

УКРАЇНЬСЬКА АКАДЕМІЯ НАУК — L'ACADÉMIE DES SCIENCES D'UCRAÏNE
КОМІСІЯ ДЯ СЛАДАНА СЛОВНИКА УКРАЇНСЬКОЇ ЖИВОЇ МОВИ

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ СЛОВНИК

ТОМ ПЕРШИЙ

А—Ж

Редактори: В. М. Ганцов, Г. К. Голоскевич, М. М. Грінченкова
Головний редактор: акад. А. Е. КРИМСЬКИЙ

Видавництво «К.І.С.»

ЕЛЕКТРОННА ВЕРСІЯ РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКОГО СЛОВНИКА

А – П

Підготував Олександр Телемко

Київ
2007

Електронне видання „Словника“ уможливлено завдяки частковій підтримці Наукового Товариства ім. Шевченка в Америці з Фонду ім. Івана Романюка.

Поширюється безкоштовно. Виготовлення додаткових копій вітається.

А, *сз.* – 1) а; 2) та, алé. [Людці, а не люди. А з неба місяць так і сяє]. **А то́, а не то́** – а то́, коли-ж ні, то. **А-ни-ні** – а-ні-же, ані-ні. **А ну́-ка** – ось ну! ану́-бо! [Ось ну вип’ємо по чарці]. **А то́ вєдь и** – а то й. **Не то́лько ... , а (но) и** – не то́..., ба й.

А, межд. – 1) а? га? [Чому не послухав? га?]; 2) а! га! ага! [А, це ви?! А, якé лихо! Га, добра твоя горілка. Ага, попáлися!]; 3) (*выражение нетерпения и досады*) а, ат, ет. [Малáнка не хотіла вірити: Ат, знов наплів Гудзь (Коцюб.)].

Аа, межд. (*выражение укоризны или насмешки*) – гай-гай, ну-ну.

Абажу́р – абажу́р, дашок.

Абба́т – абба́т.

Абба́ти́сса – абба́ти́са.

Абба́тство – абба́тство.

Абба́тський – абба́тський.

Аберра́ция – аберра́ція, одхіл, збо́чення.

Абза́ц – абза́ц (*р.* -цу), у́ступ (*р.* -пу).

Аблака́т – брехуне́ць (*р.* -нця).

Абоне́мент – абоне́мент (*р.* -ту), передпла́та.

Абоне́нт – абоне́нт, передпла́тник.

Абони́рование, -ро́вка – передпла́чування.

Абони́ровать что, -ся на что – передпла́чувати, передплати́ти що, абонува́ти, заабонува́ти що.

Абони́рованный – передпла́чений, заабоно́ваний (*место в театре*).

Аборда́ж – аборда́ж (*р.* -жу). **-жний** – аборда́жний.

Абориге́н – абориге́н, тубілець (*р.* -льця).

Абрико́с – абрико́са, (*мелкий*) – морéля.

Абрико́совый – абрико́совий, морелевий. **-ая наливка** – абрико́сівка, морелі́вка.

Абри́с – о́брис.

Абсенте́изм – абсенте́изм (*р.* -му), відсу́тливі́сть (*р.* -вості).

Абсолю́тизм – абсолю́тизм (*р.* -му).

Абсолю́тно – абсолю́тно. **Абсолю́тно не** – абсолю́тно не, ніяк у світі не.

Абсолю́тний – абсолю́тний, безумо́вний, беззгля́дний.

Абстра́гірование – абстра́гування.

Абстра́ктний – абстра́ктний, одволі́клий.

Абстра́кция – абстра́кція, абстра́кт, одволі́клість.

Абсу́рд – абсу́рд, безглу́здя, нісені́тниця, дурни́ця. **-ний** – абсу́рдний, нісені́тний. **Казаться абсу́рдным** – скида́тися на дурни́цю, відгонити абсу́рдом.

Абсци́сса – абсци́са.

Аванга́рд – аванга́рд. **-ний** – аванга́рдо́вий, передови́й.

Аванпост – аванпост, передова́ ва́рта.

Авансцена – авансцена, передни́й кін (*р.* ко́ну).

Аванс – аванс (*р.* -су).

Авантюри́ст – авантюри́ст, аванту́рник, проїди́світ.

Авария – аварія.

А́вгуст (месяц) – а́вгуст, се́рпень (*р.* -пня).

А́вгустовский – се́рпне́вий.

А́вгустейший – найясні́ший.

Авиато́р – авіа́тор, літу́н.

Авиация – авіа́ція. **-ционний** – авіа́ційний.

Аво́сь и аво́сь-либо – аче́й, чей; (а)че́нь, мо́же, мо́же чи не, мо́же-таки. **На аво́сь** – на ща́стя, навмання, на відчай, на-пропале.

Аврора – аврора, світова зоря, ранішня зоря, зірниця.

Австриец – австрієць (*р.* -рійця).

Австрийский – австрійський.

Австрия – Австрія.

Автобіографія – автобіографія, саможиттєпис. **-іческий** – автобіографічний, саможиттєписний.

Автограф – автограф, власноручне письмó, власнóпис.

Автократія – автократія, самодержавство.

Автомат – автомат. **-тически** – автоматічно.

Автомобіль – автомобіль.

Автономія – автономія, самоврядування. **-мный** – автономний.

Автор – автор; (*о жєницє*) – авторка.

Авторитет – 1) авторитет, повага; 2) авторитетна особа. **-ный** – авторитетний, поважний.

Авторский – авторський. **-ство** – авторство.

Авторствовать – авторувати.

Ага, *межд.* – га! ага! [Ага, попавсь!]

Агломерат – агломерат.

Агент – агент. **-ство** – агентство.

Агитатор – агітатор.

Агітація – агітація; **-ционный** – агітаційний.

Агитировать – агітувати.

Аглютинація – аглютинація. **-нирующий** – аглютинативний, наліпний. **Аглютинирующие языки** – аглютинативні мóви, наліпні мóви.

Агнец – 1) ягня, ягнятко; 2) агнець (*р.* агнця), часточка (з проскури для причастя).

Агница – ягниця, ягничка, ярка.

Агонизировать – агонізувати, доходити, конати, часувати.

Агонія – агонія, конання, часування.

Агроном – агроном. **-ический** – агрономічний; (*о школе и т. п.*) рільничий, хліборобський, сільсько-господарський.

Агрономія – агрономія.

Агу, **агуленьки**, **агунюшки**, *межд.* – агу, агусі, агусіньки.

Ад – пекло. **Житель ада** – пекельник.

Адамашка (*шелк. ткань*) – одамашок. **-ковый** – одамашковий.

Адамово яблоко, *анат.* – борлак, борланка, кадик.

Адвокат – 1) адвокат, заступник судовий; 2) речник.

Адвокатство, **адвокатура** – 1) адвокатство; 2) адвокатування.

Адвокатствовать – адвокатувати.

Административный, административный – адміністративний, адміністраційний.

Администрация – адміністрація.

Адмирал – адмірал.

Адмиралтейство – адміралтійство.

Адов – пекельний; **-во отродье, исчадие** – пекельне кодло.

Адонический – адонічний. **-ский стих** – адонічний вірш.

Адрес – адреса. **По адресу** – на адресу.

Адресный – адресовий.

Адресовать – 1) адресувати, *сов.* заадресувати; 2) направити когó куди.; **-ться** – адресуватися, *сов.* заадресуватися; удаватися, удатися, звертатися, звернутися.

Адский, -ски – пекельний, -но [Пекельне зло. Пекельні муки]. **-ский житель** – пекельник.

Ад'юнкт – ад'юнкт.

- Ад'юта́нт** – ад'юта́нт, значко́вий, осаву́л, осаву́ла.
- Аж, ажно, сз.** – аж.
- Ажу́рный** – ажурний, прозі́рчастий, прозори́стий, мере́жчатий. [Прозі́рча́ста сукня. Прозори́ста бля́ха]. **-ный узор** – мережка.
- Аза́рт** – газард, за́пал. *Входи́ть, войти́ в аза́рт* – розпаля́тися, розпали́тися, розогні́ти.
- Аза́ртный** – риско́вий, запальний, газардо́в(н)ий. **-ная игра** – запальна́, газардо́в(н)а гра.
- А́збука** – 1) азбука, абетка; 2) грама́тка. *Кири́лловская а́збука* – слов'я́нка, кири́лиця.
- А́збучный** – азбуко́вий, абетко́вий.
- Азиа́т, -ка** – азія́т, -ка. **Азиа́тский** – азія́тський, азі́йський.
- Азо́т** – азо́т (*р. -ту*).
- Азо́тистый** – азоти́стий.
- Азо́тный** – азо́товий.
- А́ир, бот.** – а́ір, тата́рське зі́лля, лепеха́.
- А́ист, зоол.** – черногу́з, леле́ка, бу́се[о]л, бузько́, бо́цю[я]н; (*только о самце*) лелі́ч, лелечі́ч. *Детёныш -та* – черногу́зеня, бу́сленя, лелеченя́ (*р. -яти*).
- А́истовый** – черногу́зичий, бу́слячий, бу́слиний, лелечі́й, бузькі́в.
- А́й, межд.** – ой, гой, йой, ай, яй, аяй. **А́й-а́й** (*выраж. сожаления и разочарования*) гай-га́й, овва́. **А́й да** – от так.
- А́йва, бот.** – айва́. *Наливка из айвы́* – айві́вка.
- А́йда, межд.** – (г)а́йда, хо́да.
- А́йкать** – о́йкати, о́йойкати.
- Акаде́мик** – акаде́мик. **-ический, -ски** – академі́чний, -но.
- Акаде́мист** – акаде́мист.
- Акаде́мия** – акаде́мія.
- А́канье** – а́кання.
- А́кать** – а́кати, а́кати. **-ющий** – а́каючий, а́кувати́й. [А́кувата Русь].
- А́кация, бот.** – а́кація.
- А́кафист** – а́катист.
- Аквама́рин** – аквама́рін. **-новый** – аквама́ріновий.
- Аква́релист** – аква́реліст.
- Аква́рель** – аква́реля. **-льный** – аква́рельний.
- Аква́рий** – аква́ріум.
- Аккли́матиза́ция** – аклі́матиза́ція, аклі́матизува́ння.
- Аккли́матизи́ровать, -ся** – аклі́матизува́ти, -ся, прина́турювати, -ся, прина́турити, -ся; **-ированный** – зааклі́матизова́ний, прина́турений.
- Аккомо́да́ция** – акомо́да́ція.
- Аккомпа́немент** – акомпаньяме́нт, приграва́ння, су́провід. *Под аккомпа́немент* – в су́проводі.
- Аккомпаниа́тор** – акомпанья́тор, супрові́дник.
- Аккомпани́ровать, -ся** – акомпаньюва́ти, -ся, приграва́ти, -ся до чо́го, супроводі́ти, -ся.
- Акко́рд** – а́корд (*р. -ду*).
- Аккумуляи́ровать** – акумулюва́ти.
- Акумулято́р** – акумуля́тор. **-ляция** – акумуля́ція, нагрома́дження, скупче́ння.
- Аккура́тный** – акура́тний, *а специальное: 1) (опрятный, чистый)* охайний, чепурний; 2) (*точный, исполнительный*) дба́лий, ретельний, справний.
- Аккура́тно** – акура́тно, охайно́, чепурно́; дба́ло, ретельно́, справно́.
- Аккура́тность** – акура́тність, *а теснее: 1) охайність, чепурність; 2) дба́лість, ретельність, справність.*
- Аккредити́рование** – аккредитува́ння.

Акредитований – акредитований, заакредитований.

Акредитовать, -ся – акредитувати, -ся.

Акробат – акробат.

Акрополь – акропіль (*р.* -поля).

Аксесуар – аксесуар, пречендал (*чаще мн.* -ли).

Аксиома – аксіома.

Акт – 1) акт (*р.* -ту), дія, чин; 2) акт, документ, грамота. [Юридичні і дипломатичні акти]; 3) акт, святкування. [Урочистий, роковий акт]; 4) (*в драматическом произведении*) дія, справа. [Комедія на 4 дії].

Акт передаточный, обвинительный, см. Передаточный, Обвинительный.

Актёр – актёр, актор, артист. [Драматичний артист]. **Балаганный а.** – комедіант.

Актёрский – акте[о]рський.

Актёрствовать – акте[о]рувати.

Актив – актив (*р.* -ву), складові частини майна.

Активность – активність, чинність, діяльність.

Активный – активний, діяльний, чинний. [Активна сила. Тут треба живого діяльного чину (= *Здесь необходима живая активная деятельность*)].

Актový – актовий [Актові джерела. Актова заля].

Актриса – актриса, акте[о]рка, артистка.

Акула – акула. **-ловый** – акуловий, -лячий.

Акустика – акустика.

Акустический – акустичний. **-тически** – акустично.

Акушёрка – акушерка.

Акушёрский – акушерський.

Акушёрство – 1) акушерство; 2) акушерування.

Акушёрствовать – акушерувати.

Акцент – 1) (*произношение*) акцент, вимова; 2) (*ударение*) наголос.

Акцентуация – акцентуація, наголошування.

Акциз – акциз (*р.* -зу).

Акцизный – акцизний; **-ный чиновник** – акцизник.

Акционер – акціонер. **-ный** – акційний.

Акция – акція.

Аладья – оладка, сластін (*р.* сластьо́ну). **Женищина, пекущая и продающая алады** – сластінниця.

Алгебра – алгебра.

Алгебраист – алгебрист.

Алгебраический – алгебричний. **-ски** – алгебрично.

Алебарда – галябарда.

Алебастр – алябастер (*р.* -тра).

Алебастровый – алябастровий.

Александрит, *мин.* – олександрит.

Алембик (*в перегонном снаряде*) – лембик, алембик.

Александрийский – олександрійський; **-ский лист** (*слабит.*) – сенес.

Алеть, -ся – 1) червоніти, -ся, рожевіти, жевріти, -ся, багряніти; 2) червонішати.

Али и аль, *см. Или.*

Алиби, *юр.* – алібі, перебування в іншому місці.

Ализарин, *хим.* – алізарин (*р.* -ну). **-овый** – алізаріновий.

Алифа, *см. Олифа.*

Алкание – 1) голодування; 2) бажання, жадання, прагнення.

- Алка́ть** – 1) голодува́ти; 2) бажати, жадати, прагнути.
Алкогoлiза́ция – алкогoлiза́ція.
Алкогoлiзм – алкогoлiзм (*р.* -му).
Алкогoлик – алкогoлик.
Алкогoлический – алкогoличний.
Алкогoломётр – спиртoмiр.
Алкогoль – алкогoль, спирт.
Аллах – аллах.
Аллегорический – алегоричний. **-ски** – алегорично, приповідно.
Аллегория – алегорія, приповідь (*р.* -ди).
Аллея – алея.
Аллилуия – алилуя.
Аллитерация – алітерація, однолітерність.
Алопатический, *мед.* – алопатичний.
Алопатия, *мед.* – алопатія.
Аллотропия, *хим.* – алотропія.
Алювиальный, *геол.* – алювіяльний, наплавний.
Алювий – алювій, замул.
Алюр – алюра, хода.
Алмаз – алмаз (*р.* -зу), діамант (*р.* -ту).
Алмазный – алмазний, діамантовий.
Алмазчик – алмазник.
Ало и алó – червоно, багряно, кривависто.
Аловатый – червонуватий, багрянистий, кривавистий.
Алойный, *бот.* **Алойные растения** – столітники.
Алость – червоність, багряність, кривава червоність.
Алоэ – алóй.
Алтарный – вiвтарний.
Алтарь – вiвтар (*р.* -ря).
Алтей и алтея, *бот.* – калачики, проскурки, проскурина, собача рóжа.
Алтын – три копійки.
Алтынник, -ница – скнара (*общ.*).
Алтынничать – скнарувати.
Алфавит – альфавет, абетка.
Алфавитный – альфаветний, абетковий.
Алхимик – алхімик.
Алхимический – алхімічний.
Алхимия – алхімія.
Алчно, *нар.* – зажерливо, жадібно, несiто.
Алчность к чему – зажерливість, жадоба, несiтiсть на що. [Несiтiсть на грóші].
Алчный – зажерливий, жадібний, неситий, ненаситний на що.
Алчущий – 1) голодний; 2) прагнущий.
Алый – червоний, криваво-червоний, багрянний, червонястий, жаркий. [Червонi зóрi. Жаркий колiр]. **Аленький** – червоненький.
Альбинизм – альбiнiзм (*р.* -му).
Альбом – альбóм, альбóум. **-ный** – альбóмний.
Альманах – альманах (*р.* -ху).
Альков – 1) альков (виiмка в стiнi, де станóвиться лiжка); 2) ванькiр, хатiнка (при великiй хатi).

- Альпага́** – альпака́.
Альпійський – альпійський.
Альт – альт (*р.* -у). **-овий** – альтівий. [Альтівий гóлос].
Альтернатива – альтернатива.
Альтруїзм – альтруїзм (*р.* -му).
А́льфа – а́льфа.
Альфо́нс – альфо́нс, купо́ваний коха́нець.
Алюміній – алюміній, глине́ць (*р.* -нця).
Аляповато – розляпувато, грубувато.
Аляповатость – 1) розляпуватість, грубува́тість, незгра́бність; 2) ляпані́на.
Аляповатый – розляпуватий, ляпаній, грубува́тий, незгра́бний.
Амазонка – 1) амазонянка; 2) (*костюм*) амазонка.
Амальга́ма – амальга́ма.
Амальгама́ція – амальгама́ція, амальгамува́ння.
Амальгами́ровать – амальгамува́ти.
Амальга́мный – амальга́мовий.
Амате́р – 1) ама́тор, прихі́льник; 2) ласі́й, ласу́н, ласий на що. [Ласий на ковба́си].
Амбар – 1) инба́р (*р.* -ру), комо́ра; 2) (*исключительно для зерна и муки*) паше́нна комо́ра, хлі́бниця, магази́й.
Амба́рный – инба́рний, коми́рний.
Амба́рец – инба́рець, коми́рчина, коми́рка.
Амби́ция – 1) амбі́ція, го́нор; 2) чвань (*р.* -ни).
А́мбра – а́мбра.
А́мбровый – амбро́вий.
Амбразу́ра – амбразу́ра, стрі́льниця, бійни́ця.
Амбразу́рный – амбразу́рний, стрі́льничний, бійни́чний.
Амбро́зия – амбро́зія.
Амбула́тория – амбула́торія. **-ный** – амбула́торний.
Амвон – амбона, казальниця.
Амво́нный – амбо́нний.
Аме́ба, *зоол.* – аме́ба.
Амери́канец, -нка – амери́канец, -нка.
Аметист – аметист. **-овый** – аметистовий.
Ами́нь – 1) амі́нь; 2) кіне́ць, край, капу́т. *Тут тебе и ами́нь* – тут тобі й гак (край, капу́т)!
А́мка, *детс.* – цю́ця.
Аммиа́к – амоні́ак, смороде́ць (*р.* -рідця́).
Аммиа́чный – амоні́аковий.
Аммо́ний – амо́ній.
Амни́стия – амне́стія. *Дарова́ть амни́стию* – взя́ти чи́їсь прові́ни в непа́м'ять.
Амо́рфный – амо́рфний, безподі́бний.
Амо́рфность – амо́рфність, безподі́бність.
Ампер – ампе́р.
Амплиту́да – ампліту́да.
Амплифика́ция – ампліфіка́ція.
Амплуа́ – амплуа́, артисти́чна спеціа́льність.
Ампута́ция – ампу́тація.
Ампуті́ровать – ампутува́ти, відтинати́ (ушко́джений або зара́жений о́рган).
Ампуті́рованный – ампуто́ваний, відтя́тий.
Амуле́т – амуле́т.

- Амуні́ція** – амуні́ція.
- Амуні́чний** – амуні́ційний.
- Аму́р** – аму́р. **-ры** – жениха́ння, залиця́ння, зальо́ти.
- Амури́ться** – аму́ритися, залиця́тися, лиця́тися, жениха́тися, любі́тися.
- Амфи́бия**, *зоол.* – амфі́бія, водозе́мець (*р.* -мця).
- Амфибра́хий** – амфібра́хій. **-хи́ческий** – амфібрахі́чний.
- Амфитеа́тр** – амфітеа́тр.
- Амфитеатра́льный** – амфітеатра́льний, амфітеа́тровий.
- Амфо́ра** – амфо́ра.
- Ан**, *сз.* – 1) аж [Я ду́мав так, аж вийшло іна́к]; 2) ба [Ти не зна́єш цьо́го! – Ба зна́ю]. **Ан нет** – ба ні.
- Анабапти́зм** – анабапти́зм; (*на Україне*) штунда.
- Анабапти́ст** – анабапти́ст; (*на Україне*) штундо́вий (*р.* -вого).
- Анагра́мма** – анагра́ма. **-мный** – анаграмо́вий.
- Анакреонти́ческий** – анакреонти́чний.
- Ана́лиз** – 1) (*хим.*) аналі́за, ро́зклад, ро́збір; 2) (*лог.*) аналі́за, ро́зслід. [Крити́чний ро́зслід].
- Анализи́ровать** – аналізува́ти, (*сов.*) заналізува́ти. **-ированный** – аналізо́ваний, заналізо́ваний.
- Анали́тика** – аналі́тика. **-ти́ческий** – аналіти́чний.
- Аналоги́ческий и аналоги́чный** – аналогі́чний, поді́бний, схо́жий, відпові́дний.
- Анало́гия** – анало́гія, поді́бність.
- Анало́й** – стілець (*р.* -льця́), поставе́ць (*р.* -вця́).
- Анана́с** – анана́с.
- Анана́сный, -на́совый** – анана́совий. **-ная гру́ша** – анана́сівка.
- Анапéст** – анапéст. **-ти́ческий** – анапéстовий, анапéстичний.
- Анархі́ст** – анархі́ст.
- Анархия́** – анархі́я, безвладдя́, безла́ддя, безла́д, безура́ддя. **-хи́ческий** – анархі́чний, безла́дній.
- Ана́том** – ана́том.
- Анатомі́ровать** – анатомува́ти, па́трати, розчина́ти.
- Анатомі́рованный** – анатомо́ваний.
- Анатомі́рование** – анатомува́ння.
- Анатомі́ческий, -ски** – анатомі́чний, -но. **-ий теа́тр** – анатомі́чний теа́тр, трупа́рня.
- Анато́мия** – анато́мія.
- Анахо́рет** – анахо́рет, відлю́док, -дник, самі́тник.
- Анафе́ма** – 1) ана́тема, церковна кля́тба; 2) (*бранное слово*) ана́хтема. **Преданный -ме** – клято́ваний, ви́клятий. **-ский** – ана́хтемський, га́спидський.
- Анахро́низм** – анахро́нізм (*р.* -му).
- А́нгел** – а́нгел, я́нгол. **Де́нь а́нгела** – імені́ни.
- А́нгелок, -о́чек, а́нгельчик** – я́нголя́ (*р.* -я́ти), я́нголя́тко, я́нголя́точко.
- А́нгельский** – а́нгельський, я́нгольський; а́нгелі́ний, я́нголі́ний. [Хо́ри а́нгельські́. Я́нгольський го́лосок та чо́ртова ду́мка. Я́нголі́ний спі́в].
- Ангидри́т** – а́нгідри́т, безводник.
- А́нгина**, *мед.* – а́нгіна.
- Англика́нский** – а́нглика́нський.
- Англи́йский** – а́нгли́ський, брита́нський. **-ская болезнъ** – відмі́на. **Ребе́нок, больно́й -скою болезнью** – відмі́нок, відмінча́ (*р.* -ча́ти).
- Англи́йская соль** – гірка́ сіль, епсоні́т (*р.* -ту).
- Анданте**, *муз.* – анда́нте, пова́гом, поволі́.

- Аневри́зма** – аневри́зма.
Ане́кдот – ане́кдота (ж. р.).
Ане́кдотиче́ский – ане́кдотичний. **-ий рассказ** – побрехе́нка, ви́гадка.
Анеми́ческий – анеми́чний, малокро́вний, недокро́вний.
Анемия́ – анемія, малокро́вність (р. -ности), недокро́вність, недокро́в'я (сп. р.).
Анемо́н, бот. – анемо́на, проліски; сон.
Анестези́ровать – анестезува́ти.
Анестези́рующий – анестезний, анестези́йний.
Анестези́я – анестези́я.
Анили́н – анілі́на (ж. р.). **-овый** – анілі́новий.
Анис – ганус. **-овка** – ганусі́вка. **-овый** – ганусо́вий.
Анна́лы – анна́ли, літо́пис (р. -су) (м. р.).
Ане́ксія – ане́ксія. **-сированный** – ане́ктований, заанекто́ваний.
Анули́рование – анулюва́ння, скасува́ння.
Анули́ровать – анулюва́ти, скасува́ти; пусти́ти в небу́ття.
Аномали́ческий – аномали́стичний.
Анома́лия – анома́лія.
Анони́м – аноні́м. **-ность** – аноні́мність (р. -ности). **-ный** – аноні́мний.
Анорма́льный – анорма́льний.
Антаго́низм – антаго́нізм (р. -му), супро́тивність, суперече́ність (р. -ности).
Антаго́нист – антаго́ніст, супро́тивник.
Антаркти́ческий – антаркти́чний, півде́нний.
Антидо́р – антидо́р, дара.
Антик – 1) старовина́, старосві́тчина; 2) (у крамарів) анти́к (крам найкра́щих сорти́в).
Антикв́арий – антикв́ар (р. -ра).
Антикв́арство – антикв́арство.
Антикульту́рный – антикульту́рний, протикульту́рний.
Антило́па, зоол. – антило́па.
Антими́нс – антими́нс (р. -са).
Антимонархі́ческий – антимо́нархічний, протимо́нархічний.
Антинаро́дный – антинаро́дний, протинаро́дний.
Антинау́чный – антинауко́вий, протинауко́вий.
Антинацио́нальный – антинаціо́нальний.
Антиобщество́нный – антигрома́дський.
Антипати́ческий – антипати́чний.
Антипа́тия к чему – антипа́тія, нехіть (р. -хоти) до чо́го.
Антипо́ды – антипо́ди.
Антисеми́т – антисеми́т. **-изм** – антисеми́тизм.
Антисепти́ческий – антисепти́чний, протигни́льний.
Антисоцио́нальный – антисоціа́льний, антигрома́дський, протигрома́дський.
Антистро́фа – антистро́фа.
Антите́за – антите́за.
Антихри́ст – антихри́ст, анци́христ.
Антихудожественный – антихудо́жній, протихудо́жній.
Анти́чный – анти́чний, старода́вній, старожі́тний, старови́нний.
Антоло́гия – антоло́гія, ви́бірка (вірши́в, писанни́в).
Анто́нов огонь – гангрена.
Антра́кт – антра́кт (р. -ту), перерва.
Антра́цит – антра́цит (р. -ту).

- Антрепренёр** – антрепренёр.
- Антрепренёрство** – антрепренерування.
- Антреша́ и антраша́** – антреша́. *Выделявать антреша́ (в танцах)* – витанцьовувати, вигопцьовувати.
- Антропологический** – антропологічний.
- Антропология** – антропология.
- Антропофаг** – антропофаг, людоїд, людоджер.
- Анютины глазки, бот.** – братки.
- Аорта, анат.** – аорта, головна бойова жила.
- Апартаменты** – покої.
- Апатично** – апатично, байдужно, обо(н)ятно.
- Апатичный** – апатичний, байдужний, обо(н)ятний.
- Апатия, -ичность** – апатія, апатичність, байдужність (*р. -ности*).
- Апеллировать** – апелювати, (*сов.*) заапелювати. **-ование** – апелювання.
- Апелляционный** – апеляційний.
- Апелляция** – апеляція [Він вносить апеляцію].
- Апельсин, -нчик** – помаранча (*р. -чі*).
- Апельсинный, -новый** – помаранчовий.
- Аперцепировать** – аперцепіювати.
- Аперцепция** – аперцепція.
- Апликатура, муз.** – аплікатура.
- Аплодировать** – плескати, приплескувати.
- Аплодисменты** – оплески. [Гучні оплески].
- Апогей** – апогей, верх, вершок.
- Апокалипсис** – апокаліпсис.
- Апокалиптический** – апокаліптичний.
- Апокриф** – апокриф. **-ический** – апокрифічний.
- Апология** – апология, оборона. **-гический** – апологічний.
- Апоплексия** – апоплексія.
- Апоплектический** – апоплектичний. **Апоплектический удар** – грець. [Щоб тебе грець узяв (побів)!].
- Апостол** – апостол. **-лы (соб.)** – апостольство.
- Апостольский** – апостольський.
- Апостольство** – 1) апостольство; 2) апостолування.
- Апофеоз** – апофеоза (*ж. р.*).
- Аппарат** – апарат (*р. -ту*).
- Аппетит** – апетит, хіть, охота на їжу, до їжі. *Сильный -ит* – жадоба. *Болезненный -ит* – їстівець (*р. їстівця*). *С аппетитом* – усмак, у жадобу.
- Аппетитный** – апетитний, смачний, ласий.
- Апрель** – квітень, цвітень. **-ский** – квітневий. **-кая ночь** – ніч-квітнівка.
- Апробация** – апробація, ухва́ла. *По -ции* – з апробації, з ухва́ли, за ухва́лою.
- Апробовать** – апробувати, ухвалювати.
- Апсида, астрон. и архит.** – гапси́да.
- Аптека** – аптека.
- Аптекарский** – аптекарський.
- Аптекарь, -рша** – аптекар (*р. -ря*), аптекарка.
- Аптэчный** – аптэчний.
- Араб, -бка** – араб, ара́бин (*мн. ара́би*), ара́бка.
- Арабеска** – арабеска.

- Ара́бский** – ара́бський.
- Арава**, см. **Орава**.
- Аравитянин**, см. **Араб**.
- Аравия** – Ара́бія, Ара́бщина.
- Аранжировать** – аранжува́ти, упорядкува́ти, упоряди́ти, уложі́ти. **-овка** – аранжува́ння.
- Арап**, **-ка** – гарап, **-пка**, му́рин.
- Арапник** – гарапник, гарапій (р. **-ія**). [Гарапник тройча́тий. Побі́в його́ гарапі́ем].
- Арапче́нок** – гарап(ч)е́ня (р. **-няти**).
- Арба́** – гарба́. *Относящийся к -бе́* – гарбо́вий [Колеса́ гарбо́ві].
- Арбитра́ж** – арбітра́ж (р. **-жу**).
- Арбу́з** – каву́н. **-ец** – каву́нець (р. **-нця́**), каву́нчик. **-ный** – кавуно́вий, каву́нчий. [Кавуно́ве на́сіння. Кавуно́вий башта́н. Каву́нча огу́дина].
- Аргама́к** – рума́к (р. **-ка**).
- Аргонавт** – аргонавт.
- Аргумент** – аргуме́нт, резон, до́від, до́каз. *Приводит* **-ты** – подава́ти аргуме́нти, ста́вити резони.
- Аргумента́ция** – аргумента́ція, аргумен́тува́ння.
- Арена** – 1) (*поприще*) арена [Історична арена]; 2) арена, місце бою, бойовище. [Місто на́ше знов ста́лося ареною боі́в]; 3) (*ристалище*) біговисько.
- Аренда** – 1) оренда, посесія. *Брать, взять, отдавать в аренду*, см. **Арендова́ть**; 2) (*арендная плата*) – оренда, ра́та, чинш.
- Арендато́р, -рша** – оре[а]нда́р (р. **-ря**), **-рка**, посесор, **-рка**. *Мелкий арендато́р, платящий чинш* – чиншовік. **-ский** – оренда́рський, посесорський.
- Арендато́рствовать** – оренда́рюва́ти.
- Арендный** – орендний, посесі́йний.
- Арендова́ть** – 1) орендува́ти (*сов.* заорендува́ти), найма́ти, бра́ти (взя́ти) в посесію; 2) держа́ти посесію, в посесі́ї, в (на) оренді; 3) (з)дава́ти в посесію, в (на) оренду.
- Арендо́ванный** – заорендо́ваний.
- Ареоме́тр** – ареоме́тр, вовчок.
- Ареопа́г** – ареопа́г, судище.
- Арест** – арешт (р. **-ту**), (у)в'язне́ння. *Дома́шний арест* – домо́ве в'язне́ння. *Взять, посадить под арест* – заарештува́ти, узя́ти за (під) сторо́жу, до арешту, під арешт.
- Арестант** – арешта́нт, в'язе́нь; остро́жник, тюря́жник, коло́дник. **-тка** – арешта́нтка; остро́жни́ця, тюря́жни́ця.
- Арешта́нтская** – арешт, арешта́нтська, буцега́рня, хурди́га, те́мна, холо́дна, арешта́рня.
- Арешта́нтский** – арешта́нтський.
- Арештный** – арештний.
- Арестова́ние** – арештува́ння, заарештува́ння.
- Арестова́ть, заарестова́ть** – арештува́ти, заарешто́увати, заарештува́ти, забіра́ти, забра́ти, узя́ти за (під) сторо́жу, до арешту.
- Арешто́ванный** – заарешто́ваний, арешто́ваний.
- Аристокра́т** – аристокра́т, вели́кий пан, вельмо́жний пан, ду́ка.
- Аристократи́ческий** – аристократи́чний, шляхе́тський, великопа́нський, великосві́тній. [Аристократи́чний, шляхе́тський лад. Великопа́нський буди́нок. Великопа́нське життя́. Великосві́тні лю́ди].
- Аристокра́тия** – 1) аристокра́тія, шляхе́тчина; 2) (*аристократы, соб.*) аристокра́тство, па́нство, шляхе́тство. [Аристокра́тія і демокра́тія. Аристокра́тство і демокра́тство].
- Арифме́тика** – арифме́тика.
- Арифмети́ческий, -ски** – арифмети́чний, **-но**.

- А́рия** – а́рія, співанка.
А́рка – а́рка, склепіння.
Арка́н – аркан.
Аркебу́за – гаркебу́за.
Арктический – арктичний, північний.
Армату́ра – армату́ра.
Арме́ец – армієць (*р.* -мі́йця).
Арме́ния – Вірме́нщина.
А́рмия – а́рмія, ві́йсько.
Арме́йский – армі́йський, ві́йсько́вий.
Арме́йщина – армі́йщина, ві́йськови́кі.
Армя́к – моско́вська світа, або до́вга чеме́рка, світи́на, сіря́к.
Армя́жный – свитко́вий.
Армя́нин, армя́нка – вірме́нин, вірме́нка (*мн.* вірме́ни).
Армя́нский – вірме́нський.
Арома́т – арома́т, пах, за́пах, дух. **-ы** – пахо́щі. *Издавать арома́т* – ді́хати, віддава́тися арома́том, за́пахом.
Ароматический и арома́тный – арома́тичний, арома́тний, за́пахни́й, за́пахісти́й, паху́ч[щ]и́й, духо́витий. [За́пахні, паху́щі квіти. Духо́вите ку́рево]. **-ые** *снадобья, веще́ства* – пахо́щі, арома́тичне наді́б'я.
Арома́тно – арома́тно, за́пахно, за́пахісто.
Арпеджио, муз. – арпеджо.
Арсена́л – арсена́л, гарма́тня, збро́йни́ця. **-ный** – арсена́льний.
Арта́чаться – пруча́тися, опина́тися, норова́тися.
Артези́анский – артезі́йський.
Арте́ль – арті́ль (*р.* -і́ли); **а. рыбаков** – вата́га, та́хва; **а. землекопов** – граба́рка. **Арте́лью** – грома́дно, арті́лю.
Арте́льный – арті́льний.
Арте́льщик – арті́льник, спі́льник.
Арте́льщичий – арті́льницький.
Арте́льщина – арті́льщина, арті́лля (*ср. р.*).
Арте́рия – арте́рія, бойова́ жила.
Арте́риальный – арте́рійний.
Артику́л – артику́л.
Артилле́рийский – артиле́рійний, гарма́тний.
Артилле́рист – артиле́рист, гарма́ш.
Артилле́рия – артиле́рія, гарма́тне ві́йсько.
Арти́ст – арти́ст, мисте́ць (*р.* -тця́).
Артисти́ческий – артисти́чний, мисте́цький, худо́жній. [Артисти́чна нату́ра, – кар'е́ра. Мисте́цьке вико́нання]. **-ски** – артисти́чно, по-мисте́цьки.
Артисти́чность – артисти́чність, арти́зм (*р.* -му), худо́жність (*р.* -ности).
Арти́стка – арти́стка, актри́са.
А́ртос – а́ртус, дара́, дарни́к.
А́рфа – гарфа.
А́рфист, -тка – гарф'я́р, гарф'я́рка.
Арха́изм – арха́їзм (*р.* -му).
Арха́ический – арха́їчний.
Арха́нгел – арха́нгел, арха́нгол.
Арха́нгельский – арха́нге[о]льський.

Арха́ровец – 1) (*полицейский сыщик*) шпиг, сіпака; 2) шибеник, обшарпанець, (*соб.*) ледаща босота.

Археогра́фия – археографія.

Археогра́фический – археографічний.

Археолог – археолог.

Археологі́ческий – археологічний.

Археоло́гия – археологія.

Архи́ (*частица в сложных словах*) – архі.

Архи́в – архів. **-ный** – архівний.

Архива́риус – архіва́р (*р.* -ра).

Архидиа́кон – архідиякон.

Архидиа́конский – архідияконський.

Архидиа́конство – архідияконство.

Архиепи́скоп – архієпіскоп.

Архиеписко́пия – архієпіско́пія.

Архиеписко́пский – архієпіскопський.

Архиеписко́пство – архієпіскопство.

Архире́й – архіре́й, влади́ка.

Архире́йский – архіре́йський, влади́чний.

Архире́йство – архіре́йство, влади́цтво.

Архире́йствовать – влади́кувати.

Архимандри́т – архімандрит, архімандрита.

Архимандри́тский – архімандритчий [Архімандритчий хрест].

Архимандри́тство, архима́ндрия – архіма́ндрія.

Архипа́стырство – архіпа́стирство.

Архипа́стырь – архіпа́стир (*р.* -ра). **-ский** – архіпа́стирський.

Архистрати́г – архістратиг.

Архитекто́ника – архітекто́ніка.

Архите́ктор – архіте́ктор, архіте́кт, будівни́чий, будівни́к.

Архите́кторский – архіте́кторський, будівни́цький.

Архите́ктура – 1) архіте́ктура, будівни́цтво; 2) будівельний стиль.

Архите́ктурный – архіте́ктурний, будівельний.

Архи́чорт – архічорт, перечорт.

Арча́к (*в седле*) – ленчик.

Арши́н – аршин. *Ме́рять на свой арши́н* – на свою мірку міряти.

Арши́нник – 1) дрібний крама́р (*р.* -ря), що продає ткани́я; 2) (*иронич.*) шахра́й (*р.* -ая).

Арши́нный – аршино́вий.

Арье́ргард – арієргард, поза́дне в́ійсько.

Арье́ргардный – арієргардо́вий.

Асимметри́ческий – асиметри́чний.

Асиммет́рия – асимет́рія.

Аске́т – аске́т, поку́тник.

Аскетиз́м – аскетизм, аске́тство.

Аскетиче́ский – аскетич́ний.

Аспид (*змея, злой человек*) – гаспид.

Аспид, геол. (*разновидность глинистого сланца*) – писа́рський лупа́к, гри́фель.

Аспидный – гри́фельний. **Аспидная доска** – гри́фельна до́шка, тавле́тка.

Аспидский – гаспидський.

Ассигнацио́нный – асигнаці́йний.

Ассигна́ция – асигна́ція.

Ассигно́вание – асигнува́ння, призначення, приділення (грошей).

Ассигно́вка – асигна́та, асигнува́ння.

Ассигно́вать – асигнува́ти, (сов.) заасигнува́ти, призначіти, приділіти (гроші).

Ассигнованный – асигнований, заасигнований.

Ассимили́ровать *чему* – асимілюва́ти, приподобляти до чо́го; (сов.) засимілюва́ти, приподобити до чо́го.

Ассимили́роваться – асимілюва́тися, приподобля́тися до чо́го, однаковіти з чим; (сов.) засимілюва́тися, приподобитися до чо́го, зоднаковіти з чим.

Ассимиля́ция – асиміля́ція, асимілюва́ння.

Ассисте́нт – асисте́нт (р. -та).

Ассорти́мент – асорти́мент (р. -ту), до́бір (р. -бо́ру).

Ассоциа́ция – 1) асоціа́ція, пов'язь (р. -зи), звязок, (р. -зку́). [Асоціа́ція іде́й]; 2) (*общество*) асоціа́ція, спілка, товари́ство. **Член ассоціа́ции** – спільник.

А́стма – а́стма, яду́ха, ди́хавиця.

А́стматик – а́стматик, ядушливий, ди́хави́чний.

А́стра, *бот.* – а́стра, га́йстра, (*осенняя*) моро́з.

Астра́льный – астра́льний.

Астро́лог – астро́лог.

Астро́логический – астро́логі́чний.

Астро́логія – астро́логія.

Астроля́бия – астроля́бія, верца́дло.

Астро́ном – астро́ном.

Астроно́мический, -ски – астроно́мі́чний, -но.

Астроно́мия – астроно́мія.

Асфа́льт – асфа́льт, зе́мна смола́.

Асфа́льтовый – асфа́льтовий.

Ась, *межд.* – га?

Атави́зм – атаві́зм (р. -му).

Ата́ка – ата́ка, на́пад.

Атако́вать – атакува́ти.

Атако́ванный – атако́ваний, заатако́ваний.

Атама́н – 1) (*начальник войска*) ота́ман, ге́тьман; (*на Запорожье*) кошови́й; 2) (*предводитель отряда, шайки, артели*) ота́ман, вата́г, вата́жок. **-ны** (сов.) ота́мання. **Помощник -на** – підотама́нчий.

Атама́нский – ота́манський.

Атама́нство – 1) (*достоинство и должность атамана*) ота́манство; 2) (*атаманствование*) ота́манува́ння, вата́жкува́ння.

Атама́нствовать – ота́манува́ти, вата́жкува́ти.

Атама́нша – отама́ниха.

Атеи́зм – атеи́зм (р. -му), безві́рство.

Атеи́ст – атеи́ст, безбо́жник, безві́рник, неві́ра (*м. р.*), недо́вірок. **-сти́ческий** – атеісти́чний, безбо́жни́цький.

Ателье́ – робі́тня, маля́рня.

Атла́нтический – атла́нті́ський.

А́тлас – а́тлас.

А́тлас – отла́с, са́ета. [Бага́то у його́ добра́: отла́су, ху́тра і срі́бла].

А́тласный – 1) отла́совий, састо́вий; 2) гладе́нький.

А́тлет – атле́т.

Атлеті́ческий – атлеті́чний.

Атмосфе́ра – 1) атмосфе́ра; 2) обві́тря, пові́тря.

Атмосфе́рный и -ри́ческий – атмосфе́ровий, атмосфе́ричний.

А́том – а́том.

Ато́мизм – ато́мізм (*р.* -му).

Ато́мический, -истический – ато́мічний: ато́місти́чний.

А́томность – а́томність (*р.* -ности).

Атрибу́т – атрибу́т. **-ты власти** – кле́йно́ди.

Атропи́н – атропи́н (*р.* -ну).

Атрофи́роваться – атрофува́тися.

Атрофи́рованный – атрофо́ваний.

Атрофи́я – атрофі́я.

Атташе́ – аташе́.

Аттеста́т – атеста́т, по́свідка. **А. зрелости** – атеста́т дости́глости, ма́тура.

Аттеста́ция – атеста́ція, атестува́ння.

Аттестова́ть – атестува́ти. **-ованный** – атестова́ний, (*сов.*) заатестова́ний.

Ату́, межд. – а-тю́!, (г)ату́!, гата́! тю-гу́! кус!, гиджа́! гуджа́!

Агукать, агукнуть – тюгукати, цькувати.

Ау, межд. – (а)гов́! (а)гу́! а-гу-гу-гу! гоп-гоп! геле-гев́! [Аго́в! Озвісь, де ти?]

Аудиен́ция – авдіе́нція.

Аудито́рия – авдито́рія.

Аукание – перегу́кування.

Аукать, -ся, аукнуть, -ся – гука́ти, гукну́ти, відгу́куватися, відгукну́тися; перегу́куватися.

Аукцио́н – авкціо́н, ліцита́ція, торго́.

Аукцио́нный – авкці́йний, ліцитаці́йний.

Афе́ня, см. Офе́ня.

Афе́ра – афе́ра, геше́фт.

Афе́рист – афе́рист, геше́фтма́хер.

Афе́ристка – афе́ристка, геше́фтма́херка.

Афи́ша – афі́ша, опові́стка.

Афо́ризм – афо́ризм (*р.* -му).

Афо́ристический – афо́ристичний.

Афро́нт – афро́нт (*р.* -ту).

Аффе́кт – афе́кт (*р.* -ту), нестя́ма.

Аффе́кта́ция – афе́ктація.

Ах, межд. – 1) (*выражение удивления, испуга, соболезнования, горя*) ох! ой! а! [Ой, ли́шенько мені! А, яке лихо!], 2) (*в. полноты чувств*) ах! і! [Ах, як усього ба́гато: не́ба, со́нця, весе́лої зе́лени! (Коцюб.) – І, ма́тінко моя!]; 3) (*в. нетерпения и досады*) ат! ет! [Ат! відчепися від мене!].

Аха́ть, ахну́ть – 1) а́хати, а́хкати, а́хнути, о́хнути, йо́йкнути. [Всі а́хали, дивува́лися. Інші ді́ди о́хнули з о́страху. Йо́йкнули з переля́ку]; 2) *только сов. в. А́хнуть (о сильном, громком звуке, ударе)* – га́кнути, цигі́пнути.

Аханье́ – ахання́, а́хкання, о́хмання.

Ахиня́ – нісе́нітниця, дурни́ця, курзу́-верзу́, ка́зна-що.

Ахово́й – та́кий що ну-ну.

Ахро́матизм – ахро́матизм (*р.* -му).

Ахро́матический – ахро́матичний.

Ахти́ – 1) *см. Ах 1*; 2) *Не ахти́* – не ду́же, не на́дто, не ве́льми.

Ацети́лен, хим. – ацети́лен (*р.* -ну).

Аэроліт, *геол.* – аероліт (*р.* -ту).

Аэронавт – аеронавт.

Аэронавтика – аеронавтика, повітроплавба.

Аэроплан – аероплан, літак.

Аэростат – аеростат.

Аэростатика – аеростатика.

Аэростатический – аеростатичний.

Б, *сз.*, *см.* **Бы**.

Ба! – ач! чи-ба!

Баба – 1) (*замужняя женщина*) жінка, баба (*несколько пренебрежительно*), (*молодая*) молодиця, (*старая*) стара (*также и о молодой жене, шутливо*); 2) *см.* **Бабушка**; 3) (*вообще женщина*) жінка, баба; 4) (*повивальная*) баба, (*чаще с эпитетом*) б.-сповитуха, б.-повитуха, б.-пупорізка; б.-бранка, (*лекарка*) баба, знахарка, шептуха; 5) *зоол.* (*пеликан*) баба-птиця, птиця-баба; 6) (*род пасхальн. кулича в форме усечен. цилиндра*) баба, паска, папушник; 7) (*у колодца*) журавель (*р.* -вля); 8) баба, довбня, довбешка. [Почали бабою забивати палі]. **Бабы** (*созв. Пляды*) – волосожар, квочка, квочка з курчатами. **Бой-баба** – козир-баба. **Баба-яга** – баба-яга.

Бабёнка – молодичка, жіночка, (*шутливо*) бабка.

Бабий – 1) бабський, баб'ячий, жіночий. [Бабські забобони]; 2) бабин, бабівський. [Бабина хустка]. **-ье лето** – бабине літо. **-ий ум, бот.** – перекотіполе, покотіполе. **-ий зуб (гриб)** – ріжки, чорні ріжки. **-ьи зубья, бот.** – зубниця, женець (*р.* -нця). **-ьи румяны, бот.** – краснокорінь (*р.* -еня).

Бабить (*быть повитухой, принимать детей*) – бабувати в кого, бабити в кого.

Бабиться – бабитися, бабіти.

Бабища – бабега, бабище, бабісько, бабёра.

Бабка – 1) *см.* **Бабушка**; 2) *см.* **Баба 4**; 3) (*надкопытная кость*) бабка; 4) (*игральная кость, камешек*) бабка, паця. *Игра в бабки* – гра в паці; 5) (*небольшая наковальня*) бабка.

Бабник – бабій, баболюб, бабський дурисвіт.

Бабничанье – бабування. **Бабничать**, *см.* **Бабить**.

Бабочка – 1) (*зоол.*) метелик, метіль (*р.* -еля), мотіль (*р.* -иля); (*ночная*) нётля, вечірник; (*дневная*) днёвник; 2) *см.* **Бабёнка**.

Бабушка – 1) (*мать отца или матери*) баба, бабка, бабуня, бабуся; 2) (*вообще старушка*) баба, бабка, бабуня, бабуся. **Бабушка на двое сказала** – на двое баба ворожила.

Бабушкин – бабусин, бабунин, бабин.

Бабье – бабство, бабота, бабоцтво, жінота, жінва, бабі.

Бавольник, *бот.* – бавовник, бавовняник.

Бавушка – забавка, іграшка, цяцька.

Багаж – 1) багаж, пакунки; 2) (*поклажа*) клажа.

Багажный – багажовий, пакунковий.

Багет – багета (*ж. р.*).

Багор – 1) (*насек.*) червець (*р.* -вця); 2) (*цвет густо красный с примесью фиолетового*) багрянєць, (*р.* -нця), червець; 3) (*краска, дающая указ. цвет*) манія, червець (*р.* -вцю), бакан.

Багор – 1) (*отпорный*) очепа, чіп'є; 2) (*рыболовный*) гак, гарб, підбурок, гвіздок, (*с несколькими зубьями*) ості (*р.* -тів), остень (*р.* остеня).

Багреть – червоніти, багрянити.

Багрец – (*краска и цвет*) багрянєць (*р.* -нця), багрець (*р.* -реця), багор (*р.* -гра).

Багрить, обагрять – червонити, багрити.

Багроветь – багріти, багровіти.

Багровина – синяк, (*фамильярно*) басаман, басамуга.

- Багровище** – остівно.
- Багровість** – багряність, багровість (р. -вости).
- Багровий** – багрянний, багровий.
- Багрянець** – багрянець (р. -нцю), шарлат.
- Багряниться** – багряніти.
- Багряниця** – багрянця.
- Багрянорідний** – порфірорідний.
- Багрянність** – багряність.
- Багрянний** – багрянний, жовто-гарячий, багровий. [Підіймалося сонце над степом, мов багровеє коло (Федьк.)].
- Багульник**, бот. – бредулець (р. -льця), богун.
- Бадейщик** – бондар (р. -ря).
- Бадья** – 1) (для доставлення води, руди) цебёр (р. -бра), цебрик; 2) (круглая или овальная лаханка без пожек) балія, шаплик; 3) см. **Кадка**; 4) (бот.) – рогіз (р. -о́зу), рогоза.
- Бадьян**, бот. – бодян, (дикий) ломиніс (р. -носа).
- Баз** – (для скота) загорода, загород, обора.
- База** – база, підстава, підвалина, основа, ґрунт.
- Базальт**, мин. – базальт. **-альтовый** – базальтовий.
- Базар** – базар (р. -ру), ринок (р. -нку), торг (ум. торжок), місто, торговиця (також і место, где происходит торговля скотом). *Ходить на базар* – ходити у (на) базар.
- Базарить, базарничать** – базарувати.
- Базарний** – базарний, базаровий, базарковий, торговий. **-ий день** – базар. **-ая палатка, балаган** – ятка (ум. яточка). **-ий ларёк** – рундук.
- Базиліка** – 1) базиліка; 2) (бот.) васильок (р. -лька), (мн. васильки).
- Базироваться** – базуватися на чому, ґрунтуватися на чому, спиратися на чому, стояти на чому.
- Базис**, см. **База**.
- Бай-бай, баю-баю, баюшки баю**, межд. – люлі-люлі, ум. люлечки.
- Бай-бай, байньки** – спатки, спатоньки. *Иди бай-бай, байньки* – іди спатки, спатоньки.
- Байбак** – 1) (зоол.) бабак; (самка **-ка**) бабачиха; (детёныш **-ка**) бабача (р. -ати), бабаченя; 2) (неповоротл., ленивый челов.) лежень, (р. -жня), тюхтій, ле(о)дар (р. -ря), (см. **Соня**); 3) см. **Бобыль**; 4) колодка, оцупок.
- Байбачий** – бабаковий.
- Байдара** – байдара.
- Байка** (ткань) – бая, байка.
- Байковый, байчатый** – баєвий, байковий.
- Байховый чай** – чорний чай.
- Байчивый** – балаклівий, балакучий.
- Байщик** – балаклій, балакун.
- Бакалавр** – бакаляр (р. -ра). **-рский** – бакалярський.
- Бакалаврство** – бакалярство.
- Бакалейный** – бакалійний.
- Бакалейщик, -ник** – бакалійник.
- Бакалея** – бакалія.
- Бакенбарды, бакены** – бурці, баки, бакени. **-ард** – бака, бурець (р. -рця), бакен.
- Баклага** – 1) боклаг (м. р.), боклага; 2) (дехтярка) мазниця.
- Баклажка** – боклажок (р. -жка).
- Баклажан** – баклажан.
- Баклан**, зоол. (птица) – рибалка, баклан.

Баклу́ша, *бить* -ши, см. **Баклу́шничать**.

Баклу́шник, -ца – байдич, ле[о]дар (р. -ря), ле[о]дарка, ледащо (общ.), ледащиця (общ.).

Баклу́шничание – байдиківання, байдівання, ле[о]дарство.

Баклу́шничать, *бить баклу́ши* – байдиківати, байдівати, байдики бити, байді бити, баглаї бити.

Бакте́рия – бактерія. **-риологія** – бактеріологія. **-риологі́ческий** – бактеріологічний.

Бакша́ *и* **бақ[х]ча** – баштан. *Поле под -ой* – баштаніще.

Бакчевик, -чєвник – баштанник.

Бакчєвой – баштанний, баштановий.

Бал – баль, бен(ь)кет. *Любящий балы́* – бен(ь)кетливий. *Проводит время в бала́х* – балювати.

Балаболка, см. **Побряку́шка**.

Балаба́н, *зоол.* – раріг (р. -рога); рарожний (*прил.*).

Балага́н – 1) (для *продажу товаров*) ятка; 2) таш, кумедіянська буда.

Балага́нный – ятковний, яточний; кумедіянський.

Балага́нство – кумедіянщина, кумедійщина.

Балага́нщик, -ца – 1) яточник, -ця; 2) кумедіант, -ка.

Балагу́р, -гу́рка – базіка (общ.), базікало (м. *и ср.*), язика́тий (ж. р. -та), балаклій, балакайло, (м. *и ср.*), балясник, -ниця, баяндрасник, -ниця.

Балагу́рить – базікати, теревені правити, т. точити, баяндрасити, баляси, баяндраси точити.

Балагу́рство – базікання, теревені, баяндраси, баляси.

Балалаечник – балабайник.

Балала́йка, -лаєчка – балабайка, балабаєчка. *Бесструнная -ка* (о *человеке*) – талалай. *Срв. Болтун.*

Бала́нс – 1) бала́нс, обрахунок; 2) рівнова́га.

Балансирова́ть – 1) балансувати; 2) рівнова́житися.

Бала́нсовый – балансовий, обрахунковий.

Балахо́н – балахон.

Балбе́с – 1) бєльбас, бєлбас, бєйбас, бєцман; 2) гультай, нєроб. [Здоровий бєльбас, а такий дурний. От ще бєйбас!].

Балбе́сничать – гультаювати.

Балда́ – 1) (на *дереве*) гу́ля; 2) до́вбня; 3) см. **Колоту́шка**; мо́лот (*кузнечный*); 4) (о *человеке*) блазе́нь (р. -зня), го́лда (м. р.).

Балдахі́н – балдахін, намет.

Балєри́на – балєрина, танцівниця.

Балєт – балєт.

Балєтмє́йстер – балєтма́йстер (р. -тра).

Балєтны́й – балєтовий, балєтний.

Балєтчик – балєтник; -ица – балєтниця.

Ба́лка – ба́лок (р. -лка), ба́льок, бру́с. *Потолочная -ка* – сво́лок (р. -ока), трия́м, трия́мок; (*меж стропилами*) банта, бантина.

Балко́н – балко́н, (на *1-м этаже*) га́нок (р. -нку), рунду́к. -чик – балко́ник, га́ночок, рундучо́к.

Балл – 1) одмі́тка, бал; 2) (*при голосовании*) го́лос, же́реб, жеребо́к.

Балла́да – балада.

Балла́ст – 1) бала́ст; 2) зайвина́.

Балло́н – балон.

Баллотирование, -тиро́вка – голосува́ння, балотува́ння. *Закрытое -ие, -вка* – закрі́те

голосування, з. балотування.

Баллотированный – голосований, балотований.

Баллотировать – голосувати на когось; балотувати когось, (*записками*) жеребкувати, (*шарами*) галки (кульки) класти, г. кидати.

Баллотироваться – голосуватися, балотуватися.

Балмош – дурість (р. -рости), дуроці, дур (м. р.), нерозсудливість.

Балмошный – шаленуватий, навісний, нерозсудливий.

Балованный – пещений, плеканий, мазаний.

Балованье – пещення.

Баловать – пестити (-щю́, -стиш) когось, пестувати когось, ма́зати когось, па́нькати когось; пелінтувати когось (*иронич.*).

Баловаться – пустувати, дуріти (-ію, -іеш), гратися, блазнувати.

Баловень, -ник – мазун, мазій, пестун, пестій, пустак, плеканець, момсик; ум. мазунець, мазунчик, пестунчик. **Баловень судьбы, счастья** – щасливий щасниця, любімчик у долі.

Баловница – мазуха, пестуха, пестійка, блазниця; ум. пестушка.

Баловство – пустоці, пустота, пустування, розпуст, балоці, витрибеньки (р. -ньок), блазеньки.

Балотировать, см. **Баллотировать**.

Балтийский, геогр. – балтицький. **-ое море** – Балтика, Балтик.

Балтский, геогр. – Балтянський.

Балы – баляси, баляндраси. **Точить балы** – баляси, баляндраси точити, б. правити, баляндрасити. См. **Балагурить**.

Балык – балик. **-ковина** – баличина. **-ковый** – баликовий.

Бальзам – бальзам.

Бальзамин, бот. – бальзаміна (ж. р.) живе зілля, черевички бо́жої ма́тери.

Бальзамирование, -ровка – бальзамування.

Бальзамировать – бальзамувати когось. **-рованный** – бальзамований, (сов.) набальзамований.

Бальзамический – бальзамістий.

Бальный – 1) бальовий; 2) баловий (*система*).

Балюстрада – балюстрада. См. **Перила**.

Балясина – баляса (кожен стовбчик у балюстраді).

Балясничать – баляндрасити.

Балясы. Точить -сы, см. **Балы**.

Бамбук – бамбук, бамбуза. **-ковый** – бамбуковий, бамбузовий.

Банальность – банальність, заялозаність.

Банальный, -но – банальний, -но, заялозаний, -но.

Банда – банда, ватага, зграя. **Разбойничья -да** – розбійство.

Бандаж – бандаж. **-жист** – бандажист.

Бандероль – бандероля, перепаска. **-ный** – бандерольний, під перепаскою.

Бандит – бандит. **-ский** – бандитський. **-изм** – бандитство.

Бандура – бандура.

Бандурист – 1) бандурист; 2) (*делающий -ры*) бандурник.

Банить, -ся – парити, -ся; **выбанить, -ся** – випарити, -ся.

Банк – банк, банок (р. -нку). **Государств. банк** – державний, скарбовий банк (банок).

Метать, держать банк – банкувати.

Банка – банка, слоїк; (ум.) слоїчок, (*только стекл.*) скляниця, (*жестян.*) бляшанка, (*жестян. или дерев.*) пушка [Пушка на цукор]; (*больш. глинян. б.*) куман; (**б. оплет. лозой**) балцанка.

Банка, мед. – банька. *Ставить, поставит сухие -ки* – скидати, скинути горща, прикладати,

- прикласти банькі.
- Банкет** – бен(ь)кет, учта. **-ний** – бен(ь)кетний.
- Банкір** – банкір. **-ський** – банкірський.
- Банковий** – банковий. **-вий делец** – банковець, (*служащий*) банковік.
- Банкнот** – банкнота, банківка.
- Банкрот[у]т** – банкрут. **-ство** – банкрутство, збанкрутування.
- Банкрутиться, обанкрутиться** – банкрутувати, збанкрутувати.
- Банник** – вінник для миття в лазні.
- Банніт** – баніт, вигнанець. **-иця** – баніція, банітування, вигнання.
- Банний** – лазневий. *Пристал ко мне как -ый лист* – причепівся до мене як реп'ях, як шевська смола до чобота.
- Баночный** – слоїковий.
- Бант** – бант, (*похожий на цветок*) квітка, (*похож. на мотылька*) метелик.
- Банщик** – лазник, лазнюк, мільник. **-ца** – лазниця; ум. – лазничка.
- Баня** – лазня, парня; ум. – лазенька. *Задать баню* – нагріти чуба кому.
- Барабан** – 1) (муз.) барабан, тарабан, (*шутливо*) бубніло; 2) (*часть ворота, на которую навивают канат*) баран.
- Барабаненье** – барабанення.
- Барабанить** – барабанити, туркотати; (*о дожде, снеге*) порощати. [Дощ порощить у вікно].
- Барабанный** – барабанний.
- Барабанщик** – барабанчик, -нщик.
- Барак** – барак.
- Баран** – 1) (зоол.) баран; (*кладенный*) валах, (*неклад. для племя*) авряк; 2) таран; 3) коловорот.
- Бараний** – баранячий. *Согнуть в бараний рог* – скрутити в баранячий ріг.
- Баранина** – баранина, овечатина.
- Баранка** (*чаще мн. баранки*) – бублик, обарінок. *Делать -ки* – сука́ти бублики.
- Бараноторговец** – бараняр (р. -ра).
- Бараночный** – бубличний, бубликів (-ова, -ове), бублейний.
- Бараночник, -ица** – бублейник, -ниця, бублешник, -ниця.
- Барахтанье** – борсання, вовтузня.
- Барахтаться** – 1) борсатися, бурхатися, вовтузитися; 2) см. **Борются 2.**
- Барашек, зоол.** – баранець (р. -нця), баранчик, баранча (р. -чати), бараня, ягня, ягнятко.
- Барашки** – 1) кучері; 2) баранці (*небольшие курчавые облачки, также пенистые волны*), кучері (*на волнах*); 3) (*на дереве, траве*) котики, зайчики [Он і котики на вербі; а то ще звать їх зайчики].
- Барашковый** – смушевий. [Смушева шапка].
- Барбаризм** – барбаризм.
- Барбарис, бот.** – берберис, байбарис, кисліч, квасніця (ж. р.).
- Барбарисовый** – берберисовий, байбарисовий.
- Барвинок, бот.** – барвінок; прил. барвінковий.
- Бард** – бард, поет-співак (у кельтів), кобзар (р. -ря) (у козаків).
- Бареж, -ежевый** – бареж, барежовий.
- Барельеф, -ный** – барельеф, барельефний.
- Баржа** – баржа (р. -жі).
- Барин** (мн. **бары** и **баре**) – пан; (*мелкий*) панок, підпанок, полупанок, недопанок; (*большой*) панюга, пан на всю губу. *Жить барином* – паном жити, по-панському жити, паніти (-ію, -єш). *Делаться, сделаться барином, барыней* – паніти, сов. спаніти, попаніти, помазатися паном. **Баре** – пані, панство, панва, панота.
- Баринов** – панів (-ова, -ове).

Ба́ряться – пано́шитися, пані́ти.

Ба́ритон – ба́ритон, підбасок, горові́й бас. [Він співа́є горові́м ба́сом].

Ба́рич – па́нич; *прил.* – пани́чівський, пани́чів; (-е́ва, -е́ве). **До́чь ба́рина** – па́нівна [Чи ти па́нівна, чи коро́лівна?].

Ба́рка – ба́рка.

Ба́ркас – ба́ркас.

Ба́рмы – наплі́чні кле́йно́ди (моско́вських ца́рів), наплі́чне намі́сто (в ца́рській оде́жі), ца́рський омофо́р.

Ба́рокко – ба́роко. **-о́чний** – ба́роковий.

Ба́ромётр – ба́ромётр, тискомі́р. **-и́ческий** – ба́рометри́чний.

Ба́рон – ба́рон. **-не́сса** – ба́ронеса.

Ба́ро́нский – ба́ро́нський. **-ки** – по-ба́ро́нському.

Ба́ро́нство – ба́ро́нство.

Ба́роско́п – ба́роско́п.

Ба́рочник – ба́рковик.

Ба́ррикада – ба́рикада.

Ба́рс, *зоол.* – ба́рс.

Ба́рская (бо́ярская) спесь, *бот.* – зі́ркі (*р.* -ро́к), зі́рочки (*р.* -чо́к).

Ба́рски, *по ба́рски* – по-па́нському. **-ки жи́ть** – жи́ти па́ном, *ж.* по-па́нському.

Ба́рський – па́нський. *С -ими зама́шками, приви́чками* – па́нові́тий, за́пані́лий, па́ню́чий.

Изба́виться, отка́заться от -ких зама́шек, приви́чек – ски́нути з се́бе па́на.

Ба́рство – 1) па́нство, па́нува́ння; 2) *см.* **Ба́ре (Ба́рин).**

Ба́рствовать – па́нува́ти, па́ніти. [Одні па́ніють на сві́ті, дру́гі біду́ють].

Ба́рсук, *зоол.* – бо́рсук, ха́рсун; *самка -ка* – бо́рсучка, ха́рсунка.

Ба́рсучий, -уко́вый – бо́рсуків, бо́рсуковий, ха́рсуновий.

Ба́рхан – кучу́гура (*ж. р.*).

Ба́рхат – окса́мит, ба́рхат.

Ба́рхатец, *бот.* – чо́рнобри́вець (*р.* -вця).

Ба́рхатистый – окса́митува́тий, ба́рхатистий.

Ба́рхаті́ться – окса́мити́тися (-ми́чуся, -ми́тишся).

Ба́рхатник – окса́митник, карма́зинник.

Ба́рхатный – окса́митний, окса́митовий, ба́рха[о]тінний, ба́рхато́вий.

Ба́рхатка – 1) (*одежа*) – окса́митка, ба́рхатка; 2) *бот.* а) *см.* **Ба́рхатец**; б) *см.* **Ма́ргари́тка.**

Ба́рче́нок – па́ня (*р.* -я́ти, *с. р.*), па́нення (*р.* -я́ти), па́нич.

Ба́рчук, ба́рчик, *см.* **Ба́рче́нок.**

Ба́рщина – па́нщина, па́нща́нна ро́бота.

Ба́рщинник – па́нщани́н, па́нщанний (*р.* -ого).

Ба́рщинный – па́нща́нний.

Ба́рынин – па́ні́н, па́нін.

Ба́рыня – 1) па́ні, па́нія, (*насто́ящая*) на всю́ губу́ па́ні. **-нька** – па́ні́йка; 2) *бот., см.*

Бо́ярышник.

Ба́рыш – 1) (*прибы́ль при прода́же*) ба́риш, зиск, прибу́ток, ко́ристь, надбі́жка; 2) *см.*

По́льза, Вы́года. *Получи́ть ба́рыш* – уба́ришувати, заробити, зискати.

Ба́рышник – ба́ришник, ба́риші́вник, генді́яр, фа́ринник; (*лоша́дьми*) ливера́нт, менджу́н; (*вола́ми*) воло́від (*р.* -вода), воло́вик. **-ни́ца** – ба́ришниця, ба́риші́вниця, генді́ярка.

Ба́рышнин – па́ннин, па́нночин, па́нночкин.

Ба́рышничанье, -че́ство – ба́ришництво, ба́ришува́ння, перепро́дува́ння, менджува́ння.

Ба́рышничать – ба́ришувати́ чим, перепро́дувати́ чим, ме́н(д)жува́ти чим, ба́шлува́ти чим.

[Перепро́дує дро́биною і теля́тами].

- Бары́шнический, -ничий** – бари́шницький, бари́шівницький, гендлярський.
- Бары́шня** – панна, панянка; *ум.* – панночка, панну́ня, паняночка.
- Барье́р** – баріє́р, бар'є́р.
- Ба́сенник** – баєчник, байко́.
- Ба́сенный, баснево́й** – баєчний, байка́рський. [Байка́рські сюже́ти]. **-ое творчество** – байка́рство.
- Бас** – бас; *ув.* – бásiще, бásiсько, басю́ка, басю́ра; *ум.* – бásiк, басо́к. *Петь бásiом* – співа́ти бásiа, брати бásiа. *Говорить -сом* – говорити бásiа.
- Баси́ст** – бásiста (*м. р.*).
- Баси́стый** – басови́тий, басогла́сий.
- Баси́ть** – бásiти (-шу́, -сиш), басува́ти.
- Баснопи́сец** – байка́р (*р. -ря*), *прил.* байка́рський. [Байка́рський даруно́к (Гліб.)].
- Басноплéт** – байко́, бає́чник. [Вір йому́ – тож байко́!].
- Баснослóвие** – 1) мітоло́гія; 2) байка, байки́.
- Баснослóвно** – 1) міти́чно; 2) незвичайно, неймові́рно, небува́ло.
- Баснослóвный** – 1) мітоло́гічний, міти́чний; 2) незвичайний, неймові́рний, небува́лий.
- Ба́сня, Баснь** – байка, при́казка; **-енка** – бає́чка.
- Басово́й** – басови́й. *Вести -вүю партию (в пении)* – басува́ти.
- Басо́к** – басо́к (*струна*).
- Басо́н** – гало́н, брузуме́нт.
- Басо́нный** – галоно́вий, брузуме́нтовий.
- Бассе́йн** – 1) басе́йн, водо́йма, водо́збі́р (*р. -ору*), са́жавка, ко́панка; 2) (*геогр.*) басе́йн, водо́збі́р, сто́чище. [Доне́цьке сто́чище].
- Ба́ста, межд.** – го́ді!
- Бастио́н** – бásiо́н. **-онный** – бásiо́нний.
- Бастова́нье** – страйкува́ння, бастува́ння.
- Бастова́ть, забастова́ть** – страйкува́ти, бастува́ти, застрайкува́ти, забастува́ти.
- Бастры́к** – 1) рубе́ль (*р. -бля*); 2) байстра́ (*р. -яти*) (*с. р.*), байстри́к.
- Ба[у]сурма́н, -нка** – 1) (*мусульманин*) бусурма́[е]н, бусурма́[е]нка; 2) (*иновере́ц*) бусурма́[е]н, бусурма́[е]нка, бузуви́р, бузуви́рка.
- Ба[у]сурманить, -ся** – бусурма́[е]нити, -ся.
- Ба[у]сурма́нский** – 1) бусурма́[е]нський; 2) бузуви́рський.
- Ба[у]сурма́нщина** – бусурма́[е]нщина.
- Бата́ва** – бата́ва.
- Батали́ст** – баталі́ст.
- Бата́лия** – баталі́я.
- Батальо́н** – батальйо́н. **-нный** – батальйо́новий.
- Батаре́я** – батаре́я. **-ре́йный** – батаре́йний.
- Батист** – батист. **-товы́й** – батистови́й.
- Батра́к** – наймит, бурла́ка (*вдали от родины*); *соб.* бурла́цтво. **-ак подросток** – наймитча́ (*р. -чати*) (*с. р.*). *Итти в -ки* – іти́ в найми.
- Батра́чество** – найми, бурлакува́ння, бурла́цтво.
- Батра́чить** – наймитува́ти, бурлакува́ти, по найма́х ходи́ти.
- Батра́чий, -ческий** – наймитський, бурла́цький.
- Батра́чка, -иха** – найми́чка, бурла́чка (*вдали от родины*); *сын -ки* – найми́ччук.
- Ба́тька** – 1) ба́тько, та́то; 2) ба́тюшка, пі́п (*р. по́па*), пан-оте́ць.
- Ба́тюшка** – 1) *см. Оте́ц, Свяще́нник*; 2) (*почт. назв. старшего*) ба́тько, ба́тя, нана́шко.
- Ба́тюшки!** – леле! **-ки мои, -ки светы!** – не́не моя́, не́нечко моя́!
- Ба́тя, см. Ба́тюшка.**

Ба́тюшкин – 1) татків, батеньків; 2) (*поповский*) ба́тюшчин, панотців (-éва, -éве), попів.

Бау́тка – баєчка, приказка, побрехенька.

Бахва́л – хвалько, самохвалько. **-ва́лка** – самохва́лка, самохва́ля.

Бахва́литься – хвалитися, вихваля́тися, хизува́тися.

Бахва́льство – хвальба, самохвальба, похвальба, хва́стоші.

Бахро́ма – торочки, тороки, бахро́ма. **-о́мка** – торочечки, бахрі́мка.

Бахро́мистый, -о́мчатый – торочкува́тий, бахрі́мча́тий.

Бахро́мить – торочити, (*сов.* заторочити), бахро́мити; (*отгл. суц.*) торочення.

Бахро́мный, -о́мочный – торочковий, бахрі́мний.

Бахча́, см. **Бакша́**.

Бац, *глагол. частица* – бух, ген, баба́х, торо́х, лясь, ляп, лулу́сь, хряп. [Бух у во́ду, ніби втопився. Коли це з лісу: бух! бух! бух! (*о выстреле*). Лулу́сь його́ по щелепах].

Баца́ть – бухати, гепати, баба́хати, тара́хкати.

Баці́лла – баці́ла.

Ба́цнуть – гепнути [Гепнув його́ об зе́млю], бу́хнути, баба́хнути, тара́хнути, бебе́хнути.

Ба́цнуться – гепнути [Він з коня́ так і гепнув], гепнутися, баба́хнути [Так і баба́хнув у во́ду], бебе́хнути [Бебе́хнув на лі́жко], бебе́хнутись [Бебе́хнувсь об помі́ст].

Ба́шенка – ба́штиця, ба́штонька, ве́жонька.

Ба́шенный – ба́штовий, ве́жовий. [Ба́штова гарма́та].

Ба́шка – голови́ща, голі́вчина; (*глухая*) голове́шка, макі́тра, каба́к, бара́нча голова́. *По -ке дать, с'ездить кого́* – голова́ча да́ти ко́му, заї́хати ко́му в го́лову (макі́тру).

Ба́шлык – ба́шлик.

Ба́шма́к – череви́к; **-чо́к** – череви́чок; *истоптан.*, *неуклюжий -ак* – ша́карба́н, ша́карбу́н; **-ки́**, *надеваемые на босую ногу* – босови́ки.

Ба́шма́чный – череви́чний.

Ба́шма́чник – череви́чник, череви́ка́р (*р.* -ря́), (*наичаще*) швець (*р.* шевця́).

Ба́шма́чница – череви́чниця, шевчи́ха.

Ба́шня – ве́жа, ба́шта, (*сторожевая*) – дозі́рна ба́шта, ва́ртівня; (*подвижная деревянная, употреблявшаяся для военных надобностей*) – гуля́й-горо́дина.

Ба́ю, ба́й, ба́юшки – лю́лі; **ба́ю-ба́ю, ба́й-ба́й, ба́юшки-ба́ю** – лю́лі-лю́лі, лю́лі-лю́лечки.

Ба́юка́льный – колиско́вий, заколи́сний. [Коліско́ва пі́сня].

Ба́юканье – колиса́ння, лю́ляння.

Ба́юка́ть – колиса́ти, лю́ляти.

Ба́юшки, см. **Ба́ю**.

Ба́ян – боя́н.

Ба́ять – бала́кати, гомо́ніти, сла́вити. [Сла́вили, що в його́ тітка ві́дьма (М. Вовч.)].

Бде́ние – 1) (*бодрствование*) неспа́ння, невсипу́щість (*р.* -ости), чу́йність; 2) (*рачение*) пильнува́ння, дба́ння, догляда́ння.

Бде́ть – 1) см. **Бо́дрствовать**; 2) (*иметь попечение*) дба́ти ким-чим, про ко́го, пильнува́ти ко́го-чо́го, догляда́ти ко́го-чо́го.

Бди́тельно – 1) недріма́нно, невсипу́ще, чу́йно; 2) (*рачительно*) пільно, дбайли́во.

Бди́тельность – 1) недріма́нність, невсипу́щість, чу́йність. [Ві́йськова чу́йність]; 2) (*заботливость*) пильні́сть, дбайли́вість.

Бди́тельный – 1) недріма́нний, невсипу́щий, чу́йний, пільний. [Письме́нство – наш ва́ртовий невсипу́щий. Во́рог пільний, і си́ла в його́. Будь чу́йний]; 2) (*рачительный, заботливый*) пильний, дбайли́вий.

Бе́г – 1) бі́г, гін (*р.* го́ну). *На -гу* – на бігу́, на бі́гці. *Сравнятся в -ге* – збі́гти з ким; 2) *Бега конские (скачки)* – перего́ни, го́ни, бі́говисько. *Отправиться в бега́* – змандрува́ти, пі́ти в ма́ндри, в ма́ндрівку. *Находиться в -ах*: 1) бу́ти в ма́ндрах, на вті́ках, ма́ндрувати по сві́тах;

2) бути втікачем.

Бегание – 1) бігання, га(й)сання; 2) см. **Беготня**.

Бегать – 1) бігати, ганяти, га(й)сати. **-ать скачками, в припрыжку** – га[е]рцювати. **-ать суетливо** – мотатися. **-ать в перегонку, в запуски** – перебігатися, бігати наввипередки. **-ать туда и сюда** – снуватися. **Бегающий (о глазах)** – верткий, бігучий; 2) **-ать кого** – уникати.

Бегаться – 1) перебігатися, бігати наввипередки; 2) (о животн.) – гуляти, тікатися; (о корове) літатися.

Бегемот – бегемот.

Беглец – утікач, тікач; **-цов** – утікацький, утікачів.

Беглость (о просмотре, осмотре) – побіжність; (о чтении, игре на муз. INSTR.) швидкість (р. -кости).

Бегло – побіжно, нашвидку; (*читать, играть*) швидко читати, шв. грати.

Беглый – 1) см. **Беглец**; 2) утєкий, збіглий, збіжаний; 3) побіжний (*осмотр, просмотр*). **-ое чтение** – швидке читання. *Бросить беглый взгляд* – кинути оком. **Беглый огонь** – перебіжний огонь.

Беглянка – утікачка.

Беговой (о лошади) – перегоновий. **-вые дрожки** – бігунці.

Бегом, бежком, нар. – бігом, бігцем, підбігцем, підтю[у]пцем.

Бегомер – бігомір (р. -ру).

Беготня – бігання, біганина, біганиця.

Бегство – тікання, утікання, утєча, утєки. **-во врасыпную** – розтіч. *Спасаться -вом* – тікати, виходити втєком. *Скрыться -вом* – утєком піти. *Обратить в -во* – погнати в розтіч. *Обратиться в -во* – повернути навтіки, навтікача, (*насмешл.*) накивати п'ятами.

Бегун – бігун.

Бегучий – бігучий. [Бігучий кінь].

Беда – біда, лихо, лишенько, недоля, лиха година, пригода, причина, притуга, халєпа, пеня.

Беды – злигодні. *Прибавка к -де* – прибідок. *Ох, беда, беда!* – лишенько тяжкє. *На -ду* – на лихо. *Беда да и только* – лихо та й годі. *Не беда* – дарма, байдуже. *Придет беда* – до лиха прийдеться. *Жди беды* – начувайся. *Попасть в беду* – доскочити лиха, біди, ускочити в халєпу, в лихо. *Из беды не выберешься* – не спекаєшся лиха, халєпи. *Спаси, -сь, избавить, -ся от беды* – вирятувати, -ся, вимотати, -ся. *Переживает, испытывает -ду* – біду бідувати, б. приймати. *Пережить -ду* – перебідувати. *Причиняет -ду кому* – напастувати кого. *Взвести -ду* – прикинути пеню. *Наделать себе -ды* – напитати собі лиха, біди. *Натворить, наделать беды* – наробити шкоди, клопоту. *Помочь в -де* – порятувати, зарадити лихові. *Предотвратит -ду* – запобігти лихові. *Беда стряслась* – лихо спіткало, скоїлося, спіткала напасть, лиха година. *Желаю тебе всех бед* – бодай тебе злидні побили; безголов'я на тебе.

Беден – убог.

Бедерный – стегенний, стеговий, клубовий, кульшовий; **б. сустав** – кульша.

Бедерчатый – стегна[и]стий, клубастий, кульшастий. [Кінь клубатий].

Беднеть – убожати, убожч[ш]ати, убожити, бідніти, бідніш[ш]ати, зводитися з хазяйства, мізерніти, підупадати, голіти, (*насмешл.*) капцаніти.

Беднить – збідняти.

Бедни[я]ться, бедноваться – збіднюватися, біднітися.

Бедно – убого, бідно, мізерно, нужденно, злиденно, тісно. [Тісно їм живється, заробітки малі, так що й хлібом бідкаються]. **Бедно на что** – тонко на що. [У нас на гроші тонко].

Бедноватый, -то – біднуватий, -то, біднєнький, -ко.

Бедность – убозтво, убогість, бідність, нестатки, недостатки, біднота, мізерія, злидні.

Впасть в бедность – дійти до вбозтва. **Б. одолела** – злидні обсіли. *Довести до -ти* –

зубожити, збідніти, звести з хазяйства. *Доведенный до -сти* – зубожений.

Бедно́та – 1) *см.* **Бедность**; 2) (*бедняки*) бідно́та, бідота, голь, голо́та, харпаки́, зли́дні, харпа́цтво.

Бедный – 1) убо́гий, бідний, немаю́чий, немо́жний, незамо́жний, нужде́нний, злиде́нний, тісний, го́лий, харпа́к. **Бедне́хонький** – біднісінький, голісінький. **Бедный-пребедный** – бідний та перебідний. **Б. чем** – бідний на що. *Стать -ным* – збідніш[щ]ати.

Прикидываться, прикинуться -ным – збіднюватися, біднітися, збіднітися, ни́цтисся, збідкатися, знебожитися, зсинобожитися; 2) бідолашний, бідашний, бідний, сердечний, горопа́шний.

Бедня́га – 1) *см.* **Бедняк**; 2) **Бедня́га, бедня́жка** (*несчастный, обиженный, страдающий*) – бідолашний, сердечний, серде́ка, безталанний, -на, безталанночка; (*общ. р.*) – бідолаха (*ум.* бідолашка, -шечка), бідня́га, бідня́ка, бідня́чка; (*сп. р.*) – бідня (*ум.* біднятко, бідняточко). [Він, бідолаха, і біжить у ліс. Сумують обидві бідолашечки (Г. Барв.). Заплакана, несповита серде́чна дитина (Шевч.). Серця не ра́ньте дівчині бідня́ці (Рудан.). Пропав навік сей Маг, бідня́га, порхне ду́ша на дру́гий бік. (Котл.). Іде качка з каченятками; малесенькі біднячки поприставали. Тяжко бідняткові без ма́тери].

Бедняк – біда́к, біда́р (*р. -ря*), харпа́к, бідняк, (*пр.* біда́цький, біда́рський, харпа́цький, бідня́цький), нестаток, худа́к, тісна́к; (*презр.*) драб, голодраб, го́лиш, го́ляк, злиде́нь, злиде́нник, злида́р (*р. -ря*) (*ув.* злидарюга), капца́н, гольтіпа́ка, голочва́нко; *соб.* – біда́цтво, бід(н)о́та, харпа́цтво, голо́та, голече́, гольтіпа́, сіро́ма, сіромашня́.

Бедовый – меткий, промі́тний, мото́рний.

Бедогла́зый, бе́доокий – пристри́тник.

Бедоку́р, -рка – шко́да (*общ.*); збито́шник, збито́шниця, (ші́беник, ші́бениця).

Бе́доокий, *см.* **Бедогла́зый**.

Бедоку́рить, набедоку́рить – ли́хо ко́їти, ли́ха нако́їти, шурубу́рити, нашурубу́рити.

Бе́дренец, *бот.* – дрібча́сте зілля́чко, ко́зел (*р.* ко́зля), ко́злики, бе́дрець, бе́дринець; **-ец ани́совый** – га́нус.

Бе́дрянный, *см.* **Бе́дерный**.

Бе́дристый, *см.* **Бе́дерчатый**.

Бе́дро – сте́гно (*ум.* сте́генце), клу́би. *С кривыми -ми* – кривоклу́бий. *С плохо развитыми -ми* – безклу́бий.

Бе́дряный, *см.* **Бе́дерный**.

Бе́дственный – злиго́дний, гіркий, гіре́нький; злиде́нний. [Злиго́дні го́дини. Злиде́нне живо́тіння]. **Бе́дственное время** – лихолі́ття, лиховщи́на; **-ое положе́ние** – бідува́ння, злиго́дність. *Быть в -ом положе́нии* – бідува́ти; **-но** – гірко, гіре́нько; злиде́нно.

Бе́дствие – біда́, ли́хо, ли́ха приго́да, ли́ха го́дина, знегі́ддя (Макс.), недо́ля, безго́лов'я; **-вия** – злиго́дні. *Испытать -вия* – набра́тисся (зазна́ти) біди́, ли́ха, го́ря, впа́сти в недо́лю.

Бе́дствование – бідува́ння, бідка́ння, го́рюва́ння, го́рюва́ннячко, поневи́ряння, ли́ха го́дина.

Бе́дствовать – бідува́ти, го́рюва́ти, біди́ти, бідка́тисся, бідкува́тисся; зли́дну[ю]ва́ти, лихува́ти, біду́ тягти́, біду́ бідува́ти, біду́ прийма́ти, кала́нити. [Так увесь свій вік і каланю, моя́ сестри́чко]. **Бе́дствующий, -щая** – бі́дник, бі́дниця, го́рюва́льник, -ниця.

Беду́ин – беду́їн.

Бежа́ние – бі́г, гін (*р.* го́ну).

Бежа́ть – 1) бі́гти (бі́жу), біга́ти (-га́ю, -га́єш), (*редко употр.*) *Не в силах -а́ть* – не підбі́жу.

-а́ть быстро, изо всех сил – чухра́ти, маха́ти, гна́ти (жену́, -не́ш), го́нити, ле́тати, лупи́ти, че́сати, мести́, стри́гти, чкуру́ти, ката́ти; (*насм.*) – в коше́чу, в соба́чу ри́сть. *Броси́ться*

-жа́ть – дре́менути, лепе́снути, герсо́нути, да́ти нога́м во́лю; (*о многих*) – сипну́ти [Сипну́ли всі у ліс гу́стий]. **-а́ть врассы́пную** (*о многих*) – поросну́ти в ро́зтіч. **-а́ть без па́мяти** – бі́гти не свої́ми нога́ми, не тямлю́чи себе́. **-а́ть без о́глядки** – бі́гти необзи́р; 2) **-а́ть куда, откуда** –

тікати, утікати, утекти, утеком піти. [Втеком пішли з свого краю]. **-ать со света** – бігти з світу, з бліску. **-ать из тюрьмы со взломом** – виламитися з в'язниці.

Беженец, -нка – біженець, біженка, утікач, -чка.

Бежом, см. Бегом.

Без и безо, предл. – без.

Безалаберность – безладність; нерозсудливість.

Безалаберный – безладний, розкидкуватий; нерозсудливий.

Безалаберщина – безладдя, нелад.

Безапелляционный – безапелляційний, безповоротний; **-но** – безапелляційно, безповоротно.

Безбедно – 1) заможнo, в достатку, -тках; 2) безбідно, без лиха, без біди, без горя.

Безбедность – безбідність, заможність, достаток, достатки, достатність.

Безбедный – 1) заможний, заможненький; 2) безбідний, що не знає біди, горя, лиха.

Безбедовный, см. Безбедный 2.

Безбедренный – безклубий [Безклу́ба коня́ка].

Безбилетный – безбілетний, без квитка (картки, посвідки).

Безбожие – безбожність, безбожництво, невірство.

Безбожник, -ница – безбожник, -ниця; *свойственный -ку* – безбожницький.

Безбожничать – не мати бога в собі, жити без бога, безбогувати.

Безбожничество – безбожництво, життя безбожницьке.

Безбожность – безбожність.

Безбожный – 1) безбожний; 2) немилосердний, злорадний. [Син злорадний матір вигнав з хати]; **-но** – 1) безбожно; 2) немилосердно, злорадно.

Безбокий – безбокий.

Безболёзненность – безболізність, безбілля.

Безболёзненный – безболіз[с]ний, безбільний; **-но** – безболюче, безболіз[с]но, безболізько.

Безбородый – безбородий, безбородько, голобородий, голобородько.

Безбоязненно – безбоязно, безбояз(ь)ко, безстрашно.

Безбоязненность – небоязкість, безбоязність.

Безбоязненный – небоязкий, безстрашний, небій (*р.* -боя), небоян.

Безбратственный, бот. – безбратній, безбратерній.

Безбрачие, безбрачность – безшлюбність, безшлюб'я, безженність, безженство, безмужність.

Безбрачный – безженний, безмужній, безшлюбний.

Безбрежный – безберіжний, безберігий, безкрайі, (безкрая, -ає, *р.* -крайого, -крайої).

Безбрежье – безберіжжя, безбережність.

Безбровый – безбровий, безбровко.

Безбрюхий – безчеревий.

Безведомый – безвісний, невідомий, незнаний.

Безведрие, безведрица – негода, негодиця, безгіддя.

Безверие – безвір'я, невірство.

Безверхий – безверхий.

Безвесельный – безвеслий.

Безвѣстие – безвістя, безвість.

Безвѣстно – безвісно, без вісти.

Безвѣстность – невідомість.

Безвѣстный – безвісний, невідомий, недовідомий, незнаний. **-ая даль** – безвість. **-но** – без вісти, невідомо, недовідомо.

Безвѣтренный – безвітрій, тихий; (*о месте*) затишний.

Безвѣтрие – безвітря, тиша.

- Безві́нность** – безневінність, неповінність.
Безві́нный – безневінний, безвінний, неповінний; **-но** – безневінно, безвінно, неповінно.
Безвкúсие, безвкúсица – безсмак (*р. -ку*), не́смак, безсмакови́ця.
Безвкúсно (*сварено*) – несма́чно. **-но** (*сделано шито*) – безсма́чно, без смаку́.
Безвкúсный (*о пище*) – несма́чний; (*о вещи*) без смаку́ зроблений.
Безвла́жный – безвогкий, безвологий.
Безвла́стие – безвла́стя, безвла́ддя, безура́ддя.
Безвла́стность – безвладність.
Безвла́стный – безвладний.
Безво́дица, безво́дые – безві́ддя; безпі́ття.
Безво́дность – безві́ддя, посу́ха, суш (*р. -ши*).
Безво́дный – безво́дий, безві[о]дний. **-ая местность** – безві́ддя.
Безво́дые, см. Безводица.
Безвозбра́нный – беззаборонний, незабороненний, вільний. **-но** – безборонно, вільно.
Безвозвратность – безповоротність.
Безвозвратный – безповоротний. **-но** – безповоротно, беззворотно, без воріття, без звороту.
Безвозду́шный – безповітряний.
Безвозме́дный – без(за)платний, безгроше́вий, дармовий. **-но** – дурно, задурно, дарма[о], даром, за спасибі; (*шутл.*) за так грошей.
Безволо́сый – безволосий, гір'явий, голомо́зий; голомши́вий.
Безво́льный – безво[і]льний, хисткий [Хисткий чоловік був: куди хили, туди він і гнеться]; **-но** – безво[і]льно.
Безвре́дность – нешкодли́вість, нева́да.
Безвре́дный – нешкодли́вий, невадли́вий, незава́дний. **-но** – нешкодли́во, нева́дно, не шкодить, не ва́дить.
Безвре́менный – безталанний, бездо́льний.
Безвре́меница – 1) безталанна, бездо́льна, безща́сна; 2) *см. Безвре́мье 1 - 2; 3) (бот.) шапра́н ди́кий.
Безвре́менность – невча́сність, доча́сність.
Безвре́менный – доча́сний, невча́сний. **-но** – доча́сно; без часу́.
Безвре́мье – 1) него́да, него́диця, не́погідь, безгі́ддя; 2) лихолі́ття, безча́сся; 3) ніко́льство [Все ніколи та ніколи, та за тим ніко́льством і не пої́хав].
Безвы́водный – невиво́дний. **-но** – невиво́дно.
Безвы́годность – не́зиск, незиско́вність, безприбу́тковість.
Безвы́годный – незиско́вний, небаришови́тий. **-но** – без зиску, без бариша́.
Безвы́ездный – безви́їздний. **-но** – безви́їздно, не ви́їздивши.
Безвы́ходность – безви́хідність, безра́ддя, безпора́дність, непора́дна годи́на, кінці́ в край. [Таке мені прийшло́сь тоді́, пря́мо кінці́ в край].
Безвы́ходный – 1) безви́хідний, невихі́дний; 2) безпора́дний, невикру́тний. **-но** – безви́хідно, безпора́дно.
Безгла́вый – безголо́вий.
Безгла́зый – безо́кий.
Безгла́сие – безголо́сся.
Безгла́сность – 1) безгла́сність, німува́ння; 2) нея́вність, неоголо́сність (вчи́нку, поді́ї).
Безгла́сный – безголо́сий, безгла́сний, німий. **-но** – 1) ні́мо, безгла́сно; 2) нея́вно, неоголо́сно.
Безголо́вый – 1) безголо́вий; 2) дурноголо́вий, дурний.
Безголо́сый – безголо́сий.
Безгосуда́рственный – бездержавний.
Безграмотность – неписьме́нність, безписьме́нщина; (*неуменье грамотно писать*)*

безграмотність.

Безграмотний – неписьмений, темний на письмі; безграмотний. **-но** – безграмотно.

Безграничність – безмежність, безкрайність, безкраїсть (р. -йости), безберіжність, необмежність, безкрай, безмір, безмір'я.

Безграничний – безмежний, безкрайний, безкраїй, -ая, -ає, безберіжний, необмежний, безмірний. **-но** – безмежно, безмірно, без міри.

Безгрішність – безгріховність, безгрішність.

Безгрішний – безгріховний, безгрішний, негрішний. **-но** – безгріховно, безгрішно.

Безгрівий – безгрівий.

Безгрудий – безперсий, безгрудий. [На цю безгрудю коняку і хомута не прибереш].

Безгубий – безгубий; (о животных) безваргий.

Безданный – безоплатний, безданный.

Безданно-бесплатно – безоплатно, безданно.

Бездарність – 1) нездарність, бездарність, нездібність; 2) нездара [Він – нездара].

Бездарний – нездар[н]ий, нездібний, некебітний, безхистий. **-но** – нездібно, некебітно, неталановито.

Бездворний – бездворний, бездворий.

Бездейственный – не діяльний, нечинний, бездіяльний.

Бездействие – не діяльність, бездіяльність, нечинність.

Бездействовать – вакувати, не працювати, не діяти.

Бездействующий – бездіяльний.

Бездельца – дрібниця, мала річ.

Безделька, -лочка, -делушка – мн. дрібнички, безділля [На полічках стояло різне безділля].

Безделье – безділля, неробство, гульки. *От безделья* – знічев'я, знечевля.

Бездельник – 1) нероб(а), ле[о]дар (р. -ря), ледащо, ледай, дармобит, байдич, ледацюга.

Делаться, сделаться -ком – ледащити, зледащити, пуститися в ледащо; 2) шахрай, крутій, дурісвіт.

Бездельница – 1) неробітниця, нероба; 2) шахрайка, крутійка, дурісвітка.

Бездельничанье, бездельство – 1) ледарство, неробство, байдкування; 2) шахрування, крутійство.

Бездельничать – 1) ледарювати, гультяювати, гуляти, байдикувати, дармувати; 2) шахрувати, (людей) дурити, облудувати.

Бездельнически – 1) ледарським робом, по-ледащому; 2) шахрайським робом, по-шахрайському.

Бездельнический – ледарський; шахрайський.

Бездельничество, см. Бездельничанье.

Бездельный – нетружений. [Багато є дармоїдів нетружених].

Бездежно – беззаплатно, задурно, дарма, без грошей.

Бездежность, бездежье – безгрошів'я, безгріштя.

Бездежный – безгрошевий, беззаплатний.

Бездежье, см. Бездежность.

Бедетность – бездітство, бездітність.

Бедетный – бездітний, бездітник. **-ная** – бездітниця, бездіткіня, безплідниця, нерода.

Бедятельность – бездіяльність, бездільність.

Бедятельный – бездіяльний, бездільний, безробітний. [Своє життя в спокою безробітнім не марнує].

Бедна – 1) безодня, (только о суше) прірва, безоднява, проваля, (адская) пропасна; 2) **бедна** (множество, обилие) – сила-силенна, безліч, до смутку. [Яблук сила-силенна. Роботи безліч, до смутку].

Бездождие – бездожддя, посуха, суш, суша.

Бездождный – 1) бездошовий, недошовий; 2) сухий, посушний. **-ное лето** – сухоліття.

Бездоймный, бездоймочный – беззалеглий, безнедоплатний.

Бездоказательный – безпідставний, бездоказний, бездовідний. **-но** – безпідставно, бездоказно, бездовідно.

Бездолжностный – безпосадний, безробітний.

Бездолье – безталання, бездольність, безді[о]лля. [Як твоя, доню, доля, то накупить чоловік і поля, а як безділля, то продасть і подвір'я].

Бездольный – безталанний, бездольний, безщасний. **-ая** – безщасниця, безді[о]льниця.

Бездомник, бездомок – безхатник, безхатко, бездомник, безхазяйко, бурлак, бурлака, бурлачина; **бездомница** – безхатниця, бурлачка. *Свойственный, принадл.* **-ку** – бурлацький.

Бездомный – безхатній, бездомівний, бездомний, бездвірний, безпритульний.

Бездомовничать – бурлакувати.

Бездомовщина – бурлацтво.

Бездонный – безодній, бездонний, незглибний [Чолом тобі, синє широкєє море, незглибна безодне, безмежний просторе], (*о посуде*) безденний. [Безденної діжки не наллєш].

Бездонно-глубокий – безодне-глибокий.

Бездорожица, -рожье – бездоріжжя, безпутьтя, непроїзд.

Безходность – безприбутковість.

Безходный – безприбутковий, бездохідний.

Бездушие – бездушність, мертвдушність, нечулисть.

Бездушный – 1) бездушний, мертвдушний, нечулий; 2) неживий, мертвий, бездушний [Бездушне тіло]; 3) немилосердний, лютий, нежалісливий. **Бездушно** – бездушно, немилосердно, без жалю.

Бездымный – бездимний.

Бездыханность – бездушність (*p.* -ности).

Бездыханный – бездушний.

Безжалостность – нежалісливість, немилосердність (*p.* -ности).

Безжалостный – нежалісливий, немилосердний, безжалний, немилостивий, живоїд. **-но** – немилосердно, немилостиво, без жалю.

Безженство – безшлюбність, безженність, -женство.

Безженный – безженець (*p.* -нця).

Безжизненность – 1) бездушність, безживність, неживість, мертвість; 2) млявість.

Безжизненный – 1) бездушний, безживний, неживий. [Краса безживна]; 2) млявий.

Безжизненно – 1) безживно, бездушно, неживо; 2) мляво.

Беззаботливость – безтурботність, недбайливість, недбальство, недбалість, недбання, необачність, необачка.

Беззаботливый – безтурботний, безклопінтний, безклопінтний, недбайливий, недбайний, недба(й)лиця, недбальниця, недбаха. [Оддала заміж за п'яницю, за недбалицю]. **-во** – безтурботно, недбайливо.

Беззаботность – 1) безжурність, безсумність, бездумність; 2) *см.* **Беззаботливость**.

Беззаботный – 1) безжурний, нежур(б)ливий, безсумний, бездумний, безтурботний. **-но** – безжурно, безсумно, бездумно, безтурботно; 2) *см.* **Беззаботливо**.

Беззаветный – безоглядний, щиросердий. **-но** – безоглядно, усім серцем, без вагання.

Беззаконный – бездоганний.

Беззаконие – беззаконство, беззаконня.

Беззаконник, -ница – беззаконник, -ниця.

Беззаконничать – беззаконствувати, ламати (порушувати) закон, право, віру.

Беззаконность (*отсутствие законности*) – безсуд, безсуддя, безправство, беззаконність.

[Запоріжці відбувалися від ляха і його безправства (Куліш)].

Беззако́нний (*противозаконный*) – беззако́нний, безсудний (Куліш). **-но** – беззако́нно, безсудно.

Беззако́нщина – безсудиця.

Беззасте́нчивість – несоромливість, малосоромність.

Беззасте́нчивий – несоромливий, малосоромливий, безсоромний. **-во** – малосоромливо, безсоромно.

Беззате́йливий, беззате́йний – немудрований, без вітiвок. **-ий человек** – немудрагель.

Беззащи́тність – беззахисність, безоборонність.

Беззащи́тний – беззахисний, безоборонний, беззаступний.

Беззвё́здний – беззоряний, незоряний.

Беззвонний – бездзвінний.

Беззвучний – безгучний, безодголосний, глухий, німий. [У глухий, темний могилі. Затремтіла од німого ридання]. **-но** – безгучно, безодголосно, глухо, німо, без гoлосу. [Я ледві почула – безодголосно так вона гомоніла (М. Вовч.). Отак німо шепотіли його губи (Крим.)].

Безземелье – безземелля.

Безземельник (*имеющий лишь избёнку*) – халупник.

Безземельний – безземельний, безгрунтий; (*крестьянин, живущий в чужой избе*) підсусідок, соб. – підсусіддя.

Беззло́бний – незлобивий.

Беззо́льний – безпопільний.

Беззу́бый – беззубий.

Беззу́бка, *зоол.* – зуберниця.

Безла́дица – 1) (*беспорядок, неурядица*) безлад, безладдя; 2) (*разлад, нелады*) нелад, нелагода.

Безла́пый – безлапий.

Безлепестко́вый – безпелюстковий.

Безлепестко́вість – безпелюстковість.

Безле́сие, -ле́сица – безлісся.

Безле́сний – безлісовий, безлісний.

Безлі́кий – безліций (*ж. р.* безліця).

Безли́ственный, -ли́ст(н)ый – безлистий, безлістявий.

Безлі́чний – безособовий, безоблічний, безособний. [Арештанська сіра безособова ма́са. Безособні дієслова].

Безлоша́дний – безкінний; (*лишившийся лошадей*) безко́нений.

Безлу́нный – безмісячний.

Безлю́деть, безлю́диться – безлю́дити.

Безлю́дить – збезлю́джувати, безлю́дити. [Війна збезлю́джувала країну].

Безлю́дний – безлю́дний, відлю́дний, глухий. [Доро́га відлю́дна]. **-но** – безлю́дно, глу́хо, пу́сто. [Тепер на вулиці глу́хо: мороз великий, то всі по хатах сидять].

Безлю́дствовать – безлю́дувати.

Безлю́дые – безлю́диця, безлю́дство, безлю́ддя.

Безма́ла, нар. – мало не, за малим не, безмалъ. [Безмалъ не двацять. Безмалъ со́рок год мені].

Безме́жний (*необмежёванный*) – безме́жний, необме́жений.

Безме́здний, -но – см. **Безвозме́здний, -но**.

Безме́н – безмін, (*пружинный*) кантар.

Безме́рність – безмірність, незмірність, неомірність, безнемірність. **-но** – незмірно [Чітання вона́ любить незмірно (Грінч.)].

Безме́рний – безмірний, неомірний. [Незмірний по́двиг. Неомірний степ]. **-но** – безмірно,

незі́рно, нео́мірно, без мі́ри, мі́ри нема́, безнемі́рно. [Зма́лку начу́лася, що вона́ хоро́ша – мі́ри нема. Ставив себе́ без мі́ри ви́соко. Безнемі́рно пив].

Безмо́зглость – безмо́зкість.

Безмо́зглый – безмі[о́]зкий, пу́стомо́зкий, безло́бий, безглу́здий, нетяму́щий.

Безмо́лвие – безго́міння, німотні́сть, німа́ ти́ша.

Безмо́лвный, безмо́лвствующий – безмо́вний, німо́тний, німі́й, мовча́зний, мовчу́щий, безгу́чний, безгла́сний. **-но** – безмо́вно, мо́вчки, мо́вча́зно, ні́мо, німо́тно, німу́ючи. [У ха́ті су́мно, ні́мо. Мо́вчки насу́нули хма́ри (Грінч.)]. **Безмо́лвно красноре́чивый** – німопромо́вистий. [Ба́чу на́ші німопромо́висті мо́гили (Конис.)].

Безмо́лвствование – німува́ння.

Безмо́лвствовать – німува́ти, німо́тствувати, мовча́ти мо́вчки.

Безмо́ло́чница (*недойная*) – я́лова, ялі́вка, я́ловица. [О́дна коро́ва дійна́, а дві ялі́вки].

Безмяте́жность – тихоми́рність, спо́кій, супо́кій, упо́кій, безтурбо́тність.

Безмяте́жный – тихоми́рний, супо́кійний, безтурбо́тний.

Безнаде́жность – безна́дія, безна́дійність.

Безнаде́жный – безна́дійний. **-но** – безна́дійно. **-но больно́й** – сме́ртенний. [Мій син сме́ртенний лежи́ть, та́к і лі́кар сказа́в].

Безнака́занность – безка́рність. **-ный, -но** – безка́рний, **-но**.

Безнаме́ренный – невмі́сний, ненавмі́сний, безнамі́рний. **-но** – невмі́сне, ненавмі́сне, без намі́ру.

Безнаме́ренность – ненавмі́сність, безнамі́рність.

Безнача́лие – безу́ряддя, безго́лов'я.

Безнача́льничать – жи́ти без нача́льника, сваво́лити.

Безнача́льный – безпоча́тковий, одві́чний, передві́чний. **-но** – без поча́тку, одві́чно, передві́чно.

Безнача́льственный – безу́рядний.

Безнедо́ймочный, *см.* **Бездо́ймочный**.

Безно́гий – безно́гий.

Безно́сый – безно́сий, безно́сько, безно́сик.

Безнра́вственность – 1) немора́льність, безмора́льність, неети́чність; 2) розпо́ста, безпу́тність, недобро́звича́йність.

Безнра́вственный – 1) немора́льний; 2) розпо́сний, недобро́звича́йний, безпу́тний.

Безнра́вственно – 1) немора́льно. **Б. жи́ть** – пу́сто йти (Грінч.); 2) розпо́сно.

Безну́жный, *см.* **Беспече́ный**.

Безоби́дный – 1) пло́хий, плохе́нький; невра́злівий. [Це найпло́хіша коро́ва, ніко́ли не вда́рить. Він лю́дина плохе́нька]; 2) некривдний. [Некривдна ува́га (= *безобидное замечание*)]. **Безобидно** – без кривди, по пра́вді.

Безо́блачный – безхма́р(н)ий, погі́дний. [Со́нце пі́шно сходи́ло на погі́дне не́бо].

Безобо́ротный – беззворо́тний (вексель, на́пис).

Безобра́за, безобра́зина – бри́д (*о мужч.*), бри́дуля (*о женщ.*), пога́нище (*общ.*).

Безобра́зие, безобра́зность – 1) бри́дкість, бри́дота; 2) непо́доба, непо́добність, непуття́. [Що за непо́доба!].

Безобра́зить – знекра́шувати, знекра́шати, шпéтити, бри́дити.

Безобра́зиться – знекра́шатися, бри́днути.

Безобра́зник – бешкетник, дешпетник, шибеник непутній.

Безобра́зничать – бешкетува́ти, дешпетува́ти, робити непо́добне, бешкет справля́ти.

Безобра́зный – бри́дкий, ви́родливий, нега́рний, поганю́чий, нечупа́рний, непо́добний.

Безобро́чный – безо́платний.

Безопа́сность – безпе́ка, безпе́чність. **Осно́вывать б.** на че́м – безпе́читися на чо́му. **Бы́ть в**

- сти – бути забезпеченим. *В -сти находящийся* – в[у]безпечений.
- Безопа́сний** – безпечний. *Не безопа́сний* – небезпечний. **-но** – безпечне, -но.
- Безору́жний** – беззбройний, неозброєний.
- Безосно́вательно** – безпідставно, без ґрунту. **-ний** – безпідставний, безґрунто́вний.
- Безостано́вочно** – невпинно, безупинно, без упину, безперестанно, безперестану, безперестанку, безперестаня, безперестал[н]ь, безустанно, безугавно, ненастанно, безнастанно, безпереч, раз-у-раз, раз-по-раз, раз-коло-разу, заспіш, безвідгалу.
- Безостано́вочность** – невпинність, безупинність, безугавність, безперестання (*ср. р.*) безперестанність, безнастанність.
- Безостано́вочный** – безупинний, невпинний, невгавний, невгамований, безугавний, безперервний, непереривчастий, безперестанний, безнастанний, разуразний, повсякчасний, невсипущий.
- Безо́стый** (*о злаках*) – безостий, голоколосий, голий. [Голоколоса пшениця. Голий овес].
- Безо́тветность** – безвідмовність, безодмовність, сумирність, плохість.
- Безо́тветный** – безвідмовний, безодмовний, сумирний, плохий, мовчак[н]. **-но** – безвідмовно, мовчки.
- Безо́тветственность** – безвідповідальність, невідповідальність.
- Безо́тветственный** – безвідповідальний, невідповідальний.
- Безо́твязность, безо́твязчивость** – невідчепність, в'їдливість, настірливість.
- Безо́твязный, безо́твязчивый** – невідчепний, в'їдливий, невідкличний, настірливий.
- Безо́тговорочный** – безвідмовний, несуперечливий. **-но** – безвідмовно, несуперечливо, не відмовляючись, не суперечучи, без вимовок.
- Безо́тда́точный** – безповоротний. **-но** – без віддачі, без оддання. *Дать вза́ймы бесповоро́тно* – позичити на вічне оддання.
- Безо́тлага́тельность, безо́тложность** – невідкладність, конечність, (*только о деле*) пильність.
- Безо́тлага́тельный, безо́тложный** – невідкладний, (*только о деле*) пильний. **-но** – невідкладно, не відкладаючи.
- Безо́тлу́чность** – невідступність, невідхідність, невідкличність.
- Безо́тлу́чный** – невідступний, невідхідний, невідкличний. **-но** – невідступно, невідхідно, невідклично.
- Безо́тме́нный** – невідмінний, безвідмінний. **-но** – безвідмінно.
- Безо́тносите́льность** – безвідносність, незастосованість (*р. -ности*).
- Безо́тносите́льный** – безвідносний, незастосований до чого. **-но** – безвідносно, не стосуючись до чого, без уваги на що.
- Безо́тра́дность** – безвідрадісність, безпросвітність.
- Безо́тра́дный** – безвідрадісний, безрадісний, безпросвітний. *Делать кому́ жизнь -ной* – зав'язувати світ кому.; **-но** – безрадісно, без просвітку.
- Безо́тступный, безо́тходный, см. Безо́тлу́чный.**
- Безо́тсро́чный, -но, см. Безо́тлага́тельный, -но.**
- Безо́тчѣтно** – 1) несвідомо, сам себе не розбіраючи; 2) беззвідомно, беззвітно, без звіту, без звітномлення, не подаючи звітномлення.
- Безо́тчѣтность** – 1) несвідомість, нез'ясованість. [Нез'ясованість почуття]; 2) (*неподача отчётов*) – беззвідомність, беззвітність. [Така беззвітність недопустима, – треба вимагати звіту (звітномлення)].
- Безо́тчѣтний** – 1) несвідомий, нез'ясований, безроздумний, нерозбірний; 2) беззвідомний, беззвітний.
- Безо́черѣ́дный** – безчерговий, безчережний. **-но** – безчергово, без черги, безчережно.
- Безо́шибочность** – непомильність, безпомилковість, непохибність.

- Безошибочный** – нехи́бний, непохи́бний, несхи́бний, непомі́льний, безпомі́лковий, безпомі́лешний, непомі́лешний.
- Безработица** – безробі́ття. *Время -цы на мельнице* – безмлі́в'я.
- Безработный** – безробі́тний, беззаробі́тний.
- Безразборчивость** – нерозбі́рливість, неперебі́рливість (*р. -вости*).
- Безразборчивый** – нерозбі́рливий, неперебі́рливий.
- Безраздельность** – неподі́льність.
- Безраздельный** – неподі́льний, нерозді́льний. **-но** – неподі́льно, нерозді́льно, ці́лком.
- Безразличие** – 1) одна́ковість, безодмі́нність; 2) байдуже́сть.
- Безразлично** – байдуже́но, байдуже́ливо, обоня́тно, безви́разно. [Гля́нула байдуже́но]; *мне это -но* – байдуже́, байдуже́ки, байдуже́чки, дарма́, одна́ково мені́ до того́. *Совершенно -но* – байдуже́сінько, одна́ковісінько.
- Безразличность** – байдуже́сть, байдуже́ність, обоня́тність.
- Безразличный** – безви́разний. [Заговори́в навмі́сне безви́разні́м го́лосом]. **Б-ый** *к чему* – байдуже́кий, байдуже́кий, байдуже́ливий до чо́го, обоня́тний. *Стать -ным (безл.)* – забайдуже́житися, збайдуже́жніти. [Забайдуже́жилось].
- Безрассудность, безрассудство** – нерозсу́дливість, безглу́здя (*ср. р.*), безглу́здість (*р. -дости*).
- Безрассудный** – нерозсу́дливий, нерозва́жливий. **-но** – нерозсу́дливо, нерозва́жливо, безрозу́мно.
- Безрассудствовать** – 1) чини́ти безглу́здя; 2) шалі́ти.
- Безрассчетность, -счётливость** – безраху́бність, необрахо́ваність.
- Безрассчетный, -счётливый** – безраху́бний. **-но** – безраху́бно, необрахо́вано.
- Безрезультатный** – безрезу́льтатний, безнаслідни́й, даремни́й, ма́рний. **-но** – даремно́, да́рмо, дурно́, ма́рно, безрезу́льтатно, без наслідку́.
- Безрогий** – безро́гий, шути́й, гу́лий, комо́лий.
- Безродный** – безрі́дний, безрі́дник, безро́да (*об. р.*).
- Безропотность** – неремствува́ння, покі́рливість.
- Безропотный** – неремсти́вий, покі́рливий. **-но** – покі́рливо, без ре́мства, не ре́мствуючи, неремсти́во.
- Безрукавный, -кавый** – безрука́вий.
- Безрукий** – безру́кий.
- Безрыбье** – безри́б'я.
- Безубыточный** – безутра́тний.
- Безугольный** – безвуглево́вий.
- Безугольный** – безугли́й.
- Безугомонный** – безуга́вний, невгомі́нний. **-но** – безуга́вно, без уга́ву.
- Безударный** – ненаго́лошений. [Ненаго́лошене е].
- Безудержный** – невтри́мний, нестри́мний, невпинни́й.
- Безудержу** – без упину́, невтри́мно.
- Безуклонность** – несхи́бність, невідхи́льність.
- Безуклонный** – несхи́бний, невідхи́льний, про́стий. **-но** – несхи́бно, невідхи́льно, про́сто, не відхи́ляючись.
- Безукоризненность** – бездога́нність (*р. -ности*).
- Безукоризненный** – бездога́нний. **-но** – бездога́нно, без ва́ди.
- Безуметь** – безу́міти.
- Безумить** – призводи́ти до божеві́лля, до шале́нства.
- Безумец** – безуме́ць, безуме́нь, божеві́лець (*р. -ві́льця*), божеві́льник, шале́нець, шале́ний, наві́жений, наві́сний.
- Безумие, безумство** – безу́мство, безу́мність, безу́м, божеві́лля, божеві́льність, наві́женство,

шал, шаленство. *Припадок -ня* – причина. [Крутиться наче в причині], пароксизм божевілля.

Безумный – безрозумний, безумний, божевільний, навіжений, нависний, нависноголовий, шалений, безтямний. **Б-ым сделать** – обезумити, з розуму звісти.; **-но** – безумно, божевільно, шалене[о].

Безумство, см. **Безумие**.

Безумствовать – безумствувати, нависніти, шаліти.

Безупречность, -ный, -но, см. **Безукоризненность, -ный, -но**.

Безурядица, безурядье – безлад, безладдя.

Безурядный – безурядний. [Під таку безурядню годину, насунули з Азії татари (Куліш)].

Безусловность – безумовність.

Безусловный – безумовний. **-но** – безумовно, безперечно.

Безуспешность – надаремність, марність, невдалість.

Безуспешный – надаремний, марний, даремний; невдалий. **-но** – надаремне[о], надармо, марне, марно, даремне, не спосудившись. [Думав оце в ярмарку телицю продати, та не спосудившись і вернувсь].

Безустанный – безупинний, невтомний, невисипущий, негамовний.

Безусый – безвусий, головус, головусий, головусько.

Безутешность – безпорадність, нудьга-нерозвага.

Безутешный – нерозважений, безпорадний; непотішний, нештишимий. **-но** – безпорадно, нештишимо.

Безухий – безухий, шутий, джулий. [Шутий чоловік, шутий собака. Джулі вівці]; (*о посуде*) – безвушкий. [Безвушкий глечик].

Безучастие – байдужість, обонятність, безприхилля (*ср. р.*).

Безучастный – байдужий, обонятний, нежалісливий, неспочутливий, безприхильний, відчужений. **-но** – байдужно, обонятно, без спочуття, безприхильно.

Безыменный, -мянный – безіменний, безнаіменний; неназваний; (*палец*) підмізінний. **-ая** *речка* – самотека. **-но** – безіменно.

Безыскусственный – нештучний, немудрований, невімудруваний, нехитрий, натуральний, простий. **-но** – натурально, просто, без мудроців.

Безысходность – безвихідність (*р. -ности*).

Безысходный – 1) безвихідний; 2) (*бесконечный*) несходимий. [Заплутувалися в несходимих суперечностях життя]. **Нужда -ая** – невилазні злидні.

Без'язычный – без'язикий.

Безызвестность, -ный, см. **Безвестность, -ный**.

Бекас, *зоол.* – вівчарик, баранець, баранок, баранчик, кректун, полежань, бекас.

Бекасинник – шріт дрібний (що на бекасів).

Бекеш – бекеша.

Бекрень, *на бекрень* – на-бакір.

Белемнит – громовиця, чортів палець, белемніт.

Белена – блекота, блекіт (*р. -коту*) (*м. р.*), блекіть (*р. -коти*) (*ж. р.*); німіця. **-ны об'ється** – обеленіти, блекоти наїстися.

Белендрясы, белентрясы, см. **Балы**.

Беление – білярство, (*тканей*) біління, біхування.

Белесоватый, белесый – біла[я]стий, білявий.

Белеть (*становиться белее*) – біліти, білішати. [А день біліє. Од доброго міла руки білішають].

Белеться – біліти, білітися.

Белёхонек, белёшенек – білісінький.

Беле́ц, бели́ца – по́слушник, по́слушниця, бі́лиця.

Бе́ли, *мед.* – уплави.

Бели́берда – нісе́нітниця, харкі́-макого́ники, курзу́-верзу́, ка́-зна-що, дурні́ тереве́ні.

Белизна – білість (*р.* -лости), біло́та, біліна́.

Бели́ла – біли́ло, блянши́вка, біль. [Лице́ бі́ллю бі́лува́ли]. **Бели́ла свинцо́вые** – бле́йвас.

Бе́лик, *бот.* – ши́льник, во́дяний попу́тник, жо́вник.

Бели́льний – 1) біли́ловий, блейвасо́вий; 2) білі́льний.

Бели́льня – біля́рня, блі́х, блі́хівня. [Мали сад заво́дити за старі́м блі́хом].

Бели́льщик, -ца – біля́р, -ка, білі́льник, -ниця. **-щик тканей** – блі́хар (*р.* -ря́).

Белі́ть, бели́вать (*ткань*) – бі́лити, вибі́ляти, убі́ляти, блі́хувати; (*здание*) побі́ляти, бі́лувати. **-ить изве́стью** – вапні́ти, вапнува́ти, вива́пнювати. **-ле́ный** – біля́ний. [Це сирове́ полотно́, а то бі́ляне].

Белі́ться, бели́ваться – бі́литися, вибі́люватися. [На траві́ бі́літься три шма́тки полотна́. Не вибі́люйся так, бо соро́ки вхо́плять: поду́мають, що сир (жарт)].

Бели́ца, *см.* **Беле́ц**.

Бе́личий – біля́чий, веві́рковий.

Бе́лка, *зоол.* – бі́лка, бі́лиця, бі́лочка, веві́рка. *Детёныш -ки* – бі́лчєня́.

Белковина – бі́лковина.

Белко́вый – бі́лковий. **-ая оболочка** – бі́лкова́ оболо́нка, бі́лкови́ця.

Белладо́нна – бєладо́на.

Беллетри́ст – бєлетри́ст.

Беллетри́стика – крєсне пи́сьме́нство, бєлетри́стика.

Беллетри́стический – бєлетри́стичний, крєснопи́сьме́нський.

Бєло́ – бі́ло; чі́сто. [Катря́ бі́ло збі́ліла. Умі́лася бі́ло-бі́лєсєнько].

Бєлобо́кий – бі́лобокий.

Бєлоборо́дый – бі́лоборо́дий, бі́лоборо́дько.

Бєлобры́сый – бі́лявий, бі́лобро́вий.

Бєлобрю́хий – бі́лочеревий, підла́сий, підла́систий, бі́лопу́зий. [Підла́сий: сам чо́рний, а живі́т або груди́ бі́лі. Чапелька́ підла́са].

Бєлова́тый – бі́ла[я]стий, про́білий, про́білуватий.

Бєлово́й – чистовий.

Бєлогла́зый – бі́лоо́кий, бі́лозо́рий, бі́лозо́ровий, зі́рка́тий.

Бєлоголо́вка, *бот.* – ку́ряча ла́пка, ку́ряче сте́ге́нце.

Бєлоголо́вый – бі́логоло́вий.

Бєлогри́вый – бі́логри́вий, бі́логри́в.

Бєлогру́дый – бі́логруд.

Бєлосор, бот. – бі́лосі́р, гада́й-зі́лля, ма́точник бі́лий.

Бєлосу́бый – бі́лосу́бий. **-ая** – бі́лосу́бка.

Бєлок – 1) (*яичный*) бі́лок (*р.* бі́лка), бі́ле (*р.* -ого); 2) (*глазной*) бі́лок, (*насмешливо*) ба́нька; (*имеющий большие белки в глазах*) бі́лкатий, (*ирон.*) ба́нькатий.

Бєлокали́льный – бі́ложа́ристий, бі́логарто́вний.

Бєлока́менный – бі́лому́рий, бі́лому́ровий.

Бєлокопы́тник, *бот.* – підбі́л, ма́чушник, ма́точник, ро́нник.

Бєлокопы́тний – бі́локопи́тий, бі́локопи́тько.

Бєлокор́ка, *бот.* – нехворо́ща бі́ла.

Бєлокры́лый – бі́локри́лий, бі́локри́лець (*р.* -льця́).

Бєлокры́льный, *бот.* – фія́лковий ко́рінь.

Бєлоку́дрєнник, *бот.* – глу́ха кро́півá, мня́точник, соба́ча мня́та, ша́ндра.

Бєлоку́рый – бі́лявий, бі́лаш, бі́лявець. **-ая** – бі́лява (*р.* -во́ї), бі́лявка, бі́ляви́ця. *Станови́ться*

-ым – білявіти.

Белоліцый – біловідий, білолиций (*ж. р.* -ця), на ліченько білий.

Белолобый – білолобий, (*о скоте*) – лисий.

Белолоз, *бот.* – білотал, талá, лозá.

Беломойка – пралá, прачка.

Беломордый – біломордий.

Белоногий – білоногий, білоніг. **-ая** – білоніжка.

Белопашец – білоор, білий хлібороб, вільноземельний (селянин, звільнений од оплаток).

Белопоместный – вільноземельний.

Белорукий – білорукий.

Белорусс – білорус, (*насм.*) ла[о]пацон, бацькун. **-кий** – білоруський.

Белоручка – білорученко, білорук, (*ж. р.* -чка), легкобит.

Белорыбица, *зоол.* – білорыбиця.

Белоснежный – сніжистий, сніжистобілий, сніжнобілий, сніговобілий.

Белостебельный – білостеблій, білостебельний.

Белостойка, *бот.* – медунка, медунчики.

Белотал, *см.* **Белолоз**.

Белотелый – білотілий, (*ирон.*) білотелесий.

Белогурка – білогурка, білокорка, арнаутка (*о пшенице*).

Белоус – 1) біловус, біловусий; 2) (*бот.*) ковила, тирса.

Белохвостый – білохвостий.

Белоцветный – білоквітний, білоцвітний.

Белочный – білковий.

Белошвейка, **белошвёя** – швалá (що шиє білізну), швачка.

Белошейка, *зоол.* – білошийка.

Белошерстый – білошерстий, білан, біляк.

Белуга, *зоол.* – білуга.

Белужий – білуговий.

Белужина – білужина.

Белый – білий; **белой масти** – білий на масть, біляк, білан, білащ, білашко. **-ый** *как мел* – крейдяний. **-ый** *как бумага* – паперовий, папірний. *Делаться белым* *как полотно* – полотнити.

Бель – 1) біль. [Стояла біла, як біль, так перелякалася]; 2) луска́ риб'яча; 3) *см.* **Бѣли**.

Бельё – білізна, сорочки, хусти, хустя, плаття. [Багато вже плаття назбиралося непраного].

Менять бельё – сорочки брати, (*сов.*) змінитися. [Нема в що змінитися].

Бельевой – білизняний.

Бельма – банькі. [Чого банькі вілупив?].

Бельмес. *Ни бельмеса не смыслит* – не тямить ані же, не тямить ні бе ні ме.

Бельмо – більмо, луда, налуда, полуда. *Глаз с -ом* – більмове око. *Я ему как бельмо в глазу* – я йому як сіль у оці.

Бельмоочный – більмоокий, більмак, полудуватий, блиндоокий, скалоокий.

Белянка – білявка, білявиця.

Бенефис – бенефіс.

Бенефициант, **-ка** – бенефіціант, -ка.

Бенефиция – 1) пожертва; 2) бенефіція, прибуток з костьольного ма́тку.

Бензин – бензина (*ж. р.*).

Бергамот – 1) бегармота, бергамота; 2) гліва. **-ный** – бергамотовий.

Бёрдо – бердо. **Бёрдие** – бердечко.

Бёрдочник – бердник.

Бердыш – топірець (р. -рця), (стар.) протазан.

Берег – 1) бере[і]г, узбере[і]жжя, надбережжя, край. [На узбережжі славного Дніпра. На широкім Дунаю, недалеко від краю, козак потопає]. **Б. отвесный** – стінуватий берег, пристін. **Б. высокий, обрывистый** – круча, крутобережжя. **Б. покрытый гравием, галькою** – зарінок, заріння. **Б. обнаженный** – лиса[я]к. У **-га** – з берегу. [У нас з берегу неглибоко]. По **-гам** – берегами. На **б-г** реки, моря – над річку, над море, у берег. [Прийшли над глибоку річку]. На обоих **-гах** – обаполи. [Обаполи Дніпра]. **Б. противоположный, заречный** – зарічок, той бік. *Житель противоп.* **-га** – зарічанин, тогобічний (чоловік). *Вода у берега* – берег. [Прала сорочки в березі].

Береговина, береговище (берег, как полоса, участок) – бережина, бережище.

Береговка, зоол. – куличок побережний, береговичка.

Береговой – береговий, побережни[і]й, прибережний, надбережний, відбережний.

[Береговий, відбережний вітер (дующий от берега). Побережний камінь, пісок]. **Б. житель** – бережанин. **Б-ая трава, сено** – бережина, берегове сіно.

Бередить – ятрити, роз'ятрувати, вражати, (сов.) вразити, розразити.

Берёжая (о кобыле) – жеребна.

Бережение – бережіння, стережіння.

Бережёный – бережений, стережений.

Бережистый – високоберегий, крутоберегий, крутобережний.

Бережливость – ошадність, ошадливість, щадність.

Бережливый – ошадний, (о)шадливий, щадний; **-во** – ошадно.

Бережно – бережно, бережно, обережно; поволі, стиха.

Бережность – 1) пошанівок (р. -вку), пошанівля. [Як у пошанівку, то рукавиць цих в нас на три роки стане. Якби в пошанівлі держав, то було-б до віку хати]; 2) сторожнеча. [У нас велика сторожнеча, щоб чого не сказати, а то схоплять].

Бережный – бережкий, сторожкий, обачний.

Берёза – береза.

Берёзка – бер[і]зка, бер[і]зочка, бер[і]зонька.

Березина – березина.

Берёзник, березняк – березні[я]к, березіна, березні[я]чок, березівник.

Берёзовик (гриб) – березняк, красноголовець.

Берёзовка (настойка на берёз. почках) – березівка.

Берёзовица – березовий сік (р. соку).

Берёзовый – березовий.

Берейтор – берейтор, об'їздник.

Берейторский – берейторський, об'їздничий.

Беременная (женщ.) – вагітна, тягінна, важка, груба, черевата, самодруга, непорожня, у поважному стані, (о кобыле) – жеребна, (о корове) – тільна, (о свинье) – поросна, (о суке) – шенна, (об овце) – суюгна, кітна. *Почувствовать себя -ой* – почутися. *Быть -ой* – бути у тяжі, у тяжу, ходити важкою, у тяжі, в тяготі, ходити дитиною, такою, в такім ділі бути, бути при надії, надію мати.

Беременеть – вагітніти, вагоніти, ваготіти, череватіти, на дитину заходити, заходити в тяж.

Беременность – вагота, тягота, вагоніння, вагітність. *Показывать признаки -ти* (о животн.) – значити.

Беремя, беремечко – 1) оберемок, -мочок; 2) см. **Бремя**.

Берендейка – цяцька, (дерев'яна) забавка.

Бересклёт, бот. – бруслина, брускліна, вересклёт, проскуріна.

Берест – берест, бересто[ю]к.

Берёста – луб (березовий).

- Берестовый** – берестовий, ільмаковий. **Б. дерево** – берестина.
- Берестовий, берестяный** – луб'яний. [Луб'яний рукопис Стефана Пермського].
- Беречь** – стерегти, берегти, поберігати, пильнувати, глядіти, доглядати чого, схороняти, ховати, хоронити [Не для слави, для вас, мої браття, я свій скарб найдорожчий ховав], шанувати, щадити [За роботою не шанував він свого здоров'я], ошажати [Хліб на петрівку ошажай], жаліти [Хто чужого не жаліє, той і свого не має]. **Б. платье** – жалувати одіжу, шанувати одіжу.
- Беречься** – берегтися, стерегтися, оберігатися, поберігатися, сторожитися, пильнуватися, шануватися, глядітися, вартуватися, мати осторогу. [Не гляділася, от і скинула дитину].
- Берегись!** – Гляди! начувайсь! **Берегущийся** – бережкий.
- Берковец** – берковець (р. -ківця).
- Беркут**, зоол. – беркут.
- Берлога** – лігво, (волчья, лисья) вовківня, скотище, скота, (медвежья) гавра.
- Берущий** – взяха. [Будь дахою, будеш взяхою].
- Берце, берцо** (часть ноги между коленом и стопой) – гомілка, голінка.
- Берцовый** – гомілковий. **-ые кости** – суреля, або велика гомілка, мала гомілка. [Гомілка має дві кістки: велику гомілку (сурелю) й малу гомілку].
- Бес** – біс, чорт, диявол, дідько, лисий дідько, сатана, лихий гаспид, гемон, куцак, кудий, марник, біда, нечистий, (прен.) бісурка. *Рассыпаться мелким бесом перед кем* – низько слатися, (стелитися) перед ким; підсипатися до кого.
- Беседа** – 1) розмова, балачка, розмовляння, гутірка, гомінка, бесе[і]да. *Вступить в -ду* – зайти з ким у розмову, розмовитися з ким, розбалакатися з ким. *Вести -ду* – справляти балачку, провадити мову. *Завязывается общая -да* – починається загальна розмова; 2) беседа. [Були у Грицька у беседі: чимало людей було і випили добре].
- Беседка** – бесе[і]дка, альтана, альтанка.
- Беседование**, см. **Беседа 1**.
- Беседовать** – розмовляти, гомоніти, говорити з ким, на мові бути з ким, бесе[і]дувати.
- Бесенок, бесёныш** – бісеня, бісенятко, бісик.
- Бесиво** (всякое одуряющее зелье) – дурман, дідьче питво.
- Бесить** – дратувати, розлютовувати, доводити до сказу.
- Беситься** – 1) казиритися. [Собаки казяться не пивши]. *С жиру -тся кто* – обрік грає в кому, навсіне з розкошів хто; 2) сатаніти, лютувати, бирсуватися. [Спершу кінь бирсується, а далі оговтається].
- Бесклассовый** – безкласовий. [Повінно бути суспільство безкласове].
- Бесконечно** – нескінченно, безконечно, довічно, безлітно, без міри, без краю, без кінця-краю, безмірно, безконечником (М. Вовч.).
- Бесконечность** – безкрай, безкраїсть (р. -йости), нескінченність, безконечність, безмірність. *До -ти* – на безрік. [Цю роботу вони затягнуть на безрік].
- Бесконечный** – безкрай (безкрая, -крає) (р. безкрайого, -крайої), безкрайній, нескінченний, безвічний, довічний, безмірний.
- Бесконный** – піший, без коня(ки).
- Бесконтрольный** – безконтрольний.
- Бескормица** – безгодівля, безкорм'я, брак їжі, брак паші.
- Бескорольеве** – безкоролів'я.
- Бескорыстие, бескорыстность** – безкористовність, безкорисливість.
- Бескорыстно** – безкористовно, некорисливо, не вимагаючи заплати, нагороди.
- Бескорыстный** – безкористовний, некорисливий.
- Бескостный** – безкостий, безкістковий. [Безкісткова риба].
- Бескритичность** – безкритичність, некритичність.

Бескрóвный – 1) безкрóвний; 2) безхáтний, безпритульний; 3) безрідний.

Бескручинный – безжурний, безсумний, далéкий од туги.

Бескры́лый, бескрыльн́ый – безкрилий.

Бесновáние – бiснувáння, чортячий сказ.

Бесновáтый – бiснувáтий, бiсний, одержимий, причинний.

Бесновáться – бiснувáтися, скаженiти, шалiти, мордувáтися. **Б. с рёвом** – ригувáти. [Скотiна ригує, як побáчить свiжу кров].

Бесов – бiсiв, чóртив, гáспидiв, гáспидовий, дяволив, дiдьчий. **-во молоко, бот.** – молочáй, молочак.

Бесóвка – бiсiха, чóртиха, чóртиця.

Бесóвский – бiсiвський, чóртивський, чóрячий, дявольський, гáспидський, гёмонський, дiдьчий. **-ое навождение кому** – чóряча мара, обмáрило когó.

Бесóвство, бесовщина – чóртовиння, чóряцтво, чóртив'я (*ср. р.*), чóртивнiя, бiсóвщина.

Бесóк – синиця з порóди **Parus**.

Беспáлубный – безчардаковий.

Беспáлый – безпáльчий, безпáлько, безпáлок.

Беспáмятеть – втрачáти пáм'ять.

Беспáмятность – непáм'ятливiсть, безпáм'яття, забúтливiсть.

Беспáмятный – 1) непáм'ятливий, непáм'ятущий, забúдько; 2) в **-ве находящийся** – непритóмний, безтiямний, зомлiлий.

Беспáмятство – непритóмнiсть, безтiямнiсть, нетiяма, нестiяма, нестiям, знетiяма. **В -ве** – непритóмним бувши, безтiямно, знетiямка[и]. **Впадает в -во кто** – мороки беруть когó, зомлiвáє, непритóмнiє, знетiямлюється хто. [Мороки вже беруть слабóго]. **Привести в -во кого (ударом, потрясением и т. п.)** – вiдбiти памороки кому.

Беспáрдóнный – 1) немилосердний; 2) нахáбний; 3) необáчний, зайдi-голова, шибáй-голова.

Беспáрный – безпарий. [Безпарий вiл].

Беспáспортный – безпáшпортний, безбiлетний.

Беспáстóшный – 1) безпáстóшний. [Дитiна без мáтери однáково, що теля́ безпáстóшне]; 2) **беспáстóшно** – безбаш, самопас, самопасом, самопаски. [Пустив воли на безбаш. Череди пiшла́ безбаш, самопас].

Беспáтентный – безпатентóвий.

Беспáреводный – невивóдний, безперевóдний. **-но** – невивóдно, безперевóдно. [Грóшi в йогó невивóдно бувáють].

Беспáреме́жный – нечергóваний, безугáвний.

Беспáременный – незмiнний, беззмiнний, неодмiнний, безодмiнний. **-но** – незмiнно, беззмiнно, неодмiнно, безодмiнно.

Беспáрственный, см. Беспáлий.

Беспáрый – безперий.

Беспáчáльность, см. Беззабóтность 1.

Беспáчáльный, -но, см. Беззабóтный, -но 1.

Беспáчатный – безпáчатний, без пáчатки. [Цей квитóк безпáчатний – грóшей по йомú не дадуть].

Беспáчность, см. 1) Беззабóтливость; 2) Беззабóтность.

Беспáчный, -но, см. 1) Беззабóтливый; 2) Беззабóтный.

Беспáтнóсть – беззапáтнiсть, непáтнiсть.

Беспáтный – беззапáтний, непáтний, дармовий. **-ая работа** – непáтна пра́ця, даромщи́на. [Тепер даромщи́на навiк од панiв утеклá]. **-но** – непáтно, без пáти, дармо, дурно, задурно, за спасiбi, на-дурни́чку, (*шутл.*) – за так грóшi, -ей.

Беспáменный, -ник – безплемiнний, безнащадний.

- Беспло́дие, беспло́дность** – неплідність, неродючість (*р. -чости*), яловість.
- Беспло́дность** – 1) *см. Беспло́дие*; 2) марність, даремність. [Вона довідалася про марність усіх своїх заходів – нічого з їх не вийшло].
- Беспло́дный** – 1) (*о женщ.*) – неплідна, неплідниця, нерода; (*о самке животн.*) – неплідна, неплодюча, безплемінна; (*о земле, растениях*) – неродючий (*ж. -ча*), яловий. *Остаётся -ой* (*о самке животн.*) – яловіти; 2) даремний, марний. **Беспло́дно** – даремне, марно.
- Беспло́тность** – безплотність, безтілесність.
- Беспло́тный** – безплотний, безтільний, безтілесний.
- Бесповоро́тность, -ный, -но, см. Безвозврати́мость, -ный -но.**
- Беспого́дица** – него́да, непогі́ддя.
- Бесподо́бный** – незрівняний, незрівнянний, безподібний. **-но** – незрівняно, незрівнянно, без порівняння, безподібно.
- Беспозвоно́чный** – безхребетний. [Безхребетні тварини].
- Беспоко́ить** – турбувати, непокоїти, бентежити, клопотати когo.
- Беспоко́иться** *о ком, о чём* – турбуватися, непокоїтися, клопотатися ким, про когo; тривожитися, побиватися, журитися ким, за когo, дбати за (про) когo, що. *Он совсем не -ится* – йому ні гадки; він і байдуже; він і гадки не має; йому й клопоту нема. *Заставляют -иться* – завдавати думки.
- Беспоко́йный** – 1) турботний. [Турботне чекання]; 2) нев[с]покійний, баламутний, неспокійник. [Ви чоловік неспокійний, – нам вас не треба]; (*беспокоящий*) – невгамонний, клопотливий, клопітний, невстрійливий. [Невстрійливі діти в Олехвіра: вскочили в город, потоптали огудину]. **-но** – нев[с]покоїно, турботно, тривожно, стурбовано, клопітно. [Трохи клопітно на душі].
- Беспоко́йство** – нев[с]покій, несупокій, турбота, турбація, турбування, турбанина, тривога, стурбованість, клопіт, клопоти, клопота, клопітня. [Про́хав вибачити за турбування]. *Причина́ть кому -ство* – клопотати, заклопочувати когo, заздавати клопоту кому.
- Бесполо́зный** – некорисний, непожиточний, марний, нікчемний, даремний. [Марний трутень. Даремна то пра́ця, бо нікому не потрібна]. **-но** – марно, марна річ; даремно, надаремно, дурно; без пуття. [Без пуття гинуть люди].
- Бесполо́зность** – даремність, марність.
- Беспо́лый** – 1) (*об одежде*) безполий; 2) (*о поле мужчины или женщины*) безсна́стий. [Безсна́ста істота]; 3) без помосту, без підлоги (*хата и т. п.*).
- Беспоме́стный** – безма́стний.
- Беспомо́щность** – безпора́дність, безра́дність, безпомі́чність.
- Беспомо́щный** – безпора́дний, безра́дний, непора́дний, безпомі́чний. **-но** – безпора́дно, безра́дно.
- Беспоня́тный** – безтямкі́й. [Безтямкі́й хлопець].
- Беспопо́вщина** (*секта*) – безпопівство.
- Беспоро́чность** – бездога́нність, безва́дність.
- Беспоро́чный** – бездога́нний, безва́дний, бездокі́рний. **-но** – бездога́нно, безва́дно, бездокі́рно.
- Беспорто́чный** – безшта́нько (*р. -ка*).
- Беспоря́док** – 1) (*в доме, в хозяйстве, в управлении чем*) безлад, безладдя, безладнява, нела́года, нела́д, розга́рдіяш, непоря́док, безура́ддя. **В -ке** – безла́дно, в безла́дді, жу́жмом, хря́щем, хля́щем, лоском, троском, гайно́м. [Накидали, жу́жмом цілу купу одежі на стільцях та на канапі (Неч.-Лев.). В хаті усе хря́щем. У мене в покоях як у церкві чисто, а в тебе все гайно́м стоїть]; 2) (*беспорядки, бунт, возмущение*) розрухи, за́колот, ворохо́бня.
- Беспоря́дочность** – безладність.
- Беспоря́дочный** – безладний. [Люди йшли безла́дною юрбо́ю]; (*о разговоре*) перебі́вчивий. -

- но** – безладно, без ладу, без пуття, мішма. [Думки мішма йшли в голові].
- Беспосредственный** – безпосередній.
- Беспотомственный, беспотомный**, см. **Бесплеменный**.
- Беспочвенность** – безгрунтовність, безпідставність.
- Беспочвенный** – безгрунтовний, безпідставний. **-но** – безгрунтовно, безпідставно.
- Бespoшлинный** – безмитний. **-но** – без мита.
- Беспощадность** – безщадність (р. -ости), безпощадність, безмилосердність, безмилосердя (с. р.).
- Беспощадный** – безщадний, безпощадний, нещадний, немилосердний. **-но** – нещадімо, безщадно, безпощадно, нещадно, без пощадку, не жалівши. [Хай його закон карає не жалівши!].
- Бесправие** – безправ'я, безправство, безправність.
- Бесправный** – безправний.
- Беспредельность, -ный, -но**, см. **Безграничность, -ный, -но**.
- Беспредметный** – безпредметовий. **-но** – безпредметово.
- Беспрекословность** – безсуперечність.
- Беспрекословный** – безсуперечний; **-но** – безпереч, не перечучи, безвимовно.
- Беспременный** – невідмінний, безпремінний, небезпремінний. **-но** – невідмінно, безпремінно, небезпремінно.
- Беспрепятственный** – безборонний, беззаборонний, безперешкодний. **-но** – безборонно, беззаборонно, без перепон, без перешкоди, вільно.
- Бесперывность, -ный, -но, беспрестанный, -но**, см. **Безостановочность, -ный, -но**.
- Беспетенциозность** – безпетенсійність, непетенсійність.
- Беспетенциозный** – безпетенсійний. **-но** – безпетенсійно.
- Бесприбыльный** – безприбутковий, незисковний, небаришовитий.
- Бесприданница** – безпосажна, безприданця.
- Беспризорный** – бездоглядний, безпритульний [Безпритульні діти], зачуханий. [Дівчинка була з тих, що зуть зачуханими, себ-то, покинутими без ніякого догляду (Грінч.)].
- Беспримерность** – безприкладність, нечуваність.
- Беспримерный** – безприкладний, що не має прикладу, нечуваний. **-но** – безприкладно. **-но глупый** – надивовижу дурний, дурний аж-аж.
- Беспримесный** – бездомішний, баз домішки, недомішаний, щірий, чістий. [Щірий пісок].
- Беспринципный** – безпринциповий, безпринципний.
- Беспристрастие и беспристрастность** – безсторонність.
- Беспристрастный** – безсторонний. **-но** – безсторонн(ь)о.
- Беспритворный** – невданий, щірий.
- Беспричастный** – непричєтний; (грамм.) – недієприкметний.
- Беспричинный** – безосновний, безпричинний, безпричиновий. **-ая придирка** (шутл.) – пеня московська. **-но** – безпричинно, ні за що, ні за віщо, з доброго дива.
- Бесприютность** – безпритульність.
- Бесприютный** – безпритульний, бездомний, бездомок, беззахісний, безпричальний. **-но** – безпритульно, беззахісно.
- Беспробудный** – безпросіпний, безпрокидний, непробудний, незбудний. **-но** – непробудно, незбудно, без просіпу.
- Беспроволочный** – незволікальний, безпроволікальний. **-но** – без угайки, без загаєння, без проволоки.
- Беспроволочный** – бездротовий.
- Беспроигрышный** – безпрогравальний.
- Беспросветный** – безпросвітний, непроглядний.

Беспросыпный, -но, см. **Беспробудный, -но**.

Беспутица, см. **Бездорожица**.

Беспутник – гультяй (р. -тяя), непутящий, безпутник, ледащо.

Беспутница – гультяйка, непутяща, безпутница, ледащо, ледащиця.

Беспутничать – гультяювати, пусто йти, жити без пуття.

Беспутность – гультяювання, безпутство, безпутність.

Беспутный – безпутній, непутній, непутящий, гультяйний. **-ый образ жизни** – гультяювання.

Сделаться -ым – пуститися в ледащо, піти пусто. **-но жить** – пусто йти, гультяювати.

Беспутство, см. **Беспутность**.

Беспутствовать, см. **Беспутничать**.

Беспятый – безп'ятий.

Бессарабия – Басарабія, Басарабщина.

Бессвязность – нескладність, беззвязковість, незв'язаність.

Бессвязный – нескладний, беззвязковий, незв'язаний. **-но** – нескладно, не до ладу, без зв'язку, незв'язано.

Бессемейный – безсімйовий, несемейний, безродинний.

Бессемённый и -мянный – безнасіний, пустоцвіт.

Бессеменодольность – безпрозябцевість.

Бессеменодольный – безпрозябцевий.

Бессемянка – безнасінна грушка, безнасіниця.

Бессемянность – безнасінність.

Бессердечность – безсердість, безсердність, брак серця, безсердечність, бездушність, нежалісливість (р. -вості).

Бессердечный – безсердий, безсердний, безсердечний, бездушний, нежалісливий, нелюд; **-но** – без серця, з холодним серцем, безсердно, бездушно, нежалісливо.

Бессилеть – занепадати на силу (*или* на силах), збесилюватися, знесилюватися.

Бессилие – несила, безсилля, недолугість, німіч (р. -мочи), німічність, безвладність, немогота, неспромога, знемога, нездольність.

Бессилить – знесилювати, збесилювати, відбирати силу.

Бессильный – безсильий, слабий, німічний, безмочний, немощний, неспроможний, недолугий, хірний, хір'явий, безвладний, безсілок, (*о женщ.*) безсілка; **-ый что-либо сделать** – нездольний. **-но** – безсило, безвладно, німічно.

Бессистемность – безсистемність, безладність.

Бессистемный – безсистемний, безладний. **-но** – бессистемно, безладно.

Бесскважный – щільний, щітний, бездірчавий.

Бесславие – неслава, недобра слава.

Бесславить – неславити, у неславу вводити. **-ить себя** – у неславу входити.

Бесславный – безславний, непочесний. **-но** – бесславно, непочесно.

Бесследный – безслідний. **-но** – безслідно, без прослідку; безпам'ятно; даремне, дурно.

[Безпам'ятно забутий. Це не минеться дурно: слід у душі зостанеться]. **-но пройти** – безслідно минутися, хмарою перейти.

Бесслёзный – безслізний, безплачний, неплаканий. [Безплачне горе].

Бессловесность – безсловесність, німування.

Бессловесный – безслівний, безсловесний, без'язикий, мовчущий. [Шевченко вийшов із темноти без'язикої]. **Б-ое животное** – тварина німа, тв. немовна, німіна, тв. безсловесна, тв. мовчуца. [Кінь – німіна, а теж тямить].

Бессловный – маломовний, малословний.

Бессмертие, -смертность – безсмертя, безсмертність, не смертєльність.

Бессмертить – безсмертити, невми[і]рущим робити.

- Бессмертник**, *бот.* – сухоцвіт (*р.* -ту), безсмертник, безсмертка, імортеля (*р.* -лі).
- Бессмертный** – безсмертний, несмертний, несмертельний, невми[і]рущий, немрущий; (*фамільярно*) – невми[і]рака, невми[і]райко.
- Бессметный** – 1) безкошторисний, без обрахунку зроблений, необрахований, 2) незліченний, незчислений, незлічимий. **-ное количество** – безліч (*р.* -чи) (*ж. р.*).
- Бессмысленность** – безглуздя, безтямність.
- Бессмысленный** – безглуздий, безтямн[к]ий, нісенітний. **-но** – безглуздо, безтямн[к]о, безтямки, нестямно. **-но смотреть** (*иронич.*) – солопіти.
- Бессмыслица** – безглуздя (*р.* -дя), нісенітниця.
- Бессменность, -ный, -но**, *см.* **Беспременный**.
- Бесснежный** – безсніговий, несніжний, безсніжний. **-ная дорога** – неснігова дорога, чорнотроп. [Зайця тепер чорнотропом не піймаєш, – як-би сніг!].
- Бесснежье** – безсніжжя (*р.* -жя), голосніг (*р.* -гу).
- Бессовестность** – безсовість, несовість, безсумлінність.
- Бессовестный** – безсовісний, безсумлінний, безсумлінник.
- Бессодержательный** – беззмістовний, незмістовний, порожній.
- Бессознательность** – 1) несвідомість; 2) нестям (*р.* -му), непритомність, не(с)тяма, безчуття. [Якась нестяма опанувала його (Леонт.)].
- Бессознательный** – 1) несвідомий; 2) безпритомний. [Несвідомий вчинок. Очі страшні й безпритомні]. **-ое состояние** – непритомний стан, непритомність. **Впасть в -ое состояние** – знепритомніти, зомліти. **Находящийся в -ом состоянии** – непритомний, зомлілий, нетямний, нечутенний. [Її зовсім нетямну повезли в лікарню. Чи мертва, чи зомліла. І не їсть наша слаба корівка нічого; пхаємо їй хліба в рот, – не їсть: нечутенна зовсім]. **-но** – 1) несвідомо; 2) без тями, нетямки, непритомно.
- Бессолнечный** – несонячний, без сонця.
- Бессомненный** – несумнівний, певний. **-но** – певно, напевно, несумнівно.
- Бессонник** – безсонько (*р.* -нька).
- Бессонница** – безсоння, нічніці, несплячки. [Нічніці напали].
- Бессонный** – безсонний, невиспаний. [Голова болить од невиспаної ночі].
- Бессорный** – незасмічений, чистий.
- Бессловный** – безстановий.
- Бессочный** – несоковитий, несоковий.
- Беспорность** – безперечність, безсуперечність, (*научн.*) безспірність.
- Беспорный** – безперечний, незаперечний, безсуперечний, (*научн.*) безспірний. [Безперечна правда. З незаперечною певністю можна сказати, що. Це факт безсуперечний]. **-но** – безперечно, безсуперечно.
- Бессрамный** – безсоромний.
- Бессребренник, -ница** – безсрібник, -ниця, негрошолоуб, -любка.
- Бессрочный** – безтерміновий, безстроковий, безреченцевий. **-но** – без терміну, безтерміново, без реченця, на-безрік. [На-безрік затягти].
- Бесстебельный** – безстебловий.
- Бесстрашие** – 1) безстрасність; 2) апатичність, байдужість, нечулість.
- Бесстрастный** – 1) безстрасний; 2) апатичний, байдужий, нечулий. [Холодний та безстрасний аскетизм]. **-но** – 1) безстрасно; 2) апатично, байдужно, нечуло, без почуття.
- Бесстрашный, -но**, *см.* **Безбоязненный, -но**.
- Бесстрашие, -ный, -но**, *см.* **Безбоязненность, -ный, -но**.
- Бесструнный** – безструнний.
- Бесстыдник** – безстидник, соромітник, безсорома (*общ.*).
- Бесстыдница** – безстидниця, соромітниця, срамотниця, безсорома.

- Бессты́дный, бессты́жий** – 1) безсты́дний, безсоромний, (*нагло б.*) – безчільний; 2) соромітний, сороміцький, соромницький, срамотний, стидкий. [Сороміцькі пісні]. **-но** – безсты́дно, безсоромно, безчільно. **-но лгать** – без сорому брехати, брехати в живі очі.
- Бессты́дство** – безсты́дство, безсты́дність, безсоромність, (*наглое*) – безчільність.
- Бессты́жий**, см. **Бессты́дный**.
- Бессчётный**, см. **Бесчисленный**.
- Беста́ктность** – нета́кто́вність, нета́кто́вна річ.
- Беста́ктный** – нета́кто́вний. **-но** – нета́кто́вно.
- Бестала́нный** – бездо́льний, бестала́нный, безща́сний, безща́сник, -ниця, бездо́льник, -ниця.
- Бестала́нтный** – неталанови́тий.
- Бестеле́сный**, см. **Беспло́тный**.
- Бестеле́сность**, см. **Беспло́тность**.
- Бесте́нный** – безті́нний, без за́тінку.
- Бестиа́рий** – 1) бестіа́р, звіроборець (*р.* -рця); 2) бестіа́рій, звіросло́вна кни́га (*средневековая*).
- Бестия** – бестіа́.
- Бестолко́вица, бестолко́вщина, бесто́лочь** – 1) см. **Бестолко́вость**; 2) безла́ддя, розгардіяш.
- Бестолко́вость** – безглу́здя, нерозум, бестолко́вість.
- Бестолко́вый** – 1) (*неумный*) безглу́здий, бестолко́вний, безтямкі́й, нетяму́щий, безголо́вий, дурноголо́вий, безкле́пкий. **-во** – безглу́здо, бестолко́вно; 2) безла́дний, недола́дний, незрозумі́лий. **-во** – безла́дно, без ладу, без ладу́ й без поладу.
- Бесторго́вица, бестор́жие, бестор́жица** – безтор́жя.
- Бестру́дный** – 1) безтру́дний, нетру́дний; 2) нетру́жений. [Нетру́жене життя́].
- Бесфа́мильный** – безпрізви́щний, безфа́мільний.
- Бестре́петный, -но**, см. **Безбоя́зненный, -но**.
- Бесфо́рменный** – безфо́рмний, нефо́рмний, незгра́бний. **-ый кусок** – кава́[е]лок. [Хіба́-ж це пампу́шки? це каве́лки які́сь].
- Бесфо́рменность** – безфо́рмність, нефо́рмність, незгра́бність.
- Бесха́рактерность** – безха́рактёрність, брак ха́рактеру; (*покладистость*) поту́льність.
- Бесха́рактерный** – безха́рактёрний; (*покладистый*) поту́льний; (*насм.*) – леме́ха, лемі́шка, квач, маку́х, маку́ха, з кло́ччя ба́тіг. [Що ти за чоло́вік? Ти маку́ха – сво́го не обсто́їш].
- Бесхво́стый** – безхво́стий, ку́ций.
- Бесхи́тростность** – нехі́трість, простота́.
- Бесхи́тростный** – нехі́трый, нелука́вий, немуд́рий, неві́хитруваний. [Приймі́ мою́ мо́ву немудру́ та щі́ру (Шевч.)]. **-ые люди** – простота́.
- Бесхле́бца** – безхлі́б'я.
- Бесхле́бный** – безхлі́бний.
- Бесхло́потный** – безтурбо́тний, безкло́пітний. **-но** – безтурбо́тно, безкло́пітно.
- Бесхозя́йный** – безгосподарний, нічий. [Безгосподарна́ спадщина]. **-ый человек** – бурла́ка, безхазя́йна лю́дина.
- Бесхозя́йственный** – нехазя́йський, негосподарський, безхазя́йний, безгосподарний. [Нехазя́йське (безхазя́йне) ведення́ справи]. **-но** – безгосподарно, не по-господарському, не по-хазя́йському.
- Бесцветко́вый** – безкві́тковий, безцві́тний. [Безкві́ткові росли́ни].
- Бесцве́тность** – безба́рвність, безко́лірність; (*жалкая б.*) пісно́та. [Серед пісно́ти й нудо́ти нашо́го життя́ (Грінч.)].
- Бесцве́тный** – безба́рвний, безко́лірний, небарві́стий, блі́дий [Ї́ спокі́йна, тро́хи блі́да нату́ра (Грінч.)]; (*о лошади*) безма́стий. **-но** – безба́рвно, безко́лірно, небарві́сто, тья́но. [Хма́рно-тьмя́но йшов мій дитинний ві́к]; (*о раст.*), см. **Бесцветко́вый**.

Бесцельность – безцільність.

Бесцельный – безцільний. **-но** – без мети, безцільно.

Бесценность – 1) неоцінність; 2) безвартність.

Бесценный – 1) неоцінений, неоцінний, неоцінний. [Ця корова неоцінна, відро молока дає]; 2) (*дешевый*) безвартний, безцінний; 3) (*дорогой, ласк.*) неоцінний, дорогий, коханий.

Бесценок – безцін, безцінок (*р.* -нку). **За -ок** – за безцін, за безцінь, за півдарма, без ціни, за так-гроші, -ей.

Бесцеремонность – безцеремонність.

Бесцеремонный – безцеремонний. **-но** – нецеремонно, безцеремонно, нахрапом.

Бесчадие, бесчадный, см. Бездетность, бездетный.

Бесчеловечие, бесчеловечность – нелюдяність, нелюдськість, нелюдська річ, (звіряча) лютість. [Це-ж нелюдська річ – так гратися із батьковим страхом (Грінч.)].

Бесчеловечный – нелюдяний, нелюдський, нелюд, лютий. **-но** – нелюдяно, не по-людському, люто.

Бесчестие – неслава, безчестя, безчесть, нечесть, ганьба, ганеба.

Бесчестить – неславити, безчестити, ганьбити, ганьбувати, ганити.

Бесчестность – нечесність.

Бесчестный – 1) безчесний, нечесний. **-ая жена** – безчесниця. [Той чоловік не любить більш безчесниці своєї (Куліш)]; 2) ганебний. **-но** – безчесно, ганебно.

Бесчестящий – ганьбливий, що безчестить.

Бесчешуйный – безлуский, нелускатий.

Бесчинничать и -чинствовать – бешкетувати.

Бесчинство – бешкет.

Бесчисленность – незчисленність, незліченність, безліч (*р.* -чи).

Бесчисленный – незчислений, незлічений, незрахований, премногий. **-ое множество** – безліч (*ж. р.*), безлік, хмара-хмарою, сила-силенна, без ліку. **-но** – незліченно, незчислено, без ліку, без лічби.

Бесчланный – безчлennyй, нечлennyй.

Бесчувствие, бесчувственность – 1) нечутливість, нечулість, бездушність; 2) безчуття, безпам'ять, нечутенність, непам'ять. [Упивсь до безпам'яти]. **Бить, истязать до -вия** – бити (катувати) духу прислухаючись, бити до непам'яти. **Приводить в -вие анестезией** – заморяти. [Молодиці ногу відрізували, так казала, що спершу заморяли, щоб болю не чула].

Бесчувственный – 1) нечутливий, нечулий, безчулий, безчуттєвий, бездушний, недвіга (*общ.*) серцем, обонятний. **-но** – нечутливо, нечуло, бездушно; 2) безтямний, нетямний, непритомний, безпритомний, нечутенний.

Бесшабашный – очайдушний, шибай-голова, зайди-голова, паливода, розгойданий. **Б-ое веселье** – гульня без краю.

Бесшабашность – очайдушність, розгойданість.

Бесшерстый – безшерстий, голошерстий, голошкурий.

Бесшумный – безгучний, нечутний, негаласливий. **-но** – безгучно, нечутно, без гомону, без галасу, негаласливо.

Бесшуточный, -но – не на жарт, без жарту.

Бетон, техн. – бетон.

Бетонный, техн. – бетоновий.

Бечевá – кодола.

Бечёвка – мотуз, мотузка, мотузок, шворочка, бечівка.

Бечевание – бечування, тяжба (*судна*) на кодолі.

Бечевáть, -ся – бечувати, -ся, на кодолі тягти, -ся.

Бечевая, бечевник – бечівник: 1) узбережжя з стежкою, що нею йдуть коні й бурлаки,

бечуючи судна; 2) місце на березі для пристани, а також для спочинку лоцманам і бурлакам.

Бечёвочный – мотузяний, мотузковий.

Бечевщик – бурлак.

Бешеник, бешеница – 1) (бот.) бех, ве́ха, вомі́га, бле́кіт, соба́ча блекота́; 2) запри́дух (наймі́цніша горі́лка).

Бешенка – бишак, буркунець (порода сельдей).

Бешеный – скажений, пі́нявий, шале́ний, лю́тий. **-оє** *существо* – скаженю́ка (общ.). **-но** – скаже́но, шале́но, лю́то.

Бешенство – 1) (*водобоязнь*) сказ, каз, скаже́ність, шале́ність; 2) лють (р. -ти), шал, шале́нство, шальга́, озві́ріння. *Прийти в -во* – сказа́тися, поса́таніти, розса́таніти, озві́ріти. [Розса́танівши, той ухопи́в брата́ за горло]. *Привести в -во, довести до -ва* – сказа́ти. [Така́ наруга сказа́ла-б хоч ко́го]. *Яд -ва* – скаже́нина. [За́ким староста́ зібрався повезти́ Заха́ра до лі́каря, скаже́нина взяла́ своє́].

Бешмет – бешме́т.

Бздеть – бзді́ти.

Бздёх – бздо (ср.).

Библи́йский – бі́блі́йний.

Библиографі́ческий – бі́бліографі́чний.

Библиографія – бі́бліографія.

Библиограф – бі́бліограф.

Библиотека – бі́бліотека, книгозбі́рня.

Библиоте́чка – бі́бліоте́чка, книгозбі́ренька.

Библиоте́чный – бі́бліоте́чний, ки́нгозбі́рний.

Библиотека́рь, -ша – бі́бліотека́р (р. -ря), -ка.

Библиотека́рский – бі́бліотека́рський.

Библиофі́л – бі́бліофі́л, книголю́б.

Би́блия – бі́блія, Святе́ Письмо́.

Бива́к – та́бір, кіш (р. коша́). *Стоять на бива́ках* – та́бором, коше́м стоя́ти.

Бивачный – та́боровий.

Бивень – ікло́, кли́к.

Бі́гос – бі́гос, за́куска з кри́шеного м'я́са.

Бидо́н – бідон, (*опле́тенный*) балца́нка, (*для керосину*) газ[с]і́вніця, гасі́вка.

Бизо́н, зоол. – бізо́н, ди́кий аме́риканський бик.

Біе́ние – биття́, бі́й, кала́тання, сту́кання, стуко́тіння, (*обыкновенно лишь о сердце*) тьо́хкання. [Биття́, кала́тання живо́го се́рця. Ки́їв робі́ться це́нтром украї́нського життя́, тим живце́м, що його́ сту́кання розно́ситься по всі́й Укра́їні].

Біле́нь – бія́к, бич.

Біле́т – 1) квито́к, біле́т, ка́ртка. [Квито́к на спекта́кль. Тра́мвайний квито́к]; 2) біле́т, па́шпорт. *Банковий б.* – банкно́та, банкі́вка.

Биллион – бі́льйо́н.

Бі́ло – 1) (*доска, в кот. бьют*) клепа́ло, кала́тало, сту́кало; 2) (*колокольный язык*) бо́вкало, я́зик; 3) (*в деревянной ступе*) товка́ч; 4) (*на маслобойнях*) кли́н, ба́ба; 5) (*в молотильном це́пе*) бич, бія́к; 6) (*в мя́лице*) ме́чик; 7) (*в сая́х*) передо́к.

Билья́рд – бі́льярд.

Билья́рдная – бі́льярдня.

Билья́рдный – бі́льярдо́вий.

Биметаллі́зм – бі́металі́зм (р. -му).

Биметаллі́ческий – бі́металі́чний.

Бино́кль – біно́кль.

Биноклярный – біноклярний.

Бином – бінном (р. -му).

Бинт – бинт, бандаж, повивач, обв'язка.

Бинтование, -товка – бинтування, бандажування, оповивання, завивання.

Бинтовать – бинтувати, бандажувати, оповивати, завивати, обв'язувати.

Биографический – життєписний, біографічний.

Биография – життєпис, біографія.

Биологический – біологічний.

Биология – біологія.

Биржа – біржа (р. -жі), (*извощичья*) збіржа (р. -жі), (*для чернорабочих на толкучке*) ті[о]чок (р. -чка).

Биржевик – біржовик, біржак.

Биржейой – біржовий.

Бирка – карб, карбованка. *Зарубить (нарубить) на бирку* – взяти на карб.

Бирчить – 1) карбувати; 2) давати набір.

Бирюза – піруза, бірюза.

Бирюзовый – пірузовий, бірюзовий.

Бирюк – вовк, (*о человеке*) – відлюдок, безлюдьок. *Глядет бирюком* – вовкувато [в'овком] дивитися. *Жить бирюком* – жити відлюдно, відлюдком, безлюдьком.

Бирюковатый – вовкуватий, похмурий, безлюдькуватий.

Бирюлька – 1) цяцька, бурулька; 2) дудочка, сопілочка.

Бирюч – покликач, герольд.

Бирючина – в'овчі ягоди, жимолодь (*ж. р.*) (р. -ди).

Бисер – бісер (р. -ру).

Бисерина, бисеринка – бісерина, намистина з бісеру.

Бисерный – бісерний.

Бисквит – бісквіт.

Бис, межд. – ще раз, ще, біс. [*«Ще!» гукали в театрі*].

Битва – бій, битва, баталія, січа (р. -чі), побій (р. -бою), побіванка, (*драка*) – бійка. *В битве, во время битвы* – в бою, під баталію. *Вступить в битву* – до бою, до побою стати, звісти бій.

Битвенный – бойовий, батальний.

Битвище, см. Побойще.

Битка (*вещь, которою мечут в играх*) – бітка, свинчатка, гвоздянка.

Битком, нар. – напхом, набгом, натоптом, повно-повнісінько.

Биток – 1) (*кушанье*) биток; 2) (*яйцо*) моцак; 3) *см. Битка.*

Битый – 1) *страд. прич. от бить (см.);* 2) (*б. час*) цілісінька година, година з гаком.

Бить – 1) (*поражать, наносит побои*) біти, убивати, товкти, товкмачити, банити, тузати, лупити, лупцювати; (*плетью, кнутом, розгою*) батожити, пужити, лупцювати, шмагати, тяти, затинати, сікти, пірити, піжити, періщити, оперізувати, шпарити, чухрати, чесати, хвоїти, хворостити; (*палкою, дубинкою*) дубасити, дубцювати, гріти, окладати, молотити; (*чем-л. тяжёлым*) гатити, гнітити, садити, мостити, бити на олію, гніздити (*в одно место*); (*коленом*) колінчити; (*по физиономии, по роже*) біти по лицю, біти по пиці, давати в лице, давати ляпаса, (*ирон.*) давати ляща по пиці; (*немилосердно, нещадно*) катувати, на забій біти; (*о лошади: лягать*) брикати, -ся, хвицяти, хвицати, -ся; (*лбом, рогами*) буц(к)ати, битися рогами; 2) (*убивать скотину, домашнюю птицу*) різати, колоти. [*Різана птиця – битая птица*]; (*диких животных и зверей*) біти, убивати; 3) (*раздробляют, разрушают*) біти, розбивати, трощити; 4) (*вбивать*) забивати; 5) (*дают посредством боя условный знак, ударяют*) біти, вибивати. **Бить тревогу** – збивати тривогу. **Б. в набат** – біти на гвалт,

на сполох. **Б.** в ладоши – плескати, вибивати в долоні. **Б. челом** – чолóm давати, прохати милости. **Б. поклоны** – бити [гріти] поклони. **Бить себя в грудь** – битися в груди; 6) **бить масло** – колотити масло; (из семян) бити, забивати олію. **Б. баклуши**, см. **Баклуша**; 7) (о болезни, сильном чувстве) тіпати, трясти. [Злість тіпала обомá. Пропáсниця трясé]; 8) (стремительно течь, вырываются) бити, бухати. [Піна біла йому з рота. Кров бухає до голови]. В голове точно молотом **бьёт** – в голові наче ковалі кують.

Битьё – биття́, бій (р. бою).

Биться – 1) (сражаться, состязаться) битися, братися. **Биться об заклад** – заставлятися, закладатися, іти об заклад. **Биться яйцами** – битися на́вбійки, товкатися яйцями; 2) (ударяться) битися, товктися, колотитися; 3) (стараться) битися, побиватися, поратися коло чо́го, з чим, над чим. [Довго я над тим бивсь]; 4) (в лихорадке, в судорогах) тіпатися, тріпатися; 5) (барахтаться) битися, тріпатися, тріпотатися, трепетатися, бурхатися, пручатися (в руках), 6) (о сердце, пульсе) битися, калатати, колотитися, кидатися, тіпатися, тенькати, теленькати, тьохкати. [Перен. о чувствах: В грудях колотилося бажання... Трипалось прикре почуття]; 7) (лежаться) брикатися, хвицятися.

Битюк – 1) возовик, возовий кінь тамбовської або воронізької породи, бітюк; 2) (о человеке) моца́к, бе́цман, здоровіло.

Бифштекс – біфсте́кс, (вульг.) біште́к.

Бич – 1) бич, батіг, пуга, кантура; 2) (в барабане молотилки) бич, ціпа́к. Переносно: 3) ка́ра, зло; 4) тиран, ворог, кат.

Бичева, бичевать, -ся, см. **Бичева́, Бичевать, -ся**.

Бичевание – 1) бичування, лупцюва́ння, шмага́ння; 2) карта́ння.

Бичевать – 1) бичувати, батожити, шмагати *и т. д.*, см. **Бить 1**; 2) (нравы, пороки) карта́ти. [Ювенал... вогнем обурення карта́в вади своїх сучасників (Єфр.)].

Бишь – пак, бак. [Як, пак, його́ зовуть? А то, бак, ні?].

Благо – добро́, благо, пожиток. [За благо рідного народу. Для загального добра́. Пра́ця на пожиток країні на́шій]. **Блага́** – добра́, достáтки, блага́. [На світі достáтки дуже нерівно між людьми́ поділено (Єфр.)].

Благо, нар. – гара́зд, гара́зд що (гара́що), до́бре що. [Да ми й хлібом заку́симо, гара́що ча́рку дано].

Благовѣрие, -вѣрность – благові́рність, правові́рність.

Благовѣрный – 1) благові́рний, правові́рний; 2) (как эпитет, даваемый супругами друг другу) старій, стара́, мій, моя́.

Благовест – бла́говіст, дзвін до це́ркви.

Благовѣстие – добра́ вість, добра́ звістка.

Благовѣститель, -ница – благові́сник, -ниця́.

Благовѣстить, -вестовать – 1) благові́стити. [Благові́стів їм сло́во нове́ (Шевч.).

Благові́стити до це́ркви]; 2) розголоша́ти, (сов.) розголосі́ти, дзвоні́ти (язиком), (сов.) роздзвоні́ти.

Благовѣстный – бла́говісний.

Благовѣщение – благові́щення.

Благовѣщенский – благові́сний, благові́щний. [Марі́е-благові́сна ву́лиця. Благові́щний ти́ждень].

Благовидность – 1) милові́дість, (изящество) го́жість, непога́на вро́да; 2) зовні́шня присто́йність.

Благовидный – 1) милові́дий, (изящный) го́жий, гарне́нький, вродли́венький; 2) зовні́шньо-присто́йний, присто́йно придуманий.

Благоволѣние – ласка, до́брість, прихильність, доброхі́ття, (в приподнятом стиле) – благово́ління. [Па́нська ласка до поро́га]. *Сниски́вать, приобре́татъ, сниска́ть, приобре́сти*

чьё-л. **б-ние** – запобігати, запобігти ласки в ко́го, добу́тися ко́му до ласки, підійти́ ко́му під ласку, заслужитися на ласку, з'єднати́ чию́ ласку. *Потеря́ть б-ние* – втрати́ти ласку.

Благоволи́ть – 1) бу́ти ласкавим, ма́ти ласку до ко́го, сприяти́ ко́му, добра́ бажати, д. зи́чити; 2) (*соблаговоли́ть*) бу́ти ласка́вим, зволя́ти.

Благово́ние, см. **Благово́нность**, **Благово́ния** – пахо́ші.

Благово́нность – пахно́та, паху́чість, за́пахні́сть, за́пахі́стість (р. -тости).

Благово́нный – за́пахні́й, за́пахі́стий, паху́чий, (*в висо́ком сти́ле*) доброво́нный, добропа́хучий.

Благовоспи́танность – ви́ховані́сть, до́бре ви́ховання, зви́чайні́сть, грі́чність (р. -ности).

Благовоспи́танный – ви́хований, до́бре ви́хований, зви́чайний, грі́чний, до́брого ба́тька дити́на.

Благовре́менная – вча́сність, своєча́сність (р. -ности), підхо́жа порá, благовре́м'я.

Благовре́менный – вча́сний, своєча́сний.

Благовре́менно – вча́сно, у свій час, са́ме в час, в до́брый час, у по́ру.

Благогласіе – доброголо́сість, доброзвучні́сть.

Благогласный – доброголо́сний.

Благогове́йно – побожно, святобо́жно.

Благогове́йный – побожний, святобо́жний, святоблі́вий.

Благогове́ние – побожні́сть, побожна́ покора́, святобо́жність, святоблі́вість.

Благогове́ть *перед кем* – побожно шанува́ти, п. поважа́ти ко́го, п. корі́тися ко́му.

Благодарі́ение – (по)дякува́ння, (по)дя́ка. **Благодарі́ение бо́гу** – дякува́ти, дя́ка бо́гові, хвали́ти бо́га.

Благодарі́тельный, см. **Благодарі́тельный**.

Благодарі́ть кого и -дарствовать – дякува́ти ко́му. *Покорно́ благодарю́* – щі́ро дякую, уклі́нно д., красно́ дякую. **Благодаря́ кому, чему** – завдя́ки ко́му, чо́му; (*обы́кновенно с отрицательным значением: вследствие чего*) через ко́го, через що́. [Через те́бе це ли́хо ско́илося].

Благодарно́ – вдя́чно.

Благодарность – 1) (*чувство благодарности*) вдя́чність; 2) (*выражение благодарности словесное или вещественное*) дякува́ння, дя́ка, подя́ка. [Яке́ частува́ння, таке́ дякува́ння. За́мість дя́ки у ві́чі насмія́лися]. *Приноси́ть благодарно́сть* – віддава́ти подя́ку, скла́дати подя́ку.

Благодарный – 1) (*чувствующий благодарностью*) вдя́чний; 2) (*обладающий постоянно этим свойством*) вдя́чливий, віддя́чливий. [Вдя́члива ду́ша. В. вда́ча]; 3) (*обязанный благодарностью за услугу*) завдя́чений; 4) (*вознаграждающий за труд*) вдя́чливий, віддя́чливий. [Вдя́чливий гру́нт. Вдя́члива, віддя́члива те́ма]; 5) см. **Благодарі́тельный**.

Благодарі́тельный – подя́чний, вдя́чний. [Подя́чний лист. Подя́чна же́ртва. Вдя́чний гі́мн].

Благодáтный – благодáтний, благодáтній. **-тно** – благодáтно.

Благодáть – 1) благодáть (р. -ти), ласка́ духа свято́го; 2) до́бро, ласка́. [Найви́ща в сві́ті ласка́], 3) ро́зкіш (р. -коши), при́звіл, при́звілля, до́статок.

Благодéнственный, -но – щаслі́вий, -во, щасліводéнный, -нно.

Благодéнствие – щаслі́ве життя́, благодéнство, гара́зд.

Благодéнствовать – благодéнствува́ти, ма́тися до́бре, жи́ти в гара́зді, гара́здыва́ти.

Благодéтель – до́броді́й, до́броді́йник, благоді́йник, до́брочі́нець, до́бротво́рець, благода́р.

Благодéтельница – до́броді́йка, до́броді́йниця, благоді́йниця, до́брочі́нниця.

Благодéтельность – до́броді́йність, благоді́йність, до́брочі́нність (р. -ности).

Благодéтельно – до́броді́йно, благоді́йно, до́брочі́нно.

Благодéтельный – до́броді́йний, благоді́йний, до́брочі́нний, до́бротво́рний, до́бродáтний.

Благодéтельствова́ть – до́броді́яти, благоді́яти, до́брочі́нити ко́му, (*неско́лько иронически*) –

богарадіти.

Благодєяние – 1) добродїйство, добродїяння, благодїйство, благодїяння, благостїня.

[Добродїю, зроби добродїяння!]; 2) доброчинність, добродїйництво.

Благодушїе – добротлївість, добросєрдїсть, дїбрїсть, добрячїсть, дїбрий настрїй, благодушнїсть.

Благодушествовать – бути в дїброму настрїї, розкошувати. **-вующий** – дїбре настрїєний, розкїшник.

Благодушно – добротлїво, добросєрдо, м'якодушно, благодушно.

Благодушный – добротлївий, добросєрдий, добрячий, благодушний.

Благожелатель – доброхїт (р. -хїта), доброзичливець (р. -вця), прихїльник.

Благожелательница – доброзичливиця, прихїльниця.

Благожелательный, -но – зичлївий, -во, доброзичлївий, -во для кїго, прихїльний, -но, ласкавий, -во до кїго, спрїятлївий, -во для кїго.

Благожелательство – зичлївїсть, доброзичлївїсть. (р. -востї), прихїлля, спрїяння.

Благожелательствовать – прїяти добра кому, дїбрї мїсли мати на кїго, добра кому зичити.

[Значитьсє, ти менї добра не прїяєш].

Благозвучїе и -звучность – доброзвучнїсть, легкозвучнїсть (р. -ностї).

Благозвучный, -но – 1) доброгласний, -но; 2) (*эфонический*) доброзвучний, -но, легкозвучний, -но. [Тимїан доброгласний. Доброзвучне і].

Благой – 1) дїбрий; 2) спасєнний. [Спасєнне дїло. Спасєнна путь (рада, метї)]; 3) *кричатъ благїм матом* – криком кричїти, на пуп кричїти, аж до печїнок горлати, репетувати на цїле горло, репетом репетувати.

Благоизволить – благоволїти.

Благолєпїе – лїпотї, велїчня краса.

Благолєпный, -но – благоподобний, -но (М. Вовч.), велїчно-прекрасний, -но.

Благолюбивый – добролюбний.

Благолюбїе – добролюбство, добролюбївїсть.

Благомысленный, -мыслящий – добродумний, добромїсний.

Благомыслие – добродумнїсть, добромїснїсть, дїбрї думи.

Благонадєжность – благонадїйнїсть, пєвнїсть.

Благонадєжный, -но – благонадїйний, надїйний, пєвний, -но. *Будьте -ны* – будьте пєвні.

Благонамеренный – добромїсний, з дїбрими замїрами. **Бл. человек** – людина дїбрїх замїрїв.

Благодарїе – звичїйнїсть, доброзвичїйнїсть, дїбрї звичїї.

Благодарный, -но – звичїйний, -но, доброзвичїйний, -но.

Благообразїе – мїловїдїсть, мїла врїда, (*с изяществом*) гїжїсть (р. гїжостї).

Благообразный – гїрний на вїгляд, любий [мїлий] на врїду, мїловидий, (*с изяществом*) гїжий.

Благополучїе – дїбра дїля, щїстїя, добробут, гаразд. [Живуть собї люди у дїбрї та в гараздї].

Благополучно – гаразд, дїбре, щаслїво, безпєчно. [Чи все гаразд дїма? Щаслїво перейшли небезпєчне мїсце. Знаю стежки і надїюсє дїстїтисє безпєчно (Франко)]. *Окончїтсє благополучно, неблагополучно* – вїйти на дїбре, на зле.

Благополучный – 1) щаслївий. [Щаслївий кїнець] 2) (*в приложении к лицу*) безпєчний. [Будьте безпєчні].

Благопрїлїчїе – добропрїстїйнїсть, звичїйнїсть, (р. -ностї).

Благопрїлїчно – добропрїстїйно, члїя, гїже. [Що-комудї члїя. Що комудї гїже].

Благопрїобрєсть – придбїти, надбїти, набутї, добутї, нажитї.

Благопрїобрєтєнїе – надбїання, надбанок, набуток, надбанє (нажитє) дїбро.

Благоприобретенный – (добрóм) набу́тий, (добрóм), добу́тий, наживний, нажитний, нажитий. [У його земля наживна, а не батьківська]. **Благоприобретенное имущество**, см. **Благоприобретение**.

Благопристойно – добропристойно, звичайно, по-звичайному, почитіво.

Благопристойность – добра пристойність, звичайність, почитівість (р. -вості).

Благопристойный – добропристойний, звичайний, почитивий.

Благоприятель, -ница – приятель, -ка.

Благоприятно – 1) сприя́тливо, прихі́льно, похва́льно; 2) щасліво, по-дóброму.

Благоприятность – 1) сприя́тливість; 2) догі́дність, слу́шність; 3) прия́зність, ласка́вість; 4) прихі́льність, похва́льність; 5) ща́сність (*оттенки см. в след. слове*).

Благоприятный – 1) (*благоприятствующий, способствующий*) сприя́тливий, дóбрий на що, га́рний на що, пого́жий, погі́дний. [Га́рна на хлі́б весна́. Сприя́тлив (пого́жі) життеві умови]. **Благоприятная погода** – погі́дна, пого́жа година́, полі́ття. [Не полі́ття, а лихолі́ття]; 2) (*о ветре: попутный*) пого́жий, ходови́й; 3) (*о поре, времени: удобный, подходящий*) дóбрий, догі́дний, слу́шний. [Догі́дна хвили́на. Дóбра година́. Слу́шний час].

Благоприятный случай – (добра) наго́да, дóбра оказія́; 4) прия́зний, прихі́льний, ласка́вий, милостивий до ко́го; 5) (*одобрительный*) прихі́льний, похва́льний. [Прихі́льна реце́нзія]; 6) (*желательный, удачный, приятный*) дóбрий, щаслі́вий, ща́сний. [Добрі́ вісті].

Благоприятный исход – щаслі́вий кі́нець.

Благоприятствовать – сприя́ти, спори́ти, ща́стити, пого́джати (*сов. погоді́ти*), посо́бляти, форту́нити. [Неха́й вам доля́ сприя́є. Ха́й вам бог спори́ть. Ща́сті вам бо́же на вся́ке дóбро]. *Не благоприятствовать* (*кроме названных с отрицанием*) – непу́тити. [На́ша дочка́ дóбре береться до нау́ки, дак що непу́тять – те що здоро́в'я нема́є].

Благоразумие – розва́жливість, розва́жність, розсу́дливість, (*напыщенно*) – благо́розумність.

Благоразумно – розва́жливо, розва́жно, розсу́дливо, (*напыщ.*) – благо́розумно.

Благоразумный – 1) (*о человеке*) розва́жливий, розва́жний, розсу́дливий. *Быть благо́разумным* – ма́ти ро́зум, держа́ти ум [ро́зум] дóбрий у голо́ві; 2) ро́зумний, дóбрий. [Ро́зумна, дóбра пора́да].

Благорасположение к кому – прия́знь, прихі́льність, прихі́лля, ла́ска до ко́го.

Благорасположенный, см. **Благоприятный**.

Благорассудительный, см. **Благоразумный**.

Благорассудить, см. **Заблагорассудить**.

Благорастворённость (*о воздухе*) – здоро́вість (пові́тря).

Благорастворённый – здоро́вий.

Благоро́дно – благо́ро́дно, шля́хетно.

Благоро́дный – благо́ро́дний, (*а теснее*) 1) па́нський, шля́хетський, вельмо́жний, значни́й; 2) шля́хетний, лицарський, че́сний. [Че́сні почува́ння].

Благоро́дство – 1) благо́ро́дство, (*а теснее*) па́нськість, вельмо́жність, значність; 2) благо́ро́дність, шля́хетність, лицарство. [Благо́ро́дність тих почува́ннів].

Благоскло́нно – прихі́льно, ласка́во, (добро)зичливо. *Смотреть благо́скло́нно* – погляда́ти прихі́льним о́ком.

Благоскло́нность к кому – прихі́лля, прихі́льність, ла́ска, ласка́вість, доброзі́чливість до ко́го *и* для ко́го. *Сниски́вать, приобрета́ть чью-либо благо́скло́нность, добива́ться благо́скло́нности* – запо́біга́ти ла́ски чиє́сь *или* у ко́го, підхо́дити під ла́ску ко́му, добува́тись до ла́ски ко́му. *Назойливо стара́ться сниска́ть чью-л. благо́скло́нность* – підсипа́тися до ко́го.

Благоскло́нный к кому – прихі́льний, прия́зний, прия́тельний, ласка́вий, доброзі́чливий до ко́го *и* для ко́го.

Благослове́ние – благо́словення́, благо́словенство. *Подходи́ть под -ние, проси́ть *и* получи́ть*

- ние** (напр. в *свадебном ритуалі*) – благословля́тися, (по)благослови́тися.
- Благословенный** – благословенний, щасливий.
- Благословля́ть, -ся, благослови́ть, -ся** – благословля́ти, -ся, (по)благослови́ти, -ся, щастіти, (сов.) пощастіти. [Пощастіть тебе́ бог сім'єю́ (Марко В.)]. **Б-вля́ющий жест** – благословлю́щий жест.
- Благосостоя́ние** – 1) добро́, добробу́т. [На сторо́жі добробу́ту наро́дного стоя́ти]; 2) достатки. [Політи́чна само́стійність і економі́чні достатки].
- Благостный** – милостивий.
- Благосты́ня** – мі́лость, милосе́рдя, благосты́ня, добро́, доброді́йство.
- Бла́гость** – до́брість (р. -рости).
- Благотво́рение** – доброді́йництво, доброді́яння, доброчи́нність.
- Благотво́ритель, -ница, -ный, см. Благодете́ль, -ница, -ный.**
- Благотво́рительность** – доброді́йність, благоді́йність, доброчи́нність (р. -ности).
- Благотво́рительный** – доброді́йний, благоді́йний, доброчи́нний, добротво́рний.
- Благотво́ритель, см. Благодете́льствовать.**
- Благотво́рно** – 1) см. **Благодете́льно**; 2) спасе́нно, (з)цілю́що.
- Благотво́рность** – спасе́нність, цілю́щість, до́бра сі́ла. [До́бра сі́ла того́ лікува́ння].
- Благотво́рный** – 1) см. **Благотво́рительный**; 2) спасе́нний, цілю́щий, добровпливо́вий.
- Благоуго́дный, -но** – до думки, до мисли, до вподо́би. *Ему́ благоуго́дно* – йому́ до вподо́би, йому́ бажа́ється, він зво́ляє.
- Благоу́смотрение** – во́ля, ві́льна во́ля, уподо́ба, свій (ві́льний) по́гляд (ро́зсуд), ла́ска. *Остави́ть на б-ие* – залиши́ти (полиши́ти, да́ти) кому́ на во́лю, остави́ти до вподо́би, полиши́ти на чийсь ві́льний по́гляд (ро́зсуд), полиши́ти кому́сь на ла́ску, на власне розміркува́ння.
- Благоу́спешность** – доброу́спішли́вість, пу́тність.
- Благоу́спешный** – доброу́спішли́вий, пу́тний, пу́тящий, що йде до пу́ття.
- Благоу́страивать, -устрои́ть** – о[у]поро́дкувати, (сов.) о[у]поро́дкува́ти, о[у]поро́джати, (сов.) о[у]поро́дити.
- Благоу́строение и благоу́стройство** – 1) лад, до́брий лад, поро́док, доброу́стрій; 2) о[у]поро́дкува́ння, (до́бре) впоро́дкува́ння.
- Благоу́строєнный** – упоро́джений, упоро́дкований, до́бре с[в]поро́джений.
- Благоуха́ние, -нный, см. Благово́ние, -нный.**
- Благоуха́ть** – па́хнути, пахті́ти, ві́ддава́тися за́пахом, ді́хати аро́матом. [Кві́тки ві́ддаю́ться за́пахом на ввесь садо́к].
- Благоче́стивейший** (в *титуле*) – найблагоче́стиві́ший, найнравові́рні́ший.
- Благоче́ство** – благоче́ство, богоче́ство, побо́жно, набо́жно.
- Благоче́стивый** – благоче́стивий, богоче́стивий, побо́жний, набо́жний.
- Благоче́стие** – благоче́стя, побо́жність, набо́жність.
- Благочи́ние** – 1) до́брий лад (в ро́дині, гро́мадському та церко́вному житті); 2) благочи́нія (ж. р.), деканат. [Пої́хав огляда́ти свою́ благочи́нію].
- Благочи́нный, -но** – 1) присто́йний, -но, зви́чайний, -но; 2) (*должно́сть*) благочи́нний, -ого, благочи́нник, наглядя́ч благочи́нії, декан.
- Блаже́нный** – 1) блаже́нний, щасливий; 2) преподо́бний; 3) юроді́вий. **Блаже́нной па́мяти** – свято́ї па́м'яті.
- Блаже́нство** – 1) блаже́нство, щаслі́вість; 2) раюва́ння, рай, ро́зкіш, уті́ха. *Его́ блаже́нство* (*патриарши́й титул*) – його́ щаслі́вість.
- Блаже́нствовать** – раюва́ти, розкошува́ти. [Вони́ раюва́ли неземні́м раюва́нням].
- Блажи́ть** – 1) велича́ти, сла́вити; 2) дурі́ти, пу́тувати. [Го́ді вам дурі́ти]; 3) (*капризничать*) вередува́ти, комизи́тися. [Дити́на вереду́є *или* комизи́ться].

- Блажлівий** – пустот[в]лівий, невстрійливий, вередливий. [Пустотливі, невстрійливі діти – нема їм острашки].
- Блажной** – 1) шалений, свавільний; 2) вередливий, комізливий, коми́за (*сущ. общ.*); 3) дурний, нісенітний, безглуздий. [Обліш цю безглузду думку].
- Блажь** – дур (*м. р.*), дурість, дуро́щі, коміз, прим́ха (*и мн. примхи*), дурна́ прим́ха, забага́нка, вереди (*мн.*), блазенство, шаленство. [Па́нський дур. Ач, який коміз на́па́в! ось я то́бі!].
- Блазнить, -ся** – спокушати, -ся, звабляти, -ся.
- Бланжевый** (*о цвете*) – бланшовий, жовтотілесний.
- Бланк** – бланко (*ср. р.*), бланок (*р. -нку*).
- Бланковый** – бланковий.
- Бланконадписа́тель, юрид.** – поручник. [Позіч мені гро́шей. Дай, ка́же поручника (Чуб. П. 27)].
- Блевака, общ. р.** – блюва́ка, рига́ч.
- Блевање** – блюва́ння. *См. Блево́та.*
- Блевать** – блюва́ти, рига́ти, кидати з себе.
- Блёвка** (*надеваемая на крючок удки – червяк или муха*) – наживка, (*бросаемая в воду для приманки рыбы*) – принада.
- Блево́та** – блювота, блювачка, рига́чка. [У його́ блюво́та з опо́ю. Його́ блюва́чка на́пала].
- Блево́тина** – блювотина, блювотиння, блюваки, риговина.
- Бледне́ть** – бліднути, бліднішати, полотніти. [Вона́ то черво́ніла, то блі́дла. Твар їм почала́ полотніти].
- Бледно-а́лый** – блідороже́вий, рожеве́нький.
- Бледнова́тый** – блідувати́й, бліда́вий.
- Бледно, -ова́то** – блідо, бліда́во, блідувато́.
- Бледно-голубо́й** – голубе́нький, блакитне́нький блакитня́вий, блідонебе́сий.
- Бледно-зеле́ный** – блідозелений, зеленувати́й.
- Бледнолицы́й** – блідолиций, білолиций (*ж. р. -ця*). [Білолиций місяць].
- Бледность** – блідість (*р. -ости*), блідота́.
- Бледный** – блідий, блідний, бліда́вий. [Блідий місяць. Мертво-бліда́ве обліччя]. **Бледная немочь** (*chlorosis*) – блідниця.
- Блёклость** – 1) (з)бля́клість; 2) в'ялість.
- Блёклый** – 1) збля́клий [Збля́клий ко́лір]; 2) зів'я́лий, пожо́вклий, змарні́лий. [Зів'я́ле лі́стя. Пожовкла троя́нда. З блі́дим, змарні́лим ли́цем].
- Блёкнуть (поблёкнуть)** – 1) (*терять живость цвета*) бля́кнути, линя́ти, полові́ти. [Кві́тки бля́кнуть. По за́ході сонця фа́рби линя́ють]; 2) (*вянут*) в'яну́ти, марні́ти, жо́вкнути. [А що́б лі́чко не марні́ло з чо́рними брова́ми... (Шевч.)].
- Блекота́ и блёкот, бот.** – 1) *см. Белена́*; 2) боли́голов, блекота́, воми́га, сі́кавка, свисту́ля.
- Блеск** – 1) (*яркий свет*) блиск, бля́ск; (*сияние*) ся́єво, с'я́во, я́сність; (*отражённый блестящим предметом*) блиск, по́лиск, ви(б)лиск, гля́нц [По́лиск хижих оче́й. Ви́лиски ве́чірнього погаса́ння]; (*неровный, изменчивый блеск*) блискоті́ння, мигті́ння. [Срі́блясте мигті́ння ри́бки]. *Утра́тит свой блеск* – прига́снути, приме́ркнути. *Межд. выраж. блеск* – блись. [Вона́ серде́чна ту́ді, сю́ді, блись, блись очі́ями (Греб.)]; 2) (*переносно*) блиск, ся́єво, вели́чність, пи́шнота, блиску́ча сла́ва.
- Блесна́** – блешня́. [Щу́ки на бле́шню до́бре ло́вляться].
- Блеснить** – 1) (*о ярком свете блеске*) слі́піти; 2) **-нить ри́бу** – ло́вити ри́бу на бле́шню.
- Блеснуть** – бли́снути, бли́скнути, ви́блиснути, сві́нути, с'я́нути, зая́снити, лис(к)ну́ти, мигну́ти, блі́мнути, бли́кнути. [Бли́снув очі́ма. З те́мряви бли́скну́ло я́сним о́гнем. С'я́ну́ла (зая́сніла) в голо́ві ду́мка. Мов бли́скавка вона́ сві́ну́ла в ві́чі (Л. Укр.). Бли́кнув сі́рник]. *Ср. Блесте́ть.*

Блестеть і **блистать** – 1) блищати, -ся, блискотіти, виблискувати, вилискувати, -ся, зоріти, горіти, ясніти, -ся, світити, -ся, сяяти; (*обыкновенно о ровной и гладкой поверхности*) вилискувати, -ся, лисніти, лиснітися, лощитися; (*неровным, изменчивым светом, блеском*) гра́ти, вигравати, мигтіти, жахтіти, бреніти, леліти; (*время от времени, местами*) блискати, поблискувати, полискувати, -ся; (*вспыхивая и погасая, появляясь и исчезая*) блимати, бликати. [Вода в ставочку блищить(ся). Блискотять до сонця списи. Вилискується сніг на сонці. Зірочки зорять-горять на небі. Світять, сяють очі. Ясніє живе золоту. Стільчики, столики – все те новеньке, аж лощиться (М. Вовч.). Чоботи аж вилискують(ся). Мигтить у хвилях білолиций. Очиці, як зірочки, грають. Бренить роса на сонці. А на морі вода леліла. Він поблискував очима. Блимав каганець]. **Блистать красою** – красуватися; 2) вражати красою, величністю, багатством.

Блестняк і **блестяк**, *зоол.* – блищак, світляк.

Блестка, **блесточка** – 1) блискітка, лелітка, блищик; 2) (*переносно*) іскорка.

Блесточный – блискітний.

Блестящий – блискучий, блискотючий, осяйний, ясний. [Сонечко ясне й блискуче. Наслідки – блискучі. Блискотючий ніж. Мрії далекі, осяйні. Ясна зброя].

Блеяние – бекання, бек, мекання.

Блеять – бекати, мекати, мекотіти, мекекати.

Ближайший – найближчий.

Ближе – ближче.

Ближний – 1) близький, поблизький. [Сусіди близькі]; 2) ближній, близький. [Своім ближнім зла не коїть].

Близ чего, предл. – 1) поблизу, близ, близько, край, коло, біля чо́го. [Старій зупинівся близ нього. Живемо́ близько вас. Край віконця. Біля того місця]; 2) (*около, приблизительно*) з, близько. **Близ пяти пудов** – пудів із п'ятеро. [Близько двох годин].

Близёхонько – близісінько, близесенько.

Близить – близити, наближати.

Близиться – близ[ж]итися, наближатися, надходити, ближчати. **Близится к полночи** – добирається (доходить) до півночі.

Бли́зкий – 1) (*в пространстве*) близький, поблизький, недалекій; 2) (*в духовном смысле*) близький, ближній, вірний. [Ближня рідня. Ближні приятелі. Сирота – нема́ ні рідного, ні вірного]. **Бли́зкий свет** – блигом(ий) світ, блигий світ, близький світ.

Близко, близенько, близёхонько – близько, поблизу, наблизу, зблизька, ум. близенько, близесенько, близісінько; (*в ироническом смысле*) бли́го. [Чи й не бли́го? Бли́го – верстов з п'ять].

Близлежащий – поблизький, ближчий, сусідній. [Поблизькі села та хуторі].

Близна (*при тканье полотна*) – близна, близно́, щая́ (*р. щаї*).

Близнец – близню́к, близня́к, близня́ (*р. -яти*), близниця́ (*ж. р.*), *во мн. ч.* – близня́та, двійня́та.

Близору́кий – короткозо́рий, близькоо́кий, низькоо́кий.

Близору́кость – короткозо́рість, близькоо́кість, низькоо́кість.

Близость – близькість, близина́, близиня́, близ (*р. -зу*). **По близости** – поблизу́.

Близь (*сущ. ж. р.*) – близина́, близиня́, близ (*р. -зу*). [Яка́ то близина́, як до села́ верстов со́рок!].

Блик – блік, бли́щик, відлиск. [З сміхотлівими бли́щиками́ очі].

Блин, бли́нчик – млине́ць, нали́сник. **Печь блины́** (*переносно*) – робіти нашвидку́, швидкома́, абі-як. **Блином в рот лезет** – лащиться, підлещується, підсипається.

Блинда́ж, форт. – блінда́ж.

Блиндирование – бліндажува́ння.

Блиндіровать – бліндажувати. **-ованный** – бліндажований.

Блинный – млинцевий, що береться на млинці, – до млинців. **Блинная неделя** – м'ясниця, м'ясляна (р. -ної).

Блинок – 1) млінчик, налісничок; 2) (в дымовой трубе) кружок.

Блистаніе – бляск, блищання, блискання, блискотіння, сяєво, сяння.

Блистательно – 1) блискуче; 2) пишно, велично.

Блистательность – 1) блискучість; 2) пишність, величність.

Блистательный – 1) блискучий; 2) пишний, величний, пишновеличний. [Пишовелична Порта].

Блистать, см. **Блестеть**.

Блок – блок, баранець (р. -нця).

Блокада – блокада, облога.

Блокадный – блокадний, обложний.

Блокирование – облягання.

Блокировать – облягати, обступати.

Блона – 1) (оболочка) оболона, шкурка, кожушок, кожурина, плівка; 2) (анат., Placenta) місце, місто, послід, сорочка. [Щасливий – в сорочці родився].

Блондин, -ка – білявець, -вка, білянка, білявий, -ва, русявий, -ва. **Блондиночка** – білявочка, біляночка.

Блонок – об'піл (р. -полу), об'пілок (р. об'пілка).

Блонь (в древесном створе) – оболона.

Блоха – блоха; ум. блішка; соб. блохва, блошва, блошня. **Земляная блоха** (зоол.) – скакелюха.

Блошій и блошиный – блошиний, блошачий.

Блошистый – блохливий, блохастий.

Блуд – блуд, блудство, блудодіяння, блудодійство, розп'утство, розп'уста. [Зблудила Тамара, невістка твоя, і вже завагоніла від блуду (Св. П.)].

Блудить – 1) см. **Блуждать**; 2) блудодіяти, блудствувати, розп'утствувати, волочитися, бахурувати; 3) робити шкоду, капості, шкодити [Ось тобі ключ, іди до комори, та не шкодь там].

Блудливость – 1) блудливість, розп'ус[т]ність; 2) шкодливість (р. -вости).

Блудливый – 1) блудливий, розп'ус[т]ний; 2) шкодливий. [Шкодливий, як кішка].

Блудник, -ница – блудодій, блудник, -ница, (уничиж.) блудяжка, розп'утник, -ница, бахур, -ка, (только о женщине) повія; (крайне грубо) курваль, (ж. р.) курва.

Блудный – блудний, розп'ус[т]ний, блудящий. [Блудящий син. Зовсім розп'утна стала і ото привела дитину].

Блудня (чаще мн.) – шкоди, капості, збитки.

Блудодей, -действовать, см. **Блудник, Блудить 2**.

Блудодеяние, см. **Блуд**.

Блудяга – волоцюга.

Блудящий, см. **Блуждающий**.

Блуждание – блуд, блукання, блуки; (безысходное) блуканина. [Тай набридла вже мені ся блуканина].

Блуждать – 1) (бродить) блудити, -ся, блукати, бродити, тиняти, -ся. [Ходжу, блуджу, нуджу світом]; 2) (сбившись с пути) блудити, блукати; 3) (о глазах: бегать) блукати. [Його очі неспокійно блукали. Блукати поглядом]. **Пойти, отправиться блуждать** – піти в світі, у блуд піти. **Блуждая прийти куда-л.** – приблудити, -ся, заблудити, приблукати, -ся, заблукати, -ся.

Блуждающий – блуденний, блудний; бродячий, мандрівний. [Блудними очима розглядався по хаті. Бродячі люди. Мандрівна нирка]. **Блуждающий огонь** – блудний (облудний),

- мандрівний) о́гник, блімавка.
- Блуза, блузка** – блюза, блюзка, блуза, -зка.
- Блюдение** – пильнування, пильний догляд.
- Блюдо** – 1) блюдо, таріль (р. -ля). [Таріль то́чений]; 2) (*кушанье*) страва, потрава, наїдок. [Яка приправа, така й потрава. Наїдків та напоїв було трохи (Неч.-Лев.)].
- Блюдолиз** – 1) ласун; 2) лизоблюд, похлібець, мисколиз. [Барабаш похлібець лядський].
- Блюдолизничать** – 1) тарілки (миски) лизати; 2) об'їдати когó, дармоїдно жити.
- Блюдолизничество** – лизоблюдство, мисколизання, похлібництво, дармоїдство, дармоїдництво.
- Блюдце, блюдечко** – блюдко, блюдце, блюде[о]чко, мисочка. [Почалá виставляти на стіл стакани та мисочки (Неч.-Лев.)].
- Блюсти** – держати, додержувати, доглядати, пильнувати, шанувати. [Держати закон, умову. Підпанки пильнували, щоб лісник шанував панського розказу (М. Вовч.)].
- Блюстися** – 1) стерегтися, берегтися чо́го, шануватися проти чо́го; 2) бути під доглядом, під охороною.
- Блюститель, -ница** – наглядач, (*ж. р.*) наглядачка, доглядач, (*ж. р.*) доглядачка.
- Блюстительный** – пильний, бачний.
- Бляха, бляшка и -щечка** – бляха, бляшка, (*на поясе*) кля́мра, (*мелкая бляшка на головном уборе*) лелітка.
- Бо**, сз, см. **Ібо**.
- Боа** – 1) (*зоол., змей*) – боа (*м. р.*) (**Boa constrictor**), удав; 2) (*шаль*) боа.
- Боб, бот.** – біб (р. бобу). *Турецкие бобы*, см. **Фасоль**. *Волчи б.* (**Lupinus**) – ка́ва. *Остаться на бобах* – піймати облизня, пошитися в дурні, дулю з'їсти. *Разводит бобы* (*балагурить*) баляси (баляндра́си) точити, теревені правити (точити), оповідати сон рябо́ї коби́ли.
- Бобёр**, см. **Бобр**.
- Бобина** – бобина, квасолина.
- Бобковинка, бот.** – душиця, пахучий ко́лос, антоксант.
- Бобковый** – бобковий, з лаврових ягід, лавровий. [Бобко́ва масть].
- Бобовидный, -образный** – бібчастий. [Воно таке бібчасте, наче біб].
- Бобовик** (*бобовый стебель*) – бобовіння, бобовиця.
- Бобовина** – бобова гічка.
- Бобовник, бот.** – 1) (*деревцо* **Amygdalus nana**) бобчу́к, за́ячі (польові) орі́шки, черсаки́, дівоча кров; 2) (*болотный знак*) осітняг, жа́б'яча цибу́ля (**Butomus umbell.**); бобівник, зубівник, трифо́лія (**Menyanthes trifol.**).
- Бобовый** – бобовий.
- Бобок** – 1) см. **Бобина**; 2) лавро́ва я́года. **-бочек** – бобі́нка, бобі́ночка, квасоли́нка.
- Бобон**, см. **Бубон**.
- Бобр**, *зоол.* – 1) бібр (р. бобра́), бобёр (р. -бра́); (*самка*) бобри́ха; (*детёныш*) бобреня́ (р. -я́ти); 2) видра, видри́ха. *Убить бобра* – піймати облизня, пошитися в дурні.
- Бобровина** – бобровина. [Я коштува́в бобровину, так пога́на].
- Бобровник** (*охотник на бобров, промышленник*) – боброві́к, бобрі́вник.
- Бобровый** – бобровий. [Бобро́ва ша́пка. Бобро́ва те́ча = б. струя́].
- Бобылий** – бурлацький, нетязький.
- Бобыль** – бурлака́, нетяга. **-ли́ха** – бурлачи́ха. **-бы́лка** – бурлачка. **-ле́нок** – бурлаченя́ (р. -я́ти).
- Бобыльничать, бобылить** – бурлакува́ти. **-ничанье** – бурлакува́ння.
- Бог** – біг (р. бо́га), бог, (*ласкат.*) бо́женько; (*детск.*) – бозя, бозі́нка; *прит. прил.* – богі́вський, бо́гів. [Бо́гівська мо́ва = *язык богов, т.-е. поэзия, поэтич. речь*]. *Быть -гом* – богува́ти. **Бог в помощь, бог на помощь, помогай бог** – бо́же помо́жи, бо́же помага́й,

помага́й-біг, помага́й-бі, мага́й-біг, мага́й-бі. **Бог** *вєсть* (*знаєт*) – бозна, бог відь. **Бог** *вєсть* (*знаєт*) – бозна що. **Бог** *даст* (*отказ*) – дасть біг, біг-ма. *Дай бог* – дай боже. *Дай б.* *чтоб* – бодай. [Бодай тобі добра не було!]. *Дай бог здоровья кому* – поздоров боже (кого), дай боже здоров'я (кому). *Дай бог ему успеть, успеха* – щасті йому боже. **Боже мой** – боже мій, боже світе, боже свідче. *О боже мой* – о боже мій, ой леле мій, ой лелечко мій. **Бог** *вам судья* – бі[о]г вас розсудить. *Призывают бога в свидетели* – богом свідчитися. *Ей-богу* – їй-бо, їй богу, ей-богу, ей-же богу, бігме, далєбі, далєбіг, присяй богу (из «присягаю богу»). **Сохрани бог, оборони бог, упаси бог, избавь бог** – крий боже, боронь боже, ховай боже, бо-храни, хай бог (господь) милує. *Помилуй бог* – пожалься боже. *Если богу угодно* – коли воля божа. *Как богу угодно* – дійся божа воля. *Ради бога* – 1) бога ради; 2) на бога, пробі [Кричить пробі]. *Благодарение, благодаря богу* – дяка богові, дякувати богові. *Слава богу* – хвалити бога. *Чем бог послал* – що бог дав. **Бог** *знает, когда это и было* – коли вже те в бога і діялося.

Богадєлєнный, -дєльный – шпитальний.

Богадєльня – шпиталь (*р.* -лю) (*м. р.*), богадільня, божий дім (*р.* дому).

Богадєльщица, -льница – богаділиця. шпитальнянка.

Богатєй, *см.* **Богач**.

Богатєнек – багатєнький, заможнєнький.

Богатєние – багатіння, багатшання.

Богатєть – багатіти, багатішати, багатшати, багатітися, можніти, заможніти, золотіти (М. Вовч.). **Разбогатєть** – розбагатіти, забагатіти.

Богатить – збагачувати; **обогаитить** – збагатіти.

Богато – 1) багато, по-багацькому; 2) розкішно, щєдро. [Видання щєдро ілюстрованє].

Богатство – багатство, багатирство, добро [От де моє добро, гроші, от де моя слава! (Шевч.)]; 2) (*великолепие, пышность*) розкіш (*р.* -оши), розкоші (*р.* -шив). *Жить в -тве* – багатирювати, гараздувати. *Пожить в -тве* – розкоши (розкошів) зазнати. *Купаться в -тве* – пишатися в достатках.

Богатый – 1) багатий на що, грошовитий, (*состоятельный*) – заможний, мójний. [Він багатий на воли: шість пар має]; 2) (*великолепный, пышный, напр., одежда*) багатий, пишний, розкішний. *Чрезвычайно -тый* – багатющий, багатєнний. **Богатая фантазия** – буйна уява.

Богатырєнок – богатирчук.

Богатырский – 1) богатирський, вєлетів, потужницький; 2) юнацький.

Богатырски – по-богатирському, як витязь-богатир.

Богатырство – багатирство, багатирство-витязівство, юнацтво.

Богатырь – багатир (*р.* -ря), вєлет, вєлетєнь (*р.* -тня), потужник, силань. [Я бачив живцєм живими народніх вєлетнів (Кониськ.). Були тоді на землі вєлетні. Се ті потужники, що з давніх-давен бували високо вславлені (Св. П.)]. *Козак б.* – козарлюга.

Богач – багач, багатир (*р.* -ря), багатій, дука, дукар (*р.* -ря), дукач; (*большой*) багатир на всю губу, багатиня (*м. р.*), багачище, срібляник; (*соб.*) дукарня, дукаряччя, багатирство; (*жена -ча*) багатирєва; (*сын*) багатирєнко; (*дочь*) багатирівна; (*прит. прил.*) багацький, багатирський, багачєвий, багачів (-чєва, -чєве), багатирєвий, багатирів. [Багацькі діти. Багатирська дочка. Багачів син].

Богачиха, богачка – багачка, багатирка; (*прит. прил.*) багатирчин, багаччин.

Богдыхан – богдохан.

Богиня – богиня, божиця. **Богинин** – богинин.

Богоблагодатный – богоблагодатний, півний ласки божої.

Богоборец – богоборєць (*р.* -бо[і]рця), богоборник.

Богобоязливо и богобоязненно – богобоязливо, богобоязно, богобійно.

- Богобоязливость, -зненность** – богобоязлівість, богобоязність, богобійність (р. -ности).
- Богобоязливый и -язненный** – богобоязливий, богобоязний, богобійний, богобоящий, богобоязкий.
- Боговдохновенный** – богонад[т]хненний, богодухновенний.
- Боговедение** – 1) богопізнання; 2) богознавство, знаття мітології.
- Боговидец** – боговидець (р. -видця).
- Боговидный** – боговід(н)ий. [Такий боговідний, хоч пиші з нього образ святого].
- Богоглаголение** – богоглаголання, богоповідання.
- Богоданный** – богоданий; (суц.) богодавець. [Дали йому ім'я Іван Богодавець. Бог дав – і Богодавцем назвали (Чуб.)].
- Богоизбранный** – богообраний.
- Боголюбец** – боголюб, боголюбець (р. -бця).
- Боголюбивый** – боголюбний, боголюбивий. **-но** – боголюбно, боголюбиво.
- Боголюбие** – боголюбство.
- Богомаз** – богомаз; (прит. прил.) богомазів.
- Богоматерь** – мати божа, матір божа, богомати (р. богоматери).
- Богомерзкий, см. Богоненавистный.**
- Богомолец, богомол** – 1) богомолець (р. -мільця), богомільник; 2) (паломник) прочанин.
- Богомолка** – 1) богомілка; 2) прочанка.
- Богомолье** – 1) богомілля; 2) проща, богомілля.
- Богомольничать** – 1) богомолитвувати, чернечити, (о жєнщине) чернічити; 2) ходити на прощу.
- Богомольный** – богомільний. **-но** – богомільно.
- Богомольщина** – прочани.
- Богомудрие** – богомудрість. **-рый** – богомудрий.
- Богоненавистник** – богоненавидник.
- Богоненавистный** – богоненавидний.
- Богоносец** – 1) богоносець (р. -носця); 2) (несущий икону в процессии) богонос.
- Богоотступник** – боговідступник. **-ица** – боговідступниця.
- Богоотступничество** – боговідступництво.
- Богоподобный** – богоподібний, боговід(н)ий. [Такий боговідний, хоч пиші з нього образ святого].
- Богопознание** – богопізнання.
- Богопочитание** – богохваління, богошанування, богопошана.
- Богопочитатель** – богохвалець (р. -льця), богошановник.
- Богопочитательница** – богохваля, богошановниця.
- Богоприимец** – богоприїмець, богоприїмник (св. Симеон).
- Богопротивный, см. Богоненавистный.**
- Богоравный** – богорівний.
- Богородица** – богородиця, пречиста (р. -стої).
- Богородичный** – богородичний, богородицький. **-ые праздники** – пречисті; *успєние* (15 авг.) – перша пречиста. *Рожд. б-цы* (8 сєнт.) – друга пречиста. *Покров б-цы* (1 октября) – третя пречиста или покрова.
- Богородская трава, бот.** – чебрєць (р. -рецю), чебрик, чебчик.
- Богослов** – богослов.
- Богословие** – богослів'я (ср. р.), богословія (ж. р.).
- Богословский** – богословський.
- Богослужбный** – богослужбовий, богослужбний.
- Богослужение** – служба божа, відправа. *Совершать -ие* – правити службу божу, служити

відпра́ву. *Соверша́ться -ию* (безл.) – правитися. [У церкві правитися].

Богоспа́саємый, см. **Богохра́нимый**.

Боготворе́ние – божестві́ння, боготворі́ння, обо́жування.

Боготвори́ть – божестві́ти, боготвори́ти, шанува́ти як бо́га, обо́жувати.

Боготвори́ться – божестві́тися.

Богоуби́йца – боговбі́йник, боговбі́вця (*общ.*).

Богоуго́дный – боговго́дний. **Б-ное заведе́ние**, см. **Богаде́льня**.

Богоуго́дник, -ица – боговго́дник, боговго́дни́ця.

Богохра́нимый – богохра́нимий, бо́гом бере́жений.

Богохуле́ние и -ху́льство – богохульба́, богохула́, блюзні́рство, богознева́га.

Богоху́льник, -ица – богоху́льник, -ни́ця, блюзні́р, блюзні́рка.

Богоху́льничать, см. **Богоху́льствовать**.

Богоху́льный – богоху́льний, блюзні́рський.

Богоху́льствовать, -ничать – бо́га хулі́ти (зневажа́ти), богоху́лити, блюзні́ти.

Богоху́льство, см. **Богохуле́ние**.

Богочелове́к – богочолові́к, боголюди́на.

Богоявле́ние – 1) богоя́ва; 2) (*праздник 6 янв.*) водо́хрещі́, водо́хреща (*ср. р.*), орда́нь (*ж. р.*) (*р. -ни*).

Богоявле́нский – водохре́сний, орда́нський.

Бода́ние – биття́ рога́ми, буца́ння, буцька́ння, колоття́.

Бода́ть, -ся – би́ти (ро́гом), би́тися, коло́ти, -ся, буца́ти, -ся, буцька́ти, -ся, шту́рхати, -ся, бости́. [Ві́л б'є, а коня́ка хви́цає. Рога́та скоти́на всі́х ко́ле. Бара́н буца́є. Буцька́є, як бара́н. Бик боде́]. **Бодну́ть** – ко́льну́ти, бу́цну́ти, уда́рити ро́гом.

Боде́ц – 1) остро́га; 2) па́гніст (*р. -остя*), пагі́нок (*р. -нка*), кі́готь за́дній. [От па́гніст: ненáче рі́г, аж ходи́ти півневі́ тяжко́].

Бодило – стрека́ло, роже́н (*р. рі́жна*). [Штрикну́в осла́ рі́жно́м].

Бодли́вость – битли́вість (*р. -вості*).

Бодли́вый – битли́вий, бо́дячий, бу́ций. [Коро́ва ця битли́ва. Бо́дячий бик].

Бодмере́я – бодме́рія (особли́ва морська́ торго́ва спі́лка).

Бодри́ть – бадьо́рити, осмі́лювати, заохочува́ти, додава́ти ду́ху (відва́ги).

Бодри́ться – бадьо́ритися, осмі́лювати себе́.

Бо́дро – бадьо́ро, бадьо́рно, мото́рно, жва́во, (*редко*) бо́дро, бодренно́.

Бо́дрость – бадьо́рість, жва́вість, жва́ва охота́. *Придава́ть бо́дрости* – ду́ху надава́ти ко́му, додава́ти жва́вої охоти́. *Прида́ть себе́ бо́дрости* – ду́ху підда́ти собі́.

Бо́дрствование, см. **Бде́ние 1**.

Бо́дрствовать – не спа́ти, не всипа́ти, ніч зори́ти, чува́ти, пильнува́ти над ким (*бо́дрствовать около́ кого́, возле́ кого́*). [Чува́й, сторо́же! Во́на пильну́є ці́лу ніч над ні́ми].

Побо́дрствовать – попи́льнува́ти. [Ти, Си́моне, не мі́г одні́єї годи́ни попи́льнува́ти (Св. П.)].

Бо́дрый – бадьо́рий, невто́млений, жва́вий, бо́дрий, бодренни́й. **-рый молоде́ц** – бодрак.

Сделат́ься бо́дрее – побадьо́рішати.

Боду́нья – битли́ви́ця.

Боду́н – битли́вець, буцько́.

Бо́дяга – бо́дяга, водя́на губка́, надочни́к, губи́йка.

Боево́й – бойови́й, бо́йний (па́трон), муштро́вий (кінь).

Бо́ец – бо́єць (*р. бі́йця*), во́йовник, бо́йовник, во́яка, руба́ка; (*кула́чный*) – перебі́єць (*р. -бі́йця*), кула́чник; *прит. прил.* бо́йовни́чий.

Божба́ – божба́, божі́ння, бі́гмання, бо́женькання.

Божедо́м – богаді́льник. **-мка** – богаді́лиця.

Божедо́мка, -до́мниця, см. **Богаде́льня** (особли́во для сирі́т).

Божедрів, -рєвко – боже дерево, біждерево.

Бо́жеский – божий, богівський, бозький.

Бо́жески – по-божому, бо́жо.

Бо́жественность – бо́жественність, боговїтість (р. -тости).

Бо́жественный – бо́жественний, боговїтий, бо́жистий. [Бо́жистий цезар-імператор (Л. Укр.).]

Бо́жественно – бо́жественно, боговїто, по-богівському.

Бо́жество – бо́жество, (кумир) – бо́жище, боговїще.

Бо́жий – бо́жий, бо́жистий. **-жье дерево** (бот.) – біждерево. **-жья коровка** (насек.) – сонечко, пєтрик, бє(з)дрик, сердєнько. **Бо́жию милостью** – з ласки бо́жої. **На волю -жью** – на бо́жу ласку, на бо́жий догляд, на-призволяще. **Да будет -жья воля** – дійся во́ля бо́жа.

Бо́житься, побо́житься – бо́житися, (сов.) побо́житися, бі́гматися, бо́женькатися. **Кто часто -тся** – бо́жуха.

Бо́жница – 1) бо́жник (м. р.); 2) (маленьк. часовня) капліця, бо́жниця.

Бо́жок – бо́жок (р. -жка).

Боз, бот. – бузина.

Бо́зовый – бузиновий.

Бо́зняк – бузиновий кущ.

Бой – 1) бій (р. бою), побій, бїтва, (холодн. ору́жием) січа (р. -чі). [Хто не має зброї, най не йде в бої. Побій з татарами]; см. **ещє Бїтва**; 2) (драка) бій, бїйка. [Лайка – не бїйка].

Кулачний бой – кулачки, перебїй. **В бою** – серед бою. **Место боя** – бойовїще. **Бой-девка** – зух-дївка, ко́зир-дївка. **Бой-баба** – ко́зир-баба. **Вступать, итти, вступить, пойти в бой** – ставати (стати) до бою, стинатися (стятися) з ким. **Вступить с кем в открытый бой** – давати ко́му поле. [Не даючи королеві поля, він його вїсько по-розничею шарпав (Куліш)]. **Отбиться ору́жием в бою** – відсіктися.

Бо́йкий – меткий, жвавий, моторний, бадьорїстий, смїленький, бїстрий, рїзвий. **Бо́йкая на ноги** – полетуха. **-кий на язык** – язикатий. **-кий человек** – ко́зир (р. -ря). **-кое место** – розигри, лю́дне місце. [Він на таких розиграх живе, що хто йде, не минє]. **Бойкая доро́га** – 1) лю́дний шлях; 2) грудкуватий (нерівний) шлях.

Бо́йко – метко, жваво, моторно, бадьоро, бадьорїсто, смїленько, рїзво, шпа́рко.

Бо́йкость – моторність, жвавїсть (р. -вості).

Бо́йкот – бойкот.

Бо́йница – бо[і]йниця, стрільниця.

Бо́йня – 1) бойня, бїйня, рїзниця, (чаще во мн.) боїні, бїйні, рїзницї; (скотобойня вместе с салотопней) салган; 2) рїзня, рїзанїна. [Гуманська рїзня].

Бокал – кєліх, бокал, чара.

Бо́канец – боканець (р. -нця), підва́га (на кораблях, щоб піднімати або спускати чо́вен).

Бок – бік (р. бо́ку, мн. бо́кі), **Бок-о-бок с кем, обок** – попліч ко́го-чо́го, побіч ко́го-ч., обік ко́го-чо́го, поруч ко́го-чо́го, з ким-чим. [Попліч його сідає. Побіч неї жиють люди. Поруч історичного студіювання українського письменства йшов і перегляд поточної літератури (Єфр.). Укр. література може йти тільки поруч з народнім життям (Єфр.)]. **Бок-о-бок** – бік-у-бік [Бік-у-бік труться]. **Расположенный обок** – узбічний. [Шірів свої займища що-року по узбічних пустинях (Куліш)]. **Побок** – геть на-бік, прїч. **Отдуваться боками** – платити своїми боками. **Бока отбить, отвалить** – бєбехи (-хїв) ко́му надсадити. **Намять бока, взять кого за бока** – облатати (полатати) бо́кі, да́ти намина́чки. **Сидеть боком** – бокувати. [Не бокуй, сядь прїмо]. **Лечь на бок** – збо́читися, лягти (покла́стися) на бік. **Лежать на бо́ку** (ленясь) – лежні справляти. **С бо́ку припе́ка** – приший кобилі хвіст, п'яте ко́лесо до воза.

Боковой – бічний, боковий, побічний, забічний. **Боковая** – боковєнька. **На -ую** – на боковєньку. **На -ой** – на боковєньці. [Що-ж він робить? А що? Лежить на боковєньці, – ото́

його і вся робота]. *Пора на бокову́ю* – пора на боковеньку, час лягати (спати).

Боковушка – прихатень, кімната з боку.

Боком, нар. – боком, бо́ка, бокаса́. [Стоїть коло лавки бо́ка. На дибі спиниться та грівую мотає, то піде бокаса́, то б'ється і кусає (Греб.)].

Бокоплав – бокоплав.

Бокс – бокс (англ. кулачний бой).

Боксва́ние – боксува́ння.

Боксе́р – боксе́р.

Боксе́рство, -сирова́ние – боксува́ння.

Боксирова́ть – боксува́ти.

Болва́н – 1) бовва́н, ідо́л; 2) коло́да, оцу́пок; 3) (болван для выправления шляп, корсетов и т. п.) бовванець, буванець (р. -нця); 4) (о человеке) балаба́н, бевзь, бевзень (р. -зня), дурни́ло, бовдур, лобур (р. -ра), йолоп, штурпак, надовбень, идоляка. *Стоит, как болва́н* – стирчить мов бовдур. *Играть с болва́ном (в карты)* – гуляти (в карти) з дідком (з дурнем).

Болване́ть – туманіти, торопіти.

Болва́нить – 1) обтесувати; 2) дури́ти, морочити, туманити кого́.

Болва́нка, болва́шка – бовванець (р. -нця).

Бо́лверк – бастио́н.

Болга́рин – болгар, болгарин. **-рка** – болгарка.

Болга́рия – Болга́рщина, Болга́рія. **-арский** – болгарський.

Бо́лдырь – по́круч. [То не справде́шний хірт, а по́круч].

Болевой, мед. – болючий. [Болючі місця].

Бо́лее – бі́льше, бі́льш, гі́рше, над. [Ми ще гі́рше дивува́лися. Тому́ чоловікові уже над сто літ. Над смерть біди́ не бу́де]. *Тем бо́лее* – на́дто, тим паче, поготі́в, і по́тім (*ставится в конце фразы*). [Коли щеня́ не задавив, мене́ не займе́ поготі́в]. *Чем бо́лее – тем бо́лее* – де-да́лі, то все бі́льш. *Бо́лее-мене́е* – здебі́льша, здебі́льшого. [Поприбира́в у ха́ті здебі́льшого]. *Бо́лее или мене́е* – бі́льш-менш, бі́льше-ме́нше. [Став бі́льше-ме́нше незале́жний від ба́тька]. *Все́ бо́лее и бо́лее* – що[чим]-ра́з бі́льше, все геть та й геть. *Бо́лее все́го* – (най)бі́льш за все, (най)бі́льш од усьо́го, найпаче, найбі́льш. *Бо́лее того́* – ще-ж і на́дто, ще й бі́льш од того́. *Как можно́ бо́лее* – що-найбі́льш(е), як-найбі́льш(е), як-мо́га бі́льше.

Бо́лезненно – бо́лізно, бо́лісно, бо́ляче́, бо́люче; хоробліво. [Він хоробліво вразлі́вий = он болезненно впечатлительн].

Бо́лезненный – 1) слабові́тий, х(в)ороблі́вий, хоро́вятий, квóлий, недужі́й, недужний, нездужа́лий, бо́ліс[з]ний, хи́рий, хи́рний, хи́рявий, безздоровні́й, слабові́кий, нездоровкува́тий; 2) (*свойственный болезни, относ. к б.*) бо́ліс[з]ний, болю́чий, х(в)ороблі́вий. [Бо́лізна нена́висть, бо́лісна жа́доба, хороблі́вий стан, хороблі́вий симптóм, хороблі́ве замі́лування]; 3) (*причиняющий боль, мучительный, больной, печальный, прискорбный*) болю́чий, бо́лісний, бо́лізний. [Уже й не знаю́, як вам і розка́зувати про сво́є лихо, бо таке воно́ болю́че, що й ка́зати ва́жко (Грінч.). Бо́лісний усмі́х].

Бо́лезненность – 1) слабові́тість (р. -тости), хороблі́вість, хоро́вітість, квóлість, бо́ліс[з]ні́сть; 2) болю́чість, бо́ліс[з]ні́сть, хороблі́вість; 3) болю́чість, бо́ліс[з]ні́сть (р. -ности).

Болезнетво́рный – хороботво́рчий. [Хороботво́рчі мікрооргані́зми].

Бо́лезновать, см. **Собо́лезновать**.

Бо́лезный – 1) жа́лісли́вий, милосе́рдий; 2) серде́чний, мі́лий, лю́бий, дорогі́й; 3) безталанний, неща́сли́вий.

Бо́лезнь – 1) см. **Бо́ление**; 2) сла́бість (р. -бости), х(в)оро́ба, х(в)о́рість (р. -рости), бо́лість (р. -лісти), недуга́, недуг (м. р.), не́міч (ж. р.) (р. -мочи) (мн. немо́щі); *эпид. повальн. бо́лезнь* – поше́сть (р. -ти), помі́рок (р. -рку), промі́рок, помі́р (р. -мо́ру). *Исто́щенный -ню́ю* –

віснажений через хоробу, схорований. **Болезнь** *входит* пудами, а *выходит* золотниками – здоров'я льотом (пташкою) вилітає, а по-воловому вертає.

Боление – 1) слабування, х(в)орування, нездужання, рознемоцнення; 2) (*печалованье*) жалкування, побивання, убоління, боління.

Болезнь и болесть, см. **Болезнь**.

Боле́ть, ба́ливать – 1) (*быть больным*) слабувати на що, х(в)орувати на що, нездужати на що, боліти, недугувати на що, недужати, хиріти, хворіти, кволіти, лежати на що; 2) (*обычно о частях тела, в перен. смысле о душе и сердце*) боліти когось що. [Болить мене́ головонька = у мене болит голова. Татка очі болять = у отця болят глаза. Не болі ти, душе́, від турботи спочинь! (Сам.)]; 3) (*печаловаться, болят сердцем о ком, заботиться*) боліти чим, за ким, уболювати за ким, побиватися. [Боліти долею свого краю і народу. Мати боліє за сином. Вболює за сином. Мати за дітьми да побивається]; 4) (*причинять кому боль*) боліти когось що. [Його болять нещастя України (Фр.). Те вікно його боліло (Коц.) = *это окно причиняло ему боль*. І сміх той його заболів (Л. Укр.)].

Болеутолительный – заспокійливий на біль, протиболющий, неболющий. [Дала йому́ неболющого зілля].

Болиголов, бот. (*трава*) – болигорова, болиголів.

Болід, астр. – болід.

Болоня – гуля, наросль (р. -ли) (на дереві).

Болонка – болонський собачка, болончик, (*ж. р.*) болонка.

Болонь, блонь – блонь (р. -ни), біль (р. біли) (*ж. р.*) (м'язга) в дереві, підлубок.

Болотина – багновиця, багнина, багнище, мочар (р. -ру[а]).

Болотисто – багністо.

Болотистый – багністий, болотяний, болотний, багнуватий, мочаристий, мочаруватий, калюжний. **-ий луг** – плавля (р. -лі), руда. **-ая низменность** – багва. *Делается -ым* – багніти, мочаріти.

Болотник – болотник (той, що водиться в болоті).

Болотный – болотний, болотяний, багновий. [Болотяний соловейко (жаба), болотяна птиця. Багнова грязюка]. **-ная трава** – болотяна трава, болотнівка.

Болото – болото, багно, багноюка, багнище, багновиця, драгно, мокравина, мокрак, нетеча (р. -чі); (*ржавое*) – рудка, іржавець (р. -вця). **Б.**, *где водится много лягушек* – жабар (р. -ря), жабенятник, жабовина, жабокряківка. *Чистое незаросшее место на -те* – вікно, вікнина, вікновина. *Незамерзающее м. на -те* – опар (р. -рі) (*ж. р.*), прогній (р. -ною). *Высохшее -то* – болотина. *Место, где было -то* – болотище, болотисько.

Болотце – болітце, болотечко, мочарець (р. -рця).

Болотяник – Болотяник, болотяний чорт. [А в болоті живе Болотяник, уночі затыгає в болото чоловіка (Грінч.)].

Болт – сворінь (р. -еня), шворінь; (*у ставень*) прогоніч. [Зачині віконницю на прогоніч].

Болтание – 1) (*о жидкости*) бовтання, калатання; 2) дригання, теліпання, баламкання, колихання; 3) ляпання язиком, пліскання, базікання, блягузкання, патякання, варнякання, лепетання, верзіння.

Болтать – 1) (*жидкость*) бовтати, колотити, калатати; 2) дригати, теліпати, колихати, баламкати, мотати. [Дригає ногами. Баламкає руками. Не колихай ногами]; 3) ляпати, ляпати язиком, пліскати, балакати, базікати, теревенити, патякати, блягузкати, лепетати, верзти, верзкати, варнякати, сокотати, бляяти, торохтіти, торочити, балдікати, белебенити; 4) (*на непонятном яз.*) герготіти (-тю, -тиш и гергочу, -чеш), цвенькати. [Герготять по-турецьки. Чую, поляки щось цвенькають по-своєйому]. **Болтать весело** – щebetати. **Болтать попусту** – дурно пліскати, язиком горох товкти.

Болтаться – 1) (*о жидкости*) бовтатися, колотитися, хлюпатися; 2) теліпатися, метлятися,

мота́тися, майталати́(ся), хилита́тися. [Теліпа́ються хвості́ ізза́ду. На животі́ метля́всь товстий ланцюжо́к од годи́нника. На ці́пкy вгору́ прив'язана тиковка хилита́ється порожня́ і кала́тає (Л. Укр.); 3) мота́тися, мотля́тися, тиня́тися, шала́тися, ве́штатися. [Мотля́ється з ха́ти до ха́ти. Тиня́ється без діла́]. **Болта́ючийся без дела́** – байта́ло (ср. р.), байда (обш. р.).

Болтень – 1) копістка (у муля́рів); 2) (о яйце́) см. **Болту́н 2**.

Болтливост́ь – балаку́чість (р. -чости), язика́тість, белькотли́вість, лепетли́вість, щебетли́вість.

Болтливый – балаку́чий, язика́тий, довгоязи́кий, (с)ковзький на язик, слизькоязи́кий, лепетли́вий, на язик лепетли́вий. *Он болтлив* – (иронич.) у нього́ язик як ло́патень.

Болтну́ть – 1) бо́вгнути, калатну́ти; 2) дригну́ти, мотну́ти; 3) бо́вкнути, ля́гнути, бази́кнути, ля́гнути язиком, па́тякнути, цвєнькнути, цвірі́нькнути.

Болтовня́ – бази́кання, балака́нина, бала́чка, бала́ки, бала́канка, бала́кня, блягу́зкання, верзи́ння, тороче́ння, говорі́нка, ляпання́ язиком, па́тякання, плє́скання, тереве́ні, па́тьохи. *Весёлая -ня* – щебетан́ня. [Безжу́рне щебетан́ня моє́ї бесі́дниці робило́ на мене́ тяжке́ вражі́ння (Л. Укр.)].

Болту́н – 1) бази́ка (обш.), бази́кало (м. и ср.), бала́кайло (м. и ср.), балаку́н, белькоту́н, клепа́лка (м.), лепета́йло (м. и ср.), лопоту́н, лепету́н, лепетє́нь, па́тяка, (*трещє́тка*) торохті́й, цокоту́н (ж. -ту́ха), талала́й, ляску́н (ж. -ку́ха), ляскоту́н (ж. -ту́ха), (*глупо несдержанний*) – бо́вкало. [І чо́го цей (ця) бази́ка все́ язиком ме́ле? Ой, белькоту́н з його́! Лє́петє́нь (лопоту́н) лє́пєче, а ду́рєнь слуха́]; 2) (*яйцо*) – бо́вту́н, ро́збо́вток, за́пороток, бо́втю́к (*уменьш.* -ючо́к). [Яйце́ бо́вту́н: смердю́че].

Болту́нья – бази́ка, белькоту́ха, лепету́ха, талала́йка, торохті́йка, па́щеку́ха, ляскоту́ха.

Болту́шка – 1) копістка; 2) см. **Болту́н 1** и **Болту́нья**; 3) бо́втанка, бе́вка, калапа́ця, пу́тря. [Зварити́ бувало́ лємі́шку, водо́ю розпу́стити́ та й сьорба́є. Ма́ти не вте́рплять, ка́пнуть йому́ моло́ка до то́ї бе́вки. (Фр.)]; 4) яє́шня (*сбитая с молоком*).

Боль – 1) (*физическая боль*) бі́ль (р. бо́лю) (м. р.), бо́лість (р. -лі́сти). [Се́ був бі́ль, тягу́чий, фізи́чний бі́ль. Рябо́ одска́кує й ви́щить од бо́лісти]; 2) (*болезнь*) бі́ль (м. р.) (р. бо́лю), бо́лі (мн.). [Зубні́й бі́ль. Вона́ видужала́ з поро́дових бо́лів]; 3) (*душевное страдание, скорбь*) бі́ль (м. р.) (р. бо́лю), бо́лість (р. -ти), бо́лєщі, бо́лі́ння, жа́ль (м. р.). [Мину́в час, затих бі́ль. Сво́ї бо́лі – пу́сте, світо́ве го́ре вели́ке. Наві́що ра́дощі й бо́лі́ння? В мене́ се́рце задрі́жало з бо́лєщів]. *С бо́лю* – бо́лізно. [Ті́хо і бо́лізно вимовля́є поє́т (Л. Укр.)]. *От бо́ли* – з бо́лю. *Крик бо́ли* – бо́ліз[с]ний гу́к, крик. [Зно́ву луна́є бо́лізний гу́к]. *Полный бо́ли* – бо́ліз[с]ний, бо́лючий. [Бо́лізний сто́гін]. *Причиня́ть, и причини́ть боль кому́* – бо́літи (*сов.* заболі́ти) ко́го, бо́лю завда́вати, (*сов.* завда́ти) ко́му, вража́ти, (*сов.* врази́ти) ко́го. [Знева́га до найкращо́го її́ почуття́ бо́ліла Ра́йсу (Коц.). І смі́х той – його́ заболі́в (Л. Укр.). Врази́в моє́ се́рце. Ї́ хоті́лося врази́ти по́глядом дочку́, але́ не вдало́ся].

Больница́ – ліка́рня, лі́чниця (*санатория*), шпита́ль (р. -лю) (м. р.). **Б-ца** или *дом для умалише́нных* – ліка́рня для божеві́льних, божеві́льня (р. -ні).

Больничный – ліка́рняний, лі́чнийий, шпита́левий.

Больно – 1) (*физически*) бо́ляче́, бо́лько, дошку́льно, жа́лко (*от укуса*). [Як-же жа́лко вкуси́ла мене́ му́ха!]; 2) (*душевно*) бо́ляче́, бо́ліз[с]но, уразли́во, тяжко́. [Як со́ромно бу́де, як бо́ляче́! При́крі спогади́ уразли́во хвилюва́ли його́]. **Больно** (*физ. и морально*) кому́ *от чего́* – бо́літь ко́го що́. [Бо́ліла мене́ та́я пу́га. Те ві́кно його́ бо́ліло (Коц.) = *ему́ было́ больно́ от этого́ окна́, это́ окно́ причиня́ло ему́ боль*. Мене́ бо́літь, що́ Рі́мом зватись мо́же така́ потво́ра (Л. Укр.)]; 3) вє́лми, ду́же, тяжко́. [Хоро́ший ту́та вє́лми очерє́т (Л. Укр.). Варє́ники? оце́ я тяжко́ люблю́]. *Не больно́ (не оче́нь), не больно́ мно́го* – не гурт, не ду́же, не на́дто. [Логі́ки ма́є вона́ не гурт (Крим.)]. *Он не больно́ умє́н* – він не ду́же (вє́лми, на́дто) розумні́й.

Больной – (*физически*) 1) сла́бий, х(в)о́рий, недужі́й, бо́лячий, бо́лючий, немі́чний, кво́лий. *Вечно́ больно́й* – бо́лячка (обш. р. иронич.). *Тяжело́ -ной* – трудо́ний. [Там та́кий трудо́ний

чоловік, що навряд чи відужає]. *Смертельно, безнадёжно -но́й* – смертєнний. [Де вже їй устати! Зовсім смертєнна лежить]. *Быть -ным* – слабувати на що, нездужати на що. [Слабує на живіт, на холєру]; 2) (*морально*) болючий. [Болюча тема. Болюча струна]. *-ное место* – болюче місце, живе (*р. -вого*), болячка, слаб(к)а сторона. [Зачепив його за живє. Рахунки – моя слаба сторона (Фран.). Нема над тую болячку, що болить (*погов.*)].

Большак – 1) старший (у хаті, серед сєкти і т. и.); 2) старший син; 3) (*большая дорога*) битий шлях, гостинець (*р. -нца*).

Больше – більше (більш) од чо́го, над що, по-над що; *см. Более*. [Любить її над сонце, над місяць, над зорі (Ворон.). По-над годину = *больше часу*]. **Больше всего** – найбільш(є), над усє, найкращ(є). *Гораздо, далеко больше* – багато більше, геть більше. *Тем больше* – надто, тим паче. *Всє больше и больше* – щораз більше.

Большевизм – більшовизм (*р. -му*).

Большевик – більшовик. **-ицкий** – більшовицький.

Большегáн – кремєз, здоровáй. [Одчинила – чумачило-кремєз перед нею стоїть (М. Вовч.)].

Большеглазый – окатий, великоокий, зїркатий, окáнь, (*насмеш.*) – банькатий.

Большеголовый – головатий, великоголовий, головань, головко, головач.

Большенький – більшенький.

Больший – більший. *Всє -ший и -ший* – що-раз більший. [Добá що-раз більшого занєпаду].

Большею частью, по -шей части – здебільшого, здебільша, побільше. [Алє то був народ непєвний, здебільшого бурлаки, пройдисвіти та п'яниці. Балакав тільки я, а він побільше мовчав].

Большинство – більшість (*р. -шости*), більшина. *Значительное -ство* – значна, переважна більшість. *Подавляющее -ство* – переважна (гнітюча) більшість. **-ство голосов** – більшість, (перевага) голосів. *По -ству голосов* – більшістю (перевагою) голосів. *В -стве случаев (большею частью)* – здебільшого, здебільша.

Большой – 1) (*размерами в пространстве*) великий, здоровий, сїльний. [Велике місто (*город*). Він знає, якє сонце здорове. Сїльний ліс. Сніги сїльні. Сїльна вода]; 2) (*силой, значением и т. д.*) великий, сїльний. [Громада – великий чоловік. Були на селі сїльні багачі]; 3) (*взрослый*) здоровий, великий; *см. Взрослый*. [Ти вже не малєнька, а здорова дівчина. Мусіли працювати, по 16 або 18 годин не тільки здорові, а й діти. Ти вже великий хлопець. Так великі роблять]. *Довольно -шой (порядочный)* – чималій, величєнський. [Чимала хата. Чимала сїм'я. Величєнський млин]. *Самое большое если* – од сили. [Цим чоботям од сили три карбованці ціна. Йому од сили трицять років = *самое большое если ему тридцать лет*]. *С -шим трудом* – на превелику сїлу.

Большуха – 1) старша (в хаті, серед сєкти і т. и.); 2) старша дочка.

Большущий – величєнний, величєзний, здоровєнний, здоровєзний, здоровєцький, прездоровий, страшєнний. [Величєнний куц. Величєзна торба. Здоровєнна каменюка. Здоровєцька галушка. Вуса прездорові. Страшєнна сїла].

Болячка – болячка.

Болярин, *см. Боярин*.

Болящий (*больной*) – болящий. [Катєрина з болящої і очєй не зводить (Шевч.)]; *см.*

Больной.

Бомба – бомба, (набита) куля. [В кєшені куля, набита знадобом розривним (Л. Укр.)].

Бомбардир – бомбардир. **-ирный** – бомбардовий. **-ирский** – бомбардирський.

Бомбардирование – бомбардування.

Бомбардировать – бомбардувати.

Бонвиван – бонвиван, розкішник. [Перед нашими очима пересовуються і неситі... і щєдрі розкішники-патріоти, що з рідного краю кров, як воду точать (Єфр.)].

Бонбоньєрка – бонбоньєрка. [Він подавав їй букєт або розкішну бонбоньєрку із смачними

- цукерками (Крим.)].
- Бондарь**, см. **Бочар**.
- Бонза** – бонза (м. р.).
- Бонна** – бонна.
- Бонтон** – бонтон, добрий тон (звичай). **-онный** – бонтонний, доброго тону (звичаю). [Бонтона німкєня].
- Бор** (*хвойный лес*) – бір (р. бору), боровина. **Борок** – борочок, борик. *Живущий в бору* – боровик. *Сыр-бор загорелся* – зчинився гармидер.
- Бордак** – бардак, борділь (ж. р.) (р. борділи).
- Бордо** (*цвет*) – бордовий, буряковий.
- Бордюр** – бордюра, (у *платья, материи*) окрайка, окравка, крайка, бордюра. *Проводить, провести бордюр (цветной глиной, краской)* – підводити, підвести чим. [Побілила стіни, підвела припічок червоною глиною].
- Борей** – борей, північний вітер; (*бурный на Чёрном море*) бора.
- Борение** – боріння, бороття, борня, боротьба, змагання.
- Борец** – борець (р. -рця), побо[і]рник, споборник [Борець за рідний край. До бою сто тисяч побірників стане. Споборники святої волі (Шевч.) = *борцы за святую волю*]; (прит. прил.) борецький.
- Борзой** (*о псах*), **борзая собака** – хірт (р. хорта), хорт. **-зая сука** – хортиця. **-зой щенок** – хортєня (р. -няти). [Навелá хортиця хортєнят].
- Борзопісец** – 1) (*плохой писатель*) борзопісець, (борзо)писака, базграч; 2) (*стар.*) см. **Скоропісец**.
- Борзость**, см. **Быстрога**.
- Борзый**, см. **Быстрый**.
- Борзятник** – 1) ловчий, доїзжачий; 2) охочий до полювання з хортами.
- Бористый** – порослий бором, бористий, боровий. [Борова країна].
- Бормотанье** – 1) мимрення, бубоніння, бубонява, жебоніння, муркотіння, курнікання, миркання, белькотання; 2) (*о голубях*) туркотання, буркотання.
- Бормотать** – 1) мимрити, бубоніти, жебоніти, муркоті[а]ти, миркати, мурмоті[а]ти, мурчати, курнікати, белькота[і]ти; 2) (*ворковать*) туркота[і]ти, буркотати. [В лузі туркота[і]ла горлиця. Голубка буркоче].
- Бормотливый** – 1) см. **Бормотун**; 2) туркотливий.
- Бормотун, бормотунья** – мимря (*обш.*), мрукало (*обш.*), мимрій, муркотій, бубун, больбут; (*о голубях*) буркотун, буркун, туркот.
- Борный** – боровий, борний.
- Боров** – 1) (*свиной кладеный самец*) кабан, (*ув.*) кабанюга; 2) (*лежачая дымовая труба*) лежак, лежник, лежень (р. -жня), бугай, бичок. [На горіщі лежак розваливсь,– щоб пожежі не було!].
- Боровий** – кабанячий.
- Боровик** – боровик (*гриб, растение, птица*).
- Боровой** – боровий. [Борова ягода].
- Боровок** – кабанець (р. -нця).
- Борода** – борода. **-дѣнка** – борідка. **-дища** – бородіща[є] (ж. р.), бородяка. **-душка** – борі[о]донька. *Козлиная -да* – цапова борода, цапка.
- Бородавистый, -давчатый** – бородавчатий, бородавистий.
- Бородавка** – бородавка, гузка. **-давочка** – бородавочка.
- Бородатый, -дастый** – бородатий.
- Бородач** – бородань, бородач.
- Бородка** – 1) борідка. [В його борідка й баки ще порідкі]; 2) (*у ключа*) – борідка.

- Бородобре́й** и **брадобре́й** – голя́р (р. -ра), цилю́рик.
- Бородо́к** (пробойка у кузнецов и слесарей) – пробі́й (р. -бо́ю).
- Бородча́тый** – остистий, остюва́тий.
- Борозда́** – 1) (на пашне) борозна́, **Борозда́ среди пахоти** – розо́ра; 2) (морщина) змо́ршка, рівчачо́к. [Поперек долоні є зморшки, або рівчачки].
- Борозди́ло** – скоро́дниця.
- Борозди́льник** (маркер) – ра́ло, дряпа́к.
- Борозди́нный** – борозе́нний, борозни́й. **-и́нный** вол, конь (иду́щий во время пашни бороздой) – борозе́нний (борозни́й) віл, кінь.
- Борозди́ть** – 1) (пашню) борозни́ти, ра́лити; 2) (заце́пляя препятствовать ходу) дряпа́ти, черка́ти; 3) (проводит резкие, яркие черты) карбува́ти, поро́ти, черка́ти. [Карбоване зморшками обличчя. Блискавка поро́ла набряклі грозо́ю хма́ри. Тут і там, і скрізь черка́ють крильця (пта́шки)].
- Борозди́ться** – копати́ся. [По їх чо́лах копа́лися рові́, один ко́ло о́дного].
- Бороздка́** – борозе́н(ь)ка, борозно́нька.
- Бороздни́к** – 1) см. **Бороздильник**; 2) са́па, са́пка; 3) борозе́нний віл, б. кінь.
- Бороздча́тый** – борозни́стий.
- Бороже́ние** – борозни́ння, ра́лення.
- Борок**, см. **Бор**.
- Борона́** – боро́на. **Боро́нка** – боро́нка.
- Бороне́ние** и **-нове́ние** – боро́нува́ння, скоро́діння, (после посе́ва) волочі́ння, заволо́чування.
- Борони́льщик** и **-нове́льщик** – боро́нник, скоро́дильник, волочі́льник.
- Борони́ть** – 1) (о поле) боро́нува́ти, боро́нити, скоро́дити, заскуро́джувати, (после посе́ва) волочі́ти. [Посі́яв і волочі́ть]; 2) (запре́щать) боро́нити чо́го. [Я не боро́ню то́бі же́нитися]; 3) (защи́щать, хранитъ) боро́нити що́, від чо́го. [Боро́нила волю́. Боро́ни мене́ від лихо́ї напа́сти].
- Борони́ться** и **боро́ниваться** (о поле) – боро́нува́тися, скоро́дитися; (после посе́ва) волочі́тися.
- Боронова́ть**, см. **Борони́ть**.
- Бороново́й** – боро́нний.
- Бороньба́**, см. **Бороне́ние**.
- Боро́ть, поборо́ть** – боро́ти, поборо́ти. [Біда́! Коро́ль Е́двард нас бо́ре (Л. Укр.)].
- Боро́ться** – 1) змага́тися з ким-чим (или проти ко́го) за що́, боро́тися з ким, чим, войд(т)ува́тися з ким, боро́кати́ся з ким, (стойко́) обсто́ювати за що́. [Поча́ли змага́тися з велики́ми пана́ми і та́кі поборо́ли їх. Ко́жна па́ртія змага́ється за певну́ іде́ю. Неми́нучий історични́й проце́с розві́тку, проти́ яко́го змага́тися дарма́ (Єфр.). З турка́ми войтува́лися. Войду́ється з стихі́ями (Кул.). Обсто́юючи за пра́ва ві́ри, наші́ пра́діди боро́лися разо́м і за пра́ва рідно́ї націо́нальності (Єфр.)]; 2) (шутя́, игра́я) боро́тися, бору́шкати́ся, бору́[і]кати́ся.
- Борт** – 1) (судна) о́блавок (р. -вка), борт. **Выброси́ть за борт** – геть за о́блавок, за борт; 2) (платья́) край, бе́рег.
- Борте́нь** – борть (р. -тя) (м. р.), коло́да, улі[и]к у дуплі́.
- Бортник** – бортник, боро́тяник.
- Бортничать** – бортникува́ти.
- Борто́вый** – бо́ртовий, о́блаво́вий, бо́ковий.
- Борть**, см. **Борте́нь**.
- Борщ** – борщ (р. -щу). **Люби́тель, -ни́ца -ща́** – борщівни́к, -ни́ця. **Есть борщ** – борщувати́. Прил. борще́вий, борщо́вий. **Борщ без припра́вы, безо́ всего** – нізчи́мний борщ.
- Борьба́** – 1) змага́ння з чим, за що́, боро́тьба, боро́ня, боро́ття (сп. р.). [Життя́ – це змага́ння.

Постає борня і розумова і фізична (Грінч.). Стати до боротьби з ворогом. Покликав усю Польщу до бороття з азіятами (Куліш)]. *Вступить в борьбу* – стати до боротьби (змагання, борні, бороття), зчинити боротьбу... з ким, з чим. *Достичь борьбой* – вибороти собі що. [Виборов собі волю]; 2) боротьба, борікання, борушкання (*возня*).

Босиком – босоніж, боса[я]ка, босо, голобіськи. *Ходить -ком* – ходити босо, босувати, (*шутл.*) – босини справляти.

Босовік – босовік, босоніг (*р.* -нога) (черевіки для босої ноги).

Босой и **босоногий** – босий. **-сёхонький** – босісінький, босіський. *На -сую ногу* – босоніж, на босоніж, обосоніж. *Делаться -сым* – босіти.

Босомыга, *см.* **Босяк**.

Босоногий – босоногий.

Босоножка – босоніжка.

Бостон (*карт. игра*) – бостон. **-онный** – бостоновий.

Босуля, *см.* **Босяк**.

Босяк – босявка, босяк, босіло, ланець (*р.* -нця); ракло, халамідник, драб. **-чка** – халамідниця. **-ячище** – босовило, босюга, драбуга. **Босяки, босячье** – босота, босячня, босячва, босва. *Быть в -ках* – босякувати, босячити.

Бот – 1) бот (*лодка*); 2) бота (*обувь*); 3) *см.* **Ботало 1**.

Ботало – 1) бовт. [Почали бовтами полохати рибу]; 2) калатайло, калатало, калатальце, брязкотільце. [В гаю стукало калатайло на шії вола. В кожної корови на шії калатальце].

Ботаник – ботаник.

Ботанизировать – ботанізувати.

Ботаника – ботаніка.

Ботанический – ботанічний.

Ботать – 1) полохати (рибу) бовтом; 2) гепати, гупати.

Ботва – бадилля, гич (*м. р.*), гича (*ж. р.*) (*р.* -чі), (*наишаче*) гичка; (*стелящихся растений*) гудиння, гудина; (*свекловичная*) бурячиння, гичка; (*картофельная*) картопління; (*морковная*) морковіння; (*гороховая*) горохвіна, горохлянка.

Ботвинья (*кушанье*) – холодець (*р.* -дцю), холодник, холодний борщ. [Треба сьогодні зробити холодний борщ з раками].

Ботвистый – бадиллястий.

Ботик – 1) малий бот (*лодка*); 2) мала бота (*обувь*).

Ботинка – полуботок, боток (*р.* бітка), ботина. [Шнуровані бітки. Пара нових ботин].

Ботфорт, -форты – ботфорта, (*мн.*) ботфорти.

Боты (*обувь*) – боти (*ж. р.*).

Боцман – боцман, човенний.

Бочаг – ковб'аня, баюра, бакай, глибока яма під водою.

Бочар – бондар (*р.* -ря). *Жена -ра* – бондаріха, бондарка. *Сын -ра* – бондаренко. *Дочь -ра* – бондарівна. *Ребёнок -ра* – бондаря (*р.* -яти), бондарча (*р.* -ати). *Подмастерье -ра* – бондарчук.

Бочарничанье и **-ство** – бондарство, бондарювання.

Бочарничать – бондарювати.

Бочарный – бондарський.

Бочарня – бондарня (*р.* -ні).

Бочениться – 1) бокувати, бочитися, нахилятися на-бік. [Не бокуй, сядь собі прями́сінко]; 2) братися (*сов.* взятися) у боки.

Бочёнок – баріло, барилко, барильце. **Плоский -нок** – баклаг, баклага, боклаг, боклага.

Бочёночный – барильний, барилковий.

Бочечка – бочечка, куховка.

Бочечный – бочковий.

Бочистый – бокатий. [Стіг бокатий. Бокатий горщик. Боката пляшка]. **Полнобокий** – бокань (р. -ня).

Бочка – бочка, кұхва; (*очень большая сахаро-песочная на заводах*) бұта. *Как в бездонную -ку* – як у прірву. *Ср. ещё Кадка.*

Бочкообразный – бочкуватий.

Бочком, см. **Боком**.

Боязливо – полохливо, боязко, ляжливо.

Боязливость – полохливість, боязкість (р. -кости), ляжливість, лячність, страхопудство.

Боязливый – полохливий, боязкий, боязливий, ляжливий, лячний, страхопудний (-удливий).

Боязнь – острах перед чим і до чого, страх, боясть (р. -сти), бій (р. бою), бояння. [З остраху до влади. Ніякого бою не має. Я нічого не боюся, і в неї бояння нема]. *Из боязни* – з остраху, ради страху.

Боярин – боярин. **Бояринов** – бояринів. [Бояринова ма́ти].

Боярич – бояренко, боярчук.

Боярский – боярський, бояринів. **Боярски** – по- боярському.

Боярство – боярство.

Боярщина и **барщина** – панщина.

Боярыня – бояриня. **Боярынин** – бояринин.

Боярышник, *бот.* – глід (р. глѳду), глѳдіна, глѳїна; *прил.* глѳѳвий.

Боярышня – боярівна, боярська дочка.

Боятся, баиваться – боятися ко́го-чо́го, страхáтися к.-чо́го, страши́тися к.-чо́го, (*с жуткостью*) – потерпáти за ко́го, за що. [Я потерпаю за своєю дитину]. *Дело мастера боится* – діло майстра величає.

Бравировать – бравувати.

Браво – 1) браво (см. **Бравый**); 2) браво! слава!

Бравурный – бравурний.

Бравый – бравий, голінний, жвавий, молодецький, героїкуватий. [Павло який голінний, а й він злякався. Запанував над ляхами Понятовський жвавий. Ой що-ж ти робиш, Байдо молодецький? Костик був хлопець героїкуватий]. **Б. человек** – ко́зир (р. -ря). [Козир дівка – не вам рівня]. *Принимать бравый вид* – кози́ритися. [Коло́ дівки парубо́нько півнем кози́ряться].

Брага, бражка – 1) (*хмельн. нап.*) бра́га. [Бра́го-ж моя́, бра́жечко медо́вая! з ким я тебе́ пить бу́ду, молодáя?]; 2) (*винное сусло, которым кормят скот*) бра́га. [Як бра́гу порося́та, горі́лку так вони́ тягли]. *Откормленный брагой* – бра́жний. [Бра́жна коро́ва]. *Торгующий (-щая) брагой* – бра́жник (*ж. р. -ниця*).

Брадобрей – голя́р, цилю́р(н)ик.

Бражник, -ца – 1) гуля́ка (*обиц.*), гультя́[а]й (*ж. р. -ка*), гульві́са (*обиц.*); 2) п'яни́ця.

Бражничанье и **-чество** – гуля́ння, пиття-гуля́ння, гульба́, бен(ь)кетува́ння.

Бражничать – пи́ти-гуля́ти, бен(ь)кетува́ти.

Бражний – бра́жний. [На това́р, що году́ється бра́гою, нападає хоро́ба – бра́жний мокре́ць. (Коро́льов)].

Бразда, см. **Борозда**.

Бразды – вуди́ла (*мн., ср.*), вузда́. **Б. правления** – сте́рно (держáвної) вла́ди.

І. Брак – одру́жіння, шлю́б. [Давні́шими часа́ми на Украї́ні циві́льне одру́жіння бу́ло пра́вне. За імпе́ра́тора Ле́ва Му́дрого шлю́б без вінча́ння в це́ркві оголо́шено бу́ло незако́нним].

Вступать, (сов. -пить) в брак, сочетаться -ком – дру́житися (*сов. одру́житися*), бра́тися (*сов. побратися, поня́тися з ким*), шлю́б бра́ти, (*сов. взяти*), ста́ти дру́жиною з ким.

Сочетать -ком – одру́жити, пошлю́бити, в зако́н увести́, (*о мно́гих* поодру́жувати). **Б.**

гражданский – цивільне одруження, цивільний шлюб. *Жить без официального -ка* – жити на віру.

II. Брак – 1) брак (*р.* -ку); вибірки, покидьки. [Гарні грушки повибірали, а мені брак покинули. Такому покупцеві не варт гарного краму показувати, йому й вибірки годяться]; 2) *см.* **Бракование, браковка.**

Бракование, -ковка – 1) бракування, сортування; 2) ган(ьд)жування, ганчування.

Браковать – 1) бракувати, сортувати; 2) (*находить недостатки*) ган(ьд)жувати (ганчувати) когo (щось) *или* ким (чим), ганьбувати ким (чим). [На базарі ганьджують дуже ці гроші, не приймають. Дівчина вередує женихами, – ганчує. Полотном купець не ганьбує, хоч-би яке було]. **-ванный** – збракований, браковий, зган(ьд)жований, зганчований, негодящий. [Ці миски бракові, тим вони й дешевші].

Браковщик – браківник.

Браконьер, браконьерство – браконьєр, браконьєрство.

Бракосочетание, см. I. Брак.

Бракоразводный акт – розлучний лист, акт розводу, розвідна (*р.* -ної). **Б. процесс** – шлюборозлучний, розвідний процес.

Брамин – брагман. **-ский** – брагманський.

Брандмайор – брандмайор.

Брандмауер – брандмауер, протиогневий (глухий) мур.

Брандмейстер – брандмайстер (*р.* -стра), старший над пожежною.

Брандер – брандер.

Брандвахта – брандвахта, портове дозорне судно.

Брандахлыст – люра, ріденька бурда (дуже тонкий чай, безнастоїана кава, сильно розведена горілка, і т. и.).

Бранелюбие, -нолюбие – войовитість, войовничість.

Бранелюбивый – войовитий, войовничий. **Браненосный** – воєносний.

Бранить – лаяти (*сов.* віляти), сваритися на когo, сварити когo, картати, бештати, шпєтити, гримати, на зуби брати (*сов.* взяти) когo. [Батько свариться на мене, щоб не гуляв із хлопцями до пізнього пізна]. **Бранить с укорами** – ганити когo. **Б. с головойкой** – милити когo. [Добре милила чоловіка, як прийшов п'яний]. **Б. назойливо когo-либо из семьи, преимущ. мужа** – скребти (скромадити) м'яку кому. **Б. сильно** – лаяти на всі боки (заставки), кобенити, коренити, корешувати, шельмувати, штапувати, паскудити, клясті в батька-матір, батькувати, банітувати. **Б. как собаку** – псякувати, псячити, собачити (когo *или* кому). **Б. скверными, площадными словами** – лаяти неподобними словами, москалів гонити, матіркувати, по-московському загинати.

Браниться – (*бранить кого, браниться обоюдно*) лаятися, лихословити. [То Семенові невістки за діти лаються. Навчав, щоб не лихословили, не білися].

Бранливость, -чивость – лайливість, сварливість.

Бранолюбивый, см. Бранелюбивый.

Бранливый, -чивый – лайливий, сварливий, сваркий, звадливий. *Злобно б-ая баба* – гергєра, гаргєра.

Бранный – 1) бойовий. **Б-ное поле** – бойовище. [Лежить він на бойовищі постріляний та порубаний, на рани смертельні незмагає]; 2) лайливий. **Б-ое слово** – лайка.

Бранцы – плоскінь (*р.* -ни). [Плосконі вже давно вибрали, оце вже матірку братимем].

Брань – 1) війна, воювання, бій; 2) лайка, лаяння, лаянка, свар, сваріння, гризня (*р.* -ні), гримання; (*грубая*) псякування; (*в глаза*) наочна лайка; (*площадная*) гниле слово, матірщина, матюк, московщина. [Лають, сквернять його московщиною, – він мовчить, не відлаюється (Г. Барв.)]; (*с упоминанием черта*) чорне слово, лаяння-чєркання. *Осилить в -ни* – переляти. [Лаяла, лаяла – насилу все село переляла]. *Добить с -нью* – висварити

щось.

Бранье (действие берущего) – брання.

Браслет – обручка, браслет, браслета (стар. манеля).

Брат – брат, (мн.) браті, браття, братове; (ласк.) братік, братічок, братонько, братечко, братко, братуньо, братусь, братусик, братуха, братило; (соб.) братва. [Сьогодні в мене гості, братва приїхала – всі троє (Крим.)]; (двоюродний, троюродний) двоюрідний, брат у перших; троюрідний, брат у других. [Він мені доводиться брат у перших: наші батькі були рідні брати]. (Соб.) **братья и сестры двоюр.** – братителі; (**б. крестный**) хрещений; (названий, крестовый) побратим, побратимець (р. -мця). **-тья сводные** – зведенюки, зведенята, зведені брати. **Брат по отцу, но не по матери** – мачушенко. **Брат** (ближний, товариш, собрат по званию, ремеслу, занятиям) – брат. [У ляхів – пані, на Москві – реб'ята, а в нас брати. Товаришу, рідний брате, виклич мені дівча з хати]. **Братья милые** – брати любі, браття любе. [Ой щасливі, браття любе, ви таку мавши долю]. **Брат** (член братства) – братчик; наш брат (солдат, пахарь и т. п.) – наш братчик (салдат, хлібороб і т. и.). [Було там багато нашого братчика].

Братание – братання. [Прапор з написом: «Братання з народом» (Крим.)].

Брататься – брататися (реже – братати з ким). [Батько мій не братав з панями].

Братина, братинка – жбан, кінва, коновка, кондійка.

Братия – 1) (монашеская) братія. [Ігуменові діло, а братії зась]; 2) (наша братия, братцы) наше браття, братва, братчики, браташся; (грубо-ласкательно) братища (мн.).

Братнин, братний – братів, братовий. Срв. **Братский**.

Братолюбие – братолюбність, -бівість, братолюбство. **-бивый** – братолюбний, -бивий. **-биво** – братолюбно, -биво.

Братоубийство – братогубство, братовбівство, братовбийство.

Братоубийца – братогубець, братовбийник. **-убийственный** – братогубний, братовбийний, братовбийчий.

Братский – 1) братський. [Братський монастир]; 2) братерський, братерній, братній.

[Братерська рада. В громаді нашій братній]. **-ое родство, -ое дружество** – братерство.

Братски – по-братерському. [По-братерському простягну, руку мужикові].

Братственный, см. Братский 2.

Братство – 1) (братские отношения) братерство. [Воля, братерство і рівність (Крим.)]; 2) (**б. названное или крестовое**) побратимство; 3) (**общество, союз**) брацтво. [Кирило-Методієвське брацтво].

Братъ – 1) брати, сов. узяти. [Бері, що дають. Скільки брато грошей?]. **Берущий** (только как сущ.) – браха, взяха, взяхар (р. -ря). [Будеш даха (дахар), будеш і браха (взяхар)]; 2) (**б. много**) набиратися. [Не набирайся – важко буде нести]; 3) забирати. [Він мене з собою забірає]; 4) приймати. [Чотири карбованці даю за таке нікчемне теля, ще й не хоче! Приймай гроші!]; 5) побирати. [Не говорив нікому, відки гроші побирає]; 6) (**б. часть зерна за помол**) мірчити (гал.); 7) (**б. в жёны**) дружити собі, брати за себе. [Гарну дівчину він собі дружить. Хлібороби опанували замки, брали за себе панських жінок, мов тих сабинянок. (Куліш)]; 8) (**б. верх**) брати гору, перемагати, горувати, запановувати над чим. [Берє баба над козаком гору. Форма перемагає у Сидора Твердохліба (Єфр.). Горують негарні інстинкти. Пам'ять запанувала над картинами уяви (Франко)]; 9) (**б. взятки**) хабарювати, хапати (брати) хабарі, драти, дерти, хап[в]турувати. [У поліції деруть і з живого, і з мертвого]; 10) (**б. в долг, займы**) позичати, позичатися, брати на-бір (на-борг), в позику, боргувати. [Пішов чумақ до шинку боргувати горівку]. **Б. в счёт сомнительных будущих благ** – брати на зелений овес. **Б. в счёт работы** – брати на відробіток; 11) (**б. землю в аренду на один посеv**) – (редко) купувати. [На пшеницю землю в пана купили]; 12) (**б. тайком**) викрадати. [Викрадає в тебе Харитина гроші і Денисові віддає]; 13) (**б. заказанное, заплатив деньги**)

викупляти; 14) (**б.** *на крючок (дверь, окно)*) заціпати, закидати на заціпку; 15) (**б.** *безжалостно имущество в уплату долга, штрафа*) грабувати. [На селі лемент, плач – за вікуп грабують]; 16) (**б.** *начало*) зачина́тися. [Наша річка зачинається десь дуже далеко]; 17) (*досада, злость берёт*) досада, злість пориває; 18) (**б.** *чью сторону*) ставати на чиємусь боці, прихилитися до кого. [В спірці з Грицьком більшість до старшого брата прихилялась (Грінч.)]; 19) (**б.** *в свидетели*) брати за свідка; 20) (**б.** *за основание, в качестве чего*) засновувати на чому, класти чим. [Як-би він тільки заснував свої праці на поважних наукових джерелах. Провідною думкою своїх нарисів кладу принцип громадського слугування письменства наро́дові (Єфр.)]; 21) (**б.** *приступом*) добувати що й чого. [Довго бушувала сірома, хотіла вже замку добувати, та гармат побоялася (Куліш)]; 22) (*об инструменте, орудии, огне*) брати, няти, нятися. [Коса не берє – погострити треба. Твоїї шії міч не йме. Мокрого поліна вогонь не йметься]. *Гребень не берёт* – гребінець не вчеше; 23) (*ружьё берёт ниже цели*) рушниця низить. (*Прич.*) браний *и* братий. [У їх невістка молода, торік брата].

Бра́ться – 1) братися. [Берється за голову]; 2) (**б.** *за что, за какое-либо дело*) б́ратися чо́го (до чо́го), заходжуватися, забиратися до чо́го, братися до роботи, підійматися чо́го, ставати до чо́го. [Наш хлопчик уже й грама́тки берється. Їх треба провчити... тільки не так трохи треба захожуватися (Грінч.). Забираємося ми з сином до роботи. Удавали з себе фаховців, майстрів, і підіймалися заводити в панських пу́щах лісові промисли (Ор. Левицьк.). Не ставай до цього діла, бо недотепний зробити]. **Беру́щийся** *за что-либо* – беручкйй. **Быстро за всё беру́щийся** – скорохвát; 3) (**б.** *поспешно*) прихва́чуватися. [Прихва́чуйтеся усі, то швидче зробимо]; 4) (**б.** *за руки*) забиратися за руки. [Дівчата забираються за руки та й кру́тяться круг теї верби]; 5) (= *происходит*) братися. [Звідки беруться ті великі багатства?]; 6) (**б.** *не за своё дело*) ші́тися не в своє діло.

Бра́читься – братися, брати шлюб, одружуватися.

Бра́чащиеся – молоді, шлюбна пара, шлюбóванці. [Цього року цифра шлюбóванців зменшилася].

Бра́чний – шлюбний; весільний. [Метрики шлюбні. Буду ря́стом висипати весільнеє ло́же (Філян.)]. **Б.** *обряд* – шлюб, вінчання. **Б.** *контракт* – шлюбна умова, шлюбний контракт. **Б-ое свидетельство** – свідо́цтво про шлюб. **Б.** *возраст* – шлюбний вік, порá. **Достиг бра́чного возраста** (*о парне*) – він на оженінні, на літі; (*о девушке*) вона на порі, на відданні, відданиця. [У неї дві дочки – відданиці].

Бревенчатый – рублений, бервенча́стий; (*из брусев*) брусóваний, брусча́тий; (*из круглых брёвен*) віблій (*гал.*). [Хата моя рубленая. Брусóвана хата (Шух.)].

Бревно – бервенó, деревина, колода, ба́лок (*р.* -лка); (*соб.*) бервення (*с. р.*), деревня (*ж. р.*), колоддя. [Становитиму хату нову: деревні вже навозив.]

Брег, бре́говой, см. Бе́рег, береговой.

Бред – ма́рення, маячі[е]ння, маячн́я. [Температу́ра в ньóго со́рок ступіні́в, почало́ся ма́рення. Заговорила поміж риданням щось невиразне, як маячіння (Л. Укр.). Чи се був дивний сон, – чи маячн́я слабо́го? (Вороний)]. **Буйный бред** – шале́не маячіння, маячний шал.

Бре́день – во́лок. **Б.** *небольшой* – тягу́ня.

Бре́дина, бот. – верболі́з (*р.* -ло́зу).

Бре́дить – ма́рити, маячи́ти (Л. Укр.), блуди́ти слова́ми (Грінч.), говори́ти (верзти́) у нестя́мі.

Бре́дни – 1) бредня́, недоречні мрі́ї. [Всі ідеа́ли – брехня́ і бредня́ (Франко)]; 2) дурні вига́дки.

Бредовой – маячний.

Бре́згание – греба́ння, гидува́ння, бри́дження.

Бре́згать – 1) гребувати, гидува́ти, гиди́тися, бри́дити, -ся ким, чим; цура́тися чо́го. [Рідною культу́рою не гребували (Єфр.). Гидую́ після неї їсти. Промишля́ли усякими геше́фтами, не бри́дячись і фальшува́нням докуме́нтів. Ніяких спосо́бів не цура́ється].

Брезгливець, брезгун, брезгунья, см. **Брезгливый, -ая**.

Брезгливость – гребування, гидування, огидливість, бридливість.

Брезгливый, -ая – гидливий -ва, бридливий, -ва. **Брезгливо** – гидливо.

Брезгунья, см. **Брезгливец**.

Брезент – брезент, таша. [Хури ташами понакривали од дощу].

Брезжание, брезжать, см. **Бренчание, бренчать**.

Брежиться – 1) світати, розвиднятися, на світ займатися (благословлятися), сіріти; 2) мигтати, миготати, блимати. [Вогник ледві блимає].

Брелок – дармови[і]с(ик), брелок.

Бременить, см. **Обременять**.

Бремя – 1) вага, вагота, тягар (р. -ра), тягота, ноша (р. -ші), вантаж. [Несемо свій тягар. Визволитися з-під ваготи, що лежала (тяжкла) на нас. Гріхів на мені й так багато; велика ноша їх, важка вона (Конис.)]; 2) тяж. [Уже його жінка зайшла в тяж = *забеременела*]. *Разрешиться от -ени* – оброді(ни)тися, розродитися, злегчитися, спорожнітися, розсіпатися; 3) *лежать -енем на ком* – тяжі[и]ти, ваготити на кому.

Брение – грязиво. [Плюнув на землю і зробив грязиво з слини].

Бренность – 1) тлінність; 2) нетривалість, недовгість, марність.

Бренный – 1) тлінний; 2) нетривалий, недовгий, марний. [На цьому марному світі]. **-ые остатки** – тлінні зостанки, тлінь (р. -ни). [Ти тлінь тепер, погане, мертве м'ясо, потала для могильної черви (Крим.)].

Бренчалка – брязкітка, брязкало, брязкальце, брязкотіло, -льце. [У бубни біли, у брязкітки брязкали].

Бренчание – 1) см. **Бряканье**; 2) (*дѣрганье за струну, наигрыванье, плохая игра на струнном инструм.*) бринькання, трюмкання.

Бренчать – 1) см. **Брякать**; 2) (*дергать за струну, наигрывать, плохо играть на струн. INSTR.*) бринькати, трюмкати.

Брень, *межд.* – бринь. [Бринь бандура, та й замовкне (Куліш)].

Брести – 1) (*итти медленно*) брести, тягтися, тектися (Стефаник), чвалати; (*мелким шагом*) чим(н)чикувати; (*едва-едва*) плентатися, плуганитися; 2) (**б. по грязи**) тьопатися, брьохатися, шелепатися, (*с усилием*) братися по грязюці. [Як вона бралася по грязюці, щоб мене визволити од нього!]; 3) (*итти в-брод*) брести, перебродити. [Місточок вода знесла – треба брести (перебродити)].

Бретер – охочий до поєдинків, дуелянт-заводіяка.

Брехание – брехання, брех, брехи (мн.).

Брехатель, см., **Брехун**.

Брехать, (сов. **брехнуть**) – (*о собаке*) брехати, гавкати (сов. брехнути, гавкнути); (*о человеке*): а) (*браниться*) лаятися (сов. лайнутися); б) (*лгать*) брехати (сов. брехнути). [Так йому брехнути, як ціпом махнути].

Брехня, см. **Брехание**.

Брехун, -ня – брехун, (ж.) брехуха (брехунка), брехач, брехачка (общ. р.).

Брешь – вілом, пролі[о]м, пробоїна, яма (в стіні). [Як умре дитина, то мала щербина, а як тато або мама, то велика яма]. *Пробивать брешь в стене* – проломлювати стіну.

Брешь-батарея – пролімна батарея.

Бриг, брик – бриг.

Бригада – бригада.

Бригадный – бригадний.

Бригадир – бригадир.

Бриза – вітрець.

Брилья – голярня, цилюрня.

Бри́льный, см. **Бритвенный**.

Брилья́нт – діамант, діяме́нт.

Брилья́нтовый – діяма́[е]нто́вий.

Брит – гузі́р. [Не дава́й сно́пів гузи́ро́м, а то чи́сто ру́ки поколо́ла. Ха́та вкрит́а під гузі́р, а не під во́лот].

Брита́нец – британе́ць, британ. [Ва́ші да́ни, ва́ші ні́мці... неха́й схова́ються перед британом (Куліш)].

Британи́я – Брита́нія. **-ский** – британський.

Бритва – бритва, (*из обломка косы*) скі́сок. [До́бра бритовка – і без ми́ла голі́тиме. Позич скі́ска поголі́тися]. **Б.** *кожевническая* (для скоблення́ *кожи*) – бі́лик.

Бритвенни́ца – бритовни́ця.

Бритвенный (*отточенный для бритья*) – бритовни́й, голі́нний. [Голі́нний ні́ж. Оця́ коса́ голі́нна – го́дів п'ять живе́ в мене́; вона́ са́ме до голі́ння (*об обломке косы, отточенном для бритья*)].

Бритый – го́лений, бри́тий.

Брить, брива́ть – голі́ти, бри́ти (*н. вр. брию*), бри́твати. [Я ка́жу «стри́жено», а вона́ ка́же «го́ляно»]. **Б.** *наново* – пере́голюва́ти.

Бритье́ – го́лення, голі́ння, бри́ття.

Бриться, брива́ться – голі́тися. [Не ча́сто голі́вся, так борода́ як щі́тка (Квітка)].

Бри́ца, *бот.* – бри́ця, миші́й.

Бри́чка – бри́чка, бри́ка; (*крытая*) бу́да, бу́дка, буда́ра; (*с плетеным коробом*) нати́чанка, найти́чанка.

Брови́стый – брова́тий, брова́нь, брова́ч, густобри́[о́]вий, товстобри́[о́]вий.

Бро́вный – бри́вний. [Бри́вне воло́сся].

Бровь – брова́, бровина́; (*уменьш.*) бри́вка, бри́вонька, брове́ня (*р. -няти*) (*с. р.*) (*мн. брове́нята*). [Писа́в два дні́ й дві годи́ні, по́ки списа́в дві брови́ні]. **Брови узенькие, ровные** – брови́ на шну́рочку (шну́ровані). **Сдвигать -ви** – насу́плюва́ти брови́. **Сдвинутые, нажмуренные -ви** – насу́пува́ти брови́. **Человек с такими -вями** – насу́пува́тий.

Брод – бри́д (*р. броду*), бри́док (*р. -дка*), бри́дисько (*гал.*).

Броди́льный – кваси́льний. **Б.** *чан* – кваси́льня.

Броди́льня – кваси́льня.

Броди́ть, бра́живать – 1) см. **Блужда́ть**; 2) **б.** *в воде* – броді́ти, бо́втатися, лові́ти ри́бу во́локом. [Риба́лки бро́дять у води́]. **Исходит, бродя́ в воде** – ви́бродити. [Все мо́ре ви́бродив]; 3) (*о тесте в квашне и т. п.*) ква́снути, кі́снути; 4) (*о вине, пиве, ме́де, квасе*) гра́ти, ви́гравати(ся), шумува́ти, мусува́ти. [Пиво́ ви́грає. Чи не той то хмі́ль, що́ у пиві́ гра́є? Вино́ шуму́є, мусу́є]. **Начать б.** – загра́ти. **Б., выделяя газы** – бухті́ти. [Пиво́ на́ше бухті́ть]. **Броже́ный** – гра́ний. [Пи́ли пи́во й гра́ний ме́д].

Бродни́к, см. **Бредень**.

Бродня́, см. **Брожение 3**.

Бродо́к – пробі́й, пробі́єць (*р. пробі́йця*). [Бонда́рів мо́лото́к і пробі́єць].

Бродя́га – бродя́га, волоцю́га, блудя́га, блудько́, бурла́ка, зайді́світ, заволо́ка, забро́да, заброді́-голова́; (*о женщине*) волоцю́га, мандрю́ха, бурла́чка. **Б.** *пришелец* – приплента́ч, за́йда, при́блуда.

Бродя́жество, бродя́жничество, бродя́жничанье – бурлакува́ння, ма́ндри, бродня́, бродя́жество, волоцю́зтво, блуд, побри́дки. [За господа́рство не беру́ться: ма́ндри па́хнуть (Г. Барв.). На побри́дки пішо́в. Не поки́не він бродні́, так десь і ско́нає в лі́сі, або в сте́пу].

Бродя́жничать – бурлакува́ти, бурла́чити, воло́читися, гу́льтяюва́ти, ма́ндрувати. **Пойти -чать** – у ма́ндри вда́ритися (пода́тися), пі́ти (пусті́тися) в за́бри́д (у блуд). [Поки́немо се́ло́ та пу́стимося в за́бри́д. Де він по сві́ті ма́ндру́є?].

- Бродя́жнический** – бурлацький, волоцюжний, гультайський, мандрівницький. [Життя гультайське].
- Бродя́чий** – бродячий, бродяжий, мандрований, мандрівний, мандрівний, бродун. [Колісь були мандровані вчителі. Відділ птахів-бродунів].
- Броже́ние** – 1) см. **Блужда́ние** и **Бродя́жничество**; 2) шумува́ння, мусува́ння. [Крім життя, бактерії викликають ще й шумування. Чи помітно вже в вині мусування?]. *В пиве происходит броже́ние* – пиво грає (шумує); 3) заколо́т. [Заколот іде по Туркестану (Крим). Заколот серед війська]. **Броже́ние умов** – заколот в настроях (в думках), розворушення думок.
- Брокáт** – парча́ французька.
- Бром**, *хим.* – бром.
- Бронево́й**, см. **Броненосный**.
- Броненосе́ц** – панцерник.
- Броненосный** – панцерний.
- Бронза** – бронза, брондза (Шевч.).
- Бронзирова́ние, -рова́ние** – бронзува́ння.
- Бронзирова́ть, -зова́ть** – бронзува́ти (*сов.* побронзува́ти).
- Бронзирова́нный** – бронзований, побронзований.
- Бронзовка золотистая**, *зоол.* – оленка.
- Бронзовщи́к** – бронзови́к (*делающ. бронзу*), бронзівни́к (*бронзирующий*).
- Бронзово́й** – бронзовий.
- Бронный** – панцерний.
- Бронник (латник)** – панцерник.
- Бронх**, *анат.* – бронх, дішка.
- Бронхит**, *мед.* – бронхіт, запалення дішок.
- Бронхиальный**, *мед.* – бронхіальний, дишковий.
- Бронь, броня** – броня, панцер. *Обшивать судно броней* – панцерувати. **Бр. у черепахи** – черепок.
- Бросальщик** – кидальник, кидач.
- Бросальщица** – кидальниця.
- Бросание** – кидання, вергання, шпурляння.
- Бросательный, -сальный** – кидальний.
- Бросать** – 1) кидати, метати, (*швырком*) вергати, шпурляти, швиргати, (*с размаху на-земь*) гепати (*сов.* гепнути). [Вергає сніг лопатою]. **Б. в тюрьму** – закидати до в'язниці. **Б. якорь** – закидати кітву (кітвицю, якір). **Б. жребий** – кидати жеребок, жеребкувати. **Б. взгляд** – зиркати, блім[к]ати очима, скидати (накидати) оком. **Б. в жар, в холод** – обсіпати жаром, снігом; 2) (*оставляет кого, что*) кидати, покидати, лишати, залишати, відкидатися від кого. [Кідай вечеряти! Не одкидайсь од мене! Лишив її саму-одну]; 3) (*переставать заниматься чем*) закидати що, занедбовувати що (*сов.* занедбати), кидатися чого. [Не кидалися давнього ремесва].
- Бросаться** – кидатися, (*агрессивно*) сікатися, пориватися. [Біти сікається. Поривається до мене]. **Б. из одной крайности в другую** – кидатися з одного краю до другого (Куліш). **Б. вперед** – кидатися наперед, вихвачатися, вихвачуватися. [Поперед війська не вихвачайся]. **Б. на шею (насмеш.)** – чеплятися на шию. **Б. в глаза** – впадати в око (в очі), (*обольстительно*) – брати очі, вбирати в себе очі. [Кожух такий, що очі вбирає (Рудан.)].
- Бросить** – 1) кинути, метнути, вергнути. **Б. швырком** – шпурнути, швиргонути, пожбурити. **Б. во что (многое)** – покидати, повкидати, пометати. [Покидали (повкидали) горобців у кашу. Всіх турків у Чорнеє море пометали]. **Б. в тюрьму** – закинути до в'язниці. **Б. с размаху** – кидонути. **Б. с силой** – бебехнути, бубухнути, гепнути, прянути. [Бебехнув

(гепнув) ним об зéмлю. Прянула мене на зéмлю]. **Б.** *с шумом* – торохнути, хрьо[я]пнути. [Як хряпне відра об зéмлю]. **Б.** *мокрое, густое* – ляпнути. [Ляпнула глиною в стіну]. **Б.** *якорь* – закинути кітву, кітвицю, якір. **Б.** *жеребий* – кинути, метнути жереб (жеребок), пожеребкувати. **Б.** *взгляд* – зиркнути, скинути на когось очима, бликнути оком (очима), (на)кинути (намигнути) оком. **Б.** *злой взгляд* – кинути (метнути) злими очима, бликнути. [Бликнув на мене скоса]. **Б.** *в дрожь* – морозом усипати. [Чую – крик: так мене морозом і всипало]; 2) *кого, что (оставить)* кинути, покинути, лишити, залишити, зацурати когo, що, відкинути когo. [Твою дочку хоче взяти, мене, бідну, зацурати]. **Б.** *работу* – закинути працю, пуститися діла. [Діла зовсім пустився, ні про що не дбає]. **Б.** *(прекратитъ) заниматься чем, делать что* – занедбати, покинути, закинути що. [Занедбав музику, ніколи скрипки в руки не берé. Покинув курити. Я вже давно закинув співати]. **Б.** *на произвол судьбы* – кинути на призволяще. *См. ещё Брошенный.*

Броситься – кинути, метнутися, майнути, шатнути, -ся. [Кинувся шукати. Не дожидаючи одповіді хутко метнувся з хати. (Мирн.). Метнулася я та двері попричиняла (М. Вовч.) Стороженька поснула, я молода на улицю майнула. І красти бублики шатнули школярі (Греб.).] **Броситься и стать впереди** – вихватитися. **Б.** *в сторону* – уломити (метнутися) набік. [Вовк от-от наженé зайця, а той убік як уломить, вовк і зостанеться]. **Б.** *на кого или к кому* – кинути, верг(ну)тися. **Б.** *догонять кого* – скочити за ким. [Скочив Виговський з Паволочи за тими татарами (Куліш)]. **Попытаться бр.** *к кому, чему* – сунутися, порватися. [Він до челяди сунеться – і челядь пропала (Шевч.). Ой порвався козак Нечай до тугого лука]. **Б.** *в воду* – шубовсьнути. **Б.** *искать* – шарнути. **Б.** *в глаза* – впасти в око, в очі. **Б.** *бежать, догонять* – кинути (пуститися, вдаритися), тікати (бігти навздогін). **Б.** *бежать куда, во что, откуда (о множ.)* – сипнути, сипонуті, пороснути, шугнути. [Школярі сипонули в школу (Грінч.). Люди так і шугнули од тих дверей (М. Вовч.)]. **Б.** *искать* – скидатися (збігатися) шукати. [Скидалися шукати – не знайшли]. **Б.** *стремительно (как мяч)* – кинути опукою. [Онїлка так і кинулася до мене опукою (Г. Барв.)].

Броский – 1) *(далеко бросающий)* кидкий; 2) *(проворный)* меткий, жвавий, моторний, швидкий, метушливий; 3) *см. Бросковый, бросовой.*

Бросковый, бросовой, бросовой *(о вещи)* – такий, що хоч кинь, нікчёмний, покидь *(р. -ди)* *(ж. р.)*, покидьок. [Теперішні гроші – покидь].

Броском – навкідя, навкідяча, навкід(ь)ки, навкідячки, кидькома, скидя. [Ударив кийком навкідки. Ударив мене довбешкою скидя, а не зруч].

Бросоватъ – молотити (льон, конопі).

Бросовый, см. Бросковый.

Брошенный – кинутий, *(без внимания)* покинутий, залишений, занехаяний. **-ная жена** *(или любовница)* – лишена, залишена, покидька, покидячка. [Вона не вдова, а лишена. Не бери за себе тую покидьку]. **-ное имущество** – покинуте добро, одбігщина.

Бросок – кидь *(р. -ди)*. [Він був од мене не далі, як на одну кидь].

Броширование, -ровка – брошурування.

Брошировать – брошурувати, *сов.* поброшурувати. **-ванный** – брошурований, зброшурований, поброшурований.

Брошировочная – брошурувальня.

Брошировщик, -щица – брошурувальник, -ниця.

Брошь, брошка – брошка.

Брошюра, брошюрка – брошура, метелик. [Треба пустити всі твори М. Вовчка дешевими метеликами (Грінч.). Путящої книжки, не метелика, дешевше як за трицять-сорок копійок нема (Крим.)].

Брошурный – брошуровий, метеликовий.

Брудершафт – побратимство. *Выпить на б.* – випити на побратимство (на «ти»).

Брульон, см. **Черновик**.

Брундышка, бот. – гадючий проросорен, сирітки. (*Buldocodium ruthenicum*).

Брус – 1) (длинное бревно, обтёсанное на 4 грани) брус; (поперечный брусок в палисадной ограде) глиця. [Штахети ще добрі, а глиці погнили (Крим.)]; 2) (кусок, отрезок четырёхгранный) брус, брусок. [Брус (брусок) мила]; 3) (матица в избе) сволок; 4) (камень для острения) брус, брусок.

Брусковый – брусковий. [Брускове мило].

Брусника – брусниці.

Брусниковка – брусниківка.

Брусница – 1) (ковшик для бруска у косарей) кúшка; 2) (деревянная лопатка, покрытая смолой с песком, для точки кос) мантáчка. Точить брусницею – мантáчити (кóсу).

Брусовка – терпуг, брусовик.

Брусок, см. **Брус**.

Брусовой – брусовий.

Бруствер – вал.

Брусчатый, см. **Бревенчатый**.

Брусяк – млиновий камінь верхняк.

Брусяной, см. **Бревенчатый**.

Брутто – брутто, грубо. Вес брутто – груба вага, вага з тарою (= вес товара с упаковкой).

Брыжейка, анат. – брижі.

Брыжечный, анат. – брижійний.

Брыжи, брыжики (жабо) – брижі, (уменьш.) бриженята. [Захотіла дідьча ма́ти начепуритися, поставила бриженята – ні притулітисся].

Брызга – 1) (водяная) бризка; 2) (осколок стекла, кремня) ска́лка. [На дрібнюсінькі ска́лочки скло розбилося]; 3) (брызга, отражающая свет) ска́лка. [Приснули на синім морі ска́лки. (Гул.-Арт.)].

Брызгалка – пі[о]рскалка, бризкалка.

Брызгание – пі[о]рскання, бризкання, пріскання.

Брызгать, брызнуть – бризкати, пріскати, сов. пріснути, пі[о]рс(ь)кати, сов. пірснути, шпувати; ляпати, сов. ляпнути; крапати, накрапати. [Доц крапле, накрапає, бризкає. З уст пріскає піна. Шпувати (порськати) білизну, долівку. Пірснула мені в лице́ холодно́ї води. Ляпнув сметано́ю]. **Брызнуть сильно, струёй** – пріснути, сикнути, ци[ю]ркнути, чвіркнути, свіснути. [Кров з лица́, як не прісне. Кров так і сікнула (чвіркнула, свіснула)].

Брызгаться – пі[о]рскатися, бризкатися.

Брызгун, -ня – ляпало.

Брыкать, -ся – брикати, -ся, хвиця́ти, -ся, виха́ти, сов. вих(о)ну́ти. [Кобі́ла вихону́ла за́дом].

Брылы, -ли – варги, ка́пиці, обвислі губи у собак.

Брылястый – варга́тий, губа́тий, товстогу́бий.

Брысь! – тпрусь! а-тпрусь! ту-тпрусь! ко́та! псік!

Брюзга (общ.) – буркун, буркоту́н, (ж. р. буркоту́ха), ворку́н, воркоту́н, (ж. р. воркоту́ха) бурміло.

Брюзгливый, см. **Брюзга**.

Брюзглый – брезклий, обреза́клий, брезкый. [Бреза́клий (брезкый) на віду. Вони́ обреза́кли тим, що здебільша картоплею живлються].

Брюзгнуть, обрызгнуть – брезкнути; сов. обреза́кнути, ставати брезклим, бря́кнути, набрякати. [Ноги бря́кнуть, брезкнуть. Обличчя обреза́кло].

Брюзгун, -ня, см. **Брюзга**.

Брюзжанье – бурча́ння, буркота́ння, бу́ркіт (р. -коту), воркітлі́вість (р. -вості). [Напа́ло бурча́ння на нашого старого].

Брюзжать – бурчати, буркотіти, воркотіти.

Брюква – бруква, кочерега (гал.).

Брюквенный – бруквяний, кочереговий.

Брюки – штани (ум. штанці), ногавки (гал.), спідні (гал.), (узкие немецкие) галанці. **Брюки на выпуск** – штани поверх халяв.

Брюнет – чорнявий (ж. -ва), чорнявець, чорнявчик (Неч.-Лев.), (ж. р.) чорнявка, (шутл.) чорнуха.

Брюхан – черевань, пузан(ь), (насмеш.) пухтій, черевко.

Брюхастый – череватий, пузатий, товстопузый, трибухатий (гал.), кнюхатий, пуздратий.

Брюхатая, см. **Беременная**.

Брюхатеть, см. **Беременеть**.

Брюхач, см. **Брюхан**.

Брюхо – черево, пузо. **Брюхо отрастить** – зачереватіти, запузатіти. *На брюхе шёлк, а в брюхе щёлк* – на носі сап'ян рипіть, а в борщі трясця кипіть. *Плохо лежит – брюхо болит* – лихий сховок і доброго спокусить. **Брюхом хочется** – хочеться аж-аж.

Брюховина – рубці, хляки. [Юшку з хляками варила].

Брюховица – тельбухи.

Брюхоногий, зоол. – черевонігий, черевоніг (р. -нога).

Брюхопёрый, зоол. – черевоперий.

Брюшина, анат. (**peritoneum**) – очеревина, очерев'я (ср. р.).

Брюшинный, анат. – очеревинний, очеревний.

Брюшко – черевце, пузце, (по детски) пузя.

Брюшной – черевний. [Тиф черевний]. **-ная полость** – черевна нутрovina (нутрина).

Брязгать, брязгивать, брязнуть, см. **Брякать, брякивать, брякнуть**. **Б.** *бубёнчиком, погремушкой* – балабонити.

Бряк! *межд.* – 1) брязь! [Ключами – брязь!]; 2) геп! гуп! [Геп об землю!].

Брякала, брякотун, брякун – брязкун, брякало, брякотало.

Бряканье – брязк, брязкіт (р. -коту), брязкання, брязкотіння, брєнькіт (р. -коту).

Брякать – брязкати, брязкотіти, брязчати, брямчати (гал.), побрязкувати.

Брякнуть – 1) брязнути; 2) (сказать неуместное) бовкнути (бєвкнути), ляпнути, плєснұти.

Брякнуться – бризнутися, дзвякнутися, жвакнути, гуцнути, беркицьнутися. [Так і бризнулась вона губернаторові до ніг (Квітка). Жвакнула додолу].

Брянчанье, брянчать, см. **Бряканье, брякать**.

Бряцание, бряцать, см. **Бряканье, брякать**.

Бряцающий – брязкучий. [Брязкучі шаблі].

Бубен (муз. ор.) – бубон (р. -бна), решето. **Бубны** – бубни, накри (р. -рив). См. **Бубны**.

Бубенный – бубонний.

Бубенчик – 1) бубонєць (р. -бонця), балабончик, брязкальце; срв. **Бренчалка**; 2) (раст. **Iris sibirica**) півники; 3) (раст. **Trollius europaeus**) вовчий копит, вовча лапа.

Бублик, см. **Баранок**.

Бубновка (карта б. масти) – дзвінка (р. -ки).

Бубновый – дзвінковий. **-вая дама** – дзвінкова краля.

Бубны – 1) см. **Бубен**; 2) (карт. масть) дзвінка, дзвінкi (р. -нок). [Дзвінка світить – козырь бубны].

Бубон, мед. – жовниця пахвінна.

Бубонная чума – залозова джума, жовниця злосліва.

Бубрег – нирка.

Буг (река) – Біг (р. Бога). **Расположенный по р. Бугу** – побозький. [Побозька Україна].

Бугор – горб, бурта (и бурт), (некрутой) згірок (р. -рка), узгірок. **Б.** *снежный и песчаный* –

кучугура, купа, стіс (р. стосу) снігу.

Бугорок – горбик, горбок, горбочок, пагірок (р. -гірка), згірочок (р. -чка), узгірочок.

Бугорчатка – горбковиця.

Бугорчатый – горбкуватий, горбуватий. **Бугорчатый** (*tuberculosis*) – горбковий.

Бугристый *и* **бугроватый** – горбастиий, горбкуватий, горбуватий, пагірчастий, корцюбістиий.

[У молодого лікаря – горбастиий цвинтар (*Посл.*)].

Бугрить (*на море*) – збивати хвилі.

Бугровина – гуля, опух.

Бугский – боговий. [Бо́гове поріччя].

Буддизм – буддїйство, буддїзм. **-ист** – буддїєць (р. -дїйця), буддїст.

Буддйский – буддїйський.

Буде – коли, якщо, як. **Буде** *окажется возможным* – якщо можна буде, якщо буде спромога.

Будень – будень (р. будня), будній (буденний) день, робоча днина. **В будень** – на будні. [А ви приходьте не в неділю, а на будні, – ну, у вівторок].

Будет, *нар.* – годі, доволі, досить, буде! [Годі журитися! Та буде вже вам!].

Будила – будило, прокидач. [От, чортове будило, не дасть і заснути гаразд!]; (*о петухе*) будім, будімко.

Будильник – будило. [Годінник з будилом].

Будильный – розбудний, пробудний.

Будильщик, *см.* **Будила**.

Будить – будити кого, розбуджувати, розбуджати, пробуджувати, пробуджати.

Будка – будка; (*сторожевая*) вартівня, сторожівня; (*в экипаже*) буда; (*на возу*) табурка, халабуда.

Будни – 1) будні; 2) буденщина, буденність, щоденщина, щоденність.

Будничный – буденний, будній, будний.

Будоражить – баламутити кого-що, розбудоражувати, колошкати, гвалтувати, розбуркувати, куйовдити. [Що ти кричиш, що ти гвалтуєш куток?]. **Вбудоражить** – збаламутити, розбудоражити, розтурбувати, згвалтувати, розбуркати, скуйовдити. **-женный** – збаламучений, розбудоразжений, розтурбований.

Будочник – будник. [Її чоловік будником, так вони там у будці й живуть]. **Будочный** – будяний, належний до буд(к)и.

Будто, будто бы, как будто – 1) наче, неначе, мов, немов, буцім, ніби. **Будто бы, как будто** – наче-б то, мов-би то, немов, ніби-то, як-би, як; 2) (*разве?*) хіба? невже?

Будуар – будуар. **-арный** – будуаровий.

Будучи – бувши. [Оце, щоб бувши молодим хлопцем, так помалу тягтіся під гору! (Лубні)].

Будущий – майбутній, прийдешній, прийшлий, прийдущий, будучий (*гал.*), потомний.

[Потомні вікі, потомні покоління]. *На -щее время* – надалі, на майбутнє. *В -щем году* – нарік, на той рік, наступного (найближчого) року. **Будущее время, грам.** – майбутній час.

Будущность, будущее – що має бути, майбутність, майбутнє, прийдешність, прийшлисть, прийдість, будучина, будущина. [Ті хмари – плідної будущини тіні (Фр.)]. *Отдалённое, неизведанное -щее* – безвість віків. *В недалёком -щем* – незабаром, невдовзі. *В самом недалёком -щем* – от тільки не видно.

Буёк – поплавище, куга.

Буерак – байрак, балка, яр. **-рачек** – байрачок, байраченько, балочка, ярók (р. ярка).

Буерачный – байрачний.

Буж(д)ение – будіння.

Буженина – бужанина, вудженина (*гал.*).

Буза – буза.

Бузина – бузина, (*один побег*) бузиніна; (*наломанные ветви*) бузіння (*ср.*). *Поросший -но́ю* –

бузинува́тий. [Бузинува́та ба́лка].

Бузиновий, бузинний – бузино́вий. [Бузино́вий кисі́ль]. **-ая заросль** – бузні́к; (*прил.*) бузні́чний.

Бузу́н – бузу́н, солончако́ва чо́рна грудко́ва сі́ль (*р.* со́ли), сі́ль-солончаки́вка.

Буи́ще – шпиль, бе́лебень (*р.* -бе́ня *и* -бе́ня). [Ха́та стої́ть на бе́леб(е)ні́].

Буй – 1) *см.* **Буе́к**; 2) (*стар., прил.*) бу́йи (бу́я, бу́є). [Го́лови ви бу́ї (Котл.)].

Буйво́л – буйві́л (*р.* -во́ла); *ум.* буйво́лик. **Буйво́лы** (*соб.*) – буйво́лля (*ср. р.*), буйво́лівня (*ж. р.*).

Буйво́лиця – буйво́лиця. **-воле́нок** – буйво́ля (*р.* -я́ти).

Буйво́лина, -ля́тина – буйво́ловина.

Буйво́ловий, буйво́лінний – буйво́лів (-ло́ва, -ло́ве), буйво́лячий, буйво́лінний. [Бу́йво́лова шу́ра. Бу́йво́лина гри́ва].

Буйно – буйно.

Буйно́сть – буйні́сть, бу́яння.

Буйні́й – буйні́й. [а) Бу́йні го́лови. Бу́йні коза́ки. б) Бу́йний ві́тер. в) Бу́йна тра́ва. Бу́йне жи́то]. **Буйно́е поме́щательство** – бешке́тне (бунтовли́ве, бурхли́ве) божеві́лля.

Буйстве́нный – буйли́вий.

Буйре́п – канат коло поплави́ща.

Буйство – бу́яння, бе́шкет, гадабу́рда. [Розбиша́цьке бу́яння. Чи́нять бе́шкети].

Буйствовати́, см. **Буяни́ти**.

Бук – 1) (*бот.*) бук; (**б.** *белый*) граб; 2) (*щело́к*) луг, міте́ль (*р.* -те́лю); 3) (*деревян. посудина для бучення белья*) жлукто, жлук, зільни́ця.

Бу́ка – 1) во́ва, хо́ха, хо. [Не хо́ди туди́! там во́ва. Ци́ть, а то хо́ха з'ї́сть]; 2) нелю́дко, відлю́дко, відлю́дник, нелю́да, во́ва, вовкува́тий. *Смотреть бу́кой* – во́вком диві́тися.

Бука́шка – кузька, кузочка, комашка. **-ки** – комашня́.

Бу́ква – бу́ква, лі́тера; (*типографская, в шрифте*) шрифти́на; (*плохо написанная*) криву́ля.

Бу́ква гласная, грам. – голо́сна. **Б.** *согласная* – приго́лсна.

Бу́квально – до сло́ва, що до сло́ва, дослі́[о]вно, бу́квально, лі́терально, досто́тно, досте́менно.

Бу́квальность – дослі́[о]вність, бу́квальність, лі́теральність, досто́тність, досте́менність.

Бу́квальний – дослі́[о]вний, бу́квальний, лі́теральний, досто́тний, досте́менний.

Бу́кварник – школя́р (*р.* -ра), азбу́чник, грама́тник, бу́кварник.

Бу́кварний – бу́кварний, грама́тковий.

Бу́кварь – бу́квар (*р.* -ря), грама́тка, а́збука, абе́тка.

Бу́квенный – лі́терний, бу́квений.

Бу́квоед – букво́їд.

Буке́т – 1) (*цветов*) буке́т, (*гирляндный*) кі́тиця, 2) (*в напитках, духах*) дух, па́хощі, пах, арома́т.

Буке́тец – 1) буке́тик, кі́тичка; 2) не аби́-які па́хощі.

Бу́ки (*цел. назв. буквы Б*) – бу́ки.

Бу́кинист – бу́кініст.

Бу́кля – пу́кля.

Бу́ковати́й (*о человеке*) – вовкува́тий.

Бу́ковина, геогр. – Бу́ковина. *Житель -ны* – бу́ковинець, бу́ковинчик, (*ж. р.*) бу́ковинка; *прил.* бу́ковинський.

Бу́ковица, бот. (*трава*) – бу́квиця.

Бу́ковий – бу́ковий, бу́ковенний. [Лі́с бу́ковий. Лі́сток бу́ковенний]. **Б-воє дере́во** – бу́кови́на, бучи́на (*срубленное*). **-вий лес** – бу́кови́на.

Бу́коли́ческий – бу́коли́чний.

- Букс** – букшпан, самшід. **-овый** – букшпановий, самшідовий.
- Буксир** – буксир, тяг. *Взять на буксир* – потягти причалом, взяти на причал (на буксир).
- Буксирный** – буксирний, тяговий.
- Буксирование и -ровка** – буксирування.
- Буксировать** – буксирувати.
- Булава** – булава.
- Булавка** – шпилька, пришпилька. **-вочка** – шпильочка.
- Булавовидный** – такий як булава, булавистий, головатий.
- Булавочник** – шпилькар (р. -ря).
- Булавочный** – шпильковий. **-ная фабрика** – шпилькарня (р. -ні).
- Булавчатый** – шпилькуватий.
- Буланый** – буланний, (о волах) половий.
- Булат** – (особая сталь и кинжал, сабля из этой стали) булат; (особ. сталь) гартівана криця. **-атный** – булатний, булатовий.
- Булдырь, см. Волдырь.**
- Булдырьян** – валеріяна.
- Бүлин** – вітрильний посторонок, вітропук.
- Булка** – булка. **Булочка** – булочка; (попроще) паляниця; (французская) франзюля.
- Булла** – булла. [Папська булла].
- Булочная** – пекарня, хлібня.
- Булочник** – пекар (р. -ря). **-ница** – пекарка, пекарниця, (попроще) перепечайка. *Жена -ка* – пекаріха. *Мальчик в б-ой* – пекарчук.
- Булочный** – булочний, паляничний.
- Бултых** – шубовсть, бовть, бульк. [Шубовсть у воду. З мосту та в воду бовть].
- Бултыхать** – бовтати, колотити (воду).
- Бултыхнуть** – шубовснути, шубовтнути, бовтнути, шурхнути.
- Бултыхнуться** – шубовснути, -ся, бовтнути, -ся.
- Булыга** – 1) дубина, ціпок (р. ціпка); 2) см. **Валун**.
- Булыжник** – бруковий камінь (р. -меня), кругляк, (в большой глыбе) дикар (р. -ря).
- Булыжный** – бруковий (камінь).
- Буль, бульбуль** – буль, буль-буль, гел, гел-гел. [Пляшку до рта та тільки: гел, гел, гел!].
- Бульвар** – бульвар. **-ный** – бульварний.
- Бульдог** – бульдог, британ.
- Бульканье** – булькання, бульбулькання, булькотання, булькотіння, бульчання.
- Булькать** – булькати, бульбулькати, булькотати, булькотіти, бульчати. **-кнуть** – булькнути.
- Бульон** – бульйон. **-онный** – бульйонний.
- Бумага** – 1) (писчая, книжная) папір (р. -перу). *Почтовая -га* – листовий, пошто́вий папір; (*гербовая*) гербовий, штемпльовий папір; (*обёрточная*) бібу́ла; (*папиросная*) цигарко́вий папір; (*хлопчатая*) бавовна, бавина; (*пропускная, промокат.*) промокальний папір, промокальниця, вимочка. [Немає ушиткові вимочки]. *Клочёк бумаги* – клаптик паперу, папірець (р. -рця), папірчик; 2) (*документ*) папір (мн. папери), бумага. **-ажка** – папірець (р. -рця), папірчик, бумажка. *Стар., исписан. бумажонки, -га, -ги* – шпаргал, шпаргали, шпаргалля. [Перегортав свої листи, записки і всякі шпаргали (Крим.)]. *Официальная -га* – офіційний папір. *Государственная -га* – державний папір (лист). *Входящая -га* – вступний папір. *Исходящая -га* – вихідний папір. *На бумаге* – на письмі, листовно; 3) см. **Хлопок**; 4) прядиво, нитки (р. -ток).
- Бумагоделание** – паперове виробництво, папірництво.
- Бумагоделательный** – папірничий.
- Бумагомарание** – базграння, базграніна, мазаніна. *Заниматься -нием* – базграти.

- Бумагома́ратель** – ба́зграч, писа́ка, писа́чка, писа́мак; (*о плохом поэте*) віршомáз.
-ательский – ба́зграцький, писа́цький, писа́мацький.
- Бумагопродáвец** – папі́рник.
- Бумагопряди́льный** – бавовнопрядни́й.
- Бумагопряди́льня** – бавовнопрядня́.
- Бума́жник** – 1) (*небольшой для бумажных денег*) портфелё́чка, гама́н, (*большой*) портфелё́ля, те́ка; 2) (*бумагопродавец*) папі́рник.
- Бума́жный** – паперови́й, папіряни́й. [Паперо́ва фа́брика. Бюрократи́зм і папіря́ні канцеля́рії].
-ная фабрика – папі́рня. **-ный фабрикант** – папі́рник. **-ное яблоко** – папері́вка. **Бума́жные дене́жные знаки** – паперові́ гроші. *Хлопчато -ный* – бавовняни́й. *Хлопчато -ная ткань* – бавовня́нка.
- Бума́жонка** – папіре́ць, бума́жка, (*старая*) шпа́ргал.
- Бумазе́йный** – барханови́й.
- Бумазе́я** – барха́н.
- Бунт** – бунт, бунта́ція (*нелитер.*) ро́зрух. *Поднима́ть бунт* – зрива́ти (зчиня́ти) бунт, підніма́ти бунт, бунт бунтува́ти. *Подня́ть бунт* – зірвати (зчині́ти) бунт, підня́ти бунт, бунт збунтува́ти.
- Бунтова́ние** – бунтува́ння, зрива́ння бунту́, бунтівни́цтво.
- Бунтова́ть, -ся, взбунтова́ть, -ся** – бунтува́ти, -ся, (*сов.* збунтува́ти, -ся), баламу́тити, -ся.
См. ещё Возму́щать, -ся.
- Бунтовско́й** – бунтовли́вий, бунта́рський.
- Бунтовски́** – бунтовли́во, по-бунтовли́вому, по-бунта́рському.
- Бунтовство́** – бунтівни́цтво.
- Бунтовщи́к** – бунтівни́к, бунта́р (*р. -ря*).
- Бунтовщи́ца** – бунтівни́ця, бунта́рка.
- Бунтовщи́ческий, бунтовщи́чий** – бунтівни́чий. бунта́рський.
- Бунчу́к** – бунчу́к.
- Бунчужни́й** – бунчуко́вий.
- Бур** – свердли́ло, вели́кий swéрдел (*р. -дла*), вели́ке swéрдро, (*для сверления почвы*) swéдэр (*р. -ера*), штир (*р. -ра*).
- Бура** – бура.
- Бура́вить, бура́вливать** – свердли́ти що, верті́ти що.
- Бура́вление** – свердли́ння.
- Бура́вочный, буравни́й** – свердло́вий.
- Бура́вчатый** – свердлува́тий.
- Бура́в** – swéрдел (*р. -дла*), swéрдро; (*широкий у колёсников*) ло́патень (*р. -тня*).
- Бураво́к и -авчик** – swéрдлик, swéрде́лик, swéрдельчи́к.
- Бура́к, см. Све́кла.**
- Бура́н, см. Выю́га.**
- Бургоми́стр** – бурми́стер. **-истерша** – бурми́стро́ва. *Сын б.* – бурми́стренко. *Дочь б.* – бурми́стрівна. *Отправля́ть должностъ -стра, бы́ть -стром* – бурми́струвати.
- Бургоми́стерский** – бурми́стерський.
- Бургоми́стерство** – бурми́стерство, бурми́струва́ння.
- Бурда́** – бурда́, лю́ра. [Яко́сь бурди замі́сть пива дав. Не борщ, а яка́сь лю́ра].
- Бурдю́к** – бурдю́к, коза́. [Ніхто не налива́є ново́го вина́ в старі́ бурдю́ки].
- Бурева́л, бурело́м** – 1) вітрю́га, бу́ря; 2) вітроло́м, лом, лі́м (*р. лому*). [Ой піду́ я в лі́с по дро́ва та набе́ру ло́му].
- Буреве́стник, зоол.** – бурові́сник.
- Буре́ние** – свердли́ння, свердлува́ння, виві́рчування.

- Бурёнка, -нушка** – бу́ра коро́ва.
- Буреть** – бурі́ти, руді́ти.
- Буржуазія** – буржуа́зія.
- Буржуазность** – буржуа́зність, буржу́йство.
- Буржуазный** – буржуа́зний, буржуа́зійний, буржу́йський.
- Буржуа, буржуй** – буржу́й. **Буржуйка** – буржу́йка, буржуа́зка.
- Бурильщик** – свердляр (*р.* -ра), верті́льник.
- Бурить** – свердли́ти, верті́ти. [Верті́ли, по́ки до води́ доста́лися].
- Бурка** – бу́рка, кавказька опаньча (*р.* -чі).
- Буркало** – 1) (*род детск. игрушки*) гу́ркало, фу́ркало, шві́галка; 2) (*мн. -ла*) банькі́ (*р.* -ньо́к), балу́хи (*р.* -хів). [Чо́го-ж ти банькі́ вилупи́в? Ві́трищив балу́хи].
- Буркать, -кнуть** – 1) бурча́ти, *сов.* буркну́ти, мурчати, *сов.* муркну́ти, бо́вт[к]ну́ти; 2) (*вертеть, бросать с гулом*) фу́ркати, *сов.* фу́ркнути.
- Бурлак** – 1) (*судорабочий, тянущий судно*) галі́вник, (*для челна-байдака*) байда́чник; 2) (*бездомник*) бурла́ка, бурла́к.
- Бурлацкий** – бурла́цький, бурла́чий.
- Бурление** – 1) (*о море, воде*) вирува́ння, нуртува́ння, клеко́тіння, бура́; 2) бу́лькіт (*р.* -коту). [Бу́лькіт окро́пу. Бу́лькіт у животи́]; 3) (*переносно*) буя́ння. [В його́ творах по́вно со́нця, буя́ння непропа́щої сили (Єфр.)].
- Бурливый** – 1) бурхлі́вий. [Бурхлі́ва рі́чка. Бурхлі́ві ро́ки]; 2) забу́рний, забуру́нний. [Він, як п'я́ний – страх я́кий забу́рний]. **Бурливо** – бурхлі́во, забу́рно.
- Бурливость** – бурхлі́вість (*р.* -вості).
- Бурлить** – вирува́ти, нуртува́ти, бу́рхати, бурува́ти, клеко́тати, клеко́тіти. [Виру́є го́род життя́м. Во́да буру́є. Мо́ре клеко́че, клеко́тить].
- Бурми́стр** – па́нський осаву́ла, па́нський приго́нич, па́нський ста́рший (над крепа́ками).
- Бурмитский** – перло́вий (з о-ва Го́рмуза). **-ское зерно** – перлі́на.
- Бу́рно** – бурхлі́во, бу́йно.
- Бу́рность** – бурхлі́вість, бу́йність (*р.* -ності).
- Бу́рнус** – бурну́с.
- Бу́рный** – 1) бурхлі́вий, бу́йний. [Бурхлі́ве мо́ре. Бурхлі́ві хві́лі. Бурхлі́ва розмо́ва. Бу́йне мо́ре. Бу́йна молоді́сть. Бу́йний ві́тер]; 2) хуртові́нний, нага́льний, нава́льний, рвачкі́й. [Хуртові́нна годи́на. Наг[в]а́льний ві́тер. Рвачкі́й ві́тер].
- Бу́роваты́й** – бурува́тий, бура́стий, рудува́тий, руде́нький. [Бурува́та во́да. Бура́стий кі́нь].
- Бу́ровить** – 1) дзю́рити, рину́ти, бу́рхати, вибу́хати. [Кров дзю́рить]; 2) гра́ти, мусува́ти; *см.* **Бродить 4.**
- Бу́ровой** – свердло́вий, свідро́вий. [Свідро́вий коло́дязь]. **-вая скважина** – свердло́вина, свідро́ва проду́шина (ві́дулина).
- Бу́рса** – бу́рса.
- Бу́рса́к** – бурса́к. **-ки́** – бурса́цтво, бурса́ччина, (*презр.*) бурса́чня, бурса́чва.
- Бу́рса́цкий** – бурса́цький.
- Буру́н** – буру́н, нава́льна хві́ля.
- Бурча́ние** – 1) (*урчание*) бу́лькотне́ча (*р.* -чі), бурча́ння, бурко́тне́ча, бурко́тня, дурча́ння. [Бу́лькотне́ча в животи́ така́ підня́лася]; 2) *см.* **Ворча́ние.**
- Бурча́ть** – 1) (*урчатъ*) бурча́ти, дурча́ти, бурко́та[і́]ти, бу́лькота[і́]ти. [Бурчи́ть у животи́]; 2) (*ворчатъ*) бурча́ти, бурко́тати, ворко́тіти.
- Бу́рш** – бурш, хлопе́ць-това́риш, това́риш-парубі́ка.
- Бу́рый** – руді́й, бу́рий. [Руде́ ву́гілля. Руді́й про́мінь].
- Бу́рья́н** – бур'я́н, лабу́ззя.
- Бу́ря** – бу́ря, хуртові́на, шу́ря-бу́ря, бо́рвій (*р.* -вію), бо́рва. **-ря** *с дождём или с снегом* –

хвіща, (р. -щі), (с ливнем) хвіля. *Во время -ри* – під бурю. **Буря** *поднимается* (безл.) – буриться. **-ря** *поднялась* – буря схопилася, зірвалася, (на воде) хвіля піднялася.

Бус – 1) (і)мжиця, мряка, дрібнесенький дощ або сніг; 2) тонкий порошок (пил), порохиння.

Бусеть, см. **Бусоветь**.

Бусина, -нка – намістина. См. **Бусы**.

Бусить, *безл.* (о дожде, снеге) – сіятися, мрячити, імжити, мжити. [Дрібнім дощем-мрякою сіється десь даліні (Васильч.). Все мрячить та й мрячить]; 2) см. **Пылить**; 3) брехати, верзти, теревені правити.

Буслай – мугір (р. -ря), мугиряка, гевал.

Бусоветь – синіти, сіріти.

Бусоль, см. **Компас**.

Бусурман, бусурманство *и т. д.*, см. **Басурман, -ство**.

Бусы – намісто, пацьорки, дутки, (из красной массы) смілка, (стеклярусные) січка.

Бусый – темносівий, сізий.

Бут – груз (*щебень*).

Бутафор – бутафор.

Бутерброд – мазанка (*кусок хлеба с маслом*), бутерброд.

Бутить, выбутить – підсипати груз під що, засипати грузом що.

Бутовой – грузяний, із грузу.

Бутон – пуп'янок, пуп'ях, буцик, розпукавка. [Рожевий пуп'янок. Нерозквітлий пуп'ях. Розпускаються вже буцики на троянді].

Бутор – манатки, крам, збіжжя, худоба, буториння (Фр.). [Жінка наставила в кухні краму, що й пройти не можна (Звиног.)].

Бутуз – опецьок (р. -цька), пузань, пузан, пузанчик, буцик, бузько, телесик. [Опецьок – таке товсте, повне, гладке. – Якийсь пузанчик біг та падав. – Ото який бузько! шкура натягнута йому як не лусне! – Івасик-телесик].

Бутылка – пляшка, бутелька. **-лочка** – пляшечка, плящина.

Бутылочный – пляшковий, плящаний, бутельковий. **-ный цвет** – плящаний (темнооливний) колір. **-ная тыква** – кабак-сулійник.

Бутылочник, -ница – пляшкар (р. -ря), пляшкарка.

Бутылковидный – пляшкуватий.

Бутыль (*ж. р.*) – сулія (1/4 ведра и больше), бутель (р. -тля) (*м. р.*), гусак; (*б. оплетенная лозой*) балцанка; (*из высушенной тыквы*) кабаківка.

Буфер – буфер (р. -еру).

Буфет – буфет (р. -ету), креденець (р. -нця). **-ный** – буфетний, креденцьовий. **Буфетная этажерка** – мисник, судник.

Буфетчик – буфетник. **-етчица** – буфетниця.

Буфон, см. **Шут**.

Буфонада – буфонада.

Буфонить – жартувати по-блазєнському, показувати штуки, штукарити.

Бух, отгл. межд. – бух, геп, гуп, пудь, тарах, шелєп. [Мамка татка бух у плєчі. Геп у нєги. Гуп сокира на колоду. П'яний – пущ на землю! Та й дзеркалом тарах у землю. Шелєп із дуба!].

Бухалень (*птица*) – бугай.

Бухать – бухати, бухкати, гепати. [Гєпає сокірою]. См. **Бухнуть**.

Бухгалтер – бухгалтер, (*ж. р.*) бухгалтерка. **-ерский** – бухгалтерський.

Бухгалтерия – бухгалтерія. [Подвійна, потрійна, італійська бухгалтерія].

Бухнуть – 1) бухнути, гепнути, гепнутися, бебєхнути, грімнути об що. [Він гучно гепнувся на долівку]; 2) бухнути, ляпнути. [Такє ляпнув, що аж сором]; 3) (*разбухать*) – бубнявіти,

- бу́хнути, набуха́ти, набряка́ти, буча́віти. **Набу́хнуть, разбу́хнуть** – набубня́віти, набу́хнути, набрякнути, розбу́хнути.
- Бухта** – бухта, (мала) зато́ка. *С бухты-баракты* – ні з то́го ні з сьо́го, знечев'я, ні сі́ло ні па́ло.
- Бухтарма** – м'яздра, міздра (під шку́рою з м'ясно́го бо́ку).
- Бучало** – вир, кру́ча (*р.* -чі), круті́ж (*р.* -жа), (*м. р.*) водокру́ть (*р.* -ти).
- Буче́ние** – золі́ння, лужі́ння.
- Бу́чение** – підсипа́ння гру́зу, набива́ння гру́зом, грузі́ння.
- Буче́нь** – джмі́ль (*р.* джмеля).
- Бучи́ло** – бака́й, ковба́ня. *См. Боча́га.*
- Бучи́льня** – золя́рня.
- Бу́чить** – лу́жити, золи́ти, зваря́ти. [Шма́ття лу́жила. Золи́ла білі́зну. Ху́сти зваря́ла].
- Ви́бучить** – вилу́жити, визолити.
- Бу́читься** – лу́житися, золи́тися, пра́тися лу́гом.
- Бучно́й** – золі́нний.
- Бушева́ние** – бушува́ння, бурха́ння, буя́ння. [Нічо́го не чу́ли за буя́нням. Ви їм потура́єте в буя́нні].
- Бушева́ть** – бушува́ти, бурха́ти, буя́ти, бучу́ збива́ти; (*только о воде*) шпува́ти. [а) Ві́тер бушує. Мо́ре реве́ та бурхає. Вогонь бурхав. Ві́три буя́ли. Мо́ре дуже шпує; б) Бушували разом, то треба разом і ка́ру прийма́ти. В її душі́ бурхали далеко́ сильні́ші вражі́ння. Козаки́ по мі́сту буя́ють].
- Бушу́ющий** – бурхлі́вий. [Бурхлі́ва хві́ля].
- Бушель** – четверик, мі́рка.
- Бушме́т** – стромі́ло, ставні́к (ремінна кеше́ня коло стре́мена, де спи́рається ратови́ще спі́са, або пра́пора).
- Бушпри́т** – бугшпри́т, пере́дня що́гла.
- Буя́н** – 1) буйні́к, забія́ка, зади́ра, галабу́рдник, забуру́нний, забу́рний. [Він як п'я́ний – страх який забу́рний]; (*шалун*) яри́жник, яри́га; 2) при́стань (*р.* -ни).
- Буя́нка** – забія́нка, галабу́рдниця.
- Буя́нить** – буя́ти, войдува́ти, розга́рдіяшити, бучу́ зди́ма́ти, шурубу́рити. [П'ю́ть страше́нно та буя́ють].
- Буя́нливый**, *см. Буя́н.*
- Буя́нство** – буйство, галабу́рда.
- Буя́нщик** – робі́тник-підно́щик на при́стані.
- Буя́ть** – буя́ти, буя́віти. [Гілля́стий дуб буя́є. Зілля́ буя́віє на во́лі].
- Бы и б** (*частица-союз для выражения условия, предполагаемой возможности, желания*) – би, б (*после предыдущей гласной*). [Коли́-б вона зна́ла любов мо́ю ши́ру, вона́ не кидала́-б мене́; люби́ла-б, кохала́-б як ма́ти дити́ну і се́рце-б оддала́ своє́.. Дурним-би назва́ли, од се́бе прогна́ли (Шевч.)].
- Бывале́ц** – бувале́ць (*р.* -льця), бува́лий, бі́та голова́.
- Бывало́**, *нар.* – було́, бувало́. [Я, було́, туди́ не раз зайдú. Було́, шля́хта, знай чва́ниться, день, і ніч гуля́є (Шевч.)].
- Бывало́сть** – бували́сть (досві́дченість).
- Быва́лый** – 1) (*прошлый*) мину́лий, коли́шній, бува́лий; 2) (*опытный*) бува́лий, пробува́лий, обме́таний, хо́дяний. [Не пита́й старо́го, а пита́й бувало́го. Він чо́ловік хо́дяний – бачив сві́та. Йшла туди́, куди́ наві́ть я, лю́дина на що́ вже обме́тана, вельми́ не охо́че було́ йду (Кониськ.)]; 3) *см. Бывале́ц.*
- Быва́льщина** – бува́льщина, били́ця, бува́ль (*р.* -ли).
- Быва́ть** – 1) бува́ти, (*случа́ться*) трапля́тися. [Всьо́го бува́є на сві́ті. Бува́в і в Варша́ві]; 2) (*навещать*) – бува́ти в ко́го, ходи́ти до ко́го. [Поча́в ходи́ти до них = *начал быва́ть у них*].

Быва́ть *часто у кого, где* – учаша́ти до ко́го, куди́. [До не́ї вчаша́є. Не дуже вчаша́ла в село́]. *Как не бывало* – як лиз злизав, наче корова язико́м злизала. [Він десь дівся, як лиз його́ злизав]. *Как ни в чём не бывало* – наче й не було нічо́го, любе́нько, любісінько. *Ничуть не бывало* – зовсім ні. *Этому не быва́ть* – цього́ не буде.

Бывши́й – колишній, бу́лий, давніший. [Дочка́ колишнього́ крепака́. Бу́лий інспектор. Шевче́нківський бу́львар, давніший Бібіковський]; (*состоявшийся*) одбу́тий; (*прошедший*) мину́лий. *Давно когда-то бывши́й* – давноко́лишній, давноодбу́тий. *Вот тогда-то бывши́й* – отодішній. *Ранее бывши́й* – попередній, передніший.

Бык (*неклад. самец коровы*) – буга́й, ста́дник. **Бычѐк** – бичо́к. **Бычи́ще** – бугая́ка, буга́йсько; (*глагол.*) бугаюва́ти, (*прил.*) бугайкува́тий (*похожий на быка*). [Бугайкува́тий віл]. *Годовальны́й бычѐк* – на́зимок, бу́зимок, рі́чняк, лі́тошник, на́росток. *Молодой кладены́й бык* – бик; (*не молодой*) – віл. [Міня́й бики на воли, аби́ дома́ не бу́ли]; 2) (*водяной бык, зоол., птица*) буга́й; 3) бик, стовп, підпо́ра. [Уже поста́влено бики для́ мосту́].

Былевой – історично-епі́чний, історичний.

Былие, быльѐ (*злаки, зелень*) – зі́лля, бі́лля. *Было да быльѐм поросло* – було́ та загуло́, було́ та за водо́ю пішло́.

Былі́на – 1) білі́на, бади́ліна, зілі́на, рості́нка. **-інка** – білі́нка, біліно́нка, бади́лінка, зілі́нка, зіліно́чка. [Ой у полі́ білі́нка, її́ ві́тер ко́лише. Роса́ бли́щить на кожній бади́ліні. Хто то́питься, той і за зіліно́чку хо́питься]; 2) (*былое и рассказ о былом*) бувальщина, білі́ця, буваль. [Бо се не ка́зка, а білі́ця, або́ бувальщина, сказа́ть (Шевч.)]; 3) (*великор. эпическая песня о подвигах богатырей*) ду́ма, білі́на.

Было – 1) *см. Бывало*; 2) *выражается давнопрошедшим временем* – я був прийшов = я *было* пришел.

Было́е – мину́ле, коли́шне, бувальщина, білі́ця, мину́вшина, старовина́. [Далі́ га́рно зма́льований образ бувальщини рідного́ краю́ (Єфр.)].

Было́й – колишній, мину́лий.

Быль – білі́ця, бувальщина, буваль (*р. -ли*).

Быльѐ, *см. Былие*.

Быльєва́тый – бади́ллястий, бур'янува́тий (*сіно*).

Бырсь – гі́єна.

Быстренький – швиде́нький (-е́сенький), бистре́нький (-е́сенький) *и т. д.* *См. Бы́стрый*.

Быстрѐхонький – швидісі́нький, бистрісі́нький *и т. д.* *См. Бы́стрый*.

Быстри́на – (*быстрое течение воды; место, где вода, течет быстро*) бистриня́, бистри́[і]нь, бистря́ (*р. -рі*), бі́стра вода́, стри́жень (*р. -жня*) (*только о месте*).

Бы́стро, *нар.* – швидко, ху́тко, прудко́, жи́во, (*шибко*) шпа́рко, борзо́. **Бы́стро-бы́стро** – швидко-прудко́. [Він лину́в швидко-прудко́, наче ві́тер (Крим.)]. *Как можно́ бы́стрее* (*скорее*) – як-найшвидше́, притьмо́м. [Що́б притьмо́м мені́ було́ зробо́лено!].

Быстрова́то – швиде́нько, хуте́нько, борзе́нько.

Быстрогла́зый – бистроо́кий, бі́стрий на о́чі.

Быстрокры́лый – бистрокри́лий, прудкокри́лий.

Быстролѐтны́й – швидко́летний, скоро́летю́щий, прудкі́й. [Швидко́летні́ дні́ (Еккл.)]; *см.*

Быстротѐчны́й.

Быстроно́гий – прудконо́гий, швидконо́гий, ві́троно́гий.

Быстропóртящий́ся (*продукт*) – скорогні́льний.

Бы́стрость, бы́строта – швидкі́сть (*р. -кости*), прудкі́сть, ху́ткість, по́спіх (*р. -ху*), бистрина́.

Бы́стротѐчны́й – бистропли́вний (-пли́нний), бі́стрий; скоро́мину́щий. [Бі́стрий Дунай.

Життя́ – бистропли́нний (ско́ромину́щий) сон. Бистропли́вна мря́].

Бы́строток – прудка́ вода́, стрі́ль-вода́, прудко́від (*р. -во́ду*). *См. Бы́стрина́*.

Бы́строходны́й – прудкобі́жний. [Прудкобі́жний паро́пла́в].

Бы́стрый – бістрий, прудкий, швидкий, жвавий, борзий, (*шибкий*) – шпаркий, (*поспешный*) – похіпливий, похіпний, (*спорящийся*) спірний; (*о лошадях кроме вышеуказан. эпитетов*) гонкий, летючий, похваткий. **Бы́страя вода**, см. **Бы́строток**. **Бы́стрый в движениях, с бы́стрыми движениями** – меткий ру́хами.

Быстроумие – бістрий розум, прониклива дума, дотепність (*р. -ности*).

Бы́стрь, см. **Быстрина**.

Бы́стряк – 1) см. **Быстрина**; 2) моторна людина.

Быстроумный – бістрий розумом, бістрий на розум, дотепний, проникливий.

Быт – 1) побут. [Сільський побут]; 2) см. **Бытность**.

Бы́тие – буття. [Як не було ще нічого: буття й небуття. – Внутрішнє буття]. *Вызвать к бы́тию* – викликати до буття, появи́ти [І я, дивившись на вашу пішну вроду, склонився перед тим, хто появи́в природу (Сам.)].

Бы́тность – пробування, буття, бутність, побут. *В бы́тность мою* – за (час) мо́го пробування (буття, побуту), коли я був.

Бытовой – побутовий.

Бытописа́ние – історія, дієписа́ння.

Бытописа́тель – 1) історик, дієпис; 2) побутовий історик, історик побуту.

Бы́тующий – постійно-побутовий. [Хабарі сталися в нас постійно-побутовим явищем].

Быть – бути. *Для всех лиц един. и множ. ч. наст. врем. обычно употребляется е, есть.* [Хто ми е]. *Но сохраняются в укр. яз. иногда ещё и старые формы: 2 л. ед. ч. н. вр. (сравнительно часто) – еси.* [Добре еси, мій кобзарю (Шевч.)]; *редко 2 л. мн. ч. – есте и 3 мн. ч. – суть.* Срв. **Существовать, Находиться, Иметься. Быть чем, в качестве чего** – бути за що. [Бути за свідка. Бути за вчителя]. **Быть кем** (в смысле профессии, постоянного занятия, состояния) *выражается через глаголы на -увати, -ювати – батькувати (быть отцом), учительювати (быть учителем).* **Быть может, чего доброго** – бува. **Может быть** – може, мабу́ть. **Как быть?** – що робити? як його́ бути? *Так и быть* – гаразд, добре, нехай так, сі́лькись. **Надо быть** (*надо полагать*) – мабу́ть, може, либо́нь, мабу́ть чи не так. **Должно быть** – певно, мабу́ть, мабу́ть чи не... [Він мабу́ть чи не ходив туди – он должно быть ходил туда]. **Стало быть** – значить, виходить, отже. **Быть посему** – так має бути. **Быть после кого** – поста́ти по ко́му. [Маю все те зіставити дру́гому, хто поста́не по мені (Еккл.)]. **Как быть человек** – як-слід людина. **Будь добр, будьте добры** – будь ласка, будь ласкав, будьте ласкаві. **Да будет** – хай буде. **Было да сплыло** – було та загуло, було та за водою пішло. **Будь что будет, была не была** – що буде, те й буде. **Кто бы ни был** – хоч-би хто був, хто-б був-не-був. [Хто-б був-не-був батько, а все-ж він батько (Свидн.)]. **Как бы там ни было, как бы то ни было, что бы там ни было** – хоч-би що там було, будь-що-бу́дь. **Не тут то было** – та ба, годі. **Чтоб тебя здесь не было** – щоб твій і дух тут не пах, щоб тво́го й дүху тут не було. **Пока ещё что будет** – поки там ще до чо́го дійдеться. См. *ещё Будет* (довольно), **Будучи**.

Бытьё – буття. **Житьё-бытьё** – життя-буття, житов'я.

Быча́тина – воловіна, бичина, волове м'ясо.

Быча́чий и бы́чий – 1) буга́чий, буга́в (-єва, -єве); 2) воло́вий (см. **Бык**). [Воло́вий віз. Волова шкура].

Бычи́ться – диві́тися як бик, пруча́тися як бик, бико́м става́ти.

Бычо́к – 1) см. **Бык**; 2) зоол. (*рыба*) пічка́р (*р. -ра*).

Быю́щий – 1) битний. [Ра́на од битної зброї]; 2) різкий (ко́лір); 3) кипучий. [Кипуче нафто́ве джерело].

Быю́щийся – биткий, хрумкий. [Шкля́ний по́суд – биткий].

Бю́джет – бю́джет. **-етный** – бю́джетовий.

Бюллете́нь – бюллете́н(ь).

Бю́ргер – бю́ргер.

Бюро́ – бюро. *Справочное, информационное бюро́* – інформаційне бюро́; (*комитет, правление какого-л. об-ва, учреждения*) *віділ (галицк.)*; (*член бюро комитета, правления*) *виділовий (галицк.)*.

Бюрократ – бюрократ. **-ти́зм** – бюрократизм, бюрократство.

Бюрократія – бюрократія.

Бюрократи́ческий – бюрократичний.

Бюст – бюст, погруддя. [Гіпсовий бюст Кобзаря. Вона підняла голову й випнула свій бюст. Мармурові погруддя М. Лисенка та Шевченка].

Бязь – бавовняне полотно (середньо-азійського виробу).

Бю́стовый – бю́стовий.

Бя́ка (*детск.*) – бе́ка, ля́ка, (*резче*) ка́ка. [Бе, яка ляка!]

Бя́ша, бя́шка – баранчик, ягнятко, бірочка.

В – 1) (*с винит. падеж. для означения движения, на вопрос: куда?*) *в или у (ув, уві) (с вин.), до (с род.), на (с вин.)*. [Іди в світлицю, кинь у комору, вскочити уві щось, скочив ув амбар]. *Еду в город, в Киев* – їду до міста, до Київa. **В руки** – до рук. **В церковь** – до церкви. *Поехал в деревню* – поїхав на село́; 2) (*с винит. падеж. для означения перехода из одного состояния в другое и в других отвлечен. значен.*) *в, у (ув, уві), на (с вин.), до (с род.) и др.* [Взяли в салдати. Не вдавайсь у тугу (в любові). Віра в себе]. *Обратиться в лгуна* – перевернутися на брехуна́ (*также: в брехуна́*). *Обратиться в пар* – взятися парою. *Вступить в бой, в разговор* – ста́ти до бою, до розмови; 3) (*с винит. падеж. для указания цели, назначения и т. д.*) *по укр. чаще всего на с вин. пад. В дополнение, в знак, в доказательство, в шутку* – на до́даток, на зна́к, на до́від, на жа́рт. *Но также: до, з (с род.), за (с вин.)*. **Во внимание принять** – до ува́ги взяти. **В наказание** – за ка́ру. **Вменить в вину** – поставити за вину́. **Во внимание к чему-л.** – з ува́ги на що. **Поставить в пример** – поставити за зразо́к. **В память** – на не́забудь; 4) (*в длину, ширину, толщину, глубину*) *завдовжки, завши́ршки, завто́вшки, завглибшки, или: удовж, ушир, утовш, углиб. В величину* – завбі́льшки, убі́льшки. *Во весь рост* – на ввесь (на цілий) зріст. *Груз в десять пудов* – ва́га на десять пудів. *Пьеса в трёх действиях* – піеса на три дії. *Здание в три этажа* – будинок на три поверхи; 5) (*с вин. для обозн. образа действия*) *у[в], на, на в[у] (с вин.)*. **В розницу, в присядку, в карты** – в ро́здріб, навпрі́сядки, у ка́рти. **В клочки** – на шма́ткі. **Во все лопатки, во всю ивановскую** – на всі за́ставки. **Во всё горло** – на всі за́води *и т. д.*; 6) (*с вин. пад. для обозначения времени, на вопрос: когда?*) *по укр. иногда также ставится в (у, ув) с вин., напр, у вівторок; но часто просто родит. падеж: в тот день, в ту ночь, в обеденное время* – того дня, тієї но́чі, обі́дньої доби *и т. д.*; *кроме того, часто ставят предл. під (с вин. п.) и за (с род.): в обеденное время, в хорошую погоду* – під обі́дню добу́, під до́бру годинку *и т. д.* **В наше время, в старину** – за на́шого ча́су (за на́ших часів), за старовини. **Во время чего-л.** – за чо́го, під час чо́го: за царюва́ння Неро́на, за Неро́на, під час війни́; *иногда став. один твор. пад.: в ночную пору* – нічно́ю добо́ю; **в последнее время** – о́станніми ча́сами. **В полночь, в полдень** – опівно́чі, опівдні, об обі́дній порі́. **В срок** – сво́го ча́су, вча́сно. *За с твор. пад.: в третий раз* – за трети́м разо́м. *Два рубля в месяц* – два ру́блі на місяць. **В ту пору** – на ту пору́; 7) (*с вин. пад. на вопрос: во сколько времени?*) *по укр. став. предл. за с вин. пад.: в одну зиму* – за одну́ зиму́; 8) (*с вин. пад. для обознач. сходства*) *по укр. также в (у, ув и т. д.) с вин.: в отца пошел* – в ба́тька вда́всь; 9) (*с местным пад. для обознач. места, на вопрос: где?*) *в, у (ув), также с местн. пад.: в хаті, в місті, у воді. Также* – на *с местным, напр.: на селі, на місті. Та же конструкция с обозначением состояния и различн. отношений передается по укр. разнообразно: в мыслях* – на думці, на мі́слі; **во сне** – уві сні́; **в беде** – під лиху́ годину́, при лихій годині́; **в здоровом уме** – при здоро́вім (-вому) ро́зумі, при ста́рості, при бі́дності; *что мне в вас?* – що мені по вас? **в этом отношении, во всех**

отношениях – з цього погляду, з усякого погляду, всіма сторонами; **в пяти верстах** – за п'ять верстов *и т. д.*; 10) (*с предлож. падеж. для обознач. времени*) в (у, уві) *с предлож.*, о (*с предл.*) за (*с род.*), під (*с вин.*) *или просто родит. пад.*, *напр.*: **в мае месяце** – у травні; **в пятом часу** – о п'ятій годині; **в прошлом году** – минулого року; **в печальном веке** – під сумний вік, за сумного віку.

Вабельщик, *охот.* – вабець (*р.* -бця), вабник, прина́дник.

Ва́бик, *охот.* – ва́бик, (ловецька) дудочка (або піщик), сюркало.

Ва́било, *охот.* – вабило, ваба.

Ва́бить, *охот.* – ва́бити, ма́нити, прина́джувати.

Ва́бление, *охот.* – ва́блення, прина́джування.

Вава́канье – 1) (*птичий крик*) хававкання, перепелікання, підпідьомкання; 2) верзіння, верзякання, блягузкання, пліскання.

Вава́кать, вава́кнуть – 1) (*о кричащей птице*) хававкати, (*сов.*) хававкнути; перепелікати, перепелікнути; 2) верзти, зверзти, бо́вкати, бо́вкнути, верзякати, блягузкати, пліскати.

Вавилонистый – закрутастий, кривий, кручений, покручений.

Вавило́ны – покручена дорога, манівці; (*каракули*) писульки-кривульки, базгранина, ригування, грамузляння. *Выводить (писать) вавилоны* – то́читися (про п'яних), пи́сати (ногами) мисліте.

Вавка, *дет.* – ва́ва, ва́вка.

Ва́га – 1) (*весы*) ва́га, терези́, ва́жниця; 2) (*рычаг*) підойма, підва́га, ва́жниця; 3) (*часть экипажа*) штельва́га, стальва́га.

Вагенбу́рг – військовий обі́з (*р.* обо́зу), військовий та́бір (*р.* -бору).

Вагенме́йстер – обо́зний; вагма́йстер (*р.* -тра).

Ваго́н – ваго́н (*р.* -ну).

Вагоне́т – вагонета́, вагонетка́, вагончик.

Вагонный – вагоновий.

Вагра́нка – го́рно, го́рен (*р.* -рна), вагра́нка.

Вади́ть – ва́дити, на́дити.

Ва́дья (*озеро, окно в болоте*) – вікни́на.

Ва́женка – сами́ця лапландського о́леня, олені́ця.

Ва́живать, -ва́ться – ча́стенько во́дити, ча́стенько во́зити. *Он ва́живался* – його́ ча́стенько во́дили (во́зили). **Ва́живаться с кем-л.** – во́дитися, зна́тися з ким, во́зитися, во́ловодитися з ким, па́нькатися ко́ло ко́го.

Ва́жничанье – пища́ння, велича́ння, (*вульг.*) пиндю́чення, бундю́чення.

Ва́жничать – пиша́тися, пишні́тися, велича́тися, не́стися, не́стися ви́соко (вго́ру), не́сти себє́ ве́лико, зано́ситися; (*вульг.*) п(р)и́ндитися, пиндю́читися, бундю́читися, гинди́читися, бри́шкати; (*хорохорясь*) горо́житися.

Ва́жно – 1) (*спесиво*) пи́шно, з-пи́шна, бундю́чно; 2) (*с достоинством*) пова́жно, ве́лично; 3) (*имеет значение*) ва́жно, ва́жливо, хо́диться за (про) що. [За це мені й хо́диться (Звиногор.)]. *Это не ва́жно* – це мало́важно, це пу́сте, ме́нше з тим, байду́же.

Ва́жность – 1) (*спесь*) пи́шність, пи́ха; (*вульг.*) бундю́чливість, пиндю́чливість (*р.* -вості), при́нда; 2) (*большое начение*) ва́га, ва́жливість, пова́жність, значні́сть; (*степенность*) пова́га, величні́сть. *Велика ва́жность!* – ве́лика ва́га! ве́лика мо́ція! овва́! ве́лике ді́ло опе́ньки! *Что за ва́жность!* – що за ва́жниця! *Иметь (возьметь) ва́жность* – ва́жити, зава́жити. *Придавать, придать ва́жность* – надава́ти (*сов.* на́дати) ва́ги [ва́гу] чо́му.

Ва́жный – 1) (*спесивый*) пи́шний, пи́хатий, ве́личний, бундю́чний, пиндю́чливий, пиндю́чний, вельбу́чний, дебі́льший; 2) (*имеющий значение*) ва́жливий, ва́жний, пова́жний, значний. *Важная особа* – ва́жна (ве́лика) о́соба, ве́ликої ру́ки лю́дина; (*иронич.*) – (ве́лика) ця́ця. *Быть ва́жным (иметь значение)* – ва́жити, зава́жувати. [Це ба́гато ва́жить].

Оказаться важным (возьмет значение) – заважити. *Разве для меня важно* (сделать что-л.)? – хіба мені дорого (щось зробити)?

Важня – важня.

Ваза – ваза, ум. вазка.

Вазелин – вазелін (р. -ліну).

Вазон – вазон (р. -ну).

Вайда, бот. – синячник.

Вайя – вая, папоротьове бадилля. *Неделя вайй* – вербний тиждень (р. тижня).

Вакансія – вакансія, вільне (гуляще, упале) місце.

Вакантный – вільний, вакантний, ваканцовий, гулящий, порожній. **Вакантная должность** – вільна посада. **Вакантный участок земли** – гулящий одруб. *Остается вакантным* – вакувати, -ся, гуляти, порожнювати.

Вакация, вакации – вакації, (летние) канікули.

Вакационный – вакаційний, вільний (від праці, науки і т. и.).

Вакса – вакса. *Чистенький, нечищенный ваксой сапог* – ваксований, неваксований чобіт. *Сапог, что чистится ваксой* – ваксовий чобіт.

Ваксить – ваксувати, терти ваксою.

Ваксовый – ваксовий.

Вакханалия – бакханалія.

Вакханка – бакханта, бакханка.

Вакхант – бакхант.

Вакхический – бакхічний.

Вакцина – вакцина; (коровья) коров'янка; (телячья) теляча віспа, вісп'янка.

Вакцинация – вакцинація, вакцинощепіння, вакцинощеплення, щеплення вісп'янки.

Вакцинировать – вакцинувати, щепити (прищеплювати) вакцину.

Вакшение – ваксування.

Вал – 1) (волна) бурун, вал; 2) (земляная насыпь) окіп (мн. окопи), вал, окопище, (увелич.) окописько; 3) (вращающийся цилиндр) вал, (блок) баран; (вал с зубчаткой) накрутка; (в ткацком станке) навій (р. -вою). **Валом (вальмя)** валить – плавом плисти, як плав пливé, йти, товпом товпитися.

Валанда – млявий, длявий, копотун, маруда. Срв. **Медлительный**.

Валандание – 1) гаяння, баріння, валандання; 2) швендяння, хиліяння, валасання, гайнування (часу), байдиківання.

Валандаться, проваландаться – 1) марудитися (промарудитися), воловодитися (провооловодитися) коло чого, мляво копатися коло чого, баблятися з чим, валандатися; 2) швендяти, тинятися, хилятися, валасатися, байдкувати, байдкувати, (пробайдкувати), гайнувати (час), (прогайнувати), бавити, пробавити (час).

Валах – волох, (ж. р.) волошка.

Валахия – Волощина.

Валахский – волоський.

Валёж (надёж, мор на скот) –дох, пошесть (р. -шести).

Валёжник – лом, вітролом, ламань (ж. р.) (р. -ни), вивернениця (гал.), ломаччя, сушня, сушняк, суш (р. -ши); (мелкий) трус(ок), (тонкий) хмиз, (выброшенный водою) бережняк.

Валёжный. -ный лес – звалене на землю сухе дерево чи гілля. См. **Валёжник**.

Валёк – 1) (для стирки) прац, праник, пральник; 2) (для катания белья) рубель (р. -бля); 3) (часть экипажа) орчик, барок (р. -рка); 4) (часть весла) держак; 5) (вращающийся цилиндр) валок (р. -лка), валик, валець (р. -льця). *Бить вальком* (бельё, полотно) – прачити, прачувати.

Валенец, см. **Валенок**.

Ва́ленчик, см. **Ва́ленок**.

Ва́ленок, мн. ч. **ва́ленки** – повстя́ники, повстя́ки, ва́лянці, ке́нді.

Ва́лений – ступо́ваний [Ступо́ване сукно́], ва́ляний.

Ва́лериана – валері́яна. *Настойка (капли) из -а́ны* – валері́янка.

Ва́лет – ніжник, хлап, хлопа́н, хвилька, хвиль. *Черво́нный ва́лет* – 1) черво́вий ніжник; 2) дури́світ, спритний шахра́й, шу́лер.

Ва́лец, см. **Ва́ле́к**.

Ва́лик – *уменьш. от Вал.* [Вало́к у музика́льному інструме́нті].

Ва́ликообразный – вальцо́ватий.

Ва́лильня, см. **Ва́ляльня**.

Ва́лить, ва́ливать – 1) (*повергать*) ва́лити (на землю), ва́ляти, зва́лювати, ве́ргати. [Зва́ли́в його до-до́лу]; 2) (*набрасывать на одно место землю и т. д.*) накида́ти, насипа́ти, висипа́ти. [Висипали вал]. *Он всё ва́лит вме́сте* – він усé накида́є (пха́є, паку́є) до одніє́ї ку́пи; 3) (*итти массой*) су́нути, ри́нути, ва́лити, ва́литися. [Нава́лило сні́гу]. *Народ ва́лом ва́лит* – народ як плав пливе, плавом пливе, хмаро́ю су́не (ри́не, йде); 4) (*о дыме, паре*) шуга́ти, буха́ти, пу́трити, пе́рти. [Па́ра буха́є]; 5) (*сваливать вину*) зве́ртати на ко́го, зва́лювати, скида́ти. [Не зве́ртай на люде́й, коли сам нашко́див].

Ва́литься – ва́литися, ва́лятися, па́дати. *Всё у меня из ру́к ва́лится* – все мені з ру́к па́дає, нічо́му ра́ди не мо́жу да́ти, ніщо́ в ме́не ру́к не держа́ться. *На бедного Макара шишки ва́лятся* – на похи́ле дере́во й ко́зи ска́чуть.

Ва́лка – 1) (*сваливание*) зва́люванн́я, ва́лі́ння, (*в груды*) грома́дженн́я; 2) (*рубка леса*) руба́ння, ви́руб; 3) (*сбивание шерсти*) ва́ля́ння; 4) си́льна юрба́, на́товп, тиск, (*с дракой*) бійка́.

Ва́лкий – хи́бкий, переки́дистий, переки́дький, хиткий, хитли́вий.

Ва́лко – хи́бко, хиба́ючись, переки́дисто.

Ва́лкость – хи́бкість, переки́дистість, хиткі́сть, хитли́вість.

Ва́лово́й – гурто́вий, огу́льний. *-во́й до́ход* – си́рий (гурто́вий) прибу́ток.

Ва́лом, см. **Вал**.

Ва́лообразный – валува́тий.

Ва́лошить – ва́лашити, ви́кладати, чи́стити (каба́нця), заве́ртати (буга́я, жеребця́), ле́гчити.

Ва́лторна – ва́льдго́рн, ва́льторня́, ріжо́к (р. -жка́).

Ва́лу́й – 1) (*гриб*) ва́лу́й; 2) ва́йло́, ва́лю́ка, ле́жень (р. -жня́).

Ва́лу́н – (ка́мінець)-на́метень (р. -тня́), кругля́к.

Ва́лу́х – ва́лах.

Ва́льго́тно, см. **Во́льго́тно**.

Ва́льго́тний, см. **Во́льго́тний**.

Ва́льдшне́п – солу́ква, слу́ква, сло́нь, (*м. р.*), сло́нька, сло́мка, ва́люшенъ (р. -шня́), ва́люш.

Ва́льмя́ (Ва́лом), см. **Вал**.

Ва́льный ле́с – зру́баний лі́с, дере́вня.

Ва́льня, см. **Ва́ляльня**.

Ва́льс – ва́льс (р. -су).

Ва́льсирова́ть – ва́льсува́ти.

Ва́льц – ва́лець (р. ва́льця́), ва́ло́к (р. -лка́).

Ва́льцо́вый – ва́льцо́вий.

Ва́льщик – накла́дач.

Ва́ля́жный – ми́цно зро́блений, маси́вний.

Ва́лю́га – ва́йло́, ва́лю́ка, ле́жень (р. ле́жня́).

Ва́лю́та – ва́лю́та. **Ва́лю́та ве́кселя** – ве́кселева ва́лю́та, ва́ртість ве́кселя.

Ва́ляльни́й – ва́лю́шний, шапова́льський. **Ва́ляльни́й про́мысел** – шапова́льство.

Ва́ляльня – ва́лю́ша, ва́лю́шня, ва́лю́шник, шапова́льня.

Валя́льщик – шаповал, вовняр (р. -ра).

Валя́ние (сукна) – валяння, товчіння; (промысел) шаповальство. *Быть в валя́нии* – вали́тися.

Валя́ный, см. **Валеный**.

Валя́ть, ва́ливать – валяти, качати; (хлеб, тесто, глину) качати (корж), ви́качувати, мі́сити (діжу), ви́робляти; (сукно, шерсть) валити, валяти, обвалювати, пихати; (делать наскоро) валяти, ляпати, мазгати; (д. стремительно) шкварити, затина́ти, витина́ти. **Валя́й!** – шквар! кача́й-валя́й! **Валя́ть дурака** – дурня кле́йти.

Валя́ться, ва́ливаться – валятися, качатися, (о постели) ви́лежуватися, ви́качуватися, кача́тися, п'явчитися, (о животном в грязи) барложі́тися, ковба́нитися.

Валя́щий – валя́щий, валя́ющий.

Вампі́р – 1) упір (р. -ря), (увелич.) упиря́ка, вампі́р; 2) кажан-вампі́р.

Вана́д, вана́дий, хим. – вана́дій. Гру́ппа **вана́дия** – вана́дники. **Вана́диева кислота** – вана́дійна кислота.

Ва́нда – (велика) ве́рша.

Ванда́л – вандал, руї́нник.

Ванда́лизм – вандалство, вандалі́зм, руї́нництво.

Вандовщи́к – рибалка, що ловить «вандою».

Вани́ль – вані́ля (р. -лі).

Вани́льный – вані́льовий.

Ва́нна – ва́нна, купі́ль (м. р.) (р. купе́лю), купе́ля (ж. р.) (р. -лі); *серные ва́нны* – сірча́ні купе́лі; (только о сосуде) купі́льник, купі́льниця.

Ванны́й – ванний, ванновий.

Ва́нты – ва́нти.

Ва́нька – погане́нький ві́зник, збі́ржаничо́к (р. -чка).

Вап – 1) лю́брика, лю́брик (черво́на глі́на); 2) ба́рва, фа́рба.

Ва́пить – краси́ти, фа́рбувати.

Ва́р – 1) (зной) спе́ка, ва́р, сква́р; 2) (кипяток) кі́п'яч (р. -чу́), окрі́п (р. -ро́пу), ва́р; 3) ше́вська смола́. *Точно ва́ром обдало* – наче прі́ском сипну́ло.

Вара́кать, см. **Вараксать**.

Вара́кса – парта́ч, таля́пало, ба́зграч.

Вара́ксать – ба́зграти, парта́чити, (о плохом письме) дра́пати, ригува́ти, грамузля́ти.

Ва́рвар – ва́рвар; (*жестокий в.*) азі́ят, песи́головець.

Ва́рваризм – ба́рбаризм (р. -му).

Ва́рварка – 1) ва́рварка; (*жестокая*) азі́ятка, песи́голови́ця; 2) (раст.) свирі́па.

Ва́рварски – по-ва́рварському.

Ва́рварский – ва́рварський.

Ва́рварство – ва́рварство; (*жестокое*) азі́ятство.

Ва́рган – (дуже примі́тивна) лі́ра, зуба́нка.

Ва́рганить – 1) ци́гикати, бри́нькати, тили́кати (на скри́пку, то-що); 2) ве́рзти (нісе́нітницю), блягу́зкати, ве́рзкати; 3) (*делать плохо и наскоро*) – парто́лити, капа́рити, робі́ти аби́-як.

Ва́рево – ва́риво.

Ва́режка и **ва́рега** – (вовня́на) рукави́ця, плеті́нка.

Ва́ренец – ря́жанка, пря́жанка, ко́лотуха.

Ва́рение – 1) ва́ріння, готува́ння (ї́жі); (в пословицах) ва́рило. [Ва́рило ба́бу поста́рило], ва́ра. [Тут ні ва́ри, ні па́ри]; 2) (*пищеварение*) тра́влення.

Ва́реники – ва́реники.

Ва́ренуха – ва́ренуха.

Ва́ре́ный – 1) ва́рений; 2) (*истомлённый человек*) зва́рений, ва́рений.

Ва́рење – 1) ва́рення, конфі́тура, (вульг.) ва́ре́ня (ж. р.), (*мало сладкое густое или*

- растёртое*) повидло; 2) *см.* **Варёние, Варка.**
- Варея** – куховарка, вариха.
- Вариант** – варіант, відміна.
- Вариация** – варіяція, відміна.
- Вариво**, *см.* **Варево.**
- Варийровать** – варіювати, надавати різних тонів, відмінити.
- Варить, варивать, сварить** – 1) варити, (*сов.* зварити); 2) (*о желудке*) травити, перетравлювати; 3) (*безл.*) **варит** – (сонце) пече, палить, шкварить, день скварний, скварно; 4) (*стряпать*) варити, готувати; (*слишком изобильно*) розварюватися, розваритися. *См.*
- Варёный.**
- Вариться, свариться** – 1) варитися, зваритися; 2) (*о пище в желудке*) травитися, перетравитися. *Молоко сварилось* – молоко скипілося.
- Варка** – варіння, (*стряпанье*) готування, варня, перевари, вариво. [Хіба в нас великі перевари?]. *Хватит на одну варку* – буде на один вар.
- Варки** – полудрабки.
- Варкий** – варистий.
- Варнак** – варнак.
- Варница** – варниця, солеварня.
- Варный** – варний.
- Варня** – варильня, медоварня, пивоварня, бровар, броварня, солеварня.
- Варовина**, *соб.* **Варовье** – дратва (насмолена).
- Варок** – загін (*р.* загону), баз. [Воли на базу стоять].
- Варрант**, *торг.* – варант.
- Василёк**, *бот.* – 1) (*Centaurea*) волошка, блават, блаватка; 2) **василёк душистый** (*базилика*) – васильок (*мн.* васильки), пахучий васильок, базилика; 3) **васильки рогатые** (*Delphinium*) – сокирки, сорочі коники, комарові носики, косильки.
- Василёчек** (*ум.*), *см.* **Василёк.**
- Василиск** – василиск.
- Василок** – (церковне) кропило.
- Васильев вечер** – меланки, кутя перед Новим Роком.
- Васильковий** – волошковий, блаватний, васильковий, сокирковий.
- Вассал** – васал, васаль, (*данник*) голдівник. *Быть вассалом* – васалювати, (*платя дань*) голдувати кому.
- Вассальский, -льный** – васальський, -льний, голдівничий. **Вассальная зависимость**, *служба* – васалювання, голдування, голдівництво комусь.
- Ва́та** – ва́та, бавовна, (*в думах*) ба́вина.
- Ватага** – 1) ватага, гурт (*ум.* гурток), купа, (*стая*) згряя; (*только о стаде*) отара, шматок; 2) (*артель*) артіль (*р.* -іли), ватага (рибальська, то-що); валка (чумацька).
- Ватажиться** – громадитися, купчитися. *Птицы ватажатся в путь* – птахи збираються згряями в дорогу (щоб одлетіти).
- Ватажник** (*член ватаги*) – ватажанин.
- Ватажный** – ватажний, гуртовий.
- Ва́тер-клозет** – ва́тер-клозет, (промивний) відхідок.
- Ватерлі́нія** – ватерлі́нія, водокрес.
- Ватерпа́с** – ватерпас, ґрунтавага, середвага, важок.
- Ватерпасный** – ватерпасний.
- Ватика́н** – Ватика́н.
- Ватло́чек**, *см.* **Василёк.**
- Ва́тний** *или* **Ва́точный** – 1) ва́тний, бавовнянний; 2) (*подбитый ватой*) ва́тований. **Ва́тня**

одежда – ватянка.

Ватрушка – пиріжок із сиром, (*приблизительно*) мандріка, мнішки.

Вафельница – форма на вафлі.

Вафля – вафля (*р.* -лі).

Вахлак – 1) (*шишка, нарост*) гуля, гургуля, бурбуля, моргуля; 2) (*увалень*) вайло, вахлай, вахло, вахлак, чвайлай, товпига, тюхтій; (*мужиковатый, неотёса*) мугір, мугиряка, гевал.

Вахлаковатый – вахлаоватий. *См. Вахлак.*

Вахлячка – 1) (*неловкая, глуповатая*) тюхтійка, вахлайка, дурёпа; 2) (*растение*) дід, дідовник, дрябчак.

Вахляй, см. Вахлак 2.

Вахляние – роблення абі-як, базграння, партачення, партачня, партолення.

Вахлять – робити абі-як (недбало), базграти, партачити, партолити.

Вахмістр – вахмістр, вахмаїстер, старший підофіцер у кінноті.

Вахта, мор. – вахта, сторожа, варта.

Вахтенный – ваховий (*р.* -вого).

Вахтер – вахтер, вахтар (*р.* -ря), вартівник.

Ваховник (*раст.*) – латаття.

Вахтпарад – вахтпарада.

Вачик – сакви (*р.* -ков).

Ваш – ваш, -ша, -ше; (*редко*) ваший, ваша, ваше; (*вашиеский*) васький. *Пусть будет по вашему* – нехай ваше зверху буде.

Вашгерд – вашгерд, обмивальня, мійниця.

Вая, бот. – вая. **Вая бесплодная** – язичник. **Вая плодоносная** – без'язичник.

Ваяло – різак, різець (*р.* різця), долітце.

Ваяльный – різбарський, різбярський, сніцерський, сницарський.

Ваяние – різба, різбарство, різбярство, сніцерство, сницарство. *Заниматься ваянием, см. Ваятель.*

Ваятель – різбар (*р.* -ря), різбяр, сніцер, сницар (*р.* -ря). *Быть ваятелем, заниматься ваянием* – різбарити, різбярити, сницарити, сницарювати.

Ваятельный, см. Ваяльный.

Ваять – різбити, різбувати, вирізувати, вибивати, виливати (*из металла, гипса*).

Вбег – 1) (*вбегание*) вбігання; 2) (*вбежание*) вбіг, впад, вскочення.

Вбегать, вбегивать, вбежать – вбігати, вбігти, впадати, впасти, вганятися, увігнатися, вгнатися; (*вульг.*) шморгнути в щось (*юркнуть*); (*один за другим*) повбігати. [Москалі увігналися в корчму. Вона впала до світлиці. Вбіг у хату].

Вбегаться – звикнути бігати, наломитися бігати, оговтатися в біганні, вбігтися.

Вбеле – набіло, начисто.

Вбивание – вбивання, забивання, вганяння, заганяння, всаджування, устромлювання, застромлювання.

Вбивать, вбить – вбивати, вбити, забивати, забити, вганяти, увігнати, заганяти (*и загонити*), загнати; (*последовательно*) позабивати, позаганяти. [Загнала клин у колоду. Увігнав палю в землю]. **Вбивать, вбить в голову кому-л.** – втовкмачувати, втовкмачити комусь у голову, вкинути кому в голову. **Вбить себе в голову** – убгати собі в голову, взяти собі думку, в голову забрати. **Вбивать клинья** – заганяти клинці, клинцювати. **Вбивать клинья для скрепления** (*напр. топора*) – плішити (сокиру).

Вбиваться, вбиться – вбиватися, вбитися, заганятися, загнатися. [Клин загнався у колоду. У землю вбивсь]. **Вбиваться, вбиться в милость кому-л.** – підходити, підійти під чиюсь ласку, запобігати, запобігти чиїсь ласки.

Вбивка, см. Вбивание.

Вби́рание – вби́рання в себе, втя́гання в себе, всиса́ння, всичува́ння, всмо́ктування чо́го, всяка́ння чо́гось у себе, просяка́ння чим-небу́дь.

Вби́рать, вобра́ть – вби́рати, у́брати, уві́брати в себе, втяга́ти, втягті́ в себе, всяка́ти, всякнути в себе, впи́вати, впи́ти в себе, усмо́ктувати, всмокта́ти, всиса́ти, уві́ссати, всичува́ти в себе, просяка́ти, просякнути чим, наби́ратися, набра́тися чо́го. [Письме́нник всичує в себе картину сме́рти. (Коцю́б.). Втяг у себе пові́тря. Суха́ земля́ впи́ває в себе во́ду. Просяка́ти ду́хом скептици́зму. Наби́ратися нови́х по́глядів].

Вби́раться, вобра́ться – вби́ратися, уві́братися, вбра́тися; (*тайно*) в[за]крада́тися, в[за]кра́стися; (*всасы́ваться*) всмо́ктуватися, всмокта́тися, всиса́тися, всичува́тися, всяка́ти, всякнути. [За́раз у світли́цю вбра́вся (Рудч.). Вода́ вби́рається (всяка́є, всмо́ктується) в землю. Злоді́ї закра́лися до ко́мори].

Вби́рный, вби́рающий – вби́рущий, берки́й, напівчиви́й.

Вби́ть, см. Вби́вать.

Вби́тый – вби́тий, заби́тий, за́гнаний у щось.

Вбли́зи – 1) (*наречие*) поблизу́, побли́зько, бли́зько, збли́зька; (*реже*) ко́ло бли́зу. [Поблизу́ стояли ви́шні. Побачу́ тебе́ збли́зька. Ко́ло бли́зу шука́в коня́]; 2) (*предлог*) поблизу́ чо́го, бли́зько чо́го, недале́ко чо́го. [Поблизу́ ха́ти. Бли́зько ворі́т. Неле́ко шко́ли]. **Вбли́зи** *находя́щийся* – побли́зький.

Вбра́сывание – вкида́ння.

Вбра́сывать, вбро́сить – вкида́ти, вки́нути, (*швыряя*) вверга́ти, вмета́ти, вметну́ти, (*шутливо* – *валить без толку*) втараба́нити, вти́рити, (*одно за другим*) повти́рювати. [Втарабанила вона́ в ді́жу і житнього́ борошна. Ути́рив у крини́цю геть усю́ сіль].

Вбра́сываться, вбро́ситься – вкида́тися, вки́нутися.

Вбро́д – бро́дом. [Іти́ бро́дом], у-бри́д, бри́дьма. *Переходить вбро́д* – брести́ рі́чку (че́рез рі́чку), перебро́дити, перебро́джувати, (*сов. перебрести*), (*поочере́дно*) поперебро́джувати. *Пойти вбро́д* – побрести́ (че́рез во́ду). *Обойти вбро́д* – оббрести́. *Отойти вбро́д* – відбрести́. *Иду́щий вбро́д* – бреді́ць (*р. бредця́*).

Вбро́сить, см. Вбра́сывать.

Вбро́шенный – уки́нутий.

Вбри́згивать, вбри́знуть – убри́зкувати, убри́знути, упі́рскувати, упі́рснути, упорс(ь)кувати, упорснути.

Вбри́знутый – убри́знутий, упі́рсканий, упорсну́тий.

Вва́живать – при́звичаювати, спона́джувати до чо́го; (*обучать упражнением*) вправля́ти у щось. [Діте́й у ремі́ство вправля́ти (Кул.)].

Вва́ленный – вки́нутий; (*без толку*) вти́рений, (*шутливо*) втараба́нений.

Вва́ливать, вва́лить – 1) *см. Вбра́сывать*; 2) зава́лювати, зава́лити. [Йому́ зава́лили сот кі́лька рі́зок].

Вва́ливаться, вва́литься – 1) ува́лювати, ува́лити, ува́люватися, ува́литися, вкида́тися, вки́нутися, упада́ти, упа́сти в щось. [Ува́лився у са́нки. Всі́ так і вва́лили в ха́ту]; (*наси́льно*) вти́ритися, (*о многих*) повти́рюватися, всу́нутися. [Всу́нувсь у чужу́ ха́ту]; 2) (*о глазах, ще́ках и т. п.*) запа́сти, запа́стися, позапа́дати, опа́сти, впа́сти. *Глаза, ще́ки вва́лились* – о́чі, що́ки повтя́гало, позатя́гало кому́-неб.; о́чі, що́ки запа́ли, запа́лися, позапа́дали.

Вва́лившийся (*глаз, щека*) – запа́лий, ямкува́тий. [Запа́лі (позапа́дали) о́чі].

Введе́ние – 1) запрова́дження, впрова́дження, заведе́ння (ново́го ла́ду, зако́нів, і т. ін.).

Введе́ние в действо́е (*в силу*) како́го-л. зако́на – нада́ння чинно́сти (си́ли) якомусь зако́нові.

Введе́ние в жи́знь како́го-л. меро́приятия – запрова́дження в жи́ття яко́гось за́ходу, переведе́ння в жи́ття. **Введе́ние кого́-л. в гре́х, в иску́шение, в оши́бку** – при́зведе́ння ко́го до грі́ха, спо́куси, по́милки. **Введе́ние во вла́дение** – уві́д у по́сідання (володі́ння), уві́дини, ув'язна́ння (*стар.*); 2) (*предисловие*) вступ, передмо́ва, пере́дне (вступне́) сло́во; 3) **Введе́ние**

во храм Богородици (21 ноября) – Уведєння, Введення.

Введенный – увєдений, завєдений, впроваджений, запроваджений.

Ввєзєнный – увєзєний, завєзєний, привєзєний.

Ввєзті – ввєзті, завєзті, (*одно за другим*) – поввєзті. [Всі ко́пи – у двір поввєзті].

Ввєк – повік, навіки.

Ввєргáние – вкида́ння, ввєргáння, вметáння, спихáння (куди́сь).

Ввєргáть, ввєргну́ть, см. Ввєрáсыва́ть. Ввєргну́ть в бєдствія – вкинути в біди, зіпхну́ти в бідува́ння, призвести до бідува́ння. [Зіпхну́ти світ у ніч вáрварства (Фран.)].

Ввєргáться, ввєргну́ться – вкида́тися, вкинутися, впада́ти, впа́сти в що.

Ввєргну́тый – вкину́тий, зіпхну́тий (куди́сь), закину́тий (куди́сь), ввáлений.

Ввєргну́ть, см. Ввєргáть.

Ввєрєние – доручі́ння, приручі́ння, повірєння.

Ввєрєнный – приручений, доручений, повірений, звірений.

Ввєржєние – ввáління, зіпхнуття́ (куди́сь) вки́нення, заки́нення.

Ввєржєнный, см. Ввєргну́тый.

Ввєритель, -ни́ца – повірець, -риця, доручитель, -телька.

Ввєрну́тый – вкру́чений, вшрубóваний. *См. Ввєрты́вать. Ввєрну́тое словечко* – вки́нуте слівце.

Ввєртка – вкру́чування, вві́рчування, ввєртáння, *сов. ввєртíння, вшрубóва́ння.*

Ввєрты́вать, -рте́ть, -рну́ть – ввєртáти, ввєрну́ти, увєртíти, вкру́чувати, вкруті́ти, (*о многих*) – повкру́чувати, (*ввинчива́ть*) – ушрубóвувати. **Ввєрну́ть слово** – ввєрну́ти, вки́нути, прики́нути слово (слівце). **Ввєрну́ть крючок** – загнути карлю́чку, закруті́ти (заплутати) справу.

Ввєрты́ваться, ввєрте́ться, ввєрну́ться – ввєртáтися, ввєртíтися, ввєрну́тися, вкру́чуватися, вкруті́тися, вкрутну́тися.

Ввєрх – вгору, догори, на-гору, горі́ (*гал.*). *Посмотри ввєрх* – подиві́ся вгору. *Пойде́м ввєрх* – ході́м на гору. **Ввєрх ногами, ввєрх дном** – догори́ ногами, шкеребе́рть, горі́ніж. **Ввєрх животом** – горі́черева́, (*вульг.*) голі́вчерева́, голі́черева́. **Ввєрх лицом** – горі́лиць, горі́знач.

Ввєрх по реке, против течения – проти́ води, у-стрі́ть води. **Ввєрх на гору (снизу к вершине горы)** – під гору. [Коняці́ під гору́ важко́ їхати: це не те, що з гори́].

Ввєрху – угорі́, на-горі́, горо́ю. [Ми живемо́ в першо́му поверсі́, а він – на-горі́, на друго́му. Горо́ю йде́ розмо́ва].

Ввєрчива́ть, см. Ввєрты́вать.

Ввєря́ть, ввєрить – звіря́ти, звірити, повіря́ти, повірити, доруча́ти, доручі́ти, прируча́ти, приручі́ти, довіря́ти, довірити. [Ти мене́ покида́єш, кому́-ж мене́ прируча́єш? (Метл.). Честь свою́ і долю́ звіря́ти кому́сь (Грінч.)].

Ввєря́ться, ввєряться – 1) (*как страд. зал. к ввєря́ть*) прируча́тися, приручі́тися; звіря́тися, звіритися, повіря́тися, повіритися, доруча́тися, доручі́тися. [Спра́ва прируча́ється (звіря́ється) певні́й людині́]; 2) (*полагать́ся на кого́*) здава́тися, зда́тися на кого́, покла́датися, покла́стися на кого́, упевня́тися, упевнитися́ на кого́, увіря́тися, увіритися кому́, звіря́тися, звіритися на ко́го. [Жі́нці́ не ввєря́йся. (Ном.). Не впевня́йся на лейстрóвих дуже́ (Кул.). Не здавай́сь на мене́ (Метл.)].

Ввєсти, -ся, см. Ввєводи́ть, -ся.

Ввєчеру́ – увє́чері.

Ввєвaть, -ся, ввєвить, -ся – вилі́тати, -ся, вплéсті, -ся, повплі́тати, -ся, заплі́тати, -ся, заплéсти, -ся, позаплі́тати, -ся. [Чо́му́ ти не ввєлетéш кі́сники? (Шевчен.). Мудрі́ сиві́зні́ позаплі́та́лися в боро́ду (Мордов.)].

Ввєвкa – вплі́тання, вплéтіння.

Ввєвной, ввєвочный – вплі́тний, заплі́тний.

Ввинченний – ушрубований, угвинчений, вкручений.

Ввинчивать, -ся, ввинтить, -ся – ушрубувати, -ся, ушрубувати, -ся, угвинчувати, -ся, угвинтити, -ся, вкручувати, -ся, вкрутити, -ся. *См. Ввёртывать.*

Ввитый – вплетений, заплетений.

Ввить, см. Ввивать.

Ввод – впровадження. **В. во владение** – увід у посідання (володіння), вводи́ни, ув'язання, ув'язини.

Вводитель – запровадник, упровадник.

Вводити, вваживать, ввести – вводити, ввє́сти, (*о многих*) повводити, заводити, завє́сти, впроваджувати, впрова́дити, запроваджувати, запрова́дити. **Вводити, ввести закон** –

запроваджувати, запрова́дити, заводити, завє́сти закон. **Вводити, ввести в жизнь** – запроваджувати, запрова́дити до життя, переводити, перевє́сти у життя. **Вводити, ввести закон в силу, в действие** – надавати, надати сили, чинности якомусь зако́нові. **Вводити, ввести (в грех, искушение, ошибку)** – призводити, призвє́сти ко́го до гріха, до споку́си, до помилки, підводити, підвє́сти, на гріх. **Вводити, ввести в заблуждение** – навівати, навїяти помилку, вводити, ввє́сти в оману, омиляти, омили́ти, змиляти, змили́ти ко́го. **Вводити, ввести в соблазн** – споку́шати, спокусіти, зраджувати, зна́дити, вє́сти (привє́сти) до споку́си. **Вводити, ввести в убыток** – доводити, довє́сти до втрати, до шко́ди. **Вводити в обман** – дурити ко́го, обдурювати ко́го, впроваджувати в обман. **Вводити, ввести во владение** – вводити, увє́сти в посідання (володіння), ув'язувати, ув'язати ко́го (в ма́єток) (*стар.*).

Вводиться, вваживаться – вводитися, заводитися, впроваджуватися, запроваджуватися, запроважда́тися. [Кони заводя́ться (вводя́ться) в подві́р'я. Запроваджує́ться (заводиться) смертна кара]. *См. Вводити.*

Вводный – вставний, приточений. **Вводное предложение (слово)** – вставне́ (приточе́не) речення (слово). **Вводный лист** – ув'язчий (вводний, уводчий) лист. **Вводная статья** – вступна́ стаття.

Ввоз – дові́з (*р. -во́зу*), приві́з (*р. -во́зу*), імпор́т. [Сьогóдні вели́кий приві́з на базáрі. Дові́з закордо́нного кра́му припинивсь].

Ввозить, -ся, ввезти, -ся – ввозити, -ся, ввє́зти, -ся, завозити, -ся, завє́зти, -ся, доввозити, -ся, довє́зти, -ся. [Завези во́за у возівню. Кінь уві́з нас у болóто. Жі́то завозиться у клу́ню. Знов довозиться (привозиться) до нас закордо́нний кра́м].

Ввозка – ввозіння, привозіння, ввезє́ння, привезє́ння.

Ввозное (ввозная пошлина) – довозо́ве, привозо́ве, (*иначе*) мі́то за приві́з (за ввезє́ння) кра́му.

Ввозный – 1) (*привезенный*) приві́зний, дові́зний; 2) (*относящийся к ввозу*) привозо́вий, довозо́вий. [Приві́зний кра́м. Приві́зна торго́вля. Довозо́ве мито. Довозо́вий лист = *ввозное свидетельство*].

Вволакивать, волочить – вволі́кати, вволо́кти, втяга́ти, втя́гувати, втягті́ у що́сь.

Вволю – досхочу́, до-во́лі, уво́лю, до-лю́бости; (*всласть*) всмак; (*достаточно*) удо́сталь, упри́пуск, упри́пуст; (*по горло, до отвала*) до-не́хочу, до-не́схочу. [Досхочу́ розкошува́в (Глі́б). Пий, їж до-лю́бости. Харчі́в, скі́льки хоч, упри́пуск да́ють].

Вворачивать, воротить – вверта́ти, вверну́ти, вверті́ти, впиха́ти, упхну́ти, втруча́ти, втру́тити, всува́ти, всу́нути; (*вкатывать*) вкочувати, вкоти́ти. **Вворотить колымагу в сарай** – укоти́ти ридва́н у возівню.

Ввязанный – ув'язаний, вплетений. *См. Ввязать.*

Ввязывать, вязать – 1) ув'язувати, ув'язати, впліта́ти, вплє́сти. [Ув'язати що́сь у то́рбу. Вплє́сти черво́ну нитку в плє́тиво]; 2) (*вовлечь*) вплутувати, вплутати, втручати, втру́тити, втяга́ти, втягті́.

Ввязываться, вязаться – вплутуватися, вплутатися у що́сь, втручатися, втру́титися,

встрявати, устряти в щось, до чого, вбиратися, убратися, увібратися у щось. [Устряв у клопітну справу. Зареклися, що зроду в таке клопітне не вберемося (М. Вовч.)].

Вганивать, см. Вгонять.

Вгиб – вдавлене місце, вдавлинка, у(ві)гну́те місце, увігнуття́.

Вгибание – вгинання, увігнуття́.

Вгибать, вогнуть – вгинати, угнати, увігнути, вдавлювати, вдавити.

Вгибаться, вогнуться – вгинатися, угнутися, увігнутися, вдавлюватися, вдавитися.

Вгладь (*гладко*) – рівно, гладко, гладенько. [Обголив голову гладко].

Вглубляться, вглубиться – заглиблюватися, заглибитися, углибати, поринати, поринути, пірнати, пірнути, занурятися, зануритися. [Занурився-поринув у невеселі думи].

Вглубь – 1) углиб, углибінь; 2) (*мера*) завглибшки. [Двоє саженів завглибшки]. **Вглубь действующий** – вглибний.

Вглядываться, -дётся – вдивлятися, вдивітись в що, придивлятися, придивітись, приглядатися, приглянутися до чого.

Вгнезживаться, вгнездиться – угніжджуватися, угніздитися, загніздитися, вмощуватися, вмоститися, вкоренятися, вкоренітися, примощуватися, примоститися.

Вгнетать, вгнести – втискати, втіснути, угнічувати, угнітити, вдавлювати, вдавити, втрючати, втрютити.

Вгон – 1) (*скота, клина и т. п.*) заганяння; 2) (*вбивка*) забивання, вбивання, вганяння.

Вгонка, см. Вгон.

Вгонять, вогнать – 1) заганяти, загонити, загнати; (*о многих*) позаганяти. [Позаганяти телята в двір]; 2) (*вбивать*) вганяти, угнати, увігнати, забивати, забити, вбивати, вбити, вгороджувати, вгородити. [Загнати клин (Конис.). Угнав його по коліна в землю (Чуб.). Мов ніж угородив у серце (Мир.)]; 3) (*в гроб, чахотку и т. д.*) доводити, довести до чого, впроваджувати, впровадити до чого. [Ой, козаченьку, впровадив ти дівчиноньку до гроба].

Вогнать что-л. в руку, ногу – підколоти чим руку.

Вгружать, вгрузить – навантажувати, навантажити, наладовувати, наладувати.

Вгребать, вгрести – вгрібати, вгребти.

Вгрызаться, вгрызться – вгризатися, вгризтися. [Вони́ (робітники́) вгризалися в жовті лани].

Вгустую – круто. [Яйце́ круто зварене].

Вдаваться, вда́ться – 1) (*врезаться*) вганятися, увігнатися, заганятися, загнатися. [У землю́ ту, мов величезний клин, вганялося далеко́ сіне море (Грінч.). Не заганяючись у велику науку]; 2) (*пускаться, предаваться*) вдаватися, вдатися, вкидатися, вкинутися. **Вдаваться в разговоры** – в речі (в балачки) ввіходити, заходити. [Не дуже в речі заходжу: розпитаюся дороги та й далі (М. Вовч.)].

Вдавить, см. Вдавливать.

Вдавление – втіснення, втіснення, втиск.

Вдавливать, вдавить – вдавлювати, вдавити, втіскувати, втіснути, втіснити, угнічувати, угнітити, (*о многих*) повдавлювати; повгнічувати. [Дайте-но пляшку сюди, я втісню затичку].

Вдавленный – втіснений, втіснений.

Вдавне – давно, спозадавна, здавна.

Вдалбливание – 1) задовбування, вдовбування; 2) втовкмачування.

Вдалбливать, вдолбить – 1) задовбувати, задовбати, вдовбувати, вдовбати. [В підва́лини він задовбує стовпи]; 2) **вдалбливать, вдолбить в голову** – втовкмачувати, втовкмачити.

Вдалбливаться, вдолбиться – 1) задовбуватися, (*сов.*) задовбатися, вдовбуватися, (*сов.*) вдовбатися; 2) втовкмачуватися, втовкмачитися.

Вдалеке, вдали – віддалекі, віддалік, віддалія. **Вдали́ от людского жилья** – відлюдно.

Вдаль – у далечінь.

Вдвигання, вдвигивание – всовування, всування, засовування, засування.

Вдвигать, вдвинуть – всувати, всовувати, всунути, засувати, засовувати, засунути, (*о многих*) повсовувати, повсувати, позасовувати, позасувати.

Вдвигаться, вдвинуться – всуватися, всовуватися, всунутися, засуватися, засовуватися, засунутися, (*о многих*) позасовуватися, повсовуватися, позасуватися, повсуватися.

Вдвижной – засувний.

Вдвинутый – всунутий, засунутий.

Вдвое – удвоє, взадвоє.

Вдвоём, нар. – удвох, удвійзі, у парі. [Тому́ добре, хто вдвох. А ми удвійзі з ба́бою сидимо́ в хаті. Все в парі та й у парі немов голуб'ята].

Вдвойне, нар. – подвійно, уподвійні.

Вдевальный – (потрібний) для просілювання, для застромлювання. **Вдевальная игла** – голка-просилячка.

Вдевать, вдеть – втягати, втягти, затягати, затягти, встромляти, встроміти, (*только о нитке, вдеваемой в иглу*) всилити, всилювати, всилити, засилити, засилювати, засилити, просилити, просилювати, просилити. [Ніяк не затягну́ нитку в голку].

Вдеваться, вдеться – втягатися, втягтися, затягатися, затягтися, застромлюватися, застромитися, всилитися, всилитися, засилитися, засилитися, просилитися, просилитися.

Вдев'ятеро – удев'ятеро.

Вдев'ятером – удев'ятьох.

Вдёжка – голка-просилячка.

Вделанный – вправлений, вроблений, (*в каменной стене*) вмурований.

Вделка, вделывание и -лание – вправлювання, -влення, вроблювання, -блення, (*в каменной стене*) вмуровування, вмуровання.

Вделывать, вделать – вправляти, вправити, вробляти, вробіти, (*в каменной стене*) вмуровувати, вмурувати. [Оцю полицю треба не прибівати, а вправити в стіну].

Вдёргивать, -гать, -рнуть, см. Вдевать.

Вдёргиваться, вдёргаться и вдёрнуться, см. Вдеваться.

Вдесятеро – удесятеро.

Вдесятером – удесятьох.

Вдeтый – втягнений, затягнений, всилений, встромлений.

Вдираться, водраться – вдиратися, вдертися, впиратися, впертися, втискатися, втиснутися.

Вдобавок – на додаток, додатково.

Вдова – удова, удовиця, (*уменьш.* удівонька, удівочка, удівічка). **Сын вдовы** – удівічєнко, удовєнко. **Дочь вдовы** – удівівна.

Вдоветь – 1) *см. Вдовствовать*; 2) (*лишиться супруга*) удовіти.

Вдовец – удівєць (*р. -вця*).

Вдовецкий – удівєцький. [Твоє – удівєцьке діло].

Вдовий, вдовичий – удовиний, удовічий, удовіцький, удівницький. [Ой талане, талане, удовіний поганій (Шевч.). Удовіча вбога лєпта. Удовіцька одежа. Удівницьке вбрання].

Вдовий дом – удовічий дім (притулок). **Вдовья часть, вдовье** – удівизна, удівина пайка (частка).

Вдовин, вдовицын – удівін, -а, -е (*р. -ного, -ної*). [Нема́ впіну вдовиному́ сїну. Вдовина́ дочка́].

Вдовица, см. Вдова.

Вдоволь – доволі, вволю, удозвіль, усмак, досить, вдосталь, удостачу, уповні, досхочу, до призволящого. [Всього́ є вдосталь (удостачу, доволі). Чого́, чого́, а сьогó уповні́ буде! (М. Вовч.)]. Наїстися усмак (досхочу, удозвіль, до призволящого). Насумуватися, наспіватися

усма́к, уволю́].

Вдовственный – (о мужчине) удове́цький, (о женщине) удови́цький.

Вдовство – удове́цтво, уді́вство. См. **Вдовствование**.

Вдовствование – удовува́ння.

Вдовствовать – удові́ти, удовува́ти. [Ся па́ні удові́є – вже три ро́ки то́му, як поховала чолові́ка (М. Вовч.). Живе́ вона́ сама́ собі́ вдовую́чи (Г. Барв.)]. **Вдовствующая королева** – короле́ва-вдова́. **Вдовствующая епархия** – овдові́ла епа́рхія.

Вдовушка – уді́вонька, удови́чка.

Вдовый – удовий, овдові́лий. *Оставитъ, сделать вдовым* – завдові́ти.

Вдогонку – наздогі́н, наздогі́нці, уздогі́нці, нагонцем за ким.

Вдод, см. **Удод**.

Вдолбить, см. **Вдалбливать**.

Вдолбленный – 1) задовба́ний, удовба́ний, (*многие один за другим*) позадовбува́ні, повдовбува́ні; 2) втовкма́чений (в го́лову).

Вдолбляжку – товкма́чем, тур(у)ко́м, сло́во в сло́во на па́м'ять.

Вдоль – 1) нар. – уздо́вж, уподо́вж, упродо́вж. [Ой іде́ чума́к уздо́вж у́лицею]. **Вдоль и поперек** – уздо́вж (уподо́вж) і впоперек, уздо́вж і вшир; 2) (*предл. с род. под.*) (у)здо́вж, упродо́вж, поздо́вж чо́го, попі́д чим, понад чим. [Поздо́вж берега. Уподо́вж шляху. Доро́га йшла попі́д лісо́м, понад рі́чкою].

Вдомёк, см. **Невдомёк**.

Вдомник – прийма́к.

Вдосталь, нар. – зовсі́м, ці́лком, геть чи́сто, вкрай. Срв. **Вдоль**.

Вдохновение – 1) надхне́ння, відхне́ння. [Поети́чне надхне́ння]; 2) (*внушение*) на́дих, навія́ння. [З бо́жого навія́ння]; 3) (*увлечение*) піднесе́ння, за́хват, надпорі́в(а).

Вдохновенно – надхне́нно.

Вдохновенный – надхне́нний, по́вний надхне́ння.

Вдохновитель – 1) нади́хач, духо́збудник, (*напыщенно*) вдо́хнові́тель, (*описат.*) живи́й ду́х, ду́ша; 2) приво́дець (р. -ві́дця), приви́дця (м. р.). [Роби́ли – ми са́ми, а він був на́шим живи́м ду́хом].

Вдохновительница – 1) нади́хачка, духо́збудни́ця; 2) приво́д(н)и́ця, приво́ди́телька.

Вдохновительный – надхну́щий, духо́збудни́й. [Надхну́ща си́ла].

Вдохновлённый – надхне́ний. [Воли́-ж мою́ надхне́ну з неба во́лю (Кулі́ш)].

Вдохновлять, -вить – 1) нади́хати, нади́хнути, на́тхнути, нади́хати. [Мо́ре надхну́ло мене́ поети́чним ду́хом (Неч.-Лев.)]; 2) додава́ти, дода́ти ко́мусь ду́ху для чо́го; 3) призво́дити ко́го до чо́го.

Вдохновляются, вдохновиться – нади́хатися, нади́хнутися, надхну́тися. [Бо́ тільки з оті́єї лю́бови вели́кої мо́жна нади́хнутися на проро́чий е́кста́з (Єфр.)].

Вдохнуть, см. **Вдыхать**.

Вдребезги – вдрі́зки, вдру́зки, на дрі́зки, [в] на дро́зки, на га́муз, на га́муз, на ка́муз, на чере́п'ячко. [Кри́ла у ві́тряку́ бу́ря вдрозки́ полама́ла. Побі́ти(ся) на га́муз].

Вдруг, нар. – 1) (*внезапно*) враз, на́раз, ра́птом, зне́нацька, на́гло, на́пруго, як сті́й, вмить. [Враз, несподі́вано, з бо́ку почу́вся бря́зкіт ру́шниць (Коцю́б.). Аж на́раз почу́вся стукі́т (Франко). Ра́птом сти́хло усé (Л. Укр.). Зне́нацька промі́ння я́сне од сну́ пробуди́ло мене́ (Л. Укр.). Ми розмовля́ємо, коли́ це як сті́й при́ходить він. Зсла́б на́пруго. По́мер як сті́й (на́гло)]; 2) (*сразу, разом*) – ра́зом, ві́дразу, враз. [Музи́ки ра́зом ста́ли, не́наче стру́ни порва́ли (Неч.-Лев.). Лаза́р прости́г руку́ до хлі́ба і враз одсе́микнув (Коцю́б.). Вся моя́ злі́сть на́ Йва́ся ві́дразу де́сь і зникла (Гри́нч.)]; 3) *как вдруг* – аж, аж гу́льк, аж о́сь, як о́сь, коли́, коли́ ра́зом, коли́ ра́птом. [Ті́льки-що поблагослови́всь ї́сти, аж та́я стрі́ла́ так і встромі́лася у пече́ню (Гр.). Сиджу́, кни́жку чита́ю. Як о́сь ба́тько: «Коза́ки!» (Тесл.). Поспі́шала в

Московщину; аж гульк зима впала (Шевч.). Сиділа увечері пізно в своїй хаті, коли у двері щось стук-стук (М. Вовч.).

Вдругорядь – вдруге, за́друге.

Вдрызг (*пьяный*) – (п'яний) як ніч, як баріло, як хлющ(а).

Вдува́льный *и* **вдува́тельный** – вдимальний, вдувальний, вдувний. **-ный прибор** – вдимач.

Вдува́ние – вдимання, вдмухування, надихання.

Вдува́ть, вдуну́ть – вдимати, вдуги (*б. вр. увідму*), вдмухати, вдмухувати, вдмухнути, надихати, надихнути.

Вдумчиво – вдумливо.

Вдумчиво́сть – вдумливість (*р. -вости*).

Вдумчивый – вдумливий.

Вдумыва́ться, вдума́ться – вдумуватися, вдуматися.

Вдуну́ть, *см.* **Вдува́ть**.

Вдыха́емый – вдиханий.

Вдыха́льник, дыха́льница – вдихальниця, вдихальний прилад.

Вдыха́ние – вдихання, надих.

Вдыха́ть, вдохну́ть – 1) вдихати, вдихнути. [Удихав у себе чисте повітря (Кониськ.)]; 2) (*в кого что: сообщать дыхание*) – вдихати, (*сов.*) вдихнути, удмухувати, (*сов.*) удмухнути в кого що, надихати, (*сов.*) надихнути кого, що чим. [Духа живого вдмухнути в приспаного історією велетня (Єфр.). Надихнути гнівом співи]; 3) (*внушить*) надихати, надихнути, надхнути кому що *и* кого чим. [Кохання мені сама вона надхнула (Крим.). Богиню людським духом я надхну (Франко)].

Веgetаріа́нец – вегетаріанець (*р. -нца*), росли́нник.

Веgetарі́зм *и* **веgetаріа́нство** – вегетаризм, вегетаріанство, росли́нне харчування, рослиноспоживання.

Веgetаціо́нный – вегетаційний. **-ная верхушка** – вершок росту.

Веда́йческий – ведійський.

Веда́ние – відання, знаття.

Веда́ть – відати що, *а теснее*: 1) знати. [Не відаю, не знаю про це]. *Знать не знаю, веда́ть не ведаю* – сном і духом не знаю; 2) завідувати, управляти, орудувати чим, доглядати що, чого. [Ці справи відає канцеля́рія *или* Ціми спра́вами завідує канцеля́рія]. **Бог весть** – бог вість.

Веда́ться – 1) знатися, мати з ким діло; 2) **-ться судом** – судитися, позиватися.

Веде́ние – відання. *Быть, находится в ведении* – перебувати у віданні, під орудою.

Веде́ние – ведіння, провадження.

Веде́рчко, -рочко – відерце, відерко, відеречко, (*деревянное*) ко́новка, ко́новочка, цебе́рчко.

Веде́рник – відерник.

Веде́рный – 1) відерний. [Віде́рна клéпка]; 2) (*мерю в 1 ведро*) відрóвий. [Відрóве баріло];

3) **Веде́рная прода́жа** – продаж на відро; 4) **Веде́рный промысел** – відерництво. **Веде́рная** – відерня, бондарня.

Ве́довство, *см.* **Во́лше́бство**.

Ве́домо – відомо, звісно, сказано. *Срв. Ко́нечно. Тебе ве́домо, что...* – ти звісний (звісна), що... *С ве́дома* – за відомом, за довіданням, за відомістю. *Без ве́дома* – без відома, без (чогось) довіду, без довідання.

Ве́домость – відомість (*р. -мости*). [Відо́мість на ви́плату гро́шей]. **Ве́домости** *мн.* – газéта, часо́пис.

Ве́домство – 1) (*отдел управления*) урядництво, офі́ція, (*руссизм*) відо́мство; 2) відання, уряд, присуд. *Состоятъ, находится в ведомстве, под ве́домством* – бути в урядництві, у відомстві, під віданням, під урядом, під присудом, підлягати кому.

Ве́домый – 1) відомий, знаний; 2) (*подведомственный*) підвідо́мний, підурядний, що

перебуває під чиймсь урядом, присудом.

Ведомый – проваджений.

Ведрено – погідно, годиняно, годяно.

Ведре[я]ный – 1) погожий, погідний, погодливий, годиняний, годяний. [Ясний погідний день. Тепле погоже (годяне) літо. Погодлива осінь]; 2) (*убранный по ведру*) годинний. [Годинне сіно].

Ведреть – розгодинюватися, вигодинюватися, розпогоджуватися.

Ведро, *мн. ведра* – 1) відро, (*деревянное*) кінва, (*большое ведро у колодца*) цебро. [Пішла по воду, відра побіла. Молодичка кароока бігла з кінвами по воду]: 2) (*мера жидкости*) відро. [Дві відрі горілки привіз]. *Мера в 3 ведра* – спуст. [Взяв спуст горілки]. *Дождь льёт как из ведра* – дощ іллє, як з рукава, як із коновки, як з-під ринви.

Вёдро – година, погода. [Стало на годині – *установилась хорошая погода, вёдро*].

Ведун – відьмур, відьмак. *См. Колдун.*

Ведущий – тямущий. *См. Сведущий.*

Ведь, *сз.* – адже(ж), таж(е), та(ж), авжеж; еге, бо. [Адже ти бачила! Таж ти бачила! Та ти-ж бачила! Авжеж ти знаєш про це! Еге ти прийдеш до нас сьогодні ввечері? Характерний справді-бо факт].

Ведьма – відьма, (*ув.*) відюха, відюга.

Ведьмовать – відьмувати, відьмити. [Старá відьма навчила й дочку відьмити].

Веер – віяло, віяльце, вахляр. [Обмахуються віялами].

Веерник – пальма-віяльниця, вахлярниця.

Веерный – 1) віяльцевий, вахлярівий. [Віяльцева пальма]; 2) віяльнічий, вахлярнічий. [Віяльніча робітня].

Вежда, *см. Веко.*

Вежливо – увічливо, звичайно, почтиво, учтиво, чємно, грєчно.

Вежливость – увічливість, звичайність, почтивість, учтивість, чємність, грєчність. [Звичайного – звичайністю вітаю, хто входе гордо – згорда зустрічаю (Куліш)]. *Из вежливости* – з увічливости, для звичайности, для годиться.

Вежливый – увічливий, звичайний, поштивий, учтивий, чємний, грєчний. *Быть вежливым* – знати звичай.

Везде – скрізь, усюди. [І тут і всюди – скрізь погано. Скрізь добре, де нас нема]. **Везде-везде** – по всіх усюдах, геть-усюди.

Вездесущий и -сущный – повсюдний, скрізь присутній, всюдисущий.

Вездесущность – повсюдність, всюдисущість. [Повсюдність і всемогутність богів].

Везение – везіння.

Везенный – везений.

Везти – 1) везти; 2) *безл. (счастливить)* – щастити, -ся, добре вєстїся, йтїся, таланїти, пайдїти (*из файдити*), фортунити, плужити. [Коли-б людам усє тїльки щастїло та таланїло, що-б тоді й на свїті було! (Кониськ.). Ми всї здоровї, й добре нам ведеться (Франко)]. *Вам в картах везёт* – вам карта йде. *Не везёт мне* – не щастить, не ведеться, не талан менї.

Везтїся – вєзтїся.

Вейка – віяння (збїжжя).

Вейник (*раст.*) – чаполоч (*ж. р.*) (*р. -чи*), чапуга.

Век – 1) (*жизнь человека*) вік. [Дай Боже тобі вік довгий]. **Век коротать** – вік вікувати. **Век прожить, изжить** – вік звїкувати. **Доживать свой век** – добувати (добивати) свого віку. **Отжить свой век** – відвікувати свій вік; 2) (*столетие*) вік, столїття, сторїччя, сторїк. **В продолжение веков, веками** – протягом віків, віками, віком. **Из глубины веков** – з далєчи віків; 3) (*эпоха*) вік и вікі, доба, час и часї. [Вік лицарства. Серєдні вікі. Кам'яна доба. Козацька доба. Старї часи на Україні]. **Относящийся к тому веку, того века** – тоговіковий,

тогочасний. [Літописці тоговікові Лядською землею звали тільки Завислянщину (Куліш)].
Сообразно с воззрениями своего века – по своєму вікові; 4) (*бытие вселенной*) вік, вікі.
 [Сині віку сього]. *С начала века* – від віку, з-перед віку, з-первовіку, з-поконвіку, з-правіку,
 як світ світом. *Во век, в век, на веки, до скончания века* – до віку, повік, поки віку, до суду-
 віку, до світ-сонця, на віки, на безвік. *Во веки веков* – во віки віків, на віки вічні, на всі віки
 і правіки. *В кои-то веки* – коли не коли, в ряди-годі. [Побачимося коли-не-коли, та й то не
 надовго]. *В век не, во веки не* – ніколи в світі не, ніввіки не. [Безсмертні вони були – й не
 старілися ніввіки. (Потеб. Одисея)]; 5) (*современность, современники*) сучасність (р.
 -ности), сучасна доба.

Ве́ко, (мн.) **ве́ки** – 1) пові́ка, (мн.) пові́ки, (*верхнее веко вместе с ресницей*) ві́я, (мн.) ві́ї.
Смежить веки – склепити пові́ки; 2) (*лукошко, ящик у мелких разносчиков*) кошик, козуб,
 коробка.

Вековатъ – вікувати.

Вековечно – віковічно, безвічно.

Вековечность – віковічність, безвічність (р. -ности).

Вековечный – віковічний, безвічний, відвічний. [Віковічні пущі. Безвічні зорі. Відвічне
 страждання].

Вековой – 1) віковий, столітній, дідизний, віковічний. [Віковий ліс. Столітні верби. Дідизні
 дуби. Віковічна боротьба з ляхами]; 2) вікопомний. [Вікопомна подія]. **Вековая вещь**,
вековое дело – віковщина.

Векописный – вічистий. [Вічисті книги].

Векселедатель – векселедавець, (р. -вця), той, хто векселя дав (підписа́в).

Векселедержатель – векселедержавець (р. -вця), векселе́мець (р. -мця), той ко́му векселя
 відано, той хто векселя ма́є.

Вексель – вексель, обмінка. *Простой в.* – звичайний в. *Переводно-простой в.* – переказово-
 звичайний в. *Обратный в.* – зворотний в. *Погасить в.* – оплатити в. *Поручительство по
 векселю* – порука на векселі. *Предъявить вексель ко взысканию* – подати вексель до суду
 на кого.

Вексельный – векселівий. **-ное полномочие** – векселіва припору́ка. **-ный устав** – статут про
 векселі.

Векша, см. **Белка**.

Веленевая бумага – веліновий папір.

Веление – веління, наказ, (*предложение*) загад. *По велению* – за велінням, з наказу.

Велеречиво – 1) високомовно, красномовно; 2) широкомовно, по-балакучому.

Велеречивость – 1) високомовність (р. -ности), красномовність; 2) широкомовність,
 балакучість.

Велеречивый – 1) високомовний, красномовний; 2) широкомовний, балакучий, говіркий.

Велеречие – 1) високомовство, красномовство; 2) широкомовство, балаканина.

Велеть – веліти, казати, наказувати; (*предложит*) загадувати; *и* звеліти, сказати, наказати,
 загадати. [Так закон і звичай велить. Скачи враже, як пан каже. Зроби, як тобі загадано]. *Не
 велено* – заборонено.

Великан – велетень (р. -тня), велет, великолю́д, велика́нь. [Столітні велетні-дуби. Велетню у
 світі недовго жити].

Великанский – велетенський, великанський.

Великаниша – велетка, великолю́дка, велика́ниця.

Великий – 1) великий, величезний, величінний; величний. [Великий піст. Велика руїна. Такі
 великі люди, як Шевченко. Величезні наслідки. Величні заміри]. **Великий четверг** –
 великий, чистий четвєр; 2) **Велик, -ка, -ко**, см. **Большой**. Велика́ *Федора, да дура* –
 великий виріс, та ума не виніс; великий до неба, та дурний як не треба. *У страха глаза*

- велики́** – хто бої́ться, тому́ в оча́х двої́ться.
- Великова́тий** – великува́тий, величе́нький.
- Великовозра́стный** – дохожалий. **-ний** (*перерослий*) *ученик* – здорова́й (*р. -ая*).
- Великодержавни́й** – великодержавни́й.
- Великоду́шие** – великоду́шність (*р. -ности*).
- Великоду́шничать** – розво́дити великоду́шність.
- Великоду́шно** – великоду́шно.
- Великоду́шний** – великоду́шний.
- Великокня́жеский** – великокня́жий, великокня́зівський. [Великокня́жий стіле́ць. Великокня́зівська доба].
- Великолéпие, -лéпность** – пишно́та, пи́шність, розко́ші (*р. -шів*). [Круг тебе́ вся й́нша пишно́та приро́ди ува́ги моє́ї не зве́рне (Самі́л.). В те́мряві прозові́ ми́щанські обста́вини ви́ростаю́ть у казко́ві розко́ші (Єфр.)].
- Великолéпно** – 1) пи́шно, велелі́пно; 2) чудо́во! гара́зд!
- Великолéпный** – 1) пи́шний, розкі́шний, бучни́й. [Пи́шний буди́нок. Розкі́шний пала́ц – храм. Бучне́ весі́лля]; 2) чудови́й, пре́красний, прега́рний, (пре)пи́шний, розкі́шний. [Чудо́ва пого́да. Пре́красна оздо́ба. Пре́пишний не́ба тві́р, уро́да чарі́вна (Самі́л.). Розкі́шні екземпля́ри двоно́гої звіро́ти (Єфр.)].
- Великомуче́ник** – великомуче́ник.
- Великомуче́ница** – великомуче́ница.
- Великомуче́нический** – великомуче́ницький.
- Великоно́ький, -ко́нек** – величе́нький, чимале́нький.
- Великопоме́стный** – великозе́мельний, великома́єтний. [Великозе́мельне па́нство].
- Великопо́стный** – великопосто́вий, постови́й. [Посто́вий дзві́н. Посто́ва служба́].
- Великорослы́й** – висо́кий, здоро́вий, ро́славий.
- Великоросси́йский, великору́сский** – росі́йський, ру́ський, моско́вський, (*в філології*) великору́ський, (*пренебрежительно*) каца́пський.
- Великоро[u]сс, -ка, великоросси́янин, -я́нка** – росі́янин (*ж. р. -я́нка*), ру́ський (*ж. р. -ська*), моска́ль, моско́вець, москвач, (*ж. р.*) моско́вка, (*в філології*) великору́с, (*насмешливо или с пренебрежением*) каца́п (*ж. р. -пка*), кацапу́з, кацапу́ра, кацапу́яга, (*соб.*) москв́а, каца́пня.
- Великоросси́я** – Росі́я, Моско́вщина, (*пренебрежительно*) Каца́пщина, (*в філології*) Великору́сь (*р. -си*).
- Великосвѣ́тский** – великосвѣ́тний, з вели́кого сві́ту, великопа́нський. [Великосвѣ́тне життя́. Ві́н лю́дина з вели́кого сві́ту. Великопа́нські заві́чки].
- Велико́сть** – 1) (*огромность*) вели́кість, величе́зність; 2) (*величие*) вели́чність.
- Великохо́нький, -хо́нек, см. Великоно́ький.**
- Велича́во** – вели́чно, пи́шно, велича́во.
- Велича́вость** – вели́чність, пи́шність, велича́вість.
- Велича́вый** – вели́чний, пи́шний, велича́вий.
- Велича́йший** – 1) (*самый большой*) найбі́льший; (*самый великий*) найбі́льш вели́кий. [За найбі́льш вели́ку тре́ба вважа́ти одну́ з його́ найме́нших по́ем]; 2) (*огромный*) величе́зний, превели́кий, незмі́рний. [Боро́тьба вимага́ла величе́зної напру́ги націо́нальних сил. Незмі́рний по́двиг]. *К велича́йшему сожа́лению* – на превели́кий жа́ль.
- Велича́льный** – (*в*)велича́льний. [Звелича́льна пі́сня].
- Велича́ние** – 1) велича́ння; 2) велича́ння, велича́льний ві́рш церко́вний.
- Велича́ть** – 1) (*з*)велича́ти, величи́ти, сла́вити, вихва́ляти; 2) велича́ти, (*че́сно*) зва́ти, титулува́ти. [Не зна́ю, як вас че́сно зва́ти, як велича́ти].
- Велича́ться** – 1) (*превозносится, тщеславиться*) велича́тися, величи́тися, пишáтися, пишні́тися; 2) велича́тися, зва́тися, титулува́тися.

Величественно – велично.

Величественность – величність (р. -ности).

Величественный – величний. [Велична поза, – поста́ть. Величні образи мину́лого].

Величество – величність. [Ваша величносте!].

Величие – 1) велич (р. -чи) (*ж. р.*), величчя, величність, великість, (р. -кости). [Страшні в своїй величі гори. Велич духа. Величчя бо́же. Моральна величність. Величність на́ції].

Величина – 1) великість, більшина, (*огромная*) величінь (р. -іни); розмір, міра. *Одно́й величини́* – однієї міри, однаковий завбільшки. *Звезда́ перво́й величини́* – першорядна зоря. **Величиною** – завбільшки, завбільш, убільшки, збільшки, більшиною з кого, з що, як хто, як що, (*редко*) в що. [Убільшки з вола́, з теля́. Завбільшки як ха́та. Намісто більшиною в горі́х лісови́й]; 2) (*матем.*) величина́.

Велосипед – велосипед, самока́т, самока́тка. [Приї́хав самока́том, самока́ткою].

Велосипедист – велосипедист.

Велосипедный – 1) велосипедний, 2) велосипедовий.

Вель – лляло.

Вельбо́т – китоло́вний корабель (р. -бля́).

Вельзеву́л – вельзеву́л.

Вельми – вельми.

Вельмо́жа – вельмо́жа, вельмо́жець (р. -жця), можновладець (р. -дця), можновла́дний, магна́т, (*богач*) ду́ка, (*соб.*) можновла́дство.

Вельмо́жеский – можновла́дницький, можновла́дський, магна́тський.

Вельмо́жный – вельмо́жний, можновла́дний. [Вельмо́жна грома́да].

Вельмо́жски – вельмо́жно, по-вельмо́жному.

Вельмо́жство – вельмо́жність, магна́тство.

Вена, *анат.* – жила, синьожи́ла, вена́.

Вена (*столиця Австри́и*) – Віде́нь (р. -дня́).

Венге́рец – угорець (р. -рця), угрин (*мн.* угри), венгер (р. -гра), венге́рец (р. -рця). **Венге́рка** – угорка, венгерка.

Венге́рский – угорський. **-ская слива** – угорка.

Венге́рия – Угорщина.

Вене́ра, *астр.* – вене́ра, ве́чірня (вече́рова) зоря́. *См. Авро́ра. Вене́рин ба́шмачок* (*Cyrtipedium*) – зозулині череви́чки. **-ин гребень** – гребени́ця.

Венери́ческий – венери́чний.

Вене́ц – 1) віне́ць, (р. -нця́), коро́на; 2) (*на иконах*) віне́ць, с'я́иво; 3) віне́ць, віно́к. [Терно́вий віно́к]; 4) (*бракосоче́тание*) віне́ць, ві́нчання, шлю́б. *Итти, пойти́ к венцу́, под вене́ц* – іти́ до шлю́бу, до ві́нця, ста́ти на рушнику́. *Вести́ под вене́ц* – вести́ до шлю́бу, до ві́нця. *Стоять под венцо́м* – стоя́ти на рушнику́; 5) віне́ць, сла́ва, нагоро́да. [Віне́ць безсме́ртя]; 6) (*удачное заверше́ние дела́, верх соверше́нства*) віне́ць. [Віне́ць твóriва]; 7) (*в дере́вянном стро́ении: ряд брё́вен*) віне́ць; *также и в други́х значе́ниях.*

Венецианский – вене́цький. **Венецианская ярь** – гришпа́н, мідя́нка.

Вене́чный – 1) віне́чний, ві́нцевий; 2) ві́нчальний, шлю́бний.

Вензель – вензель (р. -зля́).

Вени́к – ві́ник, (*ум.*) ві́ничок.

Вени́са – (ка́мінь) гра́нат.

Вени́чный – ві́никовий.

Венный, *см. Вено́зный.*

Вено́ – віно́, पो́саг (р. -гу).

Вено́зный – жи́льний, синьожи́льний.

Вено́к – 1) віно́к, віне́ць (р. -нця́), (*ум.*) віно́чок; 2) (*в сваде́бн. песнях: целомудрие*,

девственность) вінець, віно́к, кали́на. [Розві́ти вінець. Віно́к загуби́ти. Кали́ну стра́тити].

Венский – віденський.

Вентер (*рыболовный снаряд*) – я́тір (*р. я́тера*).

Вентилировать – вентилюва́ти, прові́трювати.

Вентиль – вентиль, кляпа.

Вентилятор – вентилятор, душні́к, прові́трювач, вітрогі́н (*р. -го́ну*), вітрячо́к (*р. -чка*), млино́к (*р. -нка*).

Вентиляция – вентиля́ція, прові́трювання, про́духа, про́дух.

Венцевидный – вінцевидий. *Срв. Венцеобразный.*

Венценосец – вінценосець, цареві́нчана голо́ва.

Венценосица – вінцено́сниця.

Венценосный – вінцено́сний, цареві́нчаний, короно́ваний.

Венцеобразный – вінцюва́тий, вінкува́тий.

Венчальный – вінча́льний, шлю́бний. [Шлю́бне убра́ння].

Венчание – 1) вінча́ння (на трон), коро́нування; 2) вінча́ння, вінець, шлю́б (*р. -бу*).

Венчаный – вінчаний, шлю́бний. [Шлю́бна жі́нка].

Венчанный – 1) коро́нований, цареві́нчаний; 2) прикра́шений, покритий (пові́тий) зве́рху.

Венчать – 1) вінча́ти, вінце́м кві́тчати; 2) коро́нувати; 3) (*удостаивать, награждать*) кві́тчати, нагороджати. [Кві́тчати славою́ геро́я]; 4) (*завершать*) вінча́ти, кві́тчати. [Кі́нець ді́ло вінча́є]; 5) (*покрывают вершину*) кві́тчати, [по]укри́вати, повива́ти; 6) вінча́ти, шлю́б дава́ти.

Венчатся – 1) вінча́тися, коро́нува́тися; 2) вінча́тися, вінець бра́ти, шлю́б бра́ти, на рушнику́ стоя́ти. *Не венча́ясь* – безшлю́бно, неві́нчаним шлю́бом.

Венчик – 1) вінець (*р. -нця*), вінчик, обідець (*р. -дця*). [Срі́бні вінці́ богі́в. Золоті́й обідець]; 2) (*лента, полагаемая на чело усопшего*) вінчик; 3) (*ободок на верхнем краю сосуда*) вінця (*мн.*) (*р. -нців*); 4) (*бот.*) віно́чок; 5) (*венчик зуба*) вершо́к, вершечок, коро́нка.

Венчиковидный – віночкува́тий.

Вепрёнок – вепреня́ (*р. -яти*).

Веприй – вепрячий.

Веприна – веприна́, вепро́вина.

Вепрь – ве́пер (*р. вепра*), дик, ди́кий каба́н; (*ходящий в одиночку*) одинець (*р. -нця*); (*ум.*) ве́прик.

Ве́ра – ві́ра. *Обрати́ть в свою́ ве́ру* – поверну́ти на свою́ ві́ру. *Измени́ть своей ве́ре* – полама́ти ві́ру. *Теря́ть, потеря́ть ве́ру в кого́, что* – зневі́ряться, зневі́ритися в ко́му. *Потерявший ве́ру* – зневі́рений. *Обра́щённый в новую́ ве́ру* – новонавернений, зновові́рений.

Веранда – веранда́.

Ве́рба – верба́, (*ум.*) вербі́чка, (*единичное дерево*) вербі́на.

Вербейник, *бот.* – кривавник, ранник, зімо́дра.

Вербі́чник, *бот.* – дивина́, коров'я́к, ведме́же ву́хо, дрябча́к, царська́ сві́чка.

Верблю́д, верблю́жий – верблю́д, верблю́жий, верблю́дячий. **-жье сено** – кура́й.

Верблю́дица – верблю́дка, верблю́диця.

Верблю́жатник – верблю́дник; верблю́дячий погони́ч, верблю́да́р (*р. -ря́*).

Верблю́же́нок – верблю́деня́ (*р. -яти*).

Верблю́жина – верблю́дина.

Верблю́жка – перекотиполе́.

Ве́рбний, -ое воскресенье – ве́рбна неді́ля. **-ая неделя** – ве́рбна, ве́рбний ти́ждень, вербі́ч, вербі́ця.

Вербня́к – вербні́к, вербня́к, вербо́вий гай, ве́рби.

Вербованіе, -вка – вербування, вербунок, з'яг.

Вербовать, завербовать – вербувати, звербувати, з'ягати, з'ягувати. [Ой як-же нас вербували, злоті гори дарували, а як-же нас звербували, то в кайдани закували. З'ягають жіноцтво до проституції. Брут і Кассій з'ягають на нас з'яжців (Куліш)].

Вербоваться – вербуватися, з'ягатися. **Завербовавшийся** – вербуванець, з'яжець (р. -жця).

Вербовка, см. Вербованіе.

Вербовщик – вербовник, вербувальник, з'ягач.

Вербовый – вербовий. **-ое дерево** – вербіна. [Вербіна не міцна, з неї не варт будувати]. **-ая роца** – вербни[я]к.

Верболіза – верболіз (р. -лізу), лоза.

Верва, или Швальный конец – дратва.

Вервь, см. Верёвка.

Вергать – вергати, кидати.

Вердикт – присуд, вирок (р. -ку).

Верёвка, вервь – шворка, мотуз, мотузка, (соб.) мотуззя, шнур, вір'ювка, верівка, віжки (р. -жок). **Верёвочка (бичёвка)** – мотузок, мотузочок, мотузочка. **В. скрученная из соломы** – (с)крутел[н]ь. **В. из прутьев** – вітка, (в)ужів[л]ка, ұжва (гал.). **В. из лыка** – личак, личківка; (привязь) налигач, (для веденія вола) воловід (р. -воду). **Хоть верёвки вей** – хоч мички мич.

Верёвочник – мотузник, мотузяр (р. -ра).

Верёвочный – шворковий, мотузковий, шнуровий, верівчаний, верівчатий, вір'ювчатий, верев'яний. [Мотузяний пас. Вояки лізуть на мури, закидаючи шнурові драбини (Л. Україн.)].

Верёвчатый – шворкуватий, мотузуватий, кручений як мотуз.

Веред – чиряк, чірка, болячка.

Вередить, см. Бередить.

Вередливый – чирякуватий, чирявий.

Верезга – верескун (ж. р. -уха), верещака (общ.), крікса (общ.), галай, галайко (гал.).

Верезгливый – верескливий, галасливий.

Верезжание – верещання, вереск, верескотня, верескотнява.

Верезжать – верещати.

Верейка, см. Верей.

Верейный – верейний.

Вереница – низка, плетениця, довгий рядок (р. -дка), смуга, згряя. [Низка мрій. Під фрескою мозаїка, що зображає цілу плетеницю містерій (Л. Україн.). Довгою смугою простяглися злидні, темнота, чвари, насильство (Єфр.)]. **В. экипажей** – поїзд, валка. [Валка саней. Валка верхівців]. **В. журавлей, диких гусей** – ключ, ключа (ж. р.).

Вересклет, см. Бересклед.

Верес, вереск, бот. – 1) веріс (р. -есу); 2) см. **Можжевельник.**

Веретеница – ящірка.

Веретено – веретено (ум. веретінце). [На сорочку не нап'яла, веретін не було. Два веретінця нап'яла]. – *То же в смысле стержень, как часть разл. приборов машин.* [Вода б'ється об колеса, колеса кружляють, і зубами веретено колесо хапає, веретено як на жорнах камінь обертає (Рудан.)].

Веретенный – веретенний, веретінний.

Веретенообразный – веретенистий, веретенуватий.

Веретенщик – веретінник, веретеняр (р. -ра).

Веретье, веретище – 1) верета, рядно товсте; 2) одяжа з рядніни пошіта.

Верещага – 1) тонкоголосий белькотун; 2) оката яєшня.

Верещать, см. Везезжать.

Верейя, верейка (*неподвижный столб у ворот*) – глуха ворітниця; (*ось, на которой ходит дверь, ворота*) бігун, верей. [Поставили ворота з верейями (Куліш). Двері стіха скрипнули на бігуні і ввійшла Галя (Свидн.). Двері спали з бігуна].

Верзи́ла – здорова́й, здоро́вило, гоми́ла (*общ.*). [Там така гоми́ла, аж під стéлю завви́шки]; (*о женщине*) горго́ля, горго́ня, герге́на. [Вона́ була-б гарне́нка, коли-б не була́ така горго́ля].

Вериги – ланцюги, кайдани, закови, заліза.

Веригоносец – самокайданник-покутник.

Веритель – довірник, уповноважник.

Верительный – вірчий. [Вірчий лист, вірча грамота].

Верить – 1) *см.* **Веровать**; 2) вірити, няти (йняти, до[і]йма́ти, дава́ти) віри (віру). [Я вірю в кращий час (Самійл.). Ніколи нікому не няла віри. Гаїнка дуже їй віри доймала (Грінч.). На такі брехні віри ймете? (М. Левиц.)]. *Не верить своим ушам* – на свої вуха не ввіряти. *Слепо в.* (*шут.*) – вірити, як турчин у місяць. **В. в долг** – давати на-бір (на повір), навіряти. [Шинка́рочка мене́ знає, на сто рублів навіряє].

Вериться, безл. – віритися. *Не верится* – не йметься віри.

Верки – верки. [Піду оглядувати верки (Куліш)].

Вермишель – вермічелі (*р.* -лів), вермішель.

Вермишельный – вермічельовий, вермішельовий.

Вернёхонький – вірнісінький, певнісінький.

Верно – 1) вірно, незрадливо. [Чи ти мене́ вірно любиш, чи з мене́ сміє́шся? Подругува́ли незрадливо]; 2) (*несомненно*) певне[о], запевне, напевне, су́ще, дійсне. [Це запевне так було. Су́ще й сама не знаю, скільки мені го́дів. Це я дійсне знаю]. **Вернее всего** – певніше за все, найпевніш; 3) (*вероятно*) ма́буть, либо́нь, де́сь, наді́сь, (*гал.*) віда́й. [Де́сь зіма́ та не скінчи́ться (Л. Україн.). Віда́й ти мене́, милий, не любиш, що для мене́ гостинця не купи́ш].

Верноподданность, -данство – вірнопідданість. **-ный** – вірнопідданий. **-нический** – вірнопідданський, вірнопідданчий. **-нически, нар.** – як вірний підданець (підданий), по-вірнопідданському.

Верность – 1) вірність, незрадність. [Вірність му́жові]; 2) певність [Для певности візьмі з нього розписку. Для більшої певности піду я з ним сам]; 3) правдивість, згідність.

Засвидетельствовать верность – засвідчити правдивість. **Верность оригиналу** – згідність із первописом.

Вернуть, -ся, см. **Возвратить, -ся.**

Верный – 1) вірний, певний, незрадний, надійний. [Двох що-найвірніших слуг клі́че. Він певна людина. Маю певну схованку, там ніхто не знайде]. **В. слову** – на слово вірний.

Верным *оставаться кому* – держатися ко́го; 2) (*точный, правильный*) певний, справедливий, правдивий. [Справедлива ува́га. У кооперативній крамниці ва́га справедлива (правдива)]. *Указать верный путь* – показати правдивий шлях. **Верный оригиналу** – згідний з первописом; 3) (*обеспеченный*) безпечний, безпечен. [При́деш звече́ра – вече́ронька безпечна́я. Йо́го ша́нси були́ вже безпечні].

Верование – вірування, віра.

Веровать – вірувати. **Верующий** – вірний, боговірний, релігійний, побожний. **В. истинно** – правовірний. **В. ложно** – кривовірний.

Вероисповедание – визнання. [Віри християнської, визнання православного].

Вероломник – віроломець (*р.* -мця), -мник, вірозламник, зрадник.

Вероломный – віроломливий, віроламний, зрадливий, зрадецький. **-но** – віроломливо, віроламно, зрадливо, по-зрадецькому.

Вероломница – віроломка, -мниця, зрадниця.

Вероломство, -ломность – віроломність, віроломство, зрадництво, зрадливість. *Совершать в.* – ламати, зламати віру, допускатися (допуститися) віроломства.

Вероніка, *бот.* – вероніка, окладник, безвершки, блакитні очки, відхасник, приворотки, розхідник, гадяче зілля.

Вероотступник – віровідступник, відступник від віри, апостат, недовіроч, ренегат, перекинчик. [Лях потурнак, ключник галерський, недовіроч християнський. Юліян Апостат].

Вероотступница – віровідступниця, відступниця від віри, апостатка, ренегатка, перекинчиця.

Вероотступнический – віровідступний, ренегатський, апостазійний.

Вероотступничество – віровідступство, ренегатство, апостазія.

Веротерпимость – віротерпимість, віротерпність.

Веротерпимый – віротерпимий, віротерпний.

Вероучение – віровчення, віронавчання, наука про віру.

Вероучитель – навчитель віри.

Вероятие, вероятность – правдоподібність, імовірність, можливість. *Допустить в. чего* – дати віру чому. [Зважити всі ймовірності. Нічого неймовірного в тих звістках немає, і що більш вони відгонять абсурдом, то легше їм дати віру]. *По всей -сти* – десь-найпевніш, *см.*

Вероятно.

Вероятно – мабуть, либонь, десь, десь-то, десь-певне, відай, наді(й)сь, певно[є], видно, мабуть чи не. [Десь-певне перелякався та й утік. Мабуть чи не Настунина правда (Кримськ.)]. *См.* **Верно 3.**

Вероятность, см. **Вероятие.**

Вероятный – імовірний, правдоподібний, можливий; (*предположительный, гипотетический*) здогадний (*гал.*). [Здогадне віддалення = *вероятное расстояние*].

Вероятное – можебилиця.

Верп – котвиця, кішка.

Верповать – тягти котвицею, кішкою.

Версификация – віршоскладня, версифікація.

Верста – верства. [П'ять верстов].

Верстак ткацкий – ва[є]рстат (*м. р.*), ва[є]рстать (*ж. р.*) (*р. -ти*), кросна. **В. столярный** – варстат. **В. у бочаров** – вісний стілець. **В. у гребённых** – стружка.

Верстание, типогр. – верстання, заверстування, (*сов.*) заверстання.

Верстатка – варстатка, верстатка.

Верстать, вёрстывать, типогр. – верстати, заверстувати, (*сов.*) заверстати. **-ся** – 1) верстатися (*в типогр.*); 2) рівнятися з ким.

Вёрстка, см. **Верстание.**

Верстовой – верстовий. [Шлях верстовий]. **В. столб** – верства, верстівник. [Мальовані верстви (Руд.) – А далеко ще? – Верстівник минемо, буде 12 верстов].

Вертёж (овечья болезнь) – вертячка, крутіж, метелиця, мотилиця, коловатиця (*гал.*). **Больной -ом** – грецюватий, мотиличний. [Грецювата вівця]. **Заболеет -ом** – замотиличитися.

Вёртел – рожен (*р. ріжна*). [Ягня наштрикнули на рожен і почали пекти].

Вертельщик – ріжновик, вертій.

Вертение – вертіння, кружіння, снування, обертання.

Вертеп – 1) вертеп, печеря. [Не кидай гірських вертепів (Кримськ.)]; 2) (*притон*) вертеп. [Ходить по всяких шахрайських вертепах].

Вертепистый – вертепистий.

Вертепник – печерник. **-ный** – вертепний.

Вертеть – 1) вертїти, меляти, крутити. [Вертить хвостом. Моє теля хвостом меля. Крутив лопату в руках]; 2) вертїти ким, крутити ким, орудувати, верховодити ким; 3) викручуватися, крутити-вертїти. [Кажі правду, а не крути-верти]; 4) вивірчувати,

свердлувати.

Вертеється – верті́тися, круті́тися, оберта́тися. кружи́ти(ся), снува́тися, дзи́гати(ся); (*увива́ться*) звива́тися. [Верті́ється, як му́ха в окро́пі. Крути́вся серед людей. Звиваю́ться коло поку́пців, як ті в'ю́ні (Неч.-Лев.). Що ти тут дзи́гаєшся – геть відсі́ля, го́ді тобі дзи́гати]. *Разговор вертелся* – розмова в'язалася (біля чо́гось), крути́лася, точи́лася. **В. как веретено** – веретенитися. **В. в голове** – снува́ти(ся), ро́їтися в голо́ві. [Усякі думки́ снува́лися в голо́ві (Грінч.)]. **Верті́ється на уме** – на умі мо́тається, на думці́ круті́ється. **Верті́ється мысль** – га́дка ро́їться (Кримськ.).

Вертиголовка, см. **Вертишейка**.

Вертикальність – вертика́льність, сторчо́вість, простові́сність (р. -ости).

Вертикальный – вертика́льний, сторчови́й, простові́сний. **-ная шахта** – сторчова́ ша́хта. **-но** – вертика́льно, шторцом, на-сторч, простові́сно, відрубом. [Покривля́ з двох бо́ків спу́ском і двох – одру́бом (Тесл.)].

Вертило – (тесля́рський) swéрдел (р. -для).

Вертихвостка – крутихві́стка.

Вертишейка, *зоол.* – крути́головка, крути́голов, крути́головач, крути́головець (р. -вця).

Верткий – верткі́й. [А чо́вен, зві́сно, верткі́й. Вертке́ верете́но].

Вертло – swéрдел (р. -для).

Вертлюг – кульши́вка.

Вертлюжный – кульшови́й.

Вертлявость – верткі́сть, вертлі́вість, в'ю́нкість (р. -кости).

Вертлявый – верткі́й, вертлі́вий, в'ю́нкий, джиджиги́лястий. **В. человек (шутл.)** – крутько́, дзи́га. [Дзи́га, а не хлопець!].

Вертнуть, -ся – крутну́ти, -ся.

Вертоград – вертоград (Шевч.), сад. **-адарь** – вертогра́дар (р. -ря), садівни́чий.

Верток – крент (р. -та). [В самова́рі крент забився, вода не біжить].

Вертопрах – жевжик, кру́тик, вітрого́н, верти́порох, легкоду́м, легкова́га (*общ.*), (*насм.*) придзигльо́ваний, -нець, мартопляс (Котл.), вертихві́ст, шелихві́ст, крутихві́ст; (*соблазнитель*) халахур. [Між дівоцтвом і жі́нками в'ю́ться жевжики міські (Грінч.). З десяток халаху́рів уже́ й швенді́ють по ву́лиці, дожида́ють збо́ру дівча́т (Квітка)].

Вертопрашество – жевжикува́ння, вітрого́нство, легкоду́мство, легкова́жність.

Вертопрашка – вітрого́нка, верти́порох-ді́вка, вітер-ді́вка, легкоду́мка, легкова́га; (*насм.*) придзигльо́ванка, вертихві́стка, шелихві́стка, крутихві́стка. [Там придзигльо́ванки жури́лись, що ні́кому вже́ підморгну́ть (Котл.)].

Вертопрашный – вітрого́нський, легкова́жний.

Верту́н – 1) (*пор. голубя*) ту́рман; 2) (*о человеке*) верту́н, верті́й (р. -тія), крутько́, непосі́да.

См. **Вертлявый**.

Верту́нья, верту́шка – ді́вка-дзи́га, верту́лька. См. **Вертлявая**.

Вертушка – 1) (*вентил. с крыльями*) вітрого́н, вітрячо́к (р. -чка), млино́к (р. -нка); 2) верту́лька (*игрушка*); 3) (*пирог*) струде́ль, струце́ль, ве́рчик; 1) см. **Вертлявый**.

Вертячий и вертящийся – верткі́й, кружля́вий. [Верткі́й вало́к].

Верфный – корабельський.

Верфь – корабельня́ (р. -ні).

Верх – 1) см. **Верхушка 1**; 2) (*в. этаж*) го́ра. [Пішо́в на го́ру]; 3) (*в. экипажа*) – бу́да, (*чаще*) будка, табурка; 4) (*одежды, шубы*) ве́рх; 5) *брать (взять) верх, одерживать (-жать) верх* – перемагати, перемогти, переважувати, переважити ко́го, брати, взяти го́ру, перева́гу, перемо́гу над ким, заломити ко́го. [Всі́х дівча́т заломі́ла свої́м ста́ном і красо́ю]. *Взявши́й ве́рх (победоносный)* – перемо́жливий, перемо́жець. *Взять в. в игре* – спогра́ти. [Усі́х спогра́в]. *Давать в. кому* – попус́кати го́ру ко́му.

Верхи́ (*сапог*) – халяви.

Верхній – горішній, верхній, вишній. [Горішній по́верх у буди́нкові. Ка́мінь у млині́ бува́є горішній і до́лішній. Ве́рхня щеле́па. Ве́рхня губа́. Подиви́ся, моя́ до́ню, в ви́шнюю ква́тирку]; (*об оде́жде, слое́ земли*) по́верхній. [Сая́н – по́верхня жіно́ча ша́та (Ор. Лев.), По́верхній шар зе́млі].

Ве́рхник – верхняк.

Ве́рховина – верх, ове́ршок (*стога*).

Ве́рховица – верхогір'я, (гірський) верх.

Ве́рховник – верховник.

Ве́рховничать, см. **Ве́рхово́дить**.

Ве́рховничество – верховодство.

Ве́рховность – верховенство, верховність, (*начальство*) зве́рхність (*р. -ности*).

Ве́рховный – найви́щий, верховний, зве́рхній, влади́чний. [Найви́ща (ве́рховна) вла́да. Зве́рхня вла́сть. Влади́чне пра́во (Куліш)]. **-ая вла́сть, -ое ко́мандование** (*начальство*) – зве́рхність.

Ве́рхово́д – верховода.

Ве́рхово́дить – верховодити ким, ору́дувати ким, ста́ршинувати́ над ким, замишля́ти ким, голдува́ти ким. [Що́ я собі́ три се́стри маю́ і всі́ма трьо́ма замишля́ю. Там ба́ба! От голду́є кутко́м, як вовк ві́вцями].

Ве́рховодка, *зоол.* – уклія.

Ве́рхово́й – 1) (*ветер*) горо́вий (горішній) ві́тер, горішня́к; 2) верховий. [Да сто ко́ней ве́рхових, а сі́мдесят возових]; 3) *суц.* ве́рхиве́ць, (*р. -івця*), ве́рхиве́ць (*р. -вця*), ве́ршник, ве́рховик.

Ве́рхово́ый – верховий. [Осі́вшись у Ки́їві, держа́в Оле́г Но́вгород і ін́ші ве́рхові зе́млі за своєю́ сторо́жею (Куліш)].

Ве́рховье (*реки, пруда*) – ве́ршина (рі́чки), ве́рховина, верх, ве́рхорі́ччя, ве́рхів'я. [Гей з у́стя Дні́пра та до ве́ршини, сі́мсот рі́чок і чо́тири]. *Располо́женный вы́ше -вья́ реки* – за́верховинний. [Бі́льше поча́ли низові́ зе́млі подні́пря́нські з ве́рховими і з за́верховинни́ми опізнава́тися (Куліш)].

Ве́рхогля́д, -ка – ве́рхогля́д, -ка, ве́рхоу́м, -мка (М. Вовч.).

Ве́рхогля́дничание – ве́рхогля́дство.

Ве́рхогля́дничать – ве́рхогля́дствува́ти.

Ве́рхом, *нар.* – з ве́рхом, з чу́бко́м (чу́ба́тий), з на́спою, горо́ю. [Назби́рай цебе́рко я́блук по́вне з ве́рхом. Бра́в у-ще́рть, а відда́в з на́спою. Вси́пте ло́жку со́ли, по́вну, але не чу́ба́ту].

Ве́рхом – ве́рхи, (*о мно́гих*) ве́рхами. [А моска́лі ї́й назу́стріч як оди́н ве́рхами (Шевч.).]

Ве́рхуше́чный – ве́ршковий.

Ве́рхушка – 1) ве́рх, ве́ршо́к, ве́рше́чок, ве́рхів'я. [Ве́ршо́к на ша́пці си́ній. До́щова хма́ра висову́є з-за го́ри своє́ ве́рхів'я (Коцю́б.).] **В. го́ры** – ве́ршо́к, ве́рше́чок, шпиль, шпиле́чок, шолопо́к; (*соб.*) ве́рхогір'я. *Кру́тая в.* – що́вб, що́вба. *О́страя в.* – о́стриця (*гал.*). **В. расте́ния** – щит, щито́к (*р. -тка*) чу́б, чу́бок (*р. -бка*), ве́рше́чок (*р. -чка*), ве́рхівка, ку́дер (*р. -дря*). **В. дере́ва** (*соб.*) – ве́рхові́ття. [А́ я на́ тій ру́ті-м'я́ті щити́ позрива́ю. Зло́мів щито́к з дубка́. На дубо́ві, на ве́рше́чку, там по́сіяв мужи́к гре́чку. Зо́лоті́ ве́рхівочкі]. См. **Ве́ршина**; 2) *анат.*, **в. ле́гкого** – ве́ршо́к.

Ве́рче́ние – кру́тіння, ве́рті́ння.

Ве́рче́ный – кру́чений, ве́рче́ний.

Ве́рша – ве́рша, кубо́ша (*р. -ші*).

Ве́рше́ние – ве́ршіння, виве́ршува́ння, ви́конува́ння.

Ве́ршина́ *го́ры* – ве́рх, ве́ршина́, ве́рховина́, киче́ра (*гал.*), (*соб.*) ве́рхогір'я. **В. обна́женная** – лисо́го́ра (Коцю́б.). **В. дере́ва** – ве́рх, ве́ршина́, ве́рховина́, (*соб.*) ве́рхові́ття, ве́рхів'я,

верхівля, (*крона*) чо́ло. [Засну́в і дуб верші́ною висо́кий (Грін.). Навкру́гі дере́ва спа́ли, вгору знявши темні чо́ла (Грінч.).] *См.* **Верху́шка 1.**

Верши́тель, -ни́ца – верши́тель, верши́тельница.

Верши́ть, -ся – (до)кінча́ти, -ся, верши́ти, -ся, виве́ршувати, -ся. [Їздили либо́нь до но́та́ріуса купчу́ верши́ти (Мирн.). Виве́ршуйте сті́г].

Вершо́к (*в том числе́ мера́ длины́*) – вершо́к (*р.* -шка́). **Вершки́ хвата́ть** – по верха́х (вершка́х) стриба́ти.

Вершко́вий – вершкові́й. [Вершко́ва до́шка *или* вершкі́вка].

Вершні́к – 1) *см.* **Верхово́й**; 2) верхня́к (у тка́льному верста́ті).

Ве́рющий, см. **Верите́льный.**

Вес – 1) вага́. **Ве́сом, на вес** – на вагу́, ваго́ю, ва́гом. *Отпуска́ть, отпустити́, продава́ть весом, на вес* – ваго́ю дава́ти, да́ти, продава́ти на вагу́. *Отпускае́мый на вес* – ва́жений. [Що́б я не джда́в ва́жений хлі́б їсти!]. **Ве́сом** (*в смысле́ количеств. наречия́*) – завва́жки. [Пуді́в з тро́є завва́жки]; 2) (*вес, значе́ние*) вага́, пова́га. *Име́ть вес* (*в прямом и переносном значе́нии*) – ма́ти вагу́, ва́жити, зава́жувати, зава́жити. [Це́ для ме́не не ма́є жа́дної ва́ги. Ти ме́ні нічо́го не ва́жиш. Ізва́жиш їх – одна́ково зава́жать (Куліш)].

Весе́ленький – весе́ленький.

Веселе́ть – веселі́шати.

Веселе́хонький – веселе́сенький, веселі́сінький.

Веселі́е, см. **Веселі́е.**

Веселі́ть – веселі́ти, звеселі́яти.

Веселі́ться – веселі́тися.

Веселка́ – копі́стка.

Весело́ – ве́село, (*ум.*) веселе́нько, (*с прия́тностью́*) уті́шно. [Гра́є ці́ган коло́мійки, вті́шно всі гуля́ють (Млак.)].

Веселона́вний – весело́ї вда́чі.

Весело́сть – веселі́сть (*р.* -лости).

Веселу́ха – веселу́ха.

Веселы́й – 1) веселі́й. [Весела́ молоди́ця. Веселі́й на́стрій]; 2) підхмелений, п'яненький; 3) (*хмельной*) п'я́нкий. [П'я́нке пі́во]. **Веселы́е гла́зки, бот.** – удовки́.

Веселі́е (*веселое настро́ение*) – веселі́сть (*р.* -лости), (*проявле́ние в-ля́*) весело́щі. [Наро́били там крику́ та смі́ху, ра́дости та весело́сти (М. Вовч.). Пі́сні, смі́х, жа́рти, весело́щі].

Веселы́ник – 1) весло́вік, гребе́ць (*р.* -бця́); 2) весля́р (*р.* -ра́).

Веселы́ный – весло́вий.

Веселы́це – веселы́це.

Веселы́чак – веселу́н, смі́ху́н, смі́хоту́н, жарту́н.

Веселя́щий – розвеселі́ний, веселю́щий (газ).

Весенні́й – весня́ний, (*ранний весенний*) провесня́ний. **Весенні́е песні́** – весня́нкі.

Ве́сити – 1) (*взвешива́ть что-н.*) ва́жити, (*сов.*) зва́жити; 2) (*тяну́ть, име́ть вес*) ва́жити, зава́жувати, (*сов.*) зава́жити. [Скри́ня не зава́жить і пуда́].

Ве́ситься – ва́житися.

Вески́, весо́чки (*разновески́*) – ва́жки, гі́рки.

Ве́скій – вагові́тий, *а теснее* – 1) ва́жкий, зава́жний. [Прода́жне – зава́жне]; 2) ва́жний, пова́жний. [Пова́жні до́води].

Ве́скость – вагові́тість, *а теснее* – 1) ва́жкість; 2) ва́жність, пова́жність (*р.* -ности).

Весло́ – весло́, гре́бка, (*на большом гребном судне*) опа́чина. *Руле́вое весло́* – стерно́, прави́ло, де́мено, кёрма, (*на плоту́ или барже*) трепло́. *Сиде́ть на ве́слах* – сиді́ти на гре́бці.

Ве́слышко – веселы́це (*р.* -ця).

Весна́ – весна́. *Ранняя весна́* – провесна, провесень (*р.* -сни). **Весно́й** – на весні, по весні, об весні. [Дожидають, як об весні ластівки]. *Раннею весно́й* – на провесні. *Поздней весно́й* – пізньої весні, у пізню весну. *Этой, прошлой весно́й* – цієї, минулої весні. *Проводить весну́* – веснувати десь.

Весно́ватий – веснянкуватий, ластатий.

Весно́й, *см.* **Весенний**.

Весно́й – ваговий. [Сіно ваговé].

Весну́шка – веснянка, (*соб.*) ластовіння.

Весну́щатий, *см.* **Весно́ватий**.

Весово́й – ваговий. **Весово́е** (*пошлина, сбор*) – ваговé.

Весовщи́к – вага́р (*р.* -ря), вага́рник, важник, важничий.

Весок, *см.* **Вески**.

Весо́мость – ваго́мість (*р.* -мости).

Весо́мый – ваго́мий.

Весталка – весталька.

Вест – за́хід (*р.* -ходу).

Вести́ или весть – 1) вéсти, прова́дити. [Дівчиноньку до вінця ведуть. Куди бог прова́дить? Прова́дити військo до бою]; 2) (*направляют движение судна, экипажа и т. п.*) прова́дити, керувати, кермувати, кочувати (*гал.*). [Се керманіч молоденький, се дара́бу він кочує (Федьк.)]; 3) (*простираться, направляться*) вéсти, прова́дити, прямувати, доводити. [Стежка веде до гаю. Сіни прова́дять до світлиці. Куди цей шлях прямує?]; 4) **Вести́ дело, работу** – прова́дити (справувати) діло, справу (справи), роботу. [Загад діло справує]. **В.**

процесс, тяжбу с кем – позиватися з ким. *Судья ведёт процесс, дело* – судець прова́дить процес, справу. **Вести́ борьбу, вести́ войну** – точити (прова́дити) боротьбу, війну. **Вести́ хоровод** – вести танок. **Вести́ разговор, -ти речь, -ти рассказ** – прова́дити (вести) розмову, мову, речі, оповідання. **Вести переговоры** – вести пересправи, трактувати. [Король трактував з ханом про довічне замір'я (Куліш)]. **Вести переписку** – листуватися з ким.

Вести дневник – вести щоденника. **Вести торговые сношения** – прова́дити (відбувати) торг, торгові зносини. **Вести жизнь** – прова́дити життя. **Вести хозяйство** – держати хазяйство, господарство, хазяйнувати, господарювати. **Вести детей** – прова́дити діти, виховувати діти.

Вести свой род от кого-л. – вести свій родовід (*родословную*), походити від кого, бути з роду кого. **Вести дело к тому (так), чтобы...** – кермувати (гнути) на те, щоб..., хилити речі так, щоб... [Я тямлю, куди ти кермуєш (Кониськ.). Він гне на те, щоб потягти нас до суду].

Вести себя – поводитися (*сов.* поведіся), держатися, справуватися (*гал.*). [Сестра навчає, як мені, малій, треба поводитися, як дядину любенько вітати (М. Вовч.). Справуйся добре, не пустуй (Франко)]. **Вести себя по отношению к кому-л.** – обходити коло кого, триматися супроти кого. [Лучче коли-б Яків тихенько обходив коло його (М. Вовч.)]. **Вести себя хорошо, достойным образом** – шануватися, чтітися. [Гляди-ж шануйся, стережись, робіти так не вчись (Гліб.)]. **Плохо вести себя** – не шануватися, пусто йти; 5) (*корчить, коробить*) судомити, жолобити, безл. [Пучки судомить. Дошку жолобить]. *А он и ухом не ведёт* – а він ані гадки, а він і гадки не має, а він ні кує, ні меле.

Вестибюль – вестибюль, (*передняя*) передпокі́й (*р.* -ко́ю).

Вестимо, *нар.* – звичайно, сказано, звісно.

Вестимый – відомий, звісний, звичайний. [Звичайне діло!].

Вестись или вестья – 1) (*страд.*) вéстися, прова́дитися. [Прова́дяться робота. Прова́дяться боротьба. Прова́дяться торгові і дипломатичні зносини. Розмова провадилася]; 2) (*безл.*) вéстися, поводитися, держатися. [Здавна так на світі ведеться (поводиться, держиться)]; 3) (*возвр.*) (*плодится, размножаются*) вéстися, водитися, плодитися; 4) водитися. [У нього гроші водяться].

Вéстник – вісник, вістівéць (р. -вця), вістовік, вістівнік, вістун, посланéць (р. -нця), гінéць (р. гінця).

Вестница – вісниця, вістівніця, вістунка, посланка.

Вестовой – 1) (прил.) віщовий, сигнальний. [Віщовий дзвін. Віщові бубни]; 2) (суц.) вістівéць (р. -вця), посланéць (р. -нця).

Вестовщик, -вщица – вістонóша (р. -ші), новинкар (р. -ря).

Вéсточка – (з)вісточка, вістонька.

Весть – 1) вість (р. вісти), вістка, звість (р. звісти), звістка. *Дать весть о себе* – подати звістку, датися чути про себе. *Без вести* – безвісти. [Пропав безвісти. Загіблий (пропавий, пропащий) безвісти]; 2) чутка, чуття. [Нема й чуття про його].

Весы – вага и ваги (мн.), терези; шалі (мн.), (ум.) шальки (дословно: чашки весов). [Розваживши на добрих шалях (Куліш)]. *Большие базарные весы* – важниця; *См. Безмен. Пружинные весы* – кантар. *Помещение или место, где постоянно находятся весы* – важня. *См. Вески, весочки.*

Весь, вся, всё – увесь (весь, усей), уся, усé, усенький, -ка, -ке, цілий, -ла, -ле. [Увесь день. Усю (цілу) ніч. Усеньку воду попили. Увесь світ. Цілий всесвіт. Застогнала, заридала ціла Україна (Рудан.)]. *В некоторых случаях русское весь охотнее передаётся как раз через – цілий.* [Кричав на цілу хату. По цілій землі руській. Лямпи заливали цілу руїну світлом (Л. Укр.). Перед цілим людом. Ціла людськість. Оглядів менé цілого = с головы до ног. Ціле його безталання стаé йому перед очі (Коцюб.). На цілий зріст – во весь рост]. **Весь как есть, совершенно весь, весь без исключения** – геть увесь, чісто ввесь, увесь дочиста, увесь одним лицем, (только с мн. ч. и с суц. собир.) увесь наголо. [Жінки наголо всі цокотухи]. **Все до одного, до последнего** – всі до жодного. [Ми до жодного повстали на ворога]. **Все вместе (без разбору)** – усі поспóлу. **При всех** – привселюдно. **Со всего плеча** – чим дуж, що сили. **Изо всех сил, во всю мочь** – з усієї снаги (сили), що сили, скільки сила (-ли) змагає (-ають), змагала (-ли). **Со всех ног** – прожогом, що дүху. **Во всю прыть, во весь дух** – що дүху, чим дуж. **Во всю, во всю Ивановскую** – на всі заставки, що сили, що дүху (є). **Всё, всего ср.** – усé, усього. **Кругом як в усі, все мовчить** (Шевчен.). **Усé гаразд, усé добре.** **При всём том** – по-при все те, протé. **Всё равно** – все одно, однаково (см. **Безразлично**). **Всё на всё** – усé чісто, усé дочиста, геть усé. **Всего на всё** – усього-но, гурт на гурт усього (усіх). **Всё, нар.** – 1) (всегда, беспрестанно) – усé, одно. [Усé я, да я, а чому-ж не ви? Лéдві додому вернүвсь та одно стогне (Грінч.)]. **Всё более и более** – все геть та й геть. [Козаки все геть та й геть, убивалися у військове діло (Куліш)]; 2) (до сих пор) дóсі; 3) **всё, всё же, всё таки** – протé.

Весьма, нар. – вéльми, дүже.

Вéтвенный, см. Ветвистый.

Ветвіна, см. Ветвь.

Ветвистый – гіллястий, гільчастий, гіллястий, розгільчастий, вітистий, вітла(с)тий, (раскидистый) крислатий, розложистий. [Гіллясте дерево].

Ветвиться – галузитися, вітлитися, гільчитися.

Ветвь и ветка, мн. ветви – 1) (малоупотр.) віта, (нечастое) віть (р. віти), вітка, гілляка, гілка, галуза, галузка; (одна из главных ветвей, на которые разветвляется дерево) віднога, конар, галузь (р. -зи). *Для мн. ч. віти, соб. віття, гілля, галуззя, (более мелкие ветви) пагілля, павіття*; 2) (переносно: отрасль) парость (р. -ти), галузь (р. -зи). [Три парості (галузі) слов'янського плім'я]; 3) (переносно: разветвление чего-л., железнодорожная ветвь, ветвь оврага) вітка, рукав. **В. горного кряжа** – віднога. [Од яру на всі боки розбіглись рукави (Н.-Лев.). Залізничий рукав].

Ветвяник, соб. – сушняк, хмиз, різзя, різця (ср.), хворостіння.

Вéтвяный – гіллявий. [Гілляві дрова].

Вéтер – вітер (*р.* -тра[у]), (*мн.*) вітрі. **В.** *северный* – верховий (північний) вітер, верховік. **В.** *южный* – низовий (південний) в., нижняк, полуденник. **В.** *восточный* – східній в. **В.** *западный* – західній в., заходень (*р.* -дня). *Тёплый в.* – тепляк. *Сухой вéтер* – суховій. *Палящий в.* – палючий в., шмалій. *Сильный в.* – навальний вітер, борвій, бурей. *Сквозной в.* – скрізний вітер, протяг. **Вéтер**, *дующий с горы* – згірний в. **В.** *от берега на море* – відбережний (горовий) в. *Во время вéтра* – під вітер. *По вéтру* – за вітром. *Говорить на в.* – говорити на вітер. *Пойти на вéтер* – піти з вітром. *См.* **Верховой, Попутный, Противный, Поднимаются.**

Ветеро́к – вітрець (*р.* вітреця́), вітерець (*р.* вітерця́). *Лёгкий ветеро́к (зефир)* – легіт (*р.* леготу), тиховій (*р.* -вія).

Ветеран – ветеран.

Ветерина́р – ветеринар, (*неученый*) – коновал.

Ветерина́рия – ветеринарія, ветеринарство. *Срв.* **Коновальство.**

Ветерина́рный – ветеринарський, ветеринарний.

Вéтка, *см.* **Ветвь.**

Ветла́, *мн.* **вётлы** – верба, верболіз (*р.* -лозу), лозіна.

Ветло́вник, ветля́ник – лози, верболіз (*р.* -лозу).

Ветло́вый, ветля́ный – вербовий, лозовий.

Вéто, *нескл.* – вéто, заборона. [Покладіть своє вéто].

Вéточка – гіллячка, гілочка, галузка.

Вето́шить – латати старими латками, підшивати старим шматтям.

Вето́шка – шматка, шматина, ганчірка.

Вето́шник – ганчірник, шматяр (*р.* -ра́), лахманник, онучник, онучка́р (*р.* -ря́), староманатник.

Вето́шница – ганчірниця, шматя́рка, лахмани́ниця, онучка́рка, староманатниця.

Вето́шничать – ганчірникувати, онучка́рити.

Вето́шний – шматя́ний, ганчі́рний.

Вето́шь, -то́шьє – 1) стара одежина, старінка, тенетяга; 2) дра́нь (*р.* -ни), дра́нтя, шма́ття; 3) (*прошлогодня трава в степи*) – нежер (*р.* -ри).

Ветр, *см.* **Вéтер.**

Вéтрельник (*флюгерок*) – вітрячо́к (*р.* -чка), півень (*р.* -вня), погóдник, погóдка.

Ветренéть – вітріти, розвітрюватися. [Холодно, вітріє].

Вéтреник – гонивітер, вітрогóн, (*р.* -на), вітролёт, вітер, голова-вітер, жéвжик, шалапут.

Вéтреница – вітер-дівка, вертіголова, вітрянка, вітролетка, шалапутка.

Вéтреничать – вітрогóнити, жевжикувати.

Вéтрено – 1) вітряно. *Сделалось вéтрено* – розвітрилося; 2) (*необдуманно*) легкова́жно; пустотливо, по-вітрогóнському.

Вéтреность – пустотливість (*р.* -вості), вітрогóнство.

Вéтрений – 1) вітряний, вітровий. [Вітряний день. Вітряна погóда. Вітряна (вітрова́) бу́ря]; 2) легкова́жний, пустотливий, вітрогóн, (*ветреного поведения*) повійний, легкий.

Ветре́ть – провітрюватися, вивітрюватися. [Полотно́ ще не вивітрилося].

Ветрило – вітрило.

Ветробой, *см.* **Ветролом.**

Ветро́вый – вітровий. **Ветро́вый суда́к** – в'ялений суда́к.

Ветрогóн, *см.* **Вéтреник.**

Ветрогóнный – вітрогóнний (лік).

Ветрогóнка, *см.* **Ветреница.**

Ветроиспусkáтель – вітропóск (*снаряд*).

Ветролом – виверт, вивертень (*р.* -тня), вивернениця.

Ветроме́р – вітромір.

Ветру́шка – вітрячок, млино́к (цяцька).

Ве́тряница – 1) сушильня, сушня; 2) вітряна віспа.

Ве́трянка – млин-вітряк.

Ве́тряний – вітряний. **Ве́тряная мельница** – вітряк. **Ве́тряная оспа** – вітряна віспа.

Ве́тхий – вѣтхий, старий, похилий. [Вѣтхе дере́во. Похи́лая ха́тина]. **Ве́тхий Завет** – Старий Завіт.

Ветхозаве́тный – старозавітний.

Ветхозако́нный – старозаконник; жид.

Ве́тхость – вѣтхість, старість (р. -рости).

Ветчи́на – шинка, вуджени́ця, вуджени́на.

Ветчи́нный – шиночий, такий як шинка; з шинки, до шинки. **-ная колбаса** – ковбасна шинка. **-ное производство** – вироб шинок.

Ветша́ть, сов. изветша́ть – 1) па́датися, старі́шати; 2) (*дряхла́ть*) старі́тися, підто́птуватися.

Ве́ха – витичка, тичка, ві́ха, маняк, (*призе́мистая*) кіло́к (р. кілка), (*буй на реке*) куга.

Вехова́ть – тичити щось, позначати тичками, відтикати.

Ве́че – ві́че.

Вечевой́ – вічовий. [Вічове́ пра́во]. **-во́й колокол** – вічовий дзвін, віщовий (*вестовой*) дзвін.

Ве́чер – 1) вѣчір (р. вѣчора), вечорина. *Время под ве́чер* – підвечір, підвечірок (р. -рка). *Под ве́чер, к ве́черу* – над вѣчір, перед вѣчір, надвечори́, на́підвечі́р, проти вѣчора. *Дело было к ве́черу* – було над вѣчір. *Поздний ве́чер* – пі́зні ляги. *Каждый ве́чер* – що-вѣчора, щовѣчір.

В тот ве́чер – того вѣчора. *Однажды ве́чером* – одного вѣчора. *Добрый ве́чер!* – добрівечір! *Близится, приблизится к ве́черу* – вечорі́ти, повечорі́ти. [Пожді́ть, хай со́нце трохи повечорі́є]. *См. Вечере́ть*; 2) (*вечернее собрание*) вѣчір. *Относящийся к ве́черу* – вечоровий. Вечерова програма].

Вечере́ть, безл. – вечорі́ти, (*сов.*) звечорі́ти, повечорі́ти. [*Возможна и личная конструкция: Вѣчір вечорі́є*].

Вечери́нка – вѣчірка. *Устраива́ть вечери́нку* – 1) (*подготавлива́ть*) улашту́увати (впоряджа́ти) вѣчірку; 2) справля́ти вѣчірку.

Вечерко́м – увечі́рочку, над вѣчір.

Вечѣ́рний – вѣчірній, вечеровий. [Вѣчірній час. Вѣчірня зі́рка. Вечеро́ва порá. Вечеро́ва зоря́. Вѣчірне мо́локо].

Вечѣ́рница – вѣчірня зі́рка.

Вечѣ́рня – вѣчірня (р. -рні).

Вечеро́к, вечеро́чек – вѣчіро́к (р. -рка́), вѣчіро́чок (р. -чка), вечорі́нка.

Ве́чером, нар. – увѣ́чері. *Поздним ве́чером* – лягома, в о́бляги, в пі́зні о́бляги (вля́ги). *Утром и ве́чером* – рано й вѣчір. *Накануне ве́чером, см. Вечо́р.*

Вечеру́шка – вечерні́ці.

Ве́черя – вѣ́черя (р. -рі).

Вече́я, см. Вя́чея.

Ве́чно, нар. – 1) ві́чно, дові́чно, вікові́чно, дові́ку, пові́к, безлі́тно. *Жил бы он ве́чно* – ві́ку не було́ б йому́; 2) (*постоя́нно*) завсі́ди, раз-у-раз, повсякча́с.

Вечнопа́мятный – вічнопа́м'ятний, вікопомний.

Ве́чность – ві́чність (р. -ности), (*исконная*) відві́чність, (*дальнейшая*) дові́чність.

Вечносу́щий – ві́чносу́щий.

Вечною́ный – ві́чно молодий.

Ве́чный – 1) ві́чний, (*испоконв.*) відві́чний, (*в будущем*) дові́чний, вікові́чний, безві́чний, безлі́тний. [Ві́чна сла́ва. Ща́стя доча́сне, а зли́дні дові́чні. Придба́в на дові́чне володі́ння. Безві́чні зорі́]. *Купи́ть на ве́чные времена* – поку́пити на безві́к (у ві́чність); 2)

- (*постоянный*) повсякчасний. [Повсякчасне горе. Повсякчасні турботи].
- Вечор**, нар. – звечора, учора звечора, вчора ввечері.
- Вечорний, вечорошний** – учорашній вечірній.
- Вешалка** – 1) (в одежде) вішалка; (устройство для вешанья одежды) кіло́к (р. -лка), кіло́чок (-чка), вішалка, жердка, (стоячая) шара́ги (мн.).
- Вешание** – вішання.
- Вешатель** – вішайло, вішаль, людовіша (р. -ші).
- Вешать**, сов. **повесить** – 1) вішати, повісити, чіпляти, почепіти; (о многих) повішати, почіпляти. [Вішають людей. Наміста, рушники чіпляють]; 2) см. **Весить 1**.
- Вешаться, повеситься** – вішатися, повіситися, завішуватися, завіситися. **Вешаться кому-л. на шею** – чіплятися (віснути) комусь на шию.
- Вешение** – важення, зважування.
- Вешить** – значити (позначати) тичками (вітичками), обтикати, відтикати. [Обтикати доро́гу].
- Вешний**, см. **Весенний**.
- Вешняк** – 1) (в плотинах и запрудах) за́став, за́ставка, о́пуст; 2) весняна доро́га; 3) (весенняя мельница) вешняк; 4) худобина весняного приплоду.
- Вещание** – 1) виголошування, повідання; 2) віщування, пророкування.
- Вещатель** – 1) повідач; 2) віщун.
- Вещательница** – 1) повідачка; 2) віщунка.
- Вещать** – віщати, виголошувати.
- Вещба** – 1) пророкування; 2) ворожба.
- Веще**, нар. – віщо.
- Вещевой** – речевий, речовий. **В. склад** – речовий склад, склад для манаття (для речей).
- Вещественность** – матеріальність, речовинність.
- Вещественно** – матеріально, речовинно, речево.
- Вещественный** – 1) матеріальний, речовинний; 2) речевий. [Речеві докази = *вещественные улики*].
- Вещество** – речовина, речовиння, надіб'я, надіб (р. -добу). [Отру́тне надіб'я = *ядовитое в.*; вибухове надіб'я = *взрывчатое в.*].
- Вещий** – 1) (пророческий) віщий, пророчий. [Віщий дух пророчий. Віщі стру́ни]; 2) (мудрый, вдохновенный) віщий, надхненний. [Віщий Олég. Віщий (надхненний) співець].
- Вещица, вещичка** – надібочка, штучка. [Кожну надібочку на столику гарно поперетирала].
- Вещный** – речовий. **В. право** – речове право.
- Вещун** – 1) віщун, віщівник, віщуватий (р. -того); 2) (переносно) вірон, крук.
- Вещунья** – віщунка, віщівниця.
- Вещь** – 1) річ (р. речі), штука, (только с вещественным значением) надібка. [За ко́жну річ дитина хапається руками. Піч – то бабська річ, а пляшка – козацька. Не люблю я брати чужу надібку. Філософія річ поважна. Страшна річ – оця розтіч. І в ворога учиться – добра штука (Грінч.); 2) **вещи** мн. (пожитки, багаж) – речі, манатки, (соб.) добро, збіжжя, знадіб'я, начиння, манаття. [Всяке хатне знадіб'я (начиння)].
- Веялица**, см. **Вьюга**.
- Веялка** – віялка; (в. без решет для отвеивания лёгкого сора, как то: остатков мякны, пыли и т. п.) млино́к; (для отвеивания куколя) кукільниця.
- Веяло, веяльница**, см. **Веялка**.
- Веяльный и веятельный** – віяльний. [Рядно́ віяльне].
- Веяльщик** – віяльник.
- Веяльщица** – віяльниця.
- Веяние** – 1) (действие от гл. веять) віяння, віянка. [Вже почалася віянка]; 2) (дуновение) повівання, повів, подих, подув. [Тихий повів (подих) вітру. Нові громадські подуви (течії) та

напрями].

Веятель, см. **Веяльщик**.

Веять – 1) (*дутъ*) віяти, повівати, діхати, подихати. [Віє вітер, повіває. Подихає вітерець]; 2) (*в безл. конструкции: веять чем*) віяти, повівати, пашіти, дхнути, віддавати чим (*последние два и в личн. конструкции*). [Повіває теплом, прохолодою. Справжньою поезією віє (дхне) від нього. Духом свіжого сіна пашить від скошеної луки. Пахощами молодощів віддає його збірка поезій]; 3) (*в. зерно*) віяти. [Віяти жито, ячмінь, пшеницю]; 4) (*развеваются*) маяти, повівати. [Мають (повівають) прапори].

Веяться – віятися. [Пшениця молотиться й віється].

Веянный – віяний.

Вжать, см. **Вжимать**.

Вживе, нар. – за життя, за живота.

Вжик, **вжиканье** – ляскіт (*р. -коту*).

Вжикать – брязкати, бряжчати.

Вжим, **вжимание** – втискування, вгнічування.

Вжимать, **вжать** – втискувати, втиснути (втисніти), вгнічувати, вгнітити, вперати, вперти.

[Не можу вперти затичку в пляшку].

Взад – назад. *Ни взад, ни вперед* – ні сюди, ні туди; (*гал.*) ні стійки, ні гейки.

Взади – позаду.

Взаём, **взаимы** – у позику, в позичку. *Брать (взять) взаимы* – позичати, -ся, позичити, зажичати, визичати, візичити, брати (взяти) в позику, в позичку. *Брать взаимы деньги под залог чего-л.* – брати (взяти) гроші під заставу (на застав). *Давать, дать взаимы* – позичати, позичити, зажичати, зажичити кому, давати, дати в позику. *Давать денег взаимы под залог чего-н.* – позичати, (*сов.*) позичити на застав. *Набрать взаимы* – напозичати, -ся. [Ніхто вже не дає: у всіх напозичалися]. *Надавать взаимы* – напозичатися. [Напозичався людям багато, та як те віддаватимуть!]. *Раздать взаимы* – порозпозичати. *Взятый взаимы* – позичений. [Імó хліб позичений].

Взаимость – обопільність, взаємність. *Пользоваться -тью в любви* – (щасливо) любитися з ким, тішитися одвітним коханням. [Семен та Катря любляться].

Взаимный – обопільний, зобопільний, взаємний. [Обопільна (зобопільна, взаємна) приязнь, зненависть, допомога, порада, повага]. **-ое понимание** – порозуміння. **-ое согласие** – обопільна згода, лад. [Нема ладу в нас: не можна нам укупі жити]. **-но** – обопільно, зобопільно, навзаєм.

Взаимодействие – взаємодіяння, взаємодія.

Взаимодействовать – взаємодіяти.

Взаимоотношения – взаємовідносини, обопільні відносини (стосунки), взаємини. [Постійні взаємини між окремими народами. Історія літературних взаємовідносин. Стосунки людські].

Взаимопомощь – взаємодопомога, обопільна допомога. [Біднота повинна об'єднуватися на ґрунті взаємодопомоги]. *Касса -щи* – каса взаємної допомоги (взаємодопомоги).

Взаимы, см. **Взаём**.

Взалкать – зголодніти.

Взамен – замість, намість чого, замісто чого, на[в]замін, на обмін, взаміну, (*вместо того*) натомість, (*для подстановки*) на підставу за кого. [Кого-ж то він на підставу за себе візьме? (Мирн.)].

Взаперти – в зачині. [Не хочеться курей в зачині (*или* замкннутих, зачинених) держати].

Взаправду – справді, справжки, насправжки, нап्राвду.

Взапуски – навзаводи, наввіпередки.

Взариваться, см. **Всматриваться**.

Вза́хаться – заохкати, заохати.

Вза́чет – на рахунок.

Вза́шей – у потилицю, у плечі, у шию, у три́шия, у три вірви (вибива́ти, випиха́ти).

Взбаламу́тять – скаламу́тяти. **-ченний** – скаламучений. [Скаламучене мо́ре].

Взба́лмощность – шаленість, нерозважливість, нерозсудливість.

Взба́лмощный, -но – шалений, -но, нерозважливий, -во, нерозсудливий, -во.

Взба́лмощь, см. **Взба́лмощность**.

Взба́лтывать, взбо́лтать, взбо́лтнуть – колотити, сколотити, поколотити, сколотнути, збивати, збити, збо́втувати, збовтати, побо́втати. [По́верху бері во́ду, щоб не сколотити гу́щі. На бе́резі купа́лись діти і збивали во́ду (Коцюб.). Нащо ти поколотіла во́ду?].

Взбо́лтанний – с[по]колочений, збитий, з[по]бо́втаний, перебо́втаний.

Взбарабо́шить – скуйовдити, розкуйовдити.

Взбара́хтаться – ледві видряпатися, видертися.

Взбега́ть, взбежа́ть – збігати, збігти, вибіга́ти, вибігти на що. [Вибіг на шпиль].

Взбеленить ко́го – розлютувати ко́го, розлютити ко́го, роздратува́ти ко́го, роззлостити ко́го, сказити ко́го. [Не помо́же ба́бі кади́ло, коли ба́бу сказа́ло].

Взбелени́ться – мов чемери́ці наїстися, ошаліти, знавісніти, розлютува́тися, розлюті́тися, роздратува́тися, роззлоститися.

Взбесить, -ся – 1) см. **Взбеленить, -ся**; 2) сказитися, скруті́тися, стекті́ся.

Взбешенный – посатанілий, розлютований, розлючений, роздратований, знавіснілий, остеклий.

Взбива́ть, взбить – збивати, збити. [Пі́лу не збива́йте]; (*волосы*) підкосмічати (*сов.*), кудовчати, накудовчати, розпу́шувати, розпуші́ти; (*подушку*) перебива́ти, перебити; (*желтки, белки*) підбива́ти, підбити; (*мяч палкой*) гиліти, загілити.

Взбира́ться, взобра́ться (*на лестницу, гору, дерево и т. п.*) – бра́тися, видира́тися, видертися, здиратися, здертися, видряпува́тися, видряпати́ся, пнутися, п'ястися, випнутися, спинатися, сп'ястися, вила́зити, вилі́зти, зла́зити, злі́зти. **В. на лоша́дь** – вила́зити (*сов.* вилі́зти), сіда́ти (сісти), з[в]сіда́ти (з[в]сісти) на ко́ня. [Му́сів уся́кий шляхтич, хто зся́де на ко́ня, у вйсько виї́здити (Куліш)].

Взбо́лтать, см. **Взба́лтывать**.

Взбо́лта́ться – сколоті́тися, перебо́втатися, поперебо́втува́тися. [Моло́чко га́рне бу́ло, позасто́юване, а поки до́везли по цій до́розі, то й поперебо́втува́лось].

Взборозди́ть – поборозніти. См. **Борозди́ть**.

Взборони́ть – побороніти. См. **Борони́ть**.

Взбрасыва́ть, взбро́сить куда, на что – скида́ти, скі́нути. [Скі́нула по́душку на пі́ч].

Взбрасыва́ться, см. **Набрасыва́ться**.

Взбрести́ – наверхті́ся. [Ме́ле, що на язик наверхте́ться]. **В. на ум** – впли́сти (3-е л. впливе́) в го́лову, набрести́ в го́лову, вхопі́тися го́лови. [Так отже послу́хайте, яка то старо́ї го́лови на старі́сть дурни́ця вхопи́лася (Франко)].

Взбро́сить, см. **Взбрасыва́ть**.

Взбро́са́ть, *сов.* – накі́дати. [За ма́лу го́дину накі́дає ці́лий сті́г].

Взбрызгива́ть, взбрызну́ть – порскати, спі́рснути, пі́рскати, пі́рснути, попі́рскати, бри́зкати, побри́зкати, кро́пити, покро́пити.

Взбугри́ть – пори́ти, зри́ти (зе́млю), збу́рити, похвилюва́ти (во́ду), звалува́ти.

Взбудора́жить – розбу́рхати, схвилюва́ти, збу́рити, збудора́жити, (*многих*) побудора́жити (Куліш). **Взбудора́женный** – розбу́рханий, схвилюва́ний, збу́рений, збудора́жений, розбудора́жений.

Взбунтова́ть, -ся – збунтува́ти, -ся, побунтува́ти, -ся, зня́ти бунт, забунтува́ти. [На го́спода вони забунтува́ли (Куліш). Всі проти ньо́го побунтува́лися. Зняли бунт проти не́ї]. См.

Бунтовать.

Взбутетєнить, см. **Взбучить.**

Взбуторажить, см. **Взбудоражить.**

Взбучить – прочухана, прочуханки дати.

Взбучка – прочух(р)ан, прочуханка, перегін (р. -гону), халазія, перегрєчка; (*проборка*) натруска. *Задать взбучку* – дати комусь прочухана (перегону, гарту), перегнати грєчку.

Взбучиться – набучавіти.

Взвājживать, взвожжать – завожжувати, завожжати (коня), накидати вїжки (на коня).

Взвалівать, взвалить – накидати, накинати щось на кого, на що, вернути (*сов.* звернути), скидати, скинути, скочувати, скотити, зсаджувати, зсадити. **В.** *на плєчи, на спину* – брати, взяти на оберемок, завдавати, завдати комусь на плєчі. [На його цю роботу накинута. Де-б якá робота не трапилася, усє собі на шию верне. Кабана на виз скотили. Зсадили колоду на санки. Завдав йому клунок на плєчі. Візьміть її на оберемок да й несіть].

Взвар – 1) звар, відвар, декóкт; 2) узвар (р. -ру).

Взварец – варєна, варєнуха.

Взвєяться – маяти, (*сов.*) замаяти. [Мають корогві. Одрáзу замаяли червоні прапори].

Взвєзти, см. **Взвозить.**

Взвести, см. **Взводить.**

Взвеселить – звеселити. [Ввійде у хату, то й хату звеселить (Коцюб.)].

Взвєшивание – важення, зважування.

Взвєшивать, взвєсить – 1) вājжити, зважити; (**в.** *многое*) поважити, наважити, понаважувати; (**в.** *наново*) переважувати, переважити, (*многое*) попереважувати; 2) **взвєшивать, взвєсить обстоятельства дела** (*принимать, принять в расчет*) – брати, взяти, прийняти під розвагу, розважати, розважити, зважити. **Взвешенный** – зважений, (*длительно*) поважений. [Увєсь поважений цукор].

Взвиваться, взвиться – зніматися, знітися вгору, звиватися, звїтися, (*сов.*) сягнути, шугнути. [Знявсь угору чорний дим (Грінч). Звився жайворонок. Наче ті стружки смоліві: пальне, шугне та й згасне (Кониськ.). Високо вгору сягнуло полум'я]. **В.** *на дыбы* – ставати, стати дибки.

Взвидеть – побачити, вздрїти. *Не -дел света* – потемніло в очу, в очіх, світ потьмарився.

Взвїзгивание, взвїзг – вищання, виск.

Взвїзгивать, взвїзгнуть – вищати, (*сов.*) вїскнути, дзвїзнути, завискотїти, дзвїкнути.

Взвїнчивать, взвїнтить – накрутити, (*нервы*) напружити; (*цены*) наганяти, понагонювати. [Понагонювали ціни, бідному тепєр не доступїтися].

Взвїхрить, -ся – накучмити, -ся, скуйовдити, -ся. [Накучмився чуб].

Взводить, взвести – 1) зводити, звєсти. [Звїв його на сходи]; (*о многих*) позводити, (на гору).

В. *напраслину* – прикидати (-кинути) пеню, напасть, натягати, натягти на кого. [Ще скажуть, що я вас отруїв та прикинуть пеню, що й копою не одбудеш (Квітка)]; 2) (*курок*) відводити, відвєсти, одвєсти курок. [Одвїв курка і хотїв стрїляти].

Взвод – звід (р. зводу), чотá (*гал.*).

Взводный – зводовий (*унт.-офиц., пружина*), чотовий, (*сущ.*) чотар (р. -ря).

Взвожжать – завожжати. См. **Взвājживать.**

Взвоз – 1) вивозїння; 2) (*под ъм от реки, моста*) узвїз, озвїз (р. -воза); (*ум.*) у[о]звó[і]зець (р. -вїзця). [Вїїхали з брїдка на узвóзец].

Взвозить, взвєзти – вивозити, вївєзти. [Важка хура, всїлу вївєзли конї на гору].

Взволаківать, взволочь – витягати, стягати, витягти, стягти (на гору).

Взволнованность – схвильовання, розхвильовання.

Взволнованный – схвильований, розхвильований, зворушений, зрушений, збурений; (*о массе людей, воде, лесе*) збурений, кипучий, розхвильований, порушений.

Взволно́вывать, взволно́вать (о воде и о чувствах) хвилюва́ти, схвилюва́ти, розхвилюва́ти, збу́рити; (только о чувствах) звору́шувати, зворуши́ти, забаламу́тити, зру́шувати, зру́шити, пору́шити, збу́рювати, збу́рити, збудора́жити.

Взволно́вываться, взволно́ваться (о чувствах) – зру́шуватися, зру́шитися, зворуши́тися, схвилюва́тися, розхвилюва́тися, (о мног.) похвилюва́тися, обруши́тися. [Наро́д обруши́вся (Волч.)]; (о воде) зби́тися, збу́ритися, схвилюва́тися.

Взвы́ть, (о зверях) – зави́ти, заски́глити несамови́то; (о людях) заголоси́ти, го́лосно закви́лити.

Взга́ркивать, взга́ркнуть – вигу́кувати, вигу́кнути, ге́йкати, ге́йкнути.

Взгляд – 1) погляд, (зрение) зі́р (р. зо́ру), (наружн. вид) по́зір (р. позо́ру). *Человек с весёл. взглядом* – веселого погляду (М. Вовч.). *С недобрým взглядом* – звірогляд. *На взгляд* – на око, на погляд, на по́зір, як глянути. *Встретились взглядами* – вони ззира́лися, о́чі їх ззира́лися (Грінч.). *Окинуть, охватить взглядом что* – ски́нути, згля́нути о́ком, зирну́ти по чо́му. [Зирну́в по ха́ті]. *Окидывать, окинуть, обводит, обвести взглядом многое* – озирати, (сов.) озирну́ти, обве́сти, згля́діти о́ком, перебі́гти о́чима, пере́зріти (гал.). *Привлекать взгляд* – бра́ти о́чі, вбира́ти в себе́ о́чі. *Проникать, проникнуть -дом* – прозира́ти, прозира́ти ко́го, прогляда́ти, -ся, прогля́нути, -ся, проди́влятися, проди́витися в кі́м, проти́снути погляд (Франко). *Смерить -дом* – обмі́ряти поглядом, о́чима. *Встретиться с чьим -дом* – спа́сти о́чима на ко́го. [Куди́ я ні гляну, усе на його́ погляд о́чима спа́ду = с его́ взглядом встречаю́сь глазами (М. Вовч.)]. *Устремить взгляд* – уп'я́стися о́чима, вто́піти о́чі (Неч.-Лев.). *На мой, ваш взгляд* – на мо́ї, ваші о́чі, на мій, ваш по́гляд. [На ва́ші о́чі – бур'я́н, а на мо́ї – чудові кві́точкі (Неч.-Лев.)]. *Бросить взгляд, см. Взглянуть*; 2) **взгляд** (мнение) – погляд, га́дка, думка, переко́нання. *На мой, его́ взгляд* – з погля́ду мо́го (його́), (як) на мій (його́) погляд, як на ме́не (на його́), по мо́єму, по його́; на мою́ (на його́) думку (га́дку). *Вырабатывать -ды* – дохо́дити до погляді́в. *Не соглашаться с чьими -дами* – не зго́джуватися з чи́мись погля́дами, (описа́т.) не туди́ ди́витися. *Высказывать свой взгляд* – дава́ти свій суд, висло́влювати свою́ думку (погляд).

Взглядный – пока́зний, га́рний на ви́гляд.

Взглядывать, взглянуть – погляда́ти, погля́нути, гляну́ти, спогляда́ти, спогля́нути, (с)позира́ти, (с)позирну́ти. **В. быстро** – зи́ркати, зи́ркнути, зво́дити (зве́сти) о́чі, скида́ти (ски́нути) о́чі (о́чима) на ко́го, скида́ти, ски́нути, закида́ти, заки́нути погляд, поглядом на ко́го, (сов.) ве́ргнути, метну́ти, стрельну́ти, бли́кнути, гли́пнути о́чима. **В. искоса, недовольно** – погляда́ти, гляну́ти скрива, зи́зом. **В. исподлобья** – погляда́ти, (сов.) (по)гля́нути и т. д. з-під ло́ба, сторч. **В. друг на друга** – скида́тися, ски́нутися о́чима, погляда́ти, (погля́нути) між собо́ю, ззира́тися, ззира́тися.

Взголо́вье – узго́лов'я.

Взгон – 1) загна́ння на го́ру; 2) споло́хання, сполоши́ння; 3) *хим. (сублима́ция), см. Возгон, возгонка.*

Взгоня́ть, взгоня́ть – 1) зго́нити (сов. зго́нити) на го́ру, зганя́ти (зігна́ти) на го́ру, (о многих) позго́нити. [Позго́нив во́лі на го́ру]; 2) (спугива́ть) поло́хати, споло́хати, поло́шити, споло́шити; 3) (*хим.*) визго́нити, переганя́ти, переста́лювати, сублімува́ти. *См. Возгоня́ть.*

Взгоревать – зажу́ритися, засумува́ти, затужити, притужити.

Взгореться, см. Возгореться.

Взгоро́к, взго́рье – згі́р'я, узгі́р'я, узгі́рок (р. -рка).

Взгреме́ть – загри́міти, загри́моти́ти.

Взгро́мазживать, взгро́моздить – 1) стере́блювати, стере́бити, виса́джувати, виса́дити. [Яке́-ж воно́ ва́жкє, наси́лу на ста́л виса́див! (Звиног.)]; 2) *см. Нагро́моздить.*

Взгро́мазживаться, взгро́моздиться – спи́натися, спі́ястися куди́сь, на що́сь, випина́тися, випну́тися (вип'ястися) на що́сь, стере́блюватися, стере́битися, вила́зити, ви́лізти (високо).

Взгрустити – засумувати, зажуритися, засмутитися.

Взгрустну́ться, *безл.* **Взгрустнулось** *кому* – сум (журба, смуток) обгорну́в (оповів) кого́, сумно (журно) ко́мусь стало, притужив хто. [А коли притужиш, приходь до нас – ми розважимо].

Вздв́аивать, вздв́оить – двоїти, подвоювати, двоїти подвоїти. **В. пар** – переорювати, переорати.

Вздв́иженье, *см.* **Воздв́иженье**.

Вздева́ть, вздеть – 1) (*одежду*) надяга́ти, надягти́, (*обувь*) узу́ти; 2) (*нитку*) всілювати, всиліти; 3) (*вверх*) здійня́ти. [Здійня́ти го́лову на спис (Макс. 24)].

Вздéргивать, вздéрнуть – підтяга́ти, підтягти́ вгору, смикати, смикну́ти вгору (за нитку, мотузо́к). **В. на виселицу** – почепити на шибеницю. **В. нос** – дерти, задерти носа, кірпу гнути. **Вздéрнутый нос** – кірпатий (кірпатенький) ніс, кірпа.

Вздешеве́ть – подешевшати.

Вздира́ть, вздра́ть – здирати́, здерти, зідрати́. [Не здира́й стру́па, бо дужче прикі́неться].

Вздира́ться, вздра́ться – видиратися, видертися, дертися, здертися, видряпуватися, видряпатися. [Видряпавсь на сосну].

Вздо́ить – подоїти.

Вздор – дурниця, нісенітниця, недоречність, абищо. *Срв.* **Бре́дня, Бели́берда. Говорить, молоть, нести вздор** – теревенити, правити нісенітниці, блягузкати, торочити, клепати, плести, верзти язиком, химери гнати, дурниці верзти (правити, стріляти), плескати, плести, прова́дити не зна́ть-що; (*сов.*) наблягузкати, наверхти́, наказати сім мішків гречаної вівни.

Вздори́ть – сваритися, (*сов.*) посваритися, посердитися. [Трохи між собою посерди́лися].

Вздорли́вость – сварливість, звадливість, спірливість.

Вздорли́вый – сварливий, сваркий, колотливий, звадливий, спірливий, занозистий, (*редко*) зарічаний. [Вда́ча в не́ї занозиста].

Вздорни́чатъ, *см.* **Вздори́ть**.

Вздорный – 1) *см.* **Вздорли́вый**; 2) (*о деле, словах, книгах*) безглу́здий, химерний, нікчемний, пустомельний, недоладний, недоречний. [Химерні слова́ (Шевч.). Безглу́зде це діло. Сестра́ йому́ надає книжок до́дому, та не таких книжок пустомельних (Квітка). Недоладні речі говори́ли про се вели́ке діло].

Вздо́рность – 1) *см.* **Вздорли́вость**; 2) недоречність, нікчемність, химерність, безглу́здість.

Вздорожа́ние – дорожчання, доро́гшання, (*сов.*) подоро́жчання, подорожалість (*р. -лости*).

Вздорожа́ть – подоро́жчати, подоро́гшати.

Вздо́х – зідха́ння, (*дыхание*) віддих. *Испускать, испустить последний вздох* – конати́, сконати́, в-останне на світі зідхну́ти.

Вздохну́ть, *см.* **Вздыха́ть**.

Вздохну́ться – зідхну́тися. [Нехай́ йому́ леге́нько зідхне́ться].

Вздра́гивание – здрига́ння, струсі́ння.

Вздра́гивать, вздро́гнуть – здрига́тися, здригну́тися, кі́датися, кіну́тися, стена́тися, стену́тися, дви́жити, здви́гатися, стрепехати́ся, стрепену́тися, трі́пну́тися. [За ко́жним гурко́том гро́му вона́ неспо́кійно кі́далася (Коцюб.). Від плачу́ стена́ється ті́ло худе́ньке (Л. Укр.). **В. с испугу, особенно во сне** – жахати́ся, (*сов.*) жахну́тися. [І страху́ не раз набрався, аж крі́зь сон жахався (Свидн.). Грюкнув дверима, аж дитина жахну́лася]. **Он вздро́гнул** – він іздригну́всь, його́ струс(о)нуло.

Вздремну́ть – здріма́ти, здріма́тися, задрі́мну́ти, здрі́мну́ти, замгну́ти, прикорхну́ти, зве́сті очима. [Я тро́шки замгну́. Прикорхнеш та зараз і прокинешся. Лягла та тільки звела́ очима, коли він стука́]. **Вздремну́ться** – задрі́матися. [До́бре задрі́малося].

Вздо́рогнуть, *см.* **Вздра́гивать**.

Вздува́ние – 1) (*огня*) роздму́хування, роздмуха́ння; 2) обди́мання, надима́ння.

- Вздува́ть, взду́ть** – 1) (*огонь, угли*) роздму́хувати, (*сов.*) роздму́хати; 2) обдимати, обдути, надимати, здути, набубніти. [Зеленої конюшини не давай багато коням, бо обдимає (Звиног.). Живіт обдуло, набубніло. Як із'їсть му́ха отру́ти, так її́ зідме́]. **Взду́ть** *многих* – пообдимати; 3) **взду́ть** *цену* – нагна́ти ціну. [На все таку ціну нагна́ли (понаганя́ли), що бідному тепер не докупитися]; 4) (*только сов.*) одлущува́ти, одлущпанити, спарити, да́ти перцю (га́рту), оддухопелити. [Одлущу́ю так, що до́вго пам'ятатимеш].
- Вздува́ться, взду́ться** – 1) обдимати́ся, обду́тися. [Од соячничиння коро́ва обідме́ться]; 2) надимати́ся, наду́тися. [Хма́ра надималася як жива́ і росла́ швидко. Живіт наду́всь]; 3) здимати́ся, зду́тися. [Молоко́ здима́ється на о́гні]; 4) **в.** *от побоев* – набря́снути. [Так побив дочку́, що й лице́ її́ набря́сло]; 5) (*о коже на теле, о слое глины на стене и т. п.*) кожуши́тися, скожуши́тися, здува́тися, зду́тися, пирожи́тися. [Як пома́зала цією́ гліною́, то так і скожуши́лось, наче одду́лось. Фа́рба на помос́ті зду́лася]; 6) **в.** *пузырями* – зніма́тися (зня́тися) пухиря́ми, пузири́тися, спузири́[і]ти. [Попі́к руку́, аж пухире́м зня́лася. Спузири́ло йому́ все тіло. Все мо́ре зараз спузири́ло (Котл.). Оце́ погана́я багну́ка, глянь, пузири́ться як (Греб.); 8) (*о реке*) бутні́ти. [А річка́ все бутні́є, ось-ось пі́де по́верх гре́блі].
- Вздума́ть** – здума́ти, задума́ти, надума́ти, -ся, на́мислити, в ми́слі взя́ти, загада́ти (со́бі).
Вздума́лось – на думку́ спа́ло, заману́лося.
- Вздури́ть** *кого* – призве́сти до несамо́витости, до нестя́ми (до нестя́му). **-ся** – дурі́ти, шалі́ти, робити дурни́ці.
- Взду́тие, взду́тость** – надім.
- Взду́тий** – наду́тий, спухну́тий. [Живі́т був стра́шно вели́кий і наду́тий].
- Вздыма́ть, -ся** – здимати́, -ся, підно́сити, -ся (*гал.*), підійма́ти, -ся, встава́ти, вста́ти, (*о груди*) дви́жати. [Хви́лі здимали́ся, як гори. Плака́в та вже не го́лосно, тільки́ груди́ час од ча́су дви́жи́ли (Крим.). Височенні́ го́ри підно́сили вго́ру свої́ сніго́ві верши́ни. Го́рами хви́лю підійма́ (Шевч.). Вста́є хма́ра з-за Лима́ну (Шевч.). **В.** *волнами* – хвилюва́ти. [Пахучи́й дим з кади́ла хвилюва́в під саме́є склепі́ння (Дніпр. Чайка)].
- Вздыха́ние, см. Вздох.**
- Вздыха́тель, -ница** – зідха́ч, -чка (*напр.* за старі́м режі́мом); (*влюблённый*) зако́ханий, -на, (зако́хана) зідхай-душа́; (*насмешл.*) уздыха́льник, зідхайло. [Наша́ панночка́ ма́є коло́ се́бе дво́х зідхайлі́в, та й крути́ть ними́, як хо́че]. *См. Воздыха́тель.*
- Вздыха́ть, вздохну́ть** – зідха́ти, зідхну́ти, дихну́ти, передихну́ти. [Передихну́в так ва́жко (Тесл.)]. **В.** *полной грудью* – дихну́ти на повні́ груди́; (*передохнуть, перевести дух*) одідхну́ти, одхакну́тися, одса́пну́тися. [Да́й одідхну́ти ко́ням].
- Вз'еда́ться, вз'е́сться** – уїда́тися, уї́стися на ко́го, в ко́го, завзя́тися, напото́гтіся, напо́сі́стися на ко́го. **В.** *друг на друга* – заїда́тися (мі́ж со́бою), заї́стися. [Уже́ він на ко́го в'ї́сться, то́му до́бра не бу́де (Крим.). Як напо́могли́ся – три́чі виго́нили на ти́жні. Заї́лися оди́н на одно́го, як пси́ на перелазі́].
- Вз'езд, см. Взвоз 2.**
- Вз'езжа́ть, вз'еха́ть** *куда, на что* – виї́зди́ти, (*сов.*) виї́хати, наї́зди́ти, (*сов.*) наї́хати, з'ї́хати. [Виї́здили́ на круту́ го́ру, і ко́ні ду́же пото́милися. Виї́здючи́ на гре́блю, з'ї́хали на ка́мінію́ку і оберну́лися].
- Вз'ерепені́ться** – розпрі́ндитися, роз'ї́жаті́тися, розпу́дритися; (*с криком*) – розку́дкудака́тися.
- Вз'еро́шива́ться, вз'еро́шить, -ся, см. Взлохма́чива́ться, взлохма́ті́ться.**
- Взимание, визна́емость** – зби́рання, виправля́ння, стяга́ння (пода́тків і т. и.).
- Взима́ть, -ся** – бра́ти, -ся, зби́рати, -ся; (*о податях и т. п.*) – ви[с]правля́ти, -ся, стяга́ти, -ся. [В субо́ту зве́чора виї́хати-б на се́ла пода́тки виправля́ти (Васильч.)]. **Взима́емый** – справлюва́ний, зби́раний, стяга́ний, виправлюва́ний. *Мера́ чого-ли́бо визна́емая в чью́ пользу* – мі́рчук. [Мі́ряє і мі́рчук зби́рає – ї́дну́ мі́ру зоста́вляє, де́в'ять мі́р пуска́є (Рудан.)].

Взира́ние – спогляда́ння, позира́ння.

Взира́ть, воззре́ть – спогляда́ти, спогляну́ти, позира́ти, позирну́ти, уважа́ти, ува́жити. [Вони на сльози не вважали]. *Не взира́я на* – не вважаючи на. *Не взира́я на то, що...* – дарма (даром), що..., без о́гляду на те, що... [Інтересна, дарма, що має свої хиби (Грінч.). Будуть реготатися, без о́гляду на те, що регочуться сами над своєю недолею (Франко)]. *Не взира́я ни на что (слепо)* – безвіч, безо́глядно. [Вже бо й жіно́цтво козакува́ти підійма́лось і безвіч на ворога кидалось (Куліш). Сказано, щоб діти безо́глядно покоря́лися батька́м (Крим.)].

Взла́зить, см. Взлезать.

Взла́мывание, взлом – лама́ння, розла́муваня, розбива́ння, ви́лім (*р.* ви́лому), полі́м (*р.* полі́ому), розлі́м (*р.* -ло́му). [В мене двері тисові не зло́діям до розло́му].

Взла́мывать, взлома́[и]ть (*о замке, сундуке и т. п.*) – відбива́ти, відби́ти, розбива́ти, розбити, лама́ти, полама́ти, злама́ти; (*о двери и т. п.*) – лама́ти, ви́ламувати, ви́ломлювати, ви́ламати, вибива́ти, ви́бити; (*с сильным напором*) виса́джувати, виса́дити, ви́важувати, ви́важити. [Одби́то замо́к. Розби́то, пола́мано скриню. Лама́йте двері! (Шевч.). Ви́важено двері с коморі і забрано все]. **В-ся** – ви́ламуватися, ви́лаватися. [В цей мент ви́ламуються двері (Тобіл.)].

Взлеза́ние – ви́ліза́ння, зла́зіння.

Взлеза́ть и взла́зить, взлезть, см. Взбира́ться, взобра́ться.

Взлеле́яние, см. Леле́яние.

Взлеле́ять, см. Леле́ять.

Взлесо́к – узлі́сся.

Взлета́ние, взлёт – зліта́ння, (*сов.*) злеті́ння, зліт (*р.* зльо́ту).

Взлета́ть, взлете́ть – зліта́ти, злеті́ти, ви́літати (на що), злину́ти, зніма́тися, зня́тися; (*о многих*) позліта́ти, повиліта́ти. [Злеті́в півень на ворота. Пташка ви́летіла на висо́кого дуба. З стін ру́їни з галасом зня́лось вороння (Коцюб.). Півні позліта́ли аж на ха́ту]. **Взлете́ть выше́ чего** – злеті́ти над що. [Злеті́в він над хма́ри (Самійл.)]. **Взлета́ть вверх и вниз** – гра́ти. [Вороння гра́є: підлеті́ть дуже висо́ко, а тоді леті́ть до низу (Звиног.)].

Взлиза – лісина коло висків.

Взлизи[а]стый – лисову́хий.

Взло́бина, взло́бок – при́горок (*р.* -рка), лобо́к (*р.* -бка́), вісми́чок (*р.* -чка), шпиль, шпі́лик.

Взлом, см. Взла́мывание.

Взлома́ть, -ся, безл. (*о льде на реке*), **лёд взлома́ло, лёд взлома́лся** – кри́гу полама́ло, кри́га скресла. *См. Взла́мывать.*

Взломачива́ть, -ся, -ма́тить, -ся – скуйо́вджувати, -ся, (*сов.*) скуйо́вдити, -ся, наку́чмити, -ся, розку́чмати, -ся, розку́длати, -ся, покошлати, -ся, покóшлати, -ся, закустрати, -ся. *См. Растрёпывать.*

Взлюбі́ть – злюбі́ти, залюбі́ти, полюбі́ти. [Злюбі́в її бог (Л. Укр.). Ма́ти си́на ожени́ла, невісточки не залюбі́ла].

Взлягива́ть – брика́ти, -ся, хви́цати, -ся.

Взмани́вание – підма́нюваня, підмовля́ння, зма́нюваня.

Взмани́вать, змани́ть – підма́нювати, підмані́ти, зма́нювати, змані́ти, підмовля́ти, підмові́ти.

Взмах, взма́шка – за́мах, по́мах, мах, змах, розгі́н (*р.* -го́ну). [З о́дного за́маху чо́вен опині́вся на сере́дині рі́чки (Крим.). І ко́су сме́рть взяла́, щоб все життя́ ско́сить одним розго́ном (Фран.). Так ма́хнув ша́пкою, мов ду́ша його́ з тим ма́хом ви́линула (Г. Барв.)]. **Одним -хом** – з маху, з одного маху, за один мах, (*шутл.*) за одним махом-пахом. [Підходить до мольберту й з одного маху розрізує картину (Єфр.)].

Взмахива́ть, взмахну́ть – маха́ти, махну́ти, підма́хувати, стрепену́ти, сплєскувати, сплєсну́ти. [Сова́ леті́ла, нечу́тно маха́ючи кри́лами. Ле́бідь сплєскува́в білим кри́лом (Л.)].

- Укр.). Пташина білопера стрепенула крильцями, знялася (Вас.)].
- Взмачивать, взмочить** – змочувати, змочити.
- Взмащивать, взмостить** – намощувати, намостити, (*только о лесах*) риштувати.
- Взмащиваться, взмоститься**, см. **Взгромозживаться, взгромоздиться**.
- Взмёт** – 1) підкидання; 2) рілля (не волочена).
- Взметывать, -ся, взметать -ся и взметнуть, -ся** – шугати, шугнути, підкидати, -ся, підкинути, -ся, кидати, -ся, кинути, -ся, кидонуті, -ся вгору. [Млин горить, полум'я так і шугає вгору].
- Взмиловать, -ся** – змилювати, -ся.
- Взмокать** – змокати.
- Взмолиться** – почати (стати) благати.
- Взморник** – морська трава (*Zoster*).
- Взморье** – морське узбережжя.
- Взмостить**, см. **Взмащивать**.
- Взмущать, взмутить** – каламутити, скаламутити. См. **Возмущать**.
- Взмыливать, взмылить** – милити, намилити, (*в. лошадь*) вмилити. [Кінь дуже вмилений, мабуть довго біг]; (*в. кому голову*) милити (намилити) чуба.
- Взнашивать, см. Возносить**.
- Взнос** (*членский, в кассу и т. п.*) – вкладка, внесення до каси, подача; (*вступительный*) вступне, вписове; (*платы арендной и т. п., разделённой на известн. сроки*) рата. [Все заплатю, і от вам моя перша подача. За страхування платимо рату двічі на рік. Вступного три карб., а членська вкладка п'ять карб. на рік]. **Взнос гербовой пошлины** – подача гербової оплати.
- Вносить, взнести** – 1) зносити (на гору), знести, виносити, вінести. [Важкий міх – насілу вініс на горіше]; 2) платити, виплачувати. [Пішли в державну скарбницю платити податок].
- Вносятся, взнесться** – зноситися, знесться, підноситися, піднесться, здій[ні]матися, з(дій)нятися. [Здійметься високо-високо в небесні простори (Л. Укр.). Широким помахом крил дужих своїх високо піднісся орел сизокрилий (Самійл.)]. См. *ещё Возносятся*.
- Взнуздывать, взнуздать** – зануздувати, загнуздувати, нуздати, гнуздати, зануздати, загнуздати, (*многих*) понуздати, позагнуздувати.
- Взнуздка** – занузд, загнуздування, (*сов.*) загнуздання.
- Взныть** – занити.
- Взобраться, см. Взбираться**.
- Взогнать, см. Взгонять**.
- Взогревать, взогреть** – зогрівати, зогріти.
- Взодрасть, см. Вздирать**.
- Взойти, см. Восходить, всходить**.
- Взопреть** – упріти, спітніти, удушніти. [Біг, аж упрів]. **Взопрелый** – упрілий, спітнілий, удушнілий.
- Взор** – погляд, (*зрение*) зір (*р. зору*). [Які огні в височині, свій зір туди зведі (Ворон.)].
Поднять в. на кого – позирнути на кого. *Потупить в.* – втупити очі в землю, спуститися до-долу. *Следить -ром за кем, чем* – зорити, пасти очима, слідкувати поглядом (очима) кого, що. [Слідкує очима роботу русалчину (Л. Укр.)]. См. **Взгляд**.
- Взорвание** – висаджування в повітря. См. **Взрыв**.
- Взорвать** – 1) см. **Взрывать**; 2) *в. кого* – обурити, розлютувати, розлютити. [Меня -ло = менé (вкрай) обурило, розлютувало].
- Взрастать, взрасти** – зростати, зрости. См. *ещё Возрастать*.
- Взрастить, см. Возращать**.
- Взрачность** – показність (*р. -ности*).

Взра́чный – показний.

Взра́щать, возрасти́ть – рости́ти, зрости́ти, коха́ти, ви́кохати. [Садочка собі зрости́в (ви́кохав). Викохали двох синів і дочку]. *См. ещё* **Возра́щать**.

Взреве́ть – заревти́, зареві́ти.

Взрез – розрі́з, надрі́з.

Взрезка – розрі́зування.

Взрэзыва́ть, -ся, взрэза́ть, -ся – розрі́зувати, -ся, розрі́зати, -ся. **Взрэзанны́й** – розрі́заний.

Взрезь – уще́рть, по вінця.

Взро́слость – дорослі́сть, зрі́ст (*р.* зросту). [Ба́тько поме́р, то опікуни́ пусти́ли зе́млю в оренду аж до зро́сту сирі́т].

Взро́слый – дорослий, дійшли́й, дохожа́лий. **-ый сын** – дорослий син, син на порі́, на ожені́нні. **-ая дочь** – доросла дочка, дочка на порі́, на відданні́, віддани́ця. *Сделаться -лым* – увійти́ в лі́та (в ро́зум), дорости́, дійти́ лі́т, дійти́ до зро́сту.

Взрости́ть, *см.* **Взра́щать**.

Взруб – зруб, ця́мрина, це́брина (коло крини́ці).

Взрыв – вибу́х (газу, поро́ху, сліпо́го фанати́зму).

Взрывание – 1) риття́, ско́пування; 2) виса́джування в пові́тря.

I. Взрыва́ть, взры́ть – ско́пувати, скопа́ти, рити, пори́ти, зрити, споро́ти. [Скопа́ла грядку. Попоро́в (споро́в) плуг зе́млю. Грядку поро́ся порило́]. **Взры́тый** – зрительний, розритий, поритий. [Розрита моги́ла (Шевч.). Чорна зе́мля під копита́м, як та рілля́ зрита (Рудан.)]; (*о кроте*) кротити (-чу́, -ти́ш), (*сов.*) накроти́ти. [Крі́т зе́млі накроти́в].

II. Взрыва́ть, взорва́ть на воздух – виса́джувати (вса́дити) в пові́тря; (*мину*) запали́ти.

Взорванный – виса́джений у пові́тря, зруйно́ваний вибу́хом.

Взрыва́ться, взорва́ться – вибуха́ти, вибухну́ти. **Взорвавшийся** – вибухлий.

Взрывной, -вной, -вочный, -рывчатый – вибуховий, розривний, вибухливий. [Вибухо́ве наді́б'я. Ку́ля наби́тая знадобом розривни́м (Л. Укр.)].

Взрывчатость – вибухові́сть.

Взры́д, *см.* **Навзры́д**.

Взрыда́ть – заридати́, заголоси́ти.

Взры́льник, *см.* **Поще́чина**.

Взры́тие – риття́, зриття́, скопа́ння (зе́млі).

Взры́ть, *см.* **I. Взрыва́ть**.

Взрыхле́ние – розпо́шування.

Взрыхля́ть, взрыхли́ть – спу́шувати, спу́шити, підпу́шувати, підпу́шити. [Підпуши́в яблуню. Спу́шував зе́млю в саду́].

Взубри́ть – 1) пощери́ти; 2) вто́вкма́чити (в го́лову) ко́му́сь щось.

Вз'яри́ться – розлю́тува́тися, визві́ритися.

Взыва́ть, воззва́ть – вола́ти, завола́ти. [Про́літа кров вола́є до небес (Стар.-Чернях.)].

Взыгра́ть – 1) загра́ти. [Ой загра́й, загра́й та синесе́ньке море́ та під ти́ми байда́ками (Шевч.)]; 2) звесели́тися. [Серце́ звесели́лося мені́ в гру́дях, як почу́ла це].

Взыска́ние – 1) справля́ння, пра́віжка (Мирн.), допра́вка (довгу). **-ние податей, недоимок** (*в бесспорном порядке*) – стяга́ння, (*вульг.*) грабува́ння. *Подать ко взыска́нию с кого* – позов скла́сти на ко́го; 2) кара. **Денежное взыска́ние** – грошо́ва кара (пеня́), штраф. *Подвергнуть -нию* – накла́сти ка́ру на ко́го.

Взыска́тель (*податей, недоимок, долга*) – пра́віжник, допра́вщик, стяга́ч, збирщи́к, (*вульг.*) зди́рщик. [Зди́рщики йду́ть поду́шне збирати́].

Взыска́тельница – пра́віжниця, допра́вщиця, стяга́льниця.

Взыска́тельность – 1) виба́гливість, вимо́гливість; 2) немилости́вість (для прові́н), суворі́сть.

- Взыскательный** – 1) вибагливий, вимогливий; 2) немилостивий (для провин), суворий.
- Взыскивать, взыскать** – 1) (долг) правити (довг), виправити, доправлятися (довгу) з кого, справляти, справити (довг) з кого, шукати (довг) на кому; (*подать, недоимку*) (в бесспорном порядке) стягати, (*вульт*) грабувати, пограбувати, вибивати (недоїмки); 2) (за вину) карати, покарати, накарати (за провину). *Не взыщите* – не осудіть, вибачте. *Взыскать своими милостями* – дарувати свою ласку, обдарувати своєю ласкою.
- Взыскной** – стягальний, правіжний.
- Взятие** – 1) взяття, забрання (в неволю), здобуття (міста); (*несов.*) забираання, здобування. **В. под стражу** – заарештування, взяття за ґрати, взяття за сторожу; 2) (*взятие назад слова, обвинения*) одмова (від обвинувачення), відкликання (своїх слів).
- Взятка** – 1) (*при игре в карты*) взяток (*р.* -тка), бр'атка, взятка; 2) хабар (*р.* -ря), хапанка, скуп, скупка, дуон, кубан, баз[с]аринка, ралець (*р.* -льця), мазанка (підмазка), помазало, вирва, тринкаль. [Тринкалі старшина побрав, а діла не зробив (Полт.). Пісар вирви хоче, тим зразу й не дає білета]. *Дать -ку* – дати хабаря кому, підмазати кого, дати куку в руку, ткнути в лапу кому, підплатити кого, засолити. [А вони засолили: дали скупку]. *Падкий на -ки* – хабарний.
- Взяток** – узяток (*р.* -тка). [Бджола не має взятку].
- Взяточник, -ница** – хабарник, -ница, хапун, хапуга, хапко, (*с вымогательством*) сіпака, дряп'іжник, -ница, дряп'іка (*общ.*), здирця, здирщик, луп'ій, скубр'ій.
- Взяточнический** – хабарницький.
- Взяточничество** – хабарництво, хабарство, хабарювання, хапаніна, хватаніна. *Склонный ко в-ству* – брачкий, браткий.
- Взять** – узяти, забрати, дістати, зняти. [Забері книгу з столу. Хмельницького козакі дістали мечем сей замок (Куліш). Семіна зняла цікавість. (Коцюб.)]. **Возьми, возьмите!** – на, нате! (*урвать часть*) – ухибити. [Таки, признаться, з мірку жита в старого вхибила нишком. Можна і від гасу ухибити грошей на сіль, менше взявши]. **В. много** – набратися. [Набр'ався стільки, що й не донесу]; (*о многом*) – побрати. [Побравши вони коси, та й пішли косити]. **В. за долг, за недоимку, силком** – одібрати за борг, стягті за борг, (*вульт.*) пограбувати. [Нічим було заплатити, так корівку мою пограбували й продали (Конис.)]. **В. чью сторону** – стати на чий бік, на чийсь руч горнути, чийсь руч тягти. **В. кого в опеку** – обняти опіку над ким. **В. ещё в придачу** – добрати. **В. работу заказанную, заплатив деньги** – вікупити. **В. неполный мешок на плечо так, чтобы содержимое было в концах, а пустая середина лежала на плече** – взяти на перебаса. **В. на верёвку** – заужати. [Черкес із-за Онапа арканами його як цапа звязав, опутав, заужав]. **В. топором** – урубати. **В. в руки** – взяти (прибрати) до рук. **В. себя в руки (овладеть собою)** – запанувати над собою. **В. верх над кем, над чем** – гору взяти над ким, перебороти кого, подужати, переважити, повершити, заломити кого. **В. назад (слова, обвинение)** – одмовити, одкликати. [Прилюдно одмовив те, що написав про неї в пашквілі (Ор. Левиц.)]. **В. к себе** – прийняти. [Прийняли сироту за дитину]. **В. на себя** – пере(й)няти на себе. [Переїняти чужий довг. Переняти на себе функції заступника]. **В. на себя сделать что** – піднятися. [Піднявшись історію України написати (Куліш)]. **Всем взял** – хоч куди, на все здатний. *Ни дать, ни взять* – стемінно, стеменнісінько; як викапаний. [Стеменнісінько така і в нас хата. Син – викапаний батько]. *Что взял?* – піймав облизня? *Он возьми да и (сделай что-либо)* – він повернувся та й... (намалював, украв).
- Взяться** – узятися. **В. за руки** – побратися за руки, зчепити руки. **В. за что** – стати, вхопитися, приступитися до чоґо, заходитися коло чоґо. [Як до чоґо став – уся душа його в роботі (М. Вовч.)]. **В. энергично, настойчиво** – завзятися на що, прихопитися до чоґо. **В. за дело** – взятися (стати) до роботи. [До чужої роботи взявсь]. **В. сделать что** – піднятися зробити. [Піднявся він це діло зробити за-для громади]. *Откуда ни возьмись* – де (не) взявсь. *Откуда ни возьмётся* – де не вирветься, видереться, візьметься, віскіпається.

Віадук – віадук (р. -дуку).

Вібрація – вібрація, дрижання, коливання.

Вибри́ровать – вібрувати, дрижати, коливатися, хвилювати. [Мляво хвилює луна (Ворон.) = *медлительно вибрирует эхо*].

Вибрион, зоол. – вібрион (р. -ну).

Віват, межд. – віват, хай живе!

Виверра – вівера.

Вивисекция – вівісекція, живорізання.

Віго́невий – віго́невий, віго́нячий.

Віго́нь, зоол. – 1) віго́нь (р. -ни); 2) віго́нь, віго́няча вовна.

Вид – 1) (*образ, подобие, наружность*) вігляд, образ, подоба, по́стать, поста́ва, ста́ть, (к)шта́лт, візі́р (р. -зору), вро́да. [Ма́ти весе́лий (гордий, сумний, нужде́нний) вігляд. Ду́х свя́тий при́йняв подо́бу (поста́ть) го́луба. Поста́ва свя́та, а сумлі́ння злоді́йське]. *В тако́м віде* – в тако́му віглі́ді, в тако́ї по́статі. *В на́илу́чшем віде* – в на́йкра́шому віглі́ді, в на́йкра́шому сві́тлі, як-на́йкра́ще. *В п'яно́м віде, в трезво́м віде* – по-п'яно́му, п'яни́м бу́вши, по-твере́зому, твере́зим бу́вши. *Внешний (наружный) вид* – зве́рхній (надві́рній) віглі́д, вро́да. *На вид, с виду* – на віглі́д, на по́гляд, на о́ко, на взі́р, на по́зір, з віглі́ду, з по́гляду, з ви́ду, з ли́ця. [Пше́ни́ця га́рна на взі́р]. *Странний на вид* – дівни́й з по́гляду, дівно́го віглі́ду, дівно́ виглі́даю́чи. *При віде* – ба́чучи, побáчивши. *Под відом ко́го, че́го* – на́че-б то́ хто, що, ні́би-то́ хто, що, в виглі́ді ко́го, чо́го, в о́бразі ко́го, чо́го, під по́зором ко́го, чо́го. *В віде наказанія е́му реше́но...* – за ка́ру йо́му ви́значе́но... *В віде о́пыта, ми́лости* – як спроба[у], як ла́ска, за ла́ску. *Име́ть вид ко́го, че́го, предстáвлятьсá в віде ко́го, че́го* – ма́ти подо́бу, віглі́д ко́го, чо́го, виглі́дати, пока́зува́тисá, ви́дава́тисá, як (немо́в) хто, як що *и* ким, чим. [Га́рне хлоп'я́, шко́да тільки́, що пане́ням візи́рає. Ви́глядає́ немо́в винни́й]. *Делать, сделать вид* – удава́ти, уда́ти ко́го, чини́тисá ким, ви́ставля́ти се́бе́ як, що. [Удава́ти невинно́го, удава́ти обра́жено́го. Удава́в, немо́в спи́ть. Ста́ре ви́ставля́є се́бе́, що не ско́ро ї́сть]. *Принимать, принять какой-л. вид* – наби́рати, -ся, яко́го віглі́ду, пере́йма́тисá ви́дом, бра́ти (узя́ти) на се́бе́ ли́це́ (ли́к). *Подава́ть, показыва́ть вид* – дава́ти в зна́кі, дава́ти озна́ку, вдава́ти ні́би. *Не показыва́ть и ви́да, что...* – і на́взна́ки не дава́ти, що...; 2) (*матем.: форма, фигура*) ста́ть, подо́ба, фо́рма, віглі́д; 3) (*ландшафт, пейзаж*) кра́йови́д, віглі́д, ви́д. [Чудо́вий гірськи́й кра́йови́д. Ой, що за чудо́ві віглі́ди́ тут у ва́с і на рі́чку й за рі́чку (Н.-Лев.). Ви́д на́вкру́гі́ бу́в сумни́й]; 4) (*видимость, возможность быть видимым*): *На ви́ду* – на о́ці, на ви́дноті́. *Бы́ть на ви́ду у ко́го-л.* – бу́ти в о́ці, в о́чу, пе́ред о́чима́, пе́ред ві́чю в ко́го. [Пе́ред о́чима́ в хи́жко́ї тата́рви]. *Име́ть в ви́ду ко́го, что (рассчитыва́ть на ко́го, на что)* – ма́ти на ува́зі (на о́ці) ко́го, що, ва́жити на ко́го, на що. [Пи́сьме́нник, що ва́жить і на сі́льсько́го чита́ча...]; (*принимать во внимание, сообразова́тьсá*) – о́гляда́тисá, уважа́ти на ко́го, на що, ма́ти ко́го (що) на ду́мці́, на о́ці, в о́чу, на ува́зі, ду́мати на ко́го. [Народо́пра́вство́ центра́лісти́чне раз-у-раз о́гляда́тиме́тьсá на потре́би центра́льних лю́де́й бі́льш, ні́ж на на́ші (Є́фр.). Пе́редови́ки ля́дсько́ї полі́тики ма́ли в о́чу са́ме панство́ (Ку́ліш). На ко́го ви́ дума́сте? = *кого́ вы́ име́ете в ви́ду?*]. *Име́лось в ви́ду* – бу́ла ду́мка. *Име́я в ви́ду, что...* – ма́ючи на ува́зі (на о́ці), що..., уважа́ючи на те, що... *В ви́ду́ того́, что...* – з о́гляду[ом] на те, що... *В ви́ду́ (че́го)* – че́рез що, уважа́ючи на що, з о́глядом[у] на що, тим що... *В ви́ду́ ранней весны́* – уважа́ючи (з о́гляду[ом]) на ра́нню весну́. *Ста́вить ко́му на вид* – ви́но́сити ко́му пе́ред о́ко, зве́рта́ти чи́ю ува́гу, подава́ти ко́му на ува́гу, ви́ставля́ти (завва́жати) ко́му. *Скры́тьсá из ви́ду* – за́губи́тисá, ще́знути́ з о́че́й. *Выпу́стить из ви́ду* – спу́стити́ з ува́ги, з о́че́й, забу́тисá. *И́тти за кем, не выпу́ска́я из ви́ду* – і́ти за ким на́зирце́м (на́зирці́), на́глядом (на́глядці́). *Для ви́ду* – про (лю́дське) о́ко, для [ра́ди] годи́тьсá, на візі́р, для при́зору. [А́би бу́в на візі́р]. *Ни под ка́ким ви́дом* – жа́дним спосо́бом, ні в яко́му ра́зі. *Ви́дом не ви́да́ть* – за́зором не ви́дати́, і за́зору не́має; 5) (*разновидность*) ви́дмі́на, порі́док,

відрид (*р.* -роду), вид. [А це дерево вже іншого порідку]; 6) (*биол.*) відміна, вид. [Численні відміни звірів]; 7) паспорт, посвідка, картка (на перебування, на проживання десь); 8) (*грам.*) вид, форма. [Вид недоконаний, dokonаний, одноразовий]; 9) **виды, -ов, мн.** – думка, гадка, намір, мета, сподіванки. *Из корыстных видов* – за-для корисної мети. *В видах чего* – за-для чого, маючи на увазі щось, за-для якихсь виглядів. *В служебных видах* – за-для виглядів (в в-ах) службових. *Иметь виды на кого, на что* – бити (цілити, важити) на кого, на що, накидати оком на кого, на що. [Не дуже б'є на кріпацьких парубків (Мирн.)]. **Виды на урожай, на будущее** – сподіванки (вигляди) на врожай, на майбутнє. *Видать виды* – бувати (бути) в бувальцях, у Буваличах. *Выдавший виды* – обметаний, бувалий.

Вида́лый – бувалий, бувалець (*р.* -льця).

Вида́льщина – бувала річ, бувальщина.

Вида́нный – виданий, бачений. **Вида́нное ли это дело?** – чи то відано, чи видана річ, чи то віданське діло?

Вида́ть – 1) бачити, видати, заглядати. [З вікон вагона ми заглядали її в Псковській губернії (Н.-Лев.)]; 2) *см.* **Видно**.

Вида́ться – бачитися, видатися.

Ви́дение – 1) (*способность видеть*) видіння, зріння, бачення; 2) (*явление*) відиво, привид, привиддя, привидження, видіння. [Сонні привиди. Сні і привиддя нічні]. *См.* **Призрак**.

Ви́деть – 1) бачити, вбачати, (*зап.*) видіти, зріти; (*усматривать, замечать*) добачати. [На свої (на власні) очі бачив = *собственными глазами видел*. І в вічі не бачив = *и в глаза не видел*. Старі очі не так добачають, як бачили давню колісь]. **Ви́деть в ком, в чём что** – вбачати в кому, в чому що. *Я вижу его насквозь* – знаю його як облупленого. *Вижу его как живого* – як на очі його зоглядаю. *Плохо видеть* – недобачати. [Старий став – недобачаю]. *Не видеть чего (не хочет видеть чего)* – не мати очей на що. **Ви́деть для себя что-л. предосудительное в чем-л.** – мати собі за сором що. **Ви́деть во сне, см.** **Сон и Сниться**; 2) (*сознавать внутренно*) бачити, вбачати. [Скільки сягає його пам'ять... усє не вбачає він себе щасливим (Коцюб.)]. **Ви́дишь ли, ви́дите ли** – бач, бачте. [Такі, бачте, люди (Шевч.)].

Ви́денный – бачений, виджений.

Ви́деться – 1) (*взаим.*) бачитися. [Що-дня з ним бачимося]; 2) (*безл.: казаться*) здаватися, бачитися. [Як бачиться, вона з простих]; 3) (*представляться на яву или во сне, грезиться*) – (*в личн. и безл. конструкции*) бачитися, вбачатися, ввиджатися, привиджуватися. [Тільки вона йому і бачиться (Квітка). У сні мені ввиджалося, що...]. **Ви́дится ему сон** – сниться йому (сон); 4) (*страд.*) бути видним, вбачатися. [З наших вікон вбачалася дорога (М. Вовч.)].

Ви́димо – 1) (*зримо*) видімо, уявки. **Ви́димо-невидимо** – сила, сила-силєнна, хмара-хмарою, видімо-невидімо, (*вульг.*) чортів тиск; 2) (*очевидно*) очевидячки, живовидячки, видімо, видне діло, видіма річ.

Ви́димосьть – 1) (*явность*) видімість, ясність; 2) (*кажущийся вид*) подоба, натяма, слава. [Подоба істини за правду стала вам (Самійл.). Аби тільки слава була, що все гаразд]. **Для видимости** – про людське око, про славу. *По видимости, см.* **Повидимому**.

Ви́димый – 1) (*зримый*) видіміий. [Видімі речі. Видіміий світ]; 2) (*явный, очевидный*) видіміий, очевидний, очевістий. [Без видімої причини. Видіміий факт]. **Ви́димая смерть** – видіма смерть, нехибна смерть, видюща смерть.

Ви́димое дело – видіме діло. *По видимому, см.* **Повидимому**.

Ви́днётся – видніти, -ся, (*неясно*) бовваніти (*н. вр.* -нію, -нієш и -нію, -ніш), манячіти, (*неясно виднётся в темноте, в тумане*) мріти(ся), майоріти, туманіти, бреніти, лелітися. [Геть далєко в морі кораблі видніють (Л. Укр.). Батька Богдана могила мріє (Шевч.). Манячила висока постать. Майоріли плєса]; (*только о голом теле*) світити. [Крізь роздерту сорочку світило голе тіло]. *См.* **Выглядывать**.

Видне́хонький – виднісінький.

Видно – 1) видко, видно, знати, значно, вида́ти. [Хоч і те́мна ніч, а пригляда́ючись доро́гу видко (видно, знати). Знати па́на по халя́вах. Значно, що госпо́дар]. *Не видно следов, признаков* – не слідно. *Из этого видно* – звідси розумно, звідси бачити; 2) (*повидимому, вероятно, как видно*) видко, знать, ма́буť, либо́нь, десь, відай. [Чорна хма́ра наступає, либо́нь дощик бу́де. Йому́ десь кисли́ці сня́ться].

Видный – 1) видний, видкий. *На видном месте* – на видноті (-ці); 2) (*казистый*) показний, виставний, (*видного плотного телосложения*) огрядний; 3) (*значительный*) видатний, значний, поважний. [Показний чоловік. Видатні представники. Поважна (значна) особа. Значна посада].

Видовой – видовий, відмінювий.

Видоизменение – видозміна, відміна; модифікація.

Видоизменённый – видозмінений, відмінений, змінений, змодифікований.

Видоизменя́ть, видоизмени́ть – відміняти, відмінити, зміняти, змінити, переина́ч[кш]увати, переина́ч[кш]ити, переформо́вувати, переформува́ти; модифікува́ти, змодифікува́ти.

Видоизменя́ться, видоизмени́ться – відмінятися, відмінитися, змінятися, змінитися, переина́ч[кш]уватися, переина́ч[кш]итися, переформо́вуватися, переформува́тися, модифікува́тися, змодифікува́тися.

Видок – бувалець (*р.* -льця).

Видывать – часто бачити; час від часу бачити; колись бачити; відом вида́ти. *Я видывал* – мені доводилося бачити. *Я не видывал* – я й відом (ніколи) не видав.

Видящий, прил. – зрячий, видю́щий, видю́чий.

Виение, см. Витие.

Визави – візаві, проти́ очі. [Що се за одне сидіть проти́ очі та гово́рить? (М. Вовч.).]

Византиец – візантієць, візантінець, (*константинополец*) царгородець (*р.* -дця).

Византийский – візантійський, (*константинопольский*) царгородський.

Визг – вереск, виск, верещання, писк, (*о собаках*) скіглі́ння, скиг, скар(у)ча́ння, (*только о свиньях*) квік, куві́кання. [Зчині́вся крик та вереск у ха́ті. Скіглі́ння соба́че]. *Межд., выражающее визг* – скаву́, куві́.

Визгливо – верескливо, пискливо.

Визгливый – верескливий, пискливий, пискучий.

Визгнуть – вис(к)ну́ти, верес(к)ну́ти, заскарва́ти, (*только о свиньях*) куві́кнути. [Соба́ча радісно висну́ло].

Визготня – вискотня́, верескотня́, вереско́тнява, пискотня́.

Визгун, -гунья – верескун, -ку́ха, пискун, -ку́ха, скарло́ (*ср. и муж. р.*).

Визжание – вищання, верещання, (*о собаках*) скіглі́ння, скар(у)ча́ння) ско́[і]млення, скарулі́ння, (*о свиньях*) к(у)ві́кання.

Визжать – вища́ти, вереща́ти, (*о собаках*) скар(у)ча́ти, скарулі́ти, скігліти, скі́млити, (*о свиньях*) скуго́нити, скуго́тати, к(у)ві́кати, кургика́ти. [Кричи́ть-верещи́ть що-си́ли. Як пси скаруля́ть. Куві́кала мов поро́ся. Курги́че як сви́ня в дощ]. *Пила визжит* – пи́ла скриго́че.

Визига – визина.

Визир – мета, (приці́льний) кіло́к (*р.* кілка́).

Визирование – візува́ння, віза.

Визировать – візува́ти.

Визирство – 1) везі́рство; 2) везі́рува́ння.

Визирь – везі́р (*р.* -ра).

Визит – візи́та, відві́дини, наві́дини, відві́дка, (*с подарком*) рале́ць (*р.* -льця́). *Делать визиты кому* – візитова́ти ко́го, відві́дувати ко́го; ходи́ти на рале́ць.

Визитация – візита́ція, реві́зія, огляда́ння, огля́дини.

Визитёр – візитовий відвідник, відвідач.

Визитка – візитка.

Визитный – візитовий. [Візито́ва ка́ртка].

Вика или **кормовой горошек**, *бот.* – вика, горобіний, гороб'ячий, мишиний горошок (*р.* -шку).

Викарий – віка́рій (*р.* -рія), намісник.

Викарничать и **викарнить** – вікарува́ти.

Викарный – віка́ріяльний, віка́рний.

Викарский – віка́рський, віка́рницький.

Викарство – 1) віка́рство, віка́рництво; 2) вікарува́ння.

Виконт, -тесса – віко́нт, віко́нтеса.

Виконтство – віко́нтство.

Виксатин – вікса́тин (*р.* -ну).

Вилица – плю́щ.

Вилка, -очка – ви́делка, ви́делочка и ви́делко, ви́дельце, ви́делечко.

Вилковый и **виллой** – качано́вий. [Качано́ва капу́ста].

Вилла – ві́лла.

Вилок, -лочек – кача́н, голо́вка (капу́сти).

Вилообразный – ви́лкува́тий, ви́лкастий, ро́зсохува́тий. [Ро́зсохува́тий дуб].

Вилочка (*у птици*), *анат.* – дужка.

Вилочный – ви́делковий. [Ви́делкова коло́дочка].

Вилы, мн. (*р.* вил) – ви́ла *мн. ч.* (*р.* вил). *Ум.* ви́лка и ви́лки (*р.* ви́лок). **Вилы** с двумя зубьями – двійчаки; с тремя – трійчаки. *Длинные вилы, употребляемые при метании сена в стог* – махові (верші́льні) ви́ла. *Навозные в.* (с тремя-четырьмя зубцами) – га́блі.

Вильнуть, см. Вилять.

Вильчура – вовчу́ра, вовче ху́тро.

Вилявый – крутіюва́тий, лука́вий, лукавнува́тий.

Виляка, виляла (*общ. р.*) – виля́йло, крутіхві́ст (*р.* -хвоста), круті́й (*р.* -ія), викрута́ч, (*о женщине*) крутіхві́стка, круті́йка, викрута́чка.

Виляльщик, -щица, см. Виляла.

Виляние – виля́ння, круті́ня, круті́йство, ві́крути (*мн.*), круті́-верті́ (*несклон.*) [Тут потрі́бна щирі́сть, а не круті́-верті́]. *Межд. выражающее виляние* – виль. [Сюди́ виль, туди́ виль].

Вилять, вильнуть – 1) виля́ти, вильну́ти. [Виля́є як той пес]. **Вилять хвостом** – виля́ти (круті́ти, метеля́ти, молоти́, ме́лькати) хвосто́м; 2) (*лукавить*) виля́ти, круті́ти, ви́кручува́ти, -ся. [Ти не круті́, а кажи́ прямо].

Вина – вина́ (*малоупотр.*), прові́на, прові́нність (*р.* -ности), (*ум.*) провіно́нька, просту́пок (*р.* -пку), причи́на. [Проца́йте лю́дям прові́ни їх. За прові́нності́ кара́ють]. *Взводить, взвести на кого-л.* **вину́** – зве́рта́ти, зве́рну́ти на ко́го. *Вменять, вменить (ставить, поставит)* кому-л. **вину́ что** – приви́няти, приви́нити кому́ що, ста́вити, поста́вити за прові́ну кому́ що. *Искупать вино́* – поку́тувати, споку́тувати (своєю́ прові́ну). *Сознаться в вино́* – пови́нитися, при́знатися до ви́ни. [Ко́ли нашко́дила, то й пови́нися]. *Чувствовать за собою вино́ перед кем-л.* – почува́тися до ви́ни супро́ти ко́го. *Без ви́ны* – безві́нно, безневі́нно. [Безневі́нно в'ї́лися в ме́не (Коніськ.)]; 2) причи́на. *По чьей вино́* – з чи́єї причи́ни. *По мое́й вино́ это произошло* – з мо́єї причи́ни це ста́лося. *По своей вино́* – самохі́ть. [Самохі́ть пої́зд утеря́ли – що-б бу́ло поспі́шитися]. *Быть, послужить вино́ю чего* – спри́чинитися, спри́чинитися чо́му и до чо́го, приви́нитися до чо́го. [Сама́ спри́чинила́ся сво́й сме́рті].

Винград – гроно (на гарма́тному тарі́лі).

Виндзейль – продува́ло, продува́льний рука́в.

Винегрёт – 1) (*кушанье*) вінегрета (*ж. р.*) гóдзя; 2) (*ирон.*) мішанина.

Винительный падеж – знахідний відмінок.

Винить – винити, винувати, винуватити когó; (*высказывая претензию*) жаль мати до когó.

[Нікого не винуйте, бо самі ви винуваті. Якби не вінен, то й не винуватили-б. До мене вони жаль мають, а чим я вінен?].

Виниться, повиниться – винитися, повинитися, признаватися, признатися до вини.

Винище (*увелич. от Вино*) – горіляка, сивуха.

Винкель (*столярн. INSTR.*) – правило.

Винница – винарня.

Виннокаменный – винниковий. [Винникова сіль].

Винный – виновий, вінний. [Винова чарка, вінний смак]. **Винная лавка** – винова крамниця, (*вульг.*) шкальнія. **Винный погреб** – виновий льох, винарня. **Винная бочка** – винівка, (*небольш.*) винове барило. **Винная ягода** – фіга (хвіга), інжир. **Винный камень** – вінник.

Винный спирт – спирт.

Вино – 1) вино; (*ум.*) винце; 2) *хлебное вино*, см. **Водка**.

Виновато – винувати.

Виноватый в чём – вінний (*в сказуемом и вінен*), винуватий, провінний, (*и провінен*) (*у*) чому *и* чо́го. [Він (*у*) тому вінен. Я (*в*) цьому не вінна. Вінний злочину]. **Виноватый перед кем** – вінний (*су*)проти когó. *Чем я перед вами виноват?* – що я вам вінен (провінен)? Що (чим) я вам завинив? *Быть виноватым* – бути вінним, бути причиною, бути в вині, завинити ко́му чим. *Я же не виноват, что...* – я-ж не причиною, що... [Він тут ні в чім не причиною. Як я не в вині, так і не станеться мені. Простіть, люди добрі, може ко́му чим завинив]. *Быть кругом (во всем) виноватым в чём* – бути на всій причині, бути на [при] всій вині чо́го. *Считать кого виноватым (и претендовать) в чём* – мати жаль до когó за що. **Виноват!** – вибачайте, вибачте, пробачте.

Виновник, -ница – 1) причінець (*р. -нця*), причінниця. [А де причінець на́шого свята?], (*зачинщик*) призвідник, призвідниця. [Вона всьо́му призвідниця]. *Быть виновником или виновницею чего-л. (содействовать)* – спричинитися до чо́го. [Вона спричинілася до на́шого нещастя]; 2) винуватець, винуватник, винуватниця, провінник, провінець, провінниця. [За що така кара? чи з мене така велика провінниця?].

Виновность в чём – 1) вінність, провінність *у* чо́му; 2) (*причастность*) причінність, привинність до чо́го.

Виновный – 1) (*виноватый*) вінний, провінний, винуватий. [За одно́го вінного сто невінних гине]. *Признать себя виновным* – визнати свою провину, визнати себе за вінного, признатися до вини; 2) (*служащий причиной*) вінний (вінен), привиний (-вінен), причінний (-чинен). [Хіба-ж причинен цар *у* то́му, що ви ко́ите (Куліш). Рукою чоловікові біду зробиш, а очі нічо́го не провінні (Квітка)].

Виногонный – виногінний, виногонний, горільний.

Виноград – виноград (*р. -ду*), (*в народн. песнях*) вино́. **Стебли винограда** – виногра́ддя.

Сухие ягоды -да – родзинки, озю́м (*р. -му*).

Виноградарь – виноградар (*р. -ря*).

Виноградина – виноградина.

Виноградник – виноградник, сад-виногра́д.

Виноградный – виногра́дний, виногра́довий, вінний, вино́вий. [Вінні квіти]. **Виноградная кисть** – грона, гронка, виногра́дний кетях.

Винодел – винар (*р. -ря*), винороб.

Виноделие – винарство, виноробство.

Винодельный – винарний, виноробний.

Винокур – вінник, винокур, горільний, гура́льний. *Быть винокуром* – вінникувати.

- Винокурéние** – 1) (*профессия*) вінництво, горі́льництво, гура́льництво; 2) (*действие*) винокурі́ння.
- Винокурéнный и -курéнный** – вінницький, спіртяний. **-ний завод** – вінниця, винокурі́ня, горі́льня, гура́льня, горі́льчаний завод, спіртяний завод.
- Винокурéня** – вінниця. *См.* **Винокурéнный завод**.
- Виноме́р** – виномі́р (*р.* -ру), спиртомі́р, алкогольоме́тр (*р.* -тру).
- Виноносный** – виновий.
- Винопитіе** – винопиття.
- Винопійца**, *см.* **Пья́ница**.
- Винопрода́вец** – вина́р, винопрода́вець (*р.* -вця).
- Виносло́вие**, *лог. и грам.* – причина, до́від (*р.* -воду), до́каз.
- Виносло́вность** – причино́вість (*р.* -вості), доводо́вість (*р.* -вості), доказо́вість (*р.* -вості), (*в восточных спряжениях*) приневольність.
- Виносло́вный** – причино́вий, доводо́вий, доказо́вий, (*в восточн. спряжениях*) приневольний. **-ный союз** – причино́вий злучник.
- Виноторго́вец** – вина́р (*р.* -ря), вина́р (*р.* -ра́), виноторговельник.
- Виноторго́вля** – 1) виноторгува́ння; 2) (*заведение*) вина́рня.
- Виночерпий** – виночерпій, виночерпець (*р.* -рпця), чашник, підча́ший (*р.* -шого).
- Винт** – гвинт, шруб, шруба; (*ум.*) гвинтик, шрубик, шру́бка. **Неподвижный винт**, *на кот. что-л. вращается* – верклюг.
- Винтарня, винте́бель**, *см.* **Винтовáльня**.
- Винтить** – гвинтити, верті́ти (гвинт), круті́ти (гвинт). **Вінченний** – гві́нчений.
- Винтовáльный** – гвинтува́льний, шрубувáльний. **-ная доска**, *см.* **Винтовáльня**.
- Винтовáльня** – шрубувáльня, шрубувáльна до́шка, шрубі́ло.
- Винтовáть** – 1) гвинтува́ти, шрубувáти, нарі́зувати гвинти; 2) пригві́нчувати, пришрубовувáти, зашрубовувáти.
- Винто́вка, -товочка** – гвинті́вка, гвинті́вочка, гвинті́вонька. **Винто́вка с укороченным** (*позже*) *стволом* – куца́к, одрі́з(а́н), уті́нок, відти́нок, куцопа́л.
- Винто́вой** – гвинто́вий, шрубо́вий. **-вой нарез** – шрубо́ва (шрубо́вана) нарі́зка, рі́вчак. **-вая линия** – гвинто́ва (слимако́ва) лі́нія. **-вой ход** – гвинто́ва хода. **-вое судно** – гвинто́ве судно́. **-вая лестница** – кру́чені сходи (*р.* -ді́в).
- Винто́вочный** – 1) гвинті́вчаний; 2) гвинто́ваний.
- Винтообра́зно** – гвинтува́то, гвинто́м.
- Винтообра́зный** – гвинтува́тий.
- Винторез и -резка**, *см.* **Винтовáльня**.
- Винцо́** – 1) винце́ (*р.* -нця); 2) горі́лочка.
- Винче́ние** – гвинті́ння.
- Виньéтка** – візеру́нок (*р.* -нку), віньéта.
- Вио́ла** – віо́ля.
- Виолончели́ст** – віолончелі́ст, басолі́ст.
- Виолончелё́ль** – віолончелё́ля, басо́ль (*р.* -ля).
- Вира́ж**, *фот. и спорт.* – віра́ж (*р.* -жу).
- Виртуо́з, -зка** – віртуо́з, мисте́ць-музи́ка, віртуо́зка, віртуо́зниця.
- Виртуо́зность** – віртуо́зність (*р.* -ности).
- Вірша** – 1) вірш (*р.* -шу), вірша (*р.* -ші); 2) віршомáзання.
- Виршеплёт** – кепський віршівник, віршомáз, віршогон.
- Вісели́ца** – шибени́ця.
- Вісели́чный** – шибени́чний.
- Висе́лка** – (*для вешания платья*) жердка. *См.* **Вешалка**.

Вісельник – 1) вішальник, шибеник, повішеник, повішальник; 2) (*сорванець*) шибеник.

Вісельниця – вішальниця, повішальниця, повішениця.

Вісеніє – вісіння, звисання.

Вісєть – вісіти, звисати. [Вісєть чоловік неживий. Смерть звисає над головою].

Віски – віскі, уіскі (*несклон.*).

Вислоухий – 1) клапоухий, вислоух; 2) розява, ослоухий.

Віслый – (з)віслий.

Вісмут, *хим.* – бісмут (*р.* -ту). **-утовый** – бісмутівий.

Віснуть – віснути, зависати. [Я й платив, щоб подати не зависала].

Вісок – висок (*р.* -ска), (*редко*) скронь (*р.* -ни). [До сівої скроні].

Високос – високост (і про рік, і про додаткову днину).

Високосный – переступний, високостівий, високосний.

Височный – висковий, (*реже*) скроневий. [Скронєва кістка].

Виссон (*дорогая ткань*) – вісон (*р.* -ну).

Вист – віст (*р.* -ту).

Вистоват – вістувати.

Висулька *и* **висюлька** – 1) (*висячая вещь*) віса, віска, дармовіс, (*как буса*) пацьорка; 2) (*ледяная*) сосулька, висуля (*р.* -лі).

Висячий – висячий, висний, віслий. **-чий замок** – колодка, висний (віслий) замок.

Витализм – віталізм (*р.* -му.).

Витаніє – витання, перебування.

Витат – 1) витати; 2) перебувати. [Дух його витає між нами. Де всі праведні перебувають].

Он мыслями витает – йому думки заносяться.

Вітєйка (*снурок перевитый проволокою*) – кручанка, плетінка.

Витень – бич, (довгий) батіг (*р.* -тога); пуга, гарапник.

Вітє, витє – виття, звивання, плетіння.

Витєватость – 1) промовистість (*р.* -тости), красномовність 2) барвістість, квітчастість, кучерявість, закрутистість, вузлуватість.

Витєвато – 1) промовисто, красномовно; 2) барвісто, квітчасто, кучеряво, закрутисто, вузлувато.

Витєватый – промовистий, красномовний; 2) барвістий, квітчастий, кучерявий, закрутистий, вузлуватий.

Витийство – красномовство.

Витийствовать – красно промовляти, красномовно (промовисто) розводитися про щось.

Вития – красномовець, (*реже*) красномовця (*м. р.*), промовець, (*реже*) промовця (*м. р.*), речник, оратор.

Вітой – звиваний, кручений. **-тая лестница** – кручені (оборотні, кругові) сходи (*мн.*) (*р.* -дів).

Віток – 1) *см.* **Вітєйка**; 2) (*деревяжка для наматывания*) витушка, вителка, шпілька; 3) **виток уха** – ушна (ухова) витушка, ушний закрутень (витень).

Вітрина – вітрина.

Віттова пляска, *мед.* – Віттова х(в)ороба.

Вітушка – 1) (*свитая вещь, шнур и т. п.*) (с)крутель (*р.* -еля), (с)крутень (*р.* -тня), закрутень (*р.* -тня); 2) (*хлебн. печенье*) верчик, верч (*р.* -ча), плетеник, калачик.

Віть – 1) (*скручивать*) вити (*н. вр.* в'ю, в'єш); крутити, плести. [Крутити перевєсла, мотузі. Волоки вити]; *см.* **Сучить**; 2) (*свивать*) вити, звивати, плести. [Вити, плести вінок]. **Віть**

гнездо – вити (кублити, бгати, мостити, класти) гніздо, кубло; (*в значении: иметь обыкновение витть гнездо*) моститися, кублитися. [Горобці мостяться під стріхою, а ворони на дереві].

Вить (р. -ти) (ж. р.) – плеті́ниця, круте́ник.

Віться – 1) витися, кучерявитися. [Кучері в'ю́ться]; 2) (*ссучивається от кручення*) круті́тися, скру́чуватися; 3) (*о растениях*) витися, плесті́ся, сота́тися. [Хмі́ль в'є́ться круг дере́ва]; 4) (*извиваться*) витися, звива́тися. [Мов га́дина в'є́ться. Під гаєм в'є́ться річенька. Дим в'є́ться вгору. Шлях вився-звивався до міста]; 5) (*вертеться, носиться*) витися, кружа́ти. [Коло но́са в'є́ться, а на ру́ки не дає́ться. В пові́трі птахи́ в'ю́ться]; 6) (*вертеться ласкаясь, увиваться*) упада́ти, увива́тися, увиха́тися. [Діти́ так і впадають коло ма́тери]; 7) (*быть свиваему*) витися, плесті́ся. [Де це гі́лечко вилоса́?].

Вітяжеский – витязі́вський, витязький, лицарський, козацький.

Вітяжество – витязі́вство, лицарство.

Вітязь – витязь (р. -зя), лицар (р. -ря), коза́к; (ум.) витязе́нко, коза́ченко.

Вихляй – тюхті́й, чвала́й, кнюх, маку́ха (общ. р.), мні́ха (общ. р.).

Вихлять – 1) чвала́ти, плентати(ся), перева́люватися; 2) см. **Вилять**.

Вихор, -рок – чуб, чубо́к. *Взять за вихор* – взяти́ за чу́ба, за чупри́ну. *Выдрать вихор* – нам'яти чу́ба. **Вихры** – клоччува́те волосся, клоччя, кудли. [Чешеться, чешеться, а клоччя на голо́ві стирчи́ть].

Віхористый – віхрува́тий. [Зима́ віхрува́та].

Вихорь, см. **Вихрь**.

Вихревой и вихорный – вихрові́й.

Вихре́ц, или хвосте́ц, анат. – кұприк.

Вихрецовый – кұприкові́й.

Віхрить – вих(о)рити, круті́ти. [Ві́тер рвав сні́г із землі́ і віхорив. Ці́лий день віхрило].

Віхриться – вих(о)ритися, круті́тися, куйо́вдитися, вихрува́ти. [Заверю́ха крути́лась, віхри́лась (Мирн.). Думки́ куйо́вдилися в голо́ві].

Вихрь – вихор (р. вихора), віхор, вир, ігре́ць (р. ігреця́), буреві́й, (*сильный*) буру́н. [Кру́тить, як вихор]. **Вихрем** – як вихор. *Носиться вихрем* – вихрува́ти, льотом лігати.

Вихрястый – вихря́стий, вих(о)ри́стий. [Вихря́стий чуб. Вих(о)ри́ста голова́].

Ви́ца (*прутяная связка*) – гужва, гужі́вка, ві́тка, (*в виде кольца*) каблúчка, каблúч (р. -ча).

Вице-адмирал – ві́це-адміра́л.

Вице-губернатор – ві́це-губерна́тор.

Вице-директор – ві́це-дире́ктор.

Вице-канцлер – ві́це-канцле́р.

Вице-консул – ві́це-консу́л.

Вице-консульство – ві́це-консу́льство.

Вице-королевство – ві́це-королі́вство.

Вице-король – ві́це-коро́ль.

Вице-президент – ві́це-президе́нт.

Вице-президентство – ві́це-президе́нтство.

Вицмундир – ві́цмунди́р.

Ви́шенка – ви́шенька.

Ви́шенник, ви́шняк – ви́шні́к, ви́шня́к; (ум.) ви́шничо́к, ви́шнячо́к. [Густі́й ви́шнячо́к].

Ви́шенный – ви́шне́вий. **Ви́шенное дерево** – ви́шни́на, ви́шня.

Ви́шенье – ви́шення, ви́шни́на. [Садо́к увесь зарі́с ви́шенням].

Ви́шенёвка – ви́шні́вка, ви́шня́к.

Ви́шенёвый – 1) ви́шне́вий, (ум.) -вене́кий. [Ви́шенёв(е́ньк)ий садо́к]; 2) (*о цвете*) ви́шне́вий, ви́шнюва́тий. [Ви́шенёвий кунту́ш].

Ви́шня – 1) (*дерево*) ви́шня, ви́шни́на; 2) (*ягода*) ви́шня. **В. белая** – бі́ла чере́шня. **Ви́шня бешеная** (*Atropa belladonna*) – во́вчі ягоди. **В. жидовская** – жи́дівські гру́ші, міху́нка, фіза́ль (р. -ли).

Вишняк, см. **Вишенник**.

Вишь – ач, бач, ба, диви, ич. [Ач, який г'арний! Ба який ти!].

Вкапывание (*капель*) – вкапування, вкроплювання, впускання краплями.

Вкапывание (*в землю*) – вкопування, закопування.

I. Вкапывать, вкапать – вкапувати, вкапати, впускати (впустити) краплями, вкроплювати, вкропити.

II. Вкапывать, вкопать – вкопувати, вкопати, закопувати, закопати; (*о многих*) повкопувати, позакопувати.

Вкапываться, вкопаться – вкопуватися, вкопатися, закопуватися, закопатися.

Вкатка и вкатывание – вкочування, зачочування.

Вкатывать, (сов.) вкатать, вкатить – 1) вкочувати, вкотити; (*о многих*) повкочувати.

[Повкочуйте бочки до льоху]; 2) (*в'ехать*) вкотити, в'їхати; 3) (*о наказании*) всипати, вліпити, завдати.

Вкатываться, вкататься и вкатиться – вкочуватися, вкотитися, повкочуватися.

Вкачивать, вкачать – вкачувати, вкачати, накачати.

Вкашиваться, вкоситься – вкошуватися, вкоситися, закошуватися, закоситися.

Вкидка, вкидывание – вкидання.

Вкидывать, вкинуть – вкидати, вкинути. **Вкинутый** – вкинутий.

Вклад – вклад, вкладка. [Грошова вкладка].

Вкладка – вкладання, вкладування.

Вкладной – вкладний, всувний. [Вкладний аркуш]. **Вкладная грамота** – вписова грамота.

Вкладный, вкладочный – вкладний, покладний [Покладні гроші].

Вкладчик, -чица – вкладодавець, вкладодавиця; (*в денежном предприятии*) вкладник, спільчанин, вкладниця, спільчанка.

Вкладывание, см. Вкладка.

Вкладывать, вклась, вложить – вкладати, вкласти, втуляти, втулити. [Уклав бог душу як у пня].

Вкладываться, вкласься и вложиться – вкладатися, вклатися, міститися, вміститися.

Вклеивать, вклеить – вклеювати, вклеїти, вліплювати, вліпити, (*спец. о столярном клее: сов.*) вкарючити. **Вклеить слово** (*в разговор*) – ввернути (вкинути, докинути) слово.

Вклеиваться, вклеиться – вклеюватися, вклеїтися, вліплюватися, вліпитися.

Вклейка – вклеювання, (*сов.*) вклеїння, вліплювання.

Вклепываться, вклепаться – вклепуватися, (*сов.*) вклепатися. [Уклепавсь, не пізнав мене].

Вклинивать, вклинить – вганяти (увігнати) кліном.

Вклиниваться, вклиниться во что – вганятися (увігнатися) кліном у що, всунутися кліном у що, заплішуватися, заплішитися до чого.

Включать, включить – включати, включити, вмикати; (*сов.*) увімкнути, заводити, завести (в список, до списку), заносити, занести (в список, до списку), записувати, записати;

(*содержать*) замикати в собі. **-ать набор в типогр.** – заключати, слюсувати, (*сов.*) заслюсувати. [Спустили набір на машину, та ще не заслюсували]. **Включенный** – заведений, занесений (до списку), записаний. **Включенное** (*придаточное предложение*) – увімкнуте речення.

Включенный – заведений, занесений (до списку), записаний. **Включенное** (*придаточное предложение*) – увімкнуте речення.

Включаться, включиться (прилагаться) – долучатися, додаватися.

Включа́я – включаючи, заводячи; рахуючи.

Включе́ние – включення, включіння, заводження, заведення.

Включительный, -но – включний, включно.

Вковывать, вковать – вковувати, вковати, заковувати, заковати в що; (*многое*) повковувати, позаковувати. [Вковано нас у тяжкї кайдани].

Вковыливать, вновылять и вковыльнуть – увіходити, увійти шка[у]тильгаючи

(шкандибаючи).

Вкогтяться – запустити пазури (кігті), вп'ялітись кігтями в ко́го, в що. [Мов Сфінкс у ду́шу кігтями вп'ялилась (Франко)].

Вколачивание – забивання, вбивання.

Вколачивать, вколотить – забивати, забити, вбивати, вбити, заганяти *и* загонити, загнати; (о *многих*) позабивати, повбивати, позагонити. [Забивати палі. Загнати гвіздка́ в стіну́].

Вколачивать кому в голову что-л. – утовкмачувати ко́му що.

Вколачиваться, вколотиться – забиватися, забитися в що.

Вколотной – забивний. [Забивні завіси на двéрях].

Вкомкивать, вкомкать – бгати в що, (*редко*) убгати, упихати, (*сов.*) убгати, упхати, повбгати, повпихати. [Нашвидку повбгала одéжу в скриню́].

Вконец – вкрай, вщерть, (*редко* до щéрця), у пень, до останку, до рéшти, до послéдку, до щéнту, дочиста, геть чистó, геть зóвсім. [Вкрай розгніваний та сердитий. Збавив собі очі вкрай. До щéнту все зруйновано].

Вкопанный – укопаний. *Стал, как вкопанный* – став, як укопаний, на́че прикипів до мiсця.

Вкопать, см. Вкапывать.

Вкопка – укопування, закопування.

Вкоренение – закорінювання, укорінювання, (*сов.*) за[в]кореніння.

Вкорень, нар. – до на́корінку. [Винищив до на́корінку].

Вкоренять, вкоренить – закорінювати, закоренити, укорінювати, укореніти.

Вкореняться, вкорениться – 1) закорінюватися, закоренітися, укорінюватися, укоренітися. [Що раніше посієш жито, то краще укорениться]; 2) угніздитися, засісти. [Міцно засіли забобони в селянську ду́шу].

Вкоротке, нар. – трóхи, ма́ло, обмаль. [Пшени́ці у нас обмаль – не вроділа].

Вкось – нав(с)коси, навскіс, навкiсь, скісно. [Розрізати навкосі́]. **Вкось и вкривь** – все перекручуючи, на-сліпо, безладно, без ладу, то сюди, то туди.

Вкрадчиво – закрадливо, улéсливо, підлéсливо.

Вкрадчивость – закрадливість, улéсливість, підлéсливість (*р.* -вості).

Вкрадчивый – закрадливий, улесливий, підлесливий, підлазистий, скрадний. [Чоловік улéсливий. Підлесливий гóлос]. **Вкрадчивые речи** – закрадлива мо́ва, улещання.

Вкрадываются, красться – 1) украдатися, кра́стися, закрадатися, кра́стися, уклі́нутися. [Увечері якось укрався в сiни. Вклі́нуться злидні на час, не виживеш їх за год]; 2)

закрадатися, кра́стися, підлещуватися, підлещатися, підлестітися. **Красться в милость** – втиснутися в чийсь ласку, улéсливістю підійти під чий ласку, кра́стися в ду́шу ко́гось.

Вкрапленный – повкро́плюваний. [Скрізь по турецькому побере́жжі повкро́плювані були венецькі володіння].

Вкратце – ко́ротно, ко́ротенько, (*сжато*) стiсло.

Вкривь – криво, накриво. **Вкривь и вкось, см. Вкось.**

Вкруг, пред. с род. и нар. – (о)круг, округи, навкруг, навкруги чо́го. [Округ шií у три ста́льки намісто]. *См. Вокруг.*

Вкрутую – кру́то, гу́сто (про яйця).

Вкручивать, вкрутить – вкручувати, вкрутіти.

Вкупаться, вкупиться – вкуповуватися, вкуплятися, (*сов.*) вкупуватися, вкупітися в що, заплатити вступне́ до спі́лки. [Я вкупува́всь у ту́ю спі́лку].

Вкупе, нар. – укúпі, суку́пно.

Внушной – вступний, вписовий. [Вписові гро́ші].

Вкуриваться, вкуриться – призвичаюватися, призвичаїтися до куріння, звика́ти, звiкнути до куріння (курити), зроби́тися ку́рієм.

Вкус – 1) смак. *На вкус* – на сма́к. [Борщ ви́йшов до́брый на смак]. *На вкус, на цвет*

товарища нет – ко́жний Іва́сь ма́є свій лас. *Есть со вку́сом* – сма́чно (у сма́к) їсти; 2) (*свойство вкушаемой вещи*) смак. [Кавун недобрий – смаку́ нема. Любий солодкий смак]. *Придать вкуса* чому – присмачити, посмачити що. *Неприятный вкус* – не́смак; 3) (*чувство изящного*) смак, (*гал.*) густ. [Люди з вели́ким худо́жнім смако́м]; 4) (*склонность, симпатия*) уподоба, вподобання. [Його літературні вподобання вироблялися під німецьким впливом]. *Иметь вкус в чем* – смак зна́ти у чо́мусь. *Со вку́сом* – до смаку́, (*вульг.*) до шми́ги. [Все помальо́вано до смаку́]. *Со вку́сом сделанный* – смаковитий, густовний. *По вку́су* – до смаку́, у смак, до вподоби, до сподоби, до (в)подобання, до сподобання, до мисли, під мі́сли, до любости, до любови́, у лад, до густу. *По своему вку́су* – собі до смаку́, до сво́го смаку́, на свій смак, собі до вподоби, до своєї́ вподоби, по свої́й уподобі, по сво́єму вподобанню, до сво́го (в)подобання. [Не знайшов ко́ней до сво́го подобання. Ша́пку по свої́й уподобі ви́брав]. *Быть, приходится, прйтись по вку́су* – бу́ти (припа́дати, припа́сти) до вподоби, до смаку́, до любости *и т. д.*, прйти́ в смак, смакувати́ ко́му, до душі́ сла́тися, (*безл.*) присмачитися. [Пова́жна розмова́ їй смаку́є. Це то́бі присмачило́ся тут лежа́ти]. *Мне по вку́су было...* – мені до вподоби бу́ло..., до вподоби моєї́ бу́ло. *Приходящийся по вку́су* – уподібний, сподібний. *Так он мне по вку́су* – та́кий він мені уподібний. *Мне более по вку́су было бы...* – мені уподібніше бу́ло-б... *Не по вку́су* – не до смаку́, не в смак, не до вподоби *и т. д.*; не уподібний, -на, -не. [Мабу́ть їм це не в смак (не до смаку́). Не люблю́ я тих намі́ток, не уподібні вони́ мені. Хоч як роби́, все не в лад йому́ бу́де]. *Входит, войти во вкус* чо́го, *находит, найти вкус* в чо́м – наби́рати, набра́ти смаку́ до чо́го, засмаку́вати, засмакувати́ що, усмаку́вати, усмакува́ти, уподобати́ що, розби́рати, розібра́ти смак у чо́му, смакува́ти в чо́му, розсмакува́ти що. [Попробу́й, то швидко́ й засмаку́єш. В ті́м пані браку́ють, в чо́м убо́гі смаку́ють]. *Как на чей вкус* – як на чий смак, як ко́му до смаку́ (до вподоби, до густу *и т. д.*). *На мой вкус* – (як) на ме́не, як на мій смак; 5) (*утонченность*) смаковитість (*р.* -тости); 6) (*худож. манера, стиль*) – ма́нір, сти́ль. *Во вку́се* – на ма́нір, на сти́ль.

Вкусить, см. **Вкушать**.

Вкусно – сма́чно, ласо́. [Ласо́ їсти. Хоч не сма́чно, так ба́гато].

Вкусность – сма́чність (*р.* -ности), смаковитість (*р.* -тости).

Вкусный – сма́чний, смаковитий, до́брий (на смак), ласий, сла́сний. [Смачна́ їжа. Смакові́ті яблука. До́брий борщ. Все-б їй ласе́нького та до́бренького]. *Делаться, сделаться вкуснее* – смачні́шати, посмачні́шати, смачні́ти, посмачні́ти.

Вкусовой – смаковий. [Смаковий нерв].

Вкушать, вкусить – 1) зажива́ти, зажити чо́го, спожива́ти, спожіти чо́го. [Хлі́ба-со́ли зажива́ти]; 2) (*испытывать*) дізнава́ти, дізнати́, зазнава́ти, зазнати́, коштува́ти, скоштува́ти чо́го; (*только в высоком стиле*) вкуша́ти, вкусити, поку́шати чо́го. [Не зазна́в я вті́хи та коха́ння. Ба́гато дізна́ла вона́ ли́ха. Скоштува́ти гірко́ї. Вкусі́ти гріха́. Дам я то́бі поку́шати ра́дошів (Екклез.)]. **Вкуше́нный** – зажі́тий, спожі́тий; зазнаний, дізнаний, скошто́ваний.

Влага – воло́га, вільга, (*влажность*) во́гкість (*р.* -кости), вільго́ть (*ж. р.*) (*р.* -оти). [В пові́трі ба́гато воло́ги, во́гкості].

Влагалище – пі́хва, вту́лище, (*ножны*) пі́хви (*мн. р.* пі́хов).

Влагалищный – пі́хвовий [Пі́хвова оболонка – *vaginalis tunica uteri*], пі́хвятий.

Влагать, вложить – вкла́дати, вкла́сти куди́ щось, (*отвлеч.*) влі́ти. [Ба́гато си́ли молоді́ кладу́ я в свою́ пра́цю (Коцю́б.). Ба́гато душі́ впли́в він у свої́ надхне́нні пі́сні].

Влагаться, вложиться – вкла́датися, вкла́стися.

Влагомер – во́гкомі́р (*р.* -ру), гі́рометр (*р.* -тра).

Владелец – вла́ститель, володі́лець (*р.* -льця), вла́дник, (*собственник*) вла́сник, (*обладатель*) посі́дач. [Вла́ститель вели́ких буди́нків].

Владелица – вла́стителька, володі́льниця, вла́дниця, (*собственница*) вла́сниця, (*обладат.*)

посідачка.

Владельческий – властительський, володільницький, владницький, власницький, державський, панський. [Властительські права. Державські землі].

Владение – 1) (*обладание*) володіння, владання, обладування чим, посідання, держання чого. [Обладування землею. Посідання великого майна]. *Быть, находится во владении кого* – бути, перебувати під чийм володінням, в чийому посіданні, під володінням, у посіданні (в) кого, бути під ким. [У нас багато землі пані держать, а під людьми, може, десята часть]. *Вводит в владение чем* – ув'язувати в що (в маєтність). *Получить, взять, принять во владение что* – обняти що, отримати під владу що, перейняти що під володіння. *В вечное владение* – в [на] довічне володіння, у вічну обладу, у вічисту державу, у віковичню дідину. *Арендное владение*, см. **Аренда**; 2) (*то, чем владеют*) володіння, володарство, держава, державство, облада, посілість (*р. -лости*), (*дворянское*) панство, (*родовое*) діди(з)на. [Англія і її колоніяльні володіння. Такі дрібні володарства, як Ліппе-Детмольд. Зостався хазяїном на всій державі. Велика земельна посілість].

Владенная – володільний випис (запис).

Владетель – 1) см. **Владелец**; 2) (*державный владетель, государь*) володар (*р. -ря*), владар (*р. -ря*), державець (*р. -вця*), господар (*р. -ря*), пан.

Владетельница – 1) см. **Владелица**; 2) (*государыня*) володарка, владарка, державиця, господиня, пані.

Владетельный – володарний, можновладний. [Можновладний князь].

Владетельствовать, см. **Владеть 1**.

Владеть – 1) (*иметь в собственности, во владении, обладать*) володіти, владіти, владати ким, чим, обладувати ким, чим *и* що; держати, посідати що, мати в своїй руці що. [Володіти землею, маєтком. З діда-прадіда вони тую землю держать. Виявити все багатство духа, що посідає український народ (Єфр.)]; 2) (*управлять*) володіти, владати, обладувати. [Володіти серцем і душею. Володіти здоровою логікою. В сім'ї не він, а вона всім обладує]. **Владеть собою** – владати собою, керувати собою, панувати, (*сов.*) запанувати над собою. **Не владеющий собой** – від себе незалежний, над собою не пан; 3) (*действовать каким-л. орудием или органом*) орудувати, володати, владати. [Орудуючи цією потужною зброєю – сміхом... (Єфр.). Орудувати мовою, пером. Не володаю а ні руками, а ні ногами. Не володаю пальцем].

Владыка – (*господин, повелитель*) владика, володар (*р. -ря*), держитель. [Своя рука – владика. Вінценосний володар]. **Владыка мира** – світовладець (*р. -дця*), володар світу, світодержець (*р. -жця*); 2) (*архиерей*) владика.

Владыческий – владичній.

Владычество – 1) владіцтво, володарство, владарство, панство, зверхність (*р. -ности*); 2) володіння, володарювання, владання, панування, владиківання. [Це було за панування ляхів]. **Под владычеством** – під володінням, під зверхністю.

Владычествование, см. **Владычество 2**.

Владычествовать – володарювати, панувати, обладувати. [Панувала і я колись на широкім світі (Шевч.)].

Владычица – 1) владичиця, володарка; 2) Владичиця, Божя Мати.

Владычный – владичній. [Владичня земля. Владичній (богородичний) празник].

Влаживание – припасовування, вставляння.

Влаживать, владить – припасовувати, припасувати, припасовуючи (припасувавши) вставляти, вставити. **Влаженный** – припасований, вставлений.

Влажить, сов. увлажить – воложити, відволожувати, (*сов.*) відволожити.

Влажно – воґко, повоґко, вільготно.

Влажность – воґкість (*р. -кости*), вільгість (*р. -гости*), вільготь (*ж. р.*) (*р. -оти*). [Нічна

во́гкість. Лісова во́гкість].

Вла́жний – во́гкий, вільготний, вільгий, во́глий. [Во́гка земля. Во́гкі о́чі. Во́гла соро́чка. Вільго́тна о́сінь]. *Делатьсья, сделатьсья вла́жним* – воло́гнути, во́гнути, во́гнути, (*сов.*) відволо́гнути, відволо́жуватися, (*сов.*) відволо́житися, вільгнути, відвільгнути. [Суха́рі в льо́ху відвологли].

Вла́зить, *см.* **Влезать**.

Вла́мыва́ться, вломи́ться – вло́млюватися, вломи́тися, вдира́тися, вде́ртися в що. [Сі́лою вде́ртися в хату], впира́тися, впе́ртися. **Вломи́ться в амбі́цію, в претензі́ю** – вляма́тися в амбі́цію, в претензі́ю, заломи́ти прете́нсію.

Влас, *см.* **Во́лос**.

Вла́ствовани́е – панува́ння, обля́дування, волода́рювання.

Вла́ствовати́ – панува́ти, обля́дувати, волода́рювати, господа́рювати, царюва́ти, королюва́ти, гетьманува́ти *и т. д.* [Непра́вда панує на землі. Олег ші́роко поча́в гетьманува́ти (Куліш)].

Властели́н – волода́р (*р. -ря*).

Властите́ль – волода́р (*р. -ря*), влада́р (*р. -ря*), господа́р (*р. -ря*), держа́вець (*р. -вця*), зве́рхник, можновладець (*р. -дця*). [Волода́р над світа́ми. Наполеон був зве́рхником ма́ло не ціло́ї Євро́пи].

Властительни́ца – волода́рка, влада́рка, господа́ня, па́ні, держа́виця, зве́рхниця, можновла́дниця.

Властительны́й – вла́дний, властели́вий, влада́рний, (*моцны́й*) поту́жний, могу́тній, мо́жний. [Вла́дна сі́ла вікови́х тради́цій. Влада́рні замі́ри. Властели́вий по́гляд].

Властительски́ – по-власте́цькому, по-волода́рському.

Властительский – волода́рський, власте́цький.

Властительство́ – волода́рство, держа́вство; волода́рюва́ння, панува́ння.

Властительствовати́, *см.* **Влады́чествовати́**.

Вла́стно – вла́дно, властели́во, влади́чно; (*моцно*) поту́жно. [Життя́ вла́дно вимага́є, щоб... Стра́х вла́дно панує на землі. Він бала́кає властели́во].

Вла́стный – 1) вла́стен, воле́н, вільний. [Ні́хто не вла́стен над ду́хом. Вла́стен віда́ти її́, за ко́го схоче. (О. Лев.)]. *Быть вла́стным над чем* – ма́ти пра́во (волю́) над чим; 2) вла́дний, самовла́дний, властели́вий, влади́чний, влада́рний, (*моцны́й*) поту́жний. [Вла́дний го́лос. Самовла́дна (влада́рна) вда́ча. Гово́рить дуже властели́вим то́ном. Заслу́хавши́сь влади́чних річе́й по́ета (Куліш)].

Властоде́ржавны́й – можновла́дний.

Властоде́ржатель – можновладець (*р. -дця*).

Властолюбе́ц, -би́ца – властолю́б, -бка.

Властолюби́во – властолю́бно.

Властолюби́вый – властолю́бний.

Властолю́бие – властолю́бство.

Властоцве́т (*Нemerocallis fulva*) – жо́вта лі́лія (ліле́я), чолові́чий ві́к.

Вла́сть – 1) вла́сть, вла́да, сі́ла, пра́во, во́ля, ве́рх. [Його́ вла́сть, що схоче́, те й дасть.

Ба́тьківська вла́сть. Вла́да законода́тна. Обу́рення про́ти пра́ва одні́єї люди́ни над життя́м, че́стю, со́вістю і добро́м друго́ї (Єфр.). Не бу́дуть ма́ти вражі́ ляхи́ на Укра́їні во́лі.

Шляхетське пра́во дава́ло панові́ над слуго́ю ма́ло не такий ве́рх, як і над рабо́м (Куліш)].

Иметь вла́сть что-л. делать – ма́ти сі́лу що робі́ти. *Это не в моей (не в нашей) вла́сти* – не мо́я (не на́ша) на це сі́ла, не від мене́ це зале́жить. *Приобрести́ вла́сть над кем, над чем* – сі́лу (го́ру) взяти́ над ким, над чим, мі́ць узяти́ над ким, над чим, забра́ти сі́лу (владу́) над ким, над чим. [Таку́ – ка́же – вони́ мі́ць узя́ли, що й пані́в по́сіли]. **Вла́сть и́муций** – зве́рхник, вла́дний, мо́жний; 2) (*обладание, сила*) вла́да, сі́ла. [Чу́ю, що тра́чу вла́ду над собо́ю]; 3) (*влады́чество, управление, правительство*) вла́да, вла́сть, держа́ва. [Монго́льська

влада в Азії. За твоєї держави як буде – побачим]. **Верховная власть** – найвища (верховна) влада. *Быть, находится под властью (во власти) кого* – бути під ким, бути під владою, під володінням, під зверхністю чиєю, (в) кого, хилитися під кого. [Буде добре запоріжцям і під турком жити. Під володінням Польщі. Під нівеляційною зверхністю московською. Під мене хиляться і добрі і злющі (Куліш)]. *Иметь под своею властью что* – мати в своїй руці що, мати (держати) під собою, бути власним над чим. [Він був властен над десятьма городами]. *Подчинить своей власти* – підгорнути (підхилити) під себе, під свою руку, під свою волю, владу. *Переходить под власть (во власть)* – переходити під кого, під руку, (владу) кого (чию). [В такому стані українські землі переходять під руку дужого сусіди (Єфр.)]. *Отдавать под власть (во власть) кого* – піддавати під кого, під чию руку. *Освобождается из-под власти кого-л.* – визволити(ся) з-під чиєї влади, з-під кого; 4) (*начальство и начальники; должность*) влада, власть, уряд, власті (мн.) уряди. [Близькі до народа власті. (Самійл.). Щоб воєводи, старости і інші українські уряди не перебивали йому чинити волю короля (Куліш)].

Власяница – волосяниця.

Власяной – волосяний.

Влачить – волочити, волокти, тягти. [Волочити кайдани]. **Влачить жалкое существование** – животіти, нідіти, волочити (тягти) мізерне животіння.

Влачиться – волоктися, волочитися, тягтися.

Влево – уліво, (у)ліворуч, соб, цоб. *Поворачивать влево* – брати вліво, (в)ліворуч, брати соб (цоб). [Беріть кіньми соб].

Влѣга – улоговина.

Влезание – влізання, влізання в що.

Влезать, влезть – влізати, влізати, влізти, залазати, залізати, залізти, повлізати, позалазати в що. *Сколько влезет* – до схочу, до призволящого.

Влекомый – тягнений.

Влепляют, влепят – 1) вліплювати, вліпити, вмазувати, вмазати, (о многих) повліплювати, повмазувати. [Так хороше зліпив, як душі не вліпив. Вмазала люстерко в стіну]; 2) **влепят пощечину кому** – ляснути (затопити) по піці кого, дати ляпаса, ляща кому. **Влепят кому пулю в лоб** – всадити кому кулю в лоб. **Влепят единицу** – всадити палю (одиницю).

Влепят двойку – загнути пару, ушкварити (шкварнути) двійку.

Влетание и влѣтывание – влітання.

Влетать, влететь – 1) влітати, влетіти, влінути; (о многих) повлітати; 2) (*поспешно вбежать*) влетіти, вскочити; 3) (*попасть в просак*) вскочити, ушеліпкатися. [Ну, і вскочив-же я!]; 4) (*безл.: плохо доставаться*) влетіти, натруситися. [Кому, кому, а мені натруситься].

Влечение к чему (стремление) – потяг, порив, поривання, порива, поваб до чого. [Потяг до вищої краси. Непереможний порив серця]. *Испытываю влечение к чему* – мене тягне, мене пориває до чого.

Влечь – 1) (*тянуть, уносить силою*) тягти, волокти, (вульг.) тарганити. **Влечь за собою** – тягти, вести за собою; 2) (*к чему*) вабити, тягти, поривати до чого (*личн. и безл.*). [Не знаю, що мене до тебе тягне (Франко). Туди мою пориває душу].

Влечься – 1) тягтися, волоктися; 2) (*к чему*) пориватися до чого, лінути (душєю) до чого.

Вливание – вливання, всипання.

Вливать, влить – 1) вливати, вліти і (у)вілляти, всипати, всипати. [Нові сили вілляла та пісня в мене. Шинкарочко молоді, усип меду ще й вина]; 2) (*внушать*) надихати, над(и)хнути.

Вливаться, влиться – вливатися, влітис, (у)вілятися; (о реке) впадати, впасти до чого і у що. [Народ віллявся через ворота в двір (Коцюб.). Дніпро упадає до Чорного моря (вливається в Ч. м.). Сімсот річок і чотири та й усі-ж вони та й у Дніпро впали].

Влипáть, вліпnúть – влипáти, вліпnúти; (о *многом*) повлипáти.

Влия́ние – 1) (о *реке, ручье*) впада́ння; 2) вплив, сила, ва́га. [Літерату́рні впли́ви. Вплив оточе́ння]. *Иметь влия́ние на кого* – мати вплив на ко́го, мати си́лу (вагу́) над ким.

Оказыва́ть, оказа́ть влия́ние на кого, на что – робіти, зробіти вплив, справля́ти, справити вплив на ко́го, на що, вплива́ти, дія́ти на ко́го, на що. [Це зробіло (справило) на ньо́го величезний вплив. Тепло́ і хо́лод різно діють (вплива́ють) на речі = *тепло и холод оказывают различное влияние на тела*]. *Оказыва́ть большо́е влия́ние на кого, на что* – дуже впливати на ко́го, на що, явля́ти велику си́лу над ким. *Подверга́ться, подвергну́ться влия́нию* – підпада́ти, підпа́сти впливо́ві, зазнава́ти, зазна́ти на собі впли́ву. *Под влия́нием* – під(о) впливо́м. *Приобрета́ть влия́ние* – забира́ти си́лу, здобува́ти вплив.

Влия́тельный – впливо́вий. [Впливо́ва осо́ба].

Влия́ть – вплива́ти, дія́ти на ко́го, мати си́лу (вагу́) над ким. [Ті́льки письме́нство бли́зьке наро́дові здужа́тиме дія́ти на широ́кі ма́си наро́дні (Єфр.)].

Вложе́ние – вклади́ння, вкладе́ння, (*почт.*) долуче́ння, вкладка. *Со вложе́нием денег* – з долуче́нням гроше́й, з долуче́ними грішми.

Вложенный – вкладе́ний.

Вложіть, см. Влагáть.

Вломі́ться, см. Вламыва́ться.

Влопа́ться – ускочи́ти, уклепа́тися, ушелі́пкати́ся. [Так був уклепа́вся, що ле́дві-ле́дві вірва́вся з душе́ю (Л. Укр.). Вскочи́в по са́му ши́ю].

Влу́мина – запа́дина, я́мка, дучка, вибо́їна.

Влюбі́ть – закоха́ти ко́го в ко́го, прилюбі́ти, прикоха́ти, причарува́ти ко́го до ко́го.

[Баламу́те, вийди з ха́ти, хочеш мене́ закоха́ти. Гляди́, лише́нь, щоб вона́ тебе́ не прилюбі́ла та не причарува́ла (Н.-Лев.)].

Влюбі́ться, см. Влюбля́ться.

Влюбле́нно – закоха́но, по-закоха́ному.

Влюбле́нность – закоха́ність, залю́бленість (*р. -ности*). [З нашо́ю упе́ртою залю́бленістю до всьо́го сво́го (Леонт.)].

Влюбле́нный – закоха́ний в ко́му *и* в ко́го, зами́луваний, зами́лований у чо́му, закоха́нець (*р. -нца*). [Одра́зу зна́ть, що тут лю́ди зами́ловані в кві́тках (Н.-Лев.)].

Влюбля́ться, влюбі́ться – закохува́тися, закоха́тися в ко́му (*и* в ко́го), улюбі́тися, улюбі́тися, залю́блюва́тися, залю́битися в ко́му (*и* в ко́го). [Закоха́лися обидві́ в одно́го Іва́на (Шевч.). То ви на́правду закоха́лися в ній? (Крим.). Панок, хоч же́нився, в па́нну залю́бився (Рудан.). Чи не бу́ло рі́чки утопі́тися, чи не бу́ло кра́щих залю́битися].

Влюбчи́вость – залю́блिवість (*р. -вости*), залю́бчивість.

Влюбчи́вый – залю́бливий, залю́бчивий.

Вля́паться – 1) брьо́хнути(ся). [Так і брьо́хнув у калю́жу]; 2) встря́ти, вплу́тати́ся, вшелі́пкати́ся. [І як він уплу́тався в це непев́не ді́ло!]; 3) (*ирон.: влюбі́ться*) вті́[ьо]пати́ся, втелепа́тися.

Вма́занный – вма́заний, вму́рований.

Вма́зать, см. Вма́зывать.

Вма́зка – вмазува́ння, вма́зання. **Вма́зка в стену́, напр. котла́ и т. д.** – вму́ровува́ння, (*сов.*) вму́рува́ння. [Вму́рува́ння ка́зан].

Вма́зывание, см. Вма́зка.

Вма́зывать, вма́зать – вмазува́ти, вма́зати. [Вма́зала лю́стерко (*зеркальце*) у стіну́ (Грінч.)]; (*в стену́: котлы́ и т. д.*) вму́ровува́ти, вму́рува́ти (ка́зан); (*сте́кла в оконни́цы*) замазува́ти, замаза́ти.

Вма́кивать, вмокну́ть – вма[о]ча́ти, вмокну́ти.

Вма́нивать – зама́нювати.

Вма́тывать, вмота́ть – вмотувати, вмотати, вкручувати, вкрутити. [У хвіст руки умотав (укрутив)].

Вменение (в обязанность) – ставлення (поставлення) кому-неб., чого-неб. за обов'язок; (в вину) привинення комусь чого-неб., ставлення за вину. [Коли обвинувачений виявляє ознаки божевілья, то привинення йому будь-якого злочину – неможливе].

Вменённый (в обязанность) – поставлений за обов'язок; (в вину) поставлений за провину, привинений. *Преступление вменённое кому-л.* – злочинство привинене кому-неб.

Вменимость (о поступке) – привинимість. [Привинимість цього злочину обвинуваченому за даних обставин – сумнівна]. *Срв. Вменяемость.*

Вменимый (о поступке) – привинимий, що може ставитися за провину. [За даних обставин цей злочин не привинимий (не може ставитися за провину) обвинуваченому]. *Срв. Вменяемый.*

Вменить, см. Вменять.

Вменяемость (о лице) – осудність (р. -ности) засудимість (р. -мости). [Осудність злочинця безперечна: він цілком нормальна людина]. *Срв. Вменимость.*

Вменяемый (о лице) – осудний, засудимий. *Срв. Вменимый.*

Вменять, вменить в обязанность – ставити, поставити що-неб. комусь за обов'язок.

Вменять, вменить в вину – ставити, поставити за вину, привиняти, привинювати, (сов.) привинити кому що. *Этой кражи ему не вменили* – цієї крадіжки йому не привинено.

Вменяться, вмениться в обязанность – ставитися, поставитися кому за повинність (обов'язок). **Вменяться, вмениться в вину** – ставитися за провину, привинятися, привинитися. *Этот поступок вменяется (вменялся, вменился) ему в вину* – цей учинок ставитися (ставлено, поставлено) йому за провину. [Йому привиняється службова недбалість. Йому привинювано (несов. в.), привинено (сов. в.) службову недбалість].

Вмесить, см. I. Вмешивать, вмесить.

Вместе – укупі (укупці, укупочці, укупоньці), разом, разком, ураз, заразом, посполу, поспіль, купно, сумісно, в парі, (реже) повкупі, покупі, при купі, при місці, спільно, за гурт, (сообща со многими) гуртом, у гурті. [Жити, сидіти, працювати і т. и. укупі, разом з кимсь і т. и. Дбайте про щастя купно з дітьми (Мирн.). Дожити віку вкупі, у згоді (Коцюб.). Живуть усі при купі. Разком побіжимо до господи (Лев.). Дві букви при місці стоять. Поклонивсь усім за гурт (М. В.). Робити колективні змови – гуртом одмовлятися од урока (Крим.). Козаки гопака гуртом оддирають (Шевч.). Ити в гурті легше з співом (Єфр.)]. *Соединять вместе* – гуртувати до купи (до купки, купочки, купоньки), у купку *и т. д.*, у гурт, до гурту. [Зібралися всі до купи, у гурт. Згуртувати до купи радощі й горе (Чупр.)]. *Все вместе (одной компанией)* – купцем. [Купцем горнулося до його найкраще товариство (Кв.)]; (в одном целом, в нераздельном соединении) при гурті, при купі. [При гурті одна людина прогодується якось. Держати при купі різномірні елементи (Єфр.)]. **Вместе с тем** (одновременно) – разом, ураз, заразом, разом з тим, рівночасно, по-при-тому. [Разом стало укр. письменство й на творчу роботу (Єфр.). Хронікер, ураз і поет (Франко). І сумна це історія, але заразом яка безрозумна! (Крим.). Я й сам по-при-тому вчився (М. Левиц.)]; (в один приём) за одним ходом. [За одним ходом внести дров і води]. *Держатся вместе* – держатися (триматися) купи, гурту.

Вместилще – вмістилице, вмістище.

Вместимость, вместительность – місткість, умістимість (р. -мости); (об'єм) обсяг (р. -гу).

Вместительный – місткий, вбирущий, укладистий; (о чемодане) паковний; (о зданиях) просторий, обширий. [Не великий кошик, та вбирущий (Звиног.). Горщик укладистий].

Вместо – замість, замісто, намість, намісто, за. [Замість старих порядків настали нові. Чужої дитини не май за свою. Скриня за стіл править. Була мені за сестру]. **Вместо того, чтобы** *делать, ехать и т. п.* – замість (щоб) робити, їхати і т. и., де-б, що-б. [Де-б молитися, вона

піку собі малює. Що-б гуляти, – без пуття сумує. Що-б мав пожалувати мене, – лаєш].

Вместо того, вместо этого – натомість. [Мав-би я, кавалер, казати вам компліменти, а натомість чую їх од вас (Крим.)].

Вметать, -ся, вмести, -ся и вместе, -ся – 1) вмітати, -ся, вмести, -ся; 2) см. **Вмётывать**.

Вметенный – вметений.

Вмётывать, -ся, вметать, -ся, и вметнуть, -ся – вкидати, -ся, вкинути, -ся.

Вмешанный – 1) вмішаний у щось, домішаний до чого, примішаний до чого; 2) втягнутий, вплутаний, приплутаний, замішаний.

Вмешательство – втручання, встрявання до чого, у що, вплутання. [Активне втручання до гущі життя. Чуже втручання (вплутання) до наших внутрішніх справ. Встрявання в розмову]. *Склонность к вмешательству* – влазливість. [Дріб'язкова влазливість до приватних справ].

I. Вмеш[с]ивать, вмесить – вмішувати, вмесити. [Вмісила в тісто борошна]. **Вмешиваться (вмесиваться), вмеситься** – вмішуватися, вмеситися. [Борошно вмішується в тісто].

II. Вмешивать, вмешать – 1) (*примешивать*) вмішувати, вмішати що у що, примішувати, примішати що до чого, домішувати, домішати до чого. [Умішати води у вино]; 2) (*впутывать кого*) вплутувати, вплутати когось у що (до чого), втягати, втягти, втручати, втрутити когось у що, притикати, приткнути когось до чого. [Утягти (уплутати) в клопітну справу. Не притикай мене до того, бо я не чув і не бачив (Грін.)].

Вмешиваться, вмешаться – 1) (*быть вмешиваему, вмешану*) вмішуватися, вмішатися; домішуватися, домішатися. [Вино вмішується у воду; отруту вмішано в трюнок]; 2) (*вступаться в постороннее дело*) втручатися, втрутитися до чого, уві що, встрявати, встряти (встрянути), (*о многих – повстрявати*), вмикатися (вмикуватися), микатися (*несов. в.*), вплутуватися (плутатися), вплутатися, мішатися, вмішатися, вступатися, вступитися до чого-неб., у що. [Втручатися в розмову. До всього втручається дід: і до свого, і до чужого (Кониськ.). Всі вони туди повстрявали (Грін.). В справі грошові ви не повинні плутатися (Крим.). Старий дурень – микається не в своє діло (Неч.-Лев.). Не дуже він умикався в господарство (Неч.-Лев.)]. **Вмешиваться в разговор** – плутатися до розмови (в розмову), примовитися (*соверш. в.*), приставати до розмови, впадати (впасти) в слово. **Вмешаться в толпу** – втасуватися між юрбу. *Всюду он вмешается, затешется* – без нього й вода ніде не освятиться; де не посій, то вродиться.

Вмешать, вместить – 1) вміщати, вмістити, втуляти, втулити що у що. [Втулив бог душу, як у пень (Ном.). Повтулював усі свої речі в скриню]. *С трудом вмешать, втискивать* – убигати (*редко*), убгати, убирати, убрати. [Діва багато – не вспіваю в голову вбгати (Проскур.). Буде того крику – в шапку не вбереш]; 2) *быть помещительным для чего-л.* – зміщати, змістити, вміщати, вмістити, поміщати, помістити. [Казан зміщає п'ять відер. Серце змістити не здолало всього (Грінч.). Моє серце не може більше вмістити, воно повне у-щерт (Коцюб.). Коли-б палати наші помістили все військо (Кул.)].

Вмешаться, вместиться – 1) (*быть вкладываему*) вміщатися (вмішуватися), вміститися; вкладатися, вкластися. [Книжки вкладаються в шафу. Книжки укладено (вміщено) в шафу]; 2) (*находит для себя помещение*) зміщатися (змішуватися), зміститися, міститися, поміститися, влазити (влізати), влізти, увіходити, увійти, втулятися, втулитися. [Щастя не зміщувалось у серці, щастя розривало груди (Коцюб.). У театрі містилося чоловіка 600 (Грінч.). Така мала хата, що вся сім'я насилу втулилася (Грінч.). В один мішок не влізе, не увійде].

Вмещение – вміщення (вміщування), (*сов.*) вміщення; втуляння, (*сов.*) втуління.

Вмещённый – вміщений, втулений, вкладений.

Вмиг – вмити, миттю, в одну мить, вмент, враз, вмах, вдух, притьмом. [Миттю він скочив на коня. Наздогнали його вмах]. *Срв. Быстро*.

Вминать, вмять – уминати, ум'яти, бгати у що, (*редко* вбигати), убгати.

Вмотанный – вкручений, вмотаний.

Вмотать – вкрутити, вмотати.

Вмятый – убганий, ум'ятий, вдавлений у що.

Внаём – у найми.

Вначале – на початку, спочатку, (*сперва*) попереду, спершу, перше (перш). [Треба згадати, що я казав попереду]; (*на первых порах*) по-первах. [По-первах кожна праця тяжка].

Вне (*чего*) – по-за чим. [Град випав по-за нашим полем. Інтелігентність «по-за часом і просторонню» (Крим.). По-за письменством не маємо джерела, щоб спізнати істоту нашого народу (Єфр.)]. **Вне пределов** – по-за межами. **Вне всякого сомнения** – по-за всякими сумнівами, по-над усякі сумніви. **Вне сравнения** – по-над (усяке) порівняння, без порівняння. **Вне себя** – нестямно, у нестямі, у нестямці, не тямлячи себе. *Быть вне себя* (*от радости и т. д.*) – нетямитися (*сов.* нестямитися) (від [з] радощів). *Находящийся вне себя* – нестямний, несамовітий (*в исступлении*).

Внебрачный – нешлюбний, позашлюбний [Нешлюбні діти], (*вульг. о детях*) жировий, нажитний, самохідний, самосійний, падалишний, (*уничужит.*) байстрія (*р.* -яти), байстріючєня, байстріюк, (*ж. р.*) байстріючка; безбатченко, покритченко.

Внедоговорный – позадоговірний, позаумовний.

Внедрение – заглиблення, впровадження чогось углиб, (*прививка*) щіплювання, щіплення, защіплення, закорініння; всеління. [Упровадження нових звичаїв у глиб нашого життя. Насильниче щіплювання атеїзму в масі (Азб. Комун.)].

Внедренный – впроваджений (у глиб чого-неб.), заглиблений, в[за]щіплений, закорінений, вселений.

Внедрять, внедрить – заглиблювати, впроваджувати (впровадити) у що, у глиб чого; в[за]щіплювати, щіпити щось у що; вкоріняти, -нити; вселяти, вселити у що. [Нові порядки впровадити в глиб життя. Ідею цю щіплено в масі].

Внедряться, внедриться – впроваджуватися, впровадитися в глиб чого, вкорінятися, вкорінитися, щіплюватися, щіпитися у що, глибоко входити, увійти, втискатися, втиснутися, вселятися, вселитися. [Ідеї ці глибоко впроваджуються в свідомість мас. Воно глибоко втис(ну)лося в життя (Черкас.). Інтенсифікація увійшла в нерви і мозок людини (Ніковськ.). Терпі ліхо, що вселилося (М. Вовч.). Нові порядки міцно щіпилися (вкорінилися)].

Внезапно, см. Вдруг.

Внезапность – несподіваність, раптовість, наглисть, нагальність. *От внезапности* (*от неожиданности*) – від несподіванки. [**Внезапность этой перемены** – раптовість (наглисть і т. и.) цієї зміни].

Внезапный – несподіваний, раптовий, наглий, нагальний, напрасний. [Нагла смерть. Божий суд наглий серед шляху тебе осудить (Шевч.). Раптові переходи (зміни) (Єфр.). Раптові вибухи реготу. Нагальна смерть (Ном.). Напрасний дощ захопив мене (Франко). Напрасний наскік бурі (Л. Укр.)].

Внеземельность – екстериторіяльність, позаземельність.

Внеочередной – позачерговий.

Внепартийный – позапартійний, (*беспристрастный*) надпартійний.

Внесение – внісєння, занєсєння, впровадження, заведєння. [Заплатити за внісєння дров у хату. Внісєння грошей]. **Внесение новых условий в договор** – впровадження (запровадження) нових умов до договору. **Внесение в книги, списки** – заведєння (занєсєння) до книг; впис, вписування, заквитання. **Внесение налога за что-л.** – оплачєння (оплата) чогось (грунту). **Внесение доклада в собрание** – подання доповіді до зборів. **Внесение жалобы** – занєсєння (подання) скарги.

Внесенный – внесений, занесений, впроваджений запроваджений, заведений, вписаний, заквитований, поданий. См. **Вносить**.

Внести, см. **Вносить**.

Внесудебный – позасудовий.

Внешний – 1) надвірний, зовнішній, околішній, окільний, зверхній. [Надвірний світ = **внешний мир**. Незначні зовнішні дрібниці. Зверхні події, зверхні обставини (Єфр.) = **внешние события, внешние обстоятельства**. Душа жіноча щира сяє в зверхній красоті (Фран.). С **внешней стороны** – з зовнішнього боку, з околішнього боку, знадвору, зверху; 2) (*поверхностный*) поверховий, позверховий. [Поверхова просвіта. Під тією позверховою корою, якою вкрито мужицтво, відбувається культурний процес (Грін.); 3) **внешний враг** – околішній (надвірний, зовнішній) ворог (Н. Рада). **Внешние дела, сношения** – закордонні, заграничні справи, зовнішні зносини; 4) (*наружный*) надвірний, знадвірний. [Двері надвірні].

Внешно, см. **Внешность, по внешности**.

Внешность – 1) (*наружная поверхность*) око́ло. [О́коло (хатне) було оббите дощем (Левиц.); 2) (*внешний вид*) зовнішність (*р. -ности*) вигляд, взір (*р. взору*). [Вигляд міста, села. Сіно гарне на взір]; 3) (*наружная сторона явления*) поверховість (*р. -ности*), позверховість (позверховність), зверхність. [Любити поверховість, не ідею (Пачов.). Мужик переймає у пана позверховність (Грін.). Зверхність подій притемнює їхній внутрішній зміст]; 4) (*внешность, наружность человека*) – а) врода, природа, подоба. [Яка погана йому врода, а пан (Звиног.). Так, я, моя подоба, моє лице, мій вираз, все, зовсім (Фран.). Гарна дівчина, такої подоби не бачили у нас (Сторож.). Природа їй гарна, то й одягнутися хочеться краще (Звиног.); б) зовнішність, зверхність, поверховість. [Зовнішність у нього поважна. Всенька зверхність – од убрання й манер до способу розмови (Єфр.). Комічна поверховість (Фран.); 5) *по внешности, внешним образом, внешне и т. д.* – на погляд, на огляд, на око, з-погляду, з-околу, зверху, на взір. [То тільки здається, то тільки з-околу (Мирн.). Хоч як різняться зверху просте речення і найкращий твір (Єфр.). Становище, принадне на погляд, тяжке й образливе по суті (Єфр.). На взір чоловік середніх літ (Мирн.). **Внешностью, наружностью, лицом** (*о людях*) – на вроду, на обличчя, на вигляд. [Хороша дружина на вроду. Бридкий на обличчя. Непоганий на вигляд (Крим.)].

Вниз – 1) вниз, наниз, донизу. [Спускайся із гори тихіше вниз (Ном.); 2) (*к земле, на землю, на пол*) додолу, на-діл, долі. [Сердитий вітер завива, додолу верби гне високі (Шевч.). Спущені додолу очі (Коцюб.). Сльози котилися по щоках та спадали на-діл (Крим.). Заверещить жінка: долі, долі! – він зараз присіда додолу (Мар. Вовчок)]; 3) (*под гору*) з гори. [Сапати й косити краще під гору, ніж в гори (Звиног.)]. **Вниз по реке, вниз по течению** – за водою на-низ. [Пливе на-низ. Іди, доле, за водою]. **Вниз под что-л., под низ** – наспід. [Сховала в скриню аж наспід]. **Вниз головой** – сторч, сторч головою, сторчкака, сторчма, сторчки, до гори ногами. [По хаті ходжу сторч. Він буде летіти сторчкака з Тарпейського урвища (Кул.). Так сторчма й покотивсь (Крим.)]. **Повесить вниз головою** – повісити сторчма, стрімголов, стрімглав. **Упасть вниз головою** – сторчкака дати.

Внизу – 1) внизу, нанизу, сподом. [Сподом обірвали вишні, а вгорі – ще (Грін.); 2) (*в низине, долине, на полу*) долі, долом, долиною, на долині. [Доллом геть собі село по-над водою простяглось (Шевч.). Долі посідали. Сів на долині]; 3) **внизу под чём-л. на дне** – сподом, на споді. [Скрізь бідні – сподом, багаті – зверху (Коцюб.). Нидіють бідні на споді життя (Єфр.)]. **Внизу лежащий (нижний)** – долішній. [Долішня частина пієдесталу (Л. Укр.)].

Вникание – пильне вглядання в що, доходження (до) чого.

Вникательный – уважний, вглядливий, доглядливий.

Вникать, вникнуть – (пильно) вдаватися, вдатися в щось, доходити, дійти (до) чого, додивлятися, доглядатися, доглянутися до чого, вглядатися вглянутися в що. [Він в усє вдається, все розвідує (Крим.). Він до всього доходить (Грін.). Уряд, що всім керує, все зна,

до всього доглядається (Грінч.).]

- Внимание** – увага; (*сильнее*) пильна увага. *Обращать, обратить внимание на что-л.* – звертати (звернути) увагу (свою або чужу) на що, уважати, уважити на що, зважати, зважити на що, оглядатися (оглянутися) на що, класти (покласти) увагу на що, (*вульг.*) вдаряти (вдарити) на що; (*находить привлекательным*) накидати (накинути) кого оком; (*сжалиться*) зглянутися на кого. [На все сам звертає увагу (Рудч.). На вважають вони на літа, на вроду (Шевч.). Москаль на сльози не вдаря (Ном.). Вона недужа лежала, дак він і тоді уваги не клав (Червіг.). Я вже її накинув оком. Згляньтеся (огляньтеся) на мене невидючого!]. *Обращать на себя (привлечь к себе) внимание, быть принятым во внимание* – спадати, спасти кому на увагу, притягати, притягти (привертати, привернути) до себе чиюсь увагу, кидатися, кинутися на увагу комусь. [Уривок з пісні, що спав на увагу ще авторові «Історії Русовъ» (Єфр.). Він притяг до себе увагу таткову (Крим.). Кожному мусіла кинутися на увагу його чорна борода (Крим.)]. *Обратите внимание* – уваж, уважте, уважай, уважайте. *Сосредоточивать внимание* – збирати (зосереджувати) увагу на чому. *Не обращать, не обратить внимания, оставлять без внимания* – не звертати уваги, не вважати, не (по)турати на що, занехаювати, занехаючи що, занедбувати, занедбати що, нехтувати, знехтувати (занехтувати) що, чим, легковажити що. [Хай сміються, не потурай на те. Він занедбує (нехтує, легковажить) свої обов'язки]. *Он, и внимания не обращает на это* – він і байдуже на те, про те, до того (Квіт.). *А это остаётся без внимания* – а це байдуже, а про це (за це) байдуже. *Принимать во внимание, в соображение что-л.* – брати, взяти що на увагу, зважати, зважити на що-неб., уважати, уважити на що-неб., мати на увазі, оглядатися, оглянутися на що. *Принимая во внимание* – беручи до уваги що, зважаючи, уважаючи на що, маючи на увазі що, з уваги, з огляду на що, як на що, як на кого. [Маємо письменство не так-то вже й бідне, як на наші обставини]. *Представляют чьему-л. вниманию* – подавати, подати кому до уваги щось, ставити, поставити що-н., кому-н. перед очі, на очі. [Левицький поставив перед очі читачеві багатющу колекцію «пропащих» (Єфр.)]. *Отвратить (отвлек) внимание* – відвернути (одтягти) увагу чиюсь, (*вульг.*) загавити кого. [Я підіу їх загавлю, а ти бери (Мнж.)]. *Оказать внимание* – дати увагу комусь, показати увагу, зробити ласку. *Благодарю за внимание* – дякую за увагу, я вдячний за уважність (до мене, до тебе). *Относится со вниманием к чему, посвящают внимание чему-л.* – віддавати увагу чомусь. *Заслуживающий, достойный внимания* – вартий уваги, (*справедливый*) слухний. [Думка ця слухна: дає вихід із становища].
- Внимательно** – уважно, уважливо, пильно (*напр.* слухати, дивитися). **Внимательно следит** за кем, чем – пильнувати кого, чого. **Внимательно (пристально) следит глазами за чем-л.** – пантрувати на кого, на що, дивитися бистрим оком.
- Внимательность** – уважність, уважливість (*р.* -ости).
- Внимательный** – уважний, уважливий, пильний. [Стежити пильними очима. (Вас.)]; (*любезный*) упадлиий. [Приятелі мужа були такі шляхетні та упадливі до неї (Ор. Лев.)].
- Внимать, внять чему, что** – 1) (*слушать*) слухати, вчувати, вчути, почути що. [Природи глас людина серцем слуха (Самійл.). Я тоді його (звук сурми) вчувала, як на волі полювала (Грінч.)]; 2) (*относится со вниманием*), *см.* **Внимание**. **Внять мольбам** – зглянутися (оглянутися) на благання, (*умилостивиться*) ублагатися. [Може суддя мого благання послухає, може він ублагається].
- Внове** – 1) не-що давно, недавно, по-первах; 2) не по знаку. **Внове всякое дело трудно** – по-первах усяка справа трудна. **Ему всё было тут внове** – йому все було тут не по знаку (нове).
- Вновь** – 1) знову, знов, уп'ять; 2) заново. [Громада повшивала заново повітки (Неч.-Лев.)].
- Вновь образованный, вновь появившийся** – новоутворений, новоповсталый.
- Внос, см.** **Внесение**.
- Вносят, внести, внашивать** – 1) вносити, внести, (*многое*) повносити. [Познімай та

повнось сорочки в хату (Гр.); 2) впроваджувати, впровадити, запроваджувати, запровадити (*напр.* умови до договору, щось нове в мову). **Вносити в списки** – заводити, завести, заносити, занести до списків, вписувати, вписати, заквитати (заквитувати). [Ще в метрики як заведе Марусею! (О. 1862). Пани випаси та ліси не завелі у викуп. Піп по лейстрах заквитав, що Савка для шпиталю двір оддав (Мкр.)]. **Вносити деньги, подати** – вносити (платити) гроші (податки). **Вносити налоги за что** – оплачувати, оплатити щось (*напр.*, grunt). **Вносити лепту** – докидати, докинути лепту до чого. **Вносити (план) в комиссию** – подавати, подати (план) до комісії.

Вносятся, вносятся, внашиваются – вноситися, вністися, заноситися, занестися, впроваджуватися, впровадитися, запроваджуватися, запровадитися, заводитися, завестися, вписуватися, вписатися, заквитатися; подаватися, податися, *См.* **Вносити**. [До мови запроваджуються неологізми. Всі витрати заводяться (вписуються) до книжки. План робіт подається до комісії].

Вноска, *см.* **Внесение**. **-ка в статью** – внісок до статті.

Вносный – вношений (*напр.* гроші). **Вносное предложение (грам.)** – власні слова, впроваджене речення.

Внук – внук, онук, (*уменьш.*) внучок, онучок, (*общ. р.*) внуча (*р.* -чати), онуча, внученя (*р.* -яти). [Золотою Тамерлана онучата голі (Шевч.)].

Внука – внука, онука, (*уменьш.*) внучка, внучечка, онучка, онучечка, у[о]нученька.

Внутреннее, *см.* **Внутренность**.

Внутренний – 1) (у)нутрішній, середовий, (*нутровый, утробный*) нутрянний; 2) хатній, домовий. [Унутрішня частина. Міністерство внутрішніх справ. Середове сало. Нутряна кров]. **Внутренние повреждения (при по боях)** – середові побії. **Внутреннее сало** – здір (*р.* здору). **Внутренние раздоры** – хатні, домові чвари.

Внутренно – унутрішньо, сам до себе. [Внутрішньо посміятися].

Внутренность – 1) середина, нутро; 2) (*мн.*) **внутренности** – унутрості, нутроці, трібухи, трібух; (*преимущ. брюшные*) тельбухи, (тельбух), кельбух, утрібка, утробина, скиндеї, бандури, бєбєхи, бєльбахи (бєльбухи). [Сто чортів тобі в бєбєхи]. **Грудные внутренности** – легкуша, (*у птиц*) журавель, (*у насекомых*) кашка. **Внутренность дыни (фамилляр.)** – жабуріння. **Повредит, отбьет внутренности** – відбити (повідбивати) унутрості, (*бранно*) надсадити, надірвати, відбити бєбєхи, печінкі, випустити бандури.

Внутри – всередині.

Внутри – у середину, до середини. [Увійшов до середини (= в хату) (Фран.)].

Внучата – внучата, онучата.

Внучатный – троюрідний.

Внучек, *см.* **Внук**.

Внучка, *см.* **Внука**.

Внушать, внушить – 1) навівати, *сов.* нав'яти кому що, надихати, надихнути (надхнути) кому що, увідхнути, вмовляти (вмовити) в кого щось, піддавати, піддати кому що; (*прививать*) прищєплювати, прищєпити кому що. [Навіває їм такі думки. Надихнув бадьорого дūху. Прищєплює дітям огиду до злочинств (Крим). Піддав йому добру дūмку. Вмовити цю ідею в читача]. **Внушать постоянными наговорами** – натуркувати кому що. **Внушать страх** – завдавати, завдати страху кому. **Внушать почтение** – імпонувати кому. [Його слова мені не імпонують]. **Внушать мужество кому** – осміляти, осмілити когю.

Внушать собою доверие – викликати довіру, будити довіру; 2) **Внушать накрепко (вбивать в голову)** – утовкмачувати, утовкмачитити кому; (*делать строгое вкушение*) напоумляти, застерігати когю, пригрущати, пригрустити, угрущати кому *и* когю. [Угрущають і бōгом, і лозинюю (Г. Барв.)]; (*вразумить*) на розум послати кому (Квіт.).

Внушение – 1) навїювання, навїяння кому чого. [Гїпнотичне навїяння. Бōже навїяння].

Внуше́ние *свыше* – надхнення (навіяння) з неба. **Внуше́ние на расстоянции** – навіяння (вмовляння) через далечінь (Крим.); 2) (*уговаривание, убеждение*) намовляння, умовляння, намова. [Сильніша в неї та думка, ніж наші намови й наші сльози (Фран.)]. *Следовать чьим-л. внуше́нием* – іти за чиїмись намовами; 3) (*выговор*) застереження, напоумлення, вимова, нагана, сувора, пригущання, угущання. [Нехай іде до пана; там почує напоумлення. Послухай старечої сувори (М. Вовч.)]. *Делать внуше́ние* – вичитувати, вичитати кому-неб., зробити застереження, (*сильнее*) висловлювати нагану. [Вичитавши всьому гуртові, директор почав брати в шори поодінці (Васильч.)].

Внушитель (*в гипнотизме*) – навіяч.

Внушительно – значливо, уважно. [Значливо дивиться, говорить. Мовчі, старá, – промовили батько уважно]. *Говорить внушительно (с ударением)* – говорити з притиском.

Внушительный – значливий, показний, промовистий, імпозантний. [Значлива подія.

Показні національні маніфестації 1903 р. в Полтаві (Єфр.). Промовистий факт (Крим.)].

Внушить, *см.* **Внушать**.

Внятно – виразно, чутно, розбірно.

Внятность – виразність, чутність, розбірність (*р. -ности*).

Внятный – виразний, чутний, розбірний.

Внять, *см.* **Внимать**.

Во, *см.* **В**.

Вобла – вібла, морська плотиця, морський кругляк (*Leuciscus rutilus Casp.*).

Вобрать, *см.* **Вбирать**. **Вобранный** – увібраний, усмоктаний, утягнутий.

Во-век – повік, до віку, до суду, до суду-віку, на віки вічні, поки світ сонця. *См.* **Век**.

Вовлекание, -чение – зтягання, втягання, спонаджування; *сов.* зтягнення, втягнення, спонада. [Невпінне втягання всіх верстов у загальну державну роботу. Зтягання (спонаджування) до розпусти].

Вовлекатель – зтягач, спонадник, спокусник.

Вовлекать, вовлечь – зтягати, -гти, втягати, -гти, знаджувати, -дити, спонаджувати, спонадити. **Вовлекать в невыгодную сделку** – втягати в невігідну оборудку, в утратну справу.

Во-время – вчас, на свій час, вчасно, впо́ру. *Как раз -мя* – в сам час, саме впо́ру.

Вовсе – цілком, зовсім, о́всі (Квітка), геть, ані не. [Ані не думав цього робити].

Во-вторых – по-друге, удруге. [Виховала з його раз учителя, вдруге артиста-музику (Конис.)].

Вогнать, *см.* **Вгонять**.

Вогнутость – увігну́тість, угну́тість (*р. -тости*).

Вогнуть, -ся – увігнути, -ся, угнути, -ся. **-тый** – увігну́тий, угну́тий. [Ніс увігну́тий]. **-то** – увігнуто, угнуто. [Клепки стружать з зовнішнього боку вигнуто, а з середини вгнуто].

Вогнуто-выпуклый – увігнуто-опуклий, (*геол.*) казанувато-вгну́тий. [Казанувато-вгну́тий розполог (шарів землі) (Тутк.)].

Вод – плодіння. *Здесь, вероятно, карасям вод* – тут ма́буть чи не пло́дяться (пово́дяться) карасі.

Вода – вода. [Нап'юся погожої водічки. І спить земля, і води сплять прозорі (Грінч.)]. **В.**

тепловатая – літепло. **В. кипящая** – окріп. [Грійте окро́пи та лийте в жлукто]. **В. тёплая для купанья** – купіль. **В. тёплая щёлочная для мытья головы, беления полотна** – міте[і]ль (*р. -телю*).

В. мыльная, после стирки в ней – змилини, змилки. **В. мыльная пенящаяся** – шум.

В. тинистая, болотная – мохова́. **В. чистая, свежая** – пого́жа. **В. несвежая** – непого́жа.

В. неосвежающая – мля́ва. **В. мягкая** – милка́. **В. твёрдая, жесткая** – різка́. **В.**

дождевая – дощова́, дощі́вка. **В. проточная** – те́ку́ча, вода що збіга́є. **В. стоячая** – не́теч (*р.*

-чи), не́теча (*р. -чі*), не́течина, водості́й (*р. -то́ю*), мертвові́д (*р. -воду*) (Неч.-Лев.). **В., в**

котро́рой мок наво́з – гно́ївка. **В.** из под точи́льного ка́мня – бру́сіни, бру́сліна. **В.** сы́ченая ме́дом – сита́. **В.** грунто́вая – жи́льна. **В.** подпочве́нная – зашкурня, позашкурня. **В.** ключе́вая – крини́чна, крини́чана, джере́льна, джерелі́вка. **В.** целебна́я – зцілю́ща. **В.** даю́щая и отнима́ющая си́лу (в сказа́х) – си́льна, безси́льна. **В.** ме́ртвая, жи́вая – мерту́ща, живу́ща. **В.** во́лшебная, прости́явшая но́чь при свете звёзд – зоря́на вода́. **В.** сверх́ льда́ – по́лій. **В.** поля́я, прибу́лая – по́відь (р. -ди), па́відь (р. -води), прибу́льна, прибу́тна вода́. **В.** журча́щая – дзюркото́нька; узка́я и отно́сительно споко́йная по́лоса -ды́ ме́жду си́льными во́лнами в реке́ – гриви́ця. Мно́го -ды́ – вели́ка вода́. **В.** сплю́шь – одним ли́цем вода́. **В.**, зато́пившая зе́млю – зато́н. [Наста́ла-ж про́весень і во́ду скрізь пусти́ло, понад зато́нами зібра́лося село́ (Куліш)]. Мес́то, где **в.** весе́нняя заста́ивается – топи́ло. [На топи́лі нічо́го не росте́]. Большо́е ско́пление -ды́ – дуна́й. [Ой за го́рами вода́ дуна́ями. Текла́ вода́ з дуна́чка]. **В.** мине́ральная – міне́ральна. **В.** свя́тая, освя́щенная – свя́чена. **В.** освя́щенная в де́нь Богоя́вления – явле́на, йорда́нська; *осв. 1-го августа́* – макові́вська. *Богаты́й -дой́* – водо́яний. [На водо́яному ми́сці сто́ить село́: усе́ там га́рно ро́дить]. *За -дой́ по́йти* – по во́ду пі́ти. *Под -ду по́йти* – нирця́ (нурка́) да́ти. *Как в -ду кану́л* – як водо́ю вміло́; як лиз злизав. *Проше́л огни́ и во́ды, и ме́дные тру́бы* – був і на ко́ні, і під ко́нем, і в ступі́ й за ступо́ю. *Поеха́ть на во́ды* – по́хати на (те́плі) во́ди.

Водворе́ние (куда́) – вселення́, впрова́дження, осадже́ння. **В.** *порядка́, ти́шины* – утихоми́рювання, *сов.* утихоми́рення.

Водворя́ть, -ся, водвори́ть, -ся – сели́ти, -ся, оселя́ти, -ся, осели́ти, -ся, опоселя́ти, -ся, опосели́ти, -ся, впрова́джувати, -ся, впрова́дити, -ся, осаджу́вати, -ся, осаді́ти, -ся (осіда́ти, осісти́). **-ний** – оселений. **Водворя́ть, -ри́ть** *порядок, ти́шину* – утихоми́рювати, -рити́, за́прова́джувати, за́прова́дити супо́кій. **Водворя́ть, -ри́ть** *законно́сть* – заво́дити (заве́сти) за́конні́сть. **Водворя́ть, -ри́ть** *на мес́то жи́тельства* – поверну́ти до ми́сця до́мівки.

Водеви́ліст – водеві́ліст, водеві́льник.

Водеви́ль – водеві́ль, *жарт.* **-ний** – водеві́льовий, водеві́льний.

Воде́я (*окошко́, озерцо́ среди́ топи́*) – вікни́на.

Воді́льщик, *см.* **Вожаты́й**.

Воді́ть – воді́ти, пово́дити. [Бу́ду тебе́ люби́тоньки, за ру́ченьку воді́тоньки. Очи́ма я́кось стра́шно пово́див]. **Воді́ть** *вокруг* – обво́дити. **-и́ть** *за нос* – дури́ти ко́го, плести́ сухо́го дуба́ ко́му. **-и́ть** *знакомство́* – зна́тися, воді́тися. **-и́ть** *компáнию* – (*фамілья́р.*) кумпану́вати. **-и́ть** *прия́тельство* – прия́телюва́ти, товари́шити. [Чорт товари́шить з міро́шником (Куліш)]. **-и́ть** *дру́жбу (о же́нищинах)* – подругу́вати.

Воді́ться – 1) воді́тися, воді́ти товари́ство, товари́шувати (това́ришити), захо́дити з ким, ча́литися до ко́го, накла́дати з ким. [Не хо́чу я – озветься Анто́сьо, – з мужика́ми захо́дити. Я з ко́длом лісови́м не накла́даю (Л. Укр.); 2) (*иметься*) пово́дитися. [У нас са́ло та́кі пово́диться]; 3) *безл. (бы́ть в обы́чае)* – пово́дитися. [У нас іще́ сьо́го не пово́дилось. Увесь ве́чір хазя́йка все розка́зувала, як пово́диться в па́нів (Квітка)]. *Как во́дится* – зви́чайно; як зви́чайно, звісно́; 4) *вестися*. [У нас инди́ки не ве́дуться – мабу́ть не вмі́ємо їх ви́кохувати. У то́му лісі́ вовкі́ ве́дуться].

Води́ца – води́ця, водичка́, водиче́нька, во́донька.

Во́дка – го́рілка, (*гал.*) го́рій[в]ка, го́рілочка, (*шутл.*) го́рілаш, па́руха, лепету́ха, пальо́[я]цка, живи́ця, ада́мові слі́зкі. **В.** *лучше́го ка́чества* – окови́та, споти́кач. **В.** *очень кре́пкая* – за́придух, гарда[е]ма́н. **В.** *ста́рая* – ста́рка, ви́стоянка. **В.** *желудочна́я* – животко́ва. **В.** *из па́токи* – меля́сівка. **В.** *из про́са* – прося́нка. **В.** *дома́шнего произво́дства* – самогі́н (р. -го́ну). *См.* **Нали́вка**.

Во́дкий – пло́дющий, плідни́й.

Во́дник – во́дник, службо́вець во́дяного тра́нспорту.

Водни́к – 1) водозбі́р (р. -збо́ру); 2) (*раст.*) копите́ць (р. -тця́), копитня́к.

Водни́стый – водяний, водянистий. [Водянисті низини (Куліш)].

Водный́ – водяний. [Відбивалися бескеди в лоні водянім долини (Черняв.)]. **-ный путь** – водяний шлях. **-ный раствор** – водяний розчин. **-ное стекло** – водяне с[ш]кло.

Водность – водяність (р. -ности).

Водобой, см. **Водомёт**.

Водобоя́знь – сказ, скажені́вка, скажені́ця. **В. причинитъ кому** – сказити когó. **Заболетъ -ною** – сказитися. **Яд -ни** – скажені́на.

Водовмести́лище – водозбір (р. -збору).

Водово́д – канал (р. -лу).

Водово́з – водово[і]з, возиво́да. **-ный** – водово[і]зний. **-ная лошадь** – водово́зка.

Водово́зничать – розвозити воду.

Водоворо́т – вир, шум, нурт, коловертень, крутіж; (*отпорный*) верни-вода, чорторій. **В. подле мели** – кручія. **Воронка -та** – вікнина. **-ный** – вирівий, шумовий, нуртовий.

Водогре́йня, грельня и -грейная – водогрі́ль[й]ня.

Вододействующий – водяний, вододі́йний. [Водяний млин].

Водоём, водоёмна – водо́йма, водо́ймище. [Роблять кам'яні водо́ймища]. **В. для мочения льна** – мочило.

Водоёмкий, водоёмистый – водовмісткий, водовзя́тний, водотя́глий.

Водоёмный – водоспла́вний.

Водожил, *зоол.*, см. **Водолюб**.

Водоизме́щение – тона́жність, водоо́бсяг (*корабля*).

Водокáч(ал)ка – водотяг. **-чальный** – 1) водотя́жний; 2) водотя́говий. [Водотя́жна справа. Водотя́гове приладдя. Водотя́гові робітники].

Водо́к – провідір (р. -ря).

Водокра́с (*раст.*) – жабурник.

Водокро́пление – водокро́піння.

Водола́з – норéць (р. -рця), водола́з. **-ный** – норéцький, водола́зний.

Водоле́й – водола́й (р. -лія).

Водоле́нь, *раст.* – копита́ць (р. -тця).

Водолече́ние – водолі́кування.

Водолече́бница – водолі́карня.

Водолече́бный – водолі́карний, водолі́чний, водолі́кува́льний.

Водола́зничать – бу́ти норце́м, водола́зом, норцюва́ти.

Водола́зничество – норéцтво, водола́зство.

Водоли́в – водочерпа́льник.

Водоли́вный – водочерпа́льний.

Водолю́б, *зоол.* – водолю́б.

Водоме́р – водомі́р (р. -ру). **-ный** – водомі́рний.

Водомёт – водогра́й. **-ный** – водогра́йний.

Водомо́йна – водомі́й, водорі́й, рі́вчак, я́ма, ви́полоч (р. -чи). [Скریзь по шляху вода́ повимива́ла я́ми]. **-ный** – водомі́йний, водорі́йний.

Водонагреватель – водогра́й.

Водонепроница́емый – непромака́льний, непросяка́льний, неводопрохі́дний. См.

Водоупо́рный.

I. Водоно́с, -ка – водоно́с, -ка.

II. Водоно́с – коро́мисел, коро́мисло.

Водоно́сный – 1) водоно́сний. [Нахили́ водоно́сного гле́ка твогó напі́тися мені́ (Сванг.)]; 2) водода́йний. [Водода́йні ша́ри землі́].

Водоописа́ние – водоописа́ння, водоо́пис. **-тельный** – водоо́писо́вий.

Водоосвяще́ние – водосвяття.

Водоотводный – водовідхильний. **В. жолоб** – лотік (*р.* лото́ку), ришта́к; (*в мельнице*) лотоки́ (*р.* -кі́в). **Водоотводная труба** – рінва. [У нас на даху́ лоті́к (ришта́к) перержавів, став дірявий, вода́ з лото́ку не добігає до рінви].

Водоотливный – водочерпальний водовичерпний. **В. насос** – смок, водовичерпна кішка.

Водоохладительный – водоохолодильний.

Водоохранный – водоохоронний.

Водопад – водоспад. **-ный** – водоспадний.

Водоперица (*раст.*) – куши́р.

Водопитие – водопиття.

Водопійца (*иронич.*) – водоже́р, водопі́яка.

Водоплавный – сплавний. **-ные дрова** – сплавні дрова́.

Водопод'ёмный – водотяжний, гідравлічний.

Водопоёмный – заплавний. **В. луг** – запла́ва.

Водопой, -пойня – водопій (*р.* -пою́), водопійло. **-ный** – напувальний. **-ное корыто** – пійло, напувальне корито́.

Водополье – повідь (*ж.*) (*р.* -води), повінь (*ж.*) (*р.* -вени, -вони), водопілля. **-ный, -ая вода** – прибульна, присутна вода́.

Водопровод – водогін (*р.* -го́ну), водопровід (*р.* -во́ду). **-ный** – водогінний, водопровідний; (*относящ. к водопроводу*) водогоновий, водопровідний.

Водопроводчик – водогоновий майстер, водогінник, водопровідник.

Водопроток – канал, рівчак, кудюю́ йде вода́.

Водораздел – межиріччя, вододіл, розтіччя.

Водоразлив, см. Водополье.

Водорез – 1) (*у судна*) водорі́з; 2) *бот.* – різа́к.

Водород – водень (*р.* -дня). **-ный** – водневий.

Водорой, -роина, см. Водомоина.

Водоросль – водорі́ст (*р.* -росту), водорі́сть (*р.* -рости). **Водоросли** – водорості (ря́ска, баговиння, жа́бур та ін.).

Водосбор (*роsl.*) – оксаміт, дзвіно́чки, о́рлики.

Водосвет (*минер.*) – опал-водосві́т, гідрофа́н.

Водосвятие, см. Водоосвящение.

Водосвятный – водосвятний. **-ная чаша** – кропильниця́.

Водоска́т – водоска́т. [А то бува́ють водоска́ти, коли́ річка́ біжить́ дуже́ згорі́стим корито́м (Русова)].

Водослив – 1) *см. Водоска́т*; 2) лотоки́, о́пуст (*мельн.*), ришта́к (*гориз.*), рінва (*вертик.*), водозбі́г, спад.

Водоснабжение – водопостачання́.

Водособиратель – водозбі́рник.

Водосодержащий – воднистий.

Водоспуск, см. Водослив 2.

Водостой – баю́ра, калю́жа глибо́ка. **-ный** – калю́жний.

Водосток, см. Водослив 2. Водосточный – водозбі́жний. **-ная труба** – 1) ришта́к (*гориз.*); 2) рінва (*дождевая, вертика.*).

Водотеча, водоток – 1) течія́, водото́ка; 2) *см. Водослив 2.*

Водоточина, см. Водоток 1.

Водоупорный – непромака́льний.

Водоход – 1) водоплавець (*р.* -вця́); 2) *зоол.* – фла́мінго.

Водохранилище – (*бассейн*) водозбі́р (*р.* -збо́ру), (*большая цистерна*) водозбі́рня.

Водочерпательный – водочерпальний.

Водочистительный – водочистильний, фільтрувальний. **-ая машина** – водочистильня, фільтр.

Водочка – горілочка.

Водочный – горілчаний. **-ный завод** – гуральня, горільня.

Водоямина – ковбаня.

Водрагаться, см. Вдираться.

Водружать, водрузить – ставити, становити (*сов.* поставити, постановити), затикати, заткнути, закладати, закласти, вкопувати, вкопати, застромлювати, застромити, угрунтувати. [Поставили хрест на могилі. Заклали стовпа. Затикають з одного боку на човні бунчук, з другого прапор (Куліш). Позатикав прапорі (Куліш). А тимчасом на Голгофті хрест угрунтували (Рудан.)].

Водчик – п(р)оводір (*р.* -ря), поводитар (*р.* -ря), водій.

Водянеть, отводянеть – ві[о]дніти, зв[і]дніти. [Кутя звідніла через те, що в хаті держали в теплі].

Водяник – водяник, анціболот.

Водяника, бот. – водянка.

Водянистый – водяний, водявий. [Водяні вишні. Водява картопля цього року].

Водяница – 1) водяниця, водяникова жінка; 2) *бот.* водянка.

Водянка – 1) *мед.* – водяна хвороба; 2) *см.* **Водяника.**

Водяной, прил. – водяний, водний, водовий. [Лягідні хвилі гойдають водні лиліє (Коцюб.). Чоловік гордий, як пузир водний]. **-ая мельница** – водяний млин, млин-водяк, гребльовий млин. [На цьому ставку колись був млин-водяк]. **-ое растение** – водорослина.

Водяной, суц. – водяник. [Водяник затягає людей у воду].

Водяность – водяність (*р.* -ности).

Водяной – водяний.

Воевание – воювання.

Воевать – воюватися. **-вать против кого** – воюватися проти когось, воювати когось. [Як ми німця воювали].

Воевода – воє[і]вода.

Воеводский – воє[і]водський.

Воеводство – воє[і]водство, воєвідство.

Воеводствовать – воє[і]водити.

Воедино – до гурту, до купи, разом.

Военачальствовать – отаманувати.

Военачальствование – отаманування.

Военачальник – начальник над військом, военачальник, отаман. [Селій, один із отаманів Вентидієвого війська (Куліш)].

Военнопленник – полоненик, бранець (*р.* -нця), (*ж. р.*) полонянка, бранка.

Военнопленный – полонений.

Военнопоходный – похідний.

Военно-сиротский – військово-сирітський.

Военнослужащий – військовий урядовець, військовик.

Военнослужитель – обозний жовнір, обозний салдат.

Военноучебный – військово-навчальний, військово-шкільний.

Военносудный – військово-судовий.

Военный – 1) військовий. [Військова служба. Військовий міністр. Військові часи]. **В. Устав** – військовий статут. **Находиться на -ной службе** – служити у війську. **Обучаются -ным приёмам** – муштруватися, навчатися військової муштри; 2) (*добытый на войне*) військовий,

- бойовий. [Бойова́ (військова́) здобич]. *Театр военных действий* – войовище.
- Военщина** – 1) *соб.* – військові, вояцтво; 2) воячина, військовість (*р.* -вості).
- Вожак** – ватаг, ватажок, проводир (*р.* -ря), привідця, верховода, передовик. [Ватажки німецького соціал-демократизму (Грінч.). Усяких державців та всяких політичних проводирів (Крим.). Привідцею цього нового руху був Драгоманов (Єфр.)].
- Вожатый** – поводитир (*р.* -ря), поводата[и]р, проводар (*р.* -ря), повожатий, водій (*р.* -ія). [Держіться, як сліпий поводитаря]. **В. нищих** – старчовод. **В. медведей** – ведмедник.
- Вождение** – пожадливість, жадоба, хтивість. [То свята любов, а не жадоба грішна (Самійл.). Хочеш чарочку? – Я так і затрусився з хтивости].
- Вожденный** – пожаданий, жаданий. [Жаданий час настав]. **-но** – ласо, пожадливо, хтиво. [На торбу з грішми дивиться усяк так весело та ласо так (Гліб.)].
- Вождеть** – жадати, жадобу велику мати. [А я тебе так жадаю, у віконце виглядаю]. **-леющий** – жадобен на кого, на що, ласий на що. [Хіба та жадобен на те?].
- Вождение** – водіння.
- Вождь**, *см.* **Военачальник** и **Вожак**. **Вожди**, *соб.* – отамання. **Вожди народа** – народні проводирі.
- Вожеватый** – увічливий, ласкавий.
- Вожение** – возіння.
- Воженный** – жартоб[в]ливий, пустотливий.
- Вожжа**, *см.* **Возжа**.
- Вожжать**, *см.* **Возжать**.
- Вожжаться**, *см.* **Возжаться**.
- Воз** – 1) віз (*р.* во́за), (*ум.*) во́зик, візо́к (*р.* візо́ка); (*на железн. ходу с кузовом*) васа́г, васа́га (*ж. р.*); (*решетчатый воз, для возки снопов, сена*) драбиня́стий віз, драбиня́к, літе́рний віз, літе́рняк; (*большой воз для пары волов*) парови́ця; (*чумацкий в.*) мажа, мажа́ра; (*длинный татарский*) га́рба; (*пастуший для перевозки припасов*) коті́га. **Воз, нагруженный кладью** – ху́ра. *Небольшой воз сена, соломы, дров* – настря́мок, остря́мок (*р.* -мка); 2) (*созвездие Больш. Медведицы*) Віз.
- Возблагодарение** – подякування. *См.* **Благодарение**.
- Возблагодарить** – подякувати ко́му за що, скласти дяку ко́му.
- Возбранение** – заборона, за́казування, за́каз (*р.* -зу).
- Возбранительный** – заборонний.
- Возбранять, -нить** – забороня́ти ко́му що, заборонюва́ти, борони́ти, *сов.* заборони́ти, за́казувати, *сов.* за́казати ко́му. **Возбраняется** – заборонено, не вільно. *Не возбраняется* – не заборонено, вільно.
- Возбудимость**, *см.* **Возбуждаемость**.
- Возбудимый** – збудимий, вразливий, дразливий.
- Возбудитель, -ница** – 1) *см.* **Подстрекатель**; 2) побудник, -ниця, підго́нич, збудник.
- Возбудительность** – підго́нистість (*р.* -ности), збудливість, збудність, побудливість, побудність.
- Возбудительный** – підго́нистий, зворушній, збудливий, збудний, побудливий, побудний. [Нехай кум не спить, дайте йому́ чарку перцівки: перцівка – горілочка підго́ниста (Звиног.)].
- Возбудить**, *см.* **Возбуждать**.
- Возбуждаемость, возбудимость** – збудимість, вразливість (*р.* -вості), дразливість. [Нерво́ва вразливість].
- Возбуждать, возбудить** – 1) збуджувати, будити ко́го, збудити. *См.* **Пробуждать**; 2) зворушувати ко́го, що, зворушити, розворушувати, розворушити [Вино́ розворушило обо́х (Неч.-Лев.)], дратувати, роздратувати ко́го, що [Уся природа, пішна й зелена, дратувала мрії в молодій дівчини (Неч.-Лев.)], збуджувати, будити, *сов.* збудити [Будить правий гнів (Сам.)].

Збуджує солодкі почуття], розбурхувати, розбурхати, збаламучувати, збаламутити, викликати, викликати. [Викликати ненависть] дражнити, здіймати, *сов.* зрушити когось, на що [Зрушив їх на боротьбу (Єфр.)], підганяти (підгонити), підігнати (кого до праці). **-ждать, -дить кого против кого** – бурити [Бурити народ], обурювати, *сов.* обурити [Дуже вже проти себе обурювала слухачів (Грінч.)], збурювати, збурити [Кого не збурював він проти себе (Грінч.)], підбурювати когось проти когось, чого і когось на когось, підбуряти, *сов.* підбурити [Підбурює людей проти школи (Грінч.). Вони його підбуряли на Турчина (Куліш). Хтіли підбурити народ та перерізати дворян (Доман.)], наструнчувати, наструнчити, настрєнчити когось проти когось [Не настрєнчуй других проти мене (Мирн.)], драгувати, піднімати когось на когось, на що [Вони протестували проти унії і піднімали на неї міщанство (Куліш)], піді[о]грівати когось на когось [Ченці та попи людей на ляхів іще більше підігрівали (Куліш)]; (*о полов. возбужденици*) збуджувати жагу, жадобу, дрочити, роздрочити, ятрити, роз'ятрити, драгувати, роздрагувати. **Возбуждать, -будить охоту, желание в ком** – заохочувати когось до чого, заохотити, підохочувати, підохотити. **-ать отвращение, омерзение** – викликати огиду, мерзити (*безл.*). **-ать гнев** – гнівити когось, будити в кім гнів. **-ать негодование в ком** – обурювати, обурити когось. **-ать чью-либо жизнен. энергию** – підживляти, підживити когось. **Возбуждать, возбудить вопрос, речь** – піднімати (знімати, порушувати) питання, річ, *сов.* підняти (зняти, порушити) питання, річ. **-дать, -дить дело** – порушувати (розпочинати, заводити) справу, діло, *сов.* порушити (розпочати, завести) справу, діло. **Возбуждать, -дить сомнение, подозрение, удивление** – викликати (*сов.* викликати) сумнів, підозріння, здивування.

Возбуждаться, возбудиться – 1) збуджуватися, збудитися. *См.* **Пробуждаться**; 2)

зворушуватися, зворушитися, розворушуватися, розворушитися, драгуватися, роздрагуватися, запалюватися (запалитися), запалитися, розпалюватися, розпалитися; (*о полов. возб.*) розпалюватися, розпалитися, запалюватися, запалитися, роз'ятрюватися, роз'ятритися, заяритися, роздрочитися.

Возбуждающий – підгонистий, збудний.

Возбуждение – 1) збудження. *См.* **Пробуждение**; 2) зворушення, розворушення, драгування, роздрагування, збудження, запал, баламучення проти когось, збурення, обурення проти когось, роздрочення (-чіння), розпаління; (*о половом возб.*) роздрочіння, розпалення (-ління), розпал, роз'ятрення, ярість (*р.* ярости); 3) (*о вопросе*) порушення; (*о деле*) порушення, починання, розпочинання.

Возбужденность, *см.* **Возбуждение 2.**

Возбужденный – 1) (*прич.*): а) збуджений; б) зворушений, роздратований, збуджений, розбурханий, збурений, обурений, зрушений, піднятий, палкий, роздрочений, розпалений, роз'ятрений; 2) *прил. см.* **Взволнованный.**

Возведение – зведення, виведення, *а теснее*: 1) будування, збудування, ставлення; 2) підведення, знімання, піднімання, підняття; 3) піднесення, винесення, (*скромнее*) ставлення. **-ние в перл создания** – піднесення до височини перлини над творами, вивершування, *сов.* вивершення, піднесення на рівень архітвора (*гал.*). **-ние в сан, должность** – піднесення до гідності, піднесення на посаду, поставлення; 4) **-ние напраслины** – наволікання пені, натягання напасті. (*Оттенки, см.* **Возводитъ**).

Возведённый – зведений, виведений, збудований, піднесений, винесений, знятий, піднятий.

Возвеличение – 1) *см.* **Увеличение**; 2) звеличення [Звеличення власного народу], звеличання, звеличування (**возвеличивание**).

Возвеличенный – 1) *см.* **Увеличенный**; 2) звеличений.

Возвеличивать, -ся, возвеличить, -ся – 1) *см.* **Увеличивать, -ся**; 2) звеличувати, -ся, величати, -ся, звеличати, -ся, звеличити, -ся, (*величатъся*) високо носитися, (*редко*) вповажнювати, вповажнити когось перед ким. [Тим-то й годиться нам їх дикі образи перед

потомками вповажнити (Куліш)].

Возвеселять, -ся, возвеселить, -ся – звеселяти, -ся, звеселити, -ся.

Возвести, см. Возводить.

Возвеститель, -тельница – оповісник, -ниця, сповісник, -иця.

Возвещать, -ся, возвестить, -ся – звіщати (кому що), -ся, звістити, -ся, сповіщати когось, -ся, сповістити, -ся, ознаймувати (кому що), -ся, ознаймити, -ся, ясувати [Ясує вам, що воював щасливо (Куліш)], проголошувати (проголосити), -ся (слово істини, гарні гасла).

Возвещённый – звіщений, сповіщений, ознаймований, проголошений.

Возвещёние – звіщення, сповіщення, ознаймування, проголошення.

Возводить, -ся, возвести, -ся, возвёсть, -ся – зводити когось, -ся, звісти, -ся, виводити когось, -ся, вивести, -ся. [Звів (вівів) його на високу гору] *a теснее*: 1) (*строить*) зводити що, -ся. [Сам мусів зводити нові мури (Грінч.)], звісти, -ся [Треба конче розкидати стару повітку та звісти нову (Коц.)], виводити що, -ся, вивести, -ся [Виводили мур], будувати, -ся, збудувати, -ся, ставити, -ся, поставити, -ся. **-дить, -ся** *что-н. из камня, кирпича* – мурувати, -ся, *сов.* з[ви]мурувати, -ся, помурувати, -ся; (*высокую постройку*) спинати, *сов.* сп'ясти [Цілісіньке літо маяк спинали (Кониськ.)]; 2) (*обращать устремляют вверх*) зводити, -ся, звісти, -ся, підводити, -ся, підвести, -ся, знімати, -ся, зняти, -ся, піднімати, -ся, підняти, -ся. [Звести очі до неба. Погляд свій на небо звожу (Л. Укр.). Знімав руки та очі до неба (Неч.-Лев.). Підводити очі вгору]; 3) (*на степень чего-л.*) зводити на що, -ся [Ціле життя зводити на один суцільний подвиг (Єфр.) = *всю жизнь возводит на степень одного сплошного подвига*]. **-дить в квадратную степень** – підносити (піднімати) до квадратного степеня. **-дить что-л. на степень чего-то самостоятельного, высшего и т. д.** – ставити, поставити що-небудь як щось самостійне, вище і т. и. [Намагається поставити письменство, як щось самостійне (Єфр.)]. **-дить в должность, в сан** – підносити (піднести), виносити (винести) когось на посаду, до гідності [За його заслуги піднесено його до князівської гідності], *a скромнее* – ставити (поставити) когось на що. [Поставив на вчителя. За браком освічених людей, тепер одразу ставлять дяків на попів, на попівство], (*срв. ПОВЫСИТЬ*). **-дить в перл создания** – підносити (піднести) на рівень архітвору (*гал.*), робити (зробити) з чогось перлину над творами (вінець творива), вивершувати; 4) **-дить на кого что (напраслину)** – натягати (натягти) на когось що [Ці люди напасть на нас натягають], пеню волокти (наволокти) на когось. [Хіба я буду на себе пеню волокти!].

Возврат, возвращение (кого, кому) – воро[і]ття [Діждавсь їх вороття. Та вороття мені вже не було (Л. Укр.)], поворо[і]т, зворот, повертання, повернення. **В. чего-либо** – повертання, повернення, вороття, привертання, поворо[і]т, звертання. [Це було стимулом для привертання ладу й порядку. Привертання рівноваги. Завертання давніх звичаїв (Л. Укр.). Тішилася поворотом доброго настрою (Л. Укр.)]; (*денег, долгов, вещей*) повертання, *сов.* повернення, привертання; (*молодости, лет, прошлого и т. д.*) вороття, поворо[і]т, зворот. **-врат к молодости** – відмолодіння.

Возвратимость – поворотимість, зворотимість, приворотимість (*р. -мости*).

Возвратимый – поворотимий, зворотимий, приворотимий.

Возвратный, -но – зворотний, -но, возворотний, -но, поворотний, -но, відворотний, -но. [Зворотна (поворотна) пошта. Зворотна сила закону]. *Грам.* – зворотний.

Возвращаемость – зворотність (*р. -ности*). *Срв. Возвратимость.*

Возвращать, возвратить – 1) вертати когось до чого, що, вернути [Вернути полонених до рідного краю. Минулого не вернеш. Щастя розум відбирає, а нещастя назад вертає], повертати когось до чого, що кому, повернути [І хто зна, коли мене поверне до своєї господи (Лев.). Права вам давні повертає (Руд.)], завертати, звертати, завернути когось, що кому [Звертаю вам сей документ (Франко). Хочуть пані завернути старий лад], привертати, привернути когось до чого (*к чему*), кому що [Потроху знов привертає вас до кріпацтва

(Крим.). Назад до життя привернув (Сл. Грінч.). Приверні мені знов дитячі дні (Крим.).
-щать, -тить *при помощи колдовства к прежнему состоянию* – відвертати, відвернути, відроблювати, відробляти, відробити. **-щать, -тить, забраковавши что-н. сделанное, купленное по заказу, просьбе** – прикидати що кому, прикинути [Не так пошієш, – грошей не заплащать, а прикинуть тобі твоє шитво]; 2) (*отдавать назад полученное*) вертати, вернути що кому [Верну вам усенькі ва́ші трати (Крим.). Вернути борг], повертати, повернути що кому [Швидко змо́жу вам усе ва́ше повернути (Крим.)], завертати, звертати, звернути що кому [Заверну все твоє]. **В-тить друг другу обратно вещи, которыми раньше поменялись** – розмінятися [Поміняймо́сь!.. Я візьму твоє, а ти моє; а у год і розміняємо́сь на сім са́мім місці].

Возвращаться, возвратиться – вертатися, вернутися до ко́го, до чо́го, куди́ [Вертатися на Україну, до свого краю. Перше кохання і перші муки не вертаються (Кониськ.)], вертати, вернути до чо́го [Вертав до господи. Рік за роком упливає, назад не вертає (Руд.). Поспішає вернути до міста (Куліш)], повертатися, повернутися до чо́го, на що, повертати, повернути до кого, чо́го, в (на) що [До господи поверта. Повертала в Україну (Шевч.). В рідний свій край повернув (Л. Укр.) Енергія знов повернула до мене (Крим.). Поверні ти на Вкраїну (Франко)], завертатися, завернутися, звернутися [Завернітьс я тату, додому, – я й сам піду (Рудч.). Він скоро звернеться і щастя своє привезе (Квітка)], завертати, завернути [Ця слабкість завертає], привертатися, привернутися, навертатися, навернутися [Нехай додому не вертається; як-же вона привернеться, то-тож вона лиха набереться (Сл. Грінч.). Та навернувся додому вже більш як у півроку (Мова)]; (*о многих*) *сов.* повертатися, повертати, позавертатися. *Успеть отправиться и возвратиться назад* – обернутися, обернути [Тричі обернувся з снопами до обіду], (*о многих*) *сов.* пообертатися. **Возвращаясь** – вертаючись, вертаючи, повертаючись, повертаючи, повертом, (з) поворотом. [Поки з поворотом не надійду сюди (Фр.)].

Возвращение, см. Возврат.

Возвращённый – вернутий, вернений, повернутий, повернений.

Возвышать, -ся, возвыситься, -ся – 1) піднімати (підіймати) (кого, що до чо́го, над ко́го, над що), -ся, *сов.* підняти (підійняти), -ся, піднімати вгору, -ся вгору, підняти вгору, -ся вгору, підвищувати, -ся, підвищити, -ся [Таких людей підіймати наукою до моральної і соціальної рівності з собою (Сл. Грінч.). Він той, кого я підняла над всіх (Грінч.). Аж до неба піднявсь. Піднявсь Литовський край аж геть угору (Куліш)], підносити (кого над ким, чим), -ся, піднести, -ся [Котру хочуть партію – підносять (Куліш). Його престіл підносився до хмари (Крим.). Піднісся по-над звичайну, прозаїчну буденщину (Крим.)], зносити, -ся, знести, -ся [По-над величними вона його знесе (Сам.)]. **-ся** – з[дій]німатися, знятися [Колосальна постать знімається аж до неба (Грінч.)], підбиватися вгору, підбитися вгору, ставати, стати по-над що [Стати по-над шаблон (Єфр.)], вивищувати, -ся (вивищати, -ся), вивищити, -ся [Вивищались мовою своєю над простою громадою (Куліш). Вивищилися політично (Дом.)], височити, -ся, звисочити, -ся, висити, -ся [Ростуть і висяться царі (Шевч.)]; 2) **-шать, -силь** (*устремляют кверху*) – підносити, піднести, зносити, знести, здіймати (знімати), зняти. **-шаться** (*выситься*) – підноситися, зноситися, здійматися (зніматися), виситися, височитися. [З таємного саду підноситься над усім біла вежа (Черк.). А над усім зносяться стрімкі пальми (Фран.). Ляхів шпиль висився по-над усією округою (М. Вовч.). На горбку височилася церква (Крим.)]; 3) (*увеличивать, -ся*) підвищувати, -ся, підвищити, -ся, підій[ні]мати, -ся, підняти, -ся, збільшувати, -ся, збільшити, -ся. [Підняти ціну. Підвищити тариф]; (*о голосе*) піднімати, -ся, підняти, -ся, підносити, -ся, піднести, -ся, рости. [Підняв голос і сказав. На третьому складі голос підноситься (Єфр.). Голос Антонів міцнішав, ріс]. **-ся** (*о цене*) – йти вгору, піти вгору, скакати вгору, *сов.* підскочити, (*о мн.*) попідскакувати [Ціни на все дуже підскачили, попідскакували]; 4) (*в сан, должность*) підносити (піднести)

до гідности, на посаду; 5) (*прославлять, возвеличивать*) підносити, -ся, підносити себе, піднести, -ся, піднести себе, звеличувати, -ся, звеличити, -ся, вславляти, -ся, вславити, -ся. - **шати́ душу** – підій[ні]мати (*сов.* підняти) вгору дух(а). [Ся кни́га піднімає вгору наш дух (Грінч.).]

Возвышение – 1) (*действие от гл. возвыситъ, возвышатъ*) – піднімання, підняття, піднесення, знесення, знімання (здіймання), підвищування, вивищення, звеличення [Звеличення власного народу], вславлення; 2) (*возвышенное место, холм*) підвищення [Великий майдан з храмом посередині на чималім підвищенні (Л. Укр.). Перед вітварем на підвищенні стоїть священик], високість [Серед церкви зробили невеличку високість, і там став архієрей (Черніг.)], вінесення, вивищення, шпиль, лобок (*р.* лобка). *См. ещё*

Возвышенность 2; 3) (*о сани, должности и т. п.*) вищість. [Вітали його теперішнім високим саном, пророкуванням вищости нової (Кул.).]

Возвышенность – 1) високість, величність. [Високий дух високість признає (Грінч.) = *возвышенный дух возвышенность признаёт*]; 2) (*то же, что и Возвышение 2*) високість (*р.* -кости), височина, холмовина, горбовина, груд. *См. ещё Возвышение 2.*

Возвышенный – 1) (*страд. прич. от Возвыситъ*) – піднятий, піднесений, знесений, знятий, підвищений, вивищений, звеличений, вславлений; 2) (*прилаг.*) високий, величний. [Високий дух. Величні ідеали]; (*о стиле, слоге*) високий, пишний, піднесений. [Пишні розмови]. *Не имеющий -ного духа, мелкий (о человеке)* – приземкуватий. [Чим вони рівня приземкуватим людям? (Куліш)]; 3) (*о местности*) височинний, горовий, горяний; 4) (*повышенный*) повіщений, підвищений. [Підвищені ціни. Підвищений курс червінця]. **Возвышенно** – високо; (*о слоге*) звисока, з-письменська, велично, шляхетно, пишно. [Говорить з-письменська, звисока].]

Возглавие, см. Изголовье.

Возглавляют, возглавить – 1) ставити (поставити) на чолі; 2) стояти (стати) на чолі. -ся – мати на чолі. [Бюрократія на чолі має царя = **возглавляется царём**].

Возглас – 1) виклик, поклик, оклик, покрик, окрик, вигук, (*собир. возгласы*) гукання. [Часами розлягалось у темряві гукання: «Світла! Світла!» (Л. Укр.)]; 2) (*церк.*) виголос, проголос (голосні кінцеві слова молитви).

Возглашатель, -тельница – покли́кач, покли́качка.

Возглашатъ, -ся, возгласитъ, -ся – покли́кати, -ся, покли́кнути, -ся, викли́кати, -ся, викли́кнути, -ся, виголо́шувати, -ся, виголо́сити, -ся. [Підняв голос і покли́кнув «вічну пам'ять» (Неч.-Лев.)]. **Возглашённый** – виголо́шений.

Возглашение – покли́кання, викли́кання, виголо́шування, *сов.* виголо́шення, проголо́шення.

Возгноение – загно́ння.

Возгноить, -ся – загно́ти, -ся.

Возговорить – заговорити, промовити, одізва́тися.

Возгон, возгонка, хим. – визгін (*р.* -гону), (сухий) перегін (*р.* -го́ну), перегнання, сублімація, пересталення.

Возгоночный – визгінний, переганяльний.

Возгонять, возгнать, хим. – визго́нити, *сов.* визго́нити, визганяти; переганяти, перегнати, сублімувати. [Ця сірка нечиста, треба її перегнати].

Возгораемость – горючість, палкість, запалимість, загоріння.

Возгораемый – горючий, палкий, запалимий.

Возгорание – загоріння, займання.

Возгора́ть, возгореть и Возгора́ться, возгорётся – 1) загоріти, -ся, загоріти, -ся, запалати, запалюватися, запалятися, запалітися [Губка запалилася і почала горіти. Запаливсь коханням], займатися, зайнятися [Дмеш, дмеш, – ніяк не займається], розгорятися, розгорітися чим [Розгорівся гнівом], запалати чим [Запалає духом (Кул.)]; 2) (*вспыхивать*)

вибухати, вибухнути, спалахнути. [Ра́птом вибухла (спалахнула) війна́ = *вдруг* **возгорéлась** война́].

Возгорди́ть – напиша́ти ко́го, нада́ти ко́му пи́хи, набундю́чити ко́го.

Возгорди́ться, возгорде́ть – загорди́ти, згорди́ти з чо́го [Ті́льки пта́ха з си́ли загорди́ла (Руд.).

Од мене їм краі́ припали га́рні, з таких краі́в вони́ тепер згорди́ли (Крим.)], розгорди́ти, розгорди́тися, розгордува́тися, запиша́тися з чо́го, чим, запишні́тися [Запиша́лася з того́ пово́дження (Крим.). Че́стю тако́ю запишні́вся (Греб.)], набундю́читися.

Возгоспо́дствовать – запанува́ти.

Возгреме́ть – загри́міти, загри́мотіти.

Возгри́вец, возгри́вик – віскри́[я]вець (*р.* -вця), сопля́[и]вець (*р.* -вця), шмарка́ч.

Возгри́вица – сопли́ва, віскря́ва.

Возгри́вий – віскря́вий, віскри́вий, сопли́вий, шмарка́тий.

Возгря́, б. употреб. мн. возгря́ – віскря́к, віскря́ки, оскря́к, оскря́кі [Утри́ оскря́кі], сопля́к, сопля́кі, со́пля, со́плі (*р.* -лів).

Возгря́к, см. Возгри́вец.

Воздава́ть, -ся, возда́ть, -ся – 1) віддава́ти, -ся ко́му за що, відда́ти, -ся [Видда́й їм по їх діла́х (Л. Укр.). За кров і пожа́ри пе́клом гайдама́ки ля́хам оддаду́ть (Шевч.)], відплачу́вати (ко́му за що), -ся, відплати́ти, -ся; (*отомстить за что*) відплати́ти що і за що [Нам тре́ба відплати́ти украї́нську недо́лю]; (*саркаст.*) віддя́чити [За на́ші кривди бог то́бі віддя́чить]. - **да́ть за дру́жбу, за услу́гу** – віддру́жити ко́му чим. [Так от чим мені́ віддру́жи! (Квіт.)]; 2) (*оказывать*) віддава́ти (ко́му, що), -ся відда́ти, -ся. -**дава́ть, -да́ть поче́сти** – віддава́ти, відда́ти хва́лу, че́сть ко́му. -**дава́ть, -да́ть равным за равное** – віть за віть віддава́ти (*сов.* відда́ти). **Возданний** – відда́ний, відпла́чений.

Воздая́ние – відпла́та, запла́та, віддя́ка, дя́ка. [Ти гинеш – дя́ка се правди́ва від мене́ за поги́бель мо́го лю́ду! (Л. Укр.)]. *См. ещё Возме́дие.*

Воздая́тель, -ница – відплатник, -ница, відмесник, -ница.

Воздая́тельный – відплатний, відме́сний.

Воздвигáние, воздвиге́ние – будова́ння, збу́дування, споруджува́ння, спорудже́ння, ставле́ння, поставле́ння, зве́діння; підніма́ння, піднесе́ння, знесе́ння.

Воздвигáть, -ся и -двиза́ть, -ся, воздвигну́ть, ся – 1) (*сооружать, созидать*) будова́ти, -ся, збу́дувати, -ся, ви́будувати, -ся, споруджа́ти, -ся, споруджува́ти, -ся, споруди́ти, -ся, стави́ти, -ся, поста́витися, -ся, зводи́ти, -ся, звести́, -ся, (*многое*) по́зводи́ти, -ся [По́зводив олтарі́ (Л. Укр.)]; (*создавать из чего*) підні́[іи]ма́ти, підня́ти [Бог змо́же з сьо́го ка́міння підня́ти діте́й Авраа́мові (Св. Пис.)]; 2) (*поднимать, воздымать*) підніма́ти, (піді́ма́ти), -ся, підня́ти, -ся, підніма́ти вгору́, -ся вгору́, підня́ти вгору́, -ся вгору́, підно́сити, -ся, підне́сти, -ся, зно́сити, -ся, зне́сти, -ся; 3) (*побуждать на вражду кого*) підніма́ти ко́го на ко́го, на що. [Вони́ протестува́ли проти́ уні́ї і підніма́ли на не́ї міщанство (Куліш)].

Воздвигну́тий – 1) збу́дований, спорудже́ний, поста́влений, зве́дений; піднесе́ний; 2) підня́тий, піднесе́ний, знесе́ний.

Воздвиге́ньє (церк. праздн.). -ние креста (14 сент.) – Че́сний хрест, Здви́ження, Здви́г. [При́їхав са́ме на Че́сного (хреста́)].

Воздвиге́нский – хресто́вий. -**кая церко́вь** – це́рква свято́го Здви́ження, хресто́ва. -**кий свяще́нник** – піп (свяще́ник) свято́го Здви́ження.

Воздвиза́льный – здвигови́й.

Воздева́ть, возде́ть – зді́йма́ти, зня́ти, піді́й[ні]ма́ти, підня́ти. [Зняв ру́ки до не́ба]. **Возде́тый** – зня́тий, підня́тий.

Возде́йствие – 1) впли́в, дія́ння, си́ла, вага́. [Йо́го слова́ не ма́ють надо́ мно́ю ваги́ = *не оказы́вают возде́йствия*]; 2) на́тиск, напі́р (*р.* -по́ру).

Возде́йствовать – 1) дія́ти на ко́го, на що, вплива́ти на ко́го, на що. [Ті́льки письме́нство,

близьке народів мовою, здужатиме діяти на широкі маси народні (Єфр.); 2) (*нажимать*) натискати. [Ви повинні натискати на його].

Воздействующий – впливовий, сильний.

Воздѣлывање и -ланье – обробіток (р. -тку), обробка, оброблення, порання, управа (гал.), управління (гал.).

Воздѣлывать, -ся, воздѣлать, -ся (о земле) – обробляти, -ся, обробити, -ся, упорати, -ся, управляти, -ся, управити, -ся (гал.). **Воздѣлываемый** – оброблюваний, управлюваний. **-ланний** – оброблений, упораний, управлений, уроблений. [Упорана нива. Уроблене поле].

Воздержаніе – 1) (*действие*) з[в]держування, з[в]держання, утримування, утримання; (о пище, питье) піст. [Після довгого посту знов почав пити]; 2) (*свойство*) з[в]держування, з[в]держання, утримування, утримання. *См. Воздержность.*

Воздержанность, см. Воздержность.

Воздержательный, см. Воздержный.

Воздерживать, -держать – здержувати когось від чого, здержати, вдержувати, вдержати, утримувати когось від чого, утримати, відвертати когось від чого, відвернути, спиняти, спинити.

Воздерживаться, -держаться – з[в]держуватися, здержатися від чого, утримуватися, утриматися від чого, відтягатися, відтягтися від чого; (*быть умеренным*) міркуватися.

Воздерживаться от вина – не вживати вина (горілки). **-ться от голосования** – утримуватися (утриматися) від голосування.

Воздерживающийся, см. Воздержный.

Воздержник – поздержливець (р. -вця), здержливець (р. -вдя), поміркованець (р. -нця).

Воздержно, воздержанно – поздержливо, здержливо, по(в)стримливо; (*умеренно*) (по)мірковано, помірно.

Воздержность, воздержанность – поздержливість, здержливість, по(в)стримливість; (*умеренность*) (по)міркованість, помірність.

Воздержный, воздержанный, воздержательный – поздержливий, здержливий, по(в)стримливий; (*умеренный*) (по)міркований, помірний.

Воздух – 1) повітря, (*редко*) воздух, об(в)ітря. *Спёртый, тяжелый -дух* – задуха (*прил.* задушливий), важкий дух. *Доступ, освежение -ха* – продуха. *Горячий напор -духа* – імпет. [Наче тебе імпетом з печі вдарить (Кониськ.)]. *Выйти на воздух* – вийти на двір, на (вільне) повітря. *На -духе* – надворі, на повітрі; 2) (*церк. утв.*) покрівець (р. -вця), воздух.

Воздуходувный мех – дмухало.

Воздухомер – повітромір, аеромер (р. -тра).

Воздухонагревательный – повітронагрівальний.

Воздухоносный – повітрогінний, духопровідний.

Воздухообразный, -видный – повітряватий, повітрістий.

Воздухоплавание – літання в повітрі, повітролітання, повітроплавба.

Воздухоплаватель, -ница – літун, літунка, аеронавт.

Воздухоплавательный – (повітро)літальний. **-ный снаряд (аэроплан)** – літак.

Воздухопровод – продушник.

Воздухо(о)очистительный – провітровий.

Воздушность – повітряність (р. -ности).

Воздушный – повітряний, (*редко*) воздуховий. **-ное пространство** – повітря, (повітряна просторинь). **-ные течения** – течії в повітрі. **-ная баня (сушильный шкаф)** – сушарня. **-ная опухоль** – шкурна ядуха (пухлина). **-ный флот** – повітряна флота. **-ный насос** – духовий смок. **-ные замки** – химери, надхмарні будування. *Строить -ные замки* – думками (думкою), багатіти, у хмарах літати, надхмарні палати будувати.

Воздымание – 1) здимання, здіймання, дуття; 2) *см. Поднимание.*

Воздымать, -ся и вздымать, -ся – 1) (*вздувать*) здимати, -ся, здіймати, -ся, здувати, -ся, дутти

(дму, дмеш), -ся, здути, -ся. [Багатство дме, а нещастя гне. Корова здулася]; 2) см.

Поднимать, -ся.

Воздыматься – задимітисся, задиміти.

Воздыхание – зідхання, здихання. [Мов працювання – тяжке здихання].

Воздыхатель, -тельница – зідхач, зідхачка, зідхайло, стогни-душа.

Воздыхать, -дохнуть – зідхати, зідхнути, здихати, здихнути. [Зідхнув тяжко я до бога. Все чогось, скучає, тяженько здихає].

Возжа (вожжа), чаще мн. Возжи – віжка – віжки, лійця – лійці, ліца – ліци, повідок – повідки. **Возжа** для пристяжной – привіжка.

Возжаждать – 1) (испытать жажду) відчути спрагу, смагу, жагу, захтіти пити; 2)

(вождедель) запрагнути, забагнути, забатти, зажадати. [Серце його знов забгло кохання].

Воз[ж]жать – завожжувати кого, накидати (на коня) віжки.

Воз[ж]жаться – 1) см. **Возиться**; 2) водітисся, знатисся, (гал.) заходити собі з ким, з чим.

[Бодай ніхто не дждав з багатими знатисся. Я з ними не воджуся. Я з попом собі не захожу (Стеф.); 3) (мешаться во что, соваться) втручатисся в що, встрявати в що.

Возжалобиться – розбідкатисся.

Возжелать – забажати чого, зажадати чого, зах(о)тіти чого.

Возжечь, см. Возжигать.

Возжигание, возжение – запалювання, запаління, розпалювання, розпаління, (только о свече и т. п.) засвічування, засвічення; (о фимиаме) паління, куріння.

Возжигатель, -ница – запалювач, -ка, розпалювач, -ка, (свеч.) світильник.

Возжигательный – пальний.

Возжигать, возжечь – запалювати, запалити, розпалювати, розпалити, (только о свече и т. п.) засвічувати, засвітити; (о фимиаме) палити, курити. [Запали в печі. Запаліла (засвітїла) свічку. Запалив їх бажанням працювати для народу]. -ся – запалюватисся, запалитисся, розпалюватисся, розпалитисся, засвічуватисся, засвітитисся. [Розпалївся серцем]. **Возжєнный** – запалений, розпалений, засвічений.

Воззвание – 1) (срв. **Взывание**) покликання, вікликання; 2) відозва, заклик, поклик,

зазивний лист. [Де друкувалася ця відозва? Поклик до братів слов'ян]. См. **Воззвательный.**

Воззательный, воззывный – зазивний. [Зазивний лист (воззвание) до української інтелігенції (Куліш)].

Воззвать – покликнути, гукнути. См. **Взывать, Воззывать.**

Воззрение – 1) (созерцание) споглядання; 2) (взгляд) погляд. [Історичні погляди].

Вырабатывать свои **воззрения** – доходити (сов. дійти) до своїх поглядів, виробляти (виробити) свої погляди.

Возреть – споглянути на кого, на що, зглянути на кого, на що, подивитисся на кого, на що.

Воззывать, воззвать – 1) (звать назад, вызывать) викликати кого, що, вікликати; 2)

(обращаться с вызыванием к кому) покликати, покликнути до кого. [І покликнув Мойсей до Господа (Св. Пис.)].

Возик – візок (р. візка).

Возильный – возільний. -ная пора – возовиця.

Возильщик, см. Возчик.

Возить – возити кого, що.

Возиться – 1) (быть возимым) возітисся. [Возись, дерево, і кладись]; 2) (резвиться шумно) вовтузитисся, пустувати. [Івась грався, вовтузився]; 3) поратисся коло кого-чого, біля кого-ч., з ким-чим, у чому [Батько занедужав, я коло його все поралася (Шевч.). Почала поратисся коло печі, біля печі. Порається з своїм гамлетівський питанням (Крим.). Порається в книжках. У дворі пораяється], порати кого, що [Та я пораяю поросята. Пораяю обід = я занята приготовлением обеда], вовтузитисся з ким-чим, панькатисся коло кого-чого, з ким-ч. [3

дитиною панькатися. Я не люблю коло їх панькатися], морочитися з ким-чим [Не хочеться з старим дідом морочитися], правитися біля (коло) ко́го, чо́го, захожуватися коло чо́го-не́будь, клопотатися з ким-чим, тягатися з ким-чим, возитися з ким-чим [Возиться як кіт з салом], на́золитися коло ко́го-ч., з ким-ч., волово́дитися з к.-ч., човпті́ся з к.-ч., мусува́тися біля ко́го-ч., шпо́ртатися коло чо́го, з чим, войдува́тися з к.-ч., момса́тися з к.-ч., моня́тися, цяцька́тися з к.-ч., побива́тися з к.-ч., (*в боротьбе*) борсува́тися [Вони почали борсува́тися то в жарт, а то вже і навспра́вжки]. **-тсья** *с обмязкой или побелкой комнаты, здания* – пічка́тися; (*окончить возню с чем-либо*) попо́рати що-не́будь, упо́рати ко́го.

Возка – возіння, во́ження. **-ка** *снопов с поля и время этой возки* – возови́ця (*тажже о сене*), копови́з (*р. -возу, м. р.*) копово́зиця.

Возлагать, -ся, возложить, -ся – покла́дати (що на ко́го), -ся, покла́сти, -ся, наклада́ти (що на ко́го, ко́му), -ся, накладува́ти, -ся, накла́сти, -ся, скла́дати що на ко́го, на що [Ті́льки на правду скла́даймо наді́ї (Грінч.)], -ся, скла́сти, -ся. **-гать, -жить** *надежды, надежду* – покла́дати (покла́сти) наді́ї, надію на ко́го, на що, держа́ти наді́ї, надію на ко́го, на що, впова́ти на ко́го. **-гать, -жить** *издержки на кого* – покла́дати (покла́сти), наклада́ти (накла́сти) втра́ти, вида́тки, ко́шти на ко́го. **-гать, -жить** *корону на кого* – коронува́ти, укорону́вати ко́го, *сов. укоронува́ти; (о венце)* накви́чати. [Хто пе́рший накви́чає собі́ на го́лову царськíй вінець? (Крим.)]. **-гать, -жить** *поручение на кого* – припору́чати, -чи́ти ко́му що. **Возложенный** – покладений, накладений, складений.

Возле – біля (побі́ля) ко́го, чо́го, ко́ло ко́го, чо́го, край (покра́й, окра́й) ко́го, чо́го, бі́зько ко́го, чо́го, при ко́му, чо́му, ко́ло бо́ку у ко́го, чийо́го; (*рядом*) о́бік (о́біч, по́бік, по́біч) ко́го, чо́го, поплі́ч ко́го, поруч ко́го, суме́жно з чим, уряд за чим [Оце́ сиді́ть він бува́ло у дру́гій кімна́ті, уряд за тією́, де вча́ться школя́рі (Еварн.)], по(у)з ко́го. [Поз моло́ду з ліво́го бо́ку сіда́є старша дру́жка]. **Возле дверей** – одві́р. *Проходитъ возле кого, чего* – і́ти проз ко́го, що. [Іде́ проз нашу ха́ту. Ішов́ проз нас і не вкло́нівсь].

Возлегать, -лежать, возлечь – лежати на чо́му, *сов. полягті́*. [І поляглі́ на ло́жах го́сті (Шевч.)].

Возлелеять, взлелеять – вікохати, віпестити ко́го. **Воз(з)лелеянный** – вікоханий, віпешений.

Возлетать, взлететь, см. Взлетать, взлететь.

Возливальник – злива́льний (узлива́льний) глек, глек для злива́ння, для узлива́ння.

Возливать, возлить – злива́ти, (і)зілля́ти (зілля́ю, зілля́ш). [Злива́є вино́ і олі́й на во́гнь (Л. Укр.)].

Возликовать – (гу́чно) звеселі́тися, (гу́чно) зраді́ти, (гу́чно) зра́дуватися, розлягті́ся радо́щами.

Возлияние – злива́ння, (*священное*) узлива́ння. *Совершать, -шить -ние* – злива́ти, (і)зілля́ти (зілля́ю, зілля́ш), чині́ти узлива́ння. [Зілля́ш і помо́лишся сам як слід по за́кону (Пот. Одис.)].

Возложение – наклада́ння, покла́дання, (*венца*) накви́чання (вінця) на ко́гось.

Возложить, см. Возлагать.

Возлюбить – улюбі́ти ко́го, злюбі́ти ко́го, укоха́ти.

Возлюбленный, -ица – лю́бчик, лю́бка (лю́бонька), улю́бленик, улю́блениця, злю́бленик, злю́блениця, облю́бенець, облю́бениця, уко́ханець, уко́ханиця.

Возлюбленный – 1) (*прич.*) улю́блений, злю́блений, уко́ханий. [Ма́ти-ж моя́ улю́блена]; 2) (*суц.*) улю́блений, лю́бий, лю́бка, лю́бчик, милода́н, уко́ханий, коха́ний, коха́нець, коха́нок, коха́ння (*ср. р.*), за́коха́ння (*ср. р.*), ла́до (*ср. р.*); (*о любовнике*) коха́нець, полю́бовник.

Возлюбленная – улю́блена, лю́ба (*р. люби и любой*), лю́бка, лю́блянка, милова́нка, милода́нка, коха́нка, коха́ння (*ср. р.*), за́коха́ння (*ср. р.*), ла́до (*ср. р.*). **Первая -ная** – пе́рвітка, лю́ба-перволю́ба.

Возмездие – відпла́та, віддя́ка, запла́та, (*за хорошее*) нагоро́да, (*за преступление*) ка́ра.

Получить -дие – прийняти кару. *Нести -дие* – каратися.

Возмститель, возмещатель – 1) відплатник, розплатник, віддячник; 2) замінник.

Возмстительница, -щательница – 1) відплатниця, розплатниця, віддячниця; 2) замінниця.

Возмстительный – замінний. **-ная долгота** – замінна довгота.

Возмечтать – 1) замарити; 2) високо про себе удумати (*и думати*), загордіти, запишатися.

Возмещать, -ся, возместить, -ся – 1) (*пополнять*) надолужувати, -ся, надолужати (що чим), -ся, надолужити, -ся, намагати чим, наганяти що чим, нагнати, заповнювати, -ся, заповнити, -ся, навертати, -ся, навернути, -ся, заміняти, -ся, замінити, -ся. [Паперовими здобутками надолужували справжню силу (Єфр.). Ритм надолужується тут голосом, мелодією (Єфр.). Не зробив? Ну, то що? За один вечір усє нажену (Крим.). Весь світ не годен заповнити мені твоєї страти (Фран.)]; 2) віддаровувати, -ся, віддарувати що чим; см. **Вознаградятъ**; 3) (*убытки, расходы*) вертати, -ся, вернути, -ся, повертати, -ся, повернути, -ся, покривати, -ся, покрити, -ся (кошти, видатки, втрати), відшкодовувати, -ся, відшкодувати когo (*или* когo що).

Возмещение – 1) надолужування, надолуження; 2) віддаровування; 3) вертання, повертання, поворот, покриття, сплата (коштів, видатків, втрат), відшкодовування, *сов.* відшкодування.

Возмнить, см. Возмечтать 2.

Возможно – можна, можлива річ, можливо, спроможно. **Возможно, что (вероятно)** – мабуть чи не. [Мабуть чи не бачив я тебе (Крим.)]. **Насколько возможно** – яко [як] мога, як спромога. **Чем -жно** – чим мога. **Насколько возможно шире, больше** – як-найширше, як-найбільше. **Возможно-ли?** – чи може бути? *Ну, возможно-ли, чтобы...* – де то вже такі. [Де то вже такі Господь так сказати може?! (Руд.)]. **См. Невозможно.**

Возможность – змога, спромога, спроможність, можливість, можність, зможність, мога, (*только о физич. -ности*) снага, (*средство*) спосіб. [Робимо, мамо, до кривавого поту і вже снаги не стає (Квітка). Не було способу через Біг переправитися (Свидн.)];

беспрепятственная -ность – добра змога. **По возможности (по мере возможности, в меру возможности)** – по змозі, по спромозі, по можливості, яко мога. **Нет -ности** – не змога, не спромога, не сила, ані способу, ніяк [Ніяк мені тебе взяти (Грінч.)], нема ходу. **Не было -ности** – не було змоги, не було спромоги, не було можливості, не було як, не сила була.

Иметь -ность – мати спромогу, здужати, спромагатися; **получить -ность чего** – спромогтися, спомогтися на що; **давать, дать -ность** – спомагати, спомогті на що.

Предвидится, возникает -ность чего-л. – заноситься на що-небудь. [Це-ж був тоді 1890-ий рік; заносилося на війну між Росією й Австрією (Крим.)]. **Имеющий -ность** – спроможний; **не имеющий -ности** – неспроможний.

Возможный – можливий, можний. **Всеми -ными средствами** – усіма можливими засобами.

Я нахожу, считаю это -жным – я вважаю це за можливе (за річ можливу). **Делать, сделать -жным** – уможливлувати (*сов.* уможливити) що.

Возмочь – змогти, здужати, здоліти, спромогтися, спомогтися (-жуся, -можешся).

Возмужалость – змужнілість, (*сформировка, развитие*) вилюднілість (*р. -лости*).

Возмужалый – змужнілий, (*сложившийся*) вилюднілий, станівний, станівкий.

Возмужание – змужніння, (*сформирование, развитие*) вилюдніння.

Возмужать – змужніти, (*сложиться*) вилюдніти, полюдніти, полюднішати, облюдніти, уматер(н)іти.

Возмутитель, -ница – 1) бунтівник, бунтівниця, бунтар (*р. -ря*), бунтарка, колотник, колотниця, каламутник, каламутниця, ворохобник, -ниця, бурлій; 2) **-тель, -ница (душевн. покая)** – баламут, баламута (*м. р.*), баламутка, каламут, каламутниця.

Возмутительность – обурливість (*р. -ности*).

Возмутительный, -но – 1) (*внушающий негодование*) обурливий, -во, (*отвратительный*) огидний, -но; 2) бунтівливий, -во, бунтівничий, -че, бунтарський, -ки.

Возму́щать, -ся, возму́тить, -ся – 1) (о жидкости) каламу́тити, -ся, скаламу́тити, -ся, перекаламу́тити, -ся, закаламу́чувати, -ся, закаламу́тити, -ся, баламу́тити, -ся, збаламу́тити, -ся, забаламу́тити, -ся, му́тити, -ся, зму́тити, -ся, заму́тити, -ся, ко́лотити, -ся, ско́лотити, -ся, (во многих местах – поко́лотити, -ся, посколо́чувати, -ся), збива́ти, -ся, зби́ти, -ся, збу́ряти, -ся, збу́рити, -ся, збанту́рити, -ся; 2) (приводить в беспокойство, нарушают спок. состояние) баламу́тити, -ся, забаламу́тити, -ся [Забаламу́тив кров дівочку (Кул.)], збаламу́тити, -ся, каламу́тити, -ся, скаламу́тити, -ся [Скаламу́тила щастя], ко́лотити, -ся, ско́лотити, -ся [Ско́лотила мій спокій], зако́лочувати, -ся [Зако́лочувати спокій], гвалтува́ти, загвалтува́ти [Немо́в дика орда́ гвалтува́ла ти́шу сту́ком (Коц.)], турбува́ти, стурбува́ти [Не турбу́й мо́го споко́ю!]; 3) (приводить в негодование) обу́рювати ко́го, обу́рюватися на ко́го, проти ко́го, обу́рити, -ся. [Ко́го та́кі вчи́нки не обу́ряють!]. **Возму́щённый** – обу́рений; 4) (побуждать к мятежу, бунтовать) бунтува́ти ко́го проти ко́го, бунтува́тися, збунтува́ти, -ся, підбу́рювати, підбу́рити, бу́рити, -ся, збу́рити, -ся, баламу́тити, -ся, збаламу́тити, -ся, каламу́тити, -ся, скаламу́тити, -ся, ко́лотити (кого, ким), -ся, ско́лотити, -ся, підніма́ти, -ся, підня́ти, -ся на ко́го, зривати бунт, бунт бунтува́ти, бунт забунтува́ти, ворохо́бити, зворохо́бити, (восставать) повстава́ти (сов. повстати). [Гу́ща ото́й не кра́в, а наро́д бунтува́в (Коц.). Чо́го се так бу́нтую́ться наро́ди? Каламу́тяться наро́д. Наро́д бу́рився, хоті́в повбива́ти польських коміса́рів. Хоті́ли підбу́рити наро́д та перері́зати дворя́н].

Возму́щение – 1) и 2) каламу́чення, скаламу́чення, баламу́чення, збаламу́чення, збива́ння, збу́рення. (См. **Возму́щать 1 и 2**); 3) (негодование) обу́рення проти ко́го, чо́го. [Обу́рення проти наси́льства]; 4) бунтува́ння, бунт, (вульг.) бунта́ція, баламу́чення, баламу́тство, зако́лот, розрух, ворохо́бня.

Возму́щённый – 1) и 2) скаламу́чений, ско́лочений, зби́тий, збаламу́чений. (См. **Возму́щать 1 и 2**); 3) (негодующий) обу́рений; 4) збунто́ваний, збу́рений, збаламу́чений, ско́лочений, повста́лий, підня́тий, зворохо́блений.

Вознагра́ждать, -ся, -гради́ть, -ся – 1) на(д)горо́джувати (ко́го чим), -ся, на(д)горо́дити, -ся, винагоро́джувати, -ся, винагоро́дити, -ся, дарува́ти ко́го, обда́рува́ти; (за прич. убы́тки) відшко́довувати ко́го, -ся, відшко́дувати, -ся. **-гради́ть чем за что** – відда́рува́ти чим що; 2) (навёрсты́вать, заменя́ть) надолу́жувати, -ся за що, надолу́жити, -ся, нага́няти, нагна́ти, наvertsати, наvertsнути, покрива́ти, -ся, покрити, -ся. [Окрі́м зовні́шнього життя́, є́ внутрі́шне – і́ у визна́чних люде́й воно́ надолу́жить за пе́рше (Єфр.). За оди́н ве́чір усе́ нажену́. Хоч і́ ти́ждень нічо́го не робитиму́ – за два́ дні́ все наvertsну́ (Крим.)]. **Вознагра́ждённый** – 1) на(д)горо́дження́, винагоро́дження́; (за убы́тки) відшко́дований; 2) (навёрстанный) надолу́жений, покритий, наvertsнений.

Вознагра́ждение – 1) (действие): а) на(д)горо́дження́, винагоро́дження́; (за прич. убы́тки) відшко́довува́ння, відшко́дува́ння; б) (навёрстание) надолу́жува́ння, сов. надолу́ження́, наvertsнення́; 2) (самая плата, награ́да) плата́, запла́та, на(д)горо́да, винагоро́да, віддя́ка, заслу́га, заслу́жина, (за прич. убы́тки) відшко́дува́ння. **Обусловленное договором добавочн. -ние** – вимо́ва, виго́вір (р. -вору). **-ние** (натуро́ю или деньга́ми), дава́емое ко́лядника́м – ко́ляда́, дохі́д (р. -хо́ду), недохі́д. **-ние за доставку пойманного на реке** – пере́йма.

Вознамерива́ться – намери́тися, замери́тися, нава́жуватися на ко́го, на що, задава́тися, думати, наці́лятися.

Вознамери́ться – намери́тися, замери́тися, надума́тися, думку́ (на думку́) взя́ти, нава́житися, наста́витися, наці́литися, задати́ся, покласти́, прирі́шити; (твёрдо) напосі́стися.

Вознегодова́ть – обу́ритися на що, на ко́го, проти чо́го, ко́го, огні́ватися.

Возненавидеть – зненавиді́ти ко́го, що, незнавиді́ти, узяти́ ненависть на ко́го. [Яке́ мо́є життя́ бу́де та́ й її́, як я візьму́ на не́ї́ ненависть? (Г. Барв.)].

Вознесе́ние – 1) (действие) знесі́ння (вгору́ = *вверх*), вінесі́ння (на го́ру = *вверх*), вше́стя до чо́го; 2) празди́к **-є́ние Господне** – Вше́стя (ср. р.).

Вознесѣнский – вшѣстьовий.

Вознести, см. **Возносить**.

Возник – 1) кінь-возовик, тягловий кінь, тяглова коняка; 2) тягаровий віз.

Возникание – по(в)ставання, виникання.

Возникать, возникнуть – по(в)ставати з чого, повстати [Сердечний біль повстав з нудьги за сім'єю (Крим.)]. Отаким способом і повстав той поділ праці, що ми тепер скрізь бачимо (Єфр.), настати, стати, виникати з чого, виникнути, виникти [Нові держави легко виникають, але й руйнуються так само легко. Думка про се виникла в селян (Грінч.)], уставати, устати, з'являтися, з'явитися, братися, взятися, ви́роюватися, ви́роїтися [Відсіля-ж то й ви́роїлася приказка (Стор.)]; *сов.* вродитися, зродитися [В неї зродилася думка], зародитися [Диділя так само зародилася в старовину (Єфр.)], народитися [Класична поема народилася з народніх пісень (Єфр.)], прокинутися [Прокинулися нові думки]; (*подоспеть*) наспіти [Знов наспіла думка (Крим.)], зробітися, піти [Невже народня ненависть до латинців пішла з самого тільки завидливого нашепту? (Куліш)]. **Возникает вопрос** – повстає (заходить) питання.

Возникновение – по(в)стання, по(в)сталість (*р.* -лости), виникнення, настання, з'явління; (*начало*) початок (*р.* -тку).

Возникший – по(в)сталій, насталий, виниклий, з'явлений, вроджений, зроджений, народжений.

Возница, возничий – візник, погонич, (*шутл.*) поганяйло, хурман, (*гал.*) фірман; (*в классич. стиле*) візниця, візничий; (*астр.*) Віз (*р.* Воза).

Возносить, вознести – 1) зносити, знести (вгору = *вверх*) знімати, зняти, піднімати, підняти, підносити, піднести. **-носить молитвы** – підносити молитви, молитвувати [Панство та попи нічогісінько не робили, тільки воювалися та молитвували. (Єфр.)]; 2) см. **Воссылать**; 3) (*восхваляют*) славити, уславити, вихвалити, вихвалити, зохвалити, зохвалити. [Будем гулять і зохвалять рожденного бога (Некраш.)].

Возносятся, вознесіся – 1) зноситися, знесіся на що, до чого, підноситися, піднесіся, зніматися (здійматися), знятися (здійнятися) на що, підніматися, піднятися, лінути, злінути куди, до чого [Злінути в небо (Коц.)]. Кара всепрощенням – це найвище, до чого може злінути думка людська (Єфр.), рости в небо, вирости в небо; 2) (*гордится, кичится*) нестися вгору, високо виноситися чим, в. винестися, заноситися, занестися, в хмари залітати, в хмари залетіти, панітися [Вони дуже паняться], пишнитися. См. *еще Гордятся, Кичится*; 3) славитися, уславитися, вихвалитися, вихвалитися. **Вознесѣнный** – піднесений, знесений (угору), уславлений, зохвалений.

Возношение – 1) знесення, піднесення, здійсання, підні[і]мання; 2) см. **Гордость, Надменность**; 3) славлення, вихваляння, зохваляння, хвала.

Возня – 1) (*суетливая беготня*) метушня, заметушня, крутаніна, крутнеча (*р.* -чі), плутаніна, тяганіна, гармідер, гѣмбель (*р.* -бля, *м. р.*), шамотня, пораніна, шарпаніна; *срв.* **Барахтанье**; 2) (*хлопоты*) клопіт (*р.* -поту), захід (*р.* -ходу) [Три дні заходу, а день празнику], заходи, морока, рахуба, панькання з ким-чим, назоління з к.-ч., (*с обмазкой или побелкой комнаты, здания*) пічкання, (*с ч.-нибудь жидким*) таляпаніна.

Возобладать – взяти гору над ким, чим, запанувати над ким, чим.

Возобновимый – легкий для поновлення, легковідновний.

Возобновитель – відновитель, відновник, поновитель, поновник.

Возобновительница – відновителька, поновителька.

Возобновительный – відновний, поновний.

Возобновление – відновлення, поновлення, відно́ва, відбудовування, відбудування.

Возобновляемый – відновлюваний, поновлюваний, підновлюваний, відбудовуваний.

Возобновлять, -ся, возобновить, -ся – відновляти, -ся, відновити, -ся, поновляти, -ся

(поновлювати, -ся), поновіти, -ся, зновляти, -ся, зновіти, -ся, підновляти, -ся, підновіти, -ся, (*вновь строить*) відбудовувати, -ся, відбудувати, -ся; (*о разговоре, речи*) (знову) знімати, -ся, (знову) зняти, -ся. [Розмова знову знялася. Зняли перепинену розмову].

Возобновлённый – відновлений, поновлений, відбудований.

Возовик (*ломовая лошадь*) – возовик.

Возовитый – везучий, везучий. [Везучий кінь].

Возовой – возовий.

Возок, *ум.* – візок (*р.* візка), возик. **-очек** – візочок.

Возопить, возопиять – заголосити, залементувати, заквилити до ко́го, заволати до ко́го, (*иронич.*) завопіяти.

Возрадовать – радувати когó, звеселити когó. **-ся** – зрадіти, радуватися, звеселитися.

Возражатель, -ница – 1) відмовник, -ниця, відказувач, -ка; 2) суперечник, суперечниця, сперечник, сперечниця.

Возражать, возразить – 1) (*отвечать*) від[од]мовляти, відмовити, відказувати, відказати, перебивати, перебити. [«Ні!» – одказав він]; 2) перечити ко́му, проти ко́го, заперечувати ко́му, *сов.* заперечити ко́му, чо́му (*на что*) [Усьо́му цьо́му можна-б заперечити так = *на всё это можно бы возразить так*], сперечатися проти чо́го, проти ко́го [Він проти ко́жного слова сперечався (Крим.)]. Хтось проти його сперечавсь = *кто-то ему возражал* (Крим.), суперечити ко́му, закидати (*сов.* закинути) проти чо́го, споритися проти чо́го, змагатися, змагнутися. **Возразить на возражение** – відперти закид.

Возраждать, см. Возрождать.

Возражение – 1) від[од]повідь (*р.* -віди), від[од]каз, від[од]мова; 2) заперечення [Заперечують нам, що ми зовсім не марксистки; ці заперечення нічо́го не ва́рті (Азб. Ком.)], перечення, закид [Гіпотеза ця викликає цілу низку (ряд) закидів], сперечання [Рішучим то́ном, таким, що не терпить сперечань, гукає (Крим.)]. *Не допускающий -жений* – несуперечимий.

Возражительный – с(у)перечальний, (*юрид.*) відпорний.

Возраст – вік [Дитячий вік], верства [Цей дід однієї зо мно́ю верстви́ = *одного со мной возраста*], літа [Моїх літ], доба [Вашої доби], (*редко*) діб (*р.* доби) (*ж. р.*) [У мою діб], порá [Дівка на порі]. [Он моего (*вашего*) **возраста** = він мого (вашого) віку, моїх (ваших) літ, моєї (вашої) верстви (доби)]. **Возрастом** – завстарішки, завстарішки, устарішки літа́ми. [Він як Данило устарішки]. *С самого нежного возраста* – з пуп'яночку. *С сам. раннего -та* – з самого малку. *Детский в.* – дитячий вік, дитячі літа́, малість. *Выходит из детск. -та* – з дітей виходити. *Зрелый в.* – му́жні літа́, дійшлий вік. *В зрелом -те* – в літа́х. *Среднего -та* – середнього віку, середніх літ. *Пожилый в.* – літній вік. *Старый в.* – давній вік, старечий вік. *Преклонный возраст* – похилий вік.

Возрастание – зростання, зріст (*р.* зрóсту). [Зростання інтересу до письменства (Єфр.)]. Був свідком нового зросту української ідеї (Єфр.)].

Возрастать, -расти, взрастать, взрасти – 1) (*прибавляются в рост, в вышину, в объёме*) зростати, зрости, уростати, урости, виростати, вирости, більшати, побільшати; 2) (*вообще увеличиваться, прибывать*) збільшуватися, збільшитися [Попит на чісту нафту збільшувався раз-у-раз (Франко). Збільшується наукове письменство (Єфр.)], (*числом в числе*) прибільшатися, прибільшуватися, прибільшитися [За цього тижня у нас мерців прибільшилось (Звиног.)], множитися, намножитися. **-тять, -расти силами** – рости на силах, зростати (зрости) на силах. [Україна зростала на свідомих силах (Єфр.)], (*непрерывно*) приходити (прийти) із сили в силу. [Його великий природній дар поетичний приходив од року в рік із сили в силу (Куліш)]; (*о боли, муках*) гіршати [Мука то гіршала, то затихала].

Возрастить, см. Возращать.

Возрастный – 1) зростовий, літовий. **-ное удостоверение** – посвідка про літа́; 2) *см.*

Великовозрастний.

Возраща́ть, -ся, возрасти́ть, -ся, взрасти́ть, -ся – ростіти, -ся, зростіти, -ся, поростіти (сов.), ви́рощати, ви́ростити, коха́ти, -ся, ви́кохувати, -ся, ви́кохати, -ся, (*многих*) на́коха́ти [Навіщо-ж ти на́кохав то́го скоту? (Мирн.)], плека́ти, -ся, ви́плекати, -ся, ви́дбати щось. [Добрий садок собі́ ви́дбали]. **Возраще́нный, взраще́нный** – зро́щений, ви́рощений, ви́коханий, ви́плеканий, ви́дбаний.

Возраще́ние – ви́кохання, ви́кохування, коха́ння, плека́ння. [Вони́ бі́льш купова́ні, ніж із свого́ коха́ння].

Возревнова́ть – 1) поза́здрити, розза́здритися, ви́дчути за́здристь; 2) поста́витися до чо́гось ре́вно, стара́нно.

Возри́ться – вди́витися, в'ї́стися очі́ма, напру́жити зі́р (*р. зору*).

Возроди́ть, см. Возрожда́ть.

Возрожда́емость – ви́родимість, ново́народимість.

Возрожда́емый – 1) ви́роджуваний; 2) ви́родимий.

Возрожда́ть, -ся, возроди́ть, -ся – ви́роджувати, -ся, ви́родити, -ся, на́ново наро́дитися. [Мов фе́нікс, на́ново наро́дивсь із по́пелу]. **Возрожде́нный** – ви́роджений, на́ново (на сві́т) наро́джений.

Возрожде́ние – ви́родження, ви́роді́ння, ви́роді́ни [Націо́нально-культу́рне ви́родження нашо́ї краї́ни], ново́наро́діння.

Возропта́ть – заре́мствува́ти, поча́ти на́ріка́ти на ко́го, поча́ти порі́кувати.

Возрыда́ть – заридати́, заголоси́ти.

Возчик – 1) ху́рщик, ху́рманщик, (*гал.*) фі́рман, погони́ч, підво́дчик, підво́да (*м. р.*); (*преимущественно кто возит с поля хлеб*) вози́льник, вози́й; (*сено*) сіно́віз (*р. -во́за*); 2) *см.*

Погони́щик, Возни́ца.

Возыме́ть что-л. – здо́бути що́, здо́бутися на що́; (*желание*) забажа́ти; (*мысль*) зду́мати, наду́мати, здо́бутися на ду́мку. **-ме́ть намере́ние, см. Вознаме́риться.**

Вой – виття́, завива́ння; (*жалобный*) квилі́ння, скиглі́ння; (*вопл*) голо́сіння.

Войлок – повсть (*р. -ти*), повсти́на, лямець (*р. ля́мцю*). [Халабу́ди, пообпи́нані повст'ьми́].

Войлочить – би́ти повсти́, збива́ти в повсть.

Войлочник (*изготовитель*) – шаповáл, (*торговец*) повст'я́р (*р. -ра́*).

Войлочный – повст'я́ний, ля́мцевий.

Воин – во́їн (*мн. -во́ї*), воя́к, (*фамильяр.*) воя́ка, (*соб.*) воя́цтво.

Война – війна́, ро́змир. **-на оборо́нительная и наступате́льная** – війна́ оборо́нча (ви́дпо́рна) і напа́дча (зачі́пна); (*междоусобная, гражданская*) усо́биця, чва́ри, до́мова (громадя́нська) війна́. **Вести во́йну** – воюва́тися, прова́дити (точити) во́йну. **Выступи́ть во́йной проти́в ко́го, че́го** – і́ти воюва́ти ко́го, воюва́тися проти́ ко́го.

Вои́нов – во́їнів, воя́ків (*р. -ового*).

Воинолю́бивый – во́йови́тий, во́йнолю́б.

Воински – по-во́яцькому.

Воинский – 1) во́яцький; 2) во́йсько́вий. **-ая повинно́сть** – при́зов (*р. -зову*).

Воинственны́й – во́йовни́чий, во́йови́тий, бо́йови́тий.

Воинство – во́їнство.

Воинствоват́ь – во́їнствува́ти, воюва́ти, воя́чити.

Воинствующи́й – во́йови́й.

Во́йско, ед. и во́йска́, мн. – во́йсько, ра́ть (*р. -ти*). [Учи́в він ра́ть стрі́ляти (Самі́йл.)]; (*навербованное*) за́тяжне́ во́йсько, за́тяжці́; (*добровольческое*) охо́че во́йсько; (*о кавалерии*) охо́чекомо́нне во́йсько. **Разбито́е во́йско** – недо́битки (*р. -ків.*).

Во́йсково́й – во́йсько́вий.

Во́йсти́ну – спра́вді, (*торжеств.*) во́їсти́ну.

Войт – війт (р. в'їта).

Войтель, -нича – войовник, -вниця.

Войти, см. Входить.

Войтовство – 1) в'їт'їство; 2) в'їтування.

Вокабула – вокабула.

Вокалізація – вокалізація, вокалізування.

Вокалізувати – вокалізувати, сов. звокалізувати.

Вокальний – співальний, співний. **-ные силы** – голосові сили, співочі сили.

Вокзал – вокзал (р. -лу). **-зальный** – вокзальний.

Вокруг – навкруг, навкруги, округ, округи, круг, кругом, понавкруги, навколо, довкола ко́го, чо́го. *Стать вокруг кого, чего* – обстати ко́го, що. **Вокруг да около** – коло та навколо, око́ле[я]сом.

Вол – віл (р. вола); (*запряженный с правой стороны*) борозний, борозенний, борозничий; (*с левой*) підручний; (*запряженный в одиночку*) бовкун; (*с рогами высокими загнутыми*) круторогий; (*с загнутыми вниз*) шулий; (*с толстой шеею*) припористий. **Несколько волів цугом** – батова. **Большие волы, соб.** – воляччя.

Волан – волан (р. -ну).

Волглость, волглый, см. Влажность, влажный.

Волгнуть, отволгнуть – вогкнути, звогкнути, вільгнути, звільгнути.

Волдырник, бот. – кукільниця, кутасики.

Волдырчатый – спухирений, у пухирях.

Волдырь – пухир (р. -ря), пухирчик, водянка, міхур (р. -ра), міхурець (р. -рця). [Опáрила руку, аж пухирі понаб'їгали. Водянки понатирала чоб'їтьми]. **Волдырь с гнойной жидкостью** – гноянка.

Волевой – вольо[є]вий.

Волеиз'явление – вияв волі.

Волен – волен, той ко́му вільно щось робити.

Волеспособность – волездатність (р. -ности).

Волжанка, бот. – таволга.

Волжный, волжкий, см. Влажный.

Волк – вовк, звір (р. -ра); ув. вовчище, вовцю́га, вовцюга́н, вовчуга́н. **Волк серый** – вовк сіроманець; (*молодой*) вовчук. **Самка -ка** – вовчиця. **Волки** – вовки, вовчєньки, звірина. [По козакові вовчєньки зав'їли]. **Морской волк** – морський вовк, морський пес; (*детс.*) во́ва. [Не ході – там во́ва]. **Много волков где** – звірно. [У нашому лісі звірно цю зиму]. **Смотреть волком** – дивітися вовкувато. **Смотрящий -ком** – вовкуватий. **И волки сыты, и овцы целы** – і ко́зи ситі, і сіно ціле.

Во[у]лка́н – вулка́н. **Волканический** – вулканічний.

Волкобой, бот. – борєць (р. -ця), зозуліні черевічки.

Волковня – вовколівня, вовча яма, вовківня, вовковина.

Волкодав – вовкодав.

Волкодлак – вовкулака.

Волконог, бот. – водяна кропівá, вовчуг, вовконіг, драголю́б, зю́зник.

Волконожье, бот. – лікоподій (р. -ія).

Волна – хвіля. **Волны пенистые** – баранці. **Большая приливная волна** – сулі́й (р. -ло́ю).

[Вели́ка припливна хвіля зветься суло́єм]. **Расходиться волнами** – хвилювати. [Трава в степу хвилює. Хвилює в церкві ладан].

Волнение – 1) (*воды*) хвилювання, збу́рення; 2) (*душевное*) звору́шення, хвилювання, схвилювання, неспо́кій (р. -ко́ю); 3) (*возмущение*) за́колот, ко́лот, каламуття́, ро́зрух, ворохо́бня, невпо́кій (р. -ко́ю).

- Волни́стый** – хвиля́стий, хвилюва́тий. *С -стой гривой* – хвилястогрівий. *С -тими извилинами (о дереве)* – завількуватий. **-тая линия в орнаменте** – вилю́жка.
- Волнова́ть, -ся** – 1) (*о воде*) хвилюва́ти, -ся, гра́ти, бу́рити, -ся, збу́рювати, -ся, збива́ти хви́лю, (*сильно*) нуртува́ти, -ся, вихри́ти, -ся, шпува́ти, бурха́ти. **Волну́ющийся** – хвиля́стий, збу́рений, схвилюва́ний; (*о траве*) хвилюва́ти, -ся; (*о крови*) бунтува́ти, -ся, бу́ритися; 2) (*о жив. существ.*) хвилюва́ти, -ся, бенте́жити, -ся, звору́шувати, -ся, непоко́їти, -ся. **Волну́емый** – хвилюва́ний, звору́шуваний; 3) (*о массах жив. суц.*) – бу́ритися, хвилюва́тися, підбу́рювати, -ся.
- Волново́й, см. Волну́ющийся.**
- Волкогон** – ві́тер-хвилюва́к; (*спец.*) го́рішний ві́тер.
- Волнообра́зний** – хви́листий, хвилюва́тий, хвилевиди́й. **-зное движение** – хвилюва́ння.
- Волнообра́зно** – хви́листо, хвилюва́то.
- Волну́ющийся, см. Взволно́ванный.**
- Волноре́з** – мол, хвилюва́к (*р. -зу*).
- Волну́ха, волну́шка (гриб)** – вовня́нка.
- Волови́й** – волови́й (*ж. р. волова*), воля́чий, волов'я́чий. **-вья трава, бот.** – вовчу́г. **-вий язык (бот.)** – меду́ниця, ра́нник, красноко́рінь (*р. -реня*), рум'я́нка, волови́й язы́к.
- Воловина** – 1) шкура воля́ча; 2) *см. Быча́тина.*
- Воловня** – воли́вня, загоро́да на воли́.
- Воловщи́к** – волови́к.
- Волога** – 1) *см. Вла́га*; 2) ома́ста.
- Вологлю́дка, см. Волови́й язык.**
- Воло́дка, бот.** – гостровер́шки, сухOVERшки, дівча́ча краса́, горля́нка.
- Володу́шка, бот.** – ласкавець (*р. -вця*).
- Воло́жный, см. Вла́жный.**
- Во́лок** – во́лок. *Перетаскива́ться, -тащи́ться во́локом* – переволока́тися, переволокти́ся [Він переволоче́ється].
- I. Волоки́та (ж. р.)** – тягана́на, волоки́та, воловоди́ння, зволи́кання, зво́лока. [Судо́ва тягана́на. Воловоди́ння безконече́не. Зволи́кання в ділово́дстві].
- II. Волоки́та (м. р.)** – джигу́н, зальо́тник, женихли́вий, баболю́б, баб'я́чий дурисві́т, дівчу́р.
- Волоки́тство** – за дівча́тами ганя́ння, зальо́ти (*р. -тів*), залиця́ння, жениха́ння.
- Волоки́тствовать, волоки́тничать** – за дівча́тами ганя́тися (тяга́тися), залиця́тися до ко́го, на ко́го, жениха́тися з ким; (*шутливо*) халя́вки смалити коло ко́го, тупця́тися коло ко́го.
- Волокни́н** – фібра́на, волокни́ця.
- Волокни́стый, волоконча́тый** – волокнува́тий, волокня́[и́]стий, пасми́стий, жи́луватий. *С толсты́ми волокна́ми* – ли́куватий. [Льон помни́, дак такий пасми́стий ста́не. Ве́рхня шкаралу́ща на волю́ському го́ріхові жи́лувата. Бу́ряк ликува́тий. Ди́ня ликува́та]. *Делаться волокни́стым* – волокнува́тіти.
- Волокно́** – волокно́; (*одно*) волокни́на, -нка. *Одно волокно́ пеньки* – пряди́віна; (*в дереве*) жи́лка.
- Волоково́й** – волокови́й, волочни́й. **-вое окно** – ди́мниця, квати́рочка в стіні́.
- Во́локом** – во́локом. *См. Во́лок.*
- Волокти́, см. Волочи́ть.**
- Волоку́ша** – волочня́ (*р. -ні*), волоче́нь, (*м. р.*) (*р. -чня*).
- Волонте́р** – охотник, охочи́й. **Волонте́ры** – охотне ви́сько. *См. Во́йско.*
- Волоо́кий** – волоо́кий.
- Волопа́с** – 1) пасту́х; 2) *астр. (созв.)* – Ві́з (*р. Во́за*).
- Во́лос** – во́лос, *ум. волосо́к, волоси́на*. **Во́лосы** – волю́сся, во́лос, ко́си (*р. кіс*). [До си́вого во́лосу дожи́в]. **Во́лосы надо лбом у мужчин** – чуб, чупри́на. **Во́лосы, завитые на висках** –

му́шки, му́ськи. **-сы** *начесанные гладко на лоб с пробором посредине* – начоси (р. -сів). **-сы косматые** – патли, патлі. *Чужие волосы, влетаемые в косы* – уплітка. *Открыть волосы (о замужней ж.)* – волосом засвітити. *С непокрытыми волосами* – простоволосій. *До седых волос* – до сівого волосу, до сівої косі. *Таскать, -ся за волосы* – волосувати, -ся, чубити, -ся. *Выдрать за волосы* – вичубити, чуба намняти. **Волосы на давно небритой бороде** – жерніця. **Волоски на руках и пр.** – волохи. **Волос конский из гривы** – волосе[і]нь (р. -ні), волосеня (р. -ні), волосня (р. -ні); (*из хвостов употр. для сит*) косіця.

Волосатеть – волохатіти, кудлатіти.

Волосатик, бот. – 1) гороб'ячий щавель (р. -влю́), г. kwasець (р. -сця́); 2) (*гусеница, мохнатый червяк*) волос; 3) (*о человеке*) волохач.

Волосатый – волосастий, патлатий, патлач, волохатий, волохач, кудлатий, кудлач, пелехатий, пелех. *С волосатой грудью* – космогрудий. *С волосатым телом* – мохнатий, мохнавий, волохатий.

Волосенец, бот. – колоснік, колосняк.

Волосень – 1) (*надкопытная кость*) бабка; 2) (*болячка над копытом*) мокрець (р. -реця́); 3) (*мед. Onyxis*) волос.

Волосея, см. Волосатик.

Волосинка – волосінка.

Волосистый, см. Волосатый.

Волосник – плетений очіпок.

Волосной – 1) волосяний; 2) волосній, капілярний.

Волосность – волосність (р. -ности), капілярність (р. -ности).

Волосняк, бот. – копитець (р. -тця́), копитняк.

Волосовая – болотяна незабудка, павині вічки.

Волосовидный – тонкий, як волосина, волосинкуватий.

Волосок (в часах) – волосок.

Волосообразный, физ. – волосинкуватий.

Волосоплётка – уплітка, кісник.

Волостной – волосній. **Волостной старшина** – волосній старшина́, волосній голова́, війт (*гал.*) (р. ві́йта). **Волостное правление** – волосна управа, (*вульг.*) – волость (р. -сти).

Волость – волость (р. -сти).

Волосыньки – волоссячко.

Волосяник – постіл (р. -тола́) з кінського волосу, волосянік.

Волосьянка – 1) *см. Власьяница*; 2) (*ткань из конск. волоса*) волосьянка; 3) сілице волосяне́; 4) (*игра*) скубка. **Волосьянку дать кому** – поскубити за чуба кого́, волосьянки да́ти кому́; 5) *бот.* – тонконіг (р. -ногу).

Волосяной – волосяний. **Волосяной аркан** – по́валець (р. -льця́), накида́льний по́валець.

Волот – велетень (р. -тня). *См. Великан.*

Волоть – 1) *анат.* – волокно́; *бот.* – волокно́, жілка; 2) волот. [*Хату укривали не під гузир (огуз, комель), а під волот.*]

Волочага, волочайка – 1) волоцю́га, заволо́ка; 2) *см. Волокита (м. р.).*

Волочение – 1) волочіння, тягання; 2) **-ние проволоки** – витягання, протягання (дроту).

Волочильный – витягальний, протягальний.

Волочильня – дротарня (р. -ні).

Волочильщик – дротар (р. -ря), дротівнік.

Волочить – 1) волочити [Він волочить], волокти [Він волочé], тяга́ти, тягти́, тірити, цупити. [*Насіду но́ги тягне*]. **Добраться, волоча́ ноги, с трудом** – дотягті́ся, дочапати, -ся. **Волоча́** – волочучи, поволоцьки. [*Поволоцьки притяг*]; 2) витяга́ти, протяга́ти дріт.

Волочиться – 1) волочитися, волі[о]кті́ся, тягті́ся, хвоста́тися. [*Спідниця до́вга, аж*

тягнеться]; 2) (*таскаться*) тягáтися. [Тягається десь уже другий рік. Не переставала тягáтися з кавалерами до сивої коси (Неч.-Лев.)]. *Срв.* **Волокитствовать**.

Волочмя́ – во́локом.

Волочо́к (*верх экипажа*) – б́уда, б́удка, табу́рка, верх.

Волочуга, *см.* **Волочага**.

Воло́чь, *см.* **Волочить**.

Волтиже́р – вольтиже́р (танцю́ра на канáті), штука́р-верхове́ць (*р.* -хівця́).

Волтижирование – вольтижування, вольтиж.

Волтижировать – вольтижува́тися, робіти вольтижі́.

Волу́й, *см.* **Валу́й**.

Волхв – 1) волхв; 2) ма́г, (пе́рський) мудре́ць-звіздочо́т; 3) *см.* **Волхвовáтель**.

Волхвование – волхвування, чаклува́ння, чарува́ння, ворожі́ння.

Волхвовáтель – чаклу́н, чарі́вник, чароді́й, чароді́йник, ворожбі́т.

Волхвовáть – волхвува́ти, чаклува́ти, чарува́ти, чароді́яти, ворожі́ти.

Волча́н, *бот.* – вернісонце, кава.

Волче́к, *см.* **Волчок**.

Волча́нка, *мед.* – во́вчий лишáй.

Волче́нок – вовче́ня (*р.* -ня́ти), вовча́ (*р.* -ча́ти), (*мн.* вовче́нята, вовча́та); (*постарше*) вовчу́к.

Волче́ц – будя́к.

Во́лчий – во́вчий. **Во́лчья шуба** – вовкі́, ко́жух во́вчий. [До́бре у вовка́х – не хо́лодно].

Во́лчья яма – вовкі́вня, вовко́вина. **По во́лчьи** – по-во́вчому. **Во́лчья ягода**, *бот.* – воро́няче око, хрещате зілля, хрест-трава, натяга́ч, ранник.

Во́лчий пере́ц, *бот.* – во́вче лі́ко, ягі́дки (*р.* ягі́до́к).

Во́лчи́ца – во́вчи́ця; *см.* **Волк**.

Во́лчник, *бот.* – во́вче лі́ко.

Волчо́к – 1) (*игрушка*) дзі́га, фу́ркало, гучо́к; 2) *см.* **Волочо́к**; 3) (*волчок в тюремной двери*) прозу́рка, прозі́рка, візиті́рка (*гал.*), квати́рочка.

Волше́бник – чарі́вник. *См.* **Волхвовáтель**.

Волше́бница – чарі́вниця.

Волше́бничать, *см.* **Волхвовáть**.

Волше́бничий – чарі́вни́чий.

Волше́бный – чарі́вни́й, чарі́вли́вий, чароді́йний. **-бное зелье** – чар-зі́лля. **-бный цветок** – чароцві́т. **-бный напиток** – дання́. *Как по мановению -бного жезла* – мов ча́рами, мов з-під чарі́вни́чої па́лічки. **-бный фонарь** – чароді́йний ліхта́р (*р.* -ря́). **-бный заговор** – примо́ва. **-бная сказка** – ка́зка-дивни́ця, чарі́вна ка́зка. **Волше́бная крапива** – бі́ла кропива́, глу́ха кропива́, окладник, черво́на кропива́, ша́ндра.

Волше́бство, волше́бствовать, *см.* **Волхвование, волхвовáть**. *Как по волше́бству* – немо́в ча́рами, немо́в за чароді́ства.

Во́лы́нка (*муз. INSTR. из надутой шкуры*) – коза́.

Во́лы́ночник, во́лы́нщик – гуде́ць (*р.* -дця́), (на ко́зу) дуде́ць (*р.* -дця́).

Во[а]льго́та (*делать что*) – во́ля, ві́льна во́ля. [Ба́тько по́їхав, тепе́р во́ля робі́ти що хотя́].

Во́льготный – ві́льним ві́льний, не тяжкі́й. [Ї́м життя́ не тяжке́: ї́дять, гуля́ють, сплять].

Во́льная – визво́ленийний (визві́льний) лист.

Во́льница – гультя́йство, бурла́цтво.

Во́льничание – сваві́льство, самово́ля (*р.* -лі́).

Во́льничать – сваво́лити, самово́лити, вольнува́ти.

Во́льно – ві́льно. [Ві́льно бу́ло жити́]. *Легко и во́льно ему́ сделалось* – сві́т йому́ вго́ру підня́всь (М. Вовч.).

Во́льно – ві́льно, охота́. [Сам ві́нен – ві́льно-ж бу́ло (охота́ була́) в таке́ встрява́ти].

Вольнодумець, -мка – вільнодум, вільнодумець, вільнодумка.

Вольнодумний – вільнодумний.

Вольнодумство – вільнодумство.

Вольнодумствовать – вільнодумствувати, розводити вільнодумство.

Вольнонаёмний – (вільно) найманий, (вільно) найнятий, наймит, наймика.

Вольноопределяющийся – охотник, охочий, (*гал.*) самохотник.

Вольноотпущенный – пущений з кріпацтва.

Вольнопрактикующий врач – лікар (*р.* -ря) вільної практики, вільний лікар, лікар-неурядовець.

Вольноприходящий – прихожий.

Вольнослушатель – вільний слухач.

Вольность – ві[о]льність (*р.* -ности) [Поетична вільність], незалежність. **-ность в обращении** – незвичайне (вільне) поводження.

Вольный – ві[о]льний, свободний. **-ный дух (в печке)** – легкий дух.

Вольт – вольт.

Вольтов – вольтів (стовп, дуга).

Волюта, архит. – шрубність (*р.* -ности), шрубуння.

Волюшка – воленька.

Воля – 1) (*свобода*) воля, свобода. [Дай рукам волю, сам підеш у неволю]. **Лишенный воли** – позбавлений волі, заневільний, поневолений, заневолений. **Пастись на воле** – йти самопаски, самопасом. **Давать (дать) волю** – давати (дати) попуск, попускати (попустити) кому. **Сила воли** – завзятість (*р.* -тости). **По своей воле** – по волі, по своїй (власній) волі, із своєї (власної) волі, своєю волею, з доброї волі, самохіть, самохіттю, охотою. **Не по своей воле** – несамохіть, не своєю волею, не з власної волі. **Против воли** – неволею, наперекір. [Неволею сина оженила. Не наперекір-же богам ти зродився і згодувався]. **Волей-неволей** – рад-не-рад, хоч-не-хоч, хіть або й нехит; 2) **действовать наперекор чьей воле** – іти проти чийої волі. **Исполнять, исполнить волю** – вволюти (вволити) чию волю. **Пусть будет воля божья** – дійся воля божа.

Вомчать – увімчати, з розгону ввезти. **-ся** – увімчатися, в'їхати, вбігти прожогом.

Вон – 1) *межд.* – геть! гетьте! **Вон отсюда** – геть звідси; (*на собак*) чіп, сюди, ціба, аціба; (*на свиней*) ачу, чу-чу. **Просить вон (шутл.)** – прохати на виступці, прохати на викидку. **Из рук вон плохой** – такий що хоч кинь, дуже поганий, аж надто поганий, (*вульг.*) чортів'я; 2) *нар.* – геть. [Пташка з клітки геть рветься. Він пішов геть]; 3) **вон там** – он, ген, онде, ондечки, ген там, аж он. **Вон куда** – онкуди. **Вон туда** – онтуди, геть туди. **Вон где** – онде, ондечки, он-оно. **Вон тот** – отой, онтой. **Вон как** – аж-аж як. [Я вже їсти хочу аж-аж як].

Вона! – чи ба! ото! ну-ну!

Вонзать, -ся, вонзить, -ся – стромляти, -ся, встроміти, -ся, застроміти, -ся, затоплювати, -ся, затопити, -ся, заганяти, -ся, загнати, -ся, вганяти, -ся, увігнати, -ся, вгороджувати, -ся, вгородити, -ся. **-ся** – впинатися, уп'ястися [Щоб не впинався в тіло пазурами (Л. Укр.)]. *См.*

Всадить, Воткнуть.

Вонзение – встромлення.

Вонища – смердота.

Вонь – сморід (*р.* -роду), смородь (*р.* -ди), смердота, поганий дух, смердіння.

Вонючий, вонький – вонючий, смердючий, вонячий, смердячий. [Як тут вонюче!].

Вонючка – вонючка (*общ.*), смердю[я]чка (*общ.*), смердюк.

Вонялый, см. Вонючий.

Вонять – воняти, смердіти, дхнути, душити (*3-е л.* душить). **Вонять немного** – присмерджувати. **Воняет чем** – чути чим. **Воняет изо рта, носа** – чути з рота, з носа.

Воображаемость, вообразимость – уявленність (*р.* -ности).

- Воображаемый** – примрійний, уявлюваний, уявлений, думкою мальований. **Воображаемый предмет** – примрійна річ, уява (ум. уявонька). [Вона всміхнулася такеньки, як усміхаються, коли уявляють перед собою якусь уявоньку дуже хорошу (М. Вовч.).]
- Воображать, образити** – уявляти, уявити, здумати (думкою). [Найгарніша красуня, яку можна собі здумати на землі]. **Вообразить себя кем** – пошитися в кого, здумати що він хтось.
- Воображаться, образиться** – уявлятися, уявитися, примріюватися, примріятися, роїтися, вироїтися. [Уявляється мені широкий степ по весні. Тільки задрімав, – таке вироїлося, що аж і страшно стало].
- Воображение** – уява, уявлення, уявіння. *Богатое -ние* – багата, буйна уява. *Горячее, пламенное, пылкое -ние* – палка уява.
- Вообразимый** – уявлений. *Срв. Воображаемый.*
- Вообразительный** – уявнічий.
- Вообще** – взагалі, загалом, загально, огулом, (*подряд*) поспіль. **Вообще говоря** – загалом кажучи (беручи).
- Воодушевление** – 1) (*действие*) загрівання до чогось, додавання нового духу; 2) (*состояние*) запал, захоплення, жвавий дух.
- Воодушевленный, см. Воодушевлять.**
- Воодушевлять, воодушевить** – загрівати, загріти, запалювати, запалити кого до чого, надихати, надихати, надихнути кого чим, піднімати, підняти, підносити, піднести духа вгору, додавати (додати) духа, додавати жвавого (нового) духа.
- Воодушевляться, -виться** – запалюватися, запалитися, надихатися, надихнутися, загоратися, загорітися, входити (увійти) в запал, набиратися (набратися) охоти, жвавого (нового) духу. *Он воодушевился* – новий дух в нього вступив.
- Воодушевшись, -шевлённо** – (мов) нового духу набравшись, загорівшись духом.
- Воодушевленный** – надихнутий, надхнений, повний жвавого (нового) духу, піднятий духом, оживілий, (*фанатически*) загорілий, запалілий, (*возвышенный*) піднесений.
- Вооружать, -ся, вооружить, -ся** – 1) озброювати, -ся, зброїти, -ся, озброїти, -ся, уоружувати, -ся, уоружити, -ся. **Вооружить (снарядить) пушками** – обриштувати гарматами, гарматувати. [Скавицю гарматами кругом обриштував (Куліш)]. **Вооружённый** – озброєний, збройний, оружний. **-ный пушками** – гарматований, гарматами риштований. **Вооружённой силой** – збройно, оружно, збройною силою. **Подать помощь -ной силой** – допомогти збройно, оружно; 2) (*подстрекать против кого*) підбурювати, підбурити на кого, проти кого. **Вооружённый против кого** – підбурений на (проти) кого.
- Вооружение** – 1) о[у]зброювання, озброєння, уоружування, риштунок. **-ние судна, крепости** – гарматування; 2) зброя. *В полном -нии* – при повній зброї.
- Вооружённый, см. Вооружать.**
- Воочию** – навіч, наочно, зримо, в світ ока, в-очевідь, в-очевідьки, очевідячки, живовидячки. **Воочию показывать** – ставити перед очі (перед очима), навіч, в світ ока показувати.
- Во-первых** – поперше, раз.
- Вопить, возопить** – голосити, заголосити, галасувати, загаласувати, лементувати, залементувати, репетувати, зарепетувати, лелесати, залелесати, зойкати, зойкнути, заводити (завести) вголос, криком кричати (скричати).
- Вопиять, возопиять** – клікати (до бога), волати, заволати, (*иронич. и напыщ.*) вопіяти, завопіяти. [Пролита кров волає до небес (Стар.-Черн.)]. **Вопиющий** – кричущий.
- Вопиющее противоречие** – кричуща суперечність (Єфр.).
- Воплощать, воплотить** – втілювати, втілити, вживлювати, вживити в кого *и* в кому.
- Воплощённый** – втілений, вживлений.

Воплоща́ться, воплоті́ться – втілюватися, втілитися, вживлюватися, вживітися в ко́му, брати (взяти) тіло на себе, вобразитися, (*очень возвыш.*) воплотитися.

Воплоще́ние – (*действие*) втілювання, вживлювання; (*состояние*) втілення, вживлення, живий образ чо́го; (*конкретизация*) згусток. [Живий образ пра́ці та самопожертви. Доля українського письменства ставить нам перед очі долю всього народу нашого, як матеріальний згусток тієї незваженої потенціальної сили (Єфр.)].

Вопль – зойк, голосіння, лемент, репет, лементува́ння, репетува́ння, (*однократный*) вікрик.

Вопреки – наперекір, всупереч, всупір, проти, противно. [Всупереч праву. Проти волі батьків = **вопреки воле (желанию) родителей**].

Вопрос – пита́ння, запита́ння, за́пит; (*положение дела*) спра́ва, річ (*р. речи*). [Пита́ння йде від нас = *вопрос задаётся нами*. Національне та інтернаціональне пита́ння (-льна справа).

Треба з'ясувати справу = *нужно выяснитъ вопрос*]. *Подымають (поднять) вопрос* – знімати (зняти) пита́ння. *Возбуждають вопрос, см. Возбуждать*.

Вопроситель, -ница – пита́ч, за́питувач, -вачка, пита́льник, -ниця.

Вопросительный – за́питливий. **-ный знак** – знак пита́ння. **-но** – за́питливо, до́питливо, з за́питом.

Вопро́сник – за́питальник, квестіона́р (*р. -ра*).

Вопро́сный – пита́льний, за́питальний, за́питний. [За́питні пун́кти].

Вопроша́ть, вопро́ситель – пита́ти, -ся, за́питувати, -ся, (*сов.*) за́питати, -ся. **Вопроше́нный** – за́питаний.

Вопроша́тель, см. Вопроситель.

Вопроше́ние, см. Вопрос, Спрашивание.

Вор – 1) злоді́й (*мн. злоді́и*), краді́й, (*описательно*) хапко́, торбохва́т, вікнола́з, (*ув.*) злодю́га, злоді́яка, злодюжище, крадю́ка, ворю́[я]га. **Вор баранов** – бара́нник, бара́няр. **Вор, обкрадывающий амбары** – ко́мірник. **Вор карманный** – кешенько́вий майстер (злоді́й), кешенник, кешеня́р. **Сын вора** – злоді́єнко, (*также молодой вор*) злоді́йчук. **Сделаться вором** – пі́ти в злоді́ї, пу́ститися в злоді́йство (на злоді́я); 2) самозва́нець.

Ворва́нь – лі́й (*р. лою*) ри́б'ячий, тюле́нчий, китовий, тран, (*руссизм*) ворва́нь (*р. -ни*).

Ворва́ться, см. Врываются.

Вори́шка – злодю́жка, злоді́ячка.

Воркли́вый – 1) (*воркующий*) туркотлі́вий. *См. Воркова́ть*; 2) *см. Брюзга́.*

Воркова́ние (голубей) – вуркотання, буркотання, воркува́ння, буркува́ння, (*горлинки*) туркання, туркотання, (*долгое*) туркотня.

Воркова́ть – воркота́ти, бурко[у]та[і]ти, воркува́ти, густи́, туркати, туркота́[і]ти. **Ворку́ющий (эпитет голубя)** – буркун, буркотун, буркітник, буркотливий, воркотлі́вий, туркотливий, (*о голубке*) буркотлі́вочка, буркоту́нка, буркотлива.

Воркотня – бурча́ння; *см. Брюзжа́ние.*

Воркоту́н – буркун; *см. Брюзга́.*

Ворку́н, -нья – буркун, буркотун; *см. Воркова́ть*; (*голубь особой породы*) туркот.

Вороба – розно́га, цирку́ль (у тесля́рів, муля́рів).

Воробе́й, зоол. – горобе́ць (*р. -бця́*), горобе́й, горобе́ль, (*очень редко*) веребе́й, (*эпитет*) же[и]вжик, (*насмешливо*) жидик. **Воробе́й камышовый** – очеретя́на вівся́нка.

Воробе́йник, бот. – горобе́йник.

Воробка́ (самка воробья) – гороблі́чка, горобчи́ця, горобчи́ха.

Воробышек – горобчик, горобчикок, горобе́йко, горобе́єчко, горобе́йчик, (*редко*) веребе́йко. *См. Воробье́нок.*

Воробье́вый, см. Воробьи́ный.

Воробье́нок – горобе́ня, гороб'я́ (*р. -я́ти*), горобе́нятко, гороб'я́тко, горобе́няточко.

Воробьи́ный – гороб'я́чий, гороби́ний, гороби́нячий. **-ный горох, бот.** – гороби́ний

(гороб'ячий, гадючий) горошок, дикий горошок. **-ное семя**, см. **Воробейник**. **-ная ночь** – горобина ніч (р. но́чі). **-ный носок** – з комаре́[о]ву ніжку.

Вороватість – злодійкуватість, злодюжкуватість (р. -тости).

Вороватий – злодійкуватий, злодюжкуватий, крадящий, хапкий, хваткий, хаповитий, шкодливий [Шкодливий кіт], (насм.) довгорукий. **Быть -тым** – довгі (липучі) руки ма́ти.

Воровато – злодійкува́то.

Воровать – кра́сти, злодія́чити, злодіюва́ти. **Вору́ющий** (вороватый) – крадящий. [Роди́, боже, і на трудящого, і на крадящого].

Воровка – злодійка, здо́діячка.

Воровскі́ – крадькома́, по-злодійському, крадени́м спосо́бом.

Воровско́й – 1) злодійський; 2) крадений, крадіжний. [Крадіжні гро́ші]; **Воровські́ люди** – злоді́ї, розбишаки, гультайство.

Воровство́ – злоді́йство, краді́ж (м. р.) (р. -жу), краді́ж (ж. р.) (р. -жи), краді́жка, краді́ння, злодія́цтво. **Занима́ться -вом** – злодіюва́ти, злодія́чити, кра́сти.

Воровы́й – меткий, мото́рний.

Ворожба́ и вороже́ние – 1) ворожі́ння, ча́ри, чарува́ння. См. **Волхвова́ние**; 2) знахурство.

Вороже́й – ворожби́т, знахур, чарі́вник. См. **Волхв**.

Вороже́я – ворі́[о]жка, знахурка, шепту́ха, чарі́вниця.

Ворожи́ть – ворожи́ти (3-є л. воро́жить), чарува́ти. См. **Волхвова́ть**.

Ворон, зоол. – ворон (ум. вороне́ць) (р. -нця), крук, (диал. кряк), (редко) крумка́ч. [По козакові́ чо́рний вороне́ць кря́че].

Ворона́, зоол. (и о́ людях) – га́ва, воро́на, соб. вороння́ (ср. р.), вороня́ччя; (только о́ человеке) – розшелéпа, розя́ва. **Ворон лови́ть** (ротозейничать) – лови́ти га́ви (випорожні, витрі́шки).

Вороне́ние – підчо́рнювання, (метале́ве) чо́рне полірува́ння, дамаскува́ння.

Вороне́ный – чо́рноблісківий, подамаскований.

Вороне́нок – (и от воро́на, и от воро́ны) вороня́ (р. -ня́ти), вороненя́ (р. -ня́ти), вороня́тко, (только от воро́ны) га́веня (р. -ня́ти).

Вороне́ц, бот. – вороне́ць (р. -нця), черне́ць (р. черця́, ченця́).

Вороні́й – вороня́чий, га́в'ячий, гавин.

Ворони́ка, бот. – водя́нка, чо́рноко́рінь (р. -реня́).

Ворони́ло – поліровни́ця, поліровни́чка.

Ворони́льщик, -щица – полірува́льник (чо́рнобліско́вий), -ниця.

Ворони́ть – га́ви лови́ти, га́вити, сов. прога́вити щось (проворо́нить).

Ворони́ть – надава́ти чо́рнобліск, чо́рно полірува́ти (металі́), дамаскува́ти.

Воронка́ – лі́йка, лі́ска. [В на́шій полива́льниці вивали́лася лі́йка = в на́шей лейке́ выпала воронка́]. **Воронка́ водоворо́та** – вікни́на.

Воронкообра́зний – лі́йкува́тий. **Воронкообра́зно** – лі́йкува́то.

Вороно́в – воро́нів [Як воро́нове крило́], кру́ків, кру́чий, (редко) крумка́чів (ж. р. -че́ва).

Вороно́й – воро́ний, воро́ненький. **Вороно́й конь** – воро́ний кінь, воро́н-кінь, воро́нько, воро́нець (р. -нця́).

Воронопе́гий – строка́тий.

Вороноча́лый – миша́стий.

Вороно́чный – лі́йкува́тий.

Воро́нь – чо́рний поли́ск (на ме́таллах), чо́рноблі́ск.

Воро́ньє, см. **Воро́на**.

Воро́няга, воро́няжка, бот. – паслі́н (р. пасльо́ну).

Воро́т – 1) (у оде́жды) ко́мір, ко́внір; (стоя́чий) сторчо́вий, стоя́чий; (низкий) о́бшивка; (отложной) ви́котистий, відкотний, ви́кладчастий; 2) механ. – коли́ворот, ба́ран, ба́ба; срв.

Лебе́дка.

Воро́та – бра́ма [Залізна бра́ма], воро́та (*р.* ворі́т, *мест.* на воро́тях). *Ум.* бра́миця (*ед. ч.*), ворі́тка (*р.* ворі́ток), ворі́тця (*р.* -тець, -тців), ворі́течка (*р.* -чок). **Воро́та плетнёвые** – ліса, ліска. **Воро́та, запирающие выходные улицы из деревни** – ца́рина, коворот, коливо́рот (*р.* -ту).

Вороті́ла – 1) ору́дар (*р.* -ря́), верхово́да. *Он всему делу воротила* – він усі́м ді́лом ору́дує, над усі́м ді́лом ору́дар; 2) (*у ветр. мельницы*) стріла́.

Вороті́ть – 1) верну́ти, поверну́ти, заверну́ти, (*многих*) позаверта́ти, *см.* **Верну́ть.**

Вороченный – завернений; 2) *безл.* **Воротит с души** – ве́рне, з душі́ ве́рне. [Нагадує старе́ цілува́ння, а їй аж ве́рне від його́ (Грінч.)]; 3) *см.* **Вороча́ть.**

Вороті́ться, см. **Верну́ться.**

Воротни́к – воротар (*р.* -ря́), заворі́тник, бра́мник, бра́мний.

Воротни́к – комі́р. *См.* **Ворот 1.**

Воротничо́к – коміре́ць (*р.* -рця́), комі́рчик, ковніре́ць, ко́внірик, ко́внірчик.

Воротни́й – бра́мний, ворі́тний. [Бра́мна коло́дка = *воротный замок*; бра́мна синьожи́ла *анат.* – *воротная вена*]. **Воротный столб, к которому прикреплены ворота** – глу́ха ворі́тниця.

Воротца́ – 1) ворі́тця, ворі́ткі, ворі́ттячки; 2) (*иногда*) хві́ртка.

Вороть – виворот, злий бі́к (*р.* бо́ку).

Воро́х, ворошо́к – воро́х, ворошо́к, ку́па, ку́пка, табу́н, табу́нчик. [Табу́нчик книжо́к перед ним].

Воро́чание – 1) поверта́ння, перекида́ння; 2) ору́дування, ору́да.

Вороча́ть, вороті́ть – 1) (*поворачивать*) верну́ти, поверта́ти, оберта́ти, заверта́ти; 2) (*делами, деньгами, людьми*) кру́тити, поверта́ти, ору́дувати чим, верхово́дити чим *и* над чим; 3) (*глазами*) пово́дити. [Дико пово́дить очима́].

Вороча́ться – воро́чатися, переверта́тися, поверта́тися. [На́че млин воро́чалася всє́ньку ні́ч].

Вороши́ть, ворохну́ть (*сено*) – перегра́бати, перегра́бти, переграма́джувати, переграма́дити, переверта́ти, переверну́ти.

Вороши́ться, ворохну́ться – воруши́тися, ворухну́тися.

Ворса, ворс (*на сукне*) – ворса. *Без ворсы* – неворсяний.

Ворси́льня – ворсува́льна щі́тка, ворсува́чка, драпа́чка.

Ворси́льный, ворсовальны́й – ворсува́льний.

Ворси́льщик – ворсува́льник.

Ворси́нки (*у раст.*) – ворси́нки, пухови́нки.

Ворси́стый – ворсяний, ворси́стий, з во́рсою. **Ворси́стый чрезмерно** – кошла́тий. [Сукно́ кошла́те тро́хи].

Ворси́ть, ворсова́ть – ворсува́ти, наво́дити во́рсу.

Ворсовальня́ – ворсува́льня, ворси́льня.

Ворсовані́е – ворсува́ння.

Ворся́нка, бот. – чирса́к, драпа́ч. [Вмива́ти о́чі росо́ю з чирса́ків].

Ворсяно́й, см. **Ворси́стый.**

Ворча́ние – 1) бурча́ння, *см.* **Брюзжа́ние**; 2) (*собачье*) гарча́ння, гаркотня́; (*продолжительное*) гарко́тнява.

Ворча́ть – 1) бурча́ти, *см.* **Брюзжа́ть**; 2) гарча́ти, воркота́[і]ти, му́ркати, мурча́ти. [Соба́ки гарча́ть. Кі́т ворко́че, му́ркає, мурчи́ть].

Ворчли́вость – буркотли́вість, бурча́ння, *см.* **Брюзжа́ние.**

Ворчли́вый – 1) буркотли́вий, бурку́н, *см.* **Брюзга́**; 2) гаркотли́вий (соба́ка), воркотли́вий (ки́цька).

Ворчу́н – 1) бурку́н, *см.* **Брюзга́**; 2) воркото́ун. [Ко́тик-воркото́унчик].

Ворчу́нья – воркото́уха, *см.* **Брюзга́.**

- Во-сво́яси** – додо́му, до двору́, до госпо́ди, (*иронич.*) на сво́є смі́ття, до сво́го смі́тнику́.
- Восемна́дцатий** – вісімна́цятий.
- Восемна́дцать** – вісімна́цять, (*определённое*) вісімна́цятєро.
- Во́семь** – вісім (*р. восьми́ и вісьмо́х*) (*с род. пад. един. или множ. ч.*). [Вісім чолові́ка].
- Во́семь душ, голов** – восьме́ро душ, голі́в, восьме́ро людо́у. **Во́семь с полови́ною** – півде́в'ята́.
- Во́семьдесят** – вісімде́сят(ь).
- Восемьсо́т** – вісімсо́т.
- Восемью́** – вісім разі́в.
- Воск** – віск (*р. воску*). **Белый воск** *от пчел первого лета* – я́рий віск. **Заполнение улья во́ском** – за́ніс (*р. зано́су*). **Продавец или покупатель во́ска** – во́щаник. **Восково́го цвета** – во́щаний. **Покры́тый во́ском** – навоско́ваний. **Сухой воск** – суш (*р. су́ши*). **Горный воск** – земля́ний віск, кіндиба́.
- Воскипа́ть, -пе́ть** – скипа́ти, скипі́ти, закипа́ти, закипі́ти.
- Воскликну́ть, см. Восклица́ть.**
- Восклица́ние** – ви́гук, о́клик, по́гук. [Чу́ються ви́гуки: «Ні!.. ба так!»]; (*возглас, клик*) ви́клик, по́клик, по́крик. [Веселі по́клики лунаю́ть по га́ях (Коцю́б.)]; (*вскрик, вопль*) о́крик, ви́крик.
- Восклица́тельный** – поклика́льний, о́кличний. **Восклица́тельный знак** – знак о́клику.
- Восклица́ть, воскликну́ть** – покликува́ти (поклика́ти), покликну́ти, ви́кликува́ти, ви́кликну́ти (кли́кнути), гука́ти, гукну́ти (згукну́ти), ви́гукува́ти, ви́гукну́ти, по́гукува́ти, по́гукну́ти, скрикува́ти, скрикну́ти, ви́крика́ти, ви́крикну́ти, крикну́ти, (*вопиа́ть*) вола́ти, завола́ти. [Ча́сто поклику́ють вони: «Так гово́рить Госпо́дь» (Л. Укр.). Це зве́ється па́длюцтво́м – згукну́в Лаго́вський (Крим.). Ми крикну́ли: «пожа́р!»]. **Обра́щаются к кому с восклицани́ем** – поклика́ти (покликува́ти), покликну́ти на ко́го (до ко́го). [Го́лосно ми на бра́тію сво́ю – хуторя́н покли́каємо (Кул.)].
- Воскобеле́ние** – воскобі́ління, воскобі́лення.
- Воскобелі́льня** – воскобі́лільня, фа́брика чи робі́тня для білі́ння во́ску.
- Воскобі́тие** – биття́ (лиття́) во́ску, восколі́вство, воскі́вництво.
- Воскобо́й** – воскобі́йник, восколі́в, воскі́вник.
- Воскобо́йничать** – воскі́вникува́ти, воскобі́йникува́ти, бу́ти за воскобі́йника (восколі́за, воскі́вника), обробля́ти во́щину.
- Воскобо́йня** – воскобі́йня, воскобі́тня, восколі́тня.
- Воскова́тый** – во́щистий, во́щаний.
- Воскови́на** – воскови́на (жо́вта шкуру́нка на ко́рнях дзю́бів у пти́ць-хи́жакі́в).
- Воско́вник**, *бот. Myrica* – воскови́к.
- Восково́й** – воско́вий. [Воско́ва сві́чечка].
- Восколе́й** – восколі́в, воскі́вник.
- Восколі́тие** – ви́ливання чо́го-не́б. з во́ску, во́ском. [На Андрі́я ви́ливають во́ском, о́ловом].
- Воскообра́зний** – воскува́тий, схо́жий (підхо́жий) до во́ску.
- Воскреса́ть, воскресну́ть** – воскреса́ти, воскресну́ти, ожива́ти, ожи́ти (оживи́ти), віджива́ти(ся), віджи́ти (відживі́ти). [Чолові́к відживі́є, діжда́вшись со́нячного дня (М. Вовч.). Віджива́ють му́ки в душі́ (Франко)]. **Воскресши́й** – воскреслі́й.
- Воскресе́н** – воскресі́ння (молі́тва «Хай воскресе́н бог»).
- Воскресе́ние** – 1) (*из мертвых*) воскресе́ння, воскресі́ння. [На́ше націо́нальне воскресе́ння]; 2) (*день недели*) неде́ля, (*уменьш.*) неде́ло[е]́нька, неде́ло[е]́чка. **Светло́е воскресе́нье** – Вели́кдень (*р. Велико́дня*), свя́та неде́ля. **Вербо́ное воскресе́нье** – Верба́на неде́ля. **Фомино́ воскресе́ние** – Прові́дна неде́ля, Дарна́ неде́ля. **В воскресе́нье** – в неде́лю, неде́лею. [Неде́лею до церкві́ піде (М. Вовч.). **В одно́ воскресе́нье** – котро́їсь (одно́ї) неде́лі. **Каждо́е воскресе́нье** – що-неде́лі. **Каждо́е воскресе́ние бываю́щий** – щонеде́льний. [Щонеде́льний база́р на Су́харівці (Крим.)].

Воскреситель, -ница – воскреситель, -лька.

Воскресить, см. Воскрешать.

Воскресный – 1) недільний, неділішний. [Недільні школи. Неділішний день]; 2) (*воскресительный*) – воскресний. [Спів сей був воістину гуком воскресної труби архангела (Куліш)].

Воскресший – воскреслий.

Воскрешать, воскресить – воскресати, воскресити, відживляти, відживіти, оживляти, оживити.

Воскрешение – воскресіння, відживлення, оживлення. [Відживлення надій в серцях окрадених людей].

Воскрыление (действие) – окрилювання; (*состояние*) окриління, піднесіння, захоплення.

Воскрыленный – окрилений, захоплений надіями, перейнятий надіями.

Воскрылие – пола, край (одежі).

Воскрылять, вскрылить – окриляти, окрилювати, окрилити, захоплювати, захопити (надіями).

Воскрыляться, вскрылиться – окрилятися, окрилитися, захоплюватися, захопитися надіями, (гάρними сподіванками) на щось, буяти (забуяти) сподіванками.

Воскурение – куріння, кадіння. [Приніс ладану для куріння].

Воскуривать, воскурять, воскурить – кадити, курити, палити (ладан), запалити.

Воспаление – 1) запалення, запаління. [Запалення може зробитися в кожному органі].

Рожистое воспаление, розжа – бешиха, бешишник, бешишниця, о́гник. **Воспаление сальной железки века** – ячмінь, ячмінець; 2) **воспаление в ранах** – зя́трення, роз'ятрення ран.

Воспаленный – запалений, розпалений. [Запалені очі].

Воспалительный – запальний. [Запальна набряклість (пухліна). Запальні процеси].

Воспалительный налет на губах от жажды, жары – сма́га.

Воспалимость – запалімість (*р. -мости*).

Воспалять, воспалить – запалювати, запалити, розпалювати, розпалити. [Запалити когó гнівом]. **Воспалять раны** – роз'ятрювати, роз'ятрити, приятрювати, приятрити, зя́трювати, зя́трити (рани).

Воспаляться, воспалиться – запалюватися, запалітися, розпалюватися, розпалітися, займатися, за(й)нятися. [Великим гнівом розпаливсь (Котл.). Нирки запалилися – *почки воспалились*]; (*о глазах, ранах*) ятритися, зя́трюватися, зя́тритися, роз'ятрюватися, роз'ятритися, приятрюватися, приятритися. [Очі ятряться. Нехай горять, нехай ятряться рани! (Вороний)].

Воспарять, воспарить – здійматися (зніматися) здійнятися (знятися) вгору, зноситися, знестися, злітати, злетіти, злінути (вгору), буяти (*несов. в.*). [Буяли в небо крилами орлиці (Гр.). Злінути орлицею високо (Л. Укр.). Найвище, до чо́го може злінути думка людська (Єфр.)].

Воспевание – оспівування [Оспівування минулого України (Єфр.)], виспівування, співа́ння чо́го, вихваля́ння, висла́влювання (піснями).

Воспеватель – оспіва́ч *и* оспівува́ч, співець когó, хвалі́й-співець. [Я – співець краси́ твоєї].

Воспевать, воспеть – оспівувати, оспівати, виспівувати, виспівати, співа́ти когó, що.

Воспётый – оспіва́ний, виспіваний, усла́влений піснями (в піснях).

Воспитание – виховування, *сов.* вихова́ння. [Па́нське вихова́ння]; (*вскармливание*) годува́ння, згодува́ння; (*выращивание*) викохування, викохання, плека́ння, коха́ння, хова́ння, хов. [Книга про згодува́ння дітей. Кінь свого хову, свого хова́ння. Спаси́бі, моя́ не́нько, за твоє коха́ннячко, що мене́ викохала (Чуб.)]. **Получить воспитание** – здобути вихова́ння.

Воспитанный – вихова́нець, годована́нець, вигодова́нець (*р. -нця*).

Воспітанниця – вихованниця, вихованка, годіванка, вигодіванка.

Воспитанный – вихованський, вихованців (*род. мн.*). [Показано йому роботи вихованців].

Воспитанный – вихований, вигодуваний, (*взлелеянный*) плékаний, (*в известном духе*) поведений, (*благовоспитанный*) добре вихований, звичайний. [Я не так поведена (Неч.-Лев.)].

Воспитатель, -ниця – вихователь, -лька.

Воспитательный – виховний, виховальний, (*редко*) виховавчий. **Воспитательно-исправительное заведение** – виховно-поправний заклад, будинок для виховання та попра́ви.

Воспитывать, воспитать – виховувати (*и ховати*), виховати, (*вскармливать*) вигодівувати, вигодувати, годувати, згодувати, ростити, зростити, (*лелеять*) викохувати, викохати, (*многих*) накохати, плекати, виплекати, пестити, випестити; (*в известном духе*) водити, вести, провадити, *сов.* повести, (*многих*) повиводити; (*поставить детей на ноги, научить уму-разуму*) доводити, довести до пуття, до розуму, подоводити до розуму. [Хло́пця виховав дядько. Ховав сина, голубив (Крим.). Люде́й – на люде́й-братів виховувати (Єфр.) (= *в людях – людей-братьев воспитывать*). Викохали мене́ батько-ненька. Накохав собі діте́й, скоту. Нау́ка гріла нас, плекала́ наші думки (Кониськ.). У сповито́чку випести́ла мене́ тітка (М. Вовч.). Дочка в мене́ поведена по старосві́тськи (Л. Укр.). Па́ні діте́й хороше́нько водить. Я-б му́жів з вас повиводив (Франко)].

Воспитываться, воспитаться – виховуватися, виховатися, ви́кохуватися, ви́кохатися *и т. д.* (*см. Воспитать*). [Неха́й-же росту́ть і плекаю́ться на на́шій землі но́ві лю́ди (Ніков.). Я виросла-ви́кохалась у білих пала́тах (Шевч.)].

Воспламенение – запалення, запаління, розже́вріння; (*вспышка*) спалахне́ння.

Воспламенение́нность – запалені́сть (*р. -ности*), розже́вріння.

Воспламенение́нный – запалений, розпалений, розгорі́лий (*диал.* розго́рений), розже́врений, спалахну́тий.

Воспламенётъ, см. Воспламениться.

Воспламенить, см. Воспламенять.

Воспламеняемость – запали́мість (*р. -мости*), (*лёгкая*) запальні́сть (*р. -ности*), скорозапальні́сть (*р. -ности*), палкі́сть, прудкі́сть на підпа́лі.

Воспламеняемый (*легко*) – запали́мий, скорозапальні́й, скоропалкі́й, палкі́й, прудкі́й на підпа́лі. [На́фта прудка́ на підпа́лі (Франко). Палкі́й, як губка́ (Куліш)].

Воспламенять, воспламенить – запалювати (запаляти), запалити, розпалювати (розпаляти), розпаліти, розже́врювати, розже́врити. [Запаліти серця́ бажання́м працюва́ти (Єфр.). Стрі́ча розже́врила в його́му вгамоване коха́ння (Коцюб.)]. **Воспламеня́ть кого стремлением к чему-л.** (*или просто: к чему-л.*) – запалювати ко́го до чо́го. [Неми́рівські му́ки – коза́ків до ново́ї війни́ запали́ли (Кул.)].

Воспламеня́ться, воспламениться – запалюва́тися, запалі́тися, розпалюва́тися, розпалі́тися, займа́тися, за(й)ня́тися, розже́врюва́тися, розже́вритися, розже́врити; (*вспыхивать*) спалахува́ти, спалахну́ти, спа́хувати, спахну́ти; (*только переносно*) роз'ятрюва́тися, роз'ятри́тися. [Вогонь перекида́ється на ха́ту, солом'яна стрі́ха займа́ється (Л. Укр.). Губка́ запали́лася й почала́ горі́ти. Розже́врилось і розгорі́лось (Котл.). Верба́ ра́птом спала́хує вогне́м. Спа́хує рум'янець. Почу́вши хмі́ль, хло́пці роз'ятри́лися: тільки-б гуля́ть (Св. Л.)].

Воспламеняющийся (*легко*) – *см. Воспламеняемый.*

Восполнение – надолужа́ння, надолужува́ння, *сов.* надолуже́ння, поповнюва́ння, поповне́ння, доповнюва́ння, доповне́ння. *Срв. Восполнять.*

Восполня́ть, восполни́ть – 1) (*возмещать недостаток чего-л.*) надолужа́ти, надолужува́ти, *сов.* надолужити. [До булави́ треба голови́: безголо́в'я ніякими булава́ми не надолужи́ш (Н.

Рада)]; 2) (*добавлять*) поповняти, поповнювати, поповніти, доповняти, доповнювати, доповнити. [Дощик накрапає та синього моря доповняє].

Восполняться, восполниться – 1) надолужатися, надолужуватися, надолужитися. [Ритм, якого бракує в народнім віршуванні, надолужується тут голосом, мелодією (Єфр.)]; 2) поповнятися, поповнюватися, поповнитися, доповнятися, доповнюватися, доповнитися.

Воспользоваться – покористуватися чим, з чого, скористуватися чим, з чого, скористати(ся) з чого, (*гал.*) похіснутися чим; (*использовать*) використати щось, зужиткувати, спожиткувати, (с)пожити щось, (*гал.*) схіснутати. [Дядько добре покористувався з нашої худоби (Гр.). Використав нагоду = **воспользовался** *удобным случаем*. Директор не зужиткує слів його й не накладе на нього кари (Крим.). Похіснутися багатством (Екклезіяст). Пожити добро чесне (Шевч.). Хай собі поживе (споживе) моє добро].

Воспоминание о чём – згадка, згадування, пригадування, спогад, спогадання, спомин, споминок, споминка, пам'ять (*р.* -ти), пам'ятка про кого, про що, за кого, за що. [В душі лишилася згадка про рідний край. Чи покинуть мене мордувати страшні спогади? (Крим.). Про гроші – ні згаду, ні спогаду (Грінч.). Споминки баби Уляни (Кониськ.). Зглядилися всі пам'ятки минулого]. *В воспоминание* (*на память о чём*) – на пам'ятку, на спомин(ок), на споминку, на пам'ятання, на не забудь. *Исчезло всякое воспоминание о нём* – слід загуб за ним (Крим.). *При одном воспоминании о ком, о чём* – на саму згадку про кого, про що.

Вспоминать, см. Восминать.

Вспоминаться, см. Восминаться.

Воспомоществование – запомога, допоміг. [Десять карбованців на запомогу голодному (Коцюб.)].

Воспоследование – настання, відбуття.

Воспоследовать – статися, сподіятися, скластися, здіятися, настати, відбутися. [Те, що після цього сталося = *то, что за этим впоследствии*].

Воспособлять – помагати кому, запомагати когю.

Воспрепятствование – 1) перепона, перешкода: 2) (*задержка*) – загальмування.

Воспрепятствовать – перебити, перепинити, перешкодити, завадити, стати на перешкоді, стати на заваді, стати на переметі, стати на перечепі комусь, чомусь. [Що вам перебило прийти? Хіба дурному розум завадить? (*погов.*). Йому й муха на заваді]; (*воспротивить*) поборонити, сперечити. [А як ти сьому поборониш, то гляди, щоб не було гріха на твоїй душі (Квітка). Рубають собі ліс у пана, ніхто не сперече, бо то ніч (Кам'ян. п.)].

Воспротивительный – заборонний.

Воспрещать, воспротивить – забороняти (заборонювати, боронити), заборонити (зборонити), заказувати, заказати. [Закон, що забороняє тілесні кари. Дітям своїм теє закази робити (Рудан.)]; (*провинц.*) претити (пріщати), (*многое*) попрітити. [Ніхто тобі не претить: іди, коли хочеш (Звиногор.)].

Воспрещаться, воспротивиться – заборонятися. **Воспрещается, воспрещено** – забороняється, заборонено, не вільно, заказано. [Не вільно сюдою ходити].

Воспрещение – заборона, заказ. [Заборона Шевченкового свята].

Воспрещённый – заборонений, заказаний.

Восприёмник – 1) (*крестн. отец*) хрещений батько, кум (*см. Кум*), *ум.* кумась, кумець, кумочок, кумцьо. *Быть -ком* – кумувати; 2) (*преемник*) наступник.

Восприёмница – 1) (*крестн. мать*) хрещена мати, кума (*см. Кума*); 2) (*восприемница при родах*) баба-бранка, баба-сповитуха, баба; 3) (*преемница*) наступниця.

Восприёмный – 1) *-мный отец, -мая мать, см. Восприёмник, Восприёмница*; 2) *-мный сын, -мая дочь* (*крестник, крестница*) – хрещеник, хрещениця, похресник, похресниця.

Восприимчивость – прийнятливість, сприйнятливість, похі[о]пливість. [Хоробліва сприйнятливість до чогось]; (*чувствительность*) вразливість.

- Восприімчивый** – прийнятливий, сприйнятливий до чого *и* на що, похі[о]пливий, похіпний, понятливий. [Ум похопливий і бистрий (Франко). Похіпна дитина. Понятлива дитяча пам'ять (Звин.); (*чувствительный*) вразливий на що. [Вразливий на кожен докір (*упрёк*)].
- Восприимание** – сприймання, приймання, схоплювання, вбирання в себе.
- Восприимать, -принять, -принять** – 1) сприймати, сприйняти, приймати, прийняти, схоплювати, схопити, вбирати (вбрати) в себе, похоплювати, похопити. [Очі байдужо приймали все знайоме (Коцюб.). Схоплювати розумом впливи (Єфр.). Вбирати ухом ті звуки = **восприимать ухом те звуки**]; 2) **восприимать, -принять ребёнка от купели** – держати (підержати) до хреста дитину.
- Восприятие** – сприймання, приймання, *сов.* сприйняття, похоплювання, схоплювання, *сов.* схоплення. [Всі наші (с)приймання зверхніх речей (Павлик)].
- Восприятый** – сприйнятий, прийнятий, похоплений, схоплений.
- Воспроизведение** – відтворювання, *сов.* відтворення, репродукція [Відтворення справжнього життя – на сцені], *а теснее* – віддавання, віддача [Точна віддача вірменського акценту], показування, поновлення, відновлення, віднова. *Срв.* **Воспроизводитъ**.
- Воспроизведённый** – відтворений, зрепродукований, *а теснее (точно или неточно)* – відданий, показаний, поновлений, відновлений. *Срв.* **Воспроизводитъ**.
- Воспроизвѣсть, см.** **Воспроизводитъ**.
- Воспроизводимый** – 1) відтворюваний, репродукований, віддаваний, показуваний, поновлюваний, відновлюваний; 2) (*могущий быть воспроизведённым*) відтворимий (відтворенний), репродуковний, відновимий, поновимий.
- Воспроизводительность** – відтворність, відтворчість, дар відтворення, репродукційність (*р. - сти*).
- Воспроизводительный** – відтворний, відтворчий. [Відтворні сили життя].
- Воспроизводитъ, -ся, воспроизвѣсть, -ся** – відтворювати, -ся, відтворити, -ся, репродукувати, -ся, зрепродукувати, -ся; *а теснее* – удавати, удати, показувати, -ся, показати, -ся, віддавати, -ся, віддати, -ся, поновляти, -ся, поновити, -ся, відновляти, -ся, відновити, -ся, відбудовувати, -ся, відбудувати, -ся. [Удавати чийось мову, звірячий крик. В драмі проходять події перед нашими очима, показуються живцем (Єфр.). Поновляти (поновити) в пам'яті що-н. = **воспроизводитъ в памяти**. Відновляти (відновити) минуле = **воспроизводитъ прошлое**].
- Воспротивляться, воспротивиться** – стояти (стати) опором (*и опір*) проти кого, чого, опиратися, опертися проти кого, чого, кому, чому, противитися (спротивлятися), спротивитися кому, чому, проти кого, чого, опинатися (*только несов.*) проти кого, чого, (*диалектич.*) огуриятися, огуритися, (*упрямо упереться*) усупротивитися проти кого, чого. [Стояли опором проти системи єдності віри (Кул.). Усупротивитися проти чорних очей (Г. Барв.)].
- Воспрядаютъ, воспрянуть** – зриватися, зірватися (на місці) на рівні ноги; (*от сна*) прокинутися, збудитися; (*духом*) піднятися душею. [Он **воспрянул духом** = світ йому вгору піднявсь].
- Воспылать** – запалати, запалитися, розпалитися, зайнятися, загорітися (гнівом, коханням); (*вульг.*) розстроюдитися (коханням до кого = *втюриться в кого*). **Воспылать жаждою работы, деятельности** – запалитися до праці, до діяльності.
- Восседание** – сидіння; (*только на престоле*) – тронування.
- Восседать, воссесть** – сидати (сидіти), сісти, засідати, засісти, (урочисто) садовитися, усадовитися на чому; (*только о троне*) тронувати, вступити (стати) на царство. [Засідає серед громадських мужів (Бібл.). Усадовивсь (засів) на царському троні].
- Воссиять** – засяяти (засяяти), зазоріти, заясніти. [І світ ясний, не вечірній тихенько засяє (Шевч.). Зазоріє світло правди (Крим.)].

Воссла́нный – засла́ний, зне́сений, підне́сений, відда́ний. *См.* **Воссыла́ть**.

Воссоедине́ние – приєднан́ня, новоз'єднан́ня, новозлуче́ння, з'єднан́ня, злуче́ння.

Воссоедине́нный – (ново)приєднан́ий, (ново)з'єднан́ий, (ново)злуче́ний (сполуче́ний), на́ново з'єдани́й, на́ново приєднан́ий (злуче́ний).

Воссоединя́ть, воссоедини́ть – єднати́, приєднати́, зно́ву (на́ново) єднати́ (з'єднати́, з'єднóчити), зно́ву (на́ново) злуча́ти (злучи́ти), зно́ву (на́ново) сполуча́ти (сполучи́ти).

Воссоздава́ть, см. **Воссозида́ть**.

Воссозда́ние – відтво́рення (*см.* **Воспроизведе́ние**), відбудува́ння.

Воссозда́нный – відтво́рений (*см.* **Воспроизведе́нный**), відбудова́ний.

Воссозида́ть, воссозда́ть, см. **Воспроизводи́ть; (восстановля́ть)** – відбудова́вати, відбудува́ти. [Відбудува́ти зруйно́ване місто, зруйно́вану держа́ву].

Восстава́ть, восста́ть – 1) повстава́ти, повста́ти, устава́ти, уста́ти, підніма́тися, підня́тися, става́ти, ста́ти. [Передо мно́ю повстаю́ть да́вні карти́ни. Він повста́є проти́ всіх ви́гаданих промі́ж людьми́ загоро́док. Селя́ни повста́ли на пані́в. Вста́є шляхе́цька земля́ (Шевч.); (*поднимать мятеж*) ворохо́бити; (*спорить, противиться*) змага́тися проти́ ко́го, чо́го, бу́ти (ста́ти) проти́вним чо́му, завзя́тися на ко́го. [Завзя́лися на нас старі́ (Коцю́б.); (*входит в столкновение*) спинáтися, сп'ясти́ся (зіп'ясти́ся, зіпну́тися) з ким, проти́ ко́го. [Ме́ні не мо́жна із старши́ною спинáтися]; 2) (*подниматься на ноги*) підводи́тися, підвести́ся, зніма́тися, зня́тися (на но́ги), зводи́тися, звести́ся; (*приступить к чему-л.*) повста́ти [Повста́нь, проро́че! = **Восста́нь проро́к!**], (*подняться на кого*) зніма́тися, зня́тися. [Султа́н на Русь зня́вся]. **Восстава́ть из развали́н** – повстава́ти (повста́ти) з руї́н. [Повстаю́ть зруйно́вані міста́]. **Восставши́й** – повста́лий.

Восставле́нный – 1) *см.* **Восстановле́нный**; 2) *перпендикуля́р, восставле́нный к данной прямой из её точки* – сторч (перпендикуля́р), поста́влений в то́чці на про́стій лі́нії.

Восставля́ть, восста́вить – 1) *см.* **Восстановля́ть**; 2) (*геом.*) **восста́вить перпендикуля́р к данной прямой из данной её точки** – поста́вити сторча́ (перпендикуля́ра) на про́стій лі́нії в да́ній її то́чці.

Восставля́ться, восста́виться, см. **Восстановля́ться**.

Восстанавлива́ть, см. **Восстановля́ть**.

Восста́ние – повста́ння, (*смута*) ворохи́бня, ро́зрух, за́колот. *Подня́ть восста́ние* – зня́ти повста́ння.

Восстано́вимый – поно́вимий, відно́вимий.

Восстано́витель, -ни́ца – відбудова́льник, -вни́ця, відно́витель, -лька.

Восстано́вить, см. **Восстановля́ть**.

Восстано́вительный – відбудова́льний, відно́вний, приворо́тний; (*питание*) піджи́вний.

Восстано́вление – 1) відбудува́ння, відно́влення, поно́влення, оно́влення, (*несов.* – відбудова́вання, відно́влюва́ння, поно́влюва́ння, оно́влюва́ння), заверта́ння (*напр.*, панщи́ни). **В-ние в права́х** – поверне́ння прав. **-ние сил** – віджи́влення, піджи́влення; 2) (*подстрекание*) підбу́рюва́ння, підбу́рення, настрéнчува́ння, настрéнчення, вбива́ння проти́ ко́го, на ко́го; 3) *хим.* – реду́кува́ння, зреду́кува́ння, відно́влюва́ння, відно́влення, розкиснюва́ння, розкисне́ння. *Срв.* **Восстановля́ть**.

Восстано́вленный – 1) відбудова́ний, відно́влений, оно́влений, поно́влений, заверну́тий, поверну́тий; 2) підбу́рений, настрéнчений, збитий, підня́тий проти́ ко́го; 3) зреду́кований, розкисне́ний. *Срв.* **Восстановля́ть**.

Восстано́вляе́мый – відно́влювани́й, поно́влювани́й, на́ново будова́ний, *и пр.* *См.*

Восстановля́ть.

Восстано́вля́ть, восстано́вить – 1) відбудова́вати, відбудува́ти, зводи́ти, звести́, (*многое*) по́зво́дити [Я по́зво́див олта́рі, що впали́ (Л. Укр.)], відно́вля́ти (відно́влюва́ти), відно́вити, оновля́ти, онові́ти, поновля́ти, понові́ти. [Його відно́влено в права́х = *он* **восстано́влен в**

правах. Поновіти (відновіти) старій звичай. Сілувався поновіти в пам'яті (Крим.). Оновим наш тихий рай (Шевч.). **Восстановлять** *барщину, крепостное право* – завертати (завернути) панщину, кріпацтво. **В-вать свои силы** – підживлятися (підживитися), відживлятися (відживитися). **Восстановивший силы** – відживлений, підживлений; 2) **восстанавлять против кого-л.** – підбурювати, підбурити, настрєнчувати (настрєнчувати), настрєнчити проти ко́го, збивати, збити проти ко́го, підіймати, підняти на ко́го, дратувати проти ко́го. [Так настрєнчила її проти чоловіка, що вона його зненавиділа]; 3) *хим.* – редукувати, зредувати, відновляти, відновити, розкиснювати, розкиснити.

Восстановляются, восстановятся – відбудовуватися, відбудуватися, відновлятися, відновитися *и т. д.* (см. **Восстановлять**).

Восстать, см. Восставать.

Воссылание, восслаение – засилання, заслання, знесення, піднесення, віддавання (слави бо́гові). *Срв. Воссыла́ть.*

Воссыла́ть, воссла́ть – засилати, заслати [До го́спода я засила́в благання (Самійл.)], (*возносить*) зносити, знести, підносити, піднести [Зносити до не́ба благання], віддавати (славу бо́гові).

Воссыла́ться, воссла́ться – засилатися, заслатися, зноситися, зне́стися, підноситися, підвестися, віддаватися, віддатися. *См. Воссыла́ть.*

Восток – схід (*р.* сходу), схід сонця, (*редко*) східень (*р.* -дня). [Помолились на схід сонця (Шевч.). Довго жив на сході – і в Туреччині, і в Персії]. **На восто́ке** (*с восточной стороны*) – від схід-сонця, з-під сонця. [Відко від схід-сонця гай (М. Вовч.)].

Восторг – надпорив (*м. р.*), надпорива (*ж. р.*), захват перед чим-неб., (*увлечение*) захоплення чим-неб., екстаза, ентузіязм. [Шукав щастя в надпоривах кохання. Аж закам'янів у релігійному надпориві. І довго я стояв перед тобою у захваті німім, мов зачарований (Ворон.). Вона не божевільна, а в екстазі]. **Какой восторг! один восторг!** – яка розкіш! сама розкіш! який захват! **Приводить в восторг** – поривати, надпоривати, (*увлекать*) захоплювати, *сов.* захопити. [Артистична гра пориває глядачів]. **Не помнитъ себя от восторга** – нетямитися від чо́гось, з чо́гось. [Говорила компліменти, зовсім не тямлячись від фасону й матерії (того убору) (Л. Укр.). Нетямиться з радощів]. **Замира́ть от восторга перед чем** – умлівати над чим. [Все любували, все умлівали над своєю новою хатиною (Гр. Григор.)]. **Радостный восторг** – палкі радощі, радісний захват (надпорів).

Восторгать – поривати, надпоривати, (*захватывать, увлекать*) захоплювати, *сов.* захопити, захвачувати, захватити. [Він німо дививсь на неї: її краса його поривала].

Восторгаться – надпориватися перед чим, з чо́го, захоплюватися чим, не тямитися від чо́го, умлівати над чим.

Восторженно – надпориваючись, з захватом, з захопленням, захоплено, ентузіястично, екстатично.

Восторженность – надпоривність, захопленість (*р.* -ности), екзальтація, ентузіястичність. [В його похвалах чулася аж надпоривність].

Восторженный – надпоривний [Чи не сарказм чується в його надпоривному то́ні?], перейнятий захватом, запалений захватом, захоплений, (*пылкий*) запальний [Запальний гімн народній поезії (Єфр.). Запалена захватом юрба], ентузіястичний, екзальтований, екстатичний.

Восторжествовать – затрюмфувати, взяти го́ру, верх. **В-вать над врагами, над трудностями, над препятствиями** – подо́літи (подола́ти) ворогів, труднощі, перепони, перебороти труднощі, перепони. **Я (он) -вова́л** – мій (його) верх.

Восточный – східній, сходовий (ві́тер), орієнтальний (фантазія).

Востребование – домагання, зажадання. **Письмо до -вания** – лист до зажадання, до запитання. **Писать до -вания** – писати залишеною поштою.

- Востребовать** – виправити [Це варто з нього виправити], зажадати.
- Вострепетать** – затріпотіти, затріпотатися, затреміти, (*жутко*) затерпнути.
- Вострить**, см. **Остричь**.
- Востроглазый** – бистроокий, острогляд. [Кінь-острогляд (Крим.)].
- Востроногий** – бистроногий, прудконогий.
- Вострубить** – засурмити, затрубити, (*новинку*) розтрубити, розголосити.
- Воструха** – гоструха, моторуха.
- Вострый**, см. **Острый**.
- Востряк** – гострий (меткий) парубійка.
- Восхваление** – вихваління, зохваління, хваління, хвала, похвальба, уславляння, (*сов.*) уславлення, величання, звеличання. *Чрезмерное -ние* – перехвала. *В восхваление* – на хвалу (на похвальбу) кому.
- Восхвалять, восхвалить** – вихвалити (вихвалювати, хвалити), вихвалити, похваляти, похвалити, уславляти (славити), уславити, величати, звеличати, зохвалити, зохвалити [Бога вихвалити (Шевч.). Бога зохвалити (Вірша XVIII в.)], хвалу складати, скласти, хвалу віддавати, віддати кому. [За все добро його – хвалу йому складімо (Самійл.)]. *Чрезмерно -лять (-лить)* – перехвалювати (перехвалити) кого.
- Восхваляться, восхвалиться** – бути хваленим, вихвалитися (вихвалюватися), вихвалитися, см. **Восхвалять**. [Вихвалюються вчинки героїв].
- Восхваленный** – вихвалений, похвалений, уславлений.
- Восхитительно** – чарівливо, чудово, чарівно. [Гляньмо на Заросся: як-же там хороше, як чудово! (Левиц.)].
- Восхитительный** – чарівливий, чарівний, чудовий, любий серцю, такий що пориває, (*совсем вульг.*) ловкий, ловкенький. [Чудова літня ніч (Самійл.). Чарівна краса лісу (Коцюб.). Яка ловкенька шапочка!].
- Восхищать, восхитить** – захоплювати, захопити. См. **Восторгать, Увлекать, Очаровывать**.
- Восхищаются, восхитятся** – захоплюватися, захопитися чим. См. **Восторгаться, Увлекаться, Очаровываться**.
- Восхищенный** – захоплений, причарований. См. **Восторженный**.
- Восхищение** – захоплення. См. **Восторг**.
- Восход** – схід (*р.* сходу). **Восход солнца** – схід сонця, світ сонця. *До восхода солнца, до рассвета* – до схід сонця, до сходу сонця. *С -дом солнца* – при сході сонця.
- Восходит и всходит, взойти** – 1) *на что (вверх)* – сходити (зіходити), зіхжати, *сов.* зійти, (*о многих* – посходити), виходити, вийти, братися. [Зійду на гору. Насилу вийшов на гору. Вийду на шпильочок. Чую, як щось береться по сходах (Кул.)]; (*с трудом передвигая ноги, вскарабкается*) відібати, вибитися (на гору, на високість). **В-ить на корабль** – вступити на корабель; 2) (*о светилах небесных*) сходити (зіходити), зійти, уставати, устати, ви(й)нятися. [Сонце сходить. Зоря зійшла. Скоро сонечко вийметься (М. Вовч.)]. *Солнце уже высоко вошло* – сонце вже геть підійшло (Звиног.), геть підбилося (М. Вовч.); 3) см. **Возносится, Подыматься**. *Дым волнами восходит* – дим хвилює; 4) (*о посевах*) сходити (зіходити), сходити, *сов.* зійти, (*о многом*) посходити, повисходжувати, повисходжувати. [Ярина сходить. Пшениця зійшла. Посходив часник. Повисходює з землі геть-усе (Звиног.)]; 5) (*о тесте*) сходити (зіходити), *сов.* зійти, висходитися. [Паляниця висходилася].
- Восходящий** – 1) (*прич.*) – той, що сходить. **Восходящее солнце** – сонце, що сходить, сонце на своєму сході. **Страна Восходящего солнца** – Країна Сонячного сходу (Японія); 2) (*прилаг.*) висхідний, горовий, верхобіжний. [Дифтонги висхідні і низхідні = *двугласные восходящие и нисходящие*]. Лінія верхобіжна та низобіжна (*иначе*: висхідна та низхідна). **Восходящее направление** (*прочь от земли*) – відземний напрям. **Восходящая почвенная вода** – самопідносна вода.

Восхожде́ние – схід (р. сходу) [Схід сонця], схід (вісхід) на гору, підняття [Підняття на Арарат], зішестя (ср.).

Восхоте́ть – захотіти, захтіти, схотіти, забажати.

Восца́ – свербу́чий лишай.

Восчу́вствовать – відчути. [Відчути красу́ природи].

Восше́ствие – зішестя (ср. р.), вше́стя. [Вше́стя до небес]. **-вие на престол** – вступ (зішестя) на престіл, затронува́ння, запанува́ння.

Восьмерик – вісьмерик.

Восьме́рка – вісімка, (только в картах) вісьма́ка, восьма́ка.

Восьмигра́нник – восьмигра́нник, восьмисті́нник.

Восьмигра́нный – восьмигранча́стий, восьмисті́нний.

Восьмидеся́тник – вісімдесятник.

Восьмидеся́тый – вісімдеся́тий.

Восьмиле́тка – восьмилі́ток, (ж. р.) восьмилі́тка.

Восьмиле́тний – восьмилі́тній.

Восьмино́гий – восьмино́гий.

Восьмисти́шие – восьмисти́шся.

Восьмистру́нный – восьмистру́нний.

Восьмиуго́льник – восьмику́тник.

Восьмиуго́льный – восьмику́тний.

Восьмо́й – во́сьмий. **-мая часть** – во́сьма части́на, восьма́к (ум. восьмачо́к), восьми́на (вісьмина), восьму́ха.

Вот – от, он, ось, ото́, оце́, ож. [От тобі й гро́ші. Та он вони́. Ото́ (оце́) диво! Ож піди́ та подивись]. **Вот же** – ото́-ж. **А вот же!** – ба! [А не зроби́ш цього́? Ба зроблю́!] **Да вот, да вот же** (= да да́же) – ба. [Ба навіть і тепе́р почува́ю такий са́ме біль. Хоч він собі́ і сиро́та, та ба і отці́вський син не буде такий (Квітка)]. **Вот что** – ось що. **Как вот, как вот уже** – аж, аж ось, аж от. [Лечу́, дивлю́ся, аж світає (Шевч.). Аж ось настає́ го́лод]. **А вот же** – так же-ж, от же-ж. [От же-ж не дам]. **Вот уж** – аж ось. [Аж ось коли́. Аж ось куди́]. **Вот так** – ото́. [Ото́ ротата! – на все село́]. **Вот ещё! ну вот ещё!** – ото́! ат! ет! [Проти́ ночі не помина́й його́. – Ат! вига́дки! Ото – чи не вважа́тиму, що там плеще́ якийсь блазень-дітва́к (Крим.). Ет, ще вига́дав іхати: і пішки́ дійдемо]. **Вот как!** – овва́! ось як! он як! [Овва́! чи не бага́то бере́ш на себе́? Он як наші́ пішли́ вгору́!] **Вот и всё** – та і вже, та й по всьому́. [Не хо́чу цього́ робити, та і вже]. **Вот то-то и есть** – а то-ж-то, ото́ж-то й воно́. [Ми не тою́ доро́гою поі́хали. – А то-ж-то, що не тою́]. **Вот как будто** – от-би то. [От-би то й полеѓшало тро́хи вчо́ра, а сьо́годні знов гірше́]. **Вот потому́, поэ́тому** – ото́-ж, тим-то. **Вот-вот** – ось-ось, от-от, за́того, да́лі-да́лі, туй-туй, туж-туж, як-не, не ви́дко як, тільки не ви́дно. [Пи́ка гладка́, як не лу́сне. Швидче́ з обі́дом, бо ба́тько не ви́дно як при́дуть]. **Вот именно́** – ато́ж. **Вот и всё** – та й го́ді, та й квит. **Вот где́, вот здесь** – онде́, о́сьде, о́сьденьки, о́сьдечки, аж онде́, аж о́сьде, оту́т, оту́теньки, оту́течки. **Вот-там** – отам, онтам, о(н)таме́ньки, о(н)таме́чки. **Вот-сюда** – осю́ді. **Вот-куда** – онку́ди. **Вот-туда** – оту́ді. **Вот-теперь** – отепе́р, отепе́реньки. **Вот-когда** – аж ось [от] коли́. **Вот-тогда́** – отоді́. **Вот каким, вот таким образом, вот так то** – ось-як, ось-так, оттак, таке́ньки, ота́ке́ньки, ота́кечки, так-таки. **Вот какой** – отта́кий, ота́кий. **Вот этот** – отце́й, оце́й. **Вот это** – оце́, (отсе́), осе́, ото́, ото́ж. [Ото́-ж тая́ дівчино́нька]. **Вот тот** – отто́й, ото́й, то́й-то. **Вот те и на! вот так история!** – от тобі́ й ма́єш! От так шту́ка! Оттака́ лови́сь!

Воти́ровать – голосува́ти. **-ть наново** – пере́голосовува́ти, сов. пере́голосувати́.

Воти́рующий – голосува́льний.

Вотка́ть что – уві́ткати що́.

Воткну́ть, -ся, см. Втыка́ть, -ся.

Во́тра – 1) (*от металла*) тріни; 2) (*от соломы*) збоїни.

Во́трушка, см. **Ватрушка**.

Во́тчим – вітчим.

Во́тчина – дідич[з]ні чи батьківські добра нерухомі, батьківщина, дідівщина, дідизна, батьківщина маєтність нерухома.

Во́тчинник – батьківщанин, дідич, власник дідизних маєтків нерухомих. **Во́тчинний** – бацьківщанний, дідичний. **Во́тчинное** *имение*, см. **Во́тчина**.

Во́тще – марно, даремно, надаремно.

Во́хра, Во́хряний, Во́хрить, см. **О́хра, О́хряний, О́хрить**.

Воцарє́ние – оцаріння, в(о)царіння, зацарювання, запанування, вступ на престіл.

Воцаря́ться, воцарі́ться – оцаряться, оцаритися, в(о)царяться, в(о)царітися, зацарювати, на царство стати, на престолі засісти, запанувати. [Після Миколи I запанував Олександр II].

Воцєркòвлє́ние (*родильницы*) – уводина, вівід (для породілі).

Вочеловє́чение – очоловічення, втілення в людське тіло. См. **Воплоще́ние**.

Вочеловє́читься – стати(ся) людиною, очоловічитися, втілитися в людське тіло. См.

Воплоті́ться.

Во́чию, см. **Воочію**.

Во́шки, *бот.* – метелики.

Во́шкарица – гніда.

Вошь – воша (*р.* воші, *мн.* воші, *р.* вошей), *соб.* – ну́жа [Слабу́ людину ну́жа нападає], ку́зка; (*грубо*) вошва. **Вошка** *по детски* – кука. *Искать вшей в голове, на теле* – ськати, ськатися. *Истреблять вшей в одежде* – прудити воші. **Вошь травяная** (*тля*) – попелюха, попелюха, рослинна воша (*р.* -ші), мушара (*гал.*), мшиця (*гал.*).

Во́щанка – вощанка.

Во́щаной, см. **Восковой**.

Во́щение – воскування, *сов.* навоскування.

Во́щенний – навоскований, повоскований.

Во́щик, см. **Возчик**.

Во́щина – вощина, воща́ (*р.* -щі́). **Во́щина остаю́щаяся после вытапливания мёда** – воскобоїни.

Во́щить – воскувати, *сов.* навоскувати, повоскувати.

Во́яж – подорож (*р.* -жи), подорожування, мандрівка.

Вою́ющий – войовий. **Вою́ющие стороны** – супротивники, супротивні сторони.

Впада́ть, впасть – 1) западати, запасти, впадати, впасти. [Як коха́нка сльозу проливає, сльоза́ та в могилу мою́ западає. Впасти в кайдани (Шевч.); 2) попадатися, попастися, діставатися, дістатися, вдаватися, вдатися, вкидатися, вкинутися. **Впасть в бедность** – зубожіти. **Впасть в несчастье** – на біду зійти, дістатися в біду. **Впасть в меланхолию, тоску** – задосадувати, занудьгувати, вдатися в меланхолію. **Впасть в уныние** – дійти до зневіри, (тяжко) засумувати, вдатися в (тяжку) тугу. **Впасть в безверие, безбожие** – перейти на безбожність, вкинутися в безбожність, знебожитися. **Впасть в детство** – *несов.* падати в дитинство, дитинитися, *сов.* здитинитися, *несов.* дитиніти, *сов.* здитиніти, розум вистаріти. **Впасть в лиризм, искусственность, многословность** – вдатися (вкинутися) в ліризм, штучність, багатомовність. **Впасть в бессознательное состояние (при болезни)** – знепритомніти, втратити свідомість. **Впасть в обморочное состояние** – зомліти, умліти. **Впасть в летаргию** – замирати, замерти, обмирати, обмерти; 3) (*о щеках, глазах*) опасти, позападати. [Щоки опали (позападали). Очі позападали глибоко]; 4) (*о реке*) впадати, впасти, вливатися, влітися, втікати, втекти, впливати, впливти, кидатися, вкинутися. [Сімсот річок і чотири та й усі-ж вони та й у Дніпро впали. Там, де Случ з Горином кидається у Прип'ять]; (*быть*

притоком) доплива́ти, допливті́.

Впаде́ние – 1) запада́ння; 2) (*о реке*) впада́ння, впади́ння, впад, влива́ння, *сов.* влиття́, втечі́ння, доплиття́.

Впа́дина – запа́дина, падь (*р.* па́ди), пади́на, вло́говина, вляго́вина, вло́га (*гал.*). [На ву́лиці по вляго́винах стоїть вода]. *Срв.* **Бочаг**.

Впа́дистый – запа́дистий, запа́дний, уло́гвистий, ямкува́тий. [Ямкува́ті о́чі (М. Вовч.)].

I. Впа́ивать, впа́ять – влюто́вувати, влютува́ти.

II. Впа́ивать, впо́ить – втяга́ти (втягті́) в п'яцтво, підпо́ювати та й підпо́ювати.

Впа́йка – влюто́вування, влютува́ння.

Впа́лзывание, вполза́ние – вповза́ння, заповза́ння.

Впа́лзывать, вполза́ть, вползти́ – вповза́ти, вповзті́, заповза́ти, заповзті́.

Впа́лость – запа́лість (*р.* -лости), ямкува́тість (*р.* -тости).

Впа́лый – запа́лий, запа́дистий, ямкува́тий. **Впа́лые глаза, щеки** – ямкува́ті (запа́лі, позапада́лі) о́чі, ли́ця. **Впа́лые бока, грудь** – запа́дисті боки, груди́.

Впасть, *см.* **Впада́ть**.

Впаха́ться – 1) увора́тися (в чуже́ полі); 2) привчи́тися до о́ранки.

Вперевáл – навпросте́ць, ма́нівце́м.

Вперво́й, впервы́е – уперше, попере́ше, уперве́, вперви́ні, по пе́рший раз. *Не вперво́й, не впервы́е* – не первина́, не первинка. *Разве́ это впервы́е?* – хіба́ це первина́ (первинка)?

Вперевáлку – перевáлюючись, ва́ги-перевáги. [Ходив ва́ги-перевáги].

Вперего́нку – навипередки́.

Вперéд – 1) (*нар. места*) вперéд, наперéд. [Ні взад, ні вперéд. Протисну́вся наперéд (Рудан.)].

Вперéд выдава́ться – виставля́тися. **В. двига́ться** (*прогрессировать*) – поступа́ти. **В. выскакива́ть, выскочити́** – вирива́тися, вірва́тися. **В. забежа́ть** – перейня́ти кого́. **В. залета́ть** – заполіта́ти. *Ходити́ взад и вперéд* – ходити́ туди́ й сюди́, снува́тися.

Наклонити́ся вперéд – похилі́тися, (схилити́ся) наперéд; 2) (*нар. врем.*) – попере́д(у), наперéд, згорі́, надалі́. [То ли́хо попере́ду зна́ти, що нам в сві́ті зострі́неться (Шевч.)].

Нехай даду́ть мені гро́ші наперéд. За харч і за квати́рю запла́чено вже згорі́ (Свидн.).

Вперéд (впредь) так не дела́й – надалі́ так не роби́; 3) (*межд.*) **вперéд!** – руша́й! наперéд!

[Гей, наперéд! або́ добу́ти, або́ до́ма не бу́ти! «Руша́й!»] – сказав ота́ман, і ви́сько кину́лося на ворогі́в]. *Понукание на лошадей* – вйо! но! *Понук. на волов* – гей! (*диал.*) гі́є! гі́є! гі́єки!

Впереді́ – попере́ду, спéреду, пе́ред, попере́д, попере́дць. **Впереді́ всего́, впереді́ всех** – посампере́д, всампере́д, на чолі́. *Быть впереді́* – бу́ти на пе́реді́, ве́сти пе́ред. *Пойти́ впереді́* – пове́сти пе́ред. *Ваша́ речь впереді́* – ва́ше сло́во зго́дом бу́де. *Продолжение́ впереді́ (впредь)* – далі́ бу́де. *Командир шéл впереді́ войска* – ота́ман ішов на чолі́ ви́йска.

Часы́ впереді́ – годинник показу́є наперéд, поспіша́є.

Впереме́жку, вперемéшку – вперемі́шку, вперемі́ш, упо́міш, мі́шма, (в)су́міш, на перемі́ну.

Вперене́ние – вту́плення (очей).

Вперя́ть, вперити́ глаза, взгляд – вту́пляти, вту́пити, втокмі́ти, зато́плювати, зато́пити о́чі, по́гляд, видивля́тися, видивити́ся на ко́го. [Вту́пила в ньо́го свої́ о́чі]. **В-ться́ глазами** – вту́плюватися, вту́питися, зато́плюватися, зато́питися, уп'ясти́ся очима. **Вперённый́ взгляд, взор** – вту́плений по́гляд.

Впечатлева́ться, впечатле́ться, см. **Запечатлева́ться.**

Впечатле́ние – вражі́ння. *Производити́, произвести́ впечатле́ние* – справля́ти (справити́, робити́, зробити́) вражі́ння на ко́го, поруша́ти, пору́шити ко́го. *Производити́, произвести́ на ко́го сильное́ впечатле́ние* – (ду́же) вража́ти, вразити́ ко́го, дохо́дити, дійти́ до душі́ (до се́рця) ко́му, запа́сти в ду́шу, в се́рце ко́му. [Ї́ краса́ вразила́ його́]. *Произвести́ на ко́го неприятное́ впечатле́ние* – при́кро вразити́ ко́го. *По перво́му впечатле́нию* – з найпе́ршого

вразіння.

Впечатлительность – вразливість (р. -вості). *Срв. Восприимчивость.*

Впечатлительный – вразливий. *Срв. Восприимчивый.*

Впивать, выпить, см. Вбирать, вобрать.

Впиваться, выпиться – 1) (*глазами*) впиватися, випітися, уп'ястися; (*когтями*) впинатися, вп'ястися, вп'ялитися; (*присосками*) всмоктуватися, всмоктатися, засмоктатися; (*зубами*) в'їстися. [Собака в'ївся в нього зубами]; (*о кандалах*) в'їдатися, в'їстися, (*о многих*) пов'їдатися. [Кайдани їм в кістки пов'їдалися]; 2) звикнути до пиття, втягтися.

Впирать, впереть, см. Впихивать, впихнуть.

Вписать, см. Вписывать.

Вписывание, вписание – вписування, вписання, записування, записання. **-ние в реестр, список** – заведення до реєстру, реєстрування, зареєстрування.

Вписывать, -ся, вписать, -ся – вписувати, -ся, вписати, -ся, записувати, -ся, записати, -ся. **-ать в список, реестр, книгу** – заводити (завести) в реєстр (до реєстру), в книгу (до книги), реєструвати, -ся, зареєструвати, -ся, реєструвати, -ся. **Вписанный, записанный в список, реестр** – заведений до реєстру, зареєстрований.

Вписной – вписний, вписаний.

Впитывать, впитать – впивати, впити, вбирати, у(ві)брати, всисати, увіссати, всичувати, вситити, всмоктувати, всмоктати, втягати, втягти в себе. **Впитывающий в себя** – прийнятий, вбираючий, беркий, прикроїстий. [Земля на весні прикроїста, – зараз у себе воду вбирає]. *См. Вбирать.*

Впитываться, впитаться – всякати, всякнути, всмоктуватися, всмоктатися.

Впихивание – пхання кудись, запихання, впихання.

Впихивать, впахать, впихнуть – пхати, упхати, упхнути, запихати, запхати, запхнути, вбигати, убгати; (*о многих*) повпихати, позапихати.

Вплавь – вплав, вплин, вплинь, плавця.

Вплёскивать, плеснуть – впліскувати, плеснути, вхлюпувати, вхлюпнути.

Вплести, см. Вплетать.

Вплетание – вплітання.

Вплетать, -ся, вплесть, -ся – вплітати, -ся, вплести, -ся; (*о многом*) повплітати, -ся.

Вплетённый – вплетений.

Вплотную – 1) щільно, тісно. [Правда-бо чиста й добро з красою з'єднались щільно (Грінч.). Козацькі чайки щільно обступили турецькі галері]. **Вплотную подходит к чему** – тісно підходити до чого; 2) (*о еде*) до схочу, до не(с)хочу, до невпоїду. [Наївсь до несхочу].

Вплоть до чего-либо – аж до, до самого, до самої. [Аж до кінця]. **Вплоть по что** – аж по. [Наївсь-напивсь аж по саме горло].

Вплывание – впливання.

Вплывать, плыть – впливати, вплив[с]ті, припливати, приплив[с]ті.

Вплытие – вплиття, приплиття.

Вповалку – покотом, порядом, упокіт.

Впод'ём – підсілу. *Это ему не впод'ём* – це йому не підсілу, цього він не піднесе.

Впол, вполовину – уполовині, ополовині, напів.

Вполголоса – півголосом, стиха, стихенька.

Вползание, Вползать, см. Впалзывание, Впалзывать.

Вполне – цілком, цілковито, сповна, геть, геть-геть, до нащадку, до краю, кругом, начисто, на всю губу. [Багато є таких речей, за які я вже думав, що я їх геть-геть забував (Крим).

Таких Катерин на світі тисячі, і ні одна кругом на неї не похожа (Куліш). От буде снідання – начисто гетьманське (Шевч.). Пан на всю губу]. *Не вполне* – несповна.

Вполоборота – обернувшись на половину, трошки боком, півповоротом.

Вполовину, см. **Впол**.

Вполоткрытый – напіввідкритий, напіввідчинений.

Вполпути – напівдорозі, на половині дороги.

Вполпьяна – підпийлий, під чаркою, на підпитку.

Вполсыта – надголодь, обголодь.

Вполы – наполовину.

Впопад – до речі, до діла, до ладу. **Невпопад** – не до речі, не до ладу. **Невпопад сделать** – не до ладу зробити, (*ошибиться*) вклепатися.

Впоперёк – упоперек, напоперёк.

Впопыхах – спохвату, поспіхом, прихапцем, прихапці, хаптом. [Поспіхом творяться нові форми життя на Україні (Єфр.)].

Впорожне – порожнем, порожнякам. [Нічого не везе – їде порожнем].

Впору – впору, вчас, вчасно, в свій час, саме в час, до речі. **Быть впору** (об одежде, обуви) – бути в міру, до міри, як улипнути.

Впоследствии – згодом, потім, потому, опісля, навпісля, навпослі; (*постепенно*) де-далі. [Ще він цього не навчивсь, але де-далі навчиться].

Впотьмах – поночі, впоночі, потемки, напотемки, в потемках.

Вправду – справді, на(в)правду, насправжки.

Вправе кто – хтось має право, (*властен*) властен хтось. [Він властен віддати її за кого схоче (Ор. Лев.)].

Вправить, см. **Вправлять**.

Вправка, вправление – заправляння, заправлення, вставляння, вставлення.

Вправлять, -ся, вправляют, -ся, вправит, -ся – заправляти, -ся, заправити, -ся, вставляти, -ся, вставити, -ся. **Вправленный** – заправлений.

Вправо – 1) управоруч, у праву руч, праворуч, на праву руку. **Поворачивать вправо** – брати управоруч; 2) *межд.* (*понуkanie на лошадей*) – гаття! (*пон. на волов*) – цабе!

Впрах – до пня, до ноги, до щенту, до решти, до останку. [Винищили всіх до ноги].

Впредь – наперед, далі, надалі, аж до. **Впредь до изменения** – аж до дальшої зміни.

Продолжение впредь – далі буде.

Впримету – по знаку. [Ви мені начеб-то по знаку].

Вприпрыжку – вистрибом.

Вприсядку – навприсядки.

Впробель – біляво, пробілуvато, підбіло.

Впроголодь – надголодь, обголодь.

Впродолжение чего – протягом чого, на [в] протязі чого, через що, крізь що, за чого. [Через усю зиму слабував. Крізь усю осінь була негода. За першої доби панувала мертва церковно-слов'янська мова (Єфр.)].

Впрожелть – жовтяво, піджовто.

Впрозелень – зеленцем, зеленаво, підзелено.

Впрок – 1) на добро, на пуття, на корість, на пожиток. [Крадіжка не піде йому на добро]; 2) на схов, надалі, на дальший час, про запас. [Арійці солили м'ясо на схов (Л. Укр.). Надбає масла на дальший час, про запас].

Впросак. Попасться впросак – вскочити в клопіт, вклепатися, вшелéпкатися, пошітися в дурні, набрати в халяви.

Впросинь – сіняво, підсиньо.

Впросонках, впросоньи – спросоння, спросонку.

Впротяз, впротязку – упротязж, упротязж.

Впрохмель – на підпитку, не зовсім витверезившись, ще по-п'яненькому.

Впрохолость – то по-жонатому, то по-парубоцькому.

Впрóчем – протé, в тiм, а протé, а в тiм (*ети двое только в начале фразы*), зрештою. [А в тiм, робiть як самi знаєте. Він, зрештою, цього й не казав].

Впры́гивать, пры́гнути – вскакувати, вско́чити, вплигувати, вплигну́ти, встрiбувати, встрiбати, *сов.* встрiбну́ти; (*о многих*) повскакувати, повплигувати.

Впры́скивание, пры́ск – впiрскування, впо́рскування, вприск.

Впры́скивать, пры́скать, пры́снуть – впiрскувати, впiрснути, впо́рскувати, впо́рснути.

Впры́снутый – впiрснутий, впо́рснутий.

Впрыть – прудкiсiнько, що-духу.

Впря́ганье – запря́гання, (*реже*) впря́гання.

Впряга́ть, -ся, впрячь, -ся – запряга́ти, -ся, запрягти́, -ся, (*реже*) впряга́ти, -ся, впрягти́, -ся.

Впря́женный – запряжений.

Впряда́ть и впря́дывать, впрясть – впряда́ти, впря́сти. **Впря́денный** – впря́дений.

Впря́мливать – випря́мляти, вирiвнювати.

Впря́мь – 1) прóсто, пря́мо; 2) справді. [І справді, чо́го було́ гнiватися!].

Впря́сть, *см.* **Впряда́ть**.

Впряга́ть – захова́ти, прихова́ти. [Таке вели́ке яблуко, що і в кешéню не захова́єш].

Впрячь, *см.* **Впряга́ть**.

Впу́гивать – полоха́ти і вганя́ти (заганя́ти) кудiсь.

Впуск – 1) впуск; 2) *см.* **Впускание**.

Впускание – впускання.

Впуска́ть, пу́стити – пуска́ти, пу́стити, впуска́ти, пу́стити. [Не пуска́ють в ха́ту ночува́ть (Шевч.)]. **В-ать, -ить когти** – впина́ти, вп'ясти́ пазури. **-ать, -ить капли в глаза** – вкапувати, вкапати (вкапну́ти) кра́плі в ві́чі, зака́пувати (зака́пати) о́чі.

Впускно́й – входовий.

Впу́сте – пу́сткою. [Ха́та стои́ть пу́сткою]. **Впу́сте лежать (о земле)** – вакува́ти, -ся.

Впу́танье, впу́тыванье – впу́тання, впу́тування.

Впу́тывать, -ся, впу́тать, -ся – впу́тувати, -ся, впу́тати, -ся. **В-ся** – втруча́тися, втру́титися, устрява́ти, устря́ти, пристрява́ти, пристря́ти, ув'язува́тися, ув'яза́тися, втяга́ти, -ся, втягти́, -ся. [Не втручайсь у несвою́ справу!].

Впух – 1) *см.* **Впрах**; 2) пи́шно-показно, як-найпоказні́ш. *Разрядилась впух и прах* – убра́лася як на весiлля.

Впы́рнуть – з розго́ну встроми́ти, увiгна́ти, вгороди́ти, всади́ти. [Так і вгороди́в йому́ ножа́ в черево!].

Впя́ливать, пя́лить – 1) (*глаза*) в'їсти́ся в ко́го очiма, вту́пити в ко́го о́чі; 2) (*пальцы*) – напина́ти (на п'яльця).

Впя́теро – уп'я́теро.

Впя́тером – уп'я́тьох.

Вра́вень, см. **Вро́вень**.

Враг – 1) во́рог (*ум.* воро[і]же́нько, *мн.* вороги́, воро́жецьки), злоби́тель, -лька, лиходiй, -дiйка, напасник, -ниця, неприя́тель, -лька, супроти́вник, -ниця. *Трижды враг* – триворог, ворог і триворог. *Злейший враг* – найзапéклiший во́рог, заклiятий во́рог; *прил.* ворожий. *Быть врагом чьим* – бу́ти во́рогом ко́му. **Враг-жени́ца** – (*изредка*) во́рожка. [Щоб замело́ стежки́ та дорожки́, щоб не зна́ли вороги́ і ворожки́, щоб не зна́ли, ко́го я люби́ла]; 2) (*диавол*) враг; *прил.* вражий; 3) *см.* **Овраг**.

Вражда́ – ворогування, ворожне́ча (*р.* -чі), (*реже*) ворожне́та, неприя́знь; (*разрыв дружбы*) незмир, розбрат. [Незмир між їх пішов]. *Питать вражду к кому-н.* – ворогувати проти ко́го, (*провинц.*) враждати на ко́го (Квітка), (*иметь зуб*) ма́ти храп на ко́го.

Вражде́бно – во́роже, неприя́зно, неприхи́льно. **-но относится к кому** – ворогува́ти проти́ ко́го. **-но относящийся к кому** – ворожий до (для) ко́го, злий до ко́го.

- Враждебность** – ворожість (р. -жости), ворогування.
- Враждебный** – ворожий, зловорожий, противний, супротивний кому. **Враждебные отношения, действия к кому** – ворожі вчинки (дії), ворогування до (проти) кого. *Быть во враждебных отношениях с кем* – ворогувати.
- Враждование** – ворогування.
- Враждовать** – ворогувати на (проти) кого, зазлість мати на кого, (*мягче*) контрувати з ким.
- Вражеский** – ворожий, ворогів, супостатський.
- Вражески** – вороже, по-ворожому.
- Вражий** – ураговий, вражий (-жа, -же).
- Вразбивку** – в розбивку, розбивкою.
- Вразбрód** – врозтіч, різно, урозпаш, (*гал.*) ніворотом. [Вівці ходять врозпаш. Худоба брела ніворотом (Франко)].
- Вразбрós** – у розкидку, в розкид, розкидом. [П'яний був, усеньку одіж розкидом розкидав].
- Враздрóбь** – нарізно, на-роздріб.
- Вразмах** – з розмаху.
- Вразмёт**, *см.* **Вразбрós**.
- Вразумление** – навчання на добрий розум, напоумлення, напучування (*сов.* напутіння), напамин.
- Вразумительность** – врозумливість (р. -вості), зрозумілість (р. -лості), ясність (р. -ности).
- Вразумительный** – 1) врозумливий, зрозумілий, ясний; 2) напутінний, напоумливий. **Вразумительно** – врозумливо, зрозуміло, втямки, розумно. [Кажі так, щоб кожному було розумно]; 3) напоумливо, напутенно, на добрий розум навчаючи.
- Вразумлять, вразумить** – навчати на добрий розум, напоумляти, напоумити, напучувати, напутити. **Вразумлённый** – напоумлений, напучений, навчений на добрий розум.
- Враки** – брехні, брехи, брехання.
- Враль** – брехун, брешко, брехачка [Паллант і сам був зла брехачка (Котл.). Великий з нього брехачка], забреха, скоробреха, чистобреха, брехар (р. -ря). **Вралиха** – брехтя (р. -ті), брехуха, брехунка. *Помогающий врать* – підбрехач.
- Враньё**, *см.* **Враки**.
- Врасплóх** – зненацька, несподівано. *Застать врасплóх* – застукати, заскочити кого, захопити когось розполохом (Кр.).
- Врассыпную** – урозтіч, урозсип, урозпорошки, порозницею. [Почали ляхи порозницею кудизря тікати (Куліш)].
- Врастание** – вrostання.
- Врастать, врости** – вrostати, вrostі. *Избёнка вросла в землю* – хатінка увійшла в землю.
- Врастяжку** – врозтяж, уздовж. **В-ку упал** – простягсь на всю довжину.
- Врата**, *см.* **Ворота**. **Врата царские** – царські двері, врата.
- Вратник** – воротар (р. -ря), заворітник.
- Врать** – брехати (*сов.* збрехати, брехнути), побріхувати, брехню́ точити; (*шутл.*) з правдою розминатися, москаля везти (підпускати), з губи халяву робити, тумана пускати, кулі лити. **Врать сильно** – тяжко брехати. **Врать искусно** – щільно брехати. *Он врёт искусно* – бреше, аж пальці знати. **Врёт в глаза** – в живі очі бреше. **Врёт как сивый мерин** – бреше як рябий собака. **Врёт во всю ивановскую** – бреше на всі заставки, бреше аж куриться. *Ты врешь* – брехали твого батька діти; либонь ти з Брехунівки прийшов. *Помогать врать* – підбріхувати.
- Врач** – лікар (р. -ря), (*о женщине*) лікарка. **Врач ветеринарный** – ветеринарний, (*вульг.*) скотинячий (скотячий) лікар. *Быть врачом* – лікарювати.
- Врачебник** – лічебник, лікарський порадник.
- Врачебный** – лікарський.

Врачевáние – лікува́ння, гої́ння, (*реже*) курува́ння.

Врачевáтель, -ни́ца – лі́кар (*р.* -ря), лі́карка, гої́тель, -лька.

Врачевáть, -ся – лікува́ти, -ся, гої́ти, -ся, (*реже*) курува́ти, -ся.

Врачевáство – 1) *см.* **Врачевáние**; 2) лі́карува́ння.

Вращáтельный – обкру́жний, коловоро́тний, кружа́льний. [Обкру́жні ру́хи со́нця].

Вращáтельно – обер́тнем. [Так мені обер́тнем хáта і хóдить, – казав сла́бий]. *Срв.*

Вращáющий.

Вращáть, -ся – поверта́ти, -ся, оберта́ти, -ся, крути́ти, -ся, кру́жляти, кру́жити. [Земля́ кру́жить навко́ло сонця]. **Вращáться в чем** – оберта́тися в чо́му. [Попере́дники Карпе́нка-Карого оберта́лися перева́жно в інти́мній ро́динній атмо́сфері (Єфр.)]. **Вращáться среди́ кого** – оберта́тися серед ко́го, крути́тися серед ко́го, помі́ж ким, водити́ся з ким, бува́ти в ко́го.

Вращáющий (*прилаг.*) – поверта́льний. [Поверта́льна си́ла]. *Срв.* **Вращáтельный.**

Вращéние – кру́жіння, крути́ння, оберта́ння, поверта́ння.

Вред – шко́да; (*поврежде́ние*) ва́да; (*от тяжё́лой рабо́ты*) на́дса́да. [Ми так переса́димо це дере́вце, що ніяко́ї ва́ди йо́му не бу́де]. **Вред** *причина́ть, причина́ть, прино́сить, прине́сть, на́но́сить, на́нести* – шко́ду чини́ти, шко́ду вчи́нити, шко́дити, пошко́дити, нашко́дити, ва́дити, зава́дити, шко́дливи́м бу́ти. **Во вред** *пойти* – ви́йти на шко́ду. **Вред** *терпеть, претерпева́ть* – ма́ти шко́ду. **Во вред** – на шко́ду, на втра́ту. **Клони́ться ко вре́ду, служи́ть во вред** – і́ти на шко́ду. **Причина́ть вред** *своему́, здоро́в'ю тяжё́лой рабо́той* – на́дсади́тися. **С причина́нием вре́да** – шкідно. [Шкідно уда́рив во́ла].

Вреди́тель, -ни́ца – шкі́[о]дник, -ни́ця.

Вреди́тельный, см. **Вредный.**

Вреди́ть – ва́дити ко́му [Леда́чому живо́тові й пиро́гі ва́дять], шко́дити ко́му [Це мо́же шко́дити на́шій спра́ві], підко́пувати ко́го. [Сво́ї сво́їх підко́пували].

Вре́дность – ва́дливі́сть, шкі́[о]дливі́сть (*р.* -вости), шкідні́сть (*р.* -ности).

Вре́дный – ва́дкий, ва́дливи́й, шкідни́й, шкідли́вий. **Вре́дно** – ва́дко, ва́дливо, шкі́[о]дли́во, ва́дить, шко́дить. [Вино́ мені не ва́дить].

Вредоно́сность, -ный, см. **Вре́дность, -ный.**

Врез – врі́з, вру́б; підри́в. [Приби́йний підри́в = *прибойный* **врез**].

Врэ́зка, см. **Врэ́зывание.**

Врэ́зной – врі́заний, врі́зуваний.

Врэ́зывание, вре́зание – 1) врі́зування; 2) в'ї́дання.

Врэ́зывать, -ся, вре́зать, -ся – 1) врі́зувати, -ся, врі́зати, -ся, вдава́тися, вда́тися, вганя́тися, ви́гнати́ся. [У зе́млю ту, мов вели́чезний клин, вганя́лося дале́ко си́не море (Грінч.)]; в'ї́да́тися, в'ї́сти́ся. [Обру́чка в'ї́лася в па́лець]. **Врэ́заться то́пором** (*в дере́во, в ряды́ войска*) – вруба́тися. **-тсья в песок** (*о судне*) – зашихува́тися; (*увязну́ть в песок, снег, грязь*) заше́ретува́тися, за́різати́ся, уму́литися. **-тсья** (*в чуже́ владеня*) *через* *покупку* *земли* – вкупля́тися, вкупити́ся. **-тсья в па́мять** – да́тися (вда́тися) в тямку, вбі́тися (в'ї́сти́ся) в тямку, в по́мку, в мо́зок [Мабу́ть до́бре Моско́вщина в тямку́ їй далася́ (Шевч.)], врі́зати́ся, врі́зати́ся в пам'я́ть; 2) (*влюби́тьсья*) вті́пати́ся (втьо́пати́ся) в ко́го.

Времена – часи́.

Времене́м – ча́сом, часа́ми. *См.* **Иногда́.**

Временни́к – літописьмо́, хро́ніка, літо́пис.

Временно́й, вре́менный – тимчасови́й (на той час). [Виго́вський, ма́ючи в се́бе булаву́, «ге́тьманом на той час» на листа́х писа́всь (Куліш)]; доча́сний. [Ща́стя – доча́сне, зли́дні – дові́чні]; часо́вий. [Боя́рину кві́тка часо́вая, а жени́хові дівка ві́кова́я (вес. пі́сня)]; хви́льовий, хви́лінний. **Временно́** – тимчасо́во, доча́сно, до яко́гось часу́, по́ки-що.

Временно́сть – тимчасови́сть (*р.* -вости), доча́сність (*р.* -ности).

Вре́менный, см. **Временной**.

Временщик, -щица – тимчасовець, -виця, скоропа́дько, скоропа́да (общ. р.), пан (па́ні) на годину, а *такоже* – (па́нський, ца́рський) сподо́банець, -нка, фаворит, -тка.

Вре́мя – час (р. ча́су), порá, час-порá, часи́на, годи́на, доба́ (р. доби), ді́б (ж. р.) (р. доби).

Короткое время – малий час, часочок, часинка, мала́ часина. *В короткое время* – за малий час, не за великий час, за малу́ часину. *Продолжительное время* – великий час, до́вший час.

Во время (во времена) *кого, чего* – за ко́го, за чо́го, за часі́в ко́го, чо́го, під що, підчас чо́го, при чо́му, по-при що, се́ред чо́го (*и просто орудн. пад.*). [Був ще за па́нського пра́ва ку́харем (Грінч.). То було́ за ца́ря Па́нька, як земля́ була́ тонка́. За часі́в Соломо́на. За часі́в наро́стання наро́дної си́ли, пи́сьме́нство вело́ за ру́ку наш наро́д (Єфр.). Мочи́ла коно́плі під хо́лод та захо́лодила но́ги (Тесл.). При до́брій годи́ні всі ку́ми й побрати́ми. Се́ред бу́рі стра́шно на мо́рі. Це́ дія́лося по́стом = *во время поста*]. *Во-время*, см. *ниже В своё время*.

Со времени – від ча́су, від часі́в. [Від ча́су револю́ції]. *До времени* – до яко́гось ча́су, по́кіль-що. *С какого времени?* – відко́ли? з яко́го ча́су? *С этого времени* – відте́пер, з цьо́го ча́су. *С того времени* – відто́ді, відтогді́, з то́го ча́су, з тих часі́в. *С давнего времени* – з да́вніх часі́в, зда́вна, з да́вньої да́внини, з да́внього да́вна, з да́вніх да́вен, од найда́вніх да́вен. *С незапамятных времён* – з-поконві́ку, з передві́ку, з пра́віку. *С того времени, как* – з то́го ча́су як, відко́ли, одко́ли. [Відко́ли при́йшов, ще й слі́вцем не прохопі́всь]. *В какое время?* – яко́го ча́су? *Около того времени* – бли́зько то́го ча́су. *В это время* – в цей час, під цей час, сей час, тут, у цю́ поро́, в ці́ поро́. *А в это время* – аж тут, аж під цей час. *В то время* – тоді́, то́го ча́су, в той час, під той час, ти́ми ча́сами, на той час, на ту́ поро́. *В то же время* – рі́вноча́сно, одно́ча́сно, в той-та́ки час, в той са́мий час. *В одно время* – зара́зом. [Не всі́ бо зара́зом! Я ду́маю й слу́хаю зара́зом]. *В одно и то же время* – за одні́м за́ходом, одно́ча́сно. [Франко́ мусі́в бу́ти за одні́м за́ходом і во́їном, і ро́бітником (Грінч.). *Тем временем* – тимча́сом, по́ки-що. *В то время, как* – як, тимча́сом як. [Як бу́ли ми в йо́го, бачи́ли йо́го бра́та]. *Всё время* – раз-у-раз, раз-по-раз. *В своё время* – за сво́го ча́су, сво́го ча́су, в свій час, (*своевременно*) на свій час. *Не в своё время* – не в час, невча́сно, не сво́го ча́су. *Всему своё время* – на все свій час. *Для своего времени* – як на свій час, як для сво́го ча́су. *Во всякое время* – повсякча́с, повсякча́сно, на вся́ку ді́б. *Это было не в наше время* – це́ ще не за нас бу́ло, не в на́ші ча́си те дія́лося. *В недавнее время* – неда́вніми ча́сами. *В прежнее время* – попередні́ми ча́сами, за попередні́х часі́в, да́вніших лі́т, пе́рше, попереду́, (*вульг.*) допре́ж сьо́го, спре́жду. *В последнее время* – оста́ннім ча́сом, оста́нніми ча́сами. *В старое время* – за да́внього ча́су, в старо́вину. *По теперешним временам* – як на тепе́р, як на ці́ ча́си. *До последнего времени* – до неда́вна. *В другое время* – інши́м ча́сом. *До сего времени* – до́сі, до сьо́го ча́су. *До того времени* – до́ти, до́ті[и]ль, (*диал.*) до́тля. *До поры до времени* – по́ки-що, до́ки-що, до слу́шного ча́су, до ча́су. [До ча́су глек во́ду но́сить (*посл.*)]. *До позднего времени* – допі́зна, до пі́зньої годи́ни. *Раньше времени* – без ча́су. *На-время* – на час, до ча́су, про час. [Хай бу́де про час і така́, навпо́слі я зро́блю га́рну]. *На некоторое время* – на якийсь час. *На определ. время* – на безрі́к. *На вечные времена* – на ві́чні ча́си, на безві́к, в ві́чний час. *Спустя, через некоторое время* – зго́дом, зго́дя, пере́годом, з-пере́годом, пере́годя, неба́вом, незаба́ром, невдо́взі, невзадо́взі, да́лі-пода́лі, да́лі-да́лі, по я́кійсь годи́ні, за я́кимсь ча́сом. *Спустя долгое время* – по до́вгому ча́сі. *В непродолж. времени*, см. **Вскоре**. *С течением времени* – де-да́лі, з ча́сом. *В течении некоторого времени* – на протя́зі (протя́гом) яко́гось ча́су. *В течение непродолжит. времени* – не за великий час, на протя́зі (протя́гом) недо́вгого ча́су. *От времени до времени* – час од ча́су, з ча́су до ча́су. *По временам, время от времени* – ча́сами, де́сь-не-де́сь, коли-не-коли́, де́сь-коли́сь. *В ночное время* – уно́чі, ні́чною до́бою, ні́чної до́би, вно́чішнього ча́су. *Время предзвездное* – до́світок. *Время дообеденное* – задо́біддя, задо́бідня годи́на. *В обеденное время* – в о́біді. *Время послеобеденное* – поо́бідній час, спо́луде́нок (р. -нку). *Время перед*

вечером – підвечірок (р. -рку). **Вре́мя**, *когда ложатся спать* – лягі, облягі, влягі, лягмо, лягови, (*нареч.*) облягома. [Іде він до неї о пізніх лягах. Облягома приїхав. Були пізні лягма. У пізні лягови пряду]. **Вре́мя вставания** – устанок. [Робив од устанку до смерку]. *Утреннее вре́мя* – зарання, заранок. [Півень співа поки зарання, а потім спить]. **Вре́мя года** – поря, доба року. **Вре́мя после зимы, когда ещё возвращаются зимние явления** – відзимка. **Вре́мя между весной и летом** – залітки. **Вре́мя, когда греет солнце** – вигрівви. **Вре́мя пахания** – оранка. **Вре́мя уборки сена** – косовиця, гребовиця. **Вре́мя перед новой жатвой, перед новым хлебом** – передні[о]вок (р. -вка). **Вре́мя жатвы** – жнива. **Вре́мя возки копен** – возовиця, коповіз (р. -возу). **Вре́мя рождения овец** – обкіт (р. -коту). **Вре́мя, когда пасётся скот** – пасовиця. **Вре́мя роения пчёл** – рійба, ройовиця. **Вре́мя собирания мака** – макотрус. **Вре́мя опадания листьев** – листопад. *В свободное вре́мя* – на дозвіллі, гулящого часу, вільного часу, на гулянках, гулянками, гуляючи. *Есть вре́мя* – є коли. *Отсутствие свободного времени* – нікольство. *Не хватать, не доставать времени* – ніколитися. [Не поможу тобі, бо й самому ніколиться]. *Нет времени* – нема коли, ніколи, не маю часу. *Удобное, благоприятное вре́мя* – добра нагода, добра година, слухний час, сприятлива година. *Надлежащее вре́мя* – слухний час. *Неблагоприятное, бедственное вре́мя* – лихий час, лихоліття, лиховщина, тяжка година, знегіддя, знегода. *В условное вре́мя* – в належиту годину. *В лучшие времена* – за кращих часів. *Определённое вре́мя* – визначений (призначений) час (термін). *В определённое вре́мя (в опред. сроки)* – певними речінцями. *Теперешнее вре́мя* – теперішні часи, сьогочасність (р. -ности). *Старые времена* – старі часи, давнина, старовина, старосвітчина. **Вре́мя, в которое жили деды** – дідівщина, дідизна. **Настоящее вре́мя** – час теперішній (*и грамм.*). *В настоящее вре́мя* – тепер, тепереньки, теперечки, сейчас, нині. *До настоящ. времени* – донині, дотепер. **Вре́мя прошлое, давно минувшее** – час минулий, давній, давно минулий (*и грамм.*), давні часи, давня давнина. **Вре́мя будущее** – час майбутній, прийдешній (*и грамм.*). *На будущее вре́мя* – на далі, на дальший час, на потімні часи. *В давние времена* – давньою порою, давніми часами, у давні давна. *Относящийся к этому, к тому, к новому времени* – сьогочасній, тогочасній, тоговіковий, тодішній, новочасній. **Условленное вре́мя, проведенное в обучении ремеслу** – термінування. **Вре́мя летит** – час біжить, час не змигнеться. **Требующий, отнимающий много времени** – забарний, загайний, бавний, забавний. **Вре́мя прибавочное (для работы)** – надробочий час. **Вре́мя упущено** – проминуто час, (*шутл.*) пора перепорилася.

Времяпрепровождение – вживання часу, провадіння часу, розвага. *Ради*

времяпрепровождения – аби час згаяти (згуляти), для розваги. *В чём состояло ваше времяпрепровождение* – як ви час провадили (використовували)?

Времясчисление – хронологія, літочисління, (*в старинных календарях*) літощот. [У нас літощот ведеться з того часу, як народився Христос].

Вре́тище – вре́тище, веретище, верета.

Вринуть, -ся – вкинути, -ся.

Вровень – урівні, рівно з чим, упорівень чо́го. **Вровень с краями** – ущерть.

Вроде, нечто вроде – щось ніби.

Врождённая – прирожденність (р. -ности).

Врождённый – прирожденний, вроджений, природжений, природній, родимий, (такий) зроду. [Він зроду маляр].

Врозницу – нарізно, на-роздріб, в-роздріб. [Гуртом дешевше як нарізно].

Врознь, врозь – різно, нарізно, порізно, окремо.

Вроссыпь, см. Врассыпную.

Вростать, врасти – вростати, врости. **Вросший** – врослий. *Корнями глубоко вросший в землю* – коренистий.

- Вросток** – наріст (р. -росту), наросль (р. -ли).
- Врощмель** – під чаркою, підпилий, напівп'яний.
- Врубать, врубить** – зарубувати, зарубати. **Врубленный** – зарубаний.
- Врубаться, врубятся** – врубуватися, врубати. [Урубався шаблюкою в саму гущу ворогів].
- Врубка** – зарубання, врубання.
- Врун, врунья**, см. **Враль, враліха**.
- Вруцелето** – вруціліто, церковно-новорічна літера (1 вересня).
- Вручать, вручить** – доручати, доручити, вручати, вручити, подавати (подати) до рук, (*поручать*) приручати, приручити. **Врученный** – доручений, вручений, до рук поданий, приручений.
- Вручение** – доручання, доручіння, вручіння, приручіння, давання до рук.
- Вручитель, -ница** – доручник (-ниця), доручитель, доручителька, віддавець (р. -вця), віддавачка (р. -лі).
- Вручную** – руками. **Вручную вытащить** (соху, кол и т. п.) – рукошма витягти.
- Врывание, врытие**, см. **Вкапывание**.
- Врывать, -ся, врыть, -ся**, см. **Вкапывать, -ся, вкопать, -ся**.
- Врываются, ворваться** – вдиратися, вдертися, впиратися (пертисся), впертисся. *В-тсья, подрывши стену* – вгрибати, вгребтисся; (*о воде потоком*) – сов. линути, люнути.
- Врюхаться** – тяжко залюбитися в кім, вті[бо]патися в кого.
- Вряд ли** – навряд, навряд чи..., навряд щоб..., ледве[і] чи..., ледві щоб..., (*вульг.*) навдаку.
- Всадка**, см. **Всаживание**.
- Всадник** – їздець (р. їздця), верховець (р. верхівця), верховік, вершник, верхі[о]вень (р. -вня), ком[і]нник.
- Всадница** – їздця, верховічка, комонниця.
- Всаднический** – їздецький, комонницький.
- Всаживание** – стромляння, встромлювання, застромлювання, заганяння, забивання, всаджування.
- Всаживать, всадить** – 1) (*в землю кол, лопату*) стромляти, встроміти, застромляти, застроміти, засаджувати, засадити, заганяти, загнати; 2) (*штык, кинжал*) застроміти, встроміти, затопити, загнати, вгородити; (*пулю*) загнати, увігнати; 3) (*гвоздь, пробку*) забивати, забити, заганяти, загнати, угнати, засаджувати, засадити, всадити, сов. закатати. [У тім'я цвяшок закатай (Шевч.)]; 4) **всадить так, что трудно вынуть** – заперти, (*вульг.*) замегелити, засурпелити; 5) (*в тюрьму, в клетку*) всадити, засадовити. [В темницю всадіте]; 6) (*деньги*) втелющити. [Трицять карбованців утелющив, а воно й двацятьох не варт].
- Всаженный** – встромлений, застромлений, забитий, загнаний, всаджений, запертий, (*вульг.*) замегелений, засурпелений.
- Всаживаться, всадиться** – встромлюватися, встромітися, забиватися, забітися, вгороджуватися, вгородитися, загородитися, заганятися, загнатися.
- Всасывание, всосание** – всмоктування, засмоктування (сов. всмоктання, засмоктання), всисання, всякання, вбирання, втягання.
- Всасывательный** – (в)смоктальний, засмоктальний, всисальний.
- Всасывать, всосать** – вбирати, увібрати [Крейда вбирає вогість], втягати, втягти (в себе), всисати, увіссати, всмоктувати, всмоктати, засмоктувати, засмоктати. **Всасываемый** – всмоктуваний, вбираний (в себе), втяганий (в себе). **Всосанный** – всмоктаний, втягнений, ввібраний.
- Всасываться** – 1) вбиратися, втягатися, всмоктуватися, и т. д., всякати, (сов.) засититися. [Чуже перетворюється, всякає в національний організм (Грінч.)]; 2) см. **Впиваться 2**.
- Всасывающий** – всмоктальний, вбирущий, смоктущий, засмоктущий. [Смоктущі колодязі].
- Всачивать, всочить**, см. **Всасывать, всосать**.

Всё – все, усé (усилительно всénьке), всячина. [Всénьке добро́ наше згоріло. Так і в уся́чині (Тесл.) = *так и во всём*]. **Всё решительно, совершенно всё** – геть усé, чисто все, геть чисто все, все до крихти, дочиста́, усісіньке. *Свалить всё вместе* – га́музом скла́сти. [Склав усé га́музом, а воно́ й поплямилося]. **Всё в совокупности** – все гурто́м, все загалом. *Больше всего* – над усé, більш за все, (*мучит.*) найгірше. [Це й мучить найгірше]. *Вот и всё, да и всё тут* – та й годі, та й край, та й решта. *Обо всём* – про все, за все. *Без всего* – без нічо́го. [Пішов з до́му без нічо́го]. **Всё-таки, а всё-таки, а всё же** – а такі, протé, а протé, в тім, а в тім, все-ж, а все-ж. *Только и всего* (= *да и конец*) – та й по всьому. **Всё только** – все. [Зіма біла, та не їсть снігу, а все сіно]. **Всё** (для обознач. продолжительн. действия) – все, одно́. [Вона́ все ходить, з уст ні па́ри (Шевч.). Був собі купе́ць, він усé їздив мо́рем]. *См. Весь и Всегда.*

Всеавгустейший, см. Августейший.

Всеблагий – вседобрий, (*славян.*) всеблагий.

Всеблаженный – всеблаженний, всещасливий.

Всебытие – всебуття.

Всева́ться, всея́ться – всіюватися, всіятися.

Всеве́дец – всевіда, всезнавець (*р. -вця*), (*непочтит.*) всезна́йко, всезна́й. [Па́не-всезна́ю!].

Всеведение – всевідання, всезнання.

Всеведущий, см. Всеведец.

Всеви́дец, всеви́дящий – всевідець (*р. -дця*), всевидю́щий.

Всевла́стие – всевлада, всевладництво, всевладність (*р. -ности*).

Всевла́стный – всевладний.

Всевозмо́жный – всякий-можливий, всякий-превсякий, геть уся́кий, всеможливий. **-ные места** – всі усюди. [З усіх усю́д(ів) наро́ду йде].

Всевысочайший, всевы́шний – найви́щий, пренайви́щий, усеви́шний (бог).

Всегда – за́всиди, за́всігді, за́вжди, усé, раз-у-раз, повсякчас, повсякчасно, (*полон.*) за́вше.

[Вона́ все так ходить. Жив до́ма коло та́та не раз-у-раз, а тільки вака́ціями (Крим.)].

Всегда́шний – за́всідній, за́вждєнний, за́вжді́шний, повсякчасний, повсі́часний; (*бессменный*) – невиводний. [Невиводний гість].

Всего́дно – щорі́чно, що-ро́ку.

Вседержи́тель – вседержитель.

Вседне́вный, вседе́нный – щодє́нний.

Всееди́ный – всеєдиний.

Всеє́дная (неделя) – всеї́дний ти́ждень, за́гальниця.

Всеє́дный – всеї́дний. [Всеї́дні зві́ри].

Всеизжди́тель – всеотворитель, всепорудник.

Всезна́йка – всезна́йко (*ж. -йка*), всевіда (*общ.*); *Срв. Всеведец.*

Всезна́ние, см. Всеведение.

Всеизве́стный – за́гальновідо́мий.

Всеисцеля́ющий – всецілю́щий.

Всеко́нєчний – доко́нєчний. **-но** – доко́нче, доко́нєчно.

Вселє́нная – всє́світ, всє́свіття, світ, світ бо́жий, мир, всє́світність (*очєнь возвыш.*) вселє́нна.

Вселє́нский – цілосвітній, вселє́нський.

Всє́лять, -ся, всє́лить, -ся – всє́ляти, -ся, всє́лити, -ся, осє́ляти, -ся, осє́лити, -ся. **-ленний** – всє́ле[я]ний, осє́ле[я]ний.

Всє́мерный, см. Всевозмо́жный, -но – уся́ким способом, усіма́ способами.

Всє́меро – всє́меро, семеріцею.

Всє́мером – усьомо́х.

Всє́местный – повсю́дний. **-но** – повсю́дно, повсю́ди, по всіх усю́дах.

- Всеми́лостивейший** – найласкаві́ший, найми́лостиві́ший.
- Всеми́нута́ний** – щохви́линний. **-но** – що-хви́лини.
- Всеми́роизвѣ́стный** – на весь сві́т сла́вний, всѣ́сві́тно-сла́вний, всесві́тньої сла́ви.
- Всеми́рний** – всесві́тній, всьогосві́тній, повсесві́тній, цілосві́тній; універса́льний. **-но** – на весь сві́т, повсю́дно.
- Всемо́гу́щество** – всемо́гу́тність, всесі́ла.
- Всемо́гу́щий, всемо́щный** – всемо́гу́тний, всемо́гу́щий, всемі́чний.
- Всена́родный** – 1) всена́родний, загално-на́родний, цілона́родний. [А тоді́ почне́м заво́дити всена́родний рай]; 2) (*всеобщий*) вселю́дний [Вселю́дна військova повинні́сть]; (*публичный*) привселю́дний. **-но** – привселю́дно, прилю́дно. [Лая́в її́ привселю́дно].
- Всенепо́рочность** – всенепо́рочність (*р. -ности*).
- Всенепо́рочный** – всенепо́рочний.
- Всенепре́менно** – небезпре́мінно.
- Всени́жайший** – найни́жчий, прена́йни́жчий.
- Всени́жайше** – як-найни́жче, всеуклі́нно. [Всеуклі́нно проха́ю вас].
- Всено́щный** – ціло́нічний. **-ное бде́ние** – ціло́нічне неспа́ння. **Всено́щная** – всьо́ношна, всѣно́шна.
- Всеоб’є́млемость** – всео́сяжність.
- Всеоб’є́млющий** – всео́сяжний.
- Всео́бщий** – загални́й, вселю́дний; (*мировой*) сві́товий, усесві́тній. [Вселю́дне пра́во вибо́рче. Вселю́дна осві́та. Усесві́тне (сві́тове) письме́нство, всесві́тня істо́рія = **Всео́бщая ли́тература, исто́рия**].
- Всео́бщность** – загални́сть, вселю́дність, всена́родність (*р. -ности*), універса́лізм (*р. -му*). [Загални́сть пра́ці. Вселю́дність голо́сува́ння].
- Всеору́жие** – повне озброє́ння, всеору́жжя, всезбро́я. **Во всеору́жьи** – у всеору́жжі, при повній збро́ї, компле́тно озброє́ний. **Во -жьи о́пыта и зная́** – геть-увесь озброє́ний до́свідом та зная́ням.
- Всепо́бежда́ющий** – всепере́можний, всепере́можли́вий (Кр.).
- Всепо́дданнейший** – всепі́дданчий.
- Всепо́жира́ющий** – всеже́рущий. [Вогóнь всеже́рущий (Л. Укр.)].
- Всепо́корный, -нейший** – найпокі́рні́ший. **-но, -нейше** – найпокі́рні́ше.
- Всепра́ведный** – всепра́ведний.
- Всепре́даннейший** – усією́ душе́ю відда́ний, найвідда́ні́ший, найприхильні́ший.
- Всепресветле́йший** – найясні́ший, прена́йясні́ший.
- Всепро́щение** – всепро́щення.
- Всердцáх** – з-пересе́рдя.
- Всерьѣ́з** – навспра́вжкі, пова́жно, насто́яще, серйóзно. [Це ви шу́ткома́, чи насто́яще?].
- Всесвѣ́тный, -но**, см. **Всеми́рний, -но**.
- Всесвя́тый** – всесвя́тий, пресвя́тий, найсвя́ті́ший.
- Всеси́льный** – всеси́льний, всевля́дний, всевля́дник.
- Всесла́вный** – всесла́вний, пресла́вний, найсла́вні́ший.
- Всесо́жже́ние** – все(с)па́ління, всеогне́нна же́ртва.
- Всесо́словный** – всестано́вий всеверсто́вий, спі́льний на (про) всі ста́ни (ве́рстви), загални́й на (про) всі ста́ни (ве́рстви).
- Всѣ́-таки**, см. **Всѣ́**.
- Всесторо́нный** – всебі́чний, всесторо́нній. **Всесторо́нне** – всебі́чно, (*во всех отношениях*) усіма́ сторо́нами.
- Всеуслы́шание** – *Говорить во -ние* – ка́зати всі́м до слуху́, го́лосно, для вселю́дного слуха́ння.

Всехвальный – всехвальний.

Всецелёбный – всезцілющий.

Всецелый – цілковитий. **-ло** – цілком, цілковито, до краю.

Всечасный – щогодинний, щочасний, повсякчасний. **-но** – що-години, щочасно, повсякчас.

Всечестнейший – всечесніший, найвсечесніший.

Всещедрый – всещедрий.

Всеядец, всеядный – всеїда. *См. Всеядный.*

Вскакать на гору – вискакати (вискочити) на гору.

Вскакивание – 1) зскакування; 2) схоплювання.

Вскакивать, вскочить и вскокнуть – (*на что и с чего*) зіскакувати, зіскочити, скочити

[Скочив на коня], схоплюватися, схопитися [Схопився з лави. Схопивсь на коня].

Посхоплювалися й кинулися бігти], зриватися, зірватися, порватися [Порвалася Ганнуса з місця. Зірвавсь на рівні ноги], спасти, впасти (на коня), допасти (коня); (*во что*) вскакувати, вскочити [Вскочив у біду], вганятися, увігнатися, угнатися [За втікачами він угнавсь у мури, і ворітьми його заперто зараз], цибати, цибнути [Цибнув у льох], (*поспешно*) шурхнути, -ся. [Шурхнула, як пліточка, в першу дірку (Мир.)]; (*со сна*) кинутися; (*о прыцах, чирьях*) – *сов.* вискочити, нарядитися. [На щоці чиряк нарядивсь].

Вскапывать, вскопать – скопувати, скопати. **Вскопанный** – скопаний. **-ая земля** – скопана земля. **Вскапывавшаяся** – рушена земля. [Не вбивай тут палю, бо земля тут рушена].

Вскапывание – копання.

Вскарabкаться – відряпатися, відертися, відратися, здертися, вдертися, стерібкаться.

Вскармливать, -ся, вскормить, -ся – вигодовувати, -ся, вигодувати, -ся, годувати, -ся, згодувати, -ся. **Вскормленный** – вигодований, згодований.

Вскат – похилість (*p.* -лости), спадистість (*p.* -тости).

Вскатывание – скочування.

Вскатывать, вскатать, вскатить и вскатнуть – скочувати, скотити, вікотити (нагору).

Вскатанный – скочений, вікочений (на гору).

Вскачь – скоком, скочки, вскоки; вскочки, вибриком, плігом, (*редко*) віхвицом, гатала. [Діка коза біжить плігом. Жид їздить або тюпки, або гатала. Женє коні вихвицом].

Вскидывание – підкидання, скидання.

Вскидывать, вскидать и вскинуть – підкидати, скидати, скіннути (*о многом* поскидати), завдавати, завдати. [Море скидало хвилю на беріг (Коц.). Вартовий завдав на плечє рушницю].

Вскидываться, вскинуться на кого – накидатися, накінутися на ко́го, присікуватися, присікатися до ко́го.

Вскип, вскипание – закипання.

Вскипать, вскипеть – закипати, закипіти, скипіти. **Вскипеть гневом** – запалати (скипіти) гнівом.

Вскипение – скипіння.

Вскипятить – закип'ятити (Звин.), *а теснее* – (*воду*) зокропити, (*молоко*) спарити.

Вскипяченный – (за)кипілий, *а теснее* – (*о воде*) зокроплений, (*о молоке*) спарений.

Вкисание – закис.

Вкисать, вкиснуть – укисати, укіснути.

Вскладывать, вскласть на что – накладати, накласти (на що).

Всклёп, всклёпывание – наклеп.

Всклепать на кого – наклепати (на ко́го).

Всклокотаться – заклокотіти. [Море заклокотіло].

Всклокочивать, всклокоченный, см. Всклочивать.

Всклочивать, -ся, всклочить, -ся – кошлати, -ся, покошлати, -ся, перекошлати, -ся,

кудо́вчити, -ся, покудо́вчити, -ся, скудо́вчити, -ся, куйо́вдити, -ся, покуйо́вдити, -ся, скуйо́вдити, -ся; *сов.* поколо́шкати, -ся, заку́страти, -ся, розку́йдити, -ся, *Срв.* **Растрепáть** и **Вз'еро́шивать**. **Вскло́ченный** – поко́шланий, покудо́вчений, скудо́вчений, скуйо́вджений, покуйо́вджений, поко́шланий, розко́шланий, заку́шланий, заку́страний, розку́йданий, кошла́тий. *Срв.* **Растрéпанный**, **Вз'еро́шенный**. **Всклоченная голова** – кудла, кучма.

Человек со -ной головой – кудлянь, кудлі́й, кудля́ч, кучмі́й, ку́штра, кучма.

Всковыря́ть – сколупа́ти, сколупну́ти, поколупа́ти.

Вско́к – підско́к, ско́к (*р.* ско́ку).

Всколеба́ть, -ся – захита́ти, -ся, похитну́ти, -ся, (с)хитну́ти, -ся, схилитну́ти, -ся, заколиха́ти, -ся, сколихну́ти, -ся, зворуши́ти, -ся, зворухну́ти, -ся, здвигну́ти, -ся, стену́ти, -ся. [Мо́ре стену́лося].

Всколупыва́ть, па́ть, -пну́ть – сколупува́ти, сколупа́ти, сколупну́ти. **-нутый** – сколупну́тий.

Вскользь – побі́жно, мимохі́дь, між іншим.

Всколыха́ть, -ся, *см.* **Всколеба́ть, -ся**.

Вскопа́ние – скопа́ння.

Вскопа́ть, *см.* **Вска́пывать**.

Вско́ре – незаба́ром, ускоро́сті (Звин.), незадо́вго, невзаба́рі, неба́вом, неба́вки, незаба́вки, незаба́вом, (*вот-вот*) зато́го, (*редко*) ускора́х.

Вскорм – вигодува́ння, ви́корм [Одда́в бичка́ на ви́корм], ви́пас.

Вскорми́ть, *см.* **Вскармлива́ть**.

Вскормленник, **ни́ца** – годова́нець, годова́нка. *Срв.* **Воспи́танник**.

Вскоро́бливать, -ся, вскоро́бить, -ся – жоло́бити, -ся, пожоло́бити, -ся, ко́рчити, -ся, покорчи́ти, -ся, покриви́ти, -ся.

Вскоро́дить – заскоро́дити.

Вскосма́тить, вскосма́ченный, *см.* **Вскло́чить, вскло́ченный**.

Вскочи́ть, *см.* **Вска́кивать**.

Вскрай че́го – край чо́го, побі́ля чо́го.

Вскрик – ви́крик, по́крик, скрик, по́гук, (*редко*) о́гук.

Вскрикивање – ви́крикува́ння, ви́гукува́ння, по́гукува́ння. *См.* **Вскрик**.

Вскрикива́ть, вскрича́ть и вскри́кнуть – ви́крикува́ти, по́крикува́ти, по́кри́кнути, скри́кувати, скри́кнути, по́гукува́ти, по́гукну́ти, згукну́ти, (*с воплем*) зой́кнути, йой́кнути, (*пронзительно*) верес(к)ну́ти, звересну́ти, галасну́ти.

Вскружива́ть, вскружи́ть ко́го, -жи́ть голо́ву ко́му – заморо́чити (закрути́ти, закру́жити, заверну́ти) голо́ву ко́му. **Вскруживаю́щий голо́ву ко́му** – заморо́ка (*общ.*). **Вскруже́нный** – заморо́чений, закру́чений.

Вскружива́ться, вскружи́ться – заморо́чувати́ся, заморо́читися. [Заморо́чують́ся хло́пці тією Оля́ною].

Вскручи́ниться – зажури́тися, притужи́ти, затужи́ти, засумува́ти.

Вскры́вание, вскры́тие – 1) ви́криття; 2) скресне́ння (рі́ки); 3) (*письма, посылки*)

розрі́зува́ння, *сов.* розрі́зання, розпаковува́ння, *сов.* розпакува́ння; 4) (*трупа*) розбира́ння, пороття́, требуши́ння, потроши́ння, секціонува́ння (*гал.*).

Вскры́вать, вскры́ть – 1) ви́кривати, ви́крити, виявля́ти, вия́вити (*напр.* буржуа́зну на́туру меншові́зму); 2) (*конверт*) розрі́зувати, розрі́зати, розпеча́тувати, розпеча́тати; (*посылку, тюк*) розпаковува́ти, розпакува́ти; 3) (*нарыв*) розрі́зувати, розрі́зати; 4) (*труп*) розбира́ти, розбіра́ти, пороти́ти, требуши́ти, потроши́ти, розчи́няти, (*сов.*) розчи́нити, секціонува́ти (*гал.*); 5) (*козырь в картах*) висві́чувати, висві́тити (сві́тку). **Вскры́тый** – 1) ви́критий, вия́влений; 2) розрі́заний, розпеча́таний, розпако́ваний; 3) (*о нарыве*) розрі́заний; 4) (*о трупе*) розпоротий, розчи́нений, секціоно́ваний (*гал.*); 5) (*о козыре*) висві́чений.

Вскры́вать, -ся, вскры́ть, -ся – 1) (*о реке*) пуска́ти, пустити. [На про́весні от-от рі́чка Горі́нь

пуста́ти]. *Река вскрýлась* – кри́га скре́сла, кри́гу полама́ло, кри́га пішла́; 2) (*о нарыве*) пу́хир прорва́ло; 3) (*о ране*) рана розкри́лася, рану пу́стило (*мед. слов.*).

Вскрытие, см. Вскрывание.

Вскру́ша – 1) (*в картах*) сві́тка, ко́зир (*р. -ря*); 2) *река на вскру́ше* – рі́чка ось-ось (да́лі-да́лі) пу́стить, кри́га ось-ось скре́сне (пíде).

Всласть – усмак, до смаку.

Вслед – слі́дком, слі́дом, услі́д, на́слідці. *Итти в. (следом) за кем* – в тропі́ йти за ким. *Итти вслед за кем, не выпуская из вида, с целью проследить* – і́ти назирці́, назирком, на́глядці́.

Вследствие чего – 1) че́рез що, з чо́го, в на́слідок чо́го; 2) (а) то́му, з ті́єї, ці́єї причи́ни.

Вслух – вго́лос, на-го́лос, го́лосно.

Вслушивание – прислуха́ння, дослуха́ння.

Вслушиваться, вслушаться – прислуха́тися, *сов.* прислу́хатися до чо́го, дослу́хатися, *сов.* дослу́хатися, дочува́тися, дочу́тися, наслуха́ти (*без сов.*), розслуха́тися, розслуха́тися, надслухува́ти що, надслуха́ти що. **В-ться внимательно** – ува́жно дослуха́тися до чо́го, наставля́ти (наставити) ву́ха на що.

Всматриванье – вдивля́ння.

Всматриваться, всмотреться – вдивля́тися, видивля́тися, придивля́тися, *сов.* придиві́тися.

Вмятку – намоло́до, мняке́нько. *Яйцо вмятку* – молодё́нке яйце́, мняке́нько зварене, не кру́те.

Всовывание – засува́ння, засо́вування, всува́ння. *Межд., выражающее быстрое*

всовывание – шургі́ч! шурх! шусть!

Всовывать, совать и всунуть – всува́ти, всу́нути, засува́ти, бга́ти (*редко* вбига́ти), вбга́ти.

Всовывать руку во что – засува́ти куді́сь руку, сяга́ти рукою куді́. **Всунутый** – всу́нутий, всу́нений, засу́нений, уба́ганий.

Всовываться – всува́тися, всу́нутися, засува́тися, засу́нутися.

Всосать, всосание, см. Всасывать, всасывание.

Вспадать, вспасть – спада́ти, спа́сти. [Спа́ло мені́ на думку].

Вспаивать, вспоить – ви́поювати, ви́поїти, ви́годовувати, ви́годувати (*молоком, пойлом*).

Вспоенный – ви́поєний, згодо́ваний молоко́м, пійло́м.

Вспалзывать и всползать, всползти – зла́зити (вилáзати) вгору́, злі́зти (ві́лізти) вгору́. *Срв.*

Взбираться.

Вспамятовать – згада́ти.

Вспаривать, вспарить – розпа́рювати (*и па́рити*), запа́рювати, *сов.* розпа́рити, спа́рити, за́парити. **-рить лошадь** – умилі́ти, утана́жити (ко́ня). **-вать, -рить спину** – споро́ти (спі́ну), бі́ти (ві́бити) рі́зками́, канчу́ками, па́рити, спа́рити, ви́парити, одчу́храти, одшма́гати.

Вспаренный – 1) розпа́рений; 2) (*о коне*) умиле́ний, утана́жений; 3) ві́битий рі́зками́ (ка́нчуками), одшма́ганий, одчу́храний.

Вспархивание – пу́рханья, злі́тання.

Вспархивать, вспорхнуть – зніма́тися, *сов.* зня́тися вгору́, пу́рхнути, злі́нути.

Вспарывать, вспорот живот – поро́ти, розпа́рювати, розпоро́ти, розчиня́ти, розчині́ти.

Вспоротый (*о животе*) – розпа́ротий, розчине́ний.

Вспахивание, вспашка – ора́ння, ора́нка. [Ора́нка на яри́ну = **вспа́шка на яровой посе́в**].

Вспа́шка паровая – пар. **В. осенняя для весеннего посева** – зябля́, зяб, дзя́б.

Вспа́шка, см. Вспахивание.

Вспахивать, вспахать – ора́ти, зора́ти, ви́орати; (*многое, о многих*) поора́ти, позо́рювати, наора́ти, понао́рювати. *Остаётся не вспа́ханной* (*о земле*) – я́ловіти. **Вспа́ханный** – о́раний, зо́раний, по́раний, ви́ораний. **В-ая земля** – рі́лля.

Вспенивание – шумува́ння, пі́нення.

Вспенивать – пінити, давати чомусь шумувати.

Вспениваться, вспениться – шумувати, зашумувати, зшумуватися, спінитися.

Вспенившийся – розшумований, шумлявий, спінений.

Всплакаться – заплакати, розплакатися.

Всплакнуть – заплакати трохи, заплакнути. **Всплакнётся кому** – заплакав трохи хто, захтілося трохи поплакати.

Вспл[е]ск – 1) ви́плеск, сплеск, плюск; 2) хлюп.

Вспл[е]скивание – 1) спліскування, плюскання. **В. постоянное** – плюскотнява; 2) хлюпання.

Вспл[е]скивать, всплеснуть – 1) спл[е]скувати, спл[е]снути (рука́ми, в долоні, крило́м); 2) хлюпати, хлюпнути (воду, водою).

Вспл[е]скиваться, всплеснуться – 1) пл[е]скатися, плеснутися; 2) хлюпатися, хлюпнутися, хлепотіти (*гал.*); 3) (*о рыбе*) викидатися, викинутися, скидатися, скинутися.

Всплошн[у]ю, вплошь – зу́спіль, щі́льно, суці́льно.

Всплывать, всплыть – впливати, впливти, спливати, спливти, виринати, ви́р(и)нути, зринати, зринутити, зорнути, знірнути. [Місяць вплив з-за лісу. Спливали забу́ті кривди й гріхи (Коцюб.). Звідкіля ті́ спогади виринають? (Крим.). Зно́ву зринали бра́тові слова́ у не́ї в голові́ (Грінч.). Пірну́в у во́ду і ви́рнув геть далеко́ від то́го місця́. Потопельник зорну́в].

Всплывание, всплытие – впливання (*сов.* виплиття) на по́верх, виринання, зринання.

Вспойть, см. Вспаивать.

Всполаскивать, сполоска́ть и сполосну́ть – споліскувати, сполоснути. **Всполо́сканный, споло́снутый** – сполісканий, сполоснутий.

Всполашивать, -ся, сполош[и]ть, -ся – полоха́ти, -ся, споло́хувати, -ся, *сов.* споло́хати, -ся, сполохну́ти, -ся [Соба́ки сполохну́ли зайця́], полоши́ти, -ся, сполоши́ти, -ся, (*только птиц*) шугну́ти. **Всполош[и]ть многих** – пополохати, погвалтува́ти, побудоражити. **Вспо́лошенный** – сполоханий, наполоханий.

Всполза́ть, сползти́ – зла́зити, злі́зти, вила́зити, ви́лізти. [Мура́шка ви́лізла на пля́шку].

Всполо́х – споло́х, гвалт, триво́га. [Вда́рили на споло́х. На дзвіни́ці задзвоне́но на гвалт].

Всполохну́ть, см. Всполашивать.

Вспоминание – згадування, пригадування.

Вспомина́ть, -ся, спом[и]нить, -ся, спом[и]ну́ть, -ся – зга́дувати, -ся, згада́ти, -ся, прига́дувати, -ся, пригада́ти, -ся, нага́дувати, -ся, нагада́ти, -ся, спога́дувати, -ся, спогада́ти, -ся, здумувати, -ся, здумати, -ся, споминати, -ся, спом'яну́ти, -ся, спам'ятати, -ся. **А теснее – споминаться:** вставати (вста́ти) в думці́, спада́ти (спа́сти) на пам'ять, зринутити в голові́. **И не спомнит** – ні згаду, ні спогаду.

Вспомогательный – допомічний, допоміжний, підсобний, помічний, запомагальний, спомагальний. **-ный глагол** – дієслово допомічне. **-ная касса** – ка́са допомо́ги, допомагальна ка́са.

Вспомога́ть, спомоществова́ть, спомо́чь – помага́ти, помогти́, допомага́ти, допомогти́ ко́му, запомага́ти, запомогти́ ко́го, дава́ти (да́ти) ко́му ра́ду, помі́ч, поряту́нок.

Вспомо́жение, спомоществова́ние – запомо́га, допомо́га, підмо́га, помі́ч (*р. помочи*); **дающий спомо́жение** – запомага́ч, допомага́ч. **Касса взаимного спомоществова́ния** – ка́са обо́пільної допомо́ги.

Вспомоществова́тельный, см. Вспомогательный.

Вспомоществова́ть, см. Вспомога́ть.

Спом[и]ну́ть, см. Споминати́.

Споро́ть, см. Спарыва́ть.

Спорхну́ть, см. Спархива́ть.

Спот[е]лый – спітнілий.

Вспотѣть – спітніти. *См. Потѣть.*

Вспры́гивать, вспры́гнуть – сплигувати, сплигну́ти, стрибáти, стрибну́ти. [Кіт стрибну́в на піч].

Вспры́скивание – 1) *см. Бры́зганье*; 2) *см. Впры́скивание*; 3) пиття могорича́, покро́піння (запивáння) нової по́купки.

Вспры́скивать, вспры́снуть – 1) *см. Бры́згать*; 2) *см. Впры́скивать*; 3) (*обновку, сделку*) запивáти (запити) могорич, *сов.* покро́пити (запити) нову́ по́купку, обору́дку.

Вспры́снутый – 1) попирсканий, попорськаний, побризканий; 2) *см. Впры́снутый*; 3) запитий, покро́плений могоричем.

Вспря́дывать, см. Вспры́гивать.

Вспугивать, испугну́ть, см. Вспола́шивать, исполохну́ть.

Впутать, см. Путать.

Вспуха́ть, испухну́ть, см. Распуха́ть, испухну́ть.

Испухлый, испухший, см. Распу́хший.

Испухлина – опух (*р. -ху*), пухлина.

Испученность – надими (*р. -мів*).

Испучивание – обдимáння, дму́чка.

Испучивать, -ся, испучить, -ся – обдимáти, -ся, обду́ти, -ся, (*о многих*) пообдимáтися.

Испученный – обдутий; *геолог.* – набубнявілий.

Испыли́ть – запалитися, розпалитися, скипіти, спалахну́ти, спажну́ти, загорітиса гнівом, впа́сти в па́сію, (*безл.*) спалити. *Я испыли́л* – менé спали́ло. **Испыливши** – з опа́лу. [Та це він з опа́лу сказав].

Испыльчивость – запальність (*р. -ности*), гарячкува́тість, за́пал, ро́зпал.

Испыльчивый – палахкий, запальчастий, розпалистий, запальний, гарячий, гарячосердий, гарячкуватий, (*реже*) оприскливий, сприскливий, заго́нистий, яросливий (М. Вовч.).

Испыльчиво – запально, розпалисто, гарячкува́то, сприскливо, заго́нисто, яросливо.

Испыхивать, испыхну́ть – 1) спалахувати, спалахну́ти, палахну́ти, спахувати, спажну́ти; (*загораться*) займа́тися, зайня́тися; (*вырваться наружу*) жажну́ти, пажну́ти, вибухати, вибухну́ти. [Огонь спалахну́в. Порох вибухну́в]. **Испыхнул мятеж, бунт** – вибухло повстання, вибухну́в бунт; 2) *см. Испыли́ть*; 3) **-ивать, -нуть румянцем** – спалахувати, спалахну́ти на обличчі, червоніти, почервоніти, паленіти, спаленіти.

Испышечник – блискало (пристрій для сигналізуванн́я).

Испышка – 1) ви́блиск, сполох, ви́бух; 2) **в-ка гнева** – ви́бух гніву.

Испяливать, испялить – напинáти, напну́ти, нап'ясти, натяга́ти, натягті на себе. [Що це вона́ нап'яла на себе?].

Испясть – назусп'я́ть, назуспіт. [Хіба́ річка назуспіт потече́?].

Исставание – вставáння, вста́нок. [Робив од уста́нку до сме́рку].

Исставать, встать – вставáти (встаю́, встаєш), *сов.* вста́ти, (*о мног.*) повставáти. [Ой уста́ну я ране́нко. Устаю́ть над Гуманем дими (Кул.). Всі ще вдосвіта повставáли]. **В-вать, -ать (с места)** – підводитися, підвєстис́я, вставати, встáти, зводитися, звєстис́я, зніма́тися, зня́тися, звєстис́я на но́ги, ста́ти на рівні но́ги. **-вать с трудом** – зволіка́тися, зволоктис́я. **Встать поспешно** – схопитис́я. **-ать с лошади** – зсідати, зсісти з коня́. **-ать на стул, на колени** – ставáти, ста́ти на стілець, навко́лішки. **-вать, -ать на собственные ноги** – спинáтися (сп'ястис́я) на власні но́ги; (*являются, возникают*) ставáти, ста́ти, повставáти, повста́ти, виника́ти, виникну́ти. [Стає перед очима́ давнина́ на́ша. В голові повставáв цілий рій відповідних спога́дів (Крим.). Спо́мини виника́ли в його́ голові (Крим.)]. **-вать, -ать против кого** – повставáти (повста́ти) проті́ ко́го, на ко́го, підніма́тися (підня́тися) на ко́го. **-вать, -ать на защиту** – обставáти, обста́ти за ким, за чим, вступáтися, вступі́тися за ко́го, за що.

Исставка – 1) (*в рукопись, в разговор*) вставка; (*в одежду*) вставка, надста́ва, шту́чка,

уштуковане; 2) (при інкрустированіи: вставка в дерево металла, кости и пр.) впускання (гал.); (в деревянный брус и пр.) доточене (р. -ного), втічка; 3) см. **Вставлѣніе**.

Вставлѣніе – вставлювання, вставляння [Ониксове каміння до вставлювання на нагрудник (Куліш)], заправління в щось.

Вставлять, вставить – вставляти, вставити, вправляти, вправити, заправляти, заправити. [Свогo розуму нікому не вставиш. Розкопали джерельце, вправили вулік, і стала криниця. Викрутив діаманти і заправив до скла інші]. **В-ять, -ить стекло оконное** – скліти, засклити, (о многом) поскліти. **-ять, -ить в раму под стекло** – заводити (завести) під скло. **-ять, -ить дно куда** – дніти що, задніти, заденчити, (множ.) позадинати. **В-ять, -ить нитки иного цвета при тканье** – утікати, уткати. **В-ять дверные, оконные косяки** – хутрувати вікна, двері. **В-ять, -ить распорки при постройке лодки из цельного дерева** – заводити цурки. **В-ять, -ить куски в мех, в ткань при починке** – штукувати, виштукувати що. **В-ять, -ить в кирпичную каменную стену при кладке** – вмурувати. **В-ять, -ить в дерево металл, кость и пр. при инкрустированіи** – вкидати, вкинути, впускати, впустити. **В-ять, -ить слово в разговор** – вкидати, вкинути, докидати, докинути (слово), впадати, впасти в слово кому.

Вставной, вставочный – вставний, вставлюваний, вправляваний. **Вставные зубы** – фальшиві, штучні, вставні зуби.

Вставщик, -ица – вставляч, -ячка, вправник, -ниця, вправлявач, -чка.

Встарь, встарину – устаровину, в давню давнину, за давньої давнини.

Встакивание наверх – стягання (нагору), витягання, висаджування.

Встакивать, встащить – стягати, стягти (нагору), витягати, витягти, зсаджувати, зсадити, висаджувати, висадити, виволікати (нагору), виволокти, (редко) стірити (сов.), (о многом) – сов. постягати (нагору), повисаджувати. [Насілу тогo мішка на стіл висадив. Стяг сам на горіще]; (перед собой) витягти супроти себе, поперед себе. **Встащенный** – стягнений, витягнений, висаджений.

Встакиваться, встащаться – стягатися, стягтися, вилазити, вилізти (нагору).

Встать, см. Вставать.

Встопорщить – настовбурчити, (о ткани) згърбати.

Встороне – осторонь, на одшибі, подаль.

Встосковаться – вдатися в тугу, в нудьгу, зажуритися.

Встошнить – занудити. **Мне встошнилось** – мені нудить, занудило, мені нудно стало. [Занудило коло серця, закололо в боку (Шевч.)].

Встревожение – стурбування, затривоження.

Встревоженность, см. Встревожение, а теснее – стурбованість, затривоженість, сполоханість (р. -ности).

Встревоженный – стурбований, затривожений, сполоханий.

Встревоживать, -ся, см. Тревожить, -ся.

Встревожить, см. Тревожит.

Встрепать, см. Встрепывать.

Встрепетать, -ся, встрепенуть, -ся – стріпувати, -ся, стрепетати, -ся, стрепенути, -ся, тріпнути, -ся, стріпнутися, кинутися, сполохнутися. [Ти, соколе, не стрепетайся. Кинувсь, аж затрусивсь].

Встрѣпка – скубка, матланка, прочухан, прочуханка, перегрѣчка, перегін (р. -гону). **Срв. Взбучка.**

Встрѣпывать, встрепать – давати (дати) скубки, матланки; (о волосах) – скудовчити, розкудлати. **Встал, как встрѣпанный** – скочив, як перемитий.

Встретить, см. Встречать.

Встреча – зустріч (р. -чи), зустріча (р. -чі), стріча (р. -чі); (случайная) спіткання, спотічка;

(*встречание*) стрі́вання, стріча́ння. **Встреча** *условленная (свидание)* – сходи́ни. *При первой встрече* – з першо́ї зустрі́чи, на́встріч. [Вона його́ на́встріч не злюби́ла]. *На встречу кому, чему* – назустрі́ч ко́му, чо́му, устрі́ть ко́го, чо́го, про́ти, про́тив. *Выйти на встречу кому* – перестрі́ти ко́го.

Встречание – стріча́ння, стріва́ння.

Встреча́ть, -ся, встре́тить, -ся – стріча́ти, -ся, стрі́нути, -ся, стріва́ти, -ся, стрі́ти, -ся, зустрі́чати, -ся, зустрі́вати, -ся, зустрі́ти, -ся; (*застигнуть*) зуспі́[и]ти ко́го, спобі́гти; (*итти навстречу*) перестрі́вати ко́го, перестрі́чати, перестрі́ти ко́го; (*случайно*) зди́бати, -ся, зди́бати, -ся, поди́бувати, -ся, нади́бати, спотика́ти, -ся, спі́ткати, -ся. **В-ать с хлебом-солью** – віта́ти хлі́бом-сі́ллю.

Встречный – стрі́чний, зустрі́чний, стрі́чаний. *Первый встречный* – першо́й-лі́пший.

Встречный *и поперечный* – ко́жен стрі́чний, хто попа́ло. **Встречные** *кумовья* – стрі́чані куми́. **Встречный иск** – зустрі́чний позов, зустрі́чне дома́гання. **Встречный ветер** – супро́твний ві́тер.

Встря́ска – 1) *см. Встря́хивание*; 2) *см. Встрё́пка*.

Встря́хива́ньє – стрі́пування, стру́сування, *сов.* стру́сіння, по́трус.

Встря́хива́ть, -ся, встря́хну́ть, -ся – стрі́пувати, -ся, стрі́нути, -ся, стрі́пону́ти, -ся, стру́сувати, -ся, стру́снути, -ся, стру́сонути, -ся, стру́хну́ти, -ся, обтрі́пувати, -ся, трепну́ти, -ся, трі́пнути, -ся, потрусити, підтрусити. [Підтрусі́ мішо́к, щоб овес утрусі́всь]. **В-ну́ть головою** – мотну́ти. **Встря́хну́ть сильно** – трепону́ти, трі́пону́ти. [Як трепону́в мене́, ма́ло ду́ша не ви́леті́ла].

Вступа́ть, вступи́ть – вступа́ти, вступи́ти, вхо́дити, уві́йти. [Уступі́те до на́шої господа́!]; (*в должность*) обніма́ти (обі́йняти) поса́ду, заступа́ти (заступи́ти, ста́ти на) уря́д; (*в брак*) бра́тися, побра́тися, поня́тися, дру́житися, одру́житися з ким, пошлю́бити ко́го; (*во 2-й брак*) бра́тися вду́рге, одру́жуватися вду́рге; (*в бой*) става́ти (ста́ти) до бо́ю, сточи́ти бі́й; (*в открытый бой с кем*) дава́ти по́ле ко́му. **Вступи́ть в спор** – зазмага́тися. **-а́ть в сношения** – заходи́ти в сто́сунки; (*в разговор*) заво́дити (заве́сти) розмо́ву, заходи́ти (зайти́) в розмо́ву, в бала́чки, в бе́сиду; (*в союз*) вхо́дити (уві́йти) в спі́лку, приступа́ти (приступи́ти, приста́ти) до спі́лки. **Вступи́ть в предосудительный союз** – злига́тися з ким. **Вступа́ть, вступи́ть в связь** – вступа́ти в зв'язо́к, (*любовную*) зазна́тися з ким (*сов.*). **Вступи́ть в дружбу, в приятельские отношения** – задру́жити, заприя́знитися, заприя́телюва́ти, затовари́шувати з ким; (*в фамильярные отношения*) запані́братися; (*в родство*) порідни́тися, породича́тися. **-и́ть в борьбу, в бой, в спор** – вступи́ти в боро́тьбу, зі́тну́тися, стя́тися. **-и́ть в тяжбу** – запозива́тися; (*на престол*) ста́ти на ца́рство, засі́сти (усадо́витися) на пре́столі.

Вступаю́щий – той хто вступа́є, вхо́жий. **Вновь вступаю́щий, вступи́вший** – нововхо́жий, нововсту́плений, новоприста́лий, новоприста́нний.

Вступа́ться, вступи́ться за кого – оступати́ся, оступи́тися за ким *или* за ко́го, обстава́ти, обста́ти за ким, упоміна́тися за ким, (*защищать*) оборо́няти ко́го.

Вступите́льный – вступни́й. [Вступне́ слово. Вступні́ поясні́ння].

Вступле́ние – 1) вступ, вступне́ сло́во; (*предисловие*) передмо́ва; 2) вступ, вхі́дчини, вхо́дини (*обыкновенно с пирушкой*). [Запи́ти вхі́дчини = *запи́ть вступле́ние*].

Вступщи́к – вступни́к, спі́рник. [До цієї́ землі́ спі́рників нема́].

Встя́гива́ть, см. Вста́скивать.

Всу́е, *укр.-сл.* – всу́є. [І всу́є пла́четься земля́ (Шевч.)]. *См. ещё Напра́сно.*

Всу́нуть, см. Всовыва́ть.

Всу́чива́ть, -ся, всу́чить, -ся – 1) (*о нитке*) всу́кувати, всука́ти; 2) (*назойливо навязывать*) впи́рати, впе́рти, втиска́ти, втисну́ти, (*вульгарнее*) втелю́шувати, -ся, втелю́щити, -ся, втерє́блювати, впи́хати, уві́пхну́ти. [Силува́вся впе́рти йому́ квитка́ на конце́рт. Вони́ нічо́го не хті́ли бра́ти, але́ я втисну́в їм два карбо́ванці]. **Всу́ченный** – впе́ртий, втелю́щений,

втерєблений.

Всхаживать, см. **Всходитъ**.

Всхлі́пыва́нье, всхліп – хлі́панья, хлі́пи (р. -ів), схлі́пування, (*хныканье*) пхі́канья.

Всхлі́пыва́ть, всхлі́пну́ть – хлі́пати, схлі́пувати, схлі́пну́ти, хлі́пнути, (*хныкать*) пхі́кати, пхі́кнути.

Всходитъ, см. **Восходитъ**.

Всход, *чаще* **Всходы** – схід, сходи, вруна, (р. врун и врунів), прорість (р. -рости), руно, рунь (р. -ни). [Гарні вруна сього року. Дощів не було, та й прорости немає]. *Покривається всходами* – вруннуватися. *Покрытый зелёными всходами* – зеленорунний.

Всходня – східня. [Пристани там нема, а є східня].

Всхожде́ние, см. **Восхожде́ние**.

Всхожесть – висхожість, зіхожість (р. -жости).

Всхожий – висхожий, зіхідний. [Дріжджі не добрі, тісто не висхоже. Пшениця зіхідна].

Всхолміть – (*песок*) покучугурити, (*почву*) погорбувати, (*воду*) похвилювати.

Всхолмленный – покучугурений, погорбований, (*о воде*) похвильований.

Всхола́тить – підбити чуб угору.

Всхрапну́ть – 1) см. **Всхра́пыва́ть**; 2) засну́ти тро́хи.

Всхра́пыва́ть, всхрапну́ть – хропти (ти хропеш), хропну́ти.

Всцара́паться – видряпатися, видратися. [Кіт видряпавсь на дерево].

Всчина́ть – починати, розпочинати.

Всыпа́ние, всы́пка – всипа́ння, засипа́ння, (*сов.*) в[за]сіпа́ння.

Всыпа́ть, всыпа́ть, всыпну́ть – 1) всипати, всипати, засипати, засипати. [Засіпав у ступу проса і присилював москаля товкти]; 2) **всыпать розог, плетей** – всипати, вчистити кому що, одшмагати когю.

Всюду – усюди, повсюди, скрізь, по всіх усюдах. См. **Везде́**.

Вся – вся. *Во всю* – з усієї сили, на всі боки. См. **Весь**.

Всякий, всяк – 1) усякий, усяк, усяке, ко́жен, ко́жний, ко́ждий, (*диалект.*) жо́ден, жо́дний; [Всяк його слухати йшов (Л. Укр.). Їх ім'я всяке (всякий) тепер знає (Грінч.). Ми тут жадне літо літуємо]. *Решительно всякий* – кожнісінький, геть-усякий. *Без всяких неприятностей* – без жадної прикрости. **Всякий** (*презрительно*) – леда-хто, ледь-хто, ледай-хто, ляда-хто, аби-хто. [Нехай менє леда-дурень в личко не цілує. Побіти, то й аби-хто знайдеться – от инше діло пожалувати. Жінка має право вимагати розлучного листа за леда-слово (Л. Укр.)]. *Без всякого* – без ніякого. [Без ніякого доводу його обвинувачено (Грінч.)]. **Всякий день, всякий год** – що-день, що-дня, що-рік, що-року. *Во всяком случае* – у всякому (в кожному) разі. **Всякими средствами** – усяким способом, усіма способами; 2) всяковий, різноманітний, різний. [З перцем, з шапра́ном і з різними приправами].

Всяко – усяко, усяково, різно. *Всяко бывает* – усяко, усяково (усякого) буває (трапляється), усячина буває.

Всяческий – геть-усякий, превсякий, всілякий, вселякий. [На щастя вселяке май серце однаке]. **Всячески** – геть-усяко, превсяко, усе[і]ляко, все[і]ляково, на всі лади, всіма способами. См. **Всяко**.

Всячина – усячина, усялячина, різні різнощі.

Втайне – потайки, потай, таємно, потаємно, тайкома́, крадькома́, криткома́, нішком. **Втайне от кого** – потай когю.

Вта́лкивание – впира́ння, впи́хання, пропи́хання, вганя́ння.

Вта́лкива́ть, -ся, вто́лка́ть, -ся и вто́лкну́ть, -ся – впира́ти, -ся впе́рти, -ся, пха́ти, -ся, впи́хати, -ся, у(ві)пхну́ти, -ся, труча́ти, -ся, втру́тити, -ся. **Вто́лканний** – впе́ртий, у[ві]пе́ртий, у(ві)пхну́тий, втру́чений, уві́гнаний.

Втапору – тоді, в таку добу.

Вта́птывать, вто́птать – вто́птувати, вто́птати; (*в грязь*) вто́птувати в боло́то, зато́птувати (зато́птати) в боло́то; (*принизить*) упослі́д(н)ити.

Втаска́ть, см. Вта́скивать.

Вта́скивание – втяга́ння, вволіка́ння *и т. д.*

Вта́скивать, -ся, втаска́ть, -ся и втащи́ть, -ся – втяга́ти, -ся, втягті́ся, вволіка́ти, -ся, вволокті́, -ся, впе́рти, -ся (*сов.*), втараба́нювати, -ся, втараба́нити, -ся, втере́блювати, -ся, втере́бити, -ся, вти́рювати, -ся, вти́рити, -ся. **Вта́щенный** – втя́гнений, вволо́чений, втараба́нений, вти́рений *и т. д.*

Втасо́вывать – втасо́вувати (*іншу ка́рту*).

Вта́чивать, втача́ть – вшива́ти, вшити, вштуко́вувати, вштукува́ти, приштуко́вувати, приштукува́ти. [Уштукува́в клин, щоб ши́рше було́].

Втачка – вшива́ння, *сов.* вшиття, уштуко́вування, приштуко́вуваання, *сов.* уштукува́ння, приштукува́ння.

Втащи́ть, см. Вта́скивать.

Втека́ть, втечь – влива́тися, влі́тися, вплива́ти, впливті́, вбіга́ти, вбі́гти. [Малі річки вплива́ють у більші́].

Втемяши́ть, вте́мить, -ся – втовкма́чити, -ся, вбга́ти, -ся; залі́зти в го́лову, засі́сти в голові́.

Втере́ть, -ся, см. Вти́рать, -ся.

Втеса́ться – затеса́тися куди́сь, залі́зти, втере́битися, увібра́тися. *См. Вти́раться 2.*

Втесня́ть, -ся, втесни́ть, -ся, см. Вти́скивать, -ся, втисну́ть, -ся.

I. Втече́ние – влива́ння, вплива́ння.

II. Втече́ние[и] – про́тягом, на про́тязі, за чо́го, че́рез що. [За пе́ршої доби́. Че́рез усю́ Петрі́вку. Перебула́ там че́рез ніч. Протя́гом двох семестрі́в].

Вте́чка – 1) *см. Втече́ние*; 2) (*у охотни́ков*) слі́д.

Вти́рание – 1) вти́рання (*напр.* яко́їсь ма́сти), розти́рання, розти́рка; 2) (*влезание куда, к кому*) влази́ння, проліза́ння, пролази́ння. *См. Вти́раться.*

Вти́рать, втере́ть – вти́рати, вте́рти. **-ать очки** – замілюва́ти (замі́лити) о́чі, лу́дою луді́ти ко́го, вма́зувати в о́чі окуля́ри (Кр.). **Вте́ртый** – вте́ртий.

Вти́раться, втере́ться – 1) вти́ратися, утере́тися. [Жовткі́ вже вте́рлися]; 2) *куда, к кому* – сі́луватися влі́зти куди́ *или* до ко́го, (по́троху) влази́ти, влі́зти, пролази́ти, пролі́зти, тисну́тися, втисну́тися, втуля́тися, вту́литися [Та́кі вту́ливсь до па́нського това́риства], всі́ватися, всі́ятися [Звичайно́, що й вона́ туди́ всі́ялася!], прослизáти, прослизну́ти, (*очень льстиво*) влі́зуватися, влизáтися [Хто-хто, а він усю́ди вли́жеться], (*втесаться*) уві́ткну́тися [Ще́ не було́ тако́го весі́лля, щоб він туди́ не вві́ткну́всь], промика́тися, промкну́тися; (*в доверие*) зала́зити (за́лізти) в ду́шу ко́му, закрада́тися до чи́єїсь душі́ (до́віри), сі́луватися, придба́ти, ві́ру до се́бе. **Втира́ющийся, вте́ршийся** – вла́зливий, вла́зень (*р. -зня*), (*ж. р.*) влазю́ля (*р. -лі*). [У! па́нська влазю́ля!].

Вти́скивание – 1) впи́хання, (*редко*) вбига́ння, вда́влюва́ння, впи́рання; 2) *см. Вти́рание 2.*

Вти́скивать, втиска́ть и втисну́ть – бга́ти, (*редко*) вбига́ти, убга́ти, пха́ти, упха́ти, упхну́ти, вда́влювати, вда́вити [Повда́влював йому́ о́чі в я́мки], впи́рати, впе́рти. [Не мо́жу впе́рти за́тичку в пля́шку]. **Втисну́тый** – убга́ний, упхну́тий, вда́влений, у(ві)пе́ртий.

Вти́скиваться, втиска́ться и втисну́ться – втиска́тися, втисну́тися, впи́ратися, впе́ртися, впи́хатися, упха́тися, втасува́тися. [Утасува́лися й ми в той ваго́н]; *см. Вти́раться, втере́ться 2.*

Втихо́молку, втиши́ – ти́шком, ти́хцем, ні́шком, ти́шком-ні́шком, ні́щечком, мовчо́ком. *Срв. Втайне́.*

Втолка́ть и -кнуть, см. Вта́лкивать.

Втолко́вывать, -кова́ть – вбивáти (вбі́ти) в го́лову, втовкма́чувати, втовкма́чити. [Вели́кі катастро́фи розкрива́ють о́чі й таким, що їм сі́єї правди ні́яким словом не втовкма́чиш

- (Куліш)]. **Втолкованный** – втовкмачений.
- Втолочь** – втовкти.
- Втолпиться** – втиснутися, упхатися кудись, пропхатися.
- Втоптать**, см. **Втаптывать**.
- Втора** – другий (голос), друга скрипка. [Він співає другого].
- Вторачивать, второчить** – приторочувати, приторочити.
- Вторгаться, вторгнуться** – вдиратися, вдертися, впіратися, впертися; (*в жизнь, в дела чьи*) – втручатися, утрутитися, втискатися, втиснутися; *быстро вторгаться (в страну)* – вганятися, увігнатися (до якоїсь країни), чинити (вчинити) забіг(и).
- Вторжение войска** – впад, наїзд, забіг, (*в жизнь, в дела чьи*) втручання, вдирання, залізання.
- Вторитель, -ница** – вторівничий, -ча, підголосич.
- Вторить** – вторувати, окселентувати, підголошувати кому.
- Вторично** – удруге, задруге, завдруге, повторне.
- Вторичный** – 1) повторний, поновний, завдругий, другоразовий; 2) другорядовий, другоступневий, другостатний, секундарний. [Другорядова стадія розвитку. Другоступневий період. Тут звук і – секундарний].
- Вторник** – вівторок, вівтірок (*р. -рка*). **Вторничный** – вівторковий, вівтірковий.
- Второбрачие** – другий шлюб, завдругий шлюб, завдруге одружіння.
- Второбрачный** – одружений завдруге, другошлюбний. **-ый сын** – син з другого шлюбу.
- Второгодник, -ница** – другак, другачка.
- Второзаконие** – второзаконня.
- Второй** – другий. **Второй по старшинству** – підстарший. **Во-вторых** – удруге, по-друге. **Из вторых рук** – з другої руки.
- Второкласник** – другокласник.
- Второкласный** – 1) другокласний; 2) другорядний.
- Второпях** – з-похвату, прихапці, хапки, хапком, хапцем, хапаючись, за поспіхом; (*наскоро*) нашвидку, на швидку руч.
- Второстепенный** – 1) другорядний, побічний. [Це для його не головне, а побічне]; 2) *матем.* – другого степеня, другоступ(е)невий.
- Вторье**, см. **Эхо**.
- Втравливать и Втравлять, втравить** – 1) (*о собаках, соколах*) вимуштровувати, вимуштрувати до полювання; (*о людях*) завчати кого до чого; 2) нацькувати (нацькувати) когось (укупі з іншими) проти кого, проти чого, зтягати (зтягти) своїми підмовами когось, проти кого, проти чого, втягати, втягти. [Хтять і нас зтягті в цю ворожнечу].
- Втравливаться** – вимуштровуватися, завчатися; впускатися в що. [Уже впустился в злодейство].
- Втретьих** – по-третє, третє.
- Втридорога** – утридорога, в три рази дорожче.
- Втрое** – утроє, в-за-троє, троєм стільки, потрійно, употрійні. **Втрое сплетенный** – тройчатий, тройчастий.
- Втроём** – утрюх.
- Втройне**, см. **Втрое**.
- Втулка** – (*в бочке*) воронка, чіп, чіпок, затичка, шпунт; (*в колесе*) маточина, бұкша; (*в мельничном колесе*) матиця; (*в пушке*) затичка.
- Втуне** – марно, даремно, дарма. **Оставаться втуне** – дармувати.
- Втупик** – вбезвихідь. **Поставить втупик** – загнати вбезвихідь.
- Втыкание** – втикання, затикування, стромляння, застромлювання.
- Втыкать, -ся, воткнуть, -ся** – втикати, -ся, увіткнути, -ся, затикувати, -ся, заткнути, -ся, стромляти, -ся, встромлювати, -ся, встромити, -ся, застромлювати, -ся, застромити, -ся; (*с*

размаха) вгороджувати, -ся, вгородіти, -ся, засаджувати, засадіти, всаджувати, всадіти, заштрикнути, -ся (*сов.*), заганяти, -ся, загнати, -ся, засторчити, -ся (*сов.*).

Втычка – 1) *см.* **Втыкание**; 2) *см.* **Втулка**.

Втюривать, -ся, втюрить, -ся, см. **Вляпаться и Влюблять, -ся, влюбить, -ся.**

Втягивание – втягання, зтягання; (*только о просачивании*) всмоктування, вбирання.

Втягивать, втянуть – 1) *см.* **Втаскивать, втащить**; 2) втягати, втягти, вбирати, увібрати, всмоктувати, всмоктати. [Як швидко земля всмоктала воду]; 3) зтягати, зтягти. [Трохи не всіх зтягло в кривавий вир]; 4) зтягати, позтягати. [Істи хочеться, аж животі позтягало].

Втягиваться, втянуться – 1) всмоктуватися, всмоктатися; 2) *-ться во что* – втягатися, втягтися, впускатися, впуститися. [Биттям злодія не направиш, як він уже впуститися та звикне].

Втыпаться – вклепатися. [Цілий вік ма́ти на меті обережність – і так вклепатися! (Коцюб.)].

Вуаль – вуаль (*р.* -лю *м. р.*), вуалік (*и* вуалька *ж. р.*), серпанок (*р.* -нка).

Вулкан – вулкан (*р.* -ну).

Вулканический – вулканічний.

Вульгарность – вульгарність.

Вульгарный – вульгарний. **-но** – вульгарно, по-вульгарному.

Вульгата – вульгата, загально-відомий текст.

Вурдалак – упир (*р.* -ря), вовкулака (*м. р.*).

Вход – 1) (*место, реже действие*) вхід, увіхід, прихід, війстя. [Стань із Тітінієм коло ввіходу! (Куліш). Норá з приходу вузенька]. У **входа** – з приходу, на приході, край порогу. **Вход в рыболовный сак** – горланка; 2) (*действие*) – вступ, вступання. [Вступ для всіх вільний].

Вход в новый дом, на квартиру, на новую службу – вхідчини, вхідини. [Він справляє вхідчини]. *Иметь вход к кому* – ма́ти до́ступ до ко́го, вхожа́ти до ко́го.

Входит, войти – увіходити, входитьи, увійти, вхожа́ти (*несов.*), вступати, вступіти. **-ить с трудом** – вдібати, *сов.* вдібати. **-ить протискиваясь** – всуватися, всунутися, протовплюватися, протовпідитися. **-ить малозаметно** – просмикатися, просмикнутися.

Войти в воду – вбресті (*сов.*). **-ить в землю** – вгрузати, вгрузнути. **-ить судном в реку** – спадати, спасти. **-ить во вкус чего** – набиратися, набратися смаку до чо́го. **-ить в силу (о человеке)** – вбиватися (вбитися) в силу, в поту́гу; (*о законе*) набирати (набрати) си́ли,

ставати правосі́льним. **Войти в обычай** – повестися (*сов.*). **-ить в товарищество, заплатив вступительный взнос, пай** – вкупатися, вкупитися. **-ить во что (вмешиваться)** –

вмикуватися, втручатися до чо́го. [Ба́тько тепе́р до господа́рства не вмикуе́ться, син сам усі́м порядку́є]; *срв.* **Вникать, -ить в соглашение** – вступати в зго́ду, порозуміва́тися. **Войти в милость к кому** – підійти під ла́ску ко́му, здо́бутися ла́ски в ко́го. **-ить с представлением** –

зверта́тися з подання́м. **-ить в пререкания** – заходити (вдава́тися) в суперечки. **-ить в долги** –

запозичува́тися (*сов.* -зичитися), напозича́тися.

Вхождение, см. **Вход 2.**

Входная – молитва при вхо́ді.

Входной – вхідний. **-ая дверь (наружная)** – надві́рні дві́рі, входові дві́рі.

Входящий – вступний. [Папе́ри вступні й виступні]. **-ий журнал** – жу́рна́л вступні́х папе́рів.

Вхожий – вхожий. [В твій дім Арде́нт не вхожий (Л. Укр.)]. **Быть вхожим к кому** – вхожати до ко́го.

Вцарапать – вдря́пати. [Вдря́пав у кни́жку і сво́є йме́ння].

Вцеживать, вцедить – цідити, вцідіти, націдіти, точіти, вточіти.

Вцеле, вцелости – 1) у схоронності, вці́лості; 2) ці́лком, вці́лості, вповні́.

Вцепляться, вцепиться – чепля́тися, вчепля́тися, учепи́тися, вп'ясти́ся; (*только губами*) вщемі́тися (*сов.*). [Чепля́ється ма́тері за спи́дницю. За гі́лля вчепи́вся. Рак кле́шнею вп'явсь у ру́ку]; (*о клеще*) заклі́щитися.

- Вчастую** – частенько.
- Вчера и вчерась** – учора.
- Вчєрашний** – учорашній, (*зан.*) вчєрайший. *Со вчєрашнього дня* – з-учора.
- Вчєрнє** – начорно.
- Вчєтверо** – учетверо.
- Вчєтвером** – учотирьох, учетверзі, четверко.
- Вчинание** – починання, розпочинання.
- Вчинать** – починати, зачинати, розпочинати. **Вчинать иск к кому** – позов закладати (заложити) на кого.
- Вчисление** – зарахування, врахування.
- Вчислят** – зараховувати, враховувати.
- Вчитываться, вчитаться** – вчитуватися, вчитатися.
- Вчуже** – зачужа. [Зачужа жаль].
- Вша**, см. **Вошь**.
- Вшествие**, см. **Вход 2**.
- Вшєстеро** – ушєстеро.
- Вшєстером** – ушєстьох.
- Вшибать, вшибить** – забивати, забити куди що.
- Вшивать, вшить** – вшивати, вшити. **Вшитый** – вшитий.
- Вшиветь** – вошивіти, *сов.* звошивіти.
- Вшивец, шивик** – вошивець (*р.* -вця), вошопруд, вошій, вошар (*р.* -ря), вошун.
- Вшивица** – 1) вошива (*р.* -вої), вошивка, вошопрудка; 2) *бот.* – шолудивник, горішник, галаган, гнидоша (*р.* -ші).
- Вшивка** – 1) вшивання, *сов.* вшиття; 2) вшита латка.
- Вшивной** – вшивний, вшитий, вшиваний.
- Вшивость** – вошивість (*р.* -вості); *нужа* (*р.* -жі).
- Вшивый** – вошивий.
- Вшивянка**, *бот.*, см. **Вшивица**.
- В'єдаться, в'єсться** – в'їдатися, в'їстися, вгризатися, вгризтися, вжиратися, вжертися.
- В'єдчивый** – в'їдлиий.
- В'єзд** – в'їзд (*р.* -ду), (*под'єзд*) – приїзд. [До їхньої хати приїзд недобрий, крутий]. *При в'єзде* (*о месте*) з приїзду. [Згоріло сімнадцять дворів, зараз з приїзду].
- В'єздной** – в'їзний. [В'їзна брама. В'їзні ворота].
- В'єзжать, в'єхать** – в'їжджати, в'їздити (*н. вр.* в'їжджу, в'їздиш), *сов.* в'їхати.
- В'єзжий** – в'їзний, в'їздовий. [В'їзні ліси. В'їздове право].
- В'єсться**, см. **В'єдаться**.
- В'єхать**, см. **В'єзжать**.
- В'євь, в'єве** – явно, в-очевідьки, в-очевідячки.
- Вы**, *мест. личн. 1 л. мн. ч.* – ви; *срв.* **Ты**.
- Выбаллотировывать, выбаллотировать** – вибирати, вибрати, обирати, обібрати кого – голосуванням, виголосувати кого; см. **Баллотировать**.
- Выбалтывание** – 1) вибобтування, випліскування; 2) вибріхування, розбріхування, виказування, (*дурнє*) бовкання.
- Выбалтывать, выболтать и выболтнуть** – 1) (*воду*) вибобтувати, вибобтати, вибобтнути, випліскувати, виплеснути; 2) (*тайну*) вибріхувати, вибрехати, розбріхувати, розбрехати, виказувати, виказати, розляпати язиком, бовкнути щось. **Выболтанный** – 1) вибобтаний, виплеснутий; 2) вибреханий, розбріханий, виказаний, розляпаний.
- Выбарышничать** – вибарышувати.
- Выбег** – вибігання, вибіг.

Выбегание – 1) вибігання (*напр.* з хати); 2) збігання (води).

Выбегать, выбежать – 1) вибігати, вибігти. [Вибіг за ворота]. **В-жать быстро** – віхопитися. [Холодно, а ми повихоплювались без свиток]; 2) збігати, збігти. [Молоко в печі збігло].

Выбегать – 1) вибігати, виганяти, збігати, оббігати, вига(й)сати, вимахати. [Все село вимахала, покіль тебе знайшла]; 2) (*добыть беганьем*) вибігати, набігати. [Бігала хліба позичити, та насилу окрасць вибігала. Набігала собі лиха].

Выбегаться – вибігатися, набігатися, нага(й)сатися до-схочу.

Выбежка, см. **Выбег**.

Выбеливание (*ткани*) – убілювання; (*известью*) вапнування; (*мелом*) білування, побіління, біління, вибілювання.

Выбеливать, -ся, выбелить, -ся (*о ткани*) – білити, -ся, убілювати, -ся, убіліти, -ся; (*известью, мелом*) вапнувати, повапнувати, білити, білувати, побіляти, побілити, вибілити, оббілювати. [Сьогодні хату пошпарувала, а завтра побілюю]. **Выбеленный** (*о ткани*) – убілений; (*о постройке*) повапнений, вибілений, побілений, побілований.

Выбелка, см. **Выбеливание**.

Выбеситься – переказитися. [Ще молодий, нехай переказитися].

Выбивание, выбивка – вибивання; (*дверей*) виважування, висаджування; (*травы*) витолочування.

Выбивать, выбить – вибивати, вибити [Вибив шибку в вікні. Клиן кліном вибивають. Град вибив жито], збивати, збити, побити. [Град побив жито]; (*дверь*) виважувати, виважити, висаджувати, висадити, вибивати, вибити; (*ногами траву, посев*) витолочувати, витолочити, потолочити, витовкти; (*выбойку*) вибивати, вибити; (*дробь зубами*) сікти зубами. [Холодно мені, аж зубами січу].

Выбиваться, выбиться – 1) вибиватися, вибитися, видиратися, відертися. [Травиця з-під торішнього листа вибивається. Тяжко з темряви до світла видиратися]; 2) **выбиваться, выбиться из сил** – висілюватися, висілитися, приставати, пристати, на силу знемагати, знемогтися, підбитися, із змоги (з мочи) вибитися. **Выбившийся из сил** – знеможений, знесілений; 3) **выбиться из нужды** – вибитися з недостатків, вбитися в пера; 4) **выбиться (в люди)** – вибитися. [Через обличчя я вибився в люди, зробивсь навіть генералом (Крим.). Вибилися в генеральство].

Выбирание – вибирання; (*тщательное*) – добирання. [З таким добиранням ти нічого не купиш].

Выбирать, выбрать – (*делать выбор*) вибирати, вибрати, обирати, обрати, обібрати, (*тщательно*) добирати, добрати [Обрали його за титаря. Не все бери, що крамар подає, а добирай. Добирає що-найгірших слів]. **Выбирать по вкусу** – добирати собі до смаку, любити [Любує собі невістку]. **Не из чего выбрать** – нема між чим вибрати. **Выбирать по одиночке** – визбірувати. [Чорногуз стоїть у болоті та визбірує жаб]. **Выбрать время** – вигодити годину, час. **Выбранный** – вибраний, обраний, обібраний, дібраний. **Выбираются, выбраться** – 1) – вибиратися, вибратися, видобуватися, видобутися; (*с трудом*) виборсуватися, виборсатися, викараскуватися, викараскатися, вихоплюватися, вихопитися. [Вибралися жити в нову хату. Повибралися аж у Дінщину. Вибралися в дорогу. У таке вскочив, що насилу виборсавсь. Вихопився з свити та вскочив у панське пальто]; 2) (*случиться*) ві(й)нятися. [Аби-ж війнялася вільна година, я знов сиджу за книжкою (Конис.)].

Выбить, см. **Выбивать**.

Выблёвывание – блювання.

Выблёвывать, выблевать – блювати, виблювати, ригати, віригати. **Выблеванный** – виблюваний, віриганий.

Выблечь – зблякнути, злиняти, вілиняти.

Вибленки – драбінка з канату.

Вибойка – вибійка, мальованка, тяжіна, дімка. [Кожух білих смушків під тяжиною (Квітка)].

Вибойковый, вибойчатый – вибійчаний, тяжіновий.

Вибоина, вибой – вибоїна, вибій (р. вибою); (с водою) бакаї, баюра, ковдівбина. [Їхали після дощів та й загрузились у бакаї].

Вибоистый – вибоїстий, бакаюватий, бакаїстий.

Вибойщик – вибивальник, димкар (р. -ря).

Виболеть – 1) вислабувати, вихоріти; 2) переболіти.

Виболтать, см. Выбалтывать.

Виболток – бовтун, бовтюк, запороток (р. -тку).

Выбор – вибір (р. -бору), добір (р. -бору), обрання, добрання. [Чотири дочки на вибір. У цій крамниці гарний добір краму. Обрання виборців]. **Выбор предоставит** – дати до вибору, полишити на вибір.

Выборзок – підхортеня (р. -яти).

Выборка – вибирання, обирання. **Выборки** – визбірки, вибірки. [Що краще, вже розкупили, самі вибірки лишилися].

Выборность – виборність (р. -ности).

Выборный – виборний, виборовий. **Выборный представитель** – виборний; (уполномоченный) уповажнений. **Выборный от общества для раздела общественного сенокоса, леса** – ділій (р. ділія). [На луках ділії ділять траву].

Выборонить – заскородити, заволочити. **Выбороненный** – заскороджений, заволочений.

Выборот – вибороти. [Вміє і сам вибороти щастя собі (Грінч.)]. **Выборотый** – виборений. [Держить мене на виборенім троні народня ласка (Грінч.)].

Выборочная рубка лесу – вируб лісу на вибір.

Выборщик – виборець (р. -рця).

Выборы – вибори. **Выборы провести, произвести** – вибори перевести.

Выбочарить – вибондарювати.

Выбраживать, см. Выбродить.

Выбранить – віляяти, налаяти, посварити когo, вибештати, вишпетити, виштапувати, відзолити. **Выбранить, упоминая отца** – вибатькувати. **Выбраниться** – віляятися, злихословити. *См. Бранить, -ся.*

Выбрасывание – викидання, викид.

Выбрасывать, -ся, выбросать, -ся и выбросить, -ся – викидати, -ся, викинути, -ся, (о многих) повикидати, -ся, викидати, -ся. **Выбрасывать клубы дыма** – бухати димом; (почки) броститися, бростатися; (колос) викидати колос, колоситися. **В-ать невод в воду** – сипати невід. *Рыба выбрасывается на поверхность воды* – риба грає. **Выброшенный** – викинутий, викинений.

Выбрать, см. Выбирать.

Выбреть – вибрести.

Выбривать, -ся, выбрить, -ся – виголювати, -ся, виголити, -ся. **Выбритый** – виголений, поголений.

Выбродить – 1) виходити, виблукати, виникати, збродіти; 2) виграти, -ся, вишумувати, -ся. *См. Бродить.*

Выбросать, выбросить, см. Выбрасывать.

Выброска – викидання, викидка. [Прохаємо на викидку = *благоволите выйти вон*].

Выбросок – покідька, покідь (р. покиди), покідьце, покідьок (р. -дька), покідьки, сміття.

Выбросом – викидом.

Выброшенный – викинутий; (постепенно) викиданий.

Выбрызгивать, выбрызгать – випорьскувати, випірскувати, вибрїзкувати, *сов.* вибрїзкати.

Выбуксировать – вибуксувати, витягти причалом.

Выбуравливать, выбуравить – висвердлювати, висвердлити, вивірчувати, вівертїти, провїрчувати, повертїти.

Выбуренный – висвердлений.

Выбутить – засипати грузом.

Выбучить, -ся – відзолити, -ся, візолити, -ся, вїлужити, -ся.

Выбывать, выбыть – вибувати, вибути, виходити, вийти, виїздити, виїхати.

Выбывающий – вибутний.

Выбывший – вибулий.

Выбытие – вибуття (*несов.* вибування), виїзд, від'їзд, вїхід. [Вибуття з числа членів].

Вываживать, вывожжать – розвожжувати, розвожжати.

I. Вываживать, выводит – водити, виводити. [Скрїзь вїводив, по всїх закутках].

II. Вываживать, вывозить – вивозити, *сов.* вивозити, повивозити.

Вываливание – вивалювання, вивертання, викидання.

Вываливать, -ся, вывалить, -ся – вивалювати, -ся, вївалити, -ся, вивертати, -ся, вївернути, -ся, викидати, -ся, вїкинути, -ся; (*выпадать, выпасть*) випадати, вїпасти, повипадати.

[Менї всї зуби геть повипадали (Крим.)]. **Вываливать язык** – висолоплювати, висолопити (язика). **Вываленный** – вивалений, вивернутий, висолоплений.

Вывалок – бовтун, бовтюк, запороток (*р.* -тка).

Вывалять, -ся – 1) (*о сукне*) звалити, -ся, зваляти, -ся; 2) (*в грязи*) вїваляти, -ся, вїкачати, -ся. **Вывалянный** – 1) звалений; 2) вивалений.

Вываривать, -ся, выварить, -ся – виварювати, -ся, вїварити, -ся. **Вываренный** – виварений.

Вываривание – виварювання.

Выварка – 1) виварення; 2) виварка (великий бляшаний самовар); 3) виварки.

Выварной и выварочный – виварний. [Виварна сіль].

Вывастривать, вывострить – вїгострювати, вїгострити, нагострювати, нагострити.

Вывостренный – вїгострений, нагострений.

Выващивать, вывощить – вощїти, навощувати, навощїти. **Вывощенный** – навощений.

Вываять – вирїзати, вирїзбїти. *См.* **Изваять**.

Вывевать, вывеять – вїяти, вивївати, вивїяти, (*выдувать*) вїдимати. **Вывеянный** – провїяний [Пшениця вже провїяна], вивїяний. [Груба вже холодна: вивїяна].

Вывевки – одвїйки, полова.

Выведение – 1) виводження, виводїння; 2) (*растений, животных*) вїкóхування; 3) **выведение верха** (*стога, крыши и т. д.*) – виве[і]ршування, дове[і]ршування.

Выведеныш – виведеня (*р.* -яти), виведенятко, виводень (*р.* -дня).

Выведрится – розгодїнитися, вїяснитися, вїпогодитися.

Выведывание – вивїдування, довїдування, довїдки, звїди, розвїди, вїпїтування, розпїтування, вїпити, розпїти, допєвнювання.

Выведывать, выведать – вивїдувати, вивїдати, вїпїтувати, вїпитати, допїтуватися, допитатися, допєвнятися, допєвнитися. **Выведанный** – вивїданий, вїпитаний.

Выведыватель, -ница – вивїдувач, -чка, вивїдач, -чка, вїпїтувач, -чка.

Вывезение – вивїз (*р.* вївозу), вивозїння.

Вывезти, см. **Вывозить**.

Вывейка – вїянка, вїяння.

Выверить, см. **Выверять**.

Выверка – вивїряння, перевїр (*р.* -вїру).

Вывернуть, см. **Вывертывать**.

Выверстка – вирівнювання, *сов.* вирівняння.

Выверстывать, -ся, выверстать, -ся – вирівнювати, -ся, вирівняти, -ся (*о многом* повирівнювати, -ся), рівняти, -ся, зрівняти, -ся. [Вирівняла долівку = **выверстала пол**].

Выверстный – вирівняний, зрівняний.

Вывертка, выверты – викручування, викрут, викрутня, вибріхування.

Вывертеть, см. Выверчивать.

I. Вывёртывать, -ся, вывернуть, -ся *наизнанку* – вивертати, -ся, вивернути, -ся (*о многом* повивертати, -ся), перевертати, перевернути. [Повивертали кожухи. Рукава повиверталися. Кравець, як перешивав світу, то перевернув її на другий бік]. **Вывернутый** – вивернений, вивернутий.

II. Вывёртывать, -ся, вывернуть, -ся – 1) вивертати, -ся, вивертити, -ся, викручувати, -ся, викрутити, -ся [Викрутив шрубку], висвердлювати, -ся, висвердлити, -ся. **Вывернутый** – викручений; 2) (*изворачиваться*) вибріхуватися, вибдохатися, відбріхуватися, віддохатися, викручуватися, викрутитися. [Попавсь, тепер не викрутишся вже (Грінч.)]; 3) (*увеливать*) визволятися, визволитися, викручуватися, викрутитися. [Брехнею од тюрми викрутивсь].

Выверчивать, -ся, вывертеть, -ся, см. II. Вывёртывать, -ся I. Выверченный – вивірчений, викручений, висвердлений.

Вывершить – вивершити. *См. Вершить.*

Выверять, выверить – вивіряти, вивірити, звіряти, звірити; (*весы*) виважувати, виважати, виважити, витарювати, витарувати. **Выверенный** – вивірений, звірений; (*о весах*) витаруваний.

Вывесить, см. Вывешивать.

Вывеска – 1) вівіска [Вівіска була наукова, а діяльність – чисто політична], таблиця; 2) вивішування, вивішення; 3) виважування, виваження.

Вывесочный – вівісковий, що на вівісках, табличковий.

Вывести, -ся, см. Выводить, -ся.

Выветрелость – вивітрілість (*р. -лости*), звітрілість (*р. -лости*).

Выветрелый – вивітрілий, звітрілий.

Выветривание – 1) вивітрювання, провітрювання; 2) (*о камне, жидкости*) вивітрювання, вітріння, *сов.* звітріння, вивітріння. *Впадина выветривания* – казан вивітріння. *Карман выветривания* – пічурка вивітріння.

Выветривать, -ся, выветрить, -ся – 1) вивітрювати, -ся, провітрювати, -ся, провітрити, -ся. [Одчини хату, хай вивітрюється]; 2) (*о камне, жидкости*) вітріти, звітріти, вивітрюватися, вивітритися. [Камінь вітріє. Без затички горілка звітріє]; 3) (*о паровом поле*) підпарюватися, підпаритися. **Выветривающий** – вивійний. **Выветрившийся** – звітрілий, вивітрілий.

Вывешивать, вывесить – 1) вивішувати, вивісити. [Почала вивішувати на сонце кожухи й кунтуші (М. Вовч.)]; (*флаги*) викидати прапорці; 2) (*весы*) виважувати, виважити, витарювати, витарувати.

Вывеять, см. Вывевать.

Вывивать, -ся, вывить, -ся – звивати, -ся, звіти, -ся, сплітати, -ся, сплесті, -ся.

Вывивной, вывитый – кручений, плетений.

Вывинчивать, -ся, вывинтить, -ся – 1) вишрубювати, -ся, вишрубувати, -ся, розшрубюватися, розшрубуватися, вигвинчувати, -ся, вигвинтити, -ся, викручувати, -ся, викрутити, -ся; 2) (*производит дыру*) вивірчувати, висвердлювати. **Вывинченный** – 1) вигвинчений, викручений; 2) вивірчений, висвердлений.

Вывисать, вывиснуть – звисати, звиснути.

Вывить, см. Вывивать.

Вывих – звих, звихнення.

Вывихать, вывихнуть – звихувати, *сов.* звихнути, викрутити, вивернути, вибити, зачахнути.

[Упав та й руку вибив у лікті. Руку мені вікрутив]. **Вывихнуть себе плечо** (о лошади) – сплечитися. **-уть себе бабку** (о лошади) – скопититися. **Вывихнутый** – звихнений, звихнутий, вибитий, вікручений; зчакнений, зчакнутий.

Вывишник, бот. – вивишник, гребінник, гребенник.

Вывод – 1) (откуда-либо) – виводіння, вивід (р. виводу); 2) (пятен) вибавлювання; 3) висновок, виснов. [Логічний висновок. Висновок з того – ось який]. **Делать, сделать вывод** – робити (зробити) висновок, висновувати, виснувати.

Выводить, вывести – 1) виводити (реже вивожати, вивождати), вивести; (выпроваживать) – випроваджувати, випровадити. [Вивів босу на морозець. Дуків-срібляників за лоб брали, із-за стола, наче волів, вивождали. Письмєнник виводить перед нами людей. Хочу тебе вивести з клопоту = из затруднения. Вона нитку виводить тонку та довгу]; 2) **в. детей** (о животных, птицах) – плодити, виплоджувати, виплодити, виводити, вивести, навести, вилуплювати, вилупити [Кицька навела киценят. Ой біда, біда чайці-небозі, що вивела чаєняток при бітій дорозі], (детей в люди) виводити (вивести) дітей в люди, на кого. [Треба буде дітей годувати та в люди виводити (Крим.). Скільки потягся мій батько, поки на вчителя вивів мене (Тесл.)]; 3) **выводить истребляя, уничтожая** – вибавляти, вибавити, обавляти, обавити, витлумлювати, витлумляти, витлумити. [Повибавляй плями з одежі. Витлумила мухи з хати. Вибавили кукіль з пшениці]; 4) **в. заключение, вывод** – висновувати, виснувати, робити (зробити) висновок, висновки; 5) **в. голосом** – виводити (вести) голос, пісню, спів. [Виводить голос, як ляну тонку нитку (Неч.-Лев.)]; 6) **в. стену** – класти, скласти; (каменную, кирпичную) мурувати, змурувати; 7) **в. из терпения** – позбавляти, позбавити кого терпцю, уривати, урвати кому терпєць; 8) **в. на чистую воду** – вивести на світ, на чисту воду, на слизьке; 9) **в. из себя** – драгувати, роздрагувати; 10) **в. верх** (напр. в стоге) – вивершувати, вивершити. С **невыведенным** (незаконченным) **верхом** – недовершений.

Выводить – виводити, обводити. [Виводила по всіх київських горах. Поки обводила, поки обходила весь садок, то й сонце сіло (Мирн.)].

Выводиться, вывестиься, -стися – 1) виводитися, вивестися (о мног. повыводиться, позводиться), переводитися, перевестися (о мног. попереводиться). [Повыводилися старі пісні. Попереводилися ні на що люди – ніколи й не почуєш про столітнього діда. Хай у вас хліб до віку не виводиться]; 2) (о животных, птицах) виводитися, повыводитися, виплоджуватися, повиплоджуватися, вилуплюватися, повилуплюватися; 3) вибавлятися, вибавитися. [Всі плями повибавлялися. Не вибавився кукіль з нашої пшениці].

Выводковый (о птицах) – загізний птах (Троян.). **Выводковая почка**, бот. – розрідна брунька.

Выводная – вивідна грамота.

Выводное – вивідне (р. -ного).

Выводной – вивідний.

Выводок – вивід (р. -воду), ко́дло. [Увесь вивід вовчий. Речє до людей: ко́дло гадюче! (Куліш)]. **Осеннего выводка** – осіньчук. [Наші курчата давно порослі на курей, а в сусідів – осіньчуки, ще малі].

Выводчик – вивідчик (Кр.), вивідник, випровадник, водій [У нього курчата не пропадають, він добрий водій], виплідник (Кр.), вибавляч (плям).

Вывожжать, см. **Выважживать**.

Вывоз – вивіз (р. -возу), вивозіння.

Вывозить – вивозити. [Вивозив я його по всіх горах, по всіх долинах].

Вывозить, -ся, вывезти, -ся и вывезть, -ся – вивозити, -ся, вивезти, -ся. **В. экипаж из сарая** – ви́кочувати, ви́котити. **Вывезенный** – вивезений.

Вывозка, см. **Вывоз**.

Вывозной – 1) вивозовий. [Вивозова і привозова торгівля. Вивозове мито]; 2) вивізний (кран).

Вывозчик – вивізник.

Выволакивание – 1) виволікання, витягання; 2) видобування, видобуття (соли з озір).

Выволакивать, выволочить и выволочь – 1) виволікати, виволокти, витягати, витягти; 2) видобувати, видобути (сіль з озір).

Выволоч[к]ной – виволочний. **-чная соль** – озірна сіль.

Выволочка – 1) см. **Выволакивание**; 2) матланка, прочуханка, перегін (р. -го́ну), перегречка.

Вывоняться – вісмердітися. [Завтра в нас гості будуть, а до завтраго хати не вісмердяться].

Выворачиванье – 1) вивертання; 2) перелицьовування.

Выворачивать, -ся, выворотить, -ся – 1) вивертати, -ся, вівернути, -ся, обертати, -ся, обернути, -ся. [Вітер вівернув дуба. З'їхало колесо на каменюку, та й обернувся віз];

(медич.) залуплювати, залупити; 2) (посредством рычага) вивертати, вівернути, виважувати, виважити. [Підкопую, підкопую тую каменюку, думаю от-от виважу її лопатою]; 3) лицювати, вілицювати, перелицювати (напр. одіж). **Вывороченный** – 1) викорнений, обернений. **С вывороченными копытами** – куксуватий; 2) вілицюваний, перелицьований.

Выворот – вивертання; виворіт (р. -роту). [Виворіт повік = **выворот век**]. **Навыворот** – виворотом, навиворіт. [Повісь кожуха виворотом. Не вдягай одежі навиворіт, бо хтось битиме].

Выворотить, см. Выворачивать.

Выворотный – 1) виворітний; 2) вівернутий, перелицьований.

Вывострить – нагострити.

Вывощить – навощити (о мног. понавощувати). См. **Выващивать.**

Вывязывать, вывязать – 1) виплітати, виплести. [Виплів сітку на перепелі. Виплела рукавиці, панчохи]; 2) вив'язувати, вив'язати. [Вив'язала з хусточки гостинці і роздала дітям]. **Вывязанный** – 1) виплетений; 2) вив'язаний.

Вывяливать, -ся, выялить, -ся – в'ялити, -ся, вив'ялити, -ся. **Вывяленный** – вив'ялений.

Выгадать, см. Выгадывать.

Выгадить – випаскудити.

Выгадывание – 1) вигадування, вимудровування; 2) (на чём) вигадування.

Выгадывать, выгадать – 1) вигадувати, вигадати, вимудровувати, вимудрувати, виміzkувувати, виміzkувати; 2) **-вать на чём** – вигадувати, вигадати на чому. [Купував панові багато та й собі на тютюн півкарбованця вигадав]. **Выгаданный** – 1) вигаданий, вимудруваний, виміzkуваний; 2) вигаданий. [Це гроші не зароблені, а вигадані: зайвого робітника запишу, а гроші за його собі в кешеню покладу].

Выгивание – вигоніння.

Выгар – випалення, випал, вигорілість (р. -лости).

Выгарок – 1) недогарок (свічки) (р. -рка); 2) недогар, (железа) жужелиця, жужель (р. -жля и -жели). Сrv. **Шлак.**

Выгашивать – вигостьовувати.

Выгиб – 1) вигнуття; 2) закрут, коліно. **Дугообразный выгиб** – луківина.

Выгибание – 1) вигинання (сов. вигнуття); 2) вихиляння, вихиляси. [Взявшись у боки, робить вихиляси].

И. Выгибать, -ся, выгнуть, -ся – вигинати, -ся, вигнути, -ся, вихиляти, -ся, вихилити, -ся, (пускать изгибом) вилучати. [Молода тополька вигинається од вітру. Стан тонкий вихиляється, вигинається. Вилучає (вигинає) спину]. **Выгибаясь** – вихиляючись,

вихиля́сом. [Пішла́ по ха́ті вихиля́сом].

II. Выгиба́ть, см. Гибну́ть.

Выгибистый – 1) гнучкий, гнучий; 2) колінчастий.

Выгибной, выгнутый – вигнутий, вигнистий, вилучений. [У котро́ї дити́ни прости́ ніжки, то скорі́ш почне́ ходи́ти, а в котро́ї вигни́сті, то не так то. Спи́на вилуче́на як склеп].

Выглядывать, выглодать – вигризати, вигризти. **Выглоданный** – вигризений.

Выглаживание – 1) вигладжування, вирівнювання, утирання; 2) (*утюгом*) прасування, випрасовування, (*русизм*) гладіння, гладження.

Выглаживать, -ся, выгладить, -ся – 1) вигладжувати, -ся, вирівнювати, -ся, утирати, -ся, утертися. [Хло́пці ко́взалку втира́ють]; 2) (*утюгом*) випрасовувати, -ся, випрасувати, -ся; (*несомненный русизм*) вигладжувати, вигладити; (*о норе*) уплавзівувати, -ся, уплавзувати, -ся. **Выглаженный** – 1) вигладжений, вирівняний, утертий, уплавзований, [Уплавзо́вана но́ра (Мнж.)]; 2) випрасуваний.

Выглодать – вигризти.

Выглотки – недогризки.

Выглядеть – 1) мати вигляд. *Как он вы́глядит?* – який він ма́є ви́гляд?; 2) нагля́нути собі щось.

Выглядывание из чего – вигляда́ння, визира́ння. **В-ние в ожидании прибытия** – вигля́дини.

Выглядывать, выглянуть – виглядати, виглянути, проглянути, визирати, визирнути, (*высовываться*) витикатися, виткнутися. [Знов прогля́не веселе со́нечко (Мнж.). Сиди́ в ха́ті, не витика́йся на ву́лицю].

Выглянсировать – виглянсувати; (*у сапожников*) ви́клизувати.

Выгнаивать, выгноить – трухлявити, струхлявити. **Выгнаиваться** – трухлявіти, вигнива́ти, виприва́ти; *мед.* – згноюватися, згної́тися.

Выгнать, см. Выгоня́ть.

Выгнетать, выгнесть – вигні́чувати, вигні́тити, вида́влювати, вида́вити, ви́чавлювати, ви́чавати.

Выгнивать, выгнить – вигнива́ти, ви́гни(с)ти, виприва́ти, ви́пріти; (*о дереве*) витруха́ти, витрухну́ти, трухля́віти, потрухля́віти, трупі́шати, потрупі́шати, поро́хнявіти, споро́хнявіти, бутля́віти, збутля́віти. **Выгнивший** – вигни́лий, ви́прілий, струпі́шілий, трухля́вий, бутля́вий. [Бутля́ва вже верба́].

Выгноить, см. Выгнаивать.

Выгнутость – вигну́тість (*р.* -тости), лукува́тість (*р.* -тости).

Выгнутый, см. Выгибной.

Выгнуть, см. Выгиба́ть.

Выговаривать, выговорить – 1) вимовля́ти, вимови́ти, ви́казати. [Не вимовлю́ я цьо́го слова́]; 2) (*делать выговор*), см. **Выговор 2**; 3) застерега́ти, застерегти́, вимовля́ти, вимови́ти. [Умо́вився за два́дцять карбо́ванця гро́шей та ще вимови́в собі́ ко́жух та чо́боти)].

Выговоренный – застере́жений, вимовле́ний. [Застере́жена су́ма = **выговоренная сумма**].

Выговариваться, выговориться – вимовля́тися, вимови́тися. [Не те сло́во вимовило́ся].

Выговор – 1) вимо́ва, вимі́вка, ви́голос, го́вірка, гу́тірка. [У не́ї до́бра францу́зька вимо́ва]; 2) нага́на, дога́на, докі́р (*р.* доко́ру), напоу́млення. *Делать, сделать выговор* – вимовля́ти ко́му, застерега́ти, застерегти́ ко́го, зроби́ти ко́мусь дога́ну, напоу́млення; (*упрекать*) до́рікати, до́рікну́ти ко́му; (*описат.*) ви́читувати (ви́читати, одчитува́ти, одчита́ти) моли́тву ко́му; (*бранить, побранить*) сва́рити, посва́рити ко́го, ка́ртати, пока́ртати ко́го.

Выгода – зиск, корис́ть (*р.* -сти), ба́риш, ви́года, по́житок (*р.* -тку), інте́рес, (*гал.*) хо́сєн (*р.* хісна́). *Извлекать, извлечь выгоду* – ма́ти з чо́го зиск, користува́тися, покори́стувати́ся з чо́го, ба́ришувати́, побари́шувати́ на чо́му, ви́користовува́ти, ви́користати́ що, (*гал.*) ви́хіснува́ти що. *Это принесёт ему выгоду* – з цьо́го він ма́тиме зиск, корис́ть, ба́риш,

ви́году, пожі́ток, інте́рес, хосе́н.

Ви́годность – зиско́вність, ви́гідність, бари́шівність, пожі́тність, пожі́товність, спі́рність (р. -ности).

Ви́годный – зиско́вний, корі́сний, бари́шові́тий, ви́гідний, пожі́тний, пожі́товний, спі́рний. -но – зиско́вно, корі́сно, ви́гідно, пожі́тно, пожі́товно, спі́рно.

Ви́гон – 1) ви́гін (р. -гону), па́стівник, степо́к (р. -пка). [Ві́вці пасу́ться на степку́]; 2) (*действие*) ви́гоніння; 3) см. **Ви́гонка**.

Ви́гонка, ви́гон – виганя́ння; (*только о водке*) ви́курування, пере́гін (р. -го́ну); (*цветов в оранже́рях, на пару*) ви́згін (р. -гону).

Ви́гонный – ви́гонний, па́стівний.

Ви́гонщик – наго́нич (на ло́вах).

Ви́гонять, ви́гнать – 1) виганя́ти, ви́гонити, ви́гнати, ви́дгінити, ви́дганя́ти, наганя́ти, нагна́ти (*напр. зве́ря на обла́ве*), турли́ти, ви́турли́ти, ви́турюва́ти, ви́турити, турну́ти, ви́штити[у]рити, ви́кішкати. [Ви́го́нила коро́ву на стерню́. Я ї́х ви́турлю з ха́ти (Неч.-Лев.). Хорти наганя́ють оле́ня на мисли́вців]. **Ви́гонять, ви́гнать напугав** – ви́страшувати, ви́страшити ко́го. -я́ть, -а́ть *вза́шей* – ви́бивати (ви́бити) в поти́лицю, в три ви́рви, ви́штурхувати, ви́штурхати. **Ви́гнать с земельного участка** – ви́ругувати. [Все то пані́ в коро́лів повимага́ли і коза́ків із тих земе́ль пови́руговували (Кулі́ш)]. **Ви́гнанный** – ви́гнаний, ви́турений; ви́страшений; ви́битий у поти́лицю. **Ви́гоняемый** – ви́гонений; 2) (*водку*) гна́ти, виганя́ти, ви́курувати, ку́рити; 3) (*цветы на пару*) ви́зго́нювати, ви́згонити.

Ви́гораживать, -ся, ви́городить, -ся – 1) ви́дгороджува́ти, -ся, ви́дгороді́ти, -ся, обгоро́джува́ти, -ся, обгоро́дити, -ся; 2) (*кого, себя*) уневі́ннювати, -ся, уневі́ннити, -ся, ви́городжува́ти, -ся, ви́городити, -ся, ви́водити ко́го, себе́, ви́вести, ви́плутувати, -ся, ви́плутати, -ся, ви́кручува́ти, -ся, ви́крутити, -ся.

Ви́горать, ви́гореть – 1) ви́горя́ти, ви́горюва́ти, ви́горі́ти; 2) **ви́гореть** (*потускне́ть*) *от солнца* – зблякува́ти, зблякну́ти, ви́горі́ти від сонця. [Фа́рба зблякува́ла на церкві́].

Ви́горевший – ви́горі́лий, зблякли́й; 3) *дело ви́горит* – ді́ло вго́рить, спра́ва вки́пить. [«Зна́йти тільки́ сві́дка – і ді́ло вго́рить» (Тесл.)].

Ви́городить, см. Ви́гораживать.

Ви́грабаздаться – ви́дряпати́ся, ви́дертися.

Ви́грабить – 1) ви́грабува́ти ко́гось, ви́гарбати́ щось, сплю́ндрова́ти; 2) ви́гребти, ви́громади́ти.

Ви́гравировать – ви́граві́рува́ти, ви́рі́збити.

Ви́гранить – ви́шлі́фувати, ви́гранити, зро́бити гра́нча́стим.

Ви́греб, ви́гребанье – ви́гріба́ння, ви́горта́ння, ви́грома́джування.

Ви́гребать, ви́гресть – ви́гріба́ти, ви́гребти, ви́горта́ти, ви́горнути, ви́грома́джува́ти, ви́громади́ти. **Ви́гребать, ви́гресть яму** (*о соба́ке, кури́це*) – по́рпати, ви́порпати я́му.

Ви́гребать себе гнездо – ку́блитися.

Ви́гребка, см. Ви́греб.

Ви́гребки – 1) ви́грі́бки; 2) ви́шкра́бки, обшк্রে́бини.

Ви́гребной. Ви́гребная яма – ви́грі́бна я́ма, я́ма на смі́ття, смі́тнік.

Ви́гресть, см. Ви́гребать.

Ви́гружать, -ся, ви́грузить, -ся – ви́лада́вувати, -ся, ви́ладува́ти, -ся, ви́ванта́жувати, -ся, ви́вантажити, -ся, розванта́жувати, -ся, розванта́жити, -ся; (*сня́ть нагру́женное*) по́зно́сити. [По́зно́сьте скрі́ні з возі́в]. **Ви́гружать часть груза для облегче́ния судна** – лі́хтува́ти (коро́бе́ль). **Ви́груженный** – ви́ладува́ний, ви́ванта́жений, розванта́жений, по́зно́шений. [Ві́з розванта́жено, скрі́ні по́зно́шено до ко́мори].

Ви́грузка – ви́ванта́жування, розванта́жування, ви́ладува́ння, *сов.* ви́ванта́ження, розванта́ження, ви́ладува́ння.

Выгрузной – виладувальний, вивантажний, розвантажний.

Выгрузчик – виладувач, виладівник, вивантажник, розвантажник, винощик (*мн. -ки*) (Звин.).

Выгрызание – вигризання.

Выгрызать, выгрызть – вигризати, вигризти; (*о червях, мышах*) виточувати, виточити.

Выгрызенный – вигризений, виточений.

Выгряднить – покаляти, побруднити, виваляти.

Выгубить – вибити, вибавити, звісти, позводити, попереводити. [Ніяк не можна тих мух вибавити. Позводили зайців, – тепер і не побачиш ніколи].

Выгуливаться, выгуляться – вигулюватись, вигулятися, виходжуватися, виходитися (на волі) випасатися, випастися.

Выдаваемость – видаваність (*р. -ности*). [Видаваність та читаність (*выдаваемость и читаемость*) книжки збільшується].

Выдаваемый – видаваний.

Выдавание – видавання. **В. замуж** – одружування, віддавання заміж.

Выдавать, выдать – 1) видавати, видати. [У їх хліб видавцем видають]; 2) (*кого, что*) виказувати, виказати на кого, що, зраджувати, зрадити когось, що, зрадитися з чим, виявляти, виявити. [Віказала всі його таємниці. Осла зрадили його вуха. Як-би чоловіка вбили, дак зараз-би пішов виявив]; 3) (*себя за кого*) видавати, видати себе за когось, показувати, показати себе ким; пошиватися, пошитися в когось, виставляти, виставити себе за когось; удавати, вдати з себе когось; 4) (*замуж*) давати, віддавати, віддати за когось, одружувати, одружити когось з ким.

Выдавать, выдать насильно – силувати, усилувати, неволити, зневолити за когось.

Выдаваться, выдаться – 1) (*выделяться*) визначатися, визначитися, відзначатися, відзначитися, виказуватися, виказатися. [Визначається своїм розумом та хистом]; 2) **выдаваться вперёд (торчат)** – виставати, вистати, випинатися, випнутися, вистромлюватися, вистромитися, виставлятися, виставитися, вганятися в щось, увігнатися, висуватися, висунутися, виступати кудись, виступити. [Гостра скеля виставала серед бурунів. Оця кістка в мене випинається. Велике каміння вганяється (*висувається*) в море (Неч.-Лев.)]; 3) удаватися, удатися, випадати, випадти. [День удався (*выпав*) погожий]; 4) **безл. выдаётся, выдалось** – буває, випадає, трапляється, випало, трапилося. **Выдающийся (о человеке)** – видатний, визначний, одмітний, прикме[і]тний, (*а теснее*) чільний, виборний; (*о предмете*) випнутий, висталий, висунутий, виткнутий, виступлений. **Ничем не выдающийся** – нічим не видатний, звичайний, звичайнісінький. **Часть чего-либо выдающаяся углом** – виріжок (*р. -жка*). **Выдающаяся выпуклая часть чего-либо, напр. у бочки** – опука.

Выдавливание – видавлювання, видушування, вичавлювання, витискання.

Выдавливать, -ся, выдавить, -ся – видавлювати, -ся, видавити, -ся, видушувати, -ся, видушити, -ся, вичавлювати, -ся, вичавити, -ся, витискати, -ся, витиснути, -ся; (*выколачивать, -ся*) – вибавити, -ся, вибити, -ся. [Видуши чирку. Давить мороз, – бодай йому очі повидавлювало! Нехай б'ють, – олії не виб'ють!]. **Выдавленный** – видавлений, видушений, вичавлений, витиснений, витиснутий.

Выдаивать, выдоить – видоювати, видоїти, здоїти; (*многих*) повидоювати. **Выдаивать отдельно каждый сосок** – цяпати, вицяпати, відциркувати, відциркати, вицеркати (*гал.*).

Выдоенный – видоєний, здоєний.

Выдалбливание – видобування. **В-ние пазов** – вгарювання.

Выдалбливать, выдолбить – видобувати, видобтати. **-ать, -ить пазы** – угарювати, угарувати. **В-ать, -ить урок** – товкти, витовкти, турукати, витурукати. **Выдолбленный** – видобаний; (*о пазах*) угарований.

Выданье. Быть на выданьи – бути на відданню, на порі.

Выдача – видавання, видача. **В. денег** – виплата.

Выдающийся, см. **Выдаваться**.

Выдвигать, выдвигать – переганяти, перегнати (напр. водку).

Выдвигание – висовування, висування, відсовування, відсування.

Выдвигать, -ся, выдвинуть, -ся – 1) висовувати, -ся, висунути, -ся, відсовувати, -ся, відсунути, -ся, витикати, -ся, виткнути, -ся, виганятися, вигнатися. [Не можна відсунути шухлядку: мабуть, зачинена. Сіре величезне каміння то йде рівною стіною, то виганяється наперед, нависаючи над землею (Грінч.); 2) (о человеке) висуватися, висунутися, вибиватися (вибитися) наперед, вгору, просуватися (просунутися) наперед. **Выдвинутый** – висунений, висунутий, відсунений, відсунутий. **Выдвигаемый** – висуваний, відсуваний.

Выдвижной – висувний, засувний. **В-ной ящик** – шухляда, шухлядка.

Выдвигать, см. Выдвигать.

Выдворять – виселяти.

Выдел, см. Выделение 1.

Выделать, см. Выделять.

Выделение – 1) (из семьи) виділ, відділення, віддіління, вирізнення, відрізніння, вілучення, (из наследства) виділ. [Виділ спадщини]; 2) (из стада) вилука, вилучання, сов. вилучення; 3) (из среды чего) вирізнювання, вирізнення, відзначання, відзначення; 4) **в-ние лучшего зерна** – чолкування; 5) **в-ние пара, паров** – парування; 6) **в-ние мокроты, слюны и т. п.** – відхід (р. -ходу), витікання, слизіння (мн. слизи), хім. відділення.

Выделить, -ся, см. Выделять, -ся.

Выделка, выделявание – вироблювання, вироблення, (производство) виробка, вироб (р. -робу), виробництво [Виробництво з дерева широко відоме], робливо (срв. **Изделие**). [Се ложки мого роблива (мого виробу)]. **В. кожи** – вичинка, чиньба, виправа. [Шкурка за чиньбу не стала = овчинка выделки не стоила. Не стане шкурка за виправу = овчинка не стоит выделки].

Выделяемый – вироблюваний.

Выделять, выделать – 1) виробляти, вироблювати, виробити, уробляти, уробити. [З дерева виробляють сілу всяких речей. Забрали п'ять смухів уроблених і сирцю чимало]. **В-ать кожи** – правити, виправити, гарбувати, погарбувати, вичинювати, вичинити; 2) **в-ать штуки, что-либо плохое, смешное** – витворяти, витворювати, коїти, виробляти, фіглі стругати. [Сино́к такé батькові коїть, що мабуть і з світу зженé]. **Выделанный** – вироблений, уроблений, (о коже) вичинений, виправлений.

Выделяемый (о газе) – випущуваний, виділюваний.

Выделять, -ся, выделить, -ся – 1) (от семьи) виділяти, -ся, виділити, -ся, відділяти, -ся, відділити, -ся, різнитися, відрізнятися, відрізнитися. [Ми ще торік виділили старшого сина, а на рік і середульшого відділяти думка. Збудуй собі хату та й різнісь тоді]. **Выделиться на отдельный участок** – піти на одруб, на одріз. **Выделять, выделить свой скот из стада** – вилучати, вилучити; 2) (отличать, -ся) вирізняти, -ся, вирізнити, -ся, визначати, -ся, визначити, -ся, відзначувати, -ся, відзначити, -ся, значити, -ся, позначити, -ся, (вырезываться) вирізуватися, вирізатися, (выдвигаться) проступати, проступити, вибиватися, вибитися. **В. пятнами** – плямитися. **В. из темноты** – бовваніти. [В кожній драмі можна вирізнити три головні моменти (Сфр.). Він з-межи всіх вирізняється своїм життям. Обличчя виразно визначалося проти вікна своїм профілем (Грінч.). Обличчя в його було сердите та бліде, тільки на лицях плямився рум'янець. Розвитком своїм вибиваються в маси]; 3) **в. лучшее зерно** – чолкувати; 4) **в. пар** – парувати; 5) **выделять (слизь, слюну и т. п.)** – випускати. **Выделяется (мокрота, слюна и т. п.)** – харкотина (слина) одходить, витікає, слизить.

Выделяющий – випускальний (напр. слиновипускальний = **слюно-выделяющий**).

Выделяющийся (среди других), см. **Выдающийся**.

Выдёргивание – (волос, перьев) виривання, висмикання, вискубування, вискубання, (нитей) микання, висотування, вистріпування. **В-ние льна, конопля** – брання.

Выдёргивать, -ся, выдергать, -ся и выдернуть, -ся – виривати, -ся, вірвати, -ся, висмикати, -ся, висмикнути, -ся, вискубати, -ся, вискубти, -ся, микати, вимикати. [Вірвати зуб. Висмикнути нитку. Ячмінь такий маленький, що косою не зачепиш, – доводиться микати]. **Быстро выдёргивать, выдернуть** – вишморгувати, вишморгнути. **В-ать нитки из ткани** – висотувати, висотати, вистріпувати, вистріпати, виторочувати, виторочити, висмикати, висмикати. [Висотала намітку (канву). Виторочила рушник, тепер можна торочки в'язати. Тут підрубиться, а з цього боку висотається, – будуть торочки]. **В-ать льон, коноплю** – брати, побрати, вибрати. **Выдерганный** – висмиканий, вимиканий, висотаний, вискубаний. **Выдернутый** – вирваний (напр. зуб), витягнений, витягнутий, висмикнутий, вискубнутий.

Выдержанность – витриманість, витривалість; (о стиле) додержаність (р. -ности).

Выдерживание – витримування, витривання; витерплювання; (о стиле) додержування.

Выдерживать, выдержать – 1) видержувати, видержати, здержувати, здержати, витримувати, витримати, витривати, викрепити, втерпіти. [Земля не здержить мене. Корабелъ витримав не одну бурю. Не втерпів і розповів про все]; 2) **в. горе, страдание** – терпіти, витерпіти, перетерпіти, стерпіти, викрепити, витривати. **Нет сил выдержать** – невидержка. **Не могу выдержать** – невидержка мені, йому і т. д.; 3) **выдерживать стиль, тон, характер** – додержувати, додержати чого. [Додержав своєї теорії повною мірою (Грінч.). Пильно додержано етнографічної вірності (О. Пчілка)]; 4) **в. экзамен** – складати (скласти, здавати, здати) іспит, екзамен. **Выдержанный (о человеке)** – витривалий, витресуваний; (о стиле и пр.) – додержаний, (о вине) видержаний.

Выдержка – 1) видержка, витривалість. [Є в нього хист, та нема витривалости]; 2) (цитата) цитата, випис, виписка; (извлечение) витяг; (отрывок) уступ. [Я навмисне подав чималій витяг з цієї сповіді (Доман.). Прочитав кілька уступів з поеми]. **Случайная в.** – вихвачений уступ, вихват. [Навів два вихвати із статті (Кр.)]. **На выдержку** – навманя.

Выдерка – прочухан, прочуханка, чос. [Та й завдали-ж йому чосу!].

Выдиране – видирання.

Выдирать, -ся, выдрать, -ся – видирати, -ся, відрати, -ся, відерти, -ся. **Выдирать яйца из гнезда** – видирати, дерти. **В. мед из ульев (о медведе)** – піддирати. **Выдрать за волосы** – поскубти чуба, наскубти чуба, почубити, вічубити, чуба нам'яти, матланки дати; (за уши) вуха нам'яти. **Выдрать розгами, нагайкой** – вибити різкою, відчухрати, відшкварити, відбатожити. **Выдранный** – відертий; наскубаний, почублений, відчухраний, відбатожений.

Выдолбить, см. Выдалбливать.

Выдольник, бот. – дзвоніки, зайців льон, льонок, остудник, чистець, молочник, зозуліні черевічки.

Выдохлый – відхлий, вивітрілий.

Выдохнуть – виздихати, полягти.

Выдохнуться, см. Выдыхаться.

Выдра – видра, а теснее (самец) – видріюк, (самка) видріха, (у запорожцев) видніха.

Выдрать, -ся, см. Выдирать, -ся.

Выдрёнок – видреня (р. -няти).

Выдрессировать – вимуштрувати, відресувати.

Выдрый, выдровый – видрячий, видряний.

Выдрочить – 1) випестити, вікохати; 2) зрукоблудити.

Выдрыхнуться – вірутитися, (гал.) видруститися, усмак виспатися.

Выдубить, см. Дубить.

Выдување – видування, видмухування, видимання.

Выдувать, выдутъ – видувати (видимати), видути, видмухувати, відмухати. [Із скла видимають бульбашку].

Выдувной – 1) видувний; 2) відутий. [З відутого скла].

Выдудить – видудлити, вижлуктити.

Выдумать, см. Выдумывать.

Выдумка – вигадка, вигад, зміслення; (*затея*) витівка; (*блажь*) примха; (*фантастическая*) фантастична вигадка, химера, химорода. **-ки** – вигадки, витребеньки, мудрішки (*гал.*).

Выдумчивый – вигадливий.

Выдумщик – вигадко, вигадник, вимислівник (М. Вовч.); (*проказник*) чмут, чмүтник.

Выдумщица – вигадниця, вигадчиця (М. Вовч.), вигадничка; (*проказница*) чмутовіха.

Выдумывание – вигадування, вимислювання.

Выдумывать, выдумать – вигадувати, вигадати, вимудривувати, вимудрувати, домудруватися, виміркувати, виміркувати, приміркувати, вимишляти, вимислити, змишляти, змислити, вимізкувати, вимізкувати, змізкувати, прибирати, добирати, *сов.* прибрати, добрати – розуму, ума, способу; виметиковувати, виметикувати, витівати, витіяти, химерити; (*небылицу*) точити, (*сточити*) брехню (Котл.), вигадувати небувальщину.

Выдуманный – вигаданий, зміс[ш]лений, вимудруваний, вимізкований.

Выдулить дерево – видовбати душло в дереві.

Выдутъ, см. Выдувать.

Выдыхание – видихання, видих.

Выдыхать, выдохнуть – видихати, видихувати, *сов.* видихати, видихнути.

Выдыхаться, выдохнуться – видихатися, *сов.* видихатися, відхатися, відхнутися, випахатися, вітріти, звітріти. **Выдохшийся** – відхлий, вивітрілий, звітрілий.

Выедание – виїдання.

Выедавать, выесть – 1) виїдати, виїсти, (*многое*) повиїдати; 2) виїдати, виїсти, вигризати, вігризти. [Вигризли миші дірку]. **Выеденный** – виїдений, вігризений.

Выезд, выездка – виїзд. [Соколонько та на вилеті, козаченько та на виїзді].

Выездной – виїзний. [Виїзна сесія суду].

Выезжать, выехать – виїздити, виїзджати, виїхати, від'їздити, від'їзджати, від'їхати, (*двигаться с места*) вирушати, вирушити, рүшити. **Выезжать на гору, припрягая лошадей, волов** – бичуватися, вибичуватися. [Ми раз-у-раз бичуємося, їдучи на цю гору (Поділля)].

Выезживать, выездить – об'їзджати, об'їздити, *сов.* об'їздити. [Почали об'їзджати коня-неука]. **Выезженный** – 1) об'їзджений; 2) їзжаний. [Хоче купити на старість їзжало, смирного коня].

Выемка и выем – 1) виймання; 2) (*в одежде*) вікот; 3) (*при обыске*) виймка; 4) *архит.* – рівчачок, жолобок; 5) (*в земле*) виймка, вріз. [В залізничних врізах (Тутк.).]

Выемный, -мной – виймальний, вийнятий.

Выемочный – 1) виймочний; 2) вийнятий, вибраний, вікопаний. [Куди переносити вибрану землю?].

Выемчатый – рівчакуватий, жолобуватий, жолобкуватий; зміюватий; вікроєний. [Долото жолобкувате. Лист на дубові – вікроєний].

Выжаривать, -ся, выжарить, -ся – 1) (*о жире*) висмажувати, -ся, висмажити, -ся; 2) випалювати, -ся, випалити, -ся, вижарювати, -ся, вижарити, -ся. [Горщик смердить, постав в огонь, хай вижариться].

Выжарки – шкварки, вишкварки.

Выжать, см. Выжимать.

Выждать, см. Выжидать.

Выжелобить – вижолобити.

Выжелтить – пожовтіти, вижовтити.

Выжечь, см. **Выжигать**.

Выживание – 1) виживання; 2) вигризання когось звідкись, випирання, виживання.

Выжива́ть, выжи́ть – 1) виживати, вижити. [Цього року він не вмере, ще виживе]; 2) вигризати, вигризти, випирати, виперти, виживати, вижити, викурювати, викурити. [Не він мене вигризе з нашого гурту, а я його. Викурює нас господиня з хати]; 3) в. *из ума* – вістаріти розум, ум відстаріти, на дитячий розум перейти (зійти), розумом здитиніти.

Выжиг, см. **Выжигание**.

Выжига – 1) (о золоте, серебре, выжженном лесе) вижга, випал; 2) (о человеке) оджога, пройдісвіт, проноза.

Выжигаемый – випалюваний.

Выжигание – випалювання, випал, випікання. *Место выжигания угля* – вуглярня.

Выжигать, -ся, выжечь, -ся – випалювати, -ся, випалити, -ся, випікати, -ся, випекти, -ся; (о шерсти, волосах) висмалювати, -ся, висмалити, -ся. **Выжженный** – випалений, випечений, висмалений. **Выжженное место** – паленина, випалина, вижга, палениця.

Выжидание – вичікування, вижидання, дожидання, ждання, чекання.

Выжидательный – вижидальний, дожидальний, чекальний. **В-ное положение** – становище вичікування.

Выжидать, выждать – вижидати, виждати, дожидати, діждати, ждати, пождати, заждати, згодити, чекати когось, чого, на когось, зачекати, почекаати, вичікувати, очікувати, вичекати, чатувати на що, вичатувати що, чигати на що. **Выжданный** – вижданий, вичеканий.

Выжижник – випаляч (срібла, золота), випальник.

Выжиливать – вициганювати, вимантачувати, виморочувати що у когось.

Выжимаемый – вичавлюваний, видушуваний.

Выжимание, см. **Выжимка**.

Выжимать, выжать – витискати, витиснути, вичавлювати, вичавити, вигнічувати, вигнітити, видавлювати, видавити, видушувати, видушити. **В. бельё** – विकручувати, повикручувати, оджимати, пооджимати. **В. растит. масло** – олію бити, вибити, забивати, забити. [Нехай б'ють – олії не виб'ють].

Выжимка, выжимание – видавлювання, видушування, витискання, вичавлювання, вигнічування. **В. белья** – विकручування, оджимання.

Выжимки – видавлини (р. -ин), вичавки, (*гуща, преимущественно кофейная, также в отстоявшемся деревянном масле*) фус (и мн. фуси); (*из свёклы на сах. зав.*) жмаки, жмихи; (*из конопляных семян после выжимания масла*) макуха.

Выжинать, выжать – вижинати, вижати.

Выжирать, выжрать – вижирати, вижерти, пожирати, пожерти. [А серце в мене вижерла гадюка (Франко)].

Выжить, см. **Выжива́ть**.

Выжлик – 1) см. **Выжел**; 2) бот. см. **Выдольник**.

Выжлятник – псар (р. -ря), вижлятник.

Выжрать, см. **Выжирать**.

Вызванивать – видзвонювати, вибивати в дзвони.

Вызвать, см. **Вызывать**.

Вызвездить, безл. – візірнитися, візоріти.

Выздоровливание – одужування, видужування.

Выздоровливать, выздороветь – одужувати, одужати, видужувати, відужати, вичунювати, вичуняти, очунювати, очуняти, оздоровіти, сов. вихоруватися, (диал.) остербувати, остербати, (*оправляться*) оклигати, сов. оклигати; (*чаще о животных*) виходжуватися, виходитися.

Выздоровление – оздоров(л)іння, одужання. [Повернуло хорому на одужання].

Вызеленить, -ся – визеленити, -ся, поззеленити, -ся.

Вызнавать, вызнать – назнавати, назнати. [Назнав собі молодичку, хоче одружитися з нею].

Вызов – виклик, викликання, візов (*р.* -зву), (*гал.*) візив (*р.* -зиву), візвання. [Послав йому викликання на поєдинок, (*гал.*) визив на двобій].

Вызлачивать, вызолотить – золотити, позолотити, візолотити, (*в песнях*) візлотити.

Вызолоченный – золочений, візолочений, позолочений, (*в песнях*) візлочений.

Вызолить – визолити, вілужити.

Вызольник, бот. – сокірки (**Delphinium**).

Вызревание – достигання, доспівання.

Вызреть, вызреть – достигати, достигти, спіти, віспіти, доспівати, доспіти, достоювати, -ся, достояти. [Ще груші не достояли, не рви]. **Вызрелый** – достиглий, стиглий, доспілий, поспілий.

Вызубривать, вызубрить – 1) вищерблювати (*напр.* ніж), вищербити, надщербити, (*о мног.*) повищерблювати, пощербити; 2) витовкти (*урок*), *см.* **Зубрить**. **Вызубренный** – 1) вищерблений, надщерблений, пощерблений, щербатий; 2) витовчений, вітуруканий (*урок*).

Вызуживать, вызудить – 1) (*пить, выпить с жадностью воду, вино*) видудлювати, видудлити, жлуктати, вижлуктати, цідити, вицідити; 2) (*на память*) *см.* **Зубрить, вызубрить**.

Вызывание – викликання.

Вызыватель – визовник (*юрид.*); викликальник.

Вызывать, вызвать – кликати, викликати, викликувати, вікликати, покликати кудись *или* до чого, (*изредка*) визивати, визвати. **В-ать, -ать на суд** – (*об истце*) запозивати, запізвати кого (до суду), (*о судье*) викликати, вікликати кого (на суд, до суду); (*звуком трубы*) – витрублювати, витрубити; (*свистом*) – висвистувати, висвистати, (*криком*) – вигукувати, вигукати; **вызывать у кого (внушать)** – викликати (з кого, в кому), накликати кому. [Це накликає інтелігентові-семидесятникові гордовіту думку про своє провіденціальне призначення]. **Вызывать, вызвать что** – призводити, призвести до чого, спричинювати, спричинити що, спричинитися, споводувати до чого, справляти, справити що. [Цей лік спричинив (справив) блювоту]; (*кого на что*) – зрушити кого на що. [Оживив приспані сили, зрушив їх на боротьбу (Єфр.)]; (*к жизни*) – покликати до життя, (звук, слово) – видобути. [Ні, гук страшний я видобути мушу (Л. Укр.)]. **Вызываемый** – викликуваний.

Вызванный – викликаний, покликаний.

Вызываться, вызваться (сделать что-либо) – охоче братися (взятися) зробити що, визиватися, визватися (Квітка, Куліш), охотитися, зохотитися. *Это вызывается многими причинами* – це виходить (впливає) з багатьох причин.

Вызывающий – визивний, задірливий, задержуватий, зачіпний, зачіпливий. *Иметь вызывающий вид* – глядіти задірливо, визивно, козирем дивітися, стояти. **Вызывающе** – задірливо, задіркувати, зачіпливо, зачіпно, визивно.

Вызывной – викличний. [Виклична повістка].

Вызябать, вызябнуть – вимерзати, вимерзти, перемерзати, перемерзти.

Вызяблый – вимерзлий, перемерзлий.

Выиграть, см. Выигрывать.

Выигрывать, выиграние – вигравання, віграння.

Выигрывать, выиграть – вигравати (*н. вр.* віграю), віграти. [Від цього твори його віграють]; (*несколько раз в карты*) навигравати. [Оце все я в карти навигравав]; (*в чет и нечет*) вицятати. **Выиграть процесс, тяжбу** – виграти справу, випозивати щось, висудити щось; (*время*) вігадати часи (*на чём*) зиськати, позиськати на чому, вігадувати, вігадати на чому. [Та й на тім, що я помру, світ нічого не зиськає (Крим.). Фабрикант на робітниках чи

ще на чому вігадає]. **Выигрываемый** – виграваний. **Выигранный** – виграний, випозиваний, висуджений, вигаданий на чому.

Выигрыш – віграш (*р.* -шу), вігранка, вігра.

Выигрышный – 1) віграшний (білет, театральна доля); 2) виграний. [Віграні гроші].

Выиск, выискивание – вишукування, (*сов.* вишукання), нишпорення, шуканина.

Выискивать, выискать – 1) вишукувати, вишукати, нашукувати, нашукати щось, дошукуватися, дошукатися чого, нишпорити, вишишпорити щось, добира́ти, добра́ти. [Всякого способу до того добирав (Грінч.); 2) **выискать многое** – повизнаходити, повишукувати; (*случай*) шукати okazji. **Выисканный** – вишуканий, вишишпорений.

Выискиваемый – вишукуваний.

Выискиваться, выискаться – вишукуватися, вишукатися, нашукуватися, нашукатися, знаходитися, знайтися, обиратися, обраться, винятися, вирискатися. [Чи ти бач, який багатир вінявсь! (Грінч.)].

Выйти и Выдти, см. Выходить.

Выка, см. Вика.

Выкадить кого – викурити когo, викадити когo.

Выказать, см. Выказывать.

Выказной – показний, виставний.

Выказывать, выказать – виявляти, виявлювати, виявити, появляти, появи́ти, оказувати, оказати, показувати, показати; (*себя*) показувати (показати) себе, являти (виявити) себе, ставитися, виставитися [Ставивсь як лев, а згинув як муха]; визначатися, визначитися.

Выкалывать, выкалить – вигартовувати, вигартувати.

Выкалка – гартування.

Выкалывание – виколювання, виштрикування.

Выкалывать, выколоть – виколювати, виколоти, виштрикувати, виштрикнути, виштуркнути, виткнути. [Гляди, щоб поночі ока не виштрикнув]. **Темно, хоть глаз выколи** – поночі, хоч в око стрель; хоч око виткни. **Выколоть глаза** – вибрати очі, очі повиймати.

Выколотый – виколений, виштрикнений, виштрикнутий.

Выканючивать, см. Выклянчивать.

Выкапчивать, выкоптить – вико́пчувати, ко́птити, вико́птити.

Выкапывание – вико́пування, одко́пування.

Выкапывать, выкопать – копати, вико́пувати, вико́пати, одко́пувати, одкопа́ти, (*многое*) покопа́ти; повико́пувати; (*ещё*) прико́пувати, прикопа́ти. **Выкапываемый** – вико́пуваний.

Выкарабкиваться, выкарабкаться – видиратися, видратися, відертися, вигарбуватися, вигарбатися, видряпуватися, видряпатися, (*гал.*) виграмолюватися, виграмолитися.

Выкармливание – годування, годівля (*р.* -лі), вигодовування, згодовування, вгодовування.

Выкармливать, -ся, выкормить, -ся – 1) годува́ти, -ся, вигодува́ти, -ся, згодо́увати, -ся, згодува́ти, -ся, вгодо́увати, -ся, вгодува́ти, -ся; (*о многих*) повгодо́увати, -ся, (*на пастбище*) випаса́ти, -ся, випасти, -ся; 2) (*детей*) годува́ти, згодува́ти, вигодува́ти, плека́ти, виплекати, вітішити. [Згодувала сина злодія (М. Вовч.)]. **Выкормленный** – вигодуваний, вгодований, (*упитанный*) годований. [Чернець годований сидить (Шевч.)]; (*в садке*) сажовий.

Выкат, выкатывание – викочування. **Глаза на выкате** – вірла, баньки. **Имеющий глаза на выкате** – вирлатий, банькатий.

Выкатать, выкатить, см. Выкатывать I и II.

I. Выкатывать, выкатить – викочувати, викотити; (*о мног.* – повико́чувати), точи́ти, віточити. [Викотив (віточив) воза з возівні. Кухви з медом повико́чувано]. **Выкатывать, выкатить глаза** – вивалювати (вивалити, вилупити) очі. **Выкатились глаза** – очі вівело. [Очі вівело із лоба од страшної му́ки (Шевч.)].

II. Выкатывать, выкатать (бельё) – качати, викачати, (*катком*) ма́глюва́ти, ви́маглюва́ти,

помаглюва́ти. [Кача́й сорочкі. Помаглюва́ла рядна]. **Вы́катанный** – ви́качаний, ка́чаний, (*катком*) ви́маглюваний, ма́глюваний.

Выка́тываться, вы́катиться – ви́ко́чуватися, ви́котитися. [Дві слёзи́ ви́котилися з очей. Со́нечко ви́ко́чується з-за го́ри].

Выка́чать, см. Выка́чивать II.

Выка́чивание – 1) ви́ко́чування; 2) (*воды*) помпува́ння, ви́качування, ви́смо́ктування. [Таки́м помпува́нням нешви́дко ви́смо́кчуть во́ду в ша́хті].

I. Выка́чивать, вы́катить – ви́ко́чувати, ви́котити, (*многое* – пови́ко́чувати), ви́то́чувати, ви́точити, (*многое* – пови́то́чувати). [Бо́чки ме́ду та го́рілки пови́ко́човані. Ви́точи во́за з во́зівні]. **Выка́ченный** – ви́ко́чений (пови́ко́човані), ви́точений.

II. Выка́чивать, вы́качать (воду) – помпува́ти, ви́помпувати, ви́качува́ти, ви́качати, ви́смо́ктувати, ви́смо́ктати. **Выка́чанный** – ви́помпуваний, ви́качаний, ви́смо́ктаний.

Выка́чиваемый – ви́качуваний, помпо́ваний.

Выка́шивать, вы́косить – ви́ко́шувати, ви́ко́сювати, ви́косити, покосі́ти. [Ви́косили лева́дку]. **Вы́коситься** (*о косе*) – ско́сится. [Коса́ ско́силася вже, но́вої тре́ба].

Вы́кошенный – ви́кошений, ско́шений.

Выка́шливать, -ся, вы́кашлять, -ся и вы́кашлянуть – ви́кашлюва́ти, -ся, ви́кашляти, -ся; ви́харкува́ти, ви́харкнути. **Выка́шлянный** – ви́кашляний, ви́харкнутий, ви́харкнений.

Выквашивать, вы́квасить – кваси́ти, покваси́ти.

Выкида́ть, см. Выки́дывать.

Выки́дка, выки́дывание – ви́кида́ння, ви́кидка. [Проха́ємо на ви́кидку = *пожалуйте вон!*].

Выки́дник – бережня́к (лома́ччя, що вода́ ви́кидає на бе́ріг).

Выки́дной – 1) ви́кидний; 2) ви́кинутий.

Выки́док – 1) ви́кидь (*р. -ди*); 2) *см. Выки́дыш.*

Выки́дывать, вы́кидать и вы́кинуть – 1) *см. Выбра́сывать, вы́бросать, вы́бросить.*

Вы́кинутый, см. Выбро́шенный. В-ать шту́ки – ви́творя́ти, фи́глюва́ти, фи́гли струга́ти, (*у*)стругну́ти шту́ку, утну́ти шту́ку, ушкварюва́ти, ушкварити; 2) (*ребёнка, дете́ньша*) ски́дати (ски́нути) дити́ну (теля́), рони́ти, порони́ти дити́ну; (*только о животно́.*) пометати́. [Коби́ла пометала́ неживе ло́ша].

Выки́дываться, вы́кидаться и вы́кинуться – ви́кида́тися, ви́кинутися; (*только о ры́бе*) дрё́охати. [Ри́ба дрё́охає]. *Срв. Выбра́сываться.*

Выки́дыш – ви́кидень (*р. -дня*), ви́кидок (*р. -дка*), ви́кидча́ (*р. -ча́ти*), недорі́д (*р. -ро́ду*); (*ранний*) ви́ливок (*р. -вка*), ви́брудок (*р. -дка*), уро́вище. *Иметь вы́кидыш* – сте́рати дити́ну, ски́нути дити́ну. *Производит (произвести) вы́кидыш* – (*з*)ро́бити ви́кидень (або́рт), стра́чувати (стра́тити, поте́ряти) дитя́.

Выкипа́ть, вы́кипеть – ви́кипа́ти, ви́кипі́ти; (*медленно*) ви́прива́ти, ви́прі́ти, ви́млива́ти, ви́млі́ти. [Во́да ви́кипі́ла. Борщ ви́прів, ви́млів].

Выкиса́ть, вы́киснуть – уки́сати, уки́снути.

Выкла́дка – 1) ви́кладан́ня, ви́ладовува́ння (*напр. груза́*); 2) обкла́дан́ня, обму́рува́ння (*стены и т. п.*); 3) облямува́ння (*одежды́*); 4) *см. Вало́шение*; 5) ви́рахо́вування; ви́ми́рковува́ння, ро́зми́рковува́ння.

Выкла́дчик – 1) *см. Вы́грузчик*; 2) ви́рахі́вник.

Выкла́дывание – ви́кладан́ня, ви́кладува́ння. *См. Вы́кладка 1, 2, 3.*

Выкла́дывать, вы́класть и вы́ложить – 1) ви́кладати́, ви́класти́; (*выгружа́ть*)

ви́ладовува́ти, ви́ладува́ти; 2) обкла́дати́, обкла́сти, обму́ровува́ти, обму́рува́ти це́глою,

ка́мні́ям; 3) облямо́вува́ти, облямува́ти, обшива́ти, обши́ти (*одежду́*); 4) *см. Вало́шить*; 5)

ви́рахо́вува́ти, ра́хува́ти, ви́рахува́ти, обрахува́ти, порахува́ти; ро́зми́рковува́ти, ро́зми́ркува́ти.

Выклё́вывать, вы́клевать и вы́клюнуть – ви́кльо́вува́ти, ви́кльо́вати, ви́кльо́нути (*многое* – пови́кльо́вува́ти), ви́дзьо́бува́ти, ви́дзьоба́ти (*многое* – пови́дзьо́бува́ти), ви́довбу́вати,

- відовбати (*многое* – повідовбувати); (*неотвердевшее зерно*) випивати, повипивати, вищабати. [Горобці повипивали соняхи]; (*глаза*) відовбувати, відовбати, вибирати, вибрати, виймати, вийняти, повиймати. [Орел вийняв карі очі на чужому полі (Шевч.)]; (*углубление*) – ви́ковтати (*гал.*). **Вы́клеванный, вы́ключенный** – виклюваний, відзьобаний.
- Вы́клевы́вать, -ся и вы́ключи́ть, -ся** – викльовувати, -ся, виключити, -ся. [Курча́та викльовуються з яєць].
- Вы́клеива́ть, вы́клеить** – виклеювати, повиклеювати, обклеїти, пообклеювати.
- Вы́клеенный** – виклеєний, обклеєний.
- Вы́клейка, вы́клеивание** – виклеювання, обклеювання, *сов.* виклеїння, обклеїння.
- Вы́клеимить** – поклейміти, потаврувати, позначити (клеїном, тавром), поштампувати.
- Вы́клепать** – ви́клепати.
- Вы́клик, вы́кликание** – ви́клик, ви́гук. [Чути божевільні ви́клики].
- I. Вы́клика́ть, вы́кликну́ть** – викликати, викликнути, вигукувати, вигукнути, згукнути. [Вигукує щось несамовито]. **Вы́кликну́тый** – ви́кликнутий, ви́гукнутий.
- II. Вы́клика́ть, вы́кликать, см. Вы́зывать, вы́звать.**
- Вы́клинива́ть, вы́клинить** – вибивати (вибити) клин, ви́клинцюва́ти, ви́клинцюва́ти.
- Вы́кличка** – ви́кликання, *сов.* ви́кликання.
- Вы́ключате́ль** – ви́ключник, ви́лучник, ви́микач. [Електри́чні ви́микачі].
- Вы́ключа́ть, -ся, вы́ключи́ть, -ся** – ви́ключати, -ся, ви́ключити, -ся, ви́лучати, -ся, ви́лучити, -ся, ви́микати, -ся, ви́мкнути, -ся. **Вы́ключе́нный** – ви́ключений, ви́лучений, ви́мкнутий.
- Вы́ключа́я что** – ви́ключаючи, ви́лучаючи, ви́ймаючи що, за ви́нятком чо́го. *Срв.*
- Исключа́ть.**
- Вы́ключе́ние** – ви́ключення, ви́лучення, ви́няття, ви́мкнення.
- Вы́кля́нчивание** – ви́канючування, ви́жебрування, ви́даїкування.
- Вы́кля́нчива́ть, вы́кля́нчить** – канючити, ви́канючува́ти, ви́канючити, же́брати, ви́жебрува́ти, ви́жебрати, да́кати, ви́даїка́ти. [Побачили вони в мене ті гроші. За́раз: «дай! дай!» – до́ки ви́даїкали].
- Вы́кнуть** – звика́ти, при́звичаюва́тися до чо́го.
- Вы́ковать, см. Вы́ковывать.**
- Вы́ковка** – ви́ков, ви́ковування, *сов.* ви́кування, ви́куття.
- Вы́ковы́вать, вы́ковать** – кувати, скувати, ви́ковувати, ви́кувати, уклепа́ти (*многое* – покува́ти, повиковувати). [Там е́сть з чо́го ша́блюку уклепа́ти (Шейк.)]. **Вы́кованны́й** – кований, ви́кутий, ску́тий; (*из золота*) злотокований.
- Вы́ковы́рива́ть, вы́ковы́рять и вы́ковы́рну́ть** – ви́копірсува́ти, ви́копірса́ти, ви́колупува́ти, ви́колупа́ти, ви́колупну́ти, ви́длубува́ти, ви́длуба́ти, ви́довбува́ти, ви́довба́ти, ви́к[п]орпува́ти, ви́к[п]орпа́ти, ви́скіпува́ти, ви́скіпа́ти. [Курка по́рпалася в піску́ та й ви́порпала гро́ші]; (*глаза*) ви́бира́ти, ви́бра́ти (о́чі). **Вы́ковы́рну́тый** – ви́копірсаний, ви́колупаний, ви́колупнутий, ви́длубаний, ви́довбаний, ви́к[п]орпаний.
- Вы́ковы́рка** – копірсалка, копістка; (*для трубки*) протичка. [По́копірса́в лю́льку протичкою́ та й зно́в запали́в]; (*для ушей*) ко́рпоушка.
- Вы́козы́рива́ть, вы́козы́рять** – кози́рять, ви́кози́рува́ти, ви́кози́рять.
- Вы́колачивание, вы́колотка** – ви́бивання, *а теснее* ви́тріпування (по́роху з оде́жі чи з ме́блів); (*податей*) зди́рання; (*самоуправно*) грабування.
- Вы́колачива́ть, вы́колоти́ть** – ви́бивати, повививати, *а теснее*: ви́тріпува́ти, повитріпува́ти (по́рох з оде́жі чи з ме́блів); (*подати*) зди́рати; (*самоуправно*) грабува́ти. **Вы́колоте́нный** – 1) ви́битий, ви́тріпаний; 2) зде́ртий, ви́грабуваний.
- Вы́кола́шивание** – ви́кидання ко́лосу, ви́колосі́ння.
- Вы́кола́шива́ться, вы́колоси́ться** – ви́кида́ти, ви́кину́ти ко́лос, ви́колосі́юватися, ви́колоси́тися.

- Выколдо́вывать, выколдо́вать** – виворо́жувати, виворожити, наворожіти, вичакло́вувати, вичаклувати, начаклува́ти, вичаро́вувати, вичарувати, начарува́ти. [Шепту́ха в нас добре заробила: начарува́ла собі з півка́рбо́ванця].
- Выколка** – ви́колывання, ви́штрі́кування; (*льда*) вируба́ння (льо́ду).
- Выколоска**, см. **Выкола́шивание**.
- Выколотка** – 1) см. **Выкола́чивание**; 2) ви́бива́чка (копи́лець, на якому́ молотко́м б'ють підо́шву).
- Выколоть**, см. **Выка́лывать**.
- Выкопать**, см. **Выка́пывать**.
- Выкопировать** – скопіюва́ти.
- Выкоптить**, см. **Выка́пчивать**.
- Выкорм, выкормка** – годі́вля, годува́ння, (*воспитание*) хов. [Сей кінь – свого́ хо́ву].
Посадить в садок для выкормки – закину́ти в саж. *Отдавать (напр. телят) на выкормку* – оддава́ти на годі́влю, на злі́тки (*гал.*).
- Выкормить**, см. **Выкармливать**.
- Выкорчёвывание, выкорчевка** – корчува́ння, кичува́ння, витере́блювання.
- Выкорчёвывать, выкорчевать** – корчува́ти, ви́корчувати (*многое* – повикорчо́вувати), кичува́ти, повики́човувати, вики́чкочувати, повики́чкочувати, ви́корі́нювати, ви́коренити. *-ать мелкие деревья* – тере́бити, протере́блювати, протере́бити.
- Выкосить**, см. **Выка́шивать**.
- Выкра́дывание** – ви́крада́ння, ви́крад.
- Выкра́дывать, выкрасть** – ви́крадати, ви́красти, (*многое*) повикра́дати. **Вы́краденный** – ви́крадений, повикра́даний.
- Выкра́дываться, выкрасться** – ви́крада́тися, ви́крастися, ви́микати́ся, ви́мкнутися. [Нишком ви́мкну́всь із ха́ти].
- Выкра́ивание** – ви́кра[о́]ювання, кра́яння. [Отакі́м кра́янням ви тільки́ кра́м пере́ведете́].
- Выкра́ивать, -ся, выкроить, -ся** – кра́яти, -ся, ви́кроювати, -ся, *сов.* ви́краяти, -ся, ви́кроїти, -ся, покра́яти, -ся, скра́яти, -ся, скро́їти, -ся. **Вы́кроенный** – покра́яний, скра́яний, скро́єний.
- Вы́краска** – помалюва́ння.
- Вы́красть**, см. **Выкра́дывать**.
- Вы́крахмалить, вы́крахмалить** – накро́хмалювати, по́крохмалити.
- Вы́крашивать, -ся, вы́красить, -ся** – ма́лювати, -ся, помалюва́ти, -ся, фа́рбувати, -ся, пофа́рбувати, -ся, краси́ти, -ся, покра́сити, -ся. **Вы́крашенный** – помальований, пофа́рбований, покра́шений (*диал.* покра́сяний); (*в серый, зелёный цвет*) пофа́рбований (покра́шений) у сі́ре, зе́лене (сі́ро, зе́лено).
- Вы́крест, вы́крещенный** – ви́хрест, пере́хрест, пере́христа (*м. р.*).
- Вы́крещивать, -ся, вы́крестить, -ся** – ви́хрещува́ти, -ся, ви́хрестити, -ся, пере́хресті́ти, -ся, (*о многих*) по́вихрещува́ти, -ся.
- Вы́кривлять, вы́кривить** – ви́кривля́ти, ви́кривити, криві́ти, скриві́ти.
- Вы́крик, вы́крикивание** – ви́крик, ви́крикува́ння, скри́к, скри́кува́ння, ви́гук, ви́гукува́ння, ви́клик, по́гук, по́гукува́ння.
- Вы́крикивать, вы́крикнуть** – ви́крикува́ти, ви́крика́ти, ви́крикнути, ви́гукува́ти, ви́гукнути, згукну́ти, ви́клика́ти, ви́кликнути, (*гал.*) га́лайкати, ви́га́лайкува́ти, ви́гойкува́ти. [У «кострубо́нька» як гра́ти, тре́ба го́лосно пі́сні ви́клика́ти]. *-ать визгливо, пронзительно* – верещати.
- Вы́кристаллизовываться, вы́кристаллизоваться** – ви́кристалізо́вуватися, ви́кристалізува́тися; (*реже*) ви́кришта́лювуватися, ви́кришта́люватися.
- Вы́кройка** – зра́зок (*р.* -зка́), ви́кройка.
- Вы́кроить, -ся**, см. **Выкра́ивать, -ся**.

Выкρόшиванне – викрішування.

Выкρόшиваться, выкроситься – викрішуватися, вікришитися, (*мног.*) повикрішуватися. [Зуби мої повикрішувалися]. **Выкросенный** – вікришений.

Выкру́гловать, -ся, выкруглить, -ся – заокруглювати, -ся, заокруглити, -ся, викругляти, -ся, викруглити, -ся.

Выкружальник – викружало, викружальний свердел.

Выкружать, см. Выкругловать.

Выкружка – заокруглення, викруглення. **Выкружки, архит.** – ліштва (*ж. р.*).

Выкручивание – викручування, викрут.

Выкручивать, -ся, выкрутить, -ся – викручувати, -ся, вікрутити, -ся.

Выкрывать – кріти, покривати, пошивати, пошити. [Лісяча шуба, пошита чорним сукном].

Выкувыркнуть – викинути шкереберть.

Выкуковать – накувати. [Зозуля йому накувала сто літ жити].

Выкуп – вікуп, викупне, відкуп, відкупне, окуп; (*за пленных*) обміна, відмін. [Далі татарам викупного сто червінців. Привів він полонян у Рим багато, їх окуп збагатив наш скарб громадський (Куліш). Іде милий, одмін несе (пісня)]; (*за невесту*) вікуп, віно; (*описат.*) куніця. [Дати куніцю = заплатити викуп за невесту].

Выкупание – викупляння, викупівля (*ж. р.*).

Выкупаться, см. Купаться.

Выкупать, -ся, выкупить, -ся – викупати, -ся, викупляти, -ся, викупувати, -ся, вікупити, -ся, відкупляти, -ся, відкупати, -ся, відкупити, -ся, окупати, -ся, окупити, -ся; (*из неволи*) викупати з неволі; (*в песнях*) відміняти, відмінити, (*многих*) повикупувати, повикупляти, повідкупляти. **Выкупленный** – вікуплений, відкуплений, відмінений.

Выкупка – вікуп, викупання, викупівля (*ж. р.*), викуплення.

Выкупной – відкупний, окупний; (*платёж за землю*) викупне, вікуп.

Выкупщик – викупник. **-щица** – викупниця.

Выкуривание – викурювання, викуряння, *сов.* викурення.

Выкуривать, выкурить – 1) викурювати, викуряти, вікурити. [Бджоли з вуліка вікурили і мед забрали]; 2) *сов.* скурити. [Увесь тютюн я скурив]; 3) (*водку*) гнати горілку.

Выкуренный – вікурений; скурений.

Выкурка, см. Выкуривание.

Выкусывать, выкусить – вікусювати, вікушувати, вікусити. **Выкушенный** – вікусений.

Выкушать – (*грубее*) віїсти, (*вежливей*) вікоштувати. **Выкушенный** – віїдений, вікоштуваний.

Вылавливать, -ся, выловить, -ся – вилівлювати, -ся, вилівляти, -ся, вилівити, -ся,

половити, -ся, повилівлювати, -ся, повилівляти, -ся; (*хищнически*) – плюндрувати,

сплюндрувати. [Сплюндрували всю рибу]. **Выловленный** – вилівлений, (*хищнически*)

сплюндрований.

Вылаз – вилазка, пролазка, лазія, лазівка. [Мабуть, десь вилазка є, бо свині в горід пролізли].

Вылазить – вилізати, вилазити.

Вылазить что – облязити, вилазити щось. [Усі куткі облязив].

Вылазка (войска) – вилазка, вибіг, вискок.

Вылакировать – полакувати.

Вылакированный – полакований.

Выламывание – 1) виломлювання; 2) (*дверей*) висаджування, виважування, випирання.

Выламывать, -ся, выломать, -ся и выломить, -ся – 1) виломлювати, -ся, виламати, -ся,

виломити, -ся. [Виломив з плоту кілок]; 2) (*дверь*) висаджувати, висадити, виважувати,

виважити, випирати, виперти. **Выломленный и выломанный** – виломлений, виламаний; (*о*

двери) висаджений, виважений, випертий.

- Вылащивать, вылощить** – вилощувати, вилощити, виглянсовувати, виглянсувати, вигладжувати, вигладити. [Маніри в нього – вигладжені].
- Вылегать, вылечь** – вилягати, вилягти, полягти. [Жито вилягло, бо дуже високе та важке].
- Вылегший** – полеглий. [Єсть жито і стояче, і полегле].
- Вылеживать, вылежать** – вилежувати, вилежати, влєжати. [Та вже нехай хоч розіпнуть, а я без вірші не улєжу (Шевч.)].
- Вылеживаться, вылежаться** – 1) вилежуватися вилежатися; 2) (о плодах) влєжуватися, влєжатися. [Грушки терпкі, та як улєжаться – будуть дуже добрі]; (о зерновом хлебе) злєжуватися, злєжатися. **Вылежавшийся** – вилежалий, влєжаний. [Влєжані грушки].
- Вылезание** – вилізання, вилізіння.
- Вылезать, вылезть** – вилізати, вилізати, вилізти. **-ать на четвереньках** – вірачкуватися. *Невозможно вылезть* – не можна вилізти, нема вилазу.
- Вылелеять** – випестити.
- Вылепливание** – виліплювання.
- Вылеплять, -ся, вылепить, -ся** – виліпляти, -ся, виліплювати, -ся, виліпити, -ся, зліпити, -ся. [Зліпив коника з хліба]. **Вылепленный** – виліплений, зліплений.
- Вылет, вылетание** – виліт, вилітання. **В. пчёл значительной кучей из улья на некоторое время** – пригра, прийгра. [Зашуміло село, як на пригру бджоли (Мирн.)].
- Вылетать, вылететь** – вилітати, вилетіти, вилінути (мног. – повилітати, повилітати); прискати, приснути. [Приснув сніг із-під копит]. **Вылететь у кого из головы** – вилетіти з голови, відлетіти кому. [І обід йому відлетів (Свидн.)]. **-ать роem** – вирюватися, вирютися.
- Вылечение** – виліковування, вигоювання.
- Вылечивать, -ся, вылечить, -ся** – виліковувати, -ся, вилікувати, -ся, вигоювати, -ся, вигоїти, -ся, (зах.) викурувати, -ся. **Вылеченный** – вилікуваний, вигоєний, викуруваний.
- Выливание** – виливання.
- Выливать, вылить** – 1) виливати, вилити, вилляти; (опрокидывая) вивертати, вивернути. [Виверни воду з діжки. Глєчики повивертала]; 2) висипати, висипати. [Висип у миску всєнький борщ. Висип окріп із баняка в нєчви = *вылей кипяток из котла в корыто*]. **-ать, -ить напиток в рот** – хилити, вихиляти, вихилити. [Вихилив дві чарки]; 3) (колокол, статуя и т. п.) лити, виливати, вилити. **Вылитый** – 1) вилитий, виллятий, висипаний, вихилений. [Де-ж тая барілочка, що виллята горілочка?] 2) вилитий, злитий, виливаний. [Кремєзний, як з криці злитий (Коц.). Виливаних богів не будеш робити]; 3) *похож, как вылитый* – як викапаний. [Син – викапаний батько. Ми всі, як викапані, скидаємся один на одного (Крим.)].
- Выливаются, вылиться** – 1) виливатися, вилитися, виллятися, спливати, спливіти, витікати, витєкти, вибігати, вибігти. **В. каплями** – викапувати, -ся; 2) (в какую-либо форму) виформовуватися.
- Вылизывание** – вилізування, лізькання.
- Вылизывать, вылизать** – вилізувати, вилізати, лізькати, вилізькати. **Вылизанный** – вилізаний.
- Вылинивать, вылинять** – линяти, виліняти, (о шерсти) облізати, облізти, вилізти; см. **Линять**.
- Вылитый, вылить, -ся, см. Выливать, -ся.**
- Вылицевать** – перелицювати. **Вылицеванный** – перелицьований. [Штані старі, три рази перелицьовані (Куліш)].
- Выловить, -ся, см. Вылавливать, -ся.**
- Выложить, см. Выкладывать.**
- Вылокать** – вилізкати, вихлєптати, (диал.) вібєкати, вилігати, виліткати.
- Вылом** – вилім (р. -лому).

Выломать, -ся, см. **Выла́мывать, -ся**.

Выломка – 1) виламання; 2) вилім (р. -лому).

Вылощить, см. Выла́щивать.

Вылуживать, вылудить – побіляти, побіліти, виполуджувати, виполудити. **Вылуженный** – побілений, виполуджений.

Вылупать, вылуплять, вылупить – вилупувати, вилуплювати, вилупити, вилущувати, вилущити, вилузувати, вилузати. **-ать орех** – визернювати, визернити. [У панів горіхи на тарілці уже готові, визернені].

Вылупаться, вылупливаться, вылупиться – вилуплюватися, вилупитися, (о мног.) повилуплюватися. [Курчата вже повилуплювалися].

Вылупливание – вилуплювання.

Вылупок – вилуплене пташеня (курча), голопуцьок (р. -цька), пущвірінок (р. -нка).

Вылущение и Вылущивание – несов. вилущування, вилузування, визернювання, сов. вилущення, вилузання, визерніння.

Вылущивать, -ся, вылущить, -ся – вилущувати, -ся, вилущити, -ся, вилузувати, -ся, вилузати, -ся, визернювати, -ся, визернити, -ся. [Горіхи такі стиглі, що самі повилущувалися з грінок]. **Вылущить кому руку, ногу** – вікрутити (руку, ногу).

Вылущенный – вилущений, вилузаний, визернений.

Вылысеть – вилисїти, геть полісїти.

Выльце, бот. – кручені паничі.

Выма́зывание – вима́зування, нама́зування, мастіння, шмарува́ння.

Выма́зывать, -ся, выма́зать, -ся – вима́зувати, -ся, нама́зувати, -ся, ума́зувати, -ся, ума́зати, -ся; (маслом, глиною) вима́щувати, -ся, вима́стити, -ся, зама́стити, -ся; (дѣгтем и т. п.) вишмаро́увати, -ся, вишмарува́ти, -ся. **Выма́занный** – вима́заний, ума́заний, вима́щений, вишмарува́ний.

Выма́кивать, вымо́кать – вима́кувати, ма́чати, вима́чати. [Вима́чай оцю олію хлібом].

Выма́лёвывание – вимале́ювання.

Выма́лёвывать, выма́левать – вимале́ювати, вима́лювати. **Выма́леванный** – вимале́юваний.

Выма́ливание – блага́ння, вимо́лювання, (нищенски) виже́брування, же́брування.

Выма́ливать, вымо́лить – блага́ти, виблага́ти, вимо́лювати, ви́молити, (нищенски) виже́брувати, виже́брати. **Вымо́ленный** – виблаганий, ви́молений; виже́браний.

Выма́лывать, -ся, вымо́лоть, -ся – зме́лювати, -ся, змо́лоти, -ся, виме́лювати, -ся, ви́молотити, -ся. [Скільки за день зме́леться у вас на млинї?].

Выма́нивание – вима́нювання, виду́рювання. См. **Выма́нивать.**

Выма́нивать, выма́нить – 1) вима́нювати, ви́манити ко́го, вива́блювати, ви́вабити. [Вима́нили вóвка з лісу. Хо́чуть ту́рки нас вива́бити в по́ле]; 2) вима́нювати, ви́манити щось,

виду́рювати, ви́дурити, вима́нтачува́ти, вима́нтачити, ци́ганити, ви́циганити, виморо́чувати, виморо́чити.

Выма́рать, см. Выма́рывать.

Выма́ривание – вигу́блювання, виморо́ювання.

Выма́ривать, вымо́рить – вигу́бляти, вигу́бити, виморо́увати, ви́морити.

Выма́рка – викреслення, вима́зання.

Выма́рывание – 1) вима́зування, ума́зування; 2) викре́слювання, вима́зування.

Выма́рывать, -ся, выма́рать, -ся – 1) см. **Выма́зывать, -ся, выма́зать, -ся**; 2) викре́слювати, -ся, викре́слити, -ся, вима́зувати, -ся, вима́зати, -ся. [Цензура ретельно все вима́зує]. **Выма́ранный** – ума́заний, вима́заний; викреслений.

Выма́сливать, -ся, выма́слить, -ся – засма́льцюва́ти, -ся, засма́льцюва́ти, -ся, вима́щувати, -ся, вима́стити, -ся, зама́щувати, -ся, зама́стити, -ся, заяло́жувати, -ся,

- заяло́зити, -ся. [Геть заяло́зили кни́жку].
- Выма́тереть, выма́тореть** – дійти до зросту, віспіти.
- Выма́тывать, -ся, выма́тывать, -ся** – вимóтувати, -ся, вимóтати, -ся, висóтувати, -ся, висóтати, -ся. [Вона́ вже жи́ли висóтала з себе́ (Коц.)].
- Выма́хивать, выма́хать, выма́хнуть** – вима́хувати, вима́хати, вима́хнути.
- Выма́чивание** – вимóчування.
- Выма́чивать, вы́мочить** – вимóчувати, вимóчити (*напр.* коно́плі), намóчувати, намóчити. [Дош нас намочив]. **Вы́моченный** – вимочений, (*дождём*) намоклий. *Недостаточно вы́моченное и потому грубое волокно конопли* – недо́мока (Вас.).
- Выма́щивать, вы́мостить** – вимóщувати, вимóщати, вимóстити, помостіти, вистила́ти, віслати, вистелити (*напр.* до́шками); (*камнем*) брукува́ти, ви́брукувати, буркува́ти, ви́буркувати. **Вы́мощенный** – вимощений, вистелений, брукований, буркований, ви́брукований, ви́буркований. [Вулиці гарно ви́брукувані. У Київі за́всїди су́хо, бо вулиці бруковані, як поміст]. **Вы́мощенный до́сками** – вистелений до́шками, мостовий.
- Вымеже́вывать, вымеже́вать** – межува́ти, вимежува́ти.
- Вымелькнуть** – замиго́ти, замигтіти, майну́ти.
- Вымеля́ть, вы́мелить** – натира́ти (натерти) кре́йдою, біліти, побіліти. **Вы́меленный** – натертий кре́йдою, побілений. [Натяга́й шну́рку та стрі́пни. – Не мо́жна, ще не побіляно].
- Вы́мен, вы́менивание** – міньба́, вимінювання, вимін, вимі́на, промі́на.
- Вы́мену́ха, бот.** – зозу́льки, василе́чок (*р.* василе́чка).
- Вы́мереть** – вимерти, повимира́ти.
- Вы́менивать, вы́менять** – вимінюва́ти, виміня́ти. *См.* **Меня́ть. Вы́мененный** – виміняний.
- Вымерза́ние** – вимерза́ння.
- Вымерза́ть, вы́мерзнуть** – вимерза́ти, вимерзти, вимерзнути, (*мног.*) повимерза́ти.
- Вы́мерзший** – вимерзлий.
- Выме́ривание** – вимірювання, вимір.
- Выме́ривать, вы́мерить и вы́мерять** – вимірюва́ти, виміря́ти, виміря́ти, зміря́ти.
- Вы́меренный** – виміряний, міряний. [Каза́в себе́ на міря́нім ланцю́гу спуска́ти в мо́ре (Рудан.)].
- Вы́мерший** – вимерлий. *См.* **Вымира́ть.**
- Вы́мести, см.** **Вымета́ть.**
- Вы́местить, см.** **Вымеща́ть.**
- Выме́тальщик, -щица** – виміта́льник, -льница, меті́льник, меті́льница, (*уменьш.*) меті́льничка, поміту́ха. [Я до ха́ти та меті́льничку найня́в (пісня)].
- Выме́тание** – вимітання, замітання, *сов.* виметення.
- Выме́тать, вы́месть, -сти** – виміта́ти, вимести, заміта́ти, заме́сти, позаміта́ти, повиміта́ти. [Світлю́ньки повиміта́й]. **Вы́метенный** – виметений, заме́тений, ме́тений. [Ха́та не ме́тена].
- Вы́метать, см.** **Выме́тывать.**
- Вы́метка** – вимітка, зазначка.
- Выме́тывать, вы́метать и вы́метнуть** – 1) викида́ти, ви́кинути, ви́шпурнути; 2) (*петли*) обме́тувати, обме́тати, обки́дувати, обки́дати; 3) щени́тися, оцени́тися.
- Выме́чивать, вы́метить** – вимі́чувати, вимі́тити, значіти, позначіти.
- Выме́шивать, вы́мешать и вы́месить** – (*тесто*) вимі́сювати, вимі́сити, умі́сити; (*кашу, месиво*) вимі́шувати, вимі́шати. **Вы́мешенный, вы́мешанный** – вимі́шений, вимі́шаний.
- Выме́шивание** – вимі́сювання, умі́сювання, вимі́шування.
- Вымеща́ть, вы́местить** – мститися, помститися. [Ви його́ наб'е́те, а він помсти́ться на ме́ні].
- Вымина́ть, вы́мять** – 1) вимина́ти, вим'я́ти; 2) витоло́чувати, ви́толочити. [Ко́ні ви́толочили тра́ву].
- Вымира́ние** – вимира́ння; (*переносно*) переви́д (*р.* -во́ду). [Ви́родження, псува́ння, переви́д

народньої поезії (Єфр.). Нашому роду нема́ перево́ду (*посл.*)].

Вымирать, вымереть – 1) вимирати, вимерти, повимирати, повмирати, змирати, змерти, перемерти. [Люди змирають. Уся сім'я зімре]. **Вымереть от лишения** – віскліти. [Скільки ще того народу вігине, віскліє!]; 2) переводитися, перевестися. [Тури перевелися – ніде їх тепер нема]. **Вымерший** – вимерлий. [Це все вже вимерлі види, що не існують тепер (Тутк.)].

Вымистая – вимніста (корова, коза).

Вымогание, вымогательство – здирство, здірщина (Мирн.); (*денег, взятки*) вимагання (грошей, хабаря).

Вымогатель – здірця, здірник, дерій; (*денег, взятки*) вимагач (грошей, хабаря).

Вымогать, вымочь – здирати, здерти, видирати, відерти, вимагати, вимогти, правити, виправити.

Вымоина – водорій, ривчак, яма.

Вымогать, вымокнуть – 1) вимокати, вимок(ну)ти, (*о мног.*) повимокати; 2) намокати, намокнути, (*о мног.*) понамокати. **Вымокший** – вимоклий, намоклий, змоклий.

Вымолачивать, -ся, вымолотить, -ся – вимолочувати, -ся, вимолотити, -ся, змолотити, збити. [Збили дві копи]. **Вымолотить часть** – надмолотити; (*катком*) вігарманувати.

Вымолоченный – вимолочений, змолочений. *Не совсем вымолоченный сноп* – приколоток (*р.* -тка).

Вымолвить – вимовити, промовити, зговорити, проказати. *Оказаться в состоянии вымолвить слово* – здобутися на слово. [Довго мовчав, нарешті здобувсь на слово].

Вымолить, см. Вымалывать.

Вымолот – вимолот, умолот. [Жито на вполот гарне].

Вымолотить, см. Вымолачивать.

Вымолотка – вимолочування. **Вымолотки** – полова, збоїни.

Вымораживать, выморозить – виморожувати, виморозювати, виморозити, (*мног.*) повиморожувати.

Выморить, см. Вымаривать.

Выморозки – виморозки. [Немає в тій діжці води – самі виморозки].

Выморочный – безхазяйний, безгосподарний, (*юр.*) відмерлий, відумерлий, відмерший.

[Відмерша хата – де вимерла вся сім'я і нема власника]. **Выморочное имущество, наследство** – відумерщина, одмирське (*Иванов: «Обычное право Харьк. г.»*), пустовщина, безгосподарна спадщина.

Вымостить, см. Вымащивать.

Вымотать, см. Выматывать.

Вымочить, см. Вымачивать.

Вымочка – вимочування, *сов.* вимочення.

Вымочь, см. Вымогать.

Вымошеничать – вишахрувати, ушахрувати.

Вымуравливать, вымуравить – поливати, політи (*посуд*), наводити (*навести*) поліву.

Вымусливать, вымуслить – 1) заслинювати, заслинити; 2) заялзювати, заялзити; *см.*

Вымасливать.

Вымпел – (корабельний) прапорець (*р.* прапірця), стяг (*р.* -гу).

Вымудрить – 1) вимудрувати що, домудруватися до чого; 2) вихитрувати що, дохитруватися до чого.

Вымученность – вимученість; (*принужденность*) сілування. [Талант органічно нездатний ні до якого підроблювання або сілування (Єфр.)].

Вымучивать, вымучить – вимучувати, вимучити, змучувати, змучити, вимордівувати, вимордувати. **Вымученный** – вимучений, вимордований, сілуваний. [Його художні образи

– силувані].

Вымуштровать – вимуштрувати.

Вымчать – вимчати, (з розгону) вивезти (винести, виперти). [Коні так і винесли воза на гору].

Вымывание – вимивання, змивання; (*выстирывание*) випирання; (*колдобин*) викрúчування.

Вымыть, см. **Мыть**.

Вымывать, вымыть – вимивати, вимити, змивати, змити [Змію тобі голóвоньку]; (*выстирывать*) випирати, випрати [Випрала сорóчку]; викрúчувати, викрутити. [Вода викрутила рíвчак].

Вымыкать, вымыкать – вичісувати, вичесати (костри́цю з льóну), вистромляти, вистромити, виймати, вийняти (сережки з вух). Срв. **Мыкать горе, Мыкаться по свету**.

Вымыливать, вымылить – 1) намилювати, наміляти, помиляти (*напр.* білизну), сов. намилити; 2) (*коня*) вмилювати, вмилити.

Вымылки – змíлки, (з)мíлини.

Вымысл и вымысел – вигадка, вигад (*чаще мн.* вигади), небиліця. **Вымышление** – змишлення, вимишлення, вигадка, вигад.

Вымышлять, вымыслить – вигадувати, вигадати, вимишляти, вимислити, змишляти, змислити. **Вымышленный** – вигаданий, вимислений, змишлений.

Вымя – вим'я (*р.* вим'я). **Воспаление вымени** – осóвище (Корольов). *Сучье (собачье) вымя, мед.* – суче вим'я (болячка в залозах під пахвами). **Вымя, бот.** – лісовий жабрій, жабрик.

Вымять, см. **Выминать**.

Вынашивать, выносить – носити, виносити, доносити. [Ні óдної дитини не виносила, – всі трóйко поскидала]. **Выношенный** – доношений. [Недоношена дитина].

Вынашиваться, выноситься – вино́сюватися, вино́ситися, поно́ситься. [Дáвній це кожух, зóвсім уже вино́сився (поно́сився), не гріє].

Вынеживать, вынежить – пестити, випестити, пестувати, випестувати.

Вынизывать, вынизать – винизувати, вінизати, обнізувати, обнизати (*напр.* перлінами), викладати що чимсь, викласти, виложити.

Вынимание – виймання, вибирання.

Вынимать, вынуть – виймати, вийняти, (*доставать из ножен, кармана, кошелька*) добувати, добути, видобувати, видобути. [Видобув годинника з кешені. Хапає його за груди, добуваючи шаблю]; (*хлеб из печи*) вибирати, вибрати; (*из узла, мешка, развязав его*) вив'язувати, вив'язати; (*покопавшись*) видлубувати, видлубати. **-ать дно (из бочки)** – роздина́ти (діжку), оддина́ти, одідну́ти, розідніти, (*мног.*) пооддина́ти. **-ать деньги из банка** – брати, забирати (*сов.* забрати, вибрати) гроші з банку. **-ать двойные рамы** – виставляти, повиставляти вікна. **-ать жребий** – витягати жеребок, жереб; (*сделать выемку в крае*) вирізувати, вирізати, викочувати, вкочити. [Викоти лиш дужче на рукава].

Вынимаются, вынудятся – вийматися. [Не виймається ключ із колóдки].

Вынос – 1) винос, винесення; 2) *запряжкой на вынос* – упрóстяж. [Назустріч пан четвериком упрóстяж].

Выносить, вынести – 1) вино́сити (виноша́ти), вíнести, (*многое*) повинóсити. [Вíнесла хліба]; (*вещи*) вино́ситися, повинóситися. *Не выноси сору из избы* – хай буде хата по́кришка; 2) витерплювати, витерпіти, стерплювати, стерпіти, перетерпіти, одтерпіти, дотерплювати, дотерпіти, зно́сити, зне́сти, видержувати, вíдержати. [Скі́льки мук доведеться зне́сти (Грінч.). І намучена країна вже не стерпіла зну́щання]. **Вынести решение** – вирішити щось, ухвалити щось, вíнести постанову (вирішення) про щось, покласти щось.

Выносятся, вынесятся – вино́ситися, вíнестися.

Выноска – 1) вíнос (*р.* -су), вíно́сіння, *сов.* вíнесення; 2) вíноска, нотáтка, прімі́тка.

Выносливость – витривалі́сть (*р.* -лости), терплячі́сть (*р.* -чости), вíносливі́сть (*р.* -вості).

Виносливый – виносливий, твердий на що, терп(е)ливий, терплячий; (*о лошади*) везючий.

Виносный – виносний [Виносне відро], винесений. [Всі винесені примітки надруковано петитом].

Виносок – зносок (*р. зноску*), поношена одіж.

Вынуждать, вынудить – приневольовати, приневолити, вимушувати, вимусити, примушувати, примусити, змушувати, змусити, силувати, присилувати, винужувати. [А той, з міліції, теж винужує, щоб що сказала]. **Вынужденный** – приневолений, вимушений, примушений, змушений, присилуваний, (*сделанный по вынуждению*) поневольний. **Быть вынужденным** – мусити, бути приневоленим (*и т. д.*).

Вынуждение – силування, *сов.* присилування, примус, вимагання, принука.

Вынужденность – вимушеність, поневольність (*р. -ности*).

Вынуть, см. Вынимать.

Выныривать, вынырять, вынырнуть – виринати, вир(и)нути, зринати, зорнути, зринуті, випі[у]рнати, випоринати, випі[у]рнути, (*о мног.*) позринати, повиринати. [Всі повиринали на верх]. **Выныряя** – виринаючи, (*нареч.*) наввиринки. [Пливé наввиринки].

Выныряние – виринання, зринання, випірнання.

Вынюхивать, вынюхать – винюхувати, винюхати, (*мног.*) повинюхувати.

Вынянчить – винянчити, виглядіти, витішити, випестити, виплекати. [Вона в нас усіх дітей вигляділа].

Выпад – віхватка, виступ, вибіг. [Кілька гострих віхваток проти тих, хто інакше думає].

Выпадение – випадання.

Выпадать, см. Выпадывать.

Выпадение – випадіння, випад.

Выпадок – 1) випад (*болезнь у лошадей на копытах, у индюков на куприке*); 2) випадь (*р. -ди*) (*омертвевшая кость при костоеде*), 3) бот. – деревій, кривавник, серпоріз.

Выпадочный – випадний. **В-ная трава, бот.** – волове око, волові очі, гайстер.

Выпадывать, выпадать, выпасть – 1) випадати, випасти, (*мног.*) повипадати. [Випала цеглина з печі, повипадали зуби]; (*о волосах*) вилазити, лізти, вилізти, повилазити; 2) (*от трясения*) витрястатися, витрястися, витруситися; 3) падати, упасти. [Якби дорога впала, то вони привезли-б солому. Сніги впали великі]; 4) припадати, припасти. [Жеребок мені припав їхати. Мені припадає честь говорити про нього]; 5) (*случаться, приходится*) доводитися, довестися, випадати, випасти, ітися, пітися, трапитися, лучитися, судитися, присудитися. **Выпавший** – випалий, повипадалий (*во множ.*).

Выпаживать, выпазить – вижолобловати, вижолобити, фугувати, вифугувати.

Выпаивание – випоювання, випоїння.

Выпаивать, выпойть – випоювати, випоїти. [Випоїла все молоко телятами. Четверо телят молоком випоюємо]. **Выпоенный** – випоєний.

Выпалывать, выползать, выползти – виповзати, виповзти, виплазівувати, виплазувати, вилазити, вилізти.

Выпаливать, выпалить – 1) (*выжигать*) випалювати, випалити; 2) стріляти, стрільнути, пальнути; 3) (*слово*) випалювати, випалити, стрілити. [От, він зараз стрілить дурницю (Фр.)].

Выпалывание – виполювання, поління; (*сапой*) сапання, прашування. [Такé поління ні до чо́го: глянь, скільки бур'яну кідаєш].

Выпалывать, выполеть – виполювати, виполоти; (*сапой*) вісапати, віпрашувати.

Выполоть часть – уполоти. **Выполотый** – виполо[е]ний, пополо[е]ний, висап(ув)аний, віпрашуваний.

Выпаривание – 1) (*испарение*) випаровування; 2) випарювання.

Выпаривать, -ся, выпарить, -ся – 1) випаровувати, -ся, випарувати, -ся. [Від тепла вода

випаро́вується]; 2) випа́рювати, ся, випа́рити, -ся, (*о многом*) повипа́рювати, -ся. [Треба діжки повипа́рювати]. **Випаренный** – випарений, попарений.

Випарный – випарний.

Випархивать, выпорхнуть – випу́рхувати, випурхнути.

Випарывание – випорування, виплутування.

Випарывать, выпороть – випо́рювати, випороти [Із-під стоя́чого підо́шву ви́поре (Ном.)]; (*вышитое*) висо́тувати, повисо́вувати, виплутувати, виплутати. [Виплутай мені о́це – не так нашіла]. **Випоротый** – випорений; (*о вышивке*) висотаний, виплутаний.

Випас – 1) (*место и действие*) – попас. *Летний випас* – за́літок. [Брав на за́літок во́лі за одробітки]; 2) (*действие*) випаса́ння, ви́пас. [Тели́цю віддали́ на ви́пас].

Випасать, выпасти – 1) (*траву*) випасува́ти, випасати, випасти, спа́сувати, спа́сти, повипасати. [Скрізь повипасали вже]; (*переросшие всходы*) спа́шувати, поспа́шувати; 2) (*скот*) випасати, випасти. [На за́різ треба добре випасати худобу].

Выпахивание – виорування.

Выпахивать, выпахать – 1) (*что-н. из земли или землю*) виорува́ти, виорати що, або зе́млю. [Виорали каза́н гро́шей. Виорав по́ле]; 2) (*истоцать землю*) висілюва́ти, висилити, виснажувати, виснажити. [Висілюємо зе́млю: оремо що-ро́ку, спочи́ти їй не да́ємо].

Выпаханный – 1) виораний; 2) (*истоцанный, о земле*) висилений, виснажений.

Выпахиваться, выпахаться – 1) (*истоцаться, о земле*) висілюва́тися, висилитися, виснажуватися, виснажитися; 2) зробі́тися путя́щим ора́чем.

Выпачкать, -ся чем – ума́зати, -ся в що, ви́мазати, -ся, обма́зати, -ся, забрудніти, -ся, закаля́ти, -ся, укаля́ти, -ся, вбра́ти, -ся. [Ви в гли́ну вбра́лися]; *специальнее: (на лице)* – заму́рзати, -ся; (*мукой*) уборошніти, -ся; (*грязью*) задріпати, -ся, забрю́хати, -ся, обтала́пати, -ся; (*нечистотами*) уроби́ти, -ся; (*травой*) ви́зеленити, -ся, позеленити -ся; (*дѣгтем, салом и т. п.*) засма́льцюва́ти, -ся, заялозити, -ся; (*валяясь*) укача́ти, -ся; (*блевотинами*) заблюва́ти, -ся, ублюва́ти, -ся. **Выпачканный** – умазаний, вимазаний, забруднений, *и т. д.* [В мене руки – вма́зані]. *См. Вымазаться.*

Выпашка – ора́ння, оранка.

Выпашь – толо́ка, по́ле під па́ром.

Выпевать, -ся, выпеть, -ся – виспі́вувати, -ся, ви́співати, -ся. [Гра́є кобза́р, виспі́вує. Виспіва́ється, то до́бре співа́тиме. Виспівав собі аж три карбованці]. **Выпетый** – виспіваний.

Выпекание – випіка́ння.

Выпекать, -ся, выпечь, -ся – 1) випіка́ти, -ся, ви́пекти, -ся. [І хлі́б у пе́чі випіка́ється].

Выпеченный – випечений. *Бо́лее выпеченный* – печені́ший. *Не совсем выпеченный* – недопечений, глевкі́й; 2) пекти́, спекти́. [Поря́дилися пекти́ хлі́б на ліка́рню; що-дня два пе́чива печемо́ – хлі́б і па́ляниці].

Выпестовать – ви́кохати, ви́пестити, ви́плекати, ви́няньчити.

Выпередить – випередити.

Выпереть, см. Выпирать.

Выпестрить, см. Испестрить.

Выпечатать – видрукува́ти.

Выпечка – пе́чиво. [Це хлі́б не на́шого пе́чива. Люде́й сті́льки, що два пе́чива що-дня печемо́].

Выпечь, см. Выпекать.

Випивала – випива́ка, запива́ка, за́піяка, випива́йло, не ду́рень ви́пити, пи́тець (*р. питця*).

Випивание – 1) випива́ння; 2) *см. Выпивка 2.*

Випивать, выпить – 1) випива́ти, ви́пити; (*с жадностью*) ви́дудлюва́ти, ви́дудлити, ви́жлу[о]кати, спи́вати, спи́ти (іспити). [Запа́ле на́сіння, корі́ння пуска́є і си́лу чу́жую без

жа́лю спива́є]; (*часть*) надпива́ти, надпи́ти; 2) (*о хмельном*) випива́ти, ви́пити, чарка́ти, чаркува́тися, чарчину вкину́ти, хилити, вихиля́ти, хильну́ти, вихилити, кубрячи́ти, торка́ти, торкну́ти, клюка́ти, сміка́ти, смикну́ти, хлебесну́ти, уку́тати; (*сразу, очень быстро*) черкну́ти, дму́хнути, ви́дмухну́ти, хильце́м ковту́ти. **Выпивать много** (*шутливо*) – па́лю забива́ти. **Выпить следует** – по ча́рці тре́ба. **Выпить по случаю чего** – покро́пити що, за́пити мого́ричі. **Выпить в заключение** – на поту́ху; (*на дороге*) ви́пити на ко́ні, гла́дити доро́гу; (*за чье здоровье, счастье*) пи́ти до ко́го, пере́пивати ко́го. **Выпить лишнее** – перебра́ти че́рез край, до́бре пере́хилити. *Есть постоянные случаи выпить* – (*шутл.*) на́шим усе чарчи́на воро́чається. *Любит выпить* – (*шутл.*) не пролива́ти, ча́стенко до скляно́го бо́га приклада́тися; 3) **выпивать** (*иметь привычку*) – за́пива́тися, у горі́лку, вкида́тися, зажива́ти ча́рку, не розмина́тися з ча́ркою, закида́ти, хили́ти ча́рку, кулика́ти. *Быть выпивши* – бу́ти на підпи́тку, на підпи́тках, бу́ти підпи́лим, підпи́тим, під ча́ркою, підча́рченим, підп'я́ним; у голо́ві бу́ло, у голо́ві джмелі́ гу́ли.

Выпива́ться, выпить́ся – пи́тися, ви́питися. [Горі́лки пи́лося не тро́хи].

Выпивка – 1) (*то, что пьётся*) на́питки, пи́ття, пи́тво; 2) (*действие*) випива́ння, *сов.* ви́пиття; (*пьянство*) пія́тика (*гал.*), на́пійка. *Без выпивки* – на́сухо, без ви́пиття.

Выпи́ливание – ви́пилюва́ння.

Выпи́ливать, -ся, выпилить, -ся – ви́пилюва́ти, -ся, ви́пиляти, -ся. **Выпи́ленный** – ви́пиляний.

Выпира́ние – ви́пира́ння, *сов.* ви́пертя́ (*ср.*).

Выпира́ть, -ся, вы́переть, -ся – ви́пирати, -ся, пе́рти, -ся, ви́перти, -ся; (*о мног.*) пови́пирати, -ся. **Вы́пертый** – ви́пертий.

Вы́писка – 1) ви́писка, ви́пис, ви́тяг. [Но́таріа́льний ви́пис. Це ви́тяг із старо́го руко́пису]; 2) (*газет, книг по подписке*) передпла́чува́ння, пренуме́рува́ння (*гал.*); (*чего-либо не по подписке*) ви́писува́ння, (*сов.*) ви́писанна́; 3) (*из партии, союза и т. п.*) ви́писува́ння, *сов.* ви́писанна́, ви́пис.

Вы́писной – ви́писний [Це каву́ні з ви́писно́го на́сіння], ви́писаний.

Вы́писчик – ви́писувач.

Вы́писывание – 1) ви́писува́ння, ви́мальо́вува́ння; 2) *см.* **Вы́писка 2**; 3) *см.* **Вы́писка 3**.

Вы́писывать, вы́писать – 1) ви́писува́ти, ви́писати. [Ви́пиши ме́ні оцю́ ба́йку. Га́рно лі́тери ви́писує]; (*красками*) ви́мальо́вувати, ви́малюва́ти; 2) (*газеты, книги по подписке*) передпла́чувати, передпла́тити, (*гал.*) пренуме́рувати, за́пренуме́рувати; (*что-либо не по подписке*) ви́писува́ти, ви́писати. [Перед ви́ною на́ші се́ляни ви́писали з-за кордо́ну саможа́тку]. **Вы́писанный** – ви́писаний, ви́малюва́ний; передпла́чений, (*гал.*) за́пренуме́рований.

Вы́писываться, вы́писаться – ви́писува́тися, ви́писати́ся. [Ще́ погане́нько пи́ше, та коли́сь ви́пише́ться. Ви́писавсь із па́ртії].

Вы́пись, *см.* **Вы́писка 1**.

Вы́пить, *см.* **Вы́пивать**.

Вы́пихивать, вы́пихнуть – ви́пиха́ти, ви́пхати, ви́пхнути, ви́што́вхувати, ви́штовха́ти, ви́штовхну́ти, ви́штурхува́ти, ви́штурха́ти, ви́штурхну́ти. **Вы́пихнутый** – ви́пханий, ви́пхнутий, ви́штовханий, ви́штовхнутий, ви́штурханий, ви́штурхнутий.

Вы́плавик (*гриб*) – гу́ба, трут, тру́тник.

Вы́плавка – ви́топлюва́ння, *сов.* ви́топле́ння.

Вы́плавливать, -ся, выплавить, -ся – ви́топлюва́ти, -ся, ви́топити, -ся. [Ви́топлюю́ть ча́вун з ру́ди]. **Вы́плавленный** – ви́топле́ний.

Вы́плавок – 1) ви́топок (*р. -пку*). [Ви́топок за́лі́за]; 2) ви́ливok; (*р. -вкy*). [Ку́рка на́ша несе́ ви́ливки].

Вы́плавной – 1) ви́топний; 2) ви́топле́ний, сто́пле́ний.

Выплавщик, см. **Плавильщик**.

Выплакаться – виплакати, переплакати.

Выплакивать, выплакать – 1) виплакувати, виплакати, проплакати, сплакати, виливати (вилити) сльозами. [Виплакала карі очі. Вісохну од жалю і проплачу очі. Сплакала очі]; 2) (*добыть плачем*) виплакати. [Виплакала в матері, щоб не віддавала за нелюба].

Выплаканный – виплаканий.

Выпланирование – випланування.

Выпланировать – випланувати, спланувати.

Выплата – виплат (*м. р.*), виплата (*ж. р.*), запла́та, спла́та. **Выплата частями** – спла́та на ра́ти. *На выплату* – на ра́ти.

I. Выплачивание – виплачування, сплачування, виплат (*м. р.*).

II. Выплачивание – вилатування, облатування, латанина.

I. Выплачивать, выплатать – виплачувати (гроші), виплатити, заплатити, оплачувати, оплатити, сплачувати, сплатити, (*многое*) поплатити, повиплачувати, позаплачувати; (*долги*) оплатитися з позичками, поплатити борги. **Выплаченный** – виплачений, заплачений.

II. Выплачивать, выплатать – латати (*напр.* світу), полатати, вилатати. **Выплатанный** – залатаний, вилатаний, полатаний.

I. Выплачиваться, выплатиться – виплачуватися, виплатитися, оплачуватися, оплатитися, позаплачувати все, повиплачувати все; (*безл.*) платитися. [Платитися мав тільки грішми, а не чим іншим (Єфр.)].

II. Выплачиваться, выплататься – облатуватися облататися, вилататися.

Выплащивать, выплощить – площити, виплощити.

Выплёвывание – випльовування, *сов.* виплювання.

Выплёвывать, выплевать, выплюнуть – випльовувати, виплювати, виплюнути; (*о многих*) повиплювувати. **Выплюнутый** – виплюваний.

Выплёскивать, -ся, выплескать, -ся, выплеснуть, -ся – виплі[ю]скувати, -ся, виплескати, -ся, виплеснути, -ся, вихлюпувати, -ся, вихлюпати, -ся, вихлюпнути, -ся, вибóвтувати, -ся, вибóвтати, -ся, вибóвтнути, -ся, схлюпнути, -ся. **Выплеснутый** – виплеснутий, вихлюпнутий, схлюпнутий.

Выплёскивание – виплі[ю]скування, вихлюпування, вибóвтування.

Выплетать, выплесть (*сети, кружева и т. п.*) – виплітати, виплітувати, виплести; (*многое*) поплести, повиплітати. **Выплетенный** – виплетений, поплетений.

Выплывать, выплыть – випливати, впливти, вплисти, вплинути; (*о глазах*) сплісти. [І очей не має, а як спили ті очі, лиш бог їден знає (Рудан.)].

Выпльвок – 1) вильвок (кур'ячий); 2) гу́ля, на́ріст (*р. -росту*) на дере́ві.

Выплясывать, выплясать – витанцювувати, витанцювати, вигопцювувати, вигопцювати.

Выпоить, см. **Выпайвать**.

Выполаскивание – виполіскування, *сов.* виполоскання.

Выполаскивать, выполоскать – виполіскувати, виполоскати, банити, побанити, вибанити. [Повиполіскувала пелюшки. Побань у роті ропою]. **Выполосканный** – виполісканий, вибанений.

Выползание – виповзання.

Выползать, выползти – виповзати, виповзти, вилазити, вилізти.

Выползина, выползок – лино́вище, ко́жушок (*р. -шка*), шку́рка. [Знайшов гадю́че лино́вище].

Выполировать – виполірувати, вилощити, вилооснити. **Выполированный** – полірований, виполіруваний, вилощений, вилооснений.

Выполнение – 1) виповнення, виповніння, сповняння (*сов.* сповнення); 2) віконання, справляння, *сов.* справлення, доведення до краю.

Выполнимый – здійснений, здійснимий.

Выполнять, выполнить – 1) вповняти, вповнити, сповняти, сповніти. [Віповнив яму землею і притоптав]; 2) виконувати, виконати, справляти, -ся, справити, -ся, доводити (довести) до діла, вчиняти, вчинити. [Вчини мою волю = *выполни моё желание*].

Выполнить условие – виконати умову, додержати умови. **Выполнять функции чьи** – виконувати чий функції; (*о неодушевл.*) правити за що. [Тепер дикт править за скло].

Выполненный – 1) вповнений, сповнений; 2) виконаний, справлений, доведений до краю.

Выполняемый – виконуваний.

Выполоскать, см. Выполаскивать.

Выполоть, см. Выпалывать.

Выпользовать, -ся – вілікувати, -ся, вігоїти, -ся, вікурувати, -ся.

Выпор – 1) випертя; 2) випірка, горбовина.

Выпораживать, выпорожнить – випорожнювати, випорожняти, випорожнити, спорожняти, спорожнити; (*многое*) повипорожняти. **Выпороженный** – випорожнений, спорожнений.

Выпорток – випорток (*р.* -тка).

Выпороть – 1) *см. Выпарывать*; 2) *см. Пороть*.

Выпорхнуть, см. Выпархивать.

Выпостничать – випостувати, випостити.

Выпот, мед. – випіт (*р.* -поту), випотина; (*лимфа*) пасака.

Выпотеть – випітніти, випріти. *См. Потеть.*

Выпотрошить, см. Потрошить.

Выправительный – виправляльний, корективний, виправільний, регуляційний.

Выправить, см. Выправлять.

Выправка – 1) виправління, виправка; 2) *военная выправка* – військова виправка, військова постава, військове вимуштрування, військова вимуштрівля (*р.* -лі).

Выправлять, выправить – 1) виправляти, виправити. [Виправив свою повість. Виправив коректуру]. *Срв. Выпрямлять*; 2) виправляти, виправити. [Виправив собі паспорт].

Выправлять, -ся, выправить, -ся, см. Выпрямливать, -ся, выпрямить, -ся.

Выправочный, см. Выправительный.

Выпрастывать, выпростать, см. Выпорожнять, выпорожнить. Выпростанный, см. Выпороженный.

Выпрашивание – випрохування; (*милостыни*) жібрання.

Выпрашивать, выпросить – випрохувати, випрохати, випросити; (*униженно*) шапкувати; (*божьим именем*) розбогарадити що, збогарадитися чого. [Чи не збогараджуся у вас пшінця?]; (*милостыню*) жібрати, вижебрати, злидарити; (*настойчиво*) домогтися. [Поки було доможемось молока у пані]. **Выпрошенный** – проханий, випроханий, вижебраний.

Выпрашиваться; выпроситься – випрохуватися, випрохатися, випроситися.

Выпревать, выпреть – 1) (*умягчиться*) упрівати, упріти, умлівати, умліти. [Борщ упрів, умлів]; 2) (*выкипеть*) випрівати, випріти, вимлівати, вимліти. [Багато борщу випріло, треба ділляти]. **Выпревший** – випрілий.

Выпробовать – випробувати.

Выпрояживание – випроваджування, виряжання.

Выпрояживать, выпроводить – випроваджувати, випроводити, виряжати, вирядити, (*прогнать грубо*) вітришкати, вишти[у]рити. **Выпрояженный** – випроваджений, виряжений; вітришканий, виштирений.

Выпродать, см. Распродать.

Выпрокидывать, см. Опрокидывать.

Выпросить, см. Выпрашивать.

Выпростать, см. **Вып्रा́стывать**.

Выпры́гивать, выпры́гнуть – випли́гувати, виплигнути, вистри́бувати, вістрибнути, виска́кувати, виско́чити; вициба́ти, вицибнути, (*прануть*) спрягнути. [Спрягну́в як з лу́ка].

Выпры́гивание – випли́гування, вистри́бування, виска́кування, вицибаня.

Выпры́скивание – вибри́зкування.

Выпры́скивать, -ся, выпры́скать, -ся, выпры́снуть, -ся – вибри́зкувати, -ся, вибри́зкати, -ся. **Выпры́сканный** – вибри́зканий.

Выпры́снуть – випорснути, пірснути. [Так і пірснуло з рук намісто].

Выпря́гание – випря́гання, розпря́гання.

Выпря́гать, -ся, выпря́чь, -ся – випря́гати, -ся, ви́прягти, -ся, розпря́гати, -ся, розпря́гти, -ся.

Выпря́дывать, -ся, выпря́дать, -ся, выпря́сть, -ся – випря́дати, -ся, ви́прясти, -ся, на́прядати, -ся, на́прясти, -ся; (*заработать*) за́прясти. [За ці́лий місяць за́пряла ті́льки два карбо́ванці]. **Выпря́дать нитку** – виводити (посу́кувати) нитку. **Выпря́денный** – випря́дений.

Выпря́дка – випря́дання, *сов.* ви́пряді́ння.

Выпря́жка – ви́пряг. [Без ви́прягу в Ки́їв і з Ки́йва коне́м з'їздив].

Выпря́мление – випро́стування, виправля́ння *и т. д.* См. **Выпря́мливать, -ся.**

Выпря́мливать, -ся, выпря́млять, -ся, выпря́мить, -ся – правити, -ся, виправляти, -ся, ви́правити, -ся, ви́рівнювати, -ся, ви́рівняти, -ся, розхи́ляти, -ся, розхи́лити, -ся, випря́мляти, -ся, ви́прямити, -ся, розпро́стувати, -ся, розпро́стати, -ся, випро́стувати, -ся, випро́стати, -ся, на́простувати, -ся, на́простати, -ся, вистру́нчувати, -ся, вистру́нчити, -ся. [Де ко́зам ро́ги правлять. Горба́того моги́ла ви́править. Цю ду́жку тре́ба розпро́стати, а то загну́лася].

Стоять выпря́мившись (одере́венеть) – правце́м сто́яти. **Выпря́мившийся, выпря́мленный** – випро́станий *и т. д.* **Выпря́мляемый** – ви́рівнюваний, випро́стуваний, виправлю́ваний, випря́млюваний.

Выпря́сть, см. **Выпря́дать**.

Выпря́чь, см. **Выпря́гать**.

Выпу́гивать, выпу́гнуть – вистра́шувати, вістра́шити, виполо́хувати, ви́полохати.

Выпу́гнутый – вистра́шений, виполо́ханий.

Выпу́клина – випу́клина, опу́клина.

Выпу́клость – опу́клість, випну́тість; (*на поверхно́сти землі, на дере́сному ство́лі и т. п.*) горбо́вина, (*котловидна́я*) казанува́тість (*р. -тости*).

Выпу́клый – опу́клий, опу́кий, опу́куватий, пукáтий, пукла́стий, пукні́стий, ви́пнутий, ви́гнутий, казанува́тий, горбо́ватий, горба́тий. [Геоізо́те́рми бі́льше або ме́нше угну́ті і ви́гну́ті. Зробі́ли йому́ труну з горба́тим ві́ком (Конис.)]. **С выпу́клым лбом** – горболóбий.

С выпу́клыми бо́ками – бока́стий, повнобо́кий. **С выпу́клыми гла́зами** – банька́тий.

Выпу́клая ча́сть (напр. у бо́чки) – опу́ка. **Выпу́кло** – опу́кло, опу́кувато, пукáто, горбо́вато, ви́гнуто, ви́пнуто. **Выпу́кло-вогну́тый** – опу́кло-вгну́тий, опу́кувато-вгну́тий, (*геолог.*) казанува́то-в(ві)гну́тий.

Выпу́ск – 1) випу́ск. [У на́шій шко́лі це вже тре́тій ви́пуск. У́же надру́ковано пе́рший ви́пуск і́сторії]; 2) випу́скання. [Випу́скання па́ри з ка́зана]; 3) см. **Выпу́щение**; 4) випу́ск, ви́пуст.

На выпу́ск – на ви́пуск, на ви́пуст, на ви́пустку, уна́пусти. [Шта́ни на ви́пуст]; 5) см.

Вы́гон; 6) (*архит.*) ви́ступ.

Выпу́скание – ви́пускання.

Выпу́ска́ть, выпу́стити́ – ви́пуска́ти, ви́пустити́, пу́ска́ти, пу́стити́ (*мног.* – пови́пуска́ти).

[Бра́нців з те́мниці пови́пускали. Пу́щено стрі́лу. Ме́ча не пу́скає з ли́ца́рських ви́н рук (Грінч.). Де-ж-та́ки ви́дано, що́б зе́млю з рук пу́ска́ти! (Грінч.)]; (*отста́ть от че́го*)

пу́ститися чо́го. [Як припа́ла до ку́хля, то по́ки всьо́го не ви́пила, – не пу́сти́лася (Ми́рн.)].

Выпускать *из рук друг друга* – пускати́ся. *Не выпуска́я из виду* – не пуска́ючи з очей, назирцем, назирці, наглядом, позирці. **Выпустить из виду** – спустити з очей, з уваги.

Выпустить тепло – вистудити (хату). **Выпустить в свет** – випустити в світ, появи́ти.

Выпускаемый – появлюваний, пусканий (що випускається).

Выпускной – 1) випускний; 2) випусковий, емісійний.

Выпутывание – виплутування, вимотування *и т. д.*

Выпутывать, -ся, выпутать, -ся – виплутувати, -ся, ви́плутати, -ся, ви́борсувати, -ся, ви́борсати, -ся, ви́кручувати, -ся, ви́крутити, -ся, ви́мотувати, -ся, ви́мотати, -ся, ви́мудровувати, -ся, ви́мудрувати, -ся. [У таке вскочив, що насилу ви́борсався. Йому́ аби тих ви́мотати, а сам ви́крутиться (Свидн.)].

Выпучивать, -ся, выпучить, -ся – ви́пина́ти, -ся, ви́пнути, -ся, ви́п'ясти, -ся, ви́димати, -ся, ви́дути, -ся. **Выпучить глаза** – ви́лупити о́чі, ви́тріщити о́чі, ви́зиритися на ко́го; (*о глазах же*) ви́рячувати, -ся, ви́рячити, -ся, ви́луплювати, -ся, ви́лупити, -ся. **Выпученный, выпученные глаза** – о́чі ви́рячені, ви́рлаті, ви́трішкува́ті, ви́рячкува́ті, ба́ранкува́ті, ви́рла, ба́ньки, ба́лухи.

Выпушка – лямі́вка, облямі́вка.

Выпущение – ви́пускання, *сов.* ви́пущення, ви́пуск, про́пуск. [Ви́пуск (про́пуск) лі́тери і наві́ть ці́лого слова].

Выпытывать, выпытать – 1) (*выспрашивать*) ви́пи́тувати, ви́питати, до́пи́туватися, до́питати́ся; 2) (*пыткою*) ви́мучува́ти, ви́мучити, ви́мордува́ти. **Выпытанный** – 1) ви́питаний; 2) ви́мордуваний, ви́мучений.

Выпытывание – 1) ви́пи́тування, до́пи́тування; 2) ви́мучування.

Выпь (*птица*) – буга́й, гук (*гал.*), гука́ло (*гал.*). [Буга́й гуде́ в боло́ті (Греб.)].

Выпяливать, выпялить глаза, *см.* **Выпучивать, выпучить глаза, Пялить.**

Выпятить, *см.* **Выпячивать.**

Выпятнить, -ся – по́плямити, -ся.

Выпячивать, -ся, выпятить, -ся – ви́пина́ти, -ся, ви́пнути, -ся, ви́п'ясти, -ся, ви́ддува́ти, -ся, ви́дува́тися, ви́дутися. [Криві сті́ни халу́пки, ви́п'явши бо́кі... (Коцюб.). Широ́кі гру́ди аж ви́пнули́ся (Неч.-Лев.). До́шка ви́дулася]; (*о губах*) ви́ддимати, -ся, ви́ддути, -ся, ви́дквашува́ти, -ся, ви́дквасити, -ся. **Выпячивать губы, сжав в одну точку** – ши́лити (зши́лити) гу́би. **Выпяченный** – ви́пну́тий, ви́дду́тий, ви́ду́тий; (*о губах*) ви́дкваше́ний, ви́дду́тий; зши́лений.

Выпячивание – ви́пина́ння, ви́ддува́ння; (*только о губах*) ви́дквашо́вання; зши́лювання.

Вырабатываемость – ви́роблюва́ність, ви́тво́рюва́ність, проду́к(т)о́ваність (*р. -ности*).

Вырабатываемый – ви́роблюваний, ви́тво́рюваний проду́к(т)о́ваний.

Вырабатывание, выработка – 1) ви́роблюва́ння, ви́робля́ння, *сов.* ви́робле́ння, (*выделка*) ви́ри́б (*р. -робу*), ви́тво́рюва́ння (*сов.* ви́тво́рення), проду́кція; 2) заробля́ння.

Вырабатывать, выработать – 1) ви́робля́ти, ви́робити, ви́тво́рюва́ти, ви́творити, проду́кува́ти, ви́проду́кува́ти; 2) заробля́ти, заробити. [Робі́тниківі пови́нно-б діста́тися все те, що він власно́ю праце́ю ви́робить. Фа́брика ви́проду́ковує ба́гато]. **Вырабатывать свои взгляды, убеждения** – ви́робля́ти сво́ї по́гляди, переко́нання. **Выработанный** – 1) ви́робле́ний, ви́тво́рений, ви́проду́куваний; 2) заробле́ний.

Вырабатывать, -ся, вырабатывать, -ся, выработать, -ся – ви́робля́ти, -ся, ви́роблюва́ти, -ся, ви́робити, -ся, проду́кува́ти, -ся, ви́проду́ку́вати, -ся, ви́проду́кува́ти, -ся, ви́тво́рюва́ти, -ся, ви́творити, -ся. [Ви́тво́рює́ться ку́льтура, ви́робля́є́ться лі́тературна мо́ва].

Выработанность – ви́робле́ність (*р. -ности*).

Выработка, *см.* **Вырабатывание.**

Выравнивание – ви́рівнюва́ння, зрі́вня́ння; пля́нтрува́ння; шми́гува́ння.

Выравнивать, -ся, выравнять, -ся – рі́вняти, -ся, ви́рівнюва́ти, -ся, ви́рівняти, -ся,

розрівнювати, -ся, розрівняти, -ся. [Рівняйте стежку. Взявши граблі, розрівнює пісок (Л. Укр.)]; (*место под строение*) плянтрувати; (*мельничное колесо*) шмигувати.

Выражать, -ся, выразить, -ся – 1) см. **Обнаруживать, -ся, обнаружить, -ся**; 2)

(*определять*) визначати, -ся, визначити, -ся. [Повинність соціалістів під час війни не можна визначити однією думкою (Грін.)]; 3) (*словами*) висловлювати, -ся, висловити, -ся. [Не так висловив], виливати, -ся словом, вилити, -ся словом, у слові; (*высказывать, -ся*) вповідати, -ся, вповісти, -ся, вимовити, змовити. [Кожен народ вповідає свої думки, свій погляд по-своєму. Не змовлю я своєї думки]. *Если можно так выразиться* – коли можна так висловитися; сказати-б. [Характеризує воно дух епохи, передає її, сказати-б, непропащі пахощі (Єфр.)]. **Выразить на письме** – висловити листовно, списати. **Выражать пением** – вимовляти співом, виспівувати. **-ать мимикой** – говорити на мигах, мімікувати. **Выражать нетерпение** – нетерпелитися. **В-ать охоту** – охотитися, поохотитися. **В-ать желание принять участие в чём, присоединиться к чему** – зголошуватися, зголоситися до чого; 4)

(*передавать*) віддавати, віддати. [Що-ж до букви ю, то вона має віддавати в старій сербській графіці звук ю (Кримськ.)]. **Выражаемый** – 1) виявлюваний; 2) визначуваний; 3) висловлюваний, вимовлюваний. **Выраженный** – 1) виявлений; 2) визначений; 3) висловлений, вимовлений, вповіджений; (*переданный*) відданий. *Ясно, определённо выраженный* – виразний. [Виявляється виразне бажання сховати частину правди (Грінч.)].

Выражение – 1) см. **Обнаруживание**; 2) висловлювання [Не забороняється висловлювання думок], вислів (*р.* вислову). [Це-ж не наш вислів, а московський], вираз. *Найти для себя выражение* – вилитися. [Цей настрій високий найкраще вилився в організації братства (Єфр.)]. *Без выражения* – безвиразно. *Извините за выражение* – пробачте (вибачайте, простіть) у [на] цім слові; не при вас кажучи; шануючи слухи ваші (Куліш); 3) **выражение лица** – вираз, вираз на лиці, на виду, на обличчю; міна. [Цей вираз застиг на обличчю (Грінч.)]. Вираз на лиці – понуро-урочистий (Куліш). *Принимать, принять выражение лица* – набирати (набрати) виразу. *Придавать выражение лицу* – надавати виразу, (*фамильярно*) міни добирати (добрати), міну взяти (прийняти) (Свидн.). *Со спокойным и светлым выражением лица* – ясний. [Вона була спокійна та ясна (М. Вовч.). Ясен був на виду (Куліш)].

Выразимость – 1) вимовленність (*р.* -ности); 2) см. **Выразительность**.

Выразимый – 1) вимовлений; 2) см. **Выразительный и Выражаемый**.

Выразитель – висловник, виразник; (*показатель*) показчик.

Выразительность – вимовність (*р.* -ности), промовистість (*р.* -тости).

Выразительный – вимовний, промовистий [Факт дуже промовистий], (*особ. о глазах*) виразистий. **Выразительно** – вимовно, промовисто, виразисто.

Выразить, см. **Выражать**.

Выразуметь – вірозуміти, збагнути.

Выранивать, выронить, выронять – упускати, упустити, (*многое*) попускати, (*поэтич.*) ронити, зронити, *сов.* зронити. [Що було в руках – усє попускала (Квіт.). Сльозини з очей не зронить (не пустить)]. **Выроненный** – упущений, (*поэтич.*) зронений.

Вырастание – виростання, зростання, виріст (*р.* виросту), зріст (*р.* зросту).

Вырастать, вырасти – виростати, вирости, зростати, зрости, позростати, повиростати, порости, підніматися, піднятися, (*сильно*) виганятися, вигнатися [Он *сильно вырос* – вигнало його], (*только о людях*) доходити, дійти літ, знятися на ноги; (*воспитаться*) виходитися (М. Вовч.), (*насмеш., випереться*) вибе[у]хатися. *Пока вырастет* – до виросту. [До виросту нехай живе у вас дівчина. До виросту не запрягай коня, то й буде з його кінь гарний]. **Выросший** – вирослий, зрослий.

Вырастить, Выращать, см. **Растить**.

Выращивание – вирощування, викохування, плекання.

І. Вырвать – виблювати, віригати. **Вырвало кого** – блював, зблював, ригав хто.

II. Вырвать, -ся, см. I. Вырываются.

Вырдеть – визріти. [Чиряк іще не визрів].

Вырез, вырезка – 1) *см. Вырезывание*; 2) віріз, вірізка, (*филей*) вірізок (*р. -зка*); (*в одежде для ворота*) вікот; (*в вальке для катания белья*) рубіж; (*из газеты, книги*) витинок (*р. -нка*). *Сделать вырез в одежде* – вікотити. *Купить арбуз на вырез* – покупити кавуна на зріз, на розріз, з нарізом, на наріз.

Вырезание, см. Вырезывание.

Вырезать, см. Вырезывать.

Вырезка, см. Вырез.

Вырезной, см. Резной, Вырезанный.

Вырезом, см. Вырез 2.

Вырезуб – вирозуб (*рыба*).

Вырезывание – 1) вірізування; 2) (*резьба*) різьблення; (*нарезки на камне, дереве и т. п.*) карбування.

Вырезывать, вырезать, вырезать – 1) вірізувати, вірізати, витинати, вітяти, (*мног.*) повірізувати, повитинати. [Вірізав півника з паперу. Багато людей у нас вірізано; всіх вітнули в пень (до ноги). Вітяв з ременю на підошву]; 2) (*соты в улье*) підрізати вули[і]ка, мед; 3) різьбити, вірізьбити; карбувати, вікарбувати, накарбувати. [Вірізьблю коня з оцієї деревини. Він на дереві карбує ймення милої своєї (Грінч.)]. **Вырезанный** – 1) вірізаний, вітятий; 2) різьблений, вірізьблений; вікарбуваний, накарбований.

Вырисовывать, вырисовать – вимальювати, вималювати, випісувати, виписати (*фарбами*). **Вырисованный** – вималюваний, виписаний (*фарбами*).

Вырисовываться, вырисоваться – вимальюватися, вималюватися, зарисовуватися, зарисуватися, виявлятися, виявитися, вірізуватися, вірізатися, позначатися, позначитися, проглядати, проглянути. [Потроху з туману проглядає картина].

Выровнять, см. Выравнивать.

Выродок – вірид (*р. -роду*), віродок (*р. -дка*), одмінок (*р. -нка*), покруч (*р. -ча*), перевертень. [Таких у нас у роду не було – це виродок якийсь. Вівці-перевертні продають або вірізують на лій].

Выродочный – віродковий.

Вырождаемость – звироднілість (*р. -лости*), переродімість (*р. -мости*), віроджуваність (*р. -ности*). *Национальная вырождаемость (денационализация)* – винародовлення. *Срв.*

Вырождение.

Вырождаемый – віроджуваний.

Вырождаются, выродиться – віроджуватися, віродитися, переводитися, перевестися, зводитися, звістися (*во множ. поводится*), миршавіти, змиршавіти, марніти, вимарніти.

Вырождаются национально (денационализироваться) – винародовлятися, винародовитися.

Выродившийся – звироднілий. **Выродившаяся порода** – перерід (*р. -роду*), перерідка, переводка, переводня. [Ця пшениця – переводка].

Вырождение – віродження, віродження, перевід [Доброму роду нема переводу], перерід (*р. -роду*). *Национальное вырождение (денационализация)* – винародовлення. *Срв.*

Вырождаемость.

Выронить, см. Выранивать.

Выростание, Выростать, вырости, см. Вырастание, Вырастать, вырасти.

Выростить, см. Растить.

Выросток – 1) (*о животн.*) доморослий, доморослик, (*ещё невыросшее*) бұзимок, назимок (*р. -мка*); 2) (*о людях*) підліток; 3) віросток, шкіра з бұзимка.

Выростковый – віростковий.

Вы́росший, см. **Выроста́ть**.

Выру́б – 1) зруб. [Коні пасу́ться на зру́бі]; 2) за́рубка, за́рубина.

Выруба́ние – 1) виру́бування, вируба́ння, віру́б (лісу); 2) (огня) викре́шування.

Выруба́ть, виру́бить – виру́бувати, вируба́ти (сов. вирубати), зру́бувати, зруба́ти; (мног.) повиру́блювати, повируба́ти, позру́блювати, постинати, вистинати, витя́ти, витну́ти.

[Витя́ли ліс]; (огонь) викресати огню. *Что написано пером, того не **вырубишь** и топором* – що написано пером, того не витягнеш і волóm. **Выру́бленный** – 1) вірубаний, вистинаний, позрубуваний; 2) викресаний (вогoнь, іскра).

Выру́бка – 1) см. **Выруба́ние**; 2) см. **Выру́б 2**.

Выруга́ть – вилаяти.

Выруча́ть, выру́чить – 1) визволя́ти, ви́зволити, відзволя́ти, відзвoлити, ратува́ти, ви́ратувати, поратува́ти, вируча́ти, виру́чити, допомогти, відкаснути когo від чо́го. [Не хочете відкаснути від напасти (Мирн.)]. **Выру́чило** *его что* – визволивсь чим. [Огірками тільки й визволивсь]; 2) уторгува́ти. [Вторгува́ла, се́рденько, п'ятака́ (Шевч.). Вторго́вані гроші здав я в банк]. **Выруча́ться, выру́читься**, безл. – уторжитися. [Карбованців з п'ятьдесять уторжилося, чи ні?]. **Выру́ченный** – 1) визволений, віручений; 2) уторго́ваний. [Усі вторго́вані гроші вкрадено].

Выру́чение – визволя́ння, ратува́ння, вируча́ння.

Выру́чка – 1) ви́звіл (р. -волу), поратуно́к, допомо́га, віручка; 2) (вторго́вані гроші) уторгува́ння, ви́торг. [Потра́тив усе́ своє́ вторгува́ння]; 3) (*прилавок*) ля́да, крамни́чний сті́л.

Вырыва́ние – 1) ви́рива́ння, сов. ви́рва́ння; (*льна, конопли*) бра́ння; 2) ви́копува́ння, сов. ви́копа́ння.

I. Вырыва́ть, ви́рвать – ви́рива́ти, ви́рвати, ви́дира́ти, ви́драти, ви́дерти, ви́хоплювати, ви́хопити; (*выде́ргивать*) ви́смикати, ви́смикнути, ви́пру́чувати, ви́пручати; (*о ветре*) ви́кру́чувати, ви́кру́тити; (*перья, волосы*) ви́скубати, ви́скубти; (*нити из ткани*) ви́торочувати, ви́торочити, ви́сотувати, ви́сотати; (*с корнем*) ви́корі́нювати, ви́коренити; (*часть растений, чтобы разредить*) прорива́ти, прорва́ти, пробира́ти, пробира́ти; (*просо, гречку*) ма́чкувати, ма́кати; (*нажимом дверь*) ви́ставля́ти, ви́ставити, ви́важува́ти, ви́важити.

II. Вырыва́ть, вы́рыть – ви́рива́ти, ви́рити, ви́копувати, ви́копати, у́копа́ти, ви́дкопувати, ви́дкопа́ти, ви́гриба́ти, ви́гребти, ви́порпувати, ви́порпати, ви́буртувати [У́копай карто́плі на борщ. Ку́рка ви́порпує щoсь з-під листя. Яку́ яму соба́ка ви́буртував], (*в земле ямку для гнезда*) ку́блитися.

Вырыва́ться, ви́рваться – 1) ви́рива́тися, ви́дира́тися *и т. д.*, см. **I. Вырыва́ть**; 2) ви́хвачува́тися, ви́хвату́тися, ви́микати́ся, ви́мкнутися, ви́бива́тися, ви́битися, ви́добу́тися (ви́бутися) на волю, ви́приснути з рук; (*о ветви – вырваться вверх*) порсну́ти вгору. [Вимкну́лися з облоги. Розум мав він про себе, не дуже з ним ви́хвачувався (Клітка)]; 3) (*о чувстве, прорваться*) ви́бухнути. [Тепер та́я му́ка, слезо́ами ви́бухнула (Грінч.). Ви́бухла гли́бока ди́кая печа́ль (Крим.)]; 4) (*об огне, пламени, дыме*) ви́хвачува́тися, ви́хоплюва́тися, бу́хати, бу́хнути, жа́хати, жа́хнути, уда́рити, гасну́ти, шага́ти, шагну́ти; бу́рхати, пошиба́ти.

Выры́тие – ви́копа́ння.

Выряжа́ть, -ся, вы́рядить, -ся – уби́ра́тися, у́бра́тися, ви́ряжа́тися, ви́рядитися, (*зап.*) ви́штатува́тися.

Выса́дка – 1) ви́са́джува́ння, ви́сад [Ці́ кві́тки я сі́яла на ви́сад = для **выса́дки**]; 2) ви́сида́ння (напр. з ваго́ну), ви́сад (на ста́нції), ви́сідка 3) (*место выса́дки из лодки*) ви́лазка. [Тре́ба пли́вти да́лі, бо тут не́ма до́брої ви́лазки].

Выса́док – ви́са́док. [О́ці бу́ряки зо́ста́влю на ви́са́дки].

Выса́дный – 1) ви́са́дний, ви́сідний; 2) см. **Выса́дочный**.

Выса́дочный – ви́са́дковий.

Высажива́ть, выса́дить – 1) (*растение*) ви́са́джува́ти, ви́садити [Ви́садила всю́ роса́ду]; 2)

(из экипажа) зсаджувати, зсадіти. [Берé на оберéмок свою товстúлю і зсаджує з вóза]. -ть дверь – виважувати, виважити, випирати, виперти двері. [Виважив двері геть із засувом]. -ть кому зубы – вибивати, повибивати зуби.

Высаживаться, высади́ться – висі́дати, висі́сти, виладóвуватися, виладуватися. [Французьке військо виладувалося вже з кораблів. Курськ,– оголосив кондуктор,– треба всім висі́дати (Крим.)].

I. Выса́ливать, -ся, вы́солить, -ся – висо́лювати, -ся, ви́солити, -ся. [Ви́солив ри́бу].

II. Выса́ливать, -ся, вы́салить, -ся – засмальцьовувати, -ся, засмальцьова́ти, -ся, засластьо́нювати, -ся, засластьо́нити, -ся, заяло́жувати, -ся, заяло́жити, -ся. **Вы́саленный** – засмальцьо́ваний, засластьо́нений, заяло́жений.

Выса́сывание – висиса́ння, висмо́ктування, витяга́ння.

Выса́сывать, -ся, вы́сосать, -ся – висиса́ти, -ся, висмо́ктувати, -ся, витяга́ти, -ся. [Висиса́є останню силу нашої землі наш ворог (Неч.-Лев.). Висмо́ктував з ча́рки останню крапельку (Неч.-Лев.)]. **Выса́сываемый** – висмо́ктуваний. **Вы́сосанный** – виссаний, ви́смоктаний, витягну́тий.

Высва́ривать, см. Вы́сворить.

Высва́тывать, -ся, вы́сватать, -ся – висва́тувати, -ся, ви́сватати, -ся, просва́тувати, -ся, просва́тати, -ся, засва́тати, -ся, посва́тати, -ся. [Сама́ хло́пця полюби́ла, сама́ й висва́тала].

Вы́сватанный – висва́таний, засва́таний, просва́таний.

Высвежа́ть, осве́жить что – одсвіжа́ти, одсві́жити (ха́ту, пові́тря в ха́ті), прові́трювати, прові́трити (ха́ту).

Высвежевать (сов.) – побі́лувати (вбі́ту скоти́ну або зві́рину).

Высве́рливание – висве́рдлювання, виві́рчування, свердлування.

Высве́рливать, -ся, вы́сверлить, -ся – свердлува́ти, -ся, висве́рдлювати, -ся, ви́свердли́ти, -ся, виві́рчувати, -ся, виве́ртіти, -ся. **Вы́сверленный** – висве́рдлений, виве́рчений.

Высве́тливать, освети́ть что – полі́рувати, ви́полірувати що, дава́ти (дати) полі́ск чо́му.

Высви́стывать, вы́свистать – висви́стувати, ви́свистати.

Высвобо́ждать, -ся, вы́свободить -ся – визволя́ти, -ся, визво́лити, -ся, відзво́ляти, -ся, відзво́лити, -ся, видобува́ти, -ся, видобу́ти, -ся, (*упираясь*) ви́пручувати, -ся, ви́пручати, -ся.

Высвобо́жденный – визво́лений, відзво́лений, видобу́тий, ви́пручений.

Высвобо́ждение – визво́ляння, *сов.* ви́зволення, ви́звіл (*р.* -волу), видобу́ття, (*упираясь*) ви́пручування.

Вы́сворить – привчи́ти (хорта́) до сво́ри, ви́муштрувати на бі́гання в сво́рі.

Вы́сворка – ви́муштрування (хорта́).

Высева́ние – висіва́ння, сія́ння.

Высева́ть, вы́сеять – висіва́ти, сія́ти, ви́сіяти. **Вы́сеянный** – ви́сіяний.

Вы́севка – висіва́ння, ви́сів.

Вы́севки – ви́сівки, грис.

Высека́ние – 1) висіка́ння, ви́рублювання; (*из камня*) ви́тісування; (*на камне*) ри́зьбле́ння, карбува́ння; 2) (*огня*) креса́ння, ви́крешування; 3) (*розгами*) *см.* **Сече́ние, Порка**.

Высека́ть, вы́сечь – 1) висіка́ти, ви́сікти. [А я той те́рен мече́м ви́січу]; (*из камня, на камне*) ви́тісувати, ви́тесати, ви́ризьблювати, ви́ризьбити, ви́карбо́вувати, ви́карбувати, накарбува́ти; 2) (*огонь*) креса́ти, ви́кресати; 3) (*розгами*) *см.* **Сечь, Поро́ть. Вы́сеченный** – 1) ви́рубаний, ви́січений; (*из камня, дерева*) ви́тесаний, ви́ризьблений, ви́карбуваний, накарбо́ваний; 2) (*об огне*) ви́кресаний; 3) ви́битий (рі́зками), одшма́ганий, ви́парений, ви́шпарений.

Высека́ться, вы́сечься – 1) висіка́тися, ви́сіктися; 2) (*о волосах и материи*) сі́ктися, ви́сіктися. [Во́лосся сі́че́ться].

Вы́секшийся – ви́січений.

Выселя́ть, вы́селить – виселя́ти, ви́селити, відселя́ти, відсели́ти, (*насильно*) ви́кида́ти,

вікинути; (с земельного участка) вируговувати, віругувати, (многих) повиругувати. [Я вас відселю звідсіля геть отуди над став. Її вікинуто з кімнати, бо не мала чим платити].

Виселяться, виселиться – виселятися, виселитися, відселятися, відселитися, сходити, зійти, походити з чого. [Слобідські козаки ще за Хмельницького з України походили (Куліш)].

Виселение – виселяння, сов. виселення.

Виселить, -ся, см. Виселять, -ся.

Виселок – висілок (р. -лку), хутір (р. -тора); (вблизи селения) присілок (р. -лку).

Висемениться (о семенах) – висипатися, висіятися. **Растение высеменилось** – з рослини висипалося (висіялося) насіння.

Висеребрить – посріблити.

Висечка – 1) висікання; 2) зубцювання.

Висечь, см. Сечь.

Висеять, см. Высевать.

Висидеть, см. Высиживать.

Висідка – 1) висідка, висіджування; 2 – 3) см. **Высijивание.**

Висіживание – 1) сидіння, висіджування; 2) (цыплят) вилуплювання; 3) (спирта, смолы) переганяння, куріння.

Висіживать, висидеть – 1) сидіти, висідіти, зсідіти. [Вісім місяців висідів у в'язниці. Було всю нічку зсідить, усє бухикає (Г. Барв.). Сиділи три дні та й висіділи злидні]; 2) (цыплят) лупити, вилупити. [Щоб квочки сідали й лупили курчат. Усі яйця квочки полупили (Г. Барв.)]; 3) гнати, переганяти (вино, смолу, дьоготь), вигнати, курити, вікурити.

Висіжений – 1) висіджений; 2) (о цыплёнке) вилуплений; 3) перегнаний (вино, смола) вікурений.

Висіживаться, висидеться – висіджуватися, висідітися. [Пішла до матері та й висіджується там. Ти висіділася, а я весь день не присідала].

Висинивать, висинить – синіти, насинити, посинити.

Висіться – височітися, зводитися вгору, підноситися вгору, здійматися горюю, вивершуватися, вивищатися.

Вискабливать, -ся, выскоблить, -ся – вискрібати, -ся, вишкребати, -ся, вис[ш]кребти, -ся, скромадити, вискромаджувати, вискромадити. **Выскобленный** – вишкребаний, вискромаджений.

Вискабливание – вишкрібання, вишкрябування, вискромаджування, сов. вискріб (р. -ребу), вишкреблення, вискромадження.

Висказывание – висловлювання, виказування. [Сміливе виказування правди в вічі (Єфр.)].

Висказывать, высказать – 1) висловлювати, висловити, виказувати, виказати, вимовляти, вимовити, вповідати, вповісти. [Цього не викажеш словами. Чомусь не зважився вимовити цю думку]. **-ать на кого** – виявити на кого. **-ать неосторожно** – прохопитися словом; 2) виявляти, виявити словом; 3) **-ать чувства** – освідчати, освідчити. [Ви навпростець мені освідчили кохання]. **Выказанный** – висловлений, вимовлений, виказаний, виявлений. **Высказываемый** – висловлюваний, виказуваний, вимовлюваний, вповіданий.

Висказываться, высказаться – висловлюватися, висловитися, забирати (забрати) голос. [Кожен хтів забрати голос у цій справі (Крим.)]. **-аться о чём** – обзиватися, обзіватися про що. **-аться в чью пользу, против кого** – озиватися, озватися за кого (и за ким), проти кого, заперечувати, заперечити що.

Вискакивание – вистрибування, вискакування *и т. д.*

Вискакивать, выскочить, выскокнуть – 1) вистрибувати, вистрибати, вистрибнути, вискакувати, вискочити, виска[і]кнути, виплигувати, виплигнути, цибати, вицибнути,

вігулькнути; 2) вихоплюватися, вихопитися, вихвачуватися, вихвачатися, вихватитися, вирватися. [Вихопився з хати в чому сидів. Поперед війська не вихвчайсь. Не виривайся з своїм словом – сиди тихо]; 3) **выскочить в** – вилізти на, вискікнути в. [Пособив йому вилізти на старшину (вискікнути в старшини)]; 4) **-ить на теле** – нарядитися. Як що-небудь нарядиться зверху на тілі, то це називається чиряк].

Выскальзывать, выскользнуть – вислизати, вислизнути, -ся, випорсати, випорснути, (*гал.*) виховзати, виховзнути, висуватися, висунутися. [Земля йому висувається з-під ніг. Миска випорснула з рук]. **Быстро выскальзывающий** – порський, порський. [Той хлопець – як порський в'юн: ти його побити, а він тобі так по-під руками й випорсне].

Выскребление – вискріб (*р.* -ребу), вишкреблення, вискромадження.

Выскоблить, *см.* **Выскаблывать**.

Выскользнуть, *см.* **Выскальзывать**.

Выскочить, *см.* **Выскакивать**.

Выскачка – 1) вискічко, вискочень (*р.* -чня), вихватень, вихватко, (*ж.*) вискакуля (*р.* -лі); (*соціальний*) випанок, доробкевич, скоробагатько; (*времєницик*) скоропадко, скоропада (*общ. р.*). [Його звуть по-вуличному Вискічко ще од батька, бо батько дуже любив вискакувати перед панами. Всі дівчата мовчали, тільки наша вискакуля знов вискочила. Це випанок, вібився в пані з наших-такі простих мужиків. Який вихватко знайшовсь!]; 2) (*действие*) вискік (*р.* -скоку). **На выскачку** – з високом, на випередки, наперед усіх.

Выславлять, выславить – 1) виславляти, виславити; 2) виколядовувати, виколядувати, вищедровувати, вищедрувати. [Виколядували собі цілий міх книшів].

Выскребать, выскресть, *см.* **Выскаблывать, выскоблить**.

Выскребки – вишкребки, ошкребки.

Выслать, *см.* **Высылать**.

Выслеживание – висліджування, (ви)слідкуваннє, дохідженнє слїду, вистєжування, височування, пантрування, пильнування.

Выслеживать, выследить – сочити, присочити, височити когo, висліджувати, вислідити когo, слідкувати за ким, вислідкувати когo, стєжити, вистєжити когo, витропити (*сов.*), достерегати, достерегти когo, пильнувати, допильнувати когo, пантрувати, випантрувати когo. **Выследил бы даже в земле спрятанное** – вінюхав-би земне серце.

Выслуга – 1) вислуга, заслуга; 2) вислуженнє. **По выслуге лет** – вислуживши свої літа. **За выслугу лет** – за вислугу літ.

Выслуживание – вислужування, *сов.* вислуженнє.

Выслуживать, выслужить – 1) вислужувати, вислужити, вибувати, вибути. [Вислужив (вибув) тут п'ять років. Вислужив собі пенсію]. **Выслужить срок** – дослужити, вислужити, вибути, добути. [Добула місяця і на другий стала]; 2) заслужити. [Заслужив хрестика не знать за що].

Выслуживаться, выслужиться – вислужуватися, вислужуватися, вислужитися, заслужитися. [На всіх бреше – вислужується перед паном].

Выслушивание, сов. выслушание – вислухування, вислухання; (*свидетелей на суде, вообще многих или многое*) переслухування, переслухання; (*больного*) обслухування, обслухання, переслухування, переслухання.

Выслушивать, выслушать – вислухувати, вислуховувати, вислухати, дослухати, *сов.* дослухати, переслухати, прослухати. **В-ать всё или всех** – переслухувати, переслухати. **-ать до конца** – дослухувати, дослухати. **-ать (больного)** – обслухувати, обслухати, переслухати.

Выслушанный – вислуханий, переслуханий, дослуханий, обслуханий. **Выслушиваемый** – вислухуваний, вислуховуваний.

Выслюнивать, выслюнить – заслінювати, заслінити.

Высмаливать, высмолить – висмолювати, висмолити, засмолювати, засмолити. [Човна

засмолив, та й сам як вишмарувався!]. **Высмоленный** – висмолений, засмолений, обсмолений.

Высмаркивать, -ся, высморкать, -ся, высморкнуть, -ся – висякувати, -ся, вісякати, -ся, вісякнути, -ся, сякнути, ся. [Вісякай носа. Ото сякнувсь – і сусіди либонь почули].

Высморканный – висяканий.

Высматривание, см. Выглядывание.

Высматривать, высмотреть – 1) см. **Выглядывать**; 2) см. **Выглядеть** 2; 3) глядіти, наглядати, нагле[я]діти, пильнувати, назирати, назорити, пантрувати, випантрувати, визирати, визирити, виглядати, виглядіти що; (*осмотреть*) видивлятися, видивитися в чому. [Вовк гусячий табунчик назорив (Греб.). Пантрує, – чи не можна потягти чого. Прибігає до костьола, глядіть свою пані (Рудан.). Визирають доброї нагоди. Скрізь ми там видивилися (Куліш)]. *Притти чтобы высмотреть* – прийти на виглядки, на підгляди, на розгляди, на визирки. **Высматривая** – визираючи, визирцем, визирці; 4) **высмотреть, см. Вынянчить**. **Высмотренный** – вигляджений, визорений, назорений, виняньчений.

Высмеивание – висміювання, висміхи, глузування, кепкування.

Высмеивать, высмеять – висміювати, висміювати, (*сов. высмеять*) когo, глузувати, кепкувати з когo, на глузи брати, на глузи взяти когo. **Высмеиваемый** – висміюваний. **Высмеянный** – висміяний.

Высмолить, см. Высмаливать.

Высморкать, -ся, см. Высмаркивать, -ся.

Высов – 1) (*действие*) висування; 2) (*предмет*) вісув.

Высовывание – висування, вихиляння, витикання, вистромлювання, (*языка*) висолоплювання.

Высовывать, -ся, высовать, -ся, высунуть, -ся – висовувати, -ся, висувати, -ся, висунути, -ся, витикати, -ся, виткнути, -ся, вистромлювати, -ся, вистромити, -ся, вихилити, -ся, вихилити, -ся. [Вистромився з дверей. Вихилявся з-по-за його спини]. **-ать, -уть язык** – висолоплювати, висолопити язик (язика).

Высокий – високий (*ум. височенький, ув. височенний, височезний*), великий (*ум. величенький, ув. величєн[з]ний*). [Високе небо. Височенні гори. На галявині стоїть величєнький дубок, вищий за всі інші]. **Наивысший** – найвищий, крайній. [Гістерійні пароксизми дійшли до крайніх градусів]. **Высокий и тонкий** – гінкий, стрибулькуватий, високоверхий. [Високоверхі коноплі (М. Вовч.)]. **Высокий ростом** – високий на зріст, росл(ав)ий, високостанний, (*шутливо*) довгаль, довгань, довгело, довготелєсий. **На высоких ногах (о животн.)** – саганістий, циба́тий, цибаня́стий. [Цибаня́ста курка]. **В. (о голосе)** – високий, горовий, тонкий. **В. (о дереве)** – гончак. **В. (о цене)** – велика (*и висока*) ціна. **Делать высоким** – робити висо́ким, височити, вивіщувати. **Делаться выше** – вищати, підвищуватися. **Быть выше всего, всех** – перевищувати все, всіх; (*превосходит*) переважати когo. **Высоко-высоко; высоко-высоко** – гень-високо, геть-високо, геть-геть. **Выше чего** – [по]вище чо́го, над чим, по-над чим, над що. **Из находящегося выше** – з-над. [З-над хма́ри]. **Стать выше чего** – вийти з чо́го.

Высокоберегий – бережістий, крутоберегий, крутобережний.

Высокоблагородие – високоблагородність (*р. -ности*), (*вульг. руссизм*) високоблагороддя.

Высокоблагородный – високоблагородний.

Высокоблагословение – високоблагословєнство.

Высоковатый – височєнький.

Высоковершинный, высокоглавый – високоверхий.

Высокогорный – високогоряний, високогірський.

Высокодержавный – великодержавний.

Высокодостойный – превелєбний.

Высоколо́бый – високочо́лий.

Высокоме́рие – зарозумі́лість (*р.* -лости), високодумство, надмі́рні гóрдощі, надмі́рна пиха́, бундю́чність (*р.* -ности).

Высокоме́рничать – зарозумі́ватися, зарозумі́тися, бу́ти зарозумі́лим, ви́соко не́стися, вдава́тися в пиху́, бундю́читися, пишні́тися. [Не вдава́лись у сто́личну пиху́, жартували (Неч.-Лев.)].

Высокоме́рный – зарозумі́лий, високодумний, бундю́чний, пиха́тий. **Высокоме́рно** – зарозумі́ло, високодумно, зго́рда, з-пи́шна.

Высокому́дрий – великорозумний, велему́дрий.

Высокому́дрие – великорозумність, ведему́дрість.

Высоконо́гий – циба́тий, циба́нєстий.

Высоконо́жкий, высоконо́жко – височе́нький, височе́нько.

Высокопра́вственный – високомора́льний, високоети́чний.

Высокообра́зованный – високоосві́чений.

Высокопа́рность – високохма́рність (*р.* -ности), ви́соке літа́ння, високомовні́сть, пишномовні́сть (*р.* -ности), (*шутл.*) високошти́льність, наду́тість (*р.* -тости), е́мфа́за, (*гал.*) бомбасти́чність. (*р.* -ности);

Высокопа́рный – високохма́рний (*стиль*), високомовни́й, пишномовни́й, (*шутл.*) високошти́льний, наду́тий, е́мфати́чний, (*гал.*) бомбасти́чний. **Высокопа́рно** – зви́сока, високомовно, пишномовно високохма́рно, (*шутл.*) ви́соким шти́лем, з-письме́нна, з-письме́нська, в-ви́сока; наду́то, е́мфати́чно, (*гал.*) бомбасти́чно.

Высокопоста́вленный – високопоста́влений, ви́сокого ста́ну.

Высокопочита́ние – високопоша́на.

Высокопочте́нный – високопова́ж(а)ний, ве́льми (ви́соко) ша́но́вний, прече́сний.

Высокопревосходи́тельство – ви́сока ексцелен́ція, ясновельмо́жність (*р.* -ности).

Высокопреосвяще́нный – високопреосвяще́ний, (*старинн.*) превеле́бний.

Высокопреосвяще́нство – високопреосвяще́ність, превеле́бність (*р.* -ности), (*катол.*) ви́сока е́мінен́ція.

Высокоро́дие – високоро́дність (*р.* -ности), (*вульг., руссизм*) високоро́ддя.

Высокопреподобие – високопреподобні́сть, велеле́бність (*р.* -ности).

Высокоразви́той – високорозви́нений.

Высокорече́вость, высокорече́вый, см. Высокопа́рность, -рный.

Высокоро́дный – високородни́й, великоро́дний, великого (ви́сокого) ро́ду.

Высокоросла́ый – на зрі́ст ви́сокий, ро́славий, високоста́нний; (*только о раст.*) гончакува́тий.

Высокоство́льный – високостовбу́ровий, високостовбу́ри́стий.

Высокосте́пенство – високодосто́йність (*р.* -ности).

Высокосте́пенный – високодосто́йний.

Ви́сокость – ви́сокість (*р.* -кости), височиня́ (*р.* -ні).

Высокторже́ственный – високоурочи́стий. **В-ый день** – високоурочи́ста дні́на, (*крестины, именины и т. п.*) урочи́ста о́казія, урочи́сте ді́ло.

Высокоуважа́емый – високошано́вний, високопова́жаний.

Высокоумный – 1) великорозумний; 2) *см. Высокоме́рный.*

Высокохо́нько – височі́сінько, височенно.

Высокохудо́жественный – високоарти́стичний, високохудо́жній, високомисте́цький.

Высокочти́мый – високошано́вний, високопова́жаний.

Высолажива́ть – висолоджува́ти.

Высоли́ть, см. Высали́вать.

Высоса́ть, см. Высасы́вать.

Высо́та – височі́нь (*р.* -чіни), височина́ (*р.* -ні), височиня́ (*р.* -ні), висота́, ви́шиня́ (*р.* -ні),

висо́кість (р. -ко́сти). **Высо́ты** – висо́ти, висо́ко́сті, верші́ни. *На одной высоте с кем* – врівні з ким. **Высо́той** – завви́шки, зви́шки, висо́ко. [А в тім поко́ї були ві́кна на три са́жні висо́ко]. **С высоты** – з височини́, з висо́ка. [Ви щасли́ві, висо́кії зо́рі, все на сві́ті вам відко́ з висо́ка (Л. Укр.)].

Высотомер – висотомі́р (р. -ру).

Высохнуть, см. **Высыхать**.

Высочайший – найви́щий. [Найви́ща го́ра. За найви́щим на́казом = *по высочайшему повелению*].

Высо́чество (*титул*) – висо́кість (р. -ко́сти). [Його́ висо́кість].

Выспать – виспати. [Спав тай виспав, чого не споді́вався].

Выспаться, см. **Высыпаться**.

Выпевать, выпеть, см. **Вызрывать, вызреть**.

Выспрашивать, выпросить – випі́тувати, випитати що у ко́го, виві́дувати, вивідати що у ко́го, допі́туватися, допитатися чо́го у ко́го; (*настойчиво*) наставати на ко́го (Л. Укр.).

Выспрашиваемый – випі́туваний, виві́дуваний. **Выспрошенный** – випитаний, вивіданий.

Выспренный – виспре́нний, *срв.* **Высокопарный**. **-ний слог** – висо́кий стиль, (*ирон.*) висо́кий штиль.

Выспренность – виспре́нність (р. -ности).

Выставить, см. **Выставлять**.

Выставка – виста́ва, ви́ставка. *На выставку* – на по́каз.

Выставление – виставля́ння.

Выставляют, выставить – виставля́ти, ви́ставити; *a теснее* – 1) вистановля́ти, ви́становити.

[Ви́становила подві́йні ві́кна. Пови́становляй кві́ти під дощ]; 2) ви́стромлювати, ви́стромити, висувати́, ви́сунути, витика́ти, ви́ткнути, ви́хилити, ви́хилити. [Ви́ткну го́лову в ві́кно]; (*язык*) висоло́плювати, висоло́пити (*языка*); (*зубы*) ви́щиряти, ви́щирити (*зуби*), ви́скаляти ви́скалити (*зуби*). **Выставляют вперед, напр. живот** – ви́пинати, ви́пнути, ви́п'ясти; (*обнаженную часть тела*) ви́тріщити. [З ді́рки го́ле ко́ліно ви́тріщи́лося]; 3) **-лять свидетелей** – ста́вити (стано́вити) свідкі́в; 4) (*дверь, подняв ее с петель рычагом*) ви́важувати, ви́важити; 5) (*на вид*) ста́вити, поста́вити пе́ред о́чі; 6) (*чем*) стано́вити чим. [Я се́бе не стано́влю розу́мною]; 7) (*флаг, знамя*) ви́кидати́, ви́кинути. **Выставленный** – ви́ставлений, ви́стромлений, висунений *и т. д.*

Выставляться, выставиться – ви́пинатися, ви́пнутися, ви́пихатися, ви́пхатися [Ви́пнула́ся пе́ред усі́х. Не ви́пиха́йся з сво́ім до́бро́м], виставля́тися, ви́ставитися *и т. д.*

Выставной – виставни́й.

Выставочный – виставо́вий.

Выстаивать, выстоять – висто́ювати, ви́стояти, досто́ювати, досто́яти. [Не мо́гла в че́рзі досто́яти, но́ги поме́рзли].

Выстаиваться, выстояться – 1) (*об уставшей лошади*) відпочи́ти. [Напі́й ко́ня – вже відпочи́в]; 2) (*выдыхаться*) висто́юватися, ви́стоятися. [Була́ повна пля́шка, а тепе́р он скі́льки висто́ялося]; 3) (*о хлебе в копнах*) досто́яти. [Жи́то жа́ли сви́дове, а в ко́пах досто́яло]; 4) (*о новой постройке*) ви́стоятися. [Га́рно висто́ялася ха́та – мо́кра не бу́де]; 5) (*о краске*) – (*сов.*) зли́няти, збля́кнути. **Выстоявшийся** – ви́стояний, ви́стоялий.

Выстёгивать, выстегать – штапува́ти, ви́штапувати, ви́стьобувати, ви́стьобати.

[Ви́штапувала о́чіпок]. **Выстеганный** – ви́штапуваний, штапо́ваний, ви́стьобаний, сти́обаний. *Срв.* **Выстрачивать**.

Выстиланье – вистелюва́ння, вистеля́ння, вимо́щування, *сов.* ви́стелення, ви́мощення; (*камнем*) брукува́ння, буркува́ння, *сов.* забрукува́ння, побрукува́ння.

Выстилать, выстлать – вистеля́ти, вистелити, вимо́щувати, ви́мостити; (*камнем*) бракува́ти, ви́брукувати, буркува́ти, ви́буркувати. **Выстланный** – вистелений, вимо́щений; (*камнем*)

брукований, буркований, ви́брукуваний, ви́буркуваний.

Выстилка – 1) (*действие*) см. **Выстилание**; 2) (*то, чем что выстлано*) устілка, вістілка.

Выстилочный – 1) устілковий, вистілковий; 2) брукувальний.

Выстирывать, выстирать – віджимати (*мног. повіджимати*), пережимати (*мног. попережимати*), прати, випрати (*мног. попрати*). [Давай, виперем сорочки. Повіджимала сорочки вже двічі, а на ніч золітиму]. **Выстиранный** – випраний.

Выстлать, см. **Выстилать**.

Выстой – вистояння, звітрілість (*р. -лости*).

Выстойка – опір (*р. опоры*), відержка.

Выстоять, см. **Выстаивать**.

Выстрагивать, выстрогать – вистругувати, стругати, вистругати, ге(м)блювати, виге(м)блювати. **Выстроганный** – виструганий, виге(м)блюваний.

Выстрадать – вистраждати, одтерпіти, перетерпіти.

Выстраивание (*о здании из дерева*) – вибудовування, будування; (*из камня*) – вимуровування, мурування; (*о войске*) – ушиковування, шикування, у[по]шикування, вишикування.

Выстраивать, -ся, выстроивать, -ся, выстроить, -ся (*о здании*) – вибудовувати, -ся, будувати, -ся, вибудувати, -ся. **-ить** – виставити, поставити. [Хату собі поставили]; (*только о каменном*) вимуровувати, -ся, мурувати, -ся, вимурувати, -ся; (*о войске*) ушиковувати, -ся, шикувати, -ся, у[по]шикувати, -ся, вишикувати, -ся, уставляти, -ся, уставити, -ся.

[Пошикувати в рівні ла́ви (Єфр.). Вишикувалися в ряді (Л. Укр.)]. **Выстраиваемый** – вибудовуваний, вимуровуваний, у[ви]шиковуваний. **Выстроенный** (*о здании*) – вибудований, вимурований; (*о войске*) – у[по,ви]шикований, уставлений.

Выстрачивать, выстрочить – стебнувати, вистебнувати, шити (*сов. пошити*) вістігом.

Выстроченный – вистебнований, пошитий вістігом. Срв. **Выстёгивать**.

Выстрел – стріл (*р. -лу*), постріл, стрі[е]ль. **Холостой в.** – вістріл без набою, сліпий.

Выстреливание – вистрілювання, стріляння.

Выстреливать, выстрелить – вистрілювати, *сов.* вістрілити, стрілити (*и стрелити*), стрільнути, стрельнути. **Выстрелить, не видя цели** – стрільнути (стрілити) на-осліп.

Выстрелять – 1) повистрі[е]лювати. [Всі набой повистрелював]; 2) повибивати, вінищити стрілянням.

Выстригание – 1) вистригання; 2) обстригання.

Выстригать, -ся, выстричь, -ся – 1) вистригати, -ся, вистригти, -ся; 2) обстригати, -ся, обстригти, -ся. **Выстриженный** – 1) вистрижений; 2) обстрижений.

Выстрогать, см. **Выстрагивать**.

Выстроить, см. **Выстраивать**.

Выстройка – будування, збудування, вибудова.

Выстрочить, см. **Выстрачивать**.

Выстругивать, см. **Выстрагивать**.

Выстужать, выстуживать, выстудить – вистуджувати, вистудити, вихолоджувати, вихолодити; (*частым открыванием дверей*) вискрипати (*сов.*). [Вискрипали хату].

Выстуженный – вистуджений, вихолоджений.

Выстукивать – вистукувати.

Выступ – виступ; (*крыши*) випуст; (*скалы*) прискалок; (*земли, вдающийся в чужую землю*) закло; (*у печки для спичек и пр.*) карунка.

Выступление – виступання.

Выступать, выступить – виступати, виступити. [Виступає як па́ва. Виступив проти мене.

Аж піт виступив]; *a теснее* – 1) **выступать важно, плавно** – іти виступці, виступцем; 2) виходжати, виходити, (*сов.* вийти), вирушати, вирушити, вибиратися, вибратися.

[Полковник із намету виходжає. Військо вірушило в бій]; 3) *резко вперёд* – вириватися, вірватися. [Наперёд не виривайся, ззаду не зоставайся]; 4) (*из ряда*) висуватися, висунутися, вихилитися, вихилитися, виставати, вистати, витикатися, виткнутися. [Наша хата дуже вистає (втикається) проти інших з перії]; 5) (*в защиту кого, чего*) ставати в обороні когочого, обставати, обстати за що (за чим, за ким). [За громадську справу обстати (Грінч.). Обстає за ним]; 6) (*против кого*) ставати проти, рушати на когочого; 7) (*кандидатом*) кандидувати (*во что* – на когочого); 8) (*пятнами*) плямитися; 9) **выступать наружу** (*вынырять*) – винурятися. [Річка то ховається поміж деревами, то знов винуряється і блищить проти сонця]; 10) (*постепенно из воды*) витавати, витонутти. [Тепер і тут каміння повитавало і там потроху витає з води. Вода залляла дині, то поки воно витоне з-під води – паростки й погинуть]; 11) (*из границ приличия*) перейти межі пристойности.

Выступающий, см. **Торчащий**.

Выступка, выступ – виступання, хода, постава.

Выступление – виступ; (*о войске*) вирушання; *сов.* вірушення.

Выстывание – простигання, холонення, вихолоджування, (*провинц.*) вихолоняння.

Выстывать, выстыть, выстынуть – вихолоджуватися, вихолонутти, простигати, простигти, холонутти (*провинц.* прохолоняти), прохолонутти. **Выстывший** – простиглий, прохолонутий.

Высунуть, -ся, см. **Высовывать, -ся**.

Высудить что-н. – випозивати щось.

Высулить – вицмулити, висмоктати, вижлуктити.

Высучивать, высучить – висукувати, висукати.

Высушивание, высушка – висушування, обсушування; *сов.* висушення, обсушіння.

Высушивать, -ся, высушить, -ся – висушувати, -ся, висушити, -ся, обсушувати, -ся, обсушити, -ся, зсушити, -ся. **Высушиваемый** – висушуваний, обсушуваний. **Высушенный** – висушений, обсушений, зсушений. См. **Высыхать**.

Высчитывание – 1) вираховування, обраховування, вилічування, облічування; (*учет*) облік; 2) (*из заработка*) одвертання, вивертання, одраховування.

Высчитывать, высчитать – 1) вираховувати, вірахувати, обраховувати, обрахувати, зрахувати, вилічувати, вилічити, (*учитывать*) облічувати, облічити, числити, вичислити, обчислити; 2) (*из заработка*) – одвертати, одвернути, вивертати, вивернути (з платні кому).

Высший – вищий, найвищий, зверхній. [Вища школа. Найвища влада]. **Высшее положение** – вище становище, зверхність (*р. -ности*), вищість (*р. -щости*). **Высшие классы общества** – верхні громадянства. **Принадлежащий к высшему обществу** – великосвітній.

Высылание – висилання, виправляння; *сов.* вислання.

Высылать, выслать – 1) висилати, вислати, зсилати, зіслати, (*мног.*) поз[ви]силати, віряжати, вірядити, виправляти, виправити. [Зослав хлопця з хати. Вірядили брата на село відпочивати]. **Выслать на встречу кого** – вірядити когочого назустріч кому, перестріти ким когочого. [Перестрів він його своїми посланцями (Куліш)]; 2) надсилати, надіслати. [Прохаємо надсилати нам вашу газету]; 3) **высылать в изгнание** – засилати на вигнання, виганяти, висилати, банітувати, збанітувати; (*на поселение*) засилати кудись, заслати. **Высланный** – 1) висланий; 2) надісланий; 3) банітований, висланий, висланець, засланий, засланець (*р. -нця*).

Высылка – 1) см. **Высылание**; 2) вислання, банітування, заслання.

Высыпание – 1) висипання, сипання; 2) *мед.* – висип, висипка, висипання; 3) висипляння.

I. Высыпать, -ся, высыпать, -ся – 1) висипати, -ся, висипати, -ся. [Пісок висипавсь. Зорі висипали вже на небі (Неч.-Лев.). У нього висипало на лиці]; *a теснее* – витрушувати, -ся, витрусити, -ся; (*с треском из семенной коробочки*) вилускуватися, вилущитися; *о зерне (в колосе)* – плисти, (*в помещении*) – витекти. [Віва ми ще не пожали, а він пливе. Витекло жито в дірку, що миші проїли]; 2) (*толпой*) вируюватися, вироїтися, висипати, сипнути.

[Сипнула дівтора з школи]. **Высыпанный** и **высыпавшийся** – висипаний, витрушений, витечений, виросений.

II. Высыпать, -ся, выпать, -ся – висиплятися, висипатися, виспати, -ся, переспатися. [А в вівторок висиплялися, а в середу похмілялися. Виспав цілісіньку ніч не прокидаючися і таки не виспавсь. Ой ще бурлак не здрімався, вже господар переспався]. **Выспавшийся** – виспаний.

Высыпка – 1) (от «сыпать») – висипання; *сов.* висипання; 2) спання, виспання. **Задать высыпку** – вирутитися, виспатися аж-аж, (*опис.*) хропака нахроптисся, *гал.* видруститися.

Высыпной – висипний, висипальний.

Высыпь, мед. – висипка.

Высыхание – висихання, *сов.* висхнення, усихання, *сов.* усохнення, зсихання, *сов.* зсохнення.

Высыхать, высохнуть – висихати, сох(ну)ти, схнути, посохнути, посхти, посхнути, (*о мног.* повсихати), висхнути, усохнути, просихати, просохнути, просхнути; (*о болоте*) дрягнути (*гал.*); **высохнуть** и *с'ёжиться* – зсушитися, зсохтисся. **Высохий** – висхлий, посохлий, просохлий, зсохлий, усохлий. **Высохий и жесткий** (*о коже*) – коржавий. **Высохшее болото** – болотище. **Высыхающий, не высыхающий** – схнучий, несхнучий. *См.*

Высушиваться.

Высь – високість (*р.* -кости), висота, височінь (*р.* -чіни), височиня (*р.* -ні); (*архаич.*) вись (*р.* -виси). *См.* **Высота.**

Вытаивать, см. Таять.

Выталкивание – випихання, вишто́вхування, виштурхування, випирання.

Выталкивать, -ся, вытолкать, -ся – випихати, -ся, випхати, -ся, випхнути, -ся, вишто́вхувати, -ся, вишто́вхати, -ся, вишто́вхнути, -ся, виштурх[к]увати, -ся, виштурх[к]ати, -ся, виштурхнути, -ся, виганяти, -ся. [Смок (*насос*) витягає воздух з цівки, а через те вода піднімається й виганяється геть (Ком.)]. **Выталкивать в зашей** – у потилицю вибивати, гнати в три вірви. **Выталкиваемый** – випиханий, вишто́вхуваний, виштурхуваний.

Вытолканный, вытолкнутый – випханий, випхнутий, вишто́вханий, виштурханий, вигнаний. **Выталкивающий** – випихач.

Вытанчивать, см. Тонить.

Вытанцовывать, танцовать – витанцьовувати, витанцювати, відтанцьовувати, відтанцювати. [Ніяк оцього гопакá не відтанцюю!].

Вытапливание – витоплювання, висма́жування, вишкварювання.

Вытапливать, -ся, вытопить, -ся – 1) топити, -ся (в печі), витопити, -ся, палити, -ся, напалити, -ся. [У хаті вже витопилося. Добре напали піч, щоб хліб не глевкий був]; 2) (*о жире*) смажити, -ся, висма́жувати, -ся, вишкварювати, -ся, топити, -ся, витоплювати, -ся, витопити, -ся. [З вас деруть ре́мьнь, а з їх бувало й лій топили (Шевч.)].

Вытапывание – витоптування; (*посево́в, травы*) толочіння, витолочування, *сов.* витолочення; талування; (*топанием копыт*) грасування.

Вытапывать, вытоптать – витоптувати, витоптати, стоптувати, стоптати, ступцювати (*сов.*) ступати (*сов.*), витупувати, витупати, збродити (*сов.*). [Увесь поміст у хаті ступали діти]; (*топая копытами*) грасувати, зграсувати. [Татари стояли, копитами землю грасували]; (*посев, траву*) толочити, витолочувати, витолочити, утолочити, збивати, збити, талувати, (*сов.*) потропити, збродити. [Худоба збродила луку].

Вытаращивать, вытаращить – вирячувати, вирячити, витріщати, витріщити, вибалушувати, вибалушити, виторопити (*сов.*), (*о мног.* повитороплювати), вилуплювати, вилупити, вип'ясти (*сов.*) очі, видивлятися, видивитися, визиратися, визиритися на кого. [Ну, чо́го́ очі вирячила? Повирячувалися на мене, наче я з то́го світу прийшла].

Вытаращенный – вирячений, витріщений, вибалушений; (*прилаг.*) витрішкуватий. [Сич ти витрішкуватий! = *тучеглазый*. Очі витрішкуваті, як у жаби].

Вытáривать, вытóрить – протóптувати, протоптáти, вто́птувати, втоптáти (стéжку).

Вытáскивание – витягáння, (сов.) витя́гнення; виволікáння, (сов.) виволочення; вицуплюва́ння; (о палке из плетня) випру́чування, (сов.) випру́тіння; (раков из норок) печерува́ння.

Вытáскивать, вытáскать, вытáщить – тягáти, витягáти, (сов.) вітя́гти, виволікáти, виволокти (многих – повиволікáти), вицуплювати, вицупити; (из плетня хворостину) випру́чувати (ломáку), випру́тити; (раков из их норок) печерува́ти (ра́ки), випечерувати.

Вытáскиваемый – витягуваний, виволікуваний. **Вытáсканный, вытáщенный** – вітя́гнений, вітя́гнутий, виволочений *и т. д.*

Вытáчивать, вытóчить – 1) вигóструвати, вигóстрити; 2) (на токарном станке) обтóчувати, обтóчити, витóчувати, витóчити; 3) (проедать) витóчувати, витóчити, поточíти, сточити. [Шаші́ль поточíв сті́л].

Вытáщить, см. Вытáскивать.

Вытвéрживать, вытвéрдить – витвéрджувати, вітвéрдити.

Вытеkanie – витікáння, вплива́ння.

Вытека́ть, вытечь – 1) витікáти, вітекти, вилівáтися, вíлитися, точíтися, витóчуватися, вітóчитися, вплива́ти, впливти, сплива́ти, спливти. [Кров сплива́є (то́читься). Звídси вплива́є струмок]; (каплями) скапувати, скапати, ка́плями точíтися, вітóчитися; (о ключе) вирина́ти. [Ой у городі криниче́нька одна, да вирина́є холо́дная вода]; 2) (как логическое следствие) вплива́ти, впливти. [Звídси вплива́є логі́чний висновок]; (происходит) вихóдити, вíйти, виника́ти, віникнути.

Вытере́блывать, вытере́бить – висми́кувати, вісмикнути, видира́ти, відерти.

Вытере́ть, см. Вытирать.

Выте́рпывать, выте́рпеть – терпі́ти, витéрплювати, вітерпі́ти, стéрплювати, стерпі́ти, перетéрплювати, перетéрпіти, одте́рплювати, одте́рпіти. [За все ми одте́рпіли (М. Вовч.)].

Выте́рпеть до конца – дотéрпіти; (страдания, муки) – відстра́ждати; (много) набíдуватися, набíдитися.

Вытесáть, см. Вытёсывать.

Вытесне́ние – випира́ння, сов. випе́ртя, витискáння, сов. вітиснення, випихáння, сов. вíпхання.

Вытесня́ть, вытеснить – витискáти, вітиснути, випира́ти, вíперти, випихáти, вíпхати, вíпхнути; (выживать) вигриза́ти, вигризти когó звídки, (фам.) вику́рювати, викурити.

Вытесненный – вíпертий, вітíснений, вíпханий; вигризений. **Вытесняемый** – виті́скуваний, вíпі́раний, вíпі́ханий.

Вытёсывание – виті́сування, тесáння, тесані́на.

Вытёсывать, вытесáть – тесáти, виті́сувати, вітесати; (мног.) повиті́сувати.

Вытечка – 1) витікáння; (то, что вытекло) вітíчка; 2) вíхід, виліза́ння (звірини́ з лі́гва).

Вытечь, см. Вытека́ть.

Вытирание – витира́ння, утира́ння, обтира́ння.

Вытира́ть, -ся, вытере́ть, -ся – витира́ти, -ся, вітерти, -ся, утира́ти, -ся, уте́рти, -ся, обтира́ти, -ся, обіте́рти, -ся; стира́ти, -ся, сте́рти, -ся, постира́ти -ся. [Напи́сане постира́лося].

Вытере́ть нос – уте́рти но́са.

Вытирка – витира́ння, сов. вите́ртя.

Вітиск – вітиск, вíдбіток (р. -тку).

Вітíскивать, вітíскать – витискáти, вітиснути, вида́влювати, відавити, вичáвлювати, вичавити. [Дим слёзи з очей витиска́є].

Вітисня́ть, вітиснить, вітиснуть, см. Оттíскивать, оттíснуть.

Віткать, см. I. Вытыкать.

Віткнуть, -ся, см. II. Вытыка́ть, -ся.

Вытолкать, вытолкнуть, см. Выталкивать.

Вытолковывать, вытолковать, см. Истолковывать.

Вытоlochь – витовкти.

Вытонить, см. Тонить.

Вытопить, см. Вытапливать.

Вытопка – 1) опалення, огріття (хати); 2) **вытопки жира** – шкварки, вишкварки.

Вытоптать, см. Вытаптывать.

Выторговывать, выторговать – 1) уторговувати, уторгувати. [Мало сьогодні вторгували]; 2) виторговувати, виторгувати. [Нічого не виторгувала: як заправив він карбованця, так і копійки не впустив].

Выторжка – виторгування, вторгування.

Выторить, см. Вытаривать.

Вытормошить, см. Тормошить.

Выточить, см. Вытачивать.

Выточка – виточування, обточування, сов. виточення.

Выточник, бот. – жовтий льон.

Вытравление, вытравка – витравлювання, сов. витравлення, випасування, сов. випасіння, витолочування, сов. витолочення; витруювання, сов. витруєння; (плода) зігнання плоду.

Вытравливать, вытравлять, вытравить – 1) витравляти, витравити, витроювати, витроїти. [Витравити ту погань із рідного письменства (Куліш). Не витравили із душі і серця (Єфр.).

Біль мій не даремний, він вигоює, витроює любов (Ворон.)]. **Вытравлять (из утробы) плод** – зганяти (сов, зігнати) плід; 2) (о потраве) випасувати, випасти, витолочувати, витолочити, шкоди наробити; 3) (ядом во множ.) витруювати, витруїти, труїти, потруїти. [Витруїла мишею усіх]. **Вытравленный** – витравлений, випасений, витолочений; витруєний; (о плоде) зігнаний.

Вытравной – витравний, витруйний; (мед.) зганяльний.

Вытрамбовать, см. Трамбовать.

Вытребовать – виправити, домогтися, допевнитися.

Вытребованный – виправлений.

Вытрезвлять, -ся, вытрезвить, -ся – витверезювати, -ся, витверезити, -ся, охмеляти, -ся, охмеліти, -ся. [Швидче охмеляйся (Котл.)]. **Вытрезвленный, вытрезвившийся** – тверезий, витверезений, отверезілий.

Вытрепывание – витіпування, тіпаніна, витріпування.

Вытрезвление – витверезіння.

Вытрепывать, вытрепать – витіпувати, витіпати, (всё постеп.) потіпати; витріпувати, витріпати. [Потіпала льон. Витріпай килим]. **Вытрепанный** – витіпаний; витріпаний.

Вытрясать, -ся, вытрясти, -ся – витрушувати, -ся, витрусити, -ся.

Вытряхивание – витрушування; сов. витрусіння.

Вытряхивать, -ся, вытряхать, -ся, вытряхнуть, -ся, см. Вытрясать, -ся.

Вытуплять, вытупить, см. Тупить.

Вытуривать, вытурить – витурювати, витурити, витурляти, витурлити, випирати, виперти.

Вытушёвывать, вытушевать – тушувати, витушувати що, класти (покласти) тушові тині на чому.

I. Вытыкать, выткать – ткати (редко витикати), виткати, зоткати, уткати [Не багато уткала], (узор на ткани) натикати, наткати. **Вытканный** – витканий, утканий. С **вытканными узорами** – натиканий. [Натикані рушники]. **Вытканный узором в виде чешуи** – лусковий. [Сктерті все лускові].

II. Вытыкать, -ся, выткнуть, -ся – витикати, -ся, виткнути, -ся, вистромлювати, -ся, вистромляти, -ся, вистромити, -ся; (выколоть) виштрикнути.

- Вить, взвить** – віти, завіти; (*жалобно*) заводити, скиглити, квиліти, квиліти-проквіляти. [Хто так жалібно заводить? Вітер скиглить. Вовки квиліють-проквіляють. Пугач квилить].
- Воющий** (*о ветре*) – скиглявий (Куліш).
- Витьё** – виття, квиління, скигління; (*оплакивание*) заводи, голосіння над ким.
- Вытягать** – випозивати, висудити.
- Вытягивание** – витягання, випростування.
- Вытягивать, вытянуть** – 1) (*извлекать*) витягати, тягти, вітягти; стягати, стягти. [Тягти відро з колодязя. Витягла скабку з пальця. Вапно стягає з глини вогкість]; (*невод из воды*) вибирати, вибрати невід; (*из проруби*) вітопити що; (*нити из ткани, жилы*) сотати, висотувати, висотати. [Ви з мене вже всі жили висотали]. **Вытянуть сена из стога** – насмикати, всмикнути (сіна); (*высосать*) виссати. [Виссала праця Джерину силу]; (*с жадностью*) вицмулити. [Повнісіньке відро вицмулила]; 2) (*протягивать*) випростувати, випростати, простягати, простягти. [Ліг і випростав натомлені ноги. Гусак простягає шію]; 3) (*растягивать*) витягати, вітягти. [Як короткий, то вітягнуть]; 4) **вытянуть (хлестнуть) чем** – оперіщити, оперезати, потягти, затяти. [Затне карбачем по спині (Куліш). Затяв коня].
- Вытягиваться, вытянуться** – витягатися, витягтися, простягатися, простягтися. **-ться вверх** – вип'ястися, вигнатися. [Мінарет вип'явся вгору (Коцюб.). Я відразу вигналася така висока, як оце й тепер. Вигнало Якова як явора стрункого та високого (Васильч.)]. *Срв. Вытянуться в струнку* – виструнитися, виструнчитися, випнутися як струна.
- Вытяжка** – 1) витягання, *сов.* витягнення; випнутість (*р.* -тости). *Стоять на вытяжку* – стояти наввипинку (М. Вовч.), випинаючись; 2) *хим.* – вітяжка, екстракт; 3) **вытяжки сапожные** – переди; 4) витяжний душник, витяжка.
- Вытяжной** – витяжний.
- Выуживать, выудить** – вилівлювати, вилувити (вудкою), ловити, вловити (вудкою, на гачок), *сов.* піймати (упіймати) вудкою (на вудку, на гачок). [В цілій книжці він вилувив тільки десять друкарських помилок].
- Выутюжить** – випрасувати, (*только как руссизм*) вигладити.
- Выучивание** – вивчання, навчання, завчання; *сов.* вивчення, навчіння, (*диал.*) навчиття.
- Выучивать, -ся, выучить, -ся** – вивчати, -ся, вивчити, -ся, навчати, -ся, навчити, -ся (*чему – чого*). [Хто тебе навчив цієї пісні? Навчайся всього путнього = *всему полезному*]; завчати, -ся, завчити, -ся чого; (*подучивать*) підучувати, підучити. **Выучиваемый** – виучуваний.
- Выученный** – вивчений, навчений.
- Выучка** – 1) *см.* **Выучивание**; 2) наука, виучка. [Віддав у науку (*к мастеру*) на муку. Знайшла таку швачку, що взяла мене на виучку (Конис.)].
- Выхаживать, выходит** – 1) виходжувати, виходити [По всіх степочках виходила. Ходів два дні, а виходив дві копійки], (*сов.*) витупати. [Насилу витупали в нього, щоб дозволив]; 2) (*больного*) доглядати, виглядати.
- Выхаживаться, выходится** (*о больном*) – видужувати, відужати, остёрбувати, остёрбати, оклигати, оклигати.
- Выханжить** – виморочити (відурити) щось побожними словами, напреподобити собі (в свою кешеню) щось.
- Выхаркивать, выхаркать, выхаркнут** – вихрякувати, вихрякати, вихрякнути, вихаркувати, вихаркати. **Выхаркнутый** – вихрякнутий, вихарканий.
- Выхваливание** – вихвалювання, вихваління.
- Выхваливать, -ся, выхвалить, -ся** – вихвалювати, -ся, вихваляти, -ся, вихвалити, -ся. **Выхваливаемый** – вихвалюваний. **Выхваленный** – вихвалений.
- Выхватывание** – вихоплювання, вихвачування, *сов.* вихоплення, вихачення, вихват.
- Выхватывать, -ся, выхватить, -ся** – вихоплювати, -ся, вихопити, -ся, вихвачувати, -ся, вихватити, -ся. **Выхватываемый** – вихвачуваний, вихоплюваний. **Выхваченный** –

вихоплений.

Выващивать, выхвостить – вишпарювати, вишпарити, випарити, шмагати, вишмагати.

Выхеривание – перекреслювання, *сов.* перекреслення, перехрещування.

Выхеривать, выхерить – (на́вхрест) перекреслювати, перекреслити (*многое* попере́креслювати), перехрещувати, перехрестити. **Выхеренный** – перекреслений, перехрещений.

Выхитрить – вихитрувати, виморочити хитрощами.

Выхлебывать, выхлепать, выхлебнуть – висьорбувати, висьорбати, вихлептувати, вихлептати; вихлестати. [Навари́ла борщу́ та й не вихлешу]. **Выхлебанный** – висьорбаний, вихлептаний.

Выхлестнуть, см. Выхлестывать.

Выхлестывать, выхлестать и выхлестнуть – 1) вистьобувати, вистьобати, вихвиснути. [І́хав ве́рхи лісо́м, так йому́ вихвиснуло гі́лкою одно́ око]; 2) вихлюпувати, вихлюпати, вихлюпнути, вихлюснути (*напр. воду́ из ча́шки*).

Выхлопывать, выхлопотать – виправляти, виправити, виклопотувати, виклопотати що, вистаратися про що (*реже* чо́го) [Ти-ж гро́шей вистарайсь!].

Выхлеснуть, см. Выхлестывать.

Выхныкать – виплакати (пхикаючи), виканючити (пхиканням).

Выход – 1) вихід (*р.* вихо́ду), хід (*р.* хо́ду). [З на́шого подві́р'я – два виходи. Тоді́ грома́да бу́де в тако́му кільці́, що з його́ не бу́де хо́ду. Опові́щення про вихід но́вої газе́ти. Це він сказа́в на виході́ = *перед вы́ходом, выходя́*]; (*уход*) відхід (*р.* -хо́ду), (*редко*) вийстя. [Сказа́в на відхо́ді = *выходя́*]. **Выход замуж** – віддання, віддавання. **Великий выход** (*в церкві*) – перенос, великий вихід. **Выход из положения** – ря[а]тунок, поря[а]тунок, рада, порада. *Из этого нет вы́хода* – на се нема́ ради, тут нема́ вихо́ду. *Найти вы́ход* – зарадити ко́му (*или* со́бі), пора́дити со́бі з чим, да́ти со́бі раду, пора́ду; 2) *хим.* – *количественный выход* – видаток (*р.* -тку), добуток (*р.* -тку).

Выходец – виходень (*р.* -дня), *ж. р.* вихо́жа (*р.* -жо́ї), виходець (*р.* -дця), вихо́дько, висе́ленець (*р.* висе́лення).

Выходит, выйти, вы́йти, вы́йти – 1) вихо́дити (вихожа́ти) [Не вихожа́є з ха́ти. Куди́сь-же той я́р вихо́дить. Буди́нок вихо́див у садо́к вели́ким рунду́ком], *сов.* вийти, пі́ти; виступа́ти.

Выйти с трудом – *сов.* ви́дибати, ви́дибуляти; (*хромая*) ви́шкандиба́ти; (*шаркая ногами*) ви́човгати; (*пяты́сь*) ви́задкувати; (*украдкой*) ви́крастися; (*толпой*) ви́роюватися, ви́роїтися, си́пнути; (*из воды*) ви́брести, -ся; (*из вагона*) ви́сісти. *Прошу вы́йти (фамилья́рно)* – про́шу на виступці́, (*иронич.*) проха́ю на ви́кидку. *Не вы́ходить из голо́вы* – не схо́дити з голо́ви.

Выйти наружу – про́битися, ви́ступити (наве́рх), ви́явитися. **Выйти, прорубив отверстие** – про́рубати́ся, ви́рубати́ся звідки́сь; (*гуськом*) ви́сотатися; (*из употребления*) ви́во́дитися, ви́вестися; (*из затруднения*) ви́р'ятуватися; (*из границ*) пере́йти за ме́жі, перебра́ти (вса́кої) ме́ри. **Выходит, выйти из себя** – аж із шу́ри ви́лазити (ви́лізти), із себе́ пну́тися, аж на ме́сці циба́ти, аж не́тямитися; (*из детского возраста*) з діте́й (з дитя́чих лі́т) вихо́дити.

Выйти в жизнь – ви́йти між лю́ди; (*замуж*) ви́ддаватися, ви́ддатися, пі́ти замі́ж за ко́го, *сов.* одру́житися з ким, ви́датися за ко́го, зашлю́битися з ким; (*из яйца*) ви́лупитися; 2) схо́дити.

[У нас ба́гато хлі́ба схо́дить]. **Вышло всё** – (вже) по всьо́му. **Вышли все деньги** – по всі́х гро́шах. *У меня вы́шло что* – (*диал.*) я ви́велася з чо́го; 3) **выйти каким** – вда́тися, прида́тися. [Таки́й уже́ вда́всь пога́ний. Па́ска у нас хоро́ша придала́ся. Найми́чку со́бі при́йняла́, та й до́бра дівчи́на придала́ся (Г. Барв.)]. *Ничего хоро́шого из те́бя не вы́йdet* – до́бра (пу́ття) з те́бе не бу́де. *У меня вы́шло хоро́шо* = *мне уда́лось* – я вда́в до́бре. [У росі́ян са́тиру найкра́ще вда́в но́вітній пи́сьме́нник Салтико́в-Шедрі́н (Єфр.). Сла́бше вда́є він за́клики до боро́тьби (Єфр.)]; 4) *безл.* – вихо́дити, вихо́дитися, ви́йтися. [Пі́шли, аж не так ви́йшло́ся]. **Выходит** – вихо́дить; (*следовательно*) о́тже, (*следует думать*) ви́падає.

[Випада́, що всі троє були́ дурні́, а вона́ розу́мна]. **Вы́шло**, *как я говорил* – на моє́ сло́во впало́, на моє́ вийшло́; 5) **выходи́ть на картах** (*при гаданьи*) – випада́ти; 6) *хим.* – добува́тися, видава́тися.

Выходи́ть – ви́ходити. [Одда́й – рука́ми, а не ви́ходиш нога́ми].

Выходка – вихватка, виступ, віскок, ви́брик.

Выходно́й – вихідний, виходовий. **В. день** – ві́льна (вихідна́) дні́на. **В-о́е пособие** – вибувна́ (вихідна́) допо́мога.

Выхожде́ние – вихо́дження, ви́хід (*р. -ходу*).

Выхолажива́ть, выхо́лодить, см. Выстужива́ть, вы́студить.

Выхола́щивать, выхо́лостить – ви́кладати, ви́ложити, чи́стити, ви́чистити, легча́ти (легчи́ти), ви́легчити; за́верта́ти, за́верну́ти; (*только о птице*) ка́плунити, ска́плунити; (*только о борове*) ви́кнурюва́ти, (*о лошади*) ва́ляти; (*о баране*) ва́лашити, зва́лашити.

Выхо́лощенный – кла́дений, ви́ложений, чи́щений, зле́гчений, ска́плунений, зва́лашений, ва́лашний, ва́ляний.

Выхо́ливать, выхо́лить – коха́ти, ви́кохати, пе́стити, ви́пестити, плека́ти, ви́плека́ти.

Выхо́ленный – ви́коханий, ви́пещений, ви́плека́ний.

Выхора́шиваться – ви́чепу́рюватися, че́пуритися, (*гал.*) примі́люватися (перед лю́стром).

Выхра́пка – хропа́к. **Задать вы́храпку** – хропа́ка нахро́птися.

Выху́ливать, выху́лить – ви́ганьблюва́ти, ви́ганьбити, гу́дити, згу́дити.

Выху́оль, зоол. – хухо́ль, хухо́ля (*гал.*) хо́хуля, мо́рська ми́ша. **Выху́ольевый** – хухо́левий, хо́хулевий, з мо́рської ми́ші.

Выцара́пывать, выцара́пать, выцара́пнуть – ви́дряпува́ти, ви́дряпати; ви́шкрябува́ти, ви́шкряба́ти; ви́дирати́ з чи́х па́зурів. **Выцара́панный** – ви́дряпаний, ви́шкряба́ний; ви́дертий.

Выцвета́ние – ви́цвіта́ння, *сов.* ви́цвіта́ння, ви́цвіт; збля́кнення.

Выцвета́ть, выцвесе́ть – ви́цвіта́ти, ви́цвісти, *срв.*, збля́кнути; ли́няти, зли́няти, по́ловіти, спо́ловіти. **Выцветши́й** – ви́цвілий, збля́клий, зли́нялий, по́линялий, спо́ловілий.

Выце́живать, выце́дить – ви́точувати, ви́точити, ви́ціджува́ти, ви́цідити, зці́дити. **Выце́дить часть** – на́дточити, на́дці́дити. **Выце́женный** – ви́точений, ви́ці(д)жений, зці́(д)жений; (*частью*) на́дці́(д)жений.

Выце́ловать – 1) (*кого*) обці́лува́ти; 2) здо́бути щось поці́лу́нками, ви́цілува́ти.

Выче́канивать, выче́канить (*монету*) – би́ти, ви́бива́ти, ви́бити; (*слова*) одби́ва́ти сло́ва.

Выче́рквание – ви́креслюва́ння.

Выче́ркивать, выче́ркнуть – ви́креслюва́ти, ви́креслити, *сов.* зче́ркну́ти; ви́мазува́ти, ви́мазати. **Выче́ркиваемый** – ви́креслюва́ний, ви́мазува́ний. **Выче́ркнутый** – ви́креслений, ви́мазаний.

Выче́рнивать, выче́рнить – чо́рнити, ви́чо́рнити, по́чо́рнити. **Выче́рненный** – по́че́рнений.

Выче́рпывать, ся, выче́рпать, -ся – ви́че́рпува́ти, -ся, ви́че́рпати, -ся. **Выче́рпанный, выче́рпнутый** – ви́че́рпаний. **Выче́рпывающий** – ви́че́рпний [Ви́че́рпні зві́стки. Ви́че́рпна ма́шина], че́рпа́льний [-на ма́шина]. **Выче́рпываемый** – ви́че́рпува́ний.

Выче́рчивать, выче́ртить – ви́рисовува́ти, ви́рисувати. **Выче́рчиваемый** – ви́рисо́вуваний. **Выче́рченный** – ви́рисува́ний.

Выче́сать, см. Выче́сывать.

Выче́ска – 1) ви́чісува́ння, ви́чеса́ння; 2) ви́чески – па́чіски, па́чоси, кльо́ччя.

Выче́сть, см. Вычита́ть.

Выче́сывание – ви́чісува́ння, зчі́сува́ння; *срв.* **Выче́ска.**

Выче́сыватель – ви́чісува́ч, (*переносно*) ви́чо́са (*м. р.*).

Выче́сывать, -ся, выче́сать, -ся – ви́чісува́ти, -ся, ви́чесати, -ся, зчі́сувати, -ся, зче́са́ти, -ся.

Вычеса́нный – ви́чесаний, зче́саний. **Выче́сываемый** – ви́чісува́ний. **Выче́сывающий** –

чесальний.

Вы́чет – одвертання, одлічка, одрахування; *срв.* **Отчисле́ние**. *Сделать вы́чет из жалования* – вивернути, одвернути з платні, зробити одрахування з платні; (*как наказание*) зробити одбаву з платні.

I. Вычинивать, вычинить – вилатувати, вилатати. **Вычиненный** – вилатаний.

II. Вычинивать, вычинить *шкуру* – гарбувати, вигарбувати, чинити, вичинити, уробляти, уробити шкуру. *Срв.* **Выделывать. Вычиненный** – вигартуваний, вичинений, уроблений.

Вычинка – гарбування, вичинка, чиньба; *срв.* **Выделка**.

Вычинщик – гарбар (*р.* -ря), чинбар (*р.* -ря).

Вычисление – обчисляння, *сов.* обчисління, обчислення, вилічування, рахування, вирахування, обрахування.

Вычислять, вычислить – обчисляти, обчислити, вилічувати, вилічити, злічити, вирахувати, вирахувати, обрахувати, розлічувати, розлічити.

Вычистить, -ся, см. Вычищать, -ся.

Вычистка – 1) вичищення, чищення, *сов.* вичищення; 2) *мед.* – вис[ш]крібання.

Вычита́емое, матем. – від'ємник.

Вычита́ние – віднімання, відліч, одліч (*р.* -чи).

Вычитáть, вычестъ – віднімати, відняти, одчисляти, одчислити, відлічувати, відлічити.

Вычита́емый – відніманий, відлічуваний.

Вычитывать, вычитать – вичитувати, вичитати, начитувати, начитати. **Вычитанный** – вичитаний, начитаний. **Вычитываемый** – ви[на]читуваний.

Вычищать, -ся, вычистить, -ся – чистити, -ся, вичищати, -ся, вичистити, -ся.

Вычихаться – вичхатися, прочхатися.

Вычленя́ть, мед. – вилушувати, вилущити, витинати, в'ятати, в'тнути.

Вычу́рность – вигадливість (*р.* -вости), химерність (*р.* -ности), кучерявість (*р.* -вости).

Вычу́рный – 1) мережаний, цяцькований; 2) вигадливий, химерний; кучерявий, вузлуватий, мудрий, примхуватий. [Книги тоді прикрашали вигадливими червоними літерами (Єфр.). Начитався книжок, – тепер у нього мова така кучерява (вузлувата), що нічого й не розбереш. Понашивала на кохту якихсь мудрих гудзиків. Оці новітні примхуваті малюнки]. **Вычу́рно** – вигадливо, химерно, кучеряво, вузлувато, примхувато.

Вычу́ры – 1) мережки, цяцькування; 2) примхи, химери.

Вышаривать, вышарить – нишпорити, винишпорити.

Вышаркивать, вышаркать – вичовгувати, вичовгати. **Вышарканный** – вичовганий.

Вышатывать, вышатать – вихитувати, вихитати, вихилітувати, вихилитати.

Вышвыривать, вышвырять, вышвырнуть, см. Швырять, швырнуть.

Выше – вище (од кого, од чо́го), повище (од кого, од чо́го); над що, понад що, понад ко́го, поверх чо́го; навзвиш чо́го, звиш чо́го. [Над силу = **выше сил**. Не знайдеш річки над Дніпро́ широкий, не знайдеш правди над святу, простацьку, а ні одваги в серці над козацьку (Куліш). Понад свою вартість = **выше своей стоимости**]. **Нет выше** – нема в світі над що, нема в світі як що. [Нема́ цвіту білішого над ожиноньку, нема́ роду ріднішого над дружиноньку. Нема́ в світі, як у злагоді жити. Нема́ в світі, як теє кохання].

Вышеизложенный – вищеподаний, вищевіложений, звишписаний, повищій.

Вышеименованный – вищеназваний, вищменований.

Вышеисчисленный – 1) вищезрахований, вищезлічений; 2) (*перечисл.*) вищевічислений.

Вышележащий – повищій (*о месте*).

Вышелушивать, -ся, вышелушить; -ся – вилушувати, -ся, вилушувати, -ся, вилущити, -ся, вилузувати, -ся, вилузати, -ся. [Вилузувати квасолю із стручків]; (*о семенах*) виминати, -ся, обминати, -ся. [Глянь, як гарно горіхи вилускуються. Сім'я виминаю, та во́гке – погано виминається].

Вышенáзванный, см. **Вышепоименованный**.

Вышенáписанный – вищенáписаний, звишпáсаний.

Вышеоб'явленний – вищеоповiщений, (*стар.*) вищеознаймлений.

Вышеозначенный – вищезазначений, зазначений вгорi, вищепокáзаний.

Вышепоименованный, см. **Вышеименованный**.

Вышеприведенный – вищенаведений.

Вышереченный – вищеречений.

Вышесказанный – вищесказаний.

Вышеуказанный – вищепокáзаний.

Вышеупомянутый – вищезгаданий, передшезгаданий.

Вышиб, вышибание – вибивання, *сов.* вибиття, вибiй (*р.* -бою).

Вышибать, вышибить – вибивати, вибити, (*напором*) випирати, виперти. [Вдарив – i випер дверi]. **Вышибить дух** – убити, забити когo на смерть, виперти дух когo. **Вышибленный** – вибитий, випертий.

Вышибка – вибивання, *сов.* вибиття, вибiй (*р.* -бою).

Вышивальщик – вишивальник, гаптар (*р.* -ря).

Вышивальщица – вишивальниця, гаптарка.

Вышивание – вишивання, гаптування, гафтування; (*ажурным швом*) мережа[е]ння; (*в гладь*) настiлування, стеляна робота; (*в прорезь*) вирiзування; (*способ вышивания, при котором нитка, продевается сквозь полотно постоянно в одном направлении и узор получается с обеих сторон*) занiзування, низь (*р.* низи), заволикання.

Вышивать, вышить – вишивати, вишити, гап[ф]тувати, (*гладью*) настiлувати, (*ажурным швом*) мережа[и]ти, вимережа[и]ти, шити, (пошити) мережку, шити хрещиком, настiлуванням, низью, занiзуванням; (*в прорезь*) вирiзом, вирiзуванням. **Вышиваемый предмет** – вишиванка. **Вышитый, вышивной** – вишиваний, мережаний, гап[ф]тований; (*гладью*) настiлуваний; (*в прорезь*) вирiзуванням пошитий; (*низью*) завліканий. [А в нашоi Бондарiвни завлікани плiчки]; (*отдельными цветками*) цвiткований (М. Вовч.).

Вышивка, см. **Вышивание**.

Вышивной, см. **Вышивать**.

Вышина, см. **Высота**. **Вышиною** – заввишки, увiшки, наввишки.

Вышка – 1) дозiрна вежа, вартiвня (*р.* -нi); 2) горiшня свiтлиця; 3) горiще.

Вышколить – вимуштрувати когo, видержати в (суворiй) школі, вишколити, обкресати.

Вышлифовать – одшлифувати, вишлифувати (*вульг.* вишлихувати), (*и переносно*) вигладити. [Киiв будь-якого нетесу вигладить].

Вышмыгнуть – вишмигнути; вислизнути, швиденько вiмкнутися.

Вышний – вишній; небесний.

Вышнырять – вишмигляти, вишишпорити.

Вышпионить – височити когo, вишпигувати.

Выштукатурить, см. **Штукатурить**.

Вышучивание – висмиювання, висмивання, жартування з когo.

Вышучивать, вышутить – брати (взяти) когo на жарт(и), висмиювати (висмивати) когo, висмияти, жартувати з когo.

Выщелачивание – золiння, лужiння, *сов.* визолiння, вилужiння, (*почвы*) вилугування, вилугування.

Выщелачивать, -ся, выщелочить, -ся (*о белье*) – золити, -ся, лужити, -ся, визолити, -ся, видзолити, -ся, вилужити, -ся. **Выщелоченный** (*о белье*) – визолений, вилужений; (*о почве*) вилугуваний.

Выщелкивать, выщелкать, выщелкнуть – виляскувати, виляскати, вилускувати, вилуснути. *Соловей выщелкивает* – соловейко лящить-розтинається.

Выщелочение, см. **Выщелачивание**.

Выщербливание, см. **Вызубривание**.

Выщерблять, -ся, выщербить, -ся, см. **Вызубривать, -ся, вызубрить, -ся**.

Выщипать, см. **Выщипывать**.

Выщипывание, выщипка – вищипування, сов. вищипання; вищипування; (о волосах, перьях) вискубування, вискубання, скубка, сов. вискубання.

Выщипывать, -ся, выщипать, -ся – вищипувати, -ся, вищипнути, -ся, вищипувати, -ся, вищипнути, -ся; (о волосах, перьях) вискубувати, -ся, вискубати, -ся, вискубти, -ся.

[Вищипнув листок]. **Выщипнуть немного** – проскубти (волосся, пір'я).

Выщупывать, выщупать – вимащувати, вимащати, вилащувати, вилащати; обмащувати, обмащати, облащувати, облащати. **Выщупанный** – вимащаний, обмащаний, вилащаний, облащаний.

Выя – в'язи (р. в'язів), вия.

Выяловеть – з'яловіти.

Выяснение – вияснювання, сов. вияснення, з'ясування, сов. з'ясування, висвітлювання, сов. висвітлення, усвідомлювання собі, усвідомлення.

Выяснять, выяснетъ, безл. – розгодинюватися, розгодинитися, випогоджуватися, випогодитися, вияснюватися, вияснитися.

Выяснять, -ся, выяснить, -ся – вияснювати, -ся, вияснити, -ся, вияснити, -ся, з'ясувати, -ся, з'ясувати, -ся, виясувати, -ся; висвітлювати, -ся, висвітлити, -ся. [Треба висвітлити цю справу]. **Выяснить вопрос** – з'ясувати справу. **Выяснить себе что** – з'ясувати самому собі що, дорозумуватися чого, усвідомити собі що. **Выясненный** – вияснений, з'ясований, висвітлений, виявлений. **Выясняемый** – вияснюваний, з'ясовуваний.

Выюга – заметіль (р. -іли), хуртовина, завірюха, метелиця, заметь (р. -ти), сніжниця, сніговійниця (р. -ці), фуга, хуга, завія, хуртеча (р. -чі), ш[с]квиря (р. -рі), віхало, віхола; (с мокрым снегом), хвижа, хвища.

Выюжистый, выюжливый, выюжный – заметільний, завірюшливий, сніговійний.

Выюк – юк, в'юк, тороки, ладун (чаще ладунок, р. -нку), тлумок, (гуц.) терх. [Одв'язав ладун од трока, відро оливи наточив (Макар.)].

Выюн, зоол. – в'юн, оюн.

Выюнок, бот. – берізка, повій (р. -вою), повійка, павутиця, дзвінкi, плітуха.

Выюрок – 1) (птичка) юрок, в'юрок (р. -рка). **-ок канареечный** – щедрик, щедлик, зеліничик; 2) мотовильце, шпулька, юрок.

Выючить – 1) ючити, в'ючити (коні, верблюди); 2) приторочувати що, в'ючити що, ладувати на коней що.

Выючный – в'ючний, в'юковий, батовий. [Уюкові, батові коні (Вас.)]. **Выючное животное** – в'ючак, (собир.) під'ючне. [Двугорбі в'ючакі (Куліш). І позабирав Езав і скотину свою, й усє під'ючне своє (Св. Письмо)].

Выюшка – каглянка, затулка.

Выющийся (о растении) – в'юнкуватий, виткий, батожи́стий, тичковий, тичний. [Тичкова квасоля]; (о волосах) кучерявий.

Вяжичка, бот. – польовий льонік, п'утник, гайдамака.

Вяжущий – терпкий, звязкий. [Терпке вино. Галун – звязкий (Лобод.)].

В'явь – явно, живовидячки, в живі очі.

Вяз – берест, берестік (р. -тка); в'яз, в'язік; ільмак, ільняк, ілем (гал.).

Вязальный – 1) в'язальний (напр. шворка, солома); 2) (в чулочном деле) плетінний.

Вязальные спицы – дроти (для плетіння), пруті.

Вязальщик – в'язільник, в'язальник, в'язій (р. -ія); (чулков) плетій (р. -ія).

Вязальщица – в'язільниця, в'язальниця; (чулков) плетільниця.

В'язаніе – в'язання, в'язанина; (*чулков*) плетіння.

В'язаница, вязанка – плетена рукавиця, плетінка.

В'язанка – в'язка (*напр.* сіна, бубликів); оберёмок (*р.* -мка), оберем (дров), в'язанка (дров).

В'язать, вязывать, сов. связать – 1) в'язати, зв'язувати, *сов.* зв'язати. [Зв'язали йому руки]; 2) (*сеть, чулки*) плести, виплітати, виплітувати (на дротах = *спицами*), виплести.

В'язаться, вязываться – 1) в'язатися. [Розмова чогось не в'язалася]; 2) (*к кому*) в'язнути, чіплятися до кого; 3) (*в гроздь*) гронитися; (*в кочни*) в'язатися в головки.

В'язанный – 1) в'язаний; 2) плетений. [Плетена рукавиця].

В'язель, вязелец, бот. – горошок (гороб'ячий), гірчак, кашка, в'язіль; буркунець журавлиний; зав'язник, курзілля, куряче зілля, золотник.

Вязея, см. Вязальщица.

Вязига, см. Визига.

В'язка – 1) *см.* **В'язаніе**; 2) нізка, в'язка. [Нізка бубликів. Вам казка, а мені бубликів в'язка].

Подстропильная вязка – мурлата.

В'язкий (*о земле, клее*) – липкий, масткий, беручкий, чіпкий; (*химич. о жидкости*) густий; (*о дороге*) грузький, грузний, глевкий, глейкий, глеюватий, розкислий. **В'язкая глинистая почва** – глеюватка, липарка, липоватиця, липковиця (Вхр.). **В'язко** – грузько, глеювато; шлях розкис; дороги порозкисали.

В'язкость – липкість, липучість, масткість; грузькість, глевкість (*р.* -кости) глеюватість, (*химич. о жидкости*) густість (*р.* -тости).

В'язник – 1) берестовий ліс, берестина; 2) (*бот.*) зінovať (*р.* -ти), рокітовий куш.

В'язнуть – 1) грузнути, грузити, угрузати, загрузати, застрягати, стрягнути. [Ноги стрягли (*увязали*) в снігових заметах (Коцюб.)]; 2) чіплятися, в'язнути до кого, настирюватися, настирятися кому; (*шутл.*) чіплятися чиєї душі.

В'язовика, вязовник, бот. – бузник, в'язівник, бзюк, базнік.

В'язовый – берестовий, в'язовий, ільмаковий.

В'язь – 1) в'язання, зв'язання; 2) в'язь (*р.* в'язи) (снопів, літер). **Цветочные вязи** – китиці з квітів, гірлянди. **Писано вязью** – писано в'язцю, плетеним письмом.

В'язать – бовкати, бевкати, белькати, гарчати (*отрывисто*).

В'яленный – в'ялений.

В'яление – в'яління.

В'ялить, вывялить – в'ялити, зв'ялити. [В'ялить рибу. Чужина в'ялить як билину (Гліб.)].

В'яленный – в'ялений, в'ялий. [Просільна, в'яла і свіжа риба].

В'ялость – 1) зав'ялість, прив'ялість; 2) млявість (*р.* -вости), кволість (*р.* -лости).

В'ялый – 1) зав'ялий, прив'ялий; 2) млявий, оспалий, кволій, лемішкуватий, марудний, розлізлий. [Ворушить нашу оспалу думку]. **Делать вялым (вялить)** – в'ялити, зв'ялити.

В'яло – мляво. **Делать вяло** – робити мляво, робити як не своїми.

В'януть – в'янути, зв'янути, зав'ядати, зав'янути, марніти, змарніти. [Щоб личко не марніло з чорними бровами (Шевч.)].

В'ясло – перевесло.

В'ятель, вятер, вятерь, см. Вентер.

В'яютень, зоол. – припутень; *см.* **Вяхирь.**

В'яха, бот. – болиголов, блекота, сікавка, свистуля; бех, віха.

В'яхирь (голубь) – припутень (*р.* -тня), трепотень, гривак.

В'ячать – ячати, ячіти; нявчати; мекати, бекати.

В'яч-вяч! – бир-бир!

В'ячей и вечей (*дыра в верхнем мельничном жернове*) – дуча (*р.* дучі), дучайка.

В'ящий – більший, вищий, кращий, ліпший, (*напыщ. и ирон.*) вящий.

Га – га!, га?

- Га-га** – 1) а! чи ба! ач!; 2) гел-гел (*гусиный крик*).
- Габион**, *воен.* – кіш (*р.* коша), (сапет без дна, насипаний землею, захищає людей від куль).
- Гавань** – гавань (*р.* -ни), порт; пристань (*р.* -ни).
- Гавка**, *зоол.* – качка ісландська.
- Гавканье** – гавкання.
- Гавкати** – брехати, гавкати, гавкотіти.
- Гавливать** – говіти.
- Гага**, *зоол.* – гага.
- Гагакати** – гелготати, гелгати. [Гуси гелготять].
- Гаганить** – реготати(ся) на все горло.
- Гагара**, *зоол.* – гагара, гагак, понурок (*р.* -рка).
- Гагарий** – гагарячий, гагаковий, понурковий.
- Гагарить**, *см.* **Гаганить**.
- Гагат** – гагат, чорний бурштін.
- Гагауч**, *зоол.*, **Mergus albellus** – нирець (*р.* -рця).
- Гагачий** – гагачий.
- Гагка**, *зоол.*, *см.* **Гага**.
- Гагкун**, *зоол.* – гага-самець.
- Гад** – гад, гадина, гадюк (*гал.*), (*соб.*) гадь (*р.* гади), гаддя.
- Гадала** – ворожбит, ворожка.
- Гадалка**, **гадальщица** – ворожка.
- Гадальщик** – ворожбит.
- Гадание** – ворожіння, ворожба, ворожбитство.
- Гадательный** – 1) здогадний; 2) непевний. **Гадательно** – 1) здогадно, за здогадом; 2) непевно.
- Гадать** – 1) ворожити; 2) гадати, міркувати, розважати щось.
- Гадёныш** – 1) гаденя, гадючення (*р.* -яти); 2) (*брань*) змієве насіння.
- Гаденький** – паскуднёнький; (щось) гидотне, паскудне, мерзене, мерзотне.
- Гадина**, *см.* **Гад**.
- Гадить** – 1) каляти, поганити, паскудити. [Кошеня паскудить у хаті. Корова напаскудила коло самих дверей]; 2) нівечити, псувати, поганити.
- Гадиться** – 1) калятися, поганитися, паскудитися; 2) нівечитися, псуватися, паскудитися; 3) *безл.* – нудити. [Нудить мене – мабуть блюватиму].
- Гадкий** – гидкий, бридкий, поганий; *срв.* **Гаденький**. **Гадкий человек** – поганець, гид, гидотник, гидомир, брид. **Гадко** – гидко, бридко, погано. **Гадкость** – гидота, бридота, поганство, паскудство.
- Гадливость** – гидливість, бридливість. **Чувство гадливости** – гидування, гидливе почуття.
- Гадливый** – гидливий, бридливий. **Испытывать чувство гадливости** – гидувати чим, ким, (*реже* кого), бридитися.
- Гадов** – гадів, гадовий, гадячий.
- Гадовье** – гадь (*р.* гади), гаддя.
- Гадость** – гидота, гидь (*р.* гиди), погань (*р.* -ни), негідь (*р.* -годи).
- Гадюка**, *зоол.* **Vipera berus** – гадюка, (*гал.*) сорокуля; **Vipera prester** – пекельниця (Троян.); *соб.* гадюччя. **Детёныш гадюки** – гадюча (*р.* -чати), гадючення (*р.* -няти).
- Гадючий** – гадючий, гадюцький, гадючин.
- Гадючья ягода**, *бот.* – **Solanum dulcamara**, паслін (*р.* -льону).
- Гаевник**, *зоол.* – порода яструба.
- Гаер** – кумедник, веселий блазень, веселий дурник, штукар (*р.* -ря).
- Гаерский** – кумедянський, блазеньський, штукарський.

- Га́ерство** – вдава́ння куме́дій, блазнува́ння, блазе́нство, дурникува́ння, штука́рство.
- Га́ерствовать** – кумеді́янити, вдава́ти куме́дії, блазнува́ти, дурникува́ти, штука́рити.
- Га́ечка** – га́єчка.
- Га́ечный** – гайковий.
- Га́же** – гидкі́ш(е), гидчі́ш(е), огидні́ш(е).
- Газ** – 1) газ. *Гремучий* газ – грімля́чий газ; 2) га́за (*ж. р.*), флер, серпа́нок (дуже тонкий).
- Газе́ль, зоол.** – 1) газе́ля (*р. -лі*); 2) (*вост. стихотворение*) газе́ль (*р. -ли*).
- Газе́льный** – 1) газе́льовий, з газе́лі. [Шкура з газе́лі]; 2) газе́льний. [Газе́льна творчість].
- Газе́та** – газе́та, часо́пис; (*ежедневная*) щоде́нний часо́пис, щоде́нник; (*еженедельная*) тижне́вик.
- Газе́тный** – газе́тний, часо́писний [Газе́тна опові́стка]; газе́тярський. [Газе́тярська пра́ця].
- Газе́тчик** – газе́тяр, газе́тник, дне́вника́р (*р. -ря*).
- Газови́дный** – газува́тий, (*неточно*) га́зовий.
- Га́зовый** – га́зовий. [Га́зове сві́тло. Га́зовий вуа́ль].
- Газо́ём** – газозбі́р (*р. -збору*).
- Газокали́льный** – газожари́стий, нака́рбований га́зом.
- Газоме́р, газоме́ритель** – газомі́р (*р. -ра*).
- Газоме́тр** – газомі́р (*р. -ру*), газоме́тр.
- Газомо́тор** – газомо́тор, га́зовий мо́тор, га́зовий дви́гач.
- Газо́н** – дерні́к, мо́ріг (*р. -ро́гу*), га́зон (*р. -ну*).
- Газообме́н** – вимі́на газі́в, газообмі́на.
- Газообра́зность** – газува́тість, га́зовість.
- Газообра́зный** – газува́тий, (*неточно*) га́зовий.
- Газоосвеще́ние** – осві́тлення га́зом, га́зове сві́тло (осві́тлення).
- Газопро́вод** – газопро́від (*р. -воду*).
- Газопро́водный** – газопро́відний.
- Газопро́водчик** – газопро́відник; (*рабочий*) га́зовий ма́йстер (*р. -стра*).
- Газоразно́сный** – газорозно́сний.
- Гай** – гука́ння, го́мін (*р. го́мону*), га́лас.
- Гайдама́к** – гайдама́ка.
- Гайдю́к** – гайдю́к.
- Гайка** – 1) гайка; 2) (*птица*) комиші́вка.
- Гайло́** – па́ца, ве́рша. [Ач як роззя́вив сво́ю ве́ршу!].
- Га́каборд** – спі́нка (кормі́), хребе́т (кормі́). [Ви не так посі́дали, чо́вен хребто́м аж уго́ру стирчи́ть!]
- Гаковни́ца** – гакі́вни́ця.
- Галантере́йность** – галантере́йність (*р. -ности*).
- Галантере́йный** – галантере́йний.
- Галантере́йщик** – галантере́йник.
- Галантере́я** – галанте́рія.
- Галантин, галанти́р** – холоде́ць, дра́глі (*собственно засты́вший бульон в студне*).
- Гала́нтный, -но** – гала́нтний, -но.
- Галба́н** – гальба́н.
- Гальвани́зм** – гальвані́зм (*р. -ну*).
- Галда́** – 1) *см. Галде́ж*; 2) галасли́вий, галаслі́ва.
- Галде́ж** – га́лас, галасува́ння, гу́к, га́мір (*р. -мору*), кри́княва, гала́кання, кле́кіт (*р. -коту*), вайкі́т (*р. -коту*), тарара́м. [Вони всі́ говори́ли разом, та так го́лосно, що од то́го кле́коту не було чу́ти ні одного сло́ва (Неч.-Лев.). Вайкі́т, як у жиді́вській шко́лі. У розпра́ві такий тарара́м, що всиді́ти не можна].

- Галдѣть** *и галдіть* – галасувати, галакати, галдікати. *Срв. Галдѣж.*
- Галдун**, **галдунка**, *см. Галда.*
- Галенит**, *геол.* – галеніт.
- Галѣнок** – 1) *см. Галчѣнок*; 2) галѣнове барильце.
- Галѣра** – галѣра; (*в укр. думках*) кате[о]рга.
- Галерея**, *см. Галлерей.*
- Галѣрка** – 1) галерійка; (*пренебреж.*) галірчіна; 2) галерійна публіка.
- Галерный** – галерний, галерський; (*в укр. думках*) кате[о]ржний.
- Галечник** – ріняк; (*ледниковый*) ріняк льодовиковий.
- Галечный** – ріньовий, ріняковий, гальковий. **Галечное скопление** – рінище.
- Галиматъя**, *см. Ахиней.*
- Галиот**, *морс.* – галіота.
- Галиотчик** – галіотник, галіотний моряк.
- Галіться** – 1) глузувати, кепкувати з ко́го; 2) дивітися, задивлятися на ко́го.
- Галиция** – 1) (*укр. земля*) Галичина; 2) (*в Испании*) Галісія. **Галицийский** – 1) галицький; 2) галісійський, гальєгський.
- Галка**, *зоол.* – галка, галиця; *соб.* галич (*р. -чи*), галь (*р. гали*).
- Галлерейный** – галерійний.
- Галлерей** – галерея, (*зап.*) галерія; (*открытая, обыкновенно с фасада*) підсіння; (*вокруг дома*) кружгано́к; (*крытая г. вокруг церкви*) опасання, басань (*р. -ни*).
- Галликанский** – галліканський.
- Галлицизм** – галліцизм (*р. -му*).
- Галломан** – галломан, французолуб, франколюб.
- Галлон** – галон.
- Галлофоб** – галлофоб, французожер.
- Галлюцинация** – галлюцинація, галлюцинування, мана, омана, обмара, примара, відиво (Л. Укр.); (*слуха*) слухова омана; (*зрения*) зорова омана.
- Галлюцинировать** – мати галлюцинацію, оману, обмару, галлюцинувати.
- Галмей** – гальман.
- Гало** – 1) (*для выгиб. полозьев*) бгальня; 2) (*для выгиб. ободьев*) водило.
- Галоп** – галоп (*танец и конский бег*). *Бежать в галоп* – бігти (скакати) чвалѣм, галопом.
- Галопад** – галопада.
- Галопирование** – скакання конѣм, галопування.
- Галопировать** – галопувати; (*о человеке*) скакати конѣм; (*о лошади*) бігти чвалѣм, навскач, бігти в проскік (*гал.*), скоком, скочки. **Галопирующий** – скачущий. [Скачу́ща пропасни́ця (*медиц.*)].
- Галочье**, *зоол. соб.* – галич (*р. -чи*), галь (*р. гали*). *См. Галка.*
- Галоша** – калоша, галоша.
- Гале**, *морс.* – гальс: 1) станова вітрильна лінва; 2) бічний напрям вітру, навітрений бік. *Итти правым (левым) галсом* – пливти, маючи вітер справа (зліва).
- Галстук** – галстух, краватка. *Заливать за галстук* – запиватися, напиватися, торкати. [От і хоро́ший чоловік, тільки торка багато, а голова золота (Тобіл.)]. *См. Пить.*
- Галстучник** – 1) галстуховий (краватковий) майстер; 2) галстуховець, краватковець (що но́сить галстухи, краватки).
- Галстучный** – галстуховий, краватковий.
- Галтель** – круглий гебель (*р. -бля*).
- Галун** – галун, (*гал.*) гальон, басаман.
- Галунщик** – галунник, (*гал.*) гальонник, басаманник.
- Галургия** – галургія, видобування солей.

Галургі́ческий – галургі́чний.

Галче́нок, *зоол.* – галченя́, галеня́ (*р.* -я́ти).

Галь, *см.* **Галочье**.

Гальваниза́ция, гальванизи́рование – гальванізува́ння.

Гальванизи́ровать – гальванізува́ти. **Гальванизи́рованный** – гальванізо́ваний, *сов.* погальванізо́ваний.

Гальвани́зм – гальвані́зм (*р.* -му).

Гальвани́ческий – гальвані́чний. **Г. ток** – гальвані́чний проті́к (*р.* -то́ку), гальвані́чний струмі́нь (*р.* -меня́). **Гальвани́чески** – гальвані́чно.

Гальваноме́тр – гальваноме́тр, гальваномі́р (*р.* -ру).

Гальванопластика – гальванопластика. **Гальваноплаستی́ческий** – гальваноплаستی́чний.

Галька – галечка; (*мин.*) галька, галечка, рінь (*р.* рі́ни). *Очень мелкая г.* – ситець (*р.* -тця́), градівка. *Очень крупная г. (с голову человека)* – лобак.

Гальме́й, Гальте́ль, *см.* **Галме́й, Галте́ль**.

Гам – 1) *см.* **Галде́ж**; 2) (*междом.*) гам!

Гамадри́л – гамадри́ль (*р.* -ля).

Гама́к – гама́к (*р.* -ка́). *Любитель, -ница качаться в гамаке* – гамаке́вич, гамакі́вна (*шутл.* Звиног.).

Гамаша – ка́маша (*р.* -ші).

Гамбі́т, *шахм.* – гамбі́то (*ср.*). *Отказанный г.* – одкі́нуте гамбі́то. *Принятый г.* – прийня́те гамбі́то.

Гамка́ть, гамкну́ть – гама́ти, га́мнути. [Не клади́ йому́ па́льця в рот, бо га́мне].

Га́мма – га́ма, ска́ля (*р.* -лі).

Га́нглий, *анат.* – га́нглий, гудзь.

Гангре́на, *мед.* – гангре́на, (*гал.*) мертви́ця. *Зараженный гангренюю* – згангрено́ваний, (*гал.*) змертви́чений. **Гангренозный** – гангренозний, (*гал.*) мертви́чний.

Га́нза – га́нза.

Ганзе́йский – ганзе́йський, ганзеати́чний.

Гандшпуг – важни́ця (*р.* -ці).

Гаранти́рование – гарантува́ння, забезпе́чування, ubezпечáння; *сов.* загарантува́ння, забезпе́чення.

Гаранти́ровать – гарантува́ти, загарантува́ти, безпéчити, забезпе́чувати, забезпе́чити, ubezпечати, ubezпечити, да́ти заруку, запо́руку. **Гаранти́рованный** – гаранто́ваний, забезпе́чений, ubezпечений.

Гаранти́я – гаранті́я, забезпе́ка, ubezпéка, запо́рука, зару́ка.

Гардемари́н, гардемари́нский – гардемари́н, гардемари́нський.

Гардеро́б – гардеро́ба, *а теснее* – 1) оді́ж (*р.* -жи), убрання; 2) оде́[і]жна ша́хва. *Обзавестись гардеробом* – справитися, справити всю потрі́бну оде́жу.

Гардеро́бный – гардеро́бний, оде́[і]жний.

Гардеро́бмейстер – ша́тний (*стар. слово*).

Гардеро́бная – кімна́та оде́[і]жна, гардеро́бна.

Гардеро́бщик – гардеро́бник.

Гарди́на – заві́са, заві́ска, запо́на.

Гардови́на, гардово́е дере́во – гордови́на, горди́на, чо́рна кали́на.

Гаре́м – харе́м, жіночі поко́ї. **Гаре́мный** – харе́мний, харе́мовий.

Гаре́мница – харе́мниця, харе́мна жі́нка.

Гаре́мщик, -щица – харе́мщик, харе́мщи́ця.

Гарканье – га́ркання, гука́ння, *серб.* гарі́кання.

Гарка́ть, гаркну́ть – гаркати, га́ркнути, крича́ти, кри́кнути, гукáти, гукну́ти; (*сердито*)

гарікати, гарікнути. [Одчепіться, мамо! – сердіто гарікнув Деніс (Грінч.)].

Гаркун, см. **Галдун**.

Гармонизировать – гармонізувати, згармонізувати.

Гармоника – гармонія. [Грає на гармонію].

Гармонировать – гармоніювати (з чим *и* до чого), ладнати з чим; (*подходить*) пасувати до чого, лицювати до кого, до чого [Цей випадок ніби не лицює до загального образу Карпенка-Карого (Єфр.)]; не різнити з чим.

Гармонический – гармонійний, гармонічний. [Гармонійна музика. Гармонічні тони].

Гармонически – гармонійно.

Гармоничность – гармонійність, гармонічність (*р.* -ности).

Гармония – гармонія.

Гарнец – гарець (*р.* гарця), *уменьш.* гарчик. **Гарнцевый** – гарцьовий.

Гарнизон – залога. **Гарнизонный** – залоговий.

Гарник – горщатко, горщечок.

Гарнир – гарнір (*р.* -ру).

Гарнировать – 1) (*о куш.*) класти гарнір; 2) (*об одежде*) убирати, прикрашати, оздоблювати. [Сукня оздоблена стрічками].

Гарнитура – гарнітура, окраса, оздоба.

Гарнитуровый – гарнітурний.

Гарнцевый – гарцьовий.

Гарпун – гарпуна.

Гарпунщик – гарпунник, гарпунар (*р.* -ря).

Гарт, *тип.* – гарт. **Гартовый** – гартовий.

Гарус – волічка, жичка. [Перев'язують червоною жичкою, з пояса вісмикнутою]. **Гарусный** – волічковий.

Гарусина – волічкова нитка.

Гарцование на лошади – гарцювання, вигравання конём; (*о лошади*) басування, вигравання.

Гарцовать на коне – га[е]рцювати, вигравати (грати) конём. [Ось їде коханий, конём виграва (Грінч.)]; (*о лошади*) басувати, грати. [Грай, кониченьку, під молодим Богданком. Ой коню мій, коню, заграй підо мною].

Гарцовник – гарцівник.

Гаршнеп, *зоол.* – крячок (*р.* -чка).

Гарь – 1) гар (*р.* гару, *м. р.*, *и* гарі, *ж. р.*), згарятина, горіле (*р.* -лого). [Смердіть горілим]; (*от волос, шерсти*) с[ш]малятина, паленіна; (*от бумажной, полотняной ткани*) портнина; (*в водке*) пригара, пригар(ок). [Одгонить пригарами горілка. Чи не затлілася де ганчірка, бо портниною чути]; 2) (*выгоревшее место в лесу, в поле*) згарище, згар. **Гарь в чубуке, в трубке** – згар (*р.* -ри), чмир *и* чвир, (*диалект.*) джиквас, венгир, дригез. [Тягне, тягне люльку, а тоді ще візьме з неї джиквасу та за губу покладє].

Гас, см. **Галун**.

Гасилка, гасило, гасильник – гасило, гасильце, гасильниця. [І зробив сім ламп до його, і гасильниці його із золотого щірого (Св. Письмо)].

Гасильный – гасильний.

Гаситель, гасильщик – гасильник, гаситель, (*шутл. о гасящем свечи в церкви*) свічкалап.

Гасить – 1) (*огонь*) гасити, погасити, вгашати, вгасити, вигашувати, вигасити, згашати, згасити. [Вигасила жар на вугілля]; 2) (*известь*) розпускати вапно, люсувати. **Гашенный** (*об извести*) розпущене, люсоване вапно.

Гасник, *бот.* – бук(о)виця.

Гаснуть – гаснути, згасати, угасати, гаситися, мёркнути.

Гастрический, *мед.* – гастричний, гастрійний, шлунковий, черевний.

Гастроль – гастролья (р. -лі), виступ приїздого актора, гостіна.

Гастрономія – гастрономія.

Гастрономический – гастрономічний.

Гастроном – 1) гастроном, тонкий знавець страв; 2) смакоша (р. -ші), ласун, ласій.

Гатить, загатить – гатити, загатити, перегатити, гардувати, загардувати. [Греблю вже загачено. Став перегачено греблею]. **Загаченный** – загачений, перегачений, загардований.

Гать – гребля (р. -лі), гать (р. -ти), гат (р. -ту), гата, гатка; (*маленькая у берега*) пригатов.

Гаубица – гавбиця (р. -ці), довгий мушир; (*прил.*) гавбичний.

Гауптвахта – гавптвахта (*испорч.* обахта), вартівня.

Гачение – гатіння, гатінка.

Гачи – 1) холоші; 2) стегна.

Гачник, гашник – очкур. *Широкий рубец для гашника* – очкурня.

Гашение – гасіння.

Гашіш – хашіш (р. -шу).

Гашивать – гостювати.

Гвардеец – гвардієць (р. -ійця), (*стар.*) сердюк.

Гвардейский – гвардійський, гвардійний; (*стар.*) сердюцький.

Гвардия – гвардія, (*стар.*) сердюки (р. -ків).

Гверильясы – герільєри (*ед. ч.* герільєро).

Гвоздарня, см. Гвоздильня.

Гвоздарь – цвяхівник, цвяхар (р. -ря), гвіздяр (р. -ра).

Гвоздеобразный – гвіздкуватий, цвяхуватий.

Гвоздика, бот. – 1) гвоздики (р. -ків), гвоздички (р. -чок), зірочки; (*один цветок*) гвоздик (*м. р.*) и гвоздичка (*ж. р.*); 2) повняк, жовтяк, купчак.

Гвоздильня – цвяхарня, гвіздарня (р. -ні).

Гвоздильщик – цвяхар (р. -ря), цвяхівник, гвіздяр (р. -ра).

Гвоздить – 1) цвяхувати; 2) (*перен.*) кіл на голові тесати кому.

Гвоздичка (пряность) – гвоздички.

Гвоздичник – 1) грядка з гвоздиками; 2) (*бот.*) вивішник, гребінник.

Гвоздичный – гвоздичний, гвоздиковий.

Гвоздок – гвіздок (р. -дка), цвяшок (р. -шка).

Гвоздочник, см. Гвоздильщик.

Гвоздочный, см. Гвоздяной.

Гвоздь, гвоздик – 1) цвях, цвяшок (р. -шка), гвіздок (р. -здка); (*самый большой*) смертельник; (*длинный и тонкий полой и кровельный*) бретналь, бренталь; (*для обивки*) цвяшок; (*подковный*) ухналь, вухналь; (*для шин*) шиналь; (*для теса*) гонталь; (*большой и загнутый*) костиль; (*для прибивания лат на стропилах*) латовець (р. -вця), латник; (*для стягивания оковки обода в колесе*) лют, заволічка; (*у сапожников*) шпилька, штифт; (*без шляпки*) шпень, шпеньок; (*деревянный для обивания*) тибель; (*деревянный гвоздь-вешалка*) кілок (р. кілка), кілочок; (*продетый для закрепления вдвинутого во что-либо конца*) загвіздох; 2) (*штулка в бочке*) чіп (р. чопá). **Гвозди, соб.** – гвіздя. *Забивать (забить) гвоздём что* – загвозджувати, загвоздити що, ввігнати гвіздок у що. *Украшенный гвоздиками* – цвяхований, вицвяхований, гвіздкований.

Гвоздьё, соб. – гвіздя. *См. Гвоздь.*

Гвоздяник – 1) *см. Гвоздильщик*; 2) коробка для цвяхів.

Гвоздяной – цвяховий, гвіздковий.

Где – де, (*зап.*) где. **Где бы** – де-б. **Где бы ни** – хоч де. **Где бы то** – де-б то. **Где бы то ни было** – абі-де; (*вульг.*) будлі-де. **Где в другом месте** – де-інде. **Кое-где** – де-де, де-не-де, десь-не-десь, подекуди, декуди. **Где же** – де-ж, де то. **Где-нибудь** – де-будь, де-небудь, десь, абі-де,

буди́де. **Где** *попало* – аби́-де, (*шутл.*) на трапкю́. **Где-то** – десь, де десь, десь-інде, де́-то. **Где** *угодно* – де хоч, де хотя́, (*где бы ни*) хоч де. **Вон где** – он-он-о́. **Вот где** – о́сь-де, от-де, он-де, о́сьдечки, о́сьденьки, аж-о́сь, аж-о́т, аж о́тде, аж-ого́сь, аж-о́сьдечки, аж-о́сьденьки. **Да где уж** – та ба! **Где уж тебе** – куди́ тобі! **Ну, где таки!** – де вже! де то вже таки́! **Где уж!** **где там!** – де там! **деж пак!** де в біса! де в ката! **Где ни** – десь, де́ся. [Де́ся взялася із моря синя хви́ля].

Гевальдигер, *стар.* – гевальдигер.

Гегелианский – гегеліянський, гегелів. [Гегелева філософія].

Гегемония – гегемонія, передування, провід (*р.* проводу).

Гедонизм – гедонізм, гедоніка; змагання до насолоди.

Гедонический – гедонічний.

Геена – пекло, ге́ена, гегена. [Буде вергнутий в гегену лю́ту (Л. Укр.)].

Геенский – пекельний.

Гей – гей. *Покрикивать гей!* – погейкувати, погейкати. [Плугатарі погейкують].

Гейзер – гейзер.

Гекатомба – гекатомба, великожертва.

Гекза́метр – гекса́метр (*р.* -тру).

Гекза́метрический – гексаметричний.

Гекта́р – гекта́р (*р.* -ра).

Гектограмм – гектограм (*р.* -ма).

Гектогра́ф – гекто́граф (*р.* -фу).

Гектоли́тр – гектолі́тр (*р.* -тра).

Гектостер – гектостер (*р.* -тера).

Гелико́н – Геліко́н (*р.* -ну).

Гелиогра́фия – геліографія.

Гелиоме́тр, *астр.* – геліометр (*р.* -тра).

Гелиоско́п, *астр.* – геліоско́п (*р.* -пу).

Гелиоста́т, *физ.* – геліоста́т (*р.* -ту).

Гелиотро́п, *бот.* – геліотро́п (*р.* -пу).

Гелиофи́льный, *бот.* – світлолюбний.

Гелиофо́бный, *бот.* – тінелюбний.

Гелиоцентри́ческий, *астр.* – геліоцентри́чний.

Гематит – гематит, червоний залізняк, кривавник.

Гемисфе́ра – гемісфе́ра, півку́ля.

Гемисфері́ческий – гемісфері́чний, півкулястий.

Гемороида́льник *женский* (*раст.* **Polygonum hydropiper**) – гірча́к, почечу́йник.

Гемороида́льный – почечу́йний, гемороїда́льний.

Геморо́й – почечу́й, геморо́й.

Геморо́йный, *см.* **Гемороида́льный**.

Генва́рский – січне́вий.

Генва́рь – січень (*р.* -чня).

Генеалогі́ческий – родові́дний, генеалогі́чний.

Генеалогія – родові́д (*р.* -воду), генеалогія.

Гене́зис – гене́за, походи́ження.

Генера́л – генерал. **Генера́льский** *сын*ок, *см.* **Генерале́нок**.

Генера́л-адмирал – генерал-адмірал.

Генера́л-ад'ютант – генерал-ад'юта́нт.

Генера́л-бас, *муз.* – генерал-бас.

Генера́л-губернатор – генерал-губерна́тор.

- Генералёнок** – генералія (р. -я́ти), генералія́тко.
- Генерал-интендант** – генерал-інтендант.
- Генералиссимус** – генерали́симум.
- Генералитет** – генералітет, військова старшина́, генеральна старшина́.
- Генерал-квартирмейстер** – генерал-квартирмайстер (р. -стра).
- Генерал-лейтенант** – генерал-лейтенант.
- Генерал-майор** – генерал-майор.
- Генерал-марш** – генеральний марш (вибивання в барабан, коли рушає в похід якась частина війська).
- Генерал-провиантмейстер**, см. **Генерал-интендант**.
- Генерал-прокурор** – генеральний прокурор.
- Генерал-фельдмаршал** – генерал-фельдмаршал.
- Генеральный** – загальний, головний, генеральний. [Генеральна репетиція]. **Генеральное межевание** – загальне (генеральне) межування. **Генеральное сражение** – бій остаточний.
- Генеральный штаб** – генеральна (найвища) управа війська, головна війська управа.
- Генеральский** – генеральський.
- Генеральство** – генеральство.
- Генеральша** – генеральша (р. -ші), генералова дружина́, пані-генералова.
- Генератор**, *физ.* – генератор, приладдя, що витворює щось, напр. – генератор електричного потоку, генератор променя, світла і т. ін.
- Генера́ция** – 1) (*происхождение*) походження; 2) (*поколение*) генерація, покоління.
- Генетический** – генетичний. [Генетичний звязок подій].
- Гениально** – геніяльно.
- Гениальность** – геніяльність (р. -ности).
- Гениальный** – геніяльний.
- Гений** – геній (р. генія).
- Геогенический** – геогенічний.
- Геогé[о]ния** – геогенія (геогонія).
- Геогнозия** – геогнозія.
- Геогностический** – геогности́чний.
- Геогония**, см. **Геогенія**.
- Географ** – географ (р. -фа).
- Географический** – географічний, землеписний. **Географическая карта** – мапа.
- География** – географія, землепис (р. -су).
- Геодезист** – геодезист (р. -та).
- Геодезически** – геодезично.
- Геодезический** – геодезичний.
- Геодезия** – геодезія.
- Геолог** – геолог (р. -га).
- Геологический** – геологічний.
- Геоло́гия** – геоло́гія.
- Геометр** – геометр (р. -тра).
- Геометральный** – геометральний.
- Геометрически** – геометрично, за геометрією.
- Геометрический** – геометричний.
- Геометрия** – геометрія.
- Георгина** – оргінія, аргонія, жоржина́, картоплянка. **Цвет георгины** – оргінієвий (жоржинний) цвіт.
- Геоцентрический** – геоцентри́чний.

- Геральдик** – геральдик (*р.* -ка).
- Геральдика** – геральдика, гербознавство.
- Геральдический** – геральдичний.
- Гераній, герань** – геранія, журавельник; калач.
- Герб** – *герб.* **Имеющий герб (дворянин)** – гербований, гербовік (Кул.). [Гербована шляхта].
- Гербарій** – гербарій, зільник, травник.
- Гербик** – гербок, гербочок (*р.* -чка).
- Гербовник** – гербовниця, книга гербів.
- Гербовый** – гербовий. **Гербовая бумага** – гербовий, штемпльовий папір. **Гербовый сбор** – гербова оплата. [Подача гербової оплати = взнос **гербовых сборов**]. **Гербовая пошлина** – гербове мито.
- Герборизация** – герборизація, герборизування, збирання рослин для травника (гербарія).
- Герборизировать** – герборизувати, збирати рослини для травника (гербарія).
- Геркулесовский** – геркулесів (*ж.* -сова, *ср.* -сове). **Геркулесовская сила** – нелюдська, надзвичайна (Геркулесова) сила. **Геркулесовский труд** – важенна (Геркулесова) праця.
- Германец** – германець (*р.* -нця), німець (*р.* німця).
- Германизм** – германізм (*р.* -му).
- Германия** – Германія, Німеччина.
- Германский** – германський, німецький.
- Гермафродит** – гермафродит, двоснастий. **Гермафродит женского рода** – гермафродит-дівчур. **Курица-гермафродит** – курій, курак.
- Герменевтика** – герменевтика (тлумачення Святого Письма).
- Герменевтический** – герменевтичний.
- Герметически** – герметично, (*плотно*) щільно, щітно.
- Герметический** – герметичний, (*плотный*) щільний, щітний.
- Герметичность** – герметичність, щільність, щітність (*р.* -ности).
- Героизм** – героїчність (*р.* -ности), героїство, героїзм (*р.* -му).
- Героикомический** – героїкомічний.
- Героиня** – героїня.
- Героически** – героїчно, по-героїському.
- Героический** – героїчний.
- Герой** – герой. [Витязь-герой. Герой тієї повісти].
- Геройски** – героїчно, по-героїському.
- Геройский** – героївський, героїський. **Вдохновлять геройскими чувствами** – героїти когось (Котл.).
- Геройство** – героїство, героїчність (*р.* -ности).
- Геройствовать** – героювати, *т.-е.*: 1) поводитися як лічить героєві, учиняти героїчні подвиги; 2) вдавати з себе героя, розводити героїчність.
- Герольд** – герольд, покликач, оповісник.
- Герольдия** – герольдія.
- Герольдмейстер** – герольдмайстер (*р.* -стра).
- Герольдский** – герольдський, герольдів.
- Герольдство** – герольдство, герольдування.
- Герундий и герундив** – герундій *и* герундів.
- Герцог** – герцог, дук.
- Герцогиня** – герцогиня, дукиня.
- Герцогский** – герцогський.
- Герцогство** – герцогство.
- Гетера** – гетера.

Гётман – гетьман. *Сын гётмана* – гетьманенко, гетьманіч. *Дочь гётмана* – гетьманівна.

Гетманишка – гетьманець (р. -нця). *Временный гетман* – наказний гетьман.

Гётманство – 1) (*достоинство*) гетьманство; 2) гетьманування.

Гётманствовать – гетьманувати.

Гётманский – гетьманський. [Гетьманська булава].

Гётманша – гетьманша (р. -ші), гетьманіха, гетьманова.

Гетманщина – гетьманщина.

Гётры – гетри (р. -рів).

Гешэфт – гешэфт (р. -ту).

Гешэфтмахер – 1) гешэфтмахер; 2) крутій, промітній чоловічина.

Гешэфтмахерство – гешэфтмахерство, гешэфтування, крутіство.

Гжигалка, птица (Motacilla) – трясогузка, трясихвістка, вертигузка, пліска.

Гзымс – гзимс (р. -су). См. **Карниз**.

Гзымсовый – гзимсовий.

Гиады – Гіяди (р. -яд).

Гиалургия – гіялургія, гутництво, склярство, виробництво скла.

Гиатус, грам. (зияние) – гіятус, роззів, зіяння.

Гиацинт, бот. и минер. – гіяцинт, (бот.) яр-цвіт.

Гиацинтовый – гіяцинтовий.

Гибаница – рогаць (р. -ля), рогалик. См. **Крендель**.

Гибеллин – гібеллін (прихильник імператора проти папи).

Гибель – 1) загин, загібель (*и загібель*) (р. -бели), згуба; *реже*: погібель, гибель (р. -бели), погуба, *ещё реже*: пагуба, згин, загіб, загіба; (*галицк.*) загібок, пропадок, загіблиця (р. -ці), (*уничтожение*) заглада. [Терпи до загину (Шевч.). Боротися до загину (Грінч.). Готують нам загібель (Крим.)]. *На гибель, на верную гибель* – на загин, на згубу, на згин, на півну (видюшу) згубу. *Привести к гибели* – довести до загину, завести в погібель (Квітка).

Гибель ему (Сгинь он!) – хай він згіне! на нього пропасть! 2) (*бедственное положение, безвременье*) безголов'я. [Бенькетують вражі ляхи, – наше безголов'я (Шевч.)]; 3) (*пагуба*) погуба, згуба. [Той метал – був погубою й для тіла, а не тільки для душі (Крим.)]; 4) (*с'едение, разорение*) потала. [Попустити свій край на поталу (Леонт.)]; 5) (*несметное множество*) сила, сила-силенна, безліч (р. -чи), незліченно, незліченно чого-неб.; до напасти, до смутку чого-неб. [Грошей у його до смутку. Курей тут – до напасти. Грошей незліченно].

Гибельно – згубно, загібно. [Загібно робіти в заводі(Гр.)].

Гибельный – згубний, згубливий [Згублива країна (Л. Укр.)], загібний, погубний, погібельний. **Гибельная вещь, происшествие** – погуба; *срв.* **Гибель**.

Гибкий – гнучкий, гнучий, гинкий; бгачкий. [Тополя гнучка та висока (Шевч.) Гнучка чесність (Виннич.). Панська правда на всі боки гнуча. Бгачка совість]; (*колеблющийся*) хисткий, хибкий, хилкий, хвисткий; *реже*: (*эластичный*) вигинистий, вигинчастий, похильний, (*грациозный*) вихилястий. [Вихиляста газеля (Крим.)].

Гибко – гнучко, хистко, вигинисто.

Гибкость – гнучкість, гнучість; хисткість, хилкість, хвисткість, вигинистість (р. -тости).

Гибнуть – гинути, загібати, пропадати, (*редко*) гібіти. [Дош, лиха година, – а я приткнувся до стіни, та так і гібію (Мирн.). Мусимо гібіти, бо нема в що вдягтисся (Гр.)].

Гибрид – гібрид; мішанина; покруч (м. р.) (р. -ча), (*ублюдок*) підтумок.

Гибридный – гібридний, мішаний, покручний.

Гигант – велетень (р. -тня), велет, гігант.

Гигантский – велетенський, гігантський, [Велетенські товстенні ліяни (Крим.)].

Гигиена – гігієна.

- Гигиєнічески** – гігієнічно, за гігієною (*согласно правилам гигиэны*).
- Гигиєніческий** – гігієнічний.
- Гигрометр** – гігрометр (*р. -тра*), вогкомір (*р. -ру*).
- Гигрометрический** – гігрометричний.
- Гигрометрия** – гігрометрія.
- Гигроскоп** – гігроскоп (*р. -пу*).
- Гигроскопический** – гігроскопічний.
- Гигроскопичность** – гігроскопічність (*р. -ности*).
- Гид** – провідник, проводир (*р. -ря*), проводар (*р. -ря*), (*барбаризм*) гід.
- Гидальго** – гідальго (*р. -га; мн. -ги*).
- Гиджра** – гіджра, втеча (*р. -чі*).
- Гидра** – гідра.
- Гидравлик** – гідравлик.
- Гидравлика** – гідравліка.
- Гидравлический** – гідравлічний.
- Гидрат** – гідрат. **Гидрат окиси** – гідрат о́кису, водо́кис, гідро́кис.
- Гидрографический** – гідрографічний.
- Гидрография** – гідрографія.
- Гидродинамика** – гідродинаміка.
- Гидродинамический** – гідродинамічний.
- Гидрометр** – гідрометр, водомір (*р. -ру*).
- Гидрометрия** – гідрометрія.
- Гидропатический** – гідропатічний.
- Гидропатия** – гідропатія.
- Гидростатика** – гідростатика.
- Гидростатический** – гідростатічний.
- Гидротерапия** – гідротерапія, водолікування.
- Гидротехника** – гідротехніка.
- Гидрофобия** – гідрофобія, водобоясть (*р. -сти*), скаженівка, сказ.
- Гиена** – гієна. **Гиененок** – гієнення, гієня (*р. -яти*).
- Гиератический** – гієратічний.
- Гиероглиф** – гієрогліф (*р. -фу*).
- Гик** – 1) *см. Гиканье*; 2) засмола, (корабельний) дьоготь 3) гік (балка від щогли до корми корабля).
- Гиканье** – гигікання, зик, зікання, різкий погук, різке погукування, різкий вигук, різке вигукування.
- Гикать, гикнуть** – гигікати, гигікнути, зікати, зікнути, різко погукувати, погукнути, різко вигукувати, вигукнути.
- Гиль** – 1) дурниця, нісенітниця, курзү-верзү, гиль-гүси. *Срв. Белиберда́ и Ахиня́. Нести гиль* – плести дурниці, верзти, верзяти казна-що, блягузкати, дурні теревені правити, не́сти (занести) гиль-гүси; 2) (*крик на гусей*) гиль! гиль-гиля!
- Гильдия** – гільдія. [Купець першої гільдії].
- Гильдейский** – гільдійний. [Гільдійне свідоцтво].
- Гильза** – гільза, картуш, (*зап.*) картач.
- Гильзовый** – гільзовий, картушевий.
- Гильотина** – гільйотина.
- Гильотинирование** – гільйотинування, скарання гільйотиною.
- Гильотинированный** – згільйотинований, скараний на гільйотині.
- Гильотинировать** – гільйотинувати, згільйотинувати.

- Гименей** – гіменей. *Связать узами гименей* – зв'язати гіменейовими п'ятами; (*шутливо*) оп'яніти когось, обкрутити когось.
- Гимн** – гімн (*р.* -ну).
- Гимназіст** – гімназіст.
- Гимназістка** – гімназістка.
- Гимназический** – гімназіальний.
- Гимназия** – гімназія. *Товарищ по гимназии* – товариш з гімназії.
- Гимнаст** – гімнаст.
- Гимнастика** – гімнастика. *Занятие гимнастикой* – гімнастикування. *Упражняются в г-ке* – гімнастикуватися.
- Гимнастический** – гімнастичний.
- Гинекей** – гінекей, жіноча частина дому.
- Гинеколог** – гінеколог (*р.* -га), лікар для жіночих хвороб.
- Гинекология** – гінекологія.
- Гиней** – гіней.
- Гинуть, сгинуть** – гинути, згинути, погібати, погинути (*и* погібнути), загібати, загінути (*и* загібнути). [Наша думка, наша пісня не вмере, не загіне (Шевч.)].
- Гипербола** – гіпербола, пересада, прибільшення.
- Гиперболически** – гіперболічно.
- Гиперболический** – гіперболічний.
- Гиперболоид**, *матем.* – гіперболоїд.
- Гипербореец**, *миф.* – гіпербореець (*р.* -рейця).
- Гиперборейский** – гіперборейський.
- Гиперемия**, *мед.* – гіперемія.
- Гипертрофированный** (*ненормально разросшийся*) – гіпертрофічний, гіпертрофований, перерощений, (*гал.*) вибуялий.
- Гипертрофия**, *мед.* – гіпертрофія, переріст (*р.* -росту), (*гал.*) вибуялість (*р.* -лости).
- Гипноз** – гіпноза.
- Гипнотизирование** – гіпнотизування, *сов.* загіпнотизування.
- Гипнотизированный** – гіпнотизований, *сов.* загіпнотизований.
- Гипнотизировать** – гіпнотизувати, загіпнотизувати.
- Гипнотизм** – гіпнотизм (*р.* -му).
- Гипнотический** – гіпнотичний.
- Гипотеза** – гіпотеза, домисл, здогад, припущення.
- Гипотенуза**, *геом.* – гіпотенуза, протилежник.
- Гипотетически** – гіпотетично, здогадно.
- Гипотетический** – гіпотетичний, здогадний, домислений, припущений.
- Гипохондрик** – гіпохондрик, (*угрюмец*) – понура, туман.
- Гипохондрический** – гіпохондричний.
- Гипохондрия** – гіпохондрія.
- Гипподром** – гіподром, біговище, біговисько.
- Гиппопотам**, *зоол.* – гіпопотам, бегемот, річний кінь (*р.* коня).
- Гипс** – 1) гіпс (*р.* -су); 2) алябастер (*р.* -стра).
- Гипсовый** – 1) гіпсовий; 2) алябастровий.
- Гипсометрический** – гіпсометричний.
- Гипсометрия** – гіпсометрія.
- Гирло** – 1) (*устье*) гирло; 2) (*пролив*) протока.
- Гирлянда** – гирлянда, китиця.
- Гиря**, *ум.* **гирька** – вага, тягарець (*р.* -рця), важок (*и в ватерпасе*), тяжок (*р.* -жка), гиря,

гірка.

Гистологія – гістологія.

Гистологіческий – гістологічний.

Гітана – гітана.

Гітара – гітара.

Гітарист, -ка – гітарист, -ка.

Гічка – гіка, (ум.) гічка, каюк.

Гиэна, см. Гиена.

Глава – голова, глава, *а теснее* – 1) господар (р. -ря), хазяїн; 2) см. **Главарь**; 3) (на церкви) верх, (купол) баня, (макушка) маківка; 4) (в книге) розділ, (торж.) голова. [Том перший, розділ третій]. *Во главѣ* – на чолі. [На чолі війська]. *Быть во главѣ* – вести перед, стояти на чолі.

Главарь – голова, ватаг, ватажок (р. -жка), проводир (р. -ря), (зачинщик) приво[і]дець (р. -відця), привідця (р. -дці).

Главенство, главенствование – головування, старшування, старшинування, зверхність, верх, верховодіння, провід (р. -воду).

Главенствовать – головувати, старшувати, старшинувати, провондирювати, перед вести, верховодити, ватажкувати; (шутл.) верхи їздити на кому.

Главное – головне, суть (р. сути). *Самое главное* – найголовніше, головна річ, головна суть.

Главкомандующий – головний командир, головний отаман, генеральний отаман.

Главначальствующий – головний начальник.

Главнуправляющий – головний управитель.

Главный – головний, *а теснее* – чільний, найстарший, оснівний, генеральний. [Генеральний суд. Генеральний писар]. *Занимать главное место, см. Главенствовать, (описательно)* – сидіти на покуті. **Главным образом** – головним чином, головним побутом, (преимущественно) переважно, найбільш. *Срв. Главное.*

Главоляж – налѣбна пов'язка.

Глагол – 1) слово, (ц.-сл.) глагол, (народн.) зглагол. [Усе чиню по зглаголу його (Звиног.)]; 2) (грам.) дієслово.

Глаголать – глаголати.

Глаголица – глаголиця.

Глаголический – глаголичний.

Глаголь – 1) (ц.-сл. буква) – глаголь; 2) шибениця.

Глагольный – дієслівний.

Глагольский, см. Глаголический.

Глад – голод (р. -ду).

Гладенький – гладенький, см. **Гладкий.**

Гладиатор – гладіатор (р. -ра).

Гладилка – гладило, гладільце; (у переплетчиков) правіло.

Гладильный – 1) гладильний; 2) (об утюженьѣ) прасувальний. [Прасувальна дошка].

Гладильщик, -льница – 1) гладій, ж. р. гладія, гладі[і]льник, -льница; 2) (утюгом) прасувальник, -льница.

I. Гладить, выгладить – рівняти, вирівнювати, вирівняти, зрівняти. [Загадано шляхи рівняти]. **Гладить дорожку** – пити на коні, дорогу гладити. **-ить утюгом** – прасувати, випрасувати (білизну); (галом: стекл. шаром) галити, вигалити. **Глаженный** – (утюгом) прасований, випрасований, (галом) вигалений.

II. Гладить, погладить – гладити, погладити, жалувати, пожалувати. [За шерстю гладь, а не проти шерсти. Погладила (пожалувала) дитину по голівці]. *Срв. Ласкать.*

Гладкий, гладенький – рівний, вигладжений, гладенький; (реже) плавкий. [Плавкий стиль.

Спотикається на рівній стежці. Гладеньке море. Чи стіл, чи ослінчик, – такé все плавкé, гладенькé]. *Совершенно гладкий* – гладісінький, рівнісінький. *Гладкая санная дорога* – плавкий шлях. *Гладко* – гладенько, рівно, плавко. [Зачесалася гладенько. Сніг утертий – їхати плавко]. *Совершенно гладко* – гладісінько, рівнісінько. *Глаже* – рівніше, плавкіше. *Гладкость* – гладінь (*р.* -діни), рівнота, рівність (*р.* -ности), плавкість (*р.* -кости).

Гладкошерстый (*об овце*) – пластововний.

Гладца – 1) *см.* *Гладкость*; 2) ожеледиця, ожеледь (*р.* -леди).

Гладь – 1) гладінь (*р.* -ни), рівнота. [Вітер затих, річна гладінь ледві ворушилася]; 2) (*вишивание*) настилування, стеляна робота. *Вышивать гладью* – настилувати, стелити.

Гладыш – 1) гладенький камінець, гладіш; 2) *бот.* – стародуб, лиходійна трава, дика морква; 3) (*клоп*) хребтоплавка.

Глаже, *см.* *Гладкий*.

Глажение – 1) гладіння, рівняння, вирівнювання; 2) (*утюгом*) прасування.

Глаз – око (*ум.* – очко, очечко, оченя, оченятко; *мн.* – очі, очка, оченята, оченятка, очиці, віченьки); (*пренебр.* – очища, очіська, зіньки, сліпи, сліпаки); (*о глазах на выкате*) вирла, баньки, булькані, балухи, очі зверху. *В глаза* – в очі, у вічі, притьма, очевидно. [Як маєш казати по-за очі, – притьма (в-вічі) кажи. Йому самому очевидно повідати хочу]. *Прямо в глаза* – у живі очі. *За глаза* – а) позаочі, позаочима. [Так я скажу і в-вічі, і позаочі. А позаочима що він виробляє!] б) аж надто. [Цього аж надто стане]. *На глазах, перед глазами* – перед очима, при очах, перед віччю, в оці, під оком, увіччю, в-очу, в-очевидьки, в-очевидь, в-очевидячки. [Увіччю вона та й вона (Мирн.). Хресті, мов живе, усе те стало в-очевидячки (Мирн.). Голова в-очевидь сивіє]. *В глазах* – в очу. [Од сонця так пожовтіло в очу]. *Во все глаза* – на все око, у дві оці. *На глаз* – як глянути, як на око. [Як глянути, то пудів з вісім буде, а на вагу хто й зна скільки потягне]. *С глазу на глаз* – віч-на-віч, сам-на-сам з ким, у чотири очі, на дві парі очей, на самоті. [Я та мама zostалися на самоті (Крим.)]. *С глаз чьих* – сперед кого. *Своими глазами* – на свої очі, на власні очі, очевидячки, наочне, очевидно. [Як не віриш, то побачиш сам очевидячки (Звин.)]. *Дурной глаз (сглазющий), порча* – наврочливе око, урічливі очі, прозір. *Человек с дурным глазом* – лихий на очі. *От глазу (от сглаза)* – з очей, від уроків. *Простым, невооружённым глазом* – на просте (голе) око, простим (голим) оком. *Одним глазом* – на одне око. [Тільки на одне око може бачити]. *С блестящими ясными глазами* – ясноокий, яснозорий. *Со светлыми глазами* – білозорий. *С глазами, веки которых вывернуты или растянуты в стороны* – видроокий. *И в глаза не видал* – і на очі не бачив, і на очах не бу(ва)ло. *Для отвода глаз* – про людське око. *Куда глаза глядят* – куди очі, куди ведуть очі, світ за очі, навмання, навмані, галасвіта. *Не на чем и глаз остановит* – нігде й оком зачепитися. *Не покажутся на глаза* – на очі не датися. *Прочь с глаз* – геть з-перед очей, згинь мені з очей! *Глаз не отведешь от чего* – очі берé на себе що. *Глазки строят* – бісики пускати, бісики очима посилати, очима прями, моргати на когo. *Глаза закрывши* – сліпма, осліп. *Ни в одном глазе* – ані же, ані трішечки. [Пили разом однаково, ті двоє п'янісінькі, а цей – ані же].

Глазастый – 1) окатий, окань, вирлоокий, витрішкуватий, банькатий, банькач; 2) (*зоркий*) бачучий, бачущий, бистроокий.

Глазач (рыба) – клепець (*р.* -пця), білоок.

Глаzenie – видивляння, лупання очима.

Глазёнки, *см.* *Глаз*.

Глазёт – глазурована (гласована) парча, гласёт (*руссизм* *глазёт*), зла[о]тоглав, сріблоглав.

Глазётовый – з глазурованої (гласованої) парчі, гласетовий, злотоглавий, сріблоглавий.

Глазётё – видивлятися, торопіти, лупати очима, витрішки їсти, в. ловити, в. купувати, в. продавати, гави (виторопні) ловити. [Ходять панни по садочку та на зорі торопіють].

Глазирование, глазировка – 1) глазурування, глянсування; 2) (*посуды*) поливання.

Глазирова́ть – 1) глазурува́ти, глянсуба́ти; 2) (*посуду*) полива́ти. **Глазиро́ванный** (*о посуде*) поливаний, полив'яний. **Глазир.** *посуда* (*собир.*) – полива. [Пові́з поливу аж у Чорногорію на про́даж]; (*о кондитерских печеньях*) глазу́рований; (*о бумаге*) глянсубаний.

Глазище, см. **Глаз**.

Глазниця – о́чна ямка, запа́дина, орбі́та; 2) *бот.* – луговий ве́рес, сві́чка.

Глазної́ – о́чний. **Г-но́е я́блоко** – о́чна ба́нька. **-ная впадина**, см. **Глазниця**. **Г-ная бо́лезнь** – о́чна хоро́ба. **-ной врач** – о́чний лі́кар (*р.* -ря), окулі́ст. **-ная примочка** – примочка для очей.

Глазо́к – о́чко, ві́чко, см. **Глаз**. [Там-то очка як терно́чок], *а специальное* – 1) (*в сети*) ві́чко; 2) (*в тюремной двери*) ві́чко, прозу́рка, см. **Волчо́к**; 3) *бот.* (*почка листовая*) – о́чко, ві́чко, бру́нька, бросто́к. [Щепі́ння о́чком, коли прищеплюють окре́му бру́нечку]. **Глазо́к привива́ть** – очкува́ти дереви́ну. **Глазо́к в карто́феле** – кіле́ць (*р.* -льця́), кі́льчик. [Ке́пська справа, коли люди почали вже кі́льцями карто́плю садити]; 4) *весёлые глазки* (*цветок*), см. **Аню́тины глазки**.

Глазоме́р – о́комі́р. **На глазоме́р, глазоме́рно** – на о́ко, як о́ком зме́ряти. [Нема́ чим одва́жити – на о́ко відси́плю].

Глазу́н, см. **Глаза́стый**.

Глазу́нья – 1) ока́та, банька́та (*жі́нка*); 2) яе́шня випускна́, яе́шня ока́та.

Глазу́рени́е – 1) глазурува́ння, глянсуба́ння; 2) полива́ння.

Глазу́рить, см. **Глазирова́ть**.

Глазу́рь для посуды – полива́, поли́во, глазу́ра, склі́ста поволо́ка. **Гл. из белой фаянсовой глины** – по́білка.

Глазы́ньки, см. **Глаз**.

Гля́нда – зало́за. [Зало́зи понапуха́ли]; (*медиц. терм.*) мигда́лова зало́за, мигда́лина. *Иметь припухшие гланды* – залозува́ти. [Мої во́лі тепер залозу́ють]. *Больной гландами* – залозува́тий.

Глас – глас. [Затя́г на шостий глас. Співа́в-би, так гласу́ не ма́ю].

Гласи́ть – (*юрид. терм.*) звучати́ [Стаття́ зако́ну звучи́ть], каза́ти, говори́ти [Зако́н ка́же (говори́ть), стаття́ зако́ну ка́же (говори́ть)]; виголо́шувати.

Гласно́ – прилю́дно, привселю́дно, не крию́чись.

Гласно́сть – гласні́сть, прилю́дність, привселю́дність (*р.* -ности), вселю́дна відомі́сть.

Предать гласности – пода́ти до вселю́дної відомі́сти.

Гласный – 1) гласний, прилю́дний, привселю́дний; 2) *грам.* – самоголо́сний, голосо́ний. **-ая буква** – голосі́вка; 3) гласний. [Зе́мський гласний].

Глауберова соль – сірчано́кислий на́трій, гла́вберова сі́ль (*р.* со́ли).

Глашата́й – поклі́кач, клику́н, ві́стун, опові́сник.

Глаша́ть – виголо́шувати.

Гла́шник, *бот.* – при́крит.

Гле́в, глева́ – слю́з на ри́бі.

Гле́здалка – (с)ковза́лка.

Гле́зкий – сли́зький, скли́зький.

Гле́зна – гоми́лка.

Глет, *хим.* – гле́йта.

Гле́тчер – льодо́вець (*р.* -ді́вця), льодо́вик.

Гли́на – гли́на; (*белая*) по́біл; (*жирная белая мергельная*) масля́нка, масля́к; (*желтая*) 1) руда́ г.; 2) жо́вта г., во́хра; (*на каолине* – па́глинок); (*годная для выделки посуды*) ганча́рка, ганча́рська (ганча́рна) гли́на; (*желтоватая, идущая на выделку горшков*) горщи́вка; (*синяя, из кот. делают миски*) мищи́вка; (*просто синяя*) сиву́ха; (*черная*) глива́; (*черная жирная*) чорну́ха; (*род красной глины*) черві́нка, червени́ця (*гал.*); (*слюдистая*) золоту́ха; (*фарфоровая*) гли́нка, каолі́н; (*годная для выделки кирпича*) цегля́рська (цегельна́) гли́на,

липа́рка (гал.); (песчаная) підсі́вка; (сланцевата́я) лупако́ва глі́на; (с приме́сью железн. руды) ба́рма; (клейкая вла́жная) глей, глейо́к (р. глейка́), глею́ка; (моренная) море́нний глей; (годная для лепки) гнучка́; (фаянсовая) (фаянсова) мула́; (неоднородная, комковатая с мелкими желвачками или «дутиками») глужова́та; (глина, которой замазаны щели и углубления в стенах) шпарува́ння, шпару́ни; (месиво из глины для выработки сырцового кирпича при глинобитной стройке) залив(а); (облепляют постройку толстым слоем глины, а также лепят стены из глины) валькува́ти; (у горшечников: овальный ком глины, приготовленный для работы из него) пласто́к; (комья неразмятой глины) шуру́валки; (оскре́бки глины, счищаемые с рук и с круга, во время формовки посуды) шлома́к; (о гончарной глине: тощая, требующая примеси более жирной) валка́; (легко поддающаяся при работе) податна́.

Глиний – алюміні́й.

Глинисто-известко́вый – глинясто-вапня́стий.

Глинисто-песча́ный – глинясто-піско́ватий.

Глинисты́й – глиня́стий, глинкува́тий, глеюва́тий. **Г-ая** вязка́я почва – глейові́на, глейюва́тий ґрунт.

Глинница – гли́нище, глиня́к. **Глинница** с гончарной глиной – ганча́рище.

Глинобита́ный – валько́вий, валько́ваний, лямпачний.

Глиновал – глиня́р (р. -ра́).

Глиновальня – глиня́рня (р. -ні).

Глиновидна́й – глинува́тий.

Глинозе́м – глинозе́м, алюміні́йовий о́кис.

Глинокопня, см. **Глинница**.

Глиномя́тна́й, см. **Глинобита́ный**.

Глинтве́йн – глюве́йн (р. -ну).

Глиня́ный – глиня́ний; (о посуде) черепа́ний. [Гле́чик черепа́ний].

Глист, **глиста́**, зоол. – глист, глисто́к. **Мозговы́е глисты́** у овец – черва́.

Гли́стник, **гли́стница** – 1) гли́сник; 2) цитва́рне насіння (і інші проти́глисто́ві лі́ки).

Гли́стна́й – глисто́вий. **Гли́стная** *болезнь* – глисти́ (р. -ті́в).

Глисто́вник, см. **Гли́стник**.

Глистого́н, см. **Гли́стник**.

Глистогонна́й – глистогонний.

Глистя́к, см. **Гли́стник**.

Глицерин, хим. – гліце́рін.

Глиці́нія, бот. – гліці́нія, (прилаг.) гліці́нійовий.

Глобу́с – глобу́с, глоб.

Глог, бот. *Cornus sanguinea* L. – свиді́на, свідва́, спиж.

Глода́ние – глода́ння, жвакува́ння.

Глода́ть, **гладыва́ть** – гло[и]да́ти, жвакува́ти, жва́кати. *Тоска гло́жет се́рдце* – нудьга́ гризе́ се́рдце, бере́ за се́рдце.

Глот – 1) см. **Глото́к**; 2) глита́й, жмі́крут.

Глота́ние – ковта́ння, глита́ння.

Глота́тельный – ковта́льний.

Глота́ть, **глотну́ть**, **проглоті́ть** – ковта́ти, ковтну́ти, проковтну́ти, глита́ти, гли(т)ну́ти, прогліну́ти, (*грубо*) лига́ти, лигну́ти. **Глота́ть слю́нки** – слі́нку ковта́ти.

Глотка́ – горля́нка, проли́г, (*неточно*) го́рло, (*грубо*) пелька́. *Заткну́ть глото́ку* – заткну́ти пельку́, заці́тькати, заці́пити. *Во всю глото́ку* – на все (ці́ле) го́рло, на всю горля́нку, на всю гу́бу.

Глото́чный – горля́нковий, (*неточно*) горло́вий.

Глоток – ковток. *Выпил одним глотком* – одразу хильну́в, віхилив; одні́м проковтом проковтну́в.

Глотнуть, см. **Глотать**.

Глохлый – оглу́хлий, глухий.

Глохнуть, **оглохнуть** – глухнути, оглу́хнути.

Глохтать – лига́ти [Цілий день він горілку лига́є], жлуктіти, дудлити.

Глохтун, **глохтуша** – 1) см. **Пьяница**; 2) гікало (р. -ла).

Глубже – глибше.

Глубина – глиб (р. -бу), глибина́, глибиня́ (р. -ні), глибінь (р. -біни), глибочиня́ (р. -ні), глибочінь (р. -чіни), глибо́кість (р. -кости). **Глубино́ю**, **в глибину́** – завглибшки, завглиб, навглибшки. **В глибині́** – на споді, сподом. **До само́й глибини́** – до споду. **Во всю́ глибину́** – на всю глибочінь. **Из глибини́** – зглибока, з-під-спода. **Из глибини́ веков** – з далечи віків; з глибу́ століттів. **Проникать в глибину́ ч-л.** – засяга́ти вглиб чо́го, бра́ти що зглибока. [Беручи́ зглибока наро́дне життя́, письме́нство розхо́диться й завши́ршки (Єфр.)]. **Не отлича́ться глибино́й** (о мысли и т. п.) – не глибо́ко сяга́ти. **Понять (постигну́ть) глибину́ чо́го** – зглибіти що. **Сокровенная глибина́ души** – тайнік.

Глубокий – глибо́кий. **Очень -ий** – глибочезний, глибоченний. **Глубо́кий снег** – завалний с.

Г-ий вечер – пізні вляги. **-ая ночь** – глупа ніч, глупа північ. **Г-ая старина** – давня давнина́.

Г-ая печаль – тяжка́ туга. **Г-ий поклон** – низький уклі́н (р. уклону́). **Г-ое место в реке, озере, пруде** – глибінь (р. -іни), плесо́, плес, (с ямой) ковба́ня, ковбаню́га, кру́ча (р. -чі). **-ое место с незамерзающим течением** – о́[у]зьмінь (р. -мени). **-ое место в фарватере** –

стрижень (р. -жня). **С -ими обрывами** – крутоя́рий. [Повила́ся з Лубе́нь крутоя́рих доро́га розло́га (Кул.)]. **Станови́ться глубже** – глибшати. **Сделати́ся глубже** – поглибшати.

Глубоковатый – глибоче́нький.

Глубоко́ – глибо́ко, (ум.) глибочко́. **Все́ глубже и глубже** – що-раз гли́бше. **Там очень́ глубоко́** – таж дуже гли́боко, там дна нема́. **Глубоко́-ли тут?** – чи глибо́ко тут води́? **Задевати́ глубоко́** – займа́ти зглибока́.

Глубоководный – глибоководи́й.

Глубокогуманный – глибоколюдя́ний, високогума́нний, великогума́нний.

Глубокомысленность, глубокомысле́ние – глибокодумні́сть (р. -ности), глибо́ка розва́жність (р. -ности).

Глубокомысленный – глибокодумни́й, премудри́й, вельми му́дрий. **Глубокомысленно** – глибокодумно́, премудро́, вельми му́дро.

Глубоко́нек – глибоче́нький.

Глубоко́сть, см. **Глубина́**.

Глубоча́йший – найгли́бший. **С глубоча́йшим почтением** – з найви́щою (висо́кою) поша́ною.

Глубь, см. **Глубина́**.

Глубокоуважаемый – високопова́жний, високошано́вний.

Глуда – бри́ла (со́ли, льо́ду).

Глузг – ку́точок (в глазу́), ку́тик.

Глумительный – глумни́й, (насмешливы́й) глумли́вий, глузли́вий.

Глуми́ться – глуми́тися, глумува́ти, глузува́ти з ко́го, на глум, на глу́зи бра́ти ко́го, кепкува́ти, кпіти, шкелюва́ти з ко́го, коверзува́ти над ким, знуща́тися з ко́го.

Глумле́ние – глум, по́глум, глузува́ння, знуща́ння, по́сміх, кепкува́ння, кпі́ни, по́сміховище, поквол.

Глупендя́й – ду́рень, йо́лоп, дурби́ло, дурни́ло.

Глупе́нький – дурне́нький, дуркува́те́нький.

Глупе́ть, оглупе́ть, поглупе́ть – дурни́ти, дурни́шати, подурни́шати, безглу́здити, обезглу́здити,

збезглуздіти.

Глупе́хонек – дурнісінький.

Глупе́ць – дурень (р. -рня), дурний, (дурачѣк) дурник, (дурачище) дурби́ло, (болван) йолоп, сухоголовець (р. -вця), (мальчишка) блазень, блазніюк.

Глупи́ть – дуріти (я дурію), дурниці робити, виробляти, крутітися. [Старі крутіються, а молоді учаться].

Глупова́тий – придуркуватий, придуруватий, дурува́тий, дуркува́тий, придурок (р. -рка), недоумкуватий, недоум, недоумок (р. -мка), немудрий, тумануватий, прибитий на цвіту, безклепкий, присусуватий, прицуцуватий, пришелепуватий. *Он глупова́т* – не має десятої или однієї клепки в голові.

Глу́пость – 1) нерозум, дурний розум, недоумство, дур (р. дурю), дурість (р. -рости), дуро́щі (р. -щів), дурування. [З великого розуму у дур заходить. Не боже каранья, а своє дурування]. *По глу́пости* – з дурного розуму. *Делать глу́пости*, см. **Глупи́ть**; 2) (мелочь, пустяк) дурниця. [Що там, врешті, сон? Дурниця (Коцюб.)]. *Вот глу́пости!* – дурниця!

Глупи́й – нерозумний, дурний, дурноголовий, безголовий, дурноверхий, на розум небагатий; (описательно) зелений, макоцвітний. **Глуп**, *как пробка* – дурний, як пень, як ступа. *Совершенно глу́пый* – дурнісінький. *Он не глуп* – він не цвяшком у тім'я битий. **Глу́пым** *сделаться* – здурніти, подурнішати. **Глу́по** – нерозумно, по-дурному, немідро, придуркувано. *Что ни скажет, всё глу́по* – хоч що скаже, то все півтора людського (или по-дурному).

Глу́пыйш – дурненький, дурня (р. -я́ти), дурня́тко.

Глуха́рь, -рка – 1) (о человеке) глушко, ж. глушка, глуш[х]ма́н, -ка, глуха́ тетє́ря (р. -рі), глушканя; 2) зоол. – глухий тетє́рук, готур, глушець, (самка) глуха тетє́ря, готка, глушиця, (птенец) готя́, глушеня (р. -я́ти).

Глухова́тий – 1) приглухуватий, підглухий, глухе́нький, недочу́тливий; 2) приглу́шений. [Якийсь приглушений гомін]. **Глуховато** – приглухувато, глухенько. [Про це він згадав лиш глухенько].

Глухо́й – глухий, оглу́хлий. **Глух** *кто* – не дочуває хто, позакладало кому́; (о голосе) здушений, приглу́шений, безгучний; (о стене) сліпа. **-оє место в лесу и т. п.**, см. **Глушь**. **Глухая** *ночь* – глупа ніч. **Глухой переулоч, тупик** – сліпий заулоч, забувень, безвихідь (р. -ходи). **Глухой гул, стук** – стугон. **Глухой тетерев**, см. **Глуха́рь**. **Глухая крапива** – глуха (біла) кропива. *Падают с глухим звуком* – гупати. **Глухо** – глухо, з-глуха, безгучно.

Глухонек – глухенький, глухісінький.

Глухонемо́й, -а́я – глухоні́мий, -ма́.

Глухонемо́та – глухоні́мота, глухоні́мість (р. -мости).

Глухота́ – глухота, глухі́сть (р. -хости).

Глуши́тель – глуши́тель, заглуши́тель, глуши́ник. [Зглуши́телі вільної лю́дської думки].

Глуши́ть – глуши́ти.

Глуши́ца, бот. **Lamium** – глуха́ (біла) кропива́.

Глуши́ник, глушня́к, см. **Глушь**.

Глушь (в лесу и т. п.) – глушина́, глушо́вина, глушня́ (р. -ні), пу́ща (р. -щ), (дебрь) не́тря (р. -рі), за́стум; за́кутень (р. -тня). [Село́ наше у заку́тні такому, що ніхто туди не за́йде].

Глы́ба (снегу, камня) – бри́ла, бри́ло, гру́да, грудомáха.

Глы́бистый, глы́бовата́тый – бри́лува́тий, бри́ластий, грудувáтий, грудки́й.

Глы́бодроб – грудобі́й (р. -бо́ю).

Глы́бка, глы́бочка – грудка, грудочка.

Глы́бообра́зный – бри́лува́тий.

Глюка́ть – герготáти, куркати, белькотáти. [Гинді́к герготі́ть].

Глюко́за – глюко́за.

Гляделки – банькі (р. -ньок), балухи (р. -хів).

Глядение – глядіння, дивіння.

Глядѣть, глянуть, см. Смотрѣть, взглянуть. *Куда глаза глядят* – куди очі, світ за очі, гала-світа, навмання, навмані. *Того и гляди* – так і дивись, от-от, затого, далі-далі. [Сидить у хаті, а затого хата повалиться. Затого сивий волос приб'ється]. *Не глядя* – на осліп, сліпцем.

Глядишь! – диві, аж гульк. [Диві, народжується українська інтелігенція (Крим.)].

Глядѣться, глянуться, см. Смотрѣться, посмотреться.

Глядь – зирк, гульк, диві. **Глядь-поглядь** – глядь-поглядь, зирк-позірк.

Глянец – глянс[ц], лиск, поліск, блиск.

Глянуть, см. Взглянуть.

Глянцовать – глянсувати.

Глянцовитый – глянцевий, глянсуватий, лискучий.

Гм! – хм! хму!

Гмина, гминный – гміна, гмінний.

Гнать – гнати (я жену), гонити (я гоню), турити, турлити, туряти, виганяти, вигонити, перти. [Поперед себе вражих ляхів облавою пруть]; (*быстро, усиленно*) гоном гнати, туром гнати; (*рысью*) клусувати; (*сверх сил*) перенатужувати, натужати. [Ми, їдучи, не натужали коня].

Гнать водку – горілку гнати, г. курити. **Гнать в шею** – гнати у три-шия, в потилицю, в три вирви.

Гнаться – гнатися, гонитися, вганяти, -ся, туритися, пнутися за ким [Уганяв за мрією (Грінч.). Бігла лисичка лісом, турилася за куріпками. Пнутися за багатшими (М. Вовч.)], квапитися на що, до чоґо. [До великого він не квапивсь (Конис.)]. **Я за копейкой не гонюсь** – я за копійкою не женуся, я на копійку не жаден.

Гнев – гнів (р. -ва и -ву), гнівання, серце, пересердя. [Аж побілів із серця (Грінч.). За що ти на мене такє велике пересердя маєш?]. **В гнѣве** – угнівившись, під гарячу руч. **Гневом запылать** – спалахнути гнівом, скипіти, розлютуватися; *срв.* **Гневатся.** **Охватил гнев** – ухопило за серце. **Гнев божий** – кара божа.

Гневаньѣ – гнівання.

Гневать, -ся и гневить, -ся – гнівати, -ся (я гніваюся), гнівїти, -ся (я гнівлюся), покладати (покласти) гнів на коґо, прогнівляти, -ся, прогнівїти, -ся; важким духом дихати на коґо.

Гневающийся часто – гнівливий.

Гневливость, гневливый – гнівливість (р. -вости), гнівливий.

Гневный – гнівний, розгніваний, сердитий. **Гневно** – гнівно (ум. гнівненько), розгнівано, гнівливо, із серцем.

Гнедко – гнідаш, гнідкó, гнідан.

Гнедой – гнідій.

Гнедочальный – гнідочалий, гнідосивенький.

Гнездилище – кішло, гніздище, гніздó, кублó.

Гнездиться – гніздитися, моститися, кублитися.

Гнездник, бот. – петрів хрест, маслянки, шпараговий ряст.

Гнездо – гніздó (ум. гніздечко, гніздѣнце), кублó (ум. кубельце, кубелечко), кішло, (*змеиное*) – гадючник, гадовище; (*осиное*) осіще; (*в середине яблока или груши для зѣрен*) кісточка; (*в колоске злаков, где сидит зерно*) мухорка, мухорок; (*в железном лемехе плуга для деревянной рукоятки*) вухó; (*для веретена, шестерни в водяной мельнице*) корóбочка. **Из одного гнезда** – одногніздки.

Гнездовой – гніздовий, кубловий.

Гнездышко, см. Гнездо.

Гнейс – гнейс.

Гнести – 1) тїснути, муляти, (*зап.*) мулїти. [Чóбїт муляє, *зап.* мулїть]; 2) гнітїти,

- пригнічувати, гнобити, тіснити, утискати, давити, згнічувати. **Гнетущий** – гнітючий.
- Гнёт** – гніт (*р.* гніту), пригніт, тиск, утиск; гнобительство, утісництво; (*дубинка-прижим на возе сена*) – рубель (*р.* рубля).
- Гнетение** – гноблення, утискання, пригнічування, *сов.* пригнічення.
- Гнетуха**, *бот.* – кукіль (*р.* куколю).
- Гнетучка**, *мед.* (*форма лихорадки*) – гнітючка.
- Гнида** – гнида.
- Гниение** – гниття. *Начало гниения* – загнивання, загнилість (*р.* -лости).
- Гнилец**, **гнилобой** – гнилець (*р.* гнильця).
- Гнилобокий** – гнилобокий.
- Гниловатый** – гнилуватий, гниленький. **Гниловатый плод** – гниліця.
- Гнилой** – гнилий, прілий, зогнилий; (*о зубе и дереве*) порохнавий, струпішлий; (*о дереве*) трухлявий, трухлий, потрухлий. **Гнилая солома** – мерва, гній (*р.* гною).
- Гнилокрowie** – гнилокрів'я.
- Гнилостный** – гнилявий, гнильний, гнилизняний, гниттьовий.
- Гнилость** – гнилизна, гнилина.
- Гнилуха**, **гнилуша**, **гнилушка** (*о дереве*) – спорохнівка, порохніна, трухлo, порохонь. *Кусок гнилушки* – гнилюк, гнилючок. [Гнилючок світиться]; (*подгнивший плод*) гниліця; (*собир.*) гнилушки – гнили[я]чця. **Гнилушка для подкуривания пчёл** – морюха.
- Гниль** – гниль (*р.* -ли), гнилизна, гнилятина, гнилля [Як прийде Ілля, то наробить гнилля], гнилеча, гнилячця, гнило́та; тлінь (*р.* тліни). **Гниль в дереве** – трухлят[в]ина, трухліна, трухва, порохня.
- Гнильё** – гнилля, гнилячця, *срв.* **Гниль**.
- Гниляк** – гнилюк, гнилявець (*р.* -вця).
- Гнить** – гнити, гнисти, зогнивати, пріти, тліти; (*о зубах и дереве*) порохнавити, струпішати; (*о дереве*) трухнути, трухлявити.
- Гниючесть** – гниючість (*р.* -чости).
- Гниючий** – гниючий, гнильний.
- Гниющий, -щее болото** (*и вообще место гниения*) – гниліще, гнилуха. **-щий остаток чего** – недогнилок.
- Гноеватый** – гноюватий.
- Гноевица** – гнила гарячка.
- Гноекровие**, *см.* **Гнилокрowie**.
- Гноение** – гно́ння.
- Гноеродный** – гнойотворчий.
- Гноетечение** – гнойотеча (*р.* -чі).
- Гноеточивый, гнойстый** – гнойотечний, гно́стий; (*о глазах*) каправий. **С -тыми глазами** – кислоокій.
- Гноец**, *см.* **Веред**.
- Гной** – 1) гній (*р.* гною), *а теснее* (*из раны, нарыва*) – бруд. [Бруду багáто з чиряка́ йде], (*из глаз*) кисляк. [Кисляки на очі́х]. *Затянутся гноем* (*о ране*) – заснітїтися; 2) *см.* **Навоз**.
- Гнойливый** – гнійливий; *см.* **Гнойный**.
- Гнойник** – гноянка, гнійниця. **Гнойничок** – гнояночка.
- Гнойный** – гнояний, гнійний. [Гнояна́ болячка]. **Гнойный нарыв, прыщ** – гноянка.
- Гнойстый** – гно́стий, *см.* **Гнойный**.
- Гнойть, гнаивать** – гноїти. [Не мочіть нитoк у неводі і не гноїте].
- Гнойться, гнаиваться** – гноїтися, *а теснее* (*о ране*) я́трїтися [Я́трїться ві́разка], (*о глазах*) каправіти, закисати.
- Гном** – гном (*р.* -ма).

Гною́чьсть – 1) гної́стість (р. -тости), гнійлі́вість (р. -вості); 2) гною́чість (р. -чості).

Гною́чий – 1) см. **Гнойстый**; 2) гною́чий. [Гною́чий пластир].

Гною́чка – гнояна́ боля́чка, гноянка.

Гнус, см. **Гнусе́ц**.

Гнуса́, гнусарь, гнуса́ч – гундо́с, гугна́[я]вець, гугні́вець, гу́ня, гу́ндзя, гу́нка, гу́нявий, хняк.

Гнуса́вить, см. **Гнуса́ть**.

Гнуса́вость – гугня́[и]ві́сть (р. -вості).

Гнуса́вый – гугня́[и]вий, гу́нявий, гундо́сий. **Гнуса́во** – гугні́во, гугня́во, гундо́сячи.

Гнуса́рь, гнуса́рья – гундо́с, ж. гундо́са (р. -ої), см. **Гнуса́**.

Гнуса́ть – гугня́вити, гу́нявити, гугні́ти, гундо́сити, гундзя́вити.

Гнусли́вость – гугня́ві́сть, гугні́ві́сть, гу́няві́сть (р. -вості).

Гнусли́вый, см. **Гнуса́вый**.

Гнусе́ц – плюга́вець (р. -ця), мерзо́тник. См. **Гну́сный**.

Гну́сность – плюга́вство, мерзе́ність (р. -ности), мерзо́тність (р. -ности), ні́цість (р. -цості), паску́дство.

Гну́сный – плюга́вий, плюга́вець (суц.), мерзе́нний, мерзо́тний, ні́ций, паску́дний. **Гну́сно** – плюга́во, паску́дно *и т. д.*

Гнуся́щий, см. **Гнуса́вый**.

Гнутіе – згина́ння, вгина́ння, гнуття́.

Гнуткий, см. **Гибкий**.

Гнуть, -ся – гну́ти, -ся, згина́ти, -ся. [Підко́ва не згина́ється], угина́ти, -ся [Сі́ла груш, аж дере́во вгина́ється], хилі́ти, -ся, нагина́ти, -ся, коцю́рбити, -ся; (*в ду́гу*) лу́ка ставати.

Гнутый – гну́тий, гне́ний. *Легко гну́щийся* – гинкий. [Гинкі́ цвяхи, забити не можна, як з о́лова ні́би].

Гнуша́ться кем, чем – гидува́ти (з) ко́го, (з) чо́го (*и ким, чим*), бриди́ти, -ся ким, чим.

Гнуше́ние – гидува́ння, бридже́ння.

Гнюс, см. **Гнусе́ц** *и* **Гнусность**.

Гобеле́новский – гобле́нівський.

Гобелены́ – гобле́ни, гобле́нівські килими́ (*или* шпале́ри).

Гобой, муз. – гобо́й. **Гобойный** – гобо́йний.

Гобо́йст – гобо́їст.

Гова́ривать – мовля́ти.

Говельщик – гові́льник, спасе́нник.

Говельщица – гові́льниця, спасе́нниця.

Гове́ние – гові́ння.

Гове́ть – гові́ти, спаса́тися.

Гове́нный – 1) гівня́ний; 2) пога́ний, паску́дний, парші́вий. **-ное дело** – ке́пська (парші́ва) справа́.

Говешко, -шка – окове́лок (гівна́), гівнячо́к, (*мн. ч., домашн. скота*) бала́бушки, кружалкі́, (*овец, коз*) бі́бки.

Говно – гівно́, ка́ло, *а теснее: (птичье)* послі́д, (*домашн. скота*) кізя́к, кирпі́ч, (*лошадей*) коня́к, кі́нський кізя́к, (*куриное*) ку́ряк, (*мышей*) миша́ки.

Говня́ть – гівня́ти, згівня́ти, гідити, згідити, паску́дити, спаску́дити.

Го́вор – 1) (*диалект*) гові́рка, мо́ва. [Гуцу́льська гові́рка. Проста мо́ва]; 2) (*шум, гул голосов*) го́мін (р. -мону), гові́р (р. -вору), (*громкий*) га́мір (р. -мору). [Чу́вся го́мін і регі́т. В місте́чку зчинився га́мір].

Говоре́ние – говорі́ння, говорі́нка, бала́кання, балакани́на, прока́зування.

Говори́льня – говори́льня.

Говори́ть о ком, о чём – 1) ка́зати [Що ка́жеш? Чи ка́зали йому́ про це?], говори́ти, мо́вити,

мовляти про ко́го, про що́, за ко́го, за що́, *a теснее*: (*сообщать*) промовляти, хвалі́тися ко́му (до ко́го). **-ить в за́щиту ко́го** – говори́ти в оборо́ні ко́го, промовляти за ким, за чим. [Все промовля́є за його́ невинні́стю]; (*в приподнятом стиле*) глаго́лати, пра́вити. [Про божественне діло глаго́лати, про високі науки пра́вити]; 2) (*беседовать*) балакати, розмовляти, гомоніти з ким про що́, за що́. **-ить на како́м-л. язы́ке** – говори́ти, балакати, гомоніти яко́юсь мо́вою. [Говори́ти украї́нською мо́вою (по-украї́нському, -ськи). Він по-німе́цьки не балака́є]. **-ить на мно́гих язы́ках** – говори́ти багата́ма мо́вами. **-ить** (*болтать*) *на чужом язы́ке* – цвє́нькати, чеса́ти, вируба́ти [По-моско́вському так і че́шуть. Ляхом вируба́ти (Кул.)], *на непоня́тн. яз.* – джеркоти́ти, герготати́ти; 3) (*поговаривать*) сла́вити [Сла́вили, що́ в нього́ ті́тка ві́дьма (М. Вовч.)], поде́йкува́ти, гудкати (*срв. Болта́ть*). **Говоря́т** – ка́жуть (люди) поде́йкують; 4) (*произносить речь*) промовляти. [Ісу́с, промовля́ючи, ка́же]. **Начина́ть (начать) говори́ть** – зніма́ти (зняти) мо́ву, рі́ч, го́лос. **Начина́ть -ить (о ребё́нке)** – почи́нати балакати, нарі́кати. **Продолжа́ть говори́ть** – ка́зати да́лі, прова́дити да́лі. **Не́чего (не стои́т) и говори́ть** – шко́да й ка́зати (говори́ти). **Говоря́т (же) вам, что** – ка́зано-ж-бо вам, що́... **-ить, не стесня́ясь** – говори́ти (ка́зати) без о́брізків, неприму́шено. **-ить наобум** – говори́ти навманя́. **-ить в тон ко́му** – говори́ти під ла́д ко́му. **-ить чьему́-л. серди́цу** – промовля́ти до се́рця ко́му. **-ить бы́стро, как тре́щётка, скорогово́ркою** – дріботи́ти, дроботи́ти, чеса́ти, торохти́ти. **-ить скво́зь зуби** – ціди́ти. **-ить басом** – баса́ говори́ти. **-ить вздор, см. Вздор.** **-ить без созна́ния, не дава́я отче́та себе́ в знач. слов** – блудити слова́ми. **-ить пространно** – розво́дитися. **Красно говори́шь** – золо́ті в тебе́ уста́. **-ить про се́бя, в ду́ше** – ка́зати на думці́, до се́бе. **-ить изустно** – ка́зати з уст. **-ить так и э́так (проти́воречиво)** – дво́їти, гну́ти сюди́ й туди́. **-ить обиня́ками** – говори́ти на здога́д. **Говоря́ без обиняков** – без соро́ма ка́зка, без око́личностей ка́жучи. **Откровенно говоря́** – щиро́ ка́жучи, напра́вду ка́жучи. **Говоря́ слова́ми чьего́-л. (послови́цы)** – мовля́в (ка́жучи) чим (прика́зкою). **Говоря́ слова́ми тако́го то** – мовля́в (ка́жучи) слова́ми ко́гось, мовля́в он-той. [Мовля́в проф. Влади́миров. Мовля́в слова́ми одні́єї з «недостойни́х» (Єфр.)]. **Не говоря́ о чьём-л.** – помину́вши що́сь. **Коротко говоря́** – найшви́дче ка́зати, коротко ка́жучи. **Не с то́бой говоря́т** – не до тебе́ мо́ва (рі́ч). **Ни слова́ не говори́т** – ні па́ри з уст, ані слі́вцем не п(р)охо́питься. **Не говоря́ дурного́ слова́** – не ка́завши ли́хого слова́. **Едва́ может -ить (го́лоса не хвата́ет)** – ле́дві го́лос пода́є, го́лосу не відтя́гне. **Лиши́ться спосо́бности -ить** – стра́тити мо́ву. **-ить будто́ зауче́нное** – вичи́тувати. **Говори́т как по писа́нному** – ка́же, як з листу́ берé. **Говоря́щий (прилаг.)** – говоря́щий, говорю́щий. [Говору́ща маши́на]. **Неуме́ющий -ить (о ребё́нке)** – немовля́щий. *Срв. Болта́ть, Бормота́ть, Лепета́ть, Мямли́ть и т. п.*

Говори́ться, гова́рива́ться – говори́тися, ка́затися, мо́витися, балака́тися, вимовля́тися, промовля́тися. [Те, що балака́лося на ле́кції (Крим.). Вимовля́лося те, чо́го ніхто́ не чув (Гліб.)]. **Говори́тся (т.-е. говоря́т)** – говори́ться, ка́жеться, (мо́ва) мо́виться про ко́го, балака́ється. [Не так шви́дко роби́ться, як мо́виться]. **Как говори́тся, как говоря́т** – мовля́в, як той мовля́в, як той ка́зав, ка́зано, як то пропові́дають, як то ка́жуть. [Пі́сню утні, що́б, мовля́в, засмія́лося ли́хо (Л. Укр.)]. **Говоре́нный** – говоре́ний, ка́заний, мо́влений, балака́ний. [Ти ка́зане ка́жеш, а мій ба́тько під корчмо́ю чув].

Говорко́м, нар. – гові́ркою.

Говорли́во – балакли́во, гомонли́во, (*бы́стро*) дріботли́во.

Говорли́вость – балакли́вість (*р. -вости*), балакучи́сть (*р. -чости*), говорю́чість, гомонли́вість. *Срв. Болтли́вость.*

Говорли́вый – балаку́чий, балакли́вий, гові́ркий, говорю́чий, гомонли́вий, мо́вний. [Такий гові́ркий, за все розпи́тує (Васильч.). Гомонли́ва дітвора]. *Срв. Болтли́вый.*

Говорно́й – гові́рний, розмовни́й. **Говорна́я труба́** – гові́рна труба́.

Говорня́ – бала́чка, гути́рка, гові́р (*р. -вору*).

Говору́н – балаку́н, балаклі́й, бази́кало (*м. и ср. р.*) щебету́н, дріботу́н, цокоту́н, торохті́й. *Срв. Болту́н.*

Говору́нья – говору́ха, гомону́[ю]ха, щебету́ха, цокоту́ха, дріботу́ха, торохті́йка, (*умен.*) щебету́шка, щебету́шечка.

Говя́дина – м'ясо, (*коровья*) яловичина, (*волосья*) бичина, воловіна, волятина.

Говя́жий – яловичий, коров'ячий, волячий, воловий, бичачий.

Го́гель-могель – го́гель-мо́гель, го́голь-мо́голь.

Го́голь – 1) (*щеголь*) джигу́н, жевжик, дженджик, джегер, фёртик, чепуру́н. *Ходить го́голем* – козиритися, півнем козиритися, кукурічитися, хизуватися. [Коло дівки парубо́нько півнем козириться]; 2) (*зоол.*) гоголь.

Гогота́нье – гогота́ння, *а специальное*: 1) гого́кання, регота́ння, ре́гіт (*р. -готу*); 2) (*о гусях*) ге́(л)гання, гелгота́ння, гергота́ння; (*о лошадях*) гигикання, іржання.

Гогота́ть – 1) (*кричатъ*) гого́кати, гогота́ти. [Він гоготіть]; (*громко хохотать*) регота́ти, реготі́ти; 2) (*о гусях*) ге́(л)гати, гелгота́ти, гергота́ти; (*о лошадях*) гигі́кати, іржа́ти.

Гоготу́н, -нья – 1) гоготу́н, -ту́ха, реготу́н, -ту́ха; 2) гелготу́н, -ту́ха, герготу́н, -ту́ха.

Год – 1) рік, год (*зап. гід, р. году*), лі́то, (*обыкновен. во мн. ч. літа*), (*умен.*) річо́к (*р. -чка*), годо́к (*р. -дка*), годочо́к (*р. -чка*). [З Новім Роком!]. *Текущий год* – цей (поточний, біжучий) рік. *В этом год, в нынешнем году* – цього року, цей рік, сері́к. *В прошлом году* – того року, мину́лого року, (у)торі́к, тогі́д. *В позапрошлом году* – позаторі́к. *В будущем году* – нарі́к. *Относящийся к этому году, этого года* – сьогорі́чний, цьогі́дній, сьоголі́тошній. *Год тому назад* – (уже) рік то́му, бу́де то́му рік. *Из года в год* – рік-у-рі́к, рік-повз-рі́к, год-у-го́д. *С году на год* – від року до року. *Как в какой год* – як під рік (год), як до року (году). *В прежние годы* – за коли́шніх (давні́ших) ро́ків. *В 1917 году* – 1917-го року, в 1917-му ро́ці. *В один год* – однього́ року. *Через год* – за рік, за год, у рік, у год. *В продолжение года* – через рік, протяго́м року. *До истечения года* – до року, до го́ду. *Каждый год* – що-ро́ку, що-рі́к. *Два раза в год* – двічі на рік. *Семь тысяч в год (плата)* – сім тисяч рі́чно. *Отдавать в наём на год* – найма́ти на рік, у го́д. *Служить по найму на год* – по го́дах ході́ти, у го́ду бу́ти. *Пошёл кому-л. восемнадцатый год* – на ві́сімна́цятій рік пі́шло (зверну́ло) ко́мусь, у 18-ий рік уступив хтось. *Круглый год* – ці́лий рік, від льо́ду до льо́ду. *Полгода* – півро́ку, півго́да. *Четвёртая часть года* – кварта́л. *Высокосный год* – пересту́пний рік, Касяні́в рік. *Время года* – порá року, відмі́на ро́ку. [Чоти́ри пори ро́ку]. *Новый год* – нові́й рік. *Канун нового года* – ще́дрий вечі́р. *Поздравляют с новым годом (с определ. обрядами)* – новолі́тувати. *Родившийся в этом году, в прошлом году (о скоте)* – се́літок, то́рішня́к; 2) (*возраст, годы*) ві́к, лі́та. [Молоді́ літа. Дитя́чий ві́к]. *Преклонные годы* – похі́лий ві́к. *Годы этого уже не позволяют* – із лі́т це мені вий́шло. *Пока позволяют годы* – по́ки служа́ть лі́та. *Годами стар* – на лі́та ста́рий. *Годы проходят* – лі́та (ро́ки) мина́ють. *Прожить молодые годы* – відмоло́дикува́ти. *Срв. Лето́.*

Го́дина (*тяжкая*) – ли́ха година, неща́сна година, чо́рна година, злі́годні. *В го́дину бедствий* – під ли́ху го́дину, під ли́холі́ття.

Го́дины (*р. -дин, мн.*) – ро́ковини (*р. -він*).

Го́дить – трива́ти, жда́ти, чека́ти. *См. Погоди́ть.*

Го́диться (*сов. пригодиться*) – здава́тися, зда́тися, придава́тися, прида́тися на що *и* до чо́го, надава́тися, надати́ся на що *и* до чо́го, годі́тися, згоді́тися, знадобля́тися, знадобі́тися, спосо́блятися, спосо́битися, в приго́ді става́ти (ста́ти), в зна́добі бу́ти. [Вче́ний з ньо́го та́кий, що здався-б (*или* був-би нада́всь) і на профе́сора (Крим.) = *годилсь бы и в профессора*. *Я тобі в вели́кій приго́ді стану* = *я тебе очень пригожусь*]. *Он на всё годится* – він до всьо́го прида́всь. *Годится, безл. (прилично)* – годі́ться, го́же, личи́ть, слі́д, подо́ба, випада́є, впада́є, приста́ло ко́му щось робі́ти. [Не подо́ба дівці до козака́ та й вихо́дити].

Го́дичный – ро́ковий, рі́чний, го́довий, (*торжественный*) (у)ро́чистий. [Ро́ковий я́рмарок.

- Урочи́сте свя́то]. **Годи́чний** *отчёт* – рі́чне звідо́млення. **Г-ное** *пребывание* – рі́чне (ціло́річне) перебува́ння. **Г-ний** *сбор* (*дань, вознаграждение*) – ро́ківщина, ро́кове, го́дівщина. [То я куплю́ за сво́ю го́дівщину]. **Г-ний** *срок найма* – го́довіще.
- Го́дность** – зда́тність, прида́тність, зди́бність (*р. -ности*) до чо́го *и* на що. *Срв. Го́дный.*
- Го́дный** – зда́тний, прида́тний, го́дящий, (*реже*) спосо́бний, зди́бний, судний, зу́гарний (*и зу́гарен*), (з)го́жий, ужитни́й, догі́дний на що, до чо́го. [Таке догі́дне, що тільки на смі́тник]. *Никуда не го́дный, см. Него́дный.*
- Годова́лый** (*о животных*) – однолі́тній, однолі́ток (*р. -тка*), рі́чняк, го́довік, лі́тошок (*р. -шка*). [Бара́нець-рі́чняк. Бичо́к-рі́чнячо́к]. **Г-лый** *бычок, телёнок* – назі́мок, бу́зімок, бу́зивок (*р. -мка, -вка*); **Г-лый** *жеребёнок, кобылка* – стригу́н, стригу́ха, стри́жча́ (*р. -ча́ти*) (*ср. р.*). **Г-лая** *овца* – я́рка.
- Годова́ть** – пробува́ти де́сь ці́лий рік.
- Годові́к**, *см. Годова́лый.*
- Годові́ны** – ро́ковини (*мн.*).
- Годово́й** – ро́ковий, рі́чний, го́довий. *Срв. Годи́чний. Годово́й* *ребёнок* – однолі́ток.
- Годовщи́на** – ро́ковини (*р. -вин*) (*мн.*), рі́чниця.
- Годо́к**, *см. Год.*
- Го́жий**, *см. Го́дный. Не го́же* (*стар.*) – не го́же, не го́диться, не лі́чить; *см. Го́диться.*
- Го́й**, *межд.* – ой, ге́й.
- Го́кко**, *зоол.* – го́кко.
- Гола́вль** (*рыба*) – 1) (**Squalius cephalus**) голове́нь (*р. -вня*); 2) (**Mugil**) лоба́нь (*р. -ня́*), лоба́с.
- Голандри́ть** – надава́ти, нада́ти полі́ску ткани́ні, ло́щити.
- Го́лбец** – 1) за́пічок (*р. -чка*) у моско́вській хати́ні; 2) лежа́нка.
- Голго́фа** – голго́та, (*вульг.*) голго́фта.
- Голена́стый** – циба́тий, циба́нястий, голіна́тий. **Г-тые** *птицы* – циба́ті птахи́. **Г-тое** *дерево* – голіна́те (гомелува́те) дере́во.
- Голени́ще** – халя́ва, халя́вка.
- Го́лень** – го́мілка, го́лінка, *ум.* го́мілочка.
- Го́ленький**, *см. Го́лый.*
- Голе́ть** (*сов. оголе́ть*) – 1) го́літи, ого́літи, (*о многих*) пого́літи; 2) *см. Бедне́ть, Нища́ть.*
- Голе́т** (*мор. судно*) – голе́та.
- Голё́хонький** – голісі́нький, го́льце́м го́лий.
- Голе́ц** – 1) (*рыба*) сі́ква, сли́ж, сли́зик, йо́лець (*р. -льця́*); 2) (*гора с обнаж. вершиной*) лисого́ра.
- Голи́зна** – го́лізна, го́лина, го́лість (*р. -лости*), наго́та, го́ле ті́ло.
- Го́лік, го́личо́к** (*веник без листьев*) – дерка́ч (*р. -ча́*), (*совсем истрепавшийся*) дряпа́ч (*р. -ча́*), *ум.* – дерка́чик, дряпа́чик.
- Го́лина** (*голое, неприкрытое ничем место на земле*) – голоте́ча (*р. -чі*), го́лина. [Кра́йня ха́та, ще й сто́ить на та́кій голоте́чі без найме́ншого захи́сту].
- Го́літь** – ого́ляти. **Г-ить** *траву* – підти́нати, підри́зати тра́ву.
- Го́літься** – ого́лятися, го́літи.
- Го́лиця** – 1) (*кожаная рукавица без вареги*) на́ко́жні (*р. -нів*) (*мн. ч.*), на́ко́жалі (*р. -лів*) (*мн. ч.*); 2) *голицы* (*лыжи*) – мисли́вські на́рти.
- Го́личо́к** – 1) *см. Го́лік*; 2) *бот.* – вередні́к, воло́скі, дзвоне́ць, талаба́н, чо́рне ребро́, бі́лиця.
- Голк, -котня́** – гу́к, сту́кіт, гу́ркіт (*р. -коту*), гу́ркотня́ (*р. -ні́*), гу́ркотне́ча (*р. -чі*).
- Голла́ндец, -дка** – голла́ндець, -ндка, ні́дерландя́нин, -дя́нка; (*преимуц. о скоте*) голла́ндер, -рка. **Голла́нды** (*штаны в обтяжку*) – гала́нці (*р. -ців*).
- Голла́ндка** – 1) *см. Голла́ндец*; 2) ма́троська со́ро́чка; 3) гру́ба, *срв. Голла́ндская печь.*
- Голла́ндский** – гола́ндський, ні́дерландський, (*вульг.*) гала́нський, (*о скоте*) голла́ндський.

Голландская печь – груба.

Голландия – Голандія, Нідерланди.

Голо – 1) го́ло, на́го; 2) (*бедно, мало*) го́ло. [Гро́шей го́ло].

Голобородый – голобородий, безбородий, голобородько, безбородько.

Голобрюхий – голочеревий, (*насмешливо*) голопузій.

Голова, головка, головушка – 1) голова, *ум.* голівка, голівонька, *увел.* головіще. *Выше всех - о́ю* – за всіх головою вищий. *Рубить, отрубить го́лову кому-л.* – стинати, стягти ко́му голову, стинати, стягти ко́го. *Задирать -ву* – дерти го́лову, (*иронически*) кирпу гну́ти. *Повесить -ву* – похню́пити го́лову, похню́пити ніс, похню́питися, пону́ритися. *В голове́, как молотом бьёт* – в голові так і креше, в голові на́че ковалі кують. *Вниз головой́, см. Вниз.* *Ходить с непокрытой головой́* (*ирон. о замужней женщине*) – волоссям світити. *С непокрытой -вой* – простоволосий. *Покачать головою* – покрутити головою, похитати головою. *Кивнуть -ой* – кивну́ти головою. *Поднимать го́ловы* – набиратися д́уху, сміливости. *Стоять, постоять головой́ за кого-л., за что-л.* – ва́жити життя́м за ко́го, відважувати, відважити життя́ за ко́го, за що. *Платиться, неплатиться головой́* – накладати (накласти, наложити) головою (душєю), заплатити своєю головою. *Сложит го́лову* – лягти головою, зложити го́лову, трупом лягти. *Бей в мою го́лову!* – бий моєю рукою! *Мылить, намылить го́лову кому-л.* – милити, намилити ч́уба, чуприну, (*длительно*) скребти моркву ко́му. *Осмотреть кого с го́ловы до ног* – обміряти, обкинути ко́го по́глядом від голови до ніг. *Очертя го́лову* – осліп, наосліп, на одчай ду́ші, на одчай бо́жий. *Слома го́лову* – стрімго́лов, про́жо́гом. *Голова́ кругом идёт* – голова обертом іде (ходором ходить, кружка йде), голова туманіє, морочиться (паморочиться) сві́т, голова макітриться, сві́т вернеться ко́му. *Закружилась голова́ у кого-л.* – заморочило го́лову ко́му, заморочилася голова́ ко́му. *Не сносит ему го́ловы* – накладе він головою, не топтатиме він рясту. *Как снег на го́лову* – неждано-негадано, несподівано. *Разбить на го́лову* – впень, до ноги побити. *Сколько го́лов, столько умов* – що голова, то розум. *С больной го́ловы на здоровую* – швець заслужив, а коваля повісили; винувата ді́жа, що не йде на ум ї́жа. *Глупые го́ловы* – цвілі голови. *Глупая голова́* – дурна, капустяна голова, макітра. *Низкоостриженная (или голая) голова́* (*насмешл.*) – гиря, макотиря. *Лохматая г.* (*насмешл.*) – кудла, кучма. *Сорви-голова́* – шибеник, шибай-голова. *Победная го́ловушка* – побіденна голівонька. *Жить одною головою́* – самотою жи́ти. *Он (она) живёт одною головою́* – одним-о́дин (одна) живе́, самотою живе́. *С го́ловы на го́лову* – всі до о́дного (жо́дного), геть-у́сі. *Вооруженный с ног до го́ловы* – о[u]зброєний до зубів. *Голова́ сахару* – голова, брила́ цукру. *Голова́ пласта (геол.)* – лоб верстви. *Мёртвая голова́ (бабочка)* – летючий паву́к. *В голова́х* – в голова́х. *В го́ловы* – в голови, під го́лову. *Под голова́ми* – під голова́ми. *Из-под го́ловы* – з-під голів; 2) (*ум. память*) голова, д́умка. *Мне приходит, пришло в го́лову* – мені спадає, спало на думку, упадає, упало на думку, набігає, набігло на думку, спливає, сплило на думку. *Забрать себе в го́лову* – убгати собі в го́лову, у го́лову забрати, узяти щось собі в го́лову, взяти собі д́умку. *Засело что-л. в голове́* – запало щось у го́лову, уроїлось у го́лову ко́му. [Уроївсь мені в го́лову Семен небіжчик]. *Не выходит из -вы́ что-л.* – не сходить, не виходить, не йде з д́умки, стоїть мені на д́умці. *Ломает себе го́лову* – клопоче собі го́лову; су́шить собі го́лову (мо́зок), у го́лову заходить, ходить до голови́ по розум. *Взбрело в -ву кому* – ухопилося голови́ ко́му, спало на думку, (*вульг.*) забандюрилося ко́му що. *Потерять -ву* – стерятися, заморочитися. *Теряю го́лову* – не дам собі ра́ди, нестя́млюся, нестя́мки напали́ мене́. *Вбить в го́лову кому* – втовкмачити ко́му. *Выкинуть из го́ловы* – спустити з д́умки що. *Пойти с повинной головой́ к кому* – повинитися (повинуватитися) ко́му, учинити по́кору. *Голова́ полна тяжёлых мыслей* – важкі д́уми обсі́ли го́лову. *У него голова́ не в порядке* – немає в ньо́го (не стає йому́) третьо́ї (десято́ї) кле́пки в голові́. *Вскружить кому го́лову* – закружити (закрутити) ко́му го́лову. *Забивать кому -ву* – морочити го́лову ко́му,

памороки забивати ко́му; 3) (начальник, предводитель) голова́. **Голова́** городской, сельский – голова́ міський, сільський. *Быть, служить -вой* – головувати. *Пробыть, прослужить головой* – проголоувати. *Он всему делу голова́* – він до всього привідця (привідець, призвідник), він на все голова́.

Голован – головань, голова́ч, головко́, голова́тий. **-ванья** – голова́та (р. -тої), голова́чка.

Голованить (птицу) – відгінати го́лову, відрубувати го́лову (птиці).

Голова́стик – 1) см. **Голова́н**; 2) зоол. – пуголовок, пуголовач, (гал.) півголовок, ополоник; 3) бот. (*Corudalis solida*) – ряст, петрушковий ряст.

Голова́стый – голова́тий, голова́стий. Срв. **Голова́н**.

Голова́ч – 1) см. **Голова́н**; 2) (рыбка *Cottus Gobio*) голова́нь, голова́ч, бичо́к; 3) бот. – воло́шки.

Голова́шки (в саях) – передо́к (р. -дка́).

Голове́нка (ум. от **Голова́**) – голи́вка, голова́ня (р. -ня́ти), голи́вчина.

Голове́шка, см. **Головня́**.

Голови́зна – ри́б'яча голова́; на́чинка з ри́б'ячої голови́.

Голови́ца – 1) ма́ківка; 2) ілля́на луска́, ілля́на поло́ва.

Голови́ща – голова́ще. Срв. **Голова́**.

Голови́ще (реки, оврага) – верх, поча́ток (річки, яру).

Голо́вка, -вочка – 1) см. **Голова́**; 2) (у растений) голи́[о]вка. [Голо́вка капу́сти]. *Маковая голо́вка* – ма́ківка; 3) (оконечность различных предметов, напр., звезда) голова́, ша́пка, ша́почка; (только шарообразная) булава́, га́лка, буру́лька; 4) **голо́вки** (в сапогах) – при́шви, передки. *Петушьи голо́вки*, бот. (*Lamium purpureum*) – краса́на кропи́ва, ша́ндра.

Головь, см. **Голавль**.

Головнóй – головнóй, голов'я́ний. **Головнóй платок** – головна́ (голов'я́на) ху́стка, запина́льна ху́стка. **Головнóе укрепление** – передня́ форте́ця, що захища́є міст або вузьку доли́ну.

Головня́ – 1) голова́шка; 2) (сорн. трава *Lolium temulentum*) ку́кіль (р. -ко́лю); 3) (грибок-вредитель хлеба) зона́, зана́, сажа́, са́жка, головня́, засні́т. *Пораженный -не́й* (о хлебн. раст.) – сніті́стий. *Покрываются, покрыться -не́й* – сніті́тися, засні́чуватися, засні́татися; 4) (змея) га́дюка.

Головогрудь (*Cephalothorax*) – головогруді́ (р. -де́й).

Головокру́жение – закру́т у голо́ві, за́ворот у голо́ві, головокру́ття, запаморо́ка. Срв. **Голова́** и **Кружиться**.

Головокру́жительный – головокру́тний, головокру́тіжний, запаморо́чний, запаморо́чливий. [Запаморо́члива прудкі́сть поді́й].

Головолом – 1) моро́ка; 2) бот., см. **Боли́голов** и **Бе́шеник**.

Головоло́мка – 1) моро́ка, заморо́ка; 2) (двуколка) біда́, біда́рка.

Головоло́мный – 1) (опасный) карколомнóй. [Карколомна робóта]; 2) (об умств. работе, сложн. деле) (за)моро́чливий, (за)моро́чний, моро́куватий. [Заплутане й моро́чливе ді́ло].

Головоло́мщина – моро́ка, заморо́ка.

Головомо́йка – на́труска, на́гінка, прочуха́н, прочуха́нка, пере́гречка. *Задать головомо́йку кому* – да́ти нагінку ко́му, да́ти прочухана́, почубе́ньків ко́му, на́милити чу́ба (чуприну) ко́му, взяти́ на пере́гречку ко́го.

Головоно́гий, зоол. – головоно́г (р. -но́га).

Головоре́з – ши́беник, ши́байголова́, головорі́з.

Головотя́п – упе́ртий дуре́нь, головоте́са, бара́няча голова́.

Головочка, **голову́шка**, см. **Голова́**, **головка**.

Голо́вчатый, бот. и мед. – голи́вчастий, голи́вкуватий. [Голи́вчасті росли́ни. Голи́вкуватий цу́кор].

- Головщи́к, -щи́ца** – кри́ласний ре́гент, кри́ласна ре́гентка.
- Головщина** – 1) подушне (*р.* -ного); 2) *стар.* – убивство; 3) кара, пеня за вбивство.
- Го́ловы** (*мн.*) (*у сапог*) – пришви (*р.* -шов), передки (*р.* -дків).
- Головя́жки**, *см.* **Голова́шки**.
- Гологоло́вый** – гологоло́вий, голомо́зий.
- Гологру́дый** – гологру́дий, голопе́рсий.
- Гологу́зый** – гологу́зий, голоза́дий.
- Го́лод** – 1) го́лод, (*изголодание*) зголодні́лість. [Почуття зголодні́лості]. *Утолять, утолить го́лод* – заспокоювати (заспокоїти) го́лод, гамувати (угамувати) го́лод. *Пухнуть с го́лоду* – пухнути з го́лоду, го́лодом дебели́ти. *Морить, заморить го́лодом ко́го-л.* – голодіти, уголоджувати, (*сов.*) уголодіти, поголодіти ко́го. [Сам себе голодіть (уголоджує) та збирає гроші]. *Умирать от го́лода* – помирати (мерти) го́лодом, з го́лоду. *Терпеть го́лод* – терпіти го́лодом, сидіти го́лодом. *У меня волчий го́лод* – їсти хочеться – аж шкіра болить. *Истомиться от го́лода* – намлі́тися го́лодом; 2) (*недород, бесхлебье*) голоднеча, го́лод, го́лоддя. [Одно – безвіддя, друге – го́лоддя (Дума)]. *Во время -да* – під [в] голоднечу, за го́лода.
- Голода́ние** – голодува́ння. *Срв.* **Го́лод**.
- Голода́ть** – голодува́ти. *Сильно голода́ть* – го́лодом голодува́ти. *Начать голода́ть* – заголодува́ти. **Голода́ющий** (*не имеющий пропитания*) – голодняк, голодник, голодо́к. **-щий лю́д** – голодняки, голоднеча.
- Голоде́р** – глита́й, жмікру́т, дерішкура.
- Голоди́ть** – голодіти, уголоджувати ко́го.
- Голодненький** – голодненький, голоднєсенський.
- Голоднєхонек, голоднєхонький** – голоднісінький.
- Го́лодно** – го́лодно. [Той рік го́лодно було́ скрізь].
- Голодновáтый** – голоднува́тий, голодненький, тро́хи го́лодний.
- Го́лодный** – 1) го́лодний. **Го́лодной куме всё хлеб на уме** – го́лодній ку́рці про́со на думці. *Сытый голодного не разумеет* – ситий на го́лодного не спогадає. *Становиться, стать голодным* – виголоджуватися, виголодатися, голодні́ти, зголодні́ти. [Виголоджуйся ще – тоді їсти дам]; 2) (*неурожайный, неплодородный*) го́лодний, недорі́дний, неврожа́йний, неродю́чий. **Го́лодный год** – го́лодний рік. **Го́лодная сторона** – го́лодна, неродю́ча краї́на.
- Голодовка, голоду́ха** – 1) (*голодное время*) голоднеча, голоді́вка, го́лоддя. [Спасівка – ласівка, а Петрівка – голоді́вка]; 2) (*голодание*) (до́вге) голодува́ння. **С голоду́хи** – з до́вгого голодува́ння, з голоднечі.
- Голодра́нец** – голодра́нець, голодра́бець, ла́нець (*р.* -нця).
- Голоду́ха**, *см.* **Голодовка**.
- Гололе́дица, го́лоледь** – 1) о́желедь (*р.* -ди), ожеле́диця, голощи́к (*р.* -що́ка), голощо́ка (*ж. р.*). [Вночі і о́желедь, і мря́ка, і сні́г (Шевч.)]; 2) (*погода: мороз без снега*) голомороззя, голоморозь (*р.* -ози). **Покры́ться гололе́дицею** – узятися голощо́ком. **Настала гололе́дица** – приожеледілося, вдарило голомороззя.
- Голоно́гий** – голоно́гий.
- Голопе́рый** – голопе́рий.
- Голопя́тый** – голоп'я́тий.
- Голору́кий** – голору́кий.
- Го́лос** – го́лос, (*редко*) глас; *ум.* – го́лосо́к, го́лосо́чок, го́лосо́нько. [Співа́в-би, так уже гласу не маю]. **Говорить грубы́м, низким го́лосом** – товсто говорити (гукати). **Высоким, тонким го́лосом** – тонко, тоненько. **Сиплый го́лос** – хрипли́вий ма́товий го́лос. **Вполго́лоса** – півго́лосом. **Во весь го́лос** – на по́вен го́лос, на ці́лий свій го́лос, (*вульг.*) на весь рот. **Не своим го́лосом** – не свої́м гласом, не свої́м го́лосом. **Сладеньким го́лоском** – солоде́нько.

Подавать, подать го́лос – озива́тися, озва́тися, да́тися чу́ти. *Понижают го́лос* – прити́шувати го́лос. *Возвысит, повысит го́лос* – підняти го́лос. *Сила го́лоса* – сила го́лосу, гук. [Гукну́в скі́льки в йо́го ста́ло гу́ку (Мирн.)]. *Го́лос, словно из бочки* – го́лос як із ба́ри́ла. *Таки́м го́лосом* – на та́кий го́лос. *Го́лоса недостаёт у кого* – го́лосу не стає ко́му, го́лосу (гласу) не відтя́гне хто. *Теря́ть (потеря́ть) го́лос, спадать с го́лоса* – тра́тити (стра́тити) го́лос, спада́ти (спа́сти) з го́лосу. *Обладать си́льным го́лосом* – (*народн.*) горта́нь до́бру ма́ти. *В один го́лос* – уста́ми одні́ми, одного́лосно. *Глас наро́да – глас бо́жий* – го́лос лю́дський – го́лос бо́жий. *Го́лос совести* – го́лос сумлі́ння (со́вісти). *Го́лос уважаемых критиков* – го́лос пова́жних крити́ків. *Советательный го́лос* – дора́дчий го́лос. *Решающий го́лос* – ви́ршальний, ухва́льний го́лос. *Избирательный го́лос* – вибо́рчий го́лос. *Иметь право го́лоса* – ма́ти пра́во на го́лос. *Подавать го́лос за кого-л.* – подава́ти го́лос за [на] ко́го, го́лосова́ти за [на] ко́го, віддава́ти го́лос ко́му. *Подача го́лосов* – го́лосова́ння. *Всеобщая, прямая, равная, тайная подача го́лосов* – вселю́дне, безпосере́дне, рівне, пота́йне (та́ємне) го́лосова́ння. *Избрать кого-л. подачей го́лосов* – оби́рати го́лосова́нням, зго́лосова́ти ко́го. [Зго́лосова́ли йо́го на старши́ну]. *Взять го́лос* – забра́ти го́лос. *Большинство го́лосов* – бі́льшість го́лосі́в, перева́га го́лосі́в. *По большинству го́лосов* – бі́льшістю (перева́гою) го́лосі́в. *Меньшинство го́лосов* – ме́ншість го́лосі́в.

Голосемянный, бот. – голона́сінний, беззав'язко́вий.

Голосисто – го́лосисто, го́лосли́во.

Голосистость – го́лосисті́сть (*р.* -тості).

Голосистый – го́лосистий, го́лосли́вий. [Го́лосли́ве пта́ство].

Голосить – 1) (*громко говорить, петь*) горла́ти, галасува́ти, га́м(о)риту; 2) (*причитает над покойником*) го́лосити, заво́дити, тужити, квилити.

Голосище – го́лосю́га, го́лоси́на.

Голословно – го́лосли́вно, бездо́відно, бездо́казно, безпідста́вно.

Голословность – го́лосли́вність, бездо́відність, бездо́казність, безпідста́вність (*р.* -ности).

Голословный – го́лосли́вний, бездо́відний, бездо́казний, безпідста́вний.

Голосование – го́лосова́ння. *Прямое, всеобщее, равное, тайное -ние* – безпосере́дне, вселю́дне, рівне й пота́йне (та́ємне) го́лосова́ння.

Голосовать – го́лосова́ти за [на] ко́го.

Голосовой – го́лосовий. [Го́лосова́ щі́лина]. **Голосовая связка** – го́лосні́к, го́лосова́ струна́, го́лосове́ в'язло.

Голосок, -очек, см. Го́лос.

Голосьба – го́лосі́ння.

Голотурия, зоол. – голоту́рія, мо́рська ба́нька.

Голоусый – го́ловусий, го́ловус, без(в)у́сий, безву́сько.

Голохваст – го́лочва́нько.

Голошея – го́лоши́я (*р.* -ши́ї).

Голоштанник – безшта́нько, голоколі́нець (*р.* -нця), голоколі́нник, голодра́нець, оби́дранець, голодра́б.

Голоштанный – оби́драний, голоколі́нний.

Голтель, голтыль, голтырь, см. Го́лькель.

Голубель, см. Голубика.

Голубёнок – го́лубе́ня (*р.* -я́ти, *мн.* го́лубе́ня́та), го́луб'я́ (*р.* -я́ти, *мн.* го́луб'я́та), го́лубе́ня́тко, го́лубе́ня́точко, го́луб'я́тко, го́луб'я́точко.

Голубенький – го́лубе́нький, го́лубе́сенький, блакі́тне́нький, блакі́тне́сенький.

Голубеть – го́лубі́ти, блакі́тні́ти.

Голубец – 1) (*краска*) си́нь (*р.* -ни), си́нява; 2) (*гриб Agaricus violaceus*) си́ню́ха, си́няк; 3) *бот.* – соки́рки, польо́ві соки́рки, ко́маро́ві носи́ки, чере́вички; 4) (*род копчика*) кі́бець (*р.*

- кібця), голуб'ятник; 5) *см.* **Голбец**. **Голубцы** (*кушанье*) – голубці (*р.* -ців).
- Голубизна** – 1) блакить (*р.* -ти), блакиття, 2) блакитність (*р.* -ности).
- Голубика**, *бот.* (**Vaccinium uliginosum**) – голубець, дурниця, лохиня, лохачі, піякі, глухія.
- Голубиний** – голуб'ячий, голубиний.
- Голубить** – голубити, милувати, любити, пестити, пестувати когось. [Він її цілує, він її любить (Чуб.)].
- Голубить** – голубити, синіти.
- Голубица** – 1) *см.* **Голубка**; 2) *см.* **Голубель**; 3) *см.* **Голбец**.
- Голубичник** – голубець (*куст*). *См.* **Голубика**.
- Голубка** – 1) голубка (*ум.* голубонька, голубочка); 2) (*ласковое название*) голубка, голубонька, галочка, галонька, горлиця, горличка.
- Голубо** – голубо, блакитно.
- Голубоватый** – голубенький, блакитня[а]вий.
- Голубоглазый** – блакитноокий, синьоокий.
- Голубой** – 1) блакитний, голубий, ясносиній. **Голубой цвет** – блакитний, голубий колір, блакитна барва, блакить (*р.* -ти). **Голубым цветом цвести** – голубо цвісти. **Голубой лютик** – касатка; 2) попеластий, попелястий. [Попеластий віл].
- Голубок** – 1) *см.* **Голубь**, **Голубки** (*любящаяся чета*) – голуб'ята, люба пара (парка, паронька, парочка). [Що дівчина та козак – люди кажуть: парка]; 2) *бот.* (**Aquilegia vulgaris**) – голубки, дзвіночки, орлики, оксамит.
- Голубочек**, *см.* **Голубь**.
- Голубушка** – 1) голубонька, голубочка, голубиця; 2) (*ласкат. название женщины – те же слова (п. 1), а кроме того*) голубка, горлиця, горличка, галочка, галонька, рибка, рибонька, рибочка, рибчина, люба, серце (*общ. р.*), небога. [Вийди, дівчино, вийди, рибчино].
- Голубчик** – 1) *см.* **Голубь**; 2) (*ласк. назв. мужчины*) голуб (*с уменьшит.*, *см.* **Голубь**), сокіл (*р.* сокола) (*со всеми уменьшит.*), лебедик, лебедонько (-дочко), серце (*с уменьшит.*).
- Голубчики** (= *милые*) – небожата, лебедики *и пр.*; *см.* **Голубь**. [Прости мені, мій голубе, мій соколе милий (Шевч.). Мій таточку, мій лебедочку! Дітки мої голуб'ята!].
- Голубь** – голуб (*р.* -ба), *ум.* голубок, -бочок, голубець (*р.* -бця), голубчик, голубчикок, голубонько. **Голубь каменный, сизый** (**Columba livia**) – дикий голуб, дикар. **Дикий голубь** (**Columba turtur**) – горлиця. **Голубь лесной** (**C. palumbus**) – припутень. **Голубь гонный, чистый** – турман. **Голубь воркун** (**Columba tumpanisans**) – туркіт (*р.* -кота). **Голубь мохноногий** – космоніжка, шурпатий голуб. **Голубь зобатый** – горлач, горляк; (*по масти*) світляк, біляк, сизак (*сизый*). *Срв.* **Голубчик**.
- Голубятина** – голуб'ятина, голуб'яче м'ясо.
- Голубятник** – 1) (*человек или хищная птица*) голуб'ятник; 2) (*голубятня*) голубник, *ум.* голубничок (*р.* -чка).
- Голубятница** – голуб'ятниця.
- Голубятничать** – 1) викохувати голубів; 2) голуб'ятникувати.
- Голубятня** – голубник, *ум.* голубничок (*р.* -чка).
- Голубячий**, *см.* **Голубиний**.
- Голыдба, гольтепа, см.** **Голытьба**.
- Голый** – 1) голий, нагий. [Голе (нагё) тіло. Гола шаблоюка]. **Голый птенец** – голень (*р.* -няти). **Голая вершина** – лисогора. **С голым стволом** (*о деревьях*) – голінатий. **Голая зима** – безсніжна зима. **Совершенно голый** – гольцем голий; 2) (*бедный, нищий*) голий. [Не боїться голий розбою]. **Гол**, *как сокол* – гольцем голий, голий, як бізун (*нагайка*), голий, як лопуцьок; голий, як бубон, як турецький святий; 3) (*без примеси, без приправы*) голий, щирий, нестемінний. **Голый борщ, суп** – гола юшка. **Голая правда** – щира правда, нестемінна правда. **Голые слова, факты, предположения** – самісінькі (самі тільки) слова,

факти, здогади. **Го́лыми руками** – голіруч. *С го́лыми руками* – голіруч, з го́лими (порожніми) рука́ми; без зброї.

Гольтьба́ – голота, ум. голотонька, голéча (р. -чі), голотва́, (*редко*) голь (р. го́ли), зли́дні (р. -нів), харпа́цтво, сіро́ма, сіромашня (р. -ні), сіромашня (р. -шшя). [Скільки тієї голéчі, що світя́ться плéчі].

Гольш – 1) го́лий, голя́[ю]к; 2) (*бедняк*) голя́к, го́лий, го́лик, голю́к, го́лиш, гольтіпа́ка, голодраб, голодрабець, голодра́нець, голоколі́нець (р. -нця), голоколі́нник, голоколі́нок, зли́день (р. -дня), злида́р (р. -ря), зли́денник; 3) (*камешек*) га́лка, га́лька; 4) (*яйцо без скорлупы*) виливо́к; 5) *бот.* (*Salvia nutans*) – ба́бка, ба́бки, го́лиш.

Гольше́вий – галькува́тий, кремені́стий.

Гольшо́м, *нар.* – голя́ка, без оде́жі.

Голь – 1) (*голизна*) голизна; 2) зли́дні (р. -нів), голота́, голéча (р. -чі). *Срв. Гольтьба́. Голь перека́тная* – голь нещади́ма, капца́ні (р. -нів). *Голь с претензі́ями* – зли́дні з пе́рцем. *Голь на выдумки хитра́* – по на́добі зна́йдеш і в ка́добі. **Го́ли, голéй** – зли́дні (р. -нів). *В голя́х* – у зли́днях, у нужді, в убо́зстві; 3) (*голое место*) голéча, голотéча (р. -чі).

Голье́м, го́люю (*без примеси, просто*) – голя́ка, го́льце́м, го́ло. [Він спирт голя́ка п'є].

Куша́ть что-л. го́люю – їсти го́ло (без хлі́ба, без ома́сти). *Еха́ть го́люю* – їхати санка́ми без сні́гу.

Го́льке́ль – 1) *архит.* – жо́лобо́к (р. -ба́), рі́вчачо́к (р. -ча́); 2) (*столярн. инструмент*) ше́рпа, ше́рпéтка.

Голя́к, голя́ш, *см. Гольш 2.*

Голя́нка – голя́чка, голю́чка, голодра́бка, голодра́нка, зли́денни́ця, злида́рка.

Голя́шка – 1) *см. Го́лень*; 2) *см. Голени́ще.*

Гома́р, *см. Ома́р.*

Гомеопáт – гомеопáт, лі́кар-гомеопáт.

Гомеопатиче́ски – гомеопатично́, по-гомеопáтськи.

Гомеопатиче́ский – гомеопатичний, гомеопáтський.

Гомеопáтія – гомеопáтія.

Гомері́ческий – гомері́чний. **Гомері́ческий смех** – нестрі́мний (гомері́чний) ре́гіт.

Гомеро́вский – гомері́вський, Гомері́в. [Гомері́в стиль].

Гомза́ – 1) (*кошелёк*) гама́н, капшу́к, калі́тка; 2) (*деньги*) гро́ші, грошва́.

Гомзи́ла, гомзи́ха (*обиц. р.*) – скнара (*обиц. р.*), скупиндя́, скупердя́га.

Гомзу́ля – 1) ски́ба, лу́ста, шматок (хлі́ба); 2) *см. Гомза́.*

Гомзу́ха, *см. Гомза́.*

Гомилéтика – гомилéтика, проповідни́ча нау́ка.

Гомоза́ – непосидя́(ч)ка (*обиц. р.*), непоси́да, метуши́ло, швéндя, (*отис.*) дзи́га.

Гомозі́ть – вовту́зитися, кру́титися, шамота́тися. [Стій ти́хо, не шамочи́сь!].

Гомозі́ться – 1) *см. Гомозі́ть*; 2) киші́ти, комаши́тися. [Че́рви так і кишáть].

Гомозня́ – шамотня́, метушня́.

Гомологі́чный – гомологі́чний.

Гомоло́гія – гомоло́гія.

Го́мон – го́мін (р. го́мону).

Гомоні́ть, *см. Угомоні́ть.*

Гомою́н – 1) ти́хий, щі́рий робі́тник; 2) *см. Гомоза́.*

Гон – 1) гін (р. го́ну). [Го́ном люде́й у полон гна́ли]; 2) (*у косарей*) рúчка. [Про́йшли́ дві рúчки]; 3) *охотн.* – гони́. [Звіря́ні гони́. Боброві́ гони́]. *В го́ны (вза́пуски)* – нави́передки, навза́води.

Гонг – гонг (р. -гу).

Гондо́ла – гондо́ла, вене́цький чо́вен.

Гондо́льєр, гондо́льщик – гондо́льєр, гондо́льник.

Гонение – 1) гоні́ння, гонення, гоньба, гонитва, гоні́тельство. [Гоні́ння на христия́н]; 2) (*притеснение*) у́тиски (*р.* -ків, *мн.*) гнобі́тельство.

Гоні́єць – 1) гіне́ць (*р.* гінця́), послане́ць (*р.* -нця́), вістове́ць (-вця́); 2) (*бот.* **Sedum acre**) очі́ток, очі́тки, гіне́ць, молодень, розходник.

Гоні́мый – гна́ний, переслі́дуваний, го́нений [Повста́ньте, гна́ні і голо́дні!].

Гоні́тель – гоні́тель, гнобі́тель, напáсник. [За́кля́тий гоні́тель правосла́вних. На ві́ру гоні́тель].

Гоні́тельница – гоні́телька, гнобі́телька, напáсниця.

Го́нка – 1) гоні́ння; 2) (*сплавка леса*) сплавля́ння; 3) (*плот*) сплав; 4) (*бег лодками взапуски*) пере́гони (*р.* -нів); 5) (**го́нка водки**) гоні́ння (курі́ння) горі́лки; 6) (*нагоняй*) на́труска, прочуха́нка, пере́гречка. *Срв.* **Взбу́чка, Нахлобу́чка.**

Гонобобель, гонобой, гоноболь, *см.* **Голубель, Голубика.**

Го́нор – го́нор (*р.* ру).

Гонора́р – гонора́р (*р.* -ру), пла́та, запла́та, (*гал.*) почесе́не. [Окрі́м зага́льної пла́ти за нау́ку ще ви́плачують почесе́не профе́сорам].

Гонора́рный – гонора́ровий.

Гонорре́я, *см.* **Триппер.**

Гоноши́ть – 1) збива́ти (гро́ші, худо́бу). [Яку́ худо́бу збив вели́ку покій́ний]. **Гоноши́ть копеечку** – ду́шити копі́йчину; 2) робити нашвидку, нашвидкуруч.

Гонт – (*собир.*) гонт (*р.* -ту), гонта (*р.* -ти), го́нтя (*р.* -тя).

Гонто́вый – гонто́вий. [Гонто́вий дах округі́ церкви (Кул.)].

Гонти́на – гонти́на, дра́ниця, дра́ничина, дра́нка.

Гонча́р – ганча́р (*р.* -ря́).

Гонча́рничать – ганча́рюва́ти.

Гонча́рный – ганча́рний, ганча́рський, ганча́рницький. [Гли́на ганча́рна, ганча́рська].

Гонча́рня – ганча́рня.

Гонча́рство – ганча́рство, ганча́рництво.

Го́нчий – *стац.* гінчий. **Го́нчая собака** – гонча́к (*р.* -ка́), за́єчний соба́ка.

Гоньба́ – 1) гоньба́, ганя́ння, гоні́ння, гоні́тва за чим. [Гоні́тва за вті́хами життя́]; 2) (*у ямищиков: езда, перевозка проезжающих*) їзда́, розгі́н (*р.* -го́ну). **Большая го́ньба** – ганя́нина. [Всі́ коні́ в розго́ні. Така́ коня́м ганя́нина].

Го́ны, *см.* **Гон.**

Гоня́ть – 1) ганя́ти, туря́ти, турля́ти. [Хло́пці сю́ди ганя́ють воли́ до водопо́ю. Вівча́р ві́вці туря́є. За що́ туря́ють мене́ з села́ в село́ (Кониськ.)]. **Гоня́ть собак (голубей)**

(*шалопайничать*) – швенді́яти, швенді́ справля́ти, багла́й (ба́йдики) бі́ти, ханькі́ мня́ти, ба́йдикува́ти. **Гоня́ть зайцев** – ганя́ти зайці́, уганя́ти за зайця́ми; 2) (*делать нагоняй*)

турля́ти, туря́ти. [Ба́ба її́ турля́є: хоч-би́ ти причепу́рилася]. *Послов.:* *куда Макар теля́т не го́нял* – де ко́зам ро́ги правля́ть (втина́ють).

Гоня́ться за кем, за чем – 1) ганя́тися за ким, за чим, уганя́ти за ким, за чим [Ганя́лися ба́тькі на́ші по степа́х за бі́лоро́гими суга́ками (Кулі́ш). Поро́жні вті́хи – нема́ що за і́ми вганя́ти (Грінч.)], *а специа́льнее* – упада́ти за чим. [За новинка́ми впада́ти (Л. Укр.)]. **Гоня́ющийся, го́нящаяся за чем (любитель, любительница чего)** – гоні́тель, гоні́телька за чим, на що́.

[На́ші роді́телі за тим не гоні́телі. Я на ті́ оселе́дці не гоні́телька]. **Гоня́ющийся за деньга́ми** – грошоло́в; 2) (*бегать, ездить взапуски*) бі́гати (ї́здити) наві́передки, пере́ганя́тися.

Го́ра – 1) го́ра (*ум.* гі́рка, гі́ронька, гі́рочка), бе́скід (*р.* -ду). **Го́ра лишённая растительности** – лі́са го́ра, лісого́ра, лісогі́р (*р.* -го́ру). **Ледя́ная (пловучая) го́ра** – льодо́ва (крі́жана) го́ра. **Кру́тая го́ра** – кру́та (стрі́мка) го́ра. **Отлогая, поката́я го́ра** – уло́га го́ра, поло́га го́ра.

- Вершина горы, см. Верхушка и Вершина. Склон (склоны) горы* – згірок (р. -ку), узбіч (р. узбочи), узгір'я, узбіччя. *На склоне горы* – на згірку, на узбочі, на узгір'ї, на узбіччі.
- Подойма горы* – низ гори, підойма гори, (*обширнее*) підгір'я. *Отрог горы* – віднога. *Цепь гор* – пасмо гір. *Ходит по горам и по долам* – ходити горами й долами (долинами), гір'ям і поділлям. *В гору (вверх по горе)* – на гору, у гору, під гору, до гори. [Підійматися у гору. Коняці під гору важко їхати, не те, що з гори]. *Под гору* – з гори. *По горе* – горою, по горі [Дорога йшла горою. Ой чиї то волі по горі ходили]. *Через гору* – через гору, через верх. *Под горой* – під горою, попід горою, (*обширнее*) по-підгір'ю. *На горе* – на горі. *Лежащий, живущий за горами, между горами, на горах, под горою (горами), пред горою (горами), см. Загорный, Межгорный, Нагорный, Подгорный, Предгорный. Житель гор, см. Горец. Итти в гору (приобретать значение)* – іти вгору, силу брати (забирати), у силу вбиватися. *Надеяться на кого, как на каменную гору* – покладатися на кого мов на твердий мур, цілком (як на себе) здаватися на кого, цілком увіряти (звірятися) на кого. *Не за горами* – незабаром, незабавом, невдовзі, невзадовзі. *Как гора с плеч* – як камінь із серця, з плечей (з пліч). *Гора родила мышь* – могила мишу породила, з лемеша вийшла швайка; 2) (*масса: чаще горы*) купа, сила (силенна), безліч. *Гора денег, гора бумаги, горы книг и т. д.* – купа (сила силенна, безліч) грошей, паперу, книжок, ціла гора паперу. *Сулить золотые горы* – золоті гори обіцяти, кози в золоті показувати кому. *Горою, нар.* – 1) горою, як гора. *Волны, поднимаются горою* – горою хвиля встає. *Волосы горой стояли* – волосся їжилосся, волосся дубора йшло, до-гори стояло. *Грива горой* – грива дибом (дубом) стала. *Пир горой* – бенькет на всю губу, на славу. *Стоять за кого горой* – розпинатися за кого (*и за ким*); 2) (*берегом, сухим путём*) – берегом, горою, суходолом, грудком.
- Горазд** – здатний, здібний, дотепний, умілий, тямущий, тіменний, зугарний на що, до чо́го. [На все здатний: до любощів, до пісень (Гліб.). Зугарний (*и зугарен*) теревені правити]. *Кто во что горазд* – хто що і як уміє, хто на що здався (придався).
- Гораздо** – 1) багато, багацько, далеко, геть, значно. [Пшеничний хліб багато кращий від житнього. Даліко легше. Вона геть більше за мене знала (Конис.)]; 2) добре, гарно. **Горазже** – краще.
- Горб** – 1) горб, ум. горбик, горбо́к, горбо́чок; 2) (*выпуклость*) горбо́к, горбо́вина; 3) (*спина*) хребет, спина, кряж (р. кряжа). *Накласть кому в горб* – відлатати, набити кого, надавати стуса́нів кому, полатати кому бо́ки. *Гнуть, погнуть горб* – гнути, попогнуті спіну, кряжити, попокряжити (над роботою).
- Горбатеть** – горбатіти.
- Горбатость** – горбатість, горбоватість, горбуватість (р. -тости).
- Горбатый** – горбатий, (*выпуклый*) горбоватий, горбуватий. [Горбатий міст]. **Горбатого могила исправит** – горбатого хіба могила виправить.
- Горбик**, см. **Горб**.
- Горбина, горбинка** – 1) горбовина, горбовинка, горбо́к, горбо́чок. *Нос с горбинкой* – горбоватий ніс, ніс з горбочком; 2) см. **Горбыль**.
- Горбистый** – горбоватий, горбуватий, горба́стий. [Горбовата дошка. У молодого лікаря цвінтар горба́стий (*послов.*)].
- Горбить, сгорбить** – горбити, згорбити.
- Горбится, сгорбится** – горбитися, згорбитися, горбатіти, згорбатіти.
- Горбок, горбочек**, см. **Горб**.
- Горбоносый** – горбоносий.
- Горбуля** – коса з короткою кривою ручкою.
- Горбун, горбунок, горбунчик** – горбань, горбач, горбаньчик, горбуньо́к (р. -кья́). **Конёк-горбунок** – горбокони́к.
- Горбунья** – горбачка, горбата, горбуля.

Горбушка, горбушечка – окраєць, окрайчик. [Окраєць хліба].

Горбыль – обапіл (*р.* -пола), обапілок (*р.* -лка), облізок (*р.* -зка), опілок (*р.* -лка), обзіл (*р.* обзолу).

Горд, см. Гордовина.

Горделиво – гордовито, гордовліво, гордливо, величаво, згорда.

Горделивость – гордовітість (*р.* -тости), гордовлівість, гордливість, величавість (*р.* -вости).

Горделивый – гордовлівий, гордовітий, гордливий.

Гордена – гордуня, гордівниця.

Гордение – гордіння, пишання.

Гордеть – гордіти; *срв.* **Гордиться.**

Гордец – гордівник, гордун, гордій, пишак.

Гордиев узел – гордіїв узол, морочлива та клопітна справа. *Рассечь -ев узел* – розтяти гордіїв узол, одним махом збутися клопоту.

Гордиться – гордіти, пишатися, пишнітися, величатися, нестися високо, заноситися, виноситися перед ким, поперед кого, проти кого, ким, чим, з чого, (*относиться с гордым презрением*) гордувати перед ким. *Срв.* **Возгордиться.**

Гордо – гордо, згорда, гордовито, пишно. [На ставі пишно лєбідь плив (Греб.)]. **Гордо держать себя** – гордо поводитися, нестися гордо, гонорувати, гоноруватися, *см.* **Гордиться.**

Гордоватый – гордоватий, горденький, гордовитенький.

Гордовина, бот. (*Viburnum Lantana*) – гордовина, гордіна, гордовік, чорна калина.

Гордовый – гордовинівий, гординовий, гордовий.

Гордость – (*чувство*) гордість (*р.* -дости), гордовітість, (*проявление и предмет гордости*) гордощі (*р.* -щів, *мн.*); (*надменность*) пиша, пишність; (*гордое высокомерие*) гордування. [Очі блищали гордощами. Панська пиша] *Срв.* **Горделивость, Гордыня, Гордый.**

Гордыбака – принда, чванько, (*гал.*) фудулія.

Гордыбачить – приндитися, пиндитися, пиндючитися, чванитися, бутати, фудулітися (*гал.*).

Гордыбачливость – принда, пінда, бута, фудулія, пиндючливість, чванливість, бутність.

Гордыбачливый – пиндючливий, чванливий, бутний, фудульний.

Гордый – гордий, гордовітий, пишний, величавий. **-дый чем** – гордий чим *и* на що. [Горда на свою вроду. Яка пишна молодиця: і добридень не каже!]. **Гордая осанка** – горда (гордовита) постава. *Делать кого -дым* – пишіти кого. [Власть пишіть]. *Принять гордый вид* – запишатися. *Срв.* **Гордыбачливый.**

Гордыня – гордіня, гордота.

Гордянка, гордячка – гордівниця, гордуня. [Ти, дівчино-гордівнице, гордуєш ти мною].

Горе – 1) (*сущ.*) горе, (*ум.* горенько, горечко), лихо, біда. *См.* **ещё Печаль, Тоска, Бедствие, Несчастье.** **Горе не свой брат** – журба не матінка. **Предаваться горю** – в тугу вдаватися. **Жгучее горе** – пекуча журба, живий жаль, пекучий жаль. **Горе охватывает** – жаль (журба) берє, обнімає, обгортає. **С горя** – з жалю, з журби, з горя. **Причиняет (причинит)** горе кому-л. – завдавати, робити, чинити (*сов.* завдати, наробити, начинити) кому жалю, туги, (*диал.*) загорчити, завгорити кому. **Не оберёшься горя (хлопот)** – не збудешся халепи. **Жить с горем пополам** – жити ліха прикупівши. **Горе горькое** – лихо тяжке, горе-скрута, горювання-бідкування. **Себе на горе** – на лихо собі, собі на безголов'я, собі на горе. **И горя мало ему о том, и горюшка мало** – байдуже (байдужки, байдужечки) йому про те, за те, а він на те байдуже, йому дарма, малє йому горе, йому ні гадки, він ні гадки про те, за те, і гадки не має, думки-гадоньки не має, був-би й горе (ліхо) покотів. **Мыкать горе, терпеть горе** – горе терпіти, поневірятися, горювання приймати, бідувати. **Изведать, претерпеть горе** – набратися горя, ліха, перегорювати. **Испытать много горя** – зазнати багато ліха, випити ківш ліха, випити повну, чималу, скоштувати гіркої, спити гіркої. [Наталія вип'є чималу та ще й повну від такої свєкрухи (Мирн.)]. **Помочь, пособить горю** – запобігти

ліхові, зарадити ліхові. *Постигло горе кого-л.* – упало горе на кого, спобігло горе кого, спіткало лихо кого. *Приключилось горе* – скотилося лихо, склалося лихо, спобігло лихо. *Стряхнуть с себя горе* – ударити ліхом об землю, покотити горе. [Вдармо-ж об землю ліхом-журбою, щоб стало всім веселіше]. *С горем пополам раздобыть (заработать) что-л.* – розгорити що, розгорювати що, розгорюватися на що, загорювати що. [Розгорювався на десять рублів (Мирн.). Загорюй снажно, та їж смачно]. *С горем добытый (тяжело заработанный)* – загорюваний. *Не знающий горя* – безнапасний, безжурний. *Не зная горя* – безнапасно, безжурно. *Горе-профессор, горе-ученый и т. д.* – біда, а не професор, біда, а не вчений, кепський з нього професор, учений і т. ин. *Горе-музыкант* – цигікач. *Горе-мастер* – попсуй-майстер. *Горе-богатырь* – ганджа-андибёр (в думе, с турецк.); 2) *горе, межд.* – ой, леле! лелечко! О, *горюшко* – ой, лишко, лишенько, лишечко, горенько, горечко, недоленька тяжка, лишко тяжке, падку мій, смутку мій, ой, мій упадоньку!

Горé (ц.-слав. горѣ) – угору, до неба, догори, (гал.) горі; угорі, високо.

Горевание – горювання, смуткування, сумування, журіння, побивання за ким, за чим. [Коло мого серденька велике журіння. Душа моя втомилась побиванням (Кул.).]

Гореваньице – горюваннячко, сумуваннячко.

Горевать – горювати, а *теснее*: 1) (*печалиться*) журитися, тужити, сумувати, смутитися, смут(к)увати, убиватися, побиватися, падкувати, бідкатися за ким, за чим, по кому, по чому; 2) (*бедствовать*) бідувати, поневірятися, горювання приймати. [Горювала я з тобою і без тебе буду. Прокляте життя – краще здохнути, ніж, так поневірятися]. *Не о чем горевать ему* – ані гадки йому по такому життю.

Горевой – такий, що біда; такий, що ну-ну.

Горелка – 1) см. **Водка**; 2) (*рожок для горения*) пальник, жарівка. [Газовий пальник].

Горелки – горюдуб. [Гуляти в горюдуба].

Горелый – горілий, палений. [Горілий пеньок. Через тиждень і не пізнаєш паленого степу, – як рута зеленіє (Греб.)]. **Горелое** – смалятина, шмалятина, палене. **Горелое место** – паленіна. **Горелый лес** – згар (р. згари) (гал.).

Горель, см. **Гарь**.

Горельеф – горорізьба. [Стовп Траяна з горорізьбами].

Горемыка – бідолаха, горопаха, горювальник (ж. р. горювальниця), сіромаха, сірома, побіденник [Вареники-побіденники, в окропі кипіли, муку терпіли], побідома, побідаха, неборақ, неборака (общ. р.), бідага, бідаха, бідорака, бідораха, горяка, зазнайбіда, безталанник, бездольник (ж. р. – безталанниця, бездольниця). Ум. (общ. р.) – бідолашка, бідолашечка, бідашка, бідашечка, неборачка, горювальничок (горювальничка ж. р.), горюха (ж. р.) [Муха-горюха], безталанничок (ж. р. – безталанничка, безталанночка), бездольничка. Сrv. **Бедняга**.

Горемыкать, см. **Горевать 2**.

Горемычный – бідолашний, горопашний, сіромашний, бідашний, горюшний, сердечний, біденний, бідний (ум. бідненький, біднесенький), злиденний.

Горение – горіння, (без пламени) жевріння, тління. См. **Пыление, Блистание, Сверкание, Мерцание**. *Находящийся в состоянии горения* – горящий. [Грубка – ще горяща].

Горенка – горничка, світличка, світличенька, світлиночка, світлонька, покоїк, покійчик, кімнатка, кімнато́чка.

Горестно – тужно, боліз[с]но, гірко. [Обиллётся гірко сльозами]. **Горестно плакать, вздыхать** – ревно (ревне, жалісно) плакати, зідхати. **Горестно на сердце** – болізно (тужно) на серці, болізько в серці. **Горестно живётся** – гірко живётся. Ум. – гіренько, гіркенько, ревноенько. [Неня заплакала гіренько (Федьк.)].

Горестный – тужний, боліз[с]ний, гіркий (ум. гіренький, гіркенький), журний, ревноий.

[Тужне обличчя. Почувсь її тихий болізний голос (Мирн.). Гірки (ревні) сльози]. **Горестные**

вздохи – ту́жні зідха́ння. **Го́рестные воспоми́нания, бесе́ды** – гіркі спогади, гіркі розмо́ви.

Го́рестное последствие – при́кий (сумний) наслідок. **Го́рестная жизнь** – злиденне життя, гірке життя, гірка до́ля, гіркий сві́т. [Гі́ркий сві́т, а тре́ба жити́].

Го́ресть – 1) ту́га, журба, жаль (*м. р.*) (*р.* -лю), сму́ток, сум, жура́. **Го́рести** – жа́лі, бо́лещі (*р.* - шів). **Го́рести и радости** – бо́лещі й радо́щі; 2) *см.* **Го́речь**.

Го́реть – го́рити, (*реже*) го́ритися, палитися. [Без підпа́лу й дрóва не го́рять. От як зо́лото го́рить! Ра́на го́рить. До го́рлки ду́ша го́рить]. **В печи го́рит** – у печі (гру́бі) го́рить(ся), палитися. **А специа́льнее** – 1) **-е́ть (без пламени)** – жеврі́ти, жеврі́тися [Безлі́чно жарин жеврі́ла велетенська пожа́рина (Васильч.)]; 2) (*свети́ться*) – сві́тити, сві́титися. [І до́сі ще в їх сві́титися, все не ляга́ють]. **Слабо -е́ть (мерца́ть)** – блімати; 3) (*пыла́ть*) пала́ти, пале́нїти [Аж пале́нїє з со́рому], п(о)ломе́нїти, палахкоті́ти, паші́ти. [Що́ка́ йому́ паші́ла (Крим.)].

Го́рит во рту – пече́ в ро́ті. **Го́реть со сты́да** – пале́нїти від со́рому, (*шутл.*) пекти ра́ків. **Дело так и го́рит у кого** – ру́ки жа́ром так і го́рять у ко́го. **Дело го́рит (крайне спешно)** – пи́льно ко́му, пи́льно припада́є ко́му, пи́льне діло. **Го́рящий** – го́рящий [Перед хрестом ла́мпадочка го́ряща (М. Вовч.)], спале́нїлий [Спале́нїлий со́ромом її вид (= *лицо*)], розго́рїлий, (*диал.*) розго́рений. [Вки́нув у розго́рені дрóва].

Го́рец, го́рянин – верховинець, гірняк, го́рянин. **Го́рянка** – верхові́нка, гірня́чка, го́рянка.

Го́рец, бот. (Polygonum) – дере́с, дере́сіна; *ум.* – дере́сінка, дере́сінонька. **Го́рец пти́чий, бот.** – спори́ш, ра́кові шийки, ра́чки, ле́вурда; бе́різка, по́вій (*р.* пово́ю).

Го́речавка, го́рчанка, бот. – терлі́ч, товстуха, тара́лишник, лихоманні́к, ге́нція́на.

Го́речь – гіркі́сть (*р.* -кості), гіркота́. [Лю́блю я о́цю го́рлку: і гіркота́ й солоднеча́ (Н.-Неч.). Життя́ – гіркота́ й нудьга́ (Грінч.). Він і не розумі́в, скільки гіркости́ було́ для си́на в ті́м його́ смі́ху (Крим.)]. **Го́речь нищеты́, разлу́ки и т. д.** – гіркі́сть (гіркота́) зли́днів, розлу́ки. **С го́речью́ вспо́мина́ть о че́м** – з гіркі́стю в ду́ші зга́дувати (спога́дувати) що́. **Стихи полные го́речи** – по́езії, по́вні гіркоти́. **Име́ть го́речь (го́рький вкус)** – го́ренити. [Чо́гось борщ го́ренить]. **В се́рдце го́речь** – в се́рці го́ренить, в се́рці гіркота́.

Го́ржение, см. **Го́рдение**.

Го́ризонт – о́брїй (*р.* о́брїю), го́ризонт, небозві́д (*р.* -зво́ду), крайне́бо, виднокру́г, небокру́г, круговид, кругогля́д, ви́ноколо, о́вид. [Хма́ри на о́брїї. На крайне́бі хма́рою те́мніє вели́кий лі́с (Грінч.). Но́ві й ши́рокі го́ризонти]. **Со́йти, исче́знуть с го́ризонта** – зйі́ти (зні́кнути) з о́брїю, зйі́ти з кру́га сві́та.

Го́ризонта́льно – го́ризонта́льно, по́зе́мно; лі́гма, ле́гма.

Го́ризонта́льність – го́ризонта́льність, по́зе́мність (*р.* -ности).

Го́ризонта́льний – го́ризонта́льний, по́зе́мний, по́земий, ле́жачий. [В ле́жачо́му ста́новищі].

Го́рилла – го́рилла (*общ. р.*) го́риль (*р.* -ля, *м. р.*), го́риля (*р.* -лі, *ж. р.*).

Го́ристо – го́ряно, го́ровито, го́рува́то.

Го́ри́стость – го́ряність (*р.* -ности), го́рови́тість, го́рува́тість (*р.* -тости).

Го́ри́стый – го́рянний, го́рови́тий, го́рови́стий, го́рува́тий. **Слегка го́ри́стый** – по́го́ри́стий.

Го́рихво́стка (пти́ца) – дри́жихві́ст (*р.* дри́жихво́ста), тры́сихві́ст (*р.* -хво́ста). **Г. черну́шка** – чо́рногрудка.

Го́рицвет, бот. (Adonis vernalis) – го́ри́цвіт, зі́ркі (*р.* -ро́к, *мн.*), зі́рочки́ (*р.* -чо́к, *мн.*).

Го́рища – го́рю́ка, го́рище.

Го́рка – 1) *см.* **Го́ра́** і **Хо́лм**; 2) (*детск. для катания на салазках*) спу́ска́лка; 3) мі́сник (для до́рожчо́го по́суду); 4) **Красная го́рка** – про́води (*р.* -ві́д і -во́дів), ді́ді, про́відний ти́ждень.

Го́рла́н, -ня́ – 1) го́рла́нь (*р.* -ня́), го́рла́нь-ве́рла́нь, го́рла́й (*р.* -ая), -ка, го́рла́ч, -чка, (*диал.*) го́рлепа́, го́рлепи́ще, го́рле[о]па́нь (*р.* -ня́), га́лай (*р.* -лая), га́лайка; 2) глек, глечик, гла́дущик, (*с узким горлом, как у бутылки*) ба́нька.

Го́рла́нить – го́рла́ти, ве́рла́ти, го́рлепа́ти, го́рле[о]па́нити, ре́петува́ти, га́ласа́ти, зі́па́ти, га́лайкота́ти, ви́га́лайкува́ти. [Но́гами тупо́тіли, на ввесь го́лос зі́пали (Мо́ва)].

Горла́нья, см. **Горла́н**.

Горла́стий – горла́(с)тий, (*крикливий*) галасува́тий, галасли́вий. [Горла́стий джбан.

Горла́стий півень. Галасува́ті діти].

Горла́ч, см. **Горла́н**.

Горле́нок – горленя́ (*р. -няти*), горличеня́ (*р. горличеня́ти*).

Горле́ц, бот., см. **Горе́ц**.

Го́рлик – горличу́к (саме́ць го́рлиці), ту́ркало, ди́кий го́луб.

Го́рлиця и **Го́рлинка**, зоол. (*Columba turtur*) – горлиця, туркавка, ум. го́рличка, ту́рковонька, ту́рковочка.

Го́рло – 1) го́рло (ум. го́рлечко), го́рлянка, (*вульг.*) пелька; *срв. Гло́тка. Кричать во всё го́рло* – зіпа́ти що-ду́ху, гука́ти (крича́ти, горлати и т. п.) на все го́рло, на ці́ле го́рло, на всю го́рлянку, з усього го́рла, на всі заводи, на весь го́лос, на всю губу, на весь рот, на пуп крича́ти. *По-го́рло сьят, по-го́рло рабо́ты и т. д.* – до-не́(с)хочу, до-не́змогу, по (саму́) зав'язку. *Всего тут по-го́рло* – усього́ тут аж по-го́рло, до призво́лящого, до-схочу́, у три щиті. *Станови́ться попере́к го́рла кому* – става́ти кому́ в го́рлі ру́ба. *Дра́ть го́рло*, см.

Горла́нить. *Зали́ть го́рло (напи́ться п'яным)* – зали́ти (залля́ти) о́чі. *Присту́пить с ножем к го́рлу, наступи́ть на го́рло* – настава́ти з но́жем до го́рла, приста́ти з ко́роткими гу́жами, до́бива́тися чо́го в одну́ шкуру, притьмо́м вимага́ти чо́го. *Дыхательное го́рло* – ди́хало, ум. ди́хальце, ди́халка, ди́хавка, ди́шка; 2) (*в сосуде*) ши́йка, го́рло, го́рлечко.

Го́рлови́на (*отверстие в пропасть, кратер вулкана и т. д.*) – джерело́, го́рло.

Го́рлово́й – го́рловий, го́рляний.

Го́рлоде́р, см. **Го́рлан**.

Го́рлозу́бка (*рыба*) – го́рлозу́бець (*р. -бця*).

Го́рлопе́рий – го́рлопе́рий.

Го́рлопя́тина – гидка́ їжа, що й у го́рло не лі́зе.

Го́рлохва́т, см. **Го́рлан**.

Го́рлу́па, **го́рлу́пник**, бот. (*Bunias orientalis*) – гри́цик(и), свербі́га, свербі́гуз, свирі́па, катра́н.

Го́рлышко – 1) го́рлечко; 2) (*в бутылке и т. п.*) ши́йка, джерельце́.

Го́рля́нка – 1) (*кувшин из тыквы*) тиква. [Хлі́ба шма́ток та тикву води́ (Грінч.)]; 2) бот. (*Prunella*) – го́рля́нка, сухове́ршки; (*Filago arvensis*) грудна́ трави́чка, полі́нчик; 3) го́рла́тка (скля́на ба́нька з довго́ю ши́йкою).

Го́рмя (*гореть*) – жа́ром, як жа́р (го́рїти).

Го́рн – 1) го́рно (*ср. р.*), го́рен (*р. го́рна, м. р.*), (*на кирпичным заводах*) гарто́вня; 2) (*муз.*) го́рн, труба, сурма, ріжо́к (*р. -жка́*).

Го́рнверк, *фортиф.* – рога́ль (*р. -ля*).

Го́рнило – го́рен (*р. го́рна*), го́рно. [В го́рні ге́ніяльного надхне́ння (Єфр.). Небе́сне го́рно, мов за грі́х, пожа́ре усі́х (Крим.)].

Го́рнильний – го́ренний, го́рновий.

Го́рнист – труба́ч, сурма́ч, го́рніст.

Го́рни́ца – го́рни́ця, світли́ця, кімна́та, по́кій (*р. поко́ю*), ум. по́коїк; (*в крестьян. домах*) світли́ця, кімна́та, ха́тіна.

Го́рни́чная – по́кої́вка. *Прина́лежащий го́рни́чной* – по́кої́вчин (-а, -е).

Го́рний – 1) го́рішній; 2) ви́шній, небе́сний, надзе́мний.

Го́рновой – го́ренний, го́рновий.

Го́рногоро́шек, бот. (*Orobus vernus*) – го́рошок го́робі́ний, ди́кий, півни́ки, ра́нник, се́рдечна тра́ва, (зо́зуліні) череви́чки.

Го́рнозаво́дский – гі́рничий, гі́рничний. **Го́рнозаво́дский рабо́чий** – гі́рник.

Го́рнозаво́дство – гі́рництво.

- Горнозаводчик** – гірнопромисловець (р. -вця).
- Горнокаменний** – камінний, кам'яний. **Горнокаменная порода**, см. **Горная порода** (**Горный** 5).
- Горнорабочий** – гірник, гірнич(н)ий робітник, (в каменоломнях) каменяр (р. -ра), (в рудниках) рудник, (в шахтах) шахтар (р. -ра), шахтар (р. -ря).
- Горнопромышленник** – гірнопромисловець, власник гірничого підприємства.
- Горнопромышленность** – гірництво.
- Горнопромышленный** – гірничий, гірничний.
- Горнослужащий** – гірничник.
- Горностаевый** – горностаєвий, горностаєльовий.
- Горноста́й** – горноста́й, горноста́ль (р. -ля).
- Горнушка** – закапелок (з лівого боку припічка, куди відгортають жар та попіл).
- Горный** – 1) гірський, гірний, горовий, верховинський. [Гірський розбійник. Горова вода. Верховинські озера]. **Горная цепь** – гірське пасмо, пасмо (пасмуга) гір. [Пасмуги Тіень-Шану]. **Горный кряж, хребет** – гірський кряж (р. кряжа). **Горная равнина** – полонина, ум. полонинка, полониночка. **Горная тропинка** – гірська стежка, (гал.) плай (р. плая); 2) (*нагорный*) нагірний, нагоряний. [Замок нагірний. Нагоряна земля]; 3) (*покрытый горами*) гірський, горянський [Наша місцевість. степова, а не гірська (Крим.). І на Дніпровій Україні, і на горянській за кордоном (Мордов.)]; 4) (*рудокопный*) гірничий, гірський. **Горный инженер** – гірничий інженір, інженір-гірник. **Горное дело, промысел** – гірництво. **Горный институт** – гірничий інститут. **Горное правление** – гірніча управа; 5) *минер. и геол.* **Горная порода** – гірська порода, горотвір (р. горотвору). **Горное масло** – гірська олія. **Горный хрусталь** – гірський кришталь.
- Город** – місто, город, ум. містонько, містечко, городець, городок (р. -дка), городочок. **В городе** – у [на] місті, у городі. **В город** – до міста, на місто, до города, у город. **Центр города** – середмістя. **Ни к селу, ни к городу** – ні сіло, ні впало, ні до ладу, ні до прикладу; як Пилип з конопель, не до речі.
- Городить** – городити. **Городить вздор** – верзти, верзятати, пліскати. **Что ты городишь?** – що ти верзеш, плещеш? *Срв. Вздор. И зачем было огород городить* – навіщо було й заходжуватися коло цього діла? шкода часу і отласу!
- Городиться** – 1) городитися; 2) (*сов. взгородиться*) стеріблюватися, стерібитися, п'ястися, зіп'ястися (сп'ястися) куди, на що.
- Городишко** – городісько (р. -ка, м. р.). [Поганенький городісько (Крим.)].
- Городище** – 1) великий город, велике місто; 2) (*место, где был город*) городище.
- Городничество** – городництво.
- Городничий** – городничий, голова поліції в повітовому місті (за старих часів в Росії).
- Городовой** – 1) міський, городський, городянський, городовий; 2) (*полицейский чин*) городовік, городовий, поліціант. [Прийшли два городовики, хтять його заарештувати].
- Городок** – 1) см. **Город**; 2) городки (*игра*) (с)краклі (р. -лів), краглі (р. -ів). **Играет в -ки** – гуляти у краклі.
- Городской** – міський, городський, городянський. [Міські робітники. Городянські звичаї]. **Городская жизнь, быт** – городянство. **По-городски** – по-городянському.
- Городчастый, бот.** – зарубчастий.
- Городьба** – 1) городіння; 2) (*ограда*) (о)горо́жа; 3) (*запруда для рыбной ловли*) яз (р. язу), ум. язок (р. язка), їз (р. їзу), ум. їзок (р. їзка).
- Горожанин, -нка** – городянин, городянка, ум. городяночка, міщанин, міщанка.
- Горожение** – городіння.
- Горокоп** – гірник, гірський копач.
- Горокопный, горорытный** – гірничий, горокопальний.

Горонить – гореніти.

Горообразование, *геогр.* – горотворення, горотворіння.

Горообразовательный – горотворчий, горотворний. [Горотворчі процеси].

Горорытство – гірніцтво.

Горосечец – копач, гірник.

Гороскоп – гороскоп (*р.* -пу).

Горох – горох. *При царе Горохе* – за царя Гороха. **Горох воробьиный, журавлиный, мышиный, кормовой**, *см. Вика*. **Горох жёлтый** (*Lathurus pratensis*) – журавлині стручки, горошок.

Гороховидный – горошкуватий, горохуватий.

Гороховик – горохвяник, горохляник.

Гороховина – 1) горохвиння; 2) горох(о)віна, горох(о)вини, горохвяна солома.

Гороховица – юшка з гороху.

Гороховый – гороховий, горохвяний, горох'яний. **Г-вая солома** – горохвіна (*и* горохвіни *мн.*), горохвянка; *соб.* горохвиння (*р.* -ння, *ср. р.*). **Г-ый камень** (*геол.*) – гороховик. **Чучело гороховое** – опудало, одороб(а)ло (*р.* -ла, *ср. р.*), гороб'яче страшило, куряча вова. **Шут гороховый** – блазень, *ум.* блазник, штукар (*р.* -ря).

Горочка, *см. Гора*.

Горошек – горошок (*р.* -шку). *Кормовой, воробьиный -ек*, *см. Вика*. **Горошек призаборный** (*Vicia sepium*) – косильки (*р.* -ків), сокирки (*р.* -рок).

Горошина, -нка – горошина, *ум.* горошинка, горошиночка.

Горошчатый – горошкуватий. [Горошкувата земля].

Горский – гірський.

Горстать, сгорстать – горну́ти, згорта́ти, (*сов.*) згорну́ти.

Горсть, горстка, -точка – 1) жме́ня, *ум.* жмінька, жміне́чка, *увел.* жме́нище. [Взя́ти щось у жме́ню. Жме́ня пше́ниці, піску́, конопе́ль, квіток]. **Горсть льна, конопли** – горстка льону, конопе́ль (горстка = 4 – 5 жмінь); *умен.* горсточка. **Г-и двух рук вместе** – пригорщ (*р.* -щи), пригоршня; 2) (*малость*) жме́ня, жмінька. [Нас жме́ня, а їх військo ціле. Хоч-би жмінька щастя (Чупр.)].

Гортанный – гортанный, горловий, горляний. [Звісно всім, що ара́бська мо́ва дуже горлова́ (Крим.)]. **Г-ная щель** – голосни́ця. **Гортанная трава** (*Prunella vulgaris*) – горлянка, суховершки (*р.* -ків).

Гортань – гортань (*р.* -ни), гортанка, горлянка.

Гортензия, *бот.* – гортенсія.

Горушка – гірка, гірочка, гіронька.

Горчак – 1) (*рыба Rhodeus amarus*) – пукас; 2) *бот.* (*Polygonum persicaria*) – гірчак.

Горчанка, *см. Горечавка*.

Горчатъ – гіркнути, гіркішати, гірчішати.

Горче, горчее – гірчіший (-а, -е), гіркіший (-а, -е), горіший (-а, -е). [Нема́ і не бу́де му́ки горішо́ї (Грінч.)]; (*хуже*) гірший (-а, -е).

Горчить – 1) (*делает горьким*) гірчити; 2) (*отзываться горьким*) гореніти. [Борщ горенить]; (*о масле*) бути трохи ілкім.

Горчица – 1) *бот.* (*Sinapis*) гірчи́ця. **Горчица полевая** (*Sinapis arvensis*) – свирі́па, свирі́пиця; 2) (*приправа из -цы*) гірчи́ця, (*гал.*) мушта́рда.

Горчичник – гірчичник, синапізм (*р.* -му).

Горчичница – гірчичниця, (*гал.*) мушта́рдник.

Горчичный – гірчичний.

Горше – гірше, горі́й, горі́ше, *ум.* горі́шенько. [Ой, го́ре, го́ре, де свекорко́ є, а ще горі́ше (горі́шенько), де є обоє].

Горшѐнить, горшѐничать, см. Горшѐчничать.

Горшѐня, см. Горшѐчник.

Горшѐчник, -ница – ганчѐр (р. -рѐя), ганчѐриха, ганчѐрка, а спеціальне – бѐлий ганчѐр (г. выделяющий горшки без глазури), посудник или полив'яник (г. глазирующий посуду), мисочник, мискар (р. -рѐя) (г. выделяющий миски).

Горшѐчников, горшѐчницын – ганчѐрѐв, ганчѐрѐвий (р. -рѐвого), ганчѐрчин (р. -ного).

Горшѐчничать – ганчѐрювати.

Горшѐчничий, см. Горшѐчный 2.

Горшѐчный – 1) (отн. к горшку) горшковий. [Гли́на горшкова́]; 2) (относящийся к ремеслу) ганчѐрний, ганчѐрський, ганчѐрницький. [Глина ганчѐрська, ганчѐрна]. **Горшѐчное ремесло** – ганчѐрство, ганчѐрництво. **Г-ный завод** – ганчѐрня. **Заниматься -ным ремеслом, см. Горшѐчничать.**

Горшѐчничать.

Горшій – гѐршій, гѐршій. [Гѐрѐша му́ка. Гѐршѐе зло].

Горшѐковий, см. Горшѐчный 1.

Горшѐк – гѐрщик (р. гѐрщика), гѐрщѐк (р. гѐршка), гѐрнѐць (р. гѐрнѐця); ум. – гѐрщикок, гѐрщѐчок, гѐрща (р. гѐрщати, ср. р.), гѐрщѐтко (р. -ка, ср. р.), гѐрня (р. -няти, ср. р.), гѐрнѐтко (р. -ка, ср. р.). Реже: (медный г.) мѐдняк, мѐдень (р. -дня); (чугунный) чавун, ум. чавунѐць (р. -нѐця); (большой медный) галаган; (металлическ.) банѐк; (г. в одно ведро) вѐдерник; (для варки) варильник; (для варки борща) борщѐвник; (для каши) кашник; (для бученья белья) золѐй[ль]ник; (больш. г.) покотило; (высокий, цилиндрич.) стовбѐун, стовбѐунчик; (маленький г.) питѐнчик, маценѐя (р. -яти). **Цветочный г.** – вѐзон (р. -ну). **Ночной г.** – уринал, (эфем.) генерал. **Плавильный г.** – тѐгель. **Не боги горшки обжигают** – не свѐтѐ горшки лѐплять. **Принадлежащий -ку, относящийся к -ку** – гѐрщикѐв (-ова, -ове).

Горшѐчек, см. Горшѐк.

Горький – 1) (на вкус) гѐркий, ум. – гѐркѐнький, гѐрѐнький. **Надоел как горькая редька** – уѐвся як хрѐн, остогѐд, осточѐртѐв, осѐруживсь, увѐривсь, у печѐнках засѐв. См. **Надоеть**; 2) (причиняющий горе) гѐркий, прикрѐй; (бедственный) гѐркий, безщѐсний, злидѐнный.

Горькие упрѐки, слова – гѐркі докѐри, слова. **Горькие воспоминания** – гѐркі, прикрѐ спѐгади. **Г-ое оскорбление** – гѐрка образа, живий ураз. **Г-ое сожаление** – живий жалѐ, гѐркий жалѐ. **Г-ая истина** – гѐрка, ущиплива правѐда (правдонѐка). **Г-кий хлеб** – гѐркий, затруѐний хлѐб, гѐркі грѐші. **Горькая участь, судьбина и т. д.** – гѐрка дѐля, лиха дѐля, лиха година. **Горькая моя участь** – гѐркий (лихий) менѐ свѐт. [Гѐркий свѐт, а трѐба жить (Ном.)]. **Г-ая жизнь** – гѐркѐ (злидѐнне, безщѐсне) життѐя. **Горе горькое** – горе гѐркѐ, гѐркѐ бѐдування; 3) (выражающий горе) гѐркий, рѐвний. **Горькие слѐзы** – гѐркі (рѐвнѐ) слѐзи, или просто – гѐркі, гѐркіі. [Облѐвсь гѐркіми (Грѐнч.)]. **Горький плач** – рѐвний плач; 4) (горемычный), см.

Горемычный. *Эх, вы горькие! (о лошадях)* – ой, ви горѐпашечки, небожѐта, ой, ви бѐдолашнѐ; 5) **горький пьяница** – гѐркий п'яницѐя, п'яницѐя непросипѐнный. **Пить горькую** – пѐти без просипу. **Пить (испить) -кую чашу** – пѐти гѐрку, сов. спѐти (скоштувати) гѐркої, випѐти добру повну. **Делать, делаться горьким, см. Горчить, горчать. Сделать слишком -ким** – перегѐрчити. **Становится более -ким** – гѐркішати, гѐрчѐти. **Стать -ким, более -ким** – згѐркнути, погѐркішати; 6) **горькая соль (английская)** – гѐрка сѐль, епсонѐт. **Г-кая вода** – гѐрка вода. **Г-кая земля** – магнезіѐя.

Горьклий – згѐрклий, прогѐрклий, ѐлкѐй. [Мѐсло ѐлкѐ].

Горькнуть, см. Горчать.

Горько – 1) (о вкусе) гѐрко; умен. – гѐркѐнько, гѐрѐнько. [Гѐрко з'ѐсти, – жалѐ покинути (Ном.)]; 2) (неприятно, мучительно горестно) гѐрко, прикро, болѐзно, терпко. [Гѐрко умирати (Рудан.). Прикро на душѐ (Крим.). Приходилося ѐ солоно ѐ терпко (Фран.)].

Горько плакать – гѐрко, рѐвно[е] плакати. **Горько (с горечью) сказать, усмехнуться** – гѐрко сказѐти, посмѐхнутѐся.

- Горьковатість** – гіркуватість (р. -ости), пригірклість (р. -ости); (*тільки о масле*) ілкість (р. ілкости).
- Горьковатый** – погіркий, гіркуватий, пригірклиий, гірчастий, гірчавий, гіркенький. [Погіркий смак со́ли. Пригіркле ма́сло].
- Горькозём** – магнезія.
- Горько́нький**, см. **Горьковатый**.
- Горькосла́д**, см. **Гадю́чи я́годы**.
- Горько́сть** – гіркість (р. -кости), гіркота́.
- Горько́хонек** – гіркісінький.
- Горю́н, горю́нья, горю́ха**, см. **Горемы́ка**.
- Горю́чень** – палкість, запальність, горючість.
- Горю́чий** (*легко горящий*) – палкий, пальний, запальний, горючий, огнепальний. [Палкий (пальний) газ. Палкий як губка (Кул.). Легко запальний плин – на́фта (Франко)]. **Горю́чий песок, ветер и т. д.** – пекучий, палючий пісок, вітер, смалький вітер. **Горю́чие слёзы** – гіркі, палкі, пекучі, ревні сльози. [Палкі лилися сльози (Л. Укр.)].
- Горю́шко**, см. **Горе**.
- Горя́нин, -я́нка**, см. **Го́рец**.
- Горя́чее (-ча́я еда)** – гаряча стра́ва (потра́ва).
- Горя́ченький** – гаряченький, жаркенький.
- Горя́чень** – гарячість (р. -чости), жар (р. -у), жа́ркість, пекучість, палючість (р. -чости).
- Горя́ченький** – гарячковий. **Г-ний бред** – гарячкове маячення (маячіння).
- Горя́чий** – гарячий, *а теснее* – 1) жаркий (ум. жаркенький). [Гарячий борщ. Жарке́ вугілля]. *Куй железо, пока горячо* – коваль кле́пле, доки те́пле; хапай, дяче, по́ки гаря́че; дері ліко, по́ки час; 2) (*жаркий, жгучий*) жа́ркий, (*знойный*) сква́рний, палкий, палючий. [День гарячий (жаркий, скварний). Со́нце палке́ (палю́че)]. **Горя́чие слёзы** – гарячі, палкі, пекучі, ревні сльози; 3) (*пылкий, воодушевленный*) палкий, запальний, (*вспыхивающий*) палахливий, огненний, огнистий. [Огненний до робо́ти. Ді́ка, палахлива на́тура (Винн.)]. **Г-чий поцелуй, уста** – палкий поцілунок, палкі ву́ста. **Г-чие чувства, желания, речи, надежды и т. д.** – палкі, запальні, гарячі почуття, бажання, розмови, надії і т. ин. **Г-чий человек, патриот; -чее сердце** – палкий, запальний чоловік, патріот; палке́, запальне́, гаря́че се́рце. **Г-чая молитва, мольба** – ре́вна моли́тва, ре́вне блага́ння. **Г-чий, как огонь (человек, конь)** – огненний, огнистий. **Г-чий конь** – баский, порський, ворозький (*гал.*) кінь. **Г-чий человек (в деле, по внешности)** – на ньому́ (аж) шку́ра горить (Г. Барв.). **Г-чее время** – гарячий час, палкий час, пильна година, прикротний час. **По -чим следам** – по те́плому сліду. **Г-чие напитки** – хмільні (п'яню́чі) трунки (питва). **В горя́чах, с горя́ча** – з-опалу, згарячу, ззапалу. **Становиться -чим** – гарячіти. [На дво́рі гаря́чіє].
- Горя́чительный** – гарячливий, палючий; (*о напитках*) хмільний, п'янючий.
- Горя́чить** – гарячіти, підгаряча́ти, розпаляти (розпалюва́ти), розпіка́ти. [Хто запі́зни́всь, те́пер підга́рячає ко́ня (Кул.). Се́ гаря́чить кро́в, а гаря́ча кро́в ро́дить гаря́чі думки (Кул.)].
- Горя́читься** – розпалитися, розпалюва́тися, гаря́читися; (*шутлив.*) трі́патися, решетитися (*гал.*). [Не трі́пайсь, а попереду́ розпита́йся, хто ви́нен (Грін.)]; (*о полове́м возбужд. животных*) рді́тися, яри́тися. [Жеребе́ць се́ред ко́бил рді́ться]. **Не горя́ча́сь** – без за́палу, спрокво́ла.
- Горя́чка** – 1) *медиц.* – гаря́чка, (в)огневи́ця, пал, палю́чка. *Послеродов. -ка* – поро́ді́льна гаря́чка. *Белая -ка* – за́пійне мая́чення (маячіння), о́мут п'яни́чний. *Быть в горя́чке* – на гаря́чку лежа́ти. *В -ке, в горя́чем состоя́нии* – в о́гні. [Не зна́ть що прова́дить, бу́цім ув о́гні (Квіт.)]; 2) (*пыл, увлечение*), см. **Горя́чность**. *Пороть горя́чку* – парка́ парити, гаря́чувати, хапа́тися. [Вже він парка́ парить]; 3) (*горячий челов.*) гаря́чка, запальний, палкий (чоловік), -на́, -ка лю́дина. [Ти та́ки добра́ гаря́чка (Неч.-Лев.)].

Горя́чность – гарячість, гарячий дух, за́пал, о́пал, пал, па́лкість (р. -кости), завзя́ття. [Не може спóритися без гарячости. Говорив з запалом. З великим опалом, щось ко́мусь доводила (М. В.)]. **Горя́чность в работе** – загарливе працюва́ння, зага́ра, (*усердие*) запопа́дливість (р. -вості).

Горячо́ – 1) гаряче́, жа́рко. [І сюди́ гаряче́, і туди́ боляче́ (Ном.)]; пече́ [Надво́рі пече́]; 2) (*пылко, с горячностью*) палко, гаряче́, загарливо, огненно (*страстно*). [Палко кохати. Палко гомоніти (розмовляти, мо́літися, бажа́ти). Загарливо прова́дять розмо́ву (Л. Укр.)]. **Горячо́ браться** (*взяться*) за что-н. – шпарко, жарко, прикро братися (*взяться*) до чо́го. **Горячо́ взятыся за что** – прихопі́тися до чо́го.

Го́спиталь – шпита́ль (р. -лю), (військова́) ліка́рня.

Госпита́льный – шпита́льний.

Господа́рство – (*достоинство, власть господаря*) господа́рство, господа́рення.

Господа́рь (*в Молдавии, Валахии*) – господа́р (р. -ря).

Госпо́день – госпо́дній, госпо́девий.

Госпо́дин – 1) (*владыка над подвластными*) господа́р (р. -ря), пан, волода́р (р. -ря), влада́р, зверхник. **Госпо́дин и слуга** – господа́р і челя́дник. **Г-да и крепостные** – пані і підда́ні. **Г-дин ца́рства, г. над раба́ми** – влада́р (волода́р) ца́рства, влада́р рабі́в, пан над раба́ми.

Госпо́дин (*начальник*) и *подчиненные* – зверхник і підле́гли. **Палата господа́** – пала́та пані́в; 2) (*человек независимый, распоряжающийся где-л.*) господа́р (р. -ря), пан. [Сам собі пан. Чо́му не ти господа́р у пала́тах? (Крим.)]. **Они тут господа́** – вони тут пану́ють. **Он -дин положе́ния** – він пан стано́вища, його́ верх, його́ во́ля й си́ла; 3) **господа́, т.-е. бере, помещики** – пані́; *соб.* – панство; *иронич.* – панота́, панва́. [Панство при столі сідає (Франко). Наї́хало панві́]; 4) (*вежливо, см. «человек», «субъект»*) добро́дій, пан. [Прийшо́в, якийсь добро́дій в офіце́рській фо́рмі (Крим.). Пан профе́сор (учите́ль). Добро́дій К. написав пові́сть. Це пана́ писаря́ діло (М. В.)]. **При обра́щении** (*сударь*): па́не! (*ум. паночку!*) добро́дію! [Скажі́ть, добро́дію, де у вас рі́чка?]. **Господа́** (*обращение*) – панове́! добро́дійство! панове́-добро́дійство (*милостивые государи*), панове́-громадо́! товари́ство, шанове́ товари́ство, [Любе́ добро́дійство-земляки́! се оста́ння рі́ч моя́ (Кул.)]; (*фамилляр.*) пані́-брати́ (Шевч.).

Госпо́дский – 1) *см. Госпо́день*; 2) (*барский*) па́нський; (*презрит.*) па́нячий. **По-госпо́дски** – по-па́нському, по-па́нячому, па́ном-діло́. **Живёт совсем по-госпо́дски** – він па́ном-діло́ живе́.

Госпо́дство и господа́тельство – панува́ння, старшинува́ння, (*власть*) зверхні́сть ко́го над ким. [Туре́цьке панува́ння. Відда́в я ду́шу під ваше панува́ння (Самі́л.). Старшинува́ння рабі́в над раба́ми (Кул.)]. **Приобрести -во, захватить -во** – запанува́ти, запані́ти, розгоспода́ритися. **Господа́тельство их кончи́лось** – відпанували вони́ сво́є.

Господа́тствовать – 1) панува́ти, старшинува́ти над ким. [Непра́вда пану́є на землі́]; 2) (*преобладать, брать верх*) горувати, домінува́ти. [Скрі́зь горую́ть руїни́цькі інстинкти́].

Господа́тствует где-л. тревога деморализация и т. д. – пану́є де́сь триво́га, демораліза́ція, то-шо́.

Господа́тствующий – запані́лий, пану́ючий, перева́жний. [Предста́вник запані́лої на́ції. Пану́ючі класи́. Перева́жна там мо́ва – польська́]. **Г-ю́щая черта** – перева́жна (пану́юча) ри́са, доміна́нта. [Визво́льна іде́я раз-у-раз бу́ла доміна́нтою в украї́нському житті́ (Сфр.)].

Господа́чик – паноќ (р. панка́), паночоќ (*зват. паночку!*), па́нонько́, (*холостой*) пани́ченько́, пани́чик.

Госпо́дь – Госпо́дь (р. Го́спода, д. Госпо́деві). **Го́споди!** – Го́споди! **Не приведи Го́споди** – не доведи́ бо́же, не дай Го́споди.

Госпо́жа – 1) (*барыня*) па́ні, па́нія (*редко па́ня*); *умен.* па́нійка; 2) (*хозяйка*) господа́нія, (*редко, зап.*) господа́жа, (*ум. – господа́ничка, господа́женька, господа́ся*), па́німа́тка, па́ньма́тка (*ум. – па́німа́точка, па́ньма́туся*). **Госпо́жа и служанка** – господа́нія й служни́ця; 3) (*владычица*)

владарка. **Госпожа́ над жизнью** – владарка життя; 4) (*вежливый титул для дамы: сударыня*) пані, добродійка! [Добродійка N. виїхала звідси. Цій добродійці я не до вподоби].

Послушайте господа! – слухайте, добродійко (пані)!

Госпожинки – 1) Перша Пречиста (15 августа), 2) спасівка (піст перед Пречистою); 3) (*конец жатвы*) обжинки.

Гостейка – гостійка. *Срвн. Гостья.*

Гостёк, гостенёк – госте[о]нько, гостик, гостючок. *Срвн. Гость.*

Гостеприимно – гостинно, гост(е)ливо, гостелюбно, гостелюбиво.

Гостеприимный – гостинний, гостелюбний, гостелюбвий, гост(е)лівий; щирий; учтивий (*хлебосольный*). [Прийшла благаючи під гостелюбний захист (Грінч.)]. **Г-мный хозяин** – гостинний господар, щирий хазяїн.

Гостеприимство – 1) гостинність (*р. -ности*). гостелюбність, гостелюбівість, гостлівість, учтивість (*хлебосольство*). [Закони арабської гостинності (Крим.)]. *Пользование гостеприимством* – гостина. [Так ти оддячив за гостину! (Кул.)]; 2) (*действие*) гостеприймання. [Гостя в вас приймають найбільше горілкою: це в нас найлучче гостеприймання (Звин.)].

Гостиная – вітальня, світлиця, гостинна. [Прошу до вітальні].

Гостинец, гостинцы – гостинець (*р. -нца*), *ум.* гостинчик. [З дороги привіз мені гостинчик дорогий]. *В гостинец, как -нец* – на гостинець. **Гостинец** (*взятка*) – баз[с]аринка. **Г-нец при поздравлении, визите** – ралець (*р. -льця*). *Итти с поздравлением и -нцем* – ходити на ралець.

Гостиница – гостиниця, (*стар.*) гостиний дім, (*отель*) (г)отель, (*странноприимница*) вітальниця, (*постоялый двор*) заїзд, заїздний, постояльний двір.

Гостинодворец – крамар (*р. -ря*), купець (з торгового ряду).

Гостиный (*стар.*) – купецький, торговельний, крамний. **Гостиный двор** – купецький двір (дім), ринок, ряд (панський ряд), (*вообще*) крамниці (*мн. ч., р.* крамниць).

Гостить – гостювати, гостити, бути в гостині. [Наїхали гості гостювати (Чуб.)]. **Гостящий, гостивший** (**гоститель, -тильщик**) – гостювальник, гість (*р. гостя*). *Любящий г-ить* – гостювитий, (*иронич.*) – добрий до хати.

Гость – гість (*р. гостя*), *ум.* – госте[о]нько, гостик. [Прийде твій миленький, – буде в тебе гість (Мет.)]. **Гости** – гостина, гості. [Завітала до хати пізно гостина (Васильч.)]. *В гости* – у гостину, *ум.* в гостиночку, у гостя. *В гостях* – у гостині, в гостях. *Из гостей* – з гостини. *Будь гостем, будь дорогим гостем* – розгостися (*от* розгоститися). [Рідна хата, чим має, приймає. Розгостися, батьку (Грінч.)]. *Пойти посидеть в гости* – піти на посиденьки до кого (в гостину), піти на бесіду, загостити, пригостити до кого, завітати до кого. *Компания г-ей* – бесіда. *Засидеться в -ях* – загостювати. *Приём -ей* – гостина, вітання. *Сидеть, посидеть в -ях* – гуляти, погуляти (в гостині). [Погуляйте ще трохи в нас]. *Принимать обязательных гостей* (*священника и т. д.*) – відбувати гостей (пан-отця).

Гостьба, см. Гощение.

Гостья – гостя, гістя, (*ласк.*) гостійка, гостянка.

Государить – державувати, панувати, господарювати, царювати, володарювати.

Государски, по государски – по-царському, по-царівському, царським звичаєм, як цар, як монарх, як володар.

Государский – царів (-ре́ва, -ре́ве), царський, володарів (-е́ва, -е́ве).

Государственный – державник.

Государственность – державність (*р. -ности*).

Государственный – державний. [1-ий Державний театр]; скарбовий (*казенный*). **Г-ный порядок** – державний лад. **-ное учреждение** – державна установа. **-ная самостоятельность** – державна самостійність.

Госуда́рство – держа́ва (ум. держа́вка), (*реже*) держа́вство, па́нство. [Неза́лежна держа́ва-республі́ка, яко́ю була́ Украї́на за Хмельни́цького (Єфр.) На́ша радя́нська пролетарська держа́ва]. *Управление -ом* – державува́ння.

Госуда́рствовани́е – державува́ння, панува́ння, господарюва́ння, царюва́ння, володарюва́ння.

Госуда́рствовати́ – державувати́, панувати́, господарювати́, царювати́, володарювати́.

Госуда́рыня – волода́риця, держа́виця; ца́риця, ца́сарєва (*гал.*). *Милостивая госуда́рыня* – високопова́жна (шано́вна) доброді́йко, па́ні.

Госуда́рь – 1) волода́р (*р.* -ря), держа́вець, господа́р (*р.* -ря), *сокращ.* спода́р, пан; (*неточно*) ца́р, ца́сар (*гал.*). [Державці не мо́жуть серця́ слухати́сь свого́ (Грінч.). За Неро́на-спода́ря (Шевч.)]. *Самодержавный -да́рь* – самовла́дник (*гал.*); 2) (*обращение*) пан, доброді́й.

Милостивый госуда́рь – па́не, па́не-доброді́ю, шано́вний (вельми шано́вний, високопова́жний) доброді́ю; (*иронич.*) мосьпа́не. *Милостивые -да́ри* – шано́вні па́нове, доброді́йство, па́нове-громада. *Срвн. Господи́н.*

Готи́ческий – готи́цький, готи́чний.

Готова́льник, готова́льня – готува́льничка, скри́нька для рисува́льного прила́ддя.

Гото́вить – готува́ти (я готую́), гото́вити, загото́вляти, вигото́вляти; ла́годити, ладнува́ти, ладна́ти, лаштува́ти; рихтува́ти, риштува́ти, споряджа́ти, стро́їти (*снаряжа́ть*); їсти варі́ти, куховари́ти, кухторити́ся (*стряпа́ть*); спосо́бити ко́го до чо́го (**гото́вить, приспособля́ть ко́го к чему-л.**). [Готува́ти, ла́годити, ладна́ти, лаштува́ти – воза́, обі́д, вече́рю, весі́лля. Риштува́ти, рихтува́ти – вози́ в доро́гу, гармати́ до бо́ю. Стро́їти ко́ня у доро́гу. На нас уже́ ла́годив ли́хо (Потеб.). Мене́ рихтували́ в моска́лі, а я уті́к. Спосо́били сво́їх юна́ків до козакува́ння (Кул.)].

Гото́виться – 1) готува́тися, лаштува́тися, ла́годитися, ладна́тися, ла́дитися, споряджа́тися – до чо́го *или* що-не́будь робі́ти (**гото́виться к чему-л., собира́ться что-л. делать**). [Довело́ся готува́тися до екза́мену (Крил.). У ха́ті прибира́лися та ла́годили́ся до весі́лля (Єфр.). Вона́ ладна́лася до ба́лю (Крим.). Ладна́ється, лашту́ється, ла́диться і т. и. і́хати куди́сь]; 2) (*намерева́ться*) бра́тися, збира́тися, вбира́тися. [Поси́діла я та й беру́ся додо́му (М. Вовч.). Ма́ти поси́діла, бере́ться вже і́ти (Драг.)]. **Гото́влюсь, т.-е. имею́ в виду́ что-л. делать** – маю́ся що робі́ти. **Готовься!** (*берегись! держись!*) – начува́йся! (*от* начува́тися); 3) **гото́виться к смерти** – ладна́тися на сме́рть, ла́годитися в бо́жу путь; (*снаряжа́ться*) риштува́тися, рихтува́тися, споряджа́тися. [В доро́гу рихтува́тися. Риштува́тися на війну́ (Рудан.)]; 4) **гото́виться что-л. новое, -тсья война́ и т. д. (дело́ клонится́ к чему-л.)** – бере́ться, кладе́ться, заноси́ться – на но́ве, на війну́ і т. и. (*неопр.* – кла́стися, бра́тися, заноси́тися). **Готови́тся пере́мена к лучшему́** – кладе́ться (заноси́ться) на кра́ще; (*в погоде*) кладе́ться на го́дину. [До́щик сього́дні клався́, та не зірва́вся (Чуб.)]; 5) (*быть подгото́вляемым*), *см. под 1.* [Весі́лля усю́ди ла́дяться (М. Вовч.). Ярма́рок почав споряджа́тися. Альмана́х ла́годивсь до цензу́ри (Грінч.)].

Гото́влєніє – готува́ння.

Гото́вность – гото́вість (*р.* -вості), охото́ність (*р.* -ності). [Весели́ть мене́ і́х гото́вість (Кул.)].

В гото́вности – напоготові́, в готові́. *С гото́вностью* – радо́, за́любки, з доро́гою душе́ю.

Гото́вый – гото́вий, гото́в (ум. гото́венький), нагото́влений, зла́годжений, злашту́ваний, зла́джений [Магази́н (крамни́ця) гото́вого одя́гу], (*о лица́х*) – гото́вий, нагото́влений до чо́го, на що́ = *приготови́вшийся к чему-л.*. [На це треба́ гото́вим бу́ти (Єфр.). Аби́ він губу́ розту́лив, – всі́ вже нагото́влені́ смія́тися (Крим.)]; (*согласный, склонный*) гото́вий на що́, охочі́й, ладе́н (-дна́, -дне́), рад, радні́ший. [Це за́любки ладе́н зробі́ти я. Радні́ший ці́лу днину́ жартува́ти (Крим.)]. *От ду́ши гото́в всё сделать́ для вас* – радні́ший душе́ю все для вас зробі́ти. *Быть нагото́ве* – бу́ти напоготові́. **Г-вый к услуга́м** – гото́вий до послугі́ (до по́слуг). **Готов** (*пьян вдребезги*) – п'янісі́нький, по́вний.

Гоф... – дві́рський, двору́. **Гофма́клер** – дві́рський ма́клер, ма́клер двору́, голо́вний ма́клер.

- Гофмаршал** – маршалок двору. **Гофмедик** – двірський лікар *и т. п.*
- Гофрирова́ть** – пло́тити, гофрувати.
- Гофриро́ванный** – пло́сний, гофро́ваний.
- Го́шпита́ль**, *см.* **Го́спита́ль**.
- Го́щение** – гости́на, гости́ни (*мн. ч. р. гости́н*), гости́вання. [Де все гости́на, там го́лод недале́кий (Ном.)].
- Граб**, *бот.* – граб, грабіна. **Молодой граб** – грабо́чок, грабча́к.
- Граба́здать** – гарбати.
- Грабе́ж** – 1) грабі́ж (*р. -біжу́*), грабі́жка, грабува́ння, (г)рабу́нок (*р. -нку*), (*разграбле́ние*) плюндрува́ння, ша́рпані́на; 2) (*обирательство*) зди́рство, зди́рщина, дряпі́жництво.
- Грабе́жный** – грабунко́вий; награбований.
- Грабе́лина, грабе́лище, грабе́льник** – грабліще, грабі́льно, граблісько.
- Грабе́льный** – грабе́льний.
- Грабе́льщик, -щица** – 1) згриба́льник, -ни́ця, громаді́льник, -ни́ця; 2) грабе́льний ма́йстер, грабля́р (*р. -ра́*).
- Грабі́льник, грабі́нник** (*грабовый лесок*) – грабі́на.
- Грабі́тель** – 1) грабі́жник, грабі́вник; *срвн.* **Разбо́йник**; 2) дере́й, дере́н, дере́люд, зди́рщик, зди́рця (*р. -ці*), дряпі́жник, дряпі́ка, лупі́й (*р. лупі́я*). *См.* **Обирало, Взяточник**.
- Грабі́тельница** – 1) грабі́жни́ця, грабі́телька, грабі́вни́ця; 2) дере́йка, зди́рни́ця, дере́людка.
- Грабі́тельский** – грабі́жни́цький, рабі́вни́цький; (*хищный*) грабі́жний; дере́йський, зди́рни́цький, дряпі́жни́цький. **Грабі́тельски** – по-грабі́жни́цькому, грабі́жни́цьким, рабі́вни́цьким, зди́рни́цьким ро́бом.
- Грабі́тельство**, *см.* **Грабе́ж**.
- Грабі́тельствова́ть** – 1) *см.* **Грабі́ть**; 2) де́рти, дра́ти, обдира́ти, здира́ти. [Це́ркву обдира́є, а корчму́ лата́є].
- Грабі́ть** – (г)рабува́ти, гарбати, ша́пати, (*разграблыва́ть*) плюндрува́ти.
- Гра́бли** – граблі́ (*р. -бе́ль, -блі́в*), грабе́льки (*р. -льо́к*); (*конные*) громаді́лка.
- Гра́блик**, *бот.* (*Potentilla argentea L.*) – черви́шник, черве́чник, дере́в'янка, жо́вня.
- Граблови́ще**, *см.* **Грабе́лина**.
- Грабо́вый** – грабо́вий.
- Грабо́к, грабки́** – грабки́ (*р. -бкі́в*).
- Грабштик** – грабштихель, різьби́ло.
- Граве́р** – ритовні́к, гравірува́льник, граве́р.
- Граве́рный, гравировале́льный** – ритовні́чий, гравірува́льний. **-ая мастерская** – рито́вня, гравірува́льня, гравірува́льна робі́тня.
- Гра́вий** – рінь (*р. рі́ни*), рі́ння (*ср. р.*) на́рінок (*р. -нка*), жорства́. **Смешанный с гра́вием** (*о земле*) – рі́нуватий. **Покры́тый гра́вием** – рі́нистий. [Рі́нистий бе́рег].
- Гравила́т** – гребі́нник, виви́шник, гравіла́т.
- Гравирова́льщик**, *см.* **Граве́р**.
- Гравирова́ние** – 1) ритова́ння, гравірува́ння; 2) ритовні́цтво, гравірува́льне ма́йстерство.
- Гравирова́нный** – ритова́ний, гравірова́ний, ви́ритий.
- Гравирова́ть, выгравирова́ть, награвирова́ть** – ритова́ти, ви́ритувати, на́ритува́ти, гравірува́ти, ви́гравірувати, ви́рити.
- Гравирова́нка**, *см.* **Гравирова́ние**.
- Гравю́ра** – гравю́ра; офорта.
- Град** – 1) град. [Цьо́го лі́та граді́ були́ ча́сті]. **Пот катит́ся гра́дом** – пі́т о́чі зали́ває. [Град уда́ров сы́пался ему́ на спину́, на плечи́ – кула́ки без упи́ну гупали́ йому́ в спи́ну, в плечи́; нага́ї без упи́ну пере́щили́ йому́ спи́ну, плечи́]; 2) *см.* **Го́род**.
- Града́ция** – града́ція.

- Гра́дина** – гради́на.
- Гради́р, гради́рня** – гради́льня.
- Гради́рование** – гради́ння, градува́ння.
- Гради́ровать** – гради́ти, градува́ти (ропу́).
- Гради́ный, см. Градо́вой.**
- Градоби́тие, градобо́й** – градоби́й (р. -бо́ю), градобиття́.
- Градо́вой** – градо́вий.
- Градонача́льник** – 1) міський нача́льник, 2) (*должность*) градонача́льник.
- Градонача́льство** – 1) нача́льство (влада) над містом; 2) градонача́льство.
- Градоотво́д** – градовідхи́льник.
- Градоотво́дный** – градовідхи́льний.
- Градопра́витель** – пра́витель міста.
- Градско́й** – міський.
- Градуи́рование** – поділя́ння на гра́дуси, на ступе́ні.
- Гра́дусник** – гра́дусник, (*термометр*) тепломі́р, (*спиртовой*) спиртомі́р.
- Гра́дус** – гра́дус, ступе́нь (р. -пеня́, м. р.). [П'ять ступе́нів моро́зу].
- Гражда́нин** – громадя́нин. *Почётный гражда́нин* – почесний громадя́нин. **Гра́ждане** – громадя́ни, грома́да (ж. р.), (*шире*) люди. [Гей ви, кия́ни-громадо! Вдаю́ся я до вас, ате́нські люди].
- Гражда́нка** – 1) громадя́нка; 2) (*азбука*) гражда́нка.
- Гражда́нский (общественный)** – грома́дський, громадя́нськийю **-ий долг** – громадя́нська повинність, громадя́нський обов'язок. **-кая война** – громадя́нська війна. **-ое мужество** – громадя́нська (*гал. цивільна*) відва́га; (*не военный*) циві́льний. [Одя́гнутий він не по військoвoму, а по циві́льному. Курс циві́льного пра́ва]. **Свод гражда́нских законов** – всезбі́рка циві́льних зако́нів.
- Гражда́нственность** – 1) (*общественность*) грома́дськість, громадя́нськість (р. -кости), громадя́нський лад; 2) цивілізува́ння.
- Гражда́нственный** – громадя́нський, грома́дський.
- Гражда́нство** – громадя́нство. *Пользоваться всеми правами гражда́нства* – ма́ти всі громадя́нські пра́ва.
- Гра́кание, см. Ка́ркание.**
- Гра́кать, см. Ка́ркать.**
- Грамм** – грам (р. -ма).
- Грамматика** – грамати́ка. **Грамматиче́ский** – грамати́чний. **Грамматиче́ски** – грамати́чно.
- Гра́мота** – 1) гра́мота, письмо́. *Учи́ться гра́моте* – учи́тися письма́, гра́моти. *Присту́пать к гра́моте* – бра́тися гра́моти. [Уже́ воно́ й гра́моти бра́лося]; 2) гра́мота. [У руках царська́ гра́мота]. *Конституцио́нная гра́мота* – гра́мота конституці́йна. **Г. охранны́я** – лист охоро́нний, обере́жний. **Г. дарственна́я, жало́ванная** – лист да́рчий, нада́вчий. **Г. освободи́тельная** – визво́лений лист. **Г. верите́льная** – ві́рчий лист.
- Грамоте́й** – письма́к, грамоті́й (р. -тія́), (*диал.* грамоті́ль). [Старові́нні наші́ кни́жники-грамоті́ї писа́ли церковно́ю мово́ю. Ба́чите, з нього́ грамоті́ль].
- Грамоте́йка** – гамоті́йка, (*диал.*) грамоті́ля.
- Гра́мотка** – пису́лька, ци́дулка, писемце́ (р. -ця́).
- Гра́мотник, см. Грамоте́й.**
- Гра́мотница, см. Грамоте́йка.**
- Гра́мотность** – гра́мотність, (*с умень́ем писа́ть или чита́ть писа́нное*) письме́нність (р. -ности).
- Гра́мотный** – гра́мотний, (*и в письме́*) письме́нний. *Очень -тный* – до́бре гра́мотний.
- Гран** (*аптек. вес*) – гра́но (*сп. р.*), (*руссизм*) гра́н (*м. р.*).

- Гранат** – 1) *мин.* – гранат; 2) *бот.* (дерево и плод) граната.
- Граната, воен.** – граната.
- Гранатный, гранатовый** – гранатовий; (*о цвете*) вишневий, гранатовий.
- Грандиозность** – величність, грандіозність, величезність (*р.* -ности).
- Грандиозный** – величний, грандіозний, велетенський.
- Гранение** – гранкування, гранування, шліфування.
- Гранёный** (*прилаг.*) – гранчастий, граня[а]стий, гранчатий, гранчак [Ячмінь-гранчак], рубчастий; (*страд. прич.*) – (по)гранкований, погранований, (по)шліфований.
- Гранило** – тесало (для гранкування), гранило.
- Гранильный** – гран(к)увальний, шліфувальний.
- Гранильщик** – граняр (*р.* -ра), шліфувальник.
- Гранистый, см. Гранный.**
- Гранит** – граніт (*р.* -ту).
- Гранитный** – гранітовий.
- Гранить** – гранкувати; (*мостовую*) без роботи шва[е]ндати (никати), собак ганяти, пішоходи ногами обтирати.
- Граница** – межа, грань (*р.* грани), границя (*ум.* граниченька), (*только политическая*) кордон. [Дуб ріс саме на грані. Їздив за кордон. Приїхали з-за кордону вчені люди. Інтернаціоналізм знищить кордони поміж націями]. *Провести, определить границу между чем* – покласти межю. *Определить границу чего* – обмежувати, заграничити що. *Выйти из границ* – перебрати міри, перейти край, межю. *Сосед по границе* – узграничанин.
- Граничение** – межування, граничення.
- Граничить с чем** – межувати з чим, дотулятися до чого, припірати до чого. [Наш двір межує з його городом, дотуляється до його городу. Втіха, що з одчаєм, з тугою межує]. **Граничить между собой** – межуватися, граничитися.
- Граничный** – граничний. **Граничная бороздка** – межка, обміжок.
- Гранка** – 1) *см. Гранение*; 2) *см. Грань*; 3) *типогр.* – гранка; 4) **гранка орехов** – грінка.
- Гранный, грановитый** – гранчатий, *см. Гранёный.*
- Грануляция, анат.** – грануляція, гранулювання.
- Грань** – 1) гранка, грань (*р.* -ни), руб, рубіж (*р.* -іжу), рубежик, пруг, пружок (*р.* -жка). *Верхняя грань предмета* – гребінь (*р.* -бень). *Боковая г.* – стінка; 2) *см. Граница.*
- Грасировать** – гаркавити, вимовляти по-гаркавому.
- Граф** – граф, (*вульг.*) грап.
- Графа** – графа, графка, рубрика, (*столбец*) шпальта, колона.
- График** – график (*р.* -ка).
- Графильный** – лініювальний.
- Графин** – карафа, карафка.
- Графиня** – графиня, (*вульг.*) грапіня.
- Графит, мин.** – графіт (*р.* -ту).
- Графитовый, графитный** – графітовий.
- Графить, награфить, разграфить** – лініювати, налініювати, полініювати. **Графлёный** – полінієний.
- Графический** – графічний. **Графически** – графічно.
- Графление** – лініювання.
- Графный** – графний, зграфований, поділений на графи, на колони, на шпальти.
- Графский** – графський, графів (-фова, -фове).
- Графство** – графство.
- Графчик** – малий граф, графеня (-тко), (*р.* -яти) (-тка), (*вульг. насмешл.*) грапеня (*р.* -няти), грапчук.

Графья́, *типогр.* – пункту́ра.

Грациозность – грація, граціо́зність (*р.* -ности).

Грациозный – граціо́зний, по́вний граці́ї; (*с грациозно гибким станом*) вихиля́стий.

Грациозно – граціо́зно, з граціе́ю.

Грация – грація, (*о гибом стане*) вихи́льність (*р.* -ности).

Грач – грак, гайворон; *соб.* гайвороння.

Грачевий, грачевый – гайворо́нячий.

Грачёнок – граченя, гайвороня́, гайвороненя́ (*р.* -няти).

Грачиный, см. Грачевий.

Граять, см. Каркать.

Гребенина – клоччя.

Гребёнка – 1) (*для волос*) гребіне́ць (*р.* -нця́), гребі́нчик; 2) (*для расчёсывания пеньки, льна, шерсти*) гребі́нка.

Гребённый, бот. – гравіла́т, гребі́нник; півники (*р.* -ів).

Гребенной – гребі́нний. **Гребённая трава, см. Гребённый.**

Гребёночник, гребеньщик – гребі́нник.

Гребёночный – гребі́нний.

Гребёчатый – гребеня́стий, гребі́нчастий, гребенáтий.

Гребень – гребі́нь (*р.* -бенья) [Гребі́нь у́ півня], *а теснее* – 1) *см. Гребёнка. Гребень частый* – гу́стий гребіне́ць; 2) (*прядильный*) гребі́нь (*р.* -бенья); 3) *г. горы, крыши, волны, куста и т. п.* – гребі́нь (*р.* -бенья), грива, щит, щито́к (*р.* -тка), хребéт (*р.* -бта) (хви́лі); 4) (*кудреватый гребень наметенного снега*) баран.

Гребец – 1) (*на лодке*) гребе́ць (*р.* -бця́), весля́р (*р.* -ра́); 2) (*на сенокосе*) громаді́льник; 3) (*жук*) веслу́н.

Гребешок – 1) *см. Гребёнка 1*; 2) (*у овчинников – когтеобразный железный гребешок для расчёсывания шерсти на овчине*) дрешпа́к; 3) *петуший гребешок, бот.* – а) півня́чий гребі́нь, б) лисі́чий хвіст, туре́цьке про́со; 4) *анат. (грудная кость у птиц)* – коби́лка.

Грёбка – 1) (*на сенокосе*) гребови́ця; 2) (*на вёслах*) веслува́ння, гребня́, гребі́ння.

Гребло – стрихуле́ць, гребло́. *Насыпать под гребло* – насипати вщерть.

Гребля, см. Грёбка.

Гребляк – водяна́ блощи́ця.

Гребневидный – гребі́нястий, гребенюва́тий.

Гребневик, бот., см. Гребённый.

Гребнеобразный, см. Гребневидный.

Гребной – 1) весловий; 2) (*на сенокосе*) громаді́льний.

Гребнуть – 1) гребну́ти. [Що гребне́ш із землі картопліну, то й жа́ба]; 2) (*веслом*) гребну́тися, погребну́тися.

Гребок – 1) *см. Гребло́*; 2) (*для размешивания извести*) копи́стка; 3) (*весло*) гребка́; 4) (*в мельничн. или пароходн. колесе*) лопа́ть (*р.* -ти); 5) (*для окучивания*) сапа́; 6) один удар веслом.

Гребу́нечки, гребу́ньки (*в детск. языке*) – ру́ці (*ед.* ру́ця), рученя́та.

Грёщик, см. Гребец.

Грегорианский – грегори́янський.

Гредиль – греді́ль (*р.* -ля).

Греженье – мрія́ння, ма́рення.

Грёза – 1) мрія́; 2) ма́ра, примара́, приви́д; 3) сон.

Грездень – гроно́, кетя́х.

Грезёт – грезе́т.

Грезетовый – грезето́вий. [Взяла́ очіпок грезето́вий].

- Гре́зить** – мріяти, снувати мрії, марити, (*опис.*) думами в хмарах літати, (*во сне*) сніти щось.
- Гре́зяться** – мріятися [І мріялись мені далекі села (Л. Укр.)], маритися; уявлятися, увижатися, снітися, (*насмешл.*) верзтися. *И во сне не грезилося* – і не снілося й не мріялося; і сном, і духом не знати.
- Грек** – грек, (*презр. Graeculus*) гречик, (*насмешл. национ. прозвание*) пиндос; *соб. (презр.)* – гречня, гречва.
- Грековосточный** – грекосхідний, грекоорієнтальний.
- Грелка** – грільня (*р. -ні*).
- Гре́мение** – гриміння, (*отдален.*) гримотіння.
- Гре́мкать** – грюкати, грюкотіти.
- Гремление**, *см. Гре́мение.*
- Греме́ть, грянуть** – 1) (*о громе*) гриміти, гримотіти, гримотати, грімнути, гуркотіти, вигрімляти. *Начинать греме́ть* – загрімляти, нагріммати. [Вже грім нагріма]. *Перестать греме́ть* – відгріміти; 2) (*о стрельбе*) грімати. [Гармата грімала]; 3) (*посудой, чем-либо металлическим*) бряжчати; громічати; 4) (*об экипаже*) торохтіти, гуркотіти; 5) (*о барабане*) торохкота[і]ти.
- Гремо́к** – 1) грюк (один удар); 2) *см. Гремю́шка.*
- Гремучий** – гримлячий, гримучий. [Гримлячий газ у шахті вибухнув]. **Гремучая змея** – гримучник, гадюка-гримучка.
- Гремю́шка** – брязкотільце, брязкальце, калатальце.
- Гремяч** (*ручей*) – бурчак.
- Гремячий, гремящий**, *см. Гремучий.*
- Грена** – грена, шовківникова ікра, ікриця.
- Гренаде́р** – гренадьєр, гренадір.
- Гренок** – грінка. *Делать грёнки* – грінчіти.
- Гренуть** – гребнути (веслом), гребнутися.
- Грести, гресть** – 1) (*граблями*) гребти, громадити; (*лопатой, руками и т. п.*) горну́ти, нагрібати, вигортати; (*веслом*) веслувати, гребти, -ся (*сов. гребну́ти, -ся*). **Грести к чему** – гребтиса до чого; (*кормою вперёд*) табанити; (*прямо вперёд*) гребти у хід. *Быть в силах грести* – згребтиса. [Бач, як грає Дніпро, – тепер не згребешся]; 2) *см. Граба́здать.*
- Греть, -ся, гревать, -ся** – гріти, -ся, вигривати, -ся. **Грётый** – грітий.
- Грех** – 1) гріх (*р. гріха*), (*детск. грішка*); вина, провинна. **Смертный грех** – смертельний гріх, гріх непростий. *В грехах* – грішно. [Грішно живе]. *Вводит в грех* – на гріх (до гріха) призводити. *Совершит грех, возьмёт грех на душу* – гріха вкусити. *Искупать грех* – покутувати (гріх). *Загладит грех* – покрити гріх, скупитися гріха, спокутувати (гріх). *Отпустит грехи кому* – розгрішити когo. *Не получивший разрешения от греха* – нерозгрішений. **Грех да беда на кого не живёт** – без гріха та без ліха не проживеш. *На грех мастера нет* – на гріх не спасешся. *Есть тот грех* – ніде (нема́ де) гріха потаїти. **С грехом пополам** – так-сяк, через верхі. [Через верхі зробила, аби збутись]; 2) ва́да, ганч[дж] (*р. -ч[дж]и*); 3) помилка (*мн. помилки*), гріх [Це мій гріх – не догледів та й помилився], огріх.
- Грехо́вность** – гріховність грішність (*р. -ности*).
- Грехо́вный** – гріховний, грішний.
- Грехо́вник, -ца** – гріховода.
- Грехо́вничанье** – гріховодство.
- Грехо́вничать** – гріховодити.
- Грехо́внический** – гріховодницький, гріховодний.
- Грехопаде́ние** – прогрішення, (*возвыш.*) гріхопадіння.
- Грецизм** – грецизм (*р. -му*).

Гре́ция – Гре́чина.

Гре́цкий орех – воло́ський горіх.

Греча́, гречи́ха, бот. – гречка. [Га́рні гречки́ цьо́го лі́та порослі́]. *Татарская г.* – татарка.

Щупло́е зерно́ гречи́ – рудяк.

Гречанка – грекиня.

Греческий – грецький.

Гречи́на, бот. – 1) дереви́й, кривавник, серпорі́з; 2) бурку́н.

Гречи́ха, см. Греча́.

Гречи́шный, см. Гре́чевый.

Гречне́вик, гречи́шник – стовпе́ць, гречу́шка. [Я́ й стовпці́в на́ймсь (Кві́тка)].

Гре́чевый – гречаний, (*в песне*) грецький. **Гре́чевый хлебец** – гречаник. *Крупа гре́чевая мелкая* – покрупини. **Гре́чевое снятое поле** – гречище, гречанище, (*реже*) гречківка.

Гречу́ха, гречу́шний, см. Греча́, Гре́чевый.

Греші́ть – 1) гріші́ти, (*слав.*) согріша́ти. **Греша́ жить** – грішно́ жи́ти. *Перестать греші́ть, видя́ наказаніе, постигшее́ кого-ли́бо за грех* – кая́тися на ко́му; 2) **-и́ть на ко́го** – гріхувати на ко́го, клепа́ти на ко́го; 3) **-и́ть чем** – мати ва́ду, ганч[дж]; 4) помиля́тися. **Греша́щий** – гріші́тель, согріші́тель.

Грешні́к, -ця – грішник, -ця, (*пренебреж.*) гріша́к; *срв. Грехо́вдник. Большо́й грешні́к* – вели́кий грішник, великогрішник. *Свойственны́й грешнику́* – грішницький, гріша́цький (Кулі́ш).

Грешников – грішників (-кова, -кове).

Грешни́чий – грішницький.

Грешно́ – гріх (*детс.* – грішка), грішно́; гріхо́вно. [Грі́х так робі́ти. Гріхо́вно вони́ живу́ть].

Грешны́й – 1) грішний; 2) *см. Грехо́вный.*

Гриб, бот. – гриб, губа. *В правобережной Украине гри́бом называют белый гриб, боровик; для всех остальных пород частое общее название – губи.* [Ходи́ла по губи́ та знайшла́ гриби́]. **Гриб с'єсть** – облизня́ пійма́ти (схопі́ти), *в сватовстве* – гарбуза́ з'ї́сти. *Любитель собира́ть грибы́* – гриба́р (*р. -ря*), грибі́вник.

Грибасты́й – 1) (*о голубях*) з гу́лею (гу́лькою) на дзьо́бі; 2) губа́тий, губа́нь, губри́й (*р. -ія*), губа́ч.

Грибни́ца, бот. – грибни́ця.

Грибно́й – грибови́й.

Грибови́дный – гриба́стий, печери́чкуватий. [Бемка́в дзві́н з низе́нької печери́чкувато́ї дзвіни́ці (Коцю́б.)].

Грибо́вница – 1) (*женщ.*) гриба́рка, грибі́вни́ця; 2) *бот.* – жо́вті глечи́ки, жо́вте лата́ття, водяни́й мак.

Грива́ – 1) грива́; (*ко́нь с белой гривой*) білогриве́ць (*р. -вця*), білогриви́й, (*с серой -ой*) сірогриви́й, (*с золотистой -ой*) золотогриви́й, (*с волнистой гривой*) хвилястогриви́й; 2) *см.*

Гребень 3. [На висо́ких грива́х гір круго́м яру́ зелені́є старі́й лі́с (Неч.-Лев.)]. *Конская грива́, бот.* – сіда́ч, сіда́ш.

Грива́сты́й – грива́(с)ти́й, грива́нь, грива́ч.

Грива́ч – грива́нь, грива́ч.

Гриве́нка – гриве́нька.

Гриве́нник – сорокі́вка (*сорок коп. на ассигн.*), дваця́тка (*20 грошей*), гриве́ник; (*серебр. 10 коп. монетка*) десяти́к (*зап.*). [То́й гудзи́к – як десяти́чок завбі́льшки, а дру́гий – бі́льш од гривні́ (Свидн.)].

Гриве́нный – гривне́овий, гриве́нний.

Гриви́сты́й, см. Грива́сты́й.

Гриви́ща – гриви́ще.

- Гривна** – гривня, (*пренебр.*) гривняка, гривняга.
- Гривуазный** – гривоазний, вільний, (*погрубее*) сороміцький.
- Гривчатый**, *см.* **Гривастый**.
- Гридин** (*стар.*) – гридь (*р.* -дя), гридній вояк (сердюк).
- Гридница** (*стар.*) – гридня, гридниця.
- Гризетка** – гризета, (*делик.*) подруга.
- Грим** – грим, гримування.
- Гримаса** – гримаса, крива міна. *Скорчить, сделать гримасу* – скривітися, вікривитися, скривіти лице, обличчя, гримасу; (*смехотв.*) вираз на лиці поставити. [Такі вирази на лиці поставити, що хоч-би хто, а не вдержитися від сміху (Кониськ.).]
- Гримаситься** – кривити обличчя, гримасувати.
- Гримасливый** – кривлякуватий, гримасуватий.
- Гримасник, -ца** – гримасник, -ця, кривляка, викривляка.
- Гримасничество** – гримасування, кривляння, викривляння.
- Гримасничают** – гримасувати, кривитися, викривлятися, виробляти (всякі) міни.
- Гримиrowanie** – гримування.
- Гримиrowать, -ся** – гримувати, -ся.
- Гримиrowка**, *см.* **Гримиrowание**.
- Грипп**, *мед.* – грипа, інфлюєнца.
- Гриппозный** – грипозний.
- Гриф**, зрол. – 1) гриф, грифон, (*вульг.*) грип. [На дереві грипенята, а грип, видно, полетів (Чуб.)]; 2) (*у скрипки, гитары*) шийка; (*у сабли*) держак, держално; 3) *архит.* – гриф.
- Грифель** – грифель (*р.* -фля).
- Грифельный** – грифельовий.
- Грифон**, *зоол.*, *см.* **Гриф 1**.
- Гроб** – 1) труна, домовина, трумна, трумно, дубовина; (*долбленный*) деревіще; (*с выпуклой крышкой*) горбата труна. **Гроб делать** – труну будувати; 2) (*метоним., могила*) гріб (*р.* гробу). *Одной ногой в гробу стоять* – бути на божій дорозі, над гробом стояти [Я над гробом стою – брехати не хочу], (*шутл.*) три чісниці до смерті кому. *Вогнать кого в гроб* – на той світ (в могилу) загнати. **Гроба** (*мн.*) – гробки, *см.* **Кладбище**.
- Гроб-трава**, *бот.* – барвінок (*р.* -нка[у]), барвінець (*р.* -нця).
- Гробница** – 1) гробниця; 2) надгробок (*р.* -бка).
- Гробовой** – 1) трунний; 2) (*могильный*) гробовий. [Гробова тиша]. *Гробовая крышка* – віко.
- Гробовые носилки** – мари. *До гробовой доски* – до судньої дошки.
- Гробовщик** – трунар (*р.* -ря), трунний майстер (*короче – просто майстер, р.* -стра). [Ще я й жива, а він ладен майстрів кликати, мене в труну вкладати].
- Гробокopатель** – копач, гробар (*р.* -ря), гробокоп, погребник.
- Гробокpадца** – гробовий злодій.
- Гробоносец** – 1) гробонос, трунник, виносіник; 2) трупар (*р.* -ря).
- Грог** – грог (*р.* -гу).
- Гроза** – 1) гроза, громовиця, буря з громом; (*с сильным дождём*) туча (*р.* -чі). [І знялася тут хмара, та й ударила на поля вітром та тучею]; 2) *см.* **Беда, бедствие**.
- Грозд, гроздь** – г[г]роно, г[г]ронка, кетяг, кім'ях, кімлях, кипашка, китиця. [Нарівав винограду – найкращі грона повибирав. Вишні так і висять кім'яками. Яблука висять кипашками. Порічки, виноград – оттакими китицями так і висять (Мирн.)]. *Образовать гроздь, покрыться гроздьями* – погронітися, загронітися. *Песий грозд, бот.* – паслін (*р.* -льону).
- Гроздovатый, гроздовидный** – г[г]роністий, гронуватий, грончатий.
- Грозительный** – погрозливий, загрозовий, грізний.

- Грозіть, -ся** – грозіти, загрожувати, погрожати, погрожувати кому, нахвалятися, похвалятися перед ким, страхати кого, сваритися, насваритися на кого. [І будуть більшого ще допевнятися та бунтамі грозіти (Куліш). Насварялися мовчки кулаками (Васильч.). Поклавши руку на меч, очима сваряться вони один на одного (Грін.)].
- Грозность** – грізність (р. -ности). [Європа XVI в. не осуджувала Селімову грізність (Крим.)].
- Грозный** – грізний, грізен, лихий, лютий. [Люта година]. **Грозно** – грізно, згрізна.
- Грозовой** – грозовий, громовий, тучний; (*в песне*) гримовесенький. [Дуть дощі гримовесенькі = *да всё грозовые*]. **Грозовая туча** – тучна хмара. **Грозовой дождь** – дощ тучний, громовий.
- Грозящий**, *прил.*, *см.* **Грозительный** и **Грозный**.
- Грок**, *см.* **Грог**.
- Гром** – грім (р. грому), (*молниеносный удар*) перун. **Раскаты грома** – громування, гуркотання. **Пусть тебя гром убьёт** – хай тебе грім уб'є (поб'є)! Бодай тебе загромило! Бодай тебе перун забив! (Чуб.).
- Громада, громадина** – громаддя, громадище, (*ср. р.*), махіня (*ж.*), веліч (р. -чи), (велика) купа; (*о зданих, постройке*) озія; (*о человеке*) веліч, здоровега, здоровіло; (*шутливо*) одоробало, одоробло, ломус; *срв.* **Верзило**. [Страшенна кам'яна веліч. Дівка – така веліч! Чорна купа великого лісу. Це озіїще, а не хата!].
- Громадность** – великість, величезність (р. -ности).
- Громадный** – величєнний, величєзний, здоровєнний, здоровєзний, здоровєцький, прездорєвий, превеликє[о]нний. [З превеликєнною лісиною (Квітка)]. **Во(т)-какой громадный** – оттакелєзний, оттакелєцький.
- Громилла** – громило, руїник, розбивайло, розбишака.
- Громить** – громити, розбивати, бурити, руйнувати, нищити, пустошити, плондрувати.
- Громкий** – голосний, гучний, гомінкий. [Гучний (гомінкий) голос]; славний, уславлений. **Становиться, стать громче** – голоснішати, поголоснішати. **Громко** – голосно, уголос, наголос, гучно, грімно, бучно. [Почитай мені вголос. Грімно постукав у вікно. Заводь, Явдохо, – ти громній співаєш. Гілки гучно й коротко хряскають]. **Громко кричат** – криком кричати, к-ом крикнути. **Громко приказывать** – гукати, гукнути. **Громко (зично) говорящий** – гримкий. [Гримкий чоловік]. **Громче** – голосніш, дужче. [Кажіть дужче – не чую].
- Громкость** – голосність, гучність (р. -ности).
- Громирование** – розбивання, бурення, руйнування, нищення, пустошення, плондрування.
- Громник** – гримник.
- Громовержец, громовержущий** – громовік, громобій (р. -бою), громокидач. [Побій тебе громокидач з Олімпа стрілами! (Неч.-Лев.)].
- Громовник**, *см.* **Громовержец**.
- Громовой**, *см.* **Грозовой**. **Громовой и молниеносный удар** – перун. **-вая стрелка** – громовіяця, чортів палець, белемніт (р. -ту).
- Громовый** – громовий, гримний; (*зичный*) гримкий. [Гримна промова. Гримкий голос].
- Громогласие, громогласность** – гучноголосність, гучність; (*напыщ.*) громогласність (р. -ности).
- Громогласный** – гучноголосий, гучний, громогласний. [Гучноголосий природи спів (Грінч.)].
- Громогласно** – гучно, на весь голос; (*напыщ.*) громогласно.
- Громодержец** – громовладець (р. -дця), перунодержець (р. -жця).
- Громозд** – грамузд, грамуздя (*ср.*) громізд (р. -озду). [Такого грамузду в хаті, що й не пройдеш].
- Громоздить, -ся** – 1) нагромаджувати, -ся, накопичувати, -ся; 2) мостітися високо, вилазити високо; 3) робити риштовання.

- Громоздкий** – невідладистий, завальний, непокладний, громіздкий; *шутл.* одороблий.
Громоздкий предмет (*шутл.*) – одоробло, одоробало.
- Громоздкость** – невідладистість (*р.* -тости), грамузність (*р.* -ности); *срв.* **Громозд.**
- Громоздний** – громоздний.
- Громоотвод** – громовідхильник, громозвід (*р.* -воду).
- Громыханье** – гримотіння, гримотня, гримотнява, грюкіт (*р.* -коту), грюкотнява, гуркотня, гуркотнява.
- Громыхать, громыхнуть** – гримотіти, гримнути, таракотати, торохнути, грюкотіти, грюкнути, гуркотіти, гуркнути. **Громыхающий** – таракотючий, громохкий, гримотливий. [Кони́к у мене був буланенький, візок громохкий (М. Вовч.)].
- Громыхнуться, см. Грохнуться.**
- Гросмейстер** – великий магістр.
- Гросмейстерский** – великого магістра.
- Гросс** – грос.
- Грот** – грота, печера.
- Гротеск** – гротеск.
- Гротовый** – гротовий, печерний.
- Грох!** – 1) гур-гур!; 2) *см.* **Бух.**
- Гроханье** – гуркання, бухання, гримання, торохкання.
- Грохнуть** – (*о громе, пушке и пр.*) гримнути, торохнути; (*сильно грохнуть*) грохнути, гуркнути, грюкнути. **Грохнуть дверью** – гуркнути, грякнути дверима.
- Грохнуться** – гримнутися, хряп[с]нутися, хрьопнутися, гепнутися, бехнутися.
- I. Грохот, грохотанье** – гуркіт (*р.* -коту), гуркотнява, грюкіт (*р.* -коту), грюкотнява, грюкотня, гуркотання, гуркотнеча, гримотня, гук, грюк, (*гул*) гугіт (*р.* гуготу). [Почувся гугіт – то надходив поїзд].
- II. Грохот** – велике шкуратяне решето.
- Грохотать** – 1) (*о громе*) гуркоті[а]ти, грякотіти, гримотіти, вигримляти, гурготіти, гуготіти. [За горою, чути, грім гугоче]; (*о пушках*) гуркати, бухати, ревіти, густі, гатіти. [Чую, гатять гармати]. **Грохочущий** – гуркотливий, гуркотючий; 2) голосно реготати, -ся.
- Грохотить, прогрохотить** – точити, переточити зерно на решето.
- Грохотня, см. I. Грохот.**
- Грохотун** – голосний реготун.
- Грохотунья** – голосна реготуха.
- Грохочение** – переточування зерна на решето.
- Грош** (*полкопейки*) – шаг, шеляг. **Два гроша** – двояк. **Ломанный грош** – ламаний шеляг, щербата копійка. [Ламаного шеляга не вартий. Копійки щербатої більше не дам (Мирн.)].
- Гроши** – мізерний гріш, мізерія. [Як платиться натурою, то робітник навіть тієї мізерії не дістає, що умовивсь (Єфр.)].
- Грошевик, грошик** – шаг, шажок (*р.* -жка).
- Грошевой** – шаговий. [Шаговий бублик].
- Грошик, см. Грошевик.**
- Грошовый, см. Грошевой.**
- Груб, бот.** – зірочник, лісовий чистець (*р.* чистця).
- Грубеть** – грубішати, грубнути, тверднути; (*о коже на руках, лице – шершаветь*) шерхнути; (*о людях, нравах – дичать*) дичавіти.
- Грубить** – грубіянити.
- Грубиян, -ка** – грубіян, грубіянка.
- Грубиянить** – грубіянствувати, грубіянити.
- Грубиянский** – грубіянський. [Грубіянський вираз].

Грубия́нство – грубія́нство.

Грубова́тость – 1) (о ткани) грубі́сть, шорсткі́сть; 2) брусува́тість.

Грубова́тый – 1) (о ткани) грубе́нький, шорстке́нький; 2) брусува́тий. [Брусува́тий хлопець. Широ́кий вид з брусува́тими, але до́сить пра́вильними ри́сами].

Грубозерни́стый – грубозерня́стий.

Грубо́сть – 1) (о ткани) см. **Грубова́тость**; 2) грубі́сть (р. -бости), невві́чливість (р. -вості), грубія́нство, грубо́щі [Селя́ни хоч са́мі ча́сом і гру́бі бува́ють, але не лю́блять зустріва́ти грубі́сть у кни́жках (Грінч.). На що їй слухати ті грубо́щі? (Васильч.)]; проста́цтво.

Грубы́й – 1) грубі́й; (*жё́сткий*) цупкі́й, шорсткі́й, (**грубо́го** *разме́ра*) дебе́лий; (*о голо́се, низкі́й*) товсті́й. [Грубе́ полотно́. Цупка́ ткани́на. Шорстка́ ткани́на. Шорстке́ воло́сся]; 2) грубія́нський, брута́льний, невві́чливий, проста́цький, (*жё́сткий*) шорсткі́й, терпкі́й. [В шорсткі́х, та незлі́х слова́х. Терпка́ в нього́ вда́ча]. **Грубы́й** *человек* (*по виду́*) – мурло́, мурми́ло; (*по обра́щенію*) грубія́н. **Грубо́** – грубо́, по-грубія́нському, брута́льно, по-проста́цькому, шорстко́, невві́чливо.

Груда́, грудка́ – купа́, купка́; (*сложе́нная*) сті́с (р. сто́су). [До́вгі сто́си дров. Кни́жкі не на полиця́х, а сто́ять на підло́зі сто́сами]; (*продолгова́тая*) бурта́. [До́вгі бурти́ огі́рків лежа́ть].

Груда́стый – груд(н)і́стий, грудати́й, персі́стий. [Кі́нь персі́стий]; (*с больши́ми сосца́ми*) цицька́тий, цицья́стий; (*о коро́ве*) ді́йка́тий.

Груда́шник, *бот.* – дзіндзі́вер (р. -ра).

Груди́на, груди́нка – грудни́на, грудни́нка.

Груди́стый, см. **Груда́стый**.

Грудни́к – розсо́ха (щоб на ній ві́шати в різни́ці оббі́ловану, та ще не розтелесо́вану зарі́зану скоти́ну).

Грудни́ця – 1) *мед.* – мо́лочни́ця; (*у скота́*) о́совище (Мнж.); 2) *бот.* – кала́чики, про́скурки.

Грудни́чник, см. **Груда́шник**.

Грудно́й – грудни́й, груди́нний. **-а́я** *кость* – грудни́на, грудни́ця; (*у пти́ц*) коби́лка. **-а́я** *клетка* – огру́ддя. **-ной** *ребёнок* – немовля́тко, запа́зушна (цицько́ва) дити́на, пригрудча́ (р. -ча́ти).

Грудны́ш – немовля́ (р. -я́ти), немовля́тко, пригрудча́ (р. -ча́ти).

Грудня́к – нагрудни́к (р. -ка).

Грудобрю́шний, *анат.* – грудочере́вний. **-а́я** *преграда́* – діяфра́гма.

Грудоя́годник, *бот.* – гуна́ба.

Грудь, *анат.* – гру́ди (р. гру́дей) [А Іва́н ка́же: «Що́сь мене́ у гру́дях боли́ть» (Звин.)]; ло́но, перса́; (*сосе́ц*) цицька́, гру́дь. [Ма́ти году́є дити́ну своєю́ гру́ддю са́ме найме́нше, як півтора́ ро́ку (Звин.). *Полной гру́дью, во всю гру́дь* – на всі гру́ди, на по́вні груди. [Зі́дхну́в на всі груди (Васильч.). *Человек с волосато́й гру́дью* – космогруді́й. *С раскры́той гру́дью* – розхри́станий. *Взять за гру́дь в дра́ке* – взяти́ за ба́рки. *Отнять ребёнка́ от гру́ди* – залу́чити (ві́длучи́ти) дити́ну.

Груже́ние – наванта́жування, наладо́вування.

Груз – ванта́га, ванта́ж (р. -ажу), вага́, кладь (р. -ди), тяга́р (р. -ря́), тяжа́р. [І́хали з ваго́ю – жито́ везли́. Поза́д їх суну́ться вози́ з уся́кою ванта́гою (Неч.-Лев.). Ві́йсько з ві́йськовими́ тяжара́ми (Кулі́ш)]. *Без гру́за* – впо́рожні́, поро́жнем. *Поднима́ющий много́ гру́за* (*о судне́*) – держкі́й. [Це держкі́й човен: хоч-би ми й усі́ посі́дали, то зде́ржить].

Груздь, *бот.* – грузд (р. -зда).

Грузи́ло – грузило́, груздо́к (р. -здка́), лазо́к (р. -зка́).

Грузи́льщик – вантажни́к, навантажни́к, накла́дач.

Грузи́н – грузи́н, карта́велець (р. -льця́).

Грузи́ть, -ся – риштува́ти, -ся, ладува́ти, -ся, наванта́жувати, -ся. [Усе́ своє́ до́бро поча́ли на вози́ риштува́ти (Кулі́ш)].

Гру́зкий, см. **Гру́зний**.

Грузко́сть, см. **Гру́зность**.

Грузне́ть – 1) ва́жчати, тя́жчати; 2) гла́дшати, гла́днути.

Гру́зность – ва́жкість, (р. -кости), дебе́лість (р. -лости), гла́дкість, маси́вність (р. -ности).

Грузну́ть, погру́знуть – грузнути, загрузнути, стрягнути, застрягти, грузавіти.

Гру́зний – важкий, тяжкий, дебе́лий, гладкий маси́вний. **Гру́зно** – ва́жко. [Ва́жко сів на ла́ву].

Гру́зно опу́ститься – плю́хнути. [Плю́хнув у крі́сло (М. Вовч.)].

Грузовладе́лец – власник вантажу.

Грузово́е – вантаже́ве (р. -жево́го) (міто).

Грузово́й – вантаже́вий, ванта́жний, тяга́ровий (паропла́в).

Грузовщи́к, гру́зчик, см. **Грузи́льщик**.

Грум – грум, коню́ший.

Грунт – 1) грунт. **Нетро́нутый грунт** (почва) – саморо́сла землі́, мате́рік, неру́шена землі́.

[Тут нема́ вже чо́го да́лі й копа́ти: пішла саморо́сла землі́]. **Грунт песча́ный** – піскува́тий г., піску́н. **Г. пескова́тый** – су́пісок; (**чернозе́мный**) чорно́земля; 2) (у **краси́льщикова** и **художникова**) грунт, (**фон**) тло.

Грунтова́ние – (у **краси́льщикова** и **художникова**) грунтува́ння, сов. погру́нтува́ння, загру́нтува́ння.

Грунтова́ть (у **крас.** и **художн.**) – грунтува́ти.

Грунто́вка, см. **Грунтова́ние**.

Грунтово́й – грунто́вий. **Грунтова́я вода** – позашку́рня вода́.

Грунь, гру́нца – трух, тюпа́ння. **Гру́нью** – у трух, трушко́м, трухи́-трухи́, підтю́пцем, тю́пки, тю́пці. **Ехать гру́нью** – трухати, трухика́ти.

Гру́па, бот. – живо́кість, пра́вокість, (р. -кости), косто́лім (р. -ло́му), во́ловий язи́к.

Гру́ппа – група, гурт, гурто́к (р. -тка), гро́мада, ку́па, купка. [На розі ву́лиці сто́яла ку́пка люде́й. Діля́ться еле́менти на дві великі́ грома́ди (Тутк.)].

Группи́рование – гуртува́ння, купче́ння, групува́ння, сов. угрупува́ння.

Группи́ровать, -ся – купити, -ся, ску́пчувати, -ся, купчи́ти, -ся, гуртува́ти, -ся, групува́ти, -ся.

Группи́ровка, см. **Группи́рование**.

Грусти́ть – сумува́ти, смуткува́ти, жу́ритися, удава́тися в ту́гу, в сму́ток, сму́тно себе́ ма́ти.

Сильно грусти́ть – побива́тися, тяжко́ сумувати, тяжко́ жу́ритися. **Срв. Печа́литься. Часто грустя́щий** – жу́рливий.

Грусти́ться. Грусти́тся кому́ – су́мно, жу́рно кому́, в ту́гу вда́ється хто.

Грустли́вый – жу́рливий, тужли́вий.

Грустны́й – сумни́й, сумови́тий, засму́чений, смутни́й, зажу́рений, жу́рний, жу́рли́вий,

тужли́вий, жа́лісли́вий. [Жа́лісли́ві пі́сні]. **Срв. Печа́льный. Сдела́ться гру́стным** – осму́тніти, засму́титися. **Гру́стно** – су́мно, сумови́то, сму́тно, жу́рно, жу́рливо, тужно́, тужли́во, жа́лібно, то́скно. [Диви́лася жа́лібно]. **Станови́тся гру́стно** – сум (жу́рба) бере́, обніма́є, су́мно ста́є.

Грусть – сум, сумува́ння, сму́ток (р. -тку), жу́рба, ту́га; **срв. Печа́ль. Наводи́ть грусть** – смути́ти, засму́чувати ко́го. **Наводи́щий грусть** – сумови́тий, смутли́вий. **Разве́ять грусть** – розве́сти (розві́яти, розне́сти) ту́гу. [Ой де-б я, де-б я то́ску печа́ль рознесла́?].

Гру́ша, бот. (**дерево**) – гру́ша (р. -ші); (**плод**) гру́шка, гру́ша (р. -ші). **Земля́ная гру́ша** – бульба́.

Грушеви́дный, грушеобра́зный – грушкува́тий.

Грушеви́на – грушина́.

Груше́вый – груше́вий. [Груше́вий квас]. **Г-во́е дере́во** – груши́на. [Ви́ризав ло́жку з груши́ни].

Грушо́вка – груши́вка, ду́лівка. [Ви́пили по ча́рці ду́лівки].

Гры́жа, *мед.* – гила́, гила́, кила́.

Гры́жевник, *бот.* – нечу́й-віте́р; гоне́ць, молодёнь, розхі́дник, чи́стень, чисте́ць; безве́ршник, блакі́тні о́чки, одха́сник; дереви́й, крива́вник, серпо́різ.

Грыжево́й – гилавий, кілавий.

Грыжесече́ние – розрі́з кили.

Гры́жник – (*страдаючий грыжею*) – 1) гилавий, гилува́тий, гилу́н, гилинува́тий, кілавий, кілавець (*р. -вця*); 2) *бот.* – осту́дник, гладу́н, грім (*р. гро́му*), соба́че мило.

Гры́жница – 1) гилава, гилувата, гиличувата, килава (*р. -вої*); 2) *бот., см. Гры́жник и Гры́жевник.*

Гры́жний, *см. Грыжево́й.*

Гры́жовник, *см. Гры́жевник и Гры́жник.*

Грыжу́чка, *бот.* – смілка, боцянки, черепа́шні череви́чки.

Грызение – гризіння.

Грызня́ – згрижа, гриза́, гризня́, сварня́, заї́дня. [В ха́ті заї́дня, колотне́ча (Свидн.)].

Грызть, грызнуть – гризти, гризну́ти, точи́ти; заї́дати ко́го. [Ша́силь то́чить дере́во. Вона́ плохе́нька, а вони́ цілий день заї́дають її. То́чить мені́ ду́шу журба́]. **Грызть го́лову** – гризти го́лову ко́му, золи́ти ко́го. [Золи́ть та й золи́ть жі́нка. Доки ти мене́ золи́тимеш?]. **Грызть оре́хи, семя́чки** – лузати, лу́щити (го́ріхи, на́сіння), (*шутл.*) дзьоба́ти. [Ці́лий день дзьоба́ємо на́сіння].

Грызться – гризти́ся, сварі́тися, заї́датися, гіркатися.

Грызун, *зоол.* – гризун, гризуне́ць (*р. -нця*).

Грызь – 1) *см. Гры́жа*; 2) ко́лька.

Гряда́ – 1) (*горная*) па́смо гірське, стяга́, кряж. [Світа́ло, як га́стингських скель крейдяни́х стяга́ поля́гла перед і́ми (Грікч.)]; 2) (*поперечная гряда камней в реке*) порі́г (*р. -ро́гу*).

Гряда в речном пороге – лава, за́бора; 3) *см. Грядка.*

Грядка – 1) (*в огороде*) грядка, ла́тка, ля́ха, плесо́. [Плесо́ огіркі́в, плесо́ бурякі́в]; 2) **г.** (*в телеге*) – полу́драбок (*р. -бка*), (*в лестнице*) шабелё́ (*р. -бля*).

Грядной – грядковий.

Грядущее, грядущий, *см. Б́удущность, б́удущий.*

Грязевой – грязьовий, боло́тяний. **Грязевой ву́лкан** – сопу́ха.

Грязелече́бница – грязьоліка́рня.

Грязелече́бный – грязьолікува́льний, грязьолічні́чий.

Грязи́ща – грязю́чища, багни́ще, боло́тюга.

Грязне́нький – брудне́нький, паску́дне́нький.

Грязне́ть, *см. Грязни́ть, -ся.*

Грязни́ть, -ся, за́грязни́ть, -ся – занечи́щати, -ся; занечи́стити, -ся, ума́зувати, -ся, ума́зати -ся, брудни́ти, -ся, брудні́ти, забрудни́ти, -ся, каля́ти, -ся, закаля́ти, -ся, багни́ти, -ся. [У цьо́му ставку́ мити – ті́льки шма́ття багни́ти]. **Грязни́ть ко́го** – паску́дити ко́го, обкида́ти ко́го калом. *Этот ребёнок часто грязни́тся (испражнениями)* – ця дитина́ ча́сто уробля́ється.

Грязно́ – грязько́, ка́льно, багни́сто; нечи́сто, бру́дно. [Тут ду́же багни́сто, не мо́жна прої́хати. І сні́гу нема́, і в полі́ не ка́льно. Брудно́ (нечи́сто) вона́ ходи́ть, ніколи́ на їй нічо́го чи́стого не побачи́ш].

Грязно-се́рый – брудно-сі́рий.

Грязно́сть, грязно́та – брудні́сть (*р. -ности*).

Грязну́ля – 1) (*грязно-ходящая*) задріпа́, затьо́па, заму́рзанка, замазу́ра, нетіпа́ха, захвойданка, нечупа́ра; 2) (*гр.-делающая*) нехлю́я, неохайна. *Срв. Не́ряха.*

Грязну́ть – грузну́ти.

Грязну́ха, *см. Грязну́ля.*

Грязный – нечистий, занечиснений, умазаний [В мене руки нечисті, умазані], брудний, забруднений, нехарний; (о белье) чорний. [Чорна сорочка = **грязная рубашка**]. **Грязное бельё** – чорна білизна, бруд. [Ці рушнички – вже в бруд положити?]; (о дороге, о растворённой дождём земле) грязький, калний, калкий, багністий, болотяний, розкислий. **Сделаться грязной** (о дороге) – розбагнітися, розкиснути, (мног.) порозкисати. [Багато дощів було, всі шляхи порозкисали]. **Грязная наслойка на голове у малых детей** – тімениця. **Возиться с грязной работой** – бабратися, баблятися. [Остогідло мені оце бабання; зранку й до вечора бабраюся в болоті]. **Грязный** (о человеке, деле) – брудний, паскудний. [Брудна то справа, – далі від неї! Паскудний з нього чоловік – на всяку гидоту піде].

Грязноватый – грязькенький, брудненький.

Грязь (на земле) – болото, грязь (р. грязи), грязюка, грязиво, грязота, кал, каліло, каля, калюка, (тинистая) твань (р. твани), тванюка, багно, багнука. **Растоптать, размесить грязь** – розгрузити (болото); (вокруг чего) обгрузити що. **Валяться, возиться в грязи** – барложитися, бабратися. **Запачканный грязью** – заболочений, закаляний. **Грязь, замёрзшая или присохшая комками на дороге** – груддя, грудки, колоть (р. -ти), (реже) струпаки, храпа. **Грязные и смрадные подонки при производстве** – чвир, чмир (р. -рю). **Грязь от неопрятности (нечистота)** – бруд, бруднота, брудота, нечисть (р. -сти), нехар (р. -ри). **Грязь давняя на теле** – леп, туриця. **Грязь на голове у малых детей** – тімениця. **Втоптать в грязь кого (принизить)** – закаляти (обкидати) болотом, упосліднити. [Закаляють тебе болотом, як зрадницю їх кастових традицій (Коцюб.). Як угнівається, то знічів'я людину не те що упосліднить, а й занастить навіки (М. Вовч.)].

Грянуть (о громе) – гримнути, гурконути, гуркнути, торохнути; (о громе и музыке) ударити; (о пушке) гримнути, ревнути. [Ревнули гармати].

Грянуться, см. Грохнуть.

Гуано – гуано.

Гуаш – гуаша (р. -ші), гуаш (ж. р., р. -ши). [Малювати гуашшю].

Губа – 1) губа (мн. губи, р. губів), уста (р. уст) (ум. губка, губонька, мн. губки, губоньки, губенята, устоньки; ув. губище). **Отвислые губы** (насмешл.) – капиці, варги. **С отвислой губой** – вислогубий, варгатий. **Губа венчика (бот.)** – губа віночка. **Развесить, распустить губы** – розпустити губи, капиці. **С заячьей губой** – тригубий. **Губа не дура** – губа не з лопуцька, знає де смак. **Губы дуть** – губи надимати, г. закопільювати. **Губы сжать** – стиснути г., зашити г., зшилити губи. **Закусить, прикусить губу** – укуститися за язик. **Молчит и губами не шевельнёт** – мовчить – ні пари з уст; ротом не поведе; 2) (виды грибов): а) (с'едобные) – губи, б) (грибы нарощие на деревьях) – соб. трут (ед. трутник), губка.

Губа – (залив со впадающей рекою) сага, затока, (на Белом море) губа.

Губан, губанья, губарь – губань, -нка, губач, -чка, губрій (увелич. губріяка), губаль (р. -ля).

Губастый – губатий.

Губёнка, мн. губёнки, см. Губа 1 (ум.).

Губернатор – губернатор.

Губернаторство – губернаторування.

Губернаторша – губернаторша, (вежл.) пані-губернаторова.

Губерния – 1) (администр. округ) губерня; ...щина (напр.: Киев. губ. – Київщина, Харьковск. – Харківщина, Херсонск. губ. – Херсонщина и т. п.); 2) (губерн. город) губерня, губерніяльне місто.

Губёрнский – губерніяльний, губёрський. **Губ. житель** – губерець. **Губ. город** – губерня, губерніяльне місто.

Губина, бот., собир. – губи.

Губитель, -ница – губитель, -ка, погубитель, -ка, погубник, -ница; об. р. (редко) згубця,

загуба.

Губительный – погубний, згубний, згубливий, загібельний, погібельний. **Губительно** – погубно, згубно, загібно. [Загібно робити в заводі].

Губительство – згуба, погуба; вигублювання, винищування.

Губить – губити, занапащати, збавляти, нищити, понищати, погубляти, запропащати, тратити, марнувати; зганяти зо світу, збавляти. [В тісній темниці свої найкращі молоді літа, в тяжкій журбі вона занапащає (Грінч.). Сам тепер своє я щастя трачу (Крим.). Довіку буде убогий на чужій ниві марнуватъ свою силу (Коц.). Не марнуй-бо часу, берися до роботи. Ти своїм пияцтвом зо світу себе зганяєш. Нащо кинув хліб у воду? нащо збавляєш добро?].

Губиться – губити себе, занапащати себе *и т. д.* См. **Губить**.

Губка – 1) (зоол., **Spongia**) губка. [Як губка воду, втягували школярі нові знання (Васильч.)]; 2) бот. (на пнях) – скрипук (м.), скрипуха (ж.). [Треба бджіл скрипухою обгонити].

Губковатый, см. **Губчатый**.

Губной – губний.

Губовидный, губообразный – губистий.

Губоцветный – губоцвіт.

Губошлёп – губань, губотяп; розява.

Губчатость – губковатість, губча(с)тість; дірчастість, ніздратість (р. -ости).

Губчатый – губковатий, губча(с)тий, дірчастий, ніздратий. [Воно таке дерево якесь губковате. Дошка довго лежала в погребі, то зробилась уся губчаста].

Губье, бот., соб. – губи.

Гувернантка – гувернантка, виховниця, вихователька.

Гувернёр – гувернёр; виховник, вихователь.

Гугниветь – ставати гугнівим, гунявим.

Гугнивость – гугня[и]вість, гунявість (р. -вости).

Гугнивый – гугня[и]вий, гунявий.

Гугу. *Ни гугу* – а ні телень! ні чичірк! ані пари з уст! ані мру-мру!

Гуд, гудение – гук, гудіння, гучання. *Глухое гудение* – дудніння, стугоніння, гомін (р. -мону) [Гомін-гомін по діброві]; (о пламени) гуготіння, гуготання; (о воде) рев, ревіння.

Гудеть – гудіти (він гуде), густі, гучати. *Глухо гудеть* – дудніти, стугоніти; (о пламени) гуготіти, гуготати; (о воде) ревити. **Гудящий** – гучливий, гудючий. [Хрущі літають гучливі (М. Вовч.). Гудючий лютий вітер (Неч.-Лев.). Сумно-гудюча довга нота].

Гудило, гудильщик – гудець (р. гудця), гудій.

Гудить – грати на трьохструнну скрипку, гудіти, густі.

Гудок (паровой) – гудок (р. гудка); (у бумажного змея) бріжа (р. -жі); (трёхструнная скрипка) гудок.

Гудочник – скрипник (трьохструнної скрипки), гудець.

Гудочный – гудковий.

Гудьба – грання на трьохструнну скрипку, гудіння.

Гуж – гуж.

Гужево́й – тягловий, взовий. [Возовий шлях. Тяглова робота].

Гужом – 1) тягло́м. [Повеземо тягло́м]; 2) ва́лкою. Воли простяглися ва́лкою].

Гузища, зоол. – трясихвіст (р. -хвоста); трясихвістка, трясогузка.

Гузка – (у яйца, веретена) гузка; (у мешка, бредня) гузір (р. -ря); (у птицы) кўприк.

Гузно – 1) гузно, зад; 2) матня (в шароварах).

Гул, см. **Гудение**.

Гулевой – гулящий (напр. день); (о скоте) гульовий, яловий; соб. ялівник. [Ялівнику́ без ліку].

Гулёж – гульня, погуляння.

- Гуле́на** – 1) гульлівий; 2) *бот.* – б'ульба.
- Гули́ть** – 1) (*о ребёнке*) агукати; сміятися; 2) **-ить** *ребёнка* – тішити, бавити, пестити – дитину.
- Гу́лкий** – голоский, голосний [Наша церква дуже голосна]; лункий, гудючий, гучний, грімкий [Гучна розмова вітра з лісовим верховіттям (Коц.). Вона подає йому стрільбу грімку (Л. Укр.)], такий, що аж луною б'є.
- Гу́лко** – гучно, голосно, аж луна пішла (йде), аж загомніло, аж загу́пало. [Кинув оберёмок дров на землю, аж загомніло (загупало) (Звин.)].
- Гульба́** – гульня, погуляння, гуль (*м. р.*), гулі, гульки; гульбини, гульбощі. [Великий гуль був учора на нашій вулиці. Гулі не одного в лапті обули. Там гульбини тоді були: зібралися родичі й чужі добрі люди і веселилися собі].
- Гульбище́** (*место гуляний, игр*) – гульбище, гулянка, грище, гуль (*м. р.*). [Пішла на грище. Там колись гуль був: хлопці, дівчата сходилися, музики грали].
- Гу́льден** – гульден, рінський, лев.
- Гу́льник**, *бот.* – болотні (водянні, чортові) горіхи.
- Гульно́й**, *см. Гулевой.*
- Гульну́ть** – гульнути.
- Гулюка́ть** – гукати (*о том, кто ловит с завязанными глазами при игре в жмурки*).
- Гулю́чки** – піжмурки, панас, кузьмірки, ціці-баба [В ціці-баби гра́ти].
- Гу́ля** (*ласкат.*) – голубонько, голубочок.
- Гуля́вица**, *бот.* – деревій, серпоріз, кривавник.
- Гуля́вник** – 1) *бот.* – сухоребрик, -бриця; 2) яєшня з картоплею.
- Гуля́й** – (пересувна) вежа для облоги, гуляй-город (*стар.*).
- Гуля́ка** – гуляка, розгуляка, бенькетар (*р. -ря*), гульвіса, гультья́й, *соб.* гультья́йство. [Син у мене розгуляка був: що-вечора – баль та горілка. З собаками та псарями їде пан-гульвіса (Шевч.)].
- Гуля́льщик**, **-льщица** – гульлівий, -ва, погуляльник, -льниця.
- Гуля́нка** – 1) *см. Гульба*; 2) *на гуля́нках* – на дозвіллі.
- Гуля́ние**, **гуля́нье** – гуляння, погуляння, погулянка, гулянка. [Моя дочка на гуля́нні, – піді подивіся. У неділю одпрохалась якось у батька на погуляння; вийшли ми за село на могілу (М. Вовч.)]. *Майское гуля́нье* – маївка. *Быть на майском гуля́ньи* – маювати, мая справляти. *Гуля́нье с музыкой* – музики.
- Гуля́ть**, **гули́вать** – 1) гуляти, прохожуватися, на прохід (на прохідку) ходіти; (*расхаживать*) похожати, (*детск.*) гулі, гуліньки, тару́ті. [По садочку я гуляю. Похожаю коло хати]; 2) бенькетувати, гуляти, пити-гуляти; (*на свадьбе*) веселувати; (*напропалую*) гульма гуляти; 3) *см. Бездействовать* (*о земле*) – вакувати, -ся.
- Гуля́ться** – 1) гулятися. [Чогось мені не гуляється]; 2) гуляти [Коро́ва гуля́є], полювати; (*о собаках и волках*) – тікатися, бігатися.
- Гуля́ф**, *бот.* – 1) троянда, рожа; 2) шипшина.
- Гуля́фный** – рожевий. [Пляшка рожевої води].
- Гуля́щий**, *см. Гуля́ка*, (*о женщине*) гультья́йка, шлю́ха, шлю́ха (Котл.).
- Гумани́зм** – гуманізм (*р. -зму*).
- Гумани́ст** – гуманіст.
- Гуманита́рный** – гуманітарний.
- Гума́нность** – людяність, гуманність (*р. -ности*).
- Гума́нный** – людяний, гуманний. *Истинно-гума́нный* – щіро-людяний, великогума́нный.
- Гуме́нник** – 1) тік (*р. току*), стожа́рня; 2) *зоол.* – порода диких гусей; 3) *см. Гуме́нщик*.
- Гуме́нце** – гуме́нце. *Попово гуме́нце*, *бот.* – кульбаба.
- Гуме́нщик** – гуме́нний, токовий.

Гумми – гума; *срв.* **Камень**.

Гуммиарабик – (арабська) гума, (*вульг.*) гумирабика.

Гуммигут – гумігута (*прил.* гумігутовий).

Гуммилак – гумілак (*прил.* гумілаковий).

Гуммиластик – кавчук, гуміластика.

Гуммозний – гумовий (*пластырь*), гумозний (*сыпь*).

Гумно – 1) (*место, где молотят*) тік (*р.* току), гарман; 2) (*крытое здание*) клуня, стодола.

Гумус – порохнячка, пороховина. [Грунт, що має в собі дуже багацько пороховини, зветься чорноземлею (Герин.)].

Гуньба – 1) (*бот.*) буркун-зілля, сірозілля; медунка, дзвоники; 2) (*дет. болезнь*) пліснявка.

Гуня – dranka, лахміття, шмаття.

Гуняветь – 1) шолудівити, лисіти; 2) *см.* **Гугниветь**.

Гунявый – 1) облісілий, шолудивий; 2) *см.* **Гугнивый**.

Гурія – хурія.

Гурт – 1) (*скота, небольшой*) згін (*р.* згону), (*в 120 голов и больше*) гурт, 2) (*нем. Gurt = пояс (нумизм.)*) поясіна, накарбоване ребро в монеті, обрубіжка.

Гуртик – 1) (*архит.*) рубежик круг дверей та вікон; 2) поясіна, накарбоване ребро в монеті, обрубіжка.

Гуртильный – поясальний, обрубіжний.

Гуртильщик – поясальник, обрубіжник.

Гуртить – 1) (*стадо*) зганяти в гурт; 2) поясати, обрублювати (монети), накарбовувати ребро в монеті.

Гуртовой – гуртовий.

Гуртовщик – гуртоправ, гуртовик, згінник.

Гуртом – огулом, загалом, гуртом. [На десяток по десять коп., а загалом – півкарбованця].

Гурчение – поясання (монети), обрублювання.

Гурьба – юрба, юрма, гурма, лава, (*реже*) бурса, тичба. [Колядувати ходимо лавою. Чимала бурса косарів пішла]. *Собираются гурьбой* – купчитися, юрмитися.

Гурьбой – гурмом, купцем, цілою юрбою (лавою).

Гусак (*грудн. внутр.*) – журавель (*р.* -вля), легкуша (*р.* -ші).

Гусар – гусар, гусарин.

Гусарня – гусятник.

Гусарский – гусарський.

Гусёк – гусачок (*р.* -чка).

Гусельки – гусельця (*р.* -льців).

Гусельник – гусельник.

Гусем – низкою; *см.* **Гуськом**.

Гусеница – осельня, усєниця, гусєниця; (*соб.*) гусінь (*р.* гусєни); (*косматая -ца*) волос.

Гусёнок – гуся (*р.* -яти), гусятко, гусєня (*р.* -яти), гусєнятко.

Гусинец, *бот.* – горобиний горошок.

Гусиница, *бот.* – гусячі лапки, гусятник, золотнік, золототісячник, пов'язок, м'якуш, білочник; горобиний (дикий) горох, сердечна трава, зозулинні черевички.

Гусинник, *бот.* – деревій, кривавник, серпоріз.

Гусиный – гусячий, гусій (*ж. р.* гуся, *ср.* гусє), гусаковий. **Гусиная кожа** – сироти. [Змерзла, аж сироти повиступали]. **Гусиная трава** – споріш. **Гусиный путь**, *см.* **Млечный путь**.

Гусли – гусла, гуслі, гусельки, (*провинц.*) гусівки, гусєвки. **Гусельный** – гусельний.

Гусяр – гусяр (*р.* -ра), гуслист.

Гуснуть – загусати. *См.* **Густеть**.

Гусит, -ка – гусит, -ка.

- Густее** – густіший, рясніший; (*нар.*) густіш, рясніш.
- Густель** – гу́ща (*р.* -щі).
- Густенек** – густенький.
- Густера́** (*рыба*) – бли́скав[н]ка, ло[а]скі́ря, плоскі́ря, кругля́к.
- Густеть** – густішати, гускнути; (*плотнеть*) тужавіти, (*сов.*) притужавіти, стужавіти. [Грязю́ка тужавіє, бо мороз. Нехай глина притужавіє (стужавіє), тоді й ліпінимем].
- Густехонек, густешенек** – густючий, густесенький.
- Густи́**, *см.* **Гудеть**.
- Густить** – густити, згу́щати.
- Густняк** – гу́щина.
- Густобро́вый** – ряснобро́вий.
- Густоватый** – густенький, за́густуватий.
- Густоволо́сий** – густоволо́сий, (*о жениц., о косиччатых растениях*) ряснокосі́й.
- Густой** – густий, рясний, рясністий. [Рясні кра́пельки поту на чо́лі. Садочки рясні (рясністі)]. *О тесте, месиве, варёном яйце* – крутий. *О дожде, слёзах* – дрібний, дрібен, дрібністий. **Густой и высокий** (*о траве, злаках, волосах*) – буйний. *О голосе* – грубий. [Що більший дзвін, то гру́бший го́лос]. *О мехе густом и включенном* – кучма́тий. **Не густой** – рідкий, негустий. **Густо** – густо, рясно, тісно, щільно. [Люде́й тісно. Ягі́д рясно. Щі́льно записано]. **Густо расту́щий** – корча[и]стий. [Садочо́к вишне́вий корча́стий]. **Не густо** – рідко, негусто.
- Густоли́ственный** – рясноли́стий, густоли́стий.
- Густору́нный** – руни́стий.
- Густота, густость** – гу́щина[я], гу́стина, гу́щавина, гу́стість (*р.* -тости), (*плотность*) щі́льність (*р.* -ности). [Зайшла́ в ліс, у гу́щину. Ко́лони в за́лі сто́ять дуже гу́сто, через ту щі́льність не мо́жна прогля́нути з одні́го кутка́ за́лі на дру́гий (Л. Укр.)]. *Какова́ степе́нь гу́стоты?* – як завгу́стішки?
- Густоцве́тный** – ряснокві́тний.
- Густоше́рстный** – рясноше́рстий.
- Густи́ня** (*в лесу*) – гу́щина.
- Густы́ш** – гу́ща (*р.* -щі).
- Гусь, гусы́ня** – гуса́к, (*самка*) гу́ска, гусь (*ж. р., р. гу́си*). **Гу́си** (*мн. ч.*) – гу́си (*р.* -се́й).
- Гу́ськом** – низкою, ключо́м, у колосо́к. [Кони́ запря́гли в колосо́к, бо доро́гу геть сні́гом замело́]. *См.* **Верени́ца**.
- Гуся́тина** – гуся́тина.
- Гуся́тник** – 1) (*пастух; торговец скупающий гусей*) гуся́тник; 2) (*бот.*) спори́ш.
- Гуся́тничать** – гуся́тникувати.
- Гуся́тня** – гуся́тник.
- Гуся́чий**, *см.* **Гуси́ный**.
- Гутей** – айва́.
- Гутор** – гу́тірка.
- Гутори́ть** – гомони́ти, бази́кати, плеска́ти, пра́вити.
- Гутора́**, *см.* **Говору́н**.
- Гуттапе́рча** – гу́ма, кавчу́к, гуттапе́рча (*р.* -чі).
- Гуттапе́рчевый** – гу́мовий, кавчу́ковий.
- Гу́ща** – 1) *см.* **Густота́**; 2) гу́ща. [В са́му гу́щу то́го старо́го життя́ (Єфр.)]; (*гу́ща пивная*) мо́лот; (*квасная, употребл. при выделке овчин*) квасли́ни. *Срв.* **Бра́га, Барда́, Вы́жимки, Оса́док. Из гу́щи пригото́вленный** – гу́щовий.
- Гу́щак**, *см.* **Густи́ня**.
- Гу́щаник** – діжка на гу́щу.

Гу́ще – густіший; (*нареч.*) густіш.

Гущеніе – згущування, (*сов.*) згускнення, згустіння.

Гуя́ва – гуява.

Гяу́р – гявур, невіра.

Да, *нар.* – 1) еге, так. [Дош надворі? – Так, дош]. *Конечно да* – еге-ж, авжеж, атож; *да ведь* – таж, та...ж, а(д)же-ж, та(д)же-ж. [Підеш зо мною? – Авже-ж. Та він же там і не був. Таже-ж сказала, що прийде напевно. А(д)же-ж ти сам бачив]. *Ни да, ни нет* – ні так, ні сьак. *Да как* – коли. [Коли подивляться, що вбитий, – з переполоху ну втікати (Шевч.)]; 2) (*сз.*) та, і, й. [Сичі в гаю перекликались, та ясен раз-у-раз скрипів (Шевч.). Старі вже стали батько й маї]. *Да и* – та й, (= *но и*) ба; *в начале предложения* – а. [Чогось мені на серденьку та й не легко (Чуб.). Не дрімас цар москоський, ба й ті не дрімають (Рудан.). Та й став він поинакшому думати. А жаль-же мені літечка тепленького]; 3) (*но*) але, та, дак, так, отже. [І хотіла-б, так не можу. Думалося одно, отже сталося инше. Не хочеш, дак мусиш]. *Да... же* – та нубо! но! [Та нубо-кажіть! *или* Кажіть-но! = *да говорите же!* Та нубо не пустуй!]; 4) *да будет* – хай буде, най (нехай); 5) *да и ну* – та й давай, ну, нум. [Та збіг на грядки та й давай сонячники ламать. З переполоху ну втікати! (Шевч.)].

Дабы́ – щоб; на те, щоб.

Давалец работы – давальник, (постійний) замовець (*р.* -вця), замовця (*м., род.* замовці).

Давальщик (*предлагающий цену*) – давальник.

Даватель – давець (*р.* -вця), давач, (*редко*) даха; дахар (*р.* -ря). [Від злого давця бері й капця (Ном.). Будеш даха(р), будеш і взяха(р) (Ном.)].

Давание – давання.

Давать, дать – давати, дати, (*о многих, сов.*) подавати [Подавав (= *дал*) серпі їм золоті (Чуб.)]; завдавати, завдати; подавати, подати; наділяти, наділити комусь що; видавати, видати; надавати, надати; уділяти, уділити. [Чи дасі мені коня в місто поїхати? Дамо (*повел.* даймо) їм добру одсіч. Не дасть погібати (Шевч.). Яких уже ліків мені не завдавали! (М. Вовч.). Він мені подав за себе викуп (Куліш). А в тексті було подано життєпис його (Крим.). Наших друзів наділяє нам випадок, а не наш вибір (Крим.). Зроби мені коробочку солон'яну, дак я тобі наділю в'юнів і карасів (Г. Барв.). Невмолотне жито – зовсім мало з копи видає. Моя матінко, нащо ти мене нещасницю вродила, гірку долю вділила?]. **Дай(ка), дайте(ка)** – дай лиш (лишень), дайте лиш (лишень), дай-но; (*сёмка*) кє лиш (лишень), кєте-лиш (лишень). [Коли не вмєш пирога з їсти, кє його сюди (Ном.). Кєте лиш кресало (Шевч.). А кє я заграю]. **Давай, давайте!** (= *ну-ка!*) – ну, нум(о), давай, давайте, (*вульг.*) кє, кєте! [Нум гуртом співають! (Гліб.). Нумо до праці мерщій! (Грінч.). Давай він його прохати. Кє стану і я вірші писать (Квітка)]. **Давай бог ноги** – хода, ходу, в ноги, шуги. [Вона за ним, він мерщій хода, біжить. А по добридню та й шуги – бувайте здорові, шукайте вітра (М. Вовч.)]. **Дай бог, чтобы** (*чаще с оттенком недоброжелательства*) – бодай (*с прош. врем.*), (*зан.*) богдай; бодай-би. [Бодай ти пропав!]. **Не дай, бог** – крий, боже; не доведи, Господи! **Что бог даст** – дійся воля божа. **Дать какою-либо малость** – перекинути щось. [Я тобі за те щось перекину: сальця чи борошенця]. **Дать многим** (*оделить*) – обдати, пообдавати когось. [Усіх пообдавали хлібом]. **Дать много** – надавати. [Сестра йому надає книжок додому (Квітка)]. **Давать в обрез** – видавцем давати. [У нас не дуже роз'їсися, бо й хліб видавцем дають]. **Дать в достаточном количестве** – надати. [Грошики здобува, та як їх і сюди, і туди треба, так нікуди і не надасть (Квітка)]. **Дать ещё будучи живым** – ще за живота дати, теплою рукою дати. **Ровно ничего не дал** – нічогісінько не дав, і на нігтик не дав (не покинув). **Дать в замену** – підставити. [Товар у кого захоріє – уже він свій підставить (Г. Барв.)]. **Давать показание** – складати свідощтво, свідчити, зізнавати. **Д. отчёт** – подавати звідомлення про що, здавати справу з чоґо. **Давать очную ставку** – зводити на очі когось з ким. **Дать тягу, стрекача, стречка** – дременути, чкурнути, п'ятами накивати, драпнути, драпонути,

дмухнути, дати драла, дмухнути драла. **Дать знать** – дати (подати) звістку кому, оповістити кого. **Дать знать о себе** – об'явитися. **Дать себя знать, помнить, почувствовать** – датися знати кому, датися в знакі, в тямкі, в помку, увіритися, упектися, дошкулити, допекти кому. **Давать понять** – дати на розум (на здогад) кому. **Дать другой оборот делу** – повернути справу (на інакше). **Ни дать, ни взять такой** – достоту такий, існісінько такий. **Быть данным** – датися. [Якби то далися орліній крила, за синім-би морем мілого знайшла (Шевч.)]. **То, что дано** – данка. [Обіцянка, а не данка – дурному радість (Ном.)]. **Дающий** – давач.

Даваться, даться – даватися, датися. [Ох, не даймося, панове-молодці, ми у неволі!]. **Не даётся мне в руки** – не йметься мені, до рук мені не дається. **Мне даётся** (= *удаётся*), **не даётся что-либо** – я вдаю, вдам це, не вдам цього; мені цього не вдати. **Даться кому** – датися, задатися кому. [Далися тобі ті пісні, – на якого ката вони тобі! (Крим.). Усім їм задався той Петро! (Мирн.)].

Давеча – нещодавно, допіро[у], доперва.

Давешний – недавній.

Давилка – давильця (р. -льців) (мн. ч.).

Давило – гніт (р. гніту), лёщата (р. -ат).

Давильный – витискальний; (вино)точильний.

Давильня – винодавля, винотока, точило. [У нас п'ять десятин громадського винограду і своя винодавля].

Давить, давливать, давнуть – 1) давити, давнути, давонуті; гнітити, гнесті, пригнічувати; тиснути, потискати, притискати, потиснути; душити, чавити; (*трудить*) мули[я]ти. [Давнув його за горло. Привиддя лихі мені душу гнітили (Л. Укр.). Чобіт муляє (мулить) ногу].

Грудь давит – у грудях тисне; стіски в грудях; груди стискає. **Давящий** – гнітючий, мулький. [Над життям людським вічно важніє гнітюча погроза (Крим.). Мультке службове ярмо (Єфр.)]; 2) давити. [Кіт давай зараз миші давити].

Давиться, давливаться – 1) даватися. [Ковтає, аж давиться]; 2) душитися. [В сінях юрба, душачись до млости, дала панам широку дорогу (Л. Укр.)].

Давка – тиск, стиск, тискнява, тиснява. [На вулиці зчинився великий стиск].

Давление – 1) тиск, натиск, потиск, натискання, нагніт. [Під тиском ворожої сили. А воно й робило нагніт на їх душі (Грінч.)]. *Срв. ещё Настаивание, настояние. Внутрибрюшное давление* – тиск черевний. *Кровяное д.* – кровотиск; 2) *физ.* – тиснення, тиск, гніт.

[Атмосферне тиснення. Гніт повітря, що оточує нас].

Давленик – 1) задавлений; 2) вішальник.

Давленица – 1) задавлена; 2) вішальниця.

Давненько – подавно, давненько.

Давний, давнишний – давній, давняшній, давнішній, здавній, довголітній, (*прежний*) колишній. *Очень давний* – бознаколишній, (*сердито* казнаколишній), давнєзний, віко[дне]давній, прадавній, староденний, старожитній, позаколишній, (*с коих-то веков*) відколишній. [Попід гаєм зелененьким здавня стєжечка. Коло нього на лаві сидів його довголітній робітник, старий Фєдір (Стефанік). Стрів свого колишнього приятеля. Його давні твори – кращі]. *С давних времён* – з давніх-давен, (*провинц.*) з-преждевіку. *В давние времена* – давніми часами, давньою порою, давниною. *Делать, -ся, сделаться, -ся давним* – давнити, -ся, задавнити, -ся, удавнити, -ся. [Брехня як удавниться, то правдою стане].

Давнина – давнина [Давня, стародавня давнина].

Давно – давно, (*фамил.*) ген-то. *Не так давно* – не вельми давно, не що-давно, недавно, недавнечко. *Довольно давно* – давненько, подавно. *Очень давно, давно уже* – віддавна, (*сильнее*) з давніх-давен; бознаколи (*серд.* казнаколи), давнім-давно.

Давноминувший, см. Давнопрошедший.

Давнопроше́дший – 1) давномину́лий, бознако́лишний, да́вня-давнина́, да́вня річ; 2) *грамм.* – да́внопроше́дшее время – час давномину́лий.

Да́вность – да́вність; давнина́; старожи́тність. [Да́вність зе́мська. Освя́чена давни́ною мо́ва (Куліш)]. *Прише́дший в да́вность* – за́давнений, за́давнілий. *Неи́звестной да́вности* – безлі́тний. [Безлі́тний ді́д]. *По пра́ву да́вности* – пра́вом да́вности.

Давя́щий – гніту́чий; му́лький. [Чо́біт ду́же му́лький].

Дагерротип – дагеротип.

Да́же – наві́ть, аж, (*диал.*) аже́нь. *Ни да́же* – ані наві́ть. *А е́сли да́же* – а ко́ли наві́ть, а хоч-би́.

Дазиме́тр – дасіме́тр, густомі́р.

Да́ивать, *см.* **До́ить**.

Дака́льщик – еге́кало (*ср. р.*), та́кач; (*поддакиватель*) пота́кувач, пота́кач; (*поддерживающий чужую ложь*) підбрéхач.

Дака́льщица – еге́кало (*ср.*), та́качка; пота́кувачка, пота́качка; підбрéхачка.

Да́канье – еге́кання, ато́жкання, та́кання, пота́кування.

Да́кать, да́кнуть – та́кати, та́кнути, еге́кати, еге́кнути, ато́жкати.

Дакти́ческий – дактилі́чний, дактиле́вий (вірш, метр).

Да́ктиль – да́ктиль (*р. -ля*).

Да́лее – да́лі. *Чем да́лее* – що-да́лі. *И так да́лее* – то-що, (*гал.*) і так да́льше. [Для ремі́сника, крама́ря, адво́ката, лі́каря, то-що].

Да́лекий – да́лекий. *Бо́лее да́лекий* – да́льший. *Очень да́лекий (преда́лекий)* – далече́нний, далез́ний. *Из да́леких стра́н* – з да́леких кра́їв, да́льний. [І при́їхав купе́ць да́льний (Рудан.)]. *Из да́леко́й местно́сти* – зда́лека. *Да́лекая сто́рона* – да́лека сто́рона; (*широ́кий свет*) світо́та. [Пішла́ за Дніпро́, – та́ка світо́та].

Да́леко – да́леко. *Очень да́леко* – ген, геть, геть да́леко, да́лезно. [На бі́строму о́зері ген плі́вала ка́чка]. **Да́леко-да́леко** – ген-ген, гень-гень, геть-геть. [Он гень-гень у жо́втій млі́ безмі́рної дали́ні сині́є щось (Мирн.)]. **Да́леко вокру́г** – да́леко на́вкру́гі, геть на́вкру́гі, на́вколо геть-геть. [Ра́птом пі́сня чу́дова на́вколо геть-геть залуна́ла. (Л. Укр.)]. **Да́льше** – да́лі, (*зап.*) да́лій, да́льш(е), да́льненько. *Чем да́льше* – де-да́лі. **Да́леко так!** – та́кий сві́т! [Та́кий сві́т ішла́ та-й удо́ма не за́стала ба́бу]. *Сли́шком да́леко* – да́лекий сві́т. [А́ж за і́рій, – да́лекий сві́т, бра́те! (Шевч.). Он бовва́ніє лі́с дубо́вий – до ньо́го не да́лекий сві́т (Гліб.)]. *Туда да́леко* – це не бли́зький сві́т. *Да́льше жи́вущий* – да́льший, (*гал.*) о́бда́льний. [Од бли́жніх сусі́д і о́бда́льних (Вхр.)]. *Как мо́жно да́льше* – як[що]-на́йда́лі. **Да́леко тебе́ до** – куди́ то́бі до. **Да́леко бо́льше чем** – геть бі́льше ніж (за, як), геть-геть пере́ско́чило за, пере́йшло за. [Йо́му то́ді вже геть-геть пере́ско́чило за со́рок (Конис.). Во́на геть бі́льш за мене́ (= *чем я*) зна́ла (Конис.)].

Да́лекозо́рый – да́лекозо́рий. *См.* **Да́льнозо́ркий**.

Да́леко́нько – далече́нько, по́далеко (*диал.* да́лічко), чима́лий сві́т. [Па́сіка ге́й да́лічко від ха́ти (Федьк.). Від Терні́вки до Тульчи́на та́кі чима́лий сві́т (Свидн.)].

Да́леко́сть – да́лекі́сть (*р. -кости*); *срв.* **Да́лина**.

Да́лекохо́нек, да́лекохо́нько – да́лекісі́нький, ду́же да́лекий, ду́же да́леко.

Да́лече́, *см.* **Да́леко́**.

Да́лечить, -ся, да́лить, -ся – 1) відда́ляти, -ся; 2) **-ся** – бо́кувати од ко́го.

Да́лія, *бот.* – арго́нія, оргі́нія, жо́ржина́.

Да́лматик (одежда) – да́лматик, да́лматка.

Да́лина, да́ль – далече́нь (р. -чі́ни), да́лекі́сть (р. -кости), да́ліня, да́леч (р. -чи), далече́нія (*диал.* далече́зна), да́ль (р. да́ли), да́льнина́. [З да́лечи ві́ків промовля́є так до се́рця (Єфр.). Диві́вся в далече́нь на мо́ре (Крим.). Во́на все диві́ться пі́льно-пі́льно в си́ні да́лекості́ (М. Вовч.). *Безвє́стная да́ль* – бе́зві́сть (р. бе́зві́сти). [В бе́зві́сть ві́ків]. *Та́кую да́ль проехали* – та́кий сві́т пере́їхали!

Дальнейший – дальший. [Дальші чотири століття. Прохають надіслати дальший рукопис].

На дальнейшее, в дальнейшем – надалі. [Надії надалі так мало. Надалі так не роби].

Дальний – дальній, далекій, подалекій, подальший. **Дальняя дорога** – велика (далека) дорога. [Ой не їдь, синку, у велику дорогу]. **Дальняя родня** – далека рідня, далекий родич.

Дальнобойность – далекобійність, далекосяглість.

Дальнобойный – далекобійний, далекосяглий.

Дальновидец, см. **Дальновидный**.

Дальновидность – далекоглядність (р. -ности), прозорливість (р. -вости), передбачливість, передбачення, обачність (р. -ности).

Дальновидный – далекоглядний, прозорливий, передбачний, передбачливий, обачний.

Дальнозоркий – далекозорий, далекоокий. [Очі далекозорі].

Дальнозоркость – далекозорість (р. -рости), далекоокість (р. -кости).

Дальность, см. **Далёкость**. **Д. полёта** – льотова далекість. *За дальностью расстояния* – через велику далечінь.

Дальше, см. **Далёко**.

Дама (ткань), см. **Дамаск 2**.

Дама – дама, пані, (реже) панія; (в картах) краля, вишник.

Дамаск – 1) (город) Дамаск (р. -ску); 2) (ткань) одамашок (р. -шку); 3) (булат) дамаська криця.

Дамаскировать, -ся – дамаскувати, -ся.

Дамаскированный – дамаскований, подамаскований.

Дамасский – дамаський. [У них шаблі дамаські (Рудан.)].

Дамба – тама, гать (р. -ти), гата, гатка, грёбля.

Дамка (в игре в шашки) – дамка.

Дамкрат, см. **Домкрат**.

Дамочка – панійка, дамуня (Куліш).

Дамский – дамський, жіночий.

Данная, юрид. – дана (р. даної); (хронол.) дата (р. дати); (фактич. д.) фактична дана, (необщепринят. терм.) фактівка.

Данник, **данница** – данник, данниця, голдівник, голдівниця.

Данные – дані (р. -них). [Я на те маю безперечні дані].

Данный – даний. [В даному випадку].

Дантист – зубний лікар (р. -ря), дантист.

Дань – дань (р. дани), данина, (редко) дача, (султану от христиан) гарач (точнее харадж).

Дань от пчеловодства – воскове. **Д. от помола** – сухомельщина. **Д. от рогатого скота** – поволівщина, рогове. **Дань зерном** – осип; осінщина. **Д. от рыбной ловли** – лóвщина, ставщина; *за проезд* – возове, мостове. **Дань на оружие** – оружня данина. **Д. на содержание суда** – судовá данина. **Годовая дань** – рокившіна. **Отдать дань уважения** – віддати шанобу. [Зібралися люди віддати його дорогій пам'яті шанобу (Грінч.)].

Дар – 1) дар, дарунок (р. -нка), подарунок; (р. -нка), даровизна. [Ця земля – даровизна дядькова]. **Дар на память** – пам'ятка. **Дар уважаемым лицам, сватам, начальству и т. п.** – почётка; 2) дар, хист, талан (р. -ну), талант (р. -нта), дотепність (р. -ности), кебета. [Дар слова или дар розмови = дар слова. Літературний хист. Він мав талан до віршів (Л. Укр.). Ви любите не саму людину, а її талант (Крим.)].

Дарение – дарування, обдаровування.

Дарёный, дарёное – дарований, -не; см. **Даровой, Даровщина**.

Даритель, -льница – дарівник, -ниця, надавець (р. -вця), надавиця, дародавець (р. -вця), дародавиця; (шутл.) подаруйко, подарунок.

Дарительный – дарувальний; срв. **Дарственный 2**.

Дарить, даривать кому что – дарувати комусь що, -ся комусь чим, обдаровувати, -ся. [У нас така установка, що родина, як їде в гості – дарується (Федьк.).]

Дармовой, см. Даровой.

Дармовщина, см. Даровщина.

Дармоєд, дармоєдка – дармоїд, -ка, дармоїжник, -ниця.

Дармоєдничать – дармоїжувати, дурно хліб їсти.

Дармоєдний – дармоїжний, дармоїдчий.

Дармоєдство – дармоїдство, дармоїдня.

Дарование – 1) дарування, обдаровування; (*пожалование*) надання. [Надання земель.

Надання переваг = **дарование преимуществ**; 2) (*талант*), см. **Дар 2. Дарованный** – дарований; (*пожалованный*) наданий.

Даровать, дарствовать что кому – дарувати комусь що, когось чим, обдаровувати когось чим надавати, надати. [Обдарував мене своєю ласкою й прихильністю. Щедра українська природа надала йому дар поезії і музики (Куліш). Дворянам надано було усяких привілеїв (Доман.).]

Даровитость – талановитість (*р. -тости*), хист, дотепність (*р. -ности*), кебі[е]тливність (*р. -ности*), кебі[е]тність, здібність (*р. -ности*).

Даровитый – талановитий, обдарований хистом, кебі[е]тний, кебі[е]тливий, дотепний, вдатний, здібний. [Життєпис нашого кебітного поета (Грінч.). Хлопець був дотепний, кебетний (Крим.).] **Даровито** – талановито, дотепно, кебі[е]тливо.

Даровой – 1) дарований, подарований, даріжний. [Йому подаровано десятину землі, так він на тій даріжній землі оселився]; 2) дармовий, даровий, без(за)платний. [Квиток у мене дармовий]. *Срв. Бесплатный. Даровое, см. Даровщина.*

Даровщина, даровщинка – даровизна, дарівщина, даровиця; даремщина. [Цей лісок у мене даровизна – дядько на весіллі подарував. Не хочуть купувати – на даремщину надіються. Як панщина-даремщина від панів утікала]. *На даровщинку* – на дурничку, дурницею, дурничками, дурнички. [Наїється, нап'ється дурнички]. *См. Даром 1.*

Дародатель, см. Даритель.

Даром – 1) дурно, задурно, даром, дарма[о]; (*на даровщинку*) на дурничку, дурнички, дурницею, дурничками, на дурманка; за спасибі, за так гроші (грошей); (*из милости*) з ласки; (*дарственно*) даровизно. [Усюди він примазаться уміє на дурничку (Гліб.). Він дав даровизно мужикам землі]. *Чуть не даром* – за-півдарма. *Совершенно даром* – дурнісінько.

Даром едящий – дармоїд, дармоїжний; 2) (*напрасно*) марне[о], надаремне[о], даремне[о], дурно, даром. [Літа-ж мої молодії марно пропадають. Не дурно-ж він і додому вернути побоявся]. **Даром что** – дарма що; хоч. [Дарма що малий, а розумний. Хоч дурний, за те хитрий]. *Не пройти даром* – не минуться так (дурно), датися в знакі. [Три безсонних ночі далися мені в знакі (Крим.).]

Дароносица – дароносиця.

Дарохранильница – дарохранильниця, дарохоронільниця.

Дарственный – 1) (*дарёный*) дарований, даровинний, (*редко*) дарбєнний. [Ми живемо на дарбєнній землі, – що поміщик наділів]; 2) (*свидет. о даре*) дарчий, даровичний, надавчий.

Дарственная запись – дарчий лист, даровизний лист; дарня (розпись) (*р. -си*), уступна.

Дарственная (жалованная) грамота – надавчий лист, дарня (грамота). [Земля дісталася по дарній (Київщ.). Нехай твій батько дасть тобі уступну на всю худобу (Конис.).] [Захопив Ромєнщину на Сулі, випрохавши в короля надавчий лист (Куліш)].

Дата – дата.

Датель – давач, (*юрид.*) давєць (*р. давця*), (*пожалователь*) надавєць (*р. -вця*).

Дательница, юрид. – давиця, надавиця.

Дательный падеж, грам. – давальний одмінок.

- Даті́ровать** – датува́ти, *сов.* задатува́ти. **Даті́рований** – датований.
- Да́точный** – ре́крут, (*вульг.*) не́крут.
- Да́тский** – данський.
- Датча́нин** – да́нець (*р.* да́нця), (*торжеств.*) дан (Куліш).
- Дать**, *см.* **Давать**.
- Да́ча** – 1) дава́ння, пода́ча (*р.* -чі); 2) да́ча (*р.* -чі); (*неточно, мыза*) ху́тір (*р.* ху́тора).
- Дачевладе́лец** – дачовла́сник.
- Да́чник, -ница** – да́чник, -ниця.
- Да́чний** – да́чний.
- Дая́ние** – 1) дава́ння; 2) *см.* **Дар**; 3) *см.* **Подая́ние**.
- Дая́тель** – давець (*р.* -вця), жертводавець (*р.* -вця).
- Два** – два (*р.* дво́х, *оруд.* дво́ма). [З двома́ сина́ми до́бре жи́ти: є ко́му ді́ло робі́ти]. **Всего́ два** – дво́йко, *ум.* дво́єчко.
- Двадцатигра́нник** – двацятигра́нник.
- Двадцатикопе́ечный** – двацятикопійко́вий, (*устар.*) семигри́вениковий.
- Двадцатиле́тний** – (*сущ.*) двацятилі́ток (*р.* -тка), (*прил.*) двацятирі́чний, двацятилі́тній.
- Двадцатиму́жие, бот.** – двацятипи́ляк.
- Двадцатипятиле́тний** – двацятип’ятирі́чний, двацятип’ятилі́тній.
- Двадцáтый** – двацятій. **В двадцáтый раз** – удва́йте.
- Два́дцать** – два́цять (*р.* -тьо́х). **Два́дцать ду́ш, штук** – два́цятєро (*р.* -ро́х), два́цяті́рко, два́цятєк (*р.* -тка). [Два́цятєк ю́наків аби зібрав, – і мури ми зруйну́єм (Грінч.)]. **Два́дцать ко́пеек** – два́цятка, (*только правобер.*) сорокі́вка (= 40 шагі́в) і (*устар.*) семигри́веник.
- Два́жды** – дві́чі, дві́йчі, два́ рази́. **Два́жды два – четы́ре** – два́ рази́ (дві́чі) по два – чо́тири.
- Двана́дєсять** – двана́цять (*р.* -тьо́х).
- Двана́дєсятый** – двана́цятій. **Д.** *праздник* – двана́дєс’яте свя́то.
- Две** – дві́ (*р.* дво́х). [Дво́м дочка́м на по́саг тре́ба дба́ти. За дво́ма́ неві́стка́ми – пану́ю: вони́ все ді́ло поробля́ть].
- Двенадцатигра́нник** – двана́цятигра́нний.
- Двенадцатиму́жие, бот.** – двана́цятипи́ляк.
- Двенадцатипе́рстный, анат.** **Двенадцатипе́рстная ки́шка** – двана́цятипа́ла кишка́.
- Двена́дцатый** – двана́цятій.
- Двена́дцать** – двана́цять (*р.* -тьо́х). [У ме́не єсть кінь з двана́цятьма́ голо́вами]. **Двена́дцать ду́ш, штук** – двана́цятєро (*р.* -ро́х).
- Две́рка** (*в печке*) – две́рця́та (*р.* -то́к), две́рки. [От по́ліно! в две́рця́тка не вла́зять! Ді́ра в сті́ні, на зра́зок две́рця́т у гру́бі, прочини́лася. У гру́бі две́рки не причи́няються]. **Две́рки** – две́рки (*р.* две́рок), две́рці (*р.* две́рець). [Поро́жня бу́ла й оде́жна ша́хва з ві́рваними две́рками (Грінч.)].
- Дверно́й** – две́рний, две́ряний. **Дверно́й кося́к** – одві́рок (*р.* -рка).
- Дверца** – 1) *см.* **Дверка**; 2) **дверца** *в карете* *стекля́нная* – скля́ні две́рця́та, оболо́на.
- Дверь** – две́рі (*р.* -рей). **Дверь с парадн., с задне́го хода** – две́рі напе́редні, зати́льні (за́дні, чо́рні). **Дверь в сени** – сі́нешні две́рі. **Дверь одностворча́тая, двустворча́тая** – две́рі одина́рні, дві́йча́сті, дво́йча́ті, на дві́ полови́ні. **Дверь опу́скная** – ля́да. **Дверь ма́ленькая** – две́рці, две́рки, две́рця́та, две́рча́та. **Под две́рью** – (по-)під две́ри́ма. **У две́рей** – ко́ло две́рей, (*снару́жи*) одві́р. [Станьте одві́р, щоб ли́хі соба́ки не повті́кали (Куліш)]. **При за́крытых две́рях** – за за́чинени́ми две́ри́ма, (*часто, хоть неточно*) неприя́льно; **при откр. две́рях** – прия́льно, приви́селю́дно. [Його́ суди́тимуть прия́льно].
- Двє́сти** – дві́сті (*р.* дво́хсо́т), дві́ста, (*зап.*) два́ста. **Двє́сти пятьде́сят** – дві́сті п’я́дєс’ять, півтре́тєста.
- Дви́гание** – вору́шіння, со́вання, дви́гання.

Двигатель (одуш. и неодуш.) – двигун, двигач, рушій (р. рушія), рушитель; (деятель) орудник; (только неодуш.) мотор. **Двигатель скрытый** – спружина.

Двигательный – руховий, порушний, (реже) рушальний, двигальний, розгоновий, моторовий.

Двигать, -ся, двинуть, -ся – 1) рухати, -ся, рухнути, -ся, рушати, -ся, рушити, -ся, двигати, -ся, двигнути, -ся, здвигнути, -ся, порушати, -ся, порушити, -ся, совати, -ся, сунути, -ся, посувати, -ся, посувувати, -ся, посунути, -ся, совнути, -ся. [Вам не треба рухатися, а ви бач як соваєтеся! Не рухнеться, мов дзеркало, все озеро лежить (Грінч.). Поїзд рушає (рушив). Дві пари швидко рушались серед натовпу – то вони танцювали (Грінч.). Та порушити рукою не дають мені кайдани (Л. Укр.). Віра, кажуть, горами двигає (Єфр.). Рука мечем і луком движе (Куліш). Ногами не здвигну (Коцюб.). Проворно совав заступом по землі (Неч.-Лев.). Діти сплять тихо, де-тільки-котре ногою совне або рукою махне. Закуреним шляхом тихо посувається валка (Коцюб.); 2) **двинуться** (отправиться) куда – податися. [Подавсь сьогодні на річку рибу ловити]. **Двинуться в путь** – рушити, вирушити. [У тяжку путь вирушили вони]. **С места не двинусь** – з місця не стенуся, не зрушуся. **Двигаться** (**двинуться**) *массой* – сунути, сов. сунути, плавом пливти. [Гляньте, як юрба суне. Дітвора, як той рій, так і сунула в двері. Люди плавом пливуть на ярмарок]. **Двигаться медленно** – посуватися звільна, сунутися, (о езде) плуганитися; (о ходьбе) чвалати. [Ніч сунулася тихо]. **Тихо, еле двигаюсь** – посувом, (с прохладцей) лельом-полельом (гал.). [Посувом пливє човен (Неч.-Лев.). Лельом-полельом поводитесь (Франко)]. **Двигать, -ся вперёд** – посувувати, -ся, посувати, -ся наперед; **-ся** – поступати наперед, (реже) поступатися. [Той – більший, хто посуває світ наперед. Його минуле й досі не дає йому вільно поступатися наперед (Грінч.)]. **Медленно двигаться вперёд** (о культуре и т. п.) – звільна посуватися (наперед), іти тугим поступом (Куліш). **Двигаться к чему** – простувати до чого. **Двигаться туда и сюда** – вештатися, совманитися; срв. **Вертеться**. [Батько й мати засмучені совманяться по хаті (Г. Барв.)]. **Двигать рукою, ногою по направлению к чему** – посилати руку, ногу. [Став він крадькома до хліба руку посилати (Мирн.). Посилає вперёд нога за ногою (Мирн.)]. **Движущийся** – ворущливий, рухомий, (с дрожанием) движучий. [Движучі груди ридали. Ворущливе жваве море (Неч.-Лев.). Вічно живого, вічно рухомого моря (Л. Укр.)]. **Медленно движущийся** – тихохід (р. -ходу), (шутл.) тихоплав. [А ну, ти, тихоплаве, швидче біжи! Кінь у мене тихоплав – швидко не побіжить, хоч як його жени]. **Не двигаюсь с места** – нерушимо[е]. [Ми з прадіда живемо тут нерушимо]. **О частях снарядов, машин** – ходити. [Колесо в машинці легко ходить, бо помастила гасом].

Движение – 1) рух, хід (р. ходу). [Життя – то вічний рух. Море-море, без краю просторе, руху повне і разом спокою! (Л. Укр.). Громадський рух. Хід небесних планет]; 2) (*проявление -ния, жест*) рух, порух, мах. [Ії рухи зробилися жвавими, нервовими (Коцюб.). Звичним порухом торкнувсь держака від кинжала. Інтимний порух душі (Єфр.). Кинув зручним махом на плечі пальто (Неч.-Лев.)]. **Он весь в движении** (фамил.) – двіжки його всього беруть. **Движение рефлекторное** (невольный жест) – відрух. **Сделать быстрое движение к чему** – порватися до чого. [Порвався бігти (Крим.)]. **Делать, сделать быстрое судорожное движение ногою** – дригати, -ся, дригнути, -ся, дригнути. **Быстрое судорожное движение ногою** – дригання; 3) **движение многих одушевл. предметов** – рух, ворущня, руханіна. **Движение суетливое** – метушня. [Метушня в хаті зчинилася: всі метушаться, не знають, що почати. Ворущня, гамір, крик, біганіна (Франко)]; 4) (*волнение, смута*) розрух, ворохобня; 5) **движение вперёд** (о культуре = прогресс) – поступ. [Шляхом вічного поступу]; (к известной цели) прямування, простування, хід (р. ходу) до чого. [Невпінний хід до кращих форм життя (Єфр.)]. **Дать делу движение** – дати справі хід, зрушити справу. **Дело лежит без движения** – справа не рушає наперед, (диал.) діло лежить (в суді) без подвигу; 6) **прийти в движение** (зашевелиться) – заворушитися. [В корчмі все

заворушилося; жид утік; горілка булькотіла на землю]. *Привести в дви́женіе* – двигну́ти, зворухну́ти, пустити в рух.

Дви́жимость – 1) рухо́мість (*р.* -мости), рухо́ме добро́, рухо́ме майно́. [Його́ родо́ві се́ла і коза́цька рухо́мість: гро́ші, зо́лото, срі́бло, оде́жа, ко́ні (Куліщ). Академі́ї Нау́к нада́ється пра́во набува́ти рухо́ме й нерухо́ме майно́]; 2) *физич.* – рухли́вість (*р.* -вости).

Дви́жимый – рухомий. **Дви́жимое** *иму́щество*, *см.* **Дви́жимость**.

Дви́жущий – порушний, *см.* **Дви́гательный**.

Дви́нуть, -ся, см. **Дви́гать, -ся**.

Дво́е *и дво́и* – дво́е (*р.* дво́х) (*ум.* дво́йко, дво́єчко). [Дво́йко діте́й було́. Оці дво́йко хо́дять раз-у-раз укупі. Нас дво́єчко]. *На своїх на дво́их* – на ба́тьківських, ба́тьківськими. [Ви при́їхали? – Авже́ж, ба́тьківськими]. *Разде́лить на́ дво́е* – переполо́винити що.

Дво́ебра́чие – 1) дру́гий шлю́б; 2) дво́єже́нство, дву́же́нство.

Дво́ебра́чный – 1) удру́ге одру́жений; 2) *см.* **Дво́еже́нец**.

Дво́евере́ц – двові́рник (*р.* -ки).

Дво́еверіе – двові́рство.

Дво́евла́стие – подві́йна вла́да, двовла́да.

Дво́егла́вый – дво́гла́вий, дво́хголо́вий.

Дво́еда́нец – двода́нець (*р.* -нця).

Дво́еду́шие – дво́еду́шність (*р.* -ности), лука́вство, нещи́рість (*р.* -рости).

Дво́еду́шничать – дво́еду́шним бу́ти, лука́внувати, (*насм.*) на дво́х сті́льцях сиді́ти.

Дво́еду́шний – дво́еду́шний, двода́шник, дво́єсло́в. [Дво́єсло́вом зву́ть лю́ди́ну, що раз ка́же так, а дру́гий іна́кше (Неч.-Лев.)].

Дво́еже́нец – дво́же́н, дво́еже́нець (*р.* -нця).

Дво́еже́нство – дво́еже́нство, дво(є)же́нність (*р.* -ности).

Дво́езначи́тельный – дво́значний.

Дво́езу́бец – 1) дво́зубе́ць (*р.* -бця); 2) **Bidens**, *бот.* – череда́, собачкі́, соба́чі реп'я́хи, стрі́лки.

Дво́екра́тно – дві́чі, два́ рази́.

Дво́екра́тный – двора́зовий.

Дво́ели́стник, см. **Белокопы́тник**.

Дво́еми́слие – ду́мання на́дво́е.

Дво́єніе – 1) дво́їння, подво́ювання, *сов.* подво́їння; 2) перега́няння (вина́, горі́лки).

Дво́єсло́в – дво́єсло́в.

Дво́етёс – бретна́ль.

Дво́еточе́ – дві́ кра́пки.

Дво́и, см. **Дво́е**.

Дво́йка – дві́йка. **Дво́йка** *тик, червей* *и пр.* – вино́ва дві́йка, черво́ва дві́йка *и пр.*

Дво́йльный – 1) дво́їльний; 2) перега́няльний, дистилюва́льний. **Дво́йльный** *куб* – алёмбик.

Дво́йльщик, дво́йтель – 1) дво́їльник; 2) перега́няльник, дистиля́тор.

Дво́йни – (*о дете́ях*) близня́та, близню́ки, близню́чки [Було́ у вдови́ дві́ дочкі́, обидві́-ж вони́ близню́чки]; (*об оре́хах, фруктах*) дво́яки́, дво́яшки, дві́ня́та. *Роди́ть дво́йни* – поблизні́ти, поблизні́чити, дві́ня́та привести́.

Дво́йник – дві́йник; (*только неодуш.*) подві́йний примі́рник, дубле́та (*ж. р. и дубле́т, м. р.*).

Дво́йник *сростания* *и проростания, геол.* – дво́яковий зросля́к і дво́яковий проросток.

Дво́йниковый – дві́йниковий; дво́яковий.

Дво́йни́чник – близню́к, *ж.* близню́чка, близня́ (*р.* -ня́ти), близня́тко; дво́як.

Дво́йни́чный – близню́цький; дво́яковий.

Дво́йно́й – подві́йний; дві́ча́стий. [Подві́йні ві́кна. Подві́йне лі́жко. Спро́щення подві́йного при́голосо́ного зву́ка в оди́н (Крим.). Дві́ча́сте підборі́ддя].

Дво́йня́та, см. **Дво́йни**.

Дво́йственность – двоїстість (р. -тоста), подвійність (р. -ности).

Дво́йственный – двоїстий, (грамм.) двійний. **Дво́йственное число** – двійня, двійне число, двійча́сте число. [Двійча́сте число: дві нозі, дві вікні, дві відрі (Неч.-Лев.)]. **Дво́йственно** – двоїсто.

Двои́ть, удвои́ть – 1) двоїти, подво́ювати, подвоїти; 2) **двои́ть, дваива́ть** – подво́ювати; (*пашню*) переору́ювати; (*покос*) ота́ву косити; (*нитки*) сукати нитки вдво́є; 3) переганяти (вино́, горілку).

Двои́ться, дваива́ться – двоїтися. [Його́ бажання двоїлися]. **Двои́ться в глазах** – двоїнити, двоїти(ся) в очах. [Двої́нить мені у очіх та й годі! На віщо ні гляну, то все двої́нить (двои́ть) мені].

Двои́ца – двійка, пара; см. **Чета́**.

Двои́чатка, см. **Дво́йни** (об орехах, фруктах).

Двои́чатый – двійчастий, подвійний, паристий.

Двор – двір (р. двора́ и двору́), (ум. дво́рик, дво́рок, дво́рочок), подві́р'я, надві́р'я, (площа́дь под дво́ром) – дво́рище. [По подві́р'ю ба́гато ходило гусей, курей, качок. Порається в ха́ті, звивається по надві́р'ю (М. Вовч.)]. **Задний двор** – задві́рок (р. -рка). **Виходящий на задний двор** – задві́рковий, зати́льний. [Дочка́ на задві́ркові двері – рип! (Чуб.)]. **Двор (уса́дба) с постройками** – обі́стя, (*провинц.*) обистя́, поді́мство. [Їх дід сидів своїм обистям на березі Ті́кича. У бідних усє обистя́ обкопане ро́вом, а ба́гаті лю́ди обгороджують обистя́ до́шками або му́ром (Звиног.)]. **Птичий двор** – пті́чня. **Скотный двор** – загоро́да, това́рчий двір. **Во дворе** – у дво́рі, на обі́стю, на вдві́р'ю, на подві́р'ю. **Со двора́, со сторо́ны двора́** – знадво́ру. **На дворе́ (вне дома, под открытым небом)** – надво́рі. [Вже сонце зайшло, вже ста́ло надво́рі поно́чі (Неч.-Лев.). Надво́рі бу́дем ночува́ти (Шевч.)]. **Находящийся во дворе́, выходящий во двор** – надві́рній. [У надві́рній ха́ті вона́ готува́ла печиво (Неч.-Лев.)]. **Двор (ца́рский, коро́левский, помещи́чий)** – двір. [Ось ті, що панують у ца́рських дво́рах (Єв.)]. **Кайдаши́ха з замо́лоду до́вго служи́ла в дво́рі у па́на (Неч.-Лев.)]. **Относящийся к государеву или панскому двору́ (придворный, дворовый)** – дві́рський. **Священников двор** – по́півство. **Двор тамо́женный, мы́тный** – митни́ця, (митна) ко́мо́ра. **Постоя́лый, заезжий двор** – заї́зд (р. -ду). **Гости́ный двор** – купе́цький ді́м (р. до́му). **Лесной двор** – лі́сна (р. -о́ї). **Монетный двор** – монета́рня, монетни́й двір. **Пора гостям по дво́рам** – час гостям до́дому. **Не ко двору́** – не підхо́же, не підхо́дить, не під масть. [Сі́рі коро́ви нам не під масть: пропада́ють].**

Дворе́ц – пала́ц (р. -цу), пала́ти (р. -а́т). [Сві́тлиця в Клеопатри́них пала́тах (Куліш)].

Дворе́цкий – шафа́р (р. -ря), марша́лок (двору), (*попро́це*) клю́чник. [Не треба бі́льше шафа́ря в ці́м до́мі (Грінч.)].

Двори́ть – ща́стити, вестися. **Не дво́рит кому́** – не ща́стить, не веде́ться ко́му́.

Дво́рник – дві́рник.

Дво́рни́цкая – дві́рни́цька.

Дво́рни́чий – дві́рни́цький, дві́рни́чий.

Дво́рни́чиха – дві́рни́чка.

Дво́рный – дво́ровий, дві́рський.

Дво́рня – дві́рня, дво́раки, че́лядь (р. -ди), двір (р. двору́). [На го́лос збі́глась дві́рня (Гул.-Арт.). Іде́ з свої́м дво́ром].

Дво́рняга, дво́рняжка – дво́рня́ка, дво́рня́чка, дві́рний соба́ка, дво́ря́га.

Дво́ровый – дві́рський, дво́ровий. [Вишива́ли ще́ за па́нщини дві́рські дівча́та (Неч.-Лев.). Не любі́те, дівча́точка, дво́рового ле́жня]. **Дво́ровый человек, -ая же́нщина** – дво́ра́к, (*реже*) дво́рян и дво́рянин (*ж.* дві[о]́рка, дво́рачка, дві́рнячка); (*о пти́це*) подві́рня, надві́рня. [На подві́рню пти́цю нападає́ ли́ха поше́сть (Корол.)]; (*о соба́ке*) дві́рний, дво́рня́ка, дво́ря́га. [Соба́ка не чу́жий, але́ свій-таки́ дві́рний].

Дво́рский – дві́рський.

- Дворцо́вый** – палацо́вий, пала́тний. [Пала́тна револю́ція].
- Дворя́нин** – дворя́нин, пан, шляхтич.
- Дворя́нка** – дворя́нка, па́ні, шляхтя́нка. [Найде́ш собі́ шляхтя́ночку, забу́деш Окса́ну (Шевч.)].
- Дворя́ниться** – 1) пані́тися, пано́шитися, носі́тися з свої́м дворя́нством; 2) пошива́тися в дворя́ни.
- Дворя́нски** – по-па́нському, по-дворя́нському.
- Дворя́нський** – дворя́нський, па́нський, шляхте́ський.
- Дворя́нство** (*соб. и звание*) – дворя́нство, па́нство, шляхте́ство; шляхте́чина. [За гро́ші поку́пив собі́ па́нство. Та слуха́ли, як шляхте́ство наві́сне гука́є (Шевч.)].
- Дворя́нчик** – дворя́нчик, панок (*р. -нка*).
- Двою́родный** – двою́ридний; у перших, пе́рвий. [Вона́ мені́ сестра́ в пе́рших, бо на́ші мате́рі́ рідні́ сестри. Він за́став у ха́ті Софі́ю, пе́рву (*двою́родную*) сестру́ Мо́трину (Коцю́б.)].
- Двою́родные братья и сестры** – брати́телі.
- Двоязы́чие, двоязы́чность** – 1) двоязы́кість; 2) двомо́вність (*р. -ности*); 3) *см. Двоеду́шие.*
- Двоязы́чный** – 1) двоязы́кий; 2) двомо́вний; 3) *см. Двоеду́шный.*
- Двоя́кий** – 1) двоя́кий, подві́йний; 2) дво́значний, дво́їстий. **Двоя́ко** – 1) дво́яко, подві́йно, двома́ спосо́бами; 2) дво́значно, дво́їсто.
- Двояко́вогнутый** – дво́яковві́гнутий.
- Двояко́вопуклый** – дво́яковві́гнутий, дво́якоопу́клий, дво́бічно-опу́клий.
- Двояко́сть** – 1) дво́якість (*р. -кости*), подві́йність (*р. -ности*); 2) дво́значність (*р. -ности*), дво́їстість (*р. -тости*).
- Двоя́шки, см. Дво́йни.**
- Двубо́ртный** – дво́хборто́вий.
- Двубра́тство, бот.** – дво́братство.
- Двубра́чие, см. Двоебра́чие.**
- Двубра́чный** – 1) дві́чі одру́жений; 2). *см. Двоеже́нец.*
- Двуве́рхий** – з двома́ верха́ми, дво́верхий.
- Двувесе́льный** – дво́хвесло́вий.
- Двува́зний, муз.** – двов'язний.
- Двугла́вый** – дво́хголо́вий, (*торж.*) дво́гла́вий.
- Двугла́сность** – дво́голо́сність (*р. -ности*).
- Двугла́сный** – дво́голо́сний, (*суц.*) дво́голосі́вка. [В арха́їчних гові́рках ще до́сі заховали́ся дифто́нги, себ-то дво́голосі́вки (Крим.)].
- Двугне́здный** – дво́гні́здий, (*только бот.*) дво́сусі́чний (плід).
- Двугоди́чный** – дво́хрі́чний, дво́хлі́тній.
- Двугодо́вальный, двугодо́вой** (*о возрасте*) – дво́хлі́ток (*р. -тка*), дво́(х)рі́чний.
- Двугорба́ый** – дво́(х)го́рбий. **Дв. верблю́д** – дво́горба́нь.
- Двугра́нный** – дво́гранча́стий, *геол.* дво́сті́нний.
- Двугри́венник, двугри́венный** – два́ця́тка, (*зап.*) сорокі́вець (*р. -вця*), сорокі́вка, (*устар.*) се́мигри́венник.
- Двуде́нный, двудне́вный** – дво́(х)де́нний.
- Двудо́льный, бот.** – дво́прозя́бцевий, дво́частко́вий.
- Двудо́мный, бот.** – однопо́лий, дво́пне́вий.
- Двудо́мство** – однопо́лість, дво́пне́вість (*р. -ости*).
- Двудо́нный** – дво́(х)до́нний.
- Двуду́вный, мех.** – дво́ду́тний, дво́ду́вний.
- Двуеди́нный** – дво́єди́ний.
- Двужи́льный** – 1) дво́жи́льний; 2) ду́жий, си́льний.

- Двузначный** – 1) двозначний. [Слово курінь двозначне у запоріжців: воно й місце, де жили козаки, і полк, де козак був записаний]; 2) (о числе) двознаковий, двоциферний.
- Двузубец**, см. **Двоезубец**.
- Двуклассник**, см. **Второклассник**.
- Двуклассный** – двоохкласовий.
- Двуколесный** – двоохколісний. **Д-ая тележка**, **двуколка** – біда, бідка. [Бідкою приїхав].
- Двуконный** – двоохкінний, (сущ.) двокінник.
- Двукопытный** – двокопит(н)ий; зоол. – ратичний.
- Двукрайник** – двограняк.
- Двукратный** – двоохразовий. **Двукратно** – двічі, два рази; (в два приёма) двома нападами, двома наворотами. [Вони в нас двома наворотами жили].
- Двукрылый** – дво(х)крилий. **Двукрылое**, зоол. – двокрилець. [Блохи будовою свого тіла подібні до двокрильців (Троян.)].
- Двулетие** – двоохріччя, двоохліття.
- Двулетний** – двоохрічний, двоохлітній.
- Двуликий** – двооликий, двоохобличний. [Двооликий Янус].
- Двулистник**, бот. – двоолистка.
- Двулицевый**, см. **Двуличный 2**.
- Двулицый**, см. **Двооликий**.
- Двуличие**, **двуличность** – двооличність, двоєдушність (р. -ности).
- Двуличневый**, см. **Дволичный 2**.
- Дволичничать**, см. **Лицемерить**.
- Дволичный** – 1) двооликий; 2) (лицемерный) двооличний, двоєдушний; 3) (о ткани) личковий, двоохлічний.
- Двулопастный**, бот., см. **Двудольный**.
- Двумачтовый** – двоохщогловий.
- Двуместный** – на два місця, на дві особи, на дві душі, двоособовий. [Двоособове купе. Повізка (повіз) на дві особи].
- Двумесячный** – двоохмісяцевий, двоомісячний. **В двумесячный срок** – за два місяці, протязом двоох місяців.
- Двумужие** – двоомужність (р. -ности); (бот.) двоохпиляк.
- Двумужница** – двоомужниця, двоомужня (р. -ньої).
- Двуногий** – двооногий, двоохногий.
- Двуносый** – двооносий, (о собаках с раздвоен. носом) двооносатий.
- Двуокись** – двооокис (р. -су), двооокис.
- Двуполенный** – двоохполінний, (о дровах) полуторка.
- Двуполость** – двоохнастість (р. -тости), двоохнастя (ср.).
- Двуполый** – двоохнастий.
- Двупудовик** – двоохпудовик (р. -ка).
- Двурогий** – двоорогий.
- Двурожка** – сішка. [Ти думаєш кашу в саду варити, дак треба-ж сішки позабивати. – Сішки позабивала, да не знаю, чи сягне сволочок].
- Двурукый** – двоохрукий, дворучко.
- Двусемянный**, бот. – двоохпрозябцевий.
- Двусилие**, бот. – двоохсильність (р. -ности).
- Двускатный** – двоохспадний, двоохсхільний. [Двоохсхільний дах = **двускатная крыша**].
- Двусложность** – двоохскладовість (р. -вости).
- Двусложный** – двоохскладовий. [Стопи бувають двоохскладові і трискладові].
- Двусмысленность** – двозначність (р. -ности).

- Двусмысленный** – двозначний. **Двусмысленно** – двозначно.
- Двухспальный** – двохспальний. **Двухспальная кровать** – подвійне (двохспальне) ліжко.
- Двустволка** – дубельтівка, двоцівка.
- Двуствольный** – двохрульний, двохцівковий, двохствільний. **Д-ное ружьё**, см. **Двустволка**.
- Двустворчатый** – двійчатий, двійчастий, двійний. [Двійчаті ворітечка одчинилися. Ворітечка двійнесенькі роздвоїться! (Чуб.)]. **Д-тая раковина** – двійчата мушля, чортіві долішки.
- Двухступенный** – двохступеневий, двохступінний.
- Двухстихийный** – двохстихийний, (*земноводный*) водозёмний.
- Двухстишие** – двохстишся. [Коротке ямбічне двохстишся (Крим.)].
- Двухстопный** – двохстіпний.
- Двухсторонный** – 1) двобічний; 2) обопільний, обосторонній.
- Двуутробка**, зоол. – торбар (р. -ря), торбатий щур.
- Двуутробный** – двоутро(і)бний. **Д-ное животное** – торбар (р. -ря).
- Двуушковый** – двоухий, двохвушкий.
- Двухдечный** – двохчардаковий. **Д-ный корабль** – корабель з двома чардаками, двохчардаковий.
- Двухдневный** – двохденний, двохднівий. **В двухдневный срок** – за два дні, протягом двох днів.
- Двухколейный** – двопутній. [Бачте, то все йшла однопутня дорога, а це вже двопутня].
- Двухколёсный**, см. **Двуколёсный**.
- Двухкопеечник** – сьомак, дві копійки.
- Двухкопеечный** – двокопійчаний, сьомаковий.
- Двухлётный**, см. **Двулётный** – суц. двохліток (р. -тка), дворічн'як. **Д-нее растение** – дволітка, дворічна рослина.
- Двухмачтовый** – двохщогловий.
- Двухместный**, см. **Двуместный**.
- Двухмесячный**, см. **Двумесячный**.
- Двухнедельный** – дво(х)тижневий, двотижєнний. **В двухнедельный срок** – за два тижні.
- Двухнедельный журнал** – дво(х)тижнев'ик.
- Двухохлый** (о птицах) – двочубий.
- Двухручный** (для двух рук) – дворучний. [Дворучний фуганок (меч)].
- Двухсложный**, см. **Двусложный**.
- Двухсотый**, **двусотый** – двохсотий.
- Двухстопный**, см. **Двустопный**.
- Двухцветный** – двобарв(н)ий, двохкольоровий, (*реже*) двохколірний.
- Двухчерепный** (о раковине) – двочерепковий.
- Двухчленный** – двочлєнний.
- Двухшерстный** – двохшерстий.
- Двухэтажный** – двохповерховий.
- Двуцветность** – двохкольоровість (р. -вости), двохколірність (р. -ности), двобарвність (р. -вости).
- Двуцветный**, см. **Двухцветный**.
- Двучлен** – двочлєн (р. -ну), бінóm (р. -му).
- Двучастный** – двохчастковий.
- Двуязычный**, см. **Двоязычный**.
- Де, дескать** – мовляв, мов. [Вихваляється: я, мовляв, і п'ятьох таких як ти не боюся].
- Дебаркадер** – дебаркадер (р. -ру); станція; (*на реке*) пристань (р. -ни).
- Дебаты** – дебати (р. -тів), дискусія, обговорення справи.

Дебелость – дебелість (р. -лости).

Дебелый – дебелий, кремезний. [Там такий ще дебелий (кремезний) дід, що сам собі заробить. Важко рушили з місця дебелі воли. Дебелий (*плотный и грузный*) віз. Дебеле сукно]. Довольно **дебелый** – дебеленький, дебеластий, дебелува́стий, дебелува́тий [Дебеленький хлопчик]. *Делать дебелым* – дебелити. *Делаться дебелым* – дебеліти.

Дебело – дебело, по-дебелому.

Дебет – дебет, прибуток (*в счетоводной книге*).

Дебитор – дебітор, довжник, винуватець.

Дебош – бешкет, галабурда (*гал.*), дешпет, буча гармидерування. [Упився та такого бешкету наробив, що й з хати всі повтікали].

Дебоширить, дебоширничать – бешкетувати, дешпетувати, галабурдити (*гал.*), гармидеруватися, шурубурити.

Дебошир – бешкетник, дешпетник, галабурдник (*гал.*), шибай-голова, гармидерник, шурубурник.

Дебоширство – бешкетування, дешпетування, гармидерування. *См. Дебош.*

Дебристый – дебристий, нетристий.

Дебрь – не́тря[a], пуща, де́бра, гуща́вина. [У такі убрався не́трі, де й нога́ людська не х́одить (Грінч.). В гори-не́трі утікаймо! (Крим.). Чи може кинутись туди, у пущу, і в ди́ких не́трах пробива́ть доро́гу? (Л. Укр.). Заплутається в не́трах несходи́мих суперечностей (Єфр.)].

Дебют – дебют, перший виступ.

Дебютант, -ка – дебютант, -ка.

Дебютировать – дебютувати, *сов.* задебютувати, виступати вперше на сцені, в літературі, тощо.

Де́ва – ді́ва (*ум.* дівонька, дівочка), дівчина. *Старая де́ва* – старá (лі́тня) ді́вка, старá ді́вуля. *Созв. Де́вы* – Ді́вчина.

Девальвация – девалюа́ція, девальва́ція.

Девать, -ся, деть, -ся – діва́ти, -ся, ді́ти, -ся, поді́ти, -ся, заподі́ти, -ся, запрото́рити, -ся, затасува́ти, -ся. [Де ви його́ заподі́ли? (Квітка). І куди ті́ чолові́ки позапрото́рювали́ся? на жни́ва чи що? (Крим.)]. *Неизвестно куда девался кто* – як лиз злизав ко́го, мов лихий злизав ко́го, мов коро́ва язико́м злизала. *Неизвестно где деваться и не давать о себе вестей* – закритися очима́ і плечима́.

Де́верь – ді́вер, ді́верко. [Ой, як мені ді́верка бра́тіком назва́ти?]. *Жена де́веря* – ді́верка.

Девесил, бот. *Inula Helenium L.* – дивосил, оман, *Д. белый Carlina vulgaris* – одхасник, одхасник.

Девіа́ція – девіа́ція, відхі́л, збо́чення.

Девиз – деві́за, га́сло, клі́ча, клич, по́клик. [Га́сло в мене́ – без хі́трощів на сві́ті пробува́ти (Куліш). Мій по́клик: во́ля, ща́стя і свобода́! (Франко)].

Деві́ца – 1) ді́вчина, (*в песнях и обрядах*) ді́виця [Зоря-зоря́ніця, кра́сная ді́виця] (*ум.* дівонька, ді́вця, ді́вочка, ді́вча (*р.* -а́ти), ді́вчино́нька, ді́вчино́чка), па́нна (*ум.* па́нничка, па́нянка); *соб.* діво́цтво, діво́та (*ж.*), ді́вчата (*р.* -ча́т). **Деві́ца взросло́я** – ді́вчина на порі́, на відда́нню. *Жить в деві́цах* – ді́вувати, ді́вочити. [Це було́ ще тоді́, як ми з тобо́ю ді́вували. Ї́й такі довге́нко довело́ся поді́вувати – два́цять і п'я́того го́ду замі́ж пішла́]. **Деві́ца, родивша́я ребенка** – по́крітка, (на)крі́тка. *Стать деві́цею* – поді́вочитися. [Ба́бі наче поді́вочили́ся, так виспі́вають]; 2) **деві́ца в зелени́, бот.** – нече́сані па́ннички.

Деві́цын – ді́вчинин. [Ді́вчинина ма́ти]; *срв. Девический.*

Девический – ді́вочий, ді́вочький, ді́вчачий, па́нянський. [Ді́воча краса́. Па́нянський (ді́вочький) ві́к недо́вгий – і не нагуля́єшся, а вже замі́ж віддаю́ть].

Деві́чество – ді́воцтво, ді́вування. [Хоче́те, щоб ва́ші дочкі́ й посиві́ли в ді́воцтві? (Свидн.). А жаль мені́ ді́вування, ді́вочько́го прибира́ння]. *Покончи́ть с деві́чеством* – відді́вувати.

[Я вже своє віддівувала!].

Девічествовать – дівувати, дівочити. [І я по сьомій дитині схочу дівувати!].

Девічий, дівчий, см. Девіческий. Дівчья жизнь – дівування (ум. дівуваннячко), дівоче життя. *Прожить дівчюю жизнь* – віддівувати. [Я вже своє (дівоцтво) віддівувала].

Дівчий монастирь – паняньський монастир (р. -ря).

Дівчник – дівіч-вечір, вінкоплетини, дружбини. [У суботу дівіч-вечір одбули, а в неділю повінчали].

Дівчья – дівоча (р. -чої).

Дівка – дівка; (шутл.) дівуля, дівуха, дівоха. *Здоровая дівка* – дівега. *Засидеться в дівках* – задівувати, довго дівувати. *Остаться в дівках* – посівіти дівкою, (шутл.) на вісадки зостатися. *Бой-дівка* – зух-дівка, козир-дівка.

Девоматерь – пречиста діва, дівомати (р. -тери).

Дівочка – дівчинка, дівчатко, дівча (р. -чати). **Дівочка-подросток** – дівочка, піддівок (р. -вка, м. р.), (шутл.) дівчук (м. р.). [Під однією хатою сиділа купка не дівчат, а ще піддівок – років тринадцятьох або чотирнадцятьох (Грінч.)]. **Дівочка-служанка** – дівчина-попіхач (р. -ча). [Наймички я не держу; маю дівчинку, десять їй год, – дак це-ж не наймичка, а тільки так, попіхач].

Дівочкин – дівчинин, дівчатків (-кова, -кове).

Дівочник – ласий до дівчат, дівчур. См. **Бабник**.

Дівственник – дівіч (р. -ча), неблазний.

Дівственница – діва, чиста дівчина, правдіва (чєсна) дівчина, неблазна (р. -ної), незаймана (р. -ної).

Дівственность – дівоцтво, діві[о]чість (р. -чости), паняньство, неблазність; невинність, непорочність (р. -ности). *Лишиться дівственности* – утеряти, загубити вінок, утеряти паняньство (невинність). *Лишиться дівственности* – відібрати паняньство, позбавити паняньства (невинности), розвигти вінок.

Дівственный – діві[о]чий, паняньський, неблазний; невинний, непорочний. **Дівственная земля** – земля незаймана, цілінна, новина. [Широкій необмежний, незайманий степ (Коцюб.). Цілінні степі]. **Дівственный лес** – дівіча пуца, праліс, відвічний ліс, незайманий ліс. **Дівственная плева** – дівоча болона, гімен (р. -ну).

Дівство, см. Дівственность.

Дівствование – дівування.

Дівствовать – дівувати.

Дівушка, см. Дівца.

Дівчица – дівчище, дівега, дівуха, (в шутл. песне) дівчинайло. [Дівчинайло, дівчинайло, подай моє панчохайло! (Звин.)].

Дівчонка – дівчійсько, дівчинійсько. [На лишенько моє породилося на світ це клятоване дівчинійсько! (Крим.)].

Дівчурка – дівчатко, (шутл.) дівчук (м. р.).

Дівяносто – дев'ятдесят(ь), (реже) дев'яносто.

Дівяностолетний – дев'ятдесят(о)літній [І як-би-то Сара дев'ятдесятолітня, да вроділа (Св. Письмо)], (реже) дев'яностолітній.

Дівяностый – дев'ятдесятий, (реже) дев'яностий. [Уже я дев'ятдесятий год живу на світі].

Дівясил, дівятисил, см. Дівесил.

Дівятерик – дев'ятерик.

Дівятерной – дев'ятикратний, дев'ять разів більший.

Дівятидесятый, см. Дівяностый.

Дівятільник, бот. – 1) *Achillea nobilis L.* – деревій, кривавник, серпоріз; 2) *Tanacetum vulgare L.* – навротич, приворотень (р. -тня); коровай, навротень (р. -тня); навротиш.

- Де́вятины** – дев'ятини (р. -тин).
- Де́вятисотый** – дев'ятисотий.
- Де́вятка** (в картах) – дев'ятка.
- Де́вятна́дцатый** – дев'ятнацятий.
- Де́вятна́дцать** – дев'ятнацять. **Де́вятна́дцать** душ, штук – дев'ятнацятєро.
- Де́вять** – дев'ять. **Де́вять** душ, штук – дев'ятєро.
- Де́вятый** – дев'ятий.
- Де́вятыйна́десять** – дев'ятнацятий.
- Де́вятьсо́т** – дев'ятьсо́т.
- Де́генера́ция** – дегенера́ція, звиродні́ння, звиродні́лість (р. -нілості), віро́дження. См. **Выро́ждение**.
- Де́генера́т** – дегенера́т, звиродні́лий, ви́рожде́нець, звиродні́лець (р. -нільця).
- Де́готница** – ма́зниця.
- Де́готь** – дьоготь (р. -гтю), діготь. **Де́готь скопляющийся на осях** – коло́мазь (р. -мази).
Де́готь стекающий с колёс – каля́ниця; см. **Де́гтища**.
- Де́града́ция** – де́града́ція, де́градува́ння.
- Де́гтища** – коло́мазь (р. -зи), каля́ниця.
- Де́гтя́рник** – дьогтя́р, дігтя́р, смоля́р (р. -ра́).
- Де́гтя́рница** – ма́зниця.
- Де́гтя́рный** – дьогтьови́й, дігтеви́й, дігтя́ний [Дігтя́не мило́]; дігтя́рний. [Дігтя́рна ву́лиця].
Де́гтя́рный завод – дігтя́рня. [У бо́ру була́ дігтя́рня, де наш чолові́к дьоготь гнав].
Занима́ться де́гтя́рным промы́слом – дігтя́рува́ти.
- Де́гтя́рня** – дігтя́рня.
- Де́гтя́рский** – дігтя́рський. [Дігтя́рське діло́ – не ле́гке діло́].
- Де́д, де́душка** – 1) ді́д (ласк. ді́дусь, ді́дусик, ді́дусю, ді́дусенько, ді́дунь, ді́дуньо, ді́дунечко). [Ми влітку їзди́мо було́ до ді́дуса на хути́р]; 2) (*старик*) ді́д (ув. ді́дуган, ді́дуга́, ді́дище, ді́до́ра, ді́ду́р; *пренебр.* ді́дисько). **Де́дом бы́ть** – ді́дува́ти. [Ми бу́демо ді́дува́ти, по па́сіках жити́].
- Де́деля, де́делю́шки, бот.** ***Heraclum sibiricum* L.** – борщ, борщівни́к, козе́л.
- Де́дина** – ді́дівщина, ді́дизна.
- Де́динька** – ді́дусь; см. **Дед 1**.
- Де́дильник, бот.** ***Aegopodium Podagraria* L.** – я́глиця.
- Де́дичный, см.** **Де́довский.**
- Де́дов** – ді́дів. [Це ще ді́дова ха́та].
- Де́довский** – ді́дівський [Старосві́тський, ді́дівський зви́чай]; (*вотчинный*) ді́дизни́й, ді́дівщани́й, ді́дични́й. [Князюва́в як самовла́дний пан на сво́єму ді́дизному па́нстві (Кулі́ш)]. **Де́довское и́мение, см.** **Де́довство.**
- Де́довство, де́довщина** – ді́дівщина, ді́дизна.
- Де́дукти́вный** – деду́ктивни́й.
- Де́дукция** – деду́кція.
- Де́душка, см.** **Дед.**
- Де́душкин** – ді́дусів. [Ді́дусєва па́лиця].
- Де́еписа́ние** – ді́єписа́ння, ді́єпись (р. -си), істо́рія.
- Де́еписа́тель** – ді́єпис, ді́єписєць (р. -сця), істо́рик.
- Де́еписа́тельный** – ді́єписни́й, істо́рични́й.
- Де́еприча́стие, грам.** – ді́єприслі́вник (р. -ка).
- Де́еприча́стный, грам.** – ді́єприслі́вни́й. [Ді́єприслі́вні фо́рми].
- Де́еспоса́бность** – ді́єзда́тність (р. -ности), зда́тність до пра́вної ді́ї.
- Де́журить** – чергува́ти, вартува́ти; (*о деся́тниках при сельском, волостном правлении, о*

козаках) на стійці бути, стійкувати. [Хто сьогодні чергує в класі? Я в лікарні чергую трічі на тиждень. Або на стійці козаки (Котляр., Греб.); (воєнн.) днювати.

Дежурний – черговий, вартовий [Постукав у тюремну браму і погукав чергового]; стійковий, стійник; днювальний.

Дежурство – черга, варта; стійка. *Быть на дежурстве, см. Дежурить. Моё дежурство* – я чергую, вартую.

Дезертир – дезертир, утікач, збіг (військовий).

Дезертирование – дезертування (гал. дезерція), тікання (з війська, від трудової повинності).

Дезертировать – дезертувати, тікати (з війська, від трудової повинності).

Дезинтерия, мед. – дисентерія, різачка, червінка, кривавиця.

Дезинфекция – дозінфекція, дезінфікування.

Дезинфицировать – дезінфікувати (сов. подезінфікувати) що, перевести дезінфекцію в чім, десь.

Дезинфицирующий – дезінфекційний.

Дезорганизация – дезорганізація, (з)дезорганізування, розтіч (р. -течи).

Дезорганизовать, -ся – дезорганізувати, -ся.

Деизм – деїзм (р. -му).

Деист, -ка – деїст, деїстка.

Действенный – дійовий, діючий, діяльний, активний, чинний. [Не гучна проповідь, а особистий приклад має дійову силу. Це ліки дуже діючі. Не падають більше мури Єрихонські од самого сурмління: треба живого діяльного чину (Єфр.). Активна (чинна) оборона].

Действие – 1) дія, діяння; 2) (*поступок*) учінок (р. -нку), чин, діло, акція, (*о машине*) хід (р. ходу). [Часом людей тільки гарними словами вмовляють, що-ж то дією власною можна? (М. Вовч.). Фізичне діяння й протидіяння. Дія – найперша умова драми, і без дії – драми не буває (Єфр.). Треба живого, діяльного чину (Єфр.). Акції мало в цій пієсі, а самі розмови].

Привести (машину) в действие – пустити (машину) в хід. *Образ действий* – поводіння,

поводження, спосіб поводження, (гал.) поступування; роб. *Подражатъ чьему образу*

действий – поводитися так само як хтось, робити чиїм робом. *Оказывает, оказывает*

действие, производит, произвести, возыметъ действие на кого на что – діяти, (подіяти)

на кого, (*влиять*) впливати (вплинути) на кого, на що; своє діло (силу) чинити, вчинити,

(свою) силу мати над ким. [Діяти на широкі маси народні. Це прикро подіяло на мене.

Погроза таки вплинула (мала силу). Брехні своє діло вчинили: неповінну людину викинуто

з громади]. *Какое действие произвело это на него?* – який вплив, яке вражіння це на його

мало (зробило, справило)? Як це на його подіяло? *Какое действие оказало лекарство?* – Як

подіяли ліки на хорого? *Лекарство оказало хорошее действие* – від ліків помоглося, ліки

мали добру силу. *Уничтожатъ, -жить действие чар* – відробляти, відробити. [Побіжу я в

Хохітву до знахурки, – в нас є така баба, що одробить. Одробляє од пристріту]. *Место*

действия – дійове місце, дійовище. [Криниця, дійове місце тієї легенди (Ол. Пчілка.)].

Действие в драмат. произведении – дія, акт, відслона. [Драма на три дії = *в трёх*

действиях]. *Действие арифметическое* – арифметична дія; 3) (юрид.) чинність (р.

чинності), сила. [Найвища влада може продовжити чинність того тимчасового закону.

Закон не має зворотної сили]. *Военные -ия* – військові дії (акції), воювання.

Действительно – справді, на(в)справжки, навсправжне, напrawdę, доправди, дійсне[о],

(диалект.) істотне, стеменно, (*пожалуй*) що-правда. [Справді все так і було, як ти кажеш. Я

це дійсно знаю. Я не зрікаюся: коні істотне були в шкоді. Стеменно так було. Він, що-

правда, ходив до комори, тільки-ж нічого не взяв].

Действительность – дійсність, справжність (р. -ности). [Радісні мрії і сумна дійсність. Чи

воно жива справжність, чи воно марево?]. *В действительности* – на ділі, справді,

на(в)справжки, су́ще. [Нічо́го тако́го навсправжкі не було́. На слова́х так, а на ділі іна́к. Яко́сь воно́ не так описано, як справді́ діється (Грінч.). Продражніли його́ «Зимо́ю», а су́ще він прозива́вся «Гу́ркалом» (Конис.)]. *Соответствующий действительности* – правді́вий, згі́дний з дійсністю. [З цьо́го всьо́го відко, як до́бре зрозумі́ли чи́тане слухачі́ і яке́ правді́ве життя́ бачили́ в його́му (Грінч.)].

Действительный – дійсний, справжній, справде́шний, правді́вий, і́сний, істо́тний; (*юрид.*) дійсний, чинний, правоси́льний, важний. [Ді́йсні чле́ни Акаде́мії Нау́к, або ордина́рні акаде́мики. Той зако́н ще й до́сі чинний. Визнали́ його́ наказ за правоси́льний. Переви́ряючи резу́льтати голо́сува́ння, комі́сія одки́нула три го́лоси, як неважні́]. **Действительный залог**, *грам.* – стан дія́льний.

Действование – дія́ння.

Действователь – дія́ч; чинник.

Действовательница – дія́чка; чинниця.

Действовать – дія́ти, чини́ти, ору́дувати. [Зако́ни, які́ дію́ть на на́шій терито́рії. Мо́ва – то мо́гуче зна́ряддя, щоб дія́ти на ду́ші людські́ (Єфр.). Чини́ть, як зна́єте. Ча́с не бала́кати, а ору́дувати]. *О машинах* – робі́ти, працо́увати. [Чо́му пожа́р гаси́ли ві́драми, а не кі́шкою? – Бо кі́шка порва́лася, не робі́ла. На́ша маши́нка не робі́ть (не працо́є). Чи працо́є ваш телефо́н? – Ні, зопсува́всь, не працо́є]. **Действовать в качестве истца или ответчика** – виступа́ти позовником або відпові́дачем. **Действовать справедливо, дурно** – ходи́ти пра́вим ро́бом, ходи́ти ли́хим ро́бом. **Действовать по своему** – чини́ти по-сво́єму, ходи́ти сво́ім ро́бом. **Действовать по (чужой) указке** – ходи́ти у ко́гось на по́воді, слуха́ти чи́єго го́лоса, (*гал.*) ходи́ти чи́ім три́бом. **Действовать за одно (во вред кому)** – наклада́ти з ким про́ти ко́го. [Дочка́ з ворога́ми ба́тьковими про́ти його́ наклада́є (Мирн.)]. *Ничто на него не действует* – ніщо́ його́ не бере́ (не йме), нічи́м його́ не ві́зьмеш, ніщо́ не ма́є над ним си́ли.

Действующий – дію́щий, дію́чий, діє[йо]вий, акти́вний, чинний. [Дію́щий ву́лкан. Дію́че зако́нодавство. Ді́йова́ а́рмія. Тоді́ нача́льство само́ подба́є, щоб ото́й патріоти́зм зроби́вся си́лою акти́вною (Крим.)]. **Действующие лица** – ді́йові́ люди́, ді́йові́ особи́.

Дека – де́ка.

Декабрист – декабри́ст.

Декабрь – груде́нь (*р.* -дня).

Декабрьский – грудне́вий.

Декадент – декаде́нт.

Декадентский – декаде́нський.

Декадентщина – декаде́нство, декаде́нщина.

Декан – де́кан (*р.* -на).

Деканство – де́канство.

Декатирование, декатировка – декати́рува́ння, промо́чування.

Декатировать – декати́рува́ти, промо́чувати (сукно́, щоб не збі́галося).

Декатированный – декати́рований, промо́чений.

Декатировщик – декати́рува́льник.

Декель – де́кель (*р.* -ля).

Декламатор – деклама́тор; (*любитель громких фраз*) деклама́ч.

Декламация – деклама́ція, декламува́ння.

Декламирование – декламува́ння, виголо́шування.

Декламированный – декламо́ваний, виголо́шений.

Декламировать – декламува́ти, виголо́шувати.

Декларативный – декла́ративний. [Ті́льки декла́ративне ві́знання́ рівнопра́вності на́цій].

Декларационный – декла́раці́йний.

Декларация – декла́рація.

Декларировать – декларувати, задекларувати.

Деклассировать, -ся – декласувати, -ся. **Деклассированный** – (з)декласований [Декласована інтелігенція].

Деко́кт, *мед.* – деко́кт, (*вульг.*) деко́хт; вівар (*р.* -ру).

Декольте – декольтований, -на. **Платье декольте** – сукня нізько вікочена і безрукава, [Вона була в білій вікоченій сукні; тоненькі рученята і гнучка дитяча шийка вирізнялися (Л. Укр.)].

Декольтироваться – декольтуватися; убиратися в сукню нізько вікочену і безрукаву.

Декоративный – декоративний, оздобний. [Дікий виноград та інша оздобна поросль].

Декоратор – декоратор.

Декорация – декорація. **Декорационный** – декораційний.

Декорировать – декорувати, задекорувати. **Декорированный** – декорований, задекорований.

Декорум – декорум.

Декрет – декрét (*р.* -ту), наказ (*р.* -зу); універсал. **Утвердить что-н. декрétом** – задекретувати щось. **Издать декрет** – видати декрета про що, задекретувати що.

Декретировать – декретувати, задекретувати.

Делание – робіння, роблення, робота, діяння, чин, справляння. [Чи не з великого робіння ти вже зголоднів?! Справляння потрібних громаді робіт (Л. Укр.)].

Деланно – вдавано, вдано, робле[я]но. [Удавано жваві очі (Неч.-Лев.). Якось штучно, робляно, дуже низенько й химерно поклонивсь (Неч.-Лев.)].

Деланность – удаваність, робленість. [Робленість та претенсійність].

Деланный – роблений, (*притворный*) удаваний, уданий, (*поддельный*) підроблений, прибраний, (*принуждённый*) силуваний. [Роблений патос. Почування не щире, роблене (Конис.). Прихильність прибрану бажаю показати (Самійл.). Гумор той був і недовгий, і силуваний (Крим.)].

Делатель – діяч, працівник. [Жніво велике, а працівників мало].

Делательница – діячка, працівниця.

Делать, -ся – робити, -ся; *а отвлечённое* – діяти, -ся, продіяти, -ся, чинити, -ся; виробляти, -ся. [Що він, старий, тепер діятиме за світі? (Грінч.). Мати дуже турбувалася: що таке продіється з її сином? (Крим.). Ой, боже, що чинити? Благословіть нас, мамо, коровай виробляти]. **Делать плохое что-либо** – коїти, витворяти. [Спусти їм, то таке закоють! (Котл.)]. **Делать своё дело исправно** – справляти, -ся, правити. [Ат собі чоловічок був; а протé – своє діло правив (Конис.)]. **Делать усердно** – робити щиро, припадати до роботи, пильнувати. **Делать лениво** – робити як не своїми. **Делать плохо, неаккуратно, незначительно, нещательно, кое-как, неумело** – партачити, партол[р]ити, базграти, поганити, паскудити, (*реже*) капарити, кремсати, глемуздати. [Роби добре, не паскудь]. **Изо всех сил делает** – як не перерветься! **Делать очень энергично (шутл.)** – перцювати. **Делать медленно, мешкотно** – длубатися, марудитися, мацатися, момсатися, робити як мокре горить, як через пень колоду тягти. **Делать легко, как бы играя** – за іграшки робити. [Та це вона за іграшки зробить!]. **Делать иначе** – іначити, переіначувати, переінакшувати. **Делать не спеша, с толком** – покладаючи робити. **Делать с оглядкой (шутл.)** – позирати на задні колеса. [Позирай, дівко, на задні колеса (Конис.)]. **Делать по своему** – чинити свою волю, своїм робом (ладом) ходити, своїм богом робити (піти), узяти свою волю, робити по-вподобі. **Делать кому приятно** – догоджати, чинити комусь втіху. **Делать наперекор** – насупереки йти з ким, бороздити комусь, що. **Делать по примеру** – у слід іті. [У слід старої попаді йде (Конис.)]. **Он может делать, что хочет** – йому вільний світ (вільно) робити що хоче. **Что будешь делать?** – що маєш робити? **Ничего не делать** – байдики біти, лежня (лежники) справляти, посиденьки справляти, ханьки м'яти, бимбувати. [Бимбує, як жид у шабаш]. **Решительно ничего не делает** – і за холодну воду не береться (не візьметься), ані

до холодної води, ні кує, ні ме́ле. *От нечего де́лать* – знічів'я, від нічого робіти. *Де́лать кого чем* – наставляти, настановити ко́го за [на] ко́го. [Настановлено його́ за соцького].

Де́лать, -ся, сде́лать, -ся – ставати, -ся, ста́ти, -ся (*о многих* – поста́ти). [Хто стає́тся вівцею, то́го вовк з'їсть (Ном.). Ходім, се́стро, луга́ми та поста́нем квітками (Чуб.)].

Де́латься ка́ким-л. – ...ішати, ...-шати (*от сравн. степ.*), напр. дурнішати – **делаться глупым**, гладшати – д. *жирным*, гіршати – д. *хуже*. **Де́лающий, -щая всё по своему** – своєуме́ць, -мка. [Така́ вона́ своєумка, непокірлива (М. Вовч.)]. **Де́лающий, -щая за раз несколько дел** – семиді́льник, -ниця.

Делега́т, -тка – делега́т, -тка.

Делега́тский – делега́тський. [Делега́тські збо́ри].

Делегацио́нный – делегаці́йний.

Делегаци́я – делега́ція.

Делегиро́вать – делегува́ти, ви́делегувати ко́го.

Деле́ж, деле́жка – ді́льба, ді́лення, (*раздел*) по́діл, паюва́ння, (*редко*) діля́ниця. [Приве́зли арешта́нтам хлі́ба, почала́ся ді́лення. Все припа́ло йому́, без по́ділу]. **Удобный для дележа** – по́дільний. [Куплю́ вам мішо́к не вели́ких, а мали́х груш, бо ті по́дільніші].

Деле́жный – ді́льний.

Деле́ние – 1) по́діл. [По́діл люде́й на про́стих і «вельмо́жних» (Л. Укр.)]; 2) (*арифм.*) ділі́ння.

Деле́ц – ді́лок (*р.* ді́лка), ді́ловик, ді́льник. [Син мій був ді́лок. Ді́льника і ді́ло бо́їться (Ном.)].

Банковый -ёц – банкови́к.

Деликате́с, мн. -сы – делі́катеса́ (*ж. р.*), мн. -си.

Деликатно́сть – делі́катність; (*вежливость*) грече́ність, зви́чайність, уві́чливість; (*хрупкость*) тенді́тність (*р.* -ности).

Деликатни́чать – делі́катність розво́дити.

Деликатный – делі́катний, (*вежливый*) грече́ний, зви́чайний, уві́чливий, че́мний, (*хрупкий*) тенді́тний. **Деликатно** – делі́катно, грече́но, зви́чайно, уві́чливо, че́мно, тенді́тно. **Самым деликатным образом** – як-найделі́катні́ш(е), як-найзви́чайні́ш(е). **Достаточно д-но** – делі́катне́нько.

Делильщик – ділі́й (*р.* -ія́), діля́ч. [Ділі́ї на луці́ сі́но діля́ть. Таки́х діля́чів у три ві́рви жену́ть].

Дели́мое, арифм. – ді́лений, (*гал.*) ділі́мок (*р.* -мка).

Дели́мость, арифм. – по́дільність. **Признаки делимости** – озна́ки по́дільності.

Дели́мый – по́дільний, переді́льний.

Дели́тель, арифм. – ділі́тель. *См.* **Делильщик**.

Дели́тельный – ділю́щий, по́діля́щий.

Дели́ть, -ся – ді́лити, -ся, (*в том числе арифмет.*) по́діля́ти, -ся, переді́ляти, -ся, паюва́ти. [То́ буде́ наш оте́ць і ма́ти ба́тьківщину на три ча́сті паюва́ти]. **Дели́ть добычу** – ді́лити здо́бич, (*в грабит. жаргоне*) дувани́ти, -ся. **Дели́ть разрезав, переломив что-либо** – (*в песнях*) пере́краюватися, перела́муватися чим. [Ми з то́бою мов се́стри рі́дні жи́лі – одні́м я́блучком пере́краювали́сь, одні́м пирі́жком перела́мували́сь]. **Дели́ть на двое, на трое** – двої́ти, трої́ти. **Дели́ться с кем намерениями, мыслями и т. п.** – ді́литися з ким (думка́ми). [З то́бою зви́кла я ді́литися журбо́ю (Л. Укр.)]. **Склонный делиться** – по́дільчивий.

Дели́шко – ді́льце, справу́ночок (*р.* -чка), (*работишка*) ро́бітка.

Де́ло – ді́ло (*ум.* ді́льце, ді́лечко), спра́ва; (*труд*) ро́бота (*ум.* ро́бітка), пра́ця; (*вещь*) рі́ч (*р.* ре́чи); (*поступок, действие*) вчи́нок, чин, ді́я. [Я ді́ло все пороби́ла. Ді́ла незабу́ті ді́дів наших (Шевч.). Лю́ди бра́лися до шо́денних спра́в (Дн. Чайка). То́го вимага́є наша націо́нальна спра́ва. Всі́ спра́ви він но́сить у портфелі́. Поста́вив у канцеля́рії́ дві ша́хви для спра́в. Ви на́дто обере́жні в спра́ві че́сти (Грінч.). За пра́цею час мина́є швидко. Лица́рська рі́ч – у бо́ї полягті́. Да́вня се рі́ч: ма́бу́ть лі́т со́рок то́му́ буде́ (Конис.). Чи́стий думка́ми і

непорочний діями]. *Плохо діло!* – кепська справа! кепська робота! *Странное діло!* – дівна річ! чудасія! чуднота! *Дела тайные, которые нужно скрывать* – таємнощі (р. -щів). *По ділу* – за ділом, за справою. [Я прийшов до вас за ділом]. *По ділам* (порученням) – за орудками. [Няньку посилала за орудками (Л. Укр.)]. *По цьому ділу* – в цій справі. *По ділам служби* – в справах службових. *Сидеть, быть без діла* – сидіти, згорнувши руки, посиденьки справляти, лежні (сідні) справляти. *Браться за діло* – братися до роботи. *Браться не за своє діло* – не за свою справу братися, шітися не в своє діло (Конис.). *Діло обстоит так* – справа стоїть так. [Тепер справа стоїть інакше]. *Известное діло* – звісно, звичайно, відома (певна) річ, сказано. [Сказано: куди голка, туди й нитка]. *Ясное діло* – видима річ. *Виданное ли, слыханное ли діло?* – чи чувано, чи видано? (провинц.) чи-ж видансько? *Діло житейское* – світова річ. *Діла нет до чего* – байдуже про що. *Не было дела до кого, чего* – байдуже було, не доходило діла. [Не доходило мені до них діла]. *Не твоє діло* – то не твоя справа, тобі до цього зась, заськи [Ігумену – діло, а братіі – зась], (шутл.) не твоє мелеться. *Это діло другое* – це що інше, це інша річ. *В чьм діло?* – в чому річ? в чім сила? про що йдеться? *Діло вот в чьм* – річ ось яка. *В том-то и діло* – а тож-то, отож-то й є, тож-то й воно, тим бо й ба, не тож бо то й що, не по чім б'є, як не по голові. [Ми не тою дорогою ідемо? – А тож-то, що не тою. Він хотів-би коняку купити, та тим бо й ба – грошей нема]. *Не в том діло* – не в тім річ, не про те річ, не про те мова мовиться, не в тім сила. [Не в тім сила, що кобила сива, а в тім що не везе]. *То-ли діло* – інша річ, хіба така річ? нема краще, як; нема в світі, як. [Не люблю зимі, нема в світі, як літечко святе. Неохота йому працювати; хіба така річ – пити!]. *Не к ділу* – не до-діла, не до-речі, не в лад. *Пойти в діло* – піти в надобу, піти до діла. *Если уж до чего діло дойдёт* – коли вже до чого (того) дійдеться, як до чого (того) ряд дійде. *Ей до всего діло* – без неї вода (ніде) не освятиться. *Иметь дела с кем* – мати справи (стосунки = *отношения*) до кого (или з ким). *Я совсем не имею с ней дела* – жадного діла в мене з нею нема, не причетний я зовсім до неї. *Моє діло сторона* – моя хата з краю. *Плёвое діло* – дурниця, пусте, пустячина, ка-зна-що. *Статочное-ли діло* – чи мисліма річ? чи подобенство? чи годиться-ж? *А мне что за діло?* – а мені що до того? а мені яке діло? а мені якого батька горе? *Что діло, то діло* – що правда, то правда; що до пуття, то до пуття. *Это діло* – це добре, це гаразд, це до діла. *Это особое діло* – се інша річ, се інша статя. *То и діло* – раз-у-раз, раз-поз-раз, раз-по-раз, знай. [Коло його знай спомінають літописці друге голосне ім'я – Остапа Дашковича (Куліш)]. *В чьм діло?* – що сталося? про що річ? у чому справа? *В самом діле, на самом деле* – справді, см. *В действительности*. *На словах, что на саях, а на деле, что на копье* – на словах, як на цимбалах, а на ділі, як на талалайці. *Судебное діло* – судова справа. [Він виграв у суді свою справу. Нехай судці розберуть туя справу. З бабою і дідько справу програв]. *Тяжебное діло* – позов (р. позову). *Военное діло* – військова справа. *Комиссариат иностранных дел* – комісаріят закордонних справ. *Золотых дел мастер* – золотник, золотар (р. -ря) (ум. золотарик).

Дельце, см. *Делишко*. [Є дільце, дядечку, до вас].

Деловитость – діловитість (р. -тости).

Деловитый – діловитий, діловий. *Деловито* – діловито.

Деловой – 1) см. *Деловитый*; 2) діловий. [Ділові візити (Коцюб.). Серед ділової розмови (Крим.)].

Делопродователь – діловод. [Він на посаді старшого діловода].

Делопродводство – діловодство. [Діловодство провадиться українською мовою. Всеньке діловодство в цій справі переслано до прокурора].

Дельно – до-діла, до-ладу, (кстати) до-речі, (путёво) до-пуття. [Дарма, що молодий, а говорить до-діла. Що зробить, усе до-пуття].

Дельность – дільність (р. -ности).

Дельный – п'утній, п'утящий, доладний, до-діла. [Як говорити, то щось п'утне. Чоловік він п'утящий. Доладний хлопець, не шибай-голова якийсь]. *Его речь дельная* – в нього мова доділа.

Дельта – дельта.

Дельтовидный, -образный – дельтуватий.

Дельфин – дельфін, морська свиня. [Там страшно борсався дельфін, чи морська свиня (Неч.-Лев.)].

Делянка – ділянка, дільниця, пайка.

Демагог – демагог.

Демагогический, -гичный – демагогічний.

Демагогия – демагогія.

Демаркационный – 1) демаркаційний, відмежувальний. **-ная черта или линия** – демаркаційна (відмежувальна) лінія, смуга; 2) пограничний, демаркаційний. **-ные войска** – демаркаційні (пограничні) війська.

Демаркация – демаркація, відмежування.

Демаскировать кого – знімати маску з кого, здирати з кого личину, демаскувати, *сов.* здемаскувати; (*переносно*) виявляти щось (*напр.* батарею), виводити кого на чисту воду.

Демаскированный – здемаскований.

Демественник – деместик, демествяник (Іпат. літ.).

Демественный – демественний.

Демество – демество.

Демикотон – демікотон.

Демисезонный – демісезоновий.

Демобилизация, демобилизирование – демобілізація, демобілізування.

Демобилизировать – демобілізувати, *сов.* здемобілізувати. **Демобилизируемый** – демобілізований. **Демобилизированный** – здемобілізований.

Демократ, -тка – 1) демократ, -тка, прихильник, -ниця народньої влади; 2) народолобець (*р.* -бця), -ниця, -бка.

Демократизация, демократизирование – демократизація, демократизування.

Демократизировать – демократизувати, *сов.* здемократизувати.

Демекратический – 1) демократичний, народоправний. [Народоправний лад]; 2) народолобний, простолюдний. [Були в них звичаї простолюдні, не аристократичні (Куліш)].

Демократически – демократично, по-демократичному.

Демократия – демократія; народоправство.

Дэмон – дэмон, (*ругат.*) гэмон; *см.* **Бес, Дьявол, Чорт, Сатана**.

Демонизм – демонізм (*р.* -му).

Демонический – демонічний. [Демонічна натура. Демонічні істоти].

Дэмонов – дэмонів, (*руг.*) гэмонів (*ж. р.* -нова).

Демонский – демонський, (*ругат.*) гэмонський.

Демонстрация – 1) демонстрація. [Політична демонстрація]; 2) демонстрування. [Демонстрування анатомічних препаратів].

Демонстрировать – демонструвати, *сов.* задемонструвати. **Демонстрируемый** – демонстрований. **Демонстрированный** – задемонстрований.

Демонстративный – демонстративний. **Демонстративно** – демонстративно, на показ.

Деморализация – деморалізація, здеморалізування, розбещеність (*р.* -ности), розледащіння, розледащільність (*р.* -лости).

Деморализировать, -ся – деморалізувати, -ся, *сов.* здеморалізувати, -ся, розбещувати, -ся, *сов.* розбестити, -ся, розледащити. **Деморализированный** – здеморалізований, розбещений, розледащільний, розледащений.

Демос – демос (р. демосу), прости́й люд.

Демьянка, бот. – баклажан (чорний).

Денатури́рованный спирт – денатуро́ваний спирт, денатура́т, недогін (р. -го́ну), ганжа́. [Од недогону о́чі слі́пнуть].

Денаціоналіза́ція – денаціоналіза́ція, денаціоналізува́ння, (только о людях) винародо́влення.

Денаціоналізува́ть, -ся – денаціоналізува́ти, -ся, зденаціоналізува́ти, -ся, (только о людях) винародо́вляти, -ся, винародо́вити, -ся. **Денаціоналізований** – зденаціоналізований, (только о людях) винародо́влений. [Зденаціоналізовани́ буди́нки ма́ли-б пере́йти на прива́тну в́ласність. В Аме́риці на́ші емігранти гу́сто-ча́сто винародо́влюються].

Денди – денди́й (р. -ія). [Підроблюється під мо́ду лондо́нських де́ндиїв].

Денежка – шаг, шажо́к (р. шажка́), шеля́г; гріш (р. гроша́). [Він ла́маного шага́ (шеля́га) не варт. Хто старо́му, а дівча́та – шажо́к міхоно́ші (Шевч.). Бага́то, як за гріш ма́ку].

Денежки – грошенята, гроши́ки. [Грошенят йому́ ба́тько чимале́нько поки́нув. Так не візьмеш, дава́й гроши́ки!].

Денежник – гаман, гамане́ць (р. -нця́), калі́тка.

Денежны́й – гроше́вий, грошови́й. **Денежные повинности** – о́платки́. [О́платки́ ті́ї за ха́ту попла́тили: і горо́дські і зе́мські, і в ка́зну, і ще якісь (Крим.)]. **Денежное пособие** – підсо́бні гро́ші (букв.: *вспомогательные деньги*) гроше́[о]ва до́помога. [Два рази́ дава́ли з заво́ду по карбо́ванцю підсо́бних гро́шей]. **Денежны́й штраф** – пеня́, грошова́ кара. **Денежны́й сбор** – зби́рання гро́шей. **Денежное обращение** – о́біг гро́шей. **Денежны́й человек** – грошови́тий чоло́вік, грошови́к.

Дене́к, дене́чек – дні́на, дні́нка.

Денник – загоро́да.

Денни́ца – 1) світа́ння, світа́нок (р. -нку); 2) світова́ зоря́, світова́ зірні́ця, пора́ння, врані́шня зоря́.

Денно́й – де́нний, уде́нішний. [Оце мо́локо врані́шне, а оце вде́нішне].

Денно-но́шно – і де́нь і ніч, і вде́нь і вночі́.

Денско́й. День-денско́й, см. День.

Денти́н, анат. – денти́н, зубови́на, зуби́на. [Склада́ються зу́би з дуже мі́цної ма́терії – денти́ну (зуби́ни) (Троян.)].

Денщи́к – (у запо́рожцев) джу́ра, (в руссо́м войско́) офіце́рів слуга́, де́нщик.

Де́нь – де́нь (р. дня́), (ум. де́ньок, де́ньочок: ув. дні́ще), дні́на (ум. дні́нка, дніно́нька; *почти без мн. ч.*). [Не все де́ньок, бува́є і дні́ще. Їв разі́в із п'ять на дні́ну. У субо́ту на годинку, у неде́лю на всю дні́нку. Дніно́нька по́гожа (Крим.)]. **Присутственны́й, неприсутственны́й де́нь** – урядо́ва, нерядо́ва дні́на. **Бельи́й де́нь** – білий де́нь, (реже) старі́й де́нь. [Співа́ють, а надворі́ вже старі́й де́нь (Свидн.)]. **Де́нь наступа́ет** – дні́є. **Де́нь-денско́й** – увесь де́нечки, де́нь-де́нечки, де́нь-де́нно, увесь де́нь, цілісі́нький де́нь. **Дне́м** – уде́нь. **В то́т де́нь** – то́го дня́. **На тех д́нях** – ті́ми д́нями. [Ста́лося ті́ми д́нями]. **На д́нях** – ці́ми д́нями. **На следу́ючий де́нь** – на́вза́втра, дру́гого дня́. [На́вза́втра, як розві́дніло, пішо́в до мо́ря].

Третью́го д́ня – поза́вчора, за́вчора, передучо́ра. **В один из д́ней** – одно́го дня́. [Сиді́в я, одно́го лі́тнього дня́, в свої́й кімна́тці (Крим.)]. **В де́нь, в те́чение д́ня** – де́нно, за де́нь. [Яка́ яма дава́ла дві, а яка́ й по п'ять бо́чок де́нно (Франко)]. **В продо́лжение цело́го д́ня** – че́рез цілісі́нький де́нь, протя́гом ціло́ї дні́ни. [Окро́ме сухо́го хлі́ба че́рез цілісі́нький де́нь нічо́го не побачи́ть (Квітка)]. **Де́нь іде́т за дне́м** – де́нь по дню́ мина́є. **В те́чение одно́го и то́го же д́ня** – тіе́ї са́мої дні́ни, оби́день, оби́денкою́, оби́дде́нь. [Я оби́денкою́ спра́влюсь: ура́нци́ по́йду, а на ніч і до́дому. Як оби́дде́нь хо́четься із'їзди́ть у Борзну́, дак устаю́ удо́світа. Мені́ трапи́лося ба́чити, як оби́день хова́ли дочку́ й ма́тку]. **Сделанны́й в один де́нь** – оби́денний.

[Щоб зловити відьму, треба зробити обиденну борону]. *Продолжающийся целый день* – цілоденний. *Несколько дней* – скількись день. *На несколько дней* (об отпуске, поездке и т. п.) – кількаденний. *В течение первых дней* – у перших днях. *Изо-дня-в-день* – день крізь день, день-у-день, день при днів. *Со дня на день* – день одо дня, з днини на днину (на другу). *День за днём* – день по-за день, день за день. [День по-за день – так і пропала справа]. *Каждый день* – що-дня, що-день, день-у-день. *С каждым днём* – з кожною дніною, від дня до дня. [А тимчасом від дня до дня Соломон мудрився (Рудан.)]. *Каждые два, каждые три дня* – що-два дні, що-три дні. *Спустя два-три дня* – за два дві, за три дні, по двох, по трьох днях. *По сей день* – по сюю днину, понині, аж досі, дотепер. *Проводить, провести день* – днювати, переднювати, день з(о)днювати. *Рабочий день* – робочий день. *Четверть рабочего дня* – опруг. [З ранку до снідання – опруг, до обід – другий, до полудня – третій, до вечора – четвертий]. *Чёрный день* – чорний день, скрутний (сутужний) час. [Про гроші про чорний день вона ніколи не дбала (Мирн.)]. *Красные дни* – ясні (гарні) дні, (только перен.) розкоші. *День без росы* – суховень (р. -вня). *Добрый день* (приветствие) – добридень. [На добридень вам!]. *Желать доброго дня* – на день добрий (на добридень) давати, на добридень поклонитися.

Дёньга (монета) – дёнежка. [Хоч дёнежка в кармані, та на сто рублів чвани (Ном.)].

Деньга – грошва, гріш (р. гроша). [Грошві багацько мали. А заробите яку копійку, зложите до купи, от і гріш буде про всякий випадок (Коцюб.)].

Дёньги – гроші, гріш (р. гроша), (средства) кошт, (шутл.) купило, платило, побрязкачі.

Большие дёньги – великі гроші, великий гріш, великі кошти; (*деньжищи*) грошва; (*деньжонки*) грошенята, грошики. [З грошима куди схочеш – доскочиш. З грішми легше жити на світі. Пропали усі кошти громадські – рублів може 400 – 500, а як на ті часи і для таких людей незможних, – то то був гріш не аби-який (Доман.). Усе село перевишай – такої грошви не збереш. Та вже чим хоч, а тільки зведи її – я кошту не пожалію (Квітка). Хитро-мудро і невеликим коштом (Котл.) = *не за большие дёньги*. Чом не купиш? – Бо купила не маю. Платити треба, а платила ніде взяти (Конис.). Аби були побрязкачі (побренькачі), то будуть і послухачі (Ном.)]. *Дёньги медные, серебряные* – мід(н)які, срібняки, срібні. *Мелкие дёньги* – дрібняки. *Наличные дёньги* – готові гроші, готівка, (редко) готовизна, готовик. *Кормовые дёньги* – харчове, харчові гроші. *Прогонные дёньги* – прогони. *Дёньги не заработанные, доставшиеся даром* – дурні гроші, лёгкий гріш. *Обратить в дёньги* – повернути в гроші, згрошити. [Як їхатимуть уже відсіль на Кавказ на житло, то сей садок згрошать]. *За дёньги* – за гроші, заплатно. *Без денег* – беззаплатно, за дурно, за так гроші (грошей), за спасібі. *Недостаток в деньгах* – сутужно на гроші, грошова скрута. *Денег нет* (шутл.) – на гроші сухо, в кешені гуде, в кешені вітри віють (дюдя свистить). *Вот уже и нет денег* – от і по грошах. *Быть при деньгах* – мати гроші. *Не имеющий денег* (шутл.) – безгрішний. [Ми зовсім безгрішні: ні гріхів, ні грошей не маємо]. *Денег куры не клюют* – грошей до смутку, до біса, до чорта. *Любящий дёньги* – грошолюбний, грошолуб.

Деньжонки – грошенята, грошики; см. **Дёнежки**.

Департамент – департамент (р. -ту).

Департаментский – департаментський.

Депёша – депёша (р. -ші).

Депо – депо. *Пожарное депо* – пожарня, пожежня.

Депозит – депозит (р. -ту). **Депозитный** – депозитовий, депозитний.

Депутат – депутат, посол (р. посла), вибірний. [Він посол австрійського парламенту. Отакé-то прошення написали і послали вибірних з громади в Кам'янець до самого архірея (Свидн.)]. *Быть -том в парламенте, сейме* – послувати. **Депутатский** – депутатський, посольський.

Депутатство – депутатство, послування.

Депута́ція – депута́ція.

Дерба́, дербина́ – обліг (*р.* -ло́гу) порослий чагарником.

Дербенник, *бот.* **Lythrum L.** – твердяк, залізняк чорний, червоний, польові васильки (*р.* -ків), підберезник.

Дербовать – орати (копати) обліг, цілину.

Дерви́ш – дервіш. **Дерви́шество** – дервішівство, дервішування. **Дерви́шский** – дервішівський.

Дёрг – сіп, смик, скуб, шарп.

Дёргалка – смикальце, (*для выдёргывания сена из стога*) кліючка.

Дёргание – сіпання, смикання, шарпання; торгання. **Постоянное дёргание** – сіпаніна, смиканіна; торганіна. **Дёргание за волосы** – скубка, скубання, скубаніна.

Дёрганцы, дёргань – плоскінь (*р.* плоскони). [Вона плоскінь брала].

Дёргать, дёрнуть, дергонуть – сіпати, сіпнути, сіпонути; смикати, смикнути, смиконути; шарпати, шарпнути, шарпонути, (*двери, окна*) торгати, торгнути, торгонути. [То не міла злегка торгає уночі моє вікно (Крим). Вітер торгає віконницями; о, чуєте, як торгонує!].

Дёргать за ухо, за волосы – скубти, поскубти, скубонути; чубити, почубити. **Дёргать дёрганцы, посконь** – брати плоскінь. **Дёрнула меня нелегая** – надало мені, надав мені нечистий. **Дёрнул водки** – смикнув (смиконув) горілухи, хлिसнув горілки. **Дёрганный** – сіпаний, шарпаний, торганий; (*о поскони*) браний. **Дёрнутый** – сіпнутий, смикнутий, шарпнутий, скубнутий, чублений.

Дёргаться, дёргиваться, дёрнуться – сіпатися, сіпнутися, сіпонутися, смикатися, смикнутися, смиконутися, шарпатися, шарпнутися, шарпонутися, тіпатися, тіпнутися.

[Обличчя йому тіпається; оце й нічого наче, а далі як тіпнеться, так аж дивитися страшно].

Дергач, *зоол.* – деркач, (*гал.*) петро (Вхр.), рапач, рапчак (Вхр.).

Дергота – корчі, (*на лице*) мишка; (*чаще у скота*) перелюги.

Деревей, *бот.* – деревій, серпоріз, кривавник.

Деревенеть, *см.* **Деревянеть**.

Деревенский – сі[є]льський; (*крестьянский*) селянський. **Деревенский ребёнок** – селюч (р. -чати). **По деревенски** – по-сільському.

Деревенщина (*о людях*) – селюк, *ж.* селючка, мугір (*р.* -ря), (*увел.*) мугиряка, *ж.* мугірка.

Деревенька, деревушка – сільце, селечко, слобідка, присілочок. [Через наше сільце везено деревце].

Деревнишка – поганеньке сільце, слобідка.

Деревня – село, слобода, присілок. [Наше село – то такі село, а Луківка – тільки присілок наш, і луківці до нашої церкви ходять]. **Несколько деревень, составляющих одно имя или одну общину** – ключ.

Деревушка, *см.* **Деревенька**.

Дерево – дерево (*мн.* дере́ва) (*в песнях*) дре́во, (*ум.* дере́вце, дре́вко; *соб.* дере́во, дере́в'я, *ср.* *р.*). [Не рубай дерев! Що тут дерів за цей год порубано! Помости гніздечко у садочку, на високім дрівку, на яворку (Чуб.). І скрізь у дворі зеленіло дерево (Грінч.). Круг його – зрубане дере́в'я і пенькі свіжі (М. Вовч.)]. **Одно дерево** – деревина, (*в песнях*) дривина.

[Увесь садок – три деревини та й тільки]. **Кусочек дерева** – деревинка. [Бородавки зганяють деревинкою від хреста]. **Срубленные для постройки деревья** – *соб.* деревня (*ж.* *р.*). [Хтіли хату будувати, зачали вже возити деревню]. **Дерево лесное, не плодовое** – лісовина; *такое же плодовое* – дичка. [Ця груша – дичка, груші з неї терпкі й давлючі]. **Дерево садовое, плодовое** – садовина. **Деревцо плодовое, выросшее из зёрнышка** – зерниця, сіянка. [Я насіяв торік груш та яблунь, так тепер зерниці в аршін. Ці грушки можна й повирублювати, бо це не щепи, а сіянки]. **Молодое дикорастущее деревцо, взятое для окулировки** – живець (*р.* -вця), дичок (*р.* -чка). **Дерево, оставленное при порубке леса** – насінник, маяк. **Д.**

отмеченное знаком для обозначения межи – кляковé дере́во. **Д.** *высокое, стройное* – стрімке́ дере́во, гончак. **Д.** *дуплистое* – дупляк, дуплі́й. [Дуб дуплі́й]. **Деревья́** *с искривленными, уродливыми стволами* – кривундяччя, корча́нь, криваки. **Дерево** *в несколько кривых стволов* – корчаго́вина. [Отсю́ корчаго́вину теж можна зруба́ти, а отсього́ дубка́ – покинути: він оди́н і рівне́сенко росте́]. **Деревья́** *корявые, преимущественно дубы* – кордуба́ччя. **Д-во** *с раздвоенным стволом* – розкаря́ка (*сущ.*), розкаря́кувате (*прил.*). **Д.** *сросшееся* – зросте́нь. **Д.** *засохшее на корню* – сухості́й (*р.* -стою́), суш (*р.* -ші́), сушні́к. [Це дро́ва пога́ні, з сухостою́, вони́ ма́ло гріють. Це не садо́к, а сама́ суш]. *Сучковатые, изогнутые куски д-ва, употребл. для постройки лодочных рёбер* – колю́би. *Искривленное дере́во, выкопанное с корнем, идущее на полоз в саях* – копани́ця (*гал.*). *Кривой кусок дере́ва, идущий на полозья* – скорси́на, криву́ля. *Отрубок дере́ва, грубо отделанный для приготовления из него ложки, клёнки* – генти́на (Шух.). **Д.** *для курительной трубки* – лупеха, злупок (Вас.). **Д.** *сломанное, вывернутое ветром* – вітроло́м, вивороте́нь (*р.* -тня́). **Д.** *с трещинами в коре, проникающими до древесины* – вітрува́те. *Сгнившее д.* – струпі́ші́ле, поро́хно́. *Нанесенное полой водой д.* – бережня́к, правиння́. *Ро́ща или купа дере́вьев одной породы (и сорт дере́ва для поделок) обозначается окончанием -ина: берестовое д.* – бересті́на. [Пішли́ в бересті́ну збира́ти хмиз. Обу́х зробле́но з бересті́ни]; *березовое д.* – березі́на; **д.** *боярышниковое* – глоди́на; **д.** *буковое* – букови́на, бучи́на; **д.** *вербовое* – верби́на; **д.** *вишнёвое* – вишні́на; **д.** *вязовое* – ільми́на, вильми́на; **д.** *грабовое* – граби́на; **д.** *грушевое* – груши́на; **д.** *дубовое* – дуби́на; **д.** *калиновое* – калини́на; **д.** *кедровое* – кедрі́на; **д.** *кленовое* – клени́на; **д.** *липовое* – ліпи́на; **д.** *ольховое* – вільши́на; **д.** *ореховое* – (г)орі́шина; **д.** *осиновое* – осі́чина; **д.** *сосновое* – сосни́на; **д.** *терновое* – терни́на; **д.** *тиссовое* – тиси́на; **д.** *тутовое* – морви́на; **д.** *черёмуховое* – черёмши́на; **д.** *черешневое* – чере́шина, чере́шнина; **д.** *яблоневое* – яблуні́на; **д.** *яворовое* – явори́на; **д.** *ясеневое* – ясени́на; **д.** *эбеновое* – гебе́[а]н.

Деревообраба́тыватель – деревообро́бник.

Деревообраба́тывающий – деревообро́бний. [Деревообро́бна проми́сло́вість].

Деревцо́ – дере́вце, (*в песнях*) дре́вко. **Деревца́**, *которыми украшают хаты и дворы в Троицын день* – клечанна́, май; *одно такое деревцо́* – клечани́на.

Деревя́га – калата́льце (на ши́ї у корови́ або вола́).

Деревя́жка, *см.* **Деревя́шка**.

Деревя́неть, дереве́ть – дере́віти, дереве́ніти, дерев'я́ніти, дубі́ти; (*только о теле*) те́рпнути, (*вульг.*) коцубі́ти. [У ха́ті холо́дно, руки́ й но́ги дубі́ють. Пи́шу, поки аж рука́ почи́нає те́рпнути. Но́ги поте́рпли].

Деревя́ник, *зоол.* – шаше́ль (*р.* шаше́ля).

Деревя́ни́тость – дере́в'яни́стість (*р.* -тости́).

Деревя́ни́стый – дере́в'яни́стий [Гру́ші несма́чні, дубува́ти, дере́в'яни́сті], (*древовидный*) дере́вчати́й, дере́висти́й. [Росли́ цілі́ лісі́ з дере́висти́х па́поротів (Тутк.)].

Деревя́ни́ть – дере́віти що́. [Жа́х дере́віть ті́ло (Коцю́б.)].

Деревя́нка, *бот.* – кур-зі́лля.

Деревя́нный – дере́в'яни́й, дере́вляни́й, дере́вни́й. **Д-ые части** *в плуге* – дере́вінь (*р.* -ві́ни).

Д-ые изделия – дере́в'яні́ (дере́вні) ви́роби, (*собир.*) дере́вня (*ж. р.*). [Колеса́, ви́ла. й інша́ дере́вня]. **Д-ое масло** – оли́ва. **Д-ая башка** (*брань*) – дурна́ (бараня́ча) голова́, дурна́ макі́тра, дубоголо́вий бо́вдур.

Деревя́шка – 1) дере́вінка [Ві́тягни дере́вінку з ка́ші]; (*для обтяжной пуговицы*) дере́в'янка; 2) (*костыль или приделанная нога*) ми́лиця, дере́в'янка, ку́ля. [Коло́ пу́стки на ми́лиці моска́ль шкандиба́є (Шевч.). Оттак, як бач, на дере́в'яни́ці шкандиба́ю (Глі́б.). Він на ку́лі ходи́ть].

Де́рен, *бот.*, **Cornus** – де́рен (*р.* де́рну), кислі́ць (*р.* -лецю́), (*с турец.*) кизи́л (*р.* кизи́лу́).

Держа́ва – держа́ва.

Державец – державець (р. -вця), володар (р. -ря).

Державность – державність (р. -ности).

Державный – державний, володарний, (стар.) владичний. **Державно** – державно, володарно, владично. [Владично правити морями (Куліш)].

Державствовать – володарювати, царювати, панувати над ким, над чим.

Держалень – поручата (р. -чат), поручні (р. -чнів); см. **Перила**.

Держалка (сабли, меча, метлы, черпалка) – держално, держак; (топора) топоріще, топорисько; (цепи) ціпильно; (кнути) пужално; (кочерги) кочержильно; (лопаты) лопатильно; (заступа) заступильно; (ведра, корзини) дужка.

Держальцы, типогр. – держальці (ед. держалець).

Держание – держання, тримання. **Держание стражи** – чатування.

Держатель, юрид. – держальник, передержець (р. -жця), держець (р. -жця), особ. в складних: **бумагодержатель** – паперодержець, (обладатель) володілець (р. -льця), посідач.

Держать, -ся, держивать, -ся – держати, -ся, тримати, -ся. [Вона держить мою руку. А він – держиться мене, як сліпий поводитаря. Як собака стеріг хату, то його й тримали]. **Держать себя** – держати себе, поводитися, триматися. [Любіла чепуритися й держала себе дуже чисто. Довго він навчав їх, як мають поводитися в гостині (Крим.). Трималася дуже тактовно]. **Важно, гордо держать себя** – поводитися пишно, пишатися, гонорувати, -ся, згорда триматися, (насмешл.) пиндючитися. [Так-то вже гонорує: простому чоловікові і руки не подасть]. **Держать кого в руках, в своей власти** – мати (держати, тримати) когось в лапах, у жмені, в кулаці. **Держать наготове** – держати напоготові, насторожити що. [Гайдамака стоїть, настороживши списа]. **Держать правее** – брати цабе, праворуч. **Д. левее** – брати цоб (соб), ліворуч. **Держать временно** – передержувати когось, що. **Держать чью сторону** – держати (тягти) руку за ким, стояти за ким, за когось. **Держаться вместе** – гурту (купи) триматися, купитися. **Держаться за одно** – тримати з ким, в один гуж тягти з ким. **Держать слово** – додержувати слова, бути кріпким на слово. **Держаться твёрдо, стойко** – кріпитися. [Кріпиться, як диня на морозі]. **Держать в памяти** – в тямці мати. **Держаться своего** – не кидати(ся) свого, додержувати свого. **Держаться на стороже, на чеку** – матися на бачності, бути сторожкою з ким. **Держанный** – держаний, триманий.

Держи-дерево, бот. Paliurus aculeatus – держи-дерево.

Держи-ладья (рыба) – прилипало, держи-корабель.

Держиморда – держиморда.

Держка – 1) голубник; 2) зграя (табун) голубів.

Держание – звага, о[на]смілювання, о[на]сміління.

Дерзать, дерзнуть – важитися, наважитися, поважитися, завзятися, насмілюватися, насмілитися, (з)осмілитися. [І не важся йти туди!].

Дерзить – грубіянити; бришкати.

Дерзкий, дерзостный – надто сміливий, надсміливий, осмілілий; зухвятий, зухвальний, напришкуватий; (грубый) грубіянський, (нахальный) нахабний, (несдержанный в речи) губатий, язикатий. [Будь лагідна, а не така губата!]; (суц.) зухвалець (р. -льця), грубіян, нахаба. **Дерзкие разглагольствования** – пащикування, розпускання губів (рота). **Дерзкий на руку** – битливий. **Дерзко, дерзостно** – зухвало, зухвально, по-грубіянському, нахабно, нахрапом. [Ви повинні прохати ввічливо, ви по-грубіянському прохаете].

Дерзновение, дерзновенность – відвага, сміливість (р. -вості), завзяття.

Дерзновенный – 1) відважний, сміливий, завзятий; 2) см. **Дерзкий**.

Дерзостный, дерзостно, см. Дерзкий, дерзко.

Дерзнуть, см. Дерзать.

Дерзость – 1) відвага, сміливість (р. -вості); см. **Дерзновение**; 2) зухвальство; 3) грубіянство. **Говорить дерзости** – грубіянтувати, грубіянити, казати нечёмні речі.

Дёрка – прочуханка, прочухан, перегін (р. -го́ну), перегречка.

Дерматологія – дерматологія.

Дерматоррагія – кривавий піт, дерматорагія.

Дерматотерапія – шкіролікування, дерматотерапія.

Дермо – 1) послід, кало; 2) погань (р. -ни), дрантя (ср.).

Дермопрат – золотар (р. -ря).

Дёрн – дернік, (*редко*) дерен (р. -рну), дерніна, моріг (р. морога́), моріжо́к (р. -жка́).

[Поховали – і зараз могилу дерником обклали. Зеленіє на могилі свіжая дерніна (Рудан.)].

Место поросшее дёрном – дерніння (ср.). *Закладывають, заложить дёрном* – дернувати, задернувати.

Дерніна – дерніна, дерніця. [Несі оці дві дерніні].

Дернистый – дернистий, морігуватий. [Прихилила вишня вітоньку низенько і зрадів дернистий килим зелененький (Крим.)].

Дерновый – дерниковий, (*редко*) дерновий.

Дернокладчик – дерняр (р. -ра́), дернувальник.

Дернорез – дерноріз (р. -різа).

Дёрнуть, -ся, см. Дёргать, -ся.

Дерун (о табаке) – горлодер, горлодрап, дерій (р. -рія́), дерун.

Дерюга, дерюжина – рядно, рядюга, ряднина, (*реже*) рядовина, (*попона*) верета, дерга, (ум.) ряднінка, рядюжка, веретка.

Дерюжный – рядняний, ряднінний, рядовий, веретяний. [Ой посаджу я дітей в рядову торбину. У своїй веретяній свиті (Г. Барв.)].

Деряба – 1) зоол. *Corvus graculus* – соя; 2) общ. рю́мса, плакса, крикса, ре́ва.

Дерябка, бот. *Salix Aparine L.* – дреза, липчиця, липець (р. -пцю́), мокрець (р. -ця́).

Дерябить, -ся – чухати, -ся, чухмарити, -ся, скребти, -ся.

Дерябнуть – бацнути, зацідити, затопити. [Зацідив у вухо. Затопів по піці].

Деса́нт – деса́нта, ви́садка війська (на суході́л).

Деса́нтний – деса́нтний.

Десе́рт – десе́рт, поту́ха, ла́сощі (р. -щів).

Десе́ртний – десе́ртовий, десе́ртний. [Десе́ртні ножі, ложки].

Де́скать – мовля́в; см. **Де.**

Десмологія – десмологія.

Десна́ – ясна (р. ясе́н), ясла (р. ясе́л), (*очень редко*) ясно, ясло (ед., ср.). [Вірвати з ясе́н].

Десни́ца – прави́ця, пра́ва рука, (*возвыш.*) десни́ця.

Десни́чний – правору́чний, прави́й.

Де́спот, -ка – 1) де́спот, де́спотка, ути́сник, ути́сни́ця; срв. **Ти́ран**; 2) (*господарь*) де́спот; (ж. р.) деспоти́ця, деспоти́ня.

Деспоти́зм – деспоти́зм, де́спотство, ути́сни́цтво.

Деспоти́ческий – деспоти́чний, ути́сни́цький.

Десть – деста́, лібра. [Купи́в папе́ру п'ять лібр].

Дестево́й – дестови́й, лібро́вий. [Зоши́т лібро́вий].

Дести́ллирова́ть, см. Дисти́ллирова́ть.

Десяте́рик – десяти́рик.

Десяте́ричь что – з[по]бі́льшувати що вдеса́теро.

Десяте́рицею, десяти́рично – удеса́теро, (*арх.*) десяти́рицею. [Удеса́теро їм відпла́тимо за наші́ біди].

Десяте́ричний, десяти́рной – десяти́рний.

Де́сятеро – деса́теро.

Десяти́днёвний, десяти́дённий – десяти́дённий.

- Десятилі́тє** – десятиріччя, десяти[о]ліття.
- Десятилі́тній** – десяти[о]літній, десятигодовий. [Десятигодова оренда].
- Десятимі́сячний** – десятимісячний.
- Десятимі́жє**, *бот.* – десятипиляк.
- Десяти́на** (*мера землі, подать и т. п.*) – десятина.
- Десяти́нник, десяти́льник** – десятинник.
- Десятирублѐвка** – десятка, десятикарбованчик.
- Десятисло́жний** – десятискладовий.
- Десятистру́нний** – десятиструнний.
- Десятиуго́льник**, *мат.* – десятикутник.
- Десяти́чний, ариф.** – десятичний, десятковий.
- Деся́тка** (*монета, карта*) – десятка.
- Деся́тник, десяти́ский** – десятник, десяцький. [Б'ються соцькі і десяцькі (Руд.)]. **Бу́ть десяти́ником** – десятикувати.
- Деся́ток** – десяток, десятка. [Тісніші відносини має він менше ніж із десяткою людей (Крим.)]. **Неско́лько десяти́ков** – кількадесять. [Кількадесять років]. **Сверх десяти́тка** – кільканацять. [Заввишки в кільканацять сажнів]. **Не оди́н десяти́ток** – не одно-десять. [Не одно-десять навчив парубків пісень московських співати (Квітка)].
- Деся́тосло́вє** – десятословіє, декалог.
- Деся́тский**, *см.* **Деся́тник.**
- Деся́тый** – десятий. **В десяти́й раз** – удесяте. **Деся́тая часть** – десятина. **Сам-деся́тый** (*с девятью иньми*) – самодесятий (Вхр.).
- Деся́ть** – десять. [Десятьом косарям. Без десятиох хвилин. Десятьма вулицями]. **Деся́ть рублѐй** (*десятирублѐвка*) – десятка. **Деся́ть душ, десяти́ штук** – десяток.
- Деся́тью** – десятима, десять разів. [Десять разів десять – сто].
- Детализа́ція** – деталізація, деталізування.
- Детализи́ровать** – деталізувати. **Детализи́руемый** – деталізований. **Детализи́рованный** – здеталізований, подеталізований.
- Дета́ль** – деталь (*м., р.* -лю), подробиця.
- Дета́льний** – детальний, докладний. **Дета́льно** – детально, докладно.
- Детва́** (*у пчёл*) – робачки (*р.* -ків).
- Детво́ра, соб.** – дитвора, дитворня, дівва, дівваки, діввачки, дитлахи, дитлашки, дитіська, дитинчата, малеча (*р.* -чі).
- Детѐныш** – маля (*р.* -ляти), (*сосущий матку*) сосунець (*р.* -нця), сосунок (*р.* -нка). **Детѐныш у птиц** – пискля (*р.* -яти), голуцванок, голопупок. **Детѐныш**: *белки* – більченя; *волка* – вовченя, (*постарше*) вовчук; *лисицы* – лисеня, лисича (*р.* -чати), лисиченя, лисенятко, лисиччук; *медведя* – ведмедча (*р.* -чати), ведмедчук; *сурка* – бабача (*р.* -чати); *олень* – олень; **льва** – левеня; *кошки* – кот[ш]еня, киценя, киценятко; *собаки* – цуценя; *ласточки* – ластів'я (*р.* -в'яти), ластівеня; *орла* – орля; *дятла* – ятлина; *черепахи* – черепашеня; *гадюки* – гадюченя *и т. д.*
- Де́ти** – діти (*ум.* дітки, дітонькі, діточкі). **Де́ти сводные** – зведенята, зведенюкі. **Де́ти вдовы, приведенные в семью** – приведеніки. **Незаконнорождѐнные, внебрачные де́ти** – діти жирові, самосійні, падаличні, (*грубее*) байстрюкі, байстріята.
- Де́тина** – хлопчина, парубіка, парубійка.
- Де́тишки, соб.** – дівваки, *см.* **Детво́ра.**
- Де́тище** – дитина, (*иронич.*) дітище, (*порождение*) виплід (*р.* -плоду), порідня (*ж.*).
- Де́тки, см.** **Де́ти.** **Де́тки луковицы, бот.** – потомні цибулинки.
- Детоло́бивый** – дітолюб, дітолюбєць (*р.* -бця).
- Детоло́бие** – дітолюбство, дітолюбивість (*р.* -вості).

Детона́ция – детона́ція, детонува́ння.

Детони́ровать – різни́ти, не впада́ти в тон, детонува́ти.

Деторо́дный – діторо́дний. **Деторо́дные органы** (муж. и жен.) – приро́дження (сп. р.).

Деторо́ждение – діторо́діння, дітопло́діння.

Детоуби́йство – дітогу́бство.

Детоуби́йца – дітогу́б, дітогу́бець (р. -бця), (ж.) дітогу́бка, дітовби́йник, (ж.) дітовби́йниця.

Де́точки, см. **Де́ти**.

Де́тская – покій (р. поко́ю) для діте́й, дитя́ча світли́ця (ха́та), діто́ча (р. -чої).

Де́тский – дитя́чий, дити́нячий. **По де́тски** – по-дитя́чому, до-дити́нячому. **Де́тский возраст** – дити́нство, дитя́чі літа́, дитя́чий (дити́нячий) вік. **Д. ясли** – дитя́чий за́хисток, охоро́нка.

Де́тский прию́т – дитя́чий дім, дитя́чий приту́лок. **Де́тское ме́сто, анат.** – зчи́сток.

Де́тство – дити́нство, дитя́чі літа́, вік дитя́чий, дити́нячий. **С де́тства** – з дити́нства, зма́лку, зма́лечку, зма́льства. **С ранне́го де́тства** – з ма́лого ма́льства, з пуп'я́нку, з пуп'яно́чку.

Впа́сть в де́тство – здіти́ніти, здіти́нитися, на дитя́чий ро́зум пере́йти; віста́рити ро́зум.

Де́тствовать – дити́нствува́ти, пере́бува́ти в дитя́чих літа́х.

Де́тушки, см. **Де́ти**.

Де́ть, -ся, см. **Дева́ть, -ся**.

Дефекаци́онный (котёл) – дефека́ційний (казан).

Дефека́ция – відчи́щення, визво́лення від бру́ду, дефека́ція.

Дефе́кт – дефе́кт, недоста́ча (р. -чі), хи́ба, ва́да, ган(д)жа (р. -(д)жі), ганч (р. -чу), (психич.) забу́рення.

Дефе́ктный – здефе́ктований, дефе́ктовний, з ва́дою, з ган(д)жею. [Здефе́ктовані (дефе́ктовні) примі́рники книжо́к]; (психич.) забу́рений.

Дефи́лея, воен. – про́смик, тіснина.

Дефи́лирование, воен. – дефі́люва́ння.

Дефи́лировать, воен. – дефі́люва́ти.

Дефи́ниция – дефі́ніція, визна́чення.

Дефи́с – дефі́с, розді́лка.

Дефи́цит – дефі́цит, недо́бір (р. -бо́ру), недо́лік, недоста́ча (р. -чі).

Деформа́ция – деформа́ція, здеформува́ння; см. **Обезобра́жение**.

Деформи́ровать – деформува́ти.

Деце́мвир – деце́мвир, один з де́сятки.

Дехтя́рка, бот. *Conium maculatum* L. – блекота́, сі́кавка, свисту́ля.

Децентра́лизация – децентра́ліза́ція, децентра́лізува́ння.

Децентра́лизова́ть – децентра́лізува́ти. **-зи́рованный** – децентра́лізо́ваний.

Де́чный, морск. (употребл. с числом) – **двуде́чный** – дво́хчардако́вий; **трёхде́чный** – трьо́хчардако́вий.

Деше́венький – дешеве́нький.

Дешеве́ть, подеше́веть – дешеві́шати, подешеві́шати.

Дешеве́хонек – дешеві́сінський.

Дешеве́хонько – дешеві́сінько.

Дешеві́зна – дешеві́на, дешеві́ня, дешеві́сть (р. -вості), дешеві́ня, дешеві́нь (р. -ві́ни). [Тоді́ була́ дешеві́ня, а тепе́р доро́жнеча́].

Дешеві́нка – дешеві́на рі́ч (р. речі).

Дешеві́ть – дешеві́ти що. [Хлі́б дешеві́лять, а на цу́кор усé набавля́ють ці́ни].

Деше́[о]вка – 1) дешеві́на рі́ч; см. **Дешеві́нка**; 2) см. **Дешеві́зна**. **Купи́ть по -ке** – купи́ти дешеві́во; 3) (распрода́жа това́ров по умены́ш. цена́м) дешеві́вий **торг**, дешеві́вий розпро́даж (р. -жу) (м. р.); 4) (проста́я водка) дешеві́на (р. -во́ї), сива́к.

Дешеві́ле – дешеві́ший, дешеві́ше. **-вле дешеві́вого** – дешеві́ший (, -вше) від найдешеві́шого.

- Дешёвый** – дешевий, дшевенський. **Дёшево** – дешово, дшевенько; (*по сходной цене*) поцінно. **Дёшево продать (продешевить)** – здшевити, продшевити.
- Дешифрирование, дешифрация, -фровка** – розшифрування, розшифрування.
- Дешифрировать** – розшифрувати, розшифрувати. **-рированный** – розшифрований.
- Деяние** – дія, діяння, вчинок (*р. -нку*), чин.
- Деятель** – діяч (*р. -ча*), (*фактор*) чинник.
- Деятельность** – 1) діяльність; 2) старанність, пильність (*р. -ности*). **Разрушительная -ность** – руйництво.
- Деятельный** – 1) діяльний, активний; 2) старанний, невсипущий, (*шутл.*) потовкучий.
- Принять деятельное участие в чём* – взяти в чім діяльну (активну) участь, щиро взятися до чого. **Деятельно** – діяльно, активно, невсипуще, старанно.
- Деять, -ся** – діяти, -ся, чинити, -ся.
- Джентльмен** – джентльмен.
- Джентльменский** – джентльменський.
- Джигит** – 1) джигіт, юнак; 2) гарцівник.
- Джигитовать** – гарцювати, джигітувати, вигравати конём.
- Джигитовка, -ование** – гарцювання, джигітування.
- Джин** – джин, ялівцева горілка.
- Джонка** – джонка.
- Джут** – джут (*р. -та*). **Джутовый** – джутовий.
- Дзи[е]нь** – брязь [Перстень брязь], тень. **Дзинь-дзинь** – брязь-брязь, тень-тень. [А підківка – тень-тень!].
- Диабёт, мед.** – діябёт, цукриця, цукрівниця.
- Диавол, см. Дьявол.**
- Диагноз** – діягноза (*ж. р.*).
- Диагностика** – діягностика.
- Диагональ** – діягоналя, косина, перекут, (*реже*) перекутня.
- Диагонально** – діягонально, перекутом.
- Диагональный** – діягональний, перекутній.
- Диаграмма** – діяграма.
- Диадема** – діядема.
- Диакон** – діяко[і]н. **Жена -на** – діяконіха. **Ребёнок -на** – діяконча (*р. -ати*). **Сын -на** – діяконенко. **Дочь -на** – діяконівна (*прит. прил. діяконівнин*).
- Диаконалисса** – діяконалиса.
- Диаконица** (*жена или вдова диакона*) – діяконалиха. **Диаконицын** – діяконалишин.
- Диаконов** – діяконів (-нова, -нове).
- Диаконский** – діяко[і]нський.
- Диаконство** – діякінство.
- Диаконствовать, диаконить** – діяконувати.
- Диалéкт** – діялэкт, говір (*р. -вору*), (*более узко*) говірка. [Говірка такого-то села].
- Диалéктика** – діялэктика. **Диалéктик** – діялэктик.
- Диалектический, -ки** – діялэктичний, -но. [Діялэктична логіка в Гегеля. Діялэктичні особливості мови].
- Диалектологический** – діялэктологічний. [Діялэктологічна мапа України].
- Диалектология** – діялэктологія, говорознавство. **Диалектолог** – діялэктолог, говорознавець (*р. -вця*).
- Диализ, хим.** – діяліза (*ж. р.*). **Диализировать** – діялізувати.
- Диалог** – діялог (*р. -гу*).
- Диамант** (*то же что Алмаз и Брильянт*) – діямант (*р. -ту*).

Диаметр – діамет(е)р (*р.* -тра), поперечник, прогін (*р.* -го́ну), проліт (*р.* -льо́ту), промір (*р.* -міру). [Млиновий камінь має три аршини у прогоні].

Диаметра́льный – діаметра́льний, поперечний.

Диаметра́льно – діаметра́льно, поперечно, впоперек, упрогін. **Д-но** *противоположный* – діаметра́льно-протилежний, діаметра́льно-супротилежний, діаметра́льно-протівний.

Диапазон – діяпазо́н (*р.* -ну), обсяг голосу.

Диархия – діярхія, двовладдя.

Диаспор, *мин.* – діяспор (*р.* -ру).

Диаспора – діяспора, розвіяна лю́дність (*р.* -ности).

Диатермический, *физ.* – діятермічний. **-ичность** – діятермічність (*р.* -ности).

Диатомовый – діято́мовий, двійча́стий.

Диатоника – діято́ніка.

Диатони́ческий, -ки – діятоні́чний, діятоні́чно.

Диатриба – діятри́ба.

Диафрагма – діяфра́гма, перетинка, (*анатом.*) грудно-черевна́ перетинка.

Дибрахий – дибрахі́й (*р.* -хія).

Дива, *театр.* – дива (*р.* -ви), небесноголо́са співа́чка.

Диван – 1) диван (*р.* -ну), кана́па, (*без спинки*) (укритий подушка́ми) тапча́н, ослі́н (*р.* ослону́). [У повітці приладно́вано великий турецький ослі́н з подушка́ми (Л. Укр.)]. **-чик** – кана́пка, кана́пчик, тапча́ник, тапча́нчик; 2) (*совец. собрание, при турецк. султана*) дива́н (*р.* -на).

Диванщик – дива́нник (*р.* -ка).

Дива́чить – дива́чити, чудасі́ї виробля́ти, кумеді́янити.

Диверсия – диверсі́я.

Дивертисмент – дивертисме́нт (*р.* -ту).

Дивиденд – дивіде́нд, пайовий прибуток (*мн. ч.* дивіде́нди *и* дивіде́нда, *р. п.* -дів).

Дивидендный – дивіде́ндний, дивіде́ндовий.

Дивизио́н – дивізіо́н (*р.* -ну).

Дивизионный – 1) дивізіо́новий; 2) дивізі́йний.

Дивизия – дивізі́я.

Дивить, удивить – 1) (*изумлять*) дивува́ти, здивува́ти ко́го, (*сильно*) дівом дивува́ти, дівом здивува́ти; 2) **дивить, подивить** *на кого, что* (*удивляются, смотря на что-л. странное*).

См. Дивиться 2. Диви бы – не диво було-б коли-б, ну нехай-би, та якби вже.

Дивиться, удивиться, надивиться – 1) (*приходит в удивление, изумляются*) *кому, чему* – дивува́тися, здивува́тися з ко́го, з чо́го, *кому, чому* [З його всі дивую́ться. Дивувала зима, дивувалася, де то сила її подівалася (Крим.)], *чудува́тися, зчудува́тися з ко́го, з чо́го, кому, чому*. [Ціле місце чудує з нас (Н.-Лев.)], (*сильно*) дівом дивувати́ся (*сов. дівом здивувати́ся*); 2) **дивиться** *на кого, на что* (*смотреть на кого-л., на что-л. с удивлением*) – дивува́тися, здивува́тися на ко́го, на що, *чудува́ти на ко́го, на що*. [Довго, довго дивували́сь на її уро́ду (Шевч.). А на мене люди дивували (Кониськ.). Всі на його чудують (Мнж.)].

Дівность – 1) дівні́сть (*р.* -ности); 2) *чудо́вість, чудо́вність* (*р.* -ности).

Дівный – 1) (*странный*) дівний, дивозний, дівочний, чудний. [І слухала, як молодій дівочний гість той говорив (Шевч.)]; 2) (*удивительный, прекрасный*) *чудо́в(н)ий, на-про́чуд дівний (га́рний)*. [Дівчина *чудо́вої* вро́ди. На-про́чуд га́рний каву́н!]. **Дівно** – 1) дівно, дівозно, дівочно; 2) *чудо́во, чудо́вно*.

Диво – диво, дивниця, дивота, чудо, (*чаще – странное*) *чудасі́я, дивови́жа* (*р.* -жі), дивогля́дь (*р.* -ди). *На диво* – на диво, на-про́чуд, на-про́чудо, на-продиво, навдивовижу. [На-про́чуд га́рна дівка. Навдивовижу га́рні поезі́ї (Єфр.)]. **Диво дивное** – *чудо-діво, діво-дивина́. Диву даваться* (*даваться*), **дивом дивиться** (*удивиться*) – дівом дивува́тися, дівом здивува́тися,

(*редко* – зумлятися), зумітися (зуміюся, зумієшся).

Дивованіе – дивування, чудування.

Дивоваться, см. **Дивиться**.

Дидактика – дидактика.

Дидактический – 1) дидактичний; 2) (*поучительный*) дидактичний, навчальний.

Дизентерія – дисентерія, кривавиця, червінка, (*вообще сильный понос*) різачка, бігунка.

-терийный – дисентерійний, кривавичний, бігунковий.

Дикаренок – дикарча (р. -ати), дикунець (р. -нця).

Дикарка – 1) дикунка. [Очі горіли, як у дикунки (Васильч.)]; 2) (*нелюдимка*) відлю́дниця.

Дикарный – дикарний, з каменя-дикаря.

Дикарский – дикунський.

Дикарство – дикунство, дича (р. дичі).

Дикарь – 1) (*о людях низшей культуры*) дику́н [Австралійські дикуни́], (*редко*) дика́нь [Чорноморський дика́нь (Мова)]; *соб.* дича (р. -чі). [Замчано кобзаря на край світу, між азійську дичу (Куліш)]; 2) (*нелюдим*) відлю́док, відлю́дник, нелюда, дичар (р. -ря), (*чаще о животных*) дичак. [Антось, хоч і не перший раз у гостях, проте дичарем таким, що ну! (Свидн.). Оцей півень – свійський, а той – дичак, не йде до порога (Звин.)]; 3) (*камень*) дика́р (р. -ря), ка́мінь-дика́р.

Дикастерія – дикастерій (р. -рія).

Дикий – 1) ди́кий. [Ди́кі люди. Ди́кий (*или нестя́мный*) ре́гіт]; 2) (*дичающийся*) відлю́дний, вовкува́тий, ди́кий. **Ди́кое м'ясо** – ди́ке м'ясо, буйне́ м'ясо. **Ди́кий пере́ц** (*бот.*), см. **Водник**.

Д. персик, см. **Бобовник**. **Д. петрушка**, см. **Болиголов**. **Д. редька** – грицики, свербига. **Д. рябинка** (**Tanacetum**) – пижма, пижмо, навроти́ч, навороти́ш, приворотень. **Д. яблоня** – яблунька-дичка, яблунька-кислиця.

Дикийри́й – дикийри́й, двосві́чник. См. **Двусвещник**.

Дико – 1) дико, нестя́мно. [Нестя́мно галасу́є]; 2) відлю́дно, вовкува́то.

Дикобраз, *зоол.* – їжате́ць (р. -тця́), *ж. р.* їжатка.

Дикобразовый – їжате́цький.

Диковина – дивина́, дивни́ця, диво́та, дивови́жа, (*редко*) дивови́на, дивогля́дь (*ж. р.*; р. -ди), чудасія́, штука. **В диковину** – в-дивови́жу, на-дивови́жу. **Не в диковину** – не в-дивови́жу.

Срв. **Диво**.

Диковинка – диви́нка, дивни́чка.

Диковинный – дивови́жний [Дивови́жні звірі́], дивогля́дний, чудерна́цький. *Срв.* **Дивный 1**.

Дикомы́ть – дика́ пти́ця, впи́мана вкупі з пискля́тами.

Дикообразный – ди́кого ви́гляду, дичакува́тий, дивогля́дний, чудни́й, дивни́й.

Дикорасту́щий – ди́кий, дикоросли́й.

Дикость – дику́нство, дича (р. дичі), ди́кість (р. ди́кості); (*нелюдимость*) відлю́дність, вовкува́тість (р. -ости).

Дикта́нт, *то же что и Дикто́вка* – дикта́нт. [Листа́ до си́на зложі́в їй якийсь писа́ка під її дикта́нт (Крим.). В дикта́нті ба́гато помило́к].

Диктова́ть – диктува́ти, прока́зувати. [Я написа́в оці рядкі́, як мені диктува́в мій ро́зум.

Заграба прока́зує да́лі: «Милостивый государь» (Мова)]; (*этногр.*) **-вать песни, декламируя их** (*не распевая*) – розка́зкою диктува́ти пі́сні (Звин.). **Дикту́емый и дикто́ванный** – 1) (*несов.*) дикто́ваний, прока́зуваний; 2) (*сов.*) подикто́ваний. [Стаття́ подикто́вана націона́льною ненавистю́].

Дикта́тор – дикта́тор. **-торский** – дикта́торський.

Дикта́торство – дикта́торство; диктаторува́ння.

Диктату́ра – диктату́ра. [Диктату́ра пролетарі́ату].

Диктование и Дикто́вка – диктува́ння, прока́зування.

- Дикто́вка** – 1) (*действ.*) диктува́ння, прока́зування; 2) дикта́нт, (*стар.*) дикту́ра. *Писать по - вке, под -вку* – писати з гóлосу, за диктува́нням.
- Дикци́я** – дикци́я, вимóва, вимовля́ння. [У ньóго вира́зне вимовля́ння].
- Диле́мма** – диле́ма.
- Дилета́нт, -ка** – дилета́нт, дилета́нка. **Д-а́нтский** – дилета́нтський. **Д-а́нтски** – по-дилета́нтському.
- Дилета́нство** – дилета́нство.
- Дилетанти́зм** – дилетанти́зм (*р. -му*).
- Дилижа́нс** – дилижа́нс, (*вульг.*) дилижа́н. **-жа́нсовый** – дилижа́нсовий (*вульг.*) дилижа́новий.
- Дилю́вий**, *геол.* – дилю́вій. **-виа́льный** – дилювіа́льний, дилюві́йний.
- Диморфі́зм** – диморфі́зм (*р. -му*).
- Диморфный** – диморфний.
- Дина́мика** – дина́міка.
- Динами́т** – дина́міт. **-и́тный** – дина́мітовий. [Дина́мітові патро́ни].
- Динами́ческий** – дина́мічний.
- Динамоме́тр** – динамоме́т(е)р (*р. -тра*), силомі́р.
- Дина́мо-электри́ческий** – дина́мо-електри́чний.
- Дина́рий** – ди[е]на́р (*р. -ра*), (*церк.*) дина́рій.
- Дина́стия** – дина́стія. **-ти́ческий** – дина́стичний.
- Динь-динь** – дзень-дзень, дзінь-дзінь, дзелень-дзелень.
- Диоптри́ка** – діоптри́ка. **-ри́ческий** – діоптри́чний.
- Диплома́т** – диплома́т. **-ма́тия** – диплома́тія.
- Диплома́тик** – диплома́т(н)ик, диплома́тист.
- Диплома́тика** – диплома́тика, грамо́тозна́вство.
- Диплома́тический, -ски** – диплома́тичний, диплома́тично.
- Дипло́м** – дипло́м (*р. -му*). **-ми́рованный** – дипломо́ваний. **-мный** – дипло́мовий, дипло́мний.
- Дип-лот** – дномі́р (*р. -ру*), сподові́к.
- Ди́ра, ди́равый, ди́рка, ди́рочка, ди́рища**, *см. Дыра́ и пр.*
- Дире́ктор** – дире́ктор. **-торский** – дире́кторський. **-торство** – дире́кторство, дире́кторува́ння. *Сынок -ра* – дире́кторе́нко.
- Дире́кторствовать** – дире́кторува́ти; *отгл. сущ.* – дире́кторува́ння.
- Дире́кторша** – дире́кторова дру́жина, дире́кторша.
- Директо́рия** – дире́кторія.
- Директри́са** – дире́ктриса.
- Дире́кция** – дире́кція.
- Дириже́р** – дириже́р, дириге́нт. **-рский** – дириге́нтський, дириже́рський.
- Дирижи́рование** – диригува́ння, дирижи́рува́ння, ору́да.
- Дирижи́ровать** – диригува́ти, дирижи́рува́ти, ору́дувати. **-жи́рующий** – дириге́нт, ору́дар (*р. -ря*).
- Дисгармони́ческий** – дисгармони́чний, негармони́чний, дисгармони́йний, негармони́йний.
- Дисгармо́ния** – дисгармо́нія, негармо́нія.
- Дисенте́рия**, *см. Дизенте́рия*.
- Диск** – кру́жало.
- Диска́нт** – дис[ш]ка́нт. **Дисканто́м** – дис[ш]канта́. [Він співа́є диска́нта].
- Диска́нтный и -товый** – дис[ш]кантовий.
- Диско́нт** – диско́нт, диско́нто (*ср. р.*).
- Диско́нте́р** – диско́нте́р (*р. -ра*).
- Диско́нтировать** – диско́нтува́ти. **Диско́нтный** – диско́нто́вий.

Дискообразный – кружалуватий.

Дискос – дискос (р. -са).

Дискредитировать – дискредитувати, (сов.) здискредитувати. **-тированный** – дискредитований, здискредитований.

Дискреционный – дискреційний, мовчазний.

Дислокация – дислокація.

Диспаш – диспаша (р. -ші).

Диспашёр – диспашер (р. -ра).

Диспепсия, мед. – диспепсія, нестрáвлення, лихé травлення.

Диспозиция – диспозиція.

Диспондй – диспондй (р. -дія).

Диспут – диспут, диспута (ж. р.).

Диспутировать – диспутувати.

Диссертация – дисертація.

Диссидент – дисидент (р. -та).

Диссимилироваться, грам. – дисимілюватися, розподоблюватися (Крим.).

Диссимиляция – дисиміляція, розподоблювання, сов. розподоблення.

Диссонанс – дисонанс (р. -су).

Диссоциация – дисоціація.

Дистанция – дистанція, віддаль (р. -ли). **-ционный** – дистанційний.

Ди[с]стилятор – дистиллятор (р. -ра).

Ди[с]стиллирование – дистилювання, перегін (р. -го́ну).

Дистиллировать – дистилювати, переганяти. **-лированный** – дистильований. [Дистильована вода].

Ди[е]стилляция – дистилляція, дистилювання, перегін (р. -го́ну). **-ционный** – дистилляційний, перегоновий.

Дисциплина – дисципліна, карність. [Військова дисципліна, или Військова карність. Парти́йна карність. Наукові дисципліни].

Дисциплинарный, -но – дисциплінарний, -но. **-ное взыскание** – дисциплінарна кара. **-ная власть** – дисциплінарна влада. **-ное производство** – дисциплінарна справа.

Дисциплинированность – дисциплінованість, муштрованість (р. -ности); карність (р. -ности).

Дисциплинировать, -ся – дисциплінувати когó чим, -ся, муштрувати, -ся; сов. в. відисциплінувати когó чим, -ся, вимуштрувати, -ся. **Дисциплинированный** – дисциплінований, муштрований, відисциплінований, вимуштрований.

Дитрохей – дитрохей (р. -хея).

Дитя – дитина, дитя (р. дитяти); (возвыш.) чадо, (насмешл. – отродье) вілупок. [Це-ж твої вілупки]; мн. діти; ум. дитинка, дитинонька, дити́ночка, дитя́тко, діто́нько, (чаще во мн. -ки), дитяточко, дитяте[о]нько, дитинча́ (р. -чати). **Детки** – дітки, діточки, діто́ньки.

Детишки – дітвора́, дітлахі́, дітвакі́, дитинчата́, (насмешл.) бахурня. **Малые дети** – малеча́, дріб'язок. [Там того дріб'язку по́вен за́пічок]; (в детск. яз.) ляля́, лялечка. **Дитя в зародыше** – утроба́; (ещё не говорящее, грудное) немовля́ (р. -ляти), немовля́тко; (начинающее бегать) бігу́нець (р. -нця́), бігунчик; (самое младшее в семье) мізи́нець (р. -нця́), мізінчик, мізінне дитя́, (шутливо) – віс[ш]крібок; (сводное) зведеню́к (ж. р. зведеню́чка), зведеня́ (р. -ня́ти, мн. зведеня́та); (родное) рідна дитина́, порідня́ (ж. р.). [Він її порідня́, – то хіба-ж вона́ його́ одки́неться? (Звиног.)]; (от первого брака) пасербиня́ (р. -ня́ти); (подаренное) подарунча́ (р. -чати); (внебрачное) нешлюбна дитина́; (незаконнорождённое) байстря́ (р. -ря́ти), байструк, (о девочке) байстручка́, (общ.) байструченя́, (деликатно) бастард, падалишне [Андрій з падалишних], падалишна́ (самосійна) дитина́; (зачатое до брака) безкоровайний,

безкоровайчук; (*родившееся после смерти отца*) посмертна дитина; (*балованное*) пестя (р. -ті); (*резвое*) кокот, кокотень (р. -тня); (*крикливое, пискливое*) пискавка, верескля (р. -лі); (*неуклюжее, толстое*) опецьок (р. -цька), оклецьок; (*запачканное, неопрятное*) мазя, замурзенья (р. -яти); (*уродливое, большое английской болезнью*) відмінок, відмінча (р. -чати), відміна; (*умершее без крещения*) потерча (р. -чати), потерчук. *Корчить из себя дитя* – дитинитися, *сов.* здитинитися. [Не дитинься та приймай гроші на теля. А Семен здитинився, наче він ніколи не чув і не бачив]. *Родить дитя* – знайти дитину, привести дитину, породити. *Родить дитя вне брака* – нарядити дитину, (*грубее*) привести байструка.

Дитятин – дитинчин, дитячий; *срв.* **Детский**.

Дитятко – дитинка; *см.* **Дитя**, *уменьш.*

Дифира́мб *чему* – дитира́мб, дифіра́мб на що. [Дифіра́мби на її красу (Франко)].

Дифирамбический – дитирамбічний, дифірамбічний.

Дифракция – дифракція.

Дифтерит – обклад, обкладкі (р. -дók), завалки, дава, гулі (р. гуль), (*научн.*) дифтерит. **-ный** – обкладковий, дифтеритовий.

Дифто́нг – дифто́нга (*ж. р.*), двоголосівка. [В архаїчних говірках ще досі заховалися дифто́нги, себ-то двоголосівки (Крим.)].

Дифтонгический – дифто́нговий. [Дифтонго́ві говірки (Крим.)].

Диффаматор – диффаматор, знеславник (р. -ка).

Диффамация – диффамация, знеславлення, поговір (р. -во́ру).

Дифферен́т – дифферен́та (*ж. р.*).

Дифференциал, *мат.* – дифференціяля (р. -лі), (*руссизм*) дифференціял (р. -лу).

Дифференциация – дифференціяція.

Дифференцирование – дифференціювання, дифференціяція, (*гал.*) зріжницювання.

Дифференцировать, -ся – дифференціювати, -ся. **-цированный** – дифференційований.

Диффузия – дифузія. **-зионный** – дифузійний. [Дифузійний буряковий сік].

Дихорей – дихорей (р. -ре́я).

Дихроизм, *мин.* – дихроїзм, двохко́льоровість (р. -вості).

Дичать, одичать – дичавіти, здичавіти, дичіти, здичіти. [Сад дичіє].

Диче́ц, *см.* **Дичо́к**.

Дичина – дичина́.

Дичить – не впа́дати в но́ту, гра́ти (*или* співа́ти) не в но́ту, не на той глас, різніти.

Дичиться – бокува́ти від кого. [Вона ніколи не бокувала від чужих], вoвком диві́тися на кого. **-ся людей, общества** – бігати (цурати́ся) людей, товариства, хова́тися від людей, від товариства; соромитися ко́го. **Дичающийся** – вовкува́тий. [Вовкува́тий дуже хлопець (Звиног.)]; дичак (*см.* **Дичо́к 2**).

Дичо́к – 1) дичка, дичок, дичник, сіянка. [Ця гру́ша – дичка. З тої я́блуні нічо́го не бу́де, бо то дичник (Звин.). Ці гру́ші можна й повирубати: це-ж сіянки (Звин.)]; 2) дича́к [Оце́й піве́нь сві́йський, а той – дича́к, не йде до поро́га (Звин.)]; 3) (*дикий рой*) дичок (р. -чка).

Дичко́вый – дичковий.

Дичли́вый – вовкува́тий, дича́к, дикува́тий.

Дичь – 1) пу́ща (*о ди́ком месте, покры́том лесом*), ді́ке по́ле, глушина́; 2) дичина́.

[Стріляю́ть дичину́. На базара́ багато бу́ло дичини́]; 3) нісені́тниця, ка-зна-що. *См.* **Ахиня́,**

Вздор. *Нести, пороть дичь* – верзти нісені́тниці, гнати химери, говорити (плескати, правити) ка-зна-що, говорити що й купи не держі́ться, опові́дати сон рябо́ї коби́ли.

Диэ́з, *муз.* – діе́з (р. -за).

Диэлектрический – діелектри́чний.

Диэ́та – діе́та.

Диэте́тика – діете́тика. **Диэте́тический** – діете́тичний.

- Дланевидный** – долонюва́тий. **Дланевидно-лопастной** – долонюва́то-латча́стий.
- Дланевидно-раздельный** – долонюва́то-ді́льний.
- Длань** – 1) долоня́; 2) рука́.
- Длина́** – довжина́, довжиня́, до́вгість (р. -гости), довжінь (р. -іні́). **Длино́ю, в длину́** – вдовж, вдовжки (уздовж, уздовжки), зав(з)довж, зав(з)довжки, уподовж, наздовж; довгий (-а, -е). [Він три аршини довгий (Звин.)]. **Во всю длину́** – у всю довж (М. Вов.).
- Длинне́ть** – до́вшати. [Вечі́рні тіні до́вшали].
- Длинник** – 1) (*мера или протяжение в длину*) довжини́к, довжина́. [Моя́ десяти́на йде довжини́ком відси]; 2) (*продольный брус*) бало́к (р. -лка), (*в потолке*) сві́лок (р. -локу); 3) (*особ. рыболовн. снасть*) пере́ме́т (р. -ту).
- Длинно** – довго́.
- Длинноборо́дый** – довгоборо́дий, довгоборо́дько, борода́нь.
- Длинновата́ый** – (по)довга́стий, по́довгий, довге́нький, довга́вий. **-ва́тость** – (по)довга́стість (р. -тости), довгаві́сть.
- Длинноволо́сый** – довговоло́сий, (*насм.*) довгопа́тлий, патла́тий, кучма́тий.
- Длинноголо́вый** – довгоголо́вий, довгоголо́вець (р. -вця́).
- Длинногрі́вый** – довгогрі́вий, гріва́(с)тий [Кінь гріва́тий], (*конь с длинной гривой*) довгогрі́вець (р. -вця́).
- Длинноклю́вый** – довгодзю́бий, дзюба́тий.
- Длинноно́сый** – довгоко́сий, коса́тий.
- Длиннокры́лый** – довгокри́лий, крила́ч (р. -ча́).
- Длиннолицы́й** – довго(о)бра́зий, довговиди́й. [Андрі́й – довгові́дий, а брат його́ – круглови́дий].
- Длинноно́гий** – довгоно́гий, довгоп'я́тий, циба́тий, цибаня́стий [Циба́тий, як жураве́ль], го́милати́й, *и* го́ліна́тий (*галицк.*); довгоні́г (р. -но́га), циба́нь (р. -ня́), циба́тень (р. -тня́).
- Длинноно́сик**, *зоол. (жучок)* – носа́й, носаль (р. -ля), шашла́к, свінка, довгоно́сик.
- Длинноно́сый** – довгоно́сий, довгоні́с (р. -но́са), носа́тий, носа́нь, носач, носар (р. -ря́).
- Длиннопо́лый** – довгопо́лий, (*сущ. прозвище*) довгопо́лиця (м. р.).
- Длинноте́лый** – довготелесі́й. [Довготелеса́ гадю́ка]. **-те́лость** – довготелесі́сть (р. -сости).
- Длинноросла́ый** – до́вгий (на зрі́ст), довготелесі́й, довга́нь (р. -ня́).
- Длиннору́кий** – довгору́кий, довгору́к, довгору́чко.
- Длиннота** – 1) до́вгість (р. -гости); 2) (*растянутость*) довго́та, розво́ліклість, розтя́глість (р. -лости), розтя́г (р. -гу).
- Длинноу́сый** – довго(в)у́сий, вуса́тий, довгову́с, довгову́сько, пруди́(в)ус, вуса́ль (р. -ля́).
- Длинноухи́й** – довго(в)ухи́й, (в)ухати́й, довговух, уха́ч, уша́к.
- Длиннохво́стка** – довгохво́стя, (*бабочка*) ві́дьма.
- Длиннохво́стый** – довгохво́стий, хвоста́тий, хвоста́нь. **-тоє су́щество** – довгохво́стя (*ж. р.*). [У го́сті до довгохво́сті (= до чорта́ки) (Ном.)].
- Длинноше́й** – довгоши́й (-ши́я, ши́є, р. -ши́його, -ши́йої), довгов'язи́й, довгов'яз.
- Длинноше́рсты́й** – довгоше́рстий, (*об овцах*) довгововни́й, довгорунни́й, (*о собаках*) кудла́тий, пелехати́й.
- Длинный** – до́вгий. [До́вга рі́чка. До́вгі ко́си. До́вга ніч. До́вге оповіда́ння]; (*об оде́же*) – **-ный до земли** – до́вгий до зе́млі, дозе́мний [Дозе́мна оде́жина (Свидн.)]. **-ный до полу** – до́вгий аж до до́лівки (до зе́млі), доді́льний. [Доді́льне пла́ттячко (Свидн.)]. **-ный и отлогий** – прости́жний. [Прости́жна́ гора]. *Ум.* довге́нький, довге́сенький. *Очень -ный* – довже́зний, довже́нний, довже́лезний. [Довже́зний ста́л. Довже́нна ніч. Довже́лезна про́мова].
- Длинне́хонек, длинне́шенек** – довгісі́нький, довге́сенький. *Томительно дли́нная ночь* – неспро́сана ніч. *Станови́ться -нее, см. Длинне́ть. Язык дли́нен (в ви́раженні: у него́ язык дли́нен = он болта́ет)* – він довгоязи́кий. [Ото вже той Мико́ла довгоязи́кий]

розблаговістів!].

Длитель – загайко, маруда.

Длительно – забарно, загайно, протяжно, довгочасно, (*медлительно*) дляво.

Длительность – забарність, загайність, длявість (*р. -ости*). *См. Продолжительность, Медлительность.*

Длительный – забарний [Малі миски робити – то забарна робота], загайний [Загайна справа], протяжний [Цієї зими морози були здорові, тільки-ж не протяжні (Звин.)], некороткий [Це дуже некоротка хвороба (Звин.)], довгочасний, (*медлительный*) длявий.

Длить – дляти що [Чого Пугач дляє справу? (Коц.)], барити [Ой одчиняй, не бари, бо кусають комарі (Ном.)], марудити [Скоріше-б вірок той. Чого марудять? (Л. Укр.)], уводити, -ся [Що-ж уводитись? Навіщо? (Л. Укр.)], гаяти [Ви цього діла не гайте (Март.)], продовжити. *См. Медлить, Продлить.*

Длиться, продлится – продовжуватися, довжитися, (*сов.*) продовжитися, тягтися, протягатися, (*сов.*) протяг(ну)тися, точитися, тривати. [Довжиться як зимова ніч (Фран.)]. Довго тяглася гонитва (Коц.). Наше діло довго буде протягатися (Харк. п.). Гульба точилася до самого ранку (М. Вовч.). Цей період тривав дуже довго].

Для – для [Не для пса ковбаса, не для кицьки сало. Для тебе сіна породила (Шевч.)], за-для. [За-для нього зробила (Квітка). За-для таких бідаків кохання немає (Крим.)], до [Слова – до ради, руки – до звади. Книжки до читання], на кого, на що, під що [Тут на вовків привілля: ліс великий та густий. Мішок на жито (під жито). Маю борошно на продаж. А що ви, люди, робите? Грїб на Саломона (Руд.). Такі курси заводять на те, щоб було більше тямущих], про [Єсть, та не про вашу честь. Не про тебе виростала (Черн.). Робота про всіх знайшлася (Кониськ.). Всі вони друкуватимуться тільки про людей тямущих (Куліш). Крам, потрібний людям про життя (Єфр.)]. *Одежа для празника, для будний и т. д.* – одежа про свято, про будень. Сорочка про неділю]. **Для чего?** – нащо? на віщо? чому? для чого? за-для чого? про що? *Не для чего* – нема чого, нема нащо, нічого. [Нічого (нема чого) й ходити туди].

Дмитрий – Дмитро, Митро (*р. -ра*). *В день св. Дмитрия* – на Дмитра.

Дневальный – черговий (*р. -вого*), стійчик, днювальний, *срв. Дежурный.*

Дневальня – чергова (кімната) [Спитайтеся в черговій], днювальня.

Дневание (действие) – 1) днювання; 2) стійка. [На стійці козаки].

Дневать – днювати [По-під тінню сіромаха й днює, й ночує (Шевч.)]; одбувати чергу.

Днёвка – днювання.

Дневник – щоденник, денник (*р. -ка*).

Дневной – денний, днівий, дняний [Спека дняна], уденішний.

Днём – удень [І вдень і вночі], (*ещё до наступления ночи*) ще за дня.

Днепр, р. – Дніпро (*м. р.*), *эпит. -ра* – Сла[о]вута, Сла[о]вutiця (Шевч.).

Днепровский – дніпровий, дніпрянський.

Днестр, р. – Дністер (*р. -тра*). **-ровский** – дністрівий, дністрянський.

Днесь – сьогодні [Хліба нашого щоденного дай нам на сьогодні], нині, ниньки, (*гал.*) днесь, днеськи.

Днеть – дніти. [Вже дніє].

Дно – дно (*мн. дена, дна; ум. дєнце, дєнечко; ув. дніще*); під (*р. поду*). [Під вичищати (в колодязі) (Григор.)]. **Дно экипажа** – подення. **Дно судна, плоскодон. лодки** – підошва. **Дно печи** – печище, черинь (*р. -ня*); (*наиб. углубление дна в колодце*) ковбашечка, [Ковбашечкою зветься саме дно криниці, де найглибше (Звин.)]. **Вверх дном** – догори ногами, шкерєбєрть, перевертом [Усе догори ногами поперевертав. Усе піде шкерєбєрть. Перевертом усе перевернулося]. **На дне** – на дні, на споді, (*реже*) на споді. [Та воно в мішку, на самому споді]. **На дно, ко дну** – на дно, на спід. **Итти ко дну** – (*в песне*) на спід потопати. **Водка уж на дне** – горілки тільки й є, що на споді, горілці відко дєнце. **Не имеющий дна (о**

посуде) – бездénний. [Бездénний горщик. Бездénна мiска]. *Вынимать, вынуть дно откуда* – роздiнати, роздiннiти що, вiддiнати, вiддiннiти. *Вынуть донья откуда* – повiддiнати що. *Вставляют, вставить дно куда* – днiти, задинати, сов. заднiти, приднiти що. *Вставить донья куда* – позадинати що. *Переменять, переменить дно в чём* – передiнати, переднiти що. [Корабель заднiли та й на Дунай пустили (*песня*). Переднiв бочку].

До, предл. – 1) до, аж до. [Дiйшов до села. Дощ iшов з ранку, аж до нoчи. Верболiз б'є до слiз]. **До того, что** – аж. [Бiг, бiг, аж дух менi забiло]. *Душ до двадцати* – душ двацятеро, душ iз двацять; 2) до, перед. [Це було за два тижнi до жнив. Панував вiн з трицять дев'ятого року перед Рiздвом Христовим до шостого року пiсля Христа].

Добавить, см. Добавлять.

Добавка, добавление, добавок – 1) (*то, что добавлено*) додаток (*р. -тку*), додача (*р. -чi*), (*реже*) добавка, добавок (*р. -вку*). [Щомiсячний додаток до платнi. Вилає, ще й поб'є на додаток. Нум мiнятися на конi, – кiльки додачi хочете? Натє курочку в добавочку]; 2) (*процесс добавления*) додавання, (*реже*) добавляння.

Добавлять, добавить – додавати, додати, (*реже*) добавляти, добавити, докидати, докинути, прикидати, прикинути, набавляти, набавити. [До всього сказаного додаймо, що... Туди ще добавити треба, а ви одбавляете! Докину й я двi-три уваги. Карпo прикинув такє слiвцє, що батько перестав стругати (Неч.-Лев.)]. **Добавить сладкого во что** – досолодити що, додати пiдсолoди до чоґо.

Добавок, см. Добавка. Вдобавок – на додаток, додатково, (*к тому же*) до того. [Вiн лiнiвий i, до того, дурний].

Добавочный – додатковий. [Додаткова винагорода = **добавочное вознаграждение**].

Добавочное вознаграждение, обусловленное договором – вiмова, вiмовка. [Ти береш трицять рублiв, а вiмовка яка єсть у тебе? – хоч свiта, або що]. **Добавочная ценность** – додаткова вартiсть, надвартiсть (*р. -тости*).

Добаклушничать, -ся – добайдикувати, -ся.

Добалагурить – добазiкатися, (*пренебр.*) допатякатися.

Добаловаться – допустуватися, додурiтися.

Добарить, добарничаться – допанувати, -ся.

Добахвалиться – дочванитися, довихвалитися.

Добегать, добежать – добiгати, добiгти, -ся.

Добегаться – добiгатися.

Добежать, см. Добегать.

Добездельничать – доледарюватися, добайдикуватися.

Добела – до бiлого, бiло, (*о белье*) дочиста. [Розпечений, до бiлого жару = *раскалённый добела*. Рушникi бiло повибiлювалися. Виперу сорочку дочиста].

Добеливание – добiлювання.

Добеливать, -ся, добелить, -ся – добiляти, -ся *или* добiлювати, -ся, добiлити, -ся.

[Добiлюються полотна, розстеленi по землi (М. Вовч.)]. **Добеляемый** – добiлюваний.

Добелённый – добiлений.

Добивание – добивання, сов. добиття.

Добивать, добить – добивати, добити. *Не совсем добитый* – недобиток (*р. -тка*).

Добиваться, добиться – добуватися, добутися чоґо *и* до чоґо, здобутися, добути чоґо, добiватися, добiтися чоґо, (*домогаться*) допоминатися (чоґо *и* про що), домагатися, домогтися, намагатися, намогтися, (*требовать законного*) допевнятися, допевнитися, доправлятися, доправитися, доходити, дiйти (своґо), (*достичь*) доп'ястися, допнутися, дiп'яти. [Чуєте? Злодiй до комoри добувається. Я тiльки раз пiснями слiв добувся вiд чужинця (Л. Укр.). Пiдступом добути своґо. Як з бикoм нi битися, а все молоко не добiтися (Ном.). Вона вперто допоминалася oдповiди (Коцюб.). Допоминається про грошi. Чоґо

схо́че, то́го й домо́жеться (Леонт.). Нами́гся (**доби́лся того**), що такі дали́. Неха́й не допевня́ється нічо́го (Куліш). Як не тепе́р, то в четве́р, аби діп'яти сво́го (Коцюб.). Втере́є й те, чо́го допня́вся (Куліш)]. **Добит́ься сво́его** – докзати сво́го, докнати сво́го, допну́тися сво́го. **Добью́сь во что-бы то ни стало** – за всяку ціну діпну́ся сво́го, не я буду́, щоб я не добу́вся. **Не доби́лся** – не здо́бувся. **Добива́ться милости, благосклонности** – запобіга́ти чиєї ласки. [Тако́ї ласки мо́жна і в цигана запобігти]. **Добит́ься чего-л. хождени́ем** – ви́ходити що; **криком** – ви́кричати що *и т. д.*

Добирание – добира́ння.

Добира́ть, добра́ть – добира́ти, до[і]бра́ти, до[і]йма́ти, до[і]йна́ти. [Коло брóду беру́ во́ду, не доберу́ до дна. Тре́ба добра́ти аршин на спідницю. Ні, по четвертаку́ не продам, бо й свої́х гро́шей не дойму́].

I. Добира́ться, добра́ться (*до чего, подбираться к чему*) – добира́тися, до[і]бра́тися, добува́тися, добу́тися; (*понемногу, мелочно*) доскрібува́тися, дошпиговува́тися до чо́го. [Він добира́ється вже до мої́х гро́шей. Злоді́ї добира́лися до ко́мори. Доскрібу́ється вже до не́ї. Не люблю́ тих люде́й, що до всьо́го дошпигову́ються].

II. Добира́ться, добра́ться (*идя, едя*) – ді[о]става́тися, ді[о]ста́тися, добива́тися, добі́тися, прибі́тися, добува́тися, добу́тися, доправля́тися, допра́витися, дохожа́ти, дійти́. [Як-би мені́ до діте́й доста́тися в Ки́їв! Вже тепе́р діставсь я до ви́щої шко́ли, то вже не пропаду́. Оди́н по одному́, подостава́лися і ми в Полта́ву. Я-б до́бивсь до те́бе чере́з мури й стіни́ (Франко). Спу́скаючись у мо́ре, до Царя́горо́да дохожа́ли (Куліш). Міст трі́щить, лист осипа́ється, змі́й додо́му добива́ється. Чо́го зблі́дла? Чо́го бо́їшся? Сюди́ не досту́пля́ться (Куліш). Не доправимо́ся до сме́рку додо́му. Аж наси́лу перед ве́чір до села́ прибі́лись (Рудан.)]. *Срв.*

Дотащит́ься, Дотяну́ться.

Добит́ь, -ся, см. Добива́ть, -ся.

Доблестный – з висо́кими прикме́тами, завзя́тий, відва́жний, хоро́брый, (*возвыш.*) до́блесний; витязі́вський, лицарський.

Доблесть – висо́кі прикме́ти, завзя́тість (*р. -тости*), відва́га, хоро́брість (*р. -рости*), (*возвыш.*) до́блесть (*р. -сти*); витязі́вство, лицарські вчи́нки.

Доболта́ться – добала́кати́ся, допащикува́тися.

Добор – дібра́не (*р. -ного*), дібра́ння.

Доборани́вать, доборо́нить – доскорóджувати, доскорóдити.

Доборозди́ть (*пашню*) – доора́ти, дора́лити.

Дображничать – допити́ся, догуля́тися, допія́читися.

Добрані́ться – дола́яти́ся.

Добра́сывание – докида́ння, *сов.* докида́ння, доки́д.

Добра́сывать, доброса́ть, доброси́ть – докида́ти, *сов.* докида́ти, доки́нути. **Добро́шенный** – доки́нутий, (*зап.*) доки́нений.

Добра́ться, см. Добира́ться.

Добра́чный – передшлю́бний, жи́ровий. [Жи́рові ді́ти – *т.-е. дети, прижитые до брака лицами, которые затем вступили в брак* (Иванов)].

Добре́йший – 1) найдо́брійший; 2) без кра́ю до́брый.

Добренський – ласкаве́нський, прихильне́нський, приязне́нський.

Добре́сти – добре́сти, дотягті́ся; (*дотащит́ься*) доплéнтати́ся, дочвала́ти, доча́пати, дочала́пати, допха́тися, доплуганити́ся.

Добре́ть, раздобра́ть – гла́дати, *сов.* розгла́днути, си́т(і)шати, товсті́шати, то́вшати.

Добрива́ть, -ся, добри́ть, -ся – доголюва́ти, -ся, доголюти́, -ся.

I. Добро́ – 1) добро́, бла́го, гара́зд. [За бла́го наро́ду. Жи́вуть собі́ лю́ди у до́брї та в гара́здї].

Нет худа без добра́ – ли́хо не без до́бра. *По до́бру, по здоро́ву* – щасли́во, без ли́ха, доки живи́й і ці́лий. *Иде́т к до́бру* – на добро́ (на до́бре) йде́ться, на гара́зд. *Не буде́т добра́* – не

бу́де добра́ (життя, пуття); 2) (*имущество*) добро́, до́бре, майно́, худо́ба, (*пожитки*) збіжжя. Продав усе своє добро́. Що, я не хазяїн на своєму до́брому? Не збирай синові худо́би, а збери йому́ розум. Все своє нерухоме майно́ одписав на шко́ли].

П. Добро́, нар. – до́бре, гара́зд. [До́бре тому́ багáтому! (Шевч.). Гара́зд, що не ба́чили нас, а то лихо було-б]. **Добро́ пожаловать** – про́симо до хати, до господи, будьте дорогими гостями. **Добро́ бы** – хоч-би-ж, коли-б уже́, хай-би вже. [Хай-би вже хто путні́й ка́зав, а то така́ негі́дь].

Доброво́лец – охóтник, охóчий, самоохóчий, доброво́лець, (*р.* -вільця). **Доброво́лец-кавалерист** – охочекомóнник. **Доброво́льцы** – охóчі, охóтне (охóче) вї́сько.

Доброво́льный – доброво́льний, доброхóтний, доброхóчий, самохóтній. [Важкий самохóтній по́двиг]. **Доброво́льно** – самохóть, самохóттю, доброхóть, з добро́ї во́лі, з своєї во́лі, своєю охóтою, своєю во́лею, охóтою, по охóті. [Самохóть, із добро́ї во́лі, ніколи не зрікаються сво́го впливу. Охóтою пішов у моска́лі].

Доброво́льність – доброво́лля (*ср.*) доброво́льність, до́бра во́ля, до́бра хіть (*р.* хóти), самохóтність (*р.* -ности).

Доброво́льчество – охóтне (доброво́льче) вї́сько.

Доброво́льский – доброво́льчий, самоохóчий. **Д-ая кавалерия** – охочекомóнники. **Д-ое войско**, *см.* **Доброво́льчество**.

Добродіть – 1) *см.* **Добрести**; 2) (*о ферментации*) дограти́, дошумува́ти.

Добродітель – 1) доброчесні́сть, чеснóта, (*редко*: добровда́лість), добровчінні́сть, доброчінливі́сть (*р.* -ости), (*устар. архаизм у Квитки, Кулиша и Шевченка*) добродіте́ль; (*акт добродітели*) – доброчин (*р.* -ну); (*женская д.*) невинні́сть, чеснóта, (*исчезающий полонизм*) цнóта. [Високими чеснóтами закрити непе́вність прав сво́их (Грінч.). Слухня́ність – це й єсть пе́рша чеснóта па́нни (Ор. Левиц.). Лúчче цнóта в болóті, а як нецнóта в зóлоті (Ном.)]; 2) (*описат.*) до́брі прикме́ти, до́брі ознаки, до́брі но́рови, ва́ртість.

Добродітельный – доброчесні́й (*обычно у Руд.*), чеснотли́вий, (*редко*: добровда́лий, доброробі́вий, доброчинли́вий, добровчінні́й), нерозпу́сний, (*исчезающий полонизм*) цнотли́вий. [Гей, Музо, па́ннóчко цнотли́ва (Котл.)].

Добродітельно – доброчесно́, чеснотли́во, (*редко*: добровда́ло, доброробі́во, доброчінли́во, добровчінно́), нерозпу́сно, (*исчезающий полонизм*) цнотли́во.

Добродітельствова́ть – 1) до́бро діяти (чині́ти); 2) вдава́ти доброчесно́го. (*Срв.* **Невинничать**).

Доброду́шие – доброду́шність, добротли́вість, (*вульгарно*) добра́чість (*р.* -чости).

Доброду́шный – доброду́шний, добротли́вий, (*вульгарно*) добра́чий. [Він був добротли́вий, наві́ть, мо́же, до́брий]. **Доброду́шно** – доброду́шно, добротли́во, (*вульг.*) по-добра́чому.

Доброе, *см.* **Добро 2**.

Доброжелáтель, -ни́ца – прихиль́ник, -ни́ця, зичли́вець (*р.* -вця), доброхóт (*р.* -хóта), -ка. *См.* **Доброжелáтельный**.

Доброжелáтельность – прихиль́ність, зичли́вість, доброзичли́вість (*р.* -ости), доброхóття. [І не втеря́ємо цим ро́бом доброхóття, що за́-очі так швидко прости́гає (Куліш)].

Доброжелáтельный – прихиль́ний, зичли́вий, доброзичли́вий. **Доброжелáтельно** – прихильно́, зичли́во, доброзичли́во.

Доброжелáтельство, *см.* **Доброжелáтельность**.

Доброжелáтельствова́ть – до́бра мисли́ти, до́бра при́яти ко́му, спри́яти ко́му. [Він нам спри́яє].

Доброка́чественность – добротні́сть, до́брóта.

Доброка́чественный – добротні́й, до́брий [До́брóтне сукно́. У цій крамні́ці до́брий крам, я все тут купую́], (*безупречный*) бездоганні́й. **Д. ход болезни** – ла́гідний перебі́г хоро́би.

Доброкóнный – доброкóнний. [Усі́ козаки́ доброкóнні].

Добролюбивый – добролюбний, добролюб.

Добролюбие – добролюбність (р. -ности).

Добронравие, добронравный, см. Благонравие, Благонравный.

Добропорядочность – порядність, путящість, путність (р. -ости).

Добропорядочный – порядний, путний, путящий. *Сын добропорядочных родителей* – отецький син, отецька дитина. [Як лүчиться отецький син, оддасть менє мати].

Добросать, см. Добрасовать.

Добросердечие, добросердие, добросердечность – добросєрдя (ср.), добросєрдність, лагідність (р. -ности).

Добросердечный, добросердный – добросєрдий, добросєрдний, лагідний.

Добросить, см. Добрасовать.

Добросовестность – сумлінність, совісність (р. -ности).

Добросовестный – сумлінний, совісний. [На старшину треба вибрати чоловіка сумлінного. На неї можна здатися, бо совісна жінка]. **Добросовестно** – сумлінно, совісно.

I. Доброта – добрість, (*мягкость*) лагідність, (*слабовольная*) благість (р. -ости). [Я з добрости своєї даю тобі. Усі ми на собі зазнали її лагідности, усім вона була як рідна сестра].

Проявить доброту – показати (*свою*) добрість, явити милість, здобритися. [Підпросі, щоб не дуже бив, може здобриться].

II. Доброта, добротность, добротный, см. Доброкачественность, Доброкачественный.

Доброхот – 1) доброзичливець (р. -вця); 2) см. **Добровольный.**

Доброхотство, см. Доброжелательность, Добровольность.

Доброхотный, доброхотно, см. Добровольный, Добровольно.

Доброхотствовать, см. Доброжелательствовать.

Добрызгивать, добрызнуть – добрізкувати, добрізнати, допірскувати, допірснути.

Добрый – 1) добрий (*к кому, – для кого или до кого*), ласкавий, (*добряк*) – благий. [Добрим словом не згадають. Він для мене (до мене) добрий. Кость – блажчий за Григора].

Добренький – ласкавєнький. *Очень добрый* – добрєнний, добряч[ш]ий. [Добрєнна душа з його. Добрячі були люди, покійнички (М. Вовч.)]. *Становиться, стать добрым* – добріти, добрішати, ласкавішати, подобрішати; поласкавішати. [Баба наче трохи подобрішала до Миколи]. *Сделать кого добрым* – роздобрити, (*провинц.*) – роздобрухати. **Доброе дело сделать** – добре (добро) вчинити. *Будь добр, будьте добры (пожалуйста)* – будь ласка, будь ласкав, будьте ласкаві, зроби (зробіть) ласку, спасибі тобі (вам). [Скажіть, будь ласка, й мені. Скажіть, спасибі вам, з яких ви є: чи ви з панів, чи ви із мужиків (Грінч.)]; 2) (*хороший*) – добрий, гарний, хоро́ший. [Дуже се добре діло. Доброго голоса маєш. Хоро́ший (гарний) робітник з нього]. *В добрый час* – час добрий вам, на добрий час. *В добром ли вы здоровьи?* – чи добре ся маєте?. *Чего доброго* – бува, буває, часом, хто зна. [Чи ти, бува, не здурів? Не дивись на нього, щоб часом не підійшов]. **Доброе утро, добрый день, добрый вечер, доброй ночи** – добридєнь, (*только у интеллигентов*) – доброго ранку; добривечір; добраніч; на добраніч.

Добряк – добряга, добряка, добряча душа.

Добуживаться, добудиться – добу́джуватися, добу́дитися.

Добывальный – добувальний, здобувальний.

Добывание, добытие – добування, здобування; *сов.* (з)добуття, видобуття, добуванка, роздобутки.

Добывать, -ся, добыть, -ся – добувати, -ся, добути, -ся, здобувати, -ся, здобути, -ся, видобувати, -ся, видобути, -ся, *а специальное* – діставати, *сов.* дістати, (*приобресть*) придбати, розідбати, (*наконец достигь*) доскочити чо́го, засягати чо́го, *сов.* засягти, запобігати, запобігти чо́го, дороблятися, *сов.* доробітися чо́го, *сов.* розстаратися про що. [Або добути, або вдома не бути (прик.). Чи се-ж не та земля, що здобували для нас батьки]

своєю кров'ю й потом? (Л. Укр.). Здобувся чоловік ліха. А хто-ж тобі гетьманську булаву дістане? (Рудан.). Кривавим потом дороблятися хліба насущного. Ні за які гроші не доскочиш (Куліш). Роботою засягне собі щастя (Мирн.). Запобігай світа, поки служать літа (Ном.). Треба розстаратися про гроші]. **Добыть** (*заработать*) *с трудом, с горем пополам* – розгорити, загорювати що, розгорюватися на що. [Тяжко загорьований хліб їмо. Як-небудь розгорюємось на скотинку (Мирн.)]. *Трудно (бывает) добывать что* – трудно (сутужно) на що. [На сіль було трудно (Куліш)]. **Добываемый** – добуваний. [Власник землі брав собі по копійці з пуда добуваного вугілля]. **Добытый** – здобутий. **Добывающий** – добувальний, видобутний; сировинний. [Добувальна та обробна промисловість. Сировинна промисловість]. **Добытое тяжёлым трудом** – кривавиця. [За чужую кривавицю купів у церкву плащаницю (Ном.)]. **Добыть работой** – приробити. [Збутися не довго, а спробуй приробити]. **Добыть пенцем** – виспівати. [Виспівав собі дівчину любу та гарну (М. Вовч.)]. **Добыть нищенством** – вижебрати; **обманом** – відурити; **борьбой** – вибороти *и т. д.*

Добытие – здобуття; *срв.* **Добывание**.

Добыток, *см.* **Добыча 2**.

Добытчик – добувач (*радетель*) дбаха. [Я вам дбаха (Конис.)].

Добыча – 1) добич, здобич (*р.* -чи), здобича, добуток, узяток (*р.* -тку), (*чем можно поживиться*) пожива. [Вовк здобичи шукає. Козацька здобиченька марне пропадає. Сухе літо, малий узяток бджолі. Злодій шукає грошей, або якої іншої поживи]. **Добыча военная** – військова здобич, (*устар.*) луп; (*невольники*) ясир. *За добычей* – по здобич, на здобитки, на роздобутки. [Розбійники виїхали на здобитки]. *В добычу (на с'єдение)* – на поталу. [Оддати на поталу ворогам. Тіло моє козацьке звірю на поталу не дайте (Дума). Вони не дадуться на поталу]. *Взять в добычу* – здобути, доскочити. [Вовка живого доскочили (Куліш)]. *Взятый как добыча, захваченный в добычу* – здобічн[і]й. [Ви здобічні гроші пропиваєте! (Куліш)]. *Без добычи* – (*шутл.*) нездобихом. [Не пощастило їм: нездобихом вернулись]; 2) (*добыток*) здобуток, видобуток (*р.* -тку). [Тепер і під Київом добувають кам'яне вугля, але видобуток невеликий].

Добычник – здобічник, здобувальник. [Наче здобічники ті, що блукають по морю (Потебня)].

Добычнический – роздобутий, хижакський. [Роздобути козацькі походи (Куліш)].

Добычный – здобічний.

Доважничаться – допишатися, доприндитися, допиндючотися, добундючотися.

Доваливать, -ся, довалить, -ся – довалювати, -ся, довалити, -ся. **Довалиться до пищи** – допастися, дірватися. [Так допався до борщу, що й за вуха не одтягнеш].

Довалять – доваляти.

Доваривание – доварювання, *сов.* доваріння.

Доваривать, доварить – доварювати, доварити; (*о желудке*) дотравлювати (їжу), дотравити.

Доварённый – доварений, докипілий, докиплений, домлілий; дотравлений.

Довариваться, довариться – доварюватися, доварити, -ся, докипати, докипіти, упрівати, упріти, умлівати, умліти, домлівати, домліти. [Обід уже доварюється. У нас сьогодні і борщ недокиплений, і каша не впріла. Засунь борщ далі, хай умліває. Не вмлілого м'яса і їсти не візьмусь].

Довевать, довеять – довіювати, довіяти. [Завтра треба довіяти ячмінь]. **Довеянный** – довіяний, перевіяний.

Доведаться, *см.* **Доведываться**.

Доведение – доводження, *сов.* доведення, доведіння.

Доведывание, доведение – довідування, дізнавання.

Доведываться, доведаться – довідуватися, довідатися, дізнаватися, дізнатися, (*известиться*) завіститися, (*докапывается*) дошпигуватися, дошпигуватися. **-ся путём расспросов** –

допитуватися. [Я вже завістівся, що по дорозі буде село, де ярмарок зібравсь (М. Вовч.).
Оце ледві дошпигувався, де воно ділося. І до всього вона дошпиговується, до всього їй діло.
Обо́х їх мучили, щоб допита́тися, хто був той дру́гий].

До́ведь (в игре в шашки) – да́мка.

Довезти, довезть, см. Довозить.

Дове́ивать – довіювати; (о ветре) довіва́ти.

Довенча́ть – довінча́ти.

Доверезжа́ть, -ся – доверещати, -ся.

До́веренность – доручення, довіреність (р. -ности), (полномочие) упова́ження. [Він мені написав доручення на свою платню́]. По до́веренности – за дорученням, за довіреністю. [Хто отримує не свої гроші, а за дорученням, прохаємо зачекати], (по поручению) з доручення. [З мого доручення]. **До́веренность с правом передоверия** – довіреність із правом дальшої довірености (передоверености). **Соверша́ть до́веренность** – скла́дати (скла́сти) довіреність.

До́веренный – довірений, повірений, уповнова́жений. -о́е ли́цо – вірник, повірник [Редкий помещик не имеет «вірника» из жидов (Основа)], ж. р. – вірниця, повірниця.

До́верие – віра, довіра, довір'я. [Та віра несподівана, яку мені подарувала королева. Довіру зраджують дурними язиками! (Самійл.)]. **Заслуживающий доверия, внушающий доверие** – віри годний, вірогідний, певний. **Не внушающий, не заслуживающий доверия** – невірогідний, (сомнительный) непевний. [Човен непевній воді доручив (Л. Укр.). Щось мені той чоловік непевен (М. Вовч.)]. **Лиши́ть до́верия** – позбавити віри, одібра́ти довіру. **Утрати́ть до́верие** – зневіритися ко́му или у ко́го. [Чим се я так вам зневірилася? (Конис.)]. **Сниска́ть чьё-либо до́верие** – придба́ти чиюсь віру, приверну́ти до себе чиюсь віру. **Оказы́вать до́верие** – вірити ко́му (или на ко́го), здаватися на ко́го. **Злоупотребля́ть до́верием** – надужива́ти чиєсь віри (довіри), оберта́ти чиюсь довіру на зло.

Доверитель, -ница – віродавець (р. -вця), віродавиця, віритель, вірителька. [Бралися вести по судах їх справи, при чому продавали своїх вірителів (Ор. Левиц.)].

Доверительный – вірчий, довірочний. -на́я надпи́сь – вірчий на́пис. -но́е пи́сьмо – вірчий лист.

До́верить, -ся, см. Доверя́ть, -ся.

До́верчивать, -ся, доверте́ть, -ся – докру́чувати, -ся, докрути́ти, -ся.

До́верчивость – довірливість, ймовірність, імовірливість (р. -ости). [Занапасти́ла його́ вели́ка ймовірність до людей].

До́верчивый – довірливий, ймовірний, імовірливий. [Ймовірний він дуже: найбрехливішому брехуніві ладен зараз повірити]. **До́верчиво** – довірливо, ймовірно.

Доверша́ть, -ся, доверши́ть, -ся – довершувати, -ся, довершити, -ся, заверши́ти, -ся, дороблювати, -ся, доробити, -ся, докінча́ти, -ся, докінчи́ти, -ся, доводити (довести́), -ся до кінця. (Срв. **Заверши́ть**). [Доверши́лась Украї́ни кривда стара́, нам пора́ для Украї́ни жити́ (Франко). Кілька книжок з української історії доробили діло (Грінч.)]. **До́верше́нный** – довершений, докінчений, викінчений, дороблений, доведений до кінця, до краю.

До́верше́ние – довершення, завершення, докінчання, дороблення, доробіння. **В до́верше́ние всего** – назверх усього, по́верх усього, для довершення справи.

До́вершите́ль, -ница – довершитель, -лька, докінчальник, -ниця.

Доверя́ть, -ся, до́верить, -ся – вірити, повірити ко́му, ня́ти (ма́ти) віру, дійма́ти віри ко́му, звіря́ти, -ся, звірити, -ся на ко́го, сповіря́ти, сповірити на ко́го, упевнюва́тися, упевни́тися на ко́го, (полагать́ся) здаватися, зда́тися на ко́го, увіря́ти на ко́го. [Віри́ть на його́, як на себе́ і гроші́ йому́ дає́ на сховок. Я йому́ віри не діймаю́. І я віри не йму́. Він на ню́ звіря́в усе́ своє́ добро́. Я сам писати́ не можу́, я звіряю́ йому́ розписати́ся за мене́. Зго́дом хлопці́ знов поладнали́, тільки́ вже Санько́ не звіря́вся так на Стецька́, як перше́ (Грінч.). На ді́да

Бутурлаку усі свої маєтки сповіряв. Не впевняйся, сізій орле, на лейстровіх дуже (Куліш). Хіба ви на дядька ввіряєте? На його не ввірай – одурить]. **Доверенный** кому – (прилаг.) звірений [Нам звірене, – що мусіли як святість ви берегти, – віддати ви посміли! (Грінч.)], (суц.) довірений, повірений, повір(е)ник; срв. **Уполномоченный**.

Довесить, см. **Довешивать**.

Довесок – доважка.

Довести, доведеть – довести.

Довешивание – 1) доважування, сов. доваження; 2) довішування, сов. довішання.

I. Довешивать, довесить – доважувати, доважити. [Доважили пшеницю: вийшло двацять два пуди].

II. Довешивать, довешать – довішувати, довішати. [Довішуй швидче сорочки, щоб за сонця повисихали. А коли хочеш душу спасти, так ходімо довішаємо ляхів, що сидять у Пазини в льоху (Куліш)].

Довзыскивать, -скать – доправляти, доправити.

Довивать, довить – довивати, довити, доплітати, доплести. [Ой, прошу вас, дружечки, до хати моїй донечці віночок довивати. Доплету віночок]. **Довитый** – довитий, доплетений.

Довизжаться – довищатися, доверещатися.

Довинчивать, довинтить – дошрубувати, дошрубувати, догвинтовувати, догвинтувати; (Срв. **Доверчивать**). **Довинченный** – дошрубований, догвинтований.

Довираться, довераться – добріхуватися, добрехатися.

Довить, см. **Довивать**.

Довлачить – дотягти, докоротати. [Ганебно дотягти свої дні. Як-то в світі докоротать немілоного віку? (Федьк.)].

Довлекать, довлечь, см. **Доволакивать, доволочь**.

Довлеть – доволі бути, (филос.) доволіти. **Довлеет** *дневи злоба его* – доволі кожному днєві свого клопоту. [Аристотель каже, що з людини – тварина громадська, і сама-одна собі не доволіє].

Довод – довід (р. -воду), доказ (р. -у), аргумент (р. -ту).

Доводить, довести и доведеть – доводити, довести, завести, допроваджувати, допровождати, допровадити, доправляти, доправити; (*побудить*) призводити, призвести. [Це менє доводить до зневіри. Події, що завели його в кінці до тюрмі (Васильч.). Голод призвів його до злодійства. Допровадь його до хати, бо сам не дійде. На превелику силу доправив її в лікарню]. **Доводить, довести до конца** – доводити (довести) краю, до краю, доходити краю, довершити, завершити. [Треба краю доводити (Шевч.)]. **Довести до последней крайности** – довести аж до самого краю, допровадити до останньої межі. **Довести до сведения** – довести (подати) до відома, з'ясувати кому. **-сти до общего сведения** – подати до загального (вслюдного) відома. **Доведший, -шая до чего** – при(з)водник, при(з)водниця. [Щоб на неї пропасниця, на ту приводницю! (Куліш)]. **Доведенный** – доведений; призведений.

Доводиться, довестися, доведеться – доводитися, довестися, припадати, припасти. [Чи доведеться ще коли вас побачити? Припадає мені їхати, бо нікому більш].

Доводный – доводівий.

Доводчик – доказчик, доводич.

Довоеваться – довоюватися.

Довозить, довезти и доведеть – довозити, довезти. **Быстро довезти** – домчати. **Довезенный** – довезений.

Довозиться – 1) довозитися; 2) допоратися, дотовктися, допанькатися до чо́го.

Доволакивание – доволікання, дотягання.

Доволакивать, -ся, доволочить, -ся и доволочь, -ся – доволікати, -ся, доволокти, -ся, дотягати, -ся, дотягти, -ся. См. **Дотаскивать**.

Дово́лен – 1) *см.* **Дово́льный**; 2) рад, радіий.

Доволо́чить, доволо́чь – доволокти. *См.* **Довола́кивать, Дота́скивать.**

Дово́льно – 1) дово́лі, до́сить, до́сталь, (*полно!*) го́ді, бу́де. [З нас дово́лі й цьо́го. До́сить уже – всі понаїдалися. Ждала́, ждала́, та й «го́ді» сказа́ла. Сам ба́читимеш, чи ма́ло то́бі цьо́го, чи бу́де]. **Дово́льно тебе, ему** – бу́де з те́бе, бу́де з йо́го. [Попо́їв – і бу́де з йо́го (Грінч.)].

Дово́льно об этом – го́ді (дово́лі, бу́де) про це, ме́нше про це; 2) вдо́сталь, *см.* **Достато́чно**; 3) **дово́льно много** – багатéнько, чимало, чималéнько. **Дово́льно холодно** – холо́днэнько, похоло́дно. **Дово́льно долго** – довге́нько, по́довго. **Дово́льно большой** – чималий, величе́нький. **Дово́льно сильный** – сильне́нький. **Дово́льно грубый** – грубе́нький. **Дово́льно твёрдый** – тверде́нький, *и т. п.*

Дово́льный – задово́лений, вдово́лений, (*зап.*) конте́нтний, радіий (*ум.* радéнький); (*удовлетворéнный*) заго́жений. [Був вельми задово́лений, що так сталося. Нові свати розійшли́ся, раді з самих себе (Грінч.). Радéнькі, що дурне́нькі (Ном.)]. **Быть дово́льным чем** – бу́ти задово́леному, задово́льнятися, вдово́льнятися з чо́го, тішитися з чо́го. **Остаться дово́льным** – задово́льнитися, вдово́льнитися.

Дово́льствие – постача́ння; *провиантное, харчевое* (для *войск* *и т. п.*) – харч (*р.* -чи), харчува́ння, спожі́в (*р.* -ву); *одежное, обувное* – о́дяг, зо́дяг, узуття́; *квартирное* – приміщен́ня, помешкан́ня; *денежное* – платня́; *путевое* – подоро́жні видатки.

Дово́льство – приві́лля, добро́, дого́да, достáток (*р.* -тку), розкіш (*р.* -коши), (*гал.*) гара́зді (*р.* -ді́в). [От я житиму́ у вся́кому приві́ллі (Квітка). А я вже не могла́ в пала́тах жити в добрі́, в догоді́, – я пішла́ за ним. Ах, те життя́ безжу́рне, у достáтках, у розко́шах – воно́ ті́льки розпестило́ її (Коцю́б.). Наше ки́ценя живе́ у вас в розко́ші]. **Жить в дово́льстве** – розкошува́ти, в достáтках жити, (*гал.*) гара́здува́ти. [В достáтках ти цвіте́ш: стодо́ли – по́вні (Грінч.)]. **Пожить в дово́льстве** – порозкошува́ти.

Дово́льствование – постача́ння ко́му чо́го. **-ние едой** – постача́ння ха́рчи, харчува́ння ко́му. **-ние одежное, обувное** – постача́ння (з)о́дягу, постача́ння взуття́.

Дово́льствовать кого чем (*войско* *и т. п.* *одеждою, обувью*) – постача́ти ко́му що́ (ві́йську, -ові харч, одéжу, взуття́), (*только едою*) харчува́ти ко́го (*Срвн.* **Снабжа́ть**).

Дово́льствоваться – задово́льнятися, задово́лятися з чо́го *и* чим, удово́л(ьн)я́тися чим, (*особенно едою*) конте́нтува́тися. [Задово́льня́ємося з ма́ло́го. Я вдово́льняю́ся й удово́льня́тимусь само́ю сла́вою (Крим.). Конте́нту́ємося само́ю карто́плею].

Доворова́ть, -ся – докра́сти, -ся.

Довостри́ть – догостри́ти.

Довра́ть, -ся – добрехáти, -ся.

Довязывание (*чулок, сетей, кружев*) – допліта́ння, (*снопов* *и т. п.*) дов'язува́ння.

Довязывать, довяза́ть (*чулки, сети, кружева*) – допліта́ти, доплести́, (*снопы* *и т. п.*) дов'язува́ти, дов'язáти. **Довязанный** – 1) доплéтений; 2) дов'язаний.

Дог – дог (*р.* -га).

Дога́вливать, догове́ть – догові́ти, кінча́ти гові́ння.

Дога́д. Не в дога́д, см. **Невдомéк.**

Догада́ть – доворож́ити.

Догада́ться, см. **Догады́ваться.**

Дога́дка – дога́дка, здога́д, здога́дка, до́мисел (*р.* -слу). **Высказыва́ть дога́дку** – дога́дува́тися, висло́влюва́ти здога́д.

Дога́дливость – дога́дливі́сть (*р.* -вості).

Дога́дливый – дога́дливий, (*сметливый*) метикува́тий.

Дога́дочный – здога́дний.

Дога́дчик, -чица – здога́дник, здога́дни́ця.

Догады́вание – дога́дува́ння, метикува́ння.

Дога́дываться, догада́ться – дога́дуватися, догада́тися, здога́дуватися, здогада́тися, уга́дувати, угада́ти, домірковува́тися, доміркува́тися, домислюва́тися (домис[ш]ля́тися), домислитися, дорозуміва́тися, дорозумі́тися, кла́сти в го́лову. [Лягли́ і в го́лову не кла́ли, що вже їм за́втра не встава́ть (Шевч.)].

Догара́ние – догоря́ння, дотліва́ння.

Догара́ть, догора́ть, догоре́ть – догоря́ти, догорі́ти, дотліва́ти, дотлі́ти.

Догаре́сса – догаре́са (дружина́ венецького до́жа), (*вежл.*) па́ні-до́жева.

Догашива́ть, -ся, догостити́ть, -ся – догостю́ювати, -ся, догостюва́ти, -ся.

Догиба́ть, -ся, догну́ть, -ся – догина́ти, -ся, догну́ти, -ся.

Догла́дывать, доглода́ть – догло́джувати, доглода́ти, дожвакува́ти, догриза́ти, догри́зти.

Доглажива́ние – догла́джува́ння, (*утюгом*) допрасовува́ння, *сов.* догла́діння, (*утюгом*) допрасува́ння.

Доглажива́ть, догла́дить – догла́джувати, догла́дити, (*утюгом*) допрасо́увати, допрасува́ти.

Догла́тывать, догло́тнуть, догло́тать – доко́втувати, доко́втати, догліта́ти, догли(т)ну́ти.

Догля́дывать, догляде́ть – догляда́ти, догля[е]ді́ти, догля́нути, дозира́ти, дозирну́ти, допильно́увати, допильнува́ти. [Хто-ж мене́ буде при старо́цах мої́х догляда́ти, хто-ж моє́ї сме́рти догля́не? Не допильну́єш о́ком, то вілі́зе бо́ком].

Догля́дываться, догляде́ться – догляда́тися, догле́[я]ді́тися, (*досмотре́ться*) додиві́тися.

До́гма – до́гма.

До́гмат – до́гмат (*р.* -ту).

Догматизм – догматизм (*р.* -му).

Догматик – догма́тик, догматист.

Догма́тика – догма́тика.

Догматиче́ский – догматични́й.

Догматствова́ть – догматува́ти.

Догна́ивание, догно́ение – догно́юва́ння, догно́іння.

Догна́ивать, догно́ить – догно́ювати, догно́їти.

Догна́ние – наздогна́ння, здо́гін (*р.* -го́ну).

Догна́ть, см. Догоня́ть.

Догнива́ть, догнить – догнива́ти, догні́ти, догні́сти, дотліва́ти, дотлі́ти. [Тута-ж іноді до́хла соба́ка, або кішка дотліва́ла (Мирн.)].

Догова́ривать, догово́рить – 1) (*кончатъ речь*) догово́рювати, догово́рити, дока́зувати, доказа́ти, домовля́ти, домови́ти; 2) (*заклучать условие*) догово́ряти ко́го, го́дити, заго́дити ко́го, домовля́ти, домови́ти ко́го, е́днати, пое́днати, під'е́днати, ладна́ти, ря́дити, поря́дити, підря́дити, *срв. Догова́риваться*. [Догово́рили і по́па (Котл. Енеїда II). Сіна же́ню, то о́це ходи́ли ба́тюшку го́дити. – А я вже заго́див. Не стра́шно же́нитися, а стра́шно по́па е́днать. Пішо́в майстрів ладна́ти. Чи не ви ря́дите під ху́ру? Я вже й ві́зника на взав́тра поря́див].

Догово́ренный – догово́рений, зго́джний, пое́днаний, поря́джений.

I. Догова́риваться, догово́риться до чего – догово́рюватися, догово́ритися, добала́куватися, добала́катися до чо́го.

II. Догова́риваться, догово́риться (условливаются) – догово́рятися, догово́ритися з ким, домовля́тися з ким [Ка́жуть: «Мо́жна й на міся́ць ізго́дитись». Тай поча́ли догово́рятись (Марко Вовчок: «Сестра»). Догово́рилась вона́ так, щоб мені́ о́чі зав'язати́, і вона́ мене́ вела́ (Рудч. Казки, т. II (1870), ст. 149)], го́дитися, пого́дитися, е́днатися, пое́днатися, умо́влятися, умо́витися, домовля́тися, домови́тися, поря́джатися, ря́дитися, поря́дитися, зако́нтрактовува́тися, зако́нтрактува́тися, (*гал.*) пактува́ти, -ся. [Ді́вчата у строк го́дяться.

Пого́дилися бра́ти ху́ру, та підві́д нема́. А що, Опанасе, – е́днайся на го́д! Прийшли́ старо́сті е́днатися за ві́нчання. Поря́дилися (змо́вилися) за ці́ну. Поря́дивсь одвезти́ на вокзал].

Догова́ривающиеся стороны – догові́рні, ря́дні сто́рони, контраге́нти.

Догове́ть – договіти.

Догово́р – догові́р (р. -во́ру), *а оттенки:* (условіе) умо́ва, (соглаше́ние) умо́вини, уго́да, (контра́кт) ряд, рядна (р. -ної), рядні, пакта (р. -тів), контра́кт, тракта́т. [Показав-би, що з Богданом були договори не для того (Рудан.) Виконано всі умови того договору.

Переяслівська умова 1654 р. Наняли землю на три роки і підписали умову. Свої умовини ламають. Із греками – зовсім не варварську рядну вони написали (Куліш). Вимушені в ляхів пакта (Куліш). Скажи, чи в нас у шлюбному контракті стоїть, щоб я твоїх не знала тайн? (Куліш)]. **Заключа́ть догово́р** – складати умову (догові́р). **Наруши́ть, расто́ргну́ть догово́р** – зламати (зірвати, скасувати) умову (догові́р), відкинутися від умови, від договору.

Догово́рний – догові́рний, догово́ровий, умовлений, рядний, пактовий, контра́ктовий.

Дого́н, дого́нка – догоня. **В дого́нку** – наздогін кому (и за ким), наздогінці, наздогінки, на(в)здогони.

Догоня́ть, догна́ть – наздоганя́ти, наздогна́ти, доганя́ти, догна́ти, здоганя́ти (здогони́ти), здогна́ти, наганя́ти, нагна́ти, настага́ти, настаг(ну)ти, спобіга́ти, спобігти.

Догора́жива́ть, догоро́дить – догороджувати, догородити, доплітати, доплесті лісу, тин.

Догора́ние – догоря́ння, дотліва́ння.

Догора́ть, догоре́ть – догоря́ти, догорюва́ти, догорі́ти, допа́люватися, допалі́тися; дотліва́ти, дотлі́ти; вигоря́ти, вигорі́ти. **Догоре́ть ярким пламенем** – допалати. **Догоре́ть без пламени** – доже́врити. [І остатня догоряє його свічка лойова (Рудан.). День літній уже дотліває (Дн. Чайка). Каганчик мій догорює. У печі допалюється, вигоряє. Четверта свічка допалала, нім договорили (Голов.)]. **Догора́вший** – догорі́лий, дотлі́лий, доже́врілий, допалений, (провинц.) догорений. [Недогорене поліно].

Догорева́ть – догорюва́ти, добідува́ти, дотужі́ти, -ся.

Догорла́нить – дорепетува́ти, -ся, догорла́ти, -ся, догаласува́ти, -ся.

Догреба́ть, -ся, догрести́, -ся – (вёслами и граблями) догріба́ти, -ся, догребті́, -ся; (только граблями) догромаджувати, -ся, догромадити, -ся.

Догреші́ть – догріші́ти.

Догрубі́ть, догрубія́нить – догрубія́нствувати.

Догруже́ние, см. Догрузка.

Догружива́ть, -ся, догружа́ть, -ся, догрузи́ть, -ся – долада́вувати, -ся, доладува́ти, -ся, дованта́жувати, -ся, дованта́жити, -ся. **Догру́женный** – долада́ваний, дованта́жений.

Догрузка – долада́вування, сов. доладува́ння, дованта́жування, сов. дованта́ження, дованта́га.

Догрузо́к – долада́вне судно, дованта́жник.

Догрыза́ть, догрызть – догрыза́ти, догрызти.

Догулива́ть, -ся, догуля́ть, -ся – догулюва́ти, -ся, догуля́ти, -ся.

До́дава́ть, дода́ть – додава́ти, дода́ти, добавля́ти, добави́ти. [Крамар не додав мені п'ятака.

Та не відбавляйте: ще добавити треба, а ви відбавляєте].

До́дава́ться – додава́тися. [Додавалися людям до того, що вже й самим нема́ чо́го їсти].

До́даива́ть, додои́ть – додоюва́ти, додоі́ти.

До́далблива́ньє – додováбування, сов. додováбання.

До́далблива́ть, додолбі́ть – додováбува́ти, додováбати. [Ще цієї дірки додováбаю, а тоді гостритиму долото].

До́дата́к – дода́ток (р. -тку), дода́ча (р. -чі).

До́дата́чний – додатковий.

До́да́ть, см. До́дава́ть.

До́да́ча – дода́ток (р. -тку), дода́ча (р. -чі).

До́двигива́ть, до́двига́ть, до́двину́ть – досува́ти, досу́нути, присува́ти, прису́нути. [Досу́нь до стіни щільно]. **До́двину́тий** – досу́нутий, досу́нений, прису́нутий, присунений.

До́делка, додел, доделывание – доробля́ння, сов. доробі́ння, доробка. *См. До́канчивание.*

Додѣлывать, -ся, доделать, -ся – доробляти, -ся, дороблювати, -ся, доробіти, -ся, (*о многом*) подоробляти, -ся. **Додѣланный** – дороблений. *См. Доканчивать, докнчить.*

Додѣргивать, додѣргать – досіпувати, досіпати, досмікувати, досмікати.

Додержание, додерживанье – додержання, додержування, дотримання, дотримування.

Додерживать, -ся, додержать, -ся – додержувати, -ся, додержати, -ся, дотримувати, -ся, дотримати, -ся. [В Росії кріпацтво додержалося аж до ХІХ століття]. **Додержанный** – додержаний, дотриманий.

Додирать, -ся, додрать, -ся – додирати, -ся, додрати, -ся (*и додѣрти, -ся*). [Не додирай спідниці, бо нової скоро не буде].

Доднесь – до сьогодні.

Додойть, см. Додаивать.

Додолбить, см. Додалбливать.

Додразнить – додратувати, додрочити, додражнити.

Додрать, см. Додирать.

Додружиться – доприятелюватися, доприятнітися.

Додумывать, -ся, додумать, -ся – додумувати, -ся, додумати, -ся, домірковувати, -ся, доміркувати, -ся, дорозумовувати, -ся, дорозумувати, -ся, домисляти, -ся, домислити, -ся, домудровувати, -ся, домудрувати, -ся, домізкувати, -ся, домізкувати, -ся, добирати (добрати) розуму, ума, способу, (*провинц.*) довмітися. [Усяке по-своєму дорозумовується. Ніхто не домислявся, що та ніби делікатна мова віщує смерть рідній словесності (Куліш). Домудрувавсь-таки, як це зробити. Розумні голови, домізкуйтеся, як це зробити! Хто добере способу, як це зробити? Москалі розумні розуму добрали: ой, наперед Швачку із осавулою докупи звязали. Коли-б не довмівся що робити, то тяжкее-б лихо сталося].

Додураться – допустуватися, додуріти.

Додуть – додмухати що. **-дуть до чего** – додмухнути до чого.

Доедание – доїдання, *сов.* доїдження, доїд.

Доедать, доесть – доїдати, доїсти; добирати, добрати. [Ніж іржа доїдає (Рудан.). Добирайте кашу, не кидайте в мисці. Що сьогодні не з'їм, то вввтра доберу].

Доезжать, доехать – доїжджати (доїздити), доїхати, добігати, добігти. [Не доїздячі Солодьків, корчма стоїть (Свидн.). Поїзд добіг до станції].

Доезжачий – доїжджачий. [А ми, дотепні доїжджачі, хортів годуюмо та плачем (Шевч.)].

Доезживать, доездить – доїздити, *сов.* доїздити.

Доение – доїння, дій (*р.* дою). [Німець держить корову для дою тільки, не для запрягання].

Время доения – час для доїння. *Пора доения* – доянка.

Доёнка – дійниця.

Доехать, см. Доезжать.

Дож – дож. [Палати венецьких дожів]. **Жена дожа** – догареса, пані-дожева.

Дожариванье – досмажування, *сов.* досмаження, допікання, *сов.* допечення, допряжування, *сов.* допряження.

Дожаривать, ся, дожарить, -ся – (*о мясе*) досмажувати, -ся, досмажити, -ся, допікати, -ся, допекти, -ся; (*о жюре*) допрягати, -ся, допрягти, -ся, допряжити, -ся, спрягти, -ся.

Дожаренный – досмажений, усмажений, допряжений, допечений. [Добра господиня – недопеченим поросям гостей гостіла].

Дождать, см. Дожимать и Дожинать.

Дождать, -ся, см. Дождать, -ся.

Дождевик (гриб) – моруха, мороха, пурхавка.

Дождевой – дощовий. **Дождевая вода** – дощова вода, (*реже*) дощівка. **Дождевой червь** – дощовик. **Дождевые грибы** – дощові гриби.

Дождемер – дошомір (*р.* -ру).

Дожденосный – дощовий. [Я вмiю розбирати хмари – де дощова, а де така, що дощу з неї не буде. Це вітер дощовий – нажене дощові хмари].

Дождик – дощик (р. -ку). [Ой дощику-накрапайчику, крапай!]. *После дождика в четверг* – на Миколи та й ніколи.

Дождить, *безл.* – дощувати, дощити [Бо господь-бог не повелів іще дощувати на землю (Св. Письмо)], (*обильно, часто с грозой*) тучити.

Дождичек – дощикок (р. -чку).

Дождливый – дощовитий, дощовий, дощистий, дощуватий, дощливий. [Дощова днина. Цей місяць увесь дощовитий. Ніч холодна і дощлива (Крим.)]; (*о времени года, мокрый*) дощівний, мочливий. [Мочлива осінь]. *Дождевая погода* – дощова (дощовита) година. *Осенняя дождевая погода (слякоть)* – сльота, плюта. *Наступит дождливой погоде* – задощитися, засльотитися. [Задощилось: уже третій день дощ. Уже засльотилося – годі молотити]. *Дождливо* – дощєво, дощисто, сльотаво.

Дождь – дощ (р. дощу) (ум. дощик, дощикок; ув. дощище). [Мокрий дощу не боїться. Такого дощища і не зазнаю]. *Дождь сквозь солнце* – дощ сліпий, циганський, курячий. *Дождь морозящий (мелкий, частый), иногда с туманом* – мжа, мжиця, мжичка, м(и)гичка, мря[а]ка, мря[а]чка. [Сірий осінній ранок куривсь дрібною мжичкою (Коцюб.). Мряка сіяла мов із сита (Конис.)]. *Итти, пойти мелкому дождю* – мря[а]чити, замря[а]чити. [Надворі мрячить. Знову надворі замрячило]. *Дождь проливной* – злива, залива, ливний дощ, (*редко*) лія. *Сильный дождь с грозой* – тучний дощ, туча. *Дождь как из ведра* – дощ як з відра, як з луба, як з цебра, як з коновки, дощ як відром іллє, дощ як з-під ринви. [Дощик линувся цебром, відром, дійничкою над нашою кашничкою]. *Дождь прекратился* – дощ перестав, ущух, передощило (*безл.*). *Дождь усилился* – дощ припустив, ущавив. *Дождь хлещет* – дощ січе, дощ цвічить. *Во время дождя, под дождем* – під дощ, дощєм, за дощу. [Доведеться дощєм їхати].

Дождяник, см. **Дождевик**.

Дожевывать, дожевать – дожовувати, дожувати. *Дожевать жвачку* – доремігати.

Дожеванный – дожований, дожутий.

Дожечь, см. **Дожигать**.

Дожение – допаління, допал (р. -лу).

Доживание – доживання, сов. дожиття. **-ние до срока** – добування, добування. [Двацять літ служив – проклинав, а ця п'ятилітня добування – так гірша од пекла здається].

Доживать, дожить – доживати, дожити, довікувати; добивати віку, добити віку, дотягати віку, дотягти віку. [Довікувати свій короткий вік. З ким дожить, добити віку? (Шевч.). Так-то я й добиваю свого молодого підкошеного віку (Г. Барв.)]. **Доживать, дожить до известного времени, до срока** – добивати, дожити, добувати, добути. [Добуду цей місяць, а тоді – піду. Мушу году добути (Г. Барв.)]. **Дожить, с горем, с бедой пополам** – догорювати, добідувати що *или* чого. [І коли вже я свого віку гіркого догорюю?]. **Доживать последние минуты (умирает)** – конати. *Чтоб тебе не дожить до весны* – а бодай ти зозулі не почув. **Дожить до седых волос** – дожити до сівого волоса, до сівої коси. **Дожить, -ся до чего** – дожити, -ся чого, до чого, добути, -ся чого, до чого. [Доживсь чєсти! – подумав Трохим (Квітка). Добулися до того, що й скоринки хліба нема].

Дожигание – допалювання, сов. допаління, допал (р. -лу).

Дожигать, -ся, дожечь, -ся – допалювати, -ся, допалити, -ся. [Допалив мою свічку, випалив дрова та й пішов собі. Почали палити осичину, допалилися до половини].

Дождание – дождання, чекання, сподівання.

Дождать, -ся, дождать, -ся – дождати, -ся, -діждати, -ся, чекати (*гал.* очікувати), дочекати, -ся, сподіватися когo, чогo *и* на когo, на що, досподіватися до чогo, дожити, -ся чогo.

[Дождатимем вас до себе. Чекаю, не дочекаюся того свята. Сподівайтесь мене за два роки

на третій. Буду сподіватись, а може й діждуся. Доживсь ласки від вас! нема чого й казати!].
Дожидайся (*иронич.*) – але-ж! ато-ж! [І мені-ж даси меду, як піддереш? – Але-ж!]. *Не дождатся* – не дочекається, (*шутл.*) жданки розгубити, жданки поїсти. [Ждали-ждали та й жданки розгубили (Ном.)]. *Умышленно не дождатся наступления чего* – не допустити до чого. [Не допустивши трохи до півночі, запорожці посідали в чайки і попливли (Загір.)].
Дождатся очереди (*или: чего в очереди*) – застояти, засідіти чергі. [Ждали ми в млині довгенько, поки чергі засіділи].

Дожимають, дожать – дотискати, дотиснути, дочавлювати, дочавити, додавлювати, додавити, (*о стираемом белье*) дожимати, дожати (я дожму). *Он его дожмёт* – він з його олію вичавить.

Дожин – 1) дожинання, дожин (*р. -ну*); 2) обжинки (*р. -нок*). [Сьогодні ми обжинки справляли].

Дожинание, см. **Дожин 1**.

Дожинають, дожать – дожинати, дожати. *Мы уже дожали хлеб* – ми вже обжалися. **Дожатый** – дожатий.

Дождрачь – дождерти, дотріскати, долигати.

Доза – доза, давання. [Маліми дозами. Трьома даваннями = *в трёх дозах*].

Дозванивать, дозвонить – додзвонювати, додзвонити.

Дозваться – догукатися, докликатися. [Насилу догукавсь хлопця. Клікала батенька, – не докликалася].

Дозволение – дозвіл, призвіл (*р. -волу*), дозволення, призволення. *С дозволения* – за дозволом, з дозволу. [Нащо ти взяв? З вашого призову, бо самі вчора казали. Призволення на це не було].

Дозволительность – допустимість, дозволеність (*р. -ности*).

Дозволительный – 1) допустимий, дозволений. [Такé поведіння недопустиме. Це дозволена поетична вільність]; 2) дозвільний. [Взяти з цензури дозвільну посвідку]. **Дозволительная запись** – запис про дозвіл (зробити щось). **Дозволительно** – допустимо, вільно. [Це недопустимо такé виробляти. Таким тоном балакати не вільно].

Дозволяют, дозволить – дозволяти, дозволити, (*вульг.*) подозволити, позволяти, позволюти; попускати, попустити, попуск давати, дати попуск. [Не дозволятимуть дітям у садок ходити. Начальство і подозволило мені обо всім до вас писати (Квітка). Не попускай цим рукописам загинути. Пощо-ж ти їм сей попуск попускаєш? (Куліш). Дай попуск у всьому, не сперечайся (Куліш)]. **Дозволяют, -лить себе что** (*допустит что*) – допускатися, допуститися чого. [Вони допускаються брехні]. *Не дозволить* – не дозволити, (*воспретить*) – заказати. [Її родичі заказали йому бувати в їх домі (Франко)]. **Дозволено** – вільно. [Але нехай мені буде вільно ісказати, що нічого тобі, царю, з України ждати (Рудан.)]. *Не дозволено* – не вільно. Тут не вільно рвати квіти і толочити траву. В вагоні не вільно плювати і насмічувати]. **Дозволенный** – дозволений, (*вульг.*) подозволений.

Дозвонить, см. **Дозванивать**.

Дозволяются, *безл.* – дозволятися, допускатися.

Дозеваться – 1) допозіхатися; 2) доловитися гав, (*зан.*) догавронитися.

Доземный – доземний. [Доземний поклін. Чолом доземний тобі! (Куліш)].

Дозимовывать, дозимовать – дозимовувати, дозимувати.

Дозирование – дозування, давання дозами.

Дозировать – дозувати, давати дозами.

Дознавание – дізнавання, довідування, вивідування.

Дознаваться, дознаться – дізнаватися, дізнатися, довідуватися, довідатися; *срв.* **Узнавать, Разузнавать**. [Дізнатись була ти цікава, чи дуже люблю я природу (Самійл.)]. **Дознаваться путём расспросов** – допитуватися, допитатися, перепитувати, перепитати, напитати. [Такі

- допита́вся, де вона́ живе. Сам не знаю, та може людей перепитаю]. **До́знанный** – дізнаний.
- Дозна́ние** – дізнання, (*опрос*) перепитування.
- Дозоба́ть** – додзюба́ти.
- Дозола́чивать, -ся, дозолоти́ть, -ся** – дозолочувати, -ся, дозолотіти, -ся.
- Дозор** – дозір (*р.* дозору), обхі́д (*р.* обходу), об'їзд, патруль, *соб.* патрульня, ча́та (*и мн.* ча́ти).
Ходить дозором – патрулюва́ти, дозором (обходом) ходи́ти.
- Дозо́рный** – дозо́рець (*р.* дозо[і]рця), дозо[і]рця (*м.*; *р.* дозо́рці), догляда́ч. [Доглядачі слідко́м за нами ходять (Грінч.)].
- Дозо́рщик, см. Дозо́рный. Конный дозо́рщик** – об'їзний. [Служив у па́на за об'їзно́го].
- Дозрева́ние** – дости́гання, вистига́ння, доспіва́ння.
- Дозрева́ть, дозре́ть** – дости́гати, дости́г(ну)ти, вистига́ти, висти́г(ну)ти, (*реже*) пости́гати, пости́гти, доспіва́ти, доспіти, досто́яти, -ся. [Не зривайте я́блук, бо зелені ще, хай досто́ять].
- Дозрева́ть, дозре́ть от лежания** (*о сорванных фруктах*) – долежувати, долежати, улежуватися, улежати́ся, (*о многом*) повлежуватися. [Га́рно садовина́ наша повлежувалася].
- Дозре́лость** – дости́глість, доспілість (*р.* -лости).
- Дозре́лый** – дости́глий, доспі́лий, досто́яний; улежаний.
- Дозре́ние** – дости́гнення, досто́яння.
- Дозыва́ться, дозва́ться** – догукуватися, догукати́ся, докли́куватися, докли́катися.
- Доигрыва́ние** – догравання, соє. догравня.
- Доигрыва́ть, -ся, доигра́ть, -ся** – догравати, -ся, дограти, -ся; *в карты* – догулювати, -ся, догуляти, -ся. [Догра́ла свою́ ро́лю. Грав му́зика, грав, – догравсь аж до ра́нку].
- Доигранный** – дограний; догуляний.
- Доигрыш** – догравання, *сов.* догравня, догра́. [Сього́дні – гра, взавтра – догра́].
- До́йка** – дої́ння.
- Доильник, -ница, см. Доильщик, -щица.**
- Доильня, см. До́йня.**
- До́ймка** – залеглість (*р.* -лости), недобі́р (*р.* -бо́ру).
- До́ймочный** – залеглий, неді́браний.
- До́ймщик** – стяга́ч залеглостей, недобо́рів.
- До́йник, до́йничек, см. Доё́нка.**
- До́йный** – ді́йний. **До́йный скот, соб.** – ді́йняк. [Та ще к то́му убо́гий: со́рок ти́сяч ді́йняку́, ялі́внику́ без лі́ку (Пісня)].
- До́йня, доильня** – доя́рня.
- Доильщик, -щица** – доя́р, доя́рка, до́йльник, -ница. [До ко́рівок – та до́йльничку (Пісня)].
- Доискивание** – дошукування. **-ние путём расспросов** – допитування, *по следам* – вистежування.
- Доискиваться, доиска́ться** – дошу́куватися, дошукати́ся, допи́туватися, допита́тися, (*докопаться*) допшигува́тися. [Ледві дошпи́гувавсь, де воно ді́лося]. **-ться по следам** – вистежувати, вистежити, витропити ко́го.
- Доисторический** – передісторичний, доісторичний.
- До́йти, см. Доходи́ть.**
- До́ить, -ся** – до́йти, -ся. **Доё́нный** – здо́єний, відоєний.
- До́к** – док (*р.* до́ку). [Корабе́льний док].
- До́ка** – до́ка, до́йда, дохо́жий чолов'я́га, тяму́ха, тяму́щий знаве́ць (*р.* -вця́), доте́пний, доте́пник, мите́ць, мисте́ць (*р.* -тця́), мистю́к. [Тако́го до́ку і в Ки́ві чи знайдеш. На це тре́ба тяму́ху (Коннс.). Рибалочка мисте́ць усе́ в во́ді лови́ти (Греб.). Він мистю́к зайці́в стри́ляти].
- Доказание, см. Доказывание.**
- Доказанность** – доведе́ність (*р.* -ности), доведе́ння.
- Доказатель, -ница, см. Доказчик, -чица.**

Доказательность – доказовість, доказність, (*убедительность*) доводливість, слухність.

Доказательный – доказовий, доказний, (*убедительный*) доводливий, довідний, слухний.

[Найдоказніше свідощтво ось яке (Куліш). Доказова сторона справи. Суд не прийняв за слухну цю казуїстичну вимовку (Ор. Левиц.)]. **Доказательно** – доказно, доказово; доводливо, довідно. [Говорить він дуже доводливо, нічого проти того й сказати не можна. Та вже так доводливо викладає].

Доказательство – довід (*р. доводу*), (*подтверждение*) доказ (*р. -зу*), (*провинц.*) доказка, (*свидетельство*) свідчення, (*доказывание*) доведення. [Доводами доведений. Й усі повірили без доводів (Грінч.). Історія письменства дає найдужчі докази національної індивідуальності народу (Єфр.). От вам доказ на те (Конис.). Ми маємо певні свідчення, що вони не показували йому шляху (Грінч.). Для таких фактів не треба і доведення]. **Нет доказательств** – нема доказів, нічим довести. [Усе село знало, що це Панас зробив, а нічим довести, – так і пропало (Грінч.)]. **-ства письменные** – доводи листовні. **-ства вещественные** – речові докази, речові знакі. **-ства косвенные** – посередні докази, **-ство противного** – доведе[і]ння супротивного.

Доказуемость, юрид. – доводимість (*р. -мости*), доводженість (*р. -ности*). *Срв.*

Доказательность.

Доказуемый, юрид. – доводимий, доводжений. *Срв. Доказательный.*

Доказывание – доводження, *сов.* дово[е]діння, доказування, підпирання доводами, досвідчування доказами, доводами.

Доказывать, доказать – доводити, довести, (*подтверждать данными*) доказувати, доказати; (*свидетельствовать*) свідчити (досвідчати), досвідчити. [Доведено, що з посланцем еспанським, Мендозою, змовлялись ви (Грінч.). Коли він неправду говорить, то ви доведіть це йому. Скажім і докажім, що ми бойці (Л. Укр.). Маю безперечні дані, які свідчать, що Кониський помилявся (Доман.). А ти-ж теє, що кажеш, досвідчиш? – Досвідчу, бо певні докази маю]. **На деле доказать** – ділом довести. [Я ладен вам ділом довести, що ваша гадка про мене помилкова (Крим.)]. **Доказывать свои права на что** – доводити (свідчити) свої права до чоґо, (*вести дело*) справуватися за що. [Справується за зємлю]. **Доказанный** – доведений, доказаний, досвідчений (доказами, доводами).

Доказчик – доказник, доводець (*р. -дця*), доводник, (*обличитель*) виказувач, виявник.

Доказчица – доказниця, доводниця, виказувачка, виявниця.

Докалывать, докалить – догартувувати, догартувати.

Докалывание – доколювання, *сов.* доколення.

Докалывать, доколоть – доколювати, доколоти. [Доколуйте дрѡва та йдіть вечеряти.

Доколѡв кабана]. **Доколотый** – доколе[о]ний.

Доканчивание – докінчування, дороблювання, доробляння, довершування, доводіння до краю, доводження до краю, до...-ння (*напр.*: дочитування = **доканчивание чтения**, дошивання = **доканчивание шитья**, дописування = **доканчивание писанья и т. д.**).

Доканчивать, докончить – доробляти (дороблювати), доробити, докінчувати, докінчити, кінчати, кінчити, закінчувати, закінчити, довершувати, довершити, доводити краю, довести краю. **Доканчивать чтение** – дочитувати, дочитати. **-ать шитье** – дошивати, дошити. **-ать писание** – дописувати, дописати. **-ать мытье** – домивати, домити *и т. д.* [Дороблю діло – та й піду додому. Зачекайте, доки дотру підлогу = *пока докончу мыть пол*]. **Доконченный** – дороблений, довершений, докінчений, закінчений, скінчений, до краю доведений; дочитаний, дописаний, дошитий, домитий *и т. д.* *См.* **Кончатъ, кончить.**

Докапывать, докопить – дозбирувати, дозбирати.

Докапывание – докопчування, *сов.* докопіння.

Докапывать, -ся, докоптить, -ся – докопчувати, -ся, докоптити, -ся.

Докапывание – докопування; (*переносно*) докопування, доскрібування, доскіпування.

Дока́пывать, -ся, докопа́ть, -ся – доко́пувати, -ся, докопа́ти, -ся, (*о многих*) подоко́пувати, -ся. [Подоко́пували кана́ви]; (*переносно*) доко́пувати, -ся, докопати, -ся, доскрі́бувати, -ся, доскребти́, -ся, доскі́пувати, -ся, доскі́пати, -ся, дошпо́ртувати, -ся, дошпо́ртати, -ся, додлу́бувати, -ся, додлу́бати, -ся. [Доко́пувався причи́ни, через що у діте́й така́ холо́дність (Крим.). До всього́ доскрі́бується, скрізь сво́го носа́ стромля́є. Розу́мний чоло́вік до всього́ доскі́пається (Мирн.). Скільки́ я го́лову пополама́в, по́ки дошпо́ртався, в чи́м ді́ло (Неч.-Лев.). Додлу́бавши́ся Зи́нько до то́го всього́, розказа́в про йо́го й товари́шам (Грінч.).]

Докара́бкать, -ся – доде́рти, -ся, зде́рти, -ся, виде́рти, -ся, видря́пати, -ся.

Докармливање – догодо́вування, *сов.* догодо́ввання.

Докармливать, -ся, докорми́ть, -ся – догодо́вувати, -ся, догодо́увати, -ся (*о многих* – догодо́вувати, -ся). **Докорми́ть до весны́** – догодо́увати до весні́, дозимувати́, (*многих*) додозимовувати. [Шка́пина зди́хає, і ні́чим дозимувати́, – позичте́ хоч в'язку́ сі́на].

Докормленный – догодо́ваний; дозимо́ваний.

Дока́тывање – 1) доко́чування; 2) (*белья*) дока́чування, домаглю́вування.

I. Дока́тывать, -ся, докати́ть, -ся – докочува́ти, -ся, докоти́ти, -ся, (*во множ.*) подоко́чувати, -ся.

II. Дока́тывать, докати́ть – (*вальком*) дока́чувати, докача́ти, (*станком*) домаглю́вувати, домаглюва́ти. [Чи́ скоро докача́єш сорочки? – Так утоми́лася, ма́глювавши, що́ й не знаю́, чи́ домаглю́ю бі́лизну]. **Докатанный** – дока́чаний, домаглю́ваний.

Дока́чивание – доколи́хування, дого́йдкування.

Дока́чивать, -ся, докача́ть, -ся – доколи́хувати, -ся, доколиха́ти, -ся, дого́йдкувати, -ся, дого́йдатися (*на качели*).

Дока́шивание – доко́шування, доко́сювання, *сов.* докосі́ння.

Дока́шивать, докоси́ть – доко́шувати, доко́сювати, докоси́ти [З одно́го кінця́ доко́шували, а з друго́го гре́бці гре́блі (Г. Барв.)], (*многое*) подоко́шувати, подоко́сювати. **Докоси́ть до чего́** – докоси́тися. [Докоси́всь до но́чи. Докоси́всь, по́ки й ко́су уві́рвав]. **Докошенный** – доко́шений, ско́шений, ви́кошений.

Доква́шивание – доква́шування.

Доква́шивать, докваси́ть – доква́шувати, докваси́ти. **Доква́шенный** – доква́шений.

Доки́дывание, доки́дка, см. Добра́сывание.

Доки́дывать, докида́ть и доки́нуть, см. Добра́сывать, доброса́ть и доброси́ть.

Докипа́ть, докипе́ть – докипа́ти (доки́пувати, доки́плювати), доки́піти. **Докипе́вший** – доки́плений, доки́пільний. [Борщ недоки́плений (Тесл.)].

Докиса́ние – докиса́ння.

Докиса́ть, докисну́ть – докиса́ти, докисну́ти, (*реже*) доки́сти; *срв.* **Доква́шивать, -ся.**

Доки́сший – докисли́й.

Доки́сь – до́кис (*р. -су*).

Докла́д – до́повідь (*р. -ди*), (*реже*) докла́д (*р. -ду*). [Акаде́мик Туткі́вський прочита́є до́повідь: «Про украї́нські краєви́ди». Докла́д Лаго́вського спра́вив вели́ке вражі́ння на з'їзді́ (Крим.)].

Докла́дка, см. Докла́дывание 2.

Докладно́й – доповідни́й. **Докладна́я записка** – доповідна́ за́писка, пи́сана (листо́вна) до́повідь, до́повідь на пи́сьмі.

Докла́дчик – доповідни́к (*р. -ка*), доповідча́ (*р. -ча*).

Докла́дывание – 1) (*сообщение*) доповідання́, до́повідь (*р. -ди*), (*уведомление*) ясу́вання; 2) доклада́ння. [Раз-у-раз сво́їми гроши́ма доклада́ти му́шу, та вже́ й докучи́ло мені́ те́ доклада́ння]; 3) **-ние ка́менных сооруже́ний** – домуро́вування.

I. Докла́дывать, докла́сть – 1) доклада́ти, докла́сти. [Докла́в во́за карто́плею]; 2) (*каменную кирпичную́ кладку*) домуро́вувати, дому́ривати.

П. Доклада́вать, доложи́ть – (*сообщить*) доповідати, доповісти, (*уведомлять*) ясувати; з'ясувати, (*сообщать*) доносити, донести. [Гайков усє доповідає кому́ треба (Грінч.).

Наймичка доповіла їй, що це все Тупогун так веселить бесіду (Г. Барв.). Ясу́ю вам, що воюва́в щасли́во (Куліш). Газети́ доно́сять про відкриття парламе́нтської се́сії].

Докле́выва́нье – додзьобування, (*сов.*) додзьобання.

Докле́вывать, доклева́ть – додзьобувати, додзьобати. **Докле́ванный** – додзьобаний.

Докле́ива́ние – доліплювання, *сов.* доліплення, доклеювання, *сов.* доклеїння. **Д. столя́рным кле́ем** – докаручування, докаручення.

Докле́ива́ть, докле́ить – доліплювати, доліпити, доклеювати, доклеїти. **-а́ть столя́рным кле́ем** – докаручувати, докаручити. **Докле́енный** – доліплений, доклеєний; докаручений.

Докле́йка, *см.* **Доклеивание.**

Доклейми́ть – дотаврувати, доклеїнити, дозначити.

Доклика́ться, *см.* **Дозва́ться.**

Доклони́ть, -ся – дохилити, -ся.

Доко́вывать, докова́ть – доковувати, докувати.

Доко́ванный – докутий.

Доковыля́ть – дошкUTILьга́ти, дошкандиба́ти, доди́бати.

Доковыря́ть – докопирсати, доколупати, додлубати.

Докола́чивать, -ся, доколоти́ть, -ся – добивати, -ся, добити, -ся, дотовкти́, -ся. [Доби́ла оста́нню ми́ску, нема́ в що́ й борщу́ насипа́ти. Дотовкла́ весь по́суд].

Доколоче́нный – добитий.

Доколдова́ть – дочаклува́ти, дочарува́ти.

Доко́ле, доко́ль – доколи, доки, докі́ль. [Доко́ли, го́споди, забудеш мене́ в напа́сті до кінця́? (Куліш). До́ки бу́ду му́чить ду́шу і се́рцем боли́ти? (Шевч.). Докі́ль тебе́, молоди́це, жда́ти?].

Доколоте́ть, *см.* **Докалывать.**

Доконáть – дока[о]на́ти. [Ота́к її докана́в, небо́гу, той прави́тель (Шевч.)]. *Уж я тебе́ докона́ю!* – а-ж то́бі до́ду кінця́!

Доконопа́чива́нье – доконопа́чування, (*шпакле́вкой*) дошпаклю́вання.

Доконопа́чивать, доконопа́тить – доконопа́чувати, доконопа́тити, (*шпакле́вкой*) дошпаклю́увати, дошпаклюва́ти.

Доконча́ние – докінчення, докінча́ння, доведі́ння до кра́ю.

Доконча́ть, докончи́ть – кінча́ти, кінчити, докінчува́ти, докінчи́ти, доробля́ти, дороби́ти.

Срв. **Кончать.**

Докопа́ние – доко́пування, *сов.* докопа́ння.

Докопа́ть, -ся, *см.* **Докапы́вать, -ся.**

Докопте́лый – докопчений; задимлений скі́льки треба́.

Докопте́ть – докопті́тися; задимі́тися скі́льки треба́.

Докопче́ние, *см.* **Докапчива́нье.**

Докорми́ть, *см.* **Докармли́вать.**

Докорота́ть – добити ві́ку, дові́кува́ти. [З ким дожи́ть, доби́ти ві́ку-ві́кового? (Шевч.)].

Докос – докосюва́ння, *сов.* докосі́ння.

Докоси́ть, *см.* **Докаши́вать.**

Докра́ива́ть, докрои́ть – докра[о́]юва́ти (*редко* докрава́ти), докра́яти, докро́їти, (*много* подокра́[о́]юва́ти). [Кра́ють шевці́, кра́ють та вже́ й докрава́ють (Чуб.). Докра́яла, тепе́р шитиму́].

Докра́ска, *см.* **Докраши́вание.**

До́красна – до черво́ности, до́ки (по́ки) почерво́ніє. [Відморóжене треба́ те́рти, до́ки почерво́ніє]. *Раска́лить до́красна* – розпекти́ до жару, до черво́ности, аж до́ки почерво́ніє.

Докраши́ва́нье – дофарбовува́ння, докрасюва́ння, *сов.* дофарбува́ння, докрасі́ння.

Докра́шивать, -ся, докра́сить, -ся – дофарбу́увати, -ся, дофарбува́ти, -ся; докра́суювати, -ся, докраси́ти, -ся. **Докра́шенный** – дофарбований докрашений.

Докрича́ть – догукну́ти. [Дале́ко, – не догукну́].

Докрича́ться *на кого* – догріматися, докрича́тися. [Догрімаєшся ти, що й я на тебе грімну].

Докрои́ть, см. Докраи́вать.

Докро́шивать, -ся, докро́шить, -ся – докри́шувати, -ся, докриши́ти, -ся.

Докрути́ть, см. Докру́чивать.

Докручи́ниться – дожуритися, досумува́тися, дотужі́тися.

Докру́чивание – докручування, *сов.* докрути́ння.

Докру́чивать, докрути́ть – докру́чувати, докрути́ти. **Докру́ченный** – докру́чений.

До́ктор – 1) (*учён. степ.*) – до́ктор. [До́ктор ме́дичних наук. До́ктор пра́ва]; 2) лі́кар (*р. -ря*).

[Лі́кар на внутрі́шні хороби (*реже* для внутрі́шніх хороб) = *по внутренним болезням*. Лі́кар на о́чні хороби]. **Жени́цина-до́ктор** – лі́карка.

До́кторальний – до́кторальний.

До́кторант – до́кторанд (*р. -нда*).

До́ктори́шка – лі́карчук (*р. -ка*).

До́кторский – 1) до́кторський; 2) лі́карський.

До́кторство – 1) (*степень*) до́ктора́т; 2) (*профессия*) до́кторува́ння, лі́карюва́ння.

До́кторша – 1) лі́карева жі́нка, пані́ лі́карева, лі́карша; 2) (*женщина-лекарь*) лі́карка.

До́ктрина – до́ктрина, нау́ка.

До́ктринёр – до́ктринёр (*р. -ра*).

До́ктринёрство – до́ктринёрство.

Докувырка́ться – доперекида́тися.

Доку́да – до́ки, до́кі́ль; до якого́ місця.

Доку́ка, см. Докуча́ние.

Докуме́нт – докуме́нт; (*неточно*) папі́р (*р. папе́ра*), акт. **Докуме́нт об освобождении из крепостного или рабского состояния** – лист визволе́нний. **Подтверждённый докуме́нтом** – задокуме́нтований.

Докуме́нтальный – докуме́нтальний, докуме́нтовий. **Докуме́нтально** – докуме́нтально, докуме́нтово. **Засвидетельствовать докуме́нтально** – задокуме́нтува́ти. [В пер́шій полові́ні XIV ві́ку воно́ вже задокуме́нтоване (Крим.)].

Доку́пка – до́купува́ння, до́купля́ння, *сов.* до́купі́ння, до́куп (*р. -пу*).

Докупа́ть, докупі́ть – до́купува́ти, до́купля́ти, до́купити. **Докупае́мый** – до́купува́ний.

Доку́пленный – до́куплений, до́купува́ний.

Докупа́ть, -ся – до́купати, -ся. [Дити́ну за́раз до́купаю́ та й зроби́ю. До́купа́всь до то́го, що мало́ не вто́п].

Доку́пной – до́купний; до́купува́ний, до́куплений.

Доку́ривание, докуре́ние – до́курува́ння, до́курі́ння, до́куру́ння; (*о папироме*) допа́люва́ння, допа́лі́ння.

Доку́ривать, докурі́ть – до́курува́ти, до́курі́ти, допа́люва́ти, допа́лі́ти. [Допа́лів лю́льку, ві́трусив із не́ї попі́л], (*о многих* – подо́курува́ти, подопа́люва́ти). **Доку́ренный** – до́курений, допа́лений.

Докуча́ние, доку́ка – до́куча́ння, до́ку́ка, на́доку́ка, до́ку́ча (*р. -чі*); (*надоедание*) на(д)брида́ння, уїда́ння; (*назойливость*) насти́ря́ння. [Обри́дло мені́ ва́ше насти́ря́ння: сказа́ла – ні́, то́ й не в'язні́ть, бо не помо́жеться].

Докуча́ть, докучі́ть – до́куча́ти, до́кучи́ти, кучи́ти, на́доку́ча́ти, на́доку́чити, (*надоедать*) на(д)брида́ти, на(д)бри́днути, (*назойливо -ать*) насти́ря́тися, насти́ритися, напри́критися.

[Надо́ку́чила вра́жа па́нщина. Ой, як мені́ насти́рилася́ та напри́крилася́ оця́ гризні́я шоденна́].

Доку́чний, доку́чливый – докучливий, докучний, (*томительный*) марудний, (*надоедливый*) уїдлиий, обридливий, доїдлиий, (*назойливый*) настирливий, настирний. [Дрібний, густий дощ, такий одноманітний та марудний. Дощик уїдлиий, дощик осінній сіється, наче крізь сіто (Чупр.). І знов стукнуло в голову те саме настирне пита́ння (Коцюб.)]. **Доку́чливо, доку́чно** – докучливо, докучно, настирливо, марудно, в'їдливо, обридливо, доїдливо, настирно.

Доку́чливість – докучливість, настирливість, уїдливість, набридливість (*р. -вості*).

Докушивать, докушать, см. Доедать, доесть.

Дол, см. Долина.

Дола́вливать, долови́ть – доловлювати, доловити. **Доло́вленный** – доловлений.

Дола́живать, дола́дить – долагоджувати, долагодити, доладнати. [Чи ти скоро долагодиш воза?].

Дола́зить – долазити; *срв. Дозеда́ть, Дополза́ть.*

Дола́мывать, доломать – доломлювати (доламувати), доламати. **Доло́манный** – доламаний.

Долбе́ж, долбе́жка – 1) завчання, *см. Зубре́ние*; 2) видовбування, довбання.

Долбе́жник – довбар (*р. -ря*), (*насмешл.*) довбало (*м. р.*), довбач (*р. -ча*), довбун (*р. -на*).

Долбе́жничество (*выдалбливание из дерева мисок, корыт, ложек и т. п.*) – довбарство.

Долби́ло – долото, довбало (*ср. р.*).

Долби́ть, долбли́вать, долбну́ть – 1) довбати, довбти, довбонути, продовбувати. [Вода і камінь довбе. Крапля по краплі – продовбує скелю (Дніпр. Чайка)]. **Долбя́щий** – довбало, довбун, довбач. **Долбле́ный** – довбаний. 2) завчати, *см. Зубри́ть.*

Долбле́ние – довбання.

Долбня́, долбу́ха, долбу́шка – довбня, довбешка; (*для забивания свай и для трамбования*) баба; (*небольшая*) вбивачка, забивачка; (*в маслобойне*) таран (*р. -на*).

Долг – 1) повинність (*р. -ности*), обов'язок (*р. -зку*). [Виконую свій службовий обов'язок]; *см. Обязанность. Первым долгом* – що-найперше, першим ділом; 2) (*заём*) борг, позика, позичка, винне (*р. -ного*), винувате (*р. -того*), (*старый*) залеглість (*р. -лості*). [Ніяк боргів не повиплачую. Що після батька зосталося, те за позички (позики) пішло (Грінч.). Я взяв у нього коня за винне, бо він позичав у мене гроші і хліб, та й конем віддав. Цей чоловік косить мені не за гроші, а за винувате, – позичав весною]. *Часть непогашенных торговцу долгов* – (*провинц.*) недонос (Вас.). *В долг* – позикою, боргом, на-борг, (*чаще* – набір), на віру, на-повір. *Брать в долг* – позичати, брати на-борг (*чаще* – набір), на-повір, боргувати. [Пішов чума́к до жидівки боргувати мед-горілку]. *Взятый в долг* – борговий, позичений. *Накупить в долг* – набрати набір, на-борг. *Давать, дать в долг* – боргувати, поборгувати, позичати, позичити, визичати, визичити, вірити, повірити, навіряти, навірити, у позикку давати. [Як станеш усім боргувати, то доведеться без сорочки ходити. Не вірять шинка́рі горілки. Шинка́рочка мене́ знає, на сто рублів навіряє]. *Раздать в долг* – зборгувати, понавіряти, порозпозичати. [Увесь крам зборгував, а грошей кат-ма. Людям багато понавіряв (порозпозичав), як-би то всі повіддавали]. *Погашать, погасить, заплатить долг* – поплатити (покрити) борги, виплачуватися, (*сов.*) виплатитися (з боргів). *Взыскать долг* – виправити борг. *Влезть в долги* – заборгуватися, залізти в борги, загрузнути в боргах, втопитися в позиках. *Он в долгу, как в шелку* – він по шию в боргах; у боргах, як у реп'яхах; у його боргів більш як волосся на голові (в бороді). *Не остаться в долгу* – не занедбати (не попустити) свого, (*зан.*) віть за віть віддати. *Отрабатывать за долг шитьём* – відшивати комусь що; *пряденьем* – відпрядати; *косьбой* – відкошувати; *службой* – відслужувати, *и т. д.* [Ваші два карбованці я вам відпряду].

Долга́ться – добрехатися.

До́лгий – довгий, (*ум. довгенький, довгесенький; ув. довжённий, довжелёзний, довжезный*).

[Довгі літа. Не за довгий час це й сталося]. *Довольно долгое время* – чималий час. [Чималий

час сиділи ми там – більше місяця (М. Вовч.). *Более до́лгий* – довший, ум. довшенький. *Довольно до́лгий* – довгенький, подовгий. *Отложить в до́лгий ящик* – одсунути на безрік. *Вот и вся не до́лга* – оце й усє, оце й по всьому. *Ехать на до́лгих* – їхати тими самими кінями, їхати не міняючи коней. *До́лго* – довго (ум. довгенько; ув. довг[ж]єнно), довший час. *До́льше* – довше, довшенько. *Так до́лго* – так довго, такі віки. *Как бы до́лго ни* – хоч-би як довго. *До́лго ли, коротко ли* – чи довго, чи не довго. *Приказал до́лго жить* – казав довго жити, зійшов з цього світу.

Долгобородый – довгобородий, бородатий.

Долговатый – 1) подовгий, довгастиий; 2) (*довольно долгий*) довгенький.

Долговечность – довговічність (р. -ности), довший вік (р. віку).

Долговечный – довговічний, вічистий, довговік. [В кінець гаю, на окраїнку стояв дуб-довговік (М. Вовч.)]. **Долговечно** – довговічно, на довгі віки, довгими віками.

Долговой – борговий. [Боргове зобов'язання]. **Долговое отделение** – в'язниця для винуватців.

Долговолосый, см. **Длинноволосый**.

Долговременность – довгочасність (р. -ности). **Долговременный** – довгочасний. [Наслідок довгочасного працювання й досвіду = *результат долговременного труда и опыта*].

Долговременно – довгочасно, довго.

Долговязый – довготелесий, довгань, довгаль, довгеля, (*шутл.*) чугуївська (*или* келебердянська) верства.

Долгоденствие – довший вік, довголіття. [Благословила мене́ ма́ти на довголіття].

Долгоденствовать – довго жити, довший вік жити.

Долголетие, см. **Долгоденствие**.

Долголетний – довголітній, довговічний, довгорічний.

Долгоножка, зоол. **Tipula** – довгоніг (р. -но́га).

Долгоногий, см. **Длинноногий**.

Долгоносик (*жук*) – свінка, шашлак, носай, довгоносик. **-ик плодовый** – яблучний рильяк.

Долгоносый, см. **Длинноносый**.

Долгоно́кий – довгенький.

Долгопе́р, зоол. – летюча риба, літавець (р. -вця).

Долгопо́лый – довгопо́лий.

Долгору́кий – довгору́кий, рука́тий; (*суц.*) довгору́к, довгору́чко.

Долгосро́чный – довгостроковий, на довгий строк. [Оренда на довгий строк].

Долгоство́льный – 1) (*о дереве*) високопєнний; 2) (*о ружье*) довгору́льний, довгоціво́вий.

Долгота́ – довжина [Географічна довжина], до́вгість (р. -гости), довгота; (*растянутость*) довгота. *Возместительная, заместительная долготы́*, грам. – заміна довгота́.

[Найвизначнішим наслідком занєпаду глухих була поява так званої заміної довготи́ (Крим.)].

Долготерпели́вость, долготерпе́ние – довготерпіння, довготерплячість, довготерпливість (р. -ости), довший терпець (р. -пця). [Далі невідержка, навіть мій довший терпець увірвавсь].

Долготерпели́вый – довготерплячий, довготерпливий. **Долготерпеливо** – довготерпливо, довготерпляче.

Долгоу́хий, см. **Длинноу́хий**.

Долгоу́шка – голка з довга́стим ву́шком, довговушќата голка.

Долгохво́стик, зоол. **Parus candatus** – синиця хвостата.

Долгохво́стый, см. **Длиннохво́стый**.

Долгоше́йка – довгоши́йка.

Долгоше́йный, долгоше́я (*об. р.*) – довгоши́й (р. довгоши́його, довгоши́йої), довгов'язий, (*суц.*) довгоши́я (р. -и́ї, *общ. р.*).

Долгоше́рстый, см. **Длинноше́рстый**.

Долгоязы́чие – язика́тість, довгоязы́кість (р. -ости).

Долгоязы́чний – язика́тий, довгоязы́кий.

Долгу́ша – 1) довга́ль (р. -ля); 2) до́вга брі́чка.

Долевой – 1) частковий, пайовий. **Долевая ответственность** – відповіда́льність за свою́ частку; 2) подовжній.

Долежать, -ся – долежати, -ся, (о *многих*) подолéжуватися, (о *доспевающих сорванных* *плодах*) влéжуватися, влéжатися. **Долежавшийся** – долежаний, (о *плодах*) влéжаний.

Долезать, долезть – дола́зити (доліза́ти), долі́зти (о *многих*) подола́зити, подоліза́ти.

Долерит, минер. – долерит (р. -ту).

Доле́тание – долі́тання, сов. долеті́ння.

Доле́тать, долететь – долі́тати, долеті́ти, (о *многом*) подолі́тати, доли́нати, доли́нути, долену́ти; (с *напором*) дорі́нути; (о *ветре*) дові́яти. [Той га́лас доли́нав і до Зі́нька (Грінч.). Ра́птом дорі́нула гучна́ хви́ля міша́ного, неви́разного го́мону (Крим.). Туди́ й ві́тер не дові́є і со́нечко не догрі́є].

Долéчивать, -ся, долечить, -ся – долі́кувувати, -ся, долі́кува́ти, -ся, дого́ювати, -ся, дого́їти, -ся.

Должа́ние – влази́ння в борги́.

Должа́ть, задолжа́ть – брати, взяти в борг (у пози́ку), позича́ти, боргува́тися, заборгува́тися, в борги́ вла́зити. [Вони́ скрі́зь боргува́лися: і по крамні́цях, і в люде́й гро́ші позича́ли, та й заборгува́лися так, що вже́ й оплаті́тися не мо́жуть]. **До́лжен кто́ что** – ви́нен хтось що́. [Хто́ мені́ гро́ші ви́нен? Ти мені́ ви́нна одну́ копі́йку].

До́лже́к – боржо́к (р. -жка́), позича́ннячко. [А коли́ ти свої́ позича́ннячка попла́тиш?].

До́лженствова́ть, быть до́лжным – му́си[і]ти, ма́ти, ма́тися. **До́лжен, до́лжна́** (с *оттенком принуждения*) – му́силь, (до́лжный бы) – повинен, повинна, ма́є, ма́ється. [Хоч не хо́чу, так му́шу (Грінч.). Ми не повинні́ заги́нуть обо́є (Л. Укр.). Кра́са з добро́м єднати́ся повинна́. Сагайда́чний ви́значив, хто́ що ма́є ро́бити (Загі́р.). Зві́дки це ви́ходить, що ми ма́ємо бу́ти і́хніми раба́ми? (Крим.). Чи зійшо́ со́нце? – Мало́ зійти́ вже́. Взавтра́ я ма́ю(сь) і́хати на село́. Ма́лася чу́жа бу́ти, тепе́р моя́ бу́деш. Ма́лося (до́лжны́ (бы) бы́ли) йти́ в го́род, та дощ не пу́стив]. **До́лжно** – слі́д, тре́ба, (пола́гається) нале́жить, (по́добает) годі́ться. [Не слі́д (не годі́ться) то́бі ла́ятись]. **До́лжно́ бы́ть** – ма́бу́ть, му́силь бу́ти, повинно́, пе́вне[о], де́сь, ві́дай, либо́нь; срв. **Вероятно́**. [Оби́цявся верну́тися, та ма́бу́ть і згину́в (Шевч.). Іде́ шляхо́м молоди́ця, му́силь бу́ти з про́щі (Шевч.). Пе́вне ти, дівчи́но, іншого́ коха́єш. Де́сь, зима́ та не скі́нчиться – нарі́кають ді́ти (Л. Укр.). Під лі́сом, повинно́, є вода́. Ві́дай, бу́ло їм до́бре (Л. Укр.). Либо́нь то лу́снула дурна́ в старо́ї скри́пки там струна́ (Крим.). **Не до́лжно́ (бы) бы́ть** – не повинно́ бу́ти. **Как до́лжно** – як слі́д, як му́силь бу́ти. [Похова́ли гро́мадою, як слі́д по зако́ну (Шевч.). **Поступа́ть, как до́лжно́ честному́ человеку́** – чини́ти так, як му́силь (як повинна́) че́сна лю́дина; як годі́ться; як лі́чить (лицю́є) че́сній лю́дині. **Как бы́ть до́лжно** – як ма́є бу́ти, як ви́падає́.

До́лжея – 1) до́вгий рі́вчачо́к, до́вга га́ра; 2) ре́йка.

До́лжики – до́вжи́ки (у мисли́вців ре́ми́нні ві́жки на со́колів).

До́лжник – винува́тець (р. -тця́), позича́льник. [Оце́ по винува́тцях ході́в, щоб пові́давали, хто скі́льки позича́в, так нема́ – не молоти́ли. Вони́, зви́чайно, бу́ли неопла́тними винува́тцями (Доман.). І про́сти́ нам про́вини на́ші, як і ми про́щаємо́ винува́тцям на́шим].

До́лжни́ца – винува́тниця, позича́льниця, ви́нна (р. -ої́). **Она́ моя́ до́лжни́ца** – вона́ мені́ ви́нна.

До́лжно́, см. **До́лженствова́ть**.

До́лжное – нале́жне, нале́житі́сть (р. -тости́), (*основная сумма*) ист. [Я беру́ нале́жне мені́. За́йвого не тре́ба, а нале́житі́сть ві́дай. Ти дай мені́ ист, а прибавки́ мені́ не тре́ба].

Должностной – урядовий, службовий. **-ное лицо** – урядова особа; урядовець (*р.* -вця). **-ное преступление** – службовий злочин.

Должность – посада, (*только административная*) уряд. [Посада зёмського лікаря. Його звільнено з посади. Був попереду старостою кременецьким, а в 1507 р. перейшов звідти на вищий уряд – воеводи київського (Ор. Левиц.)]. **Должность атамана** – отаманська посада, отаманування. [Сами отамани запорозькі, зложивши з себе отаманування, знов були тими-ж братчиками, що й перше (Куліш)]. **-ность сотника** – сотникування, сотенство. [Від отця до сина так сотенство й переходило]. **-ность ректора** – ректорування, ректорство. **-ность профессора** – професорування, професура. **-ность учителя** – учителювання. **Состоят в должности** – бути (перебувати) на посаді. **Занимать должность** – обіймати (обійняти) посаду, (*администр.*) держати уряд. [Старшина мала зверхність над товариством, поки держала свій уряд (Куліш)]. **Заместить -ность** – обсадити посаду. **Поступить на должность, пристроиться на -ности** – одержати посаду. **Вступить в -ность** – стати на посаду, стати до урядування. **Исправляют чью -ность** – заступати когось на посаді, заступати чью посаду. **Исправляющий -ность** – заступник, наказний. [Наказний гетьман, отаман; наказний професор; заступник голови].

Должный – 1) *быть должным, см. Долженствовать*; 2) належний, належний; (*справедливый*) слухний. [Наліжну честь я віддаю йому. Дав за це слухну заплату].

Должная (*т.-е. причитающаяся*) *сумма* – належитість (*р.* -тости), належна сума. [Наліжну мені суму доручаю здобути такому-то]; 3) (*быть должным кому*) – бути винуватим, винним. [Вона мені винна не копійку і не дві. Ти винен і віддати повинен].

Долив, доливание – доливання, *сов.* долляння, долиття.

Доливать, -ся, долить, -ся – доливати, -ся, долити, -ся, до[і]лляти, -ся, (*о мног.*) подоливати, доповняти, доповнити, підповняти, підповнити, (*спец.*) досипати, досипати. [Подоливай глечики, щоб повні були. Діжка не повна, досип із коновки вщерт]. **Долитый** – долитий, діллятий, доповнений. **Не долитое до полной меры** – недоливок (*р.* -вку).

Доливка, см. Долив.

Долизывать, долизать – долізувати, долизати.

Долиман, см. Доломан.

Долина – довжина; *см. Длина*.

Долина – доли́на (*ум.* доли́нка, доли́ночка, доли́нонька), діл (*р.* до́лу); (*низина*) низ (*р.* нізу), низькоділ (*р.* -до́лу). [З гори спустився в діл (Крим). Неси мене, сивий коню, горами, долами. Козак Савлук ходив і набрів оцей низькоділ, де тепер село (М. Вовч.). Пішли низами]. **Небольшая круглая -на** – падь (*р.* пади), падина. **Степная -на длинная и узкая (овраг)** – балка, балище. [По балищах степових]; **лесистая** – байрак (*р.* -ку). **Долинка между двумя возвышениями** – жолобина, жолоб (*р.* -ба); **между горами** – межигір'я; (*теснина*) просмик; **устье долины** – придолинок (*р.* -нку). [На степку садочок у придолинку]. **Начало долины** – одвершок (*р.* -шку). **Житель долины** – долинянин.

Долинный – доли́нний, доли́новий, доли́няний, дольній.

Долинистый – доли́нуватий, долі́стий.

Долинка, долинушка, см. Долина.

Долистый, см. Долинистый.

Долить, см. Доливать.

Долитие, см. Доливание.

Доллар – долар (*р.* -ра).

Доловить – доловити (*многих* – подоловлювати).

Доложить, см. Докладывать.

Долой – геть! (*только ко многим*) гетьте! [Гетьте звідси чужі! (Л. Укр.)]. **Долой с глаз** – геть з-перед очей! **Шапку долой!** – геть шапку! **Долой безграмотность** – геть неписьменність!

(чаще) геть з неписьменністю! **Долой** его – геть з ним! См. **Прочь**.

Доломан – дол(о)ман. [У долмані гусарському (Федьк.).]

Доломит, *минер.* – доломіт (р. -ту).

Доломитовый – доломітовий.

Долотить – довбати долотом.

Долото – долото (ум. долітце), довбіло; (*полукруглое большое для выдалбливания древесины внутри колоды*) клювак (Вас.); (*долотцо для вырезывания орнаментов на дереве или металле*) писак (Вас.); (*род круглого долотца с острием-трубочкой для выбивания кружков из медной пластинки*) обірник (Шух.); (*род большого долота, для пробивания льда*) плішня (Вас.).

Долу – 1) (*на вопрос: куда?*) додолу, вниз. [Додолу нікне голова (Грінч.). І схиляється сонце униз (Фраако)]; 2) (*на вопрос: где?*) долі, внизу. [Ліг долі].

Доль, см. **Долина**.

Долька – часточка, пайка.

Дольник – 1) довга (подовжня, подовгаста) смуга землі, тканини; 2) середній подовжній ремінець у наричниках; 3) (*одушевл.*) спільник, пайщик (р. -ка).

Дольный, -ний, см. **Долина (Долинный)**; (*нижний, внизу находящийся; земной*) зёмний, долішній; сьогосвітній.

Дольчатый – частинковий.

Дольше, доле, доле – довше (ум. довшенько).

Долюблывать – полюбляти, улюбляти, долюбляти. [Куліш уже і в ті часі не полюбляв гайдамацтва (Грінч.).]

Доля – 1) частка (ум. часточка), пайка, (*реже*) пай (ум. пайок, пайочок), (*гал.*) уділ (р. -лу); (*при дележе*) – діл (р. ділу), діленийця. [І десятої частки тих книжок не прочитав.

Домішується вже й добра пайка народньої мови (Єфр.). В діл Матвієві пішла пасіка].

Третья доля – третина. *Пятая доля* – п'ятина. *Десятая доля* – десятина. *Известная доля урожая, улова и пр., отдаваемая работающими хозяину поля, воды и пр.* – ді[е]жма. **Доля зерна за помол** – розмір, вимір. *Принимать в долю* – приймати до спілки. *Вступить в долю* – приставати до спілки. *Делить на доли* – паювати. *Прийтись, пасть на долю* – припасти, упасти кому, припадати (припасти) на пайку. [Як ділилися батьківщиною, мені припав оцей-о садок. Поділили те борошно, і впало нам по два пуди]; 2) (*судьба*) – доля, талан (ум. доленька, таланочок). [Шука козак свою долю, а долі немає (Шевч.). Добре, мамо, що ти зарані спать лягла, а то-б і бога прокляла за мій талан (Шевч.)]. *Горькая, злая, несчастная доля* – лиха (нещасна) година, щербата доля. *Роковая доля* – фатальна (загібельна) доля, судьбина. [Таке вже йому судилося, така йому судьбина (Звин.)]. *Иметь чью долю* – мати чю долю, (*итти стезю*) – топтати стежку чюю. [Вона вже знала, яка доля чигала на її дитину: доведеться їй топтати матеріну стежку (Коцюб.)]. *Выпасть на долю* – судитися, присудитися кому, спіткала когo. [Судилося мені отут загинути. Чужі дівки, та рано встали, по щасливій долі взяли, я, молода, опізнилася, гірка доля присудилася. Українство в Росії спіткали репресії].

Дом – 1) (*сооружение*) дім (р. дому) (ум. дімок, домок (р. -мка), домичок, домочок (р. -чка);

ув. доміше), будинок (р. -нку); (ум. будиночок) (р. -чка), горниці (мн., р. -иць). [Горниці

гарні збудували, великі]. **Каменный дом** – кам'яниця, мурованиця (Вхр.). **Барский**

роскошный дом (дворец) – палати, палац. **Дом нежилой** – нежилий будинок, пустака.

Загородный дом – позаміський будинок, (*мыза*) фільварок (р. -ку), хутір (р. -тора). **Вне**

дома, наружу – невдома, надворі. [Хіба тільки світу, що в вікні? – надворі ще більш]; 2)

(*учреждение*) дім [Торговий дім], будинок. [Селянський будинок]. **Детский дом** – дитячий

дім, (*ясли*) охоронка. **Воспитательный дом** – дитячий захисток, дім (будинок) для

виховання дітей. **Д. молитвенный** – молитовня, молитовний дім. **Д. странноприимный** –

приту́лок для подоро́жніх, привіта́льня. **Д.** *отдыха* – буди́нок для відпочі́нку. **Д.** *ночлежный* – нічлі́г (р. -гу). [Нічлі́г тільки ще одперлі; босячня́ так і сунула в двері (Тесл.)]. **Д.** *рабочий, исправительный, смирительный* – дім примусової праці. **Д.** *исправительно-трудова* – дім праці й попра́ви. **Д.** *арестный* – решта́рня, (*грубо, кутузка*) буцегарня. **Д.** *для сумасшедших* – божеві́льня, дім для божеві́льних (навіже́них). **Д.** *заезжий (постоялый)* – заїзд. **Д.** *питейный* – шинк (р. шинку), шинок (р. -нка), корчма́, (*устар.*) оранда. [Ходить до оранди горілочку пить (Чуб.)]. **Д.** *публичный* – дім розпу́сти, (*эвфем.*) лупана́р, (*грубо*) бурдей. **Д.** *изгорный* – дім картярський, дім гральний; 3) (*домашний кров, своё жилище, свой угол*) домі́вка, домі́вля, господа́, оселя́, до́ма (*ж. р.*). [Порозмовляємо щире́нько з земляко́м, домі́вку згадаємо (Васильч.). Вітаємо в господі на́шій вас (Грінч.). Не мина́йте господа́ нашо́ї – ми вам за́всіди ра́ді. Сіна рідного з оселі він прогна́в. Чия до́ма найбли́жче, туди ї́дьмо гурто́м ночува́ть (Неч.-Лев.). Занесеш до моє́ї доми]; 4) (*династия*) дім. [Катерина II – не з до́му Рома́нових].

До́ма – вдо́ма, до́ма, в господі. [І вдо́ма ї́й радо́щів не було́ (М. Вовч.). Жі́нка в господі лиши́лася, а чолові́к пої́хав. Усі́ по господа́х, а я знов у доро́зі (М. Вовч.)]. *Пребывание до́ма* (*домоседство*) – домува́ння, домонта́рюва́ння. *Хозяиничанье до́ма* – домарство (*гал.*). [Не маю́ кого́ на домарство лиши́ти]. *Сидеть, быть, находится, пребывать до́ма* – домува́ти, -ся, домонта́рюва́ти, -ся, домари́ти, -ся. [Го́ді вам панове́-моло́дці, домува́ти: і́діте зо мною́ на Черкень-долину гуля́ти. Сини в його́ чумаку́ють, а старий домуе́ться собі́. Будемо домари́ти, як бу́де дощ парити]. *Просидеть до́ма* – продомува́ти. [А ми всі́ святки́ продомува́ли, нікуди́ в сві́ті не ходили]. **До́ма ви́росший** (*о домашн. животн.*) – доморослий.

Дома́зыванье – дома́зува́ння, дома́щува́ння, *сов.* дома́зання, дома́стіння.

Дома́зывать, дома́зать – дома́зува́ти, дома́зати, дома́щувати, дома́стити. [Дома́стила ха́ту].

Дома́занный – дома́заний, дома́щений.

Домалы́ванье – домелюва́ння, *сов.* домелі́ння.

Домалы́вать, -ся, домоло́ть, -ся – домелюва́ти, -ся, домоло́ти, -ся. **Домоло́тый** – домелений.

Домары́вать, домара́ть – дома́зува́ти, дома́зати, донечи́щувати, донечи́стити. *См. Марать,*

Грязни́ть.

Доматы́вание – домо́тува́ння.

Доматы́вать, домота́ть – 1) домо́тува́ти, домота́ти, змота́ти. [Домота́ла клубка́].

Домо́танный – домо́таний, змо́таний; 2) (*растратить мотовством*) доц(в)индрюва́ти, доц(в)индрити, доманта́чувати, доманта́чити, догайнува́ти, пере́вести геть-усе́. [Оце́ вже доці́ндрив ба́тьківщину, так і прияте́лі розте́кліся].

Дома́хивать, дома́хнуть – домахува́ти, домахну́ти.

Дома́чиванье – домочува́ння, *сов.* домочі́ння.

Дома́чивать, домочі́ть – домочува́ти, домочі́ти. **Домо́ченний** – домочений.

Дома́шний – 1) домо́вий, ха́тній, дома́шний. [Завели́ся у них домо́ві чва́ри (Куліш). Ха́тного зло́дія не встере́жешся. Засно́вується спі́лка держав, ці́лком незале́жних у сво́їх ха́тніх спра́вах. «Дома́шний про́мисел» Франка]. **Дома́шние невзгоды** – ха́тне лихо́, (*шутливо, семейные дразги*) ха́тня мо́рква. (*О домашних животных*) – сві́йський, подві́рній, ха́тній.

Дбав про те, щоб із ди́ких зві́рів робі́ти сві́йських (Крим.). Коли нема́ ди́ких качо́к, то з доса́ди і сві́йських лу́щить. Ко́шики з яйця́ми вся́кої подві́рньої пти́ці (Неч.-Лев.). Каза́ла польова́ ми́ша ха́тній (Казка)]. **Дома́шний скот** (*соб.*) – худо́ба, (*одна скотина*) худо́бина.

Дома́шня пти́ца (*собир.*) – дробина́, дрі́б (р. дробу́). [Худо́би по́вна загоро́да, дробини́ по́вне подві́р'я]. **Дома́шний ска́рб, -ние вещи** – збі́жжя, рухо́мість домо́ва. [По дво́рах, наванта́жені вся́ким збі́жжям, сто́ять вози́, гото́ві в доро́гу (Васильч.). Збували́ скот і рухо́мість домо́вую (Мирн.)]. **Дома́шнего изделия** – доморо́бний, саморо́бний, дома́шний.

Дома́шнего тканья – домотка́ний, самотка́ний. [Мої́ хусточкі́ самотка́ні]. **Дома́шнее заключение, арест** – дома́шний а́решт. **Дома́шний обы́ск** – тру́с у господі́. *По дома́шним*

обстоятельствам – з домашніх (хатніх) причин; 2) **домашние** (о членах семьи) – сем'яни, домашні, хатні, домові, свої, наші; (о домохадцах) челядь; ср. **Слуги**. [Це сем'яни наші – велику сем'ю маємо. Жадний собака не гавкнув на його, звичайно, як на свого хатнього (Крим.). Буднішня одежа в хаті шита з полотна, що вироблять хатнії (Франко). Скоро вже й наші прийдуть. З усією челяддю виїхали на косовицю].

Домашиванье – (досками) домощування, (камнем) добруковування.

Домашивать, -ся, домостить, -ся – домощувати, -ся, домостити, -ся. [Ще треба дві дошки, щоб домостити підлогу]. **Домощённый** – домощений, змощений. [Глянь, гніздо вже змощене]. **Д.** (камнем улицу) – добруковувати, добрукувати, (вульг.) добурковувати, добуркувати.

Домедлить – додлітисся. [Додлілися такі, поки дощ пішов].

Домежёвывание – domeжовування, сов. domeжування.

Домежёвывать, domeжевать – domeжовувати, domeжувати. **Домежёванный** – domeжованийий.

Домёк. **Домёку** не хватает у кого – розуму (глузду) не стікає в кого, не здібний догадатися хто. **Невдомёк** – невдогад, невтямку, невтямки.

Домекаться, domeкнуться – догадуватися, догадатися.

Доменный – домённый. **Доменная печь** – домна.

Домер, domeривание, domeряние – domeрювання domeряння, сов. domeрення, domeр (р. -міру).

Домеривать, domeрять, domeрить – domeрювати, domeряти, domeрити (о мног. – подomeрювати). **Не domeрить до нормы** – уміряти. [Не скачіть сажнем, а то ви або умірите, або намірите]. **Домеренный** – domeряний.

Домесить, см. Domeшивать.

Дометать, domeсти – domeтати, domeсті. [Не домела до порога й кинула сміття серед хати].

Домётенный – domeтений.

Дометаться – докидатися, довергатися.

Домётывать, domeтать – 1) докидати, докинути, дошпурнути; 2) до кінця обкидати, обкидати. [Обкидати петельки]. **Домётанный** – 1) докинений, докинутий, дошпурений; 2) обкиданий.

Домечать, domeтить – дозначувати, дозначити. **Домеченный** – дозначений.

I. Domeшивать, domeсить – domeшувати, domeсити, виміслювати, вимісити що. **Домешенный** – domeшений, вимішений.

II. Domeшивать, domeшать – domeшувати, domeшати чого в що (тісто). [Чогось domeшано в борошно, тому й хліб не вдався].

Домешкать – додлітисся, домнятисся. [Домнявся до того, що й спізнився]. См. **Домедлить.**

Домик – 1) см. **Дом**; 2) **домик игрушечный** – цяцькова хатка, теремок. [Ось тобі ляльки й теремки].

Доминанта, муз. – домінанта.

Доминать, domeять – доминати, дом'яти, (редко – добигати), добгати.

Доминировать – домінувати, панувати над чим или де. **Доминирующий** – домінантний, пануючий.

Домино – доміно (р. -на) (игра и одеяние).

Домишко – поганенький домок.

Домище – домище; см. **Дом.**

Домкрат – домкрат (р. -та), важіль (р. -желя).

Домна, см. Доменный.

Домоблюститель – доморядець (р. -дця), домівнічий.

Домовитость – господарність (р. -ности), хазяйновітість, домовітість (р. -тости).

Домовитый – господарний, хазяйновітий, хазяйлівий, домовітий, господарюватий.

[Господарювата шляхта (Куліш)]. **Не домовитый человек** – пустодомок, недомовитий

людець (р. -дця).

Домовище, см. **Гроб**.

Домовладе́лец, -лица – домовла́сник, -ниця; (*неточно*) домохазяїн, домохазяйка.

Домовладе́льский – домовла́сницький.

Домовлады́ка – господар (р. -ря) до́му (ха́ти), (*возвыш.*) домовлады́ка.

Домовник, домовница, см. **Домосед, -дка**.

Домовнича́нье, см. **Домосе́дство**.

Домовнича́ть – домува́ти, -ся, домонта́рюва́ти, дома́рити.

Домово́д, домово́дка – домовода (*общ. р.*), домово́дник, -ниця.

Домово́дство – домо́ве (ха́тне) господарюва́ння, хазяйнува́ння.

Домовой – домові́к.

Домово́й, см. **Дома́шний 1**. **Домова́я книга** – домо́ва кни́га. **Домовой рабо́чий** – доморо́б, куста́р (р. -ря).

Домога́ние, домога́тельство – домага́ння, допевня́ння, допоминáння, (*стремление*) змага́ння.

Домога́ться, домо́чься – домага́тися, домогти́ся, допомина́тися, допевня́тися, допевни́тися, доправля́тися, допра́витися, намага́тися, намогти́ся, вимага́ти, ви́могти чо́го. [Селя́ни почали сво́їх прав допоминати́ся (Доман.). Іди́, допевня́йся, нехай то́бі відда́сть. Тре́ба сво́го пра́ва доправля́тися. Таки́ ви́могли, щоб заведе́но в нас шко́лу].

Домо́й – додо́му, до господа́, до сво́єї осе́лі, у домі́вку, до ха́ти (*ум.* додо́мку, додо́моньку, додо́мочку).

Домо́к – домо́к (р. домка́ и дімка́); см. **Дом**.

Домола́чива́нье – домоло́чування, *сов.* домоло́тіння.

Домола́чива́ть, домоло́тити – домоло́чувати, домоло́тити, добива́ти, добі́ти. [Доб'є́мо ціє́ї копи́ та й го́ді]. **Домоло́ченный** – домоло́чений, добі́тий.

Домоло́ть, см. **Домалы́вать**.

Домопра́витель – доморя́дець (р. -дця), доморя́дник (Куліш), ша́фар [Не тре́ба бі́льше ша́фаря в ці́м до́мі (Грінч.)], домопра́витель.

Домопра́вительница – госпо́дня, доморя́дниця.

Домопра́вительство – доморя́дни́цтво, домопра́вління.

Доморо́сток, см. **Доморо́щенный**.

Доморо́щенный – доморо́слий, сво́го хо́ву, пито́мий.

Домосе́д, -дка – домосі́да (*общ. р.*), домонта́р (р. -ря), домонта́рка, дома́р (р. -ря), дома́торка, ха́тник, домосі́д, (*насм.*) сиде́нь (р. -дня), пі́чкур (р. -ра), (*пренебр.*) ха́тній сидя́ка. [Оце́ ще сиде́нь, – і між лю́ди ніко́ли не ви́йде].

Домосе́днича́ть – домува́ти, домонта́рюва́ти, дома́рити, -ся, сиді́ти вдо́ма.

Домосе́дний – домонта́рський, дома́рський, домосі́дний.

Домосе́дство – домува́ння, домонта́рюва́ння, домонта́рство, дома́рство, сиді́ння вдо́ма.

Домостро́й – домостро́й (р. -ро́ю).

Домостро́итель – 1) буді́вничий (р. -чо́го), буді́вник; 2) пу́тній господа́р (р. -ря), домовпо́рядник, доморя́дець (р. -дця). *Срв.* **Домопра́витель**.

Домостро́ительница – 1) буді́вниця; 2) путня́ госпо́дня, доморя́дниця. *См.* **Домопра́витель, -ница**.

Домостро́ительный – 1) будува́льний, будіве́льний. [Будува́льний сезо́н. Будіве́льні обраху́нки]; 2) доморя́дницький, доморя́дчий.

Домостро́ительство – 1) буді́вництво; 2) (*перен.*) доморя́дництво. [Став я слуго́ю по доморя́дництву бо́жому]; *см.* **Домопра́вительство**.

Домота́ть, см. **Дома́тывать**.

Домотка́нный – домотка́ний, сво́го тка́ння.

Домоуправління – домова управа, домоуправління.

Домоустрійство – домовий лад; см. **Домостроїтельство 2**.

Домохазяїн – 1) домохазяїн, домохазяйка, домогосподар, домогосподіня; 2) домодержавець (р. -вця), господар, хазяїн. [Сьому домодержавцю-хазяїну і хазяїці подай, боже, на мно́гі літа].

Домочадець – сем'янин (мн. сем'яни), домівник, -ниця; (о *семе́йных членах* и о *слугах*) челядін, челядінець (соб. челядь). [Ніхто того не знає, окрім жінки та сем'ян. Ти у нас у хаті не домівниця. «Лесішина челядь», оповідання Ів. Франка. Усю свою челядоньку порозбужала]. См. **Домашний 2**.

Домочить, см. **Домачивать**.

Домочься, см. **Домогаться**.

Домучивать, -ся, домучить, ся – домучувати, -ся, домучити, -ся, домордівувати, -ся, домордувати, -ся.

Домчать – домчати, духом донести. [Погна́всь – і духом доніс!].

Домывание – домивання, сов. домиття; допірання, сов. допрання.

Домывать, -ся, домыть, -ся – домивати, -ся, домити, -ся, (*бельё*) допірати, -ся, допрати, -ся. [Допрала сорочок]. **Домыть с помощью мочалки, щётки** – дошарувати. [Чи вже дошарувала стіл та лави?].

Домыливать, домылить – домилювати, домили́ти.

Домысл – домис(е)л (р. -слу), мізкування; здогад (р. -ду).

Домышляться, домыслиться; см. **Догадываться, догадаться**.

Домять – дом'яти, домняти.

Доно́шивание – доно́шування, сов. доно́сіння.

Доно́шивать, доно́сить – 1) доно́шувати, доно́шати, доно́сити, (сов.) доно́сити. [Доно́сили, доно́сили та й не доно́сили]. **Доно́шенный** (о *ребёнке*) – часовий. [Не часова дитина знайшлася: ма́ти впала дуже, то воно й народилося аж на місяць раніш]; 2) (*одежду, обувь*) доно́шувати, доно́сити, доходжувати, доходити [Доходжували свої сюртуки, щоб надіти рясу й підря́сник (Свидн.)] (о *мног.* – подоно́шувати), (*износить*) поно́сити. [Дівочу одѐжу поноси́ла, а тепер справляти нема́ за що].

Доно́шиваться, доно́ситься (об *одежде, обуви*) – доно́шуватися, доно́ситися (о *мног.* – подоно́шуватися, поно́ситися). **Доно́шенный** – доно́шений, зно́шений.

Донельзя – (аж) до незмоги, (аж) до неспромоги, до неможливости, далі нема́ куді.

Донесе́ние – донесіння, доповідь (р. -ди), реляція, рапорт. **Делать донесе́ние** – доно́сити, доповідати, робити доповідь, доводити до відому, рапортувати ко́му, оповіщати ко́го.

Донести, -ся, см. **Доносить, -ся**.

Донец (*река*) – Дінець (р. Дінця).

Донести, см. **Доносить**.

Дони́зывание – дони́зування, сов. дони́за́ння.

Дони́зывать, дони́зать – дони́зувати, дони́зати (о *мног.* – подони́зувати). **Дони́занный** – дони́заний.

Донима́ние – допіка́ння, надопіка́ння, дошкуля́ння, дозо́лювання, доляга́ння, дотина́ння, (*редко*) узича́ння.

Донима́ть, доня́ть – 1) (о *взимании долгов, податей*) добира́ти, добра́ти; 2) (*причиня́ть неприятность*) діймати, доня́ти, дійня́ти, (*реже* ня́ти) ко́го, шку́лити, дошкуля́ти, дошку́лити, допіка́ти, допекти́, припіка́ти, припекти́, надопекти́ ко́го и ко́му, дотина́ти, дотнути, доп'ясти́, доляга́ти ко́му, (*редко*) догаря́ти, узича́ти ко́му, надозо́лювати, надозо́лити ко́му. [Холод дійма́в до костей (Коцюб.). Доня́в він мене́ до плачу́. Неста́тки йму́ть (М. Вовч.). А що – ця лозина до́бре шку́лить? Нас націо́нальне пита́ння, сказа́в-би, шодня дошкуля́є (Грінч.). Допіка́єш мене́ гіркими слова́ми (Неч.-Лев.). А ніхто мене́ так не

допік, як та капісна баба Палажка! (Неч.-Лев.). Як мені життя дозолило (Мирн.). Ці осоружні справи теж хронічно долягали письменникові (Єфр.). **Донимает** (это) меня – дошкуляє мене (мені), шкульно мені. **Донимають** словами – дошкуляти словами, словом карати; додавати словами. [Він не б'є мене, не лає, він мене словом карає]. **Донимають, доняють** сильно, до *последней степени* – допікати до живих печінок (до серця), вразити до живого, заливати за шкуру сала, голову кому гризти, їсти. *Он вас доймёт* – він вас доїде. **Донимающий** – дошкульний, дошкулький, шкулкий, долé[і]гливий, гіркий. [Дошкульне слово. Шкулкий (дошкульний) вітер. Нужда доліглива. Лає гіркими словами]. **Донятой** – дошкулений.

Донкихотство – донкихотство, донкихотування.

Донник, бот. – (*Melilotus alba Desf*) білий буркун; (*M. coerulea Lam.*) буркун-зілля, сірозілля; (*M. officinalis Lam.*) жовтий буркун, луговий буркун.

Донный – 1) донний. [Донні дощечки у днищах]; 2) *Донная трава*, см. **Донник**.

Донос – донос, доказка, нашепт, (*предательство соучастника*) виказ.

Доноситель, -ница – донощик, -щица, (*предательский*) виказчик, -чица, доказчик, -чица, (*клеветнический*) поклєпник, -ница.

Доносить, донести что – 1) доносити, донести. [Ложки до рта не донесё]. **Донести с трудом** – дотягти, доперти, дотарабанити, доцупити. [Мішок важений, – на превелику силу допер]; 2) **-ть о чём, на кого** – доносити, донести про що, на кого, донос дати, (*с жалобой*) підскаржувати, підскаржити, (*докладывать*) доповідати, доповісти. [Він ото прирозумів дати донос на Зінька, що він і такий, і сякий (Грінч.). Підскаржував на своє товариство (Ном.). Усе доповідає, кому треба (Грінч.)]. **Донесенный** – донесений, (*с трудом*) дотягнений, допертий *и пр.*

Доноситься, донестись – доноситися, донестися, доходити, долимати, долинути.

Доносок – одєжа доношена, недоноси (р. -ів); [Нової одєжі їй не справить, а дає їй свої недоноси (Звин.)].

Доносчик, -чица, см. **Доноситель, -ница**.

Доношение – донесення, донесіння; *срв.* **Донос**.

Донской – донський, дінський. **-ой козак** – донець (р. -нця) (ум. дончик, дончичок), (*фамильярно*) дон. [Якийсь донець кашу міша в казанах ложкою].

Донце – 1) дєнцє; 2) днище. [Сіла на днище і заходилася прясти]; 3) (*у луковицы*) кружень (*бот.*) (р. -жня).

Доньне – до сьогодні, доніні, по сей день, до сьогó часу.

Доньнуть – допірнути.

Доньшко, см. **Дно**.

Донюхиваться, донюхаться – донюхуватися, донюхатися.

Донять, см. **Донимають**.

Дообедать, см. Дообедывать.

Дообеденный – дообідний (*провинц.* добідний), передобідний. **Дообеденное время** – дообіддя.

Дообедывать, дообедать – дообідувати, дообідати.

Доострять, доострить – догострювати, догострити.

Допаивать, допаять – долютовувати, долютувати.

Допаивать, допойть – допоювати, допувати, допоїти.

Допалзывать, доползать, доползти – долазити, долізти (*о многих* – подолазити); (*о пресмыкающихся*) доплазовувати, доплазувати.

Допалывать, дополоть – доплювати, дополоти, допрашувувати, допрашувати. **-тый** – дополо[е]ний.

Допарывать, допороть – допорювати, допороти.

Допахивать, допахать – доорювати, доорати (*многое* – подоорювати). [Що було недооране в

- його, геть усé подоорував]. **-тсья до како́го-ли́бо ме́ста** – доорáтися, приора́тися.
 [Приора́вся Семен до межі, до бору]. **Допа́ханный** – доораний.
- Допáчкивать, -ся, допáчкать, -ся** – дома́зувати, -ся, домазати, -ся, добрудніти, -ся.
Допая́ть, см. Допаива́ть.
- Допева́ть, допеть** – доспі́увати, доспіва́ти. **Допе́тый** – доспі́ваний. **Недопе́тое** – недоспі́ване, недоспі́в. [Недоспі́в твій доспі́ваю, мій бра́те (Куліш)].
- Допека́ние** – 1) (хлеба) допіка́ння; 2) см. **Донимáние**.
- Допека́ть, допечь** – 1) (хлеб) допікати, допекти́, випікати, ви́пекти. **Допе́ченный** – допечений, ви́печений. [Хлі́б ви́печений як со́нце]. **Недопеченный** (о хлебе – вязкий) – глевкий. [Та́кий хлі́б глевкий, хоч ко́ни́ки лі́пи]. **Недопеченное** – недо́пічка; 2) допікати, допекти ко́го, ко́му, см. **Донима́ть, доня́ть**.
- Допека́ться, допечься** – допіка́тися, допекти́ся, випіка́тися, ви́пектися. [І хлі́б у печі́ випіка́ється].
- Допетро́вский** – допетрі́вський, передпетрі́вський; (*перед петровским постом*) передпетрі́вчаний.
- Допеча́тывание, -ча́тка** – додруко́вування, сов. додрукува́ння.
- Допеча́тывать, -ся, допечата́ть, -ся** – додруко́увати, -ся, додрукува́ти, -ся, відрукувати, -ся.
Допечатанный – додруко́ваний, відрукуваний.
- Допива́ние** – допива́ння, сов. допита́.
- Допива́ть, допить** – допива́ти, допита́ти. **Допи́тый** – допита́тий, ви́питий. **Недопита́е** – недо́пивок. [Шинка́рі позлива́ють у ча́рку недо́пивки (Г. Барв.)]. **-ся** – допива́тися, допита́тися (о мно́гих – подопива́тися), дошинкува́тися.
- Допи́ливать, -ся, допи́лить, -ся** – допи́лювати, -ся, допи́ляти, -ся. **Допи́ленный** – допи́ляний.
- Допира́ть, допереть, -ся** – зачина́ти, -ся до кра́ю, зачина́ти, -ся до кра́ю.
- Допирова́ть, -ся** – добе́нькетува́ти, -ся.
- Дописа́ть, -ся, см. Дописыва́ть, -ся.**
- Допі́ска (действие)** – дописа́ння, (*то, что дописано*) до́писка.
- Дописыва́ние** – дописа́вання, сов. дописа́ння.
- Дописыва́ть, -ся, дописа́ть, -ся** – дописа́увати, -ся, дописа́ти, -ся (о мно́гих – подопі́сувати, -ся). [Ой, не́нечко, до чо́го подопі́сувалися наші́ письме́нники (О. Пчі́лка)]; (*красками*) домальо́увати, -ся, домальо́увати, -ся, дописа́увати, -ся, дописа́ти, -ся, ви́писати, -ся. [Портрета́ я ба́чив уже́ дописа́ного]; (*стихами*) дові́ршовува́ти, -ся, дові́ршувати, -ся. [Помер не дові́ршувáвши сво́єї пое́ми]. **Допі́санный** – дописа́ний; (*красками*) домальо́ваний, дописа́ний (фа́рбами); (*стихами*) дові́ршований.
- Допи́ть, см. Допива́ть.**
- Допихива́ние** – допиха́ння, сов. допха́ння.
- Допихива́ть, допиха́ть, допихну́ть** – допиха́ти, допха́ти, допхну́ти.
- Допла́вливать, -ся, допла́вить, -ся** – дото́плювати, -ся, дото́пити, -ся.
- Допла́киваться, допла́каться** – допла́куватися, допла́катися.
- Допла́та** – доплата, при́плата.
- Допла́чивание** – допла́чування, при́плачування.
- Допла́чивать, доплати́ть** – допла́чувати, доплати́ти, при́плачувати, при́плати́ти (о мно́гих – подопла́чувати). [Де о́ком не догля́неш, там ка́літкою допла́тиш. Ко́му чо́го був не доплати́в, тепе́р подопла́чував].
- Допле́вывать, доплева́ть** – доплё́увати, доплюва́ти.
- Доплески́вать** – доплі́[е]скувати, сов. доплесну́ти, доплеска́ти.
- Доплесті́сь** – доплéнтатися, дотягті́ся, дочвала́ти, доча́пати, дочала́пати, (*шутл.*) долéмзати, дотелі́патися, доплуга́нитися.

Доплетание – доплітання.

Доплетать, доплесть – доплітати, доплести (*во множ.* – подоплітати). **Доплетенное** – доплітка, приплітка.

Доплывание – допливання. **Доплытие** – доплиття.

Доплывать, доплыть – допливати, допливти, доплисті, доплинути (*о многих* – подопливати).

Доплясывание – дотанцювання, (*шутл.*) догопцювання.

Доплясывать, доплясать куда, до чего – дотанцювати, дотанцювати [До Межігорського Спаса дотанцював сивий (Шевч.)], (*шутл.*) догопцювати, догопцювати.

Доподлинно – достоту, напевне, довідне, наосяще, по-правдивому, дійсно [Це я дійсно знаю].

Доподлинный – справжній, певний, дійсний.

Допойть, см. Допаивать.

Дополаскивание – дополіскування, *сов.* дополоскання.

Дополаскивать, дополоскасть – дополіскувати, дополоскати, (*только бельё*) допірати, допрати; (*только посуду*) добанювати, добанити.

Доползать, доползти, см. Допалзывать.

Дополнение к чему – 1) додток (*р. -тку*), додча (*р. -чі*), доповнення. [В додток до цього могу сказати]; 2) доповнювання, наливання доповна. [Доповнювання пляшок]. **В-ние** – в додток, на додток до чоґо.

Дополнительный – додатковий. [Додаткові відомості. Те, що грамати́ка зве «додатковими словами». В оптиці зелена барва – додаткова до червоної]. **-ный налог** – додатковий податок. **Дополнительно** – додатково, в додток, додтком.

Дополоть, см. Допалывать.

Дополнять, -ся, дополнить, -ся – доповняти, -ся, доповнювати, -ся, доповніти, -ся; додбати; докладати; (*возмещать*) надолужувати, надолужити, приповняти, -ся. [Ніхто його не додбає, ані розруйнує (Шевч.). До книжок докладав він своє розумне слово. Хай вам бог приповня (Ном.)]. **Дополнять сыпучим телом** – досипати, досипати. **-ять водой** – доливати, долити, долляти, (*кипяток, борщ, водку*) досипати, досипати. **Дополненный** – доповнений, доли́тий, долля́тий, (*сып. телом*) – досипаний; (*о книге, рукописи*) з додтками, доповнений. [Новє видання, з додтками].

Дополуденный – передпівденний, передполудневий.

Дополусмерти – мало не до смерті. *Избил дополусмерти* – тільки що живого пустив.

Дополучать, доплучить – добирати, добрати, діймати, донімати, дійняти, доняти. [Сам купив кобилу за шісдесят, а продав за сорок, – цілих двацять карбованця не доиняв].

Дополучка, -чение – діймання, добира́ння, *сов.* добрання.

Допороть, см. Допарывать.

Допотеть – допітніти, допріти.

Допотопный – передпотоповий.

Доправа, доправка – доправа, доправка.

Доправлять, доправить – доправляти, доправити.

Доправный, доправочный – доправний.

Доправщик – доправляч.

Допраздновать, -ся – досвяткувати, -ся, догуляти, ся. **Допразднованный** – досвяткований, догуля́ний.

Допрашивание – допітування, допит (*р. -ту*), допити (*р. -тів*), випітування.

Допрашиватель, допросчик – допітувач, допитник.

Допрашивать, допросить – допітувати, допитати, випітувати, випитати коґо.

Допрашивающий – допітувач. **Допрашиваемый** – допітуваний. **Допрошенный** –

доп'итаний.

Допрашіваться, допроситься – допро́хуватися, допроха́тися, допро́шуватися, допросі́тися, доблагати, -ся. [Проха́в, проха́в, та й не допроха́вся. Не допро́шуйся до мене в ха́ту, бо не допроси́шся].

Допрева́ть, допре́ть – домліва́ти, домлі́ти, допріва́ти, допрі́ти. [Борщ домліва́є. Ка́ша вже допрі́ла].

Доприве́рєдничаться – довередува́тися.

Допро́с – допит. [Пішло́ слідство, до́пити та передо́пити (Грінч.)]. *Снимать, снять допро́с с кого* – допитувати (допитати) ко́го, вчиня́ти (вчинити) допит ко́му. *Подвергнуть допросу* – взяти на до́пит. [За скріньку сю взяли́ мене́ на до́пит (Самійл.)].

Допроси́ть, -ся, см. Допрашівать, -ся.

Допро́сний – допитний, допитувальний. **Допро́сные пункты** – пун́кти до́питу, допитні́ точки.

Допро́счик – допитувач, допитник.

Допру́живать, допруди́ть – дога́чувати, догати́ти.

Допры́гивать, допрыга́ть, допрыгну́ть – дострибувати (достриба́ти), дострибну́ти, доплигувати (доплига́ти), доплигну́ти, доциба́ти, доцибну́ти, доскакувати, доскака́ти, доскочити. [Як схочу́, то й не́ба доскочу́. Не доскочи́ш, бо дуже висо́ко]. **Допрыга́ться** – доциба́тися, достриба́тися, доплига́тися, догарцюва́тися. [А що? догарцюва́вся, що й но́гу ви́бив].

Допры́скивать, допрыска́ть – добрі́зкувати, добрі́зкати, допі́рскувати, допі́рскати.

Допря́дывать, допряда́ть, допрясть – допряда́ти, допря́сти. **Допря́денный** – допря́дений, спря́дений.

До́пуск – до́пуст (р. -ту), допу́щення, припу́щення.

Допуска́емость – допустимі́сть, припустимі́сть (р. -мости); дозво́леність (р. -ности).

Допуска́емый – допустимий, припустимий, дозво́люваний, дозво́лений. [Де́які на́голоси дозво́лені тільки в ві́ршах].

Допуска́ние – припу́скання, дозво́лювання, до́звіл (р. -волу).

Допуска́ть, допустити́ – пуска́ти, пустити́, допускати, допусті́ти, попуска́ти, попусті́ти, підпуска́ти, підпусті́ти, доводи́ти, довести́, (*предполагать*) припускати, припустити. [В свою́ господа́ я пускаю́ всіх (Л. Укр.). Не попустити́ (*или* не дасть, не дозволить) він Грицькові́ верхово́дити над собою́ (Грінч.). Та́кі фо́рми дозво́ляються, хіба́, в ві́ршах. Ви ка́жете, що з нього́ зло́дій, а я то́го не припускаю́ (не гадаю́). Не приведи́ (не доведи́), бо́же, ні́кому тако́го ба́чити]. **Допу́стим** (*предположим*) – покла́дімо, припу́стімо, да́ймо, да́ймо на те́е. [Да́ймо, що він прода́сть жи́то, то й то́ді все-ж не вистачи́ть гро́шей на ха́ту. Да́ймо на те, що він поми́лівся. Покла́дімо на́віть, що слова́ її́ спра́ведливі (Крим.)]. *Не допуска́ть и мысли* – і думки́ не припуска́ти, і в голо́вах не покла́дати. [І в голо́вах не покла́дала, щоб пан му́сів збреха́ти (Квітка)]. *Не допуска́ть противоречий* – не попуска́ти суперечі́тися (*или* сперечань). *Не допустити́ беды́* (*предотвратить*) – запо́бігти ли́хові, зара́дити ли́хові.

Допустити́ себя́ до чего́ (*или* **допустити́ что́**) – допусті́тися чо́го. [Хто ми́г сподіва́тися, що він допу́ститься́ брехні́? Де́котрі сміхові́ни, що їх допусті́вся́ а́втор (Крим.)].

Допускно́й, допустительно́й – допускний.

Допусті́мый, см. Допуска́емый.

Допусті́ть, -ся, см. Допуска́ть, -ся.

Допу́щать, см. Допуска́ть.

Допу́щение, см. Допуск.

Допыта́ть, см. Допыты́вать.

До́пытка – 1) допитува́ння, до́пит, випі́тування; 2) вимучува́ння.

Допы́тливость – допитли́вість (р. -вости).

Допы́тливый – допітливий.

Допы́тывание – допітування, випітування.

Допы́тывать, допытáть – кінчати, скінчити катування, мордування, докатувати, домучити когó, допитати когó на мúках.

Допы́тываться, допытáться – допітуватися, допитáтися чогó, дохóдити, дійти чогó.

Допьяна – доп'яну.

Дор – (о земле) новина.

Доработывание, доработáнье, доработ́ка – дороблювання, доробляння, доробка.

Доработыва́ть, -ся, доработáть, -ся – доробляти, -ся, доробити, -ся, допрацьовувати, -ся, допрацюва́ти, -ся. **Доработáнный** – дороблений.

Доравнива́ть, доровня́ть – дорівнювати, дорівняти.

Доравнива́ть – доводити до зросту.

Дорастáть, дораст́и – доростати, дорості́, (о мног.) подоростáти.

Дорва́ться, см. Дорывáться.

Дорде́ть (о фруктах) – досягнути, дочервоніти. **Дорде́лый** – досяглий, дочервонілий.

Дореза́ть, см. Дорезывáть.

Дорезáние, дорезывание, дорез́ка – дорізування, сов. доріза́ння, дорі́з (р. -зу).

Дорезви́ться – догратися, догулятися, допустуватися, дострибатися.

Дорезывáть, дореза́ть – дорізувати, дорізати (мног. – подорізувати), докраювати, докраяти. [Дорізували поранених. Давайте другу хлібину, – цю докраяв]. **Дорезáнный** – дорізаний, докраяний.

Дореформенный – дореформний, передреформний.

Дорисовывание, дорисовка – домальовування, дописування (фарбами); сов. домальовання, дописання.

Дорисовывáть, дорисова́ть – домальовувати, домальюва́ти, дописувати, дописáти (фарбами) (о мног. – подомальовувати, подописувати). **Дорисовáнный** – домальований, дописаний, [Портрета я бачив уже дописаного].

Дорический – дорійський.

Дормез – берлін (р. на).

Дорник – нахрєсник (р. -ка).

Дороженька, доро́жка, см. Доро́га.

Доро́га – 1) (в букв. смысле и переносно – как поведение) доро́га (ум. дорі́жка, дорі́женька, дорі́жечка), шлях (ум. шляшо́к, р. -шку), путь (ж. р. пу́ті), тропа (ум. тропка). [З ба́тька була людина чесна, а син пішов іншою дорогою. По-під темним гаєм ідуть шляхом чумаченьки (Шевч.). Шляшо́к бітий звивався до міста (М. Вовч.). Перед вікном широка біта путь. Московський поїзд стоїть на третій пу́ті]. **Доро́га большая, торная, торговая** – бітий шлях, великий шлях, гостинець (р. -нця). **Д. проезжая** – проїзний шлях, проїзна́ доро́га. **Д. столбовая, почтовая** – верстовий (стовповий) шлях. **Д. железная** – залізниця, залізна ко́лія. **Д. проселочная** – путівець (р. -вця) (Г. Барв.). **Д. перекрестная** – перехрєсний шлях, середохрєсна доро́га, (гал.) крижова доро́га. **Д. окольная** – манівець. [Хто манівцями простує, той удома не ночує (Присл.).]. **Д. на гору из оврага, от берега** – узві́з (р. узво́зу). [Боричів узві́з]. **Д. для прогона скота** – прогін (р. -гону). **Д. утренняя (летом)** – на́кочений шлях; (зимой) на́тертий, у́тертий шлях. **Гладкая санныя доро́га** – плавкий шлях.

Установившаяся доро́га – становкий шлях. [Поїдемо нехай, як становкий шлях бу́де]. **Д. ухаби́стая** – вибоїста путь. **Д. весенняя, летняя, зимняя** – вешня́к, літня́к, зимня́к. **Д. забитая снегом** – забивна́ путь. **Д. с колотью** – грудна́ путь. **Д. покрытая шероховатым льдом** – дерешуватий шлях. **Часть доро́ги, по которой бегут лошади** – ступа. **Боковые части доро́ги** – обóчини. **Без доро́ги** – бездорі́жно, бездорі́ж. [Пішов бездорі́жно, навмання]. **Место расхождения доро́г** – розвилки, перехрєстя. **Какою доро́гою?** – яким

шляхом? кудюю? *Вот этой дорого́й* – сюдою, осюдою. *Той доро́гой* – тудюю. *По доро́ге* – по руці; в завороті. *Не по доро́ге* – не по руці, не в завороті, не в шляху. *Живущий за доро́гой* – задоро́жній; 2) (*путешествие*) доро́га, подоро́ж, путь (*р. пути*). *Дальняя доро́га* – велика доро́га, далікий шлях, далікая путь. [Ой не їдь, синку, у велику доро́гу. Далікая путь, хвилини не ждуть (Л. Укр.). В далікую путь піду (Грінч.)]. *Собира́ться в доро́гу* – лаштува́тися (лагодитися) в доро́гу, в путь. *Тянет в доро́гу* (*шутл.*) – мандрівочка па́хне. [А вже весна, а вже красна, із стріх вода кра́пле, молодому чумакові мандрівочка па́хне]. *Уста́ть от доро́ги* – стомитися з доро́ги, здоро́житися. [Здоро́жився, все тіло бо́літь. Діти такі бу́ли здоро́жені, що за́раз і послу́ли]. *Счастли́вой доро́ги* – щасливо! час до́брий, щасливо́ї доро́ги! *Найти доро́гу, ста́ть на настоя́щую доро́гу* – вийти на певний шлях, тропи́ вхопити, тропи́ набігти. [Як-би мені вхопити тієї тропи́, де щас́тя (Г. Барв.). Не набіжу́ тропи́ (Г. Барв.)]. *Ста́ть кому́ попере́к доро́ги* – заступити сте́жку, ста́ти попере́к шляху́, ста́ти на перешко́ді; (*неблагоприя́тствоватъ*) не́путити. [Це мені не́путить отой Ула́с Голова́тий, а то не взя́ли-б си́на в моска́лі]. *Туда́ ему́ и доро́га* – Сво́ім шляхо́м пішо́в! – Так йому́ й треба! Коту́зі по заслу́зі! «А як бу́ла поже́жа, то краде́ний кожух згорі́в». – Сво́ім шляхо́м пішо́в!

До́рого – до́рого (ум. доро́ге́нко). (*Срв. ст. доро́жче и доро́гше*).

Доро́говатый – доро́ге́нкий.

Доро́говизна – доро́жне́ча (*р. -чі*), доро́жне́та, доро́жня, доро́жина.

Доро́гой – доро́гий (ум. доро́ге́нкий, доро́ге́сенький); (*ценный*) ко́штoвний. [Доро́гий дру́же! Бачив я усякі пе́рли і ко́штoвні самоцві́ти (Самі́л.)]. (*Срв. ст. доро́жчий и доро́жший*).

Кра́йне, непо́мерно доро́гой – доро́женний. [Прода́ти-б – не купля́ть таку доро́женну (Крим.)]. *Доро́гая вещь* – доро́га рі́ч, ко́штoвня. *Доро́гой в вы́сшей степе́ни* – доро́гісі́нкий, доро́ге́сенький. [Моя́ й ма́тінко, моя́ й доро́гісі́нька. Моя́ пора́днице доро́ге́сенька].

Доро́го́нький – доро́го́нкий.

Доро́гопро́вод – сухомі́ст (*р. -мо́сту*), шляхо́прові́д (*р. -во́ду*), віяду́к (*р. -ка*).

Доро́дливостъ, см. Доро́дность.

Доро́дливый, см. Доро́дный.

Доро́дность – огрядні́сть, тілі́стість, телесува́тість, (*редко*) оті́лість (*р. -ости*).

Доро́дный – огрядні́й, опа́систий, тілі́стий, телесува́тий, (*редко*) оті́лий.

Доро́дство, см. Доро́дность.

Доро́жатъ, вздоро́жатъ – доро́жчати, доро́гшати, подоро́жчати, подоро́гшати.

Доро́же – доро́жче, доро́гше.

Доро́жить, продоро́жить – робі́ти, поробі́ти сте́жки. **Доро́жить тѣс** – робі́ти рівча́ки на гонти́ні, щоб вода́ збі́гала, рівчакува́ти (до́шку, гонти́ну), шляхува́ти.

Доро́жить чем – доро́жити чим, шанува́ти щось [Він тво́го коха́ння не шану́є], (ценить) ці́нувати, скла́дати вели́ку ці́ну чо́му.

Доро́житься – доро́житися, ці́ни не скла́сти, (*шутл.*) пра́вити як за ба́тька, як за вола́.

Доро́жка, доро́женька – до́ріжка, до́ріженька, (*узкая*) сте́жка, сте́жечка, сте́женька, сте́жина, сте́жиночка. [Найня́вся до пані́в струга́ти до́ріжки в саду́ = *чи́стить до́ріжки*].

Доро́жник – 1) до́літце жо́лобча́сте (щоб робі́ти: рівча́чки на дере́ві), жо́лобівка; 2) подоро́жник. [Ла́годжу́ся за кордо́н і́хати – вже й подоро́жник купив].

Доро́жный – до́ро́жній, подоро́жній; шляхо́вий. [Поді́лилися сво́їми до́ро́жніми харча́ми.

Подоро́жня су́кня (Кулі́ш). Через плеча́ подоро́жня то́рба невели́ка. Шляхо́вий стовп (по́рох)]. **Доро́жная повинно́сть** – до́ро́жній (шляхо́вий) відбу́ток (*р. -тку*). **Доро́жный погребе́ц** – подоро́жне на́чиння, (*устар.*) пу́здєрко, пу́здєрок (*р. -ка*) (Котл.). **Доро́жные вещи** (*узлы, чемоданы и т. п.*) – па́кунки. [Носи́льник пови́носив наші па́кунки з ваго́ну].

Доро́жные записки – подоро́жні за́писи (*р. -ів*), подоро́жник. [Моско́вський піп Лу́к'янов

описав у своєму подорожникові Паліївщину (Куліш)].

Дорожчатый (о ткани, чулках) – смужкатий, смугнастий, пасмістий; (о дереве, металле) жолобуватий, рівчакуватий, порівчакований.

Доростать, дорости – доростати, дорости, зростати, зрости, доходити зросту, дійти зросту, літ. *Ты ещё не дорос, не имеешь гражд. прав* – ти ще не дійшов літ; (*шутл.*) ще тобі не дзвонили на «достойно», ти ще не вмівся до цього.

Дортуар – дортуар, спальний покій (*р.* -кою), дорміторій.

Дорубать, -ся, дорубить, -ся – дорубувати, -ся, дорубати, -ся, дотинати, дотнути. [Сокира свого дорубається (Ном.)]. **Дорубленный** – дорубаний.

Дорубливать, см. Дорубать.

Доругаться – долаятися, досваритися.

Дорывание – доривання, *сов.* 1) дорвання; 2) дориття.

I. Дорывать, дорвать – доривати, дорвати (*напр.* одіжку, відрі ягід), (о мног.) подоривати, (*раздирать до конца*) додирати, додрати, (о мног.) пододирати.

Дорываться, дорваться – допадатися, допастися до чого. [Як допадеться (до) горілки, то й за вуха не відтягнеш].

II. Дорывать, -ся, дорыть, -ся – докопувати, -ся, докопати, -ся; доривати, -ся, дорити, -ся.

[Докопалися до води. Свиня дорила вже й другу грядку]. **Дорытый** – докопаний; доритий.

Досада – досада (*ум.* досадонька), докука, нуда; озлість (*р.* озлости), пересердя. [Ой, де-б я, де-б я із досадоньки пішла! Аж нуда пориває (*досада берёт*) дивитися на таку роботу.

Кульбашного взяла озлість. Хтось навіть аж плюнув з пересердя]. *Какая досада* – яка шкода! *С досадой* – досадливо, з серцем. *Причинять досаду кому* – досадувати когось.

[Паніматка і та мене досадує хвалами (Куліш)]. *Почувствовать досаду* – задосадувати. [А він так задосадував, що задумав собі смерть зробити]. *Досада разбирает* – досада бере, забирає,

нуда пориває, досадно стає комусь. *Подавлять досаду* – здавлювати своє серце (Васильч.).

Досадительный – досадливий, докучливий, уїдливий, ущипливий, дошкульний.

Досадить, см. Досаждать и Досаживать.

Досадка – досаджування, (*то, что досажено*) досадка.

Досадливый – досадливий.

Досадной – досаджений, досадовлений.

Досадный – досадний; (*неприятный*) прикрій. [Прикра помилка вийшла]. **Досадно** – досадно, прикро, (*жаль*) шкода; сердито. [Так мені сердито стало на неї за це].

Досадование – досадування, досада.

Досадовать – досадувати, мати досаду в серці. **-вать на кого** – мати на когось досаду, пересердя, серце.

Досадчик, досадчица – досадливець (*р.* -вця), дошкуляч; (*ж.*) досадливиця, дошкульниця.

Досажать, см. Досаживать.

Досаждение – досаждання.

Досаждать, досадить кому – досаждати, досадити комусь, досаду комусь вчинити, доїдати, доїсти комусь, докучати, докучити, прикритися, наприкритися; *см. Донимать. Досадило кому*

– доїло когось, за серце взяло когось, допекло комусь; (*вульг.*) за печінки взяло когось. *Чтобы досадить* – на злість, на збитки, аби досадити, аби дозолити комусь.

Досаживание, см. Досадка.

Досаживать, досадить, досажать – досаджувати, досадити, досадовити (о мног.) подосаджувати. [Треба ще п'ять яблінок досадовити]. **Досаженный** – досаджений, досадовлений.

Досаливать, -ся, досолить, -ся – досолювати, -ся, досолити, -ся. **Досоленный** – досолений.

Досаливать, досалить – домащувати, домастити салом.

Досасывать, дососать – досисати, доссати, досмоктувати, досмоктати. **Дососанный** –

досса́ний, досмо́ктаний.

Досве́рливать, досверли́ть – досве́рдлювати, досвердли́ти, досвердло́увати, досвердлува́ти, дові́рчувати, доверті́ти. [Дірку доверті́в, тепе́р кілка забиватиму]. **Досве́рленный** – досве́рдлений, досвердлований, дові́рчений.

Досева́ние – досіва́ння, *сов.* досіа́ння, (*провинц.*) – досіа́ття.

Досева́ть, досея́ть – досіва́ти, досіа́ти. [Сьо́годні досіа́в жи́то. Було́-б сі́то, була́ б досіа́ла боро́шно]. **Досея́нный** – досіа́ний.

Досека́ть, досе́чь – 1) дору́бувати, доруба́ти. [Чи вже доруба́в хмиз?]; 2) добива́ти різка́ми, до́бити різка́ми, дошмагати, дохлястати.

Досе́ле, досе́ль – 1) до́сі, до сьо́го ча́су; 2) до сьо́го місця, (оце́) по́ти, опо́ти, допо́ти, (оце́) по́ки, опо́ки, допо́ки. [Опо́ки твоє́, а це вже моє́. До́ки ти дочита́в? – Опо́ки. Заломився на льо́ду, і оце́ по́ти в во́ді був].

Доси́живание – доси́джування, *сов.* доси́діння.

Доси́живать, -ся, досиде́ть, -ся – 1) доси́джувати, -ся, досиді́ти, -ся. [Доси́дили тро́хи не до півночі (Неч.-Лев.). Досиді́лася, що й сорочки на хре́бті нема́]. **-де́ться до чего** (*дождатся*) – засиді́ти чо́го. [Сиді́ли довге́нько в млині, по́ки чергі́ засиді́ли]. **-е́ться в гостях до сумерок** – досиді́ти до сме́рку, досмерка́тися; 2) **-ва́ть, -де́ть (водку)** – доку́рювати, докурі́ти (горі́лку).

Досинива́ть, досини́ть – доси́нювати, досини́ти.

Доска́ – до́шка (*ум.* до́щечка), (*изредка*) дерти́ця, дерни́ця. [Ой, і каза́в пан Каньовський дерни́ць накупі́ти, молоді́й Бондарі́вні домови́ну збі́ти (Чуб.)]. **Доска́ небольшая или одиночка** – до́щина. **Самая толстая доска́** – фо́ршта, хворшт. [Дубо́ві фо́ршти для скле́пу наготува́ли]. **Д. двухдюймовая** – двіца́лівка, дво́хпальці́вка. **Д. трёхдюймовая** – трица́лівка, трьо́хпальці́вка. **Д. наиболее употребительная для обшивки** – ша́лі́вка. **Д. толщиной меньше вершка, но толще шалёвки** – бе́зйменка. **Д., составляющая восьмую часть распиленного древесного ствола** – ги́тина, вoсьме́рня. **Д.-горбыль** – оба́пол, оба́полок (*р. -лку*), опі́лок (*р. -лку*). **Д. для пола** – мoсти́на, мoстови́на, (*реже*) мі́сниця. **Д. в потолке** – сте́лина. **Д. в заборе** – ді́ліна; (*в воротах*) во́рiтні́ця. **В заборе доска́, прикрывающая забор или частокол** – глoвень (*р. -вня*). **Доска́ с уступами, на которые кладутся полки** – шимба́лок (*р. -лка*). **Дубовые доски для лодок** – бо́ти. **Д., положенные на лодках для устройства парома** – мoсти́нці (*р. -нці́в*). **До́ски, по которым скатывают тяжести для нагрузки и т. п.** – кі́твиці́. **Д., переброшенная через ручей, речку** – кла́дка. **Д. кухонная для теста, для котлет и т. п.** – сти́льниця. [Ві́зьми ме́ншу сти́льничку на зі́лля: на вели́кій ми ті́сто по́раемо]. **Д., употребляемая вместо колокола в монастырях (было)** – бря́зкало, бі́ло, калата́ло. [Говори́ли, як у бі́ло би́ли, а йо́му й не в дога́дки. Пі́п у дзві́н, а чо́рт у калата́ло]. **Д. крошьяная** – кравальня, кравни́ця, крíйниця. **Д. для глаженья** – прасува́льна до́шка. **Д., которую сапожник кладёт себе на колени и разбивает на ней молотком кожу** – кле́пак (Вас.). **Д. деревянная, для писания на ней масляными красками** – бля́т. [Пові́з дере́во до столя́рів, щоб поробили бля́ти, а мiй бра́т помалу́вав]. **Вымощенный досками** – мoстови́й. [Ой, Оле́но, се́стро моя́, помiй дво́ри мoстові́ї]. **Оби́ть до́сками** – обшалува́ти, пошалува́ти. **От доски до доски** – від до́шки до до́шки; від паляту́рки до паляту́рки. [Всю оту́ купу книжо́к я знав у́же розказа́ти од паляту́рки до паляту́рки (Васильч.)]. **Доска́ классная** – та́бліця. **Д. аспидная** – тавле́тка, грифельна до́шка. **Д. шахматная** – ша́хівни́ця. **Д. грудная (анат.)** – гру́дні́на.

Доскаблива́ть, доскоблíть – дос[ш]крі́бати, дос[ш]кре́бти, доскромі́джувати, доскромáдити.

Доско́бленный – доскре́бений, доскромáджений.

Доска́зывание – до́казування.

Доска́зывать, досказа́ть – до́казувати, до́каза́ти, до́говорува́ти, до́говори́ти, до́мовля́ти, до́мови́ти. **Досказанный** – до́казаний, до́говоре́ний.

Доскака́ться, см. **Допры́гаться**.

I. Доска́кивать, доскочить, доскакнуть – доско́кувати; см. **Допры́гивать, допры́гнуть**.

II. Доска́кивать, доскака́ть – доска́кувати, доскака́ти. [Кінь доскака́в і впав без ду́ху].

Доска́н – коробочка.

Доскоблѣть, см. **Доска́бливать**.

Доскона́льный, -но – доскона́льний, доскона́льно.

Доскочить, см. **Доска́кивать**.

Доскреба́ть, доскресть, см. **Доска́бливать, доскоблѣть**.

Досла́ть, см. **Досыла́ть**.

Доследить – допильнува́ти, присочи́ти, досте́жити.

Досле́дование – додаткове слі́дство.

Досле́до[ы]вать – перево́дити (робити) додаткове слі́дство.

Досло́вный – дослі́вний. [Дослі́вний пере́друк]. **Досло́вно** – дослі́вно, сло́во-в-сло́во, сло́во-від-сло́ва, (*до последнего слова*) що до слова. [Запи́сане дослі́вно. Я те чув і все зати́мив що до слова (Л. Укр.)].

Дослу́живание – дослу́жування, *сов.* дослу́ження, дослу́жіння.

Дослу́живать, -ся, дослужи́ть, -ся – дослу́жувати, -ся, дослужи́ти, -ся, ви́служитися.

Дослужи́ть до – добу́ти до. [Дослужу́ місяця та й піду́ додому. Коли-б мені добу́ти ро́ку, зроду-зві́ку не ста́ну на дру́гий рік (Неч.-Лев.). Дослуживсь до чину́ (Шевч.). Був у москаля́х, а тепе́р уже́ вислуживсь і ско́ро додо́му при́йде]. **Дослужи́ть церковное служение** – допра́вити (*напр.* ве́чірню).

Дослу́шивать, дослуша́ть – дослу́хувати, дослу́хати.

Дослу́шиванье – дослу́хування, *сов.* дослу́хання.

Дослы́шать – дочу́ти.

Досма́ливать, досмоли́ть – досма́лювати, досмоли́ти.

Досма́триванье, досмотре́ние – догляда́ння, дози́рання, до́гляд (*р.* -ду).

Досма́тривать, -ся, досмотре́ть, -ся – 1) додивля́тися, додиві́тися. [Не додиві́вся до кра́ю];

2) (*увидеть*) додивля́тися, додиві́тися, доба́чити. [Не додиві́вся, що стілець бру́дний, та й поклав кни́гу. А я вас і не доба́чив]; 3) догляда́ти, допильно́вувати; см. **Присма́тривать, присмотре́ть**; 4) (*подмечать*) постерега́ти, постерегти́, угля[е́]діти що, догляда́тися, догляді́тися до чо́го. [Я тут по́милку постери́г]. **Досмо́тренный** – доба́чений, догля́нутий, допильно́ваний, постере́жений. **Досма́триваемый, -вавшийся** – догляда́ний. [Викохані, сме́лі, догляда́ні ді́ти (Шевч.)].

Досмея́ться – досмія́тися, доре́готатися.

Досмо́тр – 1) до́гляд (*р.* -ду). [До́гляд за ді́тьми пи́льний]; 2) (*в тамо́жне*) о́гляд, пере́гляд, дозі́р (*р.* -зору). **-овый** – дозорчий.

Досмотре́ть – догля́нути, догляді́ти.

Досмо́трщик – догляда́ч, дозо́рець (*р.* -рця), дозо́рний. [Під тяга́рем одра́зу я упа́в, – дозо́рець ге́ть прогна́в мене́ з робо́ти (Л. Укр.)]. **Тамо́женный -рщик** – митний дозоре́ць.

Досмо́трщица – догляда́чка, догля́дни́ця.

Досмо́трщический, досмо́трщичий – догля́дни́цький, дозо́рни́цький.

Досо́л – досо́лювання, *сов.* досо́ління, досі́л (*р.* -со́лу).

Досо́ливать, досоли́ть – досо́лювати, досо́лити; (*многое* – подосо́лювати). [Уся́ стра́ва не соло́на, – подосо́люй ге́ть-усе́].

Досо́хнуть, см. **Досыха́ть**.

Доспа́ть, см. **Досыпа́ть**.

Доспева́ние – дости́гання.

Доспева́ть, доспéть, см. **Дозрева́ть, дозре́ть**.

Доспе́лость – дости́глість (*р.* -лості).

Доспéлый, см. **Дозрéлый**.

Доспéх, доспéхи – збрóя. [Козáк при всій збрóї].

Доспéшний – збрóйовий.

Доспéшнийк – збрóйний вóяк, збрóйовíк.

Доспóрить – досперечáтися.

Доспóриться – досварíтися.

Досрóчний – дострóковий, дотермíновий, передтермíновий, до стрóку.

Доссорíться – досварíтися.

Доставáние – 1) досягáння; 2) добувáння.

Доставáть, достáть – 1) (*до чéго, кудá*) сýгáти, сýгнути, досягáти, досягти, достягáти, достягти (чóго, до чóго, кудí). [I далеко сýгá рушниця? – Ген до тóго дубá сýгнула. На кíлку висíли вíжки, – Демкó досяг íх рукою й зняв]. **Достáть дно где** – гóнтувáти, зглибíти щó. [Мíсця тóго нíхтó не згóнтує. Мудрець своím розумом зглибив зéмлю, обняв небесá]. См. *ещё Достигáть 3*; 2) (з)добувáти, (з)добути щó *и* чóго, (з)добувáтися, (з)добути́ся на щó, чóго, дíставáти, дíстáти, роздобути, -ся, доскóчити, доп'ясти, запобíгти чóго, (*о многом*) подоставáти, поздобувáти. [Панувáли, добувáли í славу, í волю (Шевч.). Грошéй немá, не добув́ся (Квítка). А ти ось нíяк не роздобудешся нí на щó, щóб почáти гóсподарювáти (Квítка). Доскóчив я собí шмáток м'ясцá (Греб.). Запобíжиш йóго як зóлота, а не збóдеш як вóрога (Г. Барв.). Такí доп'яв собí жíнку í хорóшу, í багáту. Отó подоставáли усьóго, почáли обíд варíти]. См. *ещё Достигáть 2*; 3) **доставáть** откудá, из чéго – виймáти, ви(й)няти, добувáти, добути, видобувáти, видобути, (*снимать*) здíймáти, зняти. [Из торбíни прездоровий пирíг добувáє (Рудан.). Видобув вíн з кешенí конвэртикá]. **-вáть раков из их нор** – печерувáти, видирáти – рáки. **-вáть невод, сети из воды** – вíбирáти; 4) (*быть достáточно*) вистáчáти, вистáчити, вистарчáти, вистарчíти, ставáти, стáти. [Вистá(р)чíло на юшку, вистá(р)чíть í на петрушку. Щóсь ссáло сёрце, чóгось не ставáло (Коцюб.). Ще трéх карбóванцív не стáє]; *срв. Хватáть. Не доставáть* – не ставáти, бракувáти, хíбувáти. *Чéго кому не достáёт* – щó (*или чóго*) кому́ бракує.

Доставáться, достáться – припадáти, припáсти, -ся, прихóдитися, прийтíся, дíставáтися, дíстáтися (*о мног.* подíставáтися), доводíтися, доведíтися, упáдáти, упáсти. [Йóму з баткíвщини припáла клóня. Котрí грóші лéгко прихóдяться, лéгко й провóдяться. А íй довелáся зáпаскá гáрна. Подíлили ми бóрошно, í впáло нам по двá пúди]. **Достáвшийся в добычу** – здобíчний. [Ви здобíчнí грóші пропивáєте (Кулíш)]. **Достáвшийся по наследству** – спáдковий, спáлий, припáлий на спáдщíну. **Тяжело достáлось** – гíрко прийшлóся. [Гíрко менí тíí грóші прийшлíся]. **Победа нелегко достáлась** – перемóга нелéгко обíйшлáся (дíстáлася). **Достáться кому (плохо), безл.** – дíстáтися, впáсти, нагорíти, натрусíтися кому́. [Дíтям вíд мáчухи дóбре дíстáється. Вíд старшíх йóму сьóгóднí дóбре впáло. Í тобí й менí вíд Íвана натрусíться].

Достáвить, см. Доставлáть.

Доставкá, доставлéние – 1) довíз (*р. -вóзу*), привíз (*р. -вóзу*), пристáва, пристáвка, приставлáння. [Сíль дорожчáє за-длá трудностí довóзу (Франкó)]. **С доставкóй нá дом** – з привóзом (прíносóм) додóму. **Пóчтовáя -кá** – пересíлка поштовá; 2) (*поставкá*) постачáння, достачáння чóго кому́. [Вíдбувáється допíру вíзбíрувáння й постачáння матерíялу (Єфр.)].

Доставлáть, доставíть – 1) привóзити, привéзти, довóзити, довéзти, приставлáти, приставíти, пристановíти; спровáджувáти (провáдити), спровáдити (*гал.*). [Законтрáктувáвся довóзити будíвельне дéрево до вíськóвого депó (Франкó). Вони дрóва продáють дешевó, та не приставлáють. Ми вáс у гóрод пристановíмо поцíнно. Аж з Рейну í з Угорщíни бóчкáми провáдили рейнське í всякí налíтки (Стор.)]; 2) (*поставлáть*) постачáти, постáчити, достачáти, достáчити, вистáчáти, вистáчити, достарчáти, достарчíти;

(*угощение*) поставлятися, поставитися. **-ть** *вдоволь* – на́стачати, -ся, на́стачити, -ся. [Галичина постачала культурних робітників на всю Україну (Н.-Лев.). На всіх і страви не на́стачиш. За се їм харч злиденну вистачають (Куліш). Хоч за́стався, а поста́вся! (Ном.). Пряди́ва на вері́вкі не на́стачилися]; 3) (*причинить*) за́вдавати, за́вдати, спричиня́ти, спричинити чо́го кому́. [Великого кло́поту за́вдав мені́ син. Слаба́ дитина ба́гато но́чей безсо́нних їй спричинила (М. Левиц.). **Доста́вить** *неприятность, огорчение* – за́вдати при́крости, за́вдати жа́лю. **Доставля́ть** *утешение, радость кому* – ті́шити, поті́шити ко́го, за́вдати вті́хи кому́. [Поті́шила ти мене́, донечко, ону́ком].

Доставщи́к – постачальник, дові́зник, приста́вник. **Доставщи́к лошадей** – кінський постачальник; (*сомнительного свойства*) лі́верант. [Не бері́ть, па́не, з тих цига́нів лі́веранта, бо обду́рять].

Доста́ивание – досто́ювання, *сов.* досто́яння.

Доста́ивать, досто́ять – досто́ювати, досто́яти до чо́го, чо́го, висто́ювати, висто́яти. [Мені́ тре́ба ще одні́єї че́рги досто́яти].

Доста́ива́ться, досто́я́ться – досто́ватися, досто́ятися. [На́ливка досто́юється. Досто́явся гро́шей, ли́ха].

Досталь – останнє (*р.* -нього), ре́шта.

Достально́й – позоста́лий, решткowiй.

Доста́ток, доста́точек – доста́ток, доста́точок, (*чаще мн.*) доста́тки, вжи́тки. [Він при доста́тку живе́. Се були́ люди́ середні́х доста́тків (Крим.). Е, які́ вже на́ші вжи́тки! Зоста́вляю то́бі всі мо́ї ужи́тки і мале́нькі ді́тки].

Доста́точно – дово́лі, до́сить, удо́сталь, удо́стач, удо́стачу, доста́тн(ь)о, подоста́тком, (*провинц.*) до́ста, уво́лю. [Чо́го чека́ти? і так дово́лі ждали́ (Коцю́б.). Ще нам не до́сить болячо́к від на́ших мук, від на́ших ран (Самі́йл.). Худо́би ма́ю подоста́тком. Усьо́го у ме́не вдо́стач, ще й лю́дяма́ помага́ю]. **Совершенно доста́точно, более чем доста́точно** – задо́сить. [То́рік було́ садовини́ задо́сить. І сьо́го задо́сить, щоб пі́знати, що́ то інспе́ктор (Свидн.). *Этого для меня совершенно доста́точно* – чо́го мені́ задо́сить. **-но пи́щи** – до́сить харчи́, (*поэтич.*) до́їжно. **-но сна** – до́ліжно. [Чи до́їжно, чи до́ліжно то́бі?]. **Доста́точно кому́** – бу́де з ко́го. [Бу́де з мене́, поки́ живу́, і добро́го слова́ (Шевч.). **-но для́ чего** – ста́є, виста́чає на що́. [Не́наче вам дня́ не ста́є на ці́ мелодра́ми! (Крим.). *Не доста́точно много́ зна́ть, нужно́ еше́...* – не до́сить зна́ти ба́гато, ще тре́ба... *Ему́ запла́тили -но* – йо́му запла́чено до́сить (подоста́тком). *Этого́ бу́дет -но* – чо́го виста́(р)чить.

Доста́точность – 1) (*зажиточность*) замо́жність, зажити́сть (*р.* -ости); *срв.* **Доста́ток**; 2) доста́тність (*р.* -ности).

Доста́точный – 1) (*зажиточный*) замо́жний, замо́жне́нький, зажити́тий, доста́тній. [Він зажити́тий чоло́вік, на все доста́тній, у йо́го всьо́го дово́лі е́сть]; 2) *имеющийся в доста́точном количестве* – доста́тній, дові́льний. [Доста́тня оді́ж (Шевч.). Тепе́р на се́лі кра́ще жи́ти: і хлі́б дові́льний, і до хлі́ба є́ що ї́сти. До́бре, що́ вода́ дові́льна, да́к бу́ду поло́ска́тися всю́ ні́ч]. *Имеется в доста́точном количестве́ что* – дові́льно на що́. [Ту́т та́кі й на зе́млю дові́льні́ш. Зе́млі у нас доста́тньо]; 3) (*удовлетворительный*) доста́тній. **Доста́точное основание** – доста́тня причи́на (доста́тне обгру́нтування). **Быть -ным, безл.** – ста́вати, ста́ти, виста́вати, виста́ти, виста́(р)ча́ти, виста́(р)чи́ти, ха́пати, хо́пити. [Я́к виста́ло на ю́шку, то виста́не й на петру́шку (Ном.). Ті́єї ї́жі не виста́чало на дво́х (Грінч.). За́полочи́ мені́ не хо́піло]. *Дать в -ном количестве* – виста́(р)чи́ти, поста́чити, на́стачити. [Ця́ крини́ця виста́чить во́ди на ці́лий го́род. Хи́ба-ж на та́ку сі́м'ю мо́же одна́ лю́дина на́стачити?]. *Срв.*

Достава́ть и Доставля́ть.

Доста́ть, см. **Достава́ть.**

Досте́гивать, достега́ть – дошта́повувати, дошта́пува́ти, дості́[ьо́]бува́ти, дості́[ьо́]ба́ти.

Досте́ганный – дошта́пований, дості́[ьо́]ба́ний.

Достерега́ть, достере́чь – допильно́увати, допильнува́ти, достерега́ти, достерегти́ кого́, чо́го. [Допильну́й курча́т, щоб воро́ни не похапа́ли].

Дости́гання – досягання, осягання, добування, здобування, дохо́дження; (*старание*) допевня́ння.

Дости́гати, дости́гнуть, дости́чь – 1) наздоганя́ти; *см.* **Настига́ть, настичь**; 2) (*добиваться чего старанием*) добува́ти, -ся, добути, -ся, здобува́ти, -ся, здобути, -ся, досяга́ти, досягти́ чо́го, осяга́ти, осяг(ну)ти́ що, доходи́ти, дійти́ чо́го *и* до чо́го, допевня́тися, допевні́тися, домага́тися, домогти́ся, доскочити, доконати чо́го, доп'ясти́ чо́го, запобігти чо́го. [Оце́ єди́ний спосо́б здобу́тися націо́нальної во́лі (Грінч.). Якби́ хоч підступо́м добу́ти сво́го. Ви дося́гли сво́єї мети́. Бажала́ Оленка́ і собі́ дійти́ тако́го життя́ (Тесл.). Чо́го ти хоті́ла, то́го й запобі́гла (Чуб.). То чолові́к доско́чний: як напосяде́ться, то й доскочить сво́го. Боротимусь – і допевню́ю (Куліш). Чо́го схоче́, то́го й доможе́ться. Аби́ діп'яти́ сво́го! (Коцюб.)]. **Дости́чь всего́** – осягти́ все, осягну́ти все. **-сти́чь славы́, почесте́й** – зажи́ти сла́ви, че́сти; 3) (*куда, до чего*) доходи́ти, дійти́ чо́го, до чо́го, досяга́ти, досягти́, сяга́ти, сягну́ти, достава́ти, доста́ти чо́го *и* до чо́го. [Нія́кі зовні́шні вра́жіння не доходи́ли до його́. Со́нце сюди́ не дося́гало (Крим.). Вино́ сягну́ло до полови́ни посу́дини (Коцюб.)]. **-сти́чь (глубо́кой) старо́сти** – дійти́ (дожи́ти) (вельми́) старо́го ві́ку, (вельми́) старо́х лі́т. **Дости́гну́тий** – здобу́тий, дося́гнений, ося́гнений.

Дости́ження – здобуття́, дося́гнення, ося́гнення, здобу́ток (*р.* -тку). [Найно́віші науко́ві дося́гнення]. **Дости́ження соверше́ннолетія́** – прихі́д до повни́х лі́т, до повнолі́ття.

Дости́жимість – дося́жність, ося́жність (*р.* -ности).

Дости́жимый – дося́жний, ося́жний. [Сами́м авторам ідеа́л здава́вся тако́м далі́ким, ле́дві дося́жним (Л. Укр.)].

Достила́ть, -ся, достла́ь, -ся – достила́ти, -ся, досла́ти, -ся, достеля́ти, -ся, достелі́ти, -ся.

Достла́нный – достелений, (*провинц.*) досланий. [Посте́ля не досла́та].

Достира́ть, см. **Дости́рывать.**

Дости́рывание – допира́ння, *сов.* допра́ння.

Дости́рывать, достира́ть – допира́ти, допра́ти що. [Доперу́ сорочкі́].

Дости́чь, см. **Дости́гати.**

Досто́верно – (ці́лком) певна́, (ці́лком) правди́во, досто́метно, вірогі́дно.

Досто́верность – (ці́лковита) певни́сть, (ці́лковита) правди́вість, досто́метність, вірогі́дність (*р.* -ости); (*проверенность*) переві́реність. [Кажу́ть то так, а на певни́сть – не знаю́ (М. Вовч.). Правди́вість тих чу́ток я переві́рив].

Досто́верный – (ці́лком) певни́й, (ці́лком) правди́вий, досто́метний, віри́ годни́й, вірогі́дний, (*проверенный*) переві́рений. [Ма́ємо певні́ свідче́ння, що це було́ так. Вірогі́дні написа́ння букви́ «і» замі́сть «о» почина́ються з XIV – XV в. (Крим.). А це правди́ва чу́тка? Ці́лком віри́ годна. Це-ж гіпо́тези, а не переві́рені фа́кти].

Досто́должны́й – заслу́жений, (*надлежащий*) нале́жний, належі́тий. [Належі́ту че́сть-ша́ну відда́ти]. **Досто́должно** – заслу́жено, нале́жито, як личи́ть, як годи́ться. [Вшано́вано його́ як личи́ть].

Досто́ин – го́ден, варт(ий), (*в возвыш. стиле*) досто́йний. [Хто́ любить ба́тька чи ма́тір над мене́ – не го́ден мене́. Чи варт-же він тако́ї ша́ни висо́кої?]. **Он досто́ин наказанія́** – він варт ка́ри, він зароби́в ка́ру.

Досто́инство – 1) гідни́сть, досто́йність (*р.* -ности). [Найкра́щий ети́чний крите́рій – шанува́ти свою́ особі́сту досто́йність (Крим.). З лицарсько́ю досто́йністю́ (Грінч.). Де наша́ націо́нальна гідни́сть? (Грінч.)]; 2) пова́га. [Вислухайте-ж ви покі́рно, з пова́гою, що непови́нним личи́ть (Грінч.)]. **Чувство́ собственно́го досто́инства** – самопова́га. **Сохраня́ть чувство́ собственно́го досто́инства** – зберега́ти (заховува́ти) пова́гу до се́бе, самопова́гу. **С досто́инством** – пова́жно. [Спита́в пова́жно: що ти посми́в мені́ сказа́ти зара́з?]. *Лиши́ть*

человеческого достоинства кого-л. – позбавити людської гідності, упослід(н)ити когось; 3) (*качество, ценность*) вартість, вартність, стійність (*р. -ности*), [Мораль дуже непевної вартості (Єфр.). Я вам показую сукна найвищої вартості. Поєма високої літературної стійності. Свідомий своєї шляхетської вартності (Неч.-Лев.)]; *срв. Качество. Отдавать справедливость, ценить по достоинству* – шанувати когось по заслугі (гідно), віддавати комусь належне. [Його шанують по заслугі – він того заробив]; 4) сан, гідність (*р. -ности*). [Король надав йому князівську гідність].

Достойно – гідно, достойно. [Ми його гідно вшанували].

Достойный, достоин – го[і]дний, достойний (Котл.), го́ден, ва́рт(н)ий когось, чо́го. [Покажіть ви лишень достойні пам'яті діла (Куліш). Вона була йому гідною дружиною (Л. Укр.).]

Достопамятность – вікопомність (*р. -ности*), вікопам'ятність (*р. -ности*). **-ний предмет** – вікопам'ятка.

Достопамятный – вікопомний, вікопам'ятний, пам'ятний, пам'яті го́дний (ва́ртий). [Вніс до свого літопису і оту пам'яті го́дну подію].

Достопочтение – 1) належна пошана; 2) висока пошана.

Достопочтенный – (високо)шановний [Проповідник Беда Шановний], че́сний [Послухайте мене, че́сна громадо! Посходилися всі наші че́сні панотці], хва́льний. [Хва́льний пане редакторе].

Достопримечательность – сла́вна пам'ятка, річ; ва́рта ува́ги, познача́на (визнача́на) річ. [Він показав їм усі сла́вні пам'ятки київські].

Достопримечательный – ва́ртий (гідний) ува́ги, визначний вельми, примітний, позначний.

Достославный, -но – славе́тний, слову́тний, пресла́вний. [Наше пресла́вне військо].

Достохвальный – хвали гідний (ва́ртий), хва́льний, прехва́льний, (*очень возвыш.*) достохва́льний. [І звершите сей подвиг достохва́льний (Куліш)]. **Достохвально** – прехва́льно, хвали достойно.

Досточтимый, см. Достопочтенный.

Достояние – добро́ и до́бре (*р. -ого*), власність (*р. -ности*), надба́ння, майно́, скарб, (*пожитки*) ху́доба. [Рідне письме́нство тепе́р єди́не добро́ у на́шого наро́да. Благослові́, бо́же, власність твою́ (Молитва). До Русько-Литовської держави стара Русь увійшла країною з деяким культу́рним надба́нням і тради́ціями (Єфр.)].

Достоятъ, см. Достаивать.

Дострагивать, дострогать, -ся – достру́гувати, доструга́ти (*о мног.* – подостру́гувати), (*рубанком*) доге(м)бльо́увати, доге(м)блюва́ти.

Достраивание – добу́довування, (*сов.*) добу́дування; (*о каменной кладке*) дому́ровування, (*сов.*) дому́рування.

Достраивать, -ся, достроить -ся – (*вообще о постройке*) добу́довувати, -ся, добу́дува́ти, -ся; (*только о каменной, кирпичной*) дому́ровувати, -ся, дому́рувати, -ся. **Достроенный** – добу́дований; дому́рований.

Достранствовать, -ся – домандрува́ти, -ся, доподоро́жувати, -ся.

Дострачивать, дострочить – дестебну́вати, дестебнува́ти, дошива́ти, доши́ти висті́бом.

Достроченный – дестебну́ваний.

Достреливать, дострелить – 1) дострілюва́ти, достре[і]лити, досяга́ти, досягті́ куди́ стріляю́чи; 2) (*пристреливать*) дострілюва́ти, достре[і]лити, добива́ти, добити́ з рушні́ці.

Достригать, -ся, достричь, -ся – дострига́ти, -ся, достри́гти, -ся. **Достриженный** – достри́жений.

Достроивать, см. Достраивать.

Достройка – (*вообще здания*) добу́дування; (*только камен. или кирпичн.*) дому́рування.

Достругивать, достругивать, дострогать – достру́гувати, доструга́ти.

Достряпать – доварити, доготува́ти (обі́д, вече́рю і т. и.), допора́ти.

- Доступ** *к кому, к чему* – приступ (*р.* -пу), *д*оступ (*р.* -пу) до ко́го, до чо́го. [Цар Петро́ шука́в присту́пу до мо́ря]. *Получи́ть доступ* – здобути *д*оступ, *д*оступи́тися. [Сьогодні до нього не пускали, мо́же хоч уза́втра досту́плюся].
- Доступа́ть, досту́пить** – *д*оступати, *д*оступи́ти, присту́пати, присту́пити.
- Доступа́ться, досту́питься** – *д*оступа́тися, *д*оступи́тися, присту́патися, присту́питися до ко́го, до чо́го. [Чо́го зблі́дла? Чо́го бо́їшся? – сю́ди не досту́пля́ться (Куліш). Бо́язко й присту́патися до йо́го].
- Досту́пность** – присту́пність, *д*осту́пність (*р.* -ности), (*горная*) гірська присту́пність, гірська перехі́дність (*р.* -ности).
- Досту́пный** – присту́пний, *д*осту́пний. [Кни́жку пи́сано мо́вою, присту́пною і для малоосві́ченого чита́ча. Наша Всена́родна бібліоте́ка присту́пна для ши́роких ма́с]. **-ная же́нщина** – хистка́ молоди́ця. **-ный любви́, ненави́сти** – присту́пний для коха́ння, для ненави́сти, мо́же відчува́ти коха́ння, любов, знена́висть. **Досту́пно** – присту́пно, *д*осту́пно ко́му *и* для ко́го. *Его́ пони́маю́ это недо́сту́пно* – це річ непри́ступна для йо́го розу́му, він цьо́го зрозу́міти (збагну́ти) неспромо́жен.
- Досту́чатся** – *д*осту́катися, догрю́[я]кати́ся, догу́ркати́ся.
- Достыва́ть, досты́нуть, досты́ть** – хо́лонути, прохо́лонути, ви́холонути зо́всім, прости́гати, прости́гти зо́всім.
- Досты́лый** – прости́глий.
- Досуг** – дозві́лля, гуля́нки, гуля́щий час. *На досу́ге* – на дозві́ллі, на гуля́нках, гуля́щого ча́су, на відга́лі. [Троя́нці по́котом лежа́ли і на дозві́ллі до́бре спа́ли (Котл.). Прихо́дь до ме́не гуля́щого ча́су].
- Досуди́ться** – допозива́тися, (*гал.*) допроцесува́тися. [Допозива́вся, що й во́лів збу́всь].
- Досужество́, досу́жество** – зда́тність, зді́бність (*р.* -ности) до пра́ці, до майструва́ння.
- Досужий** – 1) *см.* **Досужный**; 2) зда́тний до чо́го, зді́бний, (*провинц.*) сті́пний. **Досу́жие куму́шки** – мото́рні (ціка́ві) кумці́. **Досу́жие толки́** – ціка́ве пащико́вання.
- Досужный** – (*о времени*) вільний, гуля́щий. [Гуля́щого ча́су ба́гато ма́ю].
- Досу́слить** – ви́жлуктити, ви́смоктати, ви́дудлити, ви́цмулити.
- Досу́ха** – на́сухо. [Ви́три ми́ску на́сухо].
- Досу́чивание** – досу́кування.
- Досу́чивать, досу́чить** – досу́кувати, досу́кати. **Досу́ченный** – досу́каний.
- Досу́шивание** – досу́шування, *сов.* досу́шення.
- Досу́шивать, досу́шить** – досу́шувати, досу́шити (*о мног.* подосу́шувати). **Досу́шенный** – досу́шений.
- Досу́шива́ться, досу́шиться** – досу́хати, досу́хнути, досу́шувати́ся, досу́шити́ся.
- Досча́ной, досча́тый** – доща́ний. [Доща́ні воро́та]. **Досча́тый помост (пол)** – помі́ст (*р.* -мо́сту), підло́га. [А в на́шого свата́ у ха́ті підло́га].
- Досчи́тывание** – долі́чування, *сов.* долі́чіння, дора́ховування, *сов.* дора́хування.
- Досчи́тывать, -ся, досчи́тать, -ся** – долі́чувати, -ся, долі́чити, -ся, дора́ховувати, -ся, дора́хувати, -ся. *Не досчи́тываю́сь дву́х рубле́й* – не ста́є дво́х карбо́ванці́в. *Не досчи́тываю́сь зубо́в* – зубі́в у ме́не недо́лік. **Досчи́танный** – долі́чений, дора́хований.
- Досы́лание** – досила́ння, *сов.* досла́ння.
- Досы́лать, досла́ть** – досила́ти, досла́ти. **До́сланный** – до[і]сла́ний.
- Досы́лка** – 1) досила́ння, *сов.* досла́ння; 2) (*то, что досла́но*) до́силка. [Це до́силка до то́го, що да́вніш бу́ло на́дісла́но].
- Досы́пание** – 1) досипа́ння; 2) досипля́ння. [Досипля́ння – хазя́їном не зро́бить].
- I. Досы́пать, досу́пать** – досипа́ти, досу́пати (*о мног.* подосипа́ти). [Досип мі́шка. Досип жи́та. Досип за́сік (*закром*) пше́ницею]. **Досу́панный** – досу́паний.
- II. Досы́пать, -ся, досу́пать, -ся** – досипля́ти, -ся (*провинц.* досипа́ти, -ся), досу́пати, -ся. [Но́чи

не досипляю. Доспі́шся до лі́ха].

Досы́пка – 1) *см. Досыпа́ние*; 2) (*то, что досыпано*) до́сыпка. [Оце́ вам до́сыпка, бо мішо́к не дуже по́вен].

До́сыта – до́сита, досхо́чу, до не́(с)хочу. [Було́ що їсти й пи́ти до не́хочу (Ном.). Нагуля́вся до не́схочу (Неч.-Лев.)].

Досыха́ть, досо́хнуть – досиха́ти, досо́хнути, досхну́ти, (*редко*) досхті́ (*о мног. подосиха́ти*). [Ви́кинь сорочкі на ти́н – неха́й подосиха́ють].

Досю́да – досі́, доки́, опо́ки. [Іді́ть до́сі, а да́лі не йді́ть. Опо́ки дочита́єш – та й го́ді].

Досяга́емость – дося́жність. *Черта досяга́емости* – межа́ дося́жності. *Вне досяга́емости* – по-за до́сягом, по-за дося́жністю.

Досяга́емый – дося́жний. [Така́ далечі́нь для о́ка недося́жна].

Досяга́ть, досягну́ть – 1) (*доставать, доходить до чего*) досяга́ти, досягті́ кого́, чо́го [І крива́вими рука́ми мене́ досяга́ють], сяга́ти, сягну́ти чо́го, по що́, до чо́го, під що́. [А йому́ вода́ вже по ши́ю сяга́є] (*см. Достава́ть 1 и Достига́ть 3*); 2) (*достигать*) досяга́ти, досягті́ чо́го, осяга́ти, осяга́ти *и* осягті́ що́. **-ну́ть своєї́ цели́** – досягті́ своєї́ мети́ *или* осягну́ти (осягті́) сво́ю мету́. (*См. Достига́ть 2*).

Доталкива́ть, дотолкну́ть – доштовхува́ти, доштовхну́ти, допиха́ти, допха́ти, допхну́ти.

Доталкива́ть, -ся, дотолка́ть, -ся – дотовплюва́ти, -ся, дотовпити́, -ся, доштовхува́ти, -ся, доштовха́ти, -ся, допха́ти, -ся до ко́го, чо́го.

Дотанцова́ть, -ся – дотанцюва́ти, -ся, (*зап.*) дота́нчити, -ся.

Дота́плива́ть, -ся, дотопі́ть, -ся – дотоплюва́ти, -ся (дотопля́ти, -ся), дотопі́ти, -ся. *Печь дота́пливается* – у пе́чі дотоплю́ється.

Дота́птыва́ть, дотопта́ть – дотоптува́ти, дотопта́ти.

Дотаска́ться – дотяга́тися, доволочи́тися, (*дошата́ться*) дошве́ндятися.

Дота́скивание – 1) дотяга́ння, доволіка́ння доцу́плювання; 2) *д. одежды, см. Дона́шивание*.

Дота́скивать, дотаска́ть, дотащи́ть – 1) дотяга́ти, дотягті́, доволіка́ти, доволокта́ти, доцу́плюва́ти, доцу́пити, допе́рти, дотараба́нити. [Ле́дві но́ги дово́лік (Шевч.). Пшо́на мішо́к коли-б хто помі́г допе́рти до ху́тора (Куліш)]; 2) *одежду дотаска́ть, см. Донашивать, доносить*.

Дота́скиваться, дотащи́ться – 1) дотяга́тися, дотягті́ся, *сов.* дочвала́ти, доплéнтатися, допха́тися, припха́тися, доволочи́тися, доплуга́нитися, приплуга́нитися, приплу́житися, дотараба́нитися, дочапати́. [Наси́лу дово́лікся до ста́нції. Припха́лися додо́му (Крим.). Назби́рала кислиць сті́льки, що вси́лу дотараба́нилася з ї́ми додо́му]; 2) *сов. в. дотаска́ться (об одежде), см. Дона́шиваться, доноситься*.

Дота́скаються, дотащи́ться – 1) дотяга́тися, дотягті́ся, *сов.* дочвала́ти, доплéнтатися, допха́тися, припха́тися, доволочи́тися, доплуга́нитися, приплуга́нитися, приплу́житися, дотараба́нитися, дочапати́. [Наси́лу дово́лікся до ста́нції. Припха́лися додо́му (Крим.). Назби́рала кислиць сті́льки, що вси́лу дотараба́нилася з ї́ми додо́му]; 2) *сов. в. дотаска́ться (об одежде), см. Дона́шиваться, доноситься*.

I. Дота́чива́ть, дотача́ть – доточува́ти, доточи́ти.

II. Дота́чива́ть, доточи́ть – дого́стрювати дого́стри́ти. [Дого́стри́й швидче но́жа!].

Доточе́нный – дого́стрений.

Дотащи́ть, -ся, см. Дота́скивать, -ся.

Дотвержива́ть, дотверди́ть – довча́ти, довчи́ти (*иронич.*) дотовкту́ти.

Дотворя́ть, дотвори́ть – 1) (*досоздать*) дотво́рювати, дотвори́ти; 2) (*запретъ совсем*) зовсі́м за[при]чина́ти, за[при]чинити́.

Дотека́ть, дотече́ть – дотіка́ти, дотекту́ти, доплива́ти, допливту́ти, добіга́ти, добігту́ти. [Ця́ течі́йка не добіга́є до рі́чки].

Дотере́блива́ть, дотеребі́ть *кусты* – дотере́блювати, дотеребі́ти; (*шерсть, перья*) доскуба́ти, доскубти́, додирати́, додрати́; (*что-н. иное*) доша́рпувати, доша́рпати, досмикува́ти, досмикати́.

Дотира́ть, дотере́ть – дотира́ти, доте́рти.

Доте́рплива́ть, доте́рпеть – доте́рплювати, доте́рпіти́.

Дотесни́ться – дотовпити́ся до ко́го, до чо́го.

Дотёсы́вать, дотеса́ть – дотісувати, дотесати (о мног. подотісувати).

Дотечь – дотекти, см. **Дотекать**.

Дотира́ть, дотере́ть – дотирати, дотёрти; (мак, миндаль и т. п.) домина́ти, дом'яти.

Дотіски́вать, дотіска́ть – дотіскати, дотіснути, додавлювати, додавити; *типогр.* – відбивати (до кінця) відбити (коректуру і т. и.).

Дотіски́ваться, дотіснуться, см. Дотесни́ться.

Дотіснуть, см. Дотіски́вать.

Дотка́ть, см. Дотыка́ть.

Доткну́ть – дотікати, (о мног.) подотікати.

Дотла́ – до о́станку (до послі́дку), до ре́шти, чи́сто, геть-чи́сто, геть-на́чисто, до но́ги, до ша́ду (*полон.* до щенту), до на́корінку, до пня́, упень, (*изредка*) до тла́. [Геть-чи́сто все згоріло. Військо до ноги вибито. Наскочила татарва́ і впень виби́ла люде́й. Городи́ оди́н за оди́ним до тла́ горі́ли (Куліш)].

Дотлева́ть, дотлеть (о *горени*, о *трупном разложении*) – дотліва́ти, дотлі́ти, (*только о горени*) доже́врювати, доже́врити. [Дотліва́є недотлі́ле, догоря́ сумна́ руї́на (Грінч.). Жар доже́врюва́в, ось і о́стання і́скра згасла].

Дотолка́ть, -ся – доштовха́ти, -ся.

Дотола́кивать, дотоло́чь – дотовч[к]ува́ти, дотовкти́.

Дотоле́ – до́ти, по́ти, до́ті́ль, до то́го часу́.

Дотолп – до́товп. [У млині́ так за́візно, що й до́товпу нема́].

Дотопи́ть, см. Дота́пливать.

Доторговыва́ть, -ся, доторгова́ть, -ся – доторго́вувати, -ся, доторгува́ти, -ся; (*только на базаре*) доба́зарува́тися. [Доба́зарува́лися на́ші мало́ не до ве́чора].

Доточи́ть – 1) доці́дити; 2) догостри́ти.

Дотра́вливать, дотра́вить – 1) доцько́увати, доцькува́ти; 2) випаса́ти, ви́пасти все, витоло́чувати, витоло́чити.

Дотра́чивать, дотра́тить – дотра́чувати, дотра́тити.

Дотребо́вать – дови́магати, допра́вляти, допра́вити.

Дотрево́жить, -ся – дотурбува́ти, -ся, дотриво́жити, -ся.

Дотре́пывать, дотрепа́ть – дотрі́пувати, дотріпа́ти, доша́рпувати, доша́рпати; (*лён, пеньку*) доті́пувати, дотіпа́ти.

Дотреска́ть, -ся – 1) дорозко́лювати, -ся; 2) доже́рти, -ся.

Дотресну́ть – лу́снути до кра́ю.

Дотро́гивание – доторка́ння, торка́ння, дотуля́ння, (*зап.*) до́тик (*р.* -ку). [І зо́лото від ча́стого торка́ння ме́рхне].

Дотро́гиваться, дотро́нуться к чему – доторка́тися, доторкну́тися, торка́тися, торкну́тися, приторка́тися, приторкну́тися чо́го и до чо́го, торкати́ що, ко́го, дотика́тися, доткну́тися до ко́го, чо́го, дотікати́ ко́го, (*задеть*) черкну́тися об що́, об ко́го. [Взяла́ ча́рку і доторкну́лася до не́й губа́ми (Грінч.). Не смі́й мене́ торкати́. Доткну́вся руко́ю до стру́н. Ча́рка так і задзвени́ла, як черкну́лася об його́ зу́би (Неч.-Лев.)]. **-ся до участника́ игры́ в жмурки, который́ после́ этого́ дол́жен жмури́ться** – ки́цяти, поки́цяти.

Дотруди́ться – допрацюва́тися, дотруди́тися.

Дотруни́ть – доглузува́тися, докепкува́тися.

Дотуда́ – до́ти, до́ті́ль.

Дотуше́вывание, дотуше́вание и Дотуше́вка – дотушо́вування, дотушува́ння.

Дотуше́вывать, дотушева́ть – дотушовува́ти, дотушува́ти. **Дотуше́ванный** – дотушо́ваний.

Дотуши́ть, -ся – 1) догаси́ти, -ся; 2) **-шитися** (о *мясе*) – допекти́ся; (о *капусте, кореньях*) домлі́ти.

I. Дотыка́ть, дотка́ть – дотікати́, дотка́ти.

П. Дотыка́ть, доты́кать – достро́млювати, достро́мляти, доти́кувати, доти́кати.

Дотяга́ться – допозива́тися.

Дотя́гивать, дотяну́ть – 1) *см. Дота́скивать, дотащи́ть*. [Як віл в ярмі, оттак я день за днем свій плуг тяжкий до краю дотягаю (Франко)]; 2) дотяга́ти, дотягті́, докала́нити, докорота́ти. [Хоч як береглися з сіном, а тільки до половини зими дотягли (Грінч.). Докала́нив він дня і зразу, як тільки стемніло, побіг до дівчини. Так-сяк, то тим, то сим докала́нили вечір. Де мені віка свого докорота́ти]. **Дотяну́ть до известного времени, скупо пользуясь чем** – (*вульг. провинц.*) докандибити. [Чи ста́не, чи не ста́не нам хліба докандибити?]; 3) (*в музыке, пении*) доно́сити, витяга́ти, витягті́. [Кузи́но, ви не доно́сите в тона́х на пів-аршина, – саркасти́чно сказа́ла Христи́на (Неч.-Лев.). Почина́йте ни́жче, бо так я не витягну́].

Дотя́гиваться, дотяну́ться – 1) (*доставать до чего-либо*) допина́тися, доп'ясти́ся, допну́тися, дотяга́тися, дотягті́ся до ко́го, чо́го. [Пне́ться, пне́ться, та й допну́лося ручко́ю до кві́тки. Наси́лу дотяглася́ руко́ю до кі́лка, та й почепи́ла рушник]; 2) *см. Дота́скиваться*.

Доугоща́ться – дочастува́тися.

Доужина́ть – довечеря́ти.

Доумнича́ть – домудраге́лити, домудрува́ти, -ся, достарува́ти.

Доуча́ть, см. Доучива́ть.

Доучивание – довча́ння.

Доучива́ть и доуча́ть, доучи́ть – 1) *кого чему и 2) что* – доучува́ти, довча́ти, довчи́ти – 1) ко́го чо́го (а не чо́му) и 2) що. **-чи́ть кого грамоте** – довчи́ти ко́го гра́моти. **-чива́ть стихотворение, урок** – доучува́ти вірші́, лекці́ю.

Доучива́ться, -ча́ться, доучи́ться (*окончить своё учение*) – доучува́тися, довча́тися, довчи́тися. [Він не довчився́ в шко́лі].

Доучка – довча́ння, *сов.* довчиття́.

Доха́ – доха́.

Доха́живать – 1) дохо́джувати, дохо́джати до чо́го, ко́го; *см. Доходи́ть*; 2) дохо́жувати. [Жі́нка вагі́тна, оста́нні дні дохо́жує].

Дохва́лить, -ся – дохва́лити, -ся.

Дохва́статься – дочванитися́, довихваля́тися.

Дохва́тывать, дохва́тать – доха́пувати, дохапа́ти, дохо́плювати, дохопи́ти.

Дохва́тывать, дохва́тить – досяга́ти, досягті́ (до чо́го). [Ось нетерпля́ча ручка́ досягла́ до ко́та, хапа́ його́ за ву́хо й тягне́ до се́бе (Коцюб.)].

Дохла́бывать, дохла́бать – досьорбува́ти, досьорба́ти, дохлапта́ти.

Дохласта́ть – достьоба́ти, дохво[и]ськати́.

Дохла́ец – 1) дохла́ка, здохла́ка (*общ.*); 2) (*о яйце*) бовту́к, розбо́вток, за́пороток (*р. -тка*).

Дохлопота́ть, -ся – дохлопота́ти, -ся.

До́хлый – до́хлий, здо́хлий; (*о чистом скоте*) пропа́щий. [Ві́везли на по́ле пропа́щу коро́ву].

Дохла́стать, см. Дохласта́ть.

Дохла́тина – дохла́тина, здохла́тина, (*грубее*) – сте́рво, па́дло.

Дохну́ть – дихну́ти, дхну́ти, тхну́ти, сапну́ти. [Д(и)хну́ти мені́ не да́є: роби́ та й роби́ (М. Вовч.). Мов сме́ртю на нього́ сапну́ло, за шкуру́ сні́гом мов сипну́ло (Греб.)]. **Дохну́ть ртом на кого, на что** – ху́к[х]ну́ти, (*несов. хухати*). [Ху́хнула́ на скло́, щоб кри́га розта́ла].

До́хнуть, издохну́ть – дохну́ти, здо́хнути; (*о мног.*) позди́хати, ви́здихати. [Бода́й ті́ соба́ки ва́ші ви́здихали!]; (*о домашнем скоте*) гину́ти, згину́ти, пропада́ти (па́дати), пропа́сти. [Зозу́ляста ку́рка вно́чі пропа́ла].

Доход – прибу́ток, до́хід (*р. до́ходу*). [Хто бі́льше прибу́тку ма́є, той неха́й і плати́ть бі́льше з ко́жного карбо́ванця сво́го прибу́тку. Це зве́ться прогресивни́й пода́ток від прибу́тку (Єфр.)].

Д. валовой – гуртовий прибу́ток, си́рий до́хід. **Д. чистый** – прибу́ток чи́стий. **Д. годовой** – прибу́ток рі́чний. **Д. косвенный** – посере́дній прибу́ток.

Дохо́дець – прибу́точок (р. -чку).

Доходи́ть, дойти́ – 1) *до чого, до кого* – доходи́ти, (-джу), дійти́ до чо́го, до ко́го. [Доходи́ть до лисиччино́ї ха́тки. Листи́ до нас не доходи́ють. Дійшов до лісу, до мі́ста, до рі́чки]; *перен.* – **дійти́ до отчая́ння, изнемо́ження, безу́мья, наглости** – доходи́ти до розпачу (одчаю), знемоги, божевілля, зухва́льства (наха́бства); 2) (*случа́ться*) доходи́ти, дійти́ до чо́го (*напр.*, до бійки, до сва́рки) *и* доходи́тися, дійтися́ до чо́го. [До поганого в нас доходи́ться. Дійшло́ся до то́го, що не стерпіла вона́ знуща́ння і покинула́ чолові́ка]. *Если уж до того́ дело́ дойдё́т* – як до чо́го дійдеться́, як до чо́го ряд дійде́; 3) (*достига́ть, узнава́ть*) доходи́ти, дійти́ чо́го. [Доходи́мо вершкі́в Короле́нкового оптимі́зму (Єфр.). Він усього́ доходи́ть сахоту́жки (*собствен. уси́лиями*)]. **-ди́ть до правды́** – доходи́ти правди; 4) (*созрева́ть*) доходи́ти, дійти́. [Жита́ доходи́ють]; 5) **дойти́ кого-н. чем** (*докона́ть*) – докона́ти кого́ чем, **-де́т и до тебе́ очередь́** – дійдеться́ і твій ряд, дійде́ й до тебе́ ряд (черга). **-ти́ до крайно́сти** – дійти́(ся) до скру́ти. *Мы -шли́ до крайне́й бедно́сти* – зли́дні нас обсі́ли. **-ходи́ть, дойти́ до сведения́ кого́** – доходи́ти (дійти́) до чи́єго ві́дому, доходи́тися, дійтися́ до ко́го. [До ца́ря те дійшло́сь]. *Это -шло́ до моего́ сведения́* – це дійшло́сь до ме́не. **Дойти́ вестям, безл.** – дійтися́, перечу́тися. [Дійшло́ся до ба́тька, що не шану́ється син його́, пу́сто йде. Перечу́лося в нас про Ва́рку, що живе́ га́рно]. *Вот до чого́ мы дошли́!* – ось до чо́го дійшли́сь ми!

Доходи́ться – доходи́тися. [Доходи́вся, що й життя́ збу́вся].

Доходи́мость – 1) прибу́тковість (р. -вості). [Яка́ прибу́тковість ко́жного буди́нку, такий і пода́ток]; 2) зисковні́сть (р. -ності), ви́года.

Доходни́й – прибу́тковий, зисковни́й. [Справа́ ця ве́льми прибу́ткова́ (зисковна́)].

Доходя́щий – надхо́жий. *По доходя́щим сведения́м* – з надхо́жих ві́домостей (зві́сток).

Дохожде́ние – дохо́дження чо́го (пра́вди).

Дохохота́ться – доре́готатися до чо́го.

Дохрабри́ться – дохра́брувати.

Дохрапе́ть – дохро́пти.

Дохристиа́нский – передхри́стіянський дохри́стіянський.

Доцарствова́ть – доцарюва́ти, допанува́ти.

Доцвета́ть, доцвесе́ть – доцвіта́ти, доцвісти́. **Доцвесе́тший** – доцві́лий, докві́тлий.

Доце́живанье – 1) дото́чування; 2) доці́дження, *сов.* доці́діння.

Доце́жива́ть, доце́дити́ – 1) дото́чувати, доточи́ти; 2) доці́джувати, доці́дити.

Доце́нт – доце́нт (р. -та).

Доцва́ня́ться – допрі́ндитися, допіндію́читися, добундію́читися.

Доце́рний, доце́рин *и* доце́рнин – 1) доччи́н (*ж.* -на, *ср.* -не́); 2) дочі́рній. [Ма́єток припа́в дочі́рній лі́нії. Францу́зька та іта́лійська мо́ва – дочі́рні рома́нські].

Доце́рнить – дочорни́ти.

Доце́рпыва́ть, доце́рпа́ть – доче́рпувати, доче́рпа́ти.

Доце́рчиванье – дорисо́вування, докресе́лювання.

Доце́рчива́ть, доце́ртити́ – дорисо́вувати, дорисува́ти, докресе́лювати, докресе́лити.

Доце́рь – дочка́, до́ня.

Доце́сыва́ть, -ся, доче́са́ть, -ся – 1) доче́сувати, -ся, доче́сати, -ся; 2) доче́хувати, -ся, доче́хати, -ся, доче́хмарити, -ся.

Доце́сть – 1) доче́тати, *см.* **Доце́титыва́ть**; 2) долі́чити, дорахува́ти, *см.* **Доце́титыва́ть**.

Доце́нива́ть, доце́нить – дола́годжувати, дола́годити; (*запла́ткою*) дола́тувати, дола́тати. [Дола́тав ко́жуха].

Доце́ста – до́чиста, ге́ть-чи́сто, ге́ть-на́чисто, до но́гі, упе́нь, (*полон.*) до-ще́нту; (*провинц.*) до ка́нцура, до шні́ру. [Все до́чиста розка́затъ (Шевч.). Ге́ть-чи́сто все попро́дав. Пої́ли все до-ще́нту (Коцю́б.). Всі́х до но́гі ви́ризували. Та бода́й-же ти, ко́рчмо, та упе́нь ізго́рїла. Забра́ли

все до канцура. Змок до шніру].

Дочистить, см. **Дочищать**.

Дочитывание – дочитування, сов. дочитання.

Дочитывать, дочитать – дочитувати, дочитати (о мног. подочитувати).

Дочитываться, дочитаться – дочитуватися, дочитатися.

Дочищать, дочистить – почищати, почистити.

Дочка – дочка, донька.

Дочкин – доччін (ж. доччина, ср. -не).

Дочурка – доня, доненька, доця, дочечка.

Дочь – дочка. **Д. первая** – первачка. **Д. последняя** – мізінка, мізіночка. **Д. единственная** – одиниця, одиначка, єдиниця. **Д. вдовы** – удовівна. **Д. короля** – королівна. **Д. писаря** – писарівна. **Д. купца** – крамарівна. **Д. портного** – кравцівна. **Д. воеводы** – воїводянка. **Д. гетмана** – гетьманівна. **Дочь Павленка** – Павленківна. **Д. Янчука** – Янчуківна и т. д. **Д. уважаемых родителей** – хазяйська дочка, добрих батьків дочка. **Д. взрослая (на выданьи)** – відданиця, на відданні. См. *ещё* **Дочурка**.

Дошагать, дошагнуть – доступати, доступнути.

Дошалить, -ся – допустувати, -ся, додуріти.

Дошаркать, -ся – дочовгати, -ся.

Дошатаь, -ся – 1) дохитати, -ся; 2) дошвенда[я]ти, -ся, доволочити, -ся.

Дошвыривать, дошвырнуть – дожбурювати, дожбурнути, сов. дошвиргати, дошвиргонути, дошпурляти, дошпурнути.

Дошивать, -ся, дошить, -ся – дошивати, -ся, дошитися, пошити, -ся; (о вышиваны) домережувати, домережити, догаптовувати, догаптувати. **Дошитый** – дошитий, пошитий.

Дошивка – дошивання, сов. дошиття.

Дошкольный – дошкільний. [Дошкільне виховання].

Дошлец, дошляк – 1) ми(с)тець (р. -тця), кебетник; 2) бувалець (р. -льця), бувайло, (неодобрит.) проноза, пройдисвіт. Срв. **Дока**.

Дошлость – 1) досвідченість (р. -ности); 2) пройдисвітство, пронозуватість (р. -тости).

Дошный – дорослий; (о хлебе на корню) стиглий, достиглий; (о хлебе печёном) випечений; (о человеке) – а) тямущий, см. **Дока, Способный, Умелый**; б) бувалий, (неодобрит.) пронозуватий.

Дошуметь – 1) дошуміти; 2) догаласувати.

Дошучиваться, дошутиться – дожартувуватися, дожартуватися, дошуткуватися.

Дошак – шаплик, переріз, ширітвас, зрізок (р. зрізку).

Дошаник – 1) см. **Баркас**; 2) струг, рубанок (р. -нка), ге(м)бель (р. -бля).

Дошаной и Дошатый, см. **Досчатый**.

Дошечка – дощечка, дощінка, табличка. [Двері з блискучою мідяною табличкою (Грінч.)].

Дошипывать, дошипать – дошипувати, дошипати; (перья, волосы) доскубувати, доскубти, доскубати. **Дошипанный** – дошипаний, доскубаний.

Дошупываться, дошупаться – домацуватися, домацатися, долапувати, -ся до чо́го (до ліха, до біди), чо́го (находит ошупью). [Домацався (долапався) поночі діжки, дверей, сірників].

Доюрский – перед'юрський.

Драбант – драбан, драбант, (стар.) сердюк, (неодобр.) сіпака, прибічник.

Драгоман – драгоман, товмач, перекладач (р. -ча).

Драгоманский – драгоманський, товмацький, перекладацький.

Драгоценность – коштовність (р. -ности), клейнод, дорогоцінність (р. -ности).

Драгоценный – коштовний, дорогоцінний, великоцінний, багатоцінний. **-ный камень** – самоцвіт (р. -ту); соб. самоцвітне каміння. [Бачив я усякі перли і коштовні самоцвіти (Самійл.)].

Драгун – драгун (р. -на).

Драгунський – драгунський. [У їх драгунська совість (Ном.)].

Драгун – трава, бот. *Artemisia dracunculus* L. – тургун (р. -ну).

Драдедам – драдедам (р. -му).

Дражайший – найдорожчий.

Дразнієние – дрозіння, дражніння, (гал.) дразнення, драгування. [Він з того дрозіння тільки сміявся (Крим.)].

Дразніла[о] – драгун, дражній. [А тінь за ним женеться, мов ловить драгуна свого (Гліб.)].

Дразнить, дразнивать, подрастить кого – дрозити, подрозити кого, дрозитися, дражнитися (з ким *и* з кого), драгувати, піддрозувати (кого). [Пусти, мати, на вулицю, я не забарюся: тільки хлопців подрозчу (подражню) та й назад вернуся].

Драка – бійка; (с тасканієм за волоси, склока) чубанина.

Дракон – змії крилатий, дракон, (гал.) смок. **-кон-женица** – зміїха, драконія.

Драконка, бот. – драконове дерево, змії-дерево, зміїдерев, драцена.

Драконов – драконів [Вкриває землю ніч драконовими крильми (Куліш)], драконячий.

Драконова голова, см. **Драконоглав**.

Драконова кров – драконяча кров, драконяча живіця.

Драконовський – драконівський. [Драконівські закони про друк].

Драконоглав, бот. – драконяча голова.

Драла – хода, ходу, драчки, навтеки, навтікача. **Дать драла** – п'ятами накивати, драчки дати, дременути, податися навтеки, (реже) деронуті. [Світу накинув та хода]. См. *ещё Наутёк*.

Драма – драма.

Драматизировать – драматизувати.

Драматизм – драматизм (р. -му).

Драматически, драматично – драматично, по-драматичному.

Драматический – драматичний, драмований, дієвий. [Кулішева «Драмована трилогія»]. **В -скої формі** – драматичним (дієвим) способом.

Драматичность – драматичність (р. -ности).

Драматург – драматург (р. -га).

Драматургия – драматургія.

Дранина – віддертий шматок, віддертий клопоть (р. -птя), драп'як.

Драница, -ничка, драмка, дрань – драниця, драничка, драничина, дрань (р. -ни), драмка; дертиця. **Обивать -цами, дравью** – дранкувати. [Уже хату дранкуємо, а з неділі тинкуватимем].

Дрань, см. **Драница**.

Драньё – драння, (гал.) дертя. **-ньё за волоси** – скубка.

Драп – драп, корт. [Пошив р'ясу з корту]. **Драповый** – кортовий. [Кортова р'яса].

Драпирование – драпування, сов. задрапування.

Драпировать, -ся – драпувати, -ся, задрапувати, -ся. **Драпированный** – задрапований.

Драпировка – драпування.

Драпри – драперія, запони (р. -он), завіси (р. -іс).

Дратва – дратва (ум. дратвиця, дратовка), суч (р. сучи). **-ва для передков** – перешівка. **-ва для подошвы** – підшевка.

Драть, дирать – драти, дерти. [Одежу так дерё, що страх]. **-ть горло** – горлати, см.

Горланить. -ть за волоси кого, друг друга – чубити, -ся, вихрити, -ся, скубити, -ся, скубки (почубеньків) давати кому. [Доки не поберуться, то й любляться, а як поберуться, то й чубляться]. **-ть за уши** – скубити за вуха, крутити вуха. **-ть розгами** – парити, лозанів давати, см. **Сечь. -ть в горле** – драти (дерти) в горлі (горло). [Проханий шматок горло дерё]. **-ть в тридорога** – драти (лупити, дерти) як за батька. **-ть взятки**, см. **Взятка, Взяточничать. -ть**

- нос* – кірпу дерти, кірпу загина́ти (гну́ти). *Мороз дерёт по коже* – мороз пішов по-за плечима (по-за шкірою), наче снігом по шкурі (по спині) тре, з-за спини морозом бере.
- Дра́ться** – 1) битися, (*описат.*) чубитися, скубитися. [Пани б'ються (скубу́ться), а в мужиків чуби тріщать]; 2) (*об одежде, обуви*) дра́тисся, дертисся. [Дерётся – на нове берётся]; 3) **-ться на гору, на стѐну и т. п.** – дра́тисся, дертисся, пнутисся на гору, на стіну.
- Драхва́**, *зоол.* – дрохва́; (*самец*) дрохвіч; (*самка*) дрохвічка; (*птенец*) дрохвеня́ (*р.* -ня́ти), дрохвеня́тко.
- Драхви́ный** – дрохвіний, дрохвя́чий.
- Драхма́** – драхма.
- Драце́на**, *бот.* – драце́на, змійдерев, *срв.* **Драко́нка**.
- Драч** – драч, шергебель (*р.* -бля).
- Драчка́** (*плотн. INSTR.*) – дра́чка.
- Драчли́вость** – битливість (*р.* -вості).
- Драчли́вый** – битливий. [Такий битливий – зара́з кулако́м].
- Драчу́н, драчу́ня** – забіяка, розбіяка, заводіяка, деричук (*р.* -ка).
- Дребедень** – 1) мотлох. [Словесний мотлох]; 2) *см.* **Ахинея́, Вздор**.
- Дре́безг**, *чаще мн.* **дре́безги** – дрізкі, (*диал.*) друзкі (*ум.* дрізочки, друзочки), скалки, скляночки. [Чарка впала додолу й розбилася на скалки]. **Разбитъ в дре́безги** – розбити на дрізкі (*диал.* на друзкі), на скалки, на гамуз, на камуз, на череп'ячко, потрощити, помізчити, поскіпати. [Потрощив, помізчив ті горщики. Ми з коцюбами підемо і тим панським слугам голови поскіпаємо (Франко)].
- Дребезжа́ние и Дре́безг** – деренча́ння, дренча́ння, дренько́тіння, дренькіт, бренькіт (*р.* -коту), дзеленько́тіння. [Випускає з го́рла щось схоже на дренча́ння розбитого казанá (Неч.-Лев.)].
- Дребезжа́ть, задрезжа́ть** – д(е)ренча́ти, зад(е)ренча́ти, дзеленько́тіти, задзеленько́тіти, торкотіти, хряп(о)тіти. [Аж шибки в вікнах задеренчали. Розбитий горщик завсіди деренько́че (деренько́тить). Вікна, мов живі, задзеленько́тіли. Вищербила макітру – тепер хряптіть. Візок торкотить].
- Дребезжа́щий** – дереньку́чий, деренчлі́вий, дренько́тючий, дренько́тливий, торкотлі́вий.
- Древесина́** – древ(ес)ина́, деревина́. *Живая древесина́* – живець (*р.* -вця́). *Годовой круг древеси́ны* – політок (*р.* -тку), літовіще.
- Древеси́нный** – древ(ес)и́нний, дереви́нний.
- Древесни́ца**, *зоол.* – зеленуха, зелена жа́бка, кряку́ша (*р.* -ші).
- Древесни́й** – деревни́й, дереви́нний. [Янта́р є затверді́ла деревна́ смола́ (Тутк.). Деревне́ вугілля. Деревна́ рослинність].
- Дре́вко** – дѐржал(к)о, дѐржально, дѐржа́к [Лу́снуло дѐржалко у коро́вві], *а теснее:* у ко́пья – рати́ще, ратови́ще; у *метлы* – мітли́ще, штиль; у *косы* – косови́ще, кісся; у *граблей* – гра́блище, грабі́льно; у *кочерги* – кочержи́льно, кочержи́ще, коцюбі́ще; у *цепы* – ціпи́льно; у *ѐмки* – чаплі́льно; у *заступа* – за́ступень, за́ступі́льно; у *ухвата* – рога́чільно.
- Дре́вле** – за старожитніх (да́вніх) часів, у да́вню давнину, у стару́ старовину́.
- Дре́вне-** – старо-. **Древнегре́ческий** – старогре́цький. **Древнеперси́дский** – старопе́рський.
- Древнеинду́сский** – староінді́йський, старогінду́ський *и т. п.* **Древнекри́стали́ческий** – старокри́стали́чний, давньокри́стали́чний.
- Дре́вний** – старода́вній, да́вній, старові́цький, старосві́тський, давнеко́лишній, старі́й; старожи́тний, (*устар.*) дре́вній, стародре́вній. [Старода́вні руко́писи. Старода́вні філософи. Старода́вні мови. Стара жиді́вська мо́ва]. *Очень дре́вний* – прада́вній, пра́старий, вікода́вній, предко́вічний, предко́віцький, предко́віковий; (*фамилья́рно*) давне́зний, старене́зний, давне́зний. **Дре́вний возра́стом** – старе́зний, стародѐнний, дре́вній, старене́зний. [У на́шому селі́ був свяще́ником стару́шок дре́вній дуже́ (М. Вовч.)]. **Дре́вний материк** – старосу́ша (*р.* -ші). **Дре́вний сланец** – пралупак.

- Дре́вность** – 1) (*давность*) старовинність, стародавність, старожитність (*р.* -ности). [Можна й документами ствердити стародавність цього факту]; 2) (*прежнее время*) (далека, давня) давнина, старовина, предківщина, старосвітчина. *Глубокая -ость* – давня-предавня старовина. [Це діялося в далекій давнині, за давньої давнини]; 3) (*археол.*) старовина, віковщина; старожитня річ, антик. [Збирає всяку старовину, всякі старожитні речі. Збирає антики].
- Дре́во** – дере́во, (*поэтич. и возвыш.*) дре́во. [Ой, віросло дре́во тонке́ та висо́ке]. **Дре́во познання добра и зла** – дре́во (дере́вина) впізнання добра́ й зла.
- Древовидный** – деревуватий, деревистий. [Деревувата папороть. Сте́бла трави́сті й дере́висті (Троян)].
- Древовод** – дере́вник (*р.* -ка).
- Древоводство** – деревництво.
- Древогрыз** (*жук*) – короїд (*р.* -да).
- Древолаз** (*птица*) – древолаз.
- Древолистник, древолист, бот.** – древолист, ксилофіл (*р.* -ля).
- Древомер** – древомір, дендрометр (*р.* -тра).
- Древонасаждение** – насаджування дере́в, деревосади́ння.
- Древообделочный** – древообробний. [Древообробна промисловість. Древообробна майстерня].
- Древообразный** – деревуватий, деревистий.
- Древопахучник** – бальзамове дере́во, бальзамник.
- Древорезный** – дереворі́зний. **-ная пила** – пила-дереворі́зка.
- Древосаждение, см. Древонасаждение.**
- Древосек** – рубач, деревору́б, (*дровосек*) дровору́б.
- Древогонец** – шашіль (*р.* -шеля). [Двері́ чисто шашіль сточі́в]. **Корабельный -ец** (*моллюск*) – шашіль-свердляк.
- Древогочный** – шашельовий, древогоч(н)ий.
- Древянистый** – деревистий.
- Дрезина** – дрезина.
- Дрейф** – дрейф (*р.* -фу).
- Дрейфовать** – дрейфувати.
- Дреколие** – палі́ччя. [Вони́ до ньо́го з палі́ччям, а він голі́руч].
- Дреловать** – свердли́ти, свердлува́ти.
- Дрель** – свердел, свердлик.
- Дрема** – 1) *см. Дремота*; 2) *бот.* – смі́лка (**Luchnis**), череви́чки, боця́нки.
- Дреманье** – дрімання, куня́ння.
- Дрема́ть** – дрімати, (*сидя*) куня́ти, (*шутл.*) окуні́в лови́ти. **Он -млет** – він дріма́є (куня́є), (*гал. шутл.*) він з дрімако́м ся віта́є. **Враг не дре́млет** – ворог не дріма́є.
- Дрематься, безл.** – дріматися. **Дремлется** – дрімається, сон клонить, на сон ко́го клонить [Сон голово́ньку клонить].
- Дремливость** – дрімлі́вість (*р.* -вости).
- Дремливый** – дрімлі́вий. [Сонли́вая, дрімлі́вая неві́стка моя].
- Дремлющий** – дрімотні́й, дрімучи́й (*гал.*). [Тихо́ стоять дрімотні́ дуби́. Тихе́нько дрімучи́й Прут да́лі тече́ (Млака)].
- Дремота** – дрімота, (*дрёмушки*) дрі́мки, дрімні́ці, дрімлі́виці, (*гал.*) дріма́к. [Ой хо́дить сон, коло віко́н, а дрімота́ коло плота́. Со́ньки-дрі́мки – в голово́ньки, дрімні́ці – в очи́ці]. **Наводящий дремоту** – дрімля́щий. Дала́ йому́ хлі́ба дрімля́щого (Казка)]. **Расположенный к дремоте** – дрімлю́чий. **Об'ятый дремотой, см. Дремлющий. Предаться дремоте** – роздрі́матися. **Потерять, утратить из-за дремоты** – продрі́мати щось. **Дремота**

одолеваєт – сон берé, (*шутл.*) сліпці свáтають, со́ньки-дрімки беруть.

Дремо́тний – дрімoтний, дрімлівий. [Сидить дрімлівий, куняє]. **Дремо́тно** – дрімліво.

Дремуче́сть – гущина (лісу), непроглядність (*р. -ности*).

Дремучий – дрімучий. **-чий лес** – пу́ща (*р. пу́щі*), не́трі, те́мний (непроглядний) ліс, дрімучий ліс.

Дремучка – дрімки. [Дрімки менé напали].

Дрен – канава попідземна.

Дренаж – дренаж, дренавання, відводнення.

Дренажний – дренажний, дренажовий.

Дрени́ровать – дренава́ти, дренажува́ти, (*медиц.*) руркува́ти. **Дрени́рованный** – дрен(аж)о́ваний.

Дресва – жорства, ринь (*р. -ни*). [Стежки скрізь жорство́ю вісипані].

Дресвяне́ть – жорствіти.

Дресвяник, дресвяк – жорства. [Як копали крини́цю, то днів двоє робили швидко, аж доки докопалися до жорстви; а жорству́ часом хоч ломом бери].

Дресвяно́сть – жорствува́тість (*р. -тости*).

Дресвяний – жорствува́тий.

Дрессировать, выдрессировать – муштрува́ти *и* винуштро́увати, вимуштрувати, дресува́ти, відресувати, заправляти, заправити. [Біда тій курці, що на їй со́кола заправляють на лови].

Дрессиро́ванный, выдрессированный – муштро́ваний, вимуштруваний, відресуваний.

Дрессировка – муштрування, муштра, дресування.

Дрессировщик – муштрува́льник, муштрій.

Дриа́да – дріяда, лісова ні́мфа, (*в славянской мифологии*) ма́вка.

Дряква, бот. – 1) дріяка, теріяк; 2) *см. Дряква.*

Дробильный – дробильний, кришильний. [Сіль, добу́ту великими бри́лами, розко́люють на дрібні́ші брилки шля́гом чи кришильними машинами].

Дробина, -нка – шроті́на, -тинка, дробі́на, -бінка.

Дробить, раздробить – 1) (*размельчатъ*) дробі́ти, роздробі́ти, подроби́ти, криши́ти, розкриши́ти, покриши́ти [Ударив по ка́мінцеві та й розкришив]; 2) дрібни́ти, роздрібня́ти, роздрібні́ти. [Анархі́зм не побі́льшеє, а дрібни́ть проду́кцію. На́що роздрібня́ти свої́ сили?]; (*рассеивать*) розпоро́шувати. [Поля́кі розпороши́ли сво́є військо].

Дробиться, раздробиться – 1) дробі́тися, роздробі́тися, подроби́тися, криши́тися, розкриши́тися, покриши́тися. [Від со́нця та від води́ ка́мінюка розкриши́лася]; 2) роздрібня́тися, роздрібні́тися, роздроблюва́тися, роздробі́тися, переділя́тися (попереділя́тися) на дрібні́ часті́ни. [Єгі́пет раз-у-раз розбивався та роздрібня́вся (Л. Укр.)].

Дробление (*о камне, соли и т. п.*) – дробі́ння, роздрібнюва́ння, криши́ння, розкришува́ння; (*о земле*) переділюва́ння; (*рассеивание*) розпоро́шува́ння. [Отже не обі́йтися ще тут без де́якого, скажу́ так, розпоро́шува́ння за́гального пита́ння на дрібні́ те́ми (Єфр.)].

Дробни́ца – шроті́вниця, дробі́вниця. [І пи́сто́ль, і дробі́вниця, і мушкeт важучий (Щогол.)].

Дробно́сть – дрібні́сть (*р. -ности*).

Дробный – 1) дрібний, дрі́бен (*ум. дрі́бне́нький, дрі́бне́сенський, ласкат. дрі́бню́ній*). [Дрі́бен до́щик іде́. Дрі́бню́ні як пшоно́, черво́ні кві́точки]; 2) (*арифм.*) дробовий. [Дробове́ число].

Дробовик, дробовни́ца, см. Дробни́ца.

Дробовой – дробовий, шротовий.

Дробь – 1) (*ружейная*) шрі́т (*р. шро́ту*), дрі́б (*р. дро́бу*); (*из рубленых гвоздей, железа*) сі́канці; 2) (*барабанная*) дрі́бушки, дрі́бушечки. [Барабан ви́биває свої́ дрі́бушечки]. *Выбивать дробь зубами* – сі́кти зу́бами; 3) (*арифм.*) дрі́б (*р. дро́бу*).

Дробязник – дрі́б'язо́к (*р. -ку*).

Дрова́ – дрова́ (*р. дров*), *ум. дрі́вця* (*р. -ве́ць*), (*из тонких веток*) гі́лля, (*хворост*) хми́з, дрі́б,

ріщя (ср.). *Отсутствие* дров – бездрів'я. *Кто в лес, кто по дрова́* – одне до ліса, друге до біса, котрий сторч, а котрий в борщ.

Дрoвни – grindжoли (р. -джoл), рiжнатi сани, копильчакi.

Дрoвoвoз – дрoвoвiз (р. -вoзa).

Дрoвoвoзний – дрoвoвiзний.

Дрoвoкoл – дрoвoрyб (р. -бa).

Дрoвoкoльня – дрoвiтня.

Дрoвoнoс, дрoвoнoсeц – дрoвoнoс, дрoвoнoшa.

Дрoвoрyб, см. **Дрoвoкoл**.

Дрoвoсeк – 1) рубач, дрoвoрyб; 2) (зоол.) дeрeвaч (Вхр.), мyзика.

Дрoвoсушный – дрoвoсушний.

Дрoвoтoргoвeц – дрoвник, (*реже*) дрoвap (р. -рy), дрoвaль (р. -лy).

Дрoвяник – 1) см. **Дрoвoтoргoвeц**; 2) дрoвiтня, дрoвник.

Дрoвянoй – дрoв'яний. [Дрoв'яний жар у печi]. **-нoй сарай**, см. **Дрoвяник**.

Дрoгa – дрoжинa.

Дрoги – дрoги. **-ги лaмoвыe** – бe[и]ндoгy. **-ги вoдoвoзныe** – кapи (Кoтл.). **-ги пoхoрoнныe** – мapи, (гал.) кapaвaн. *Извoзчик, eздящий дрoгaми* – дрoгaль (р. -лy).

Дрoгист – дрoгiст, кoрiнний тoргoвeльник, кyпeць-кoрiнник.

Дрoгливый – лyкливий, пoлoхливий, пoлoхкий.

Дрoгнyть – 1) см. **Дрoжaть**; 2) (**вздpoгнyть**) здвигнyти, здвигнyтися, стeнyтися, стрястися, зрyшитися; (*o живoм сyщeствe*) здригнyтися, кинyтися, тiпнyтися. [Удapив кyлакoм пo стoлy, aж вiкнa здвигнyли (Мирн.). Здвигнyлися, стeнyлися сiни, як бoяри сiли, щe й нe так стeнyтьcя, як гopiлки нaп'yютьcя. Увeсь Киiв здвигнyвся (Кyлiш). Вeрби стoять – нe стeнyтьcя. Вyлкaн зрyшивcь. Вiн aж кинyвся з пeрeлyкy. Рyкa тiпнyлaся, чapкa впaлa дoдoлy (Л. Укр.)]. *Нeпpиятeль дрoгнyл* – вoрoг пoдaвcь, зaвaгaвcь, стeнyвcя. [Вoрoжi лaви зaвaгaлиcя]. См. **Дрoжaть, зaдрoжaть**.

Дрoжaлкa – драглi, хoлoдeць (р. -дцy). [Хoлoдeць iз свинячих нiг].

Дрoжaниe – дpижaння, трeмтiння, тiпання; (*coтpясeниe*) двiгiт (р. -гoтy), двiгiтiння. **-ниe стpyн** – бpeнькiт (р. -кoтy), бpeнiння. [Як зaгyркoтiть, зaтoрoхтiть yсe в млинi, a двiгiт тaкий, щo нacилy нa нoгax yстoиш (Нeч.-Лeв.)]. Сpв. **Дрoжь**.

Дрoжaтeльный, мeд. – двiгтyчий.

Дрoжaть, дрoгнyть, зaдрoжaть – трeмтiти, зaтрeмтiти, дpижaти, зaдpижaти, тpyсiтися, зaтpyсiтися, кoлoтитися, зaкoлoтитися; (*o слeзax, стpyнax*) бpeнiти, зaбpeнiти; (*coтpясaтьcя*) дpигoтiти (гал. дpигoлiти), зaдpигoтiти, двiжiти, зaдвiжiти, двiгтiти, зaдвiгтiти, тiпaтися, зaтiпaтися, тiпнyтися; (*o свeтe*) миг(o)тiти. [Тpeмтiть дyшa мoя i тiлo (Сaмiйл.). Сльoзи бpeнiли нa oчax (Гpинч.). Гyби в йoгo пoчaли нeрвoвo тiпaтися (Гpинч.). Aж зeмля двiгтiть. I двiжiть зeмля, i стoгнe]. **-aть пoдoбнo стyдeнистoмy вeщeствy** – драглiти, дpягтiти. [Сaлo нa iх тaк i дpягтiть. Пiдбopiддy м'якo драглiлo зa кoжним слoвoм]. **-aть кaк в лихoрaдкe** – тpyсiтися, як нa нoжi, як в пpoпacницi. **-aть тaк, чтo зyб нa зyб нe пoпaдeт** – зyбaми сiкти (клaцaти, цoкoтiти), (*вyльг.*) тpeтyкa вибивaти. **-aть oт хoлoдa** – трeмтiти (тpyсiтися) з хoлoдy, (*шyтл.*) дpижaкi їсти. *Он дрoжiт oт хoлoдa* – дрoжi (*шyтл.* дpижaкi) бeрyть йoгo. См. **Дрoгнyть, Дрoжь**.

Дрoжaщий – трeмтячий. **-щий свeт** – хибкe, мигтyчe свiтлo, мигтiння, мигoтiння.

Дрoждeвoй – дpижджeвий.

Дрoжди – дpижджi (р. -джив). [Рoстe, як нa дpижджax]. *Пивныe -ди* – пiдмoлoдь (р. -ди). Гл. дpижджити. [Кpoпивoю хмeлити, a глинoю дpижджити].

Дрoжинa, см. **Дрoгa**.

Дрoжки – дрoжкa (*eд. ч.*); (*извoщичьи*) бiржa, (*бeгoвыe*) бiгyнкi (р. -нкiв), бiгyнцi.

Дрoжь – 1) дpижa (р. -жi) [Тaкa мeнe вчoрa дpижa взялa], дрoж (*м. и, рeжe, ж. р.*) (р. -жy и

- жи), (*чаще во множ.* дрозжі) [Перебіг дроз у нього по-за плечима (Франко). Щось менé дрозжі беруть], (*вульг.*) дрижаки (*р.* -ків), дригота, дриготи (*р.* -гіт), здриги, дрижання [Все те обсіпало її спину дрижанням (Неч.-Лев.)], тремтіння [По тілу пробігає тремтіння (Л. Укр.)]; (*шутливо*) циганський піт (*р.* поту) [Трусилось тіло, його циганський піт проймав (Греб.)].
Бросать в дрозь – морозити, брати з-за спина. **Бросить в дрозь** – морозом всипати. [Я чую крик – так менé морозом і всипало]; 2) (*трель*) тріль (*р.* тріли), брєніння.
Дрозд – дрїзд (*р.* дрозда). **Чёрный д.** – кі[о]с (*р.* коса). **Д. белозобый** – білогрївець (*р.* -вця). **Д. деряба** – пашкут (Полт.), деряба, соя, дрїзд омельник. **Д. певчий** – дрїзд співун. **Д. рябинник** – чикотень, чилатень (*р.* -тня), ялівник.
Дроздєнок – дрозденя (*р.* -няти) (*ср. р.*), дрозденятко, косик.
Дроздовый – дроздів (-ова, -ове). [Дроздове гніздо], косів (-сова, -сове).
Дрок, бот. – дрїк (*р.* дроку). **Дроковый** – дроковий.
Дромадер, зоол. – дромадер, одногорбий верблюд.
Дрот – дрїт (*р.* дроту).
Дротик (*небольш. метательное копье*) – дрїток (*р.* дрїтка).
Дрофа, дрохва, зоол. – дрїхва, дудак, (*самець*) дрїхвич, (*самка*) дрїхвічка, (*детёныш*) дрїхвеня (*р.* -няти), дрїхвенятко.
Дрофінный – дрїхвин, дрїхвиний, дрїхвїчий. [Дрїхвинні (дрїхвїчі) яйця]. **-ое мясо (дрофина)** – дрїхвина.
Дроча, дрочи (*пора дроченья скота*) – гедзень (*р.* гедзеня).
Дрочёна (*кушанье из яиц, молока и муки*) – борошніста яєчня, яєчне пєчиво.
Дрочєние, дрочка – гедза[є]ння; гедзкання.
Дрочень, -ченица – мазун, мазуха, пестун, пестуха, пїцик. *См. ещё Баловень.*
Дрочить кого – 1) (*нежить, ласкать*) пестити (-щї, -стиш) когї, пестувати, мазати. [Це дїже мазана дитина]; 2) *см. Онанизировать.*
Дрочиться (*о скоте*) – дрочїтися, гедза[и]тися, гедзкатися.
I. Друг – приятель, друг; *мн.* – друзї (*р.* друзів), други (*р.* другів). [Коли ти, сєстро, такий менї приятель, то зоставайся собї тут (Рудч.) Без вїрного друга великая тїга. Не друзї, а чужїї]; (*о жєницинах*) приятелька, подруга, другиня, друга. **Закадычный друг** – друзяка, крєвний друзяка, (*вульг.*) закантика.
II. Друг, кратк. форма от местоим. **Другой.** **Друг друга** – одїн (*или* однї, однє) одного. [Нєнавиди[я]ть одїн (однє) одного. Вони вартї одїн одного = *они стоят друг друга*]. **Друг другу** – одїн одному, одно[є] одному. [Принєвольює їх подати однї одному руки (Єфр.)]. **Друг за друга** – одїн (однє) за одного. [Ми вїдповїдаєм одїн за одного]. **Друг за другом** – одїн (однє) по одному [по однім], (*реже*) одїн (однє) за другим. [Одїн по однім тихо роки встаеть у спїмїні моїм (Черн.)]. **Друг о друге** – одїн (однє) про одного, кожне про кожного. [Довїдалися кожне про кожного (Крим.)]. **Друг против друга** – одїн проти одного, навпрїти сєбе. [Дїти одної матєри, рїднї брати стояли навпрїти сєбе (Єфр.)]. **Друг с другом** – одїн (однє) з одним. [Ми добре познайомилися одїн з одним]. **Друг у друга** – одїн (однє) в одного. [Питали одїн в одного]. **Самдруг** – удвох, сам з кимсь.
Другиня – другиня, друга (*р.* -ги).
Другой – 1) (*второй*) другий. **На -гой день** – другїго дня, на другїй день. **В -гой раз** – удругє. [Зайшов він і вдругє і втрєтє]. **С -гой стороны** – з другїго бїку. **Один за -гим (друг за другом)** – одїн по однім, одїн за другим; 2) (*иной*) инший, инакший, иначий, (*редко*) другий. [Забув менє мїй милєнький, иншу полюбив. Шукайте собї вже инакшої куховарки (Крим.)]. **В -гоє время** – иншим часом. **В -гой раз** – иншим (другим) разом. **В -гоє место** – куди-инде. **В -гом месте** – де-инде, (*реже*) инде. [Ходїм куди-инде. Шукай де-инде. В Жаботинї родїлася, инде не привїкну (Чуб.)]. **Другое запел** – иншої (вже не тїєї) спїває. **Это -гоє дело** – це инша рїч [справа]. **И тот и -гой, и то и -гоє** – і той і цей, і те й це (і це й

те). *Ни то, ни -гоё* – ні те, ні це (ні це, ні те).

Дружба – приязнь (р. -зни), приятельство, приятелювання, товариство, (*редко*) дружба. [Хай те дитяче товариство повернеться тепер у побратімство (Мирн.)]. *Водить с кем -бу* – приятелювати з ким, товариство водити з ким. *Не в службу, а в -бу* – з приязни, а не з неволі.

Дружѐк – 1) друженько, дорогий приятель; 2) (*фамільярно или иронич.*) приятельчук, друзяка, дядько. [А вночі прийде дядько-злодій та й комору почистить].

Дружелюбие, -любность – приязність [Атмосфера ідилічної приязности (Л. Укр.)], дружелюбівість (р. -вости), (*дружественность*) дружність (р. -ности), (*благодарность*) прихилья.

Дружелюбно – приязно, дружелюбіво. [Вони приязно вели розмову (Коц.)]; (*дружественно*) дружньо; (*благодарно*) приязно, прихильно, ласкаво. [Ставився до неї прихильно].

Дружелюбный – 1) (*связанн. узами дружества*) приязний, дружелюбівий, дружній; 2) (*благодарный*) приязний до ко́го, прихильний до ко́го, ласкавий до ко́го.

Друженцы, ткацк. – сказ (р. -зу).

Дружески, по-дружески, дружественно – приязно, по-приятельському, по-приятельськи, дружо, дружньо, по-дружньому. [І кожному руку ти приязно хочеш, як братові, дати (Грінч.). Дружо обняв його (Виннич.)].

Дружеский, дружественный – приязний [Приязні відносини], приятельський, заприязнений, дружні[и]й. [Моє дружнєє посланіє (Шевч.). Руки шукали дружньої руки (Л. Укр.)]; (*фамільярно*) друзький. **-ные с нами державы** – дружні нам держави, заприязнені нам держави.

Дружество – 1) см. **Дружба**; 2) товариство, гуртók.

Дружѐчек – друженьátko (ср. р., реже муж.).

Дружина – 1) (*рабочая, рыболовная и т. п.*) товариство, артіль (р. артіли), гурт; 2) (*князь в старину*) дружина. [Гуляє Оліг віщій, гуляє дружина (Рудан.)]; (*воен. отряд*) загін (р. загону), ватага, затяг (р. -гу).

Дружинник – ватажник, дружинник. **-инный** – ватажний, дружинний.

Дружить – 1) приятелювати, приязнувати, дружити з ким [З москалем дружи́, а ка́мінь за пазухою держи (Ном.)], товаришувати; (*о женицинах*) подругувати. [Катря вже подругувала з сільськими дівчатками (М. Вовч.)]; 2) **-жить кому** (*желать, делать добро*) – дружити кому. [Другу дружи́, а другого не гніви (Ном.)].

Дружиться, подружиться – приязнитися, заприязнитися, дружитися з ким. [Гóлий з багáтим не дружи́ся].

Дружище – друзяка.

Дружка – 1) пара, рівня. [До цього коня ніяк не підберу́ пари]. **Друг дружку** – один (одне) одного. **Друг к -ке** – один (одне) до одного; 2) (*на свадьбе*) боярин, дружко, (*гал.*) дружба, (*м. р.*); (*ж. р.*) дружка, подруга.

Дружний – дружні[и]й. [Дружню жінку взяв до себе].

Дружно – 1) приязно, по-приятельському, по-приятельськи, дружно. [З ним я жив дружно]; (*согласно*) злагідливо, злагідно, згідно. [Злагідно живуть собі з жінкою. Весна́ йде згідно]; 2) дружно, разом, враз [Дружно йдуть воли. Тягніть разом (враз)], одностайно. [Собаки одностайно кинулися на нього (Коц.)].

Дружный – 1) приязний, см. **Дружеский** и **Дружний**; 2) (*согласный*) дружни[и]й [Дружній череді вовк не страшний. Дружний хор], згідний, одностайний. [Чорногузи одностайним клекотанням вітали ранішнє сонце (Коц.)].

Дружок, -жочек, см. Дружѐк, -жѐчек.

Друг – ломáччя, (*сухой валежник*) сушня́ (р. -ні), сушняк, суц (р. -ти). Срв. **Хворост**.

Друидизм – друїдизм (р. -му). **-дический** – друїдський, друїдичний.

Друїди – друїди (р. -дів).

Друмондов – дрюмондів. [Дрюмондове світло].

Друмлін, друмлиний – друмлін, друмлиновий.

Дру[ю]чок, дручіна (ж. р.) – дрючок (р. -чка); (*рычаг*) дрючок ваговий.

Дручіна, см. **Дручок**.

Друшлаг – друшляк, ціділко (ср. р.), ціділок (р. -лка) (м. р.), діравка.

Дрыгать, дрыгнуть – дриг[г]ати, дриг[г]нути. [Ногами дрига].

Дрыхнуть – рутитися, рутити, пухнути, (*гал.*) друстити. [Встав я рано, Іван ще рутився (Кониськ.). Де-небудь заріється в солому й пухне (Свидн.).]

Дрябеть – деренькотіти; см. **Дребезжать**.

Дрябловатый – 1) щуплявий, щупленький, плюскнявий, трохи зів'ялий, прив'ялий; трухленький, трухлуватий; 2) пухкуватий, пухкенький, дірчастенький. См. **Дряблый**.

Дряблость – 1) щуплість, плюскність, (при)в'ялість; трухлість, трухлявість (р. -ости); 2) пухкість, дірчастість (р. -гости).

Дряблый – 1) щуплий, миршавий [Щупла дитина. Щупле деревце. Увесь він якийсь миршавий], плюскний [Один гірок твердий, а всі плюскні], в'ялий, прив'ялий, зів'ялий [В'яла риба. Зів'яла редька], (*о дереве, раст., овощах*) трухлий, трухлявий; 2) (*рыхлый, скважистый*) пухкий, дірчастий. [Пухка земля. Дірчастий камінь].

Дрябнуть, дряблеть – щуплявіти, миршавіти, прив'ядати, прив'ялюватися, трухніти, трухлявіти, трухнути. [Сюди сонце мало доходить, уся городина пощуплявіла. Старішає вона, і на виду вже прив'ялилася. Млію я, трухне моє серце (Г. Барв.).]

Дрягать, см. **Дрыгать**.

Дрягаться (лягаться), дрягнуться – брикати, брикатися, брикнутися, хвицати, хвицнути. [Знай, кобило, де брикати, а тут тобі вже не хвицати]. См. **Лягаться**.

Дря[а]гиль – піднощик, тягач, тягаль. [Мулярі тільки будують, а цеглу їм тягають піднощики. Залізниця перевезе вам усе дешево, але що з вас здеруть тягачі (тягалі) на вокзалі!].

Дрягильский – піднощицький, тягальський.

Дрягота – корчі (р. -чів), корчій (р. -ія) (*в лице*) мішка, мішки.

Дряг – 1) сміття, нечисть (р. -сти), бруд, (*отброс*) покидьок (р. -дька), (*мелкие малоценн. предметы*) мотлох, хламіття, хабогтя. (Срвн. **Хлам**); 2) (*чаще мн.*) **дрягги** – дріб'язкові плітки (р. -ток), поговір (р. -вору), поговори (р. -рив), прикрі дрібниці (*мелочи*).

Дряква, бот. (*Cyclamen europaeum*) – альпійська фіялка, циклямен, (*вульг.*) свинячий хліб, свиняк.

Дрянить – 1) смітити; 2) (*сплетничать*) см. **Сплетничать**.

Дрянненький – поганенький, паскудненький, (*зап.*) дрантивенький. [З мене терорист вийшов-би поганенький (Крим.).]

Дрянно – погано, паскудно, ледаче, по-ледачому, кепсько, невірно, (*зап.*) дрантіво. [Ганна шиє добре, а Параска – невірно, сором і вдягти].

Дрянной – поганій, паскудний, ледачий, кепський, (*зап.*) дрантивий [Я вас дрантивих різками виперіщу! (М. Левиц.)], (*редко*) дрянний, (*гнусный*) плюгавий [Млява і плюгава в роботі (Кониськ.)], невірний [Невірного кожуха маю – і трошки не гріє. Горох дуже невірний, геть червивий (Звиног.)], хирющий, собарний. [Це такий собарний хлопець, що й батько од його одкинувсь (Звиног.)]. **Дрянной человек, -ная женщина** – поганець (р. -нця), поганка, паскуда (*общ.*); срв. **Дрянъ 2**.

Дрянность – поганість, паскудність, негідність (р. -ности), ледачість (р. -чости).

Дрянца, дрянцо – дрібна погань (р. -ни), поганеньке (р. -кого); см. **Дрянъ**.

Дрянъ – 1) (*сop*) сміття, нечисть (р. -ти); 2) (*незнач. худая вещь, негодное существо*) дрантя (ср.), погань (р. -ни), (*хлам*) мотлох, негідь (р. -годи), ледач (р. -чи), ледащо, паскудь (р. -ди)

[Якби добра коби́ла, а то дрантя. Що було добро́го – порозкуповували, зоста́лася сама́ погань. З нього велика ледач. Ця дівчина така паску́дь], (*только одушевл.*) паску́да (*общ.*) [Старий паску́да], дрі́пло [Старе́ дрі́пло], смі́ттюх (*м. р.*), посмі́ттюха [Посмі́ттюха яка-небу́дь коман́дуватиме], неві́ра (*общ.*), (*гнусная*) плю́гавець (*р. -вця*), плю́гавство (*ср.*); 3) (*вздор*) (вся́ка) погань, ка́зна-що, дурни́ці. [В голову́ вся́ка погань лі́зе].

Дряхле́ть, дряхну́ть – марчі́ти [Вже і ді́д марчі́є й пасі́ка марчі́є], поро́хніти, поро́хна(я)ві́ти, трухля́віти, тру́хнути, дра́гліти, упада́ти на си́лах, підто́птуватися, хи́рнути.

Дряхле́ць – сухогри́б. [Вже з мене́ сухогри́б]; *см. Дряхли́й.*

Дряхло́сть – старезні́сть, спорохні́лість, дряглі́сть (*р. -ости*).

Дряхли́й – спорохні́лий, дряглі́й, старезни́й [Спорохні́лі стари́ки (Кониськ.). Він не був дряглі́й ді́д, а навпаки то́го, на-диво́ був дуже́ мі́цний (Еварн.)], старі́й гри́б, збу́й-ві́к (Кві́тка), (*провинц.*) збу́й-ві́к [Якщо́ ба́ба ста́ра, то ка́жуть на не́ї: ця вже́ ба́ба збу́й-ві́к; він – збу́й-ві́к. (Поді́лля)], геть підто́птаний, підупа́лий (упа́лий) на си́лах, (*от старости*) хи́рий, недо́луга (*немощн. челов.*) (*общ. р.*).

Дуалі́зм – дуалі́зм (*р. -му*), двої́стість (*р. -тости*), (*только о религии*) двобо́жність (*р. -ности*).

Дуалі́ст – дуалі́ст, (*только о религии*) двобо́жник, двобо́жець (*р. -жця*). **Дуалі́стически́й** – дуалі́стични́й, двої́стий [Дво́їста систе́ма], (*только о религии*) двобо́жний, двобо́гий.

Дуб – дуб; *ум. дубо́к* (*р. -бка*), дубо́чок (*р. -чка*), дубчи́к, дубо́нько; *ув. дуба́ка, дуб'я́ка, дуби́ще, дуба́р* (*р. -ря*). [Дуба́рі товстеле́зні]; *соб. дуб'я́*. [Стра́шне дуб'я́ го́рдо пови́ганяло сво́ї го́лови вго́ру (Мирн.)]. *Молодо́й дуб* – дубча́к, дубе́ць (*р. -бця*). **Дуб**, на которо́м листва́ *держит́ся зимо́й в сухо́м ви́де* – кра́сний (глу́хий) дуб. *Озими́й д.* – озими́й дуб, осі́ньчу́к.

Дуб *вечно́ зелє́ный (пробковий)* – не́линь (*р. -ня*). **Дуб** *колю́чий* – па́дуб.

Дуба́с, дуб (*долблен. лодка*) – дуб.

Дуба́сити – дуба́[о]сита́ (-шу, -сиш), дубцо́ва́ти, га́тити ко́го по́ чім [Га́тити по́ спи́ні серде́чного о́сла (Глі́б.)], пере́шити, лупцо́ва́ти, па́рити, пра́ти, мо́лотити, тасу́ва́ти, ла́та́ти, лу́шпачити, ні́жити, ре́піжити. *См. Бити́. Отдуба́сити* – віддуба́[о]сита́ ко́го, віддубцо́ва́ти, відлупцо́ва́ти, відла́та́ти, ви́пері́шити, ви́мо́лотити.

Дубе́нь (*дубильн. вещество*) – дуб, дуби́ло. *См. Дуби́льний.*

Дубе́ць – 1) *см. Дуби́к*; 2) (*пру́т, розга*) дубе́ць (*р. -бця*). [Не дубе́ць, так лози́ною].

Дуби́к – дубо́к (*р. -бка*), дубо́чок (*р. -чка*), дубчи́к, (*ласкат.*) дубо́нько.

Дуби́льний – чинба́рний, чинбо́вий, чинба́рський, гарбо́вий, гарба́рський. [Гарба́рський луб (Франко)]. **-ное вещество́ жидко́сть** – луб, дуби́ло. [Ше́вчик шку́ри чиня́є, а він дубо́м воня́є. Оле́сь побачи́в у кутку́ купу́ дрібно́ї поро́хні-дуби́ла. – Ай-яй-яй! Ну, наві́що ви держите́ цей дуб у ха́ті? (Крим.)]. **-ные вещества́** – чинба́рні (гарбо́ві) мате́рії, гарбни́кі. **-ная кислота́** – чинбо́вий квас, гарбни́кова кислота́, та́нін. **-ний ча́н** – квасни́к, дубни́к.

Дуби́льний коре́нь, бот. (растение *Statice latifolia*) – кирма́к, кирома́н.

Дуби́льня – чинба́рня, гарба́рня.

Дуби́льщик – чинба́р (*р. -ря*), гарба́р (*р. -ря*).

Дуби́на – 1) дрю[у]к, дрю[у]чо́к, дрю[у]чи́на (*ув. дрю[у]чи́ло*), дубе́ць (*р. -бця*), дуби́на, лома́ка, *соб. – дрю[у]чця, лома́чця. -на с утолще́нием на конце* – кий (*р. кія́*) (*ув. – кия́ка, кию́ра*), булава́ (*с шаровидн. утолще́нием на конце*); 2) (*тупой, глупый, упрямый человек*) дуби́няка, дуб [З та́ким дубо́м не варто́ й бала́кати], коло́да, бо́вдур (*р. -ра*), ло́бур (*р. -ря*) (*ув. лобу́ряка*); (*о жени́ц.*) ло́бурка, [Здо́ровий лобу́ряка]; надовбе́нь (*р. -бня*), бе́цман, у[в]бо́їще (*ср. р.*), бе́взь.

Дуби́нища, *см. Дуби́на 1 и 2.*

Дуби́нка – лома́чка, дрючо́к (*р. -чка*), кийо́к (*р. -йка́*), ціпо́к (*р. -пка́*), палю́га.

Дуби́нник (*чернильн. орешек*) – дуби́вка.

Дуби́новатый – 1) дубува́тий, брусува́тий, незру́чний; 2) дубоголо́вий, дуботи́лий, бо́вдурюва́тий, бе́цманува́тий, дурнува́тий.

Дубінушка, см. **Дубінка**.

Дубить, -ся (о коже) – чинити (шкуру), -ся, чиняти (шкуру), -ся, гарбарю[у]вати, -ся, дубіти, -ся. **Дублєний** – чинений, видублений. **-ая кожа** – дубленець (р. -нця) (гал.). **Выдубить, -ся** – вигарбарю[у]вати, видубити, -ся. **Выдубленный** – вигарбарю[у]ваний, видублений.

Дубка – 1) см. **Дубление**; 2) (лодка из дуба) дуб.

Дублєние – чиньба, чинбування, чинення, квасіння, дубіння.

Дублєнка, дублєнок (дубл. полушубок) – дублєник, дублянка, кожушина.

Дублєт – дублєт (м. р.), дублєта (ж. р.). **-лєт книги** – дублєта книжки, книжкова дублєта, другий примірник книжки.

Дуб[п]ликат (второй экзempl. письм. документа) – дублікат, двійник, копія.

Дубняк – дубняк, дубінка.

Дубоватость – дубовість, дубуватість, брусуватість, незграбність (р. -ости).

Дубоватый – 1) (сделанный грубо, неуклюже) партацький, незграбний; 2) (грубоватый, неуклюжий) дубуватий, брусуватий, незграбний.

Дубовик (гриб, *Clavaria*) – дубовик.

Дубовка (порода дыни) – дубівка.

Дубовый – 1) дубовий. [Дубове лістя]. **-вый лес, роца** – дубовий ліс, дубіна, дубняк (ум. дубнячок, р. -чку), дубник. **-вое дерево** (растуц. или срубленное) – дубове дерево, дубина. **-вая палка** (дубина) – дубина; 2) (топорный) дубовий, брусуватий, кострубатий. **Дубовый язык** – кострубата мова.

Дубок – дубок (р. дубка). **Дубочек** – дубочок (р. -чка), дубчик.

Дубонос или дубоноса (зоол., птица) – дубоніс, довбоніс (р. -носу), калєник, (гал.) чубкар (р. -ря), черешняк (р. -ка), костогриз, луц, вербоклев.

Дубочек – дубочок (р. -чка), дубчик.

Дубра[о]ва – 1) (дубов. роца) дубіна; 2) (вообще лес, чернолесье) діброва (ум. дібрівка, дібрі[о]вонька), дібровиця, дубравина, гай; 3) (дремучий лес, чаща) густа діброва; пуща, гушавина, гушовина; 4) (трава) діброва. [Ой ночують чумачєньки в степу край дороги, розпустили сірі воли по зеленій діброві].

Дубравистый – дібровистий.

Дубравный – дібрі[о]вний [У самій гушавині дібрівний (М. Вовч.). Квітка дібрівна (Греб.). Дібрівная зозуля], лісовий.

Дубравушка – дібрі[о]вонька.

Дубра[о]вка, бот. (раст.) – 1) (*Potentilla Tormentilla* – курзілля; 2) *Ajuga reptans* – суховершки (р. -ків), живучка; 3) *Veronica Chamaedrys* – безвершки (р. -ків), решітник, гадинець (р. -нця) (гал.), приворот (р. -ту), приворотки (р. -ток).

Дубра[о]вник, бот. (раст.) – 1) **-ник чесночный** (*Teucrium Scordium*) – дікий часнік, скордія; 2) **-ник скороспелый** (*T. Chamaedrys*) – чебрець (р. -рецю) лісовий, самосіл; 3) (*T. Polium*) сідач.

Дубчик – дубчик, дубчак.

Дубьє – 1) (дубина для драки) ломачця; 2) (брань: глупцы) дубоголові; бовдури, лобури, надовбні, бєцмани, бєвзі.

Дубянка, см. **Дубинник**.

Дуван (тюрк.) – 1) (открытое возвышенное место) бєлєбєнь (р. -бєня и -бая); 2) здобич (р. -чи), (доля добычи при дележе) пайка, (реже) пай (м. р.) (р. паю).

Дуванить – дуванити, паювати. [Здобич дуванєно пополам (Кул.). Орлі клєкочуть, козака дуваняють: чорні очі козацькїї з лоба винїмають (Морд.). Великую здобич мали, на три часті паювали].

Дуга – 1) (изгиб) дуга (ум. дужка, дужечка), лук, каблук. [Круг ділиться на дуги. Сині дуги під очима. Літа його гнуть у каблук (Фр.)]. **Горная дуга** – каблук (Тутк.); 2) (в упряжи) дуга;

3) (*описат.* – *воз*) віз (*р.* *во́за*), підвода, хура. *По рублю с дуги́* – по карбованцю з підводи. *Согнуть, согнуться, в -гу́* – зігнути як дугу, зігнутися як дуга. [Ой ти, старий дідуга, і зігнувся як дуга]. *Изгибаться -гой, в -гу́* – вилучуватися, лука ставати. [Дорога тяжка, то коні аж лука стають].

Дугова́тый (*несколько согнутый, кривой*) – дуга́стий.

Дугові́дний, *см.* **Дугообразный**.

Дугові́й – дужний, дуговий. [Дугова́ ля́мпа]; (*годный к деланию дуг*) прида́тний на дуги, дуга́рський. **Дуговое** (*денежн. сбор с дуги: с повозки*) – вове́ (*р.* -вого), (міто) з підводи, з хури.

Дугоне́рвний *лист* – лука́сто-жилкува́тий листо́к (*р.* -тка́).

Дугообра́зний – дугува́тий, дужний [Дужна́ сте́ля], дуга́стий, каблукува́тий, лучкува́тий, облукува́тий, ободистий. **-зний** *изгиб (выгиб)*, **-ая** *кривизна* – луковина.

Дуда – 1) (*труба, -бка*) – ці́вка, дудка, ру́ра, ру́лька. [Вста́вив ру́льку]; (*ствол травян. растения*) дуда́, дудка, ці́вка, стовбу́р; 2) (*народ. муз. INSTR.*) – дуда, дудка, сопі́лка.

Дудак, *см.* **Дрофа**.

Дудіть *во что* – 1) дуді́ти на чо́му *и* на що́, в дуду́ (на дуду́) гра́ти. [Б'ють у бубни й стра́шно дудять на коро́в'ячі ро́ги (Крим.). Ти-ж бу́ло село́м і́деш, ти-ж бу́ло в дуду́ грає́ш (Пісня)]; 2) дудли́ти. [Як до́павсь до води́, так і́ дудли́ть].

Дудка – дудка, сопі́лка. *См.* **Дуда**. *Плясать по чужо́й -ке* – танцюва́ти під чужу́ дудку, (*гал.*) гра́ти під чію́сь батату́. *Мастер, делающ.* **-ки** – дуда́р (*р.* -ря́), *ум.* дуда́рик, дудник, (*провинц.*) дудли́к.

Дудки, *нескл.* – за́сь, за́сі, за́ськи [«Пусти́ть мене́!» – А за́ськи!], дзу́сь, дзу́ськи, це вже ба́ли. [Ні, це вже ба́ли!].

Дудочка – 1) ці́вочка, дудочка, ру́рочка, ру́льочка; 2) дудочка, сопі́лочка. **-чка**, *употребл. на охоте для приманивания дичи* – ва́бик. *См.* **Дуда**.

Дудочник – 1) (*игрок на дуде*) дуда́р (*р.* -ря́) (*ум.* дуда́рик), дудник [Загра́й мене́, дуднику, на дуду́], дудли́к; *прит. прил.* дуда́рський; 2) *бот. раст.*, (***Levisticum officinale***) – любі́сток (*р.* -стку).

Дудочний – дудко́вий, сопі́лковий, дудний, дуда́рський. [Дуда́рське ремесво́].

Дудча́тый – дудува́тий. [Ячмі́нь дудува́тий].

Дужка (*рукоятка, выгнутая дугой*) – дужка, ву́шко. [Дзвени́ть відро́ залі́зною дужко́ю (Коц.)]; (*анатом.*) лучо́к (*р.* -чка́).

Дужник – дуга́р (*р.* -ря́), дужний ма́йстер (*р.* -тра).

Дужний, *см.* **Дуговой, Дугообразный**.

Дукат (*визант. и зап.-европ. золотая монета*) – дукат [От то́бі сто дукати́в (Рудч.)], черві́нець (*р.* -нця).

Дулі́вка (*наливка на грушах-дулях*) – дулі́вка.

Дуло – (*ружейное, револьв.*) – ду́ло, (*неточно, вм. «ствол»*) ру́ра, ру́ля. [Підня́в револьве́р і́ приту́лив ру́лю до виска́ (Грінч.)]; (*пушечное*) ду́ло, жерло́ [Стирчали́ горла́сті жерла́ гарма́т (Мирн.)], горло́.

Ду́льний – дуло́вий.

Ду́льце – ду́лко, (*в трубах, флейтах*) – губні́к.

Ду́ля (*порода груш*) – ду́ля.

Ду́ма – 1) (*мысль*) ду́ма [Ду́ми мо́ї, ду́ми мо́ї, лі́хо мене́ з ва́ми! (Шевч.)], га́дка, пога́дка.

Думать -му – думу́ гада́ти (дума́ти). *Без дум* – безду́мно. [Безду́мно дивля́чись у про́стір (Л. Укр.)]. *Тяжё́лые -мы* – ва́жкі ду́ми. *Тяжё́лые -мы* *теснят* мене́ – ва́жкі ду́ми обсе́дають мене́; 2) (*собрание*) ду́ма. [Державна́ ду́ма. Міська́ (*городская*) ду́ма]. *Здание городской ду́мы* – ра́туша, рату́ш (*р.* -шу) (*м. р.*), ду́ма; 3) (*лир.-эпич. стих.*) ду́ма. [Украї́нські і́сторичні ду́ми].

Думальщик (*шуточн.*) – думайло, гада́йло.

Думание – думання, гадання.

Думать – 1) (*мыслить*) думати, гада́ти, міслити про ко́го, про що, (*рассуждать*) міркува́ти про що, над чим, (*мозговать*) мізкувати про що, (*иметь в мыслях*) в голові (в міслях) покла́дати що, в голову кла́сти, мати на думці (на міслі), (*полагать*) покла́дати. [І про речі пова́жні гада́в (Самійл.). Ніко́ли не гада́в був (*не ожидал*) зустрі́ти їх тут (М. Лев.). Та я люблю тебе́, і бі́льше ні за ко́го і в голові́ не покла́даю (Неч.-Лев.). І в го́лову то́го собі́ не клав, щоб сваритися (Грінч.). А ма́ма зовсі́м не така́ дика́, як я бу́в покла́дав (Крим.)].

Думать-гадать – думати-гада́ти, розважа́ти-гада́ти. [В самотині́ я зостаю́ся розважа́ть-гада́ти (Л. Укр.)]. **-мать думу** – думу гада́ти, думу́ думати. **И думать нечего** – і думати не гада́й. **Нечего -мать** – шкода́ й га́дки, шкода́ чо́го, нічо́го (нема́ чо́го) думати, гада́ти, міркува́ти. [Шкода́ й га́дки, не бу́де нічо́го (Шевч.). Шкода́ бу́ло походу́ (*нечего было и думать о походе*), довело́ся верта́тись (Кул.)]. **Так он -мает** (*таково его мнение*) – так він гада́є, така́ в його́ думка́, він тако́ї думки́. [Мабу́ть і оте́ць Сиді́р тако́ї думки́ (Конис.)]; 2) (*заботиться, печься*) думати про ко́го, дба́ти про ко́го-що, клопота́тися про ко́го-що. **И не думать** – і га́дки не ма́ти, і в голові́ (в го́ловах) не покла́дати. [Не жу́риться Катери́на, і га́дки не ма́є = *и не думает вовсе*] (Шевч.). Як бу́ла я молодо́ю, і га́дки не ма́ла (*ни о чём не думала*), по садочку́ похожа́ла (Шевч.); 3) **думать с подозрением про кого, иметь подозрение на кого** – думати на ко́го, мати підзо́р на ко́го, при́зру на ко́го ма́ти. [Хто вкра́в? на ко́го ви дума́єте?]; 4) **думать с кем о чём-либо (советываются)** – ра́дитися з ким про що; (*замышляют*) замишля́ти з ким; 5) **думать (мечтать) о себе (зазнаваться)** – зано́ситися, ба́гато про себе́ думати, задава́тися, пані́тися.

Думаться, безл. – думатися, гада́тися. **Думалось** – гада́лося, га́дка бу́ла, думка́ бу́ла. [«Ні», – думка́ бу́ла, – «яко́сь да втечу́ то́го смутку́» (М. Вовч.). Га́дка бу́ла, що́ в ха́ті панува́тиму – я]. **Мне думается** (*мне кажется*) – мені́ зда́ється, (*реже*) мені́ вида́ється.

Думец – думець (*р.* -мця).

Думка (*маленьк. подушка*) – я́сик, поду́шечка під ву́хо.

Думный – 1) замі́слений, думлі́вий, думні́й. [Замі́слений по́гляд = **думный взор**. І думне́є чо́ло похмарні́ло]; 2) думський, *стар.* радні́й.

Думушка – думка, думо́нька, гадо́нька, мисло́нька.

Дуновение – по́дув, по́дмух, дму́х (*однокр.*), (*веяние*) по́вів (*р.* -віву), по́дих. [По́дув сві́жого вітре́ця. По́дмух ві́тру. Як сві́чка несподо́вано за́гашена одні́м дму́хом ві́тру (Неч.-Лев.)

Лагі́дний по́дих весні́]. *См. ещё Дыхание 2.*

Дунуть, см. Дуть.

Дупель, зоол. (пт.) – дубельт, ле́жень (*р.* -жня).

Дуплет, см. Дублет.

Дуплеть – дупла́вити, зду́плавіти, дупліна́тити, зду́пліна́тити [Гру́ша зду́пліна́тіла], (*трухлеть*) трухля́вити.

Дуплика́т, см. Дублика́т.

Дуплина – дупло́вина.

Дуплистый – дупліна́тий [Вели́кий дуб, та дупліна́тий, поро́хнею напха́тий (Ном.)], дупліна́стий, дупла́стий, дупла́вий [Дупла́ва гру́ша], дупліна́вий, дуплува́тий, дупна́стий [Верба́ дупна́сті (Грінч.)], дупча́стий. [Дуб дупча́стий (Манж.)].

Дуплить – дупла́вити, дупна́вити.

Дупло́ – дупло́; *ув.* дуплі́ще.

Дуплова́тый – дуплува́тий; *срвн.* **Дупли́стый.**

Дуплова́тость – дупла́вість (*р.* -вості), дупліна́(с)ті́сть.

Дупля́вый, дупля́стый, см. Дупли́стый.

Дупля́к (*дуплист. дерево*) – дупля́к.

Дупля́нка – 1) (долблен. липовая кадка) ліпівка; 2) (род ульєв) колода, колодка; 3) (род грибов): *Agaricus violaceus* – синяк, синюха; *Ag. vellereus* – піддубень (р. -бня), піддубок (р. -бка).

Дур, муз. – дур.

Дура – 1) (глупая) дурна́ (р. -ної), дурка́, дурну́ля, (зап.) блазніця. **-очка** – дурка (р. -ки), дурненька (р. -кої), (ласкат.) дурнюл[н]я. **Дурища** – дурепа, дурище, дурепище, дурлепа. **Дура** (дурища) *непроходимая* – дурепа несосвітєнна. **Дура** *набитая* – дурна́ дурепа; 2) (лишен. рассудка, безумная) дурна, божевільна, навіжена; 3) (*шутиха*) сміхачка, смішнячка, блазнюха, блазнючка, штукарка.

Дура́к – 1) дурєнь (р. -ня), дурний (р. -ного) [З дурнем зчепітисся – дурнем зробітисся = с дураком свяжись – сам дураком будешь], (вежливо) недоум, (дурачєк) дурник, дурняк, (олух) дурбас, ду́рас, йолоп, кеп, (глупыш) блазєнь (р. -зня), (болван) телєпень (р. -пня), дурман, туман; ув.-презр. – дурило (м. р.), дурніло, дурба́ (м. р.) дурби́ло (ж. р.); соб. **дурачє** – дурні (р. -нів), дурно́та, дурне́ча (р. -чі) (ж. р.) дурняччя (ср.). [От сліпа дурно́та. Сидить там самісінька дурне́ча]. **Набитый, отпетый дурак, кругом -рак** – дурєнь заплішений, дурєнь дурєнний, великий дурєнь, дурний як пєнь, як колода, як ступа. **Непроходимый дурак** – несосвітєнний дурєнь. **Я тебе не дурак** – я тобі не дурєнь, (гал.) я не твій дурєнь. **Не дурак** – не дурєнь [Випити й сам він був не дурєнь (Кул.)], не гвіздком у тім'я битий (Кониськ.). **Называть, звать кого -ком** – дурня загинати (сов. загнати) кому, дурняти ко́го, відурняти, дуркати. [Він тебе відурняє та й по всьому]. **Считать -ком** – вважати за дурня, (зап.) дурнім класти. **Оставит в дураках** – пошити в дурні, завдати дурня кому. **Остаться в -ках** – пошитися в дурні, дурнем убратисся, набрати в халяви, вскочити; 2) (*шут*) дурник, сміхач, смішняк, сміховинець (р. -нця), блазєнь (р. -зня), блазнюк, штука́р (р. -ря). [Строката шапка блазня (Л. Укр.)]. **Дурака валят** – дурня (ду́рика) строїти, дурня клеїти, дурникувати, штукарити, штуки викидати, сміховини запускати; 3) **дура(ч)ки** (род карт. игри) – дурєнь (р. -рня), (зап.) кеп. **Играет в -ки** – гуляти (грати) в дурня, в кепа. **Игра в -ки** – гра в дурня, в кепа.

Дураки, дурачки (*игра*), см. **Дурак 3**.

Дураков, дуралев, прил. – дурнів (-ньова, -ньове). [Дурньова хата].

Дураковатий – придуркуватий, дуркуватий, дурмануватий. [Він у них, трохи тєє, дурмануватий].

Дуралєй, дурандас – дурбай (р. -ая), дурман, ду́рас, ду́рінда (м. р.). См. **Дурак**.

Дуранда – макуха, вурда.

Дурацкй – дурнячий [Ваші дурнячі звичаї], дурєнський, блазєнський, йолопський, (глупый) дурний. **Оказаться в -цком положении** – опинитися в дурному (йолопському) становищі, пошитися в дурні.

Дурацки – по-дурнячому, по-дурєнському.

Дурачєк, см. **Дурачєк**.

Дурачєние – обдурювання, туманіння, морочєння.

Дурачєский, см. **Дурацкй**.

Дурачєство – ду́роші (р. -щів), дур (р. ду́ру, м. р.), ду́рість (р. -рости), ду́рійка, блазєнство, блазня, блазнування; (*шалости*) пустоші, ду́роші.

Дурачина, см. **Дурачище**.

Дурачить – дурити, туманити ко́го, тумана́[у] пускати, ману́ пускати кому́, манити (маню́, маниш), морочити ко́го. [Не вірте їм: вони вас манять (Звин.)]. **Одурачить** – обдурити, пошити в дурні ко́го. **Одураченний** – обдурєний, обморочєний.

Дурачїться – 1) (*шалить*) дуріти [Наймички дуріли з наймитами (Неч.-Лев.)], дурнувати [Люди до бо́жого до́му йдуть, а ми дурнуємо та пустуємо], блазнувати, штуки виробляти, ду́ропляси виправляти, пустувати, жирувати, гарувати; 2) (*прикидывается дураком*) дурня

строїти, дурня клеїти, в дурні шітися.

Дурачище – дурило (м. р.), дурнило [Який дурнило!], дурбило, дур(е)нюга, дурналюка [Чортів дурналюка!], дурнище.

Дурачки (карт. игра), см. **Дурак 3**.

Дурачливый – охочий до дуросщів, пустовлівий, пустотлівий, штука́р (р. -ря).

Дурачо́к – дурник, придуркуватий, (ласкат.) дурненький. **Дурачки́** (карт. игра) = **Дураки́**, см. **Дурак 3**.

Дурачьё – дурні, дурно́та (ж. р.), дурне́ча (р. -чі), дурня́ччя (ср. р.). [Сліпа дурно́та].

Дурашливый – 1) см. **Дураковатый**; 2) см. **Дурачливый**.

Дура́шный – 1) см. **Дураковатый**; 2) (ошалелый) шале́ний; 3) (потешный) втішний.

Дурение – дуріння.

Дурень – 1) см. **Дурак**; 2) (простя[а]к, невежда) проста́к, невіглас, ну́к.

Дуреть, одуреть – 1) дуріти, здуріти, безглуздіти, збезглуздіти з чо́го; 2) (теря́ть сознание) не́тямитися, знетямитися, неприто́мніти, знеприто́мніти, чманіти, очманіти з чо́го.

Дурин, дурафьин – дурчин, дурепин, дурочий. [Дурепина донька. Дуроче реготання].

Дури́ть – 1) (шалить) дуріти [Я дурію], пустувати, жирувати, (бесится) казиритися. [Казілися п'яненькі молодіці: танцювали, вибивали тропака]; 2) (делает несообразности, глупит) дуріти [Він дуріє], дурувати, крутити (робити) дурниці, вдаватися в дурницю[i].

Дурища – дурепа, дурепище, дуринда. См. **Дура**.

Дурман – 1) бот. (**Datura Stramonium**) – див-дерево, дурзілля, корі[o]вкі (р. -во́к), дурноп'ян; 2) (дурак) дурма́н, дурень (р. -ня), дурню́га; 3) омана, морока, чад.

Дурманить (в перен. знач.) – морочити, дурити голову. [Не морочіть мені голови. Що ти мені голову дуриш!].

Дурне́нький, -ко – погане́нький, погане́нько.

Дурне́ть (станови́ться некрасивым: о внешности, лице) – поганіти, поганішати, поганшати [Ольга все кращала та кращала, Катерина поганшала (Неч.-Лев.)], (грубее) паскудніти, бриднути, плюга́вити. **Подурне́ть** – споганіти, (грубее) спаскудніти, збриднути, сплюга́вити. [Вона так збридла. Геть сплюга́вів = совсем подурне́л].

Дурничник, дурника, бот. (раст. **Xanthium Strumarium**) – залучник, репяшо́к (р. -шка).

Дурно – 1) (плохо) пога́но (ум. погане́нько, ув. поганю́чо), кепсько, зле, (гал.) лихо. [Пога́но зробив. Поганю́чо співали. Кепсько живе́ться мені на світі. Їм тут було не зле. По-по́льськи він балакає, але лихо]; 2) (тошно) мло́сно. [Стає ду́шно, аж мло́сно (Мирн.)], паморочно [Стало ще тісніше, я́кось паморочно], ну́дно. **Мне дурно** – мло́сно мені. **Ей дурно** **сделалось, стало** – їй ста́ло мло́сно, (обморочно) вона зімліла. **Делатьсья дурно** – мло́стити (-стить) (безл.). [Мене мло́стить – мене дурно]. **Мне** **начинает, начало (стало) делатьсья дурно** – мене починає (почала) обнімати млі[o]сть.

Дурнова́тый – 1) (плоховатый) погане́нький; 2) (несколько некрасивый) погане́нький, поганува́тий, (неск. безобразный) бридкува́тий, гидкува́тий.

Дурно́й – 1) (некрасивый) негарний, поганій [Нега́рний на обліччя. Який він пога́ний], (безобразный) бридкий [І бридка-ж вона!], гидкий. **Дуре́н** **лицом** – пога́ний на обліччя, бридкий на обліччя, бридкий на виду́, на вроду. **Она дурна́ собою** – вона нега́рна, пога́на, (безобразна) бридка, гидка. **Он не дуре́н, она не дурна́ (собой)** – він не пога́ний, вона не пога́на, він (вона) нічо́го собі, нічогенький (ж. -нька). Ум. погане́нький, ув. поганю́чий.

Дурне́хонек, дурне́шенек (очень дуре́н, безобразен) – поганісінький; бридкісінький, гидкісінький; 2) (плохой, нехороший) пога́ний [Борщ пога́ний. Пого́да пога́на], лихий [Лихий крам], злий [Що ти злого учинила? Доріженька злая], недобрий [Прийшли вісті недобрії (Шевч.)], кепський [Кепські новини]; (негодный) ледачий [Ледачий крам = **дурно́й товар**]; (противный) бридкий, гидкий. **Дурно́й** **глаз** – лихе́ око, урічливе (урічне) око.

Дурная слава – слава, неслава, пога́на слава. [Пустили таку славу про нього]. **Дурно́е**

настроение, расположение духа – поганий на́стрій (р. -ою), маркота. (См. **Дух 3**). **Дурніє** *привычки* – погані звички (р. -чок). **Дурному** *научать* – на зле навчати.

Дурнопахучник, бот. – смердючка.

Дурнопьян, бот. – 1) (**Datura Stramonium**), см. **Дурман**; 2) (**Hyoscyamus niger**), см. **Белена**. **Дурнота** – 1) (*непригожество*) негартність, невродливість, негожість, (*безобразие*) бридкість (р. -ости); 2) (*головокружение, тошнота*) млі[о]сть, млості (мн.), млоїння, мороки, (*желудочная*) нуд (р. нуду), млоїність (р. -ності).

Дурнушка, -нышка – погануля (р. -лі), поганулька, поганенька на вроду.

Дурость (*свойство*) – дурість (р. -рости).

Дурочка – дурка, дурненька, (*ласкат.*) дурнюня.

Дурында, общ., см. **Дуралей, Дурища**.

Дурь – дур (р. дуру) [Панський дур], дуроші [Їй уже не треба ні суботи, ні талмуда, – бо то все дуроші (Васильч.)], (*изредка ед. ч.*) дуощ (*ж. р.*) (р. -щи) [Отаку дуощ йому ляпнув (Мова)], дурість (р. -рости), (*чуждость*) дивацтво, (*блажь*) дурна примха, блазенство. **Нашла дурь** – дур напав кого *или* на кого, дур береться чиєї голови. **Вбить себе дурь в голову** – забрати (собі) в голову ману. [Якийсь дурний забрав у голову ману, що ніби кращого нема як він на світі (Біл.-Нос.)].

Дутик – 1) (*стекл. или метал. вещь с пустотой внутри, пузырь*) відуток, дутик, дүток (р. -тка). [Бджоли кусали її і тим робили часом із любенького личенька якийсь дутик (М. Вовч.)]; 2) (*полный в лице*) пухтик, мазепка, повновідий, пикатий, (*о ребёнке*) опецьок (р. -цька); 3) (*кто сердится молча*) дутий, надутий, насуплений, понура (р. -ри), похнюпа (р. -пи); 4) (*спесивый*) надутий, чванько; 5) (*воздушн. пирог*) духовий пиріг (р. -рога).

Дутый – 1) (*пустой, польый*) дутий [Дутий перстень. Дуте намісто], пустий усередині; 2) дмуханій, хуханій. **Дутые** *векселя* – дмухані векселі. **Дутая** *репутация* – дмухана слава (репутація).

Дутыш, см. **Дутик 2, 3, 4**.

Дуть, дунуть – 1) (*о ветре*) дүти (дму, дмеш, дме, дмемо, дметё, дмуть), сов. дүнути [Дүнув вітер по-над ставом (Шевч.)], дмухати, дмухнути [Дмухнув вітер], подихати, подихнути, дихнути, духнути [Легкий вітрець подихнув. Вітер як духнув], подувати, подути (подму, -дмеш, -дме). [Вітре буйний, Аквілоне, подми чарами, крилатий (Кул.)], віяти, війнути [От вітер буйний повінув (Руд.)], (*сильно*) гүнути (сов.) [Як гунé вітер (Змієв. п.)], (*порывисто*) бурхати, бурхнути, шугати, шугнути. **Сильно дующий** (*о ветре*) – буйний, дуйний (Голов.), рвачкий; (см. **Порывистый**); 2) (*о человеке*) дмухати, (*редко*) духати, сов. дмухнути [Не дмухай проти вітру. Він дмухнув і загасив свічку], (*преимущественно дыханием*) хук[х]ати, хук[х]нути. [Хукає собі в руки. Дитина хукає на гаряче молоко. Почав хухати на болючі руки (Фр.). Хукні у віконечко на скло (Щог.)]. **Дуть мехом** – димати, міхом димати [Коваль кричить: димай! димай!], міхом подувати. **Дуть (надуть) губы** – надимати губи, (*иронич.*) копилити губи, закопильовати (сов. закопилити) губи, мурмоситися. *И в ус себе не дует* – і гадки не має, ані гадки, ані в вус не дме. [А козак собі пішов і гадки не має. (Руд.). Його лають, а він – ані гадки]. **Дуть стекло, бутылки** – дүти (видимати) скло, пляшки. *Тот, кто дует* – дмець (р. демця), видимач; 3) **дуть, одуть** (*бить, колотить*) – духопелити когo, давати (сов. дати) дүху, духопелу, духопелків, матланки кому, шүстрити, чустрити когo; – *во что* – гатити в що. Гатять в різкі тарабани (Л. Укр.). *Срвн. Жарить 2*; 4) (*скоро ехать*) гнати (жену, -нэш) [Женé, як вітер], гнатися, махати, махнути. [Треба кобилу запрягати та на село махати]. **Дуй во всю мочь, во весь дух** – махай що-сили, що-дүху. **Дуй, во всю ивановскую** – махай на всі заставки; 5) (*пить слишком много*) дудлити, цмулити, джук[г]лити, жлуктати, жлуктити, лигати. **Выдуть** – відудлити, вицмулити, віджуклити... 6) **дуть в хвост и в гриву** – поганяти в три батоги; поганяти по конях і по голоблях; 7) **дует**, безл. (*сквозит*) – віє, тягне, тут протяг, (*сильнее*) дме.

Дутьє́ – дуття, дму́хання, ху́кання, ху́хання.

Дуться – 1) (*надуваться*) дутися, (дму́ся, дме́шся,), надима́тися, *сов.* наду́тися (надму́ся, -дме́шся). [А жаба дме́ться, дме́ться (Гліб.)]; 2) (*сердиться молча*) дутися, ду́ти [Певно, він і досі дме́ться. Він на тебе дме (Мирн.)], су́питися, (*полон.*) дуса́тися [Він налаяв, то вона й дуса́ється тепер (Звиног.)], (*иронически*) мурмо́ситися, губи копи́лити; 3) (*гордиться, спесивиться*) дутися [Багата́я, губа́тая, вона к чо́рту дме́ться], пи́зитися, пиндо́читися; 4) (*играть в карты*) в карти тну́тися, рі́затися. **Продуться** – програ́тися, спекти́ся, (всі) кеше́ні відмухати.

Дуумвір – дуумві́р (*р.* -ра), оди́н з дуумвіра́ту. **-вират** – дуумвіра́т (*р.* -ту).

Дух – 1) (*бестелесное существо, доброе или злое*) дух. [Янголи – небесні ду́хи]. **Злой дух** (*дьявол*) – нечистий дух, нечистий, нечиста́ сила, враг. **Злой дух в виде призрака, морочащий людей** – ма́ра (*ув.* ма́рюка, ма́рише), ма́на. [Ма́ра його́ обма́рила. Згинь ти, ма́рюко!]. **Духи** (*привидения, призраки*) – ду́хи, приви́ди. [Круго́м ду́хи, ма́няки, відьмі́ та русалки (Кул.)]; 2) (*душа, духовн. начало, направление, решимость*) дух. [Ма́лі тіло́м, та великі́ ду́хом (Ном.)]. Бага́тство ду́ха. Якимсь пантеїсти́чним ду́хом обвія́на пое́зія Кри́мського (Єфр.). Нову́ статтю́ написа́но в ти́м са́мім ду́сі]. **Русский и польский дух** – русчи́на і польщи́на (Кул.), ру́ськість і по́льськість. **Воспрянул -хом кто** – дух вступив у ко́го, підні́сся ду́хом хто. [В мене́ аж тро́хи дух вступив (Франко)]. **Падать, пасть -хом** – занепа́дати ду́хом, *сов.* занепа́сти ду́хом. **Поднять дух, придать духа** – до́дати ко́му ду́ха[у], відва́ги, ду́ху підда́ти. **Собраться с -хом** – на́братися ду́ху (смі́лости, відва́ги), до́брати сме́лости, зібрати́ся на відва́гу (Стеф.). **Упадок -ха** – підупа́д ду́ху, зневі́р'я. [Хвили́нне зневі́р'я не розби́ло я́сного світогля́ду пи́сьменника (Єфр.)]. **Упавший ду́хом** – занепа́лий ду́хом. **Не хватило духа** – не ста́ло відва́ги; 3) (*расположение, настроение*) дух, гу́мор, на́стрій (*р.* -рою). [У весело́му ду́сі (на́строї)]. **Не в ду́хе** – не в до́брому ду́сі, не в до́брому гу́морі, в пога́ному на́строї. **Не в ду́хе быть** – ма́тися на ду́сі пога́но, не в до́брому ду́сі (гу́морі, на́строї) бу́ти [На ду́сі він ма́всь препога́но], (*насмешл.*) **он не в ду́хе** – у нього́ му́ха в но́сі; 4) (*дыхание*) – дух, відди́х, ди́хання. [Над ним во́лі сво́ім ду́хом ди́хали (Чуб.)]. **Дух захватывает** – дух захо́плює (захо́пляє), дух заби́ває (займа́є), дух спи́рається (запи́рається). **Дух захватило** – спе́рло (зіпе́рло) дух, захо́пило дух, пере́хопило дух, заби́ло дух, запну́ло дух, дух за́нявсь, дух заби́всь. **Перевести дух** – відди́хатися, відди́хати, відди́хнути, -ся пере́дихнути, відса́пати, -ся, відса́пнути, -ся, зве́сти дух. [Да́йте мені́ дух зве́сти (М. Вовч.)]. **Притаить дух** – за́гаїти (запе́рти, затамува́ти) дух (відди́х), мовча́ти й ти́хо ди́хати. **Испускать (-тить) дух** (*умирать*) – пу́скатися (пу́ститися) ду́ху, спу́скати (спу́стити) ду́шу, зі́тхнути *или* ви́зіхнути ду́ха, спу́скати (спу́стити) дух, (*опис.*) бо́гові ду́шу відда́ти; 5) (*пар*) па́ра, дух. [Ди́хнеш, то па́ру (дух) ви́дко, – так холо́дно в ха́ті]; 6) (*запах*) дух (*ум.* душо́к, *р.* -шка), пах. [Ку́ривсь для ду́ху ялове́ць (Котл.)]. Во́вчий дух. Націо́нальний душо́к. Моско́вський дух]; (*вонь*) пога́ний дух, сморі́д (*р.* -ро́ду). **Тяжё́лый дух** – ва́жкий дух (*напр.*, у кімна́ті). **Идёт дух** – чу́ти, вже чу́ти. [Цьо́го сала́ не бері́ть: уже́ чу́ти]; 7) (*быстрота*) дух, мент, мах. **В один дух** – уду́х. [За́втра уду́х бу́ли-б удо́ма (М. Лев.)]. **Во весь дух** – що-ду́ху, (*фамил.*) на всі за́ставки. [Що-ду́ху бі́гти]. **Духом, душком** – ду́хом, ду́шком, оди́м ду́хом, за оди́н дух; *вмах*, миттю́, *вмент*. [Душо́ком ви́нив пі́во (Коц.)]. **Живым ду́хом** – жи́вим ма́хом; одна но́га тут, дру́га там. **Что есть ду́ху** – скі́льки ду́ху, що́ дух у ті́лі (М. Вовч.), на всю́ ви́тягу. **Вольный дух** (*умерен. теплота в хлебн. печи*) – ле́гкий дух; 8) (*исповедь*) спо́відь (*р.* -ди). **Быть на духу** – на спо́віді бу́ти, спо́відати́ся, *сов.* ви́сповіда́тися. **Итти на дух** – до спо́віді йти. **Ни слуху, ни ду́ху о нём** – слухи́ загу́лі за ним, ні зві́стки, ні чу́тки про нього́, ні слуху, ні ві́сти про нього́, слі́д за ним за́губ.

Духан – духа́н, корчма́ (на Кавка́зі).

Духи́ – пахо́щі, (*зап.*) перфу́ми (*р.* -мі́в). [Зату́лила но́са на́пахано́ю пахо́щами ху́сточкою (Н.-Лев.)].

Духоборець, *чаще мн. -борцы* (религ. секта) – духоборець (р. -ця), духоборці (р. -ців).

Духоборство – духоборство.

Духоборствовать – бути духоборцем, держатися духоборства, (*провинц.*) приставати до духоборців (з духоборцями).

Духоборческий, духоборнический – духоборницький, духоборчий.

Духов день (*правосл. празник*) – Дух, Святий Дух [До Духа не знімай кожуха], другий день Зелених свят.

Духовенство – духо[і]вництво, (*устар.*) духовенство [Біле й чорне духівництво], попівство [Латинське попівство (Куліш)], (*только катол.*) ксьондзівство.

Духовидец, -видица – духовида (*общ.*).

Духовная – духівниця, *см. под Духовный 1.*

Духовник – сповідач, духовний отець. [В кутку набівся гурток сповідальників, чекали, доки прийде сповідач. Королівський сповідач].

Духовно – духово, духовно, духом, душею. [Він йому духово близький].

Духовность – духовість, духовність (р. -ости).

Духовноучебный – духовнонавчальний. **-ное заведение** – духовна школа. **-ное управление** – духовношкільне управління, управління духовними школами.

Духовный – 1) (*бестелесный, душевный*) духовий, духовний. [Янголи – істоти духові (духовні). Завсіди українська нація почувала духовну потребу виявити своє духове життя в письменстві (Грінч.)]. **-ховный отец** – духов(н)ий батько. [Духовим батьком і привідцею цього руху був Драгоманов (Єфр.)]. **-ные книги** – божественні (духовні) книги. **-ные стихи** – духовні, побожні пісні. **-ное пение** – духовні, побожні співи. **-ное заветание, духовная** – духівниця, духовниця, духовна (Куліш), (*редко*) духівня, тестамент (р. -та); 2) (*относящийся к духовенству*) духовний, духі[о]вницький. **-ное звание** – духовний стан. **-ное происхождение** – духовницький рід (р. роду). [Він духовницького роду]. **-ное лицо, особа** – духовна особа, духовник. [Вийшов до нас якийсь духовник, чи піп, чи чернець (Звин.)]. **-ное училище** – духовна школа. **Духовные** – духовні, духівництво. [На когось глянь, хоч на панів, хоч на духовних (Основа)].

Духовой – духовий. [Духові інструменти. Духова пічка].

Духомёр – духомір (р. -міру), манометр (р. -тра).

Духословие – духознавство.

Духота – задуха, духота.

Душ, мед. – душ (р. душі, *ж. р.*), (*в банях*) дощ. [Під холодною душшою. Щоб геть обмити змилки, пішов під дощ].

Душа – 1) душа (*ум. дүшка, дүшечка, дүшіця*). [Людина з великою душею. Це чоловік без душі. Він був душею нашого товариства. В його творах багато душі]; (*обращение к любим. человеку*) душа (*ум. дүшечка, дүся*), серце (*ум. серденько*). [Жінко-душечко! Марусю-дусю!]; 2) (*особа, кто-нибудь*) душа, (*иногда*) дух. [Забері з собою приятелів душ трицять (Куліш)]. **Ни души** – ані душі, ані душечки, ні духа[у], ні хуху ні духу, нікогисінько. **Ни -шиі живої** – ні духу[а] живого, ні живого духу[а], ані живої душечки. **Нет ни -шиі** – нема ні духа[у]. [У цілому замку немає ні духа (Л. Укр.)]. Селю Корчовате – чимале село, але з панів – ні духа (Кониськ.); 3) (*передняя часть шеи у челов., самая ямочка*) душа. [Застебнеться під саму душу (Квітка)]. **Без души** – не тямлячи себе, не тямлячись. [Не тямлячись з радощів]. **Быть без -шиі от кого, -шиі не слышатъ (не чаять) в ком** – коло когось всією душею упадати, дух за ким ронити. [Я за тобою й дух роню, а ти за мене забуваєш (Грінч.)]. **Отвести -шу** – спочити душею, (*поэтич.*) душу відволіжати. **Отдать богу -шу (умереть)** – богу душу віддати. **До глубины -шиі** – до живого, до самого серця, аж до дна душі. **Душа в -шу** – як одна душа, як один (їден) дух. [Років з три жили, як одна душа (Васильч.)]. **За милую душу** – залюбки, з дорогою душею. **От -шиі** – з душі, від [з] щирого серця. **От всей -**

ши́й – з усієї душі, від [з] щирої душі. [З душі бажаю (Кул.)]. Дякую тобі з усієї душі (Крим.). Від щирої душі готовий я віддати (Сам.). *Всей -шой* – від [з] душі (щирого серця), з дорогою душею, з цілого серця. [Люблю тебе з цілого серця]. *По -ше* – до душі, до серця, до в[с]подоби, до мисли. *Приттись (приходиться) по -ше* – припасти (припадати) до душі, до серця, до в[с]подоби, пристати (прийтися) до душі. *Сколько -ше (-шеньке) угодно* – скільки душа (душечка) забажає, досхочу. *Трогать -шу* – порушувати душу, доходити до душі, до серця. *Хватать за -шу* – брати (хапати, торкати) за душу. [Так і бере тебе за душу]. *Чего -ше угодно* – чого душа забажає. *В душу не идёт* – в душу не лізе. *На душе мутит* – з душі верне, нудить, млісно. *Душа в пятки ушла* – на [у] душі похололо, душа не на місці. *Чуть душа держится* – тільки душа в тілі, (фамил.) тільки живий та теплий.

Душевно – 1) душевно, душею, духовно; 2) щиро, сердечно. **Душевно Вам преданный** (формула в письмах) – душею Вам відданий (чаще) Ваш щирий, Ваш щирий прихильник, щиро до Вас прихильний.

Душевно-больной, -ная – душевно(в)орій, -ра, психічно-слабій, (тронутый) причинний, -на, (сумасшедший) божевільний, -на, навіжений, -на. **Дом для -ных** – лікарня (шпиталь) для божевільних, божевільня.

Душевный – 1) (относящийся к душе) – душевний. [Душевний спокій]; 2) духовий, духовний. [Це ознака духової слабости та нікчемности (Єфр.). Духовна неміч (Крим.)]; 3) (сердечный, искренний) щирий, сердечний.

Душевой – подушний. [Подушний наділ. Подушний податок].

Душегреечка, душегрейка, душегрея – тонка керсетка, тілогрійка.

Душегубец, -шегуб (убийца) – душогуб, душогубець (р. -бця), душогубник.

Душегубитель, см. Душеубийца.

Душегубительный, душегубный, душепагубный – душогубний, душозгубний.

Душегубка – душогубка, душогубниця. [Душогубниця-війна (Куліш)].

Душегубство (смертоубийство) – душогубство.

Душение – душіння, видушування, давління; тушкування, напахування. *См. Душить.*

Душек, см. Душок.

Душенка, см. Душонка.

Душенный, см. Душоный.

Душенька – 1) (ум. и ласк. от Душа 1) дүшенька, душиця; 2) общ. р. (обращение к любимому человеку, срв. Душа 1) – дүся, дүшко (м. р.), дүшка, дүшенька, дүшечка, дүшенятко. [Прийде мій дүшко, Марусю-дүсю! Кучерявий Іван, моя дүшечка]; (ласков. обращение к низшему) серце, серденько; 3) (любовник, -ца) коханець (р. -нця) или коханок (р. -нка), (ж. р.) коханка, полюбовник, -ниця, дүшко (м. р.), лүбко (р. -ка), лүбчик.

Душеполезный – корисний для душі, душопожитний, душокорисний, душонавчальний.

Душеприказчик – виконавець (р. -вця) духівниці (духовної), заповітний виконавець, душоприказник.

Душеприказчица – виконавиця духівниці (духовної), заповітна виконавиця, душоприказниця.

Душеспасение – спасіння душі, душоспасіння.

Душеспаситель – душоспас, ратівник для душі.

Душеспасительный – душоспасний, душоратунковий.

Душеубийство – 1) душовбійство; 2) душоубство.

Душеубийца – 1) душовбївець (р. -вця), душовбїйник; 2) душоуб.

Душецелительный – душозцілющий, душойний.

Душечка, см. Дүшенька 2.

Душистость – пахучість (р. -чости), запашність, ароматність (р. -ности), лүбий дух.

Душистый – запашний, пахучий, (провинц. пахнучий), запашистий, духовитий,

- (*ароматический*) духовий, ароматичний. [Запашні квіти. Пахучий мед. Запашистий дух. Пахнучі квітки. Не топчи духової м'яги]. **-ые вещества** – пахощі, пахуче надіб'я.
- Душитель, -тельница** – душий, -шійка, душило (*м. и ср.*), душар (*р. -ря*), душарка, душитель, душителька, задавійко (*м. и ср.*), (*тиран*) любитель, -лька, душман, -нка.
- Душить** – 1) (*давить*) душити кого, давити, (*о многих = передушить, передавить*) видушувати, видавлювати, сов, видушити, видавити. [Тхір видушив усі курчата. Кашель душить (*давить*)]; 2) (*угнетать, терзать*) душити, давити, гнобити кого. [Ляхи душили (гнобили) Україну. Досада давила]; 3) (*тушить*) тушкувати (*редко – душити*). **Душе[о]ное мясо** – душенина, тушковане м'ясо; 4) (*духами*) напахувати. **Надушить** – напахати, (*зап.*) перфумувати, наперфумувати. **Надушенный** – напаханий, напаханий пахощами, (*зап.*) наперфумований. [Затулила носа напаханою пахощами хустиночкою (Неч.-Лев.)]; 5) (*издавать, запах*) душити, дхнути. [Перцем так і душить (М. Вовч.). Горілкою дхне].
- Душиться** – 1) давитися; 2) (*духами*) напахуватися, (*зап.*) перфумуватися. **Надушиться** – напахатися, (*зап.*) наперфумуватися.
- Душица, бот.** (*раст. **Origanum vulgare***) – матерінка, зінівка, духовий цвіт.
- Душка** – 1) (*ум. и ласк. от Душа 1*) – душка, душечка; 2) *см. Душенька 2*; 3) (*ямочка шеи*), *см. Душа 3*.
- Душник** – душнік, продох, продухвина; *срв. Вентилятор*.
- Душничок** – душничок (*р. -чка*).
- Душно** – 1) задушно, важко; 2) (*жарко*) – душно [Душно мені, – ходім, дочко, до ста́ву купатись (Шевч.)], парно, парко, опарно, млісно.
- Душноватый** – задухуватий, душнуватий. **-то** – задухувато, душнува́то.
- Душнота, см. Духота.**
- Душный** – 1) (*спёртый*) задушний, важкий. [Задушне повітря. Важкий пах = **душный запах**]; 2) (*знойный*) душний, парний [Душне літо. День був парний], млісний.
- Душок** – душок (*р. -шка*). [Національний душок]. **С -ком что-н.** – чути що-небудь (*вин. п.*). *Дичь с -ком* – (вже) дичину чути. *Рыба с -ком* – рибу чути. *Сало с -ком* – сало чути. [А оце сало добре? – ні, вже чути]. *Вода с -ком* – чути воду, вода чимсь відгонить. (*О чел.*) *с душком* – з мухами, з норовом, з примхами.
- Душонка** – душиця. [Ач, яка душиця! (Крим.). Мізерна душиця].
- Душоный** – душений. **-ный платок** – напахана хустинка, (*зап.*) наперфумована хусточка. **-ное мясо** – душенина, тушковане м'ясо. **-ная дичь** – дичина ввіймана на сильце, ловлена дичина.
- Дуэлист** – дуеліст (*р. -та*), дуелянт, (*гал.*) двобійник.
- Дуэль** – дуель (*р. дуэлю*) (*м. р.*), поєдинок (*р. -нку*), (*гал.*) двобій (*р. -бою*), (*турнир*) гер[е]ць (*р. герця*) (*м. р.*).
- Дуэльный** – дуельний, дуелевий, поєдинковий. **Дуэльные обычаи** – поєдинкові звичаї, звичаї двобою.
- Дуэнья** – дуєнья (*р. -ньї*).
- Дуэт** – дуєт, двоспів (*р. -ву*), (*гал.*) дуо (*ср. р.*). **-тный** – дуєтовий, двоспівний.
- Дхнуть** – дхнути.
- Дщерь, стар., см. – Дочь.**
- Дыба** – 1) (*орудие пытки*) діба, торту́рна коло́да; 2) (*козлы, леса для под'ёма тяжести, а также приспособление у колодезя*) журавель (*р. -вля*). **Дыбы** (*м. ч.*) – кайдани, діби (*ум. дибиці*), скрипиці. [Ой на руки – діби, на ноги – дибиці, оце-ж тобі, джигуне, гарні молодіці. Що на руках кайдани, на ногах скрипиці (Пісня)].
- Дыбиться** – 1) (*становиться дыбом, подыматься*) дибитися [Волосся почало дибитися], ставати дібом, стовбурчати, насто(в)бурчуватися, настовпужуватися, їжитися [З жаху їжиться волос (Фр.)], лізти догори; *сов. в.* – стати дібом (дубом), на[за]стовбурчитися,

настовпужитися, наїжитися, полізти догори. [Волосся полізло догори]; 2) (*становиться на дыбы*) ставати цапа, цапки, дуба, гопки, дїба, горою (*см. Дыбы*) [Кінь цапа (гопки) стає = конь **дыбится**]. Бодай йому кінь горою став!], (*специальнее о лошади*) спина́тися, зводитися, сов. – зіп'ястися (зіпнутися, сп'ястися), звестися.

Дыбки, дыбочки (*о детях, ум. от дыбы*) – дїбки, дїбоньки, дїбуні, дїбуньочки, дїбусі, дїбусеньки.

Дыбом, нар. (*вверх, торчком*) – дїбом, дїба, дубом, дуба, сторчє[о]м, догори. [Волос дїбом став. Дїба стала грива (Гліб.). Аж волосся стає дубом].

Дыбы, см. **Дыба**.

Дыбы, *употр. только в выраж. на дыбы* – цапа, цапки, цапком, дуба, дїба, гопки, ставма.

[Кінь став цапа, цапком. Кінь дуба стає, став дїба. Кінь гопки стає. Мій коню, ставма становися]. *Перен., о людях* – дїбки, сторчака, гопки, навспинячки, руба. [А ще й дїбки проти нас стають вони! (Грінч.). Перед ворогами під ноги стеляться, мов поздыхали, а перед братом сторчака стають (Л. Укр.). Петро I поставив гопки Росію (Н. Рада). Він наче і з добрим серцем до мене, а я проти його – навспинячки (Мирн.). Наумиха стала руба і зятялася (Коц.)]. *См. ещё Дыбки*.

Дылда, *общ.* – довгаль, (*верзила*) здоровіло (*м. р.*), здоровай, (*провинц.*) вислюган; (*о женщи.*) довгуля, здоровуля, горголя.

Дым – 1) дим (*р. -му*) (*мн. ч. – дими и димове* (Л. Укр.), *ум. димок, димонько*), курево, курява.

[Чи не пожар, де? бо он курево яке! Бачу, над клунею чорна-чорна курява: догадавсь – підпалили (Звин.)]. *Обратиться в дым, рассеяться, исчезнуть, как дым* – здиміти, здимнити, димом здиміти [Пропав, як здимів. Десь іздимів з хати (Рудан.). Димом здимів пан голодний (Рудан.)], піти димом, здимчитися. [Після його смерті все його добро і здимчилось]. *Подойти дымом* – придиміти, підійти димом. *Подошедший дымом* – придимлений. [Каша придиміла или придимлена (*пахнет дымом*). Жито димом підійшло, як пожежа була (Г. Барв.)]. **Дым коромыслом** – гармидер, буча. **Клубы дыма** – клуби диму, (*густые*) бовдури (Фр.). **Дым клубами** – дим кужелем, дим клубочеться. **Дым столбом** – дим стовпом. **Дым валит** – дим бұхає, шугає, (*провинц.*) нутрить. [А дим з вікна так і нутрить]; 2) хата, двір (*р. двору*), (*стар.*) дим. [Здерли по двацять грошей з дыма]. *Земляной дым, бот., см. Дымянка*.

Дымволок, дымоволок, дымолок – 1) см. **Дымник**; 2) (*дымовая деревян. труба*) димар (*р. -ря*); 3) (*лежач. дымов. труба на чердаке: боров*) – лежак, лежень (*р. -жня*), бугай, бик.

Дыметь (*коптится, закапчивается*) – задимлюватися, задимлятися (*сов. задимитися, задиміти, о многих* – позадимлюватися), закурюватися (*сов. закурітися, закуріти, о многих* – позакурюватися), закопчуватися (*сов. закоптитися*). **Картины очень задымели** – картини дуже позадимлювалися (задиміли, позакурювалися, закуріли, позакопчувалися).

Дымыстый – курний, димливий. [Курне вугілля. Димливий самовар].

Дымить – 1) (*испускать дым*) (*стр. зал.*) – диміти (-млю, -миш; *пр. вр. димів, -їла*), (*сов.*) надиміти, куріти (-рю, -риш; *пр. вр. курів, -їло*), (*сов.*) накуріти; (*о лампе*) чадіти, начадіти. [Піч димить. Дрова почали диміти. Таке то паливо кляте: тільки курить. Дрова куріли (*сов. накуріли*)]. **Лампа дымит** – лямпа чадить (*коптит*); (*производит дым*) (*действит. зал.*) димити (-млю, димиш; *пр. вр. димів, -їла*), (*сов.*) надимити, курити (-рю, куриш; *пр. вр. курів, -їла*), (*сов.*) накурити. [Кинь люльку! Не дими! – Чого ти в кімнаті жарівнею димиш?]. **-мить трубкой, папирсой** – пїхкати, пахкати, попїх(к)увати [Позакурювали махоркою, ходять, пїхкають (Тесл.). Попїх(к)ують із люльок]; *сов. в.* – надимити, накуріти; 2) (*выкуривать, подкуривать*) викурювати [Викурювати лїса, гадюку = **дымить лису, змею**], підкурювати [Підкурювати бджіл = **дымить пчёл**]; *сов. в.* – викурити, підкурити. [Ой, одрізала да русої косі, козака підкурїла].

Дымится – 1) (*испускать дым*) димітися, димувати, диміти (воно димить), димом йїти

[Скрізь димілися руїни. Мушкет димує. Даліко щось диміло. Гора́д пала́в, ішо́в димом (Васильч.), курі́тися, курі́ти (воно́ куріє *и* воно́ курить). [Пожари́ще ще кури́лося. З ко́мина кури́ть. З труби кури́ло]. **Дымя́щийся** – диму́(ю)чий, димлю́чий, димли́вий. [Гора́ диму́юча (Св. П.); 2) (*испускать пар*) парувати, димувати, куріти [Гаря́чий борщ парує. Диві́сь, як гній парує. Твій меч іще димує кров'ю (Куліш). На тво́й шаблi ще кури́ть братерня кров]; (*о запахе: благоухать*) курітися. [Степ кури́всь усіма па́хощами своїх квіто́к (Гр. Григор.)]. **Дымка** – 1) серпа́нок (*р.* -нку), поволо́ка, ма́рево. [Вмі́ння реалісти́чний матерія́л оповивати серпа́нком чо́гось вимря́ного (Єфр.). Сіра поволо́ка стояла перед його́ очима (Фр.). Там хати садка́ми вкриті, срі́бним ма́ревом пові́ті (Л. Укр.)]; 2) (*туман, насыщ. испарениями*) (і)м(г)ла, ча́ще мла. [На го́рах млію́ть смере́кові ліси́, пові́ті прозі́рною синя́вою мгло́ю (Фр.)].

Дымление – димі́ння, курі́ння.

Дымник – 1) ді́рка (відту́лина) (в сті́ні або в стéлі) для диму́, димове́ вікно́ (віко́нце); 2) (*дерев. труба над дым. окном: дымница*) – димар (*р.* -ря́); 3) (*курная, изба*) ха́та без ко́мина й димаря́, курна́ ха́та.

Дымница – 1) *бот.*, *см.* **Дымя́нка**; 2) *см.* **Дымник 2**; 3) (*коптильня*) дима́рня.

Дымова́тый – димува́тий.

Дымно – димно́, курно́; наку́рено.

Дымный – 1) димний, курний, димли́вий, димува́тий [Димли́вий ліхтар. Димува́та ку́зня], (*с копотью*) чадний; 2) (*серо-синев. цвета*) димний. [Мак черво́ний, пере́стий і димний].

Дымови́ще (*пожарище*) – пожара́на, пожара́ще, згари́ще, димо́вище.

Дымовни́к (*печная дымовая труба*) – ко́мин, дима́р (*р.* -ря́), (*прил.* – димаре́вий, дима́рний), бо́вдур (*р.* -ра), ви́від (*р.* -воду), лю́ха. [Ві́тер гуде́ в димарі́]. *Дымовая труба на кры́ше (видимая часть)* – ко́мин, димар (*р.* -ря́), ви́від (*р.* -вода). [Зачорні́в ви́від на покрі́влі (Неч.-Лев.)]. *Отверстие дым. трубы, закрывающееся для удерживания теплоты* – ка́гла.

Дымово́й – димови́й. [Що́ серед пусти́ні стовпо́м димови́м зняло́ся? (Кул.)]. **Дымова́я труба** – дима́р (*р.* -ря́); (*см.* **Дымовни́к**). **Дымово́е** (*стар. подать с каждого дыма, т. е. двора*) – поді́мне (*р.* -ного), поді́мщина.

Дымоволо́к, *см.* **Дымволо́к**.

Дымога́рный – димови́й, димозга́рний. **-га́рная труба** – дима́р (*р.* -ря́). [Зда́леку ві́дко фабри́чні димарі́].

Дымок, **-мочек** – димо́к (*р.* -мка́), димо́чок (*р.* -чку), димо́нько (*м. р.*).

Дымокур – ку́рево, кури́ще, багаття́ в ку́рені (в ескімосі́в і т. п.).

Дымоотво́дный, *техн.* – димові́дхожий, диморука́вний.

Дымопрово́д (*боров*), *см.* **Дымволо́к 3**.

Дымосгора́емость, *техн.* – димоспа́ління.

Дымохо́д – (*канал*) димохі́д (*р.* -хо́ду), (*труба*) дима́р (*р.* -ря́), (*лежащий боров*) ле́жень (*р.* -жня), ле́жак, бик, буга́й.

Дымча́тый (*похожий цветом на дым*) – димча́стий, димний́. [Білодимча́сті хма́ри (М. Вовч.). Мак черво́ний, пере́стий і димний́]. **Дымча́тый кварц** – димови́к.

Дымя́нка, **ды́мница** (*земляной дым*), *бот.* (*раст. Fumaria officinalis*) – пташи́на ру́та (ру́тка), житни́чка, печіно́чна трава́.

Дымя́щийся – диму́чий, диму́ючий, димли́вий. [Диму́ча сірча́на кисло́та. Гора́ диму́юча (Св. П.)].

Дынник – 1) (*гряда с дынями*) дінник, ді́нище; 2) (*любитель дынь*) охочий до дынь, дыньоло́б; (*разводчик дынь*) динник.

Дынный – диня́чий, диньови́й. [Диня́че баді́лля].

Ды́ня – ді́ня, (*маленькая*) диня́тко, (*большая*) диня́ка. *Некот. сорта дынь: бухарка* – буха́рка; *дубовка* – дубі́вка; *рубчатая* – канталупка; *поздняя, зимовка* – зимі́вка, зимни́ця;

простая водянка – проста, (вульг.) дристу́ха, дрислі́вка. *Внутренность ды́ни* – (фамилляр.) жабу́р, жабу́риння, животи́ння.

Дыра – діра́ (мн. діри). [Ну, й сорочка! Самі діри]. **Дыра́**, *сквозь которую протекает вода (в крыше, запруде, плотине, или проеденная мышами, червями)* – проточина. *Сапоги в -рах* – діряві чоботи, (*шутл.*) чоботи з душниками, ч. з вікнами, ч. їди просять.

Дыристый – дірчатий; см. **Дырявый**.

Дырить что – дірявити, діркувати, дірчити. **Продырить** – продірявити. **Издыри́ть** – подірявити, подіркувати. *Моль издырила одежду* – міль подіркувала (подірявила, попроїдала, поїла) оде́жу.

Дыри́ться, дыре́ть – дірча́вити. [Лістя дірча́віє на капусті]. **Продыри́ться, подыри́ться** – подірча́вити [Чоботи подірча́віли. Оселя подірча́віла], подіркува́тіти.

Дырища – діряка, діромаха.

Дырка – дірка. **-рочка** – дірочка. **Дырища** – діряка, діромаха.

Дыробойный – діркува́льний, діроробний.

Дыроватый – діруватий.

Дырчатка – 1) (*дырявая вещь*) діря́вка; 2) (*раст.*) діролі́стка.

Дырчатый, дыристый – дірча(с)тий, дірявий, дірчавий, діркува́тий. [Дірявий як решето. Дірява миска, що в дні повіртяні (*проверчены*) діри (Звин.)].

Дырявить – дірявити. **Продырявить** – продірявити, переві́тіти.

Дырявый – дірявий [Дірявого горщика не наллєш. Діряві чоботи], дірча(с)тий [Клу́ня дірча́ста], дірчавий. [Дірча́ва сте́ля]. **-вая голова** – непам'яту́ща голова́, дірча́та (дірява) голова́.

Дыхало, анат. – дихало, дихав[л]ка, дішка.

Дыхальцо – дихальце (р. -льця).

Дыхание – 1) (*действие дышащего*) диха́ння, по́дих, віддих, дух. [Причува́ється диха́ння сонних. Дослухався до кожного подиху. Він затамовує навіть віддих, боячись подати знак життя (Коц.)]. **Тяжёлое, стеснённое -ние** – відса́пування. *Переводить -ние* – зводити дух (*после усталости*) відса́пувати. *Перевести -ние* – звести дух, передихну́ти, віддіхатися, відсапати, відсапну́ти. *Притаить -ние* – затаїти (притаїти) духа (дух), заперти (затамувати) дух (віддих), мовчати та й тихо дихати. *Остановить -ние* – спинити дух. *Захватывают, спирать -ние* – запірати дух, спірати дух (диха́ння), забивати дух, захопляти дух.

Дыхание спёрло, захватило (безл.) – спёрло духа (дух), спёрло груди, перехопило дух, заби́ло дух, дух заби́всь, дух заня́всь. [Вона аж зблідла, дух заби́всь (Неч.-Лев.). Но́ги затрусилися, і дух заня́всь, і сама́ ні з місця (Кв.)]. *Отогревать, -греть -нием что* – відху́к[х]увати, відху́к[х]ати. [Насілу відху́кав собі́ ру́ки]; 2) (*веяние чего*) по́дих, подиха́ння, диха́ння. [Подих но́чи. По́дих револю́ції. Диха́ння землі́, весні́]. **-ние жизни** – дух життя́, дух живий. [По́ме́р – і ніхто́ вже в нього́ не вдму́хне́ ду́ха живо́го].

Дыхательный – диха́льний. **-ное горло, см. Дыхало. -ная трубка (trachea)** – дихавка.

Дыхлец – ядушливий, ядушний.

Дышать, дыхать – 1) дихати (-хаю, -хаєш *и* дішу, -шеш), віддихати. [Ві́льно диха́є гру́дями. Спить і тяжко діше. Гру́дям ле́гко оддиха́ти (Крим.)]. **-шать полную грудью** – дихати на по́вні груди. **-шать тяжело вслух с сопением** – сапати [Андрі́й го́лосно са́пав (Коц.)]; (*скоро и тяжело*) дихті́ти, (*хрипло*) харча́ти [Спа́ли, харча́ли і хро́плі]. **Тяжело -шать (запыхавшись от жары или работы)** – ха́кати, хе́кати. [Ду́шно Рябко́ві – бач аж ха́кає, язик висолопивши (Харк. п.). Як руба́є, то хе́кає]. **-шать ртом, чтоб согреть что-нибудь или охладить (дуть)** – ху́к[х]ати. [Дити́на ху́кає на гаря́че молоко́. Ху́кає собі́ в ру́ки]. См. **Дуть 2. Едва -шит** – дух ле́двє зводіть, ле́двє диха́є (діше). **Огнём дышащий** – огнедиха́тий.

[Драко́н огнедиха́тий (Кул.)]. **Ды[о]хну́ть** – дихну́ти, дхну́ти [Бог дхне свої́м ду́хом, то й не буде його́], ху́кнути (*ртом*). [Взяла тіста, ху́кнула – полеті́в голуб]. **Отдыхать, отдышатся**

– віддіхатися, віддіхати; 2) (*веять*) діхати, подихати [Перед світом діхає холодненький вітрець (Ворон.). Все подихало молодію парубочою красою (Неч.-Лев.)], (*пахнуть*) віддавати чим, пашіти (пашу́, пашеш, паше) [Пахощами молодіщів оддає його збірка (Єфр.). Духом сіножати паше усє свіжим (Манж.)], (*нести*) т[д]хну́ти [Його лице дхнуло шастям (Н.-Лев.). Кажете, що од мене дхне вища поезія? (*от меня дышит высшей поэзией*) (Крим.)]. *Дышать неприязнью, злобою* – важким (лихим) духом, пеклом діхати на ко́го. *Дышать молодостью* – віяти молодіщами, молодіти. [Там молодіють кущі, як свіжі дівчата (Коц.)]. *Ды[о]хнуть* (*повеять*) – дихнути, подихнути. [Вітер не дихне. Подихнуло свіжим повітрям].

Дышатся, *безл.* – діхатися. *Легко -шится* – лє́гко діхати. *Легко -шалось* – лє́гко було діхати.

Дышельный, дышловый – дішльовий, дішельний.

Дышло – (в конск. возу) дішель (*р.* -шля), (в воловьєм в.) війя́ (*ср. р.*; *р.* війя́; *изредка ж. р.*), (половина по длине воловьєго дышла) війна́. *Воловьє -ло в арбе* – ариш, араші (*р.* -шів). *-ло конского привода* – вірло. *-ло у ветрян. мельницы, которым её поворачивают* – жертв (*р.* -ти), жердь (*р.* -ди) (*ж. р.*), (*редко*) дішель. *-ло в плуге* – гряділь (*р.* -ля).

Дьявол – дияво[і]л, біс, чорт, чортяка, дідько, сатана, гаспид (*ув.* гаспидяка), нечїстий, нечїста сила; (*о человеке, бранно*) чортяка, сатана, гаспид. [А, ти гаспиде проклятий]. *Какого -ла* (*зачем*) – якого гаспида. [Якого гаспида ти вештаєшся по хатах? (Крим.)]. *К дьяволу* – к чорту, до гаспида, к лихій годині.

Дьяволёнок – дияволення (*р.* -няти) (*ср. р.*), бісеня, чортеня, дідьча (*р.* -ча́ти).

Дьявол – дияволів, бісів, чортів, дідьків, гаспидів (-ова, -ове).

Дьявольский – дияво[і]льський, дияволенний (*бранно*) [Диявольська спокуса. Дияволенний сїну!], бісів, чортячий (*чаще бранно*) [Бісів сїну. Бісова тіснота. Чортяча спокуса], гаспидський [Гаспидський сїну! – Ви мене зовсім перелякали тими гаспидськими бумагами (Тобіл.)], вражий (*ув.* враженний), вразький, враговий [Вражий (враженний) сїну! Вразькі сини. Враговий задирака]. *-ное навождение* – бісова мана, диявільська мана. *У нас -кая служба, работа* – в нас гаспидська служба, г. праця. *Дьявольски, нар.* – збіса, до чорта. [Ви горді збіса. Збіса щасливий = *дьявольски счастлив.* До чорта багатий].

Дьявольщина – 1) *соб.* – диявольня (*ж. р.*), чортівня (*ж. р.*), чортяцтво, нечїста сила; 2) (*чортова дребедень*) чортовіння, чортів'я, чорзна-що, ка(т)-зна-що. [Чарують усяким чортовінням. Чоловік стомився, а йому ще підсувають оце чортів'я].

Дьяк – 1) *стар.* (*письмоводитель, секретарь*) – дяк, дяк [А писаль грамоту писарь пана старостынъ дякъ изъ Болестрашичь, именовъ Дьячковичъ (Гал. грам. 1359 р.)]. *Думный д.* – думний дяк. *Дворцовый д.* – палатний дяк. *Митрополичий д.* – мітрополітів дяк. *Приказный д.* – приказний дяк; 2) *см.* *Дьячок.*

Дьякон, Дьяконица, Дьяконский, Дьяконство, Дьяконствовать, см. *Диа́кон, Диа́коница и т. д.*

Дьячок, дяк (*церк. причетн.*) – дяк, дячо́к (*ув.* дячи́ло, *соб.* дякі́вство) [Наїхало до попа́ того́ дякі́вства та попівства повен двір]. *Жена дьяка* – дячиха. *Ребёнок дьяка* – дяченя. *Сын дьяка* – дяченко (*прит. пр.* дяченків). *Дочь дьяка* – дяківна (*прит. пр.* дяківнин). *Звание, должность дьяка* – дякі́вство, дякування. *Помощник дьяка* – піддячий (*р.* -чого). *Дьячок и учитель церк. школы* – (*устар.*) кондяк, бакаляр (*р.* -ра).

Дьяческий, дьячий – 1) дячий, дяків (*ж.* -ко́ва); 2) дяківський.

Дьячество – дякі́вство, дякування.

Дьячить – дякувати. [А на дяка хочете ста́ти? – Проживу́ собі й так, не дякува́вши (М. Вовч.)].

Дячиха – дячиха. *Дьячихин* – дячішин.

Дьячков – дяків (-ова, -ове), дячків. [Дякова хата. Дячків син].

Дьяковський – дяківський. [Дяківська натура].

Дьячковство (*дьячковская должность, звание, занятие*) – дякування, дяківство.

Дюже, дюжо – дуже, сильно, міцно, вельми. *Не дюже давеча* – не так давно, нещодавно.

Дюже ль могиши? – як маєшся? як ся маєш? як живеш? (*зап.* жиєш)?

Дюжесть – дужість (*р.* -жости), сила, міць (*р.* моци), кремезність, дебелість (*р.* -ости).

Дюжеть – дужчати, міцніти, міцнішати, у поту́гу (в силу) вбиватися. **Подюжеть** – подужчати, зміцніти, поміцнішати, у поту́гу (в силу) вбитися.

Дюжий – дужий, сильний, міцний, здоровенний, кремезний, дебелий. [Ще дебелий дід: сам собі заробить]. **Дюжий человек** – людина кремезна, чоловік здебела. **-жий мороз** – крєпкий мороз, сильний м., здоровий м.

Дюжина – ту́зін (*р.* -зіня), ту́зин, двана́ятка [Тут нема́ цілого ту́зіня. Привів і діте́й, усю свою двана́ятку. Давні вавилонці все рахували двана́ятками], двана́ятєро, двана́ятъ (штук).

Дюжинный – 1) ту́зіновий, ту́зінний, двана́ятко́вий. [Двана́ятко́ва систе́ма рахува́ння]; 2) звичайний, щоденний, абі-який. **-нный человек** – звичайна людина, щоденна, рядова л. *Не -ный талант, не -ный писатель* – не абі-який талан(т), не абі-який письменник.

Дюйм – цаль (*р.* -ля) (. *р.*), па́лець *р.* -льця).

Дюймовка (*доска*) – палівка, палева дошка, одноца́льна до́шка, однопа́льцівка.

Дюймовый – цалевий, однопа́льцевий, на один па́лець.

Дюна – дюна, кучугу́ра, надму́ха, на́дма (Калит.), відма (Тутк.). *Подвижная -на* – мандрівна дюна.

Дюнный – дюновий, на́дмовий (Тутк.), надму́ханий.

Дягиль, бот. (раст.) – дягель (*р.* дягелю), (*полон.*) дзе́нгель, дудочник, ре́ва.

Дяглица (*дедильница*), *бот. (Aegopodium podagraria)* я́глиця, ягли (*р.* -лів).

Дяденька – дядечко, дядю́сьо, (*зап.*) стрійко, вуйко.

Дядин – дядин. *См.* Дядюшкин.

Дядька – 1) (*презр. от дядя*) дядю́ра; 2) (*приставленный к надзору за детьми, пестун, особ. служитель в пансионах мужск. учебн. зав.*) доглядач, дозорець (*р.* -рця), песту́н (*р.* -на), няньо (неньо), дядьо. [Виходять семеро царевичів, а з ними їх няньо].

Дядюшкин, дядин – дядьків (-кова, -кове), дяди́н, дядьчий (*зап.* стрі́їв, вуйкі́в).

Дядюшка – дядько, дядечко (*зап.* стрі́й, вуйко, ву́счко). *См.* Дядя.

Дядя – 1) (*брат отца или матери; муж тётки*) дядько, дядьо, (*в зап. местностях различают: брат матери – вуй, вуйко, а брат отца – стрий (р. -ія).* Жена родного дя́ди – дя́діна (*р.* -ни). [Ті́тка – то рідна сестра материна або ба́тькова, а дя́діна – не рідна, тільки жінка рідного дя́дька]; 2) (*вежливо – всякий посторон. человек средних л.*) – дядько, дядьо (*р.* -дя).

Дятел (*птица*) – я́тіл (*р.* я́теля), я́тіл (*р.* я́тла) (*ум.* я́тлик, я́тличок), (*диал.*) я́кіль (*р.* я́кола, *ум.* я́кілко), (*реже*) дяте́ль (*р.* -тля), клюй-де́рево, дерево́клюй, вербо́клюк, довба́ч, довба́ль, жо́вна (джо́вна), жо́лонка. *Специальнее:* **д. зелёный** – жо́вна зе́лена; **д. пёстрый** – дятели́к, жо́вна тарча́ста; **д. чёрный** – жо́вна чо́рна.

Дятельник, дятловник, см. Дятлина, дятловина.

Дятельный, дятловый – я́тлячий, ят(е)лі́в (-лове), дя́тлів (-лова, -лове).

Дятлёнок – я́тленя́ (*р.* -ня́ти) (*ср. р.*), я́коленя́, дя́тленя́.

Дятловина, дятлина, дятельник, дятловник, бот. (раст.), Trifolium medium – тро́йня́г (*р.* -гу́); **Tr. montanum** – го́рішок бі́лий (Шух.), і́васик; **Tr. pratense** – дя́тловина, ко́нюші́на, троєзі́лля, трі́йзі́лля, і́васик, тро́ян, го́рішок че́рвоний (Шух.), ко́маниця, ко́зине око́; **Tr. repens** – хре́стики, тро́йнячо́к (*р.* -чка).

Евангелие – сва́нгелія́ (*р.* -лі́ї) (*ж. р.*), сва́нгеліє́ (*р.* -ія) (*ср. р.*).

Евангелик – евангелі́т, евангелі́к. **-ичка** – евангелі́тка, евангелі́чка. [Тепе́р повелі́ся я́кісь

- штундісти, шалапути, евангеліти. Вона евангелітка, а евангелітки до церкви не ходять].
- Евангеліст** – евангеліст, (*устар.*) евангеліста (*м. р.*). [Евангеліст Лука].
- Евангеліческий** – евангелітський, евангелічний. [Евангелітські секти].
- Евангельский** – евангельський. [Евангельські оповідання про Христа].
- Евксинский** – евксинський, чорноморський. **Понт -кий** – Понт Евксинський, Чорне море.
- Евнух** – 1) євнух; 2) (*скопец*) євнух, різанець (*р. -нця*), кастрат. [Тих валашили і, зробивши євнухами, продавали в Туреччину за-для харемів (Крим.)].
- Евнушеский, евнуший** – євнухів (-хова, -хове).
- Еврашка, зоол. (суслик)** – (х)оврах (*р. -ха*).
- Еврашечий** – (х)оврашківий.
- Еврей** – жид, жидовин, (*руссизм*) єврей, (*пренебреж.*) жидіюга, жидяка, (*ласкат.*) жидуньо, (*соб.*) жидівство, (*свысока*) жидова. (*Считаем нужным резко подчеркнуть, что в украинском слове «жид» (как и в польском жуд) абсолютно нет ни тени пренебрежения, заключающегося в русском слове «жид»*).
- Еврейка** – жидівка, (*ум.*) жидівочка, (*руссизм*) єврейка.
- Еврейский** – жидівський, єврейський. [Біблія писана жидівською мовою, але дещо є в ній арамейське]. **По-єврейски** – по-жидівському, по-жидівськи, по-єврейському, по-єврейськи.
- Еврейтесья** – жидовіти, *сов.* з(а)жидовіти.
- Еврейство** – жидівство, єврейство.
- Еврейчик** – жидок (*р. -дка*), (*зап.*) жидик; (*ребёнок*) жиденя (*р. -няти*), жидя (*р. -яти*), (*пренебр.*) жидівча (*р. -чати*), єврейча (*р. -ати*), єврейченя (*р. -няти*).
- Европа** – Європа.
- Европеец** – європеець (*р. -пейця*). **-пейка** – європéйка.
- Европеизация** – європеізація, європеїзування, (*сов.*) поєвропеєння.
- Европеизировать, -ся** – європеїзувати, -ся, європеїти, -ся. [Хіба не українська інтелігенція помагала Петрові І європеїзувати Росію? (Стебн.). Він геть поєвропеївсь].
- Европейский** – європейський.
- Европеизм** – європеїзм (*р. -му*), європéйство, європéйськість (*р. -кости*).
- Евстахий (имя)** – Остап. **Евстахьева труба** – євстахіїв канал, євстахієва рúлька.
- Евхаристический** – євхаристичний.
- Евхаристия** – євхаристія, причастя.
- Ега-баба, см. Яга-баба.**
- Егда, ц. сл., см. Когда; егда б, см. Если бы.**
- Егей, бот.** – осока.
- Егермейстер** – єгермайстер (*р. -тра*), мислівський ватажок (*р. -жка*). **-стерский** – єгермайстерський.
- Егерский** – 1) ловецький, мислівський, стрілецький; 2) єгерський.
- Егерь** – 1) (*охотник*) ловець (*р. ловця*), мислівець (*р. -вця*), стрілець (*р. -льця*); 2) (*воен.*) єгер (*р. -ря*).
- Египет** – Єгипет (*р. Єгипту*).
- Египетский** – єгипетський, (*стар.*) єгипський.
- Египтолог** – єгиптолог, єгиптознавець (*р. -вця*).
- Египтология** – єгиптологія, єгиптознавство.
- Египтянин** – єгиптянин. **-нка** – єгиптянка.
- Егира** – гіджра, втеча (*р. -чі*).
- Егова, Игова** – Єгова, Ягве.
- Егоза** – дзіга (*общ.*), вертун, вертуха (*ж. р.*), вертільниця; (*о шаловл. ребёнке*) жирун, пустун (*ум. пустунчик*), брикун (*ум. брикунець* (*р. -нця*), кокотень (*р. -тня*); (*шалунья, резвушка*) жируха, пустуха, брикуха.

Егозіть – (*резвиться*) пустувати, жирувати; (*сується*) метушитися; (*вертеться*) вертїтися, крутїтися; (*вертеться, не сидить спокійно на одном месте*) соватися, вертїтися, крутїтися. **-зитъ** *перед кем и около кого* (*угодничать, заискивать*) – надскокувати коло ко́го, запобігати перед ким, підлещуватися до ко́го; (*ухаживать за кем*) упадати коло ко́го.

Егозливый – (*резвый*) пустов[т]ливий, (*сусливый*) метушливий, (*непоседа*) непосидючий. (*Срвн. Егоза*).

Еда – їжа (*р. їжі*), їда, *а специальное: 1) (действие) їдіння, (зап.) їдження, з'їжа (р. з'їжі); 2) (яство, пища) їстиво, страва, пожива, потрава, харч (р. -чи и -чу) (ж. и м. р.), (зап.) їдло. [Хліб та вода то козацька їда. У нас велика з'їжа, бо аж вісім ротів. Посвятив піп паски та інше їстиво. Він нашого їдіння не їстиме. Перебірливий на їдло]; (приём пищи) поїдка, попоїжка. [Треба пити лікарство до поїдки (до попоїжки). У нас хліба на одну поїдку буде]. *Постоянный позыв к еде* (*т. н. «едун»*) – їстивець (*р. -тівця*), ненасит, ненажир. [Ненажир напав (Ним.)]. *Достаточно еды, сытно* – доїжно (Ном.).*

Едальцы (*хватки и роговые челюсти насекомых, жала*) – кліщі (*тв. п. кліщима*), їдальця (*р. -лець*).

Едаť – їдати. [Як я молодію була, по сорок вареників їдала (Ном.)]. *См. Есть.*

Едва, *нар.* – 1) *о времени (как только, только что)* – ледве [-і, -о, -и], заледве. [Ледве ми ввійшли, він почав сміятися (М. Вовч.)]. **Едва лишь** (*коль скоро*) – тільки-но, тільки-що, скоро, скоро-но. [Скоро заблаговістять до церкви, Явдоха зараз у себе в хаті лампадку засвітить (Кониськ.)]; 2) (*ограничивает понятие, выражен. глаголом, прилагат. и т. д.*): а) **едва** (*почти не, почти что не, чуть, только-только, еле-еле*) – ледве (-і, -о), заледве, ледь-що. [Ледве мріється. Ледве чутно. Заледві пам'ятаю. Ледь-що вибрався живий на берег (Л. Укр.)]. **Едва-едва** – ледве-ледве, тільки-тільки, тільки-що, тіль-тіль що, (*с прохладцей*) лельом-полельом (Франко), лелю-полелю. [Місяць тільки-тільки мріє (Боров.). Тіль-тіль що пам'ятаю се. Тільки-що жива]. **Едва не** (*чуть не, почти*) – ледве не, ледь не, мало не, трохи не, мало що не, трохи що не, замалім не (Коц.), як не, тіль не. [Ледве я не збожеволів. Ледь не сконала тоді за тобою (Л. Укр.). Зігнувсь мало не до землі. Трохи не плакав. Сміюся як не лусну. Тіль не впав]. **Едва-едва не** – ледве-ледве не, трохи-трохи не, мало-мало не, тіль-тіль не; б) **едва** (*с трудом, усилию, еле, еле-еле*) – ледве, заледве, насили, всилу, через силу, від сили. [Ледве ноги доволік. Насилу встигали йти за нею (Неч.-Лев.). Кінь всилу йде. Через силу ноги волочé (Квітка)]. **Едва-едва** (*с трудом, с трудом*) – ледве-ледве, ледь-не-ледь, ледве-не-ледве, силу-в-силу, всилу-всилу, насили-силу, на превелику силу, туж-туж. [Нездужає Катерина, ледве-ледве діше (Шевч.). Ледво-не-ледво додому дійшов (Кам. п.). Такий мішок важкий, що всилу-силу підніс (Київц.). Насилу-силу ми вибилися на гору. На плечах одяга туж-туж держиться (Квітка)]; 3) **едва ли, едва** (*выраж. сомнение: вряд ли*) – ледве чи, (*реже*) ледве, навряд чи, навряд, троха лиш, троха лишень, троха чи, заледве, навдак, навдаку, навдаку чи. [Ледве чи буде що з цього. Сьогодні ледві прийде, бо свято (Кам. п.). Навряд чи й сокіра врубає той лід. Чи по знаку кому сей Оглав білохатий? Троха лиш (Шевч.). Навдаку можна туди доскочити (Грінч.)]. **Едва ли не** (*чуть ли не, почти*) – ледве не, мало не, чи не, трохи чи не, мабуть чи не. [Кулішів роман «Чорна Рада» і досі лишається у нас мало не єдиним історичним романом. Історична белетристика у нас чи не найслабше розоране поле в письменстві (Єфр.). Балачка була трохи чи не останньою (Крим.)].

Едение – їдіння, (*зап.*) їдження, їда, їжа (*р. -жі*).

Еденный – їдений.

Едем – едем (*р. -му*), рай (*р. раю*).

Едемский – едемський, райський.

Един, *см. Единный.*

Единение – єднання, поєднання, з'єднання, одність, єдність (*р. -ности*), злука. [Товаріське

єднанн^я. Поєднанн^я інтелігенції з народом (Грінч.). В **-нии** сила – в єднанні (в одності) сила.

Единительный, единитный – єднальний, з'єднальний, злучний, сполучний.

Единить – єднати ког^о, з'єднувати. [Єднай, батьку, Україну (Кул.).]

Единиться – 1) (*соединяться*) єднатися з ким, злучатися з ким; 2) (*обособляются, замыкаются в себе*) самотітися, держатися самотою.

Единица – одиниця, є[ї]диниця. [Не всі так роблять, а тільки одиниці. Учитель поставив усім о[є,ї]диниці]. **Единица измерения** – мірнича одиниця.

Единичность – одиничність (р. -ности), одинокість (р. -кости), (о *мног.*) поодинокість. [Ідея про одинокість бога (Павлик). Поодинокість таких фактів].

Единичный – одиничний, одинокий, (о *мног.*) поодинокий. [Він не зміг поодинокі (*отдельные*) факти зв'язати в цілу картину життя (Єфр.)]. **-но** – одиноко, поодинокі.

Единобожие – єдинобожність (р. -ности), віра в одного бога.

Единобожный – єдинобожний.

Единоборец – єдиноборець (р. -борца), борець сам-на-сам, перебієць (р. -бійця).

Единоборство – єдиноборство, бій (боротьба) сам-на-сам; (*турнир*) герць, герець (р. -ця).
Вызывать на -во – викликати ког^о на гер(е)ць (щоб битися сам-на-сам).

Единоборствовать – битися сам-на-сам.

Единобрачие – (*вообще*) одношлюбність (р. -ности), одношлюб'я; (о *мужч.*) одноженність (р. -ности), одноженство; (о *женщ.*) одномужність (р. -ности).

Единобрачный – (*вообще*) одношлюбний; (о *мужч.*) одноженний; (о *женщ.*) одномужний.

Единоверец – 1) єдиновець (р. -рца); 2) (*бывш. раскольники, воссоедин. с прав. церк.*) – єдиновець.

Единоверка – єдиновецька, єдиновецьниця.

Единоверие – єдиновецьство.

Единоверный – єдиновецький, єдиновецької віри. **-но** – єдиновецьки, єдиновецькою вірою.

Единоверческий (*прл. от Единоверец 2*) єдиновецький.

Единоверчество (*единоверческая церковь*) – єдиновецьство, єдиновецьці.

Единовластие – єдиновладство, єдина влада, самовлада, самовладство.

Единовластитель – єдиний володар (р. -ря), єдиновласник, єдиновладець, самовладець (р. -дця).

Единовластный – єдиновладний, єдиновладний, самовладний.

Единоврѐменно (*в одно и то же время*) – 1) єдиноврѐменно; 2) (*один раз*) єдиноврѐменно.

Единоврѐменный – 1) єдиноврѐмний. [Єдиноврѐмні події]; 2) (*однократный*) єдиноврѐмний. **-нное пособие** – єдиноврѐмова допомога. **-нная награда** – єдиноврѐмова нагорода.

Единоглавы́й – 1) єдиноголові́й. [Герб з єдиноголові́м орлом]; 2) (о *зданиях*) єдиноголі́йний (*однокупольный*).

Единогласие, -гласность – 1) єдиноголі́сність (р. -ности) [Його обрано на голову єдиноголі́сно. Ця єдиноголі́сність свідчить, що йому вірять], єдиноголі́сність; *см. ещё*

Единоду́шие; 2) (*согласие в голосах и звуках*) єдиноголі́сся, єдиноголі́сність (р. -ности).

Единогласно – єдиноголі́сно, в єди́н го́лос, єдиноголі́сно. [Загальні збори ви́брали його́ в єди́н го́лос (Павлик). Ми, соціялісти, відкинули єдиноголі́сно нові кредити (Грінч.)].

Единогласный – 1) єдиноголі́сний. **-ное решение, избрание** – єдиноголі́сне вирішення, єдиноголі́сне обрання; 2) *см. Единоду́шный*.

Единодержавие – єдиноедержавність (р. -ности), єдиновладство, самодержавство, самовладство.

Единодержавный – єдиноедержавний, єдиноедержавний, самовладний, єдиновладний.

Единодержец, -державец – єдиноедержавець (р. -вця), єдиноедержець, самовладець (р. -дця), самодержець (р. -жця).

- Единодержца** – єди́нодержави́ця, однодержави́ця, самовладни́ця.
- Единодушие** – одноду́шність, оди́н дух, одностайни́сть, односéрдність (*р.* -ности), односéрдя (*сп. р.*). [Він жінки ніколи не б'є, бо в його з нею оди́н дух (Звин.)]; є́дність, єднання.
- Единодушно** – одноду́шно, в одну́ ду́шу, одностайно[є], односéрдно[є], односéрдо, як одно́ се́рце. [Відповідали в одну́ душу].
- Единодушный** – одноду́шний, одностайни́й, односéрд(н)ий.
- Единожды** – оди́н раз; *см.* **Однажды**.
- Единоженец** – одноже́нець (*р.* -нця).
- Единоженство** – одноже́нство, одноже́нність (*р.* -ности).
- Единозвучие** – однозвучни́сть, одногучни́сть.
- Единозвучный** – однозвучни́й, одногучни́й. **-но** – однозвучно, одногучно.
- Единоземец** – земляк, кра́йнин (*гал.*). **-мка** – землячка, кра́йка.
- Единоземство** – земляцтво.
- Единокрóвие** – однокрóвність (*р.* -ности).
- Единокрóвный** – однокрóвни́й, однокрóвник, однокрóвець (*р.* -рiвця).
- Еди́нолётни́й** – однолітні́й. *См.* **ещё Однолётюк**.
- Еди́нолічнiй** – одноособóвий, одноособíстий. **-но** – одноособóво, одноособíсто.
- Еди́номатерни́й** – одноматiрний.
- Еди́номы́сленни́й** – однодумни́й, однодуме́ць (*р.* -мця).
- Еди́номы́слие** – однодумни́сть, однодумство. [Нема́ одностайности, однодумности в грома́ді].
- Еди́номы́шленни́к** – однодуме́ць (*р.* -мця), однодумни́к. **-ни́ця** – однодумни́ця, однодумка.
- Еди́номы́шленни́й** – однодумни́й, суголосни́й. **-нно** – однодумно, в одно́. *См.* **Единодушно**.
- Еди́ноначальни́й** – єди́ноначальни́й; *срвн.* **Еди́новла́стни́й**.
- Еди́ноначальни́к** – єди́ноначальни́к; *срвн.* **Еди́ноде́ржець**.
- Еди́ноначали́е** – єди́ноначальни́сть (*р.* -ности); *срвн.* **Еди́новла́стие**.
- Еди́ноно́гий** – одноно́гий.
- Еди́нообра́зие, -обра́зность** – одностайни́сть, одноманíтність (*р.* -ности), (*монолитность*) однолітíсть (*р.* -тости).
- Еди́нообра́зны́й** – одностайни́й, одноманíтний, (*монолитный*) однолітíй. **-но** – одностайно, одноманíтно.
- Еди́нопле́мни́к** – однопле́менець (*р.* -мiнця), одномóвець. [Не слóхає ба́тько моє́ї мо́ви, – зато мене́ і по сме́рті, мо́же, послу́хають штирна́цять мiльйонiв моiх одномóвцiв (Руд.)].
- Еди́нопле́мни́й** – однопле́мінни́й, одномóвни́й.
- Еди́норо́г** – однорíг (*р.* -ро́га), однорóжець (*р.* -рiжця).
- Еди́норóдны́й** (*о сыне*) – є[о]дина́к, о[є]дине́ць (*р.* -нця́). **-ная дочь** – є[о]дина́чка (*реже* оди́ночка), єди́ниця.
- Еди́носу́щность** – одноíстóтність, (*церк.*) єди́носу́щність (*р.* -ности).
- Еди́носу́щны́й** – одноíстóтни́й, (*церк.*) єди́носу́щни́й. **-но** – одноíстóтно, єди́носу́щно.
- Еди́ноутрóбны́й** – єди́номатерни́й [Єди́номатерни́й брат], єди́ноутрóбни́й.
- Еди́ноязы́чны́й** – одномóвни́й, одномóвець (*р.* -мóвця).
- Еди́нственно** – єди́но, оди́ноко (Фран.). **-нно потому** (*от того*), *что...* – єди́но то́му (через те, з-за то́го) що...
- Еди́нственност** – єди́ність (*р.* -ности), оди́нокість (*р.* -кости).
- Еди́нственны́й** – єди́ний, оди́нокий, одні́сiнький, одні́м-оди́н. [Дру́же мiй єди́ний. З оди́ноко́ю на ці́ле татарське село́ кав'ярні дуже добре було́ видко́ море (Коц.). Вона́ була́ одні́м-одна́ дочка́ у ба́тька (Кв.)]. **-ное число, грам.** – одні́на. [Третя́ особа́ одні́ни]. **-ный в своём роде** – сво́го ро́ду єди́ний, єди́ний серед сво́го ро́ду. **-ный сын** – є[о]дина́к, о[є]дине́ць (*р.* -нця́). **-ная дочь** – є[о]дина́чка, оди́ночка, єди́ниця.

- Единство** – одність, єдність (р. о[є]дности), єдиність (Куліш), однота (гал.); (общность) спільність. [Національна одність (єдиність). Спільність інтересів]. **Единство** влади – одність влади. **-во впечатления** – одність вражіння. **-во времени, места и действия** – одність часу, місця та дії. **Система -ва кассы** – система єдиної каси.
- Единий** – єдиний, один тільки. [Єдина, неподільна Україна]. **По єдиной** – по одній, по чарці. **Во єдино** – до-купи. **Слиться во єдино** – злитися до-купи. **Наєдине** – на самоті, самотою; (с другим) сам-на-сам, в дві пари очей.
- Їдкий** – 1) (о кислотах, красках, запахах и т. п.) їдкий [Їдкий дим], міцний, гризучий [Вапна (известь) гризуча, – пальці погризла (Звин.)], гострий, (провинц.) ядесний [Ядесний тютюн (Липов. п.)], (о щелоке) їдкий; 2) (язвительный) їдкий, кусливий, ущіпливий, гризький, колючий [Їдкі слова. Ущіпливий дотеп. Гризьке слово. Колюча сатира], дошкульний, шипучий [Щипучий сміх], шпулький [Шпульке слово (Кон.)], ускіпливий (Л. Укр.), (чувствит.) доткливий.
- Їдко** – 1) їдко, гостро; 2) їдко, кусливо, ущіпливо, гризько, дошкульно, з'їдливо, доткливо.
- Їдковатий** – їдкуватий, гризькуватий, гостренький.
- Їдкомлечник (Euphorbia)** – молочай, молочак.
- Їдкость** – 1) (о кислотах, красках и т. п.) – їдкість (р. -кости), гострість (р. -рости), гризучість (р. -чости); 2) (язвительность) їдкість, ущіпливість, кусливість, дошкульність [Багато сатиричної кусливості (Крим.)], їдке слово, кусливе слово, ущіпливий жарт, (преимуц. в рифму) шпигачка.
- Їдок** – їдець (р. їдця), їдак [У мене п'ятеро їдаків], (шутл.) їдуха (общ. р.).
- Їдовитый** (о сене) – їдомий, (провинц.) їдкий. [Зелена солома їдкіша скотині].
- Їдовый, ежевый, см. Їдомый.**
- Їдомый, едобный** (с'едомый, -бный) – їсто[і]вний, їдомий, (провинц.) їдкий, їдимий (Рудч. II, 157), їдний. [Жінки всього їстівного назносили. Щоб солома їдоміша була скотині, він не дуже вимолочує зерно (Грінч.)].
- Їдрєний, см. Ядрєний.**
- Їдун** – 1) їдач, теребій (р. -ія), їдуха (общ.), ненажєра (общ. р.), прожєра (общ. р.), ненаїда (общ. р.). [Недоїдки свідчили, що тут були люди, та ще й добрі теребії (Свидн.). Хіба такого прожєру нагодуєш?]; 2) (постоянный позыв к еде) їстівець (р. -вця), ненажир, ненасит. [Ненажир напав].
- Їдунья** – їдачка, їдуха, (общ. р.), ненажєра (общ. р.), прожєра (общ. р.), ненаїда (общ. р.). [Малі дівчина, а їдачка добра].
- Їдучий** – їдкий. **-честь** – їдкість (р. їдкости). **Їдучий, їдкий или адский камень** – пекельний камінь, ляпіс (р. -су).
- Їж, зоол.** – їжак (ум. їжачок, р. -чка; увел. їжачище), (провинц.) їжук; (самец) їжачич, (самка) їжачиха. [На воно їжачич, чи їжачиха?]; (детёныш) їжаченя (р. -няти), їжаченятко. **Їж морской** – їжинець (р. -нця). **Їж рыба** – двозубка, їжорібка.
- Їжа, бот., Dactylis glomerata** – мітлиця, йожа, южа, вівсюк, пирійка.
- Їже** (каждый, при словах выражающих понятие о времени) – що. [Що-дня, що-день, щоденний, що-року].
- Їжеватый** – їжакуватий.
- Їжє[о]вик, бот.** (гриб) – їжовець, кильчак-їжовець (р. -вця).
- Їжевика** – ожина.
- Їжевіковка** (ежевичная наливка) – ожинівка.
- Їжє[о]вина** – 1) їжакове (їжаче) гніздо; 2) (ежевое мясо, сало) їжакове (їжаче) м'ясо, сало, їжачина; 3) їжаківа (їжача) шкура, їжачина.
- Їжевічник** – ожинник.
- Їжевічний** – ожиновий, (реже) ожинний. [Квіточко моя ожиновая! Ожинні ягоди].

Ежевре́менный – повсякча́сний. **-но** – повсякча́с, повсякча́сно.

Ежегодник – щорі́чник, (*чаще*) рі́чник.

Ежего́дно – що-ро́ку, щорі́чно, рік від ро́ку.

Ежего́дность – щорі́чність (*р. -ности*).

Ежего́дный – щорі́чний; (*годовой*) рі́чний. [Щорі́чне звідо́млення Акаде́мії].

Ежего́ловка, ежего́ловник, бот., Sparganium – їжа́ча го́лівка.

Ежеде́нный, см. Ежеде́вный.

Ежеде́вник (*издание, выходящее ежедневно*) – щоденник.

Ежеде́вно – що-дня, що-день, щоденно, день-у-день, повсякде́нь, повсякде́нно, повсіде́нь (М. Вовч.), що в бо́га день, як день бо́жий. [Поча́в що в бо́га день коло вікна́ ходіти (Квітка)].

Ежеде́вность – щоденні́сть (*р. -ности*), повсякде́нність (*р. -ности*). *Срвн. Буди́ни 2.*

Ежеде́вный – щоденний, повсякде́нный. [Щоденні кло́поти].

Е́жели, см. Е́сли.

Ежемго́вненний – щомоме́нтовий, кожномоме́нтний.

Ежемі́сячник – мі́сячник, щомі́сячник. [Мі́сячник «Черво́ний Шлях»].

Ежемі́сячно – що-мі́сяця, щомі́сячно.

Ежемі́сячний – щомі́сячний, щомі́сяцевий.

Ежеми́нотно – що-хвили́ни, ко́жної хвили́ни, раз-у-ра́з, ра́з-по(з)-ра́з.

Ежеми́нутный – щохвили́нний.

Еженеде́льник – тижне́вик. [Полта́вський тижне́вик «Рі́дний край»].

Еженеде́льно – що-тижня, тижне́во; (*каждое воскресенье*) що-неді́лі.

Еженеде́льный – щотижне́вий, тиженний (Квітка). **-ное издание** – тижневі́к.

Еженочно – що-но́чи, що-ні́ч, повсякні́чно, ні́ч-крізь-ні́ч.

Еженочный – щоні́чний, повсякні́чний.

Ежесеку́дно – що-ми́ть, що-ме́нту.

Ежесеку́дный – кожномоме́нтний, що-моме́нтовий.

Ежеча́сно – 1) (*каждый час*) що-годи́ни; 2) (*постоянно*) щоча́сно, повсякча́с, час на ча́с, що-раз.

Ежеча́сный – 1) щогоди́нний; 2) (*постоянный*) щоча́сний. [Той хва́литься, яку́ щоденну, щогоди́нну му́ку терпі́ть (М. Вовч.). Ду́моньки щоча́сні мо́ї (Грінч.).]

Е́жик – їжа́чок (*р. -чка*).

Е́жить – 1) (*корчить*) ко́рчити; 2) (*о глазах*) шу́лити, жму́рити, мру́жити (*о́чі и очі́ма*).

Е́житься – їжитися, шу́литися, ку́литися, не́мжитися, зні́титися (*сов.*). [Шу́лився в заку́тку. Ку́лилася, тремті́ла од до́тику холо́дного пові́тря (Коц.). Не́мжаться ба́би, що холо́дно в хати́].

Ежо́в глаз, см. Яру́шка.

Ежовина, см. Ежі́вина.

Ежовник, бот., Echinops sphaerocephalus – їжні́к-голова́тець (Верхр.).

Ежовый – їжако́вий, їжа́чий, їжа́ків (-ко́ва, -ко́ве). [Їжако́ве са́ло]. *Взять в -вые рукави́цы* – узя́ти в шо́ри, загнузда́ти в шо́ри, узя́ти в лабе́ти, в ті́сні ру́ки. *Держать в -вых рукави́цах* – трима́ти в шо́рах. **Ежовая тра́ва (Echium)** – синець (*р. -нця*), синя́к, шарило, ранник, громові́к, зая́чі бура́чки.

Езд – їзд, переї́зд. [Сюдо́ю нема́ переї́зду].

Езда́ – їхання [Дві годи́ни їхання], їзда, (*постоянная*) їздня́, (*частая*) їздження́, їздіння́, (*время езды*) – їхави́ця. [На шля́ху боло́та нема́є, бо їздіння́ вели́ке: при́топтали]. **Езда́ на волах** – волові́з (*р. -возу*).

Езда́ва – непосі́да, швендя́.

Е́здить – їздити (ї́джу, ї́диш), пої́джати. [На ко́нику пої́джа́є]. **-ся** (*безл.*) – їздитися,

- їхатися. [Їздилося тим шляхом. Чи добре вам їздилося?].
- Ездовой, ежжальй** – 1) їжджий, в'їжджений [В'їжджена доро́га], колісний. [Колісного шляху там нема, хіба для якої тачанки]; (о лошади) їжджений, в'їжджений, вїїжджений, об'їжджений, їжджальй. **Ежжальй человек** – бувальй в доро́зі; 2) (верховой рассыльный) гоніць (р. гінця), верхівіць (р. -хівця), верховий (р. -вого).
- Ездо́к** – 1) їздець (р. їздця) [Сюди я більше не їздець], їздак, їздун; 2) подоро́жній, проїжджачий. [Та прохожих, проїжджачих у двір закликає (Шевч.)].
- Ездоков** – їздців (-цева, -цева), їздецький.
- Ежжальй**, см. **Ездовой**.
- Ежжать** – їздити (їжджу, їздиш).
- Ежжение** – їждження, їздіння.
- Ежженный** – їжджений. [Їжджені коні. Їжджена бричка (экипаж)].
- Езуит** – езуїт; см. **Иезуит**.
- Ей**, нар. – так, правда, справді, (зап.) так єсть. **Ей-ей** – далєбі, справді так, далєбі що так, таки-так, (провинц.) їй-право. **Ей-же-ей** – справді-ж. **Ей богу** – їй-богу, ей-богу, їй-бо, бігме, далєбі, присяй-богу.
- Ёкание** – тьохкання.
- Ёкать, ёкнуть и ёкнуть** – 1) (трепетать, дрогнуть, о сердце) тьохкати, тьохнути, йойкнути. [Серце так і тьохка. Серце тьохнуло і замерло. Тьохнуло в серці. Йойкнуло всередині з несподіванки (Коц.)]; 2) (безлично о звуке) кєвкнути. [Як махнув під бік, то стара й зуби стяла, лиш кєвкнуло (Свидн.)].
- Екзарх** – екзарх. **-хат** – екзархат (р. -ту).
- Еккли[е]зиарх** – еклісіярх (р. -ха).
- Еккли[е]зиаст** – еклісіяст (р. -ту).
- Ектенія** – ектенія. [Диякін виголошує (вичітує) велику ектенію].
- Ёле**, см. **Едва 2** (а и б).
- Ёлевый**, см. **Еловый**.
- Елей** – олій (р. олію) [Зливає вино і олій на вогонь (Л. Укр.)], оліва, (возвыш.) елей (р. -ею). [Слей потік у черево чернече (Шевч.)]; (в церковн. обряд.) миро, масло. [Маслом соборуватися].
- Елейность** – 1) зворушливість, ласкавість (р. -вості); 2) (напускная мягкость) ма́сність, елейність, елейкуватість.
- Елейный** – 1) олійний, олівний; 2) (обычно о напускной мягкости) масний, елейний, елейкуватий. [Масні слова. Масної бесіди чоловік (Ном.)]. См. **ещё Сладкий**.
- Елєнец**, (жук *Lucanus cervus*) – оленок (р. -нка).
- Елень**, цкрсл., см. **Олень**.
- Елеопомазание** – мирування.
- Елеопомазывать, -ся** – мирувати, -ся, сов. помирувати, -ся.
- Елеородный или елеотворный (газ)**, хим., см. **Углеродистый**.
- Елеосвящать, -ся** – соборувати кого, -ся (сов., відсоборувати когó), маслом соборувати, -ся, маслувати когó, -ся, маслосвятити когó, -ся. [Учóра його маслосвятїли].
- Елеосвящение** – маслосвяття, маслоовятїє, соборування. *Совершают над кем таинство -ния*, см. **Елеосвящать**.
- Елєц** (рыба из породы мелких карпов) – ялєць, йолєць (р. йольця), калїнка.
- Елико** – 1) скїльки, наскїльки; 2) (что) що. **С елико-возможной быстротою, с елико-возможной силою** – як-найшвидше, як-найду́жче, що-найшвидше, що-найду́жче.
- Ёлка** – яліна, яліця. **Рождественская -ка** – ялінка, гі[и]льце, різдвянє гі[и]льце.
- Еллада** – Геллада, Грєччина.
- Ёллин, -ка** – грек, грекїня, гєллен, -ка, (церк.) єллін, єллінка. [У нас нема ані єлліна, ані

скіта].

Еллинізація – гелленізація, еллінізація, гелленізування, еллінізування, запровадження старогрецької культури.

Еллинизм – гелленізм, еллінізм (р. -му) [Дройзенова «Історія гелленізму»], вплив старогрецької культури.

Еллинизировать – гелленізувати, еллінізувати, обертати в геллена (елліна).

Еллинистический – гелленістичний, елліністичний.

Еллинский – грецький, гелленський, еллінський.

Еловый – яліновий, ялицевий, яловий. [Ялові дрóва]. **Еловый лесок** – ялинник.

Елозить – 1) (*ползать*) лазити (-жу, -зиш) [Лазять діти у за́пічку], (*пресмыкается*) плазувати; 2) (*неспокойно сидеть*) соватися, вертітися; *срвн.* **Егозить**; 3) (*пачкать*) ялозити (*чем-н. жирным*).

Ёлочка – ялінка, ялінонька, ялічка.

Ёлочный – 1) *см.* **Еловый**; 2) ялінковий, гільцевий. [Ялінкові прикраси = **ёлочные украшения**].

Ель – яліна (*ум.* ялінка, ялінонька) ялиця. (*В Карпатах*) *молодая ель* – гетінка. *Старая, толстая ель* – бахта (Метл.), башта (Шух.). **Ель годная для теса, гонта** – гонтярка (Вх.), гонтяниця (Вх.).

Ёльник – 1) (*еловый лес*) ялинник; 2) (*еловые ветви*) яліна. [Прибрали хату яліною].

Ёльничек – ялинничок (р. -чка).

Емец (*взяточник*) – хабарник.

Емки – 1) (*ухват*) рога́ч; 2) (*рогатые челюсти насекомых, особ. жуков*) хвátки, кліщі; 3) (*угольные щипцы*) кліщі (р. -щів).

Ёмкий – місткий, вбиру́щий [Невели́кий ко́шик, але вбиру́щий], укладі́стий [Ві́з укладі́стий], насипчастий.

Ёмкость – місткість (р. -кости), насипчастість (р. -тости).

Емок – 1) ручайка. [Ручайка конопель; як беруться дві ручайки – горстка]; 2) (*ухват*) рога́ч.

Емство, *стар.*, *см.* **Пору́ка**.

Емствовать (*брать на поруки*), *стар.*, *см.* **Пору́ка**, **Руча́ться**.

Емуранка, -нчик, зоол. – юмран (*татар.*), ховрах, сусол (р. -сла).

Емь – 1) подáток, (*взятка*) хабáр (р. -ря); 2) **ёмь, ёмы** (*когти ловчей птицы*) – пáзур, кіготь (*мн. кігті*), дра́нець (р. -нця).

Ендова – ко́ндійка, джбан, яндова́, янди́ла. [Припа́в ці́ган до масля́нки, янди́лу кінча́є, аж тут кума́ вареники з пе́чи висува́є (Руд.)].

Ено́т, зоол. – яно́т, ведмі́дь-полоску́н. **-товый** – яно́товий.

Е[э]па́кта, астр. – епа́кта.

Епанча́ – опанча́, (*плохая*) опанчи́на, (*плащ*) керéя.

Епа́рх – епа́рх (р. -ха).

Епархи́алка – епархи́ялка, духовня́нка.

Епархи́альный – епархи́альний.

Епа́рхия – епа́рхія, влади́цтво.

Епи́скоп – епи́скоп (р. -па). *Катол.* **епи́скоп** – бі́скуп (р. -па).

Епи́скопия – епи́скопія.

Епи́скопский – епи́скопський; бі́скупський.

Епи́скопство – епи́скопство; бі́скупство.

Епи́скопствовать – бу́ти епи́скопом, епи́скопувати.

Епи́столя́рный – епи́столя́рний, листо́вний. [Листо́вний стиль].

Епити́мия – поку́та. *Нести -мию́ за что* – поку́тувати що, *сов.* споку́тувати, відпоку́тувати. [Поку́тувати гріхи]. *Наложить -мию́* – наки́нути поку́ту на ко́го, завда́ти поку́ту кому́.

Епитрахіль – епітрахіль (м. р., р. -лю), патрахіль (м. р.) [Накрів патрахільом (Руд.)], попинка.

Епоміда, см. **Нарамник**.

Ер – ір (р. йора), твердий знак.

Ёра, общ. – розпусник, (о жениц.) розпусниця.

Ералаш – 1) плутанина, розгардіяш, шарварок (р. -рку), гармідер, метушня; 2) нісенітниця, см. **Вздор**; 3) (смесь конфет и сладостей разных сортов) мішанина; 4) (карт. игра) розгардіяш (р. -шу).

Ералашить, ералашничать – робити (зчиняти) розгардіяш, шарварок, гармідер, метушню, плутанину.

Ербоиз, зоол. (земляной зайчик), **Dipus** – ярбуа (араб.; р. -уї).

Ерепенить (бить) – лупити, лупцювати, см. **Бить** (сечь, пороть) – сікти, періщити, чухрати, (кнутом) батожити. **Ерепенит его на всяк день** – лупить (періщить) його щодня; (возбуждать свою плоть) дровичи.

Ерепенился – (сердиться) тріпатися, пасіювати, іритуватися, гзітися, казітися. [Ось не тріпайся, Іване, дурно, бо я не вінен]. (См. **Сердиться**); (упрямиться) огурятися, упиратися. [Щоб козак у військо ходить не огурявся]; (**горячиться**) тріпатися, решетітися. [Не тріпайся, а попереду розпитайся, хто вінен]; (**петушиться**) кокошитися, кукурічитися; (**хорохориться**) гороїжитися, харапудитися, прищитися, пиндючитися, кострічитися. [Харапудитесь, не хоче. Та якого гаспида прищитесь? Блоха все кострічитесь]; (**заноситься, важничать**) бундючитися, приндитися, (горо)їжитися, бришкати. [Твоя Маруся усє щось бундючитесь. Буває інший чоловік усє приндитесь (Гліб.)]; (**артачиться**) пручатися, опинатися, норовитися.

Ересиарх, ересеначальник – ересіарх, гересіарх (р. -ха).

Ересиология – ересиологія, гересіологія. **-гический** – ересиологічний, гересіологічний.

Ересник, стар., см. **Еретик**.

Ёресь – ёресь (р. -си), (стар.) гересія. **Совратиться в ёресь** – пристати до ёреси.

Еретик – еретик, геретик. **Делать, -ся (сделать, -ся) еретиком** – еретичити, -ся, з'еретичити, -ся. [З'еретичені пані (Куліш)].

Еретичка – еретиця, еретичка, геретиця, -тїчка.

Еретический – 1) еретичкий, геретичкий, 2) (**брань**) еретич(н)ий, еретенний. [Еретична дочка. Еретенний сину!].

Еретичество – еретицтво, геретицтво.

Еретичествовать – еретикувати, бути еретиком (-тїчкою).

Ёрза – гомзіло. [Чортове гомзіло, ніяк не всидить на місці].

Ёрзание – совання, човганя, вертіння, вовтузіння, гомзаня, горзаня.

Ёрзать, ёрзаться – соватися, човгатися, горзатися [Совався на місці. Дитина почина човгатися на руках у няньки (Коц.)], вертїтися (верчүся, вертишся, вертимося), вовтузитися, юрзатися (Коц.), гомзатися. [Чого гомзаешся за столом, наче блохи кусають?].

Ёрик – 1) (**буква**) ёрик; 2) (**небольшой и узкий проток реки или озера, небольшой канал**) ярик, ерик.

Ерихониться, см. (по смыслу) **Хорохориться, Ерепениться, Важничать, Ломаться**.

Ерлык, см. **Ярлык**.

Ермак (малый жорнов для ручных мельниц) – жорен. См. **Жо[е]рнов**.

Ермолка – ярмулка, ярмурка.

I. Е[е]рник, бот. – верес (р. -са).

II. Ёрник – розпусник; шахрай (р. -рая).

Еромыжник, еромыга – гульвіса, гультяй, вітрогон, шалапүт (р. -та).

Еромыжничать – гультяювати, вітрогонити.

Ерофе́йч – травняк, травнячок, (москов.) ерофе́йч.

Ерошение – куйовдження, кострубачення.

Еро́шить, сов. **вз'еро́шить** (всклочивать, взбивать: о волосах, о шерсти и т. п.) – куйовдити, сов. **накуйовдити** [Куйовдити волосся], кошлати, кудлати, кудовча[и]ти (-чу, -чиш), кострубачити.

Еро́шиться – 1) (о волосах, шерсти, траве и т. д.) насто(в)бу́рчуватися, стовбу́рчати (-чаю, -еш), пудритися, гороїжитися, кошлатіти, куделитися; 2) (о человеке, животных) костричитися [Йй каже, як доброму, а вона ще й костричитися], огуряться (упорствовать), харапудитися (противиться).

Ерошка, еро́ха, общ. р. – 1) см. **Нечо́са, Неря́ха, Косма́ч**; 2) см. **Заді́ра**.

Ерунда – нісенітниця, дурниця, безглуздя (ср. р.), нікчемниця, ка(т)-зна-що, курзу́-верзу́, харки-макогоніки. **-нду пороть** (городить, нести) – нісенітницю верзти, н. плести, ка-зна-що верзти (правити). Срвн. **Ахине́я, Вздор**.

Ерундист – дурноляп (р. -па).

Ерундить – (делать что-л. несостоящее внимания) робіти (чиніти, строїти) ка-зна-що, виробляти дурниці; (говорить вздор) верзти, плести, теревені правити.

Ерунок – кутник, вугліця (столяр.).

Ерусалим – 1) (город) Єрусалим (р. -му; м. р.), Єрусали́ма (ж. р.) Русали́м(а); 2) см.

Дарохранітельница.

Ёрш – 1) зоол. (рыба) – йорж (р. йоржа́, мн. йоржі́), кострик. **Ёрш-носарь** – шро́та, кольма́н; 2) (зазубристый гвоздь; снаряд для чистки ламповых стёкол) йоржень (р. -жня), їжак (р. -ка); 3) (беспорядочная смесь хмельных напитков) ведме́же пійло, гардаман.

Ершовый, ершов – йоржів (-ева, -ёве).

Ерши́ть – 1) см. **Еро́шить**; 2) (делать насечку, зазубрины) зубіти (-блю́, -биш).

Ерши́ться – одсварюватися (огрызаться), огуряться (упрямиться), костричитися (задориться), вихритися (сердиться).

Еры – йори.

Еры́га, см. **Яры́га**.

Ерыжник – гультяй, розпу́сник.

Ерыжница – гультяйка, розпу́сниця.

Ерыжничать – гультяювати.

Ерь – ер (р. е́ря), м'який знак, (провинц.) е́рчик.

Есаул – 1) (воен.) осаву́л, осаву́ла [Осаву́ла полковий], (в турец. войске) ясаву́л; 2) (надсмотрщик) осаву́л, осаву́ла, пригонич. [Осаву́ли, пригоничі тії, погна́ли її геть].

Есаульский – осаву́льський, осаву́лів (-лова, -лове).

Есаульство – осаву́льство, осавулува́ння, (у турк.) ясаву́льство, ясавулува́ння.

Еси, см. **Быть**.

Е́сли, е́жели – коли́, як, якщо́, (ведь) що, (коль скоро) ско́ро. [Коли́ (малій) пла́че, то й я пла́чу; коли́ ні – співаю́; коли́-ж згинув чорнобровий, то й я погибаю́ (Шевч.). Пrawdę старій співа, як не бреше́ (Шевч.). Чим-то я завтра похмелю́ся, що я всі гро́ші пропів? (Рудч.). Ну, ско́ро нема́ гро́шей, то нема́ чим і платіти]. **Е́сли бы** – якби́, коли́-б, щоб, якби́-що, (зап.) коби́, коб [Якби́ знала, то ще-б була́ подожда́ла. Щоб ма́ти зна́ли, то було́-б мені́. Якби́-що я знав, утік-би]. **Е́сли-бы не** – якби́ не, коли́-б не, щоб не, (зап.) коб не. **О е́сли-бы** – ой, якби́, щоб! бода́й! [Ой якби́ знатя́, що й він при́йде! Щоб ти за́павсь! Бода́й тебе́ грець (паралич) злама́в! Кажете, вона́ злама́ла но́гу? бода́й була́ ще й дру́гу злама́ла!]. **Е́сли только** – як ско́ро, ско́ро тільки. [Обіця́в борони́ти, як скоро́ даду́ть йому́ полови́ну умо́влених гро́шей (Коц.)].

Есмь, см. **Быть**.

Есмяник, исме́нник, бот. – 1) липчі́ця; 2) смі́лка; ліпо́к (р. -пкú).

- Естество́вник** – природник, природознавець (*р.* -вця); (*студент ест. отд. или окон. курс по этому отд.*) – студент-природник.
- Естество́вно** – природно, натурально, звичайно. [Це природно впливає з його класового становища. Балакає не дуже натурально. Він, звичайно, не зверну́в на це жадної ува́ги].
- Естество́нность** – природність, натуральність.
- Естество́нный** – природни[і]й, натуральний. [Буває відьма природня (родіма), а буває вивчена. Природне світло. Дуже натуральна поза. Натуральна барва]; (*не искусственный*) саморідний. [То такий великий о́стров – саморідная фортеця (Крим.)]; (*общечеловеческий, требуемый природою*) світовий. [Не дивуйтеся, це діло світове. Світова річ!]. **-нные науки** – природничі науки, (*реже*) природні науки. **-нный ребёнок, сын** (*незаконнорождённый*) – саморідна дитина, самосійний син, (*зап.*) натуральний син. **-нный подбор, отбор** – природний добір (*р.* добору). **-нное дело, -ая речь** (*понятно, неизбежно*) – звичайно, звичайне діло, звісно. [Жадний собака не гавкнув, на нього – звичайно, як на свого хатнього (Крим.)].
- Естество́** – приро́да, нату́ра, суття́, су́щість (*р.* -щости), (*гал.*) ество́.
- Естество́вед** – природознавець (*р.* -вця).
- Естествозна́ние, -ве́дение** – природознавство.
- Естествоиспыта́ние** – дослідження (пізнання) природи, вивчення природи; природознавство.
- Естествоиспытате́ль** – природознавець (*р.* -вця), природодослідник, натураліст.
- Есть** (3 л. ед. ч. н. вр. от **быть**) – є, (*реже*) есть. (См. **Быть**). *Каков, какой ни есть* – хоч який (є), хоч який-би був, будь-який. *Сколько ни на есть* – хоч скільки є, хоч скільки-б було. *Как есть* (*совсем, вполне*) – чисто, геть, (*вульг.*) на́стояще. [Той геть увесь спалахну́в (Крим.)]. *Ну как есть* – ну чисто тобі. [Лежав він у труні ну чисто тобі живий (Еварн.)]. *То есть* – це́-то, се́б-то, то́б-то.
- Есть, еда́ть** – їсти (*наст. вр.* їм, їси́, їсть, їмо́, їсте́, їда́ть; *пов. н.:* їж, їжмо, їжте); *неопр. н-ние, ум. (неспряг.)* – їстоньки, їдусі́, їдусеньки, їсточки. [Твої діти плачуть, їстоньки хочуть], (*потреблять*) споживати (*сов.* спожити), поживати (пожити). [Ще й половини з миски не спожили, а він уже поклав ложку. Його розум протестував проти церковних слів: «Прийдіть, споживайте, це – тіло моє». Стали ми хліба-соли поживати]; (*при обращении к детям*) – гамати [Гамай, гамай, моя дитино, орішок! – Я вже, мамо, згамав], (*неспряг., ум.*) гамці. [Не плач, дитино, зараз будем гам. І сам не гам і другому не дам]. **Есть один раз в сутки** – їсти раз на добу, разувати. **Есть с кем за одним столом** – столувати стіл з ким. **Есть до сита** – їсти вдосить, досита́, доситости. **Есть глазами** – їсти очима ко́го. [Їсть Оленку очима]; 2) (*признавать годным в пищу, с'едобным, употреблять*) їсти, вживати [Ми не вживаємо коніни], заживати; 3) (*о насекомых*) кусати, їсти, тяти. [Комарі нас тнуть]; 4) (*об едкой жидкости, веществе*) їсти, кусати, гризти. [Ва́пна (*известь*) гризе́ пальці]. **Есть кого** – їсти ко́го, уїдатися на ко́го. [Почали вони на його уїдатися]. **Поедом есть** – їдом (їдьма́, їдце́м) їсти, жерцем пожирати. [Ти, як та гадюка, – їдом їси́ (Гліб.). Невістка їдьма́ їсть бабу́ й діда (Г. Барв.). Ненавидять, гонять, б'ють, жерцем пожирають]. **Даром едящий** – дармоїжний, дармоїд. **Есть с жадностью и т. п.; см. Жрать, Лопать, Трескать, Убирать, Уминать, Уписывать, Уплетать.**
- Есться, еда́ться, безл.** – їстися. [Дай, бо́же, щой пило́сь та їлось].
- Ефе́с** – держа́к (у ша́блі, меча́).
- Ефи́мок** – таля́р (*р.* -ра).
- Ефимо́ны** – нетимони́ (*р.* -нів), вечі́рня у вели́кий піст (*р.* по́сту).
- Ефио́пия** – Етіо́пія, (*вульг.*) Ефіо́пщина.
- Ефио́плянин, -нка** – етіо́п, етіо́пка, (*вульг.*) ефіо́п, -пка.
- Ефио́пский** – етіо́пський, (*вульг.*) ефіо́пський.

Ефір – етёр, см. **Эфир**.

Ефрейтор – ефрейтор. **-орский** – ефрейторський.

Е́хание – і́хання.

Е́хать – і́хати. [І́хати кіньми, маши́ною, мо́рем], (*быстро*) бі́гти; (*медленно*) тю́пати, плуга́нитися, телі́житися. **-ать верхом** – і́хати ве́рхи, бі́гти ве́рхи, бі́гти коне́м. [Татарин бі́жить коне́м]. **-ать галопом** – бі́гти з копита, учва́л, чвале́м, чвалува́ти. [Ізде́ць чвалу́є (М. Вовч.)]. **-ать рысью** – і́хати тю́пки, в-клуб, клубом, трусько́м. **-ать шагом** – і́хати хо́дою, ступо́ю. **-ать цугом** – витягом, упроста́ж і́хати. **-ать в направлении к чему** – прямува́ти до чо́го.

Е́хаться, безл. – і́хатися. [Ве́село і́халося].

Ехі́дна – (*о змее, о зловредн. челов.*) ехидна, ехі́да. [Ехі́да! Аби́ підвести́ чолові́ка, аби́ шкоди́ другому наро́бити (Мирн.)].

Ехі́дненный – ехидкува́тий.

Ехі́дний – ехидний [Жа́ло ехі́днине (Куліш)], ехі́днячий. Срв. **Ехі́дный**.

Ехі́дничают, см. **Ехі́дствовать**.

Ехі́дность, см. **Ехі́дство**.

Ехі́дный – ехидний. [Ехі́дна лю́дина. Ехі́дний сме́х], **-но** – ехі́дно, ехі́дкува́то.

Ехі́дство – ехидство. С **-вом** – ехидкува́то. [І знов ехидкува́то поглянув на його́ (Крим.)].

Ехі́дствовать – ехидувати, ехидствувати, сов. з'ехидствувати (Квітка).

Еще́ – ще, іще́. [Ще́ тре́ті півні не співа́ли (Шевч.). В тебе́ дочка́ чорнобри́ва, та ще́ й не ї́днa (Шевч.). Чого́-ж іще́ вам?]. **Еще́-бы** – ще-б пак, ато́ж пак, (*где уж*) де́-ж пак, чо́му ні, (*шутл.*) чо́му не Ма́руся! [Він і ме́ду хо́че. – Ще-б пак не хтів!].

Жа́ба – 1) жа́ба, ропуха; (*ум.*) жа́бка, жа́бонька; (*ув.*) жа́бище; (*соб.*) жа́бня (*р.* -ні). **Жа́бе́нок** – жабе́ня (*р.* -ня́ти), жабе́нятко. [І жа́ба ри́ба, бо в во́ді сиди́ть]. *Древесная -ба* – зеле́ну́ха. **-ба повиту́ха** – повиту́шка; (*квакуша*) кряку́ша. *Болото, где водится много жаб* – жаба́р (*р.* -ря́), жабови́ння, жаби́вник, жабокря́ківка; 2) (*мед., болезнь*) жа́ба, задавля́чка. *Грудная -ба* – гру́днa жа́ба, гру́днa да́ва.

Жа́берный, жа́бровый – зя́бровий.

Жа́бий – жа́б'ячий, жа́биний, (*редко*) жа́бинський. **-бье́ мя́со** – жа́б'я́тина. **-бья́ икра** – кле́к, (*кое-где*) жабу́риння.

Жа́бник, бот., *Caltha palustris* – жа́бник; *Ranunculus arvensis* (*курослеп*) – ку́ряча слі́потá; *R. Cassubicus* (*козелец*) – козе́лець (*р.* -льця́). *Filago arvensis* (*пятипалочник*) – п'яте́рник, (*сомнит.*) го́рлянка, гру́днa тра́вка, поли́нчик.

Жа́бный, мед. – жа́биний.

Жа́бо (*нескл.*) – жа́бо (*ср. р.; род.: жа́ба*).

Жа́бовник, бот., *Potentilla argentea* L. – че́рвець (*р.* -вця́), че́рві́чник, дере́в'я́нка, жо́вря, нагі́дник; *Pot. reptans* – мо́хна, п'яте́рник.

Жа́бра, *обычно мн. жа́бры* – зя́бри и зя́бра (*р.* -бер, -брів), жа́бри и жа́бра (*р.* -бер, -брів), зя́ви (*р.* -ві́в), зі́ва и зі́ви (*р.* -ві́в), (*провинц.*) хавки (*р.* -во́к).

Жа́брей, бот. – жа́брій (*р.* -рія́); дзвіно́чки, ко́сюрки, о́студник, чи́стець (*р.* -тцю́).

Жа́бровидный – зя́брува́тий.

Жа́бровый, см. **Жа́берный**.

Жавеле́вый – жавеле́вий. [Жавеле́ва во́да].

Жа́воронков – жа́йворонкі́в (-кова, -кове), жа́йвороня́чий. [Жа́йворонкова́ пі́сня].

Жа́ворон, зоол. – жа́йворо[і]н, жа́йві́р (*р.* -вора́). [І в не́бі жа́йворон спі́ва (Олесь)]. См.

Жаворо́нок.

Жа́воронник, зоол. – кі́бець (*р.* -бця́).

Жа́воронок – 1) зоол. – жа́йворо[і]но́к, (*провинц.*) весні́вка; *ум.-ласк.* **-ро́ночек** – жа́йворіно́чок, жа́йворошо́к (*р.* -шка). [По́ле зеле́ніло, жа́йворі́нки спі́вали (Мирн.)]. **-нок**

білокрылий – білокрилка. **-нок** лесной – шкаворонка, янчук. **-нок** степной – джурбай. **-нок** хохлатый – посмітюха, попелюха, (гал.) чубатник; 2) (маленьк. булочка в виде птички; пекут 22 марта, когда по народному поверью прилетают **-ки**) – жайворо[і]нок, жайвір (р. -вора).

Жаворонок (птенец) – жайвороня (р. -яти); мн. **жаворота** – жайворонята; ум.-ласк. – жайворонятко (р. -тка).

Жавороночий, -рончий, -роночный – жайворо[і]нячий. [Жайвороняче м'ясо]. По **жавороночьи** – по-жайворонячому, як жайворо[і]нок.

Жагать, жагнуть (жалить: о змее, крапиве, насеком.) – джгати, жагати, жагнути. [Чорненьке, маленьке увесь світ жагнуло (блоха)]. Срвн. **Жалить**.

Жагла, -лица, бот. – кушир (р. -ру).

Жад, жадеит – 1) мин. – нефрит; 2) (болезнь почек) нирчиця, нирковиця.

Жадёха (жадный, скуп. члов.) (общ. р.) – жадюга (общ.), жадак (м. р.), жадуха (ж. р.), жаднюга (общ.), несите око, заграда (общ.). [У того жадюги випрохаєш! він сам труситься, щоб ніде залишньої копійки не передати. І обидві жадухи такі, у скупощах кохаються (М. Вовч.). Забере усе бісів заграда].

Жадничанье – 1) жаднування, неситі очі, (сильное желание) жадання; 2) кряження.

Жадничать – 1) жаднувати, а спеціальне – неситі очі мати, ласитися на що; (шутл.) більше око як живіт мати; (сильно желать) сильно (палко) жадати чого, прагнути чого. [Та в тебе, бачу, більше око, як живіт (ты жадничаешь): набрати – набрав, а виїсти, то й не подужаєш (Звин. п.)]; см. **Жаждать 2**; 2) (скупиться) кряжити, скупитися. [Та беріть більше ягід – ми не кряжимо: свої та й багато їх].

Жадно (о жажде, еде, напряжении, страсти) – жадібно, жадливо, пожадливо. [Жадібно слухав. Жадливо пив. Степова тиша жадливо підхоплює всі звуки (Коц.). Пожадливо почав дудлити воду]; (алчно) зажерливо, ненажерливо, несито, ненаситно, хтиво. [Світло несито пожирає тіні (Коцюб.). Він почав їсти хтиво й неохайно (Коцюб.)].

Жадность – 1) (проявление чувства жажды, голода, напряжения, страсти) жадоба (ум. жадібка), жада, жадливість, пожадливість, ярість, жагучість, жадність (р. -ости). [Жадність кислот (химич.). Їв з жадобою. А в серці мають вовчу жадобу (Коц.)]; 2) (алчность) зажерливість, ненажерливість, ненаїсть (р. -їсти), неситість на що, ненатля, хтивість, захланність (р. -ости). [Ось слухайте, що то роблять заздрощі на світі і ненатля голодная (Шевч.)]; 3) см. **Жажда**. С **-ностью** набрасываться, наброситься на что – з жадобою (пожадливістю) кидатися на що, допадатися (допастися) до чого.

Жадный – 1) (жаждущий, хотящ. пить) жадний, жажденний, спраглий, жадібний; (страстный) жадібний, пожадливий, жагучий. [Жадна земля випила за літо сонце (Коц.). Спрагли губи. Жадібними грудима впивав у себе вільне повітря (Крим.). І швидко жадібному люду воду холодну, солодку з важкої баклажки вділяє (Л.-Укр.). Жадібна втіха]; 2) (обжорливый) ненажерливий, пажерливий, ненажерний, ненаїдний, ненаситний. [Коні, сказано, худобина пажерлива]; 3) (алчный, желающий всё присвоить) жаднючий, зажерливий, ненажерливий, жаденний, неситий, ненаситний, невситимий на що, загребущий, жадобен (-бна, -бне) на що. [Жаднючий пан. І в кого він такий ненажерливий вдався? все йому мало (Тоб.). От іще ненаситні люди, все їм мало. Неситі очі. Наші люди невситимі на землю (Кон.). Руки загребуші]. **Жадный** (скупой) человек, см. **Жадёха**.

Жажда – 1) (физиол.: ощущение, позыв к питью) спрага (ув. спрагнота), жажда, жага, жадоба, (ум. жадібка), жада, смага. [А спрагу я гасив з потоків (Грінч.). Дерево в'яне від [з] жаги. Його пекла смага]. **Томиться -ждой** – на спрагу знемагати. **-жда томит** – спрага знемагає кого (сов. знемогла). **Истомлённый -ждой** – спраглий, спрагою знеможений. [Жадібно впиває в себе спрагла душа життя природи (Єфр.)]. **Истомиться, околеть от -жды** – посмагнути. [Од спеки, духоти – розор, посмагли жаби у болоті (Біл.-Нос.)]. **Утолить -жду**

– вгамувати (наситити) спрагу, жадобу, заспокоїти смагу; 2) (*нравств.: сильн. желание, страстн. стремление*) жадоба чого, до чого, спрага до чого, жага чого, жадання чого, прагнення до чого, охочість до чого. [Жадоба життя. Жадоба (жага) помсти. Жадоба панування (**жажда** *власти, господства*). Будили жадобу нищити, ламати, бити. Спрага до життя. Жадання правди, жадання загального добра (Єфр.); 3) (*алчность*) см. **Жадность 2.**

Жаждание, см. **Жажда.**

Жаждать – 1) (*испытывать жажду*) х(о)тіти піти, жадати піти, (*книжн.*) жаждувати (Св. П.). *Я жажду (ты жаждешь и т. д.)* – у мене (в тебе) спрага, жага; (*о частях челов. тела, о растениях*) жадати чого, прагнути чого. [Груди жадали (прагнули) повітря. Зів'ялі дерева прагнули вогкості (води)]; 2) (*сильно желать, с. стремиться*) прагнути кого, чого, жадати кого, чого, бути жадобним на кого, на що. [Щастя й волі серце прагне (Франко). Слугувати прагнув я тобі (Грінч.). Давно моє серденько тебе жадає. Він жадобен на неї].

Жажущий – жадний на що *и* чого, спраглий чого, жадібний чого, жажущий чого, жажденний, жагучий, прагнущий чого, жадак. [Коли ми бачили тебе голодним або жадним? (Св. П.). Жадний праці (Фр.). Нових працівників жде спрагла земля. Жадібна втіхи, гомону, чаду (Л. Укр.). Жажущий правди. Прагнуща душа. Жагуче серце. Колись миша жажденна в сусіднє болото всю морду уткнула].

Жакет, -тка – жакета, жакетка.

Жаконет – жаконет.

Жалга, см. **Жагла.**

Жалевой (*траурный*) – погребовий. [Щоб я не бачив більше тих погребових стріів (*траурных нарядов, одежд*) (Л. Укр.)].

Жаление (*от гл. жалить*) – жалення.

Жаление (*проявление жалости, сожаление*) – жаління, жалоці (*р. -щів*), жаль (*р. -лю*), (*м. р.*) жалування. **-ние по ком** – жалкування за ким, чим, шкодування за ким, чим.

Жалеть – 1) (*сожалеть кого-чего и о ком-чём*) жалувати кого-чого, за ким, за чим, жаліти кого-чого, жалкувати, шкодувати кого-чого, за ким, за чим [Тато нас не жалує. Жалує за мною. Жалій мене, мій батеньку: милий покидає. Не вовка, а овець тут треба жалкувати. Усі його шкодують. Тепер шкодувала, що так зробила (Грінч.)], бідувати за ким. [Всі люди за їм бідують, що хороший був чоловік (Переясл. п.)]; 2) (*беречь, щадить, скупиться*) жалувати *и проч.* що, чого, кого, шанувати. [Біжи, біжи, королевичу, не жалуй коня. Грошей не жалувала. Хоче купити, а гроші (грошей) шкодує. За роботою не шанував Грінченко свого здоров'я (Єфр.)]. **Не жалей** – не жалкуючи, не жаліючи, без жалю, без ошадку. [Проливали вони свою гарячу кров без ошадку (Кул.)].

Жалистый (*имеющ. жало*) – жалистий, з жалом.

Жалить – (*о змее, пчелах, крапиве*) жаліти, кусати; (*только о насеком.*) тяти (тну, тнеш).

Ужалить, жальнуть – вжалити, пожалити, кусити, втяти, втнути. [Кропива жалить. Пожалів собі руки кропивою. Його бджоли кусають. Тяли (кусали) комарі. Хлопчика вкусила (вжалила) гадюка]. **Жалящий** – жалкий, жалливий, жижкий, жаркий (*жгучий*); (*о насеком.*) кусливий, їдкий; (*о пчелах*) сердитий. [Жалка (жаллива, жарка) кропива. Жалкий батіг. В-осені мухи кусливі (їдкі)].

Жалиться – 1) жалитися, жалити, кусатися, кусати. [Кропива жалиться. Бджоли кусаються (кусають)]; 2) (*жаловаться*) жалитися. [Ніколи не жалиться]; см. **Жаловаться.**

Жалище – жалище, жаляка (*ж. р.*).

Жалкий – 1) (*растрогивающий*) жалісний, жалібний, жалісливий, сердечний, зворушливий [Плаче жалісна мати. Жалібна пісня. Жалісливі слова. Несповита заплакана сердечна дитина (Шевч.)]; (*вызыв-щий сострад. внешн. своим видом или внутренн. слабостью: плохой, плохенький*) нужденний, злиденний, мізерний, жалю го[і]дний, благий. [Вигляд в його був нужденний: обличчя змарніло, очі позападали (М. Лев.). Нужденна хата. Злиденне

становище (**жалкое** *положение*). Ох, мізерні жарти! Така мізерна дитина. Мізерне світло. На ньому блага одежина. Жалю гідний професор]; 2) (*несчастный, беззащитный*) бідолашний, нещасний, бідний. [Вовк задавив біделашну овечку]; 3) (*ничтожный, презренный, пустой*) нікчемний, убогий, хирний, хирющий. [Нікчемна людина. Що ті Римляни убогі! (Шевч.). Їхне хирне діло (Єфр.). Мовчи, хирюша дівчино!].

Жалко – 1) жаль, жал(ь)ко кому, кого, на кого, на що, за ким, чим, шкода кому, кого-чого. [Жаль тобі його. Мені так жаль, так жаль на ворогів і жаль на подоланих (Л. Укр.). Мені жаль за моїм конем. Як поїдеш з України, комусь буде жалко. Мені жалько стало на бідолашних бабók, жалько стало на їхнє невідоме мені горе (Крим.). Шкода сил, шкода часу. Чого-ж я плачу? Мабуть шкода, що без пригоди, мов негода, минула молодість моя (Шевч.)]. *См. II. Жаль*; 2) **жалко** *чего* (*не хочется давать*) – жаль, жал(ь)ко, шкода. [Жаль йому грошей. Тобі жалко (шкода) хліба?]; 3) (*жалобно*) жалібно, жалісно, жалісливо. [Жалібно плаче]; 4) (*с жалким видом*) злиденно, нужденно. [І так злиденно іскривився (Котл.). Нужденно дивиться]. **Жальче** – 1) жальчіше, жальніше. Сіна жаль, а дочкі ще жальніше]; 2) жалібніше, жалісніше.

Жало – 1) жало (*ум. жальце*). [Гади з гострими жалами (Котл.). Своє жало і шершень має. І кров із серця дасть жало моїм словам (Л. Укр.)]; 2) (*остриё иголки, булавки, ножа, топора и т. д.*) жало. [Як ризонув, дак жало так і завершилося]. *См. Остриё.*

Жалоба – скарга, *а оттенки*: 1) (*выражение неудовольствия, скорби, страдания, ропот*) скарга на що, жалкування, жаління, нарікання, бідкання. **Жалобы** – жалі (*р. -лів*) на що, скарги, жалоші, жалібніці [Годі! ні скарг, ані плачу (Л. Укр.). Залюбки слухали наші письменники жалкування нашого поета (Кул.). Не докучав жалінням. Бідкання розсердило мене. Якись недоспівані жалі (Л. Укр.). Багато справедливих жалів можна поставити на рахунок інтелігенції (Єфр.). Розносили по всіх усюдах крєвні сльози та гіркі жалібніці (Мирн.)]; 2) (*юрид.*) скарга, (*руссизм*) жалоба; (*возбуждение процесса*) позов (*р. позва, мн. позви*), (*стар.*) супліка, протестація. [Подати в суд скаргу на кого]. **Жалоба** *апелляционная, кассационная* – скарга апеляційна, касаційна. **Достигнуть -бой** – вискаржити, вижалити, (*процессом*) випозивати щось. [Вона вже розжалілася йому, а що вижаліла? (Мирн.)]. **Подавать (приносить) -бу на кого** – подавати (заносити) скаргу на кого, куди, (*обычн. словесно*) скаржити кого, скаржитися кому на кого.

Жалобливый, *см. Жалостливый.*

Жалобник – 1) жалібнік; 2) *стар. (челобитчик)*, *см. Жалобщик.*

Жалобно – жалібно, жалісно, жалісливо. **-бненько** – жалібненько, жалібнєсенко, жаліснєненко, жаліснєсенко. **-бнєхонько** – жалібнісінько, жаліснісінько.

Жалобный – 1) жалібний, жалісний, жалісливий. [Заспівали жалібних пісень. Ат! – скрикнула вона з жалісливим комізмом (Крим.)]; 2) (*к Жалобе 2 относящийся*) скарговий.

Жалобчивый (*любящий жаловаться*) – скаржливий.

Жалобщик, -ца – жалобник, -ниця; (*истец*) позовнік, -ніця, позивач, -вачка.

Жалование – 1) (*действие*) дарування, надавання кому чого, шанування кого чим. [Надавання рангів – **жалование чинами**. Шанування нагородою]; 2) (*определённая плата*), *см. Жалованье 1.*

Жалованный (*пожалованный*) – дарований, наданий, наділений. [Даровані землі. Надані права]. **-ванная грамота** – надання, надавчий лист. [Випрохав у короля надавчий лист (Кул.)].

Жалованье – 1) (*деньгами регулярно*) платня, (*вообще плата*) плата, заплата. [Місячна платня. Поменшила мені плату на карбованця що-місяця]. **-нье деньгами и различн. припасами** (*содержание*) – удержання, утримання. [Дійсні члєни Академії, що дістають удержання, повинні жити в Києві]. **Двойное -нье** – подвійна платня. **Третное -нье** – третна платня. **Добавочное -нье** – додаткова платня. **Жить -ньем** – жити з платні. [Живу єдине з

платні за службу (Кониськ.); 2) (*пожалование*), см. **Жалование 1**.

Жаловать – 1) *кого (любить, оказывать милость, расположение)* жалувати ког^о, мілувати ког^о, бути прихильним до ког^о, мати ласку до ког^о. *Он его не жалует* – він його не полубляє, він до нього не прихильний, (*зап.*) він його не апробує. *Любить и жаловать* – любити та жалувати; 2) **-вать кому что, кого чем** (*дарить, награждать подарком, чином, отличием*) – дарувати ког^о чим, обдаровувати ког^о чим, (ласкаво) дарувати ком^у що, надавати ком^у що, чог^о, шанувати ког^о чим, наділяти ком^у що. [Господь його донею дарує. Ласкаво подарував йому своє вбрання. Надав йому землю і полковницьку гідність = *пожаловал ему землю и достоинство (чин) полковника*. Шанує його канчуками (*иронич.*) = *жалует его батожьём*]. **Жаловать в дар** – дарувати ком^у що. **-вать кого-нибудь к руке** – дозволяти ком^у (по)цілувати руку, допускати до руки; 3) **-вать к кому** (*ходить, посещать*) – ходити (заходити) до ког^о, бувати в ког^о, одвідувати ког^о, (*сов.*) завітати до ког^о. *Хотите убедитесь, пожалуйте к нам лично* – хочете переконатися (впевнитися), то потрудіться (то завітайте) до нас самі особисто. *Добро -вать* – пр^осимо, милости пр^осимо, просимо до господи, будьте (дорогими) гостями, (*зап.*) вітайте нам!

Жаловаться на кого-нибудь, на что-ниб., о чём-н., чем-нибудь – жалітися на ког^о, на що ком^у, жалкуватися, скаржитися на ког^о, на що ком^у, до ког^о, (*редко*) жалуватися на ког^о, на що, ускаржатися на ког^о, перед ким, (*высказывать чувство обиды*) нарікати на ког^о, на що, бідкатися, (*со слезами*) плакати (плакатися) на ког^о; (*на болезнь, нездоровье*) кволитися на що, (*редко*) кородитися на що. [Жалівся на свою старість. Учителеві я не під^у на тебе жалітися (Крим.). Жалкується на ногу. Гірко скаржилися одна одній на свою хатню неволю (Л. Укр.). Почав скаржитися до бога на людей (Л. Укр.). Вона часто нарікала матері на Грицька (Васильч.). – Ой лихо з вами та й годі – бідкалася пані Макуха (Неч.-Лев.). Все кородиться (жаліється, скаржиться) на живіт. Почав кволитися, що в боці болить]; (*приносит жалобу в суд*) жалітися на ког^о в суд, заносити (подавати) на ког^о скаргу в суд, скаржитися на ког^о в суд, оскаржувати, заскаржувати, прискаржувати, (*сов.*) оскаржити, заскаржити, прискаржити ког^о перед судом за що, позивати (*сов.* запізвати) ког^о до суду (*или в суд*), правитися на ког^о. [Іди, прався на мене, куди знаєш].

Жалон – жалон (*р.* -на), тичка, віха, кілок (*р.* кілка).

Жалонёр, воен. – жалонёр, тичільник, тичіль (*р.* -ля). **-нёрский** – жалонёрський, тичільницький, тичільський.

Жалостливость – жалісливість жалість (*р.* -ости).

Жалостливый, жалобливый – жалісливий (до ког^о), жалісливий. [Якийсь жалісливий шахтар украв сердечну своєю світою (Грінч.). Оком жалісливим на них дивіться стали].

Жалостливо, жалобливо – жалісливо, жалісно.

Жалостно – жалісно, жалісливо, жалібно.

Жалостный – жалісливий, жалісливий; *срв.* **Жалкий и Жалобный**.

Жалость (*сострадание, сожаление к кому, чему*) – жаль (*р.* -лю, *м.* *р.*) до ког^о, до чог^о, для ког^о, для чог^о, про ког^о (*о ком*), жалоші (*р.* -шив), (*редко*) жалість (*р.* -лости). [Жаль сповняв її серце = *ж. наполняла её сердце*. І відчув він невимовний жаль до бідолашної дівчини (Крим.). Для мене в твоєму серці нема жалю! Глянь на мене привітніше, ну з жалошів одних (Тоб.)]. *Без -сти* – без жалю, без жалошів. **Жалость охватывает кого** – жаль бере (пориває) ког^о. **Ж. охватила кого** – жаль узяв (обняв) ког^о. **Возбудить -лость в ком** – викликати жаль у ког^о. **Какая жалость** – який жаль, як жаль (жалко), яка шкода! **Из -лости к кому** – з жалю, з жалошів до ког^о; жаліючи, шкодуючи ког^о.

Жалче – жалібно, см. **Жалкий и Жалко**.

I. Жаль, см. Жалость.

II. Жаль, нар. – жаль, жал(ь)ко, шкода ког^о *и* на ког^о [Мені не жаль на тебе], см. **Жалко 1 и 2**; (*к сожалению*) жаль, шкода; на жаль. [Теплий кожух, тільки шкода не на мене шитий

(Шевч.). Прийшов, та, на жаль, пізно]. *Очень жаль* – дуже жаль, дуже жалко, дуже шкода, велика шкода. [Мені дуже його шкода. Велика оце́ нам шкода, що кидаете нас (Кон.)].

Становится кому жаль кого – жаль берé (пориває) ко́го за ко́го. *Становится очень жаль* – живий жаль берé. *Стало, сделалось жаль* – ста́ло (зробило́сь) жаль, жа́лко, шкода́. [Мене́ аж жаль за його взяв. Їй ста́ло шкода, що й вона́ з ним не поїхала. Себе́ жалчіше́ йому́ зробило́ся (Грінч.)].

I. Жа́льний (*прил. от Жа́ло*) – 1) жаловий, жальцевий; 2) жа́льний. [Це́ ра́на жа́льна, а не вко́лена].

II. Жа́льный (*прил. от Жаль*) (*траурный*) – жалібний, погребовий.

Жа́льник – 1) (*бугор насып. земли над могилой*) моги́ла. [Вико́пайте я́му – та глибо́кую, висипте моги́лу – та висо́кую]; 2) кладо́вище, моги́лки (*р. -ло́к*), мо́глиці (*р. -ць*).

Жа́люзи – жа́люзі (*р. -зі́в*).

Жа́ндарм – жа́ндарм, жа́ндар (*р. -ра́*); (*стар.*) збройові́к. *Жена -ма* – жа́ндар(м)ка, жа́ндариха.

Жа́ндарме́рия – жа́ндарме́рія, жа́ндарщина, (*пренебреж.*) жа́ндарня́.

Жа́ндармский – жа́ндармський, жа́ндарський.

Жа́нр – жа́нр (*р. -ру*), побуто́ве ма́лювання. **-ровый** – жа́нровий, побуто́вий.

Жа́нрист – жа́нрист, побуто́вий ма́ляр (*р. -ра́*).

Жа́нтільнича́нье – солодоща́ва, солоде́нька вві́чливість (*р. -вості*), ма́нірне кокетува́ння, ма́ніження; хизува́ння, це́регелі, жа́нтільна поведі́нка. *См. Жема́нство.*

Жа́нтільнича́ть – розводи́ти жа́нтільність, солодоща́ву (солоде́ньку) вві́чливість, жа́нтільюва́тися, ма́нірно кокетува́ти, ма́ніжитися; хизува́тися; опи́натися (*ломатьсья*). *См. Жема́ниться.*

Жа́р – 1) (*солнечн. зной, искусств, теплота*) жа́р (*р. -ру*), па́л (*р. па́лу*), жа́рота, спе́ка, спеко́та; *см. Жа́ра*. [Ті́льки-що ввійшли́ в ба́ню, аж жа́р такий, що не мо́жна (Рудч.). Лі́тній па́л (Фр.)]; 2) (*повышен. темп. челов. тела*) жа́р, па́л, (в)о́гонь (*р. -гню́*), (*болезн.*) га́рячка. [Та́к мене́ жа́р ухопи́в. З хо́лоду ки́нуло в па́л (Л. Укр.). Од ці́єї думки обня́ло її́ мов о́гнем. Пра́гне вона́ ща́стя, мов пі́ти в га́рячці (Коц.). *Быть в -ру* – го́ріти. [Ді́вчина ті́льки мучи́лася – то го́ріла, то ме́рзла]. *У него́ жа́р* – його́ па́лити. *Бросать в жа́р* – ки́дати в жа́р, обси́пати жа́ром; 3) (*раскал. угли без пламени и дыму*) жа́р, (*зап.*) гра́нь (*р. -ни*); (*мелькие с горячей золою*) присо́к (*р. -ску*); (*один уголь*) жа́рина; (*прил.*) жа́ристий. [В мене́ о́чі го́ріли, мов жа́р (Л. Укр.). Пе́че карто́плю на гра́ні (в гра́ні) (Под. губ.)]. *Испускать сильный жа́р, пы́лать, пы́шать, -ром го́реть (без пламени)* – жа́ріти (*действие* – жа́ріння), жа́хтіти, па́шіти, пала́хкотіти. [У не́ї аж що́ки жа́ріють. Ку́па жа́ру, та аж жа́хтіть, че́рвоніє (Г. Барв.). Па́шіть з пе́чи. Дити́на та́ка га́ряча, – та́к і пала́хкоти́ть (= *идёт жа́р*) від не́ї]. **Жа́р-пти́ца** – жа́р-пти́ця, жа́ропти́ця; 4) (*бурый камень, уголь, лигнит*) бу́рий вугі́ль (*р. -гля*) (бу́ре вугі́лля), лі́гніт; 5) (*пыл*) па́л, за́пал, о́пал. [Я́кий га́рячий па́л, що й пере́шко́д не зна (Сам.). Го́ворити з за́палом. Ві́н із за́палам узя́всь до пра́ці. Що́сь ко́мусь з вели́ким о́палом доводи́ла вона́ ше́птом (М. Вовч.)]; 6) (*разгар*) ро́зга́р, па́л, ро́зпа́л, га́рячий ча́с (ме́нт). *В жа́ру битвы* – в га́рячий ча́с бо́ю, в ро́зга́рі бо́ю. *В жа́ру спора* – в па́лу супе́речки. **Жа́ры** (*мн.*) – 1) (*пора летн. зноя, межень*) спе́ка (ед.); 2) (*на картине: блёстки, блик*) жа́ріння, о́гні.

Жа́ра – жа́ра, жа́рота, (*чаще*) спе́ка, спеко́та, пеко́та, (*душная*) ду́хота, ду́шно́та, (*парящая*) па́рно́та, (з)ва́р (*р. -ру*), сква́р, шква́ра. [Жа́ра ви́сушила степ. Коло́ пе́чи си́льна жа́ра. Вде́нь жа́рота при́пікала. У са́му спе́ку опи́вдні]. *Адская (си́льная) жа́ра* – спе́ка пеке́льна.

Жа́раток, жа́ратка – за́капе́лок (*р. -лка*) з лі́вого бо́ку при́пічка (ку́ди одго́ртається жа́р), жа́рівник, жа́рище.

Жа́рго́н – жа́рго́н (*р. -ну*).

Жа́рго́нный – жа́ргоно́вий.

Жардиньєрка – жардиньєрка.

Жарение (*действие*) – пряження, смаження, печіння, печево, шкварення. [Я ненавиджу те смаження та печіння (Неч.-Лев.)].

Жареное – печеня; см. **Жаркое**.

Жареный – пряжений, смажений, печений. [Пряжений горох. Пряжене (смажене) сало.

Смажена (печена) риба. Печене м'ясо. Печене порося. Печена картопля].

Жареха – 1) см. **Жаркое**; 2) (*сечение розгой*) хлоста. **Жареху дать** (*высечь*) – всіпати жару, хлости[у] дати кому. См. **Высечь**.

Жарить – 1) прягти (-жу, -жеш), пряжити, смажити, шкварити, пекти; (*на жиру*) смажити, шкварити. [Прягти (пряжити, смажити) яєшню. Пряжити (прягти) горох. Пекти картоплю в грані. Пряжуть сало на вогні, на шпичку настромивши. Смажити рибу]; (*жарко топить*) жарити. [Жарять у печах]. **Жарить** (*вм. топить*) молоко – прягти (пряжити) молоко.

Жареное (*топленое*) молоко – пряжене молоко. См. **Топить**; (*о солнце: сильно греть*) – жарити, пекти, палити, пря[а]жити, смалити. [Як піднялося сонечко, що-то вже жарило (Квітка). Сонечко пече, мов огнем пряжить (Фр.)]; 2) (*употребл. вместо многих глаголов для выражения усиленного действия: бить, хлестать, мчатся, тараторить, отплясывать, играть, резаться в карты, палить, стрелять и т. п.*) жарити, шкварити, смалити, чесати, чухрати, тяти і ин. См. *ещё Колотить, Дубасить, Тузить, Мчатся,*

Тараторить и т. п. [Взяли-ж вони жарити діда полінякою. Давай його шкварити по спині. Чоботи в руках несеш, а до мене босий чешеш (*спешишь*). А ну, ноги на плечі та й чухрай. Він по-польськи так і чеше. Музика шкварить (чеше, тне). Цілу днину в карти смалили (*дулись*). А він усє смалить та й смалить вишнівку. З гармат жарять (чистять, гатять)].

Жариться – пряжитися, смажитися, шкваритися, пектися; (*обжигаться*) смалитися. [Курка (порося) печеться. Риба смажиться. Доведеться шкваритися в душних вагонах, мов у пеклі смажитися. Чого ти на сонці печешся (смалишся)?].

Жаркий – 1) гарячий, жаркий; (*жгучий, пылкий*) пекучий, палючий, палкий; (*душный*) душний, скварний. [Гарячий літній день. Гарячий клімат (гаряче підсоння). День був жаркий (палкий). Гарячі (палкі) почуття. Палкі сльози. Літо палюче. Пекуче сонце].

Жаркий бой – гарячий (завзятий) бій. **-кие дебаты** – гарячі (палкі) дебати. **-кий спор** – палка (гаряча) суперечка (змагання); 2) (*о цвете*) жовтогарячий; (*о позолоте*) ясний, блискучий. **Становиться -ким** – гарячіти. [День гарячіє].

Жарко – гаряче, жарко, (*пылко*) палко, (*усердно*) запопадливо, загарливо, завзято, (*душно*) душно, шкварко, варко. [На дворі гаряче. Свічка горить жарко. Дрова горіли палко. Вона палко його благала. Завзято білися]. **Жарче, -чее** – гарячіше, жаркіше, палкіше, завзятіше.

Жарковатый, -то – гаряченький, -ко, жаркенький, -ко. [День був гаряченький. Вогонь жаркенький]. **-хонек** – гарячісінький, жаркісінький.

Жаркое, жареное (*жареное мясное блюдо*) – печеня, печене (*р. -ного*), печево (*р. -ва*), смаження (*редко жареня*). [Перша страва – борщ, друга – бараняча печеня. Носили у ночвах печеню, шматочками покраяну (Кв.). Борщ, каша ще й печене, чвєртка бараняча]. **-кое из воловьего мяса** – волова печеня, волове (*р. -вого*).

Жарконок, жарконько, см. **Жарковатый**.

Жарница – жарниця.

Жаровая туша – нутро печі (*или груби*).

Жаровник – 1) см. **Жаровня**; 2) припічок, черінь (*м. р., р. -ріня и ж. р., р. -ріни*).

Жаровня – жаро[і]вня, жарівниця. [Поставив на жаровню, щоб закипіло]. **-венька** – жаро[і]венька, жарівничка.

Жасмин, бот. – ясмин, жасмін (*р. -ну*). **-инный, -иновый** – ясиновий, жасмінний, жасминовий. [Ясиновий гай (Федьк.). Жасмінними пахощами пахне].

Жатва – 1) (*действие от гл. жать*) жаття, жниво. [Від жаття рука болить]. **Начало -вы** –

зажин, жайинки (р. -ків). *Конец -вы* – обжайинки (р. -ків), дожайинки, дожайин; *прил.* дожайиночний. [Дожайиночні пісні]. *Приступать к -ве* – жажинати. *Кончить -ву* – обжаїтися, (о *многих*) пообжаїнатися. [Люди вже обжаїлися (пообжаїналися), почавсь коповіз (Кон.)]; 2) (*время -вы*) – жнїва (р. жнив, *провинц.* жнівів), жнїво. *Во время жайтвы* – жнїваїми, під час жнив, за жнив. *Время перед -вой* – переднївок (р. -вка). [У переднївок (на переднївку) рідко хто має свій хлїб (Коц.); 3) (*нива с зрельм хлебом; хлеб на корню или сжатый, жатвенный сбор*) – жнїва, жнїво. [Поспїває жнїво (Кул.). Жнїво велике, а робїтнїкїв мало, так благайте-ж господаря жнїва, щоб вислав робїтнїкїв на жнїво своє (Св. П.)].

Жайтвенный – жнївнїй, жнївовий, жнїв'яний, жнїварський; (*об инструменте*) жайтний.

[Жнївна пісня. Жнївовий час. Це – жнїварська пісня: її спївають тоді, як жнуть хлїб (Конот. п.)]. **-ная пора** – жнїва, жнїво; *см.* **Жайтва 2. -ная машина** (жнейка) – жайтка, жайтна машина, саможайтка, жалка, жнїв'ярка. **-ный сбор** – ужїнок (р. -нку); *срвн.* **Жайтва 3.** *Принимать участие в -ных работах* – жнївувати. [Влїтку жнївувати не будете, скажете, перепелїв ловїли].

Жайтель, -ница, стар., см. **Жнец, жнїца.**

I. Жайтие (*действие от гл. Жайть, жму*) – 1) тїснення, тїскання, стїскання, душіння, давлення, муля[е]ння, трудїння, трудження; чавлення, прасування; 2) тїснїння, тїснення, натиск, тиск; 3) душіння, гнобїння, гноблення (*Оттенки см. I. Жайть*).

II. Жайтие, см. Жайтьє.

I. Жайть (жму, жмут) – 1) тїснути, тїскати, стїскати, душити, давити. [З усіх бокїв тїснуть (давлять, душать) мене – нїяк не вїйду з юрбї. Мїцно (щїро) стїскаю вашу рїку. Самого наче хто за серце тїсне]; (*об обуви, платье и т. д.: трудить*) муляти, мулити, трудити, гризти. [Чобїт муляє (мулить) нїгу. Подушка мулить в гїлову. Посторонки муляли (коням) по гїлій чорнїй шкурї. Менї трудить нїгу. Кїмїр душити (давити) (в) шїю]; (*выжимать, выдавливать*) чавити, душити, вїддушувати, давити, бити, прасувати. [Чавити (душити) сїк з винограду. Бити олію. Прасувати (вїддушувати) сир]. **Жайть масло** (*школьн. игра*) – бити масло, олію. **Жайтий** – душений, давлений, чавлений, прасований. [Душена цитрина. Чавленї слїви. Прасований (вїддушений) сир]; (*прижимать*) тїснути, тулити, горнїти, пригортати кого, що до чогу. [До серденька пригортає (тулить)]; 2) *кого-либо (теснить, принуждать к отступлению)* – тїснути кого. [Чи не той-то козак Нечай, що ляшенькїв тїсне?]; 3) **жайть кого-либо (притесняют)** – давити кого, душити, тїснути, (*угнетать*) гнобити (-блю, -биш). [Давила нас недоля. Ляхї та недоляшки душили Україну (Кул.)].

II. Жайть (жну, жнут) – жайти (жну, жнеш) що. [Пора, мати, жїто жайти – колос похилївся]. *Начинать жайть, приступать к жайтве* (*род обряда*) – жажинати, *сов.* жажайти. *См.* **Жайтва I.** **Жайть за долг** – вїджинати, *сов.*, вїджайти. [Вашї двацять копїюк я вам вїдїжну]. **Жайть, получа плату натурою, известное колич. снопов** – жайти за снїп (за вїсьмий, за десятий снїп). **Жайтий** – жайтий.

Жайтьє (*действие от гл. Жайть, жну*) – жайтїя. [Вїд жайтїя рїка болїть].

I. Жайться (жмусь, жмутся) – 1) (*тесниться, прижиматься, толпиться, льнуть*) тїскатися, тїснутися, тулитися до кого-чогу, під чим, під що, куди, горнїтися куди, до кого, (*только о толпе*) тїснитися. [Тїснутьєя, як до дарї в церкві. Переполоханї панянки тулилися по кутках. До чужої голубоньки не тулись. Скрїзь по-під стїнами тулилися канайки. На зборнї все було повно: свити так тїсно тулилися до свит, що мокра одежа аж парувала (Коц.). В сїнях юрба, душачись до млїсти, дала панам ширїку дорогу. Хто стояв – у кутїк горнївсь (М. Вовч.); 2) (*ёжится*) їжитися, щїлитися, немжитися, кулитися. *См.* **Ѓжитьєя, (выжиматься)** – душитися, чавитися; (*заминается*) мулятися, мулитися, м'ятися. [Кажї, не муляйсь (не мнїсь)]; 3) (*скупиться*) скупитися, трусїтися, (*провинц.*) нїтитися. [Над кожною копїюкою трусїтьєя].

II. Жайться (жнїтєя, жнутєя) – жайтєя (жнїтєя, жнїтєя). [Колїсєя жнїтєя. Як вам

жнётся?].

Жбан – 1) (*кувшин*) жбан (джбан, збан), збанка; *ум.* – ж[з]банок (*р.* -ка), жбанець (*р.* -нця), жбанчик. *Маленький жбан* – збаня (*р.* -няти), збанятко; *прил.* жбановий, жбанячий. [Меду жбан. Ніс воді жбан. Червоної міді жбан на варенуху. Грошей збан]; 2) (*род кадушки на ножках для кваса и т. п.*) поставець. [Квас – у поставці (Звиног.)].

Жбанец, *см.* **Жбан**.

Жвака, *см.* **Жвачка 1, 3, 4**.

Жваканье – жвакання, жвакування; шавкання.

Жвакать – жвакати, жвакувати, шавкати [Сопуть ситі воли, жвакаючи росяну траву (Коц.)]; (*говорит вяло и неразборчиво*) шавкати. **Жвакнуть** (*ударить*) – жвакнути, джвякнути, ляпнути, ляснути. [Ляпнув його по щоці. Я його як джвякнув (Мирн.)].

Жвакаться (*хлопать себя*) – ляскати (*сов.* ляснути) себе. [Ляснув себе по щоці (Квітка)]; (*бить друг друга взаимно*) лупцювати, (гріти) один одного, лупцюватися. [Лупцюють один одного, аж чубі мокри]. **Жвакнуться** (*шлёпнуться*) – жвакнути.

Жвало (*верхн. челюсти у насекомых*) – жувальце, комахині щелепи.

Жвачка – 1) жуїка, жвака. [Віл завсіді жуїку має в роті]. *Жевать жвачку* (*о животн.*) – жуїку жувати, ремигати, ремигати жуїку. [Віл жує жуїку. Воли ремигають. Ремигають воли сонно жуїку]; 2) (*самый процесс*) ремигання, жвакання, жвакування; 3) (*листовой табак для жеванья*) жуїка, жувалка, жування; 4) (*что-н. пережёванное*) жвак (*и жваки*), жвачище, жуваніна, жва[и]каніна, (*пережѐв. табак*) ма́чка (*гал.*).

Жвачный – жуїний. **-ное животное** – жуїна тварина, ремигавець (*р.* -вця), жувач, віджувач.

Жгун, *бот.* – турецький перець (*р.* перця), струкуватий червоний перець, перчиця.

Жгут – 1) (*витушка*) джгут (жгут); *ум.* джгуток (*р.* -тка); 2) (*игра*) джгут. [Гра в джгута. Гуляти в джгута – *играть в жгут*]. **Жгут соломы, травы, сена** – скрутень (*р.* -тня) (скрутіль, *р.* -іля) соліми, трави, сіна, віхоть (*р.* -хтя) соліми, трави, сіна, жмут; 3) (*мишурные шнурки у мундира вместо погон*) фитіль, *мн.* фитілі. [Тужурка з форменними фитілями на плечах].

Жгутик – 1) *ум.* **от Жгут** – джгуток (*р.* -тка); 2) *зоол.*, **Flagellum** – джгуток, джгутик; 3) *бот.* (*ядовитый волосок крапивы и некоторых водорослей*) – жальце, жигальце, жигулик.

Жгутиковый – джгутковий. **-вое движение** – джгутковий рух. **-вые камеры** – джгуткові комірки. **-вая клетка** – джгуткова клітина (клітка).

Жгутовый – джгутувий.

Жгутообразный – джгутуватий. **-ный хвост** – джгутуватий хвіст (*р.* хвоста).

Жгуче – пекуче, палюче, (г)остро; жалко, жарко. [Жалко вкусіла мене муха]. *См.* **Жгучий**.

Жгучесть – пекучість, палючість, (г)острість (*р.* -ости); (*о крапиве и друг. растен.*) жаркість (*р.* -кости), жалчіна.

Жгучий – 1) пекучий, палючий [Пекуче (палюче) сонце. Палючий погляд. Палюча мрія.

Пекуча потреба. Найпекучіші питання наших часів]; (*о ветре, о кнуте*) жалкий, смалький. [Жалкий батіг]; (*о холоде, морозе*) пекучий, лютий, (г)острий, жижкий [Я не лякалась, морозу жижкого (Олесь)]; (*о крапиве и др. растениях*) жалкий, жалливий, жаркий, жижкий, жигучий. [Це не жалка кропива, а глуха. Кропива така жарка, – аж дим іде]. **-чая крапива** – жалка кропива, кропива-жижкуха. **Жгучие слёзы, жгучий поцелуй** – слізи пекучі (палкі), поцілунок палючий (палкий). **-чая кровь** – гаряча кров. **-чая боль** – пекучий біль (*р.* болю) (*м. р.*), болючий біль; 2) **жгучий камень** (**Lapis causticus**) – чортів (*р.* -вого) камінь, пекельний камінь, ляпис.

Жданье – ждання когось, чого, на когось, чекання, сподівання, очікування, сподіванка.

Жданки – 1) (*долгое ожидание*) ждан(и)ка (*р.* -ків), чеканина. [Вони його манили всякими обіцянками-цяцянками, а тепер, так і жданіками годуйся (Грінч.)]. Надоїла-ж ця чеканіна]; 2) (*пирогов приготовленные для ждан. гостей*) (*шутл. и переносно*) ждан(и)ки. [А я ждала-ждала та й жданки поїла *т. е.* перестала и ждать].

Жданий, *прил.* – жданий, сподіваний; (*желаемый*) бажаний, пожаданий. [Не вернуться сподівані, не вернется воля (Шевч.). Несподівані гості]. *См. ещё Ждать.*

Ждать – ждати, чекати когo, чогo, на когo, на, що, сподіватися когo-чогo, надіятися когo-чогo (*зап.*) очікувати когo-чогo. [А може жде козаченька, щоб залоскотати (Шевч.). Ждав на вас (Франко). Миленького весело чекає. Нас чекає смачна вечеря. Як-би на вас чекав, то досі вмер-би. Старостів сподіваються. Неначе сподівалася, що її ось-ось ударять (Грінч.). Завтрашнього дня очікує (Проскур.). Мов і надіявся вас (Франко)]. **Жди, ждите** (*беды, неприятности*) – начувайся, начувайтесь. [Так і начувайся, що який-небудь шнирне ножем з-за угла (Черк.)]. **Ждать в очереди** – застоювати чергi. [Вешталися люди, що застоювали чергi в млинi (Неч.-Лев.)]. **Жданный**, *прич.* – жданий, сподіваний, (*зап.*) очікуваний.

Ждаться (*безл.*) – чекатися, ждатися.

Же и ж – 1) же, (*после гласной*) ж; (*со своей стороны*) знов, пак. [Він-же. Я-ж. За моє жито мене-ж і бито. Люди не знатимуть, яка я, а я знов (= я же) їх не знатиму (М. Вовч.). Це так кажу я та й дивлюся на нього; він, знов – мовчить. Їздилося пак тим шляхом – з Гадяча до Київa – через Піски, Чорнухи, Березань і інші села]; 2) бо, но. [Та йди-бо швидче сюди. Гляди-но! Де ти був до цього часу? Сядь-но, розкажи-но! (Рудан.)]. *Ну же, да ну же* – нубо, та нубо, (*мн.*) нум-же. *Полно же, перестань* – годі-бо (нубо годі), перестань. *Когда же, где же, куда же, как же, кто же, что же и т. п.* – коли-ж, де-ж, куди-ж, як-же, хто-ж, що-ж. *Если же* – коли-ж, як-же, а як-що, як-же що. *Если же наши надежды не оправдаются, то...* – коли-ж (як-же, а як-що) наші надії не справдяться, то... *Так же, точно так же* – так-же, так само. *Срв. Также. Тот же, один и тот же* – той-же, той(-же) самий. *В той же книге, но в другой статье...* – в тій самій книжці, але в іншій статті... *Или же* – або-ж, а чи. [Де поділось?! Изгоріло? А чи затопило сіне море? (Шевч.)]. *Всё же* – протé, все(-ж) таки.

Жевака – жувака, жувайло, жувач.

Жование – жування, (*грубее*) жвакання; (*о жвачных животных*) ремигання.

Жевательный – жувальний, жувний, (*жвачный*) жуйний, ремигальний.

Жевать – жувати, (*грубее*) жвакати, (*глодать*) жвакувати. [Вовкі-сіроманці козацькую кість жвакували]. **-ать жвачку** – ремигати. **Жёванный** – жуваний, жований.

Жеваться – жуватися. [Живеться та хліб жується].

Жевок – жуваник, жвак, жуваніна, жваканіна, жуваннячко.

Жегало, жегло – жигало. [Жигалом пропік дірку в дощці].

Жезл – жезло (*с. р.*), жезл (*м. р.*); (*архиерейский, монашеский посох*) патерія; (*гетманский*) булава, (*с прядями конского волоса*) бунчук, пірнач; (*монарший ж., скипетр*) берло. *См.*

Волшебный.

Жезленик, *см. Ликтор.*

Жезлоносец – жезлоноша (*р. -ші*), бунчужний.

Желание – бажання, хотіння, хіть (*р. хоти, часто диал. хіті*), воля, (*сильное*) жадання, жадоба, прагнення; (*капризное*) забаг (*р. -гу*), забаганка, (*гал.*) бага, схотінка. *По собственному (по доброму) -нию* – своєю волею, по своїй волі, з власної волі, охотою, самохіть. *Исполняют чьё-л. -ние* – чинити чію волю. *Исполнить -ние* – вволити (вчинити) волю. *По желанию кого* – на бажання чіє, на волю. [На бажання слухачів = *по желанию слушателей*]. *Предоставляют, предоставит чьему-либо желанию* – на волю кому давати, дати (віддати). *Против -ния* – проти волі, через силу, неволею. [Чи по волі, чи проти волі. Волею чи неволею – а це зробиш]. *Ваше -ние для меня закон* – ваша воля (ваше бажання) для мене закон (для мене свята). **Желанный** – 1) бажаний; 2) *суц.* – бажаний, жаданий, пожаданий, бажана, жадана, пожадана, жаданка. [Невістка жаданка].

Желатель – хотій, хтій (*р. -тія*), охочий до чогo.

Желательный, -но – бажаний, пожаданий, бажано. **-но было бы** – бажано було-б, бажана річ була-б, хотілося-б.

Желатин – желати́на.

Желать – 1) бажа́ти, х(о)ті́ти, охоти́тися, (*сильно*) жада́ти, пра́гнути (*предпочитать*) во́літи (*н. вр.* -лю, -лиш). [Ой чи воли́ш, Бондарі́вно, ізо мно́ю жи́ти, а чи хо́чеш в сирі́й землі́ гни́ти?]; 2) **-ать кому́ чего** – бажа́ти, зи́чити кому́ чо́го. [Що то́бі не ми́ле, то́го й лю́дя́м не зи́ч]. **-ать спокойной ночи, доброго утра** – на до́бра́ніч, на до́бридень дава́ти. **Здравия -аю** – до́брого здо́ров'я зи́чу (бажаю́ вам). **-ать зла** – зло́го кому́ зи́чити (бажа́ти), ли́хо ми́слити кому́. [Зло́го я ні́кому не бажаю́. Свій сво́єму ли́ха не ми́слить]. **-ать кому-л. добра** – до́бра́ прия́ти (зи́чити) кому́. **Мне желается** – я бажаю́ (хо́чу). **Желающий чего** – той, що бажає (хо́че), охочи́й до чо́го. [Пи́сано цю кни́жку про селя́нина (= для *крестьянина*), охочи́го (*или*: що хо́че) засво́їти програ́му па́ртії (Азб. комун.)]. **Желаемый** – бажа́ний, жада́ний. *Срв.* **Желательный.**

Желвак – гу́ля, жо́вно, *обыкн. во множ.* жо́вна (*р.* жо́вен), моргу́ля. [Розхри́стана, простоволо́са, і, як в намі́сті, вся в жо́внах (Котл.)].

Желвастый – гу́лявий, жо́внува́тий.

Желвачёк – гу́лька, жо́венце, жо́венця (*р.* -нець).

Желвачище – гу́ляка, моргу́ляка.

Желе – дра́гли (*р.* -і́в), (*гал.*) галяре́та.

Железа (*glandula*) – за́лоза, *ум.* залозка. **Грудная -за** – молочні́вка, гру́дь (*р.* -ди).

Миндалевидная -за – ми́гдали́к. *Слюнная -за* – сли́ні́вка. *Предстательная -за* – про́ста́та, присе́чник.

Железисто-синеродистый – за́лізісто-ціяно́вий. **-ый водород** – за́лізі́стий ціяново́день (*р.* -дно́).

Железина (*окалина*) – жу́жели́ця, ці́ндря.

Железистый – за́лізі́стий, за́лізі́стий, за́лізува́тий. [За́лізі́ста вода́].

Железистый – залозі́стий, залозува́тий.

Железко – за́лі́зце (*р.* -ця).

Железник, *бот.* – дере́за.

Железница – рі́чний оселе́дець (*р.* -дця).

Железнодорожник – за́лі́зничник (*р.* -ка).

Железнодорожный – за́лі́знич(н)ий. **-ная ветка** – за́лі́зничий рука́в. **-ный путь** – (за́лі́зна) ко́лія, пу́ть (*ж. р.*). [Ваго́н сто́їть на тре́тій пу́ті].

Железный – за́лі́зний, за́лізі́аний. **-ная дорога** – за́лі́зниця. **-ный завод** – ру́дня. **-ная руда** – за́лізови́на, за́лі́зна руда́, за́лі́зняк, (*песковатая*) бала́ш, (*глинистая*) ка́рень (*р.* -рню́), ка́рніста руда́. **-ный рудник**, **-ная копь** – ру́дня, рудоко́пи (*р.* -пів). **-ный цвет** – за́лізоцві́тник. **-ная необходимость** – неми́нуча потре́ба, непохі́тна ко́нечність, (*искусств.*) за́лі́зна необхі́дність. **-ное здоровье** – за́лі́зне здо́ров'я. **Человек -ного здоровья** – за́лі́зняк. **-ный корень**, *бот.* (*Centaurea scabiosa*) – во́лошки, наго́ловаток.

Железняк – 1) (*камень и крепкий кирпич*) за́лі́зняк. [Бу́рий за́лі́зняк. Магне́тний за́лі́зняк. Хро́мовий (= *хромистый*) за́лі́зняк]; 2) *бот.* (*Verbena officinalis*) – вербе́на, за́лі́зняк, порплі́чник, черво́ні зі́рки, су́ха нехворо́щ (*р.* -щи), коши́ця.

Железо – 1) за́лі́зо (*ум.* за́лі́зце, *увел.* за́лізі́яка). **Группа железа** – за́лі́зники́ (*р.* -кі́в), гру́па за́лі́за. **Листовое -зо** – листове за́лі́зо, (за́лі́зна) бля́ха. **Ковкое -зо** – ко́вне (штабо́ве) за́лі́зо. **Хлористое -зо** – за́лізі́стий хлора́к. **Хлорное -зо** – за́лізі́аний хлора́к. **Куй -зо, пока горячо** – кова́ль кле́пле, по́ки те́пле. **Раскалённое -зо** – розпе́чене (розпа́лене, розжа́рене) за́лі́зо; 2) **железа** (*мн.*) – пу́та (*р.* пу́т), кайда́ни, (*поэтич.*) за́лі́за (*р.* -лі́з). [Бу́ти-ж мені́ у нево́лі, у за́лі́зах, у зако́вах (Пі́сня)].

Железоделательный завод – (за́лі́зна) гу́та.

Железоплавильный завод – (за́лі́зна) гама́рня.

Железопрокатный завод – штаба́рня.

- Желозорéзный** – залізорі́зний. **-ные ножни́цы** – бляхарські но́жиці (щоб країти бля́ху), залізорі́зки.
- Железосодержа́щий** – залізонóсний, (*железистый*) залізува́тий. [Залізува́та вода́].
- Железоторговец** – залізняк (*р. -ка*).
- Желе́зце** – залі́зце, залі́зко, залі́зчячка.
- Жёлкнуть** – жо́вкнути, жо́втїти. [О́сїнь; жо́вкне лі́стя].
- Желна́**, зоол. (*чёрный дятел*) – жо́вна; см. **Дя́тел**.
- Жéлоб**, см. **Жо́лоб**.
- Желобі́на, желобі́нка** – жо́лобіна, жо́лобі́нка, рі́вчачо́к; (*реки*) рі́чище, корі́то.
- Желобі́стый**, см. **Желобча́тый**.
- Желобі́ть** – жо́лобіти, вижо́лоблюва́ти. **-ться** – жо́лобі́тися, вижо́лоблюва́тися.
- Желобле́ние** – жо́лобі́ння, вижо́лоблюва́ння.
- Желобова́тый** – жо́лобува́тий; срв. **Желобча́стый**.
- Желобо́к** – жо́лобо́к (*р. -бка*), рі́вчачо́к (*р. -чка*), боро́зєнка; (*в бочке для дна*) у́тори (*р. -ів*).
- Желобові́на**, см. **Желобі́на**.
- Желобообра́зный** – жо́лобува́тий, уло́гвистий, рі́вчакува́тий.
- Желобча́тый** – жо́лобча́стий, жо́лоб(к)ува́тий. [Жо́лобча́сте доло́то́].
- Желте́ние** – жо́втї́ння, (*о полях*) поло́ві́ння.
- Жёлтє́нький** – жо́втє́нький; см. **Жёлтый**.
- Желтє́ть** – жо́втїти, поло́віти, жо́втїшати, жо́вкнути. [Поло́віють жи́та. Жо́вкне лі́стя на дере́ві]. **-ться** – жо́втїти, поло́віти.
- Желтє́хонек** – жо́втїсі́нький.
- Желти́зна** – жо́втї́сть (*р. -тости*), жо́втї́зна, жо́втина́, (*слабая*) по́жовть (*р. -ти*).
- Желтї́нник, жёлтник, жёлтница**, бот. (*Rhus cotinus*) – рай-де́рево, ско́мпія.
- Желтї́ть, выжелтї́ть** – жо́втїти, по́жовтїти.
- Жёлто** – жо́вто.
- Желтобрю́х** (*безногая ящерица*) – (*Ophiosaurus serpentinus*) жо́втобрю́х (*Coluber trahalis*) жо́втопу́з.
- Желтобрю́хий** – жо́вточе́ревій.
- Желтобрю́шка**, зоол. – жо́втобрю́х, (*реже*) жо́втобрю́шка, трясї́хвістка.
- Желтова́тость** – жо́втя́вість (*р. -вості*), жо́втува́тість, при́жовті́сть (*р. -тости*).
- Желтова́тый** – жо́втя́вий, жо́втува́тий, жо́втастий, по́жовтий, при́жовтий. [Жо́втя́ве яке́сь полотно́. Жо́втува́те лице́].
- Желтогла́в**, см. см. **Калу́жница**. *Европейский желтогла́в*, см. **Купа́льница**.
- Желтоголо́вник**, см. **Калу́жница**.
- Желтоголо́вый** – жо́втоголо́вий, (*шутл. о детях*) жо́втомо́зій.
- Желтогру́дый** – жо́втогру́дий.
- Желтозелё́ный** – жо́втозелё́ний.
- Желто́к** – жо́вто́к (*р. -тка*), ум. жо́вточо́к, жо́втє́ньке (*р. -кого*).
- Желтоко́рень**, бот. (*Statices latifolia*) – керме́к, кирма́к; (*Statices tatarica*) – жо́вті́ло, керме́к, кирма́к.
- Желтокра́сный** – жо́вточе́рво́ний, (*померанцевый, огненный*) жо́втога́рчий.
- Желтола́зник**, бот. – са́мбірка.
- Желтопу́з**, см. **Желтобрю́х**.
- Желтосли́вник** – мореля́, жерде́ля (*р. -лі*).
- Жёлто́сть**, см. **Желти́зна**.
- Желтофио́ль**, бот. – жо́втофіо́ля (*р. -лі*).
- Желтоцвє́т**, бот. (*Adonis vernalis*) – горі́цвіт, жо́втоцвє́т (*р. -ту*).
- Желтове́тник**, бот. (*Anthoxanthum odoratum*) – ду́шиця, анто́ксант.

Желто́чный – жовтківий.

Желту́ха (*болезнь*) – жовтяни́ця и жовтяни́ці (*р. -ни́ць*), жовтя́чка, жовті́льниця.

Желту́шный – жовтяничний.

Жёлтый, жёлтенький – жовтий, жовтенький. **Жёлтый** (*от засухи*) *огурец* – жовтя́к. **Жёлтая медь** – мосяж, жовта мідь (*р. -ди*).

Желть (*краска*) – жовтянка, жовтка; (*смесь для окраски яиц*) жовтві́ля (*провинц.*).

Желтяница, *бот.* – світлу́хи (*р. -лу́х*), кро́кіс (*р. -коса*), кро́кус.

Желуди́ный, желудевой – жолудяний, жолудений. [Жолудяна (жолуде́ва) ка́ва].

Желуди́стый – жолудистий.

Желудко́вый – шлунковий.

Желудко́вый, -дно́й – жолуде́вий, жолудо́вий, жолудя́ний.

Желудник, *бот.* (*Aesculus Hippocastanum*) – дикий каштан.

Желудок – жо́лудик, жолудинка.

Желудок – 1) шлу́нок (*р. -нку*), (*у животных*) ке́ндюх (*р. -ха*), (*у жвачных животных*): 1-ый **-ок** – рука́в; 2-ой **-ок** – рубе́ць, чепе́ць; 3-й **-ок** – кни́жка; 4-й **-ок** – сичу́т, слиз. *Неварение -дка* – нетравлення шлунку. *На тощи́й -ок* – на тще се́рде; 2) (*в погребѣ и леднике*) мі[і]на, (*только деревян.*) зруб (*р. -бу*). [Міну ми обкладемо́ дубо́вим замі́том, а пригре́бищу обму́руємо і буде добрий льох].

Желудочек – шлуночо́к (*р. -чка*), ке́ндюшо́к (*р. -шка*).

Желудочный – шлунковий, живото́вий. **-ная болезнь** – шлунко́ва хоро́ба, хоро́ба на шлу́нок.

Жёлудь, жо́лудь – 1) жо́лудь; 2) (*зоол., рак*) **жо́лудь морской** – жолудни́ця.

Желчение – жовті́ння.

Желчи́на – жовти́на.

Жёлчный – 1) жо́вчний, жовче́вий. **-ный пузырь** – жовчни́к; 2) жо́вчний, злі́сний, злості́вий.

Жёлчь – 1) жовч (*р. -чи*); 2) жовч, злі́сність (*р. -ности*), злостиві́сть, кусли́вість (*р. -вости*).

Жема́н – ма́нірник; (*иронич.*) кривля́ка, губокру́т.

Жема́нение, *см.* **Жема́нство**.

Жема́нистый – ма́нірний, ма́ніжний. [Ма́нірна дівчи́на].

Жема́ниться, -анничать – ма́ніритися, ма́ніжитися, лама́тися, (*горделиво*) пиша́тися, хизува́тися. [Дівча́та ма́нірилися. Дівча́ча нату́ра – пиша́тися].

Жема́ниха, жема́нница – ма́нірниця, (*иронич.*) губокру́тка, кривля́ка.

Жема́нно – ма́нірно, ма́ніжно.

Жема́нный – ма́нірний, ма́ніжний.

Жема́нство – ма́нірність, ма́ніжність (*р. -ости*), кривля́нина.

Жемо́к, жему́лька – бга́ння, бга́ннячко, бга́ний меді́вник, бга́ничок-меді́вничо́к, галу́шечка-меду́шечка.

Жемчу́г – перло́ (*ср. р., собир.*), пе́рли (*р. -лів и пе́рел*). *Искатель жемчуга* – перло́вий лове́ць (*р. -вця*), перля́р (*р. -ра*).

Жемчу́жина, -жинка – перлі́на, пе́рла, перлі́нка.

Жемчу́жник, -ница – перля́р, -рка, перлі́вник, -ни́ця.

Жемчу́жница – 1) перлі́вниця, перло́ва ско́йка, перло́ва ма́тиця; 2) (*одуш.*) *см.* **Жемчу́жник**.

Жемчу́жный – (*из жемчуга*) перло́вий, (*сходный с жемчугом*) перлі́[а]стий. [Перло́ве намісто. Перлісте вино]. **-ный цвет** – перлі́[а]стий ко́лір. **-ная болезнь** – перлі́ця, перлі́ста хоро́ба. **-ные ловли** – перло́ві ло́вища.

Жена́ – жі́нка (*редко* жо́на, *уменьш.* жіно́чка, жіно́нька, *увел.* жоно́ха), (*супруга*) дру́жина, (*чета*) подру́жжя (*ср.*). [Я то́бі не найми́чка, а подру́жжя (дру́жина)]. *Законная -на* – шлю́бна жі́нка; (*в устах мужа перед чужими*) ста́ра. [А це моя ста́ра]. *Гражданская -на* – жі́нка на ві́ру, неві́нчана жі́нка. *Разведенная -на* – розві[о]дка. **-на брата, дяди** – брато́ва (*р. -вої*), дя́дина (*р. -ни*). *Часто передаётся окончанием -иха*: Івани́ха, Петро́ха, ковали́ха,

- бондаріха *и пр.* = **жена́** Івана, Петра, кузнеца, бочара. **Муж и жена́** (чета) – подружжя (р. -жжя). **Брать (взять) себе в жёны** кого – брати, взяти собі за жінку (*реже* жінкою) когo, брати, взяти за себе когo, дружити собі когo, побратися з ким.
- Женатый** – жонатий, одружений. **Быть -тым на ком** – держати когo. *Он женат на сестре моего мужа* – він держить мого чоловіка сестру.
- Женин** – жінчин, дружинин. [Від жінчиного брата].
- Женить на ком** – женити, дружити, одружувати, (*сов.*) оженити, одружити – з ким (*не* на ким), (*многих*) поженити, подружити з ким.
- Жениться на ком** – женитися, дружитися, одружуватися з ким (*не* на ким), (*сов.*) оженитися, одружитися з ким, братися, побратися з ким, брати, узяти за себе когo, (*о многих*) поженитися, подружитися з ким.
- Женитьба на ком** – одружіння, (о)женіння з ким, (*вульг.*) женячка. *Срв. Брак.*
- Жених** – 1) жених, наречений, молодий. **-них и невеста** – молодий і молода, молоді, ум. молодята, (*в свад. песнях*) князь і княгиня; 2) (*молодой человек*) молодик, (*шутл.*) женило.
- Женишок** – женишенько, женищина.
- Женища** – жоноха.
- Жёнка, жёночка, жёнушка** – жінка, жіночка, жінонька.
- Женолюбивый** – жонолюбний, жонолюбець (р. -бця), охочий до жіноцтва, баболюбний, бабій (р. -бія), бабич.
- Женолюбие** – жонолюбство, охота до жінок, бабійкуватість (р. -ости).
- Женомужский** – двоснастий; *см. Двуполый.*
- Женомужство** – двоснастя (*ср.*).
- Женообразный, женоподобный** – жоновидий, подібний до жінки, жінкуватий. *Делаться -ным* – бабіти, жінкуватити, (*сов.*) пожіночитися. [Як надів очіпка – відразу пожіночивсь].
- Жёночка**, *см. Жёнка.*
- Женский** – жіночий, жіноцький. [Жіноцьке (жіноче) вбрання. Жіноцькі пісні. Слово «харч» – жіночого роду]. **-ский пол** – жіноча стать (р. -ти), жінки, жіноцтво, (*презр.*) жінота, жіноччина, жінва. **По -ски** – по-жіночому, -цькому. *Одетый в -ское платье* – одягнений (перебратий) за жінку, жінкою, по-жіночому. **-ский цветок, бот.** – жіноча (маточкова) квітка. **-ская клетка, бот.** – жіноча клітина.
- Жёнственность** – жіночість (р. -чости).
- Жёнственный** – жіночий.
- Жёнушка**, *см. Жёнка.*
- Жёнщина** – жінка, жёнщина, (*фамил.*) баба. *Молодая (замужняя) -на* – молодіця. *Публичная -на* – повія.
- Жеода**, *мин.* – геода.
- Жердевой, жердяной** – жердяний, воринний. [Воринна горóжа].
- Жердило** – цибань, довгань, довгаль, (*с грубыми ухватками*) бардадім.
- Жердина, -инка** – 1) жердина, жердинка, ворина, воринка; 2) (*для вешанья*) жёрдка.
- Жердь, жёрдочка** – жёрдка, жердина, ворина, ум. жёрдочка, жердинка, воринка, вориночка, *соб.* жёрдя (р. -дя), вір'я (р. -р'я); (*хворостина*) ломака, друк; (*для придавливания снопов на возу*) рубель (р. -бля).
- Жердяной**, *см. Жердовой.*
- Жерёбая кобыла** – жерёбна кобила.
- Жеребей**, *см. Жребий.*
- Жеребёнок, -ночек** – лоша́ (р. -а́ти), лоша́тко, лоша́к, лошачо́к, коненя́, -тко, (*годовалый*) стригу́н, стригуне́ць (р. -нця́), стрижа́ (р. -ча́ти).
- Жеребец** – жеребе́ць (р. -бця́), оги[e]р. [Нехай шкапа підо мною о́гирем танцюе́ (Гул. Арт.)]. *Племенной -бец* – жеребе́ць-насі́нник. *Табунный -бец* – табунний жеребе́ць.

Жеребиться, ожеребиться – жеребитися, ожеребитися.

Жеребчик – жеребчик, лошачок (р. -чка), коненя (р. -няти).

Жеребьёвый – жеребовий, жеребковий.

Жеребя, см. **Жеребёнок**.

Жеребятница – лошатна кобила (що вже була з лошам).

Жеребчий – жеребиний, жереб'ячий.

Жеревіка, жеровіка, бот. – журавіна, журавіха.

Жерёх (рыба) – головач (р. -ча).

Жерло, жерловина – джерело. **Жерло пушки** – джерело, горло гармати. **Жерло вулкана** – джерело, кратер, зів вулкана. **Жерло сопки** – сопух (р. -ха).

Жерлянка (лягушка) – пунь (р. пуни), пунькало, джерелянка, кринічка, кумка.

Жёрнов – жорно, мн. жорна (р. жорен). [Добрі жорна все перемелють]. **Верхний -нов** – верхняк. **Нижний -нов** – спідняк.

Жерновой – жорновий, жоренний.

Жерновок – 1) жоренце (р. -нця); 2) (глазной камешек у рака) жорнівка, жарнівка.

Жерноков, жерносек – жорняр (р. -ра), жорновий майстер (р. -стра).

Жертва – 1) (религ.) жёртва, офіра. *Умилостивительная, благодарственная -ва* – благална, подячна жёртва. *Искупительная -ва* – спокутна жёртва. *Совершать, приносить -ву* – правити жёртву, приносити жёртву. *Принесение в -ву людей* – людські жёртви; 2) (дар) жёртва, пожёртва, дар, даровина, подання, поданок (р. -нку); (на церковь) по́свят (р. -ту); 3) (добыча) жёртва, здобич (р. -чи). *Предать, оставить на -ву* – віддати, пустити, кинути на поталу. *Дом наш сделался -воюю пламени* – будинок наш стався (зробився) здобиччю (жёртвою) полум'я (огня).

Жертвенник – жёртовник, жёртовня.

Жертвенность – жёртовність (р. -ности), самовідречення.

Жертвенный – жёртовний, офірний; (самоотречённый) самовідречений.

Жертвовање – жёртування, офірування; пожёртва.

Жертвователь, -ница – жёртводавець, жёртводиця.

Жертвовать, пожертвовать кого, что и кем, чем – 1) жёртувати, пожёртувати, офірувати, заофірувати, віддавати, віддати когo, що. *Я всем -вую для того, чтобы...* – я все жёртую, щоб... *-вать своею жизнью для отчизны* – життя своє віддавати за батьківщину; 2) (делать пожертвование) жёртувати, дарувати. *-вать собою* – віддавати себе (на жёртву), офіруватися. **Жёртвующий** – той, що жёртує (офірує), жёртводавець.

Жертвоприношение – жёртування, офірування; жёртва, офіра. *Совершать -ния* – правити жёртви.

Жеруха – крес-салата, різоха.

Жест – жест, міга, движок (р. -ка), рух (р. -ху), відрух. *Об'ясняются жёстами* – на мігах говорити.

Жестер, бот. – жостір (р. -теру), крушина.

Жестикулировать – жестикулювати (-люю, -люєш).

Жестикуляция – жестикуляція, жестикулювання.

Жестить – твердити.

Жёсткий – 1) твердий, сутугуватий. [Твердий ка́мінь. Сутугувате (тверде́) м'ясо]; 2) (не гибкий, грубый) цупкий, ше[о]рсткий, жорсткий, шкарубкий, різкий, мулький. *-кая кожа* – цупка (шкарубка) шкура. *-кое сукно* – цупке сукно. *-кие волосы* – цупке (шорстке, жорстке) волосся. *-кие руки* – шерсткі (шкарубкі) руки. *-кая постель* – мулька, тверда постеля. *-кий песок* – різкий (жорсткий) пісок. *Жёсткая вода* – тверда вода, (реже) різка вода. **Жёсткие слова** – різкі, жорстокі слова.

Жёсткнуть – твёрднути, шкарубнути, шкарубіти, тужавіти. [Гліна висихає й тужавіє].

- Жё́стко** – твёрдо, му́лько, шерстко, цу́пко. [Го́лому й на сіні му́лько]. *Мягко стелет, да жё́стко спать* – м'яко стеле, та твёрдо спати.
- Жестковатый** – твердуватий, тверденький, цупкенький, шорсткенький. *Срв. Жё́сткий.*
- Жё́сткокры́лый** – твердокрилий.
- Жё́сткость** – 1) твёрдість, сутугуватість; 2) цупкість, шкару́бкість, шерсткість, му́лькість, різкість (*р.* -кости).
- Жесто́кий** – 1) жорсто́кий, лю́тий, нелю́дський, немилосе́рдний, запе́клий, суво́рий. [Жорсто́ка людина. Запе́кла душа. Суво́рий ба́тько]; 2) тяжкий, суво́рий, нестерпний. **-кий** *мороз, холод* – тяжкий (лю́тий) мороз, холод. **-кая зима** – суво́ра (лю́та) зима. **-кая обида** – тяжка́ (лю́та) обра́за. **-кая печаль** – тяжка́ ту́га. **-кая болезнь** – тяжка́ хоро́ба. **-кая боль** – пекучий, нестерпний, лю́тий біль. **-кий ветер** – скажений (страше́нний) ві́тер.
- Жесто́ко** – 1) жорсто́ко, лю́то, немилосе́рдно, запе́кло; 2) тяжко. [Тяжко обра́зити ко́го].
- Жестокосе́рдие** – немилосе́рдність, безсе́рдність, жорсто́кість (*р.* -ости), жорсто́ке (тверде́) се́рце.
- Жестокосе́рдно** – жорсто́ко, лю́то, немилосе́рдно, безсе́рдечно.
- Жестокосе́рд(н)ый** – жорсто́кий, лю́тий, немилосе́рдний, безсе́рдчний.
- Жесто́кость** – 1) жорсто́кість, лю́тість (*р.* -ости), нелю́дськість, немилосе́рдність, запе́клість, суво́рість; 2) тяжкість, пекучість. *Срв. Жесто́кий.*
- Жесточа́йший** – найлю́тіший, найзапе́клиший, найтя́жчий. [Він мені найлю́тіший во́рог].
- Жесто́че ко́го, че́го** – 1) жорсто́кіший, лю́тіший, запе́клиший від ко́го, за ко́го; 2) жорсто́кіше, лю́тіше від чо́го, за чо́го. *См. Жесто́кий и Жесто́ко.*
- Жё́стче** – 1) твёрді́ший, цупкі́ший, жорсткі́ший ше[о]рсткі́ший, му́лькі́ший, різкі́ший; 2) твёрді́ш(е), цупкі́ш(е), жорсткі́ш(е), ше[о]рсткі́ш(е), му́лькі́ш(е).
- Жесть** – бля́ха, (*вост.*) жерсть (*р.* -ти). *Покрыва́ть -стью* – бляхува́ти, ушива́ти бляхо́ю. *Покры́тый -стью* – бляхований, побляхований, ушитий бляхо́ю.
- Жестя́ник** – бляха́р (*р.* -ря́).
- Жестя́нка** – бляшанка, (*вост.*) жерстя́нка.
- Жестяно́й** – бляшаний, (*вост.*) жерстя́ний.
- Жестяно́чный** – бляшанко́вий.
- Жето́н** – жето́н (*р.* -на), лічман, дука́ч.
- Жечь, жига́ть** – палити, перепалюва́ти, пекти́. *Солнце жжёт* – со́нце пече́. *Сердце жжёт* – коло се́рця пече́. *Жечь кирпи́чи, известь* – палити (перепалюва́ти) це́глу, ва́пну. *Жечь кофе* – палити (перепалюва́ти) ка́ву. *Крапива жжёт* – кропива жа́лить(ся). **Жжё́ный** – па́лений, перепалюва́ний.
- Же́чься** – палити́ся, пекти́ся. [Ми ці́лий день печемо́ся на со́нці]. *Огонь жжётся* – ого́нь па́лить, пече́, припі́кає. *Крапива жжётся* – кропива жа́литься. *Это жжётся (о дорогой цене)* – це ку́сається.
- Жже́ние** – па́ління, перепалюва́ння, печі́ння.
- Жже́нка** – паля́нка.
- Жибе́ц**, *бот.* **Dentaria bulbifera L.** – ясе́нець (*р.* -нця́).
- Жив, живо́й** – жив, живи́й. [Чи жив здо́ров? Сиди́ть живи́й і здо́ровий]. *Едва жив уше́л, спасся* – ле́дві з душо́ю ви́рвався (вті́к, ви́хопився, ви́скочив). [Я сам з душо́ю вті́к. Заняла́ся ха́та вночі, то ле́дві з душа́ми пови́хоплюва́лися, в чо́му спа́ли].
- Жива́ть** – жи́ти. *Они жива́ли* – вони́ бу́ли жи́ли.
- Живе́хонько** – хуте́сеньке, швиде́сенько, скоресе́нько.
- Живе́е (скорее)** – хутчі́ш(е), швидче́; скорі́ш(е), (*оживле́ннее*) жваві́ш(е), мото́рніш(е).
- Живите́льный** – живу́щий, живлю́щий, оживни́й, відживни́й. [Мов живу́щою водо́ю ду́шу окро́пила (Шевч.). Віе живу́ща прохоло́да. Пові́яло відживни́м ду́хом револю́ції].
- Живи́ть** – оживля́ти, живи́ти, *см. Оживля́ть.*

Живі́ться – 1) оживля́тися, см. **Оживля́ться**; 2) (*пользоваться*) живі́тися, поживля́тися, сов. поживі́тися. [Працею робітників живля́ться всі нетрудящі люди (Єфр.). Добре поживля́всь коло того дурного па́на, аж ха́зяїном став].

Живи́ця – живи́ця. [Пах кипари́сової живи́ці].

Живмя́, живком, см. **Живьём**.

Живно́сть – 1) живні́сть. (р. -ности). [Козаки́ поїли вже своїх ко́ней, не ста́ло живно́сти (Куліш)]; 2) (*дворовая птица*) дробина́, дріб (р. дробу́). [Дробини́ по́вен двір – бу́де чим живи́тися].

Живо́ – 1) (*оживлённо, быстро*) жва́во, мото́рно, живо́. [Після ча́рки розмо́ва пішла жваві́ш (Неч.-Лев.). Жва́во метну́лися до робо́ти. Моторне́нко, дівча́тка, увиха́йтеся, бо вже не́ра́но, а діла ще бага́то. Ну, живо, живо! день не же́де]; 2) вира́зно, я́сно. [Я вира́зно це пам'ята́ю. Чи я́сно ви собі́ це уявля́єте?].

Живой, см. **Жив**.

Живодёр (*собачий истребитель; переносно – бессердечный эксплуататор*) – ги́цель (р. -ця), живолу́п, шкуролу́п, шкуроде́р, лу́пій, дерішкура, (*только собакарь*) псобі́йник (Фр.). [Він за ги́цля став: на базарі соба́к лови́ть та на шкуроде́рню одво́зить, а таме́ньки шкури з них лу́пить. Чи тим живолу́пам гро́ші великі́ пла́тять, що вони́ на таке́ діло найма́ються? Бач, як дитину́ знівечив, ги́целю́га кля́тий. Позичи́ла два карбо́ванці в того́ дерішкура, а відда́м три. А хіба́ се́ред на́ших люде́й нема́ шкуролу́пів?].

Живодёрня – ги́цлівка, шкуроде́рня.

Живо́й – 1) живи́й, (*редко*) живу́щий. [Каза́ли поме́р, а він живи́сінький. Вона́ й живу́ща бу́ла наче ме́ртва (М. Вовч.). **Живой** еле́мент (*и всё живое, живущее*) – живло́. [За сонцем усе живло́ прокину́лось (Мирн.). *Остаться в живых* – вижити, (*о многих*) повижива́ти. [Мої́ діти та́ки повижива́ли, а се́стриних тро́є поме́рло з о́бкладу]. *Оставляют в живых* – лишати живо́го, лишати при житт́ю. [Ли́шали при житт́ю хлоп'я́ток. (Св. Письмо)]. *Стать живым* – відживи́тися, оживи́ти. [І дихну́в госпо́дь на ньо́го, то він відживи́вся (Рудан.)]. *Стать живой действительностью, воспринять живой образ* – вживи́тися. [Бачу́ його, віри́ не йму́: се, кажу́, моя́ думка щоденна, щоча́сна вживи́лася (М. Вовч.). *В живой действительности* – в живи́й дійсно́сті, живце́м. [Поді́ в драмі прохода́ть перед на́шими очима́, показу́ються живце́м, а не в са́мому тільки́ оповіда́нні про них (Єфр.). *Принимать живое участие* – бра́ти пильну́ (жва́ву) уча́сть. *Задеть кого-либо за живое* – дозо́лити, допекти́ кому́, упекти́ ко́го; см. **Допечь**, **Доехать**. *Ни живой души* – ні живо́го ду́ха (Неч.-Лев.). **Живой** я́зык – жива мо́ва. [Словник украї́нської живо́ї мо́ви]. **Живой** челове́ческий ду́х – живу́щий ду́х лю́дський. **Живая** вода́ – вода́ джерельна́, текуча, біжуча. **Живая** и ме́ртвая вода́ (*в сказках*) – вода́ живу́ща й зцілю́ща, живля́ща і жертвля́ща. **Живая** изгоро́дь – живоплі́т (р. -плоту́). *На живую руку* – на швидку́ руч, (на) швидкору́ч. [Ні́коли бу́ло – на швидкору́ч зроби́ла]; 2) (*ясный*) живи́й, вира́зний, я́сний. [Усе́ промину́ло, а в спо́минку – живи́сіньке, аж ся́є (М. Вовч.). Таке́ вира́зне стої́ть воно́ перед очима́]; 3) жва́вий, мото́рний, меткий, швидкий. [І на́туру ма́ю жва́ву (Самі́йл.). Та́кий жва́вий, як ра́к на гре́блі (*насмешка*). Мото́рна дівчи́на]; см. **Бойкий**, **Подвижный**, **Разбитной**. **Живая** же́нщина, де́вушка – мото́руха. [Там та́ка мото́руха – як на шру́бах уся́]. *Слишком живой* (*о ребёнке*) – верту́н, верту́нчик. [Та́кий верту́н, що й на місці́ не всиди́ть; та́к і крути́ться, як тая́ дзи́га]. *Делаться живее* – жваві́шати, мото́рнішати; 4) (*лишь о музыке*) доско́чистий. [А ну́ йому́ марш! – і вдали́ та́кого доско́чистого, аж во́лосся і́житья (Свидн.)].

Живокость, бот. **Delphinium Consolida L.** – соки́ркі, польові́ соки́ркі, кома́рові но́сики, коса́рики, череви́чки, зозу́лині череви́чки; **Sumphytum off.** – живокі́ст, правокі́ст (р. -косту́), костолі́м (р. -ло́му), воло́вий я́зик.

Живоносный – живонос́ний.

Живописа́нье – живописа́ння. [Істо́ричним живописа́нням вони́ не вдово́льняю́ться (Куліш)].

Живописа́ть (*красками, словами*) – живописа́ти.

Живописа́ець – маля́р (*р. -ра́*), ма́льовник, (*о жєницинє*) маля́рка, ма́льовни́ця [Коли́-б-же мені́ тії маля́рі, – вималювала-б милого собі. Великий італійський маля́р Рафае́ль], (*в очєнь возвыш. стилє*) живописа́ець. **Иконный живописа́ець** (*и вообще плохой живописеця*) – богома́з. [Посла́в гінця до богома́за, щоб малюва́ння накупить (Котл.)].

Живописа́ность – ма́льовни́чість (*р. -чости*).

Живописа́нный – 1) (*сделанный живописью*) ма́льований [Ма́льований портрє́т], ма́льонко́вий. [Гієрогліфи то не літери, а письмо́ ма́льонко́ве]; 2) (*красивый*) ма́льовни́чий. [Гля́нув з човна́ на ту ма́льовни́чу гру́пу (Нєч.-Лєв.). Ма́льовни́че убра́ння. Ма́льовни́ча по́за]. **Живописа́но** – ма́льовни́че[о] (Куліш). [Кра́й се́ї хустки ма́льовни́че спада́ють на спи́ну й на плє́чі (Крим.). Вона́ ма́льовни́че убирає́ся].

Живописа́цев – маля́рів (*ж. -рева*).

Живописа́ть – 1) (*как занятие, действие, школа*) ма́люва́ння, ма́лярство, живописа́ть (*р. -си*) [Цим лі́том щі́ро взя́вся до ма́люва́ння; вели́ку карти́ну ма́лює. Вивчу́сь ма́лярства, зма́люю́ ту красу́, що в не́бі (Нєч.-Лєв.). Ки́нути живописа́ть і естє́тику я й не мо́жу й не хо́чу, бо це моє́ покликáння (Крим.)]. **Занима́ться живописа́ью** – ма́лярува́ти. **Заработа́ть -сью** – зама́люва́ти; 2) (*произведение, картина, картины*) ма́люва́ння. [Пáсмом прости́гáвся прómінь по цє́ркви, вибли́скуючи на позлоти́стому іконоста́сі, на потемні́лому ма́люва́нні (Грінч.). Чудове ма́люва́ння ожилó на полотні́. Посла́в гінця до богома́за, щоб ма́люва́ння накупить (Котл.). Га́рним ма́люва́нням сті́ни обві́шані (Куліш). Ой ти, дівчино, моє́ ма́люва́ння].

Живоро́дный, живоро́дящий – живоро́дний, живоплі́дний.

Живоры́бный – живоры́бний. **-ный** торговець – живоры́бний торговельник, живоры́б. **-ный садок** – са́жалка, са́жавка, ры́бник.

Живо́сть – жва́вість, мото́рність (*р. -ости*). **Прида́ть живо́сть чєму** – оживі́ти що, нада́ти жва́вості чо́му.

Живо́т – 1) (*жизнь*) життя́, буття́, (*архаич.*) живóт. *Не на живо́т, а на смерть* – до загі́ну. [Вони́ наважи́лися бі́тись до загі́ну: котрийсь мусі́в нало́жити життя́м]. **Кни́га живо́та** – кни́га життя́, кни́га буття́. [Цє́ бу́де записано́ йому́ в кни́гу життя́]; 2) (*чрево*) живі́т (*р. -вота́*) (*ум. живото́к*), че́рево (*ум. черевце́*), (*грубо*) пу́зо. [Нездужа́є – на живі́т кородитьсє. У ді́тини живото́к бо́літь. Бач, якє́ черево́ відпас]. **Вверх живо́том** – горі́чєрева. [Ті́льки і мо́жна живо́том ле́жати, а горі́чєрева або на́бік – і не думáй (Кві́тка)]. **С бо́льшим живо́том** – черева́тий. [Чужі́ ді́ти – черева́ті й голова́ті і бага́цько ї́дять, а вже мо́ї як панє́нята (Ном.)]. **Бо́лит живо́т** – берє́, хапа́є за живі́т, бо́літь живі́т. [Так берє́ за живі́т, що й не розі́гну́ся. А щоб тебе́ за живі́т узяло́!]. **Надса́дить, надорва́ть живо́т** – підвередитисє, пору́шити в животі́. **Надорва́ть животи́ки смея́сь** – кишкы́ порва́ти з рє́готу. **Мя́ть рука́ми живо́т с целью́ лечє́ния (народный массаж)** – ви́бирати живі́т, пере́бирати в животі́. [Воро́жка ви́бирає́ живі́т].

Животворє́ние – животворі́ння, відживля́ння.

Животвори́ть – живити, відживля́ти, животвори́ти.

Животворный, животворя́щий – животворчий, животворний, живодавчий. [Нові́ животворчі́ сили́ влива́ються до намучено́го націо́нального органі́зму (Єфр.)].

Живо́тик – живото́к (*р. -тка*), черевце́.

Живо́тина (*одно животное*) – тварина́, животи́на; (*о домашн. скоте*) товарина́, товаря́ка, худóбина, скотина́, скотиня́ка, скотиню́ка; (*шутл.*) хві́ст, хвостина́. [Вона́ тєребі́ла з жа́добою, на́че животи́на (Нєч.-Лєв.). Зє́млю, сла́вою покриту́, топче́ товарина́ (Що́г.). Купим́ волі́в або корóву, або так яку́ скотиня́ку. І хвоста́ нема́ у дворі́ (Ном.). Я о́станню хвостину́ збу́ду, абі́ й ти бу́ла́ як людські́ ді́ти (Свидн.)].

Животное – 1) тварина́ (*срв. Животи́на*), (*не только о диких животных*) – зві́рина, зві́р (*р.*

-ря), звірюка, звіря́ (мн. звіря́та; ум. тваринка, звірінка, звірючка; соб. звірина́, звір (р. -ру), звір'я). [Тварини, рослини, каміння – все його цікавило. Опам'ятайсь: чи ми-ж тобі звірята, німий язик, що розуму не має? (Куліш). Хіба́ в нас у лісі є яка звірюка? навіть зайців нема! У тому байраці всякого звіру багато]. **Животное** *плотоядное* – м'ясоїд. **-ное травоядное** – травоїд, рослиноїд. **-ное всеядное** – всеїд. **-ное млекопитающее** – ссавець (р. -вця). **-ное позвоночное** – хребетна тварина, хребетник. **-ное сумчатое** – торбач, торбар (р. -ря). **-ное пресмыкающееся** – плазун. **Вьючное животное** – в'ючак. **Царство животных** – тваринне царство, царство живини, живинне царство. [Міняється топографія землі, клімат, умови життя, – міняється й царство рослин та живини (Наш). Тваринне царство дуже численне. Водний живинний світ (Герин.); 2) (*брань*) товари́ка, тварю́ка, бестія́, бидло. [Геть з-перед очей, тварю́ко погана! Що скажеш, шельмо?... і не стогне. Завзята бестія! (Шевч.). Цить, бидло (Самійл.)].

Животнорастение – живоросль (р. -ли), зоофіт (р. -ту).

Животность – тваринність; звірячість (р. -чости). [В його натурі було багато звірячости].

Животный – 1) тваринний, звірячий, животний. [Тваринний епос. Звірячий жах підняв його ноги і він кинувсь тікати наосліп (Коцюб.). Животний потяг до самоохорони (Єфр.) Животна енергія]. **Животное царство** – тваринний світ; см. **Животное 1; 2)** черевний, животовий.

Животрепещущий – повний життя, живий, животрепетний. **-щая новость** – дуже цікава (животрепетна) новина.

Животы – (*о домаш. скоте*) худоба, скот, товар; (*об имуществе*) добро, маєтки, худоба, збіжжя, манатки, манаття. [Усього добра – кривобока хати́на; усього манаття – драна свитина].

Живучесть – живучість (р. -чости).

Живучий, живущий – живучий, живу́щий. [Живучий як кішка. Живу́ща вона: чоловік так б'є, що водою відливають, а отже й досі не вбив].

Живучка, живучая трава, бот. *Ajuga reptans L.* – суховершки, горлянки, гостровершки, дівчача краса.

Живчик – 1) (*о человеке*) жва́вий, моторний, непосидячий; 2) (*нульс*) живчик; 3) (*нервное подергивание*) мишка, живчик. [Коло ока б'ють живчики (Коцюб.); 4) заплідник, заплідок (р. -дку). [Кліточки ці звуться «живчиками» (заплідниками) (Троян.)].

Живьём – живцём. [Скажу со́колові живцём вас поїсти (Чуб.)]. **Живьём с'едающий** – живоїд.

Жигалка, зоол., муха – жали́ця (Вхр.), джигалка, спасівська му́ха.

Жигало, см. Жегало.

Жигалок, бот. – брусли́на, проскури́на.

Жигальница – 1) остайній тиждень Пили́півки; 2) жаро́вня, щоб перепалювати ка́ву.

Жигануть – джигну́ти, джигону́ти, уджигну́ти, ужали́ти, упекти́. [Оса́ джигону́ла серед ло́ба. Комар уджигнув. Кропива́ ужалила. Упик батогом по спині].

Жигать – 1) см. **Жечь, Палить**; 2) (*жалить*) жига́ти. **Же[и]гнуть** – жагну́ти (см. **Жалить**).

Жигу́нец, бот. – слино́гін (р. -гону), перетрум (*из Pyrethrum*).

Жигучесть, см. Жгучесть.

Жигучий, см. Жгучий.

Жигучка – жижку́ха, жалка́ кропива́.

Жид, см. Еврей.

Жиденский – риде́нький, порідкий.

Жидеть – рідшати; ріднути, розріджуватися. [Нега́рне це борошно – тісто за́раз рідне].

Жидить – рідити, розріджувати, розрідити, розводити, розвести.

Жидкий – 1) рідкий (ум. риде́нький, риде́сенький). [Рідкого борщу́ наварі́ла. Борода́ риде́нька.

- Рідке сіто]; (*мало сгустившийся*) молодій. [Тісто молодé – підсіп ще борошна]; (*о молоке*) молоко пісне; *о настое* – рідкий (тонкий). [Чай дуже рідкий (тонкий)]. Мені наливайте чаю рідкого (тонкого), не густого]; 2) (*противоположно к твёрдый*) рідкий, текучий, пливучий, тічний, плинний, ливний, лійкий. [Міри рідкого (текучого, лійкого) (Шарко). Мед був густий, та як постояв коло грубки, зробивсь текучий (пливучий). Плинні тіла мають форму того посуду, в який їх наліто (Троян.)]. **Огненно-жидкий** – огнисто-текучий (плинний). [Сонце перебуває в газовому і огнисто-текучому стані (Герин.)]. **В жидком состоянии** – в плинному (в текучому) стані; не замерзле, не ствердле; 3) безсилий, кволий, шуплий.
- Жидко** – рідко (*ум.* ріденько, рідесенько), тонко. [Учинила діжу рідко. Підходить строк платити, а грошей мабуть тонко (Васильч.)].
- Жидковатый** – порідкий, обрідний, ріденький. [У його борідка ще порідка. Пшениця обрідна – мабуть насіння негарне було. Сироп ріденький]. **Жидковато** – порідко, обрідно, ріденько. [Обрідно посходив ячмінь].
- Жидкомёр** – ареометр, вовчок (*р.* -чка).
- Жидкость** – 1) (*качество*) рідкість (*р.* -кости); 2) (*вещество*) рідина, течиво, плин (*р.* -ну), теч (*р.* -чи); водиця, -чка. [Висмикнула чіп, – прозора злотиста рідина цівкою впала на дно (Коцюб.). Вода – течиво. Рудий плин з неприємним духом, який звать кам'яновугляним дьогтем (Троян.). Візьмемо тепер дві течі: одну гущішу, а другу рідшу – молоко і воду. П'яні дала йому порохна проти бліх та водиці проти тарганів. Повна шахва пляшок, і в кожній плящині інша водичка].
- Жиднюля** – рідота.
- Жидовка**, *см.* **Еврейка**.
- Жидовник**, *бот.* – юдине дерево.
- Жидовский**, *см.* **Еврейский**. **Жидовская смола**, *см.* **Асфальт**. **-ая вишня**, *бот.* – **Physalis Alkekengi L.** – груші жидівські, міхунка, фізаль (*р.* -ли). **-ое дерево**, *бот.* – юдине дерево.
- Жидовство** – жидівство.
- Жидовствовать** – 1) жидувати. [Покинь, жиде, жидувати – ходім хліба заробляти]; 2) жидолюбство розводити. **Жидовствующий** – жидолюбний, жидач, (*сектант*) зажидовілий.
- Жидомор**, **жидоморка** – жмикрут, жмикрутка, скупердяй, скупердяйка, скнара, жидівська душа.
- Жидоненавидник** – жидоненавидник (*р.* -ка).
- Жижа**, **жижица** – 1) (*в варёной пище*) шерба, шербічка, юха, юшка. [Не люблю дуже густих галушок: як шерби більше, то добріше. Юхи підсіп, коли єсть. М'ясом хвалиться, а воно і юшки не їло (Ном.)]; 2) (*всё слишком жидко изготовленное*) рідота. [Ну, хто їстиме таку рідоту? Підсіп ще піску до заливи, бо рідота]. **Жижа из квашеной капусты** – вар. **Жижа навозная** – гноївка, гнойовиця. [Випили-б і гноївки, не то що, та нідé і на тлі води не відко. З-під хліва гнойовиця біжить, – де-ж воно не смердітиме? (О. Пчілка)].
- Жиже** – 1) рідший, рідкіший; 2) рідше, рідкіш(е).
- Жизнедательный** – життєдатний, живодавчий, животворчий.
- Жизнедеятельность** – живодіяльність, (*р.* -ности) життєва сила, (*простонар.*) живець. [Живець увірвавсь].
- Жизненность** – життєвість (*р.* -вости), життєва сила, (*гал.*) животність, *см.*
- Жизнедеятельность**. [Історія виявить життєвість або нежиттєвість тих намагань].
- Жизненный** – життєвий, життєвий, живущий. [Життєва сила письменства (Єфр.). П'єстаті богів не мають ні краси, ні зграбности, ні правди життєвої (Л. Укр.). Данія всі літературні та й життєві засоби позичає у Німеччини (Грінч.)]. **Почерпнуть -ные соки из чего** – черпати живуці соки з чого (*питаться*) живитися чим. [Міста мусять пристосувати себе й заговорити в унісон до того живого народнього моря, з якого вони собі живуці соки черпають (Єфр.)]. **-ный путь** – життєва путь, життєва нива, життєва стежка. [На твоїй

довгій ніві життєво́ї не одно́ тобі тра́пилося. Нехай вона́ по сте́жці життєво́ї іде́ з ним спі́льно, ду́має і вчи́ться (Франко)]. **Жизненный опыт** – (життєво́ї) до́свід. [З зморшка́ми до́свіду на бліди́х ли́цях (Коцюб.)]. **-ные припасы** – живні́сть. [І живні́сть є – голо́дні не вмре́мо (Грінч.)]; *срв.* **Припасы, Продовольствие. -ная сила** – життєво́а си́ла, (*простонар.*) живі́ць. [Живі́ць уві́рвавсь].

Жизненно – згі́дно з життя́м, життєво́.

Жизнёчек – ду́шечка, се́рденько.

Жизнеописание – життєпи́с (*р.* -су).

Жизнеописательный – життєпи́сний.

Жизнерадостность – живора́дісність (*р.* -ности), ра́дощі з життя́.

Жизнерадостный – живора́дісний, вті́шний; ра́дий із життя́. [З його́ ві́чно вті́шним на́строєм]. **Жизнерадостно** – живора́дісно, вті́шно; розкі́шно. [Почува́є себе́ розкі́шно].

Жизнеспособность – життєзда́тність (*р.* -ности), живучі́сть (*р.* -чости).

Жизнеспособный – життєзда́тний, живу́чий. [Дитя́тко вродило́ся живу́ще аж на́дто (Куліш)].

Жизнь – життя́, живоття́. [Життя́ і сме́рть. Нові́ фо́рми життя́. Ми не все зна́ємо про Шевче́нкове життя́ на за́сланні. Чи для того́-ж нам бог да́в живоття́? (Неч.-Лев.)].

Специальнее: (*время жизни*) – ві́к (*ум.* вічо́к, *р.* -чкú), (*время или образ -ни*) – життя́, живо́т, жи́зність, житі́в'я, прожито́к, буття́, (*образ -ни*) побут, життя́-буття́, (*вульг.*) живу́ха, житка́, жилба́. [Ох, бо́же, бо́же, тро́шки того́ ві́ку, а як його́ ва́жко прожити́! (Коцюб.)]. Та й вічо́к до́вгий, пробу́ток до́брый. Це все дія́лося ще за ба́тькового́ живота́. Ти, моя́ не́нько, люби́ла мене́ за сво́єї жи́зности (Неч.-Лев.). За все́нький час мого́ житі́в'я я вели́ку си́лу вчині́в того́, що лю́ди звать немо́ра́льність (Крим.). Тихий, спо́кійний прожито́к (Франко). Оттака́-то мені́ вдо́ма живу́ха: го́динки просві́тлої не маю́! Чи ти на його́ житку́ заздри́ш? До́бра жилба́, коли́ сва́рки нема́ (Ном.); (*пребывание, бытность где*) життя́, побут, перебува́ння, пробува́ння. [Прочита́йте про Шевче́нкове перебува́ння в за́сланні. Підчас на́шого побу́ту в Москві́]. **В -ни** – за життя́, в житті́, за живота́, на ві́ку, жи́вши. [Пе́рший раз за мого́ життя́ (живота́) чу́ю, що я щасли́вий (Неч.-Лев.)]. *Никогда в -зни* – зро́ду-(з)ві́ку. [Я зро́ду-зві́ку не оженю́ся (Неч.-Лев.)]. *Всю жизнь* – покі́ль ві́ку, до ві́ку. [Гуля́ла-б у ба́тька, гуля́ла-б до ві́ку дівчи́ною молодо́ю]. *До конца -ни* – до ві́ку, дові́чно, до ві́ку і до суду́, до сме́рти-ві́ку, до живота́. [Йому́ три дні до ві́ку зоста́лося]. *Длящийся до конца -ни (пожизненный)* – доживо́тній. *При -ни* – за життя́, за живоття́, за живота́, за́живо. [Ще за життя́ покі́йного о. Герва́сія (Свидн.). Ще за живоття́ ба́тькового́ (Грінч.). Я вам за живота́ до́бро сво́є оддаю́ (Самійл.)]. *В продолжение всей -ни* – через увесь час життя́, протя́гом ці́лого життя́, увесь ві́к, усє життя́. **Жизнь земная** – сей сві́т, життя́ сього́сві́тне. **Ж. загробная** – тогосві́тне життя́, той сві́т, майбу́тне життя́, майбу́тній ві́к. **Ж. райская** – раюва́ння. **Ж. довольная, спокойная** – життя́ безпе́чне, спо́кійне, супо́кійний прожито́к. **Ж. будничная** – буденне життя́ (житі́в'я), щоден́щина, буден́щина. **Ж. современная** – суча́сність (*р.* -ности), суча́сне життя́, (*нынешняя ж.*) – сього́часне життя́. **Ж. семейная идёт согласно, хорошо** – в сі́м'ї га́рно ведеться. **Ж. долговременная** – ві́к до́вгий. **Ж. счастливая, радостная** – укві́тчаний, закві́тчаний ві́к. [Оттакі́й, па́нієчко, наш за́кві́тчаний ві́к (Г. Барв.)]. **Ж. безрадостная** – безпросві́тне життя́. **Ж. тяжёлая** – бідува́ння. [Бідува́ння є́днає лю́дей (Конис.)]. **Ж. супружеская** – життя́ (пожиття́) подру́жне, шлю́бне. **Ж. совместная** – життя́ (пожиття́) спі́льне. **Ж. барская** – панува́ння. **Ж. бродячая** – волоча́ще (волоцю́жне) життя́. **Ж. холостяка, бобыля** – бурлакува́ння. **Ж. дорогая, дешёвая** – прожито́к доро́гий, деші́вий. [Коли́сь прожито́к був деші́вий]. **Уклад, строй -ни** – лад. [Москалі́ не ма́ли пра́ва по сво́єму, по моско́вському́ переробля́ти украї́нський лад (Грінч.)]. **Радости -ни** – життєво́ї розко́ші. **Вызвать к -ни** – сплоти́ти. [Тру́дно ду́ми разом сплоти́ти (Руд.)]. **Загубить, испортить жизнь** – зав'язати́ сві́т, зав'язати́ ві́к. [Зав'язала́ собі́ сві́т за тим леда́щом (Коцюб.)]. Молода́я дівчи́нонька коза́ку сві́т зав'язала́. Що́ вже тобі́, дитя́ моє́, зав'язаний сві́т]. *Лишатъ,*

лишити **-ни** кого, себя – страчувати, стратити когo, себе; збавляти, збавити (позбавляти, позбавити) віку, життя кому, собі, укоротити віку кому, собі, зганяти, зігнати зо світу когo, одібрати життя кому, собі, заподіювати, заподіяти смерть кому, собі. *Заплатить, пожертвовать, заплатиться -нью за что* – наложити головою, душею за що, душі позбутися за що. *Портить жизнь кому* – заїдати вік чий. *Укоротить жизнь кому* – умалити віку кому. [Лихая дружина мені віку вмалила]. **Жизнь провести** – вік звікувати. *Проводить в жизнь* – переводити в життя. *Быть проведена в жизнь* – перейти в життя. *Проводить, коротать, скоротать всю жизнь где, с кем* – вік вікувати, звікувати. [У неволі вік вікує і безщасна і смутна (Грінч.). Сором в п'їтмі духа вік ізвікувати]. *Борьба не на жизнь, а на смерть* – боротьба до заги́ну, -ба смертельна. [Боротьба у їх смертельна почалася серед ночі (Грінч.)]. **Жизнь прожить** – не поле перейти – вік прожити – не дощову годину пересидіти; вік ізвікувати – не пальцем перекивати; на віку, як на довгій ниві – всього побачиш.

Жила – 1) жила (ум. жилка, жилочка, увел. жилияка). [Розрізав жилу – кров так і цебенить. Копають криницю, та ще не докопалися до жили. Мрамур з червоними жилками]; (в точной анатомии) синьожила; 2) жмикрут, см. **Жидомор**. [Жмикрут він, от що. Жмикрут, скупердяй, скнара].

Жиление, мед. – надимання.

Жилёт – жилёт (р. -та), камізілька. [На паничу камізілька]. **Жилёт стёганный ватный** – лейбик.

Жилётный – жилётний, камізільковий.

Жилец – 1) пожилець, см. **Квартирант, Постоялец**; 2) житець (р. -тця), (ж. р.) живу́ща. *Он уже на этом свете не жилец* – він уже на цьому світі не житець; уже він (вона) на божій дорозі; уже він смертєнний, лежить; уже на ладан дихає; йому (їй) вже не животіти; вже на тонку пряде; вже рясту не топтатиме.

Жилистый – жиливий, жилуватий. [Жилава рука; жилива шия]. **Делаться жилистым** – жиливати.

Жилить – 1) жмикрутувати, скнарувати; 2) махорити, сов. замахорити щось, закрутити щось [Закрутив мої два карбoванці].

Жилица – 1) пожильчиха, см. **Квартирантка**; 2) см. **Жилец 2**.

Жилиться – надиматися, напружуватися.

Жилища – жилияка.

Жилище – оселя (ум. оселька), житло, (дом, родной угол) господа, домівка; кіш (р. кошу), кішло. [Я тоді за шапку, за ціпок, а сам до старого свого кішла (Конис.)]. **-ще у рыбаков** – домаха (Браун.). **-ще запорожца вне сечи** – зимовник, зимовище. [Сидів він зимовником серед дикого степу на низу (Куліш)]. **-ще пастухов овечьих в степи** – чабарня. **-ще пастухов гуцульских в горах** – стая, застайка.

Жилищный – житловий, мешкальний. [Житлові відділи рад реєструють вільні приміщення. Мешкальна криза].

Жилка – 1) жилка (в дереві, в листку); 2) **-ка поэтическая, военная и т. п.** – жилка, кісточка. [Та разом забалакала в ньому й філологічна жилка (Крим.). Василь Пачовський, у якого вочевидячки перемагає теж естетична кісточка (Єфр.)]. **Иметь -ку поэтическую и т. п.** – мати нахил, мати потяг до чо́го.

Жилковатый – жиливатий, жилкуватий, водокнястий. [Буряк негарний, жилкуватий (жилуватий)].

Жило, см. **Жилище**.

Жилой – жилий, житий. [Хата во́гка, дхне нежитим духом]. **Жилое помещение, жилияя постройка**, см. **Жилище**.

Жильё, см. **Жилище**. **Вдали от людского жилья** – відлюдно. [Живемо́ відлюдно серед поля].

Жи́льный – жиловий. **Жи́льная залежь** – жиловé зложище (Тутк.).

Жилять, жильнуть – жалити, вжалити.

Жимолость, бот. – жимолость (р. -ти), свидь (р. -ди), (*душистая*) ко́зячий лістик, каприфо́лій.

Жимолостник (*кусты жимолости*) – жимолость.

Жимолостный – жимолостьовий.

Жир – сить, сало, жир, (*топл.*) лій (р. лою) (*ум.* сальце, лойо́к, жиро́к). [Як віросте каба́н, то вже аж тоді кладе на собі сить. Гуска гарно вгодована – на палець сала на їй. З кабана два пуди сала взяли. Помастив рану козиним лоєм (Зв.). Хоч вичищаємо гнойо́к, так їмо лойо́к].

Ж. у убойного скота – нагул. **Ж.** *топлёный свиной, гусиный, утиный* – смалець; *топлёный говяжий, бараний, козий, барсучий* – лій (р. лою). **Ж.** *внутренний* – здір (р. здору). *Тонкий слой жира на жидкости* – осуга. **Ж.**, *пережаренный с мукой для заправки кушанья* – запряжка, засмажка. *Вытопки жира* – вишкварки. **Жиры** – ома́ста. [Служниця спалювала далеко́ більше дров, видаткувала́ більше ома́сти, ніж я (Франко). Крупи є, тільки ома́сти немає]. *Помазанный жиром* – масний. [Масні пироги]. *С жиру беситься* – навіснити з розко́шів. **Ж.** *рыбий* – тран, трин. [Трин – ри́б'яче топлене сало, ри́б'яча сить (Неч.-Лев.)].

Жирасо́ль – жирасо́ль (р. -лю).

Жирандо́ль – жирандо́ля.

Жи́раф, жи́рафа, зоол. – жи́рафа.

Жире́ть, зажире́ть, разжире́ть – ситішати, поситішати, ситшати, поситшати, глэдшати, поглэдшати, глэднути, розглэднути. [Так я розглэдла, що й ходити ва́жко, і пояси не стікають].

Жи́рно – сито, ма́сно, (*руссизм*) жи́рно. [Вари́ гречана́ні галушки́ та сито́ їх са́лом затовчи́ (Рудч.). Дава́в нам ма́сно їсти. Ці в сірці́ і в смо́лі кипі́ли за те, що жи́рно ду́же їли (Котл.)]. *А не жи́рно ли бу́дет?* – А чи не ба́гато захті́ли? А чи не через-ла́д воно́ бу́де?

Жи́рность – ситі́сть, глэдкі́сть (р. -ости).

Жи́рный – 1) гладкий, ситий, опа́систий. *Очень жи́рный* – глэдю́чий, глэдє́нний, ситє́нний. [Вона́ трясла́ гладки́ми бока́ми (Коцюб.). Ото́, яка́ глэдю́ча жінка! Обличчя́ сїте. Купи́в собі́ дво́х кабанці́в, годува́в, догляда́в їх – такі́ ситі́ були́ (Коцюб.)]. **Жи́рный человек** – гледи́ш, глэдун, (*о женщине*) глэдуха, глэдю́ля. [Ач глэдуха – трясе́ салом (Коцюб.)]; 2) ситий, масний; (*о глине, земле*) масткий, сит[н]ий; (*о земле*) буйна́. [Борщ ду́же ситий. Тре́ба, щоб ка́ша на пиро́ги ма́сна́ була́. Де́сь узяла́ся на керсе́тці ма́сна́ пля́ма (= жи́рное пятно́). Гли́на там така́ гарна, мастка́, як пома́стиш, то ніко́ли не поко́леться. Це з сито́ї землі́ хлі́б. Буйна́ землі́я (Хотин. п.)]. **Жи́рная капля на жидкости** – ска́лка, ска́лочка, скалі́на, скалі́ночка. [На борщі́ хоч-би то́бі ска́лочка – мабу́ть він сала́ й не бачив]. **Жи́рный блеск, мин.** – масний блиск.

Жи́рова́ть – гуля́ти, жи́рува́ти.

Жи́рови́к – 1) (*жирово́й нарост на теле*) жи́рва́к (*ум.* жи́рвачо́к) (Сквир. п.); 2) кагане́ць. [Засві́тила-б кагане́ць, та вже́ лій увє́сь ви́горів]; 3) ка́мінь-жирови́к, стеатит (**Steatites**).

Жи́рово́й – лойовий [Лойо́ве мило́]; (*о ры́бе пойманной весной в поё́мах, где она жи́рует*) ри́ба я́лова, без ка́шки; (*о яйце́ неоплодо́творє́нном*) жи́рове́. [Ку́ри несуться́, та яйця́ жи́рові́, бо півня́ немає́]; (*о побочном, внебра́чном ребё́нке*) ба́йстер, ба́йстри́юк, ба́йстри́ючка, нажи́рована́ дитина. **Жи́роваяя (беспло́дная) ветка** – во́дяна гі́лка. **Жи́рово́й слой на внутренней стороне́ кожи, срезы́ваемый при обрабо́тке у кожевни́ков** – зди́рок, бутурма́, бурда (Вас.).

Жи́ровоск – жи́рові́ск (р. -во́ску).

Жи́ротоп – салганнік.

Жи́ротопія – салга́н.

Жи́ру́ха – 1) *бот.* – (**Lepidium sativum L.**) же́ру́ха, жи́ру́ха; (**Sagina procumbens L.**) мокре́ць; 2)

(о жєницинє) гладу́ха, гладу́ля.

Жи́ряк – гладу́н, глади́ш.

Жите́йский – життєвий, світовий, (*возвыш.*) житє́йський. [Життєва́ будє́нщина. Огі́да менє́ взяла до вся́ких життєво́их триво́г (Крим.). Поговори́мо про се́ та про те́ світове́ (Г. Барв.). В хви́лях житє́йського́ моря́]. *Дело́ житє́йское* – світова́ річ. [Повсякдє́нна це істо́рія, світова́ річ (Єфр.)].

Жи́тель, -ни́ца – жи́тель, жи́тельница, жи́тець (*р.* -тця́), ме́шканець (*р.* -нця́), ме́шканиця́ (*реже* ме́шканка), (*устар.*) обива́тель, обива́тельница; (*местный ж.*) кра́йнин, кра́йнка. **Жи́тели** – лю́ди, лю́дність (*р.* -ности́), кра́йни. [Убо́га лю́дність то́го щиро-ро́бітничого́ кварта́лу. Я воли́нський кра́йнин. На ра́дість усі́м ки́ївським лю́дям. Це – се́ло Солови́ха; мій но́вий знайо́мий на дозві́ллі розка́зав мені́ де́що ціка́ве з побу́ту її́ житці́в. Знав у ві́чі тро́хи не всі́х мешканці́в лу́цьких]. **Ж.** *городской* – горо́дянин (*ж. р.* -янка; *мн.* горо́дяни), мі́стюк, (*гал.*) мі́щух. **Ж.** *сельский* – се́лянин (*ж. р.* -янка, *мн.* се́ляни), чо́ловік із се́ла, се́люк, се́лючка. **Ж.** *слободской* – сло́божа́нин, сло́божа́нка, сло́бодя́ник. **Ж.** *предместья* – передмі́щани́н, передмі́щанка. **Ж.** *береговой, прибрежный* – бережа́нин, побережа́нин. **Ж.** *противоположного берега реки* – (то́го)бо́чани́н (*мн.* бо́чани), за́ричани́н, -нка, то́гобі́чний чо́ловік, -чна́ жі́нка. **Ж.** *приморский* – ме́шканець (чо́ловік) надмо́рський. **Ж.** *горы, возвышенной местности* – го́рянин (*мн.* го́ряни), го́рянець (*р.* -нця́), (*горец*) гі́рняк. **Ж.** *подгорья* – підго́рянин. **Ж.** *долин* – доли́нянин. **Ж.** *низин* – низове́ць (*р.* -вця́), подо́лянин, подо́ляк. **Ж.** *степей, полей* – сте́пови́к, по́льови́к. **Ж.** *пещер* – пече́рник. **Ж.** *леса, бора* – лі́сови́к, пу́щови́к, боро́ви́к. **Ж.** *полесья* – полі́щук. **Ж.** *местности перед замком* – підза́мчани́н (*ж. р.* підза́мча́нка). **Ж.** *исконный* – тубі́лець (*см.* **Аборигє́н**). **Ж.** *коренной* – оса́дник. **Ж.** *постоянный в сельском обществе* – зе́мляни́н. [Сла́вне се́ло Лю́бчики, весе́ле. Ми сю́ди на се́лище при́йшли, в зе́мляни́н пи́шемось лю́бчівські́ (М. Вовч.)]. **Ж.** *известной части села, деревни, квартала, города* – ку́тчани́н. [Ми ку́тчани, на одні́м ку́тку живемо́]. **Ж.** *гетьманщины* – гетьма́нець (*р.* -нця́). **Ж.** *приднепровья, приднестровья* – дні́прянин, наддні́прянець (*р.* -нця́), дні́стрянин, наддні́стрянець (*р.* -нця́). **Ж.** *заднепровья* – задні́прянець. **Ж.** *заграничный* – за́кордо́нець, за́кордонник. **Ж.** *приграничный* – узгря́ничани́н, узгря́ничник. **Ж.** *ада* – пеке́льник. **Ж.** *Киева* – кия́нин. **Ж.** *Харькова* – харкі́вець, харко́в'янин. **Ж.** *Чернигова* – черні́гівець (*ж. р.* черні́гівка). **Ж.** *Одессы* – одесі́т, одеса́нин. **Ж.** *Звенигородки* – зви́нигоро́дець (*ж. р.* зви́ногоро́дянка).

Жи́тельство – житло́, пробува́ння, перебува́ння, прожиток (*р.* -тку), ме́шкання. [Іду́ть лю́ди на житло́ в степ. Знуди́ло менє́ пробува́ння в лі́сі – до лю́дей хочеться. До за́поро́жців до́нці́ з До́ну ти́сячами на прожиток при́ходили (Кулі́ш). У до́мівці́ на ме́шканні́]. *См.* **Жизнь где. Место жительства** – місце́ пробува́ння, ме́шкання. *Уйти́ с места́ жи́тельства́ неведомо́ куда* – зма́ндрува́ти. *Вид на жи́тельство* – по́свідка на перебува́ння (на пробува́ння).

Жи́тельствовать, *см.* **Жить 2.**

Жи́тельствующий – той що́ живе́, що́ ме́шкає́, що́ пробува́є, (*канцел.*) що́ ма́є перебува́ння. [Се́мен Петро́нко, що́ живе́ (ме́шкає́, ма́є перебува́ння) в Ки́їві, на Па́ньківські́й ву́лиці́].

Жити́є – жити́є.

Жи́тник – 1) *зоол.* **Mus agrarius** – по́льова́ ми́ша, жи́тник; 2) жи́тній або́ я́чний хлі́б.

Жи́тница – жи́тниця́, сто́дола, клу́ня, (*гал.*) шпихлі́р. [Поодчи́няв-же Йо́сиф усі́ жи́тниці́ та й прода́вав хлі́б усі́м єгиптя́нам (Св. Пи́сьмо). В до́статках ти́ цвіте́ш, сто́доли́ повні́ (Грінч.). Розки́даю́ клу́ні мо́ї і про́сторі́ші збуду́ю, та зберу́ туди́ ввесь уро́жай мій і до́бро моє́ (Св. Лу́ки)].

Жи́то – 1) (зернове́) збі́жжя́; 2) жи́то, я́чмінь (*р.* -ме́ню).

Жи́ть, жива́ть – 1) жи́ти, (*уменьш.* жи́тоньки), (*быть в живых*) живо́тіти, (*описательно*) топта́ти ря́ст. [Поє́т живе́ в се́рцях сво́го наро́ду (Самі́йл.). Жи́тоньки́ треба́. Або́ ви ска́жете мені́ всю́ пра́вду, або́ вже́ вам не живо́тіть на сві́ті (Крим.). Так мо́їй Мару́сі не живо́тіти?

скрікнув Наум (Квітка). Не довго з того часу стара ряст топтала – за тиждень і переставилася]. **Жил бы вечно кто** – жив-би віки вічні, віку не було-б кому. *Приказал долго жить* – упокоївсь, зійшов з цього світу, казав довго жити, (*реже*) переставився; 2) **Жить где, как** – жити, поживати, (*пробывать*) пробувати, проживати, (*иметь жилище*) мешкати, сидіти, домовати. [Житимеш у тітки. Та буду без отця й без матері поживати. Не на те тільки мусимо працювати, щоб люди по людському пробували, їли, вдягалися і т. и. (Грінч.). Тимоха пробував собі молодиком (Грінч.). Проживай, моя ясочко, веселою (М. Вовч.). Як їхатиме вона додому, то під'їде до нашої хати, – я їй сказала, де ми, сидимо. Петро сидить над річкою коло кузень, та кіньми туди не заїдете. Він не був їм ані сват, ані брат, лишень сидів з ними через город (Стеф.). Дак воно й Козліха там мешка? Матрона римська у турмі домує! (Л. Укр.)]. **Жить весь век** – вікувати. [Чи у небі, чи у пеклі скажуть вікувати? (Рудан.)]. **Ж. лето, зиму** – літувати, зимувати [Літуватимем на хуторі, зимуватимем у Києві]. **Ж. богато, широко, припеваючи** – розкошувати, жити в розкошах, у достатках. **Ж. привольно, на просторе** – буяти. [Молодіж кидала на все літо рідні курені і серед степового простору у дикій волі буяла (Куліш). Риба в морі і в ріках буяла]. **Ж. в своё удовольствие** (*пользоваться жизнью*) – заживати життя, світу. **Ж. по барски** – панувати. *Стараться жить на барский лад* – помазатися паном, гнути на панство. **Ж. бедно, с бедой** – бідувати, жити лиха прикупивши, горювати. **Ж. в тяжёлых условиях** – тяжко бідувати, поневірятися. **Ж. в бедности** – жити при злиднях, убого, при вбозтві. **Ж. миролюбиво** (*ладить*) – ладнати, згоджатися. [Німець з французом у Швейцарії ладнає, а лях з москалем гризеться. Невістки якось між собою добренько згоджаються]. **Ж. смежно, в соседстве** – сусідити, сусідувати, сидіти поруч кого. [Германці сусідили з слов'янами]. **Ж. на счёт чужого века** – заживати чужий вік. **Ж. уединённо** – самотіти, жити самотою, відлюдно. **Ж. хорошо с кем** – (*гал.*) тривати добре з ким. **Ж. в семье жены** – у приймах бути, жити. **Ж. воинской ратной жизнью** – воячити, (*архаич.*) воїнствувати. **Ж. чем** – жити з чого, за чим. [З літератури жити не можна було, жилося з служби (Єфр.). Живемо за самою картоплею, а хліба вже давно не бачили]. **Ж. трудами рук своих** – жити з праці рук своїх, жити з пучок. *Живмя жить где* – невилазно десь сидіти, дуже вчащати куди, (*шутл.*) лягти і встати десь, ложки мити десь. [Вона в їх і лягла і встала, а додому не дуже й навідується. Він у неї й ложки мие]. *На свете всяко живёт* – на світі всякого буває. *Здорово живёшь* – з доброго дива, ні з того ні з сього, ні сіло ні пало, гарма-дарма. [Причепівся гарма-дарма]. **Живущий** – той хто живе десь, той що живе десь, (*поселившийся*) оселений, осілий десь. (*См. Жительствующий*). **Живущий дальше** – дальший. [Наважилися попитати землі в дальших панів (Грінч.)]. **-щий на земле** – наземний. [Наземні істоти не можуть жити в воді].

Житьё – життя, (*слабее*) животіння, буття, житів'я, жилба, поживання, (*пробывание*) пробуток (*р. -тку*), пробування. [Наше поживання – гірке горювання]. *Горемычное житьё* – гірке житів'я, поневіряння. *Нет житья из-за кого* – просвітку нема, просвітлої години нема з ким, через кого.

Житься, безл. – житися, матися, вестися, поводитися. *Как живётся?* – як живе? Як ся маєте? Як вам ведеться, поводитьсь? [Як вам поводитьсь в новій оселі?].

Жихарь – 1) *см. Житель*; 2) господар (*р. -ря*), хазяїн.

Жлуди (*пики – масть в картах*) – вино (*мн.* вина).

Жлудёвый – виновий.

Жлудовка (*карта пиковой масти*) – винівка, винова карта.

Жмура, общ. р. – жмурій, жмурійка, жмурко.

Жмурение – 1) мруження; 2) (*при игре в жмурки*) жмуріння.

Жмурить, -ся – мружити, -ся. [Мружив очі проти блискучого сонечка (М. Вовч.). Хоч я ляжу спати – сон очей не мружить. Голова аж важніла на плечах, очі мружилися (Крим.)]. *При игре в жмурки* – жмуритися. [Хто буде жмуритися?]. *Срв. Щурить.*

- Жмурки** (*игра*) – піжмурки, кузьмірки, кіці-баба, ціці-баба, панас. [Собі очіці зав'язала і у панаса грати стала, Енея-б тільки уловить (Котл.). Давай гуляти в ціці-баби!].
- Жмуцій** – 1) тісний; 2) (*трудящий*) мулький. [Мулький чобіт].
- Жмыхи** – (*из конопляного семени*) макуха; (*из свёклы*) жмаки, жміхи (р. -ів).
- Жмячок** – сніжка. [Хлопці кидалися сніжками].
- Жнейка**, см. **Жнея**.
- Жнец** – жнець (р. женця, зв. жёнче, мн. женці, ум. жёнчик). *Принадлежащий жнецу* – женців (ж. -цева).
- Жнея** – 1) (*машина*) жатка, саможатка, жачка. [Цілий лан жита сьогодні жат[ч]кою зжали]; 2) см. **Жница**.
- Жниво, жнивье, жнище** – стерня; (*из под травы*) пакоси. [Стерня ноги коле. Попасемо коні на пакосах, як траву згребемо]. **Жнивье**, *по которому посеян хлеб без вспашки под борону* – наволік. [На наволоку бува часом хліб кращий, як на ораному].
- Жнитвина** (*комли соломы на корню*) – стерня (р. -ні), стёрен; (*один пенёк*) стерніна, ум. стернінка. [Загнав собі стернінку в ногу].
- Жнитво, жнитва**, ж. – жнива. *Производит уборку хлеба во время жнитва* – жнивувати. См. **Жатва**.
- Жница** – жаля, жниця (ум. жнічка), женчіха, жнія (ум. жнійка), жатниця. [Та й жаля з неї не аби-яка. Крешуть, мов блискавиця, серпи у добрих жній. Жатниця з неї: пів-пальця собі віджала].
- Жокей** – джокей, (*под русск. влиянием*) жокей.
- Жолоб** – жолоб, рівчак, см. **Жолобок**; (*водосточн. труба горизонтальн.*) риштак (ум. риштачок); (*вертик. или наклонн.*) ринва. [Клав ціпки у напувальні корита й водяні ринви (Св. Письмо)]. См. **Водосток**.
- Жолобообразный**, см. **Желобообразный**.
- Жолудь** – жолудь (ум. жолудок, р. -дка), *собир.* жолуддя (ср. р.).
- Жом, чаще Жомы** – лещата, (*поменьше*) давильце, (мн.) давильця; (*для выдавливания виногр. сока*) точиво. [В лещатах вимінають квашію з сириці. Від достатків збіжжя твого і впливу точива твого не гаятимешся приносити в жертву (Св. Письмо)].
- Жора**, общ. р. – ненажеря, жерун, проїсть (ж. р., р. -ти).
- Жох** – проноза, жиган, зух. [То такий жиган, що йому пальця в рот не кладі, а то відкусить].
- Жранье, жратва** – лопання, тріскання, (*зап.*) жертя (ср. р.).
- Жрать** – жерти (жеру, жереш, *повел.* жери), тріскати, лопати, лупити, лигати, тлити. [Бублики лупить, як хто купить (Ном.). Купів слив та й лигає. Зевес тоді лигав сивуху і оселедцем заїдав (Котл.). Не тли всього відразу, бо й потім ще схочеться їсти].
- Жребий** – 1) жереб (р. -бу), жеребок (р. -бка). [Далікий жереб витяг – не піде в москалі]. *Бросать, метать жребий* – жеребувати, кидати жеребок, жеребкувати, (*между собою*) жеребкуватися. [Про одіжу жеребували (Куліш)]. *Бросание, метание жребия* – жеребування, жеребкування; 2) доля, талан. [Така тобі, донню, доленька судилася. Тобі щасливий талан випав, а мені найтяжчий у світі].
- Жрец** – жрець (р. жерця, зв. жёрче, мн. жерці), (*святой*) святець (р. -тця). [Святці співають вдячні гімни своєму божищу Ваалу (Л. Укр.)].
- Жреческий** – жрецький, жречий.
- Жречество** – жрецтво.
- Жречествовать** – жрецювати.
- Жрица** – жриця.
- Жужелица** – 1) *зоол.* – бігун, біжак, красулька, щипак; 2) (*остатки каменного угля после его сгорания*) жужелиця, жужіль (р. -жели).
- Жужжалка** (*муха*) – бурчало.

Жужжальце – деркотільце, дзизкальце.

Жужжание (*пчелы, мухи*) – деркотіння, дзижчання, дзизкання, брєніння. **-ние** *кузнечика, сверчка, веретена* – сюрчання, хурчання. **-ние жука, комара** – дзижчання, гудіння. [Тиша в хаті була така, що аж у вухах чулося якесь брєніння (Крим.). Докучне сюрчання трав'яних коників (Мирн.)].

Жужжать – деркотіти, дзижчати, дзизкати, дзинчати, брєніти, сюрчати, брумчати, густі (гуде); (*о веретене, сверчке, кузнечике*) сюрчати, хурчати. [Мухи деркотять. Золоті бджоли брєнили в золотому сонячному промінні (Грінч.). Комар у вухо брєнить (гуде) (Чуб.). Всі мухи тихо сиділи, лишень одна брумчала. Коники сюрчали в траві. Хрущі літали й гули. Комарик молодий своє дзинчить (Гліб.). Оса дзизькає]. **Полететь жужжа** – побрєніти. [Бджілка побрєніла до вулика]. **Жужжать в уши кому** – туркати в вуха кому, натуркувати кому щось. [Це ви їм усяку погань натуркуєте, до лукавности призводите! (Крим.)].

Жужжащий – деркотливий, дзизкучий, гучливий, гудючий. [Хрущі літають гучливі (М. Вовч.)].

Жуир – розкішник, світорозкішник.

Жук, зоол. – жук (*ум. жучок, жучечок, р. -чка, ув. жучище, жучина*). **Самка -ка** – жучиха. **Ж.** молодой – жученя (*мн. жученята*). **Ж. бронзовый** – оленка, вонючка. **Ж. майский** – хрущ. **Ж. испанская муха** – майка, майчик. **Ж. навозный** – гнойовик, гуджулай, -йка, гадзуля. **Ж. носорог** – носоріжок (*р. -жка*), волик, (*самка*) корівка, коровиця. **Ж. олень** – рогаль, рогач, тур, оленець (*р. -нця*), розсохач, щипун. **Ж. клещатый** – щипавка. **Ж. хлебный** – хлібоїд, житник, гречух, гречкосій, кұзька, хрущик, красулька, красунок (*р. -нка*), наливайко. **Ж. долгоносик** – носай, носаль. **Ж. скрипун** – музичка. **Ж. божья коровка** – сонечко. **Ж. светящийся (светляк)** – світляк, блищак.

Жуковина, стар. – жиковина, джиковина (*перс. джика*), (печатний) перстень.

Жуковатый – поточений шашелями, шашелюватий.

Жулик – халамідник, ракло, крутій, шахрай, жульман. [Жульмані витягли в його гроші].

Жуликоватость – крутіюватість (*р. -гости*) [Дрібненька крутіюватість], шахраюватість (Єфр.).

Жуликоватый – крутіюватий, шахраюватий. [Зустрів його приязно, з таким привітним усміхом, яким визначаються люди, вельми шахраюваті (Конис.)].

Жупел – жупел, пекельна сірка.

Журав, см. Журавль 2.

Журавка, бот. *Oxycoccus palustris Pers.* – журавина, журавиха, журавліна, журахвіна.

Журавленок, зоол. – журавля, -тко.

Журавлиный – журавлиний, журавлевий, журавельний. **-ная вереница** – ключ журавлиний.

Журавль – 1) (*зоол.*) журавель (*р. -вля, ум. журавлик, журавельчик, увел. журавлюка*), (*реже*) веселик; (*самка*) журавка (*ум. журавочка*), журавлиця. [Краще синиця в жмені, ніж журавель у небі]; 2) (*у колодца*) журавель (*р. -вля*), звід (*р. зводу*), очеп.

Журан – журан, таволга.

Журба – картання, докоряння, розказування, угрущання.

Журить, пожурить – картати, покартати кого, докоряти кому, розказувати, розказати, вимовляти кому, угрущати кого. **Журья журить** – картати без просвітку. [Що-дня угрущаю, щоб не робив так – не слухає. Таку шкоду зробила – от я-ж їй розкажу! Та годі вже гримати на хлопця: я вже розказав йому, то й буде вже з його].

Журнал – журнал, часопис (*р. -су*), щоденник. [Надрукував у російському журналі. Корабельний щоденник]. **-нал еженедельный** – тижневик, тижневий часопис. **-нал двухнедельный** – дво(х)тижневик, двотижневий часопис. **-нал ежемесячный** – місячник, щомісячник.

Журналист – журналіст, (*работающий в газете*) газетяр (газетник), (*гал.*) дневникар (*р. -ря*).

Журналістика – журналістика, (гал.) днівника́рство, газетя́рство.

Журна́льний – 1) журна́льний. [Журна́льна стаття́]; 2) днівника́рський, газетя́рський. [Ще-ж мій днівника́рський обов'язок].

Журча́ло, зоол. **Bombulius** – шерше́нь (р. -шня, и -шеня).

Журча́ние – джуркоті́ння, дзюрча́ння, дзюркота́[і]́ння, дзю́ркіт (р. -коту), жу́ркіт (р. -коту), брєні́ння, (гал.) ше́мріт (р. -роту), (гулке) го́мін (р. -мону), гурча́ння, бурча́ння. [Любий жу́ркіт води. До нас у хату крізь вікно́ врива́вся го́мін голосних пото́ків, що бі́гли вниз по вулиці нагі́рній (Л. Укр.). Під ше́мріт рік дзві́нкий (Фр.)].

Журча́ть – джуркоти́ти, дзюрча́ти, дзюркота́[а́]ти, брєні́ти, ро́пта́ти, (гулко) гурча́ти, бурча́ти. [Вода́ тихо лелі́є, не ро́пче (М. Вовч.). Гурчи́ть вода́ по яра́х (М. Вовч.)].

Журча́щий – джуркотли́вий, дзюркотли́вий, (гулкий) буркотли́вий. **-щя́ вода** – дзюркото́нька. [Переда́й їй, дзюркото́нько, плач дові́чний мій (Куліш)].

Жур(ь)ба́ – карта́ння, угруща́ння, см. **Журба́**.

Жустать, жу́стерить, жу́стерлить, жу́стриць, жу́щерить – же́рти, ло́пати, трі́скати *и т. д.* (см. **Жрать**).

Жусти́ть – підшли́фовувати (*метал*), підшли́фовувати ру́лі в рушні́ці (на́дто в се́редині).

Жу́ткий – мото́рошний, страхо́вятий, жа́скый, ля́чний, терп́кий. [Терп́кий мо́мент].

Жу́тко – мото́рошно, ля́чно, торо́пка, жа́ско. [Як са́ма я в ха́ті, то так мені ста́не мото́рошно. Се, ба́ч, так, як лі́том в рі́чку лі́зти: споча́тку жа́ско, а нирне́ш – то й рай (Л. Укр.)].

Жу́ть – о́страх, ля́к, поте́рпа́ння. **Жу́ть берє́т** – ля́чно, аж поте́рпаю́.

Жухну́ть – 1) (*о масляных красках, полировке*) ме́рхнути; 2) (*о коже*) шка́рубі́ти, шка́ру́бнути, зашка́рубі́ти, зашка́ру́бнути.

Жучи́на – поте́чене ша́шелем.

Жу́чить – ла́яти, карта́ти ко́го, ми́лити го́лову ко́му.

Жу́чка – жучка. [Жу́чка за́гавкала].

Жу́чки – кі́стяна луска́ на вели́ких ри́бах, щі́тики.

Жучо́к, см. **Жук**.

За, предл. с вин. и с твор. пп. – 1) а) за що́. [Узя́в її́ за ру́ченьку. Пани́чу, я вас за чу́ба посмі́чу (Номис)]. **Вступи́ться за ко́го** – о́ступитися, обста́ти за ким *и* за ко́го. **Она́ ви́шла за во́енного** – вона́ віддала́ся за ви́ськово́го. **Руча́ться за ко́го** – ручи́тися за ко́го; б) (*на вопрос куда*) за, по-за що́. [Хова́ється за чу́жі плє́чі. Виво́зити гні́й на сте́пок по-за мі́сто (за́ город)]. **Сесть за́ стол** – сі́сти до сто́лу (*и* за́ стіл); в) (*о вознаграждении*) за що́. [Гро́ші за́ роботу]; (*принимая в соображение что*) по́ чім. [По́ та́кій робо́ті тре́ба не та́кі гро́ші бра́ти]; г) (*о замещении*) за ко́го, за́мість ко́го. [Посла́в си́на за́мість се́бе]. **За что́ брата́ся** – до чо́го бра́тися. [До нау́ки бра́лися. Коза́кі, до шабє́ль! До робо́ти взя́лися]; 2) а) (*на вопрос где*) за, по-за чим. [За́ синім-би мо́рем ми́лого знайшла́ (Шевч.). Скрі́зь і́ перед на́ми і́ по-за на́ми брині́ють чо́ловічі ша́пки (Г. Барв.). По-за ме́жами на́шої кра́їни = за́ пре́делами на́шей стра́ны]. **За́ чем** (*о занятии*) – за чим, (*зап.*) при чо́му. [Сиди́ть за́ шитво́м чи за́ прядиво́м. На ла́ві при ве́чері́ вся сі́м'я сиді́ла (Рудан.)]; б) **один за́ другим, друг за́ другом** – о́дин по о́дному. [Усі́, о́дин по о́дному, пови́ходили з ха́ти. Мрі́я спли́вала по мрі́ї (Грінч.)]. **Ша́г за ша́гом** – сту́пінь по сту́пеню. **Иди́ти всле́д за́ кем** – і́ти слі́дом за́ ким. **Гна́ться за́ кем, за́ чем** – гна́тися за́ ким, за́ чим. **Охоти́ться за́ волком** – полю́вати на́ вовка, за́ вовком. **По́йти за́ кем, за́ чем** – пі́ти по ко́го, по́ що́. [Бі́жіть шви́дше по́ лі́каря. По́їхав у лі́с по́ дрóва, а я пі́шла по́ во́ду]. **По́йти за́ делом** – пі́ти за́ ді́лом (*а не* по́ ді́лу). **Оста́вить ко́го дале́ко за́ собою** – зали́шити ко́го дале́ко поза́д се́бе. **Он уеха́л вско́ре за́ мно́й** – він по́їхав неза́баром пі́сля ме́не; 3) (*на вопрос: за сколько*) за, через. [Ви́плакала ка́рі о́чі за чо́тири но́чі. За о́станні́ два ро́ки (*или* за о́станні́х дво́х ро́ків) він написа́в кі́лька га́рних опові́даннів. Дени́с через усю́ доро́гу хоч-би па́ру з уст пу́стив (Кві́тка)]. **За неде́лю перед́ е́тим** – ти́ждень перед́ цим, перед́ ти́жнем. **За год́ рані́ше** – рік на́перед, перед́ ро́ком. **Е́му за́ соро́к лет** – йому́ ро́ків

- понад сорок. **За две версты от города** – за дві верстви від міста. **За пятнадцать рублей** – за п'ятнадцять карбованців. **Найти за кем** – знайти на кому. [На йому не знайшли ніякої провини (Н.-Лев.)]. **Следовать за кем (по времени)** – іти за ким, бути під ким. [Ця дівчинка – старша, а під нею оцєю хлопчик]. **За ним это водится** – за ним це буває (поводиться). **За глаза** – позаочі. [Се не позаочі люди кажуть, а в вічі (Г. Барв.)]. **Теперь очередь за мной** – тепер моя черга. **Запишите это за мной** – запишіть це на мене. **Будет за мной** – буде за мною. **За неимением** – не маючи; бо не маю, через брак, для браку чого. [Не маючи грошей, не можу купити. Не можу купити, бо не маю грошей. Не друкується через брак місця]. **За исключением** – з винятком чого, виймаючи що, окрім чого, кого. **За недосужностью, за болезнью, за старостью и т. п.** – через ніко́льство, через х(в)оробу, через старощі *и т. п.* **За подписью секретаря** – з підписом секретаря. **Что за чудо, удивление!** – що за диво!
- Заалеть** – (покраснет) почервоніти, зчервоніти, спаленіти, заже́врити(ся), зашарі́тися (-ріюся) *и* зашарі́тися (-рюся, -ришся). [Задивілася хмарка на сонце і вся зчервоніла (Вороний). Небо на сході заже́вріло. Пухкенькі щічки так і заже́врілись (Тесл.). Чого ти так зашарі́лася, як він на тебе глянув?].
- Заалеться** – зачервоніти. [На валу зачервоніли кармазини].
- Заалкать** – зголодніти, схотіти їсти.
- Заалчничать** – почати, бути, стати заже́рливим, жа́дібним, несі́тим, ненаситним на що.
- Заамвонный** – заамбонний, заамбоновий.
- Зааминить что** – завершити, закінчити що, до а́мнію дове́сти що.
- Заплодировать** – заплескати (в долоні), плесну́ти. [Всі разом заплескали. Плесніть, мої панове милі (Квітка)].
- Заарендовывание, Заарендование** – заарендо́вування, заарендува́ння.
- Заарендовывать, заарендовать** – заарендо́вувати, заарендува́ти, (*о мног.*) позаарендо́вувати, бра́ти, взяти в посесію що. [Позаарендовували всі козацькі ріки (Куліш)].
- Заарестовывание, Заарестование** – заарешто́вування, заарештува́ння ко́го.
- Заарестовывать, заарестовать** – заарешто́вувати, заарештува́ти, (*о мн.*) позаарешто́вувати ко́го. **Заарестованный** – заарешто́ваний.
- Заарканить** – заарканити, залигати арканом.
- Заартачиться** – (*о человеке, животном: заупрямиться*) упе́ртися, затя́тися, ста́ти ру́ба (пнем), (*заноровиться*) зге́дзатися, зге́дз(ь)катися, зге́дзитися, занорові́тися. [Стала ру́ба і затялася, що не пу́стить сина до школи (Коцюб.). Гляди-ж, Наталко, не зге́дзайся, як старости прийдуть (Котл.). О, вже зге́дзився (Каменецьк. п.). Коби́ла занорові́лася, не хо́че везти].
- Заатлантический** – заатланти́ський, заатланти́цький.
- Заатлასиться** – (*о ткани*) залиснітися (отла́сом).
- Заатукать** – затюкати, зацькува́ти.
- Зааукать** – загукати, заговкати.
- Заахать** – заахати, заахкати.
- Забава** – 1) *см.* **Забавление**; 2) (*развлечение*) заба́ва, за́бавка, розва́га, уті́ха, *ум.* уті́шка. [Положу́ дереві́нку в колісочку та бу́ду коліха́ти: бу́де мені за́бавка (Рудч.). Зірва́ла квітку з голови, кинула мені на за́бавку (Г. Барв.). Тобі все сме́шки та вті́шки (Номис)]. **-вы (увеселенья)** – гу́льбоші (-щів), гу́льбини (-бин), (і)гри́ща (*р.* (і)гриш). [Не втомлена гу́льбошами, горем не перемучена, ясна бу́ла собі, як тіхеє літо (М. Вовч.). Там гу́льбини тоді бу́ли: зібра́лись родичі і чужі до́брі люди і весели́лись собі (Сл. Гр.). Дівочі ігрища незабу́тні (Куліш)]. **Место -бав** – гу́льбище, гри́ще. **Пойти на -ву кому; отдать на -ву кому что** – піти на гри́ще ко́му; відда́ти (пустити) ко́го, що на гри́ще, на іграшку, на ви́грашку ко́му. [Та все пішло́ царям на гри́ще (Шевч.). Ні, не вбі́ли, а пу́стили моска́лям на гри́ще (Шевч.). Вона й бере́ мене в поко́ї синкам на ви́грашку (Шевч.)]; 3) (*мешканье*) ба́влення,

бавіння, баріння; 4) см. **Забавка**.

Забавити – (*замедлить*) забавити, забарити когo. **-тсья** – забавитися, забаритися.

Забавка, Забава, Забавочка – (*игрушка в прям. и перен. знач.*) іграшка, виграшка, забавка, цяцька; *срвн. Ігрушка*. [На ярмарку дітям іграшок накупили (Богодухів). Дурному і лубок цяцька (Номис). Мати в нас батькові дружиною була, порадиця у хаті, – не рабіня, не забавка (Грінч.)].

Забавління, Забава – (*дейст.*) забавління, тішення когo.

Забавлять, -ся, забавити, -ся – бавити, -ся, забавляти, -ся, забавити, -ся, (*реже*) вбавити, -ся, тішити, -ся, потішати, -ся, потішити, -ся. [І її колісь бавила мама цією пісенькою (Грінч.). Діти так гарненько бавляться. Ти моєї дитини не вбавиш (Пісня). Ой любив тебе, потішав тебе та як мати дитятко (Пісня)].

Забавник, -ниця – потішник, -ниця, жартун, -нка, штукар (-ря), -карка, сміхованець (-нця), -ванка.

Забавничать – жартами тішити, штукарити, фіглі-міглі строїти.

Забавно – 1) утішно, потішно; 2) чудно, кумедно, цікаво. *Это -но* – (*ирон.*) се цікаво.

Забавність – утішність, потішність (-ности).

Забавний – 1) (*приятно забавл.*) утішний, утішливий, потішний, забавний. [Така тая дитинка втішна була, ще я такої втішненької і не бачила. Таке гарне, утішливе хлоп'я. Якого пісень славних вона співала, якого казочок потішних уміла! (М. Вовч.); 2) (*смешной*) кумедний, веселий, цікавий. [Кумедне таке кошенятко. Кумедна помилка. Набив собі на лобі таку цікаву гулю, що не можна було не реготатися]. **-ний человек** – кумедна людина. **-ные приключения** – веселі пригоди. *Сыграть -ную штуку с кем* – зробити (доброго) фігля кому. [Бачать діти, що старий батько з ними фігля зробив (Драг.)].

Забагроветь – забагровіти, забагріти.

Забагрянеть – забагрянити.

Забаклушничать – забайдикувати, почати байдики бити.

Забалагурить, -ся – забалакати, -ся, забазікати, -ся. **-гурить кого** – забалакати, заговорити когo.

Забаливать, заболеть – (*о частях тела*) (*у кого*) починати, почати боліти, заболіти, зболіти когo, (*реже*) кому, у когo. [Заболіла голова і не знаю, з чоґо. Заболить тебе голова (Руданськ.). Як зболить її іден бік, вона, обертається на другий (Руданськ.). Заболів мені (мене) палець – мабуть обриватиме. Заболіло всеньке тіло, ноги защеміли. (Руданськ.)]. **-леть острой болью** – защеміти, заскеміти. [Знов заскеміло серце (Крим.)]. *Что-то зубы -вают, -лели* – чоґось зуби починають боліти, заболіли.

Забаллотировывать, забаллотировать кого – забалотувувати, забалотувати когo, чоґних кидати, накидати кому.

Забаловаться – запусуватися.

Забалтывание – забовтування, заколочування чоґо.

Забалтывать, заболтать – 1) (*языком*) затеревенити, залепетати, починати, почати молотити, замолотити язиком. [Таке замолів язиком, що й слухати не хочеться. Залепетав усяку дурніцю]; 2) (*руками, ногами*) замахати, зателіпати (руками, ногами); 3) (*тесто*) забовтувати, забовтати, заколочувати, заколотити що (тісто).

Забарабанить – забарабанити, затарабанити, заторох(ко)тіти, заторкотіти. [Та чекає барабана заким заторкоче (Руданськ.)].

Забарабошить – закуйовдити, заколошкати, закудівчити.

Забаррикадировать, -ся – забарикадувати, -ся. **Забаррикадированный** – забарикадований.

Забарахтаться – заборсатися, завовтузитися, заборі[ю]катися.

Забариться, Забарничать – запаніти, припанітисся, в пані пошітисся, (*о мног.*) попаніти.

[Бач, як припанівсь! Як пошивсь у пані, то на нас простих уже й не дивиться].

Забаси́ть – заговорити, заспівати басом.

Забастова́ть – застрайкувати, почати страйк.

Забасто́вка – страйк (-ку).

Забасто́вочный – страйковий. **-ный комитет** – страйковий комітет.

Забасто́вщик, -щица – страйкар (-ря), страйкарка.

Забасто́вщи́й – страйкарський.

Забая́юкивать, забая́юкать – люляти, залюляти, заколісувати, заколісати.

Забая́ть, -ся – забалакати, -ся, заговорити, -ся.

Забвене́ние – забуття, забуток (-тку). *Приходит, притти в -ние* – забуватися, забутися, іти (піти) в непам'ять (у забуток). *Предавать, предать -нию* – у непам'ять (у забуток) повертати, повернути (пущати, пустити) що. [Все те пускають наші земляки в непам'ять (Куліш)]. *Вызывающий, дающий -ние* – забутній, забутковий. [Чи мені дано такого зілля забутного чи що? (Г. Барв.)].

Забвене́нный – 1) забутній. [Переживе мій вік забутній, як пережив моїх батьків (Грінч.)]; 2) (*забытый*) забутий, позабутий. [Коли позабуду тебе, Єрусалиме, будь забута правиця моя (Куліш)].

Забег – 1) см. **Забегание**; 2) заворітка, поворітка, закрут (-ту).

Забегание – 1) (*к кому*) забігання до кого; 2) *перед кем* – запобігання ласки чиєї, підлещування до кого. [Запобігання ласки панської].

Забегать, забежать – 1) (*к кому, куда*) забігати, забігти, (*о мног.* позабігати), заскакувати, заскочити, (*слишком далеко*) заганятися, загнатися, (*о мног.*) позаганятися. [Забіжу до вас уза́втра. Заскочу до вас увечері. Десь теля забігло. Аж до Туреччини позабігали]. **-гая** *окружат* – забігати з усіх боків. **-гать, -жать вперёд** – забігати, забігти наперед ко́го; запобігати, запобігти, переймати, перейняти ко́го. [Забігши наперед, виліз на смоковницю, щоб бачити його (Єв. Л.). Марта мислями далі та далі запобігала, як житиме вона? з ким? (М. Вовч.)]. 2) **-гать перед кем, -гать в глаза кому** – запобігати ласки чиєї, підлещуватися до ко́го.

Забегать – забігати, заметатися. [Забігав по хаті. Його холодні очі неспокійно заметалися по людях (Коцюб.)]. **-гать ища что-либо (взбегаться)** – збігатися. [Взяла да й утекла. Як збігалися пани! Бо' храни! трусу такого на все село (М. Вовч.)].

Забегаться (утомиться от бега) – забігатися. [Забігався, ледве діше (Харківщ.)].

Забегавшийся – забіганий.

Забеглый – 1) забіглий. [Забігли душі (з України на Дунай)]; 2) прибу́дний. [Прибу́дний соба́ка].

Забедоку́рить – зашурубу́рити.

Забедствова́ть – забідувати, почати бідувати.

Забелене́ние – забілення; (*сост.*) побіління чо́го.

Забелеть – побіліти. *Чай -лёл от молока* – чай побілів од молока́.

Забелеться – (*издали*) забіліти. [Перед ними забіліла гречка (Руданськ.). На ставку забіліли гуси].

Забеливание – забілювання.

Забеливать, -ся, забелить, -ся – забілювати, -ся *и* забіляти, -ся, забіліти, -ся. **Забелённый** – забілений. [Забілена стіна. Не хочу їсти борщу не забіленого, – несмачний].

Забелина – 1) забілена пляма, забілене (-ного); 2) (*на зубах у лошадей*) черня.

Забелка, Забел – 1) забілювання, *оконч.* забілення; 2) **-ка**, см. **Забелина**.

Забере́жный – тогобічний, (*редко*) тогобіцький, забере́жний. **-ный житель** – тогобочанин, забережанин.

Забере́жье – забере́жжя, тогобіччя.

Забере́менеть – (*о женщине*) завагітніти, заважніти, завагон[т]іти, зтяготніти, зайти в тяж,

зайти на дитину, стати при надії, (*грубов.*) зачереватити; (*о свинье*) запоросіти, стати поросною; (*о корове*) стати тільною; (*о кобыле*) стати жеребною.

Забесідоваться – заговоритися, забалакатися.

Забесітсья – почати казиритися, лютувати.

Забесноваться – забіснуватися. [Він деколи як забіснується, то всіх з хати порозганя].

Забеспокоїтсья – занепокітисся, затурбуватися.

Забесчінствовать – забешкетувати.

Забетонирование – забетонування.

Забетонировать – забетонувати. **Забетонированный** – забетонований.

Забивание – забивання, заганняння.

Забивать, забить – 1) (*заколотить*) забивати, забити, (*о мн.*) позабивати що. [Позабивали вікна й двері]. **-бить железн. полосами** – заштабувати. **-вать, -бить гвоздём** – забивати, забити цвяхом, загвожджувати, загвоздити; 2) (*вколачивать*) забивати, забити, гнати, загнати, загнути, (*о мн.*) позабивати, позаганяти що куди, у віщо. [Позабивати тут скрізь кілки. Загнути клин(а)]. **-бить в колодки** – забити в диби, в дибиці, (*провинц.*) здібати. [Нюги здібають, руки сплутають і везуть до прийому (Руданськ.)]; 3) **-бить (загромоздить) дорогу снегом** – забити (забуртити) дорогу (путь). **-бить наносом, песком, грязью, снегом** – забузувати намулом, піском, багном, брудом, снігом. [Банька скляна, та забузована, то й не відко, що в їй. Коси в тебе брудні – бач як гребінець забузувала, розчісуючись]. **-бить (засорить) отверстие** – забити відтуліну, (*безл.*) заснітити (*и засмітити*), захарастити. [Щось заснітило крант у самоварі, – вода не біжить]; 4) **-бить в набат, тревогу** – бити (ударити) на гвалт. **-бить в барабан** – заб[т]арабанити, (*дробь*) задріботити. [Раптом задріботів на своїм тарабані (Франко)]; 5) **-вать, -бить голову кому** – забивати, забити кому баки (голову), задурювати (задурити) когo (голову кому), дурити кому голову, морочити, заморочити, запаморочити, затуркувати, затуркати голову кому. [Чоловік дурний, бо жінка задурила. Мені, такого пана, сюди задурювать прийшла! (Гліб.). Не мороч (не дур) мені голови, бо вже й так, обертом іде. Оці дітиська так затуркають голову, що за день зовсім дурна стану]; 6) **-вать, -бить кого (притупить умств. способности)** – забивати, забити, приголомшувати, приголомшити, заголомшити, задурювати, задурити, затуркувати, затуркати когo. **-бить толчками** – заштоухати, затовкти, затолочити когo. **-бить плетью до смерти** – забити, зашмагати когo нагаями (канчуками) на смерть. **-бить до полусмерти** – мало дух не вибити; тільки(-но) живого пустити. **Забитый** – забитий; заштабований; забитий цвяхом, загвожджений; загнаний куди, у віщо; забитий у диби, у дибиці, здібаний; забитий, забузований (мулом, снігом, піском *и т. п.*); (*о ребёнке, человеке*) забитий, приголомшений, заголомшений, задурений, затурканий; заштоуханий, затовчений, затолочений. [Найгірша в класі школярка, засміяна та забита (Васильч.). Приголомшений темний люд. Мала на зріст, а на вдачу залякана та заштоухана (М. Левиц.)]. **-тый плетью до смерти** – забитий, зашмаганий нагаями, (канчуками) на смерть, (*до полусмерти*) тільки (-но) живий. **-тая дорога (путь)** – забитий, забивний шлях (забита, забивна дорога, путь). [Забивні шляхи, що ними простувала Рудченкова муза (Єфр.). Забивна путь: замети навіргало такі (Мирн.)].

Забиваться, забиться – 1) *куда* – забиватися, забитися, зашиватися, зашитися, залізти, залізти, засунутися куди; *см. Забираться, забраться*. [Забилася в найдальший куток. А де ти так зашивсь, Іване? Хлопець засунувся під якийсь пліт і заснув (Франко)]; 2) *чем* – забиватися, забитися, захарашуватися, захараститися, заснічуватися, заснітитися, засмічуватися, засмітитися, (*о мног.*) позабиватися, позахарашуватися *и т. д.* чим. [Вушко в голці забилося. Греблі порозвалювалися, шлюзи позахарашувалися. Дірочки в чайникові чимсь позаснічувалися]. **-тсья мукой** – заборощнитися. [Сито заборощнилося]; 3) **-тсья (о сердце)** – забитися, затьохкати, заколотитися, закалатати, закидатися, зат(р)іпатися,

затріпотати, затріпотіти, затокотіти, застукотіти, (*однокр.*) тьо́хнути, кінутися, тіпнутися. [Серце затьохкало (тіпнулось) і замерло. Серце в батька й матері швидше застукотіло (Н.-Лев.)]; (*о пульсе*) забитися, затокотіти, закалатати, (*однокр.*) кінутися, тіпнутися. **-тсья в судорогах** – затіпатися. **-лсья в судорогах хто** – затіпався хто, корчі взяли когось, почало корчити когось. [Дико, проникливо крикнувши, затіпався мов у корчах (Л. Укр.)].

Забивка – 1) забивання, *оконч.* забиття; 2) (*засорение*) захаращування, забивання, засвічування, засмічування чого; *оконч.* захаращення, забиття, заснічення, засмічення.

Забивной – забивальний (*напр.* молоток); забивний.

Забинтовувать, забинтовать – забинтовувати, забинтувати, забандажувувати, забандажувати, завивати, завити, завинутити. **Забинтованный** – забинтований, забандажований, завитий, завинутий.

Забирание – забира́ння. **-ние силой** – забира́ння, силою (силоміць), загарбування, гарбання, грабування. **-ние в долг** – боргування. **-ние в войско** – побір (-бору), призва, (*гал.*) бранка. **-ние в плен** – забира́ння (займання) в полон (у бран, у неволю). **-ние скота на потраве** – займання худоби в шкоді (в спашу).

Забирать, забрать – 1) забира́ти, забра́ти, (*мног.*) побра́ти, позабира́ти. [Дітей лю́ди позабирали. От поберуть вони́ коси́ та й підуть ніби-то косити (ЗОЮР)]. **-брать всё, без остатка у кого, откуда** – позабирати все в когось, вибрати що звідки, (*образно*) і кутки випорожнити ко́му. [Я вже всі свої гроші вибрав]. **-рать силой** – забира́ти, забра́ти силою (силоміць), гарбати, загарбувати, загарбати, грабувати, пограбувати. [Нічим було́ нам заплатити, так корівку мою́ пограбували і продали (Г. Барв.)]. **-рать в долг** – боргуватися, бра́ти на́бір (на борг), на віру. [Ми в крамниці боргуємося на місяць. Я беру́ хліб на віру, а як зароблю, тоді віддаю гроші]. **-рать в войско** – бра́ти, забира́ти до війська (в армію, в салдати) когось; чуби́ голити ко́му. [Король війну́ замишляє, усіх хлопців забирає. Хлопцям чуби́ поголили (Пісня)]. **-рать в плен** – забира́ти (займати) в полон (у бран, у неволю). **-брать в плен всех** – усіх виполонити. [Усіх татар вірубаємо й виполонимо (Куліш)]. **-рать скот на потраве** – займати худобу в шкоді (в спашу). [Ой, лихо! коні в спашу – займайте мерщій]; 2) (*о хмельном, о лекарстве*) розбира́ти, розібра́ти. [Та вже-ж мою́ голівоньку та хміль розбирає (Пісня)]. **-рать кого** – бра́ти когось. **Охота -рает кого** – хіть бере́ когось; кортити ко́му. **Злость -рает** – злість бере́, злість узяла́ когось. **-рает за душу** – бере́ за ду́шу, діймає до серця когось. [Сумна́ пісня бра́ла за ду́шу. Її плач аж до серця діймає]. **-брать в голову** – узя́ти собі́ думку, уба́гати в го́лову. **-брать в руки кого** – узя́ти в свої́ руки, (*шутл.*) уба́рати в шори, запетлювати когось. [А що́, запетльовано тебе?]; 3) (*о режущем орудии*) бра́ти, взя́ти. [Плуг бере́ мілко. Гёмбель товсто бере́ – підбити треба]. **Забранный** – забра́ний *и* забра́тий; (*без остатка*) ви́браний; (*силой*) забра́ний *и* забра́тий силою (силоміць), загарбаний, заграбований; (*в долг*) узя́тий на віру, на́бір; (*в войско*) забра́ний до війська; (*в плен*) забра́ний, зайня́тий у бран (у полон, у неволю); (*о скоте на потраве*) зайня́тий.

Забираться, забраться – забира́тися, забра́тися, убира́тися, уба́ритися *и* увібра́тися, зала́зити, залі́зти, (*пренебр.*) утелю́щитися, утеревитися куди, в що. [Еней на піч забрався спати (Котл.). Злодій убрався в хижу. Чого́ це ти утеревився в льох?].

Забірка, *см.* Забира́ние.

Забитие – забиття.

Забияка – забия́ка, задира́ка, заводі́яка.

Забиячество – забия́цтво, заводі́яцтво.

Забиячить – заводи́тися, збива́ти бучу́, колотне́чу, задира́тися.

Забиячливость – зади́рливість, зади́рикуватість (-ости).

Забиячливый – зади́рливий, зади́рикуватий.

Заблаговестить – за́благові́стити. за́дзвони́ти. [Забла́гові́стили до служби́ бо́жої].

Заблаговременно – за́здале́гідь, за́здале́годи *и* за́здали́годи, за́вчасу́, за́вчасно, за́годі, за́годій,

загодя.

Заблаговре́менность – завчасність (-ности).

Заблаговре́менный – заздалегідний, завчасний.

Заблагорассу́дить – візнати за добре, за ліпше, за слішне. *Как (вам) -тся* – як (вам) здаватиметься за найкраще; (*как вздумается*) як (вам) забажається, як схочеться, як заманеться.

Заблаже́нствовать – зараювати, почати раювати.

Заблажи́ть – задуріти.

Забле́вывание, Заблева́ние – забльовування, заблювання.

Забле́вывать, заблева́ть – забльовувати, заблювати, зарігувати, зарігати що. **Забле́ванный** – забльований, заріганий.

Забле́ккость – зів'ялість; (з)бляклість (-лости).

Забле́ккий – зів'ялий; (з)бляклий; змарнілий.

Забле́кнуть – (*о раст.*) за[і]в'янути, пожовк(ну)ти; (*о краске*) зблякнути; (*о челов.*) захіріти, змарніти, податися.

Заблесте́ть – заблищати, заясніти, заблискотіти, забліснути, залисніти, залеліти, замигтіти; (*оттенки см. под Блесте́ть*); (*только о солнце: заиграть*) віграти; (*о слезах*) забриніти, замружіти. [Сонечко з-за хмари віграло (М. Вовч.). На віях забриніли сльози. А в самого в очах сльоза замружіє (Грінч.)]. **-те́ть золотом** – заясніти золотом, зазолотітися. **-те́ть как звезда** – зазоріти, зазоритися. [Хто-ж се, що мов зоря зазорілася? (Св. П.)].

Заблея́ть – забекати, замекати, замекотіти, замекекати, (*однокр.*) мекнути, бекнути.

Заблιστάть, см. Заблесте́ть.

Заблуди́ть – 1) почати блудіти, почати блукати; 2) почати блудодіяти, блудствувати, розпутьствувати; почати сходити на погану путь.

Заблуди́ться – заблудити(ся), заблукатися, зблудіти(ся), зблукатися, (*о мног.*) поблудіти(ся). [Заблудив, не втраплю на свою путь. Козак ізблукався у гаї густому (Грінч.). Не йдіть лугами, бо поблудите. Либонь-же, ми поблуділися, не до свата та забилися (Пісня)].

Заблудившись найти дорогу – виблудитися. [Насилу виблудивсь такі з лісу]. **-дившись притти куда** – приблудити(ся), приблукати. [Приблудила к зеленому дубу (Пісня). Ой, пасла та заблудилася, у чистеє поле приблудилася (Пісня)]. **Заблудившийся** – заблуджений, заблудн[л]ий, (*как сущ.*) заблуда.

Заблудши́й – блудний, заблудн[л]ий, заблуканий. [Блудна вівця. Привіз батькові заблудну дочку (Ор. Левиц.). О, Господи, рятуй оцю заблукану нещасну душу (Л. Укр.)].

Заблужда́ть – почати блудіти, почати блукати.

Заблужда́ться – помилятися, допускатися помилки, мати помилкову думку, іті помилковим (неправдивим) шляхом (блудною дорогою), на хибній шлях ставати.

Заблужде́ние – помилка, помилкова (неправдіва) думка, помилковий (неправдивий) шлях, омилення, зблукання, (*гал. и стар.*) блуд, облуд, заблуд (-ду), зблуда. [Треба розвіяти його помилку (помилкову думку). І блудів накопичуються гори, що й правду нам навіки закривають (Куліш). Він ціле життя ніс тяжку кару за своє хвилеве зблукання]. **Вводитъ, ввести в -ние** – омиляти, омити, змити кого, при(з)водити, при(з)вести до помилки, до облуди, на хибній шлях ставити (поставити), збивати (збити) з правдивого шляху, дурити, піддурити, здурити кого, (*гал.*) блудом повести кого. **Введение в -ние кого** – омилення кого, призведення до помилки кого, дуріння кого. **Быть в -нии** – помилятися, бути омиленим, (*гал.*) блудом іті (піті). [Вельми кохали тато маму і багато де в чому були про неї омилені (Кониськ.)]. **Впасть в -ние** – помилитися, омитися. **Вывести из -ния кого** – з'ясувати комусь його помилку, очі розкрити кому.

Забогате́ть – забагатіти.

Забодать – заколоті (сколоті) рогами, забуцати, забуцькати. [Сколю тебе рогами].

Забожі́ться – забожітисся; (*говоря*: бігме́) забігма́тисся.

Забой – 1) (*снежный*) замет (-ту). [Попід тина́ми та попід хата́ми понаміта́ло висо́кі заме́ти]; 2) (*в шахте*) піч (*р. печи*), нора. [А там у землі подовжня́ шахта, а в їй і по той, і по той бік на́че пече́ри, – печі зву́ться. Ко́жен шахтя́р лі́зе в свою́ піч та там і руба́є ву́гіль (Загі́рня)].

Забойка – (*на реке для ловли рыбы*) зако́та, їз (-зу), їзо́к (*р. їзка*), яз, язо́к (*на рі́чці*).

Забойник – забі́йник, забі́вач.

Забойщик – (*в шахте*) руба́ч (-ча́).

Забола́чивание – (*дейст.*) заболотнювання, (*сост.*) болотні́ння.

Забола́чивать, заболоти́ть – (*почву*) заболотнювати, заболотніти (грунт). **-ться** – болотні́ти, зболотні́ти. **Заболо́ченный** – заболо́тневий, зболотні́лий.

Заболева́емость – 1) (*сост. больного*) захво́рюваність, захво́рілість (-ости); 2) (*восприимчивость к заболеваниям*) вразли́вість, сприйня́тливість до хоро́б; 3) (*болезнь*) х(в)оро́ба. **Статистика -мости населения** – статисти́ка хоро́б серед лю́дності.

Заболева́ние – 1) занеду́жування, захво́рювання; 2) х(в)оро́ба; *см. Болёзнь*.

Заболева́ть, заболеть (*занемочь*) *чем* – занеду́жувати, занеду́жати, захво́рювати, захво́ріти, захорува́ти, заслаба́ти, осла́бнути, занепа́дати, занепа́сти на що, (*о многих*) понеду́жати, позанеду́жувати, посла́бнути, похво́ріти(ся). [Занеду́жав на кі́р. Во́лі йому́ похво́рили, сам чума́к заслаб (Рудч.)]. *Он -лел лихорадкой, кашлем, корью и т. п.* – він заслаб на пропа́сницю, на каше́ль, на кі́р, на́пала (*на*) його́ пропа́сниця, каше́ль, кі́р *и т. п.* **-леть** *чесоткою* – закоро́стявіти. **-леть вертежом** (*об овцах*) – замоти́личитися, скрути́тися. **-леть сапом** – осла́бнути на поса́тизну (*на сап*), зноса́тіти. [Зноса́тів кінь].

Заболе́ние – занеду́жання, захо́рування.

Заболо́нка, Заболо́нок – оба́пі[о]лок (-пі́лка), оба́пі[о]л (-полу́).

Заболо́нь – блонь (-ни), білі (*р. білі*); *см. Болонь*.

Заболо́ченность – зболотні́лість, зболотні́ння; (*занос илом*) заму́лення.

Заболта́ть, см. Забалты́вать.

Заболта́ться – 1) забазі́катися. [Оце́, як я забазі́калася з ва́ми, а вдо́ма діла́ скі́льки]; 2) зателіпа́тисся; 3) (*о тесте, месиве*) забовта́тисся, зако́лотітисся. *См. Болта́ться.*

Забо́р – 1) (*вообще ограда*) горо́жа, огоро́жа (-жі), (*торжеств.*) ограда; *см. Ограда, Плетень*. [Огоро́жа круго́м нова́, висо́ка, хазя́йська (Н.-Лев.). Зо́лотий сад і зо́лотою ограда́ю огоро́жений (Рудч.)]; (*досчатый*) б[п]арка́н (-на), діло́вання; (*из вертикально поставленных кольев*) частокі́л (-ко́лу), (*из горизонтальных жердей*) во́ріння, ві́р'я; (*решётчатый*) штахе́та (*и мн. штахети*), штахе́тник; (*из камня, кирпича*) му́р (-ру). *Часть -ра между двумя столбами* – пла[е]ни́ця. *Обнести -ром* – поста́вити огоро́жу, об[п]аркани́ти що, заді́лувати, обму́рувати що. **Каменный -бор** (*в реке*), *см. Грядá 2*; 2) (*товаров, денег*) за́бір, на́бір (-бо́ру). [Мо́го забо́ру (набо́ру) в кра́мниці вже карбо́ванців на п'я́теро (Звин.)].

Забора́ – забо́ра.

Забора́нивать, заборо́новать – заско́роджува́ти, ско́родити, заско́родити, заво́ло́чувати, во́ло́чити, заво́ло́чити (*когда-где отличают -вать перед посевом* – ско́родити, *а после посева* – во́ло́чити), запо́рати.

Заборе́ц, Забо́рик – б[п]арка́нчик (-ка), обгоро́дка.

Забористо – хльо́стко. [Напи́сано хльо́стко, але́ брехли́во].

Забористый – 1) хльо́сткий; 2) (*о табаке, вине*) мі́цний, дере́чий; п'яню́чий. **-тый табачок** – тютюне́ць-джигуне́ць, крі́пачо́к (-чку); 3) (*о танце, песне*) задо́ристый.

Забори́шко – б[п]арка́нець (-нця́).

Забори́ще – б[п]арка́нище.

Заборка – забира́ння, за́бір (-бо́ру). **-ка товаров** – за́бір кра́му.

Заборка – (*перегородка в избе*) перети́нка.

Забормотать – замімрити, забурмотіти, забубоніти, (*однокр.*) муркнути.

Заборный – 1) б[п]аркановий. [Барканова дошка]; 2) набірний. [Набірні книжка].

Забородить – 1) почати (стати) борозніти, ралити; 2) задряпати, зачеркати; 3) зачеркати, закарбувати, почати карбувати, черкати. *Оттенки см. Бороздить.*

Забороновать, *см. Заборанивать.*

Заборчик – б[п]арканчик (-ка).

Заборщик, -щица – забірник, -ниця, набірник, -ниця.

Забота – клопіт (-поту), (*реже ж. р.*) клопота (-ти), (*ум.*) клопоточка; (*старание*) дбання, клопотання, (*попечение*) пі[е]клування про кого, про що, за кого, за що, (*беспокойство*) турбота, турбування, (*диал.*) турба (Шевч.), (*печалование*) побивання, журба про (за) кого, про (за) що *и* за ким, за чим. [День і ніч клопочуся про своє тіло, а про душу клопіт хіба раз на тиждень буває, як у неділю до церкви підеш (Грінч.). Троє дітей покинула, а четверте в сповиточку та на мою клопоточку (Чуб.). Дбання про добробут дітей (Наш). Сім'я велика, клопотання багато: за всіх думати треба. Зсушило мене турбування про діти. Душа моя втомилась побиванням (Куліш). Ой, є в мене, мати, три журби у хаті: одна журба – дитина мала (Пісня)]. *Причинять, причинить -ты кому* – клопотати, заклопотати когось (чиюсь голову). *Он причиняет мне много -бот* – він завдає мені багато клопоту; мені дуже клопітно з ним. *Иметь много -бот* – мати клопоту (турбот) багато. *Взять на себя -ту о чём* – взяти (перейняти) на себе клопіт про що. *Поручаю вам -ты по воспитанию моего сына* – доручаю вам піклуватися про виховання мого сина. *Не имеющий -бот* – безклопітний; безтурботний. [То чоловік безклопітний; йому нема про кого дбати]. *Отсутствие -бот* – безклопіття. – [Несподівана розкіш, безклопіття і спокій заколихали її, як малу дитину (Н.-Лев.)]. *Не знает -бот* – не мати клопоту, і гадки не мати. [Як була я молодою – і гадки не мала: по садочку походжала, квітчалась, пишалась (Шевч.)]. *Окружат, окружит -тами кого* – піклуватися, попіклуватися, дбати, подбати про кого, за кого; повивати, повити піклуванням когось (Грінч.). *Окружённый -тами* – повитий піклуванням. *Оставленный без -бот* – занедбаний, необмислений, неприкоханий, непорядкований. [Став тихий та плохий, як сирітська дитина непорядкована (М. Вовч.)]. *Это уж моя -та* – це вже мій клопіт, в тім уже моя голова (Франко). *Не твоя -та* – не твій клопіт, не твоя голова в тім (Франко).

Заботить – клопотати, турбувати, непокоїти когось. [Ця справа дуже клопоче мене].

Заботиться, позаботиться *о ком, о чём* – (*стараться*) дбати, подбати про (за) когось, про (за) що, клопотатися, поклопотатися ким *или* про (за) когось, за що, турбуватися, потурбуватися про (за) когось, про (за) що; (*печаловаться, быть озабочену*) побиватися, журитися, пожуритися за (про) когось, за (про) що, ким, чим; (*следит за чем*) пильнувати чогось; (*иметь попечение о ком, о чём*) піклуватися, попіклуватися ким, чим, про когось, про що, опікуватися ким, кохати когось, що. [Вона дбає за старого, старий за ню дбає (Рудан.). Про вишукання коштів на ремонт нехай подбає господарча управа. У пеклі все тепло, а піди в рай, то й про дрова дбай (Номис). Усе клопотався, щоб тим людям краще жити було (Грінч.). Поки не женивсь – нічим не журивсь, а як оженивсь, то всім зажуривсь: і ложкою, і мискою, і третьою колискою (Пісня). І про одіжку чого побиваєтеся? (Єв. Мт.). Він дуже кохає своє здоров'я. Кому-ж і піклуватися про діти, як не батькові та матері? З обов'язку мого я повинен піклуватися за вас. Якщо я дітьми опікуюся, то це тільки моя ласка (Крим.)]. *Я об этом не забочусь* – я про це не турбуюся (цим не журюся), мене це не обходить; байдуже мені до того. *-ться о здоровьи* – дбати про здоров'я. *Не -ться о чём (запускать, пренебрегать)* – занедбовувати *и* занедбувати, занедбати когось, що, занехаювати, занеха(я)ти когось, що, нехтувати що. [Занедбовуєш, сину, господарство, і воно-ж за тебе не дбатиме. Тільки хоч і як він нехтував своє тіло, та все не міг його зовсім подужати (Грін.)].

Совершенно ни о чём не -ться (всё забросить) – ні про віщо не дбати, нічим не піклуватися, занедбати все; і гадки ні про що не мати. *Не -тся кто* – не піклується, не дбає хто, і гадки не

має хто. **Забóтящийся** – (*прич.*) що дбає, клопо́чється *и т. д.*; (*как прил.*) см. **Забóтливый**.
Ни о чём не -щийся – до всього (про все) недбалий.

Забóтливо – дбайли́во, дба́ло, старанно, запопа́дливо.

Забóтливость – дбайли́вість, дба́лість, дбайні́сть (-ости), піклува́ння, пильнува́ння.

Забóтливый – дбайли́вий, дбайни́й, дба́лий, клопотли́вий, клопіткі́й; (*старательный*) старанни́й, упа́дливий, запопа́дливий, (*сущ.*) дба́ха (*общ. р.*), (*пров.*) кукі́бник, кукі́бница. *Не -вый* – недба́лиця (*общ. р.*), недба́ха (*общ. р.*), не́гляд (*ж. р.* не́глядка), недбайли́вий *и т. д.*

Забóтник, -ница, см. **Старатель, Радетель, -ница**.

Забóтный – морочли́вий, клопітні́й.

Забра́живать, забродіть – (*о тесте в квашне*) почина́ти (поча́ти) схóдити; (*о вине, квасе*) загра́ти, зашумува́ти, замусува́ти; (*выделяя газы*) забухті́ти.

Забра́жничать – запити, загуляти, запити-загуляти.

Забрако́вание, Брако́вка – з(а)бракува́ння, згандж[ч]ува́ння.

Забрако́вывание – бракува́ння, ганджува́ння чо́го.

Забрако́вывать, забракова́ть – бракува́ти, забракува́ти, збракува́ти, ганджува́ти, ганчува́ти, згандж[ч]ува́ти що. **Забрако́ванный** – з(а)брако́ваний, згандж[ч]о́ваний.

Забра́ло – заборóло, нали́ччя; (*налобник*) начі́лок (-лка).

Забра́ние – забрання; см. **Забирание**.

Забрани́ть кого – зля́яти, збеш́тати ко́го. [Збеш́тав він мене́ за ту по́милку (М. Грінч.).]

Забрани́ться – зала́ятися, поча́ти ля́тися.

Забра́сывание – закида́ння, обкида́ння чим; (*запущение*) занедбува́ння, занеха́ювання чо́го.

I. Забра́сывать, заброса́ть чем – закида́ти, закида́ти чим; (*яму ещё*) засува́ти, засунути, загорну́ти; (*слегка*) прикида́ти, прикида́ти, (*со всех сторон*) обкида́ти, обкида́ти. [Труну́ почали закида́ти земле́ю. Іншого вбили, а іншого ка́мінням закида́ли (Єв. Мат.). Яму, що ви́копали вчóра, сьóгодні засуну́ли (загорну́ли). Обкида́ли мене́ болóтом (Сл. Гр.). Дрова́ прикида́ло сні́гом – мо́крі будуть]. **Забросанны́й** – закида́ний, засунений *и* засуну́тий, обкида́ний, прикида́ний чим.

II. Забра́сывать, забросіть – 1) (*куда, за что*) закида́ти, заки́нути, (*о мног.*) позакида́ти що куди, за що. [Один дурень закине у воду сокиру, а десять розумних не витягнуть (Номис). Закинула клубок за скриню та ніяк не витягну (Київщ.). Закинув руки за голову. Отой мотлох (*хлам*) треба на горіще позакида́ти (Харківщ.); 2) (*задевать*) закида́ти, заки́нути куди що. [Діти ножа́ десь заки́нули. Десь позакида́ли мої чо́боти]. **-ть невод** – закида́ти, заки́нути, розсіпати, розсіпати невід. **-ть удочку** – закида́ти, заки́нути вудку. **-ть голову вверх** – закида́ти, заки́нути го́лову (вгóру), задира́ти, дёрти, задёрти го́лову, (*о многих*) позакида́ти, позадира́ти го́лови. [Позакида́ли го́лови, насі́лу на їх держали́ся шапки (Н.-Лев.). Кінь знорови́вся, заде́р го́лову]; 3) (*оставляют без внимания что*) закида́ти, заки́нути що, залиша́ти, залиши́ти що, занедбовува́ти *и* занедбува́ти, занедба́ти, занеха́ювати, занеха́(я)ти що, відкида́тися, відки́нутися чо́го (*или* від чо́го), нехтува́ти, знехтува́ти, (*провинц.*) замітува́ти що, (*образно*) кида́ти, ки́нути під ла́ву що. [Заки́нув науко́ву пра́цю. Занедбав я свою науку. Не тільки шкільно́ї науки́ відки́нувсь, а й геть усякі книжки́ чита́ти залиши́в (Крим.). Драгома́нову доріка́ли, що він за біжучи́ми спра́вами нехтує свою спеці́альність – історію (Єфр.). Зовсім дитину занеха́ла. Вони́ свою сла́ву кину́ли під ла́ву (Шевч.).] **Забро́шенный** – 1) заки́нутий *и* заки́нений, (*о неводе*) розсіпаній; 2) (*пренебрежённый*) заки́нений, заки́нутий, занедбаний, занеха́яний. **Быть -ным** – занедбати́ся, (*образно*) хме́лем зарости́. [Було́ ремесло́, та хме́лем заросло́ (Номис)]. **-ное существо** – (*муж. р.*) покидько́, (*ж. р.*) покидька́. [Ні ба́тька, ні ма́тери – покидько́. Така вбо́га і безталанна дівчина́, покидька́, чужий по́пихач (Г. Барв.)]. **-ное здание** – занеха́яна будо́ва (*или просто*) пу́стка. **-ное мнение, сад** – занеха́яний (занедбаний) ма́сток, сад. **-ная вещь** – покидько́к (-дька); покидь (-ди).

I. Забрáсываться, забросáться – закида́тися, заки́датися, засува́тися, засу́нутися; бу́ти закиданим, засу́нутим. [Яр по́малу закида́ється смі́ттям, що в його́ виво́зять. Кана́ва, засу́нулася землею].

II. Забрáсываться, забро́ситься – закида́тися, заки́нутися. [Ні́ж де́сь заки́нувся]. *Хоро́шие обы́чаи -ваются* – добримися звича́ями не́хтують; добрі́ звича́ї (люди) занедбу́ють.

Забра́ть, -ся, см. Забира́ть, -ся.

Забредáть – заблúкувати; см. **Забрести́.**

Забредіть – замарити, замаячи́ти, заблуді́ти слова́ми, заговорі́ти у не́стяхі.

Забрезжива́ться, забрезжи́ться – 1) світа́ти, засвіта́ти, свіну́ти, розвидня́тися, розвидні́ти(ся), на сві́т займа́тися (благословля́тися), зайня́тися (поблагослови́тися), сі́ріти, засі́ріти, почина́ти, поча́ти світа́ти, розвидня́тися; 2) (*об огне*) почина́ти, поча́ти мигті́ти, блимати, *сов.* замиготі́ти, замигті́ти, заблімати. [Де́сь у полі́ замигті́в вогні́к].

Забрезжи́ть – 1) (*о свете и безл.*) на сві́т зайня́тися (поблагослови́тися), замрі́ти, зазорі́ти, засі́ріти, розвидні́ти(ся), (*зап.*) заша́ритися, (*о наступленіи дня ещѣ, безл.*) задні́ти. [Замрі́в міся́ць між хма́рами (Щого́л.). Те́мно, хоч в око́ стрі́ляй, аж ось далеко́ сві́тло замрі́ло (Звин.). Ско́ро заша́риться, зараз мене́ збуді́ть (Воли́нь)]. -жил луч – зайня́вся (зазорі́в, замрі́в) про́мінь; 2) (*об огне*) замигті́ти, замиготі́ти, заблімати.

Забренча́ть – забри[е]́нькати. [Став бра́ти ту скри́почку, та я́кось і забрі́нькав стру́нами (Рудч.)].

Забрести́ – (*зайти куда, к кому*) забрести́ куди́, до ко́го; (*блуждая*) заблукáти, зата́гтися, заволо́ктися куди́. [Блука́ючи та й забрі́в він (М. Вовч.). Заблукáв до нашо́ї хати (Коцю́б.). Він поки́нув там усю́ свою́ родину, заво́лікся на коза́цьку Укра́їну (Кулі́ш)].

Забреха́ть – забреха́ти, зага́вкати.

Забрива́ть, забри́ть – голі́ти, заголі́ти ко́го; чу́ба (чуби́) поголі́ти ко́му. [Наза́втра в го́род одвезлі́ та й заголі́ли в москалі́ (Шевч.). Бра́ти на панци́ну ходили́, поки́ чуби́ їм поголі́ли (Шевч.)]. -ри́ли лоб на́шим парня́м – пого́лено чуби́ на́шим хло́пцям; на́ші хло́пці поки́дали́ чуби́.

Забро́да – за́йда, при́блúда, заво́лока.

Забродіть – 1) поча́ти (ста́ти) блука́ти, тиня́тися; 2) (*в воде*) поча́ти броді́ти (в воді́); 3) (*о вине, пиве и т. п.*) зашумува́ти, замусува́ти. См. **Броді́ть** и **Забра́живать.**

Заброні́ровать – запанцерува́ти, забронюва́ти. -ва́ть де́ньги для́ како́го-л. на́значення – забронюва́ти гро́ші на певну́ мету́. **Заброні́рований** – запанцерова́ний, забронюва́ний.

Заброс – занедба́ння, занеха́ння. *В -се кто, что* – занедба́но ко́го, що́; занедба́ний хто, занедба́не що́.

Забросáть – 1) (*о мн.*) позакида́ти що́ куди́; 2) см. **I. Забрáсывать.**

Заброси́ть, -ся, см. II. Забрáсывать, -ся.

Забро́шенность – занедба́ність (-ности), занеха́ння.

Забрызгива́ние – забри́зкування, заля́пування, обля́пування.

Забрызгива́ть, -ся, забрызга́ть, -ся, забрызну́ть, -ся – забри́зкувати, -ся, забри́зкати, -ся, оббри́зкувати, -ся, оббри́зкати, -ся, (*с плеском*) захлю́пувати, -ся, захлю́пати, -ся, (*диал.*) об(п)ля́скувати, -ся, об(п)ля́скати, -ся, (*о многих*) позабри́зкувати, -ся, позахлю́пувати, -ся, пооб(п)ля́скувати, -ся; (*с оттенк. запачкать*) обля́пувати, -ся, обля́пати, -ся, заля́пувати, -ся, заля́пати, -ся, поля́пати, -ся, (*о мног.*) позаля́пувати, -ся, пообля́пувати, -ся; (*воском*) заво́щити, -ся. [Жо́вті чере́вички водо́ю позабри́зкувала. Бі́ля коло́дязя́ як почнемо́ одна́ на одну́ хлю́пати, позахлю́пуємо́сь так, що́ аж те́че. Одну́ сорочку́ випрала́, а ге́ть уся́ обля́скала́ся (М. Грінч.). Гли́ною спи́дницю́ обля́пала].

Забрыка́ть, -ся – забрика́ти, -ся, захви́цати, -ся, завиха́ти, поча́ти брика́ти, -ся, хви́цати, -ся, ви́хати.

Забрю́жать – забурча́ти, забуркоти́ти, заворкоти́ти.

Забрюхатеть – зачереватіти.

Забрякать – забрязкати, забрязкотіти, забряжчати, (*гал.*) забрямчати.

Забрянчатъ – забрязкотіти, забринькати.

Забряцать, см. **Забрякать**.

Забубённый – гульливий, гультяйний. **-ная голова** – шибай-голова, зайди-голова, гультяй (-тяя).

Забубённая – гульба; (*соб. о людях*) гультяйство.

Забудки, бот. **Artemisia vulgaris L.** – забудки (-дьків), чорнобиль (-лю), нехворощ *и* нехвороща (-щі).

Забудыга – гульвіса, гультяй (-тяя), п'яниця, п'яничка, п'янюга, пияк (-ка), бражник, чаркодуй (-дуя).

Забунтовать, -ся – забунтувати, -ся.

Забунчатъ (*о пчелах, жуке*) – загустіти, забриніти, задзижчати.

Забуривать, забурить (*почву*) – починати, почати свідрувати (грунт).

Забурлить – завирувати, зануртувати, заклекота[і]ти, забурхати.

Забурник – короткий свердел (-дла), свідерок (-рка).

Забурчатъ – 1) (*заурчатъ*) забурчати, забуркотіти; 2) (*заворчатъ*) забурчати, забуркотати, заворкотіти.

Забучиванье – (*чего*) підсипання грузу (*щебня*) під що; засипання грузом чого.

I. Забучивать, забутить – підсипати, підсипати груз під що, засипати, засипати грузом що.

II. Забучивать – починати золити.

Забушевать – (*о человеке*) забушувати, забуяти, збити (зняти) бучу, забешкетувати; (*о стихиях*) забурхати, забушувати, з(а)буйнувати; (*только о воде*) зашпувати; (*переносно: о чувствах*) забушувати, забурхати. [Прийшов додому п'яний, таку бучу зняв, усіх із хати порозгонив (Київщ.). Рушилася буря велика, забурхало (зашпувало) море. Буйні вітри збуйнували та комаря з дуба ізвалили (Пісня)].

Забуянить – здійняти (збити) бучу, зашурбурути.

Забрюшинный – позаочеревинний.

Забываемость – забутність (-ности).

Забываемый – забутний. **Легко -мый** – легкозабутний, скорозабутний, (*пережиток*) забуток (-тку). [Забутки нашої давнини – **-ваемыє пережитки нашої старини**].

Забывала – забудько, (*о женщине* забудька); нетяма (*общ. р.*). [Не думай, що я така нетяма, щоб позабувала, які на колір були в мене спідниці (Н.-Лев.)].

Забывание – забування.

Забывать, забыть кого, что – забувати, забути, (*о мног.*) позабувати когочо, що; *о ком, о чём* – забувати, забути, забуватися, забутися про когочо, про що, за когочо, за що, на когочо, на що, чогочо.

[Забудь зрадливу дівчину. Крамарі, забувши на покупців, лишали свої крамниці на божу ласку (Коцюб.). Доки сидиш за цим-о ділом, діти забуваєш геть за все лихо (Крим.).

Обіцянки не забувайся (Котл.). Забувсь, як і двері у вас одчиняються]. **-быть что за сном** – заспати що. [Любощів ні заїсти, ні запити, ні заспати (Г. Барв.)]. **-быть свои обязанности перед кем** – забути (занедбати) свою повинність до когочо. **-дем прошлое** – забудьмо минуле, не згадуймо про минуле: хай воно піде в непам'ять. **Забытый** – забутий, позабутий.

Несколько -тый (подзабытый) – призабутий.

Забываются, забыться – 1) забуватися, забутися; (*подвергаться забвению*) іти, піти в непам'ять, западати, запасти в непам'ять. [Все на світі забувається: і щастя, і горе. Вже й імення царські почали западати в непам'ять (Л. Укр.)]. **-лся кто сном** – здрімався хто, трохи поспавсь; 2) (*быть дерзким перед кем*) забуватися, забутися перед ким. [Не забувайся так! Я воїн старший за тебе (Куліш)]. **Забывающийся** – 1) (*забываемый*) забутний; 2) (*дерзкий*) зухвалий.

- Забывчивость** – забутливість, забудькуватість (-ости), забування. [Через його забудькуватість усе сталося].
- Забывчивый** – забудькуватий, забутливий, непам'яткий, непам'ятливий, непам'ятущий, короткий на пам'ять, (суц.) забудько. [Який-же з тебе забудько, хлопче! Я такий забудькуватий став: щось почую, то зараз і забуду]. *Стал -чив* – став забудькуватий, забутливий *и т. д.*; ставсь непам'ятущий, (шутл.) забудьків наївся.
- Забытие, Забытьё** – забуття; см. **Забвение**. [Очі закриваю, лежу у тихім забутті (Черняв.)].
- Забытый**, см. *под* **Забывают**.
- Забыть, -ся**, см. **Забывают, -ся**.
- Забытьё**, см. **Забытие**.
- Забычиться** – (заупрямиться) як бик запручатися; (нач. дичиться) вовкуватим стати.
- Зав** – зав (-ва), завідувач, -вачка.
- Заваживать, завожатъ** – віжкати, завіжкати когo, накидати, накинати віжки на когo. [Завіжкав коні (Волинь)].
- Заваживать, завезть** – завозити, завезти.
- Заваживать, завестъ** – заводити, завести.
- Заважничать** – запишатися, запишнітися, завеличатися, запаніти. [Запишавсь, як кошеня в попелі (Номис). Куди тобі, як запанів].
- Заваксить** – заваксувати.
- Завал** – 1) мед. – завал (-лу); 2) (засека) засіка; 3) см. **Заваливание**.
- Заваленка**, см. **Завалина**.
- Завалень** – ледащо, лега, лежень (-жня), ледар (-ря), нероба (общ. р.).
- Завалец**, бот. – ранник, підтинник, смовдь (-ди), кукулярія; чорна бабка.
- Заваливание, Завал** – завалювання, закидання, привалювання, захарашування; *оконч.* завалення, захарашення чим.
- Заваливать, завалить** – (засыпать, приваливать чем) завалювати, завалити, закидати, закидати, привалювати, привалити когo, що чим; (загромождаютъ) завалювати, завалити, закидати, закидати, захарашувати, захарашити що чим. [Молодицю в глинищі завалило глиною (Харківщ.). Комору повнісінько завалили мішками з зерном. Ой, не ходи, козаченьку, низом: закидано доріженьку хмізом (Пісня). Старий колодязь привалили кам'яною плитою. Захараштили хату всяким мотлохом]. **-лить** *связками хвороста (топь)* – затарасувати (грузьке болото). *Дорогу -лило снегом* – шлях закидало снігом. **-вать** *работой кого* – навалювати роботи на когo. **-лило грудь** – заклало груди. **-лило желудок** – забився (захарашівся) шлунок. **Заваленный** – завалений, закиданий, привалений, захарашений; затарасований. *Я -лен* *работой* – у мене роботи (діла) повно; (шутл.) діла-діла – аж голова біла (Номис).
- Заваливаться, завалиться** – 1) (чем) завалюватися, завалитися, закидатися, закидатися, привалюватися, привалитися, захарашуватися, захарашитися; бути заваленим, закиданим, приваленим, захарашеним. **-ться за что** – западати, запасти, упасти за що; (задеваться где) заподітися, запроторитися десь. [Десь заподілися ножиці (Київщ.)]. **-ться спать** – укластися спати. **-ться за кого** – захилятися, захилитися, лягати, лягти за когo. *За мужа -люсь, никого не боюсь* – за чоловіка захилюся та й нікого не боюся (Приказка); 2) (о стоячем предмете: уклониться, в сторону) похилитися; (о стене запавшей) увігнутися; (о прямой линии: погнуться) увігнутися. *Линия фронта -лась* – лінія фронту увігнулась.
- Завалина, Завалинка** – призьба, приспа, (редко) спризьба. [Сидить на призьбі біля хати (Шевч.). Вони на приспі посідали (Квітка)].
- Заваль** – заваль (-ля), заваліще (-щого). [Нема з чоґо вибрати краму – сама заваль позоставалася (Харківщ.)].
- Завально** – завізно. [Сьогодні в млині так завізно, що я свого й не змолів].

Завальний – 1) завізний. [І після Різдва є в шевців робота, тільки не така завізна]; 2) (о снеге) закидний. [Закидні сніги (Київщ.)]. **-ная зима** – заметиста зима.

Завальщина, см. **Заваль**.

Завалять – 1) (о вален. товаре: сделать валяньем) заваляти, завалити, що; 2) (затаскать, загрязнить валяя) заваляти, уваляти, укачати що в що; см. **Запачкать**. **Заваленный** – заваля[е]ний; заваленний, уваленний, укачений.

Заваляться – 1) завалятися, увалятися, в що; 2) (о товаре, вещах) завалятися, залéжатися. [Завалюсь крам, бо тутешнім людям не підхожий. Завалюся десь у коморі].

Завалющий – завалючий. [Шапка на йому завалюща якась].

Заварганить – 1) зацигикати, забринькати, затилікати на чому; 2) почати (стати) верзти нісенітницю, почати блягузкати, верзяти; заверзяти; 3) запартолити, закапарити.

Оттенки см. Варганить.

Заваривание, Завар – заварювання, запарювання, *оконч.* заварення, запарення.

Заваривать, -ся, заварить, -ся – заварювати, -ся, заварити, -ся, запарювати, -ся, парити, -ся, запарити, -ся. [Підсмажила крупі і заварила кашу. Самовар закипів, парте чай. Пляма на рушнику запарилася. Запарила заполоч, щоб не линяла]. *Ты -рил кашу, а мне расхлёбывает приплюсь* – ти заварив кашу, а мені довелось пектись нею. *Как кто -рил, так и расхлёбывай* – як хто пославсь, так і виспитьсь (Приказка). **Заваренный** – заварений, запарений.

Заварка – 1) см. **Заваривание**; 2) (*порция, щепотка*) запарка. *Одолжите чаю на одну -ку* – позичте чаю на раз запарити.

Заварной – (*заваренный кипятком*) заварний, заварений, запарений. **-ная каша** – заварна (заварена) каша. **-ное тесто** – заварне (заварене), запарене тісто.

Завостривание – загостріювання.

Завостривать, заострить – загостріювати, загостріти, нагостріювати, нагостріти, (о мног.) позагостріювати, погостріти. [Позагостріював штахетки на горожу (Звин.)]. **Завостренный** – загострений, нагострений.

Завощивание, Завощение – завощування, завощення *и* завошіння, завоскування чого.

Завощивать, заощить – завощувати, завощити, завоскувати що. **Завощенный** – завощений, завоскований.

Завевать, завеять – 1) завівати, завіяти. [Як завіяли віхри (Круш.)]; 2) (*снегом, песком*) вавівати, завіяти, замітати, замести, заносити, занести, закидати, закидати (снігом, піском). [Снігом дорогу завіяло. І замете піском-снігом курінь – мою хату (Шевч.)]. **Завейный** – завіяний, заметений, занесений, закиданий.

Заведать – зачути, почути.

Заведение – 1) (*действие*) заводіння, запровадження, *оконч.* заведення, запровадження чого; 2) (*обычай*) звичай (-чаю). *У нас такое -ние* – у нас так заведено (так ведеться, так поводитьься, такий звичай). *У нас и -ния такого нет* – такого звичаю у нас і в заводі нема; у нас і заводу такого нема; у нас так не ведеться (не поводитьься, не заведено); 3) (*учреждение*) установа, заклад (-ду). *Учебное -ние* – навчальна установа, школа. *Воспитательно-исправительное -ние* – виховно-поправний заклад; установа (заклад, будинок) для виховання та направи. *Богородное -ние* – шпиталь (-лю), (*руссизм*) богадільня. *Торговое -ние* – торговельний заклад. *Питейное -ние* – шинк, шинок (*р.* шинку), корчма. *Трактирное -ние* – трахтір (-ра). *Прачешное -ние* – пральня. *Красильное -ние* – фарбарня, красильня.

Заведения, см. **Заведение 2, Обычай**.

Заведомо – свідомо, звідома, знаючи наперед. *Купить -мо краденую вещь* – свідомо купити крадене. **-мо ложное показание** – свідомо неправдиве свідчення.

Заведомый – відомий, запевний; (*сознательный*) свідомий. [Як-же ви брали до себе

запéвного злодія? Це свідома брехня].

Завéдывание – завідування; (*ведение*) відання, (*распоряжение*) порядкування, ору́дування, (*гал.*) за́ряджування чим; (*хозяйничание*) господарювання де. *Отдать в -ние* – віддати в завідування; (*поручить*) приручити ко́му що.

Завéдывать – завідувати, порядкува́ти, ору́дувати чим, догляда́ти що, чо́го, господарюва́ти де, в чо́му. **-вать** *школой, архивом* – завідувати шко́лою, архі́вом.

Завéдывающий, Завéдующий, -щая чем – заві́д(ув)ач, -ачка, (*гал.*) заві́датель, -телька чо́го; голова чо́го; оруда́р (-ря), -да́рка, (*гал.*) за́рядця (*м. р.* -дці).

Завезти, см. Завозить.

Завели́ко – ве́лико.

Завелича́ться – завелича́тися, запиша́тися, запишні́тися.

Завербо́вание – завербува́ння, вербуно́к (-нку).

Завербо́вывать, завербо́вать – завербо́увати, завербува́ти, звербува́ти ко́го до чо́го, в що.

Завербо́ванный (*в войско*) – завербо́ваний (до війська), зата́жець (-жця), (*гал.*) вербува́нець (-нця).

Заверезжа́ть – заверещати́, завища́ти.

Заверéние – 1) запевнення, упéвнення; 2) (*личности, документа*) засвíдчення, заві́рення.

[Заві́рення (засвíдчення) підпису].

Заверитель, -ница – заві́ритель, -лька, по́свíдник, -ница.

Заверительный – заві́рчий.

Заверить, см. Заверя́ть.

Заверно – справді́, певне, запéвне.

Заверну́ть, -ся, см. Завер́тывать, -ся.

Заверо́вать – поча́ти ві́рувати в що.

Заверста́ние, Завер́стка – 1) зарахо́вування, ви́рівнювання, *оконч.* зарахува́ння, ви́рівняння (боргiв); 2) *типогр.* – заверстува́ння, заверста́ння.

Завер́стывать, заверста́ть – 1) зарахо́увати, зарахува́ти борг за борг, рі́ч за рі́ч, ви́рівнювати, ви́рівняти (борги, раху́нки); 2) *типогр.* – заверстувати, заверстати.

Завер́станный – зарахо́ваний, ви́рівняний; заверстаний.

Завер́стываются, заверста́ться – 1) зарахо́уватися, зарахува́тися (одно́ за одно́); 2) (*перебрать лишнее*) перебра́ти (по-над мі́ру); 3) *типогр.* – заверстуватися, заверстатися.

Заверт – 1) вихор (-хру); 2) завірю́ха, метели́ця, хви́ща; 3) (*водоворот*) вир (-ру), шум (-му), нурт (-ту), коловертень (-тня).

Заверте́ть, -ся – 1) заверті́ти, -ся, замоло́ти, -ся, закруті́ти, -ся, крутну́ти, -ся, заверте́нити. -ся. **-тгся волчком** – задзигати(ся), закружля́ти, млинко́м пі́ти. [Соба́ча замоло́ло хвостико́м (Васильч.). Го́луб перед обра́зами крутну́всь на ні́тці (Коцюб.). Таку́ ману́ пусті́в, що я так на місці́ й зверте́нилася. Да́рка закружля́ла в інший бі́к (Л. Укр.). Листочо́к пішов млинко́м за ві́тром (Свидн.)]. **Всё перед моими глазами -тёлось** – все мені́ ті́ оча́х закруті́лося, зверте́нилося, сві́т мені́ в оча́х закруті́всь (Крим.); 2) **-те́ть голову́ (закута́ть)** – замота́ти, умота́ти го́лову в що, (*насм.*) заку́шкати, заку́рменити го́лову, закуту́шкатися чим. [Заку́шкала собі́ го́лову та ву́ха і нічо́го не чу́є. Ач як закуту́шкалася: тепе́р хоч з гарма́ти бий, так не почу́є (М. Грінч.)].

Завер́тка – 1) (*действ.*) заго́ртання; *см. Завер́тывание*; 2) (*у дверей, ворот*) за́вертка, за́крутка; 3) (*для завинчивания гаек и т. п.*) ключ (*р.* ключа); 4) (*для завинчивания винтов*) ту́пе до́лото; 5) (*в санях*) за́вертень (-тня). [Поро́бив за́вертні́ і поприкру́чував ні́ми го́лоблі́ до саней]; 6) (*в несжатом хлебе*) за́крутка.

Завер́тывание – 1) (*во что*) заго́ртання, заго́ртування, уго́ртання, завива́ння, уповива́ння, замотува́ння, умотува́ння, заверчува́ння у що; 2) за́вертання; 3) закру́чування; 4) (*крана*) закру́чування; (*винта, гайки*) зашрубо́вування.

Завёртывать, завернуть – 1) загортати, загорнути що в що, чим, угортати, угорнути в що, завивати, завинути, завити в що, чим, у[за]мотувати, у[за]мотати, уповивати, уповити в що, чим, заверчувати, завертати, закутувати, закутати в що, чим, обкутувати, обкутати чим, (*о мн.*) позагортати, позавивати *и т. д.* [Загорнув оселédця в папір. Боже, у мою поему лойову вгорнули свічку! (Самійл.). Знайшла дитину, – ні в віщо завинути (Г. Барв.). Не заверчуйте в папір, я в хустку замотаю. Закутала дитину теплою хусткою]; 2) (*полы одежды*) закочувати, закотити, (*о мн.*) позакочувати. [А той по́ли закотів (Рудан.)]; 3) закрутнути. [Зламали осичку та й закрутнули, щоб замітити тée місце]; 4) (*кран*) закручувати, закрутити; (*винт, гайку*) зашрубувувати, зашрубувати, закручувати, закрутити. [Візьмі ключ та закрути оцю шрубку. Закрути кран дужче, а то вода капотить]; 5) **-нуть куда, к кому** – зайти, заїхати, навихнутися до кого, куди. [Ніколи до нас і не навихнешся]. **-ните ко мне** – зайдіть до мене; 6) (*словечко*) загнути, зашити (слівце); 7) (*цену*), *см.* **Запросить** (под **Запрашивать 1**). **Завёрнутый** – загорнений *и* загорнутий, угорнений *и* угорнутий, завинений *и* завинутий, умотаний, заверчений, закутаний, обкутаний; закручений, зашрубований.

Завёртывальщик, -щица – загортальник, -ниця.

Завёртываться, завернуться – 1) загортатися загорнутися, обгортатися, обгорнутися, угортатися, угорнутися, за[об]виватися, за[об]винутися в що, чим. [Загорнувся у світу і заснув (Коцюб.). Вгорнувшись у козацьку керею (Грінч.). Жандарм положивсь на лаві, обвинувся плащем і заснув (Франко)]; 2) закручуватися, закрутитися, закрутнутися, (*о мног.*) позакручуватися. [Книжка заяложена, всі сторінки позакручувалися]; 3) окрутнутися. [Страшна хороба в нього була: окрутнулася у середині кишка]; 4) (*о винте, гайке*), *см.*

Завинчиваться.

Завёрчивание, Заверчение – 1) *см.* **Завинчивание**; 2) *см.* **Закруживание.**

Завёрчивать, -ся – 1) *см.* **Завинчивать, -ся**; 2) *см.* **Закруживать, -ся.**

Завершать, -ся, завершить, -ся – завершувати, -ся, вершити, -ся, завершити, -ся, довершувати, -ся, довершити, -ся, вивершувати, -ся, вивершити, -ся, (*о мног.*) повершити, -ся; закінчувати, -ся, закінчати, -ся, (*о мног.*) покінчати, -ся. [Мармурові коминки вершилися великокняжими гербами (Стор.). Найбільш довершена форма в поезії – драма, що немов вершить собою всю людську творчість у слові (Єфр.). Так завершилося кристалізування руської інтелігенції. Здорові та гарно за[по]вершені стоги. І смертю закінчай усю мою недолю (Куліш). Як все діло закінчаєм (вар. покінчаєм), по-козацьки погуляєм (Пісня)].

Завершённый – завершений, довершений, вивершений, закінчений.

Завершение – завершення, довершення, вивершення; (*закругление*) заокруглення. [Стіг вивершили, треба людям за вивершення заплатити. Тут не дійшло ще до заокруглення роботи в синтетичних працях (Єфр.)]. **Для -ния счастья** – щоб довершити щастя.

Заверя́ть, заवे́рить – 1) запевняти, запевнити, упевняти, упевнити когo в чому; 2) (*личность, документ*) засвідчувати, засвідчити, посвідчити, завіряти, завірити (особу, документ). **Завёренный** – запевнений, упевнений; засвідчений, посвідчений, завірений.

Завеса – завіса, завіска, заслона, запо́на, запи́нало; *срвн.* **Занавеска**. [В театрі нова завіса гарно намальована. Одгортаються запони, сяють срібні колони (Крим.). Блискавка розди́рала засло́ну но́чі (Коцюб.)]. **-са на глазах (перен.)** – полуда. [Пані радніші, щоб у нас до кінця віку полуда на очах була].

Завесить, см. **Завешивать.**

Завесновать – завеснувати, перебути вєсну де, зостатися на вєсну де.

Завести, см. **Заводить.**

Завёт – заповіт, завіт (-ту), заповідання. [Біблія, або книги старо́го й ново́го заповіту. Доню, пам'ятаєш ти мій завіт тобі? (М. Вовч.). Заповідання госпóдне занедбали (Куліш)].

Заветёрье – затишок (-шку), місце по-за вітром.

Завётный – (*завещанный*) заповітний; (*задушевный, свято хранимый*) заповітний,

- щиросердий, таємний, святогаємний. [Тобі оддав я заповітний скарб душі моєї. Всі наші заповітні думи й мрії. Поет висловив свої щиросердні мрії про вселюдську згоду (Єфр.)].
Моих -ных дум я нікому не відкрию – моїх святогаємних дум я нікому не сповірю.
- Заветрелый** – зашёрхлий, присохлий; (о мясе и т. п.) обвітрілий, уже чутний, трохи попований (от влияния ветра, воздуха).
- Заветренеть** – зашёрхнути, присох(ну)ти (напр., о нарезанном хлебе); (о мясе и т. п.) обвітріти, уже тхнути, трохи зіпсуватися (от ветра, воздуха).
- Заветренничать** – завітрогонити.
- Заветренный** – що за вітром, завітряний, затишний. **-ное место** – затишок (-шку), затишний куток (-тка), місце по-за вітром. [Посідали в затишному куточку].
- Заветреть**, см. **Заштилеть**.
- Заветрить** – (о погоде, безл.) завітрити. [Потемніло, завітрило, закурила курява (Васильч.)]. - **ритель что** – (завонять) заповітрити що. [Сильно заповітрене збіжжя].
- Заветриться** – 1) см. **Заветренеть**; 2) (уйти неизвестно куда) завітритися десь. [Сіна дома нема, завівавсь десь (М. Вовч.)].
- Завешать, Завешалый, см. Извешать, Извешалый.**
- Завечереть, безл.** – звечоріти, посутеніти. [Вже посутеніло].
- Завешивание** – запинання, завішування, заслоняння.
- Завешивать, -ся, завесить, -ся** – завішувати, -ся, завісити, -ся, запинати, -ся, запнути, -ся, зап'ясти, -ся, заслоняти, -ся, заслонити, -ся, (о мног.) позавішувати, -ся, позапинати, -ся, позаслоняти, -ся. [Усе просив завісити вікна (Н.-Лев.). Заслонів вікно (Н.-Лев.). В кімнаті вікна були позапинані (Крил.). Робили вони, позаслонявши вікна од двору (Н.-Лев.)].
- Завешенный** – завішений, запнутий, заслонений.
- Завещание** – 1) (духовное) духівниця, духовна (-ної), заповіт (-ту), тестамент (-ту), **-ние нотариальное (домашнее)** – духівниця (духовна и т. д.) нотаріяльна (домашня). **-ние словесное** – духівниця словна (словесна). *Написать -ние* – написати (списати) духівницю (заповіт). *Передать по -нию* – відписати комусь що; 2) заповіт, завіт (-ту), заповідання; см. **Завет**.
- Завещатель, -ница** – заповідач, -чка, заповітник, -ниця, спадкодавець, -вниця.
- Завещательный** – заповітний, заповітничий, тестаментовий.
- Завещать** – 1) (имущество) відписувати, відписати, записувати, записати, легувати, (словесно) відказувати, відказати, приказувати, приказати (майно комусь, на що). [Все, що мав, синові одписав. Тяжко занедужав і записав жінці усе своє добро (Ор. Левиц.). Умираючи, все господарство приказала дочці і усе їй добре розказала Квітка). *Кому піде наше добро?* – На церкву святу легуй, Василю (Кониськ.); 2) заповідувати и заповідати, заповісти, завітувати. [Таку-ж любов заповідує він і всім землякам своїм (Єфр.). Заповідала дітям, щоб не сварилися і жили чесно. Завітнував своїм потомкам зватися Гіреями (Куліш)].
- Завещанный** – відписаний, відказаний, легований; заповіданий від кого (кем).
- Завешание** – завіяння, замітення, занесення, закидання чого (снігом).
- Завешать, см. Завешать.**
- Завздорить** – засваритися, загризтися, заїстися з ким, завести сварку, (шутл.) почубитися.
- Завивальный** – завивальний, звивальний.
- Завивание** – завивання; (венка) завивання, звивання; (волос) звивання, кучерявлення.
- Завивать, завить** – 1) починати, почати завивати, звивати що; 2) завивати, завити, звивати, звіти що (вінок), (волосы) звивати, звіти, (кудрявить) кучерявити, покучерявити, закучерявити. [Ой, зав'ю вінки та на всі святки (Пісня). А вмієш ти волосся звивати? (М. Вовч.). *Хто тобі, вербо, кучері звив?*]. **Завитой, Завитый** – (о венке) завитий, звітий; (о волосах) звітий, закучерявлений, покучерявлений.
- Завиваться, завиться** – 1) завиватися, завитися звиватися, звітися; (кудриться)

закручуватися, закрутитися, кучерявитися, закучерявитися. [На їм кучері завиваються (Чуб. V). Вже йому й вусик закручується. На голові у нього кучерявиться коротке русяве волосся (Васильч.)]. *Она -тсЯ* – вона звиває (кучерявить) волосся (коси); 2) *-тсЯ в кочни (о капусте)* – в'язатися в головки.

Завивка, см. **Завивание**. *-ка волос* – звивання волосся.

Завивной – 1) завивальний, звивальний; 2) звитий, за[на]кучерявлений.

Завида, см. 1) **Зависть**; 2) **Завистливый**.

Завидеть – забачити, вбачити, загля[є]діти, угля[є]діти, уздріти, заздріти, (*пров.*) зазірнути, назірнути. **Завиденный** – забачений, вбачений, угляджений.

Завидливость, **Завидливый**, см. **Завистливость**, **Завистливый**.

Завиднётся – почати виднітися, (*неясно*) замріти, забовваніти, замаячіти (-чу́, -чіш) и замаячити, замайоріти; см. **Виднётся**. [Щось замріло ліворуч – оце-ж і байрак (Грінч.) Забовваніє у брилі вівчар в степу серед толоки (Гліб.)].

Завидно – заздо, завидно, заздрісно. [Треба крoви, брата крoви, бо заздо, що в брата є в коморі і на дворі, і весело в хаті (Шевч.)]. *Мне -но* – мені заздо, я заздрю, мене завидки беруть (узяли) на ко́го, на щoсь (на чиєсь щастя *и т. п.*). *Мне -но, что вы едете за границу* – мені завидно (заздо) на вас (я заздрю вам), що ви їдете за кордон.

Завидный – завидний, гідний заздристи. [Не завидна доля їй судилась]. *У него -ное здоровье* – на його здоров'я будь-хто позаздрить; на його здоров'я можна позаздрити.

Завидовать, **позавидовать** (*кому, чему*) – заздрити, позаздрити, заздрувати, позаздрувати, заздростити, позаздростити, завидувати, позавидувати и завидити (*гал. позавидіти*), завистувати, позавистувати кому на що *или* за що (*гал. чо́го*), заздрість ма́ти проти ко́го, до ко́го, ко́му (мені, тобі, вам...), мені (тобі, вам) заздо на що. [Мужик па́на не любить, але-ж і заздрить йому́ (Грінч.). Чoго бо ти заздруєш на мою худобу? (Сл. Гр.). Заздростить на волі його́ (Сл. Гр.). Не завиду́й багáтому (Шевч.). Позавистував на пшениченьку (Гол.). Позавидів мені мoгó єдиного щастя (Франко)]. *Я ему не -дую* – я йому́ (на його) не заздрю; я на його́ заздристи не маю. *Он -дует вашей славе* – він заздрить (йому́ заздо, завидно) на вашу славу; він заздрий на вашу славу; він має заздрість на вашу славу.

Завидущий – завидющий. [Очі завидющі, руки загребущі (Номис)].

Завизжать – завищати, вискнутити, завискотити, заскиглити; (*о собаке*) заскав(у)чати, (*зп.*) заскавуліти; (*о свинье*) закувікати, к(у)вікнути.

Завилять (*хвостом*) – 1) завиляти, замолотити (закрутити, завертити) хвостом; 2) (*переносно*) завиляти, закрутити, (*фам.*) не тієї заспівати.

Завинтовать – зашрубувати, загвинтувати.

Завинчивание, **Завинчение** – зашрубовування, зашрубівання, загвинчування, загвинчення.

Завинчивать, *-ся*, **завинтить**, *-ся* – зашрубовувати, *-ся*, зашрубувати, *-ся*, загвинчувати, *-ся*, загвинтити, *-ся*. **Завинченный** – зашрубований, загвинчений.

Завирала – забрєха, скоробрєха, брешкo, брехун, брехач (-ча), брехачка (*общ. р.*), брехá(й)ло (*м. и ср. р.*); см. **Враль**.

Завиральный – забрєхуч[щ]ий. [Покинь свої ідеї забрєху́щі!].

Завирать, **заврать** – починати, почати брєхати, забрєхати.

Завиращься, **завращься** – забрєхуватися, забрєхатися, замєлюватися, замолотися.

Завирающийся, *сущ.* – забрєха, брехá(й)ло, замєлюватий (-того); см. **Завирала**.

Завираха (*общ. р.*), см. **Завирала**.

Завирушка, *пт. Prunella* – тинівка, покропівник, плетнівка, вільшанка. *-ка обыкновенная*, **Pr. modularis L.** – тинівка звичайна.

Завирчивый – брєхливий, брєшкуватий, замєлюватий.

Зависеть – залєжати від ко́го, від чо́го, бути залєжному від ко́го, від чо́го; (*фамил.*) дивітися в руки ко́му. [Це не від мене залєжить. Од нас самих і цілість їх залєжна (Куліш). Щоб я,

начальник, та дивівся в руки бурлаці. А не діжде! (Тобіл.)]. *Подчинённый -сит от власть имущего* – підлеглий залежить од зверхника. *Это -сит от известных обстоятельств* – це залежить від певних обставин. **Зависящий** – (от кого) залежний від ко́го; (о подчинённом) залежний від ко́го, підлеглий ко́му. *Сделаю всё от меня -щее* – зроблю все залежне від мене; зроблю все, що від мене залежить. *Он плохо обходится с -щими от него людьми* – він негарно поводить ся з залежними від його (підлеглими йому) людьми. *По независящим причинам, обстоятельствам* – з незалежних причин, обставин, через незалежні причини, обставини.

Зависимо – залежно. *Это произошло не -симо от моей воли* – це сталося незалежно від моєї волі.

Зависимость – залежність (-ности); (*подчинённость*) підлеглисть, підневільність (-ости).

Крепостная -сть – кріпацтво, підданство, панщанна залежність. *В -сти от чего* – в залежності від чо́го, залежно від чо́го; (*смотря по чему*) як до чо́го. [І народоправний лад усяко впорядкований буває, як до краю і народу (Єфр.)]. Віршування буває не однакове у кожного народу, а як до його мови (Єфр.)]. *Быть в -сти* – бути залежним від ко́го; (*быть подчинённым*) бути підлеглим (підвладним, підневільним) ко́му. *Быть в ленной (платёжно-вассальной) -сти* – (стар.) голдувати ко́му. *-мость предложеный* – залежність речень.

Зависимый – залежний від ко́го, від чо́го; підлеглий ко́му, чо́му. *-мое состояние* – залежне становище, залежний стан; неволя. *-мый, грам.* – залежний. *-мое предложение* – залежне речення.

Завистливо – заздрісно, завидливо. *-во смотреть* – заздрісно дивитися, заздрити очима, очі поривати на що, зазіхати на що. [Як побачить було, що хто-небудь їздить на коняці, то так і заздрить очима (Рудч.)].

Завистливость – завидливість (-ости), заздрування, заздрість, заздощі (-щів).

Завистливый – заздрий, заздрісний, завидющий, завидливай, (*диал.*) заздренний, заздрівий, заздрівий. [Заздрісні очі (Сл. Гр.). Заздрісний чоловік (Сл. Гр.). Очі завидючі, руки загребуші (Номис)].

Завистник, -ница – завидник, завидниця, завіда (*общ. р.*), завідько, завісник, завісниця, заздрісник, -ниця.

Завистничать – заздросити, заздрувати, завістувати, бути завидющим.

Завистно, см. Завидно.

Зависть – заздрість (-рости), заздощі (-щів), завідки (-ків). *С -тью* – заздо, заздрісно. [Завідько з заздроси нудився (Мкр.). Що вже сестри в заздощів не вигадували на меншу (Стор.)].

Зависящий, см. под Зависеть.

Завитие – завиття, звиття, закучерявлення; *срвн. Завивание.*

Завитки, бот. *Agrimonia Eupatirium L.* – парило, парник, кожушка, кожушечка, липник, гладішник, реп'яшник.

Завитой, см. Завивать.

Завиток – закруток (-тка), закрутка, крутень, закрутень, витень (-тня). [Закрутки на капітелях колон (Л. Укр.). Пускаючи дим кружальцями, він задумливо стежив за його закрутками].

-ток волос – кучер (-ря), кучерик, закруток, крутик; (*только на висках*) васильки, (*у евреев*) пейси (-сів). [Васильки на висках намазував оливою (Н.-Лев.)]. *-ток уха (helix)* – ушний (уховий) закруток. *-ток (у растения)* – ву́сик. *-ток в хлебе на корню для колдовства* – закрутка. *-ток шерсти на овчине* – стручок (-чка), ядро. [У чоловіків шапка велика із великими стручками вовни, а парубоча шапка – з дрібненькими стручками (Звин.)]. *С -ками (об овчине)* – стручкуватий. [Стручкуватий смух]. *Овчина с волнообразными -ками* – хвилястий смух.

Завитушка – кучерик (-ка), крутик (-тика). [В гаю я зривала кучерики з хмелю (Л. Укр.)]. *С -*

ками – кучерявий, крутькуватий. **-ки** в *буквах* – закрутки (-ток), крутки (-ків).

Зави́тый, см. *под Завива́ть*.

Зави́ть, см. *Завива́ть*.

Зави́ть, *анат.* – зап'ясток (-тка).

Завихре́ние – завихорення.

Завихри́ть, **-ся** – завихорити, **-ся**, завихрити, **-ся**.

Завка́нц – завка́нц (-ца), завідувач, -вачка канцелярії.

Завко́м – 1) (*комитет*) завко́м (-му), завідський комітет (-ту); 2) (*председатель комитета*) завко́м (-ма).

Завко́мовский – завко́мівський.

Завко́мщик – завко́мовець (-мівця).

Завладева́ние *кем, чем* – опановування кого́, чо́го, запосіда́ння чо́го, захо́плення ко́го, чо́го, здобува́ння (воро́жого мі́ста), обі́ймання (влади). Первоначальное **-ние землёй** – займа́ння займанщи́ни.

Завладева́ть, завладеть *кем, чем* – опановува́ти, опанува́ти ко́го, що́, запосіда́ти, запо́сісти, по́сісти ко́го, що́, захо́плюва́ти, захо́пити ко́го, що́, заволодіва́ти, заволоді́ти, завлада́ти ким, чим, підгорта́ти, підгору́нути під се́бе ко́го, що́, запо́лоня́ти, запо́лоніти ко́го, що́; см.

Овладева́ть, овладеть. [Завзя́тість всіх опанувала (Котл.). Багати́рі силкувалися підгорта́ти під се́бе зе́млю, скуповуючи її в убо́жчих хазяї́нів (Грінч.). Го́ре запо́лоняє всю ду́шу, до оста́нку (Л. Укр.)]. **-ть крепостью, городом** – здобува́ти, здобу́ти форте́цю, мі́сто. **-ть землёю, имуществом чьим** – по́сіда́ти, по́сісти чи́юсь зе́млю, майно́ (добро, добра́); заволоді́ти чи́єюсь зе́млею, майно́м (добра́ми). **-ва́ть, -деть** *первоначально никому не принадлежащими землями* – займа́ти, зайня́ти займанщи́ну (займа́нь).

Завладе́ние *кем, чем* – опанува́ння ко́го, чо́го, захо́плення ко́го, чо́го, заволоді́ння ким, чим; обня́ття (влади), здобуття́ (воро́жого мі́ста).

Завла́ствовать – заволодарюва́ти, запанува́ти.

Завлека́ние – зата́гання, заволі́кання; ва́блення, зва́блювання, прива́блювання, примана́ювання, зна́джування, спона́джування, прина́джування.

Завлекате́льность – прина́дність, зва́блівість (-ости).

Завлекате́льный – прина́дний, зва́блівий, зала́сний. [Коза́к та во́ля – зала́сна до́ля (Приказка)].

Завлека́ть, завлече́ь – 1) см. **Завола́кивать, заволо́чь**; 2) зата́га́ти, зата́гти, зата́гну́ти, заволі́ка́ти, заволо́кти (куди); (*прельща́ть*) ва́бити, прива́бити, зва́бляти, зва́бити, зава́бити, на́дити, прина́дити, мана́ти, примани́[у]ти, зна́джува́ти, зна́дити, спона́джува́ти, спона́дити, зана́дити. [Суд не зата́га, та суд і не одпуска́ (Номис). Я бу́ло пия́кам кажу: «пийте та його́ не заволі́кайте» (Г. Барв.). Ї́ зава́бте в замо́к свій, – вона́-ж бува́ла ча́сто з вами там (Грінч.). Тебе́ там тільки ма́нять дівчи́ною (Грінч.). Ма́нить, як ко́та ми́шею (Номис)]. **Завлече́нный** – зата́гнений; зва́блений, прива́блений, зна́джений, прина́джений, спона́джений, примана́нений.

Завлече́ние – зата́гнення; зва́блення, зава́блення, зна́дження, прина́дження, спона́дження, примана́ння; см. **Завлека́ние**.

I. Заво́д – 1) (*производство, предприятие*) (*рус.*) заво́д (-ду), (*непривившийся неологизм*) ви́робня. **-вод альбуминный** – альбу́міна́рня; (*винокуренный*) ви́нниця, ви́ноку́рня, гура́льня, го́рільня, (*устар.*) карава́н (-ну); (*воскобойный*) воскоба́йня, воскоба́йтня, восколі́тня; воско́вий заво́д; (*газовый*) газова́ня; (*горшечный*) ганча́рня; (*дегтярный*) дігтя́рня, смоля́рня; (*дрожжевой*) дріжджа́рня; (*железноплавильный, железодельный*) рудня́, гама́рня; (*для выделки жестяных изделий*) бляха́рня; (*кирпичный*) цеге́льня; (*кожевенный, дубильный*) гарба́рня, чинба́рня; (*для вычинки козлиных кож*) хаба́та́рня, козлі́вня; (*конский*) кі́нський заво́д; (*костеожигательный*) костопале́ня; (*крахмальный*) крохма́льня; (*лесопильный*)

тартак, драчка, (рус.) лісопильня; (меднокотельный) котлярня; (металлоплавильн.) гамарня; (мыловаренный) миловарня; (пивоваренный) броварня, бровар (-ра), (редко) пивоварня; (пороховой) пороховий завод, порохівня; (поташный) буда, поташня; (рафинадный) рафінарня; (рыбный, рыбопроизводный) рибальня, забрід (-броду), гард, рибня; (сахарный) цукроварня, сахарня; (свечной) свіч(к)арня; (селитренный) салітрарня, бурти (-тів); (солеваренный) солярня; (стекольный) гута; (для гонки смолы) смолярня, майдан; (сухарный) хлібосушарня, сухарня; (уксусный) оцетарня; (чугуннолитейный) ливарня; 2) завід (-воду); см. **Порода**. [Якого батька, то такі й діти – велемудрого заводу (Мирн.)]; 3) (племенной рассадник) розплідник; 4) тип. – пуск (-ку), наклад (-ду), відбій (-бою), (русизм) завод.

II. Завод часов – накручування (годинника), накрут (-ту). [Годинник з механічним накрутом].
Заводец – заводик.

Заводитель, -ница – (учредитель) основоположник, -ниця, фундатор (-ра), -торка, (вводитель) запровадник, -ниця. [Запровадник новітніх звичаїв].

Заводить, завести – 1) (кого куда) заводити, завести, запроваджувати, запровадити, (о мног.) позаводити, позавожджувати кого куди. [Вона, до нас діток своїх завела (М. Вовч.). Ви повз нашу хату йтимете, то заведіть оцього хлопчика до нас (Чернігів). Запровадив дівчину в темний ліс]. **-сти в тупик** – загнати (запровадити) в безвихідь, у суточки, (фамил.) вивести на слизке. [Він мене під'їв, але-ж і я його виведу на слизке]; 2) (вводит что-либо новое) заводити, завести, запроваджувати, запровадити, (мног.) позаводити, позавожджувати що; (основать что-либо) заводити, завести що. [Треба в цьому селі завести школу й кооперативне товариство]. **-дить, -сти хорошие порядки** – заводити, завести добрий лад. **-дить ссору, драку, битву** – зводити, звести (зчиняти, зчинити) сварку, бійку, бій; заводитися, завестися з ким сваритися, битися. [Як прийде вона, то й зведе сварку. Завеліся так, що ніхто не розборонить. Як збіжаться, то так і заведуться битися]. **-сти спор** – засперечатися. **-сти знакомство, дружбу с кем** – завести знайомство, приятельство з ким, зазнайомитися, заприятелювати з ким. **-водить, -вести пиры, гулянья и т. п.** – заводити, завести (уряджати, урядити) бен(ь)кеті, гулянки *и т. п.* **-дить разговор** – знімати (зняти) розмову (річ), завести мову про що. **-вести тяжбу, процесс** – розпочати справу, процес, запозиватися; 3) **-дить, -сти механизм (пружинный)** – накручувати, накрутити що. [Накрути годинника, бо він став тому, що не накручений]. **Заведенный** – заведений, запроваджений; накручений.

Заводиться, завестись – 1) заводитися, занестися (о мн. позаводитися), запроваджуватися, запровадитися; бути заведеним, запровадженим. [Почали заводитися нові звичаї]; 2) **-тсья хозяйством, домом** – заводити, завести собі господарство (хазяйство), придбати собі дім; 3) (о насекомых, мышах и т. п.) заводитися, завестися, запліджуватися, заплідитися, закліонутися, вкліонутися. [У вогкому мікроби заводяться. Ідна тільки нам біда, що вкліонувлись миші (Рудав.) Черва закліонулася в м'ясі]; 4) (о механизме пружинном) накручуватися, накрутитися.

Заводка (часов) – накручування, накрут (годинника).

Заводной – sprужинний, накрутний. [Тато купив мені автомобіля sprужинного; як накрутиш sprужину, то він і їде].

Заводной – заможний, достатній.

Заводовладелец, -лица, Заводохозяин, -зьяка – власник, -ниця, хазяїн, -зьяка виробні (заводу), заводовласник, -ниця.

Заводоуправление – управління заводом, виробнею.

Заводской – 1) завідський. [Це хлопці завідські – на заводі роблять]. **-ское управление** – завідське управління; (правление) завідська управа; 2) доброго заводу, завідський. [Добрий кінь – не мужицький, а завідський].

Заводський, см. **Заводско́й**. **-кий комітет** – заві́дський коміте́т (-ту), (*сокр.*) завко́м (-му).

Заводчик, **-чица** – 1) см. **Заводовладе́лец**; 2) см. **Зачинщик**.

Заводь – за́то́н (-ну), за́болонь (-ни), за́водь (-ди), заводі́на. [Вода́ тільки злегенька воруши́ла в цій за́болоні білі головки лата́ття (М. Грінч.)].

Завоева́ние, см. **Завоёвыва́ние**.

Завоёвыва́ние, **Завоева́ние** – 1) заво́йовува́ння, зво́йовува́ння, *оконч.* з(а)во́юва́ння; (*взя́тие города*) здо́буття (мі́ста); 2) (*дости́жение*) здо́буто́к (-тку). [Це оди́н з найкращи́х здо́бутків украї́нської револю́ції].

Завоева́тель, **-ни́ца** – заво́йовни́к, заво́йовни́ця.

Завоева́тельный – заво́йовни́й, заво́йовни́чий, (*захватный*) за́бі[о́]рчий. [За́бі[о́]рча війна́, полі́тика].

Завоева́тельський – заво́йовни́цький.

Заво́ева́ть – 1) поча́ти во́юва́ти; 2) см. **Завоёвыва́ть**.

Завоёыва́ть, **заво́ева́ть** – заво́йовува́ти, заво́юва́ти, зво́йовува́ти, зво́юва́ти, во́юва́ти, пово́юва́ти ко́го, що́, (*взя́ть город*) здо́бува́ти, здо́бути (мі́сто); (*добива́ться борь́бой*) вибо́рюва́ти, виборо́ти що́. [Олекса́ндер Вели́кий увесь сві́т з(а)во́юва́в. Візанті́я впала́: її пово́юва́в турчи́н. Ца́ргород ту́рки здо́були 1453 р. На́ші робі́тники виборо́ли вже собі́ певні пра́ва]. **Завоёванный** – заво́йовани́й, з[по]во́йовани́й.

Завоёыва́ться, **заво́ева́ться** – 1) заво́йовува́тися, заво́юва́тися, здо́бува́тися, здо́бутися, вибо́рюва́тися, виборо́тися; 2) захо́плюва́тися, захо́питися во́юва́нням.

Заво́ек – (*затылок, загривок у животных и шкура, мех с него*) оши́йок (-йка).

Заво́з, **Заво́зка** – 1) (*дейст.*) заво́зіння, *оконч.* за́везе́ння; 2) **-во́з** (*избы́ток приво́за*) – за́віз (*р.* заво́зу). [У мли́ні за́віз вели́кий: ма́буть сьо́годні й не засиджу́ черги].

Заво́зжа́ть – за́віжкати (ко́ня); см. **Заві́зжива́ть**.

Заво́зити, **завезти́**, **завезть** – (*что куда, откуда*) заво́зити, за́везти́; (*ввози́ть*) вво́зити, вве́зти́. [Завези́ мо́єму си́нові чо́боти. За́віз ти мене́ в чу́жу стороно́ньку (Пісня). Из Оде́си пресла́вної завезли́ чуму́ (Шевч.). Кінь мене́ в боло́то вві́з]. **-везти́** *быстро* – замча́ти.

Завезе́нный – за́везени́й, вве́зени́й; за́мчани́й.

Заво́зиться – 1) заво́зитися, завезти́ся, бу́ти за́везени́м. *Товары к нам -зяться издалека* – кра́м до нас заво́зять (приво́зять) зда́лека. *Письма к нам -зяться почта́льоном по пу́ти* – листи́ до нас заво́зять пошта́р по доро́зі; 2) запо́ратися, заво́лово́дитися, поча́ти по́ратися; см.

Вози́ться.

Заво́зно – за́візно. [У мли́ні сьо́годні за́візно].

Заво́зний – 1) (*приво́зный*) за́візни́й, приві́зни́й; 2) (*привезе́нный*) за́везени́й, приве́зени́й.

Заво́зня – вели́кий поро́н (-на́).

Заво́йчаты́й (*о шкуре*) – оши́йковий.

Завола́кивање – 1) за́тяга́ння, заво́ліка́ння чо́го куди́; 2) повива́ння, за́тяга́ння чо́го чим.

Завола́кива́ть, **заволо́чь** – 1) (*затащи́ть*) за́тяга́ти, за́тягти́, заво́лікати, заво́локти́, (*о мног.*) поза́тяга́ти, позаво́лікати. [Па́цюки поза́тягали́ моркву́ в но́ри. Вовк заво́лік ві́дцю́ в ку́щі]; 2) (*заслоня́ть*) повива́ти, повити́, за́ступати́, за́ступити́, за́стилати́, за́стеля́ти, за́слати́, за́слоня́ти, за́слони́ти що́. [Нічо́го не відко́ навкру́г: тума́н повива́є (за́стила́є) усé. Пі́тьма за́ступила́ (за́слони́ла) о́чі]. **-чь** *небо* – за́тягти́, вкрити́, повити́, замостити́ *небо* (хма́рами); (*безл.*) нахма́рити, похма́рити, насу́пити. [Ось хма́рами півне́ба замості́ло (Греб.). Бач, як нахма́рило! Було́ насу́пило, а да́лі розго́ди́нилося]. *Небо -ва́ет* – *небо* хма́риться (за́хмарю́ється), на не́бі хма́риться.

Завола́кива́ться, **заволо́чься** – по́німа́тися по́нятися, бра́тися, узя́тися (тума́ном, ді́мом).

[О́чі по́няли́ся тумано́м]; (*о небе: тучами*) хма́риться, за́хмарю́ватися, за́хмаритися, повива́тися повитися в хма́ри, моло́дитися (*безл.*). [Небо хма́риться Мо́лоді́ться на не́бі – бу́де дощ. Не́бо пови́лося в хма́ри (Самі́йл.)].

- Заволгнуть** – звологнути, звільгнути, звог(к)нути, відволожитися. [Сухарі в льоху відволожилися].
- Заволдыреть** – знятися пухирями.
- Заволжье, Заволжский** – Заволжя (*ср. р.*), заволжанський.
- Заволить** – забажати. **-лилось** – забажалось.
- Заволновать что** – захвилювати що.
- Заволноваться** – захвилювати(ся), (*забурлитъ*) забурхати, забурхотіти, зашпувати, закипіти. [Заколихалися, захвилювали блакитні прозорі хвилі (Грінч.). Повійнув вітер, і захвилювала трава в степу. Море так силне зашпувало й забурхотіло (Крим.). Знову закипіло сіне море (Шевч.)]; (*о жив. суц.*) захвилюватися, схвилюватися, занепокоїтися; *см.* **Взволноваться.**
- Заволока, хирург.** – заволока.
- Заволочить, -ся** – почати волочити, -ся, почати тягати, -ся; *см.* **Волочить, -ся.**
- Заволочный** – заволочний.
- Заволочь, см. Заволакивать.**
- Заволочье** – країна по-за волоком, заволоччина, заволіччя.
- Заволхвовать, Заволшебничать** – почати чаклувати, почати ворожити, чарувати.
- Завонять** – засмердіти, завоняти, (*заветритъ*) заповітрити. [В повітрі засмерділо смалятиною. Поганими цигарками хату мені заповітрила].
- Завоняться** – засмердітися, завоня[й]тися, притхнутися. [Вода притхлася]. *Мясо (рыба и т. п.) уже -нялось* – м'ясо (рибу то-що) уже чути.
- Завопить, завопять** – заголосити, залементувати, заволати, загаласувати, загвалтувати, зарепетувати заверещати, (*иронич. и напыщ.*) завопяти; *см.* **Вопить, Вопиять.**
- Завор** – царина, рогачка.
- Завора** – перетика, поперечка, завора, ворина, закладаина, засувний дрюк, засув; (*у деревенской заставы*) ко(ло)ворот (-ту).
- Завораживать, заморозить** – 1) заморозувати, заморозити, зачарувувати, зачарувати когось, що; *см.* **Заколдовывать, Заговаривать 2. -вать болезнь, кровь** – замовляти хоробу, кров.
- Замороженный** – заморозений, зачарований; замовлений; 2) **-жить (стать ворожить)** – заморозити, зачарувати когось.
- Заворачивание** – 1) загортання, *см.* **Завёртывание**; 2) заворотання куди.
- Заворачивать, заворотить, завернуть** – 1) загортати, загорнути що; *см.* **Завёртывать, завернуть 1 и 2. Завороченный** – загорнутий; *см.* **Завёрнутый**; 2) за[по]вертати, за[по]вернути; *см.* **Поворачивать, повернуть (обратно).** [Завертай коні, поїдемо назад].
- Заворачиваться, заворотиться, завернуться** – 1) загортатися, загорнутися, завиватися, завинутися в що; вгортатися, вгорнутися, умотуватися, умотатися в що; *см.* **Завёртываться.** [Загорнувся у керію. Добре вмоталася в хустку]. 2) (*поворачивать обратно*) завертати(ся), завернути(ся) назад.
- Заворковать** – забуркотіти (-кочу́, -котіш), забуркотати (-кочу́, -кочеш), затуркотіти, затуркотати. [Затуркотали голуби в голубнику].
- Заворник** – царинник (-ка).
- Заворница** – 1) довгий засув, закладаина, поперечка; 2) царинниця, вартівниця коло царини, коло рогачки.
- Заворный** – царинний.
- Заворозить, см. Завораживать.**
- Заворониться** – загавитися, загракатися, загавронитися. [Не забалакаюсь і не загракаюсь (Г. Барв.). Загавронивсь на ту чудасію].
- Заворот (действие)** – заворотання, поворотання, заворот, поворот (-роту). *Место -рота* – заворот, закрут (-ту), заворотка. [Вій живе на завороті. Ви тим шляхом не втрапите, бо завороток багацько]. **-роты пол** – приполи (-лів). **-рот век (мед.)** – заворот повік. **-рот кишок** – перекрут

кишок.

Заворотень – підвага, підойма, важниця.

Заворотний – 1) (к завороту отн.) заворотний; 2) (находящийся за воротами) заворотній, забрамний.

Заворотить, -ся, см. Заворачивать, -ся.

Заворчать – забурчати, забурмотати, заворкотіти, буркнути, муркнути, (только о собаке) загарчати, (однокр.) гаркнути, гарконути.

Завострить – загострити; см. **Завостривать.**

Завощить, см. Заващивать.

Завратсья, см. Зафираться.

Завредить – зашкодити, завадити.

Завсегда – завжди, завжди; см. **Всегда.**

Завсегда́тай – завжди́ гість (р. го́стя), постійний відвідувач, невиводний (вічний, повсякденний) гість, невивода (общ. р.), завжди́нь (-дня), завжди́ник. *Он там -тай (насм.)* – він там і ложки мис; він там і вивівся.

Завсегда́шний – завжди́ний, завжди́шний; см. **Всегда́шний.**

Завторить – завтورувати.

Завтра – в́завтра, завтра. *После́ завтра* – по(в)завтрьому, після́ завтрього, позавтра[у]. *До завтра* – до (в)завтрього. *На -тра* – на завтра.

Завтрак – сніданок (-нку), снідання. **-рак поздний** – передобідок (-дку). *Пора -рака* – час на снідання, час сніданку. *Кормить -раками* – годувати жданіками, пожданіками.

Завтракание – снідання.

Завтракать, позавтракать – снідати, поснідати чим. *Кончатъ, кончить -кать* – доснідувати, доснідати. **Завтракающий, -щая, суц.** – снідальник, снідальниця.

Завтра[е]шний – в́завтрішній, завтрішній. **-ний день** – (в)завтрішній день, (в)завтра; *срвн. Завтра.* [Не журіться-ж про завтра, бо завтра само́ про своє журитиметься (Єв. Мт.)].

Завхоз – завгосп (-па), завідувач, -вачка господарства.

Завшиветь – завошівіти, вкритися ну́жею.

Завывание – завивання, голосіння, квиління, проквиліяння, скігління. [Вовче завивання. Дош та вітрів голосіння (Грінч.)]. **-ние бури** – завивання бурі.

Завывать, завыйть – завивати, завити, (*жалобно*) скіглити, заскіглити, квиліти, заквиліти, квиліти-проквиліяти, заводити, завести, затрубити. [Сердитий вітер завива (Шевч.). Вовки квилять-проквиліють. Вітер скіглить (Кониськ.). Не затрубить так пес, як вовк (Номис)].

Завьючивать – ючити, зав'ючувати, зав'ючити когo.

Завядание – в'янення, прив'ядання, зав'ядання.

Завядать, завянуть – 1) (*о раст.*) в'янути, за[по]в'янути, зів'янути, зв'ялітисся, (*о мног.*) пов'янути, пов'ялітисся. [А в конвалії голівка пов'яла, схилилась (Л. Укр.). Зв'ялітсья красне личенько в тюльпана (Крим.)]. **-нуть от жары** – зів'янути від спеки, поварітисся.

[Від спеки поварилося все на городі]; 2) (*о людях и красоте*) в'янути, за[і]в'янути, марніти, змарніти, (*о мн.*) пов'янути, помарніти. [Засох-зав'яв, як білина (Руданськ.). Щоб личко не марніло з чорними бровами (Шевч.)]. **Завядший** – зав'ялий, зв'ялений, пов'ялий.

Завязание – загрузання, вгрузання в що.

I. Завязать что, см. Завязывать.

II. Завязать, завязнуть – загрузати, загруз(ну)ти, угрузати, угруз(ну)ти, ув'язнути, застряг[в]ати, застряг(ну)ти. [Загруз у болоті. Угруз по коліна. Кістка в горлі застрягла. Ув'язла і лисиця зубами, ніяк не вирветься (Рудч.)]. **Завязший** – загрузлий, угрузлий, ув'язлий, застряглий.

Завязить что – загрузити що. [Загрузив вoза в болоті].

Завязка – 1) зав'язання; см. **Завязывание**; 2) загрузання, застрягання, *оконч.* застрягнення (в

болоті); проволікання (справи); 3) зав'язка, поворозка. **-ка у мешка** – зав'язка, ув'язка. **-ка у лантей** – волока; 4) зав'язка, зав'язок (-зку) (у драмі, в повісті).

Завязник, Завязной корень, бот. *Tormentilla erecta* – дерев'янка, в'язіль (-зілю).

Завязной – з зав'язками, до зав'язок; зав'язний.

Завязнуть, см. Завязать.

Завязной корень, см. Завязник.

Завязочка – зав'язочка.

Завязочный – зав'язковий.

Завязчивость – угрузливість, ув'язливість, застрягливість (-вості).

Завязчивый – ув'язливий, угрузливий, застрягливий.

Завязывание – зав'язування чого.

Завязывать, завязать – 1) зав'язувати, зав'язати. **-зять петлей** – запетлювати, зав'язати зашморгом, зашморгнути. **-зять так, что трудно развязать** – затягти, (диал.) загруздувати. **-зять, перепутывая завязки** – заборсати. **-зять узел** – зав'язати вузол, загруздлити, завузливати. **-зять голову лентой** – пов'язати голову стрічкою (скиндячкою). **-зять голову платком** – зав'язати (зв'язати) голову хусткою, (себе) зав'язатися хусткою, завинутися, зап'ястися, напнутися (хусткою). [А Оляна гарно вбралась, завинулась, вперезалась (Рудан.). Зап'ялася хустиною]. **-вать во что** – ув'язувати, ув'язати що в що. [Ув'язала подушки в рядно]; 2) (начинать, начать) починати, почати, зачинати, зачати, розпочинати, розпочати. [Розпочали розмову]. **-вать отношения с кем** – заходити в зносини, в стосунки, нав'язувати, нав'язати (зав'язувати, зав'язати) відносини з ким. **-зять приятельские отношения** – заприятелювати з ким, нав'язати приятні стосунки з ким.

Завязанный – зав'язаний, ув'язаний; нав'язаний.

Завязываться, завязаться – 1) зав'язуватися, зав'язатися, (петлей) запетлююватися, запетлюватися *и т. д.*; см. **Завязывать**; (платком) запинатися, зап'ястися, завиватися, завинутися (хусткою); 2) (о плодах) в'язатися, зав'язатися, пов'язатися, витися, повитися у пуп'янки. [Мої огірочки густо в'язалися. Ой, вийтеся, огірочки, у зелені пуп'яночки (Пісня)]; 3) (о деле) починатися, початися, розпочинатися, розпочатися. [Справа розпочалася]. **-вается общий разговор** – починається (нав'язується) спільна розмова.

Завязь – в'язь (-зи) *и* в'яз (р. в'язу), зав'язь (-зи) *и* зав'яз (-зу), зав'язок (-зку). **-вязь тыквенных раст.** – пуп'янок, пуп'яшок (-шка). **В -зи** – в зав'язку, в зеленочку. [Якби дощ, то ще-б в'яз був на огудинні. Квіту багато, а в'язи (зав'язи) немає. Плоди свої погубиш в зеленочку (Куліш)]. **Образовать -вязь** – пов'язатися. [Пов'язалися були добре огірки й кавуни, та дощу не було довго, то й в'язь посхла].

Завязливать, завязлить – 1) в'язлити, зав'язлити; 2) почати в'язлити.

Завязлый – зав'язлий пов'язлий.

Завязнуть, см. Завядать.

Загавливаться, см. Заговляться.

Загадать, см. Загадывать.

Загадить, см. Загаживать.

Загадка – загадка, (ум.) загадочка, загадонька. **Задать -ку** – загадати загадку. **Разгадать -ку** – відгадати загадку.

Загадочно – загадково.

Загадочный – загадковий.

Загадчик, -чица – загадувач, -чка, загадник, загадниця.

Загадывание, Загадание – загадування, загадання.

Загадывать, загадать – 1) (загадку) загадувати, загадати, (о мног.) позагадувати; 2) о чём – задумувати, задумати наперед про що. **Загаданный** – загаданий.

Загаживание, Загажение – загіджування, загідження, запаскуджування, запаскудження,

запога́нювання, запога́нення, занечи́щування, занечи́щення чо́го.

Зага́живать, зага́дить – загі́джувати, загі́дити, запаску́джувати, запаску́дити, запога́нювати, запога́нити, занечи́щувати, занечи́стити чим *и* в що, уробля́ти, уроби́ти, оброби́ти в що, (*о мног.*) позагі́джувати, позапаску́джувати, позапога́нювати, позанечи́щувати чим *и* в що, повроби́лювати, пооброби́лювати в що. **Зага́жений** – загі́джений, запаску́джений, запога́нений, занечи́щений. **-ться** – загі́джуватися, загі́дитися, запаску́джуватися, запаску́дитися, запога́нюватися, запога́нитися, (*о мног.*) позагі́джуватися, позапаску́джуватися, позапога́нюватися *и т. д.*

Загалде́ть – загаласува́ти, загала́кати, загалди́кати, гу́чно загомо́нити.

Зага́нивать, загоня́ть – 1) (*утомля́ть*) заганя́ти *и* заго́нити, загна́ти, морі́ти, заморі́ти, затомі́ти ко́го, (*о многих*) позаго́нити, поморі́ти, потомі́ти; 2) **-ня́ть ко́го** – настраха́ти, настраши́ти, напуди́ти ко́го. **-ня́ть ко́го в споре** – заморо́чити, зату́ркати, (*вульг.*) забелькотати ко́го.

Зага́р – засма́га, засмаглі́ння, засма́лення, зага́ра. **-га́р** *лица, кожи* – засмаглі́ння, засма́лення, зага́ра *лица*, шку́ри. *Средство для -ра, против -ра* – спосі́б засмаглі́ти, заго́рити, засма́гнути, спосі́б від (проти) засмаглі́ння, від (проти) засма́ги.

Зага́ркать – зага́ркати, зага́рикати.

Загаса́ть, загасну́ть – загаса́ти, загасну́ти, погаса́ти, погасну́ти, згаса́ти, згасну́ти. **Зага́сший** – зага́слий, з[по]га́слий.

Загаси́ть, см. Загаша́ть.

Зага́слый, Зага́сший – зага́слий, пога́слий, зга́слий.

Загасну́ть, см. Загаса́ть.

Загати́ть, см. Зага́чивать.

Зага́тно – заві́зно, ті́сно. [У млині́ заві́зно].

Зага́чивание, Зага́чение – зага́чування, зага́чення.

Зага́чивать, загати́ть – зага́чувати, загати́ти, затамо́вувати, затамува́ти. **Зага́ченный** – зага́чений.

Загаша́ть *и* Зага́шивать, загаси́ть – гасі́ти, загасі́ти, згасі́ти, погасі́ти. **Зага́шенный** – зага́шений, зга́шений, пога́шений.

Зага́шивание, Зага́шение – гасі́ння, зага́шення, пога́шення.

Зага́щиваться, загости́ться – заго́щуватися *и* загоща́тися, загости́тися *и* загостюва́тися. [Де вже мені в тебе загоща́тися?].

Загва́зживание, см. Загво́здка.

Загва́зживать, загвозди́ть – загво́жджувати, загвозди́ти, забива́ти (забі́ти) гві́здком, позабива́ти гві́здками. **-ться** – загво́жджуватися, бу́ти загво́ждженим.

Загво́здка – 1) (*действию*) загво́жджування, загвозди́ння, забива́ння (забиття́) гві́здам; 2) (*предмет*) загві́здка; 3) (*тумак*) стуса́н (-на), духопе́лик; 4) прити́чина. *Вот в чём -ка* – о́т де прити́чина.

Заги́б – 1) *см. Заги́бка*; 2) за́лім (-ло́му), зало́мина; за́крут (-ту). **-ги́б** *реки* – за́крут, за́ворот (-ту) ко́ліно рі́чки; 3) за́крут (-ту). **Левый -ги́б** – лі́вий за́крут.

Загиба́ние – загина́ння.

Загиба́ть, загну́ть – загина́ти, загну́ти, зало́млювати, заломі́ти, (*скрючива́ть*) закарлю́чувати, закарлю́чити. **-ба́ть** *тесто* – ба́гати ті́сто (*коровай *и пр.**). **-гну́ть** *цену* – загну́ти, загилити, заломі́ти ці́ну. **Загну́тый** – за́гнений *и* загну́тий. **-тый** *клюв* – зака́ндзюблений, кульба́стий дзю́б (-ба).

Загиба́ться, загну́ться – загина́тися, загну́тися, зало́млюватися, заломі́тися, закарлю́чуватися, закарлю́читися, закру́чуватися, закру́титися.

Заги́бина – (*криву́лина*) за́ломина, (за)карлю́(ч)ка; (*изги́б*) за́лім (-ло́му), за́крут, за́ворот (-ту).

Заги́бка – загина́ння, зало́млювання, (*оконч.*) загну́ття, заломле́ння.

Загибно́й – заворотний; загну́тий.

Загіпно́тизи́ровать – загіпно́тизува́ти. **Загіпно́тизи́рований** – загіпно́тизо́ваний.

Загі́бщик, -щица – закру́тник, -ниця.

Загла́вие – заго́ловок (-ловку), титу́л (-ла). [Заго́ловок оповіда́ння].

Загла́вный – заго́ловний, титу́льний. **-ная страница, лист** – титу́льна сторі́нка, ка́ртка.

Загла́дить, см. **Загла́живать**.

Загла́живание – загла́джування; за́прасо́вування.

Загла́живать, загла́дить – загла́джувати, загла́дити, затира́ти, зате́рти що. **-вать следы** – затира́ти (зате́рти) сліди. **-ть грех, вину** – загла́джувати, загла́дити, покрива́ти, покрити́, покутува́ти, спокутува́ти гріх, провіну. [Думає божбо́ю кривду загла́дити. Коли-небу́дь він схамене́ться і покриє свій гріх (Квітка)]. **-дить (вознаградить) причинённый вред** – відшкодува́ти що́ кому́. **-вать утюгом** – за́прасо́вувати, за́прасува́ти. **Загла́женный** – загла́джений, зате́ртий; за́прасо́ваний.

Загла́живаться, загла́диться – загла́джувати́ся, загла́дити́ся, затира́тися, зате́рти́ся, (*утюгом*) за́прасо́вувати́ся, за́прасува́тися.

Заглаза́ и За-глаза́, нарч. – 1) (*в отсу́тствии кого-л.*) поза́очі, поза́очіма; 2) (*не посмотре́в лично́, не видя́*) не при́ очах; 3) (*с избы́тком*) аж надто; (*вдоволь*) (аж надто) дово́лі, (аж надто) до́сить, вдо́сталь. *Этого́ и -за́ довольно́* – цього́ аж надто до́сить, (*шутл.*) цього́ з га́ком ста́не.

Заглазе́ться – зади́витися, (*зазевать́ся*) за́гавитися.

Загла́зно – (по)за́очі, (по)за́очіма, поза́очно, позаві́чно; см. **За́очно**.

Загла́зный – поза́очний, позаві́чний; см. **За́очный**.

Загло́точный – позагорля́нковий, позапро́лиговий.

Загло́хлый – заглу́хлий, заглу́шений.

Загло́хнуть – заглу́хнути заглу́шитися. [Заглу́х мачо́к у бур'яні]. **Загло́хший** – заглу́хлий.

Заглуша́ть, заглу́шить – глу́шити, за́глушати́ и за́глушувати́, за́глушити́, при́глушати́ и при́глушувати́, при́глушити́, при́гаша́ти, при́гаси́ти, забива́ти, заби́ти що́. [Кропи́ва́ глу́шить сад. Ле́мент за́глушує його́ (Л. Укр.). П'яні́ го́сті при́глушували́ голо́сі тверезих (Куліш). Бур'я́н забива́є городину́]. **-шать (подавлять) чувство** – приду́шувати, приду́шити, гамува́ти, за́гамува́ти, при́тлумлюва́ти, при́тлуми́ти, присипля́ти, приспа́ти почуття. **-шать боль** – гамува́ти бі́ль. **-шать голос собственных мук** – при́глушувати́ го́лос вла́сних мук. **Заглуше́нный** – за́глушений, при́глушений; приду́шений, приспаний. [При́глуше́ні но́ти. Приду́шене (приспа́не) почуття́].

Заглуша́ться, за́глушиться – глу́шити́ся, за́глуша́тися, при́глуша́тися, гамува́тися; бу́ти за́глушени́м, при́глушени́м, за́гамовани́м.

Заглуше́ние – за́глушення́, при́глушення́.

Заглуше́ье – глу́шина.

Загляде́ни[ь]е – рі́ч на вдивові́жу (на про́чуд) га́рна. *Парень просто -де́нье* – па́рубок на вдивові́жу (на про́чуд) га́рний; па́рубок аж очі́ в се́бе ви́бирає.

Загляде́ться, см. **Заглядыва́ться**.

Заглядчи́вый – ціка́вий зазира́ти.

Заглядыва́ние – за́глядан́ня, зазира́ння.

Заглядыва́ть, загляну́ть – 1) за́глядати́, загля́нути, зазира́ти, зазира́нути. **-ну́ть в глаза́** – зазира́нути в ві́чі́ кому́; 2) *к кому́* – загля́нути (зазира́нути) до́ ко́го, наве́рта́тися, наве́рну́тися, наве́дува́тися, наве́датися, заві́тати, заскочити́ до́ ко́го. [Зазира́ніть до́ нас хоч на часинку. Заві́та до́ нас хоч який-небу́дь гі́сть (Самійл.)]. **-вайте, -ните к нам** – наве́дуйте́сь, наве́дайте́ся, заві́тайте до́ нас.

Заглядыва́ться, за́глядаться – зади́вля́тися, зади́витися, за́глядати́ся, за́гляді́тися на́ ко́го, накида́ти, накинута́ти о́ком на́ ко́го. [Вони́ зади́вля́лися на́ його́ жу́панок (Грінч.). Він ще́ і в

селі на Наталку оком накидав (Гр. Григор.)).

Загна́ивать, -ся, загно́ить, -ся – загноювати, -ся, загноїти, -ся, (*только о ране*) зя́трюватися, зя́тритися.

Загна́ть, см. Загоня́ть.

Загнезди́ться – загну́здитися, заку́блится.

Загне́та, Загне́тка – жарівник, жарище, закапéлок з лівого бо́ку при́пічка (куди́ відгорта́ють жар).

Загнива́ть, загни́ть – загнива́ти, загни́ти, загнисти́.

Загнива́ться, загни́ться – загнива́тися, загни́тися, загнисти́ся, (*о мн.*) позагнива́тися, (*о грушах*) гни́лчится, за[по]гни́лчится.

Загни́вший, Загни́лый – загни́лий.

Загниль, см. Гниль.

Загно́ение – загно́єння.

Загно́ить, -ся, см. Загна́ивать, -ся.

Загну́сить – загугня́вити, загугни́ти, захня́кати.

Загну́ть, -ся, см. Загиба́ть, -ся.

Заговáривание – 1) заговóрювання, забала́кування; 2) (*завораживание*) замовля́ння.

Заговáривать, заговóрить – 1) (*начать говорить*) заговóрювати, заговóрити, забала́кувати, забала́кати, зди́мати мóву, зняти мóву, загомоні́ти до ко́го про (за) що́ *и* що́. **-ть с кем** – заговóрювати, заговóрити *и т. д.* до ко́го, озива́тися, озва́тися *и* обізва́тися до ко́го. *В нём -рило любопытство* – його́ взяла ціка́вість; 2) *кого* – забала́кувати, забала́кати ко́го, заговóрювати, заговóрити ко́го, замовля́ти, замóвити зуби, забива́ти, забити ба́ки ко́му. [Зараз підсіла до чоловіка, та й ну його́ забала́кувати. Та не замовля́йте зуби, – не болять. Не забивай ба́ки]; 3) (*завораживать*) замовля́ти, замóвити, заворóжувати, заворóжити, (*от болезни*) відшептува́ти, відшепта́ти, вимовля́ти, вимовити що́. [Кров замовля́ти. Баба пристри́т замовля́є. Бешіхо, бешіхо, я тебе́ вимовля́ю, на пу́щі засила́ю. Умі́в і тря́сцю відшепта́ти (Котл.)]. **Заговóре́нный** – заговóрений, замóвлений; (*заговорный*) замóвний. [Замóвний скарб].

Заговáриваться, заговóриться с кем, о чём – заговóрюватися, заговóритися, забала́куватися, забала́катися, загомоні́тися з ким про (за) що́.

Загове́нный – пу́щальний. **-ный день, см. Загове́нье.**

Загове́нье – пу́щання *и* пу́щення, за́пуст (-ту) *и* за́пусти (-стів), за́пуски (-сків), за́говіни (-він). [Діжда́лися пу́щання на піст (Квітка). Латин прибрáвсь мов на за́пуст (Котл.)].

Заговля́ться, загове́ться – заговля́ти(ся), загові́ти(ся), (*о мног.*) позаговля́ти(ся).

Заго́вор – 1) змо́ва, змо́вини (-він). *Составлять (составить) -вор* – учиня́ти (учини́ти) змо́ву (змовини), змовля́тися (змовитися) на ко́го *и* проти́ ко́го; 2) (*заклинание*) замо́ва, замо́вини, на́шепт (-ту); (*действие*) замовля́ння, відмовля́ння, шепта́ння. [Він проти́ того́ скарбу зна́є замо́ву (Квітка). Зна́є замо́вини. Не хоті́в він бра́ти відьомського на́шепту (Г. Барв.)].

Заговóрить, -ся, см. Заговáривать, -ся.

Заговóрный – замóвний. **-ное питьё** – да́ння, да́вання. [Да́вання гірше од трути́зни]. **-ное ружьё** – замо́вна рушні́ця.

Заговóрщик, -щица – 1) (*крамольник*) змо́вник, змо́вниця; 2) (*колдун*) замо́вник, замо́вниця, воро́жбит, воро́жка, зна́хур (-ра), зна́хурка, шепту́н, шепту́ха.

Заговóрщи́чий – змовни́цький.

Загого́тать – загого́тіти, загага́кати, загого́кати.

Заго́дя – заздалегі́дь, заздале́годи *и* заздали́годи, за́годя[і], заго́дій.

Заго́лить, см. Заголя́ть.

Заго́ловок – 1) (*в санях*) по́передок, по́передень (-дня); (*загнутая кверху часть полоза*)

- голівка, скорса; 2) (*изголовье*) голови (-лів); 3) (*в книге, бумагах*) заголовок (-ловку).
- Заголосить** – заголосити, затужити, (*завопить*) заквилити, завести. [Покивала головою та й заголосила (Шевч.). Аж заквилів я з одчаю (Крим.).]
- Заголять, заголіть** – заголювати, заголіти, (*поднимая одежду*) задублювати, задубіти, (*о мног.*) позаголювати, позадублювати.
- Заголяться, заголіться** – заголюватися, заголітися, (*поднимая одежду*) задублюватися, задубітися, підійматися, піднятися, (*о мног.*) позаголюватися, позадублюватися, попідійматися. [Коли москаль каже «сухо», задубись по вухо (Прислів'я)].
- Загомозить, -ся** – загомзати, -ся, зашамотатися (-мочуся), завовтузитися, закрутитися.
- Загон** – 1) (*действие*) загін (-гону), заганяння, загоніння, заганяння; 2) (*полоса пашни*) загін (-гону), ум. загінець (-нця). [Добрий жнець не питається, чи широкий загінець (Приказка)]; 3) (*для скота*) загін, загорода, обора; 4) *охот.* – нагінка, облав (-ву), облава; 5) *жить в -не* – в зневазі жити, поневірятися.
- Загонка**, см. **Загон**.
- Загонщик** – 1) загонич (-ча); 2) (*при облаве*) нагонич, облавник, гучок (-чка).
- Загонять, загнать** – 1) заганяти *и* загонити, загнати, займати, за(й)няти, (*домашнее животное из стада*) залучати, залучити, (*о мног.*) позаганяти *и* позагонити, позаймати, позалучати. [Кожне своїх овець залучало додому. Вона нашу худобу позаганяла]; 2) **-гнать лошадь, лошадей** – загнати коня, загнати (позагонити) коні; потомити, поморити коні; 3) (*забивать*) заганяти, загнати, забивати, забити, (*о мн.*) позаганяти, позабивати. **Загнанный** – загнаний; (*угнетённый*) затурканий. [Народ темний і затурканий].
- Загораживание** – городіння, загороджування, обгороджування чого чим.
- Загораживать, загородить** – 1) городити, загороджувати, загородити, обгороджувати, обгородити, (*о мног.*) погородити, позагороджувати, пообгороджувати що; (*плетнем*) обтинити що; 2) **-вать путь** – (*сов.*) загородити, перегородити дорогу, заставляти, заставити, заступати, заступити, переступати, переступити дорогу кому. [Не переступай дороги]. **-вать, -дить свет** – заставити кому, заступити, заступити світло кому. [Уступіться, не заступайте!]. **Загороженный** – загороджений.
- Загораживаться, загородиться** – городитися, загороджуватися, загородитися; (*ставить плетень*) тинитися, обтинитися.
- Загорание** – 1) загоряння, запалювання; 2) смагнення, присмаглювання, засмалювання.
- Загорать, загореть** – 1) см. **Загораться**; 2) (*подвергаться загару*) засма(г)люватися, засма(г)литися, смагнути, засмагнути, смагліти, засмагліти, запікатися, запектись, запалюватися, запалітися, загоряти, загоріти, (*немного*) присмаглюватися, присмаглітися, присмагліти, (*о мног.*) позасма(г)люватися, посмагнути, позапікатися; позапалюватися, позагоряти. [Від сонечка личенько смагне. На сонці дуже запеклася (Шевч.).]
- Загораться, загореться** – 1) займатися, за(й)нятися, запалюватися, запалітися, загорятися, загорітися, підпалюватися, підпалітися. [Вночі зайнялася хата. Губка зайнялася і почала тліти. Моє серце загорілося (Л. Укр.). Серце моє запалюється помстою (Васильч.). Підпалював, підпалював у печі – не підпалюються дроба]; 2) (*зардеться*) займатися, за(й)нятися, зашарітися, зажаріти, спалахнути, спажнути; **срвн. Вспыхивать, вспыхнуть**. [На його виду зайнявся рум'янець (Н.-Лев.). Зажаріли голівки горлиці (Васильч.); 3) (*засветится*) займатися, за(й)нятися, загорятися, загорітися, *сов.* зазоритися, зазоріти. [Пишно займалися зорі (Л. Укр.). Крізь хмару сонце занялось (Шевч.). Мов зоря зазорілася. Зазоріли на небі зорі]. **-релась война** – спалахнула (спажнула) війна.
- Загорбок** – межипліччя, (*неточно*) карк (-ку), (*шутл.*) горб (-ба). **Ударить в -бок** – ударити межі плечі, дати в карк, в горб.
- Загордиться** – загордіти, загордітися запишатися, запишніти, запишнітися, запаніти.
- Загоревать, Загорюниться** – зажуритися, засумувати, засмутитися, затужити, в тугу

вда́тися.

Загорéвший, -лый – загорілий, засма́(г)лений, засмаглілий, засмаглий, запáлений. [Загорілі від сонця руки. Запáлений сонцем].

Загорéлый, см. Загорéвший.

Загорéть, -ся, см. Загора́ть, Загора́ться.

Загорец, -рка – загорянин, загорянка.

Загорла́нить – загорла́ти, зарепетува́ти, загаласа́ти; см. **Горла́нить.**

Загорный – загірний, загірський. **-ный житель** – загорянин. **-ные жители, Заго́рщина** – загоряни (-рян), загірня (загірська) людність.

За́города и Загоро́да – 1) (*загорож. место*) за́города, загоро́жа (-жі); 2) (*изгородь*) горо́жа (-жі).

Загороди́ть, -ся, см. Загора́живать, -ся.

Загородка, -дочка – 1) загоро́[і]дка; 2) перегоро́[і]дка, невели́ка перегоро́жа.

За́городный – позаміський, загородній; передміський. [Позаміська пошта].

Загородочка, см. Загородка.

За́городье – позамістя (-стя), передмістя, слобода́, міські околиці.

Загоро́к – загорбок (-бку); куто́к по-за горо́ю.

Загорщина, см. под Загорный.

Загорье – загір'я, позагірський бік (*р. боку*).

Загорю́ниться, см. Загорева́ть.

Загоспо́дствовать – запанува́ти над ким, де.

Загости́ться, см. Загащива́ться.

Заготови́тель, -льница – заготівник, -ни́ця.

Заготови́тельный, -товочный – заготівчий. **-ные цены** – заготівчі ціни.

Загота́вливать и Заготовля́ть, заготови́ть – заготовля́ти, заготівити, готува́ти, заготува́ти, наготовля́ти, наготівити, наготува́ти що *и* чо́го, запаса́тися, запасти́ся чим, (*сов.*) надба́ти чо́го. **Заготовле́нный** – заготівлений, наготівлений, надбаний.

Загото́вка – 1) заготівля; см. **Заготовле́ние. -ка хлеба** – заготівля хліба. *Хлебная -ка* – хлібна заготівля; 2) (*у сапожн.*) заготовина, готовик; заготовлене (-ного). [Маю на чо́боти готовики].

Заготовле́ние – заготівлювання, готува́ння, запаса́ння, на[за]готува́ння чо́го.

Заготовля́ть, см. Загота́вливать.

Загото́вочный, см. Заготови́тельный.

Загото́щик, щипа – заготівник, -ни́ця.

Заграба́здать – загра́бати, заграба́стати, загребти́, захопи́ти. [Радніший усе захопи́ти в свої лапи].

Заграбля́вать, загра́бить – загриба́ти, загребти́, загра́бувати, загра́бати, (*сов.*) заграбува́ти. [А то – по зако́ну, що чужу́ зе́млю загра́бано? (Грінч.). Останню худобу загри́б (Л. Укр.)].

Заграбле́нный – загра́баний, заграбований.

Заградите́ль, воен. – засло́нник (-ка).

Заградите́льный – 1) заставний. **-ные отряды** – заставні заго́ни; 2) *воен.* – засло́нний. **-ный огонь** – засло́нний ого́нь.

Загражда́ть, загради́ть – загоро́джувати, загороди́ти; см. **Загора́живать; (прегради́ть)** затамува́ти. **-дать, -диль путь** – заступати́, заступи́ти доро́гу, переступати́, переступи́ти доро́гу ко́му. **-диль уста** – заціпи́ти (замкну́ти) ву́ста. **Загражде́нный** – загоро́джений, перегоро́джений. **-ться** – загоро́джуватися, загороди́тися, бути загоро́дженням, перегоро́дженням.

Загражде́ние – 1) загоро́дження; см. **Загора́живание**; 2) загоро́жа, перегоро́жа (-жі); (*преграда*) та́ма, зата́ма, перепона. *Проволочное -ние* – дротяна́ пере[за]горо́жа.

Заграница – закордон (-ну), заграниця.

Заграницей, *нрч.* – за кордоном.

Заграничний – закордонний, заграничний.

Загребальний, *см.* **Загребной**.

Загребание – загрибання, загортання.

Загребать, загресть – 1) загрибати, загребті, загортати, загорнути, загромаджувати, загромадити, (*о мног.*) позагрибати, позагортати, погромадити, позагромаджувати що. [Вони мерців у землю загрибають (Л. Укр.). Загромадити сіно]. **-бать жар** – загортати жар. **-бают жар** (*перен.*) – гриють руки. *Чужими руками жар -бать* – чужими руками жар загрибати, чужими пирогами батька поминати (Приказка); 2) (*захватывает чужое*) гартати, загартати, позагартувати. **Загребённый** – загребений, загорнений, загромаджений *и т. д.*

Загребаться, загресться – загрибатися, загребтися, зариватися, заритися, (*о мн.*) позагрибатися, позариватися.

Загребной – загри[е]бний, загортальний.

Загребущий, Загребчивый, Загребистый – загребущий, загребливий. [Очі завидющі, руки загребущі (Приказка). Загребливі лапи (Єфр.)].

Загрезить – замріяти, замарити. **-ться** – замріятися, замаритися. **Загрёзившийся** – замріяний, замарений.

Загремётъ – 1) заgrimіти заgrimотіти, загуркати, загуркотіти. [Заgrimотів засув, сінешні двері одчинилися (Крим.). Щось страшно загуркотіло попід вікнами]; 2) (*раздаться*) (голосно) залунати, розітнутися. *Голос его -мел на всю залу* – голос його залунав на цілу залю.

Загрестъ, *см.* **Загребать**.

Загривок – 1) (*у лошади*) загривок (-вку); 2) (*неточно: шея*) потилиця, хиб, карк, ув. карчіло. [От де хиб, хоч обіддя гни (Приказка)]. *Ударить по -вку* – дати по потилиці, дати потиличника, дати по хибу.

Загримировать, -ся – заgrimувати, -ся. **Загримированный** – заgrimований.

Загробный – тогосвітній, замогільний. **-ный мир** – той світ.

Загрозить – почати похвалятися (нахвалятися) на ко́го, загрозитися ко́му.

Загромазживать, загромоздить – захарашувати, захарастити, захарастрювати, захарастрити, завалювати, завалити, (*заставляя чем-л.*) застановлювати *и* застановляти, застановити (всяким грамуздом, грамуздям). **-ться** – захрясати, захряснути. [Вулиця захрясла народом].

Загромаждённый – захарашений, захарастрений, захряслий, завалений, застановлений.

Загромождаютъ, *см.* **Загромазживать**.

Загромождение – 1) захарашування, *оконч.* захарашення. **-ние подробностями** – захарашення (загромадження) подробицями; 2) завала. [У хаті така завала, що нема де сісти].

Загромыхатъ, *см.* **Загрохотатъ**.

Загрохотатъ – загуркотіти, загрюкотіти, заторох(ко)тіти, загуркати, загурчати.

Загрубелость – загрубілість, загрублість, затверділість, затвердлість, зашкарублість (-лости); *срвн.* **Загрубение**.

Загрубелый – загрубілий, загрублий, затверділий, затвердлий, (*жесткий*) зашкарублий. [Серце в їх – затверділе. Руки чорні, зашкарублі (Н.-Лев.)].

Загрубение – загрубіння, затвердіння, зашкарублення; *срвн.* **Загрубелость**.

Загрубеть – загрубіти, загрубнути, затвердіти, затверднути, (*сделаться жестким*) зашкарубіти, зашкарубнути, (*о мног.*) погрубнути, потверднути, пошкарубнути. [Пальці зашкарублі].

Загрубить, Загрубиянить – загрубиянити.

Загрубнуть, Загрублый, *см.* **Загрубеть, Загрубелый**.

Загружать, загрузить – 1) завантажувати, завантажити, обтяжувати, обтяжити, заважувати, заважити по-над силу. [Дуже заважив хуру, треба хоч трохи скинути]; 2) затоплювати, затопити (в воду). **-ться** – 1) завантажуватися, завантажитися, бути завантаженим, обтяженим понад силу; 2) затоплюватися, затопитися, бути затопленим. **Загружённый** – завантажений, обтяжений по-над силу; затоплений, затоплий.

Загрузнуть – загрузнути, угрузнути в що.

Загрунтовка, см. **Загрунтовывание**.

Загрунтовывание, Загрунтование – загрунтовування, загрунтування.

Загрунтовывать, загрунтовать – загрунтовувати, загрунтувати.

Загрустить, -ся – засумувати, засмутитися, засмуткувати, зажури́тися, вдатися в ту́гу.

Загрызать, загрызть – загризати, загризти, заїдати, заїсти когo. [Коли-б я її побачив, я-б її зубами загриз (Кониськ.)].

Загрызаться, загрызться – 1) бути загризеним, заїденим; 2) (*затевают ссору*) заїдатися, заїстися, загризатися, загризтися, зажиратися, зажертися з ким.

Загрязать, загрязнить – загрузати, загрузнути в чому.

Загрязнение – занечищення, забруднення.

Загрязнеть – занечиститися, забрудніти, закалятися.

Загрязнить, см. **Загрязнять**.

Загрязнуть, см. **Загрязать**.

Загрязнять, загрязнить – занечищувати, занечистити, забруднювати *и* забрудняти, забрудніти, забруджувати, забрудити, каляти, закаляти, загіджувати, загідити, забагнувати, забагнути, занехлюювати, занехлюїти; *срвн. Запачкать*. [Занечистили воду. Нові чоботи закаляв. Всі закаляють тебе болотом (Коцюб.). Добра хазяйка: так занехлюїла хату, що сміття по коліна (Грінч.)]. **Загрязнённый** – занечиснений, забруднений *и* забруджений, загіджений, закаляний, занехлюєний забагнений.

Загрязняться, загрязниться – занечищуватися, занечиститися, забруднятися, забруднитися, забруджуватися, забрудитися, загіджуватися, загідитися, калятися, закалятися, забагнуватися, забагнутися, занехлююватися, занехлюїтися.

Загс – загс (-су), (відділ) запису актів громадянського стану.

Загубить – загубити, занাপастити, запропастити, змарнувати, стратити когo, що. [Не загуби свого віку веселого (М. Вовч.). Свою долю занапастіла (Шевч.)].

Загудеть – загусті (*пр. в. загув, -гула*), загудіти, (*о пламени, ветре в трубе*) загоготіти.

Загудить – забринькати, зацигикати.

Загул – гульня, п'яництво, запій (-пою), (*гал.*) пиятика.

Загуливать, загулять – загулювати, загуляти, запивати, запіти. **-ться** – 1) загулюватися, загулятися; запивати, -ся, запіти, -ся; 2) (*залениться*) загультаювати.

Загульный, Загульчивый – гультаюватий.

Загуменный – загуменний.

Загуменье – загумення, загуменок (-нку).

Загустевать, загустеть – загусати, гус(к)нути, загус(к)нути, (*плотнеть*) тужавіти, затужавіти, (*в меньшей степени*) притужавіти. [Гліна ще не притужавіла, не можна ліпіти].

Загустелый – загус(к)лий, затужавілий, притужавілий. [Загускле чорнило].

Загустение – загуснення, загустіння, за[при]тужавіння.

Загусторить – забалакати, загомоніти, загуторити.

Зад – 1) зад (-ду), ум. задок (-дка). *Повернуться к кому-л., к чему-л., -дом* – повернутися до когo, до чого задом, спиною, показувати (показати) спину когo, повернутися до когo плечима; 2) (*задняя часть туловища, туши*) зад, озаддя, ум. задок; озадок. *Лошадь бьёт -дом* – кінь брикається (хвищає); 3) (*экипажа*) зад, ум. задок; 4) (*строенья*) зад, затілок (-лку), затилля, спина; 5) (*лодки*) зад, гуза. См. **Зады**.

Зада́бривание – загоджування, задобрювання, піддобрювання, улещання.

Зада́бривать, задобри́ть – загоджати *и* загоджувати, загодіти, задобрювати *и* задобріяти, задобріти, піддобрювати *и* піддобріяти, піддобріти, вдобріяти, вдобріти, улещати, улестити ко́го; (*выпивкою*) мого́ричити, умогоро́ичувати, умогоро́ичити, підмого́ричувати, підмого́ричити ко́го. **Задобренны́й** – загоджений, задобрений, піддобрений; підмого́ричений.

Задава́ть, зада́ть – 1) дава́ти, да́ти (завда́ток); 2) за(в)дава́ти, за(в)да́ти, зага́дувати, загада́ти. **-дать вопрос, загадку, задачу, урок, работу** – завдавати (завда́ти) питання, завдавати (завда́ти, зага́дувати, загада́ти) зага́дку, за(в)да́чу, завда́ння, робо́ту. [Загада́в робо́ту на цілий тиждень. Загада́ла пря́сти]. **-вать тон** – перед вести́, надава́ти то́ну. **-вать тон** (*в хоре*) – давати (да́ти) то́н. **-дать лошадям корм (овёс, сено)** – заклада́ти (позаклада́ти) ко́ням їсти (ві́вса, сі́на). **-вать (-да́ть) трёпку (жару, перцу)** – завдава́ти (завда́ти) га́рту, бо́бу, чо́су, прочухана́, сипати (всіпати) бо́бу, давати (да́ти) за́тірки, пе́рцю з ма́ком ко́му. **Задаваемы́й** – зага́дуваний. **Заданны́й** – за(в)даний, зага́даний.

Задава́ться, зада́ться – 1) бу́ти за(в)даним, зага́даним. [Робо́ту йому́ вже зага́дано]. **-ва́ться вопросом** – вдава́тися в пита́ння, (*задумыва́ться*) зага́дуватися над пита́нням. **-да́ться целью** – завзя́тися, запо́взятися (мето́ю), поста́вити собі́ мету́. [Здава́лося, що не́бо зе́млю вто́пить завзяло́сь (Грінч.)]. **Средина стены -ла́сь** – стіна́ посере́дині запала́ся; 2) *безл.* – щастити, пощастити; (*случа́ться*) трапля́тися, тра́питися, бува́ти. **Всяко -да́ётся** – усяк(о) бува́є (трапля́ється).

Зада́вливать, задави́ть – зада́влювати, задави́ти, заду́шувати, задуші́ти; (*зажать*) зачавлювати, зачавити, (*о мн.*) позада́влювати, позаду́шувати, позачавлювати ко́го.

Зада́вленный – зада́влений, заду́шений; зачавлений. **-ви́ться** – задуші́тися.

Зада́кать – зата́кати, зае́гекати.

Зада́бливать, задолби́ть – 1) задо́вбувати, задовба́ти, (*о многих*) позадо́вбувати; 2) (*затвердит* *наизусть*) задовба́ти *и* задовба́ти (напа́м'ять), вітурукати. **-бил своё** – товче́ (й товче́) сво́є.

Зада́ние – завда́ння.

Зада́ривать, задари́ть – 1) задаро́вувати, задарува́ти, задарювати, задари́ти ко́го; 2) підкупа́ти, підкупіти ко́го подару́нками, мого́ричити, підмого́ричувати, підмого́ричити ко́го.

Задаренны́й – задаро́ваний, задарений; підмого́ричений.

Задаром – дурно, дарма; *срвн.* **Даром**.

Задаток – 1) за(в)да́ток (-тку), завда́ча (-чі). [Три карбо́ванці на завда́чу]; 2) на́хил до чо́го; *см.* **Наклонность**.

Задато́чный – за(в)датко́вий, завда́тний. **-ные деньги** – за(в)датко́ві гро́ші, за(в)да́ток (-тку). **-ная расписка** – (*нотариальная*) завдатко́вий лист, (*домашняя*) завдатко́ва розписка.

Зада́ть, см. **Задава́ть.**

Зада́ча, Зада́чка – 1) за(в)да́ча, завда́ння, *ум.* за(в)да́чка, завда́ннячко; за́гад (-ду); (*трудное дело*) тяжка́ справа́, моро́ка. [Загада́й йому́ таку завда́чу, щоб він не міг упо́рати (Крим.)]. Завда́ння написа́ти «35» було́ дуже́ трудне́ (Франко)]; 2) (*цель*) завда́ння, мета́; 3) *см.* **Удача**.

Зада́чливый (*преим. о времени*) – щаслі́вий, вда́тний, догі́дний. **-во** – щаслі́во, вда́тно, догі́дно.

Задве́рный – задве́рній, позадве́рній.

Задвига́ть, задвинуть – засува́ти *и* засо́вувати, засу́нути що. **-нуть задви́жку у дверей** – засу́нути засу́в у двє́рях. **-нуть ящик у стола** – засу́нути шухля́ду в сто́лі. **Задвинуты́й** – засу́нутий *и* засу́нений. **-ться** – засува́тися *и* засо́вуватися, засу́нутися. **Дверь -га́лась на задви́жку** – двє́рі засува́лися засу́вом (на засу́в).

Задвига́ть что и чем – засо́вати, поча́ти со́вати чим *и* що; завору́шити, поча́ти вору́шити чим.

Задвига́ться – завору́шитися, зару́хатися.

Задві́жка – 1) (*орудие*) за́сув, за́сувка, за́совень (-вня); 2) (*действие*) засува́ння, *оконч.* засу́нення.

Задви́жной – засувни́й.

За́дво́рка, За́дво́рок, За́дво́рье – за́двірок (-рку), за́двір'я, (*за гумном*) за́гуме́нок (-нку).

Задворки, *см.* **Зады 1 и 2.**

Задворя́нниться – за́паніти, поші́тися в па́ні (в па́нство, в шля́хетство), за[роз]па́ноші́тися.

Задебе́леть – задебе́літи; погла́дшати.

Задева́ние – зачіпа́ння, займа́ння ко́го, чо́го.

Задева́ть, заде́ть – зачіпа́ти, зачепи́ти, учепи́ти що *и* за що, зачіпа́тися, зачепи́тися, учепи́тися за що, (*затрагивать*) займа́ти, займа́ти ко́го. [Зачепи́в ного́ю глиня́ник і розби́в. Гляди́ не вчепи́ стовпа́, бо вісь полама́єш. Па́рубок зачепи́в (зайня́в) дівчину́. А ля́тимуся! неха́й мене́ не займа́є!]. **-де́ть ко́го-ли́бо за живо́е** – дошкуля́ти, дошкули́ти ко́му *и* ко́го, допіка́ти, допекти́ (до се́рця) ко́му, дійня́ти ко́го до живо́го, упекти́ в живе́, взяти́ за печі́нки ко́го. [Вмі́ла вона́ дошкули́ти во́рога (Єфр.). Вам сме́шки, а йо́му до се́рця допекло́. Йо́го так і взяло́ за печі́нки (Квітка)]. **Не -ва́й мене́, его́** – не (за)чі́пай, не руш, не займа́й мене́, йо́го, неха́йте йо́го. **Задева́ющий за живо́е** – дошкульни́й. [Дошкульне́ сло́во]. **Заде́тый** – заче́плений, уче́плений; дійня́тий.

Заде́л – робо́та і пла́та від робо́ти, ряд (*р.* ряду́). **На -ле** – з пла́тою від робо́ти, відрядно́.

[Працю́є не поденно́, а відрядно́ (Звин.)].

Заделка – 1) *см.* **Заделывание**; 2) ла́тка, за́кладка.

Заде́львание, Заде́ление – за́роблюва́ння, за́роблення́, за́латува́ння, за́латання́, за́тушковува́ння, за́тушкува́ння; *срвн.* **еще́ Заде́львать.**

Заделыва́ть, заде́лать – 1) (*проём, дыру*) за́робля́ти *и* за́роблюва́ти, за́робіти, за́латува́ти, за́латати́, за́бивати́, за́бити́ що, (*плотно*) за́тушковува́ти, за́тушкува́ти що, (*заложить*) за́кладати́, за́класти́ що чим, (*только камнем*) за́муровува́ти, за́мурува́ти. **-ла́ть око́но** – за́бити́ (за́класти́, за́мурува́ти) ві́кно. **-ва́ть щели́ в че́м-л. че́м-л.** – за́шпаро́вувати, за́шпарува́ти що чим; 2) *строит.* (*вделать внутрь стены*) – за́правля́ти, за́правити́, вму́ровувати́, вму́рува́ти, вма́зувати́, вма́зати́ що (в сті́ну); 3) (*долг*) ві́дробля́ти, ві́дробіти́.

Заделанны́й – за́роблений, за́латаний, за́кладений, за́тушкований, за́шпарований; за́правлений, вму́рований, вма́заний; ві́дроблений.

Заде́лье – 1) *см.* **Заде́л**; 2) па́нщина.

Заде́льно – від робо́ти, (*сдельно*) ві́дрядно́, догові́рно, сто́ргува́вшись. [Ми ї́м пла́тимо не поденно́, а ві́дрядно́ (від робо́ти)].

Заде́льный – від робо́ти, (*сдельный*) ві́дрядни́й, догово́рений, сто́ргований. **-ная пла́та** – пла́та від робо́ти, догово́рена пла́та.

Заде́ргать – засми́кати, засі́пати, за́шарпати́, за́шмо́ргати. **-ться** – засми́катися, засі́патися, за́шарпати́ся, за́тріпати́ся. [Йо́го губи́ нерво́во засми́кали́ся (Крим.)]. **Заде́рганны́й** – засми́каний, за́шарпаний.

Заде́ргива́ть, заде́рнуть – (*завешивать*) за́пина́ти, за́пну́ти *и* за́п'ясти́, (*о мног.*) поза́пина́ти.

[Поза́пина́в ві́кна фі́ранками]. **-ну́ть крова́ть поло́гом** – за́пну́ти лі́жко за́пина́лом. **Небо́**

-ну́ло – (*безл.*) нахма́рило, (*небо*) за́тягло́ (за́волокло́) хма́рами; 2) **-гива́ть, заде́ргать** (*лошадь*) – засми́кувати́, засми́кати́, засі́пувати́, засі́пати́, за́шарпува́ти, за́шарпати́ (ко́няку).

Заде́рнутый – за́пнутий *и* за́пнений. [Сце́на ще́ за́пнута].

Заде́ргива́ться, заде́рнуться – за́пина́тися, за́пну́тися, за́п'ясти́ся. **-ну́ться туча́ми** – вкрити́ся (за́волокти́ся, опови́тися) хма́рами, за́хмарити́ся.

Заде́ревяне́лость – заде́ревілі́сть, за́дубілі́сть (-лости́).

Заде́ревяне́лый – заде́реві́лий, зде́реві́лий, за́дубі́лий, за́дуби́лий, за́кацю́блій.

Заде́ревяне́ть – заде́реві́ти, зде́реві́ти, за́дубі́ти, за́дубну́ти, за́кацю́біти, за́кацю́бнути.

Заде́ржание – 1) заде́ржання́, за́трима́ння. [Заде́ржання́ міся́чної пла́тні]. **Лично́е -ние**

(арест) – заарештування, арешт, затримання (особи); 2) заґаяння, см. **Задёржка 2**; 3) мед. – запертя. У него **-ние мочи** – в нього заперлась сеча, йому заперло сечу; 4) **-ние течения реки** – затамування річки.

Задёрживательный – тамувальний, затримний. [Тамувальні центри].

Задёрживать, задержать – 1) (*останавливать, удерживать*) задержувати, задержати, затримувати, затримати, спиняти, спинити, зупиняти, зупинити кого, що, запиняти, запинити (*напр.* во́ду), перепиняти, перепинити, тамувати, затамувати, затамувати що; ґаяти, заґаявати, заґаяти, уґаявати, уґаяти кого, що, барити, забаряти, забарити, бавити, забавляти, забавити ко́го. [Не бав їх, нехай діло роблять]. *Обстоятельства -жали* меня в городе – обставини задержали (затримали) мене в місті. **-вать дыхание** – запиняти (затримувати, затамувати) дух (віддих). **-вать шаги, ход** – притишувати (притишити) ходу, придержувати (придержати) ходу, притишитися. [Поїзд на мосту притишивсь]. **-вать воду (течение воды)** – запиняти (перепиняти, тамувати) во́ду, річку. *Не -вайте* меня, мне некогда – не ґайте (не баріть, не бавте, не затримуйте) мене, мені ніколи. *Он -жал* меня до вечера (до темноты) – він доґаяв мене до вечора (до смерку). **-вать кого своею мешкотностью** – воловодити, марудити ко́го; 2) (*препятствовать чему*) затримувати, затримати, гальмувати, загальмувати, тамувати, затамувати що, перечити чо́му. **-вать духовное развитие, прогресс** – затримувати, гальмувати, тамувати духовний розвій, поступ. **-вать ход дела** – (*препятствуя*) затримувати, гальмувати справу, (*умышленно оттягивая*) заґаявати (уґаявати) справу; 3) затримувати, затримати, заарештовувати, заарештувати, (*о мног.*) позатримувати, позаарештовувати ко́го, що; (*наложит арест*) причиняти, причинити що. [Самого пустили, а хліб причинили, бо не було квитка (Чигир.)].

Задёрживающий, см. **Задёрживательный**. **Задёржанный** – задержаний, затриманий, запинений, затамований *и т. д.* **-ный с поличным** – затриманий з доведеною крадіжкою, з гарячим, (*стар.*) пійманий з доводом, з лицём.

Задёрживаться, задержаться – 1) задержуватися, задержатися, затримуватися, затриматися; 2) (*замешкаться*) ґаятися, заґаяватися, заґаятися, баритися, забарятися, забаритися, бавитися, забавлятися, забавитися; 3) мед. – запира́тися, запертися. [Кало запирається].

Задёржка – 1) задержання, затримання; см. **Задёржание 1**; 2) (*промедление, приостановка*) заґаяння, заґайка, заґай, уґайка, уґайство, пере́бивка. *Чтобы не было -ки* – щоб не було заґайки (заґаю, уґайки, пере́бивки). *Исполнить без -ки* – виконати не ґаючись, неґайно, без заґаяння.

Задерневеть и Задернеть – задерніти, замуравітисся.

Задернёлый – задернілий, подернілий.

Задернить и Задерновать – задернувати, задерникувати, подернувати.

Задёрнуть, см. **Задёргивать**.

Задёрнуться, см. **Задёргиваться**.

Задивиться – задивувати(ся), зачудуватися.

Задинка – 1) (*туши*) оза́док (-дка); 2) задо́к (-дка), спі́нка.

Зади́ра, Зади́рала – приче́па, зади́рака, заде́рій (-рія), заде́рика, заво́д(і)я́ка, (*гал.*) заведі́я, напасник.

Зади́рать, задрать – 1) зади́рати *и* де́рти (вго́ру), заде́рти *и* задрати, заду́блювати, заду́бити, (*о мн.*) позади́рати, позаду́блювати. **-рать голову, хвост, ноги** – зади́рати (заде́рти) голову, хвоста́, но́ги, за́копильовати (за́копильовати) хвоста́, заду́блювати (заду́бити) хвоста́. [Біжить кінь, хвоста́ заду́бивши]. **-рать нос (голову)** – кирпу гну́ти, губу ко́пильовати проти ко́го, пиндю́читися, висо́ко не́стися. **-драв ноги** – заде́рши но́ги. *Я тебе как дам, так и ноги -рёшь* – як сту́сону тебе́, то й п'ята́ми вкри́єшся (но́ги заде́реш); 2) (*затрагивать*) зади́рати, заде́рти, зачі́пати, заче́пити, займа́ти, за(й)ня́ти ко́го, заво́дитися, заве́стися з ким, чіпля́тися до ко́го, нала́зити на ко́го. *Он всех -раёт* – він ко́жного зачі́пає, він з ко́жним заво́диться, до

кожного чіпляється, на кожного налазить; 3) роздирати, роздёрти. **-драть за живое** – дійняти (допекти) до живого, до серця, до печінок. *Волк козу -драл* – вовк козу розірвав.
Задранный – задраний, задертий, задублений.

Задира́ться, задраться – 1) задиратися, задертися *и* задратися, залуплюватися, залупітися, (*о дереве при строганье*) заскалюватися, заскалітися. [Кора залупилася]; 2) (*ссориться*) задиратися, задертися, заводитися, завестися, заїдатися, заїстися, зачіпатися, зчепитися з ким, налазити на ко́го, чіплятися, причепитися до ко́го. [Я його не займаю, а він сам налазить].

Зади́рка – 1) (*приди́рка*) зачіпка, причіпка; 2) *см.* **Задорина**.

Зади́рчиво – задерикувато, задиракувато, зади́рливо, занозисто, налазливо.

Зади́рчивость – задерикуватість, задиракуватість, зади́рливість, загризливість, занозистість, налазливість (-ости).

Зади́рчивый – задерикуватий; задиракуватий, зади́рливий, зади́ркуватий, заїдлиий, загризливий, загризкуватий, напасний, занозистий, налазливий.

Зади́рщик, -щица – зачепа (*общ. р.*), напасник (-ка), напасниця; *срвн.* **Зади́ра**.

Задистый – задистий, задкуватий, гузністий, (*о птицах*) купратий.

Задича́ть – задичавіти, здичавіти.

Задичи́ть – 1) почати верзти ка-зна-що́; 2) зарізнити, почати різнити в співі, піти не в ту но́ту.

Задичи́ться – 1) здичіти, зробитися диким; 2) почати бокувати від ко́го, вовком на ко́го подивітися, звовкуватіти.

Задки́, *см.* **Задок 4, 5**.

Задли́ть чем – задляти(ся) (-дляю, -ся) з чим. **-ться** (*замешкаются*) – задлятися, забаритися, зага́ятися, забавитися.

Заднева́ть – заднювати.

Заднежаберные, зоол. **Opisthobranchiata** – задньозя́брі (-рих).

Заднене́бный – задньопідне́бінний, задньоне́бінний.

Заднепро́вский – задніпрянський.

Заднепро́вье – Задніпрянщина, Задні́пря (*ср.*).

Заднепроходный – відхідниковий, гузенний, гузічний. **-ное отверстие** – відхідник, відхідниковий отвір.

Заднеязы́чный – задньоязиковий.

Задний – задній, позадній, затільний. **-ние колёса** – задні колёса. **-няя сторона, часть (строения, двора)** – затільна сторона, тил (-лу), затілок (-два), затілля. **-ние двери** – затільні, задвіркові двері. **-ний двор** – задвірок (-рку). **-ние комнаты (окнами во двор)** – затільні кімнати, хаті очима в двір. **-няя часть тела, туши** – зад (-ду), оза́ддя, оза́док (-дка); *срвн.* **Задница**. **-ний проход** – відхідник (-ка). **-няя часть головы** – позадня частина голови, затілля голови. **-няя мысль** – потайна (за́дня) думка. **-ний ход** – задній хід (хо́ду), хід наза́д. **-нее число** – за́дня (попередня), минула да́та. **-ним числом** – минулою да́тою, минулим число́м. **-ним умом крепок** – мудрий по шкоді.

Задник (*задняя часть чего-л.*) – задо́к (-дка), затілок (-лка); (*в обуви*) закаблук (-ка), за́п'яток (-тка), задо́к (-дка).

Задни́ть (*бочку*) – задніти (бо́чку). **Задне́нный** – заднений, заднований.

Задница – зад (-ду), оза́ддя, гузно, руз(н)иця, (*благодарист.*) па́ні-ста́ра, ге́па, го́ла, (*зап.*) ду́па.

Задобря́ть и Задобри́вать, *см.* **Задобри́вать**.

Задожди́ть, безл. – задощитися, засльотитися. [Це вже задощи́лося (засльоті́лося) – що-дня́ йде дощ].

Задо́к – 1, 2, 3) *см.* **Зад 1, 2, 3**; 4) (*мебели, саней*) спі́нка, заті́лок (-лка), задо́к (-дка). [А в за́дку хто сиді́в? (Карп.-Кар.)]; 5) **-ки** (*в обуви*) – закаблукі, за́п'ятки, задки (-ків).

Задолб'ить, см. **Задалбливать**.

Задолго, нарч. – задовго, узадовзі, довго перед чим.

Задолжалый – заборгований, завинувачений.

Задолжать – 1) заборгувати, завинити кому; завинуватити. *Я -жал ему пять рублей* – я завинив йому п'ять карбованців; 2) **-жать, задолжить у кого** – позичати(ся), позичити(ся) в кого.

Задолжаться – заборгуватися, завинуватитися, запозичатися.

Задолжённость – заборгованість, заборгування, завинуваченість (-ности).

Задолжённый – заборгований, (гал.) заборжений.

Задом, нарч. – задом, задки. **-дом наперёд** – задом наперед, (гал.) навзадгузь.

Задор – 1) заїдливість, задирилівість (-вості), задирацтво, загонистість (-тости); см.

Задиричивость; 2) (*горячность, пыл*) запал (-лу), завзяття. *Вводит в -дор кого* – розпалювати, роз'ятрювати когo. *Войти в -дор* – розпалітися, роз'ятритися; 3) зачіпка; см.

Задирка 1.

Задора и Задорина (*задранное место в доске*) – задирика, занора, заскалина. *Нет ни сучка, ни -ринки* – чисто: голки не підточили; гладесенько-рівнесенько.

Задористый, см. **Задорный**. **-стая доска, -стое дерево** – задиричаща (занориста) дошка, дерево.

Задорить кого – дражнити, драгувати, розпалити, (*подстрекать*) під'юджувати когo.

Задориться – драгуватися, розпалитися, запалитися; загонитися.

Задорливо, см. **Задорно 1.**

Задорливость, -ливый, см. **Задорность, -ный 1.**

Задорно – 1) задириливо, задержувато, задиракувато, зачіпливо. **-но смотреть** – козирем дивитися, бистрим оком накидати, очима спокушати; 2) загонисто, з запалом, завзято, жарко.

Задорность – задирилівість, задержуватість, задиракуватість, зачіпливість, заїдливість, занозистість; загонистість, завзятість (-ости).

Задорный – 1) задириливий, задержуватий, задиракуватий, зачіпливий, заїдливий, занозистий, задириливий; загонистий, завзятий. **-ный вид, слова** – задириливий (зачіпливий, задержуватий) вигляд, зачіпливі слова. *Иметь -ный вид* – задириливо глядіти, козирем стояти, козирем дивитися. **-ный характер, свойственный военному** – загониста вояцька вдача; 2) (*завидный*) спокусливий.

Задорожиться – задорожитися. *Чего это вы -лись?* – чого це ви задорожилися? чого це ви такі дорогі?

Задохлый (*задохнувшийся*) – задушений.

Задохнуться, см. **Задыхаться**.

Задразнить – задражнити, задрагувати, задрочити когo.

Задрапировать – задраперувати, (*завесить*) запнути *и* зап'ясти що чим. **Задрапированный** – задраперований, запнутий, зап'ятий.

Задрапироваться – задраперуватися, (*завернуться*) загорнутися в що, напнути *и* нап'ясти на себе що. [Напнув на себе тогу величавости (Крим.)].

Задрать, см. **Задирать**.

Задребезжать – задеренчати, задерчати, задренькотіти, дзвякнути; (*о надбитой посуде*) захряп(о)тіти. [Дзвякнув дзвоник (М. Вовч.)].

Задремасть – задрімати, здрімати(ся), здрімнути, замгнути, (*сидя*) закуснути; *срвн.*

Вздремнуть.

Здрожать – задрижати, задриготіти, задвигтіти, задвижіти, затремтіти, затрусітися, затрястися, заколотітися, затріпотіти; см. **Дрожать**. [Мов Каїн, затрусивсь увесь (Котл.).

Земля затрусилася (задриготіла, задвижіла). Затремтіло місячне сяєво]. *Слёзы -жали у неё*

на *глазах* – сльози забриніли їй на очах.

Задружить, см. **Задобрить**.

Задрыхнуть – задрухнути, заснути.

Задрягать – задригати.

Задряхлеть – замарчіти, геть підтоптатися.

Задувание – задимання, задування, задмухування; завіювання.

Задувать, задуть – 1) (*веять*) задувати, задуть, завівати, завіяти, повівати, повіяти, подихати, подихнути. *-дул холодный ветер* – задув (повіяв, подихнув) холодний вітер. *Сюда -ваёт (безл.)* – сюди підвіває, сюди тягне вітром; 2) (*тушить*) задувати *и* задимати; *сов.* задуть, задмухувати, задмухнути, гасити, загасити. *Ветром -дуло свечу* – вітром загасило (задуло) свічку; 3) (*заносить*) завівати *и* завіювати, завіяти. *Снегом -дуло дорогу* – снігом дорогу завіяло. *-вать во все лопатки* – гнати (бігти) що-духу, на всі заставки, п'яти намастивши; 4) (*домну*) задувати, задуть що. **Задутый** – задутий. **-ться** – задуватися, бути задутим. [Задуту другу домну Кузнєцького заводу (Вісті 1932)].

Задувка (*домны*) – задування, *оконч.* задуття [Засипання і задування (домни) пройшли цілком нормально (Вісті 1932). Після задуття (домни) бригада випустила перший жужель (Вісті 1932)].

Задудить – загра́ти у (на) дуду́, у (на) сопілку, задудніти.

Задумать, см. **Задумывать**.

Задумчиво – задумливо, задумано, замислено, (*и важно*) думно.

Задумчивость – (*свойство*) задумливість, думливість; (*состояние*) задуманість, замисленість (-ности), задума, замислення. *Впасть, погрузиться в -вость* – вдатися в задуму, замислитися.

Задумчивый – задумливий, думливий, задуманий, замислений.

Задумывание – задумування, надумування, загадування, замишляння.

Задумывать, задумать – задумувати, задумати, загадувати, загадати, замишляти, замислити, умишляти, умислити; (*вознамериться*) намишляти, намислити, надумувати(ся), надумати(ся), брати (взяти) на думку що, наважуватися, наважитися (думкою), заміряться, заміритися (зробити що). *Отгадайте, что я -мал* – угадайте, що я загадав (задумав). *-мал казак жениться* – задумав (надумав) козак ожени́тися. *Он -мал злое дело* – він замислив (умислив, намислив) недобре (діло). *Он -мал написать книгу* – він задумав (намислив, наміривсь) написати книжку. *Они -мали (сделать) великое дело* – вони задумали (надумалися, наважилися) зробити велике діло. *-вать козни* – підступні думки задумувати, (*вульг.*) крутити мізком веремію. **Задуманный** – задуманий, надуманий, замислений, намислений *и т. д.*

Задумываться, задуматься – задумуватися, задуматися, замислюватися, замислитися, загадуватися, загадатися про ко́го, про що. *Он не -мается (не остановится) и отца родного зарезать* – він не завагається і батька рідного зарізати. *Не -ваясь (не долго думая)* – не (довго) надумуючись.

Задурачить – заморочити, задурити ко́го, задурити ко́му го́лову.

Задурачиться – почати дуріти, розпустуватися, зажирувати, розжируватися.

Задуривать, задурить – задурювати, задурити, морочити, заморочити ко́го. **-вать голову кому** – морочити голову ко́му.

Задурить – 1) см. **Задуривать**; 2) (*начать шалить*) почати дуріти, сказітися, задрочітися, (*о мног.*) показітися, подрочітися.

Задуриться – роздурітися, розжируватися.

Задурманить – задурманити, затуманити.

Задуть, см. **Задувать**.

Задуха – задуха.

- Задуша́ть, задуши́ть** – 1) душі́ти, заду́шувати, задуші́ти, удуші́ти, даві́ти, задави́ти, удави́ти, (*о мног.*) подуші́ти, подави́ти кого́. [Не вмер Данило – болячка вдавила (задавила)]. *Была б сила, своими руками -шил бы его (их)* – примів-би – своїми-б руками задушив (задавів) його́, подушив (подавів) їх; 2) (*подавлять*) глуші́ти, заглу́шувати, заглуші́ти, даві́ти, задави́ти. *Горе -шило его* – горе задавило його́. **-шить свои чувства** – заглушити, задавити свої почуття. **-шить восстание, революцию** – задавити повстання, революцію. **-шить нечаянно во сне** – приспати (дитину). **Задушенный** – задушений, удушений, задавлений, удавлений, заглушений; приспаний. **-ный голос** – глухий, здавлений голос. **-ться** – душитися, задушитися, удушитися, (*о мног.*) подушитися; *срвн.* **Задыхаться.**
- Задуше́вно** – сердечно, щиро.
- Задуше́вность** – сердечність, щирість, щиросердечність, душевність (-ости).
- Задуше́вный** – сердечний, щирий, щиросердечний, душевний; для серця дорогий; що йде з глибу серця. **-ные мечтания** – мрії щирого серця, мрії з глибу серця, дорогі серцю мрії.
- Задуше́ние** – задушення, задушіння, удушення, удушіння.
- Задушина** – стусан під здуховину.
- Задушить**, *см.* **Задушать.**
- Задушливый** – 1) (*спёртый*) задушливий, задушний; 2) (*страдающий одышкой*), задишливий, ядушливий.
- Задхлость и Затхлость** – за́тхлість, притхлість (-ости), (*провинц.*) притхля (-лі). [Одганя вода притхлею].
- Задхлый и Затхлый** – за́тхлий, притхлий. *Сделаться -лым* – затхнутися, притхнутися. [Яйця затхнулися].
- Зады** – 1) за́біч (-бочи), за́біччя, за́бічні ву́лиці, край (се́ла); 2) задвірок (-рку), задвір'я, загуменок (-нку); 3) те, що вчилось давніше, минуле, початки. *Твердить, повторять -ды* – товкти старе, вертатися до початків, знову добати старе, завчати недовчене, (*перенос.*) жувати (перетирати) стару жуйку; 4 – 5) *см.* **Задок 4, 5.**
- Задымить** – 1) закурі́ти, задими́ти, (*о лампе с копотью*) зачаді́ти, поча́ти чади́ти. **-мить (папироску)** – закурі́ти, (*шутл.*) закади́ти; 2) (*закутить*) загуля́ти; 3) *см.* **Задымлять.**
- Задымиться** – закурі́тися, закурі́ти, задимува́ти, (*паром*) запарува́ти, взятися димом, парою.
- Задымлять, задымить (закоптить)** – закурюва́ти, закурі́ти, задимлюва́ти, задими́ти. **-ться** – закурюва́тися, закурі́тися, закурі́ти(ся), укурі́ти, задимлюва́тися, задимі́тися, задими́ти.
- Задымлённый** – закурений, задимлений, задимілий, закурілий, укурілий.
- Задыхание, мед., orthopnoea** – за́дих (-ху), задихання.
- Задыхаться, задохнуться** – 1) задиха́тися, задихну́тися, душі́тися, задуші́тися, уду́шуватися, удуші́тися, (*запыхаться от скорого бега, напряжения*) засапува́тися, засапа́тися. **-ться вследствие недостатка воздуха, от дыма** – задиха́тися (задихну́тися, задуші́тися) без пові́тря, в диму́. *Такой смрад, что -нуться можно* – такий сморід, що й задуші́тися можна. **-ться от гнева, от смеха** – душі́тися (уду́шуватися), уду́шитися з гніву, з(о) смі́ху. **-нуться от жары (о жирных животных)** – зажо́хнутися. *Рыба -хаётся* – ри́ба приди́хається, ду́шиться; 2) (*о воде, жидкости: застаиваться*) приди́хатися, приди́хну́тися, засме́рджува́тися, засме́рді́тися. **Задыхающийся голос** – за́диханий го́лос.
- Задышать** – за́дихати.
- Задышка** – яду́ха, ди́хави́ця, заду́ха, зади́шка.
- Заеозить** – поча́ти пусува́ти, поча́ти жирува́ти; (*засуетиться*) заме́туші́тися; *см.* **Егозить.**
- Заедание** – заї́дання.
- Заеда́ть, зае́сть** – 1) заї́дати, заї́сти, загриза́ти, загри́зти, пої́дом ї́сти, заї́сти кого́, (*о мног.*) позаї́дати, позагриза́ти кого́. **-дать чей-л. век (не даёт житья)** – заї́дати (заї́сти) чий ві́к, занапаща́ти (занапасти́ти) чий ві́к (чию́ до́лю). *Как ни тяни, а чужого веку не -есть (послов.)* – як не мудруй, а вме́рти тре́ба; 2) (*закусывать*) заї́дати, заї́сти що́ чим. **-есть водку хлебом** –

заїсти горілку хлібом; 3) (*чужое добро*) заїдати, заїсти, зажирати, зажерти (чуже добро), (*присваивать*) привлашати, привластити що; 4) (*застрявать*) затинатися. *Ножницы -дают* – ножиці затинаються. **Заеденный** – заїд(ж)ений, загризений.

Заедаться, заесться – 1) заїдатися, заїстися, загризатися, загризтися, зажиратися, зажертися з ким. *Он со всеми -дается* – він з усіма заїдається (загризається, зажирается); 2) (*о птицах, зверях: насыщаются вперёд*) від'їдатися, від'їстися.

Заедение – заїдання, *оконч.* заїдження, заїдіння. *Предавать на -ние* – (від)давати когo на поталу, на заїдання, на з'їдження.

Заедино, *нрч.* – заодно, спільно, одностайно, укупі, разом.

Заедка (*закуска*) – заїжка. *На -дку* – на заїжку. **-дки** (*сласти*) – заїдки, лагоминки.

Заедливый и **Заедчивый** – заїдливий, загризливий, сварливий; *см.* **Задиричивый**.

Заеды – заїди (-дів). [Рот болит, заїди поробилися].

Заедь (*на зубах у лошадей*) – насоси.

Заежиться – 1) почати шулитися (скулитися); 2) почати настовбурчуватися.

Заезд – 1) заїжджання, *оконч.* заїхання; заїзд (-ду), заворот, наворот (-ту). **-дом** – наїздом, переїздом, наворотом; 2) *воен. и спорт.* – заїгн (-гону). *Война -дом* – війна загонами. *В первый -езд* – першим загоном; (*скопление подвод*) завіз (-возу). *У мельницы, большой -езд* – на млині дуже завізно.

Заездить – 1) *см.* **Заезживать**; 2) заїздити, почати їздити.

Заездной, Заездный – заїзний. **-ной путь** – заїзна дорога. **-ный двор** – заїзний двір, *или просто* заїзд (-ду).

Заезжатель – загинач (-ча), загинайло, загинака.

Заезжательство (*склонность к крепким словам*) – загинацтво.

Заезжатый, *охотн.* – передоїжджий (ловець).

Заезжать, заехать – заїжджати и заїздити, заїхати. **-хать в гости к кому-л.** – заїхати, завітати (в гості), загостити до когo. **-жать время от времени, изредка** – час від часу (колі не коли) заїздити, навертатися до когo. **-жайте за мною – поедем разом** – заїздіть по мене – поїдемо разом. *Блуждая -хать куда-л.* – блукаючи заїхати (забитися, прибитися) куди. **-хать куда-л. далеко** – десь заїхати, десь заблукати, забитися, завітритися куди. **-хать в чужой карман** – залізти (зазирнути) в чужу кишеню. **-хать кого-л. по рылу, по морде, по шее и т. п.** – заїхати, затопити, загілити когo по піці, по мордяці, по лиці, по потилиці.

Заезживать, заездить кого, что – заїжджувати и заїжджати, заїздити, замордівувати, замордувати, (*о много.*) позаїжджувати и позаїжджати когo, що. [Заїздив коня]. **Заезженный** – 1) заїжджений; 2) (*избитый*) утертий, стертий, заялож[з]ений, (геть) заїжджений. [Утертий шаблон. Геть заїжджені дотепи].

Заезжий – заїжджий, наїжджий, приїжджий; подорожній, проїжджий. **-жий двор** – заїзний двір (*р.* двора), заїзд (-ду). [Спинився в заїзді].

Заёкать (*о сердце*) – закалатати, заколотитися, затьохкати, затенькати.

Заём – позика, позичка. **-ём по векселю** – векселева позичка. *Государственный пятипроцентный -ём* – державна п'ятипроцентова позика. *Давать (дать) в -ём кому что* – давати (дати) в позикy (в позичку) кому що, позичати (позичити), (*зап.*) визичати (визичити) кому що. *Брать (взять) в -ём у кого что* – брати (взяти) в позикy (в позичку) у когo що, позичати (позичити), зазичати (зазичити) у когo що, позичатися, позичитися у когo. *Исполнение по -му* – виконання позички. *Набирание в -ём* – позичання, *оконч.* позичення. [А мені тепер треба платити за його позичання?]. *См.* **Взаём, Взаимы**.

Заёмный – 1) (*служащий для займа*) позичковий, позичальний. [Позичкова каса]. **-ное письмо** – позичковий лист. **-ное домашнее письмо** – позичковий хатній лист, розписка; 2) (*взятый в заём*) позичений.

Заёмщик, -щица – позичальник, позичальниця, позичник, позичниця.

Заёрзаться – засоватися, загорзатися, загомзатися, заворушитися (на місці).

Заерошиться, Заершиться – закостричитися, заерепенитися; см. **Ерошиться, Ершиться**.

Заёршивать, заёршить – зайоржувати, зайоржити що. **Заёршенный** – зайоржений. **-ться** – зайоржуватися, зайоржитися; бути зайоржуваним, зайорженим.

Заесть, см. **Заедать**.

Заехать, см. **Заезжать**.

Зажаждать – 1) зах(о)тіти піти; 2) (*захотеть*) забажати, жаждати, (*сильно*) запрагнути.

Зажаривать, жарить – 1) засмажувати засмажити, запікати, запекти, прягти, спрягти, (*на сале*) зашкварювати, зашкварити. **-рить яичницу** – спрягти яєчно. **-рить жаркое** – засмажити печеню. *Солнце -рило меня* – сонце запекло (засмалило) мене. **Зажаренный** – засмажений, запечений, спряжений, зашкварений; 2) (*энергично что-л. делать*) жарити, жарити, затинати, витинати, затнути. [А він затинає гопака!].

Зажариваться, жариться – засмажуватися, засмажитися, запікатися, запектись, прягтись, спрягтись, зашкварюватися, зашкваритися.

Зажатие – затиснення, затиск (-ку).

Зажать – 1) см. **Зажимать**; 2) см. **Зажинать**.

Заждаться – чекати-недочекатися когось, знудитися з чекання, (*шутл.*) ждати та й жданики (жданики) поїсти. *Я -дался* – чекаю-недочекаюся, я знудився з чекання.

Зажелтый – зажовтілий, заполовілий; (і)зжовклий, піджовклий.

Зажелтеть, -ся – 1) зажовтіти, -ся, (*созревая*) заполовіти. [Жито заполовіло – жнива надходять (Сл. Гр.)]; 2) (*о листьях осенью*) почати жовкнути.

Зажелтить – зажовтити.

Зажеманиться – заманіритися, (*горделиво*) запишатися.

Зажечь, см. **Зажигать**.

Заживание – 1) загоювання, *оконч.* загоєння і загоїння; 2) заживання, відживання *и т. д.*; см. **Заживать 2, 3.**

Заживать, жажить – 1) гоїтися, загоюватися, загоїтися, *безл.* затиати, затигнути, (*о мног.*) позагоюватися, позатиати. [Рана загоїлася. Уже рани позатиало]. *До свадьбы -вёт* – загоїться, поки весілля скоїться; 2) (*заработать в найме*) заживати, жажити, заробити.

[Скільки це вже я в вас грошей зажила?]; 3) (*отживая уплаченные деньги*) відживати, віджити; (*отслуживая взятый долг*) відслужувати, відслужити, відбувати, відбути, відробляти, відробити; 4) **-жить** – жажити. **-вём во всю** – заживемо на всю губу. **-жить домом** – жажити своєю господою (домівкою), на власній господі. **-вать чужой век** – чужий вік заживати. **Заживший (о ране)** – загоєний. **Зажитой** – жажитий, зароблений *и т. д.*

Заживаться, жажиться – заживатися, жажитися.

Заживление – гоїння, загоювання.

Заживлять, жаживить – гоїти, загоювати, загоїти, (*о мног.*) позагоювати, погоїти.

Заживляющий – гоюючий. [Гоюща вода]. **Заживлённый** – загоєний, згоєний. **-ться** – гоїтися, загоюватися, загоїтися, (*о мног.*) позагоюватися.

Заживный – 1) (*крепкий*) заживний, міцний, (*о человеке*) здоровий; 2) (*зажиточный*) жажитий, заможний.

Заживо, *нрч.* – 1) за життя, за живота, за живоття. *Он ещё -во наделил детей* – він ще за живота (за живоття) свого пообділяв дітей; 2) живцем. *Похоронить -во* – живцем поховати.

Зажига, Зажога – підпалювач, призвідник, призвідниця, привідця (*общ. р.*).

Зажигалка – кресалка, запальничка.

Зажигание – 1) запалювання; 2) засвічування.

Зажигатель – палій (-лія), підпалювач, (*однократно*) підпалювач (-ча); см. **Поджигатель**.

Зажигательница – 1) палійка, підпалювачка, підпалювачка; 2) (*для зажигания стичек*) запальничка.

Зажигательный – запалючий, запальний, підпальний; (*переносно: пылкий*) запальний, палкий. **-ное стекло** – запалюще скло. **-ные спички** – сірники (-ків), (*зап.*) запалки (-лок). **-ная речь** – запальна (палка) промова.

Зажигательство – палійство, підпал (-лу), підпалювання, підпаління.

Зажигать, зажечь – 1) запалювати, запалити, (*о мног.*) позапалювати. **-жечь избу, село** – запалити хату, село. **-жечь папироску** – запалити цигарку. **-жечь спичку** – вітерти, запалити (*и засвітити*) сірника; 2) світити, засвічувати, засвітити, (*о мног.*) посвітити, позасвічувати. **-жечь огонь, лампу, свечи, огни** – засвітити світло, лямпу, посвітити (позасвічувати) свічки, огні; 3) *безл.* – запекти. [У грудях запекло]; 4) (*переносно: возбудить*) запалювати, запалити, розпалювати, розпалити. [Запалити серця бажанням]. **Зажжённый** – запалений; засвічений. [Засвічена лямпа].

Зажигаться, зажечься – запалюватися, запалітися, (*загораться*) займатися, за(й)нятися, загорятися, загорітися, засвічуватися, засвітитися, (*о мног.*) позапалюватися, позайматися, позагорятися, посвітитися, позасвічуватися; *срвн.* **Загораться, загорётся.** **Ночью -гался костёр** – уночі запалювали (запалювано) багаття. **Сердце -глось мстью** – серце запалилося помстою. **На небе уже -гаются, -глись звёзды** – на небі вже засвічуються (займаються), посвітілися (позасвічувалися) зорі. **Глаза -глись ненавистью** – очі засвітілися (заогнилися) ненавистю.

Зажилвание, Зажиление – зайдання, замо́тування, замо́тання, замахо́рювааня, замахо́рення, захарла́ння чого.

Зажилывать, зажилить – заїдати, заїсти, замо́тувати, замо́тати, замахо́рювати, замахо́рити, захарла́ти у кого що. **Зажилненный** – замо́таний, замахо́рений, захарла́ний.

Зажилый и Зажилый – 1) зажитий, зароблений, набутий; відроблений, відбутий; *см.*

Заживать 2, 3; 2) (*о ране*) загоєний.

Зажим – затиск (-ку), (*в руке*) зазмінення. **-жим кредитов** – обмеження кредитів.

Зажимание – затискування *и* затискання, затулювання.

Зажимать, зажать – затискати *и* затискувати, затиснути, затуляти, затулити, (*о мног.*) позатискати, позатуляти. **-жать что-л. в руке, в горсти** – затиснути що в руці, в жмені. **-мать нос, рот, уши** – затуляти (затулити) носа, рота, вуха. **-ть рот (заставляя замолчать)** – заціптувати, заціптувати когo, (*переносно*) заціпити уста, замкнути уста (губу) ко́му. **-мать себе рот, сдерживаясь от смеха** – тулітися, щоб не реготатися. **Зажатый** – затиснений *и* затиснутий, затулений, заціплений.

Зажимный – затискальний, затискний, притискальний. **-ный винт** – притискальна шру́ба.

Зажин – 1) *см.* **Зажинки**; 2) (*заработок жнеца*) зажин (-ну).

Зажинание – зажинання, зажин (-ну).

Зажинать, зажать (*начинать жатву, зарабатывать жатвой*) – зажинати, зажати.

[Зажинати найкраще в п'ятницю або в вівторок (Звин.). Зажала торік чотири карбованці.

Зажнемо якого снопа (Г. Барв.). **Зажатый** – зажатий. [Ячмінь у нас не з своєї ниви, а зажатий, у кума зажинали]. **-ться** – зажинатися, зажатися.

Зажинки – зажинки (-ків).

Зажинщик, -щица – зажинальний, -ниця.

Зажирелый – розгодований, гладкий, гладючий.

Зажиреть – розгляднути, поглядшати, розгодуватися; *см.* **Разжиреть.**

Зажитое – зажиток (-тку), заживок (-вку), зажиті (заслужені) гроші, заслуженіна, заслужчина. [Я не чужу телицю взяв, а свою: вона мій заживок (Прил. п.)].

Зажитой – зажитий, заслужений. [У мене вже є карбованців з десятків зажитих грошей, та не беру в хазяїна до ярмарку. Мої заслужені гроші в хазяїки лежать – го́ду дослужу, тоді й заберу (М. Грінч.)].

Зажиточно – замо́жно, зажитно, достатно, -ньо, в достатках, (*провинц.*) спроможне.

Зажиточность – заможність (-ности), достатки (-тків).

Зажиточный – заможний, достатний, засібний, худібний, багатенький, маєтний, маючий, з достатком, зажитий, при достатку, грошовитий. [Він – зажитий чоловік, у його всього доволі єсть].

Зажить, см. **Заживать, Подживать.**

Зажиться, см. **Заживаться.**

Зажмуривание, Зажмурение – зажмурювання, зажмурення, з(а)мружування, з(а)мруження, заплющування, заплющення (очей).

Зажмуривать, зажмурить – зажмурювати, зажмурити, замружувати, замружити, змружувати, змружити, заплющувати, заплющити (о́чі). [Заплющує о́чі від сонця (Сл. Гр.). Іще й очко змружить (Грінч. III)]. **Зажмуренный** – зажмурений, замружений, змружений, заплющений. **-ться** – зажмурюватися, зажмуритися, замружуватися, замружитися, змружуватися, змружитися, заплющуватися, заплющитися. **Зажмурившийся** – зажмурений, змружений, заплющений.

Зажнивный – зажнівний. [Зажнівні пісні (Пісчун.)].

Зажога – 1) *ветерин.* – запал (-лу), дихавиця (у лошади); 2) см. **Зажига.**

Зажора и Зажорина – підталина.

Зажужжать – задзижчати, задзичати, задеркотіти, задзізкати, забриніти. [У полі бджілка забриніла].

Зажулить – замотати, зашахрувати, замахорити, закрутити що. [Позичив книгу на тиждень та й замотав. Закрутив мені два карбованці].

Зажурчать – задзюркоті[а]ти, задзюрчати, забурчати. [В рівчаку струмочок забурчав].

Зажухнуть (о картинах, полировке) – потемніти, померхнути, пожухнути (Херс.).

Зазванивать, зазвонить – задзвонювати, задзвоніти.

Зазвать, см. **Зазывать.**

Зазвенеть – задзвеніти, задзеленчати.

Зазвон – дзвоніння в скликанчик.

Зазвонить, см. **Зазванивать.**

Зазвонный колокол – скликанець (-нця), скликанчик (-ка).

Зазвонщик – дзвонар (-ря), скликач.

Зазвучать – загучати; *срвн.* **Звучать.**

Заздравие – заздоровиця, «хай живе!», віват. [Гукнім йому́ наше щіре «хай живе!» Пора́джу скінчити день сей на віватах коханці на́шій, щоб була здоро́ва (Куліш)].

Заздравный – заздоровний. [Служать службоньку все соборную, заздоровную (Пісня)]. **-ная чаша** – заздоровна чара, заздоровний келіх.

Зазевать – запозіхати, розпозіхатися.

Зазеваться – зага́витися; см. **Заворониться.**

Зазеленеть, -ся – зазеленіти, зазеленітися.

Зазеленить, -ся – зазеленіти, -ся, позеленіти, -ся. [Весна́ не при́йде садо́чок твій позеленіть (Куліш)].

Зазимка, Зазимье – приморозки (-ків).

Зазимовать – зазимувати.

Зазирать, зазреть – 1) (*заглядывать*) зазирати, зазирнути, зазріти; 2) см. **Порицать, Хулить, Осуждать**; 3) (*о совести: проснуться, заговорить*) прокидатися, прокинутися, озиватися, озватися. **Зазрила совесть** – прокинулося, озвалося сумління. **Бери, коли совесть не зазрит** – бери, коли (як) сумління не боронить. **Меня совесть зазрит** – мені сумління дорікає.

Зазиять – зазяяти, зязяти.

Зазнаваться, зазнаться – зарозуміватися, зарозумітися, задаватися, задатися, запаніти, запишатися, запишнитися, розібратися, (*заноситься*) високо нестися, заноситися, занестися.

[Не дуже задавайсь! Ти, Хусе, міг-би й сам прийти до мене – вже надто запанів! (Л. Укр.).
Чи ти багатий, чи гордуватий, чи високо несешся? (Пісня)].

Зазнаємо, см. **Заведомо**.

Зазнайство – задавацтво, зарозумілість (-лості), зарозуміння (-ння).

Зазноба – 1) заморозь (-зи), від[при]морозене місце; 2) **зазноба**, **зазнобушка** (обиц. р.) – коханий, кохана, коханочка, любчик, любонька, сухітонька. [Ой дівчино, ти сухітонько моя! Кажуть люди, що не будеш ти моя (Пісня)].

Зазноблять, **зазнобить** – 1) *что* – відморозувати, відморозити, приморозувати, приморозити що. **Зазноблений** – відморозений, приморозений; 2) *кого* – закохувати, закохати, причаровувати, причарувати когo. [Хочеш мене закохати, закохати та й забути (Пісня)].

Зазолить – позолити (шмаття).

Зазолотиться – зазолотити, зазолотитися, золотом (в песнях золотом) засіяти (засяти).
[Зазолотіли ниви до сонця. Зазолотілись і верхів'я дерев по лісах (Квітка)].

Зазор – 1) сором (-му и -ма), соромота, ганьба; 2) см. **Зазрєние**; 3) (*промежуток между зубцами двух колёс*) люз (-зу), люк (-ку).

Зазорность – ганебність, соромність (-ности).

Зазорный – ганебний, соромний, соромітний, соромітський, стидний, стидкий, неподобний.
[Лається неподобними словами]. **-ное поведение** – нестатечна (ганебна) поведінка, нестатечність. *Считать для себя -ным* – мати собі за сором, вважати за ганьбу для себе. **-ные дети** – самосійні діти, байстрята.

Зазревать, **зазреть**, см. **Зазира́ть**, **зазреть**.

Зазрєние – докір (-кору), догана. *Без -ния совести* – совісти не питаючись, без усякого соромá, безсоромно, (*иронич.-фамил.*) добрі очі все переक्ліпають.

Зазубривание – 1) визублювання, вищерблювання; 2) (*на память*) задовбування (напам'ять), товчіння, туркання.

Зазубривать, **-ся**, **зазубрить**, **-ся** – 1) визублювати, -ся, визубити, -ся, позубити, -ся, щербити, -ся, пощербити, -ся, вищербити, -ся, защербити, -ся. [Хто це ножа визубив? Позубили мені сокиру. Щербив її (шаблю) на татарських головах (Грінч.)]; 2) (*выучивать на память*) задовбувати, задовбати, и задовбти що (напам'ять), товкти, витовкти (напам'ять), трубити, витрубити, туркати, витуркати. **Зазубренный** – визублений, позублений, пощерблений, (*бот.*) защерблений; задовбаний, витовчений, витрублений, витурканий.

Зазубрина – визубень, зазубень (-бня), зазуб, щербина, (*на косе ещё*) лупавка; (*бот.*) щербінка.

Зазубристый – позублений, пощерблений, щербатий.

Зазубрить, см. **Зазубривать**.

Зазудеть – засвербіти.

Зазыв – заклик (-ку), зазов (-зву).

Зазывальщик, см. **Зазыватель**.

Зазывание, **Зазывание** – закликання, заклікання, зазивання, зазвання когo.

Зазыватель – закликач, закликальник, кликун. [Скрізь коло крамниць стоять хлопці-кликуні і зазивають кожен до своєї крамниці].

Зазывать, **зазвать** – закликати, закликати, укликати, укликати, зазивати, зазвати когo.
[Треба, – каже, – Полуботка в Петропіль зазвати (Рудан.)]. **Зазванный** – закликаний, укликаний, зазваний.

Зазывающий, см. **Зазыватель**.

Зазывный – закликальний, зазивний, зазівний.

Зазычатъ – загусти, закричати, заголосити, зарепетува́ти, залементува́ти; *срвн.* **Зычатъ**.

Зазябать, **зазябнуть** – зазябати, зазябнути, примерзати, примерзнути, замерзати, замерзнути.

[Снігу не було, зерно й зазябло].

Зазяблина – примерзле (місце).

Зазяблый – зазяблий, примерзлий, замерзлий.

Заигра́ть, см. **Заигрывать**.

Заигрывание – загра́вання; (*шутки и шалости*) жартува́ння, жирува́ння, (*ухаживая*) жениха́ння.

Заигрывать, заигра́ть – 1) заграва́ти, загра́ти. [Музи́ки загра́ли. Со́нечко загра́ло]. -**ть кого** – переграва́ти, перегра́ти ко́го. [Він на скрипці усіх переграє (*заигрывает*)]; 2) -**вать с кем** – (*шутить*) жартува́ти з ким, (*возиться*) мизка́тися з ким, (*ухаживая*) женихати́ся до ко́го, (*шалить*) жирува́ти з ким, (*поддельваться*) заграва́ти з ким, лабу́знитися до ко́го. Чи з ким іншим мизкаєшся з нудьги та з похмілля? (Шевч.). Юзефович заграва́в з украї́нством (Крим.). Загни́біди кину́лася в вічі Христинина вро́да, і вік поча́в лабу́знитись до не́ї (Мирн.).] См. **Игра́ть**.

Заигрываются, заигра́ться – заграва́тися, загра́тися, загу́люватися, загу́лятися. [Не засиди́ться, не заграє́ться ніде. Гуля́ли в ка́рти, загуля́лися до ра́нку].

Заигрывающе – заграва́ючи, зальо́тно. [Глянула вона́ так зальо́тно (Л. Укр.)].

Зайка (*общ. р.*) – за́йка (*общ.*), за́йкуватий, загі́йка (*общ.*), загі́куватий, гі́кавий, недорі́ка (*общ.*), недорі́кий, недорі́куватий, недомо́ва, гікало, (*гал.*) зага́кливий. [Недорі́ка був: як зупини́ться на якому́ слові та почне́ дихати, то аж посині́є, доки вимови́ть (Кониськ.)].

Зайка́ние – за́йкува́ння; за́йкувати́сть (-тости).

Зайка́ть – загі́кати.

Зайка́ться, Зайкну́ться – 1) за́йкуватися, за́йка́тися, за́йкну́тися, загі́куватися, загикну́тися, зані́куватися, затина́тися, затну́тися, язико́м спотика́тися, спотикну́тися; 2) (*попытаться сказать что-л.*) намену́тися, сло́вом похопі́тися. [Мені́ сло́ва промови́ти не вільно́ при ба́тькові; тільки́ намену́ся (*зайкнусь*), усі́ моргають, що́ треба́ мені́ за́ язык укуси́тися (М. Вовч.)]. **Зайка́ясь** – за́йкуючи́сь, і́каво, (*заминаясь*) зані́куючи́сь. **Зайка́ющийся**, см. **Зайка**.

Зайкливость – за́йкувати́сть (-тости).

Зайкливый, зайковатый – за́йкуватий; см. **Зайка**.

Займка – займанщи́на, займань (-ни), за́ймка, за́ймканка, за́ймище, за́йма. *Занима́ть -ку* – за́йма́ти (за(й)ня́ти) займанщи́ну. [Благослови́, па́не гетьма́не, заня́ти займанщи́ну! – Та й займе́, скільки́ о́ком заки́не, сте́пу, га́їв, сіножа́тей, ри́бних озі́р, і вже́ це його́ родо́ва землі́я (Куліш)].

Займный, см. **Заёмный**.

Займодавец, -давица, Займода́тель, -льница – боргува́льник, боргува́льниця, позича́льник, позича́льниця, (*юрид. терм.*) позико́давець (-вця), позико́давиця, (*кредитор*) віри́тель, віри́телька.

Займода́тельство – позича́ння, боргува́ння (кому́), дава́ння в пози́ку.

Займообра́зно – пози́кою, у пози́ку, у борг, пози́чково.

Займообра́зный – пози́чковий. -**ная ссуда** – пози́ка, пози́чка (у ко́го, кому́).

Займственный, см. **Займствованный** (*под Займствовать*).

Займствование – 1) позича́ння, *оконч.* позиче́ння, пози́ка; *срвн.* **Занима́ние**; 2) (*перенимание и усвоение себе*) (за)позича́ння, запо́зичува́ння, *оконч.* запо́зиче́ння звідки, в ко́го, пере́йма́ння від ко́го; пере́йма́нщина [«Бог», «соба́ка» та інші́ слов'я́нські запо́зиче́ння з іра́нської мо́ви (Крим.). Пере́йма́нщина між сусі́дніми наро́дами скрі́зь бува́ (Н.-Лев.)].

Займствовать, поза́ймствовать – позича́ти, позичи́ти в ко́го що́ (гроші́, зви́чаї, сло́ва чужо́ї мо́ви *и т. п.*); (*перенимать*) пере́йма́ти, пере(й)ня́ти що́, запо́зичати, запо́зичи́ти що́, запо́зичати́ся, запо́зичити́ся чим, на що́, бра́ти, взи́яти що́. [Беру́ть потрі́бне їм сло́во з чужо́ї мо́ви]. **Займствованный** – позиче́ний, запо́зиче́ний в ко́го, пере(й)ня́тий від ко́го, узя́тий у від) ко́го.

Займщик – позичальник.

Зайнде[и]вельй – укритий (запушений) інеем, памороззю, памороззю, морозом, намерзлий.

Зайнде[и]веть – взятися (укритися, запушитися) інеем, памороззю, памороззю.

Заинтересованность – зацікавлення, зацікавленість (-ности), заінтересування чим.

Заинтересовывать, -ся, -совать, -ся – зацікавлювати, -ся, зацікавити, -ся, заінтересовувати, -ся, заінтересувати, -ся чим, (*увлечь, -ся*) захоплювати, -ся, захопити, -ся.

Заинтересованный – зацікавлений чим, (*в чём*) у чому, (*увлечённый*) захоплений чим. *Он -сован чем* – його цікавить (інтересує) що. **-ное в деле лицо** – зацікавлена в справі особа.

Заинтриговать – заінтригувати. [Усі заінтриговані його відносинами до Мокрини (Грінч.).]

Зайнька – зайцюньо, зайко, заєнько.

Зайскивание в ком – запобігання ласки в кого, забігання перед ким, підлещування до кого, увихання, завилювання перед ким. **-ние у женщин** – залицяння, підсипання, підлабузнювання до жіноцтва.

Зайскивать, заискать в ком – запобігати, запобігти (ласки) в кого, перед ким, чиєї ласки, підлещуватися, підлеститися до кого, підлизуватися, підлизатися до кого, увихатися, завилювати перед ким, піддобрюватися *и* піддобрятися, піддобритися до кого; підстилатися, підмощуватися під кого; світити в очі кому. **-вать у женщин** – залицятися, підсипатися, підсипатися, підлабузнюватися, підлабузнитися до жінок. **Зайскивающий** – за(по)бігуший, влєсливий, підлєсливий, облєсливий, підлизливий, (*опис.*) солодєнький, медовий.

[Солодєнький голосок]. **-щий человек** – запобігач чужої ласки, забігайло, підліза, облєсник, підлєсник; (*о женщинах*) підлізуха, підлєсниця, облєсниця. **Зайскивающе** – запобігливо, влєсливо, підлєсливо, облєсливо, (*опис.*) солодєнько.

Зайскриться – заіскрити(ся), заяскритися. [Зорі замиготіли, заіскрили (Мирн.).]

Зайка, см. **Зайчик**.

Займище – 1) займище, займанщина; 2) (*поём*) плівня.

Зайти, см. **Заходить**.

Зайчєнок – зайчєня, зайчєнятко, зайча (-чати), зайчатко, заєня (-няти), заєнятко.

Зайчик – зайчик, зайчикок (-чка). **Зайчики** (*блики солнечн.*) – зайкі, зайчики (-ків). [Зайкі грають на стіні].

Зайчина – 1) (*зайчище*) зайчіще; 2) **-чина и зайчина** (*заячье мясо*) – зяятина, заєчина, зайчатина. [Нагодувала вовчиця дітей зяятиною]; 3) (*мех*) заячий смух, зяче хутро, зайці (-ців).

Зайчистый – багатий на зайців (на зайці).

Зайчиха – зайчиця, зайчиха.

Зайчище – зайчище (*м. р.*).

Закабалєнность – заневолєння, поневоленєння, поневоленєність (-ности); (*барщина*) панщина.

Закабалєвание, Закабалєние – заневолєювання, поневолювання, заневолєння, поневоленєння, запис на поневоленєння.

Закабалєвать, закабалєть – заневолєювати, заневолєлити кого, поневолювати, поневоелити кого, кріпачити, закріпачувати, закріпачити (*о мног.* покріпачити кого), завдавати, завдати кого в неволю (у службу, на послугу), затопити кого в службу. [Завдав сина у лакеї (Шевч.). Мій батєнько менє прокляв і зміяці завдав аж на три годи на послугу (Рудч.). Молодим не женила, в вічну службу затопила (Чуб.).]

Закабалєнный – за[по]неволений, закріпачений.

Закабалєваться, закабалється – за[по]неволювати, за[по]невоелити себе, закріпачувати, закріпачити себе, записувати, записати себе (завдавати, завдати себе) в неволю, в кріпачтво, продаватися, продатися в неволю; затопити себе в службу, (*перен.*) запетлюватися.

[Запетлювавсь на цілий рік (Звин.).]

Закаблұчьє – закаблұк (-ка), зап'яток (-тка), ум. закаблұчок, зап'яточок (-ка). [Вітоптала черевички, тільки зап'яточки (Чуб.).]

Закаверзить – заковерзувати.

Закадить – закадіти, почати кадіти.

Закадычный – нерозлучний, товариський. **-ный друг** – нерозлучний друзяка, товариш-друзяка, брат-товариш, щірий (півний) приятель (друг), (*провинц.*) закантіка (*обиц.*).

Заказ – 1) замовлення, загад (-ду). *На -каз, по -казу* – на замовлення, на загад. *Принимать -казы на что* – брати робити що, приймати замовлення на що. [Беру шити чоботи. Приймаю замовлення на постачання дров]; 2) (*запрет*) заказ (-зу), заборона; *см. Запрёт*. [Вийшов заказ на ліс – щоб не рубати. Заборона на горілку].

Заказать, см. Заказывать.

Заказник (*заказной лес*) – заповідник (-ка), запуст (-ту).

Заказной – замовлений, на замовлення зроблений. **-ное письмо** – рекомендований лист, записаний лист.

Заказный – заказний, недоторканий, заказаний, заборонений.

Заказчик, -чица – замовець (-мовця), замовник, замовниця, замовляч, замовлячка.

Заказывание – 1) замовляння, загадування; 2) (*запрещение*) заказування, заборонювання чого.

Заказывать, заказать – 1) замовляти, замовити, загадувати, загадати (зробити щось, дати щось). [Загадав дати пива (*заказал пиво*). Пішов до шевця, загадав чоботи пошити]; 2) заказувати, заказати, забороняти, заборонити; *см. Запрещать*. [Та й де той пан що нам закаже і думать так і говорить? (Шевч.). Тут ходити заказано (заборонено)]. **Заказанный** – замовлений; загаданий; заказаний, заборонений.

Закаиваться, закаяться – закаюватися, закаятися, зарікатися, заректися, спокаятися. [І сама зареклася в той ліс ходити, і дітям заказала. Я вже спокаївся пити горілку (Зміїв. п.)].

Закал – 1) (*действие*) гартування, загартовування, *оконч.* загартування. **-кал стали** – загартовування, гартування, загартування криці; 2) гарт (-ту) (*реже*) загарт. [Гарт твердий дак коваль. Це люди старосвітського загарту (гартування)]. *Сосуд для -кала* – гартія; 3) **-кал в хлебе** – закалець (-льця), закальок (-лька). [Закалець – на палець].

Закала – закалець (-льця); *см. Закал 3.*

Закалательный – колійський, заколювальний.

Закалать, -ся, заклать, -ся – заколювати, -ся, заколоті, -ся.

Закалевать, закалеть или заколеть, заколяветь – 1) (*затвердевать*) коржавіти, закоржавіти, шарубнути, зашарубнути; 2) (*застывать*) дубіти, задубіти, заклякати, заклякнути, (*о мн.*) подубіти, поклякнути, позаклякати. [Руки мені з морозу поклякли].

Закаливание, Закаление – гартування, загартовування, загартування.

Закаливать, -ся, закалить, -ся – гартувати, -ся, загартовувати, -ся, загартувати, -ся (*о мног.*) позагартовувати, -ся. [Крицю треба загартувати. Життя добре його загартувало].

Закаленный – гартований, загартований. [Списи гартовані (Шевч.). То чоловік загартований]. **-ный в боях** – загартований у боях.

Закалина, см. Закал 3.

Закалистый – з закальцем, (*сплошь*) глевкий (хліб).

Закалить, см. Закаливать.

Закалка, см. Закал 2, Закаливание.

Закалывание – заколювання, коління.

Закалывать, заколоть – 1) заколювати, колоті, заколоті, сколоті, (*о мног.*) поколоті, позаколювати. [Тупу-тупу ногами сколю тебе рогами]; 2) **-ть булавкой** – зашпильовати, зашпилити, (*о мног.*) позашпильовати. [Зашпилила хустку на грудях]; 3) *безл.* **-лоло в боку** – закололо в боку, в боці. [Занудило коло серця, закололо в боку (Шевч.)]. **Заколотый** – заколений *и* заколотий; зашпильований.

Закалываться, заколоться – 1) заколюватися, заколотися. [Заколюється кинджалом і падає];

2) зашпильоватися, зашпилітися.

Закальщик – гартівник, гарті[о]вничий (-чого).

Закалякати – забазікати.

Закалякаться, см. **Заболтаться** и **Заговориться**.

Закалять, -ся, см. **Закашивать, -ся**.

Занаменелость – скам'я[ме]нілість, закам'я[ме]нілість (-лости).

Закаменелый – 1) скам'я[ме]нілий, закам'я[ме]нілий; 2) запеклий. [У його серце запекле].

Закаменеть – скам'яніти, закам'яніти и скаменіти, закаменіти, (о мног.) покам'я[ме]ніти.

Заканчивание – закінчування, викінчування чого; срвн. **Оканчивание**.

Заканчивать, -ся, закончить, -ся – закінчувати, -ся, закінчити, -ся (и закінчати, -ся), викінчувати, -ся, викінчити, -ся; срвн. **Оканчивать, -ся**. [Викінчувати картину (Франко).

День закінчився весільним бенкетом (Стор.)]. **Законченный** – закінчений, викінчений.

Закапание, см. **Закапывание**.

Закапать, см. **Закапывать**.

Закапризничать – завередувати, закапризувати.

Закапчивание – 1) закурювання, задимлювання; 2) (о мясе, рыбе), см. **Копчение**.

Закапчивать, -ся, закоптить, -ся – 1) закурювати, -ся, закурити, -ся, задимлювати, -ся, задиміти, -ся, (-титься ещё) закурити, задиміти. [З печи курить що-дня, то й хата закурілася (закуріла) як кузня]; 2) (о мясе, рыбе), см. **Коптить, -ся. Закопченный** – 1) закурений, задимлений; 2) см. **Копченый**.

Закапывальщик – 1) закопувальник, копач; 2) **-щик капель** – закрапувальник.

I. Закапывание, Закопание – закопування, закопання чого.

II. Закапывание, Закапание глаз – закрапування, закрапання очей, вкρόплювання, вкρόплення в очі чого; (загрязнение чем) закапування, закапання чого чим.

I. Закапывать, закапать – 1) (начинать капать) починати капати, крапати, (учащённо) капотіти; сов. закапати, закрапати, закапотіти; срвн. **Капать**. [Червона кров закапала з пучки (М. Вовч.). Потанув сніг, із стріх закрапало (М. Вовч.)]. **Слёзы -пали из глаз** – сльози закапали з очей. **-пало с потолка** – закапало з стелі; 2) что (забрызг. каплями) – закапувати, закапати, (о мн. или во мн. мест.) позакапувати що чим. **Стол -ли воском** – стола закапали воском. **-ть глаза, рану чем** – закрапувати, закрапати очі, рану (уразку) чим, вкρόплювати и вкρόпляти, вкρόпити, (за)пуска́ти, (за)пусти́ти в очі, в рану що и чого. **Закапанный и Закапленный** – закапаний. **-ться** – закапуватися, закапатися. [Воском закапалася].

II. Закапывать, -ся, закопать, -ся – закопувати, -ся, закопати, -ся, (о мног.) позакопувати, -ся; см. **Зарывать, -ся. Закопанный** – закопаний.

Закаркать – закра[я]кати, (о воронах) закрю[у]кати. [Закрюкали чорні крюкі (Шевч.)].

Закармливание, Закормление – загодювання, обгодювання, загодування, обгодування.

Закармливать, закормить – 1) (пчёл) загодювати, загодувати (бджіл). [Бджіл загодюють по весні ситою, щоб сильні роі були]; 2) (обкармливать) обгодювати, обгодувати кого. [Обгодувала дитину, аж животок заболів. Вона гостей обгодує до хвороби]; 3) хлібити, захлібити, (с выпивкой) могори́чити, підмогори́чувати, підмогори́чити кого. [Він раз-у-раз до себе старшину то на обід закликає, то на снідання, та так і захлібив його. Свідків він підмогори́чив]. **Закормленный** – підгодований, обгодований, підмогори́чений.

Закартавить – загаркавити, загаркати.

I. Закат – захід (-ходу) (сонця, місяця). **На -те солнца** – як сонце заходить (заходило), над захід сонця, навзаході[и], надзаходи (сонця). [Вже надзаходи сонечко, скоро вечір (Квітка). Вдома він буває саме тоді, як навзаходи сонце. Навзаході недобре спати хворим (Л. Укр.)]. **Спуститься к -ту (о солнце)** – стати навзаході, на схилку, повечоріти. [Пождіть, хай сонце трохи повечоріє]. **Солнце (было) на -те** – сонце вже (було) надвечорі, на схилку, на вечірньому (у)прузі. [Вже хутко вечір; сонце вже на схилку (Л. Укр.)]. **На -те дней своих** –

доживаючи свого віку, на схилку свого віку. «**За́кат Європи**» **О. Шпенглера** – «Прі́смерк Євро́пи» **О. Шпенглера**.

II. Зака́т *снежный* – забіг (-гу). [Не їдь туди – там великі забіги].

Зака́тати, см. **I. Зака́тывать**.

Зака́тисто *хохотать* – розлягáтися, розтинáтися ре́готом (смі́хом), захо́дитися ре́готом, з ре́готу (зо́ смі́ху).

Зака́тити, см. **II. Зака́тывать, II. Зака́чивать**.

Зака́тка, Зака́тывание – 1) (*катком*), см. **Ука́тывание**; 2) зака́чування в що; 3) залі́плювання в корж; 4) **-вание** – зако́чування, зато́чування.

Зака́тник – ма́гльо[і]вник, за́гортка. [Оце ма́гльовник – заго́ртатимете в його́ білі́зну, як ма́глюва́тимете].

Зака́тний – навза́хідній, надза́хідній. **-ное солнце** – наз[д]за́хідне со́нце, со́нце навза́ході (на ве́чірньому пру́зі).

I. Зака́тывать, зака́тати – 1) см. **Ука́тывать**; 2) (*во что-л. катя*) зака́чувати, зака́чати, що в що. [Соро́чку попірскáй, згорні щі́льно і закачай ті́сно в ру́шник, щоб була во́гка до прасува́ння]; 3) (*в раскатанное тесто*) залі́плювати, залі́пити що в корж; заго́ртати, заго́рнути корже́м. [Залі́пі ші́нку в корж і засу́нь у піч, хай пе́четься]; 4) *куда (заключать, ссылать)* – завдавати, завда́ти, запро(в)то́рювати, запро(в)то́рити ко́го куди. [Завда́но його́ до в'язни́ці аж на чо́тири ро́ки. Його́ завда́дуть (*или* запро́торять) на Си́бір, бо він душо́губ]: 5) **-тять розгами, плетью на смерть** – за́катувати, за́бити, за́шмага́ти ко́го рі́зками, нага́ями на сме́рть.

II. Зака́тывать, зака́тити – 1) зака́[о]чувати, зако́тити. [Зако́тила клу́бок аж під пі́ч]; 2) уко́чувати, уко́тити; (*только экипаж*) зато́чувати, зато́чити, (*о мн.*) позато́чувати. [Уко́тили ба́рило в льо́х. Ой, де-ж тво́ї, Не́чаєнку, ко́вані́ вози? Під мі́стечком Бе́рестечко́м зато́чені в ло́зи (*Дума*). Во́зи у во́зівню позато́чував]; 3) **-ть глаза под лоб** – заво́дити, заве́сти (зако́тити) о́чі вго́ру (під ло́ба), пу́скати, пу́стити о́чі під ло́ба. [Завела́ о́чі вго́ру і вхо́пилася за лі́вий бі́к – ті́льки не кри́кне (*М. Вовч.*). Співа́ючи пу́скав о́чі під ло́ба]; 4) (*розог, плетей*) сі́пати, усі́пати ко́му. [Усі́пано його́ двадцáть і п'я́ть]. **Зака́ченный** – зако́чений; уко́чений, зато́чений.

Зака́тываться, зака́титися *за что, под что* – 1) зако́чуватися, зако́титися, (*о мн.*) позако́чуватися за що, під що. [Копі́йка зако́тилася під пі́ч. О́чі його́ аж під ло́ба зако́тилися]; 2) (*о солнце, луне*) захо́дити, зайти́, зако́титися, спочивáти, спочити́, ляга́ти, лягти́, запа́дати, запа́сти. [Со́нечко вже ма́ло спочивáти. Підхо́дять до я́ру, тут ї́м спочи́ло як-раз со́нце]. **-ется его звезда (слава)** – його́ сла́ва па́дає; 3) (*смехом*) розлягáтися, розлягт́ися, зали́ватися, зали́тися, розтинáтися, розі́тнутися смі́хом, ре́готом; захо́дитися, зайт́ися зо́ смі́ху. [Він аж зайшо́вся зо́ смі́ху].

Зака́чать, -ся – 1) (*начать качать, -ся*) зако́лиха́ти, **-ся**, заго́йда́ти, **-ся**, захи́тати, **-ся**.

Маятник -чался – вага́ло захи́талос́я. *Лодка -чалась* – чо́вен заго́йда́вся, захи́та́вся; 2) см.

Ука́чать, -ся.

Зака́чивание, см. **Ука́чивание**.

I. Зака́чивать, зака́тити – заї́здити, заї́хати, забі́гати, забі́гти кі́ньми до ко́го.

II. Зака́чивать, см. Ука́чивать.

Зака́шивать, зако́сити – 1) починáти, поча́ти ко́сити, зако́шувати, зако́сити; 2) (*заработать косьбой*) зако́шувати, зако́сити. **Зако́шенный** – зако́шений.

Зака́шиваться, зако́ситься – 1) вко́шуватися, вко́ситися в що (в чу́жé). [Су́сі́да вко́сї́вся в мій ячмі́нь]; 2) (*увлечься косьбой*) зако́ситься; 3) **-ситься на кого** – ста́ти ско́са пози́рати по́глядати, на ко́го.

Зака́шливать, зака́шлять – зака́шлювати, зака́шляти, (*глухим кашлем*) забухі́кати, (*сухим кашлем*) за́кашкати. **-ться** – зака́шлюватися, зака́шлятися. [Та́к ма́ле за́кашля́лося, що аж

зайшлося].

Зака́щик, см. **Зака́зчик**.

Зака́яться, см. **Зака́иваться**.

Заква́кать – заку́мати, заква́кати, закру́кати.

Заква́сить, см. **Заквашивать**.

Заква́ска, **Заква́са** – (для *заквашенья теста*) (квасне́) ті́сто (это – комок кислого ржаного теста, оставляемый в квашне для дальнейшего заквашивания), дрі́жджі (-джів) (преим. для пшеничн. теста), розкришка, (для варенца и простокваши) завданка. [Пшеничці паляниці лі́пше завда́вати не ті́стом, а дрі́жджами (М. Грінч.). Розкришка – це розмо́чені сухарі з хлі́ба, спече́ного з хме́лем (Лубенц.). Оце́ смета́ни тро́шки на завда́нку бу́де, як мо́локо на кисля́к стано́вима (Київщ.). -ка воо́бще как фермент для бро́жения – заква́ска; (переносно) заква́ска, запра́ва. [У них у́же давно в сі́м'ї пога́на заква́ска завела́ся (Еварн.). С буржуа́зной -кой – з буржуа́зною заква́скою, запра́вою.

Заква́шивание – (овощей впрок) заква́шування, (теста) завда́вання, запуска́ння (квасни́м) ті́стом, дрі́жджами.

Заква́шивать, **заква́сить** (овощи впрок) заква́шувати, ква́сити, заква́сити; (тесто) підчи́няти, підчи́нити, завда́вати, завда́ти (ті́сто, підчи́нку, розчи́ну, опа́ру (квасни́м) ті́стом, дрі́жджами), розчи́няти, розчи́нити, учи́няти, учи́нити (ті́сто, ді́жу), (моло́ко для варенца, простокваши) завда́вати, завда́ти (моло́ко сметано́ю). [Підчи́нку підчи́нять сим ті́стом бу́демо (Борзенц.). Розчи́ну на хлі́б завдала́ ті́стом, а опа́ру на паляни́ці дрі́жджами (М. Грінч.). Завдала́ мо́локо сметано́ю на ря́жанку (Київщ.). **Заква́шенный** – заква́шений, підчи́нений, учи́нений, завда́ний.

Закерка́ть – заки́ркати.

Закива́ть – закива́ти (голово́ю, па́льцем).

Закида́ть, см. **Забра́сывать**.

Заки́днoй – відки́дний, відки́даний. -ные рука́ва – вильо́ти (-ті́в). [Жупа́н на йо́му парче́вий з вильо́тами].

Заки́дывание – закида́ння.

I. Заки́дывать, **закида́ть**, см. **Забра́сывать**, **заброса́ть**.

II. Заки́дывать, **закину́ть**, см. **Забра́сывать**, **заброси́ть**.

Закипа́ние – закипа́ння.

Закипа́ть, **закипе́ть** – закипа́ти, закипа́ти, (о мн.) позакипа́ти. [Казано́чок закипа́є (Щог.).

Заки́пло си́не мо́ре (Шевч.). **Закипе́вший** – закипа́лий.

Заки́пчивый – кип'я́чий, кипу́щий. [Оце́й чаву́нець кип'я́чий: ті́льки до вогню́, у́же й кипи́ть].

Закиса́ние – закиса́ння, за́кис (-су). [І позаби́рали лю́ди тіста́ свої́ ще до за́кису (Св. П.).]

Закиса́ть, **закисну́ть** – 1) кі́снути, скі́снути, укі́сати, укі́снути (о мн. покі́снути), ква́снити, сква́снити (преиму́щ. о мо́локе). [Унас льох те́плий – мо́локо шви́дко кі́сне (квасні́є). Капу́ста вже вкі́сла – мо́жна їсти]. **Закисли́й**, **Закисши́й** – скі́слий, сква́сний; (о мо́локе) ква́сний;

2) (о гла́зах) кі́снути, заки́сати, заки́снути, засні́чуватися засні́тисся, (о мн.) позаки́сати, позасні́чуватися. [О́чі так засні́чуютьсся, що аж злипа́ються]. **Закисши́й гла́з** – закі́сле, кі́сле, засні́чене о́ко, (пренебр.) кі́сляк (-ка́). [О́ко засні́чене, стра́шне. У дити́ни кі́сли о́чі, утри́. Нічо́го свої́ми дурни́ми кі́сляками не ба́чить (Звин.).]

Закисле́ть – скі́снути, укі́снути, сква́снити.

Закисля́ть, **закисли́ть** – заква́шувати, заква́сити, (о мн.) позаква́шувати. [Гле́чики позаква́шувала кі́сляком – тепе́р до́бре тре́ба випа́рювати, що́б мо́локо не кі́сло].

За́кись – 1) хім. за́кис (-су), недо́кис (-су); 2) (на гла́зах) кі́сляк (-ка́). [Вітри ко́няці кі́слякі на о́чах].

Закичи́ться – завели́чатися, забунду́читися, ви́соко зане́стися.

Закише́ть – закиші́ти (-шу́, -ши́ш).

Закла́д – 1) заста́ва, застано́ва; (*только о действии*) заставля́ння; *срвн.* **Зало́г**. **-клад** *процентных бумаг* – заставля́ння відсотко́вих папе́рів. *Отдавать в -клад* – заставля́ти, заставля́ти що, застано́вляти, застано́вити, дава́ти, да́ти в настано́ву що. *Отданный в -клад* – заставля́лений, застано́влений. *Вещь, находящаяся в -де* – заставщи́на. [Заробляю, щоб заставщи́ну свою́ викупити в крамаря: коралі з дукача́ми йому́ заставля́ла]; 2) (*пари*) **закла́д** (-ду). *Биться, побиться об -клад* – бі́тися (вда́рити, побі́тися) навзакла́д, у *заклад*, (*реже*) *об заклад*, *заклада́тися*, *закла́стися*, *заложитися*. *Ставить в -клад при споре* – *закладати*. [П'ять карбо́ванців *закладаю*, що *перепливу́ річку туди́ й наза́д*].

Закла́дка – 1) (*здания, судна и т. п.*) **закла́дини** (-дин), **закла́дчини** чо́го (буді́нку, судна́). [Вони́ сього́дні п'ють *закладчини*]; 2) (*проёма в стене камнем, кирпичём*) **закладання** *цеглою*, *камінням*, *замуровування*, *оконч. замурування*; (*деревом: горизонтальная*) **закладання**, (*вертикальн.*) **заставля́ння**; 3) (*лошадей*) **запряга́ння** (коней); 4) (*в книге*) **закладка**.

Закладна́я, *юрид.* – заставни́й лист (-та), заставни́й за́пис (-су). [Дав заставно́го ліста на ха́ту].

Закладно́й – (*от Закла́д*) заставни́й; (*от Закла́дка*) **закладни́й**.

Закла́довать что – *закладати* що за ко́го. [За сво́го коня́ *закладаю* сто карбо́ванців, що він *вашого* *випередить*].

Закла́дываться с кем – *заклада́тися*, *бі́тися* навзакла́д, у *закла́д* з ким.

Закладодержа́тель, *см.* **Залогодержа́тель**.

Закла́дочка – *закладочка*; *см.* **Закла́дка 4**.

Закла́дчик, **-чица** – 1) заставни́к, -ни́ця; 2) (*в строит.*) **закла́дник**, -ни́ця чо́го (буді́нку).

Закла́дывание – 1) (*в строительстве*), *см.* **Закла́дка 1 и 2**; 2) (*отдача в заклад*) **заставля́ння**, **дава́ння** в *заставу*; 3) (*лошадей*) **запряга́ння** (коней).

Закла́дывать, закла́сть, заложить – 1) (*основание здания, судна и т. п.*) *закладати*, *закла́сти* що. [Сього́дні *закла́дини*: *новий військовий корабель* *закладають*]; 2) *что во что, за что* – *закладати*, *закла́сти* що в (за) що. [Закла́в *ру́ки* в кишéні. Молода́ *закладає* *молодому* *хустку* за *пояс*. Учи́тель *закладає* (*или* *вкладає*) в *душу* *учням* *любо́в* до *бідного лю́ду* (Крим.); 3) (*проём в стене камнем, кирпичём*) *закладати*, *закла́сти* що (*цеглою*, *камінням*), *замуровувати*, *замурувати*; (*деревом: горизонтально*) *закладати*, *закла́сти*, (*вертикально*) *заставля́ти*, *застави́ти*, (*о мн.*) *позакладати*, *позаставля́ти* що *чим*. [Зайве́ *ві́кно* ми *оба́полами* *застави́ли*, *гли́ною завалькува́ли*]; 4) (*лагерь, стан*) *ста́вити*, *постави́ти* *кіш*; *та́бором*, *коше́м*, *обо́зом става́ти*, *ста́ти*, *отабори́тися*; 5) (*загромождают*) *захара́щувати* *и* *захара́стрювати*, *захара́ст(р)ити*; *срвн.* **Загроможда́ть**. [Нащо́ *лаву* *захара́стрили*? *Зараз* *поприйма́йте все*]; 6) (*задевать*) *запроторювати*, *запротори́ти*, *закладати*, *закла́сти* що *десь*, *куди*. [Сам не *знаю*, *куди* *запротори́в кни́гу*]; 7) (*отдавать в заклад*), *см.* **Закла́д 1**; 8) (*корм лоша́дям, скоту*) *завда́вати*, *завда́ти*, *дава́ти*, *да́ти*, (*о мн.*) *подава́ти* *ко́ням*, *вола́м* *и т. д.*, *засипа́ти*, *засипа́ти* *обрі́к* *ко́ням*. [Ко́ням та *коровам* *уже́* *подава́в*, *тепе́р* *понесу́* *ві́вцям*]; 9) (*лошадей*) *запряга́ти*, *запря́гти*, (*о мн.*) *позапряга́ти* (коні); 10) **-жило** *уши*, *нос кому* – *закла́ло* (в)ухо́, *позаклада́ло* (в)у́ха *кому́*, *ніс* *зали́г* у *ко́го*, *закла́ло* в *но́сі* *кому́*. **Зало́женный** – *закла́дений*; *замуро́ваний*, *заставле́ний*; *отаборений*; *захара́щений*, *захара́стрений*; *запроторений* (*десь*, *куди*); *застано́влений*, *заставле́ний*; *даний*, *засипаний*; *запря́жений*. **Дом -ложе́н** – *будино́к* у *заста́ві*.

Закла́ние – *зако́лення*. [Ма́ла *ві́гляд* *же́ртви*, *приве́деної* на *зако́лення* (Ор. *Леви́ц*)].

Закла́ть – *зако́лити*; *см.* **Зака́лывать**. [Зако́лимо *же́ртву* *досто́йную* *боги́в* (Кулі́ш)].

Закла́нный – *зако́лений*.

Закле́вывать, заклева́ть – *закльо́вувати*, *заклюва́ти*, *задзьо́[ю́]бувати*, *задзьо́[ю́]бати*, (*о мн.*) *позакльо́вувати*, *позадзьо́[ю́]бувати*; (*забивать*) *зату́кувати*, *затукати*, *позату́кувати*.

- Заклёванный** – заклёваний, задзьо[ю]баний; затуканий.
- Закле́гта́ть** – (об орле) заклек(о)тати. [У святі неділю не сізі орлі заклекотали (Дума). Заклекчі, орле, з-під хмари (Щогол.)].
- Закле́ивание, Закле́ение** – заклёювання, заліплювання заклёіння, заліплення, (столярн. клеєм) закаручування, закаручення.
- Заклеива́ть, -ся, заклеи́ть, -ся** – заклёювати, -ся, заклёіти, -ся, (столярн. клеєм) закаручувати, -ся, закаручити, -ся, (залепи́ть) заліплювати, -ся, заліпити, -ся, (о мног. или во мн. местах) позаклеювати, -ся, позакаручувати, -ся, позаліплювати, -ся. **Заклеённый** – заклёєний, закаручений, (о мн.) заліплені, позаклеювані, позаліплювані. [Шибкі в вікнах побіті, папéром позаліплювані].
- Закле́йка** – 1) см. **Закле́ивание**; 2) (то, что закл. и чем клеют) заліпка.
- Заклейми́ть** – заклеїнити, на[по]таврувати, (о мн.) поклейніти, потаврувати, (переносно) заплямувати що.
- Закле́йщик, -щица** – заклёювач, -вачка, заліплювач, -чка, заліпник, -ниця.
- Закле́п, Закле́пка, Закле́па** – 1) нюта, заклепка. [Сказав собі зробити труну з мідяними нютами]; 2) см. **Закле́пывание**.
- Закле́пник** – заклёпний молоток (-тка).
- Закле́пный**, см. **Закле́почный 1**.
- Закле́почный** – 1) (относ. к заклёпке, служащ. для заклёпки) заклёпний, нютувальний. [Нютувальна машина]; 2) (принадл. к заклёпке) нютовий. [Нютова голівка].
- Закле́пщик, щица** – заклёпник, -пниця, заклёпувач, -вачка, (закле́пками) нютувальник, -ниця.
- Закле́пывание, Заклепа́ние** – заклёпування, (закле́пками) нютува́ння, занюто́вування; (гвоздя́ми) загво́жджування; оконч. заклепа́ння, занютування, загво́ждження и загво́здіння.
- Закле́пывать, заклепа́ть** – заклёпувати, заклепати; (закле́пками) нютувати, занютовувати, занютувати, брати, взяти в нюти; (гвоздя́ми) загво́жджувати, загвоздити що. [Тут не гайка, а занютовано. Менші гармати скидали козаки в ярі; грубші, прив'язані ланцюгами – загво́жджували (Маков.)] **Закле́панный** – заклепаний, занютований, загво́жджений.
- Заклинание** – закликання кого.
- Заклика́ть, закликать, закликну́ть** – закликати, закликати кого; см. **Зазыва́ть**.
- Закли́нание** – заклина́ння, закляття, замо́ва, замо́вини (-вин), примо́ва, чарі́вна примо́ва. [Замо́ва (или заклина́ння) від гадюки. Ка́же: я нача́льства не бою́ся: зна́є замо́вини (Г. Барв.). Ка́жуть так: «Нівко, нівко, верні мені сілку на другу́ю нівку». І цю примову говорить ко́жен жнець. Безси́льні проти́ його́ всі закляття (Л. Укр.)]. **Изгоня́ть болезнь -нием** – вимовляти, вимовити, змовляти, змовити що, відмовляти, відмовити що и від чо́го. [Беши́хо, беши́хо, я тебе́ вимовляю, на пу́щі засилаю. Змовляю́ть ячмінь на о́ці. Вона́ пропа́сницю (или від пропа́сниці) відмовля́є].
- Закли́натель, -тельница** – заклинач, -начка, замовляч, -влячка, заклина́тель, -тельница (Куліш), примовець (-мовця), -вниця.
- Закли́нательный** – заклина́льний, замовні́чий; заклятний.
- Закли́нать, закля́сть** – 1) заклинати, закля́сті (-кля[е]ну́, -кля[е]не́ш). [Вона́ свої гро́ші закопала і закляла. О, сатано! тебе́ я заклинаю́ (Куліш). Прошу́ тебе́, благаю́ й заклинаю́ усі́ми бітвами, в яких ми біли́сь (Куліш)]. **-наю́ богом, всем святы́м, дружбой** – заклинаю́ бо́гом, усі́м святі́м, прія́зною; 2) (братъ зарок) заріка́ти, заректи́ ко́го. [Княги́ня Раїна, вмираю́чи, зарікала́ сина не піддава́тися католицтву (Стор.)]; 3) (заговарива́ть, заворажива́ть) замовляти, замовити, заворо́жувати, заворо́жити ко́го, що; срвн.
- Заколдо́вывать. Закля́тый** – заклятий; замовлений, заворо́жений. [Закля́ті гро́ші хоч і зна́йдеш, то а́би-як і не візьмеш].
- Закли́наться, закля́сться** – заклина́тися, закля́стися (-кля[е]ну́ся, -не́шся). [Мо́тря

заклина́лась, що ба́чила холе́ру (Сл. Гр.). За́клялась і за́божилась, що не при́йде до ха́ти (Чуб. V)].

Заклі́нювање – заплі́шування.

Заклі́нювати, -ся, заклі́нити, -ся – заплі́шувати, -ся, заплі́шити -ся *и* заплі́шувати, -ся, (*о мн.*) позаплі́шувати, -ся. [Розплі́шувалося моє лі́жко, – тре́ба заплі́шити]. **Заклі́нивши** – узаплі́ш. [Набий соки́ру на топорі́сько узаплі́ш]. **Заклі́нений** – заплі́шений.

Заклі́нка – 1) заплі́шування, *оконч.* заплі́шення; 2) *см.* **Заклі́нок**.

Заклі́нок – заплі́шка.

Заклі́нщик – заплі́шувач.

Заклокотáть – заклекотáти (-кочу́, -кочеш) *и* -коти́ти (-кочу́, -коти́ш). [Що коли́-б у со́рок лі́т та та́ким кле́котом заклекоті́ла кров, яких вона́ кле́оче у два́дцять лі́т! (Коніськ.). Як це почую́, то аж ненави́сть заклекоті́ть у мені́].

Заклохтáть – заक्вокта́ти.

Заклубі́ться – заклуботáтися, заклубо́читися. [Заклуботáвся гу́стий аж чо́рний дим. Нагна́в (ві́тер) з усі́х бо́ків хма́ри, заклуботáлись вони́ (Мирн.). Ві́тер подихне́, так ку́рва шля́хом і заклубоче́ться].

Заключа́ть, за́клучи́ть – 1) (*в тюрьму и т. п.*) ув'язнюва́ти, в'язни́ти, ув'язни́ти, за́чиняти, за́чинити, за́микати, за́мкнути, за́вдавати, за́вдати, за́кидати, за́кинути, за́саджувати, за́садити (до в'язни́ці, у в'язни́цю), (*фамил.*) за́пакува́ти ко́го. [На́шого націо́нального ге́нія і кра́щих на́ших люде́й за́вдава́в у неволю́ (Грінч.). Да́вно Ма́русю за́чинено? – Та вже тре́тій ти́ждень!]; 2) (*в себе*) мі́стити, вмі́щати, вмі́стити що́ в со́бі, обі́мати, обня́ти собо́ю, ма́ти в со́бі, (*стар.*) за́микати в со́бі. [Кни́жка обі́має собо́ю два́дцять а́ркушів]; 3) *что из чего* – ви́водити, ви́вести що́ з чо́го, ро́бити, зро́бити ви́сненок, ви́снювати, ви́снувати з чо́го. [З чо́го мо́жна ви́вести (ви́снувати), що́...]; 4) кінча́ти, скінчи́ти, за́кінчати, за́кінчи́ти. [Сво́ю про́мову він за́кінчив та́кими сло́вами]; 5) (*условіе, догово́р, контра́кт*) скла́дати, скла́сти, ро́бити, зро́бити, пи́сати, напи́сати, підпи́сувати, підпи́сати (умо́ву, дого́вір (рядну́), контра́кт), бра́ти, узя́ти контра́кт з ким; (*усплавля́ться, особ. устно*) умо́влятися, умо́витися, дого́ворятися, дого́ворі́тися з ким. [Сьо́годні скла́даємо умо́ву з вида́вництвом. Ні́хто з бо́гом контра́кту не бра́в (Номіс)]. **-чать мир, пере́мирие** – за́миряти(ся), за́мирити(ся), вчи́няти, вчи́нити за́мире́ння, скла́дати, скла́сти ми́р. [Ей чи гара́зд, чи до́бре на́ш ге́тьма́н Хмельні́цький учині́в, що́ з ля́хами, мо́стивими па́нами, у Бі́лій Це́ркви за́мири́в? (Дума)]. **-чи́ть сою́з** – за́в'язати спі́лку, всту́пити в спі́лку з ким. [Обра́жено мо́го держа́вця, й він за́ це порве́ за́в'язану́ спі́лку (Грінч.)]. **-ча́ть, -чи́ть в ско́бки** – бра́ти, взя́ти що́сь у дужки́. **-чи́ть сче́т(ы)** – за́мкнути ра́хунки. **-ча́ть фо́рму, тип.** – слю́сувати, за́слюсува́ти фо́рму. **За́клуче́нний** – ув'язне́ний; вмі́щений; ви́ведений, ви́снуваний, зро́блений; скла́дений, підпи́саний; (*о ми́ре, пере́мириш*) вчи́нений, скла́дений; (*тип.*) за́слюсо́ваний.

За́клуча́ться, за́клучи́ться – 1) кінча́тися, скінчи́тися [Та́к кінча́ються всі на́ші розмо́ви]; 2) мі́ститися (вмі́щати́ся), вмі́ститися в чо́му, скла́датися з чо́го. [У чо́му мі́ститься́ вся і́хня му́дрість]; 3) поляга́ти, ле́жати в чо́му. [За́дання суспі́льства поляга́є в то́му, що́б помага́ти осо́бі в боро́тьбі за і́снува́ння (На́ш). Ва́га тако́го поді́лу ле́жить у йо́го пра́ктичній зру́чності (Є́фр.)]. *Дело -ча́ється в том* – спра́ва поляга́є в то́му; 4) *стр. з.* – ув'язнюва́тися; скла́датися, підпи́суватися *и т. п.*; *срв.* **За́клуча́ть 1 и 5. Бра́к -тсья в за́гсе** – шлю́б беру́ть у за́гсі, шлю́б за́писуе́ться в за́гсі.

За́клуче́ние – 1) (*в тюрьму и т. п.*) ув'язне́ння, за́чиня́ння (*оконч.* за́чине́ння), за́микáння (за́мкне́ння, за́мкнуття́), за́вдава́ння (за́вданя́), за́кида́ння (за́кине́ння) до в'язни́ці. [Поста́вився до сво́го ув'язне́ння ці́лком байду́жно]. *Тюре́мное -ние* – (тюре́мне) ув'язне́ння, в'яз(н)е́ння, за́мкне́ння. [Са́жає її́ у тяжке́ в'язе́ння (О. Леви́ц.)]. *Дома́шнее -ние* – до́мове в'яз(н)е́ння (О. Леви́ц.). *Одино́чное -ние* – са́мотне за́мкне́ння. *Предва́рительное -ние* –

досудове замкнення, попереднє ув'язнення (замкнення). *Наказать тюремным -нием* – покарати в'язницю. *Подвергнуть -нию* – замкнути, забрати (узяти) до в'язниці, в тюрму, за сторожу, (*гал.*) дати за ключ; 2) (*вывод*) висновок (-новку). [Який висновок треба зробити з ваших слів? Висновок експертної комісії. Висновок прокурора]. *Вывести -ние* – зробити висновок, виснувати. *Давать своё -ние* – подавати свій висновок, висловлювати (подавати) свою думку. *На ваше -ние* – на вашу думку, на ваш висновок; 3) кінець (-нця), закінчення. *В -ние* – в кінці всього, на закінчення, наостанці, наостанку, наслідок, наприкінці. *-ние счетов* – замкнення рахунків. *Выпить в -ние* – випити наостанку, на потуху; 4) *-ние условия, договора, контракта* – складання умови, договору, контракту, підписування, підписання умови, договору, контракту. *-ние мира, перемирия* – замирення.

Заключённый, -ница – 1) *см. Заключённый, -ная*; 2) схімник, схімниця.

Заключённый, -ная, суц. – в'язень (*р.* в'язня), ув'язнений (-ного), ув'язнена (-ної).

[Невеличка, вузівська камера; три в'язні у їй (Тесл.)].

Заключительный – кінцевий, прикінцевий, закінчальний. [Підсудному належить кінцеве слово. Кінцеві форми тієї еволюції (Крим.). Прикінцеві уваги]. *-ные прения, юрид.* – прикінцеві змагання. *-ный, грам.* – наслідковий (Симов.).

Заклучить, см. Заклучать.

Заклясть, -ся, см. Заклинать, -ся.

Заклятие – закляття, заклин (-ну), клятьба; *срвн. Закливание*. [Закопав і поклав на гроші клятьбу, щоб ніхто не взяв].

Заклятый – 1) *см. под Заклинать*; 2) (*о враге*) заклятий, запеклий, зятятий, завзятий.

Заковряться, см. Закобёниться, Заупрямиться.

Закобёнить, -ся – зятятися, затнутися, закомизитися, згедзатися.

Заков – 1) заків (-кову). [Візьми їх на залізний заків]; 2) *ветер.* – заковка.

Заковать, см. Заковывать.

Заковка – 1) заковування, закування; 2) *см. Заков.*

Заковывание, Закование – заковування, кування, закування (в кайдани, в заліза).

Заковывать, заковать – 1) (*в цепи*) заковувати кувати, закувати, закути (в кайдани), брати, узяти в заліза, (*о мн.*) позаковувати кого. [І сміє нас кувати у кайдани (Грінч.)]. **Закованный** – закутий, закований, кутий. [Він у темниці, в кайдани закутий (Л. Укр.). І коліна одпочинуть, кайданами куті (Шевч.)]; 2) *безл. -вало* – взяло морозом дуже, с[за]кувало, (*о мн.*) позаковувало (морозом). [Землю закувало більш як на аршин. Ставки наші так позаковувало, що коли-б і риба не погинула]; 3) (*лошадь*) заковувати, закувати (коня), (*о мн.*) позаковувати (коні). [Недотепний коваль закував коня, – тепер шкутильгає].

Заковыка – зачіпка, притичина, перешкода, завада.

Заковылять – закульгати, зашку[и]тильгати.

Заковыривать, заковырнуть – заколупувати, заколупати, заколупнути когось за що.

[Заколупнув він мене за самісіньке серце].

Заковыристый – закручуватий, закандзюбистий, хитромудрий. [І де ви тих слів берете – таких закручуватих? (Мирн.). Хитромудрий чолов'яга].

Заковырять – закопирсати, задовбати. [Закопирсав у носі, у люльці].

Закогтить – запазурити. [Тепер вони мене зовсім запазурять (Канівщ.)].

Закожный – підшкурни[і]й, позашкурни[і]й. [Підшкурне сало].

Закокетничать – закокетувати, захизуватися, заманіритися.

Закоковать, см. Закуковать.

Закокотать – засокотати (-кочу, -кочеш) и -тіти (-кочу, -котиш); (*тише*) засокотіти.

[Засокотали кури на сідалі. Курочка засокотіла].

Закол, см. Забой 2.

Заколачивание – забивання.

- Зако́лачива́ть, зако́лотить** – забива́ти, заби́ти ко́го, що, (*о мн.*) позабива́ти що. [Виїздячи, позабива́ли наглу́хо двє́рі й ві́кна в ха́ті. Ї́ бідну зовсі́м заштовхали та заби́ли]. **-ть баки** – забива́ти ба́ки. **Зако́лоченный** – заби́тий, (*о мн.*) позабива́ні. [Кра́й села́ стоя́ла пу́стка з позабива́ними ві́кнами]. **-ться** – забива́тися, заби́тися, бу́ти заби́тим.
- Зако́лашива́ться, зако́лоси́ться** – почи́нати, почи́ти колоси́тися, зако́лошува́тися, зако́лоси́тися, почи́нати, почи́ти викида́ти ко́лос; викида́ти, викину́ти ко́лос; *см.*
- Колоси́ться.**
- Заколдо́вывание** – заворо́жування, зачаро́вування, замовля́ння, заклинáння, (*шепотом*) заші́птування чо́го.
- Заколдо́вывать, зако́лдова́ть** – заворо́жувати, заворожі́ти, зачаро́вувати, зачарува́ти, замовля́ти, замо́вити, заклинáти, за́клясти, (*шепотом*) заші́птувати, зашепта́ти, (*о мн.*) позаворо́жувати, позачаро́вувати, позамовля́ти *и т. д.* ко́го, що. [О, зачару́й його́, заворожі́ (Л. Укр.). Ворожби́т йому́ рушницю́ замо́вив, щоб стріля́ла нехи́бно]. **Заколдо́ванный** – заворожений, зачаро́ваний, замо́влений, замо́вний, за́клятий, (*шепотом*) заше́птаний. [Чо́го се ти сиди́ш, як заворожений? (М. Вовч.). Мов зачаро́ваний стои́ть Бахчесара́й (Л. Укр.). Скарб – замо́вний, не да́ється в ру́ки. Спи́ть ці́ле мі́сто, мов за́клятий кра́й (Л. Укр.)]. **-ное место** – зачаро́ване мі́сце. **-ный круг** – зачаро́ване ко́ло, магі́чне ко́ло. [Опини́лися в зачаро́ваному ко́лі вну́трішніх супе́речностей].
- Заколеба́ть, -ся** – захи́тати, -ся, зако́ливати, -ся, загойда́ти, -ся, (*фамил.*) замети́ти, -ся. **-ться** (*усумни́ться*) – завага́тися. [Він завага́всь: і́ти, чи не йти].
- Заколеси́ть** – зако́лувати.
- Заколе́ть, см. Закалева́ть.**
- Зако́лоброди́ть** – забро́їти, зако́лоброди́ти.
- Зако́лоди́ть, безл. -лоди́ло** – 1) замерзло, зако́лило, моро́зом узяло́; 2) перестáло щасти́ти, затамува́лося. [Усе йшло́ гаразд, а тепе́р затамува́лося: ні сюди́, ні туди].
- Заколоси́ться, см. Зако́лашива́ться.**
- Зако́лотить, см. Зако́лачива́ть.**
- Зако́лоть, см. Зака́лыва́ть.**
- Заколчено́жить** – заку́льга́ти, зашку[и]тильга́ти, зашкандиба́ти, (*насм.*) зашкандуля́ти.
- Зако́лыха́ть, -ся** – зако́лиха́ти, -ся, захи́тати, -ся, зако́ливати, -ся, загойда́ти, -ся.
- Зако́мандова́ть** – зако́мандувати, заверхово́дити.
- Зако́мплектный** – позако́мплектовий.
- Зако́н** – зако́н (-ну), пра́во. **-ны гра́жданские** – зако́ни циві́льні, пра́во циві́льне. **-ны уголовные** – зако́ни ка́рні (криміна́льні), пра́во ка́рне (криміна́льне). **Свод -нов гра́жданских** – повна збі́рка (ста́тут, ко́декс) зако́нів циві́льних (пра́ва циві́льного). **-ны исклю́чительные** – надзви́чайні зако́ни, надзви́чайне пра́во. **Вне -на** – по-за зако́ном. **Согласно -ну** – згі́дно з зако́ном, з пра́вом. **Наруше́ние -на** – пору́шування, пору́шення, лама́ння, злама́ння зако́ну, пра́ва. **Издава́ть, изда́ть, обнаро́довать -ко́н** – зако́н видава́ти, ви́дати, оголо́шувати, оголоси́ти, декретува́ти, задекретува́ти. **-ны божеские и челове́ческие** – зако́ни бо́жі (бо́зькі) і лю́дські. **-кон жи́зни** – життьовий зако́н, зако́н життя. [Це зако́н життьовий, і його́ ніщо не зсу́не (Грінч.)]. **-ко́н приро́ды, есте́ственный -ко́н** – зако́н приро́ди, натура́льний зако́н. **-ко́н бо́жий** – зако́н бо́жий. **Буква -на** – буква зако́ну, йота зако́ну.
- Зако́нвертова́вать, зако́нвертова́ть** – зако́вертовувати, зако́вертува́ти, зако́нвертовувати, зако́нвертува́ти що. **Зако́нвертованный** – зако́вертований, зако́нвертований.
- Зако́нник** – 1) правни́к, юри́ст (-та) *и* юри́ста (-ти, *м. р.*); 2) зако́нник.
- Зако́нно** – правно, зако́нно, по зако́ну.
- Зако́нноро́ждєнный** – зако́нний, з пра́вого ло́жа, шлю́бний. [Є в ме́не й з пра́вого ло́жа син (Кулі́ш). Маю́ діте́й і шлю́бних, і нешлю́бних].
- Зако́нность** – зако́нність, пра́вність (-ности). [Суд ви́знав пра́вність мо́го по́зву. Му́сить

законність шануватися найбільше (Грінч.). *Отсутствие* -сти – безправ'я, (бессудность) безсуд (-ду), безсуддя.

Законный – законний, правний, (*переносно*) справедливий. [Законний термін – один місяць (Грінч.). Правні дороги для мене замкнені, сама установа прає мене на неправні (Франко). Це цілком справедлива вимога]. **-ная власть** – правна (законна) влада. **-ные средства** – правні (законні) способи. **-ным путём** – правною (законною) дорогою (-ним шляхом). *Имеющий -ную силу* – правосильний, важний, закончінний. [Постанова ваша не правосильна (не важна)]. *Войти в -ную силу* – набути правної сили, статися правосильним.

Имеющий -ное право делать что – правомічний. *Имеющий -ное право на что* – законоправний, правоправний у чому. [Я в цьому ділі правоправний. Трон правоправний (Куліш)]. **-ная жена, -ный муж** – шлюбна (правна, законна) жінка, шлюбний (правний, законний) чоловік. **-ное супружество** – шлюбне (правне, законне) подружжя. **-ный наследник** – правний (законний) спадкоємець (-ємця). **-ное право** – законне право на що.

Законоблюститель – законодоглядач, законодоглядник, доглядач (сторож) права (закону).

Законоблюстительный – законодоглядчий.

Законовед – правознавець (-вця), законознавець (-вця), (*юрист*) правник (-ка).

Законоведение – законознавство, правознавство.

Законоведец, *см.* **Законовед**.

Законодатель, -ница – законодавець (-вця), законодавниця, праводавець (-вця), праводавниця.

Законодательный – законодатний, законодавчий, праводатний, праводавчий. [Законодатне забезпечення друкованого слова. Законодавча комісія]. **В -ном порядке** – законодатно.

Законодательский – законодавницький.

Законодательство – законодавство, праводавство.

Законодательствовать – законодавствувати.

Законоисполнитель – виконавець закону, права.

Закономёрность – закономірність; правомірність.

Закономерный – закономірний; правомірний.

Закононарушитель, -ница – законопорушник, -ниця, правопорушник, -ниця, порушник, -ниця закону, права.

Законопачивать, законопачить – 1) (*что*) законопачувати, законопачити, (*замазкой*) зашпакльовувати, зашпаклювати, (*о мн.*) позаконпачувати, позашпакльовувати що; 2) (*в тюрьму и т. п.*) запро(в)торювати, запро(в)торити, запакувати, запакувати когo (в тюрму). [За що хлопців у тюрму запроторили? (Кониськ.). Запакували до в'язниці].

Законопаченный – законопачений, (*замазкой*) зашпакльований; запро(в)торений, запакований.

Законоположение – устава про що, законоустава, постанова закону, припис закону.

Законоположник, *см.* **Законодатель**.

Законопослушный – законслухняний, законопокірний, законопокірливий.

Законопреступление – праволомство, злочин проти закону.

Законопреступник, -ница – проступця проти закону (*общ. р.*), законопереступник, -ниця, праволомник, -мниця.

Законопреступный – праволомний, законопереступний.

Законопроект – законопроєкт (-ту), проєкт закону.

Законосообразный – закономірний.

Законоучение – законовчиття.

Законоучитель – навчитель релігії, законовчитель, (*гал.*) катехит (-та).

Законтрактовывать, законтрактовать – законтрактовувати, законтрактувати.

Законтрактованный – законтрактований. **-ться** – законтрактовуватися, законтрактуватися,

- у[до]мовлятися, у[до]мовитися. [Законтрактувався довозити будівельне дерево (Франко)].
- Законченность** – закінченість, викінченість (-ности), викінчення. [Принадне в усіх його малюнках викінчення ліній (Крим.)].
- Законченный**, *прил.* – закінчений, викінчений. **-ный поэт** – викінчений поет.
- Закончить, -ся**, *см.* **Заканчивать, -ся**.
- Закоп** – закіп (-копу). [Підземний закіп].
- Закопать, -ся**, *см.* **II. Закапывать, -ся**.
- Закопёрщик** – (*зачинщик*) заводіяка, заводця.
- Закопка**, *см.* **Закапывание**.
- Закопощиться** – закишити, закомашніти, закомашітися; *см.* **Зашевелиться**.
- Закоптелый** – задімлений, задимілий, закурений. [Хата задімлена, як кўзня. Скло на лямпі дуже закурене].
- Закоптеть, Закоптиться** – задимітися, задиміти, закурітися. [Хата закурілася, бо з печі курить].
- Закоптить** – задиміти, закуріти, (*о лампе: начать коптить*) зачадіти; (*окорок*) закоптіти (окіст). [Знов лямпа зачаділа, прикруті гно́та].
- Закоптиться**, *см.* **Закоптеть**.
- Закопчение** – закурювання, задімлювання, (*окорока*) закоптіння.
- Закопшиться**, *см.* **Закопощиться**.
- Закоренелость** – закоренілість, запеклість (-лости).
- Закоренелый** – закоренілий, закорінений, запеклий. [Закорінений грішник. Запеклий ворог. Огонь запеклих не пече (Шевчен.)].
- Закоренеть** – 1) (*врости кореньями*) закоренітися; 2) (*закоснеть*) закореніти в чому.
- Закореняться, закорениться** – закорінюватися, закоренітися; *см.* **Укореняться**.
- Закоржавелый** – закоржавілий, зашкарублий.
- Закоржаветь** – закоржавіти, зашкарубнути, зашкарубіти, (*о мн.*) покоржавіти, пошкарубнути, пошкарубіти.
- Закорм, -мка**, *см.* **Закормливание**.
- Закормить, см.** **Закормливать**.
- Закорпеть** – приклякнути. [І зно́ву він приклякнув над своєю роботою].
- Закортышки** – захребеття, загорбок (-бка).
- Закорузлый и Заскорузлый** – зашкарублий, закоржавілий.
- Закорузнуть, см.** **Заскорузнуть**.
- Закорюка, Закорючка** – 1) карлючка, закарлючка, закарлюка; 2) *см.* **Заковыка**.
- Закорючивать, -ся, закорючить, -ся** – закарлючувати, -ся, закарлючити, -ся загина́ти, загну́ти карлючку, загинатися, загну́тися карлючкою. **Закорюченный** – закарлючений, загну́тий (загнений) карлючкою.
- Закорючина** – закарлючина.
- Закорючистый** – карлючкуватий.
- Закорючка, см.** **Закорюка**.
- Закоряветь** – закоржавіти, зашкарубнути.
- Закос** – укошування (в чуже), *оконч.* укосіння.
- Закосить, -ся, см.** **Закашивать, -ся**.
- Закосневать, закоснеть в чём** – (*пробывать*) пробува́ти, трива́ти в чому, (*оставаться при чём*) держатися чо́го, *сов.* зашкарубнути в чому. **-неть невежество, мерзости** – зашкарубнути, загрузнути, задубіти в неуцтві, в мерзоті.
- Закоснелость** – запеклість (-лости).
- Закоснелый** – (*о грешнике, злодее*) запеклий, нерозка́янный, непопра́вний. **-лые суеверия** – тривкі забобони. **-нелый в чём** – зашкарублий, загрузлий, задубілий у чому.

Закосне́ние, см. **Закосне́лость**.

Закосне́ть, см. **Закоснева́ть**.

Закостене́лость – скостене́лість (-лості). **-не́лый** – скостене́лий.

Закостене́ние – скостене́ння.

Закостене́ть – скостене́ти; (*оцепенеть*) задубі́нути, задубі́ти, (*о мн.*) покостене́ти, подубі́нути, подубі́ти. [Ру́ки задубі́ли з холоду]. **Закостене́вший** – скостене́лий, задубі́лий, задубі́лий.

Закосты́лять – почати шкандиба́ти (шкутильга́ти, шкатульга́ти, кульга́ти), зашкандиба́ти, зашкутильга́ти, зашкатульга́ти, закульга́ти.

Закоу́листый – (*об улице, проходе*) зау́лкуватий, покру́чений, закамáркуватий.

Закоу́лок – 1) зау́лок (-лка). [Ми живемо́ он там у зау́лку]; 2) (*во дворе, в доме, амбаре и т. п.*) заку́ток (-тка), закапе́лок (-лка), закамáрок (-рка), закомі́рок (-рка); (*ум.*) заку́точок, закапелочок, закамáрочок (-чка). [Метну́лися огляда́ти ко́жний ку́точок у ха́ті, ко́жний закапелочок (Коцюб.)]. **-лки** (*в доме и т. п.*) – закамáрки (-рків); (*во дворе*) заку́тки на подві́р'ї, заходéньки (-ньок); (*тесный проход, проезд*) сутки́ (-ток), суточкі́ (-чок). [Свиня́ всі заходéньки обходи́ла і смі́тники, і суточкі́, а до́брого нічо́го там не вздрі́ла (Гліб.)]; 3) заку́тина; см. **Захолу́стье**.

Закочева́ть – за́кочува́ти.

Закочевря́житься – за́комизі́тися, за́прімхати.

Закочене́лый – задубі́(і)лий за́кляклий.

Закочене́ть – задубі́ти, за́клякну́ти (з холоду), (*о мн.*) подубі́ти, покля́кнути.

Закра́дываться, закра́стись – за́крада́тися, за́кра́стися.

Закраива́ть, закрои́ть – починáти, почáти кра́яти (кро́їти).

Закра́йна – (*предмета*) кра́й (*р. краю*), бе́рег (-га).

Закра́пывать, закра́пать – 1) (*побрызгать крапинками*) за́крапува́ти, за́крапа́ти; 2) (*о дожде*) за́крапа́ти, забри́зкати, почáти на́крапува́ти, на́крапа́ти. [Не ходи́, бо до́щик почáв на́крапа́ти].

Закра́са – за́кра́са, при́кра́са.

Закра́сить, см. **Закра́шивать**.

Закра́ска – 1) (*покрытие краской*) за́кра́шування, за́фарбо́вування, *оконч.* за́кра́шення, за́красі́ння, за́фарбува́ння чо́го, чим; 2) за́краска; см. **Окра́ска**. *С либеральной, буржуазной -ской* – з лібе́ральною, бу́ржуазною за́краскою; 3) (*придание цветности*) – а) (*действие*) заба́рвлюва́ння, *оконч.* заба́рвле́ння; б) (*результат*) заба́рвле́ння.

Закрасне́ть – почáти черво́ніти, зарожеві́ти. [Ви́шні почáли черво́ніти, зарожеві́ли].

Закрасне́ться – почерво́ніти, (*вдали*) зачерво́ніти; (*о лице*) за́шарі́тися, почерво́ніти. [Почерво́ніло не́бо на схо́ді. Що́сь зачерво́ніло здалека. Обличчя́ їй за́шарі́лося].

Закрасова́ться – за́красува́тися, за́хороші́ти.

Закра́стись, см. **Закра́дываться**.

Закра́шивать, за́красить – 1) (*покрывать краской*) за́кра́шувати, за́красі́ти, за́фарбо́вувати, за́фарбува́ти що́ чим; 2) за́краша́ти, за́красі́ти що́; см. **Украша́ть**. **-сить товар** – за́личчува́ти кра́м; 3) (*придавать цветность*) заба́рвлюва́ти, заба́рвити що́ чим.

Закра́шенный – за́крашений, за́фарбо́ваний; за́крашений, заба́рвлений. [Ле́гєнди, за́крашені́ в гу́сту ба́рву кро́ви (Л. Укр.)].

Закре́па, Закре́пка – за́крі́пка; за́плі́шка.

Закре́пить, см. **Закре́плять**.

Закре́пление – за́крі́плюва́ння, за́крі́плення. **-ние заклинком** – за́плі́шува́ння, за́плі́шення.

Закре́плять, -ся, за́кре́пить, -ся – за́крі́пля́ти, -ся, за́крі́пі́ти, -ся, (*заклинком*) за́плі́шувати, -ся за́плі́шити, -ся. [Ко́зацька ве́ліка вй́на за́крі́пи́ла за на́ми на́шу старо́сві́тську істо́рію (Кулі́ш)]. **-піть нитку** – за́крі́пі́ти нитку, ву́злика за́в'язáти. **-піть дом за кем** – за́крі́пі́ти ді́м за кі́м.

- Закрепо́шати, закрепос́тити** – закрі́пачува́ти, закрі́пачи́ти, запанща́нити ко́го, (о мн.) покрі́пачи́ти. [Він запанща́нив бага́цько й ми́щан та ві́льних украї́нських коза́ків (Н.-Лев.).]
- Закрепо́щений** – закрі́паче́ний.
- Закрепо́щення** – закрі́паче́ння, покрі́паче́ння.
- Закресті́ти** – 1) поча́ти хресті́ти, захресті́ти; 2) (*огради́ть кресто́м от чегó-л. недо́бр.*) похресті́ти ко́го, що́; 3) (*поне́жить кресто́м*) позначі́ти хресто́м що́.
- Закресті́тися** – поча́ти хресті́тися, захресті́тися.
- Закривина** – криву́ля.
- Закриві́ти, -ся, см. Закривля́ти, ся.**
- Закривле́ние** – закривле́ння *и* закриві́ння.
- Закривля́ти, -ся, закриві́ти, -ся** – 1) закривлюва́ти, -ся, закриві́ти, -ся, (о мн.) позакривлюва́ти, -ся. **Закривле́нный** – закривле́ний; (*то́лько о клю́ве*) зака́ндзю́блений; 2) -**вля́ться** (*ста́ть кривля́ться*) – поча́ти (ста́ти) викривля́тися; см. **Кривля́ться**.
- Закриводу́шничать** – поча́ти криві́ти душе́ю.
- Закритикова́ти** – поча́ти критикува́ти, закритикува́ти.
- Закрича́ти** – закрича́ти, загу́кати, загаласува́ти, (*завопи́ть*) залемента́ти, зарепетува́ти.
- Закро́й, Закро́йка** – 1) кра́яння, покра́яння; 2) (*вырезка у плотн.*) ви́різка, фа́льці (-ці́в).
- Закро́йна** – кра́яльна майсте́рня, кра́яльня (-ньо́ї).
- Закро́йть, см. Закра́ивать.**
- Закро́йщик, -щица** – кра́яльник, -ни́ця.
- Закро́йщи́цкий** – кра́яльни́цький. **-кая доска** – крава́льня. **-кий нож** – крава́льник.
- Закром** – за́сік (-ка) *и* за́сіка (-ки), (*для мякины*) поло́вник (-ка).
- Закропля́ти, закропи́ти, см. Закра́пывать. Дождик -пил** – до́щик закра́пав, забри́зкав.
- Закругле́ние** – 1) (*действ.*) за(о)кру́глюва́ння, *оконч.* за(о)кру́гленя́; 2) (*закругл. линия, поверхность*) за́круг (-гу). [На за́кругах шля́ху потрі́бні збі́льшені сигна́ли і на́писи (Тур.)].
- Закругли́ти, -ся, см. Закругля́ти, -ся.**
- Закругли́й** – за́круглений.
- Закругля́ти, -ся, за́кругли́ти, -ся** – за́круглюва́ти, -ся *и* за́кругля́ти, -ся, за́круглі́ти, -ся *и* за́круглі́ти, заокруглюва́ти, -ся *и* заокругля́ти, -ся, заокруглі́ти, -ся, заокруглі́ти, -ся, обкруглюва́ти, -ся *и* обкругля́ти, -ся, обкруглі́ти, -ся *и* обкруглі́ти, (о мн.) позакруглюва́ти, -ся, позакругля́ти, -ся, пообкруглюва́ти, -ся, пообкругля́ти, -ся. **Закругле́нный** – за(о)кру́глений. [Ві́кно зверху́ тро́хи за́круглене (Н.-Лев.). Заокругле́ні рече́ння (Єфр.)].
- Закру́жива́ться** – закру́чувати́ся.
- Закру́жити** – 1) (*чем, что: о ветре и т. п.*) закру́тити, за́верті́ти. [Ві́тер закру́тив сухі́м лис́тям. Схо́питься ві́тер і закру́тить по шля́ху (Грінч.)]. **-жить ко́му голо́ву** – закру́тити, ва́верті́ти, замакі́трити го́лову ко́му, збі́ти ко́го з пантеле́ку (з пли́гу, з пли́ву). **-жило в голо́ве, -жило ко́го** – заморо́чило го́лову, замакі́трило го́лову ко́му, за́верну́лося (замакі́трилося) в го́лові ко́му, мло́сті обня́ли ко́го, мло́сно ста́ло ко́му, за́недо́брилося ко́му, го́лова пі́шла оберто́м, мо́зок закру́тивсь ко́му, у ко́го; 2) (*застави́ть пута́ть в лесу*) закру́тити ко́го; 3) (*начать описы́вать круги, кру́житься*) закру́жити, закру́жляти; 4) (*загуля́ть*) закру́тити, закру́рити, загу́ляти, за́клубря́чити.
- Закру́житься** – 1) (*описы́вая круги*) закру́жити, закру́жляти, закру́титися, за́верті́тися, з(а)ве́ретени́тися, пі́ти оберто́м, обертне́м. [Да́рка ви́хром закру́жляла в ін́ший бі́к (Л. Укр.). Закру́тили́сь пі́сковаті ви́хри (Л. Укр.). В о́чах усе́ закру́тилося (М. Вовч.). Усе́ за́веретени́лось у ме́не в о́чах (Г. Барв.). Коло́ сусі́ди за́верті́вся чо́ловік я́кийсь незнайо́мий (Новом. п.). Усе́ пі́шло обертне́м (М. Вовч.)]; (*о голо́ве*) закру́титися, пі́ти оберто́м, заморо́читися, замакі́тритися. [Гля́нула я вниз, го́лова мо́я заморо́чилась і я прокі́нула́ся (Н.-Лев.). Го́лова пі́де оберто́м (Васильч.). Так у йо́го в го́лові замакі́трилось (Г. Барв.)]. **Мысли - лись в голо́ве** – думки за́вихори́лися (закру́тили́ся) в го́лові. **-ться ви́хрем (завихри́ться)** –

закружля́тися віхром, завихри́ти(ся), завихори́тися, повихри́тися; 2) (*сбиться с пути*) зблудити(ся), зблукати́ся, (*зап.*) блудом (у блуд) піти.

Закрут – 1) *см.* **Закрута 1**; 2) (*резь в животе*) завійна (-ни), завійниця, різачка.

Закрута – 1) (*дейст.*) закручування, *оконч.* закручення; *закрут* (-ту); 2) (*завёртка, в хлебе для колдовства, науз*) закрутка, закрутень (-тня), завертка, завивка, завитка, завиття, залі[о]м (-лому). [Там завертку якась зла душа завернула (Кониськ.)]; 3) (*кляп*) закрутка, завертка; 4) (*резь*), *см.* **Закрут 2**.

Закрутень – 1) (*кляп*) закрутка, завертка; 2) (*водоворот*) вир (-ру), крутіж (-тежа́), чорторій (-рія) 3) (*вихрь, метель*) вихор (-х(о)ру), завірюха, хуртовина, (*зап.*) крутило.

Закрути́ть, -ся, см. **Закру́чива́ть, -ся.**

Закру́тка – 1) *см.* **Закрута 1, 2, 3**; 2) (*завёртка у дверей, ворот, ставень*) завертка, закрутка; (*запирка*) засувка, заціпка; 3) (*верёвка для увязывания клади*) шнуровання, шнурування. [Ой беріть з возів, беріть шнурування (Чум. пісня)].

Закру́тну́ть – закру́тну́ти.

Закру́чива́ние – закручування, заве[і]рчування.

Закру́чива́ть, закру́ти́ть – 1) (*с[за]вёртывать*) закру́чувати, закру́тити, заве[і]рчува́ти, заверті́ти, з(а)гортати, з(а)горнути що, (*о мн.*) позакру́чувати, позаве[і]рчува́ти, поз(а)гортати що; (*завёртку*) закру́чувати, закру́тити, завертати, завернути, (*о мн.*) позакру́чувати, позавертати; (*верёвку*) скру́чувати, скру́тити, (*о мн.*) поскру́чувати (*мо́тузи*). **-ти́ть ус** – закру́тити, напру́тити, заверті́ти вус, (*о мн.*) позакру́чувати ву́са[и]. [Закрутивши чорні у́са (Шевч.). Так ті ву́са прездорові вгору й заверті́ли (Руданськ.)]; 2) *см.*

Нама́тыва́ть; 3) (*завёртывать голову кому чем*) завертати, завернути, заверті́ти ко́го чим, у що. [Тебе́, дівко, завертя́ть в намітку]; (*руки, связываая*) закру́чувати, закру́тити; 4) (*закутить*) закру́тити, закуріти, загуляти, (*пров.*) закубря́чити. [Ото́ раз узяв він у хазя́їна плату́, та як закру́тив (Мнж.)]; 5) (*завертеть, закружить кого, что, чем*) закру́чувати, закру́тити ко́го, що, чим. [Вітер закру́тив сухим листям. Закру́тив носом, як тертого хрїну поню́хав (Номис). Коза́к сьо́го не злюбів, тільки́ усом закру́тив (Метл.)]; 6) (*о вьюге*) закру́тити, заме́сти; (*безл.*) закуріло, закру́тило, замело́. **-тил мороз** – потіс мороз.

Закру́ченный – закру́чений, завер́чений; заверну́тий *и* завер́нений.

Закру́чива́ться, закру́ти́ться – 1) (*завиваясь*) закру́чуватися, закру́титися, завива́тися, завитися, (*о мн.*) позакру́чуватися, позавива́тися. [Закру́тилася кру́то зелена́ хмелі́на, звивши́сь на тичину́ (Куліш)]; 2) (*завёртываться*) замотува́тися, замота́тися, умотува́тися, умота́тися, укру́чуватися, укру́титися в що, (*о мн.*) поза[пов]мо́туватися, повкру́чуватися.

Закру́чини́ться – зажури́тися чим, засму́титися чим, вдати́ся в тугу; (*о ком, по ком*) затужити за ким. [Затужила́ дівчина́ за мною́ (Чуб. V)].

Закрыва́ние – 1) зачиня́ння; затуля́ння, затика́ння; заслоня́ння; 2) згорта́ння; (*глаз*) запліо́щування (очей); 3) закрива́ння; 4) заступа́ння, за́стування; 5) закрива́ння, припиня́ння; замика́ння (раху́нків). *Оттенки, см.* **Закрыва́ть.**

Закрыва́ть, закру́и́ть – 1) (*окна, двери и т. п.*) зачиня́ти, зачині́ти, захиля́ти, захили́ти, (*о мн.*) позачиня́ти *и* позачинюва́ти (вікна, дзе́рі); (*отверстие*) затуля́ти, затули́ти, затикати́, заткну́ти *и* затка́ти, (*о мног.*) позатуля́ти, позатика́ти, (*заслонкой*) заслоня́ти, заслоні́ти, (*о мног.*) позаслоня́ти, (*запоной и т. п.*) запина́ти, запну́ти, зап'ясти́, заслоня́ти, заслоні́ти, (*о мн.*) позапина́ти, позаслоня́ти що чим; (*что-либо плотно*) затушко́вувати, затушко́вати, (*пров.*) заштурмо́вувати, заштурмува́ти. [Без ме́не й дірочки́ мало́ї нікому́ затули́ти (Номис). Укинув її́ в піч і заслонив (Рудч. П.). А я вже́ й піч заслоні́ла (Кониськ.). Робили вони́, позаслоня́вши вікна́ од двору́ (Н.-Лев.). Запина́є вікно́ хусткою́ (Сл. Гр.)]. **-кро́й сундук, кры́шку** – зачини́ скриню́, причини́ ві́ко, кри́шку. **-кро́й бутылку** – заткни́ пля́шку. **-кро́й кран** – закру́ти кран. **-ть уши́** – затика́ти, заткну́ти, затка́ти (в)у́ха, защу́лювати, защу́лити (в)у́ха, (*о мног.*) позатика́ти, позашчу́лювати (в)у́ха. [Він сів у ку́ті, ску́лився, затка́в ву́ха

(Франко). Та й мимоволі з одчаєм защулив вуха (Крим.); 2) (*складывать*) згортати, згорнути, стуляти, стулити. **-ть книжку** – згортати, згорнути книжку, стуляти, стулити книжку. [Книжку згорнув, сховав у свою шаховку (Грінч.)]. **-ть зонтик** – згортати, згорнути парасольку. **-рыть рот** – стулити рота, (*насм.*) зашити губи; (*презрительно*) замкнути (стулити) писок, заткнутися, заткати каглу. **-ть рот кому (заставить замолчать)** – заціплювати, заціпити уста, замикати, замкнути губу (уста) кому, зав'язувати, зав'язати язик(а) кому. **-крыть рот кому чем** – затулити рота кому чим. [Десятник затулив їй уста шапкою (М. Вовч.)]. **-ть глаза (веками)** – заплющувати (заплющати *и* плющити), заплющити, сплющувати, сплющити, закривати, закрити, стулювати *и* стуляти, стулити очі; заплющуватися, заплющитися, (*о мног.*) позаплющувати, посплющувати, постулювати очі, позаплющуватися; (*смежить*) склепати, склепити (очі). [Олеся заплющила очі й знов стала як мертва (Н.-Лев.). Плющить він очі (Мирн.). Сплющу очі (Кониськ.). Не дивіться, позаплющуйте очі (Харк. п.). Не стулю ні на хвильку очей (Л. Укр.). Впасти на лаву, як камінь у воду – і вмить склепити очі (Коцюб.)]. **-ть глаза умершему** – затуляти, затулити, закривати, закрити очі помершому. [Не сумуй, що прийдеться самій у гріб лягати, що не буде кому очей затулить (Франко)]. **-крыть глаза (умереть)** – с[за]плющити, (*смежить*) склепити очі. **-крыть глаза кому (убить, погубить)** – замкнути очі кому. **-вать, -крыть глаза на что** – заплющувати, заплющити очі на що, не мати очей на що. [Навмисне заплющуючи на правду очі (Єфр.)]; 3) (*накрывать*) закривати, закрити, накривати, накріти, покривати, покрити, укривати, укріти, (*о мног.*) позакривати, понакривати, повкривати; (*сплошь*) крийма крити (укривати, укріти) що. [Зострілася чумаками, закрила дитину (Шевч.)]. **-крой крышкой** – за[на]крій кришкою. **-ть лицо руками** – затуляти, затулити обличчя руками, затулятися *и* затулюватися, затулитися руками, утуляти, утулити лице в долоні. [Він затулив обличчя руками (Крим.). Спустівся на лавку і затуливсь руками (Крим.)]. **-ть голову платком** – запинати, запнути, зап'ясти голову хусткою. **-ть глаза чем** – затуляти, затулити очі чим. [Зінька затулила хусткою очі і гірко заплакала (Стор.)]; 4) *чем (скрывают от глаз, заграждать)* – затуляти, затулити, заслоняти, заслонити, заступати, заступити, покривати, крити, покрити когось, що; (*застить*) заступати; (*о тумане: заволакивать*) застилати, заслати (-стелю, -стелеш), застеляти, застелити (-стелю; -стелиш); (*со всех сторон: о тумане, тьме*) обгортати, обгорнути, оповивати, оповити що. [Затуляючи собою мало не все вікно (Васильч.). Чорні хмари непрозорі затулили ясні зорі (Чупр.). Рада-б зірка зійти, чорна хмара заступає (Мет.). І дим хмарию заступить сонце перед вами (Шевч.). Чорна хмара з-за Лиману небо, сонце криє (Шевч.). Неначе якийсь туман застилав йому очі (Грінч.). Не заступ вікна (Київщ.). Одійди, не заступ, бо нічого не видно (Звин.)]. **-ть что чем (завешивая)** – запинати, запнути *и* зап'ясти, (*о мног.*) позапинати, (*со всех сторон*) обпинати, обіпнути, обіп'ясти що. **-вать что чем, заставляя** – заставляти, заставити що чим. [Двері заставлено шаховою]; 5) *см. Скрывать, Укрывать*; 6) (*прекращать, запрещать*) закривати, закрити (засідання), припиняти, припинити (засідання, газету, журнал, товариство, приймання вантажу), (*счета*) замикати, замкнути (рахунки). **-крыть кредиты** – закрити кредити. **-крыть лавку (временно, совсем)** зачинити крамницю. **Закрытый** – зачинений, захилений; затулений, заткнений, заткнений *и* затканий, заслонений, запнутий *и* запнений; згорнений *и* згорнутий; (*о глазах*) стулений, заплющений, сплющений, (*плотно*) засклеплений, склеплений; закритий, по[на]критий; заступлений; застелений; закритий, припинений (журнал), (*о лавке*) зачинений. **-тое учебное заведение** – закрита школа, інтернат. **-тое заседание** – неприлюдне (закрите) засідання. **-тое представление** – закрита (неприлюдна) вистава. **-тое голосование** – таємне голосування. **-тое платье** – закрита сукня. **-тое письмо** – закритий лист; (*заклеиваемое по краям*) закритка. **-тое море** – закрите море. **-тый слог** – закритий склад. **-тый экипаж, вагон** – закритий екіпаж (повіз), вагон. **Вход, проезд -крыт** – вхід, проїзд закрито. *Книжный*

магазин -крийт – книгарня зачинена; (*прекратил свою деятельн., запрещен*) книгарню зачинено. *Магазины по понедельникам -крыты* – крамниці понеділками зачинені. *Окно -то* – вікно зачинено. *С -тыми глазами* – з заплющеними очима. *С плотно -той крышкой* – щільно зачинений. *Свет -рыт для кого (перен.)* – світ зав'язано кому.

Закрива́ться, закры́ться – 1) (*закрывают себя чем*) закрива́тися, закритися, затуля́тися (затулюва́тися), затули́тися, (*ставя что перед собой*) заставля́тися, заставля́тися; (*платком и т. п.*) запина́тися, запну́тися *и* зап'я́стися; (*об отверстии*) затуля́тися (затулюва́тися), затули́тися, затика́тися, заткну́тися, (*о мн.*) позакрива́тися, позатуля́тися, позатика́тися *и т. д.* [Стоїть дівка з молодцем, закрилася рукавцем (Чуб. V). Дівчина, затулившись руками, ридає (М. Вовч.). Попросила в мене мій вуаль, зап'ялася ним... (Л. Укр.)]; 2) (*затворяются*) зачиня́тися, зачині́тися, затуля́тися *и* затулюва́тися, затули́тися, (*о мн.*) позачиня́тися, позатуля́тися; (*о глазах*) заплющува́тися, заплющитися, сплющува́тися, сплющитися; (*смежаться*) склепа́тися, склепитися; (*об устах*) заці́питися, скл[р]епі́тися. [На мить одчинівся тайник, щось пропустив і зачинівся знову (Коцюб.). Сплющуються очі мені (Тесл.)]. *Парадные (двери) -ваются в двенадцать часов ночи* – парадні двері зачиняють о дванадцятій годині ночі. *Крышка плохо -ется* – кришка, (*у сундука*) віко нещільно пристає. *Глаза -лись (смежились) навеки* – склепилися навіки очі; 3) (*о книге, зонтике*) згорта́тися, згорну́тися; 4) (*наглухо закрываются в помещении*) закутува́тися, закута́тися, затушко́уватися, затушкува́тися *де, в чому*. [Та ну-бо, відчиніть! Чого закуталися в білий день? (М. Левиц.)]; (*о ране: затянуться*) (*безлично*) затыга́ти, затыгну́ти, (*о мн.*) позатыга́ти. [За тиждень чи за півтора рани в хворого позатыгало (Грінч.)]; 5) (*кончатся, прекращаются*) зачиня́тися, зачині́тися, припиня́тися, припині́тися, закрива́тися, закритися, (*об учреждении*) припиня́ти, припині́ти свою діяльність. [Курси ті зачиняються в-осені (Крим.). Журнал припинівся на першій книжці]. *Магазины -ваются в пять часов* – крамниці зачиняють о п'ятій годині. *Частные лавки -лись* – приватні крамниці позачинялись. *Заседание -лось поздно* – засідання (с)кінчилось пізно.

Закры́тие – 1) закриття, припинення, (*окончание*) закінчення чого; 2) (*закрытое место, тайник*) криївка.

Закры́ть, -ся, см. Закрива́ть, -ся.

Закры́шечка, см. Закры́шка 2.

Закры́шка – 1) (*лукавство*) хитрощі (-щів). *Без -шки* – без хитрощів, не лукавлячи; 2) (*покрышка*) кришка, накришка, накривка, покриш[в]ка, (*у сундука*) віко; *ум.* кришечка, накришечка, покришечка, покривочка; *см. Кры́шка.*

Закряка́ть – закрюкати, закахкати.

Закряхте́ть – закректа́ти. [Цибела перше закректала, а після кашлять почала (Котл.)].

Закувырка́ться – почати (стати) перекида́тися; *см. Кувырка́ться.*

Закудахта́ть – закудукда́кати, закирка́ти.

Закудря́веть – закучеря́вити. [Біле покривало з прозорих хмар ніби закучерявіло (Н.-Лев.)].

Закудря́вить или Закуде́рить кого, что – закучеря́вити, скучеря́вити кого, що, закрутити кучері кому. [Закучерявило (сонце) гору рядами маслин (Коцюб.). Ой ти дубочку кучерявий, ой а хто-ж тебе скучерявив? (Франко)].

Закудря́виться, -дряветь – закучеря́витися, закучеря́вити. [Закучерявилися хмари (Тичина)].

Закукливание, зоол. – заляльковування.

Закукуре́кать – закукурі́кати. [Опівночі закукурікали півні (Стор.)].

Закуова́ть – закувати, заку́ти. [Закувала зозуленька, закувала жовта (Пісня)].

Закулика́ть – закуликати; запити, загуляти.

Закули́сный – залаштунковий, закулісовий. *-ные стороны жизни* – закулісові (приховані) сторони життя (в житті). **Закулісно** – по-за лаштунками, по-за кулісами.

Закультя́веть – закультя́ти, зашкандиба́ти, зашкунтильга́ти.

Закупáние – закупóвування, закупáння.

Закупáть, закупить – 1) *что* – закупóвувати *и* закупáти, закупíти що, (*скупать*) скупóвувати, скупляти, скупíти що, (*о мн.*) поза[пос]купóвувати. [Нíби з пáном повíнчалась, закупила сéла (Шевч.). Борошно (*муку*) скупóвує на винницю (Квітка). Цíле своє життjá скупляв зéмлю (Звин.). Позакупóвували усі ярмарковí будови (Основа)]; 2) *кого* (*подкупать*) – закупáти, закупíти; *см.* **Подкупать**. [Закупила бáтька, щоб горíлки не пив (Номис)]. *Он -пил судью* – він закупив (підкупив) суддю. **Закупленный** – закуплений, скуплений.

I. Закупáться, закупиться – за[с]купóвуватися закуплятися, закупáтися, закупíтися.

II. Закупáться – 1) почáти купáтися; 2) (*увлечься купаясь*) закупáтися; 3) докопáтися до чо́го [Докупáвсь до того, що мáло не втопивсь].

Закупка – 1) закуп (-пу), закупíвля, закупíня, закуплення чо́го; *срвн.* **Закупáние**; 2) (*закупленное*) покуп (-пу), покупка, закупка, (*гал.*) купно, закупно (-на). *Делать -ки* – робити по[за]купки. *Произвести (сделать) -ки* – поробити по[за]купки, (*гал.*) (за)купна.

Закупной и Закупный – (*купленный*) за[по]куплений. **-купный товар** – за[по]куплений крам.

Закупоривание, Закупорение – затикáння, закоркóвування, зачопóвування; (*окон, дверей*) затушкóвування (вікон, дверей); запакóвування чо́го; *оконч.* заткáння, закоркувáння, зачопування; затушкування; запакувáння чо́го.

Закупоривать, закупорить – 1) (*бутылку, бочку*) затика́ти, затка́ти, заткнúти (пляшку, бóчку) (*пробкой*) закоркóвувати, закоркува́ти, (*затычкой*) затика́ти, заткнúти чо́пом, зачопóвувати, чопувáти, зачопувати (бочку); (*окна, двери*) затушкóвувати, затушкува́ти, (*о мн.*) позатушкóвувати (вікна, двері); 2) (*наглухо закрывать что-л.*) запакувувати, запакува́ти, закубрювати, закубрити, зашпунтовувати зашпунтува́ти; 3) *кого* (*запереть*) – запакóвувати, запакува́ти ко́го куди́ (у в'язницю). **Закупоренный** – заткнúтий *и* заткнений, затканий, закоркований, зачопований; затушкований, запакований.

Закупориваться, закупориться – 1) затикатися, заткнúтися, закоркóвуватися, закоркува́тися; 2) (*законопачиваться*) затушкóвуватися, затушкува́тися; 3) (*сидеть безвыходно где, запереться крепко*) запакувуватися, запакува́тися, закубрюватися, закубритися, зашпунтовуватися, зашпунтува́тися. [Чо́го ви в хаті закубрились? (Сосн. п.)]; 4) *мед.* – забивáтися, забíтися, заснічуватися, заснітíтися. [Оце́ рана заснітилася, так гній і не витіка́ (Лебед. п.)]. **Закупорившийся** (*о ране, нарыве*) – заснічений.

Закупорка – 1) *см.* **Закупоривание, -рение**; 2) *мед.* – засніт (-ту), заткнення. **-ка вен, сосудов** – засніт (заткнення) жил, судин.

Закупочный – закупний. **-ная цена, контора** – закупна ціна, конто́ра.

Закупщик – закупник (-ка), заупець (-пця).

Закупщица – закупниця.

Закупщичий – закупницький.

Закуривание – закурювання, запáлювання.

Закуривать, закурить – 1) (*начать курить*) закурíти; 2) (*зажигать и раскуривать трубку*) закурювати, закурити, запáлювати, запáлити (цига́рку, люльку), (*о мн.*) позакурювати, позапáлювати що (люлькі). [А дай-но вогню – люльку закурити (Коцюб.). Позакурювали люлькі (Сл. Гр.). Давид запáлив цига́рку (Кониськ.)]; 3) (*задымить*) закурювати, закурити, задимлювати *и* задимляти, задимити. [Зато́пила, закурила сирíми дрóвами (Чуб. V)]; 4) (*водку, дёготь*) закурювати, закурити, починáти, почáти курити (гнати); 5) (*закутить*) закурити; *см.* **Загулять, Запить**. [Продав усю худóбу, та як закурив (Сл. Гр.)]; 6) *безл.* (*о вьюге*) – закурило, закрутило. **Закуренный** – закурений, запáлений, задимлений.

Закуриваться, закуриться – закурюватися, закуритися, запáлюватися, запáлитися. [Ні́як не закурюється люлька – тютюн вогкий (Сл. Гр.). Заня́лася хата, перекинуло вогóнь на дру́гу, – он уже й та закурилася (Сл. Гр.)].

Закурлықать – (об орлах, аистах) заклєк(о)тати (-кочу́, -кочеш) и -котіти (-кочу́, -котіш), (о журавлях) закурлюкати, (о человеке) закурникати.

Закуролєсить – заколобродити, заброїти, (пров.) зашурубу́рити, зашароборити.

Закурчаветь – закучерявити (-вію, -вієш).

Закурчаветь, -ся, см. Закудрявить, -ся.

Закусать, см. I. Закусывать.

Закусить, см. II. Закусывать.

Закуска – 1) заку́ска, перекуска; (заежка) заї́дка, заї́док (-дку); (перед завтраком) порано́к (-нку), (перед обедом) передобі́док (-дку), (перед ужинам) підвечі́рок (-рку). [Спаси́бі за заку́ску, що з'їв ку́рку й гу́ску (Приказка). На столі стояла переку́ска (Крим.). Після переку́ски сва́хи співа́ють (Основа)]. По́дали -ку – по́дали заку́ску. На -ску – на заку́ску, на переку́ску; 2) сніда́нок (-нку); см. **Завтрак**; 3) см. **Десерт, Сласти**.

Закусочка – заку́сочка, перекусочка.

Закусочный – заку́совий. [Заку́сове видельце]. -чн^{ая} – переку́сна (-но́ї).

Закусывание – заку́шу[сю]ва́ння (от II. Закусывать).

I. Закусывать, заку́сать – 1) ко́го (загрыза́ть, заедать) – загриза́ти, загризти, заї́дати, заї́сти ко́го; 2) поча́ти (взя́ти, ста́ти) куса́ти що́. Он -са́л губы – він поча́в (узя́в) куса́ти губи.

II. Закусывать, заку́сить – 1) что – заку́шувати (заку́сувати, заку́сувати), заку́сити (напр., губу, язи́ка). [Руфи́н заку́шує з досади губу (Л. Укр.). Неласкаво одгризну́всь я, заку́суючи губу (Крим.)]. Он больно -си́л язык – він боляче прикусив (укусив) язи́ка. -си́ть язык (замолкнуть) – прикусіти язи́ка (язик), уку́ситися за язи́к. -си́ть уди́ла – заї́сти (сти́снути) ву́дила, вгризти́ся в ву́дила; 2) что (заедать) – заку́шу[сю]ва́ти, заку́сити чим, заї́дати, заї́сти чим; (теснее: завтрака́ть) сні́дати, посні́дати; (вообще подкрепиться) підживля́тися, підживі́тися. [Уже заку́шував смачне́нко, хто до́бре пі́нної ли́гну́в (Котл.). До́вго що випива́ли та заку́суювали (Грінч.). О́ддала хазя́йці ча́рку в ру́ки, заку́сивши хлі́бом та са́лом (Н.-Лев.). Си́дять собі́ ко́ло сто́лу, ви́шняк попива́є, що висма́лить, ї́дну ча́рку, то і заї́дає (Руданськ.)]. По́ первой не -ва́ют – по одні́й (по пе́ршій) не заку́шують (Номис).

Закушенный – заку́шений, прику́шений, заї́джений.

Закусываться, заку́саться – 1) (загрызаться) загриза́тися загризти́ся, (сов.) заку́сатися; 2) -са́ться – поча́ти куса́тися. 3) -си́ться (закусив зубами, не отпустить) – схо́питися, вчепі́тися зу́бами.

Заку́т, (чаще) Заку́та – 1) см. **Закутывание**; 2) (тёплый хлеб) заку́та, хлі́в (-ва́), хи́жка; ум. хліве́ць (-вця́), хи́жка. [Сі́м заку́т, одна́ сви́ня (Приказка)]; (овечий хлеб) коша́ра; (собачья -та) будка́; 3) (угол в избе) заку́т (-та), заку́ток (-тка); (закоулок) закапе́лок (-лка); 4) (клеть, чулан) хи́жка, ум. хи́жка.

Заку́тать, -ся, см. Закутывать, -ся.

Заку́тить – загу́ляти(ся), закру́тити, заку́рити, заку́брячити. [Запи́в Ива́н, загу́ляв, не до ми́сли жі́нку взя́в (Чуб. V)].

Заку́тка, см. Закутывание.

Закутывание – 1) заку́тува́ння, заго́ртання, завива́ння, утушко́вува́ння у що́; 2) обту́ля́ння чо́го чим; 3) зату́ля́ння, затика́ння чо́го.

Закутывать, заку́тать – 1) (что, чем или во что) заку́тувати, заку́тати, заго́ртати, заго́рнути, уго́ртати, уго́рнути, завива́ти, зави́(ну)ти, (плотно) утушко́вувати, уту́шувати у що́, чим, (толст. платком) заку́шувати, заку́шкати ко́го чим, (о мн.) позаку́тувати, повку́тувати, поза[пов]го́ртати, позавива́ти, (немного) прику́тувати, прику́тати; срвн. **Завёртывать, Обвёртывать**. [Заку́тав дитину ху́сткою. Та недужну́ю дитину уго́ртає в ко́жушину (Щог.). Древа́, заго́рнені у су́тінь (Коцюб.). Заку́тав їх сні́г бі́лий (Мог.)]; 2) (обстановливает для тепла) обту́ляти, обту́лити, зату́шкóвувати, зату́шкóвати (напр. хату); 3) -ть печь, тру́бу – зату́ляти, зату́лити, затика́ти, затка́ти и заткнути (пі́ч, ка́глу), (о мног.) позату́ляти,

позитакати (печі). **Заку́танный** – заку́таний, заго́рнений *и* заго́рнутий, уго́рнений, зави́(ну)́тий *и* зави́нений у що, чим; обту́лений, затушкóваний; зату́лений, за́ткнутий, за́ткнений *и* за́тканий.

Заку́тываться, заку́таться – заку́туватися, заку́татися, укúтуватися, укúтатися у що, чим, загорта́тися, загорнутися чим, у що, завива́тися, зави́(ну)тися чим, у що, (*плотно*) утушкóуватися, утушкóуватися у що, чим, затушкóуватися, затушкóуватися, (*толст. платком*) заку́шкуватися, заку́шкатися чим, (*о мн.*) поза[пов]ку́туватися, позагорта́тися, позатушкóуватися, повтушкóуватися; *см. Завёртываться, Обвёртываться.* [Заку́туються з головою в плащі і подаються до дверей (Л. Укр.). І в тумани, як в намітку, завину́лись го́ри (Руданськ.). Повку́туємося до́бре, то й не буде хо́лодно (Черн. п.).]

Заку́шивать, заку́шать, см. II. Заку́сывать, Закусить 2.

Зал, За́ла – за́ля, (*гал.*) са́ля, (*небольш.*) світли́ця, сало́н (-ну), (*уменьш.*) сало́ник (-ка). **Зал(а) заседа́ний** – за́ля для засіда́нь. **Зал(а) сове́щаний** – ра́дна за́ля, за́ля для на́рад. **Зал(а) прису́тствия (заседа́ний) (в суде)** – за́ля розпра́в (Франко), судовá за́ля. **Зал(а) перво́го класса** – за́ля, першо́ї класи.

Залави́рывать – поча́ти лавірува́ти.

Зала́вливать или Заловля́ть, залови́ть – 1) поча́ти лови́ти, поча́ти лóви (*ловлю*); 2) **-ви́ть лошадей** – пійма́ти (зайня́ти) ко́ні; 3) **-ва́ть (ловить)** – лови́ти, на́ловлюва́ти.

Зала́вок – 1) (*прилавок*) прилавок (-вка); (*откидной*) ля́да; (*в кабаке*) шинквáс (-су); 2) (*глухая лавка с под'ёмною крышкой*) коник.

Залага́ть, см. Закла́дывать.

Зала́дить, см. Зала́живать.

Зала́живать, зала́дить – 1) зала́годжувати, зала́годити, заладнóувати, заладнáти, ла́годити, пола́годити що; 2) (*запрягать*) закла́дати, закла́сти, запряга́ти, запрягáти (ко́ні); 3) (*запирать*) замика́ти, замкну́ти, (*о мног.*) позамика́ти що; 4) **-ди́ть (стать твёрдить одно и то же)** – заторочити, затуркати, заправити, заве́сти, поча́ти правити, прова́дити. **-дил своё** – за́вів сво́єї.

Зала́зить (начать лазить) – зала́зити, запóвзати, заплазува́ти, (*на четвереньках*) зарачкува́ти. [Вре́шті він почу́в що по тілі в його мов ко́машня зала́зила (Коцюб.).]

Залаки́рывать, залаки́рывать – залако́увати, залакува́ти, полакува́ти, замасти́ти ла́ком, (*реже*) поко́щувати, покóстити. **Залаки́рованный** – залакований, покóщений.

Зала́комить кого чем, см. Примани́ть, Замани́ть.

Зала́комиться – зала́сувати(ся), зала́ситися.

Заласка́ть кого – запесті́ти, зами́лува́ти, заголу́бити ко́го. **-тсья** – запесті́тися, зами́лува́тися, заголу́битися. **Заласка́нный** – запещений, зами́лований, заголу́блений.

Зала́мливать, см. Зала́мывать.

Зала́мывание – зала́мування, залóмлювання; (*ветвей для приметы*) кля́чіння, прилі́м (-ло́му); (*цены*) за́правляння, загі́лювання (ці́ні).

Зала́мывать, залама́ть, Зала́мливать (заломля́ть), заломи́ть – 1) зала́мувати *и* зала́млювати, залама́ти, залóмлювати, заломи́ти, (*о мног.*) позала́мувати, позала́[о]млювати; (*ветви для приметы*) кля́чити, покля́чити, прило́млювати, прило́мити; (*угол страницы*) загина́ти, загну́ти. [Залама́в білі ру́ки, став собі думати (Чуб. V). Залóмлює ру́ки (Л. Укр.). Оце́ покля́чили усі́ дерева́ – тепе́р уже́ не буде краді́жки (Мирг. п.); 2) (*шапку*) зала́мувати, залама́ти, залóмлювати, заломи́ти, напина́ти, на́пну́ти наба́кир. [Попере́ду отама́н зала́мив бри́ль наба́кир (Греб.); 3) **-лива́ть, заломи́ть (запрашивать чрезмерно)** – ломити, заломити, загина́ти, загну́ти, за́правляти, правити, за́правити гили́ти, загі́лювати, загі́лити. [Куме́! кажи́ть ме́нше... ломи́ть ме́нше (Мирн.).] **-ми́ть сли́шком уж доро́го** – загі́лити; (*образно*) за́правити як за рідного ба́тька. [Заги́лив аж три́дцять ка́рбо́ванців (Зви́н.).] **-ми́ло, безл.** – зала́мило, закру́тило, поча́ло ломити, кру́тити. *У мене́ -ми́ло ру́ку* – поча́ло ме́ні

ломіти (крутіти) руку. **Заломанный, Заломленный** – зала[о]маний, заломлений; приломлений, клячений, поклячений; (*о цене*) заправлений, загілений. **-ться** – 1) заламуватися *и* заламлюватися, заламатися, заломлюватися, заломітися, (*о мн. или местами*) позаламуватися, позаломлюватися; 2) **-ломаться** (*начать чиниться*) – почати (стати) маніритися, маніжитися, закомизитися. **-миться** (*загордиться*) – запишатися, завеличатися, зачванитися, запиндючитися.

Залощивать, залощить – залощувати, залощіти, полощувати, полощіти. **Залощённый** – залощений, полощений. **-ться** – залощуватися, залощітися; бути залощеним, полощеним.

Залаять – 1) загавкати, забрехати, (*однокр.*) гавкнути, брехнути; (*затявкать*) задзвкати, дзвкнути; (*усиленно*) загавкотіти, (*сильно и неустово*) завалувати. [Надворі загавкали собаки (Н.-Лев.). Отже собака забрехала (Квітка). Жадна собака не гавкнула на його (Крим.) Бісова собачня донюхалась і загавкотіла (Стор.)]; 2) (*осыпать бранью кого*) залаяти, обляяти когo. [Запізналась, посатаніла... залаяла Енея так... (Котл.)].

Залаяться – 1) (*лаять долго*) загавкатися, забрехатися, (*до усталости*) надсістися гавкаючи; 2) (*начать браниться*) почати лаятися.

Залгать, -ся – забрехати, -ся. [Та він деколи як забрешеться, то й сам не зна, що меле (Сл. Гр.)].

Залебезить – закрутітися, затупцювати, почати стелітися перед ким.

Залегание – залягання, лягання.

Залегать, залечь – 1) (*стать*) залягати, залягти (*пр. вр.* заліг, залягла), лягати, лягти, улягатися, улягтися, ляговітися, уляговітися, кластися, покластися, укладатися, укластися (спати), облягати(ся), облягти(ся), (*о мног.*) позаягати, пооблягати, полягати, повкладатися, позлягати, повлягатися, повкладатися (спати); (*о медведе*) утоковуватися, утоковітися.

[Заляжу до завтрього (Куліш). Знову залягли спати? – подумав я (Крим.)]; 2)

(*располагаться*) залягати, залягти, розлягатися, розлягтися, улаштуватися, улаштуватися.

[Мовчки насунули хмари і залягли навкруги (Грінч.). І тривога, як ніч, залягла у дворі (Франко). Розляглись тумани (Рудан.). По синьому косогорі розляглося містечко (Левиц.)];

3) (*заседать в засаде*) залягати, залягти, засідати, засісти де, на когo. [Залягли вони на нас у балці (Куліш)]; 4) (*укрываются*) залягати, залягти, ховатися, захищуватися, захищатися.

[Днював, залігши в балках, щоб не постерегли його татарські чатовники (Куліш)]; 5) (*о дороге: гложуть*) западати, запасти; 6) (*о почве: лежатъ невозделанной*) залягати, залягти, облогувати, лежати облогом, перелогом. [Ця нива ще торік залягла (Борз. п.). Серед розрухів та боротьби багато ланів облогуватиме (Н. Рада)]; 7) **уши залегли** – позакладало (в)уха, в ухах когo. **Нос -лѣг** – ніс, в носі заклало. **Грудь -гла** – груди завалило, в грудях заклало; 8) *что (занимать чьѣ-л. место)* – залягати, залягти що, (*о мног.*) позаягати що.

[Сиві кабани усє поле залягли (Загадка). Ви всі місця позаягали, – мені й лягти ніде (Чуб. II)]. **Залѣгший** – залеглий; засілий; (*о дороге*) запалий (шлях, -ла дорога).

Залѣглый, см. Залѣгший (под Залегать).

Заледенѣлый – заледенілий; скрижанілий; укрітий льодом, кригою; задубілий, заляклий.

Заледенѣние – заледеніння.

Заледенѣть – заледеніти, по[с]крижаніти, взятися льодом, кригою; (*замѣрзнуть*) замёрзнути; (*закоченеть*) задубіти, залякнути, (*о мн.*) позамерзати, подубіти, поклякнути.

Заледенить что – заморозити що.

Залежалый, Залѣжный – 1) лєжаний, лежачий, залєжаний, (*пров.*) залєжний. [Лєжани грoші. О, в того є залєжні грoші (Кам. п.). Якби він не пив горілки, то досі-б лежачі грoші лежали (Харк.)]; 2) (*испортившийся*) лєжаний, залєглий, залежалый, (*о муке, крупе и т. п. ещѣ*) прілий, лєглий. [Залежалый хліб (Сл. Гр.). Лєгле борошно. Це полотно якєсь інше, мабуть лежане було (Борз. п.)]; 3) (*завалывшийся*) завалючий, завалячий.

Залежать, -ся, см. Залѣживаться.

Залёживание, Залежание – залёжування, залёжання.

Залёживать, залежать (*место*) – залёжувати, залёжати (місце), (*о мн.*) позалёжувати (місця).

Залёживаться, залежаться – 1) залёжуватися, залёжатися, (*о мн.*) позалёжуватися.

[Залёжався куций в солomé (Приказка). Лішки тільки не залёжувалися (Г. Барв.)]. *Дело в суде -жалось* – справа в суді залёжалась, застрягла, (*образно*) зазимувала, закуняла; 2) (*портиться от лежания*) злёжуватися, злёжатися, пріти, попріти. **Залежавшийся** (*как прил.*) – залёжаний, заваліющий, (*пров.*) залёжний; *срвн.* **Залежалый**. [Заваліющий крам].

Залежь – 1) (*грузов*) завала (вантаж); (*бумаг, дел*) завала (паперів, справ); (*капиталов*) залёжування, залёжання (капіталів). [Великі завали вантажу на залізничях]; 2) (*заваль*) заваль (-лі), залёжане (-ного), заваліще (-щого); 3) (*о почве*) обліг, переліг (-логу); 4) *геол.* (*о горных породах и т. п.*) – поклад (-ду), зложище (-ща), кладень (-дня). [Тут появилися багаті поклади воску (Франко)]. **-жи кам. угля** – поклади кам'яного вугілля.

Залезание – залізання, залазіння.

Залезать, залезть *куда, за что* – залазити *и* залізати, залізити, (*о мног.*) позалазати, позалізати куди, за що, забиратися, убиратися, за[у]брятися, (*о мног.*) позабиратися куди, на що, за що; (*влезать*) злізати, злізти на що. [Пусти чорта в хату, то він і на піч залізе (Приказка). Заліз як муха в па́току (Номис)]. **-зать в душу кому** – за[у]лазити в ду́шу ко́му. **-зать в долги** – залазити (залізити), затягатися в борги, (*образно*) набиратися (набрятися) на шию. **Залезлый, залезший** – залізлий.

Залениться – залінуватися, залінітися, залінькуватися, заледашіти; (*облениться*) зледашіти. [За усіх робить, ніколи не залінітися (Квітка)]. **Заленившийся** – з(а)ледашілий.

Залентяйничать – забайдикувати, заледарювати.

Залепетать – 1) (*о детях*) залепетати(ся), (*о листьях*) залопоті[а]ти. [Залопотять (листочки) стіха про щось (Васильч.)]; 2) (*заговорить непонятно*) забелькотати (-кочу́, -кочеш) *и* -котіти (-кочу́, -котіш), залопотати, зацвєнькати; 3) (*заговорить быстро, скороговоркой*) залепетати, задріботіти. [Ой, буде, буде! – залепетала Кайдашиха (Н.-Лев.). Я не хочу нічого знати, слухати, бачити, – задріботіла пані (М. Вовч.)].

Залепетаться, см. Заговориться, Заболтаться, Завратся.

Залепить, см. Залепливать.

Залёпка – 1) заліплювання, *оконч.* заліплення; 2) (*заплата на клею*) заліпа.

Залёпливание – заліплювання.

Залёпливать, залепить – 1) (*что*) заліплювати, заліпити, (*о мног.*) позаліплювати що чим, (*засыпать*) забузу́вувати, забузу́вати що чим. [Заліплювати побиті шибкі папером (Грінч.). Борода й пátли у його снігом забузу́вані (Греб.). *Глаза -пи́ло снегом* – очі снігом за(с)ліпіло (поза(с)ліплювадо), занєсло, забузувало (Греб.); 2) **-пить кому** (*ударить*) – лягнути кого по чому. [А бичок його по піці тим хвостом, мов віхтем, ляп! (Кропивн.)]. **-пить пощечину, оплёху** – дати ляпаса, ляпанця, ляща ко́му, затопіти, вліпити по піці, у пі́ку, по (в)у́сі, в у́хо ко́му; 3) **-пить двойку** – вліпити (закрутіти) па́ру (дві́йку) ко́му.

Залепленный – заліплений, (*о мн.*) позаліплювані.

Залёпливаться и Залепляться, залепиться – заліплюватися, заліпитися, (*о мн.*) позаліплюватися; бу́ти заліпленим.

Залесье – залісся.

Залёт – 1) заліт (-лєту), залітання, залетіння; 2) (*хват, удалец*) зух (-ха); *см.* **Хват**; 3) (*разряд, полёт*) літ (*р.* лєту), розбір (-бору), закрій (-рою), штиб (-бу). *Не високого -та торговцы* – не високого штибу (закрою) крамарі.

Залетать – 1) (*начать летать*) залітати; (*заширять*) зашугати. [І як ма́ку різних птахів всюди залітало (Рудан.). Зашугали сірі орлі, літаючи над тру́пами (Грінч.)]; 2) **-тать, залететь** (*куда*) – залітати, залетіти, залинути куди; (*мечтой*) лінути, залинути, полиннути; (*вперёд: обычно мыслями*) заполітати. [В чужий край не залітай, щоб крилечка ма́ти

(Номис). За сто миль залетіла (Номис). Її душа́ наче залінула в якийсь інший чудовий край (Н.-Лев.)].

Залетельный, -вший – залетілий.

Залететь, см. Залетать 2.

Залётный – 1) залі[ьо]тний, залетілий. [Стояло військо тут зальотне (Котл.)]. **-ная птица** – залету́ха, пташечка-залетушечка, залітна́ птиця; 2) (*удалой*) хвацький, молодіцький. **-ный малый, -ная голова** – шибай-голова́, пробій-голова́. *Эй, вы, залётные!* (*о лошадях*) – гей, ви, соколи-літуні!

Залетовать – залітувати де.

Залечивание – 1) загоювання, гоїння, залічування чого; 2) заліковування (на смерть) кого.

Залечивать, залечить – 1) загоювати, загоїти, згоювати, згоїти, вигоювати, вигоїти, залічувати, залічити (напр. рану), (*о мног.*) позагоювати, погоїти що. [А ран його не згоїш за все своє життя (Грінч.). Всі муки згою (Самійл.). Залічили в серцях наших великую рану (Макс.)]; 2) *кого (уморить леченьем)* – заліковувати, залікувати, залічити (на смерть) кого, (*вульг.*) законовалювати, законовалити кого. **Залеченный** – загоєний, згоєний, залічений; залікований (на смерть).

Залечиваться, залечиться – загоюватися, загоїтися, згоюватися, згоїтися, (*о мног.*) позагоюватися, погоїтися. [Само загоїлось (Звин.). Не так хутко згоїться, як біда скоїться (Номис)].

Залечь, см. Залегать.

Залив – 1) (*действие*) заливання, залиття, залива; 2) зато́ка (*обычно морск.*), зато́чина (Куліш), (*речн.*) сага́; (*временный или мелкодонный*) заво́дь (-ди), заводина; заворот (-роту). [Перська зато́ка. Над Дніпровою сагою стоїть явір над водою (Шевч.)]. *Небольшой -лив* – лахта, зато́чна лахта. *Речной -лив (только)* – за́річок (-чка). *Речной -чик* – закісок *и* за́косок (-кіску), виполоч (-чи); 3) (*заливной дождь*) залива, злива, улива. [Холодні зливи йдуть (Франко)].

Заливальный, см. Заливной.

Заливание – заливання за що чого, чим.

Заливать, залить – 1) заливати, залити (заллю́, заллє́ш) *и* залля́ти (-лляю́, -лляє́ш) за що, куди чого. [Залляв йому́ за шкіру са́ла (Приказка)]; 2) *что (обливать)* – заливати, залити *и* залля́ти, зливати, зліти *и* зілля́ти, (*обильно*) переливати, перелити *и* перелля́ти що чим, (*о мн. или во мн. мест.*) позаливати; *см. Обливать, Поливать.* [Кров'ю сліди заливає (Дума). Залив водою сорочку. На цій широкій та прибитій, слізеньками перелитій дорозі... (Коцюб.)]; 3) (*умертвить заливая*) заливати, залити *и* залля́ти кого чим. [Лучче було мене́, ма́ти, в купелі залля́ти (Чуб. V)]; 4) (*затоплять*) заливати, залити *и* залля́ти, (*о мн.*) позаливати що, обій[ні]ма́ти, обня́ти, поніма́ти, по(й)ня́ти *и* пійня́ти, затопля́ти, затопи́ти що; *срвн. Затоплять.* [Заливає Дунай бережечки та нікуди обмину́ти (Метл.). Уже лужки-бережки вода́ й обня́ла (К. Ст.). На озері піднялась сильна бу́ря і залива́ла їх (Єв.). Позаливала вода́ луги, сінокоси (Н.-Лев.)]; 5) (*переносно: о толпе, свете и т. д.: наполняют собою что*) заливати, залити *и* залля́ти; (*о мраке, тумане*) затопля́ти, затопи́ти, потопля́ти, потопи́ти що; (*о чувствах*) поніма́ти, по(й)ня́ти, обійма́ти, обня́ти кого; *срвн. Охватывать, Обнимать.* [Раптом овеча отара залля́ла вулицю (Коцюб.). Електричне світло раптом залля́ло велику світлицю (Коцюб.). За чо́рними вікнами лежить світ, зато́плений ніччу (Коцюб.)]; 6) (*гасить огонь водой*) заливати, залити *и* залля́ти, (*небольшой, немного*) прихлюпувати, прихлюпати, прихлю́пнути, прилива́ти, прилити *и* прилля́ти. [Залив о́гонь (Рудч.). А він візьме та й приллє водою о́гонь (Чуб. II)]; 7) (*запаивать*) заливати, залити *и* залля́ти, залютовувати, залютува́ти що. [Залив о́ловом дірку в казані]; 8) **-вать глаза, бельмы, шары (напиваться)** – заливати, залити *и* залля́ти о́чі, (*многим*) позаливати о́чі, (*средн. з.*) налива́тися, налитися. [Співав, хто мав на те охоту, заливши о́чі наперед (Мкр.).

Громада була озвалася, та багатир зараз їй горілкою роті позаливав (Г. Барв.). **-вать за галстух** – заливати очі, пити-непроливати, до скляного бога голінним бути (Мирн.); 9) *см.*

Завираться. Залитый, Залитой – залитий *и* заллятий; злитий; перелитий чим, понятий (пійнятий), обнятий (водою); затоплений, потоплений; залютований.

Заливаться, залиться – 1) (*за что*) заливатися, залитися *и* заллятися, затікати, затекти за що; (*вливаться*) уливатися, улитися, утікати, утекти куди, в що; 2) (*обливаться*) заливатися, залитися *и* заллятися, обливатися, облітися (обіллятися) чим, (*кровью ещё*) заюшитися, підпливати, підплисти (підпливти) кров'ю; *см.* **Обливаться. -ться слезами** – заливатися, залитися *и* заллятися, обливатися, облітися *и* обіллятися, умиватися, умітися сльозами (сльзьми), заходитися, зайтися сльозами (сльзьми, плачем), підпливати, підплисти *и* підпливти сльозами (сльзьми), розливатися (сльозами), ревне плакати. [Назад обернуся та сльозами заллюся (Пісня). І як кинув Україну, сльозами заллявся (Рудан.). Зігнувшись, розливалася сльозами (Мирн.). А вони так і розливаються, плачуть (Квітка). І що вже плакав! так і підпливає сльозами (Квітка)]; 3) (*затопляться*) заливатися, залитися *и* заллятися, підпливати, підплисти *и* підпливти чим, бути залитим, поні[пой]матися, по(й)нятися чим. [Сріблом підпливає, повіддю вилискує Полісся під місяцем (Васильч.). Риданням Іудея поинялась (Л. Укр.)]. **Лука -ваются водой** – луки (луги) заливає (понаймає) вода, луки (луги) підпливають водою; 4) (*тонуть*) заливатися, залитися *и* заллятися чим. [Поринаєш, – не дай Боже, заллєшся водою (Куліш)]; 5) (*напиваться*) наливатися, налітися. [Дай, Боже, гостя, то й наллюся (Чуб. І)]. **-ться смехом, хохотом** – заливатися, залитися *и* заллятися сміхом (зо сміху), реготом (з реготу), розлягатися, розлягтися сміхом, реготом (з реготу), залягатися, залягтися сміхом, реготом, заходитися, зайтися сміхом, реготом (з реготу), зареготіти (-гочу, -тиш), зареготати(ся) (-гочу(ся), -гочеш(ся)), заходитися, зайтися; (*криком, кашлем*) заходитися, зайтися криком, кашлем, від крику, від кашлю. [Панночка залилась сміхом (Л. Укр.). Дівчата заливаються з реготу (Мирн.). Залягається сміхом (Л. Укр.). З-заду Грицько розлягавсь із реготу (Мирн.)]. **-ваться** – (*о поющ. человеке, птице*) розлягатися; (*о соловье*) розкочуватися, розлягатися; (*о собаке*) розтинатися; (*о муз. инструм.*) вихилатися, грати аж співати; (*о колокольчике*) голосити, затинати. [Тьохкає, аж розлягається в садку соловейко (Коцюб.). А скрипочка вихиляється, до живого доймає (Васильч.). А скрипочка грає аж співає (Звин.). Чуєте, як дзвоник голосить (Кониськ.). Дзвони дзвонять, затинають (Звин.)]. **-ваться песней** – співати-розлягатися. [В кущі по-за камінням співав-розлягався соловейко (Григор.)]. **-ваться соловьем** – соловейком розлягатися, виводити (виспівувати) як соловейко.

Заливка – 1) *см.* **Заливание. -ка галаш** – заливання кал(ь)ош 2) (*чем заливают*) залива.

[Ванна є, пісок є, а води нема, заливку не можна зробити (Звин.)]; 3) (*для заправки кушанья*) приправа, заправа, присмака; *см.* **Заправка.**

Заливное, суц. – драгли (-лів), холодець (-дцю), холоду (-лоду), захолюд (-ду), гижки (-жок).

[Купів собі добру миску драглив на снідання (Руданськ.). Холодець курячий (Звин.)].

Заливной – 1) заливний; (*о почве*) заплавний (грунт). **-ная труба** – пожежна труба (кишка, сікавка, помпа). **-ной дождь** – заливний дощ, злива, залива, улива. **-ной смех, -ная песня** – заливний регіт, заливна пісня. **-ной луг** – заплавна лука (*заплавний луг*), заплав (-ву), заплава, пійма; *см.* **Поёмный (луг).** **-ная (забубенная) головушка** – шибай-голова, пробій-голова, пробишака; 2) (*о рыбе и т. п.*) захолюджена, під холодцем.

Заливный – затоковий, зарічний.

Заливочный – заливальний, заливний.

Заливщик, -щица – заливач, -вачка, заливальник, -ниця.

Зализывание – зализування чого.

Зализывать, -ся, зализать, -ся – зализувати, -ся, зализати, -ся, (*о мн.*) позализувати, -ся. [Як корова зализала (Номис). Укусивши, не зализеш (Номис)]. **Зализанный** – зализаний.

Заликов'ять – почати (ста́ти) радіти (ра́дуватися), зрадіти, зра́дуватися. **-т'ся** – нестя́митися з (від) радощі́в.

Залипа́ть, зали́пнуть – залипа́ти, зали́пнути чим. [У ті́ло влипа́є, кро́в'ю залипа́є (Сл. Гр.)].

Зали́тте – зали́ття.

Залито́й, см. Залива́ть (Зали́тый).

Зали́ть, см. Залива́ть.

Залихва́тски – хва́цько[и], по-молоде́цькому. [З хва́цько догори́ закру́ченими ву́сиками (Єфр.)].

Залихв'атський – 1) (*лихой, удалой*) хва́цький, молоде́цький; (*о лошадах*) жва́вий, баски́й, порс(ь)ки́й; (*о песне, танце*) завзя́тий, хва́цький; 2) (*бесшабашный*) очайду́шний.

Залицовыва́ть, залицев'ять – заличко́увати, заличкува́ти що; см. **Замаскиро́вывать**. [Чи ви бува́ не заличкували льо́ну; він зве́рху га́рний, а насподі́ який? (Лебед. п.)]. **-ва́ть яблуки, картофель** – заличкува́ти яблука, карто́плю.

Зали́шек – зали́шок (-шку); см. **Изли́шек**.

Зали́шний – зали́шний, зайвий; см. **Ли́шний**.

Залов – 1) (*ловля*) лові́ння, уло́ви (-вів), лові́иво; 2) (*улов*) (*о зверях, птицах, рыбе*) уло́ви, вило́вля; см. **Улов**. [З бобро́вих уло́вів на Дні́прі бра́в ці́лу полови́ну (Куліш)].

Залови́ть, см. Залавлива́ть.

Залог – 1) (*имущества*) за́ставля́ння, заста́ва, за́станова́ (майна́); 2) (*что-л. заложен. и отвлеч.*) заста́ва (*ум. за́ставочка, -вонька*), за́станова́, за́став (-ву), за́клад (-ду); (*денежный*) за́рука (грошо́ва). [Ті гро́ші не пропа́дуть! адже Га́нна да́ла за́ставу (Крим.). Ко́жух у за́станові́ (Н.-Вол. п.)]. **В -лог** – на (*или в*) за́ставу, за́став, на (*в*) за́клад *и т. д.* [Я дам сві́й біле́т у за́став (Свидн.). У за́ставу бра́в що́ було́: і ко́жухи, і ко́ралі, і спра́ву уся́ку хазя́йську (М. Лев.). По́ніс чоло́вік до жи́да сві́й ці́п на за́станову́ (Лебед. п.)]. **Дава́ть в -лог что** – дава́ти, да́ти в (*на*) за́ставу (за́став *и т. д.*) що́, за́ста(но)вля́ти, за́ста(но)вля́ти що́, (*о недвиж. имуще́стве*) за́писувати́, за́писа́ти у за́ставу (за́станову) що́. **Дава́ть -лог** – дава́ти, да́ти, кла́сти, покла́сти за́ставу (за́став *и т. д.*). **Дава́ть что под -лог** – дава́ти, да́ти що́ під за́став (за́ставу, за́станову *и т. д.*). [Гро́ші дава́в лю́дя́м під за́став, або́ на відро́біток (М. Лев.)]. **Бра́ть в -лог что** – бра́ти, узя́ти у (*или на*) за́ставу (за́станову, за́став) що́. [Шинка́рочко ми́ла, усип ме́ду-вина́, бе́ри на за́ставу ко́ня воро́ного (Чуб. V)]. **Выку́пать ис-под -лога** – вику́пати *и* вику́пля́ти, вику́пити за́ставу, за́станову, за́став, за́ставщи́ну *или* вику́пати, вику́пити з (*з-під*) за́стави, за́станови́, за́ставу що́. **Под -лог положенный, отданный** – за́ставлений, за́становлений, за́ставний. **Бит'ся, бит'ь, ударит'ь о -лог** – бі́тисся, по́бітисся, за́ходити, за́йти, і́ти, пі́ти в за́клад (*навза́клад, ре́же об за́клад*), за́кладати́ся, за́кла́стисся, за́ставля́тися, за́ставля́тися, (*пров.*) за́ложати́ся, за́ложити́ся; см. **За́клад**; 3) (*порука, обеспечение*) за́рука, за́порука, по́рука, за́безпе́ка (*чого́ и чо́му*), за́вда́ток (-тку) чо́го; *срвн.* **Пору́ка**. [За́порука на́шої майбу́тності. В цьо́му безупи́нному шука́нні ма́ємо за́безпе́ку й на́шого розві́тку на при́йдущі́ часі́ (Єфр.). Ха́й вона́ (рука́) бу́де за́вда́тком на́шого бу́дучого ща́стя (Коцю́б.)]. **-гом это́го явля́ется...** – за́порука, за́рука цьо́му *є...* **-лог лю́бви** – за́порука ко́хання (лю́бови); 4) (*засада*) за́лога, за́сідка, за́сідки (-ді́в), за́лягання́; 5) (*давно непаханное поле*) облі́г, перелі́г (-ло́гу); 6) *грам.* – ста́ж (-ну). **Действительный, страдательный -лог (глаголов)** – пря́мий, пере́ємний ста́н (дієслів).

Залогобра́тель, см. Залогои́мец.

Залогово́й – за́ставний. **-воє пра́во** – за́ставне́ пра́во.

Залогода́тель, -ни́ца – за́ставник, за́ставни́ця, за́ставода́вець (-вця́), за́ставода́в(н)и́ця.

Залогоде́ржатель, -ни́ца – за́ставоде́ржавець (-вця́), -ви́ця, за́ставоде́ржець (-жця́), -жи́ця.

Залогои́мец, Залогобра́тель, Залогои́ми́ца и -и́мка – за́ставо́ємець (-є́мця́), за́ставо́є́мник, -во́є́мни́ця.

Заложит'ь, -ся, см. За́клада́вають, -ся.

Заложник – заручник, запоручник, заставець (-вця), заставленець (-нця).

Заложниця – заручниця, запоручниця, заставлениця.

Залой (*полой, пойма*) – пійма, оболонь (-ни).

Залокать – почати (стати) хлєптати, лигати.

Залом – 1) (*действи.*), см. **Заламывание**; 2) (*загиб*) залі[о́]м (-о́му) и залім (-лому); 3)

(*заломленные ветки деревьев, стебли для приметы*) кляк (-ка). Делать **-лом** чего для

приметы – клячити, поклячити що; 4) **залом**, *сделанный в хлебе на корню* – залі[о́]м,

завертка, закрутка, завивка, завитка, закрутень (-тня); см. **Закрута 2**. [Це залом у житі; Бог

його знає, хто оце наробив (Чернігівщ.); 5) (*поворот дороги, реки*) залі[о́]м, закрут (-ту),

поворі[о́]т (-ро́ту); 6) (*преграда в лесу из бурелома, место, где лежит бурелом*) залім (-

лому), [Корови і воли пасуть у заламах-лісах, де лежить полóмане дєрево (Шух.)]; 7) (*запор*

у дверей) закрутка, завертка; 8) (*запрашивание при продаже*) заправа, загилювання (ціни).

Заломать, -ся, Заломить, -ся, см. **Заламывать, -ся**.

Заломный (*о напитке*) – заморочливий, п'янкій, п'янкуватий, міцний. [Дуже ва́ше піво заморочливе! (Звин.)].

Заломлять, см. **Заламывать**.

Залопать – почати лопати, тріскати, жерти.

Залопаться – (*начать лопаться*) почати тріскати(ся), лопати(ся), рєпати(ся), лускати(ся).

Залосниться – залисніти(ся). [Залисніли чорні кучері (Н.-Лев.). Знову показалася сива борода Райкова і залиснілася голова (Васильч.)].

Залощить, см. **Залащивать**.

Залп – випал (-лу), густостріл (-лу), гуртовий стріл; (*почётный*) сальва. Давать залп –

випалювати, випалити, сальвувати, засальвувати. **Залпом** – випалом, гуртовим стрілом;

(*вдруг*) одразу, раптом. Стрелять, выстрелить **-пом** – стріляти, стрілити випалом, гуртом,

сальвою, (*пров.*) одним бу[а]хом, бу[а]хнути. [А гармати – як бухнуть усі одним бухом!

(Звин.)]. Дать залп по ком, чём – випалити в (на) ко́го, в (на) що. **-пом пли (пали)!** –

випалом паль! Выпить **-пом** – одразу (з одного разу) ви́хилити, одним хілом, одним

за́махом и за одним за́махом ви́пити. [Налив горілки, шелєпнув (*хлопнул*) за одним за́махом

(Бордуляк)]. Сказать, проговорить **-пом** – сказати, промовити (проказати) (за)одним духом,

одним бухом, бухнути.

Залповый огонь – о́гонь випалом.

Залуживать, залудить – заплуджувати, заплудити, побіляти, побіліти. **Залуженный** –

заплуджений, побілений.

Залу́па, *анат.*, **praeputium** – залу́па, пропóнець (-пóнця) (Мед. Сл.), на́шкірок (-рка) (Франко).

Залупать и Залупливать, залупить – 1) залуплювати, залупити, зади́рати, задерти, (*о мног.*

или местами) позалуплювати, позади́рати; (*о хвосте*) зади́рати, задерти; 2) (*запрашивать*

оч. дорого) лупити, залупити, заправляти, заправити, загилювати, заги́лити. **Залупленный** –

залуплений, заде́ртий, (*о мн.*) позалуплювані. **-ться** – залуплюватися, залупитися,

зади́ратися, заде́ртися; бу́ти залупленим, заде́ртим.

Залучать, -ся, залучить, -ся – 1) (*завлекать*) залучати (ко́го до ко́го, до чо́го, в що), -ся,

залучити, -ся, (*о мн.* позалучати, -ся). [Я, мій брате, хотів у гладіятори податися, та Парвус

залучив у християни (Л. Укр.). І веселились у чернечих душах, що Конашевича до себе

залучили (Куліш)]; 2) (*получать*) залучати, залучити, зата́гати, зата́гти. [За жінкою яку

худобу зата́г! (Мирн.). Зата́г таки, заробив грошей (Харк. п.)]. **Залученный** – залучений.

Залыгало – брєхло, брєхун.

Залыгаться, залгаться – забріхуватися, забрєхатися, (*о мн.*) позабріхуватися; см. **Завраться**.

Зальстить – 1) *кому* – почати (стати) лєстити ко́му, лєстощами підходити ко́го; 2) *кого* –

залєстити ко́го, лєстощами підійти ко́го.

Зальститься на кого, что – залєститися на ко́го, на що; см. **Прельститься, Соблазниться**

чем.

Зальнуть – забітися чим; см. **Засорітисья**.

Залюбезничать – почати розсідатися в увічливостях, (*зафлиртовать*) заженихатися, почати залищатися до ко́го; *срвн.* **Любезничать**.

Залюбливать и Залюблять, залюбить кого – залюблювати, залюбити ко́го, що; *срвн.*

Полюбить, Взлюбить. [Вовки́, ба́чте, вовкула́ку не залюблюють (Г. Барв.). Тепер уже́ сама́ не промовляє слова́, не залюбила і дру́гих чу́ти, як говорять (М. Вовч.)]. **Залюбленный** – залюблений. **-ться** – подобатися, у[с]подобатися ко́му. *Не -бливается мне, что он пьёт* – не подобається (не до вподоби) мені, що він п'є. *Не -билсья я ему* – не сподобався я йому́, не припа́в до вподоби йому́, не на о́чі я йому́.

Залюбоваться кем, чем – залюбувати(ся), замилювати(ся) ким, чим (*и в ко́му, в чо́му*), зачудуватися з ко́го, з чо́го. [І залюбував він дівчиною (М. Вовч.). Залюбувався тій дівочій красі (Крим.). Карпо́ глянув на тих людей і трохи злякався і здивувався і замилювався; такі вони́ були́ високі, рівні, ду́жі (Н.-Лев.)].

Залюбопытствовать – почати цікавитися, зацікавитися чим.

Залюлюкать – залюляти, заколихати, заколисати ко́го (дитину).

Залыгать – 1) (*начать лягать*) забрикатити, захвищати; 2) (*кого*) вбити ко́го (хвищаючи).

Замазать, -ся, см. Замазывать, -ся.

Замазка – 1) см. **Замазывание**; 2) (*вещество*) замазка, кит (-ту); (*для деревьев*) вар (-ру), масть (-га).

Замазывание – замазування, замащування; (*окон.*) китування, закитовування (вікон); (*щелей глиной*) шпарування, зашпаровування (щілин).

Замазывать, замазать – 1) (*покрывают глиной, краской, заделывают*) замазувати, замазати, замащувати, замастити, помастити що чим, (*о мног.*) позамазувати, позамашувати; (*покрывают краской*) замальовувати, замалювати, (*как-нибудь*) замазюкувати, замазюкати, загідзювати, загідзяти; (*щели глиной*) шпарувати *и* зашпаровувати, зашпарувати, (*о мн.*) позашпаровувати (щілини), пошпарувати; (*окна замазкой*) китувати *и* закитовувати, закитувати, позакитовувати що (вікна); 2) (*залепливать во что*) замазувати, замазати, заліплювати, заліпити ко́го, що в що; 3) (*замарывают*) замазувати, замазати, замащувати, замастити що, (*о мн.*) позамазувати, позамашувати; (*марать краской, чем-л. жидким*) захвіськувати, захвіськати, убирати, убрати в фарбу; (*чем-л. жирным*) заяложувати, заялозити, засмальцюувати, засмальцювати що; (*о лице*) замурзувати, замурзати; см. **Замарывать**; 4) (*скрывают*) замазувати, замазати, затушкюувати, затушкювати. [Що там замазувать? Кажімо правду (Л. Укр.). Якось затушкювали ту́ю справу]; 5) **-вать рот кому** – замикати, замкнути губу (уста́) ко́му, замурувати рот ко́му, зав'язувати, зав'язати язик(а) ко́му. *Людям уст не -жешь* – людям губи не замкнеш (Приказка). **Замазанный** – замазаний, замащений, помащений чим; замальований; заліплений у що; зашпарований; закитований; замурзаний, заялож[з]ений.

Замазываться, замазаться – 1) замазуватися, замазатися, бу́ти замазаним. [Від сме́рти і в пе́чі не замажешся (Приказка)]; 2) замазуватися, замазатися, замащуватися, замаститися чим, умазуватися, умазатися в що; убиратися, убратися в що (*напр.* в глину); см.

Запачкиваться, Замарываться. [Сидить дід під лавою, замазався сметаною (Номис)].

Замакать что (начать макать) – почати мочати, (*зап.*) мачати, почати вмочати, вмочати що, замачати.

Замакнуть что во что – умочити, умокнути що в що.

Замалёвывание, Замалевание – замальовування, замалювання.

Замалёвывать, -ся, замалевать, -ся – замальовувати, -ся, замалювати, -ся, (*о мног.*) позамальовувати, -ся. **Замалёванный** – замальований.

Замалеть – почати (ста́ти) маліти, *сов.* змаліти, ста́ти малім, ста́ти ма́ло. *У нас хлеба -лёло* –

у нас хліба стало мало (обмалъ).

Замаливание, Замоление – замолювання, замолення (замоління) чого (гріхів).

Замаливать, замолить – 1) (*грехи*) замолювати, замолити, (*о мног.*) позамолювати що (гріхи). [Цього гріха не замолити]; 2) (*упросить кого*) умолювати, ублагати когось.

Замаливаемый (*грех*) – замолюваний. **Замоленный** – замолений.

Замаливаться, замолиться – 1) (*страд. зал.*) замолюватися, замолитися, бути замоленим. [Непрощенні гріхи не замолюються]; 2) (*молиться долго, до самозабвения*) замолюватися, замолитися, замолюватися (*сов.*). [Так замоливсь, що й не чує нічого].

Замало, см. Вскоре. -ло *после меня и он пришёл туда* – скоро (незабаром, незабавом) після мене і він прийшов туди.

Замалодушничать – почати занепадати духом, почати зневірятися.

Замалчивание – замовчування чого.

Замалчивать, замолчать – замовчувати, замовчати що. **-чать** – замовкнути, змовкнути, (*утихнутъ*) затихнути, ущухнути; *см. Замолокнуть.*

Замалывать, замолоть – 1) почати молотити, замолотити (-мелю, -мелеш). [Млин замолов (Сл. Гр.)]; 2) (*зараб. молотьём*) замелювати, замолотити; 3) (*понести вздор*) замолотити. **Замолотый** – замелений.

Заманивание – заманювання, заваблювання, занаджування когось чим.

Заманивать, заманить – заманювати, заманити, заваблювати, завабити, занаджувати, занадити, (*о мног.*) позаманювати, позаваблювати, позанаджувати когось чим, куди; (*чаще о животн.*) уманювати, уманити, (*о мног.*) повманювати. [На погібіль вас у замок заманили (Куліш). Повманюй поросят у хату (Сл. Гр.)]. **-нить неприятеля в засаду** – заманити ворога в засідку. *Калачом не -манишь* – калачем (*или* ніякою цяцькою) не заманиш (не завабиш, не спонадиш). **Заманенный** – заманений, заваблений, занаджений. **-ться** – заманюватися, заманитися, бути заманимим.

Заманиха, бот. Nitraria Schoberi – золотуха.

Заманка – 1) *см. Заманивание*; 2) (*приманка*) заманка, принада, спонада, примана, ваба; *срвн. Приманка. Городские -ки* – міські заманки (принади, спонади).

Заманчиво – принадно, привабно, манливо, заманливо, заманисто (Словн. Левч.); (*с оттенком соблазнительно*) знадно, знадливо, вабливо, звабливо, заласно; *см.*

Привлекательно. [Булка так принадно всміхалась (Коцюб.). Протинявсь я по пущах та ярах таких день, не заласно щось (М. Вовч.)].

Заманчивость – принадність, привабність, заманливість (-ости), принада, приваба; (*с оттенк. соблазнительности*) знадність, знадливість, звабливість, заласність (-ости) чого; *см. Привлекательность.*

Заманчивый – принадний, привабний, заманливий, заманистий (Словн. Левч.); (*с оттенк. соблазнительный*) знадний, знадливий, вабний, вабливий, звабливий; (*манящий*) манливий, поманливий, заласний кому, для когось; *см. Привлекательный, Соблазнительный,*

Лакомый. [А далі знов до Січі потягло, – воно бо Січ така принадна з дому (Грінч.). І забігає вона вже думками поманливими (М. Вовч.)]. **-вые мечты, грёзы** – принадні мрії.

Заманщик, -щица – заманювач, -вачка, принадник, -ниця.

Замарать, -ся, см. Замарывать, -ся.

Замараха, см. Замарашка.

Замара[у]шка (*общ.*), **Замарыш** (*м. р.*) – (*с замар. лицом*) замурза (*об. р.*), (*пров.*) невмівака-невтирака; (*с зам. одеждой, лицом*) замазура (*об. р.*), замазуха (*ж. р.*); (*обычно о замар. чем-л. жирным*) ялзник, ялзниця, ялза (*об. р.*); (*замар. чем-л. жидким*) задрі[і]па (*об. р.*), задрі[і]панець (-ниця), (*о жениц.*) задрі[і]панка, забовтанка, забовтюха, захльопанка, зальопка, таляпалка, залена, таляпало (*об. р.*). [Не вмивається, цілий день ходить замурзою (Звин.). У, ти! невмівака-невтирака! (Звин.). І перше неохайна, вона стала задріпанкою

(Коцюб.) А ти, задріпанко, шинкарко, перекупко п'яна! (Шевч.). Чортова захльопанка (Харк. п.).

Замаривание, Заморение – заморювання, заморення (заморіння) когось чим.

Замаривать, заморить – 1) (*голодом, работой*) заморювати *и* заморяти, заморити когось чим, (*о мног.*) позаморювати, позаморяти; (*изнурять*) виснажувати, виснажити когось. **-рить** (*работой обычно о животн.*) ухоркати, унігати. [Ну, і вхоркав-же коня (Сл. Гр.). Оце унігав коня (Полт. губ.)]. **-рить червяка, кишку, голод, аппетит** – комара задушити. **-ть голодом** – захарчовувати, захарчувати *и* заморити голодом, (*о мног.*) позахарчовувати когось. [Захарчував зовсім корову]; 2) (*известь*) люсувати, розпускати, розпустити (вапно); (*хрен*) перебивати, перебити (хрін). **Заморенный** – заморений, виснажений, ухорканий; (*голодом*) захарчований; (*о извести*) розпущений; (*о хрене*) перебитий. **-ться** – заморюватися, заморитися, (*о мн.*) позаморюватися; (*голодом*) захарчовуватися, захарчуватися; бути замореним, захарчованим.

Замариновать – замаринувати що. **Замаринованный** – замаринований, межений.

Замарка (*действ. от Замарать, -маривать*) – 1) замазування, умазування, *оконч.* за[у]мазання; 2) за[ви]креслювання, *оконч.* закреслення, викреслення.

Замаршировать – замарширувати, замаршувати, (*гал.*) замашерувати.

Замарывание – 1) замазування, замащування, каляння; (*жирным*) заяложування, засмальцьовування чого; 2) за[ви]креслювання, за[ви]мазування чого.

Замаривать, замарать – 1) замазувати, замазати чим, умазувати, умазати в що, замащувати, замастити чим, умащувати, умастити в що, забруднювати *и* -бруджувати, за[по]бруд(н)ити чим, убирати, убрати в що, (*о мног.*) позабруднювати, позамазувати що чий, повбирати у що; (*грязью, глиной, помётом и т. п.*) каляти, закаляти, покаляти, замащувати, замастити чим, умазувати, умазати, убирати, убрати, упаскуджувати, упаскудити у що; (*детск.:* *замарать испражнениями*) за[об]какувати, за[об]какати, уробляти, уробити; (*грязью*) забагнювати, забагнити, (*о мног.*) позабагнювати; (*чем-л. сыпучим, грязным*) валяти, заваляти чим, поваляти, виваляти у що, (*только об одежде*) зашурувати; (*подол одежды, чем-л. жидким*) задріпувати, задріпати, забрьохувати, забрьохати *или* задріпуватися, задріпатися, забрьохуватися, забрьохатися; (*засалить*) заяложувати, заялозити, засмальцьовувати, засмальцьовати що. [Забруднив одягу. Щоб я не замазала свого білого пера (Борз. п.). Карпо обернувся, щоб не замазати чобіт (Н.-Лев.). Ой, вистели килимами двір, щоб не скаляв мій кінь вороний золотих підків (Васильч.). Він світу впаскудив у глину (Звин.). Носили пісок і в кошиках і на ношах, кидали руками й лопатами, зашурували одягу (Л. Укр.)]; 2) (*зачёркивать написанное*) за[ви]креслювати, закреслити, викреслити, за[ви]мазувати, замазати, вимазати що; (*чёрным чернилом или карандашом*) зачорнити щось (*сов.*); 3) (*бесславить*) каляти, закаляти, скаляти, плямувати, заплямувати, заплямити когось; *срвн.* **Запачкать. -ть свою честь** – каляти, закаляти, скаляти, плямувати, заплямувати *и т. д.*, споганити свою честь (*срвн.* **Запятнать**), (*фамил.*) підмочити свою честь, славу. [Хто не хоче скаляти золотої слави, той гайда з нами за пороги (Куліш)]. **Замаранный** – замазаний, замащений, забруднений, забруджений, закаляний, покаляний чим, умазаний, умащений, упаскуджений у що; за[об]каканий, уроблений; забагнений; заваляний чим, поваляний, виваляний у що; зашурований; задріпаний, забрьоханий; за[ви]креслений, замазаний, вимазаний; закаляний, скаляний, заплямований.

Замариваться, замараться – 1) (*пачкаться*) валятися, завалятися чим, у що, замазуватися, замазатися, замащуватися, замаститися чим, убиратися, убратися, умазуватися, умазатися, упаскуджуватися, упаскудитися у що, забруднюватися, забруднитися, запацьорюватися, запацьоритися; (*грязью, и т. п.*) багнитися, забагнюватися, забагнитися чим; (*в испражнения*) уроблятися, уробитися в що; *срвн.* **Запачкаться, Замазаться**. [Коло чого ходиш, тим і валяєшся (Сл. Гр.). Валятися у глину (Сл. Гр.). Він у крейду вбрався (Звин.) Ну,

й запацьорився ти, хлопче, як порося (Вовч. п.); 2) за[ви]креслюватися, за[ви]креслитися, за[ви]мазуватися, за[ви]мазатися; бути закресленим, за[ви]мазаним; 3) калятися, закалятися, плямитися, заплямитися.

Замаскировывание, Замаскирование, -ровка – замасковування, замаскування.

Замаскировывать, замаскировать – замаскувати, замаскувати; (*залищывывать*) заличковувати, заличкувати що; (*личинной*) замашкарівувати, замашкарувати. [Правда, їй сьогодні пощастило замаскувати перед Лагівським своєю ображену жіночу амбіцію (Крим.). Залищувати нікчемність свою (Тесл.). Залищувати свій ляк (Мова)]. **Замаскированный** – замаскований; заличкований; (*маской-личинной*) замашкаріваний. [В покої вшеліпалась ватага замашкаріваних волоцюг-розбишак (Н.-Лев.)].

Замасливание – 1) (*одежды*) замаслювання, (*пров.*) замасльонювання; (*чем-л. жирным*) заяложування, засмальцьовування; 2) (*задабривание кого при помощи действий*) загоджування, загодіння, загода кого; (*при помощи слов*) улещання, улещування, загоджування масним язиком кого; (*при помощи выпивки*) підмогоричування кого; (*при помощи взяток*) підмаслювання (чиєсь) лапи, задарювання, підмазування кого.

Замасливать, замаслить – 1) (*маслом*) замаслювати, замаслити, (*пров.*) замасльонювати, замасльонити, (*постн. маслом*) заоліювати, заоліити; (*вообще чем-л. жирным*) заяложувати, заялозити, засмальцьовувати, засмальцьовати; *срвн.* **Засаливать**; 2) (*склонять на свою сторону словами*) загоджувати, загодити (масним язиком), улещати, улестити кого, хлібити, підхлібляти, підхлібити кого, (*выпивкой*) підмогоричувати, підмогоричити кого, (*подарками, взятками*) підмаслювати, підмаслити комусь лапу, задарювати, задарити, підмазувати, підмазати кого. **Замасленный** – замаслений, замасльонений, заолієний, заялож[з]ений, засмальцьований; загоджений; підмогоричений.

Замасливаться, замаслиться – (*маслом*) замаслюватися, замаслитися, (*пров.*) замасльонюватися, замасльонитися, (*постн. маслом*) заоліюватися, заолітися, (*чем-л. жирным*) заяложуватися, заялозитися, засмальцьовуватися, засмальцьоватися: *срвн.*

Засаливаться; (*о глазах*) робитися, зробитися (стати) масними.

Замастерить – 1) замайструвати; 2) *см.* **Заделать**.

Замате[о]релость – уматер(н)ілість; заматорілість (-лости), матерність (-ности); застарілість, задавненість; затверділість, зашкарублість, задубілість (-лости). *Оттенки, см.*

Заматерелый.

Замате[о]релый – (*полных лет*) уматер(н)ілий; (*переживший цветущ. возраст*) заматорілий, матерний. [Матерна дівка]; (*застарелый*) застарілий, задавнений; (*зачерствелый*) затверділий, зашкарублий, задубілий, (*закоснелый*) запеклий.

Замате[о]реть – 1) (*войти в цветущий возраст, окрепнуть*) уматер(н)іти. [Як уматеріє, буде віл добрий (Сл. Гр.). Дівкою така була непоказна, а пішла заміж, тепер уже вматеріла (Н.-Вол. п.)]; 2) (*пережить цвет. возраст*) заматоріти, застаріти(ся); *срвн.* **Застареть**; 3) *см.*

Закоснеть.

Заматывание, Замотание – замотування, замотання.

Заматывать, замотать – 1) *кого, что, чем, во что* – замотувати, замотати, умотувати, умотати кого, що чим, у що, укручувати, укрутити що у що, (*о мн.*) позамотувати, повмотувати, повкручувати. **-тать на ус** – замотати на вус; 2) **-тать (головой)** – закивати, захитати, замотати, замотляти (головою); 3) (*доводит до одурения, сбивать с толку*) заморочувати, заморочити кого; 4) **-тать чьи-л. деньги** – зашахрувати чий гроші; *см.*

Замошенничать. Замотанный – замотаний, умотаний чим, у що, укручений у що; заморочений; зашахрований.

Заматываться, замотаться – 1) (*чем*) замотуватися, замотатися чим, у що, умотуватися, умотатися, укручуватися, укрутитися у що; 2) (*закачаться*) захитатися; 3) (*доходит до одурения*) заморочуватися, заморочитися, закрутитися (*сов.*), запаморочуватися,

запаморочитися; 4) **-та́ться** (*расстроить своё состояние*) – замота́тися, закрути́тися; *срвн.* **Промота́ться, Прожити́ся.**

За́мах – 1) *см.* **Зама́хивание**; 2) за́мах (-ху), мах (-ху). *Одним -хом, из-за одного -ху, с -ху* – одним (за одним) за́махом, махом. [Вона випила її (ча́рку) одним за́махом (Основа)]. *В зама́х, нрч.* – ума́х.

Замаха́ть, см. **Замахива́ть.**

Замаха́ться (*махать до устали*) – домаха́тися до вто́ми, втомі́тися маха́ючи.

Зама́хивание – зама́хування маха́ння, заміря́ння. [Маха́ння за биття не раху́ється (Номис)].

Зама́хива́ть, замаха́ть, замахну́ть – 1) (*начать махать*) замаха́ти; (*учащённо*) затрі́пати.

[Пісар замаха́в рука́ми (М. Вовч.). Затрі́пала мале́нькими ру́чками (Н.-Лев.)]. **-ха́ть рука́ми** – замаха́ти, замота́ти рука́ми. **-ха́ть кры́льями** – замаха́ти, затрі́пати кри́льми. **-ха́ть нога́ми** – замаха́ти, закива́ти нога́ми, п'ятка́ми. **-ха́ть хвостом** – замаха́ти, замоло́ти, закрути́ти, заверти́ти хвостом. **-ть гла́зком** – закида́ти, закину́ти о́ком на ко́го, накида́ти, накіну́ти о́ком куди, на ко́го; 2) *что, чем (с угрозой для удара)* – зама́хувати, замахну́ти, заміря́ти, замірити, (*провинц.*) замірну́ти на ко́го чим.

Зама́хива́ться, замахну́ться – 1) *на кого* – зама́хувати(ся), замахну́ти(ся), заміря́ти(ся), замірити(ся), (*провинц.*) замірну́ти(ся), наміря́тися, наміритися на ко́го чим. [Замахни́сь (за́мірся) та не вдар (Номис). За́мірився на мене́, а я його́ по руці! (Звин.). І з-під бока шабелю́ку витяга́є да на тую калино́ньку заміря́є (Метл.)]. **-ну́ться на ко́го руко́ю** – замахну́ти(ся), заміритися на ко́го руко́ю; 2) (*вознамериться*) заміря́тися, заміритися, наміря́тися, наміритися.

Замачивание – замочу́вання, задріпу́вання, (*росой*) заро́шування, (*конопли*) мо́чення (конопе́ль).

Замачива́ть, замочи́ть – 1) замочу́вати, замочи́ти, (*платье внизу ещё*) забóвтувати, забóвтати, задріпувати, задріпати, забр'ю́хувати, забр'ю́хати чим; (*росой*) заро́шувати, зароси́ти; (*уриной*) замочу́вати, замочи́ти (*вульг.*) засцика́ти, засця́ти що; (*коноплю*) мочи́ти, помочи́ти (коно́плі); (*о мн.*) поза́мочувати, позабóвтувати, позадріпувати *и т. д.* [І ри́би не злові́в, собі́ штани́ замочив (Чуб. III)]. **-ва́ть бо́чку** – замочу́вати бо́чку; 2) (*о дожде*) намочу́вати, намочи́ти, помочи́ти, (*слегка*) за[при]кро́плювати, за[при]кро́пити; 3) (*выпить немного*) закро́плюватися, закро́питися, замочу́ватися, замочи́тися. **Замоченный** – замочений, забóвтаний, задріпаний, забр'ю́ханий; заро́шений, закро́плений; засця́ний; (*дождем*) намочений, помочений, (*слегка*) за[при]кро́плений.

Замачива́ться, замочи́ться – замочу́ватися, замочи́тися, обмочу́ватися, обмочи́тися, забóвтуватися, забóвтатися, задріпуватися, задріпатися чим, (*росой*) заро́шуватися, зароси́тися, (*уриной*) замочу́ватися, замочи́тися, забу́ритися, (*вульг.*) засцика́тися, засця́тися, (*о мн.*) поза[пооб]мочу́ватися, позабóвтуватися, позадріпуватися, (*росой*) позаро́шуватися.

Замашистий – замашний, розмашний.

Замашка – 1) *см.* **Зама́хивание**; 2) (*ухватка, приём*) ві́хват (-ту), ма́ніра, хода́, (*привычка*) звичка, за́вичка, на́вичка. *Грубые -ки* – простацькі на́вички, (*ругат.*) мужи́цтво. *С барскими -ми* – з па́нськими но́ровами, панови́тий. *С рыцарскими -ми* – з лицарськими но́ровами, лицаркува́тий; 3) (*склонность, охота к чему*) на́хил (-лу), по́тяг (-гу) до чо́го, (*ирон.*) за́дмух. [Злоді́йський у нього́ за́дмух (Франко)]; 4) *бот. (посконь)* – плоскінь *и (диал.)* поскінь (-кони), плоскі́нка, побі́рніці (-ниці).

Замашковий, Замашний – плоскі́нний; *см.* **Поско́нный.**

Замашно́й – замашний. [А там сме́рть стра́шна і ко́са зама́шна (Чуб. III)].

Замашивание – замо́щування, (*камнем*) забруко́вування чо́го.

Замашива́ть, замості́ть – замо́щувати, замості́ти, (*камнем*) забруко́вувати, забрукува́ти (*и забурко́вувати, забуркува́ти*) що, (*о мн.*) поза́мощувати, позабруко́вувати. [Тре́ба назламува́ти дубці́в з уся́кого дере́ва та й замості́ти, тоді́ вже ніщо́ не розі́рве гре́блі

(Грінч.). **Замощенный** – замощений, (*камнем*) забрукований.

Замаяться, см. Умаяться.

Замедление – заґаяння, ґаянка, ґайка, заґайка, заґай (-ґаю) чоґо, забара, забаріння, забарність, дляння; *см. ещё Задержка*. [Він не любить зупиніння, ні заґайки (Куліш)]. Пізно приїхали, бо трапилась ґаянка: вісь зламалася (Сл. Гр.). Аби-б заґаю не було, а то я не баритимусь (Лубенщ.). На добре й зле приспішує без дляння (Куліш)]. **-ние дела** – заґаювання, затримування справи.

Замедливание – заґаювання, забарювання чоґо.

Замедливать и Замедлять, замедлить – (*переходно*) заґаювати, заґаяти, барити, забаряти, забарити, дляти, задляти, затримувати, затримати коґо, що; *срвн. Задерживать 1*. [Ой ну́те, робіть, себе не баріть (Чуб. III)]; (*непереходно*) баритися *и* забарятися, забаритися, заґаюватися *и* ґаятися, заґаятися, ба́витися, забавитися, длятися, задлятися. [Не забарівся пояснити свою думку виразніше (Крим.). Не заґайся на підмоґу (Куліш)]. Чоґо ще він там дляється? (Грінч.). Ми не задляємося прийти (Грінч.). Ще не світає, але день не забавиться (Каменец. п.)). **-лять ход дела** – затримувати хід справи, ґаяти справу. [В суді ґають мою справу]. *Умышленно -лять что, совершение чего* – навмисне длятися, баритися, ґаятися з чим. [Слідчий навмисне дляється з справою, думає, що може тим часом щось нове виявиться (М. Грінч.)]. **-лить шаги, ход** – піти тихше, повільніше, задляти ходу, звільнити ходу, укоротити ходи (ходу), затишитися. [На мо́сті поїзд затишивсь (Звин.). Хри́стя трохи вкоротила ходи (Мирн.). Він звільнив ходу (Коцюб.)]. **-лить движение машины** – притишити рух машини. *Река -лила течение* – річка почала текти повільніше.

Замедленный – за[при]ґаяний, забарений; притишений. **-ным темпом** – при[за]тишеним, повільнішим темпом. **-ный пульс** – повільний пульс. **-ная эволюция** – забарена еволюція.

Замедливаются, замедляются, замедлится – 1) (*замешкаться*) баритися *и* забарятися, забаритися, заґаюватися, заґаятися, ба́витися; забавитися, длятися, задлятися. [Через твою недбалість справа ота́к заґаялася (задлялася, забарілася)]; 2) притишуватися, притишитися, ставати, ста́ти повільнішим. *Ход поезда -лся* – поїзд пішов повільніше, поїзд за[при]тишивсь. *Течение реки -лялось* – річка починала текти повільніше; течія в рі́чці ставала повільніша.

Замедлительно – забарно, заґайно, уґайно. [Тудо́ю я вам не ходітиму, бо це забарно (Звин.)].

Замедлительный – забарний, заґайний, уґайний. [Забарна́ це робота – ніяк її швидко не зробиш (Харківщ.)].

Замедлить, Замедлять, см. Замедливать.

Замелеть, см. Обмелеть.

Замеливать, замелить – затирати, затерти кре́йдою що. **Замелённый** – затертий кре́йдою.

Замелькать – замиґтїти, замелькати. [Побі́г, тільки ноґа́ми замелькав (Звин.)].

Замен и Замена – заміна, заміна́, переміна, *ум.-ласк.* заміна́чка, переміна́чка. [Роботи в хазя́йстві баґато, а пере́міни мені нема́ – скрі́зь са́ма (Харківщ.). Моя до́чко, моя й пере́міночко (Мил.)]. **В -мен** – навза́мін, на підста́ву, натомі́сть. [І не вийду, і не вста́ну, ви́шлю ме́ншу се́стру на підста́ву (Чуб.)]. Ва́шу ми́ску розби́ла, а о́це вам на́томі́сть купи́ла (Київщ.). **В -мен чего** – в замі́н(к)у чоґо *или* за що, (*вместо*) замі́сть, на́мі́сть чоґо. [Вза́міну за зёрно дали борошна. Замі́сть куль і шабелі́ у нових дія́чів ста́ло сло́во гаря́че за збро́ю (Самійл.)].

Заменяемость – заміна́ність (-ности).

Заменяемый – заміна́ний.

Заменятельный – заміна́ний.

Заменить, см. Заменять.

Заменяемость – заміна́ність (-ности). **-няемый** – заміна́ний.

Заменять, заменить – (*кого, что*) заміна́ти, заміна́ти, переміна́ти, переміна́ти, заступа́ти,

заступити ко́го, що́, ставати́, ста́ти за ко́го, замість ко́го; (*служить чем*) відбувати́ за що́, за ко́го. [Це слово треба замінити іншим. Старий нездужа, а перемінити нікому: у його не було синів (Чуб. II). А на господарстві заступити мене́ нікому (Мова). У залі містечкового клубу, що заступала театр, було повно народу (М. Левиц.). Вона мені замість матері стала. Та воно не піч, а тільки за піч тут одбува (М. Вовч.).] **-нить чем** – замінити, об[д]мінити що на що. [Досить тільки одмінити деякі старі слова на наші теперішні (Єфр.)]. **-нить тюремное заключение денежным штрафом** – замінити ув'язнення на грошову пеню. *Одна мысль быстро -няет другую* – думка думку побиває. *Не могу уйти из дому, некому меня -нить* – не можу піти з хати (з дому), бо нема кому заступити мене; ні від ко́го мені піти з до́му, бо са́ма-одна. *Он -нен новым лицом* – його замінила (заступила) нова людина. **Заменённый** – замінений, перемінений (на ко́го, на що́), заступлений.

Заменяются, замениться – замінитися, замінитися, заступатися, заступитися. [Національний елемент у боротьбі здебільшого заступався релігійним (Єфр.). Але зараз такé бажання зникало і замінялося болючим почуттям несвіцького стида (Крим.)].

Заменяющий, суц. – заступник. [Заступник голови].

Замереть, см. Замирать.

Замерещиться – почати верзтись, замріятися.

Замерзание – замерзання. *Точка -ния (на термометре)* – рiса (лінія) замерзання. *Дело стоит на точке -ния* – справа затамувалася, замерзла.

Замерзать, замёрзнуть – замерзати, замёрзнути *и* замёрзти, (*о мн.*) позамерзати, (*окоченеть*) задубіти, задуб(ну)ти, закостеніти, закоценіти, (*подёргиваться льдом о воде*) зашерхати, за[по]шерхнути. [Болото сю зiму не замерзало (Хата). Дитина замерзла в полі – такий мороз (Поділля)]. **-нув, сделаться твёрдым, как кора (о мокрой одежде)** – козубом (лубом) ста́ти. *Не -ющее место на реке* – теплина, пролиз (-зу), пролизина, (*на болоте*) о́пар (-ри *и* -ру), прогній (-ною). **Замёрзший, Замёрзлый** – замерзлий, змерзлий, мерзлий. [Знайшли у снігу замерзлого (Мирн.). Копита стукають о змерзлу зéмлю (Франко), Захотілось мерзлого в Петрівку (Номис)].

Замертвелость – змертвілість (-лости).

Замертвёлый – змертвілий, (*диал.*) замёртлий.

Замертвение – змертвіння.

Замертвёт – змертвіти, (*диал.*) замёртнути, (*о мн.*) помертвіти.

Замертво – як мертвий, без духу. [Упав без духу, як мертвий].

Замерцать – замигтіти, заблїмати.

Замес, Замеска – 1) (*дейст.*) місіня; 2) (*месиво*) заміс (-су). [Чи вiстачить борошна на заміс?]; 3) (*месиво для собак, свиней и др.*) мішанка, бевка.

Замесить – замісити; *см. I. Замешивать.*

Замесок (глины) – заміс (-су) (глини).

Заместі, см. I. Заметать.

Заместитель – (*временно замен. кого*) заступник, замісник, намісник, (*временный*) наказний; (*преемник*) наступник. [Заступник голови. Наказний отаман].

Заместительница – заступниця, наступниця.

Заместительный – замісний. **-ная долгота** – замісна довгота (Крим.).

Заместительство – заступництво, замісництво; (*преемство*) наступництво, наступство.

Заместить, см. Замещать.

Заместь, см. I. Заметать.

Замёт – 1) замітання; закидання; 2) (*снежный*) замé[í]т (-мéту), *соб.* заміття; кучугура (-ри), кучугур (-ра).

Замета – признака, зазначка, прикме́та.

Заметание – замітання.

I. Заметать, заместь – замітати, замісти, (о мн. или сложном) позамітати. [Не замітай чужої хижі (Номис). І надворі позамітай (Звин.). Заметі сміття до порога та й винеси геть. Стежку замело снігом. По улиці вітер віє та сніг замітає (Шевч.). *На дворе -ло* – надворі мете, надворі завіхолило; почалася завірюха (метелиця, віхола). **Замётенный** – заметений.

II. Заметать, см. I. Замётывать.

I. Заметаться, заместись – замітатися, замістися, бути заметеним. [Чи у вас коли замітається в дворі?].

II. Заметаться (б. вр. замечуся) – закидатися, почати кидатися, (засуетиться) заметушитися. *Больной -лся на постели* – хворий почав кидатися на ліжкові.

Замётистый – (завальный) закидний. [Закидні сніги (Київщ.)].

Замётить, см. Замечать.

Замётка – замітка, (мелкая) нотатка, (пометка) зазначка. [В книжці є «Передмова» й невеличка замітка: «Співці дум» (Р. Край). Робив собі потрібні виписки й зазначки (Крим.)]. **-ка в газете** – замітка в газеті (в часопису).

Замётка – 1) (при стройке: вставляние брёвен или досок в пазы) закидання, закидка; 2) см. **Замётывание.**

Замётливость – спостережливість, (по)кмітливість.

Замётливый – спостережливий, кмітливий, покмітливий, (суц.) кміта. [Добре тому вчиться грамоти, в кого покмітлива голова (Канівщ.)].

Замётно – помітно, примітно, прикмітно, (видно) знати, знатно, (проявительно) виявно; (для глаз) видимо. [Ледве помітно всміхався (Загір.). Ледве примітно для ока (Л. Укр.). І не знати, що тут колись люди жили (Звин.). Ніч була така темна, що навіть не було знати вікон (Н.-Лев.). Життєвий рух на нашому полі національного відродження йде не так рівно, не так виявно, як у людей (Р. Край)]. *Не -но для самого себя* – самому собі не в замітку (Звин.). *Не было -но чего* – не було помітно чого, (образно) не визирало що. *Чуть -тно вдали* – ледве помітно віддалік, мрітно. [А там щось мрітно: чи то люди, чи то коні, а може копиці сіна (Сл. Гр.)]. **-нее** – помітніше, показніше. [Поставте вище – показніше буде].

Замётность – помітність (-ности).

Замётный – помітний, примітний, прикмі[є]тний, (легко распознаваемый) знатний, знатий, (значительный) значний. [Ярочок ледве примітний серед широкого степу (Н.-Лев.). Межа знатна буде навіки (Кониськ.). Знаті були міщани раз уже з того, що не носили шабель, – тільки ніж коло пояса (Куліш). Був сей чоловік значний між усіма на сході сонця (Куліш)]. *Быть едва -ным вдали* – мріти, бриніти. [А під лісом край дороги либонь курінь мріє (Шевч.). Орел під хмарою тільки бринів (Сл. Гр.)]. *Становиться, стать -ным* – позначатися, позначитися, визначатися, визначитися. [Вплив книг все дужче позначався на йому (М. Грінч.)]. *Следы -ны* – сліди знати.

Замётный – закидний.

Замёточка – заміточка, нотаточка, (пометочка) зазначечка.

Замётывание – 1) см. **Забрасывание**; 2) (в шитье) зафастриговування, наживляння ниткою, *оконч.* зафастригування.

I. Замётывать, заметать (зашивать на живую нитку) – зафастриговувати, зафастригувати, наживляти, наживити ниткою що.

II. Замётывать, -ся, см. Забрасывать, -ся.

Заметь – заметіль (-телі), завія; см. **Мятедь.**

Замечание – 1) (чего) помічання, постерегання чого; 2) **-ние** (по поводу чего) – увага, зауваження, заувага. [Читали книжки дорослим людям, вислухували їх уваги і часом ті уваги записували (Грінч.). Поробив зауваження до протоколу]. *Бросить, обронить -ние* – кинути увагу. [Дехто кинув увагу про дощ (Коцюб.)]. *Вставляют -ния, сопровождают -ями* – докидати слово, увагу, зауважати; доточувати уваги до чого. [Слухали повість уважно і

чимало дещого говорили, доточуючи мало не до кожного вчинку героїв свої уваги (Грінч.); 3) **-ние кому** (*выговор*) – увага, зауваження, (*сильнее*) догана, (*упрёк*) закид (-ду) кому.

Сделать -ние кому – зробити увагу, зауваження кому, зауважити кому. [Мені зауважено, що неретельно працюю (Київ). Дозвольте зробити вам одну увагу]. *Получить -ние* – здобути зауваження. *Он получил строгое -ние* – йому зроблено гостру увагу. *Попасть на -ние* – стати на (лихій) прикметі. [Бережися, щоб не став на лихій прикметі в начальства].

Замечательно – позначно, визначно, (*знаменательно*) знаменно, (*удивительно*) дивно, на (про)диво, (*чрезвычайно*) надзвичайно. *Это -но интересная книга* – це надзвичайно цікава книга. **-но, что...** – позначна річ, що..., помітна річ, що..., уваги варто, що; (*удивительно*) дивно, що...

Замечательность чего – 1) позначність, помітність, дивність (-ности) чого; 2) *см.*

Достопримечательность.

Замечательный – (*примечательный*) позначний, визначний, помітний, уваги вартий, прикметний чим, у чім, з чого, знаменитий, (*знаменательный*) знаменний, (*удивительный*) дивний. [Позначна річ, що ніхто йому не захтів відповідати. Він ще не виявив себе чимсь визначним (Єфр.). Він з дивною впертістю вертався до цієї ідеї (Корол.). Ось скатерть шльонська нешпетна... найбільше в тім вона прикметна – на стіл як тільки постели... то всякі вродяться потрави (Котл.)]. *Быть -ным чем* – визначатися чим. **-ное явление** – диво, дивне з'явище, дивовижа. **-ный певец, голос** – знаменитий співак, голос.

Замечать, заметить – 1) (*делать метки на ч.-л. и перен.*) закарбовувати, закарбувати що, класти, покласти карб на чім, (*сов.*) закріпити, (*отмечать*) нотувати, занотувувати, занотувати що, (*помечать*) значити, позначити що. [Неписьменні люди закарбовують на палічці хрещиками або карбами, скільки і чого кому продано (Єфр.). Позначив диню, щоб хлопці не зірвали. Закрив у голові собі. Як художник – нотує й записує він, часто несвідомо, всі життєві з'явища «як матеріял» (Єфр.)]; 2) (*примечать, подмечать*) помічати, помітити, при[за]мічати, при[за]мітити, прикрічати, прикрітити, кмітувати, кмітити (кметити), покмітити, у(к)мічати, у(к)мітити, (*наблюдать*) (с)постерегати, (с)постерегти, зауважати, зауважити, уважати, уважити; (*видеть*) бачити, побачити, убачати, убачити, добачати, добачити, за(в)бачати, за(в)бачити, доглянути, догледітися, (*распознать*) угадати. [Крадуть з-під носа, а він не помічає (Звин.). Уже давно я мовчки помічаю: захмарює нудьга твоє чоло (Грінч.). Як се він не примітив такої гарної дівчини? (Коцюб.). Люди укмічали, що погане діється в їх у хаті (Н.-Лев.). Я й не вкмітив, як він увійшов (Сл. Гр.). Постерегав він, що в його в серці ворухиться кохання (Коцюб.). І пішов собі, наче він не завважив і не чув слова її благащого (М. Вовч.). Довго сиділа у садку, не вгадала, як і зіроньки поховались (Полтавщ.). Вбачаю – марніє та й марніє Парася моя (М. Вовч.). Доглянули мене собачі діти (жандарі), пустилися навздогін (Франко). Зо мною зустрінуться, мов не добачають (Шевч.). **-тить за кем что** – доглянути що, підзорити, пристрітити ког. [Чи мене коли хто підзорив, що я чуже вкрав? (Бердянськ. п.)]. *Дать -тить кому* – дати навзнаки кому. [А як звістки ми будем подавати, щоб ворогам не дати навзнаки? (Грінч.)]. *И не -чает кто* – і не в замітку кому, невмітно, невкміту кому. [Сього невмітно мені, щоб так було в його рало (Сл. Гр.)]. *Сам того не -чая* – не в замітку собі. [Отак, не в замітку собі, він дійшов до млина (Звин.)]. *И не -чатъ, и не -тить как* – і не зчуватися, і не зчутися, як; і не зогле[я]дітися, як. А сама і не зчувається, як слізи старе її обличчя росять (М. Вовч.); 3) (*отмечать*) зауважати, зауважити, зазначати, зазначити, закрічати, закрімити що. [Зауважу, що в обох циклах віршів немає нічого інічно автобіографічною (Крим.)]. *Следует -тить* – треба (*или варто*) сказати, зауважити, зазначити, закрімити; 4) (*поставит на вид кому*) зауважати, зауважити кому. [Я йому зауважив, що так робити не годиться (Київ)]. **Замеченный** – закарбований, позначений, помічений, покмічений, постережений, зауважений *и т. д.* **-ный в чём дурном** – підзорений,

(*пров.*) пристрічений. *Он ни в чём дурном не -чен* – за ним нічого негάρного не помічено, немає; (*пров.*) він не пристрічений.

Замечтáть – замріяти, замарити.

Замечтáться – замріятися, замаритися, (*задуматься*) загадатися про ко́го, про що, над чим.

[Настя замари́лася над картиною тихого раю в милого хаті (Коцюб.). Загадався, похили́вшись головою він на руку (Грінч.)]. **Замечтáвшийся** – замріяний, замрілий.

Замешáтельство – 1) за́колот (-ту); *см. Беспоря́док*; 2) (*смятение*) замішка, замішани́на, заміша́ння, за́м'яття (*ж. р.*) сум'яття (*ср. р.*), (*суетня*) заметуші́ння. **Вызвать -во** – сколотити ко́го, справити сум'яття́ серед ко́го. *Приходить, притти в -ство* – міша́тися, заміша́тися, стати ні в сих, ні в тих. [І поговори́ти-б то, і заміша́лася, що й не знає що й казати (Квітка)]. *Привести в -ство* – зміша́ти, збити́ з пантелику ко́го.

Замешивание – 1) замішування; 2) уплутування ко́го в якусь справу.

I. Замешивать, -ся, замесить, -ся – (*о тесте, месиве*) замішувати, -ся, замісити, -ся. [Круте́ тісто замісі́лося]. **-сити** *неумело, небрежно* – заколо́цкати. **Замешенный** – замішений.

II. Замешивать, -ся, замешать, -ся – 1) (*смешивать вместе*) замішувати, -ся, замішати, -ся. [Бороше́нця туди усіпати і заміша́ть (Рудч.). У нас одні́ ложечки не ста́ло: мабу́ть з ва́шими заміша́лася (Проскур. п.). Заміша́вся, як ополо́ник межи ложкáми (Номис)]; 2) (*приводить, приходит в беспорядок*) змішувати, -ся, змішати, -ся, замішати, -ся, сколочувати, -ся, сколотити, -ся; 3) (*впутывать, -ся*) уплутувати, -ся, уплутати, -ся в що, (*фамил.*) пришива́ти, -ся, пришити, -ся до чо́го, (*неперех.*) встряг[в]а́ти, встря(г)ну́ти в що, втруча́тися, втру́титися в що, до чо́го. [І його́ нашо́сь уплутали в ту справу (пришили до тієї справи). Чо́го він туди встряв? Не треба бу́ло до тієї справи втруча́тися]. **Замешанный** – замішаний; уплутаний в що, пришитий до чо́го.

Замешкивать, -ся, замешкать, -ся – зага́ювати, -ся, зага́яти, -ся, забарювати, -ся, забарити, -ся, для́тися, задля́тися; *срвн. Замедливаться I*. [Чому-ж не йдеш? чо́му зага́явсь ти? (Грінч.). О вєсно, вєсно, де ти забари́лася? (Самійл.). Найми́чка чо́гось задля́лася (Н.-Лев.)].

Замещать, заместить – 1) (*заменять*) заступати́, заступити́ ко́го. [Як я по́їду, то мене́ помі́чник заступати́ме. А на господарстві заступити́ мене́ ні́кому (Мова)]. *Приглашённый (на время) -тить кого-либо* – запроханий на заступника, (*неоффиц.*) проханий. [Я титар не справжній, а проханий (Харківщ.)]. **-щён кто кем** – заступив хто ко́го; 2) **-ть (должность)** – обса́джувати, обса́дити, заміща́ти, замістити́ поса́ду, (*о мн.*) пообса́джувати, поза́міща́ти (поса́ди). [Там усі́ поса́ди обса́джують (заміща́ють) свої́ми родича́ми та прия́телями]. *Все должности -щены* – усі́ поса́ди обса́джено, замі́щено. **Замещённый** – заступлений; обса́джений, замі́щений.

Замещаться, заместиться – обса́джуватися, заміща́тися; бу́ти обса́дженим, замі́щеним.

Должность -ется немедленно – поса́ду заміща́ють нега́йно.

Замещающий (кого), прлг. – заступний (*для кого*), (*сущ.*) заступник (-ка), замі́сник (-ка́).

Замещёние – 1) (*замена*) заступан́ня ко́го ким; 2) **-ние должностей** – замі́щування, обса́джування, *оконч.* замі́щення, обса́дження поса́д.

Замзав – замзав (-ва), заступник, -ниця (*реже* замі́сник, -ниця) заві́дувача, -вачки.

Замигать – (*о свете*) зами́гтіти, за́блімати; (*о глазах*) за́морга́ти, за́кліпати.

Заминание – 1) (*во что*) уми́нання в що; 2) (*чего*) зами́нання, за́тирання, за́гамування чо́го (розмо́ви, справи).

Заминать, замять – 1) почи́нати, почи́ти м'я́ти; 2) (*во что*) уми́нати, ум'я́ти в що; 3) (*в толпе*) за́давлювати, за́давити; 4) (*разговор, дело судебное и т. п.*) зами́нати, за́м'яти, за́тирати, за́те́рти, га́мувати, за́гамува́ти розмо́ву, справу *и т. д.* [Поча́ла зами́нати неприя́мну розмо́ву (Н.-Лев.). Щоб за́те́рти нелю́бу розмо́ву й на́тякан́ня, поча́в говори́ти зовсі́м про инше]. **Замя́тый** – ум'я́тий у що; за́м'ятий, за́те́ртий, за́гамова́ний.

Заминаться, замяться – зами́натися, за́м'ятися, за́пикуватися, за́пика́тися *и* за́пикну́тися.

- [Він став казати та й запікався (Черкащ.). Інший на екзаміні і не запискнётся (Звин.)].
- Заминка** – 1) (*в деле, в разговоре*) запинка, замінка; *см. Замедление*; 2) (*глины*) замішування (глини).
- Замирание** – за(в)мирання. [Завмирання природи (Єфр.)]. *С -нием сердца смотрел я на это* – серце мені завмирало (мерло, мліло), як я на те дивився.
- Замирать, замереть** – за(в)мирати *и* мерти, за(в)мерти, мертвіти, замертвіти, обмертвіти, мліти, зомліти, знеживлятися (*мало употр.*), знеживітися; (*о звуке*) затихати, затихнути, втихати, втихнути, вщухати, вщухнути. [Не дай спати ходячому, серцем замирати (Шевч.). Завмерла воля до життя (Франко). Серце розривалося, сльози сохли, душа мерла (Шевч.). Глянув, а вона лежить у крові, я так і замертвів (Сл. Гр.)]. *Сердце, душа -ет, -рла* – серце, душа завмирає, мре (мліє, в'яне, холодне, холодіє), серце завмерло, зайшлося, душа завмерла, похолола. **Замерший** – за(в)мерлий, обмерлий, зомлілий. [Завмерлеє в серці коханне (Франко)].
- Замирволить** – (*кому*) почати потурати кому.
- Замирение** – замирення; (*успокоение*) загамування.
- Замири[ть]е** – замир'я (-р'я).
- Замирить**, *см. Замирять*.
- Замирушка** – (*мировая сделка*) замирення; (*мировая пирушка*) змірщини (-щин) *и* змірщина (-ни).
- Замирять, -ся, замирить, -ся** – замиряти, -ся, замирити, -ся з ким. [Китай з японцем, кажуть, замирили (Київ)]. **-ть** (*кого что*) – заспокоювати, заспокоїти, гамувати, загамувати (напр. непокірну країну).
- Замкнутость** – (*характера*) замкнутість, замкненість, (*скрытность*) прихованість, (*жизни*) відлюдність (-ности).
- Замкнутый, прил.** – (*о человеке*) закритний, замкнутий, замкнений у собі, (*скрытый*) прихований, (*нелюдимый*) відлюдькуватий, (*сущ.*) відлюдько. [До всіх була закритна і в самотині терпіла своє горе (Грінч.)]. **-тая** (*нелюдимая*) *жизнь* – відлюдне, відлюдькувате життя. *Жить -то, вести -тый образ жизни* – жити відлюдно, відлюдьком.
- Замкнутъ, -ся**, *см. Замыкать, -ся*.
- Замковый, см. Замочный**.
- Замковый** – замковий. [Приїхали вони під замкову браму (ЗОЮР). Пожаром обсмалив замкові мури (Куліш)].
- Замлеть** – замліти, (*в обмороке*) зомліти. **Замлёвшийся** – замлілий, зомлілий. [Чи мертва, чи зомліла? (Л. Укр.)].
- Замогильный** – 1) замогильний. [Замогильні тайни (Куліш)]. **-ная** (*жизнь*) – замогильне, тогосвітне, потойбічне життя; 2) посмертний. [Посмертні записки Пікквікського клубу].
- Замозглый** – захирілий, занепалий; зморхлий, струхлявілий.
- Замозгнуть** – (*о человеке*) захиріти, занепасти; (*о плодах*) зморхнути, струхлявіти, (*о мн.*) поморхнути, потрухлявіти.
- Замок** – 1) (*внутренний*) замок (-мка), (*висячий*) колодка, замок. *Под -ком* – під ключем, під замком. *Взять из-под -ка* – з-під ключа, з запору взяти. **-мки, соб.** – колоддя. [Колоддя скрегоче при дверях (Франко)]; 2) (*при деревянной постройке соединение брёвен в -мок*) замок (Чуб.), каювання, окаювання (Мнж.), стиць (-ку). *Рубить в дереве -ки для связи* – каювати (Мнж.); 3) *типогр.* – *брать набор в -мок* – слюсувати, заслюсувати форму (Звин.); 4) (*у ружья*) замок (-мка).
- Замок** – замок (-мка), *ум. замочок* (-чка). **Воздушный -мок** – надхмарний, захмарний замок. *Воздушные -ки строят* – химери ганяти, у хмарах літати, надхмарні замки будувати. *Место, где стоял -мок* – замчище, замковище.
- Замокать, замкнуть** – замокати, замокнути, (*о мног.*) позамокати. [Однесла діжки в берег,

щоб позамокали, бо геть порозсихалися (Слов'янос. п.)]. **-нуть от сырости, дождя** – змокнути, замокнути. [Стіна змокла мало не до стелі. Сіно замокло на дощі]. **Замо́кший** – замо́клий; змоклий.

Замо́л – (*выручка натурой от помола*) мірчу́к (-ка).

Замола́живать, замолоди́ть – 1) запус́кати, запу́стити хме́лем (пíво, квас *и т. п.*); 2) **-ляживает, безл.** – молоді́ться. [Молоди́ться на дощ (Н.-Вол. п.)].

Замола́чивать, замолоті́ть – 1) почи́нати, почи́ти молоти́ти; 2) (*зарабат. молотьбой*) замоло́чувати, замолоті́ти. [Замолотив собі в сусіди жита мірок з чотири]. **Замо́лоченный** – замо́лочений.

Замо́лвливать, замо́лвить *за кого слово* – ка́зати, ска́зати (змо́вити) (до́бре) сло́во за ко́го, озива́тися, озва́тися (сло́вом) за ко́го, закида́ти, закину́ти (до́бре) слівце́ за ко́го, проха́ти, попроха́ти за ко́го. [Озві́ться за мене при нагоді – ваше слово великого ва́жить (Київ)].

Замоли́мый, замо́льный – замоле́нний. [Цей гріх не проще́нний, не замоле́нний].

Замоли́ть – замоли́ти; *см.* **Замáливать.**

Замо́лкать, замо́лкнуть – замо́кати, замо́кнути *и* замо́ккти, (*о мн.*) позамо́ккати; (*утихать*) затиха́ти, затихну́ти, ущу́хати, ущу́хнути; *см.* **Умо́лкать, Утиха́ть.** [Не замо́кне во ві́ки твій го́лос між на́шим наро́дом (Основа)].

Замолоди́ть, см. **Замола́живать.**

Замо́лот – 1) (*начало молотьбы*) замоло́тини (-тин); 2) (*зараб. молотьбой*) замоло́чене (-ного).

Замо́лотіть, см. **Замола́чивать.**

Замо́лоть, см. **Замáливать.**

Замо́лоть, суц. – замоло́тини (-тин).

Замо́лоться – забрехáтися; *см.* **Завра́ться, Заболта́ться.**

Замо́лчатъ – 1) *см.* **Замáлчивать (что), Умáлчивать (о чём);** 2) (*умолкнутъ*) замо́кнути *и* замо́ккти, змо́кнути, умо́кнути, за́німіти, замкну́ти уста́ (рота), (*утихнутъ*) з(а)ни́шкнути, затихну́ти, ущу́хнути, (*шутл.*) уку́ситися за язи́к, (*грубо*) сту́лити гу́бу (пісок), заткну́ти ка́глу (пісок). **-лчи** – ци́ть! (*грубо*) замкни́ (сту́ли) гу́бу *и т. д.* **-чишь ли ты?** – чи ти замо́кнеш? (*грубо*) чи то́бі заці́пить? *Заставлять заставить* **-чатъ** ко́го – зами́кати, замкну́ти ко́му уста́, (*грубо*) гу́бу, (*окриками*) заці́тькувати, заці́тькати ко́го. [Якби вона́ зна́ла, що я при́їхала до не́ї з жа́лю над її долею неща́сливою, то се замкну́ло-б їй уста́ (Г. Барв.)].

Замо́ра – 1) ви́снаження, замо́ріння; 2) *см.* **Замо́р(ён)ыш.**

Замо́раживание – замо́рожування.

Замо́раживать, замо́розить – замо́рожува́ти, замо́розити, змо́рожува́ти, змо́розити, (*мног.*) поморо́зити, поз(а)мо́рожува́ти; зці́плювати, зці́пити. [Замо́розити усе́ живе́ (Самійл.). Ой, зі́мо, зі́мо морозова́я, про́шу я тебе́, не змо́розь ти мене́ (Пісня). Сні́г з мо́розом поморо́зив всі на по́лі кві́ти (Л. Укр.). Ця́ зі́ма ба́гато люде́й позмо́рожува́ла (Сл. Гр.). Во́гкий холо́д зці́плюва́в кров у жи́лах (Коцюб.). Ач як зці́пило во́ду в ді́жці (Київ)]. **Замо́роженный** – замо́рожений, змо́рожений.

Замо́ргать – замо́ргати; *см.* **Замига́ть.**

Замо́ре́ныш *и* **Замо́рыш** – 1) замо́рушок (-шка), за́мірок (-рка), (*как прил.*) за́міркува́тий, хирча́ (-ча́ти), (*отощавший*) охля́лий, (*грубо*) здихля́ (-ля́ти). [Та дитина – за́мірок (Н.-Волин. п.). Ка́же: поку́пив тели́чку. Ка́жу: поку́пив яка́сь здихля́ (Звин.)]; 2) недо́носок (-ска).

Замо́рец – замо́рянин.

Замо́рить, см. **Замáривать.**

Замо́рливый, Замо́рчивый – за́міркува́тий (*напр.* ко́лос), квóлий, тенді́тний.

Замо́роз, см. **Замо́розок.**

Заморозити, см. **Замораживать**.

Заморозок, *чаще мн.* **заморозки** – за́морозки (-ків), прі́морозки, підзимки (-ків), відзимки, за́зимки (-ків), (*утренние ещѐ*) недосвіт (-ту). [Не така страшна зима, як оці підзимки (Київ). Барвінок цвів і зеленів, слався, розстилався, та недосвіт перед світом в садочок укрався – потоптав веселі квіти, побив, поморозив (Шевч.)].

Заморосити – замрячити, замжити.

Заморочити *кого* – заморочіти, запаморочити ко́го, задуріти го́лову ко́му, памороки (ба́ки) забити ко́му, з пантелику збити ко́го. **Заморочений** – заморочений, запаморочений.

Заморський – заморський. [Заморського зілля забажала (Метл.). У них шаблі дамаськіі, мушкеті заморські (Руданськ.)]. **-кая область** – замор'я (*ср. р.*).

Заморщитися – заморщитися, почати морщитися; почати бгатися; см. **Морщитися**.

Заморыш, см. **Заморёныш**.

Заморышний – заміркуватий. [Зерно заміркувате – хоч за вітром пусті (Звиног.). Сього року заміркувате жито: таке дрібне (Брацл. п.)].

Заморье – замор'я (-р'я).

Замостить, см. **Замашивать**.

Замостный – що за мостом, позамостовий.

Замостье – замістя (-тя).

Замотать, -ся, см. **Заматывать, -ся**.

Замотыга – марнотрат, марнотрав, марнотратець (-тця), марнотравець (-вця), марнотратник.

Замохнатеть – поволохатіти, (за)пухнатіти, (*только о курах*) зашурпатіти.

Замочек – замочок (-мочка), (*висячий*) колодочка.

Замочить, -ся, см. **Замачивать, -ся**.

Замочник – замкар (-ря), колодкар (-ря), замковий (колодчаний) майстер (-тра).

Замочный – замковий, колодчаний. **-ная скважина** – замкова щілина (дірка).

Замошеничатъ – замотати, закрутити, зашахрувати, замахорити. [Він усє так, – позичить та й замотає (Харківщ.). Закрутив мені два карбованці (Звин.)]. **-ться** – замотатися, закрутитися.

Замудрить, Замудрствовать – замудрувати.

Замуж, *нрч.* – заміж. [Убо́гого полюбила, ма́ти заміж не пусти́ла (Шевч.). Візьму́ заміж за себе (Пісня)]. **Выходитъ, выйти -муж** – іти, піти заміж за ко́го, дружитися, одружитися з ким, зашлюбитися з ким, віддаватися, віддатися, (*о мн.*) повіддаватися за ко́го, поодружуватися з ким; (*образно*) зав'язати го́лову (ко́су), покрити ко́су, (*о несчастл. замужестве образно*) зав'язати сві́т ко́му. [Чи за іншого пішла, чи мене чекаєш? (Пісня). Зашлюбитись, не дощик перечекати (Номис). Віддалася за Андрія (Коцюб.). Мої подруги всі вже поодружувалися. Я не буду, козаченьку, косі покрива́ть (Пісня). Зав'язала го́ловоньку, – не розвяжу довіку (Чуб. V). Взяли мене, ізвінчали і сві́т мені зав'язали (Пісня)]. **Выйти -муж раньше старшей сестры** – (*шутливо*) під корито підвернути старшу. [Менша, та раніш піде заміж, підверне старшу під корито (Г. Барв.)]. **Выдавать, выдать -муж** – давати, дати (заміж), віддавати, віддати (заміж), дружити, одружити. [Синів жени́ти, а дочок давати, родичів на весілля звати (Мет.). Тому́ си́на жени́ти, тому́ дочку́ дружити (Основа)].

Замужем – заму́жем, замі[у]жжю, в заміжжі. [Се вже я вду́рге заму́жжю (Г. Барв.). Я вже дру́гий год замі́жжю (Переяславщ.)].

Замужество, Замужство, Замужье – заміжжя (-жя).

Замужний (*быт, жизнь*) – замі[у]жній, молодичий. [Ох, якби́ я зна́ла замі́жнєє ли́хо, то гуля́ла б у ма́тинки ти́хо (Грінч. III). Заму́жній хлі́б до́брый, да не пожито́чний (Чуб. III). Гі́ркє мо́лодичє житт́я за леда́чим чо́ловіком (Г. Барв.)].

Замужняя – замі[у]жня, одружена, віддана; мужня жона. [Дочка́ замі́жня́ бу́ла, в зе́млю

полягліа (Грінч.). Замужні сестри (Звиног.), У нас у посвідченні не пишуть заміжня, а одружена, а чоловікам жонатим пишуть – одружений, а нежонатим – неодружений (Київщ.). Я тоді ще не була віддана (Вінницьк. п.). Говоріть зо мною, як з мужньою жонною (Квітка)]. - **ня** *молодая женщина* – молодіця.

Замужье, см. **Замужество**.

Замураветь, замуравиться – замуравитися, задерніти, зарости (*о мн.* позаростати) му[о]рогом. [Криниця замуравилася (Грінч.). І двір його мурогом заріс (Сл. Гр.)].

Замуравливание – поливання, скління.

Замуравливать, замуравить – (*глиняную посуду*) поливати, політи, скліти, поскліти.

Замуравленный – полив'яний, поливаний, склений. [Полів'яні миски. Склений посуд].

Замурлыкать – 1) замуркотати (-кочу, -кочеш) *и* замуркотіти (-кочу, -котіш), заворкотіти. [Котик заворкотів]; 2) замурмотати, замугикати. [Замугикав якусь пісню].

Замуроваться – 1) см. **Замураветь**; 2) відлюдьком, пічкуром стати.

Замурчатъ – замурчати, загарчати.

Замусливание – заслинювання, засуслиювання.

Замусливать, -ся, замуслить, -ся, замусолить, -ся – заслинювати, -ся, заслинити, -ся, (*засуслить*) засуслити, -ся; *срвн.* **Заслюнивать**. [Дитина сорочечку заслинила (Харківщ.).

Прийшла Венера іскривившись, заслинившись і завіскрившись (Котл.)]. **Замусленный** – заслинений, засуслений. [Засуслений пряник].

Замусорить, -ся – засмітити, -ся, (*о мн.*) позасмічувати, -ся. **Замусоренный** – засмічений.

Замутить – 1) (*безл.*) занудити. [Занудило коло серця (Шевч.)]; 2) замутити, бучу (колотнечу) збити (зчинити), колоту наробити, (*гал.*) замуту, замути наробити; 3) (*воду*) закаламутити, замутити; (*взмутить*) збити, сколотити, скаламутити, (*сильнее*) збаламутити. [Скаламутила воду в тихому Дунаю (Пісня)].

Замутиться – скаламутитися, замутитися. [Вода скаламутилася – треба подождати, поки встоїться (Чернігів.)].

Замутнение – помутніння.

Замутнеть – помутніти. [Очі помутніли. Шибкі в вікнах помутніли].

Замухрыжка – заму́рза (*общ. р.*) [Не вмивається, цілий день ходить заму́рзою (Звиног.)].

Замучивание – замордовування, замучування, (*пыткой*) закатовування.

Замучивать, замучить – замордовувати, замордувати, замучувати, замучити, (*пыткой*) закатовувати, закатувати, скатувати кого, (*о мн.*) позамордовувати, позамучувати. **Совестъ - чила** – сумління замучило, совість замучила. **Замученный** – замучений, замордований, (*пыткой*) закатований. [Сотні закатованих жертв, тисячі обездолених засланиців (Єфр.)]. *Не совсем -ный* – недомучений.

Замучиваться, замучиться – замучуватися, замучитися, замордовуватися, замордуватися; закатовуватися, бути закатованим.

Замучнить, -ся – заборошніти, -ся, уборошніти, -ся.

Замчатъ – замчати. [Вхоплено й замчано кобзаря на край світу, між азійську дичу (Куліш)].

Замчатся – загнатися кудись.

Замчище (*место замка*) – замчіще, замковіще.

Замчище (*ув. от Замок*) – замчіще, колодище.

Замша – замша.

Замшариться, см. **Замшіться**.

Замшевый – замшовий.

Замшеник – замшівник, замшар (-ря), замшовий майстер.

Замшить что – законопатити що мохом. **Замшеный** – законопатений мохом.

Замшіться – зарости, узятися мохом.

Замывание – замивання.

Замыва́ть, замы́ть – (*запачканное*) замива́ти, зами́ти, (*плохой стиркой*) запира́ти, запра́ти, (*о мн.*) позамива́ти, позапира́ти що. **Замы́тый** – зами́тий, замиваний, за́праний. **-ться** – замива́тися, зами́тися, (*о мн.*) позамива́тися; запира́тися, запра́тися, позапира́тися. [Позапира́лися сорочки – руді ста́ли].

Замы́згать – (*одежду*) замизка́ти, заноси́ти (оде́жу), (*чем*) зама́зати, ума́зати в що; *см.*

Запачка́ть. [Тобі хоч яку гарну оде́жу дай, то зара́з замизкаєш (Черн. п.)]. **Замы́зганный** – замизка́ний, зано́шений; зама́заний, ума́заний. **-ные кровью руки** – закрива́влені (скривавлені) руки.

Замыка́ние – замика́ння, (*типогр.*) заслюсо́вування (Звин.).

Замыка́тель (тока) – замика́ч.

Замыка́тельный аппарат – замика́льний апарáт, при́лад.

Замыка́ть, замкну́ть – замика́ти, замкну́ти, (*о мн.*) позамика́ти. **-ка́ть ток** – замика́ти течію. **-ть набор (типогр.)** – слюсува́ти, заслюсо́вувати, заслюсува́ти фо́рму (Звиног.). **Замкну́тый** – 1) *прич.* за́мкнений *и* за́мкну́тий, зами́каний. [З за́мкненої скрині вкрадено. Комо́ра не зами́кана (Житом. п.)]; 2) *прил.*, *см.* **Замкну́тый. Замыка́емый** – зами́каний.

Замыка́ться, замкну́ться – 1) замика́тися, замкну́тися, (*о мн.*) позамика́тися. [Замо́к чо́гось не замика́ється. Тепе́р до́бре тре́ба замика́тися, щоб злоді́ не влі́зли]; 2) (*о человеке*) замика́тися, замкну́тися в чо́му. [Не замика́ються у вузенькому ко́лі галицьких справ (Грінч.)]; 3) *ботан.* (*об устьеце*) – стуля́тися, сту́литися.

Замыкающий, приг. – зами́чний.

Замы́ливать, замы́лить – зами́лювати, зами́лити, (*о мн.*) позами́лювати що. [Зами́лив йому́ о́чі (*обманул*)]. **Замы́ленный** – зами́лений. **-ться** – зами́люватися, зами́литися.

Замы́сел, замы́сл – за́дум (-му), за́мисл, на́мис(е)л (-слу), за́мір, на́мір (-ру), думка. [Душа́ в вели́ких за́думах кохалась (Куліш). Мені товари́шів немає для за́мислів мо́їх (Л. Укр.). Відго́нить напе́ред вигаданим на́мислом (Єфр.). Які за́міри в на́ших воро́гів? (Грін.)]. **-сел зло́й проти́в кого** – за́мір на ко́го. *Это широ́кие -слы* – то широ́кі на́мисли, то широ́ко за́думано (закро́єно).

Замы́слить, см. Замы́шлять.

Замы́словато – мудрова́но, му́дро, хі́тро, шту́чно, хі́тро-му́дро, штуде́рно, вигадли́во, вузлува́то. [Хі́тро-му́дро і невели́ким ко́штом. Завиваю́ть голо́ву штуде́рно і му́дро біло́ю пере́міткою (Шух.)]. **-то придуманный** – ви́мудруваний. *Вещи -ва́то сделанные* – ре́чі му́дро (хі́тро, вигадли́во, штуде́рно) зро́блені, вузлува́ті шту́чки; му́дрішки (Шух.).

Замы́словатость – мудрова́ність, ви́мудрувана́ність, шту́чність, хитрому́дрість, вузлува́тість, штуде́рність, вигадли́вість (-ости). [Вигадли́вість схі́дніх арабе́сок (Крим.)].

Замы́словаты́й – мудрова́ний, ви́мудруваний, му́дрий, хі́трый, хитрому́дрий, шту́чний, штуде́рний, вигадли́вий, (*переносно*) вузлува́тий, карлю́чкува́тий. [Невели́ка шту́чка, та му́дра (Чуб. І). Ра́ло не дуже хі́тра шту́ка – його́ бу́длі який чо́ловік зро́бить (Звиног.). Мо́ва сіе́ї пое́ми аж ге́ть мудрова́на (Куліш). Уся́кі шту́чніі ї́ства (Шевч.). Німець вузлува́тий (Шевч.). Слу́хачі не розу́міли ма́нірно́ї, карлю́чкува́тої мо́ви (Грінч.)].

Замы́тарить, замы́тарничать, см. Замо́шенничать.

Замы́ть, см. Замыва́ть.

Замы́чать – заму́кати; *см.* **Мы́чать.**

Замы́чка – 1) замкну́ття; *см.* **Замыка́ние**; 2) зами́качка; за́сувка, за́ціпка; 3) (*в насосах*) хлипо́к (-пка), хли́павка, кля́пка, кля́п (-па); *см.* **Кля́пан.**

Замы́шлять, замы́слить – зами́шляти, зами́слити, на́мишля́ти, на́мислити, ви́мислити, умисли́ти, замі́ряти, замі́рити, думати, за́думувати, з(а)думати. [Він мовчи́ть та що́сь зами́шляє (Кониськ.). За́думав, за́мислив, як дру́га прода́ти (Федьк.). Лихи́й чо́ловік і вдень, і вно́чі ли́хе замі́ряє (Грінч.). Сві́т небес́ний дума́ лю́дя́м погаси́ти (Грінч.)]. **-ля́ть мно́гое сде́лать** – широ́ко за́гадувати. [Широ́ко я за́гадува́в, ді́тки, та не дожи́в (Загір.)].

Зам'якнуть – почати м'якшати, м'якнути.

Зам'якувати – занявчати, занявкати, занявкотіти.

Зам'ять, см. **Заметь**.

Зам'ять, -ся, см. **Заминать, -ся**.

Занавес (м. р.), Занавесь (ж. р.) – (театральн.) завіса, заслона: (для заवेशивання картин, статуй і т. п.) завіса, заслона, запона; (більш. для дверей, окон) завіса. **Поднять -вес** – піднести (підняти) завісу вгору. **Опустить -вес** – спустити завісу. **Открыть, отдернуть -вес** – відслонити завісу.

Занавесить, см. **Занавешивать**.

Занавеска, -весочка – завіска, завісочка, фіранок (-нку), фіранка (-нки).

Занавесный, Занавесочный – заслонний, фіранковий, завісковий.

Занавешивать, занавесить – завішувати, завісити, заслоняти, заслонити завісою, запинати, запнути і зап'ясти що чим (напр., вікно), (о мн.) позавішувати, позаслоняти, позапинати що чим. **Занавешенный** – завішений, заслонений, запнутий і запнений.

Занаживать, занозить – заскалювати, скалити, заскалити, заскаблювати, заскабити що, заганяти, загнати скалку (скабку, дерево, кольку, шпичку) куди. [Заскабив п'яту, як бігав по дошках. Ноги собі скалить, а чоботи на кию носить (Номис.)]. **Заноженный** – заскалений, заскаблений.

Занапрасно, см. **Напрасно**.

Занашивание – 1) (кому, куда) заношування; см. **Заносить 1 и 5; 2) -ние одежды** – заношування, замизкування (одіжі).

I. Занашивать, занести кому, куда, см. **Заносить, занести 1 и 5**.

II. Занашивать, -ся, заносить, -ся (об одежде) – заношувати, -ся, заносити, -ся, замизкувати, -ся, замизкати, -ся. **Заношенный** – заношений, замизканий.

Зане, слав., см. **Ибо**.

Заневеститься – стати на порі; бути на віддані[ю].

Заневолю – з неволі.

Занегадывать, см. Вознегадывать.

Занемение – заніміння.

Занеметь – 1) (умолкнуть) заніміти, оніміти, замовкнути, змовкнути, (о мн.) поніміти, помовкнути. [Заніміли твої устоньки (Мил.). І язик мій оніміє (Шевч.)]; 2) (потерять чувствительность) заніміти, затерпнути, затерпти; см. **Отерпнуть**. [Зуб занімів трохи від крапель. Пий горілку, то затерпне (Стеф.)]. **Занемевший** – занімілий, затерплий. **-ший от лежанья** – заліжаний, (от сиденья) засиджений. [Хомя нарешті встає, розминає заліжане тіло (Коцюб.). Не може й підвести засидженої ноги].

Занемогать, занемочь – занедужувати, занедужати, заслабати, заслабнути, захворювати, захворіти, захорувати, (терять здоровье) занепадати, занепасти на здоров'я (здоров'ям); срвн. **Заболевать, Захворать**.

Занепасться, безл. – засльотитися, зане(по)годитися, (провинц.) змокропогодитися. [Це вже засльотилося: що-дня йде дощ (Київщ.)].

Занести, Занесть, см. **Заносить**.

Занизывать, занижать – 1) (что) почати низати що; 2) (чем) занизувати, занижати що чим.

Занимание – 1) (одажживание) позичання. [Позичання, не за нас настало (Гайс. окр.)]; 2) (должности) обіймання, опосідання, держання (посади), (места, комнаты) опосідання, займання (місця, кімнати), (позиции) займання (позиції).

Занимательно – цікаво, (приятно) утішно. [Утішно дивитися, як діти бавляться].

Занимательность – цікавість (-вості).

Занимательный – цікавий, (приятно развлекающий) утішний; срвн. **Интересный**. [Цікаву подію ми бачили. Утішної нам бабуся казочки розказала (Київщ.)].

I. Занима́ть, заня́ть у кого – 1) позича́ти, позичи́ти, зазича́ти, зазичи́ти у ко́го чо́го, що, зазича́тися, зазичи́тися у ко́го чим, бра́ти, узя́ти в по́зику в ко́го чо́го, (*образно*) зарятува́тися, заради́тися в ко́го чим. [Школа й на папір частенько не має шага і в хазяйки зазичається (Свидн.). Се я у чоловіка зарятувався та й оплатив податі (Сл. Гр.)]. **-ть место** – забирати, забрати місце, (*о лице*) займати, зайняти місце. **-мать место (должность)** – мати (обіймати) посаду. **-ть очередь** – займати (застоювати), зайняти (застояти) чергу. **-мать высокое положение** – бути на великій посаді, мати (обіймати) велику посаду, мати великий уряд. **Занятый мыслями о чём** – заглиблений (поринулий) у думки про що, замислений про що, перейнятий (обійнятий) думками про що. 2) *см.* **Займствовать. Занятый** – позичений, зажичений. [Їж, кумо, хліб, хоч позичений (Номис)]. **Занятое (долг)** – позичене, позичка, пози́ка, винувате, винне. [Вертай позику! Що винне – віддати повинно (Номис.). Це мене за винувате цінують (*описывают*)].

II. Занима́ть, заня́ть – 1) (*должность, пост*) обіймати, обняти, обса́дяти, обса́сти посаду, уряд, (*иметь*) посі́дяти, держа́ти посаду, уряд. **-ть (место надлежащее, известное пространство, дом, комнату)** – займати, зайняти що, опосі́дяти, опосі́сти що (дім, кімна́ту). [Він зайняв місце серед найвидатніших людей того часу. Дворище займало десятин десять поля (Мирн.). Зайняли постать і почали копати рів (Коц.). Світлицю мені дано, та я ще її не опосів (Крим.)]. **-нять под поселение (колонизировать)** – осі́сти що. **-ть под жильё (заселять)** – замешкувати, замешкати. [Ніхто не замешка опустілого обійстя (Свидн.)]. **-ть много места** – бра́ти, *сов.* взя́ти, засягті, займа́ти, за(й)ня́ти ба́гато місця. [За-для нашої кімна́ти ця канапа дуже велика – ба́гато місця забере. Перелічування праць його заняло-б дуже ба́гато місця (Єфр.)]. **-ть место, положив что-либо** – заклада́ти, закла́сти місце. **-ть место, сидя на нём** – засі́дяти, засі́сти, запові́сти, (*лёжа*) заляга́ти, залягті́ місце. [Засідайте швидше місця, а то потім стояти доведеться, як усі поприходять (Київ). Не залягай місця повз край – там я ляжу. Велика худібонька все подвір'я заляже. (Чуб.)]. **-майте, -мите свои места** – сіда́йте, сядьте на свої місця, засіда́йте, засядьте свої місця. **-ть место чего (заменить)** – заступа́ти, заступі́ти що. [Мрію братерського єднання в боротьбі з спільним ворогом заступила запекла взаємна ворожнеча (Стебн.)]. **-ть позицию** – поста́ти, пози́цію бра́ти, узя́ти; (*о войске*) займати, зайняти пози́цію, стоя́ти, ста́ти на пози́ції. [Постать ворожу до святкування взяла найвища влада (Р. Край)]. **-нять церковный приход** – ста́ти на парафію. **-мать очередь** – застоювати чергу. **-ть землю правом первого занятия** – займа́ти, зайняти займанщину; 2) **-ть несколько дней, лет** – бра́ти, узя́ти (забра́ти) кі́лька день, ро́ків. [Відбування того свята візьме не один день (О. Пчілка). Ця робота забрала в мене два місяці (Крим.)]; 3) **-ть чем-либо посуду, мешок, помещение и т. п.** – запоро́жнювати *и* запоро́жняти, запоро́жнити посуд, мішо́к, помешкання *и т. д.* (*посуду ещё*) запосу́дити, (*о мн.*) позапоро́жнювати *и* -жня́ти що. [Усі мішки позапоро́жнювано, – нема куди висипати (Харківщ.). Діжку запосудила капустою (Черкащ.)]; 4) **-ть город, крепость, возвышенность и т. п.** – займа́ти, зайняти, здобува́ти, здобу́ти, осяга́ти, осягті́, поня́ти, (*овладеть*) опановува́ти, опанува́ти місто, форте́цю, шпиль. [Військо осягло форте́цю. Поки-б ви тут судили його, а тим часом вороги все місто поняли-б (Грінч.)]; 5) **-мать скот** – займа́ти (перейма́ти) това́р; 6) **-ть кого** – ціка́вити, заціка́влювати, заціка́вити ко́го, притяга́ти, притягті́ чию ува́гу; *см.* **Интересовать**. [Це питання здавна заціка́влювало розуми людські]. **Этот вопрос -мает всю Европу, все умы** – ця справа ціка́вить усю́ Європу, усі́х. **-ть кого чем** – ба́вити, забавля́ти, забави́ти ко́го чим. [Іди, Степа́не, бав тим часом гості (Л. Укр.). Дівчину забавляє нянька, показуючи, як сорока варила дітям кашу (Коцюб.)]; 7) **-ть дух** – дух перехоплюва́ти, перехопи́ти; *срвн.* **Захватывать. От быстрой езды дух -мает** – від швидкої їзди дух перехоплює. **Не -мать стать чего** – подоста́тком чо́го. **Занимаемый** – (*о должности*) держаний, обійманий. **Занятый, прич.** – (*о должности*) обня́тий, (*о крепости*) здобу́тий, (*о месте*) зайня́тий, (*о комнате*) замешканий, зайня́тий.

I. Занима́ться, заня́ться – 1) (*быть одалживаему*) позича́тися, бу́ти позиченим. *Деньги легко -маю́тся, не легко отдаются* – позича́ти легко, а віддава́ти ва́жко; 2) *см.*

Займствоваться.

II. Занима́ться, заня́ться – 1) (*быть занимаему*) займа́тися, бу́ти зайня́тим. *Дом этот не -ма́ется постоем* – цей будинок вільний від постою; 2) займа́тися *и* за́нима́тися, за(й)ня́тися; *см.* **Загора́ться. За́ря -ется** – на зору́, на сві́т займа́ється, на сві́т благословля́ється; зоря́є; 3) *чем (трудится)* – робі́ти щось, бра́тися, узя́тися до чо́гось, ходи́ти, по́ратися, працюва́ти коло чо́го, удава́тися, уда́тися до чо́го, заходи́тися, заходи́тися коло чо́го, (*мало употреб.*) займа́тися, за(й)ня́тися коло чо́го, чим; (*учиться*) учи́тися. [Що він робіть у містечкові? – Гандлює. Брався до нау́ки щиро (Грінч.). Вони́ коло цьо́го діла ходя́ть. Кра́ще вже сі́сти й щось робі́ти, коло діла яко́гось по́ратися (Крим.). Узя́тися до торго́влі. А коло нау́ки бага́то працює? (Крим.). Па́рубок вда́вся до чита́ння (Крим.). Взимку столяру́є (*занимается плотничеством*), а влітку у хліборобство вда́ється (Г. Барв.). Вам добре: не займа́єтеся хліборобством, то й нема́ ніяко́ї перепони (Звин.).] **-т́ся какой-л. деятельностью, профессией, в смысле «состоят кем» в укр. яз. передается, через глаголы с окончан.** -увати, -ювати, *напр.:* **-т́ся профессорской деятельностью** – професорува́ти, *ремесленной* – ремісникува́ти, *учительской* – учителюва́ти, *купеческой* – крамарюва́ти, купцюва́ти *и т. д.* **-т́ся политиканством** – політикува́ти. **-т́ся виноградарством** – ходи́ти коло винограду; *виноделием* – вино́ робі́ти; *звероловством* – лови́ти зві́рів; *овцеводством* – коха́ти вівці, вівча́рити; *огородничеством* – ходи́ти, працюва́ти коло горо́дів, городникува́ти; *птицеводством* – коха́ти пти́цю; *рыболовством* – рибалити; *садоводством* – ходи́ти коло садкі́в, коха́ти садки́; *свиноводством* – розводи́ти свиней; *скотоводством* – скотари́ти, коха́ти худобу; *хлебопашеством, земледелием* – коло землі́, коло хлі́ба ходи́ти, хлібороби́ти, рі́льничити, працюва́ти коло землі́; *хозяйством* – господарюва́ти; *сельским хозяйством* – працюва́ти, ходи́ти коло сі́льсько́го господарства. **-ма́ться, -ня́ться гончарством, кузнечеством, плотничеством, портняженьем, сапожничеством и т. д.** – ганчарюва́ти, ковалюва́ти, столярува́ти, кравцюва́ти, шевцюва́ти *и т. д.*, *сов.* взя́тися до ганчарюва́ння, до кова́льства, до столя́рства, до кравцюва́ння, до шевцюва́ння *и т. д.* **-т́ся лечением, перепиской** – лікува́ти, переписува́ти, (*на пиш. машинке*) друкува́ти, *сов.* взя́тися (поча́ти, ста́ти) лікува́ти, переписува́ти, взя́тися до лікува́ння, до переписува́ння. **-т́ся куплей, продажей чего** – купува́ти, продава́ти що́. **-т́ся сплетнями** – плеска́ти, плі́тки розводи́ти. **-т́ся доносами** – виказува́ти на ко́го, доноси́ти на ко́го, *сов.* ста́ти виказува́ти, доноси́ти на ко́го. **-т́ся грабежом, воровством** – грабува́ти, злодія́чити (злодіюва́ти, кра́сти). **-т́ся спекуляцией, контрабандой** – спекулюва́ти, пачка́рювати. **-т́ся изучением, исследованием (изысканием) чего** – студіюва́ти, дослі́джувати що́, *сов.* узя́тися до студіюва́ння, до дослі́джува́ння чо́го. **-т́ся писанием стихов** – віршува́ти. **-т́ся математикой, географией** – а) (*изучать*) студіюва́ти матемáтику, географію́; б) (*учить*) учи́ти матемáтику, географію́. **-т́ся частными уроками** – дава́ти привáтні ле́кції. **-т́ся уроками (учить)** – учи́ти ле́кції. **-т́ся чем (учиться)** – учи́тися чо́го. **-ня́лся историей** – взя́вся учи́ти істо́рію, узя́вся до істо́рії. **-т́ся с кем** – а) (*учить кого*) учи́ти, навчати ко́го чо́го (істо́рії, матемáтики); б) (*совместно*) учи́тися вкупі́ (ра́зом) з ким. **-т́ся кем** – а) (*развлекать кого*) забавля́ти ко́го. **-ми́сь гостями** – забав, побав го́сті (гостей); б) заходи́тися коло ко́го. **Доктор -ня́лся больным, пациентом** – лі́кар заходи́вся коло хоро́го, коло паціє́нта. **-т́ся едой, чтением (увлечься)** – захо́плюватися, захо́питися їжею, чита́нням. **-т́ся делом** – працюва́ти. **-т́ся пустяками** – марнува́ти час на дурни́ці. **-т́ся ничегонеделанием** – справля́ти гу́льки, (*сидя*) сидні́, (*лёжа*) ле́жні. **-т́ся в учреждении** – працюва́ти в устано́ві. **-т́ся в военном комиссариате** – працюва́ти у військóвому комісарі́яті. **Цельй день -ю́сь чтением, шитьём, хозяйством и т. п.** – увесь де́нь чита́ю, ши́ю, хазя́їну́ю, господарю́ю. **-т́ся своими делами** – робі́ти свої́ справи, пильнува́ти свої́х справ, по́ратися коло свої́х справ. **Ничем не -т́ся**

криме... – нічого не робити, опріч... , ніякої роботи не мати, опріч... *Нужно -маться* – треба працювати, (*учиться*) учитися. *Мы -емся в школе с девяти до двух часов дня* – ми учимось у школі з дев'ятої до другої години дня. *Давайте -мёмся делом, пением, музыкой и т. д.* – нумо до праці, до співів, до музики. *-ться чем с любовью, ревностно* – кохатися в чому, упадати за чим. [Дуже кохався в садівництві. Ми почали вчитись од західніх народів, німців, то-що, які саме тоді дуже почали за наукою впадати (Єфр.)]. *-ться собой* – чепуритися, дбати про свою вроду.

Заново – наново, (*внове*) заново. [Наново все переробляти довелось. Заново ситце на кілочку висить, а як пристаріється, то й під лавою буває (Приказка)]. *-во отделявать что* – наново робити, новити, поновляти що.

Заногтица, мед. *panaricium* – волос (-су), (*редко*) занігтиця, ногтоїда. *На пальце -тица* – волос на пальці підкинувся; палець обірвало.

Заноза – 1) скалка, скабка, дерево, (*шип раст.*) шпичка, колька, колючка. [Скабку загнав у пучку (Звиног.). Понаганяв кольок у ногу. Дерево було в нозі, а я не добачила, тепер і рве]. *-зы и ранки на ногах от хождения по жнивью* – стернянки; 2) см. **Занноба**.

Занозистый – 1) костричуватий, прихкий; см. **Задорливый**. [Омелько костричуватий чоловік (Сл. Яворн.)]; 2) (*с занозами*) скалкуватий, скабкуватий.

Занозить, см. **Занаживать**.

Занозка, бот. *Festuca L.* – вівсюк[г]; *Festuca elatior L.* – мітлиця; *Festuca ovina* – тонконіг (-ногу).

Заноровиться, см. **Заартачиться**.

Занос – 1) (*снежный*) заме[і]т (-мету), заме́та (*ж. р.*), кучугура з снігу, завала. [Ноги стрягли в снігових заметах (Коцюб.). Завала снігу велика (Н.-Волин. п.)]. *Мягель с -сами* – завала; 2) *-нос эпидемии* – занесення пошести; 3) *-нос маточный*, *Mola uterina* – уразний заміт, занесок (-ску).

I. Заносить, занести – 1) (*кого или что куда*) заносити, занести, (*о мн.*) позаносити когo, що куди. [Повій, буйний вітре, та з високих гір, занеси мій голосочок до милої в двір (Пісня). Якось їх клятих і до мене на тихий хутір занесло (Шевч.). Ітимеш повз тітчин двір, – візьми занеси їй паляницю. Холеру занесено з Азії]. *Какими судьбами -сло вас сюда?* – яким вітром вас сюди завіяло? *Куда его нелёгкая -сла?* – куди його занесло? куди його занесла нечиста? *-сти быстро* – замчати; 2) (*снегом, песком и т. п.*) заносити, занести, замітати, замести, засипати, засипати, завіяти, забузовувати, забузувати, (*слегка*) запорошувати, запорошити (снігом, піском), (*о мн.*) позаносити, позамітати, позасипати *и т. д.* що чим. [І занесе піском-снігом курінь – мою хату (Шевч.). Усі шляхи позамітало в полі (Грінч.). Снігом дорогу завіяло. Борода йому забузована снігом (Греб.). На порозі став чоловік у запорошеній снігом одержі (Грінч.). *-ти дорогу снегом* – забити. [Дорогу снігом забило]. *-ть илом, типом* – замулювати, замулити; 3) *-ть в книгу* – заводити, завести в книгу *и до книги*. [Документ цей заведено в актові книги (Доман.)]; 4) *-ть над кем-либо для удара руку, оружие* – знімати, зняти (піднести) руку, зброю над ким; 5) заносити, заносити, затирювати, затирити що куди. [Не винось ножа з хати, бо й так уже одного заносив десь]. **Занесённый** – занесений, замчаний; занесений, заметений, засипаний, завіяний, запорошений, забитий (снігом), (*илом*) замулений; заведений у книгу; знятий, піднесений над ким; занесений, затирений. *-ная снегом дорога* – забивна (забитна, забійна, забоїста) путь (дорога). *Быть -ным над кем* – зніматися над ким, бути виміреним над ким. [Уже над їм знімався мій меч (Грінч.). Удар, вимірений над Україною, впав на голову її ворогів (Єфр.)].

II. Заносить, -ся (*об одежде*), см. **II. Занашивать, -ся**.

Заноситься, занестись – 1) (*гордится, возносится*) заноситися, занестися, високо (вгору) нестися, занестися, великоноситися, удаватися, удатися в піху, пишатися, запишатися, чванитися, зачванитися, зарозуміватися, зарозумітися, бундючитися, забундючитися,

пиндю́читися, запиндю́читися, (*образно*) нести́ся, занести́ся пове́рх дере́ва, (*зафорсить*) закози́ритися. [Чи ти бага́тий, чи гордува́тий, чи висо́ко несешся? (Пісня). Як пішла за погане́нького панка́, так тепе́р так уже великоно́ситься, а на нас і не диві́ться (Харківщ.). Ко́жен, хто нести́меться вго́ру, принизи́ться (Єв. Луки). Да ко́го не поста́в нача́льством, за́раз почне́ кози́ритися (Борзенщ.). Було́ слухати́ся дя́дини, було́ не нести́ся пове́рх дере́в (Кониськ.); 2) **-тгся** *снегом* *и т. п.* – заноси́тися, занести́ся, заміта́тися, замести́ся, заपो́рошувати́ся, запо́рошити́ся, засипа́тися, засипа́тися, завіюва́тися, завія́тися; (*илом*) заму́лювати́ся, заму́литися; бу́ти занесе́ним, заме́теним, запо́рошеним *и т. д.*

Заносний – занесений. **-ная** *болезнь* – пошесть, повітря. **-ные** *снеги* – закидні снігі.

Заносчиво – зарозуміло, чванливо, чваньковіто, бундючно, пиндючно.

Заносчивость – зарозумілість (-ости), пиха, чвань (-ні), бундючність, пиндючність (-ности).

Заносчивый – зарозумілий, чваньковитий, пихатий, бундючливий, пиндючливий, високоно́сний, (*суц.*) зазнайко.

Заночевать – заночувати.

Зану́здывать, зану́здать – загну́здувати, загну́здати, нагну́здувати, нагну́здати, (*о мног.*) позагну́здувати ко́го. **Зану́зданный** – загну́зданий.

Зану́кать – зану́кати, заньо́кати, зано́кати на ко́го.

Зану[о]меро́вывать, зану[о]мерова́ть – занумеро́вувати, занумерува́ти, (*о мн.*) позанумеро́вувати що. **Занумеро́ванный** – занумеро́ваний.

Заны́вать, заны́ть – занивати, заніти, замло́їти. [Серце занива́є – ліхо чу́є. У гру́дях у ме́не щось бо́лізно замло́їло].

Заны́рять – почати порина́ти (пірна́ти), запорина́ти (запірна́ти).

Заны́ть, *см.* **Заны́вать**.

Заня́т – не вільний, в робо́ті, (*реже*) зайня́тий; *см.* **Заня́тый**. **Я -ня́т** – я не маю́ вільного ча́су; мені ніколи; я коло́ робо́ти. **Быть -тым** *чем* – робити що, працюва́ти коло́ чо́го, (*следить за чем*) пильнува́ти чо́го. **Он -ня́т политикой** – він не вільний (не має ча́су) через політику, він пильну́є політики. **Я был -ня́т химическими опы́тами** – я працюва́в коло́ хемічних до́слідів; я робі́в хемічні до́сліди. **Мальчик -ня́т уроками** – хлопець у́чить завда́ння, працю́є коло́ ле́кцій. **Я ни чем не -ня́т** – я вільний, я нічо́го не роблю́, не маю́ робо́ти; ні коло́ чо́го не працю́ю. **Я очень -ня́т этим вопро́сом, этим делом** – я дуже зайня́тий цих пита́нням, цією спра́вою. **Она сли́шком -та собо́й** – вона́ дуже захоплена собо́ю. **Телефон -ня́т** – телефо́н не вільний. **Это место -то** – це місце не вільне. **Место -то мной** – місце зайня́в я, місце вже моє, (*вульг.*) (*для предупреждения*) цур, моє місце. **Книга -та мной** – кни́га в ме́не, (*числится*) лі́читься за мною.

I. Заня́тие – робо́та, пра́ця, працюва́ння, зайня́ття, (*о ремёслах*) про́мисл (-ла). **-тия** *в школе* – нау́ка, навча́ння, вчиття. [Нау́ку в шко́лі я га́дала розпо́чати на Се́мена (Кониськ.). Навча́ння по шко́лах уже поча́ло́ся (Київ.)]. **Учебные -тия** – навча́ння. **Научные -тия** – науко́ва пра́ця, науко́ві студі́ї, науко́ве працюва́ння. **Род -тий** – пра́ця. **Время -тий** – час пра́ці, час працюва́ння. **Без определё́нных -тий** – без певно́ї пра́ці. **Избратъ себе -тие** – ви́брати со́бі пра́цю. *См.* **Занима́ться чем**.

II. Заня́тие – 1) (*земли, леса*) займа́ння, зайня́ття, ося́гнення. [Земля́ во́льна, уся́кому рі́вна, ні́кому до ося́гнення не за́казана (Куліш)]; (*как следствие занятия*) за́йма, займа́нщина; 2) **-тие** *города, крепости* *и т. п.* – здо́буття, зайня́ття, ося́гнення, опанува́ння мі́ста, форте́ці.

Заня́тная (*комната*) – навча́льня (-ньо́ї).

Заня́тно – уті́шно, ціка́во; *см.* **Интересно**.

Заня́тный – уті́шний, ціка́вий; *см.* **Интересный**. [Уті́шне ки́ценя – як га́рно ба́виться (Звин.)].

Занято́й чем – зайня́тий коло́ чо́го, в робо́ті, заклопо́таний. **Он человек -то́й** – він обтя́жений пра́цею; то лю́дина вельми заклопо́тана спра́вами; він має вельми бага́то робо́ти. **Не -то́й**

ничем – вільний од усякої праці.

Заня́тый – 1) (*о человеке*) заклопо́таний, (*отвлекившийся*) забавлений, (*сущ.*) працівник. [Він жив, заклопо́таний власною думкою (Коцюб.) Владіка, забавлений розмовою з князем-воєводою, не вверну́в ува́ги на його ущіпливість (Ор. Левиц.)]. *Этой работой -то пять человек* – на цій роботі стоять п'ятеро люду. *Люди -тые на военном производстве* – працівники в військовому виробництві (що стоять на військовому виробництві). **-тые сельским хозяйством** – працівники в сільському господарстві (що стоять на сільському господарстві). *Быть -няту работой в хозяйстве* – працювати в господарстві, поратися коло хазяйства (на господарстві). *Все одним -няты* – всі про одно́ думают; всі про одно́ клопочуться (дбають). **-тый** (*о помещении и т. п.*) – замішканий, залюднений, заселений. *Быть не -тому* – (*о земле, помещении*) гуляти, вакувати, галювати. [Чого́ в тебе́ город́ галює, – хіба́ нема́ чого́ посадити?]. **-тый чем** (*предмет*) – заporожнений чим, непорожній, в роботі. [Мішок заporожнений житом. Висип у миску. – Не можна: не порожня. А де друга миска? – Так само в роботі (Звин.). У мене́ руки непорожні – не можу́ більше́ взяти]; 2) *см.* под **I, I. Занима́ть**.

Заня́ть, -ся, см. I, II. Занима́ть, -ся.

Заобла́чить – захма́рити.

Заобла́чный – надхма́рний, понадхма́рний, позахма́рний. [Він ди́хав повітря́м надхма́рних краі́в (Самійл.)].

Заобы́кать, см. Привы́кать.

Заодно́ – 1) (*сообща*) заодно́, спі́льно. *Думать, действовать -но* – бу́ти заодно́, односта́йне стояти, спі́льно стояти, (*образно*) в один гуж тягти, (*шутл.*) в одну́ дудочку грати. [Ми в цій справі́ всі заодно́. Треба́ всім односта́йне стояти, тоді́ й ви́граємо справу. Всі́ поко́ю щі́ре пра́гнуть, та не в один гуж всі́ тягну́ть (Мазепа)]; 2) (*за один раз*) за одні́м хо́дом, за одні́м захо́дом, за одні́м разо́м, ура́з. [Піду́ в книга́рню, та за одні́м хо́дом (захо́дом) і в бібліоте́ку зайду́. Неха́й уже́ за одні́м разо́м і ва́ші сорочки́ попере́у з свої́ми. Віта́ймо дитя́тко і враз його́ ма́тку (Чуб. III)].

Заозе́рный – заозе́[і]рний. **-ный житель** – заозе́[і]рець (-рця), заозе́рянин.

Заозе́рье – заозе́[і]р'я, заозі́рщина.

Заойка́ть – заойкати, зайойкати, зайойко́тити.

Заокеа́нский – заокеа́нський.

Зако́нный – завіко́нний.

Зако́нье – завіко́ння. [Хо́дить по завіко́нню].

Заор – обні́жок (-жка).

Заора́ть – 1) *см. Запаха́ть*; 2) (*завопить*) зарепетува́ти, загорла́ти, зікнути, зіпону́ти, зіпну́ти, зажеліпа́ти. [Слуха́ть! – зікну́в з усі́єї сили́ старшина́ (Грінч.). Чого́ треба? – зіпну́ла серди́то на всю́ поро́жню ха́ту (Васильч.)].

Зао́стривание, Зао́стрение – заго́стрювання, заго́стрення чо́го.

Зао́стривать, -ся, зао́стря́ть, -ся, зао́стри́ть, -ся – заго́стрювати, *-ся* и заго́стри́ти, *-ся*, заго́стри́ти, *-ся*, (*застрогать*) застру́гувати, *-ся*, застру́гати, *-ся*, (*о кольях*) загі́сувати, *-ся*, затеса́ти, *-ся*. [Ніс заго́стри́вся]. **-рить внимание на чём** – зве́рну́ти пи́льну ува́гу на що, **Зао́стрённый** – заго́стрений *и т. д.* **-ная палочка** – шпі́чка.

Зао́строк – шпе́нь (-ня), шпе́ньо́к (-нька), шпе́ник.

Зао́хать – зао́хкати, (*провинц.*) зао́хматися.

Заохо́чивать, зао́хачивать, заохо́тить – заохо́чувати, заохо́тити, підохо́чувати, підохо́тити, поохо́тити ко́го, додава́ти, додати охо́ти (заохо́ти) ко́му до чо́го; (*побуждать*) спону́кувати, спону́кати ко́го до чо́го, на що. [Ту́рецька ро́зкіш підохо́тила торго́увати нево́льником (Куліш). Його́ жа́рти додали́ охоти́ й іншим пожа́ртува́ти. Вони́ її́ спону́кали на до́бро (Г. Барв.). Спону́кував хло́пців до ді́ла (Г. Барв.)].

Заохочивається, заохотиться – заохочуватися, заохотитися, зохотитися, підохотитися, набиратися, набратися охоти. [Зохотився зо мною їхати].

Заочник, -ниця – заочник, -ниця.

Заочно – заочі, позаочі, заочно, позаочно, за очима, позавічно, позавіччю. *Судить -но* – судити позавічно, позаочно, за очима. [Позаочно присудили (Київщ.). Король не судив шляхтича за очима (Куліш)].

Заочність – заочність, позаочність, позавічність (-ности).

Заочний – заочний, позаочний, позавічний. [Та ще хоч-би лайка була наочна, а то-ж заочна (Мова)]. **-ний приговор** – позавічний (позаочний) присуд. **-ное оскорбление** – позаочна образа. **-ний вуз** – заочний виш. [Заочний педагогічний виш (Харків)].

Запад – 1) (*сторона света*) захід (*р. заходу*), захід-сонця, спадень (-ня). [Тепер куди? На схід? на захід-сонця? на північ? на полудне? (Л. Укр.). Від захід-сонця насувала страшна хмара. А з сходу аж на спадень... (Тичина)]. **К'-ду** – на захід, під сонце. *Солнце склонялось к -ду* – сонце було на заході; сонце було на вечірньому (у)прузі; 2) (*земли лежащие к -ду*) захід (-ходу). **Латинский Запад** – латинський Захід (Єфр.).

Западать, запасть – (*во что, за что*) западати, запаста, (*о мног.*) позападати в що, за що, засуватися, засунутися, завалюватися, завалитися за що. [Лаврінові слова запали Карпові в душу (Н.-Лев.). Книга завалилася за скриню. Сонце западає за ліс. Хмара за гору засувається (Свидн.)]. *Подозрение -ло мне в голову* – взяла мене непевність. *Заяц -пал* – заєць прич[т]аївся. *Дело -пало* – справа загинула. *И след его -пал* – і слід його заповся. *И слух -пал* – і чутки немає, і слід за ним загув. *-ла ему ко мне дорога* – заросла йому стежка до мене. *Вода -ла* – вода збуває. *Сильно -пал кто* – дуже занепав хто. *Где ты -пал?* – де ти пропав? де ти зашився? **Запавший** – запалий, (*о мн.*) позападалі.

Западать – западати, почати падати.

Западина – падина, западина.

Западник – західник, заходолюб, -любєць (-бця).

Западничесний – західницький, заходолюбний.

Западничество – західництво, заходолюбство.

Западной – запалий. **-ной мост** – звідний міст, спускний міст. **-ная дверь** – ляда.

Западный – західні[и]й. [Знявся західний вітер. Ортодоксальні москвитяни скося поглядали на них за світський і західній дух їхніх творів (Єфр.)]. **-ные государства** – західні держави (краї...). Сама сіла задумала, карі очі зарюмала (Метл.). Чого се, дурню, плачеш?... зарумсав очі (Куліш)]. **-каты по ком** – заплакати за ким, по кому. [Хіба хмаронька заплаче дощем по мені (Руданськ.)]. **Заплаканный** – заплаканий, сплаканий, наплаканий, зарю[у]маний, зарю[у]мсаний. [Несповита, заплакана, сердечна дитина (Шевч.). Ввійшов Іван до світлиці сплаканий, аж хворий (Федьк.)]. **-ные глаза** – заплакані, наплакані, позаплакувані очі. [Чого-ж смутна, невесела, заплакані очі? (Шевч.). Утираючи наплакані очі (Васильч.). Чорні очі позаплакувані (Чуб. V)].

Заплакаться – заплакатися, зарю[у]матися и зарю[у]мсатися. **-ться на кого** – заплакатися, заремствувати, забідкатися на кого.

Запламенеть – заполоменіти, запаленіти, взятися полум'ям.

I. Заплата – плата, заплата, відплата, (*благодарность*) віддяка. [Часом плата, часом трата (Приказка). Яка служба, така й заплата (плата) (Приказка)].

II. Заплата, ум. Заплатка – латка, лата, залата, лат (-ту), (*соб.*) лаття. [А штани! лаття самє (Тесл.)]. *У него вся одежда в -тах* – у нього одежа вся в латках; у нього одежа вся – латка на латці, лат на латові; у нього одежа самє лаття. *Покрытая сплошь -тами вещь, одежда* – латянка, латанина, латанці (-ців) (*мн.*). [У неї сорочка латянка (Милорад.)]. *Наложить -ту* – налатати, накинути, прилатати, покласти латку; *срвн. Заплачивать. Покрыть -тами* – златкувати що. *Покрытый -тами* – златкований. [Уся свитина була златкована чорними і

рудими латками (Г. Барв.)].

Заплатать, см. **Заплачивать**.

Заплатить – 1) заплатити, (*уплатить*) сплатити, оплатити, (*о мног.*) поплатити, позаплатувати, посплатувати. [Він тобі заплатить багато грошей (Рудч.). Ми гордошами сплатили по заслугі (Куліш). Як я тобі за наймичку, то за годи поплати, як я тобі за хазяйку, то бося не води (Гнед.)]. *Мой сын вам должен, но я -чү за него* – мій син вам винен, але я вам за нього заплачу. **-тить долг** – сплатити борг, позичку. **-тить подушное** – оплатити подушне. **-тить платежи** – поплатити оплатки, оплатитися. [А через це селяни ніколи оплатитися та з біді виплутатися не могли (Доман.)]. **-тить по счёту** – оплатити рахунок. **-тить следуемое** – заплатити належне, оплатитися. [Я оплачусь, ще й дякувати буду (Куліш). Буде впиться, прохмелиться, шинкароцці оплатиться (Чуб. V)]. **-тить лишнее** – проплатитися, (*при покупке*) прокупитися. **Заплаченный** – заплачений, сплачений, оплачений, поплачений, (*о мн.*) посплатувані, пооплатувані; 2) см. **Заплачивать**.

Заплата, **Заплаточка** – латка, латочка; см. **II. Заплата**.

Заплатник, **-ница**, **Заплаточник**, **-ница** – обідранець (-нця), обідранка, голодранець (-нця), голодранка, обшарпанець (-нця), обшарпанка.

Заплатывание, см. **Заплачивание**.

Заплачивание, **Заплачение** – латання, залатування залатання, латанина. [Яке тепер латання – неділенька свята (Богодух.)].

Заплачивать, **заплатать** и **заплатить** – латати, залатувати, залатати, вилатати, полатати, позалатувати що. [Так розбагатіла: поли дереу ти спину латаю (Номис). Докучила мені оця латанина: що день божий латки латаю (Богодух.). Кожуха вилатають (Основа 1862). У неї були продёрті лікті, либонь ніколи було й залатати (Л. Укр.)]. **-тать кому одежду** – облатати (*о мн.*) пооблатувати когo. [Та їх треба обшить, треба й облатать (Милорад.). П'ятеро дітей та все хлопці, усє на їх так і горить. Треба-ж їх пооблатувати (Богодух.)]. **Заплатанный** и **Заплаченный** – латаний, залатаний, полатаний, (*о мн.*) позалатувані, поналатувані. [Лучче своє латане, ніж чужє хапане (Номис). Хлопець у свитині полатаний (Шевч.). Коліна поналатувані, чоботи стоптани (Тесл.)]. **-тяться** – лататися, залатуватися, залататися, полататися, (*о мн.*) позалатуватися.

Заплёвывать, **заплевать** – запльовувати, заплювати, (*о мног.*) позапльовувати когo, що. [Позапльовував їм очі та й пішов (Харк.)]. **-тяться** – запльовуватися, заплюватися, позапльовуватися, заплювати себе, позапльовувати себе. **Заплёванный** – заплюваний, позапльовуваний.

Запленить – заполонити когo, у полон (у неволю, у бран) забрати когo.

Заплескать – 1) заплескати, заляскати (руками); 2) см. **Заплескивать**.

Заплески – 1) (*всплески*) виплески (хвиль); 2) (*следы волн на песке и самая часть побережья с этими следами*) наплески (-ків), наплесковина.

Заплёскивать, **-скать**, **-снуть** – 1) запліскувати, заплеснути, заплюскувати, заплюскати, заплюснути, захлюпувати, захлюпати, захлюпнути. [В діжці захлюпала вода (Н.-Лев.)]. *Утки -скали водой* – качки захлюпали, заплюскотіли водою. *Лодку -нуло волной* – човен заплеснуло, заплюснуло хвилею; 2) обхлюпувати, обхлюпати, (*вульг.*) забєхтати когo, що. *Ты меня всю -скал* – ти мене чисто обхлюпав. **Заплёсканный** – заплюсканий, заплюснутий, захлюпаний, захлюпнутий; обхлюпаний, (*вульг.*) забєхтаний.

Заплёскиваться, **-скаться** и **-снуться** – 1) заплюскуватися, бути заплюснутим, захлюпуватися, бути захлюпнутим; 2) захлюпатися, заплюскотіти, заплюскотати, захлюпо(с)тїти, захлюпо(с)тати.

Заплесневелый, **Заплеснелый** – цвілий, зацвілий, поцвілий, пліснявий, запліснялий и запліснялий, забрєзклий. [Цвілі сухарі].

Заплесневеть и **Заплеснеть** – запліснити, запліснявити, (цвіллю) зацвісти, поцвісти, цвіллю

пасти, заснідіти, (о жидкостях) заснітитися, забрѣзкнути, (о мн.) позацвітати(ся), позаснічуватися. [Паска була сливѣ порожня і в середині зацвіла (Н.-Лев.). Сметана забрѣзкне, довго стоячи (Лубенц.). У його меді позацвітали (Чуб. V). На поліці паляниці позацвітались (Чуб. V)].

Заплеснуть, см. **Заплескивать**.

Заплѣсть, см. **Заплетать**.

Заплѣтание – заплітання. [А жаль мені дівування, субітнього заплітання (Чуб. V)].

Заплетать, **заплѣсть** – заплітати і заплітувати, плести, заплести, (о многих) позаплітати і позаплітувати, поплести. **-сти** *волосы в косу* – заплести косу, заплестися, (в мелкие косы) в дрібушки (в дрібниці) заплести косу, поплести коси, заплестися в дрібушки (дрібнюшки). **-тать**, **-лѣсть дыру в плетне** – заплітати, заплести, запручувати, запрутити, (во мног. местах) позаплітати, позапручувати лісу, пліт. [На твій гнів не заплели хлів (Номис)]. Он **-плѣл околесу** – почав верзти казна-що, плести дурні теревені. **-тать ногами** – плутати ногами, зачіплятися (ногами). **Заплетѣнный** – заплетений, (о мн.) позаплітувані. [Коси у дрібушки позаплітувані (Зміїв)].

Заплетаться, **заплѣсться** – 1) заплітатися і заплітуватися, бути заплетеним; 2) заплітатися, плестися, заплестися, (о мног.) позаплітатися, поплестися. [Дівчата русначки заплітаються там в дрібниці (Свидн.). Згадай мене, ненько, в суботу пізенько, як дівчата помиються й плетуться дрібненько (Грінч. III). Вмию личко, вмию брови, сяду, заплетуся (Руданськ.)]. У него **язык -тается** – язик йому плутається. Он **говорит -таясь** – балакає плутаючи(сь) язиком.

Заплетение – заплетення, заплетіння.

Заплѣтка – 1) см. **Заплетание**; 2) (*косоплѣтка*) кісник (-ка), заплітка, виплітка, уплітка.

Заплѣтчик, **-чица** – заплітальник, заплітальниця.

Заплѣчек – плічко.

Заплѣчный – заплічний, той, що за плечима, по-за плечима. **-ный мастер** – кат (-та).

Заплѣчьѣ – запліччя.

Заплешиветь – залисити, почати лісити.

Заплиса, бот. **Solanum Dulcamara** – паслін (-льону); (**Daphne Mezereum**) вівчі ягоди, глісник, глистяк, надтінник (-ку).

Запломбировать и **Запломбировать** – запломбувати (зуб), позапломбувати (зуби).

Запломбированный – запломбований.

Заплота – 1) порон (-на), пліт (р. плота); 2) (*запруда*) грѣбля, гатка, гать.

Заплутаться, см. **Заблудиться**.

Заплуовать – зашахрувати, зашахраювати, зафальшувати, почати крутити, шахрувати.

Заплуоваться – зашахруватися, розшахруватися, закрутійкуватися.

Заплывание – запливання.

Заплывать, **заплыть** – 1) запливати, заплисті, запливті, заплинути куді. [Де-ж ти водою, доле, запливла? (Чуб. V)]. **Рыба -плыла в вершу** – риба запли(в)ла в вершу; 2) (*засариваться*) замулюватися, замулитися, забиватися, забитися мулом, затягатися, затягтіся мулом. **-вать жиром, салом** – запливати салом. **Чернила -вают** – чорніло розпливається. **Заплывший** – запли(в)лий, зарослий (салом).

Заплывчивый – запливливий.

Заплюсньѣ, анат. – п'ята, п'ятка.

Заплясывать, **-ся**, **заплясать**, **-ся** – затанцювати, -ся, затанцювати, -ся, (*шутл.*) загопцювати, -ся, загопцювати, -ся.

Запник, бот. **Phlomis Herba Venti** – (козацький) залізняк (-ку), перекоті-поле.

Запнуть, **-ся**, см. **Запинать**, **-ся**.

Заповедательный – заповідальний.

Заповедник – заповідник (-ка).

Заповедной, -ведный – заказаний, заборонений, недозволений, заповідний. **-ный лес** – заказний, цілінний, незайманний ліс, заказник, заповідник (-ка).

Заповедывать и Заповедовать, заповедать – 1) заповідувати *и* заповідати, заповісти, наказувати, наказати, загадувати, загадати, веліти, звеліти; (*предписывать*) приписувати, приписати. [Се заповідую вам, щоб ви любили один одного (Єв.)]. **-вать тайну** – заповідати, довіряти таємницю; 2) (*запрещать*) забороняти, заборонити що комусь.

Заповеданный – заповіданий, загаданий, наказаний, звелений; приписаний; заборонений.

Заповедь – заповідь (-ди), (*завет*) заповіт (-ту), приказання. [Той, що послав мене, отіць, дав мені заповідь, що мені казати і що говорити (Єв.). Ні, не зраджу свого бога, не зламаю заповіту (Франко). Прийшов Мойсей з приказаннями (Гн. II)]. *Исполнять -ведь, -ди* – чинити заповідь (заповіді), справляти заповіти. [Боже мій, вони-ж твою заповідь чинили (Хата). Може я заповіти твої не справляв, як повинен (Франко)].

Запогодить и -ться, безл. – занегодити(ся). [Занегодилось: все дощ та дощ].

Заподазривать, см. Заподозривать.

Заподлинно – насправду, на(в)справжжкі, запевне.

Заподличать – почати падлючити, западлючити.

Заподозривание – заздзорювання, зазорювання когось, гріхування на когось.

Заподозри[е]вать, заподозри[е]ть – заздзорювати, заздзорити когось, зазорювати, зазорити когось, підозрити когось в чомусь, брати, взяти когось на підозру, (*описат.*) гріхувати, погріхувати на когось. [Погріхували на його дурно, що він яблука покрав (Борз.)]. *Кого вы -зрели?* – на когось ви подумали? **-рить в краже кого** – зазорити когось в крадіжці, подумати на когось, позлодійкувати когось. **Заподозренный** – заздзорений, зазорений, підозрений у чомусь.

Заподряжать, заподрядить – рядити, підряджати, підрядити, домовляти, домовити, єднати, поєднати, під'єднувати, під'єднати, контракувати, законтракувати когось, що.

Заподчивать, см. Запотчевать.

Запоец, Запойца, Запойщик – запивайло, запивака, п'яниця, (о)пияка, пияк (-ка).

Запоздалость – запізненість, запізнільність (-ости).

Запоздалый – запізнений, припізнений, запізнільний, припізнільний. [Спроба, будь що будь цікава, хоча може й занадто запізнена (Н. Рада)]. **-лый путник** – пізній подорожній (М. Стар.).

Запоздание – запізнення, припізнення.

Запоздать, см. Запоздывать.

Запойть, см. Запайивать.

Запой – запій (-пою), запивання. *Пить -поем* – запивати, -ся, в запій, запоєм піти. [А вона у плач: запиваєшся (Руданськ.)].

Запойца, Запойщик, см. Запоец.

Запойчивость – запійливість (-вості).

Запойчивый – запійливий.

Заполаскивание – заполіскування, замивання.

Заполаскивать, заполоскать и заполоснуть – заполіскувати, заполоскати, заполоснути, замивати, замити що. [Жінка пішла заполіскувати рядно, бо в болото трохи закалялося (Звяг.)]. *Парус -кал* – вітрило (парус) заполоскалося (-кався). **-ться** – 1) заполіскуватися, заполоскатися, відполіскуватися, відполоскатися; 2) *см. Заплескиваться (заплескаться) 2.*

Заполдничать – почати полудн(ув)ати.

Заползать, заползти, см. Запалзывать.

Заползать – заповзати, заплазувати, залазити, почати повзати (плазувати), почати лазити.

Заполнение – заповнювання, заповнення, (*сосуда, помещения*) заporожнювання, заporожнення (посуду, помешкання, приміщення).

Заполня́ть, запо́лнить – заповняти *и* заповнювати, заповніти, виповняти, виповнити, (*сосуд, помещение ещё*) заповожняти, заповожнити, (*наполнить спустившись*) залягати, залягти що. [Вранці дим всю хату заповняє (Франко). Від престолів до притворів заповняють храм побожні (Самійл.). Весь світ не годен заповнить мені твоєї страти (Франко). Сю пороженчу що виповнити може? (Л. Укр.). Сіра мряка залягла долину]. **-нять анкету, бланк** – заповняти анкету, блан(о)к. **-нить время** – заповнити, загаяти час. [Читаємо так собі з нудьги, аби чим час загаять (Васильч.)]. **Заполненный** – заповнений, виповнений, заповожнений чим.

Заполоня́ть, заполонить – 1) заповожняти, заповонити, в полон (в неволю, у бран) забирати, забрати когo. [Ті нові почуття, яких він досі не знав, зовсім заповонили його (Крим.)]; 2) (*обворожить*) чарувати, вчаровувати, вчарувати, зачаровувати, зачарувати когo.

Заполонённый – заповонений, полонений, у полон (у бран) забраний; зачарований, вчарований.

Заполоска́ть, -снуть. см. **Заполаскивать.**

Заполóть, см. **Запáлывать.**

Заполочный – заполичний.

Заполуча́ть, заполучить – 1) здобувати, здобути (діставати, дістати) наперед що; 2) залучати, залучити когo. [Гадає, як-би того жартуна до себе залучити!].

Заполье – запілля.

Запольный – запільний, позапільний.

Запомина́ние – 1) забування чогo; 2) зятямлювання, запам'ят(ув)ання чогo.

Запомина́ть, запо́мнить – 1) (*забывают*) забувати, забути що; 2) (*сохранять в памяти*) зятямлювати, зятямити, сов. запам'ятувати *и* запам'ятати, закрі[є]тити що. [Він одразу все зятямив, та й зятямлювати власне не було чогo (Черкасенко). Школяр добре запам'ятував кожне слово (Основа 1862). Мати вмерла – я ще малесенька була, добре й не запам'ятаю (М. Вовч.). Зима люта, що й найстарші люди такої не зятямили (*старожилы не запомнят*) (Бордуляк). Я й закрітив їх зараз, скоро почув, як він читав (Г. Барв.)]. **Никто не -мнит такой суровой зимы** – ніхто не зазнає (не запам'ятає, не зятямить) такої лютої зими, нікому не в помку (не в помки), щоб була така люта зима. **-мни это себе** – зятям собі це, візьми собі в помку, в тямки, запам'ятай це.

Запомина́ться, запо́мниться – 1) (*забываются*) забуватися, забутися; 2) зятямлюватися, зятямитися, вбиватися, вбитися в помку, в тямки, вдатися в тямку. **Это мне хорошо -нилось** – це мені добре зятямилося, в тямки (в помку) вбилося (удалося).

Запон, Запонец – хвартух (-ха), попередник.

Запо́на – запо́на, запи́нало.

Запонка – шпінка, шпо́нька, за́шпінка, за́пінка *и* запо́нка, спо́на, спі́нка.

Запо́нь, Запань, см. **Заплавь.**

Запо́р – 1) (*у дверей*) за́сув, запо́ра, за́пір (-по́ру); *срвн.* **Запо́рка.** *Запереть двери на -по́р* – засунути двері, взяти двері на за́сув. *Держать на -по́ре* – держати на за́суві, на замку, під замком, під ключем; 2) (*в желудке*) запертя, затвердіння, за́прет (-ту), заколодження, за́креп (-пу), (*у лошадей*) че́мер (-ру). *У него сделался запо́р* – зробився у нього за́прет у шлунку, його заколодило. [Як заколодило, так який уже день на двір не ходить (Харк.)].

Запора́шивание – заपोрошування чогo чим.

Запора́шивать, заपोроши́ть – заपोрошувати, заपोрошити, вкривати, вкрітити (пілом, снігом). **-шить глаз** – заपोрошити (запорснути) око. **Заपोрошенный** – заपोрошений. [У саях сиділи дві закутані, заपोрошені снігом по́статі (Васильч.)]. **-ться** – заपोрошуватися, заपोрошитися, вкриватися, вкрітатися (пілом, снігом), припадати, припасти (пілом, снігом).

Запо́рка (*у дверей*) – за́сувка, за́вертка, за́пірка, за́щіпка. [Коло дверей за́вертка давно поламалася, а ніхто й не подумає, щоб полагодити (Звин.)].

Запо́рный – замикальний. [Парові замикальні вентиля].

Запоро́жец – запоро́жець (-ро́жця), січові́к (-ка́), низове́ць (-зо́вця).

Запоро́жний – запоро́жний, той, що за порогами.

Запоро́жский – запоро́зький, запоро́жецький. *Земли войска -ско́го* – вольності Запоро́зькі, зе́млі війська Запоро́зького, Низово́го. **-ский казак**, см. **Запоро́жец**. **-ская Сечь** – Запоро́зька Січ.

Запоро́жье – Запоро́[і]жжя (-жя).

За́пороток (*яйцо*) – бовту́н (-на́), бовтю́к (-ка́), за́пороток (-тка).

Запоро́ть, -ся, см. **Запарыва́ть, ся**.

Запороши́ть, -шенный, см. **Запора́шивать**.

Запорха́ть – запурха́ти, поча́ти літа́ти то туди́ то сюди́.

Запости́ть – 1) запостува́ти, запості́ти, записникува́ти, запосни́кати, поча́ти по́стувати, пісникува́ти, по́стити; 2) (*изнурить кого-л. голодом*) захарчува́ти ко́го.

Запості́ться – 1) (*изнурить себя постом*) запості́тися, запостува́тися, спості́тися, спостува́тися; 2) (*поститься слишком долго*) запостува́тися, запості́тися.

Запостнича́ть, см. **Запости́ть 1**.

Запостнича́ться, см. **Запості́ться 2**.

Запоте́ть – спітні́ти, спітня́віти, запітні́ти, змокрі́ти. [Накри́ли борщ тарі́лкою, а вона́ й спітні́ла (Новом. п.)]. **Окна -тели** – вікна спітні́ли, (*образно*) плачу́ть. **Запотне́лый, Запоте́вший** – спітні́лий, запітні́лий, змокрі́лий; упрі́лий.

Запоті́ть – 1) (*вознать кого-н. в пот*) замі́лити, умі́лити ко́го. [Так гнав, що геть замі́лив ко́ні]; 2) (*покрыть влажн. дыханием*) заху́хати. [Заху́хала лю́стро (дзеркало)].

Запотро́й – виті́вка.

Запотро́йщик, -щица, Запотро́йник, -ница – чмут, чму́тник, чму́тівка, вига́дник, вига́дниця, на виті́вки зда́тний, -тна.

Започива́льня – 1) (*спальня*) о[с]почива́льна; 2) я́ма, склеп (-пу); см. **Моги́ла**.

Запо́тчи[е]ва́ть – 1) поча́ти шанува́ти, трактува́ти, (*напитком*) частува́ти ко́го; 2) (*слишком употчивать кого-л.*) вшанува́ти, утратува́ти, (*напитком*) вчастува́ти, вконтентува́ти ко́го аж на́дто гості́нно, до-не́(с)хочу, по са́ме горло.

Запо́тчи[е]ва́ться (*об'ється или упиться*) – вшанува́тися до́бре, вконтентува́тися до́бре, начастува́тися.

Започива́ть, започі́ть – 1) засипа́ти *и* засина́ти, засну́ти; 1) (*умереть*) опочи́ти, упоко́їтися, наві́ки засну́ти, в[по]ме́рти, скона́ти.

Започи́н, см. **Почи́н**.

Запошива́ние – запошива́ння.

Запошива́ть, запоши́ть – 1) запошива́ти, запоши́ти, (*гал.*) приверта́ти, приверну́ти. [Одна́ шила, дру́га запошива́ла (Мнж.)]; 2) (*зашивать что-н.*) зашива́ти, заши́ти що-не́будь.

Запошиты́й – запоши́тий; зашитий.

Запоши́вка – (*дейст.*) запошива́ння, запошиття́; (*шов*) пі́шва. **Окончи́ть -ку** – спі́швити.

Запоши́ть, см. **Запошива́ть**.

Запошле́ть, см. **Опошле́ть**.

Запошля́ть, -ся, запо́шлить, -ся, см. **Опошля́ть, -ся**.

Запоясыва́ние – заперізува́ння.

Запоясыва́ть, запояса́ть – заперізува́ти, запереза́ти (-жу́, -жеш) ко́го. **-ться** – заперізува́тися, запереза́тися чим. **Запоясанны́й** – заперезаний.

Запра́ва, см. **Запра́вка**.

Запра́вдашний – (с)пра́вде́шний, спра́вжній. [Спра́вде́шний коза́к. Він пра́вде́шний букові́нець (Федьк.)].

Запра́вду, -вды, *нрч.* – спра́вді, пра́вдіво.

Запра́вила, -вило, -витель – оруда́р (-ря́), верхово́да, запра́вило (*общ. р.*), передові́к (-ка́).

[Петербурзькі орударі Палестинського Т-ва (Крим.). Польські верховоди (Франко). Передовики ляхської політики мали в очу (*в виду*) саме панство (Куліш). Це у нас саме заправило, отой Грицько (Харк. п.)]. **-вила хора** (*запевало*) – береза. [А хто буде в нас за березу? Настя-береза завела, а за нею всі (Г. Барв.)].

Заправительница – орударка, орудниця.

Заправить, см. **Заправлять**.

Заправка и Заправа – 1) (*действ. от Заправлять*): а) за[у]правління, пра́ва, засування чого; б) орудування, керування ким, чим, верховодження ким *и* над ким; в) заправляння, засмачування, пра́ва, за́товкування, затирання, заминання, забілювання, засмажування чого чим; г *и* д) пра́ва (*Оттенки см. Заправлять*); 2) (*чем заправляют кушанье*) пра́ва, (*толчен. сало с растёрт. пшеном*) затірка, за́товчка, (*пережар. мука на жиру*) засмажка; 3) заправка (*перен.: известн. привычки, направление*) – заправка, направка (Номис), виправка, вимуштрівля, завича, постава, за́дмух (-ху). *Человек с запорожской -кой* – чоловік запорозької направки, виправки, по-запорозькому виправлений, вимуштруваний, поставлений. *С воровской -кой* – злодійського задмуху (Франко).

Заправление – заправлення, управління чого (руки, ноги).

Заправливание – заправлювання, управлювання чого; см. **Заправка 1**.

Заправливать, -ся – заправлювати, -ся; см. **Заправлять, -ся**.

Заправляла, см. **Заправила**.

Заправлять и Заправливать, заправить – 1) (*опять вправит, вставит*) за[на]правляти *и* за[на]правлювати, за[на]правити що, управляти *и* управлювати, управити що куди, (*засовывать*) засувати, засунути, (*о мн.*) позаправляти, повправляти, позасовувати що куди. [Управити звихнену (ногу, руку)]. **-вить брюки в сапоги** – засунути штани в чоботи; 2) *чем-н., чем-н.* (*управлять, распорядаться*) – орудувати ким, чим, керувати ким, чим, (*верховодит*) верховодити ким *и* над ким. [Він тепер орудує банком (Кониськ.). Невістка нами орудувала (Г. Барв.). Керувати державою. А над усіма був найстарший маршалка: він всіма верховодив (Рудч.). Жінка верховодила над ним, як хотіла (Кониськ.)]; 3) (*приправляют еду, напитки*) заправляти *и* заправлювати, заправити, засмачувати, засмачити що чим; *о еде теснее: (толчен. салом с зеленью)* за́товкувати, за́товкти, (*тёртым салом*) затирати, затерти, (*растёртым пшеном*) заминати, зам'яти (замняти), (*мукой, пережарен. на жиру*) засмажувати, засмажити, запряжувати, запряжити, (*о мног.*) позасмажувати, позапряжувати, (*сметаной или молоком*) забілювати, забілити. [Заправляла борщ олією (Сл. Гр.). Прибуди-же, мій миленький, в неділю уранці – заправлю горілки в кристалевій пляшці (Метл.). Медову кипучу сілу словом заправляє (Куліш). За́товчений свіжим салом з зеленою цибулею і кропом куліш (Н.-Лев.). Забілила борщ]; 4) (*заряжают*) заправляти *и* заправлювати, заправити. [Старший брат кониченька сидлає, а підстарший ружжо заправляє, хочуть тую зозуленьку вбити (Метл.)]. **-вить лампу** – заправити лямпу; 5) (*запрашивают*) заправляти, заправити за що з ко́го; см. **Запрашивать**. [Заправив, як за рідного батька (Приказка)]. **Заправленный** – заправлений, управлений; засунутий, засунений; (*о еде, напитках*) заправлений, засмачений, за́товчений, затертий, зам'ятий, засмажений, запряжений, (*сметаной, молоком*) забілений.

Заправляться и Заправливаться, заправиться – 1) (*запасаться*) за́пасатися, за́пасітися, (*о деньгах*) розживатися, розжитися (на гроші), спромагатися, спромогтися (на гроші), збиватися, збитися (на гроші); (*поправит своё житьё*) розжитися, підмогтися. [Запрацюю щось, підможуся, та візьму таки Наталку (М. Вовч.)]. **-вился хлебушком** – за́пасся хлібцем. **-вился деньгой и избёнку поставил** – розжився (спромігся, збився) на гроші та й хатинку поставив; 2) (*снаряжаются в путь*) збиратися, зібратися, лаштуватися, злаштуватися, лагодитися, з [на]лагодитися (в до́рогу); см. **Снаряжаться**; 3) (*наестся или напиться до-сыта*) наїстися, на́питися до-схочу, до-не(с)хочу; 4) заправлятися, заправитися,

управлятися, управитися, засуватися, засунутися; бути заправленим, управленим, засунутим; 5) (*о еде, напитках*) заправлятися, засмачуватися, затиратися, заминатися, засмажуватися, запряжуватися, забілюватися, бути заправленим, затертим *и т. д.*

Заправски, По-заправски – справді, справжки, навсправжки, нап्रा́вду.

Заправский (*настоящий, подлинный*) – справжній, справдешній, правдешній, правдивий, існий. [Я не міщанка якась, а справжня пані (Н.-Лев.). Правдиві волоські гарбузи (Сим.). Існий німець]. **В -скую** – справді, справжки, навсправжки. [Не розберу, чи граються, чи навсправжки б'ються].

Запраздничать – 1) (*бросить работу*) загуляти, забайдикувати, заледарювати; 2) запразникувати, засвяткувати, запразнувати (Звин.).

Запраздничаться, см. Запраздноваться.

Запраздничный день (*следующий за праздником*) – попра́зєн (-зєна), попра́зниця, попра́зничє (-чого), попразниковий день.

Запраздновать – 1) запразникувати, засвяткувати, запразнувати; 2) (*начать бездельничать, не работать*) загуляти, забайдикувати, заледарювати.

Запраздноваться (*праздновать слишком долго*) – запразникуватися, засвяткуватися.

Запраздывать, запраздывать (*занимать*) – запорожнювати *и* -рожняти, запорожнити, заповнювати *и* заповняти, заповнити, (*о мног.*) позапорожнювати, позаповняти що чим. [Не запорожнюй миски, бо вона не наша (Сл. Гр.)]. **Запразданный** – запорожнений, заповнений. **Ведро -но водой** – відро з водою. **Миска -на мукою** – миска з борошном (мукою), під борошном.

Запрашивание – 1) правлення, (*диал.*) ге[а]рування на що; 2) запро́ш[х]ування, закликання когось; 3) запитування про що.

Запрашивать, запросить – 1) (*просить слишком дорого*) правити, заправляти *и* (*реже*) заправляювати, заправити, (*диал.*) ге[а]рувати, заге[а]ривувати, заге[а]рувати, гнути, загнути, гилити, загилити з когось за що, скільки, що. [Правлять за все, як за рідного батька (М. Вовч.). Крамар заправить з тебе вдєсятеро (Кониськ.). Яку він ціну загилив за чоботи? (Звин.). Дорого герує за вола (Мнж.). Загерував ти з його багато (Лохв. п.). Гне, як дурень за батька (Приказка)]. **-вать слишком много** (*образно*) – правити як за (рідного) батька (Номис), як за вола; 2) *кого* (*зывать, приглашать*) – запро́шувати, запросити, запрохувати, запрохати, закликати, заликати когось; 3) (*спрашивать*) запитувати, запитати когось. [А хто-ж були ті вояки, що їх зібрав під прапор свій Спартак? – запитує авторка (Єфр.)]; 4) (*делает офици. запрос на бумаге*) запитувати, запитати листовно когось про когось, про що; 5) (*просить усиленно*) бла́гати когось. **Запрошенный** – заправлений, (*диал.*) заге[а]рований; запрошений, заликаний; запитаний.

Запревать, запретъ – запривати, запріти.

Запредельный – позаме́жний, що за ме́жами, потойбічний.

Запредпоследний (*третий с хвоста*) – трєтій з кінця, попередостанній.

Запредыдущий, см. Запредпоследний.

Запрельный – запрілий.

Запрестольный – запрєсті[о]льний. [Запрестольный образ].

Запрет, Запрета – заборона, заказ (-зу), за́рік (-року), (*диал.*) спрет (-ту). [Мохамєдова заборона пити вино (Крим.). Усякі репрєсії та цензурні заборони (Єфр.). Вийшов заказ, щоб не рубали лісу (Прил. п.). Якби спрет вийшов лісі рубати (Лип. п.). Та за́рік я положу твердий на всі ваші здобутки (Франко)]. **Накладывать, наложить -прет на имущество** – накладати, накласти заборону на добро (майно). **Наложение -та на имущество** – накладання заборони на майно. **Этот -прет уничтожен (отменён)** – цю заборону скасовано. **Священник под -том** – священник під заборорою.

Запретитель, -тельница, Запретчик, -тчица – заборонник, заборонниця.

Запретительный – 1) (*содержащий в себе запрещение, запрещающий*) заборонний. **-ний** указ – заборонний наказ; 2) (*запрещённый*) заборонений; *см.* **Запрётный**.

Запретить, *см.* **Запрещать**.

Запрётливый (*склонный запрещать*) – заборонливий, схильний бороніти, за́казувати.

Запрётник, Запрёток (*запретная ро́ща*) – заповідник, за́казник (-ка).

Запрётно – заборонено, за́казано, не вільно (*диал.*) по́пріщено. [По́пріщено ходіти в ліс (Звин.)].

Запрётность – забороненість, за́казаність (-ности).

Запрётный (*запрещённый, воспрещаемый*) – заборонений, за́казаний, за́казний, не вільний.

[Міла! хочеш да́ти щастя заборонене мені? (Крим.). Вхід був не вільний]. **-ные**, *запретительные леса* – заборонені, за́казані ліси. **-ные**, *запретительные игры* – заборонені, за́казані ігри. **-ний плод сладок** – чо́го не вільно, те й кортить (Приказка); за́казана грушка – соло́дша (Приказка).

Запрётъ, *см.* **Запревать**.

Запрётъ, *см.* **Запрягать**.

Запрещать, запретить – бороніти, забороня́ти *и* заборонюва́ти, забороніти, *реже*: збороніти, вбороніти ко́му що (*и* чо́го) (*о мног.* позаборонюва́ти, побороніти), за́казувати, за́казати ко́му що, невеліти, претіти (пречу́, -тиш), по́прітити (*всем*), завго́рювати, завго́рити ко́му що, (*гал.*) спёрти ко́му що; *срвн.* **Возбранять, Воспрещать**. [Не мо́жна – за́кон бороніть (Кониськ.). Полюва́ння (*охоту*) нам забороніти у вільнім на́шим лісі? (Грінч.). Та і дітям своїм те́е за́кажи робіти (Руданськ.). Там десь у раю бу́ли та́кі я́блука, що Бог за́казав їх їсти (Руданськ.). Хіба то́бі претя́ть дивитися? (Звин.). Нехай брешу́ть, лю́дям не завго́риш (Харк. п.). Ляхи спёрли лісі (Федьк.)]. **Запрещённый** – заборонений, за́казаний.

[Заборонене сло́во]. *Газета эта -на на полгода* – цю газету (цей часо́пис) заборонено на півро́ку. *Вход -щён* – входи́ти не вільно (заборонено), вхід не вільний, вхід заборонено. *Выход из трамвая во время езды -щён (возбранён)* – виходи́ти з трамва́ю під час їзди не вільно (заборонено). **-ться** – бороні́тися, забороня́тися, за́казувати́ся, бу́ти заборонени́м, за́казани́м, не вільни́м.

Запрещение – 1) (*действ.*) боронення, заборонювання, заборонення, за́казування чо́го ко́му; 2) (*действие или самый запрет*) заборона, за́каз (-зу), (*диал.*) спрет, за́рік (-ро́ку); *юрид.* заборона; *см.* **Запрёт. -ние печатного слова, произведения** – заборона друкованого сло́ва, твору. *На книгу было наложено -ние* – на книгу було на́кладено заборону *или* книгу було заборонено. *Снять -ние* – зня́ти заборону.

Запрещено – заборонено, за́казано, (*чаще*) не вільно, (*диал.*) по́пріщено (*всем*). [Тут ку́рити не вільно. Уві́йти в містечко не вільно бу́ло козако́ві (Куліш). По́пріщено ходіти в ліс (Звин.)].

Запривередничать – за́примхува́ти, за́вередува́ти, за́коверзува́ти, за́пріндитися, по́ча́ти перебе́ндювати, витребенькува́ти; *см.* **Привередничать**.

Заприду́х (*водка*) – за́приду́х (-ху).

Запримёта – 1) (*примета*) при́кме́та, при́зна́ка, зна́к (-ку); *см.* **Примёта. В -мёту** – по зна́ку, в па́м'ятку. [Ви мені по зна́ку]; 2) (*действ. от Заприметить*) заува́ження, спостере́ження.

Заприметить, *см.* **Запримечать**.

Запримётливый, Запримётчивый (*наблюдательный, внимательный*) – за́примітливий, спостере́жливий, кмі́тливий, покмі́тливий.

Запримётный – при́мітний, при́кмі[é]тний, при́зна́тний, зна́чний. [Ха́та-чита́льня в се́лі при́зна́тна)].

Запримечать, за́приметить – 1) заува́жувати, заува́жити, за́приміча́ти, за́примі́тити, при́міча́ти, при́мі́тити ко́го, що по чо́му, укмі́чати, укмі́тити, умі́чати, умі́тити ко́го, що, спостере́гати, спостере́гти, до́бача́ти, до́бачи́ти, за́вбачи́ти; *срвн.* **Примечать, Замечать**.

[Запримітила, що в Пилипа і очі карі, і вуси шовкові (Мирн.). Та я й сама запримітила, що... (Мова). По чім мене, мила, примічаєш? (Пісня). Не вмітив їх гаразд (Новом. п.). Добачає те й маїти (М. Вовч.). А ну-ж, борони боже, хто спостеріг, як він увіходив (Коцюб.). Увесь товар (скот), який він там завбачив, він повбивав (Крим.); 2) (*положить к.-н. примету*) зазнача́ти и зазначувати, зазначити, познача́ти, позначити, (*о мн.*) позазнача́ти. [Зазначи цього дуба, щоб ізнайти́ потім (Сл. Гр.)]. **Запримеченный** – зауважений, запримічений, укмічений, спостережений; зазначений, позначений.

Запритчиться, *безл.* (*померещиться, привидеться*) – приверзті́ся, привиді́тися. [Чого́ у сні не приверзе́ться (Шевч.). Ой то тобі приснилося, ой то тобі привиділося (Чуб. V)].

Заприходование – записання, вписання, запис (-су) на прибуток.

Заприходовать – записати, вписати на прибуток.

Заприхотничать – завередувати, запримхувати; *см.* **Запривередничать**.

Запричастен, *церк.* – запричастень (-сня).

Запричастить, -ся, *см.* **Запричащать**, -ся.

Запричастный (*стих, молитва*) – запричащальний (стих, молитва).

Запричащать, -ся, **запричастить**, -ся – запричащати, -ся, запричастити, -ся, засакраментувати, -ся. **Запричащенный** – запричащений.

Запричитать – заголосити, заквилити, почати заводити.

Запровадить, *см.* **Запроваживать**.

Запроважение (*действ. от Запровадить*) – запро(в)торення, запровадження, замчання когось.

Запроваживание – запро(в)торювання, запровадження когось куди.

Запроваживать, запровадить – 1) (*отправлять, ссылать*) запро(в)торювати, запро(в)торити, правторити, запровадити, запровадити, (*сов.*) замчати когось куди. [Свій свого в неволю правторить (Мирн.). Запроторили його аж у Сибір (Липов.). А то скажуть, що на шляхах чинимо розбої, та ще далі запровадять, пропадем обоє (Шевч.). Замчано Кобзаря (Шевченка) на край світу, між азійську дичу (Куліш)]; 2) (*запрятывать, девать*) запро(в)торювати, запро(в)торити що, запровадити, запровадити. [Куди ти запроторив мою шапку?]; 3) (*запасать*) запаса́ти, запасті́ чого́. **-вадил хлеба на год** – запас хліба (пашні) на рік. **Запроваженный** – запро(в)торений, запроваджений; запасений.

Запроваживаться, запровадиться (*теряться, деваться*) – запровадитися, запро(в)торитися, запровадитися, запровадитися, запровадитися, запровадитися; *см.* **Деваться**.

Запрогульный (*вычет, деньги*), *см.* **Прогульный**.

Запродавание, Запродание – запродавання, запрода́ння.

Запродавать, запрода́ть – 1) (*заклучать предварит. условие продажи*) запродавати, запрода́ти. [Весною запродав садок (Поділля)]; 2) (*продавать окончательно*) запродавати, запрода́ти когось, що кому, продавати, прода́ти, (*о мног.*) позапродавати, попрода́ти. [Ой коню мій, коню вороненький, я-ж тебе запродав за Дунай бистренький (АД.). Тому доля запродала од краю до краю, а другому оставила те, де заховують (Шевч.). Радіє князь, запродає з половою жито (Шевч.)]. **Запроданный** – запроданий, проданий. **-ться** – запродаватися, запрода́тися, бути запроданим, проданим. [Вже з осені запродається врожай другого году (Дом.). Чорт каже до нього: запродайся мені (Драг.)].

Запродажа – 1) (*действ.*) запрода́ння, запродаж (-жу); 2) (*договор, сделка*) запродаж (-жу).

Запродажный – запродажний. **-ные деньги** – запродажні (задаткові) гроші. **-ная запись** – запродажний запис (лист), уступне письмо, запродажна (-ної). **-ный человек** – запроданець (-нця).

Запродание – запрода́ння.

Запрода́ть, -ся, *см.* **Запродавать**, -ся.

Запроказить, *см.* **Запроказничать**.

Запроектировать – запроектувати що. **Запроектированный** – запроектований.

Запроказиться (*зашалиться*) – розпустуватися, розжируватися.

Запроказничать, запроказить – запустувати, задуріти, заштуркати, почати пустувати, дуріти, штуркати, каверзувати; *срвн.* **Проказничать**.

Запрокидывать, -ся, запрокинуть, -ся – (*откидывать, -ся назад*) закидати, -ся, закинути, -ся, захилити, -ся, захилити, -ся; (*отклонять, -ся*) відкидати, -ся, відкинути, -ся, відхилити, -ся, відхилити, -ся, (*о мн.*) поза[повід]кидати, -ся, поза[повід]хилити, -ся. [Розлігся, закинувши голову на спинку канапи (*дивана*) (Н.-Лев.). Голова відкинулася назад].

Запрокинутый – закинутий *и* закінений, захилений; відкинутий, відхилений.

Запропадать, запропасть – 1) запропадати, запропасти; *см.* **Запропасться, Пропадать**; 2) (*о вещах: теряться*), *см.* **Запропасться, Деваться**; 3) (*погибать, бедствовать*) пропадати, пропасти, гинути, загинути, погібати, погібнути, (*окончательно*) запропадати, запропасти; *см.* **Пропадать, 1, 2**. [Бодай ті гуси марно запропали (Чуб. V)]. **-пала моя головушка** – пропала моя голівонька.

Запропасть – 1) (*запрятать куда-н.*) запро(в)торити, запро(в)торити, затасувати, заподіти, подіти, запакувати, (*провинц. с турецк.*) засатарити, затахлувати що. [Куди це ти запро(в)торив заступ? (Липов.). Де ви її затасували? (Мирн.). Оце так засатарив, що й сам не знайду шапки (Кат. п.); 2) (*загубить*) запропастити, занастити. [За твоєю головою запропастила свій вік молодістю (Номис). Запропасть (занастив) свою душу. Збавив я тобі віку, занастив долю (Стор.)].

Запропасться – заподітися, подітися, задітися, запро(в)торитися, запро(в)торитися, зав'язитися, зашитися, (*в суете*) зашамотатися, (*во что: зарыться*) запорпатися, (*диал.*) спрянчитися. [І де та смерть моя заподілася? (Коцюб.). Ой де пішла, де поділася Марусина мати? (Метл.). Десь книжка заподілася. Сіна дома нема, зав'язавсь десь (М. Вовч.). От не найду ножа: десь запорпався, як перевозилися (Проск. п.)].

Запропащение (*действ. от гл. Запропасть*) – 1) запро(в)торення, запро(в)торення, затасування, заподіння, (*пров.*) засатарення; 2) запропащення, занастіщення чого.

Запророчествовать, Запророчить – 1) запророкувати, почати пророкувати; 2) (*напророчить*) напророкувати.

Запрос – 1) (*действ. от Запросить*) запитання, запит (-ту); 2) (*канцел. бум. с вопросом*) запитання. [На ваше запитання з 20-го січня 1928 р. за № 5... (*или ч. 5*).]; 3) (*вопрос устн. или письмен.*) запитання, запит (-ту), питання. [Академія дає відповідь на наукові запитання всім інституціям (Ст. УАН)]. *Предъявляют, вносят -прос куда* – ставити, вносити запитання, запит до кого, до чого. *Входит с -просом куда* – звертатися з запитанням до кого, до чого; 4) (*допрос*) допит (-ту), (*расспрос*) розпиток (-тку). [Нікому він на допит не відкаже (*не ответит*) (Куліш). Наум пристав до його з розпитками (Квітка)]; 5) (*в торговле: назначение высок. цены*) заправа, (*чрезмерный*) загілення. **-прос в карман не лезет, -прос по рылу не бьёт** – заправа лиха не чинить (Приказка); дадуть не дадуть – заправити можна. **Без -су** – без заправи, без торгу. [Ціни – без заправи]; 6) (*перен.: спрос*) попит (-ту), (*в дух. отнош.*) запит (-ту), запитання, питання; (*стремление*) змагання, поривання до чого; (*потребность*) потреба чого; (*непреод. влечен.*) вимога, потреба. [Леся Українка найповніше відбила в собі ознаки свого часу з усіма його запитаннями, пориваннями до високої мети (Єфр.)]. **На что -прос, то и дорого** – на що попит, на те й заправа; чого питають, за те й заправляють. **Животрепещущие -сы жизни** – пекучі запити життя.

Запросец – запитаннячко.

Запросить – 1) (*начать просить*) почати (стати) просити. [Почав був просити (*запросил было*) у його грошей, так і говорити не дав (Поділля)]; 2) *см.* **Запрашивать 1 - 4**.

Запроситься – (*начать проситься*) почати (стати) проситися, (*успешно*) впроситися. **-сілся в избу** – став проситися до хати; впросився до хати.

Запростать, см. **Запрастывать**.

Запросто – запросто[а], попросту, попростому. просто. [Ти не гнівись на мене, любий Яго, що я так запроста (Куліш)].

Запротестова́ть – запротестувати проти чо́го, (*возразить*) заперечити проти чо́го. [Його́ му́за запротестувала з усією енергією своєю проти ледарства сильних мира сього́ (Куліш). «Дайте папіро́ску!» – «Не мо́жу», – заперечив, він, – «вам шко́дить курити» (Л. Укр.)].

Запроти́веть – спротивити(ся); см. **Опротиветь**.

Запроти́виться – запручатися, почати (стати) пручатися, опинатися, опиратися, огинатися, змагатися.

Запротиворе́чить – почати (стати) перечити, суперечити, заперечувати ко́му проти чо́го.

Запротоколи́ровать и **Запротоко́лить** – запротоколювати що. **-лированный** – запротоколюваний.

Запрото́рить – 1) (*запрятать что.-н.*) запро(в)торити що; см. **Запропасти́ть 1**. [Грама́тику десь запрото́рив (Васильч.)]; 2) (*заслать, загнать кого*) запро(в)торити, заправторити, загнати, замчати, втовкма́чити ко́го куди, в що; *срвн.* **Запрова́живать 1**. [Запрото́рити в Сибі́р. На Сибі́р запрото́рили (Кониськ.). І тебе́ загнали, мій друже єди́ний (Шевч.). Втовкма́чити дурних парубкі́в у тюрму́ (М. Лев.)].

Запрото́риться – (*затеряться*) запро(в)торитися, (за)поді́тися; (*о челов.: скрыться*) заподі́тися, поді́тися; см. **Запропасти́ться**.

Запроше́дший – мину́лий. **-шие годы** – мину́лі ро́ки.

Запро́шлый – (*о годе, месяце: третий*) трети́й, (*о годе, лете, весне*) позато́рішній.

[Позато́рішню ве́сну (*запрошлой весной*) його́ лихий поні́с чо́гось за Де́сну (Греб.). **-шлым летом** – позато́рішнього лі́та. **-шлым годом, в -шлом году** – позато́рік. [Твою́ до́лю, моя́ до́ню, позато́рік зна́ла (Шевч.). В **-шлом месяце** – тре́тього міся́ця.

Запру́да – 1) (*плотина*) гребля́ (*ум.* гребелька), (*гать*) за́гата, га́тка, га́ма, перети́ка. [Ста́ли скрі́зь греблі́ га́тити, во́ду за́пиняти (Руданськ.). Тут прорва́лася за́гата (Крим.). Ко́жно́ї вели́кої во́ди пі́сля до́щу, рі́чка перети́ку за́бирає: ла́годь її то́ді (Звин.)]. *Делать -ды* – греблі́ га́тити (*сов.* пога́тити); 2) (*заводь устроен. посредством плотины*) за́гата, (*для ловли рыбы*) і́з и я́з (-зу), (*умен.*) і́зок (-зка).

Запру́дить, см. **Запру́живать**.

Запру́дный – 1) гребля́ний, гребель́ний. [Гребель́ний млин. Гребля́на во́да]; 2) (*наход. за прудом*) за́ставний, заозе́рний.

Запру́жение – за́гачення, за́гатіння, за́тамува́ння, за́г[г]ардува́ння.

Запру́живание – за́гачува́ння, га́тіння, га́тінка, та́мува́ння, г[г]ардува́ння.

Запру́живать, запру́дить – га́тити, за́гачувати, за́гатити, ви[у]га́чувати, ви́гатити, уга́тити, перега́чувати, перега́тити, та́мувати, за́тамувати, за́пиняти, за́пинити, г[г]ардува́ти, за́г[г]ардува́ти, (*несколько*) при[під]га́чувати, при[під]га́тити, (*во мн. мест.*) поза́гачувати, поперега́чувати що. [Мості́ мості́ли, греблі́ га́тили (Макс.). Не мо́жна за́гатити́ Дні́пра (Тобі́л.). Перега́тив Чорну-На́ну тру́пом-моска́лями (Рудан.). Тепе́р тут ста́ло гли́боко, бо да́лі вни́зу за́пинили во́ду (Звин.). Поза́гачува́но но́ві ста́ви на тих зе́млях (Куліш).

Га́рдува́ти у ста́вку во́ду (Луб. п.). **-живать, -дить улицу, площадь** – за́гачувати, за́гатити ву́лицю, ма́йдан. **Запру́женный** – за́гачений, ви́гачений, перега́чений, за́г[г]ардо́ваний, (*о мн.*) поза́гачува́ні, поперега́чува́ні и т. д. **-ться** – га́титися, за́гачува́тися, перега́чува́тися, г[г]ардува́тися, та́мува́тися, бу́ти за́гачени́м, ви́гачени́м, перега́чени́м, за́г[г]ардо́вани́м.

Запры́гать – застриба́ти, заплига́ти, заскака́ти, заціба́ти, почати́ стриба́ти (плига́ти, скака́ти, циба́ти); (*об экипажах*) заскака́ти; (*о дожде, граде*) заплига́ти, заскака́ти. [Ні́хто́ не ба́че, як сирота́ плаче́, а як заска́че, то вся́к побаче́ (Номис)]. **-гать от радости** – застриба́ти з радо́щів (з радости́).

Запры́гивать, запры́гнуть (*заскакивать*) кудя́, за что́, на что́ – заска́кувати, заско́чити,

заплигнувати, заплигнути куді, за що, на що.

Запрыск, см. **Запрыскивание**.

Запрыскивание – запыскування, запырскування, запырс(ь)кування чого чим, чого в що.

Запрыскивать, запырскать – 1) (*начать прыскать*) запырскати, запырскати, запырс(ь)кати, (*запрызгать*) запырзкати; 2) **-скивать, -скать и запырнуть** (*опрыскивать*) – запыскувати, запырскати, запырскувати, запырскати, запырс(ь)кувати, запырс(ь)кати, (*запрызгать*) запырзкувати, запырзкати когo, що чим, (*о мног.*) позапырскувати *и т. д.*; 3) **запырскать со смеху** – запырскати, запырс(ь)кати, запырхати зо (*із*), від сміху, прихнути сміхом; *срвн.*

Прыскать. Запырнутый – запырсканий, запырсканий, запырс(ь)каний, запырзканий. **-ться** – запырскуватися, запырскатися, запырскуватися, запырскатися, запырс(ь)куватися, запырс(ь)катися; бути запырсканим *и т. д.*

Запырнуть, см. **Запырскивать 2**.

Запырщать (*покрыться прыщами*) – запырщити(ся), попырщавіти.

Запыряг – 1) кінець голоблі; 2) см. **Запыряжка 2 а, б**.

Запырягала, Запырягальщик, -щица – 1) запырягальник, -ниця, (*зап.*) запырягайник, -ниця, запырягайло; 2) **-гала** (*понукатель*) – прыгонич, -чка, прыгінчий (-чого), прыгінча (-чої); см.

Понукатель.

Запыряганіе – запыряганія.

Запырягать, запыречь – 1) запырягати, запырягти (*пр. вр.* запыріг, -прягá), (*о мног.*) позапырягати, повпырягати когo. [Запырягайте, хлопці, коні вороні (Пісня). Воли позапырягають (Грінч. III). Сірі воли повпырягали (Чуб. V)]. **-пречь лошадей** – запырягти коні *и коней*. **-гать, -пречь** (*вола или корову*) *в одиночку* – запырягати, запырягти (вола, корову) бовкуном. **-гать сборно, совместно** – спрягати (свогo й чужогo коня, вола), спрягатися, спрягтися; 2) (*принуждают кого-л. к тяж. раб.*) запырягати, запырягти когo до чогo. **Запыряженный** – запыряжений, (*о мног.*) позапырягані.

Запырягаться, запыряться – запырягатися, запырягтися, бути запыряженим в що, до чогo. [Колись-то лєбідь, рак та щука приставить хуру узялись; от трое разом запыряглись (Глібов). От засіяв Гадам, запырігся в борону та й волочить (Рудан.). Запырігся до цієї праці (в цю працю)].

Запырядать и Запырядывать, запырять – 1) (*начинать пряжу*) запырядати, запыряти; 2) (*впрядывать*) впрядати, впрясти, (*о мн.*) повпрядати що в що; 3) (*зараб. прядением*) запырядати, запыряти, (*образно*) закручувати, закрутити веретенom. [Як запыряде стара (*старуха*) шматок хліба, то й їм (Основа). А Ганна грошей не жалувала... поси́лала, що було закрутити веретенom (Н.-Лев.)]; 4) (*напрясть*) напыряти.

Запырядаться, -дываться, запыряться – 1) (*засиживать за пряжей*) запырядатися, запырятися; 2) (*запырядать себя*) за[об]мотуватися, за[об]мотатися, обсновуватися, обснуватися (павутиною). **Шелковичный червь -ваётся** – шовкопряд обсновується.

Запыряжить, -ся – запыряжити, -ся, засмажити, -ся, зашкварити, -ся. **Запыряженный** – запыряжений, засмажений, зашкварений.

Запыряжка – 1) (*действ.*) запыряганія, запыряга; 2) а) (*повозка с лошадьми и упряжью*) запыряг (-гу); б) (*упряжь*) упряж (-жи), запыряг; в) (*упряжь и лошадь*) запыряг (-гу); 3) (*лошади*) коні, запыряжка. **Запыряжная** – підстава; 4) (*переезд изв. расстояния на одн. и тех же лош. без кормёжки*) перегін (-гону).

Запырять, см. **Запырядать**.

Запыряг, Запырягтка, см. **Запырягание**.

Запырягание – 1) захова́ння; 2) запыкува́ння, заса́дження, запы(в)то́рення когo, чогo кудісь.

Запырягать, -ся, см. **Запырягивать, -ся**.

Запырягивание – 1) захо́вування когo, чогo; 2) запыку́вування, заса́джування, запы(в)то́рювання когo, чогo кудісь.

Запырягивать, запырягать – 1) захо́вувати, захо́вати когo, що, (*мног.*) позахо́вувати. [Чи ти

заховала гроші? (Сл. Гр.). Так позаховує, що вже ніхто без неї не знайде (Черн. г.). Заховаю змію люту коло свого серця (Шевч.); 2) *кого (засадить в тюрму, заслать)* – запаковувати, запакувати, засаджувати, засадити, закидати, закинути когo (в тюрму), (*заслать*) запро(в)торювати, запро(в)торити когo куди; см. **Засадить 2, Заслать**. [Засадили такі його за плетяні вікна! (Звин.). Крав, поки такі запакували в острог (Харк.). Я його запакую в Сибір (Квітка)]. **Запряданный** – захований; запакований, засаджений у в'язницю (за плетяні вікна), запро(в)торений.

Запрядываться, запрядаться – заховуватися, заховатися, зашиватися, зашитися, (*о мн.*) позаховуватися, позашиватися куди; бути захованим. [Так-би зашився десь у куточку й румсав-би, наче дитина (Кониськ.)]. *Куда он -тался спать?* – де (куди) він зашився спати?

Запуг (действию), см. Запугивание.

Запуга – (*запугивание*) залякування, залякання, (*страх*) страх (-ху), перестрах, ляк (-ку); см. *ещё Боязнь, Страх*. *У него руки дрожат от -пуги* – у його, йому руки тремтять з перестраха.

Запуганность – заляканість, застрашеність (-ности).

Запугать, см. Запугивать.

Запугивание – залякування, страхання когo чим; *срвн. Застращивание.*

Запугивать, запугать – залякувати, залякати когo чим, (*о мног.*) позалякувати, (*страшить*) страхати, за[на]страхати, страшити, за[на]страшити когo чим, страху завдавати, завдати кому. [Так інший б'є безвинно свого собаку, щоб залякати величнього лева (Куліш). Страхують тогосвітньою карою (Наш). Настрасали його, то він і додому не приходив (Звин.)]. Позалякував дітей так, що й духу його бояться (Харк. п.). **-гать криком** – загримати, затюкати когo. [Загримали дитину (Звин.)]. **-гать битъём** – забити когo. [Так забили бідну дитину, що вона вже всього боїться (Харк.)]. **Запуганный** – заляканий, застраханий, застрашений.

Запугиваться, запугаться – залякуватися, залякатися, страхатися, страшитися, застрашитися; *срвн. Пугаться*. [А а молоденька залякалася та в нову світлоньку заховалася (Чуб. V)].

Запугливый, см. Пугливый.

Запудривание – запудрування.

Запудривать, -ся, запудрить, -ся – запудрувати, -ся, запудрити, -ся. **Запудренный** – запудрений.

Запуживать, запужать – (*зап.*) запуджувати, запуджити когo; см. **Запугивать, запугать**.

Запужатеть – 1) (*сделаться пузатым*) за[по]череватити, стати (зробитися) череватим, пузатим, (*потолстеть*) погладшати, потовщати; 2) (*сделаться беременной*), см.

Забеременеть.

Запузыривать, запузыривать – 1) (*мыльн. пузыри*) пуска́ти, ду́ти баньки́, пухи́ри, пусти́ти, наду́ти пухи́ря; 2) (*жарить*) затинати, зати́ти, утя́ти, шкварити, ушкварити, устругувати, устругнути, чистити, учистити, гатити, вгатити; см. **Жарить 2. -ривай (ной), ребята, хорошенько** – шкварте, хлопці, добре; 3) паску́дити когo, ля́тися паску́дними слова́ми, (*диал.*) соба́чити кому́; 4) см. **Впихивать, Вколачивать.**

Запузыриваться, запузыриваться (*покрыться пузырями*) – укрива́тися, укрі́тися, бра́тися, взя́тися пухи́рями (бульками), (*об обварен. месте*) зніма́тися, зня́тися пухи́рем, пухи́рями, запухи́рюватися, запухи́ритися (Звин.).

Запулить (*о книге: зачитать*) – зачитати; *срвн. Зажилить.*

Запуперивать, запуперить, см. Запузыривать 2.

Запуск – 1) см. **Запускание**; *оконч.* занехая́ння, занедба́ння; зада́внення; вгоро́дження, устро́млення, закла́дення, засу́нення, забиття́; заква́шення; 2) заборона полюва́ти; 3) (*заказная роща*) запові́дник (-ка); 4) см. **Запуски.**

Запуска́ние – упуска́ння, запуска́ння; занеха́ювання, зане́дбування; зада́внювання; угороджування, устро́млювання; заклада́ння, засо́вування, забива́ння; заква́шування.

Оттенки см. Запуска́ть.

Запуска́ть (запу́щать), запусті́ть – 1) *кого куда (впускать)* – упуска́ти, упусті́ти, (о мн.) повпуска́ти ко́го куди, до чо́го. **-ти-ка теля́т в сара́й** – впусти-но теля́та в пові́тку (до пові́тки). **-ска́ть, -сті́ть в хлеб (производитъ потра́ву)** – запуска́ти, запусті́ти що́ ким, (за)пуска́ти, (за)пусті́ти в спаш, в пашню́ (ко́ні, коро́ву). [А ми про́со за́сієм. А ми ста́дом запусті́м, запусті́м (Метл.). Не пусти́ ко́ні в спаш! Пустив ко́ні в пашню́ (Поділля)]; 2) *кого что (оставлять без ухода, в небрежении)* – зане́дбува́ти *и* зане́дбува́ти, зане́дба́ти, занеха́юва́ти, занеха́яти *и* занеха́ти, зали́щати, зали́шити ко́го, що́, (*редко*) запуска́ти, запусті́ти, (о мн.) позанеха́юва́ти. [Занеха́яла геть усе́, і вихова́ння своїх діте́й (Звин.) Зане́дбав поле. Одна́ жі́нка запусті́ла ді́жу, що́ вона́ й на ді́жу не похо́жа (Грінч. I)]. **-ска́ть, -сті́ть дела́** – зане́дбува́ти, зане́дба́ти, запуска́ти, запусті́ти *и т. д.* спра́ви. **-ска́ть, -сті́ть коро́ву** – запуска́ти, запусті́ти коро́ву. **-ска́ть, -сті́ть болезнь** – зада́внюва́ти, зада́вни́ти, (*редко*) запуска́ти, запусті́ти хоро́бу. **-ска́ть, -сті́ть боро́ду, кудри** – запуска́ти, запусті́ти боро́ду куче́рі. **-ска́ть, -сті́ть ногти́** – відпуска́ти, відпусті́ти (ні́готь), пові́дпуска́ти ні́гті (па́гності, пазу́рі); 3) (*бросать чем-н. в кого*) шпу́рля́ти, шпу́рну́ти, жбу́рити, по́жбу́рити, пошпу́рити, (*однокр.*) жбу́рну́ти, шпу́рну́ти чим на (в) ко́го; 4) (*гнать, погнать*) пуска́ти, пусти́ти, зата́нати, зата́яти. [Пустив ко́ні що́-ду́ху. Як зата́їв ко́ня, аж ле́тить (Звин.)]. **-ска́ть, -сті́ть хра́пенье** – (зав)дава́ти, (зав)да́ти, зата́нати, зата́яти хро́пака, хро́пті хро́пака; 5) (*вонзает в кого, во что*) запуска́ти, запусті́ти в ко́го, в що́, вгороджува́ти, вгороді́ти в ко́го, в що́, втере́блюва́ти, втере́бити, впі́рити в ко́го, в що́; *см. е́ще Вонза́ть.* [Як на ля́ха ко́зак налі́тав, в нього́ спис запуска́в (Мог.). І запусті́ть пазу́рі в печі́нки Шевч.). Та вгороді́ла в сво́є се́рденько го́стрий ні́ж (Пі́сня)]. **-сті́ть руку́ в карма́н** – закла́сти (засу́нути, застро́міти) руку́ в кише́ню. **-сті́ть куда-л. ру́ки (воспользоваться ч.-н. чужим)** – простя́гти ла́пу, су́нути руку́ куди, погрі́ти ру́ки чим. **-сті́ть кому́ (в нос) гусара́** – запусті́ти пинхву́ кому́. **-ска́ть, -сті́ть глаз (глазуна, глазенапа)** – закида́ти, закину́ти о́ком, зирка́ти, зир(к)ну́ти (ку́тиком о́ка) куди́, на ко́го. **-ска́ть, -сті́ть в паз** – запуска́ти, запусті́ти в жо́лоб (паз, бу́рт), забурто́вува́ти, забуртува́ти, (*вколачивать*) за[у]са́джува́ти, за[у]са́діти, забива́ти, заби́ти, вбива́ти, вби́ти; 6) (*кладать закваску*) заква́шува́ти, заква́сити що́, запуска́ти, запусті́ти що́ чим (дрі́жджами). **-ска́ть, -сті́ть дрожжа́ми (квас, пиво)** – запуска́ти, запусті́ти дрі́жджами (квас, пиво); 7) **-ска́ть, -сті́ть за галсту́к (выпивать)** – залива́ти, зали́ти *и* залля́ти о́чі, пі́ти-непролива́ти; 8) (*сильно ругать*) загина́ти, загну́ти кому́; 9) **-ска́ть змея́** – пуска́ти змія́. **-ка́ть куба́рь (волчка)** – пуска́ти дзі́гу. **-сті́ть шарманку́** – заве́сти кате́рінку. **Запу́щенный** – впу́щений; занеха́яний, зане́дбаний, (*редко*) неприко́ханий, (о *болезни*) зада́внений; (*вонзённый*) запу́щений, угородже́ний. **-ные дела́** – зане́дбані́ спра́ви. **Дела́ -щены́** – спра́ви зане́дбано́.

Запуска́ться, запусті́ться – впуска́тися, бу́ти впу́щеним; занеха́юва́тися, занеха́ятися, запуска́тися, запусті́тися, (о *болезни*) зада́внюва́тися, зада́вни́тися; бу́ти занеха́яним, зане́дбаним; зада́вненим.

Запу́ски, в выраж. в запу́ски (в перегонку) – нав(в)і́передки, навза́води. *Бегать в запу́ски* – бі́гати на(в)ві́передки, навза́води.

Запу́скаю́й – запу́скаю́чий. **-ная ро́ща, см. Запове́дник. -ная го́нка** – го́ни навві́передки.

Запустева́ть, запусте́ть – 1) пу́стіти, спу́стіти, спуст(к)ува́ти, става́ти, ста́ти пу́сткою, (*пустеть и дичать*) дича́віти, здича́віти, дичі́ти, здичі́ти. [Чи сві́тові спу́стіти че́рез те́бе? (Кулі́ш). Пу́стіє в ха́ті, в ко́морі і надво́рі без хазя́їна (Сл. Гр.). Спу́стіло па́нське подві́р'я (М. Вовч.). Ї́ світлі́ця спусткува́ла (Греб.). Са́д здича́вів (Кам. п.)]; 2) (*не посещаются*) сто́яти пу́сткою, поро́жнем, бу́ти поро́жнім, спусткува́ти, спу́стіти, гуля́ти.

Запусте́лость – спустоша́[і]лі́сть (-лості); занеха́яність; *см. Запусте́ние.*

Запустѣлый – спустілий, спустоша́[і]лий. [Щоб йому́ да́но гро́шей на підно́ву ки́ївського спустошало́го замку (Куліш)].

Запустѣние – запусті́ння, спусті́ння, пу́стка, пу́стовці́на, спустоша́[і]лість, руйно́вина. [Наблі́зилось запусті́ння його́ (Св. П.). Весе́рині спустошале́сть стра́шна і проти́вна (Куліш). Черепки́ під нога́ми, шма́тки папе́ру, пу́стка ру́їни – буди́ли ще бі́льшу жадо́бу ни́щити (Коцюб.)]. **Мерзость -сте́ния** – гидота (мерзота) запусті́ння.

Запустѣть, см. **Запустева́ть**.

Запуститъ, см. **Запуска́ть**.

Запустогорла́нить – загорла́ти, заверла́ти, зарепетува́ти ма́рно (без пуття́), загорлопа́нити.

Запустоша́ть, запустоши́ть – спустошувати, спусто́шити; см. **Опустоша́ть**.

Запустоше́ние – спустоше́ння.

Запу́тание – заплу́тання; зав'язан́ня, ув'язан́ня, за[у]шну́рвання; за[в]плу́тання ко́го в що.

Оттенки см. **Запу́тывать**.

Запу́танность – заплу́таність (-ности); (*затруднение*) тру́днощі (-щів), (*фам.*) тру́днати́ця.

Запу́танный, *прил. и прич.* – 1) заплу́таний, запу́таний, замо́таний; (*о волосах: вз'ерошенный*) заку́дланий, скуйов́джений. [Цей пері́од укр. письме́нства з по́гляду націо́нальної принале́жності найбі́льш заплу́таний (Єфр.); 2) за[у]в'язаний, за[у]шну́рований; 3) за[в]плу́таний у що, приши́тий до чо́го. *Он -тан в это грязное дело* – його́ за[в]плу́тано (він за[в]плу́таний) у цю нечи́сту (брудну́) спра́ву, його́ приши́то до цієї нечи́стої спра́ви. **-ное дело** – заплу́тана спра́ва *или просто* плутня́. **-ные обстоятельства** – заплу́тані, замо́тані обста́вини. **-ные улицы, переулки** – поплу́тані (в)у́лиці, про[за]у́лки, (*фам.*) закруто́[а]си. **-ный счёт, расчёт** – заплу́тана раху́ба.

Запу́тано, *нрч.* – заплу́тано.

Запу́тать, -ся, см. **Запу́тывать, -ся**.

Запу́тлять, см. **Запу́тывать 1**.

Запу́тывание – 1) заплу́тування, запу́тування чо́го; 2) зав'язува́ння, ув'язува́ння, за[у]шну́рвання; 3) заплу́тування, уверта́ння ко́го в що, пришива́ння ко́го до чо́го.

Запу́тывать, запу́тать – 1) *что (перепутывать)* – заплу́тувати, заплу́тати, запу́тувати, запу́тати, заборсувати, заборсати й забурсувати що, (*о мног.*) позаплу́тувати; (*о волосах: вз'ерошить*) кудлати, заку́длати, куйов́дити, за[с]куйов́дити, (*о мн.*) поку́длати, покуйов́дити. **-тать дело** – заплу́тати спра́ву; 2) *кого (приводит в замешательство)* – заплу́тувати, заплу́тати, збивати, збити ко́го. [Слі́дчий заплу́тав його́ геть, він не знав, що й казати (Київ)]; 3) (*увязывать верёвкой что-л.*) зав'язувати, зав'язати, ув'язувати, ув'язати що, зашну́рувати, зашну́рувати, ушну́рувати, ушну́рувати що; 4) *кого во что* – заплу́тувати, заплу́тати, у́плу́тувати, у́плу́тати ко́го в що, (*о мног.* поза[пов]плу́тувати), увертати, уверну́ти, вкручува́ти, вкру́тити ко́го в що; см. **Впу́тывать, -тывать, -тать кого в дело** – за[в]плу́тувати, за[в]плу́тати ко́го в спра́ву, пришива́ти, приши́ти ко́го до спра́ви. **-тывать, -тать** (*завлечь кого во что*) – заплу́тувати, заплу́тати ко́го в що, затене́тити ко́го. [Щоб молоді́ж мою́ лицарську ви у любовні́ сіті заплу́тали? (Грінч.)]; (*влюбить в себя*) закоха́ти ко́го в се́бе, закру́тити ко́го, ко́му го́лову.

Запу́тываться, запу́таться – 1) заплу́туватися, заплу́татися, запу́туватися, запу́татися, за[в]мо́туватися, за[в]мо́татися, уклучува́тися, уклучи́тися, у́биратися, у́братися в що, (*о мн.*) позаплу́туватися, позапу́туватися, позамо́туватися. [Як стояла, так і впала, заплу́талася в плахтіну (Чуб. V). Не поет, у ко́го думки не літа́ють ві́льно в сві́ті, а заплу́тались наві́ки в золоті́ тонкі́ сіті (Л. Укр.). Ой ішо́в я з вечорни́ць через ті́ городи, замо́тався (*вар.* заплу́тався) в гарбу́зіння, наробив я шко́ди (Грінч. III). Рі́й (бджі́л) уклучи́ться в ко́си (Мил.). В гі́лля вбра́вся (Свидн.). **-ться в сбруе** (*о лошадях ещѣ*) – заборсува́тися, заборсати́ся, забурсува́тися. [Так вони́ (ко́ні) забурсува́лись у ві́жках та посторо́нках, ле́двє їх розплу́тали (Новом. п.)]; 2) (*сбиваться*) заплу́туватися, заплу́татися, збива́тися, збитися;

- 3) (*во что*) заплутуватися, заплутатися, уплутуватися, уплутатися в що. [Копаниця, заплутавшись у справу з Денисовою землею, не хотів поки встрявати ще й у це діло (Грінч.)]; 4) (*в денежном деле*) заплутуватися, заплутатися, закрутитися.
- Запутье** (*место лежащ. в стороне от дороги*) – позадоріжжя, одшиб (-бу), відсторонь. В -тьи – в позадоріжжі, на одшибі (од шляху).
- Запуха** – 1) каглянка; 2) (*грязная, неряшл. женщина*) нетіпанка, нечепура, некукібниця, нехлюя; см. **Неряха**.
- Запуханье** – запухання.
- Запухать, запухнуть** – запухати, запух(ну)ти, (*о мног.*) позапухати. [І доки ви спатимете? Вже аж позапухали від сання (Харк. п.)].
- Запухлый** (*опухший*) – запухлий.
- Запухнуть**, см. **Запухать**.
- Запучивать, запучить** – 1) см. **Пучить, Вдывать. Живот -чило** – живіт (черево) роздуло (знесло, рознесло); 2) (*о глазах*), см. **Таращить, Пучить**.
- Запушать, запушить** – 1) запушувати, запушити що, укривати, укрити пухом що. *Иней -шил вербы* – іней пухом укрив верби; 2) (*обшивать мехом*) обшивати, обшити хутром (брамом), облямовувати, облямувати хутром (брамом). **Запушенный** – запушений, укритий пухом; обшитий, облямований хутром. *Окна -пушены снегом* – сніг запорошив (припорошив) вікна.
- Запушаться, запушиться** – 1) запушуватися, запушитися, укриватися, укритися пухом, вбиратися, убратися в пух. *Где это вы так -шились?* – де це ви так убрались у пух? 2) (*о волосах: пробиваться*) пробиватися, пробитися, засіватися, засіятися. **-шились усы** – засіялись (в)уса; 3) обшиватися, облямовуватися хутром (брамом).
- Запушение** – запушення, укриття пухом; обшиття хутром (брамом).
- Запушить** – 1) см. **Запушать**; 2) почати ляяти, картати, бештати ког. **-шить матерями, -рей** – заматюкатися, почати ляятися в батька-матір.
- Запушка** – 1) см. **Запушение**; 2) (*обшивка*) облямівка, (*узкая мехов.*) брам (-му).
- Запушать, -ся**, см. **Запускать, -ся**.
- Запушение** – занедбання, занехаяння; задавнення (хороби). [На всьому є слід занедбання (Л. Укр.)].
- Запушенность** – занедбаність, занехаяність (-ности), занедбання, занехаяння, недбалість (-лости).
- Запыживание, Запыжение** – забивання клейтуху (клінтуху), клей[клин]тушення, заклейтушення, заклінтушення.
- Запыживать, запыжить** – забивати, забити клейтух (клінтух), клейтушити, заклейти, заклінтушити, заклінтушити.
- Запылать** – 1) запалати, (*сильно и с шумом*) запалахкотіти (-кочу, -котиш) и -котати (-кочу, -кочеш). [Земля затрясётся, небо запалае (Шевч.). Огонь знов запалахкотів (Н.-Лев.). Сухих дров поклав, то як запалахкотіло в грубі (Рудан.)]; 2) (*стать огненным, огнеподобным*) запалати, заполоменіти, заогнитися, зажаріти. [Небо запалало. Земля під нею запалала, сонечко як мак почервоніло (Квітка). Зажаріли голівки горіцвіту, загула бджола (Васильч.). Очі заогнілися ненавищами (Васильч.)]; 3) (*возгореться: о войне, борьбе, битве и т. п.*) запалати, (*вспыхнуть*) спалахнути; (*раскраснеться*) зашарі[и]тися, зачервонітися, запашіти, зажіврітися (см. **Зардеть, -ся, Раскраснеться**). *Снова -лала свирепая битва* – знову лютий бій запалав. *Щеки у нее -лали* – лиця у неї или їй зашаріли(ся), запашіли. *Он весь -лал* – він увесь зашарівся. **-лать страстью, негодованием, гневом, ненавистью** – запалати, запалитися жагою (пристрастю), обуренням, гнівом, (з)ненавистю (ненавищами). [І почувши се, усі в синагозі запалали гнівом (Єв.)].
- Запыление** – запорошення, закуріння, закуріння, запилення; бот. запилкування.

Запы́ливание – запоро́шування, закурювання, запы́лювання, *бот.* запыльковування.

Запы́ливать, -ся и **Запы́лять, -ся, запы́лить, -ся** – 1) (*пылью, снегом*) запоро́шувати, -ся, запоро́шити, -ся, закурювати, -ся, закурити, -ся, укурювати, -ся, укурити, -ся, (*только о пыли*) запы́лювати, -ся, запылити, -ся и за[на]пыляти, -ся, (*о мног.*) позапоро́шувати, -ся, позакурювати, -ся, позапылювати, -ся, попылити, -ся. **-ться** (*кроме указанных*) – пылом (поро́хом) припа́дати, припа́сти, укрива́тися, укрита́ся пылом, поро́хом, (*сов.*) закурі́ти, укурі́ти, напоро́шиться. [Тихе́ський вітре, продима́й стежки й дорі́жки, щоб наша ма́ти не запоро́шила доро́гої сукні (Мирн.). Оде́жу позакурюва́ли в доро́зі (Сл. Гр.). А вже хустино́чка та й запыли́лась (Чуб. V). Чи це ви, сва́хо, запыли́лись? (Н.-Лев.). Як не вкрити́ хлі́б, то вкү́рится (Харк. п.). Сорочка пы́лом припа́ла (Грінч.). Вку́рив хлі́б дү́же, а в мі́шку був (Канів. п.). Не став кисі́ль на ві́кно: ві́тер, – напоро́шиться (Звин.); 2) **-лить** (*задымить папироской, трубкой*) за́пакати, задымити, закурити; 3) **-ливать, -лить** (*пускать пыль в глаза, дурачить*) – пускати, пустити тумана́(у) кому́, туманити, обтуманити ко́го, (*хвастать*) чва́нитися, почва́нитися, хизува́тися, похизува́тися, хвалі́тися, похвалі́тися чим; 4) *бот.* (*о растениях*) – запыльковува́ти, -ся, запылкува́ти, -ся. **Запы́лённый и Запы́ленный** – запоро́шений, закурений, запы́ле[я]ний, припа́лий пы́лом, поро́хом, вкрити́й пы́лом, поро́хом, вкү́рилий, (*о растен.*) запылькований.

I. Запы́лить – 1) (*начать пылить*) запоро́шити, закурити, запылі́ти, поча́ти поро́шити, ку́рити, пылі́ти, (*вульг.*) закушпелити; (*о растениях*) поча́ти пылкува́ти. [Чо́ртик переку́рився скі́лька разі́в у сні́гу, заре́готався, пішо́в дрібу́шки в степ... та як завихри́ть, та як закурить (Васильч.). Заку́тило, закушпелило шля́хом (Мирн.); 2) (*помчаться, вздымая за собою пыль*) закурити (-рю, -куриш; *пр. вр.* -курив) и закурі́ти (-рію, -ієш, *пр. в.* -курів). [Чолові́к тоді́ його́ (чо́рта) зса́див з гру́ші, – чо́рт аж закурі́в (Рудч.); 3) *см.* **Запы́лить 1, 2, 3, 4** (*под Запы́ливать*).

II. Запы́лить (*вспылит*) – запали́тися, розпали́тися, спалахну́ти; *см.* **Вспы́лить**.

Запы́литься – 1) (*начать пылиться*) закурі́тися, запылі́тися, запоро́шитися. [Не жаль мені́ дорі́женьки, що закурі́лася (Пісня)]. **-лись ты, путь-дороженька** – закурі́ся ти, путь-дорі́женько; 2) (*о пыли: начать подниматься, начать вздыматься пыльным облаком*) закурі́ти, закурі́ти пы́лом, закурі́тися, запоро́шитися, узяти́ся пы́лом, поро́хом. [І закурі́в він пы́лом аж до не́ба (Крим.); 3) *см.* **Запы́ливаются 1, 4**.

Запы́льчивый, см. Запа́льчивый.

Запы́лять, -ся, см. Запы́ливать, -ся.

Запы́рнуть кого – (*забодать*) за́бити, заколо́ти ко́го, (*ножем*) штрикну́ти, шпорто́нути ко́го но́жем.

Запы́тать, см. Запы́тывать.

Запы́тчивый (*любопытный*) – ціка́вий, допы́тливий.

Запы́тывание, Запы́тание – мордува́ння, катува́ння ко́го, замордува́ння, заката́вання ко́го, за́гублення (стра́чення) ко́го на му́ках, на торту́рах.

Запы́тывать, запы́тать – (*замучить пыткой*) мордува́ти и замордо́вувати, замордува́ти, катува́ти и заката́вувати, заката́вати ко́го, губи́ти, за́губи́ти (стра́тити) ко́го на му́ках. [А по́тім, замордува́вши, го́лову його́ одрубáли (ЗОЮР)]. **Запы́танный** – замордований, заката́ваний, стра́чений на му́ках.

Запы́ха – заса́пуватий, зады́х[ш]ливий.

Запы́хание (*состояние*) – заса́пання, зады́хання.

Запы́хать – 1) заса́пати, засопті́ (*пр. вр.* засі́п, -сопла́), захе́[а]кати; 2) (*начать курить, выпуская много дыму*) задымити, зачадити; 3) (*разгореться ярким пламенем*) запала́ти, взяти́ся по́лум'ям; 4) *см.* **Загорди́ться**.

Запы́хаться, см. Запы́хиваться.

Запы́хиваться, запы́хаться – заса́пуватися, заса́патися, (*о мн.* позаса́пуватися), засопті́ся

(*пр. в.* засіпся, -соплася), усапати́ся, задиха́тися, задиха́тися, захе́[а]кати́ся, ухе́[а]кати́ся, (*от бегания*) забігати́ся. [Вона ледве приперла мішок муки, засапалася і стогнала (Коцюб.). Він ішов швидко, аж задихався (Франко). Гнат важко дихав, наче ухекавшись від довгої біганини (Коцюб.). Захакався, як собака (Тобіл.). Пісар біжить, аж засіпся (Квітка). Забігався, ледве дише (Харк. п.)]. **Запы́хавшийся** – засапаний, задиханий, захе́[а]каний, ухе́[а]каний. [Вбігла Маланка, бліда, засапана, очі горять (Коцюб.). І весь задиханий я став (Франко)].

Запы́хтеть – 1) (*о локомотиве, пароходе и т. п.*) запи́хкати, запу́хкати, забу́хати, забухті́ти, засопті́. [Машина забухтіла (Грінч.)] *Паровоз засвистал, -тел и тронулся* – паровик засвистав, запи́хкав і ру́шив; 2) (*начать пыхтеть*) заса́пати, засопті́ (*пр. вр.* засіп, засопла́, -соплі́), (*кряхтя*) запи́хкати, (*гал.*) зафу́кати; (*начать отдуваться от усталости*) поча́ти (ста́ти) відса́пуватися, відди́хувати́ся; *см. Пыхтеть.*

Запы́шаты́ – 1) (*начать пышать, дышать тяжело*) заса́пати, засопті́, заха́[е]кати́; 2) (*начать испускать сильный жар*) запаші́ти, запалахко́тіти, зажа́ріти, зажахті́ти; *см. Пышаты́.* [Зажахтіть, як жар (Куліш). Земля так нагрілася, що аж запашіло від неї (Сл. Гр.)].

Запы́шаты́ся – 1) (*запыхаться*) заді́хатися, заса́патися, ухе́катися; 2) (*заважничать*) запи́шатися запишні́тися, запишні́ти. [Запишався як кошеня в попелі (Номис). І геть то че́стію такою запишні́вся (Греб.)].

Запы́шка (*состояние*) – заса́пання, заді́хання, заха́кання.

Запы́шнелый – запишні́лий.

Запы́шнеть – запишні́ти.

Запы́яне́ть – сп'я́ніти, (*о мн.*) поп'я́ніти; *см. Опьяне́ть.*

Запы́янствоваты́ – за́пити, за́пийчати, (*сильно*) заку́рити. [Я не загуляю, не за́пийчу, не засплю́сь (Г. Барв.). Запив Іван, загуляв, не до мислі жінку взяв (Чуб. V). Та старий Марчєнко не довго й жив; то пив, а після волі так закурив, що за три роки з перепою і дуба дав (Кониськ.)].

Запы́янствоваты́ся – за́пити, за́пийчати.

Запы́янщина, Запы́янчу́га – за́пивайло (*м. р.*), п'яню́га (*общ. р.*); *см. Пьяница.*

Запы́яливание – за́пинання.

Запы́яливаты́, запы́яли́ть – за́пинати́, за́пну́ти *и* за́п'ясти́, (*о мн.*) поза́пинати́ що́ чим; за́тяга́ти, за́тягти́ що́ чим. [За́пинає вікно́ хусткою (Сл. Гр.). За́віса чо́рно-сіза́ півне́ба мо́вчки за́п'яла́ (Тичина)]. **Запы́яленный** – за́пну́тий *и* за́пнений.

Запы́яливаты́ся, запы́яли́ться – 1) за́пинати́ся, за́пну́тися *и* за́п'ясти́ся чим; (*задельваться*) за́тягува́тися, за́тягну́тися. [Оби́чайка (*обечка*) за́тягує́ться во́лосянкою]. *От ветра -лился одеялом* – за́пну́вся від ві́тру ко́вдрою; 2) (*смотреть выпуча глаза*) ви́рячува́ти, ви́рячити́ о́чі (ба́ньки) на ко́го, ви́рячитися́ на ко́го; *см. Пяли́ть (глаза).*

Запы́ястие – 1) *анат.*, **Carpus** – за́п'ясток (-тка), за́п'ясть (-ти), передру́ччя (-чя). [В за́п'ястку кі́лька невеликих кісточок (Троянов.)]; 2) (*украшение*) на́ручень (-чня), на́руччя, обру́чка на ру́ці, за́пинка. [Старосві́тські вели́кі обру́чки на рука́х, внизу́ й ви́ще лі́ктя (Л. Укр.). Дві за́пинки на ру́ки їй (Св. П.)]; 3) чо́хла, (*гал.*) за́п'я́сник, (*манжета*) ма́нкє́та, (*стар.*) по́руч (-чи).

Запы́ястный, анат. – за́п'ястко́вий, (*о сорочке*) чохла́тий.

Запы́ята́я – 1) ко́ма, (*гал.*) про́тинка. *Точка с -той* – кра́пка з ко́мою, се́ре́дник (-ка); 2) (*препятствие, недоразумение*) за́чіпка.

Запы́тити́, см. Запы́чиваты́.

Запы́тки (*у экипажа*) – поза́дки (-кі́в), за́щабельник, за́дня при́ступка, за́дня підно́га. [На передку́ сів погони́ч, у задку́ – пани́, поза́ду на при́ступці́ став коза́чок і по́віз ру́шив (Крим.)].

Запятна́ть, -ся, см. Запятны́вать, -ся.

Запятник – 1) (слуга, стоящий на запятках) стояк (-ка́); 2) (у лаптя) задок (-дка́), зап'яток (-тка).

Запятны́вание, Запятна́ние – плямува́ння, каля́ння; таврува́ння, зазнача́вання, (гал.) п'ятнува́ння, сов. заплямле́ння, заплямува́ння; зап'ятнува́ння, зазнача́ння; (в игре: в пятнашки) ква́цання, заква́цання, квач. [Давай ще гуляти, бо я з квачём не піду додому (Звин.)].

Запятны́вать, -ся, запятна́ть, -ся – 1) (замарать, -ся пятнами) плями́ти, -ся, за[по]плями́ти, -ся, обплями́ти, -ся, уплями́ти, -ся, плямува́ти, -ся, за[по]плямува́ти, -ся, сплямува́ти, -ся, (о мног.) позаплямува́ти, -ся, позаплямлюва́ти, -ся; (чем-л. жидким) заляпува́ти, -ся, заляпати, -ся, позаляпува́ти (кого, що чим), -ся; 2) (клясть клеймо) таврува́ти, -ся, затаврува́ти, клейни́ти, -ся, закле́йни́ти кого́, що́, (гал.) п'ятнува́ти, -ся, зап'ятнува́ти, (отмечать) за[по]знача́ти, -ся, за[по]знача́ти; 3) (клеимить, позорить, -ся) плями́ти, -ся, заплямлюва́ти, -ся, заплями́ти, -ся, сплями́ти, -ся, поплями́ти, -ся, плямува́ти, -ся, заплямува́ти, -ся, сплямува́ти (кого, що чим), -ся, каля́ти, -ся, закаля́ти, -ся, скаля́ти (кого, що чим), -ся; срвн. **Позорить, Клейми́ть 2, Черни́ть.** [Тяжким гріхом я заплямила молодість свою (Грінч.). Сплямила себе таким злочинством (Грінч.). Заплямував на старість своє ім'я за якихось там дванадцять карбованців (Васильч.). Ви обидва нею (кров'ю) сплямувались (Куліш). Ніколи він себе неправдою не закаляв (Єфр.). Хто не хоче скаляти золотої слави своєї, той гайда з нами за пороги (Куліш)]; 4) (в играх: в пятнашки) квача́ дава́ти, да́ти кому́, квачи́ти, поквачи́ти, квацати, заква́цати, киця́ти, покиця́ти кого́. [Я його не впіймав, але покицяв (Звин.)]. **Запятнанный** – заплямований, заплямлений, сплямований, поплямований, поплямлений, обплямований, закаляний, затаврований, за[по]значений, (в игре) поквачений, поква́цаний, покиця́ний, з квачём. [Герман, весь заплямлений кров'ю... (Франко). Оце-ж її збезчещено, сплямовано (Куліш). У дорогих сплямованих кров'ю жупанах (Куліш)].

Запятови́дный – комува́тий, комови́дий, протинкува́тий. **-ная бацилла** – комови́да (протинкува́та) бацила.

Запяток – 1) (у обуви) задок (-дка́), закаблук (-ка), зап'яток (-тка), ум. зап'яточок (-чка); 2) (у дверей и т. п.) бігун (-на́), верёя (-ре́й).

Запяточник – 1) см. **Запятник**; 2) см. **Запяток**.

Запя́ться, см. Запина́ться, Запну́ться.

Запя́чивание – запиха́ння, засува́ння; (об экипаже) зако́чування, зато́чування.

Запя́чивать, запя́тити – (осаживать назад) подава́ти, пода́ти назад, збива́ти, збити назад (напр., коні); (задвигать назад, запихать, засовывать) запиха́ти; запха́ти и запхну́ти, засовува́ти и засува́ти, засу́нути; (воз, экипаж, всё, что на колёсах) зако́чувати, закоти́ти, зато́чувати, заточи́ти; (толкать) труча́ти, утру́тити кого́, що́ куди́. **-ти коляску в сарай** – закоти́ти коляску до возовні.

Зараба́[о]ты́вание – заробля́ння, запрацьо́вування.

Зараба́[о]ты́вать, зарабо́тать – заробля́ти, зароби́ти, (много назаробля́ти), запрацьо́вувати, запрацьо́ва́ти, (о мн.) позароблюва́ти, позапрацьо́вувати, (с оттен. прираба́тывать) приробля́ти и прироблюва́ти, прироби́ти; (тяжёлым трудом) загорю́вувати, загорюва́ти, замозолува́ти, замозолити що́, сльоза́ми доробля́тися, доробитися чо́го; (лёгким трудом) заробля́ти, зароби́ти легкоби́том, лёгкий хлі́б ма́ти, лёгкий хлі́б кому́; (жатьём) заробля́ти, зароби́ти серпо́м, (зажать) зажинати, зажа́ти, (косьбой) заробля́ти, зароби́ти косо́ю (закосить) зако́шувати, зако́сити, (молотьбой) заробля́ти, зароби́ти ці́пом, замолочува́ти, замолотити и т. д. [Тиждень козак заробляє, за один день пропиває (Макс.). За перший місяць я заробила дев'ять рублів (Кониськ.). Ми запрацювали собі на харч (Н.-Лев.). Все, думаю, що-небудь запрацюю собі; роботи не боюсь (М. Вовч.). Тепер будете сльозами хліба

доробля́тись (Руданськ.). Два го́ди ходи́в по Дону́, приробі́в тро́хи гро́шей (Г. Барв.). Загорюва́ла свиту – і ту́ю вкра́ли (Звин.). **-вать хлеб в поте чела** – кривавим по́том заробля́ти хліб. **Заработанный** – зароблений, запрацьований, заробітний, (*тяжёлым трудом*) загорьований, потовий, замозольований, замозолений, мозольований, (*оффиц. службой*) службовий. **-ные деньги** – зароблені гроші, заробіток, зароблення; *см.* **Заработок**. **1. Зарабатывающий** – а) *прич.* що заробляє, запрацьовує *и т. д.*; б) *сущ.*, *см.* **Заработчик**. *Не могу́щий -ть* – незарі́бний, незаробля́щий.

Зараба[о]тываться, заработаться – 1) (*долго и много работать, до усталости*) запрацьовуватися, працюва́тися, заробі́тися, перепрацьовуватися, перепрацюва́тися. [Дуже заробі́вся, через те і схуд (Яворн.)]; 2) (*страд. з.*) зароблюватися, заробі́тися, запрацьовуватися, працюва́тися; бути заробленим, запрацьованим.

Заработание, Заработка (*действие*) – зароблення, запрацювання.

Заработать – 1) (*начать работать*) працюва́ти, поча́ти працюва́ти. **Фабрика -тала** – фабрика поча́ла працюва́ти; 2) *см.* **Зарабатывать**.

Заработка, *см.* **Заработок 1 и 2**.

Заработливый, см. Заработчивый.

Заробітний – заробітний, зарі́бний, зарі́бковий. [Заробі́тна, зарі́бна пла́та].

Заработок – 1) (*плата за работу*) заробі́ток (-бі́тку), зарі́бок (-рі́бку), дорі́бок (-бку), зароблення, (*за службу*) за[ви]служени́на, заслужчина, (*тяжёлый*) загорьоване, замозольоване (-ного), (*годовой за службу*) годівщи́на. [Не ввесь заробі́ток прино́сив до́дому (Коцюб.). Мару́ся свої́м заробі́тком годува́ла себе й ма́тір (Грінч.). Бі́льше зарі́бку матимеш (Номис). Вислужив той рік, взяв заслужени́ни три гро́ші та й пішо́в (Н.-Вол. п.)]; 2) (*оплачиваемая работа*) заробі́ток (-тку), заробі́тки (-тків), зарі́бок (-бку), за́ріб (-робу), хлі́б (-ба). [Заробі́тку кат-ма (Тесл.). Пішов він на заробі́тки, заробі́в гро́шей рублі́в мабу́ть із сто – прині́с до́дому (Рудч.). Ду́мають, в який хлі́б кину́тись; у столя́рі пі́ти – хлі́б треба купува́ти (Чуб. П)]. *Ходить на -тки, итти в -тки* – ходи́ти, і́ти на заробі́тки, зарі́бкува́ти. *Ходить по -ках* – ходи́ти по найма́х, по заробі́тках. *Живущий -ками* – зарі́бник, зарі́бний, заробля́щий. *Где есть -ки (заработковый)* – заробі́тний. [Кра́й заробі́тний (Сл. Гр.)]. *Есть -ки где* – заробі́точно, заробі́тно де. [Тепе́р заробі́точно не тільки в Ха́ркові, але й на селі́ (Харк. п.)]. *Лёгкий -ток* – ле́гкий хлі́б.

Заработчивый, Заработливый – заробля́щий.

Заработчик – заробі́тчанин, заробі́тник, зарі́бник, зарі́бний чолові́к, заробля́щий чолові́к. [Вже верну́ли на́ші заробі́тчани з Херсо́нщини (Звин.). Я чолові́к зарі́бний (заробля́щий) (Н.-Вол. п.)].

Заработчица – заробі́тчанка, заробі́тниця, зарі́бниця.

Зарабоченный – зароблений, запрацьований.

Заравнивание, Заравнение – за́рівнюванн́я, зрівнюванн́я, за[з]рівня́ння.

Заравниватель, -тельница, -нитель, -нительница – за́рівнювач, зрівнювач, за[з]рівнювачка.

Заравнивать, -ся, заровнять, -ся и заравнить, -ся – за́рівнювати -ся, за́рівняти, -ся, зрівнювати, -ся, зрівняти, -ся, (*о мн.*) позарівнювати, -ся. [Благоро́дним на́шим тру́пом рові́ за́рівня́єм (Куліш). Зрівня́в зе́млю, покри́в де́рном (Шевч.). Ту́рчин у во́ду покотивсь, вода́ зрівня́лась (Мил.)]. **Заравненный** – за[з]рівня́ний.

Зараде́ть – поча́ти дба́ти про ко́го, про що *и* за ко́го, за що, поча́ти піклува́тися ким, чим *и* про ко́го, про що; *срвн.* **Раде́ть**.

Зара́ди – за́ради ко́го, чо́го; *см.* **Ра́ди**.

Зара́доваться – за́радіти, поча́ти ра́діти.

Заражаемость, патол. (*способность заразаться*) – заразли́вість (-вості), сприйня́тливість (вразли́вість, чулі́сть) до за́рази.

Заража́ть, -ся, зарази́ть, -ся – 1) (*болезнью и перен.: о вредном и о хорошем*) заража́ти, -ся *и*

заражувати, -ся, заразити, -ся, замечувати, -ся, заметити, -ся, закажувати, -ся, заказити, -ся, затруювати, -ся, затруїти, -ся, (о *мног.*) позаражувати, -ся, позамечувати, -ся, позатруювати кого чим, -ся від кого чим; (*чумой*) задж[ч]умлювати, -ся, задж[ч]умити, -ся. [Паршива вівця все стадо заразить (Номис). Гляди сухоти! Заразитися ще можна (Тесл.). Їхня вівця всі наші вівці заметила (Звин.). Навіть баба в пекарні заметилась тією пошестю (Н.-Лев.). Вони нас позатруювали: на всіх чисто короста напала (Черн. п.). Письменник немов заражає такими-ж почуваннями й читача (Єфр.). Сміх його нервовий, заразливий, – він вас замечує (Н.-Лев.). Я й сам заметився національною ворожнечею (Крим.). Школярі затруювались захопленням до всіх буржуазних чеснот (Азб. ком.); 2) (*отравляют что-л.*) затруювати, -ся, затруїти, -ся, отруювати, -ся, отруїти, -ся, (о *мн.*) позатруювати, -ся, поотруювати, -ся, (о *воздухе*) заповітрувати, -ся, заповітрути? -ся. **Заражённий** – заражений, замечений, закажений, за[о]труєний, (*чумой*) задж[ч]умлений, (о *воздухе*) заповітруєний.

Заражение – 1) зараження, заразіння, закаження, зараза, за[о]труєння; *неок.* заражування, за[о]труєвання кого чим. **-ние крови** – зараження (зараза) крові; 2) (*увлечение*) захоплення чим.

Заражённость – зараженість, замеченість, закаженість (-ности).

Зараждать, см. Зарождать.

Зараз, нарч. – 1) (*за один раз, в один приём, сразу*) заразом, разом, за раз, зразу, враз, разком. [Заразом похорон і весілля одправляли (Квітка). За раз не заберу всього (Поділля)]; 2) (*вместе, дружно*) разом, враз. [Тягніть разом (враз)]; 3) (*тотчас*) зараз. [Скажи, що зараз прийду].

Зараза – 1) (**virus, contagio**) зараза. [Зараза і пішла по всьому тілу (Кониськ.). Щоб болість лиха заразою не розійшлася (Куліш)]; 2) (о *зараз. болезни и перен.*) зараза, пошесть (-сти), заметь (-та), (*поветрие*) повітря. [Не злякають тебе стріли, ні зараза ополудні (Куліш). Пішла пошесть по людях (Поділля). Це він такі думки навиває! це чиста пошесть! Аби ще всі діти не заметилися (*не заразились*) від його! (Крим.)]; 3) **-за!** (*бранно*) – хороба! зараза!; 4) *бот.*, **Orobancha epithymium** – зараза, заразіха.

Заразитель, -тельница – заразник, заразниця, заметник, заметниця.

Заразительно (в *прям. и перен. знач.*) – заразливо, заметливо.

Заразительность, патол. (*способность заражать*) – заразливість, заметливість (-вости).

Заразительный – 1) заразливий, заразний, заметливий, пошесний, чіпкий, перехідний.

[Холера дуже заразна (Вовч. п.). Хороба заразлива. (Франко). Є хвороби пошесні, або заразливі (Кор.). Він (страх) стає чіпкою пошестю (Коцюб.). Кажуть, що віспа перехідна хвороба (Чигир. п.). **-ная болезнь** – заразлива (заразна, пошесна *и т. д.*) хороба *или* зараза, пошесть (-сти); 2) (*переносно: увлекательный*) заразливий, заметливий. [Не знали ви веселого сміху, заметливого реготу (Н.-Лев.)]. **Дурные (плохие) примеры -тельны** – за поганим прикладом і сам споганилися; лихий призвід – людям заохота; старі крутяться, а молоді учаться (Номис).

Заразить, -ся, см. Заражать, -ся.

Заразіха, бот., см. Зараза 4.

Заразливость – (*способность заражать т. е. заразительность и склонность к заражению, т. е. заражаемость*) заразливість.

Заразливый – 1) (*содерж. в себе заразу*) заразливий, отрутний. [Туман розносить важке отрутнее дихання долини (Дн. Чайка)]; 2) (*наклонный к заражению*) вразливий, скорий на заразу.

Заразник, -ница, см. Заразитель.

Заразность – 1) *патол.* – заразність (-ности); 2) *см. Зараза 2.*

Заразный – заразний; *см. Заразительный 1 и Заразливый 1.*

Заразобоязнь – острах перед заразою.

Заранее, Заране (*заблаговременно, наперёд, раньше*) – завчасу́, завчасно, заздалегідь, заздалегіди, заздалигоди, загодя́, загоди́, наперед. [Завчасу́ краще привикати до немину́чого (Л. Укр.). Можна вже заздалегідь було сподіватись якоїсь капости (Єфр.). Наперед застерігаю читача (Крим.). Гляди-ж, приходь загоді (Черном.)]. **-нее** *обдуманное намерение* – наперед повзятий (узятий) намір, повзятий згори намір (Франко). *Убийство с -нее обдум. намерением* – душогубство з наперед повзятим наміром (з повзятим згори наміром).

Заранивать, заронить – 1) *куда, за что (ронять, упускать)* – (у)пускати, (у)пустити, зароняти, заронити що куди, за що; *срвн. Уронить; (забрасывать)* закидати, закинути, кидати, кинути що куди. [Як яснее сонце закіне свій промінь ясний до тебе в віконце, – озвись на привіт весняний (Л. Укр.)]. **-вать, -нить** *искру, любовь в ком-н. (перен.)* – закидати, закинути, ронити, заронити іскру (напр. надії), любов (кохання) в кого, в кому. [Закинув гарячу іскру палкого жалю́ (Л. Укр.). Друже, ти в мене заронив зерно надії (Л. Укр.). Хто заронив мені в жили отой тривожний рух? (Сосюра)]. **-нил ты этим словом в меня сомнение** – закинув ти цим словом в мене сумнів; 2) (*уронить по неосторожн. ч.-л. горящее, вообще неумышлен. произвести пожар*) кидати, кинути, пускати, (у)пустити огонь, іскру. **Зароненный** – (у)пущений, закинутий *и* закинений.

Зараниваться, зарониться – 1) *западати, запасты, упадати, упасть, завалюватися, завалитися, закидаться, закинутися куди*. **-нилась искра** – запала іскра. *Нож -нился за сундук* – ніж запав (завалився) за скриню; 2) (*перен.: запечатлеться, запасты*) *западати, запасты в кого, в що, засідати, засісти в що, в чому (в голову, в голову)*. [В ко́го-ж запала хоч іскра єдина, вік її́ буде носить (Л. Укр.)]. *Давно у меня -нилась мысль* – давно запала (засіла) мені в голову думка. **-тсья в памяти** – *западати, запасты в пам'ятку*.

Зарание – *зарання; см. Заранок.*

Зараниться (*о заре*) – *зазоріти, почати світати, почати на світ благословлятися. Солнышко уже -лось* – почало на світ благословлятися.

Заранок (*раннее утро*) – *заранок (-нку), зарання (ср. р.), світанок (-нку).*

Зараньше, см. Заране.

Зарапортоваться – 1) (*заговориться*), *см. Заговариваться*; 2) (*завратсья*) *залепортуватися (Квітка), замолотися, забрехатися (-шуся, -шешся)*. [Та він деколи як забрешеться то й сам не зна, що меле (Харк.)].

Зарастаніе, см. Заростаніе.

Зарастать, Зарасты, см. Заростать, Заросты.

Зарашение (заживание) – *загоювання, загоєння *и* загоїння чого.*

Зарашивать, заростить – 1) (*допускають зарости чем-н., позволяют вырасти чему-н.*) *зарощувати, заростити, (о мн.) позарощувати що чим; (сорной травой) бур'янити, забур'янити (напр. город, поле); (диким овсом) завівсюжувати, завівсюжити (поле); (допустить покрытьсся слоем грязи) забруднювати, забруднити, (о мн.) позабруднювати що (начиння (посуду), руки); (о бороде, волосах) запускати, запустити (бороду, (в)уса)*. **Не -вай лугов кустарником** – не зарощуй луки чагарником; 2) (*вростять*) *вросити що у що; 3) (заживлять) загоювати, загоїти, (о животных, переносно о море) зализувати, зализати, (о мн.) позагоювати, позализувати що*. [Його рука поранить і загоїть (Куліш)].

Зарашиваться, зароститься – *заростати, заросты, поростати, поросты чим.*

Зарваться – 1) (*начать рваться*) *зарватися, почати рватися*. [Катря, як скричить, зарвється до хати (М. Вовч.)]; 2) (*перейти всякую меру*) *зарватися, загнатися, перегнатися; (в картах) загнатися, засипатися; см. II. Зарываться.*

Зарделость – *зашарілість, зашаріння, зачервонілість, зажеврїлість (-лосты).*

Зардельный – *зашарілий, за[по]червонілий.*

Зардеть и Зардётся – *зашарі[и]тися, зачервонітися; (загореться) зайнятися, розпалатися (-лаюся, -єшся) *и* розпалитися (-люся, -лишся), спаленіти, зажеврїтися, (о плодах, ягодах)*

зашарі[ї]ти(ся), зачервоніти(ся). [Я цілуватиму вустонька го́жі, щоб загорілись, щоб зашарілись, наче ті квітоньки з дикої рожі (Л. Укр.). Гафійка зашарилась вся, навіть поночі відко було (Коцюб.). Зайнялися го́ри (Олесь). Дарка спаленіла (Л. Укр.). Пухкенькі щічки так і зажевірили (Тесл.). Зачервонілася, як та квіточка (Куліш)]. -**деться чем** (*разгореться, вспыхнуть*) – спалахнути, запалати, розпалитися чим. *Его взгляд -делся ревностью, ненавистью* – його погляд спалахнув (запалав) ревнощами, (з)ненавистю. **Зардевшийся** – зашарілий, спаленілий, зачервонілий, зажевілий.

Заребчатиться – запустувати як дитина, почати дитинитися, обернутися в дитину, (*насмешл.*) блазнитися. [На приморському безлюдді обернувся я в дитину: гарні мушлі підбираю, вглядою кращі – давні кину (Крим.)].

Зареветь – 1) заревті (заревіти) (*пр. вр.* заревів, -віла и зарів, заревла́, заревлі́), (*однокр.*) ревноти, (*зап.*) зарути (-рую; *пр. вр.* -рув). [Добре, батьку-отамане! – кругом заревіло (Шевч.). Лев заревів (Гліб.). А він тоді як зарів! (Звин.). Та магнати заревлі, добалакать не дали (Франко). Заревла́ страшенна бұря (Квітка). Заревлі великі дзвони (Хата). Ревнули воли у новім ярмі (Пісня)]; 2) (*завопить, заплакать*) заревті, зарю[у]м(с)ати, удрати рюмка, зарепетувати. [Дитина заревла на весь го́лос (Крим.). Чи не вдерé Микола́ рюмка? (Зміїв. п.)]. -**веть белугою** – заревті коро́вою, як коро́ва. [Прийшла уже й Покро́ва – заревла́ дівка, як коро́ва (Номис)].

Зарево – заграва, проміття, зоря[ї]во, жа́рево, (*отблески*) по́лиск (-ку), по́лиски (-ків), (*полонизм*) луна, лона. [Сонце зайде і кривава заграва розіллється по лісі (Л. Укр.). Заграва по́жару заливає сцену (Л. Укр.). Над дубиною встає рожеве жа́рево (Васильч). Бачив червоне проміття пожежі (Коцюб.). Чи то по́лиски пожежі? (Л. Укр.)]. *Быть в -ве* – червоніти. *На небе -во* – небо червоніє, на не́бі заграва. *Подымається, -нялось -во* – береться, взялася заграва.

Заревой (*относ. к заре*) – зорній. [Літнім ранком по́ети пісню зорню співають (Куліш)].

Заревчивый – ревлиий; *см.* **Заревыш, Плаксивый.**

Заревыш – ре́ва, (*ув. ревище*), пла́кса, бе́кса, рю́ма, рю́мса, рю́мало, (*редко*) ню́ня (*всё общ. р.*). [А як він заплаче, скажи йому́: Ре́ва кислїці розсіпала! (Звин.)].

Зарегистрирование, -гистрование – зареєстрування, внесення (вписання) до реєстру, (*стар.*) залейстрування.

Зарегистрировать, -ся и -гистровать, -ся – зареєструвати, -ся, (*стар.*) залейструвати, -ся. -**ванный** – зареєстрований, (*стар.*) залейстрований, лейстровий.

Зарез – 1) (*умерщвление, убой*) зарі́з (-зу). [Там татари по́лон ділять, на зарі́з люде́й ведуть (АД). Півня на зарі́з несуть, а він каже: куку́ріку! (Номис)]; 2) (*часть шеи и горла в туше*) ошийок (-шійка), (*диал.*) душа; 3) (*у лошади: изгиб шеи*) за́гин (-ну). *Лошадь с высоким -зом* – загина́стий кїнь (Звин.); 4) (*зарубка, надрез*) карб (-бу), зарубина, зарубка; 5) *см.* **Пьяница**; 6) (*клык*) і́кло, кло. [Як пійма́в вовк і́клом за хвіст, так і розпоров хвіст (Черк. п.)]. *Волчий -рез* – во́вче і́кло; 7) (*перен.: беда, гибель*) зарі́з, смерть, біда́, неща́стя, за́гін (-ну). *Чистый -рез* – ви́дима смерть (біда́), прямо зарі́з, смерть, *и т. д.* чисте неща́стя; 8) *до зарезу, нрч.* – до зарі́зу, аж гвалт, хоч пові́сься. *Мне нужны деньги до зарезу* – мені аж гвалт (мені до зарі́зу, хоч пові́сься) потрі́бні гро́ші.

Зарезать, -ся, см. Зарезывать, -ся.

Зарезвиться – 1) запустувати, почати жирувати, пустувати, (*распрыгаться*) розстрибатися; 2) (*долго, неумеренно*) розпустуватися, розжируватися, задуріти.

Зарезка (*заметка, сделан. ножом и т. п.*) – за́різка, карб (-бу).

Зарезывать, зарезать – 1) рі́зати, за́різати, (*насм.*) за́каца́пити, (*о мн.*) по́різати, по́зарізувати ко́го. [Това́риша за́різати хо́че (Шевч.)]. *Хоть заре́жь* (*хоть убей, во что бы то ни стало*) – хоч за́ріж. [Хоч за́ріж, то не хо́че (Номис)]; 2) (*бить, колоть птицу, скот на пищу*) рі́зати, за́різати (курку), ко́лоти, за́ко́лоти (свиню́, ка́бана) (*о мн.*) по́ко́лоти; (*провинц., о курице,*

цыплёнке и т. д.) закирижити, зачікати, чікнути, зачавіти; см. **Бить 2, Колоть**. [Ми ці кабани по колом та попродаєм (Рудч.); 3) (*делать зарезки*) карбувати, закарбувати, закарбувати, зарізувати, зарізати що. [Зміряв купу буряків та й зарізав на ціпку маленького карбика: скільки зміряє куп, то стільки й на палиці заріже карбиків (Звин.); 4) (*перен.: погубить*) різати, зарізати когось. **Зарезанный** – зарізаний; заколений *и* заколотий; закарбований.

Зарезываться, зарезаться – 1) зарізуватися, зарізатися, бути зарізаним. [Вийшов я з ножом в халяві з Броварського лісу, щоб зарізатися (Шевч.); 2) **зарезаться куда-нибудь** – зарізатися, врізатися в що. [Сани так і в[за]різались у сніг].

Зарекание – зарікання.

Зарекать – зарікати, заректи (*пр. вр.* зарік, -рекла, -рекли) когось. [Княгиня умираючи зарікала сина не піддаватися католицтву (Стор.)].

Зарекаться, заречься – зарікатися, заректись, закаюватися, закаятися (щось робити), обрікатися, обректись (не робити чого), (*диал.*) рочітись. [Не зарікайся всього робити, тільки свого уха вкусити (Номис). Вмерла друга (жінка) – і він закався женитися (Коцюб.). Обрікся горілки не пити (Звин.)].

Зарекомендовать – зарекомендувати, засвідчити. **-вать себя** – зарекомендувати себе, засвідчити себе, показати себе, (*отличиться*) пописатися. [А ти, Едмунде, що себе так славно слухняністю й відвагою засвідчив, ти будеш нашим (Куліш)]. *Он себя -вал дурно* – він себе показав негарно (погано), пописався негарно.

Заречанин, -чанна, Заречник, -чница – зарічанин, зарічанка. [Превражії тії зарічани – вони живуть за водами (Приказка)]. **-чане (собир.)** – заріччя. [Посходилася вся заріччя].

Принадлежащий, свойств. **-нам** – зарічанський.

Заречный – зарічний, тогобічний.

Заречье – заріччя (-ччя), тогобіччя. [Сполучити заріччя з селом (Круш.)].

Заречься, см. Зарекаться.

Зарешечивать, зарешетить – 1) (*заделывать решёткою*) заграбовувати, заграбувати що; 2) (*решетить перед штукатуреньем*) решетити, за[по]решетити. **Зарешеченный** – заграбований; за[по]решетений. [Заграбоване вікно]. **-ное место (перед штукатуреньем)** – решетіння.

Зареять – (*в воздухе*) замріти, (*о полёте*) зашир'яти, (*с шумом*) зашугати; (*начать развеиваться*) замаяти, (*ринуться*) ринути. [Щось високо замріло в небі]. *Над столицей -реял красный флаг* – над столицею замавав червоний прапор (стяг).

Заржавелый – заіржавілий поіржавілий, за[по]ржавілий, (і)ржавий, укритий (узятий) іржею. [Кайдани ржаві та важкі (Л. Укр.)].

Заржаветь – заіржавіти *и* заржавіти, поіржавіти *и* поржавіти, взятися іржею, (*о мн.*) поржавіти, поза(і)ржавлюватися. [Шаблі наші заржавіли (Пісня). Дріт (*провода*) тріхи взявся іржею (М. Вовч.). Була колись правда, та заіржавіла (Номис)].

Заржавина (*ржавое место*) – заржавіле місце, ржава пляма, ржавина.

Заржать – 1) за(і)ржати, (*диал. зап.*) за(і)рзати. [А кінь заржав, аж ліс задрижав (Грінч. III). Зарзав коник вороненький (Федьк.)]; 2) (*перен.: громко засмеяться*) зареготати(ся), за(і)ржати.

Зари – 1) (*сильное желание*) жадання, жадоба, жага чого; 2) (*задор, азарт*) запал (-лу), завзяття. *В зарях* – в запалі.

Зарисовать, см. Зарисовывать.

Зарисоваться – 1) (*начать рисоваться, делать на показ*) захизуватися; 2) см.

Зарисовываться.

Зарисовка – зарисовування.

Зарисовывание – зарисовування.

- Зарисовувать, зарисоватъ** – 1) (о *рисунке*) зарисовувати, зарисувати; (словами) обчеркувати, обчеркнути, обкреслювати, обкреслити. [Бордуляк яскраво обчеркнув ті надії, що покладає на його (на переселення) селянин (Єфр.)]; 2) (*замазать*) замальовувати, замальовати. [А далі взяв та недбайливо позатирав, замальовав усє (Васильч.)].
- Зарисованный** – зарисований, обчеркнутий, обкреслений; замальований.
- Зарисовываться, зарисоваться** – 1) (*видеться, обрисовываться*) мріти, замріти, вимальовуватися, вимальоватися, о(б)креслюватися *и* о(б)креслятися, о(б)креслитися; 2) (*долго и мн. рисовать*) зарисуватися; (*увлекаться рисованием*) захоплюватися, захопитися рисуванням.
- Зариться** – 1) *на кого, на что* – квапитися на ко́го, на що, зазіхати на ко́го, на що, заздритися на що, поривати очі на ко́го, на що, сягати за чим, ласитися на що, (*диал. зап.*) потворитися на ко́го, на що. [Ти не квапся на мою дочку, бо вона не твоя (Кан. п.). На чуже зазіхає (Коцюб.). На велику худобу, батьківщину її, заздрились (Г. Барв.)]; 2) (*задориться, приходит в азарт*) розпалитися, розпалюватися, (*раздражаться*) іритуватися.
- Зарний** – 1) заздрісний, зарний; 2) *см. Задорливый.*
- Зарница** – 1) (*утрен.*) зірниця, (у)ранішня зоря, (*вечерняя*) вечірня (вечерова) зірниця, зоря; *см. Заря*; 2) *метеор.* – мйгавка, (*диал.*) мйгушка.
- Зарничный** – зірничний.
- Заробеть, см. Оробеть.**
- Заровняют, см. Заравнивать.**
- Зарод, см. Зародыш.**
- Зародиться, -ся, см. Зарождают, -ся.**
- Зародыш** – заро[і]док (-рідку), зарід (-роду), заплід (-плоду), заживок (-вку), засніток (-тку), зав'язь (-зи), зав'язок (-зку). [Що зроду зародком було, – те процвіте як пишний квіт (Грінч.). Зародки багатого письменства (Єфр.). Народня творчість колективна, але не в зароді, а в дальшому процесі (Єфр.). Є такі хвороби, що людина чи худоба довго носить у своєму тілі заплід (зарідок) немочи (Корольов). Пропало просо: морози заживок побіли (Сл. Гр.). Який куш не вирви, то й заснітку навіть картоплі нема (Сл. Гр.). Зав'язь єсть, та чи буде плід]. **В-ше** – в зародку, в зароді, в заживку, в зав'язку.
- Зародышевый** – зародковий. [Зародковий стан пролетаріату (Короленко)].
- Зарождают, зародить** – зароджувати, зародити.
- Зарождаются, зародиться** – зароджуватися, зародитися, зачинатися, зачатися, заплентися, заплентися, запліджуватися, заплідитися, законятися, законитися, заклёвуватися, заклёнутися, наклёнутися, заснічуватися, заснітитися, в'язатися, зав'язуватися, зав'язатися; (*только отвлечённо*) по(в)ставати, по(в)стати, зродитися (*срвн. Возникать*). [Кажуть-же: поки ще не зачався чоловік, діти він душа без тіла (Мирн.)]. Бог його знає, як воно дитина законяється у жінки (Сл. Гр.). То воно вже таке запленилося крикливе (Козелецьк. п.). Несмілива радість заклёвувалась у душі (Короленко). Кропива заклёнулась у вишняку, так треба вибавить (Номис). Мстивість та зависть наклёнулись у серці (Н.-Лев.). На Русі зав'язались добрі початки свого письменства (Єфр.). І в серці повстане єдине бажання (Самійл.)]. **-лось** *чувство, мысль* – по(в)стало (зродилось) почуття, -да (зродилась) думка. **Зарождённый** – зароджений, зачатий; по(в)сталій.
- Зарождатель, -ница, Зародник, -ница** *чего* – зарідник, -ница чо́го, (*переносно*) призвідник, -ница до чо́го. *Вот -чик всех бед* – ось призвідник до всього лихого.
- Зарождение** – зароджування, зав'язування, запліджування; *оконч.* зародження, зав'язання. **С самого -ния** – з самого зародження, з найперших зародків. [З найперших зародків у нас письменства живущим струмком пробивається в йому жива народня мова (Єфр.)].
- Зарознить(ся)** – почати різнити(ся). **Музыканты -нили** – музики почали різнити.
- Зарозоветь** – зарожевіти. [Сонце спускалось усє ніжче; зарожевіли дерева (Коцюб.)].

Зарої́ться – зарої́тися. [Нехай проки́неться весь край і зарої́ться орача́ми (Грінч.).]

Заро́к – за́рік (-ро́ку), за́рікання, обрі́к (-ро́ку). [Заро́ку свого ти не доде́ржав (Харківщ.). Не вважаючи на своє за́рікання, він му́сив пі́сля, ве́чере́ зно́в танцюва́ти (Н. Лев.). Обрі́к даю́ більш цього́ не робити]. **-ро́к дава́ть, да́ть** – за́ріка́тися, за́ректа́ся, дава́ти, да́ти за́рік, кла́сти, покла́сти за́рік, обрі́ка́тися, обре́кта́ся; *срвн.* **Зарека́ться**. [За́рік покла́в не же́нитись. Упи́ва́ться за́рекла́сь (Шевч.). Обрі́кся не пи́ти більше]. **-ро́к дави́ший** – за́ріканий (-ного), за́ре́чене́ць (-нця). **Ті́, що по́стять у по́неділок, зву́ться за́рікани́ (МУЕ).**

Заро́кота́ть – за́ро́кота́ти.

Зарони́ть, -ся, см. За́ранива́ть, -ся.

Заро́пта́ть – за́ре́мствува́ти, по́чати ре́мствува́ти; *см.* **Возро́пта́ть.**

Заро́слина, см. За́росль.

Заро́слий – за́рослий, поро́слий.

За́росль – за́росль (-сли́), за́ро[і]ст (-ро́сту), за́росні (-ні́в), поро́[і]ст (-ро́сту), поро́сти (-ті́в), ха́щ (-щи́), ха́щні́к (-ку́), чага́рі (-рі́в), чага́рні́к (-ку́); (*мелкая лесная хворостовая*) хми́зні[я]́к (-ку́), хворос́тиння (-ня́); (*молодая, в све́же срубле́н. лесу́*) за́пуст (-ту́); (*густая лесная чаща, де́брь*) не́тря, (*обыкн. мн. ч.*) не́трі (-рі́в), пу́ща, гу́щавина; (*на берегу́ реки*) бере́жня́к (-ку́). *Камышевые и тростниковые -сли́ в переме́жку с сенокоса́ми зали́вными* – пла́вні (-ні́в).

За́роста́ние чем – за́роста́ння, поро́ста́ння чим.

За́роста́ть, за́рости́ – 1) (*чем*) за́роста́ти, за́рости́ (*о мн. позароста́ти*), поро́ста́ти, поро́сти́ чим. [З то́го ча́су ставо́к чи́стий за́ріс осо́кою (Шевч.). Бо́дай ви те́рном за́росли (Шевч.).]

-ть, -ти́ сорной тра́вой – бу́р'я́ніти, з(а)бу́р'я́ніти, глу́шіти, бу́р'я́ном по́німа́тися, по́нятися, (*тра́вой де́рном*) заму́равитися. [Го́род глу́шіе́, бу́р'я́ном по́німа́ється зе́мля родю́ча (М. Вовч.). Кри́ни́ця й заму́равіла́ся (Грінч. І)]. **-ть гря́зью** (*о посуде́, теле́*) – поро́ста́ти, поро́сти, уро́ста́ти, уро́сти́ бру́дом, ле́пом. **-сти́ в зе́млю** – уро́сти́ в зе́млю; 2) (*о ранах, язва́х*), *см.* **За́жива́ть**; 3) (*переносно: опу́скаться, дича́ть*) опу́ска́тися, опу́ститися, дича́віти, здича́віти, мо́хом поро́ста́ти, поро́сти. *Душа́ бы́стро -та́ла в тако́й жи́зни* – ду́ша́ шви́дко дича́віла в тако́му жи́тті. *Я стара́юсь по возмо́жности не -ти́, как говори́тся, мо́хом (Тургене́в)* – я дба́ю, скі́льки змо́ги, не поро́сти, мо́вля́в, мо́хом. **За́росши́й** – за́рослий, поро́слий, за́ро́щений, уро́слий. [Дві́р бу́в вели́кий, уро́слий розкі́шним зе́лени́м де́рево́м (М. Вовч.). Сто́їть я́блунька́ така́ за́ро́щена бу́р'я́ном, що́ й не ви́дно (Рудч.).] **-ши́й сорны́ми тра́вами** – з(а)бу́р'я́нілий, бу́р'я́нува́тий. *Гу́сто -шее́ место́* – гу́щавина, глу́шина, глу́ш (-ші́). [У глу́ші, між ве́рбама́, капу́ста пога́но ро́сте (Сл. Гр.)].

За́рость, см. За́росль.

За́роща́ть, см. За́ра́щива́ть.

За́рпла́та – за́рпла́та, за́робі́тна пла́та.

За́рта́чива́ться, за́рта́читься – упи́ра́тися, упе́ртися, но́рові́тися, за́норові́тися; *см.*

За́рта́читься.

За́руб – 1) за́сі́ка. [По шля́хах лісо́вих поро́бі́ли за́сі́ки, що́б воро́гі́в за́пиня́ти (М. Грінч.)]; 2) *см.* **За́рубина**; 3) са́жал[в]ка́, ри́бні́к (-ка́).

За́руба́ние – за́рубува́ння, *оконч.* за́руба́ння.

За́руба́ть, за́рублива́ть, за́рубити́ – 1) за́рубува́ти, за́руба́ти, (*посека́ть*) сти́на́ти, сти́яти, (*многих*) пости́на́ти. [Ко́ня ві́зьму́ть і по́пруже́чку, те́бе за́руба́ють (Чуб. V). По всьо́му ца́рству пости́на́ть ма́лих діте́й (Шевч.)]; 2) **-ть на бирке́, -ть для́ па́мяти** – за́ка́рбу́вувати, за́ка́рбува́ти, на́ка́рбу́вувати, на́ка́рбува́ти. [Непи́сьменні́ лю́ди за́ка́рбу́вають на па́лічці хре́щика́ми або ка́рба́ми, скі́льки йо́му хто́ ви́нен, або скі́льки́ й чо́го ко́му про́дано (Єфр.)]. **-би́ть себе́ на носу́** – за́ка́рбува́ти со́бі на но́сі (Кулі́ш); (*запомни́ть*) за́тя́мити. [Зро́зумі́йте й за́тя́мте со́бі (Франко)]; 3) **-би́ть до́рогу́ в ле́су́ для́ во́ен. це́лей** – за́сі́кта́ти, (*во мно́ж.*) по́засі́ка́ти (шля́хи). [Шля́хи лісо́ві по́засі́кали і за́ тими́ за́сі́ка́ми на во́рога́ ча́тува́ли (М.

Грінч.]). **Зарубленний** – зарубаний; закарбований.

Зарубежник – закордонник (-ка).

Зарубежный – закордонний. [Друковані були по закордонних виданнях (Грінч.).]

Зарубежье – закордон (-ну).

Зарубина, Зарубка – 1) заруб (-бу), зарубина, зарубка. [Подивісь, які зарубини на шолому в нього. Оце так зарубини. – Се так мечами (Куліш). Одломилась одна зарубка в коромислі (Київщ.); 2) **-бина** на вальке для катанья белья, на посуде и т. п. – рубіж, рубіж (-жа), рубіжик (-ка), зарубин(к)а. [Дуже мілкі рубіжі на рублі – не добре викачуються сорочки]; 3) **-бина** на бирке – карб (-бу), карбик (-ка). [Зміряв купу буряків та й зарівав на ціпку маленького карбика: скільки зміряє куп, то стільки й на палиці заріже карбиків (Звин.)]. **-на** поперёк дерева – зарубка, івер (-ра). **-на** на дереве для добывания сока – калабанка, (для приметы) зарубка. [Поділ на періоди – це тільки зарубки або верстові стовпи на шляху розвитку (Єфр.)]. *Делать, сделать -ну* – робити, зробити зарубку на чому; карбувати, закарбувати що.

Зарубить, см. Зарубать.

Зарубка – 1) (действ.) зарубування, оконч. зарубання; 2) см. **Зарубина.**

Зарубливать, см. Зарубать.

Зарубцовываться, зарубцеваться – (о ране) затягаться, затяг(ну)тись, зашрамовуватися, зашрамуватися, гоїтись, загоїтись, (о мн.) позатягаться, позагоюватися.

Заругать – віляти, збештати ког.

Заругаться – залаятися. [Ні з ким не залається, не заведється (Квітка)].

Зарукоплекать – запліскати, заляскати в долоні; см. **Рукоплекать**. [Публіка заляскала в долоні (Н.-Лев.)].

Зарумянивать, зарумянить – 1) зарум'янювати, зарум'янити ког, що; 2) (о тесте, мясе) загничувати, загнитити. [Треба загничувати пироги і печеню – суньте жар за заслінку (М. Грінч.)]. **Зарумяненный** – зарум'янений; загничений.

Зарумяниваться, зарумяниться – 1) рум'яніти, зрум'яніти, порум'яніти, червоніти, зчервоніти, почервоніти, зачервонітись, зашарітись. [Зачервонівшись од бігу, а потроху й од чарки стояла перед ім уся рум'яна (Грінч.). Задивилася хмарка на сонце і вся зчервоніла (Ворон.). Щоки порум'яніли з морозу. В Енея очі запалали, уста од гніву задрижали, весь зашарівсь, мов жар в печі (Котл.)]; 2) (о тесте, мясе) загничуватися, загнититися, стати чорнявеньким, (о мног.) погнититися; (сильно) присмагнути, (о мног.) посмагнути. [Хліб гарно погнитвся. Поросята посмагли дуже]. **Зарумянившийся** – зрум'янілий, порум'янілий, зчервонілий, почервонілий; загничений смаглий, присмаглий, чорнявенький (Звин.). [Затулила руками зчервонілий видочок (М. Грінч.). Пиріжки чорнявенькі (Звин.)].

Заручать, заручить – 1) підписувати, підписати, (о мн.) поідписувати що власноручно; 2) (присвоить) привласчувати, привластити.

Заручаться, заручиться чем – запевняти, запевнити собі що. [Я запевнив собі його допомогу].

Заручение – стверджування власноручним підписом чог.

Заручитель – підписаний, ніжче підписаний.

Заручительница – підписана, ніжче підписана.

Заручный – власноручно підписаний.

Зарушать, зарушить – (преим. здание) руйнувати, зруйнувати. **-ть** (яму, прорыв в плотине и т. п.) – закидати, закидати (яму, проточину).

Зарыбачить – зарібалити, почати рибалити.

Зарывание – заривання, закопування, загібання; запорпування.

І. Зарывать, -ся, зарыть, -ся – заривати, -ся, зарити, -ся, уривати, -ся, урити, -ся, закопувати, -ся, закопати, -ся, укопувати, -ся, укопати, -ся, (о мн.) позаривати, -ся, позакопувати, -ся.

[Убіли його та й закопали під яблуною (Рудч.). Кабан каже: я побіжу в болото та в мул урююся (Рудч.). Од ворога сховаєшся, як у землю вкопаєшся (Приказка). Дашкевич усе глибше закопувався в книжки (Н.-Лев.)]. **-вать, -ся, -рыть, -ся** не *глубоко* или *во что-л. сыпучее* – загрибати, -ся, загребти, -ся, угрибати, -ся, угребти, -ся, запорпувати, -ся, запорпати, -ся у що; (*о кроте*) закרותитися. [Украв діжку та вгриб у полову (Сл. Гр.). Запорпали ті чоботи в гній (Свидн.). Комашина запорпалася в листя. І оком не змигнув, як кріт уже закרותився (М. Грінч.)]. **-рыть носом** – зарити носом, засторчитися носом. [Упав так, що аж носом зарив (Номис). Так і засторчився носом у сніг]. **Зарытый** – заритий, закопаний; запорпаний.

II. Зарываться, зарваться – зариватися, зарватися, заганятися, загнатися, (*неудачно*) засипатися. [Зариваються вони дуже в цій справі – коли-б чого поганого не здобулися (М. Грінч.)].

Зарыгать – заблювати, заригати.

Зарыдать – заридати, заплакати ревно, (*сильно*) рідма заридати, (*диал. однокр.*) риднути, (*причитывая*) заголосити, завести.

Зарыжеть – зарудіти.

Зарыкать, см. **Зарычать**.

Зарыскать – загайсати, забігати.

Зарыскаться – загайсатися, забігатися.

Зарытие – зариття, закопання.

Зарыть, -ся, см. **I. Зарывать, -ся**.

Зарычать – зарикати, загарчати, рикнути. [І мов ті леві голодні з усіх боків зарикали (Куліш)].

Зарюмить – зарю[у]мсати.

Заря, Зорька, Зоренька, Зорюшка – зоря, світова зоря. **-ря утренняя** – зоря світова, вранішня, заграва вранішня, (*вечерняя*) зоря вечірня, вечерова, заграва вечірня. [Досвітній огонь запали, коли ще зоря не заграла (Л. Укр.). Рожевих зор він більше не побачить (Грінч.). А молода не здрімалася, світової зорі дожидалася (Пісня). Вечірня зоря ще не погасне, а світова вже й займається (Квітка). Вечірня заграва згасла і настала ніч (Країна Сліпих)]. **На -ре** – на світанку, удосвіта, на зорі. [Удосвіта встав я, ще темно надворі (Куліш). Прокинувся на зорі (Квітка)]. **На -ре чего-л.** – на світанку чого. [Яке-ж письменство було у нас тоді, на світанку нашого народнього життя (Єфр.)]. **-ря занимается, занялась** – світає, зоряє, зоряється, на світ благословляється, зазоріло, на світ благословилося. [Вже й зоряється, вже сонце, день (М. Вовч.). Лишень зазоріло – я встав та й пішов (Кам. п.)]. **Занимается -ря чего** – світає, зоряє на що. [Почало було світати на волю]. **Ни свет, ни -ря** – ще й на світ не зазоріло; ще й на світ не благословилося; (*насмешл.*) ще й чорти навкулачки не білися. **Бывающий до -ри** – дозірній, передзорній. [Я вмивала своє личко ранньою дозірньою росю (Н.-Лев.). В час передзорній (Дн. Чайка)].

Зарябеть – зарябіти. [Так тобі і зарябіють в очах старослов'янські слова (Рудан.). Шія так зарябіла дуже; хто його зна й що воно (Кан. п.)].

Зарябить – 1) зарябіти, почати рябіти; 2) (*испестрить*) порябіти що; 3) (*о воде*) забрижити. [Вітер забрижив воду]; 4) *безл.* **-било в глазах** – зарябіло в очах.

Заряд – 1) набій (-бою). [У ладівниці ні однісінького набюю (Дума)]. **-ряд холостой** – набій без кулі, сліпий набій. **Стрелять холостыми -ми** – стріляти без куль; 2) *физ.* – заряд (-ду). [Електричний заряд].

Зарядец – чималий набій.

Зарядить – 1) см. **Заряжать**; 2) завзятися, занадитися, заторочити, (*вульг.*) учеляпитися.

[Дош завзявся (заторочив) на цілий тиждень. Ото вчеляпився дош – нема йому перестання (Сл. Гр.). Чого ти вчеляпився (занадився) що-день до їх ходити?].

Зарядный – набойовий, ладівний. **-ний ящик** – гарматна ладівниця.

Зарядчик – заправник, зарядник.

Зарядье – затілля крамниць; (*забазарье*) забазарня (-ньої *и* -ні). [Живе десь поблизу, на забазарній (Звин.)].

Заряжание – ладування, набивання, заправління.

Заряжать, зарядить – ладувати, наладувати, набивати, набити, заправляти, заправити, заряджати, зарядити що (рушницю, гармату), (*о мног.*) понабивати, позаправляти. [Ладуйте (набивайте) рушниці. Наладували гармати. Заправив рушницю]. **Заряженный** – наладований, набитий, заправлений. [Гармата наладована. Надибали на степу набиту рушницю (Руданськ.). Повинні ми держать набиті гармати (Самійл.)]. **-ное оружие** – наладована зброя.

Заряжаются, зарядятся – (*о ружье, пушке*) ладуватися, наладуватися, набиватися, набитися, заправлятися, заправитися; бути наладованим, набитим, заправленим.

Засад – (*на теле, преимущ. в горле*) завалка, гуля, пухлина.

Засада – засідка, засіди (-дів), засідки (-док); залягання, (*диал.*) зальоги; (*военная*) чата, залога. [Пішли ми на засіди на вовків. Він із засідки кинувсь на ню (Звин.). Козаки почали перепиняти хижу Ордю своїм заляганням серед безлюдного степу (Куліш). Вони обидва лежали тоді в зальогах з киями; один з одного боку, а другий з другого; ми йдемо, а вони до нас (Сл. Гр.). З залогі з лісу до помочи їм кинуться (Грінч.)]. *Делать, сделать (устроить) - ду, быть (засест) в -де* – засідати, засісти на кого, засідати (засісти) на засідки на кого, залягати, залягти на кого, сидіти в засідці.

Засадить, см. Засаживать.

Засадка – 1) засаджування, засадження, засадіння; 2) (*засаженное чем место*) засад (-ду). [Десятин вісімнацять було засаду, і кавуни вродили прегарні (Чернігівщ.)].

Засадный – засідковий, засідний, (*сущ.*) засідник, заложник. [Що то за курені? – А то там заложники сидять, цілу ніч вартують коло царини Звин.)].

Засаживать, засадить – 1) (*что чем*) засаджувати, засадити, (*о мн.*) посадити, позасаджувати що чим [Увесь капуста засадили капустою та баклажанами (Катериносл.). А ми гори посадимо собі виноградом (Етн. Зб. V)]. **-вать, -дить лесом** – засаджувати, засадити лісом, залісяти, залісити; 2) (*в тюрьму и т. п.*) садовити, посадовити, засаджувати, засадити, завдавати завдати, закидати, закинути, зачиняти, зачинити, (*грубо*) запаковувати, запакувати, запро(в)торювати, запро(в)торити кого (у в'язницю). [За пісні садовлять теж за грати (Самійл.). Засадити у темну темницю (Чуб. V). Ще підслухає слово якесь поліцай і в холодну завдасть патріота (Самійл.). Закинув Герасіма в холодну (Кониськ.). Мого батька зачинили в тюрму (Полтавщ.). Запакували нещасного чоловіка в острог (Грінч.)]. **-дить в садок для откармливания** – закинути в саж; 3) **-дить за работу** – засадовити до роботи, присадити (присаджувати) до роботи. [Треба присаджувати до роботи, коли сама не береться (Харківщ.). Пора за грєбінь присадити, нехай пряде (Сл. Гр.)]; 4) (*воткнуть*) в[за]городжувати, в[за]городити що в кого, в що; **см. Всяживать 2.** [Ой хто кого випередить, ніж у серце загородить (Пісня)]. **Засаженный** – засаджений, посаджений чим, (*лесом*) залісений; посадовлений, засадовлений, завданий, закинений *и т. д.* куди; присаджений (до роботи).

Засаживаться – засаджуватися, засадитися, бути засадженим чим.

I. Засаливание – замашування, засмальцьовування, засалювання.

II. Засаливание – засолювання.

I. Засаливать, -ся, засалить, -ся – замашувати, -ся, замастити, -ся, засмальцьовувати, -ся, засмальцьовувати, -ся, заяложувати, -ся, заялозити, -ся, залоювати, -ся, залоїти, -ся, (*спец. салом*) засалювати, -ся, засалити, -ся; (*о мн. или во мн. мест.*) позамашувати, -ся *и т. д.*, (*салом*) позасалювати, -ся. **Засаленный** – замашений, засмальцьований заяложений,

масний, (*салом*) засалений. [Почав цілувати товстими масними губами (Грінч.).]

II. Засаливать, засолить – засолювати, засолити, солити, посолити. [Я ще огірків не буду цього тижня засолювати (М. Вовч.). Посолила діжечку огірків (Чернігів.). Засолила два окости свинячі на шінку (Київ)]. **Засоленный** – засолений. **-ться** – засолюватися, засолитися, бути засоленим.

Засалювать – почати салютувати (сальвувати) (*стар.*) почати ясу́ надавати.

Засамовольничать – засаволити, засамоволити.

Засандаливать, засандалить – засандалювати, засандалити; (*синим сандалом*) закрашувати, закрасити бразолією.

Засапеть, Засапаеть (*заболеть сапом*) – заслабнути на сап, на носатизну, зносатити.

Засаривание – засмічування, занечищування; (*крана, сточной трубы и т. п.*) замулювання, забивання, захарашування чого. [Бунт проти засмічування душі непотрібним грузом (Єфр.). Занечищування життя людського дрібним, непотрібним, злочинним (Єфр.)]. **-ние глаз** – заporошування, засмічування очей.

Засаривать, -ся, засорить, -ся – засмічувати, -ся, засмітити, -ся, захарашувати, -ся, захараст(р)ити, -ся, забивати, -ся, забити, -ся, (*о мн.*) позасмічувати, -ся, позахарашувати, -ся *и т. д.*; (*тиною, илом*) замулювати, -ся, замулити, -ся. [Без хазяїна як садок засмітили! В горлі захарастилося, треба промочити (Сл. Гр.). Люлька захарастрилася, – треба витеребити (Сл. Гр.). Крант у самоварі забивсь. Димар забивсь – дим на хату йде. Ринва забилася (замулилася) – вода через верх іде]. **-ться сорными травами** – бур'яніти, з(а)бур'яніти, бур'януватити, збур'януватити. [Збур'януватів город наш]. **-ть глаз** – заporошувати, заporошити, заporоснути око. [Не дивись високо, бо заporошиш око (Номис). Заporоснула собі око у жнива та й болить (Чигиринц.)]. **-ться (о глазе)** – заporошуватися, заporошитися, заporоснутися. *Желудок -лся* – шлунок забився, захарастився. **Засорённый** – засмічений, захарашений, захарастрений, забитий; замулений; бур'януватий, з(а)бур'янілий, збур'януватілий; (*о глазе*) заporошений; (*о желудке*) забитий, захарашений.

Засасывание – засисання, засмоктування; зтягання.

Засасывать, -ся, засосать, -ся – 1) засисати, -ся, зассати, -ся, засмоктувати, -ся, засмоктати, -ся. [Собака як заб'є чи поране лапу, то сама-ж собі зассє її (Яворн.). Тії гадюки, що в животі, ссуть чоловіка за серце, аж доки не зассуть (Звин.). Чого це так довго дитина зассалася – годі вже, кладі спати (М. Грінч.). Поросята засмоктали льо́ху (Київщ.); 2) (*во что*) засмоктувати, -ся, засмоктати, -ся, усмоктувати, -ся, усмоктати, -ся, зтягати, -ся, зтягти, -ся, втягати, -ся, втягти, -ся в що. [Важко їхати – болото засмоктує колеса (Київщ.). П'явка всмокталася (засмокталася) так, що й не одірвеш. Йому в ногу засмокталась чорная гадюка (Рудан.). Кінець рурочки засмоктавсь та й не тягне води (М. Грінч.)]. *Среда -ла* – оточення зтягло, засмоктало кого.

Засахаривание – зацукровування, (*сост.*) (з)цукруватіння.

Засахаривать, засахарить – зацукровувати, зацукрувати. **Засахаренный** – зацукрований.

Засахариваться, засахариться – цукруватити, зцукруватити, поцукруватити, покрупитися. [Цукруватіє мед (Вхр.). Покрупився (поцукруватів) мед]. **Засахаренный, Засахарившийся** – зцукруватілий. **-шийся мёд в крупинках** – покрупини (Вхр.), покруплий, зцукруватілий мед.

Засва[о]ивать, засвоить – присвоювати (-воюю, -юеш), присвоїти, засвоювати, засвоїти, засвійчити. [Такої звички він ще собі не присвоїв].

Засвятать, -ся – засвятати, -ся, висвятати когo. [Висватай мені царівну (Мнж.)].

Засвятанный – засвятаний, висватаний.

Засвербеть – засвербіти, зачухатися.

Засверкать – заблискати, заблискотити, заблищати, забліснути, вибліснути, замиготити, замигтити, заіскрити(ся), (*мелькая*) заблімати, блімнути; *срвн.* **Сверкать**. [Забліще

(заблісне) блискавка. На тихому небі заблиснули зорі (Л. Укр.). Сонечко вибилося та гаряче заблискотіло (М. Вовч.). Замигтів великою звздою вогонь (Грінч.).

Засверлівають, засверліть – починати, почати свердлувати, засвердити.

Засверчать – зацвіряти, заспівати, (*однокр.*) цвірінькнути. [Заспівав цвіркун. Цвіркун цвірінькнув].

Засветить, -ся, см. Засвечать, -ся.

Засветлеть, -ся – заясніти, засвітліти. [Що то там заясніло, – чи не пастухи десь вогнище запалили? (М. Грінч.).]

Засветло – за-сонця, завидн[к]а, повидному, повідну, засвітла, за-дня, до-ночі. [Наш господар дозорця вижав жито за-сонця (Грінч. III). В село завидна поспішають (Черняв.). Щоб засвітла повечерять (Шевч.). Ще до-ночі будемо вдома (Звин.).]

Засвечать, -ся, засвечивать, -ся, засветить, -ся – 1) засвічувати, -ся, засвітити, -ся, запалювати, -ся, запалити, -ся, (*о мн.*) позасвічувати, -ся, посвітити, -ся, позапалювати, -ся, *см. Зажигать, -ся.* [Засвітила світло в хаті (Харківщ.). Ой, чому, чому у сьому домі так рано засвітилося? (Сл. Гр.). Самі свічі посвітилися (Чуб.). Запалила свічку (Чуб.); 2) засвітити, -ся, заясніти; *см. Заблестеть.* [Заясніли (засвітилися) на траві крапельки роси. Поміж стеблами жита заясніли волошки, немов посвітилися сині лампадки (Коцюб.). В очах заясніла надія (М. Грінч.).] **-ться** *как звезда* – зазорі[я]ти. **Засвеченный** – засвічений, запалений.

Засвечивание – засвічування, запалювання.

Засвидетельствование – 1) (*подписи и т. д.*) засвідчення чого (підпису); 2) **-ние почтения, уважения кому** – висловлення (освідчення), виявлення пошани кому.

Засвидетельствовать – 1) (*подпись и т. п.*) засвідчити, посвідчити, посвідувати, посвідкувати, присвідчити, визнати що (підпис). [Засвідчив мій підпис. Посвідчив, що справді так було. Се вам посвідкують обидва мої вуха (Куліш). А свідки визнали в суді, що ти був тверезий (Кониськ.).] **-вать показаниями свидетелей** – засвідчити свідками. [Умову заведено до книги, засвідчено свідками, припечатано печаткою волосного старшини (Доман.).] **-вать подлинность подписи** – засвідчити власноручність підпису. **-вать документально** – задокументувати. [В першій половині XIV віку воно вже задокументоване (Крим.); 2) **-вать почтение, уважение кому** – (*словами*) висловити (освідчити), (*показать*) виявити пошану, повагу кому. **Засвидетельствованный** – засвідчений, посвідчений, задокументований.

Засвирепствовать и Засвирепеть – залютувати, розлютуватися, розлютитися. [Незабаром зіма залютує (Шевч.).]

Засвистать, засвистеть – засвистати, засвистіти. [Засвистали козаченьки в похід опівночі (Пісня)].

Засвоевольничать – засваволити, засвоеволити.

Засвоить, см. Засваивать.

Засдаваться, засдаваться – помилятися, помилитися (роздаючи карти), не так роздати карти.

Засев, Засевка – сівба, сійба, сіянка, засівка, засів (-ву). [Рання сівба хоч не вродить, та з хліба не зводить (Номис). Яка засівка, такий і врожай: густа засівка – густий і врожай; рідка засівка – рідкий і врожай (Миргородщ.).]

Засевание – засівання, сіяння; *см. Засев.*

Засевать, -ся, засеять, -ся – засівати, -ся, засіяти, -ся, сіяти, -ся, посіяти, -ся, усіяти, -ся, (*диал.*) сівати, -ся, (*о мног.*) позасівати, -ся, позасіювати, -ся. [Ходить, засіває, і засіяв, як годиться (Рудан.). Поле сіяли сині (Стеф.). Орися-ж ти, моя ниво, долом та горою та засійся, моя ниво, долею ясною (Шевч.). Та посійся добрим житом (Шевч.). Будем лані сівати (Чуб. V). Всі шляхи тоді козацькими головами ляхи позасівали (Куліш)]. **Засеянный** – засіяний, посіяний, усіяний. *Место по недосмотру не -ное* – несів (-ву), прогалюватина.

[Якось чудно жито зійшло: там є і густо, а там пу́сто, мов не́сів (Сл. Гр.)].

Заседа́ние – засіда́ння. **-ние публичное, при открытых дверях** – прилюдне засіда́ння, (*при закрытых дверях*) неприлюдне засіда́ння.

Заседа́тель – засіда́тель. **Присяжный -тель** – присяглий (присяжний) засіда́тель (суддя), присяжний.

Заседа́тельский – засіда́тельський.

Заседа́ть, засе́сть – 1) (*в засаде*) засіда́ти засісти, (*о мн.*) позасіда́ти на ко́го; (*залегать*) залягати, залягти. [Засідали на вовка. Твої зяті на нас позасідали (Куліш)]. **-се́сть окопавшись валом** – ошанцюва́тися. **-се́сть где** – засісти де. **-се́сть в гостях** – засісти в го́стях, загостюва́тися. [Засів у корчмі, то сидітиме хто й зна по́ки. Пішла до тітки на годинку, а засіла на всю днінку (Приказка)]. **-се́сть в голове** – запа́сти в голову, на думку, уро́їтися в голову. [Все сидить, рукою підпершися, все думає... наче думка яка важка за́пала їй у го́лову (Основа). Вроївся мені в го́лову Се́мен не́біжчик (М. Вовч.)]. **Давно -се́вшая в голову мысль** – за́давнена (давно́ засілая) думка. **-се́сть за работу** – сісти до пра́ці; 2) **Заседа́ть** (*в суде и т. п.*) – засіда́ти (*в сейме*) засіда́ти в се[о]ймі, сеймува́ти (Куліш).

Заса́дающий – прису́тній на засіда́нні; 3) *см.* **Застре́вать.**

Засе́к, Засе́чка – 1) *ветерин.* – за́січка; 2) за́казаний ліс, за́казнік, за́повідник (-ка).

Засе́ка – 1) за́сіка. [Поблизу́ сього лу́гу стояли козаки коше́м чи то та́бором на Дніпро́вих острова́х, засікаю́чись дере́вом ра́ди осторо́ги від бусурме́на. З тих-то за́сік пішло́ по світу сла́вне ім'я – Січ Запо́розька (Куліш)]; 2) *см.* **Зару́б.**

Засека́ть, засе́чь – 1) забивати, забити (на сме́рть) рі́зками, нага́ями, зашма́гати ко́го; 2) *см.* **Заруба́ть**. 3. **Засе́ченний** – забитий рі́зками, нага́ями, зашма́ганий; зарубаний.

Засека́ться, ветерин. (*о лошади*) – засіка́тися, стрехува́тися. [Особливо́ ча́сто засіка́ються ко́ні клишоно́гі або підко́вані на дуже́ го́стрі шипі́ (Корольов)].

Засеквестро́вать – засеквеструва́ти, забра́ти в держа́вний ска́рб.

Заселе́ние – залю́днювання, засе́лювання; оса́джування лю́дьми; *оконч.* залю́днення, залю́дніння, засе́лення. [Залу́днення пу́стинь украї́нських ста́лося про́ти во́лі ля́дського уря́ду (Куліш)].

Заселе́нность – залю́дненість, (*гал.*) заме́шканість.

Засели́ть, см. **Заселя́ть.**

Засе́лок – оса́да по-за селом, ху́тір (-тора), (*новый*) новосі́лля (-лля).

Заселя́ть, заселить – залю́днювати *и* залю́днити, залю́днити, заселя́ти, заселі́ти обсе́ляти, обсе́лити, (*гал.*) заме́шкувати, заме́шкати; (*колонизовать*) оса́джувати, оса́дити, осі́сти що́ким. [Латинська ра́са залю́дни́ла Іта́лію (Башт.). Ой, са́жав-же він та́ три слобо́ди: одну́ слобо́ду старими лю́дьми (Пісня). Вони́ узгра́ниччя лю́дом оса́дили (Куліш). Ляхва́ осі́ла ме́жиріччя від Буга́ до Вісли, а осі́вши поверну́ла бага́цько й пита́мою Ру́сі у польщи́ну (Куліш)]. **Заселе́нный** – залю́днений, засе́лений, осе́лений, обсе́лений, (*гал.*) заме́шканий. **-ное место** – засе́лене місце, се́лище, оса́да, жи́лля.

Заселя́ться, заселиться – залю́днюватися *и* залю́днитися, залю́днитися, залю́дніти, заселя́тися, заселі́тися, обсе́лятися, обсе́литися, оса́джуватися, оса́дитися, заме́шкуватися, заме́шкатися, бу́ти залю́дненим, засе́леним *и т. д.* [Сим ро́бом пу́стині поча́ли залю́дні́тись і залю́дніа́ються й досі́ (Куліш). Залу́дни́ла Укра́їна (Куліш). Сте́п обсе́лився].

Засе́менить – задрібо́тїти, задрібо́цувати (нога́ми), пі́ти дрібу́шки.

За́сень, Засе́нье – за́тінок (-нку), холодо́к (-дку). [На́що вже бува́ють та́ємнічі холо́дкі, а й ту́ди хоч то́ненькою ці́вкою проті́снеться сві́тло і сме́ється – ра́де, що знайшло́ і там сво́го воро́га – те́мряву (Коцю́б.)].

Засере́ть – засі́рити, засі́вити. [Тимча́сом ніч уже́ мина́ла; засі́рили тумані́ (Грінч.). Засі́вив туман над ста́вком].

Засе́сть, см. **I. Заседа́ть.**

Засе́чка, см. **Засе́к**.

Засе́чь, см. **Засека́ть 1** и **2**.

Засе́яние – засіяння.

Засе́ять, см. **Засева́ть**.

Засиде́ть, -ся, см. **Заси́живать, -ся**.

Заси́дчивый – засидущий, (суц.) засядько. [Знаю вже тебе́ засядька: як підеш куди́, то й засядеш до но́чи (Харківщ.)].

Заси́живание – засиджування.

Заси́живать, засиде́ть – 1) (ночи за работой), см. **Заси́живаться 1; 2** что (ногу) – за[пере]сиджувати, за[пере]сидіти що (но́гу). **Мухи -де́ли что-л.** – мухи заслідили, поцяткували що. **Заси́женный** – засиджений. **-ное яйцо (наси́женное)** – засиджене яйце (Сл. Гр.). **-ный мухами** – заслідений, поцяткований мухами.

Заси́живаться, засиде́ться – засиджуватися, засидітися, (о мн.) позасиджуватися; (замешкать) забарятися, забарітися; (в гостях) загостюва́тися. [Зоя звеліла не дава́ти багато пляшо́к на сті́л, щоб духо́венство не засиджувало́сь (Н.-Лев.). Загостюва́лися на́ші до́вго. Пішла́ тро́шки з кумо́ю поси́дити, та й забари́лась (М. Грінч.)]. **-ться в девках** – засидітися дівкою, (образно) досидітися, доді́вуватися до сі́вої коси, до сі́вого во́лосу, посівіти в дівка́х, (насм.) на віса́дки зоста́тися (лиши́тися).

Заси́лие – розпаношення, запосілість.

Заси́ливаются, -лится – сильнішати, поси́льнішати, вбива́тися, вбі́тися в си́лу; розпано́шуватися, розпано́шитися де *или* над ким, запосіда́ти, запосі́сти що.

Заси́льщик – засильник, розпано́ша.

Заси́неть – засиніти. [Засині́ли по-над Дніпро́м висо́кі моги́ли (Шевч.). Пролеті́ли чо́рні хма́ри, не́бо заси́ло (Рудан.). Засині́ли воло́шки в жи́ті].

Заси́неться – засинітися, засиніти. [Сине́ мо́ре заси́лося (Чуб. V)].

Заси́нивать, -ся, засини́ть, -ся – засинювати, -ся, засиніти, -ся, (о мн.) позасинювати, -ся. **Заси́ненный** – засинений, (о мн.) позасинювані. [Купи́ла си́ньки тако́ї пога́ної, що сорочкі́ від не́ї заси́нюються – ач які́ ви́сять позаси́нювані (Н.-Вол. п.)].

Заси́петь – захрипіти, захарчати.

Заси́пнуть – захрип(ну)ти.

Заси́ять – засяяти, засяти, засіяти, заясніти; (заблестать) заблища́ти, засві́титися. [І сві́т я́сний невече́рній тихе́нько зася́є (Шевч.). Очі́ його́ зая́сніли. Го́род, мов на свято́, засві́твся (М. Грінч.)]. **-я́ть звездо́й** – зазоріти. [Ти во́скреснеш, зазорі́єш (Тичина)].

Заска́бливать, заско́блить – починати, поча́ти скребти́, заскребти́; см. **Ско́блить**.

Заскака́ть – заскакати, (запрыгать) застриба́ти.

Заска́кивать, заско́чить – заскакувати, заско́чити за що, в що.

Заскалозу́бить – поча́ти оскиря́тися (М. Вовч.), оскаля́тися (Сл. Грінч.), поча́ти ошкиря́ти зу́би.

Заска́ндальи́ть – забешкетува́ти.

Заскверни́ть, -ся, см. **Заскверня́ть, -ся**.

Заскверносло́вить – залихосло́вити.

Заскверня́ть, -ся, заскверни́ть, -ся – запога́нювати, -ся, запога́нити, -ся, заскве́рнювати, -ся, заскверни́ти, -ся. **Заскверне́нный** – запога́нений, заскве́рнений.

Засквози́ть – ста́тися про́тягові, поча́ти ду́ти. **-зи́ло, безл.** – поча́ло ду́ти, ста́вся про́тяг.

Заско́бить – узя́ти (постави́ти) в дужки́.

Заско́блить, см. **Заска́бливать**.

Заско́к, Заско́чка – за́скік (-ко́ку), заска́кування за що, в що.

Заско́льзи́ть – пі́ти, побі́гти по́ковзом, пі́ти ле́гко, безгу́чно, см. **Ско́льзи́ть**. [Рі́чка заме́рзла він ско́чив на кри́гу і побі́г по́ковзом на той бе́рег у село́ (М. Грінч.). Вона́ ле́гко, безгу́чно

пішла попід стіною (М. Грінч.).

Заскорбѣть – зажуритися, засумувати, засмут(к)увати.

Заскорбнуть, Заскорблый, см. Заскорузнуть, Заскорузлый.

Заскоромничать – почати їсти скором.

Заскорузлый – зашкарублий, зашкарупілий, шкарубкий.

Заскорузлость – зашкарублість (-лости).

Заскорузнуть – зашкарубнути, зашкарупитися, зашкарупіти.

Заскочить, см. Заскакивать.

Заскрежетать – заскреготати (-гочу, -гочеш), заскреготіти (-гочу, -готіш), (*однокр.*)

скреготнути, скрегнути; *см. Скрежетать.* [Скрикнув він, заскреготівши зубами (Стор.)

Скрегнув розлючений голос, як залізо об камінь (Коцюб.).]

Заскрести – зашкрябати, зашкребти, зашкряботіти; (*о мышах в поре ещё*) занорити.

[Занорили миші під помостом (Сл. Гр.).]

Заскрипѣть – зарипіти, заскрипіти, (*однокр.*) рипнути, скрипнути.

Заскряжничать – заскнарувати.

Заскупиться – заскупитися, заскупувати. [Чого це ви так заскупували та торгуватися почали? Я-ж із вас зайвого не правлю (Київщ.).]

Заскучать – занудьгувати, занудитися, (*о мног.*) позануджуватися, скучити.

Засланивание – заслоняння, затуляння, (*света*) застування.

Засланивать и Заслонять, заслонить – заслоняти, заслоніти, затуляти, затуліти,

заставляти, заставити, заступати, заступити що, (*слегка*) прислоняти, прислоніти.

[Заслоняючи очі рукою від сонця, глянула в його бік (Грінч.). Сирая земля двері залягла,

віконечка заслонила (Мил.). Затулила обличчя рукавом. Мороз затулив шибки такими

густими лисицями, що через них знадвору не видно, що діється в хаті (Кониськ.) Заставте

чимсь лампу, щоб дитині не різало світло у вічі (Київщ.). І дим хмарою заступить сонце

перед вами (Шевч.). Заступив вікно (Н.-Лев.). Мовчить зрушений, прислонивши трохи

обличчя тогою (Л. Укр.). -**ть печь заслонкой** – заслоняти, заслоніти (затуляти, затуліти)

піч. [Укінув її в піч і заслонів (Рудч.). -**нять свет, что-л. (застить)** – заступати,

заслоняти, заступати світ(ло). [Оступися, не заступай світла. Не заступай мені сонця. Сіла

літературних творів, де конструкцію заступують дійові особи (Ніков.). **Заслоняемый** –

заслонюваний, затулюваний, заступаний, заставляюваний, (*слегка*) прислонюваний, (*от*

света) заступаний. **Заслонённый** – заслонений, затулений, заставлений, (*слегка*)

прислонений.

Засланиваться и Заслоняться, заслониться – заслонятися, заслонітися, затулятися,

затулітися. [Дівчина, затулившись руками, ридає (М. Вовч.). Хоч і п'є, і б'є, та менше; я

візьму та дитиною й затулюся (Г. Барв.).]

Заслать, см. Засылать.

Заслащивать, засластить – засолоджувати, засолодіти, підсолоджувати, підсолодіти.

Заслепляют, заслепят – засліплювати *и* засліпляти, сліпити, засліпити; *см. Слепять.*

[Сліпить очі непроглядний туман (Стебн.). Пристрасть засліплює зір (Франко). Засліпило

йому щастя очі (Грінч.). **Заслёпленный** – засліплений.

Заслиивать, см. Заслюивать.

Заслон, Заслона, Заслонка – 1) *см. Засланивание*; 2) заслін (-лону), заслона. -**на печная** –

затула, затулка, заслінка; (*в мельничной плотине*) заставка, *анат.* – заслінка. **Закрывает -ку в**

чём – заслоніти, затуліти що. **Открыть -ку в чём** – відслоніти, відтуліти що, (*в*

мельничной плотине) підняти заставку.

Заслонение – заслонення, затулення, заступлення.

Заслонить, см. Засланивать.

Заслонка, см. Заслон.

Заслоня́ть, -ся, см. Засла́нивать, -ся.

Заслоня́ться – 1) завештатися, заникати, засновига́ти, зашвѣндяти, почати тиня́тися, туля́тися, блукати; см. **Слоня́ться**; 2) см. **Засла́ниваться.**

Заслу́га – заслу́га, (*услуга*) по́слуга. [Се робило його́ життя́, його́ завда́ння тяжкі́м, але́ зате́ й заслу́гу його́ робить більшо́ю (Грінч.). Котю́зі по заслу́зі (Номис). А по́слуги мо́ї сенату ска́жуть за мене́ сло́во голо́сніше (Куліш)]. *Поставить кому в -гу что* – поставити, призна́ти ко́му за заслу́гу що (Стебн.). *Уни́жатъ, умень́шатъ свои -ги* – понижа́ти, зменшувати свої заслуги, (*образно*) низи́тися. [Ти надто низи́шся вже: ти горду́єш своєю сла́вою ще́ більш, ніж на́ми (Куліш)]. *Награжда́тъ, воздава́тъ по -гам* – нагороджувати по заслу́зі, віддава́ти заслу́жене (ша́ну, честь *и т. п.*).

Заслужѣ́нный, прил. – заслужений, з вели́кими заслу́гами. [Так характеризу́є росі́йське письменство його́ заслужений історик (Єфр.).] **-ний профессор** – заслужений *и* вислужений професор. **-ний человек** – заслужена людина, заслуженник.

Заслужива́ть, заслужи́ть – заслуго́вувати *и* заслу́гувати, заслу́гувати, заслу́жувати, заслужи́ти, вислужува́ти, вислужити, заробля́ти, заробити на що *и* чо́го, бу́ти (ста́тися) ва́ртим чо́го. [Здорового смі́ху заслу́говують (парадо́кси) (Єфр.). Заслу́жував гетьма́нство він крива́во (Куліш). Робі́тник заслу́гує плати своєї́ (Куліш). Не тямлю, чим на ка́ру заслужи́в (Франко). Ма́тір ні купити, ні заслужи́ти (Номис). Походѣ́нка ви́б'ють різка́ми? – Зароби́в на те! (Кониськ.). Громада може́ й геть скину́ти, коли́ він того́ зароби́ть (Загірн.). Служи́в я, служи́в та й вислужи́в три ви́рви в ши́ю]. **-жи́ть сла́ву** – заслужи́ти, заробити, зажи́ти сла́ви. [Ой не знав коза́к да не знав Супру́н, да як сла́ви зажи́ти: ой зібрав ви́йсько сла́вне запоро́жське та й пішов Орду́ бити (Пісня). Зажи́ла вона́ собі́ сла́ви добро́ї па́ннички (М. Вовч.)]. **-жи́ть похвалу, пори́цание, благода́рность *и т. п.*** – заслужи́ти (заробити) хвали́, дога́ни, (по)дя́ки. **-ва́тъ вни́мания** – заслуго́вувати ува́ги *и* на ува́гу. **Заслужива́ющий че́го** (*как прил.*) – ва́ртий чо́го. **Заслужива́ющий до́верия** – гідний (*сокращ.* го́ден) віри, вірогі́дний, ва́ртий дові́ри. [Хіба́ він віри го́ден? (Звин.)]. **Заслужѣ́нный** – заслужений, зароблений, вислужений. **Заслужѣ́нное** – зароблене, заслужене (-ного), заслужени́на, вислужени́на, заслу́жина; см. **Зара́боток.**

Заслу́шивание, Заслу́шание – вислу́хування, ви́слухання, (*мног.*) переслу́хування, переслу́хання. [Зібра́лися для ви́слухання́ й затве́рдження́ протоко́лу]. *Для -шания* чо́го – щоб вислухати що́, для ви́слухання чо́го.

Заслу́шивать, заслу́шать – вислу́хувати *и* вислу́ха́ти, ви́слухати. [Ви́слухали протоко́л мину́лого засі́дання]. *Дело́ это́ было́ -шано́ в суде́ вчера́* – цю́ справу́ суд розгля́нув учо́ра. **Заслу́шанный** – вислуханий.

Заслу́шива́ться, заслу́шаться – 1) (*увлечься*) заслу́хуватися, заслу́хатися, (*о мн.*) позаслу́хуватися ко́го, чо́го, на що́, в що́. [Молоди́чка заслу́халася ді́дового опові́дання (Грінч.). Заслу́халися прису́тні на гетьма́нській сло́ва (Франко). Старий так заслу́хався в осі́нню пі́сню, що́ сам пи́щить як дити́на (Стефанік)]; 2) вислу́хуватися, бу́ти вислухани́м.

Заслы́шать – зачу́ти, вчу́ти. **-ть запа́х че́го** – заню́хати що́. [Вже́ кіт заню́хав са́ло (Звин.)].

Заслю́нивать, -ся, заслю́нить, -ся – засли́нювати, -ся, засли́нити, -ся, (*о многих*) позасли́нювати, -ся. **Заслю́ненный** – засли́нений; (*слюнявый*) сли́нявий.

Засма́ливание – засмо́лювання, висмо́лювання.

Засма́ливать, -ся, засмо́лить, -ся – засмо́лювати, -ся, засмо́лити, -ся, висмо́лювати, -ся, ви́смолити, -ся, (*о мног.*) позасмо́лювати, -ся; (*запачкаться смо́лой, сма́зкой*) уба́ритися в смо́лу, в ма́сть, зашма́руватися, (*о мног.*) позашма́ровуватися. **Засмо́ленный** – засмо́лений, висмо́лений; зашма́рований.

Засма́ркивать, -ся, засморка́ть, -ся – зашма́ркувати, -ся, зашма́ркати, -ся, засо́плювати, -ся, засо́плити, -ся, заві́скрюватися, заві́скритися. [При́йшла Венѣ́ра іскриві́вшись, запла́кавшись і заві́скриві́вшись (Котл.)].

Засма́тривание – заглядання, зазира́ння.

Засма́тривать, см. Загля́дывать.

Засма́триваться, засмотре́ться *на кого, куда* – задивля́тися, задиві́тися, заглядáтися, загляді́тися на ко́го, на що, ви́глядáтися, видивля́тися, видиві́тися в що, (*жадно*) па́сти очима́ ко́го, що, чим. [Зінько́ зупини́вся, задиві́вшись (Грінч.). Не загляда́йся на його́ брoви чoрні (Г. Барв.). Видивила́ся в во́ду на свою́ врoду. Любо́ місяцю з зoрями в во́ду ви́глядáлись (Куліш). В-оста́нне рідними лугáми й берега́ми дід о́чі приязні пасе́ й не напасе́ (Куліш)]. **-ре́ться с удивлением** – задивува́тися на ко́го, на що.

Засме́ивать, засмея́ть ко́го – засміюва́ти, засмія́ти, висміюва́ти *и* висміва́ти, вісмія́ти ко́го, (*осмея́ть*) обсмія́ти. [Люди́ чужі́ ї́ засмію́ть (Шевч.). Добре́ ї́ там вісмія́ли]. **Засме́янный** – засмія́ний, вісмія́ний.

Засмеші́ть ко́го – засміши́ти ко́го.

Засмея́ться – засмія́тися, (*захохотать*) заре́готати(ся), заре́готі́ти. [Ме́ртва́й би, здае́ться, заре́готав (Номис). Заре́готався дід наш сивий, аж пі́на з ву́са потекла́ (Шевч.)]. **-ться сдержанно** – заки́хкати; (*над кем*) засмія́тися з ко́го, ко́му.

Засмоли́ть, см. Засмáливать.

Засморка́ть, -ся, см. Засма́рковать, -ся.

Засмотре́ться, см. Засма́триваться.

Засму́глеть – посма́гляві́ти, присма́глі́тися.

Заснежи́ть, -ся – засніжи́ти, -ся. [Уже́ й сніг поча́в сія́тися із не́ба, і гілля́ засніжи́лось мов за́ячим пухом (Мл. сб.)]. **Засне́женный и Заснежо́нный** – засніже́ний.

Заснима́ть, Засня́ть – зді́ймáти, зня́ти, фото́графува́ти, зфото́графува́ти що. **Засня́тый** – зня́тий, зфото́графова́ний.

Засно́вывать, -ся, засно́вать, -ся – 1) засно́вувати, -ся, заснува́ти, -ся, обсно́вувати, -ся, обснува́ти, -ся. [Заснуе́м ліси́ все поворо́зками (Пісня). Па́вук заснува́в усе́ вікно́ (Сл. Гр.). Па́вук обснува́в усі́ куткі́]; 2) **-вать по комнате** – завешта́тися, заснові́гати по ха́ті.

Заснуро́вывать, -ся, заснурова́ть, -ся – зашну́ровувати, -ся, зашну́рува́ти, -ся, ушну́ровувати, -ся, ушну́рува́ти, -ся. **Заснурова́нный** – зашну́рований.

Засну́ть, см. Засы́пать.

Засо́в – засу[о]в (-ва), *ум.* засу[о]вце́ (-вця́), засо́вень (-вня), засу́вка. [Ви́гнав з ха́ти, ще́ й две́рі засуну́в на засу́в (Коцюб.). Трьо́ма засовця́ми засувала́ (Мил.)].

Засова́ться – засова́тися.

Засове́ститься – засоро́митися.

Засо́вка осевая – льо́ник (-ка).

Засо́вывание – засува́ння, застро́млюва́ння, (*под что*) підсува́ння під що.

Засо́вывать, засова́ть и засу́нуть – (*что во что, под что*) засува́ти, засу́нути, застро́млюва́ти, застро́мити, устро́мити що в що, під що, (*под что*) підсува́ти, підсу́нути що під що, (*руку во что*) засува́ти, засу́нути, заші́лити ру́ку в що, шурхну́ти руко́ю, (*диал.*) пося́гти в що. [Ой ви́гострю́ товари́ша, засу́ну в ха́ляву (Шевч.). Засува́в ру́ки в рука́ва (Коцюб.). Устро́мив па́льца в рот. Не розлі́пляючи конве́рта, він застро́мив його́ до боково́ї кишéні (Крим.). Заши́див у кишéню ру́ку. Пося́гни в кишéню, ви́йми гро́шей жме́ну (Грінч. III)]. **Засу́нутый** – засу́нений *и* засу́нутий, застро́млений, заші́лений у що, підсу́нений під що.

Засо́л – 1) (*действ.*) засо́люва́ння, солі́ння, *оконч.* засо́лення, засі́л (-со́лу); 2) (*способ, качество соленья*) засі́л (-со́лу); 3) *см.* **Разсо́л.**

Засо́лаживать, засолоди́ть – засоло́джувати, засолоди́ти.

Засо́ливать, засоли́ть, см. Заса́ливать, засоли́ть.

Засолоде́ть – засолоди́ти.

Засолоди́ть, см. Засо́лаживать.

Засолонéть – 1) посолонішати; 2) просоліти.

Засóлочный – сільничий. **-ное отделение** – відділ для соління; сільня́ (-ні́), со́лище.

Засóльный – просільний. **-ная рыба** – просіл (-со́лу). **-ные огурцы** – солони́, кісли́, квáшені огірки.

Засопéть – засопті́ (-сіп, -соплá). [Нечипі́р мав щось сказа́ти, та й не здужав і тільки дужче засі́п (Квітка). Засопла́, засту́кала машина́].

Засопліветь, Засоплівиться – зашма́ркатися, завіскри́тися, засоплівіти.

Засорéние – засмічення. **-ние глаза у кого** – загоро́ха в оці́ у ко́го, загороши́в о́ко хто. **-ние желудка у кого** – запертя́ шлу́нку в ко́го, ко́му.

Засорить, -ся, см. Засаривать, -ся.

Засо́с – 1) см. **Засáсыванье**. В **-со́с** – з присмо́ктом. **Целовать в -со́с** – цілува́ти за́смоктом; 2) боло́то, багнови́ще, драгови́на, трясови́на.

Засоса́ть, -ся, см. Засасывать, -ся.

Засо́хлость – за́схлість (-лости).

Засо́хлый, Засо́хий – засо́хлий, за́схлий.

Засочі́ться – заслизити; см. **Сочі́ться**.

Заспа́ть – заспа́ти. [Я сво́го ли́ха не за́йм і не засплю́ (М. Грінч.). **-ть ребё́нка** – приспа́ти дити́ну. [Якби була́ знала, у коли́сці-б заду́шила, під серце́м приспала́ (Шевч.)].

Заспа́ться – заспа́ти, заспа́тися. [Звече́ра до́вго сиді́ли, тим і заспа́ли сьо́годні: вже со́нце зійшло́, як повста́вали (Хакі́вщ.). Я не загу́ляюсь, не запи́ячу, не засплю́сь і на Вели́кдень (Г. Барв.)]. **За́спанный** – за́спаний. [О́чі за́спані, аж по́дпиха́ли на́че (М. Грінч.)].

Заспесиве́ться и Заспесиве́ть – загоро́дити, запи́шатися, запи́шнитися, зачвані́тися, запиндю́читися чим.

Заспеші́ть – заспі́шитися, захапа́тися, захвата́тися, заква́питися, замотори́тися. [Замотори́вся він, як у шко́лу йти (Сл. Гр.)].

Заспо́ривать, заспо́рить о чём – почина́ти змага́тися, зазмага́тися, почина́ти спереча́тися, заспереча́тися, заспо́ритися про що; см. **Спо́рить**. [Мо́лоді́ж зно́ву заспереча́лася за яке́сь пита́ння (Грінч.). Заспо́рили́сь оре́л та мура́вка, хто дужчи́й (Мнж.)].

Засрамослови́ть, см. Засквернослови́ть.

Засро́чный – позатерміно́вий, надтерміно́вий.

Зассо́риться – засварі́тися заве́стися, заспо́ритися, (*грубо*) загри́зтися, за́їстися з ким.

Заста́ва – 1) застава; см. **Заса́да**. [А у Те́ндрові о́строві Семе́н Скалозу́б з військом у заста́ві стоя́в (АД)]; 2) застава. [Ще́ не́давно по тій рі́чці заста́ви стоя́ли, по заста́вах оранда́рі мито́ з люде́й брали (Кулі́ш)]. **-ва городская** – рогáтка [Іно́ді я люби́в по́хати за рогáтку в Соко́льники, в передмі́ський лісо́к (Крим.)]. **-ва в селе** – ца́рина. **Ворота на -ве в селе** – ко́(ло)ворот. **Сторож у -вы в селе** – ца́ринний (-ного). **Живу́щий за -вой** – заца́ринський, заца́ринний.

Застава́ние – застава́ння.

Застава́ть, заста́ть – застава́ти, заста́ти ко́го. [Як за́раз пі́демо, то ще́ його́ вдо́ма заста́немо]. **-ть враспло́х** – засту́кувати, засту́кати. [На гаря́чому вчи́нку його́ засту́кано (Ки́ївщ.)].

Заста́вить – 1) см. **Заста́вливать**; 2) см. **Заста́влять**.

Заста́вица, типогр., см. Заста́вка 2.

Заста́вка – 1) см. **Засло́н**; 2) типогр. – за́ставка, заста́виця.

Заста́вливать и Заста́влять, заста́вить – 1) (*загромо́ждать что чем*) заста́вляти, заста́вити, застано́вляти, застано́вити, заха́ращувати, заха́растити, заха́растро́увати, заха́растри́ти, (*редко*) зака́стри́ти, (*о мн.*) поза́ставляти, поза́стано́вляти, поза́ха́ращувати що́ чим.

[Заста́влено весь сті́л миска́ми. Увесь ті́к застано́влено сті́жками. Заха́растро́ено у ха́ті (Сл. Гр.). Сі́ни там невели́кі, та ще́ так зака́стро́ено, що́ й поверну́ться ні́де, – наста́влено всьо́го (Сл. Гр.)]; 2) заста́вляти, заста́вити, зату́ляти, зату́лити що́ чим; см. **Загоро́ажива́ть,**

Заслоня́ть. [Вони заставля́ють двері ме́блями і будуть захища́тись до кра́ю (Коцюб.). Зату́ли піч за́слінкою]. **Заста́вленный** – заста́влений, застанове́лений, захара́щений, захара́стрений, (*редко*) зака́стрений; заста́влений, зату́лений.

Заставля́ть, заста́вить – си́лувати, приси́лувати, уси́лювати, уси́лувати, приму́шувати, приму́сити, зму́шувати, зму́сити, неволити, приневолювати, принево́лити, заставля́ти, заста́вити ко́го, (*провинц.*) прису́тяжувати, прису́тяжити; *см.* **Принужда́ть.** [Шкода́ мене́ вмовля́ти, а си́лувати – тож не зна́ю, хто мене́ приси́лує (М. Вовч.). Ї́ всі́лували за йо́го йти замі́ж. Мільйо́ни люде́й мо́жу вби́ть, загуби́ть, та чи зму́шу ко́го мене́ ві́рно люби́ть (Франко). Заста́вила мене́ ма́ти тонку́ пряжу́ пря́сти (Лавр.). Пода́ли до су́ду, мо́же в су́ді прису́тяжа́ть йо́го запла́тити (Звиног.). **-вить замолча́ть** – приму́сити ко́го змо́вкнути; захи́ткати ко́го. **-вить о себе́ говори́ть** – приму́сити говори́ти за себе́, (*образно: входит в славу*) в мо́ву входи́ти. [Анто́сьо все в мо́ву входи́в і між това́риством, і в го́роді (Свидн.). **-ля́ть чрезме́рно работа́ть** – приму́шувати пра́цювати над ми́ру, морити ро́ботою, (*образно*) нажи́лювати ко́го. [Було́ лу́чче за ста́рих па́нів... а мо́лоді як ста́ли нажи́люва́ть (Основа). **-вить ко́го си́льно почувствова́ть** – до́бре да́ти ко́му́ відчу́ти що́сь, дошкү́лити ко́го *и* ко́му; да́тися ко́му в зна́ки, в тя́мку. [Мучте́ їх так, що́б дошкү́лити, що́б почу́ли, що́ вмира́ють (Куліш)]. *Не -вит до́лго проси́ть себе́* – не да́сть себе́ до́вго проси́ти (Круш.).

Заставник – 1) *см.* **Зало́жник**; 2) (*сторож у заста́вы*) ца́ринник, ца́ринний (-нного). [Він бу́в у нас ца́ринником, догляда́в ца́рини (Сл. Гр.)].

Заставни́й – 1) заста́вний, ца́ринний; 2) *типогр.* – заста́вичний, заста́вний, заголо́вний.

Заста́вщик, см. **Заста́вник 2.**

Заста́ива́ть, засто́ять – 1) *кого, см.* **Задер́жива́ть 1**; 2) (*заступа́ться за ко́го*) захи́ща́ти, захи́тити ко́го, що́, обста́вати, обста́ти за ким, за чим *и* за ко́го, за що́ обсто́ювати, обсто́яти ко́го, що́.

Заста́ива́ться, засто́яться – засто́юватися, засто́ятися, (*о воде*) засто́ятися, притхну́тися, засмерді́тися. [Я не ба́чу, що́б там дү́мка засто́ювала́ся, я ба́чу там ненаста́нне кипуче розуме́ве життя́ (Крим.). Кінь засто́явсь]. **Засто́явшийся** – засто́яний, засто́ялий. Засто́яне пові́тря. Як у ча́ривно́му сні вона́ ходи́ла за ним по вузе́ньких прову́лках з засто́ялим тепло́м (Коцюб.)].

Заста́навлива́ть, Заста́новля́ть, см. **Заста́влива́ть.**

Заста́нові́ть, см. **Заста́влива́ть (Заста́вить).**

Заста́новка, см. **Засло́н.**

Застарева́ть, застаре́ть – ста́рiти(ся), заста́рiти(ся), поста́рiти; зада́внюватися, зада́вни́тися, уда́внюватися, удавни́тися, (*слегка*) приста́рюватися, приста́рiтися. [Як уда́вни́ться, то мо́же з брехні́ й пра́вдою ста́не (Приказка). Тво́ри Кві́тки-Осно́в'яненка приста́рiлися вже (Грінч.)].

Застаре́лость – заста́рiлість, зада́вненiсть, приста́рiлість (-ости).

Застаре́лый – заста́рiлий, зада́внений, приста́рiлий. [Зада́внена хоро́ба]. **-лая привы́чка** – да́вня звичка.

Застаре́ть, см. **Застарева́ть.**

Заста́рiться – поча́ти ста́рiтися.

Заста́ть, см. **Застава́ть.**

Застега́ть – 1) (*закончи́ть стёжку чегó*) ви́штапувати що́; 2) *кого* – зашмага́ти ко́го; *см.*

Засека́ть, засе́чь 1; 3) (кну́том) захво́ськати, захльо́стати (бато́гом).

Засте́гивание – засти́бання, защи́бання.

Засте́гива́ть, -ся, застегну́ть, -ся – засти́бати, -ся, засте́бну́ти, -ся, защи́бати, -ся, заще́бну́ти, -ся, запи́нати, -ся, за́п'ясти, -ся, (*о мн.*) поза́стибати, -ся *и т. д.* [Ци́новним гү́дзем засте́бну́вся (Котл.). Да́ла ї́м усі́м бі́лі сорочки́ і нови́ми стьо́жками поза́стибала́ (Чуб.)]. Заще́бну́в світу́ на га́плики. Солда́т на всі́ гү́дики запи́нає́ться (Сл. Гр.). **-нуть при́ помо́щи пря́жки** –

зашпінкувати (*гал.*). **Засте́гнутий** – засте́бнений *и* засте́бнутий, заще́бнутий, зап'ятий.

Засте́жка – засті́бка, засті́жка, (*диал.* застьо́ба), заці́пка, (*гал.*) спо́на, спі́нка. [Застебні чумарку. – А як-же я застебну, як тут і застьоби немає (Яворн.). Може й ти допоможеш здімати зброю з Гектора? Я знаю, що заціпки його тугії (Куліш)].

Застеко́ливачь, застекли́ть – (*окно*) скліти, заскліти, (*многое*) поскліти; (*о картине ещё*) завести́ під скло. [Треба вікна поскліти (Звин.). Цю картину я засклю (Звин.).]

Застекле́нный – засклений.

Засте́нать – застогнати.

Засте́нок – катівня.

Засте́нчиво – соромліво, соромля́же, (*неловко*) ніяково, (*несмело*) несміливо, (*дичась*) вовкува́то. [Соромля́же спустив о́чі додо́лу (Крим.). Соромліво на діл поглядає (Л. Укр.).]

Засте́нчивость – соромливість, соромля́жість, несміливість, (*дичающаяся*) вовкуватість (-ости).

Засте́нчивый – соромлівий, соромля́жий, несміли(ви)й, (*дичающийся*) вовкуватий. [Обидві такі соромля́жі та боязкі (М. Вовч.). Покинула школярка соромлива соромитись учителя (Грінч.). Не дивуйте, що квітом прекрасним розцвілася дівчина несміла (Л. Укр.).

Вовкуватий хлопчик – і не балакайте до його (Звин.).]

Засте́нять, см. Застить.

Засте́пенничать – почати удавати з себе статічного, застаткувати.

Застига́ть, засти́гнуть *и* засти́чь – спостига́ти, спости́гти, пристига́ти, присти́гти, зуспіва́ти, зуспі́ти, зайти́, захоплювати, захо́пити ко́го. [На дорозі се́ред сте́пу мене́ ніч спости́гла (М. Вовч.). Присти́гла його́ нічка (Чуб. V). Поїхав нерано, що й ніч його́ зуспіла в полі (Переяславц.). Се́ред ліса нічка захо́пила (Руданськ.). Зайшли в оден ліс, та їх там зайшла́ ніч (Яворськ.). -ти́чь *врасплох* – засту́кати, заско́чити. [Ненагодо́вану і го́лу засту́кали серде́шну во́лю та й цькуемо́ (Шевч.). Колись шу́ка засту́кала в'юна́ у такім куточку, що не було куди йому́ утїкати (Рудч.). Склада́йте-ж, люди, склада́йте, щоб дощ не заско́чив (Коцюб.).] **Застигну́тий** – захо́плений, (*врасплох*) засту́каний, заско́чений. [Профе́сор, ота́к несподі́вано засту́каний, не знав що й казати (Крим.).]

Застила́ть, застля́ть – застеля́ти, застелити (-стелю́, -стеліш), застिला́ти, засла́ти (-стелю́, -стелеш), (*о мн.*) позастелю́вати, позастиля́[а]ти, (*диал.*) позастилу́вати; (*о тумане, дыме, тьме*) (о)повива́ти, (о)повіти, покрива́ти, покрити́ що́ чим. *Сле́зы -ю́т глаза* – слю́зи засти́лають о́чі. [Застеля́ла сті́л скаті́ркою (Коцюб.). Білу́ по́стіль застелю́ (Чуб.). Ле́две промі́нь прорве́ться на мить, зно́ву хма́ри, мов дим, засти́лають (Л. Укр.). Нена́че якийсь туман засти́лав йому́ о́чі (Грінч.). Туман по́ле покрива́є (Пісня). Се́ред но́чі мо́ї о́чі повива́в гу́стий туман (Грінч.). Гу́стий туман по́вив усе́ навкрузі́ (Загірня)]. **Застла́нный** – застелений, засланий, (*о мн.*) позастелю́вані, позастилані, (*диал.*) позастилу́вані.

Застила́ться, застля́ться – застеля́тися, застелі́тися, застिला́тися, засла́тися, (*о мн.*) позастеля́тися, позастилатися, (*туманом, дымом, тьмою*) (о)повива́тися, (о)пові́тися, покрива́тися, покрити́ся.

Застилка, Застилание – застелю́вання, застила́ння, *оконч.* застелення, засла́ння.

Застить – за́стувати, заступа́ти. [Здра́стуйте! – не за́стуйте! (Приказка). Не заступа́й мені́ сві́гла!].

Засті́чь, см. Застига́ть.

Застля́ть, -ся, см. Застила́ть, -ся.

Засто́й – за́стій (-то́ю), засто́я (*ж. р.*), (*неподвижность*) не́рух (-ху). [Океа́н щоденщи́ни й засто́ю (Франко). Життя́ – ві́чний рух, засто́я – то́ смерть (Крим.). Пра́во цивіліза́ції проти́ варварства, по́ступу проти́ не́руху (Грінч.). -то́й *в коммерческих делах* – за́стій у спра́вах комерці́йних. -то́й *в торговле* – за́стій у торго́влі; безтор́жя.

Застойный – 1) *см. Застоя́вшийся (Заста́иваться)*; 2) (*не беру́щийся на расхв́ат*)

- непохіпний. [Це крам непохіпний – довго лежатиме].
- Застол, Застолье** – застілля. [Повне застілля гостей (Борз.) Як-же почне менé годувати, то геть своїх дітей розженé з застілля (М. Вовч.)].
- Застольник, Застольница** – засті[о]льник, -льница, засті[о]льний сусіда, товариш, -шка за столом (столу), (*собеседник*) розмовник, -ниця. [Сусіда застольний увічливий, щирий (Крим.). Зробивсь одним з товаришів султанського столу (Крим.)].
- Застольное** – харчове, гроші на харч слугам.
- Застольный** – засті[о]льний. [Розговорились трапезуючи... Постановили громадою застільною так (Куліш)]. **-ные песни** – частувальні пісні, пісні за столом, застільні співи, бен(ь)кетні (перепійні) пісні, пісні до вина (до горілки).
- Застонать** – застогнати. [Застогнав, як перед смертю стогне зранена звірина (Грінч.)].
- Застопоривать, застопорить** – 1) (*задерживать ход*) спинятися, спинитися, (*о мног.*) поспинятися; 2) (машину) спиняти, спинити, (*о мног.*) поспиняти що. **Застопоренный** – спінений, поспинюваний. **-ться** – 1) *стр. з.* – спинятися, бути спінюваним, спіненим, поспинюваним; 2) *ср. з.* – спинятися, спинитися, (*о мног.*) поспинятися.
- Засторанивать, см. Засланивать.**
- Застоять, -ся, см. Застаивать, -ся.**
- Застрагивать, застрогать** – застругувати, застругати. **Застроганный** – заструганий.
- Застраивание** – забудовування.
- Застраивать, -ся, застроить, -ся** – забудовувати, -ся, забудувати, -ся, (*о мн.*) позабудовувати, -ся. [Інде замість улиці майдан, і ніхто його не забудовує, і нічого на йому нема (Куліш)].
- Застроенный** – забудований.
- Застранствовать** – замандрувати, піти в мандри.
- Застранствоваться** – замандруватися, мандруючи забаритися.
- Застрастка, см. Застращивание.**
- Застрахование, Застраховка** – забезпечення, застрахування, (*гал.*) заасекурування когó, чогó від чогó.
- Застрахователь, ница** – (*отдающий на страх*) страхувальник, -ниця.
- Застраховщик, -щица** – (*берущий на страх*) страхувальник, -ниця, (*гал.*) асекураційник, -ниця, асекуратор, -торка.
- Застраховывание** – забезпечування, застраховування, (*гал.*) асекурування, асекурація когó, чогó від чогó; *см. Страхование.*
- Застраховывать, -ся, застраховать, -ся** – забезпечувати, -ся, забезпечити, -ся, застраховуватися, застрахувати, -ся, (*гал.*) асекурувати, -ся, заасекурувати, -ся; *см.*
- Страховать, -ся.** [Застраховали хліб на полі від граду]. **Застрахованный** – забезпечений, застрахований, заасекурований від чогó.
- Застрачивать, застрочить** – 1) (*зашивать строчкой*) стебнувати, вістебнувати; вістігом шити, прошити що; 2) (*о письме: начать писать*) починати дряпати, шкрятати, *сов.* задряпати, зашкрятати. **-чил весь лист (исписал)** – задряпав (зашкрябав) увесь аркуш.
- Застроченный** – вістебнуваний, вістігом прошитий; задряпаний, зашкрябаний.
- Застращать, см. Застращивать.**
- Застращивание** – страхання, застрашування, залякування, (*угроза*) похвалка, нахвалка, пострах (-ху), пострашка. [Страхання пеклом та Сибіром, немóв вода з цебра, лилося з Миколіних уст (Кониськ.). Всі ті похвалки падали на громаду, як довбня волóві на гóлову (Грінч.)].
- Застращивать, застращать** – (*кого*) застрашувати, страшити, застрашити, страхати, за[на]страхати, залякувати, залякати когó, нахвалятися на когó. [Менé не застрахаєте, бо я страханий. Настрахали хлопця, то він і додóму не приходив (Звиног.)]. **Застращенный** – за[на]страшений, за[на]страханий, заляканий.

Застрева́ть, застря́нуть и застря́ть – застряга́ти, застрягнути *и* застрягти, застря́ти, устряга́ти, устрягти, захря́снути, (*о мног.*) позастрягати, пострягнути. [Піде собі у двір та там і застрягне (Свидн.). Курка застрягла в плоти́ (Звин.). Як то нам застряти у нево́лі ві́чній (М. Вовч.). Устряг старий у солóму по са́мі пахві́ (Свидн.). А тут ще й дзвін удався як череп'яний, бо на якийсь десяток карбованчиків таки захря́сло у пан-отця́ (Свидн.). Грєблю прорвала вода́, і вози́ там позастрягали. Де-де, а тут ко́ні пострягнуть (Основа)].

Застря́вший – застря́лий, устря́лий, захря́слий.

Застрежка, бот. **Sarmentum** – (в)у́сики (-ків).

Застреко́тять – заскреко́тати, заскреко́тати, (*о болтливых людях*) зацоко́тати, задзигорі́ти, (*о кузнечиках*) засюрча́ти, зацві́ркати, зацві́ркати. [Заскреко́тила со́ро́ка на плоти́ (Київщ.). Жіночки задзигорі́ли (М. Грінч.).]

Застре́ливать, застрелить – застрілюва́ти, застре́[і]лити, устре́[і]лити ко́го, (*образно*) да́ти ко́му залі́зного бо́бу ззі́сти (Номис). **Застре́ленный** – застре́[і]лений, устре́[і]лений. **-ться** – застрілюва́тися, застре́[і]литися. [І́ чоловік застре́ливсь (Звин.).]

Застре́льщик – 1) застрілюва́ч, застрі́льник; 2) (*перен.*) призві́дця, призві́дник.

Застре́льщица – призві́дниця; см. **Зачи́нщица**.

Застре́лять – застріля́ти, поча́ти стріля́ти, (*фам.*) заба́хкати.

Застре́ха – стрі́ха.

Застре́шина – підшала́вок (-вка).

Застрига́ть, застри́чь – 1) почина́ти, поча́ти стрі́гти; 2) (*заработать стрижкой что, уморить стрижкой кого*) застрига́ти, застри́гти що, ко́го.

Застрога́ть, см. **Застра́гивать**.

Застро́ивать, -ся, Застро́ить, -ся, см. **Застра́ивать, -ся**.

Застро́йка – забудо́вування, о́конч. забудува́ння.

Застро́йщик – забудове́ць (-до́вця).

Застро́чить, см. **Застра́чивать**.

Застру́га – (*при строганьи дерева*) зано́ра, стра́п (-пу), за́дірка. [До́шку погеблюва́ти не зугарен! яких стра́пів наробив! (Звин.).]

Застру́иться – полля́тися (забити) ці́вкою, побі́гти течі́юкою, (*громко*) задзю́рити, задзю́рчати, задзю́ркоті́ти. [Одразу ці́вкою заби́ла кров. Вчо́ра коро́ва не хті́ла до́їтися, а сьогодні́ я взяла її́ за ді́йку – так мо́локо і задзю́рило (Звин.).]

Заструпе́ть – заструпи́ти, заструпи́тися, (*во мног. местах*) пострупи́ти. [Ста́рі ви́разки заструпи́ли (Кон.). Ко́ліно пострупи́ло].

Застря́нуть, Застря́ть, см. **Застрева́ть**.

Застря́пать – поча́ти пекти-варити, по́ратися ко́ло пе́чи, готува́ти.

Застря́паться – запо́ратися ко́ло пе́чи, втомитися готу́ючи.

Засту́да – засту́да; см. **Просту́да**.

Засту́дить, см. **Засту́живать**.

Засту́дный – застудни́й; см. **Просту́дный**.

Засту́живать, -ся и Засту́жать, -ся, застуді́ть, -ся – 1) (*о простуде*) застуджува́ти, -ся, застуді́ти, -ся, перестуджува́ти, -ся, перестуді́ти, -ся, захо́лоджува́ти, -ся, захо́лоді́ти, -ся, (*о мног.*) позастуджува́ти, -ся, позахо́лоджува́ти, -ся; см. **Просту́жать, -ся**. [Застуді́ли дитину, от і ка́хикає. Застуді́шся – зу́би крути́тима (Київщ.). Ду́же я перестуді́лася, як коно́плі мочи́ла – усі́ кісткі́ кру́те (Катеринославщ.). Де́сь захо́лодів поперек со́бі, тепе́р ні зігну́тися, ні розігну́тися (Харківщ.); 2) *что (захолаживает)* – захо́лоджува́ти, захо́лоді́ти що. [Ри́бу зварила й захо́лодила]. **Засту́женный** – застудже́ний, перестудже́ний; захо́лоджені́й. **-ная рыба** – холоде́ць (дра́гли) з ри́би. **-ные ножки (телячьи, свиные)** – холоде́ць, дра́гли з ніжо́к (теля́чих, сви́нячих).

Засту́п – засту́п (-па), риска́ль (-ля), копа́ниця. [Ба́чив дво́х копа́чів з за́ступами (М. Вовч.).]

Дав йому рискаль: копай, каже, землю (Сл. Гр.)]. *Рукоять -па* – заступілно.

Заступа, Заступлення – заступання, оступання за кого.

Заступать, заступить – 1) (*заслонять, преграждать*) заступати, заступити когo, що. [Я сёржусь, коли він заступає мені блондинку (Коцюб.). Не заступай мені дороги]; 2) заступати, заступити когo, що; см. **Заменять**. [Я поїду додому на місяць, а він мене на той час заступить (Київ)]. **Заступающий кого** – заступник чий.

Заступаться, заступиться – (*за кого*) оступатися, оступитися за ким *и* за когo, заступатися, заступитися за когo, обставати, обстати за когo *и* за ким, за що *и* за чим, боронити когo, стати, устави́тися за когo *и* за ким, (*зап.*) впімнутися за ким. [Вона́ за ним раз-у-раз оступається (Звиног.). За мужицьку волю оступавсь (Грінч.). Обстали за французьку республіку проти імператорської Германії (Грінч.). Всяк за собою обстане (Проскурів). Бачу, така вже ваша вдача, що не стоїте за своїми (Звин.). Хто за правду стане (Сл. Гр.). Зоньку годували штурханцями по кутках, бо за неї ніхто не вставився-б (Л. Укр.). Нема кому́ впімнутися за робітником (Франко)].

Заступление, см. Заступа.

Заступник, Заступница – заступник, заступниця, оборонець (-ронця), оборонник (-ка), ум. оборонничок (-чка), оборонниця (*устар.*) заступця (-пці, м. р.); см. **Защитник**. [Непохитний заступник за знедолених і окривджених (Сфр.) Заступнице міцна коханої Тавриди, хвала тобі (Л. Укр.). Батечку, мій голубчику, мій оборонничку, моя затулочко, оборони мене від лихої години, від невірної дружини (Г. Барв.)].

Заступничество – заступництво, заступа, оборона.

Заступчивый – заступливий.

Застучать, -ся – застукати, (*сильно*) загрю[у]кати, загрю[у]котіти, заґрімати, заґримо(х)тіти (М. Вовч.); (*о сердце*) застукати, затокотіти; (*об экипаже*) заторохтіти, загуркотіти; (*о дожде*) запорошати. [Дощ запорошав у вікно].

Застывание – застигання, (*окоченение*) залякання.

Застывать, застынуть и застыть – (*от холода, страха и т. п.*) застигати, застигнути, застигти, холодіти *и* холонути, (*пров. захолоняти*), захолонути, похолонути, дубіти, задубіти, задубнути, (*коченеть*) залякати, клякнути, залякнути, кацубнути, закацубнути, закоценіти, закоціліти, заков'язнути, заковизнути, (*о мног.*) позаклякати, поклякнути, позастигати, похолонути, подубіти. [Цей вираз застиг на обличчю (Грінч.). Чує, що він холоне в напруженій тиші (Коцюб.). Всі так і похолולי: от уб'є (Грінч.). Мороз великий – но́ги в мене позаклякали (Київщ.). Обхопила руками куц, і її тонкі маленькі пальці так і залякли на цівці (Грінч.). Сма́лець уже захолов. Самова́р уже задубів. Іди обідать, а то вже вся страва на столі задубла (Київщ.). Присипало його снігом, і він заков'язнув не встаючи (Чигиринщ.). Так його корчило, бідного хлопця, перед смертю, – так він і заковиз (Сл. Гр.)]. **-тыть на месте** – прикипіти до місця, на місці. [Стояв наче стовп і немов прикипів на місці (Крим.)]. *Душа у него -ла* – аж у душі йому похололо, (*насмешл.*) аж йому в литках застигло (Номис). **Застывший** – застиглий, захололий, задубілий, заляклий, закоценілий.

Застыдить, -ся – засоромити, -ся, за(в)стидати, -ся, (*о мног.*) позасоромлювати, -ся.

[Позасоромлювалися наші дівчата]. **Застыдившийся** – засоромлений, за(в)стиданий.

[Оксана стояла засоромлена і одхилила голову до стіни (Васильч.)].

Застылый – застиглий, задубілий; см. **Застывать**.

Застынуть, застыть, см. Застывать.

Засудачить – почати судити-гудити, запащекувати, почати плести пліткі про когo, почати оббріхувати когo; см. **Судачить**.

Засудить, см. Засужать.

Засудиться – 1) почати позиватися; 2) втомитися з судової тяганини.

Засуетиться – заметушитися, завештатися; збігатися, зашамотатися; см. **Суетиться**.

[Заметуши́лась у траві комахня́ (Коцюб.). Взяла́ да й утекла́, – як збігались пані: трусу́ такого на все село (М. Вовч.). Зашамотали́ся люди́ (М. Вовч.).]

Засу́жать и **Засу́живать**, **засуди́ть** – засуджувати, засудіти, (*многих*) позасуджувати. [Без суду́ засуджують люде́й! (Л. Укр.). Куди-ж їх позасуджувано? – Аж у Сибір (Київщ.).]

Засу́женный – засуджений, (*о мн.*) позасуджувані.

Засу́нуть, *см.* **Засо́вывать**.

Засу́пони́ть – засупоніти, стягти супо́ню.

Засу́сливать, **-ся**, **засу́слить**, **-ся** – обслінювати, **-ся**, обслініти, **-ся**, засу́слювати, **-ся**, засу́слити, **-ся**, (*жирным*) заяло́жувати, **-ся**, заяло́жити, **-ся**. **Засу́сленный** – обслінений, засу́слений, заяло́ж[з]ений.

Засу́ха – посу́ха, засу́ха, суш (-ши), су́ша (-ші), (*с ветром*) сухові́я. [Цілісінький місяць оця́ посу́ха, дощу хоч-би ка́почка (Звиног.). Як су́ша вдарить, то нападе́ мошкָа капу́сту (Житом. п.). Така суш, що й жа́ти не можна (Сл. Гр.).] *Во время -хи* – під час посу́хи, під посу́ху; за посу́хи. [Ві́хор бува́ під посу́ху (Чуб. І)].

Засухоусто́йчивый – посухотривалий. **-вые культуры, растения** – посухотривалі рослини.

Засу́чать, *см.* **Засу́чивать**.

Засу́чивание – засу́кування, зака́чування, зака́сування, підка́чування.

Засу́чивать, **-ча́ть**, **засу́чить** – 1) (*нитки*) сукати, посу́кати (нитки); *см.* **Сучи́ть**; 2) (*рукава*) зака́чувати, закоти́ти и зака́чати, засу́кувати, засу́кати, зака́сувати, зака́сати (*рукава и -ви*), (*о мн.*) позасу́кувати, позакáчувати и т. д., (*штаны*) підка́чувати, підка́чати, підсу́кувати, підсу́кати, підка́сувати, підка́сати (штани), підка́сатися, (*о мн.*) попідка́чувати, попідсу́кувати. [Засу́кала рука́ва за лі́кті і заходи́лася біля ті́ста (М. Грінч.). Оні́сія Степа́нівна зака́чала рука́ви (Н.-Лев.). Позасу́кували рука́ва за лі́кті. Надво́рі боло́то – підка́чай штани́ (Звиног.).] **Засу́ченный** – за[під]ка́чаний, засу́каний, зака́саний, підсу́каний, підка́саний. [В старе́нькій спідни́чині, з зака́чаними за лі́коть рука́вами (Грінч.). Штани́ вибі́йчані, підсу́кані аж до колі́н (Мирн.).] **-ться** – 1) сукати́ся, посу́кати́ся; 2) засу́кувати́ся, засу́кати́ся, зака́сувати́ся, зака́сати́ся. [Не засу́кується нія́к рука́в (Сл. Гр.).]

Засу́шивание – засу́шування.

Засу́шивать, **засу́шить** – засу́шувати, засу́шити, усу́шити, зсу́шити, (*о мн.*) позасу́шувати що. [Нащо́ так пиро́ги позасу́шувала? Пиро́ги до́брі, як м'яке́нькі, а то засу́шила, аж торохтя́ть (Сл. Гр.). Мені́ ті гі́ркі заробі́тки й так се́рце всу́шили (Васильч.).] **Засу́шенный** – засу́шений, (і)зсу́шений, всу́шений.

Засу́шина – (*о хлебе*) су́хар (-ря), зу́сушок, осу́шок (-шка), *ум.* о[за]су́шечок (-чка), (*о фруктах*) су́шня. [Дала́ йому́ хлі́ба осу́шечок (Рудч.). М'яко́го хлі́ба нема́, а он там у пічу́рці е́сть засу́шки (Звин.) Насу́шила су́шні на узва́р].

Засу́шить, *см.* **Засу́шивать**.

Засу́шка – 1) засу́шування, засу́шення; 2) (*засохшее что-либо*) зу́сушок (-шка).

Засу́шный, **Засу́шливый** – посу́шний, засу́шливий, [Під той посу́шний рік я на́сіяв хлі́ба бага́то, та й не вроди́в (Кам'ян. п.). Лі́то було́ дуже засу́шливе (Київщ.).]

Засчи́тывать, **-ся**, **засчи́тать**, **-ся** – 1) зара́ховувати, **-ся**, зара́хувати, **-ся**, залі́чувати, **-ся**, залі́чити, **-ся**. [Для пенсі́ї зара́ховується́ вся держа́вна служба́ (Стат. Ак. Наук). Залі́чити тих ві́сім міся́ців на карб па́тріотичного стра́ждання (Коцюб.); 2) **-ться** (*ошибиться считая*) – зара́ховувати́ся, зара́хувати́ся. **Засчи́танный** – зара́хований, залі́чений.

Зас'ёмка – 1) (*действие*) зди́мання, фотогра́фування, *оконч.* зня́ття (-ття), зфотогра́фування; 2) (*качество действия*) фотогра́фовання и фотогра́фування; 3) (*снимок*) зня́ток; (-тку), зні́мок (-мку), сві́тли́на, фотогра́фія.

Засы́лание, **Засла́ние** – заси́лання, засла́ння.

Засы́лать, **засла́ть** – 1) (*в ссылку*) заси́лати, засла́ти, завда́вати, завда́ти, (*грубо*) запро(в)торю́вати, запро(в)тори́ти, запрова́джувати, запрова́дити, (*многих*) позаси́лати,

позавдавати, позапро(в)торювати, позапроваджувати когось; см. **Ссылать**. [Семёна Палія на Сибір завдавав (Макс.). За віщось запроваджено його сюди, одірвано від рідного краю, від сем'ї (Грінч.). Вас до Сибіру запроторити буде мало (Крим.). Нашого національного генія і кращих людей завдавав у неволю (Грінч.); 2) **-ть по ошибке что** – засилати, заслати помилкою, помилково. [Листа помилкою аж у Сахару було заслано (М. Грінч.); 3) **-ть сватов** – засилати, заслати, присилати, прислати старостів, слатися, прислатися з старостами. [З старостами до дівчини шлється (Пісня)]. **Засланный** – засланий, завданий і (реже) завдатий, запро(в)торений; засланий помилкою, помилково куди.

Засылка, см. **Засылание**.

Засыльный – присланий, засланий.

Засыльщик, **-щица** – засилач, -силачка, присилач, -силачка.

I. Засыпаніе (о сне) – засинання, засипання, засипляння.

II. Засыпаніе (чего чем) – засипання, присипання чого чим.

I. Засыпать, заснуть – засинати, засипати, засипляти, заснути, (о многих) позасинати, позасипати, позасипляти, поснути, об(і)снути, поспатися, (достаточно **-нуть**) поспатися. [Од маку дитина добре засинає (Звин.). Серед миру я лягаю, тихо засипаю (Куліш). Лягає на землю та й засипляє (Куліш). Промовляє ледве чути, немов засипляючи (Л. Укр.). Плач-же, серце, плачте, очі, поки не заснули (Шевч.). Встань, козаче, вже поспався, вже твій коник попасався (Пісня). Нідє ні гуку: все навкруг поснуло (Самійл.). Люди обляжуть, обснуть (Сл. Гр.). А нас тут не обікрадуть, як ми поспимось? (Звин.)]. **Начать -пать** – почати засип[п]ати, (образно) заводити очі. [Тільки почав заводити очі, коли тут щось як стукне в вікно]. **-ть крепко** – усиплятися, успатися, (о мног.) повсиплятися, обіснути; засинати, заснути, (о мн.) позасинати твердим (міцним) сном. [Люди саме повсиплялися добре. А мати заснула твердим сном і не почула, як я вийшла з хати]. **Заснувший** – заснулий, (о мн.) поснулі.

II. Засыпать, засыпать – засипати, засипати, (-сиплю, -плеш и -пеш), присипати, присипати, закидати, закидати, (землю) засувати, засунути, загортати, загорнути, (о мног.) позасипати позасипувати, позакидати и т. д. що чим [Поховали; засипали домовину (Г. Барв.). Його житло засипле з неба сірка (Куліш). В кінці поля єсть тополя, могила під нею, – там Івася присипали сирію землею (Рудан.). Справжня просвіта має ту безодню закидати (Єфр.). Усі ямі в земляній долівці позасипувано (Грінч.). Викопали деревину, пересадили, а яму не засунули (Звиног.). Викопали яму, вкинули туди вішалника і загорнули (Звиног.)]. **-ть снегом, песком и т. п. (слегка)** – запорошувати, запорошити, (сильно) заносити, занести, забуртити. [Се самум, що заносить піском і великі, спокійні озера (Л. Укр.). Вікна забуртіло снігом – нічого не видно (Мнж.)]. **-ть рану чем-либо** – за[при]сипати, за[при]сипати, затоптувати, затоптати, затрушувати, затрусити рану (виразку) чим. [Треба виразку затоптати синім камінцем (Богодухів). Як де попріло, – затрушують гречаним борошном (Грінч. II)]. **-ть щебнем для сухости** – вігрузити, висипати грузом. [Вігрузили перед хатою, то як тепер гарно, сухо (Сквирщина)]. **-пать хворост чем-либо сыпучим при постройке плотины** – засипати, сипцю давати. [Сипцю не дав греблі, а загатив тільки хворостом (Сл. Гр.)]. **Засыпанный** – засипаний, (землю) засунений, загорнений, (слегка) запорошений, (сильно) занесений; (о ране) засипаний, затоптаний, затрушений; (щебнем) вігружений.

Засыпаться, засыпаться – засипатися, засипатися, засуватися, засунутися, заноситися, занестися, запорошуватися, запорошитися; бути засипаним, засуненим и т. д. (о мн.) позасипатися, позасуватися, позапорошуватися и т. д. [Засипалась криниченька золотим піском (Чуб.). Нехай мені гарячим піском очі засиплються (М. Вовч.). Вже й криниця тая засунулась і висохла (Шевч.)].

Засыпка – 1) см. **Засыпаніе**; 2) (порция, щепотка) засипка. Чаю осталось на две **-пки** – чаю зосталося на дві засипки (на два рази).

Засыпной – засипний.

Засыпщик, -щица – засипальник, -ниця.

Засыпь – насип (-пу), насипна земля.

Засыхание – засихання, посихання, усихання чого, засих (-ху).

Засыхать, засохнуть – засихати, засохнути *и* засхнути, усихати, усох(ну)ти, посихати, посох(ну)ти, посхті, (*о мног.*) позасихати, пос(о)хнути, повсихати, (*о губах*) посмагнути. [Засох, зів'яв як билина, тільки світять очі (Рудан.). Не прийались три явори, калина всихала (Шевч.). Ой у степу на долині трава посихає (Чуб.). Як та билина засихала (Шевч.). Дерево інше цвіте, друге-ж на скелі засхло (Самійл.). Бадилля на картоплі посхло (Звин.). Повсихали сади зелені (Шевч.). Посмагли губи від гарячки]. **-нуть в виде коры** – зачерепіти, прикоріти. [От як каша прикоріла – і не оддереш (Черн.)]. **-нуть (заскоружнуть)** – зашкарубнути, зашкарупити. [Земля зашкарубла (Сл. Гр.). Як нападє нежит, то й у носі зашкарубне (Сл. Гр.). Чоботи зашкарубли]. **Засохший** – засохлий, усохлий, посохлий, (*диал.*) зісхлий; зашкарублий, зачерепілий, (*о губах*) посмагли, смажні. [Тут лежав засохлий віночок (Крим.). Верби кидають зісхлим листем (Стефаник). Ой дай палець умочити, смажні уста покропити (Пісня)]. **-шее в колосе зерно** – морхле зерно.

Засюсюкать – засюсікати, почати сюсікати.

Затаврить – за[по]таврувати (коня).

Затаённость – затаєність, захованість (-ности).

Затаивание – затаювання, притаювання, за[при]ховування чого.

Затаивать, затаить – затаювати, затаїти, притаювати, притаїти, заховувати, заховати, (*припрятать*) приховувати, приховати що. [Ну-ну, сестро, ну! Викладай, викладай, що затаїла за душею (Мирн.)]. **-ить свои мысли, чувства** – затаїти, за[при]ховати свої думки, свої почуття. **-ить дух, дыхание** – дух (віддих) затамувати, запинити, затаїти, (*образно*) мовчати та дихати; *срвн.* **Задерживать дыхание**. [Дівчина аж дух запинила слухаючи (Корол.). Хоч-би що побачив – мовчі та диш! (Звин.)]. **Затаённый** – затаєний, притаєний, захований, прихований. [Вгадала мої притаєні думки (Н.-Лев.). Ох, як я не люблю тих прихованих хитрощів! (Крим.). Має приховану думку, вдачу].

Затаиваться, затаиться – затаюватися, затаїтися, притаюватися, притаїтися; (*спрятаться*) заховуватися, заховатися, приховуватися, приховатися, причаїтися. [Казали йому, щоб віказав товаришів, ні, затаївся й не виказує (Крим.)].

Заталкивать, затолкать – 1) (*толчками*) заштовхувати, заштовхати; заштурхувати, заштурхати, затукати когo; 2) запихати, запхати, убігати, убгати що куди (в що).

Затолканный – заштовханий, заштурханий, затуканий; запханий куди (в що).

Затанцовать – затанцювати, (*зап.*) затанчити, піти в танець, у танок, (*шутл.*) загопцювати. **-ться** – затанцюватися, затанчитися, (*шутл.*) загопцюватися. [Затанцювалися до світу].

Затанцовывать – затанцьовувати. [Затанцьовувати ліхо на троїстих музиках (Коцюб.)].

I. Затапливание – затоплювання, запалювання, підтоплювання, підпалювання (в печі), підпал (-лу); *срвн.* **I. Затапливать**. [Тріски для підпалу, на підпал].

II. Затапливание (водой) – затоплювання, заливання (водою), (*для орошения*) наводнювання чого.

I. Затапливать, затопить – (*печь*) затоплювати *и* затопляти, затопити в печі, підтоплювати, підтопити, підпалювати, підпалити, запалювати, запалити, розпалювати, розпалити (в печі).

Затопленный – затоплений, за[роз]палений *и т. д.* **-ться (в печи)** – затоплюватися, затопитися, підтоплюватися, підтопитися, запалюватися, запалитися, підпалюватися, підпалитися (в печі).

II. Затапливать, затопить (водой) – затоплювати *и* затопляти, затопити, потопляти, потопити, заливати, залити *и* залляти (водою), понімати, поняти водою, (*для орошения*) наводнювати, наводнити, (*о мног.*) позатоплювати *и* позатопляти, позаливати (водою).

[Заліяла Московщина всю Україну, заліяла як повідь Дніпрова (Маковей)]. **-пить корабль** – затопити, потопити корабель. [Хвиля човен затопила (Гол.)]. **-пила вода всю землю** – затопила, поняла вода всю землю. **Дожди -пили поля** – дощі позатоплювали (попідтоплювали, позаливали) поля. **Зато́пленный** – зато́пленый, залітий, заллятий. **-ться (водой)** – зато́плюватися, затопитися, заливатися, залитися (водою), понімається, понятися водою.

Зата́птывание, Зато́птанье – зато́птування, зато́птанья.

Зата́птывать, зато́птать – зато́птувати, зато́птати, (о мног.) позато́птувати; (смять) толочити, затолочити, (загрязнять) грасувати, зграсувати що, (грязными ногами) слідити, наслідити де. [Зграсували мені чобітьми хату, а я вчора вимазала (Чигир.). Насліділи мені в хаті аж-аж (Звин.)]. **-тать в грязь (переносно)** – згідити когo, у багно втоптати когo.

Зато́птанный – зато́птаний; затолочений; зграсований; насліджений. **-ться** – зато́птуватися, зато́птатися, (о мн.) позато́птуватися, затолочитися, зграсуватися.

Затарато́рить – заторохтіти, заторохкотіти, задріботіти, зацокотіти, засвіготіти, забелькотіти. **-рить кого** – забелькотіти когo. [Я слово, вона дві, – зовсім мене забелькотіла (Крим.)].

Затаскать, -ся – 1) зятягати, зятягатися. *Совсем меня -ли* – зовсім мене зятягали; 2) см. II. **Зата́скивать.**

Зата́скивание – 1) зятягання, заволікання, зата́скування, зати́рювання; 2) (об одежде) зятягування, зата́скування, зано́шування, заво́жування. См. **Зата́скивать I и II.**

I. Зата́скивать, затащити́ когo, что куда – зятягати, зятягти, заволікати, заволокти, зата́скувати, зата́скати, зати́рювати, зати́рити, сов. затарабанити, затарганити, заперти, (вульг. задеть) забухторити, (о мног.) позятягати, позаволікати *и т. д.* когo, що куди. [Козаченька вбіто, зятягнуто в жито (Пісня). Собаки вже десь і ягня зата́скали (Мнж.). Кони як поперли сани, то й не знаю, куди-б заперли, якби люди не зупинили (Сл. Гр.)].

Затащённый – зятягнений, заволючений, зата́сканий *и т. д.* **-ться** – зятягатися, зятягтися, заволікатися, заволюктися, зата́скуватися, зата́скатися, бути зятягненим, заволюченим, зата́сканим *и т. д.*, (забресть) заплентатися куди.

II. Зата́скивать, зата́скать (одежу) – зятягувати, зятягати, зата́скувати, зата́скати, зано́шувати, зано́сити, заво́жувати, заво́зити (одежу); срвн. ещё **Зана́шивать. Зата́сканный** – зятяганий, зата́сканий, заношений, завожений. **-ная мысль, -ное выражение** – зятягана (заношена) думка, зятяганий (заяложений) вислов, (гал.) утертий, оклепаный вислов. **-ться** – зятягуватися, зятягатися, зата́скуватися, зата́скатися *и т. д.*

Затачать, см. Зата́чивать.

Зата́чивание, Зата́чание – 1) зашивання, зашто́пування; зашиття, зашто́пання; 2) заго́стрювання, виточування; заго́стрення, виточення.

Зата́чивать, затачать – зашивати, зашити; (заштопать) зашто́пувати, зашто́пати, (о мног.) позашивати, позашто́пувати. **Зата́чанный** – зашитий; зашто́паний.

Зата́чивать, заточить – 1) заго́стрювати, заго́стрити, виточувати, виточити, (о мног.) позаго́стрювати, повиточувати. **-вать, -чить зубрину** – заточувати, заточити щербину; 2) почати го́стрити. **Зато́ченный** – заго́стрений, виточений; зато́чений.

Затачка – 1) см. **Зата́чивание 1**; 2) зашивка, латка.

Затащити́, -ся, см. I. Зата́скивать, -ся.

Зата́ять – почати та́нути, зата́нути.

Затверде́вать, затверде́ть – тверднути, затве́рднути, твердіти, затве́рдіти, (заскоружнуть) шкарубнути, зашкарубнути, задубіти *и* задубти, (высыхая) тужавіти, затужавіти *и* затугавіти, затугнути, притужавіти, бучавіти, забучавіти. [Затве́рдло поле, що й не вореш (Камен. п.). Шкура так задубіла, що й не зігнеш (Звин.). Болото (грязь) затужавіло, забучавіло, що й ніг не витягнеш (Камен. п.). Не можна ліпити вальків, бо глина ще не

приту́жавіла (Звин.)].

Затверде́лость и Затверде́ние – 1) затве́рдлість, затве́рдлість (-лости), затве́рдіння, зашкару́блість, забуча́вілість, зашкару́біння, забуча́віння; 2) *мед.* – затве́рдіння, тве́рдиня́, тве́рдий на́пух (-ху). **-ние вымени** (у скотины) – осови́ще.

Затверде́лый – затве́рдлий, затве́рділий, заду́бїлий, (о земле) затужа́вілий, забуча́вілий.

Затверде́ние, см. **Затверде́лость**.

Затверде́ть, см. **Затвердева́ть**.

Затверди́ть – 1) (начать твердить одно и то же) за́торочіти, за́вєсти́. **-ди́л своё** – за́торочі́в своё, за́вів своєї́; 2) см. **Затве́рживать**.

Затве́рживать, -ся, затверди́ть, -ся – за́тве́рджувати, -ся, за́тве́рдити, -ся, за́вча́ти, -ся и за́учувати, -ся, за́вчити, -ся (напа́м'ять). **Затве́рженный** – за́тве́рджений, за́учений.

Затвор – 1) за́пертя. В **-ре** – в за́перті. [Кня́гinya в за́перті си́дять (Шевч.)]; 2) за́сув; см.

Затворка; 3) (в за́пруде) за́став (-ву), за́ставка, о́пуст (-ту); 4) са́мітна́ келія́ пу́стельни́цька; відлю́ддя; 5) *лингв.* – при́тул (-лу).

Затвори́ть, см. **Затворя́ть**.

Затворка – 1) (у двере́й) за́сувка, за́ціпка, за́вертка; 2) (к печке) за́слонка, за́тулка.

Затво́рник – са́мітник, відлю́дник, пу́стельник, (жи́вущий в пе́щере) пе́чєрник.

Затво́рница – са́мітница, відлю́дница, пу́стельница, пе́чєрница.

Затво́рнический – са́мітницький, са́мітний, відлю́дний, пу́стельницький.

Затво́рничество – відлю́ддя, пу́стельни́цтво.

Затво́рный – за́чиня́льний. **-ные согласные** – при́тульні́ при́голосні́.

Затворочка – за́сувочка; см. **Затворка 1**.

Затворя́ть, затвори́ть – за́чиня́ти, за́чиніти́ що, (на замо́к) за́мика́ти, за́мкну́ти що, (о мног.) поза́чиня́ти, поза́мика́ти. **-ря́ть, -ри́ть ворота** – за́чиня́ти, за́чиніти́ воро́та. [Вийшо́в син воро́та за́чиня́ти (Звин.)]. **-ри́ть ставни** – поза́чиня́ти віко́нниці. *Просьба́ плотно́ -ря́ть двере́* – проха́ння щі́льно за[при]чи́няти дveréрі. **Затво́ренный** – за́чинений, за́мкнений, (иногда́) за́мика́ний, (о многих) поза́чиня́ні и -нюва́ні, поза́мика́ні. [Воро́течка поза́чиня́ні (Мил.). Дveréрі ці́лий де́нь не за́мика́ні]. **-ряе́мый** – за́мика́ний. **-тсья** – за́чиня́тися, за́чинітися, (на замо́к) за́мика́тися, за́мкну́тися, (о мног.) поза́чиня́тися, поза́мика́тися. [Вони́ чу́ли, як за́ ними бра́ми за́чині́лись (Рудан.)].

Затева́ние – за́тіва́ння, ті́яння, за́чиня́ння; ви́гадува́ння, ви́тіва́ння; см. **Затева́ть**.

Затева́ть, затея́ть – за́тіва́ти, (*диал.* ті́яти), за́тіяти, за́чиня́ти, за́чати, за́водити, за́вєсти́, (*заду́мывать*) за́ду́мувати, за́ду́мати, на́ду́мувати(ся), на́ду́мати(ся), на́мислюва́ти(ся) и на́мисля́ти(ся), на́мисли́ти(ся), на́міря́тися, на́міри́тися, (*предпри́нять*) за́повзя́тися; (*вы́думывать*) ви́гадува́ти, ви́гадати, ви́тіва́ти, ви́тіяти. [Як за́тіє ду́рень мо́литися, то і ло́б(а) со́бі розкв́асить (Номис). За́тіяв же́ниться, са́м не зна́єш на́що (Чуб. V)]. **-я́ть тя́жбу, проце́с** – за́тіяти (за́чати) по́зов (спра́ву), проце́с. **-я́ть ссо́ру, дра́ку с кем-л.** – за́вєсти́ сва́рку, ко́лот, бійку з ким, за́вєсти́ся з ким (сва́ритися, бі́тися). **-я́ть и́гру** – за́тіяти гру, за́вєсти́ся гра́тися. *Он -ва́ет, -я́л же́ниться* – він ду́має (на́ду́мує, ті́є), він за́ду́мав (на́ду́мав, на́міривсь) же́нитися. *Он проти́в вас что-то -ва́ет, он -ва́ет что-то худо́е* – він про́ти вас що́сь ті́є (начисля́є, на́ду́мує), він ті́є (на́мисля́є, на́ду́мує) що́сь ли́хе (недо́бре). [Ча́дом не вда́лося по́душити, то мо́же знов що́ на́ду́мала? (Васильч.)]. *Зате́и -ва́ть* – ви́гадки ви́гадува́ти, ви́тівки ви́тіва́ти. **Зате́янный** – за́тія́ний, за́чатий, за́ведений и т. д.

Затева́ться, затея́ться – 1) за́чиня́тися, за́чати́ся, за́ходити, за́йти. **-я́лсья проце́с** – за́чався проце́с. **-я́лась ссо́ра** – зі́йшла́ (за́чалася, зчи́нилася) сва́рка; 2) за́тіва́тися, за́тіяти́ся, (*диал.*) ті́яти́ся. *Там что-то -ва́ється* – там що́сь за́тіва́ється, ті́ється.

Зате́и, см. **Зате́я**.

Зате́йливо – ви́гадли́во, хи́мерно, ви́тіюва́то, куче́ряво, ву́злува́то, хи́тро, му́дро, (*причу́дливо*) ви́багли́во, при́мхува́то. **-во вы́шитый** – хи́тро, му́дро ви́шиваний ((ви)ши́тий). [Два

рушники́ до́вгих та му́дро ви́шитих (Квітка). Му́дро співа́ (Шевч.).

Зате́йливість – вигадливість (-вості), (*замысловатость*) химерність, хитрість, витіюватість, кучерявість, вузлуватість, (*причудливость*) вибагливість, примхуватість (-ости); *срвн.*

Зате́йливый. [Вигадливість художніх образів (Єфр.).]

Зате́йливый – вигадливий, (*замысловатый*) химерний, хитрий, мудрий, хитромудрий, витіюватий, кучерявий, вузлуватий, (*причудливый*) вибагливий, примхуватий, чудний; *см.*

Вы́чурный и **Замысловатый**. -**вый** ум, голова – вигадливий розум, -ва голова. -**вый** узор, -**вая** форма, -**вое** произведение – вигадливе (химерне, примхувате, чудне) мереживо, вигадлива (химерна, примхувата, чудна) форма, вигадливий (химерний) твір.

Зате́йник, -ни́ца – вигадник, вигадниця, штука́р (-ря), штука́рка, (*диал.*) замишля́вка, замишля́ниця; *срвн.* **Забавник, -ни́ца, Шутник, -ни́ца.**

Зате́йничать – вигадувати, витівати, штукарити, жартувати.

Зате́йный – химерний, хитрий, мудрий; *срвн.* **Зате́йливый**.

Зате́йщик, -щи́ца – 1) (*зачинщик*) призвідник, призводець (-во́дця), призвідниця. *Он всему - щик* – він усьому призвідник; 2) *см.* **Зате́йник, -ни́ца.**

Зате́к – 1) зате́ча, заті́чка; 2) заплив, пухлина.

Затека́ть, зате́чь – 1) затікати, затекти (*о мн.*) позатікати. *Кры́ша места́ми -ка́ет* – дах місцями (подекуди) затікає, протікає; 2) запливати, запліс[в]ті, підпливати, підпліс[в]ті. *Глаз -те́к кровью, слезою* – око заплило кров'ю, слезою; 3) (*отерпнуть*) терпнути, затерпнути, потерпнути. *Руки и ноги -кли* – руки й ноги потерп(ну)ли.

Зате́клый – 1) затеклий; 2) запли(в)лий, підпли(в)лий; 3) затерплий, (*о мн.*) потерплі.

Зате́м – 1) (*потом*) потім, потім того, потому, після того, опісля, далі, тоді, (*зап.*) відтак. *А -тем* – а тоді. [Потім, немов схаменувшись, він позирнув на Гнатка (Крим.). Попереду ходив до батька, а тоді до сестри (Звин.)]. *Вскоре -тем* – незабаром (невзабарі) після того. *Вслед -тем* – зараз після того. -**тем** *имею честь быть...* – з тим маю честь бути...; 2) (*поэтому*) того, тому, тим; (*с этой целью*) на те. *Я -тем и приехал сюда* – я того (тому, на те) й приїхав сюди. **Затем что (потому что)** – тим, що; тому, що; того, що; затім, що; через те, що; бо. [Того тепло, що весна настала. То тим вони спочивали, що на рани постріляні да порубані дуже знемагали (Макс.)]. **Затем, чтобы** – з тим, щоб; на те, щоб; про те, щоб; задля того, щоб. *Я приехал -тем, чтобы...* – я приїхав із тим, щоб...

Зате́мне́ние – затемнювання, затьма́рювання, затума́нювання, запаморочування, *оконч.* затемнення *и* затемні́ння, затьма́рення, притьма́рення; затума́нення, запаморочення. -**ние** *классового сознания* – затума́нення (притьма́рення, запаморочення) класової свідомості.

Зате́мне́ть – затемніти, (*стемнеть*) стемніти, (*смеркнуться*) посутеніти.

Зате́мня́ть, затемни́ть – затемняти *и* затемнювати, темнити, *сов.* затемнити, (*омрачат*) затьма́рювати, тьма́рити, затьма́рити, (*застить*) за́стувати що; *срвн.* **Зате́нять** *и* **Зате́мва́ть**. *Слегка -ня́ть* – притемняти *и* -нювати, притемнити що. -**ня́ть** *смысл, понимание, сущность чего-л.* – затемняти, притемняти, затума́нювати зміст, розуміння, істоту чо́го. [Не думаю, щоб хиби ті чи блуди усє хороше в ньому затемняли (Куліш)]. -**ня́ть** *ум (разум), сознание* – затемняти, притемняти, за[при]тьма́рювати, тьма́рити, затума́нювати, запаморочувати розум, свідомість (го́лову) ко́му. **Зате́мне́нный** – затемнений, затьма́рений, притьма́рений, притемнений; затума́нений, запаморочений.

Зате́мня́ться, затемни́ться – затемнятися *и* -темнюватися, затемнітися, затьма́рюватися, затьма́ритися, притьма́рюватися, притьма́ритися, затума́нюватися, затума́нитися, запаморочуватися, запаморочитися. [Споконвічний ідеал життя людського затума́нювався через ідеал шляхетський (Куліш)].

Зате́нивание, Затеме́ние – заті́нювання, заті́нення, приті́нювання, приті́нення.

Зате́нива́ть *и* **Зате́ня́ть, затемни́ть** – заті́нювати *и* заті́няти, заті́нити, приті́нювати *и* приті́няти, приті́нити, оті́нювати *и* оті́няти, оті́нити що. [Що то, Боже, хмара! сонце заті́нить

(Лебед. п.) Та ти менé, дубé, отінив як хмара! (Франко)]. **Затенённый** – затінений, притінений, отінений.

Затénка – 1) *см.* **Затéнивание**; 2) (*способ отделки тени на рисунке*) зátин (-ну).

Зátень, Затéнок – зátінок (-нку), холодóк (-дку). [Сніг лежав ужé по самих ярках та зátінках (Грінч.). Сядьмо, посидьмо у холодку].

Затенять, см. **Затéнивать**.

Затéпливать, затéплить – засвічувати *и* засвічати, засвітити (лямпáдку, свічку), (*о мног.*) позасвічувати (лямпáдки). **Затéпленный** – засвічений. **-ться** – засвічуватися, засвітитися, затліватися, затлітися, (*о мног.*) позасвічуватися, посвітитися, позатліватися. [В свіжих серцях затлівається новий огонь громадської праці (Куліш)].

Затерéбливать, затерéбить – починати (почати) шáрпати, смікати, скубти, тóрзати. **-бить кого** – зашáрпати, засмікати, заскубти, затóрзати когó. [Гуси заскубли курча (Сл. Ум.)].

Затереть, см. **Затирать**.

Затерзать – замордувати, закатувати, замучити когó. **Затёрзанный** – замордóваний, закатóваний, замучений.

Затéривать, затерять – 1) загублювати, загубити, губити, згубити, теряти, утеряти, (*о мн.*) позагублювати, погубити що. [Хлóпець утеряв коня, а ми шукаемо (Звиног.)]. **-рять пасащееся животное** – запасти. [Ледачий пастух запасé вівцю (Сл. Гр.)]. **-рять след (о звере), охотн.** – заплутати свій слід, одбігти свого сліду; 2) (*утрачивать*) затрачувати,

затратити, утрачувати, утратити. [Ця справа утратила свою вагу]. *Срвн.* **Потерять**.

Затéрянный – загублений, утеряний; затрачений, утрачений.

Затéриваться, затеряться – 1) загублюватися, загубитися, губитися, згубитися, (*пропадать*) запропащуватися, запропаститися, загірюватися, загіритися, зашиватися, зашитися, *сов.* закинутися, (*гал.*) завергнутися, (*о мн.*) позагублюватися, погубитися, позапропащуватися.

[Деся загубилася (закинулася, загірилася) шапка, – ніяк не знайду]. **-ться в толпе, в стаде** – загубитися (замішатися) в натовпі, в юрбі, загубитися (замішатися) в отарі, в череді.

[Держися за мене, не одходь, загубишся у ярмарку (М. Вовч.). Овечка в отарі замішалась і загинула по сей день (Г. Барв.)]; 2) (*утрачиваться, уничтожиться*) затрачуватися,

затратитися, утрачуватися, утратитися, (*исчезать*) зникати, зникнути. [Вже дорога заросла і затратилась (М. Вовч.)]. *Различие в значении между формами краткими и полными уже* **-лось** – відмінність у значінні поміж формами короткими і повними вже затратилась (зникла).

Затэрянность – загубленість (-ности).

Затесать, см. **Затéсывать**.

Затеснять, затеснить – 1) затіснати, затіснити, затіскувати, затіснати когó; 2)

(*загромождать*) захарашувати, захарастити що. *Строиться, не -няя излишними*

строениями дворов – будуватися, не захарашуючи дворів зайвими будовами. **Затеснённый** – затіснений, затіснений; захарашений.

Затéсывание – затісування.

Затéсывать, затесать – 1) затісувати, затесати, (*о мног.*) позатісувати що. [Ужé кілля позатісував (Черніг.)]; 2) почати тесати. **Затéсанный** – затесаний.

Затéсываться, затесаться – 1) затісуватися, затесатися, позатісуватися, бути затесаним, позатісуваними; 2) (*забраться*) устряти, втіритися, впертися, втиснутися, втулитися, увіткнутися, утересуватися в що, до чо́го. [А чи давно́ ти встряв до астрономського цеху? (Куліш)].

Затечь, см. **Затекать**.

Затéя, чаще во мн. затéи – 1) (*выдумка*) вігадка, вітівка, (*иронич.*) штúка, штúчка; *мн.*

вігадки, вітівки, штúчки; (*причуды, капризы*) витребéньки, забаганки (*ед. ч.* забаганка).

Это пустые -теи – це пусті вігадки, вітівки, штучки. *Его -ям нет конца* – його вігадкам

(штúкам) кра́ю нема́. *Барские -теи* – па́нські вігадки (витребе́ньки, забага́нки); 2) (*замысел, намерение*) вітівка; за́мір (-ру). *Дипломатические -теи* – дипломати́чні вітівки. *Без -тей* – без хитро́щів, без вітівок, без штúчок, прóсто, по-прóстому. *Хитроумные -теи* – хитро́щі-му́дрощі; 3) (*общ. р.*) см. **Зате́йник, -ни́ца.**

Затея́ть, Затея́ться, см. Затева́ть, Затева́ться.

Затика́ть – затокоті[а́]ти, зацо́кати, зату́кати, зацокоті[а́]ти. [Накрути́ли годинник, він зацо́кав].

Зати́н – 1) (*затынье*) зати́ння; (*в крепости*) насти́нна па́лісада, (насти́нне) частокі́лля; 2) (*место в тени*) зати́нок (-нку).

Затира́ние – затира́ння.

Затира́нить – замордува́ти, закатува́ти, задушма́нити кого́.

Затира́ть, затере́ть – 1) затира́ти, зате́рти, (*о мног.*) позатира́ти що. [Позатира́й оте́, що поналива́ла]. **-ра́ть кашу салом** – затира́ти кашу са́лом. **-ра́ть пиво, квас** – затира́ти піво, квас, ста́вити піво, квас. **-ра́ть что-л. написанное, нарисованное** – затира́ти, зате́рти, замазува́ти, зама́зати, (*о мног.*) позатира́ти, позамазува́ти щось напи́сане, намальова́не. **-ре́ть кого-л. в толпе** – зате́рти кого́ в на́товпі; 2) (*загрязняют*) забруднюва́ти *и* забрудня́ти, забрудни́ти, заво́жувати, заво́зити що. **-ре́ть пол (грязными ногами)** – зграсува́ти помі́ст (до́лівку, підло́гу), насліди́ти (на підло́зі); 3) *кого, что (перен.: не давать ходу)* – затира́ти, зате́рти кого́, що, одсува́ти, одсуну́ти кого́ на́бік, наза́д. **Зате́ртый** – зате́ртий; зама́заний; забрудне́ний.

Затира́ться, затере́ться – 1) затира́тися, зате́ртися, (*о мног.*) позатира́тися; 2) вти́рюватися, вти́ритися; *срвн. Затеса́ться 2.*

Затирка – затира́ння, *оконч.* зате́ртя.

Затискивание, Затискание – запи́хання, запха́ння, зати́скування *и* затиска́ння, зати́снення, вбига́ння, бга́ння, убга́ння. *Срвн. Вти́скивание.*

Затискивать, затискать и затиснуть – 1) запи́хати, запха́ти, запхну́ти, затиска́ти *и* зати́скувати, зати́скати, зати́снути, вбига́ти, у́бгати що куди́, в що; *срвн. Вти́скивать*; 2) (*кого в толпе*) зати́скувати, затиска́ти, зашто́вхувати, зашто́вха́ти (кого́ в на́товпі); *срвн.*

Затира́ть, Затесня́ть. Затисканный – запханий, зати́сканий, у́бганий. **Затиснутый** – запхне́ний *и* запхну́тий, зати́снений *и* зати́снутий.

Затискиваться, затискаться и затиснуться – 1) запи́хатися, запха́тися, запхну́тися, затиска́тися *и* зати́скуватися, затиска́тися, зати́снутися, вбига́тися, у́бгатися куди́; 2) см. **Затеса́ться 2.**

Затиха́ние – зати́хання, сти́хання, ущу́хання, уга́вання.

Зати́хати, зати́хнути – зати́хати *и* тихну́ти, зати́хнути, сти́хати, сти́хнути, зати́шуватися, зати́шитися, сти́шуватися, сти́шитися, (*о мног.*) позати́хати, постиха́ти, поза[пос]ти́шуватися; (*униматься*) уга́вати (*только с отриц. не*), (*диал.*) убавля́тися, убави́тися; (*прекращаться, переставать*) ущу́хати, ущу́хнути, зани́шкнути, (*притаиться*) (*образно*) мовча́ти та диха́ти, (*замолкнуть*) замо́вкати, замо́вкнути. [Зати́хло все, тільки дівча́та та соловейко́ не зати́х (Шевч.). І тихну́ть Бо́жії слова́ (Шевч.). В лю́дських ха́тах все бу́ло позати́хає, все по́сне (Н.-Лев.). То ста́ла зля́я хурто́вина (*буря*) по Чо́рному мо́рю сти́хати (Макс.). Постиха́ли спі́ви й жа́рти (Гліб.). Зати́шивсь уже́ грі́м, не грі́мить (Конгр. п.). В го́рницях сти́шилось, як надво́рі пі́сля заверю́хи (Н.-Лев.). Там вни́зу му́зика ди́ка не вга́ває на хвили́ну (Франко). Пома́лу зани́шкло шепоті́ння (Грінч.). Спо́лохались пта́шки і в одну́ мить ущу́хли (Коцю́б.). Вийшо́в Хмельни́цький до чо́рного ви́йска, поча́в миро́ву чита́ти; ущу́хла че́рнь прислу́хаючись (Кулі́ш)]. *Бу́ря не -ха́ет* – бу́ря не вга́ває, не вти́шується. *Ве́тер -ти́х* – віте́р ущу́х, (*улёгся*) залі́г. [Віте́рець залі́г де́сь, ти́ша (М. Вовч.)]. *Дождь -ти́х* – дощ ущу́х. *Шаги, звуки -хли* – хо́да зати́хла (завме́рла), зву́ки зати́хли (завме́рли). **Зати́хший** – зати́хлий, ущу́хлий.

Зати́шь *и* **Зати́шьє** – 1) (*место*) зати́шок (-шку), зати́шина. [Сховалися за копою, то в зати́шку вітер не дошкуляє (Звин.)]; 2) (*безветрие*) ти́ша, безві́тря; 3) (*спокойствие*) тихомі́р'я, зати́шність (-ности).

Затка́ть – 1) поча́ти тка́ти; 2) (*узором*) затка́ти, потка́ти (*б. вр.* -тчу́, -тчеш) що чим; 3) (*паутиной*) заснува́ти, обснува́ти, (*во мног. местах*) позасно́вувати що (павути́нням). [Паву́к заснува́в усє вікно́ (Сл. Гр.)]. **Затка́нный** – 1) затка́ний, по́тканий. [Та всі ті́ три жупани, всі срі́блом потка́ні (Чуб. V)]; 2) засно́ваний, (*о мн.*) позасно́вані. **-ться** – 1) затка́тися, потка́тися; 2) (*паутиной*) за[об]снува́тися, позасно́вуватися.

Заткну́ть, Заткну́тый, см. Заты́кать.

Затлева́ть, -ся, затле́ть, -ся – затліва́ти, -ся, затлі́ти, -ся, (*о мног.*) позатліва́ти, -ся.

Затле́вший – затлі́лий.

Затлі́ться – затлі́тися, (*о мног.*) позатліва́тися.

Затмева́ть, затми́ть – тьми́ти, затьми́ти, затьма́рювати *и* тьма́рити, затьма́рити, (*о мног.*) потьми́ти, потьма́рити, позатьма́рювати що; *срвн.* **Затемня́ть**. [Як леті́ла сарана́, то сві́т затьми́ла, – така́ її́ була́ си́ла (Камен. п.)]. *Тучи -мили́ все́ небо́* – хма́ри затьми́ли (за[по]тьма́рили) все́ небо́. **Затме́нный** – затьма́рений, потьма́рений.

Затмева́ться, затми́ться – 1) тьми́тися, затьми́тися, потьми́тися, затьма́рюватися, затьма́ритися, тьма́ритися, потьма́ритися; *срвн.* **Затемня́ться**. *Слава́ его́ -ми́лась* – сла́ва його́ приме́рка; 2) (*о светилах*) міни́тися, зміни́тися, тьми́тися, потьми́тися. [Сонце́ потьми́лося, майже́ зникло́ (Кон.). Як со́нце міни́ться, – не мо́жна на його́ диві́тися: о́чі боли́тимуть (Мнж.). Ой учо́ра ізвечо́ра, як мі́сяць міни́вся (Пісня)].

Затме́ние – 1) *астр.* – мі́на, за́тьма, заті́нення, зате́мнення, по́мерк (-ку), потьма́рення. [Ці́ неда́вні по́мерки со́нця й мі́сяця не ви́шують нам нічо́го до́брого (Куліш). Оце́ у нас, ка́жуть, шви́дко бу́де заті́нення со́нця (Яворн.)]. *Происходи́т -ние́ со́лнца* – со́нце міни́ться; 2) (*ума*) затьма́рення, потьма́рення, за́паморо́чення (ро́зуму), мо́роки (-ків), за́мороки, па́мороки. *Словно́ -ние́ на мене́ нашо́* – на́че мо́роки мене́ взяли́, на́че за́мороки (па́мороки) на мене́ упа́ли, на́че па́мороки мене́ заби́ло.

Затми́ть, см. Затмева́ть.

Зато́, союз – зате́; а вті́м. [То сі́лькись (*правда*), що не так співа́ють, зате́ горі́лки не вжива́ють (Гліб.)].

Затовари́вание – за́крамо́вування.

Затовари́вать, -ся, затовари́ть, -ся – за́крамо́вувати, -ся, за́крамува́ти, -ся, (*руссизм*) затовари́увати, -ся, затовари́ти, -ся. **Затова́ренный** – за́крамований, затоварений.

Зато́к – 1) (*продольный край ткани*) кра́йка; 2) (*залив реки*) зато́ка; (*изгиб*) ко́ліно, за́вороть (-ти), за́крут (-ту).

Зато́ковать (*о птицах*) – затирлува́ти; *см.* **То́ковать**.

Зато́лакивать, зато́лочь – за́товкува́ти, за́товкту́ти що.

Зато́лачивать, зато́лочить – за́толо́чувати, за́толо́чити, за́топтува́ти, за́топта́ти що. **-вать, -чить хле́бу, тра́ву** – ви́толо́чувати, ви́толо́чити, ви́топтува́ти, ви́топта́ти хлі́б, тра́ву, (*о мног.*) по́вито́ло́чувати, по́толо́чити по́вито́птува́ти, по́топта́ти. **Зато́лоченный** – за́толо́чений, за́топтаний *и т. д.*

Зато́лка́ть – 1) *см.* **Зата́лкивать**; 2) (*начать толкать*) за́што́вха́ти, поча́ти што́вха́ти ко́го.

Зато́лковать – за́гомо́ніти, за́говорити, за́бала́кати.

Зато́лковаться – 1) (*увлечься толкуя*) за́гомо́нітися, за́говоритися, за́бала́катися; 2) (*запутаться*) за́плута́тися, зби́тися з панте́ліку.

Зато́лочить, см. Зато́лачивать.

Зато́лочь – 1) *см.* **Зато́лакивать**; 2) (*начать толочь*) за́товкту́ти, поча́ти то́вкту́ти.

Зато́млять, -ся, зато́мить, -ся – за́то́млюва́ти, -ся за́то́мити, -ся, то́мити, -ся, сто́мити, -ся, за́мо́рювати, -ся, за́морити, -ся, (*о мног.*) по́то́мити, -ся, по́замо́рювати, -ся. **Зато́млє́нный** –

зато́млений, сто́млений, замо́рений.

Затон – затон (-ну), пла́вня.

Затону́ть – затонути, затопі́тися, потону́ти, потопі́тися, зарину́ти.

Зато́пати – затупати, затупо́тіти, затупо́тати, (*переминаясь с ноги на ногу*) затупцюва́ти, (*побежав*) залопотіти. [Вона як гуконе до мене, як затупотить, я й присіла – злякалася так (М. Вовч.).]

Затопа́ть, зато́пнуть – 1) *см. II. Зата́пливать(ся), затопі́ть(ся)*; 2) *см. Потопа́ть, Потону́ть.*

Затопля́ть, -ся, затопі́ть, -ся, см. I. II. Зата́пливать.

Затопта́ть, см. Зата́птывать.

Затопы́ряться – настовбу́рчитися.

Затор – 1) за́тір (-тору). *Делать -тор* – затира́ти за́тір; 2) (*скопление*) тиск (-ку). **-тор льда** – за́шерет (-ту). **-тор подвод** – завіз.

Заторгова́ть – 1) заторгува́ти, уторгува́ти; 2) поча́ти торгува́ти. **Заторгова́нный** – заторгований, уторгований.

Заторгова́ться – заторгува́тися.

Заторжествова́ть – урочи́сто засвяткува́ти, поча́ти урочи́сто святкува́ти; затріюмфува́ти.

Заторма́живать, затормозі́ть – загальмо́увати, загальмува́ти, (*о мног.*) позагальмо́увати.

Заторможе́нный – загальмо́ваний. **-зі́ться** – загальмува́тися.

Затормоши́ть – засіпати, засмікати, заша́рпати, затермоса́ти, зате́рзати ко́го; *см.*

Тормоши́ть.

Заторник *и* **Заторный чан** – затира́льний, затира́льний ка́довб.

Заторопі́ть – зану́кати, приспі́шити ко́го.

Заторопі́ться – заспі́шитися, заква́питися, захапа́тися, захвата́тися. [Збираю́чися в доро́гу, так захапа́лися, що багато дече́го позабува́ли (Звин.).]

Заторщик – затира́льник.

Затоскова́ть – засумува́ти, зажури́тися, засмуті́тися, занудьгува́ти, зану́дитися, затужи́ти, в ту́гу вда́тися, (*зан.*) забанува́ти за ким, за чим *и* по ко́му, по чо́му; *срвн. Тоскова́ть.* [Сиди́ть козак у нево́лі, тяжко зажури́вся (Пісня). Він-би так забанува́в, щоби за́раз уме́р (Стефанік)].

Заточа́ть, заточи́ть – ув'язнюва́ти, ув'язни́ти, запрова́джувати, запрова́дити до в'язни́ці, завдава́ти, завда́ти до в'язни́ці, замикати́, замкну́ти ко́го куди; засила́ти, засла́ти ко́го на засла́ння. **Заточе́нный** – ув'язнений, за́мкнений, запрова́джений, за́вданий до в'язни́ці; за́сланий на засла́ння.

Заточе́ние – 1) ув'язнення, за́мкнення, нево́ля; (*ссылка*) засла́ння; *см. Заточа́ть*; 2) заго́стрення, заточе́ння; *см. Зата́чивать, заточи́ть.*

Заточе́нный *и* **Заточеник** – неві́льник, в'язе́нь (-зня), за́мкне́нець (-нця).

Заточи́тель – ув'язнювач.

Заточи́ть, см. Заточа́ть.

Заточе́нный, см. Заточе́нный.

Затошні́ть ко́го *и* **кому** – зану́дити ко́го, зава́дити ко́му, потягті́ на блюво́ту, (*пров.*) за́кану́дити ко́го. [Мене́ з само́го ра́нку зава́дило].

Затра́ва, Затра́вка – 1) зацько́вування, *оконч.* зацькува́ння; 2) запала́ювання, *оконч.* запале́ння; 3) (*у ружья*) запал (-лу).

Затра́вливать, затра́вить – 1) (*зверя соба́ками*) зацько́увати, зацькува́ти, заганя́ти, загна́ти, (*о мног.*) позацько́увати, позаганя́ти (звіра соба́ками); 2) *артил.* – підпала́ювати, підпала́ти, запала́ювати, запалити (поро́х на гарма́тному запалі), (*о мног.*) по́дпала́ювати, поза́пала́ювати.

Затра́вленный – зацько́ваний, за́гнаний; підпале́ний, запале́ний.

Затра́вник, артил. – підпальник, запальник (-ка).

Затра́вный и **Затра́вочный**, *артил.* – підпальний, запальний. **-ний порох** – підпальний, запальний порох, порох на запал, на підпал. **-ная полка** – панівка.

Затра́гивание, Затра́гивать, *см.* **Затро́гивание, Затро́гивать**.

Затра́нжирить – зац(в)індрити, загуляти, почати марнувати (добро, гроші); *см.*

Транжирить.

Затрапéз (*пестрядь*) – пістря (-рі).

Затрапéзник – 1) обідальник за спільним столом, засті[о]льник; 2) (*ткань*), *см.* **Затрапéз**.

Затрапéзный – 1) засті[о]льний; 2) пістревий; *см.* **Затрапéз**.

Затра́та – затрата, витрата, потрата, за[ви]трачення, потрачення, видаток (-тку), витреби (-бів) (*мн.*), трата кошту. *Непроизводительная -та* – марна, непотрібна затрата (витрата). *С наименьшей -той сил* – з найменшим ви[по]траченням (затратою) сил.

Затра́чивать, затрати́ть – витрачувати и витрачати, затратити, витрачувати и витрачати, витратити, потратити, (*пров.*) требити, витребити, потребити що на що. [Я на дітей витребив грошей чимало (Звин.).]. **-вать** *непроизводительно время, силы, деньги* – марнувати час, сили, гроші. **Затра́ченный** – витрачений, витрачений, потрачений. **-ний** *непроизводительно* – змарнований, згайнований. **-ний труд** – зажита праця.

Затра́чиваться, затрати́ться – витрачуватися и витрачатися, витратитися, витрачуватися и витрачатися, затратитися, тратитися, потратитися, (*пров.*) требитися, витребитися, потребитися, бути витраченим, по[за]траченим, витребленим, потребленим на що. **-ваться** *непроизводительно* – марнуватися, гайнуватися.

Затре́бование – зажадання чого, вимога.

Затре́бовать – зажадати чого, послати вимогу на що.

Затрено́жить – стриножити (коня).

Затрепéтать, -ся – затріпотіти (*б. вр.* -чу́, -тіш), затріпотати(ся) (*б. вр.* -чу́(ся), -пóчеш(ся)), затріпатися, затрепатися, затіпатися, закидатися, (*задрожать*) затреміти, затруситися; *срвн.* **Трепéтать**. **Сердце -тало** – серце затріпотіло (затріпотало, -талосся), затріпалосся, затіпалосся, закидалосся. [Ї серце затріпалосся в грудях, неначе з переляку (Н.-Лев.). Життям створіння всяке затріпоче (Самійл.).] **Он -тал** – він затремів, затрусівся, (*забился*) затріпотався, затріпався. **Берёза -тала листьями** – береза листом залепетала, затріпотіла.

Затреща́ть – 1) (*ломаясь, разрываясь*) затріщати, (*лопаясь*) залушчати, (*захрустеть*) захрушчати; (*начать издавать треск*) затріскоті[а]ти, залускоті[а]ти, зацокоті[а]ти, затерчати, задеренчати; *срвн.* **Треща́ть**. [Дерево затріщало. Свічка затріскотала. Соловей затерчав]. **Масло -щало на огне** – масло зашкварчало на огні; 2) (*заговорит скороговоркой*) заторохтіти, зацокоті[а]ти, задренькотіти, засвіготати.

Затрещина – ляпас (-са), лящ (-ща), потиличник запотиличник (-ка), пац по шії, ошийок (-шийка). **Дать -ну** – дати потиличника, дати паца (ляща, ляпаса) по шії кому.

Затро́гивание – торкання; займання, зачіпання. **-ния** – зачепи (-пів).

Затро́[а]гивать, затро́гать, затро́нуть что – (*коснуться*) торкатися, торкнутися чого и (*реже*) торкати, торкнути що, дотикатися, дотикнутися и діткнутися чого; *кого (задевать)* – зачіпати и зачіпляти, зачепити, займати, за(й)няти (*о мног.*) позачіпати, позаймати кого, що, (*первому*) налазити, налізти на кого. [Я його не чіпаю, а він сам налазить (Звин.).] **Он первый -нул меня** – він перший зачепив (зайняв) мене, він перший наліз на мене. [Та хіба-ж я вас, пане, зачепив? Тож ви мене заняли (Грінч.).] **-вать вопрос о чём** – торкатися питання (справи) про що, зачіпати (порушувати, займати) питання (справу) про що. [Простіть, що я зараз торкнувся грубого й цинічного пункту (Крим.). Картина народнього життя, в якій зачеплено найближчі і найпекучіші народні справи (Грінч.).] **-вать, -нуть за живое кого** – діймати, дійняти до живого кого, доходити, дійти кому до живого, уражати, уразити кого – (*сильно*) дозоляти, дозолити кому (до живих печінок); *срвн.* **Задевать. -вать чью душу, сердце** – займати (порушувати) душу, серце кому. [Сі приказки займають душу зглибока

(Хата). Тіхо так усюди, тільки соловейки співають... так душу твою й займає (Г. Барв.). І тими піснями всім серце порушу (Самійл.). *Чем тебя особенным -нули?* – (образно) хіба (чи) тебе возом зачепили? **Затронутый** – торкнутий, діткнений, порушений, зачеплений, зайнятий.

Затро[а]гиваться, затрогаться и затронуться – зачіпатися *и* зачіплялися, зачепітися, займатися, порушуватися; бути зачепленим, зайнятим, порушеним. *Здесь -ваются многие вопросы* – тут порушується, зачіпається (тут порушують, зачіпають) багато питань.

Затрубить – затрубити (*зап.* затрубіти), засурмити (в сурми), (*гуц.*) затрембітати (в трембіту).

Затруднение – 1) труднощі (-щів, *мн.*) трудність (-ности), завада, перепона, перешкода, замішка, заморока, скрута. [На цьому полі стривають історика непереможні труднощі (Єфр.)]. *Многочисленные -ния, с которыми приходится бороться* – численні труднощі (завади, перепони, перешкоди), що з ними доводиться боротися (змагатися). *Быть в -нии, см. Затруднительное положение (Затруднительный)*. *Вывести из -ния* – вивести з клопоту; 2) (*дыхания*) стіски (-ків). [Стіски пішли у грудях].

Затруднительно – важко, скрутно, сутужно.

Затруднительность – трудність, утрудненість; скрутність, сутужність (-ности).

Затруднительный – трудний, утрудливий, важкий, скрутний, сутужний, прикрій, морочний, морочливий, заморочний, заморочливий, тісний, крутий, утяжливий, недогідний. **-ное дело, -ная вещь** – трудна (важка, морочлива) справа, трудна (важка, морочлива) річ. **-ные обстоятельства** – скрутні (сутужні, прикрі, тісні, круті, утяжливі, недогідні) обставини. **-ное положение** – скрутне (сутужне, прикре) становище, скрут (-ту) *и* скрута (-ти), сутуга, притуга, халепа. [Видко, що редактор «Діла» і серед халепа не тратить гумору (Франко)]. *Попасть в -ное положение, очутиться в -ном положении* – попасти в скрутне (сутужне *и т. д.*) становище, в скрут, (*в неловкое положение*) попасти в клопіт, вскочити в халепу, загнатися на слизке. *Поставить кого в -ное положение* – (образно) загнати когось на слизке, посадити когось на лід. *Он очутился в -ном положении* – він попав в скрутне (сутужне *и т. д.*) становище, прийшов йому скрут.

Затрудняют, затрудняют – 1) (*делать более трудным, препятствовать*) утрудняти, утруднити що кому, перешкоджати, перешкодити, заваджати, завадити кому в чому, ставати, стати на перешкоді (на заваді, на перепоні) кому до чого, непутити кому в чому. *Это обстоятельство -няет исполнение нашей цели* – ця обставина утрудняє виконання нашої мети, перешкоджає (заваджає) нам виконати нашу мету, стає на перешкоді (на заваді, на перепоні) до нашої мети. *Недостаток памяти -няет учение* – брак пам'яті (непам'ятливість) утрудняє науку, непутить в науці. *Это тесное пространство -няло движение нашей армии* – цей обмежений простір ставав на заваді рухові нашої армії; 2) (*мешать кому, обременять кого*) заваджати, завадити кому, трудити, потрудити, обтяжувати, обтяжити когось, (*диал.*) застужати когось; (*беспокоить*) клопотати, поклопотати когось чим, завдавати, завдати клопоту когось. *Это меня несколько не -нит* – це мені ніяк не потрудить, не обтяжить, це не завдасть мені жадного клопоту. *Если это не очень -нит вас* – якщо це не дуже вас обтяжить, якщо це не завдасть вам великого клопоту. *Меня -няет (смущает) вот что* – ось що мені спиняє (перепиняє, клопоче). **Затруднённый** – утруднений; потруджений, обтяжений, поклопотаний. **-ное дыхание** – стиснене дихання, стиснений віддих.

Затрудняются, затрудняются – 1) (*являются трудным*) утруднятися, утруднитися, (*тормозиться*) загальмовуватися, загальмуватися. *Дело -нилось* – справа загальмувалася. *Движение -няется распутицей* – рух утруднено бездоріжжям (розтанню); 2) (*быть в затруднении, смущаться*) вагатися, завагатися. **-няюсь дать вам точный ответ** – вагаюся (відчуваю труднощі) дати вам точну відповідь. *Он -нялся, что ему делать* – він вагався, що йому робити; 3) (*беспокоиться*) трудитися, потрудитися, клопотатися, поклопотатися чим,

що робити. *Не -йтесь, пожалуйста* – не трудіться (не клопочіться), будь ласка.

Затруджа́ть, затруди́ть – 1) *см. Затрудня́ть 2*; 2) (*руки, ноги*) натруджувати, натрудити (руки, ноги).

Затруни́ть – почати сміятися, глузувати, кепкувати з ко́го; *срвн. Труни́ть.*

Затрусить – заполошитися.

Затрусить (*рысцой*) – затюпати, потюпати (бігцем, тюпцем).

Затру́шивать, затрусить – затру́шувати, затрусити, засипати, засіпати, (*о мног.*) позатру́шувати, позасипати що чим; *срвн. Притру́шивать, Притрусить. Затру́шенный* – затру́шений, засіпаний. **-тсья** – затру́шуватися, затруситися, засіпатися, засіпатися, (*о мног.*) позатру́шуватися, позасіпатися; бу́ти затру́шеним, засіпанам.

Затрясти́ и Затрясть – 1) затрясти ко́го, що *и* ким чим, затріпати ким, чим. [Його́ тря́сця затрясе́ (Пісня). Дух затрясе́ ним (Єв.). Затріпала маленькими́ ручка́ми (Н.-Лев.)]; 2) *безл.* затрясти, затрусити. [З'їхали на грудувату́ доро́гу, то так затрусило́ (Сл. Гр.)].

Затрясти́сь и Затрясться – затрястися, (*задрожать*) затруситися, затремтіти, (*затрепетать*) затріпатися, (*о неодушевл. предметах*) задвигтіти *и* задвигіти, ходором заходити. [Затрусівся, мов у тря́сці (Номис). Гнат затремті́в увесь, як осі́ка на ві́трі (Коцюб.). У хаті́ все ходором заходи́ло (Стор.)]. **Земля -сла́сь** – земля́ затрясла́ся (задвигтіла).

Затрясы́ – тринькання (гро́шей).

Зату́жить – зату́жити, в ту́гу вда́тися за ким *и* по ко́му; *срвн. Тужи́ть.*

Зату́манивать, зату́манить – 1) зату́манювати, зату́манити, тума́нити, поту́манити, (*отчасти*) притума́нювати, притума́нити, (*омрачатъ*) затьма́рювати, затьма́рити, (*о мног.*) позату́манювати, попритума́нювати, позатьма́рювати що. **-нить глаза́ кому** (*о слезах*) – зату́манити о́чі ко́му. **-нило**, *безл.* – зату́маніло, притума́ніло; 2) (*обманывать*) туманити, зату́манити, запаморо́чувати, запаморо́чити, заморо́чувати, заморо́чити ко́го. **-вать глаза́ кому** – тумана́ пускати (напустити) ко́му, зака́ламучувати (зака́ламу́тити), засні́чувати (засні́тити) о́чі ко́му. **Зату́маненный** – зату́манений притума́нений, затьма́рений, потьма́рений, запаморо́чений, заморо́чений.

Зату́маниваться, зату́маниться – 1) зату́манюватися, зату́манітися, тумані́тися, поту́манітися, зату́маніти, поту́маніти, (*отчасти*) притума́нюватися, притума́нітися, притума́ніти, (*омрачатся*) затьма́рюватися, затьма́ритися, тьма́ритися, потьма́ритися, захма́рюватися, захма́ритися, захма́рніти, похма́рніти. [Зату́манився туман, край до́ріженьки при́пав (Чуб. V). Од вина́ поту́мані́ли я́сні о́чі в його́ (Св. Пис.). Стои́ть пону́рий, вид (*лицо*) його́ зату́мані́в (Щог.)]; 2) (*от потери сознания*), *безл.* запаморо́чуватися, запаморо́читися. **В голове́ -нилось** – в голо́ві запаморо́чилося, голо́ва заду́рилася (*сильно*) я очемери́в. **-вшийся** – зату́манений, зату́манілий *и т. д.*

Зату́петь – зату́піти, (*о мног.*) поту́піти; *срвн. Тупе́ть.*

Зату́плять, зату́пить – зату́пляти *и* зату́плювати, зату́піти, (*о мног.*) позату́плювати, поту́пити що. **Зату́пленный** – зату́плений. **-тсья** – зату́плятися *и* зату́плюватися, зату́пітися, (*о мног.*) позату́плюватися, поту́питися; *срвн. Зату́петь.*

Затускне́ть, Затускнутъ – 1) почати темніти, тьма́ритися, ме́рх[к]нути; 2) *см. Потускне́ть.*

Затуха́ть, затухну́ть – 1) загаса́ти, загасну́ти, згаса́ти, згасну́ти, (*о мног.*) позагаса́ти, позгаса́ти; 2) (*испортиться*) тухну́ти, затухну́ти, стухну́ти, потухну́ти, притухну́ти, затхну́тися. [Яйця́ поту́хли].

Зату́хлый – 1) за́гаслий, зга́слий, пога́слий; 2) зату́хлий, притухлий, притхлий, за́тхлий.

Затучне́ть – (дуже) погла́дшати.

Затуша́ть, -ся, затуши́ть, ся – зага́шати, ся, загаси́ти, -ся, (*о мног.*) пога́сити, -ся, позага́шати, -ся. **Зату́шенный** – зага́шений, пога́шений.

Затушо́вывать, затушева́ть – 1) (*тушью*) затушо́вувати, затушува́ти, (*о мног.*)

позатушювати що; 2) (*скрывать, сглаживать*) затушювати, затушювати, затирати, затерти, замазувати, замазати що, (*о мног.*) позатушювати, позатирати, позамазувати. **-вать чьи недостатки** – затушювати (затирати) чий хиб. **Затушюванный** – затушюваний; затушюваний, затертый, замазаний.

Затхлость, Затхлый, см. Задхлость, Задхлый.

Затыкание – зати́кання, прити́кання, застро́млювання, *оконч.* за[при]ткне́ння, застро́млення.

Затыкать – 1) зати́кати. [Зати́кала голкою (Коцюб.)]; 2) (*начать говорить «ты»*) зати́кати, (*шутл.*) почати в тички гуляти.

I. Затыкать, заткать – 1) почина́ти, почати тка́ти; 2) *см. Заткать.*

II. Затыкать, заткнуть – 1) *что чем* – зати́кати, заткну́ти (*диал.* затка́ти), прити́кати, приткну́ти (*диал.* притка́ти), (*о мног.*) позатикати, попритикати що чим. **-нуть трубу** (*отверстие в трубе*) *тряпкою* – заткну́ти, приткну́ти верх, каглу (каглянкою, заткалом). [Верха не притикала? приткни-ж! (Борзен.)]. **-нуть бутылку пробкою** – заткну́ти пляшку зати́чкою, заткалкою, (*из пробк. дерева*) корком. **-нуть уши (зажать пальцами)** – зату́лити ву́ха, (*о мног.*) позату́ляти ву́ха, (*ватой и т. п.*) заткну́ти (*диал.* затка́ти), позатика́ти ву́ха (*бавовною и т. п.*). **-нуть рот, глотку (кому-л.)** – заткну́ти (*диал.* заткати) ро́та, пельку (кому́); (*переносно: заставить замолчать*) заби́ти ро́та кому́, затка́ти, сту́лити губу́ кому́, (*грубо*) заці́пити (засу́понити) па́шу (кому́). [Не можна всім губи заткати (Номис)]; 2) *что за что* – застро́млювати, застро́мити, зати́кати, заткну́ти (*диал.* затка́ти), (*о мног.*) позастро́млювати, позатика́ти що за що. **-нуть топор за пояс** – застро́мити (засу́нути) со́кіру за по́яс. **-нуть кого-л. за пояс** – перева́жити ко́го, го́ру над ким узя́ти, зало́мити ко́го. **Заткнутый** – заткнений *и* заткнутый, (*диал.*) затканий, застро́млений.

I. Затыкаться – почина́тися тка́нням.

II. Затыкаться, заткнуться – 1) зати́катися, заткну́тися, позатика́тися чим; бу́ти за́ткненим чим; 2) застро́млюватися, застро́митися, позастро́млюватися за що; бу́ти застро́мленим за що; 3) (*подбирать одежду*) підти́катися, підіткну́тися, (*о мног.*) по́підти́катися.

Затылок, Затылочек – поти́лиця (*ум.* поти́личка), (*выя*) карк (-ку), хиб (*ум.* хибо́к), гамалік. [Дай йому по поти́лиці (Звиног.). Єдин веде за чуприну, другий у карк б'є (Пісня). От де хиб хоч обіддя гни (Черн.)].

Затылочный – поти́личний, карковий. [Поти́лична кістка].

Затыльный – 1) *см. Затылочный*; 2) (*находящийся за тылом*) за́пільний. [За́пільне ві́сько].

Затычка – 1) зати́чка, затка́лка; (*деревянная у бочки*) чіп (*р.* чо́па), (*ум.*) чі[о]по́к, чі[о]пе́ць, чіпо́чок (-почка), (*тряпка, которой затыкают отверстие в дым. трубе*) затка́льно, заткало (-ла), (*ум.* затка́льце), кагля́нка. [В барілочку два на́питочки, не́ма чіпо́чка, не́ма діро́чки (Загадка). Мій верх і заткало (Номис)]; 2) (*шутл. о человеке*) заткало.

Затявкать – задзя́кати, задзя́котіти, загавкати, загавкотіти.

Затягивание – зати́гання, зашмо́ргування; запо́лікання; *см. Затягивать.*

Затягивать, затянуть – 1) почина́ти, почати тя́гти; 2) (*узел, петлю и т. п.*) зати́гати *и* зати́гувати, зати́гти (ву́зол), (*задернуть*) зашмо́ргувати, зашмо́ргну́ти (петлю́, зашмо́рг), (*о мног.*) позати́гувати *и* позати́гати, позашмо́ргувати (ву́злі, петлі́, зашмо́рги). **-нуть петлей, см. Завязать I.** [Не можна зати́гати нітку на ши́ї, бо нечи́стий зада́вить (Грінч. II). Зашмо́ргну́в на ши́ї він арка́н (Г. Арт.)]; 3) (*покрывать*) зати́гати *и* -гува́ти, зати́гти, заво́лікати, заво́локти; запина́ти, зап'ясти *и* -пнути, (*о мног.*) позати́гати *и* -гува́ти, позаво́лікати; позапина́ти що. [Не́бо зати́гло (заво́локло) хма́рою. Ні́чим ні позапина́ти діро́к, ні позати́кати (Г. Барв.)]. **-нуть илом** – зати́гти му́лом, заму́лити що. [Пропа́ла на горо́ді карто́пля, у́сю чисто заму́лила вода́, як ішла́ рі́чкою пі́сля до́щу (Бердян. п.)]. **Рану (раны) -ваёт, -нуло** – ра́ну (ра́ни) зати́гає, ра́ну зати́гло, ра́ни позати́гало; 4) (*затащить, завлечь*) зати́гати *и* зати́гувати, зати́гти, заво́лікати, заво́локти, (*о мног.*) позати́гати, позаво́лікати ко́го, що куди́. [Водя́ний лю́дей ча́стенько в во́ду зати́гає (Руданськ.). Ну́те,

хлопці чорнобрівці, з'ягайте неводи (Чуб. III). Я було п'якам кажі: «пійте, та його не заволикайте» (Г. Барв.); 5) (*время, дело*) з'ягати, з'ягті, д'яти, зад'яти, г'яти, за'яти, проволікати, проволікти (час, справу); (*медлить*) о(д)тягати*ся* и о(д)тягувати*ся* з чим. [Аби зад'яти час, а врятувати можна (Самійл.). Радюк зрозумів, що Ольга отягувалась (Н.-Лев.)]; 6) (*песню*) заводити, завести, з'ягати, з'ягті (пісню). [Завели вдвох пісеньку (Г. Барв.)].

З'ягнутий – з'ягнений и з'ягнутий, зашморгнутий и т. д.

З'ягиваться, з'ягнуться – 1) з'ягати*ся* и -гувати*ся*, з'ягті*ся*, (*петлей*) зашморгувати*ся*, зашморгнути*ся*, (*о мног.*) поз'ягати*ся* и -тягувати*ся*, позашморгувати*ся*; 2) з'ягати*ся*, з'ягті*ся*, заволика*ти*ся, заволокти*ся*; (*илом*) замулювати*ся*, замулит*и*ся. **Раны -ваются** – рани з'ягаються, гояться. **Небо -нулось облаками** – небо вкрилося (заволоклося) хмарами, небо захмарилося. **-нуться плесенью** – вкрити*ся* цвілью, поцвісти, забрзкнути, заснітити*ся*; 3) д'яти*ся*, зад'яти*ся*, з'ягати*ся*, з'ягті*ся*, г'яти*ся*, за'яти*ся*. **Дело -нулось** – справа з'яглася, зад'ялася; 4) (*трубкой, табачным дымом*) з'ягати*ся* и -гувати*ся*, з'ягті*ся* (люлькою, тютюновим димом). **З'ягнувшийся** – з'ягнений; (*во времени*) проволіклий, передержаний, протяглий; *срвн.* **З'ягивать**. [Передержана війна].

З'ягивающий (*затяжной*) – з'яжний.

З'яжка – 1) *см.* **З'ягивание**; 2) зав'язка, з'яжка, мотузок (-зка), поворозка, (*гащик*) очкур (-ра); 3) (*в неводе*) матня, (*в мешке*) гичка; 4) (*проволочка*) за'яння, від'ягання, загайка, угайка. **Курить с -кой** – курити на з'яжку.

З'яжний – з'яжний; (*продолжительный*) за'яний, гайний, забарний. **-ная петля** – зашморг (-гу). **-ная работа** – гайна, за'яна, забарна робота. **-ной дождь** – обліжний, облоговий дощ. **-ная болезнь** – з'яжна х(в)ороба. **-ной пластырь** – з'яжний (гойний) плястер.

Зауздывать, зауздать – загнудувати, загнудати, (*о мног.*) позагнудувати когo. **Заузданный** – загнуданий. **-тсья** – загнудувати*ся*, бути загнуданим.

Заулок – за(в)улок (-лка), закуток (-тка), (*глухой*) зазубень (-бня), безвихідь (-ходи), сліпий завулок, сліпа вулиця.

Заулююкать – з'яюкати. [Натoвп зареготався, з'яюкав (Єфр.)].

Заумнеть – порозумніти, порозумнішати, замудрити, (*зазнаться*) зарозуміти*ся*.

Заумничать, -ся – замудрувати, -ся, розмудрувати*ся*.

Заумный – по-за розумом сущий, позарозумовий.

Зауморыш, см. **Заморыш**.

Заумствовать, -ся – замудрувати, -ся. [Оцe Нептун замудрував (Котл.)]. **Заумствовавший** – замудрілий, замудрований.

Заунывно – тужливо, журливо, жалібно, журно, сумно.

Заунывность – тужливість, журливість, журність, сумовитість (-вості).

Заунывный – тужливий, жалібний, журливий, журний, сумливий, сумовитий, сумний.

Заупокой – 1) (*поминовение*) (задушне) поминання, задушне (-ного); 2) (*список*) (поминальна) грамотка, (*ц.-слав.*) пом'яник (-ка).

Заупокойный – задушний, поминальний. [Задушна молитва]. **-ное служение** – задушна відправа; парастас (-су).

Заупорствовать – 1) почати упирати*ся*, комізити*ся*; 2) (*упереться*) упертися, з'ягати*ся* и затнутися, занатужитися, заком[в]ізитися, (*диал.*) заопирувати, пнем (на пню) стати, (*о лошади*) занатуритися, заноровитися. [З'яглася дівка і ні руш (Ключоб.). Батько вже затнувся, то тепер не переважиш його (Грінч.). Занатужиться й мовчить (Черк. пов.). Заопирував вражий син і не пішов (Кан. п.). Внучечка на пню стала (М. Вовч.)].

Заупрямиться, см. **Заупорствовать**.

Зауркать – (*о коте*) замурчати, замуркати, заворкотіти.

Зауронный – відшкодувальний. **-ная плата** – відшкодування, відшкодування.

- Заурочить** – зурочити, наврочити когo. [Лихе око зурочило наше щастя (Основа)].
- Зауроченный** – зу[нав]рочений, (*тронутый*) причинний.
- Заурчатъ** – забурчати, загурчати, забуркотіти.
- Зауряд**, *нрч.* – під один ряд, (*сплошь*) поспіль. *Все зауряд* – голова в голову. [Капуста – голова в голову однаковісінка (Сл. Гр.)].
- Заурядность** – звичайність, повсякденність, буденність (-ности), буденщина, ординарність. [Хай буде що буде, аби тільки не буденщина (Л. Пахар.). Парадоксальність шляху не затушковує тут ординарности висновків (Єфр.)].
- Заурядный** – звичайний, повсякденний буденний, пересічний, аби-який, шабльовий. [Обличчя не типові, не характерні, геть буденні: всі скидаються один на одного (Крим.). Так собі, середня, пересічна, сіренька людина (Крим.). Тип шабльового інтелігента].
- Незаурядный** – неаби-який. [Це чоловік неаби-який (Сл. Гр.)]. *Незаурядная вещь* – неаби-що. [Це зовсім не-абищо, щоб про його так казати (Сл. Гр.)].
- Заусеница** – заді[и]рка, задра, задьора, занігтиця, задерка. [Коли руки втерти в мішок, то будуть задри на пальцях (Франко). То од землі такі задьори поробилися (Козел. п.)].
- Заусенка, Заусенье**, *см.* **Засень, Затень.**
- Зауськать** – зацькувати, затюкати когo, на когo.
- Зауторить** – заднити, зауторити, (*о мн.*) позадинати що (бочки). [Заднити діжку].
- Зауторенный** – заднений (*диал.* заднитий), заутоєний.
- Зауторник** – утo[і]рник, долотo, жолобок (-лобка), (*малый*) калівка.
- Зауторщик** – бондар (-ря), (*зап.*) боднар (-ря), днар (-ра).
- Заутра** – завтра, завтра вранці, на ранок.
- Заутреня** – утренняя, заутреня, (*иногда*) рання служба. [Утреню божу проспала (Кониськ.)].
- Заутренний** – 1) (*относ. к заутрене*) утренній, заутренній (-нього); 2) ранній; *см.* **Ранний.**
- Заутюживать, -ся, заутюжить, -ся** – 1) (*поправляют утюгом*) загладжувати, -ся, загладити, -ся; 2) **-вать, -жить** (*испортит утюгом, чрезм. глажением*) – запросовувати, запросувати.
- Заутюженный** – загладжений; запросований.
- Заутюжка** – 1) загладжування, заглаження; 2) запросовування, запросування.
- Заухабистый** – 1) (*о дороге*) вибоїстий, грудкуватий; (*с грязью*) баюристий; 2) *см.* **Разухабистый, Разбитной;** 3) (*дерзкий*) зухвятий; *см.* **Нахальный.**
- Заухабить** – (*о дороге*) роз'їздити, заїздити, вибити (дорогу).
- Заухабиться** – роз'їздитися, розбитися.
- Заучивание** – заучування, завчання, вивчання, затверджування.
- Заучивать, заучить** – заучувати *и* завчати, завчити, вивчати, вивчити, затверджувати, затвердити що. [Хочу добре завчити романс та дві українські пісні (Н.-Лев.)]. **Заученный** – заучений, завчений, вивчений, затверджений. **-ться** – заучуватися, завчитися *и т. д.*
- Заушать, заушить** – бити, вдарити по щоках, по щоці, дати в ухо кому, ляпаса давати, дати кому, ляпанцями, лящами годувати, нагодувати когo, затопити кому по піці. [Дам тобі ляща я в пику (Котл.)].
- Заушина, Заушение** – запотіличник (-ка), ляпас (-са), ляпанець (-нця), лящ (-ща), позаушник. [Як то буде гарно, як вони увільняться від щоденних позаушників (Франко)].
- Заушник** – 1) (*часть тела за ухом*) за(в)ушник; 2) (*наговорщик*) шепотинник.
- Заушница**, *мед.* – привушниця, за(в)ушниця; (*в просторечьи*) свінка.
- Заушный** – позаушний.
- Зафабричный** – позафабричний.
- Зафальшивить, зафальшить** – заф[хв]альшувати, заф[хв]альшити, почати ф[хв]альшити, (*ещё в пениш: разойтись*) зарізнити.
- Зафантазировать, -ся** – зафантазувати, -ся, замріяти, -ся. **-ровавшийся** – замріяний, зафантазований.

Зафілософствовати, -ся – зафілософувати, -ся; замудрувати, -ся.

Зафордыбачить, -ся – з(а)норовитися, закомизитися.

Зафорсить – зачванитися, запишатися, забришкати.

Зафрантить – зачепуритися, закукурічитися (Ів. Виш.), закрасуватися, забліскати одягом, запаничитися, зафертувати, розфертуватися.

Зафрахтовувати, зафрахтовать – зафрахтовувати, зафрахтувати, наймати, найняти (корабель під вантаж). **Зафрахтованный** – зафрахтований, найнятий під вантаж.

Зафурить – (начать мочиться) забурити; (обмочиться) забуритися.

Зафыркать – заприхкати, зачмихати, запорс(ь)кати, запірскати, зафо[у]ркати. [Кіт заприхкав. Зачмише як кабан (Основа). Запірскало щось, – воли (Васильч.). Коні... зафюркали-б і дали-б нам знати (Франко)].

Захабарить (присвоить) – захабарювати собі що, замахорити що.

Захаживать, см. Заходить 1.

Захайвать, захаять – почати ганити, (сов.) зганити, почати ганьбити, (сов.) з(а)ганьбити, огуджувати, огудити, згудити когось, що. [Ви нам дівку згудили (Хот. п.)]. **Захаянный** – зганений, зганьблений, згуджений.

Захакается – захе[а]катися. [Прибіг захеканий (Виннич.)].

Захандрить – зануджувати, занудитися, занудити світом.

Заханжить – почати удавати (з себе) святого, засвятобожити, (шутл.) заматкобожити.

Захап – 1) (действие) захапування, загарбування; *оконч.* захапання, загарбання чого; 2) (захват) оберемок (-мка). [Оберемок сіна].

Захапывать, захапать – захапувати, захапати, загарбувати, загарбати, грабувати, заграбувати. **Захапанный** – захапаний, загарбаний.

Захаркивать, захаркать – 1) (что) захаркувати, захаркати що; 2) (начать харкать) захаркотіти, захаркати. **-ться** – захаркуватися, захаркатися. **Захарканный и Захаркавшийся** – захарканий.

Захарчеть – захарчати.

Захаять, см. Захайвать.

Захваливание – захвалювання, перехвалювання. [Надмірне захвалювання своєї професії (Крим.)].

Захваливать, захвалить – захвалювати *и* захваляти, захвалити, вихваляти *и* вихвалювати, вихвалити, перехвалювати, перехвалити. **Захваленный** – захвалений, перехвалений.

Захварывать – занедужувати, (прихварывать часто) занепадати здоров'ям (на здоров'ї), упадати в недугу; *см. Заболевать.*

Захвастать – зачванитися, захвалитися, завеличатися чим. **-ться, см. Захвастываться.**

Захвастливый – чваньковитий, хвалькуватий, хвальковитий, хвальковатий, хвастовитий, (сущ.) хвалько.

Захвастываться, захвастаться – зачванюватися, зачванитися, захвалюватися, захвалитися, захизуватися чим.

Захват – 1) (насильствен. присвоение) захват (-ту), захоплювання, (оконч.) захоплення, забрання, самобрання, займання, гарбання, загарбання, грабунок (-нку) чого. [Безладне захоплювання фабрик робітниками (Касян.). У полон займання (Сл. Гр.). Гарбання чужої предківщини (Куліш)]; 2) (место или часть орудия, чем оно хватает) розпір (-пору), розворот (-ту). [Сі обценьки не годяться – малий розпір (Сл. Ум.)]. **-том руки (ладони)** – зажда, заждагом (Сл. Гр.). [Рву щавель заждагом, щоб пан не піймав (Н.-Вол. п.)]; 3) **-ват** *обеих расставленных рук* – обіймище. [Аркан на вісім обіймищ]. *В захват (в борьбе)* – зчепившись; 4) (размах руки со щёткой, шваброй) замах (-ху).

Захватать – 1) (начать) захапати, залапати; 2) (испачкать хватая) залапати, замацати, захапати що. **Захватанный** – залапаний, замацаний, захапаний.

Захва́таться – 1) (*заспешить*) захапа́тися, заква́питися; *срвн.* **Заспешіть**; 2) (*испачкаться*) зала́патися, зама́цатися.

Захвати́ть, *см.* **Захва́тывать**.

Захва́тл[ч]ивый – 1) (инструм.) хапкі́й, забира́ющий; 2) (*человек*) хапли́вий, хапкі́й, (*сущ.*) хапун, хапуга, хапко.

Захва́тность – 1) зама́шність; 2) заборчі́сть, самобра́ність, зага́рбність (-ости).

Захва́тный – 1) (*с широким размахом*) зама́шний. [Смерть стра́нна, і ко́са зама́шна (Чуб. III)]; 2) (*о клещах*) розпі́рний; 3) (*о праве, имуществе*) самобра́ний, заборчі́й, зага́рбний, (*руссизм*) захватні́й. [Вона́ патенту не плати́ла, я́тка в не́й самобра́на (Київ)]. **-ная земля** – займанщи́на, займа́нь (-ни). **-ная политика** – заборча́, зага́рбна полі́тика.

Захва́тчик – зага́рбник, займа́ч, самобра́нець (-нця), заборе́ць (-борця).

Захва́тчица – зага́рбниця, займа́чка, самобра́нка.

Захва́тчий, -чицкий – зага́рбницький.

Захва́тывание – захо́плювання, зага́рбування, га́рбання, самобра́ння чо́го.

Захва́тывать, захвати́ть – 1) (*схватывать*) захо́плювати, захо́пити, заха́пувати, заха́пати, займа́ти, зайня́ти, (*переносно*) обгорта́ти, обгорну́ти, обі́йма́ти, обня́ти, поні́мати, поня́ти ко́го, що; *см.* **Охва́тывать 2**; (*доставать*) засяга́ти, засяг(ну́)ти, запосяга́ти, запосягті́. [Вітер заха́пує па́ру й одно́сить її (Ком.). Смі́ливість обгорну́ла ду́шу (Леонт.). Не вільний я. Коха́ння обня́ло (Грінч.). Заня́в во́лів у спа́шу. Скільки́ о́ком засягнеш (Свидн.)]. **Вода -ти́ла и унесла** – вода́ поня́ла й забра́ла, водо́ю зайня́ло й зане́сло. **Всех -ти́ла радость** – усі́х поня́ла, обня́ла ра́дість; 2) (*присваивать*) захо́плювати, захо́пити, забира́ти, забра́ти, зага́рбувати, га́рбати, зага́рбати, загорта́ти, загорну́ти, порива́ти, пі[о]рва́ти, запорива́ти, запірва́ти, зажирати́, заже́рти, заї́сти, до рук прибира́ти, прибра́ти що. [Захо́пив ца́рську ска́рбівницю (Руданськ.). Що мо́жеш, запорива́й, а я не дам (Звиног.). Хова́й, неві́сточко, в свою́ скри́ню, що запове́ш (Н.-Лев.). Зага́рбав мішо́к гроше́й (Федьк.). Місто́ Ямпі́ль загорну́в Міня́ло (Руданськ.) Жа́доба неси́та: все-б заже́р собі́ (Грінч.). Заї́ла мо́го карбо́ванця. Прибра́в до рук ка́су]; 3) (*забирать, уносить с собой*) забира́ти, забра́ти, зохо́плювати, захо́пити ко́го, що, (*зан.*) іма́ти, імити (*о мн.* поі́мати, поі́мити), поня́ти, займа́ти, зайня́ти; 4) (*застигать*) захо́плювати, захо́пити, схо́пити, засту́кати, заско́чити, зла́пати. [Уже́ зоря́; розі́демось, щоб нас усі́х не захо́пив тут де́нь (Грінч.). Засту́кав, як со́тника в горо́сі (Номис). Листа́ Виго́вського зла́пали і до ца́ря посла́ли (Куліш)]. **-ти́ть по горя́чим следа́м, на месте́ престу́пления ко́го** – с[за]хо́пити, пі́йма́ти, запопа́сти, зла́пати на горя́чому вчи́нку ко́го, спости́гти, (*зан.*) імити ко́го. [Йо́го спости́гли, як він уті́кав (Борзенц.). Іми́в зло́дія в ко́мори́ (Стеф.); 5) (*схватывать*) запопа́дати, запопа́сти, попа́сти, допа́дати(ся), доп'я́сти, ді́пнути чо́го. [Кашлю́ діп'я́ла (Борзенц.). Запопа́в у ру́ки]; 6) (*останавливать дыхание, дух*) перехо́плювати, перехо́пити, спиня́ти, спини́ти, спира́ти, спе́рти, затамо́увати, затамува́ти ко́му́ ду́х(а). [Се́менові затамува́ло ду́х у гру́дях (Коцюб.). Мару́сі перехо́пило ду́х (Грінч.). У Лаго́вського спе́рло ду́ха (Крим.). Аж ду́хи спе́рло Луце́нкові (Тесл.)]. **Ды́хание -ло** – ду́х перехо́пило, ду́х заня́вся ко́му. [Ду́х заня́всь, а са́ма ні з місця́ (Квітка)]. **От стра́ха ду́х -ло** – з пере́ляку ду́х перехо́пило ко́му. **Захва́ченний** – захо́плений, заха́паний, зайня́тий; зага́рбаний; засту́каний; спінений, спе́ртий, затамо́ваний. **Захва́тывающий** – а) *прич.* – хто захо́плює, що захо́плює, забира́є *и т. д.*; б) *прил.* – захватні́й, забира́ющий. [З захватні́ми дета́лями (Єфр.)]. **-щий интерес** – захватні́й, поривні́й інтере́с.

Захва́тываться, захвати́ться – захо́плюватися, захо́питися, зага́рбуватися, зага́рбатися, займа́тися; бу́ти захо́пленим, зага́рбаним, засту́каним.

Захво́рать – засла́б(ну)ти, занеду́жати, захорува́ти, захворі́ти на що, занепа́сти здоро́в'ям, упа́сти в недугу́, (*о мн.*) посла́бнути, понеду́жати, похворі́ти, похорі́ти. [Бо́їться, щоб ще дужче́ (дитя) не занеду́жало (Квітка). Він знудивсь од мене́, відко́ли я засла́б (Крим.). Мо́я

жона́ здоро́в'ям занепа́ла і їздила до ба́тька... на купелі (Л. Укр.). Жури́вся та й упав в недугу (Федьк.). **Тяжело -рал** – тяжко занедужав. **Захворавший** – ослаблений, захворілий, занедужаний, недужний.

Захвоста́ть – захлю́[я]стати, захво́ськати, зашмага́ти кого́.

Захери́вать, захери́ть – 1) закреслювати, закреслити, скреслювати, скреслити, за[ви]че́[і]ркувати, за[ви]черкну́ти, (*о мног.*) позакреслювати, позаче́[і]ркувати, повиче́[і]ркувати; 2) занеха́ювати, занеха́(я)ти кого́, що. [Не годува́ла соба́ки, занеха́ла (Рудч.). Зовсім дити́ну занехала (М. Вовч.)].

Захи́кать – захи́кати, захих́кати.

Захиле́лый – змарні́лий, зми́ршаві́лий, ми́ршави́й, захля́лий, занепа́лий, захи́рї́лий, хи́ренний, хи́рний, хи́рявий, хи́рля́вий, захи́лий. [Па́ра ми́ршавих коне́нят ледве тягну́ла підво́ду (М. Лев.). Щоб здо́бути хи́ренну во́лю (Шевч.)].

Захиле́ть – змарні́ти, зни́діти, занепа́сти, зми́ршави́ти, захи́рї́ти, заче́врї́ти, зачу́чверї́ти, змізе́рні́ти, захля́сти. [Дере́ва зми́ршави́ли (Липовечч.). Зни́дїв увесь так, що зроби́вся аж чо́рний на ви́ду (Яворн.). Захи́рїв так, що й голо́ви не підведу́ (Г.-Арт.). Я́кби не бу́ло товари́ства, то я-б давно́ заче́врї́ла (Б.-Лев.)]. **Захиле́вший, см. Захиле́лый.**

Захи́нькать – запхи́(нь)кати, заски́гли[и]ти.

Захи́релый, см. Захиле́лый.

Захи́ре́ть, Захи́ре́вший, см. Захиле́ть. Захиле́лый.

Захитри́ть – захитрува́ти, поча́ти хитрува́ти.

Захи́хкать – захи́хкати; захихо́тіти, (*однокр.*) хихну́ти. [Підня́в уго́ру короте́ньку боро́дку і захи́хкав (Н.-Лев.)].

Захлама́щивать, захламо́стить – завалу́вати, завали́ти закида́ти, заки́дати, замотло́шувати, замотло́шити що́ чим.

Захлеба́ть – засьо́рбати, (*начать лакать*) захлепта́ти. [Засьо́рбали ка́ву й запа́хкали з лю́льо́к (Коцюб.)].

Захле́бывать, захлебну́ть – 1) запива́ти, запи́ти (сьо́рбаючи), (*гал.*) попива́ти що́ чим; 2) (*глоток*) хильну́ти; 3) (*зачерпнуть*) зачерпа́ти, зачерпну́ти чо́го з чо́го.

Захле́бываться, захлебну́ться – захли́натися, захли́нутися, захлипа́тися, захли́пну́тися, похли́нутися, захли́стуватися, захли́сну́тися, залива́тися, зали́тися. [А то вам довело́ся скі́льки разів і похли́нутись водо́ю (Мирн.). Ра́дісно захли́наючись, на всі сади за́тьо́хкав солове́й (Васильч.) Захлипа́юся від ди́кого плачу́ (Франко)]. **Захле́бывающийся** – захли́паний. *Говорил -щимся голосом* – про́казував захли́паним голо́сом; говори́в захли́наючись.

Захле́паться – захлю́патися, задрі́[і]патися.

Захлесну́ть, -ся, см. Захле́стывать, -ся.

Захлеста́ть – 1) (*начать хлестать кнутом*) захлю́[я]стати (бато́гом); 2) (*о парусе*) запо́лоскати(ся). [Па́рус запо́лоскав, значи́ть – буна́ца (*штиль*) (Херс.)]; 3) (*о дожде*) засі́кти; 4) *кого* – захлю́остати, зашмага́ти кого́. **Захле́станный** – захлю́останий, зашмага́ний.

Захле́стка – 1) (*петля удавкой*) зашмо́рг (-гу). *Шить в -стку* – ши́ти ланцю́жко́м (ретья́зко́м); 2) (*щеколда*) кля́мка; 3) *см. Захле́стывание.*

Захле́стывание – захви́ськуванн́я, зашмо́ргуванн́я, захлю́пуванн́я *и пр.*; *см. Захле́стывать.*

Захле́стывать, захлес(т)ну́ть – 1) (*кнотом*) хви́ськати, хви́сьну́ти, захви́ськувати, захви́сьну́ти; 2) (*петлей*) зашмо́ргувати, зашмо́ргну́ти; 3) (*водой*) захлю́пувати, захлю́пати *и* захлю́пнути, заплескува́ти, заплесну́ти, захлескува́ти, захлесну́ти, залива́ти, зали́ти *и* залля́ти. **Захле́с(т)нутый** – зашмо́ргнутий; заплеснутий, захлеснутий.

Захле́стываться, захлесну́ться – 1) (*петлей*) зашмо́ргуватися, зашмо́ргну́тися; 2) (*водой*) захлю́пуватися, захлю́патися, заплескуватися, заплесну́тися, залива́тися, зали́тися *и* залля́тися. [Він плив би́строю рі́кою, заплескува́вся, тону́в... і знов-знов, по́ки аж на бе́рези

став (М. Вовч.).]

Захліпати – захліпати.

Захліпываться, захліпаться – захліпуватися, захліпатися, (о мн.) позахліпуватися.

Захлисть – намул, мул (-лу), наплинок (-нку).

Захлопать – (начать хлопать в ладоши) заплескати, заляскати, залопотіти (в долоні), (дверью) загрюкати (дверима), (кнутом) захвостати (бато́гом), (глазами) закліпати, залупати (очима); (о парусе) заполоскати, захлюпо(с)тати, заляпотіти. [Заплеще в долішки (Мирн.). Олесь зареготалась і заляскала в долоні (Н.-Лев.). Він залупав очима. Загрюкали дверима]. - пали в ладони – заплескали в долоні. -пять крыльями – забити, з(а)лопотіти крилами.

Захлопка – 1) (клапан) хліпавка, хліпок (-пка), хліпець (-пця); 2) (затвор) клямка, засувка, заціпка.

Захлопнуть, -ся, см. Захлопывать, -ся.

Захлопотать – почати клопотати, дбати.

Захлопотаться – запоратися, заклопотатися, зашамотітися. [Запоралася коло печі (Сл. Гр.). Оце як зашамотішився, що й обідати не йде (Вовч. п.).]

Захлоптать – (замигать) закліпати.

Захлопывание – щільне прибивання (дверей), пристукування, затріскування, закліпування, захрюпування.

Захлопывать, захопнуть – 1) (дверь, крышку и т. п.) (щільно) прибивати, прибити (двері за собою), пристукувати, пристукнути що, закліпувати, закліпнути, захрюпувати, захрюпнути, затріскувати, затріснути що. [Сорок разів казали: ідеш прибивай за собою двері! (Звин.). Я двері зачинила, та не щільно прибила (Звин.). Як виходитимеш, то пристукни двері, бо так не зачиняються (Звин.). Він уліз у скриню, а жінка... його там і закліпнула (Переяславщ.). Одним скоком вибіг на вулицю, затріснув за собою шинкові двері (Франко)]. **Западня -нула кого** – пастка закліпнула кого. **-нуть книгу** – згорнути швидко книжку; 2) (прихлопнуть ладонью) пристукувати, пристукнути кого, що (муху долонею) **Захлопнутый** – закліпнутий, (о двери) (щільно) прибитий, пристукнутий, затріснутий, захрюпнутий.

Захлопываться, захопнуться – прибиватися, прибитися, пристукуватися, пристукнутися, закліпуватися, закліпнутися, затріскуватися, затріснутися.

Захлыснуть, см. Захлеснуть.

Захлюпывать, захлюпать – задріпувати, задріпати, захлюпувати, захлюпати, захлюстувати, захлюстати, обляпувати, обляпати, об[за]талапувати, об[за]талапати, забрьохувати, забрьохати затьопувати, затьопати, забейкувати, забейкати що, (о мн.) позадріпувати, позахлюпувати *и т. д.* [Спідницю як захлюстала. Де це ти була? (Вовч. пов.).]

Захлюпанный – задріпаний, захлюпаний, захлюстанний, обляпаний, забрьоханий, затьопаний, об[за]талапаний.

Захлюпываться, захлюпаться – задріпуватися, задріпатися, захлюпуватися; захлюпатися, захлюстуватися, захлюстатися, обляпуватися, об[за]ляпатися, об[за]талапуватися, об[за]талапатися, забрьохуватися, забрьохатися, затьопуватися, затьопатися, забейкуватися, забейкатися. [Грязюка така, що ми захлюстались по самий пуп, як ішли по дорозі (Харк. п.). Де калюжа, тут і вдарить тропакá. Забризкався, захлюстався (Квітка). Забейкався у грязь (Куліш)].

Захлюстывать, -ся, захлюстать, -ся – захлюстувати, -ся, захлюстати, -ся; *см. Захлюпывать, -ся.*

Захлябать – 1) (закачаться) захитатися, заколихатися, заколиватися; 2) (о гайке) заходити, заїздити.

Захмельеть – сп'яніти, упітися, підпіти, захмеліти, прихмеліти, набратися, (о мн.) поп'яніти, повпиватися *и т. д.* **Захмелевший** – сп'янілий, підпилий, під чаркою, прихмелений.

Захны́кать – захікати, захінькати, зарю́мсати. [Дити́на захікала чо́гось (Коцюб.)].

Заход – 1) захід (-ходу); см. **Закат**. На **-ходе** – навзаході, навзаходи. [Поганка буває навзаходи сонця (Луб. п.)]; 2) (*отхожее место*) відхідок (-дка), паску́дник, (*делик.*) негарне місце, (*гал.*) заходка; 3) (*залив*) зато́ка; 4) (*хлев*) за́гін (-го́на).

Заходень – зайда, прибу́да, заволо́ка. [Хто я для тебе? Зайда, заволо́ка... (Л. Укр.)].

Заходить, за́хаживать, зайти́ – 1) (*к кому, куда*) заходити, заходжа́ти (= **за́хаживать**), зайти́, доходити, доходжа́ти, уступати, уступити, (*навещать*) вітати *и* завітувати, завітати, (*часто*) вчашати до ко́го, куди. [Я частенько туди дохожаю (Крим.). На повороті я вступлю до склепу (Берд.). Доходили молодіці навідати (М. Вовч.)]. **-дить на короткое время** – забігати, забігти до ко́го, до чо́го. **-ти по дороге к кому** – зайти́ по доро́зі, заверну́ти до ко́го. **-ти неприятелю в тыл** – зайти́ в тил ворогові; 2) (*за что скрывается*) заходити, зайти́, заступати, заступити за що, (*о солнце*) заходити, зайти́, сідати, сісти, спочивати (*в н. вр. в смысле прош. вр.*) спочити; лягати, лягти. [За горо́ю сонечко сідає (Шевч.)]. **Солнце уже -шло** – сонце вже спочиває *или* спочило; 3) (*как далеко*) сягати, сягну́ти. [Бажа́ння їхні далеко сягають]; 4) (*о болезнях, вещах*) заходити, зайти, (по)трапля́ти, потрапити. [Ця річ потрапила до нас із Азії (Крим.)]; 5) **-йти (из чужого края забресть)** – заблукати. [Заблукав до нас із чужо́го краю]; 6) (*начать ходить*) почати ходи́ти, заходити. **Он -дил взад и вперёд** – він почав ходи́ти сюди й туди; 7) (*расшевелиться*) розходитися; 8) (*о речи, разговоре*) заходити, зайти, заводитися, завестися про що, (*коснуться*) торкнутися чо́го. [Мова зайшла (завелася) про щось. Розмова торкнулася наших відносин (Крим.)]. **Заше́дший** – що зайшо́в; (*прил.*) за́йшлий, захо́жий, за́йдений, примандро́ваний.

Заходиться, зайти́сь – 1) (*от холода*) терпнути, затерпнути, дубіти, задубіти, дерев'яни́ти, задерев'яни́ти, клякнути, за́кляк(ну)ти, (*о мн.*) потерпнути, подубіти, поклякнути. [Писав, аж руки терпнуть (Сл. Шейк.). З холоду руки клякнуть]. **Руки зашлісь (от холода)** – зашпари, шпари зайшли (в руки); 2) заходитися, зайтисся. [Сльозами заходиться. Зайтисся сміхом. Зайтисся од кашлю. Соловейко аж заходиться, співає].

Заходник, Заходчик, см. **Заход 2**.

Заходя́щий – (*прич.*) що заходить; (*как прил.*) за́хідній, приза́хідній (Звиног.). [Обертається, дивлячись на західне сонце, що вже зникає за обрієм (Л. Укр.)]. **-щее свети́ло** – приза́хідне світи́ло. **-щее солнце** – сонце на за́ході, навзаході. **Страна -щего солнца** – країна со́нячного за́ходу. **-щая звезда** – а) зірка на за́ході; б) (*переносно*) прига́сла зірка. **-щая слава** – прига́сла слава.

Захожа́лый – захо́жий, за́йшлий, перехо́жий, мандрі́вський, за́йдений, (*по временам*) нахожа́лий, нахо́жий. [Це чоловік чужий, захо́жий зда́лека моска́ль (Грінч.). Це так, якийсь нахожа́лий, хто його зна, відкіля він (Київщ.). Чужі, нахо́жі люди хтять у нас верхово́дити (Звин.). Примандрує, не знать відки, – от було й кажуть: мандрі́вський піп служив (Основа)].

Захожде́ние – 1) захо́дження, завіта́ння до ко́го; 2) (*закат*) за́хід (-ходу). **При -нии солнца** – під за́хід сонця, як заходило (заходить) сонце.

Захо́жий – захо́жий, за́йшлий, перехо́жий, нахожа́лий, мандрі́вний, *суц.*: зайда, заволо́ка, прибу́да; *срвн.* **Захожа́лый**. [В на́шій хаті на́ша во́ля, а всім за́йда́м за́сь (Франко). Го́ре мені на чужині: зовуть мене́ заволо́кою (Чуб.)]. **-жий скот** – прибу́дна худоба.

Захозя́йничать – загосподарюва́ти, захазя́й[і]нува́ти, розгосподаритися, за́поратися, заклопотати́ся коло чо́го, почати лад дава́ти чо́му. [Його́ приту́лили, як до́брого, на день-два, а він розгосподарився в хаті (Звин.)].

Захозя́йничаться – загосподарюва́тися, захазя́й[і]нува́тися, за́поратися, заклопотати́ся.

Захозя́йствовать, см. **Захозя́йничать**.

Захоло́живать, захо́лодить – захо́лоджувати, холо́дити, захо́лодити, (*о мн.*) позахо́лоджувати що. **Захо́ложенный** – захо́лоджений, захо́лоджуваний. **-ться** – захо́лоджуватися,

- холоді́тися, захо́лодітися, (о мног.) позахо́лоджуватися, похолоді́тися.
- Захо́лить** – поча́ти пестити; запестити ко́го.
- Захо́лоде́ть** – (о погоде) захо́лода́ти, захо́лодні́ти; (*застыть*) захо́ло́нути.
- Захо́лоді́ть**, см. **Захо́лажива́ть**.
- Захо́лодь** – холодо́к (-дку), за́тінок (-нку); см. **Зате́нка**.
- Захо́лу́стник** – заку́тянин, хуто́рянин.
- Захо́лу́стний** – за́кутній, (*переносн.*) маломісте́чковий, хути́рський. **-ные нравы** – маломісте́чкові, хути́рські звичаї. **-лая жизнь** – хути́рське, заку́тне життя.
- Захо́лу́стье** – 1) заку́тина, глушина́, глухий ку́т (світ), (*дебри*) не́три (-рів). [Хіба́ по на́ших глу́хих світа́х лю́ди чита́ють газе́ти?! (Крим.). Я живу́ в таких не́трах, де нема́ шкіл (Основа)]. *Глу́хое -стье* – глу́ха глушина́, глу́ха заку́тина; 2) (*в лесу*) гу́щина, гу́щавина, не́три (-рів). *Непроходи́мое -стье* – непрохі́дна гу́щавина, гу́сті не́три.
- Захо́му́тыва́ть, захо́му́та́ть и захо́му́ти́ть** – 1) надіва́ти, наді́ти хому́т(а); 2) *кого* (*перен.*: *обмануть*) – убира́ти, убра́ти в шори ко́го, (*оседлать*) запряга́ти, запрягти́, загну́здувати, загну́здати ко́го, сіда́ти, сісти ве́рхи на ко́го.
- Захо́рашива́ть, захо́роши́ть** – підкра́шувати *и* підкраша́ти, підкраси́ти, під[при]хо́рошувати, під[при]хо́роши́ти. **-ть товар** – заличко́вувати, заличкува́ти крам. **Захо́роше́нный** – підкраше́ний, під[при]хо́роше́ний. **-ться** – підкра́шуватися *и* підкраша́тися, підкраси́тися, підхо́рошуватися, підхо́роши́тися.
- Захо́роводи́ть** – закру́тити, закро́води́ти, веремі́я заве́сти. **-ться** – закру́титися, закро́водитися.
- Захо́рон** – схов (-ву), захо́ронка.
- Захо́роня́ть, захо́роні́ть** – захо́вувати, захова́ти, схова́ти, (о мн.) позахо́вувати, похова́ти.
- Захо́роше́нный** – захо́ваний, схова́ний, похва́ний. **-ться** – захо́вуватися, захова́тися, схова́тися, (о мн.) позахо́вуватися, похова́тися.
- Захо́роны́ш** – сховане́ць (-нця).
- Захо́рохо́рится́** – розпринди́тися, розпиндю́читися.
- Захо́роше́ть** – поча́ти хороши́ти, кра́щати, захо́роши́ти.
- Захо́те́ть** – захо́тіти *и* захті́ти, схоті́ти, похоті́ти, за[по]бажа́ти, забагну́ти, забагти́ чо́го, поохо́титися на що, (*сильно*) запра́г(ну)ти чо́го. [Схоті́в оди́н з дру́гим голіру́ч їжака́ вби́ти (Коцю́б.). За ко́го похо́че, то мій і зять (Квітка). Поохо́тився на чу́же добро́. Моя́ не́нька заба́гла шпакі́в на сніда́ння (Рудан.). Я запра́гнула то́го роже́вого споко́ю (Л. Укр.)].
- Захо́те́ться** – захо́тітися, захті́тися, схоті́тися, похоті́тися, за[по]бажа́тися, забагну́тися, забагти́ся, заману́тися, припа́сти, примандю́ритися, заб[м]андю́ритися ко́му чо́го; (*сильно захотеться*) скорті́ти ко́му, закорті́ти ко́му *и* ко́го, заго́ритися ко́му чо́го. [Захо́тілося йо́му потурбува́ти мене́ (Крим.). Забажа́лося в Петро́вку ме́рзлого (Приказка). Заба́глось дівчи́ні подивити́ся на свою́ вроду́ (Свидн.). Заману́лось, як серед зими́ кри́ги (Номис). Забандю́рилось старо́му (Шевч.). Заго́рілось йо́му го́рїлки. Не кажі́ть: неха́й йо́го закорті́ть. А тут йо́му лю́льки закорті́ло]. **-лось** – захо́тілось, заману́лось, закорті́ло, припа́ло ко́му чо́го. *Чего́ бы ни -телось* – хоч-би чо́го заману́лося; чо́го ду́ша забажа́є.
- Захо́хла́теть** – зачу́батіти.
- Захо́хлится́** – поча́ти їжитися, наїжитися, наїжа́читися, за[на]го́роїжитися.
- Захо́хлится́ся** – забундю́читися, запиндю́читися, (*франтовски*) заку́куру́читися.
- Захо́хота́ть** – зарего́та́тися, зарего́та́ти, зарего́тіти; розлягті́ся сме́хом, (*сильно*) загага́кати; (*о сове, филине*) захихота́ти.
- Захра́брится́** – захоро́брится́, захоро́бри́ти, захра́брува́ти, забадю́ритися, поча́ти бадю́ритися. [Ле́две но́ги волочи́ть, а диви́сь, як поча́в бадю́ритися (Сл. Ум.)].
- Захра́петь** – захро́птіти, захро́піти, (*раз*) хро́пнути. [Ви́гідно примості́вся на лаві́... і захрі́п (Крим.)].

- Захребётник** – 1) (*бобыль*) нетяга, бурлака. [Муж мій нетяга і ледяшо (Ор. Лев.)]; 2) дармоїд. *Мирской -ник* – громадський дармоїд; 3) (*батрак*) наймит.
- Захребётный** – 1) (*за горами находящ.*) загірний, загоряний; 2) (*застинный*) заплічний. **-ные деньги** (*в резерве или от других спрятанные*) – підшкёрні гроші.
- Захребеток, Захребетье, анат.** – крижі (-жів).
- Захрипать, захрипнуть** – захрипати, захрипнути, (*о мн.*) позахрипати, похрипнути.
- Захрипеть** – захрипіти, захарчати, (*однокр.*) хрипнути.
- Захромать** – закульгати, зашкандибати, зашку[и]тильгати, зашкандиляти. *Дело -мало* – сталася замішка в справі, справа хибнула.
- Захрумтеть** – захрумтати, захрумтіти.
- Захрупать** – захру[ю]пати.
- Захрустеть** – захрущати, захрустіти, захрумтіти, захрумчати, захрупостіти.
- Захрюкать** – зарохкати, захр(ь)окати, зарохкотіти, захрунькати. [А тут тільки гавкне пес, свиня зарохкоче (Рудан.)].
- Захряслый** – 1) забитий, замулений; 2) захряслий, застряглий.
- Захряснуть** – 1) забітися, замулитися. [Ринва чимсь забілася. Ставо́к замули́вся]; 2) захряснути, застрягнути, застряти. [Пішов та й захряс там (Сл. Гр.). Хотів збити яблуко, кинув ломаку, а вона й застряла (Сл. Ум.)]; 3) *см. Затвердеть.*
- Захрястеть** – затріщати, (*однокр.*) тріснути.
- Захудалый** – миршавий, зачучверілий, зачучверений, захужений, (*обнищавший*) зубожілий, скапцанілий. [Бички миршаві (Н.-Лев.). Зачучверене порося (Бердян. н.). Захужені коні (Н.-Лев.). Скапцанілі пані (Крим.)]. **-лый род** – здрібніле коліно, переводня. **-лые дворяне** – здрібніла шляхта, щабльові дворяни (Тобіл.), (*дворяне-лапотники*) ходачкова шляхта (Франко), нешеретована шляхта (Свидн.), полупанки. **-лая корова, лошадь** – корівчина, конячин(к)а.
- Захудать** – 1) схуднути, з тіла спасти, змарніти, змиршавіти, зачучверіти; 2) зубожіти, звестися. [Звелися тепер пані, скапцанілі (Крим.)]. **Захудавший, см. Захудалый.**
- Захулить, см. Захаивать.**
- Зацапывать, зацапать** – 1) (*захватывать*) захоплювати, захопити, загарбувати, загарбати; 2) (*марать хватая*) замацувати, замацати, замацапури, захапувати, захапати що.
- Зацарапывать, зацарапать** – здряпувати, задряпати, зашкрябати, зашкребті, задрати. [Щось задрало в горлі. Кашлянув (Тесл.)]. **Зацарапанный** – задряпаний, зашкрябаний.
- Зацарить** – зацарювати, запанувати.
- Зацарствовать** – зацарювати, запанувати, засісти на царстві. [Поки не в Варшаві запанував над ляхами Понятовський жвавий (Шевч.)]. **-тсья** – (*слишком*) зацарюватися.
- Зацацать** – зацяцькати.
- Зацвёлый** – зацвілий, поцвілий.
- Зацветание** – 1) зацвітання, квітування 2) зацвітання.
- Зацветать, зацвести, зацвествь** – 1) зацвітати, зацвісті, квітувати, заквітати, *сов.* заквітнути, заквітувати, заквісті, (*вокруг*) обцвіта,ти обцвісти; (*н. вр. в смысле прош.*) квітчитися; (*о многих*) позац[к]вітати, поквітнути, пообцвітати; (*о хлебах*) квітувати, заквітувати, починати, почати красуватися, закрасуватися; (*пышно зацвествь*) забуяти. [Обцвіла вишня, наче снігом укрілася (Грінч.). Коли колос квітує зверху, то приміта – буде повний (Звин.). Житя закрасувалися. Життя повним цвітом забуяє (Єфр.)]; 2) (*покрыв. цвелью*) зацвітати, зацвісті, поцвісті, заплісніти, заплісня[і]віти. [Заснула Україна, бур'яном укрілася, цвіллю зацвіла (Шевч.). Шибки в вікнах та й то з половини поцвіли, запліснівили (Мирн.)].
- Зацвётший** – заквітлий; запліснілий.
- Зацедить** – 1) зацідити; 2) (*словами*) замимрити, забубоніти.
- Зацеловывать, зацеловать** – заціловувати, зацілувати, обціловувати, обцілувати, (*о мн.*)

поза[об]цілювати. [Візьме дитину, обцілує її (Крим.)]. **Зацелований** – зацілований, обцілований.

Зацінювати, заценити – цінувати, оцінити, складати, скласти ціну, покладати, покласти ціну, розцінювати, розцінити, (о мн.) поцінити, порозцінювати. **Заценений** – оцінений, розцінений, поцінений. [Крам весь уже поцінений].

Зацеп – ключка, гак (-ка); см. **Зацепа 1**. [Зімою сіно смічуть ключкою з копиці (Звиног.)].

Зацепа – 1) зачепа, ключка, гак (-ка); 2) (*задира*) зачепа, причепа, задирака, задеріка, задьора, заводіяка; 3) **-пы** (*средние резцы у животных*) – різакі (-ків).

Зацепка – 1) зачіпка, причіпка, (*предлог*) приключка. [Він їй перед очима, як усього її ліха непогамованого зачіпка (Мирн.). Мусіла якусь зачіпку до того знайти (Г. Барв.). Ліхо приключки шукає (Номис)]; 2) (*действ.*) зачіпляння, зачіпання, *оконч.* зачеплення, зачепіння; 3) см. **Зацепа 1**.

Зацеплення, см. **Зацепка 2**.

Зацеплять, зацепити – 1), зачіпляти *и* зачі[є]плювати, зачепити, учі[є]плювати, учепити, (*только сов. в.*) зарвати, зачеркнути що за що, (*о многих*) позачі[є]плювати; (*крючком*) зачіплювати, зачепити гаком, загачувати, загачити. Куц зачепиш плечем (Самійл.). Тільки руками що зарве, то вже його (Франко). Водицю бере і нас зачеркне (Чуб.). Прищулився, щоб по щоці не вчепила (Васильч.); 2) (*затрагивать*) зачіпати, чіпати, зачепити, займати, за(й)няти. [Нащо мені зачіпаєш, коли собі іншу маєш? (Пісня). Не займай його].

Зацеплённый – зачеплений, учеплений.

Зацепляться, зацепиться – зачіплятися зачіплюватися, чіплятися, зачепитися, учіплюватися, у[о]чепитися, за[о]черкнутися, (*ногою*) перечіплюватися, перечепитися за що. [Козацька шука зачепилась вам на гак (Франко). Воли не стоять – ярмо учепилось (Г. Барв.). Та й побіг я через тин, ще й не зачеркнувся (Пісня). Дівка за парубкову ногу перечепилась (Хотинц.). Перескочив високий тин, та й не очеркнувся (Гнед.)].

Зацепчивый, см. **Задирчивый**.

Зацеремониться – зацеремонитися, заманіжитися, заманіритися, запишатися.

Зацыкать – зацітькати, (*языком*) зацмокати. [Отець Лука зацітькав на школярів, регіт стих (Васильч.)].

Зачвакать, см. **Зачавкать**.

Зачваниться – зачванитися, запиндючитися, запріндитися, загиндічитися, забрішкати(ся).

Зачвикать – зацвірінкати, зацівкати.

Зачем – чого, чом, чому, до чого, пощо, за-для чого, для чого, нащо, навіщо, про що, про віщо, (*с раздражением*) на біса, якого дідька. [Коли зле гадаєш, чом Бога благаєш? (Номис). Слово, чому ти не твердая криця, що серед бою так ясно іскриться? (Л. Укр.). Костю, чого це ти перед татом говориш оттакечки? (Крим.). Нащо вона здалась тобі, така білоручка? (Мова). Але навіщо сей нікчемний жарт? (Самійл.). Про що життя тим, що їм на душі гірко? (Куліш). Куди їм вже податись. Пощо? – питали вони себе (Коцюб.)]. **Зачем-то** – чогось, чомусь, за-для чогось, для чогось, нащось, навіщось. *Не зачем* – нема чого, нема пощо.

Зачервить – зачервіти, зачервивіти.

Зачеркать – (*начать*) почати черкати, викреслювати.

Зачёркивание – закреслювання, черкання. [Тепер не тобі вже ті твори черкати і любим черканням мій дух звеселять (Самійл.)].

Зачёркивать, зачеркнуть – закреслювати, закреслити, черкати, заче[і]ркувати, зачеркнути, зчеркнути, виче[і]ркувати, вичеркнути, (*много*) позакреслювати, позаче[і]ркувати, повиче[і]ркувати. [Їх вірші і прозу за буйний їх стиль він буде черкати й палити (Самійл.). Та ви оце зчеркніть, а знову напишіть (Харк. п.)]. **Зачёркнутый** – закреслений, зачеркнений. *-того не читать, надписанному верить* – закресленого не читати, надписаному вірити.

Зачёркиваться, зачеркнуться – закреслюватися, закреслитися, бути закресленим.

Зачерне́ть – зачорніти. [На горбкú перед ними зачорніли руїни сахарні (Коцюб.)].

Зачерне́вший – зачорнілий.

Зачерне́ться – зачорніти(ся).

Зачерни́вать, зачерня́ть, зачерни́ть – 1) зачернювати, зачорніти, чорніти, почорніти, вичернювати, вичорнити, (*о мн.*) позачернювати; 2) (*марать*) замазувати, замазати, замащувати, замастити, каляти, закаляти, бруднити, забруднювати, забруднити, (*о мног.*) позамазувати, позакалювати, позабруднювати що чим; 3) (*порочить*) чорніти, зчорніти, гудити, згудити когò; (*начать порочить*) почати чорнити, гудити, загудити когò.

[Дивувалася, щò се сталося старому, щò разом загудив Василя (Квітка)]; 4) *см.* **Захеривать,**

Зачерки́вать. Зачерне́нный – заче[о́]рнений, поче[о́]рнений; замазаний, замащений, закаляний, забруднений; згуджений. [Два хлопи, зачорнені, як чорті (Франко)].

Зачерни́ваться, зачерня́ться, зачерниться – 1) зачернюватися, зачорнитися; 2) замазуватися, замазатися, замащуватися, замаститися, калятися, закалятися *и т. д.*; 3) (*опорачиваться*) чорніти себе, ганьбити, зганьбити себе.

Зачерни́ть, *см.* **Зачерни́вать.**

Зачерпы́вание – зачерпування чо́гò чим.

Зачерпы́вать, зачерпну́ть – зачерпувати, зачерпа́ти, зачерпну́ти, зачерпті́, зачеркну́ти. [Піди на річку, зачерпни води (Драг.). Я-б з їх джерела зачерп води живої (Черн.). За гривню зачеркне із діжки таки повнісіньку (кварту горілки) (Квітка)]. **Зачерпну́тый** – зачерпнений, зачерпаний, зачеркнений. [Для такої замови треба води нерухо́мої, один раз зачерпаної (Звиног.)].

Зачерпы́ваться, зачерпну́ться – зачерпуватися, зачерпатися, зачерпнутися, зачеркнутися.

Зачерствёлость – зачерствілість, (з)черствілість, (*о человеке*) запеклість (-лости).

Зачерствёлый – зачерствілий, зчерствілий, черствій, (*о человеке*) запеклий, запеклуватий. [І пайзапекліші спізнали благіі сльози спочуття (Самійл.). Стельмах був чолов'яга запеклий (Г. Барв.)].

Зачерствёть – зачерствіти, зчерствіти, (*о мн.*) почерствіти, заскориніти. [Увесь хліб почерствів (Грінч.). Була колись правда, та зачерствіла (Номис). Чуття до людей у його заскориніло на війні (Сл. Ум.)]. **Зачерствёвший**, *см.* **Зачерствёлый.**

Зачерчивать, зачертить – 1) (*покрывает линиями*) зарисовувати, зарисувати; 2) (*намечать чертою*) зазначати, значити, зазначити, позначати, позначити (рисуо); 3) (*начать чертить*) почати креслити, закреслити. **Зачерченный** – зарисований; зазначений, позначений (рисуо). **-ться** – 1) зарисовуватися, зарисуватися; 2) зазначатися, зазначитися, позначитися (рисуо).

Зачертыха́ть, -ся – зачеркати, зачортіти, зачортякати, почати чортами садіти.

Зачёс – 1) (*зачёсывание*) зачісування; 2) (*на голове*) зачіс (-чо́су) *и* зачо́си, начо́си (-сів); 3) (*причёска*) зачіска; 4) (*сыть, чесотка*) чухачка, сверблячка, свербіж (-бежу́).

Зачеса́ть – 1) (*волосы*), *см.* **Зачёсывать**; 2) (*тело*) зачу́хати, зачухма́рити; (*затылок, голову*) зачу́хати, пошкря́бати, (*гал.*) поскробати (потилицю). **-сал** *затылок, голову* – зачу́хав потилицю, поскробався в голові; 3) (*быстро побежатъ*) почеса́ти, почухра́ти. [Голодрабців позбира́в, зовсім зібрався і укла́вся і скі́льки відно почухра́в (Котл.)].

Зачеса́ться – 1) (*зазудить*) засвербіти; 2) (*почесаться*) зачу́хатися; 3) *см.* **Зачёсываться.**

Зачёска – 1) (*действ.*) зачісування; 2) *см.* **Зачёс 3, 4.**

Заче́сть, *см.* **І. Зачи́тывать.**

Зачёсывание – зачісування.

Зачёсывать, зачеса́ть – зачісувати, зачеса́ти, (*о мног.*) позачісувати; (*вверх*) підчісувати, підчеса́ти, (*о мног.*) попідчісувати. [Чи зуміє-ж хто з вас мене зачесати (М. Вовч.)].

Зачёсанный – зачісаний, підчісаний, (*о мн.*) позачісувані. [Усі дівочки позачісувані йдуть (Пісня)].

Зачёсываться, зачесаться – 1) зачісуватися, зачесатися, (о мног.) позачісуватися; 2) см.

Зачесаться 1, 2.

Зачесь – сверблячка, чухачка.

Зачёт – 1) (наказания, платежа) зараховування, оконч. зарахування. В **-чѐт** – на рахунок. В **-чѐт предварительного заключения** – в рахунок попереднього ув'язнення. Без **-чѐта прежней службы** – не рахувавши (не зараховуючи) відбутої служби; 2) (засчитывание) залічування, залічення. Не в **-чѐт** – не в лічбу, не в рахунок; 3) (замен) заміна. В **-чѐт уплаты** – на заміну виплати; 4) (семестровый, годичный) зараховування, оконч. зарахування, залічка, залік (-ку), зараховання. Сдавать, сдать **-чѐт** – складати, скласти зараховання. [Іспитів не буде, а зарахування – будуть (Крим.)].

Зачётность – залічність (-ности).

Зачётный – залічний; для зарахування, зарахувальний. Это мой полугодичный **-ный реферат** – це мій реферат для семестрового зарахування. **-ная книжка** – залічна (іспитова) книжка.

Зачивикать – зацвірінькати, зачівкати.

Зачикать – 1) (о птицах) зацвірінькати; 2) (о часах) зацокати; 3) (о пулях) зачокати.

Зачиликать – зацвірінькати, зацвіріньчати.

Зачин – зачін, почин (-ну), початок (-тку), (повод) привід (-воду). [Так лиха година й хode по людях; усє з дітей зачин (Харк. п.)].

Зачинание – 1) зачинання; 2) почин (-ну); 3) (сначала) початкування.

Зачинатель – 1) зачинальник, зачатель (Куліш); 2) (основатель) основоположник; 3) (зачинщик) привідця (-дці), призвідник.

Зачинательница – 1) зачинальниця; 2) основоположниця; 3) привідця, призвідниця, замишлянка.

Зачинать, зачать – 1) (начинать) зачинати, зачати, починати, почати. [Узяв батіг довгий, зачав милу бити: не йди в корчму пити (Херсонщ.)]; 2) (затевают) затівати, затіяти; 3) (беременеть) вагітніти, завагітніти, ваготіти, заваготіти, понєсти, зайти. [Отo вона зараз і заваготіла (Рудч.). От вони і понєсли, а як прийшло урем'я, вони й найшли собі по синові (Рудч.). У цариці не було дітей зроду; сказали їй зварити щучину голову: зваріть ту голову, із'їжте, то ви зайдете. Вона так і зробила – зайшла і родила (Казка)]. **-чать младенца** – понєсти дитину, зайти на дитину. **Зачатый** – початий; затіятий; понєсений.

Зачинаться, зачатся – 1) (начинаться) зачинатися, зачатися, починатися, початися; 2) (зарождаются) зачинатися, зачатися, зароджуватися, зародитися, зав'язуватися, зав'язатися. [Новє життя зачалося (Мирн.)]; 3) (происходит) походити, піти з чого, від кого.

Зачинивать и Зачинять, зачинить – 1) (починять) лагодити, полагодити, (заплатами) залатувати, залатати. [Полагодю вам чоботи взавтра (Звиног.)]. **Пароход -нил пробоины** – пароплав позашивав пробої. **-нить забор** – полагодити п[б]аркан. **-нить рукава** – полатати рукава; 2) (заострять карандаш, перо) застругувати, застругати, підстругувати, підстругати, загострювати, загострити; см. **Очинивать. Зачиненный** – полагоджений, (об одежде) (за)латаний; (очиненный) заструганий, підструганий, загострений.

Зачиниваться, зачиниться – 1) лагодитися, полагодитися, залатуватися, залататися; 2) за[під]стругуватися, за[під]стругатися, загострюватися, загостритися.

Зачиниться – 1) загордіти, зачванитися, запишатися; 2) см. **Зачиниваться.**

Зачинка – лагодження, лагодіння; (заплатами) залатування, латання, сов. залатання.

Зачинный – зачинальний, початковий.

Зачинок – зачинок, починок (-нку).

Зачиночный – зачинальний; початковий.

Зачинщик – призвідник, привідник, приводець (-відця), при(з)відця (-відці), заводця (-ці), заводіяка, причинець (-нця). [Винуватих нема, не село бунтувало, а тільки привідці]

(Коцюб.). Він тому́ був заводія́ка (Звиногородщ.).

Зачи́нщица – призві́дниця, приві́дниця, замишля́нка. [На ма́сниці волочи́ли коло́дку – вона́ перша́ приві́дниця (Квітка). Вона́ всьому́ призві́дниця (Хорольщ.). Вона́ тому́ ділу́ була́ замишля́нка (Липовечч.)].

Зачи́нщичий – призві́дницький, приві́дницький.

Зачире́ть – 1) зачерві́вити, зачерві́ти; 2) зачиря́чити. **-ре́ло** (*покрылось чирьями*) – на чиря́ки побіло, чиря́ками обсі́пало (ві́сипало).

Зачири́кати – зацві́рінькати, зацві́рінчати, зачі́ркати. [На висо́кому дубі́ зацві́рінькала́ яка́сь пта́шка (Н.-Лев.)].

Зачи́ркати – 1) *см.* **Зачири́кати**; 2) (*спичкой*) зачі́ркати, зате́рти, (*однокр.*) терну́ти; 3) (*заплевать*) зацві́ркати, зачви́ркати.

Зачисле́ние – зарахо́вування, залі́чування, зачі́слювання *и* зачисля́ння, *оконч.* зарахува́ння, залі́чення, зачислення, (*на службу*) призначення (приді́лення) (*на службу*).

Зачисля́ть, зачі́слить – зарахо́вувати, зарахува́ти, залі́чувати, залі́чити, зачі́слювати *и* зачисля́ти, зачислі́ти до кого́, до чо́го. **-лить к общей сумме** – залі́чити до за́гальної су́ми. **-ля́ть в число кого** – зарахува́ти до ко́го. **-ля́ть в число учеников** – запи́сувати, запи́сати до шко́ли. **-ля́ть в число сторонников** – зарахо́вувати до прихі́льників чи́х. **-ля́ть на службу** – призначати (призначі́ти), приді́ляти (приді́лити) ко́го на службу́. **Зачисляе́мый** – зарахо́вуваний, залі́чуваний. **Зачисленны́й** – зарахо́ваний, залі́чений, зачислений, призначений.

Зачисля́ться, зачі́слиться – зарахо́вуватися, зарахува́тися, залі́чуватися, залі́читися, зачі́слюватися *и* зачисля́тися, зачислі́тися до кого́, до чо́го. **-ться в звание (сословие, общество) казаков, мещан и т. п.** – пи́сатися, запи́сатися, упи́суватися, упи́сатися в коза́ки, в мі́щани (до коза́ків, до мі́щан). **-ться в число учеников** – запи́суватися, запи́сатися до шко́ли.

Зачи́стити, см. **Зачища́ть.**

Зачи́стка – підчи́стка.

За́чисто – 1) (*за наличные деньги*) за готіві́ гро́ші, за готі́вку. [Та чо́го там пильнува́ти: що, ми́ для́ рідного ба́тька робимо, чи за готіві́ гро́ші? (Катериносл.)]; 2) (*начисто*) геть чи́сто, до-щенту́.

Зачита́ть, см. **II. Зачи́тывать.**

Зачи́тка – чита́ння, про́чит (-ту), про́читування, *оконч.* про́читання.

I. Зачи́тывать, заче́сть – 1) (*зачисляют*) зарахо́вувати зарахува́ти, залі́чувати, залі́чити, зачі́слювати *и* зачисля́ти, зачислі́ти; *срвн.* **Зачи́тывать** *и* **Зачисля́ть**; 2) (*считает за что-л.*) лі́чити, полі́чити що́ за що́. [Бог полі́чив йому́ те за пра́ведність (Св. П.)]. **Это тебе́ зачте́тся** – це то́бі запи́шеться. **Зачте́нный** – зарахо́ваний, залі́чений, зачислений. **-ться** – 1) (*зачисляются*) зарахо́вуватися, зарахува́тися, залі́чуватися, залі́читися, зачі́слюватися, зачисля́тися, зачислі́тися; 2) лі́читися, полі́читися, бу́ти полі́ченим за що́; 3) (*ошибиться в счете*) залі́читися, пере́числитися; *см.* **Обсчита́ться.**

II. Зачи́тывать, зачита́ть – 1) (*утомляют чтением*) зачі́тувати, зачита́ти ко́го; 2) (*начать читать*) поча́ти чита́ти, зачита́ти; 3) (*прочитывают*) про́читувати, про́читати. [Про́читати протоко́л попередні́х зборі́в]; 4) (*присвоить книгу*) зачі́тувати, зачита́ти, (*о мн.*) позачи́тувати, бра́ти, взяти́ на ві́чне відданн́я; 5) (*затаскать*) за[ви]чі́тувати, за[ві]чита́ти, обчита́ти. **Зачи́танны́й** – зачі́таний; про́читаний, (*затасканный*) зачі́таний, ві́читаний, обчита́ний; (*присвоенный*) зачі́таний. [А кни́жку як розго́рнув, – дивлю́ся – «Кобза́р», та вже́ дуже ві́читаний (Основа)].

Зачи́тываться, зачита́ться – 1) (*увлекаться чтением*) зачі́туватися, зачита́тися чим, учи́туватися, учита́тися в що́, (*о мн.*) позачи́туватися; 2) (*сходит с ума от чтения*), пере́читуватися, пере́читатися; 3) (*прочитывается*) про́читуватися, про́читатися; бу́ти

- прочитаним; 4) (*о книге: пропасть*) зачитуватися, зачитатися; 5) (*затаскиваться*) за[ви]читуватися, за[ви]читатися.
- Зачихать** – зачхати, запчихати.
- Зачищать, зачистить** – підчищати, підчистити, загляджувати, заглядити, (*о мн.*) попідчищати, позагляджувати що. **Зачищенный** – підчищений, загляджений.
- Зачмокать** – 1) (*погоняя*) зацмокати; 2) (*от удовольствия*) зацмокати, заплямкати.
- Зачокать** – зацокати.
- Зачугунеть** – зачавуніти; зчавуніти.
- Зачудачить** – заштукарити, задивачити.
- Зачудить** – задивачити; зачудодіяти, задуріти, почати штуки виробляти (витівати, стріти).
- Зачумазить, -ся** – замацапурити, -ся.
- Зачуметь** – зач[дж]уміти.
- Зачумлять, -ся, зачумить, -ся** – зач[дж]умляти, -ся, зач[дж]уміти, -ся. **Зачумлённый** – зач[дж]умлений, зач[дж]умілий, ч[дж]умний, заповітрений. [Люди дивілися на нього, як на заповітреного (Франко). Невже отсе усі дивляться на мене, наче на того зачумілого (Кониськ.)]. *Могила для -ных* – ч[дж]умна яма, чумка.
- Зачурать, -ся** – 1) зацурати, -ся; 2) (*зарок дать*) заректисся.
- Зачуять** – зачути, занюхати. [Занюхав бідую, як той сліпий ковбасу в борщі, та й уже, гіну, каже, нема м'я (Франко). Кіт занюхав м'ясо].
- Зашабашить** – пошабашити, прикінчити роботу.
- Зашавкать** – зашавкати, зашавкотіти.
- Зашагать** – 1) (*большими шагами*) піти шіроко ступаючи, задібати, зацибати. [Зацибав по лущі, як чорногуз (Коцюб.)]; 2) (*взад и вперед*) заходити (туди й сюди).
- Зашагнуть за что** – переступити що. [Переступити межю].
- Зашалевать** – зашалювати, обшити (шалівками).
- Зашаливать, зашалить** – 1) пустувати, запустувати, жирувати, зажирувати, (*о лошадах*) басувати, забасувати. [І в церкві ні запустує і ні до кого не заговорить (Квітка)]; 2) **-лить** – почати грабувати, розбишакувати.
- Зашаливаться, зашалиться** – 1) розпустуватися, розжируватися; 2) (*погуливать*) розпускатися, розпуститися.
- Зашамкать и Зашамшить** – захамкати, зашавкотіти, заплямкати. [Чого-ж там не можна? – зашавкотіла якась бабуся (Черк.)].
- Зашарить** – занішпорити, зашукати, почати шукати.
- Зашаркать** – зачовгати, засовгати, зашарудіти. [Гості зашаруділи ногами (Н.-Лев.)]. *Пол-ркали (весь)* – підлогу геть зачовгали, (*со следами ног*) заслідити.
- Зашатать, см. Зашатывать.**
- Зашататься** – 1) (*заколебаться*) захитатися, захилитатися, загойдатися. [Захиталась, відчинилась мертвецька хата (Куліш). Зрушилися стіни немов живі, загойдалися над головою (Коцюб.). Захилиталось, замахало як вітряк руками (Васильч.)]; 2) (*начать бродить*) затинятися, заблукати. [Підводилися з своїх ліжок в'язні і мовчки затинялися од стіни до другої (Васильч.)]; 3) (*покачнуться о человеке*) поточитися, заточитися. [Заточився, покинув хатні двері та пішов лапач стіни в темних сінях (Н.-Лев.)].
- Зашатывать, зашатать** – захитувати, захитати. **Зашатанный** – захитаний.
- Зашашичатъ** – (*начать интриговать*) закрутити; (*с женщиной*) заженитися.
- Зашвартовывать, зашвартовать** – (*судно*) зашвартовувати, зашвартувати, (*канат*) закріпляти, закріпити (кінець). **Зашвартованный** – зашвартований.
- Зашвыривать, зашвырнуть** – закидати, закинути, зажбурювати, зажбурнути, зашпурювати, зашпурнути що, (*о мног.*) позакидати, позажбурювати. [Позакидав цяцьки, взявсь до книжки (Крим.)].

- Зашвыря́ть** – 1) (*начать швырять*) зашпурляти, зажбурляти; 2) (*забросать чем*) закидати когось, що чим. **-ться** – зашпурлятися, зажбурлятися.
- Зашевелить** – 1) (*начать шевелить*) заворушити; 2) (*пошевелинуть*) зворушити, зворухнути.
- Зашевелиться** – 1) заворушитися; зворушитися, зворухнутися, порушитися. [Помалу-малу заворушилися у дівчини в голові думки (Грінч.). Народ зворушився, рветься до кращого життя (Грінч.). Неспокійно порушилися на місці (Коцюб.); 2) (*засуетиться*) зашамотатися; 3) (*закишеть*) закомашитися, закомашніти, закопішитися. [Троянці всі заворушилися, завештались, закомашилися (Котл.)].
- Зашедший** – зайшлий, захожий, зайдений, примандрований.
- Зашеек** – зашийок, завийок (-йка), гамалік (-ка). [Дай не дай, а в зашийок не пхай (Номис)].
Ударить по -ку – ударити по зашийках, по завийку.
- Зашеина** – 1) (*у животного*) карк (-рку); 2) (*подзатыльник*) потіличник, запотіличник (-ка).
Дать -ну – дати потіличника.
- Зашей**, *нареч.* – у потилицю, у плечі, у ший. *В зашей* – в три ший, в три вірви.
- Зашелестеть** – зашелестіти, (*однокр.*) шелес[т]нути, зашамотіти, (*однокр.*) шерхнути, зашурхотіти, зашарудіти, залопотіти, (*с отриц.*) чичіркнути, шиширхнути, шебер(х)нути, шамнути. [Важко зідхнув, аж лістя зашелестіло (Стор.). Лістя залопотіло. Жита зашамотіли (Мирн.). Зашаруділа миша (Сл. Гр.). Тіхо, ні мушка не шеберне (Етн. Зб. V). Нігде ніщо ні шерхне, ні стукне (Мирн.). На землю злізла ніч, нігде ані шиширхне (Г. Арт.). Водою іде не хлюпне, очеретом – не шелесне (Номис). Там хіба ящірка шелетне (Звиног.)].
Ничто не -тит – ніщо ані чичіркне.
- Зашелестить**, *см.* **Зашелестеть**.
- Зашелец** – зайда, захожанин, прихідько, заволока. [Хто я для тебе? Зайда, заволока (Л. Укр.)].
- Зашелохнуть** – (*зашевелить*) заворушити; зворухнути; 2) (*пошевелинуться*) ворухнутися, шиширхнути, шерхнути. **-хнуло** – ворухнуло, торкнуло, шерхнуло. *Не -хнёт, не прогремит* – ні шиширхне, ні заgrimотить.
- Зашелудиветь** – запаршивіти, спаршивіти, зашолудіти, зашолудивіти.
- Зашелудивить** – запаршити, зашолудити, (*о мн.*) позапаршувати, пошолудити когось.
- Зашелушить** – залушити, залускати. **-ться** – залушитися, залускатися.
- Зашельмовать** – 1) зашельмувати когось; 2) (*заклеймить позором*) затаврувати.
Зашельмованный – зашельмований, затаврований.
- Зашельник**, *см.* **Зашелец**.
- Зашельщина**, *общ. р.* – чужа чужаниця, чужинці, захожани (-жан).
- Зашепеляветь** – (*стать шепелявым*) (і)зшепелявіти.
- Зашепелявить** – зашепеляти.
- Зашептать** – 1) зашептати, зашепотати, зашепотіти, зашущукати, зашимшікати (Б. Лепк.). [Щось зашепотіла їй на вухо (Л. Укр.). Зашепотіли люди (Г. Барв.). Зашепотіли збуджені листочки (Коцюб.); 2) (*начать наушничать*) зашепотінничати; 3) (*заворожить*) зашептати; *см.* **Зашёптывать**. **-ться** – зашептати, ся, зашущукати, зашущукатися.
- Зашёптывание** – зашіптування, замовляння.
- Зашёптыватель, -ница** – шептун, шептуха.
- Зашёптывать, зашептать** – зашіптувати, зашептати, замовляти, замовити. [Клич бабу, нехай зуби зашепче (Херсонщ.). Кров замовляти (Грінч.)].
- Зашерошить** – 1) закуйовдити, закошлати, закучмити, почати куйовдити; 2) (*вз'ерошить: волосы, шерсть*) скуйовдити, покошлати, накучмити (волосся, шерсть, вовну).
- Зашерститься** – закошлатіти, закудлатіти.
- Зашершаветь** – 1) почати шерхнути; 2) (*о коже*) пошерхнути, пришерхнути, посіверіти, (*о вещи*) скострубатіти. [Губи посіверіли].
- Зашиб** – (*на теле*) побій (-бою), забите місце.

Зашиба́ть, зашибіть – 1) (*ушибать*) забива́ти, заби́ти, побива́ти, побі́ти. [Не лізь на коло́дку, бо заб'єш голо́вку (Манж.). Забив ко́ліно, що й ного́ю не поворохне́ (Харк. п.); 2) (*деньги*) загриба́ти, загребти́, заробля́ти, зароби́ти. **-ба́ть деньги** – копі́йчину загриба́ти; 3) (*пить*) пи́ти, запива́ти запива́тися, вкида́тися в горі́лку, торка́ти ча́рку. *Хмель -ши́б* – хмі́ль у голову́ вдарив. **Зашибле́нный** – заби́тий, побі́тий. **-ться** – (*ушибаться*) забива́тися, заби́тися, побива́тися, побі́тися, уда́ритися; *см. Ушибі́ться.*

Зашибі́на, см. Заши́б.

Зашива́льщик, -щица – зашива́льник, -ни́ця, зашива́ч (-ча́), -ва́чка, зашива́йло (*общ. р.*).

Зашива́ние, Зашиты́е – зашива́ння, зашиття́.

Зашива́ть, зашить – зашива́ти, защи́ти, (*о мног.*) позашива́ти. [Сам чо́біт заши́й, коли́ розі́рвався (Номис). Позашива́й розпі́рки в сорочці́ (Богодух. п.)]. **Зашиты́й** – зашитий, (*о мн.*) позашива́ні. **-ться** – зашива́тися, зашитися́, позашива́тися.

Зашивка – 1) (*действ.*) зашива́ння, зашиття́ чо́го; 2) (*рубев*) руб (-ба), рубе́ць (-бця́), зашите́ (мі́сце), зашивка́. [Подерло́ся са́ме на заши́тому]; 3) (*бичёвка или сырой ремень*) ушива́льник, зашивка́.

Зашиворо́т, см. Загри́вок.

Заши́кать – 1) (*начать шикать*) запси́кати, заши́кати, заци́тькати на ко́го; 2) *кого* – заши́кати, обши́кати, (*гал.*) ви́пискати ко́го.

Заши́нкова́ть – (*о капусте*) поча́ти шаткува́ти.

Заши́новать – обтягну́ти (ко́лі́са), взя́ти в ши́ни.

Заши́петь – 1) (*о человеке и животных*) зашипі́ти, зашипоті́ти, засича́ти, сі́кнути. [Вуж я́вився, грі́зно засича́в (Франко). Зашипля́ть як гадю́ки (Стор.) А, дак ось як! – заки́пів і зашипоті́в Володи́мир (Крим.); 2) (*на огне*) зашкварча́ти, зашкварко́тіти, засича́ти. [В лю́льці зашкварча́ло (Н.-Лев.). Сві́чка зашкварча́ла і за́гасла (Яворн.). Засича́в окрі́п у печі́ (Мирн.); 3) (*о горячем железе*) зашипі́ти, (*однокр.*) пши́кнути [Воно́ пши́кнуло. Оце́ то́бі, ка́же, й пши́к (Херс.)].

Зашифро́вывать, зашифрова́ть – зашифро́увати, зашифрува́ти що́. **Зашифро́ванный** – зашифро́ваний. **-ться** – зашифро́уватися, зашифрува́тися; бу́ти зашифро́увани́м, зашифрова́ним.

Зашко́льничать – запу́стувати́, як шко́ля́р, задурі́ти по-шко́ля́рсько́му, (*гал.*) поча́ти ви́робля́ти штуба́цтва.

Зашку́рный – підшку́рний, позашку́рний.

Зашле́панный (*сущ.*) – задри́пане́ць (-нця́), (*общ. р.*) задри́па, забрю́оха.

Зашле́пать – 1) (*пойти шлёпая*) зашла́пати, зача́пати, (*по жидкому*) заля́пати, зача́лапати, зача́лапати, зашелéпати. [Чу́ю, хтось зашла́пав у ка́пцях до двере́й (М. Лев.). Ізсу́нувся з печі́, зача́пав шви́дко по ха́ті (Васильч.); 2) (*о дожде*) заля́пати, захлю́пати. [До́щ заля́пав по листю́, по ка́мінню (Грінч.)].

Зашле́пывать, -ся, зашле́пать, -ся – (*жидкостью*) забо́втуватися́, -ся, забо́втати, -ся, задри́пувати, -ся, задри́пати, -ся, заля́пувати, -ся, заля́пати, -ся, забрю́охувати, -ся, забрю́охати, -ся, затала́пувати, -ся, затала́пати, -ся, зателе́пати, -ся, забейка́ти, -ся.

Зашле́панный – забо́втаний, задри́паний, заля́паний, забрю́оханий, затала́паний, зателе́паний, забейка́ний.

Зашле́ц, см. Заше́лец.

Зашлифо́вывать, зашлифова́ть – зашлифо́увати, зашли́фувати, (*диал.*) зашли́х(т)о́увати, зашли́х(т)ува́ти. **Зашлифова́нный** – зашли́фований.

Зашлы́й – за́йшлий, за́йдений, захо́жий, (*сущ.*) за́йда; *см. Заше́лец.*

Зашмыга́ть – 1) заснови́г[г]а́ти, зашми́гляти; 2) (*носом*) зашмо́ргати, зачми́хати.

Зашмы́ганный – зашмо́рганий.

Зашну́ровка – 1) (*действ.*) зашну́рва́ння; 2) (*приспособление*) шну́ривка́.

- Зашнурóвывать, -ся, зашнурóвать, -ся** – (*ботинки, корсет*) зашнурóвувати, -ся, зашнурóвувати, -ся, ушнурóвувати, -ся, ушнурóвувати, -ся. **Зашнурóванный** – зашнурóваний, шнурований.
- Зашныря́ть** – 1) зашмигля́ти, (*о птицах*) зашурхати; 2) (*разведывая*) занішпорити.
- Зашпаклёвывать, -ся, зашпаклевать, -ся** – зашпакльóвувати, ся, зашпаклювати, -ся. **Зашпаклёванный** – зашпакльóваний.
- Зашпи́ливание** – зашпи́лювання.
- Зашпи́ливать, зашпи́лить** – зашпи́лювати *и* зашпи́ляти, зашпи́лити, зашпиня́ти зашпини́ти, (*о мн.*) позашпи́лювати, позашпи́нювати. **Зашпи́ленный** – зашпи́лений, зашпи́нений, (*о мног.*) позашпи́лювані, позашпи́нювані.
- Зашпи́лька** – 1) (*действие*) зашпи́лювання *и* зашпи́ляння, *оконч.* зашпи́лення; 2) (*шпилька*) зашпи́лька, пришпи́лька, шпи́лька; *см.* **Шпи́лька**.
- Зашпио́нить** – зашпигувати, почáти сочи́ти когó.
- Зашпы́нять** – закпи́ти, заглузува́ти з когó.
- Зашта́т** – заштáт (-ту). *В -тáт отдать, уволить кого* – звільни́ти у заштáт когó. *В -тáт отчислить* – виписати по-за штáт. *В -те кто* – у заштáті хто.
- Зашта́тный** – заштáтний, одста́влений. [Старий піп – він вже одста́влений (М. Вовч.)].
- Заште́плёвывать, заште́плевáть** – заште́плёвувати, заште́плюва́ти, зашта́мповувати, зашта́мпува́ти, (*о мн.*) поште́плюва́ти, позашта́мповувати, пошта́мпува́ти; (*затаврить*) затавро́вувати, затаврува́ти. **Заште́плёванный** – заште́плёваний, зашта́мпований; затавро́ваний.
- Заштиле́ть** – заштилюва́ти, вщóхнути, збезві́тріти. **-штиле́ло** – заштилюва́ло, вщóхло, безві́тря наста́ло, (*диалект.*) буна́ца наста́ла (Херсонщ.).
- Зашто́пать, см. Зашто́пывать.**
- Зашто́пка** – 1) (*заштопывание*) церува́ння, *оконч.* зацерува́ння; 2) (*заштопан. место*) зацерова́не (місце).
- Зашто́порить** – 1) (*остановить машину*) засто́перити, зупини́ти. **-рить дело** – загальмува́ти спра́ву; 2) (*пробкой*) закоркува́ти. **Зашто́поренный** – засто́перений; закорко́ваний.
- Зашто́пывание, Зашто́пание** – керува́ння, зацеровува́ння, *оконч.* зацерува́ння.
- Зашто́пывать, -ся, зашто́пать, -ся** – церува́ти, -ся, зацеровувати, -ся, зацерува́ти, -ся, шпáртáти -ся, зашпáртáти, -ся, зашто́пувати, -ся, зашто́пати, -ся. [Та це зашпáртається, то воно й не видно́ буде (Сл. Яворн.)]. **Зашто́панный** – зацерований, зашпáртаний, зашто́паний.
- Заштука́рить** – заштука́рити.
- Заштрихо́вывать, заштрихо́вать** – заштрихо́вувати, заштрихува́ти, засмугóвувати, засмугува́ти що. **Заштрихо́ванный** – заштрихо́ваний, засмугóваний. **-ться** – заштрихо́вуватися, заштрихува́тися; бу́ти заштрихо́ваним, заштрихо́ваним і т. и.
- Заштукату́ривать, -ся, -ту́рить, -ся** – 1) зати́нькувати, -ся, зати́нькува́ти, -ся, завапнува́ти, -ся; 2) (*лицо гримом*) зашми́нкувати, -ся, зашми́нкува́ти, -ся, підма́зувати, -ся, підма́зати, -ся, підма́стити, -ся. **Заштукатуренный** – зати́нькований; зашми́нкований, підма́заний.
- Заштуко́вывать, -ся, заштуко́вать, -ся** – заштуко́вувати, -ся, заштукува́ти, -ся. **Заштуко́ванный** – заштуко́ваний.
- Зашуме́ть** – 1) зашуми́ти, (*о толпе*) загомоні́ти. [Зашумі́ли ве́рби (Макс.). Нарóд загомоні́в, заворуши́вся (Сл. Ум.)]; 2) (*в голове*) зашумо́ти́ти, загусті́; 3) (*запелиться*) зашумува́ти, замусува́ти.
- Зашурша́ть** – зашаруді́ти, зашурхоті́ти, зашороші́ти, зашамоті́ти, залопоті́ти, (*однокр.*) шамну́ти, шерхну́ти, шебе́рхнути, шиши́рхнути, шелесну́ти. [Ми́ша зашаруді́ла. Зашамоті́ла сукнею. Ніщо́ не шерхне́, ніщо́ не пісне́ в степу́ (Мирн.). Ніщо́ не шамне́ (Сл. Гр.)].
- Зашучивать, зашутить** – 1) (*начинать шутить*) загравати жа́ртом, зашуткува́ти,

зажартувати; 2) *кого* – засміювати, засміяти когось. **Зашученный** – засміяний. **-ться** – перегравати у жартах, жартуватися.

Зашушукать, -ться – зашушукати, -ся, затишкувати, -ся.

Защепенывать, щепенить – закидати, закидати грузом, загрузати, загрузити, забивати, забити грузом.

Защепёнка – загрузка, (*кусок на дороге*) латка.

Защebetать – 1) защebetати, *однокр.* щebetнүти. [Як об весні ластівка, що як защebetече... так усім весело (Квітка). Защebetав жайворонок угору летючи (Шевч.)]; 2) (*заговорить быстро*) защebetати, зацокотіти, зацокотати, заляскотіти.

Защegoлять – закрасуватися, захизуватися, зачепуритися; (*о франте*) захвертувати; *см. ещё Зафрантить.*

Защекотать – 1) (*стать щекотать*) залоскотати, (*иногда*) замарудити. [Щось тепле і одрадне їх серце залоскотало (Мирн.). Муха їм в носі замарудила (Основа)]; 2) (*о сороке*) заскрекотат[і]ти, зачекотати, зацокати, зацокотіти; *срвн. Застрекотать*; 3) *см.*

Защekoчивать.

Защekoчивать, защекотать – залоскочувати, залоскотати когось, (*многих*) позалоскочувати, полоскотати когось. [Я страх боюсь, що мене русалки залоскочуть (Грінч.). Русалки всіх їх полоскотали на смерть (Крим.)].

Защёлка – клямка, заціпка, засувка.

Защёлкать – (*языком, кнутом*) заляскати, заляскотіти, залящати, (*кнутом*) затряскати, захвостати, (*зубами, пальцами*) заклацати; (*орехи, подсолнухи*) залускати; (*о пених соловья*) залящати, затьохкати. [Тьох-тьох! залящав коло мене співун-соловейко (Крим.)].

Защёлквание – заціпання, заклацуння.

Защёлквовать, -ся, защелкнүть, -ся – заціпати, -ся, зацепнүти, -ся, приціпати, -ся, прищепнүти, -ся, заляскувати, -ся, заляс(к)нути, -ся, заклацнути, -ся. [Прищепнув собі пальця дверима]. **Замок -нулся** – замок клякнув (клацнув) і зачинивсь. **Защёлкнутый** – защеплений, заляс(к)нутий, заклацнутий.

Защелочить – почати золити, лужити.

Защём – 1) (*защемление*) зачекніння, защеміння; 2) (*защемлённое место*) прищекнута, прищемлене місце; 3) (*инстр.*) затиск (-ку), кліщі (-щі), лещата (-щат).

Защемить – 1) (*занять*) защеміти, засксміти, заніти, (*диал.*) залоп[к]тати. [Від солодкого жала защеміло бідне серце (Ворон.). Заболить тебе голова, защемлять руки. (Рудан.). Сіль зайшла у виразку – так залоптало (Харк.)]. **-мило сердце** – защеміло, зайшлося серце; 2) *см.*

Защемлять.

Защемление – стіснення, затіснення, защекнення, прищекнення.

Защемлять, -ся, защемить, -ся – 1) стискувати, -ся, стиска́ти, -ся, стисну́ти, -ся, приціпувати, -ся, прищепнүти, -ся, затиска́ти, -ся, затисну́ти, -ся, зачекну́ти, -ся, прищекну́ти, -ся. [Затисну́в (прищепну́в) собі пальця дверима. Розко́лов дуба та й зачекну́в його там боро́дою (Манж.)]; 2) (*зубы*) с[за]тискувати, с[за]тиска́ти, с[за]тисну́ти, з(а)ціплювати, з(а)ціпити. **Защемлённый** – стиснутий *и* стиснений, затиснений, защекнутий, прищекнутий; з(а)ціплений.

Защеп – заціпка.

Защепать – (*щепу, лучину*) почати скіпати.

Защепина – задра, заскалина, страп (-пу).

Защеплять, защепить – 1) (*задирать при тесании и т. п.*) задирати, задерти, заколювати, заколотити; 2) (*занозить*) заскалювати, заскаліти, заскаблювати, заскабити. **Защеплённый** – задертий; заскалений, заскаблений.

Защетиниться – заїжитися, защетинитися.

Защёчный – позацичний.

Защип, Защи́пка – (у пирогах) пружок (-жка).

Защипывать, защи́пать, защи́пнуть – 1) (соединять щипком) захи́пувати, захи́пнути що. [Варила дружечка пиріжки, захи́пувала їх в три ріжки (Основа)]; 2) *кого* – захи́пувати, захи́пати когось, (за волоси, перья) заску́бувати, (сов.) заску́бати, заску́бти когось. [Гуси заску́бли курча (Сл. Ум.)]; 3) почина́ти, поча́ти щипати. *Мороз -ваёт* – мороз щипає, кусає.

Защипанный, Защи́пнутый – захи́пнутий; захи́паний, заску́баний.

Защи́та – 1) (защитение) оборо́на, за́хист (-ту), боро́на, (о)боро́нення, захища́ння, відборо́на, заступа. [Я їй хотів когось на оборо́ну да́ти, але вона схотіла йти са́ма (Грінч.). Ти захищала багати́ря, через твоє захища́ння тебе́ й арешту́ють (Борз.). Схопивши у руки по каменю́ці, став на відборо́ну (М. Вовч.). Судебная -та – пра́вна оборо́на. В -ту – на, в оборо́ну.

Подыма́ться (станови́ться) на -ту кого – ставати, ста́ти до оборо́ни, обставати, обста́ти за когось, за що, за ким, за чим. *Приня́ть на себе -ту* – взя́тися до оборо́ни когось, чо́го. *Ста́ть в -ту* – заступі́тися, уступі́тися за когось, за що, ста́ти в оборо́ні когось, чо́го. [Ста́ти в оборо́ні демократи́зму (Крим.). А ні́кому уступі́тись за пра́вду во́лю (Федьк.). *Стоя́ть на -те чего* – стоя́ти при оборо́ні чо́го. *Говори́ть в (на) -ту кого* – говори́ти за ким, оступа́тися за когось, говори́ти на за́хист чий, когось, говори́ти в оборо́ні чий, когось. [Говори́мо на вовка, але й за вовком щось тре́ба сказа́ти (Номис). Мовчи́ть мій Які́в: не мо́жна йому́ оступа́тися за мене... схочу́ть, вижену́ть (Грінч.). *Выходи́ть на -ту* – ставати до оборо́ни; 2) (прикры́тие)

за́хист (-ту), за́хисток (-тку), засло́на, осло́на, заборо́на (ум. заборонка), зату́ла, заступа, (диал.) охи́жа, хист (-ту). [Госпо́дь мій за́хист, мій приту́лок (Л. Укр.). Тікає в гли́б вікі́в, немов щоб там зна́йти пристано́вище та за́хисток од гірко́ї дійсно́сти (Єфр.). Моя́ ти ра́дість і одра́да, моя́ засло́на і огра́да (Котл.). А як умре́, то й тужитиме: «мій ді́дусику, моя́ зату́ло!» (Борзенц.). Ру́ські узгря́ничча́ були́ зату́лою ля́хам від азія́тів (Куліш). Зінько́ загоро́див Гаї́нці́ перед ха́тою заборонку́, плоти́к такий низе́нький (Грінч.). Ві́триюга́ такий, що аж хист ви́риває́ з землі́ навкрузи́ па́сіки (Лебед. п.). *Под -той* – під за́хистом; 3) (покрови́тельство) за́хист, за́хисток (-тку), захища́ння, зату́ла, охоро́на. *Взя́ть под свою́ -ту* – взяти́ під свою́ охоро́ну, під свій за́хист.

Защити́тель, -ница, см. **Защи́тник, -ница**.

Защити́тельный – 1) (союз, речь) оборо́нний; 2) (знак, снаряд) охоро́нний. **-ная война** – оборо́нна війна. **-ная речь** – оборо́нна промова́.

Защити́ть, см. **Защища́ть**.

Защи́тник – 1) (защищающий) оборо́нець (-нця), оборо́нник, охоро́нець, засту́пник, поборник, оступник, (стар.) заступця (-ці). [Він виступає́ ре́вним оступником за наро́д і оборо́нцем пра́ва наро́да проти́ уся́ких правителі́в (Н.-Лев.). Що ви за такі́ засту́пники за не́ї? (Мирн.). *Юри́дический -ник* – пра́вний оборо́нець. *Судебный -ник* – судовий оборо́нець. *Казе́нный -ник* – офіці́альний оборо́нець; 2) (покрови́тель) захисник, засту́пник (-ка).

Защи́тница – 1) оборо́нниця; 2) за́хисниця, засту́пниця.

Защи́тнический, -тничий – оборо́нецький; за́хисницький.

Защи́тный – 1) (служащий защитой) оборо́нний, охоро́нний, за́хисний; 2) (защищённый) за́хисний. **-ное место** – за́хист (-ту), за́хисток (-тку). **-ный цвет** – за́хисний ко́лір.

Защища́ть, защити́ть – 1) (оборонять) боро́нити *и* оборо́няти, боро́нити, відборо́няти, відборо́нити, уборо́няти, уборо́нити, з(а)боро́няти, з(а)боро́нити когось, (о мн.) поборо́няти, пові́дборо́нювати. [Пре́дки на́ші сла́вні боро́нили во́лю (Куліш). Ні́який за́кон не боро́нить лю́дських пра́в крепа́ка (Доман). Боро́ни мене́ й мою́ ма́тінку од лю́того воро́га (Стор.). Ну, спаси́бі, дя́дку, що ти мене́ од сме́рти відборо́нив, відборо́ню і я тебе́ (Рудч.). Не вборо́нить тебе́ ні збро́я, ні одва́га зна́на (Л. Укр.). Не зборо́нить тебе́ ні о́тець, ні ма́ти (Зб. Морд.). Працю́вав оди́н за трьох і заборони́в від нужди́ ма́тір з сестро́ю (Стор.). **-щать крепость, отечество** – оборо́няти, боро́нити форте́цю, рідний край. **-щать кого в суде** – боро́нити

(обороня́ти) ко́го на (в) суді́. **-ща́ть диссерта́цію** – обороня́ти, оборони́ти диссерта́цію. [Лаговський встиг уже́ оборони́ти в Москві́ публі́чну диссерта́цію (Крим.)]; 2) (*охраня́ть, заслоня́ть*) захи́щати, захисти́ти, охороня́ти, охорони́ти, заступа́ти, заступі́ти, покрива́ти, покрити́, хисти́ти; *срвн.* **Охраня́ть.** [Захи́щаючи (сірни́ка) руко́ю, щоб не по́гас, парубок гляну́в по ха́ті (Грінч.). Ста́ла перед Гна́та, на́че собою́ хоті́ла захи́стити його́ від лю́того во́рога (Єфр.). Поміркува́ть, щоб бі́днепта́ство заступа́ть (Шевч.). Мо́лім Миха́йла свято́го, – неха́й нас заступа́ть від ша́йтана зло́го (Федьк.). Хто ме́не (без ма́тери) бу́де тепе́р заступа́ть? (Милор.)]. **-ща́ть (представля́ть) ч.-л. интересы́** – заступа́ти чи́ї інтере́си. **-ща́ть сво́є, свои́ интересы́** – сто́яти за сво́ім, за сво́їми інтере́сами. **-ти́ть кого́ от собак** – одборони́ти од соба́к, обі́гну́ти ко́го від соба́к. **-ща́ть от ветра́, солнца́** – заслоня́ти, захи́щати від ві́тру, від со́нця; 3) (*отстаива́ть*) борони́ти ко́го, що, сто́яти за ким, за чим (за ко́го, за що), обсто́ювати, обстава́ти, обста́ти за ким, за чим (за ко́го, за що), відсто́ювати ко́го, що. [А інші́ обстава́ли за Де́ниса, ка́жучи, що тако́го як Рома́н ми́лувати не мо́жна (Грінч.). Обсто́юючи за пра́ва «ві́ри благо́честиво́ї», на́ші пра́діди боро́лись разо́м і за пра́ва рідно́ї націо́нальності (Єфр.)]. **Защище́нный** – оборо́нений, відборо́нений, з(а)боро́нений, захи́щений, охоро́нений *и т. д.*

Защища́ться, зашити́ться – боро́нитися *и* оборо́нятися, оборо́нитися, відборо́нятися, відборо́нитися, захи́щатися, захи́ститися, ухисти́тися, заступа́тися, заступі́тися чим, ким від ко́го, від чо́го. [На Укра́їні вели́ка бу́ла ну́жда заступа́тись ким-не́будь від азія́тів (Кул.). Захи́щатися від не́годи].

Защище́ние, *см.* **Защи́та 1.**

Защище́нность – 1) оборо́нність (-ности). [Вам лу́чче зна́на оборо́нність мі́сця (Куліш)]; 2) (*о прикры́тии*) захи́сність, безпе́чність (-ности).

Защище́нный – (*как прилаг.*) (*от ветра́, непо́годы*) захи́сний. **-ное ме́сто** – за́хист (-ту), за́хисток (-тку); (*от ветра́*) за́тишок (-шку). **-ный райо́н (воен.)** – оборо́нений райо́н.

Защупыва́ть, защупа́ть – (*стать, начатъ щупа́ть*) почи́нати, почи́ти (ста́ти) ма́цати, ла́пати; 2) (*замучи́ть щупа́я*) зама́цати ко́го; 3) (*захваты́вать рука́ми*) зама́цувати, зама́цати, зала́пувати, зала́пати. **Защупа́нный** – зама́цаний, зала́паний.

Защурива́ть, -ся, защури́ть, -ся – за́жму́рювати, -ся, за́жму́рити, -ся, за́мру́жувати, -ся, за́мру́жити, -ся, за́плю́щувати, -ся, за́плю́щити, -ся, щу́лити, защу́лити о́чі. **Защуре́нный** – за́жму́рений, за́мру́жений, за́плю́щений, защу́лений.

Заэква́терный – поза́рівнико́вий, поза́еква́торний, по-за́ еква́тором (су́щий).

Заэконо́мить – почи́ти оща́жати, ща́дити; почи́ти ко́пійчи́ну бере́гти.

Заэконо́мнича́ть – за́скупи́тися, в оща́дність уки́нутися.

Заюли́ть – за́верті́тися, за́круті́тися; за́метуши́тися, за́дзиготи́ти.

Заюро́дствовати́ – пове́стися по-юро́дівому, (*ханже́ски*) за́святобо́жити, присвя́титися.

Заяви́тель, -ни́ца – зая́вник, -ни́ця.

Зая́вка – 1) за́явка. *Прожи́вать без -вки* – прожи́вати без за́явки. **-вка паспо́рта** – за́сві́дчення па́шпорта; 2) (*земельно́го участ́ка*) за́їмка, за́йма́нка; 3) (*требова́ние*) вимо́га на що; 4) (*о сво́єм прису́тствии или́ гото́вности*) зголо́шення. [Зголо́шення подаю́ться се́кретаре́ві].

Заявле́ние – (*устн. или́ письме́н.*) за́ява. *Письме́нное -ние* – пи́сана за́ява. *Внеоче́редное -ние* – поза́черго́ва за́ява. *Подати́, сде́лать -ние* – пода́ти, зроби́ти за́яву.

Заявля́ть, заяви́ть кому́ – 1) (*сообща́ть*) заявля́ти, заяви́ти кому́, за́відомля́ти, за́відомі́ти ко́го, осві́дчува́ти, осві́дчити кому́, озна́ймува́ти, озна́ймі́ти ко́го, (*предлага́ть*) за́гада́вати, за́гада́ти кому́. [Моя́ люба́я дитино́, заявля́ю то́бі сво́ю во́лю (Стор.). По за́кону 1781 р. па́ні пови́нні бу́ли приста́ти на ви́куп, як тільки́ про це ї́м се́ляни за́гадаю́ть (Доман.). В «Кра́шанці» Кулі́ш озна́йму́є; що всі́ украї́нські істо́ричні дже́рела брехли́ві (Грінч.)]; 2) (*проявля́ть*) виявля́ти, вия́вити, про́являти, про́явити. **-ть се́бя чем** – заявля́тися, заяви́тися

чим, визнача́тися, визна́читися як хто, як що; (*сторонником ч.-л.*) признава́тися, призна́тися до чо́го. **-ть себя, о себе** (*обнаруживать своё присутствие*) – показува́тися, показати́ся ко́му, зголо́шувати́ся, зголоси́тися у (до) ко́го, подава́ти, пода́ти свій го́лос, об'явля́тися, об'явля́тися, опові́щати́ся, опові́ститися ким (*через кого*), чим, озива́тися, озва́тися. [Хто хо́че працюва́ти в комісії, ма́є зголоси́тися у (до) секретаря́. Досі зголоси́лося нових чле́нів дев'ятеро. Коли-б не Галичина́, то (украї́нство) фізично́ї не ма́ло-б змо́ги подава́ти свій го́лос, як окре́ма на́ція (Єфр.). Піп ні́чим не об'явля́всь, і Раї́са тро́хи заспоко́їлась (Коцю́б). Дає почи́н тій індивідуалістичній поезі́ї, що останні́ми часами почина́є у нас озивати́ся (Єфр.); 3) (*документ*) засві́дчувати, засві́дчати, засві́дчити. **Зая́вленный** – зая́влений, заві́домлений, осві́дчений; вия́влений, проя́влений; зголо́шений; засві́дчений. *Проживает с неза́явленными документами* – ме́шкає з незасві́дченими документами. **Неза́явленный жиле́ц** – неза́явлений (незголо́шений) пожи́лець.

Заявля́ться, заявля́ться – 1) (*являются*) з'явля́тися, з'явля́тися; 2) (*заявляют документ*) заявля́тися, заявля́тися, засві́дчувати́ся, засві́дчитися, зголо́шувати́ся, зголоси́тися. **-вился в конто́ре гостини́цы** – зголоси́вся в бю́рі готе́лю. *Не -вился в мили́ции* – не зая́вився (не зголоси́вся) в мілі́ції.

Зая́вочный – зая́вний.

Зая́вщик, см. Зая́витель.

Зая́дность – запеклі́сть, заї́лість, завзя́тість (-ости), завзя́ття. [Сёрдився на свою́ до́лю, грома́див у свої́й душі́ злість і завзя́тте (Франко)].

Зая́дный – запекли́й, заї́лий, завзя́тий, завзяту́щий, (*злобно*) за́пінений, за́бісований. **-льий патриот** – завзя́тий патріо́т. **-льий шовинист** – запекли́й, за́пінений шовіні́ст. **-льий русак** – завзя́тий каца́п; русопе́т, русотя́п.

Зая́зок, Зая́зь – їзо́к (-зка); за́від (-воду), е́рик, ча́рда, ко́та.

Зая́корива́ться, зая́кориться – закида́ти, закину́ти ко[і]тву (я́кор), става́ти, ста́ти на я́корі.

Зая́ловель́ий – я́ловий, з'я́ловілий.

Зая́лове́ть – ста́ти я́ловим, з'я́ловіти, зая́ловіти. [Як зая́ловіє коро́ва, то прода́м (Черка́ц.)].

Зая́рива́ть (*на музы́к. инстру́м.*) – затина́ти, тну́ти, шкварі́ти. [Сопі́лка «дуба» затина́є (Котл.). Музи́ки тну́ть (Грінч.)].

Зая́ряться (*о животных*) – зая́рува́ти.

Зая́рмарочный – поза́ярмарко́вий; поза́базарний (майдáн).

Зая́сне́ть – зая́сніти(ся). [І зая́сніла, ле́гка та прозо́ра мов ясна́ мрія́ (Л. Укр.)].

Зая́сниться – 1) зая́сніти(ся); 2) (*привидеться*) привиді́тися.

Зая́ць – 1) за́єць (*р.* зайця́), *диал.*: зая́нець (-нця), заю́к (*р.* зайка́), сплю́х (-ха), крива́к, довгоу́х; (*заяц-беляк*) біля́к. **-яць-русак** – за́єць сі́рий; 2) (*пена на волне*) бара́нець (-нця), бара́нчик, куче́р (-ря) (*обычн. во мн.* куче́рі); 3) (*перен.: безбилетн. пассажир*) за́єць. *Ехать -цем* – ї́хати зайце́м, зайцюва́ти. *За двумя -ми погоня́йся – ни одного́ не пойма́ешь* – дво́х зайці́в пожене́ш – жа́дного (ні́ одного́) не дожене́ш; хто два за́йці го́нить, жа́дного не здо́гонить (Номис).

Зая́чий – за́ячий, зайча́чий, за́йців (-цевого). **-чье мя́со** – за́ячина, за́ятина. **-чий жир** – за́ячий лі́й (*р.* ло́ю), (*пров.*) шкру́м (-му). *Передние -чьи но́ги* – ско́ки (-ків). **-чий мех** – за́яче ху́тро, за́йці (-ці́в). **-чий глаз** – за́яче око́. **-чья губа́, мед.** – за́яча губа́. **-чье ушко́, бот.** **Burleurum** – ласкаве́ць (-вцю). **-чий корень, см. Подлесе́ник.**

Зая́чина – за́ячина, за́ятина, зайча́тина.

Зби́тень, см. Сби́тень.

Збу́ря – 1) (*вооружение*) збро́я; 2) (*упряжь*) у́пряж (-жи), ряд, на́ряд (-ду), збу́ря; 3) (*снасть*) (*рыбол.*) спра́ва, сна́сть (-ти), (*инструментарий*) зна́ряддя (*ср. р.*), начиння́.

Зва́ние – 1) (*сословие*) стан (-ну), зва́ння, (*состояние*) ста́ть (-ти). [Коза́цького ста́ну лю́ди (Н.-Лев.). Ось ди́кий феодал – тепе́р ка́піталі́ст, ось да́вній фари́сей – в профе́сорсько́му

ста́ні (Ворон.). З жа́дної ста́ті у москалі беруть: з міща́нської, з мужічо́ї, з па́нської, з купе́цької, з духо́вної ста́ті (Васильк. п.). Звання коза́цьке, а життя соба́цьке (Номис)]; 2) (*должность, чин*) ступі́нь (-пеня), становище; 3) (*сан*) гідність, досто́йність (-ности). **-ние** *сотника, атамана, архимандрита, консула, дворянина* *и т. п.* – соте́нство, отама́нство, архіма́ндритство, консу́льство, шляхетство *и т. д.* **Почётные -ния** – поче́сні звання, гоно́ри (-рив); 4) (*подобие*) на́тяма, знак (-ку). [Так збив чо́боти, що тільки на́тяма зоста́лась (Ковелечч.)]. **-ния нет** – і слі́ду (знаку, заво́ду) нема́, і звання нема́.

Зва́ный – клика́ний, про́ханий, про́шений. [Прийшли не клика́ні, і пішли не дякува́ні (Приказка). І з нами го́стя непро́хана – попада́я глухівська (Як. Марк.)]. **-ные гости** – про́хані го́сті. **-ный обед, ужин** – клика́ний, про́ханий обі́д, клика́на, про́хана ве́черя, *или* у́чта, бе́седа. **Много -ных да мало избранных** – ба́гато клика́них (званих), та ма́ло вибраних.

Зва́тельный надеж – кли́чний відмі́нок.

Зва́ть – 1) (*призывают кого*) кли́кати ко́го (кли́чу, -чемо, -чуть) (*реже* на ко́го), гука́ти ко́го (на ко́го), (*приглашают*) закли́кати, зва́ти, зазивати, узива́ти ко́го. [Кли́че ма́ти ве́черяти (Шевч.). Ода́рка зара́з-же поча́ла вдво́х із бра́том кли́кати ма́му й пла́кати (Грінч.). От бра́т приста́в тро́хи та й кли́че на ме́не (Федьк.). Проси́ли ме́не і кли́кали до се́бе (М. Вовч.). Вона́ й закли́кає Рома́на в клас (Васильч.). Варва́ро! – гука́в пан Вале́ріян (Коцюб.). Чу́є, що хтось гука́є на ньо́го: «Мужичо́к, мужичо́к!» (Квітка). Ма́ланка поча́ла гукати Анд́рія (Коцюб.). Ти звеш ме́не, й на го́лос ми́лий твій з гарячо́ю любо́в'ю я поли́ну (Самійл.). Зазива́є ме́не до се́бе в го́стину (Кониськ.). Узива́ють її в ха́ту, пита́ють – чи підеш, чи ні? (Грінч.). **-ть на по́мощь** – кли́кати ко́го на підмо́гу, (*кричатъ караул*) на гва́лт, (*без дополн.*) гва́лтува́ти. [Упа́в кома́р та й гва́лтує (Пісня)]. **-ть друг дру́га** – кли́кати одне́ одно́го, скли́катися; 2) (*называют*) зва́ти, узива́ти, назива́ти, назва́ти, кли́кати. [Ста́ршо́го Кайда́шево́го си́на зва́ли Карпо́м (Н.-Лев.). Не́хай ма́ти бу́де зна́ти, ко́го зя́тем зва́ти (Чуб.). Я пови́нен «холо́пом Стьо́пкою» се́бе ззива́ти та ру́ки цілува́ти, як неві́льник (Л. Укр.). А як те́бе, кли́чуть? – Павло́ Хо́менко]. **Его зва́ли** – він зва́вся. **Как вас (его) зову́т?** – як вас (йо́го) на ім'я́, як вас кли́чуть (звуть)? **Как (его) -ву́т по имени и отчеству?** – як (йо́го) на ім'я́ й по ба́тькові? **Помина́й как -ли** – тільки́ йо́го й ба́чили, і слі́д за ним за́губ; 3) (*взывают*) гука́ти, вола́ти; 4) (*дают насм. имена*) прозива́ти ко́го, прозива́тися з ко́го. **Зва́нный** – клика́ний, закли́каний, про́ханий, про́шений, зва́ний, за́званий.

Зва́ться – зва́тися, назива́тися, прозива́тися, узива́тися. [Бу́в собі́ чо́ловік – Оста́пом зва́вся (Рудч.). Так і зва́лась та ви́спа (*остров*) – Діво́ча (М. Вовч.). По́ки Рось зоветься́ Россо́ю... (Куліш)].

Зве́зда – 1) зоря́ (*р. мн.* зі́р), зі́рка, зі́рниця, (*архаич. и зап.*) зві́зда. **-зда ве́черняя** – ве́чірня (ве́черова) зоря́, ве́чірня зі́рниця, ве́че[і]рниця, ве́чірка. **Восходя́щая -зда** – (*бытов.*) зі́рка на сходи́; (*астроном.*) східна́ зі́рка, (*переносно*) но́ва зі́рка. **Заходя́щая -зда** – зі́рка навза́ході, (*астроном.*) західна́ зі́рка, (*переносно*) збля́кла (прига́сла) зі́рка. **Угасаю́щая -зда** – прига́сла зі́рка. **Потухша́я -зда** – зга́сла зі́рка. **Пере́менная -зда** – мінли́ва зі́рка. **Дво́йная -зда** – дво́їста зі́рка. **-зда падаю́щая (падучая)** – па́дуча зі́рка, ле́тюча зі́рка. **-зда перво́й вели́чины** – першо́рядна зі́рка. **-зда путе́водная** – прові́дна зоря́ (зі́рка, зі́рниця). **Утре́нняя -зда** – світо́ва зоря́ (зі́рниця), до́світня зоря́. **Се́верная -зда** – півні́чна зоря́ (зі́рниця), опівні́чна зі́рниця (Хот.). **-зда с хвостом (коме́та)** – хвоста́та зі́рка; ві́ха, мі́тла. **Смотре́ть на -зды́** – диви́тися, загляда́тися на зорі́, зорува́ти. **-зды́ с не́ба хвата́ть** – зорі́ з не́ба збива́ти (стяга́ти) (Приказка); бо́га за бо́роду (за но́ги) ло́вити (Приказка). **Веритъ в свою́ -зду́ (счастли́вую судьбу́)** – ві́рити в свою́ ща́сливу́ зі́рку, поклада́тися на до́лю. **Пятико́нечная -зда** – п'ятику́тня, п'ятирі́жна зі́рка. **-зды́ сы́плются (от уда́ра)** – сві́чки сто́ять в о́чах. **Сия́ть, засия́ть -дой** – зорі́ти, зазорі́ти. [Зо́ре моя́, де це ти зорі́ла? (Шевч.). Ти воскресе́неш, зазорі́єш (Тичина)]. **Морская -зда**, зоол. **Asterias** – морська́ зі́рка; 2) (*орден*) зві́зда, зі́рка, відзна́ка; 3) **морская -да** – зві́здунка.

Звездану́ть, звездону́ть *кого* – засвітіти ко́му, о́гріти ко́го, зато́пити ко́му (по пі́ці, по ши́ї).

Звезда́на (*отметина на лбу животн.*) – зі́рка, ліси́нка.

Звезда́ны – зоріни (-рин).

Звезді́стий – зорістий, зоря́ний, зоре́шливий; (*о взгляде*) яснозо́рій.

Звездит (*безлично*) – зі́рно, зоряно, зоре́шливо, зі́рко, зоряво.

Звезді́ться – зорі́ти, зоря́ти, зорі́тися. [І не́бо я́снеє зорі́лося над ним (Франко). То лі́тньої но́чі бу́ло на Дні́прі, го́ріли бриля́нти в небес́нім ша́трі, і о́чі зорі́ли дівочі (Ворон.)].

Звезда́ця – зві́здця.

Звездный – 1) (*астроном.*) зоря́ний. **-ное время** – зоря́ний час. **-ная куча** – зоря́ний рій (*р.* рою); 2) (*усеянный звездами*) зоря́ний, зоря́вий, зоря́шний, зоре́шливий, зі́рний, зі́ркий, зористий, зві́здя́ний, яснозо́рій. [Зоря́не не́бо. Ніч міся́чна, зоря́на (М. Вовч.). Шля́х зористий (Франко)]; 3) (*спорт*) зі́рковий, зі́рча(с)тий. **-ный пробег** – зі́рча(с)тий пере́біг.

Звездовидный, *см.* **Звездообразный**.

Звездовой – зі́рча(с)тий. **-вое колесо** – зі́рча́сте ко́лесо.

Звездообразный – зі́рча(с)тий, зві́зд(ув)а́тий.

Звездоописа́ние – о́пис зі́р, зоре́пис (-су) *и* -пись (-си).

Звездоцве́т, *см.* **А́стра**.

Звездоче́т – зві́зда́р (-ря), плане́тник, лі́чозі́р (-зо́ра).

Звездоче́тство – зві́зда́рство, лі́чозі́рство.

Звездочка – зі́рочка, зі́ронька, зі́рничка, зі́рниченька, зоре́нька, зори́ночка, (*ласкат.*) я́сочка, я́сонька. [Оченьки, як я́соньки (Пісня)]. **Картуз со -кой** – карту́з із зі́рочкою (П. Мирн.).

Погоны со -ками – наплі́чники з зі́рочками.

Звездча́тка, *бот.* **Stellaria L.** – зі́рочник (-ка *и* -ку); (**St. aquatica Scop**) сла́бник (-ка *и* ку); (**St. graminea L.**) п'я́на трава́; (**St. Holostea L.**) трав'я́нка; (**St. media Vill.**) мокре́ць (-ре́цю).

Звездчатый – зі́рча(с)тий, зві́зда́тий.

Звенеть – 1) (*издавать металл. звук*) дзвене́ти, брине́ти, бренье́ати, дзенькоти́ти, дзеленькати, дзеленькоти́ти, те́нькати, теле́нькати, (*сильно*) видзвоне́ювати. [Ті́льки дзвене́ло скло у ві́кнах (М. Вовч.). Щоб чо́бітки не рипі́ли, щоб підкі́вки не брине́ли (Грінч. III). Чи бу́де лад, чи не бу́де: в якому́ у мене́ усі́ дзвене́ть? (Номис). Дале́ко, ледво чу́ть, теле́нька дзвоник (Франко)]. **Колокола жалобно -ня́т** – дзвони́ голосе́ять. [Надво́рі дзвони́ голосе́ять, мря́ка мря́чить (Тесл.)]; 2) (*звякать*) бря́жчати, бря́зкати, бря́зкоті́ти, бря́жчати, дзвонити, дзинча́ти, дзелен(ь)ча́ти, дзенькати, дзі́нькати, кресати. [Пішо́в коза́к доро́гою, підкі́вками креше́ (Грінч. III). Бря́зкають ключі́ в коридо́рі (Тесл.)]; 3) (*о голосе*) брине́ти, дзене́ти, ля́жати; 4) (*о мухах*) деркоти́ти, брине́ти, зуме́ти; 5) (*звонко квакать*) кумкати. **Звеня́щий** – дзвеню́[я]́чий, дзві́нку́чий, дзенькоти́лий, тремкі́й. [Тре́мкий го́лос, як тонке́ срі́бло, як найто́нший кришта́ль (Н.-Лев.). Підхо́пила дру́га тим са́мим хоро́вито дзвеню́чим го́лосом (Корол.)]. **Медь -ня́щая, кимвал бря́цаю́щий** – мідь дзвеню́ча, кімва́л бря́зку́чий.

Звено́ – 1) (*цепи*) ла́нка, кі́льце, ко́лісце, жу́чок (-чка). [Бі́да за бі́ду чи́пляється, як у ланцю́зі кі́льце за кі́льце (Номис). Пу́то на п'ять жу́чків (Конотіп.)]; 2) (*перен.*) ла́вка; кі́льце. **-но́, воен., спорт.** – ла́нка; 3) (*часть изгороди*) пла[е]́нця, (*гал.*) прясло́; 4) (*кусок рыбы*) зві́но́к (-нка), кружа́льце. [А сам пішо́в до кумо́ньки зві́но́к ри́би їсти (АД.)].

Звеновой – ланко́вий (-во́го).

Звє́нчатый – кі́льча́стий.

Зверева́тый – звірюва́тий, соба́кува́тий, вовкува́тий.

Зверё́к – зві́рик, зві́рок (-рка).

Зверёнок, Зверёныш – зві́ря (-я́ти), зві́рча́ (-ча́ти), зві́реня́ (-ня́ти), зві́ря́тко. **Зверя́та** – зві́ря́та, зві́ря́тка, зві́реня́т(к)а.

Звереть – зві́рі́ти.

Звери́на – 1) (*увел. от Зверь*) зві́ри́на, зві́рю́ка, зві́ря́ка; (*соби́рат.*) зві́ри́на; 2) (*мясо*)

звіря́тина, звіри́на.

Зверинец – звірінець (-нця), звірнік (-ка), (*гал.*) менажерія.

Звериний – звірячий, звіриний, звіряний. **-ная ловля** – лови, звіряні го́ни. **-ний промысел** – ловецтво, мисливство. *Человек с -ным взглядом* – звірогляд (-да), (*рассерженный*) визвірений.

Зверисто (*много зверей*) – звірно. [Звірно в лісі].

Зверистый (*богатый зверем*) – звірний.

Звериться – звіритися на ко́го.

Зверобой, Зверобойник, бот. *Hypericum perforatum* – звіробій (-бою). [Ми квіти звіробою (Тичина)].

Зверобойные, бот. *Guttiferae* – кривцюва́ті (-тих).

Зверовидный – звірюва́тий, звіркува́тий, звірячо́ї подоби.

Зверолов – ловець, мисливець, звіроловець (-вця).

Звероловный – ловецький, мисливський, звіроловний.

Звероловство – ловецтво, мисливство, звіроловство.

Зверообразный, см. **Зверовидный.**

Звероподобный, см. **Зверовидный.**

Зверски – звіряче, як звір, по-звірському; лю́то, нелю́дсько. **-ски посмотреть на кого** – визвіритися на ко́го.

Зверский – звірячий, звірючий; лю́тий, ди́кий, нелю́дський.

Зверство – звірство, звірячість, звірськість (Борд.), звірюва́ння; (*лютость*) лю́тість (-ости).

Зверствовать – лютува́ти (над ким), (*держатся -рем*) звірюва́ти (Куліш).

Зверушка – звірінка.

Зверь – звір (-ра), звірі́на, *ув.* звірю́ка, звіря́ка, *собира́т.* звір (-ру), звір'я (*ср. р.*), звіріна́.

Дикий зверь – ди́кий звір, ди́ка звірі́на, звірю́ка. *Домашний зверь* – сві́йська звірі́на.

Красный зверь – польова звірі́на. *Плотоядный зверь* – м'ясожерний звір, м'ясоже́р (-ра).

Пушной зверь – смуха́тий, хутрови́й звір. *Богатый -рем* – звірний. *Много -рей* – звірно (у лісі). *Держать себя -рем* – звірюва́ти.

Зверье – звіріна́, звір (-ру), звір'я (*ср. р.*), звірня́ (*ж. р.*), звіро́та.

Звон – 1) дзвоні́ння, дзвонення, дзві́н (*р.* дзвону). **Звон колоколов** – гра дзвоні́в; дзвони́.

Слышно звон колоколов (колокольный) – чу́ти дзвони́. **Звон в один колокол** – бамкання, бовкання. **Звон колокольчика** – дзеленькання, калатання. *Под звон колоколов* – під гудіння дзвоні́в, під дзвони́. **Красный звон** – урочи́сте дзвоні́ння, видзвонюва́ння. *Слышит звон, да не знает, откуда (где) он* – чу́є як дзвоні́ться, та не зна́є, в якій церкві (Приказка); 2)

(*звяканье*) дзенькі́т (-коту), бря́зк (-ку), бря́зкі́т (-коту). **Звон бокалов** – дзенькі́т келі́хів. **Звон**

металла (о золоте) – золотий бря́зкі́т; 3) (*в ушах*) дзвені́ння, брині́ння; 4) (*по умершему*)

по́дзві́н (-вону), по́дзві́ння, дзві́н по душі́. *Без звона колоколов* – бездзві́нно, без по́дзві́ння.

[Його по́ховано бездзві́нно]; 5) (*трещ. насекомых*) цві́рчання.

Звонариха – дзвона́риха.

Звонарский – дзвона́рський.

Звонарь – дзвона́р (-ря́).

Звонение – дзвоні́ння, дзвонення.

Звонец, бот. *Rhinanthus L.* – дзвіне́ць (-нця́), дзвіно́к (-нка́), дзвіно́чки (-ків).

Звонить – 1) дзвони́ти, калата́ти, дзенька́ти, дзеленька́ти, теленька́ти в що, (*в колотушку*)

клепа́ти, калата́ти, (*с усердием*) видзвонюва́ти, (*раздельно в один колокол*) дзвони́ти в один

дзві́н, ба[о]мкати, бемкати, бовкати. **-ня́т** – дзвоня́ть, дзвоні́ться. [Вже до ве́черні

дзвоні́ться]. **-ни́ть во все колокола** – в усі́ дзвони́ дзвони́ти (бі́ти, гра́ти), гу́сто дзвони́ти.

-ни́ть раскачивая весь колокол – дзвоні́ти з розго́ну. *Окончить -ни́ть* – передзвони́ти. **-ни́ть**

на пожар – вогонь ві́стити. **-ни́ть треба́ помощи тревожно** – дзвони́ти на гвалт. **-ни́ть по**

усопшему – по душі дзвоніти; 2) (*средн. зал.*) дзвоніти, густі, гра́ти, біти. [Дзвони дзвоня́ть, там бабу хороня́ть (Херсонщ.), Дзвони гра́ють (Б. Лепк.). У неділю рано усі дзвони б'ють (Херсонщ.); 3) (*разглашают*) дзвонити, роздзвонювати. [А жіночки лихо дзвоня́ть, матері глузу́ють (Шевч.)].

Звонкий – дзвінкий, (*звенящий*) дзвенячий, дзвенючий, тремкий, ляскучий, (*гулкий*) голосний, гомінкий, гучний. **-кий голос** – дзвінкий го́лос. **-кий колокольчик** – гомінкий дзвоник. **-кая монета** – тверда, біта, брязкуча монета, (по)брязкач, біті гроші. [Будуть побрязкачі – будуть і послухачі (Приказка)]. *На вес -кой монеты (саркастич.)* – за брязкачі. **-кий, грам.** – дзвінкий. [Дзвінкі звуки].

Звонко – дзвінко, го́лосно, гучно, лунко.

Звонкость – дзвінкість, го́лосність, гучність.

Звонок – 1) (*звук колокольчика*) дзвоніння; 2) (*колокольчик*) дзвоник, дзвінок (-нка). *Был первый -нок* – вже дзвонено раз. *После третьего -нка* – по третім дзвоніку. *Раздался -нок* – почувся дзвоник, загув дзвоник.

Звоночек – дзвоничок (-чка), дзвіночок (-ночка).

Звонче – 1) *ср. ст. от Звонко* – дзвінкіше, го́лосніше, гучніше; 2) *ср. ст. от Звонкий* – дзвінкіший (-ша, -ше) від *или* за ко́го, від чо́го, за що, ніж хто, ніж що.

Звук – 1) (*речи*) звук (-ку); 2) (*голос*) звук, го́лос (-су), гук (-ку), го́мін (-мону). **Звук скрипки, рояля** – звук скрипки, роялю. *Под -ки музыки, вальса* – під звуки музики, під звуки вальсу. *Ни -ка* – нічирк, ані-телень, ні пари з уст. *Издавать -ки* – подавати (видавати) го́лос. *Ни -ка не издал* – ні звуку не видав, ані пари з уст не пустів. *Членораздельные -ки* – лю́дська мова, виразні, розбірні, членовані звуки. *Нечленораздельные -ки* – белькотання, хамаркання, гуміння, невиразні, нерозбірні, нечленовані звуки; 3) *грам.* – звук (-ка). *Гласные, согласные -ки* – го́лосні, при́го́лосні звуки.

Звукáшка, см. Звуковик.

Звуковик – 1) (*уч. пригот. группы*) звуковик, першо́групник (-на), *насм.* капшук (Київ), мартин (Одеса), заправляник (Гумань); 2) (*сторонник звуковой системы*) звуковик.

Звуковой – звуковий. **-вая волна** – звукова хвиля. **-вые законы** – звукові зако́ни.

Звукоотражательный – звуковідбивний.

Звукопоглощающий – звуковбирний, звуковбиру́щий.

Звукопоглощение – звуковбирання.

Звукоподражание – звуконаслідування, го́лосовда́вання, наслідування зву́ку, переклика́ння.

Звукоподражатель – звуконаслі́дник (-ка).

Звукоподражательный – звуконаслі́дний, го́лосовда́ваний, переклі́чний.

Звукопроводный – звукопровідний.

Звукопроницаемый – звукопроні́кливий, звукопро́пускний.

Звукосочетание – звукосполучення, звукосполу́ка.

Звучание – гуча́ння, звуча́ння, брині́ння.

Звучать – гуча́ти, звучати, брині́ти; (*звенеть*) дзвені́ти; (*раздаваться*) луна́ти, розляга́тися, розтина́тися; *срвн.* **Раздаваться.** [Брині-ж у серці, мріє золота, на різні то́ни (Тичина)].

Это -чит странно – це звучить дивно.

Звучно – гучно, го́лосно, грі́мко; (*звонко*) дзві́нко.

Звучность – гучність, го́лосність; (*звонкость*) дзві́нкість (-ости).

Звучный – гучний, го́лосний, гомі́нкий, гри[і]́мкий; (*отражающ. эхо*) лункі́й; (*звонкий*) дзві́нкий. *Становится -чнее* – гучні́ти, го́лосні́шати.

Звяк, межд. – дзвяк, брязь, бринь, брень.

Звякание – брязкання, бряжча́ння, брязкі́т (-коту), дзвяк (-ку), дзвяка́ння.

Звякать, звякнуть – брязкати, брязнути, бряжчати, забряжчати, дзвякати, дзвякоті́ти, дзвякнути.

Зга, в вираженні: **Зги не видать** – ані сліду не знати; ані сліду; темно, хоч в око стрель.

Здание – будова, будівля (ж. р. и реже ср.), будовання, будування; (сооружение) споруда
Каменное -ние – кам'я[ме]ниця, мурована будівля, мурований будинок.

Зданыице – (ласк.) будівонька; (ум.) будиночок (-ночка), будівелька; (презр.) будовлисько.

Здесь – тут, тута, тутки, тутка, тутечки[a], туте[о]ньки[a], ось, (диалект.: гес(ь), адде, гев, гевка, гевси, гедє). [Я, ось, каже, тут літ до семидесяти живу та цих пісень не чув тутоньки (Мартин.). – «Чи всі ви тута?» - кличе маїти (Шевч.). Я бачу, що тута добре обмилівсь (Греб.). Ви вже певне довідались, чого стою я тута? (Куліш). Душно мені тутечки (Н.-Лев.). З того часу й жив тутеньки (Свидн.). *Вот здесь* – отут, отутечки, ось-ось, осьосьо, осьде, осьдечки, осьде-о, гєсде, гєсде-о, ось-тут. *Вот здесь вот* – отут-о, осьде-о. *Здесь же* – тут-таки, тут само.

Здешний – тутешній, тутейший. [Вони не тутейші родом: десь там з-за Десні].

Здоров, см. **Здоровый**.

Здорование – здоровкання до кого, вітання кого, привітання; чоломкання з ким.

Здороваться с кем – здоровкатися, вітатися до кого *и* з кем, на добридень давати кому; (вітати кого), на день-добрий давати кому; чоломкатися з ким; (рукопожатием) рукатися, ручкатися (снимая шапку) шапкуватися.

Здоровенный – здоровенний, здоровецький, здоровезний, здоровлючий, здоровучий.

Здороветь – здоровіти, здоров(і)шати, дужати.

Здоровехонек и Здоровешенек – здоровісінкий, (гал.) здоровіський.

Здоровехонько и Здоровешенько – здоровісінко, (гал.) здоровісько.

Здоровится, с отриц. Не -тся мне – не здужаю, не здужається мені, не добріться мені.

Здорово – здорово, пожиточно. **-рово!** (привет) – здоров був! здорові були! здоров! (шутл.) дорів! **-рово живёте?** – як ся маєте? чи живі-здорові? (За) **-рово живёшь** – ні за що, ні про що; ні сіло, ні впало; ні з того, ні з сього; з доброго дива; гарма-дарма; дурнісінько. [Виляя з доброго дива. Напався на мене гарма-дарма (Сл. Гр.)].

Здоровость – здоровість; (полезность) пожиточність (-ости).

Здоровый – 1) (не больной) здоровий, при здоров'ї. [Він був чоловік при здоров'ї]. *Быть -вым* – здужати, при здоров'ї бути (матися). *Делать (сделать) -вым* – у[о]здоровляти, у[о]здоровити. *Сделаться -вым* – поздоровіти, оздоровіти. *Сделаться -вее* – поздоровшати, поздоровішати, подужчати. **-ров ли ты?** – чи ти здоровий? чи ти здоров'ям змагаєш? *Уходи по добру по -рову* – іди собі поки цілий, поки цілий-здоровий. *Будь, будьте -ровы* – бувай, бувайте здорові (говорит уходящий), ідїть здорові (говорит остающийся), бодай здоров, на здоров'я. *В -вом состоянии* – за здорова. **-ровее** – здоровший; 2) (сильный) здоровий, дужий, міцний, кремезний, кріпкий. [Щє кріпкий чумац був (М. Вовч.)]; 3) (полезный для здоровья) здоровий, пожиточний, пользовитий, (о воде) здоровий, гожий.

Здоровье – здоров'я, дужість. *Отсутствие -вья* – безздоров'я. *Беречь -вье* – шанувати здоров'я. *Дай бог -вья кому* – дай боже здоров'я кому, поздоров боже кого. *Лишить -вья кого* – здоров'я збавити кому. *Набираться -вья* – набирати здоров'я. *Ослабевать -вьем* – занепадати (занепасти) (на здоров'ї). *С надорванным -вьем* – занепалий. *Его -вье падает* – він упадає на здоров'ї. *Плохое -вье* – лихе здоров'я. *Слабый -вьем* – квóлий. *Пить (выпить) за чьё -вье* – пити (випити), здоровкатися до кого, поздоровкати кого. *Пей (пейте) на -вье* – здоров пий, пийте здорові, здорові пивши. *Если -вье позволяет, то...* – як здоров'я змагає, то... *Поправить -вье* – порятувати (підправити) здоров'я. *Спрашивать о -вьи* – питати за (на) здоров'я. *Как -вье?* – як ся маєш (маєте)? чи живі-здорові? яково-можете? (гал.) як дужі? *На -вье ему* – на здоров'я йому, нехай здоров ходить.

Здоровьице – здоров'ячко, (гал.) здоров'єнько.

Здоровьяк – здоров'яка, здоровець (-ровця), здоровіло, бодрак (Звин.).

Здравие – здоров'я. *За -вие* – за здоров'я. **-вия желаю!** – здорові були; доброго здоров'я.

Начал за -вие, кончил за упокой – почав «со живіми», кінчив «со святими».

Здравица – заздоровна чара, заздоровниця. *Поднять -цу* – піднести заздоровну чару, піти чарку за що, (*за кого*) віншувати здоров'ям когось (Хотинщ.). *Провозгласить -цу* – виголосити заздоровне слово.

Здравница – лічниця, оздоровниця, санаторія.

Здрáво – розумно, розсудливо. **-во мыслить** – розумно, розсудливо мислити.

Здравомыслие – здоровий розум, здорова думка, розсудливість, розважність (-ости).

Здравомыслящий – здорового розуму, здорової думки; (*человек*) розсудливий, розважний, розважливий.

Здравоохранение – охорона здоров'я, здоровлеохорона.

Здравоохранительный – здоровлеохоронний.

Здравствовать – здоровому бути, добре ся мати. *Дай бог -вать* – поздоров боже. *Желаю -вать* – доброго здоров'я (зичу), доброго здоров'я, здоров'ячка. **Здравствуй, -те** – здоров (був), здорова (була), здорові були, добридень, добрівечір, чолом (*говорит приветствующий*), доброго здоров'я (*говорит отвечающий*). *Да -вует!* – (не)хай живе! хай здоров живе!

Здравый – 1) здоровий; 2) (*перен.*) розсудливий, розважний. **-вый смысл** – рація, добрий розум (*иносказ.*) олія [Мабу́ть у тебе в голові більше олії, ніж у нього]. **В -вом уме** – при добрім розумі, при розумі. *Находясь в -вом уме и твёрдой памяти* – при добром розумі і притомним бувши.

Здрав'ячейка – здоров-осередок (-дка).

Зебра, зоол. – зебра (-ри), смугналь (-ля).

Зеброид, зоол. – зеброїд (-да).

Зебу, зоол. – зебу (*нескл.*).

Зев – 1) *анат.* – зіво, зяв (-ву); 2) (*пасть*) па́ща; 3) (*отверстие*) зяв; 4) *бот.* **Львиный зев, см.**

Львиный.

Зе́ва, см. Зева́ка.

Зева́ка – роззява, роззявляка, г[г]а́ва.

Зевание – позіхання.

Зева́ть, зевну́ть – 1) (*открывают рот*) позіха́ти *и* зіха́ти, зіхну́ти, позіхну́ти, (*грубо*) ве́ршу роззявляти; 2) (*глазеть*) г[г]а́ви ловити, га́вити, га́витися, витрішки продавати, випорожні ловити. *Не -вай!* – не лови гав! не будь роззявою! пильнуй!

Зева́ться, зевну́ться, безл. – позіха́тися, позіхну́тися. **-ва́ется** – позіха́ється (кому́), на по́зіхи бере́ (кого́). **-ну́лось** – позіхну́лося.

Зево́к – по́зіх (-ху). **-вка да́ть** – прога́вити.

Зевота – позіхання, позіхота, по́зіхи (-хів). [На по́зіхи бере́]. **-та на́пала** – по́зіхи напа́ли, позіхота на́пала.

Зевотный – позіхальний.

Зейгерование – зайгерування (-ння).

Зейгерова́ть, метал. – зайгерува́ти що. **Зейгерова́нный** – зайгерова́ний. **-ться** – зайгерува́тися, бу́ти зайгерова́ним.

Зелёне́нький – зелене́нький, зеленесе́нький.

Зелене́ть, -ся – зелені́ти, зелені́тися, зелені́тися. [Топо́ля зелені́є. По́ля не зелені́лися широ́кими лана́ми (Єфр.). Зелені́лися-ру́нилися молоді́ па́ри. Любі́сток зелені́ться]. **-не́тся** (*казаться зелёным*) – зелені́ти.

Зелене́хонек и Зелене́шенек – зеленісі́нький.

Зелени (*мн. ч.*), **Зеленя́** (*р. -не́й*) – вру́на (-ів *и* врун), про́рість (-рости).

Зелени́ка, бот. – дере́за.

Зелени́ть, -ся – зелені́ти, -ся.

Зелено́й – горо́динний. **-ная лавка** – горо́динна крамни́ця, торго́вля горо́диною.

Зелено, *нрч.* – зе́лено.

Зеленова́тость – зеленкува́тість, зеленя́вість (-ости).

Зеленова́тый – 1) (*зеленоватого цвета*) зелен(к)уватий, зелена́[я]вий, при́зелений, при[по]зеленкуватий; 2) (*несколько незрелый*) зелен(к)уватий, позелен(к)уватий, свидовий, свидовітий, свидува́тий, не зовсім стіглий.

Зеленогла́зка, *энт.* **Chloros taeniopus** – зеленоочка.

Зелёногла́зый – зеленоо́кий.

Зеленщи́к – зеленя́р (-ра́), горо́динник, горо́дник.

Зеленщи́ца – зеленя́рка, горо́динниця, горо́дниця.

Зелену́шка, *орнит.* **Chloris chloris L.** – зеленя́к (-ка).

Зеленчу́к, *бот.* **Lamium Galeobdolon Crantz** – глу́ха кропи́ва (жо́вта).

Зелёный – 1) (*зелёного цвета*) зе́лений, я́рий [Яра ру́та]; 2) (*незрелый, неспелый*) зе́лений, свидовий, свидний, нести́глий, недости́глий, недоспі́лий. [Жи́то ще свидне́. Недости́гли я́блука]; 3) (*молодой, неопытный*) зе́лений, рано зірваний, ро́зумом неди́йшлий. [Отой Нечипі́р ще рано зірваний (Борзенщ.)]. **-ным** (*в незрелом виде*) – зазелень, зеленце́м, на́дзелень, усвід, на свид, у свиду́. [Обскубу́ть горо́х зеленце́м. Усвід жа́ти жи́то]. **-ная краска** – зе́лена фа́рба, зелі[е]́нка, (*диал.*) дзеленка. **-ное мыло** – зе́лене ми́ло. **-ная рвота** – зе́лені блюво́ти, зеленя́ва. **-ное стекло** – зе́лене скла́. **-ная неделя** – клеча́льний ти́ждень. **-ные святки** – зе́лені свята́, клеча́льна неди́ля. **-ные круги под глазами или в глазах** – в о́чах (під о́чима) чо́рно. **-ная, зелёная** (*три рубля*) – тро́ячка, три карбо́ванчики. **Зелено́ вино** – горі́лочка ле́пська. **-ная гора** (*ранняя молодость*), **молодо-зелено** – са́мий цві́т, а я́гід ні́т.

Зе́лень – 1) (*травы*) зе́лень (-ни), зе́лення, зелені́на, зі́лля, зе́ло, май (*р. ма́ю*); (*вообще*) зе́лена поросль (-слі); (*на дереве*) брость (-сти), (*соб.*) бростя́ (-стя); (*на кочке среди воды*) купина́, куп'я́ (-п'я́), (*для украшения на Троицу*) клеча́ння, май; (*лука, чеснока*) пі́р'я (-р'я́), пі́р'ячко; (*стрелки огурцов и пр.*) гу́дина, гу́диння; 2) (*овощи*) горо́дина, зелені́на, (*для борща*) закришка́, бутвиння́. **Класть -лень в борщ** – закри́шувати, закри́шити борщ чим; 3) (*всё незрелое*) зелене́ць (-нцю́); 4) (*на меди*) ї́дь; (*плесень*) цві́ль (-лі); 5) (*зелёный цвет*) зе́лена ба́рва, па́зелень. **Убирать, убрать -ленью** – ма́їти, обма́їти, ума́їти, кві́тчати, укві́тчати. **Покры́ться -нью** – зазелені́ти, (*вполне*) узелені́ти; (*заплеснеть*) зацві́сти, поцві́сти, цві́ллю взятися. [Ще си́ній лі́с не взелені́в (Тичина). Чобо́ти цві́ллю взя́лися (поцві́лі)].

Зе́лье – 1) (*травы*) зі́лля, (*ед. и мн.*) зі́ллячко, зе́ло; 2) (*лекарство*) зі́лля. **Во́шебное -лье** – ча́р, ча́р-зі́лля. **Загово́рное -лье** – дання́, уда́ння. **Любо́вное -лье** – при́люби (-бів), лю́бощі (-щів), лю́бовний тру́нок; (*символически*) лю́бісток (-тку). **Одурманя́ющее -лье** – дурма́н (-ну́), гардама́н, чемери́ця. **Ядо́витое -лье** – отру́та, тру[о]́й-зі́лля.

Зе́льце – зі́ллячко.

Зе́льтерская вода – зельте́рська вода́.

Земелька, Земли́ца – земелька, зе́мленька, земли́ця; гру́нттик, гру́нто́к (-тка́), гру́нтець (-тця́).

Земельный – 1) зе́мельний, г[г]ру́нтовий. **-ный банк** – зе́мельний банк. **-ная знать** – зе́мельне па́нство. **-ный кредит** – зе́мельний кре́дит. **-ный надел** – гру́нт (-ту), нади́л (-лу). **-ный налог** – зе́мельний (гру́нтовий) пода́ток, поземельне́. **-ный участок** – ді́льніця, обру́б. **-ная теснота** – бра́к землі́, суту́жність на зе́млю, суту́жна земля́. [У нас земля́ дуже́ суту́жна (Звин.)]; 2) (*зажиточный*) земля́ний. [Земля́ний чо́лови́к].

Земе́ц – земе́ць (-мця́).

Землеби́тний – валько́вий, валько́ваний. [Валько́вана ха́та].

Землеве́дение – землезна́вство.

Землевладе́лец – землевла́сник, вла́ститель зе́мельний, гру́нтові́к, держа́вець (землі́,

маєтності).

Землевладельческий – землевласницький.

Землевладение – землевласництво, землеволодіння, держання землі, посідання землі.

Землевоз – грабар (-ря), грабарник, грабар-возій.

Землевозный – землевізний, грабарський. [Грабарська робота]. **-ная тачка** – грабарка.

Земледелец – хлібороб, рільник (-ка), ратай, (*иронич.*) гречкосій (-сія); *см. ещё* **Землепашец**.

Земледелие – хліборобство, рільництво, ратайство, (*иронич.*) гречкосійство. *Заниматься -лием* – хліборобити, хліб робити, рільничити, рільникувати, працювати, ходити коло землі, ратайствувати, (*иронич.*) гречку сіяти. [Покинув службу в городі, вернув на село – гречку сіяти (Крим.)]. *Комиссариат, министерство -лия* – комісаріят, міністерство земельних справ.

Земледельческий – хліборобський, землеробський, рільничий, ратайський. **-кие орудия** – рільниче знаряддя. **-ная промышленность** – хліборобська промисловість. **-кое хозяйство** – хліборобське господарство. **-кая школа** – рільнича, хліборобська школа.

Землекоп – грабар (-ря), копач (-ча), копальник.

Землекопание – грабарювання, грабарство, землекопство.

Землекопный – грабарний, грабарський, копальний. **-ная лопата** – копальна лопата.

Землемер – землемір, мірчий (-чого), мірник, помірчий, межовик, межівник, межимір.

Землемерие – землемірство, мірництво.

Землемерный – мірничий, землемірний, межовий. [Межовий шнур]. **-ная школа** – мірніча, землемірна школа.

Землеописание – землепис (-су).

Землеописательный – землеписний.

Землепашество, *см. Земледелие*.

Землепашец – хлібороб, рільник, ратай, орач, гречкосій (-сія).

Землепашный – хліборобський.

Землепашцев – хліборобів, рільників (-кова, кове).

Землепользование – землекористання, землекористування.

Землеройка зоол. – мідія, землерійка, (і)рджок.

Землетрясатель – землерушитель (Л. Укр.).

Землесос – землесмок (-ка).

Землетрясение – землетрус (-су), трус.

Землеудобрение – угноєння, підгній (-ною).

Землеудобрительный – угнійливий, підгнійний. **-ные вещества (туки)** – підгнійне (угнійливе) надіб'я, підгної (-їв).

Землеустраиваться, землеустроиться – землевпорядковуватися, землевпорядкуватися.

Землеустройство – землеустрій (-трою), землевпорядження, земле(в)порядкування, впорядкування землі, упорядження землі.

Землеустроитель – землевпорядник.

Землеустроительный – землевпорядний, землевпорядковий, землевпорядчий. **-ные курсы** – землевпорядчі курси.

Землеустроительский – землевпорядницький.

Землечерпалка – землечерпалка.

Землечерпательный – землечерпний, землечерпальний.

Землистый – 1) земля[й]стий, (*цвет лица*) землястий; 2) *геол.* – земля[й]стий.

Землица, Землишка – земелька.

Земля – 1) (*земной шар*) земля; 2) (*вещество; прах*) земля; 3) (*почва, поверхность*) земля, г[г]рунт (-ту). *Вспаханная -мля* – рілля (*ж. р.*), нива. *Девственная -мля* – цілина, цілінна земля. *Пахотная -мля* – ор(а)на земля. *Сухая -мля* – сухоземля. *Утоптанная -мля* –

уто́птана землі́, збій (р. збо́ю). **-мля́** *замёрзшая комками* – гру́да, (*собир.*) гру́ддя. *Пласт -мли* (*при паханні*) – верства, шар, (*при копанні на гллубь одного заступа*) штих. *Слой (отвороченный) -мли* – ски́ба. **Землі́** (*геол.*) – землі́. *Воздeльвать, обрабатывать -млю* – обробляти (робити, управляти, порати) землю (пóле, степ, рілля). *Истоцать (-щитъ) -млю частыми посевами* – виробляти (виробити) землю; 4) (*суша*) земля, суходіл (-долу), суша, материк (-ка); 5) (*страна, область*) земля, країна, край; сторона; (*территория*) територія, терен (-ену). «*Запорожские -мли*» – вольності Запорозькі. *Чужие -мли* – чужі землі (краї, сторони), чужоземщина. **-мли за морем** – заморські краї, замор'я (*ср. р.*). *За тридевять -мель* – за двадцяту границю, за тридев'ять земель; 6) (*угодье, иногда с усадьбой*) земля, г[г]рунт; *срвн. Усадьба. -мли* – ґрунти і ґрунта. *Казённая -мля* – скарбова земля. *Неудобная -мля* – невжитки. *Необрабатываемая несколько лет -мля* – обліг (-логу), переліг (-логу). *Опустевшая -мля* – пуста. *Отцовская -мля* – батьківщина. **-мля, приобретенная правом первого занятия** – займань, займанщина. *Церковная -мля* – церковна земля, (*отведенная для духовенства*) руга, ружна земля. *Выморочная -мля* – безгосподарна земля, відумерщина; 7) (*дол*) діл (р. долу), земля. *До -мли, к -мле* – додолу. *На -мле* – доли, на землі. *На -млю* – додолу, на діл, на землю. *Стереть с лица -мли* – з світа зглядити, (*поэтич.*) не дати рясту топтати; 8) (*фон*) земля, поле, тло; *см. Фон.* [Очіпок по вишнєвій землі з зеленими розводами (Квітка)].

Земляк – земляк, краєнин. **-мляки́, собир.** – земляцтво, краєнство.

Земляника, бот. – суніці (-ниць).

Земляни́стый, см. Землі́стый.

Земляни́чина (*земляничн. ягодка*) – суніця, сунічина.

Земляни́чник (*кусты*) – сунічиння, сунічниця; (*дерево*) арбу́т (-та).

Земляни́чный – сунічний.

Земля́нка – землянка, погребіця.

Земляно́й – 1) земляний, земний. **-ной пол** – долівка, діл (р. долу). **-ные работы** – грабарські, зем(дя)ні роботи; 2) (*земельный*) земельний. **-ная груша, бот.** – бульба, волоська ріпа.

Земля́чество – земляцтво.

Земля́чка – землячка.

Земно́ – до землі, аж до землі, доземно. **-мно кланя́ться** – кланятися до землі (доземно), чолом біти.

Земноводный – земноводяний. **-ные, зоол.** – земноводяні, водоземці (-ців), амфібії (-бій).

Земно́й – земний, наземний, (*зап.*) земський; (*в противополож. неземному*) сьогосвітній, світовий. [Світова краса дівоча прив'яне (Крим.). Вже мій шлях наземний скінчений (Л. Укр.). **-ной поклон** – доземний поклон (уклін). **-ной шар** – земна куля. *Во время -ной жизни* – на сьому світі, за сьогочасного життя.

Земнородный, землеродный, землерождённый – землерождєнний.

Земский – зємський.

Земство – зємство.

Земщина – край (-аю).

Зензубель, столяр. – зєнцубель (-бля).

Зенит – зєніт (-ту). [Сонце в зєніті. Невже-ж минув я свій зєніт і розпочав спади́стий шлях до скло́ну? (Франко). Це мабу́ть був зєніт Хафізової творчості (Крим.)].

Зенитный – зєнітовий, зєнітний.

Зєніца, Зєнка, Зєнок – зєніця, зєнка, зєрець (-рця), зі[о]ро́к (р. зєрка); *см. Зрачо́к. Беречь, как -цу ока* – пильнувати як ока (Квітка).

Зєнкель, слюс. – зєнківка.

Зєнки (*глаза*) – банькі (-ньо́к), балухи (-хів). *Вытаращитъ, выпучитъ -ки* – витріщити, вилупити баньки, вибалушити очі.

Зенковать – зенкувати що.

Зенковка – 1) (*действие*) зенкування; 2) (*качество работы*) зенкування, зенкування; 3) *см.*

Зенкель.

Зеренко – зеренце, зерне[я]чко, зернятко.

Зеренчатый – зернатий, зерни[я]стий.

Зеркало – дзеркало, люстро, свічадо, (*полон.*) верцадло. [То йому так потрібно, як сліпому дзеркало (Приказка). Все більше до того письменство наближається, щоб зробитись справжнім дзеркалом життя (Єфр.). Дочка Лавися чепуруха в верцадло очі все п'яла (Котл.)]. *Смотреться в -ло* – видивлятися, виглядатися, визиратися у дзеркало, в люстро. [В золотее люстерко видивлялася (Чуб. V)]. *Отражаться в -ле* – відбиватися у люстрі; у дзеркалі, відзеркалюватися. *На -ло неча пенять, коли розса крива* – який чорт у воду глянув, такий і з води виглянув (Приказка).

Зеркальность – дзеркальність, люстровість (-ости).

Зеркальный – дзеркальний, дзеркаловий, люстровий. [Дзеркальні вікна (Мирн.). Дзеркальна поверхня. Греція з її дзеркаловими морями (Евар.)]. **-ная мастерская** – дзеркальна, люстерня (-ні).

Зеркальце – дзеркальце, люстерко, свічадко. [На поясі висить кругле срібне свічадко (Л. Укр.)].

Зеркальщик, -щица – дзеркальник, -ниця, дзеркальний майстер (-тра).

Зерлик, *бот.* **Polystyichum fragrans** – папороть (-роти), (*гал.*) солодиш (-шу).

Зернение – зернування, зерніння; (*металла*) дробіння.

Зернистость – зерни[я]стість, зерна(с)тість (-ости).

Зернистый (*имеющий много зёрен и состоящ. из зёрен*) – зерни[я]стий, зерна(с)тий, зернуватий, ядренистий, крупнистий, (*диал.*) зернаїстий. [Жито зернисте (Черк. п.). Да вроди, боже, густее жито, колосистее, ядренистее (Грінч. III). Сей пісок зернистий (Лебед. п.)]. **-тая соль** – дрібча(с)та, дробова сіль. **-тая икра** – зерняста ікра.

Зернить – зернувати, зернити, дробити на зерна. **-ться** – зернитися.

Зерно – 1) зерно (*собир.*); (*одно*) зернин(к)а; зерно; (*семячко*) насінина, (*только хлебное*) пашнина, (*ореха*) зерно, ядро, (*пшеничное*) пшеничина, (*ржаное*) житина, (*маковое: мачина*) мачина, (*просяное*) просина *и т. д.* [Ми просто йшли, – у нас нема зерна неправди за собою (Шевч.)]. *Отборное -но* – добірне, чільне зерно *или просто* чоло. [Хлібороб саме чоло продає, а послід їсть (Сл. Гр.)]. *Пустое, легковесное -но* (*чаще о конопле, просе*) – пусте зерно, пужинувате зерно, пужина. [Переточи зерно, нехай пужина відійде (Сл. Ум.)]. *Зеленоватое -но* – свидувате, свидове зерно. *Осыпавшееся -но* – падалиця. *Щуплое -но* – заміркувате зерно. *Проросшее -но* – накільчене зерно. *Хлеба ни -на* – хліба ні зернин(к)и, ні зерна; 2) (*зерновой хлеб*) збіжжя, пашня, пашниця. **-но для помола** – меливо, мливо; 3) (*жемчуга*) перла (-ли, *ж. р.*), перлина, (*собир.*) перло.

Зерновидный – зернуватий, зерновидий.

Зерновик, *бот.* – насінник.

Зерновка – (*сеянец*) зернівка, зерняк; 2) *зоол., насек.* **Bruchus** – стручняк. **-ка гороховая** – стручняк-горохоїд.

Зерновой – зерновий, збіжжовий. [Збіжжовий торг]. **-вой хлеб** – збіжжя, пашня, пашниця. [Роди, боже, жито, пшеницю, усяку (всякую) пшеницю (Примовка)]. **-вой склад** – гамазея, гамазей (-зею), пашенна комора.

Зернодавилька, -дробилька, -плющилка – драч (-ча), зернодер (-ра), зернокришілка.

Зернолущилка – зернолущирка.

Зерномешалка – зерномішалка.

Зернопод'ёмник – зернопідойма.

Зерноочистительный – зерно(о)чистий; зернодільний, зерносортувальний.

Зерносовхоз – зернорадгосп (-пу).

Зерносушилка – зерносушня, зерносушарка.

Зернохранилище – пашенна комора, зерносковище.

Зерночистилка, Зерносортировка – зерновійка, віялка, зерновійка.

Зерноядный – зерноїдний; *зоол.* **Granivorus** – зерноїд (-да).

Зёрнышко – зёрня (-няти), зёрнятко, зёрнячко, зеренце, зёрнечко, зернінка. [Я зёренце посію (Стеф.). На макове зёрнятко (Сл. Гр.)].

Зернь – 1) (*зерновой хлеб*) збіжжя, пашня, пашниця; 2) (*игра*) зерногра. *Играють в -нь* – зернуватися.

Зерцало – 1) *см.* **Зёркало**; (*торж. или иронич.*) зерцало. [Збірка «Велике Зерцало»]; 2) (*в быш. присутств. местах*) верцадло, зерцало; 3) (*астролябия*) верцадло, зверцадло.

Зефир – 1) *миф. (зап. ветер)* – Зефір (-ра). [Зефір бо вічно так подиха (Пот. Одис.)]; 2) (*ветерок*) легіт (-готу), вітер-легіт, зефір (-ру). [Бо він був ніжний, мов весняний легіт (Л. Укр.)]; 3) (*ткань*) зефір (-ру).

Зефирный – зефіровий.

Зигзаг – зигзаг (-га), (*гал.*) зикзак, злім (*р. злому*), вікрутень (-тня), кривуля, кривулька. [Батіг в'ється за ним по землі, наче гадючка, і лиш за собою кривулькою слід (Коцюб.)].

Делать -ги (при движении) – робити зигзаги, кривульки. [Дорога йде з Туапса поздовж корського берега, роблячи зигзаги серед прибережних гір (Крим.)]. **Писать -ги (мысле: о пьяном)** – мислите писати.

Зигзагообразный – зигзагуватий, (*гал.*) зикзакуватий, кривулястий. [Зигзагувата лінія].

Зигоспора, бот. – зигоспора.

Зиждатель – 1) (*творец*) творець (*р. творця*), створитель, великий будівник; 2) (*основатель*) фундатор (-ра), (*строитель*) будівничий (-чого), будівник (-ка).

Зиждательница – 1) створителька; 2) фундаторка; будівнича (-чої), будівниця.

Зиждательный – творчий, живодатний, будівничий, будівельний; *см.* **Творческий**.

[Будівельні заміри Великого Архітекта нам не відомі (Крим.). Природа це сама зробить своєю будівничою силою (Крим.)].

Зиждательство – будівництво, будування; *срвн.* **Строительство**.

Зиждить – 1) будувати; *см.* **Созидать, Строить**; 2) споруджати, фундувати що; *см.*

Основывать.

Зиждятся – 1) будуватися; *см.* **Созидаться, Строиться**; 2) (*стоять на чём*) стояти на чому, чим, полягати на чому. **Зиждающий, как суц.** – будівничий (-чого), будівник (-ка).

Зима – зіма, (*этимол.*) зима, *ум.* зімонька, (*этимол.*) зімонька. [Зімо, зімонько, зімо люта, ой, прошу тебе, не морозь ти мене (Чуб. V). Зима люта; вітер свище, сніг по вікнах брязкотить (Руданськ.)]. **Снежная (очень) -ма** – завальна, завалиста зіма. **Суровая -ма** – люта зіма. **Мягкая -ма** – лагідна зіма. **Мокрая -ма (с оттепелями)** – гнила зіма. **Начало -мы** – зазимки, первозимки (-ків). **Исход -мы** – відзимки. **-ма** *началаь (наступила)* – зіма зайшла, зіма впала. [Аж гульк – зіма впала (Шевч.)]. **Проводить, провести -му** – перебувати, перебути зиму, зимувати, перезимувати. **Вынести -му** – визимувати. **Содержать, -ся -мой, продержать, -ся -му** – зимувати когo, -ся, перезимувати когo, -ся, визимувати когo, -ся. [Ой, прийде зіма, лихая годинонька, нічим волів тобі зимувати буде (Грінч. III)]. **-му зимовать** – зиму зимувати. **В течение -мы** – через зиму. [Може-б ви продержали мене через зиму до весні (Кониськ.)]. **В продолжение -мы** – зиму, через зиму, протягом зими. **Прошлой -мой** – минулої зими, тої зими. **Каждую -му** – що-зиму, що-зими. [Інгул що-зиму замерзає (Шевч.)]. **Зимой, нарч.** – зимою, узимку, узимі, упозимку, зимової доби. [Хто вліті гайнує, той взимі голодує (Номис). Влітку він товар пасє, а взимку дитвору учить Кониськ.)].

Зимний (относ. к зиме) – зи[і]мовий, зимній. [Зимовий вечір (Стар.). Ранком зимовим дїбрoва

мовчала (Л. Укр.). Саме тоді заходило зимове сонце (Крим.). Нема зимової одяжі (Звин.). Це зимові груші, вляжуться аж на Різдво (Звин.). Де-де займалися зорі, зимні зорі, яскраві такі; стояв лютий мороз (Тесл.). Зимне сонце, як макушине серце (Номис)]. *В-нее время (зимой)* – узи[і]мку. *-няя спячка* – зимова сплячка. *-ний путь* – зимова дорога. *-ний Николай* – зимній Микола, зимовий Микола, Микола-Зимник.

Зимник (*зимняя дорога*) – зимняк (-ка).

Зимовальщик, -щица, Зимовщик, -щица – зимувальник, -ниця, зимівник, -ниця. [Ластівка у нас не зимувальниця (Крим.)]

Зимовальый – перезимований, перезимувалий; (*прошлогодний*) торішній, тогозимній. **-лый телёнок** – бузимок (-мка), бузивок (-вка); см. **Годовальый**.

Зимованье – зимування, зимівля (*ж. р., реже сред.*).

Зимовать – зи[і]мувати, зимуватися. [Діти, діти! добре з вами вліті, а зимувати – то горювати (Номис). Ой, убирайтесь, славні чумаченьки, зимуватись до Лугу (Грінч. III)]. *Зиму-вать* – зиму зимувати. [Де-ж ти, хмелю, зиму зимував? (Чуб. V). Та й вернувся на Україну зиму зимувати (Руданськ.)]. *Он знает, где раки -муют* – він знає, де раки зимують (Приказка).

Зимоваться, безл. – зимуватися. [Як вам зимуетесь?]

Зимовик (*улей*) – зи[і]мовик (-ка). [Ці вулики – зимовики, вони надворі зимують (Чигир. п.)].

Зимовище – зимовисько, зимовище.

Зимовка – 1) зи[і]мівля (-влі) (*и ср. р.*); см. **Зимованье**. [Учора парохід став на зимівлю (Кониськ.). Журавель каже: «прийми мене, лисичко, на зимівлю» (Рудч.)]; 2) (*поздняя дыня*) зимівка; 3) зимове яблуко, зимниця (Греб.).

Зимовник – 1) (*зимнее жилие*) зимівник, зимовик, зимовище; (*в горах у гуцулов*) зимарка; 2) (*омшаник*) зимовик (-ка), темник (-ка). [Пасіку в зимовик поставили (Г. Барв.)]; 3) *бот. Colchicum L.* – пізноцвіт (-ту), зимовик (-ка *и* -ку).

Зимовниковые, бот. – зимовикові.

Зимовой – 1) зимовий, зимній; см. **Зимний**; 2) (*озимый*) озимий. **-вые хлеба** – озимина, озіме збіжжя.

Зимовье – 1) (*зимовка*) зимівля; 2) (*жилие*) зимовище, зимовисько; см. **Зимовник 1**.

Зимой, нарч.; см. **Зима**.

Зимонька – зи[і]монька. [Зімо-зімонько, зимо люта (Пісня)].

Зимородок, зоол. (пт.) – іванок (-нка), синьовід (-воду), морозюк (-ка).

Зимский, Зименский – зи[і]мський. *Зима-ская* – зима зимська. [Зіма зимська (Номис).

Такеньки вся зіма зимська перезимувалась (М. Вовч.)].

Зимушь (*прошлой зимой*) – минулої (тої) зимі.

Зимушка – зимонька.

Зимующий – зимовий, зимований. **-щая почка** – зимована брунька. **-щие травы** – зимовані трави.

Зинзивей, бот. – 1) *Malva* – рожка, собача рожка; *Malva rotundifolia L.* – проскурень (-рня), проскурка; 2) *Althaea officinalis* – проскурняк (-ку), калачики (-ків).

Зинзубель – зенцубель (-бля).

Зиновать, Cytisus biflorus – зиновать (-ти).

Зинька, зоол. (пт.), *Parus minor* – синічка, синючок (-чка).

Зипун – 1) сіряк; 2) (*перен.: мужик*) сіряк. [Сам крепак, неодукований (*невоспитанный*) сіряк (Шевч.)].

Зипунишко – сірячина. [Я постелю сірячину, а в головах кулачину (Чуб. V)].

Зипунчик – сірячок (-чка), сірячинка.

Зипунщик – сірячник (-ка).

Зияние – 1) зяння, зіхання; 2) *грам. hiatus* – роззів (-ву).

Зиять – зяти, зяяти, зівати, зіхати; (*о рыбе без воды*) зіпати. [Щоб тобі так рот зяв, як ото

- двері зяють (Сл. Гр.). Зівають чéлюсті нової ями (Франко)]. **Зияющий** – що зяє, зіхає, зиває; (в знач. прил.) зяючий, зівущ[ч]ий. **-щая рана** – розвёрнена, зівуща, зяюча рана.
- Злак** – зело, зілля, (один) зелина, (слав.) злак; (овоци) горо́дина. [І град ста́не зілля ва́ші в нївах побивати (Руданськ.) Ра́дуйся, зе́мле, не повитая кві́тчастим зла́ком (Шевч.)]. **-ки, бот.** – зе́ла (р. зіл). **Хлебные -ки** – хлі́б (-бу), хліба́ (-бів), пашня́, пашни́ця.
- Злаки, бот.** **Gramineae** – зернівці (-ці́в), трави (р. трав).
- Злат, кратк. форма от Златой** – (в песнях) зо́лот. [Зо́лот пе́рстїнь (Метл.)].
- Златка, зоол.** (жук) – криця́к, красі́тка.
- Златница** – 1) черві́нець (-нця́), дука́ч (-ча́); 2) (личинка) зо́лата ба́бочка.
- Зла́то** – зо́лото, (поэтич.) зло́то, (слав.) злато; см. **Зо́лото**.
- Златове́рхий, Златогла́вый** – золотове́рхий, златове́рхий, золотоголо́вий, золотоба́нний. [Златове́рха це́рква (Н.-Лев.). Снілось мені́..., що в те́ремі, златове́рхі́м, сте́лю похитну́ло (Рудан.). Золотоба́нні це́ркви (Сл. Яворн.)].
- Зла[Золо]тові́дний** – золотові́дий, золотува́тий, золоті́стий.
- Златовла́с, бот.** – зо́лата лі́ля.
- Златогла́вый** – 1) см. **Златове́рхий** – 2) золотоголо́вий. [Рі́би золотопе́рі, ко́ні та́кі здо́рові-здо́рові... і всі золотоголо́ві (Грінч.)].
- Златогла́зик, зоол.** – сліпу́н (-на).
- Златогла́сний** – золотоголо́сий.
- Златогри́вый** – золотогри́вий, (суц.) золотогри́в. [Сів на золотогри́вого ко́ня і при́хав до ца́ря (Рудч.). Кінь-золотогри́в (Крим.)].
- Златоза́рний** – золотося́йний, злotosя́йний.
- Зла[Золо]тозу́бый** – золотозу́бий. [Не діжда́ть золотозу́бим, щоб я загі́нув че́рез них! (Сосюра)].
- Златоїме́ц, см. Лихоїме́ц.**
- Злато́й, см. Зо́лото́й. -то́е число** (в пасхалиях) – зо́лотé число́.
- Златоко́ваний** – золо[зло]токо́ваний, зо́лотом ку́тий, (слав.) златоко́ваний (Шевч.), златоско́ваний.
- Златоко́вач, см. Зо́лота́рь 1.**
- Златокры́лый, см. Зо́лотокры́лый.**
- Златоку́дрый** – золотоку́черий, золотоку́дрий. [Мого́ золотоку́дрого О́реста (Л. Укр.)].
- Златоле́нник, бот.** **Linomyris** – зайці́в льон.
- Златолю́бец, -любі́вый** – грошолу́б, зо́лотолю́б (-ба).
- Златолю́бие** – грошолу́бство, зо́лотолю́бство; см. **Любостяжа́ние**.
- Златома́ковый, см. Златове́рхий.**
- Зла[Золо]тоо́кий** – золо[зло]тоо́кий.
- Зла[Золо]торо́гий** – золоторо́гий, (суц.) золоторі́г (-ро́га).
- Зла[Золо]тору́нний** – золотору́нний.
- Златоселе́зенник, бот.** **Chrysosplenium aeternifolium** – жовтя́ни́ця.
- Златосі́ний** – золотосі́ний.
- Зла[Золо]тотка́нный** – 1) золототка́ний, злототка́ний. [Парча́ золототка́ная (Куліш)]. **-ная материя** – золототка́нка; 2) (вышитый золотом) гаптований зо́лотом.
- Златоу́ст** – з(о)лотоу́ст; (церк. праздн.) **Иоанн-Златоу́ст** – З(о)лотоу́ст.
- Златоу́стый** – золотоу́стий, красно́мовний.
- Златоце́вѣт, бот.** **Chrysanthemum segetum** – зо́лотоцві́т, роме́н (р. ромну́), роме́н-зі́лля, рома́н, рома́нець (-нця́).
- Златоце́вѣтний** – 1) зо́лотоцві́тий, зо́лотокві́тлий; 2) зо́лотоба́рвний.
- Зла́чность** – травні́стість, поро́слість (-ости).
- Зла́чный** – (травяни́стый) травні́стий, поро́слий. **-ное место** (переносно) – а) (веселые

места) зелений затишок (-шку); б) *црксл.* – тихий гай, божий рай.

Златошейка (*золотая шейка*) – золотошийка.

Зла[Золо]тошёрстий – золотоволосий, золоторунний, золотошёрстий. [Під ним кінь бравий золотошёрстий (Верхнедн. п.)].

Злее, Злей – 1) *ср. ст. от нрч.* **Зло** – зліше, лютіше, злісніше від, за ко́го, ніж хто. *Он злее его обращается с людьми* – він зліше від його поводитьься з людьми; 2) *ср. ст. от Злой* – лихіший (-ша, -ше), зліший, лютіший, злісніший, клятіший від, за ко́го, ніж хто. *Она злее старой ведьмы* – вона лютіша від старої відьми (за стару відьму).

Злеть (*становиться более злым*) – зліти, (*ещё более*) злішати, лютішати. [Не молодіє, не старіє, а тільки де-далі зліє (Шевч.)].

Злить – злостити, злити, лютіти, сердити ко́го; *см. Гневить, Сердить*. [Усе це лютіло його противників (Франко)].

Злиться – 1) (*зlobиться*) злоститися, злостувати, злітися, злувати, лютувати, лютітися, яритися, звіритися, пасіювати, (*опис.*) важким духом дихати на ко́го за що. [Він на мене злостився (Н.-Вол. п.). В неї закипіла злість: вона завсіди злостувала на Саню (Н.-Лев.). Андрій мовчки злував (Крим.) Чого-ж ти лютуєш? (Черкас.). Лютував старий за те, що ляхівку взяв (М. Вовч.). Там він пролежав аж до ночі, лютячись на всенький світ (Крим.). Пасіює, аж зубами скрегоче (Липовеч.); 2) (*о стихии: бушевать*) лютувати, лютітися, яритися. [Мороз так лютіється (Проск. п.)].

Зло, суц. – 1) зло (*р. зла*), лихо (-ха), лихе (*р. лихого*), (*редко*) худо (-да). [Ну, брате, – кажуть: як ти жив? добро чи зло робив? (Гліб.). Люди не однаково розуміють добро і зло, правду і неправду (Наш). Хто сіяв зло, той пожинав скорботу (Куліш). Піп людей карає, а сам лихо робить (Номис). Романе! лихим живе́ц, литвином оре́ш (Номис). Я їм добра не зічу, худа не мислю (Чуб. V)]. *Делать зло* – лихо ко́ти, чинити, учинити (*сделать*) ко́му, (*образно*) лихо кувати ко́му. *Он сделал страшное зло* – він вчинив (зробив, скоїв) страшне лихо. *Желать зла кому* – мислити зло ко́му, бажати (зічити) ліха ко́му. *На зло научать кого* – на лихо вчити ко́го. *Употреблять во зло* – вживати на зло що, зловживати що; *см. Злоупотреблять. Считаться за зло* – йти (вважати) за зле; 2) (*беда*) лихо, біда, (*неожид.*) лиха година; *см. Беда. Общественное зло* – громадське лихо. *Рабство есть величайшее из зол* – рабство – це найгірше лихо (зло). *Из двух зол выбирай меньшее* – котре лихо менше те й вибирай. *Постигло зло кого* – спіткало лихо ко́го, побіла ко́го лиха година. *Как на зло (на беду)* – як на зло, як на ту пеню, як на те. [Як на ту пеню й ма́ти приходять (Сл. Гр.)]. *Избежатъ зла* – уникнути, втекти ліха (біди). *Уйти от зла* – втекти від ліха (біди). *Вещать зло* – лихо (біду) віщувати ко́му; 3) (*злость*) злість (-ости). *На зло (делать)* – на збитки, на злість, на прикрість, на пеню, на капі[о]сть, (*на перекор*) навкір, навкірки, наперекір, насукір ко́му (чинити). [Це він на збитки отак робить (Кам. п.). На злість моїй жінці нехай мене б'ють (Приказка). Усе на ка́пость робить (Сл. Гр.)]. **Зло взяло меня** – зазлісно мені стало, люто зробилося мені. *Сорвать зло на ком* – зігнати серце (оско́му) над ким на ко́му. [Щоб над ким-небудь серце своє зігнати (Квітка)]. *Со зла* – зо-зла, зі-зла, з серця, з пересердя. [Трохи з серця не сказивсь (Стор.)].

Зло, нрч. – 1) (*злостно*) люто, злісно, зло[і]сливо, зо-зла; (*плохо*) зле; *срвн. Злобно, Жестоко. Зло раскритиковали его книгу* – злісно розкритикували його книгу. *Он зло (плохо) обращается с людьми* – він зле поводитьься з людьми; 2) (*ретиво*) завзято. **Зло браться за что** – завзято братися до чо́го.

Злоба – злоба, злостивість (-вості), лють (-ти), лютість; (*злость*) злість, зазлість (-лості), (*вульг.*) («зуб») храп (-пу). [Одібратъ її не зможе ніяка злоба неси́та (Самійл.). Черне́ча злоба до гроба (Номис). Ридає в безси́лій люто́сті (Л. Укр.). Зно́ву підняла́сь у його на люде́й злість (Грінч.)]. *Выместить свою -бу на ком* – око́шити свою злобу (злість) на ко́му. *Дышатъ -бой на кого* – дихати пеклом на ко́го. *Иметь (питать) -бу против кого* – ма́ти

злість, завзяття, серце (лють, храп) на ко́го. *Возьметь -бу на ко́го* – завзяти злість на ко́го. *Бессильная -ба* – безсила лютість, лють. *-ба дня* – пекуче пита́ння, нага́льна справа, (*церк.-слав.*) злоба дня. *Он это сделал по -бе на меня* – він це вчинив, маючи злість на мене, із злості на мене. *Довлеет дневи -ба его* – доволі в ко́жного дня ли́ха свого́ (*Єв.*).

Злобивый, Злобливый – злобливий, злосливий; *см.* **Злобный, Злой**.

Злобить кого, *см.* **Злить**.

Злобиться – злобитися, лютувати проти *и* на ко́го; *см.* **Злобствовать**. [*Иродіяда-ж злобилась на його і хотіла вбити його (Єв.)*].

Злобливый, *см.* **Злобивый**.

Злобно – злосливо, злісно, (*с сердцем*) зі[о]-зла́. [*Кость подививсь на брата́ка і злісно зареготавсь (Крим).*] *Очі злісно блиснули (Васильч.)*. *Зі-зла́ глянув на пи́саря (Васильч.)*].

Злобность – злосливість, злісність, злобливість, зледу́шність (-ости).

Злобный – злосливий, злісний, злобний, злобливий, лихий, лютий, кля́тий. [*Злосливий язик (Самійл.)*. *Злослива рука́ (Франко)*. *Злісний сміх (Крим)*. *Лиха́ радість налива́є Хо́мине серце (Коцюб.)*. *Го́стра злобна епігра́ма (Л. Укр.)*. *Будь милостива, будь не злобна (Котл.)*. *Не піду за цигана: цигани дуже кля́ті (Звин.)*].

Злободневный – пекучий, (*церк.-слав.*) злободенний. [*Пекуче пита́ння*]. *Стать -вным* – ста́ти на чергу лня.

Злобствование – злостува́ння, злобува́ння, злува́ння, лютува́ння.

Злобствовать – злостувати, злоститися, злобувати, злобитися, лютувати, лютитися, ма́ти злість на ко́го, важким ду́хом ди́хати на ко́го. [*Він ні на ко́го не злосту́є (Н.-Лев.)*].

Зловестник, -ница – лихові́сник, -ниця, злові́сник, -ниця.

Зловеще – лихові́сно, злові́сно, зловоро́же.

Зловещий – лихові́сний, злові́сний, зловоро́жий, злові́щий, злові́щуватий (Куліш). [*Лихові́сні зву́ки (Франко)*. *Злові́сні пророкува́ння (Єфр.)*. *А на уста́х був усмі́х зловоро́жий (Л. Укр.)*. *Заграла труба́ злові́ща (Франко)*. *Злові́щєє передчуття́ (Крим.)*].

Зловка (*злая жєницина*) – злі́сниця, з'ї́духа.

Зловоние – сморі́д (-роду), смерді́ння, (*зап.*) сопу́х (-ху́); *см.* **Вонь**.

Зловонный – смердю́[я]чий, воню́чий, воню́кий; *см.* **Вонючий**.

Зловражий – зловоро́жий. [*Там не доста́не їх зловоро́жа рука́ (Л. Укр.)*].

Зловредность – шкідли́вість, злоскідли́вість (-ости).

Зловредный – (дуже) шкідли́вий; *срвн.* **Вредный**.

Злодеев – лиході́їв (-ієва, -ієве), злочинці́в (-цева).

Злодей – (*кто творит зло*) лиході́й, лиході́йник, злочинник; (*преступник*) злочі́нець (-нця); (*зложелатель*) злобите́ль. [*А ви їх клєнетє, як лиході́їв (Куліш)*]. **-дей** (*бранно*) – вра́жа (ли́ха) ду́ша, зла личі́на, (*сильнее*) шельма́, ші́беник, харци́зяка, харци́з. [*От, вра́жа ду́ша що надума́в! (Крим)*]. *Ось до чо́го довів ти мене́, ші́бенику! (Єфр.)*].

Злодейка – лиході́йка, лиході́йниця; (*преступница*) злочинни́ця, злочі́нка;

(*зложелательница*) злобите́лька. **-ка судьба** – лука́ва, лиході́йна до́ля, лиході́йка-до́ля. **-ка западня** – лука́ва, лиході́йна па́стка.

Злодейкин – лиході́йчин, злоді́йчин.

Злодейски – 1) по-лиході́йському, лиході́йно, злоді́йно; 2) (*коварно*) злоді́йно, підсту́пно, зрадли́во; (*плутовски*) шельмува́то, вражо́ї душі́.

Злодейский – 1) лиході́йський, злочинський. [*Вхо́плєно її́ з-між нас злочі́нською руко́ю ни́шком (Грінч.)*]; 2) (*зловредный*) лиході́йний, злоді́йний, злочинний, вра́жий, лихом ші́тий. *Ой, ху́тко зно́ву при́йде ніч злоді́йна, нам, ді́тям сві́тла, зі́р з очей укра́де (Л. Укр.)* *Мов злочинна рука́ (Ворон)*. *Підкру́тив свої́ вра́жі ву́си (Крим.)*].

Злодейственный, *см.* **Злодейский 2**.

Злодейство, *см.* **Злодеяние**.

Злодействовать – лиходіяти, лихувати, лиховодити, злодіяти, злочинити.

Злоделатель, -ница, см. Злодей, -ка.

Злодеяние – лиходійство, злочин (-ну), злочинство. [Пробігла вже і в цих долинах чутка про ті нові страшенні лиходійства (Грінч.). І лютої доби злочинства всі колишні за наших повстають годин (Самійл.)].

Зложелание, см. Зложелательство.

Зложелатель – зложичливий (-вого), зложичливець (-вця), недоброзичливий, лихозичливий, злобитель (-ля).

Зложелательница – зложичлива (-вої), зложичливиця, недоброзичлива, лихозичлива, злобителька.

Зложелательный – зложичливий, недоброзичливий, лихозичливий, (*зловражний*) зловорожий.

Зложелательство – зложичливість, недоброзичливість, лихозичливість (-вості), зло(в)мислення, злобительство.

Зложелательствовать – лиха (зла) зічити кому, зло(в)мислити на кого.

Злой, Зол – 1а) (*дурной, недобрый*) лихий, злий, недобрый, клятий, лютий, злісний, злі[о]сливий. [Лихий доброго попсує (Номис). На світі лихих людей більш ніж добрих (Кониськ.). Лихий намір. Нехай собі злії люди що хочуть говорять (Шевч.). Вона дуже недобра: б'є своїх пасинків, їсти їм не дає (Звин.). Схаменіся, лютий враже (Ворон.). Ну, та й зліслива у мене жінка (Кан. п.). Приміта: у клятої жінки коси тверді (Звин.). Злісна думка (Крим.); (*злбный, причиняющий зло другим*) злий, лихий, заїдливий, (*бранно*) катаржний. [Зняли з нього головоньку злії басурмани (Метл.). Собаки злі – покусують та не заговорять (Шевч.).] **Злой дух** – нечиста сила, враг, мара. **Злые духи** – нечиста сила (см. **Дух 1**). **Злой гений** – лихий геній. **Злой умысел** – лихий, злий намір, зло(в)мислення. **Злой человек** – лиха людина, злобитель, бузувір. **Злое дело** – злочинство. **Злой поступок** – лихий вчинок. **Злая женщина** – недобра жінка, злісниця, з'їдуха, бузувірка (см. **Злючка**). **Злая критика** – злісна критика. **Злая судьба, рок** – лиха доля, зла доля, люта, зла недоля, недоля, лиха година, (*бездолье*) безталання; *срвн.* **Злосчастье**. [Лиха доля і під землею надибає (Номис). Злая доля може на тім боці плаче (Шевч.). Ой, лихая година моя! Одцуралась родина моя! (Макс.).] **Злой, как змея** – лихий, як гадюка, гадюкуватий. [Вона, кажуть, дуже гадюкувата (Кон. п.).] **Делать злое (зло)** – лихо коїти, чинити кому. **Злейший враг** – лютий, найлютіший, завзятий ворог. [Побачив знайомого муляра поруч із своїм завзятим ворогом (Франко)]. **Злые травы** – шкідливі трави, лихе зілля; б) (*выражающий злость: о глазах, губах, смехе и т. д.*) лютий, недобрый, злий, злісний, сердитий. [Недобрый сміх (Крим.). Недобра радість (Коцюб.). Зиркнув на нього лютим поглядом (Кримськ.). Очі були ніби сердиті (Н.-Лев.). Злісний сміх (Л. Укр.); в) (*бедственный, жестокий*) лютий, лихий; см. **Жестокий, Лютый**. [Свою Україну любіть, любіть її... во в'рем'я люте (Шевч.). Люта недоля. Їм лірник співав про колишню неволю, про панську сваволлю лихую (Л. Укр.); г) (*буйный, сильный: о ветре, морозе и т. д.*) лютий, клятий, сердитий. [Зима люта; вітер свіще (Руданськ). Сердитий вітер завива (Шевч.); д) (*о болезнях: тяжёлый, жестокий*) лютий, клятий, лихий, тяжкий. [Люта хвороба. Лиха гарячка]; е) (*о горчице, хрене и т. п.*) сердитий, лютий, клятий. [Сердитий хрін]; 2) (*сердитый*) злий, лихий, лютий; см. **Сердитый**. [Устав сьогодні дуже злий (Звин.).] **Быть злым на кого** – бути лихим, лютим на кого, бути лихої волі на кого, злувати на (у проти) кого, (*опис.*) лихим духом дихати на кого, злим (лихим) оком дивитися на кого; см. **Злобствовать**. [І пан був лихої волі на його (Свидн.).] **Очень злой** – дуже лихий, злий, лютий *и т. д.*; (*прелютый*) прелютий, запрелютий. **Он на вас очень зол** – він на вас дуже лихий, злий, (*фамил.*) храп має. 3) (*ретивый*) завзятий. **Дядя был злой рыбак** – дядько був завзятий рибалка.

Злокачественность – злісність, злосливість, (*вредность*) шкідливість (-ості).

Злокачественный, мед. malignus – злісний, злосливий (Мед. Сл.). **-ная опухоль** – злісна

- пухліна. **-ная лихорадка** – злісна лихоманка.
- Злоключе́ние** – лиха пригода, пригода, халепа, нещастя, лихо. **-ния** – злигодні, злидні (-нів); *см. Бедствие.*
- Злоко́варный** – зло(в)місно підступний, лихопідступний.
- Злоко́зненность** – підступність, лиходійність (-ности).
- Злоко́зненный** – лиходійний, підступний, каверзний.
- Зломогучий** – зломогутній.
- Зломудрый** – зломудрий, лихомудрий, злохитрий, злий мудрагель.
- Зломы́сленный** – злдумний, лихої думки; *см. Злонаме́ренный.*
- Злонаме́рение** – злий, лихий намір, зла, лиха думка, злонамір (-ру), зло(в)міслення.
- Злонаме́ренно** – зло(в)місно, зловільно.
- Злонаме́ренность** – зло(в)місність, зловільність.
- Злонаме́ренный** – зло(в)місний, зловільний.
- Злонра́вие** – лиха вдача, злі (лихі, непутящі) норови, недобрі звичаї, непуття, лихота. *Вот -вия достойные плоды – ось гідний плід звичаїв непутящих! так от що злії норови сплодили! (Крик.).*
- Злонравный** – лихої, злої, непутящої вдачі, злослівий.
- Злопамя́тность, Злопамя́тливость** – злопам'ятливість, злопомність, лихопомність (-ости).
- Злопамя́тный, Злопамя́тливый** – злопам'ятущий, злопомний, лихопомний, (зло)пам'ятливий. [Тепер вона добра, не пам'ятлива, у неї нема серця проти Андрія (Коцюб.)].
- Злопамя́тование, Злопамя́тство** – злопам'ятання, злопомність, лихопомність (-ности).
- Злопамя́т(ств)овать, см. Злобствовать.**
- Злополу́чие** – лихо, нещастя, недоля, безголов'я. **-чия (мн.)** – злигодні, злидні (-нів); *срвн. Бедствие.*
- Злополу́чность** – бездольність, безталанність; *см. Злополу́чие.*
- Злополу́чный** – бідолашний, бездольний, безталанний, сердешний, нещасний, зло[лихо]повісний. [Застукали сердешну волю та й цькуємо (Шевч.). Повідрубав руки й ноги, – все за той сердешний хліб (Грінч. I). Оце він, той злоповісний лист, що наробив стільки лиха (Крим.). Проклятий, злоповісний день, коли я народився (Крим.)].
- Злопыха́тельный** – злослівий, злостивий.
- Злопыха́тельство** – люте сопіння проти кого, лютий дух (храп) на кого; *см. Злобствование.*
- Злопыха́тельствовать** – лютим духом сопти на кого (*и* проти кого).
- Злора́дно** – злорадо, злорадісно, зловтішно. [Посміхались злорадо (Коцюб.)].
- Злора́дность** – злорадість, зловтішність (-ости).
- Злора́дный, Злора́дливый** – злорадий, злорадісний, зловтішний. [Тепер вони із злорадою цікавістю дивились (Корол. III). Реґоче злорадим сміхом (Л. Укр.)].
- Злора́дство** – зловтіха, злорадість, зловтішність (-ости), лиха радість, втіха. [Півний лютости і злорадости (Л. Укр.) З лихою втіхою переслухав це (Крим.)].
- Злора́дствовать** – злорадіти, зловтішатися з чого, мати лиху втіху.
- Злоречи́вость** – лихомовність, лихослівність (-ности).
- Злоречи́вый** – лихослівний, лихомовний, лихий на язик, (*суц.*) злоріка, (*сплетник*) язика́тий.
- Злорече́ние** – лихослів'я, лихомовство; *см. Злословие.*
- Злоречи́ть** – лихословити, (*слав.*) злорічити (Куліш); *см. Злословить.*
- Злосе́рдие, -сердечие** – злосердність *и* злосердість, злосердечність (-ости); *см. Жестокосе́рдие.*
- Злосе́рдный и Злосе́рдый, -сердечный** – злосердний *и* злосердий, злосердечний; *срвн. Жестокий.*
- Злосе́ятель** – злосіяч, сіяч лиха, зла, розсівець зла (Грамота XV в.).

Злосла́вити – обмовляти, несла́вити ко́го, лихосло́вити ко́го, про ко́го; *срвн.* **Бесче́стити**.

Злосла́вний – знесла́влений, недобро́ї слави.

Злосло́в, -сло́вка – злорі́ка (*общ. р.*).

Злосло́вие – лихослі́в'я, обмо́ва, злий язýк. [Я гордува́в обмо́вою людсько́ю (Куліш)].

Злосло́вити ко́го, о ко́м – лихосло́вити ко́го, про ко́го, лихомо́вити про ко́го, обмовляти ко́го, ганити, ганьби́ти, ганьбува́ти ко́го, пащекува́ти про ко́го, (*опис.*) кувати ре́чі недобри́(ї) на ко́го; *срвн.* **Клевета́ть**. [Почала́ вона́ лихосло́вити про йо́го (Кониськ.). Оле́ся лихосло́вила й сміялась з Онисі́ (Н.-Лев.). Ця́ баба всіх обмовля́є (Звин.). А тим ча́сом вороже́ньки чиня́ть свою́ волю, – кую́ть ре́чі недобрі́ї (Шевч.)].

Злосло́вний – лихослі́вний, лихомо́вний, (*суц.*) злорі́ка, обмо́вець (-мо́вця); пащекува́тий; *см.* **Клеветни́й**.

Злосмра́дие, -дний, см. Злово́ние, Злово́нный.

Зло́сно – 1) (*злонамеренно*) зло(в)ми́сне; 2) (*злобно*) злі́сно, злослі́во, злю́че. [О́чі злі́сно бли́сну́ли (Васильч.)].

Зло́сность – 1) зло(в)ми́сність; 2) (*злобность*) злі́сність, злослі́вість, злості́вість (-ости).

Зло́сний – 1) (*злонамеренный*) зло(в)ми́сний. **-ний банкрот, неплательщик** – зло(в)ми́сний банкру́т, неплатник. **-ная спекуля́ция** – зловми́сна спекуля́ція; 2) (*злобный*) злі́сний, злості́вий, злослі́вий, злю́чий; *см.* **Злобни́й**. [Несподі́вано одна́ злі́сна думка́ при́йшла́ йому́ до голо́ви (Крим.). Злості́ві на́пади на пролетарі́ят («Ві́сті»). Злослі́вий язýк (Самі́йл.)].

Зло́сть – злі́сть, о́злість, (*злостность, злобность*) злослі́вість (-ости), (*гнев*) лю́ть, лю́тість (-ости), лю́тоші (-ів). [Зо́ злості́ боля́ть ко́сти (Номис). Лю́тість одня́ла у нього́ тя́му, свідо́мість (Коцю́б.)]. **Со -сти** – зо (із, з) злості́, від злості́, з се́рця, зо[ї] зла́. [З злості́ аж мі́нівся (Руданськ.). І од злості́ зубами́ скрего́че (Шевчен.). Трохи з се́рця не сказа́всь (Сторож.). Дума́ла, щоб вона́ зо-зла́ не кину́лася й мене́ би́ти (Кониськ.)]. **Со -стю́** – злі́сно, злослі́во, злю́чий. **-сть берёт ко́го** – злі́сть (лю́ть) бере́ ко́го. **-сть охо́вати́ла, взя́ла ко́го** – злі́сть поня́ла, по́сила, взя́ла ко́го. **-сть про́шла** – се́рце віді́йшло́, мину́ло зло. **Срыва́ть, сорва́ть -сть на ко́м** – зганя́ти, зі́гнати злі́сть, відгоні́ти, віді́гнати злі́сть на ко́му чим. [Зганя́ють свою́ злі́сть зну́щанням з усьо́го... (Н. Рада). А от неха́й я Васи́ля спі́ймаю, – злі́сть оджену́ (Звин.)].

Злосча́стие – неща́стя, ли́хо, недо́ля, лиха́ до́ля, зла́ до́ля, лиха́ годі́на, злі́дні, зліго́дні (-нів); *срвн.* **Злополу́чие**. [Ща́стя доча́сне, а злі́дні дові́чні (Приказка)]. **Горе -злосча́стие** – лихо-недо́ля, горе-безтала́ння.

Злосча́стний – бідола́шний, безтала́нний, бездо́льний; *см.* **Злополу́чний**.

Злотво́рний – (*причиняющий зло*) лиході́йний, злочі́нний, (*вредный*) шкідлі́вий.

Злотворство – лиході́йство, злочі́нство.

Злоу́мие – зловжива́ння ро́зумом.

Злоу́мний – з лихі́м на́міром, лихі́й.

Злоу́мствовать, см. Зломудрствовать.

Злоу́мысел – лихі́й на́мір.

Злоу́мышле́ние – зло(в)ми́сність (-ности).

Злоу́мышленник – зло(в)ми́сник, лиходу́мець (-мця), лиходу́м (-ма).

Злоу́мышленница – зловми́сниця, лиходу́мка.

Злоу́мышленно – зло(в)ми́сно, лиходу́мно.

Злоу́мышленность – зловми́сність (-ности).

Злоу́мышленний – зло(в)ми́сний, лиходу́мний, (*злой*) лихі́й; *см.* **Злонаме́ренный**.

Злоу́мышля́ть, злоу́мысли́ть – зло(в)ми́шляти, зло(в)ми́слити на ко́го, злу́ мисль чині́ти, вчині́ти на що́, чига́ти на ко́го, на що́, змовля́тися, змові́тися на ко́го, (*опис.*) копа́ти проти́ ко́го, копа́ти я́му під ким, під ко́го. [І се́ мо́го отця́ хре́щени́к лю́бий чига́в на ва́шу жи́знь?]

(Куліш). Копають ворогі яму під мною (Мет.).

Злоупотребление *чем* – зловживання, зловжиток (-тку) чим, надуживання, надужиття, надужиток чого. [Надуживання художньої форми для проповіді моралі (Єфр.)]. **-ние властью** – зловживання владою (Азб. Ком.), надужиття влади. **-ния власти** – зловживання, надужиття від влади (уряду). **-ния по должности** – зловживання, надужиття на посаді.

Злоупотреблять, злоупотребить *чем и (устар.) что* – зловживати, зловжити, надуживати, надужити чого *и* що, уживати, ужити чого, що на зле. [Надуживати його доброти (Крим.). Він зловживає їх боязкість та полохливість для своїх жартів (Н.-Лев.). Уживали свого звичаю на зле (Доман)]. **-блять чьим-либо доверием, своим правом** – зловживати, надуживати чийого довір'я, свого права *или* чиє довір'я, своє право. **Злоупотреблений** – зловжитий, надужитий. **-ться** – зловживатися, надуживатися; бути зловжитим, надужитим від кого.

Злоухищрение – підступ (-пу), (злі) хитрощі (-щів), злохитрування, зле мудрагелство.

Злоухищрять *кого* – навчати на зле кого, злохитрити когo.

Злоухищряться – злохитрувати, зломудрувати.

Злоучение – зла (лиха, неправдива, недобра) наука. [Схилився до Арія науки злої (Крим.).]

Злоучитель – зловчитель, злонавчитель, злої науки учитель.

Злохитрый – злохитрий; *см. Коварный*. [Злохитрий вовк (Біл.-Нос.).]

Злохудожество – лихі(ї) шту(ч)ки.

Злохуление – злісна лайка, злохульба.

Злохульный – ганьбою сповнений, (*стар.*) злохульний. **-ные уста** – уста ганьбою сповнені.

Злочастие, см. Злосчастие.

Злочестивец, см. Нечестивец, Беззаконник.

Злочестивый – злочестивий, беззаконний.

Злочестие, см. Неверие, Ересь.

Злоязычие, -зычить, -зыничать, см. Злословие, Злословить.

Злоязычник, -ница – злоріка (*общ. р.*), обмовець (-мовця), обмовниця; *см. Сплетник, -ница, Поноситель.*

Злоязычный, см. Злоречивый.

Злюка – злюка (*общ. р.*), з'їдитель. [От злюка, Господи! (Мирн.), Спаси нас, боже, від такої злюки (Куліш)].

Злючка – злючка, злісниця, з'їдуха. [Він вибрав собі жінку дуже велику злісницю (Чуб. II)].

Злющий – злюч[щ]ий. [Злючих собак держала (Хата). Дівнає злющий злої муки (Куліш).

Суне злючая зіма (Глібов)].

Змеевидный – зміястий, зміюватий. [І як зміяста, сіня блискавиця (Куліш). Отари нівечив зміястими стрілами (Куліш)].

Змеевик – 1) *минер.* – гадинець (-нця), зміювик (-ка), зміювець (*р. зміювця*), серпентин (-ну); 2) *техн.* – змійка; 3) *бот.* а) **Polygonum**, *см. Горієц*; б) **Rumex aquaticus** – кінський шавель (-влю); 4) (*металл. медальон*) зміювець (-вця).

Змеєвник, бот. Aristolochia clematitis – хвилівник, хвилінник (-ка), космач (-чу), ломиніс (-носу).

Змеєвый, Змеєв – зміїв (-єва, -єве), гадів (-дова, -дове). [Недалеко од змієвого логва (Грінч. II)].

Змееголовник, бот. Dracocephalum – маточник.

Змеешушник, бот. Skorzonera L. – ужо[ї]вник, ранник (-ку).

Змеєнок, Змеєныш – гадя (-дяти), гаденя (-няти), гадюча (-чати), гадюченя (-няти), гадюк (-ка). [Гадюка й гадюченята (Ком.)]. **-єнышек** – гадюченятко, гадючок (-чка).

Змееносец, астр. Ophiuchus – змієдержець (-жця).

Змееподобный, Змеобразный, см. Змеевидный.

Змейный – гадючий, гадючин, гадячий, гадяцький, гадюцький, зміячий, зміїний, (*змеев*) гадів (-дова, -дове), зміїв (-єва, -єве). [Ми знищимо гадюче кодрло люте (Грінч.). Чорні кігті, вмочені в гадючу слину (Крим.). Гадяче жало (Федьк.) Зміяча голова (Звин.). З того часу острів той зветься зміїним (Стор.). Брав червінці з гадючиної норки (Франко)]. **-ное гнездо** (*место*) – гадючник, гадовище. **-ное отродье, гнездо** – гадюче, зміяче кодрло, гадюче, змієве насіння. **-ная трава, бот. *Stachys silvatica* L.** – бабка, буковиця. **-ный язык, бот.**

Ophioglossum – язичник (-ка), погане зілля, без'язичник, тіхе зілля.

Змейстый – 1) (*обильный змеями*) зміїстий, зміючий, гадючливий; 2) (*извилистый*) зміястий, зміїкуватий.

Змейтсья – зміїтсья, гадюкою вітсья, гадючитсья (Хвильовий). [Стежки зміятсья глибоко в житі (Коцюб.). Яр в'єтсья гадюкою між крутими горами (Н.-Лев.)].

Змейха – зміїха, (*диал.*) дамїїха. [У тій хаті та жила зміїха з трьома головами, тому змієві мати (Мнж.). Вернув дзмії додому, питається в дзміїхи... (Звин.)].

Змейща – гадючище, зміяра. [Отакенна гадючище оповила кругом будячину (Мирн.). Як ось летить зміяра! Ху, та який-же зміяра (Олекс. п.)].

Змей и Змий – 1) *зоол. **Serpens*** – змії, (*диал.*) дзмії (-ія), ум. зміїок (-йка); (*самець*) зміїок, (*самка*) зміїха (дзміїха); (*удав*) полоз. [І був коло Києва змії і кожного году посилали йому дань (ЗОЮР)]. **Змей-Горыныч** – Змії-Горянин. **Огненный змей** – огняний змії; 2) (*бумажный*) змія и змії, літавець (-вця), (*гал.*) орел. **Пускать змея** – пускати змію и змія, (*гал.*) вірла; 3) (*бранно*) гад, гадина, гадюка; *см. Змея 2*; 4) **зелёный змий** – зелений змії. **Напитсья до зелёного змийа** – напітсья до зелёного змія.

Змейка – 1) гадючка, гадинка, гадинонька, гадиночка, змійка, (*гал.*) гашечка; 2) *бот. **Briza media** L.* – здрижник, трясучка. **-ка водяная, *Calla palustris*** – фіялковий корінь; 3) (*в ружье*) бляшка проти замка.

Змея – 1) *зоол., **Serpens*** – гадюка, гадина, змія, (*гал.*) гашка; (*лазящая по деревьям*) жеретія; (*большая*) зміюка, зміяра, гадюра; *см. Змей 1*. [Заховаю змію люту коло свого серця (Шевч.). В'єтсья як гадина (Номис). Приспавши в серці гадину зневір'я (Л.-Укр.). Гадина в його словах дихає (Номис). Коло серця молодого як гашечка чорна в'єтсья (Федьк.). Яр в'єтсья гадюкою між крутими горами (Н.-Лев.)]. **Гремучая змея** – грим'ячка. **Очковая змея** – очкар (-ря), окулярник. **Змея-медянка** – мідянка, мідяниця, (*гал.*) гладунка, гладун, веретільник, веретенниця; 2) (*бранно*) гадина, гадюка, гад, гадюра. [Що се ти, гадуро, робиш? (Ум. п.)]. **Змея подколотная** – гад потаєнний, гадюка потайна, гадюка з-під соломи. **Стать -ей** – згадючитсья, згадючіти, (*о мног.*) погадючитсья, погадючіти. [Молодєнька та Оксана, а як вже згадючіла (М. Вовч.)]. **Размножатсья как змеи** – розгадючуватсья, розгадючитсья.

Змий, *см. Змей*.

Знавать – знавати. [У титаря, коли знавав (Шевч.). Здається, що зроду недоля, що горе тебе не знавало (Л. Укр.)].

Знаемо, *нрч.* – відомо, звісно, знати; *срвн. Вєдомо, Извєстно*.

Знаемый – 1) (*известный*) знаний, відомий, знайомий; 2) *см. Знакомый 1*.

Знай, *нрч.* – 1) (*не смотря ни на что*) знай, тільки й знає. [Дуть дівчата в поле жати та, знай, співають ідучи (Шевч.)]. **Я его успокаиваю, а он знай сердится** – а його втихомірною, а він тільки й знає, що сердиться. **Сидит да трубку, знай, себе покуривает** – сидить та люльку, знай, собі попакує; 2) (*то и дело, постоянно*) знай, одно, в одну душу, в-одно, ув-одно. [На окопі знай бігали сірі та зелені ящірки (Мирн.). Як ти мені голову набила за вечір! – одно, торохтить наче в клепачку (Борз. п.)]. **То и знай бегаєт, ходит** – тільки те й знає (робить), що бігає, ходить, (*гал.*) ув-одно бігає, ходить.

Знайка – знайко. [Знайко біжить, а незнайко лежить (Номис)].

Знак – 1) (*жест*) знак (-кү). [І він знаками показував їм і остававсь німий (Єв.)]. **Мимический знак** – мімічний знак; миг[г] (-гу), кив (-ву). **-ками** (*мимикой*) – на миг(г)ах. [Німі

розмовляють на мигах]. *Сделать, подать, дать знак* головою, глазами, рукою – подати, дати знак *или* показати головою, очима, рукою; 2) (*признак*) знак, ознака, ознак, признака, познака; *см.* **Признак**. [Ті ридання (дзвонів) металеві – знак, що хтось розстався з світом (Франко). Смерть виразно поклала свою страшну ознаку на змученому обличчі (Грінч.); 3) (*примета*) знак, признака, прикмета; *см.* **Примета**. [І дуб посадили на прикмету проїжджачим (Шевч.); 4) (*пометка*) знак, зазначка, познака, відзнака; *см.* **Пометка**. *Делать на ч.-л. -ки* (*метить*) – значити що. *Имеющий знак* (*намеченный*) – значний, значкий, значений. [Значні гроші. Значний віл (Н.-Вол. п.); 5) (*письменный*) знак, значок (-чка). [Почали тими чи іншими значками записувати свої думки (Єфр.)]. **Знак переноса** – розділка, рисочка. **-ки** *препинания* – розділові знаки. **Знак вопросительный, восклицательный** – знак питання (запитання), знак оклику. **Знак действия, корня, мат.** – знак дії, знак кореня; 6) (*след от ч.-л.*) знак, значка, познака, слід, прислідок (-дку), (*от удара кнутом и т. п.*) смуга, пасмуга, басаман; *см.* **След**. [Це все поклало свій знак на ніжно-задуману музу (Ніков.)]. **-ки** *насилия* – знаки, познаки насильства, гвалту; 7) (*свидетельство, знамение*) знак, ознака, ознак, знамено, свідоцтво. [Мій меч? Це знамено святої правди (Куліш)]. **В знак согласия, благодарности, уважения** – на знак згоди, вдячності, пошани. [Товариші мовчки хитнули головою на знак згоди (Крим.)]. **Молчание знак согласия** – хто мовчить, той не перечесть; 8) (*символ*) знак, ознака, знамено [Для мене хрест – знак віри (Куліш)]; 9) (*сигнал*) гасло, знак. *Дать подать знак к восстанию, к сражению* – дати, подати гасло до повстання, до бою. *По данному -ку* – за даним гаслом, знаком; 10) (*отличительный, официальный*) знак, відзнака, ознака. **Гербовый, денежный знак** – гербовий, грошовий знак. [Скасування грошових знаків (Н. Гром.)]. **Знак отличия** – відзнака. **-ки** *достоинства* – ознаки гідності, (*у козаков*) клейноди (*знаки власти*). **Орденские -ки** – кавалерія, орденські відзнаки. **Межевой знак** – межовий знак; копєць (*р. копця*), кляк. **Предостерегательные -ки** – перестережні, застережні знаки. **Морские -ки** – морські знаки. **Береговые -ки** – берегові знаки. **Условный знак** – умовний знак.

Каторжный знак – каторжанське тавро.

Знакомец – знайомець (-йомця), знайомий, знакомий (-мого) (*диал.* знакімець), (*участков. в угощении или выпивке*) сват, (*вежл.*) земляк; *см.* **Знакомый 1**. [Та де-ж наш учорашній сват! (Звин.)].

Знакомить – 1) *с кем* – знайомити (*реже* знакомити), зазнайомлювати, познайомляти, обізнавати когось з ким; 2) *с чем* – знайомити, ознайомлювати з чим, обізнавати з чим.

Знакомиться – 1) *с кем* – знайомитися, зазнайомлюватися, признайомлюватися (*реже* знакомитися, за[при]знакомлюватися), пізнаватися, спізнаватися, зазнаватися, зізнаватися, запізнаватися з ким. [Треба було наново знайомитися з людьми (Васильч.). Ходив по базару, признакомлювався із міщанами (М. Вовч.)]. **-ться между собой** – знайомитися, спізнаватися між (поміж) себе; 2) *с чем* – знайомитися, ознайомлюватися з чим, спізнавати що, обізнаватися з чим. [Треба спізнавати минуле й сьогочасне життя інших народів (Грінч.)].

Знакомка, Знакомица – знайомка, знайома (-мої). [Я не знала роду-племени своєї знайоми, ледве знала імення (Л. Укр.)].

Знакомо – знайома, по знаку, відомо. [А чи це вам по знаку? (Лубенц.)]. **Всё это мне -мо** – усе це мені відомо, по знаку.

Знакомство – 1) *с кем* – знайомість, знакомість (-мости), *реже*: спізнання, зазнавання, (*диал.*) знакімля з ким. [Нові знайомості, нові люди (Н.-Лев.). У мене була з ним давня знайомість (Крим.)]. **Сделайте это мне по -ву** – зробіть це мені по знайомості. **Водить -во с кем** (*знаться*) – знатися, водитися з ким. [Прощайте! Дай, боже, знатися! (Г. Барв.)]. Вони водяться з консулами (Крим.)]. **Свести, завести с кем -во** – зазнатися, зазнайомитися з ким. **Поддерживать -во с кем** – підтримувати знайомість з ким. **Прекратить, прервать -во с кем** – припинити, перервати знайомість із ким, відкинутися від когось, розцуратися з ким; 2) *с кем* – припинити, перервати знайомість із ким, відкинутися від когось, розцуратися з ким; 2) *с кем*

чем – знайомість, ознайомлення, обізнання з чим. [Обізнання з різними продукціями (Азб. Ком.)].

Знакомый – 1) (*знакомец*) знайомий, знакомий, (*диал.*) знакімський; *см.* **Знакомец**, **Знакомка**. [Він живе у знайомих. Позіхдилися усі родичі і знакові (Квітка). Знакімським передам йому чого-небудь (Борз. п.)]. *Быть -мым, -му с кем* – бути знайомим, знатися з ким. [О, давно я знайомий, давно з опікункою тою (Франко)]. *Быть хорошо -мым* – бути добре знайомим, добре знатися з ким. [Ми з їм добре зналися, часом бували в його (Грінч.)]. *-мы ли вы с ним?* – чи знайомі ви з ним? *Скажи с кем ты -ком, а я скажу кто ты таков* – скажи мені, хто до тебе хіде, а я скажу тобі, хто ти; 2) (*известный*) знайомий, знакомий, знаний, відомий, (*диал.*) свідомий кому. [Ухожу у знайомі кімнаточки; усє як і було (М. Вовч.). Ніби той голос і знайомий Корнієві, але хто це – не вгадає він (Грінч.). Путь-дорога їх відома, яри їм знакові (Руданськ.). Голос то відомий (Куліш). Це корова свідома, – хіба-ж ми не знаємо її? (Сл. Гр.)]. *-ком кто, что кому* – по знаку кому хто, що *и* знайомий *и т. д.* кому хто, що. *Быть -мым кому* – бути по знаку кому, бути в приміт(к)у кому. [Прислухаюсь: голос наче і по знаку мені, та не вгадаю (Кониськ.). Ви мені наче по знаку (Звин.)]. *Совершенно -ком, -комый кому* – знайомісінський кому. [Кожна стежечка, кожний кущик знайомісінські (М. Вовч.)]. *-мая песня* – знана (знайома) пісня. *-мый напев* – знайомий спів (голос). *-мая дорога* – знайома, знана дорога. *Мне хорошо -мы его привычки* – я добре знаю (мені добре відомі) його звички; 3) (*ознакомленный с чем*) знайомий з чим, обізнаний, запізнаний з чим. [Він знайомий (обізнаний) з цією справою]. *Быть -комым с чем* – бути знайомим, обізнаним з чим, знатися на чо́му.

Знаменатель, *мат.* – знаменник. *Общий -тель* – спільний знаменник. *Привести к общему (одному) -телю* – звести до спільного знаменника. *-тель отношения, мат.* – знаменник відношення.

Знаменательность – знаменність; значущість.

Знаменательный – знаменний, (*многозначительный*) значущий. [Знаменні події (Єфр.). Такі значущі хвилини (Єфр.)].

Знаменать – 1) (*осеять кого крестн. знамен.*) знаменувати когось; 2) (*просфоры*) значити, печатати (проскури).

Знаменаться – хреститися, класти хреста на собі, класти на собі знак хреста святого, знаменувати хрест святій.

Знамение – 1) (*знак*) ознака, о́знак (-ку), знак, знамені. [Домагались од нього ознаки з неба (Єв.). Люба веселочко! будь ти мені за ознаку надії (Самійл.)]. *Творить крестное -ние* – класти хреста на собі, знаменувати хрест святій; 2) (*явление, предвестие*) ознака, (*слав.*), знамення. [Господь знамення посилає (Єфр.)]. *-ние времени* – ознака часу; 3) (*праздник*) Знамення.

Знаменито – славетно, славнозвісно, (*превосходно*) знаменіто, знакоміто. [Та вже-ж і ляялась знакоміто (Мова)].

Знаменитость – 1) (*известность*) славетність, славутність, славнозвісність; 2) (*о лице*) славнозвісність, знакомітість (-ости). [І той доктор так само був велика славнозвісність (Крим.)]. *Наша -тость* – наша славнозвісність.

Знаменитый – славнозвісний, славетний, славутні[і]й, уславлений, знакомітий. [Славетний письменник. -ний адвокат. Військові співці славутні (Л. Укр.). Поет відомий, поет славнозвісний (Крим.)]. *-тый людьми* – людославний. [Людославна Запорізька Січ (Сл. Гр.)].

Знаменный распев – знаменівий спів (голос).

Знаменник – печатка, знаменік (-ка).

Знаменный – короговний, прапоровий, стяговий.

Знаменование – 1) (*действие*) значіння, значення; а) (*явление*) ознака, (*слав.*) знамення.

Знаменовать – (*метить, помечать*) значіти що чим; (*означать что-л. собою*) значіти, означати, визначати, знаменувати; (*предвещать*) вістувати що кому. [Державний капіталізм знаменує надзвичайне зміцнення великої буржуазії (Азб. Ком.)].

Знаменоваться, см. **Знаменаться**.

Знаменосец, Знаменщик – хорунжий (-жого), прапорний, значковий. [Убив хорунжого і корогів його приніс до гетьмана (Куліш)].

Знамо, см. **Знаємо**. **Знамо дело** – відома річ, звісно.

Знамя – прапор (-ру). стяг (-гу), корогва, (*ум.* корогівка, корогівця), корогів (-гві, *ж. р.*) и корогів (-рогву, *м. р.*), коруга, знаменю. [Із-за гори козацької корогівки відко (Дума). У головоньках червоний прапор постановили (Лукаш.). Вже військо пішло, знамена мають (Чуб. V). Вони високо держали свій стяг (Єфр.)]. **-мя науки, свободы, коммунизма** – прапор науки, волі, комунізму. [Вгору високо підняти прапор рідної науки (Самійл.)]. **Сражаться под чьими-л. -мёнами** – битися під чиймись прапорами, корогвами. **Водрузить -мя** – поставити прапор, стяг *и т. д.*

Знание – знання, знаття чого, (*ведение*) відання чого, (*сведение о чём*) відомість про що; (*умение*) знаття, вміння. [І жадібно знання вона пила (Грінч.). Все знаття земнеє не мало сили відповіді дати (Самійл.). З них (літописів) черпали люди відомості про своє минуле (Єфр.)]. **Все отрасли человеческого -ния** – усі парості людського знання. **Иметь обширные -ния по истории** – мати широке знання (широкі знання) з історії. **-ние языков, дела** – знання мов, справи.

Знатно – 1) (*хорошо*) добре, славно, здорово, знаменито. [Здорово випив]. **-но поплясали** – здорово, знаменито потанцювали; 2) (*видно, знают*) знати, видно, значно; см. **Знать**, *нрч.*

Знатность – значність, вельможність (-ности). [Науку і талант над значність прекладали (*предпочитали*) (Куліш)].

Знатный – 1) (*знаменитый*) значний, вельможний, (*полон.*) мостівий. [Чоловік значного роду (Єв.). Значні пані і шляхетство (Стор.). Люди прості і вельможні (Самійл.)]. **-ного рода** – значного роду, великого коліна, панського ложа, родовитий. **-ная особа** – значна особа. **-ная барыня** – вельможна пані; 2) (*значительный*) значний, великий, чималий. **-ный доход** – неаби-який (чималий) прибуток. **-ная сума денег** – неаби-які (великі) гроші, (*зап.*) грубі гроші; 3) (*видный*) видний, видкий; см. **Заметный**.

Знаток – знавець (-вця), (*архаич.*) знавця (-ці) кого, чого. [Відомий знавець нашого народу (Грінч.). Знавець людського серця (Єфр.)]. **-ток права** – знавець права, правознавець. **-ток своего дела** – знавець свого діла, своєї справи. [Він знавець свого діла (Кониськ.)]. **Быть -ком чего** – знатися на чому. [Франко знався на поезії сучасній європейській і античній (Ніков.)].

Знать, *суц.* – 1) (*знатные люди*) значне панство, велике панство, вельможне панство, старшина, вельможество (Куліш); 2) (*знатность*) значність, вельможність (-ности).

Знать, *гл.* – 1) знати, (*ведать*) відати що, про що, (*буд. в смысле н. вр.*) зазнати (-наю, наєш) (*с оттен. помнитъ, ведать*) кого, чого. [Хто-ж в світі знає, що Бог гадає (Номис). Секретар нічого не відав про цю справу (Кониськ.). Я батька й матері не зазнаю (Квітка)]. **Не знаю, на что решиться** – не знаю, на що зважитися. **Если бы знать** – якби знати, якби знаття. [Якби знаття, що в неділю буде година (Васильч.)]. **По чём знать, как знать** – хто тее знає! хто зна! **Бог знает** – бог зна(є), бог вість, святий зна(є). [Але святий тее знає, чи багато в нас таких найдеться (Руданськ.)]. **Чорт знает что, откуда** – ка-зна, кат-зна, чорт-віть, морока зна(є) що, звідки. **Не знаю** – не знаю, не скажу, (*я не сведом*) я не вістен про що, в чому. [А за який мій гріх – того не скажу (Кониськ.). Я про те не вістен (Кониськ.)]. **Не знаю что делать** – не знаю що робити, не дам собі ради, не знаю на яку ступити. **Не зная** – не знаючи чого, про що, несвідомо. **Знать не знать** (*ведать не ведать*) – сном і духом не знати.

Знайте же – так знайте; щоб (аби) ви знали. [Аби ви знали, я вже й сам про це подбав

(Крим.). *Как дам тебе, будешь знать* – як дам тобі, (то) будеш знати, буде про що розказувати. **Знай наших** – отакі наші! **Знать в лице (в глаза), по имени** – знати на обличчя, на ім'я когось. *Дать знать кому* – дати знати, (*известить*) сповістити, подати звістку комусь. [Як мені не буде, то я пришлю свого товариша дати тобі знати, що мені нема (Чуб.)]. *Дать знать о себе* – об'явитися, оповіститися, дати (подати) звістку про себе. *Дать себя знать* – датися (дати себе) в знаки, датися знати, датися в тямки комусь. [Ще життя не далось в знаки (Мирн.). Дамся-ж я їм у знаки (Стор.). Чи ще-ж тобі не далася тяжка неволя знати (Дума)]; 2) (*уметь, понимать что*) знати що, тямити що, чого, вміти чого, знатися на чому, могли чого. [Вона уміла єдину забавку – плести вінки (Л. Укр.). Як паскудно наша молода генерація вміє рідної мови (Кониськ.). Він докладно тямив церковних служб і кохався в церковних співах (Черк.). А цієї пісні можете? (Звин.)]. *Он -ет дело* – він знає, тямить справу, діло. *Делайте, как -ете* – робіть, як знаєте, як тямите; чиніть (*поступайте*), як знаєте. **Знать грамоте** – вміти читати, вміти письма. **Знать по немецки** – знати німецької мови, могли по-німецькому. **Знать толк в чём (смыслить)** – знатися на чому, знати до чого, розумітися на чому, смак знати в чому. [Знався за пасіці добре (Сим.). Він знає до худоби (Берд. п.). Він на тому розуміється (Сл. Гр.)]. **Знать совесть, стыд** – мати сумління, сором (лице). **Знай, нрч., см. Знай.**

Знать, нрч. – 1) (видно, заметно) знати, відн[к]о, значно, слідно. [З ким стояла, говорила – підківоньки знати (Чуб. III). Та знать на вітерець збиралось (Свидн.). Значно, що господар (Федьк.). Красот твоїх (природо) у мене ані слідно (Крим.); 2) (*вероятно*) мабуть, десь, десь-то, віддай; см. **Вероятно.**

Знатьё – знаття. *Кабы -тьё* – якби знаття.

Зна́ться, Знава́ться с кем – знатися з ким, водитися з ким, водити товариство, (*вступать в отнош., зап.*) заходити з ким. [Бодай ніхто не діждався з багатими знаться (Номис). Розійшлися, мов не зналися (Шевч.). Він водився з дяком, фершалом (Коцюб.). Я з попом собі не захожу (Стеф.)]. **-ться с нечистым** – накладати з чортом, з чортами.

Зна́ться на чём – знатися, знати на чому, знати до чого, розумітися на чому. [Теля не знається на пирогах (Номис). Я на грошах не дуже то знаю (Звин.)]. *Я на этом не знаюсь* – я на цьому не знаюсь, я в цім дурний (Франко, Пр.).

Зна́ха – знаха.

Зна́харев – знахарів (-рова, -рове), ворожбитів (-това, -тове).

Зна́харить, Зна́харничать – знахарювати. [А його жінка знахарювала, та такі так, що декому помагала (Мог.)].

Зна́харка – знахарка *и* знаху[о]рка, знатниця, баба, бабка, (*ворожся*) ворожка, шептуха, шептуня. [Занедужала княгиня і князь схаменувся, за бабами-знахарками по селах метнувся (Шевч.). До сто бабок піти – сто немочей скажуть (Приказка). Покликали до неї усіх знатниць і лікарів (М. Вовч.)].

Зна́харский – знахарський, знаху[о]рський.

Зна́харство – знахарство. *Сведуций в -ве* – знаха[о]ровитий, (*о жениц. иногда*) бабкуватий.

Зна́харь – знахар (-ря), знаху[о]р (-ря), знатник, (*колдун*) ворожбит, шептун, шептій (-тія), примівник, відьмак; *срвн. Колдун*. [Став я шукать знахарів та усяких характерників (Стор.). Сей бондар знатник великий був (Основа)].

Зна́чащий, см. Значить.

Зна́чение – 1) (*смысл*) значіння *и* значення, розуміння. [Брати слова в тому розумінні, якє вкладає в них автор (Єфр.). Слово «лахудра» має первісне значіння: «обдерта», «обідранка» (Крим.). Хіба суспільність у широкім розумінні того слова... (Крим.)]. *В полном, прямо -нии слова* – у цілім, у власнім розумінні слова; 2) (*важность значительность, вес*) вага, сила, значіння *и* значення, значність, важність (-ности). [Це для мене не має жадної ваги (*никакого -ния*) (Сл. Гр.). Справа се великої ваги (Грінч.).

Матимуть першорядне значіння (Н. Гром.). *Иметь -ние* – ва́жити, ма́ти вагу́, си́лу. *Иметь первостепенное -ние* – ма́ти першорядне значіння (значення), першорядну вагу́. *Иметь большое -ние* – ма́ти велику, значну вагу́, велико, ба́гато ва́жити, (сов. заважити). [З інших о́глядів велико ва́жать для нас пра́ці: Ів. Франка́ та Грінче́нка (Єфр.). Ба́гато заважив той факт, що... (Крим.)]. *Возьметь -ние* – заважити, набути ваги, здобути вагу́. *Иметь преобладающее -ние* – ма́ти перева́жне значіння, переважа́ти. *Получить большое, малое -ние в чём-л., для чего-л.* – заважити ба́гато, ма́ло у чо́му. [Ледве чи мо́жна сподіва́тися, що́ ця справа ба́гато заважила тепе́р у на́шому житті (Н. Рада)]. *Не лишено -ния* – не без ваги. *Придавать, -дать чему -ние* – надава́ти, нада́ти ваги́ чо́му, дава́ти, да́ти вагу́ чо́му, вагу́ кла́сти, покла́сти на що́. *Не придавать -ния* – не (на)дава́ти ваги́ чо́му, не ба́гато со́бі робити з чо́го. [Велико́ї ваги́ цьо́му не надалі́ (Крим.). Я не ба́гато со́бі ро́блю з то́го смі́ху (Франко)]. *Придавать, придать мало -ния* – легкова́жити, злегкова́жити що́, ва́жити, зва́жити ле́гко чо́го, що́. [Не годи́лось так ле́гко ва́жити тіе́ї си́ли (Куліш). Він забува́в або легкова́жив те, що́ Шевче́нко каза́в про наро́д (Грінч.)]. *Не следует придавать большого -ния этому случаю* – не слі́д надава́ти велико́ї ваги́ цьо́му випадко́ві (ці́й приго́ді). *Приобретать, -бресть -ние* – набува́ти, набу́ти ваги́, си́ли, ва́жності, забира́ти, забра́ти си́лу, узя́ти си́лу, увіхо́дити, уві́йти в значні́сть. [Таку́ си́лу забра́ли запо́рожці (Сторож.)]. *Имеющий -ние (важный)* – ва́жний, ва́жли́вий. *Событие большого -ния* – поді́я велико́ї ваги́.

Значимость – значені́сть (-ности).

Значимый – (*значащий*) значу́щий.

Значительно – 1) (*много*) значно, ба́гато. [Жі́нка значно мо́лодша за чолові́ка (Грінч.). Цей кінь ба́гато кра́щий за ва́шого (Чигир. п.)]. **-но лучший** – ба́гато кра́щий, дале́ко кра́щий. **-но больше** – дале́ко бі́льше; 2) значу́ще, значли́во, вимовно, вирази́сто; см. **Выразительно**. *Она -но посмотрела на него* – вона́ значу́ще (вирази́сто) глянула на йо́го.

Значительность – значні́сть, ва́жність (-ности).

Значительный – 1) (*по размеру*) значний, пова́жний, чима́лий, вели́кий. [Значна́ части́на се́лянства. На ву́лиці зібрався чима́лий гурт робітні́ків (Черкас.)]. **-ное большинство** – значна́ бі́льшість. **-ная сумма** – значна́ (чимала) су́ма. *В -ной степени* – вели́кою мірою, в значній мі́рі. [Ду́мка Лунача́рського вели́кою мірою оправда́на (Єфр.)]; 2) (*имеющий значение, вес*) значний, пова́жний, ва́жний, ва́жли́вий. [Цей а́втор зана́дто значна́ в нас поста́ть (Грінч.). Мав яку́сь значну поса́ду (Черкас.). Деклара́ція хоч нічо́го значно́го і видатно́го й не знамену́є, але заслуго́вує все-таки ува́ги (Н. Рада). На пе́рший по́гляд ці неоргані́чні по́милки та дефе́кти видаю́ться таки́ми пова́жними, що́... (Ніков.)]. *Играет -ную роль в обществе* – ба́гато ва́жити в грома́дянстві (в грома́ді, в товари́стві); 3) (*выразительный*) значу́щий, значли́вий, вимовний. **-ный взгляд** – вимовний, вирази́стий по́гляд.

Значить – 1) (*означать*) значи́ти, визнача́ти, означа́ти. [Що́ значи́ть сло́во «лаху́дра»? (Крим.). Що воно́ означа́, неха́й письме́нні розберу́ть (Сторож.)]. *Что бы это -чило, что это -чит?* – що́ це (воно́) значи́ть, визнача́є? що́ воно́ (це) за знак? [Не зна́ю, що́ це за знак? (Звин.). Що́ воно́ за знак, що́ твоя́ дочка́ приї́здила в го́сті? (Рудч.)] *Это -чит, что...* – це значи́ть, визнача́є, що́; це знак, що́. *Это ничего не -чит* – це нічо́го не означа́є, не значи́ть. *Вот что -чит быть неосторожным* – ось що́ значи́ть бу́ти необере́жним. *Что -чит по украински это немецкое слово* – що́ значи́ть украї́нською мо́вою це німе́цьке сло́во; 2) (*иметь вес, значение*) ва́жити, значи́ти, ма́ти вагу́, си́лу. [Що́ він на сво́єму господа́рстві ва́жить? (Г. Барв.). Поду́майте, що́ Кипр для ту́рків значи́ть. Він бі́льше ва́жить в турчи́на, ніж Ро́дос (Куліш)]. *Это много -чит* – це ба́гато ва́жить. *Ничего не -чит* – нічо́го не ва́жить. *Эти факты много -чат* – ці фа́кти ба́гато ва́жать. *Ничего не значит (пустяки)* – дарма́, байду́же. [Мо́же то й не ва́ше, та дарма́, бері́ть у́же (Сл. Гр.)]. *Это для меня ровно ничего не*

-**чит** – це для мене (а)нічоґісінько не ваґить; 3) **Значит** (*следовательно*) – отже, значиться, значця, (*выходит*) виходить; *см.* **Следовательно, Итак.** [Значиться, ви не їдете? (Вінн. п.). Значця, це не гріх (Звин.)]. **Значащий** – значущий. **-щая часть слова** – значуща частина слова.

Значиться (*где*) – бути зазначеним де, бути вписаним де, значитися де (Сл. Ум.), писатися де, (*кем, каким*) уважатися, рахуватися за коґо, за якоґо; *см.* **Считаться, Числиться.** *Он по переписи -чится пропавшим* – він за переписом уважається за пропалоґо. *Он -чится в списках* – він пишеться в реєстрах. **-ться за кем** (*считаться*) – рахуватися, лічитися за ким. *За вами не -чится недоимок* – за вами не лічиться (немає) недоплаток.

Значковый – значковий.

Значок – 1) значок (-чка), значка, зазначка. *Контрольный -чок* – контрольний значок, контрольна значка; 2) (*корпорации*) значок, ціха, цішка; 3) (*малое знамя, флажок*) прапорець (-рця), прапірок (-рка), короґовка.

Знающий – знаючий, тямучий *и* тямущий у чоґму. [Кова́ль він був знаючий, доте́пний (Грінч.). Він чоловік тямучий, не зопсує діла (Полт. г.). В арабській мові Хафиз був справді людина тямуща (Крим.)]. **-щий человек** – тямущ[ч]а людина.

Знобить – морозити, холодити коґо, що; *срвн.* **Морозить, Холодить.** [Зима́ вид (*лицо*), морозить, сонце припаляє (Грінч.)]. **-бит кого, безл.** – холодом бере, морозом бере, студить, морозить коґо. [Студить мене (Кам. п.). Мене аж морозило з тих гістеричних викриків (Крим.)]. *Его -бит лихорадка* – лихоманка, трясця його трясє.

Знобиться, *см.* **Зябнуть.**

Знобкий – 1) (*зябкий*) мерзлякуватий, мерзлий; 2) (*холодный*) холодний, морозкий.

Знобкость – мерзлякуватість (-тости).

Знобь – дриґота, дриґаки (-ків). *Меня знобь берёт* – мене дриґаки беруть; *см.* **Дрожь;** (*мне жутко*) я (аж) потерпаю.

Зноить – пекти, палити, смалити. **-ит, безл.** – пече, палить. [Надворі пече так, що й не дихнеш (Грінч.)].

Зной – спека, спекота (пекота), (*жара*) жара, жарота, гарячінь (-чіні), пал (-лу), вар, звар (-ру), варота, ш[с]квара, сквар (-ру). [Тихо й нудно і спека пекельна (Васильч.). Сонце томить спекотою військо її мужа (Руданськ.). Такий звар, що дихати не дає (Франко). Літній пал (Франко)]. *Солнечный зной* – сонячна спека, сонячний пал. *Летний зной* – літня спека, літній пал. *Полуденный зной* – опівденна спека. *Влажный зной* – парнота, припарок (-рку).

Знойно – парить, пече; ш[с]кварно.

Знойность – пекучість, палючість (-чости).

Знойный – пекучий, палючий, гарячий, жаркий, ш[с]кварний, (*о ветре*) суховійний. [Літо палюче, все повисихало (Грінч.). Це літо жаркее (Звин.). Суховійний вітер (Звин.)].

Зоб – вола (*р. вола; мн. вола, р. мн. волів*), (*гуцул.*) гуш (-ша).

Зобастый – властий, (*гуцул.*) гушуватий.

Зобать – (*о птицах*) дзюбати *и* дзьобати, клювати; *см.* **Клевать.**

Зобище – волице.

Зобный – воловий. **-ная железа** – волова залоза. **-ный корень, бот.** *Scrophularia aquatica* – ранник (-ку).

Зобок, Зобочек – вол(ь)ко, волечко, воленько.

Зов – 1) (*приглашение*) клікання, заклікання, за́клик (-ку), за́зов (-зву), запрохання, за́просини (-син). *Приехал без -ву* – приїхав некліканий, непроханий; 2) (*клик*) клик, по́клик (-ку), клікання, гук (-ку), гука́ння. [Поклик бойовий (Л. Укр.). Вона вийшла на по́клик материн (Коцюб.). Клич-же, коли є хто, щоб на твій клик озвався (Кн. Йова). На сей гук побігла дівчина (Свидн.)]. *Отвечать на зов, см.* **Отзываться 1.**

Зовный – клічний.

Зодіак, *астр.* – зодіак (-ку), звірокруг (-га) (Жел.).

Зодіакальний – зодіаковий.

Зодія, **Зодій** – зодія (-дії), зодій (-дію).

Зодческий – будівничий, будівничий.

Зодчество – будівництво. [Пам'ятки українського будівництва]. *Церковное -во* – церковне будівництво.

Зодчий – будівничий (-чого), будівник (-ка).

Зоил – зоїл, злостивий критик.

Зол, *см.* **Злой**.

Зола – попіл (-пелу), зола; (*горячая зола с огнём, с тлеющ. уголками*) присок (-ску); (*выбрасываемая после золки*) візо[і]л (-золу), пазі[о]лки (-ків). [Лучче їсти хліб з золою, та не жити з чужиною (Номис)]. *Выгребать -лу* – вибирати попіл (з груби). *Свалка -лы* – попелище, попільник, попі[є]льня.

Золёние – луження, зоління *и* золення.

Золильный – золільний, золінний. **-ный чан** – золільник. **-ная кадка (для белья)** – жлукто, зільниця.

Золистый – золистий, попелистий.

Золить – золити, лужити що. [Золити полотно, шмаття (*бельё*)]. **-ться** – золітися, лужитися, бути золеним, луженим. [Золись! золись! на більше не надійсь (Номис)]. **Золенный** – золений, лужений.

Золка – 1) (*ум. от Зола*) попілєць (-льцю); 2) *см.* **Золёние**.

Золовка – зовиця, (*диал.*) зовухна. [Ой як мені та зовицю сестрицею звати (Метл.)].

Золовкин – зовичин (-чина, -чине).

Золовой, Зольный – попеловий, золовий.

Золовушка – зовичка. [Хоч діверко пустить, – зовичка не пустить (Пісня)].

Золовушкаин – зовиччин (-на, -не).

Золотарник, *бот.* **Solidago Virga aurea L.** – золотушник (-ка *и* -ку).

Золотарный – золотарський. [Золотарська наука].

Золотарня – золотарня, позолотна майстерня.

Золотарь – 1) (*золотых дел мастер*) золотар (-ря), золотарник, золотнік, (*устар.*) злётник, злотарник, (*ум.*) золотарик, золотничок (-чка); 2) (*золотильщик*) позолотник, сухозлётник, злётник; 3) (*отходник*) золотар (-ря), бочкар (-ря), півень (-вня), вивозник.

Золотень, *золотая розга, бот.* – *см.* **Золотарник**.

Золотеть – золотіти (-тію, -тієш).

Золотильный – позолотний.

Золотильня, *см.* **Золотарня**.

Золотильщик – позолотник, злётник, сухозлётник; *см.* **Золотарь 2**.

Золотистка, *бот.* **Helichrysum Dc.** – цмин (-ну); **H. arenarium Dc.** – жовта гарячка, жовтушки, жовтяниця, цмин, жовтий цмин, сварка, сварливець (-вця), золотуха, головокрут (-ту), котячі лапки.

Золотистый – золотистий, (*устар.* злотистий), золотастий, золотавий, позолотистий (Ворон.). [Золотисті кучері. Як тіні барвісті від хмарок злотистих (Л. Укр.). І в серці людським зорі золотаві міхтять (Франко)].

Золотить – золотіти, позолочувати, визолочувати. [Вечірне сонце гай золотіло, Дніпро і поле золотом крило (Шевч.). Місяць позолочує їх (хмаріни) (Васильч.)]. **Золоченный и Золочённый** – золочений, позолочений.

Золотиться – 1) (*казаться золотым, золотеть*) золотіти, золотітися. [На токах золотіють скирті (Основа)]; 2) (*быть золотиму*) золотітися, позолочуватися.

Золотко – золотко, золотце.

Золотнік – 1) (мера вага) золотнік, ум. золотнічок (-чка). *Болезнь входит пудами, а выходит -ками* – здоров'я лётотом (пташкою) вилітає, а по-воловому вертає (Приказка); ліхотом прихотдіть пудами, а схотдіть золотніками (Номис); 2) (глотнік в насосах) хліпок (-пка), хліпавка, кляпка; 3) техн. – розподільнік (-ка); 4) бот. **-нік полевой**, см. **Золототысячник**.

Золотниковый – 1) золотніковий; 2) (техн.) розподільніковий. **-вая голова**, бот., см.

Белозор. **-вая трава**, см. **Золототысячник**.

Золотнічка, см. **Белозор**.

Золотнічок – золотнічок (-чка).

Золото – золото, ум. золотце, (в поезії) злато, ум. злітце, злотечко, (слав.) злато. [Золото і в огні блищотіть (Приказка). Єсть люді на світі сріблом-злотом сяють (Шевч.). Дружина, отроки, народ кругом його во златі сяють (Шевч.)]. **Жильное -то** – жилотве золото. **Красное -то** – червотне золото, червінь (-іні). **Сусальное -то** – сухозлітка, шумиха, позолотка, позлітка. **Самородное -то** – саморідне золото. **Чистое -то** – щире (чісте) золото. **Из чистого -та** – щирозолотій, сутозолотій, (в поезії) щирозлотій, сутозлотій. [Щирозлотій перстень (Чуб. III). Червінці сутозлоті (Драг.)]. **-том шитый** – злототом гаптований. **Сиять -том** – сяяти злототом. **Сияющий -том** – золотосяйний. **Блестеть, заблестеть как -то (-том)** – золотіти, зазолотіти, зазолотітися. **Лить, плавить -то** – літи, топіти золото. **Накладывать -то на что** – садити золото на що. **Плющить -то** – біти, плющити золото. **Слиток -та** – вилівок золота. **-то в слитках** – золото у вилівках. **Не всё то -то, что блестит** – не все те золото, що блищотіть (Номис); (зап.) не все те золото, що ся світіть. **Ценить что на вес -та** – цінувати (шанувати) що як золото. **Продавать на вес -та** – продавати (важити) наче золото.

Золотобитный, Золотобойный – золотобивний, золотодавільний.

Золотоватый – золотавий; см. **Золотистый**.

Золотоверхий, Золотоглавый, см. Златоверхий.

Золотовласый, Золотоволосый – золотоволосий. [Золотоволоса царівна (Казка)].

Золотоволнистый – золотохвільй. [Лані золотохвільй (Шевч.)].

Золотоискание – шукання золота, копання золота, золотомисливство.

Золотоискатель, -льница – шукач, -качка золота, золототукач, -качка, золотомисливець, -виця, золотолов, -вниця, (перен.) аргонавт.

Золотоискательный – золототукальний.

Золотой, прил. – золотій, (ум.-ласк.) золотенький, золотесенький; **совершенно -той** – золотісінський. [Золотій перстень. Промінь золотій (Філян.). Над Київотом золотій гомін, і голубі і сонце (Тичина). Моя матінко, моя золотісінська (Мил.)]. **-тых дел мастер**, см.

Золотарь 1. -тая валюта – золотів валюта. **-тые прииски** – золоті копальні (копні), золототопальні (-лень), золототопні (-пень). **-тая шейка** – золотів шійка, золототшійка. **С -тыми перьями** – золототперій; **с -тыми (золотистыми) полями** – золототполій; **с -тыми волнами** – золототхвільй; **с -той корой** – золототкорій *и т. д.* **Это человек -той** – це людина – золото. **-той ребёнок (перен.)** – золотів дитина. [Що за золотів в вас дитина! (Н.-Лев.)]. **Зачем терять -тое время?** – нащо марнувати (гаяти) золотів час? **Обещать -тые горы** – обіцяти золотів гори комут. **-тая рота, иноск. (золоторотцы, босячьё)** – босота, босячня, золотарська команда. **-тая середина** – а) золотів середина. [Горацієва проповідь про золотів середина (Крим.)]; б) (посредственность) золотів посередність, пересічність, людина з того золота, що п'ятаки роблять. **-той мешок (иноск.)** – золотів торба. **-тые руки (иноск.)** – золотів руки, ручки. **-тые яйца** – золотів яйця. **-той век** – золотів доба. **-тые годы, -тая юность** – золотів (красні) роки, красна молодість. **-тая молодежь** – золотів (багата) молодь. **-той телец** – золотів ідол (кумир). **-той молоток и железные двери (запоры) отпирает** – золотів ключик до кожних дверей придається (Приказка); *или* Золотів обушок скрізь двері відчине (Номис). **-той мост строить (иноск.)** – перекидати комут золотів містот, робити золотів містот (до ворога) (Номис).

- Золотой**, *суц.* – червінець (-нця), дукат (-та), (*в ожерельях*) дукач (-ча).
- Золотокопытый** – золотокопитий.
- Золотокрылый** – золотокрилий, (*поэтич.*) злотокрилий. [Бджілка злотокрила (Федьк.).]
- Золотомойный**, *см.* **Золотопромывальный**.
- Золотоносный** – золотодайний, золотоносний, золотністий. [Золотодайні піскі (Троян.).]
- Золотообрезный** – золотобережний, золотоберегий, з золотими берегами. [Кніжка з золотими берегами (Крим.).]
- Золотопечатник** – друкар золотом, золотодрукар (-ря), (*стар.*) золотопечатник.
- Золотопечатный** – друкований золотом, золотопечатний.
- Золотоплющение** – золотоплющіння, золотобиття, золотокачання.
- Золотоплющильня** – золотоплющільня, золотобитня (-ні).
- Золотопогонник** – золотоплічник, (*рус.*) золотопогонник (-ка).
- Золотопогонный** – золотоплічний, (*рус.*) золотопогонний.
- Золотопромывальный, -промывный** – золотопромівний. [Золотопромівні машини].
- Золотопромывальня** – золотопромівня.
- Золотопромывальщик, -щица** – золотопромівник, -ниця, золотопромівач, -вачка.
- Золотопромывание** – промивання золота, золотопромивання.
- Золотопромышленник** – золотопромисловець (-вця).
- Золотопромышленность** – добування золота, золотопромис(е)л (-ела).
- Золотопромышленный** – золотопромисловий.
- Золотопрядильщик** – золотопряд (-да).
- Золоторазводная водка** – царська горілка.
- Золоторотец** – із золотарської команди; *см.* **Босьяк**.
- Золоторукий** – золоторукий.
- Золоторучка** – золоторучка.
- Золототканый**, *см.* **Златотканый**.
- Золототысячник**, *бот.* **Erythraea Centaurium** – золототисячник, сердущник, семисильник.
- Золотоцвет**, *бот.*, *см.* **Златоцвет**.
- Золотошвей, -швейка** – гаптар (-ря) золотом, гаптарка золотом, золотошвач, -швачка.
- Золотошвейный** – золотогаптарський. **-ное мастерство** – гаптарство золотом. **-ная мастерская** – золотогаптарня (-ні). **Заниматься -ным мастерством** – золотом гаптувати, гаптарювати.
- Золотошвейство** – гаптування золотом, гаптарство золотом.
- Золотуха** – 1) (*болезнь*) золотуха; 2) *бот.* **Thalictrum angustifolium Jacq.** – золотушник, медуниця, медуничник, рутвиця; **T. majus Jacq.** – падучник, золотушник; **T. minus L.** – камчуг, польова петрушка, рутка; **T. flavum L.** – одхасник.
- Золотушник**, *см.* **Золотень**.
- Золотушный** – золотушний.
- Золочение** – золотіння, золочення, позолочування, позолочення чого.
- Золоченый и Золоченый**, *прил.* – золочений, позолочений, позолочуваний, (*в поэзии*) позлотистий, златомальований (Шевч.). [Що в голу́ба та сі́вая голова́, а в голу́бки позолочува́на (Пісня)].
- Зольник** – 1) *см.* **Горнушка**; 2) (*место, куда падает через решётку зола*) попільник (-ка); 3) (*посудина для бучки белья*) жлукто, зільниця; 4) (*кто жжёт золу на продажу*) зольник, зольяр, попельяр (-ра); 5) *бот.*, *см.* **Поташник**.
- Зольность** – попільність (-пости).
- Зольный или Золовой** – попеловий, попільний, золовий. **-ная трава**, *бот.* **Anthyllis Vulneraria L.** – перелет (-ту).
- Зона**, *геогр.* – зона, пояс, (*полоса*) смуга.

Зона́льный – зо́новий, зона́льний.

Зонд, *хирург.* – 1) зонд (-да), дрóтик, дріто́к (-тка́); 2) *горн.* – свердел (-дла), штір (-ра), свідер (-дра).

Зонди́рование, **Зонди́ровка** – зондува́ння.

Зонди́ровать – зондува́ти. **-вать** *почву, намерения* – спітува́ти (зондува́ти) ґрунт, на́міри.

Зонди́рованный – зондо́ваний.

Зони́ровать – зонува́ти.

Зонт, *архит.* – 1) (*над дверью, крыльцом*) причі́лок (-лка), підда́шок (-шка), підда́шся, (*над воротами*) острі́шок (-шка); 2) зонт (-та); *см.* **Зонтик**.

Зо́нтик – 1) (*от дождя и солнца*) парасо́ль (-со́ля), парасо́лька, холодо́к (-дка́), *ум.* парасо́лик, холодо́чок (-чка). [Сиди́ть па́ня і держи́ть холодо́к, щоб со́нце не пекло́ (Леб. п.). Почека́йте, я забула парасо́льку, на тім па́стовні засма́лишся, як цига́нка (Л. Укр.)]. *Раскрыть, закрыть* **-тик** – розгорну́ти, розіпну́ти, згорну́ти парасо́ля; 2) (*надглазный козырёк, на лампу и т. п.*) дашо́к (-шка); 3) *ботан.* – о́кружок (-жка).

Зонтичек – парасо́лик.

Зо́нтичник – парасо́льник (-ка).

Зо́нтичный – парасо́льовий. **-ные**, *бот.* – о́кружко́ві.

Зонтовщи́к, -щица – парасо́льник, -ни́ця.

Зонтоо́бразный – парасо́люва́тий.

Зоогра́фия – зоогра́фія (-ї), о́пис зві́рів. **-фический** – зоогра́фічний.

Зоогеогра́фический – зоогеогра́фічний.

Зоогеогра́фия – зоогеогра́фія.

Зоолатрі́я – зоолатрі́я.

Зооли́т – зооли́т (-та).

Зооло́г – зооло́г (-га), звірозна́вець (-вця).

Зооло́гия – зооло́гія, звірозна́вство.

Зоологі́ческий – зоологі́чний, звірозна́вчий. **-ский сад** – зоологі́чний сад.

Зооме́трия, *зоотехн.* – зооме́трія.

Зоометри́ческий – зоометри́чний.

Зооми́нимум – зооми́німум (-му). [Зооми́німум, то́б-то ми́німум прості́ших за́ходів що-до полі́пшення твари́нництва (Кому́ніст 1930)].

Зооморфі́зм – зооморфі́зм (-му).

Зооморфі́ческий – зооморфі́чний.

Зоопсихоло́г – зоопсихоло́г.

Зоопсихоло́гия – зоопсихоло́гія.

Зоотерапі́я, *ветер.* – зоотерапі́я.

Зоотехні́к – зоотехні́к.

Зоотехні́ка – зоотехні́ка.

Зоотехні́ческий – зоотехні́чний.

Зоото́мия – зоото́мія (-ї). **-ми́ческий** – зоото́мічний.

Зоофі́т, *зоол. палеонт.* – зоофі́т (-та).

Зоохімі́ческий – зоохе́мічний.

Зоохі́мия – зоохе́мія.

Зоохирургі́я, *ветер.* – зоохи́рургія.

Зо́ренька, **Зо́речка** – 1) *см.* **За́ря**; 2) (*ласкат. обращение*) (*букв. «звёздочка»*) я́сочка, я́сонька.

Зори́ть – зорити на ко́го, на що́, за ким, за чим.

Зори́ть, *см.* **Разори́ть**.

Зо́ркий, **Зо́рок** – (*с острым зрением*) зі́ркий, дозі́рний, бачу́чий, видю́ч[щ]ий, (*поэтич.*) ви́нозорий (*из винозорий*), (*быстрый*) би́стрый, би́строо́кий, го́строзо́рий, (*пристальный*)

пильний. [Говірка, зірка, моторна (Мкр.). Дозірне око має: тільки гляне, зараз побачить, де що не так (Київщ.). Лисиця – то бачуча вража! одразу побачить, де сидиш (Кан. п.). Очі у всіх видющі, вуха – чуїні (Коцюб.)]. **-кий глаз** – зірке, дозірне, гостре, бистре око. **-кий наблюдатель** – зіркий, пильний спостерегач.

Зорко – зірко, зирно (Куліш), (*пристально*) пильно. **-ко глядеть (смотреть)** за кем, на кого – зорити (очіма) за ким, на кого *и* кого.

Зоркость – зіркість, дозірність; бистроокість, гострозорість; пильність (-ости).

Зорник, -ница, см. **Озорник, -ница**.

Зорный – 1) зоровий. **-ная труба** – зорова труба; 2) (*заревой*) зорній. [Пісню зорною співають (Куліш)]; 3) *бот.* – любістковий.

Зорочек, Зорочковый, см. **Зрачок, Зрачковый**.

Зорька, см. **Заря**. **На -ке** – удосвіта. **Красавица -ка** – красуня-зоря. **-ка занялась** – зазоріло.

Зорюшка, см. **Заря**.

Зоря – 1) см. **Заря**. **Бить -рю** (*воен.*) – біти в ранішній барабан; 2) см. **Звезда**; 3) *бот.*

Levisticum officinale – любісток (-стку).

Зоряной, см. **Зорный 3**.

Зразы – крученіки (-ків), (*полон.*) зрази (-зів).

Зрак – 1) (*вид, образ*) вигляд (-ду), образ (-зу), подоба; см. **Вид 1**; 2) (*взгляд, взор*) погляд (-ду), зір (*р.* зору); см. **Взгляд**.

Зрачковый – зіничний.

Зрачок (pupilla) – зініця, зінка, зірець (-рця), зорок (*р.* зорка), (*диал.*) з(д)рі[я]нка, (*человек в глазу*) чоловічок; см. **Зеница**. [Скалка влучила йому саме у зорок (Київщ.). Нарешті очі Андрієві широко порозкривалися, зінкі поробилися великі й чорні, як терен (Крим.)]. **Расширенные -чки** – поширені зінкі, зініці, зорки *и т. д.*

Зрелище – видовище, видовисько, видиво, дивовисько *и* дивовище, (*удивительное*) дивовижа, дивоглядь (-ди). **Красивое -ще** – чудове, гарне видовище. **Театральное -ще** – вистава.

Зрелищный – видовищний.

Зрело (обдуманно) – розважно, зріло (Франко), по зрілій розвазі (Франко).

Зрелость – 1) (*спелость*) стиглість, достиглість, спілість, доспілість (-лости); 2) (*возмужалость*) змужнілість, дійшлисть; см. **Возмужалость**. **Аттестат -лости** – атестат доспілости, дозрілости, (*гал.*) матура. **Половая -лость** – статева дійшлисть.

Зрелый – 1) (*спелый в прям. и перен. знач.*) стиглий, достиглий, спілий, доспілий, дозрілий, дійшлий. [Стиглі червоні вишні (Н.-Лев.). Достиглі жита (Франко). Виявив себе дозрілим художником і майстром слова (Єфр.)]. **-лые плоды** – достиглі (достояні) овочі, доспіла садовина; 2) (*возмужалый*) дійшлий, дохожаний, дорослий, до[по]спілий, дозрілий, (*диал.*) здоровий; см. **Возмужалый**. [Дохожала дівчина. В дозрілому віці (Єфр.). Не старе мре, а поспіле (Номис)]. **-лый возраст** – дорослий, дозрілий вік, дійшлий вік. [Входить помалу рід людський і в вік дорослий (Єфр.)]. **Умом не -лый** – на розум не спілий, розумом не дійшлий; 3) (*основательно обдуманный*) добре розважений. **По -лом размышлении** – по добрій (зрілій) розвазі, по добрім намислі.

I. Зрение – 1) (*чувство, способность*) зір (*р.* зору), (*редк., зап.*) зрок (-ку), (*перен.*) очі (очей). [І за те свободу й зір утратив (Франко). Бог дав усім людям однаковий зрок (Комар). У мене слабкі очі (Звин.)]. **Слабое -ние** – слабкий, поганий зір. **Со слабым -нием** – недобачливий, слабкоокий. **Иметь слабое (плохое) -ние** – погано бачити, недобачати, мати слабкий зір, слабкі очі. **Обман -ния** – омана, мана зорова. **Напрягать, напечь -ние** – натужувати, натужити зір, напружувати, -жити око. **С острым -нием**, см. **Зоркий**. **Имеющий -ние**, см. **Зрячий**. **Орган -ния** – зоровий орган, орган зору; 2) (*созерцание*) бачення, (*зап.*) відження, з(д)ріння чого; 3) (*взор, взгляд*) зір (*р.* зору), погляд (-ду). **Поле -ния** – поле зору, обсяг ока.

Точка -нія – погляд (-ду). *Ошибочная точка -нія* – помилковий погляд. *С точки -нія* – з погляду. [З погляду етики, з погляду християнства кара на горло нічим не виправдана (Кониськ.)]. *С этой точки -нія* – з цього погляду, з погляду на це, з цього становища, (зап.) під цим оглядом. *Под этим углом -нія* – з цього погляду, під цим поглядом, оглядом.

II. Зрєние, Зрєяние (созревание) – доспівання, досягання чого.

I. Зреть (смотреть) – дивитися, глядіти, на кого, на що, (в поези) з(д)ріти (зрю, зриш) на що, на кого, кого, що, (созерцать) споглядати на що *и* що; см. **Глядѣть**. [Не зрять Бѳа над собою (Шевч.). Предки наші зріли, як кров'ю плинули річки (Самійл.)].

II. Зреть – 1) (*спеть*) стігнути, досягати, доходити, спіти, до[по]співати, виспівати, (редко, в песнях) зріти; см. **Спеть, Дозревать**. [Ой з-за гори вітер віє – калина не спіє (Чуб. V). І вітер не віє, сонце не гріє, калина не зріє (Метл.)]. **Хлеб -ет** – хліб стігне, доспіває. **Яблоки -ют** – яблука досягають, доходять; 2) (*достигать развития*) доспівати, (о человеке) доходити зросту, розуму, доспілого розуму. **Нарыв -ет** – болячка набирає. **Мысль, ум -ет** – думка, розум доходить розвитку, виспіває. **У меня давно -ет одна мысль** – в мене давно зростає (наспіває) одна думка.

Зримость – видимість (-ости).

Зримый – видимий, (слав., в поези) зримий. **-мо** – видімо, (слав.) зримо. [Очі і уста марніють зримо (Шевч.)].

Зритель, -ница – глядач (-ча), -дачка, (*созерцатель*) споглядач, -чка. [Глядачі очей не зводили зо сцени (Грінч.)]. **Праздний -тель** – гулящий глядач; глядько (-ка).

Зрительный – зоровий, (редко) зроковий; глядний (напр. -на заля). **-ный нерв, -ное впечатление** – зоровий нерв, зорове вражіння. **-ный зал** – заля для глядачів, глядна заля. **-ная труба** – зорова, підзорна, прозїрна труба.

Зря – 1) (*наугад*) навманнїя, навманї[а], навманці, (диал.) з(д)ря. [Пішов собі кудїсь здря Март.); 2) (*напрасно*) марно, дарма, надаремно, дурно, пусто-дурно, назря, здря; 3) (*опряметливо*) необачно, неоглядно.

Зрячий – видючий *и* видющий, бачучий, зрячий. [Йде видючий і слїпїй (Рудан.). Очі мої все ще видющі. (Л. Укр.). Щоб не було панів і рабів, темних (слїпїх) і зрячих (Дом.)].

Зрячка (прицел) – мушка; см. **Мушка**.

Зряшний – марний, даремний, непотрїбний.

Зуав – зуав (-ва). [Вартовий прокинувся зуав (Бажан)].

Зуб – 1) (**dens**) зуб (-ба), (*шутл.*) рубак, їдак (-ка), макоїд (-да); *мн.* (у чєлов., живєтн.) **зубы (dentes)** – зуби (-бів). [Добрі зуби і камїнь перегризуть (Номис)]. **Передний зуб** – переднїй зуб. **Коренной зуб** – кутнїй зуб, кутнїяк (-ка), (у жив.) жвач (-ча). **Коренной задний зуб, зуб мудрости** – черенїй зуб, черенїяк, зуб мудрости. **Молочный зуб** – молочнїй зуб, телячїй зуб, *мн.* телячкї (-кїв). **Глазной зуб** – очнїй зуб. **Волчий зуб** – вовчїй зуб. **Зуб резец** – смїюнець (-нцїя), (у жив.) рїзак (-ка), сїкач (-ча). **Зуб клык** – їкло *и* кло, кливак, *мн.* їкла, кла (*р.* клїв), кливакї (-кїв). **Вставной зуб** – вставнїй зуб. **Искусственный зуб** – штучнїй зуб, рѳлений зуб. **Мелкие -бы** – дрїбнї зуби. **-бы выпали** – зуби повипадали, випали, посхѳдили. **Рвать -бы** – рвати зуби, тягтї, тягнути зуби, брати зуби. **-бы прорезываются** – зуби рїжуться. **-бы шатаются** – зуби хитаються. **-бы болят у кого** – зуби болять когѳ. **У меня болят -бы** – мене болять зуби. **Лишить -бов кого (обеззубить)** – збеззубити когѳ, (*перен.*) подрїзати кому зуби. **Лишиться -бов** – позбутися зубів, збеззубити. **Проесть, с'есть -бы на чѳм** – з'їсти зуби на чѳму. **Положить -бы на полку (голодать)** – покласти зуби на полицю. **Ударить по -бам** – дати в зуби кому, загїлїти по зубах кому. **Посчитать кому -бы** – повибивати, порахувати зуби кому. **Оскаливать, -лить -бы** – вищїряти, вищїрити зуби, вищїряти (*и* шкїрити), вищїрити зуби, (*диал.*) зашкїрюватися до когѳ (Стеф.), (*огрызаться*) відз(в)їрїтися. [Лежить собака, та й відзїряється (Полт.)]. **-бы скалить (насмехаться)** – скалозубити, смїшкуватися з когѳ, брати на глум когѳ, глузувати з когѳ; см. **Насмехаться. Полно -бы**

скалить – гóді тих смішків, гóді зúби яснити, дóсить глузувати. *Что -бы скалишь (кажешь)?* – по чім зúби продаєш? *Ему на зуб не попадайся* – йому на зуб не давайсь!
Точить, острить скалить -бы на кого – гострити зúби на ко́го. *Острить -бы на что* – ласитися на що. *-бы чesать (болтать вздор)* – теревені правити; см. **Вздор**. *Говорить сквозь -бы* – цідити (сов. процідити) крізь зúби. [Стрепенувся і крізь зúби процідив (Кониськ.)]. *Щёлкать, щёлкнуть -бами* – клацати, клацнути зúбами. [Вовк як клацне зúбами (Рудч.). Зúбами клацав, мов-би пес (Котл.)]. *Скрежетать -ми* – зúбами скреготати [і]ти, скрипіти, скрипотіти. *Стучать -бами (от дрожи)* – зúбами цокотіти, зúбами дзвонити. [Дрижить, як мокрий хірт, зúбами, знай, цокоче (Греб.)]. **Зуб на зуб не попадает у кого** – зúб(а) з зúбом не зведе хто, зúби цокочуть у ко́го, зúбами цокоче хто. [А змёрзла-ж то так, що зуб з зúбом не зведе, так і труситься (Квітка)]. *Око за око, зуб за зуб* – око за око, зуб за зуб. *Сжать -бы* – зціпити зúби. [А вона тільки зúби зціпила (М. В.)]. *Разжать -бы* – розняти, розціпити зúби. *Хватить -ми* – гризнути ко́го. [А як гризне його собака (Звин.)]. *Крошить -ми* – трошити що. *Заговаривать -бы кому* – замовляти зúби ко́му. [Зубів ви не замовляйте (Мирн.)]. *В -бах навязнуть у кого (надоесть)* – в зúбах нав'язнути ко́му. *В -бах завязнуть* – в зúби зав'язнути, у зúбах застря(г)нути. [Взяла та в зúби і зав'язла (лушпина) (Звин.)]. *С густыми -ми* – густозубий. *С редкими -ми* – рідкозубий. *С гнилыми -ми* – гнилозубий. *С волчьим -бом* – вовкозубий. *Без одного или неск. -бов* – несповназубий, щербатий. [Мене в москалі не візьмуть, бо я несповназубий (Звин.). Щербатий рот]. *Вооружённый до -бов* – озброєний (геть, аж) до зúбів; 2) (*часть снаряда*) зуб, зúбок (-бка); мн. *зубья* – зúб'я (-б'я, ср. р.), зубки; см. **Зубец 1**; 3) (*злоба*) храп (-пу). *Иметь на (против) кого зуб* – мати храп на ко́го.

Зубан и **Зубач** – зубань (-ня), зúбаха, зúбач, зúбатий (-того).

Зубанья, Зубачка – зúбаха, зúбачка, зúбата (-тої).

Зубарь (род *столярн. струга*) – 1) зúбчак; 2) см. **Зубри́ла**.

Зубастый и **Зубатый** – 1) (*имеющий зубы*) зúбатий; 2) (*сварливый*) зúбатий. *Он -ба́ст как щука* – він зúбатий; *пальца в рот йому не клади*.

Зубатка (*рыба*) – морський вовк.

Зубец – 1) (*в снарядах*) зуб, зúбець (-бця́), зúбок (-бка́), зúбчик, (*в зубчатом колесе*) палець (-льця). **Зубцы** – зúбки, зúб'я (ср. р.), зúбці (-ці́в), зúбчики (-ків). [Зúб'я в бороні полама́лося (Звин.). Наступив на зúбки в граблях (Грінч. II)]; 2) (*у стен, башни, скал*) зúбець (-бця́), зúбок, зúбчик, зúбень (-бня), (*выступ*) визубень, (*выем, крючок*) зазубень. *Сделать зубцы на чём* – позубити що.

Зубило – зубило, шру́бель (-бля).

Зубильный – зубильний.

Зубить – зубити, визублювати, щербіти, вищербляти що чим; см. **Зубри́ть 1** и **2**.

Зубишко – зúбок (-бка), зúбенья (-няти).

Зубище – зубище, зуби́сько. [З величєнними зуби́щами (Крим.)].

Зубной – зúбний (напр., лікар, біль, порошок, звук, зúбні ясна (*дёсны*)), зúбовий (напр., зúбова емаля).

Зубовидный – зúбуватий, зúбовидий.

Зубоврачебный кабинет – зúболікарний кабінет, кабінет для лікуванн́я зúбів. **-ные курсы** – зúболікарські курси.

Зубоврачевание – зúболікуванн́я.

Зубодёр, дёрка – рвач (-ча), рвачка, зúборвач, зúборвачка. **-дёр** для *корч. пней* – викорчак (-ка).

Зубок – 1) зúбик, зúбок (-бка́); зúбочок (-бо́чка), зúбенья (-няти). **Зубки** – зúбки, зúбенья(к)а. *Поднимать, поднять на -бок, -бки* ко́го – брати, взяти на зúби, на язика, на жарти ко́го, взяти на глум ко́го. *Знать, выучить на -бок* – знати, вивчити як оченаш, витовкти

напа́м'ять. На **-бо́к** *положить*, **-бо́к** *посеребрить*, *позолотить* (иноск. *роженице*) – покласти на зуб (дитині); 2) *луковичный -бок* – зубець (-бця). **-бок** (*детка*) *чеснока* – зубчик, зубо́к, зубе́ць (-бця) часнику.

Зуболечебница – зубна́ лікарня, зуболи́карня.

Зуболечебный – зуболи́карний.

Зубообразный, см. **Зубовидный**.

Зубопрорезывание – зубкува́ння.

Зубопротезный – зубопротезний.

Зубоскал – скализуб, скалзуб, смішко́, глузівнік, глуми́льник.

Зубоскалить – (*смеяться постоянно*) шкірити зу́би, ясніти зу́би. [Замість діла дава́й з людьми зу́би ясніти (Катер. п.)]. **-лить над кем** (*насмехаться*) – смішкува́ти(ся) з ко́го, глузува́ти, глуми́тися з ко́го, з чо́го.

Зубоскальство – смішкува́ння, глузува́ння, глум, скализубство.

Зуботычина – зуботі́чка.

Зуботычить – дава́ти ко́му в зу́би, дава́ти ко́му зуботі́чки.

Зубочек – зубочо́к (-чка).

Зубочистка – 1) (*зубная щётка*) щі́точка до зу́бів; 2) (*ковырялка*) шпі́чка, копирса́лочка.

Зубочистный – зубочисний, до чищення зу́бів.

Зубр – зубр *и* зу́бер (-бра), (*зап.*) жу́бр (-ра).

Зубреж *и* **Зубрежка**, см. **Зубрение**.

Зубрение – 1) (*зубреж*) труби́ння, товчи́ння, довба́ння, зубря́чка, ту́ркання; 2) (*насекание зубцов*) зуби́ння, назу́блювання.

Зубрёнок – зубря́ (-яти).

Зубри́ла – (*зубрящий на память*) товчи́ло, труба́ч, довби́ло. [Перваки́ (пе́рші у́чні) – всі труба́чі (Гумань)].

Зубри́ло – 1) см. **Зуби́ло**; 2) см. **Зубри́ла**.

Зубри́льщик – зубі́й (-бія).

Зубри́на – щербина.

Зубри́стика – зубря́чка; см. **Зубрение 1**. [Вда́вся в зубря́чку (Васильч.)].

Зубри́ть – 1) (*делает зубья*) зуби́ти; 2) (*делает зазубрины*) визублюва́ти, щербі́ти, вищербля́ти; 3) (*твердит на память*) товкти́, труби́ти, довба́ти *и* довбти́, ту́ркати, витверджува́ти, тверди́ти (напа́м'ять), (*рус.*) зубри́ти. [Він труби́ть-труби́ть, – від кни́жки не відхо́дить (Гумань). Та й поча́в товкти́ отці́в четве́ртого столі́ття (Свидн.)].

Зубро́вка – 1) *раст. Hierochloa odorata* – ча́полоч[ть] (-ч[т]и); 2) (*настойка*) зубри́вка.

Зубро́вый – зубровий, (*зап.*) жу́бровий. [Жу́брова солони́на (Федьк.). Тре́тя трубо́нька та жу́бровая (Чуб. V)].

Зубря́жка, см. **Зубрение**.

Зубча́тка – (*зубч. колесо*) три́б (-ба), трибо́к (-бка́).

Зубча́тость – зубча́стість (-ости).

Зубча́тый – 1) (*имеющий зубцы, выступы*) зубча́стий, позубле́ний. [Зубча́стий серп. Зубча́сті сті́ни (Н.-Лев.). Позубле́ні му́ри (М. Загір.)]; (*о передаче*) зубча́стий, трибови́й, пале́чний. **-тоє колесо** – зубча́сте ко́лесо, пале́чне (пальцо́ве) ко́лесо *или* три́б (-ба), трибо́к (-бка́); 2) (*имеющий форму зубов*) зубча́стий, зубцо́ваний зубча́ний. [Зубцо́ваний (зубча́стий) орна́мент, листок. Зда́лека чорні́є ліс зубча́стим му́ром (Л. Укр.). Си́ла (*пропасть*) іншо́ї росли́ни дрібно́ї зубча́ної (Кониськ.)].

Зубчи́к – зубо́к (-бка́), зубчи́к.

Зубья́, см. **Зуб**.

Зубя́нка, бот. *Dentaria bulbifera* – зубя́чка, зубни́ця.

Зуд – свербля́чка, свербі́ж (-бежу́), сверб (-бу), свербо́та, чо́с (-су). [Свербля́чка напа́ла

(Звин.). Такий свербіж, що не сила моя терпіти (Звин.). Як журналіст, давно ношу сверблячку в пальцях (Н. Рада)]. **Зуд к чему** – сверблячка до чого, свербить когo робити щось. **Зуд в языке (иноск.)** – язык свербить у когo. **Писательский зуд** – письменницька сверблячка.

Зудение – свербіння; см. **Зуд**.

Зудень, зоол. – кліщ (-щі). **Чесоточный -день** – коростяний кліщ.

Зудеть или Зудиться – свербіти. [Свербить долоня проти чо́гось (Приказка)]. **Зудящий** – сверблячий. **-деть на ухо (докучатъ одним и тем же)** – туркати, туркотати кому що.

Зудила[о] – 1) (*неотвязч., надоедающий человек*) причепа; 2) см. **Зубрила**.

Зудить кого – 1) см. **Дразнить**; 2) см. **Бить, Колотить, Сечь**; 3) (*пить*) дудлити, цмудлити, цідити. **Эк он -дит** – як він дудлить; 4) (*на память*) товкти, трубити що; см. **Зубрить 3**.

Зудкий, Зудкой – сверблячий. **-кое место** – сверблячка.

Зудко – свербляче. [Щоб супротивникам нашої волі прийшлося і свербляче і боляче (Тоб.)].

Зуёк, Зуй, пт. **Charadrius dubia** – пісочник малий; **Ch. alexandrinus** – пісочник морський.

Зундский – сондський, *гал.* сундайський. **-ие острова** – Сондські, Сундайські острови (Калит.).

Зуница, см. **Земляника**.

Зурна – зурна. [Припадає темним вусом до зурні (Влизько)].

Зыбать, зыбнуть – колисати, колихати, колихнути; см. **Колебать, Качать, Колыхать**. [Там я буду ночувати, дитиночку колихати (Метл.)].

Зыбаться, зыбнуться – колихатися, колихнутися, колисатися, коливатися; см. **Зыбиться, Колебаться**.

Зыбень, Зыбун (топь) – трясовина, трасовиця, дра[я]говина, дра[я]гва, топун (-на). [Гляді, щоб худоба в драговину не вбралася – пропаде (Звин.)].

Зыбиться (волноваться) – хвилювати, вихритися. [Море хвилює. Зелена трава вихрилась, слалась і як море грала (переливалась) (Сторож.)].

Зыбка – коліска. [Гойдала дитину в колісці (Коцюб.)].

Зыбкий – 1) (*качкий, неустойчивый*) хисткий, хиткий, хибкий, воружкий. [Хисткий човен (Грінч.). Хибке море (Л. Укр.). Хибкий пісок. Воружка глибина (Корол.)]; 2) (*трясинный*) трясовинний, грузький, драговинний. **-кое место, см.** **Зыбень**; 3) (*неясный, изменчивый*) невиразний, мінливий.

Зыбкость, Зыблемость – 1) хібкість, хі(с)ткість (-ости); 2) грузькість, трясовинність (-ости).

Зыбучесть, см. **Зыбкость**.

Зыбучий, см. **Зыбкий**. **-чий песок** – хибкий, сипкий, воружкий пісок.

Зыбь – 1) (*на воде*) брижа, брижі (-жив). **Мелкая зыбь** – жмури (-рів), жмурки (-рок).

[Плигнув у воду – тільки жмури пішли (Сл. Гр.)]; 2) (*зыбкое место*), см. **Зыбень**.

Зык – зик (-ку), гук (-ку). [Галас, зик, орда мов ріже (Шевч.)].

Зычать или Зыкать, Зыкнуть – зичати, гучати, (*кричатъ*) зикати, зикнути на когo. [А вони так високо летять та такечки дуже та голосно зичать (Вовч. п.). Наш візник-молдуван зикнув на коні й пустив їх з гори що-духу (Коцюб.). Реве, лютує Візантія, руками берег достає, достала, зикнула, встає (Шевч.)].

Зычность – гучність, голосність (-ности).

Зычный – гучний, голосний. [Гучний голос (Васильч.). Голосна гармата (*пушка*)].

Зюзник европейский, бот. **Lycopus europaeus** – драголюб (-бу).

Зюзюканье – 1) гаркавлення, шепеляння; 2) лигання, випивання.

Зюзюкать – 1) (*картавить*) гаркавити, (*шепелявить*) шепеляти; 2) **-зюкать и Зюкать** – лигати, пити.

Зюзя – 1) (*промокший*) хлюща (*ж. р.*) и хлющ (-ща) (*м. р.*); 2) рюм(с)а (*общ.*), плаксі́й (-сія),

(о жєниц.) плаксійка; см. **Плакса**; 3) п'яниця. *Пьян как -зя* – п'яний як хлюща, як земля, п'яний хоч вікрути.

Зюйд, морск. – 1) південь (-дня); 2) південний вітер. **Зюйдовий** – південний.

Зябкий – мерзлякуватий, мерзлий. **-кий человек** – мерзляк, змерзлюк (-ка). **-кая женщина** – мерзлячка, змерзлюка.

Зябковатий – мерзлякуватий.

Зябкость – мерзлякуватість, мерзлість (-ости).

Зяблевой – зябловий, яровий. **-вой хлеб** – зябльова, ярова пашня. **-вая вспашка** – зябля.

Зяблик, **Зяблица**, **Зябловка**, *пт. Fringilla caelebs* – зяблик, снігарик, снігар (-ря) (Полт.), (угорск.) знігарик, букивчак.

Зяблина – (замёрзшая вещь) мерзли́на, приморо́жене (-ного).

Зяблина (вспашка), см. **Зябль**.

Зяблить – зяблювати, орати на (під) зяб, на (під) зяблю.

Зяблица – 1) см. **Зяблик**; 2) (самка) зяблиця.

Зяблость, см. **Зябкость**.

Зяблый – 1) (зябкий) мерзлякуватий, мерзлий, (озябший) змерзлий; 2) (о растении и пищев. припасах) мерзлий, примёрзлий, помёрзлий. **-лый лук** – мерзла цибуля.

Зябль, **Зябь**, **Зяблина** (вспашка) – зябля (-блі), зяб (-би). [Тут дороги нема: зябля скрізь (Бард. п.). Чорніли свіжою ріллею зорані на зяблю гори (Коцюб.)].

Зябнуть – мерз(ну)ти, примерзати, морозитися; *срвн. Озябнуть*. [Стали мої білі ніжки примерзати (Чуб V)].

Зябь, см. **Зябль**.

Зятев, **Зятний**, **Зятин** – зятів (-тева, -теве), зятній. [Прибуло́ся (довелось) те́щі зятні́ діти колиха́ти (Номис)].

Зяте́к – зяте́ко, зяте́нко, зяте́чок (-чка).

Зять – (муж дочери) зять (-тя), (муж сестры) шва́гер (-гра). [Хвали́, ма́ти, то́го зятя́, що я полюби́ла (Метл.)]. **Приёмный зять** – прийма́к (-ка), прийми́т (-та). **Зятья́** – зяті́ (-тів, *тв. зятя́ми* и зятя́ми), (*диал.*) зяте́рі. **Отец -тя** – сват (-та).

Зятюшка – зяте́нко (-ка).

И, союз – і, й (й *после гласной, но не после паузы и не пред неудобопроизн. сочетан. согласных*), (*диал.*) а, (да) та (*диал. да*). [І вітер не віє, і сонце не гріє (Пісня). Омелько Кайдаш сидів у повітці на ослоні й майстрував (Н.-Лев.). Ста́ла їсти й пи́ти (Шевч.). Він а я – це-ж не те саме (Крим.). Мина́ли роки́, збі́льшуючи той мур, що сто́яв межи́ дворо́м а селом (Коцюб.). За то́ком ішо́в садок – вели́кий та розкі́шний (Свидн.)]. **Огонь и вода** – ого́нь і вода́. **Отец и мать** – ба́тько й ма́ти. **От моря и до моря** – від мо́ря й до мо́ря. **Весёлый и радостный** – весі́лий і ра́дісний, весі́лий та ра́дісний. **Эта река широка и глубока** – ця рі́чка ши́рока й (та) гли́бока. **Вот и** – ось і. [Ось і дуб той кучеря́вий (Шевч.)]. **Да и** – та і (й). [Обі́цявся верну́тися, та, ма́буть, і згі́нув (Шевч.). А ї́й, зви́чайне ді́ло, і віри сво́єї жа́лко, та й родичі́в, ба́тьків, то-що (М. Лев.)]. **И кто бы мог предполагать** – і хто-б міг думати. **И я это знаю** – і я це зна́ю. **И не богат, да тороват** – і не ба́гатий, та ще́дрий. **И благоразумные иногда ошибаются** – і розу́мні (лю́ди) ча́сом поми́ляються. **И хотел бы, да не могу** – і хті́в-би, та не мо́жу. **Мы и пошли, да нас не пустили** – ми й пі́шли (бу́ли), та нас не пу́щено. **И не пытайся, всё равно ничего не выйдет** – і не спі́туйся (не про́буй), одна́ково нічо́го не ви́йде. **И молода, и хороша, и богата** – і мо́лода́, і хо́роша, і ба́гата. **Но и** – ба́ й, але́ й. **Он не только глуп, но и зол** – він не ті́льки ду́рний, ба́ й злий (але́ й злий).

И́бис, *пт. Ibis* – і́біс (-са).

И́бо – бо.

И́ва, *ум. И́вка, И́вушка*, *бот. Salix alba* – бі́ла верба́, бі́ла лоза́, і́ва, гі́ва, *ум. верби́ця*, верби́чка, верби́ченька, і́вка, гі́вка. **Плакучая и́ва** – плаку́ча верба́.

Иван-да-Марья, бот. *Melampyrum nemorosum* – братки (-ток), брат і сестра (сестриця), полуцвіт (-ту), полуцвіток (-тка). [Ой по горі полуцвіткі процвітають (Метл.)].

Иванов день – Івана Купа(й)ла. [Цю пісню співають на Івана Купайла (Чернігівщ.)].

Иванов цвет, см. **Златоцвет**.

Иванов червяк, зоол. – Іванова мушка.

Ивановская. Во всю -скую – на всі застав(к)и, на всю силу, що-сили, що-духу. [Гей ріжете на всі заставки музики (Куліш). На всі заставки лає (Номис)].

Иванок, см. **Зимородок**.

Иверень, Иверешек – (осколок) скалка, уламок (-мка), друзка, (ощепок) тріска, трісочка, іверень (-рня).

Ивина – вербина, лозина.

Ивка, см. **Ива**.

Ивняк, Ивнячок – вербняк (-ку), верби (р. верб), лозина, верболіз (-лозу), шеляг (-гу), шелюга (-гі), шіляга, шіляжина, шіляжник (-ку). [По блискучій воді, по густій лозині червоняста зоря розливається (Самійл.)].

Ивовый – вербовий, івовий, гивовий, лозовий. [Козячий кожух, вербові дроба – біда готова (Номис)]. -вое производство – лозове виробництво.

Иволга, зоол., пт. *Oriolus galbula* – іво[і]лга и іво[і]лга, івіла, вівільга, вільга (ум. вільженька), гива, ліскотуха, (гал.) ігола, ігла. [Солов'ї сотнями щebetали, зозулі, іволги, ракші, горлиці... (Мирн.). Кричить жовта вівільга (Основа 1862)].

Иволгин – іво[і]лжин, вівільжин, вільжин, гивин.

Иволжий – іво[і]лжачий, іво[і]лжин, вівільжачий, вівільжин.

Ивушка – вербиця; см. **Ива**.

Ивяный и -ной, см. **Ивовый**.

Игла, Иголка, Иголочка – 1) (швейная) голка, ум. голочка, (гал.) ігла. [Місячно, хоч голкі збирай (Номис)]. -ла без ушка – проторг и протір (-торга), протір (-дора), протерта голка, без(в)уха голка. [Москаль і проторг проковтне, та не вдавиться (Комар). Дала протерту голку ще й без жальця (Поділля)]. -ла курносая, безносая – безноса, кирпата голка, кирпатійка, голка без жала, без жальця, (диал. без жельця), (насмешл.) безрила голка. [Думав, що голку купив, а воно – кирпатійка. Це на базарі так звуть голку безносу (Київ)]. -ла без нитки – гола голка. -ла рогожная или кулевая – циганська голка, циганка. Деревянная -ла для вязания сетей и т. п. – глиця, ум. гличка. [Як узяв хлопець гличку; поки отаман дірку залата, то хлопець три (Март.)]. -ла вязальная чулочная (спица) – пруток, дро[і]ток (-тка). Ушко -лы – (в)ушко голки. Вдеть нитку в -лку – втягти, затягти, засилити нитку в голку. Платье с -чки – новісінке убрання; мов допіро від кравця принесене. Одет как с -чки – вбраний як на весілля. Сидеть как на -лках – як на терню сидіти, як на голках, як на шпичках, як на грані, як на жару сидіти. Вино пускает -лки – у вині скалки скачуть, брижі грають, вино грає, іскриться. Острие -лы – жало, жальце, (диал. жело, жельце) голки; 2) (у животных) голка, колька, колючка; 3) (на растениях) голка, колючка, шпичка, шпилька, шпичак (-ка), (шпы) терня (ср. р.) (на хвойных) шпилька, глиця, хвоїна, хвоїнка, (гал.) чатина, (собир.) хвоя, (гал.) фоя, гоління, (гал.) чатиння. [Горить моя досадонька мов сухая глиця (Л. Укр.)]; 4) -ла на здании – шпиль (-ля), шпиль (-ня). -ла горы – шпиль (-ля); 5) **Игла-рыба** – морська іглиця, зворлuch, сикавка.

Иглиный, см. **Игольный**.

Иглистый – голчастий, голчатий, шпичкуватий, шпичакуватий, колючкуватий, терністий (напр., -та троянда), (хвойный) шпильковий, чатинний.

Иглица, бот. *Ruscus aculeatus* – мишачий терен.

Иглица (деревянная игла для вязания сетей и т. п.) – глиця.

Иглица – циганська голка, циганка, велика голка, голчище.

Иглова́тый – 1) голкува́тий, остюкува́тий, шпичакува́тий; 2) см. **Игли́стый**.

Иглодержатель, *техн.* – голкотримач (-ча).

Иглокожий, *зоол.* – голча(с)тий.

Иглообразный – голкува́тий.

Игнорирование – ігнорува́ння ко́го, чо́го, не́хтування ко́го, чо́го *и* ким, чим, незважа́ння на ко́го, на що.

Игнори́ровать – ігнорува́ти, *сов.* зігнорува́ти ко́го, що, не́хтувати, *сов.* знéхтувати ко́го, що *и* ким, чим, не вважати *и* не зважати на ко́го, на що, (*отрицать*) негува́ти, *сов.* знегува́ти ко́го, що. [Чо́го вона́ мене́ ігнорує, на́че мене́ нема́ у ха́ті? (Коцюб.). Ви не́хтуєте психологію (Кон.)].

И́го – ярмо́, (*редко*) яре́м (-рма́), (*тяжолое правление*) корми́га; (*тягота*) тя́гота, тяга́р (-ра́), тяжа́р (-ра). [Важке ярмо твоє, мій рідний краю, не легкий твій тяга́р (Франко). Минула безславна корми́га чужая, прокинулася воля (Грінч.). Селяни стогнали під тягаром пра́ці (Доман.)]. *Сбросить с себя и́го* – скинути з себе ярмо́, корми́гу. **И́го бо мое благо и бремя мое легко** – бо ярмо́ моє любе і тяга́р мій легкий (Єв. Мт.). *Монгольское и́го* – монгольське ярмо́.

Иго́лка, Иго́лочка, см. **Игла́**.

Иго́лочник, -ница, см. **Иго́льщик, -щица**.

Иго́лочный – голко́вий, го́лочний, голéчний.

Иго́льник, ум. **Иго́льничок** – го́льник, голéчник, ум. го́льничо́к (-чка). [Загубив свій голéчник, той, що голкі в йому́ держа́ть (Новомоск. п.). Нема́ в голéчнику ані їдно́ї го́лки (Гайсин. п.)].

Иго́льный – голко́вий, го́лочний, голéчний. **-ные уши (переносно)** – вузе́сенський про́смичок, су́точкі. [Цензу́рні су́точкі (Єфр.)]. **-ный мастер**, см. **Иго́льщик**.

Иго́льчатый – голча(с)тий. [Великі шибкі укві́тчалися голча́стою сосні́ною (Васильч.)]. **-тый лес** – шпилько́вий, ча́тинний ліс; см. **Хво́йный**.

Иго́льщик, -щица – голка́р (-ря́), голка́рка.

Иго́рка – гра́ннячко, (*зап.*) гра́йка; см. **Игра́**.

Иго́рный – гра́льний. **-ный дом** – гра́льня. **-ные карты** – гра́льні ка́рти.

Иго́рочка – гра́ннячко, гра́єчка; *срвн.* **Игра́**.

Иго́ть – сту́пка, му́щир (-ра́).

Игра́ – 1) гра, ігра (*им. мн.* гри *и* ігри, *р.* ігор), гра́ння, (*забава*) ігра́шка, гра́шка, ігри́ще, гри́ще, гуля́нка, заба́ва, забавка. [Люби́ гру, люби́ й про́гру (Номис). Дідо́на ви́гадала гри́ще, Ене́й щоб веселі́ший був (Котл.). З дру́гими дітьми він не зна́всь і в гри́ща з ними не вдава́всь (Бодя́нський). Дівочі ігри́ща незабу́тні (Куліш). Яка́-ж воно́ й гуля́нка бу́де, як ко́жен на́різно; ко́ли вже гра́тися, то́ вку́пі (Грінч.)]. **-ра в карты, в шахматы, в шашки, на бильярде** – гра в ка́рти, в ша́хи, в да́мки, на бі́льярді. **-ра азартная** – газардо́в(н)а, запальна́ гра. *Биржевая -ра* – бі́ржова́ гра. **Игры** (*развлечения, забавы*) – ігри, (*р.* ігор), гри́ща, ігри́ща (-ри́щ), гульня́, (і)гра́шки (-шок). **-ры гладиаторские, олимпийские** – гладіа́торські, олі́мпійські ігри, (і)гри́ща. [Він до́сі вже на гри́щах олі́мпійських отримує ви́нці (Л. Укр.)]. **-ра на лице, в глазах** – гра, мі́на на облі́ччі, в оча́х. **-ра крови** – гра, гра́ння кро́ви. **-ра цветов** – гра, мі́на фарб. **-ра драгоценных камней** – гра самоцві́тів. **-ра слов** – гра слів. **-ра природы, случая, судьбы** – гра приро́ди, ви́падку, до́лі. **-ра страстей, воображения, остроумия** – гра при́страстей, уяви, до́тепу. **-ра фантазии** – гра фанта́зії. **-ра пчёл** – при́йгра бджі́л. **-ра дипломатическая** – диплома́тична гра. *Раскрывать -ру* – виявля́ти, показува́ти гру. **-ра не стоит свеч** – не ва́рта справа́ за́ходу; для тако́ї заба́ви шко́а й сві́тло сві́тити (Приказки). **-ра жизнью и смертью** – гра життя́м і сме́ртю. **-ра с огнем, с опасностью** – гра з огне́м, з небезпе́кою. *Была -ра!* – було́ кло́поту! *Предаваться -ре* – вдава́тися, вкида́тися в гру; 2) (*действие*) гра, дра́ння, гра́ття на чо́му, в що́; гуля́ння в що́, в чо́го; см. **Игра́ние**. [З

його граття не буде пуття (Приказка)]. **-ра́** на скрипке, на пианино – гра, грання, граття на скрипку (*реже* на скрипці), на піяніно. **-ра́ пианиста, актёра** – гра, грання, граття піяніста, актё[о]ра. **-ра́ напштов** – грання, шумування напоїв, трунків.

Игралище – іграшка, забавка, цяцька. [Не був він султан, а цяцька (іграшка) в руках у везірів (Крим.)]. **Корабль -ще ветров** – корабель іграшка (для) вітрів (вітрам). **Человек -ще страстей** – людина іграшка пристрастей.

Игральный – гральний. **-ные кости** – бабки (-бок). **-ные карты** – карти, гральні карти.

Играение – грання, граття, гуляння.

Игранный, прил. – граний. **-ные карты** – грані карти.

Игра́ть – 1) (*во что*) грати, гуляти в що *и* в чо́го, (*тешиться*) гратися, бавитися в що, (*в детск. яз.*) гратоньки, граватовьки, гулятоньки, гуляточки. [Гуляють у тісної баби (Рудч.). Гуляєте в креймахи? В дамки гуляєте, чи ні? (Звин.). Чи ти граєш в якоїсь іграшки, чи що? – говорила Олеся (Н.-Лев.). Можна гратися, можна бігати, бурушкатися без кінця (Васильч.). Кругом них бавилася дівора, дзвінким реготом сповняючи повітря (Черкас.)]. **-ра́ть в куклы, в жмурки, в мячик** – гуляти, гратися в ляльки, в піжмурки, в м'яча. **-ра́ть в карты, в шахматы** – грати, гуляти в карти, в шахи. [Троє вірмен зараз-же з боку біля Марка гуляють у карти (Грінч.)]. **-ра́ть по большой, по маленькой** – грати в велику, в малу гру. **-ра́ть на мелок** – набір грати. **-ра́ть в бубнах, в пиках** – грати на дзвінці, на вині. **-ра́ть (с) чем** – гратися, бавитися, гулятися (з) чим. **С ним как с огнём -ра́ть** – з ним як з огнём гратися, гулятися, бавитися. **-ра́ть кем** – гратися, бавитися, гулятися ким. [Чи будеш ним мов пташкою гуляти, на ниточці прив'яжеш для дитини? (Куліш). Вона чула серцем, що Миколай тільки бавиться нею (Гр. Григ.)]. **Судьба -ра́ет людьми** – доля грається людьми, жартує з людьми. **Кошка -ра́ет с котятами** – кішка грається з кошенятами. **-ра́ет, как кот мышью** – грається, як кіт (з) мишею. **-ра́ть с кем (иметь партнёром)** – грати, гуляти з ким; (*тешиться, забавляются*) гратися, гулятися, бавитися з ким. [З собакою унучок грався (Шевч.). Вовчиця на сонці з вовчентами грається (Рудч.). Ще недавно вона з їми в ляльки гулялася, а он тепер уже порається (Грінч.)]. **-ра́ть на бирже** – грати на біржі. **-ра́ть на повышение** – бити на підвищення; 2) (*на музык. инструм. и о них*) грати (на що *и* на чо́му, у що). [Кобзар чутно як грає і співає про Морозенка (М. Вовч.). Бас гуде, скрипка грає (Номис)]. **-ра́ть на лире, на скрипке, на дуде, на пианино, на рояли** – грати на ліру (*и* на лірі), на скрипку (*и* на скрипці), на дудку (*и* у дудку), на піяніно (*и* на піяніні), на роялі. [Грає на ліру (Звин.). Сидить кобзар на могилі та на кобзі грає (Шевч.)]; 3) *что* – грати що. **-ра́ть кого, чью роль изображать на сцене** – грати, удавати когось, чію роллю. [Він грає Гамлета (Крим.). Жінок на театрі (грецьким) удавали теж чоловіки (Єфр.). І що-найпишніші дами з придворних вдавали на сцені субреток моторних, щоб слави і втіхи зажить (Л. Укр.)]. **-ра́ть роль чего** – грати, (*исполняют*) відігравати, відбувати роллю чо́го. **Это не -ра́ет роли** – це не грає ролі, це не має ваги. **-ра́ть главную или руководящую роль, -ра́ть первую скрипку (переносно)** – першу скрипку грати, перед вести в чо́му. [В Києві знайшов Шевченко цілу вже громаду ентузіастичної молоді, між якою перед вели Костомаров та Куліш (Єфр.)]. **-ра́ть значительную, выдающуюся роль** – чимало, багато важити (в чо́му). **-ра́ть свадьбу** – справляти весілля. [Одної неділі справляли весілля Настине з Петром, другої вінчали Гната (Коцюб.)]; 4) (*об игре света, красок, лица*) грати (чим), мінитися (чим). [Небо грає усякими барвами (Коцюб.). По той бік Росі грала зірниця (Н.-Лев.). На устах під чорним вусом грала усмішка (Коцюб.)]. **Солнце -ра́ет на Пасху** – сонце грає, міниться на Великдень. **Шампанское -ра́ет в бокале** – шампанське грає в келіху. **Румянец -ра́ет** – рум'янець грає, міниться. [В обох на щоках міниться негасимою купинкою рум'янець (Васильч.)]; 5) (*бродит*) грати, шумувати, мусувати, (*только переносно*) буяти. [Чи не той то хміль, що у пиві грає? (АД.). Мед вже почав у боці грати (Сл. Гр.)]. **Молодая кровь -ра́ет** – молода, юнацька кров грає, буяє, шумує. [Бо то не кров юнацька в мене грає (Грінч.)]. **Волна -ра́ет** –

хвіля грає. **Играя, Играючи** (*шутя*) – гуляючи(сь), заіграшки[у]. *Это -ючи сделать можно* – це гуляючи(сь), заіграшки[у] зробити можна. **Игранный** – ганий, гуляний.

Игрек – ігрек, грецьке і (іпсилон).

Игрёный (*о лошади*) – буланій.

Игрёц – 1) грач, (і)грёць (-реця); 2) актё[о]р, лицедій (-дія); 3) (*паралич*) грець (*р. греця*).

Игрёцкий – (і)грецький, грачівський; майстерний. **-цки** – по-(й)грецькому, як подоба грачеві; майстерно.

Игриво – заграваючи (*по отношению к кому – до ко́го*), грайліво, жарто[і]вливо, жартліво, пустотливо.

Игривость – грайлівість, жарто[і]вливість, жартлівість, пустотлівість (-вості).

Игривый – грайлівий, жарто[і]вливий, жартливий, пустотливий; (*резвый*) жвавий, моторний, стрибливий. [Є жартовливе щось в вечірньому огні (Куліш). Пустотливий парус сонця (Коцюб.). Стрибливе киценятко (Звин.)]. **-вое воображение** – грайлива (пустотлива) уява. **-вый ребёнок** – пустотлива дитина, пустунчик, стрибунчик.

Игривый – пінистий, іскристий, шумливий. **-тое вино** – іскристе вино.

Игришка – поганенька гра; поганенька карта.

Игрища – здорова гра, здорова карта.

Игрище – 1) грище, гра, (*спектакль*) вистава. -ща, *мн.* – грища, ігрища, (і)гри, вігри (*р. вигор*); 2) (*место игр*) грище, ігрище, ігрисько, гулянка, вулиця, гульбище. [Що то за гуляння на тім грищі було превеселе (М. Вовч.)].

Игровой – гуляний. [Гуляна пісня].

Игрок – грач, (і)грёць, (і)граль, гравець (-вця). [Ні грач, ні помагач (Номис). Які грачі, такі й танці (Приказка)]. **-рок в карты** – картяр (-ра), картник, картівник. **-рок в кости** – костяр (-ра), костир (-ря), костирник. **-рок на скрипке** – скрипник, скрипаль, *на свирели* – дудник, дудар (-ря), *на лире* – лірник, лірач *и т. п.* *Это записной -рок* – це відомий (завзятий) грач.

Игрочиха – граля, (*в карты*) картярка.

Игрочешко – поганенький грач.

Игрун – пустун, жирун, веселун, стрибунчик.

Игрунка, *зоол.* (*arctopithecus*) – кігтяста мавпа.

Игрунья – пустуха, пустунка, жируха, жирунка, веселуха.

Игрушечка, *см.* **Игрушка**.

Игрушечник – лялечник, цяцькар (-ря).

Игрушечный – цяцьковий, іграшковий, забавковий. *Это -ное дело* – це іграшка, це дурниця. **-ный магазин** – цяцькова крамниця.

Игрушка, Игрушечка – 1) цяця, цяцька, іграшка, забавка, *ум.* цяценька, цячечка, іграшечка, забавочка. [Йому добрих цяцьок не купуйте: ламає (Крим.). Маю я теж іграшок і забавок багацько... коники славні маю... (М. Вовч.)]; 2) (*переносно*) іграшка, цяцька, забавка. *Быть -шкой чего, чьей* – бути за іграшку чого (чому), кому, іграшкою чого, кому, за цяцьку (за забавку) кому. [Як раб скорявся усім вередуванням, за іграшку її всім примхам був (Грінч.)]. *Кошке -шки, а мышке слёзы* – кішці іграшка, а мишці сльози (Номис) *или* Кіт гуляє, а мишка загибає; 3) (*что-л. изящное*) цяця, цячечка, лялечка. *Домик как -шечка* – будиночок, як лялечка, як цячечка; 4) (*лёгкое дело*) іграшка, забавка. *Это ему не работа, а -шка* – це йому не робота, а іграшка (забавка); це йому за іграшки.

Игрывать, *см.* **Играть**.

Игуана, *зоол.* *Iguana tuberculata Laur.* – ігуана.

Игуанодон, *палеонт.* *Iguanodon* – ігуанодон.

Игумен – ігумен (-на). [Що ігуменові можна, то братіі зась (Номис)].

Игуменский – ігуменський.

Игуменство – 1) (*сан*) ігуменство; 2) (*игуменствование*) ігуменування.

Игуменствовать – ігуменувати.

Игуменьин – ігуменин, гуме́нін, ма́тушчин.

Игуменья – ігуменя, гуме́ня, ма́тушка.

Идеал – ідеал (-лу). [Ну, чи думали вони коли-небудь про громадські ідеали? (Крим.)].

Идеализация, Идеализирование – ідеалізування.

Идеализировать – ідеалізувати, (сов.) зідеалізувати, (о мног.) поідеалізувати, (образно) узолочувати, позолочувати. [Всіх героїв у тій повісті дуже поідеалізовано (Крим.). Фантазія позолочувала предківські часи (Куліш)]. **Идеализированный** – ідеалізований, (сов.) зідеалізований, (о мн.) поідеалізований. [Виступає зовсім антиісторично зідеалізована постать давнішого багдадського халіфа Гаруна ар-Рашида (Крим.)].

Идеализм – ідеалізм (-му).

Идеалист, -стка – ідеаліст (-та), ідеалістка. *Неисправимый -лист* – непоправний ідеаліст.

Идеалистический – ідеалістичний. [Ідеалістична філософія]. *-кое мирозерцание* – ідеалістичний світогляд.

Идеальничать – ідеалізм розводити, бавитися в ідеалізм.

Идеально – ідеально.

Идеальность – ідеальність (-ности).

Идеальный – ідеальний.

Идейность – ідейність.

Идейный – ідейний.

Идентифицировать – ідентифікувати, ототожнювати, о[у]тожсамлювати, (сов.) зідентифікувати, ототожнити, отождсамити що з чим.

Идентичность – ідентичність, тотожність (-ности).

Идентичный – ідентичний, тотожній з чим.

Идеограмма, лингв. – ідеограма.

Идеографический – ідеографічний. *-ческое письмо* – ідеографічне письмо.

Идеография – ідеографія (-ії).

Идеолог – ідеолог (-га).

Идеологический – ідеологічний. *-ски* – ідеологічно.

Идеология – ідеологія (-ії). [Народницька ідеологія (Єфр.)].

Идея – ідея, (*мысль*) гадка, думка. [Все, що мав у життю, він віддав для одної ідеї, і горів, і яснів, і страждав, і трудився для неї (Франко). Між ученими людьми пронеслась тоді гадка: чи не була-б українська мова згідна до літературної роботи (Куліш). І ся його проповідь у великій мірі привертала його сучасників до визвольної думки (О. Пчілка)]. *Руководящая идея* – провідна ідея. *Неотступная, навязчивая идея* – невідступна (непозбутна), настірлива ідея.

Идиллист – ідиліст (-та).

Идиллистический – ідилічний. [Хто у грудях носить зерно смерті, в того мрія чиста й ідилічна (Крим.)].

Идиллический – ідилічний.

Идиллия – ідилія (-ії).

Идиом – ідіом (-ма).

Идиопатический – ідіопатичний.

Идиосинкразия – ідіосинкрасія (-сії).

Идиосинкратический – ідіосинкрасійний.

Идиот, -тка – ідіот (-та), ідіотка.

Идиотизм – 1) *мед.* – ідіотизм (-зму), ідіотство; 2) (*грам.*) ідіотизм (-ма).

Идиотический – ідіотичний.

Идиотский – ідіотський, ідіотичний. [Ідіотична думка].

Идиотство – ідіотство, ідіотизм (-му), ідіотичність.

Ідол – ідол (*увел.* ідоляка), кумир (-ра), божок (-жка), божище (-ща), бовван. [Святці співають вдячні гімни своєму божищу Ваалу (Л. Укр.)].

Ідолів – ідолів (-лова, -лове).

Идолопоклонение, *см.* **Идолопоклонство**.

Идолопоклонник – ідолівірець, ідолянин, кумирник, (*язычник*) поганин (*мн.* погани), (*устар.*) болвохвалець. [Я ідолянам не вступаю з шляху, не час тепер мовчати (Л. Укр.). Не ширим серцем молились недавні кумирники християнському богові (Куліш)].

Идолопоклонница – ідолівірка, ідолянка, кумирниця, поганянка.

Идолопоклонничать – вклонятися ідолам, божкам, (*устар.*) болвохвалити.

Идолопоклоннический – ідолівірний, ідолохвальний, ідолянський, кумирницький, (*языческий*) поганський, (*устар.*) болвохвальний.

Идолопоклонничество, *см.* **Идолопоклонство**.

Идолопоклонство – ідолство, ідолівірство, ідолянство, ідолохвальство, (*устар.*) болвохвальство.

Идолослужение, *см.* **Идолопоклонство**.

Идолослужитель, *см.* **Идолопоклонник**.

Идольский – ідольський, кумирний, бовванський, (*языческий*) поганський, (*устар.*) болвохвальський.

Идти и Итти – 1) іти (*н. вр.* іду́, ідеш, *прош. вр.* ішов, ішла, а *после гласной* йти́, йду́, йдеш, йшов, йшла...). [Ішов кобзар до Київ́а та сів спочивати (Шевч.). Не йди́ туди́. Куди ти йдеш не спитавши́сь? (Шевч.). **-ти в гости** – іти в гостину. **-ти пешком** – іти пішки, піхотою. **Кто идёт?** – хто йде? **Вот он идёт** – ось він іде. **-ти шагом** – ходю́ йти, (*о лошади ещё*) ступакувати. **Иди́, идите отсюда, от нас** – іди́, іди́ть (*редко* іди́те) звідси, від нас. [А ви, мої святі люди, ви на землю йди́те (Рудан.)]. **Иди́! идите! (сюда, к нам)** – ходи́, ходи́ть! іди́, іди́ть! (сюди́, до нас). [А ходи́-но сюди́, хлопче! Ходи́ до покою́, відпочинь зо мною́ (Руданськ.). Ходи́ть живо́ понад став (Руданськ.). **Идём, -те!** – ході́м(о)! [Ході́м разом!]. **-ти куда, к чему (двигаться, направляться по определённом пути, к определённой цели)** – простувати (*редко* простати), прямувати, братися куди, до чо́го (певним шляхом, до певної мети). [Пливе війско́, простуючи́ униз до пороги́в (Морд.). Простали́ ми в Україну́ вольними нога́ми (Шевч.). Коли́ прямує він до сіє́ї мети́ без думки́ про особі́сту користь... (Грінч.). Що мені́ робити́? чи до́дому, чи до те́стя брати́сь (Г. Барв.)]. **Он смело идёт к своей цели** – він сміло́ йде (прямує, простує) до своє́ї мети́. **-ти прямо, напрямик к чему, куда** – простувати (*редко* простати), прямувати, напрямцювати, іти́ просто, навпростець, (*диал.*) опрошкувати до чо́го, куди́. [Хто простує (опрошкує), той дома́ не ночує (Номис). Не прямує, а біжить яром, геть-геть обминаючи́ панську садибу́ (М. Вовч.). І не куди́ іде́ він, а до них у ворота́ напрямцює (Свидн.). Ми не лука́вили з тобо́ю, ми просто́ йшли, у нас нема́ зерна́ неправди́ за собо́ю (Шевч.). **-ти первым, впереди** – перед вести́, передувати в чо́му. [Герш́ вів перед у ті́м скаже́нім танці́ і весь увійшов у спекуля́ційну гарячку́ (Франко). У торго́у передували́ в Київі́ Орме́ни (Куліш)]. **-ти на встречу** – назустрі́ч ко́му, устрі́ч, устрі́ть, навістрі́ч ко́му іти́, братися. [Раде́нька вже, як хто навістрі́ч мені́ береться́ (М. Вовч.)]. **Идти за кем, чем** – іти́ по ко́го, по що́. **Я иду́ за лекарством** – я йду́ по ліки. **-ти за кем, вслед за кем** – іти́ за ким, слідко́м (слідко́м в тропи́) за ким іти́, (слідко́м) слідувати́, слідкувати́ за ким, (*редко*) слідити́ за ким. [Иди́ слідо́м за мною́ (Єв.). Так і бі́га, так і слідує́ за ним (Зміїв)]. **-ти (по чьим следам) (переносно)** – іти́ чийми́ слідами́, топтати́ сте́жку чию́. [Доведе́ться йй топтати́ материну́ сте́жку (Коцюб.)]. **-ти до каких пределов, как далеко (в прямом и переносн. значении)** – як дале́ко сяга́ти. [Дальш́ сього́ іде́алу не сягону́ло ні коза́цтво, ні гайдама́цтво, бо й нікуди́ було́ сяга́ти (Куліш)]. **-ти рука об руку с чем** – іти́ у па́рі з чим. [У па́рі з цією́, філосо́фією іде́ у Кобиля́нської́ і невиразні́сть її худо́жніх засоби́в (Єфр.)]. **-ти по**

кругово́й лини́и – колува́ти. [Горо́ю со́нечко колу́є (Основа, 1862)]. **-ти́** *сплошно́й массо́й, непрерывным пото́ком* – лаво́ю (стіно́ю) іти́ (сунути), ринути. [І куди́ їм ска́же йти, усі́ стіно́ю так і йду́ть (Квітка). Ніко́ли так вода́ під міст не рине, як місто́м скрізь веселі́ ринуть лю́ди (Куліш)]. **-ти́** *куда́ глаза́ глядя́т, куда́ приведе́т доро́га* – іти́ сві́т за о́чі, іти́ про́сто за доро́гою (Франко), іти́ куди́ о́чі дивля́ться, куди́ веду́ть о́чі. *Она́ иде́т заму́ж* – вона́ йде замі́ж, вона́ відда́ється за ко́го. **-ти́** *в бой* – іти́ в бій, до бо́ю, до побо́ю іти́ (ставати). [Дали́ ко́ня, дали́ збро́ю, става́й, синку, до побо́ю (Гол.)]. *Во́йско иде́т в поход* – військо́ йде (руша́є) в похі́д. **-ти́** *в военну́ю службу́* – іти́, вступати́ до війська́. **-ти́** *врозь, в разрез с чем* – різни́ти з чим. [Різни́в-би я з свої́ми погляда́ми, зробивши́ся проку́ро́ром (Грінч.)]. *Он на все́ иде́т* – він на все́ йде, поступа́є. *Эта́ доро́га иде́т в город* – ця доро́га веде́ (пряму́є) до мі́ста. **-ти́** *в руку́ кому́* – іти́ в руку́, іти́ся на́ руку́, вести́ся кому́; *срвн. Везти́ 2*. **-ти́** *во вред кому́* – на шко́ду кому́ йти. **-ти́** *в прок, см. Прок 1*. *Бога́тство не иде́т ему́ в прок* – бага́тство не йде́ йому́ на ко́ристь (на пожі́ток, на до́бре, в ру́ку). *Голова́ иде́т круго́м* – голова́ о́бертом іде́, у голо́ві моро́читься. *Иду́т ли ва́ши часы́?* – чи йде́ ваш го́динник? *Гвоздь не иде́т в стену́* – гвіздо́к не йде́, не лі́зе в стіну́. *Кораб́ль шёл под все́ми паруса́ми или́ на все́х паруса́х* – корабе́ль ішо́в (плив) під усі́ма вітри́лами. *Чай иде́т к нам из Кита́я* – чай іде́ до нас з Кита́ю. *От нас иде́т: сало́, ко́жи, пенька́, а к нам иду́т: кисе́я, ленты́, полотна́* – від нас іду́ть: сало́, шу́ри, коно́плі, а до нас іду́ть: серпа́нок, стрі́чки, полотна́. *Това́р это́т не иде́т с рук* – кра́м цей не йде́, пога́но збува́ється. *Дождь, снег иде́т* – дощ, сні́г іде́, пада́є. *Ле́д иде́т по реке́* – кри́га йде́ на рі́чці. *У него́ кро́вь иде́т из носу́* – у йо́го (и́ йому́) кро́в іде́ з но́са. *Дере́вцо иде́т хоро́шо* – дере́вце́ росте́ до́бре. **-ти́** *на прибы́ль* – прибува́ти, (*о лу́не*) підповнюва́тися. [Мі́сяць уже́ підповню́ється (Звин.)]. *Вода́ иде́т на прибы́ль* – вода́ прибува́є. *Жалова́нье иде́т ему́ с перво́го мая́* – платня́ йде́ йому́ з пе́ршого тра́вня. *Сон не иде́т, не шёл к нему́* – сон не бере́, не брав йо́го. *Иде́т слух, молва́ о ком* – чу́тка йде́ (ходи́ть), погові́р, поголо́ска йде́ про ко́го, (*громкая́ молва́*) гуде́ сла́ва про ко́го. **-ти́** *к делу́* – стосува́тися (припада́ти) до речі. *К тому́ делу́ иде́т* – на те воно́ йде́ться, до то́го воно́ йде́ться. *Иде́т к добро́у* – на до́бро йде́ться. *К чему́ иде́т (клонитс́я) дело́* – до чо́го (воно́) йде́ться, до чо́го це йде́ться (приходи́ться), на що воно́ забира́ється, на що зано́ситься. [Оте́ць Ха́ритін догада́вся, до чо́го воно́ йде́ться (Н.-Лев.). Ба́чивши тоді́ коро́лі польські́, на що воно́ вже́ по коза́цьких зе́млях забира́ється, коза́ків до се́бе ла́скою прихи́ляли (Куліш). Він знав, до чо́го се́ приходи́ться, здригну́в увесь (Квітка). Ча́с був непе́вний, зано́сило́ся на вели́ку війну́, як на бу́рю (Макове́й)]. *Иде́т – (ладно́) гара́зд, до́бре; (для́ выра́жения согла́сия) зго́да. Ка́ково здо́ровье́? – Иде́т! – як здо́ров'я? – Гара́зд, до́бре! Держу́ сто рубле́й, иде́т? – Иде́т! – закла́даю́ся на сто карбо́ванців, зго́да? – Зго́да! Оди́н раз куда́ ни шло́* – оди́н раз іще́ я́кось мо́жна; раз ма́ти поро́дила! *Куда́ ни шло́* – та нехай́ вже́. **-ти́** (*брать* *начало́*) *от ко́го, от чо́го* – іти́, захо́дити від ко́го, від чо́го. [То сам поча́ток чита́льні захо́дить ще́ від старо́го ді́да Митра́ і від ба́би Митри́хи і дя́ка Ба́зя (Стефани́к)]. **-ти́** *по правде́, -ти́* *проти́в сове́сти* – чини́ти по пра́вді, проти́ сові́сти (сумлі́ння). **-ти́** *с козы́ря* – ходи́ти, іти́ з кози́ря (*гал.* з ату́та), кози́ряти. *Наше́ дело́ иде́т на ла́д* – справа́ на́ша йде́ в ла́д, іде́ (кладе́ться) на до́бре. **-ти́** *войно́й на ко́го* – іти́ ввійно́ю на ко́го, іти́ воюва́ти ко́го. 2) (*о рабо́те, деле́: подвига́ться вперёд*) іти́, посува́тися, поступа́ти, (*безлично́*) поступа́тися. [Поступни́ш на товсто́му вишива́ти: нитки́ товсті́, то поступа́ється ско́ріш (Конгр.). Ча́сто бі́гала диві́тися, як посува́лась робо́та (Коцю́б.)]; 3) (*вестись, происходи́ть*) іти́, вести́ся, прова́дитися, то́читися; (*о бого́служ.: соверша́ться*) пра́витися. [Чи все́ за сі́ два дні́ вело́сь вам до впо́доби? (Самі́йл.). На протя́зі всьо́го 1919 ро́ку все́ то́чилася крива́ва боро́тьба (Азб. Ком.). Сим робо́м усе́ життя́ наро́дного ду́ха прова́диться (Куліш)]. *В це́ркви иде́т моле́бен, бого́служе́ние* – у це́ркві пра́виться моле́бень, служба́ Бо́жа. *Иду́т торго́ на поста́вку му́ки* – іду́ть, прова́дяться, відбува́ються торго́ на поста́чання́ боро́шна. *У нас иду́т разны́е построй́ки* – у нас іде́ різне́ будува́ння. *Разгово́р, речь иде́т, шёл о́ чем-л.* – розмо́ва йде́,

йшла, розмова, річ ведётся, велася, мова мовиться, мовилася про (за) що, ідеться, ішлося про що. [Товаришка взяла шиття, я книжку, розмова наша більше не велася (Л. Укр.). Мова мовиться, а хліб їсться (Приказка)]. *Речь идёт о том, что...* – ідеться (іде) про те, що... [Якби йшлося тільки про те, що він розгніває і хана і російський уряд, Газіс не вагався-б (Леонт.). Тут не про голу естетику йде, тут справа глибша (Крим.); 4) (*продолжаться, тянуться*) іти, тягтися. [Бенькет все йшов та йшов (Стор.)]. *От горы идёт лес, а далее идут пески* – від гори іде (тягнеться) ліс, а далі йдуть (тягнуться) піски. *Липовая аллея идёт вдоль канала* – липова алея іде (тягнеться) вздовж (уподовж) каналу; 5) (*расходоваются, употребляются*) іти. [На що-ж я з скрині дістаю та вишиваю! Скільки ниток марно йде (М. Вовч.). Галун іде на краски (Сл. Ум.)]. *Половина моего дохода идёт на воспитание детей* – половина мого прибутку йде на виховання дітей. *На фунт пороха идёт шесть фунтов дроби* – на фунт пороха іде шість фунтів дробу (шроту); 6) (*проходит*) іти, минати, пливти, спливати; *срвн. Проходит 10, Протекают 4*. [Все йде, все минає – і краю немає (Шевч.)]. *Шли годы* – минали роки. *Время идёт быстро, незаметно* – час минає (пливе, спливає) хутко, непомітно. *Год шёл за годом* – рік минав (спливав) по рокові. *Ей шёл уже шестнадцатый год* – вона вже у шістнадцятий рік вступала (М. Вовч.), їй вже шістнадцятий рік поступав; 7) (*быть к лицу*) лічити, лицювати, бути до лиця комусь, (*приходиться*) упадати, подобати комусь, (*подходит*) приставати до кого, до чого, пасувати, (к)штальтити до чого. [А вбрання студентське так лічить йому до стану стрункого (Тесл.). Тобі тото не лицює (Желех.). Те не зовсім до лиця їй, бо вона носить в собі тугу (Єфр.). Постановили, що нікому так не впадає (бути пасічником), як йому (Гліб.). Так подоба, як сліпому дзеркало (Номис). Ні до кого не пристає так ота приповідь, як до подолян (Свидн.). Пучок білих троянд чудово приставав до її чорних брів (Н.-Лев.). Ці чоботи до твоїх штанів не пасують (Чигирин.). До цієї світи ця підшивка не штальтить (Звяг.)]. *Идёт, как корове седло* – пристало, як свині нарітники. *Эта причёска очень идёт ей* – ця зачіска їй дуже лічить, дуже до лиця. *Синий цвет идёт к жёлтому* – синій колір пасує до жовтого. *Не идёт тебе так говорить* – не лічить тобі так казати.

Идтись и Игтись, *безл.* – ітисся. [Так легко йдеться].

Иды, *истор.* – іди (*р.* ід).

Иегова – Єгова, Ягве.

Иезуит – езуїт (-та), (*стар.*) езуїта (-ти).

Иезуитизм – езуїтчина, езуїтизм (-му).

Иезуитский – езуїтський.

Иезуитство – езуїтство.

Иен(а) (*японская монета*) – ен (-на).

Иерарх – ієрарх, владика.

Иерархический – ієрархічний.

Иерархия – ієрархія (-ії).

Иератический – гієратичний.

Иерей – ієрей (-рея), священик.

Иерейский – ієрейський.

Иерейство – ієрейство.

Иеремиада – ереміяда, еремійн плач.

Иерихонский – ерихонський. **-кая труба** – ерихонська труба, сурма. *Голос у него – труба -кая* – голос у його – сурма ерихонська.

Иероглиф – гієрогліф (-фа).

Иероглифический – гієрогліфічний.

Иеродиакон – ієродиякон (-на).

Иеродиаконский – ієродияконський.

Иєродіаконство – ієродіяконство.

Иєромонах – ієромонах (-ха).

Иєромонашеский – ієромонаський.

Иєрусалім – Єрусалім (-ма) *и* Єрусаліма, Русаліма. **-салімский** – Єрусалімський.

Иждивенец – удержанець, утриманець (-нця), похлібець (-бця), похлібник.

Иждивение – (*расход, издержки*) кошт (-ту), на́клад (-ду); (*содержание*) уде́ржання, утримання, держиво. [Хрест я вже своїм коштом поставлю (Свидн.)]. *Книга издана нашим -нием* – книга видана нашим коштом, нашим на́кладом. *Состоятъ, быть на -нии у кого* – бути на уде́ржанні (на утриманні, на де́рживі) у ко́го. [Ма́ти живе на його де́рживі (Сл. Гр.)]. *Народное -ние* – людський хліб. [(Город Смоленське) княжого му́жа з дружиною, чи то-б намісника княжого до себе на людський хліб прийняв (Куліш)].

Иждивенка – удержанка, утриманка, похлібниця.

Иждивенческий – удержанський, утриманський.

Иждивитель, -ница – коштодавець, -виця, уде́ржувач, -вачка, утриму́вач, -вачка, хлібодар, хлібодарка, (*стар.*) на́кладця (-ці).

Иждивительный – коштодатний, на́кладчий.

И́же – же.

И́жица – іжиця.

Из *и* **Изо**, *предл. с род. пад. – 1* (*на вопросы: а) откуда; б) из какого материала*) з (*перед группой согласных* із) чо́го. [Вийшов з води (Єв.). А тин ча́сом із дібро́ви коза́к виїжджає (Шевч.). Не дай, Бо́же, з Іва́на па́на, з ко́зи ко́жуха, з сви́ні чо́біт (Номис)]. *Смотреть из окна* – дивитися, виглядати з вікна. **Из** *какого он звания* – з якого він ста́ну, з ко́го він, з яких він. *Её вырвали из его рук* – її ви́рвали (ви́дерли) з його́ рук *или* його́му́ з рук. *У него из носу кровь идёт* – у його́ (йому́) з но́са кров іде́. *Вычитатъ из жалованья* – вивертати з платні. *Черпатъ воду из источника* – черпати во́ду з джерела. *Цитата из Шевченка* – цитата з Шевче́нка. *Выйти из себя* – знесамовітїти, зне́ямитися. **Из** *года в год* – від ро́ку до ро́ку. **Из** *рода в род* – від ро́ду до ро́ду. **Из** *конца в конец* – від кра́ю до кра́ю. *Так что ж из этого?* – то що ж (і)з то́го? *Что из того, что...* – що з то́го, що...; що по то́му, що... [Що-ж по то́му, що кохаю, коли в не́ї не буваю (Грін. III)]. *Он хорошо отвечал из географии* – він до́бре відка́зував з географі́ї. **Из** *всех сил* – з усіе́ї си́ли (снаги́), що-си́ли, що було́ си́ли (снаги́), чим дуж, як ті́льки мо́га. **Из** *вас (из них, из всех), из среды вас (их, всех)* – з вас (з них, з усі́х), з-по́між (з-промі́ж, з-мі́ж, з-ме́жі) вас (ї́х, усі́х). [Хто з вас не грі́шний, нехай пе́рший кине на не́ї ка́мінь (Єв.). Хто з-по́між нас горо́дян тепе́р не нерво́вий? (Крим.). З-ме́жі всі́х найкра́ща (Свидн.)]. *Большая часть из них, из среды их* – (най)бі́льша части́на, бі́льшість із них, з-по́між (з-промі́ж, з-мі́ж) них, з-ме́жі ї́х. **Из** *средины, из среды чего* – з се́редини чо́го, (і)з-се́ред, (і)з-по́серед чо́го. [Озва́всь до нас із-по́серед чу́жини зна́комий го́лос (Куліш)]. *Посуда из чистого золота, серебра* – по́суд із чи́стого (щи́рого) зо́лота, срі́бла. *Дом построенный из брёвен, из кирпича* – буди́нок збудова́ний з дере́ва, з[ви]му́рований з це́гли. *Обед из пяти блюд* – о́бід на п'ять стра́в. *Эскадра из семи кораблей* – еска́дра на сі́м кора́блів; 2) (*на вопрос: вследствие чего, по какой причине*) з чо́го. **Из** *страха, из боязни, из ненависти, из чувства самосохранения* – із стра́ху, з бо́ясти, з не́нависти, з почуття́ самоохоро́ни. **Из** *милости, из сострадания, из сочувствия к нам* – з ми́лости, з жа́лю, із спі́вчуття́ до нас. **Из** *свокорыстных побуждений* – з сво́еко́ристовних мо́тивів.

Известеобжигание – вапнопа́лення.

Из-за – 1) (і)з-за ко́го, (і)з-за чо́го, з-по́за ко́го, з-по́за чо́го. [Сі́ло со́нце, з-за дібро́ви не́бо черво́ніє (Шевч.). З-по́за срі́бного тума́ну хви́ля срі́бного фонта́ну пле́ще та брини́ть (Крим.)]. *Встатъ из-за стола* – вста́ти з-за сто́лу. *Возвратиться из-за границы* – поверну́тися (*о мног.* поверта́тися) з-за кордо́ну. *Выглянуть из-за двери* – ви́глянути,

візирнути з-поза дверей. [З-поза дверей візирнуло веселе Одарчине обличчя (Крим.)]. **Из-за горы** – (і)з-за гори, з-поза гори. [Из-за гори вітер віє, березоньку хилить (Метл.). З-поза скали виїхало двоє кавказців-верхівців (Крим.)]. **Из-за тучи** (*туч*) – з-за, з-поза хмари (хмар). **Из-за моря** – (і)з-за моря, з-поза моря; 2) (*вследствие, по причине чего*) за чим, через що, (*диал., зап.*) без що; (*ради чего*) за-для чого, за-ради, ради чого, (*диал.*) про що, (за що) за що. [Довго не спали обоє – кожне за своїми думками (Грінч.). За лихими людьми та за ворогами гуляти не вільно (Пісня). Мусів через малярію й болюче знервування покинути тепле Туапсе (Крим.). Ой вронила я віночок без свій дурний розумочок (Чуб. V). Отож і є найважніші причини, за-для яких я вдягаюся бідно (Крим.). За-ради власних інтересів (Корол.). Стида ради не зможе вимовити ні словечка (Квітка). Як я тепер мушу рідні свої чада про хліба кавалок тручати до аду? (Федьк.). За карії оченята, за чорні брови серце рвалося, сміялось, виливало мову (Шевч.). Йому ця квартира незвичайно припала до вподоби за свою ідеальну тихість і безшумність (Крим.)]. **Из-за собственной неосторожности** – через власну необережність. **Из-за кого** (*меня, тебя и т. д.*) – через кого (мене, тебе і т. д.). [Через неї мій вік молодий пропадає (М. Вовч.). Ідїть, діти, ви од нас, нема життя через вас (Гнід.)]. **Спорить, ссориться из-за чего, из-за пустяка** – сперечатися (суперечитися), сваритися за щось, за дурницю. [От учора взяла за щось суперечитися зо мною (Крим.)]. **Из-за выеденного яйца** – за масляні вишкварки, за онучу. [За онучу збили бучу]. **Соперничество из-за кого, чего** – суперництво за кого, за що, через кого, через що.

Из-под – з-під, з-попід чого. [З-під ринви та на дощ (Номис). А очіці наче блискавиці так і грають з-попід брівок темних (Л. Укр.)]. **Из-под стола** – з-під стола, з-попід стола. **Боченок из-под капусты** – діжка з-під капусти. **Из-под носа у кого** – з-під носа в кого, з-перед носа в кого, з-перед кого. [У його з-під носа крадуть, а він не бачить (Гум.). Іван приймає з-перед того коня сіно, а м'ясо ложить перед ним (Рудч.)]. **Из-под рук** – з-під рук, з-перед рук.

Изба, ум. Избушка – 1) хата (*ум. хатка, хаточка*), хати́на, *ум. хатинка, хатинонька; срвн. Хижина, Лачуга.* [Хата тепла, люди добрі (Приказка). Хаточки поховались у біленькі садки (М. Вовч.). Коло річки у садочку маленька хати́на (Л. Укр.)]. **-ба мазанная** – (хата) мазанка, (хата) ліплянка, (хата) ліпка (-ки). **-ба рубленая** – хата рублена. [Хата моя рубленая, сіни на помості (Пісня)]. **Белая -ба** – хата, світлиця. **Черная или курная -ба** – курна хата. **Сборная -ба** – зборня, розправа. [Десятник скликав людей у зборню (Сл. Ум.)]. **Построить -бу** – поставити, (*зап.*) покласти хату. [Поставлю хату і кімнату, садок-райочок насаджу (Шевч.)]. **Своя -бушка свой простор** – в своїй хаті своя правда і сила і воля (Шевч.). **-бушка на курьих ножках** – хатка на курячих ніжках. **Не красна -ба углами, красна пирогами** – хоч нема де й сісти, аби було що з'їсти (Приказка); 2) (*чистая половина*) світлиця, кімната.

Избавиться – збавитися, збавіти, (*о мн.*) побавитися.

Избавимость – відзволєнність (-ности), вибавлєнність.

Избавимый – відзволєнний, вибавлєнний.

Избавитель, -ница – ря[а]тївник, ря[а]тївниця, поря[а]тївник, -ниця, визвільник, визвільниця, (*зап.*) вибавитель, вибавителька. [Просив (увесь світ), щоб Бог послав від себе ратївника, щоб вигубив зло і виратував людей (Л. Укр.)].

Избавительный – визвільний, визвільчий, виря[а]тївний.

Избавительство – визвільництво.

Избавить, -ся, см. Избавлять, -ся.

Избавление – визвільєння від кого, з чого, визвіль (-волу), відзвільєння від кого, від чого, відзвіль (-волу), ря[а]тїунок, поря[а]тїунок (-нку) від кого, від чого. [Боротьба за соціальне, національне і релігійне визвільєння українського народу од чужинців (Єфр.)].

Избавляемость, Избавляемый, см. Избавимость, Избавимый.

Избавлять, избавить кого от кого, от чего или чего – відзволїати, відзволїити кого від кого, від чого, визвільати, визвільити кого від кого, з чого, (*зап.*) вибавляти, вибавити кого від

чо́го, ря[а]тува́ти, вря[а]тува́ти, ви́ря[а]то́увати, ві́ря[а]тува́ти ко́го з чо́го, *сов.* відвола́ти ко́го від чо́го, звільня́ти, звільни́ти ко́го від чо́го, (*диал.*) опростува́ти, опростати́ від чо́го, (о)слобоня́ти, (о)слобони́ти ко́го від чо́го, позбавля́ти, позбави́ти ко́го чо́го. [Ти одзво́лив нас од сме́рти (Казка). Ти мене́ ви́бавив од сме́рти, а я тебе́ (Рудч.). Я так гаряче́ блага́в, і ти мене́ не вратува́в од цієї ганьби́ (Крим.). Опростав мене́ батько́ від панської́ ласки́ (Сл. Гр.). Сві́т слобони́ти від мук і роздо́ру (Франко). Не зага́йся на підмо́гу, ві́ряту́й з напа́сти (Куліш). Дочку́ од ли́ха одвола́є і во́рога сво́го здола́є (Греб.). *Смерть -вля́єт нас от мук* – сме́рть відзво́ляє (ви́бавля́є) нас від мук. *-в்யе́ мене́ от этого́ неприятного́ поручення́* – відзво́льте мене́ від цього́ прикро́го доручення́. *-вйть ко́го от опасности́* – визво́лити, ві́рятува́ти ко́го з небезпе́ки, врятува́ти ко́го в небезпе́ці. *Он -вй́л мене́ от этого́ несча́стья* – він визво́лив (ві́рятува́в) мене́ з цієї біди́, напа́сти, він врятува́в мене́ від цієї біди́. *-вля́ю вас от тру́да, от неприятности́ отвечать́ мне* – звільня́ю вас від кло́поту, від прикрости́ мені́ відпові́дати. *-вйть ко́го от беспокойства́* – позбави́ти ко́го кло́поту. *-в்யе́ мене́ от ваших замечаний́* – да́йте мені́ спо́кій з ва́шими ува́гами (від ва́ших ува́г). *Изба́ви бог!* – кри́й бо́же! боро́нь бо́же! хова́й бо́же! (не)хай бо́г боро́нить (ми́лує, одверта́)! *-в்யе́ мене́ от него́* – відзво́льте, визво́льте мене́ від його́ [Я ба́чу, що мій вид і́й гірший від хвороби́, так ві́звольмо-ж і́ від нашо́ї особи́ (Самійл.)]. *-ви нас бог от пожара́!* – хай нас бо́г боро́нить (ми́лує) від поже́жі! **Изба́вленный** – визво́лений, відзво́лений, ви́бавлений, ви́ря[а]туваний, вря[а]то́ваний; звільне́ний від чо́го, позбавле́ний чо́го. *Никто́ не -влен от сме́рти* – від сме́рти ніхто́ не врято́ваний, не ві́льний, не виме́тний.

Избавля́ться, избави́ться – (*спасать́ся*) визво́лятися, ві́зволитися від чо́го *и* з чо́го, відзво́лятися, відзво́литися від чо́го, ря[а]тува́тися, ви́ря[а]то́уватися, ві́ря[а]тува́тися з чо́го, (*зап.*) ви́бавля́тися, ви́бави́тися з чо́го, (*диал.*) (о)слибоня́тися, (о)слобони́тися від чо́го, (*лишаться*) позбавля́тися, позбави́тися чо́го, (*отделя́ваться*) збува́тися, збу́тися *и* позбува́тися, позбу́тися ко́го, чо́го, збува́ти, збу́ти ко́го, що́, відбува́тися, відбу́тися від чо́го, відмага́тися, відмогти́ся від ко́го, від чо́го, (*с трудом*) спе́катися, здихати́ся ко́го, чо́го, здиха́ти ко́го, що́. *-вйтьс́я от наказания́* – відзво́литися, відмогти́ся від ка́ри. [Він од усяко́ї ка́ри відможе́ться, як оте́ прока́же (Г. Барв.)]. *-вйтьс́я от опасности́, от сме́рти* – визво́литися, ви́ря[а]тува́тися, ви́бави́тися з небезпе́ки, від сме́рти. [Ле́две ві́рятува́вся од ви́димой сме́рти (Грінч.)]. *-вйтьс́я от оков ра́бства* – збу́тися кайдани́в нево́лі, визво́литися з кайдани́в, з нево́лі. *-вйтьс́я от греха́* – визво́литися від гріха́, відку́питися, (*диал.*) ску́питися гріха́. *-вйтьс́я от бе́ды, от напа́сти, от неприятностей, беспокойства́ и т. п.* – збу́тися, позбу́тися, спе́катися, здихати́ся, позбави́тися, біди́ (лі́ха), напа́сти, прикросте́й, кло́поту, збу́ти, здиха́ти біду́ (лі́хо), напа́сть, прикрости́, кло́піт, ви́бави́тися з біди́ (з лі́ха), з напа́сти, з прикросте́й, з кло́поту, відбу́тися, (*диал.*) (о)слобони́тися від біди́ (від лі́ха) від напа́сти, від прикросте́й, від кло́поту, то-що. [Збу́вся тато́ кло́поту: жи́то змолоти́в і гро́ші про́пив (Номис). Щоб позбу́тися хале́пи, погони́ч ху́тко погна́в коні́ (Крим.). Не спе́каєшся хале́пи (Крим.). Не зді́хався біди́ (Н.-Лев.). Яко́сь-то так обо́рудує́ться, що я і з лі́ха ви́бавлю́сь і сво́го покушту́ю (М. Вовч.). Вона́ при́йшла, щоб тільки́ відбу́тись від лю́дського нарі́кання (Н.-Лев.)]. *-вйтьс́я от своих недуго́в* – визво́литися від сво́їх недуг (недугі́в), позбу́тися, позбави́тися сво́їх недуг (недугі́в). *-вйтьс́я от горя́, печали́, тяжёлых мы́слей (дум) и т. п.* – збу́тися *и* позбу́тися горя́, смутку́, важких ду́мок, збу́ти горе́, сму́ток, важкі́ думки і т. п. [Але́ зараз-же схоти́лося збу́тися цієї́ думки, цього́ важко́го почува́ння (Грінч.). Не збу́ду сму́тку, ані́ вдень, ні́ вночі́ (Чуб. V)]. *-вйтьс́я от непроше́нных гостей́* – спе́катися, здихати́ся, збу́тися, збу́ти непро́ханих госте́й. *Он не знае́т, как и -вйтьс́я от своих кредито́ров* – він не зна́є, як і збу́тися (*и* збу́ти), здихати́ся, спе́катися сво́їх кредито́рів. *Как бы́ мне от него́ (от нее́) -вйтьс́я* – як-би́ мені́ його́ (ї́ї) спе́катися, здихати́ся (*и* здиха́ти), збу́тися *и* збу́ти. [Ко́ли ми і́х зді́хаємось! (Сл. Левч.). Цар поси́лає і́х в таку́ непе́вну війну́, аби́ збу́тися і́х (Л. Укр.). Він ще́ й рад бу́де збу́ти нас, щоб тут йому́ сво́я во́ля бу́ла (Квітка)]. *Никак не -вймс́я от*

мух – ніяк не спекаємся (не зведемося) мух.

Избавляющий – визвольний, визвольчий, виря[а]тівний, що визволяє, вибавляє, виря[а]товує *и т. д.*; *см.* **Избавлять**.

Избаклүшиться – розбайдикуватися, розволочитися, розледащити, зледащити. [Чоловік був як чоловік, а став запивати – зледащів на віки (Сл. Афан.)].

Избалованность – розпещеність, розпущеність (-ности), розпуст (-ту), плеканість (-ности).

Избалованный – розпещений, розпущений, розпонаджений; мазаний, пещений, розпусний, запаньканий, заласканийжирований; *срвн.* **Балованный**. [Я колись за батькового живота був розпещений і не знав кінця примхам і забаганкам (Крим.). Воно вже виросло до п'яти год такє розпусне: що бачить, того і просить (Звин.). Мазана дитина ледача (Г. Барв.). Се якісь пещені паненята (Куліш). Воно паненя, дуже заласкане, через те й до науки неохоче (Харк.)].

Избаловывать, избаловать – розпещувати, розпестити *и* розпестувати, розпускати, розпустити, розпонаджувати, розпонадити когo чим, (*о мн.*) порозпещувати, порозпускати, порозпонаджувати когo чим. [Порозпещували ви дуже своїх дітей (Сл. Гр.). Зовсім розпустили дівчину! а була слухняна (Звиног.)].

Избаловываться, избаловаться – розпещуватися, розпеститися, розпускатися, розпуститися, ледащити, зледащити *и* розледащити. [Хоре коли не вмре, то розпеститься (Номис). Геть розледащів! Став нахабний такий (Крим.) Хто дома зледащів, тому не жаль домівки (Гліб.)].

Избариться – розпаніти, спаніти, (*о мног.*) попаніти.

Избач – хатник, завідувач хатою-читальнею.

Избегание – уникання чогó, тікання чогó *и* від чогó, обминання, оминання чогó, ухиління від чогó.

I. Избегать, избежать и избегнуть кого, чего – уникати, уникнути, тікати *и* утікати, утекти когó, чогó *и* від когó, від чогó, минати, минути, (*обходит*) обминати, обминути, оминати оминути когó, що, (*уклоняются*) ухилятися, ухилитися від когó, від чогó, (*сторониться, чуждаться*) сахатися, цуратися когó, чогó, бокувати когó. [Уникав диму, та й упав в огонь (Приказка). Той щиро-український юмор, що тікає зверхніх ефектів (Єфр.). Хто дійсне страждає, той пильно утікати́ме од усякої згадки, а не стане сам собі її викликати (Крим.). І Павлоч-місто тогó не минуло: Тетерине військо його обгорнуло (Грінч.). Та все те вмів Герман оминати щасливо (Франко). Хто зможе ухилитись, що нам боги всесильні присудили? (Куліш). Сахайся брехні (Сл. Гр.). Не сказати, що він цурався жіночого товариства (Грінч.). **-гать ссоры** – уникати, тікати сварки. **-гать встречи с кем-л.** – уникати, тікати зустрічі (стрічі) з ким. **-гать кого** – уникати когó, тікати від когó, обминати, (*гал.*) оминати когó, сахатися, цуратися когó. [Бачила, що він уникає її, що йому не до неї (Черкас.). Дружину вашу скрізь я буду обминать (Самійл.). Сахається вона тебе як чорта (Конгр.)]. **-жать опасности** – утекти небезпеки, обминути небезпеку. *О если б -жать нам этой опасности* – коли-б нас минула ця небезпека. **-нуть наказания** – утекти кари *и* від кари. *Не -нуть тебе наказания* – не минути тобі кари, не мине тебе кара, не втечеш од кари. **-гать вопроса** – ухилятися від питання.

II. Избегать, избежать (о жидкости) – вибігати, вибігти, збігати, збігти; (*о сыпуч. веществе*) висипатися, висипатися. [Молоко збігло (Київщ.)].

Избегать – вибігати, оббігати, виганяти, вига(й)сати, вимахати, (*образно*) обполювати. [Вибігав усє село, поки його знайшов (Сл. Ум.). Оббігав Лісівку і Борисівку (Борзенщ.). Обполював усє село за горілкою (Гайсин. п.)].

Избегаться – вибігатися, набігатися.

Избегнуть, см. **Избежать**.

Избедоваться – збідуватися. **-вавшийся** – збідований.

Избежание – уникнення. *Во -ние чего* – уникаючи чого, ухилиючись від чого, запобігаючи (*стар.* забігаючи) чому, щоб уникнути чого, щоб запобігти чому, щоб не... [Щоб не зустрітися з ним, пішов іншим шляхом (Грінч.)]. *Во -ние недоразумений* – щоб уникнути непорозуміннів, щоб запобігти непорозумінням, уникаючи непорозуміннів, запобігаючи (*стар.* забігаючи) непорозумінням; щоб не було непорозуміннів.

Избежать, *см.* **Избегать**.

Избежный – мину́чий.

Избедельничаться – розледашіти, розбеститися, розо[і]псіти, розпоганитися, розпаскудитися, (*диал.*) розпадлю́читися. [Козаки дуже вже розопсіли (Куліш). Розпадлю́чилися наші парубки на тих шахтах (Грінч.)].

Избела – збіла, біласто, біловасто. **-ла-желтоватый** – збіла-жовтова(с)тий, біласто (біловасто)-жовтуватий.

Избёнка, Избёночка – хатінка, хатино́чка, хатино́нька, (*жалкая*) хатчіна, халупка; *см.* *ещё Изба, Хижина*.

Избивание – биття́.

Избивать, избить – 1) (*убивать*) побивати, побіти, вибивати, ви́бити, убивати, повбивати, повибивати кого́. [Хлібороби опановували за́мки, побивали скрізь латинських попів і вертались до стародавньої слов'янської віри (Куліш). Вибивали народ тисячами (Стор.). Усіх людей у горі́ді повбивали (Грінч.)]. **-бить всех до тла** – ви́бити до ноги́; 2) (*исколотить; истрепать*) біти, побіти, збивати, збіти. *Его в кабаке -били* – його́ в шинку́ побіли, збіли. *Яблоко это -бито* – яблуко це побіте. **-бить кнут** – побіти батіг (батога́) на ко́му. [Побив на йому́ увесь батіг]. **-бить до синяков кого** – на синякі (на синці) побіти, (і)зсинити кого́. [Та так побіла свекру́ху, на синякі! (Берд.)]. **-бить кого в биток** – на (в) я́сню, на боло́то кого́ побіти, збіти. [Збив го (*его*) на боло́то (Франко, Пр.)]. **-бить кого палкой** – ви́бити кого́ палицею, обпалкувати кого́. [Я його́ добре обпалкую, аби тільки впіймався (Липовеч.)]. **-бить кого до крови** – в кров роз'юшити кого́. **Избитый и Избиенный** – 1) побитий, ви́битий, повбиваний, повибиваний; 2) побитий, збитий. [Нарешті, збитого і майже го́лого повелі мене́ до вї́та (Франко)]. *Я весь -бит* – я весь побитий, чисто (геть) побитий; 3) *см.* **Избитый, прил. -ться** – 1) *страд.* побиватися, убиватися, вибиватися; бітися; бу́ти побітим, ви́битим *и т. д.*; 2) бітися, побітися, збиватися, збітися. *Он сам -бился пьяный* – він п'яний сам побився. *Сапожки -бились* – чобітки збилися, побилися, стопталися, ступцювалися.

Избиение – побиття́, побій, бі́й (*р.* бою), (*истребление*) ви́гублення, ви́нищення. [На той час був при тім побо́ї і Тиміш Ложечник (Ор. Лев.)]. **-ние младенцев** – побиття́ (ви́биття́, ви́гублення) немовлят.

Избираемость – оби́раність (-ности).

Избираемый – оби́раний від ко́го (*кем*).

Избирание – оби́рання, ви́би́рання, ви́бір (-бору); *срвн.* **Избира́ть**.

Избиратель, -ница – ви́борець (-борця), ви́борниця, оби́ральник, оби́ральниця, (*предварительный, гал.*) прави́борець, -бо́рниця.

Избирательный – ви́борчий, оби́ральний. [Вселю́дне пра́во ви́борче (Єфр.). Ви́борча у́рна]. **-ная борьба** – ви́борча боротьба. **-ные права** – ви́борче пра́во. **-ный ценз** – оби́ральний ценз. **-ное собрание, -ный сейм** – оби́ральне (ви́борче) зібрання, оби́ральний (ви́борчий) со[е]йм. [На оби́ральний сейм не прибу́в ні оди́н великий пан з Русі (Куліш)].

Избирательство – оби́рання.

Избира́ть, избра́ть кого (*из среды кого*), *что (из чего)* – оби́рати, о́брати *и* оби́рати, ви́бирати, ви́брати, (*о мног.*) пооби́рати, пови́бирати кого́ (з ко́го, з-поміж ко́го), що́ (з чо́го). [Та ви, певно, когось уже о́брали собі́, – так ви й кажіть (М. Вовч.). Він оби́брав дру́гий шлях (Крим.). Ви́бирає злу доро́гу (Куліш)]. **-ра́ть себе род жизни, деятельности, специальность**

– обрати собі певне життя, певну діяльність, обрати (вибрати) собі спеціальність. [Сам добровільно, без чужого примусу, обібрав собі спеціальність (Крим.)]. **-раць** *поприще для роботи* – обрати (обібрати) собі поле (терен) для праці. **-раць себе место** – обрати (обібрати) собі місце. [Обрали собі місце і жили в столиці (Рудан.). Собі місця не обібрів (Чуб. V)]. **-бирать, -братъ** *кого, кем или во что (напр. в судьи, в депутаты)* – обирати, обрати *и* обібрати когось на когось, за когось *и* ким (*напр.* на суддю, на депутата, за суддю, за депутата, суддею, депутатом, (*во множ.*) на суддів, на депутатів, за суддів *и т. д.*); *срвн.* **Определять 3, Поставлять 3.** [А що, хлопці, так обираєте його на ватажка? (Стор.). Обібрали його на писаря (Звин.). Хотіли за старшину обрати, та мій не хоче (Коцюб.). Нам сотника Лясковського, кажу, полковником годиться обібрати (Грінч.). **-братъ** *кого своим преемником* – визначити когось собі наступником, за наступника, обрати собі на наступника. **-братъ** *кого путём голосования* – обрати (обібрати) когось голосуванням, через голосування; зголосувати когось. **Избранный** – а) *прич.* обраний, обібраний, вибраний; б) *прил., см.* **Избранный. -ться** – обиратися, бути обраним (обібраним), вибиратися, бути вибраним.

Избитие – побиття, збиття, побій, бій (*р.* бою).

Избитость – утертість, стертість, заїждженість, заяложеність, банальність (-ности).

Избитый, *прил.* – 1) утертий, стертий, заїжджений, оклепаний, заношений, заялений, затасканий, банальний. [Старі оклепані гасла (Гром. Голос). Він бере звичайно якийсь утертий шаблон, якусь, прописну мораль (Єфр.)]. *Он враг -тых традиций* – він ворог стертих традицій (Єфр.). **-битый анекдот** – заїжджена анекдота. [Усе це були не відомі заїжджені анекдоти, а живі оповідання (Н.-Лев.)]; 2) *см.* **Избитый**, *прич.* (*под Избивать*).

Избить, *см.* **Избивать.**

Избица, *см.* **Изба.**

Избишка – хатчина, халупчина; *срвн.* **Изба.**

Избища – хатище, хатисько.

Изблёвывание, Изблевание – вибльовування, виблювання, збльовування, зблювання, виригання, виригання, вивергування *и* вивергання, вивергання чого.

Изблёвывать, изблевать – 1) вибльовувати, виблювати, збльовувати, зблювати, виригати, виригати, вивергувати *и* вивергати, вивергати; 2) (*брань, хулу*), *см.* **Изрыгать.**

Изблёванный – виблюваний, зблюваний, вириганий, виверганий.

Изблизи и Изблизка – зблизу, зблизка.

Избной – хатній. [Хатні двері (Київщ.)].

Избодать – сколоти, поколоти когось, що чим, геть побити рогами когось; *срвн.* **Бодать.** [Тупу, тупу ногами, сколю тебе рогами (Казка). Корова геть побіла рогами дитину (Звин.)].

Избоина – вибоїна, вибій (-бою); *срвн.* **Выбоина.**

Избой – 1) *см.* **Избиение**; 2) послід (-ду).

Избойна – макуха. **-на конопляная, маковая горчичная, ореховая** – макуха сім'яна, макова, гірчична, горіхова.

Изболелый – зболілий, зболений. [Зболілому серцю дай лік (Крим.). Беріть її полегоньки, бо в неї тіло дуже зболене (Стеф.). Така зболена (Київщ.)].

Изболеть – зболіти, переболіти, болем зійти. [Я змучивсь... у мене душа зболіла (Коцюб.). Не винна мати: у неї самої серце болем зійшло (Корол.). Моя душа переболіла, моє серце схне (М. Вовч.)]. **Изболевший**, *см.* **Изболелый.**

Изборазживать, избороздить – рити, порити, орати, поорати *и* зорати, борознити, поборознити, зборознити; черкати, почеркати, дряпати, подряпати. **Я -дил всю Европу** – я виїздив усю Європу. **Время глубоко -дило чело его** – час воровався глибоко в його чоло. [І час воровався глибоко в мої щокі (Куліш)]. **Изборозждённый** – поритий, поораний, зораний, поборознений, почерканий, подряпаний. [Обличчя старої баби глибоко зоране плугом життя (Коцюб.). Старий, з пожовклим, почерканим зморшками обличчям (Леонт.). Старі, порите

глибокими зморшками, загоріле обличчя (Грінч.).

Изборник – збірник (-ка), (*стар.*) ізборник.

Изборождённость, геол. – поборозненість (-ности).

Избороздить, см. Изборазживать.

Изборонить – поборонити, поскородити що.

Избочениваться, избочениться – підбочуватися, підбочитися, виставляти, виставити боки, вибочуватися, вибочитися.

Избраничатся – розпитися, розп'ячитися. [Молод козак розпівсь-розгулявся (Пісня)].

Избрание – обрання, обібрання, вибір (-бору) когo, чогo.

Избранник, -ница – обранець, обраниця, вибранець (-нця), вибраниця. [І тільки обранець між людьми здолає співать ті гімни небесні (Л. Укр.). Генії не можуть з'явитися без попередньої роботи цілих поколінь, що очищають дорогу одному вибранцеві (Єфр.)].

-ник судьбы – обранець (вибранець) долі. **-ник муз** – обранець (вибранець) муз.

Избранность – 1) вибраність, виборність (-ности); 2) обраність (-ности).

Избранный – 1) *прил.* вибраний, виборний, (*отборный*) добірний, відбірний. [Вони задовольняли потребу всієї маси народу, а не самих тільки небагатьох вибраних (Грінч.). І талант Шевченка, і його життя – це надзвичайна трагедія виборної людської натури (Єфр.)].

-ное общество, -ная публика – виборне, вибране товариство, виборна, вибрана, добірна публіка. **-ные сочинения** – вибрані писання, (*наилучшие*) добірні писання; 2) *прич.*, см. под

Избирать.

Избрать, см. Избирать.

Избродить – 1) (*исходит*) виходити, вибродити; 2) (*истоптать луга, хлеб*) вітолочити, вітоптати, витовкти, збродити; 3) (*исходит воду бреднем*) вибродити, збродити.

Избушка, Избушечка – 1) хатка, хаточка, хатинка, хатиночка, хатинонька; см. **Изба**. [Благов у Бога тільки хату, одну хатиночку в гаю (Шевч.)]; 2) (*маленькое жильё, будка*) хижка, ум. хижчина, (*сторожка*) сторожівня; см. **Будка**. [Ой там на моріжку, поставлю я хижку (Пісня). Я тобі поставлю хижчину в лісі і там будеш сидіти (Гн.)].

Избыв, см. Избыванье.

Избыванье, Избыв когo, чегo – запагублювання, збування, зводіння, *оконч.* запагублення, зведення зо світу когo; збуття, позбуття когo, чогo.

Избывать, избыть – 1) (*сживает, изводит* когo) запагублювати, запагубити, зводити, звести зо світу когo; см. **Погублять**; 2) (*отделяться, избавляться от* когo, чегo) збувати, збути що, збуватися, позбутися когo, чогo, відкараскуватися, відкараскатися від когo, від чогo. [Не збуду смутку ані вдень, ні вночі (Чуб.). Збулася баба клопоту з вівною, бо злодії вкрали (Приказка). Ачей козак-нетяжище позбудеться лиха (Пісня)]. **Добро наживай, а худо -вай** – добра набувай, а лихo збувай *или* Добра набувайсь, а лихa збувайсь. **Стыда не -буду** – сорома не (по)збудуся (*диал.* не скуплюся) (Харківщ.). **Не -был** таки беды, **настигла** – таки не втік лиха – зуспіло. **Молодости не вернешь, а старости не -дешь** – молодости не завернеш, а старости не позбудешся; 3) (*превосходит* когo, что величиною, количеством, силою) переважувати *и* переважати, переважити когo, що; см. **Превосходить**. **У нас расход -ваёт приход** – у нас витрати переважують прибутки; 4) (*иметься с избытком*) не збувати; 5) см. **Выбывать**.

Избывной, Избывчивый – збутний, позбутний. **Это дело -ное** – це справа позбутня, цієї справи можна позбутися. **Это грех не -ной** – цього гріха не можна скупитися. **Моё горе не -чивое** – моє горе не позбутне.

Избыток – (*излишек, избытие*) лішок (-шку), надлішок, надмір (-ру), зайвина, наддостаток (-тку), переповня. [Вони з лишку свого клали в дар богові, а убога вдовийця з злиднів своїх (Єв.). Така роздача надмір-би вменшила, і в кожного всього було-б доволі (Куліш). Зайвини не маю – що заробив, те й проім (Харківщ.). Прийде-ж і сім літ голодних за ними, і забудуть

про наддостаток в Єгипетській землі (Св. П.)]. *Жити в -ке* – жити в достатках. *От -ка сердца говорят уста* – з переповні серця промовляють уста (Св.). *С -ком* – з лишком, з лишкою, (аж) надто, (*фамил.*) з надтом, (*образно*) у три щиті, (*шутя*) з чо́хом. [Усього є доволі, аж з надтом. Усього-б тут – у три щиті на тихе та на любе життя (М. Вовч.)]. *Ему с -ком* *пополнили его потери* – йому аж надто (з надтом) поповнено (вернено) його втрати. *Затруднение от -ка чего* – клопіт через надмір чого, з надміром чого. *-ток жизненных сил* – надмір життєвої сили. *Не в -ке (имеется что)* – не густо, не гурт, не надмір (мається) чого. [Дав-би вам грошей, та в самого не гурт (Звин.)].

Избыточество, см. **Изобилие**.

Избыточествовать чем – мати надмір чого, мати подостатком чого; *срвн.* **Изобилловать чем**.

Избыточно – надмірно, подостатком.

Избыточность – надмірність, наддостатність (-ности).

Избыточный – надмірний. [Одчуження надмірного продукту (лішків) (Екон. наука)].

Избыть, см. **Избывать**.

Избяной, Избной – хатній.

Извѣживать, извѣдить кого – (*позпущеньем поблажкой*) розпоганювати, розпоганити, розбещувати, розбестити, розбещувати, розбещтати ко́го, на погану путь навертати, навернути ко́го. [Оці його могоричі та трахтірі і розбещтали (Мирг. п.)]. **-ться** – розпоганюватися, розпоганитися, розбещуватися, розбеститися, розбещтуватися, розбещтатися, привчатися, привчитися, навикати, навикнути до чого негарного, упускатися, упуститися (в щось негарне).

Изваливать, извалиять – (*пачкать*) валяти, поваляти, заваляти, виваляти. [Упала і квартирушк поваляла (Львів). Де то свитину так вивалев? (Харківщ.)].

Извар, Изварки – виварки (-ків).

Извара – гуща.

Изваяние – 1) (*действие*) різьблення, вирізьблювання, тесання, витісування; 2) статуя; (кам'яна) подоба, подобизна; см. **Статуя**. *Как -ние* – як статуя; як з каменю витесаний; як мурований. [Сиділа, як витесана з каменю, дивилася застиглим нерухомим поглядом (Грінч.). Наймит сидів на призьбі та й сидів як мурований, дивлячись у землю (М. Вовч.)].

Изваять – (*из камня, дерева*) вирізьбити, вирізати, витесати, (*из металла, гипса*) вилити; *срвн.* **Ваять**. **Изваянный** – різьблений, вирізьблений, вирізаний, тесаний, витесаний, вилитий. [Вирізьблене з мармуру погруддя Шевченкове (М. Грінч.). Витесана з мармуру статуя]. **-ться** – вирізьбитися, витесатися, (*из металла*) вилитися.

Изведение – 1) дізнання; 2) (*претерпение*) зазнання, дізнання, закуштування, скуштування чого; см. **Изведывать**.

Изведенность – спізнаність, дізнаність; зазнаність (-ности).

Изведать, см. **Изведывать**.

Изведение – 1) (*откуда*) виводіння, сов. виведення; 2) (*чего*) звід, перевід (-воду); *срвн.*

Извод. [Мати кажуть: це пошлося на звід худобі (Борзенщ.). Хорошому роду нема переводу (Номис)]; 3) (*денег и т. п.*) перевід (-воду), переводня. [Не люблю я такої переводні, щоб добро марно переводити (Харківщ.)].

Изведывание – 1) дізнавання; 2) зазнавання, дізнавання, закуштування, куштування чого; *срвн.* **Испытывание**.

Изведывать, изведать что – 1) (*узнавать*) спізнавати, спізнати що, ді[о]знаватися, ді[о]знатися про що; *срвн.* **Дознаваться**; 2) (*испытывать*) зазнавати, зазнати, ді[о]знавати, ді[о]знати, запізнавати, запізнати, назнаватися, назнатися, спробувати, звідувати, звідати (*и зовідати*), закуштувати, закуштувати, куштувати, скуштувати, заживати, зажити чого. [Вона не зазнавала ще мук таких ніколи на віку (Грінч.). Не зазнати щастя, волі (Крим.). Дознавали наші предки тяжкої наруги (Шевч.). Запізнайте світа, поки служать літа

(Приказка). Господи, що я назнався, що я назнався! (Франко). Добре вам це казати, бо ви на собі не звідали тієї образи (Мирн.). Зозвідаєш усякого горя на світі (Катериносл.). Видіма річ, що тих способів не бажав закуштувати на собі автор (Єфр.). Доводилося всього зажити: і голоду, і холоду, і лиха всякого (М. Левиц.). **-ть много, всего** – зазнавати, зазнати, дізнавати, дізнати *и т. д.* багато, всього (всячини), (образно) бувати, побувати у бувальцях. **-ть горе, беду** – зазнавати, зазнати, дізнавати, дізнати *и т. д.* горя, лиха, куштувати, скуштувати, приймати, прийняти горя, лиха, гіркої. [Не раз і Горпині довелось скуштувати гіркої від матері або брата (Франко). Буде голодно і холодно, приймеш біди всякої (М. Вовч.)]. **Изведанный** – спізнаний, дізнаний; зазнаний, дізнаний, спробований *и т. д.* [Воно прийде знов, те чисте, зазнане в дитинстві почуття (Коцюб.). Це вже спосіб спробований, луччого нема й не буде (Крим.)].

Извека, Извечно – споконвіку, споконвічно, відвіку. [Одвіку в снах мій чорний шлях (Тичина)].

Извековать – звікувати, вік звікувати. [В цій хаті зросла я, звікувала (Коцюб.)].

Извера, Изверка – 1) утрата віри чиєї до себе; 2) *см.* **Изверенность**.

Изверг – 1) (*стар., о недонош. ребёнке*) викидень (-дня), вибрудок (-дка); 2) нелюд (-да), недолуд, недолудок (-дка), людоджер. [Диво дивне сталося надо мною, недолудом (Шевч.)]. **-верг рода человеческого** – недолудок.

Извергание – викидання, вивергання, звергання, вилучання (з гурту), (*рвотой*) виблювання, (*кашлем*) викашлювання чого, (*вулканом*) викидання чого, вибухання чим.

Извергательный – викидальний, вивергальний, звергальний.

Извергать, извергнуть что – викидати, викинути, вивергати, вивергати *и* вивергнути, звергати, звергти що, (*из своей среды*) вилучати, вилучити з-між себе когось. [Їх із церкви гнали, охвір не приймали, свічі вивергали (Яворн.). Помірші діти, недоноски, що мати звергла (Г. Барв.). То й вилучте лукавого з-між себе (Св. П.)]. **-ть рвотой** – виблювати, виблювати; (*кашлем*) викашлювати, викашляти; (*о вулкане*) викидати, викинути що, вибухати, вибухнути чим. **Вулкан -гаёт лаву** – вулкан викидає лаву. **-гать клубы дыма, пара** – викидати дим, пару, бухати димом, парою. **-гать хулу** – кидати хулу; *см.* **Изрыгать**.

Изверженный, Извергнутый – викинений *и* викинутий, вивергнутий *и* вивергнений, звергнутий *и* звергнений, вилучений, (*рвотой*) виблюваний, (*кашлем*) викашляний, (*вулканом*) викинений, вибухлий з вулкану. [Вибухла з вулкану лава довго не холоде (М. Грінч.)]. **-тый из общества** – викинений *или* вилучений з-межі громадянства.

Извергаемый – викиданий, виверганий.

Извергаться, извергнуться – викидатися, викинутися, вивергатися, вивергтися, звергатися, звергтися, бути викиненим *и* викинутим, вивергненим *и* вивергнутим, звергненим *и* звергнутим; (*из какой-либо среды*) вилучатися, вилучитися, бути вилученим. **-ться рвотой** – виблюватися, виблюватися, бути виблюваним, (*кашлем*) викашлюватися, викашлятися, бути викашляним; (*об источнике, ключе*) бити. [З-під скелі цівкою біла вода (Катериносл.)].

Извергнутие чего – викинення, вивергнення, звергнення чого, вилучення когось, (*рвотой*) виблювання, (*кашлем*) викашляння чого, (*вулканом*) викинення чого, вибухнення чим.

Извергнутый, см. под Извергать.

Извергнуть, см. Извергать.

Изверенность, Извера – зневір'я (*с. р.*), зневіра (-ри). [Хвилінне зневір'я не розбило ясного світогляду письменника (Єфр.)]. **-ность в ком, чём** – зневір'я до когось, до чого.

Изверенье – 1) завіряння, засвідчування, посвідчування, *оконч.* завірення, засвідчення, посвідчення чого; 2) (*кому*) доручання, *оконч.* доручення чого кому.

Извержение – 1) (*вулкана, дыма*) вибух (-ху) (вулкана, диму). [Може, Мертве море повстало від великого вибуху вулканічного (Л. Укр.)]; 2) (*чего*) викидання, вивергання, *оконч.* викинення, вивергнення чого; *см.* **Извергание** (*об отходах*) випорожнювання, каляння; 3)

(*изверж. предмет*) вікид(ь)ок (-д(ь)ка), вікид (-ду), *мн.* вікиди, відходи, (*помёт*) кал. **-ния** козьи, овечьи – козячі, овечі викиди, відходи, бібки (-бок); (*мышинные*) мишаки; (*конские, рогатого скота*) кізяки; (*птичьи*) послід (-ду); (*куриные*) куряк; (*свинные*) свиняче кало.

Извѣриваться, изверяться, извѣриться – 1) (*лишиться доверия чьего*) утрачати, утратити віру чию до себе, споневіратися, споневіритися, зневіратися, зневіритися кому; 2) **-ться в ком, в чём** – зневіратися, зневіритися в кому, в чому, в що. [Смерть – запона таємнича, але й тут не зневірайсь: може й радісні тайни смерть одгорне (Крим.). Бідний мистець! він зневірився в людях (Л. Укр.)]. **Извѣрившийся** – зневірений. [Зневірений інтелігент (Грінч.). Зневірений у правду (Грінч.)].

Извѣрить, *см.* **Изверять**.

Извернуть, -ся, *см.* **Извѣртывать, -ся**.

Извѣрстывать, изверстать – 1) (*прямить*) вирівнювати, вирівняти, випростувати, випростати; 2) *см.* **Развѣрстывать**.

Извертеть, *см.* **Извѣрчивать**.

Извертеться – 1) *см.* **I. Извѣртываться**; 2) (*о человеке*) закрутітися, скрутітися. [Зовсім скрутився хлопець за тими гулянками (М. Грінч.)].

Извертопрашить кого – зробити когось жевжиком, легкодумом; *см.* **Вертопрах**.

Извертопрашничаться – стати, зробитися жевжиком, легкодумом.

Извѣртывать, извернуть – скручувати, скрутити, перекучувати, перекутити, (*о мн.*) поскручувати, поперекучувати, покрутити що. [Перекутив замок. Не було чого робити – покрутив мені пера, олівці, все що було на столі (Крим.)]. **Извѣрнутый** – скручений, перекучений.

I. Извѣртываться, Извертеться (*напр. о вин-те*) – перекучуватися, перекутитися, скручуватися, скрутітися.

II. Извѣртываться, извернуться – 1) (*увилывать*) крутити, крутітися, викручуватися, вікрутітися, вивертатися, вивернутися, (*ложью*) – вибріхуватися, вибрехатися. [Замість признатися почав крутити (Звин.). Попався, то треба якось викручуватися. Брехнею не вибрешешся (Номис)]; 2) обертатися, обернутися, перебуватися, перебутися, обкручуватися, обкрутітися; *см.* **Обходиться 1**. [Свого він нічого не має: позиченими грішми обертається (Харк.). Така дорожняча, що в день і карбованцем не перебудешся (не обкрутишся (Звин.)); 3) звиватися, звинутися, крутнутися. [Олесья звинулась легким станом, перескочила через осоку (Н.-Лев.)].

Извѣрчивать, извертеть (*доску и т. п.*) – прові[е]рчувати, попрові[е]рчувати, повертіти, посвердлувати дошку. **Извѣрченный** – попрові[е]рчуваний, поверчений, посвердлований.

Изверять, изверить что – завіряти, завірити, засвідчувати, засвідчити, посвідчувати, посвідчити що.

Изверяться, *см.* **Извѣриваться**.

Известен, *см.* **Известный**. *Об этом я -тен* – про це я звістен.

Известеобжигательный, известкообжигательный – вапнопальний. **-ная печь** – вапнярка, вапельня. [Де є гарні вапняки, там є й вапнярки (Троян.)].

Извести, -сь, *см.* **Изводить, -ся**.

Извѣстие – звістка, вість (-ти), вістка, (*новость*) новина, (*извещение*) оповістка, оповість, повідомлення; *срвн.* **Вѣсть**. [Прийшла звістка до милої, що милого вбито (Мет.). Прийшли вісті недобрі (Шевч.). Почав виходити місячник «Бібліографічні вісті». Ні чутки, ні вістки про сина не маю (Харківщ.). Чом-же ти, мій сину, оповісточки ніякої не дав? (Основа)]. **Хорошее (нехорошее) -тие** – добра, гарна (недобра, негарна, лиха) (з)вістка, вість, новина. **Свежее, запоздалое -тие** – свіжа, запізнена звістка, вість, новина. **При первом же -тии он выехал отсюда** – скоро прийшла звістка, він зараз-же виїхав звідси. **Ответное -тие** – відвість, (*на письме*) відпис (-су). **Послать ответное -тие** – відвістити. [Громада одвістила,

що Мико́ла до́бра люди́на (Основа)]. *Давать, дать -тие* – (по)дава́ти, (по)да́ти (з)ві́стку (ві́сть). *О нём нет никакого -тия* – про його́ немає жа́дної (з)ві́стки.

Известитель, -ница – спові́сник, -ниця, спові́ститель, -телька, опові́сник, -ниця, повідо́мник, -ниця, повідо́митель, -лька, зві́ститель, -лька.

Известительный – спові́сальний, спові́сний, повідо́мний.

Известить, см. Извещать.

Извѣстка, см. Извѣсть.

Известковать – вапніти, завапніти, (о мног.) повапніти що.

Известковый – (из извести) вапня́ний, ва́пенний, (относящ. к изв.) вапно́вий; (богаты́й изве́стью) вапни́[я]стий. **-вая почва** – вапни́[я]стий ґрунт. **-вая копь** – вапни́ще, вапняко́ва копа́льня. **-вая печь** – вапня́рка, вапелё́ня (-ні). **-вое творило** – вапняко́ва я́ма.

Известник – вапня́р (-ра), вапне́ник, вапелё́чник.

Извѣстно – відо́мо, зві́сно, (диал.) ві́сно. [Відо́мо нам з прива́тних джере́л (Крим.). Зда́вна зві́сно, що він до́брый чолові́к (М. Грінч.). Чи ві́сно вам, що наш пан помер (Яворн.). *Мне -но* – мені́ відо́мо, я зна́ю, я відо́мий (диал. зві́сний, зві́стен). [Я відо́мий за ті гроші́ (Н.-Лев.). В цей час ді́ла не бува́є в ба́нку: я до́бре цьо́му відо́ма (Н.-Лев.). Ти сама́ зві́сна, що, як його́ ви́гнано з гімна́зії, то я таки́ не ду́же й жа́лував (Мова)]. *Мне это не -но* – мені́ це не відо́мо, я про це не зві́стен. *Ско́лько мне -но* – скі́льки мені́ відо́мо, скі́льки я зна́ю. *Всяко́му это -но* – ко́жному це відо́мо, ко́жному це рі́ч відо́ма, ко́жен це зна́є. *Как и вам -но* – як і вам відо́мо, як і ви зві́сні, під свідо́мом ва́шим. [Це-ж під свідо́мом ва́шим, як вони́ не хтя́ть слуха́тись (Липовеч.)]. *-но ли вам это?* – чи відо́мо вам це? про це? чи зна́єте ви про це? чи зві́сні ви про це? *Это всем -но* – це (про це) відо́мо всі́м; це (про це) всі́ зна́ють; про це всі́ зві́сні. *С досто́верностью -но* – напе́вне (запе́вне) відо́мо. *Всяко́му -но* – відо́мо ко́жному, ко́жен зна́є. *Не -тно ли?* – чи відо́мо? не зна́ти? [Вра́нці Мала́нка – ко́го стрі́ла – пита́ла: не зна́ти? бу́дуть зе́млю ді́лити? (Коцю́б.)]. *-но, что...* – відо́мо, що..., відо́ма рі́ч, що... *Не -но за что* – не зна́ти за що, не відо́мо за що.

Извѣстность – 1) (состояние известного) зві́сність (-ности); 2) сла́ва. [Повсю́дну світо́ву сла́ву і гучний ро́зголос да́лі Хейя́мові не його́ ці́нні математичні ара́бські писа́ння (Крим.)]. *Приобрести -ность* – сла́ви придо́бати (зажи́ти), ви́значитися, в мо́ву вві́йти. [Зажи́ла вона́ собі́ ще то́го ща́сливого ча́су сла́ви до́брої па́нночки (Г. Барв.). Анто́сьо все в мо́ву вхо́див між това́риством і в го́роді (Свидн.)]. *Он приобрёл большую -ность* – він велико́ї сла́ви здо́був (зажив, придо́бав) собі́, (здо́бувся); він вели́ку сла́ву ма́є. *Это доставило ему большую -ность* – це да́ло йому́ вели́ку сла́ву. *Дело это получило громкую -ность* – справа́ ця мала́ широ́кий ро́зголос (набу́ла широ́кого ро́зголосу). *Пользоваться -ностью* – ма́ти сла́ву, ті́шитися сла́вою. [Ті́шаться сла́вою і не́повні антоло́гічні га́рні пере́співи фон-Боденште́дта (Крим.)]. *Пользующийся громкой (широкой) -ностью* – го́лосний, широ́косла́вний, сла́внозві́сний. [Я хо́чу бу́ти вели́ким чолові́ком і сла́вним, го́лосним на весь кра́й (Франко). Котляре́вський з висо́ких поста́ментів поспуска́в на до́лівку широ́косла́вних геро́їв (Куліш)]. *Ставить, поставит в -ность кого о чём* – до́водити, до́вести до відо́ма ко́му про що, повідо́мляти, повідо́мити ко́го про що, вия́вляти, вия́вити ко́му що. [Про це вже до́ведено до відо́ма його́ ба́тькові́ (М. Грінч.). Фе́ридун за́раз вия́вив сина́м, що треба́ їм пої́хати до ца́ря Єме́нського (Крим.)]. *Привести в -ность* – з'ясува́ти, ви́яснити, ви́значити що, (подсчита́ть) підрахува́ти що. [Утра́ти від поже́жі ще не з'ясо́вано (не ви́яснено) (М. Грінч.)]. *Не все древне-русские рукописи приведены в -ность* – не про всі́ старору́ські руко́писи позби́рано зві́стки. **-ность (знание случившейся беды) всё же лучше мучительной неизвестности** – і зла́я ві́сть не така́ му́ка, як безві́сть; лі́пше вже зна́ти про ли́хо, ніж не зна́ти та думка́ми му́читися; 3) сла́внозві́сність; см. **Знаменитость.**

Извѣстный – 1) (ведомый) відо́мий, зна́ний, зві́сний, я́вний ко́му. [Пу́ть-доро́га їм відо́ма (Рудан.). Всі́м його́ ім'я́ зна́не. Посла́ли по ті́тку Прохі́ру, зві́сну пора́дницю у таких

випадках (Коцюб.). Явне зробилось ім'я його (Єван.). **-ны** ли вам его поступки? – чи відомі вам його вчинки? чи знаєте ви про його вчинки? *Очень (совершенно) -ный кому* – дуже (аж надто) відомий, знаний, звісний кому, відомісінський кому. [Там мені й стежечки, хати усі відомісінські (М. Вовч.). **-ный всему миру** – усьому світові знаний, світовий, усесвітній, усьогосвітній, цілосвітній. [Фантазіє, богине легкокрила, ти світове з'єднала з таємним (Л. Укр.). Знахурка всесвітня (Мкр.). Цілосвітня брехуха (Н.-Лев.)]. *Быть -ным кому* – бути відомим (знаним) кому, бути по знаку кому. [Йому добре відомі всі наші справи, Голос наче й по знаку, та не вгадаю (Конис.)]. *Быть -ным чем* – бути відомим (знаним) з чого, чим, за що. *Сделать -ным тайное* – зробити таємне відомим, (*обнаружить*) виявити, викрити таємне; *см. ещё Обнаружить 2. Стать (сделаться) -ным (о тайне)* – стати відомим, виявитися, викритися, об'явитися; *см. ещё Обнаружиться 2.* [Замір його став усім відомий (М. Грінч.). Не втаївся він, – усе викрилося (М. Грінч.)]. *Идти от -ного к неизвестному* – іти од відомого до невідомого, іти од знаного до незнаного. **-ное дело!** – звісно, звичайно, сказано, звичайне діло, відома річ, видима річ. [На бесіді вже, звісно, попились (Гліб.). Жадна собака не гавкнула на його, – звичайно, як на свого хатнього (Крим.). Сказано – дитина аби-чим розважиться (Васильч.). Відома річ, що недуги не тішать (М. Вовч.); 2) (*знаменитый, славный*) відомий, знаний, славнозвісний, славний, славетний, уславлений, (*громкой известности*) голосний; (*чем*) відомий, знаний, славний чим *и* з чого; *см.* **Знаменитый. Сделать себя -ным** – уславити себе, оголосити себе; *срвн. Прославиться; 3) (определённый)* певний. [Розглядає факти в певній перспективі (М. Грінч.)]. *В -ных случаях* – у певних випадках, за певних випадків. *До -ной степени* – до певної міри. *Сделать что -ного размера* – зробити що певної міри, зробити що до міри; 4) *мат.* – відомий.

Известняк, минер. – вапняк (-ку). [Вапняк дуже твердий камінь, здебільшого ясно-сірого кольору (Троян.)].

Известь, см. Изводить.

Известь, Извѣстка, минер. – вапна (-ни), вапно. *Гасить -весть* – вапно люсувати, гасити, (*неточно*) розпускати. **-весть гашеная** – вапно люсоване, гашене, попелу[ю]ха, попілнуха. **-весть (раствор с песком)** – залива, чамур (-ру). **Богатый -тью** – вапни[я]стий.

Извет – 1) (*донос*) донос (-су), обмова; 2) (*наговор, клевета*) наклеп, поклеп (-пу).

Изветить, см. Изветовать.

Изветник, Изветчик, -ца – 1) (*доносчик*) доноситель, -телька, обмовник, -ниця; 2) (*клеветник*) наклепник, -ниця, поклепник, -ниця.

Изветовать или Извечать, изветить кого или на кого – обмовляти, обмовити когo, клепати наклепати на когo.

Изветошить (одежду) – вкрай зносити, виносити, потенетити (одежу), (*вульг.*) схалюстити; *см. Износить, -ться* – (*об одежде*) зноситися, виноситися, потенетитися.

Изветривать, -ся, -трить, -ся, см. Выветривать, -ся.

Изветчик, см. Изветник.

Изветшалость, Изветшанье – ветхість, (*изношенность*) зношеність, поношеність (-ности) перестарілість (-лости).

Изветшалый – 1) (*об одежде*) зношений, виношений, благий, ветхий. [До чого не кінься з одержі, то все такє зношене, а новє шити нема за що (М. Грінч.). Оці благі сорочки подеру на пелюшки (Харківщ.). Ветхий уже кожух – ще материн (Харківщ.)]. *Очень -лое бельё, одежда* – старєсеньке шмаття, тенетка. [К Різдву сорочка хоч сирова, аби нова, а к Великодню хоч тенетка, аби біленька (Приказка)] 2) (*переносно*) постарілий, вистарілий, перестарілий.

Изветшать – 1) (*об одежде*) зноситися, виноситися, потенетитися, (*о мн.*) поноситися, позношуватися. [Ужє-ж мої жупані поносилися (Пісня). Виносилася вже світа – не гріє (М. Грінч.) Усі сорочки потенетилися (Харківщ.)]; 2) (*переносно*) постарітися, вистаріти.

[Постарівся мій розум, не хоче думати так, як перше думав (М. Грінч.).]

Извечный – одвічний, (с)поконвічний. [І полінуть у ті небеса, де сіє одвічна краса (Л. Укр.). Одвічний дух (Тичина). Ця боротьба є прообраз споконвічної боротьби поміж ясним богом Ормуздом та темним богом Агриманом (Крим.). Поконвічні високі Карпати (Млака)].

Извещатель, см. **Известитель**.

Извещать, известить кого – сповіщати, сповістити кого, оповіщати, оповістити, повістити, обвіщати, обвістити ког^о *и* ког^у що, про що, повідомляти, повідомити, завідомляти, завідомити, звіщати, звістити ког^о, давати, дати знати ког^у, (по)давати, (по)дати (з)вістку ког^у, доносити, донести (вісті) ког^у, (*стар.*) ознаймувати, ознаймити ког^у; *срвн.*

Уведомлять. [Я по хатах під^у, сам сповіщу їх (Л. Укр.). Пішли з Лукаш^{ем}, звістили ба^тюш^ку (М. Вовч.). Поки що, я панові йду обвістити (М. Вовч.). Про це Оргонові я звістки не подам (Самійл.). Звізда ясна возсіяла в дорозі, всім ознаймила о бозі (Колядка)]. **-ть на словах** – (кр^{оме} *вышепривед. ещ^ё*) переказувати, переказати. [А хто перекаже отцю-неньці про смерть їхнього сина? (Коцюб.)]. **-тите меня** – сповіст^{іть} мен^е, дайте мені знати, подайте мені (з)вістку. **-тите меня о получении письма** – повідомте мен^е, що одержали листа. **-шайте меня почаще** – сповіщайте (повідомляйте) мен^е частіше. **Извещённый о чём** – с[о]повіщений, повідомлений про що. **-ться о чём** – довідуватися, довідатися про що, сповіщатися, сповіститися, завітатися про що, одібрати звістку про що. [Я від сестри моєї добре сповістилась (Куліш)].

Извещение – повідомлення, сповіщення, оповіщення, оповість, обвістка; *срвн.*

Уведомление. *Вследствие -ния о ком, чём* – одержавши повідомлення про ког^о, про що, сповістившись про ког^о, про що.

Извив, Извивина, Извой, Извилина – (реки, дороги) закрут (-ту), коліно, заворот (-ту), заворотень (-тня), закривина; *срвн.* **Изгиб, Излучина**. [Річка закрутами повилась по низині (Харківщ.). З гори було відко, як Дніпро завертав коліном (М. Грінч.). Шлях крутився заворотами (М. Грінч.)]. **Делать -вивы** – крутитися, кривити; см. **Извиваться**. [Тут вуличка йде просто, нікуди не кривить (Звин.)]. **-вивы пресмыкающегося** – звої (-їв), гадючі викрути (-тів). **-вив мозга** – борозенка (в мізкові).

Извивание, Извитие, Извив, Извивка – звивання, закручування, скручування, *оконч.* скручення.

Извивать, извить – звивати, звіти, закручувати, закрутити, скручувати, скрутити. **-вать речь свою** – говорити закрутькувато.

Извиваться, извиться – 1) звиватися, звітатися (*зап.* звинутися), вітатися, повітатися, крутитися, покрутитися, зміїтися, зазмїїтися. [Будеш як гадюка звиватись (Мирн.). Звивається коло мужа ще гірше того вужа (Пісня). В'ється як в'юн у руках (Н.-Лев.). Стежка збігала вниз, в'ючися по кручуватих ребрах яру (Грінч.). Блискавки в хмарах вились (Грінч.). Стежка крутилася серед дерев. Стежки зміялись глибоко в житі (Коцюб.)]; (*о пресмыкающихся, о дыме ещ^ё*) клуботатися, *диал.* клубачитися. [Ті звуки моє серденько рвуть і клубочуться в нім, як гадюки (Ворон.). Сліпеч (медяница) клубачиться (Врх.)]. **Танцовать -ваясь** – танцювати в'юнко, (*грубо*) вихилясом; 2) **-ться перед кем** – крутитися, плазувати перед ким, тупцювати, увихатися коло ког^о, запобігати ласки в ког^о.

Извивина, см. **Извив**.

Извивистый, Извивчивый, Извивчатый, Извивной, см. **Извилистый**.

Извилина, см. **Извив**.

Извилисто – звивисто, звивчасто, заломисто, колін(к)увато.

Извилистый – звивистий, звивчастий, вильний, заломистий, колін(к)уватий, (по)кручений, закрутькуватий. [Попрямуйтеся ви, вильні доріженьки (Пісня). Колінувата річка (Сл. Гр.). Заломисті смужки, – це гірські річки (Корол.). В довгому покрученому яру розкинулось село Семигори (Н.-Лев.). Стежка крученая (М. Вовч.)].

Извинение – вибачення, пробачення, перепрохання, перепросини. [Я засоромивсь, попрохав вибачення (Крим.). Почав просити в неї пробачення (Н.-Лев.). Я, гарячіший до сварки, а то й до бійки, звичайно перший був і до перепросин (Франко)]. *Просить, попросить -ния у кого* – перепрохувати, перепрохати, перепрошувати, перепросити когось, прохати, попрохати вибачення (пробачення) у когось. *Прошу -ния* – прохаю мені вибачити (пробачити, дарувати), перепрошую, перепрошаю. *Это не может служить ему -нием* – це не може виправдувати його.

Извинимый, -мость, см. Извинительный, -льность 2.

Извинитель, -ница – вибачальник, -ниця; (*заступник, оправдатель*) оборонець, оборонниця, заступник, -ниця.

Извинительно – вибачно, пробачно. *Ему это -но, а тебе – нет* – йому це можна вибачити (пробачити), а тобі – ні.

Извинительность – 1) вибачність, пробачність, оправданість (-ности); 2) прощенність, простимість.

Извинительный – 1) (*заслуживающий извинения*) вибачення гідний, такий що можна вибачити, оправданий. [Такі друкарські помилки – річ оправдана (Крим.)]; 2) (*простительный*) прощенний, простимий. [Його вчинок цілком прощений, бо його на те призведено (М. Грінч.). Буває гріх простимий, а буває непростимий (Звин.)]; 3) (*содержащий извинение*) вибачливий, вибачний, пробачний. [Написав вибачного листа (М. Грінч.). Голос тихий, вибачливий (Крим.)].

Извинить, -ся, см. Извинять, -ся.

Извинчивать, ся, извинтить, -ся – скручувати, -ся, скрутити, -ся, перекручувати, -ся, перекрутити, -ся. [Шрубка перекрутилася і не держить (М. Грінч.)].

Извинный – спиртовий.

Извинь – спирт (-ту).

Извиняемость, -мый, см. Извинительность, -тельный 2.

Извинять, извинить кого и кому – вибачати, вибачити, пробачати, пробачити, збачити комусь, дарувати, подарувати (провину) комусь, (*зап.*) бути вибачним, мати вибачне око до (для) когось. [Я тобі цього не вибачу, не подарую (Н.-Лев.). Я йому пробачив (Самійл.). Нехай паннунця будуть вибачні (Л. Укр.)]. *Его можно -нить* – йому можна вибачити (пробачити). **-ните** – вибачайте, вибачте, пробачте, даруйте, будьте вибачні. [Пробачте, гості мої: не скупість наша, а така спроможність (Приказка)]. **-ните меня** – вибачте (пробачте, даруйте) мені; (*зап.*) будьте вибачні до мене, майте вибачне око до мене. **-ните за выражение** – вибачайте (вибачте, пробачте, простіть) на (у) цім слові; даруйте на слові; не при вас кажучи; шануючи слухи ваші; (*зап.*) шануючи вас (яко гречних). *Склонность -нять* – вибачливість; *склонный -нять* – вибачливий. [Любов довготерпелива і вибачлива (Крим.)]. **Извиненный** – вибачений, пробачений.

Извиняться, извиниться перед кем – перепрошувати (-шую, -єш) і перепрошати (-шаю, -єш), перепросити когось, перепрохувати, перепрохати когось, прохати, попрохати вибачення (пробачення) у когось, прохати (попрохати) дарувати комусь що; (*взаимно*) перепрошуватися, перепроситися. [Нехай він при всіх нас перепросить тебе (Конис.). Перепросилися вони та й помирилися (Поділля). Прохають дарувати їм їхню провину (Крим.)]. **-ться чем** – вимовлятися, вимовитися чим. [Не приїхав і вимовився тим, що слабше (М. Грінч.)]. *Такие поступки не -ются* – за такі вчинки не вибачають (не прощають); такі вчинки не гідні вибачення, такі вчинки не прощенні.

Извить, -ся, см. Извивать, -ся.

Извлечение, Извлечение – витягання, добування, виймання, вилучання; витягнення, добуття, вийняття, вилучення чого. **-ние пользы, выгоды, из чего** – використання, ужиткування чого, використання, зужиткування чого. **-ние квадратного корня** – добування,

добуття квадратного кореня.

Извлека́ть, извлече́нь – 1) (*кого, що откуда*) витяга́ти, витягти, видобува́ти, видобути, добува́ти, добути, вийма́ти, вийняти ко́го, що відкіля. [Треба його́ витягти з нега́рного товари́ства (Київ). Видобули (витягли) з архі́ву давно́ забу́ту спра́ву (Крим.). Ку́лю з ра́ни вийнято (М. Грінч.).] -ть *зерно из ореха* – вилушувати, вилушити зерно з горіха. -ть *масло из маслянистых зёрен (подсолнухов, конопляного семени и т. п.)* – бити олію (з сонячників, з насіння і т. и.), (*из маслин, орехов и т. п.*) вичавлювати, вичавити олію; (*выделять*) вилуча́ти, вилучити. [Із ка́меня він вилучив ме́тал (Крим.);] 2) -ка́ть *пользу, выгоду от чего*, см. **По́льза, Вы́года**; 3) *матем. -ка́ть, -лече́нь (квадратный) корень из числа* – добува́ти, добути (квадрато́вий) ко́ринець з числа. **Извлече́нный откуда, из чего** – (з)добу́тий, витягну́тий и витягну́тий, вийня́тий, вилуче́ний зві́дки, з чо́го. [Здобу́тий з архі́вів Макси́м За́лізняк (Ніков.).] **Извлека́емый** – витягува́ний; (*мат.*) добува́ний. -тьс́я – добува́тися, витяга́тися, вийма́тися, бу́ти (з)добу́тим, витягну́тим, вийня́тим.

Извлече́ние – 1) (*действие*), см. **Извлека́ние**; 2) -ни́е *из книги рукописи, доклада и т. п.* – витяг (-гу), ви́пис (-су), ви́писка, ви́ймка з кни́ги, з рукопи́су, з допові́ди то-що. [Ви́писи (ви́писки) з старі́х літопи́сів (Київ). Подано́ й ви́ймки з обо́х части́н цієї́ рукопи́сної збі́рки (Крим.). Видрукува́но ви́тяг з до́сліду ки́ївської жа́ндарме́рії (Доман.);] 3) *матем. -ни́е корней* – добува́ння ко́ренів.

Извлече́нь, см. Извлека́ть.

Извне́ – зо́кола, зо́колу, зна́двору, із сторо́ни, зовні́. [Маж ха́ту зо́кола, а всере́дині́ я сама́ ви́мажу (Борзенщ.). Австри́йські москвофі́ли спи́раються на си́лу зо́кола (Грінч.). Як зна́двору, так і всере́дині́ ха́та була́ однакові́сінька: так нече́пурно, неоха́йно (Свидн.). Це не ха́тній впли́в, не впли́в сі́м'ї, а щось із сторо́ни (Київ). Осі́бний істо́ричний сві́т, який відокре́мився на поча́тку се́редніх ві́ків зовні́, а всере́дині́, навпа́кі, об'є́дна́вся (Доман.).]

Изнутри́, -три́ – зсе́редини. [Обби́в зо́кола і зсе́редини (Ми́рн.).]

Изво́д – 1) пере́від (-во́ду), зві́д (*р. зво́ду*), за́напаща́ння, *оконч. за́напащеня́, за́губа*. [У його́ гро́шам нема́ пере́воду: повсякча́с маю́ться (Ки́ївщ.). Як він у на́шому дво́рі побува́в, так і пішло́ся на зві́д худо́бі: марні́є та гі́не (Остерщ.). Отака́ робо́та – ті́льки за́напаща́ння ча́су (М. Грінч.);] 2) (*происхождение*) по́ходження́, родо́від, ви́від (-во́ду); (*археогр. терм.*) і́зві́д. [Рукопи́с се́рбського і́зво́ду (Крим.).]

Изводи́тель, -ни́ца, см. Изводи́чик, -чи́ца.

Изводи́ть, изве́сти или изве́сть – 1) (*откуда*) ви́во́дити, ви́вести ко́го зві́дки. [Ви́во́дь ко́ня із кінни́ці (Пі́сня)]; 2) (*издерживать*) ви́трача́ти, ви́трати́ти, по́трача́ти, по́трати́ти ма́рно, пере́водити, пере́вести, зво́дити, зве́сти, за́напаща́ти, за́напасти́ти, зба́вляти, зба́вити, (*о мн.*) по́вitraча́ти, по́зводи́ти, по́перево́дити, по́зба́вляти що́. [Сті́льки гро́шей на його́ нау́ку ви́трачено ма́рно, бо пу́ття з його́ не ви́йшло ні́якого (Харкі́вщ.). Не пере́во́дь бага́то папе́ру (Харкі́вщ.). Звели́ лі́с ба́тьківський і при́знаки нема́є, де рі́с (Харкі́вщ.). Сті́льки ча́су за́напаща́ємо ма́рно (М. Грінч.). Скíльки па́шні зба́вили на той само́гон! (Звин.);] 3) *кого (морить)* – в'я́лити, зв'я́лити, мо́рити, змо́рити, су́шити, зсу́шити ко́го, жи́ття зба́вляти, зба́вити ко́му, (*образно*) ви́варюва́ти во́ду з ко́го. [Су́шать мене́, в'я́лять мене́ мо́ї недо́ста́тки (Пі́сня). Каза́ла, що пі́деш за мене́, то не мо́ри мене́; неха́й я при́шлю́ люде́й, побері́мося вже со́бі (Кві́тка). Бу́в у Шевче́нка дру́гий учи́тель ма́ляр, що замі́сть нау́ки ви́варюва́в ті́льки во́ду з хло́пця тяжко́ю робо́тою (Єфр.). *Он меня -дит* – він мені́ жи́ти не да́є, він жи́ття мо́є зба́вляє, він мій ві́к за́напаща́є; 4) -ть *со света* – зга́няти, зі́гна́ти зо́ сві́ту, зво́дити, зве́сти, згла́дити зо́ сві́ту, (*сов.*) сте́ряти, стра́тити, згу́бити, (*многих*) по́зводи́ти (зо́ сві́ту), по́трати́ти. [Замуча́ть мене́, із сві́ту зже́нуть воро́ги мо́ї (Васи́льч.). Наду́мався зве́сти її́ з сві́ту (Ки́ївщ.). Захо́тіла вона́ сво́го чо́лові́ка сте́ряти (Липове́ч.). Хи́ба цьо́го га́да зовсі́м із сві́ту згла́дити? (Ор. Леви́ц.). А тепе́р уже́ он ба́чиш дохо́дить до чо́го? що́ я стра́тити́ намі́рюю́сь Макси́ма свято́го (Шевч.).] -ти́ *со всем потомством до последнего колена* –

ви́губити до на́корінку (Крим.). **-ть, -ті́** *мышей, мух, блох и т. п.* – ви́бавляти, ви́бавити, ви́гублювати, ви́губити, ви́нищувати, ви́нищити, пови́бавляти, пови́гублювати, пови́нищувати (ми́ші, му́хи, бло́хи и мише́й, мух, блі́х). [Нія́к не мо́жна ви́бавити тих мух (Борзенщ.)]. **Изведе́нный** – ви́ведений; ви́трачений, потра́чений, з[пере]ве́дений; зв'я́лений, зсушений; ви́бавлені, ви́гублені.

Изводи́ться, изве́стись – 1) (*приходи́ть в упадок*) перево́дитися, пере́вестися, зво́дитися, зве́стися, (*о мн.*) попереводи́тися, позво́дитися, ни́щитися, пони́щитися, (*гал.*) пі́ти ніворотом. [Господа́рство звело́ся ні на що; вся худо́ба попереводи́лася (Харківщ.). На цій робо́ті оде́жа ни́щиться, а на нову́ не зароби́ш (Остерщ.). Пасі́ка по сме́рті небі́жчика Ле́ся не пішла́ ніворотом (Франко)]; 2) (*худеть, исто́цаться*) зво́дитися, зве́стися, марні́ти, змарні́ти, помарні́ти, заневі́рніти (Харківщ.). [Од безсо́ння звела́сь: п'яту́ ніч не спимо, не га́симо сві́тла (Коцюб.). Усі́ помарні́ли за цей тяжкі́й час (Київ). Так молоди́ця заневі́рніла, на́че з домови́ни вста́ла (Сл. Гр.)].

Изво́дчик, -чи́ца – перево́дник, -во́дниця, ви́губник, -ни́ця, ни́щитель, -лька.

Изво́з, Извозни́чание – х[ф]урманува́ння, х[ф]урма́нка (*гал.* фірма́нка), х[ф]урманство, возі́ння підво́дою, фу́ра. [Треба купи́ти коненя́та: мо́же-б там зароби́лося який грі́ш хурма́нкою (Коцюб.). Усі́ вони́ бу́ли лю́ди вбо́гі, жи́ли бі́льше з фу́рманства (Кон.). Заробля́в фу́рою (Херсонщ.)]. *Занима́ться -зом, см. Извозни́чать.*

Извози́ть, см. Извозни́чать.

Изво́зник – х[ф]урман (-на), хурщи́к (-ка), підво́да (*м. р.*); *срвн. Изво́зчик.* [Ще оди́н підво́да при́ходив: хо́че вози́ти (Звин.)].

Извозни́чание, см. Изво́з.

Изво́зничать – х[ф]урманува́ти, під ху́ру става́ти (і́здити), (підво́дою) вози́ти (і́здити). [Влі́тку обо́є на рі́ллі, а при́йде зи́ма, він фу́рманує (Кон.). На́ші лю́ди все під ху́ру і́здять (Чигиринщ.). Влі́тку я вдо́ма роблю́, а взимку́ підво́дою і́зду (Звин.)].

Извозни́чий – х[ф]урманський.

Изво́зний – х[ф]урманський, підво́дський. **-ний про́мысел** – х[ф]урманува́ння, х[ф]урма́нка, (*гал.* фірма́нка), х[ф]урманство, возі́ння підво́дою.

Извозопро́мышленник, см. Извозчик.

Извозопро́мышленность – х[ф]урманство; *см. Изво́зний про́мысел.*

Изво́зчик – (*легковой*) ві́зник (-ка), збі́ржак, бі́ржани́к, (*гал.*) фія́кр, дро́жкар (-ря); (*насмешл.*) фу́рка, ванько́, (*возчик дро́гами*) дрога́ль (-ля), (*ломовой*) биндю́жник, (*обозный*) х[ф]урман, хурщи́к, підво́да (*м. р.*). **-чик евре́й, возя́щий в кры́той повозке** – балагу́ла. [Пошлі́ть по ві́зника! На зи́му за збі́ржакá став у ха́зяїна (Коцюб.). Втоми́вся я пі́шки йти; чи не сі́сти на ванька? (Харк.). Пора́ на вокза́л руша́ти: покличте, бу́дь ла́ска, фу́рку (Полтава)]. *Приеха́ть на -чике* – при́хати ві́зником. *Взя́ть -чика по часа́м* – узя́ти ві́зника на годи́ни.

Изво́зчиков – ві́зникі́в (-ко́ва, -ко́ве). [Бі́ла ві́знико́ва коби́ла помі́тно кульга́ла (Коцюб.)].

Изво́зчи́чий – ві́зницький, збі́ржацький, збі́ржа́нський; биндю́жницький; х[ф]урманський; хурщи́цький, балагу́льський. [Прогу́ркоти́ть збі́ржацька бри́чка (Корол.)]. **-чий про́мысел** – ві́зникува́ння, ві́зництво; *см. Изво́зний.*

Изво́й, см. Изви́в.

Извои́стый, Извои́чатый, см. Изви́листый.

Изволе́ние – во́ля, при́звіл (-во́лу), при́зво́ління, при́зво́лення; *срвн. Соизволе́ние.* [Як бу́де на те во́ля ба́тькова, то й по́їду (Харківщ.). Не сам, а з ва́шого при́зво́лу це роблю́ (Крим.). За ба́тьковим при́зво́ленням старши́й брат одрі́звився (Київщ.)].

Изво́литъ, см. Изво́лять.

Изво́лять, изво́литъ – бу́ти ласка́вим, зво́ляти, зво́літи; *см. Соизво́лять.* [Ох, во́вче бра́тіку, зво́ль-же нам хо́ч пі́сню заспі́вати (Рудч.). На́що бог зво́лив се́рце да́ти (Чуб. V)]. *Поче́му не -лите сесть?* – чо́му не ласка́ві сі́сти? *Чего́ -лите?* – що зво́лите сказа́ти (наказа́ти)? Що

ва́ша ла́ска? *Что -лите дать, поблагодарим* – що́ буде ва́ша ла́ска да́ти (що́ бу́дете ласка́ві да́ти), за те подя́куємо. *Барин -лил приказать* – пан на́казали (*мн. ч.*), да́ли на́каз. *Барыня -лит почивать* – па́ні спочива́ють (*мн. ч.*). *Вы -лите шутить* – ви здо́рові шу́ткуєте (жа́ртуєте). *Как сами -лите знать* – як са́мі, здо́рові, зна́єте. **Изво́ль** – бу́дь ла́ска, зво́лі. **Изво́льте** – бу́дь ла́ска, зво́літе, зво́льтеся. [Один пода́сть йому́ вмива́льню срі́бну, а хто злива́льницю, хто утира́льник: «Зво́літе, ва́ша че́сть, прохолоди́тись» (Куліш)]. **-во́льте получи́ть** – бу́дь ла́ска візьмі́ть, зво́льтеся взя́ти. **Изво́ль, я согласен** – гара́зд, я зго́джуюсь; ха́й бу́де так, я зго́джуюсь. *Не -во́льте беспокои́ться* – про́шу вас (бу́дь ла́ска) – не турбу́йтеся.

Изво́лок – узві́з (-во́зу). [Бо́ричів узві́з (Київ)].

Изво́лочить – виво́лочити. [Так йо́го бив, що́ всю ха́ту ним ви́во́лочив (Чернігівщ.)].

Изво́лочиться – зво́лочитися, розво́лочитися. [Розпогани́вся хлопець, розво́лочився, робі́ти не хо́че (Харківщ.)].

Изво́льничаться – узя́ти сво́ю во́лю, розсваво́литися, розпо́ститися. [Узя́ла сво́ю во́лю, куди хо́че, туди йде і нічо́го ти ї́ не пита́й (Грінч.)].

Извора́чиванье – кру́тня; ви́кручування, ви́крутки. [Ка́жімо без кру́тні: ви сло́во пода́ли – чи спра́вдité, чи ні? (Самійл.). Обли́ште ви́кручування і ка́жіть про́сто: зробі́те, чи ні? (М. Грінч.). Ка́жі, тільки́ без ви́круток! (Звин.)].

Извора́чивать, извороти́ть – поверта́ти, поверну́ти; за́верта́ти, за́верну́ти; оберта́ти, оберну́ти. [Дві́р та́кий ті́сний, що́ нія́к во́за за́верну́ти (Київщ.). Не оберні́ ді́жки (Харківщ.)].

Извора́чиваться, изверну́ться – 1) по[за]верта́тися, по[за]верну́тися, бу́ти по[за]верне́ним; 2) ви́кручуватися, ви́крутитися; *см. II. Изве́ргываться.*

Изворова́ться – розікра́стися, впу́ститися в злоді́йство, роззлоді́ячитися. [Він у́же нічо́го не ро́бить, тільки́ кра́де: розікра́вся так, що́ нія́кого впи́ну йому́ нема́є (Харківщ.)].

I. Изво́рот – 1) *см. Излучина*; 2) (*уловка*) ви́крут (-ту), ви́крутка, ви́крутня, ви́верт (-ту), (*фамільяр.*) ви́крута́си, ви́хили́си (-сі́в). [Це́ дуже́ диплома́тичний ви́крут (Крим.). Се́ все брехні́, се́ ви́крутки (Куліш). Копа́ється в їхні́х ду́шах з та́кими ви́га́дливими ви́крута́сами (Єфр.). На ви́хили́си всі́ не хо́чу я вважа́ти; святи́м перед лю́дьми се́бе не трудно́ вда́ти (Самійл.)].

II. Изво́рот – ви́ворі[о]т (-роту). *На изво́рот, нрч. наві́ворі[о]т, ви́воротом.*

Изво́ротливість – ви́крутні́сть (-ности), (*юркость*) в'ю́нкі́сть, ме́ткі́сть; проно́зуваті́сть (-ости).

Изво́ротливый – ви́верткі́й, ви́крутні́й, (*юркий*) в'ю́нкі́й, ме́ткі́й, промі́тний, (*проньрливый*) проно́зуватий. **-вий человек** – ви́круте́нь (-тня). [Оги́дна це́ че́сність, гнучка́ та в'ю́нка (Єфр.). Спра́вжній юри́ста: ме́тка, ви́крутна́ й ви́га́длива голо́ва (Ор. Лев.). А промі́тний він: оце́ поверну́всь, купи́в горшкі́в, пої́хав у база́р, прода́в та купи́в обі́ддя, – ото́ вже́ й зароби́в 15 карбо́ванці́в (Кані́в. п.). Ба́ч, я́кий ви́круте́нь! (Номис)].

Изво́рочать (*о мног.*) – попереве́рта́ти, переку́йовди́ти. [Усе́ в ха́ті попереве́рта́в (переку́йовдив) (Харківщ.)].

Извраща́ть, изврати́ть – (*слова, факты, смысл, содержание чего-либо*) пере́кручува́ти, пере́крути́ти, переіна́кшувати, переіна́кшити, пере́верта́ти, пере́верну́ти пере́бріхувати, пере́бре́хати; ка́лічити, пока́лічити, (*о мн.*) поперекру́чувати, поперекру́чувати, попереве́рта́ти. [Поперекру́чува́в істо́рію так, як ї́ й до́сі пере́кручу́ють (Куліш). Не пере́кручу́йте пра́вди. Мої́ сло́ва переіна́кшено́ – я не так говори́в (М. Грінч.). Хи́ба-ж то́бі так бу́ло гово́рено? ти́ все по-сво́єму пере́верну́в (М. Грінч.). Ніко́ли не перека́же так, як чу́ла, а все пере́бре́ше (Харківщ.). Не ви́правив він мо́ву в пере́кладі, а пока́лічив (М. Грінч.)]. **-ть** (*характер, талант, вкус*) – ка́лічити, ска́лічити, пока́лічити, псува́ти, зі[о]псува́ти, (*диал.*) зна́турюва́ти, зна́турити. [Нащо́ ви псуе́те (ка́лічите) вда́чу дити́ні? Так

знату́рив собі смак, що тепе́р тільки й мо́же їсти щось го́стре (М. Грінч.). **Извраще́нный** – (о словах, фактах, смысле, содержании ч.-л.) пере́кручений, по́кручений, пере́бриханий, (по)калі́чений; (о характере, таланте, вкусе) покалі́чений, зіпсований, ви́кривлений, збо́чений, знатурений. [Викривлений талант (Єфр.). Збо́чена вда́ча (Н.-Лев.). Покалі́чений розум (М. Грінч.).]

Извраща́ться, извраті́ться – (о словах, фактах и т. п.) пере́кручуватися, пере́крутітися, переіна́кшуватися, переіна́кшитися, и т. д.; см. **Извраща́ть**; (о характере, таланте, вкусе) псуватися, зі[о]псува́тися, калі́читися, покалі́читися, збо́чувати, збо́чити, (диал.) знатурюва́тися, знатуритися.

Извраще́ние – (слов, фактов, смысла, содержания) пере́кручування, переіна́кшування, -переверта́ння, калі́чення, пере́брихування, *оконч.* пере́кручення, переіна́кшення, переверне́ння, покалі́чення, пере́брех (-ху) (слів, фактів, значення, змісту), баламу́цтво, (*ненормальное уклонение*) збо́чення. [Свідомого пере́кручування подій не можна не ба́чити (Н. Рада). Пере́кручення історії (Нова Гром.). Допустився пере́брихування фактів (Київ). Цей період з по́гляду націона́льної принале́жності найбільш заплутаний і повний свідомого й несвідомого баламу́цтва (Єфр.)]. **-ние характера, таланта, вкуса, естественности** – калі́чення, псува́ння, збо́чування, знатурюва́ння, *оконч.* покалі́чення, зі[о]псу́ття, збо́чення, знатуре́ння вда́чі, таланту, смаку, природности. **Половое -ние** – статеве збо́чення.

Извяда́ть, извянуть – (геть) в'янути, зів'янути, пов'янути; *срвн.* **Увяда́ть. Извя́лый** – зів'ялий, пов'ялий.

Извя́лить – і(з)в'я́лити ко́го, що. **Извя́ленный** – і(з)в'я́лений.

Изга́га – печія (-чі́), зга́га. [Печія мене́ пече́ од кисло́го (Ніжин). Нена́че зга́га запекла́ (Шевч.)].

Изга́живание – з(а)гі́джування, запога́нювання, запаску́джування.

Изга́жива́ть, -ся, изгади́ть, -ся – загі́джувати, -ся, загі́дити, -ся, згі́джувати, -ся, згі́дити, -ся, запога́нювати, -ся, запога́нити, -ся, спога́нити, -ся, запаску́джувати, -ся, запаску́дити, -ся, випаску́дити, -ся, (о мног.) позагі́джувати, -ся, погі́дити, -ся, позапаску́джувати, -ся, попаску́дити, -ся и т. д.; бу́ти загі́дженим, запога́неним, запаску́дженим. **Изга́женный** – загі́джений, запога́нений, спога́нений, запаску́джений.

Изга́ра, Изга́рина, Изга́рь – 1) жу́желиця; 2) **-на зерновая** – зо[а]на́, са́жа, са́жка, головня́, (*спорынья*) рі́жки (-кі́в). [Як пе́рший раз і́деш сі́яти, то не мо́жна масті́ти во́за, бо як посі́еш жито, то вродя́ть рі́жки; а як пшени́цю, то бу́де в пшени́ці зона́; а як ячмі́нь, то вроді́ть головня́ (Звиног.)]; 3) **-на табачная в трубке** – чвир (-ру), зга́р (-ри) з тютюну́, дри́гез, дре́гес (-су), (*лёгкий налёт*) тютюно́ва падь.

Изга́ра́ть, изгоре́ть – згоря́ти, згорі́ти, вигоря́ти, вигорі́ти.

Изги́б, Изги́бина – за́крут (-ту), за́ворот (-ту), за́вороть (-ти), за́воротень (-тня), зало́[і]м (р. зало́му), ко́ліно, кривина́, криву́ля; *срвн.* **Выги́б, Изви́в**. [Зелена́ лука́, порі́зана за́крутами си́ньої рі́чки (Коцюб.). На за́вороті рі́чка глибо́ка (Волинь). Яр превели́кий і́де зало́мами (М. Вовч.)]. **Дугообразный -ги́б реки** – лука́, луко́вина, лukanь (-ня). **Делать -ги́б** – (о реке, дороге и т. п.) за́вертати (ко́ліном), за́гинати, робі́ти ко́ліно, криві́тися. [Яр тут робі́в ко́ліно по-під селом (Грінч.). Рі́чкою до́вго і́хати, бо вона́ криві́ться сюди-туди; краще́ пі́ти шляхо́м навпро́шки (Звин.)]. **-ги́б (уст.)** – звивок (-вка). [Черво́ні уста́ виразні́, з звивками (Н.-Лев.)]. **-ги́б шеи** – ви́гин (-ну).

Изги́баемость – гну́чість, гну́чкість (-ости).

Изги́баемый – гну́чий, гну́чкий, гинкі́й.

Изги́бание – згинання́ (ко́ліном, луко́ю), вигина́ння **-ние телом** – вихи́ляння, вигина́ння (ті́лом).

Изги́ба́ть, изогну́ть – ви́гинати, ви́гнути, згина́ти, зігну́ти (ко́ліном, луко́ю); *срвн.* **Выги́ба́ть**. [Вона́ вигина́ла стан, ши́ю (Н.-Лев.)]. **Изогну́тый** – зігну́тий (ко́ліном, луко́ю), ви́гнутий. [У

нашого коня шія така вигнута, як у лебедя (Харківщ.). *С -той шеей* – загинастий (кінь).

Изгибаться, изогнуться – 1) (*движениями*) вигинатися, вигнутися, вихилитися. *Идти, -баясь во все стороны* – іти вихиласом; *идуший станом -баясь* – вихилястий. **-ться в дугу** – гнутися (зігну́тися) дугою, як дуга; лука ставати (ста́ти); *срвн. Извиваться*. [Вигинаючись тонким станом, як рибонька виляса струнка береза (Васильч.). А ти, старий дідуга, зігну́вся, як дуга (Пісня). Дорога тяжка, то коні аж лука стають (Липовеч.)]; 2) (*о реке, дороге и т. п.*) вїтиса, повітиса, кривїтиса, покривитиса, завертати, завернути коліном, ломитиса коліном, кутком. [Річкою довго їхати, бо вона кривиться сюди-туди (Звиног.). Низька світлиця; задня стіна ломиться посередині кутком, далі вглиб (Грінч.). По-під гаєм шлях ломиться коліном (М. Грінч.). **-ться дугой** – вилучуватися.

Изгибина, см. **Изгиб**.

Изгибисто – заломисто, кривульчато, кручено, покручено, вильно, колінкувато, вилукувато.

Изгибистый – 1) заломистий, кривульчатий, кручений, покручений, вильний, колінкуватий, вилукуватий; *срвн. Извилистый*. [Гей, попрямітєсь вильні доріженьки (Пісня)]; 2) гнучий; см. **Изгибчивый**; 3) см. **Изворотливый**.

Изгибной – гнучий, гнучкий, гинкий.

Изгибчивость – 1) гнучість, гнучкість (-ости); *срвн. Гибкость*; 2) см. **Изворотливость**.

Изгибчивый – гнучий, гнучкий, гинкий; *срвн. Гибкий*. [Мужича правда єсть колюча, а панська на всі боки гнуча (Котл.). Як тополя серед поля гнучка та висока (Шевч.)].

Изгладимый, см. **Изгладчивый**.

Изгладить, -ся, см. **Изглаживать, -ся**.

Изгладчивый – що його легко вирівняти, згладити, забути, легковирівнянний, легкозгладний, (*из памяти*) забутній, легкозабутній.

Изгладывать, изгладать – обгризати, обгризти, згризти, (*о мног.*) пообгризати. [Їсти так хотілося, що всі кісточкі пообгризав (Грінч.)]. **Изгладанный** – обгризений, згризений.

Изглаживание – 1) вирівнювання; 2) згладжування, згада; 3) (*из памяти*) викидання з пам'яті, зникання з пам'яті.

Изглаживать, изгладить – 1) вирівнювати, вирівняти; 2) згладжувати, згладити, затирати, затерти, стерти. [Усе проминуло, усе наче полум'я згладило, а в спомінку живісінке, аж сяє (М. Вовч.)]; 3) **-ть из памяти** – викидати, викинути з пам'яті, стирати, стерти, згладжувати, згладити що в пам'яті. **-дить из памяти печальное воспоминание** – стерти (згладити) в пам'яті сумний спогад. **Изглаженный** – вирівняний, згладжений. **-ный из памяти** – стертий, згладжений в пам'яті.

Изглаживаться, изгладиться – 1) вирівнюватися, вирівнятися, бути вирівняним; 2) згладжуватися, згладитися, бути згладженим; 3) (*из памяти*) затиратися, затертися в пам'яті, згладжуватися, згладитися в пам'яті, зникати зникнути, виходити, вийти, вивітруватися, вивітритися з пам'яті (з тямки). [Не міг ваш образ ніколи затертися в нашій пам'яті (Крим.). Усі прикрі вражіння згладилися в пам'яті (Крим.). І все, що давнó з пам'яті знікло, знеацька так ясно з'явилося (Л. Укр.). Жити і вмирати буду, а тотá хвиля не вийде мені з пам'яті (Франко). Почуваю, що дещо вже вивітрується з тямки (Крим.)]. *И память уже -лась об этом* – і з пам'яті людям уже те вийшло (знікло), і спо́мин про те вже зник, згас. [Спо́мин про їх уже згас (Грінч.)]. *Память об этом событии никогда не -тся* – пам'ять (спогад) про цю подію ніколи не забудеться.

Изгладать, см. **Изгладывать**.

Изгнаивать, изгноить – гноїти, згноїти, погноїти що. [Ніколи до пуття не доведуть, тільки гноять городину (Васильк. п.). Погноїли картоплю в ямах (Харківщ.)]. **Изгноенный** – згноєний, погноєний.

Изгнание – виганяння, зганяння, проганяння, *оконч.* вигнання, вигін (-гону), зігнання, прогнання когó звідки. **-ние кого** (*из пределов республики и т. п.*), *юрид.* – вигнання когó (за

межі республіки, то-що), (*стар.*) виволання, банітування кого, баніція. [Нехай у Рим з вигнання Публій Ціммер вертається негайно (Куліш). Та геть її в пустиню, на вигнання (Л. Укр.). Проступників карали прогнанням з краю (Павлик). Бісмарковці задумали варварський вигін з Познаня поляків (Н.-Лен.). Тим, хто переховував виволанця, або давав йому якийсь порятунк, Статут погрожував теж виволанням (Ор. Левиц.). **-ние** *временное, вечное* – вигнання тимчасове, довічне, (*стар.*) доживотне. *Осудить кого на -ние* – засудити кого на вигнання, (*стар.*) на виволання, на баніцію, присудити баніцію кому. *Жить в -нии* – жити на вигнанні, жити вигнанцем, (*стар.*) виволанцем, банітою. **-ние** *плода* – зігнання, страчення плоду, дитини, (*зародыша*) зародку.

Изгнанник – вигнанець (-нця), (*стар.*) баніта (-ти) и баніт (-та), виволанець (-нця). [Суворій Дант, вигнанець флорентійський (Л. Укр.). Сим листом нашим його виволанцем чиним (Ор. Левиц.). Король мене банітою-вигнанцем оголосив по Польщі і Україні (Куліш). Ви той баніт, кого король позбавив і чести й привілеїв? (Л. Укр.).]

Изгнанница – вигнанка, вигнаниця, (*стар.*) виволанка. [Королєва ця – вигнанка з власної землі (Грінч.).]

Изгнаннический – вигнанський, (*стар.*) виволанський, банітський. **-кая жизнь** – життя вигнанське, життя на вигнанні.

Изгнанничество – вигнання; життя на вигнанні, вигнанство. [Стан вигнання]. *Срвн.*

Изгнание.

Изгнать, см. Изгонять.

Изгнивать, изгнить – зогнивати, зогніти, згнивати, згніти, (*трухлеть*) трухнути, струхнути, потрухнути, трухлявіти, струхлявіти, потрухлявіти, трупішати, потрупішати; *срвн. Сгнивать, Гнить*. [Учора жив, а сьогодні зогнив (Номис). Корінь його струхне (Куліш)].

Изгнилый, Изгнивший – з(о)гнилий, гнілий, (*иструхлевший*) струхлий, потрухлий.

Изгниль – гниля (*ср. р.*); *см. Гниль*.

Изгнить, см. Изгнивать.

Изгнойть, см. Изгнаивать.

Изгой – ізгой (-гоя). **Изгойский** – ізгойський.

Изгойство – ізгойство.

Изголо́вье, Изголо́вок – приго́лов'я, (у)зго́ло[і]в'я, го́лови (-лів), (*подстилка под головы*) приго́ловач, приго́ловок (-ловка). [Мати її пестує, нахилившись до її, Марусино, приго́лов'я (Грінч.). Зго́лов'є зладь висо́ко (Федьк.). (Вітер) зго́лів'я тихо обвівав дівочі (Мнж.). Подушки не мав, то приладнав собі на тапчані приго́ловач з дошки, та так і спав без подушки (Харківщ.). У **-вья** – в головах, у зго́ловах. [А в головах (у мертвої) жовта воскова свічечка горить (М. Вовч.). Поклав сокиру в головах (Рудч.). Суддя-ж заміслився у ксьондза в головах (М. Рильс.). Сидячи у зго́ловах (Федьк.). К **-вью** – у го́лови. [Вийшла з хати Катеріна, а Марко схилився до наймички у го́лови (Шевч.). В **-вье** – у го́лови, під го́лови. [У голови положила пухову подушку (Харківщ.). А під голови голубая та жупанина (Мет.).]

Изголода́ться – зголодніти, виголодатися, зголодатися. [Народ зголоднів, а ніхто не подбає, їсти ніхто не дасть (Коцюб.).] **Изголода́вшийся** – зголоднілий, виголоджений, зголоджений. [Зголоднілий чоловік і в собаки ладен кістку видерти (Київщ.). Іде годувати діток своїх зголоджених (Федьк.).]

Изгон – 1) виганняння, вигоніння; 2) вигін (-гона); *см. Выгон*.

Изгонщик, -щица – вигонець (-гонця), вигоніця.

Изгонять, изгнать – виганяти, вигонити, вигнати, гнати, зганяти, зігнати, викидати, викинути, (*о мног.*) повиганяти, повигонити, повикидати, (*всех*) визганяти кого; *срвн. Гнать, Выгонять, Сгонять*. [Вигнати духа нечистого (Єв.). Максимця не раз з двора зганяли (Боров.). Та й говорять як Господь гнав Адама з раю (Рудан.). З усіх установ, де він служив,

його повикидали (Крим.)). **-нять** (*из пределов родного края, республики*) юрид. – виганяти, вигонити (за межі рідного краю, батьківщини, республіки), (*стар.*) виволати, *сов.* виволати з чого, банітувати когось. [А за віщо його банітовано? (Л. Укр.)]. *Он человек опасный, его нужно -нать из нашего общества* – він людина небезпечна, його треба викинути з нашого товариства. *Его -нали из отечества* – його вигнано з рідного краю, (*стар.*) його банітовано. **-ть плод** – зганяти, зігнати, страчувати, страстити, потеряти зародок, дитину, робити, зробити викидень. **Изгнанный** – вигнаний, зігнаний, (*стар.*) виволаний, банітований від когось (*кем*). **Изгоняемый кем** – гнаний від когось. [Забивцею вона до нас прийшла, від люду гнана, скинена з престолу (Грінч.)].

Изгораживать, изгородить – городити, погородити, розгороджувати, розгородити що, (*о мног.*) порозгороджувати. **Изгороженный** – погороджений.

Изгорбатить, изгорбить кого – згорбатити, з[по]горбити, (*о мног.*) погорбатити, погорбити когось. [Не старість, а праця мене згорбатила (Київщ.)].

Изгорбиться – згорбатити, з[по]горбитися, (*о мн.*) погорбатити, погорбитися. [З тієї роботи, синку, не забагатієш, а згорбатієш (Харківщ.)]. **Изгорбившийся** – згорблений, згорбатілий.

Изгоревать – згорювати (горе), збідувати (біду), перетерпіти (горе).

Изгореваться – (і)зжуритися, вижуритися, збідуватися. [В труну лягла, зжурившись за дочкою (Грінч.)]. **Изгоревавшийся** – журений, вижурений, збідований.

Изгорельй – згорілий.

Изгореть – згоріти, вигоріти; *см.* **Изгарать**.

Изгорода и Изгородь – горожа, огорожа, загорожа; (*из хвороста*) пліт (*р.* пліту), тин (-ну), ліса, опліт (-лоту); (*из вертикально стоящих кольев*) частокіл (-колу), пакілля (*ср. р.*); (*из горизонтально лежащих жердей*) ві[о]р'я (*ср. р.*), ворини (-рин); (*деревянная решетчатая*) штахети (-хет), штахетник (-ка); (*живая*) живопліт (-пліту), обсада; (*колючая*) колючча загорожа. **-родь поперечная разделяющая на части ч.-л.** – перегороджа, перетика, перетінок (-нку). *Обносит, обнести -дью из хвороста* – тинити, обтинити що.

Изготавливанье – виготовляння *и* виготовлювання, вироблювання *и* виробляння чого, (*пищи*) готування.

Изготавливать и Изготовлять, изготовить – виготовляти *и* виготовлювати, виготовити, виготовувати, виготувати, виробляти *и* вироблювати, виробити що; злягоджувати, злягодити що; (*пищу*) готувати, зготувати (страву); *срвн.* **Выделявать, Приготовлять**. [Кадовби набиває, клепки сам було виготовує (Г. Барв.). Згодом почали папір виробляти з ганчір'я (Єфр.). У багатого і є з чого, і є кому усє злягодити (Квітка). А я йому ранесенько снідати зготую (Пісня)]. **Изготовляемый** – виготовлюваний, вироблюваний. **Изготовленный** – виготовлений, виготований, вироблений, злягоджений, (*о пище*) зготований. **-ться** – виготовлятися *и* виготовлюватися, виготовитися, виготовуватися, виготуватися, бути виготовленим, вироблятися, вироблюватися, виробитися, бути виробленим *и т. д.*

Изготоввка – 1) *см.* **Изготовленье**; 2) *взять ружьё на -ку* – узяти рушніцю напоятів (Кон.).

Изготовленье – вироблення, виріб (-робу), робливо, виготування, (ви)готівля, (*пищи*) (з)готування. [Кожну річ фабричного виробу можна за менші гроші дістати, ніж руками зроблену (Єфр.). Це ложки мого роблива (Харківщ.)]. **-ние пищи отнимает много времени** – готування їжі забирає багато часу. **Одежда на нём городского -ния** – одєжа на йому міського пошиття (виробу), міської роботи. **Кормит нас -ние ложек** – годуємося з ложка́рства.

Изготовлять, -ся, изготовить, -ся, см. **Изготавливать, -ся.**

Изгребь, Изгребье – клоччя, пачіскі (-сок).

Изгруститься – (і)зжуритися, вижуритися; *срвн.* **Изгореваться**.

Изгрызанность – згризеність, погризеність (-ности).

Изгрызать, изгрызть – згризати, гризти, згризти, (*о мног.*) позгризати, погризти, вигризти

все; (*о насекомых*) – точіти, поточіти, сточіти, розточіти, (*о грызунах*) гризти, погризти, (*пожирать*) трубити, (*всё*) перетрубити (усе). [Не було в чому розмочити сухар, так я його сухий згризла (Київ). Вигризла відьма всі молоденькі дубочки (Рудч.). Он, поточили лістя, наче решето (Кон.). Щоб йому черви язик сточили (Коцюб.). Уклюнулися миші на току та так трублять: один стіжок геть-чисто перетрубили (Харківщ.)]. **Изгрызенный** – згризений, погризений, поточений, сточений, перетрублений.

Изгряднить – вимазати, забруднити, поваляти, (*о много.*) позабруднювати. **Изгряднённый** – вимазаний, забруднений, поваляний.

Изгуляться – зледащити, розледащити, розпоганитися, розволочитися. [Не оженили сина, а він тепер так розволочився, що й впину йому нема (Харківщ.)].

Издаваемость – видаваність (-ности). **-ваемый** – видаваний.

Издавание – 1) (*звук*) видавання зв[г]уку, гучання, бриніння, (*жалобного звука*) квиління, проквіляння; (*запах*) пахтіння, душіння; 2) (*книги, газеты, закона*) видавання (книги, часопису, закону).

Издавать, издать – 1) (*звук*) видавати, видати зв[г]ук, гучати; *см. Звучать*; (*о струне*) бриніти, забриніти; (*жалобные звуки*) квиліти, проквіляти, виквіляти, заквилити, скиглити, заскиглити. [Струна бринить. Щоб барабани та не вибивали, щоб і пищалочки та не виквіляли (Пісня). Чайка скиглить, літаючи, мов за дітьми плаче (Шевч.)]. **-ть крик** – кричати, скрикнути, (*редко, зап.*) видати, пустити крик. [Тож душа, вилітаючи з тіла, смертний видала крик (Л. Укр.). Ой! – Наталя пустила дзвінкий тривожний крик (Васильч.)]. **-вать сильный крик, вопль** – криком кричати. **-вать шорох** – шарудіти; *см. Шуршать*. **-вать запах, благоухание** – пах(ну)ти, душіти, видихати, (*редко*) видавати, випускати пахощі, дихати цвітом; *срвн. Благоухать, Пахнуть*. **-вать более сильный аромат (запах)** – пахнути запашніше, міцніше. [Виноград зацвів і дише любим своїм цвітом (Св. П.). Пахла трава запашніше (Грінч.)]; 2) (*книгу, газету и т. п.*) видавати, видати (книгу, часопис (газету), то-що). **-ть закон** – видавати, видати закон. **-ть на чей счёт, на чьи средства** – видавати, видати чийм коштом, чийм накладом. *Автор -дал книгу на свой счёт* – автор видав книгу своїм коштом. **Изданный** – виданий.

Издаваться, издаться – видаватися, бути видаваним, *сов.* виданим. *Журнал -ётся на украинском языке* – журнал видається українською мовою. *Газета -вალась на партийные средства* – газету видавано було коштом партійним.

Издавна – здавна, віддавна, з давнього давна, здавен, з давніх давен, з давнього часу, з давніх часів. [Вона мене здавна знає (Харківщ.). З давніх давен я так роблю (Звин.). Наш край віддавна вільний був (Л. Укр.). З давнього давна у гаї над ставом удвох собі на хуторі жили (Шевч.). З давніх часів так повелось (Харківщ.)].

Издаивать, ся, издоить, -ся – 1) видоювати, -ся, видоїти, -ся; 2) (*о корове*) не даватися, не даїтися (доїтися), запускатися, (*прекращать*) переставати, перестати доїтися; передоюватися, передоїтися. [Корова вже не дається, либонь скоро отелиться (Остерщ.). Корова наша запускається (Остерщ.), передоїлася (Звин.)].

Издаלבивать, издолбить – (*дыру*) видовбувати, видовбати (діру), (*о много.*) повідобувати що (діри); (*поверхность чего-либо*) доvbти, подовбти, доvbати, подовбати що. **Издолбленный** – видовбаний; здовбаний, подовбаний.

Издалека и Издалека, Издалече – (і)здалека, (і)здалеку[и], з далекого далеку. *Прибывший -лека* – здалека прибулий (прихожий), далешній. [Чи ви далешні? (Лохв. п.)]. **-ка подходит к чему в разговоре** – здалека[и] заходить. [Став розпитувати Мосаківського про Вільшаницю, але здалеку (Н.-Лев.). Не сказав одразу просто, а почав здалеку заходити (Київ)].

Издали – віддалік, віддалеки (оддалік, оддалеки), од[від]далі, оддаль, зоддалеки, віддаля, здаля, зділі, здалека, здалеку, здалеку, *ум.* здалеченька. [Я оддалік стояв і бачив (Грінч.). Два

хлопці укупі стояли, а третій дививсь оддалі (Самійл.). А то ліхо, що боюсь, хоч зда́лека подивлюсь (Пісня). Вигляда́ли Анто́ся і зодда́лекі його побачили (Свидн.). Ішов за ним на́зирці зда́ля (Харківщ.).

Изда́ние – 1) видання. [Купи́в наро́дніх виданні́в уся́ких видавни́чих фі́рм (Грінч.). Оповідання друковані були по закордонних виданнях (Грінч.). **-ние ежедневное** (*о прессе*) – щоденне видання, (*редко*) днівник, (*еженедельное*) тижне́вик, (*двухнедельное*) двотижне́вик, (*ежемесячное*) місячник. *Периодические, повременные* **-ния** – періодичні видання, періодична преса. *Автор продал право на -ние своих сочинений* – автор продав право на видання своїх творів; 2) (*тираж*) видання, на́клад (-ду), (*устар.*) тип (-пу). [Перше видання книги цієї розійшлося за один рік; незабаром видавництво випустить її другим виданням (накладом) (М. Грінч.).]

Изданье́ – виданнячко.

Изда́телев – видавців (-це́ва, -це́ве), видаве́цький (Стебн.).

Изда́тель – видаве́ць (-вця́), видавник, (*стар.*) на́кладця (-ці).

Изда́тельница – видавниця.

Изда́тельский – видавничий, видавни́цький. [Видавни́чі товари́ства. Довело́ся, з жалём, порва́ти з Іва́ном Семе́новичем видавни́цькі спра́ви (Єфр.).]

Изда́тельство – видавництво. [Державне Видавництво України].

Изда́тельствова́ть – видавцюва́ти.

Изда́ть, *см.* **Издава́ть**.

Издева́ние над кем – глузува́ння, глумува́ння, кепкува́ння з ко́го.

Издева́тельский – глумливий, глузли́вий.

Издева́тельство над кем – глузува́ння, глум, по́глум (-му), глумува́ння, на́руга, знуща́ння, по́смішка, збиткува́ння, кпїни (-пин), збі́тки (-ків) з ко́го. [Ми не мо́жемо ба́чити в Енеї́ді ніяко́го глузува́ння з украї́нської наро́дності (Грінч.). Своєї дитини на глум та на по́сміх я то́бі не дам (Єфр.). Не мо́жемо знуща́ння ми терпі́ти (Грінч.). Що це? він по́смішку з ме́не ро́бить? (Звин.). А скі́льки збиткува́ння від усі́х довело́ся терпі́ти! (М. Грінч.). Не ма́ло доведе́ться зазна́ти і перешко́д, і кпін, і ворожне́чі (Стебн.).]

Издева́ться над кем – глузува́ти, глуми́тися, глумува́ти, збиткува́тися, знуща́тися, кепкува́ти з ко́го, на глум, на смі́х, на по́глум, на глу́зи бра́ти ко́го, кпїти(ся), шкилюва́ти, шки́лити з ко́го. [Не глузу́йте з старо́го, бо й са́мі старі́ бу́дете (Харківщ.). Се ви глуми́теся з ме́не (Кон.). Прийшли́ знуща́тися з своєї́ жер́тви (Грінч.). Не збитку́йся, чу́жа ма́ти, не збитку́йся з ме́не (Пісня). Щоб сія́чів твої́х їх вла́сне поколі́ння на глум не бра́ло і на смі́х (Франко). Кепкува́ли з приду́ркувата́го Фе́дя (Н.-Лев.). З грома́ди кпї́ли, хлопці́в бі́ли (Шевч.). Хоч ти си́льний, а зі сме́рти ти даремно́ кпї́шся (Рудан.). Шки́лить та й шки́лить ці́лий ра́нок з ба́би (Черніг.).]

Изде́вка, *чаще мн.* **Изде́вки**, *см.* **Издева́тельство**.

Изде́вочник – глузі́вник, глузі́й (-зія́). [Парубкі́-глузі́вники́ все бу́ло з старо́го шкилю́ють (Харківщ.).]

Изде́вочница – глузі́вниця, глузі́йка.

Изде́вочный – глузі́вний.

Изде́вчивый – глузови́тий, глумови́тий, глум[м]ли́вий.

Изде́вщик, **-щица**, *см.* **Изде́вочник**, **-ница**.

Изде́лие – 1) (*продукт работы*) ви́ріб (-робу). [Мі́ж ви́робами, що Полта́вське зе́мство пода́ло... (О. Пчі́лка)]; 2) (*работа чья*) ро́бливо, ро́бота, ви́ріб (-робу), рукоді́льство, (*диал.*) рукоді́яння, рукоді́я; *срвн.* **Рукоде́лье**. [Скри́ня й ша́хва старо́го шлезько́го ро́блива (Грінч.). Сукно́ німе́цького ви́робу (Крим.). Не́ма в сві́ті, як сво́го рукоді́яння чи полотно́, чи світа: но́ситиме́ться не зна́ть докі́ль (Васильк. п.). Сорочка́ своєї́ рукоді́ї (К. Стар.).] **Домашне́го -лия** – доморо́бний, саморо́бний. [Доморо́бне полотно́ (М. Грінч.).]

Издѣрганность – пошарпаність (-ности).

Издѣргивать, -ся, издѣргать, -ся – шарпати, -ся, пошарпати, -ся, смикати, -ся, розсмикати, -ся. [Нерви вкрай пошарпалися (М. Грінч.).] **Издѣрганный** – пошарпаний, розсмиканий. [Люди з пошарпанними нервами (М. Грінч.). Пошарпане обличчя нервового інтелігента (Єфр.).]

Издѣрживание, Издѣржание, Издѣржка – витрачання, витрачування, протрачування, *окон.* витрачення, протрачення; витрата.

Издѣрживать, издѣржать – витрачати, витратити (*о мног.* повітрачувати, повітрачати, потратити), протрачувати, протратити, (*диал.*) стеряти, потеряти, (*шутл.: протранжирить*) протрясти; *срвн.* **Истрачивать, Расходовать**. [Він витрачає по сто карбованців на місяць (Київ). Мене аж огнем печуть ті гроші, що ви на мене витратили (Крим.). Які зароблені гроші були, – усі вже витрачено (Грінч.). І гроші протратив, і не купив чого треба (Харківщ.). На цей позов він багато грошей протряс (Сл. Гр.). Багато я стеряла на базарі, – накупила всячини (Новом. п.). Всі гроші, що ви дали, я вже потеряла, тільки п'ять копійок залишилося (Звин.).] **-ть на еду** – проїдати, проїсти, (*на выпивку*) пропивати, пропити. **-ть без остатка что** – витратитися з чого. [Іде чумаки шістьма парами та й витратився з грошей, що й на хліб нема (Мнж.).] **-жать продовольствие** – вихарчувати харчі. [Що у нас було – хліб, сало, тараня – усе за тиждень вихарчували (Павл. п.).] **Издѣрживаемый** – витрачуваний, трачений. **Издѣржанный** – витрачений, потрачений, протрачений; (*на еду*) проїд(ж)ений, прохарчований; (*на выпивку*) пропитий.

Издѣрживаться, издѣржаться – витрачатися, витратитися, утрачатися, утратитися, (*шутл.*) обшугатися. [Гроші витрачаються на синову науку, а пуття нема (Київ). Приїздить же, будьте ласкаві, щоб нам не довелось даремне втратитися (Сл. Гр.). Обшугався так, що шага нема (Борз. п.).] **Сильно я -жался, путешествуя** – вельми (дуже) я витратився подорожуючи.

Издѣржка – 1) (*действ.*) витрачання; *см.* **Издѣрживание**; 2) **-ка, чаще во мн.** **Издѣржки** – трата, витрата, видаток (-тку), п(р)отрата, *мн.* трати (*р.* трат), витрати, видатки (-тків), п(р)отрати, наклад (-ду), кошт (-ту), кошти (-тів). [Верну вам усенькі ваші трати до останнього шеляга (Крим.). Чия хата, того й витрата (Борзенщ.). Прибуток не вернув видатків (Київ). Без накладу зиску не буде (Номис). Хитро, мудро та невеликим коштом (Котл.).] **Взять -ки на себя** – узяти витрати на себе; власним коштом зробити що. **-ки путевые** – витрати подорожні, кошти на подорож. **-ки судебные** – видатки (наклади, витрати) судові. **-ки возложит на виновного** – витрати накласти на винного (узяти з винного). **-ки производственные** – виробничі витрати. **-ки производительные** – витрати доцільні.

Издѣтства, Издѣтска – з дитинства, змалечку.

Издивиться – здивуватися.

Издирать, -ся, изодрать, -ся – 1) драти, -ся, подрати, -ся, дерти, -ся, подерти, -ся, шматувати, -ся, пошматувати, -ся; *срвн.* **Изорваться**. [Ніхто так не дере, не шматує одєжі, як оцєй хлопець (Харківщ.). Подрала рядєнце на пелюшки (Київщ.).] **Изодранный** – подерттий, подраний, пошматований; 2) здирати, -ся, здерти, -ся, (*о мног.*) поздирати, -ся. [Не здирай струпа, бо прикинеться (Харківщ.).]

Издичать – (*о людях, животных*) здичіти, (*о раст.*) здичавіти. [Зовсім здичів, чабануючи, бо й людей не бачить (Грінч.).] **Издичалый** – здичілий, здичавілий.

Издоить, -ся, см. Издаивать, -ся.

Издоить. Корова на **-дое** – корова не дається (доїтися), корова запускається.

Издойки – видо[і]йки (-ків).

Издоинный (*о корове*) – чим-раз скупіша на молоко (корова).

Издолбить, см. Издалбивать.

Издохлый – здохлий.

Издóхнуть, см. **Издыхáть**.

Издрэвле – зстародавна, від найдавнішого давна, від найдавніших давен, споконвіку, спреждевіку; *срвн.* **Исконнй**. **-вле существующий** – споконвічний, спередвічний; см. **Исконный, Изначальный**.

Издроблять, издробить – дробити, подробити; дрібніти, подрібнити; *срвн.* **Дробить**.
Издроблённый – подроблений, подрібнений.

Издырить, Издырявить что – подірявити, подіркувати що. **Издыренный, Издырявленный** – подірявлений, подіркований.

Издыряветь – подірчавити.

Издырявить, см. **Издырить**.

Издыхание – 1) здих, здох (-ху). [Нема́ на вас зди́ху (Ков. п.). Йо́го коня́ці три чи́сниці до здоху́ (Приказка)]; 2) *последнее -ние* – останній дих, скін (*р.* ско́ну), сконання, (*иносказ.*) душа на волосочку. [В ярмо́ запря́гшися, тягни́ до ско́ну (Франко)]. *Быть при последнем -нии* – конати, доходити, бу́ти душі́ на волосочку. [Тут ці́ла на́ція, живце́м похóвана, конала́ (Єфр.). Харитина́ доходи́ть (Конис.). Душа́ на волосочку, от-от і смерть (Крим.)].

Издыхать, издохнуть – здихати, здохнути, гинути, згинути, (*о мног.*) поздихати, виздихати, повиздихати, погинути, вигинути, (*о чистых животных*) мину́тися, пропада́ти, пропа́сти; (*грубо: о людях и животн.*) но́ги випростати, дуба́ дати, скапу́титися, опрягті́ся. [Минула́ся наша́ корі́вка (Житом.). Вчора́ й соба́ка здох і курка́ пропа́ла – якийсь промі́рок (Крим.). До ве́чора півник і но́ги випроста́в (Симонов)]. **-ть от жары** (*о жирных животных*) – зажо́хнутися. [Як до́бре вгодо́вана сви́ня, а спе́ка та дале́ко гна́ти, то й зажо́хнеться (Кам. п.)]. **Издохший** – здохлий, пропалий.

Изжалить (*о насекомых, растениях*) – пожаліти. [Якби́ на кро́піву не моро́з, то вона́-б усі́х люде́й пожа́лила (Номис). Як пішла́ я у кро́піву спа́ти, пожа́лила собі́ литки́ й п'я́ти (Пісня)]. **Изжаленный** – пожалений. **-ться** – пожалітися.

Изжарить – засмажити, усмажити, спрягти, спряжити, (*о мног.*) посмажити що, напругти чо́го. [Засма́жила гу́ску й поро́ся (Київц.). Посма́жила кара́сів у смета́ні (Київц.). Спрягла́ яє́шню (Квітка). Загада́в жі́нці напругти́ сала́ (Рудч.)]. **Изжаренный** – (за)смажений, (с)пряжений.

Изжариться – 1) засмажитися, усмажитися, спрягті́ся, спряжитися, (*о мног.*) посмажитися. [Гу́ска всма́жилася і курча́та посма́жилися (Київц.). Яє́шня спрягла́ся (спряжилася) (Н.-Вол. п.)]; 2) (*испечься на солнце*) спекті́ся, (*о мног.*) попе́ктися (на сонці).

Изжать, см. **Изжимать**.

Изжёвывать, изжевать – зжовувати, зжувати, пожувати що. **-вать жвачку** – переремиг[г]ати жу́йку. **Изжёванный** – зжований, пожований.

Ижелта – зжовта, жовтасто, жовтяво. **-та красноватый** – жовтяво (зжовта)-червонястий.

Ижелтеть – зажовкнути, зжовкнути, пожовкнути. [З те́ї хворо́би вона́ аж зажо́вкла (Звин.). Пожо́вк лист на дере́вах (Київ)].

Ижелтить – пожовтити що.

Изжечь, см. **Изжигать**.

Изживание – переживання чо́го, доживання чо́го, пережиток, дожиток (-тку) (*и недожиток*), збування, (*истощение*) вичерпання чо́го. **-ние себя** – доживання, переживання себе́ само́го. **-ние недоверия** – збування недо́віри; дожиток недо́віри.

Изживать, изжить – 1) (*где*) проживати, прожити де. **-жить век еде** – звікувати (вік) де, життя́ зжити де. [У нево́лі вік звіку́є (Грінч.). У цій ха́ті зросла́ я, звіку́вала, зазнала добра́ й ли́ха (Коцюб.). Життя́ зжити – не по́ле пере́йти (П. Мирн.)]; 2) (*что*) переживати, пережити що, перебувати, перебути що, збувати, збути що, зживати, зжити що. [Ті забобони́ ми вже пережи́ли (Київ). Перебу́ли одно́ ли́хо, перебу́дем дру́ге (Крим.). Да́вні на́ші по́гляди на власні́сть ми потро́ху збува́ємо, але ще не збу́ли (Крим.)]. **-ть себя**, см. **Изживаться**.

Изжитый – прожитий, пережитий, перебутий, збутий, геть вижитий. [Хапається за старі, цілком перебути форми життя (Крим.). Недовіра до нас, колись дуже сильна, тепер справа збута (Крим.). Це вже вижитий настрій (Крим.)].

Изживаться, изжиться – виживати, вижити свій вік, відживати своє, віджити своє, переживатися, пережитися, самого себе перебувати, перебути, гаснути, переводитися, перевестися, (*истоцаться*) вичерпуватися, вичерпатися. [Ті звичаї уже вижили свій вік (віджили своє): тепер постають нові (М. Грінч.). Давні, ніби непохитні ідеали вже давно себе перебули, і час їх до архіву здавати (Крим.). У нас здавня ведеться, що хто багатий, то той розумніший; воно тепер уже трохи гасне, але такі ще не зовсім (Звин.). Це вже переводиться (Звин.)].

Изживной – пережитний, перебутний.

Изжигать, изжечь – (*огнём, едкими кислотами и т. п.*) випалювати, випалити, пекти, спекти, (*многое*) повипалювати, попекти. [Попекла руки карболкою (Катериносл.)].

Изжимать, изжать, см. **Выжимать**.

Изжитие – 1) довікування, звікування; 2) пережиття, перебуття, збуття чого. См. **Изживать**.

Изжить, -ся, см. **Изживать, -ся**.

Изжога – печія, згага, зга, зага (Звин.). [Як олії ззім, так і пече печія (Черніг.). Як зга пече, так я крейду їм (Харківщ.). Неначе згага запекла (Шевч.)].

Из-за, см. *под Из*.

Изаплатить – вилатати, златати. [Так вилатала сорочку – латка на латці (Харківщ.)].

Изелена – зеленасто. **-на-голубоватый** – зеленасто-блакитний, зелено-блакитний. [Сьогодні вода в морі зелено-блакитна (М. Грінч.)].

Изеленить, -ся – позеленити, -ся, визеленити, -ся.

Изернить – покрупити.

Изимовать зиму – визимувати, перезимувати зиму (зіму).

Изнобить – виморозити, зморозити, поморозити.

Изобать – подзьобати все, видзьобати, подзьобати, видзьобати.

Изубривать, -ся, изубрить, -ся – щербити, -ся, пощербити, -ся, вищерблювати, -ся, вищербити, -ся, зубити, -ся, позубити, -ся, визублювати, -ся, визубити, -ся. [Позубив ножа (Київщ.)]. **Изубренный** – пощерблений, вищерблений, позублений, визублений.

Изябать, изябнуть – мерзнути, змерз(ну)ти, (*о мног.*) померз(ну)ти. **Изябший, Изяблый** – змерзлий, перемерзлий, холодний, (*о мног.*) померзлі. [Аж заходить до коршомки лях із полювання і голодний, і холодний (Рудан.). Надійшов до коминка і простяг до його перемерзлі руки (Корол.)].

Излавливать, -ся, изловить, -ся – ловити, -ся, зловлювати, -ся, зловити, -ся, уловлювати, -ся, уловити, -ся, упіймати, -ся, (с)піймати, -ся, (*о мног.*) половити, -ся. **Изловленный** – з[у]ловлений, упійманий, (с)пійманий.

Излагание – викладання, висловлювання чого.

Излагатель, -ница – викладач, -дачка, висловлювач, -влювачка.

Излагательный – викладовий, (*повествовательный*) оповідальний.

Излагать, изложить – викладати, викласти *и* виложити, вповідати, вповісти, вповіщати, вповістити, (*выражать*) висловлювати, висловити що. [Викладав свої погляди гостям (Коцюб.). Ясно й широко вповіщу свою справу (Куліш). Свої думки висловлюйте зрозуміло (Київ)]. **-ть неясно** – викладати невиразно, висловлювати незрозуміло, неясно. **-ть своими словами** – переказувати, переказати, переповідати, переповісти, викладати, викласти що своїми словами. **-ть письменно** – викладати, виложити (викласти) на письмі, списувати, списати що. [Хмельницький списав на папері, чого козаки од короля бажають (Куліш)]. **-ть подробно (обширно, обстоятельно), коротко, сжато** – викладати, висловлювати докладно (просторо, широко), коротко, стисло. **-ть подробности, причины** – подавати, наводити

подробиці, причини. **-ть своё мнение** – висловлювати свою думку. **-ть дело** – викладати справу. **Изложенный** – викладений, виложений, висловлений, переказаний. [Систематично виложена теорія (Київ). Стисло висловлений зміст промови (М. Грінч.)]. **Об -ном сообщается для сведения** – про зазначене подається до відома. **-ться** – викладатися, висловлюватися, бути викладеним, висловленим.

Излаживать, изладить – лагодити, налагодити, злагодити, ладнати, з[на]ладнати, лаштувати, налаштувати, злаштувати, споряджати, спорядити. **Излаженный** – налагоджений, з[на]лагоджений, зладнений, налаштований, злаштований, споряджений.

Излазить – (*езде*) вилазити скрізь. [Скрізь вилазили і не знайшли (Харківщ.)]. **-зить на четвереньках** – вирачкувати. [І скільки ця дитина за день вирачкує (Харківщ.)].

Излаженный – вилажений, вирачкований.

Излакомить кого – розласувати, розласити когo.

Излакомиться – розласуватися, розласитися.

Изламывание – ламання, ломіння, (*на куски*) трощіння.

Изламывать, -ся и Изламывать, -ся, изломать, -ся и Изломить, -ся – ламати, -ся, поламати, -ся, зламати, -ся, ломити, -ся, зломити, -ся, поломити, -ся, (*на куски*) трощити, -ся, потрощити, -ся; *срвн.* **Ломать, -ся**. [Зламав косу об камінь (Харківщ.)]. **Изломанный** – поламаний, зламаний, полomаний, зломаний, потрощений.

Излегка – злегка; *см.* **Слегка**.

Излежалый – злежаний.

Излеживаться, излежаться – 1) (*о вещах*) злежуватися, злежатися. [Довго не брала хустки з скрині, а вона й злежалася (Остерщ.)]. **Излежавшийся** – злежаний; 2) (*о человеке*) ледашіти, зледашіти, розледашіти, розлінуватися, розлежатися, на лeжня повернутися; *срвн.*

Облениться.

Излениться – розлінуватися, розледашіти, зледашіти; *см.* **Облениться.**

Излеплять, излепить – зліплювати, зліпити що.

Излёт – виліт (-лету).

Излетать, излететь – 1) (*откуда*) вилітати, вилетіти, вилінувати, вилінути звідки; *срвн.*

Вылетать; 2) -тать (соверш.) – облітати, вилітати, облінувати що; *срвн.* **Облетать 1.**

Излётный – вилітний.

Излечиванье, Излечение – гоїння, вигоювання, вигоїння, лікування, вилікування, вилічення.

Излечиватель, -ница – вигоювач, -вачка.

Излечивать, излечить – *что (в прямом и перен. смысле)* вигоювати, гоїти, вигоїти, загоїти, згоїти, (*о мног.*) погоїти що (рани). [Згоїла рани сердечні (Коцюб.). Випий трошки сьогó зїлля – все лихo загоїть (Шевч.). Ти хворе серце згоїти, зцілити можеш (Грінч.)]; *кого, кого от чего (о внутрен. болезнях)* – вилікувати, вилікувати, вилічити, викурувати когo, когo від чо́го и з чо́го. **-ть болезнь шептаньем** – вишіптувати, вишептати х(в)оробу. **Излеченный** – вигоєний, загоєний, згоєний, вилікуваний, вилічений, викуруваний; (*шептанием*) вишептаний.

Излечиваться, излечиться – (*о наружн. болезн. и ранах*) гоїтися, загоїтися, вигоїтися, (*о мног.*) погоїтися; (*о внутрен. болезнях и больных*) вилікуватися, вилікуватися, викуруватися, (*только о больных*) видужувати, видужати, одужати, вигоїтися. [Він уже вигоївсь (Звин.)]. **Излечившийся** – вилікуваний, вигоєний, викуруваний.

Излечимость – гоїність, вигоїність (-ости).

Излечимый – гоїкий, вигоїний. [Що-ж то, – каже, – кашель варт? кашель іще гоїкий, а якби то, – каже, – вам та до кашлю кольки (Рудан.)].

Излечить, -ся, см. **Излечивать, -ся.**

Изливание – виливання.

Изливать, излить – виливати, вилити и вилляти, зливати, зїлляти. [Хмара виливала дощ на

спраглу зéмлю (М. Грінч.). Навіть слів дóсить не знаходять, щоб вилити своє обурення (Єфр.). Зливає на нього зцілющий бальзам (Крим.). *Он -вал на него свои милости* – він проливав на нього свої милості (свою ласку), він обдаровував його своєю ласкою. **-ть слезами** – виплакувати, виплакати, сплакувати, сплакати, переплакувати, переплакати. [Смути та печалі... виплакать їх щиро (Крим.). Переплачу, то й полéгшає на серці (Звиног.)]. **-ть словами** – виливати, вилити словами, мовою. **Излитый** – вилитий, злитий.

Изливаться, излиться – литися, зливатися, злітися, лятися, зіллятися, виливатися, вилитися *и* виллятися; спливати, спливти. [Мати любить дитину, і ця любов виливається на дитину повною мірою (М. Грінч.). Вчора зіллявся над нашим селом великий дощ (Звин.). Під образами горіла лямпадка; святóчний настрій спливав з богів (Коцюб.)]. **-литься на кого** (*о гневe, досаде и т. п.*) – вилитися на ко́го, (*разразиться*) окошитися на ко́му. [Захаркові не випадало споритися з панією, досада його окошилася на Оксані (Крим.)]. *Её печаль -валясь в жалобах на судьбу* – її журба виливалася (вимовлялася) гіркими жалями на долю.

Излизок – недолизок (-зка).

Излизывать, излизать – вилизувати, вилізати ко́го, що, (*с'єсть подлизывая*) злизувати, злизати що. [Корова вилізала теля од вух до хвоста (Харківщ.). Вівці злизали грудку соли (Катерин.)]. **Излизанный** – вилізаний, злизаний.

Излиневать – полініяти, злініяти, по[з]лініювати що.

Излинять – злиняти, полиняти.

Излить, -ся, см. Изливать, -ся.

Излишек – лишок (-шку), залишок, надлишок, лишка (-ки), злишки (-шків), зайвина, надмір, (-ру); *срвн. Избыток, Изобилие*. [Коли який лишок – на голу́ту віддасть (Кон.). Ходили по хатах да записували, у ко́го які є залишки (Переяславщ.). На малу́ міру сот три з залишком (Квітка). Колись багато було зайвини, а тепер аби вистачило (Васильк. п.). Брала злото й паволоки, брали оксамити, а лишкою мости собі почали мстити (Рудан). Той надмір сил і соків і тепла вже вичерпавсь (Франко)]. *Имеется с -ком* – мається (є) аж надмір, у зайвину́, з лишком, з верхом, з надтом, (*шутл.*) з чо́хом чо́го. [Грошей мається аж надмір (М. Грінч.). Хліба є у зайвину́ (Борзенщ.)]. **-шек при получении ч-л.** – перебір (-бору), (*при отдаче*) передаток (-тку), (*при взвешивании*) похід (-ходу). [Бачте, як ва́жу: з походом (Звин.)].

Излишество – 1) надмір (-ру), зайвина, збитки (-ків). [Живу́ть пані у збитках і го́ря не знають (Бердич. п.). Розкіш, навіть збитки були в усьому, як у потравах на обідах, так і в винах (Н.-Лев.). Наша фортуна ча́сто нездужає від нашого ж таки надміру (Куліш)]; 2) надмірне вживання (заживання) чо́го, (*чрезмерность*) надмірність (-ности). *Всякое -во вредно* – у всьому надмір (надмірність) шкодить; що надто, то ва́дко (Приказка). *С -вом* – з надміром. *До -ва* – до надміру, до надмірности.

Излишествовать в чём – надмірно вживати (заживати) чо́го, розкошувати в чім *и* чим. **-вать в еде** – їсти над міру, переїдати.

Излишне – надто, над міру, зайво. [Іде́н надто ма́є, а дру́гий нічо́го (Київщ.). Нічо́го я не чув на його недоброго, – нічо́го зайво й казати (Павлогр. п.)]. **-не говорит об этом** – зайва річ говорити про це. *Не будет -не напомнить ему* – не пошкодить (не зашкодить), не зава́дить, не зайва буде річ нагадати йому́.

Излишний – зайвий, залишний, злишний, надмірний, збитний. [Це ти зайве говориш (Харківщ.). Що в них було залишне, те в містах перепродували (Куліш). На себе боялася витратити якийсь там шажок злишний (Крим.)]. *Его слово в данном случае не будет -не* – його слово в даному випадкові не буде зайве (недорéчне). *Это не будет -не* – це не буде зайве, це не зашкодить, не зава́дить. [Не зашкодить часом і ширший масштаб (Грінч.)].

Излишность, см. Излишество.

Излияние – 1) *см. Выливание*; 2) **-ние перед кем** – виливання (своіх чу́ттів) перед ким,

звірювання, *оконч.* звірення кому. [Особа, що дала причину до тих звірювань, була їй зовсім чужа і незнайома (Франко)].

Изловить, см. **Излавливать**.

Изловление – зловлення, зловіння, вловлення, вловіння.

Изловчатся, изловчиться – примудровуватися, примудруватися *и* примудритися, умудровуватися, умудруватися *и* умудритися, ухиститися, схиститися, приловчатися, приловчитися, зловчитися. [Бач, чортяка, як умудрувався (Г.-Арт.). Шпак так умудрився, що як почне було співати – диковина й сказати (Гліб.). Ухистився так злізти на полицю, що й руками ні за що не брався (Грінч. I). Зловчився – тиць його ніжиком (Корол.). Приловчився покласти їй голову на плече (Васильч.).]

Излог – долина, западина.

Изложение – виклад (-ду), вислів (-лову), (*пересказ*) переповідання, переказування, переказ (-зу). [Спосіб викладу, якого додержується той чи інший письменник, зветься його стилем (Єфр.). Могучий стиліст єднав артизм вислову з надзвичайною народньою його простотою (Грінч.). Переповідання власними словами (Крим.)]. *Подробное -ние* (книги, статті) – докладний переказ, докладне переповідання (книги, статті). *Краткое -ние* – короткий виклад, короткий переказ.

Изложить, см. **Излагать**.

Излом – 1) см. **Перелом**; 2) зало[і]м (-лому), злом (-му); *срвн.* **Изгиб**. [Яр превеликий іде заломами (М. Вовч.)].

Изломать, изломить, см. **Изламывать**.

Изломленность – зломленість (-ности).

Изломлять, -ся, -мить, -ся – зломлювати, -ся, зломити, -ся.

Изломок – (*чего*) уламок, зломок (-мка).

Излопаться – потріскати(ся), поколотися, порепатися, полускатися.

Излуплять, -ся, излупить, -ся – облуплювати, -ся, облупити, -ся.

Излучаемость – випромінюваність (-ности). **Излучаемый** – випромінюваний.

Излучать и Излучивать, излучить – 1) см. **Улучать**; 2) (*свет, тепло*) випромінювати, випромінити. **Излученный** – випромінений, випромінілий.

Излучаться, излучиться – випромінюватися, випромінитися, випромінити.

Излучение – 1) см. **Улучение**; 2) випромінювання, *оконч.* випромінення.

Излучина – закрут (-ту), луковина; *срвн.* **Извилина, Изгиб**.

Излучистый – вилукуватий, лукуватий; см. **Извилистый**.

Излучить, см. **Излучать**.

Излыгаться, изолгаться – брехнею пересякати, пересякнути, у брехнях грузнути, загрузнути, брехнею шитися, вшитися. **Изолгавшийся** – брехнею пересяклий, у брехнях загрузлий, брехнею (в)шитий (підбитий), всебрехливий, (*фам.*) всебрехущий, (*сиц.*) брехло (*м. р.*), густобрех, мудобрех (*м. р.*), густобреха, мудобреха (*общ. р.*), забреха (*общ. р.*).

Излюбить – (*возлюбить*) улюбити кого, що, (*избаловать*) розпестити кого. **Излюбленный** – улюблений, люблений, (*о выборных представителях*) (*стар.*) злюблений. [Улюблена драма (Грінч.). У Московщині обраний голова звався злюблений (Крим.)].

Измазывание – 1) (*испачкивание*) вимазування, умазування, замащування, вимащування, умащування, (*коломазью*) зашмаровування чого чим, у що; 2) вимащування, вимазування, вишмаровування чого.

Измазывать, -ся, измазать, -ся – 1) (*испачкивать, -ся*) вимазувати, -ся, вимазати, -ся, умазувати, -ся, умазати, -ся, замащувати, -ся, замастити, -ся, вимащувати, -ся, вимастити, -ся, умащувати, -ся, умастити, -ся у що, (*коломазью*) зашмаровувати, -ся, зашмарувати, -ся; 2) (*истратить, -ся на мазание*) вимащувати, -ся, вимастити, -ся, вимазувати, -ся, вимазати, -ся, вишмаровувати, -ся, вишмарувати, -ся. [Вимастила всю крейду (Н.-Вол. п.).]

Вишмарувався увесь дьоготь на один віз (Київщ.). **Изма́занный** – 1) (*испачканный*) замащений, умащений, замазаний, умазаний, зашмарований. [Соро́чка на йому така замащена, наче місяць не скидав (Поділля)]; 2) ви́мащений, ви́мазаний, вишмаруваний.

Измала – зма́лку; см. **Сы́змала**.

Измале́ть – зма́лити, зма́литися; срвн. **Ума́литься**.

Измалывање – змелювання.

Измалы́вать, -ся, измоло́ть, -ся – зме́лювати, ся, змоло́ти, -ся, (*о мн.*) позме́лювати, -ся, помоло́ти, -ся. **Измолотый** – змелений *и* змолотий.

Измара́гд – смара́гд, (*стар.*) ізмара́гд, зумру́д (-да).

Изма́ривать, изморить – 1) (*вымаривать*) ви́морювати, ви́морити, ви́гублювати *и* ви́губляти, ви́губити, ви́бавляти, ви́бавити, (*о мн.*) по́виморювати, по́ви́гублювати, по́ви́бавляти ко́го чим; 2) (*истоцать*) змо́рювати, зморити, ви́морювати, ви́морити, умо́рювати, уморити, *диал.*: ухо́ркувати, ухо́ркати, умо́рхати, у́кодо́кати, у́тана́жити ко́го чим. **-ться** – 1) ви́морюватися, ви́гублюватися, бу́ти ви́мореним, ви́губленим; 2) змо́рюватися, зморі́тися, ви́морюватися, ви́моритися. [Да як-же ти зморилась! посидь трошки (Г. Барв.). Так ви́морились, так знемоглись, що не зду́жають і поворухну́тися (Квітка)]. **Изморе́нный** – змо́рений, ви́морений, *диал.* ухо́рканий, умо́рханий.

Изма́рывать, -ся, изма́рать, -ся – каляти, -ся, ви́каляти, -ся, бру́дніти, -ся, забру́дніти, -ся (*и* забру́дніти), збу́рднити, -ся *и* збу́рдити, -ся, (*о мн.*) позабу́рднювати, -ся; см. *ещё*

Испачки́вать, -ся, -ра́ть рукопись (*исчертить*) – поче́ркати, покре́слити руко́пис.

Изма́ранный – ви́каляний, забру́днений; поче́рканий, покре́слений.

Изма́рчивый, см. **Ма́ркий**.

Изма́слить, -ся – (*выпачкать, -ся коровьим маслом*) зама́слити, -ся, (*диал.*) зама́слю́нити, -ся, (*о мн.*) позама́слювати, -ся. **-ть** (*известить всё масло*) – ви́маслити (у́се ма́сло).

Изма́сленный – зама́слений, зама́слю́нений.

Изма́ток (*об улье*) – зма́тчілий. [Зма́тчілий ву́льй, рі́й].

Изма́точить – зма́тчити. **-ться** – зма́тчитися, зма́тчи́ти.

Изма́тывать, измота́ть что – 1) (*выматывать*) ви́мотува́ти, ви́мотати, ви́со́тува́ти, ви́со́тати що, що з чо́го; 2) (*имущество, деньги*) три́нькати, про́тринькати, ма́нтачити, прома́нтачити, про́ц(в)и́ндрювати, про́ц(в)и́ндрити, га́йнува́ти, прога́йнува́ти, зга́йнува́ти що (ма́йно, гро́ші); см. **Проматы́вать 3**; 3) (*нервы, душу*) ви́мотува́ти, ви́мотати, ро́зсо́тува́ти, ро́зсо́тати (не́рви, ду́шу). **-ться** – 1) ви́мотува́тися, ви́мота́тися, ви́со́тува́тися, ви́со́та́тися, бу́ти ви́мотаним, ви́сотаним; 2) (*выбиваться из сил, мотаясь туда и сюда*) знема́гати(ся), знемо́гтися; 3) **-та́ться** (*промотаться*) – про́ц(в)и́ндритися, прома́нтачитися *или* про́ц(в)и́ндрити, прома́нтачити, про́тринькати, прога́йнувати все; 4) (*о нервах*) см.

Изде́ргаться. Измота́нный – ви́мотаний, ви́сотаний; (*о имуществе*) про́триньканий, прома́нтачений, (*о нервах*) ви́мотаний, ро́зсо́таний; (*выбившийся из сил*) знемо́жений, знеси́лений.

Измаха́ть что, -ться – змаха́ти що, змаха́тися. *Рука -ха́лась* (*устала от махания*) – рука́ ви́маха́лася, втоми́лася маха́ючи.

Изма́чивать, -ся, измочи́ть, -ся – змо́чувати, -ся, змо́чи́ти, -ся *и* змо́кнути, ви́мо́чувати, -ся, ви́мочити, -ся *и* ви́мокнути, (*о мн.*) по́змо́чувати, -ся. [Який бог змочив, такий і висушить (Номис). Дощ нас так вимочив, хоч вікрути (Звив.)]. **-чить, -ся** (*в росе*) – зароси́ти, -тися.

Измоче́нный – зама́чений, ви́мочений, (*в росе*) заро́шений.

Изма́ять ко́го, -ться – змордува́ти ко́го, змордува́тися, зморити ко́го, зморі́тися, зму́чити ко́го, зму́читися; см. **Измучи́ть, -ся, Изморить, -ся. Измая́нный** – змордо́ваний, змо́рений, зму́чений.

Измелёние – зми́ління.

Измелить – зми́літи. **Измелёвший** – зми́лілий.

Измельить мел (*истратить*) – списати, витратити усю крейду. **-лить весь стол** (*измарать мелом*) – вимазати крейдою увесь стіл (усього стола).

Измельчить кого – зробити дріб'язковим когo. **-ться** (*стать мелочным*) – зробитися дріб'язковим.

I. Измельчание (*неперех. от I. Измельчать*) – здрібніння, подрібніння, змаління, змізерніння.

II. Измельчание чего, действ. – дробіння *и* дроблення, дрібнення, дрібцювання чогo.

I. Измельчать (*стать мелким, малым*) – здрібнити, подрібнити, змаліти, змізерніти, (перевестись) перевестися, звістися, (*о людях ещё*) злюдніти. [Життя здрібніло – здрібніло й письменство (Єфр.). Люд наш змізернів у невольничій долі (Куліш)]. **Измельчавший** – здрібнілий, змалілий, змізернілий. **-шая порода чего** – перевoдка, переводня. [Пшениця – перевoдка (Слов'ян. п.)].

II. Измельчать что, -ся, измельчить, -ся – дробити -ся, подробити що, -ся, здробити, -ся, дрібнити, -ся, подрібнити, -ся, здрібнити, -ся, дрібцювати, здрібцювати що, (*крошит, -ся*) кришити, -ся, по[роз]кришити, -ся, (*истолочь, -ся*) потовкти (*и* потовчити), -ся, стовкти, -ся. [Як їсти ту рибу, що ти її так подрібнила? (Сл. Гр.). Візьми листків два або три, висуши, здрібцюй, а тоді нюхай (Полт. п.)]. **Измельченный** – по[з]дроблений, по[з]дрібнений, здрібцюваний, по[роз]кришений, (*истолченный*) стовчений, потовчений.

Измельчение – подробіння, здробіння, по[з]дрібнення, здрібцювання чогo, (*истолчение*) потовчення, стовчення чогo.

Измельчить, см. II. Измельчать.

Измена – 1) *кому, чему (неверность)* – зрада когo, чогo, (*предательство чьё*) зрада, зрадництво чие. [Честь примушує за зраду так платити (Самійл.). Все нагадувало їм про їхню недавню ганьбу, безсилля й зрадництво (Єфр.)]. *Склонный к -не* – зрадливий, зрадний; 2) зміна, відміна, переміна; *срвн. Изменение.*

Изменён – змінений, відмінений. *Законопроект -нён* – законопроєкт(а) змінено.

Изменение – зміна, відміна, (*перемена*) переміна, переинач[кш]ення, *неок.* переинач[кш]ування, иначення. [Звукові зміни (Крим.). З деякими обмеженнями, відмінами й додатками (Грінч.)]. **-ние расписания лекций** – зміна в розкладі лекцій. **-ние расписания поездов** – зміна залізничого руху, зміна в розкладі поїздів. *Во -ние чего* – на зміну чогo, змінюючи що. *До -ния* – до зміни. *Впредь до -ния* – до дальшої зміни. *Внезапное -ние* – раптова зміна.

Изменимый, -нимость, см. Изменяемый, -няемость.

Изменитель, -ница чего – змінювач, -вачка чогo (*напр.* законів, звичаїв).

Изменить, -ся, см. Изменять, -ся.

Изменник – зрадник, зрадець (-дця), (*стар.*) зрадца (*м. р.*), (*редко*) зрадок (-дка) когo, чогo; (*переметчик*) перекинчик, перекидько (*обиц. р.*), (*на войне ещё*) перевітник; (*неверный*) невірник. [Ми, українці, зрадники рідної мови (Крим.). Ти – зрадник! зрадник! Зрадив люд закутий (Франко). Щоби знала й пам'ятала, які шевці зрадки (Чуб. V)].

Изменников, Изменщиков – зрадників (-кова, кове).

Изменница – зрадниця, зрадливиця когo, чогo; (*переметчица*) перекинчиця, перекидниця, перевітниця; (*неверная*) невірниця. [Моя зраднице, зрадила мене молодого (Чуб. V). Зрадливиця Даліла (Л. Укр.)].

Изменницын, Изменщицын – зрадничин (-на, -не).

Изменничать – 1) бути зрадником, зрадницею (для когo *и* когo); 2) зраджувати когo; *см.*

Изменять 2.

Изменнически – по-зрадницькому, по-зрадницьки, зрадницьким чином (рoбом), зрадливо, по-зрадецькому. [Стаєш зрадливо між ворогі (Грінч.)]. **-ки обманутый** – зраджений.

Изменнический – зрадницький, зрадецький, (*изменный*) зрадливий, зрадний. [Ось

зрадницька рука побіля мене (Л. Укр.). Зрадецькі заходи (*козни*) (Грінч.). Вона-ж схилившись вчиня над ним подію ту зрадливу (Л. Укр.). Вона своєю зрадною рукою подала йому смерть (Грінч.).

Изменничество – зрадництво, зрадецтво, зрадлівість (-вості). [Чи зрадництво його спізнали ви, як треба? (Самійл.).]

Изменничий, Изменщичий – зрадничий, зрадницький, зрадливий; см. **Изменнический**.

Изменный – 1) (*изменяемый*) змінний, змінливий, одмінливий; 2) (*изменчивый*) зрадливий, зрадний.

Изменчиво – 1) мінливо, змінливо, змінно; 2) зрадливо; см. **Изменнически**.

Изменчивость – 1) (*переменность*) мінливість, змінливість, змінність, перемінність (-ости), (*шаткость*) хиткість (-кості). **-вость погоды** – мінливість погоди; 2) (*неверность*) зрадлівість, зрадність (-ости).

Изменчивый – 1) (*изменяющийся, склон. к изменениям*) мінливий, змінливий, змінний, перемінний, (*колеблющийся*) хиткий. [Мінливі естетичні теорії (Єфр.). Доля мінлива (Грінч.) Це свідчить, що ваша вдача дуже змінлива (Н.-Лев.). Ви знов зо мною, привиди хиткіі! (Франко)]; 2) (*неверный, склонный к изменам*) зрадливий, зрадний. [Прости свою дочку безтямну і зрадливу (Олесь). Все продає за панську зрадну ласку (Грінч.).]

Изменщик, -ца, см. **Изменник, -ца**.

Изменщичий, см. **Изменничий**.

Изменяемость, -ність – змінність (-ности).

Изменяемый, -нимый – змінний, змінюваний.

Изменять, изменить – 1) *что* – змінити *и* змінювати, змінити, відмінити *и* відмінювати, відмінити, (*переменять*) перемінити *и* перемінювати, перемінити *что*, (*переиначивать*) переинач[кш]увати, переинач[кш]ити *что*, (*о мн. или местами*) позмінювати *и* позмінити, повідмінювати *и* повідмінити, попереинач[кш]увати. [І даремне не молися: не зміню я кари (Рудан.). Хіба-ж мою любов що-небудь одмінило? (Самійл.).] **-нить свою жизнь, характертер** – з[від]мінити своє життя, свою вдачу. **-нить проект закона** – змінити проєкт закону. **-нить веру** – змінити віру. **Собачьего нрава не -нишь** – собачої вдачі (натури) не відміниш. **-нить почерк** – змінити руку. **Изменённый** – змінений, відмінений, переинач[кш]ений; 2) *кому, чему* – зраджувати *и* (*редко*) зраждати, зрадити когось, *что*, (*о мн.*) позраджувати. [Кохав він дівчину, тому три роки, та зрадила тоді його вона (Крим.). Зрадив дівчину кохану (Рудан.). Та доля лихая зрадила хутко його (Л. Укр.). Зрадив козаків, пристав до ляхів (Н.-Лев.). Зрадив він народню справу (Куліш)]. **-нять, -нить себе** – зраджувати, зрадити себе. [Я зрадив-би себе, якби дививсь інакше (Самійл.).] **-нить мужу жене** – зрадити чоловіка, жінку (дружину). **-нить вере, клятве, долгу и т. п.** – зрадити *или* зламати (*нарушить*) віру, присягу, обов'язок *и т. д.* **-нить своему слову** – зрадити своє слово, зламати (*нарушить*) своє слово. *Он никогда не -няет своим правилам, привычкам* – він ніколи не зраджує своїх правил, звичок, він ніколи не ламає (*не нарушает*) своїх правил, звичок. *Память -нила ему, мне* – пам'ять зрадила, змилила його, мене. *Силы -няют мне* – сили зраджують мене. *Рука -нила (сплоховала)* – рука схибнула, схибала. *Рука -нила ему* – рука зрадила його. *Тот кому -нили (обманутый)* – зраджений.

Изменяются, измениться – змінитися *и* змінюватися, мінитися, змінитися, відмінитися *и* відмінюватися, відмінитися, (*пров.*) обмінитися, (*о мн.*) позмінитися, повідмінитися, пов[повід]мінюватися, (*переменяются*) перемінитися, перемінитися, (*переиначиваются*) переинач[кш]уватися, переинач[кш]итися; *бути* зміненим, відміненим, переинач[кш]еним. [Змінюються нахильності людські (Грінч.). Що-ж то за звичаї такі? хіба вони не міняться з людьми? (Мирн.). З того часу багато відмінилося (Грінч.). Змінився він на виду і брови насупив (Стор.). Одрозу погляд одмінився (Васильч.).] **-няются, -ниться в (на) лице** – мінитися, змінитися, (*о мн.*) помінитися з лиця, на лиці, на виду. [Глянули на Домаху – вона

з лиця міниться (Кониськ.)). **-ніться** к *лучшему, худшему* – змінитися на краще, на гірше. [Обставини дуже змінилися на гірше (Н. Рада)]. *Ваши чувства, мысли -нились* – ваші почуття, думки відмінїлися (змінилися). *Погода беспрестанно -няється* – погода безперестану міниться. **-няється во что** – з[від]мінїтися, перемінїтися на що.

Изменяющийся – змінний. [Змінна частина капіталу].

Измерение – (действ. неок.) міряння, вимірювання *и* виміряння, *оконч.* зміряння, виміряння, обміряння; (чаще в абстр. знач.) вимір (-ру), обмір; (особ. земли) помір (-міру). [Міряння величин (Шарко). Вимір часу, простору, тепла. Вимір судової кари (Крим.)]. **-ние метрами** – міряння метрами, на метри. **-ние глубины** – міряння (вимір) глибини. **-рение здания** – обмір будинку. *Три -ния, четвертое -ние, мат.* – три виміри, четвертий вимір.

Измереть, см. Измирать.

Измерзать, измерзнуть – змерзати, змерзнути *и* змерзти, (о мн.) позмерзати, померзнути; *срвн. Мёрзнуть, Озябать.*

Измерзлый – змерзлий, (о мн. *и* собир.) померзлий. [Померзлая картопля (Звин.)].

Измеривание – міряння, ви[об]мірювання.

Измеривать, -ся, Измерить, -ся, см. Измерять.

Измеримость, -ряемость – вимірність, змірність.

Измеримый, -ряемый – вимірний, змірний. [Вимірне число. Вимірна величина (Мат. Сл.)]. **-мо** – вимірно, змірно.

Измеритель, -ница – 1) мірник, мірниця, вимірник, вимірниця, ви[об]мірювач, ви[об]мірювачка, мірчий (-чого), мірча (-чої); 2) **-тель (прибор)** – вимірник, (бонд. INSTR.) розміряч (-ча).

Измерительный – виміровий, вимірювальний; мірний, міряльний. [Вимірові пристрої (Тур.). Міряльний струмент (Бонд. вироб.)]. **-льный прибор** – виміровий прилад.

Измерник, см. Измеритель 2.

Измерный (к измерению служащий) – виміровий; *см. Измерительный.*

Измеряемость, см. Измеримость.

Измеряемый – 1) прич. вимірюваний, міряний; 2) *прил., см. Измеримый.*

Измерять *и* Измеривать, измерить что – міряти, зміряти *и* змірювати, *сов.* зміряти *и* змірити, поміряти, виміряти *й* вимірювати, виміряти, (*обмерять*) обміряти *и* обмірювати, обміряти, (о мн.) поміряти, повимірювати, позмірювати, пообмірювати що чим. [І не зміряв він і моря, як не зміряв неба (Рудан.). Виміряти його (талант) *й* виважити – це діло історії (Єфр.). Отож цілісіньке літо міряли вони землі... На осінь обміряли (Кон.)]. **-ть глубину чего** – міряти, зміряти (виміряти, виміряти) глибіню чо́го, (*постичь*) зглибити що. **Измеренный** – зміря[е]ний, виміряний, обміряний, поміряний, міряний. **-ться** – мірятися, ви[об]мірятися *и* ви[об]мірюватися; бути зміря[е]ним, виміряним, обміряним. [Для людини цілий вік міряється десятками років (Єфр.)].

Измет – покидьок (-дька), покидька (-ки), покидь (-ди), покидище. [Що я вам за покидище?! (Звин.)].

Изметать, иметнуть, см. Выметать, Выбрасывать.

Изметать что – 1) вігадати що; *см. Выдумывать, Измышлять*; 2) (*облюбовать в мечтах*) виміряти. **Изметанный** – вігаданий; виміряний.

Измиловать кого – розпестити, (*пров.*) запанькати ко́го.

Измин, Изминка – м'яття, *оконч.* зі[по]м'яття.

Изминать, измять что – м'яти (мну, мнеш) (*диал.* мняти), зминати, зім'яти, пом'яти, пом'яшкурити, (о мн., всё) пом'яти, (*комкать*) бгати, зібгати, скомшити що; (*вытаптывать поле, траву*) толочити, потолочити, столочити, витолочувати, витолочити (пашню, траву); (*глину: месить*) місити, замісити, (*солому*) мервити, змервити, (*фрукты*) бити, побити. **-мять постель** – пом'яти, потолочити постіль (постелю). [Та не стели білої постелі –

потоло́чать (Мил.). **-мять шляпу, платье** – пом'яти капелюша, вбрання. **Измятый** – зім'ятий, пом'ятий; зібганий; витолочений, по[с]толо́чений. *Что-л. -тое (растение, фрукты)* – потоло́ччя, по́толоч (-чи). **-ться** – м'ятися, зім'ятися, пом'ятися, зібг'ятися; бу́ти зім'ятим, пом'ятим витолоченим, потоло́ченим.

Измирать, измереть – змирати, змерти (зімре́, зімру́ть), позмирати́, вимира́ти, ви́мерти, повимира́ти. [Люди змирають (Основа). Уся сім'я зімре́ (Київ. п.)].

Измирщиться – змирщитися.

Измлада – змолоду, (*измала*) зма́лку; *см. Смо́лоду.*

Измождать, -ся, измождить, -ся – висна́жувати, -ся *и* виснажа́ти, -ся, ви́снажити, -ся, знеси́лювати, -ся, знеси́лити, -ся, змо́рювати, -ся, зморі́ти, -ся; *срвн. Изнуря́ть, Истоща́ть.*

Измождённый – ви́снажений, знеси́лений, змо́рений, нужде́нний, натру́джений, тлі́нний. [Ма́ти лежала на лаві, її спо́кійне нужде́нне обли́ччя... (М. Лев.). Вона приходила в свою кімна́ту така вто́млена, аж тлі́нна (Н.-Лев.)].

Измождение – ви́снаження, знемо́га, знеси́лення.

Изможжить – розмі́жчити, потро́щити, на гамуз по́біти.

Измокаемость – змокани́сть (-ности).

Измокание – змокани́ння.

Измокать, измокнуть – змока́ти, змо́кнути *и* змо́кти, (*промокать*) промока́ти, промо́кнути, пере́мока́ти, пере́мокнути (*о мн.*) по́змока́ти, по́мокнути *и* по́мо́кти.

Измоклый, Измокший – змо́клий, пере́мо́клий.

Измол, Измолка – 1) (*дейст. неок.*) зме́лювання, *оконч.* зме́лення. *Зерно на -мо́ле* – зёрно домелюється; 2) **измол** (*качество измолки*) – помі́л (-мо́лу); *см. Размо́л*; 3) мли́во; *см. Меле́во.*

Измолачивание – змоло́чування.

Измолачивать, измолотить – змоло́чувати, змоло́тити, вимоло́чувати, ви́молотити, (*всё*) помоло́тити (*все*). **Измолоченный** – змоло́чений.

Измолистый, Измолчивый – уме́листий. [Уме́листе зёрно].

Измо́лот – 1) змоло́тіння; 2) умо́лот, на́молот, ви́молот (-ту). [Жи́то на вмо́лот га́рне (Поділля)].

Измо́лотистый – умо́лотний.

Измо́лоть, -ся, см. Изма́лывать -ся.

Измолоченность – змоло́ченість (-ности).

Измор – вимору́вання, замору́вання, замо́ра. *Братъ, взять -ром кого, что* – вимору́вати, ви́морити ко́го, що, бра́ти, взя́ти ко́го, що на замо́ру. **-ром города берут** – до́вга обло́га – над мі́стом пере́мога; замо́рою міста́ здо́бувають (Крим.).

Измораживать, изморозить – моро́зити, поморо́зити, зморозі́ти, заморо́жувати, заморо́зити ко́го, що. **Изморозенный** – поморо́жений, зморозе́ний, заморо́жений.

Изморённость – зморене́ність, ви́морене́ність (-ности).

Изморить, -ся, см. Изма́ривать, -ся.

Изморозить, см. Измораживать.

Изморозки (*выморозки*) – ви́морозки (-ків).

Изморозный – на[па́]морозе́вий.

Изморозь – на́морозь, па[о́]морозь (-зи). [Той си́вий туман осіда́в білою на́мороззю (М. Лев.). Усе́ було́ бі́ле та пухна́сте од па́морози (Корол.)].

Изморось – мря́ка. *На дворе -рось* – надво́рі мря́ка, надво́рі мря́чіть.

Измотать, -ся, см. Изматы́вать, -ся.

Измочаливать, -ся, измочалить, -ся – 1) *что (верёвку и т. п.)* – розпрядо[и]вля́ти, -ся, розпрядо[и]вти, -ся, розві́хтовати, -ся, розві́хтити, -ся, (*о дереве*) розма́чу́лити, -ся. **-ть нервы** – ви́кручува́ти, ви́крутити (не́рви), розсо́тува́ти, розсо́тати (не́рви), розсми́кува́ти,

розсмікати (нерви); 2) **-ть кого**, см. **Измучивать, -чить. Измочаленный** – 1) (о верёвке) розпрядо[и]влений, розвіхтяний; (о дереве) розмачулений, на мачулу побитий; (о нервах) викручений, розсотаний, розсміканий; 2) (о ком) висилений, знесилений; см. **Измученный** (под **Измучить**).

Измоченность – змоченість (р. -ности).

Измочить, -ся, см. **Измачивать, -ся**.

Измощенничаться – зробітися шахраєм, крутієм, (о мн.) поробітися шахраями, крутіями, розшахраюватися, розкрутіюватися.

Измусливать, -ся, измуслить, -ся – за[об]слинювати, -ся, за[об]слинити, -ся; см.

Замусливать, -ся. Измусленный – за[об]слинений.

Измученность – замученість, змордованість (-ности).

Измучивать, измучить кого чем – змучувати, змучити, намучити, мордувати, змордувати, ви[пере]мучувати, вимучити, перемучити когось чим, (о мн. ещё) позмучувати, помордувати; срвн. **Измощать**. [Ой не їдь, рідненький, бо доріженька злая, коня змордуєш (Метл.). Вкрай вимучила себе й хлопця (Васильч.)]. **-чить истязаниями, пыткой кого** – скатувати когось. **-ться** – змучуватися, з[на]мучитися, бути з[на]мученим, мордуватися, змордуватися, бути змордованим. [З нудьги, турботи серце змордувалось (Крим.)]. **-читься работой, дорогой**, см. **Измурять, -ся. -чилась от работы** – змордувалась, змучилась з праці.

Измученный – змучений, змордований, намучений, ви[пере]мучений, помучений, (истязаниями) скатований. [Там змучене серце спочине на мить (Грінч.). Змордований вічною блуканіною (Коцюб.)]. **Измучившийся** – змучений, змордований.

Измывание, Измывательство над кем – глузування з когось, збиткування над ким і з когось, кепкування з когось, (издевательство) знущання з когось; срвн. **Издевательство**.

Измываться над кем – глузувати з когось, збиткуватися над ким і з когось, кепкувати з когось, (издеваться) знущатися з когось; см. **Насмехаться, Издеваться**.

Измызгать – (пол, одежду) змизкати (підлогу, одягу). [Тобі хоч яку гарну одягу дай, то зараз змизкаєш (Черн. п.)]. **Измызганный** – змизканий. **-ться** – змизкатися. См. **Истаскать, -ся, Ишаркать -ся**.

Измывать, измывать – 1) (весь лён) помикати (ввесь льон); 2) (одежду), см. **Истаскать**; 3) **-мывать горе** – ліхо (біду) перебідувати, перетерпіти, (изжить) ліха (біді) позбутися. **-ться** – 1) бути помиканим; 2) (об одежде), см. **Истаскаться**; 3) (похудеть от беганья, тасканья) збігатися. **Канат -кался** – мотуз розпрядо[и]вився. **Горемыка -кался** – бідолаха (сіромаха) звівся (бідуючи). **Измыванный** – 1) помиканий; 2) см. **Истасканный** (под **Истаскать**); 3) (о горе) перебідований, перетерплений; позбутий; (пхуделый от беганья) збіганий.

Измывание – змилювання, вимілювання чого.

Измывать, измылить – змилювати, змилити, вимілювати, вимілити, (о мн., всё) поз[пови]милювати (багато, все). [Половіну змилила міла (Н.-Вол. п.)]. **Измывленный** – змилений, вимілений. **-ться** – змилюватися, вимілюватися, бути змиленим, виміленим.

Измьсел – 1) вігадка; см. **Вымысел**; 2) вігадка, вігад (-ду); см. **Изобретение**.

Измьслитель, -ница – вігадник, -ниця; см. **Изобретатель, -ница**.

Измьтарить имение – протринькати, промантачити маєток; см. **Промотать**.

Измьтариться, см. **Измучиться, Измаяться**.

Измьшление – 1) (процесс) вігадання, змішлення, вимішлення, вимудрування, вимізування чого; неок. вігадування, з[ви]мишляння, вимудровування чого; 2) (вымысел) вігадка, вігад (-ду); см. **Выдумка**.

Измьшленность – вігаданість, вимудруваність (-ности).

Измьшляемость – вігадуваність (-ности). **-ляемый** – вігадуваний.

Измьшлять, измыслить – вігадувати, вігадати, з[ви]мишляти, з[ви]мислити,

вимудро́увати, вимудрувати, змудрува́ти, вимі́зковувати, вимі́зкувати, змі́зкувати, вимі́ркувати, вимі́ркувати що; *срвн.* **Видумывать**. [Я про се ніколи не чув, а додавати свого, вигадувати – ніяково (Кон.). Ет, люди – як люди: усе щось і зміслять (Грінч.). Теоретично виміркуване почуття (Франко)]. **-лить машину** – вигадати, вимудрувати, (*изобресть*) винайти машину. **Измышленный** – вигаданий, вимудруваний, зміслений, вимізкуваний. **-ться** – вигадуватися, з[ви]мишлятися *и т. д.*, бути вигаданим, змісленим *и т. д.* **-литься чем** – розжитися на що.

Измякать, измякнуть – зм'якати, зм'якнуту *и зм'якти*, (*о мног.*) пом'як(ну)ти.

Измяклый – зм'яклий, (*о мн.*) пом'якли.

Измятие – зім'яття, зібгання.

Измятость – зім'ятість, пом'ятість (-тости).

Измятый, *см. под Изминать*.

Измять, -ся, *см. Изминать, -ся*.

Изнанка – виворі[о]т (-роту), спід (*р. споду*), спідка, низ (-зу), злий бік, другий бік, (*кожи ещё*) бахтарма (*пров.*). [Не лицем, а виворотом (Март.). В панотцеві не пізнаєш, де лице, а де виворіт (Свидн.). У цієї матерії й спідка гарна (Липов.). Сукно не погане, а ну покажи, яке воно на злий бік (Звин.)]. **На -ку, нрч.** – навиворі[о]т, виворотом. [Повісь кожуха виворотом (Чигир.)]. **Надеть на -ку** – надягти на виворіт, (*гал.*) на руби надіти. **Выворачивать, -ся** (*вывернуть, -ся*) **на -ку** – вивертати, вивертатися (вивернути, вивернутися), (*о мног.*) повивертати, -ся, (*перелицевать*) перелицювати що. [Кожухи повивертали (Сл. Гр.)]. **С -ки** – з вивороту. **-ка жизни** – зворотний бік життя, (*подоплека*) життєва підоплічка.

Изнанковый – виворі[о]тний, виворотовий.

Изнасилование – згвалтування, знасильство.

I. Изнасиловать, изнасилить – сілувати, присілувати, усілувати, змушувати, змусити, примусити кого; *см. Принуждать. -ться* – надсаджуватися, надсадитися; *см.*

Надрываться.

II. Изнасиловать и Изнасиловать (*женщину*) – згвалтувати, (*пров.*) обсилкувати когось (жінку). [Схопили її та й згвалтували (Куліш). Він її обсилкував... зробив гріх, хоч вона й кричала (Новом. п.)]. **Изнасилованный** – згвалтований.

Изнасильник – згвалтовник (-товника).

Изначала – (*сперва*) спочатку, (*искони*) спервовіку, споконвіку, одвіку.

Изначально – споконвічно, первовічно, одвічно.

Изначальность – споконвічність, первовічність, одвічність (-ности).

Изначальный – (*исконный*) споконвічний, первовічний, одвічний, (*первоначальный*) первісний [Первовічний, як бог (Гн.)].

Изнашивание, Износка – (*одежды*) зношування, зношення, (*обуви*) сто́птування, (*организма*) виснажування, знесилювання; *оконч.* зношення, стоптання, виснаження, знесилення чого. **-ние машин, инструментов** – спрацювання (*оконч.* спрацювання) машин, струментів.

Изнашивать, изнасить что – (*одежду и т. п.*) зношувати, зносити, поносити, сходжувати, сходіти, (*о мн.*) позношувати, поносити, посходжувати, походити що (одежу), (*об обуви ещё*) стоптувати, стоптати, потоптати, постоптувати що (взуття), (*много изнашивать*) виношувати, виносити, (*обувь*) витоптувати, витоптати, повитоптувати що. [І в жупанах не ходила, доброї світи не зносила (Метл.). Без розкоші, без любові зношу свої чорні брови (Шевч.). Не берім цієї матерії, що це я сходив, бо бачиш: один місяць походив та й порвав (Звин.). Що матка дала, поносила усе чисто (Рудч.)]. **-сить сапоги** – сходіти, стоптати чоботи. **-ться** – зношуватися, зноситися (*о мн.* поноситися) виношуватися, виноситися сходжуватися, сходітися, (*об обуви*) стоптуватися, стоптатися, (*о мн.*) потоптатися; бути зношеним, поношеним, сходженим, стоптаним, потоптаним; (*об организме*) виснажуватися, виснажитися, знесилюватися, знесилитися; (*о машинах и т. п.*) спрацюватися,

спрацюватися, вироблятися, виробитися. [Зноси́лася світа (Сл. Гр.). Це сукно́ швидко зношується (Київщ.).] *Совсем -сился* – геть обносівся, обідрався; *см. Обнашиваться 2.*

-ситься (*похилеть*) – виснажитися, змарніти. **Изношенный** – зношений, поношений, сходжений, стоптаний, (*об организме*) виснажений, знеси́лений, (*о машине, механизме и т. п.*) спрацьований. **-ное платье** – зношене (сходжене) вбрання. **-ное лицо** – виснажене, змарніле лице (обличчя).

Изнедалёка – знедалека[у], (*изблизу*) зблізька. [Ой прилітає сім пар голубів зблізька (Пісня)].

Изневоливать, изневолят *кого* – зневолювати, зневолити когось до чого; *см.*

Приневоливать.

Изневольный, см. Невольный.

Изнеженка, см. Неженка.

Изнеженность – розніженість, ніженість, вініженість, пещеність, розпещеність (-ности).

-ность нравов – розпещеність, розніження звичаїв, (*фамил.*) розбабіння, збабіння.

Изнеженный, см. под Изнеживать.

Изнеживание, Изнежение – розніжування, розніження, вініжування, вініження; пещення, розпещення когось.

Изнеживать, изнежить – розніжувати, розніжити, зніжувати, зніжити, вініжувати, вініжити, (*баловать*) пестити, випестити, розпещувати, розпестити когось. [Десь ма́буть за па́на думала ма́ти тебе́ одда́ти, що так зніжила (Харківщ.). Безжу́рне (життя), у достатках, у розкошах – воно́ тільки розпестило її, ослабило волю (Коцюб.)]. **-ться** – розніжуватися, розніжитися, зніжуватися, зніжитися, вініжуватися, вініжитися, пеститися, випеститися, розпещуватися, розпеститися; (*о мужчине: обабиться*) бабіти, збабіти, бабитися, з[роз]бабитися. **Изнеженный** – розніжений, зніжений, вініжений, ніжений, пещений, випещений, (*избалованный*) розпещений, мазаний. [У само́го верхово́ди була́ жінка така вініжена (М. Вовч.). Почали вони́ (козаки) гордува́ти ніженими паня́тами (Куліш). В виногра́ді він прив'я́же зніжене осля́тко (Св. П.). Випеще́ні ру́ки (Коцюб.). Пеще́на дити́на (Н.-Лев.). Ма́зана дити́на леда́ча (Г. Барв.)]. **-ное воспитание** – пещене, леліане ви́ховання, ніжне (*фамил.* бабське) ви́кохання.

Изнемогание – знемагання з чого.

Изнемога́ть, изнемо́чь *и (реже) Изнемога́ться, -мо́чься от чего* – знемага́ти *и (реже)* знемага́тися, знемогті́ся *и* знемогті́ (*редко* знеможі́тися, знеможі́ти) на що *и* з (від) чого, знесилюва́тися, знеси́литися, виси́люва́тися *и* виси́ля́тися, виси́литися, висна́жувати́ся, висна́житися, знебува́тися, знебу́тися, упада́ти, упа́сти на си́лах, з[о]немо́щити *и* знемо́чнити з чого, через що, (*от голода*) охлява́ти, охлясти *и* охляну́ти (з голоду); *см. Ослабевать 2, Истощаться.* [І почала́сь та́я бійка, вій́сько знемага́є (Рудан.). Изнемі́г і в Бо́га про́сить по́мочі свято́ї (Рудан.). Від лю́бови знемага́ю (Св. П.). Знемі́гся-ж мов і задріма́в (Котл.). Ста́не навко́лішки і мо́литися со́бі, аж по́ки знемо́щіє (Грінч. П). Він знемо́жився, заснув (Бор. п.). Тепе́р мо́жна зо́всім знебу́тися в мі́сті чере́з голодува́ння (Берд. п.)]. **-гать от голода, жажды, усталости** – знемага́ти (*сов.* знемогті́ся) на го́лод, на спра́гу, на вто́му *и* з го́лоду, із спра́ги, з уто́ми, охлява́ти з го́лоду. **-гать от ран** – знемага́ти (*редко* незмага́ти) на ра́ни. [Чи то сто́гне бра́нець-лицар, знемага́ючи на ра́ни (Л. Укр.). Не сплю́ я, не дріма́ю, а на ра́ни сме́ртенні незмага́ю (Март.)]. **-гать под тяжестью чего** – знемага́ти під тяга́ром чо́го. **Изнемо́гший, Изнемо́же́нный** – знемо́жений, знеси́лений, висна́жений, виси́лений, знебу́лий, охля́лий. [Впа́в знемо́жений раб, стра́тивши си́ли сво́ї (Ворон.). Прийми́ моє́ знебу́леє серде́нько (Л. Укр.)]. **Изнемога́ющий** – а) що знемага́є, знесилю́ється *и т. д.*, що в (з)немо́зі, в знеси́ллі; б) *см. Изнемо́же́нный.*

Изнеможение – знемога, немо́га, знеси́лля, знеси́лення, висна́ження, висна́га, безси́лля. [Знов у знемо́зі впала́ Тетя́на на тра́ву (Г. Барв.). Хо́че вста́ти, в немо́зі па́да (Г. Барв.). В знеси́ллі

притуляється до стіни (Л. Укр.)]. **В -нии** – в знемозі, в немозі, в знесиллі *или* знеможений, знесилений.

Изнемочь, см. Изнемогать.

Изнервничаться – знервуватися. **Изнервничавшийся** – знервований. **Совершенно -шийся** – украй (геть) знервований. [Це, мовляв, людина недужа, вкрай знервована (Крим.)].

Изнесение (чего откуда) – винесення чого відки.

Изнести, см. Износить.

Изнижать, изнизать – винізувати, вінизати що, що чим; (*перенизать всё*) понизати (все). **-ться** – винізуватися, вінизатися; бути вінизаним. **Изниженный** – вінизаний; понизаний.

Изничтожить, вульг., см. Уничтожить.

Изнищальный – зубожілий, скапцанілий.

Изнищание – зубожіння.

Изнищать – зубожіти, знищити, перевестися на злидні, скапцаніти; *см. Обнищать.*

Изнова – знову, знов, наново; *см. Сызнова, Снова.*

Изножье – 1) (*конец ложа*) ноги (*р. ніг*). **В -жья** – в ногах; 2) *см. Подножие.*

Изноравливать, изноровить – 1) *см. Улучать*; 2) *в кого, во что чему, см. Целить, Метить*; 3) *кого* – розпонаджувати, розпонадити когo; *см. Баловать*; (*обычно о лошади*) норовити, зноровити (коня), (*о мн.*) поноровити (коні). **-ться** (*о людях, животн.*) – норовитися, зноровитися, (*о мног.*) поноровитися.

Изноровный – (*упрямый*) норовистий.

Износ – знос (*р. зносу*), (*машин*) спрацювання. [Ненагодване і босе, сорочечку до зносу носить (Шевч.). Такі чоботи, що й зносу їм нема (Київщ.)].

Износить, -ся, см. изнашивать, -ся.

Износить, изнести что – виносити, вінести, (*о мн.*) повиносити що. **-ться** – виноситися, бути винесеним. **Изнесённый** – винесений.

Износка, см. изнашивание.

Износок – недоносок (-носка); *см. Обносок.*

Износчивый – зношуваний.

Изношенность – (*одежды, обуви*) зношеність, сходженість (одежі, взуття), (*обуви ещё*) стоптаність, (*организма*) виснаженість, знесиленість, виснаження, знесилення (організму), (*машины и т. п.*) спрацюваність (машини).

Изнуждать, изнудить – 1) *кого, см. Одолевать, Истомлять*; 2) *что у кого, см. Вынуждать*; 3) *кого, см. Принуждать. -нудиться (измаяться в нужде)* – знуж(д)итися. **Изнуждённый** – 1) вимушений (*напр., вимушена відповідь*); 2) зну(д)жений.

Изнурение – 1) *дейст. неок.* виснажування, знесилювання, зморювання, *оконч.* виснаження, знесилення, зморення когo; 2) *сост.* виснаження, виснага, знесилення, знесилля, зморення. *Срвн. Изнеможение.*

Изнурённость – виснаженість, знесиленість (-ности), виснаження, знесилення; *см.*

Изнурение 2.

Изнурительно – виснажливо, виснажно, знесильно.

Изнурительность – виснажливість, виснажність, знесильність (-ости).

Изнурительный – виснажливий, виснажний, знесильний. [Виснажна праця (Крим.)]. **-ная болезнь, лихорадка** – виснажлива (виснажна) хвороба, пропасниця.

Изнурять, изнурить кого чем – виснажувати *и* виснажати, виснажити, знесилювати, знесилити, (*измаривать*) зморювати, зморити, виморювати, виморити когo чим, (*о мн.*) повиснажувати, познесилювати, поз[пови]морювати когo чим; *срвн. Истощать,*

Измождать, Истомлять. [І глянувши на людей, змилосердився, що вони так зморені (Єв.)].

-рять тело – виснажувати тіло. **-рять плоть постом** – знесилювати плоть (тіло) по́стом, постуванням. **-рять здоровье** – виснажувати (своє) здоров'я. **Болезнь -рила его** – хвороба

віснажила, знесілила його. **-рять лошадь** – виснажувати, зморювати, перетомляти, перенатужувати коня. **-рять налогами** – виснажувати, стягати податками когось. [Подушним дуже стягають людей (Кам'ян. п.)]. **-ться** – виснажуватися *и* виснажатися, виснажитися, бути виснаженим, знесілюватися, знесілитися, бути знесіленим, з[ви]морюватися, зморитися, виморитися, бути змореним. **-рять кого, -ться работой** – спрацювати когось, спрацюватися, струдити когось, струдитися, знесілити (виснажити) працю когось, знесілитися (виснажитися) працю. **-рять, -ться дорогой** – здорожувати когось, здорожуватися, *сов.* здорожити когось, здорожитися. [Здорожив худобу (Кам. п.). Вона в дорозі не виспалась, дуже здорожилась, була роздратована (Н.-Лев.)]. **-рять, -ться недостатком питания** – захарчовувати когось, захарчовуватися, *сов.* захарчувати когось, захарчуватися. **-рять, -ться постом** – спощувати когось, спощуватися, *сов.* спостити, споститися, (*о мног.*) поспощувати когось, поспощуватися. [Ми поспощувались (Берд. п.)]. **Изнурённый** – виснажений, знесілений, зморений, (*о мн.*) повиснажуваний, познесілюваний, позморюваний, (*работой*) спрацьований, струджений, (*дорогой*) здорожений, (*недостатком питания*) захарчований, (*постом*) спощений.

Изнутри, Изну́тръ, нрч. – зсереди́ни. [Завівся був свій шашель, що точив справу зсереди́ни (Єфр.)].

Изнывание – за[по]нива́ння з чо́го, за ким, за чим; млі́ння з чо́го.

Изныва́ть, изныть – занива́ти, занити, понива́ти, (*томиться*) нудитися, знудитися з (від) чо́го, за ким, за чим; *см. ещё Томиться, Истомиться, Изгруститесь.* [Ніє, ніє, заниває моє серце без тебе (Метл.). З-за тебе з жалю заниваю (Пачов.). Болять карі очі, серденько поніло (Чуб. V)]. **-вать от жары, от любви** – мліти з спеки, з кохання. [Нехай душа болить і мліє з мук страшних (Самійл.). Росли і мліли на сонці розкішні сади (Н.-Лев.)].

Изны́лый, Изны́вший – понілий; змлілий.

Изны́ривать, изны́рить – норити, знорити, понорити що (землю). [Кроті все подвір'я понорили (Кам. п.)].

Изны́рнуть – зринуті, віринуті *и* вірнути (звідки); *см. Вынырнуть.*

Изны́рять (всюду) – віринати скрізь (усі ями).

Изо, см. Из.

Изобара, физ. – ізобара.

Изобидчик, -бидчивый, -дный, см. Обидчик, Обидчивый, Обидный.

Изобижать, изобидеть кого чем – зобіж(д)ати, зобідити, кривдити, скривдити когось чим; *срвн. Обижать.*

Изобилие чего – ряснота, рясота чо́го, розкішшя, розкіш (-коши), при[до]вілля, призвіл (-во́лу) у чо́му, (*полнота*) щерть, повня, повнява у чо́му, чо́го, (*достаток*) достача, достаток (-тку), *обычно во мн.* достатки (-ків) в чо́му чо́го, (*довольство*) догода в чо́му; *срвн. Обилие, Избыток.* [Моїм багатством я втішався і повнею моєю веселився (Кн. Іова). І на полі у тебе буде повня (Кн. Іова). Там рясота така, що гілля підпирай (Кам. п.)]. **В -лии что** – уповні, удозвіль, здобіль чо́го. [Удозвіль хліба (Звин.). Всього в мене здобіль; скриня як налита (Г. Барв.)]. **Иметь в -лии что, чего** – мати удозвіль, здобіль чо́го, (*достаточно*) удостач, удосталь чо́го. **В -лии (обильно)** – рясно; **в таком -лии (так обильно)** – так рясно. [Співець тужливих переживаннів, яких рясно доводиться зазнавати серед нашої буденщини (Єфр.)]. **Жить в -лии** – жити в розкошах, в довіллі, в привіллі, гоїно. **-лие плодов земных** – ряснота овош[ч]ів земних (на овош[ч]і земні), розкішшя, довілля в овочах земних *или* уповні, удозвіль овочів земних. **Рог -лия** – ріг достатку (достатків). [Вони були для мене тим ро́гом достатків, з якого сипалися на мене всякі раювання (Кон.)].

Изобилование чем – рясніння чим.

Изобиловать чем – рясніти чим, бути багатим на що, мати вдозвіль, здобіль чо́го; *см.*

Избыточествовать. [Турецькі ринки рясніють нашим людом українським (Куліш)]. Дія

одбувається мляво й рясніє випадковими пригодами (Єфр.). Україна багата на хліб]. *Этот лес -лует дичью* – цей ліс багатий на дичину, в цьому лісі дичини густо. **Изобилующий чем, в знач. прил.** – рясний чим, багатий на що, достатній на що.

Изобильно – рясно, удозвіль, уповні, здобіль, густо, розкішно (*напр.* розцвістися).

Изобильность – рясність, достатність (-ности).

Изобильный – рясний чим, багатий на що, розкішний; достатній на що.

Изобличаемость – виявлюваність, викриваність (-ности).

Изобличаемый – виявлюваний, викриваний від кого (*кем*).

Изобличать, изобличить – (*кого*) виявляти, виявити, виводити, вивести (на чисту воду), викривати, викрити кого, доказувати, доказати на кого, (*стар.*) висвідчати, висвідчити кого; *кого в чём* – виявляти, виявити, доказувати, доказати кому *и* на кого що, виказувати, вказати на кого що; (*выдавать что*) зраджувати, зрадити щось; *см. Обличать, Уличать.* [Він сам зраджує своє неуцтво (Крим.)]. **-чать кого во лжи, в воровстве** – виявляти (виводити, виказувати) чиюсь брехню, чиєсь злодійство. *Арестованного -чили в убийстве* – заарештованому довели (доказали) душогубство, виявили, що заарештований убійник (душогуб). **Изобличённый** – виявлений, виведений, викритий, (*опровергнутый*) спростований. **-ная ложь** – висвідчена, виявлена неправда. **-ный в чём** – той, кому доведено що, на кого *и* кому доказано що. *В чём он -чён?* – що йому доведено? що на його доказано? *Он -чён в измене* – доведено його зраду, на його *или* йому доказано зраду. **-ться** – 1) виявлятися, виводитися, викриватися, бути виявленим, виведеним, викритим; 2) (*самого себя*) виявляти, виявити себе, викривати, викрити себе, зраджувати, зрадити самого себе.

Изобличение – виявляння, виводіння, викривання кого, *оконч.* виявлення, виведення, викриття кого; *кого в чём* – доказування, доказання кому *или* на кого чого. **-ние преступника во лжи, в краже** – доказання, доведення злочинцеві брехні, крадіжки, (*обнаружение*) виявлення злячинцевої брехні, крадіжки.

Изобличитель, -ница, -тельный, см. Обличитель, -ница, Обличительный.

Изобличить, см. Изобличать.

Изображаемость – зображуваність, мальованість; образоздатність (-ности).

Изображаемый – зображуваний, з[ви]мальовуваний.

Изображать, изобразить – 1) зображати, зобразити, *обычно употреб.* (словом, красками) малювати *и* змальовувати, змалювати, намалювати, вимальовувати, вималювати, (*резцом*) різьбити, вирізьбити що. [Під фрескою мозаїка, що зображає цілу плетеницю (*вереницу*) містерій (Л. Укр.). Самотніх людей надзвичайно любить малювати Л. Українка (Єфр.). Любив він (Олесь) теж і природу, яку взагалі вмів відчуті й змалювати (Єфр.)]. *Писатель -жаёт общественные недостатки самыми черными красками* – письменник малює суспільні хиби найчорнішими фарбами. *Эта картина -жаёт последний день Помпеи* – ця картина зображає (подає) останній день Помпеїв. *Эта статуя символически -жаёт революцию* – ця статуя символічно зображає революцію; 2) *кого, что из себя (строить)* – удавати, удати кого (якого), що (з себе); *см. Представляют 9.* [Не взивай її циганкою, бо будеш битий! – кричить уже Андрій, вдаючи з себе ображеного (Васильч.)]. **Изображённый** – зображений, змальований, намальований, вималюваний, уданий. **-ться** – зображатися, зобразитися, малюватися *и* змальовуватися, змалюватися, бути зображеним, змальованим, намальованим. [На його блідому виду (*лице*) малювався безмір муки (Коцюб.)].

Изображение – 1) (*действ.*) зображення, малювання, змальовування; *оконч.* зображення, змалювання, намалювання кого, чого; (*копирование кого*) удавання, удання кого. [Більше вже простору знаходив письменник для змальовання психологічних подробиць (Єфр.). Квітка почувавсь на силах, що здолає дійти широкої правди в малюванні (Куліш). І скажуть: песимізм в зображенню життя в йому занадто розвинувся (Самійл.)]; 2) (*изображен предмет, картина*) зображення, (образ) образ, (*диал.*) парсуна, (*статуя*) подоба. [І перед

образом Венери горить каділо золоте (Шевч.). То не живий москаль, а його парсуна (Квітка)]. *Символическое -ние (предмет) человеческой жизни* – символічне зображення людського життя. *-ния растений* – зображення рослин. *Монета с -нием рабочего* – монета з зображенням робітника.

Изобразимость – зобразність, змальованість, образодатність (-ности).

Изобразимый – зобразний, змальовний, образодатний.

Изобразительно – образно, образowo, (*живописно*) мальовничо.

Изобразительность – зобразність, образoвість, образотворчість, (*образность*) образність, (*живописность*) мальовничість (-ости).

Изобразительный – образотворчий, образoвий, зобразний, (*живописный*) мальовничий, (*образный*) образний. *-ное искусство* – образотворче мистецтво.

Изобразить, -ся, см. Изображать.

Изобрести, см. Изобретать.

Изобретатель, -ница – 1) винахідник (-ка), винахідець (-дця), винахідниця; 2) (*выдумщик*) вигадник, -ниця, вигадко (*общ. р.*); 3) (*инициатор*) призвідець (-дця), призвідниця.

Изобретательность – 1) винахідливість, вигадливість (-вості). [Технічний поступ, утворений духом ініціативи, винахідливості, творчості (Доман.); 2) (*изошрённость, изворотливость*) вигадливість (-вості). [А тоді йде в діло дивезна вигадливістю своєю й хитрощами тюремна пошта (Корол.)].

Изобретательный – 1) винахідливий, винахідний; 2) (*измысливый*) вигадливий, вимисливий. [Огонь вигадливого та бистроумного гумору не згасав у йому (Н.-Лев.). Вигадливий був на всякі кари (Кон.)]. *-ный ум* – вигадливий розум.

Изобретательство – винахідництво.

Изобретать, изобрести – 1) винаходити (-джу) *и* винаходжувати (-джую), винайти що.

[Американці винайшли саможатку (Крим.); 2) (*выдумывать*) вигадувати, вигадати, видумувати, видумати, вимишляти, вимислити, (*о мн.*) повигадувати, повидумувати що.

[Все більшш та дорожчі ті фабрики стають, все мудріші та складніші для їх машини вигадують (Єфр.); 3) (*измышляют*) вимудрoвувати, вимудрувати що. [Вимудрoвують ще важчі статути, щоб скувати і скрутити вбогого (Куліш)].

Изобретённый – винайдений; вигаданий, видуманий; вимудруваний. *-ться* – винаходжуватися *и* винаходитися, винайтися, бути винайденим, вигадуватися, вигадатися *и т. д.*

Изобретение – 1) винахід (-ходу), винайдення, вигад (-ду). [Академія розглядає нові винаходи та відкриття (Стат. Акад. Наук). Міна винадами й знаходами (*открытиями*) – се найважніші прикмети того міжнароднього змагання (Грінч.)]. *Остроумное -ние* – дотепний винахід. *Взять (получить) патент на -ние* – взяти (дістати) патент на винахід; 2) (*выдумка*) вигадка, вигад (-ду). *Жалкое -ние* – мізерна, нікчемна вигадка.

Изобучать, изобучить – 1) *кого чему* – зучати, зучити когo до чогo; *см. Обучать*. [Зучай дитину чистенько коло себе ходити (Сл. Гр.); 2) *что* – зучати, зучити що, зучатися, зучитися чогo; *см. Изучать*. [Я тоді немудрого шевського ремества зучався (Херс.)].

Изобучённый – зучений. *-ться* – зучатися, зучитися, навчатися, навчитися чогo.

Изобучение – 1) (*действ.*) зучення; 2) наука.

Изобыкать, изобыкнуть – навикати, навикнути, завикати, завик(ну)ти, звичитися (*сов.*) до чогo; *см. Привыкать*. [До чогo бик навик, до того і реве (Г. Барв.)].

Изобычай, Изобычка – завичка. [Така в цьому селі завичка, щоб переїжджим воді не давати (Херсонщ.)].

Изобычливый – 1) (*переимчивый*) навикливий, (*сметливый*) справний; 2) (*обходительный*) звичайний, звичайненький.

Изовражить – пояржити, поярчити, поярити. [Тут земля сильно пояржана (Крим.).

Поярчила вода землю (Гайс.)]. **Изображенный** – пояржений, поярчений.

Изоглосса, *лингв.* – ізоглоса.

Изогнутость – 1) *см.* **Изгибина**; 2) (*абстрактно*) загну́тість, луко́ватість (-тости).

Изогнуть, -ся, Изогнутый, см. **Изгибать, -ся.**

Изого́на, *физ.* – ізого́на.

Изогональный – ізогона́льний.

Изогонический – ізогоні́чний.

Изограф, *см.* **Иконописец.**

Изодевать, изодеть – 1) зодяга́ти, зодягті ко́го. [Сво́ї скринечки наповняю, та сво́їх діточо́к зодяга́ю (Метл.); 2) (*наряжать*) ви́ряджа́ти, ви́рядити, уби́рати, убра́ти, (*зан.*) ви́строюва́ти, ви́строїти ко́го. **Изодетый** – зодя́гнений, зодя́гний, одя́гний, ви́ряджений, ви́строєний, убрани́й. [Диві́ться, лю́ди до́брі, яки́й я зодя́гний та оша́тний (Г. Барв.)].

Изодинамический, физ. – ізодинамі́чний.

Изодрать, -ся, см. **Издирать, -ся, Изорвать, -ся.**

Изойти – 1) *см.* **Исходить**; 2) (*выйти, произойти*) ви́йти, пі́ти з чо́го, від чо́го; 3) (*издержаться, исчезнуть*) ви́йти. [Бу́ли ви́шні та всі ви́йшли (Херсонщ.)]. **-ти кровью** – зйі́ти, спли́вти, стекти кро́в'ю (кривлею).

Изолгаться, см. **Излыгаться.**

Изоли́р, *физ.* – ізоли́р (-ра).

Изолировка – (*действие*) *см.* **Изоляция 1**; 2) (*предмет*) ізоля́ція.

Изолирование – 1) (*физ.*) ізолюва́ння, *оконч.* зізолюва́ння; 2) ізолюва́ння, відокре́млювання, відокре́млення, (*от людей*) відлю́днення.

Изолированность – 1) (в)ізолюва́ність (-ности); 2) (з)ізолюва́ність, відокре́мленість (-ности).

Изолировать, -ся – 1) *физ.* – ізолюва́ти, -ся, (*сов.*) зізолюва́ти, -ся; 2) (*уединять, -ся*) іволюва́ти, -ся, (*сов.*) зізолюва́ти, -ся, відокре́млюва́ти, -ся, відокре́мити, -ся, (*от людей*) відлю́днюва́тися, відлю́дні́тися. **Изолированный** – 1) ізолюва́ний, *сов.* зізолюва́ний; 2) ізолюва́ний, відокре́млений, відлю́днений.

Изолирующий, см. **Изоляционный.** **-щие языки** – ізоля́нтні мо́ви. **-щая поверхность** – ізоля́нтна пло́щина (по́верхня).

Изольщать, -ся, изольтить, -ся – ви́лещува́ти, -ся, ви́лестити, -ся. **Изольщённый** – ви́лещений.

Изольщение – ви́лещення, ви́лесті́ння, *неоконч.* ви́лещува́ння.

Изолятор – 1) *физ.* – ізоля́тор (-ра), відокре́млювач (-ча), (*на телеграфн. столбе ещё*) (*пров.*) кага́нець (-нця); 2) (*для заразн. больн.*) ізоля́тор.

Изоляционный – ізоля́ційний, ізоля́тивний, ізоля́нтний. [Держальця́ лямп ро́бляться з ізоля́тивного ма́теріялу (Тур.)]. **-ная лента** – ізоля́ційна стрі́чка.

Изоляция – 1) ізолюва́ння, ізоля́ція; 2) (*уединённость*) ізоля́ція, відокре́мленість (-ности).

Изомёрный, хим. – ізоме́рний. [Ізоме́рна спо́лука (Цег.)].

Изомлеть – зі[о]млі́ти. [Молода́ дівчи́на із жа́лю зомлі́ла (Чуб. V)].

Изомнуть, см. **Измять.**

Изо́мнутый – зі́м'я́тий, (*диал.*) зі́мня́тий. [Хті́ла бу́ла напну́тися то́ю ху́сткою, так дуже зі́мнята (Звин.)].

Изоморфизм, Изоморфность, хим. – ізо́морфі́зм (-му).

Изощать, изомстить кому – мсти́тися (-щуся), помсти́тися над ким; *см.* **Отмщать.** [Неві́стка мсти́ться над не́ю (Н.-Лев.)].

Изопревать, изопреть – зоприва́ти, зопрї́ти, ви́прива́ти, ви́прї́ти.

Изопрять – ви́прясти (*усе*).

Изопутывать, -ся, изопутать, -ся – 1) (*опутывать, -ся*) заплу́тува́ти, -ся, заплу́тати, -ся, обмотува́ти, -ся, обмота́ти, -ся, (*о мног.*) позаплу́тува́ти, -ся, пообмотува́ти, -ся; 2) **-ть**

(*увязувать*) – умотувати, умотати, (мн.) повмотувати що чим.

Изорвать, см. Изрывать.

Изоржаветь – поіржавіти, поржавіти. **Изоржавелый** – поіржавілий, поржавілий.

Изортачить, -ся – (о лошади) зноровіти, -ся.

Изорудоваться – (*выбиться из сил орудья*) висилитися, знемогтіся, знемогті на сілу (на силі), перенатужитися.

Изоружать, -ся, изорудить, -ся – споруджати, -ся *и* споруджувати, -ся, спорудити, -ся; *см.*

Сооружать. [Бач, яку озію (*громадину*) спорудив! Чисто немов та дзвіниця (Квітка)].

Изострять, -ся, изострить, -ся – (*делает острым*) загостріювати, -ся, загостріти, -ся, вигострювати, -ся, вигострити, -ся. **Изостренный** – загострений, вигострений.

Изотермический, физ. – ізотермічний, рівнотеплотний. [Напрям ізотермічних або рівнотеплотних ліній (Герин.)].

Изотермы, физ. – ізотерми (-терм), рівнотеплини.

Изотка, Изотканье – виткання.

Изохимены, физ. – ізохімени (-мён), рівнозімини (-мин).

Изощрение – загостріювання, витончення. **-ние ума** – витончення, насталення розуму. *Ловкие -ния* – хитромудрі вигадування, мудрування.

Изощренность – 1) *чего* – загостреність, витонченість (-ности) чого. *Чрезмерная -ность* – витонченість; 2) *в чём* – вправність, вигадливість у чому.

Изощрять, изощрить – 1) загостріювати, загостріти, (*уточать*) витончувати, витончити що. [Вона загострила надзвичайно його вразливість (Єфр.)]; 2) (*делает гибким*) насталувати, насталити. **Изощренный** – загострений, витончений; насталений. [Він повертав голову в той бік, куди летіла муха, – загострений слух постерегає у повітрі тонкий дзвін її крилець (Корол.). Слух дуже витончений (Корол.)].

Изощряться, изощряться – 1) загостріюватися, загострітися, витончуватися, витончитися; 2) *в чём* – насталуватися, насталитися, удосконалюватися, удосконалитися, (*упражняются*) вправлятися, вправитися, (*вульг.*) прахтикуватися, випрахтикуватися, звиватися, звинутися, (*умудряются*) примудрюватися, примудритися у чому. **-ряется, чтобы своего добиться** – на всякі способи береться (примудрюється, мудрує), щоб свого досягти. **-ться в пустословии** – вправлятися в пустім балаканні (в балаканині).

Изотчаяться – зневіритися в чому.

Изотчество – (ім'я) по батькові, по отцеві. *По имени, по -честву* – на ім'я, (ще й) по батькові. *Скажись честным -чеством* – скажи, як тебе звать; скажи, як по батькові чесно величають, (*неточно*) якого ти родоньку?

Изотченье – 1) *см.* **Исчисление**; 2) перелік (-ку), рахуба.

Из-под, см. Из.

Изработлествовать – спідліти мов низький раб, мов низькі раби, переслужитися, (*олакеиться*) облакузитися, рознаймитуватися.

Изработка – (*выделка*) віріб (-робу). **-тка дневная, за день** – віріб денний, денна відача.

Изработывать, изработать – виробляти, виробити, випрацьовувати, випрацювати.

Изработанный – 1) віроблений, випрацюваний; 2) *см.* **Изработавшийся (под Изработывается).**

Изработываться, изработаться – вироблятися, виробитися, спрацьовуватися, спрацюватися, (*изнуряются*) виснажуватися, виснажитися. **Изработавшийся, Изработанный** – спрацьований, віроблений, випрацюваний, виснажений, натруджений (*диал.*) роблений. [Не годен я, паничу, стільки як ви підойміти, бо в мене руки роблені (Хотинц.). Батько – чоловік уже випрацюваний (Липовеч.)].

Изработствоваться (*закоснет в рабстве*) – зневі[о]льничитися, занідіти в рабстві.

Изравна, см. Изровна.

Изравни́вать, -ся, изравня́ть, -ся – зрівнювати, -ся, зрівняти, -ся, (*гал.*) зрівна́ти, -ся, розрівнювати, -ся, розрівняти, -ся. [Зрівняв землю, покритв дерном (Шевч.). Смерть усіх зрівняє (Сл. Гр.)]. **Изравнённый** – зрівняний, розрівняний.

Изразе́чник – кахельник.

Изразе́ц (*печной*) – кахля, кахель (-хля). *Стенной -зе́ц* – кахель простий. *Угловой -зе́ц* – кахель наріжний.

Изразцо́вый – кахе[о]льний, кахляний, кахльовий. **-вый завод** – кахельна виробня, кахельня. **-вая печь** – груба з кахлів, кахльова груба. **-вый мастер** – кахельник.

Изразча́тый – (*облицован. изразцами*) кахляний, кахельняний.

Изра́зник – зразок (-зка). [Хтів різати ре́мінь на подо́шви – ка́посні діти зразо́к заки́нули (Звин.)].

Израи́льский – ізраїльський.

Израи́льтянин – ізраїліт, ізраїльтянин.

Изра́на, *нрч.* – зрана, зрання, зранку. [По за́кутках зра́на до ве́чора сто́ять ді́ді (Н.-Лев.)].

Изра́нивать, изранить – зранювати, зранити, завдавати, завдати ран, ранити, поранити, (*развередить*) розранювати, розранити. [Ся відповідь зраніть серце (Л. Укр.). Розранила в мене́ серце, розранила ду́шу (Франко)]. **Изра́ненный** – зранений, поранений. [Ласкою бо́жою в серце зранений (Тичина). Поранений був неприто́мний (Грінч.)]. **-ниться** – зранитися (Франко).

Израста́ние – зростання.

Израста́ть, израсти́ – зростати, зрости, виростати, вірости, зростітися; *срвн.* **Выраста́ть.**

Израсти́ть, *см.* **Изращать.**

Израсхо́дник – витратник.

Израсхо́дование – витрата, витрачення.

Израсхо́дывать, израсхо́довать – витрачати, витратити, потратити, стратити, відати, (*о мн.*) повітрачувати, повітрачати, (*о материале*) зужитковувати, зужиткувати, (*диал.*) витребити; *срвн.* **Расхо́довать, Трати́ть.** [Витратила все, що ма́ла (Єв.). Забу́в ті гро́ші, які я повітрачу́вав на твоє ви́ховання (Крим.). Із гро́шей... він не стра́тив ні ше́ляга (Франко). А вал оце витреби́ла (Борз.)]. **-довать на еду** – витратити на їжу, схарчувати. **-довать на корм** – відати, витратити на годівлю, вигодувати (кому́ що). **-довать на освящение** – висвітити, витратити на світло, перевести на світло, відати на світло, (*о свечном материале и т. п.*) повисвічувати. [Повисвічувала увесь лій (Сл. Гр.), увесь гас]. **-вать всю синьку** – (*в мойке*) висинити всю синьку, (*мыло*) вимилити (все мило). **-вать водку продавая** – вишинкувати (усю) горілку *и т. д.* **Израсхо́дованный** – витрачений, потрачений, віданий; (*потреблённый*) зужиткований.

Израсхо́дываться, израсхо́доваться – витрачатися, витратитися, потратитися, стратитися, сходити, зійти, виходити, вийти; *срвн.* **Расхо́доваться.** *Был да весь -довался* – був та весь вийшов. *Много -дывается* – а) багато сходить, витрачається, йде; б) (*в дело*) багато зужитковується; в) (*в пищу*) багато схарчовується, з'їжа велика (Тобіл.). *Я сильно -довался* – я дуже витратився; (*прожился*) зовсім вижився. [Нема́ за що й соли купити – так вижився (Н.-Лев.)].

Изра́товать – (*добыть ратуя*) вибороти що.

Израща́ть, израсти́ть – вирощати, виростити, зрощувати, зростити, (*о мн.*) повірощувати, позрощувати ко́го, що; *срвн.* **Взращивать, Выращивать.** [Як я тебе́ зрости́ла, сама́ себе звеселила (Чуб. V)]. **Изращённый** – вірощений, зрощений.

Изращение – вирощування, зрощування, *оконч.* вирощеная, зрощення.

Изращик, *см.* **Изразчик.**

Изребри́ть – поребрувати, покарбувати. **-тсья** (*избочениться*) – взятися в бо́ки, випнутися (ста́ти) хвёртом, козиром.

Изрѣб'яч'ит'ься – здитиніти, здитинитися; вістаріти.

Изрѣвѣть – (*издать рѣв*) віревти, заревти. **-вѣть** *диким гласом* – віревти, заревти не своїм (несвітським) го́лосом.

Изрѣвнова́ть – 1) з(а)рѣвнува́ти ко́го до ко́го, (*диал.*) приту́лити чию́ ду́шу до ко́го; *см.*

Прирѣвнова́ть; 2) замучити рѣвнощами ко́го. **-т'ься** – звестися, замучитися рѣвнощами, заздощами.

Изрѣва – (*плакса*) рѣва.

Изредѣть – порідшати, зрідіти.

Изредіть, *см.* **Изрежа́ть**.

Изредка – зрідка, порідку[о], обрідь, (*от времени до времени*) вряди́-годи, ряди́-в-годи, вряди-часи, коли-не-коли, негусто-нечасто, (*кое-где*) подекуди, де-не-де; *срвн.* **Иногда**. [Ой гаю мій, гаю, розсаджений зрідка (Пісня). Розсадила капусту обрідь (Звин.). Вітер заснув, затих і тільки зрідка колишеться серед зеленого листя (Грінч.). Стиха-стиха, порідко, щоб ко́го не розбудити, висту́кує сто́рож (Васильч.). Та й сьогó припадало дуже порідку (М. Вовч.). Вони не переставали вряди́-годи листуватися з професором (Крим.). Траплялося се ряди́-в-годи (Кон.). Подекуди росте́ травка і та посихає (Рудан.)].

Изрежа́ть, изредіть – рідити, зрідіти, розводити (*напр.* водою), розвѣсти, (*растворять жидкость*) розчиняти, розчинити що.

Изрѣз – 1) *действ.*, *см.* **Изрѣзывање**; 2) (*порез*) урі́з (-зу), порі́зане (-ного), зрі́зка (Желех.).

Изрѣзок – недорі́зок (-зка), недоти́нок (-нка).

Изрѣзывање и -зание, Изрѣзание – різання, розтинання, *оконч.* порі́зання, розі́тнення.

Изрѣзыва́ть и Изреза́ть, изреза́ть – 1) (*на куски*) різати, порі́зати, розтинати, розт'яти, шматува́ти, пошматува́ти, (*о мн.*) порі́зати, порозтинати що чим. [За берестом лежала до́лі широка й зелена лука, порі́зана закрутами синьої річки (Коцюб.)]; 2) (*во многих местах*) різати, порі́зати, порозтинати, (*резьбою*) карбува́ти, покарбува́ти. [Своло́к гарний, дубовий, штучно покарбований (Куліш)]. **Изрезанный** – порі́заний, пошматований, порозтинаний, (*изрезьбленный*) покарбований. **-ный бере́г моря** – порі́заний морський бе́рег. **-ный морщинами** – порі́тий, (по)карбу́ваний зморшками. [Чогó по жовтому карбу́ваному зморшками обличчю пройшла якась те́мна тінь? (Мирн.)]. **-ный рывинами** – порі́тий, попоротий. [Похитуючись по скелястій порі́тій дорозі, фае́тон з'їхав у ба́лку (Грінч.). Земля́ тут попорота (Звин.)].

Изрѣзыва́ться, изреза́ться – 1) різатися, порі́затися, пошматува́тися, бу́ти порі́заним, розт'ятим, пошматованим, (*о мн.*) порі́затися; 2) (*порезать самого себя*) різатися, урі́затися чим.

Изрѣка́ть, изрѣчь – вірі́кати, ректи́ (речу́, -чѣш, -чѣ, -чемо́), віре́кти, прорі́кати, проректи́, ізрі́кати, ізре́кти. [Вважає себе за таку людину, яка сміє авторитетно вірі́кати свій суд про філологічні й лінгвістичні справи (Крим.). І слово ко́жнєе, яке еси прорі́к, смутить нам бу́де се́рце бідне (Самійл.). А хтось ізрі́к: «дивіть на психопата» (Крим.)]. *Не говорит, а -каєт* – не говорить (спроста), а прорі́кає. **Изречѣнный** – віречений, речений, проречений. **Мысль - ная** – думка речена. **Изречимый** – реченний, речний. **Неизречимый** – незреченний.

Изрѣка́ться, изрѣчься – вірі́катися, ректи́ся, віре́ктися, прорі́катися, проректи́ся, бу́ти реченим, віреченим. *Это -кается как непреложная истина* – це речеться (прорі́кається) як істина невідмінна (немину́ща).

Изрѣче́ние – 1) (*действ.*) віречення, проречення чо́го; 2) (*выражение*) речення, віслів (-лову). [Не нам казати речення го́рдєе: «мій дом, мій храм» (Л. Укр.)]; 3) (*краткое меткое -ние*) при́казка, (*стар.*) апофте́гма, сенте́нція; 4) (*притча*) при́повість (-вісти), при́повідка.

Изрѣчь, *см.* **Изрѣка́ть**.

Изрешечива́ть, изрешѣти́ть – порешѣ́ювати, порешѣ́тити, здіра́влювати, з[по]діра́вити, побива́ти, побити на решето. **Изрешеченный** – порешѣ́тений, з[по]діра́влений,

(*выстрелами*) постріляний. **-т'ся** – 1) порешетюватися, порешетитися, здіравлюватися, з[по]діравитися, бути порешетеним, з[по]діравленим, побиватися, побитися, бути побитим на решето; 2) (*издыриваться*) дірчавіти, подірчавіти.

Изринуть – вивергнути.

Изрисовывать, -ся, изрисовать, -ся – списувати, -ся, списати, -ся, (*мн.*) поспісувати, -ся, вималювати, -ся. [Уже списав увесь папір (Сл. Гр.)]. **Изрисованный** – списаний, (*о мн.*) поспісуваний, геть помальований.

Изро[а]вна – 1) зрівна, нарівно, порівну. [Зрівна, дружбоньку, зрівна, край коровай здрібна (Гол.)]; 2) (*ровновато*) рівненько, гладенько.

Изровня, общ. р., Изровни (-вней) – рівня (-ні, *общ. р.*), рівень (-вня), одноліток (-тка).

Изровнять, -ся, см. Изравнять, -ся.

Изрод – зрид (*р. зроду*).

Изродный – 1) (*выродившийся*) звироднілий, вирідний. **-ное животное** – віродок (-дка), переводня, перевід (-воду); 2) (*диал. красивый*) уродливий.

Изрождать, изродить – зроджувати *и* зроджати, зродити. [Так його мати зродила (Номис)].

Изрожденный – зроджений. **-т'ся** – 1) зроджуватися, зроджатися, зродитися. [Посіяла, мамко, жито, – зродівся барвінок (Гол.)]; 2) (*вырождаются*) вироджуватися, виродитися, переводитися, перевестися, звироднятися, звиродніти.

Изозна – зрізна, порізно.

Изознать и Изознать, изознить – розрізняти, розрізнити, порізнити, розлучати, розлучити, (*наговорами*) розраювати, розраяти. **-нили чулки в стирке** – правши порізнили панчохи. **Изозненный** – розрізнений, порізнений, розлучений, (*отговоренный*) розрааний.

Изойт'ся – 1) (*прекратит' роение*) перероїтися, зроїтися (Желех.); 2) (*дать рой*) вироїтися.

Изрок – вірік (-року).

Изрон – 1) (*действ.*) зроніння, зронення; 2) (*потеря*) згуба, загуба, загубля.

Изронить – зронити, упустити, згубити, загубити що. [Коса зронила зуби (Желех.)]. **-т'ся** (*потеряться*) – згубитися, загубитися.

Изроныш, Изронок – 1) недоносок (-ска), вікидень (-дня), вікидок (-дка), викидча (-чати), недорід (-роду); *см. Выкидыш*; 2) (*выпавшее перо*) покидень (-дня), пір'іна.

Изронять всё – поронити, погубити, повпускати усе.

Изроптаться – зремствуватися на кого, на що, наврікатися на кого.

Изрослый – зрослий (Кон.), вірослий, (*хорошего роста*) рославий, на зріст, на віріст добрий (М. Вовч.), доброго зросту.

Изростать, Изрости, см. Израстать.

Изросток – 1) (*нарост*) наросток (-тка); 2) (*отросток*) парість (-рости), віросток (-тка); (*в сырости на зерне*) прорість (-рости), рість (*р. рости*) (Желех.).

Изрохлится – збабитися, побабіти, (*неряшливо*) знехлюїтися.

Изрубать и Изрублять, изрубить – (*в куски*) рубати, порубати, зрубати, сікти, посікти, т'яти, пот'яти кого, що, (*всех*) вирублювати, повирублювати, вирубати, порубати, висікати, висікти, вит'яти, витнути, вистинати усіх. [Не встиг козак Нечай на коника сісти, зачав ляшків-панків на капусту сікти (Пісня). Він їй очіпка зіб'є, а вона йому світу порубає (Херсонщ.). Витнув-би піввійська (Стар.-Черн.). Зрубав ляха (Дума)]. **-бить мелко** – порубати, посікти дрібно. **-бить совершенно** – порубати на мак, посікти на молот. **-бить солому, капусту** – посікти солóму, капусту. **-бить мясо, дерево (цельные предм.)** – порубати, порізати м'ясо, дерево.

Изрубленный – порубаний, посічений, пот'ятий, (*о мн.*) вирубаний, висічений, повистинаний. **-т'ся** – рубатися, порубатися, бути порубаним, посіченим *и т. д.*

Изрубок – недорубок (-бка).

Изругать – зляяти, збетшати, виганьбити кого; *срвн. Разругать, Разбранить*. [Ти-ж менé не збив, не зляяв, догани не дав (Чуб. V). Семен було менé і полає і виганьбить (Федьк.). Я

його так збештав, що не знаю як і в двері потрапив (Гумань)]. **Изруганный** – зляаний, збештаний, виганьблений.

Изругаться – 1) см. **Обругаться, Выругаться**; 2) (*истошиться бранью*) вілятися; 3) (*испохабиться*) розлятися, розматіркуватися, розпаскудитися (на язик).

Изруселый – знерущений, знерусілий, здерусифікований.

Изрусеть – (*стать нерусским*) знерущитися, знерусіти, здерусифікуватися.

Изручать, изручить – визволяти, визволити кого; см. **Выручать**.

Изручнеть – 1) привчитися, приручитися, посвоїтися; 2) (*в деле*) о(б)гівтатися, пригівтатися, засвоїти собі що, засвоїтися з чим; *срвн. Освоиться*.

Изручнить – 1) привчїти, посвоїти когo; 2) пригівтати, о(б)гівтати, навчїти, зучїти чогo. -**ться**, см. **Изручнеть**.

Изручный – зручний, вправний, справний, навїклий, лoвкий, меткий.

Изручь – (*с руки*) з руки, зруч, (*рукой, руками*) рукою. -**ручь бью, -ручь и кормлю** – зруч б'ю, зруч і годую.

I. Изрывать, изорвать – 1) дерти, подерти, драти, подрати, роздирати, роздерти, (*на клочки*) шматувати, пошматувати, (*о мн.*) порозривати, подерти, пороздирати. [Сад вирубали, книжки синів подерли (Коцюб.). Коралів не порвала (Метл.). В одній сорочці, та й ту, табунники пошматували (Д. Марков.)]. *Собака -ла (человека, одежду)* – собака порвав (людину, одeжу). [Оцеї собака мене вчора порвав (Звин.)]. -**вать на себе одежду обо что-нб.** – пошарпатися об що, на чому. [Пошарпався весь об шипшїну (Котл.)]. -**рвал всё на себе** – усє на собі подер; 2) (*из чьих рук*) видирати, видерти, вихоплювати, вихопити в когo, (*зап.*) кому. **Изорванный** – роздертий, дертий, драний, подертий, пошматований. -**ный зипун** – подерта, драна свїта. -**ная одежда** – подерта одїж, драмка. -**ный в ключья, изветшалый** – дрантївий. [У дрантївих наметах своїх весь Израїль дрїмає (Франко). Дрантїва свїта (Сл. Гр.)]. -**ться** – дертїся, подертїся, бїти подертїм *и т. д.*

II. Изрывать, изрыть – 1) рити (рию, рієш), порити, зривати, зрити, скопувати, скопати, (*заровненную землю*) пороти, попороти (землю, стeжку), (*о мн.*) порити, позривати, поскопувати, попороти; (*слегка*) копирсати, покопирсати, сколупувати, сколупати, подзюбати. [Ще прождавши двї годїні, ізрив землю по колїні (Пїсня)]; 2) (*норами, ходами*) кротити, покротити, норити, понорити. **Изрытый** – зритий, скопаний, попоротий, покопїрсаний, сколупаний, подзюбаний, понорений. -**тый оспой** – подзюбаний, дзюба, дзюбатий, таранкуватий. -**тое морщинами лицо** – покопане, пооране зморшками лице. -**ться** – ритїся, поритїся, бїти поритїм *и т. д.*

Изрывок – дрантя (*общ. р.*), шмата, шматка.

Изрыгание – виригання, вибльовування, (*извергание*) вивергання.

Изрыгать, изрыгнуть – ригати, ригнути чим, виригати, *сов.* віригати, віригнути, вибльовувати, виблювати, виблюнути, (*извергать*) вивергати, *сов.* вивергати, вивергнути що. [Язикї на мене гoстрять і отруту з уст ригають (Куліш). Здавалося, то змїй звивається, виригаючи дим (Грінч.)]. -**гать хулу на Господа** – вивергати, виригати, вибльовувати хулу на Господа, вивергати блюзнїрство. [Яку із скверних уст ти виблюнув хулу? (Крим.)]. -**гать потоки брани** – вивергати лайку (лайку хмарою) лятися. -**ться** – виригатїся, виригатїся, виригнутїся *и т. д.*

Изрыдать что – зридати, віридати що (горе). -**ться** – зридатїся, віридатїся.

Изрыжа – рудо, рудовато, рудувато, полово. [Рудовато жовтий].

Изрыжеть – зрудїти, споловїти.

Изрыкать, изрыкнуть – вирикати, вірикнути що.

Изрыскивать, изрыскать – рїскати, вірїскати, ганяти, виганяти по чому, оббїгати, оббїгати, вїбїгати що. [Вїганяв по всьому городу (Аф.)].

Изрытие – зриття, скопання, покопання.

Изрытой, см. под **Изрывать**.

Изрыть, см. **Изрывать**.

Изрыхлеть – спушіти, покрихнути, розкрихнутися.

Изрыхлить – спушити, розкришити.

Изрябить – зрябити (*об осне*) подзюбати, здзюбати. **-ться и Изрябеть** – зрябити, подзюбатити, по[с]таранкуватити. [Шия так зрябіла дуже; хто його й зна, що воно (Канівщ.)].

Изрядненький – неабиякенький, добренький.

Изрядно – 1) неабі-як, добре, до-пуття, до-ладу; 2) (*не хуже*) незгірше, несую[о]гірше; 3) (*порядком*) чимало, добре, порядно, споро. [Підріс уже Соломон порядно (Рудан). Цікавість, мабуть, вас підбуджує чимало (Самійл.)].

Изрядность, Изрядство – неабиякість, добрість, добрячість (-ости).

Изрядный – 1) неабиякий, добрий, добрячий, путящий, путній. [Був добрий штельмах і заробляв добрі гроші (Н.-Лев.). Там бичок такий добрячий і в роботі неледачий (Кроп.). Антимон був колісник, та й путній (Явора.)]; 2) (*недурной*) незгірший, (*зап.*) несую[о]гірший, *диал.* нешпетний. [Побачила за містом чиюсь маленьку вллу, несогіршу, і мовила: «Отут-би я жила» (Л. Укр.). Один був Турн, царок нешпетний (Котл.)]; 3) (*немалый, порядочный*) чималий, добрий, порядний, (*гал.*) спорий. [У розмову з їми підбавляв чималу дозу неввічливости (Крим.). От і є сума чимала (Квітка). Домішується вже й добра пайка народньої мови (до церковної) (Єфр.). Від'їхав спорий кусень дороги від яру (Маковей)]. **-ное количество** – чимала пайка, чимало, читрохи. [І тернівки покуштували читрохи (Квітка)]. **Дурак -ный** – дурний нівроку, дурень неабиякий; дурень як треба; дурень – не треба кращого.

Изряжать, изрядить – 1) (*снаряжать*) знаряджати, знарядити, зряджати, зрядити, виряджати, вирядити, опоряджати, опорядити. [Треба синів на чужину знаряжати (М. Вовч.). Опорядила все на господарстві (М. Вовч.)]; 2) (*наряжать*) зряджати, зрядити, убирати, убрати, виряджати, вирядити, (*гал.*) вистроювати, вистроїти кого. [Блищить шабля козацькая від срібла та злата, зрядив його пан ласкавий, як рідного брата (Куліш). Вбери й пенька, то стане за Панька (Номис)]. **Изряженный** – 1) знаряджений, зряджений, виряджений, опоряджений; 2) зряджений, убраний, виряджений, вистроєний. **-ться** – зряджатися, зрядитися *и т. д.*

Изубирать, изубрать – причепурювати, причепурити, прибирати, прибрати, (*диал.*) обха(н)ючувати, обха(н)ючити кого, що. [Яблуна каже – обхаюч мене (Рудч.)]. **Изубренный** – причепурений, прибраний, обха(н)ючений.

Изубрь, см. **Изюбр**.

Изубывать, изубыть – маліти, змаліти, малітися, (*о луне*) міншати, ущерблюватися, ущербитися, (*диал.*) зсхуhati(ся), зсхунути. [Господарство моє маліє (Херсонщ.)].

Изубыточный – утратний.

Изубытчивать, изубытчить кого – шкоду, втрату вчиняти, вчинити (завдавати, завдати) кому. **-ться** – втрачатися, втратитися.

Изувёр, -ка – 1) (*фанатик*) бе[у]зувір, -вірка, загорілець (-льця), загорілиця, фанатик, -тічка; 2) (*бранно*) бе[у]зувір, -вірка, недолюдок (-дка).

Изувёрный – бе[у]зувірний, загорілий, фанатичний.

Изувёрский – бе[у]зувірський, загорільський, фанатичський. **-ским образом** – по-бе[у]зувірському, як бе[у]зувір, по-фанатичському.

Изувёрство – бе[у]зувірство, загорілість, фанатичність (-ности).

Изувечение – збезвічення, обезвічення, покалічення, скалічення, тяжке (довічне) каліцтво, покалічення.

Изувечивать, изувечить – збезвічувати, збезвічити, обезвічувати, обезвічити, зувічувати, зувічити (Кот.), скалічувати, скалічити кого. [Не лізь, бо я тебе геть збезвічу (Херсонщ.)].

Дуже лютий був... безневинно чоловіка було обезвічить (Основа)]. **Изувеченный** – збезвічений, обезвічений, скалічений, скалічений, зувічений, увічений. [А які, було, сердешні козаки лежать у степу або в лісі, увічені та поранені! (Стор.). Андрій здіймав скалічену руку (Коцюб.)].

Изувечиваться, изувечиться – з[о]безвічуватися, з[о]безвічитися, скалічуватися, скалічитися *и* скалічити, зувічуватися, зувічитися, бути з[о]безвіченим, скаліченим.

Изувечный, см. Увечный.

Изугливать, изуглить – звуглювати, звугліти. **-тсья** – вуглити, звугліти, спалітися на вугля.

Изуглённый – звуглений, зуглілий, на вугля спалений.

Изукрашивать, -ся, изукрасить, -ся – прикрашати, -ся, прикрасити, -ся, закрашати, -ся, закрасити, -ся, (при)оздоблювати, -ся, (при)оздобити, -ся, цяцькувати, -ся, по[ви]цяцькувати, -ся, (*цветами*) уквітчувати, -ся, уквітчати, -ся, заквітчувати, -ся, заквітчати, -ся; *срвн.* **Разукрашивать, -ся. -сить узорами, резьбой и т. п.** – змережити, помережити, поцвіткувати що чим. [Цвіткована галера (Дума)]. **-сить словами, выражениями** – прикрасити словесними оздобами. **-ситься флагами** – убратися в прапори, завітчатися прапорами. **Изукрашенный** – прикрашений, закрашений *и т. д.* **-ный орнаментом** – орнаментований, цвіткований, процвітаний (Дума). **Степь -ная цветами** – степ процвітаний (квітами), в квіти прибраний, квітчастий степ.

Изумитель, -ница – дивовижник, -ниця.

Изумительно – напрочуд, напро[е]диво, напродив, дивно, предивно, дивовижно.

Изумительный – подиву гідний, диву гідний, дивний, предивний, дивовижний, дивезний, дивоглядний. [Дивовижна і ніде нечувана досі річ (Грінч.). Предивнеє народження Божого сина (Пісня). Дивезна вигадливістю своєю й хитрощами тюрёмна пошта (Корол.)].

Изумление – дивування, здивування, (*гал.*) здивовання, чудування, з(а)чудовання, зачудовання, подив (-ву), подивління, здуміння (Л. Укр.). **От -ния** – з дива, з подиву, з дивування, з зачудовання. **В -нии** – у диві, у подиві, у дивуванні, здивований, з(а)чудований.

Притти в -ние, см. Изумиться.

Изумлённо – здивовано, з(а)чудовано, з подивом, дивуючись.

Изумлять, изумить – дивувати, здивувати, зачудовувати, з(а)чудувати когось, чим. **Сильно -мить** – (великим) дивом здивувати когось. [Данта старого полупанком нашим можна здивувати (Шевч.)]. **Изумлённый** – здивований, з(а)чудований; (*сильно*) (великим) дивом здивований, здумілий.

Изумляться, изумиться – дивуватися, здивуватися, чудуватися, з(а)чудуватися на що, з чого, зумітися, здуміти(ся) на когось, на що, подивляти що; (*сильно*) (великим) дивом здивуватися. [Зумівся, аж рота роззявив (М. Вовч.). Дівчина зумілася, де доля поділася (Пісня). Здуміли учені люди ще більше (Куліш)].

Изумничаться – змудрагелитися, зарозумуватися.

Изумок (-мка) – безум (-ма).

Изумруд – смарагд (-да), ізмарагд (греч.), (і)зумруд (*восточ.*). [Переливалось то темною крицею, то ярим смарагдом... (Л. Укр.). Навкруги зазеленіється ізумруд-озимина (Крим). Мій ізмарагд (Франко)].

Изумрудный – смарагдовий, (і)зумрудовий, (і)зумрудний.

Изупрямить – зноровити, зробити упертим когось. **-тсья** – зноровітися, затятися.

Изуродование – (*части тела*) скалічення; (*обезображение*) спотворення, знівечення.

Изуродованность – скаліченість, спотвореність, знівеченість (-ности).

Изуродовать – скалічити, прикалічити, покалічити, (*о вещи и жив. суц.*) знівечити, (*обезобразить*) знекрасити, спотворити. [Вдарив кулаком по носі, прикалічив навіки (Звин.). Ізнівечив мене так, що й на піч не злізу (Пісня). Лихо не вморить, так спотворить (Номис)].

Изуродованный – скалічений, прикалічений, знівечений, знекрашений, спотворений. **-тсья**

– прикалі́читися, скалі́читися, скалі́чити, зні́вечитися, спотво́ритися, бу́ти пракалі́ченим, скалі́ченим, зні́веченим, спотво́реним, знекра́шеним. [Я ще не дуже зоста́рився, та зні́вечився (Шевч.).]

Изуро́чивать, изурочить – урі́кати, уректу́, зуро́чувати, зурочити ко́го. [Лихе́ око зурочило наше ща́стя (Основа)]. **Изуроченный** – зурочений, врочений.

Изуро́чливый – зурі[о]чливий, урі́кливий, урочий.

Изуро́чный – урі́чний, уро́ковий.

Изуро́чье – уроки (-ків). [Чи пристри́т або уро́ки, вона́ ві́зьме і поше́пче (Кропивн.).]

Изуряжа́ть, изуряди́ть, см. Изряжа́ть 2.

Изу́стно – усно, з уст. *Говорить -но* – ка́зати з уст. *Передаваться -но* – перека́зуватися з уст в уста́.

Изу́стный – усний, з уст. *-ное об'яснение* – словесне, усне пояснення (вияснення).

Изуча́емость – виучуваність чо́го.

Изуча́ть, изучи́ть – вивча́ти, вивчити, студіюва́ти, вистудіювати, (с)пізнава́ти, (с)пізна́ти що, (*обо всём ещё*) перевчи́ти (все). [Добре студіював Саадія XII – XIII в. (Крим.). Треба спізнава́ти мину́ле й сьогочасне життя інших наро́дів (Грінч.). Перевчити всі книжки на сві́ті (Виннич.).] **Изуче́нный** – вивчений, вистудіюваний, (с)пізнаний. **Изуча́емый** – виучуваний, студіюваний. **-чатся** – вивча́тися, студіюва́тися, (с)пізнава́тися.

Изуче́ние – вивчання, виучування, студіюва́ння, (с)пізнава́ння, *оконч.* вивчення, вистудіюва́ння, (с)пізна́ння чо́го.

Из'еда́ть, из'есть – (*о ржавчине*) з'їда́ти, з'їсти, проїда́ти, проїсти; (*о червях*) точи́ти, проточи́ти, поточи́ти, сточи́ти; (*о моли*) їсти, поїсти; (*о болезни, разрушающей ткани*) з'їда́ти, з'їсти, проїда́ти, проїсти; (*свищами*) пори́ти, понори́ти, знорити. **Из'еде́нный** – з'їдений, проїдений; проточений, поточений, сточений; поїдений, (*свищами*) понорений, знорений. *Плод -ный червями* – черввивий, хроба́чний плід, червото́ка.

Из'еде́нность – з'їденість; поточеність (-ности).

Из'е́дина – проточи́на.

Из'езди́ть – з'їздити, виїздити, об'їздити що. [З'їздили ми Польщу і всю Україну (Шевч.).] **-ться** – з'їздитися. [Був кінь та з'їздився (Номис)]. **Из'езже́нный** – з'їжджений, об'їжджений, виїжджений. **-ный конь** – заїжджений кінь.

Из'е́сть, см. Из'еда́ть.

Из'явительный. -ное наклонение, грам. – прями́й спосі́б (-бу).

Из'явле́ние – виявлення, виявля́ння, ви́казування, вияв (-ву), (*выражение*) ви́раз (-зу), ви́слів (-лову). **-ние чувств** (*об'яснение, напр. в любви*) – освідчення.

Из'явля́ть, из'яви́ть – виявля́ти, виявити, ви[по]каза́ти, ви[по]каза́ти, (*выражать*) висловлюва́ти, висловити що, (*чувства*) освідчува́ти *и* освідча́ти, освідчити що ко́му *и* освідчувати́ся, освідчитися ко́му. **-ть желание** – виявля́ти, виявити, показува́ти, показати бажа́ння, зохо́чуватися, зохо́титися, поохо́титися. **-ть покорность** – заявля́ти, заявити про по́кору, скоря́тися, скоритися, упо́коритися. **-ть согласие** – заявля́ти, заявити (висловлюва́ти, висловити) свою́ зго́ду, (*диал.*) поволя́тися, пово́литися. [Проси́в, щоб громадяни пово́лились на сходи́ одда́ти мені́ зе́млю. Не пово́ляються (Залюб.).] **Из'явле́нный** – виявлений, заявлений, ви́казаний, показаний, висловлений, освідчений.

Из'явля́ться, из'яви́ться – виявля́тися, виявитися, ви́казуватися, ви́казатися.

Из'язвле́ние – 1) зра́нення ко́го, завда́ння ви́разок ко́му, ура́зіння ко́го; 2) (*ранка*) ви́разка, ура́зка.

Из'язвля́ть, из'язви́ть – 1) ко́го, чо́ (*изранивать*) – зра́нювати, зра́нити ко́го, що, (*наносит много язв*) завда́ти, завдати (бага́то) ви́разок, ура́зок ко́му; 2) (*изрыть язвинами*) копа́ти, покопа́ти, поора́ти ура́зками (ви́разками) ко́го, чо́. **Из'язвле́нный** – зра́нений; покопаний, поораний ви́разками.

Из'ян, Из'янец – 1) (*убыток*) шкода, втрата, ум. втрятка; см. **Убыток, Потеря**; 2) (*недостаток, повреждение*) вада, ум. вадка; (*порок, порча*) ганджа и ганжа, ганч (-чи, ж. р. и -чу, м. р.), гандж (-джи), (*реже*) гань (-ни), щерб (-бу), щербина, (*зап.*) сказа, *диалект.*: шварунок (-нку), з'яна (ззяна), гальмо; (*в ткани*) бли[е]зно (-на), бли[е]зна (-ні), сказ (-зу). [Недобрий, кажеш, борщ? А яка-ж йому (у него) вада? (Звин.). Щось дуже дешево він продає тую свиту, певне єсть якась ганджа (Звин.). Я не можу того вола купити, бо має в ногах великий ганч (Верхр.). У корови нема ніякої ганчі (Кан. п.). Бувають люди з природженою ганжею (Н.-Лев.). Вся ти гарна, моя мила, нема в тобі кази (Пісня Пісень). Наче дзеркало без кази (Франко). Знаєте ви, у якому талярі який щерб (М. Вовч.). Ото тільки їй (коняці) і ззяна, що хвіст трохи короткий (Новом. п.)]. **С -ном** – з ганджею, з вагою, ганджовитий, (*диал.*) зя[е]нний. [Ця коняка зянна (Кат. п. Яворн.)]. *Иметь из'ян* – мати ваду, ганджу, ганджувати, ганчувати на що. [Ганчує на ногу кобила (Кан. п.)].

Из'янец, см. **Из'ян**.

Из'янить что, см. **Портить**.

Из'яниться – 1) (*тратиться*) втрачатися; 2) псуватися; см. **Портиться**.

Из'янный – 1) (*к из'яну относящийся*) ганджовий, ганжовий; 2) см. **Убыточный**; 3) (*порченый, с из'яном*) браковий, бракований, г[г]анджований, (*диал.*) зя[е]нний. [Оці всі миски бракові (Новом. п.)]. **-ный товар** – брак (-ку).

Из'яноватый – ганджовитий, щербатий.

Из'яснение – з'ясування, вияснення, з'яснення, витлумачення; *неок.* з'ясування, вияснювання, (*толкование*) тлумачення чого. **-ние** (*в любви*) – освідчення, освідчини кому, визнання (любви, кохання) кому.

Из'ясненьице – з'ясуваннячко.

Из'яснимый – з'яснений, вияснений.

Из'яснимость – з'ясненність, виясненність (-ности).

Из'яснитель, -тельница – з'ясівник, з'ясівниця, вияснювач, -вачка, з'яснювач, -вачка, (*толкователь*) тлумач, -мачка.

Из'яснительно – з'ясувально, з'ясівно, вияснiallyно.

Из'яснительный – з'ясувальний, з'ясівний, вияснiallyний.

Из'ясняемость – з'ясуваність, вияснюваність (-ности). **-няемый** – з'ясуваний, вияснюваний; витлумачуваний.

Из'яснять, из'яснить – з'ясувати *и* (*реже*) ясувати, з'ясувати, яснити, з'яснити, вияснювати *и* вияснити, вияснити, (*толковать*) тлумачити, витлумачувати, витлумачити що кому; *срвн.* **Раз'яснять, Об'яснять**. [Давай яснити нам та баба – як і що, і до чого (Новом. п.). Ви просто все і коротко з'яснили (Куліш)]. **Измененный** – з'ясований, з'яснений, вияснений.

Из'ясняться, из'ясниться – 1) з'ясуватися, вияснюватися *и* вияснитися, бути з'ясованим, виясненим; 2) (*выражаться*) висловлюватися *и* висловлятися, висловитися, говорити. [Пишався тим, що прості люди не вмiли так штучно висловлятися (Куліш)]. **-няться изысканно** – висловлюватися вишукано, добiрно, виборно. **-ться по-немецки** – говорити (балакати) по-німецькому, німецькою мовою. **-ться в любви** – освідчатися *и* освідчуватися, освідчитися кому, визнавати, визнати любов (кохання) свою кому. [Він пані визнав любов свою прокляту (Самiйл.)].

Из'ятие – 1) *дейст.* виймання; вилучання, виключання; *оконч.* вийняття, вилучення чого, виключення. **-тие старых книг из библиотеки** – (*выделение*) вилучення, виключення старiх книг із книгозбiрні. **-тие из обращения, употребления чего** – виключення з обiгу, з ужитку чого. **-тие церковных ценностей** – вiдбiрання (*неок.* вiдбирання) церковних цiнностей. **-тие из частной собственности** – вивласнення, *неок.* вивласнювання чого; 2) ви(й)няток (-тку); см. **Исключение**. *Нет правил без -тия, -тий* – нема правила без винятку, без виняткiв. *В*

-**тие** *из общего правила, закона* – як виняток (і)з загального правила, закону.

Изымать, из'ять – (*вынимать*) виймати, вийняти що з чого, (*исключать*) вилучати, вилучити, виключати, виключити що з чого, (*извлекать*) витягати, витягти що звідки, (*о мн.*) повиймати, повилучати, повиключати, повитягати. [Два доми його вийнято з замкового і міщанського присуду (Куліш)]. **-ять** *из употребления обращения что* – вивести з ужитку, вийняти (виключити) з обігу що. **-ять** *из библиотеки книгу* – взяти, вийняти, (*выделить*) вилучити з книгозбірні книгу. **-ять** *документы, бумаги (при обыске)* – взяти (відібрати) документи, папери (при трусі). **-ять** *из чьего-л. ведения* – вилучити що з (з-під) чийого відання, з (з-під) чийої оруді. **Из'ятый** – ви(й)нятий; вилучений, виключений. **-тый** *из обращения* – виключений (винятий) з обігу, виведений з ужитку. **-тые ценности** – (*отобранные*) відібрані, (*выделенные*) вилучені коштовні речі, цінності, (*исключённые*) виключені. **-тый от налогов** – звільнений, вільний від податків.

Изыскание, Изыскивание – 1) (*действ.*) вишукування (коштів); досліджування чого; добирання (способу), *оконч.* вишукування; дослідження; добрання (способу). **Горные -ния** – гірничі дослідження, досліді; 2) дослід (-ду). **Научные -ния** – наукові досліді. **-ния в области чего** – досліді в царині чого.

Изысканно – вишукано, добірно, виборно. **-но одеваться** – добірно, виборно вдягатися. **-но писать** – добірно, (*иногда с оттенком принуждённости*) вишукано писати.

Изысканность – вишуканість, добірність, виборність, (*утончённость*) витонченість (-ності). [Убрана з претенсією на виборність, але досить незграбно (Л. Укр.)]. **-ность слога** – добірність, вишуканість стилю. **-ность вкуса** – витонченість, вишуканість смаку, вподобань, витончені вподобання.

Изысканный, прил. – вишуканий, добірний, виборний. [Вишукані образи (Єфр.). Добірне малювання (Р. Край). Добірні вислови (Крим.). Він нашого простого їсти не хоче, йому треба добірної харчі (Звин.)]. **-ный слог** – добірний стиль, вишуканий стиль. **-ный вкус** – (*утончённый*) витончений смак, вишукані вподобання.

Изыскатель, -ница – вишукувач, -вачка (напр., коштів); (*исследователь*) дослідник, -ниця.

Изыскательность – допитливість (-вості); *см.* **Пытливость**.

Изыскательный – дослідний, дослідницький, дізнавальний.

Изыскивать, изыскать – (*искать*) вишукувати, вишукати що і чого, (*доходить*) доходити, дійти чого, (*исследовать*) досліджувати, дослідити, дізнавати, дізнати що. **-кать средства (деньги) на что** – вишукати, здобути засоби (кошти) і засобів (коштів) на що. **-кать социальные законы** – дослідити, дізнати соціальні закони. **-вать, -кать средства (способы)** – добирати, ді[о]брати спосіб до чого. [Добрати спосіб, як без коней їздити (Кан. п.). Він усё клопотався, щоб тим людям краще жити було, і всякого способу до того добирав (Грінч.)]. **-кать удобный случай** – вишукати слушну (добру) нагоду. **Изысканный, прич.** – вишуканий, досліджений; *прил. см.* **Изысканный**. **-ться** – 1) вишукуватися; досліджуватися; бути вишуканим, дослідженим; 2) знаходитися, знайтися; *см.* **Найтись**.

Изюбр, зоол. – 1) **Cervus Maral** – олень-марал; 2) **Cervus capreolus** – козуля (*или* косуля), сарна.

Изюбрица или Изюбрь – ланя і лань (-ні); *см.* **Лань**.

Изюм – родзинки (-нок і -нків), *ум.* родзиночки (-чок), (*вост., пров.*) озюм, узюм (-му).

[Винограду він нарвав, каже: «висушу його дома, будуть у мене родзинки» (Грінч.)].

Изюмина – родзинка, узюмок (-мка).

Изюминка – родзиночка, узюмочок (-чка). **С -кой (перен.)** – з живчиком, з пёрчиком. **Без -ки** – без живчика, без пёрчика.

Изюмный – родзинковий, (*вост.*) у[о]зюмовий.

Изюмщик – родзинкар (-ря), у[о]зюмник.

Изящество, Изящность – гожість, красність, чепурність, зг[г]рабність, гарність, доладність, майстерність, елегантність (-ності), (*красота*) краса. [Перекладач намагавсь бути

дослівним, тільки-ж через тую дослівність не постраждала стилістична го́жість оригіналу (Крим.). Минула ю́ная краса і в́рода, і че́пурність (Крим.). Надає періодові (словесному) музичности, дола́дности (Єфр.). Поста́ті бо́гів не маю́ть ні краси́, ні згра́бности (Л. Укр.). Він лю́бить красу́ й розумі́є га́рність форм (Н.-Лев.). **-ство дви́жений** – го́жість, елега́нтність рухів.

Изя́щно – го́же, кра́сно, че́пурно, зг[г]ра́бно, дола́дно, майсте́рно, худо́жно, елега́тно. [На сто́лі, у́браному без розкоши, але го́же, стояли таре́лі (В. Підмог.). Кла́няйся, Га́нну́сю, го́же! (Пісня)].

Изя́щное – кра́сне, пре́красне, го́же, елега́тне. *Чувство -щного* – почуття пре́красного.

Изя́щность, см. **Изя́щество**.

Изя́щный – го́жий, кра́сний, че́пурний, вибо́рний, зг[г]ра́бний, дола́дний, (*художественный*) майсте́рний, худо́жній, (*элегантный*) елега́нтний. [Ой там і́хав коза́к го́жий, ще й на личе́нко хоро́ший (Пісня). Все найкра́щеє, чим володі́ла пе́рська лі́тература, поз'явля́лося тоді́ в го́жих пере́кладах на осма́нське (Крим.). Вона́ не така га́рна, як го́жа (Звин.). Вдя́глася, іде́ – така че́пурна́ (Звин.). Я довго́ не міг забу́ти струнко́ї згра́бно́ї поста́ті (Грінч.). Згра́бні ба́шти і ба́шточки Воро́нцовського пала́цу (Кон.). Віно́чки вихо́дили в не́ї згра́бне́нкі та ма́нюсе́нкі, мов для короле́ви е́льфів (Л. Укр.)]. *Довольно -ный* – го́женський, кра́сненький та́кі, че́пурне́нкий та́кі *и т. д.* **-ная лі́тература** – кра́сне пи́сьме́нство. [Твори кра́сного пи́сьме́нства (Єфр.)]. **-ная обу́вь, -ное пла́тье** – елега́тне, кра́сне, че́пурне́, (*зап.*) фо́ре́мне взуття́, вбра́ння. **-ная же́нщина** – го́жа, кра́сна жі́нка. **-ные иску́ства** – кра́сні мисте́цтва. **-ные рабо́ты, изде́лия** – майсте́рні (худо́жні) пра́ці, ви́роби. **-ные ма́нери** – елега́тні ма́ніри. **-ный вку́с** – вибо́рний сма́к. **-ный сло́г** – вибо́рний, до́бірний, дола́дний, елега́нтний сти́ль.

Ика́ние – и[і́]кі́ння, гіка́ння, *диал.* щі́кання.

Ика́ть, икну́ть – и[і́]ка́ти, и[і́]кну́ти, гіка́ти, гикну́ти, (*зап.*) щі́кати, щі́кнути. [Сма́чно гикну́в (Крим.)]. *Много ика́ть (разика́ться)* – розика́тися.

Ика́ться, икну́ться, безл. – и[і́]ка́тися (и[і́]ка́ється), и[і́]кну́тися (-не́ться), гіка́тися, гикну́тися, (*зап.*) щі́кати́ся. [Як ва́жко ика́ється, так хтос́ь су́дить (Грінч. III). Не́хай йому́ леге́нько икне́ться (Номис)].

Икли́вый – и[і́]кли́вий, гикли́вий.

И́клы – кла, і́кла (-лі́в); см. **Клык**.

Икну́ть, -ся, см. **Ика́ть, -ся**.

Икозае́др, мат. – і́косае́др (-дра), -два́дцятигра́нник (-ка).

Ико́на – обра́з (-за), іко́на, бо́г (-га). [Ста́рий мене́ іко́ною поблагосло́вив (М. В.). Поці́лувала́ на бо́жнику́ бо́га (Г. Барв.)]. **-ны** – обра́зи, бо́ги (-гі́в), іко́ни. [Під бо́гами пові́шала га́рні ви́шивані рушники́ (Коцюб.). Ба́тько й ма́ти беру́ть бо́гів, хрестя́ть бо́гами мо́лоді́х (Грінч. III)].

Ико́на-складе́нь – скла́данка, скла́дана іко́на, скла́даний обра́з.

Ико́нник – 1) см. **Иконопи́сец**; 2) (торгове́ц іко́нами) іко́нник; 3) (*поло́чка для іко́н*) бо́жниця́, бо́жник, *ум.* бо́жничка́, бо́жничо́к (-чка). [Поста́влю́ я ма́тір на бо́жнику́ в ха́ті, на бо́жничо́к гляню́ та й ма́тір спом'я́ну (Пісня)].

Ико́нный – обра́зовий, іко́нний.

Ико́нка, -ночка – обра́зо́к (-зка́), обра́зо́чок (-зо́чка), обра́зець (-зця́).

Ико́нобо́рец – іко́нобо́рець, обра́зобо́рець (-бо́рця).

Ико́нобо́рний – іко́нобо́рний, іко́нобо́рчий. **-ная е́ресь** – іко́нобо́рн[ч]а е́ресь.

Ико́нобо́рство – іко́нобо́рство, обра́зобо́рство, бо́ротьба́ (змага́ння) про́ти іко́н (обра́зів).

Ико́нобо́рствовати́ – іко́нобо́рствовати́, бо́роти́ся, змага́тися, про́ти іко́н (обра́зів), бу́ти іко́нобо́рцем.

Ико́нобо́рческий – іко́нобо́рський, іко́нобо́рчий. **-кий толк** – іко́нобо́рська се́кта.

Иконоборщина – (секта) іконоборці; (учение) іконоборство.

Иконовед – іконознавець (-вця).

Иконограф – іконограф, описувач ікон (давніх).

Иконографія – іконографія, іконопис (-су), іконопись (-си), описання ікон (давніх).

Иконолог – іконолог (-га), іконознавець.

Иконологія – іконологія, іконознавство.

Иконологіческий – іконологічний, іконознавчий.

Иконолюбец – іконолюб, іконолюбець (-бця).

Икономаз – богомаз (-за).

Икононосец – ікононосець, образносець (-носця), богонос (-са).

Иконописание – іконопись (-си), іконопис (-су), іконне малювання, ікономалювання, образомалювання, малювання святих образів.

Иконописец – іконний маляр, іконописець (-сця), (стар.) іконопис (-са), (плохой) богомаз.
-писица – іконописниця, малярка образів, (плохая) богомазка.

Иконописная – іконна малярня, (грубо) богомазня.

Иконописный – іконописний, (грубо) богомазний.

Иконописство, см. **Иконопись**.

Иконопись – (искусство) малювання образів, іконопись (-си), іконопис (-су), (иконная живопись) іконне (образове) малювання, ікони (-кон), образи (-зів). Церковь украшена -писью – церкву прикрашено іконним малюванням.

Иконопоклонение – іконопоклоніння, іконохвальство, поклоніння іконам, образам.

Иконопоклонник, -ница – іконопоклонник, -ниця, іконопоклонець, іконопоклонка, ікопохвалець, ікопохвальниця.

Иконопочитание – іконошанування, образшанування, іконопочитування, шанування, почитування ікон, образів.

Иконопочитатель, -ница – іконо(по)шановник, іконо(по)шановниця.

Иконостас – іконостас (-су), (народн.) канастас. [Пасмом простягався (промінь) по церкві, виблискуючи на позлотистому іконостасі (Грінч.). І на канастасі святі, і скрізь по стінах святі (Стор.)].

Иконостасец – іконостасик.

Иконостасник – іконостасний майстер, іконостасник (-ка).

Иконостасный – іконостасний, іконостасовий.

Икорка, ум. – ікорка, (у раков) кашка.

Икорник (торговец икрой, любитель икры) – кав'ярник, ікровик.

Икорный – (к икре относящийся) ікровий, кав'яровий.

Икос – (церк. песнопение) ікос (-са).

Икосаэдр, геом. – ікосаедр (-дра).

Икота, Икотка – й[і]кавка, гикавка, й[і]кавочка, гикавочка, (диал.) щікавка, щікавочка.

[Йкавко, де була? (Номис). Коли кого нападе щікавка, то се значить, що хтось його згадує (Е. З. V)].

Икотка, см. **Икота**.

Икотник, Икотная, бот., трава **Berteroa incana DC** – бабішник, й[і]кавка, боровá мórква; **Alyssum montanum L.** – лісний червець (р. червцю).

Икотный – й[і]кавний, гикавний, гикавичний. -ная трава, см. **Икотник**.

Икра – 1) (рыбы ички) і[и]кра, (зап.) ікриця, (преимуц. раковая) кашка. **Зернистая икра** – зерни[я]ста ікра. **Паюсная, солёная икра** – кав'яр (-ру). [Купи лишень їй кав'яру солоного (Квітка). (Везе Марко) червоного вина з Цариграду відер троє у барилі, і кав'яру з Дону (Шевч.)]. **Икра из белой рыбы** – г[г]алаг[г]ан (-ну). **Жабья икра** – клек (-ку), (диал.) жабуриння, (зап.) жабини (-бин). **Рачья икра** – кашка, пшеничка. **Метать икру** –

нереститися, викидати ікру, (*икриться*) тертися. [До Великодня забороняють ловити рибу, бо вона тоді нереститься (Київщ.)]. *Метание икры* – нерест (-ту); 2) *анат. Sura* – литка, (*поджилка*) жижка; *мн. икры* – литки (-ток), жижки (-жок); (*диал. у Лемков*) листка, ліста. [Поколóла терном та будяками пальці й литки (Н.-Лев.)]; 3) *икра (льдина)* – крига, крижина; 4) (*насм.: тушь у цензоров*) чорномазь (-зи), мак (-ку).

Икри́на – і[и]крина. [Він проковтнув сиру ікрину, а та ікрина понялася з водою, та й завелася у череві рибка (Звин.)].

Икри́стый – 1) (*обильный икрой*) ікр'яний, ікр'ятій, кашний. [Ікр'ата риба (Черк. п.). Ікр'яна риба (Леб. п.). Кашна риба (Чигир. п.)]; 2) литк'ятій. [Литк'ата молодиця (Поділля)].

Икри́ться – нереститися, тертися.

Икроно́жный, *анат.* – литковий.

Икр'я́ник, Икр'я́щик – 1) (*икорный мастер*) ікр'овік, кав'ярник; 2) **-нік (камень)** – ікр'овець (-вцю).

Икр'я́нистый, *см. Икри́стый.*

Икр'я́ной – 1) ікр'яний. **-ной бочёнок** – кав'ярове барильце. **-ной камень, Икр'я́ник** – ікр'овець (-вцю); 2) *анат. suralis* – литковий.

Икр'я́ный – (*о рыбе, содержащей в себе икру*) ікр'яний, кашний.

Икс – ікс (-са). **Икс-лучи** – ікс-проміння.

Ил, *зеол.* – мул, (*нанос*) намул (-лу), (*диал. гал.*) намула, немóла, шлям (-му), (*глинистый*) г[г]лей (-лею), (*болотный*) твань (-ни), тваньюка, (*на дне солён. озер*) кал, калюка, пукал (-лу). *Место реки, пруда, занесенное илом* – замула, мулавина. *Заносит, занести илом* – замулювати *и* замуляти, замулити, (*о мн. или местами*) позамулювати *и* позамуляти що, (*немного*) примулити. [Багато тих перлів піски замулили (Черн.). І була-б трава, та позамулювало (Кан. п.)]. *Заноситься, занестись илом* – замулюватися *и* замулятися, мулитися, замулитися, (*о мн.*) позамулюватися; бути замуленим. [Над річкою городи позамулювались (Сл. Гр.)]. *Наносит, нанести илу* – намулювати *и* намуляти, намулити.

И́лем (*р. ильма*) *и* **И́лим, И́льма**, *бот. Ulmus montana* – ілем (-ма) *и* ільм (-ма) *или* ільма (-ми), і[ги]льмак, ільм'як (-ка), (*одно дерево или материал*) ільміна. **Ulmus campestris** – в'яз (-за). **U. c. suberosa** – берест (-та).

Иле́ть, Иловате́ть (*заноситься илом*) – мулітися, замулюватися *и* замулятися.

И́ли и Или́, И́ль, *союз* – 1) (*либо*) чи, або. [Як де зробить чорногуз гніздо на хаті чи у дворі, то та хата щаслива (Чуб.). Нехай це зробить він або хто інший (Сл. Гр.)]. *Да или нет* – так або ні. **И́ли** же – а чи. [Організм це, а чи тільки розбухлий орган (Єфр.)]. **И́ли то бишь** – чи то пак. **И́ли** – **и́ли** – чи – чи, або – або. [Чи роби, чи ходи, а мені догоди (Приказка). *Або здобути, або дома не бути* (Номис)]. **И́ли тот, или другой** – або той або інший, чи той чи інший; 2) (*то есть, иначе*) або, чи тоб. [Глитай, або павук (Крон.). Гориславська ніч, або Рибалка Панас Круть (Н.-Лев.). Не так пані, як підпанки, або: поки сонце зійде, то роса очі виїсть (Шевч.). Княжого мужа з дружиною, чи тоб намісника, до себе на людський хліб прийняв (Куліш)]; 3) (*вопросит.*) чи, хіба?; *см. Разве, Ли.* [Чи може з другою, другу кохає, її чорноброву уже забува? (Шевч.). Чи-ж (*или же*) забули так скоро свою учорашню ухвалу? (Франко)]. **И́ль ты оглох?** – чи ти оглух? чи тобі позакладало? **И́ли вы меня не понимаете?** – чи (хіба) ви мене не розумієте? **И́ли уж?** – чи тож? [Поглядає – нема, нема. Чи тож і не буде? (Шевч.)].

И́лим, *см. И́лем.*

И́листо – мулісто; му́лко.

И́лиственность – мулістість (-тости).

И́листый – (*содержащий много илу*) мулістий, намулістий; (*вязкий*) мулкий. **-тый осадок** – мулавина.

Иллюзиони́зм – ілюзіонізм (-му).

Иллюзионіст – ілюзіоніст.

Иллюзія – ілюзія (-зі), мана, омана. [Що щасте? Се-ж ілюзія, се привид, тінь, омана (Франко). А може все була одна мана? (Л. Укр.)]. *Не делайте себе -зий* – не чинить собі ілюзій.

Иллюзорність – ілюзоричність, ілюзорність (-ности).

Иллюзорный – ілюзоричний, ілюзорний. [До ілюзоричного тутешнього світу прихилитися і прив'язуватися не варт (Крим.)].

Иллюмінат – ілюмінат; мрійник.

Иллюмінатор – 1) *морс.* – ілюмінатор (-ра), освітлювач; 2) (*раскрасчик картин*) розмальовувач.

Иллюмінаціонный – ілюмінаційний.

Иллюмінація – ілюмінація; (*иллюминирование*) ілюмінування, освітлювання, освітлення.

Иллюмініровать и **Иллюміновать** – 1) ілюмінувати, освітлювати, освічувати, *сов.* зілюмінувати, освіт(л)ити що (місто); 2) (*картины*) розмальовувати, кольорувати, *сов.* розмалювати, покольорувати що (картини). **Иллюмінірований, -нований** – ілюмінований, освітлюваний, *сов.* зілюмінований, освітлений. [Ілюміноване (освітлене) місто].

Иллюмінówka – 1) ілюмінування, освітлювання чого (міста, будинків); 2) розмальовування, кольорування чого (картин).

Иллюстратор, -рша – ілюстратор (-ра), -торка.

Иллюстраціонный – ілюстративний, -раційний.

Иллюстрація – ілюстрація (-ія), (*рисунок*) малюнок (-нка). [Видання з ілюстраціями.

Оповідання або приповідь править за ілюстрацію і за матеріал для міркування (Крим.)].

Иллюстрірований – ілюстрований, мальований, (*сов.*) зілюстрований. [Ілюстроване видання. Мальовані казки].

Иллюстріровать – ілюструвати, (*сов.*) зілюструвати що. [Ілюструвати книгу. Щоб наочно її (ідею) зілюструвати, наводиться для читача цікаве оповідання (Крим.)].

Иловатость – мулуватість (-тости).

Иловатый – мулуватий.

Иловина – муловина.

Иловка (*иловатая глина*) – г[г]лей (-лею).

Иловый – муловий, замуловий.

Илот – гелот (-та), невільник.

Илотский – гелотський.

Иль, см. Їли.

Ильин день – Іллі. В **-ин день** – на Іллі. [До Іллі хмари ходять за вітром, а з Іллі проти вітру (Номис)].

Ильинский – Іллінський. **-кая ярмарка** – Іллінський ярмарок.

Илька, зоол. (*американ. хорёк*) – ілька.

Ильковый – ільковий.

Ильма, Ильм, см. Їлем.

Ильмовидный – ільмуватий, ільмовидий.

Ильмовник, Ильмняк (*ильмовый лес*) – ільмняк (-ку), ільмовий ліс, (*роща*) ільмовий гай.

Ильмовый – ільмовий, ільмаковий.

Ильмопряд – ільмопрядка.

Ильный, см. Їлистый.

Им (*мест. личн. 3 л.*) – 1) (*твор. п. ед. ч. муж. и ср. р.*) ним (*редко ім*); 2) (*дат. п. мн. ч. для всех р.*) їм.

Имажинізм, лит. – імажинізм (-му).

Имажинист, -нистка – імажиніст (-та), -ністка.

Ималки (*игра*) – піжмурки (-рок); см. **Жмурки**.

Имам – імам (-ма).

Имамство – 1) (*сан*) імамство, імамат (-ту); 2) (*время пребывания в этом сане*) імамування.

Имбирный – імберовий. **-ное пиво, варенье** – імберове пиво, -ве варення. **-ная настойка** – імберівка.

Имбирь, *бот.* *Zingiber officinale L.* – імбєр (-бєру), *ум.* імбєрець (-рцю). [Намочу горілки у зеленій пляшці, з імбєрцем і з пєрцем, з своїм ширим серцем (Пісня)].

Имение, см. **Именьє**.

Именинник, -ница – іменинник, іменинниця.

Именины – іменини, (*пров.*) меніни (-нін). [Прийшли іменини Потоцького (Рудч.)]. *Сегодня его -нины* – сьогодні його іменини. *Поздравлять, -вить с -нинами* – поздоровляти, поздоровити, вітати, привітати когo з іменинами, (*зан.*) віншувати, повиншувати когo іменинами. *Праздновать свои -нины* – справляти свої іменини.

Именинный – іменинний. [Подано іменинний традиційний пиріг (Крим.)].

Именительный надеж, грам. – назовний відмінок (-нка).

Именитость – іменитість (-тости), значність, вельможність (-ности), (*стар.*) мостивість.

Именитый – іменитий, значний, вельможний, (*стар.*) мостивий. [Не спасє нас місце і рід іменитий, як божої волі не будєм чинити (Франко). Мармурові скрині над значними покійниками (Коцюб.). Орудують пані мостиві людьми, як бідлом (Куліш)].

Именно – саме, іменно, власне, як-раз, (*точно*) (*пров.*) стемєнно. [Вона ніяк у світі не могла докладно второпати, чогo саме він сердиться (Крим.). Не спортеся, не спортеся, воно було іменно так (Звин.). У такому власне стані блукав я одної днини (Коцюб.). В цього чоловіка стемєнно є той хист до жартів (Н.-Лев.)]. *Он -но о вас говорил мне* – він саме про вас говорив мені. *А что -но?* – а що саме? *Что -но надо взять?* – що саме треба взяти? *Он кажется созданным -но для этого* – він здається саме на це (для цього) створеним. **-но тогда, такой** – саме тоді, саме такий. **Так -но** – саме так, отак, отак-о, таки-так. [Сама так було, як я оце кажу (Сл. Гр.) Отак було і з Костем (Крим.). Колись, у далєку старовину, такі так і було (Єфр.)]. **-но так, вот -но** – саме так, атож. [Коло землі працюєте, хазяйнуєте? – Атож. По батькові взяв зємлю (Крим.)]. **Вот -но что нужно** – ось саме що треба. **А -но, -но же** – а саме. *Для этого требуются три вещи, а -но: уменьє, терпеньє и деньги* – для цього (на це) потрібні три рєчі, а саме: уміння, терпіння та гроші.

Именной – 1) іменний, ім'яний, іменований; (*поименный*) поі[й]мєнний. [Ім'яна печатка (Ор. Лев.). В нього табакєрка іменована (Чигир. п.)]. **-ной банковый билет** – іменна банкнота.

-ной указ – іменний наказ. **-ной список служащих** – поі[й]мєнний спис (список) службoвців; 2) *грам.* – іменний. **Глагольные и -ные окончания** – дієслівні й іменні закінчення.

Именованіє – іменування, називання, (*с оттенком пренебр.*) узивання когo.

Именовательный – іменувальний.

Именовать, -ся – іменувати, -ся, звати, -ся, називати, -ся, (*чаще с оттенком пренебр., как «обзывать», только в дейст. з.*) узивати когo, що ким, чим. [Нехай ваші хуторі іменуються слободою Михайлівкою (Стор.)]. *Те, кого -нюют философами* – ті, когo звать, іменують, узивають філософами. **Именованный** – іменований. **-ное число, мат.** – іменоване число.

Именьє – 1) (*поместье*) маєток (-тку), маєтність (-ности), добро, (*чаще мн.*) добра (*р. дїбр*). [Панський маєток перейшов до народу (Коцюб.)]. **-нья** – маєтки, маєтності, добра. [Заможні волохи купували добра в Брацлавщині (Куліш)]. **Собственное -нье** – власний маєток. **-нье наследственное, родовое, благоприобретенное** – маєток спадковий (спадщина), родовий, набутий (придбаний). **-нье (по)жалованное** – наданий (дарований) маєток. **-нье заповедное** – заказний маєток, заповідник. **-нье выморочное** – відумєрщина, безотчина. [Тут панок один жив, та замер, а наслідників нема, так безотчина піде у казну (Харк.)]. **-нье, оставшееся от**

отца – батьківщина, отцівщина, (*от матери*) материзна, (*от деда, от предков*) дідизна, дідівщина, предківщина; 2) (*имущество*) добро, майно, статок (-тку), маєток; *см.*

Иму́щество. -нѣ *его состоит из пожитков и денег* – його добро (майно, статок, маєток) становлять пожитки та гроші.

Именьице – маєточок (-чка).

Имеретинец, -нка – імерет, імеретка. [Професор і Шмідт легко пізнали вірмен та імеретів (Крим.)].

Имеретинский – імеретський.

Име́ть – мати. [Є на світі воля, а хто її має? (Шевч.). Як дбаєш, так і маєш (Приказка). Маємо й городчик і пашні трохи (М. Вовч.); (*в значении должествовать*) мати, матися, (*зан.*) мати си. [Щось маю тобі сказати (Н.-Лев.). В Ірландію мався прибути корабель (Л. Укр.)].

Име́ть вес – мати вагу, важити *см.* **Вес 2.** **Име́ть в виду кого, что** – мати на увазі (на оці) когось, що; *см.* **Вид 4.** **Име́ть вид кого, чего** – мати подоби, вигляд, постать когось, чого, виглядати як щось; *см.* **Вид 1.** **Име́ть виды на кого, на что** – важити, бити, цілити на когось, на що; *см.* **Вид 9.** **Име́ть дело, отношения с кем** – мати діло (справу), стосунки з ким; *см.*

Дело. **Име́ть отношение к чему, к кому** – стосуватися до чого, до когось, (*стар.*) мати до чинення з чим, з ким; *см.* **Отношение 1.** **Име́ть жительство, пребывание где** – перебувати, пробувати, проживати де. **Име́ть значение** – мати вагу, силу, важити; *см.* **Значение 2.**

Име́ть злобу, зуб на кого – завзяти злість, мати завзяття, лихе око, храп на когось. [Іцко Цаншмерц мав здавна завзяття на Германа (Франко)]. **Име́ть сердце на кого** – гніватися, сердитися на когось. **Име́ть место (происходит)** – відбуватися, діятися, (*сов.*) статися, трапитися. **Име́ть много чего** – мати багато (багацько) чого, бути багатим на що. **Име́ть мало чего** – мати мало чого, бути бідним на що. *И в мыслях не име́ть* – і гадки не мати, і в голові (в головах) не покладати. *Не име́ть ничего* – не мати нічого, (*грубо*) дідька мати.

Име́ть общение с кем – мати єднання (єднатися), водитися, (*якшаться*) накладати з ким; *см.* **Общаться.** **Име́ть основание** – мати підставу; (*быть правым, иметь резон*) мати рацію; *см.* **Основание 4.** **Име́ть перевес** – мати перевагу (гору, верх) над ким, над чим; *см.* **Перевес 3.** **Име́ть познания в чём** – знатися на чому (до чого), розумітися на чому. **Име́ть на попечении кого, попечение о ком, о чём** – пі[є]клуватися ким, чим і за (про) когось, за (про) що, мати на своїй опіці, (*фам.*) на своїх плечах когось; *см.* **Попечение.** **Име́ть присмотр над кем** – доглядати, дозирати когось; *см.* **Присматривать 2.** **Име́ть целью** – мати за мету що і мати на меті що. **Име́ть сношения с кем** – мати зносини з ким; *см.* **Сношение.** **Име́ть в себе** – мати в собі що, містити в собі що. [Тонкі пружки (*черты*) його блідого лиця мали в собі щось неласкаве (Н.-Лев.)]. **Име́ть (терпеть) убыток** – мати шкоду з чого. **Име́ть в длину, в ширину столько-то аршин** – мати (тримати) вдовж (уздовж, завдовжки, завдовжки), ушир (завширшки) стільки-то аршин, бути стільки-то аршин довгим, широким. [Він три аршини довгий (Звин.)]. *Я имею к вам просьбу* – я маю до вас прохання, я маю просити вас. *Я имею недостаток в деньгах* – мені не стає (бракує) грошей; *см.* **Недоставать, Недостаток.**

Имеющий – (*прич.*) той, що (хто) має щось. **-щий много чего** – той, що (хто) має багато (багацько) чого, багатий, *ум.* багатенький на що. **-щий силу (о законе), юрид.** – чинний.

Име́ться – бути, сущим бути, існувати, (*редко*) матися. [Якби так малось, як не мається, так що-б то було (Номис). Поборовся-б і я, може, якби малось сили (Шевч.)]. **Име́ется** – є, єсть. *Не -ется* – нема(є). *В этой лавке -ются всякие товары* – в цій крамниці є різний крам.

Подробностей об этом происшествии не -ется – подробиць (докладних звісток) про цю подію нема(є). **-ются ли для этого достаточные основания?** – чи є (існують) для цього (на це) достатні підстави? *Если таковые имеются* – якщо такі є. **Име́лось в виду** – була думка, малось на думці. **Имеющийся** – той, що є (існує), сущий. **Единственный -щийся у меня** – єдиний, що я маю. [Скарб сей, єдиний що маю, я вам, браття, тепер віддаю (Л. Укр.)]. **По -щимся сведениям** – за (тими) відомостями, що є, за набутими відомостями.

- Їми** (твор. п. мн. ч. для всіх родів от мест. личн. 3 л.) – німи, їми.
- Імітація** – 1) см. **Іміті́рование**; 2) (вещь) імітація, підрібка.
- Іміті́рование** – імітува́ння, наслідува́ння чо́го.
- Іміті́ровать** – імітува́ти, наслідува́ти ко́го, що, сов. зімітува́ти ко́го, що. **Іміті́рованный** – імітований, сов. зімітований.
- Іммакуля́ція** – імакуля́ція (-ції).
- Іммане́нтный** – імане́нтний.
- Імматеріалі́зм** – іматеріа́лізм (-му).
- Імматрикулі́рование** – іматрикулюва́ння.
- Імматрикулі́ровать** – іматрикулюва́ти, сов. зіматрикулюва́ти. **Імматрикулі́рованный** – іматрикульований, оконч. зіматрикульований.
- Імматрикуля́ція** – іматрикулюва́ння, іматрикуля́ція.
- Іммігрант, -ра́нтка** – імігрант, -ра́нтка, в'ї́жкий (-жого). в'ї́жжа (-жої), вселе́нець (-нця), вселе́нка.
- Іммігра́нтский** – імігра́нтський.
- Іммігра́ція** – 1) см. **Іммігрі́рование**; 2) (иммигранты) імігра́ція.
- Іммігрі́рование** – імігрува́ння, в'ї́зд (-ду), вселе́ння.
- Іммігрі́ровать** – імігрува́ти, сов. зімігрува́ти куди (в що) или до чо́го.
- Імморалі́ст** – іморалі́ст. **Іммора́льный** – іморальний.
- Імморте́ль, бот.** – іморте́ля, сухоцві́т (-ту), безсме́ртка, безсме́ртник.
- Іммуніза́ція** – імуніза́ція, імунізува́ння.
- Іммунізі́ровать** – імунізува́ти.
- Імуніте́т** – 1) імуніте́т (-ту), звільнення від грома́дських відбу́тків; 2) мед. – імуніте́т, невразлі́вість (-вості).
- Імові́рный** – імові́рний. **Імові́рно** – імові́рно.
- Іморте́ль, см. Імморте́ль.**
- Імператі́в** – 1) філос. – імператі́в (-ву), вимо́га; 2) грам. – наказо́вий спо́сіб (-собоу), імператі́в (-ва).
- Імператі́вность** – імператі́вність (-ности). [Авторіте́т батькі́в губи́ть свою́ імператі́вність (Микит.)].
- Імператі́вный** – імператі́вний.
- Імпера́тор** – імпера́тор (-ра), (гал.) ціса́р (-ря). **Быть -ром, см. Імпера́торствовать.**
Прина́длежа́щий -ру, см. Імпера́торов.
- Імпера́торов** – імпера́торів (-рова, -рове), (гал.) ціса́рів (-рева, -реве).
- Імпера́торский** – імпера́торський, (гал.) ціса́рський.
- Імпера́торствовать** – імпера́торува́ти, (гал.) ціса́рюва́ти.
- Імпера́трица** – імпера́триця, імпера́торка, (гал.) ціса́ре́ва (-вої).
- Імпера́трицын** – імпера́тричин, ціса́ревої.
- Імперіа́л** – 1) (монета) імперіа́л (-ла), черві́нець (-нця); 2) (верх дилижа́нса, вагона, муз. інструме́нт, карт. игра) імперіа́ля (ж. р.).
- Імперіа́лізм** – імперіа́лізм (-му).
- Імперіа́ліст** – імперіа́ліст (-та).
- Імперіа́листический** – імперіа́лістичний.
- Імперіа́листский** – імперіа́лістський.
- Імпе́рія** – імпе́рія, (гал.) ціса́рство.
- Імпе́рский** – імпе́рський.
- Імперфе́кт, грам.** – імперфе́кт (-та).
- І́мпет** – і́мпет (-ту), на́тиск (-ку), уда́р (-ру). [Вони́ як почу́ли – на́че опе́чені ско́чили, на́че і́х і́мпетом рознесло (Кон.)].

Импозантно – імпозантно, велично.

Импозантность – імпозантність, імпонентність, показність, величність (-ности).

Импозантный – імпозантний, імпонентний, показний, величний.

Импонировать – імпонувати комусь чим, справляти сильне вражіння на когось чим, викликати пошану до себе чим.

И́мпорт – і́мпорт (-ту), довіз, привіз (-во́зу) чо́го.

Импортировать, -ся – імпортувати, -ся, ввозити, -ся, довозити, -ся, привозити, -ся, *сов.* заімпортувати, ввезти, довезти, привезти, бути заімпортованим, ввезеним *и т. д.*

Импортированный – імпортований, *оконч.* заімпортований, ввезений, довезений, привезений.

И́мпортный – і́мпортовий, довозовий, привозовий.

Импотент – імпотент, безсилий, незугарний.

Импотентность – імпотентність, безсилість (-ости), безсилля.

Импотентный – імпотентний, безсилий.

Импотенция – імпотенція, безсилість (-лости), безсилля, нездатність (-ности). *Половая -ция* – статєва, сексуальна імпотенція (незугарність, безсилість).

Импредсаріо – імпредсаріо (*несклон.*).

Импрессионизм – імпресіонізм (-му).

Импрессионист, -нистка – імпресіоніст, -ністка.

Импрессионистический – імпресіоністичний, імпресіоністський.

Импровизатор, -торша – імпровізатор, -торка.

Импровизация – імпровізація (-ції).

Импровизирование – імпровізування, імпровізація.

Импровизировать – імпровізувати, *сов.* зімпровізувати. **Импровизированный** – імпровізований, *оконч.* зімпровізований.

И́мпульс – і́мпульс (-су), спонука, підгін (-го́ну); *см.* **Побуждение**.

Импульсивный – імппульсивний.

Имрек, см. **Имярек**.

Имущественный – майновий, маєтний, маєтковий. **-ная ответственность** –

відповідальність майном. **-ный наём** – оренда, (*об имени*) посесія. **-ное преступление** – злочин проти майна. **-ное право** – маєткове право.

Имущество – майно, добро (*диал.* добре, *р.* -рого) ста́ток (-тку) *и* ста́тки (-ків), ста́тки-маєтки, доста́ток, худо́ба, (*ум.*) худі́бчина, (*преим. земельное*) має́ток (-тку) має́тність (-ности), добра (*р.* дібр). [Оддаю тобі в руки все його майно (Св. П.). Пропив воли, пропив вози, пропив ярма, ще й занози, – все добро своє (Пісня). Що я, не хазяїн на своїому доброму? (Козел. п.). А ста́тку було в його сім тисяч овець, три тисячі верблюдів, п'ятсот ярем волів (Св. П.). Нажив собі ста́тки-маєтки кривою присягою (Л. Укр.). От як умер ба́тько, зоста́лася їм худо́ба: млин, і хлів, і кіт (Рудч.). Має́ток його доходить до мільйона (Франко). Має́тність рухо́ма і нерухо́ма (К. С.). Порозпорошували діди́зну і великі́ добра (М. Вовч.). **-во движимое** – рухо́ме добро́ (майно), рухо́мість (-мости). [Йї (Академії) надається́ право́ набува́ти рухо́ме й нерухо́ме майно́ (Ст. Ақ. Н.). Худо́ба і вся рухо́мість при́ йому́ (Номис)]; (*пожитки*) збі́жжя, худо́ба, ска́рб (-бу), ужи́тки (-тків), манатки (-ків), манаття (*ср. р.*), (*жалкое*) мізе́рія, зли́дні (-нів), (*неплохое*) доста́ток (-тку). **-во недвижимое** – нерухо́ме добро́ (майно), нерухо́мість. **Государственное, общественное -во** – держа́вне, грома́дське добро́ (майно). **Казённое -во** – ска́рбове (казе́нне) майно́. **Городское -во** – міське́ (комуна́льне) майно́. **Удельные -ва** – уди́льні добра́ (має́тки). **Церковное -во** – церко́вне добро́ (майно́). **Частное -во** – прива́тне майно́. **Благоприобретенное -во** – набу́те (на́дбане, нажи́те) добро́ (майно́), набу́ток (-тку), на́дбанок (-нку), на́дба́ння. [Неді́лене між на́ми все на́дба́ння на́ше (Куліш)]. **-во наследственное** – спа́дкове добро́ (майно́), спа́дщина, спа́док (-

ку), спадки (-ків). **-во родовое** – родовé добро (майно), родовий маєток. **-во, доставшееся от предков** – предківщина. **-во, оставшееся от отца** – батьківщина, отцівщина, (*от матери*) материзна, (*от брата*) братівщина, (*от деда*) дідівщина, дідизна. **-во пожалованное** – надане добро (майно). **-во заповедное** – за́казне майно, заповідник. **-во долговое** – боргове майно, борги на кому. **-во наличное** – наявне майно (добро), готовизна. **-во раздельное и нераздельное** – майно подільне і неподільне. **-во тленное и нетленное** – майно тлінне і нетлінне.

Иму́щий – замо́жний, маю́чий. [Обдерé маю́чих та дурні́х, а їх добро́м наді́лить ту голо́ту (Л. Укр.)]. **Власть -щий** – зве́рхник, вла́дний, мо́жний (-ного).

И́мя – 1) ім'я́ (*р. ім'я́ и архаич. імени, ім. мн. імена́*), й[і]ме́ння, (*диал.*) імено́, (*название*) на́зва, назвисько, найме́ння; *ум.* іме́ннечко, найме́ннечко. **Собственное, крестное імя** – власне, хрещене ім'я́ (йме́ння). **Имя предмета, животного** – на́зва речі (предме́та), тварини. **Имя отца, друга** – ба́тькове, прия́телеве ім'я́ (йме́ння). **Полное імя** – по́вне ім'я́, йме́ння. [Хіба́ не можна назва́ти по́вним іме́нням: Герасі́м? (Мова)]. **Имя, отчество, фамилия** – ім'я́, по ба́тькові та прізви́ще. **Дать імя** – да́ти ко́му ім'я́, йме́ння; *срвн.* **Нарекать, Наречь 1.** **Носить імя** – зва́тися. **Об'явить своё імя** – назва́ти, об'я́вити сво́є ім'я́ (йме́ння). **По імени** – на ім'я́ (на м'я), на йме́ння, на на́звисько, [Був чолові́к на ім'я́ Заха́рія (Св. П.). На на́звисько Ялі́на (Липов. п.)]. **Быть кем только по імени** – бу́ти ким тільки (лиш) на йме́ння, ім'я́м. **Назвать кого по імени** – назва́ти ко́го на йме́ння. **Как ваше імя?** – як вас на ім'я́, на йме́ння? **яке вам ім'я́? як ва́ше ім'я́ (йме́ння)?** [Не зна́ю, хто ви є́сть і як вас на ім'я́ (Самі́йл.)]. **Как его імя?** – як він (йо́го) на ім'я́ (на йме́ння)? **як його́ ім'я́ (йме́ння)?** [А як він на ім'я́? Іва́н? (Звин.). Як на ім'я́ то́го па́на? (М. Вовч.)]. **По его імени** – його́ ім'я́м, за його́ ім'я́м, (*по нём*) по його́му. **Школа -ни Франка** – шко́ла імени́ Франка́. **Именем кого, чего, чьим -нем** – в ім'я́ ко́го, чо́го, в ім'я́ чи́є (чи́ім ім'я́м) (*гал.*) в імени́ ко́го. [В ім'я́ наро́ду беру́ тебе́, воро́га грома́дського поря́дку (Куліш)]. **Именем закона, короля, императора** – в ім'я́ зако́ну, ім'я́м коро́ля, імпера́тора, (*гал.*) в імени́ ці́саря. **Умоляю вас іменем нашей дружбы** – блага́ю вас в ім'я́ нашо́ї прия́зні. **Во імя чего** – в ім'я́ чо́го. [В ім'я́ мої́х заслуг (Куліш)]. **Во імя Бога** – в ім'я́ бо́же. **На імя кого** – на ко́го, на ім'я́ ко́го (чи́є). **Купить усадьбу на імя жены** – купити сади́бу на жі́нчине ім'я́, на жі́нку. **Письмо на імя такого-то** – лист на адре́су тако́го-то. **От імени кого, от чьего імени** – від ко́го, на ім'я́ ко́го, чи́ім ім'я́м, (*гал.*) в імени́ ко́го. [Орудова́ли замі́сть само́го па́на і на його́ ім'я́ залюдня́ли немі́ряні пусти́ні (Куліш). Мої́м ім'я́м дав Де́вісон його́ (смертний прі́суд) (Грінч.)]. **От моего імени** – від ме́не, від мо́го імени́, (*фам.*) мо́єю губо́ю. [Так і скажі́ть його́ мо́єю губо́ю, що він ду́рень (Звин.)]. **Не имеет другого імени, как** – не ма́ти іншого ім'я́, як; не вихо́дити з чо́го. [Просві́тку його́ не бу́де від посмі́шища; з байстру́ка не вихо́дитиме (Кві́тка)]. **Имя же им легион** – ім же ім'я́ – ле́гіон; 2) (*репутация, слава*) сла́ва, ім'я́. **Доброе, честное імя** – до́бра сла́ва, до́бре ім'я́. [Ім зоста́лась до́бра сла́ва (Шевч.). Мо́є все ба́гатство є́сть мо́є до́бре ім'я́ (Котл.)]. **Худое імя** – недо́бра сла́ва, несла́ва. **Приобрести імя, сделать себе імя** – (з)добу́ти, при́дба́ти (со́бі) ім'я́, сла́ву (*и слави*). **Замарать своё доброе імя** – за́плямува́ти (зака́ляти) сво́є до́бре ім'я́, сво́ю до́бру сла́ву. **Человек с іменем** – лю́дина з ім'я́м; 3) *грам.* – ім'я́. **Имя существительное, прилагательное, числительное** – іме́нник (речі́вник), при́кме́тник, числі́вник (-ка). **Имя собственное, нарицательное, собирательное** – ім'я́ власне, за́гальне, збі́рне.

Имянинник, Имянины, см. Именинник, Именины.

Имяной, см. Именной.

Имярек – (*славян.*) ім'я́рек.

Инакий, Инаковый, см. Иной 1.

Инако, Инаково, Инак, см. Иначе.

Инакомыслие – инакоду́мання.

Инакомыслящий – що по-іншому думає.

Иначе, *нрч.* – (*иным образом, способом*) іна́кше, іна́к, іна́ко, іна́ково, і́нше, іна́чій, іна́че, і́н-як; (*по иному*) по-іна́кшому, по-і́ншому. [З почи́ну сві́та бу́ло яко́сь іна́к (Рудч.). А тоді́ вже, як усé село́ зна́ло, то не іна́к, що й він дові́дався (Грінч.). Іна́ко вбері́сь, то й не пізна́є (Л. Укр.). Тро́шки іна́ково розка́зано (Номис). Яко́сь і́нше зве́ться (Рудан.). Однако́вісінько йо́му, чи так, чи, мо́же, іна́к (М. Вовч.). Дя́че, не бу́де іна́че (Номис)]. *Совсем -че* – зо́всім іна́кше, зо́всім і́ншим ладо́м, зо́всім по-і́ншому (по-іна́кшому). *Надо жить -че* – тре́ба жити іна́кше, і́ншим ладо́м, по-і́ншому, по-іна́кшому. *Как-нибудь -че* – яко́сь і́нше (іна́кше), яко́сь по-іна́кшому. *-че как (крме как)* – іна́кше як, опро́че як. [На Не́морож не про́їдете, опро́че як сюдо́ю (Звиног.)]. *Вы должны это сделать, -че будете наказаны* – ви му́сите це зроби́ти, а ні, то бу́дете пока́рані. *Поспешите сделать, -че беда будет* – шві́дше зроби́ть, а то ли́хо бу́де. *Делать -че, см. Переиначивать.*

Иначить – іна́кшити, іна́чити; *см. Переиначивать.*

Имбирь, Имбирный, *см. Имбирь, Имбирный.*

Инвалид – і́нвалі́д; (*солдат инвалидной команды*) і́нвалі́д.

Инвалидность – і́нвалі́дність (-ності).

Инвалидный – і́нвалі́дний.

Инвентаризация – і́нвентариза́ція, і́нвентаризува́ння, *оконч.* заі́нвентаризува́ння.

Инвентаризировать – і́нвентаризува́ти, *сов.* заі́нвентаризува́ти що. **Инвентаризированный** – і́нвентаризова́ний, заі́нвентаризова́ний. **-ться** – і́нвентаризува́тися, бу́ти і́нвентаризова́ним, *сов.* бу́ти заі́нвентаризова́ним.

Инвентарь – 1) і́нвента́р (-ря), (*сельско-хозяйственный*) рема́не́нт (-ту). [У ньо́го до́брий рема́не́нт: плуги́, бо́рони, воли́, ко́ні (Липовеч.); 2) і́нвента́р, ре́єстр майна́ (майно́ві), рема́не́нту (рема́не́тові). *Составить -тарь чего* – укла́сти, списа́ти ре́єстр чо́го, чо́му.

Инвентарный – і́нвента́рний, і́нвентаре́вий; (*о сельско-хозяйств. -ре*) рема́не́нтний. **-ная книга** – і́нвента́рна кни́га, (*в сельск. хозяйстве*) рема́не́тна кни́га. **-ная опись** – ре́єстр і́нвента́рний (рема́не́нтний), ре́єстр до́бру, майно́ві, рема́не́тові.

Инверсия, *грам.* – і́нве́рсія.

Инвеститура – і́нвеститу́ра.

Инвестиционный – і́нвестиці́йний.

Ингалятор, *мед.* – і́нгаля́тор (-ра).

Ингаляция – і́нгаля́ція.

Ингредиент – і́нгредіе́нт (-та).

Ингрессионный – і́нгресі́йний.

Ингуш – і́нгу́ш (-ша).

Инда – аж. [Аж стра́х бере! (Крим.)].

Инде – і́нде, де-і́нде, в і́ншому місці́.

Индеветь, Иневеть – вкрива́тися, вкрі́тися (припада́ти, припа́сти) і́неєм, на́мороззю.

Индеец – і́ндіє́ць (-дійця), і́ндія́нин, (*мн.*) і́ндія́ни.

Индеечий – гинді́чий, гинді́чачий. **-чье мясо** – гинді́чина.

Индейка – гинді́чка.

Индейский – і́нді́йський, і́ндія́нський. **-ский петух** – гинді́к (-ка).

Индекс – і́ндекс (-ксу), ука́зник (-ка), ре́єстр (-ру) чо́му.

Индепендент, -дентство, *ист.* – і́ндепе́ндент, -де́нтство.

Индетерминизм, *филос.* – і́нде́терміні́зм (-му).

Индейка, Индианка – і́ндія́нка.

Индиветь, *см. Индеветь.*

Индивид и Индивидуум – і́ндиві́д (-да), і́ндиві́дуум (-ма).

Индивидуал – і́ндиві́дуал (-ла), і́ндиві́дуалі́ст (-та).

- Индивидуализация** – індивідуалізування.
- Индивидуализировать** – індивідуалізувати. **-зиранный** – індивідуалізований.
- Индивидуализм** – індивідуалізм (-му).
- Индивидуалистический** – індивідуалістичний.
- Индивидуально** – індивідуально.
- Индивидуальность** – індивідуальність (-ности). [Трьох хлопців змальовано майстерно, – рисами, що мов на долоні показують індивідуальність кожного, своєрідну вдачу (Єфр.).]
- Индивидуальный** – індивідуальний. [З своєю навіть яскраво індивідуальною мовою (Єфр.).]
- Индивидуум** – індивідуум (-на), особа.
- Индиго** – 1) *бот.* – індиго; 2) (*краска*) індигова фарба, калія. [Синій, як калія (Номис)].
- Индиговый** – 1) індиговий; 2) калієвий.
- Индиец** – індієць (-дійця), гіндус (-са).
- Индий**, *хим.* – інд (-ду).
- Индикатор**, *физ., хим.* – індикатор (-ра).
- Индикаторный**, *механ.* – індикаторний.
- Индикт** – індикт (-та).
- Индиферентизм** – індиферентизм (-му), байдуж(н)ість (-ости).
- Индиферентно** – індиферентно, байдужно, байдужливо.
- Индиферентность** – індиферентність, байдуж(н)ість (-ости).
- Индиферентный** – 1) (*к чему*) індиферентний, байдуж(н)ий, байдужливий до чого. [Байдужий до діла (Київ)]; 2) (*в химии*) неутральний. **-ный окисел** – неутральний окис.
- Индия** – Індія (-ії).
- И indo-европейский** – індо-європейський.
- Индосамент**, **Индосо**, *комм.* – індосамент (-ту), індосо (*нескл.*).
- Индостан** – Гиндустан, Індостан (-ну).
- Индуктивный** – індуктивний.
- Индуктор** – індуктор (-ра).
- Индукционный** – індукційний. **-ный аппарат** – індуктор (-ра).
- Индукция** – індукція (-ції); (*в логике ещё*) наведення.
- Индугенция** – індугенція (-ції), розгрішення.
- Индус, -ска** – гіндус (-са), гіндуска.
- Индусский** – гіндуський.
- Индустриализация** – індустриалізація, індустриалізування чого.
- Индустриализировать** – індустриалізувати, *сов.* зіндустріалізувати що.
- Индустриализированный** – індустриалізований, *оконч.* зіндустріалізований. **-ться** – індустриалізуватися, бути індустриалізованим, *сов.* бути зіндустріалізованим.
- Индустриальный** – індустриальний, промисловий.
- Индустрия** – індустрія, промисловість (-вости).
- Индюк** – гиндик; *соб.* гиндики (-ків), гиндичня (-ні). *Помещение для -ков* – гиндичня (-ні).
- Индюшонок** – гиндича (-чати), гиндиченя (-няти).
- Индюшинный** – гиндичий.
- Индюшка** – гиндичка.
- Иневатый, Инеистый** – ініюватий, наморозний, паморозний.
- Иней** – іні[е]й (-нею), (г)іней, наморозь, паморозь (-зи), намерз (-зу), шержінь (-женю), (*гал.*) морозок (-зку). [Стоять двоє кучерявих яворів у густому інею (Васильч.). Білий, як гиней (Звиног.). Сивий туман осідав білою памороззю (Корол.). Хати сяли під памороззю на сонці (Г. Барв.). Він іде – увесь як біль білий: геть намерзом намерз (Радом. п.). Білим пухом укріється земля, а дерева, укутані ніжним шерженем, схилиються одно до одного (Григ.)]. **-ем покрыться** – інеєм припасти, укритися, урости, обморозитися, морозом узятися, (*о мн.*)

інеєм поприпа́дати, повкрива́тися, повроста́ти, морозом побра́тися; *см.* **Заиндеветь** [Дроті (телеграфні) як інеєм повроста́ли (Волинь)]. **Иней** *покрыл* – іній уквив що. **Иней** *сел* – іній ліг, упав (на що).

Инертность – інертність, мля́вість (-ости).

Инертный – інертний, млявий.

Инерционный – інерційний.

Инерция – інерція (-ці́). *По -ции* – за інерцією, по інерції, (*силой -ции*) сілою інерції.

[Роблю по інерції (Київ). Вагон котився силою інерції (Київ)].

Инженер – інжені[é]р (-ра). *Горный -нер* – гірничий інжені́р. **-нер** *гражданский* – інжені́р цивільний. **-нер-технолог** – інжені́р-технолог. **-нер-механик** – інжені́р-механік. **-нер-путеец** – інжені́р шляхів (шляховік). **-нер-электротехник** – електро-інжені́р, інжені́р-електротехник.

Инженерный – інжені[é]рний. **-ное искусство** – інжені́рство.

Инженерский – інжені́рський.

Инженерство – інжені́рство.

Инжир – інжі́р (-ру), фі́ги (*р.* фиг).

Инжирный – інжировий.

Инициал – ініціала (-ли), початко́ва лі́тера (ім'я, прізвища).

Инициальный – ініціальний.

Инициатива – ініціати́ва, прівід (-воду), почі́н (-ну), за́хід (-ходу). *По -ве* – з ініціати́ви, з почі́ну, за почі́ном, за приводом чи́ім. *По собственной -ве* – з власного почі́ну, з власної ініціати́ви. *Человек с -вой* – лю́дина з ініціати́вою; лю́дина заміриста. [Він парубчина заміристий, з клéпкою в голові (Кон.)].

Инициативный – ініціати́вний.

Инициатор, -рша *чего* – ініціатор, -торка чо́го, прівідник, -ниця, прівідця (-ці) (*м. р.*) чо́го, до чо́го, (*только ч.-либо плохого*) прівідник, -ниця до чо́го.

Инкассирование – інкасува́ння.

Инкассировать – інкасува́ти.

Инкассо – інкасо.

Инквизитор, -рша – інквізи́тор (-ра), інквізи́торка.

Инквизиторский – інквізи́торський.

Инквизиционный – інквізи́ційний.

Инквизиция – інквізи́ція (-ці́).

Инкогнито – інкогні́то, непі́знано.

Инкриминирование – інкримінува́ння, пріві́нення чо́го ко́му.

Инкриминировать – інкримінува́ти, пріві́няти ко́му що.

Инкрустация – інкруста́ція. **-ция** *из дерева, рога, кости* (*в художественных гуцульских работах*) – викладання, (*из металла*) ви́бивання, (*диал.*) жи́рування.

Инкрустирование – інкрустува́ння. **-ние** *деревом, костью, рогом* (*у гуцулов*) – викладання (Шух.), (*металлом*) ви́бивання, ця́ткування, (*диал.*) жи́рування (Шух.).

Инкрустировать – інкрустува́ти. **-ть** *деревом, костью, рогом* (*у гуцулов*) – викладати, ви́класти (Шух.), (*металлом*) ви́бивати, ви́бити, (*диал.*) жи́рувати, ви́жирувати (Шух.), ця́ткувати, ви́цяткувати, ця́хувати, ви́цяхувати. **Инкрустированный** – інкрусто́ваний, ви́кладений, (*металлом*) ви́биваний, ви́битий, (*диал.*) жи́рований, ви́жируваний, ця́тко́ваний.

Инкубатор – інкуба́тор (-ра).

Инкубационный – інкуба́ційний. **-ный период** – інкуба́ційний періо́д.

Инкубация – інкуба́ція.

Инкубус – інку́б (-ба), (*в нар. демонологии*) перелéсник, літа́вець (-вця).

Инкунабулы – інкунабу́ли (-лів), першодру́ки (-ків) (до 1500 ро́ку).

Інко – аж.

Иновѣрец – чужові́р (-ра), чужові́рець (-рця), (*бранно*) бусурме́н.

Иновѣрие – чужові́рство, инові́рство.

Иновѣрка – чужові́рка, инові́рка, (*бранно*) бусурме́нка.

Иновѣрный – чужові́рний, чужої віри, инові́рний. [Наша аристократія ста́лась-би чужові́рною (Куліш). З инові́рного роду (Куліш)].

Иновѣрческий – чужові́рський, инові́рський.

Иновидный, Инообразный – ина́кший.

Иногда – іноді, інколи, де́коли, поде́коли, ча́сом, часа́ми, поро́ю, разо́м, десь-колісь, (*диал.*) місцем, місцями; *срвн.* **Подчас, Временем.** [Іноді б'ють Хому́ за Яре́мину вину́ (Номис). Не що-дня бридня, де́коли (інколи) й прав́да (Номис). Ча́сом з ква́сом, а поро́ю з водо́ю (Номис). Часа́ми се бува́є (Л. Укр.). Разо́м гу́сто, а разо́м пу́сто (Номис). А десь-колісь унизу́ проблискували сві́тла ліхтарень (Франко). Місцями й я їм рибу́ (Зміївськ. п.)]. *А -да то* – а коли й; а коли то; а як коли то. [Один порі́г займа́є вздовж Дні́пра верству́, а коли й бі́льше (Куліш). Дівча́тка прибі́жать, нащебе́чуть, а коли то й з собою́ витягну́ть (М. Вовч.).]

Иногдашний – де́колишній, інколишній.

Иногородец, -родка – чужого́родянин, -родя́нка.

Иногородный – чужоми́ський, чужого́родній, иногоро́дній.

Иноземец – чужине́ць (-нця), чужозе́мець, (*редко*) инозе́мець (-мця). [А у тій коршо́мці там три чужозе́мці (Пісня)].

Иноземка – чужинка, чужозе́мка, (*редко*) инозе́мка. [Ти не мій: розлучи́в нас далі́кий твій край, і вродлива чужинка забрала (Л. Укр.)].

Иноземный – чужинний, чужозе́мний, чужине́цький чужозе́мський, чужосторо́нній, инозе́мний; *срвн.* **Иностранный.** [Визво́лення з нево́лі чужине́цької (Єфр.). Чужозе́мські зві́ри (Звин.). Заво́дять усе́ в свої́х дома́х по-инозе́мному (Куліш)]. **-ное слово** – чуже́, чужомовне слово.

Иноземщина – чужозе́мщина, чужосторо́нщина, (*редко*) инозе́мщина.

Иной – 1) (*другой, не этот*) інший, (*реже*) дру́гий. [Мили́й покида́є, іншо́ї шука́є (Пісня). Не така, як інші́ жінки (Грінч.)]. *Тот или иной* – той чи той, той чи інший; 2) (*не такой, отличный*) інший, іна́кший, іна́чий, іна́кий, іна́ковий, дру́гий, ін-який. [Дві в одна́ковому уба́рнні, а тре́тя в іншому́ (Грінч. І). Тепе́р порá іна́кшая наста́ла (Крим.). В такі́х і іна́ких розмо́вах проі́хали вони́ день і дру́гий (Свидн.). Ко́жен гудзик іна́чий – наві́ть білі́ були́ між чо́рними (Свидн.)]. *Совершенно иной* – ці́лком (зо́всім) інший, іна́кший. [Зо́всім іна́кша стала́ (Київщ.)]. *Казаться иным* – здава́тися іншим, іна́кшим, іна́читися. [Сві́т мені́ від хвороби́ іна́читися (Харківщ.)]. *По -му* – по-іна́кшому, по-іна́чому. *Не что иное, как* – не інше́ що, як; не що інше́, як. **Иное дело** – інша́ справа. **Иными словами** – іна́кше сказа́вши, іна́кшими слова́ми. *Не для чего иного* – не чо́го іншого. **Иная хвала хуже брани** – бува́є хвала́ гірша́ за га́ньбу. *Куда-нибудь в иное место* – куди́ іна́кше (інде́), куди́-інде́, де-інде́. [Ходи́м куди́-інде́!]; 3) (*некоторый, тот*) (як) де́котрий, кот(о)рій інший, дея́кий, який, хто, дехто; *срвн.* **Некоторый.** [Інші́ гомоня́ть, а де́котрі пону́рі сидя́ть і голі́в не зво́дять (М. Вовч.). Інша́ зіронька́ лі́чко хова́є в покрива́ло прозоре́є срі́бне (Л. Укр.). Які́ – посі́дали на лаві́, а які́ – сто́ять (Март.). Як кото́рий то й на́вчиться, а сей ні́коли (Сл. Гр.). А вб'є́ котрій у́ голову́ сло́во яке́, – де́ й тре́ба, де́ й не тре́ба но́ситься́ з ним (Тесл.)].

Інок – черне́ць (*р.* черця́ и ченця́, *мн.* ченці́); *ум.* ченчиќ и че́рчик; *см.* **Монах.**

Інокинин – черни́чин, черни́чий.

Інокиня – черни́ця, *ум.-ласк.* черни́чка.

Іноков – ченці́в (-цева, -це́ве).

Инокулировать – інокулюва́ти, прище́плювати, сов. зінокулюва́ти, прище́піти ко́му́ що.

Инокулированный – інокульова́ний, прище́плюваний, *оконч.* зінокульова́ний,

прищеплений.

Инокуля́ция – інокуля́ція, (*о действии ещё*) інокулюва́ння, прищеплюва́ння, *оконч.* зінокулюва́ння, прищеплення.

Инопле́менный – чужопле́менный, чужоро́дець (-дця), (*редко*) инопле́менный. [Чом не вернулись вони дати хвалу́ Бо́гові, тільки чужоро́дець сей? (Сванг.)].

Инопле́мница – чужопле́мница, чужоро́дянка, (*редко*) инопле́мница.

Инопле́мнический – чужопле́мницький, чужорі́дський.

Инопле́мность – чужопле́мність.

Инопле́менный – чужопле́мний, чужонаро́дний, (*редко*) инопле́мний. [Зовсім чужими й незрозумілими здадуться твори з життя інтелі́генції, а надто чужонаро́дньої (Грінч.)].

Иноре́чие, *см.* **Иносказание**.

Иноро́дец – 1) *см.* **Инопле́нный**; 2) иноро́дець (-ро́дця).

Иноро́дный – 1) *см.* **Инопле́нный**; 2) сторо́нній. **-ное тело** – сторо́нне ті́ло.

Иноро́дческий – иноро́дни́цький, иноро́децький.

Иносказа́ние – приповідь (-да), приповідь (-вісти), тайносказа́ння.

Иносказа́тель – приповідник (-ка), тайносказник.

Иносказа́тельно – приповідно, тайносказа́нно.

Иносказа́тельность – приповідність, тайносказа́нність (-ности).

Иносказа́тельный – приповідний, тайносказа́нний.

Иносла́вный – чужові́рний.

Иносла́вья́нство – чужослов'я́нство (-му).

Иностранец, -нка, *см.* **Инозе́мец, -мка**.

Иностран́ный – чужозе́мний, чужозе́мський, (*заграничный*) закордо́нний. **-ный язык** – чужозе́мна, чужа мо́ва. **-ное слово** – чужомовне, чуже́ сло́во. **-ная политика** – закордо́нна, чужозе́мна полі́тика. **Министерство, министр -ных дел** – міністерство, міні́стр закордо́нних (чужозе́мних) справ. **Комиссар по -ным делам** – коміса́р закордо́нних справ. **-ные обычаи, порядки и т. п.** – чужозе́мщина, (*редко*) инозе́мщина. [Мо́ва моско́вського па́нства, помазаного чужозе́мщиною (Куліш)].

Иностранщина – чужозе́мщина, (*редко*) инозе́мщина.

Инохо́дец – ступа́к, шлапа́к, винохі́д, однохо́жий кінь. [Осідла́ли коня́-винохо́да і пої́хали собі́ (ЗОЮР)].

Инохо́дный – однохо́жий.

И́ноходь – однохі́дь (-ходи).

И́ноческий – черне́чий, черне́цький. **И́ночески** – по-черне́чому.

И́ночество – черне́цтво.

И́ночествовать – ченцюва́ти, черне́чити, (*о монахине*) черні́чити.

Иноязы́чный – чужомо́вний, (*редко*) иномо́вний; (*о человеке*) чужомо́вець (-вця).

[Стріва́ється сі́ла чужомо́вних слів (Грінч.). Иномо́вні чужі́ сло́ва (Н.-Лев.), Ё́лліни-чужомо́вці (Крим.)].

Инси́нуация – інси́нуація, (*клевета*) на́клеп (-пу).

Инси́нуировать – клепа́ти, набрі́хувати на ко́го.

Инси́ктор – інспе́ктор (-ра).

Инси́кторский – інспе́кторський.

Инси́кторство – (*титул*) інспе́кторство (-тва); (*время*) інспе́кторува́ння.

Инси́кторша (*жена инспектора*) – інспе́кторова (-вої).

Инси́ктриса – інспе́кторка.

Инси́кционный – інспе́кційний.

Инси́кция – інспе́кція (-ці́). **Рабоче-крестьянская -ция** (*сокр.* РКИ, Рабкрин) Робі́тніче-се́лянська інспе́кція (*сокр.* РСІ, Робселін).

- Инспира́тор, -рша** – інспіра́тор (-ра), -торка, наді́хач, -хачка.
- Инспира́ция** – 1) інспіра́ція, (*вдыхание*) вдиха́ння; 2) (*внушение*) інспіра́ція, наві́ювання, *оконч.* наві́яння.
- Инспири́ровать** – інспірува́ти, надиха́ти ко́го *и* ко́му́ що.
- Инста́нция** – інста́нція. [Моя́ справа́ перейшла́ всі́ інста́нції́ (Київ)].
- Инсти́нкт** – інсти́нкт (-ту).
- Инсти́нкти́вно** – інсти́нкто́во.
- Инсти́нкти́вность** – інсти́нкто́вість (-вості).
- Инсти́нкти́вный** – інсти́нкто́вий. [Хри́стя не послу́хала́ го́лосу́ інсти́нкто́вої́ пересторо́ги (Єфр.)].
- Инсти́тут** – інсти́ту́т (-ту). [Па́нночка́ поі́хала́ вчи́тись до́ інсти́ту́ту (Г. Барв.). Інсти́ту́т держа́вних оборо́нців].
- Инсти́ту́тка** – інсти́ту́тка. **-ткин** – інсти́ту́тчин.
- Инсти́ту́тский** – інсти́ту́тський. [Вони́ в'ї́хали на́ інсти́ту́тське́ подві́р'я (Н.-Лев.)].
- Инсти́туція** – інсти́туція, устано́ва.
- Инстру́ктаж** – інстру́ктаж (-жу).
- Инстру́кти́ровать** – інстру́ктува́ти.
- Инстру́кти́роваться** – інстру́ктува́тися, *сов.* поінстру́ктува́тися.
- Инстру́ктор, -рша** – інстру́ктор (-ра), -торка.
- Инстру́кторский** – інстру́кторський. [Инстру́кторські́ ку́рси].
- Инстру́кціо́нный** – інстру́кційний.
- Инстру́кция** – інстру́кція, (*гал.*) при́пис (-су).
- Инструме́нт** – струме́нт, інструме́нт (-та). [Музи́чний, хи́рургі́чний інструме́нт. Вона́ нія́к не вмі́ла керува́ти тими́ струме́нтами (Грінч.); (*прибор*) прила́д (-ду), (*орудие*) струме́нт (-ту), прила́ддя, зна́ряд (-ду), зна́ряддя, спра́ва, спра́вилля (*ср. р.*), (*утварь*) на́чиння (*ср. р.*), (*провини.*) майсте́рія, струме́ця. [Прила́ддя (зна́ряддя) хи́рургі́чне, астроно́мі́чне, фі́зичне, матема́ти́чне. Муля́р заві́сив го́лову, взяв під па́ху́ свій мішо́к з на́чинням і пішо́в (Франко). Загра́в-би вам, та бачите, – спра́ви нема́, учо́ра був на́ базарі́ – ко́бза зопсува́лась (Шевч.). Вся́ке спра́вилля́ про поже́жу (Лубенц.). У то́го стельма́ха майсте́рії́ на два́ во́зи не забереш: са́мих соки́р п'ять чи́ більше́ либо́нь (Кані́вщ.). Наку́пив струме́ці́, кує́ плуги́, ра́ла, усе́ (Грінч. II)].
- Инструме́нталь, грам.** – інструме́нталь (-ля), ору́дний відмі́нок.
- Инструме́нтальный** – (ін)струме́нто́вий. **-ная́ му́зыка** – (ін)струме́нтова́ му́зика.
- Инструме́нтальщик** – (ін)струме́нтальник.
- Инструме́нта́рий** – струме́нтар (-ря́), струме́нт (-ту), зна́ряддя.
- Инструме́нтик, -тец** – струме́нтина.
- Инструме́нти́ровать** – (ін)струме́нтува́ти.
- Инструме́нтиро́вка** – (ін)струме́нтува́ння.
- Инструме́нтова́ка *и* -та́ция** – (ін)струме́нтува́ння.
- Инсу́рге́нт** – інсу́рге́нт, повста́нець (-нця́).
- Инсу́рге́нтский** – інсу́рге́нтський, повста́нський.
- Инсу́рре́кціо́нный** – інсу́ре́кційний.
- Инсу́рре́кция** – інсу́ре́кція, повста́ння.
- Инсцени́рование** – інсценува́ння, *оконч.* заінсценува́ння.
- Инсцени́ровать** – інсценува́ти. **-ниро́ванный** – інсцену́ваний, заінсцену́ваний.
- Инсцени́ровка** – інсценува́ння.
- Интегра́л, мат.** – інтегра́ля (-лі́).
- Интегра́льный, мат.** – інтегра́льний. **-ное́ исчи́сление** – інтегра́льне́ чи́слення.
- Интегра́ция** – інтегра́ція, зро́щення.

Интегрирование, *мат.* – інтегрування.

Интегрировать – інтегрувати.

Интеллект – інтеле́кт (-ту), ро́зум (-му).

Интеллектуализм – інтелектуалі́зм (-му), розумо́вість (-вості).

Интеллектуально – інтелектуально, розумово.

Интеллектуальный – інтелектуальний, розумовий. [Розумова робота].

Интеллигент, -тка – інтелі́гент, інтелі́гентка.

Интеллигентность – інтелі́гентність (-ності).

Интеллигентный – інтелі́гентний.

Интеллигентский – інтелі́гентський.

Интеллигентщина – інтелі́гентщина, інтелі́гентство. [Міщанство, інтелі́гентщина! (В. Підмог.)].

Интеллигенция – інтелі́генція (-ції); інтелі́генти.

Интендант – інтенда́нт (-та).

Интендантский – інтенда́нтський.

Интендантство – інтенда́нтство, (*гал.*) інтенданту́ра.

Интенсивно – інтенсивно, напружено.

Интенсивность – інтенсивність, напруженість.

Интенсивный – інтенсивний, підси́лений, напру́жений. **-ный цвет** – при́кро яскра́вий ко́лір.

Интенсификация – інтенсифіка́ція, інтенсифікува́ння, підси́лення.

Интенсифицировать – інтенсифікува́ти, підси́лювати що.

Интервал – 1) (*промежуток*) інтерва́л (-лу), пере́межок (-жка), пере́рва, (*только о времени*) межичас (-су); 2) *воен.* (*между частями войск*) – інтерва́л (-лу), відступ (-пу); 3) *муз.* – інтерва́л (-лу).

Интервенционист, -нистка – інтервенціо́ніст, -ністка.

Интервенционистский – інтервенціо́ністський.

Интервенция – інтерве́нція (-ї), втруча́ння.

Интервью – інтерв'ю́ (*нескл.*).

Интервьюер – інтерв'юе́р (-ра).

Интервьюировать – інтерв'юва́ти ко́го.

Интердикт – інтерди́кт (-ту), заборона.

Интерес – 1) (*любопытность*) ціка́вість, інтере́с, заціка́влення. [Почала́ з ціка́вістю читати газету (Ол. Пчілка)]. **Возбудить -рес к чему** – ви́кликати (збудіти) ціка́вість (інтере́с) до чо́го. **Вызывать -рес у кого** – заціка́влювати ко́го. **Проявлять -рес к чему** – виявляти ціка́вість до чо́го, бу́ти ціка́вим до чо́го; *см.* **Интересоваться**. **-рес к чему прошел** – інтере́с (ціка́вість) до чо́го мину́в(ся). **Утратит, потеряет -рес к чему** – утрати́ти інтере́с, збайду́жніти до чо́го, (*к себе у кого*) збайду́жіти ко́му. [Нова́ легенда́ ще не збайду́жіла, не спрово́нована (Л. Укр.)]. **Чувствовать -рес к чему, см.** **Интересоваться чем. Это не представляет для меня -реса** – це мене́ не ціка́вить, мене́ це не обхо́дить (*не касается*). **С -сом** – ціка́во. [Ціка́во слухав його́ (Київ). Ціка́во розгляда́ли портре́т (Грінч.)]; 2) (*выгода, польза*) інтере́с, ко́ристь, зиск (-ку). [Класо́ві інтере́си]. **В общих -сах** – в спі́льних інтере́сах. **Наблюдают свой -рес** – пильнува́ти (глядіти) сво́го інтере́су, дба́ти про сві́й інтере́с (ко́ристь, зиск). **В царстве -са** – в ца́рстві інтере́су. **При пиковом -се** – ні з чим; 3) (*участие*) заціка́влення, ува́га, інтере́с до ко́го, до чо́го; *см.* **Участье**; 4) (*процент, заработок*) інтере́с (-су). [Фа́ктор за мали́й інтере́с робить усі́ ваші дору́чення (Хотинц.)].

Интересант, -тка – інтере́сант, -тка, грошело́б, -бка.

Интересец – мали́й інтере́с.

Интересно – ціка́во, інтере́сно. [Він розпо́відає дуже́ ціка́во (Київ). Інтере́сно бу́ло диві́тися (Київ)]. **-но мне знать** – ціка́вий я зна́ти. [Ціка́вий я зна́ти, хто мене́ прийма́в-би (Л. Укр.)]. -

но *было кому* – цікаво (інтересно) було кому, брала цікавість кого. [Її брала цікавість, як то вони тепер стикнуться (Н.-Лев.)].

Интересность – цікавість, інтересність (-ости). [Обличчя вам (у вас) дуже буденне, то тероризм був-би додав вам інтересности (Крим.)].

Интересный – 1) цікавий, інтересний. [Надумав се пан сотник щось цікаве (Грінч.). Надсилаю до вас декілька уривків з мого щоденника; може вони і нудні й не інтересні, а все-ж (Тесл.)]; 2) (*о лице, фигуре*) гарний, інтересний. **-ный молодой человек** – гарний юнак. **-ная барышня** – гарна (інтересна) панна. **Сделаться -нее** – покращати, поінтереснішати. **Быть в -ном положении** – бути при надії, бути в поважному стані.

Интересовать – цікавити, інтересувати кого. [Кожного цікавило, про що вони говорять (Черкас.)]. **Меня это не -сует** – мене це не цікавить, не інтересує; мене це не обходить; я цим не цікавлюся; мені це не в голові. [Мені не в голові театри та концерти, інше цікавить мене (Харківщ.). Мене пісні й пророцтва не обходять (Л. Укр.)].

Интересоваться чем – цікавитися, інтересуватися чим, бути цікавим до чого. [Дуже був цікавий Левицький до «середньої культурної верстви» (Єфр.)]. **Я -суюсь, -совался знать** – я цікавий знати, я цікавий був знати. [Вона навіть не цікава була знати, чого саме її мати клікала (Грінч.)]. **Я этим не -суюсь** – я цим не цікавлюсь, мене це не цікавить, я до цього не цікавий. **Интересующийся чем** – цікавий до чого.

Интерим – інтерім (-му), тимчасове вирішення, тимчасова постанова (ухвала).

Интерлюдия – інтерлюдія, межигра.

Интермедия – інтермедія, межидія.

Интермеццо – інтермеццо.

Интернат – інтернат (-ту), бурса, гуртожит (-ту).

Интернатский – інтернатський, гуртожитський.

Интернационал – інтернаціонал (-лу). [III-ій Інтернаціонал]. **Коммунистический, Третий -нал** – Комуністичний, Третій Інтернаціонал.

Интернационализация – інтернаціоналізація, (*о действиях ещё*) інтернаціоналізування, *оконч.* зінтернаціоналізування.

Интернационализировать – інтернаціоналізувати, *сов.* зінтернаціоналізувати кого, що.

Интернационализированный – інтернаціоналізований, *оконч.* зінтернаціоналізований. **-ться** – інтернаціоналізуватися, бути інтернаціоналізованим, *сов.* бути зінтернаціоналізованим.

Интернационализм – інтернаціоналізм (-му).

Интернационалист, -листка – інтернаціоналіст, лістка.

Интернациональность – інтернаціональність (-ности).

Интернациональный – інтернаціональний.

Интернирование – інтернування.

Интернировать – інтернувати кого.

Интерпелировать – інтерпелювати (-пелюю, -люєш).

Интерпеляция – інтерпеляція (-ції), запитання.

Интерполировать – інтерполювати, вставляти.

Интерполяционный – інтерполяційний.

Интерполяция – інтерполяція, вставка.

Интерпретация – інтерпретація, інтерпретування, тлумачення чого.

Интерпретировать – інтерпретувати, тлумачити що.

Интерференция, физ. – інтерференція.

Интимничать – інтимувати, приязнитися з ким.

Интимно – інтимно.

Интимность – інтимність (-ности).

- Интимный** – інтимний. **-ные отношения** – інтимні стосунки, відносини.
- Интонация** – інтонація (-ції). **С -цией** – з інтонацією, інтонуючи.
- Интонировать** – інтонувати.
- Интрига** – 1) інтрига, каверза, коверзні (-нів). [Нема в їх хитрощів, інтриг вони не знають (Самійл.). Се його каверзи – я знаю (М. Грінч.). Це все куховарчині коверзні, що пані дівчину прогнала (Київц.); 2) **-га** (*в літерат. произв.*) – інтрига. [Він любить сюжет, де поступовно розвивається і викінчується інтрига, докладно виложена (Грінч.); 3) (*с кем*) роман (-ну), романсування.
- Интриган, -ка** – інтриган(т), -ган(т)ка, каверзник, -ниця.
- Интриговать** – 1) інтригувати, каверзувати, (*мутить*) каламутити. **-вать против кого** – інтригувати на *и* проти кого. [Інтригував еси на мене (Куліш)]; 2) *кого* – інтригувати, зацікавлювати кого.
- Интрижка** – романсування, роман(чик). *Заводить -ку* – крутити роман, любощі з ким.
- Интродукция** – інтродукція, вступ (-пу), ввід (*р. вводу*).
- Интроспективный** – інтроспективний.
- Интроспекция, филос.** – інтроспекція.
- Интрюм, см. Трюм.**
- Интуитивизм** – інтуїтивізм (-му).
- Интуитивный** – інтуїтивний. **-тивно** – інтуїтивно.
- Интуиция** – інтуїція (-ції).
- Инфант, -фанта** – інфант, -фанта.
- Инфантерия** – піхота, інфантерія.
- Инфекционный** – інфекційний; *см. Заразный.*
- Инфекция** – інфекція; *см. Зараза.*
- Инфильтрация** – інфільтрування, інфільтрація.
- Инфинитив, грам.** – інфінитив (-ва), дієменник (-ка).
- Инфлексия** – інфлексія (-сії).
- Инфлюэнца** – інфлюєнца.
- Инфляция** – інфляція.
- Информатор** – інформатор (-ра), повідомник (-ка).
- Информационный** – інформаційний, повідомний.
- Информация** – інформація, повідомлення; (*информирование*) інформування, повідомлювання кого.
- Информировать** – інформувати, повідомляти, сповіщати кого про що.
- Инфракрасный, физ.** – інфрачервоний.
- Инфузория** – інфузорія (-рії).
- Инфузорный** – інфузоровий.
- Ин'екция** – ін'екція, впорскування.
- Инцидент** – інцидент (-ту), випадок (-дку), пригода, окаязія; *см. Случай.*
- Иный, см. Иной.**
- Иод** – йод (*р. йоду*).
- Иодистый** – йодуватий.
- Иодный** – йодовий. **-ная настойка** – йодова настоянка, йодівка.
- Иодоводород, хим.** – йодоводень (-дню).
- Иодоформ** – йодоформ (-му).
- Ион, физ.** – іон (-на).
- Ионизация** – іонізація, іонізування, *оконч.* зіонізування.
- Ионизировать** – іонізувати, *сов.* зіонізувати що. **Ионизированный** – іонізований, зіонізований.

Иони́ческий – іоні́ський.

Иорда́нь – Йорда́нь (-ни), Орда́нь (-ни).

Йота– йота. [Поки небо й земля перейде, – йота єдина або титла єдина з закону не перейде (Єванг.)].

Йота́ция – йотува́ння.

Йоти́ровать – йотува́ти. **Йоти́рованный** – йотова́ний.

Ипекакуа́на – 1) *бот.* *Cerhaelis ipescacuana* – іпекакуа́на; 2) *фармак.* – іпекакуа́на.

Ипе́рбола, *см.* **Гипе́рбола**.

Иподиа́кон – піддия́кон, іподия́кон (-на).

Ипокрі́т – гіпокрі́т; *см.* **Лицеме́р**.

Ипоста́сь – гіпоста́сь (-си), о́соба. **Ипоста́сний** – гіпоста́сний.

Ипо́теза, *см.* **Гипо́теза**.

Ипоте́ка – гіпоте́ка.

Ипотече́ный – гіпотече́ний. **-ные банки, бума́ги** – гіпотече́нні ба́нки, папе́ри.

Ипохо́ндрик – гіпохо́ндрик (-ка).

Ипохо́ндрический – гіпохо́ндричний.

Ипохо́ндрия – гіпохо́ндрія.

Ипподро́м – гіподро́м (-му), місце для перего́нів, для го́нів кіньми.

Иприт, *хим.* – іприт (-ту).

Ир, *бот.* *Acorus calamus* – а́ір (-ру), тата́рське зілля.

Ирга́, *бот.* – кизи́льник, мушмала, ірга́.

Ири́дий *и* **Ири́д**, *хим.* – іри́д (-ду).

И́рис, *бот.* – пі́вники (-ків), і́рис (-су).

И́рис (*конфеты*) – і́рис (-су). **И́риска** – і́риска, і́рисина.

Ирля́ндия – Ірля́ндія (-дії). **Ирля́ндский** – ірля́ндський.

Ирмо́логий – ірмо́логій (-гія), ірмо́лой (-лоя).

Ирмо́с – ірмо́с (-са). **Ирмо́сний** – ірмо́сний, ірмо́совий.

И́род (*бранно*) – (г)і́род. **И́родский** – (г)і́родський.

Ирони́зировать над кем – іронізува́ти з ко́го, глузува́ти з ко́го.

Ирони́ческий – іроні́чний. **Ирони́чески** – іроні́чно.

Иро́ния – іро́нія, на́сміх (-ху). [Говори́ли компліме́нти з легкі́м на́сміхом (Н.-Лев.)].

Ирради́ация – ірадіа́ція.

Иррацио́нальность – іраціо́нальність (-ности). **-ность, мат.** – іраціо́нальність, невимі́рність.

Иррацио́нальный – іраціо́нальний; (*мат.*) іраціо́нальний, невимі́рний.

Иррегуля́рный – ірегуля́рний, неправи́льний. **-ные войска** – ірегуля́рне ві́йсько.

Иррига́тор – ірига́тор (-ра), зро́шувач (-ча).

Ирригацио́нный – іригаці́йний, зро́шувальний.

Иррига́ция – ірига́ція, штучне зро́шування.

И́рха – і́рха (Жел.); (*меховая оторочка*) іршли́ця.

И́рховый – іршаний. **-вые шарова́ры** – ірша́ні шта́ні *или* ірша́нки (-нок).

Ирше́ник – ірша́нік (-ка́).

Ирши́ть, *см.* **Опуша́ть**.

Иса́пки, *бот.* – чо́рнобрі́вець (-вця).

Иск кому и к кому – по́зов (*р.* по́зову *и* по́фзву) на ко́го. **Гражда́нский иск** – циві́льний по́зов.

Встречный иск – супроти́вний, стрі́чний, зустрі́чний по́зов. *Пред'являть, пред'явить*

(*вчинить*) **иск кому** – закла́дати, закла́сти, заложі́ти по́зов на ко́го, розпо́чинати, розпо́чати

по́зов із ким, позива́ти, за́пизва́ти ко́го, позива́тися з ким (*судиться*). *Передача -ка* –

передава́ння, переда́ча по́зв. *Соединение -ков* – з'єдна́ння, спо́лучення по́звів (Правн. Сл.).

Добиться чего-н. -ком – ви́позивати щось. [Позива́й його́, мо́же ви́позиваєш хоч тре́тю

частину (Звин.). *Получить по -ку* – дістати від позову. *Отказать в -ке* – відмовити на позов. *Приостановление -ка* – припинення позову.

Искажатель, -ница – спотворювач, спотворювачка; перекручувач, перекручувачка.

Искажать, исказить – 1) (*уродовать*) спотворювати, спотворити, калічити, покалічити, скалічити, казити, сказити, показити, (*обезобразивать*) знекрášувати, знекрášити когo, що. [Віспа спотворила їй обличчя (Київ). Хвороба покалічила йому сугáви на пальцях (Київ). Не навчившись добре чужої мови, калічать її (Харківщ.). *Злоба -зіла* *ему лицо* – злоба спотворила (перекривила, скривила, викривила, сказала) йому обличчя; 2) (*извращать слова, мысль и т. п.*) перекручувати, перекрутити, калічити, перекалічити слова, думку. [Не перекручуй моїх слів, бо я не говорив такого (Харківщ.). В дописові перекручено факти (Київ). Перекладач зовсім перекрутив áвторову думку (М. Грінч.). *-жать истину* – перекручувати, нівечити, калічити правду. **Искажаемый** – спотворюваний, калічений, перекривлюваний, скривлюваний. **Искаженный** – спотворений, покалічений, скалічений; знекрášений; викривлений; перекручений. [Тіні, спотворені місячним сяєвом (Л. Укр.). Дзеркало, що показує скривлену твар (Єфр.). Це якийсь перекручений варіант дуже відомої пісні (Київ)].

Искажаться, исказиться – 1) спотворюватися, спотворитися, перекривлюватися, перекривитися, викривлюватися, викривитися, калічитися, покалічитися, бути спотвореним, скаліченим *и т. д.* [Голос спотворився, неначе свист гадючий (Л. Укр.). Обличчя перекривилося враз (Корол.); 2) перекручуватися, перекрутитися, бути перекрученим. *Факты -тся, пройдя через несколько уст* – факти перекручуються, перейшовши кілька уст.

Искажение (лица) – спотворення, перекривлення, знекрášа (лиця, виду); (*слов, языка, истины*) калічення, каліцтво, перекручування, перекручення (слів, мови, істини). [Ті впливи псують народню пісню, нівечать, призводять до всяких каліцтв (Грінч.). Свідоме перекручування подій (Київ). Перекручення історичних фактів (М. Грінч.). Старовіри думають, що погoлене обличчя – то знекрášа божого образу (Крим.)].

Искажено – спотворено, скалічено. [Спотворено тоді пісні мої бриніли (Л. Укр.)].

Исказитель, -тельница – спотворник, -ница, спотворювач, -вачка, перекручувач, -вачка.

Исказить, см. **Искажать**.

Искалечение – покалічення, каліцтво, знівечення. [За покалічення на війні давано калікам пeнсію (М. Грінч.)].

Искалечение – калічення, нівечення чогo. [Калічення дитячого розуму (М. Грінч.)].

Искалечивать, искалечить – калічити, скалічити, покалічити, нівечити, знівечити, понівечити, обезвічити, (*о многих*) поскалічувати, понівечити познівечувати когo, що. [Андрій скалічив руку (Коцюб.). Він у куцах ноги покалічив (Рудч.). Десять літ неволі знівечили, убили мою віру і надію (Шевч.). Його ще змáлку обезвічено (Мова)].

Искалеченный – (с)калічений, покалічений, знівечений, обезвічений. [Підняв руки калічені до святого Бoга (Шевч.)]. *Всё -ное* – каліч (-чи).

Искалечиваться, искалечиться – калічитися, скалічитися, скалічіти, нівечитися, знівечитися, обезвічитися, бути скаліченим, покаліченим, знівеченим, обезвіченим від когo (*кем*). [Не велика бiда, як свиня скалічіє (Н.-Лев.). Я ще не дуже зостарівся та знівечився (Шевч.)].

Искалывать, исколоть – колóти, поколóти, сколóти, штрикати, поштрикати когo, що. [Всю пúчку гóлкою сколóла (поколóла) (Чернігів). Його всьогo поколото (поштрикано) ножем (Харківщ.)]. *-ть на несколько частей (топором и т. п.)* – колоти, поколоти, розколоти. [Поколи (розколи) це поліно на четверо (Харківщ.)]. **Исколотый** – поколотий (*и поколений*), поштриканий; (*топором и т. п.*) поколений, розколений.

Искалываются, исколоться – колотися, поколóтися, порозкóлюватися, бути поколотим (поколений).

Искáние – шукáння, роз[по]шу́кування чо́го; (*поиски*) шукáнина; доправля́ння, дохо́дження чо́го (пра́ва); (*в голове*) ська́ння (в голо́ві). **-ние правды** – шукáння, добува́ння, дохо́дження пра́вди.

Искáнючить, -ся – ви́канючити, -ся.

Искапа́ть, иска́пнуть – (*истекать по капле*) скапа́ти, ска́пувати, ска́пнути. [Усе́ додо́лу сльо́зи ска́пують та й ска́пують (Рудч.). Бода́й ти (тобі) о́чі ска́пали (*Kolb.*)].

Искапа́ть – (*всё*) скапа́ти, ви́капати (все); пока́пати що́ чим. **Иска́панный** – ска́паний, ви́капаний; пока́паний.

Иска́пывание – 1) ви́копування, *оконч.* ви́копання; 2) (*изрывание*) ско́пування, *оконч.* скопа́ння.

Иска́пывать, ископа́ть – 1) (*выкапывать*) ви́копувати, ви́копати, (*о мн.*) пови́копувати. [Ли́ком постернаку́ не ви́копаєш (Номис)]; 2) (*изрывать*) ско́пувати, скопа́ти, (*о мн.*) поско́пувати, поко́пати що́. [Дорі́жку скопа́ла, руту по́сіяла (Чуб.). Ці́лу ха́ту скопа́ли – шука́ли гро́шей (Рудч.)]. **Иско́панный** – ви́копаний; ско́паний, поко́паний.

Иска́пчивать, ископтіть – 1) (*о продуктах*) ско́пчувати, скоптіти, звуджува́ти, звудіти що́; 2) (*о копоти*), *см.* **Зака́пчивать**. **Иско́пченный** – ско́пчений, звуджений.

Искарáть – скара́ти, покара́ти ко́го. [Скара́ла-б його́ ли́ха годи́на (Приказка)].

Искармлива́ть, искармить – 1) *что* – (*скоту*) згодо́увати, згодува́ти що́, (*людям*) схарчо́увати, схарчува́ти що́ ко́му, (*скоту, людям*) вигодо́увати, вигодува́ти що́ ко́му (напр. просо́ курам); 2) *кого* – захарчо́увати, захарчува́ти ко́го. **Искармлєнный** – згодо́ваний, схарчо́ваний, вигодо́ваний; захарчо́ваний.

Искарта́виться – згarkáвитися.

Искарте́жничаться – скартя́ритися, скарті́житися. **-чался в конец** – скарті́жився до кра́ю (ге́ть).

Искаря́чить, -ся – скаря́чити, -ся, ви́карячити, -ся, розчепі́рити, -ся. **Искаря́ченный** – с[ви́]каря́чений, розчепі́рений.

Искасти́ть, см. **Искостіть**.

Иска́тель, -ница – 1) шука́ч (-ча́), шука́чка, шука́льник, шука́льниця, (*назойливый*) шука́йло (*общ. р.*). **-тель приключений** – аванту́рник, (*порицат.*) проїдсі́віт, пали́вода; (*невинн. характ.*) шука́й-біда, гоні́тель за приго́дами; 2) *см.* **Истец**; 3) (*у кого, перед кем*) запобіга́ч (-ча), запобіга́чка в ко́го, перед ким; 4) (*зависимый делец*) інтєрєсант; 5) (*трубка у телескопа*) шука́ч (-ча), наста́вляч (-ча).

Иска́тельность – запобі́гливість (-вості).

Иска́тельный – 1) запобі́гливий, (*просительный*) проха́льний, проха́цький, (*льстивый*) піддєсли́вий; 2) (*докучливый*) набридлї́вий, улї́зливий.

Иска́тельство – 1) (*доискивание*) допевня́ння чо́го; 2) (*заискивание*) запобі́гáння перед ким, у ко́го чо́го, чиєї ласки; 3) (*докучливость*) набридлї́вість, улї́злї́вість (-вості); 4) **-ства, мн.**, *см.* **Про́иски**.

Иска́ть – 1) (*стараться найти*) шука́ти ко́го, що́ *и* чо́го, за ким, за чим, пошу́кувати, гляді́ти ко́го, чо́го, за ким, за чим, (*гал.*) гляді́ти ко́го, чо́го, що́. [Озирає́ться по лю́дях, мов шука́ючи ко́го очі́ма (Грінч.). Погоня́ бу́ла вже в лі́сі, шука́ла за ні́ми (Франко). Коли́ я вам не зго́жу, то гляді́ть собі́ кра́щої наймі́чки (Коцю́б.). Буду́ я собі́ мужа́ гляді́ти (Гол.)]. **Ищи́!** (*собаке*) – шука́й (шпуй, шкуй)! **-кать себе́ беды** – напі́тувати (собі́) ли́ха. **-кать блох, вшей у кого** (*в голове*) – ська́ти блі́х, во́шей у ко́го, ська́ти ко́му (го́лову), гляді́ти в голо́ві ко́му. **-ска́ть у себя́ в голове** – ська́тися (в голо́ві). **От добра́ добра́ не ищут** – з до́брого добра́ за інши́м не шука́ють. **-кать должности́ (места)** – шука́ти поса́ди, (*пров.*) шука́ти помі́стя. **Ищу́ комнату́ для холостого** – шука́ю (пошу́кую) кі́мнати́ для нежонатого. **-ска́ть повсю́ду** – шука́ти скрі́зь, по всі́х усю́дах. **-ска́ть правды** – дохо́дити (шука́ти) пра́вди. **-ска́ть спасєния** (*в бегстве*) – шука́ти поратунку́ (вті́каючи). **-ска́ть счастья́** – шука́ти (пита́ти) до́лі (ща́стя-

до́лі). **-ска́ть** *предлога (повода) для ссоры* – шукати приводу до сварки; шукати приклучки (зачіпки) до сварки. *Что вы ищите?* – чого ви шукаєте? **-ска́ть** *убить* – шукати вбити. [Ірод Христа вбити шукає (Колядка)]. **И́щет** *меня убить (мне повредит)* – шукає смерті моєї (мені шкоди). **И́щет** *случая мне повредит* – шукає нагоди мені шкоду вчинити (нашкодити). **И́щут** *прислугу за всё* – треба служниці до всього, (*гал.*) пошукується служниці за все, до всього; 2) (*что на ком*) правити що в кого, з кого, доправлятися чого в кого, з кого. [Ніхто не прийде правити проценту (Рудч.). А зробив яку шкоду робітник – судом із його доправляйся та свого права дохось, а сам карати не смій (Єфр.)]. *Взял, а потом ищи с него* – взяв, а тоді прав з нього, справуйся з ним. *На нищем не ищут* – що з го́лого взяти. **-ка́ть с кого за обиду** – правитися на кого за образу (за шкоду). **-ка́ть по суду** – правити судом. **-ка́ть судом** – позивати кого. [Позиватися я не охоча, а коли треба, то позиватиму (Кон.)]. **-ка́ть в суде** – позиватися за що з ким, доправлятися судом, справуватися за що з ким. **-ка́ть судебным порядком с кого** – правити через суд з кого; доходить чого; (*стар.*) од кого правно доходити. **-ка́ть судебного удовлетворения** – права прохати; 3) (*в ком*) запобігати в кого чого. [(Уряд) запобігав їх (козацької) помочи на Шведа (Куліш)]. *В нём все ищут* – перед ним всяке запобігає. **-ка́ть милости** – запобігати ласки чиєї *и* у кого. **-ка́ть поддержки** – запобігати допомоги. **Иско́мый** – шуканий, пошукуваний. [Шукали все людину в людині і часто близько до шуканого ідеалу підходили (Ніков.)]. **-мый результат** – шуканий вислід. **-мое** (*мат.*) – шукане (-ного).

Искаться – 1) шукатися, пошукуватися, глядітися, (*гал.*) глядатися, бути шуканим *и т. д.*; 2) (*в голове, друг у друга, у себя*) ськатися, глядітися. [Такий мені пан: у солomé спить, а зубами ськається (Номис)]. **-ться у кого** (*в голове, в шерсти*) – ськати в кого *и* кому (в голові). [Син твій, мати, в полі спочиває, над ним сидить чорний орел, в голово́нці ськає (Пісня). Сучка ськає у своїх цуценят (Звин.)].

Искашивать, искосить – 1) (*косу*) ско́шувати, ско́сити (*косу*); 2) (*искривляют*) ско́шувати, ско́сити, покосити, похилити, похилити, скривляти, скривити що; 3) (*делает косоглазым кого*) ско́шувати, ско́сити око́ кому. **Иско́шенный** – ско́шений, поко́шений, похилений, скривлений; (*глаз*) ско́шений, ско́сілий, око́ зизом. **-ться** – 1) ско́шуватися, ско́ситися; 2) ско́шуватися, ско́ситися, похилитися, похилитися, скривлятися, скривитися. [Старá хата зо вдовою разом вік свій віджила, почорніла, похилилась і в болото увійшла (Рудан.)]; 3) (*делается косым*) ко́сити, ско́сити, зизува́ти, позизіти; (*о глазах*) ко́сити, ско́сити, ско́шуватися, ско́ситися, зизом ставати, ста́ти.

Искашивать, -ся, исквасить, -ся – сквашувати, -ся, сквасити, -ся, скислювати, -ся, скисліти, -ся; *неперех.* скисати, скиснути, скисліти. **Иска́шенный** – сквашений, скислий, (*прил.*) кислий. **-ное молоко** – кисле молоко, кисляк (-ку́), (*гал.*) квасне молоко.

Искивать – пошукувати; *срвн.* **Иска́ть.**

Искидывать, искинуть – скидати, скинути.

Искипать, искипеть – (*википать*) википати, википіти.

Искипятить – закип'ятити, (*молоко*) спарити, спряжити (молоко́), (во́ду) зокро́пити; *см.*

Вскипятить.

Искитаться, см. Исчататься.

Искланяться – накланятися (аж до...).

Исклёвывать, -ся, исклевать, -ся – 1) (*выклёвывать*) викльовувати, -ся, ви́кловати, -ся, видзьобувати, -ся, відзюбати, -ся, (*о мн.*) повикльовувати, -ся, повидзьобувати, -ся, покловати що, -ся; 2) (*поклевать*) скльовувати, -ся, склюва́ти, -ся. [Його тіло ворони склювали (Рудан.)]. **Исклёванный** – виклований, покльований; скльований. **-ный плод, овощ (исклёвыш)** – длубайка, клювак (-ка́).

Исколка – 1) (*действ.*) стерёблення; 2) (*очёски*) терміття, костриця.

Исколотаться – (*выкипеть*) виклекотіти, вибулькати.

Исклон – схил, нахил (-лу); см. **Склон**.

Исклочивать, исклочить – стерébлювати, стерébити, (*истерebить в ключья*) склочіти, поклочіти що. [Цілу кужелю вже стерebила (Борз.).] **Исклоченный** – стерébлений.

Исклубиться – (*о тучах*) скублитися, покублитися; (*о снеге*) скімшитися; (*о нитевидном*) склочіти(ся), скімшитися. [Як повсть та борода скімшилась (Котл.).]

Исклюнуть – виклюнути, видзюбнути; см. **Исклёвывать**.

Исключаемость – виключальність, вилучальність, виймальність (-ности).

Исключатель – вилучник, виключальник.

Исключать, исклучить – виключати, виключити, вилучати, вилучити когó, що з чо́го *и* від чо́го, виймати, вийняти що з чо́го, (*о мн.*) повиключати, повилучати, повиймати. [Не платив грошей, виключили його з мережі абонентів (Крим.). Патріотизм та інтернаціональна ідея зовсім не вилучають один другого (Грінч.). Заборонено всю українську пресу, не виймаючи навіть спеціальних, наукових то-що органів (Єфр.).] **-чать из общего порядка** – виключати з загального порядку. **-чать из правила** – виймати з правила. **-чать из партии** – виключати з партії. **-чать из собрания** – видаляти із зборів. **-чать из списков** – виключати, виписувати з реєстрів. **-чать из счёта** – вираховувати, вилучати з рахунку. **-чить из учебного заведения** – виключити з школи, з шкільної установи. **-чить из (членов) общества** – вилучити з громадян. *Это -чить!* – це вилучити! це не в число! **Исклучённый** – виключений, вилучений, вийнятий, (*прил.*) виметний. [Нема й однієї хати виметної од корости (Переясл.).] *Это -чено!* – це річ виклучена! це неможливо! **Исклучаемый** – виключуваний, вилучуваний. **Исклучая** – виклучаючи, вилучаючи, виймаючи, вимкнувши; *как нар.* см. **Кроме**.

Исклучаться, исклучиться – виключатися, виключитися, вилучатися, вилучитися, вийматися, вийнятися, бути виклученим *и т. д.*

Исклучение – ви(й)няток (-тку), виїмок (-їмку), (*процесс*) віклучення, вилучення, вийняття. [Поки людині вірю, то вірю в усьом без винятку (Грінч.). Основним мотивом усіх історичних праць Антоновича (за деякими лише виїмками) єсть протиставлення двох чинників (Доман.). Вилучення з селянських громад поодиноких осіб – явище вже дуже давнє (Доман.).] **Без -ния** – без винятку, без виїмку. **Всё без -ния** – всі без винятку, геть усі, всі огулом. **Всё без -ния** – все без винятку, все загалом, геть усє. **За -нием кого, чего** – з винятком, за виїмком когó, чо́го, вийнявши що; поминувши, виклучивши когó, що. **За -нием (отчислением) такой-то суммы** – вирахувавши (відвернувши) таку-от суму. **За небольшими -ниями** – за невеличкими винятками, за малим не все (вся, всі). [В Норвегії за малим не вся земля в руках дрібних або середніх власників (Доман.).] **За -нием этого** – поминувши це; по-за цим. [Та по-за цими хибами оповідання се гарне (Грінч.).] **Как -ние** – як виняток, як (за) виїмок, винятково, виїмково. **Представляют, составляют -ние** – являти (собою), давати виняток, бути за виняток. **-ние целого числа (из дроби), мат.** – вилучення цілого числа (з дроби).

Исклучённый, -нища – виклученик, -ниця, вилученик, -ниця.

Исклучимость, см. Исклучаемость.

Исклучимый – виключальний, вилучальний, виймальний.

Исклучитель, см. Исклучатель.

Исклучительно, нарч. – виклучно, виїмково, ви(й)нятковó, (*только*) єдино, одиноко, (*только лишь*) са́мо, само-но, (*только кто, что*) сам (сама) за себе, самі за себе, сам-но (сама-но). [Ті виклучно-тяжкі обставини, серед яких довелось животіти в Росії українському письменству (Єфр.). Менє судити могли-б єдино тільки королі (Грінч.). Добрі яблука купили, і там лишилась сама за себе падалиця (Липовеч.). З 1894-го року Коцюбинський віддає себе вже самій-но розповідній, повістевій літературі (Єфр.).]

Исклучительность – ви(й)нятковість, виїмковість, виклучність (-ости). [Можливі вибухи

шовінізму й національної виключності (Н. Рада)].

Исключительный – ви(й)нятковий, виїмковий, виключний, виметний, (*диал.*) опрічний, (*особенный*) особливий. [Це траплялося рідко, при виняткових випадках (Н.-Лев.). В рідких, виїмкових хвилях (Франко). Йому либонь трапились на сей раз якісь виключні вражіння (О. Пчілка). Що отсе за виметний такий і безщасний факт! (Кон.). Се я сказав тобі по приязні, як річ опрічну (Л. Укр.)]. **-ний закон** – винятковий закон. **-ные мероприятия** – надзвичайні заходи. **-ные обстоятельства** – виключні (незвичайні) обставини. **-ное положение** – надзвичайне становище; виїмковий, виключний стан. **-ное право** – виключне право. **-ный талант** – винятковий, небуденний талант. **-ный случай** – надзвичайна пригода, -ний випадок. **-ный дурак** – дурний як треба, туман вісімнадцятий.

Исключить, см. **Исключать**.

Искобенивать, -ся, искобенить, -ся – скорячувати, -ся, скорячити, -ся, (*сводит*) зводити, -ся, звести, -ся, поводити, -ся.

Исковать, см. **Исковывать**.

Исковёрканность – знівеченість, скаліченість (-ности).

Исковёркивать, исковёркать – нівечити, знівечити, калічити, скалічити, (*мысль, слова*) перекручувати, перекрутити, (*о мног.*) понівечити, покалічити, поперекучувати, покрутити; *срвн.* **Искажать**. [І знівечили ви заповідь Божу ради звичаю вашого (Єванг.). Дороге, гарне поламала, понівечила й зіпсувала його рівновагу (Черкас.). Він перекучував історію так, як її й досі перекучують (Куліш)]. **-кать мысль (чью), цитату** – перекутити (чию) думку, цитату (цитоване). **-кивать язык** – калічити мову. **Исковёрканный** – знівечений, скалічений, перекучений, покручений. **-ная жизнь** – знівечене життя. **-ный французский язык** – калічена французька мова. **-ться** – нівечитися, знівечитися, калічитися, скалічитися *и т. д.*

Исковой и Исковый – позовний. **-вая давность** – за давнення поз(о)ву. **-вое право** – право поз(о)ву, позовне право. **-вое прошение** – позовне прохання, позовна заява. **-вая сторона** – позовна (*стар.* поведова) сторона. **-вое требование** – позовне домагання, позовне виправляння. **-вые тяжбы** – позовні справи.

Исковывать, исковать – сковувати, скувати, викувати, викувати що, що на що, (*о мног.*) пос[пови]ковувати що на що. **Искованный** – скований, викуваний.

Исковыривать, -ся, исковырять, -ся – сколупувати, -ся, сколупати, -ся, поколупати, -ся, покопирсати, -ся, пошкалуба[и]ти, -ся. **Исковырянный** – с[по]колупаний, покопирсаний. [Діл був увесь сколупаний (Н.-Лев.)].

Исковырка – 1) (*действ.*) сколупування, сколупання; 2) (*ямка*) шкалубин(к)а, сколупина.

Исколачивать, исколотить – розбивати, розбити, побивати, побити, набити когось, що, (*о мн.*) порозбивати, побити. **Тяжело (в кровь) -тить** – геть по[роз]бити когось. **Исколоченный** – по[роз]битий.

Исколесить – виїздити, об'їздити, з'їздити, переїздити що. **-ться (о колесе, шине)** – з'їздитися. [Не тільки що, але й залізо з'їздитися (Номис)].

Исколеть – виздихати, вигинути.

Исколотить, см. **Исколачивать**.

Исколоток – недобиток (-тку).

Исколоть, см. **Искалывать**.

Искомкать – зім'яти, зібгати, з[по]жужмити. **Искомканный** – зім'ятий, зібганий, пожужмлений.

Искомшить, Искомсать – почикрижити.

Искомый, -мое, см. *под* **Искасть**.

Искон – поконвік, передвік (-ку); (*старина*) давнє давно, давня прадавнина, правік (-ку).

Искони – споконвіку, споконвічно, відвіку, відвічно, спередвіку, звіку, спредковіку, справіку,

звіку-правіку, спервовіку, спервопочатку, (*исстари*) з давнього давна, з давен-давніх, віком. [Там споконвіку жили його діди й прадіди (Кон.). Споконвічно і до кінця віків (Доман.). Тумани, що налягали звіку на всю оцю пустиню, розігнали (Грінч.). До початку сього світа, ще до чоловіка, на престолі бог великий жив іспередвіка (Рудан.). Спредковіку були там башти (Катерин.). А в містечку усі вони мали справіку свої ґрунти та левади (Н.-Лев.). Пасовисько наше звіку-правіку (Франко)]. **-ни** *бе слово* – від початку було слово. **-ни** *было и всегда будет* – споконвіку було й до віку буде.

Исконный – (*изначальный*) споконвічний, предковічний, (с)правічний, (*извечный*) відвічний, (*основной*) докорінний. [Споконвічна борня за живоття, за їжу (Н.-Лев.). Скривдив українських дрібніших дідичів, справічних на Київщині (Н.-Лев.)]. **-ный** *враг* – відвічний ворог. **-ные** *обитатели* – справічні мешканці, тубільці.

Исконопачивать, исконопатить – 1) (*законопачивать многое, всё*) законопачувати, позаконопачувати, (*замазкой*) зашпакльовувати, позашпакльовувати що (усі щілини); 2) (*изводит материал*) виконопачувати, виконопатити, (*замазкой*) вишпакльовувати, вишпаклювати що.

Ископаемый – викопуваний, викопаний, викопний, земнокопний, (*полонизм*) копальний. [Копальні кістки вважали за останки колишніх велетнів (Тутк.)]. **-мые** *животные* – викопувані, викопані тварини. **-мый** *слоновый клык* – викопане слонове (і)кло. **-мое, -мые, геол.** – викопина, викопини (-пин), (*полонизм*) копальна, копальни. **Царство -мых, -мое царство** – мінерали (-лів), царство мінералів. **-мый** *уголь* – викопуваний вугіль. **-мый** *учёный (иноск.)* – викопаний, земнокопний, передпотоповий учений; мастодонт, учений мастодонт. **-мый тип** – передпотоповий тип.

Ископатель – копач (-ча), добувач (-ча), (*шахтёр*) шахтар (-ря), (*гал., амер.*) майнер (-ра).

Ископать, см. Искарывать.

Ископнуть – копнути, колупнути що чим.

Ископный (*относ. к ископанию*) – копальний.

Ископтить, см. Искарывать.

Ископыт – 1) (*вывих бабки у лошади*) збіта бабка (в коня); 2) (*рана около копыта*) засічка; 3) (*земля из-под копыт*) грудки (-док); 4) *бот. Gentiana cruciata L.* – лихоманник (-ку), тирлич (-чу), товстуха.

Ископытывать, -ся, ископытить, -ся – скопичувати, -ся, скопитити, -ся.

Искоренение – ви[с]корінювання, ви[с]корінення.

Искоренитель, -ница – викорінювач, -чка.

Искореняемость – викорінюваність (-ности).

Искоренять, -ся, искоренить, -ся – ви[с]воріняти, -ся *и* ви[с]корінювати, -ся, викоренити, -ся, скоренити, -ся, (*о мн.*) пови[пос]коріняти, -ся, повикорінювати, -ся, викоренити, -ся, скоренити, -ся, (*диал.*) викоренувати, -ся; *срв. Истреблять.* [Гордість у душі людській всі добрі почини викоріняє (Франко). Нашого насіння ніхто не скоренить (Стор.). Тра було, як зайшла свобода, всіх панів викоренувати (Гайс. о.)]. **Искореняемый** – викорінюваний.

Искоренённый – викоринений, скоринений. **-нить до основания кого** – вигубити до накорінку когo. **-нить зло** – викоренити, вивести, винищити лихо.

Искорка – і[и]скорка, іскронька, іскорця, (*блётка*) блискітка. [Погасла іскронька мала (Олесь)]. **-рки в глазах** – виблиски (вогники, блищики) в очах. **Ни -рки ума** – в голові ані блисня.

Искормить, см. Искармливать.

Искоробить, -ся – з[по]жолобіти, -ся, с[по]пачіти, -ся. **Искоробленный** – з[по]жолоблений, спачений, попачений.

Искорытиться – зжолобітися.

Искоряветь – покорявіти, скорячкуватити; (*потрескаться*) порепати(ся).

- Іско́са** – ско́са, скрива, зу́коса, у́ско́сом, кося́ка. [Не диві́сь на ме́не ско́са, бо ви́скочить бульба з но́са (Приказка). Зо зло́бою гидко́ю він погляда́ на лю́дське ща́стя скрива (Грінч.). А сам зирк та зирк зу́коса на Охрі́ма (М. Вовч.). Зда́лека сіда́є, вско́сом диві́ться (Сл. Гр.)]. *Взгляну́ть -са* – гляну́ти скрива (ско́са). *Посма́трива́ть -са* – ско́са, зизо́м погляда́ти на ко́го, зизим о́ком накрива́ти ко́го. *Сма́треть -са* – кривим о́ком гляди́ти, зизо́м диві́тися на ко́го.
- Іско́сина** – косинець (-нця); косячок (-чка).
- Іско́сить**, см. **Іска́шивать**.
- Іско́сок** – (*кусок косы*) скі́сок (-ска).
- Іско́сок** – (*откос*) скі́с (*р. ско́су*).
- Іско́стить, -ся** – спаску́дити, -ся, спога́нити, -ся, пере́вести, -ся.
- Іско́сий** – ско́сий, скі́сний.
- Іско́сь** – косина́, скі́с (*р. ско́су*).
- Іско́човува́ть, иско́чева́ть** – 1) ви́кочо́вувати, ви́кочувати, ви́мандро́вувати, ви́мандрувати зві́дки; 2) (*из 'ездитъ*) ви́мандровува́ти, ви́мандрувати (все), блука́ти, ви́блукати кочуючи (скри́зь).
- І́скра** – і[и]скра, (*диал. скра, (г)іскра*), ска́лка, огни́на, і[и]ско́рка, бли́скітка, бли́щик. [Над о́гнищем і́скор ро́ї? (Л. Укр.). Блища́ли зо́лоті ска́лки на воді́ (Н.-Лев.)]. *Броса́ть (мета́ть) -ры* – іскри́ти. [Ко́ні мча́ть, аж іскря́ть нога́ми (Боров.). Со́нце іскри́ло сві́том (Мирний)]. *-кры в глаза́х заиграли (замелькали) (от удара)* – зірни́ці засві́тилися; каганці́ в-о́чу засві́тилися. *Мала́я -кра города́ пожига́ет, а сама́ пре́жде всех поми́рает* – ли́ха (мала́) і́скра по́ле спа́лить, сама́ щезне (Приказка). *Ни -кры́ пра́вды* – ні на мізи́нний ніго́ть пра́вди, ні на сті́лечко пра́вди. *-кра тала́нта* – і́скра тала́нту. *Ни -кры́ тала́нта* – ані теле́нь (ані і́скри) тала́нту. *Ни -кры́ ума* – і на ко́пійку ро́зуму нема́.
- Іскра́дыва́ть, -ся, іскра́сть, -ся** – скра́дати, -ся, скра́сти, -ся, ви́крада́ти, -ся, ви́красти, -ся.
- Іскра́дом**, *нрч.* – кра́дькома́, скра́даю́чись.
- Іскра́ива́ть, іскро́ить** – ви́кроюва́ти, ви́крої́ти, ви́края́ти.
- Іскра́пля́ть, іскра́па́ть** – 1) скро́плюва́ти, скро́пи́ти; 2) см. **Іскро́пля́ть**.
- І́скрасна** – червоня́сто, червона́во, зчерво́на. *-сна-бу́рый* – червоня́сто-руді́й.
- Іскра́шива́ть, іскра́сить** – 1) (*стены*) фа́рбува́ти, пофа́рбува́ти (сті́ни); 2) (*всю краску*) ви́фарбо́вувати, ви́фарбува́ти (все́ньку фа́рбу).
- Іскрега́ситель**, *техн.* – і[и]ско́рога́сник (-ка).
- І́скренен**, см. **І́скренний**.
- І́скре́ние** – іскри́ння.
- І́скре́ние**, см. **І́скре́нно**.
- І́скренний** – 1) щі́рий, щі́росе́рд(н)ий, (*фамил. щі́рящий*), ре́вний, (*душе́вный*) се́рдешний. [Вона́ лю́дина пра́вдива, щі́ра, непота́йна (Н.-Лев.). Хвале́бні гімни та щі́росе́рдні моли́тви (Дніпр. Ч.). Ві́слухай, Бо́же, ре́вну моли́тву (Куліш)]. *Бы́ть -ним с кем* – бу́ти щі́рим з ким; бу́ти по пра́вді з ким, до ко́го. *Впо́лне -ний* – щі́рісі́нький. *-ний дру́г* – щі́рий дру́г (прия́тель). *-ний покло́нник иску́ства* – щі́рий прихи́льник мистецтва. *-ний сто́ронник* – щі́рий прихи́льник. **І́скреннейший** – найщі́ріший; 2) (*бли́жний*) бли́зький, бли́жний (-нього).
- І́скреннича́ть с кем** – щі́рува́ти ко́му, з ким, щі́ро зві́рятися ко́му. [Як зо мно́ю п'ю́ть, зо мно́ю гуля́ють, тоді́ мені́ щі́рую́ть, а як від ме́не пі́дуть, за ме́не гово́рять, ще й на ме́не ворогу́ють (Чуб.)].
- І́скре́нно[е]**, *нрч.* – щі́ро, щі́росе́рдно, ре́вно[е], се́рдешно, по-пра́вді, по щі́рості́, од (з) щі́рости́, щі́рим се́рцем, з ду́ші. [Щі́ро поко́хав її́ (Крим.). Ко́хав він ме́не ві́рно, щі́росе́рдно (Кон.). Хто лю́бить ре́вне, жа́ліє пе́вне (Сл. Гр.). Призна́юсь вам по щі́рості́ тепе́р (Грінч.)]. *-не вам преда́нный* – щі́ро вам ві́дданий.
- І́скре́нность** – щі́рість, щі́росе́рдність (-ности), *ласк.* щі́ронька, (*ясность отношений*)

правда. [Сірі дитячі очі світілися щірістю і самі прохалися до серця (Васильч.). Бачу ж я широньку твою (АД). Найдеш собі дівчиноньку з чорними бровами, та не знайдеш теї правди, що була між нами (Хведор.)]. *Говорить с -стю* – до душі казати.

Искрестить, см. **Искрещивать**.

Искресток – перехрестя (-стя).

Искрещивать, искрестить – 1) (*херить*) викреслювати, викреслити, покреслити, похрестити (все); 2) (*исходить или из'ездить что*) сов. виходити, сходити, виїздити *или* з'їздити, вилітати *или* облітати що; см. **Исходить, Из'ездить. Искрещённый** – покреслений, похрещений; виходжений, сходжений, з'їжджений, вилітаний, облітаний.

Искривина – кривина, кривуля.

Искривить, см. **Искривлять**.

Искривление – викривлювання, *окон.* викривлення, скривлення, викрив (-ву). **-ние позвоночного столба** – викривлення хребта (хребника).

Искривлёныш – горбань (-ня), горбатий (-того).

Искривляемость – ви[с]кривлюваність (-ности).

Искривлять, искривить – скривляти, скривити, покривити, викривляти *и* викривлювати, викривити, (*линию*) закривляти, закривити, (*черту*) кривуляти, скривуліти, (*безобразно*) карлючити, скарлючити, (*о мн.*) поскривляти, пови[поза]кривляти, покривуляти, покарлючити. [Не поможе бабі каділо, коли бабу скривило (Номис). Ходи по-людськи, а то чоботи повикривляєш (Київц.)]. **-вить политическую линию** – викривити політичну лінію. **-вить лицо** – викривити обличчя, (*свое*) скривитися. **Искривлённый** – с[по]кривлений, викривлений; закривлений, скарлючений. **-ные души** – викривлені душі. **-кое здание** – скривлений, кривобокій будинок. **-ные пальцы** – карлючкваті пальці. **-ные сапоги** – покривлені чоботи, підкривки (-ків). **-ные уста** – скривлені уста. **-ная физиономия** – викривлене обличчя. *Человек с -ным ртом* – криворотий, кривоустий.

Искривляются, искривятся – с[ви]кривлятися, с[ви]кривитися, (*о линии*) закривлятися, закривитися, (*о черте*) кривуля[и]тися, скривулітися, (*безобразно*) карлючитися, скарлючитися, карлючкватіти, скарлючкватіти, бути скривленим, викривленим *и т. д.* **-ться на сторону** – перекривитися набік, збочитися. **-ться дугой (о сутулых)** – гнутися, вилучатися.

Искристый – і[и]скрявий, і[и]скравий, і[и]скрястий, і[и]скристий, огністий. [По блискучій іскрявій Росі від них лягає тінь (Н.-Лев.). Сміялося море свіжим іскристим сміхом (Л. Укр.). Тільки зорісті іскраві очі блищать (М. Вовч.)]. **-стый камень** – іскрянний кремень. **-стый излом камня** – іскрястий злам на камені.

Искрить – і[и]скрити.

Искрится – і[и]скритися, і[и]скріти, яскритися, і[и]скрявитися. [Слово, чому ти не твердая криця, що серед бою так ясно іскрится? (Л. Укр.). Хлопець аж іскріє од щастя (Дніпр. Ч.). Зліми вогниками раз-по-раз яскрилися лихі очі (Васильч.). З-під козирка дивились та іскрявилися деколи сірі очі (Корол.)]. **Искрящийся** – 1) (*прич.*) що іскрится, іскріє; 2) (*в знач. прил.*) см. **Искристый**.

Искроблещущий – іскроблиску́чий; сл. **Искристый**.

Искроватый – іскруватий, іскроватий.

Искровой – іскрянний, іскровий. **-вая станция беспроволочного телеграфа** – іскрова станція бездротового телеграфу.

Искровянение – скров'яніння.

Искровяняется – скров'яніти.

Искрогаситель – іскрогасник (-ка), іскрогасильник.

Искроить, см. **Искраивать**.

Искромётный – і[и]скристий, і[и]скрянний, огневий, огністий, огнемётний. [Вигострію,

- віточу зброю іскрісту (Л. Укр.). Очі огневі, огнемётні як спісом проймають (М. Вовч.).
-ное вино – іскристе (огнисте) вино. *Бросать -ные взгляды* – метати огневими очима.
- Искромсать** – ізчекрижити, почекрижити, покришити, (как лашу) полокшити. [От краяти почав та ізчекрижив так, що пропала вся сукнина (Боров.)]. **Искромсанный** – із[по]чекрижений, покришений, полокшений.
- Искрообразовательный** – і[и]скротворний.
- Искропать** – (кое-как сделать) стуліти; (испортить) спартачити що.
- Искропить**, см. **Искраплять** и **Искроплять**.
- Искроплять, искропить** – скапати, скапати.
- Искрошить, -ся** – 1) скришити, -ся; 2) (изрезать) покришити, -ся, посікти, -ся.
Искрошённый – скришений, покришений, посічений.
- Искрошливый** – крихкий.
- Искруглеть** – скругліти.
- Искруглять, -ся, искруглить, -ся** – скругляти, -ся, скругліти, -ся, викругляти, -ся, викруглити, -ся. [Ти мене мов глину зліпив, скруглив (Св. П.)]. **Искруглённый** – скруглений, викруглений.
- Искружать, искружить** – кружляти, викружляти (скрізь, по чому, чим); (порядочно) попокружляти. **-ться** (извертопрашиться) – закрутитися, з(а)вітрогонитися.
- Искрупить** – 1) (зерно) (измолоть) подерти на крупі, (истолочь) потовкти на крупі; 2) (обратить в крупы, напр. сахар) покрупити, по[с]товкти що, побити на крупі, на дрібкі.
Искруплённый – подертий (на крупі); по[с]товчений, побитий (на крупі, на дрібкі). **-ться** – 1) подертися на крупі; 2) стовктися, побитися на крупі.
- Искрупчатить** (зерно) – спитлювати (зерно).
- Искручивать, искрутить** – 1) (изводит при выделке) викручувати, викрутити що на що, (о мн.) повикручувати; 2) (закручивать) закручувати, закрутити, (о мн.) позакручувати; 3) (вырывать крутя) викручувати, викрутити що, виві[є]рчувати, вивертити що з чого, (о мн.) повикручувати, повиві[є]рчувати. **Искрученный** – викручений; закручений. **-ться** – викручуватися, бути викрученим и т. д.
- Искручинить** – зжурити кого. [Журба мене зжурила (Сл. Гр.)].
- Искручиниться** – зжуритися, ізсмутилося.
- Искрушать, искрушить** – 1) (сокрушать) журити, зжурити, смутити, ізсмути кого, туги, жалю завдавати, завдати кому; 2) (разрушать) строщувати, строщити що. [Ой я тую червону калину строщу і зламаю (Пісня)]. **Искрушённый** – зжурений, ізсмучений; строщений. **-ться** – 1) журитися, зжуритися, смутитися, ізсмутилося; 2) строщуватися, строщитися, бути строщеним.
- Искрючивать, искрючить** – скарлючувати, скарлючити. **Искрюченный** – скарлючений.
-ться – скарлючуватися, скарлючитися, карлючкуватити, скарлючкуватити.
- Искряк** – крёмін (–меня).
- Искряник**, геол. – іскряник (-ку).
- Искряный**, см. **Искровой**.
- Искудельить, -ся** – скуделити, -ся, скудлати, -ся; (исключить, -ся) с[по]клочити, -ся.
- Искуксить** – скулакувати, потовкти кулаками кого.
- Искулачить**, см. **Искуксить**.
- Искультяпить** – скукувати кого, кому що.
- Искуп** – 1) см. **Искупление**; 2) (покупки) закупа (-на), купівля (-лі), (гал.) купно.
- Искупание** – 1) с[за]купування, закупляння; 2) (выкупание) викупання, викупляння; 3) (заглаживание вины) ви[від]купання, покутування, с[від]покутування.
- И. Искупать, -плять, искупить** – 1) (приобретать куплею) скуповувати, скупити, закуповувати, закупити що, (о мн.) пос[поза]куповувати що, (всё необход.) скуплятися,

скупітися, обкуплятися, обкупітися з чим. [Був на базарі, позакуповував усé (Звин.)]; 2) (*выкупать*) викупати, викупляти, викупити, відкупати, відкупляти, відкупити когó, що з чого, від чого, (*о мн.*) пови[повід]купляти; *см.* **Выкупать**. [Я не світоч, не Месія, їх від згуби не відкуплю (Франко)]; 3) (*заглаживает поступок*) ви[від]купляти, ви[від]купити що, (*раскаянием, делом*) (с)покутувати, *сов.* спокутувати (*реже* спокутати), відпокутовувати *и* відпокутувати, *сов.* відпокутувати що, за що, чим. [Нема́ на тобі вини, – ти викупив її (Мирн.). П'ятнадцять год́ буду сей гріх відпокутовувати (Квітка). Єсть учінки, яких нічим не одкупити, ні спокутувати й за які опрощення не може бути (Єфр.). Послав тебе́ на те, щоб давній братів гріх спокутувать і змити (М. Рильськ.). Щоб спокутати як-небудь своє лиходійство, Гриць, прибігши додому, одразу підскочив до дровитні та й давай рубати дрóва (Яворн.)]. **Искуплённый** – (*приобретённый*) с[за]куплений; викуплений, відкуплений, спокутуваний *и* спокутаній. **-тсья** – 1) с[за]куповуватися, с[за]купітися, бути с[за]купленим 2) викупатися, викуплятися, викупитися, бути викупленим з чого; 3) ви[від]куплятися, ви[від]купітися, (с)покутуватися, *сов.* спокутуватися *и* спокутатися.

II. Искупать, -ся – скупати, -ся (в воді).

Искупимость – (*о проступке*) спокутність.

Искупимый – (*о проступке*) спокутний. **-мый грех** – спокутний гріх.

Искупитель, -ница – 1) викупник, -ниця; (*избавитель*) визволитель, -лька, збавитель, -лька, вибавитель, -лька; 2) (*о Христе*) Збавитель, Спас, Спаситель.

Искупительный – 1) викупний. **-ная плата** – викупне (-ного); 2) (*избавительный*) збавенний, визволенний, спасенний; (*заглаживающий поступок*) покутний (-ного). **-ная жертва** – покутна, спокутна жертва.

Искупки, *см.* **Искуп 2**.

Искупление – 1) (*вины, проступка*) ви[від]куплення, спокутування *и* (*реже*) спокутання чого, за що, покута за що; 2) (*избавление*) визвіл (-волю), визволення, збавлення.

Искупленик, -ница – викупень (-пня), викупленик, викуплениця.

Искупляемость – покутуваність (-ности).

Искуплять, *см.* **I. Искупать**.

Искупщик, -щица – скуповувач, -чка.

Искуривать, -ся, искурить, -ся – с[ви]курювати, -ся, с[ви]куріти, -ся. **Искуренный** – с[ви]курений. **-ная** (*до конца*) *папироза* – допалена цигарка.

Искус – 1) проба, спроба, іспит (-ту), спіток (-тку); 2) (*действие*), *см.* **Искушение**.

Искусать, *см.* **Искусывать**.

Искуситель, -ница – спокусник, спокусниця.

Искусительный – спокусливий.

Искусить, -ся, *см.* **Искушать, -ся**.

Искусник, -ница – митець (-тця) метець (-тця), мистець (-стця), умілець (-льця), -лиця, майстерник, -ниця, (*фамил.*) мастак, -тачка, мистюк (-ка), тямуха, (*пров.*) тімаха (*общ. р.*), здільник, -ниця. [Який митець, якою талановитою рукою наложив їх (ті барви) на тебе? (Мирний). Сей тімаха орудує своїм луком мов опудало в садку (Куліш). Там така здільниця, що й куди, – чи зварить, чи попраць, чи пошить – усé уміє (Київц.). На ганку музики-мастаки... Таких тепер, мопанку, уже й музик нема́ (М. Рильськ.). *Она большая -ца в этом* – вона великий митець на це, до цього; вона велика майстерниця у цьому.

Искусничать – мудрувати що, над чим, метикуватися. [Роби швиденько й простенько, не метикуйся (Звин.)].

Искусно – уміло, майстерно, дотепно, вправно, мудро, штучно, штудерно, (*художественно*) по-мистецькому. [Штучно та гарно сорочки вишивають (М. Вовч.)]. **-но врёт** – мудро бреше; бреше як з книжки вичитує; бреше як шóвком шиє. **-но сделано** – штучно зроблено.

Искусность, *см.* **Искусство 1**.

Искусный – 1) (*в чѣм*) умілий, майстерний, добрий, (*затейливый*) мудрий, премудрий, (*находчивый*) дотепний, (*наупражнявшийся*) вправний, (*ловкий*) голінний, ручий, мисливий на що, до чого, в чому. [В умілого й долото́ рибу лóвить (Номис). Нарóд усє майстерний (Сл. Гр.). Плести́ у хаті ясла, – на щó, на щó, на цє дотєпний був (Глібов). Бері мене, дядьку, премудрую швачку (Пісня). Добрий з його коваль (Сл. Гр.). На шляху наша мова була, і мислива рука її з пилу взяла, обробила її (Самійл.). Вправна рука (Корол.). На хитрощі був раз-у-раз голінніший за бідолаху Макара́ (Корол.). Годящий тєсля, ручий коваль де-не-де по селах знайдеться (Куліш)]. **-ный гимнаст** – вправний гімнаст. **-ный адвокат** – умілий адвокат. **-ный диалектик** – дотепний діялектик. **-ный казуист** – голінний (дотепний) казуїст. **-кусен в делах** – дотепний до справ. *Он не -кусен в писаниии* – він до письма не дотепний; 2) (*хитро, мастерски сделанный*) мудрий, мудрований, мудерний, мудерський, штучний, штудерний, (*художественный*) мистецький. [Цє проста люлька, а єсть і мудріші (Київц.). Штучне геніяльне обмалювання столичного балу (Н.-Лев.)]. **-ная вещь** – мудра штука (річ). **-ное нападение** – ловкий напад. **-ные приѐмы** – мудрі заходи. **-ные увѐртки** – мудрі виверти. **-ное построение** – мудре побудування; (*машины*) майстерне побудування; 3) (*о времени: испытательный*) спробний, іспитовий, спитковий. **-ное время** – спробний час. **-ный срок** – іспитовий термін.

Искусственно – штучно, (*деланно*) роблено. [Мертва мова, котру вікохано штучно по старосвітських чернєчих писарнях (Куліш). Вбігла, роблено чи щиро оживлена (Виннич.)].

Искусственность – робленість, штучність, фальшивість (-ости). **-ность тона** – фальшивість тону. *Чувствуется -ность* – штучністю відгонить, штучність чути.

Искусственный – штучний, роблений; (*поддельный*) фальшивий (фалшивий). [Гіпóтеза Погóдина – Соболевського така штучна й так одгонить од неї вигадкою (Єфр.). Така була, кажу, по-під панським садом на великому ставу роблена віспа (М. Вовч.). Цє не живі квіти, а роблені (Звин.). Прóбував робити по садах фальшиві руїни (Куліш)]. **-ная борода** – наставна, штучна борода. **-ные бриллианты** – фальшиві брилянти. **-ное веселье** – роблені (вдавані) веселощі. **-ные зубы** – штучні (фальшиві) зуби. **-ный корм** – штучний корм. **-ные конечности** – штучні кінцевини, кінцівки. **-ный лёд** – штучний (роблений) лід. **-ная литература** – книжне письменство. **-ный нос** – наставний ніс. **-ные продукты** – роблені продукти. **-ная развязность** – удавана вільність. **-ные растения, цветы** – роблені рослини, квіти. **-ное слово** – книжне (коване) слово. **-ный свет** – штучне світло. **-ный смех** – роблений, вдаваний сміх.

Искусство – 1) (*абстр.*) а) (*искусность*) умілість, майстерність, дотепність, (*практикованность*) вправність (-ности). [Сьогодні я співав їм про Офір, Сідон і Тір, про їх майстерність, мудрість, про скарби їх (Л. Укр.)]. *Проявил большое -ство* – появив велику вправність; б) (*мастерство, умение*) майстерство, майстерність (-ности), штука, хист (-ту), дотеп (-ту), мудрація. [Щоб показати своє артистичне майстерство, Гануш розпочав веселу шумну п'єсу (Н.-Лев.). Хоч дєсятъ раз пересідайте, немає хісту, – от і всє (Гліб.). А ми втнемо рукавця і нові, хіба мудрація велика? (Гліб.)]. **-ство компилирования** – майстерність компіляції, компіляційний хист. *Небольшого -ства надо...* – не великого дотепу (хісту) треба. *Не велико -ство* – не штука, не велика штука, мудрація не велика. **-ство рук** – вправність (спритність) рук. *Являют -ство (изошряться перед кем)* – братися на штуки. *По всем правилам -ства* – за всіма правилами (приписами) мистецтва (мистецької науки, умілости, майстерности), додержуючи всіх законів (наказів) доброго мистецтва. *Употребить всё своё -ство* – вжити всієї своєї майстерности (умілости), вжити всього свого хісту; 2) (*художество*) мистецтво, умілість (-лости), артизм (-му), хист (-ту), (*гал.*) штука. [Артист... на старості згадав своє мистецтво славне (М. Рильськ.). Вони й на-правду дуже освічені парубки, люблять науку, мистецтво, поезію, музику (Крим.). Були тільки пародією драматичної вмілости, могли тільки вбивати цю саму вмілість (Грінч.). Кожний артизм в

поважне діло, коли хто має до його хист і талант (Н.-Лев.). Багато ще треба роботи над пам'ятниками хисту і літератури єгипетської (Л. Укр.). Поет танцює і рида: се зовється штука (Франко)]. **Академія -ств** – академія мистецтв. **Дилетант в -стве** – дилетант у мистецтві. **-ство живописи, музики** – малярське, музичне мистецтво. **Знаток -ства** – знавець мистецтва. **Изобразительные -ства** – образотворчі мистецтва. **Изящные -ства** – красні мистецтва. **Мир -ства** – мистецький світ. **Музей -ства** – музей мистецтва. **Область -ства** – царина (сфера) мистецтва. **Овладесть своим -ством** – опанувати своє мистецтво. **Памятники -ства** – пам'ятки мистецтва. **Поклонник, покровитель -ства** – прихильник, протектор (патрон) мистецтва. **Произведение -ства** – мистецький твір. **Свободное -ство** – вільне мистецтво; 3) (*прикладное знание, наука*) наука, штука, умілість (-лості). [Писати книги було (за давніх часів) не аби-якою вмільстю (Єфр.)]. **Артиллерийское -ство** – артилерійська (гарматна) наука. **Военное -ство** – військова умілість, (дело) справа. **Книжное -ство** – (*уменье писать книги*) письменство, письменство; (*книжная техника*) книжкове мистецтво. **-ство плавания** – наука плавання. **Поварское -ство** – кухарство, кулінарство. **Портняжеское -ство** – кравецька штука. **Типографское -ство** – друкарська умілість.

Искусствовед, -ведение – мистецтвознавець (-вця), мистецтвознавство.

Искусствознание – мистецтвознавство.

Искушаться – скушитися.

Искусывать, искусать – кусати, покусати, (*изгрызать*) згризати, згризти. **Искусанный** – покушений (геть, весь), кусаний, згрижений.

Искутиться – загулятися, розп'ячатися. [Ой запів козак, запів, запів загулявся (Пісня)].

Искушать, см. Искушивать.

Искушать, искусить – 1) (*испытывать, проверять*) випробувати, випробувати, спитувати, з[ви]віряти, з[ви]вірити когось чим, на чому; (*подвергать испытанию*) виставляти, виставити на спробу когось, що; *срвн.* **Испытывать кого что. Он -шает жизнь в опасностях** – він важить життям (головою) у пригодах. **Не -шай судьбы** – не спитуй, не вивірай, не драгуй долі. **Не -кусив человека не узнаешь** – не звіривши людини, не дізнаєш правди в неї; 2) (*соблазнять, совращать*) спокушувати, спокушати, спокусити, підкушувати, підкушати, підкусити, скушати, скусити, (*редко*) кусити когось на що, чим, зводити, звести, (*диал.*) юдити, з'юдити когось; *срвн.* **Соблазнять**. [Не перестануть спокушувати її на лихе (Ор. Лев.). Проти «диявола», що чатує коло людської думки та спокушає душу... (Крим.). Тими клейнотами спокусив-би й черницю (Куліш). Всему змія виною, змія підкусила (Рудан.). Почали (чорти) скушати його (Сл. Гр.). Нужда кусить і весталку чисту (Куліш). Чорт не спить, а людей зводить (Номис)]. **-шать на злые дела** – підбивати, спокушати на лихе. **-шать чье сердце (обольщать)** – перелешувати, перелестити когось. **-сить на соблазн, ко греху** – підійти когось, звести когось, підкусити когось на що, до чого (на гріх, до гріха). **Искусённый** – 1) випробуваний, спитаний, звірений. **-ный (умудрённый) опытом** – досвідчений, мудрований. [Треба бути мудрованим котом, щоб висидіть неначе неживому (Глібов)]. **-ный в превратностях судьбы** – (за)гартований у химерній долі; 2) спокушений, підкушений, зведений, (*диал.*) з'юджений. **-ный в искусстве спора, делать что** – добре досвідчений (напрактикований) в умінні сперечатися (споритися), випробуваний у чому. **-ный в боях** – випробуваній у боях. **-ный опытом** – навчений досвідом. **Искушаемый** – випробуваний, спитуваний; спокушуваний.

Искушаться, искуситься – 1) (*испытываться*) випробуватися, випробуватися, бути випробуваним, спитуватися, вивірятися, вивіритися, бути вивіреним. **Золото огнём -тся** – золото на огні випробовується; 2) (*навыкать, натореть в чём*) досвідчатися, досвідчитися чого, звіряти, звірити що, (*упражняются*) управлятися, наставлятися в чому, наламатися на що, до чого. **В этом деле достаточно -сился** – цю справу доволі звірив, для цієї справи набрався досвіду доволі; мастак (набив руку) до цього діла. **-сился в казуистике** –

навправлявся, випробувався в казуїстиці. **-шаються** в обходах закона – досвідчаються, як закон обминати. *В чтении и толковании весьма -сился (весьма -шён)* – читати й тлумачити (толкувати) умілець (мистець, мастак) чималій; 3) (*подвергаться искушению*) спокушуватися, спокушатися, спокуситися, бути спокушеним, підкуш(ув)атися, підкуситися, скушатися, скуситися. **Искусившийся** – 1) см. **Искушённый**; 2) (в чём: *навыкнувший*) досвідчений, вправний, напрактикований на *и* в чому.

Искушение – 1) (*испытание*) випробовування, сов. випробування, спитування, вивіряння, вивірення, виставляння, виставлення на спробу, піддавання, піддання спробі когось, чого; *время, предмет -ния, см. Искус 1*; 2) (*прельщение*) спокушання, зводжування, (*обольщение*) перелещування когось; (*соблазн*) спокуса, покуса, скус (-су), скуса (ум. скуска), помана. [Не боячись уже спокус світових, вертаються до людей, щоб послужити людям (Крим.). Покус таких до нас підходять тисячі щодня (Франко). І приказка є: менчий скус, менчий струс (Звиног.). Сохрани мене від всякої напасти і скуси диявольської (Рудан.). Дівка – то скуска (Приказка). На принади нової землі замовчи ти, помано (Франко)]. *Беги от -ния* – тікай (від) спокуси. *Не введи нас во -ние* – не введи нас у спокусу (Єв.). *Вводит в -ние* – на покусу підводити, нараж(ув)ати на (с)покусу. [Ти мене на покусу підводиш (Стор.). Не потрібно наражувати їх (грішми) на покусу, а себе на неприємність (Франко)]. *Дух -ния* – дух-спокусник, дух спокуси. *Впадать в -ние* – спокушатися, спокуситися, входити, увійти в спокусу. *Ох, -ние!* – ох, спокусо моя!; чистий гріх! *Подвергать -нию* – ставити спокуси когось; піддавати когось спокусі. *Устоять перед -нием* – проти спокуси встояти; опертися спокусі.

Искушённость в чём – досвідченість, вправність (-ности) на (у) чому.

Искушённый, см. под **Искушать**.

Искушивать, искушать – кушати, відкушати, заживати, зажити чого; *срвн. Отвёдывать 1. -шайте чего-нибудь, пожалуйста!* – зажайте (там) чого, прошу вас; покушайте здорові. *-шал чайку* – покушав чаю.

Ислам – іслям (-му), мусулманство, мохаммеданство. *Перешёл в -лам* – перейшов на іслям, передався (пристав) до ісляму (до мохаммедової віри).

Исламизм – іслямізм (-му), іслям (-му).

Исландский мох, бот., **Cetraria Islandica** – грань (-ни), границя, ум. граничка.

Исоп, бот. **Hyssopus** – купальське зілля, синій звіробій (-бою), (*стар.*) гісоп (-пу). [І возьміте по кущику гісопу (Єв. П.)].

Исотермы, Исохимены, см. **Изотермы, Изохимены**.

Исохронический – ісохронічний, одночасний, рівночасовий.

Испад – спад (-ду), (*действ.*) спадання.

Испадать, испасть – 1) (*падать*) спадати, спасти з чого на що; 2) (*в теле*) спадати, спасти на тілі, перепадатися, перепастися, охлявати, охля(ну)ти.

Испадчивый – спадливий.

Испажать, испазить – геть-скрізь робити, поробити вторі.

Испазиться. Пазило -зилось – заутірник здерся.

Испайвание – випоювання, споювання.

Испайвать, испойть – (*что на кого*) випоювати, випоїти що на когось, споювати, споїти когось що.

Испаковать – стеребіти, витріпати, поклочіти що.

Испаковать, -ся – спаскудити, -ся, споганити, -ся, з(а)гідити, -ся, скапостити, -ся, (*о мн.*) поспаскуджувати, -ся, поспоганювати, -ся, поз(а)гіджувати, -ся, покпостити, -ся. [Що не зваре, то спаскудить (Чуб.)]. **Испакощенный** – спаскуджений, споганений, з(а)гіджений, скапощений.

Испакощение – спаскудження, споганення, з(а)гідження чого.

Испалзывать, исползать – 1) (*из 'елозитъ весь пол*) з'яложувати, з'ялозити (підлогу); 2) (*езде поползатъ*) вилазити, вирачкувати (напр. хату).

Испалывание – сполювання, *оконч.* сполоття (-ття).

Испалывать, исполоть – сполювати, сполоти, (*о мн.*) посполювати. **Исполотый** – сполотий.

Испанец, -нка – еспанець, еспанка, (*устарел.*) гишпанець (-нця), -нка.

Испанка, мед. – еспанка, гострий нежит (-ту), нежить (-ти).

Испанский – еспанський, (*стар.*) гишпанський, шпанський. **-ская вишня** – шпанка. **-ская овца** – шпанка. **-ские овцы** – (*собир.*) шпанка, шпана. **-ские ветры (пирожное)** – безе (*нескл.*). **-ская муха, Cantharides** – шпанська муха, майка.

Испаньолка – еспанівка.

Испарение – 1) (*действ.*) парування, випаровування, випарування, (*улетучивание*) вивітрювання, вивітрення; 2) (*нар*) випар (-ру), випарина, випари (-рів), опар (-ру) и опар (-ри), відпар (-ру), (*удушливое*) сопух (-ху). [Праця на фабриках і заводах часто серед отрути їх випарів (Касян.). З політої мокрої мостової піднімався опар (Н.-Лев.). Перше ішли дощі, далі настала жара – пішла опар (Звиног.). Сонце пригріло, потеклі річки, з землі аж відпар пішов (Свидн.). Повітря задушливе, загусле від нафтового сопуху (Франко)]. **Вредные -ния** – отруйні випари. **Потные -ния** – випоти (-тів), випари поту. **Удушающие -ния** – задушливі випари. **-ния человеческого тела** – людські випоти.

Испарина – піт (*р.* поту), поті (-тів), випоти (-тів), випотина.

Испаритель, техн. – випарник (-ка).

Испарительный – випарний.

Испарывать, -ся, испороть, -ся – спорювати, -ся, с[по]пороти, -ся, порозпорювати, -ся.

Испаряемость – випарність; парування.

Испарять, испарить – випаровувати, випарити и випарувати що з чого, (*улетучивать*) вивітрювати, вивітрити. [Живе срібло випаровують і таким чином добувають чисте золото (Троян.)]. **-ться** – 1) випаровуватися, випаруватися з чого; (*улетучиваться*) вивітрюватися, вивітритися; 2) (*переносно: исчезать*) ушиватися, ушитися, іти, піти з димом, здиміти. [А тільки гроші в громаді платити, він зараз ушивається (Херс.)]. **Водка -ряется** – горілка видихається. **Моментально -рился** – як здимів, ніби вода вмила його; враз ушився.

Испаряемый – випаровуваний, (*прилаг.*) випарний. **Испаренный** – випарений, випаруваний, (*улетучившийся*) вивітрений, вивітрілий.

Испасть, см. Испадать.

Испахивать, испахать – 1) (*землю*) зорювати, зорати, виорювати, виорати, (*известную часть ещё*) уорювати, уорати, (*о мн.*) позорювати, повиорювати, поорати що. [У(в)орав парюю кіньми усе що треба (Хот.)]; 2) (*истереть сошник*) зорювати, зорати леміш(а).

Испаханный – зораний, виораний, уораний. **-ться** – 1) виорюватися, виоратися, бути виораним, зорюватися, зоратися, бути зораним, пооратися; 2) (*о сошнике*) зорюватися, зоратися; 3) (*истоичиться от паханья*) вироблятися, виробитися (орючи). **Лошадёнка -халась** – конячина виробилась (орючи).

Испачкивание, Испачкание – забруднювання, забруднення *и т. п.*, *см.* **Испачкивать.**

Испачкивать, -ся, испачкать, -ся – забруднювати, -ся, забруднити, -ся, збруднювати, -ся, збруднити, -ся, замащувати, -ся, замастити, -ся (напр. глиною, лоєм), умазувати, -ся, умазати, -ся, каляти, -ся, закаляти, -ся. убирати, -ся, убрати, -ся (в кал, у бруд, в болото, в крейду), (*жирным*) засмальцьовувати, -ся, засмальцювати, -ся, (*о мн.*) позабруднювати, -ся, позамащувати, -ся *и т. д.*; (*зелёной травой*) визеленити, -ся. (*мукой*) уборошнити, -ся, (*известью*) увапнити, -ся *и т. п.* **Испачканный** – забруднений, замащений, умазаний, закаляний *и т. д.*

Испациваться, испоститься – с[ви]пощуватися, с[ві]постітися, (*насмешл.*) спісникиватися.

Испаясничаться – зблазнюватися.

Испеваться, испеться – виспівуватися, виспіватися. **Испевшийся** – виспіваний. **Испетый** – заспіваний, аж надто заспіваний.

Испекать, -ся, испечь, -ся – пекти, -ся, спекти, -ся (спечу́, -чеш, -чуть). [Поки бабуся спече книші (Ком.)]. **Испечённый, Испёкшийся** – спечений.

Испелёнывать, -ся, испеленать, -ся – сповивати, -ся, сповити, -ся, пеленати, -ся, спеленати, -ся, пеленувати, -ся, спеленувати, -ся. [А породивши, сина сповила (Пісня)].

Испенить, -ся – спінити, -ся.

Испепеление – спопеління, *неок.* попеління.

Испепелеть – спопеліти. [І твір його не спопелів од часу (Єфр.)].

Испепелять, испепелить – спопеляти, спопеліти. [Якби могли, вони-б усе спалили, все спопеліли (Коцюб.)] **Испепелённый** – спопелілий. **-ться** – попеліти, спопеліти, спопелітися, обертатися, обернутися в попіл, (*истлевать*) перетлівати, перетліти, зотлівати, зотліти. **Испепелившийся** – спопелілий, перетлілий, зотлілий.

Исперва – 1) *см.* **Искони**; 2) *см.* **Сперва**.

Ипеться, Испетый, см. **Ипеваться**.

Ипечь, -ся, см. **Испекать, -ся**.

Ипещерить – поноріти, поніркувати.

Ипещрение – мережання, змережування, покrapкyвaння, поцяткування.

Ипещрять -ся, ипестрить, -ся – (*узорами, полосами*) мережа[и]ти, -ся, змережувати, -ся, помережа[и]ти, -ся, (*о мн.*) помережа[и]ти, -ся, позмережувати, -ся; (*делать пегим, пятнистым*) цятувати, -ся, поцятуватися, -ся, крапіти, -ся, покrapити, -ся, крапкyвaти, -ся, покrapкyвaти, -ся чим, у що. [Широкі тіні простяглись і мережили степ (Стор.)]. **-рить тело кнутом** – списати тіло (м'ясо) батогом. **-рять лист бумаги знаками** – списувати (весь) аркуш паперу значками. **-рять цветами что** – обкидати квітами що. **Ипещрённый** – змережаний, помережаний; цяткований, (по)кrapкoвaний; (*пёстрый*) перістий, пістрявий, кrapчaстий.

Ипивать, испить – 1) спивати, спіти, випивати, випити. [Тут тобі не бувати, червоної крові не спивати (Чуб.)]. **-пей водицы** – напийся водички! **-пей, касатик!** – напийся, голубе!; 2) (*напиваться*) випивати, випити, напиватися, напитися. **-пей винца!** – випий вина! **-пей за моё здоровье (со мной)!** – випий за моє здоров'я! (*зап.*) напийся до мене! **Ипоью я за ваше здоровье** – вип'ю-но за вас, за ваше здоров'я, (*зап.*) най-но я до вас нап'юся. **Частенько -ваёт** – випиває такі часто (не раз); чарочки не забуває; частенько торкає. **-ться** – 1) спиватися, спітися, випиватися, випитися, бути спитим, випитим; 2) спиватися, спітися, запиватися, запітися. [Спився козак, спився, з доріженьки збився (Пісня)].

Ипитый – 1) випитий; 2) *см.* **Ипитой**.

Ипиливание – спілювання, пиляння.

Ипиливать, ипилить – спілювати, спиляти, пиляти, попиляти все, (*дрова ещё*) різати, порізати (дрова). **Ипиленный** – попиляний, порізаний. [Дрова вже порізані (Звин.)]. **-ться** – спілюватися, спилятися. **Пила -лась** – пилка ззубилася.

Иписывание – списування, записування.

Иписывать, иписать – 1) (*покрывает письмом что*) списувати, списати, записувати, записати, пописати (все). [Уже списав (пописав) увесь папір (Сл. Гр.)]; 2) (*изводит пища*) списувати, списати. **-сать карандаш** – списати олівець *или* олівця. **Иписанный** – списаний, записаний, пописаний. [Схиливши голову над щільно записаним зшитком (Л. Укр.)]. Сторінка паперу, недбало й нечітко пописаного (Крим.). **-ный мелко и густо** – дрібно та густо пописаний, дрібний. **-ная бумага** – пописаний папір; шпаргал (-лу).

Иписываться, иписаться – списуватися, списатися. **Писатель -сался** – письменник списався, (геть) виписався.

Ипитой – 1) зіссаний, висмоктаний, засмоктаний. [Увійшов до мене дідок, такий

засмоктаний та закушланий (Звин.). Лице бліде й зісране свідчить о перебутій слабості (Франко)]. **-тоє яблуко** – висмоктане яблуко. **-той чай** – спитий чай; 2) (*от пьянства*) опилий.

Испить, см. **Испивать**.

Исплавать – сплавати, ви́плавати. [Безко́сте, безмо́зке, усе мо́ре ви́плаває (Сл. Гр.)].

Исплакать – ви́плакати (го́ре). **-тсья** – сплакати́ся, зйти́ти плачем. **Исплакавшийся** – сплаканий.

Исплачивать, исплатать – лата́ти, ви́латувати, ви́латати, зала́тувати, за[по]латати.

Исплаченный – латаний, залатаний, ви́латаний.

Исплевать и Исплёвывать, исплюнуть – 1) спльо́увати, сов. сплюва́ти, сплюну́ти; 2) запльо́увати, заплюва́ти (все). **Исплёванный** – спльований; заплюваний.

Исплэк, см. **Исплэчка**.

Исплескивать, исплескать, исплеснуть – схлю́увати, схлюпну́ти, ви́хлюпувати, ви́хлюпну́ти що. **Исплесканный** – схлю́ваний, схлю́пнутий, ви́хлюваний, ви́хлюпнутий.

Исплесневеть – сплісні́ти, сплісня́віти. **Исплесневший** – сплісні́лий, сплісня́вілий.

Исплетать, исплести – 1) (*что*) спліта́ти, сплести́ що; 2) (*истратить на плетенье*)

випліта́ти, ви́плести що на що. **Исплетённый** – сплётений, ви́плетений. **-тсья** – спліта́тися, сплесті́ся, бу́ти сплётеним *и т. д.*

Исплечиваться, исплечиться – спле́[і]чувати́ся, сплечі́тися, збива́тися, збі́тися в плечі́.

Исплэчка – сплечі́ння, сплечі́ння.

Испложаться, исплодиться – знеплóджува́тися, знеплóдити́ся, ви́ро́джувати́ся, ви́ро́дити́ся, пере́водити́ся, пере́вестися, зво́дити́ся, зве́стися, (*о мн.*) по́ви́ро́джувати́ся, по́пере́водити́ся; (*о животн.*) я́ловіти, з'я́ловіти, (*о мн.*) по́я́ловіти. **Исплодившийся** – знеплóджений, ви́ро́джений, з'я́ловілий.

Исплотить – (*что*) прищі́льніти що, збі́ти щі́льно що. **Исплочённый** – щі́льний, збі́тий.

Исплох – по́п(о)лох (-ху), (*вульг.*) дрейф (-фу). **-хом брать** – по́п(о)лохом бра́ти, бра́ти на дрейф.

Исплошать – сплохува́ти, (*вульг.*) здре́йфити, здре́йфува́ти, прога́вити, га́ву спійма́ти, зівка́ дати.

Исплошить – поплóшити ко́го, опа́сти ко́го (ра́птом), зо́палу взя́ти. **-тсья**, см. **Исплошать**.

Исплутываться – розшахрува́тися, на всі кру́тні пі́ти, (*фамил.*) змоска́литися; *срвн.*

Измощённичаться.

Исплывать, исплыть – 1) (*на верх*) спли́вати, сплісти; 2) (*откуда*) ви́плива́ти, ви́плис[в]ти.

Исплывший – сплі́лий, що ви́плив.

Исплюнуть, см. **Исплевать**.

Исплющивать, исплющить – сплю́щувати, сплю́щити, сплэ́скувати, сплеска́ти, (*колышек*) сплі́щувати, сплі́щити.

Исповадка – зна́да.

Исповадливый – зна́дли́вий.

Исповадный – зна́дний.

Исповаживать, исповадить – зна́джува́ти, зна́дити ко́го на що, до чо́го.

Исповедание – спові́дання, ви́знання; *срвн.* **Вероисповедание**. **-ние веры** – спові́дання ві́ри.

Какого -ния? (юрид.) – я́кого ви́знання, (*практич.*) я́кої ві́ри, я́кого зако́ну?

Исповедатель – 1) спові́дник, спові́дувач; 2) (*исповедающийся*) спові́дальник, (*ж. р.*) спові́дальниця, спові́дник, -ни́ця.

Исповедать, см. **Исповедывать**.

Исповедная – спові́дальня (-ні).

Исповедник – 1) (*сторонник*) ви́зна́вець (-вця), спові́дник, побо́рник чо́го. [Ара́би – ви́зна́вці ісла́му (Калит.). Ви́зна́вець цих са́мих ідеа́лів (Крим.)]; 2) (*исповедающийся*)

сповіда́льник, спові́дник.

Исповедница – 1) визна́виця, спові́дниця, побо́рниця; 2) сповіда́льниця, спові́дниця.

Исповеднический – спові́дницький.

Исповедной, Исповедный – спові́дний.

Исповедывание – 1) (*о вере, убеждениях*) визнава́ння чо́го; 2) сповіда́ння ко́го.

Исповеды[о]вать, исповедать – 1) (*что*) визнава́ти, визна́ти що, признава́тися, призна́тися до чо́го, (*стар.*) (і)спові́дувати що. [Визнава́тимеш уста́ми твої́ми Го́спода Ісуса (Св. П.)]. **-вать веру христианскую** – визнава́ти віру христіянську, признава́тися до віри христіянської, бу́ти віри христіянської. **-вать коммунистические убеждения** – визнава́ти комуністичні переко́нання, признава́тися до комуністичних по́глядів; 2) (*кого*) спові́дати, сов. виспові́дати ко́го з чо́го. [Спові́дав зако́нник ля́шка молодого (Рудан.). Побі́гла до по́па, щоб виспові́дав його́ (Казка)]. **-вать кого в чём** – спові́дати ко́го з чо́го (з грі́хів); 3) (*кому грехи*) спові́дати, виспові́дати ко́му, перед ким що (грі́хи), спові́датися, виспові́датися ко́му з чо́го. [Мо́литися, спові́дає грі́хи перед бра́том (Шевч.). Прові́ни, які він спові́дав Корни́цькому (вчителеві)... (Крим.)]; 4) (*о серьёзном разговоре, нотации*) спові́дати, виспові́дати, бра́ти, взяти на спові́дь ко́го. *Учитель -дует ученика* – учи́тель спові́дає (взяв на спові́дь) учня.

Исповеды[о]ваться, исповедаться – спові́датися, (*сов.*) виспові́датися, (*редко*) спові́датися у ко́го, ко́му, перед ким з чо́го, (*о мн.*) поспові́датися. [Виспові́дався у отця́ Харито́на (Кон.). Спові́далася я по́пові (Кон.). Спові́дайся з грі́ха та́ємного, пока́йся щі́ро (Л. Укр.)].

Исповедь – 1) спові́дь (-ди); 2) (*переносно*) зві́рювання, зві́р'яння ко́му чо́го.

Испод – спі́д (*р.* спо́ду), виво́рі[о]т (-роту). [Пові́сь ко́жуха виво́ротом (Чигир. п.)].

Исподволь – спо́кво́лу, spróкво́ла, покво́лом, пово́лі, помалу́, помале́ньку, помалу́-малу́. [Не ра́птом, а спо́кво́лу тут чини́ти тре́ба (Ки́вщ.). Пово́лі-пото́роху все й зроби́мо (Ніков.). Помалу́-малу́ випита́ла в не́ї все (Грінч.)].

Исподличаться – спі́длити́ся, розпі́длити́ся, спа́длю́читися, розпа́длю́читися.

Исподло́бья – з-пі́д ло́ба, з-пі́дло́б'я, із-пі́дло́б'я. *Смотреть -бья* – з-пі́д ло́ба, сто́рч диві́тися. *Взглянуть -бья* – з-пі́д ло́ба, сто́рч зирну́ти. *Посматривать -бья* – сто́рч погля́дати, вовкува́то диві́тися.

Исподний – спі́дній. **-ние штаны** – спі́дні (-ні́х), пі́дштанки (-кі́в).

Исподок – спі́д (*р.* спо́ду), спі́дка.

Исподтишка – ни́шком, ни́щечком, ти́шком-ни́шком, зні́шка, сти́ха, сти́хенька, сти́шка, сти́шку, сти́хача, кра́дькома́, кра́дько́емці, (*пров.*) спо́тиньга, спо́тання. [Це така́ соба́ка, що спо́тиньга рве (Мнж.). Спо́тання мо́вчки лу́снув по голо́ві (Катериносл.)].

Испокон, Испоконь, нарч. – спо́конві́ку, спо́конві́чно, спре́дві́ку, спре́дко́віку, (*извека*) зві́ку, зві́ку-пра́віку, спра́віку, (*от века*) від ві́ку; *срвн.* **Искони**. [Спо́конві́ку Промете́я там оре́л карає (Шевч.). Пасови́сько наше зві́ку-пра́віку (Франко)]. *Это -кон века так водится* – це спо́конві́ку так веде́ться.

Испоконный, Испоконвечный – спо́конві́чний, спре́дко́вічний, спра́вічний, (*ответный*) одві́чний. [Страше́нно скривди́в украї́нських дрі́бніших ді́дичів, спра́вічних на Ки́ївщині (Н.-Лев.)].

Испола, Исполу, нарч. – на́(в)спі́л, з полови́ни, спо́лу. [Сво́єї землі́ ма́ло, – бере́мо в па́на на́спіл (Сл. Гр.). Засади́ли горо́д на́спіл з неві́сткою (Поді́лля)].

Исполать, мжд. – до́вгі лі́та! сла́ва! [І вам сла́ва, си́ні го́ри, кри́гою оку́ті, і вам, ли́царі вели́кі, Бо́гом не забу́ті (Шевч.)]. **-лать доблестным!** – сла́ва хоро́брим (завзя́тим)!

Исползать – 1) ви́повзати, ви́лазити, (*на четвереньках*) ви́рачкува́ти (скри́зь *или* що). [Всю ха́ту ви́рачкува́в (Звин.)]; 2) *см.* **Ишаркать (пол)**.

Исполин – ве́летень (-тня), ве́лет (-та); *срвн.* **Велика́н, Гига́нт**. [Ве́летні́ то бу́ли висо́кі-висо́кі лю́ди – от як дере́ва (К. Ст.). Подиви́сь: в безкра́ім не́бі сонце-ве́летень пала́є (Грінч.)].

Не вѣлет я дужий (Ворон.).

Исполінка – вѣлетка.

Исполінов – вѣлетнів (-нева, -неве), вѣлетів (-това, -тове).

Исполінский – 1) (к *исполину отн.*) велетѣнський, вѣлетський; 2) (*огромный*) велетѣнський, велетѣнний; см. **Огромный, Гигантский**. [Велетѣнські постаті богів (Л. Укр.). Ріс у зеленому лісі дуб велетѣнський, високий (Грінч.).]

Исполком – виконком (-му), виконавчий комітет (-ту).

Исполна, *нрч.*, см. **Сполна, Вполне**.

Исполнение – 1) виконання *и* виконання, справляння, *оконч.* виконання чого (напр., присуду, постанови, обов'язків, програми, п'єси *и т. д.*); (*чьей-либо воли, желания*) вволяння *и* вволювання, *оконч.* ввоління, вволення чиєї волі, чийого бажання; (*отбывание*) відбування, *оконч.* відбуття чого (повинностей); (*осуществление*) здійснювання, справджування, *оконч.* здійснення, справдження, сповнення чого (напр. пророцтва, снів, бажань); (*соблюдение*) додержування, *оконч.* додержання чого (напр. звичаїв, слова). [Тим часом присуд без виконання зоставатись буде (Грінч.). Вволювання волі старшого (Наш)]. - **ние** *обещания, намерения* – виконання обіцянки, наміру. -**ние** *желания, сна* – здійснення, справдження бажання, сна. -**ние** *слова* – виконання, додержання, доконання слова. -**ние** *договора* – виконання, *неок.* виконання *и* виконання умови. -**ние** *пророчества* – справдження, здійснення пророцтва. -**ние** *религиозных обрядов* – виконання, відбування, (*соблюдение*) додержування релігійних обрядів. -**ние** *года, известного времени, срока* – сповнення (уплив (*истечение*)) року, певного часу, терміну (строку). *По -нии* *года, известного времени, срока* – як вийде (як вийшов) рік, певний час, термін (строк); по році, по термінові. *Моего -ния* (*изделия*) – мого виробу що, мого виконання що. *Приводить, привести в -ние* *что* – виконувати, виконати що (напр. присуд, постанову), (*зап.*) доконувати, доконати чого, (*осуществляют*) здійснювати, здійснити що (мрії, бажання); см. **Исполняют** 1. *Во -ние предписания, приказа, приговора, постановления* – виконуючи припис, наказ, присуд, постанову; щоб виконати припис, наказ, присуд, постанову. *Для -ния* *чего* – щоб виконати що. *К -нию* – до (на) виконання. *Подлежит -нию* *что* – треба виконати що. *Не подлежит -нию* *что* – не треба виконувати чого; 2) *чем* – сповнення, виповнення чого *и* (*реже*) чим (напр. горя, радости *и* горем, радістю).

Исполнимость – викональність, здійсненність (-ности); см. **Осуществимость**.

Исполнимый – можливий до виконання, викональний, (*осуществимый*) здійснений. *Это не -имо* – цього не можна виконати, здійснити; це річ не здійснена.

Исполнитель, -ница – виконавець (-вця), виконавиця, виконувач, -вачка, (*стар.*) справця (*общ. р.*), (*диал.*) справник, -ниця. [Виконавці громадської волі (Наш). Репертуар для народнього театру є готовий; важча справа з виконавцями (Грінч.). Не краще й у справців того веління од потужного Молоха (Єфр.). Він у нас справник добрий: куди пошлеш, усє зробить (Звин.). Вітатимуть справника великого діла (Кон.)]. -**тель** *завещания, приговора* – виконавець заповіту, присуду. *Судебный -тель* – судовий виконавець.

Исполнительность – справність (-ности). [Бачучи його зручність і справність, радівся з ним, мов зі старшим (Франко)].

Исполнительный – 1) (к *исполнен. относ.*) виконавчий. [Уряди всіх партій укупі складають спільний виконавчий уряд (*орган*) (Грінч.)]. -**ная** *власть* – виконавча влада. -**ный** *комитет* – виконавчий комітет. -**ный** *лист, юрид.* – виконавчий лист; 2) (*о человеке: исправный*) справний. [Жінка моя жвава, справна (Г. Барв.). Робітник з його справний (М. Грінч.)]. *Он очень -телен в своих обязанностях, по службе* – він дуже справний що-до своїх обов'язків, на посаді; він ретельно виконує свої обов'язки, свою службову роботу.

Исполнительский – (к *исполнителю относ.*) виконавецький, виконавців (-цева, -цеве).

Исполнительствовать – виконавствувати.

Исполнять, исполнить – 1 а) *что* – виконувати, виконати, чинити, учинити, робити, зробити, сповняти (*зап.* повнити), сповнити, виповняти, виповнити, (*точно*) певнити, спевнити що, (*до конца*) (*зап.*) доконувати, dokonати чого; б) (*исправляют*) правити, справляти, справити що (якесь діло); в) (*отбывают*) відбувати, відбути що (різні повинності); г) (*осуществляют*) здійснювати, здійснити, справджувати, справдити що; д) (*держатъ, соблюдаютъ*) додержувати *и* держати, додержати що *и* чого (напр. закон, постанови *и* закону, постанов). [Цю величну ролю наше письменство і по сей день виконує (Єфр.). Перед цілим світом він не побоїться виконати присуд (Грінч.). Він спитав, чи я закон сповняю й не грішу? (Л. Укр.). Не зламати прийшов я, а сповнити (закон) (Єв.). Коли-б Господь сповнив моє жадання (Куліш). Своє діло правив: коли треба подзвонить, свічки посвітить (Кон.). Вони справляли незмірної ваги громадську функцію (Єфр.). Не можна не справити його наказу (Кон.). Співали дуже серйозно, наче одбували якусь святу повинність (Крим.). Отецький заповіт справдив я чесно (Куліш). Розказ (*приказание*) мій учиніте, вигубіть всі діти в мойому царстві (Чуб. III). Доконавши сего діла, робітники подалися геть (Франко)]. **-нять, -нить** *приговор постановление, приказ, долг, поручение и т. д.* – виконувати, виконати присуд, постанову, наказ, обов'язок, доручення *и т. д.* **-нять служебные обязанности** – виконувати службові обов'язки. **-нять намерение** – виконувати, здійснювати намір. **-нять заповеди** – виконувати, чинити, справляти, сповняти заповіді, заповіти. [Вони-ж твою заповідь чинили (Св. П.)]. **-нять, -нить обещание, слово** – виконувати, виконати, справляти, справити, справджувати, справдити обіцянку, слово, (*сдержатъ*) додержувати, додержати, dokonати обіцянки, слова [Рабини справили свою обіцянку (Кон.). Вже де достав, то достав, а свого слова додержав (Н.-Лев.). Справдити обітницю поспішайсь (Грінч.)]. *Не -нять обещания* – не додержувати обіцянки, (*насм.*) робити з губи халяву. **-нить пьесу** – виконати п'єсу. **-нить угрозу** – здійснити, справдити погрозу. **-нить условие** – виконати умову. **-нять обычай, обряды** – виконувати, справляти звичаї, обряди, (*с оттенк. сохраняютъ, блюсти*) додержувати, пильнувати звичаїв, обрядів. **-нять, -нить чью-л. волю, желание** – уволяти (-ляю, -ляєш), уволити (-лю, -лиш), чинити, учинити, робити, зробити, виконувати, виконати чюю волю, бажання. [Мати й не подумала, вволіти синову волю (Крим.). Вволіть мою волю в останній цей час (Грінч.). І він отсе тепер вволів мої бажання (Самійл.). Чини-ж мою волю (Шевч.). Вчиніть мою волю (Липовеч.). Ой, ви чумаченьки, ой, ви молоденькі, зробіть мою волю (Пісня)]. **-нять, -нить повинности** – відбувати, відбути повинності (відбутки); 2) *чем* (*наполняютъ*) сповняти, сповнити, виповняти *и* виповнювати, виповнити чого *и* (*реже*) чим; *срвн.* **Наполняютъ**. [Сповнив їх серце мудрощами (Св. П.). Смуток сповнив ваше серце (Св. П.)]. **Исполняемый** – виконуваний, справлюваний, здійснюваний, справджуваний, додержуваний. **Исполненный** – 1) виконаний, справлений, відбутий, здійснений, справджений, сповнений, спевнений; додержаний; (*о воле, желании еще*) уволений, учинений. *Это будет -нено в точности* – це буде виконано достотно. *Это не может быть -нено* – цього не можна виконати, зробити; це не здійсненна річ; 2) *чем* – сповнений, виповнений, повний чого *и* (*реже*) чим. [Душа його була сповнена поезії (Крим.)]. **-ный скорби, радости** – сповнений скорботи, радости.

Исполняются, исполниться – 1) виконуватися, виконатися, сповнятися, сповнитися, справлятися, справитися, відбуватися, відбутися; (*делатъся*) робитися, зробітися; бути виконаним, сповненим, справленим. *Работа -ется кое-как* – працю виконують абі-як, праця виконується (робіться) абі-як; 2) (*осуществляются*) сповнятися, сповнитися, *обычно:* справджуватися, справдитися, здійснюватися *и* здійснитися, здійснитися, (*сбываются*) збуватися, збутися, (*редкий пров.*) ставовитися; *срвн.* **Осуществляются, Сбываются**. [Ще-ж не сповнився й давній заповіт (Л. Укр.). Той сон твій справдиться (Шевч.). От і справділося його передчуття (Коцюб.). Як проті неділі присниться та до вечора не ставовіться, то й минеться (Козелеч.)]. **Предсказание мое -лось** – провість моя справдилася, здійснилася. *Все*

его *желания* **-ются** – а) усі бажання його виконуються, виконують, воляють; б) усі бажання його справджуються, здійснюються; 3) (*о времени*) виходити, вийти, сповнятися, сповнитися. [Сьогодні виходить як раз два місяці, відколи він попавсь у неволю (Грінч.). Ще тільки дванадцять років сповнилось після того (Куліш)]. Ему **-лось** *двадцать пять лет* – йому вийшло двадцять п'ять років. *Годы его -лись* (*возмужал*) – йому вийшли вже роки; 4) (*наполняются*) сповнятися, сповнитися, виповнятися *и* виповнюватися, виповнитися чого *и* (*реже*) чим. [Його душа вщерть сповняється солоденької сантиментальності (Крим.). Вже відро сповнилось водою (Сл. Гр.)]. *Сердце его -лось радости* – серце його сповнилось радості (радошів) *или* радістю (радощами). *Мера терпения моего -нилась* – міра терпіння мого сповнилася (переповнилася, виповнилася).

Исполняющий обязанности чьи, должность чью (*заместитель*) – заступник чий, виконавець, виконувач обов'язків чийх. **Временно -щий** – тимчасовий виконавець.

Исполовник – спільник, навпільник. [Спільники садили капусту з половини (Кат. п.)].

Исполовничать – брати зємлю на(в)спіл, з половини, сполу.

Исполосатеть – посмужавіти.

Исполосить, Исполосатить что – (*сделать полосатым*) посмугувати, посмужити що. [Я люблю такє посмуговане, ото й рядно так посмугувала (Борзенц.). Вся піка, шія і руки посмуговані (Стор.)].

Исполосовать – 1) *кого* (*избить*) – посмугувати, списати, об[ви]шмагати когo чим. [І нагаєм аж до п'ят списав (Руданськ.). Усю спину обшмагали (Комар)]; 2) (*изрезать на полосы*) пошматувати що, порізати, покраяти на смуги (на пасмуги) що. **Исполосованный** – посмугований, списаний, об[ви]шмаганий; пошматований, порізаний, покраєний на смуги.

Исполоть – сполоти, виполоти що; *см.* **Испалывать**.

Исполох – сполох (-ху); *см.* **Испуг**.

Исполохатъ, исполохнуть, исполошить – сполохати, сполохнути, сполошити, (*фам.*) сколошкати когo, (*о мн.*) пополохати, пополошити, поколошкати; *срвн.* **Всполашивать**.

Исполу, см. **Испола**.

Использование, Использование – використування, використання когo, чогo, пожиткування, спожиткування, зужитковування, зужиткування чогo, скористання з чогo, (*гал.*) хіснування, вихіснування чогo, (*потребление*) (с)поживання, (с)пожиття, зуживання, зужиття чогo, зужитоқ (-тку). **По -нии чего** – використавши що.

Использовать, использовать кого, что – використувати, використати когo, що, пожиткувати, спожиткувати, зужитковувати, зужиткувати що; (*эксплоататорски*) визискувати, визискати когo, що; (*пользоваться*) користуватися, скористуватися чим *и* з чогo, (*реже*) користати, скористати з чогo, користь брати, взяти з чогo, (*гал.*) хіснувати, вихіснувати що, (*потреблять*) (с)поживати, (с)пожити, зуживати, зужити що на когo, на що; *срвн.* **Пользоваться, Воспользоваться**. [Треба тільки, аби весь цей скарб незліченний людської мови письменник використував уміючи (Єфр.). Жадібно поспішаючи використати останню безповоротну хвилину (Крим.). Зужиткувати матеріали (Доман.). Не вмівши з землі користь узяти, рабуванням чужих осель живилися (Куліш). А зрадник проклятий здобичи пішної теж не спожив (Дн. Чайка). Як-би вихіснувати для себе встановлені факти (Павлик)]. **Не -зovatъ чего** – не використати що, чогo, пустити марно що. [Нагоду мусимо використати, не сміємо її пустити марно (Єфр.)]. **-зovatъ отпуск, лето** – використати відпустку, літо. **Использованный** – використаний, скористаний, спожиткований, зужиткований, спожитий, пожитий, ужитий, (*гал.*) вихіснуваний. **-ться** – використуватися, зужитковуватися, (с)поживатися, зуживатися, бути використаним, зужиткованим, (с)пожитим, ужитим на що.

Испольно, см. **Испола**.

Испольный – (*р. земле*) навпільний, на(в)спіл (з половини) взятий або відданий, спільний.

Эта нива у нас -ная – цю ніву ми з половини держимó.

Испорожнять, Испорожнить, см. Опоражнивать.

Испорóть, -ся – попорóти, -ся, порозпорювати, -ся. **Испóротый** – попорений, порозпорюваний.

Испóртить – 1) *кого, что* – збавити, зі[о]псувати, попсувати, (*повредить, изувечить*) знівечити (*редко* занівечити), понівечити, знехаяти, споганити когó, що; *срвн. Пóртить*. [Дóброго корчма не зопсує, а лихого і церква не поправить (Номис). Збавили їй дитину: «а вона-ж у мене була слухняна та звичайненька» (Сфр.). Він агрусом (*крыжовником*) збавив зуби (Звин.). Понівечите, тату, зерно: попріє воно, пропаде (Кон.). Життя стояло перед нею знехаяне лукавими замірами (Мирний.)]. **-тить дорогу** – розбити дорогу (шлях), (*размокнушу: ездой, ходьбой*) згрузити, згрязити дорогу. **-тить замок, ключ** – збавити, скрутити замок, ключ (ключа). **-тить здоровье** – зіпсувати, збавити, знівечити здоров'я. **-тить жизнь (в браке)** – зав'язати вік, світ чий, кому. [Я твій вік зав'язала (Квітка)]. **-тить отношения** – попсувати відносини з ким. **-тить характер** – зіпсувати, збавити, (*изуродовать*) спотворити вдачу чію, кому. **-тить дело** – збавити, звісти, зіпсувати справу, (*иносказ.*) зробити з лемеша швайку. **-тить везде дело** – скрізь попсувати справу, (*иносказ.*) куди не підеш, то золоті верби ростуть (Рудч.); 2) (*свахлять*) зі[о]псувати, спартачити, спаскудити, спартор[л]ити, згідити, споганити що, (*о мн.*) попсувати, попартачити, попартор[л]ити *и т. д.* [Не кажіть, щоб вона вам шила сорочку: згідить (Звин.)]; 3) (*сглазить*) наврочити, зурочити, спристрітити, спрозорити когó; *срвн. Сглазить*. [Мóже то вона корову спристрітила? (Звин.)]. **Испóрченный** – 1) збавлений, зі[о]псований, зіпсутий, псований, попсований, знівечений, понівечений, споганений, знехаяний. [Такий молодий хлопець, а вже такий нахабний, такий збавлений (Н.-Лев.). Був се народ псований (Куліш). Зопсовані зуби (Коцюб.). Деякі (фігури) дуже попсовані (Л. Укр.)]; 2) спартачений, спаскуджений *и т. д.*; 3) наврочений, зурочений, спрозорений, спристрічений, причинний.

Испóртиться – збавитися, зі[о]псуватися, (*зан.* зіпсутися), попсуватися, (*повредиться*) ушкодитися; (*нравственно*) зі[по]псуватися, зледащити, розледащити, (*грубо*) розсобачитися, розпаскудитися, розіпсіти, (*зан.*) зійти на пси; *см. Пóртиться 1 - 3*. [Пересипають вишні цукром, щоб не збавилися (Звин.). Хлопець геть збавився по наймах (Чигирин. п.). І не було пуття в світі, все в нім зопсувалось (Руданськ.). А вона (машіна) попсується і ти стій як дурень (Франко). Ні один зуб не ушкодивсь (Борзенц.). **Испóртившийся** – збавлений, зіпсований *и (зан.)* зіпсутий, з[роз]ледащільий. **-шеся, испóрченное мясо, яйцо** – зі[о]псугте, притхле м'ясо, яйце.

Испóрченность – зі[о]псованість, зіпсутість, попсованість (-ости), зі[о]псуття, (*искалеченность*) з[по]нівеченість (-ности), (*в нравст. знач. ещё*) розпоганення, зледащіння, зледащільність (-лости), (*грубо*) розіпсіння, зі[о]псіння. **-ность воздуха** – зіпсутість, зіпсованість повітря. **-ность вкуса** – зіпсованість, зіпсуття смаку. **-ность нравов** – зіпсуття звичаїв (норовів).

Испóрченный, см. под Испóртить.

Испоститься – споститися, спостуватися, (*насм.*) спісникуватися, (*о мн.*) поспощуватися; *см. Испощиваться.*

Испóтчи[е]вать что – вічастувати що. [Почнеш частувати, так і вічастуєш горілки більше, ніж заплатів-би за день (Кон.)].

Испохабничаться – розпаскудитися, збезсороміти, зробитися безсоромним, безчільним, соромітником.

Исправа, Исправка, см. Исправление.

Исправимость – поправленність (-ности).

Исправимый – поправленийний, поправний. *Это дело -мое* – це справа поправна, поправлена.

Исправитель, -ница – поправник, -ниця, направник, -ниця.

Исправительный – направний, виправний. **-ный дом** – дім для поправи. **-ные меры (средства)** – заходи для поправи когo, направні, виправні заходи. **-ное наказание** – кара для поправи, виправна кара. **-ное заведение** – заклад для поправи.

Исправить, -ся, см. Исправлять, -ся.

Исправление – 1) *дейст.* а) (*выпрямление*) виправляння, випростовування, *оконч.* виправлення, випростування чогo; б) (*лажение*) направляння, справляння, лагодження, *оконч.* направлення, справлення, на[по]лагодження чогo; направа, полагода. [Раз якось треба було обoм громадам порадитися про полагодження шляху (Кон.). Громадянам довелось піклуватися про споруду нових церков і направу поруйнованих (Куліш)]. **-ние дорог, мостов** – полагодження (*неок.* лагодження шляхів, мостів; в) виправляння, на[по]правляння чогo, *оконч.* виправлення, на[по]правляння чогo (помилок, тексту); виправа, направа, поправа чогo. [Календарна реформа, як проста поправа астрономічного часу, не мала-б нічого лихого (Н. Рада)]. **-ние нравов, недостатков** – по[на]правляння норовів (звичаїв), хиб; г) *кого* –на[по]правляння когo; д) **-ние должности, обязанностей** – справляння, справування якої служби, яких обoв'язків, (*исполнение*) викoнування якої служби, яких обoв'язків. **-ние должности, обязанностей за кого** – справування, урядування за когo, справування служби, уряду, обoв'язків за когo, чий, заступання когo; 2) *сост.* (*в духовн. отн.*) поправа, направа (на добре). [Люди шукали собі науки, помочі і поправи найбільш у письмі святому (Куліш)]. **-ние преступника** – поправа злочинця. *Время -ния* – час направи. *В поведении его заметно большое -ние* – в його поведженні помітно велику поправу. *Дом для -ния* – дім для поправи когo; 3) (*в рукописи, тексте и т. д.*) виправка, поправка, виправлення; *см. Поправка 2.* [Поробив виправки в рукопису (М. Грінч.).]

Исправлять, исправить – 1) (*делать прямым*) виправляти, виправити, випростовувати, випростати когo, що; *см. Испрямлять, Выпрямлять.* *Горбатого могила -вит* – горбатого могила виправить (справить) *или* Горбатого хіба вже могила виправить (справить) (Приказка); 2) (*чинить, поправляют*) направляти, направити, справляти, справити (*о мн.* пос[пона]правляти), лагодити, полагодити, налагоджувати, налагодити (*и* наладити) що; *см. Поправлять, Чинить.* [Машина погано шие, треба направити (Звин.). А ну направ каганець, щось він погано світить (Бердян. п.). Через два дні взялися лагодити грубу (Кон.). Старії кайдани посправляв (Макс.); 3) (*в общ. знач.: улучшают*) виправляти, виправити, направляти, направити, поправляти, поправити, лагодити, полагодити що, (*о мн.*) повиправляти, понаправляти що. [Виправити свої помилки (Наш). Нехай небеса поправлять наші ледачі думки (Куліш). Дозвольте направити одну важну помилку (Грінч.). Братчики взялись думати, як-би громадське лихо полагодити (Єфр.)]. **-вить корректурные ошибки** – виправити коректурні помилки. **-вить недоразумение** – полагодити, залагодити, направити, виправити непорозуміння. **-влять нравы** – направляти норови, звичаї (*обычаи*); 4) *кого* – направляти, направити (на все добре), поправляти, поправити когo. **-вить кого к лучшему** – направити когo на краще. *Школа его -ла* – школа його направила, виправила; 5) **-ть должность, обязанности (отправляют)** – справляти, справити, справувати якусь службу, обoв'язки, урядувати на якій посаді. **-ть должность, обязанность за кого** – урядувати за когo, справувати уряд чий (обoв'язки чий), за когo *или просто:* справувати за когo, правити(ся) за когo, заступати (*замещать*) когo, викoнувати (*исполняют*) обoв'язки чий, за когo. [Иван правиться за старосту (Н.-Вол. п.)]. **-влять должность секретаря** – урядувати, правити(ся) за секретаря, справувати (уряд) за секретаря, заступати секретаря, викoнувати обoв'язки за секретаря (секретареві). **Исправленный** – виправлений, випростуваний; направлений, справлений, на[по]лагоджений; виправлений, на[по]правлений. **-ная корректура** – виправлена коректа.

Исправляться, исправиться – 1) (*выпрямливается*) виправлятися, виправитися,

випростуватися, випростатися; бути виправленим, випростуваним; 2) (*чиниться*) направлятися, направитися, справлятися, справитися, лагодитися, полагодитися, налагоджуватися, налагодитися, бути направленим, справленим, полагодженим; 3) ви[по]правлятися, виправитися, поправитися, направлятися, направитися, бути виправленим, на[по]правленим. *Отношения между ними -вились* – відносини між ними поправились, (*улучшились*) покращали; 4) (*о ком*) на[по]правлятися, на[по]правитися, виправлятися, виправитися, кращати, покращати. [І п'яниця поправиться (Борзенц.). Виправився хлопець наш, слухняніший став (Грінч.). Падав він до ніг вам, каючись, покращать обіцявшись (Грінч.)]. *Он -вился от этого недостатка* – він (по)збувся цієї вади.

Исправляющий *должность чью-л., за кого-л.* – заступник (*заместитель*) чий, когось, (*стар.*) наказний. [А тут пан заступник старости, самого старости не було (Франко)]. **-щий** *должность секретаря* – заступник секретаря. *Он назначен -щим должность председателя* – його настановлено (призначено) на заступника голови.

Исправник – справник (-ка), (*гал.*) староста.

Исправников – справників (-кова, -кове). [Справників слуга (М. Вовч.)].

Исправница, Исправничиха – справниця, справничиха, справникова.

Исправничихин, -ницын – справничішин, справничин.

Исправнический, Исправничий – справницький.

Исправно, *нрч.* – справно, гаразд, (*гал. правильно*) поправно. [Треба було тільки спочити добре від роботи та лікуватися справно (Єфр.)]. **-но исполнять свои обязанности** – справно (гаразд) виконувати свої обов'язки. **-но переписывать** – справно, (*правильно*) поправно переписувати. **-нее** – справніш(е).

Исправность – справність, (*гал.*) поправність (-ности). **В -ности** – справно. [Прийде маї з поля, всюди справно: понагодовано, понаповано, начиння перемите (Свидн.)]. **Всё в -ности** – все гаразд, все справно.

Исправный – 1) (*о чел.*) справний. [Жінка моя жвава, справна (Г. Барв.)]. **-ный** *плательщик* – справний платник. **-ный переписчик** – справний переписувач. *Быть -ным* – бути справним, бути на порядкух (Квітка) у чому; 2) (*о вещи, работе, тексте и т. п.*) справний, поправний. [Справна робота (М. Вовч.). Поправний текст]. **-ный телефон, звонок** – поправний телефон, дзвінок; 3) *см. Зажиточный.*

Испражнение – 1) (*акт, процесс*) випорожнення; 2) (*кал*) кало (-ла), послід (-ду), відходи (-дів), (*детск. слово*) кака, какавелька; (*человеч.*) свійське (-кого), жовтляк; (*рогат. скота*) товаряче (-чого); *см. Кал, Помёт.*

Испражняют, испражнить – випорожнати, випорожнити, викладати *и (реже)* викладувати, ви́класти, (*детск.*) викакати. [Ані складу, ані ладу, іззіж те, що я ви́кладу (Номис)].

Испражняются, испражняются – випорожняться, випорожнитися, каляти *и* калятися, ви́калятися, (*вежливо*) накладати, накласти, відкладати, відкласти, (*детск.*) какати, ви́какатися, (*иноск.*) ходити, піти до вітру, до двору, (*гадить*) паскудити, напаскудити. [Насилу слабій випорожнився (Гайсинц.). Пішов поза куші, хоче одкласти (Звин.). Щоб слаба скотина не калялась під себе (Корольов)].

Испразднять, испразднить – 1) *см. Опоражнить*; 2) *см. Упразднять.*

Испрашивание – прохання, випрохування чого в когось. **-ние кредитов** – прохання кредитів.

Испрашиватель, -ница, см. Проситель, -ница.

Испрашивать, испросить – просити, випросити, прохати, випрохати чого *и* що в когось. **-вать, -сить** *разрешение, кредиты* – прохати, випрохати дозволу, кредитів. **-сить** (*с мольбой*) милость, помилование – виблагати ласку, помилування в когось. **-сить место** – випрохати місце (посаду). **-сить** *разрешение переночевать* – упроситися (*редко* припроситися), упрохатися на ніч до когось, (*оффиц.*) прохати дозволу переночувати десь.

Испрашиваемый – проханий. **-мые кредиты** – прохані кредити. **Испрошенный** –

випрошений, випроханий. **-ные кредиты** – випрохані кредити. **-ться** – просітися, прохатися.

Испробование – 1) с[по]пробування, (*диал.*) стрібування; 2) скуштування; скоштунок (-нку); 3) закуштування, зажиття. *См.* **Пробовать**.

Испробовать, *см.* **Пробовать**, **Испробовать 1, 2, 3 и 4. Испробованный** – 1) (*испытанный*) спробований, поспробований, спитаний, (*диал.*) стрібуваний; 2) (*отведанный*) скуштований, покуштований, спитаний; 3) (*изведанный*) скуштований, зажитий.

Испровергать, -ся, Испровергнуть, -ся – 1) *см.* **Опрокидывать, -ся**; 2) **Разрушать, -ся.**

Испросить, *см.* **Испрашивать**.

Испротереть, -ся – витратити, -ся; *см.* **Изддержать, -ся.**

Испрошение – випрошення, випрохання чого в кого.

Испрыскивать, испрыскать – 1) (*пол, стены*) спріскувати, спріскати (*о мн.* поспріскувати, попірскати), спорскувати, спорскати що (підлогу, стіни); *см.* **Опрыскивать, Запрыскивать**; 2) **-кать** (*духи: издержать*) – виприскати (пахощі). **Испрысканный** – сприсканий; виприсканий.

Испрясть – випрясти, допрясти, (*о мн.*) попрясти; *срвн.* **Выпрять, Спрять.**

Испуг – ляк (-ку), (*перепуг*) переляк, переполох (-ху), перестрах (-ху), (*исполох*) сполох (-ху). [Ляк сили додає, а переляк відіймає (Номис). Коли подивляться, що вбитий, – з переполоху ну втікати (Шевч.). У дикому сполоху знімались із місця (Коцюб.)]. **С -га** – з ляку, з переляку, з переполоху. [Троянці з ляку задріжали (Котляр.). Кричали з переляку (Єв.)]. **С -гом** – з ляком, злякано, *лучше:* зляканий, -на. *Отшатнуться, отскочить в -ге* (*в ужасе*) – віджахнутися від кого, від чого.

Испуган, Испуганный, *см.* **Испуганный** (*под Испугать*).

Испуганно – злякано, налякано, залякано, перелякано, сполохано. [Злякано спитав поет (Л. Укр.). За хвилину вискочив звідти, налякано глянув на юрму (Коцюб.)].

Испугать – злякати, налякати, сполохати, сполошити, (*перепугать*) перелякати, (*о мн.*) полякати, пополохати, пополошити, (*фамил.*) поколошкати когo; *см.* **Пугать**. [Ви мене не злякаєте тим (Тобіл.). Нащо ти її так сполохав? (Квітка). Москаль убіг у хату, з печі її стяг, дітей поколошкав (Г. Барв.)]. **Испуганный** – зляканий, наляканий, сполоханий, сполошений. [Запитала вона зляканим голосом (Мирн.). Сполоханий на смерть (Н.-Лев.)].

Испугаться – злякатися, налякатися (*реже* залякатися), сполохатися, сполошитися, сполохнутися, острахнутися, страхнутися, зострахнутися, з(а)боятися, сторопитися, (*с оттен. ужаснуться*) жажнутися, з[у]жахнутися, (*о животн. ещё*) схарапудитися когo, чогo, (*о мн.*) полякатися, пополохатися, пополошитися, пожахатися; *см.* **Пугаться**. [Злякався хлопчик, аж поблід (Глібов). А я молоденька залякалася, та в нову світлоньку заховалася (Чуб. V). Вона налякалася, кричить (Коцюб.). Старші-ж брати острахнулись (Мнж.). Вона сполохнулась, зирнула на моє вікно і зникла (М. Вовч.). Не лякайте, бо не збоюсь (Грінч. II). Так сердешний Хома зжахнувся, що й сам себе не стямив (Квітка). Де не взявся сірий вовк, отара (*стадо*) схарапудилася, сипнула вбік (Мирний). Полякались нечестиві (Тобіл.)]. **-гался сильно** – (*опис.*) аж йому в литках застигло, душі в нім нема. **Испугавшийся** – зляканий.

Испужать, -ся, *см.* **Испугать, -ся.**

Испузыриться – здутися, здійнятися, взятися пухирем, пухирями, попухиритися.

Испускание – пускання, випускання, видавання. [Остуда (*охлаждение*) через пускання проміння (Павлик)].

Испускать, испустить – пускати, пустити, випускати, випустити, (*издавать*) видавати, відати що. [Вода, нагриваючись, пускає од себе пару (Основа). Се сказав чернець і з ясним видом випустив останнє диханнє (Франко)]. **-скасть, -стить дух или последнее дыхание** – пускатися, пуститися духу, спускати, спустити дух(а) (душу), випускати, випустити дух(а),

ду́шу, (*зап.*) зіха́ти, зіхну́ти (ду́ха), візіхнути (ду́ха), візівнути ду́ха (Куліш), віддава́ти, віддати Богові ду́шу, (*конча́ться*) кона́ти, сконати. [І со́рому тобі нема, – озвалася ма́ти, – та́то от-от ду́ху пу́ститься, а тобі гу́льки в голо́ві (Свидн.). Пім (*пока*) дити́на запи́ла, ко́гут ду́ха спу́стив (Номис). Як лежа́ла я хво́ра ду́же, то ді́ти все жда́ли: ось зіхне́, ось зіхне́ ма́ти (Вовч. п.)]. **-стить** *вздох* – а) зідхну́ти; б) (*последний*) спу́стити ду́х(а); *см.* **-скать** *дух*. **-скать** *вопли, стоны, крик* – видава́ти зойки, сто́гін, крик *или просто*: зойкати (голоси́ти), стогна́ти, (кри́ком) крича́ти. **-скать** *приятный запах* – видава́ти, пуска́ти па́хощі *или* пахти́ти (*пахнуть*). **-скать** *лучи (лучиться)* – (ви)пуска́ти промі́ння, промені́ти. **-скать** *сильный жар (пышат)* – паши́ти, жахти́ти; *см.* **Пышат**. **Испущенный** – ви́пущений, пу́щений, ви́даний. **-ться** – пуска́тися, ви́пуска́тися, бу́ти пу́щеним.

Испутать, -ся – заплу́тати, -ся, пере́плу́тати, -ся, (*о мн.*) позаплу́тувати, -ся, попере́плу́тувати, -ся, поплу́тати, -ся.

Испуца́ть, см. Испуска́ть.

Испыта́ние – 1) проба, спроба́, спі́ток (-тку), спит (-ту), спробу́нок (-нку), випроба́; (*процесс*) випробо́вання; *срвн.* **Проба 1**. [Його́ любов і ві́рність ви́йдуть з че́стю з яко́ї хочеш про́би (Куліш). Се вели́ке го́ре! Вели́ка про́ба, бра́ття! (Л. Укр.)]. *На -ние* – на спроба́, на спі́ток. *По -нии* – по спроба́, по спі́тку, спробо́вавши. *Дни -ний* – дні (с)проба́, (*бедствий*) дні ли́ха, дні злиго́днів. [У дні про́би і міри (Франко)]. *Тяжё́лые -ния нашего времени* – тяжкі спроби суча́сності (Єфр.). *Время -ния до получения места* – спроба́, спі́ток, (*стаж*) стаж (-жу). *Братъ на -ние что* – бра́ти на (с)проба́, на спі́ток що. *Подверга́ть, -гнуть -нию, жесто́ким -ниями ко́го, что* – піддава́ти, піддати про́бі, спроба́, суво́рій (тяжкі́й) спроба́ ко́го, що. **-ние строительных материалов** – спроба́, випробо́вання (*неок.* випробо́вання *и* випробо́вання) будіве́льних матеріа́лів, спроба́ над будіве́льними матеріа́лами (Крим.). *Комиссия для -ния строительных материалов* – комі́сія для випробо́вання (для випробо́вання) будіве́льних матеріа́лів. **-ние лошадей** – випроба́ ко́ней; 2) (*бедствие*) приго́да, ли́ха приго́да. **-ния** – злиго́дні (-нів). **-ния судьбы** – а) (*пробы, искушения*) спроби до́лі (від до́лі); б) (*бедствия*) злиго́дні до́лі; 3) (*экзамен*) іспит (-ту). [Іспит на учите́льку (Кониськ.)]. **-ние на степень доктора** – іспит на до́ктора. *Подверга́ть ко́го -нию (экзамену)* – піддава́ти іспитові ко́го, вивіря́ти ко́го; 4) до́слідження, *неок.* до́сліджування чо́го (напр. приро́ди); *см.*

Иссле́дование 1; 5) хим. – випробо́вання, (*опыт*) до́слід (-ду), (*разложение*) ро́зклад (-ду), аналі́за (-зи).

Испыта́тель, -ница – 1) (*испробыватель*) випробо́вач, -вачка *и* випробо́увач, -вачка, випробо́ник, -ница, спі́тувач, -вачка, виві́ритель, -телька; 2) до́слідник, -ница; *см.*

Иссле́дователь. -тель природы, естествоиспытатель – до́слідник приро́ди, приро́додо́слідник; 3) екза́мінатор, -торка.

Испыта́тельный – 1) спробо́ний, (*реже*) спробу́нко́вий; (*опытный, для опытов*) до́слідний; 2) (*экзаменационный*) іспитовий, іспитний. [Іспито́ва комі́сія]. **-ный срок, юрид.** – спробо́ний, іспитний те́рмін.

Испыта́тельский – випробо́ницький; до́слідницький, до́слідчий.

Испыта́ть, см. Испытывать.

Испы́тливый – до́питливий; *см.* **Любозна́тельный.**

Испыту́емый, суц. – іспитник (-ка).

Испыту́ющий – 1) *суц.*, *см.* **Испыта́тель**; 2) *прил.* до́питливий. [Про́кіп зиркну́в на не́ї до́питливи́м о́ком (Коцюб.)]. **-ще** – до́питливо. [До́питливо подивила́ся на Лаго́вського (Крим.)].

Испы́тчик, -чица, см. Испыта́тель.

Испы́тывание – 1) спі́тування, випробо́вання *и* випробо́вання, про́бування; виві́ряння ко́го, чо́го; 2) до́сліджування чо́го; 3) виві́ряння ко́го, чо́го; 4) зазнава́ння, дізнава́ння чо́го.

Испы́тывать, испытать – 1) (*пробовать, проверять*) спі́тувати, поспита́ти, бра́ти, узя́ти на

спіток, на спробунок ког^о, що, *чаще*: випробовувати *и* випробувати, *сов.* випробувати, пробувати, спробувати ког^о, що, досвідчати *и* досвідчувати, досвідчити ког^о, чог^о, (*выверять*) вивіряти, вивірити (*редко* довірити), вивідувати, вивідати ког^о, що *и* чог^о; *см.* **Пробовать 1, Искушать 1.** [Бог випробовує святого (Куліш). Це щіра правда, Єфреме, яку я сам на собі спробував (Крим.). Нехай дурнями броди спитують (Черкаш.). І задумує, як сина на спробунок взяти (Рудан.). Ти думаєш, козаченьку, що я умираю, а я в тебе, молодого, ума вивіряю (Мил.). Не всякому духові віруйте, а досвідчайте духів, чи від Бога вони (Св. П.)]. **-тать свои силы** – поспитати, спробувати свої сили. **-тать чью-л. верность** – спробувати, вивірити чию-небудь вірність, досвідчити чиєї вірності. **Я -тал это на опыте, на своём личном опыте** – я сам спробував, досвідчив це, я спробував це на собі. **-тать на практике** – досвідчити на практиці, спрактикувати що. [Я вже спрактикував, що на цій землі гречка не родить (Городище)]. **Не -тав, не узнаешь** – не спробувавши, не знаєш; 2) (*исследовать*) досліджувати, дослідити що (*напр.* природу); *см.* **Исследовать.** **-тать таинства природы** – дослідити таємниці природи; 3) (*экзаменовать*) іспитовувати, виіспитувати, проіспитувати, віспитати, вивіряти, вивірити ког^о; *срвн.* **Экзаменовать.** [Пан Лукаш, вивіривши мене, сказав, що дасть мені науку усю, як сам уміє (М. Вовч.)]; 4) (*пережить, изведать*) зазнавати, зазнати, ді[о]знавати, ді[о]знати *и* ді[о]знаватися, ді[о]знатися, спізнавати, спізнати, досвідчати(ся) *и* досвідчувати(ся), досвідчити(ся), заживати, зажити, *сов.* спробувати, поспитати чог^о, (*вкусить*) скуштувати чог^о, (*набраться*) набиратися, набратися (*напр.* ліха), (*принять*) приймати, прийняти чог^о (*напр.* біди, ліха, н^ужди); *срвн.* **Изведать 2.** [Хто не зазнав зла, не вміє шанувати добра (Приказка). Жила в батька не рік, не два, не зажила добра (Грінч. III). (Шевченко) добре на самім собі досвідчив усього, що сердешний люд терпів під тим ярмом (Куліш)]. **-вать недостаток, нужду в чём** – зазнавати недостачі, н^ужди в чому, (*иногда*) нуждатися чим. **-тать много превратностей судьбы** – зазнати химерної долі, багато злигоднів (*бедствий*). **Я -тал что на себе, на личном опыте** – я сам зазнав чог^о, я на собі зазнав (дізнався) чог^о, я сам на собі спробував що, (*грубов.*) я на власній шкірі спробував (досвідчився) чог^о. **-тать много всего** – зазнати (скуштувати) усячини чимало, (*образно*) перейти крізь сито й решето (Номис). **-вать давление** – зазнавати тиску, нагніту. **-вать терпение чьё** – брати на пробу (випробувати, спокушати) чий терпець. **-вать страх** – відчувати страх, зазнавати страху. **-вать чувство** – зазнавати почуття. **-тать неприятное чувство** – зазнати прикрого почуття; 5) (*замучить пыткой*) закатувати, замордувати ког^о; *см.* **Запытать. Испытанный, прич. и прил.** – 1) випробуваний, спробуваний, досвідчений, вивірений. [Треба йти відомим і випробуваним шляхом (Н. Рада). Це вже спосіб спробуваний (Звин.)]. **-ный друг** – певний друг, випробуваний, вивірений друг; 2) (*пережитый*) зазнаний, дізнаний, спізнаний, спробуваний, зажитий. **-ться** – випробовуватися, спитуватися, бути випробуваним *и т. д.*

Испятнать – 1) поплямити, виплямити, сплямити; *см.* **Запятнать**; 2) *см.* **Испестрить.**

Исса́днить, см. Оса́днить, Оса́днить.

I. Исса́ливать, иссалить – 1) (*измарать салом*) заса́лювати, заса́лити, (*о мн.*) позаса́лювати, (*вообще жиром*) заяло́жувати, заяло́зити, позаяло́жувати, засмальцьовувати, засмальцьова́ти, позасмальцьовувати що; *см.* **Заса́ливать**; 2) (*израсходовать на саленье*) виса́лювати, виса́лити, (*на смазку*) вишмаро́вувати, вишмарува́ти (са́ло). **Иссаленный** – засалений, заяло́жений, засмальцьований; висалений, вишмарува́ний. **-ться** – заса́люватися, заса́литися; заяло́жуватися, заяло́житися *и т. д.*

II. Исса́ливать, иссо́лить всю соль – висо́лювати, вісо́лити усю́ сіль.

Исса́сывать, -ся, иссо́сать, -ся – (і)зсмо́ктувати, -ся, (і)зсмо́ктати, -ся, (*о мн.*) позсмо́ктувати, -ся, засиса́ти, -ся, зісса́ти, -ся. **Иссосанный** – (і)зсмо́ктаний, зіссаний. [Лице було бліде і мов зіссане (Франко)].

Исса́чивать и Иссо́чать, иссо́чить (из себя) жидкость – випуска́ти, пуска́ти, віпус́тити (з

себе) рідину.

Исверливать или **Исверлять**, **исверлить** – свердлувати, посвердлувати, свердли́ти, посвердли́ти, верті́ти, поверті́ти (все, ба́гато), (*точить*) точи́ти, поточи́ти. *Шашель -лил берёзу* – шашель поточив березу. **Исвердлённый** – посвердлений, поверчений, поточений. *Бурав -лился* – свердел (од свердлування) стёрся, затупився.

Иссекать, **иссечь** – 1) *что (высечь из камня)* – витісувати, витесати (напр. камінну пліту), (*изваять*) вирізьблювати, вирізьб(л)ити що (ста́тую). **-сечь пещеру** – вирубати, видовбати печеру. **-сечь огонь** – викресати (*несов.* кресати) огню; 2) *что (изрубить)* – рубати, порубати, посікти що; 3) *кого (саблей и т. п.)* – сікти, посікти, рубати, порубати кого; *см.* **Посечь**; 4) **-сечь кого (розгами)** – вишмагати, вицухрати, вибити, висікти різка́ми ко́го; *см.* **Пороть 2.** **Иссечённый** и **Иссеченный** – витесаний, вирізьблений, вирубаний; (*об огне*) викресаний; посічений, порубаний; вишмаганий, вицухраний, вибитий, висічений різка́ми. **-ться** – 1) витісуватися, вирізьблюватися; (*об огне*) кресатися; рубатися, сіктися; бути витесаним, вирізьбленим, викресаним *и т. д.*; 2) (*о волосах, тканях и т. п.*) сіктися, посіктися, (*совершенно*) висіктися; *см.* **Посекать, -ся 2.**

Иселять, **исселить**, *см.* **Выселять**, **выселить**.

Иссера – сірува́то, сіра[я]во, сіре́нько, зсіра. **-ра-серебристый** – сірува́то-сіблі́стий. **-ра-коричневый** – ча́лий.

Иссетоваться – (і)зжури́тися за ким.

Иссиза – сиза́во, сиза́сто, по́сизо, сиве́нько. **-за-голубоватый** – сиза́сто (сиве́нько)-блакі́тний.

Иссинить – 1) засини́ти; *см.* **Засинить**; 2) **-нить всю синьку** – висинити всю синьку на що.

Иссиня – синя́во, синя́сто, сине́нько, зсиня. **-ня-зелёное море** – синя́во (синя́сто)-зеле́не мо́ре.

Искаблывать, -ся, искоблить, -ся – (і)зс[ш]кріба́ти, -ся, (і)зс[ш]крєбти́, -ся,

(і)зскрома́джувати, -ся, (і)зскрома́дити що чим, -ся; *срвн.* **Выскаблывать.**

Искакать всю местность (из ездит вскачь) – вискакати, обскакати усю місцевість.

Исследимый – дослідний, розслідний.

Исследить пол – ступати, потупати, стопта́ти, зграсува́ти, послі́дити помі́ст (підло́гу), (*земляной*) до́лівку, наслі́дити на помі́сті (на підлозі), на до́лівці. [Потупали зе́млю в ха́ті (Жит. п.)].

Исследование – 1) (*действ.*) *оконч.* до́слі́дження, до́слі́д, ро́зслі́д (-ду) чо́го; *неок.*, *см.*

Исследывание. [До́слі́дження історичних зако́нів, те́ксту. Хімі́чні до́слі́ди. Ті́льки науко́вий до́слі́д мо́же до́вести, що це по́зичений, а не свій сю́жет (Грінч.); 2) (*в отвл. знач.*:

результат, научн. сочинение) до́слі́д (-ду), ро́зслі́д, (*научн. сочин. ещё*) ро́зві́дка, розпра́ва, студія. [Я, бу́ло, замі́сть до́слі́ди ро́бити, чита́ю Са́дія, мов бєлетристичне пи́сання (Крим.).

Дотепері́шні ро́зслі́ди в історії нашо́го пи́сьме́нства (Єфр.). Профе́сор пи́са́в реце́нзію на одну́ матема́тичну ро́зві́дку (Крим.). І за ти́ждень на́писа́в я чималу́ та́кі ро́зпра́ву (Са́мі́йл.). **-ния** (*научные сочин.*) по історії – ро́зві́дки, до́слі́ди з історії. **-ние в области чего** – до́слі́д в ца́рині чо́го, до́слі́д коло́ чо́го, над чим. [До́слі́ди коло́ старо́го пи́сьме́нства ше́ й до́сі не за́вершено (Єфр.)]. **-ние больного** – о́гляд, о́глядання, до́слі́д хоро́го. **-ние крови** – (*процесс*) до́слі́дження, до́слі́д кро́ви, (*результат*) до́слі́д кро́ви. **-ние места преступления** – обслі́дування (обслі́д) місця злочину, обслі́д на місці злочину.

Исследованность – до́слі́женність (-ности) чо́го.

Исследователь, -ница – 1) до́слі́дник, до́слі́дниця, до́слі́дувач, -вачка чо́го. [Пе́рші до́слі́дники старо́го пи́сьме́нства (Єфр.); 2) *уст. юрид.* – слі́дчий (-чого); *см.* **Следователь.**

Исследовательный – до́слі́дчий, до́слі́дничий, до́слі́дний, (*о сочин.*) ро́зпра́вний. [До́слі́дничі інститу́ти (Ст. Ак. Н.). О́тже бува́ють вони́ (твори) описо́ві або рзповідні́ (*повествовательные*), або ро́зпра́вні (Єфр.)].

Исследовательский – 1) (*к исследователю отн.*) до́слі́дни́цький, до́слі́дничий; 2) (*к исследованию отн.*), *см.* **Исследовательный.** **Научно-кая кафедра** – науко́во-до́слі́дча

кате́дра. *Научно -кая работа* – науково-дослідча праця.

Исследо́вать, см. **Иссле́дывать**.

Иссле́дчик, **-чица** – вислі́дник, **-ниця**.

Иссле́дование – досліджування, дохо́дження, дізнава́ння чо́го. [Дослі́джування те́ксту (Грінч.)].

Иссле́дывать, **исследо́вать** – досліджувати, дослідіти, (*реже: проследитъ*) вислі́джувати, вислі́дити що, (*доходитъ разбирательством*) дохо́дити, дійти чо́го, (*узнавать*) дізнава́ти, дізнати що, чо́го, (*разведывать*) розвідувати, розвідати що, (*о мн.*) подослі́джувати, повислі́джувати що, подохо́дити чо́го, порозвідувати що. [Дослі́джувати історичні, соціяльні події (Крим.). Народ ма́є свою культу́ру і спёршу тре́ба зна́ти її, дослідіти (Грінч.). Він надійшов ближче і почав ува́жливо дізнава́ти струме́нт (рояль), нагинаючись до землі (Корол.). Всяко́ї речі сами по джерелах історичних дохо́дять (*все исследуют сами по историч. источникам*) (Куліш)]. **-вать отдалённые страны** – досліджувати, дослідіти далекі краї. **-вать кровь** – досліджувати, дослідіти кров. **-вать больного** – (*осматривать*) оглядати, оглянути слабо́го, (*делает над больн. исследования*) досліджувати, дослідіти слабо́го. **-вать рану зондом** – пробувати, випробувати, глядіти, поглядіти рану зо́ндом (дротиком). **-вать место преступления** – обслі́джувати, обслі́дувати (*знач. сов. и несов.*), *сов.* обслі́дити місце злочину. *Тщательно -вать что* – пильно досліджувати, дослідіти що. **Иссле́дуемый** – досліджуваний. **Иссле́дованный** – досліджений, вислі́джений. **-ться** – досліджуватися, бу́ти дослідженим.

Исле́живать, **исследить зверя** – вислі́джувати, вислі́дити, тропіти, вітропити звіря.

Исслоня́ться – розволочитися; см. **Ишшататься**.

Исслюни́вать, **-ся**, **исслюни́ть**, **-ся** – заслі́нювати, **-ся**, заслі́нити, **-ся**, (*о мн.*) позаслі́нювати, **-ся**; см. **Заслюни́вать**, **Измүсли́вать**.

Иссмалі́вать, **иссмолі́ть** – 1) засмо́лювати, засмо́лити що; см. **Засма́ливать**; 2) (*смо́лу*) висмо́лювати, висмо́лити смо́лу.

Иссолі́ть, см. **Исса́ливать**.

Иссо́п, см. **Исо́п**.

Иссори́ть (*деньги*) – розвіяти, прогайнува́ти, проц(в)и́ндрити, проманта́чити гро́ші.

Иссоса́ть, см. **Иссасы́вать**.

Иссо́хлый, см. **Иссо́хший**.

Иссо́хнуть, см. **Иссыха́ть**.

Иссо́хший, **Иссо́хлый** – усóхлий, зсо́хлий, віс(о)хлий.

Исста́иваться, **исстоя́ться** – (*портиться от долг. стояния*) пересто́ювати(ся), пересто́яти(ся); (*терять запах*) видиха́тися, видихну́тися и видхну́тися.

Исста́реть, **Исстари́ться** – (і)зста́рити(ся), поста́рити(ся); см. **Соста́риться**. [Зста́рили ви, не́нько! (М. Вовч.). Ізста́рівся воюючи, по корчмах ночуючи (Номис)].

И́сстари – здавна, віддавна, з да́вніх-даве́н, з да́внього-да́вна, з да́внього ча́су, з да́вніх часі́в; см. **Издавна**. *Так -ри веде́тся* – так здавна веде́ться.

Исстега́ть – 1) *кого* – вістьобати, ви́шмагати, ви́чухрати, схяля́стати ко́го; *срвн.* **Исхлеста́ть** 2; 2) *что* (*истрепать*) – побити що (хльо́ск[т]аючи), схльо́стати що (напр., ба́тіг (батога́), кро́піву); 3) ви́штапувати що (напр., ко́вдру).

Исстоя́лый – пересто́яний, видхлий.

Исстоя́ться, см. **Исста́иваться**.

Исстра́гивать, **-ся**, **исстро[у]га́ть**, **-ся** – (і)зстру́гувати, **-ся**, (і)зструга́ти, **-ся**, (*о мн.*) позстру́гувати, **-ся**. [Всю пали́цю зструга́в (Сл. Ум.). Зструга́в собі́ ге́мбля (*рубанок*) (Поділля)].

Исстрада́ть что – перестра́ждати, вістра́ждати що; (*искупить страданием*) спокутува́ти (спокута́ти) стражда́нням що.

Истрадаться – (*истомиться страдая*) – (і)зстраждатися, змучитися (страждаючи), перестраждатися, перемучитися (страждаючи). [Уся душа перемучилась (Грінч.)].

Истрадавшийся – перестражданий, (і)зстражданий, (*измученный*) змучений, перемучений, змордований, (*страдающий, страдальческий*) страждений. [Кохати край страждений (Самійл.)].

Истрелять, истрелять – 1) (*издырять стрельбой*) решетувати, по[з]решетувати (стріляючи), *сов.* постріляти, подіркувати, побити що (стріляючи, кулями), (*насквозь*) прострі[є]лювати, попрострі[є]лювати що. [Мету (*цель*) зовсім попрострелювали (Сл. Ум.)]; 2) (*порох, пули*) вистрі[є]лювати, вистріляти, повистрі[є]лювати (порох, кулі). [Усі набой повистрелювали (Сл. Ум.)].

Истрочить – 1) вистебнувати що; *см.* **Выстрачивать**; 2) (*истратить шёлк, нитки*) вистебнувати (шовк, нитки); 3) списати, (*о мн.*) посписувати (увесь папір); *см.* **Исписать**.

Истступление – нестям (-му), нестяма, несамовитість (-тости), екстаза, (*восторг*) надпорів (-ву); пасія, (*мгновенное*) імпет (-ту); *см.* **Истступлённость**. [Християнка-рабіня в раптовому нестямі пророкує (Л. Укр.). В релігійному надпоріві (Крим.)].

Истступленник, -ница – несамовитий (-того), несамовита (-тої), нестямний (-ного), нестямна (-ної), (*фанатик, -чка*) загорілець, загорілиця.

Истступлённо – несамовито, навіжено, нетямлячись, нестямно, безтямно. [Він скрікнув несамовито (Грінч.). Він несамовито зареготавсь, трусячись усім тілом: мабуть, це була гістерика (Крим.). Крикнув він нестямно (Коцюб.)].

Истступлённость – несамовитість, нестям (-му); *см.* **Истступление**.

Истступлённый – несамовитий, нестямний, безтямний, навіжений, нависний, (*бешеный*) скажений. [Як несамовитий, він з усієї сили вдарив Грицька (Грінч.). Аж тремтів немов несамовитий (Франко). Безтямні викрики (Франко). Крик скажений (Франко)].

Иссуха, *нрч.* – (і)зсуха; *см.* **Суховато**.

Иссучивать, иссучить – зсукувати, зсукувати, (*о мн.*) посукувати. [Посукала всі нитки (Сл. Ум.)].

Иссученный – зсуканий, посуканий. **-ться** – зсукуватися, бути зсуканим.

Иссушающий, см. Иссушливый.

Иссушивать и Иссушать, иссушить – 1) висушувати, висушити, (*о мн.*) повисушувати, (*реже*) (і)зсушувати, зсушити, усушити що; *см.* **Высушивать**. [Зсушу я ще трохи ягід на зиму (Сл. Гр.)]; 2) (*перен.*) сушити, зсушити, висушити когó. [Невірна дружина, зв'ялила, зсушила (Метл.). Висушили мене сльози (Н.-Лев.)]. **-шить печалью кого** (*искрушить*) – зсушити, зжурити когó. [Неначе зсушила журба (Л. Укр.). Журба мене зжурила (Сл. Гр.)].

Иссушённый – висушений, зсушений, **-ться** – 1) висушуватися, висушитися, зсушуватися, зсушитися. [Чи вже зсушилися грушки? (Сл. Гр.)]; 2) сушитися, зсушитися, висушитися. [Зсушилася, зв'ялилася, як нитка тоненька (Чуб. Ш.)].

Иссушимый – висушний.

Иссушливый, Иссушающий – висушний, посушливий, (*о ветре ещё*) суховійний.

Иссылать, изослать и Исслать кого – зсилати, зіслати, (*о мн.*) позсилати когó; *см.*

Высылать. Изосланный – зісланий.

Иссылный – зісланий, висланий.

Иссыхание – усихання, зсихання, висихання.

Иссыхать, иссохнуть – 1) зсихати, зсох(ну)ти, (*о мн.* позсихати), усихати, усох(ну)ти, (*о мн.* повсихати), висихати, вихати *и* висхнути, посихати, посохнути *и* посхнути; *см.* **Высыхать**. [Верба усохла, похилилась (Шевч.). Ой у степу на долині трава посихає (Чуб. V). Яблуні всі посохли (Сл. Ум.). Став висох (Поділля). Були річки – позсихали (Чуб. V)]; 2) (*перен. о человеке*) висихати, вис(о)хнути *и* вихати, сохнути, зсохнути. [Полетіла-б я до тебе, та крилець не маю, щоб побачив, як без тебе з горя висихаю (Котл.). Вона зів'яла, зсохла, як билина в спеку (Н.-Лев.)].

Иссякаемость – висиханість; вичерпуваність (-ности).

Иссякание – висихання, вичерпування, *оконч.* вичерпання чого. **-ние творчества** – вичерпування, усихання творчості. **-ние энергии, сил** – вичерпування, зникання енергії, сили.

Иссякать, иссякнуть – (*высыхать*) висихати, віс(о)хнути *и* вісохти, (*исчерпываться*) вичерпуватися, вичерпатися, (*выходить*) виходити, вийти, виводитися, переводитися, ви[пере]вестися, не ставати, не стати чого, (*пропадать*) зникати, зникнути, (*редко*) зсякати, зсякнути, (*неокон.*) посякати. [Джерело висхло (Звин.). Не вичерпається і не засохне джерело духової діяльності серед українського народу (Єфр.). Зсякла вода (Н.-Лев.). Стала вода посякати (Св. П.)]. *Воды в засуху -кают* – вода в посуху висихає. *Богатства мои -кли* – моє добро (багатство) зійшло, статки-маєтки мої сплили, зійшли. *Молоко -кло (в сосцах)* – молока не стало. *Весь запас хлеба -сяк* – увесь запас хліба вичерпався, (*обиходно*) геть увесь хліб вийшов. *У старика силы -кают* – у старого сили не стає, сила виснажується. **Иссякаемый** – висиханий; вичерпуваний. **Иссяклый, Иссякший, Иссякнувший** – висхлий; вичерпаний.

Истаевать и Истаивать, истаять – 1) танути, станути, розтавати, розта(ну)ти, топітися, розтопітися, (*о мн.*) потанути; *срвн.* **Таять, Раставать**. [Віск од жару танає (Куліш). Свічка топиться (Сл. Шейк.); 2) (*перен.: о человеке*) танути, станути, марніти, змарніти, (*о мн.*) помарніти, (*о деньгах, имуществе*) переводитися, перевестися. [Станула, як віск (М. Вовч.)]. *Деньги -яли* – гроші перевелися, грошей стало тонко. **Истаенный** – станутий, розтанутий *и* розталій, розтоплений.

Исталкивать, см. Истолачивать.

Истапливать, истопить – 1) (*печь, печку*) паліти (в печі, в грубці), напалювати, напаліти (піч, грубку), топіти, вітопити (в печі, в грубці), (*избу*) топіти хату *и* в хаті. [Чужу хату топить – свої очі сліпить (Шейк.). Добре напали піч: хліб сажатимемо (Звин.). Так напалів грубку, що не можна в хаті висидіти (Сл. Ум.)]; 2) (*воск, свинец: плавить*) топіти, стопіти, розтопіти що (віск, олово); *см.* **Растопить**; 3) **-пить судна** – потопіти судна, кораблі; 4) (*истратить тонкой*) спалювати, спаліти, випалювати, випалити чого (дров, вугілля).

Истопленный – напалений, вітоплений; стоплений, розтоплений; потоплений; спалений, випалений. **-ться** – 1) (*о печи: топиться*) вітоплятися, вітопитися, (*нагреваться*) напалюватися, напалітися. [Піч вітопилася (Сл. Гр.). Напалілась груба добре (Сл. Гр.)]; 2) (*о воске, свинце*) топітися, стопітися, розтопітися; 3) **-питься (о мн.: утонуть)** – потопітися; 4) спалюватися, спалітися, випалюватися, випалитися.

Истапывание – 1) стоптування, столочування чого (траві, пашні); 2) ступування, грасування (*напр.* помісту); 3) стоптування (чобіт).

Истапывать, истоптать – 1) (*копытами, ногами*) стоптувати, стоптати, то[у]пцювати, сто[у]пцювати, грасувати, зграсувати (землю, траву), (*истолачивать*) столочувати, столочити (траву, пашню), (*сбивать топча*) збивати, збити, (*бегая*) згарцювати, (*измять топча*) місити, змісити, (*о мн.*) постоптувати, постолочувати, потоптати, потолочити що; *срвн.* **Вытапывать**. [Мою червону китаїку під ноги стоптав (Пісня). І що воно за знак, що коло дуба так стопцювано? (Основа). Ой у полі жито копитами збито (Пісня). Гнат кінув Олександру на землю, змісив її ногами (Коцюб.). Коні баштан згарцювали (Мнж.)]; 2) (*загрязняют ногами пол*) ступувати, ступати, потупати, грасувати, зграсувати (поміст), (*о мн.*) пограсувати, послідити, (*реже*) друбцювати, здрубцювати, угоцати; *срвн.* **Исследить**. [Потупали землю в хаті (Житом. п.). Зграсували всеньку підлогу (Липовеч.). Бач, як угоцали долівку (Кролев. п.)]; 3) (*обувь*) стоптувати, стоптати, сто[у]пцювати, (*исшаркать*) човгати, зчовгати, (*о мн.*) постоптувати (чоботи). [Чорт сім пар постолів стоптав, поки їх докупі зібрав (Номис). Зчовгав уже батькові чоботи, у школу ходячи (Берд. п.)]. **Истоптанный** – 1) стоптаний, зграсований, столочений; 2) ступаний, зграсований; 3) стоптаний, зчовганий, (*о*

мн.) посто́птувані (напр. чо́боти). **-ная обувь**, см. **Исто́пок**. **-ться** – 1) сто́птуватися, столочува́тися, бу́ти сто́птанім, столочени́м, зграсова́ним; 2) (об обуви) сто́птуватися, сто́птатися, сто[у]пцюва́тися, зчовга́тися.

Иста́сканность – (об одежде) зно́шеність, стяга́ність, (об обуви ещѐ) сто́птаність (-ности); (о человеке) сто́птаність, потрї́паність (-ности).

Истаска́ть, -ся, см. **Истаскива́ть**.

Иста́скивание – (одежды, обуви) тяга́ння, зно́шування (оде́жі), (обуви) сто́птування (взуття́).

Иста́скивать, истаска́ть – 1) витяга́ти, витягти що зві́дки; см. **Выгаскива́ть**; 2) (одежду, обувь) тяга́ти, стяга́ти, зно́шувати, зноси́ти, (пров.) халя́статися, схаля́статися що (оде́жу, взуття́), (обувь ещѐ) сто́птувати, сто́птати (взуття́); см. **Иста́птывать** 3. [Чисто́ (совсем) стягала́ нову́ ху́стку, свиту́ (Поділля). Свою́ свиту́ схаля́стала то́ се́рдиться, що́ в ме́не ще́ нова́ (Звин.)].

Иста́сканный – (об одежде) зно́шений, потяга́ний, схаля́станій, (об обуви) сто́птаній. **-ное платье** – зно́шене (потяга́не) вбра́ння. **-ный человек** – сто́птана, підто́птана, потрї́пана лю́дина. **-ться** – 1) (изнашива́ться) тяга́тися, стяга́тися, зно́шуватися, зноситися, (об обуви) сто́птуватися, сто́птатися; 2) (перен. о человеке) сто́птуватися, сто́птатися, потрї́патися, (распустити́сь) зледа́щити; см. **Исшата́ться**.

Истача́ть – приточи́ти, приши́ти, зши́ти що́, (о мн.) поприточува́ти, позшива́ти що́; (о досках) приде́рти дошку до дошки, срвн. **Стача́ть**.

Истачива́ние – 1) згострюва́ння, сто́чування чо́го (напр. ножа́, ле́за; 2) (о червях) то́чіння, розто́чування, перето́чування чо́го (дере́ва, си́ру).

Иста́чивать, источи́ть – 1) (стачива́ть) згострюва́ти, згостри́ти, (на ток. станке) сто́чувати, сточи́ти, (о мн.) позгострюва́ти, посточува́ти що́ (напр. но́жі, пи́ли); 2) см. **Выта́чивать**; 3) (о шашиле и переносно: из'едать) то́чити, сточи́ти, поточи́ти, розто́чувати, розто́чити, перето́чувати, перето́чити, (о мн.) попере́то́чувати ко́го, що́. [Одві́рки ша́шилъ сточи́в (М. Грінч.). Бода́й вас сточи́ло, як ша́шилъ сво́лок (Коцюб.). Бач, як поточи́ло дере́во – ма́буть ша́шилъ (Сл. Гр.). Вони́ (зайди) вас розто́чать живи́х, так як мене́ розто́чили (Франко). Че́рви перето́чили дере́во (Сл. Гр.)]. **Черви сыр-ли** – че́рва сир поточи́ла; 4) (перен. о горе, тоске) то́чити, сточи́ти. **Исто́ченный** – згострени́й, сто́чений, (о мн.) позгострюва́ні, посточува́ні; (из'еденный и перен.) сто́чений, поточени́й, розто́чений, перето́чений. [Мина́в сі́рі плити́, пото́чені доща́ми та вітра́ми (Коцюб.). Хоча́ се́рце замуче́не, пото́чене го́рем... (Шевч.)]. **-ться** – 1) (острени́ем) згострюва́тися, згострити́ся, сто́чуватися, сточи́тися; 2) (о дереве и т. п.) то́читися, бу́ти сто́чени́м, розто́чени́м.

Истая́ть, см. **Истаева́ть**.

Исте́к, см. **Истека́ние, Исхо́д**. **Срок на -ке** – те́рмін вихо́дить, кінча́ється, уже добира́ється.

Истека́ние – 1) витіка́ння, вплива́ння; (возникнове́ние) виника́ння; 2) (кровью) стіка́ння, сплива́ння, сходи́ження кро́в'ю; 3) кінча́ння, мина́ння чо́го (часу, те́рміну).

Истека́ть, истече́ть – 1) *откуда, из чего (вытекает, изливается)* – витіка́ти, вите́кти, вплива́ти, впливти; см. **Вытека́ть 1**. [З о́зера витіка́є річка́ (Ком.)]; 2) (в отвл. знач.) вплива́ти, впливти, (происходи́ть) вихо́дити, ви́йти, виника́ти, виникну́ти; см. **Вытека́ть 2, Происходи́ть 2**. *Из этого -кают важные последствия, -кает много следствий* – з чо́го вихо́дять, вплива́ють важли́ві на́слідки, з чо́го вихо́дить, виника́є ба́гато ви́сновків; 3) *кровью (истоцаться)* – стіка́ти, стекти́, сплива́ти, спливти́, сходи́ти и зіходи́ти, зйти́ кро́в'ю; срвн. **Исходи́ть 5** (кровью). [Люди́ стікали́ кро́в'ю (Коцюб.). Голова́ Алі́ білася́ об го́стре ка́міня і сплива́ла кро́в'ю (Коцюб.). Тихо́, тихо́ сходи́в білий ле́бідь кро́в'ю (Олесь)]; 4) (приходи́ть к концу) вихо́дити, ви́йти, сходи́ти, зйти́, кінча́тися, (с)кі́нчитися, (проходи́ть) мина́ти(ся), мину́ти(ся). [Сього́дні вихо́дить як-раз два́ міся́ці, відколи́ він по́павсь у нево́лю (Грінч.)]. **Срок его́ найма -кает на Иванов день** – стро́к (те́рмін) його́ найма́м вихо́дить на Іва́на. **Срок вексе́ля -кает завтра** – те́рмін ве́кселеві вихо́дить за́втра. **Уже́ год -те́к с того́ време́ни, как ...** – уже́ рік мину́в з того́ часу, як ... **Исте[ѐ]кший** – що́

вітік, вплив; що віник, вийшов; (*кровью*) стékлий, зійшлий, сплілий кров'ю; (*о времени*) минулий (тиждень, рік), (*о сроке*) вийшлий, зійшлий, минулий (термін). В **-шем году** – минулого року; см. **Прошлый**.

Истéкльый, см. **Истéкший** (под **Истекáть**).

Истерéбливать, истерéбить – дрáти, подрáти, дёрти, подёрти, скубти, поскубти що; *срвн.*

Издёргать, Исщипать 1; (*в клочья*) клочити, склочити, поклочити. **Истерéблённый** – подраний, подёртий, поскублений; с[по]клочений.

Истереть, -ся, см. **Истирать, -ся**.

Истерзанность – пошматованість, пошарпаність (-ности).

Истерзать кого, что – 1) (*изорвать на части*) порвáти, пошматувáти, пошарпати, розшматувáти, розшарпати кого, що; см. **Терзать**; 2) (*перен.: измучить*) пошматувáти, пошарпати кого, кому що (серце, душу). **-зать** кому сердце – пошматувáти, покраяти кому сердце. **Истерзанный** – порваний, пошматований, пошарпаний, розшматований, розшарпаний; (*измученный*) змучений. [Рідна моя Україно, розшарпаний краю! коли-ж тобі розвідниться? (Крим.). З пошарпаними нервами (Єфрем.)]. **-ный** мучениями совести – змучений муками сумління. **-ться** – 1) б́ути порваним, по[роз]шматованим, по[роз]шарпаним; 2) (*измучиться*) змучитися, змордуватися; см. **Измучиться**. [З нудьгі-турботи сердце змордувалось (Крим.)].

Истерик, -ричка – гістерик, гістеричка.

Истерика – гістерика. [Панна Анеля в гістериці б'ється (Коцюб.)].

Истерично, Истерически – гістерично, гістерійно. [Ха-ха-ха! – зареготалась гістерично Мурашкова (Н.-Лев.)].

Истеричный, -рический – гістеричний, гістерійний. [Гістеричні вікрики (Крим.)]. **-ческий** *припадок* – гістеричний напад; см. **Припадок. -ский темперамент** – гістерійний темперамент.

Истерия – гістерія (-рії).

Истертость – 1) стёртість, притёртість (-тости) чо́го; 2) (*о челов.*) сто́паність, потріпаність (-ности).

Истертый, см. под **Истирать**.

Истерять, см. Потерять, Истратить.

Истёсывать, истесать – 1) (*вытесать*) виті[е]сувати, витесати що з чо́го; 2) (*изводит тескою*) сті[е]сувати, стесати, (*о мн.*) пості[е]сувати що. **Истёсанный** – витесаний; стесаний. **-ться** – 1) виті[е]суватися, б́ути витесаним; 2) сті[е]суватися, стесатися.

Истец, Истица – позовник, -вни́ця, позивальник, -ни́ця, позивач, -вачка, (*стар.*) по́вод (-да). **-тец гражданский** – позовник цивільний. *Выступить в качестве -ца* – виступати позовником, як позовник.

Истецкий, Истцовый – позовний, позивальницький, (*стар.*) поводо́вий. **-вая сторона** – позовна́, (*стар.*) поводо́ва сторона. [Затягти справу, щоб примусити «сторону пово́дóву» до вигідного поєднання (Ор. Лев.)].

Истечение – 1) (*неок.*) витікання; см. **Истекание**; *оконч.* вітечення; вплив (-ву). **-ние воды** – витікання води. **-ние крови, материи** – вплив, витікання крові, матерії. **-ние лучей, энергии, физ.** – вплив проміння, енергії з чо́го; 2) (*о времени, сроке*) скінчення, уплив (-ву). **-ние срока, года** – скінчення терміну (стро́ку), року. До **-ния срока, года** – до терміну, до року, (*книжн. оборот*) до скінчення терміну, року. За **-нием срока** дело прекращается – через скінчення терміну (через те, що минув, вийшов термін) справа припиняється. По **-чении года, срока** – як (коли) вийде, (с)кінчиться, мине (як вийшов, скінчився, минув) рік, термін (строк), після року, після терміну, по ро́кові, по термінові (стро́кові), (*книжн. оборот*) по скінченні року, терміну. По **-чении некоторого времени, я возвращусь** – як мине який(сь) час (за якийсь час), я поверну(ся). По **-нии столько, многих лет** – по стількох, по

багатьох роках. [Ми по стількох віках такі знайшли його (розум) (Самійл.); 3) (*жидкость; что истекает*) випливи (-вів); (*ток, струя*) струмись (-меня).

Истечный – (*истекающий*) минулий.

Истечь, см. **Истекать**.

Истина – 1) істина, правда. [Слово істини (Шевч.). Грецькі філософи бажали і жадали істини (Крим.). Перегляд цей (націон. питання) довів ще зайвий раз знану вже правду: для добра людськості треба вільних і самосвідомих національностей (Грінч.). *Святая -на* – свята істина. *Доподлинная -на* – нестемінна істина (правда). *Совершенная, чистая -на* – щира істина (правда). *Избитая -на (трюизм)* – оклепана правда, загальник (-ка). *Путь -ны* – путь істини, правди. *Наставляют на путь -ны* – на все добре навчати, до пуття приводити кого, на путь (шлях) істини, правди наvertати кого. **-на освободит вас** (слав. *свободит вы*) – істина визволить вас (Єв.). *Познавать -ну* – пізнавати, спізнавати істину. *Распознавать -ну от лжи* – розпізнавати правду від брехні. *Говоря по -не* – правду кажучи, поправді кажучи; *срвн. Правда. По -не этим стоит гордиться* – напавду (по правді, справді) цим варт пишатися; 2) (*истинное положение*) істина. *Математическая -на* – математична істина.

Истинник – (*основн. капитал*) істо, іста.

Истинно – 1) (*торжеств.*) істинно (істино), *обычно*: правдиво, справедливо; (*действительно*) справді, дійсно. [І вони прийняли і зрозуміли істинно, що я зійшов од тебе (Єв.). Істино так воно й було, як оце я вам кажу (Новом. п.). Правдиво народня (Єфр.). «Так тихо, так ясно», думає собі Гордій, «справедливо, що святий вечір» (Васильч.); 2) (*ей ей-ей*) так, справді(-бо), далєбі, (*пров.*) їй-право; см. **Ей**.

Истинность – істинність, правдивість, справедливість (-ости); см. **Правдивость 3. -ность этого мнения, учения** – правдивість цієї думки, цього учення (науки).

Истинный – а) (*содержащий истину, верный*) істинний, правдивий справедливий; б) (*подлинный, настоящий*) істинний, справжній, справдешний, правдивий, справедливий, щирий, чистий; в) (*действительный, реальный*) дійсний, справжній; *срвн. Правдивый 3, Подлинный, Сущий*. [Ось розкажу істинну правду (Квітка). Нема на світі правдивої приязні, ані правдивих приятелів (Франко). Виховувати справедливих громадян (Крим.). Це справедливий чумац (М. Вовч.). Кохання справжнє соромливе (Тобіл.). Це не казка, а щира правда (Чуб. П). Щирий козак (Номис). Чисте пекло з тобою жити (Поділля). Вважала на себе, як на справдешню аристократку (Н.-Лев.). **-ное учение** (*содерж. истину*) – істинна, правдива наука, істинне, правдиве вчення. **-ное происшествие** – дійсна пригода (*приключение*), подія (*событие*). **-ный путь** – правдивий шлях. *Наставляют кого на -ный путь* – наvertати кого на добру (праву) путь, на добрий розум.

Истиранить кого – змордувати, змучити кого; см. **Измучить, Истерзать. Истиранный** – змордований, змучений.

Истирание – стирання.

Истирать, истереть – 1) (*изводит, уничтожат трением*) стирати, стёрти (зітру, зітрєш), (*о мн.*) постирати що. [Мовчі, бо я тебе на кабаку зотру (Номис)]. **-тёр резинку, напильник** – стер гуму, напїлка (напїлок, терпужок). **-реть с лица земли кого** (*уничтожит*) – зглядити з світу кого; 2) (*растирать*) стирати, стёрти, потёрти. [Треба стёрти хрін (Сл. Ум.). Узїв висушеного павука, стер на порошок (Звин.). **Истёртый** – стёртий, потёртий. **-ться** – стиратися, стёртися, бути стёртим, потёртим; (*о веннике, диал.*) деркачитися, здеркачитися. [Було трошки тютюну в кисеті, та стёрлося на попїл (Харківщ.).]

Истирок – стірок (-рка). [Які там полоззя? Самі стірки (Міуськ. окр.).]

Истискать что, кого, см. **Изминать, измять**.

Истиха, *нрч.* – сти́ха.

Истица – позовни́ця, позива́льниця; см. **Истец**.

Исткать, см. **Истока́ть**.

Истлевање – зотлівання.

Истлева́ть, истле́ть – (*сгореть тлея, сгнить*) зотліва́ти, зотлі́ти *и* стлі́ти, потлі́ти, перетлі́ти, (*иногда*) прі́ти, (*испелиться*) попелі́ти, спопелі́ти, (*о мн.*) позотліва́ти, потлі́ти; *срвн.*

Сгнить. [Я знемі́гся, згорі́в, моє́ се́рце на по́піл зотлі́ло (Ворон.). А наза́втра й вона́ вме́рла і зотлі́ла в ха́ті, бо ні́кому в Бату́рині бу́ло поховати́ (Шевч.). Йо́го ті́ло в по́лі почорні́ло та й од ві́тру потлі́ло (Грінч. III). Будеш-же ти, ті́ло, в си́рій землі́ прі́ти (Чуб. I). Стоя́тимо тоді́ (храм), ко́ли мо́ї кісткі́ потлі́ють і ім'я́ погі́не (Самійл.).] **Истле́вший** – зотлі́лий, стлі́лий, потлі́лий, перетлі́лий, спопелі́лий. [Думки́ мо́ї рву́ться як стлі́ла нитка́ (Н.-Лев.).]

Истле́ние – зотлі́ння, стлі́ння, потлі́ння.

Истле́ть, см. Истлева́ть.

Истли́ть что – (*сжечь*) спопелі́ти, спалі́ти, (*сгноить*) згноі́ти, (*уничтожить*) зні́щити що, (*о мн.*) поपालі́ти, погноі́ти, пони́щити.

Истма́т – істма́т (-ту), історичний матеріялізм (-му).

И́стово – (*усердно*) щі́ро, (*действительно*) справді́, дійсно́, нап्रा́вду, (*точь-в-точь*) досто́ту. **-во моли́ться** – щі́ро, побо́жно моли́тися. **-во, что так** – дійсно́ (справді́) так.

И́стовый, см. И́стый, И́стинный. **Сын -вый отец** (*очень схож*) – син несте́мний, істо́тний ба́тько. [Несте́мний покі́йний ба́тько (Мирний)]. **-вый поклон перед иконой** – побо́жний поклі́н перед обра́зом.

Исто́д, бот. Polygala L. – китя́тки (-кі́в).

Исто́довые, бот. Polygalaceae – китя́ткува́ті (-ти́х).

И́сток, И́стик – (*лопатка для очистки лемеха, сошника*) і́[і́]стик (-ка).

И́сток – 1) (*начало реки*) дже́рело, дже́релови́ще, поча́ткове дже́рело, (*верховье*) верхові́на, верх (-ху), (*ум. вершечок*), верхі́в'я (рі́кі), поча́ток (рі́кі); (*перен.*) дже́рело, поча́ток (-тку). [Рі́ка, де-да́лі од поча́ткових дже́рел сво́їх, усе́ більшо́ї наби́рає си́ли (Єфр.)]. **У -ков славя́нства** – коло́ дже́рел, коло́ поча́тків слов'я́нства; 2) (*устье реки*) ги́рло (-ла).

Истокать, исткать или изоткать – тка́ти (тчу, тчеш), зі[о]тка́ти, витка́ти; *см. Выты[о]кать.* Пауки́ все углы́ **-ли** – пауки́ всі ку́тки попере́тика́ли, поснува́ли. **Изо́тканный** – зі́тканий, витканий.

Истола́кивать, истоло́чь или Иста́лкивать, истолкты́ – (*разбить на мелко*) товкты́, стовкты́, потовкты́. **Истолче́нный** – сто́вчений, потов́чений. **Что-н. -ное** (*толча*) – товч (-чи). **-ться** – товкты́ся, стовкты́ся, потовкты́ся.

Истола́чивать, истолочи́ть (*траву*) – толо́чити, ві́толочити (траву́).

Истолка́ть кого – пошто́вха́ти ко́го. **-ка́ть бока́ кому** – побі́ти, полатати́ бо́ки ко́му.

Истолко́вывание, Истолко́вание – тлумаче́ння, витлумачува́ння, витлумаче́ння, витовмачува́ння, витовмаче́ння, витолко́вува́ння, витолкува́ння чо́го.

Истолкова́тель, -ница – тлума́ч, тлума́чка, товма́ч, -ма́чка, витолко́вник, -ница, (*об'яснитель*) пояснюва́ч, -вачка; *см. ещё Комментар.* [З сце́ни виступа́в (Карпе́нко-Ка́рий) товма́чем і сво́їх вла́сних і чужи́х обра́зів (Єфр.) Ві́н (Нечу́й-Леви́цький) ра́зом з Пана́сом Мирни́м зроби́вся в украї́нському пи́сьменстві́ найкра́щим витолко́вником та ви́разником чо́го перело́му (Єфр.)].

Истолкова́тельный – тлума́чний.

Истолко́вывать, истолкова́ть – тлума́чити, витлумачува́ти, ві́тлумачити, товма́чити, витовмачува́ти, ві́товмачити, витолко́вувати, ві́толкувати, (*выяснять*) по[ви]я́снювати *и* по[ви]я́снити, ви́яснити, поясні́ти що. [Невже́ Володи́мир спра́ведливо́ витолко́вує йо́го відно́сини до Зо́ї? (Крим.). Так витолко́вує сві́й незвичайни́й учи́нок Миро́н (Єфр.)].

Истолко́ванный – ві́тлумачений, ві́товмачений, ві́толкуваний. **-ться** – тлума́читися, товма́читися, витолко́вуватися, бу́ти ві́тлумачени́м *и т. д.* [Йо́го вчи́нки витолко́вую́ться непра́вдиво́ (М. Грінч.)].

Истолсте́ть, см. Потолсте́ть.

Исто́ма – 1) (*усталость*) уто́ма, сто́ма, нато́ма, знемо́га. До **-мы** – до вто́ми. *Взять город -мой* – здобути город довгою облогою; 2) (*томность, нега*) мло[і]сть (-о́сти), млості (-тів), зомлі́ння. [В со́нній млості то́нуть звуки (Чупр.). Млость пішла по всьому́ тілу (Котл.). Зідхну́ла в соло́дкім зомлі́нні (Вороний)].

Истоме́ть – (*обомлеть*) зомлі́ти.

Истомите́льный, см. **Утомите́льный**.

Истоми́ть, -ся, см. **Истомля́ть, -ся**.

Истомле́ние – (*действ.*) сто́млення ко́го; (*сост.*) сто́ма, уто́ма, нато́ма, знемо́га, сто́млення, зму́чення; см. **Уста́лость**.

Истомля́емость, -ми́мость – уто́мність, сто́млюваність (-ности).

Истомля́ть, истоми́ть кого – (*изнурять*) сто́млювати *и* стомля́ти, стоми́ти, (*сильно*) нато́млювати, натоми́ти, зато́млювати, затоми́ти, (*о мн.*) потоми́ти ко́го; *срвн.* **Изну́рять, Изма́ять, Изму́чить**; (*привести в негу, извляти*) мло́їти, змло́їти, *у* млості вкида́ти, вки́нути ко́го, (*о мн.*) помло́їти ко́го. [І му́ка всім давно́ серця стомила (Грінч.). Зато́ми ти його́ (Чуб. І). Ой ходила та блудила, діток потомила (Метл.). Зима м'я́ (мене́) зморозила, а літо змло́їло (Гол.). *Жара -ла* – спе́ка змло́їла. **-ми́ть тоской ко́го** – зну́дити, прину́дити ко́го. [Зсуши́в мене́, зну́див мене́ як били́ну (Чуб. V). Гуля́ть не пусти́ла і се́рденько прину́дила (Метл.).] **Истомле́нный** – сто́млений, нато́млений, (*о мн.*) пото́млені; (*зап.*) зну́джений; змло́єний. [Сто́млені ру́ки (Грінч.). Відпочи́ти нато́мленою душе́ю (Грінч.).]

Истомля́ться, истоми́ться – сто́млюватися *и* стомля́тися, стоми́тися, (*сильно*) нато́млюватися, натоми́тися, зморі́тися, (*о мн.*) пото́млюватися, потоми́тися, (*тоской, ожиданием*) ну́дитися, зну́дитися; *срвн.* **Уста́ть**. [Хто із му́к стоми́вся та із слі́з? (Грінч.). Не ба́гато й поробив, а вже натоми́вся (Звин.).]

Исто́мный – 1) см. **Утомите́льный**; 2) (*распол. к неге, вялости, душный*) мло́сний. [Сьо́годні день ду́же мло́сний (Київщ.).]

Истони́ть, см. **Истоня́ть**.

Истонча́лый, Истоне́лый – сто́нчений.

Истонча́ть или Истоне́ть, Истони́ться – (*стать тонким*) пото́ншати.

Истоня́ть, истони́ть и Истончи́ть что – (*уто́нчатъ*) то́нчити, (*гал.* сто́нча́ти), сто́нчи́ти, (*о мн.*) пото́нчи́ти що. **-ться** – то́нчитися, сто́нчитися.

Истопа́ть пол, ковёр – сту́пати помі́ст, кі́лим; см. **Истопта́ть 2 (под Иста́птывать)**.

Истопи́ть, см. **Иста́пливать**.

Исто́пка – 1) *действ.*: а) па́ління *и* па́лення, то́піння *и* то́плення, *оконч.* напа́лення, напалі́ння, віто́плення чо́го (пе́чи, гру́бки); б) то́плення, то́піння, (*оконч.*) сто́плення, розто́плення чо́го (во́ску, о́лова, са́ла); 2) (*охапка дров*) оберемо́к (-мка), оберем (-ма) (дров).

Исто́плево – пали́во, то́пливо.

Исто́пление, см. **Исто́пка 1**.

Исто́пок, Исто́пки (*истоптан., изношенная обувь*) – шкарба́[у]н (-на́), шкарба[у]ні́ (-ні́в), *ум.* шкарба[у]не́ць (-нця́), шкарба[у]нці́ (-ці́в), (*зап.*) шкраб, шкраби́ (-бі́в). [На но́гах у Терешка́ якісь шкарбани́ без халяв (Кониськ.). Ти-ж ба́чиш, що на мені́ не чо́боти, а старі́ шкарбу́ні (Г. Барв.).]

Исто́пник, -ни́ца – гру́бник, гру́бница, пригру́бник, -ни́ця, то́пільник, -ни́ця, (*пров.*) пі́чкур (-ра́), пі́чкурка; *ум.* гру́бничок, то́пільничок (-чка), то́пільничка. [Служи́ли по лазнях гру́бниками (Куліш). Перш бу́ло чорти́ і на дри́втіні коло́ддя ко́лють, чорти́ і пі́чкура́ми (Квітка). Я-б до пе́чі кухова́рочку наня́в, а до гру́би та то́пільничку (Харківщ.).] **Бы́ть -ком** – бу́ти за гру́бника; см. **Исто́пничать**.

Исто́пников, -ни́цын – гру́бників, пригру́бників, то́пільників (-кова, -кове); гру́бничин, пригру́бничин, то́пільничин (-на, -не).

Исто́пницкая (*комната для истопников*) – гру́бницька (-ко́ї), пі́чкурня́ (-ні́).

Истопни́чатъ (*быть истопником*) – грубникувати.

Истопни́ческий, Истопни́чий – грубницький, топільницький.

Истопта́тъ, -ся, см. Иста́птывать, -ся.

Исторга́ние, Исторже́ние – 1) видира́ння, вирива́ння, вірвання чо́го; 2) визво́лювання, визволення, ви́рятовування, ви́рятування ко́го з чо́го.

Исторга́тъ, исторгну́тъ – 1) видирати, видерти, виривати, вірвати, (*выдёргивать*) висмикувати *и* висмикати, *сов.* висмикати, *висмикнути* ко́го, що звідки; *срвн.* **Вырыва́тъ**. [Йо́го я вірвала з мо́ього се́рця (Грінч.)]. **-га́тъ слёзы** – викликати, викликати, добувати, видобути слёзи в ко́го. **-гну́тъ слово** у ко́го – видобути, вірвати сло́во в ко́го; 2) (*из рабства, беды*) визволяти *и* визволювати, визволити, ви́рятовувати, ви́рятувати ко́го з чо́го (з нево́лі, з біди). **Исторгну́тый** – видертий, вірваний, висмикнутий; визволений, ви́рятуваний; (*о слезах*) викликаний, видобутий. **-тъся** – 1) видиратися, видертися, вириватися, вирватися; 2) визволятися, визволитися, ви́рятовуватися, ви́рятуватися з чо́го.

Историйка – (*случай*) о́казійка, пригодо́нька; *см.* **История 2.**

Историк – історик, (*дееписатель*) дієписець (-ця), (*стар.*) дієпис (-са). [Історик українського письменства (Єфр.). Буржуазний історик (Н. Рада)].

Историко-, *в сложн. словах* – історично, **-ко-литературный, филологический, биографический** *и т. д.* – історично-літературний, історично-філологічний, історично-біографічний *и т. д.*

Историограф – історіограф (-фа).

Историография – історіографія (-фії).

Исторически – історично. [Мораль виникла історично (Наш)].

Исторический – історичний, (*дееписный*) дієписний. [Історичні матеріали, книги, твори].

Мы свидетели, очевидцы -ческих событий – ми свідки, самовідці історичних подій. **-кий материализм** – історичний матеріалізм.

Историчка – (*студентка, заним. историч. науками*) історичка.

Историчность, Историчный – історичність (-ности), історичний.

История – 1) історія (-рії); (*дееписание*) дієписа́ння, дієпис (-су), (*стар.*) дієпись (-си).

[Історія України-Руси (М. Груш.). Історія українського письменства (Єфр.). Історія соціалізму. І все те, що росло, цвіло, умирало – все те історію нашої України становить (Куліш). Що-ж до Васи́ля та до Марусі, то на всю історію їх коха́ння поглядають прихильним оком (Грінч.)]. **-рия социальных, общественных движений** – історія соціальних, громадських рухів. *Всемирная, всеобщая, древняя, новая, новейшая -рия* –

всесвітня, загальна, давня (стародавня), нова, новітня історія. *Священная, библейская -рия* – священна, біблійна історія. *Естественная -рия* – природнича історія; 2) (*случай*) пригода, о́казія, сто́рія, історія, притичина, причина, причта, (*неприятная*) халепа, (*смехотворная*) кумедія, чудасія; *см.* **Происшествие, Приключёние**. [Оце ще вам сто́рію розкажу́ (Март.).

Та й бу́де то́бі халепа (Крим.)]. *Затея́тъ -рию* – (*скандал*) зчинити бешкет, (*дело*) за́вести справу з ким, за́вестися з ким. Попа́сть в неприя́тну -рию – ускочити в халепу. [Вскочила наша громада в халепу (Кон.)]. *Случилась -рия* – тра́пилася о́казія, пригода. *Вот так -рия!*

– о́це пригода, о́казія! о́це так пригода, сто́рія!

Истосковаться – знудитися, знудіти, знудьгува́тися за ким, за чим, (*о мн.*) понудитися. [А в ха́ті там знудилась ма́ти і знудьгува́лася се́стра (Гриб.). Я аж знудів, ждучи вас (Н.-Волин. п.). На́ші панотці без карт були-б на смерть понудилися (Охримович)]. **Истоскова́вшийся** – знуджений, знудьгований.

Источаемость – виливаність, випускаваність (-ности).

Источа́тъ, источи́тъ что – 1) (*изливать*) виливати, вилити що, випуска́ти, випустити

джерело́м, дзю́рком (цю́рком) (*журчащей струёй*) що. *Горы -ча́ют целебные ключи* – го́ри випуска́ють цілю́щі джерела. **-ча́тъ на ко́го свои милости** – виливати, зливати на ко́го ласку

свою, (одаривать) обдаровувати когось ласкою своєю, уласкавлювати когось; см. **Изливать**; 2) см. **Расточать**. **Источённый** – вилитий. **-ться** – виливатися, вилитися, (струёй) дзюрити, (сплывать) спливати, сплисти. [Святочний настрій спливав з богів (икон) (Коцюб.)].

Источина – 1) (водомина) рівчак (-ка), яма, водор[м]ій (-р[м]ія); 2) (ход, проточ. червём) проточина.

Источить, -ся – 1) см. **Истачивать, -ся**; 2) см. **Источать, -ся**.

Источник – 1) (ключ, родник) джерело, (обычно более или менее устроенный) криниця, кирниця, (пров.) живець (-вця), (самое устье) нора; ум. джерельце, криничка, кирничка, криниченька; срвн. **Ключ 3**. [Сілоамське джерело, водонька зцілюща (Крим.). В славнім нафтовими джерелами Бориславі (Єфр.). Вода там на все гарна; живець хороший (Київщ.). Що під тою ялицею (елью) б'є нора, видно було здалека (Франко). Дві там криниці: одна розтікається по всьому саду (Потебня). Сьогодні коло кирничок пастиmemo – там холодок та й вода свіженька (Звин.)]. **Богатый -ками** – джерелястий; криничастий. **Целебный -ник** – цілюще джерело. **Минеральные -ки** – мінеральні джерела; 2) в перен. знач.: а) (материалы, пособия и т. п.) джерело. [Історичні джерела (Грінч.). Джерело прибутку (Куліш)]; б) (начало, корень) джерело чого і чому; см. **Начало**. [Ти джерело пісень (Самійл.). Джерело втіхи (Коцюб.). Вони єдине є джерело всім стражданням моїх (Грінч.)]. **-ник жизни, света, тепла** – джерело життя, світла, тепла. **-ник милостей** – джерело ласки. **Узнать из верного, достоверного -ка, -ков** – довідатися, дізнатися з певного джерела, з певних джерел.

Источничек – 1) анат. **fontanella** – а) джерельце; б) (у ребёнка) тім'ячко; 2) ум. джерельце, криничка, кирничка, криниченька.

Источный – 1) (родниковый) джерельний, джереловий, криничний, кривичаний; см. **Ключевой 2**; 2) (истекающий) текучий, бігучий.

Истошнить кого – зблювотити, (делик.) знудити, вінудити когось, (истомить) змлоїти когось.

Истошный – несамовитий, (полный отчаянья) розпачливий, (надрывный) надсадний, надривний. **Кричат -ным голосом** – кричати несамовито, (шутл.) кричати на пуп.

Истошальный, -щавший – схудлий, охлялий, змарнілий, (голодный) голодний, зголоднений, (истощённый) виснажений, виниділий, (зап.) нужденний; срвн. ещё **Истощённый (под Истошачь)**.

Истошание (сост. от **Истошачь**) – охлялість, змарнілість (-лости); срвн. **Истошание**.

Истошачь и Истошачья – (стать тощим) схуднути, змарніти, (изнemocь) охлянути, охлясти, винидіти, (о мн.) похуднути, помарніти, поохлявати, похлясти. [Відімкнули келію, а той чернець зовсім винидів (Казка)].

Истошачь, истошчить – 1) кого (сделать тощим) – худіти, схудіти, (о мн.) похудіти когось.

[Нащо ви схудили вола отако? (Кам. п.). Геть похудив коні (Берд. п.)]; 2) кого, что (изнурять) – виснажувати і виснажати, виснажити, висилати, висилити, стягувати і стягати, стягти, стягнути, (о мн.) повиснажувати, повисилати, постягати, (работой ещё) виробляти, виробити, спрацьовувати, спрацювати, випрацювати когось, що; см. **Изнурять**. [Я-б вам порадив покинути як-найшвидше наше Туапсе, доки малярія вас не виснажила (Крим.). Марусю діти стягли, а свекруху – життя (Гр. Григ.)]. **-щачь землю, почву, поле** – виробляти, виробити, виснажувати, виснажити землю, ґрунт, поле. [Віробили так землю, що вже нічого не родить (Сл. Гр.)]. **-щачь кого налогами** – виснажувати, стягувати і стягати, збезсилувати, збезсилити податками когось. **-щить государственную казну** – виснажити державну скарбницю. **-щить кошелек** – спорожнити, вичерпати гаманець. **Пост-щачет** – піст виснажує, збезсилює. **Тяжёлая работа -щила его силы** – важка праця виснажила його (йому) силу, важка праця висилила його; 3) (издерживать) витрачати і витрачувати, витратити (гроші, майно), (шутл. о деньгах) вишептати; см. **Издерживать**; 4) (о запасах, средствах: вычерпывать) вичерпувати, вичерпати (запаси, засоби); см.

Исчерпывать. -щить терпение – а) (кому) вичерпати чію терпелівість, (простов.) урвати

терпець кому; б) (*своє*) вічерпати терпіння, терпець (свій). **-щити** *свои сили* – вічерпати свої сили *или* виснажитися. [Там спочивають ті, що вічерпали сили (Кн. Іова)]. **-тсья** – 1) *возвр.* з. виснажуватися, виснажитися, висилятися, висилитися, (*работой*) вироблятися, виробитися, спрацьовуватися, спрацюватися, випрацюватися, (*отощевать*) охлявати, охлянути, охлясти, (*о скоте, почве ещё*) перепастися. [Робітники працюють, робоча сила виснажується (Азб. Ком.). Виробився чоловік (Зміїв. п.). Виробилась земля (Грінч.); 2) витрачатися, витратитися, пере[ви]водитися, пере[ви]вестися, (*шутл. о деньгах*) вишептуватися, вишептатися; *см.* **Издёрживаться**; 3) (*иссякать*) вічерпуватися, вічерпатися, кінчатися, кінчитися. [Творчість народня, кажуть, вічерпується останніми часами (Єфр.)]. *Средства наши начинают -щатся* – засоби наші починають вічерпуватися. *Терпение моё -щилось* – терпіння моє вічерпалось, (*простовато*) у мене вірвався терпець. **Истощённый** – 1) (*от Истощить*) – виснажений, висилений, (*работой ещё*) вироблений, спрацьований; (*о домаш. животн. ещё*) роблений; витрачений, вічерпаний; 2) (*от Истощиться*) виснажений, охлялий; *см.* **Истощалый**. [Увесь організм знесилений, виснажений (Кон.). Сіре виснажене обличчя (Черкас.)]. **-ный** *болезнью* – виснажений хворобою, (*зап.*) схорований. **-ный** *плохим питанием* – захарчований. **-ная** *земля* – виснажена, вироблена, перепала земля.

Истощение (*действ. и сост.*) – виснаження, висилення, вироблення, витрачення, вічерпання, (*сост. ещё*) виснага, витрата; (*действ. неок.*) виснажування, висилювання, витрачання, вічерпування чого. [Світовий голод і світове виснаження – ось найперший наслідок злочинної імперіялістичної різанини (Азб. Ком.)]. **-ние** *почвы, земли* – виснаження ґрунту, землі. *Смерть от -ния* – смерть з виснаження.

Истпарт – істпарт (-та).

Истравливать *и* **Истравлиять, истравить** – 1) (*луга, хлеб*) витолочувати, вітолочити, (*о мн., во мн. местах*) повитолочувати (луки, хліб, пашню); *см.* **Вытравливать 2**; 2) (*ядом*) витруювати, витруїти, (*о мн.*) повитруювати (багато, всіх); *см.* **Вытравливать 3**; 3) (*кислотой*) витравлювати, витравити, перетравлювати, перетравити; 4) (*о корме: издержать*) згодовувати, згодувати, вигодовувати, вігодувати; *см.* **Искармливать**.

Истрата – витрата, страта, потрата; *см.* **Издержка, Потеря**.

Истратить, *см.* **Истрачивать**.

Истрачение – витрачення, страчення, потрачення, протрачення, перевід (-воду) чого.

Истрачивание – витрачання *и* витрачування, страчування, протрачування чого, (*попусту*) марнування, збавляння, перевід (-воду), переводження чого.

Истрачивать, истратить – витрачати *и* витрачувати, витратити, тратити, потратити, страчувати, стратити, протрачувати *и* протрачати, протратити що, (*о мн.*) повитрачати *и* повитрачувати, витратити що, (*иногда: истратить без остатка что*) витрачатися *и* витрачуватися, витратитися з чого, (*диал.*) теряти, потеряти що; *срвн.* **Издерживать**. [Мати на себе боялася витратити якийсь там шажок (*грош*) (Крим.). Всі сірники витратив і не закурів через вас (Васильч.). Потратить він (ворог) запаси (Куліш). Останню копійку протратив (Свидн.). Із тих (грошей) він не стратив ані шеляга (Франко). Невдячна звірюка! забув ті гроші, які я повитрачував на твоє виховання (Крим.) Ви дали золотого, десять я потеряла на олію, а ще є п'ять (Звин.)]. **-чивать, -тить** *попусту что* – марнувати, змарнувати (*зап.* дармувати, здармувати), гайнувати, згайнувати, збавляти, збавити, переводити, перевести, (*о мн.*) помарнувати, попереводити, позбавляти що на що. [Багато сил змарнує на боротьбу зі страхом (Коцюб.). Здармувати час (Верхр.)]. **-тить** *попусту время* – змарнувати, згайнувати, згяти (марно), звісти час. **-тить** *на освещение* – висвітити. [Ми вже шістдесят карбонанців висвітили (Він. п.)]. **-чивать, -тить** *силу работая, на работе* – виробляти, виробити, спрацьовувати, спрацювати силу. **Истрачиваемый** – витрачуваний, страчуваний, протрачуваний. **Истраченный** – витрачений, страчений,

потрачений, (*попусту*) змарнований, збавлений, переведений, згайнований (марно), (*о времени ещё*) згаяний. **-ться** – 1) *стр.* з. ви[про]трачатися *и* ви[про]трачуватися, бути витраченим, страченим; 2) *возвр.* з. витрататися *и* витрачуватися, витратитися, тратитися, потратитися, стратитися, виживатися, вижитися з чого; *см.* **Изддерживаться**. *Совсем -тился* – геть витратився (з грошей), вийшов з грошей. **-тился, что и хлеба, денег нет** – з хліба, з грошей вижився (витратився).

Истратчик, -чица – витратник, -ниця, протратник, -ниця.

Истребитель, -ница – вигубник, вигубниця, вигублювач, -вачка, погубник, -ниця, винищувач, -вачка, нищитель, -тельница, вибавник, -ниця. **-тель (судно), воен.** – нищитель, винищувач. **-тель насекомых, лесов** – нищитель, вибавник, вигубник комах, лісів.

Истребительный – (*служащий к истреблению*) вигубний, вибавний, (*пагубный, гибельный*) згубний. **-ные отряды** – вигубні загони. **-ные средства против клопов** – вибавні засоби проти блощиць *и* на блощиці. **-ные войны** – (*гибельные*) згубні війни. **-ное судно** – нищитель, винищувач.

Истребить, см. Истреблять.

Истребление – вигублювання *и* вигубляння, винищування, знищування, нищення, (*отравой*) витруювання, (*изведение*) зводження, ви[пере]водження, вибавляння, вибава, тлуміння когось, чого, (*с лица земли*) загибання когось, (*потребление*) споживання; *оконч.* вигублення, згублення, винищення, знищення, (*отравой*) витруєння, зведення, вибавлення когось, чого; (*потребление*) спожиття. **-ние неприятеля** – вигублювання, ви[з]нищування, (*оконч.*) вигублення, ви[з]нищення ворога. **-ние документов, юрид.** – знищення документів. *Давать, дать кого на -ние (с'едение) зверям* – давати, дати когось на поталу звірям, (*соб.*) звіру. [У чистому полі поховайте, звіру-птиці на поталу не давайте (Дума)].

Истребляемость – вигублюваність, винищуваність.

Истреблять, истребить – 1) *кого что (много, всё: губить, погублять)* вигублювати *и* вигубляти, вигубити когось, що (багато, все), згублювати *и* згубляти, згубити когось, що, (*о мн.*) погубити, (*уничтожатъ*) винищувати, винищити когось, що (багато, багатьох, все), знищувати, нищити, знищити, (*о мн.*) понищити, повинищувати, познищувати, повигублювати когось, що; тлумити, (*о мн.*) витлумити, потлумити, вимордувати, (*изводитъ*) зводити, звести, (*о мн.* позводити), виводити, вивести, повиводити, переводити, перевести, попереводити, вибавляти, вибавити, повибавляти, (*отравой*) витруювати, витруїти, повитруювати когось (багато, все). [Сипав град буйний, вигублював скотину (Куліш). Прогнівівсь ти на народи, вигубив жорстоких (Куліш). Я вже миші вигубив (Звин.). Ми знищили гадюче кодро люте (Грінч.). Хотів-би я усіх їх до одного винищити, вибити (Грінч.). Супротивних собі людей до останку витлумити (Куліш). Шляхти вимордував безліч (Куліш). Да ніяк не можна вибавити тих мух (Борзенц.). Усіх лящів позводиш (Глібов)].

-блять, -бить вредителей – винищувати, винищити, вибавляти, вибавити шкідників. **-бить клопов** – вигубити, вибавити, повиводити, позводити блощиці. **-блять, -бить заразу** – виповітрувати, виповітрити пошесть (Сл. Ум.). *Мы -бляем леса без оглядки* – ми нищимо (виплюндровуємо) лісі безоглядно. **-бить до тла кого** – вигубити, винищити, вивести, вибити до ноги, дощенту когось. [Виб'ю всіх до ноги, у неволю і брати не буду (Манж.)].

-блять бесцельно – марнувати, глумувати що; 2) (*потреблять, поедать*) тлумити, стлумити, споживати, спожити, трубити, перетрубити що; *см.* **Уничтожатъ**. **-блять, -бить (поедать) груши, арбузы** – тлумити, стлумити, споживати, спожити груші, кавуни. [Тлумили ласощі (Мкр.)]. *Я -бил массу груш* – я перетрубив силу грушок. **Истреблённый** – згублений, знищений, зведений, (*о мн.*) вигублені, повигублювані, понищені, повинищувані *и т. д.*

-ться – 1) вигублюватися, винищуватися, знищуватися, нищитися, зводитися, переводитися, вибавлятися, *сов.* вигубитися, знищитися, винищитися, звестися, перевестися, вибавитися; бути згубленим, знищеним, вигубленим, повигублюваними *и т. д.* [Бодай його корінь звівся

(Номис)]; 2) (*потребляться*) споживатися, спожитися.

Истребование – 1) (*взыскание*) справлення, виправлення з ко́го чо́го; 2) зажа́дана, ви́мо́га, (*руссизм*) ви́требування. **-ние денег по ассигновкам** – ви́мо́га, (*рус.*) ви́требування гро́шей за асигнуванням.

Истребовать – 1) (*взыскать*) спра́вити, ви́правити, (*о мн.*) пови́правляти, посправля́ти з ко́го що (гро́ші, борги, недо́платки); *срвн.* **Взыскивать 1**; 2) (*потребовать, пожелать*) ви́мо́гти, зажа́дати, (*руссизм*) ви́требувати чо́го; *см.* **Требовать**. [Пани у короля собі польське чи княже право ви́могли (Куліш)]. **-вать об'яснений** – ви́мо́гти, зажа́дати поясне́нь.

Истребованный – 1) (*взысканный*) спра́влений, ви́правлений; 2) ви́можений, зажа́даний, (*рус.*) ви́требуваний. **-ные по ассигновке суммы** – ви́требува́ні за асигнува́нням гро́ші.

Истрезвлять, -ся, истрезвить, -ся – витверезувати, -ся, витверезити, -ся, протверезувати, -ся, протверезити, -ся; *см.* **Протрезвливать, -ся**.

Истрепать, см. Истрёпывать.

Истрёпок, см. Отрепье 2, Ветошка.

Истрёпывание – 1) *см.* **Исхлёстывание**; 2) виті́пування (льо́ну); 3) ша́рпання (халя́стання) (одежі).

Истрёпывать, истрепать – 1) (*избить в мохры*), *см.* **Исхлестать**. **-пять рукава** – обстрі́пати, пообстрі́пувати рукави. **-пять юбку (внизу)** – оббити спі́дницю; 2) (*об одежде*) ша́рпати, поша́рпати, потрі́пати, халя́стати, схаля́стати; *см.* **Истаскивать 2**; 3) (*лён, посконь*) виті́пувати, виті́пати, поті́пати (льо́н, плоскі́нь). *См.* **Трепать. Истрёпанный** – (*об одежде: поношенный*) поша́рпаний, потрі́паний, схаля́станий. **-ная книга** – поша́рпана, потрі́пана, (*извне*) обша́рпана, об(с)трі́пана книга. [Темніють оберёмки школя́рських букварі́в: ста́рі, розбі́ті, обтрі́пані (Васильч.). Обша́рпані паляту́рки (Васильч.)]. **-ное лицо** – потрі́пане облі́ччя. **-тсья** – 1) *см.* **Исхлёстываться**; 2) ша́рпатися, поша́рпатися, зно́шуватися, зно́ситися; *см.* **Истаскиваться 1, изнашиваться**.

Истрёскание – потрі́скання, поре́пання, полу́плення, полу́скання, пошкалу́блення, пощі́лення, поко́лення чо́го.

Истрёскать что – стрі́скати, (*о мн.*) потрі́скати що; *см.* **Сожрать**.

Истрёскаться – потрі́скати *и* потрі́скатися, поре́патися *и* поре́пати, (*о камне, глине, штукатурке, стене и т. п.*) полу́патися, (*об оболочке орехов, семян и т. п.*) полу́скати(ся); (*расщелиться*) пошкалу́битися, пощі́литися, (*расколется*) поко́лотися. [Воро́та кам'яні потрі́скались (Сторож.). Аж шу́ра на їх поре́палась (Куліш). Ру́ки поре́пали (Поділля)].

Истрёскавшийся – потрі́сканий, поре́паний: полу́паний, полу́сканий, пошкалу́блений, пощі́ле[я]ний, поко́лений. [Дво́е дверей пощі́ляних (Г. Барв.)].

Иструдить руку, ногу – натру́дити руку, но́гу. [Вона́ не натру́дила своїх бі́лих ру́чок (Мирн.)]. **-тсья (о чел. , животн.)** – спрацо́ватися, стру́дитися. **Истру́ждённый** – натру́джений, спрацо́ваний, стру́джений.

Иструхлеть или Иструхляветь – стру́хнути *и* стру́хти, струхля́вити, струхні́ти, потру́хнути, потрухля́вити, (*о дереве ещё*) спорохня[а]́вити, спорохні́ти, попорохня́вити, попорохні́ти, (*о зерне*) по[с]тру́пішати. [Кори́нь його́ струхне (Куліш). Га́ля мо́же стру́хла там у землі́ (Рудч.). Спорохня́вила гру́ша (Кам. п.)].

Иструхлый, Иструхлёвший – стру́хлий, струхля́вілий, струхні́лий, потру́хлий, потрухля́вілий, трухля́вий, спорохні́лий, спорохня́вілий, спорохня́лий, порохня́[а]́вий, попорохні́лий, по[с]тру́пішаний. [Струхні́лі варца́би (Франко). Навкру́гі лиш са́місінькі кни́ги, спорохні́лі, поцві́лі, німі́ (Крим.). Спорохня́ле дере́во (М. Вовч.)].

Истрясть, истрясти – 1) (*вытряхать*) витру́шувати, витру́сити, (*о мн.*) повитру́шувати що звідки; 2) **-сти кого (на телеге)** – потру́сити, стру́сити ко́го (на возі́).

Истужить тоску – перетужі́ти, пересумува́ти (ту́гу). **-тсья по ком** – знуді́тися, знудьгува́тися, стужі́тися за ким.

- Истузить** кого – (избить кулаками) побити (потовкти) кулаками когo.
- Истукан** – 1) (изображение, кумир) подоба, бовван (-на), кумир; (каменный, находимый в курганах) баба, кам'яна баба; (стар.) істукан (Шевч.); (собир.) істукання. [Каміння купа величезна, поставлена стовпами, бовванами довготелесими – який в тім глузд? (Л. Укр.)]; 2) (болван) бовван. [Стоїть, як бовван (Поділля)].
- Истуканов** – бовванів, кумирів (-ова, -ове).
- Иступление** – затуплення, витуплення, ступлення; неок. затуплювання, витуплювання, ступлювання чого.
- Иступлять, -ся, иступить, -ся** (делать, -ся тупым) – затуплювати, -ся и затупляти, -ся, затупити, -ся, витуплювати, -ся и витупляти, -ся, витупити, -ся, ступлювати, -ся, ступити, -ся, (о мн.) позатуплювати, -ся, повитуплювати, -ся и повитупляти, -ся, поступлювати, -ся, потупити, -ся; см. **Затуплять, -ся**. [Ступив мені так ножа, що й сала не вріжеш (Сл. Гр.). Витупиться міч (Куліш)]. **Иступленный** – затуплений, витуплений, ступлений, (о мн.) позатуплювані, повитуплювані, поступлювані, потуплені.
- Истцов** – позовників, позивальників (-кова, -кове).
- Истцовый** см. **Истецкий**.
- Истый** – існий; *обычно*: справжній, справдешній, правдивий, щірий; см. **Истинный**, **Настоящий**. [Щірий козак ззаду не нападається (Номис)]. **-тый дурак** – справжній дурень.
- Истыкивать, истыкать** – 1) *что чем (утыкать)* – витикати, витикати що, що чим (напр. мапу прапорцями, грядку кілками), (вехами) витичувати, витичити що; 2) (*искалывать*) тикати, потикати, (*пырять*) штрикати, поштрикати що. *Все стены гвоздями -кал* – усі стіни цвяхами потикав; 3) (*истратить тыкая*) витикати, витикати що (напр. усі шпильки).
- Истыканный** – 1) витиканий, витичений; 2) потиканий, поштриканий. **-ться** – бути витиканим.
- Истязание** – катування, мордування, тортурування когo, (*мучения*) муки, тортури (-тур). *Подвергать, подвергнуть -нию, -ниям* кого – брати, взяти на муки, на тортури, на катування когo, завдавати, завдати муки кому. [То нащо було брати дитину на таке катування? (М. Лев.). Хто тебе не зважувався брати на муки? (Крим.)]. *Подвергнутый -нию (-ниям)* – катований, скатований, мордований, змордований, браний, взятий на муки (на тортури). *Место -ний (застенки)* – катівня.
- Истязатель, -ница** – кат, катівка, мучитель, -телька; ув. катюга.
- Истязательный** – катівський, катувальний, мордувальний.
- Истязать** кого – (*пытать, жестоко мучить*) катувати, мордувати, брати на муки, на тортури, тортурувати, мучити когo. [Мордував її всякими способами: бив, стягав у самій сорочці з ліжка і замикав – узімку – в холодну хіжу (Грінч.). Буду бити, буду катувати (Пісня). Їх мордують-тортурують, щоб скакали гопака (Крим.)]. **Истязуемый** – катований, мордований, браний на муки (тортури). **-ться** – катуватися, мордуватися, тортуруватися, мучитися, бути катованим, мордованим від когo (*кем*).
- Исхаживать, исходить** (*ходит повсюду*) – сходжувати, сходити, виходжувати, виходити, що (усе місто, усі крамниці, поле). [Хто сходить стільки світів, той тямить (Кон.). Увесь ліс сходила шукаючи (Мирн.). Усі лужечки виходила (Метл.)]. **Исхоженный** – сходжений, виходжений.
- Исхарчить** *что* – схарчити, спожити що. [Повертаючись додому й те (зароблені гроші) уже схарчили (Манж.)]. **-ться** – обхарчитися, вийти з харчів. [Зовсім обхарчилися; хліба брали на два дні, а сидимо четвертий день (Кон.)].
- Исхают** *кого что* – зганити, згудити когo, що.
- Исхилеть** – змарніти, помарніти, знідіти, вінидіти. **Исхилелый** – змарнілий, помарнілий, зніділий, віниділий.
- Исхититель, -ница**, см. **Похититель, -ница**.

Исхитить, см. **Исхищать**.

Исхищение – викрадення, видирання, виривання; *оконч.* вікрадення, вірвання когось, чого.

Исхищать, исхитить – (*похищать*) викрадати, викрасти, (*отымать силой*) видирати, видерти, виривати, вірвати, (*о мн.*) повикрадати, повидирати, повиривати що в когось.

Исхищенный – викрадений, видертий, вирваний. **-ться** – викрадатися, видиратися, вириватися, бути викраденим, видертим, вирваним.

Исхлѣбывать, исхлѣбать, см. **Выхлѣбывать**.

Исхлѣстывание, Исхлѣстание – 1) (*чего*) хльобання, шмагання чого, (*кнута*) схльоб[я]стування (батого); *оконч.* похльоб[я]стання, пошмагання; схльоб[я]стання; 2) *кого* – шмагання, стьобання; *оконч.* вишмагання, вістьобання когось.

Исхлѣстывать, исхлѣстать или **Исхлыстывать, исхлыстать** – 1) (*избить то, по чём хлещешь или то, чем хлещешь*) хльоб[я]стати, похльоб[я]стати, вистібувати, висті[бо]бати, шмагати, пошмагати, бити, побити, (*о кнуте ещё*) схльоб[я]стувати, схльоб[я]стати, (*о мн.*) похльоб[я]стувати. [Побив на йому весь батіг (Сл. Ум.); 2) *кого* – хльоб[я]стати, вихльоб[я]стати, стьоб[і]бати, вістьобати, шмагати, вишмагати когось. **Исхлѣстанный** – 1) похльоб[я]станий, схльоб[я]станий, (*о кнуте*) пошмаганий, побитий; 2) вихльоб[я]станий, вістьобаний, вишмаганий. **-ться** – (*о кнуте: измочалиться*) битися, побітися, схльоб[я]стуватися, схльоб[я]статися, похльоб[я]статися, вистібуватися, вістьобатися.

Исхлопотать – виклопотати що, (*выправить*) виправити що; см. **Исходатайствовать**. [Вони поклопочуться, то й виклопочуть (Липовеч.). Виклопотав собі паспорт (Київ)].

Исхлопотанный – виклопотаний. **-ться** (*выбиться из сил хлопотами*) – переклопотатися.

Исхлыстывать, -ся, Исхлыстать, -ся, см. **Исхлѣстывать, -ся**.

Исхмельть, см. **Охмельть**.

Исход – 1) (*откуда*) вихід (-ходу), (*устар.*) вийстя звідки; вим[в]андрування. *По -де* – по виході, по вийстю. [По виході із Єгипетської землі (Св. П.). По вийстю з церкви (Сл. Ум.)]. **-ход французов из Москвы** – вихід французів з Москви. *Книга Исход* – книга Виходу; 2) (*перен.: выход из положения*) вихід, (*обычно*) рада, порада, рятунок, порятунок (-нку); см. **Выход 1**. [І вони-ж не бачили іншої ради, як закликати до війни, щоб кінчити її (Н. Рада)]. *Нет -да (выхода) из этого положения* – нема ради з цим становищем, нема виходу, порятунку з цього становища. *Найти -ход (выход) в каком-л. деле, в чём-л.* – дати собі раду, раду з якою справою, з чим, порадити собі з чим. *Он нашёл себе -ход в смерти* – він знайшов собі порятунок у смерті; 3) (*о времени, о деле и т. п.: конец*) кінець (-нця), прикінчення, (*реже*) приконеччя, скінчання; *срвн.* **Конец 7**. [Уся зима була тепла, а приконеччя дуже холодне (Лебед. п.)]. **-ход лета, зимы, года, дня** – кінець літа, зими, року, дня *или* кінець літу, зими, рокові, днів. **-ход войны, состязаний** – кінець війни *и* війні, змагань *и* змаганням. **-ход дела, процесса** – кінець, (*разрешение*) розв'язання справи, процесу (*или* справі, процесові). *Ждём -да дела* – чекаємо кінця справі (*и* справі) *или* чим справа закінчиться, розв'яжеться. **-ход болезни** – кінець, розв'язання хвороби. *Благополучный, благоприятный -ход болезни* – щасливе розв'язання, щасливий кінець хвороби. **-ход этой болезни сомнительный** – який кінець (в) цієї хвороби – річ непевна. *На -де, в -де чего* – на кінці, наприкінці, на приконеччі, на прикінченні, на скінчанні чого. [Літо вже наприкінці було (Тесл.). Наприкінці першого десятиліття ХХ віку (Єфр.). На скінчання ІV-го століття (Куліш)]. *В -де года* – в кінці року, наприкінці року. *В -де десятого* – наприкінці десятої (години). *На -де (быть), в -де что* – кінчається що, доходить краю що, сходить що, наприкінці, на вичерпанні що. [Літо вже сходить (Гайсинц.)]. *Январь в (на) -де* – січень кінчається (сходить), січень наприкінці. *Деньги на -де* – гроші ви[с]ходять, доходить краю, гроші на вичерпанні. *День на -де* – день кінчається, день наприкінці, день добирається (до) краю. *Второй час в -де* – друга година кінчається, друга година наприкінці; 4) **-ход души** – схід, скін (*р. скону*), конання душі. [Ударили тричі в старий дзвін на схід душі (ЗОЮР). А на

схід душі хоч табаки понюхаю (Рудан.). На скін душі (Сл. Ум.)]. *Благовест на -ход души* – подзвін (-вону), подзвіння, подзвінне (-ного).

Исходатайствование – вихлопотання, вистарання чого в кого.

Исходатайствовать *что* – вихлопотати що, вистаратися про що *и реже* чого в кого *и* вистарати що, (*насм.*) достукатися чого в кого. [Титар вихлопотав дозвіл і згодив малярá, щоб він вималював церкву (Н.-Лев.). Деякі пануваті (*знатные*) земляки вистарали у міністра для Шевченка місце професора (Куліш)]. **-вали помилование** – вихлопотали помилування. **Исходатайствованный** – вихлопотаний, вистараний.

Исходитъ, изойти – 1) *откуда (выходитъ)* – виходити, вийти, (*приходитъ*) приходити, прийти, (*о мн.*) повиходити, поприходити звідки. *Это должно -тъ от вас* – це повинно йти (виходити) від вас. [Українська політична думка мусіла виходити з національного питання (Н. Рада)]; 2) (*происходитъ, брать начало*) виходити, вийти, походити, іти, піти, вставати, встати, по(в)ставати, по(в)стати від кого, з кого, з чого; *см. Происходить 2; (догмат.)* виходити, вийти. [З тихеньких все ліхо встає (Приказка). Від неї ідуть (виходять) усі брехні (Харківщ.). На всі російські запитання, що йшли були (*которые исходили*) од Ейлера, я вперто одказував йому мовою німецькою (Крим.). Як-же прийде Утішитель, Дух правди, що від Отця виходить... (Єв.); 3) (*о времени: истекать*) виходити, вийти, кінчатися, (с)кінчитися; *см. Истекать 4, Оканчиваться.* [Рік виходить (Рудч.); 4) (*расходоваются, изводиться*) сходити, зійти, виходити, вийти. [Горілки на їх багато сходить (Г. Барв.). Зійшов увесь хліб, уся страва (Черк. п.). На це багато грошей виходить (Звин.); 5) (*кровью слезами*) сходити, зійти, спливати, спливти кров'ю, сльозами (сльзьми); *см. Истекать 3.* [Як я по матері журилась! Було сльзьми сходжу (Г. Барв.). Серце болем зійшло (Корол.)]. **-дить потоками слез** – землю топити. [Старá мати землю топить, відколи сина в москалі забрали (Київщ.); 6) (*кончатся, умирать*) кінчатися, скінчитися, конати, сконати; *см. Испускать дух. Душа -шла* – душа вийшла; 7) (*езде побывать*), *см. Исхаживать.*

Исходность – вихідність (-ности).

Исходный – вихідний. **-ная точка, -ный пункт** – вихідна точка, вихідний пункт. [Треба було шукати вихідної точки (Франко). Сучасне стає за вихідний пункт для майбутнього (Єфр.)]. *Служить -ным пунктом* – правити за вихідний пункт, за вихідну точку. *Иметь своим -ным пунктом что* – мати що за вихідну точку *или* виходити з чого.

Исходящий, *в знач. прил.* – вихідний; *канц.* виступний. **-щие и входящие бумаги** – виступні і вступні папери. *Журнал -щих бумаг* – журнал, книга виступних паперів. *Реестр -щих бумаг* – реєстр виступних паперів *или* виступним паперам. **-щий номер** – виступний номер, виступне число.

Исхождение – виходження, вихід (-ходу) звідки, від кого.

Исхолащивать, исхолостить кого, *см. Выхолащивать.*

Исхолить кого – випестити; розпестити кого; *см. Изнежить.*

Исхудалость – схудлість, з[по]марнілість (-лости).

Исхудалый, Исхудавший – схудлий, змарнілий, помарнілий, віниділий, зніділий. [Блідé й схудле лице (Н.-Лев.). Змарніле обличчя (М. Лев.). Плакала, ридала, руки свої схудлі простягала (Олесь). І на тілі, на княжім білім, помарнілім омю кров суху (Шевч.)]. **-лая лошаде́нка** – худá, сухоребра, віниділа конячина.

Исхудание – схуднення, змарніння, помарніння.

Исхудать или Исхудеть – схуднути, (*о мн.* похуднути), змарніти, помарніти, охлянути, (*с оттенк. зачахнуть*) знідіти, вінидіти, понідіти; (*в лице*) спасти з лиця, з[по]марніти на лиці, на виду; (*в теле*) спасти з тіла, на тілі, змарніти, помарніти, (*в конец известись*) ні на що звістися; *см. Похудеть.* [Схуд, висох Павло (Грінч.). За довгий час змарнів, борода одросла (Рудч.). Ой вже-ж наші сіромахи та без харчів помарніли (Пісня). Невістка скаржиться, а на лиці не змарніла (Номис). Зніділо дитятко, зніділо, на гору воду носячи

(Чуб. III)]. *Покуда жирный -даёт, худого чорт возьмёт* – поки гладкий схудне, то худий здохне (Приказка).

Исхуделый, см. **Исхудалый**.

Исцарапывание, Исцарапание – дряпання, подряпання, шкрябання, пошкрябання когo, чого.

Исцарапывать, исцарапать *кого, что* – дряпати, подряпати, шкрябати, пошкрябати, дерти, подерти когo, що. [Кицька подряпала руки (Сл. Ум.). Як зачав котом по тілі дерти, – чисто подер тіло (Рудч.)]. *Весь мой столик -ли* – увесь мій столик подряпали. **Исцарапанный** – подряпаний, пошкрябаний, подертый. [Подряпаний, мов-би терновим віттям (Куліш)]. **-ться** – дряпатися, подряпатися, бути подряпаним.

Исцезивание – виці(д)жування, (*диал.* вицідювання), виточування чого; зці(д)жування.

Исцезивать, исцедить – 1) виці(д)жувати, (*диал.* вицідювати), вицідити, виточувати, виточити, (*о мн.*) повиці(д)жувати, повиточувати що; см. **Выцезивать**; 2) зці(д)жувати; см. **Отцезивать. Исцезенный** – виціджений, виточений; зціджений. **-ться** – 1) виці(д)жуватися, вицідитися, виточуватися, виточитися, (*о мн.*) повиці(д)жуватися, повиточуватися; 2) см. **Отцезиваться**.

Исцеление – зціління, зцілення когo від чого, чого, вигоєння чого, від чого, у[о]здоровлення когo.

Исцелеть – 1) (*остаться целым*) зціліти; см. **Уцелеть**; 2) зцілітися; см. **Исцеляться 2, Выздоревть**.

Исцелимый – зцільний, вигойний; см. **Излечимый**.

Исцелитель, -тельница – зцілитель, -лителька, цілитель, -телька, уздоровитель, -телька. [Святой Антонію, зубовой цілителью, поможи мені (Чуб. I)].

Исцелительный – цілющ[ч]ий, зцілющий.

Исцелить, -ся, см. **Исцелять, -ся**.

Исцеловывать, исцеловать – виціловувати, вицілувати, зцілувати когo. [Лічка її рум'яні зцілував (Куліш)]. **Исцелованный** – вицілований, зцілований.

Исцелять, исцелить – 1) *что (сделать целым)* – зціляти, зцілити, (*о мн.*) позціляти що. [Ти розбила, а я зцілю (Сл. Гр.)]; 2) *кого, что (излечивать)* – зціляти *и* цілити, зцілити когo від чого, що, вигоювати, вигоїти, когo, що, (*о мн.*) позціляти, повигоювати когo, що, у[о]здоровляти, у[о]здоровити когo, (*раны, муки ещё*) згоювати, згоїти (*рани, муки*); см.

Излечивать, Вылечивать. [Мали силу зціляти недуги (Єв.). Благав його, щоб оздоровив сина його (Єв.). Всі муки згою (Самійл.)]. **-лить от недугов кого** – зцілити від недуг когo.

Исцеляющий, прич. – що зціляє, вигоює; *как прил.* цілющий, зцілющий; см.

Исцелительный. Исцелённый – зцілений, вигоєний, у[о]здоровлений.

Исцеляться, исцелиться – 1) (*соединяться в одно целое*) зцілітися, зцілитися. [Взяв ту воду, помазав нею шматки царенка (*царевича*) – вони й зцілились (Рудч.)]; 2) (*излечиваться*) зцілітися, зцілітися, вигоюватися, вигоїтися (від чого: від ран), у[о]здоровлятися, у[о]здоровитися; см. **Излечиваться, Выздоравливать**. [Почула вона в тілі, що зцілилась від недуги (Єв.)].

Исчадие – (*потомство*) нащадок (-дка), *соб.* нащадки (-дків), накорінок (-нка), (*порождение*) породіння *и* породження, порідня (*ж. р.*); кодло, виплодок (-дку); *бранно*: кодло (*соб.*), вилупок (-пка), (*выродок*) виродок (-родка); см. **Чадо, Племя. -дие ада** – *соб.* бісове кодло, пекельні діти (виплодки); (*об одном*) пекельне чадо, бісів вилупок, бісів пекельник. [Ляхи в наших владік-архиреїв були «бісові пекельники» (Куліш)].

Исчахлый – змарнілий, помарнілий, зніділий, віниділий, змізернілий, схудлий, зсохлий.

Исчахнуть – змарніти, помарніти, знідіти, вінидіти, змізерніти, (*исхудать*) схуднути, (*о мн.*) похуднути; (*иссохнутъ*) зсохнути, (*о мн.*) посохнути.

Исчезание – зникання, щезання чого.

Исчеза́ть, исче́знуть – 1) (*пропа́дуть без вести, мгно́венно, обра́щаются в ничто, скрыва́ться*) зника́ти, (*иногда* никну́ти), зникну́ти *и* зникти, щ[зч]еза́ти, (*иногда* че́знути), щезну́ти, (з)слиза́ти, (з)слизну́ти, гину́ти, згину́ти, (*пропа́дуть*) пропа́дати, пропа́сти, (*о мн.*) позника́ти, пощеза́ти *и* почезну́ти, по(з)слиза́ти, послизну́ти, (*поне́многу*) заника́ти, заникну́ти. [Тума́н поча́в розходи́тись, блідну́ти *й* зника́ти (Грінч.). Але за́раз таке бажа́ння зника́ло (Крим.). Немо́в кажани́ никну́ть перед со́нечком ра́ннім (Манж.). Обере́жно ступа́є бо́сими нога́ми *і* никне́ врешті́ за причі́лковою стіно́ю (Коцюб.). *І* зникла́ (Марія́) в те́мному гаю́ (Шевч.). Зникли́ ра́дощі, вті́ха, прина́да (Ворон.). Привид щез (Коцюб.). Вили́ся прудко́ золоті́ гадю́чки *і* че́зли (Л. Укр.). Куди́-ж вони́ почезли́? (Куліш). Ні́би гинуть (хма́ри) у прозо́рій глиби́ні (Вороний). Ізгінь, ма́но, що́ так мене́ дури́ла! (Грінч.). Молодчи́на з йо́го грі́шми десь́ як ві́тер згину́в (Рудан.). Згину́ла вся́ поети́чність (Крим.). Слиз, на́че крі́зь зе́млю пішо́в (Сл. Гр.). Заши́пів (Сатана́їл) *і* з-перед Бо́га слизну́в під зе́млею (Рудан.). Злі́ї ду́хи, та́к як му́хи, всі́ уже́ послизли́ (Велик. ві́рша.). Як пропа́в сні́г до ка́плі, тоді́ вже́ спра́вжня весна́ (Звин.)]. *Эти́ слова́ -зли́ у мене́ из па́мяти* – ці́ слова́ зникли́ у мене́ з па́м'яти. [І́ все, що́ да́вно́ було́, з па́м'яти зникло́ (Л. Укр.)]. *Все́ -за́ет, ка́к те́нь* – усе́ зника́є, мов ті́нь. *-че́з он бессле́дно* – *і* слі́ду йо́го не ста́ло, загу́в *і* слі́д за ним, як за водо́ю пішо́в, як вода́ вмі́ла йо́го, на́че (мов) коро́ва язи́ком йо́го злиза́ла, як ві́л йо́го лизну́в, щез́ як зди́мів. *-че́зло воспо́минание, па́мять о́ ком* – *і* слі́д загу́в за ким. [На́віть пі́зніш, ко́лі Інджу́їдів да́вно́ на сві́ті не бу́ло *і* слі́д за ни́ми загу́в, Ха́фіз елегі́чно зга́дує за ті́ мину́лі ча́си (Крим.)]. *-нуть из виду́* – зникну́ти, щезну́ти з очей. *-че́з из гори́зонта* – зник з о́брю. *-знуть ка́к дым* – зди́міти *и* зди́мніти. [Не́на́че во́на крі́зь зе́млю пішла́ або́ зди́міла (Мирг. п.)]. *-зни́ (про́чь с гла́з)* – згинь! пропа́ди; 2) (*ги́бнуть, пропа́дуть, перево́дится*) гину́ти, згину́ти, никну́ти, зникну́ти, (з)слизну́ти, перево́дитися, пере́вестися, (*о мн.*) погину́ти, вищеза́ти, почезну́ти, попере́водитися; *см. Погиба́ть, Перево́дится* 3. [Сам со́бою ма́рний тру́тень із сві́ту зникне́ (Крим.). Вищеза́є жи́то (М. У. Е.). *І* він, як му́ха в зи́му, слиз (Котл.). Бо́дай йо́го ко́дло з на́корінком пере́велось (Номис)]. **Исчеза́ющий** – 1) (*прич.*) хто́ (що́) зника́є, щеза́є *и т. д.*; 2) (*прил.*) зникли́вий, щезли́вий, зслизли́вий. **Исчезну́вший** – зникли́й, щезли́й, згібли́й, (з)слизли́й, пропа́лий *и* пропа́щий.

Исчеза́ющий, см. Исчезну́вший (под Исчеза́ть).

Исчезнове́ние – зникнення́, щезнення́, (*постепенное*) за́ник (-ку) чо́го.

Исчезну́ть, см. Исчеза́ть.

Исчеканива́ть, исчекани́ть что – 1) бі́ти, ви́бивати, ви́бити (мо́нети), (*насека́ть*) карбува́ти, пока́рбувати; *см. Вычеканива́ть*; 2) (*истра́тит чекана́*) витрача́ти, витра́тити на ви́бивання́.

Исчерви́веть – зчерви́віти, (*о мн.*) почерви́віти.

I. Исче́[о]ркива́ть, исчерка́ть – (*покры́ть че́рточками*) креслі́ти, покреслі́ти, черка́ти, почерка́ти що́; (*измара́ть плох. пи́сьмом*) ба́зграти, за[по]ба́зграти що́ (па́пір). [Почерка́в но́жем (Ком.)]. *-ка́л всю́ кни́гу* – почерка́в (покресли́в) у́сю кни́гу (Сл. Ум.). **Исче́рканний** – покресле́ний, почерканий; за[по]ба́зграний.

II. Исче́[о]ркива́ть, исчерка́ть, исчеркну́ть – ви́креслюва́ти, ви́креслити, ви́мазува́ти, ви́мазати, (*о мн.*) пови́креслюва́ти, пови́мазува́ти що́, де́, звідки; *см. Выче́ркива́ть.*

Исчерна́, нарч. – зчо́рна, чо́рнува́то, по́чорно. **-на-синий** – чо́рнува́то-си́ній.

Исчерне́ть – зчо́рніти, по́чорніти. **Исчерне́лый** – зчо́рнілий, по́чорнілий.

Исче́рнива́ть *и* Исчерня́ть, исчерни́ть – 1) (*черн. краской*) чо́рнити, по́чорніти, ви́чорнити що́; *см. Выче́рнива́ть*; 2) (*испачка́ть*) бру́днити, побру́днити, ка́ляти, пока́ляти; *см.*

Испачкива́ть; 3) (*выче́ркива́ть пи́санное*) ви́креслюва́ти, ви́креслити, ви́мазува́ти, ви́мазати що́; *см. II. Исче́ркива́ть.*

Исчерпа́емость – ви́черпні́сть (-ности) чо́го.

Ичерпа́емый – ви́черпний.

Исчерпа́ние – ви́черпання; ви́брання чо́го (води́). [Оте́ ви́черпання війни́ й знеси́лення войовни́ків. (Н. Рада)].

Исчерпа́ть, -ся, см. Исчерпы́вать, -ся.

Исчерпной́ – ви́черпний; см. **Черпа́льный.**

Исчерпы́вание – ви́черпування; ви́брання чо́го.

Исчерпы́вать, исчерпа́ть – 1) (*воду, жидкость, силы, деньги и т. п.*) ви́черпувати, ви́черпати, ви́бирати, ви́брати, (*о мн.*) пови́черпувати, пови́бирати що́ зві́дки, з чо́го. [Ой у броду беру́ воду, не ви́беру до́ дна (Метл.). Походи́ силу з його́ у́сю ви́брали (М. Вовч.). Я - па́л все де́ньги в ба́нке, все кре́диты – я ви́брав у́сі гро́ші з ба́нку, ви́брав (ви́черпав) у́сі кре́диты; 2) (*в перен. знач.: сведения, материалы, вопрос и т. п.*) ви́черпувати, ви́черпати що́ (відо́мості, ма́теріяли, пита́ння (спра́ву), то-що́). [Вона́ (ста́ття) не ви́черпує на́ціонального пита́ння (Грінч.). Не претенду́ючи на те, що́б повно́ і всі́ма сторо́нами (*во всех отношениях*) ви́черпати це́й ма́теріял (Єфр.). Ма́ло не зов́сім ви́черпують ха́рактеристи́ку цього́ по́ета (Ніков.). -па́ть *ссужая* – ви́позичити що́ (гро́ші). **Исчерпы́ваемый** – ви́черпува́ний.

Исчерпа́нный – ви́черпа́ний; ви́браний. **Вопрос -пан** – спра́ву ви́черпа́но. **Кре́диты -паны** – кре́диты ви́черпа́но, ви́брано. **Исчерпы́вающий** – (*прич.*) той, що́ ви́черпує; (*как прил.*) ви́черпний, ви́черпли́вий. **-щий ответ** – ви́черпна́ відпо́відь. **-щие данные** – ви́черпні́ да́ні.

Исчерпы́ваться, исчерпа́ться – 1) *стр.* з. ви́черпува́тися, ви́бирати́ся, бу́ти ви́черпа́ним, ви́брани́м; 2) (*иссякать в букв. и перен. знач.*) ви́черпува́тися, ви́черпати́ся; (*оканчиваться*) кінча́тися, (*с*)кінчи́тися. [Не ви́черпає́ться й не засохне́ дже́рело́ духо́вої дія́льності се́ред украї́нського наро́ду (Єфр.). Увесь ві́к не ви́черпува́лись жа́рти цього́ гумо́риста (Н.-Лев.). За́те Їцькови́ ка́пітали кінчи́лися (Франко)]. **Самый интере́сный человек -ва́ется** – найінте́ресні́ша лю́дина ви́черпує́ться (Крим.). Я - па́лся в дога́дках (*стал в тупик*) – я ге́ть ви́черпав у́сі здо́гади; я не зна́ю, що́ і чини́ти.

Исчерчи́вать, исчерти́ть – 1) (*бумагу; покрыть черчением*) креслі́ти, покреслі́ти що́ (папі́р); 2) (*изводит черчением*) скреслюва́ти, скреслі́ти, (*о мн.*) поскреслюва́ти що́ (*напр.* олі́вці). **Исчерче́нный** – покресле́ний; скресле́ний. **-ться, возв.** – скреслюва́тися, скреслі́тися, поскреслюва́тися. **Карандаш -лся** – олі́вець скресли́вся.

Исче́сть, см. Исчиты́вать.

Исче́сывать, исчеса́ть – 1) ви́чісувати, ви́чесати, зчі́сувати, зчеса́ти, (*о мн.*) пови́чісувати, позчі́сувати ко́го, що́; см. **Выче́сывать**. [Іди́, си́ну, до́дому́нку, зми́ю, зче́шу то́бі голо́воньку (Чуб. V)]; 2) (*потреблять чесанием*) зчі́сувати, зчеса́ти, позчі́сувати що́ (*напр.* у́сі гре́бінці́). **Исчеса́нный** – ви́чесаний, зчесаний. **-ться** – ви́чісува́тися; зчі́сува́тися, зчеса́тися; бу́ти ви́чесани́м, зчесани́м. **Гребешок -са́лся** – гре́бінець зчеса́вся.

Исчисле́ние – 1) лі́чення *и* лі́чіння, рахува́ння; раху́ба; (*счёт*) лі́чба; *оконч.* злі́чення *и* злі́чіння, зрахува́ння чо́го; обчи́словання, ви́числюва́ння, ви[об]раху́вання, *оконч.* обчи́слення, ви́числення, ви́лічення, ви́рахува́ння чо́го; *мат.* числен́ня *и* числі́ння, обчи́слюва́ння, *оконч.* обчи́слення чо́го. [Дифере́нціа́льне, інтегра́льне числен́ня]. **-ние времени** – числен́ня ча́су. **В золотом -нии** – на зо́лото, в численні́ на зо́лото, в розраху́нкові на зо́лото, зо́лотою лі́чбою. **По -нию, по моему, по предвари́тельному -нию** – за обраху́нком, за мої́м, за попере́днім обраху́нком; 2) перелі́чування, ви́лічува́ння, перераху́вання, ви́рахо́вання чо́го; *оконч.* перелі́чення, ви́лічення, перераху́вання, ви́рахо́вання.

Исчисли́мый – обчи́сленний, зчисле́нний.

Исчисли́тель, -ница – лі́чильник, -ни́ця, обчи́слювач, -вачка, ви́числювач, -вачка.

Исчисли́тельный – лі́чильний, обчи́слюва́льний.

Исчисля́ть, исчисли́ть – (*сосчитывать*) лі́чити, з[ви]лі́чувати, злі́чити, ви́лічити, рахува́ти, зрахува́ти, (*о мн.*) полі́чити, порахува́ти що́; см. **Сосчиты́вать**; (*вычислять, учитывать*) обчи́слювати *и* обчи́сляти, обчи́слити, ви́числювати *и* ви́числяти, ви́числити, ви́лічувати, ви́лічити, ви[об]раху́увати, ви́рахувати, обрахува́ти; *срвн.* **Вычисля́ть, Вычиты́вать**;

мат. числіти, обчислювати, обчислити. [Війди, серце, злічим зорі (Метл.). Ти хочеш ліком вилічити безліч (Куліш)]; 2) (*перечислять: доводы, обстоятельства и т. п.*) перелічувати, перелічити, вилічувати, вилічити, перераховувати, перерахувати, вираховувати, вирахувати, (о *мн.*) поперелічувати, повилічувати, попере[пови]раховувати що (докази, обставини); *см.*

Перечислять 1. -лив *все доводы, он отказал* – перелічивши всі докази (доводи), він відмовив. -лять *чьи-л. заслуги, труды* – перелічувати чий заслуги, праці. **Исчисленный** – 1) злічений, зрахований, полічений, порахований; обчислений, вичислений, вилічений, вирахований; 2) перелічений, перерахований, вилічений, вирахований. -ться, *стр. з.* – лічитися, рахуватися, обчислюватися, вичислюватися *и т. д.*; перелічуватися, перераховуватися *и т. д.*; бути зліченим, поліченим, порахованим *и т. д.* *Жертвы, убытки -ляются тысячами* – жертви, втрати лічать(ся), рахують(ся) тисячами. *В всеобщую перепись все жители -ляются* – під час загального перепису рахують усіх людей. *Широта места -ляется по высоте солнца* – широчину місця обчислюють (вичислюють) за висотою сонця.

Исчитывать, исчитать – 1) (*в книгах*) вичитувати, вичитати, (о *мн.*) повичитувати що; 2) -вать, -тять *и исцель*, *см.* **Исчислять 1.**

Исшагать – (*изойти шагами*) сходити, виходити (пішки) що, де.

Исшались – розпустуватися, подуріти; *см.* **Избаловаться.** [Діти геть подуріли (Крим.).]

Исшамкать что – жувати, пожувати що, перешавкати що; *см.* **Изжевать.**

Исшаривать, исшарить – 1) (*изрыть*) перекидати, *сов.* перекидати, переворюшувати, переворюшити, (о *мн.*) поперекидати, попереверюшувати що; 2) (*ища*) вишукувати, вишукати, перешукувати, перешукати, перенишпорити що, де. *Все углы -рил, нет* – усі кутки вишукав (перенишпорив, перешукав), нема.

Исшаркивание, Исшаркание – човгання, *оконч.* зчовгання, почовгання, вичовгання чого.

Исшаркивать, исшаркать – 1) (*пол*) човгати, зчовгати, почовгати (*сильно*) вичовгати що (поміст, долівку). [Почовгав увесь поміст своїми чобітьми (Грінч.); 2) (*истаскивать*) човгати, зчовгати, (о *мн.*) позчовгувати що (чоботи). **Исшарканный** – 1) зчовганий, почовганий, вичовганий; 2) зчовганий. -ться – 1) *стр. з.* човгатися, бути з[по]човганим; 2) *возв. з.* човгатися, зчовгатися, (о *мн.*) позчовгуватися. *Сапоги -лись* – чоботи зчовгались. *Подошвы -лись* – підметки позчовгувались.

Исшарлатаниться – розшахраюватися. -нівшийся – розшахрайований.

Исшастывать, исшастать (зерно) – шеретувати, вишеретувати, пошеретувати (зерно).

Исшастанный – вишеретуваний, пошеретований. -ться – шеретуватися, бути вишеретуваним, пошеретованим.

Исшататься – розволочитися, (*испортиться*) розледацїти, (*расшататься*) розхитатися.

[Попаде між п'яниць та волоцюг – розп'ється, розволочиться (Мирн.).] *Нравы наши -лись* – звичаї (норови) наші розхиталися.

Ишелушивать, -ся, ишелушить, -ся – вилушувати, -ся, вилушити, -ся, (о *мн.*) повилушувати, -ся. **Ишелушенный** – вилущений.

Ишептаться – (о *раках: умереть*) вишептатися, перешептатися. [Вишептався, як рак у торбі (Номис). Хоч і не варі тих раків: перешепталися (Звин.).]

Ишершавить – пошаршавити, пошершити, скострубатити що.

Ишествие – вихід (-ходу), вимандрування.

Ишивать, ишить – 1) (*узором: вышивать*) вишивати, вишити, (о *мн.*) повишивати що; 2) (*израсходовать на шитье*) вишивати, вишити що (нитки) на що. [Вишила усю заповоч – нема чим шити (М. Грінч.). Ниточку шовку вишила (Грінч. III)]. **Ишитый** – вишитий. -ться – вишиватися, бути вишитим.

Ишилничаться – розледацїти, розбеститися, розшахраюватися; *см.* **Избедельничаться, Измошенничаться.**

Ишить, см. **Ишивать.**

- Исшлѣпать** (*подол, одѣжу*) – задрі[і]пати (поділ, одѣжу), (*о мн.*) позадрі[і]пувати.
- Исштопать** – 1) (*заштопать*) поштопати, виштопати, (*зап.*) поцерувати що (панчохи); 2) (*истратить на штопанье*) виштопати, вицерувати що (нитки). **Исштопанный** – поштопаний, поцерований; виштопаний. **-тсья** – (*о нитках*) виштопатися.
- Исщепать** или **Исщепить** (*полено на лучины*) – поскіпати. [Отѣ соснове полѣнце поскіпай (Харківщ.)]. **Исщепанный** – поскіпаний. **-тсья** – поскіпатися. [Сучковата дровина – не поскіпається (Харківщ.)].
- Исщербить** – пощербити, вищербити що (*напр., ножа*).
- Исщипать**, см. **Исщипывать**.
- Исщипывание** – 1) щипання, скубання; 2) вищипування, вискубування чого (волосся, пір'я).
- Исщипывать, исщипать** – 1) щипати, пощипати, (*перья, волосы*) скубати, поскубати, скубти, поскубти (пір'я, волосся). [Пощипав мене всього, аж синяки знати (Сл. Ум.)]; 2) **-вать, исщипнуть** – вищипувати, вищипнути, (*о волосах, перьях*) вискубувати, віскубати, віскубти, (*о мн.*) повищипувати, повискубувати; см. **Выщипывать. Исщипанный** – 1) пощипаний; поскубаний *и* поскублений; 2) вищипаний, віскубаний *и* віскублений.
- Исщупывать, исщупать** – облапувати, облапати, обмацувати, обмацати, (*перещупать*) перелапати, перемацати.
- Итак**, *заклуч. союз-нрч.* – (*следовательно*) отже, то, (*так вот*) отож, так от, (*значит*) значить, (*вот*) ось, от; *срвн.* **Следовательно**. [Отже визвольна ідея повинна стати за основу всякій літературі (Єфр.)]. **Итак вы согласны на это, с этим?** – то ви згодні на це, з цим? **Итак дело проиграно** – отже (так от) справу програно. **Итак он умер** – отже (так от) він помер.
- Итальянец, -льянка** – італієць (-лійця), італійка, (*вульг.*) тальян, тальянка, (*стар.*) волох, волошка. *Принадлежащий -нцу, -нке* – італійців (-цева, -цева), італійчин (-на, -не).
- Итальянизм** – італізм (-му).
- Итальянский** – італійський, (*вульг.*) тальянський, (*стар.*) волоський. [В Італійській землі пішний Ченчіїв рід гучно вславився здавна за всіх (Грінч.). Волоський горіх (Крим.)].
- Итальянщина** – італійщина.
- Итог** – підсумок (-мка). **Итого, в -ге** – разом, заразом. [Друкарні 100 карб., за папір 150 крб., дрібні видатки – 50 крб., разом 300 крб. (Сл. Ум.)]. **Окончательный -тог** – остаточний підсумок. *В конечном -ге – а) (в бухгалт.)* отже разом, а всього разом, загалом; б) (*в общем знач.*) кінець-кінцем, в остаточнім підсумку, в остаточному результаті. *Подводит, подвести итог, -ги* – робити, зробити, підбивати, підбити підсумок, підсумки чому, (*о мн.*) поробити, попідбивати підсумки чому), підсумовувати, підсумувати що. [Робить він (Коцюбинський) підсумок подіям 1906-го року (Єфр.)].
- Итожить** – підсумовувати що; см. **Под'итоживать**.
- Итти**, см. **Идти**.
- Иттрий**, *хим.* – ітрій (-рію).
- Иуда** – Юда. **-да-предатель** – Юда-зрадник *Ах ты -да* (*бранно: изменник*) – ах ти Юдо!
- Иудушка** – Юдонько, Юдашко; (*нариц.*) юдонько, гадонько.
- Иудаизм** – юдаїзм (-му).
- Иудей** – юдей, юдеянин; *мн.* юдеї, юдеяни, (*срб.*) юдейство.
- Иудейский** – 1) юдейський. [Народивсь Ісус у Вифлеємі юдейському (Єв.). Цар юдейський]; 2) юдаїстичний.
- Иудейство** – юдейство.
- Иудействовать** – 1) (*быть иудеем*) юдувати; 2) юдейство розводити, бути юдолюбом.
- Иудействующий** – (*прич.*) хто юдує; (*в зн. прил.*) юдолюбний; (*в зн. суц.*) юдейник, юдолюб, прихильник юдеїв, (*грубо*) юдач (-ча). **-щие** (*секта*) – юдейники, (*стар.*) жидовинники.
- Иудея** – Юдея (-деї). [Архелай царює в Юдеї замість батька свого Йрода (Єв.)].

Ю́дин – Ю́дин. **-но** *дерево, бот.* – 1) юде́йське дере́во; Ю́дине дере́во (в Криму́); багря́ник (*Cercis siliquastrum*); 2) (*осина*) осика, осичина. [Осичина (осика) тим труситься, що на ній Ю́да повісився (Народне повір'я)]. **-но лобзание, -дин поцелуй** – Ю́дине цілува́ння, Ю́дин поцілу́нок.

Иудушка, см. **Иуда**.

Их, *мест., род. и винит. мн. от Он* – їх, (*после предлогов*) них *и* їх (*зап. них*). [Зарі́ж і їх (Шевч.). Я на сторо́жі коло їх поставлю́ сло́во (Шевч.). Накла́в між їх (Грінч. І). Обороня́ючи од них свої́ бджоли (Куліш). Проси́ти в них ла́ски (Франко)].

Их, *мест. притяж.* – їхній, (*реже*) їх. [Їхня кров ще гаряча на ра́нах, їхні ра́ни горя́ть ще в огні́ (Олесь). Батьки́ ніколи́ не зна́ють то́го, що одбува́ється в душі́ їхніх діте́й (Крим.). Що́до їхньої́ украї́нської осві́ти... (Єфр.). Нехай ба́чать сини́ і внуки, що батьки́ їх поми́лялись (Шевч.). На їх окраде́ній землі́ (Шевч.). Історія́ їх коха́ння (Грінч.). *Живём их или ихними милостями* – живемо́ їхньою ла́скою, з їхньої́ (з їх) ла́ски. *Я видел их брата* – я ба́чив їхнього́ бра́та. *Все дети их больны* – усі́ їхні ді́ти (у́сі ді́ти в них, в їх) хо́рі (сла́бі).

Ихневмон, *зоол.* – їхневмо́н (-на).

Їхній – їхній. [Яка́ ку́рка забі́жить до їх, то вже́ бу́де їхня́ (Звин.). Мо́же вона́ ца́риця їхня́? (Грінч.). *Это -нее поле, а то наше* – це їхне́ по́ле, а те на́ше.

Ихтиозавр, *зоол.* – іхтіосавр (-ра).

Ихтиол – іхтіо́л (-лу).

Ихтиолог – іхтіоло́г (-га), рибозна́вець (-вця).

Ихтиологический – іхтіологі́чний, рибозна́вчий.

Ихтиология – іхтіоло́гія, рибозна́вство.

Ихтиорнис, *палеонт.* – іхтіорні́с (-са)..

Иша́к – осе́л (*р. осла́*), ослю́к, віслю́к, (*мул*) мул.

Иша́ковий – осля́чий, ослю́ків, віслю́ків (-кова, -ко́ве), му́лів (-лова, -лове).

Ишаче́нок – осленя́, віслю́ченя́ (-няти).

Иша́чий – осля́чий, о[ві]слю́ковий, муля́чий.

Иша́чка, -чиха – осли́ця, віслю́чка.

Ише́мня – іше́мія, ісхе́мія, безкрі́в'я.

Їши́ас, *мед.* – іші́яс (-су), ісхі́яс, сіда́льний нерве́ць (-вця), невральгі́я сіда́льного нерва́.

Ишь, Ишь-ты, *межд.* – ач, бач, ба, чи-ба! (ач, ба *сокращ.* бач, *пов. н. от* ба́чити), диві́! см.

Вишь. [Ач який га́рний! (Сл. Гр.). Ач яке́, нівро́ку (Щевч.). Ти пита́єш: чи коха́ю? Ба, який! або́ я зна́ю (Вороний)]. **Ишь ты** – чи ти ба! (бач! ба!). [Чи ти ба який тихомі́рний! (Мова)].

Ишь каков! – бач (ба) який!

Ище́йка – 1) (*об охотн. собаке*) до́йда, го́нча (-чо́ї). [Лис хвостом виля́є, як ду́же до́йда наляга́є (Котл.)]; 2) (*о сыскной собаке*) соба́ка-слідо́вик, соба́ка-сліде́ць (-дця), соба́ка-слі́дник, стежі́й (-ія); 3) (*о человеке: проныре*) нішпорка. [Го́ді нішпоркою́ ходи́ти на до́відки до нас (Гр. Сл.)].

Ище́йная, Ишчая собака, см. **Ище́йка 2**.

Ище́йничать, см. **Лазу́тничать**.

Ище́я, Ищу́ха – (*о жениц.*) шука́чка, шука́льниця; см. **Иска́тельница**.

Ищу́щий – (*прич.*) хто шука́є; (*в смысле суц.*) шукач, шука́льник, шука́йло; запо́біга́ч (напр. ла́ски). **-щий приключений**, см. **Авантюри́ст. -щий должности** – хто шука́є поса́ди, претенде́нт на поса́ду. **-щие правды** – шука́чі (допомина́льники) пра́вди.

Їфі́ка – е́тика, (*стар.*) іфі́ка.

Ию́ль – липень (-пня), (*устарел.*) лі́пець (-пця), (*церк.*) ю́ль. [У міся́ці ю́лі ви́пала поро́ша (Пісня)]. В **-ле** – у липні́. **Деся́тое, -того -ля** – деся́те, деся́того липня́. В **последних числах -ля** – в оста́нніх дня́х (чи́слах) липня́, оста́нніми дня́ми (чи́слами) липня́, в липні́.

Ию́льский – липне́вий, (*устарел.*) липце́вий.

Июнь – червень (-вня), (устарел.) червецъ (-вця), (церк.) юнь. В **-не** – в червні. *Первое, второе, первого, второго -ня* – перше, друге червня, першого, другого червня. В *первых числах -ня* – у перших днях (числах) червня, першими днями (числами) червня, в червні.

Июньский – червневий, (устарел.) червцевий. [Наближається південь (*полдень*), червцевий південь, повний спеки й світла (Коцюб.)].

К, Ко, предл. – 1) (о *движении, направлении*) до ко́го, до чо́го, (*на*) на що, (*перед*) перед ко́го, перед що, проти́ ко́го, проти́ чо́го, (*к вы́ше стоящему предмету*) під що; (*к ниже лежащему предм.*) над що; (*диал.*) к, ік ко́му, (і)к чо́му. [Піду до річеньки (Метл.). Пішла вночі до ворожки, щоб поворожити (Шевч.). Сусід до себе кликав кума (Гліб.). Подавсь на захід. Як ось перед якуюсь гору прийшли (Котл.). Бог покликав перед себе чорта (Г. Барв.). Щось мені приверзлося чудне – Бог знає, проти чо́го (Васильч.). Татарин вже й під Київ підступає (ЗОЮР). Підійшов під віконце та й кличе (Казка). Ото вони й пішли над море (Рудан.). Скрізь ік півночі стояли пущі величєнні (Куліш)]. **К** *вершине* – до вєрху. *Любовь, ненависть, отвращение к кому, чему* – любов, ненависть, огида до ко́го, до чо́го *и* для чо́го. **К** *вопросу о чём* – до питання про що. *Выйти к реке, ко взморью, к морю* – вийти над річку, над море *и* до річки, до моря. [Вийду я над річеньку та й стану думати (Пісня). Впірнув у самую безодню, над самий пісок (Рудан.)]. *Дружно идти, двигатся – рука к руке, плечо к плечу, ряд к ряду* – разом йти, рушати рука з рукою, плечє з плечєм, лава з лавою, при лаві лава. [Як сніг розтоплений, пливє при лаві лава, кіннота виграє (М. Рильськ.)]. *Готовиться, собираются, укладываются к дороге, к путешествию* – складатися в доро́гу, лаштуватися в подорож. **К** *чему бы это (что могло бы значить)?* – проти чо́го-б воно було? *Зависть к чему, кому* – заздрість до чо́го, до ко́го, проти чо́го, проти ко́го. [Докори совєсти ідуть не од Бога, а од моєї заздрости проти вродливих людєй (Крим.)]. *Изменяются, исправляются к лучшему* – змінятися, виправлятися на кращє. **К** *исполнению (о бумагах, делах)* – на (до) виконання. **К** *подписи (о бумагах)* – до підпису, на підпис. *Материалы к изучению украинских говоров* – знадоби (матеріяли) до (для) пізнання українських говорів (Верхр.). *Направляются, двигатся, идти, ехать к чему, кому* – простувати, рушати, йти, їхати до чо́го, до ко́го. *Немного к востоку* – трохи на схід. *Обращаются к кому с речью* – говорити до ко́го. *Обращаются, прибегают к чему* – удаватися до чо́го, братися чо́го; **к кому** – удаватися до ко́го. *Одежда к празднику* – одєжа на свято, (*запасная*) одєжа про свято. *Относится к чему* – стосуватися до чо́го, куді, належати до чо́го, куді. *Плыть ближе к берегу* – плисти при (самий) бєрег. *Поворачивать к дому, к лесу* – завертати до хати, до лісу. *Под'езжать, подходит к лесу, городу* – під'їздити, підходити до лісу, до мїста *или* під ліс (*близко*: попід ліс), під мїсто. *Подходит, приходить к чему* – пасувати до чо́го, бути до лиця чо́му. *Пойти ко дну* – піти, пуститися на дно. *Пошёл к порогу!* – геть до порога! *По отношению к кому* – що-до ко́го, проти́ ко́го. [Потайне невдоволення не тїльки проти́ братів, а й проти профєсора (Крим.)]. *Приближаются к чему* – наближатися, надходити, підходити до чо́го, (*в направлении к чему*) до *и* к чо́му. [Дє к лісу (Сл. Гр.)]. *Приближаются (клонятся) к чему* – ітися до чо́го. *Приглашают, привлекают кого к чему* – запрошувати, єднати ко́го до чо́го. *Прилепить, приставить, пригнать что к чему* – приліпити, приставити, припасувати що до чо́го. *Прикладывает что к чему* – прикладати що до чо́го, класти що на що. *Присуждают, приговаривают кого к чему* – присуджувати ко́го до чо́го (до тюрми); вирікати ко́му що (відсїджування в тюрмі); засуджувати ко́го на що (на заслання). *Приходиться к лицу* – бути до лиця. *Приходиться, прійтись ко двору* – бути, прійтися під масть. **К** *расстрелу!* – на розстріл! до розстрілу! **К** *свету!* – до світла! **К** *свету стать* – стати проти світла. *Стать к окну, к двери (ближе)* – стати до вікна, до дверей. *Стоять, находится к чему близко, прилегать к чему* – бути при що. [У нас одна хата при один бік сінєй, а друга – при другий бік сінєй, а сїни посередині (Звин.)]. **К** *стыду, к сожалению, к радости, к счастью (вводное выр.)* – на сором, на жаль, на радїсть, на щастя. **К** *тому (речь*

идёт) – проти то́го, до то́го (мо́ва мо́виться). **К** *тому же* (*притом же*) – до то́го, до то́го-ж таки. **К** *худу*, **к** *добру ли?* – на лихе́, чи на добре? **К** *чому это?* – до чо́го воно́? проти чо́го воно́? нащо воно́? *Ни к чему!* – ні до чо́го, ні к чо́му! **К** *югу* – а) (*ближе*) до півдня (бли́жче); б) (*о направлени*) на південь. *Явиться к кому* (*предстать*) – прийти до ко́го, перед ко́го. [Він з землею вийшов перед бо́га (Рудан.). Як прибіжить перед музики, як піде танцювати! (Мартин.). Узяла паляничку, звичайно як перед голову йти (Квітка)]; 2) (*в обознач. времени*) до чо́го, к (ік) чо́му, (*диал.* ід чо́му), на що, проти чо́го, під що, над що. [К Вели́кодню сорочка хоч лихенька, аби біленька (Номис). Треба дечого купити ік весілля (Н.-Лев.). Масла не прода́м: собі ід па́сці бу́де (Козелеч.). Проти дня брехня, проти но́чи пра́вда (Приказка). В п'ятницю над ве́чир ма́ти і клікнули мене́ (ЗОЮР)]. **К** *вечеру* – над ве́чир; к ве́чору; до ве́чора. **К** *десяти часам* – на десяту годину. **К** *заходу сонця* – на за́ході, над за́хід со́нця. **К** *концу* – під кіне́ць. **К** *началу* – під поча́ток, на поча́ток. **К** *началу года* – на поча́ток ро́ку. **К** *ночи* – проти но́чи. *Не ко времени* – не під по́ру. **К** *рассвету* – над світа́нок. **К** *самому началу* – са́ме на поча́ток. **К** *тому времени* – під ту по́ру. **К** *утру* – під (над) ра́нок; до ра́нку; 3) (*в бранных выраж.*) к, ік, (*пров.* ід), під, (*очень редко*) до. [К чо́рту йдіть (Рудан). Іди к нечисті́й ма́тері (Херсонщ.). Туди к лихі́й годині! Ну вас ід бо́гу (Сл. Гр.)]. **К** *чертям!* – під три чо́рти! **Ко** *всем чертям* – до всі́х чо́ртів. *А ну его к чертям!* – до всі́х чо́ртів його́! *А ну его к дьяволу* (*лешему*)! – а ну його́ к чо́рту! до ді́дка!

Ка, *част.* – 1) (*при повел. накл.*) но, лиш, лише́нь, бо, ке (*мн.* кете), ну, (*гал.*) ко. [Диві́ть-но на його́! (Крим.). Біжи-лиш шви́дше в Карфаге́ну! (Котл.). Кете-лиш (*дайте-ка*) креса́ло! (Шевч.). Геть-лише́нь до ка́та (Номис). Розкажіть-бо що-не́будь (Крим.). Мару́сю! ходи-ке сюди́ (Квітка). Ходи-ко, дай-ко! (Верхр.)]. *Ну-ка* – а ну лиш, а ну-бо! *На-ка* – на лиш (лише́нь, бо). *Нате-ка!* – нате-но (-бо, -лиш); 2) (*при замене условного придаточного через повелит. накл.*) но, лиш. [Спробуй-но зачепити – бу́деш бі́тий (Ніков.). Не пий лиш нічо́го – бу́деш здо́ровий]; (*при замене повел. накл. через условное придат.*) б. [Голо́дний, – дала́ б там чо́го їсти (*дай-ка чого покуша́ть*) (Херсонщ.)]; 3) (*при дат. пад. местоимений: мне-ка и т. п.*) бо, лише́нь. [Мені-бо на́лий. Тобі-бо вже ні́коли]; 4) (*при наречиях*) о. *Вона-ка!* (*вот где*) – онде-о́. *Здесь-ка* – осьде-о́, (*диал.*) гесде-о́; 5) (*в вопросит. предл.*) бо. [Де-бо він ходи́ть? Сюди́-бо не при́йдуть?].

Кабаб – (*жар. мясо*) кеба́б (-бу).

Кабак – шино́к, шинк (-нку), шиньо́к, шиньк (-ньку), ко́рч[ш]ма́, (*питейн. погребок*) пивни́ця, (*на откупе*) оранда, (*с своб. продажей*) во́льна (-но́ї), (*с беспатент. продажей*) деш́ева (-во́ї); *ум.* шино́чок, корчо́мка. [Іди ж, та гляди́ мені, не захо́дь у шино́к (Рудч.). Хутчі́й до шинку, щоб наї́стися та на́питись (Основа). Ішли пи́ти до корчми, йшли й по горі́лку, хова́ючи пля́шки в рука́в (Коцюб.). У оранді на сто́лі сиді́ли лі́рники та гра́ли (Шевч.)]. *Посеща́ть -бак* – уча́щати до шинку. *Содержа́ть -бак* – шинка́рюва́ти, шинка́рити, шинкува́ти. *-бак устро́ить* (*шуметь*) – ко́рчму заве́сти.

Кабала и **Каббала** (*каббалистика*) – ка́б(б)ала.

Кабала – 1) ка́бала, нево́ля, ра́бство. *Отда́ть в -лу́* – у нево́лю відда́ти, в ка́балу завда́ти ко́го. *Попасть в -лу́* – понево́литися, упа́сти в нево́лю. *Взвести на себя -лу́* – пені́ собі на́питати; 2) (*тяжёлые условия*) па́нщина, кріпа́цтво. [Згада́ймо Франка́ з його́ па́нщиною на чу́жій робо́ті у найма́х (Єфр.). Я жив в кріпа́цтві у ді́тей, в кайда́нах у ро́дини (Крим.)].

Кабалистика – ка́балістика.

Кабалистический – ка́балістичний.

Кабалить – нево́лити, бра́ти в нево́лю, від[зав]дава́ти в нево́лю, (*стар.*) в ка́балу ко́го. [В кайда́ни закува́ти, ще й в нево́леньку відда́ти (Пісня)]. *-тсья* – нево́литися, віддава́тися в нево́лю.

Кабалле́ро – кавалье́ро (-ра).

Кабальны́й – неві́льницький, ра́бський. *Пойти в -ные* – запро́датися в нево́лю. *-ное условие*

- невільницька умова. **-ные холопы** – поневолені раби (кріпаки), (*стар.*) кабальні холопи.
- Кабальщик** – 1) (*стар.*) рабовласник; 2) (*совр.*) поневолювач, поневільник, визискувач, експлуататор (-ра).
- Кабальщина** – неволя, рабство, кріпацтво.
- Кабан** – 1) (*кастрированный*) кабан (-на), (*некастр.*) кнур (-ра), (*дворовой*) надвірний кабан, надвірняк, (*дикий*) веп(ер) (-пра), (*зап.*) дик (-ка), (*ходящий в одиночку*) одинець (-нця), о[є]динак; *ум.* кабанчик, кабанчикок (-чка), (*маленький*) кабаня (-няти), кабанець (-нця); (*увелич.*) кабанище, кабанісько, кабанюга, кабанюка, кабаняка; (*собир.*) кабаняччя. *Заводской -бан* – кнур. *Откормленный -бан* – годований кабан; 2) (*глыба*) брила; 3) (*толстая бутылка*) ведмедик; 4) (*кувшин для стока потоки*) банька; 5) (*рудная толща гнездом*) брила, рудна брила; 6) (*техн.: блок, связь*) брус (-са), (*стоячий*) шток (-ка).
- Кабаненок** – кабаня (-няти), (*молодой кабан*) кабанець (-нця), підсвінок (-нка).
- Кабаний** – кабанячий, кнурячий. [Волосся жорстке, як кнуряча щетина (Стор.)].
- Кабанина** – кабанятина, кнуровина.
- Кабарга** – кабарга, (*диал.*) кабарда. [Гасав і я, як божевільний, по степах за кабардою (Куліш)].
- Кабардинец** – 1) кабардинець (-нця), кабардін, (*мн.*) кабардіни, (*собир.*) кабарда; 2) (*лошадь каб. породы*) кабарда.
- Кабардинка** – 1) (*шапка*) кабардинка; 2) (*кафтан*) черкеска, чекмен (-на) и чекмень (-ня); 3) (*лошадь, собака каб. породы*) кабарда; 4) (*женищина*) кабардинка.
- Кабаре** – кабарé (*нескл.*). [Чорний розгул по ночах в кабаре (Сосюра)].
- Кабатчик**, *см.* **Кабачик**.
- Кабатский** – шинковий, шиночський, шинкарський, корчє[о]мний. **-кий прилавок** – шинквас (-су). **-кие радости** – корчємні втіхи. **-кая совесть** – пропита совість (-те сумління), корчємна совість. **-кие ухватки** – п'яницькі вихватки. **-кий поэт** – корчємний віршопис.
- Кабачик, -ца** – шинкар (-ря), шинкарка, корчмар (-ря), -марка, *ум.* шинкаронька, шинкарочка. **-чики** (*собир.*) – шинкарство, корчмарство, шинкарня (-ні); (*откупщик*) орендар (-ря), -дарка.
- Кабачить** – шинкарювати, шинкарити, шинкувати, (*на откупе*) орендарювати. [А нащо йому шинок: чи наше-ж діло шинкувати? (Тобіл.)].
- Кабачник, -ница** – 1) шинкар (-ря), -карка; *см.* **Кабачик**; 2) (*завсегдатай*) корчємник, -ниця.
- Кабачничать** – корчємнувати.
- Кабачный**, *см.* **Кабатский**.
- Кабачок** – 1) шиночок (-ночка), корчомка; *см.* **Кабак**; 2) (*небольш. питейное заведение*) корчомка, (*погребок*) пивничка; 3) (*набор графинчиков*) пляшничок (-чка), судничок; 4) **-чки** (*род мелких тыкв*) – кабачки (-ків).
- Каббала**, *см.* **Кабала**.
- Кабель** – кабель (-бля).
- Кабельный** – кабельовий, кабельний. **-ный завод** – кабельня, кабельня.
- Кабельтов** – кабельтов (-ва), кодола. [Кодола – це довгий, на 60 – 120 сажнів канат, що витягають невода з моря (Херсонщ.)].
- Кабестан** – кабестан (-ну), баба, баран. [Баран – це вóрот, що ним витягають невода з моря (Херсонщ.)].
- Кабза** – кабза, капшук (-ка).
- Кабина** – 1) кабіна; 2) (*купальн.*) кабінка, буда.
- Кабинет** – 1) кабінет, (*гал.*) габінет (-ту); 2) (*письм. стол*) бюро, бюрко. **-нет министров** – кабінет міністрів, міністерство. **Чёрный -нет** – чорний (перлюстраційний) кабінет.
- Кабинетец** – кабінетик (-ка).
- Кабинетный** – кабінетовий, кабінетний. **-тный стол** – кабінетовий стіл. **-тный учёный** –

кабінетний учений. **-тний формат (фотографії)** – кабінетовий розмір (фотографії).

Каблограмма – кабльограма.

Каблук – 1) підбір (-бора), обцас (-са), каблук (-ка), закаблук (-ка). **-ки (мн.)** – обцаси, підбори, каблуки, (*кожан. преим. в дамской обуви*) корки (-ків, ед. ч. корок (-рка)); 2) (*впалый рубец карниза*) вийма, жолоб (-ба).

Каблучный – підборовий, обцасовий, каблуківий.

Каблучок – 1) (*ум. от Каблук*) підборок (-рка), обцасик; 2) (*колпачок*) ковпак.

Каболка – (*топкая верёвка*) мотузка, шворка, кабалка.

Каболочный строп – (*петля или кольцо*) штроп (-пу). [Штропом зветься шкіряне або мотузяне кільце, яким прикріплюють весла до шкарми (*уключины*) (Херсонщ.)].

Каботаж – каботаж (-жу), поберєжна (надберєжна) плавба; *срвн. Плавание.*

Каботажный – каботажовий.

Кабошон – кабошон (-на).

Кабриолет – кабриолет (-та), (*диал.*) кабрітка; (*простой*) біда, бідка.

Кабриолетный – кабриолетний, кабриолетовий, кабрітковий.

Кабушка – головка, голка, грудка (кругла) сиру.

Кабы – якби, коли-б, якби-що, (*зап.*) коби, коб. [Якби знала, що покине, була-б не любила (Шевч.). Коли-б нашої попаді та попова борода, давно-б благочинним була (Приказка). Може воно було-б і гарніш, якби-що я зовсім не родилася (Крим.). Ой пішла-б я на музики, коб дав батько п'ятака (Пісня)]. **Кабы только** – якби лиш.

Кавалер – 1) (*молодой человек*) кавалір (-ліра) и кавалер (-лєра). [Ходить з каваліром на проходки (Звин.)]. **Дамский -лер** – дамський кавалір, (*ухаживатель*) зальотник, (*диал.*) лабусь (-ся), (*вульг.*) бабський празник. **Настоящий -лер** – лицар (-ря). **Неизменный -лер** – вірний кавалір. **-леры (собир.)** – кавалє[і]рство, кавалерія, (*насмешл.*) кавалірня; 2) (*пожалованный орденом*) кавалєр; 3) (*прозвище солдата*) вояк (-ка), (*служивый*) служба. [Якого ще тобі треба? Чим не вояк! (Стор.)]. **-леры!** – вояки! **Славные -леры** – славне вояцтво.

Кавалергард – кавалергард, кінногвардієць (-дійця).

Кавалерийский – кавалерійський, кінний, кіннотний, (*стар.*) комонний. **-кая выправка** – кавалерійська постава.

Кавалерист – 1) кіннотник, кінник, комонник. [Комонника на чати, нехай околицю кругом об'їде (Куліш)]. **Вольный -рист** – охочекомонник; 2) (*наездник*) їздець (-дця), (*всадник*) верховець (-хівця), вершник. **Лихой -рист** – гарцівник.

Кавалерия – 1) (*конное войско*) кавалерія, кіннота. **Вольная -рия** – охочекомонне військо; 2) (*орден*) кавалерія. [Почепили йому кавалерію (Стор.)].

Кавалерник, *бот. Passiflora caerulea* – страстоцвіт (-ту), годиннички (-ків).

Кавалерский – кавалє[і]рський. **-ская дума** – кавалєрська рада. **-ский знак, орден** – кавалерія. **Поступил не по -ски** – вчинив не по-лицарському, не по-кавалірському; 2) *бот. -ская звезда, Tribulus terrestris* – якірці (-ців), колючки (-чок). **-ский цвет, бот.**

Aquilegia vulgaris – орлики (-ків), оксамит (-ту). **-ские шпоры, Delphinium consolida** – сокірки (-рок), черевички (-чків), комарові носики, острожки, острошки (-шок).

Кавалерственная дама – кавалерійна дама.

Кавалерство – кавалє[і]рство.

Кавалерша – кавалє[і]рка.

Кавалькада – кавалькада.

Кавардак – 1) (*беспорядок, сумбур*) розгардіяш (-шу), колотнєча, калабалік (-ка). **-дак в желудке** – буркотня у кендюсі. **Устроили -дак** – розгардіяш наробили; 2) (*дурная стряпня*) заколота, мішанина; 3) (*остатки браги*) гуща, фуз (-зу) и фус (-су), фуси (-сів), брага.

Кавардачить – колотити, бучу збивати. [Як у клуні не молотить, то в хаті колотить (Номис)].

Кавас – кавас (-са).

Каватина – каватина, головний спів (-ву).

Каверза – 1) каверза. **-рзы** – вікрутні (-нів), підступи, каверзування, штучки (-чок). [Це його штучки (Звин.)]. *Устроить -рзу кому* – підстроїти комусь штуку, підступом обійти когось, (*изобличая*) вивести на слизьке когось. [Він мене під'їв, але-ж і я його виведу на слизьке (Звин.)]. *Только без -верз!* – щоб не було мені вікрутнів (штучок)! без крутіння!; 2) (*каверзник*) каверза, шкода (*общ. р.*).

Каверзить, Каверзничать – 1) каверзувати, крутити, (*сплетничая*) зводи зводити, баламутити; 2) (*привередничать*) коверзувати.

Каверзник, -ница – 1) крутій (-тія), крутійка; 2) (*привередник*) каверза, коверзун, коверзунка, шкода (*общ. р.*).

Каверзничество – 1) крутіння, крутійство, крутаніна, підступство, штучки; 2) (*привередничество*) коверзування.

Каверзничать, см. **Каверзить**.

Каверзничество – (*крюкотворство*) крутійство.

Каверзный – 1) (*происливый*) підступний; 2) (*затейливый*) каверзний; 3) (*накостный*) капосний, шко[і]длиий.

Каверна, мед. – печера, заглибина, каверна.

Кавернозный – кавернозний.

Кавказский – кавказький. **-ские целебные источники** – кавказькі цілющі джерела.

Кавсяк – стонога.

Кавыкать – кульгати, шкутильгати, шкандибати.

Кавычка – 1) кавіка, ковінька. **-чки**, грам. – лапкі, знаки наведення. *Заключать в -чки* – брати в лапки; 2) (*помеха*) закавіка. *Тут есть -чка* – тут єсть закавіка.

Кагал – 1) кагал (-лу); 2) (*шумное собрание*) кагал (-лу), кагала (-ли), ярмарок (-рку).

Кагалька, зоол. *Anas marila* – качка (морська), кигичка.

Кагальный – 1) кагальний, кагаловий. [Кагальна каса (Франко)]; 2) (*старшина в кагале*) кагальний (-ного), старший.

Каданс – каденція, каданс (-су).

Кадансировать – кадансувати. **Кадансированный** – (с)кадансований.

Кадастр – катастер *и* кадастер (-тру); оцінка (земель, ґрунтів). **Земельный -стр** – земельна оцінка.

Кадастровать – кат[д]аструвати, скат[д]аструвати, оцінювати, оцінити (ґрунти, землі).

Кадастровый – кат[д]астровий, катастральний.

Кадет – 1) (*стар.*) молодик, панич; 2) (*ученик воен. школы*) кадет, корпусянець (-нця). [Спить корпусянець Гарась (Мова)]; 3) (*член партии к.-д.*) кадет.

Кадетский – 1) кадетський, корпусянський; 2) кадетський.

Кадило – 1) (*кадильница*), см. **Кадильник**; 2) (*каждение*) кадіння, каділо. [Поможе, як умершому каділо (Приказка)]; 3) бот. *Teucrium Chamaedrys* – чебрець лісовий, самосіл (-лу).

Кадильник, -ница – каділо, кадильниця.

Кадильный – кадильний, (*диал.*) кадний.

Кадильщик – (*льстец*) каділо (*м. р.*).

Кадить – 1) кадити, курити ладаном. [Піп зачав кадити (Рудан.)]; 2) (*льстит*) кадити комусь.

Кадка – діжка, (*небольшая*) прикадок (-дка), (*большая*) кадіб (-доба), кадовб (-довба), кадуб, кадов; см. **Кадь**; (*низкая, широкая*) шаплик, шерітвас, переріз, зрізок (-зка); (*долбленая, с крышкой и замком*) бодня, кубло; (*с ушами и крышкой*) забійниця; (*для воды*) водянка, водник; (*для квашения*) квасник, квасна діжка; (*для капусты*) капустянка; (*для хранения зерна, муки*) сипанка; (*для сала*) салниця; (*с маслом*) масничка, (*зап.*) фаска, фасочка.

Ка́дмий – ка́дмій (-мію).

Кадуце́й – кадуце́й (-цея), жезл (-ла, м. р.) *и* жезло́ (ср. р.).

Ка́дник, Ка́дочник – бо́ндар (-ря), (зап.) бо́днар (-ря).

Ка́дочка, см. **Ка́душка**.

Ка́дочный – діжковий.

Кадр – кадр (-дру). [Виховано цілі ка́дри газетних робітників (Єфр.)].

Кадриль – кадриль (-лі, ж. р.), кадріля. *Составить -риль* – скласти кадриль. *Устраивать политическую -риль* – провадити політичну кадриль.

Кадрильный – кадрильний.

Кадровик – кадровик (-ка).

Кадровый – кадровий. [Кадрові командири].

Кадушечка, см. **Кадушка**.

Кадушечник, Кадушник – діжка́р (-ря).

Кадушка, -щечка – 1) діжка, діжечка, ка́дібець (-бця), при́кадок (-дка); фа́ска, фа́щина; *срвн.* **Кадка**; 2) (*обжора, толстяк*) діжка, бо́дня.

Кадык – 1) борлак (-ка), коло́дка, ка́дік, калдік, (*вместе с дыхат. горлом*) діхальце, горта́нь (-ни), горля́нка; 2) (*брюхо*) ке́ндюх.

Кадь – кадіб (-доба), ка́довб, ка́дуб, бо́дня, ку́хва, ста́нов, ста́нва, станове́ць (-вця), (*для зерна*) сипанка, (*соломенная*) солом'яник; *срвн.* **Кадка, Кадушка**.

Каёмка, см. **Кайма**.

Каёмный – каймо́вий, крайко́вий.

Каёмочка – крайочка, лямі́вочка; см. **Кайма**.

Каёмочный – каймля́ний.

Каёмчатый – каймі́стий, крайча́тий. [Ві́в'язалася каймі́стою ху́сткою (Кон.)].

Каждение – ка́діння, (зап.) ка́дження, ку́ріння.

Каждого́дний – щорі́чний, рік-рі́чний; *срвн.* **Ежего́дний**.

Каждого́дно – щорі́чно, рік-рі́чно; *срвн.* **Ежего́дно**.

Каждоде́нный, см. **Каждодне́вный**.

Каждодне́вно – повсякде́нь, повсякде́нно, повсіде́нь, щоде́нно; *срвн.* **Ежедне́вно**.

Каждодне́вный – повсякде́нний, щоде́нний; *срвн.* **Ежедне́вный**. [Щоде́нна лайка та доко́ри (Мирн.)].

Каждолетний, см. **Каждого́дний**.

Каждолето́к, см. **Пого́док**. *Дети -летки* – ді́ти-рі́чняка́.

Каждоме́сячный – щомі́сячний, щомі́сяцевий; *срвн.* **Ежеме́сячний**.

Ка́ждый – 1) (*всякий, все*) ко́жний, ко́жен, (*диал.*) ко́ждий, (*всякий*) уся́кий, уся́к, (*без обозн. лица*) ко́жне, ко́жде, уся́ке. [Ті́льки товари́ша мо́го ко́жен міг-би впізна́ти (Коцюб.). Ко́жда кві́тка ки́дала йому́ одну́ перлу́ під но́ги (Самійл.). Ся́ду з че́лядню обі́дати – ко́жне од ме́не ніс ве́рне (Коцюб.). Вся́к його́ слуха́ти йшов (Л. Укр.). Їх ім'я́ вся́ке тепе́р зна́є і не тре́ба їх тут наменовува́ти (Грінч.)]. *На -дую́ душу́ приходи́тся* – на ко́жного припада́є. **-дый, кто (сделает это)** – ко́жне, що́ (це вчинить). **-дый без исключения** – ко́жнісі́нький, ко́ждісі́нький, ко́жне без ви́(й)нятку. [Поно́вляв я в сво́й па́м'яті аж до найме́ншої дрі́бниці, аж до ко́жнісі́нького слі́вця (Крим.)]. *На -дом шагу́* – на ко́жнім кро́ці; що́ не кро́к, (то)... **С-до́го (по раскла́дке)** – від ду́ші. [На сході постанови́ли: поку́пити маши́ну в Ки́їві, а гро́ші на це зібра́ти од ду́ші (Звин.)]; 2) (*и тот и другой и третий, каждый следующий*) ко́жний, ко́жен, ко́ждий. [Оди́н чоло́вік нара́яв ї́ти до ко́жного (судді) до́дому (Кві́тка). У ко́ждій па́лі угору́ ді́рка продо́бана (Кві́тка)]. **-до́го деся́того (пороть)** – що́-деся́того (бі́ти, сі́кти). **дый из нас** – ко́жний (ко́жне) з нас. *Календа́рь на -дый ме́сяц* – календа́р на ко́жний (ко́жен) ме́сяць. *На -дые́ два, три (приходи́тся)* – що́ два, що́ три, то́ й... [Що́ п'ять версто́в, то́ й коршо́мка (Рудан.)]. *На -дый (что ни... то и)* – що́... то. [Що́ байра́к, то́ й коза́к (Приказка)].

При -дом выезде – при ко́жнім виїзді. *-дые пять станций буфет* – що п'ять ста́нцій буфет; буфет – що (ко́жні) п'ять ста́нцій. *С -дым разом (чем далее)* – де-далі, чим-раз. [Де-далі все трудніше і трудніше ставало знайти якусь роботу (Коцюб.); 3] (*в обознач. времени*) ко́жний, ко́жен, ко́ждий, що; а) *именит., вин. и твор. пад.* (*-дый, -дую, -дым*) *передаётся через род. или именит. п.* (ко́жен, ко́жного, ко́жної) *или «що» с род. или именит. п.* [Ко́жної неділі ходили в го́сті (Ніков.). Ко́жних чверть (що-чверть) го́дини ню́хав таба́ку (Херсонщ.). Шо-де́нь, бо́жий довбе́ ре́бра (Шевч.) Чуже́ поле полива́ють що-днѐя і що-но́чі (Шевч.). Тужу́-ж я тужу́ що-де́нь, що-годи́на (Чуб.). *-дый раз, час, день, вечер, месяц, год* – що-ра́зу, що-ра́з, раз-у-раз, (*постоянно*) усе́, (*ежечасно*) що-годи́на, що-годи́ни, що-днѐя, що-де́нь, де́нь-у-де́нь, де́нь-при-де́нь, що-вечі́р, що-вечора́, що-мі́сяця, що-рі́к, що-ро́ку. *-дую ночь, минуту, неделю* – що-но́чі, що-ти́жня, що-хва́лини. *-дым летом* – ко́жного лі́та, що-лі́та, що-лі́то. *-дое утро, воскресенье* – що-ра́нку, ко́жного ра́нку, ко́жен ра́нок, що-неді́лі, що-неді́ля; б) *вин. пад. с предлогом «в», «через» (-дый, -дую) и твор. пад. с предл. «с» передаётся род. под. с предл. «за» или род. без предлога от «кожний» или «що» с род. или именит. падежѐм.* [За ко́жної доби́ бува́ли ката́строфи (Ніков.). Ко́жної хви́лини я гото́вий (Крим.) Ко́жних пів-годи́ни. До це́ркви ходи́в що-дру́гої неді́лі (Стеф.). *В -дую среду (приходите)* – ко́жної се́реді (приходьте). *В -дую минуту* – ко́жної хви́лини, (*гал.*) в ко́ждій хви́лі. *Через -дый понедельник* – що-дру́гого понеді́лка. *С -дым годом* – що-рі́к, що-ро́ку, що-го́ду, від ро́ку в рі́к. *С -дой минутой* – що-хви́лина. *С -дым разом (хуже)* – що-ра́з (то гі́рше), чим-ра́з (гі́рше), (за) ко́жного ра́зу (все гі́рше).

Ка́же́ние, см. Ка́ждѐние.

Ка́женик – 1) (*калека*) ка́ліка; 2) (*одержимый*) божеві́льний, наві́жений, наві́сний; (*скопец*) скопе́ць (-пця), (*диал.*) скі́п (-опа), рі́занець (-нця), халашта́н (-на́).

Ка́жется, см. Ка́за́ться и Ка́жись 1.

Ка́жинный, см. Ка́ждый. -нный раз – що-ра́зу.

Ка́жись – 1) (*кажется*) зда́ється, ба́читься, (*сокращ.*) ба́чця; *см. Ка́за́ться 5.* [Зда́ється, хтось гука́є (Ніков.). Ба́читься, у́же світа́є]; 2) (*казалось бы, как будто, никак*) неначе́, наче́, ніби, либо́нь. [Неначе́, хтось іде́ (Грінч.). Ніби, змарні́ли ви ду́же. Та ти, либо́нь, блуди́ш? (Рудан.); 3) (*вероятно, должно быть*) десь, ма́бу́ть, (*диал.*) наді́сь. [Я на ро́лі лю́бовників, десь, нездатний (Крим.). Ма́бу́ть, із ше́стєро їх при́йшло (Ки́вщ.).]

Ка́за́к – коза́к (-ка): *ум.* коза́чєнько, коза́чок (-чка); *ув.* коза́рлю́га, коза́чище; (*реестровый*) лейстро́вик; (*запорожский*) запоро́жець (-рожця), низове́ць (-вця), сі́човик запоро́зький, низовий (-вого), сі́човий коза́к; (*черноморский*) чо́рноморе́ць (-морця), коза́к чо́рноморський; (*донской*) донча́к, дінський коза́к; (*кубанский*) куба́нець, куба́нський коза́к, пласту́н; (*наёмный работник, батрак*) бурла́ка; (*дворовый молод. челов.*) коза́чок (-чка). *-закі (соб.)* – коза́цтво, (*устар.*) коза́чество, коза́чина, (*фамил.*) коза́чня. *Звание, состояние -ка* – коза́цтво. *-ком быть, жить* – коза́кува́ти. *Червонный (Красный) -зак* – червоний коза́к, червоне́ць (-нця).

Ка́закін – коза́чина, коза́кін. [Ма́ти хоті́ла одя́гти йо́го в коза́чину, в но́ві кра́мні шта́нці (Н.-Лев.).]

Ка́заков – коза́ків (-ко́ва, -ко́ве). [Ще́ дівчи́на дveréй не одчи́нила, коза́кова пше́ниця поспі́ла (Пі́сня)].

Ка́закованіе – коза́кува́ння. [Коза́кува́ння поча́ли й ви́щі това́риства на Вкраї́ні вважа́ти собі́ за найкра́щу сла́ву (Кулі́ш)].

Ка́закова́ть – коза́кува́ти. [Не коза́кува́ть Мико́лі, бо не бу́де у ньо́го ко́ня ніко́ли (Номис)].

Ка́закоман – коза́коман (-на), коза́кофі́л.

Ка́зан – ка́зан (-на́), *ум.* ка́занок (-нка), ка́заночок (-но́чка), ка́занчик.

Ка́занская сирота – свѐтий та бо́жий. *-кий нищий* – пече́рський ста́рчик.

Ка́зара, Ка́зарка – 1) (*малый дикий гусь*) бі́логорлик-гу́сик; 2) (*бурлак*) бурла́ка; 3) (*хлебный*

жушок, моль) кузька.

Казарма – 1) казарма, казарня, (*гал.*) касарня; 2) (*у запорожцев и для рабочих*) курінь (-реня).

Казарменный – казар(е)мний, (*гал.*) касарняний. **-ные привычки** – солдатські завички.

Казать – 1) (*что кому*) являти, явити. [А всі решта, кілька тисяч, носа не являють (Рудан.)].

-зять весёлый вид – удавати веселого. *И виду не -зять* – і знаку не подавати. *Не -зять глаз* – очей не навертати, очей не показувати. **-жет себя (барином)** – удає з себе (пана); 2) (*дают видеть*) показувати, показати що. **-жи паспорт** – покажи (покажуй) пашпорт; 3) (*являют*) появляти; 4) (*приказывать*) казати, сказати. [Вам казано: любіть братів (Олесь)]. **Казанный** – явлений; показаний; казаний.

Казаться – 1) (*являются*) являтися, з'являтися, показуватися; *срвн. Показываться 2. И на глаза не -жись* – і на очі мені не навертайся. *Стыдно людям -заться* – сором і на люди вийти (перед люди стати); 2) (*иметь вид*) показуватися, видаватися за що, на що, чим; *срвн. Представляться 7 (чем) и Показываться 4*. [Він як народивсь, то показувався дуже слабкого здоров'я (Крим.). Оддалеки все видається меншим (Комар). Дядькові закиди видаються йому надто слабими (Борд.). Ця річ тільки видається на велику]; 3) (*кому чем, являются в виде чего кому, мнятся*) здаватися, видаватися, увижатися, удаватися кому, для кого за що, чим; *срвн. Показываться 4*. [Кожна хвилинка здавалась за цілі роки (Коцюб.). Цей простий звичай здавався для неї комедією (Н.-Лев.). Світ йому здавався чудний і непевний (Ніков.). Школа видавалась їй іноді домовиною (Коцюб.)]. **-ться на вид** – показувати. [Хліб з весні показував нічого (Звин.)]. **-жется на вид** – показує кому. [З обличчя більш двадцяти літ їй не показувало (Свидн.)]. **-зался (каким)** – виглядав на кого, ким, немов хто, подавав на кого. [Син виглядав немов винний (Крим.)]. **-ться странным, удивительным (что)** – дивно здаватися кому. [Дивно тільки здалось йому, що Черевань про те ані гадки (Куліш)]. *Как вам -жется?* – як вам здається? як на вас? як вам видається? як гадаєте? **-жется, он вздорлив** – здається, (що) він колотливий. *Он мне -жется вздорным* – він мені здається людиною недоладною; про мене (для мене) він виглядає на людину недоладну. *Как мне -жется* – як на мене. **-жется молодым** – виглядає на молодого, молодого глядиться. *При заходе солнце -жется больше* – навзаході сонце здається більшим; 4) (*мерещиться*) здаватися, увижатися, увиджуватися, видітися, убачатися, видаватися, маритися, верзтися, уздріватися, виглядати, придаватися кому чим, на що; *срвн.*

Показываться 3. [Йому все ввижається, що до хати злодій лізе, – то він спати не може (Звин.). А він усє перед моїми очима увиджується (Г. Барв.). Хоч видіється, що гусак промовляє тихо, а може то й не гусак (Рудан.). Все йому батько покійний убачається (ЗОЮР). Все йому виглядало, що він тоті діти носить (Стеф.). Як надивилася я на те страхиття, то й тут мені придається (Звин.)]. *Как -жется (кому)* – як здається (кому, для кого). **-жется мне** – видається, бачиться, видіється мені. *Это только с первого взгляда так -жется* – то тільки на перший погляд так (такє) увижається (видається). *Это вам только так -жется* – то вам так тільки здається (увижається); 5) **кажется (безлично)** – здається, бачиться, виглядає. [Здається так-же само гуляють, як і в нас, да не так (М. Вовч.). Бачиться, в тиші глибокій крилами має весна (Вороний)]. **-залось** – здавалося, бачилося. **-жется, верно** – здається, вірно. **-жется (утвердительно)** – (та) здається!; 6) **-жется, как нрч., см.**

Кажись 2, 3. Кажущийся – на погляд, на око, ніби-то такий, ніби-то справжній, гаданий, позірний, на позір, (*гал.*) ілюзоричний. **Ошибка лишь -щаяся** – помилка лиш на око така. **-щийся результат** – ілюзоричний наслідок. **-щийся сильным** – на позір сильний (дужий).

Казачий – козацький, козачий. **-кие вольности** – козацькі привілеї. **-кое дитя** – козача (-чати), козаченя (-няти). **-кие угоды** – вольності козацькі. **-кое своеволие** – козача сваволя.

По-казацки – по-козацькому.

Казачество – 1) (*казаки, соб.*) козацтво. **Донское -ство** – донські козаки, дончаки. **Кубанское -ство** – кубанські козаки, кубанське військо. **Червонное -ство** – червоне козацтво.

- [Працювали в партизанах, потім у червоному козацтві (Микит.); 2) (*время казачества*) коза́чина; 3) (*состояние, служба казака*) коза́цтво. [Ти свою голову пошануй, коли не шануєш коза́цтва (М. Вовч.); 4) (*жизнь казака*) козакува́ння, (*батрака*) бурлакува́ння.
- Коза́чий** – коза́чий, коза́цький, (*принадл. ему*) коза́ків (-ко́ва, -ко́ве). [Сонце гріє, вітер віє на степу коза́чим (Шевч.). Коза́цька ша́пка. Коза́кова пшени́ця]. **-чий офіце́р** – коза́цький офіце́р. **-чья стри́жка** – чуб по-коза́цьки. **-чий урядник** – коза́цький підофіце́р. **По-коза́чьи** – по-коза́чому.
- Козачи́на** – коза́чище, коза́чійсько, козарлю́га. [Лежи́ть кома́рище, запо́розьке коза́чище (Пісня)].
- Коза́чить** – козакува́ти.
- Коза́чка** – 1) коза́чка; 2) (*рогаль*) чепі́га.
- Коза́чок** – 1) коза́ченько, коза́чок (-чка); *см.* **Коза́к**; 2) (*танец*) коза́к, коза́чок (-чка); 3) (*мальчик для услуг*) коза́чок, джу́ра, хлопець (-пця).
- Коза́ччина** – 1) (*соб. казаки*) коза́ччина, коза́цтво, (*устар.*) коза́чество, (*фамил.*) коза́чнїя; 2) (*время казачества*) коза́ччина, коза́цтво, (*диал.*) коза́чизна. [Не верне́ться коза́ччина, не встану́ть гетьма́ни (Шевч.)].
- Казе́йн**, *хим.* – казе́йна (-ни).
- Казема́т** – 1) (*крепостная башня*) казе[а]ма́т (-ту), куна́. [Сидя́ть у куні за́битїї в кайдани́ (Стор.)]; 2) (*камера тюремная*) казе[а]ма́т (-ту), цю́па, *ум.* цю́пка, *вульг.* шпакі́вня.
- Казема́тирова́ть** – казе[а]матува́ти. **Казема́тирова́ний** – казе[а]матува́ний.
- Казема́тний** – (*о крепости*) казе[а]ма́товий; (*о тюрьме*) казе[а]ма́товий, підтюре́мний. [Без моли́тви шпурні́ть мого́ трупа́ в підтюре́мні́ мури (Крим.)].
- Казе́нна** – 1) (*каморка, клетушка*) ко́мірка, ко́мірчи́на, хи́жа, хи́жка; 2) (*лежанка*) лежа́нка, при́пічок (-чка); 3) (*каюта на речных судах*) каю́та, кабі́на, пере́діл (-лу); 4) (*винная лавка*) шка́льня, шка́лики, казе́нка, *вульг.* винопо́лька; 5) (*водка*) казе́нка; 6) (*тайничок*) ванькі́р (-ра), ванькі́рчик; 7) (*шкатулка*) скрі́нька, (*при сундуке*) при́скрино́к (-нка).
- Казе́нник** – (*в ружье*) магази́н (-ну), задо́к (-дка).
- Казе́нничать** – (*прогуливать уроки, работу*) ка́зню пра́вити.
- Казе́ннокош́тний** – казеннокош́тний, ска́рбовий.
- Казе́нний** – 1) (*официальный*) казе́нний, урядо́вий. [А велико́руси? Чи їм прище́пило пра́вління ква́сний «патріоти́зм» або́ любов до казе́нного оте́чества? (Крим.). Росі́йську ду́шу дава́ло йому́ (украї́нцеві) росі́йське життя́, росі́йська урядо́ва слу́жба (Грінч.)]. **-ная обяза́нність** – урядо́ва повинні́сть. **-ная Росси́я** – урядо́ва (офіціа́льна) Росі́я. **-ний то́н** – офіціа́льний то́н. **-ное учре́ждение** – урядо́ва устано́ва. **-ная слу́жба** – урядо́ва поса́да; 2) (*принадл. казне*) казе́нний, ска́рбовий, ска́рбний, коро́нний. [Казе́нний лі́с (Крим.). Папе́ри, які́ запеча́тано ска́рбовою печа́ттю (Грінч.). Було́ дово́лі й се́лян коро́нних, то́б-то та́ких, що сиді́ли на казе́нній зе́млі (Доман.)]. **-ные де́ньги** – держа́вні ко́шти, ска́рбові гро́ші. **-ное добро́** – казе́нне добро́. **-ний інте́рес** – інте́реси держа́вної ска́рбниці, фі́ску. **-ний крестя́нин** – казе́нний, коро́нний се́лянин, казе́нець (-нця). **На -ний сче́т (отнести)** – на (за) раху́нок держа́вної ска́рбниці (записа́ти). **-ная пала́та** – фіна́нсова пала́та. **-ний пансіо́н** – казе́нний пансіо́н. **-ная печа́ть** – ска́рбова печа́тка. **Учи́ться на -ний сче́т** – вчи́тися (нау́ку дістава́ти, побира́ти) казе́нним ко́штом.
- Казе́нщик** – (*прогуливающий работу, уроки*) казнопра́в (-ва).
- Казе́нщина** – казе́нщина, офіціа́льщина.
- Казино́** – казіно́, (*гал.*) касино́ (-на).
- Казі́сто**, *нрч.* – пока́зно, га́рно.
- Казі́стость** – пока́зність (-ности).
- Казі́стий** – пока́зний, *ум.* показне́нький. [Одна́че він з се́бе ду́же пока́зний, здоро́вий (Н.-Лев.)]. **Не -стий с виду́ (на вид)** – з се́бе не пока́зний (на ви́гляд). **-тий собою́** – з се́бе

показний. **-тый чѣм** – показний чим, на що.

Казна – 1) (*деньги*) казна, скарб (-бу), гріш (гроша). [Треба-ж і зодягти, і зобути; на усє, на усє треба казни (Квітка). Що мені з тобою бідність і харпацтво? Що мені без тебе скарби та багатство? (Крим.)]. У него **-зны много** – у нього грошві багато. Тут нужна **-зна немалая** – сюди треба чималого гроша; 2) (*госуд. имущество*) казна, скарб (-бу). [Відібрали до скарбу всі маєстності (Н.-Лев.). Усє розпізнає: скільки казна колись мала, скільки тепєр має (Рудан.). Озирнись і ти, що сталось з нашою Річчю Посполитою: законів не поважають, скарб без грошей (Стор.)]; 3) (*касса оффиц.*) скарб (-бу), скарбі[о]вня. [Подать в скарбовню міську складати (Куліш)]; 4) (*казённая часть в ружье*) магазін (-ну), задок (-дка).

Казначей – скарбник, скарбівничий, скарбничий (-чого).

Казначейская – скарбівня (-вні), каса.

Казначейство – скарбниця, скарбівня. [Державна скарбниця. Наша академічна скарбівня].

Казначейша – 1) скарбничка; 2) (*жена казначея*) скарбничиха, скарбникова (дружина).

Казначейя – казначейя (-чєї), господія.

Казневой, Казненный – стратний, (*относящ. к палачу*) катівський. **-вой час** – стратна година. **-вые орудия** – катівське приладдя.

Казнение – карання, скарання, страта; см. **Казнь**.

Казнимый – караний, відданий на страту.

Казнитель – згубник, покарник, мордівник, (*палач*) кат, катівник. Он мой вечный **-нитель** – він моя вічна кара, мій вічний покарник.

Казнить – 1) (*предавать смертной казни*) карати, скарати, тратити, страчувати, стратити, потратити, губити, з(а)губити, катувати, скатувати, віддавати, віддати на страту, (о мн.) пострачувати, поскатовувати когo. [Вчора засудили на смерть, сьогодні скарали (Крим.). Вдовиного синонька тратити гадають (Пісня). Вже Харка стратили й заховали (Метл.). Уранці ми потратим Коваленка (Грінч.). Прив'язав коневі до хвоста і пустив у поле; так її скатували (Казка). Пана та Супруна ведуть загубити (Пісня)]. **-нить смертью** – карати, покарати, скарати на смерть, на горло, на горлі, горлом. [По декрету королівського суда покарано горлом (Ор. Лев.). Із сокирою кат у руках дожидав тих, що мусить на смерть покарати (Грінч.)]; 2) (*мучительно умерщвляют*) карати, скарати, тратити, стратити, катувати, скатувати. [Столицю знищу; хто в ній є – скараю і зневолю (Ворон.)]; 3) (*ниспосылать несчастья*) карати, покарати. [За що тебе Господь кара, карає тяжко? (Шевч.)]. **-нить чѣм** – карати чим. [Карати поглядом, зневагою]. **-нить какой-либо работой** – поставити на кару когo. [Доля щербата поставила його за чийсь гріхи на кару коло газетної української роботи (Єфр.)]. **Казнённый** – с[по]караний, страчений, скатований.

Казниться – 1) каратися, тратитися, бути караним, покараним *и т. д.*; см. **Казнить 1 и 2**; 2) (*наказывать себя, мучиться*) каратися. [От за що караюсь, от за що мене, сестрички, і в рай не пускають (Шевч.). Я каралась весь вік в чужій хаті (Шевч.)]; 3) (*искупать*) покутувати за що чим. [Шукання чогось кращого, за яке доводиться потім покутувати роками тюрми та заслання (Єфр.)].

Казнокрад – казнокрад (-да). [А грошві тут треба скільки, знає кожний казнокрад (Самійл.)].

Казнокрадство – казнокрадство (-ва), казнокрадіж.

Казнохранилище – скарбниця, скарбівниця.

Казнохранитель – підскарбій (-бія).

Казнохранительница, см. **Казнохранилище**.

Казнь – 1) (*наказание*) кара, покарання. [Десять кар єгипетських]; 2) (*смертная*) страта, смертна кара, кара смертю, кара на горло (горлом, на горлі). **Запретить под страхом смертной -зни** – заборонити під карою смерті. **Подвергнуть смертной -зни** – віддати на страту когo. **Подвергнуться, смертной -зни** – бути покараним на горло. **Подлежит смертной -зни** – повинен смертної кари. [За се повинен він смертної кари (Стор.)].

Предавать смертной -зни, см. Казнить смертью. Присудить к смертной -зни – засудити на смерть, на горло осудити. *Освободить от смертной -зни* – горлом дарувати, життям дарувати, помилувати, визволити від горла когось. [Щоби ні січено, ні рубано, але щоб Тékлу горлом даровано (Гол.)]. *Присуждённый к смертной -зни* – на страту призначений.

Публичная казнь – прилюдна кара (стра́та); 3) (*пытка*) катування; (*мучение вообще*) кара, му́ка, торту́ри (-тур), мордування.

Ка́зовый – показний; що на-показ. **-вий стороной** – лицём. [Навіть фанатизм у них одним лицём ідейний, що ніколи й ні на що не зворушує (Корол.)].

Казуа́р – казуа́р (-ра).

Казуи́ст – казуі́ст (-та).

Казуи́стика – казуі́стика.

Казуи́стический – казуі́стичний.

Ка́зус – ка́зус (-су), о́казія, ви́падок (-дку), приго́да. *Смешной -зус* – смішна о́казія, чудасія.

Юридический -зус – правний ка́зус. *Что за -зус случился!* – яка-ж чудасія (о́казія) вийшла!

Ка́зусный – ка́зусний, дивний, чудний. [Ка́зусне діло, – обізвався таки́ писар (Квітка)].

Ка́йн – 1) Ка́йн; 2) (*перен.*) ка́йн, юда.

Ка́йніт, *минер.* – ка́йніт (-ту).

Ка́йла – кайло́ (-ла). [Забравши своє звичайне шахта́рське начиння – лямпочкі, кайла, обушки, робітники́ один по одному почали́ виходити (Черкас.)].

Ка́йли́ть – кайлува́ти, бити кайло́м.

Ка́йма – 1) (*покрамка*) бе́рег (-рега), береги́ (*мн.*), кра́йка; (*обшивка*) (об)лямі́вка, обві́дка, о́краєць (-йця), шля́рка; (*на юбке или рубахе*) ли́штва; (*суконная*) ви́кравка, о́крайка, о́кравка; (*бархатная, меховая*) то́рочка, баба́к. [Ху́стка з жовтогарячою кра́йкою (Кон.). Принесу́ хварту́х дорогий – золоті́й бе́регі (Пісня)]; 2) (*полоса по краю чего-либо*) лямі́вка, то́рочка, обві́дка, ли́штва, (*полоса*) сму́га. [Скелі присипані зверху лямі́вкою з білого́ снігу́ (Корол.). Над річко́ю село з білими хатка́ми та вишне́вими садка́ми обля́гло її узорча́тою ли́штвою (Мирний)]. *Обвести -мой чего* – підве́сти чим. [На́стя побі́лила стіни, підвела́ при́пічок черво́ною гли́ною (Коцюб.)].

Ка́йма́н, *зоол.* **Alligator** – кайма́н (-на), аліга́тор (-ра), (*крокодил*) крокоди́л (-ла).

Ка́йма́ть – лямува́ти, (*глиной, краской*) обво́дити, обве́сти, підво́дити, підве́сти; *см.*

Ока́ймля́ть. Ка́ймле́нный – ка́йма́стий, лямо́ваний. [У бі́лій су́кні, лямо́ваний по всі́х рубцях ши́рокою, чо́рною габо́ю (Л. Укр.)].

Ка́йнозо́йский – ке[а́й]нозо́йський, новожи́вотний. [Кенозо́йський ві́к (Герин.)].

Ка́йсак – каза́к, (*редко*) кайза́к. [У Бо́га за двері́ма ле́жала соки́ра... А кайза́к... любе́нько та тихо і вкрав ту соки́ру (Шевч.)].

Как, *нрч.* – 1) (*для выражения, вопроса*) **як**, (*каким образом*) **які́м чи́ном**, по-яко́му? [Як ти пі́деш, що та́кий дощ? (Харк.). Які́м чи́ном поми́рити вбійчи́й песимі́зм і за́клик до розгну́зданої весе́лості? (Крим.)]. **Как би́шь?** – **я́к бо**, **я́к пак**, **я́к бак**? [Як бо його́ зва́ти? Я́к пак він каза́в? (Сл. Ум.)]. **Как бы́ть** – **я́к його́ бу́ти**? що почати́? **Как вели́к?** – **які́й завбі́льшки**? **Как вы́ говорите?** – **я́к ка́жете**? **Как далеко́ (до Киева)?** – **чи дале́ко (до Ки́їва)?** **Как доро́го?** – **чи до́рого? по чо́му?** **Как же (ритор. вопрос)** – **я́к, я́к його́, я́к та́ки?** **Как ваше́ здоро́вье?** – **я́к ся ма́єте? я́к там (ваше) здоро́в'ячко?** **Как зову́т?** – **я́к зва́ти, я́к на ім'я́, я́к по ба́тькові, я́к прі́звище, я́к зву́ть?** [Я́к-же тво́го бра́та зву́ть? (Сл. Гр.)]. **Как ваше́ імя?** – **я́к вас (ре́же вам) на ім'я́? я́к вас зва́ти?** **Как іменно́?** – **я́к са́ме?** **Как фа́милія?** – **я́к прі́звище? я́к прозива́єтесь?** **Как? как?** (*при переспрашив.*) – **що? що?** **Как мно́го?** – **я́к бага́то? я́к заба́гато?** **Как можно́?** – **я́к (-же) можна́? я́к та́ки можна́? де-ж можна́?** **Как не (нельзя́ не)?** – **я́к та́ки не? я́к його́ не?** **Как по́живаєте?** – **я́к ся ма́єте? я́к ся мо́жете?** **Как прика́жете вас называ́ть?** – **я́к вас ма́ємо зва́ти?** **Как про́йти на та́кую-то ули́цу?** – **я́к його́ пере́йти до тако́ї-то ву́лиці?** **Как скоро́ (это́ будет)?** – **я́к (чи) шви́дко (це́ буде)?** **Как же**

так? – як-же (воно) так? як пак так? як такі так? **Как так?** – як то? через що? як то так? **Как таки так?** – як такі так? **Как это** (при *возражении*) – як то? [Чому... я повинна геть в усьому вас слухать? – Як то чому? Та я-ж тебе зродила на світ (Крим.); 2) (для *выражения восклицания, удивления, возражения, сомнения*) як, як-же! [Ой, як болить моє серце, а сльози не ллються (Котл.). Як дам ляща тобі я в пику! (Котл.). Як крикну я: брешеш! (Стор.). Як-же зчепились вони, – така була буча (М. Вовч.). **А как же!** (*утверд.*) – атож, ато, аякже, (*зап.*) ая! **Вот как!** – ось як, оң як! **Как вот...** – як ось, аж ось, агу, коли ось. [Тут тільки що перемолвився (Еней)... як ось із неба дощ полився (Котл.). Агу, нашій Марусі трошки легше стало (Квітка)]. **Как во, как на...** (*народно-поэтич.*) – що. [Що на Чорному морі на камені біленькому, там стояла темниця кам'яная (Дума)]. **Как во городе, во Казани** – що в городі та в Казані. **Как вдруг** – коли це, аж, аж гульк, (*диал.*) ажень. [Коли це, серед уважного мого писання, раптом мене щось ударило десь у глибу душі (Крим.). Аж гульк, з Дніпра повіринали малії діти сміючись (Шевч.). Тільки що поблагословивсь їсти, аж та стріла так і встромилась у печеню (ЗОЮР)]. **Как не!** (*положит. знач.*) – коли не, як не! [Кабан коли не розбіжиться, коли не вдариться об дуб! (Казка)]. **Вон как** – аж-аж як. [Я вже їсти хочу, аж-аж як (Н.-Лев.)]. **Да как не** – як не, як-же не. **Как же** (*печально, горько*) – як-же, то-то. [Ой мій сину! то-то гірко, гірко умирати (Рудан.)]. **Как же!** **А то как же!** (*иронически*) – де-ж пак! [Пнеться, неначе справді велика цяця. Де-ж пак! нові штани справив (Номис)]. **Как бы не...** – коли-б не... [На мене він не нарікатиме, а от коли-б ви його не зневажили (Куліш)]. **Как бы не так!** – овва, та ба, авжеж, але-ж, але, але-але, еге, де-ж пак! [Не одна тихенько від матері по п'ятінкам пряла на свічку, щоб Кость її узяв, а Кость і овва! (Квітка). Вже що не робить світло, намагаючись просунутися ближче до темного закутка – та ба! ніяк не може (Коцюб.). Ну, то бери Ганну! – Авжеж! оце взяв-би той кадівб, що бублика зсіє поки кругом обійдеш (Н.-Лев.). Годі вилежуватись, іди молотити. Але-ж! (Сл. Гр.). І мені даси меду як піддереш? – Але-але! (Сл. Гр.). Ходім, Рябо! – Еге, ходім! Не дуже квапся... (Г.-Арт.). Злякаються вони? Де-ж пак! (Шевч.)]. **Как много** – як багато, якого багато, якого. [Якого багато людей на ярмарку! Якого тут людей (М. Вовч.)]. **Как бы ни (было)...** а... – що-що... а; хоч-би як... а... [Що-що, а батьків чіпати не слід (Крим.). Хоч-би як дивились ми на такий методологічний спосіб... а повинні будемо признати (Єфр.)]. **Как раз (мигом)** – як раз, як стій. [Вважав я себе за аскета; жоргнула – попався, як стій (Крим.)]. **Как хорош, прекрасен** (*при прил. сколь, насколько*) – який, який-же. [Яка-ж гарна! Які дурні люди бувають]. **Тут как тут** – як тут. [Всім молодим – гарбуз як тут (Греб.)]. **Как угодно!** – про мене, як хочете! [Про мене, йди з ним на мир, коли вже таке діло скоїлось (Н.-Лев.)]. **Уж как-нибудь будет** – якось то (вже) буде, якось-такось буде. **Уж как** (*бранит, хвалит*) – так то вже (лає). [Так то вже мене лає (М. Вовч.)]. **Уж как ни (старался)** – хоч як-як, вже-ж як не... [Хоч як-як я силувався загрузнути в ученій праці, але літературне тяготіння не кидало мене (Крим.)]. **Как бы это** (*желательн.*) – як-би його. [Як-би його пообідати! (Ніков.)]; 3) (*при сравнении, подобии, обознач. качества*) як, яко, що, (*гал.*) гей, (*как бы*) як-би, (*зап.*) коби, (*гал.*) гей-би, (*словно*) мов, немов, (*будто*) ніби, наче, неначе. [Вода чиста як сльоза. Яко поет правдивий, а не підспівувач... (Куліш). В душі йому Галя, що та зірочка сяє (Свидн.)]. **Как-будто (как бы)** – як, як-би, наче, неначе, ніби, (*словно*) мов, немов, (*будто*) десь, знай, буцім. [Еней тоді як народився (Котл.). Пішов на свято не явно, а як-би потай (Єв.). А що се – галас наче? Ба ні, спів (Грінч.). Дивлюся я на його, то от неначе-б межи гуси сірі орел сизокрилий вивівсь (М. Вовч.). Море за пароходом не так шуміло, ніби вже збираючись на нічний спочінок (М. Левиц.). Це був немов батько школярам (Єфр.). Сьогодні, десь, неспокійно у городі (Коцюб.). Стара верба похилилась над ним, знай та ненька рідна над своїми діточками (Федьк.). Мати шуткуючи одпихала їх, буцім сердита (Крим.)]. **Как будто бы** – якби-то, як-ніби, наче-то, неначе-то, ніби-то, нібиб-то, мов-би, мовби-то, немов-би, немовби-то, буцім-то. [Мокриною цікавляться,

немов-би знайо́мою дівкою з своєї слободи́ (Грінч.). Но́ги були́, мов-би підтя́ті (Крим.). То так губи́ і складе́, як-ніби свиста́ти (Рудан.). **Как** *встрѣпанный* – як перемітний, як скупаний. **Как** *горохом об стену* – як горо́хом об сті́нку, як пу́гою по воді́. **Как** *есть* – чисто, чистий, зовсім, цілком. [Хло́пчик – чистий ба́тько. Чисто вовк якийсь, а не люди́на]. **Как** *есть все* – чисто всі, геть усі. **Как** *живой* – як живий, як живісі́нський. **Как** *кто* (*в качестве кого*) – як хто, за ко́го. [Він присланий сюди́ за лі́каря. Я вам бу́ду за си́на рідного (як рідний син). По́рається всюди́ за видю́щу (Г. Барв.)]. **Как** *например* – як напри́клад, як от. [Було ба́гато пле́мен слов'я́нських, як от: поля́ни, дере́вляни, дулі́би, тиверці́, сі́вер (Куліш)]. **Как** *нарочно, как на зло* – як на те, як навми́сне. [І так ні́коли, а тут як на те ще й дру́ге діло́ приспі́ло]. **Как** *нельзя лучше, хуже* – як-найкраще́, як-найгі́рше, що-найкраще́, що-найгі́рше. **Как** *очумелый* – як наві́жений, як сказа́вшись, як зджумі́лий, як зджумле́ний (бі́гає, дивиться). **Как** *сумасшедший* – як (той) божеві́льний якийсь. **Как... таки** – як... так; що... що. [Тепе́р, па́ні, усі́ рівні́ перед зако́ном: що вели́кі па́ні, що оста́нні капа́рі (Яворн.)]. **Как** *то* (*при перечислении*) – як, як от. [Виро́блено особли́ві ти́пи вида́ннів, як міся́чники, тижне́вики, щоденні́ газе́ти (Єфр.). Не треба ви́толковувати, що ва́било до Бра́нда чистих люде́й, як от Агнес (Єфр.)]. **Как** *у Христа за пазухой* – як у Бо́га за дveréма. **Как** *что* (*отдавать, делать, брать наравне с чем*) – як що́, за що́. [Все то (мі́дякі) бі́дним мужика́м за срі́бло спуска́є (Рудан.)]. **Как** *что* (*подобный чему*) – як що́, рівний до чо́го, схожий на що́, поді́бний до чо́го. [Рука́ бі́ла, до папе́ру рівна́ (Васильч.)]; 4) (*обстоят. обр. действия*) як, (*каким образом*) яким чи́ном, спосо́бом, по́би[у]том. [Ча́стенько прига́дує та розка́зує, як у тому́ Чорноста́ві ко́лись ми жи́ли (М. Вовч.)]. **Как** *бы то ни было* – будь-що-бу́дь, хоч що-б там було́, будь-як-бу́дь. **Как** *видно* – ба́читься, (*фамил.*) ба́чця, зна́ти, мабу́ть, (*зап.*) віда́й. **Как** *водится* – як заведе́но, зві́сно, як воно́ веде́ться. [На бе́седі, вже зві́сно, попи́лись (Глібов)]. **Как** *должно* – як слі́д, як тре́ба, як годі́ться, нале́жно, нале́жито. **Как** *есть* – як є́, все по-пра́вді, наголо́. [Нехай-же ба́тько зна́ все чисто́, наголо́ (Самійл.)]. **Как-либо** – а) *см. Как-нибудь*; б) хоч так, хоч так; я́кось. **Как** *можно* – як(о) мо́га. [Як мо́га швидше́ уті́кай (Котл.)]. **Как-нибудь, кое-как** – як-небу́дь, а́би-як, а́би-то, дея́к, я́кось, ся́к-та́к, бу́длі-як, ле́да-як. [Як-небу́дь доста́ти його́ (Казка). Ти все ро́биш тільки́ а́би-як (Сл. Гр.). Він усе́ ро́бить а́би-то (Сл. Гр.). Не плач, ка́же, ляга́й та спи́: я́кось по́їдемо́ (Казка). Ко́би то дея́к на во́льний сві́т (Франко)]. **Как** *бы ни* – хоч-би́ як, хоч-би́ який. [Мину́ле не ве́рнеться, хоч-би́ я́ке га́рне було́ воно́ та прина́дне (Єфр.)]. **Как** *ни* – хоч як, хоч і як. [Хоч іспа́нці й як хоро́бро відбива́ли ко́жен за́біг, а що-де́нь нова́ обло́га і ще́ гірші́ бо́ї (Крим.). Хоч як ро́би коло́ землі́, а не забага́тієш (Липовеч.)]. **Как-никак** – я́кось-не-я́кось, я́кби не було́. [Я́кось-не-я́кось, вело́ся па́ру міся́ців, по́ки я розкру́тив тро́хи гро́шей (Франко)]. **Как** (*ни*) *попало* – а) *см. Как-нибудь*; б) (*в беспорядке*) жу́жмом, (*о живых суц.*) безба́ч, в бе́зладі́. **Как** *придётся* – як ви́йде, як ви́паде, на гала́й-бала́й; *см. Как-нибудь*. **Как** *раз* – са́ме, са́ме враз, як раз, акура́т, помі́рно. [Явдо́ха ста́ла са́ме про́ти вій́ї (Конис.)]. Бу́де акура́т, як ти ка́зав (Желех.)]. **Как** *следует* (*как нужно*) – як слі́д, як тре́ба, дола́ду, до-ді́ла, до пу́ття, ула́д, дола́дно, дого́дне, нале́жно, нале́жить, гара́зд; (*с честью*) че́сно, (*шутл.*) по-че́ськи; (*вежливо*) гре́че, зви́чайно, дого́же. [Що зро́бите, то все не до-ла́ду (М. Врвч.). Наро́ду че́сно поклонився́ (Грінч.). Не вмі́є... вслужи́ти дого́дне (М. Вовч.)]. **Как-то** (*неопред.*) – я́кось, я́к-то, я́кось-то, я́кось, я́к-ся. [Я́кось так чу́дно було́ ба́чити но́ги в чо́ботях (Коцю́б.). Я́кось-то не ви́падає́ вихва́ляти сво́їх (Л. Укр.)]. **Как... так...** – як... так... [Я́к ді́ди і ба́тьки на́ші ро́били, так і ми бу́демо́ (Номис)]. **Так – как** (*причин.*), *см. Так*; 5) (*союз и нарч. (отн.) времени: когда*) як, ко́ли. [Чи ти при́йдеш тоді́ до мене́, як со́нце згасне́, зве́чорі́є? (Лепкий)]. **А как...** – а як, я́к-же. [Я́к-же вмер па́волоцький полковни́к, він ви́йшов (Куліш)]. **Как** *вот* – а́же о́сь, а́ж, а́ж ту́т, а́ж о́т, ко́ли, ко́ли це́. [А́ж от перестри́ва на до́розі́ стано́вий (Казка)]. **Всякий раз как** – що́, що́ тільки́, а́би, а́би лиш. [А́ що́ тільки́ в це́ркві́ дя́к «і́же» за́співа́є, бі́дна ба́ба у кутку́ ма́ло не вми́ва́є (Рудан.). Що́ розже́неться́ проти́в Ко́жом'я́ки, то він його́

булаво́ю (Казка)]. *Между тем как...* – тим часом як... **Как-нибудь** (*когда-нибудь*) – як-небудь, якось, коли, колись, часом. [Заходьте, як-небудь. Але таки й зайдіть якось до вас (Крим.). Ти, мабуть, часом погадаєш собі: «бувають-же й поміж старшими добрі люди» (Крим.)]. *Однажды как-то* – раз якось. [Раз якось хмара наступала (Гліб.)]. **Как раз** (*во время*) – саме, як-раз, притьмом, акурат, саме враз. [Сімнадцятий рік пішов саме з Пилипівки (Крим.). Притьмом у сій порі прийшов, – ні, каже, опізнився (Н.-Вол. п.)]. *С тех пор как* – з того часу як, відтоді як. **Как-то** (*однажды*) – якось, колись, якось-то, колись. [І ото було якось над вечір (Крим.). Колись приходжу, а він такий гнівний (Сл. Гр.)]. **Как только** – а як, скоро. [Скоро жених і гості з двора, панночка в плач (М. Вовч.)]. *Уже час, как он у меня* – вже година, що (як) він у мене; б) (*условный союз – если*) як, якби, коли, коли-б, коби. [Правду каже, як не бреше (Приказка). Коли-ж згинув чорнобрівий, то й я погибаю (Шевч.)]. **Как бы** – якби, коли-б, коби; см. **Кабы**. [Лихі люди ходять тепер раз-у-раз по вулицях, коли-б ще до нас не залізли (Коцюб.). Пливе човен, води повен, коби (якби) не схитнувся (Пісня)]. **Как скоро** – скоро, скоро тільки, (*зап.*) скоро-но. [Дитина його загине, скоро тільки не покине він вогкого, отрутного для життя місця (Єфр.)].

Кака – (*детск.*) кака.

Какаду́, зоол. **Psittacus cristatus** – какаду́, біла папу́га, (*самець*) білий папу́га.

Какао – какао (*нескл.*).

Какао́вник – какао́вняк (-ка), шокола́дник.

Какао́вый – какао́вий.

Кака́ть – какати, (*детск.*) каки.

Кака́шка – какавелька. [Ходить до вітру коло са́мого поро́га. Скрізь какавельки (Звин.)].

Како́, см. **Как**.

Како́в, Како́вой – яковій, який. [Якова́ то я, братіку, у світі ста́ла (Пісня)]. **-во ваще** *здоровье?* – як ся маєте? **Како́в... таков** – яковий... таковий; який... такий. **Како́в поп, таков и приход** – якова́ ніва, такове й насіння; який піп, така й паракхвія; який цар, такий і псар (Приказки). **-ков!** – який! **-ков ни есть** – який є. **-ков бы ни был** – будь-який, хоч який.

Како́во, *нрч.* – яково́. [Яково́ тобі у заміжжі? (М. Вовч.). Не розпитуйте-ж і мене́, яково́ було́ нашої́ Оксані (Квітка)]. **-во кому** – як поводитьься кому. [Розказав, де він його́ бачив і як йому́ поводитьься (Квітка)]. **-во!** – ба (ач) як!

Како́й, Како́вой – 1) (*по качеству*) (*с логич. ударением на нём*) який. [Який со́ром!]; (*с лог. удар. на слове, к которому относится*) що за. [Що́ то за пекло, що́ тепло? (Приказка). Що́ то за хоро́ші, за молоді́ парубкі! (М. Вовч.)]; 2) (*который*) котрій, которій. [Котрі́ були по селу́ красивіші і багатіші дівчата, ті вже ждали (Квітка). Де? В котрім місці? (Франко)]; (*в относит. придат. предл.*) що, що такий, який; см. **Который 3**. [Ся повість подобається слухачам більше, ніж усі́ інші М. Вовчкові оповіда́ння, що я досі читав (Грінч.). А там звірі́ такі́ були, що ніде́ таких не було́ (Рудч.)]. **-кой лучший, больший и т. п.** – де-ліпший, де-кра́щий, де-бі́льший. [Де-кра́шого шукає]. **-кой дорогой** – кудо́ю? [Сюди-ж ішли́, дак бачили кудо́ю, хіба́ тепер не втра́пите са́мі? (Грінч.)]. **В -кое время?** – якого́ часу́? **До -кого времени** – на який час? до якого́ часу́? **-кая нужда знать?** – що́ за потре́ба зна́ти? **-ким образом** – яким чи́ном, побито́м, світо́м. **На -кого чорта** – на лихо́ї години, на якого́ біса, на біса. [На лихо́ї години́ тобі́ це зда́лося. На біса́ він тобі́? (Звин.)]. **Какое!** – де́ там! [Де́ там! Ба́тько наздо́жене́ і тільки́ наб'є́ (Крим.)]. **Како́й из** – котрій, (*реже*) которій. [Три́ пані – їдні́ штани́; котрій успі́є той штани́ наді́є (Приказка)]. **Вот -кой!** – о(т)такий, от(т)акенний. [Отаку́-то їй причи́ну воро́жка зроби́ла (Шевч.)]. **С -кою гордостью** – з яко́ю пихо́ю, як гордо́вито! **Како́й-то** – а) (*некоторый*) дея́кий(сь), котрійсь. [В дея́кімсь ца́рстві, в дея́кімсь госуда́рстві (Рудч.). Живе́ до котро́гось часу́ (Звин.)]; б) (*неизвестно кто*) якийсь, котрійсь. [Прихо́дили які́сь лю́ди (Ніков.)]; в) (*не без оттенка пренебрежения*) якийсь-то, якийсь-там, котрійсь-там. [Дурень розка́зує ме́ртвими сло́вами та якого́сь там Яре́му веде́

перед нами (Шевч.). **Како́й-нибу́дь** (из *нескольких*) – а) який, який-небудь, котрий, декотрий, котрий-будь, (*диал.*) будлі-який. [Ой чи так красно в якій країні, як тут на на́шій рідній Волині? (Л. Україн.). Гледіть, щоб кінь не забів котру́ (Стор.); б) (*неизвестно кто*) який, який-небудь. [Розпитує: чи нема́ де якого нетяги (*бобыля*)? (Рудч.). А то, як бродягу якого, ще в тюрму запруть (Мирн.); в) (*с пренебреж.*) аби-який, який-такий. [Вельможна панська персона явилася перед Плутона не як аби-який харпак (Греб.); г) (*не более как*) який. [За мить яку покину я сей світ (Грінч.). *Не како́й-нибу́дь* – не аби-який. [Почали нову хату розпинати, та ще не аби-яку й зробили (Гр. Гр.). *Кое-како́й* – сякий-такий, який-такий, деякий. [Сякий-такий аби був, аби хліба роздобув (Приказка). Хафіз деякі відносини до двірських сфер уже й тоді мав (Крим.). **Како́й попало** – аби-який, будь-який. [Звінчалась аби з яким батраком (Квітка)]. **Како́й бы ни** – хоч-би який, хоча-б який, (*руссизм*) який би не. [Шевченко знає, що минуле не вернеться, хоч-би яке гарне було воно та принадне (Єфр.). **Како́й бы ни был** – будь-який, усякий. [Взяли його до себе: нехай буде в хаті будь-який робітник (Київщ.). Матері усяка дитина хороша здається (Квітка)]. **Како́й бы то ни было** – будь-який, (*диал.*) будлі-який, (*раскакой*), переякий. [Забуваєш про будь-яке всеньке життя сучасне (Крим.). Подивись, яке! – Да хоч-би воно було переяке, а я його й дурно не озьму́ (Основа)]. *Хоть како́й-нибу́дь* – хоч який, (*устар.*) який-хотя. [Коли-б не узграницна сторожа, що-години мусіли-б українці сподіватись нападу, шкода була-б якої-хотя праці (Куліш)]. *Бог знает како́й* – бо-зна який, (*невесть какой*) невідь який. [Дасте їм читати невідь-які книжки, та ще й заборонені (Кон.). *Не бог весть како́й* – не який. [У мене що! не яка там і кара мені випала... Може ще то й не кара, а тільки так воно (Кон.)].

Ка́корва, *бот. **Matricaria maritima s. inodora*** – маруна, роман, ромен (-мену).

Какофо́нія – какофо́нія.

Ка́ктус – кáктус (-су), (*зап.*) кáктєя.

Ка́кша – собаче кáло.

Кал – кáло (-ла), послід (-ду), виміт (-мету), (*домашн. жив. ещє*) лайно́, лайняк, лайлак, (*травоядных*) кізяк (-ку), кіз (-зу); *детальнее: (рогатого скота)* товаряче (-чого), (*коровий*) корі[о]в'як, корівняк (-ку), коров'янка, (*конский*) коняк, кінський кізяк, балабушка, (*овечий, козий, заячий*) бібка *и* бібки (-бок), бурушки, буруб'яшки (-шок), (*кошачий*) котяк, кошатина (*мышиний*) мишак *и* мишаки (-ків), мишатина, (*птичий*) послід (-ду), (*куриный*) куряк, курячка, курячок (-чка) *и* курячки (-ків). *Задерживается кал* – запирається (затримується) кáло.

Каламбу́р – каламбу́р (-ру), прикладка, двозначність (-ности).

Каламбу́рист, -ристка – каламбу́рист, -буристка, каламбу́рник, -ниця.

Каламбу́рить – каламбу́рити, складати каламбури.

Каламбу́рный – каламбу́ровий, каламбу́рний, двозначний.

Каламе́нка, Каламе́нок, Каламя́нка – калама́йка.

Каламе́нковый, Каламя́нковый – калама́йковий, калама́йчатий.

Каламі́ты, палеонт. – каламі́ти (-тів).

Кала́ндр, техн. – кала́ндр (-ра).

Кала́ндрива́ть – кала́ндрувати, *сов.* скала́ндрувати, (*о мног.*) пока́ландрувати що.

Кала́ндрива́нный – кала́ндрований, скала́ндрований, пока́ландрований.

Каланча́ – 1) каланча́, дозо́рча (дозірна) ба́шта (вежа); 2) (*на заводах*) каланча́, гру́ба (з висо́ким димаре́м), дима́р (-ря).

Каланчи́ст – 1) каланча́р (-ря), пожа́рник (поже́жник), що вартує на каланчі́ (на дозо́рчій, на дозі́рній ба́шті, вежі); 2) (*истопник*) гру́бник.

Каланчо́вый – каланче́вий.

Кала́ч – кáлач (-ча); *ум.* кáлачик; *ув.* кáлачище. *Тёртый -ла́ч* (*перен.*) – бі́та голова́, бі́тий жак, лю́дина бувала, бувалець (-льця). [Ну, та й він біта голова, – його́ не оду́рите (Звиног.)].

О, то бітий жак! (Номис)]. *Дать на -чи́ кому* – дати на ковбаси кому́. *Досталось на -чи́ кому* – набрався товчеників хто. *Ни за белые -чи, И -чом не заманишь* – і калачём не принадиш. *Его -чом не корми, а сделай то и то* – що не кажи (или йому́ й ме́ду не давай), а (йому́) такі зроби. *Из одной печи, да не одни -чи́* – не того́ тіста книш.

Калачик – 1) калачик. *Свернуться -ком* – скрутитися калачиком, (*диал.*) скукобитися (скрутитися) у ковтюшок. [Скукобивсь у маненький ковтюшок, підібгав під себе ніжки (Яворн.)]; 2) -**лачики**, *бот. Malva rotundifolia L.* – калачики (-ків), про́скурки (-ро́к), про́скурень (-рня), (*зап.*) пацьо́рки (-ків).

Калачище – калачище (-ща), калачи́сько.

Калачник, -ница – калачник, калачни́ця.

Калачный – калаче́вий. *С суконным рылом да в -ный ряд* – з свиня́чим піско́м та в пшени́чне тісто.

Калачня – калачня (-ні).

Калган, *бот. Maranta (Alpinia) Galanga* – калга́н (-ну́). [Ба́ба Параска заправля́ла горілку міцним калганом (Н.-Лев.)]. *Настойка на -гане* – калгані́вка. *Дикий -ган, бот. Potentilla Tormentilla Neck.* – перста́ч-зав'язник, ку́ряче зілля, курзі́лля.

Калганный, Калгановый – калгано́вий.

Калгановка (*калганная настойка*) – калгані́вка.

Калейдоскоп – калейдоско́п (-па). [Мов калейдоско́п гіга́нтський, грає сві́т весь пе́ред ним (Франко)].

Калейдоскопический – калейдоско́пичний.

Калёка – калі́ка (*общ. р.*); *ум.* калі́чка, калі́ченька. [Була́ коли́сь Га́ндзя калі́ка небо́га (Шевч.)]. *-ка ползающий* – полазю́ка. *-кой стать, сделаться* – скалі́чити, закалі́чити. [На обидві руки́ скалі́чила (Київщ.). Закалі́чив він давненько вже (Черкащ.)]. **Полукалёка** – калі́куватий (-того).

Календарный – календа́рний, календа́ре́вий. [Дуже я люблю́ весну́, тільки календа́рну (Самійл.)]. *-ная реформа* – календа́рна рефо́рма.

Календарь – календа́р (-ря). *Грегорианский, Юлианский -дарь* – Грегоріа́нський, Юліа́нський календа́р.

Калёнды – калёнди (-лёнд).

Калёние – 1) (*раскаляние*) розпіка́ння, розжа́рювання; 2) (*закаливание*) гартува́ння; 3) (*повыш. темпер. при калении и переносно*) гарт (-ту). [Злить в палкі́м черво́нім гарті́ ду́ми радісно щасли́ві (Чупр.)]. *Белое -ние* – я́сний жар, бі́лий гарт. *Довести до белого -ния* (*иноск.*) – допекти́ до живо́го, (*фамил.*) допекти́ до живи́х печіно́к кому́; 4) (*об орехах, ягодах*) сма́ження, пра́ження.

Калёнка – 1) (*банная печь*) ка́м'янка; 2) гарто́вана стрі́лка (для дитя́чого лу́ка).

Калёный – 1) (*раскалённый*) розпе́чений, розжа́рений. *-ное ядро* – розпе́чена бо́мба; 2) (*закалённый*) (за)гарто́ваний. *-ная, -на стрела* – гарто́вана стрі́ла; 3) (*об орехах, ягодах*) сма́жений, пра́жений. [Орі́хи сма́жені (Маркев.)].

Калёченье – калі́чення, безві́чення, нівечення.

Калёчество, Калёчность – калі́цтво, покалі́чення. [Хіба́ яке калі́цтво знайдуть дохторі́, то не піде́ в москалі́ (Н.-Волин. п.). Встано́влено дові́чну пенсію́ незале́жно від причі́н інвалі́дності (ста́рість, покалі́чення) (Касян.)].

Калёчий двор – шкуроде́рня, гиці́лівка.

Калёчить – калі́чити, (*сильно*) безві́чити, (*портить*) нівечити ко́го, що. *-чить душу* – калі́чити ду́шу. *-чить жизнь* – нівечити (калі́чити) життя́. [І се життя́ моє́, що через вас я маю́, нещасним не робі́ть, не нівечте́ до краю́ (Самійл.)].

Калёчиться – калі́читися, (*портиться*) нівечитися. [Калі́читься бі́дна диті́на (Мирг. п.). А в наро́ді тим ча́сом рідна мо́ва губи́ться, нівечи́ться, моско́виться (Крим.)].

Калéчность, см. **Калéчество**.

Калéчный – калі́ка, калі́кува́тий, калі́чний, (*искалеченный*) покалі́чений, скалі́чений, калі́чений (-ного). [Щоб збира́лись до його́ усі́: і старé й малé й калі́чне (Грінч.). Підня́в ру́ки калі́чені до свято́го Бо́га (Шевч.).]

Ка́лечь – калі́ч (-чи). [Попро́дав увесь́ скот – зоста́лась са́ма ка́ліч (Лохв. п.).]

Ка́ли – калі́ (*средн. р., нескл.*). **-ли** едкое – ї́дкэ́ калі́, ї́дкий пота́с (-су).

Кали́бер, см. **Кали́бр**.

Кали́берник, **Кали́берница** – калі́берник, калі́берница.

Кали́берный – калі́бровий, калі́берний.

Кали́бр – калі́бр (-бру), ро́змір (-ру), мі́ра. *Крупного -бра* (*перен.*) – вели́кої мі́ри, вели́кого за́крою. [Вели́кої мі́ри худо́жник (Єфр.).] *Человек малого -бра* – лю́дина ма́лого копи́ла.

Кали́брірование и **Кали́бровка́ние**, **Кали́бровка́** – калі́брува́ння.

Кали́бріровать и **Кали́брова́ть** – калі́брува́ти. **Кали́брірованый** – калі́брува́ний.

Кали́бровщик – калі́брува́льник (-ка), калі́брува́ч (-ча́).

Кали́броме́р – калі́броме́р (-ра).

Кали́граф – калі́граф (-фа), краснопі́сець (-сця́).

Кали́графічески – калі́графі́чно, краснопі́сно.

Кали́графіческий – калі́графі́чний, краснопі́сний.

Кали́графія – калі́графі́я, краснопі́с (-су), (*уст.*) краснопі́сь (-си), кра́сне пи́сання́.

Произведение -фии – краснопі́с (-су).

Ка́лиевый – калі́йний, пота́совий. **-вое мы́ло** – зелéне (пота́сове, калі́йне) мі́ло. **-вая селі́тра** – пота́сова (калі́йна) са́літра. **-вая слю́да** – пота́совий ли́щак. **-вое сте́кло** – пота́сове скло́. **-вая щё́лочь** – пота́совий лу́г.

Ка́лий – калі́й (-лію́), пота́с (-су). **-лий азотнокислый** – азо́тан пота́су, пота́совий азо́тан, ні́трат калі́ю, калі́йний ні́трат. **-лий металличе́ский** – металéвий пота́с (калі́й). *Окись -лия* – о́кис (піво́кис) калі́ю, калі́йний о́кис *или* о́кис (піво́кис) пота́су. *Пере́кись -лия* – недо́кис калі́ю, калі́йний недо́кис, недо́кис пота́су, пота́совий недо́кис. *Угле́кислый -лий* – вугля́н пота́су, пота́совий вугля́н. *Хлористый -лий* – хлора́к пота́су, пота́совий хлора́к.

Кали́йный – калі́йний, пота́совий. **-ные удо́брения** – калі́йне угно́єння́.

Кали́ка перехо́жий – калі́ка перехо́жий.

Кали́ло – жига́ло. [Чо́го ти галасну́в, мов хто тебе́ припі́к жига́лом? (Тобі́л.).]

Кали́льный – гарто́[і]вний, жаро́вий. **-ная печь** – гарто́[і]вня́ (-вні́). **-ная лампа** – жаро́ва́ ля́мпа. **-ный свет** – жаро́ве сві́тло.

Кали́льня – гарто́[і]вня́ (-вні́).

Кали́льщик, **-щица** – гарто́[і]вни́к, гарто́[і]вни́ця.

Кали́на – 1) *бот. Viburnum Opulus L. (растение и ягоды)* – калі́на; *ум.* калі́нка, калі́нонька, калі́ночка. [Защебе́че солове́йка в лу́зі на калі́ні (Шевч.).] *Буду́ть пта́шки прилі́тати, калі́ноньку ї́сти (Пі́сня)].* *Дерево -ны* – калі́ніна. *Сделанный из -ны* – калі́новий; 2) *чорная -на, бот. Viburnum Lantana L.* – чо́рна калі́на, гордо́вина.

Кали́нина – калі́ніна.

Кали́нка, **Кали́ночка** – калі́нка, калі́нонька, калі́ночка.

Кали́нник – 1) (*калин. ро́ща, калин. хворост*) калі́нник (-ку́); 2) (*калиновы́й пирог*) калі́нник (-ка); 3) (*любителъ калины*) ла́сий на калі́ну.

Кали́нный, см. **Кали́новы́й**.

Кали́новка (*калин. нали́вка, насто́йка*) – калі́ні́вка.

Кали́новы́й – калі́новий. **-вые побе́ги** – калі́нові па́рості́. **-вы́й кисе́ль** – калі́новий кисі́ль.

Кали́нушка – калі́нонька, калі́ночка.

Ка́листый – калі́юва́тий.

Калита́ – калі́та, калі́тка, калі́тіна. [За сирото́ю Бог з калі́тою (Номис)].

- Калі́тка** – 1) (сумка) калі́тка; *срвн.* **Калита́**; 2) фі́ртка, *ум.* фі́рточка. [В садок одчїнена фі́ртка (М. Вовч.)]. У **-тки** – біля (коло) фі́ртки, на фі́ртці. [Ви були, Варваро, на вулиці? – Ні, не була. Постояла трохи на фі́ртці (Коцюб.)].
- Калі́точка** – 1) калі́точка; 2) фі́рточка. *См.* **Калі́тка 1 и 2.**
- Калі́точный** – 1) калитковий; 2) фі́ртковий.
- Каліть, -ся** – випорожнятися, паскудити; *см.* **Испражня́ться.**
- Каліть, -ся** – 1) (раскалять, -ся) розпікати, -ся, розжа́рювати, -ся; 2) (закалять, -ся) гартувати, -ся. [Шабельки гартують (Шевч.)]; 3) (об орехах, ягодах) смажити, -ся, пра́[я]жити, -ся. **Калёный**, *см. отдельно.*
- Кали́ф** – халі́ф (-фа). [Держали під своєю – владою навіть самого багда́дського халі́фа (Крим.)].
- Кали́фат** – 1) (территория и звание) халі́фат (-ту), (только сан) халі́фство; 2) (царствование) халі́фування.
- Кали́фов** – халі́фів (-фова, -фове), халі́фський.
- Калка**, *см.* **Каление 1, 2 и 4.**
- Калку́н, Калку́нка**, *см.* **Индю́к, Индейка.**
- Каллигра́ф, Каллигра́фия, -фі́ческий**, *см.* **Калигра́ф, Калигра́фия, Калиграфи́ческий.**
- Калмы́к, -чка** – калмік, калмічка, (*диал.*) комлік, комлічка, кімлік, -чка.
- Калмы́цкий** – калміцький. **-кий чай** – плитковий чай. **-кие орехи**, *бот.* ***Amygdalus nana* L.** – бобчук; *см.* **Бобовник 1.** **-кие шилья**, *бот.* ***Alhagi camelorum* Fisch.** – джантак. **-кий ладан**, *бот.* ***Ephedra vulgaris* Rich.** – ефе́дра.
- Каловый** – каловий, виметовий.
- Каломелевый** – каломелєвий.
- Каломель** – каломель (-лю).
- Калорийность** – калорійність (-ности).
- Калориметр** – калориметр (-тра).
- Калориметрия** – калориметрія (-рії).
- Калорифер** – калорифер (-фера).
- Калория** – калорія (-рії).
- Кало́ша** – 1) (в брюках) хо́лоша. [Мав без матні одні хо́лоші, і тільки сла́ва, що в штана́х (Котл.)]; 2) (обувь) кало́ша, гало́ша; (*валеная*) ке́ндя. *Садить, посадить в -шу* кого – заганяти, загнати ко́го на слизьке́. *Сесть в -шу* – ускочити, уклепатися; наско́чити на слизьке́.
- Калу́га, Калу́жина** – 1) (*пойма*) обо́лонь (-ни), обо́лоня (-ні), запла́ва, пійма, заплавна́ лука́; 2) (*топь*) багно́, багнище, драгно́, драговина, мокра́вина; 3) (*лужа*) калю́жа.
- Калужница**, *бот.* ***Caltha palustris* L.** – калю́жниця, лата́ття, жабник (-ка́), ку́ряча сліпо́та, по́пики (-ків).
- Калу́фер**, *бот.* ***Tanacetum Balsamita* L.** – кану́пер (-ру); *срвн.* **Кану́фер.**
- Калы́вать, -ся**, *см.* **Коло́ть 1 и 2.**
- Калы́м** – калі́м (-му), віно.
- Кальві́ль** (*сорт яблоск*) – кальві́ль (-лю).
- Кальвіні́зм** – кальві́нство, кальвіні́зм (-зму). [Пере́йшов на кальві́нство (Крим.)].
- Кальвіні́ст** – кальві́нець (-нця), кальвіні́ст. [Украї́нські пані́ робі́лись римськими като́ликами, кальві́нцями, люте́ра́нами (Куліш)].
- Кальвіністический, Кальвіністеский** – кальві́нський, кальвіні́стичний.
- Калька** – кальк (-ку).
- Калькі́ровать** – калькува́ти. **-ки́рование** – калькува́ння.
- Калькографи́ческий** – калькографі́чний. **-ское заведение** – калькографі́чна робі́тня.
- Калькули́ровать** – калькулюва́ти, *сов.* ска́лькулюва́ти. **Калькули́рованный** –

(с)калькульований.

Калькулятор – калькулятор (-ра).

Калькуляционный – калькуляційний.

Калькуляція – 1) (*действие*) калькулювання; 2) (*результат*) калькуляція.

Кальмар, зоол. *Loligo vulgaris* – кальмар (-ра).

Кальный, см. **Калильный**.

Кальсоны – підштанки (-ків), спідні (-день) *и обычно как прилаг.* спідні (-ніх) (штани); *срвн.*

Подштанники.

Кальциевый – кальційний.

Кальций – кальцій (-цію), вап (-пу), вапень (-пню). *Окись -ция* – окис (одноокис) кальцію, кальційний окис, окис (одноокис) вапу, ваповий окис. **-ций сернистый** – сірчак вапу (вапню). **-ций фосфорнокислый** – вапневий фосфоран.

Кальцинация *и* **Кальцинирование** – кальцинування, паління, випалювання.

Кальцинировать – кальцинувати (*сов.* скальцинувати), палити, випалювати (*сов.* випалити).

Кальцинированный – (с)кальцинований, палений, випалений. **-ная глина** – палена глина.

Кальцит – кальцит (-ту), вапняк; см. **Известняк**.

Кальщик, -щица, см. **Калильщик, -щица**.

Калья – росільник (-ку), огірчанка, квасок (-ску).

Кальян – кальян (-на).

Калюмет – калюмет (-ту).

Каляканье – балакання, базікання, патякання.

Калякать *и* **Калякивать** – балакати, базікати, патякати, теревенити, теревені точити (гнути, нести, правити), баляси (бальяндраси) точити, бальяндрасити, (*диал.*) калантарити, барабосити. [Звичайно за слівцем балакали по слову (Греб.). Позіхають собі, базікають про те, про се, а спати не йдуть (Васильч.). Сусіда мій ладен був теревенити цілу дорогу (Крим.)]. **-лякая** – балакаючи, базікаючи, балу-балу. [Отак, балу-балу, хилили чарку за чаркою аж до вечора (Звиног.)].

Калякаться – балакатися, базікатися. [Вітерець листом шелестить, бджола гуде, та – пурх! – по кущах пташки перелітують, то воно й балакається – точиться розмова, точиться (М. Вовч.)].

Каляки – балаки (-ків), балакня, теревені (-нів), бальяндраси (-сів).

Камала, мед. – камала.

Камарилья – камарилья (-льї).

Камаринская – камаринський (танець).

Камаша – камаша, гамаша.

Камбала, зоол. (*рыба Pleuronectes*) – (*обыкн.*) камбула, однобичка, одноочка, полурибка, (*мелкий сорт*) глось (-си). [І та риба в нас, хрещених, камбулою зветься (Рудан.). Баба сказала піймати полурибку і з'їсти (Чуб.)].

Камбаловидный – камбулуватий.

Камбиальный – камбіяльний. **-ный слой** – камбіяльний шар, м'язка. [Шар цих кліточок зветься камбіяльним шаром, або камбієм (м'язкою) (Троян.)]. **-ное кольцо дуба** – побіл (-лу).

Камбий – камбій (-бію).

Камбуз – камбуза (-зи), кухня (куховарня) на судні.

Камвольный – камвольний. **-ный трест** – камвольний трест.

Камвуд, бот. *Vaphia nitida* – габанове дерево, камвуд (-ду).

Камедетечение – клейотеча, гумоза.

Камедистый – клеюватий, гумуватий, гумоватий.

Камедный – клейовий, гумовий.

Камедь – клей (*р.* клею), гума. **-медь аравийская**, см. **Гуммиарабик**. **-медь вишнёвая** – клей

(глей) (р. к[Г]лею).

Каме́жник – кам'янище, ка́менище.

Камей, см. **Каме́я.**

Камейный – камейовий, камейний.

Камейщик – камейник (-ка).

Камелёк – 1) ко́минок (-нка), ка́мін (-ну); *срвн.* **Камі́н.** [Дивлюсь на ті пам'ятки знудженим оком та й в ко́минок кїдаю їх (Крим.)]. У **-ка** – ко́ло (біля) ко́минка, ка́міну; (*поэт.*: у *домашнего очага*) ко́ло родинного о́гнища.

Камели, мор. – камелі (-лів).

Камелия – 1) *бот.* **Camelia** – камелія; 2) (*женщина полусвета*) камелія, демімондєнка, ко́кота.

Камельковый – ко́минковий, ка́міновий.

Камене́ние – кам'яні́ння, ка́меніння.

Каменеть – кам'яні́ти, ка́меніти; *срвн.* **Окаменевать.**

Ка́мение, см. **Ка́мень.** *Побивать -нием,* см. *Побивать камнями (под Ка́мень 1).*

Камені́ка, см. **Костя́н(и)ка.**

Камені́стость – кам'я[ме]ні́стість (-тости).

Камені́стый – кам'я[ме]ні́стий, ка́менястий, ка́мінча́стий, ка́м'янува́тий, (*твёрдый*) ка́мінкува́тий. [Як ішов ти, Бо́же, з на́ми ка́м'ні́стими степа́ми... (Куліш). Дру́ге-ж зє́рно упа́ло на ка́мені́сте місце (Св. П.). В ка́меня́стих го́рах (Крим.) Ось-ось се́ред плитко́го, ка́мінча́стого брѳду зе́мля ро́зко́читься (Франко). Ва́лка у нас ка́м'янува́та (Херсонщ.). Груші зо́всім зе́лені, ка́мінкува́ті (Звин.).] **-тая почва** – ка́менястий гру́нт. **-тая пусты́ня** – ка́меняста пу́стїня (пу́стєля).

Камені́ть – ка́м'я[ме]ні́ти; см. **Окаменя́ть** и **Обраца́ть в ка́мень (под Ка́мень 1).**

Камені́ца, *бот., см.* **Костя́н(и)ка.**

Камені́ще – ка́менюка, ка́менище, ка́менісько. [Се́ме́н був ва́жкий, як ка́менюка (Грінч.)].

Ка́менка – 1) (*банная печь*) ка́м'янка; 2) (*шоссе*) ка́м'янка, бру́кований шлях, шо́се (*ср. р., нескл.*), (*вульг.*) со́ша. [Ка́м'янку́ю і́хати (Миргор. п.); 3) *зоол. пт.* **Motacilla oenante L.** – чи́калка звича́йна, іва́нчик, ка́менюх, ка́мінка, ка́меняр, бі́логузка; 4) (*жёлтая краска*) зо́лотокі́сть (-ко́сти), аври́пігме́нт, опе́рме́нт (-ту).

Ка́менник – ка́м'янище, ка́менище.

Ка́менноуго́льный – ка́м'яноу́глярний, ка́м'яно[зе́мляно]ву́гільний, ка́м'яноу́глевий.

[Ка́м'яно-у́глеві копа́льні бу́де оста́точно ви́черпано вже че́рез 250 ро́ків (Тутк.).] **-ные копи** – ка́м'яноу́глярні (ка́м'яноу́гільні) копа́льні (-лень). **-ная смола** – ка́м'яноу́глярна (ка́м'яноу́гільна) смо́ла. **-ная промышленность** – ка́м'яноу́глева проми́слобість. **-ная система, форма́ция** – ка́м'яноу́глярна (ка́м'яноу́гільна) систе́ма, форма́ция.

Ка́менный – 1) (*сделанный из камня*) ка́м'яний, ка́мінний, (*о здании, стене, ограде*) му́рований. [Він сі́в ко́ло дvereй на ка́м'яних схі́дцях (Н.-Лев.). Ка́мінная дзві́ниця рі́вна та висо́ка (Рудан.). Ка́мінний Госпо́дар (Л. Укр.). Це́рква невели́чка, але му́рована (Коніськ.)]. **-ный дом, -ное здание, строение, -ная постройка** – му́рований (ка́м'яний) ді́м (*р. до́му*), му́рований бу́динок (-нку), му́рована бу́дівля, ка́м'я[ме]ні́ця, му́рува́ння, му́рованя. [Вели́кий му́рований ді́м сі́рів на чо́рному не́бі (Коцюб.). У мі́сті я бу́вав – нади́вився там на бу́дінки ка́м'яні (М. Вовч.). За лі́тньої пори́ скрі́зь бу́дуютьсє в Москві́ но́ві ка́мениці (Крим.). Лі́та, до́щі та ві́три нади́вові́жу вмі́ють кри́шити му́рува́ння (Куліш)]. **-ная дорога** – бру́кований (бу́ркований) шлях, бру́к (-ку), ка́м'янка. **-ный мешок** – тю́ремна (в'язни́чна) ка́мера, *гал.* цю́па. **-ный мост** – ка́м'яний (ка́мінний) мі́ст. **-ная ограда, стена** – му́рована о́горожа, сті́на, му́р (-ру). [Кру́гом поже́жі чо́рніють висо́кі, зубча́сті му́ри, ба́шти (Н.-Лев.)]. **Окру́женный -ной стеной** – обму́рований. **-ная посуда** – ка́м'яний (ка́мінний) по́суд (-ду), ка́м'янка. **-ное сердце (перен.)** – ка́м'яне (ка́мінне) се́рце. *От трудов праведных не*

наживеш палат -них – за чесну працю не придбаєш палацу. *Жить за кем, как за -ной стеной* – жити з ким (у кого), як за кам'яною горою, як у бога за дверима (за плечима), як у батька (бога) за пазухою. *Как на -ную стену надеяться* – як на кам'яну гору покладатися на кого; 2) (*состоящий из камня, относящ. к камню*) кам'яний, камінний. [Жінка і кам'яну гору пересіче (Номис)]. **-ные породы** – камінні породи, каміння. **-ные работы** – каменярські роботи (-біт). **-ная смола** – зємна смола, асфальт (-ту). **-ная соль** – кам'яна (льодова) сіль (*р. соли*), кам'янка льодянка, льодівка, глодянка, шпак, смулець (-льцю). **-ный уголь** – кам'яний (земляний) вугіль (-гля), *соб.* кам'яне (земляне) вугля (вугілля). **-ная глина** – глей (*р. глею*). **-ная глыба** – кам'яна брила, кам'яне брило, кам'яна грудка, (*диал.*) болдіга. **-ный лён** – асбест (-ту). **-ное масло** – нафта. **-ный мергель** – ствердлий (стверділий) мергель (-лю) (рухляк). **-ный мозг** – глейовина. **-ная болезнь** – камінна х(в)ороба (слабість, хворість). **-ный бор** – каменястий (кам'я[ме]ністий) бір. **-ный век** – кам'яна доба, кам'яний вік (-ку); 3) **-ный баран, зоол.** *Ovis ammon* – дикий (гірський) баран (-на), аргалій (*муж. р.*). **-ный голубь, зоол.** *Columba Livia* – гірський голуб, дикий голуб, дикар (-ря). **-ное дерево, бот.** *Celtis australis L.* – залізне дерево. **-ный дрозд, зоол.** *Turdus saxatilis* – камінний дрізд (*р. дрозда*). **-ный дуб, бот.** *Quercus Robur L. var. tardiflora Czern.* – озимий дуб; *срвн.* **Дуб.** **-ная ласточка, зоол.** *Hirundo alpestris* – гірська ластівка. **-ная липа, бот.** *Ptelea trifoliata L.* – камінна липа. **-ный лук, -ный чеснок, бот.** – а) *Allium victorile L.* – гадючий часник; б) *Allium ursinum L.* – левурда, лісовий часник. **-ная мята, бот.** *Mellisa Calamintha L.* – гірський чебрець (-цю), гірська цитринка. **-ный перелом, бот., см.** **Камнеломка.** **-ный петушок, зоол., см.** **Удод.** **-ная пещанка, бот.** *Arenaria Saxatilis L.* – піщанка. **-ный плющ, бот., см.** **Подлесник.** **-ный розан, бот.** *Cistus villosus L.* – чист (-ту). **-ная роса, бот.** *Androsace villosa L.* – мшиця. **-ное семя, бот.** *Lithospermum officinale L.* – горобейник.

Каменобитный – каменодробильный, каменобитный, каменокришільний.

Каменобросный, см. **Камнемётный.**

Каменованье – каменування, побивання камінням.

Каменовать – каменувати, побивати камінням.

Каменолом – каменяр (-ра), каменолом (-ма), бітець (-тця). [Здіймала кайла і біли їми у скелю, що за кожним разом відгукувалася стогоном, наче на відповідь стогону каменярів (Леонт.)]. *Принадлежащий -лому* – каменярів (-рева, -реве).

Каменоломный – каменярський, каменоломний. **-ные работы** – каменярські роботи (-біт).

Каменоломня – каменярня, каменоломля, каменолімня, кам'яна ламальня, кам'янище, гірниця, гірня (-ні). [Будівельне каміння здобувається по надземних каменярнях (Тутк.). Я говорив про глибоченні ями, про на кам'яні ламальні, скелі, гори (Куліш)].

Каменомёт – 1) (*мина*) фугаса; 2) **-мёт и Каменомётница** (*орудие для метания камней*) – каменобій (-бою), каменомётниця, каменокідач (-ча), метавка (Франко).

Каменосёк и Каменосёвец, -сёчный, см. **Каменотёс, Каменотёсный.**

Каменотёс – каменяр (-ра), каменосічець (-чця), каменотёс (-са), каменотёсла (-лі). [Каменяр мусить тесати тверді каміння (Л. Укр.)].

Каменотёсный – каменярський, каменосічний.

Каменщик – 1) каменяр (-ра), кам'яний майстер (-тра); *см.* **Каменотёс.** [На шляху поступу ми лиш каменярі (Франко)]; 2) (*рабочий строительный*) муляр (-ра), мурівник (-ка). [Муляр додому, а мур додому (Канів. п.)]. **Вольные -щики** – масони (-нів), вільні мулярі. **Ремесло -ка** – мулярство. *Относящийся к ремеслу -ка* – мулярський. **Быть -ком** – мулярувати.

Ученик -ка – мулярчук. *Принадлежащий -ку, см.* **Каменщиков.**

Каменщиков – 1) каменярів (-рева, -реве); 2) мулярів (-рова, -рове).

Каменщица – 1) мулярка; 2) (*жена каменщика*) мулярова (-вої).

Каменщицын – 1) мулярчин (-на, -не); 2) мулярової.

Каменщикество – мулярство (-ва).

Ка́менщичий – муля́рський.

Ка́мень – 1) ка́мінь (*р.* ка́меню *и* -меня), *ум.* ка́мінець (-нця), ка́міничик (-ка), *ув.* ка́меню́ка (*м. р.*), ка́менище (*м. р.*). [Сиди́ть сестра́ на ка́мені, ру́ченьки лама́є (Рудан.). Бода́й пані́ при доро́зі ка́мінички би́ли (Пісня)]. **Ка́мень** *и* **Ка́мни** (*соб.*) – ка́мі́ння (-ння), *ув.* ка́мінію́ччя, ка́мінія́ччя (-ччя). [У́хо ле́двє зачува́є плескі́т хвилі́ об ка́мі́ння (Ворон.). Вгору́ теж ка́мінію́ччя сти́рчало і обди́рало спі́ну (Загі́рня)]. *Адский, прижигательный -мень* – ля́піс (-су), пеке́льний ка́мінь. *Аспидный -мень* – пи́сарський лупа́к. *Бутовый -мень* – груз (-зу), бутор (-ру), бутори́ння (-ння). *Винный -мень* – ви́нник (-ка). *Воздушный -мень* – аеро́літ, метеоро́літ (-ту). *Гороховый -мень* – горохові́к. *Горшечный -мень* – горшківе́ць (-вця). *Гремучий, орлиный -мень, мин., см.* **Орле́ц 1** *и* **2**. *Дикий -мень* – ди́ка́р (-ря), ка́мінь-ди́ка́р. [Як закла́дають сти́жка́ перши́й раз, то на са́мий спі́д кла́дуть ка́меня-ди́ка́ря (Звиног.)]. *Драгоценный, самоцветный -мень* – самоцві́т (-ту); *соб.* самоцві́тне ка́мі́ння. [Срі́бло, зло́то, самоцві́ти (Крим.). На до́вгих листочка́х гра́є і сяє, мов самоцві́тне ка́мі́ння, чи́ста роса́ (Мирн.)]. *Едкий -мень* – ї́дкє ка́лі, ї́дкий пота́с. *Жерновой, мельничный -мень* – жо́рновий (млино́вий) ка́мінь; ка́мінь, жо́рно; *срвн.* **Же́рнов**. [Млин на два ка́мені (Желех.)]. *Замочный -мень, архит.* – замко́вий ка́мінь. *Краеугольный -мень* – нарі́жний ка́мінь. *Мелкий -мень, соб.* – дрі́бне ка́мі́ння, (*речной*) рі́нь (-ни), рі́ння, (*песчаный*) жо́рства́, (*щебень*) груз (-зу); *см.* **Камешек** *и* **Щебень**. *Надгробный -мень* – надгробо́к (-бка), надгробни́й ка́мінь. [Га́рний надгробо́к, з золо́тим хресто́м (Звиног.)]. *Оловянный -мень* – циня́к, цино́вий ка́мінь. *Плитный -мень* – плитняко́вий ка́мінь, плитня́к. *Подводный -мень* – підво́дний ка́мінь, риф (-фу), клі́пень (-пня), *соб.* підво́дне ка́мі́ння, (*гряда подводных камней*) ла́ва, ла́виця; *срвн.* **Риф** *и* **Порог 2**. *-мень преткновения* – ка́мінь споти́кання, притика́, притичина́, перешко́да; *см.* **Преткнове́ние**. *Пробирный, пробный -мень* – спробо́ний ка́мінь. *Пробный -мень, перен.* – спробо́ний ка́мінь, (с)спробо́ний брусо́к (-ска́) до чо́го (Кулі́ш). *Растирочный -мень* – розтира́льний ка́мінь, ка́мінь для розти́рання (розтирати́). *Самоцветный -мень* – самоцві́т (-ту). *Сводный -мень, архит.* – дужни́й (скле́пінний, переми́чний) ка́мінь. *Синий -мень* – а) (*берлинская лазурь*) берлі́нська блакі́ть (-ти); б) (*медный купорос*) си́ній ка́мінь, синя́к, мідя́ний ві́тріоль (-лю). *Смоляной -мень* – смоля́ний ка́мінь, смо́лич, обси́діян. *Сточный -мень* – ка́мінний ри́штак. *Строительный -мень* – будіве́льний ка́мінь. *Точильный -мень* – бру́с (-са), брусо́к (-ска́). *Угловой -мень* – нарі́жний ка́мінь (-меня́). *Философский -мень* – фі́лосо́фський ка́мінь. *Цедильный -мень* – ціди́льний (фі́льтрува́льний) ка́мінь. *Вымостить улицу -мнем* – ви́брукува́ти (*вульг.* ви́буркува́ти) ву́лицю. *Побивать -мнями* – побива́ти (*сов.* побі́ти) ка́мі́нням, ка́менувати́ (*сов.* ска́менувати́, пока́менувати́) ко́го. [Наро́д пока́менує нас (Св. П.)]. *Преобращать превратить в -мень* – оберта́ти, оберну́ти в ка́мінь, ка́м'я́нити, ска́м'я́нити, ка́меніти, ска́меніти ко́го, що́. [Моро́з ті́ло ка́меніть (Рудан.). І очі́ма-гадю́ками до́ню ска́мені́ла (Кулі́ш)]. *Преобращаются, превратиться в -мень* – оберта́тися, оберну́тися в ка́мінь, ка́м'я́[ме]ні́ти, ска́м'я́[ме]ні́ти, за́кам'я́[ме]ні́ти, (*о многих*) пока́м'я́[ме]ні́ти, ка́менем ста́ти (сі́сти), (*худож.*) ка́мі́нням ска́мені́ти. [І ка́мі́нням ска́мені́ла ці́ла Украї́на (Рудан.)]. *Строить, построить из -мня что* – мурува́ти, ви́мурува́ти *и* змурува́ти, (*о многом*) пови́[поз]му́ровувати́ що́. *-мни возопиют* – ка́мі́ння заго́лосить. *Держать -мень за пазухой* – хова́ти (де́ржати) ка́мінь у па́зусі́ (за па́зухою). [З моска́лем зна́йся, а ка́меню́ку за па́зухою де́ржи (Приказка)]. *Как -мень в воду, пропал, как -мень на дно упал* – як ка́мінь у во́ду, як во́дою вми́ло, як во́да вми́ла ко́го, що́; як у во́ду впа́в; пропа́в, як з мо́сту упа́в. *Как -мень ко дну* – як ка́мінь на дно (на спі́д). *Капля по капле и -мень долбит* – кра́пля по кра́плі́ і ка́мінь (ске́лю) продо́вбує, во́да і ка́мінь до́вбе (до́вба). *Деньга и -мень долбит* – гро́ші і ка́мінь ку́ють. *Нашла коса на -мень* – тра́пила (наско́чила) ко́са на ка́мінь. *-мня на -мне не оставит* – ка́меня на ка́мені́ не поки́нути, зни́щити до-ще́нту (до́ дна) що́. *Падать -мнем* – опу́кою (гру́дкою) па́дати. *Под сим -мнем лежит тело такого-то* – тут поховани́й та́кий-то, тут поховано́ тако́го-то. *Сердце не -мень* – се́рце не ка́мінь.

Словно -мень на сердце налёг – наче камінь на серце впав. *Словно -мень спал с сердца* – наче камінь від серця відпав. *Это мне как -мень на шею* – це мені як камінь на шию; 2) *мед.* – камінь, ум. камінець (-нця). *Мочевой -мень* – сечний (сечовий, мочовий) камінь.

Камёнье и Камёнья – каміння, ув. камінюччя, каміняччя; см. **Камень 1**.

Ка́мера – камера; *теснее*: 1) (*присутственное место*) ка́мера. *Примирительная -ра* – мирова́ ка́мера. *-ра народного судьи* – ка́мера наро́дного судді; 2) (*тюремная*) ка́мера, (*гал.*) цю́па (ум. цю́пка), (*гал.*) ка́зня. [Се була́ цю́пка не більша шости кроків удо́вж, а чоти́рьо́х вшир, з одним маленьким загра́тованим вікно́м (Франко). Мов в'язе́нь у свої́й ка́зні (Франко)]; 3) (*в огнестр. оружи́и, у шлюза, внутрен. шина в автомоб. колесе и т. п.*) ка́мера.

Ка́мера-клара, Ка́мерь-люцида – ка́мера-лю́цида.

Камералист – камераліст (-та).

Камералистика – камералістика.

Камеральный – камеральний. **-ные науки** – камеральні науки.

Ка́мера-обску́ра – ка́мера-обску́ра.

Камерге́р – камерге́р (-ра), (*стар., полон.*) підкоморій (-рія).

Камергерский – камергерський.

Камердинер – камердінер (-ра), поко́йовий (-вого), (*простонародн.*) кама́рді́н.

Камери́стка – камери́стка, поко́ївка, поко́йова (-вої).

Камерказак – коза́чок (-чка).

Камерлаке́й – камерлаке́й (-ке́я), камерлю́кай (-кая).

Ка́мерный – 1) (*относящ. к камере*) камеро́вий; 2) камерний. **-ная музыка** – ка́мерна (поко́йова) му́зика.

Камерпа́ж – камерпа́ж (-жа).

Камерто́н – камерто́н (-на).

Камерфра́у – камерфра́у (*ж. р. нескл.*), камерфра́ва.

Камерфре́йлина – камерфре́йліна.

Камер'юнкер – камер'юнкер (-ра).

Ка́мешек – ка́мінець (-нця), ка́мінчик (-ка), (*диал.*) кимляшо́к (-шка́); *специальнее*:

(*попадающийся в глине*) ду́дик (-ка), (*в перстне*) ві́чко, очко́, (*сапожный для приглаживания каблу́ка*) шва́рок (-рку). **-шек для зажигалки** – ка́мінець (ка́мінчик) до запальни́чки. **-мешки** – 1) ка́мінці (-ці́в), ка́мінчи́ки (-кі́в), (*диал.*) кимляшкі́ (-кі́в), (*соб.: гравий*) рі́нь (-ни), рі́ння, жо́рства. [Ка́мінчи́ки найкращі́ я несу́ у себе́ в жме́ні (Крим.). Позабира́ли у ру́ки кимляшкі́, та й дава́й кидати́ у люде́й (Новом. п.); 2) (*детская игра*) кре́ймахи, кре́м'я́хи (-хі́в), кре́ймашкі́ (-кі́в); (*один такой камешек*) кре́ймах, кре́м'я́х, кре́ймашо́к (-шка́). [Гуля́ете в кре́ймахи? (Звиног.)]. *Бросать -шки, бросить -шек в чей огоро́д* – до чийо́го горо́ду ка́мінці́ шпу́рляти́ (шпу́рнути́), закида́ти (заки́нути) до ко́го, водо́ю бри́зкати́ (бри́знути) на ко́го, приши́ти кві́тку кому́.

Ка́мешник – рі́няк (-ку́), рі́нь (-ни), си́тець (-тця́); *срвн.* **Га́лька, Га́лечник**.

Ка́мея – ка́мея. [Миготя́ть ка́меї, фре́ски (Ворон.)].

Камзо́л – ка́мізеля, ка́мізелька, куці́на.

Камзо́льный – ка́мізелько́вий.

Камзо́льчик – ка́мізельчо́чка.

Камі́к, *бот.* ***Lycopodium Selago L.*** – п'я́дич, плаву́н, ба́ранець (-нця́).

Каміла́вка – ка́міла́вка; (*монашеская*) підка́пок (-пка).

Каміла́вковий, -вочный – ка́міла́вко́вий.

Ка́мін – ко́минок (-нка́), ка́мін (-на). [Блакитна віта́льня, де ми сиді́ли зимо́ю бі́ля ка́міна (Коцю́б.)]. *У -ка* – коло́ ко́минка, коло́ (бі́ля) ка́міна. *Срвн.* **Камелё́к**.

Ка́мінный – ка́міно́вий, ко́минко́вий.

Камка́ – 1) (*шелк, ткань*) одама́шок (-шку́); 2) (*узорчат. ткань, идущая на столовое бельё*,

- полотенця* и пр.) дама́ст (-ту), за́ткане полотно́.
- Камко́вый** – 1) одама́шковий; 2) дамасто́вий. *Срвн.* **Камка́.**
- Камло́т** (*ткань*) – кам(е)ло́т (-ту). **Камло́тный** – кам(е)ло́товий.
- Камнеби́тный**, *см.* **Камено́битный.**
- Камнева́тый** – кам'янува́тий; *срвн.* **Камени́стый.**
- Камневе́ржец**, *см.* **Камнеме́тчик.**
- Камневидный** – кам'янува́тий.
- Камнедел**, **Камнедельный**, *см.* **Каменотёс**, **Каменотёсный.**
- Камнедробилка** – каменедроба́рка.
- Камнедробле́ние** – 1) дробі́ння, роздрі́бнювання, криші́ння ка́меню (камі́ння); 2) *мед.* – літотомі́я, каменетро́щіння.
- Камнелом**, *см.* **Каменоло́м.**
- Камнеломка** – 1) *см.* **Каменоло́мня**; 2) *бот.* **Saxifraga L.** – ломи́камінь (-меня), саксифра́га; *специальнее:* **S. aizoides L.** – ло́мінь (-меню), живе́ць-розривник; **S. Aizoon Jacq.** – кучеря́вець (-вця), ло́мінь всезелений; **S. Hirculus L.** – венерині́ коси.
- Камнеломковые**, *бот.* **Saxifragaceae** – ломенюва́ті (-тих).
- Камнеломня**, *см.* **Каменоло́мня.**
- Камнеломщик**, *см.* **Каменоло́м.**
- Камнеме́т** и **Камнеме́тница**, *см.* **Каменомёт 2.**
- Камнеме́тный** – камено́бийний, камено́кідний, камено́кида́льний.
- Камнеме́тчик** – камено́кида (Драгом.), пра́щник, пра́щар (-ря́).
- Камнеобра́зный**, **Камнеподобный** – кам'янува́тий.
- Камнепеча́тание**, **Камнетисне́ние** – літографува́ння, літогра́фія, камено́дру́к (-ку).
- Камнепеча́тник** – літограф.
- Камнепеча́тный** – літографський, літографі́йний, літографі́чний.
- Камнепеча́тня** – літографі́я.
- Камнерасте́ние**, *см.* **Коралл.**
- Камнерез**, **Камнерезец** – різьб'я́р (-ра́); (*гранильщик*) гра́няр (-ра́).
- Камнерезный** – різьб'я́рський; гра́нярський, гра́н(к)ува́льний. *Срвн.* **Камнерез.**
- Камнесече́ние**, *мед.* – літотомі́я, каменетро́щіння.
- Камнетёс**, *см.* **Каменотёс.**
- Камнето́вец**, *зоол.* **Pholas dactylus** – фола́да.
- Камнеша́рка**, *пт.* **Arenaria interpres L.** – кре́м'яшник.
- Камни́стый**, *см.* **Камени́стый.**
- Камни́ще**, *см.* **Камени́ще.**
- Ка́мора**, *см.* **Ка́мера 3.**
- Ка́мористое ружьё** – рушні́ця з вели́кою ка́мерою.
- Ка́морка** – ко́мірка, ко́мірчина, при́комірок (-рка), (*закоулок*) за́кама́рок (-рка); *срвн.* **Чула́н.**
[Ще гли́бше вби́лися йому́ в па́м'ять нічлі́ги в ті́снім, пога́нім за́кама́рку (Франко)].
- Ка́морный**, *см.* **Ка́мерный 1.**
- Ка́мпания** – ка́мпанія, (*только воен., мор. ещё*) похі́д (-хо́ду). **-ния по перезаключению коллективных договоров** – ка́мпанія перескладáння колективних уго́д. *Делать первую -нию, мор.* – відбува́ти пе́ршу ка́мпанію, пе́рший похі́д, пе́ршу випра́ву.
- Ка́мпеш**, **Ка́мпешник**, *бот.* **Haematoxylon campechianum** – ка́мпеш, ка́мпешове (ка́мпеше́ве) дере́во.
- Ка́мпешевый**, **Ка́мпешный** – ка́мпешовий и ка́мпешевий. **-вое дерево** – 1) *см.* **Ка́мпеш**; 2) (*древесина*) ка́мпеші́на, сі́ній санда́л.
- Камса́**, *зоол.* (*мелкая морская рыба*) – ка́мса́ (-сі́) и ха́мса́, (*теснее*) анчо́вус, сарде́лька.
- Камуфле́т** – ка́муфле́т (-ту). **Камуфле́тный** – ка́муфле́товий.

Камфара́ *и* **Камфора́** – камфора́ (-ри).

Камфарник, **Камфа́[о]рное дерево**, бот. *Camphora officinalis* *и* *Dryobalanops aromatica* – камфорове дерево, камфорняк (-ка).

Камфа́рний *и* **Камфо́рний** – камфоровий. **-ное масло** – камфорова олія. **-ний спирт** – камфоровий спирт. **-ное дерево**, см. **Камфарник**. **-ная трава**, бот. *Camphorosma monspeliacum* L. – камфорник (-ку).

Кам[н]фо́рка – 1) (*жаровня*) жаро[і]вня, жарівниця; 2) (*в кухонной плите*) ко[а]нфо́рка, (*зап.*) фаєрка. [Розкрию фаєрку та поставлю банячок, щоб швидш борщ закипів (Проскур. п.)]; 3) (*на самоваре*) ко[а]нфо́рка.

Кам[н]фо́рочний – ко[а]нфорко́вий; фаєрко́вий; см. **Кам[н]фо́рка**.

Камчатка *и* **Камча́тник** (*ткань*) – дамаст (-ту).

Камча́тний *и* **Камча́тый** – дамастовий, (*только о ткани*) за́тканий. **-тная салфетка** – дамасто́ва сервєтка. **-тная скатерть** – дамасто́ва (за́ткана) ска́терка. **-тное столовое белье** – дамасто́ва насти́льна білізна, дамасто́ве обру́сся. **-тная фабрика** – дамасто́ва фа́брика.

Камчу́жная трава, бот. *Thalictrum simplex* L. – рутвиця проста, камчуг (-га).

Камыш, бот. *Scirpus* L. – (*научн. назв.*) комиш (-шу); (*в укр., как и в русск., просторечье камыш Scirpus L. и тростник Phragmites Trin., а иногда и рогоз Typha Tourm. смешиваются*); преимущ. вид камыша *Scirpus lacustris* L. – комиш (-шу), куга; преимущ. вид тростника *Phragmites communis* Trin. – очерет (-ту), ум. очеретець (-тця), (*гал.: камыш, тростник*) троск (-ску), канка (Верхр.); (*скошенный зимою*) голиш. [Стрункий комиш осоку стиска́ міцніш (Олесь). На дні довгого яру блищать рядками ставочки в очеретах (Н.-Лев.)]. Стебель **-ша́** – комишина, очеретина; см. **Камышина**. Метёлка **-ша́** – кунія. [Очерет стояв чо́рною стіною, стіха похитуючи червонува́тою куніцею (Мирн.)]. *Сделанный из метёлки -ша́* – кунічаний. [Кунічаний віник (Конотіп. п.)]. *Молодой росток -ша́* – спичак (-ка). **-мыш** *и* **-мыши** (*камышевые заросли*), см. **Камышник 1**. *Поросший -шом* – порослий (урослий) комишем (очеретом), комишуватий, очеретува́тий; срвн. **Камышистый**. *Пока зацветут -ши*, *в нас не будет души* – поки сонце зійде, роса́ очі ви́єсть.

Камышеватый – комишуватий, очеретува́тий.

Камышевка – 1) см. **Камышенка 3**; 2) зоол. *Acrocephalus* – очеретянка. -ка болотная, *A. palustris* – болотяна очеретянка. -ка садовая, *A. dumetorum* – очеретянка садова́.

Камышевый, **Камы́шний** – комише́вий, очеретя́ний, тростя́ний, тростино́вий. **-вая стена** – очеретя́на (комише́ва) стіна. **-вое кресло** – тростя́не (комише́ве, очеретя́не) крісло. **-вая заросль**, см. **Камышник 1**.

Камышек, см. **Камешек**.

Камы́шенка – 1) см. **Камы́шина**; 2) (*камышевая свирель*) сопілка з очерету (комишу́), очереті́нка; 3) (*камышевая трость*) трости́на, тростя́ний ціпо́к (-пка).

Камы́шина, **-шинка**, **-шиночка** – комишина, очеретина, комишинка, очереті́нка, комиши́ночка, очерети́ночка. [Пурхне очеретянка по-над водо́ю, сяде на комишину (Коцюб.). Дівчина струнка́, як очеретина (Васильч.)].

Камышистый – комишуватий, очеретува́тий. [Воно́, те о́зеро, нечи́сте, – воно́ комишувате́ (Новом. п.). Очеретува́тий степ (Сл. Грінч.)].

Камы́шник – 1) (*камышевая заросль*) комиш (-шу́) *и* комиші́ (-ші́в), очерет (-ту) *и* очереті́ (-ті́в), пла́вня, пла́вні (-ні́в), (*гал.*) троці́ (-щі́в); 2) **-ник** *и* **Камы́шница**, зоол. *Gallinula chloropus* – водяна́ (ді́ка) ку́рочка.

Камы́шний, см. **Камыше́вый**.

Кан – пірип, (*самка*) пірка.

Кана́ва – рів (*р. рову*), рівча́к (-ка), ро[і]вєць (*р. рівця́*), кана́ва, фо́са, (*с насытью*) окі́п (*р. око́пу*). [Колесо зав'язло в рівчаку (Н.-Лев.). Стережіться, там ровець! (Звиног.)]. *Межевая* – ва – межовий рів (рівчак), дільниця. *Отводная* **-ва** – відхильний рів (рівчак), відхильна́

кана́ва. *Сточная, водосточная* -ва – ришта́к (-ка). -ва для осушения болота – вису́шна кана́ва (фо́са).

Кана́вистый, см. **Кана́вчатый**.

Кана́вить поле, дорогу – обко́пувати (сов. обко́пти) ро́вом по́ле, доро́гу.

Кана́вка – рівчачок (-чка́), канавка.

Кана́вный, Кана́вочный – ров'я́ний, кана́вний.

Кана́вчатый – рові́стий, рівчакува́тий.

Канавщик, -щица – канавник, -ниця.

Кана́л – (вообще) кана́л (-лу); *специальнее*: 1) (для соединения рек, морей) кана́л. *Панамский* -на́л – Пана́мський кана́л; 2) (*пролив*) кана́л, прото́ка; 3) (для проведения или стока воды, стока нечистот и т. п.) кана́л, кана́ва, рів (р. ро́ву), рівча́к (-ка́). *Водопроводный* -на́л – водогі́нний (водопрові́дний) кана́л. *Оросительный* -на́л – зрошувальний кана́л. *Осушительный* -на́л – вису́шний кана́л, вису́шна кана́ва, стрі́лиця. *Обводной* -на́л – круго́вий кана́л. *Отводной* -на́л – відхильний (відвідний) кана́л; 4) (в трубке, стволе, пушке и т. п.) кана́л, ці́вка; 5) *анат., физиол.* – кана́л, прові́д (-вода). *Жёлчный* -на́л – жовче́вий (жовчний) кана́л (прові́д). *Мочевой, мочеиспускательный* -на́л – сечо́вий (сечний, мочо́вий) кана́л (прові́д), сечні́к (-ка́). *Пищеприёмный* -на́л – стра́вний (стравоприйма́льний) кана́л.

Канализатор – каналіза́тор (-ра).

Канализационный – каналіза́ційний.

Канализа́ция – 1) (*действие*) каналізува́ння; 2) каналіза́ція. -**ция не в порядке** – каналіза́ція не попра́вна.

Канализи́ровать, -ся и **Канализова́ть, -ся** – каналізува́ти, -ся, *сов.* сканалізува́ти, бу́ти (с)каналізо́ваним. **Канализи́рованный** и **Канализованный** – (с)каналізо́ваний.

Кана́льный – кана́ловий, кана́льний.

Кана́льски – по-шельмува́тому, по-кана́льському. -**ки хороша** – з-біса́ гáрна, гáрна шéльма.

Кана́льский – шельмува́тий, кана́льський, шахра́йський, паску́дний. [Кана́льський шпак так умудри́вся, що як почне́ було́ співа́ть, диковина́ й каза́ть (Гліб.)].

Кана́льство, Кана́льщина – шельмі́вство, кана́льство.

Кана́льчик, Кана́лец – кана́льчик; рівча́к, рівчачо́к (-чка́); (*мед.*) провodeць, (-відця́); см.

Кана́л. -льцы жёлчные – жовчопрові́дці. -**льцы мочевые** – сечопрові́дці. -**льцы семенные** – на́сінні прові́дці.

Кана́лья – кана́лія, шéльма (*общ. р.*), шахра́й (-ра́я), пога́нець (-нця), паску́да (*общ. р.*).

Канапе́ – кана́па, *ум.* кана́пка.

Канаре́ечка – кана́рочка, (*самец*) кана́рочок (-чка).

Канаре́ечный – кана́рковий. -**ный цвет** – кана́рковий ко́лір (-льо́ру). -**ное семя**, см.

Канаре́йник. -ное дерево, бот. *Canarium commune* – кана́ркове дере́во.

Канаре́йка, *зоол. (пт. Fringilla canarica)* – кана́рка; (*самец*) кана́рок (-рка), кана́рейко (-ка), (*диал.*) ке́нар (-ря), ке́нир (-ра).

Канаре́йник, Канаре́йкина трава, бот. *Phalaris canariensis* (*растение и его семя*) – кана́ркове сі́м'я.

Кана́т – (*самая толстая верёвка*) кодо́ла, лі́нва (*и реже* лі́на), кана́т (-та); (*кабельн. работы*) лі́нва; (*пароходный*) кіне́ць (-нця́), (*буксирный*) буксі́р (-ра), (*для таски волоком сена*) во́лок (-ка), (*для паромы*) кодо́ла, лі́нва, га́лівник (-ка) (Ка́мен. п.). [Поро́н на лі́нві хо́де, а у нас ка́жуть на моту́зі (Лі́тин. п.). А ну, хло́пці, до кодо́ли! поро́н тягті (Кані́в. п.)]. **Проволо́чный -нат** – дротя́на лі́нва, трос (-са). **Бече́вой -нат** – бичі́вка. **Хобить по -ту** – хо́дити по (на) кодо́лі, по кана́ті, на лі́нві.

Кана́тик, Кана́тец – лі́новка, моту́зка, шнуро́к (-рка́). [Ші́бениця старе́нькая, лі́новкі нове́нькі (Шух.)]. **Се́менной -тик, анат.** *funiculus spermaticus* – сі́м'я́ний мотузо́к.

Кана́тище, *увел.* – кодо́лище (*ср. р.*) лі́нвище, моту́зище, моту́зяка, кана́тище.

Канатный – кодільний, кодоловий, линво́вий, канато́вий, канатний. **-ная фабрика** – кодільня, линві́вня, канатня (-ні) *или* кодо́лова (кодільна), линво́ва, канато́ва ви́робня. **-ная мастерская** – кодо́лова, линво́ва майсте́рня *или просто* моту́зня. **-ный плясун** – канато́вий танці́вник, танцю́ра на кодо́лі, на канаті.

Канатоходец – линвохода.

Канатчик, -чица (*канатн. мастер, торговец*) – кодільник, -ниця, линва́р (-ря), -ва́рка, моту́зник, -ниця, мотуза́р (-ра), -за́рка, канатник, -ниця, (*провинц.*) дерга́р (-ря), дерга́рка.

Канаус – (*шелк. ткань*) канавус (-су). **Канаусовый** – канавусовий.

Канва – (*в прям. и перен. знач.*) канва. [Вишива́є о́сінь на канві́ зеле́ній золоті́ї кві́ти (Олесь)]. *Фантастическая повесть на бытовой -ве* – фантасти́чна пові́сть на побуто́вій канві́ (осно́ві).

Канвённый, Канвовый – канво́вий.

Канда́лить – кайда́нити ко́го, кувати́ в кайда́ни ко́го.

Канда́лы – 1) кайда́ни (-нів) (*в прям. и перен. знач.*), *соб.* кайда́ння, *диал.* кайда́ниці (-ниць) (Шух.), *ум.* кайда́ники, кайда́ночки (-чків), *соб.* кайда́ннячко; за́ліза (*иногда* за́лізо, *соб.* за́ліззя), за́кови (-вів), (*путь*) пу́та (*р.* пут). [Уго́ру ру́ки підійма́ли, кайда́нами забря́жчали (АД. І). Похова́йте та встава́йте, кайда́ни порві́те (Шевч.). Ви́зво́лення лю́дини з усі́х пу́т і кайда́нів (Єфр.). Ну́дився наш Левко́ у за́лізах, сидя́чи в холо́дній (Квітка). Бу́ти-ж мені́ у нево́лі, у за́лізі, у за́ковах (Пісня)]. **-лы ручные, ножные** – кайда́ни на ру́ки, на но́ги *или* руча́ні, ножа́ні кайда́ни. **-лы ручные** – (*зап.*) кайда́нки (-нок) (Голов.). **-лы замочные, глухие** – кайда́ни зами́кані, кайда́ни за́клепа́ні. *Забить в -лы кого* – за́бити, за́кувати́ *и* за́кути́ в кайда́ни ко́го, у за́ліза взяти́ ко́го. *Заковы́вать в -лы* – за́ковувати́, кувати́ в кайда́ни, в за́ліза ко́го. *Надеть -лы на кого* – кайда́ни на́діти на ко́го, у за́ліза, у кайда́ни узя́ти ко́го. [Наді́ли на ру́ки і на но́ги кайда́ннячко го́стре (Федьк.)]. *Налага́ть -лы на кого* – в кайда́ни кувати́ ко́го, накла́дати за́ліза на ко́го. [Накла́дай на ньо́го за́ліза, щоб зно́в не вті́к (Тобіл.)]. *Попасть в -лы* – впа́сти в кайда́ни. *Отбить -лы (снять самовольно)* – розби́ти кайда́ни. *Снять -лы* – зня́ти кайда́ни з ко́го. [Не мі́г зня́ти кайда́ни важкі́ (Ворон.)]. *Думу в -лы не забьёшь* – думку́ в кайда́ни не за́куєш; 2) (*тяжкая обязанность*) нево́ля, я́рмо, корми́га.

Канда́льник – (*колодник*) кайда́нник; (*узник*) в'язе́нь (-зня); *см.* **Коло́дник**. [Душо́губи та кайда́нники (Єфр.)].

Канда́льничий, -нический – кайда́нницький.

Канда́льный – 1) (*отн. к кандалам*) кайда́новий. [Ті́хий кайда́новий бря́зкіт (Васильч.)]; 2) (*отн. к кандалникам*) кайда́нницький. [Лежа́ли по́котом сі́рі, непору́шні по́статі змо́рених сно́м арешта́нтів, сі́ре кайда́нницьке грома́дянство (Корол. І)].

Канделя́бр – канделя́бр (-ра). [Ті́льки ля́мпі та канделя́бри лиши́лися ці́лими і завзя́то залива́ли ці́лу ру́їну сві́тлом (Коцю́б.)].

Канделя́бровый – канделя́бровий.

Кандея́, Канде́йка – конді́йка, носатка, ко́но́вка; *см.* **Ендо́ва**.

Кандида́т – 1) а) (*претендент*) канди́да́т на ко́го, на що́, до чо́го. [Кандида́т на го́лову пра́вління]. **-дат в политехникум, в партшколу** – канди́да́т до політе́хнікуму, до партшко́ли. **-дат на судебную должность** – канди́да́т на судову́ поса́ду, (*в стаже*) стажи́ст. **-дат на премию** – канди́да́т на пре́мію, на нагоро́ду; б) (*запасный член коллегии*) канди́да́т до ко́го. [Обра́но п'ятьо́х чле́нів сі́льради та трьох канди́да́тів до них]. **Выступать -том** – канди́дувати́ на ко́го, на що́. [Я не канди́ду́ю на се́кретаря́ (Крим.)]. **Намеча́ть, называ́ть, выста́влять -тов** – намі́чати, назива́ти, виставля́ти канди́да́тів; 2) (*учен. ст.*) канди́да́т (яко́їсь нау́ки). **-дат юридических наук** – канди́да́т пра́ва.

Кандида́тка – канди́да́тка на ко́го, на що́, до чо́го.

Кандида́тский – канди́да́тський. **-кое сочинение** – канди́да́тська ро́бота (пра́ця).

Кандида́тство – канди́да́тство; (*кандидатствование*) канди́дува́ння.

Кандидатствовать – (*быть кандидатом*) кандидува́ти.

Кандидатура – кандидатура. *Выставляют свою -ру на кого, на что* – кандидува́ти на ко́го, на що.

Канділо (*лампада к иконе*) – лямпáдка.

Кандітер, Кандітерский *и т. д., см. Кондiтер, Кондiтерский.*

Кандык, *бот. Erophonium Dens Canis L.* – собачки́ (-чо́к).

Канелюра, *арх.* – (*выемка*) канелю́ра, рiвчачо́к (-чкá); *соб.* жолобкі́ (в коло́нах).

Канёнок – пиря́ (-рjати).

Каникулы – канику́ли (-кул), (літні) вака́ції (-ці́й). [Після літніх каникул прийшли́ до шко́ли (Васильч.). Тепе́р їм бу́ли вака́ції, вони́ поприї́здили до́дому (Крим.).]

Каникульщики (*воспитанники, отпуц. на каникулы*) – вакаці́йникн, каникуля́рники, каникульники.

Каникуляричатъ – каникулува́ти, каникуля́рити, вакаціюва́ти.

Каникулярный, Каникульный – каникуло́вий, каникуля́рний, вакаці́йний. *В -ное время* – канику́лами, (літніми) вака́ціями.

Канина – пиря́тина.

Канителевый – (*из канители*) канеті́льний, канеті́льовий.

Канителить – 1) тягті́ канеті́лю; 2) (*длить*) волово́дити, длі́яти, (*томительно*) мару́дити, (*попусту тратит время*) марнува́ти час, (*мешкать*) барі́тися.

Канителиться – (*медлить*) мару́дитися, волово́дитися, длі́ятися, барі́тися, (*диал.*) пу́лятися. -
тjся *с кем* – волово́дитися з ким.

Канитель – 1) зо́лата або срі́бна (то́нка) ні́тка (до гаптува́ння), канеті́ля; (*металлич. для обвивания струн кобзы*) сухозло́тиця (К. Ст.). *Вышивать -телью* – гаптува́ти канеті́лею (зо́лотом, срі́блом); 2) (*перен.*) тяга́нина, волово́діння. *Тянутъ -тель* – (*длить*) тягті́ тяга́нину, волово́дити, мару́дити; *см. Канителить*; (*говорит пространно и медленно*) розво́дитися.

Канительный, см. Канителевый.

Канительщик – 1) канеті́льник, канеті́льний ма́йстер (зо́лотих або срі́бних нито́к); 2) (*перен.*) мару́да (*общ. р.*).

Канифас – 1) (*парусина, особ. на паруса*) канефа́с (-су); 2) *устар.* (*полосат. льняная ткань*) – канефа́с, дима, *ум.* димка.

Канифасовый, Канифасный – канефа́совий; димо́вий, дiмко́вий. [У намі́тках димо́вих (М. Вовч.).]

Канифолить, наканифолить – ко́льофо́нити, по́льофо́нити, натира́ти, нате́рти ко́льофо́нією, (скрипко́вою) живи́цею що. -тj *смычок* – натира́ти смичо́к (лучо́к) ко́льофо́нією, (скрипко́вою) живи́цею. **Наканифоленный** – по́льофо́нений, нате́ртий живи́цею. -тjся (*перен.*), *см. Отнекиваться, Важничать.*

Канифоль – ко́льофонія, (скрипко́ва) живи́ця, жо́вта смо́ла; *ум.* живи́чка.

Канифольница – (*коробочка с канифолью для смычка*) ко́льофо́нниця, ко́льофо́нничка.

Канифольный – ко́льофо́новий, (*неточно*) живи́чний.

Канифольщик, -щица – ко́льофо́нник, -ниця.

Канка – пі́рка.

Канкан – (*танец*) канка́н (-ну).

Канканный – канка́новий.

Канканировать – канканува́ти, канка́ну скака́ти.

Канкринический – канкрина́чний.

Канна, *бот. Canna L.* – канна, алька́нна.

Каннибал, -лка – 1) (*людоед*) каниба́л, каниба́лка, людоі́д, людоі́дка; *см. Людоед*; 2) (*перен.: жестокий чел.*) людоже́р, -же́рка.

Каннибализм – 1) каниба́лізм (-му), людоі́дство; 2) (*переносн.*) людоже́рство.

- Канниба́льський** – 1) каніба́льський, людої́дський. [Справля́ли свої каніба́льські танкі́ над повале́ним во́рогом (Єфр.)]; 2) (*перен.: жестокий*) людоже́рський.
- Канниба́льство** – каніба́льство, людої́дство.
- Кано́н** – 1) (*установлення, правила*) кано́н (-ну), (встано́влене) пра́вило, пра́вила (-вил). [Церко́вний кано́н. Кано́н письме́нської мови (Крим.). Літе́ратурний кано́н (Єфр.)]. *Возвести́ что в -но́н* – запрова́дити що в кано́н, до кано́ну. **-но́н св. отцо́в** – отечні́й кано́н (Крим.), кано́н св. отці́в. **-ны́ или кану́ны чита́ть** – моли́тви вичи́тувати, чи́тати; 2) (*церк. песнь*) кано́н (-на), пісня; 3) *тип.* – кано́н (-на), гробе́.
- Кано́нада** – кано́нада, стріля́нина з гарма́т, гарма́тна стріля́нина.
- Кано́на́рх** – кано́на́рх, кана́рх.
- Кано́не[и]р** – кано́нір (-ра); (*в общем смысле*) гарма́ш (-ша́); *см. Пушкарь.*
- Кано́не́рка** – кано́нірка.
- Кано́не[и]рський** – кано́нірський, гарма́шний. **-кая лодка**, *см. Кано́не́рка.*
- Кано́низа́ция** – кано́нізува́ння ко́го, (*ц.-сл.*) просла́вля́ння, проголо́шування, *оконч.* просла́влення проголо́шення ко́го за свято́го.
- Кано́низи́ровать** – кано́нізува́ти, *сов.* закана́нізува́ти, (*ц.-сл.*) просла́вля́ти, просла́вити ко́го, проголо́шувати, проголо́сити ко́го за свято́го. **Кано́низи́рованный** – кано́нізо́ваний, просла́влений, проголо́шений за свято́го.
- Кано́ник** – (*в римско-катол. клире*) кано́ник (-ка).
- Кано́ни́сса, -ни́ца** – (*в рим.-кат. монасты́рях*) кано́ніса, кано́нічка.
- Кано́ни́ст** – кано́ніст (-та) *и* кано́ніста (-ти), знаве́ць церко́вного пра́ва.
- Кано́ни́ческий** – кано́нічний. **-кое пра́во** – кано́нічне пра́во.
- Кано́ни́чество** – (*звание или почет каноника*) кано́ніцтво.
- Кано́нник** – (*книга с церк. песнями, канонами*) кано́нник (-ка).
- I. Кант, Канта** – кант, канта, пісня хва́льна, *умен.* кантик. [Він запи́сував то ка́нти, то вся́кі вірші, то пісні́ (Н.-Лев.)].
- II. Кант** – (*край, рубец*) кант (-та), рубе́ць (-бця́), край (*р. краю*), бе́рег (-га); *специальнее:* (*между двумя кусками кожи или материи*) кант, ільти́ця, (*в голенищах*) і́рха (*пров.*), (*в женск. полушубке по талии*) за́биванка, (*у портн.*) кант; *тип.* – кант. **Картуз с -том, мундир с -тами** – кашке́т з ка́нтом, мунди́р з ка́нтами. **Сбива́ть доски по -нту** – зби́вати (зшива́ти) до́шки рубце́м.
- Канталуп(к)а, бот.** (*род дынь*) – кандалу́пка.
- Кантари́да** – шпа́нська му́ха.
- Ка[о]нта́рь** – (*весы, силомер*) ка́нтар (-ра), канта́рок (-рка).
- Кантата** – кантата.
- Кантиа́нец** – кантиа́нець (-нця́), ка́нтовець (-вця́).
- Кантиа́нство** – кантиа́нство, канті́вство.
- Ка́нтик** – ка́нтик; лямі́вочка, облямі́вочка.
- Кантіле́на, муз.** – кантіле́на, співа́ночка.
- Кантова́ть** – 1) (*у портн.*) кантува́ти, лямува́ти, (*оторачива́ть мехом*) бра́мити; 2) *тип.* – кантува́ти (кни́гу); 3) (*груз в кипах, ящиках*) кача́ти на ребро́, кантува́ти, ба́тати, переба́тувати, класти на кант.
- Канто́вка (молоток)** – буша́рда, канті́вка.
- Канто́н (фр. сл.)** – канто́н (-ну), о́кру́га. [Там схо́дяться канто́нів на́ших ме́жі (Грінч. «Вільг. Телль»)].
- Канто́нир-кварти́ры** – військові посто́ї, (тимчасо́ві) примі́щення для во́яцтва (серед обива́телів).
- Канто́нирова́ть (о войске)** – (*занима́ть кварти́ры*) ста́вити посто́ї; (*стоя́ть постое́м*) сто́яти, кварти́рувати, конси́стувати де.

Кантоніст – кантоніст (-та). [Він, бач, ніби солдатський син, значить, кантоніст (Н.-Лев.)].

Кантор – кантор (-ра).

Канун – 1) (*предш. день*) переддєнь (-д(о)дня), передодєнь (-додня) чоґо. [Був передодєнь великого свята (О. Лев.)]. **-нун Рождества** (*рождественский сочельник*) – баґатий вєчїр, баґат-вєчїр, свят-вєчїр, баґата кутя. **-нун Крещеня** (*крещенский сочельник*) – голодна кутя. **-нун нового года** – щедрий вєчїр; Меланка (-ка) и меланки (-нок). **-нун Пасхи** – великодна субота. **-нун Троицына дня** – клєчальна субота. *На -нуне чєго* – напередодні, в переддєнь чоґо, день перед чим. [Напередодні свят. В переддєнь великого іспиту (Стебн.). Це було день перед святами (Крим.)]. *На -не виборов, переговоров* – напередодні виборів, пересправ (переговорів). [Напередодні польсько-литовських переговорів (Пр. Пр.)]. *На -не Рождества* – напередодні Рїздва, день перед Рїздвом, на баґатий вєчїр, на баґату кутю; 2) (*кутья по усопшем*) коливо (-ва). [Почали обносити коливо – покійника поминати (Сл. Ум.)]; 3) (*молитв. поминание усопш.*) помин (-ну), помини (-нів), поминки (-нок), парастас (-су); (*угощение на помин*) поминки, помини. **Канун да ладан!** – хай живім довге життя, а приставшим душам царство небєсне!; 4) (*молебєн, панихида*) молебєнь (-бня), панахида; см. **Молебєн, Панихида**; 5) (*мєд, пиво, сварєн. к празднику или на память усопш.*) мєд, пиво на храм, канун (-ну). [Пїшов по канун, та там і втонув (Номис)]. **-ны справлять** – варити мєд, пиво на храм. *За чужими -нами своих покойников (родителей) поминать* – чужими пироґами свого батька поминати (Приказка).

Канунник, см. **Канун 2**.

Канунный – переддєний.

Канунщик, -щица – (*празднующий поминки*) парастасник, -ниця; (*праздн. храм. праздник*) храмувальник, -ниця, медовий святкувальник (Звин.).

Канупер, Кануфер, бот. **Tanacetum Balsamita** – канупер (-перу).

Ка[о]нура – 1) (*шалашик*) будка, халабудка; (*закута*), закута. [Собача будка (халабудка). Сім закут, одна свиня (Приказка)]; 2) (*тесное помещение*) комїрка, гал. цюпка. [Се була цюпка не бїльше шести кроків вдовж (Франко)]. См. **Конура**.

Ка[о]нурка, Ка[о]нурочка – будочка, халабудочка; (*гал.*) цюпочка.

Кануть – 1) (*исчезнуть*) канути, пірнути в що. [А він канув, провалився; його вже забули, чи був коли (Шевч.). Старшая мєнчу турнула, мєнчая в воду канула (Пїсня. Звин.). Бїдна моя голївонька! всі надїї мої канули (Г. Барв.). І поховались (зірочки) у синьому небї, мов у море канули (Квітка). Згинув (замїр), пірнув у безодні інших думок (Леонт.)]. **-нуть в воду, в вечность** – піти у воду, у вїчність (у віки), **-нуть в Лету (забвєния)** – пірнути в Лету забуття, піти у непам'ять. [Пїшло в непам'ять козацьке завзяття разом з козацькою славою (Куліш)]. *Как в воду -нул* – як у воду пішов (упав, канув, пірнув) хто, що; як вода змїла коґо, що. [Об Василєві ні чутки, ні вїсточки: як у воду впав (Квітка)]. *Еще год -нул в вечность* – ще рік пішов (канув) у вїчність; 2) (*капнуть*) капнути, крапнути; см. **Капать**.

Кануфер, см. **Канупер**.

Канфа (*китайский атлас*) – канфа, китайський (хїнський) отлас, -ка саєта.

Канфовый – канфовий; з китайського (хїнського) отласу, -кої саєти.

Канфорка; см. **Камфорка**.

Канцеляризм – канцеляризм (-му), канцелярщина.

Канцелярист – канцелярист (-та) и канцеляриста (-ти), писар (-ря), (*пренебр.*) канцелюра, канцеляр (-ра), писарина (*м. р.; на зап. ж. р.*). *Помощник -та, младший -рист* – підканцелярист(а), підписар, писарчук.

Канцелярия – канцелярія, писарня. [Канцелярія Академії Наук. Пішли в писарню до волосного писаря (Олекс. п.)].

Канцелярский – канцелярський. **-кий чиновник, стиль** – канцелярський службовець, стиль. **-кие принадлежности** – канцелярське (писарське) приладдя. **-кая волокита** – канцелярська

тяганина. **-кая пошлина** – канцелярська оплата. **-кая душа** – канцелярська душа, канцелюга (общ. р.). **-кая крыса** (презр. о канц. чиновнике) – канцелярський посіпака (сіпака, сіпачка), -ська віра, канцеляжка (Котляр.).

Канцелярський *корень, бот.* **Scleranthus annuus** (кошенільник) – червечник, кошенільник.

Канцелярское, Канцелярное *семя* – 1) (краска кошениль) кошеніля, червець (-рцю), (ум.) черчик, канцельне насіння. [У нашого свата світлиця не хата, черчиком обсіпана, калиною обтїкана (Пісня)]; 2) (пренеб. о канц. чиновниках) посіпаки, сіпаки (-пак), посіпацьке (сіпацьке) ко́дло, (по)сіпацька віра.

Канцелярщина – канцелярщина.

Канцлер – канцлер (-ра). **Быть -ром** – канцлерувати.

Канцлерський – канцлерський.

Канцлерша – (жена канцлера) (пані) канцлерова (-вої).

Канцона – канцона.

Канцонетта – канцонета, співаночка.

Каньон – каньйон (-ну).

Канюк, Канюка, *зоол.* – 1) (вид *небольш.* филина, **Strix scops**) сова, пугу́тькало, пугу́кало; 2) (*полевой коршун*, **Milvus**, *каня*) каня, канюка. [Пищитъ як каня (Номис). Виглядає як каня дошу (Чуб. I). Канюкою сидить (Номис)]; 3) (*докучлив. проситель*) канюка (об. р.); см.

Попрошайка.

Канючение – канючення.

Канючить – 1) канючити, циганити чо́го в ко́го. [Ото канючить (Номис). Третій (бурсак) у четвертого канючив п'ятака (Яворн.); 2) (*о филине*) канькати. [Він розумів, про що канькає каня (Коцюб.)].

Каолин – каолін (-ну), порцелянова гліна.

Каолиновый – каолиновий.

Кап, *звукоподр.* – кап, крап; кап-кап – кап-кап, крап-крап. [А слюзи в ложку тільки кап (Куліш). Тут горілка кап, а там хап (Номис). Дивиться – і нічого не бачить, а часом слізочки тільки кап-кап! (Квітка)].

Капанье – 1) капання, крапання, (*диал.*) цяп(к)ання, (*учащённое, непрерывное*) капотіння, капанина, (*диал.*) цяпотіння; 2) капання чо́го; 3) протікання чо́го; см. **Капать.**

Капать, капнуть и Кануть – 1) (*падать каплями*) капати (-паю, -паєш *и* каплю, -плеш, -плють), капнути, крапати (-паю, -паєш *и* -плю, -плеш), крапнути, (*иногда: о дожде, крови*) цяп(к)ати, цяпнути *и* цянути, (*о слезах, крови иногда*) канути, *сов.* канути; (*учащённо, непрерывно*) капотіти, крапотіти, ляпотіти, цяпотіти. [Чую слюзи на моє лице капають, капають (Грінч.). Дощик, дощик капає дрібненько (Пісня). Дощик крапле (Рудч.). Дав Бог вєсну, віє теплом, із стріх вода капле (Пісня). Капле кровця у криницю (Рус. Дн.). Хоч по капельці дощик крапа на камінь, а такі проїсть його (Квітка). Кровцю пустила – кровця цяпала; де кровця цяпне, церковця стає (**Kolb.**). Ой зоре, зоре! – і слюзи кануть (Шевч.). З палаша кровця кане (Голов.). Дощик, дощик, аж із стріхи капотить (Пісня). З стріхи ляпотить (Грінч. III). День і ніч дощі холодні б'ють о вікна, цяпотять (Франко)]. *Пот -пал с его лица* – піт капав йому з лица. *С кровли -плет* – з стріхи капає, капле. *Свеча -ет* – свічка капає. *Над нами не каплет* – на голову нам не тече; дощ не йде; 2) **-пать, капнуть что** (*лить по капле*) – капати, капнути що у що, куди. **-пай лекарство по пяти капель в ложечку воды** – капай ліки по п'ять крапель у ложечку води; 3) (*пропускать сквозь себя капли*) протікати, текти. *Крыша, потолок -плет* – дах, стеля протікає, тече.

Капаться – капатися, крапатися. **Не -ется** – не к(р)апається.

Капелла – 1) (*хор певчих, оркестр*) (*литер.*) капеля, (*народн.*) капелія, (*в духовом оркестре ещё*) банда (*зап.*). [Державна Українська Капеля. У містечку Берестечку капелія грала, молодая Бондарівна з хлопцями гуляла (Пісня). Цісар сказав їм зробити великий балъ, банда

- ім гра́ла (Гн. І)]; 2) (*католич. часовня*) капе́ля, каплі́ця. [Каплі́ця Сиксти́нська (Калит.)].
- Капелла́н** – капе́лян, капла́н (Куліш). *Быть -ном* – бути за капе́ляна, капе́лянувати.
- Капелла́нский** – капе́лянський.
- Капелла́нство** – (*звание*) капе́лянство; (*капелланствование*) капе́лянува́ння.
- Капелла́нствовать** – капе́лянува́ти, бути за капе́ляна.
- Капе́ль, Капе́лица** – (*падение капель*) ка́пання, ка́піж (-пежу́) капо́тіж (-тежу́), (*зап.*) о́кап (-пу). *От дождя да под -пель* – з дощу́ та під ринву (Номис), (*гал.*) з дощу́ та під о́кап (Франко, Прип.).
- Капельди́нер, -рша** – капе́льди́нер, -нерка, служни́к, -ни́ця при теа́трі.
- Капельди́нерский** – капе́льди́нерський.
- Капе́лька, Капе́лечка** – 1) (*ум. от Ка́пля*) кра́пелька, кра́пка, крапе́лінка, крапе́ліночка (*и крапли́нка, крапли́ночка*), капе́лька, капе́лінка, капе́ліночка, капе́люше́чка, ка́почка, ка́пинка, ка́пиночка, ця́точка, ця́тинка, ця́тиночка. [Довго держа́в він ча́рку коло ро́та, висмо́ктував оста́нню кра́пельку (Н.-Лев.). А до́щику ніхто́ і крапе́лінки не ба́чив (Квітка). Де-б води́ці діста́ти крапли́нку (Л. Укр.). Ні кри́шечки, ні капе́льки (Номис). Ні ця́тиночки води́ (Г. Барв.). Га́су в нас ані ка́почки нема́ (Звин.)]. *По -ке* – по крапе́льці, по ка́пельці; 2) (*крошка, малость*) кри́хта, кри́хі[о]тка, дрі́бка, рісо́нька, рісо́чка, (*немножко*) трі́шки, трі́шечки чо́гось (*см. Малость*); ка́пка, ка́почка, ка́пинка, ка́пиночка, капе́лінка, ця́точка, ця́тинка *и т. д.* [І там, ка́жуть, лю́бов, де її́ і капе́лінки нема́ (Квітка)]. *-ку* (*чуточку*) – кри́хитку, ка́пельку, кра́пельку, ка́пку, ка́почку, ка́пинку, ця́тку, ця́точку, ця́тиночку, кри́пточку, (*немножко*) трі́шки, трі́шечки чо́гось. [Ка́пельку там було́ си́ру (Сл. Гр.). Ми восени́ такі похо́жі хоч капе́льку на обра́з бо́жий (Шевч.). І трі́шки не ціка́вий (М. Вовч.). При пра́вді є́й бре́хні ка́пинка (Франко). Ви до́бре зна́єте, що ні́би тро́хи руде́нькі, кри́пточку голомо́зенькі (*плешивые*) (М. Вовч.)]. *Дайте мне -ку вина* – да́йте мені́ кра́пельку (ка́пельку, рі́ску) вина́, (*немножко*) трі́шки (трі́шечки) вина́. *Ни -ки* – ні кри́хти, ні кри́хитки, ні кри́шки, ні (а́ні) кри́шечки, ні трі́шки, ні трі́шечки, (*реже*) ні ка́почки, ні капе́лінки, ні ка́пиночки *и т. д.* [Невже́ мене́ не лю́биш ти́ ні кри́хти? (Тобі́л.). Він ве́село, ні кри́шки не замі́шавши́сь, поча́в розмо́ву (Н.-Лев.). Та й ста́в чита́ти щось таке́, що́ я а́ні кра́пиночки́ не зро́зумі́в (Франко)]. *Ни -ки не хочется* – ні кри́хти (ні кри́шки) не хо́четься, і на кри́хту не ми́неться чо́гось ко́му.
- Капельме́йстер** – капе́льма́йстер (-тра), *ум. капе́льма́йстерчик*. [До́ньку відда́ла за дуда́рчика, за го́дного (*достойного*), твезезо́го капе́льма́йстерчика (Голов.)].
- Капельме́йстерский** – капе́льма́йстерський. *-ская палочка* – батута.
- Капельме́йстерство** – (*звание*) капе́льма́йстерство.
- Капе́льник** – 1) (*натёк, сосулька*) бо́рулька, вису́лька, сосу́лька, *соб. бо́рульки́, вису́льки́, сосу́льки́ (-льок), (редко) капе́льник (-ка)* (Геол. Сл.); 2) *см. Ка́пельница*.
- Ка́пельница** – (*типетка*) крапе́льни́чка.
- Капе́льный** – (*к капели относящ.*) кра́пельво́ий, дощові́ий. *-ная вода* – дощі́вка, дощова́ вода.
- Ка́пельный** – 1) (*каплеобразный*) кра́пельво́ий. *-ное состояние вещества* – кра́пельво́ий стан речови́ни; 2) **-ный, Ка́пельновый** (*маленький*) – мал[н]юсе́нький, ма́ннюні́й, мал[н]ісі́нький, дрі́бне́нький; *см. Кро́хотный*.
- Капе́льщик, -щица** – ка́пальник, -ни́ця, кра́пальник, -ни́ця.
- Ка́пер, морск.** – 1) (*судно*) ка́п(е)р (-ра); 2) піра́т (-та).
- Ка́перс, бот. *Sarrapis spinosa*** – ка́пара. **-персы** (*цветочн. почки*) – ка́парці́, ка́парки́ (-ків).
- Ка́перский, морск.** – ка́перський; піра́тський.
- Ка́персовый, бот.** – ка́парові́ий, (*рус.*) ка́персові́ий.
- Ка́перство, морск.** – 1) ка́перство, партиза́нство; 2) піра́тство.
- Капи́ляр, биол.** – ка́піля́р (-ра), воло́сник (-ка).
- Капи́лярность, физ.** – ка́піля́рність, воло́сність.
- Капи́лярный, физ.** – ка́піля́рний, воло́сний. *-ная трубка* – ка́піля́рна (воло́сна) ру́рка, ці́вка.

- Капітал** – 1) (в *полит. екон.*) капітал (-лу). [За капіталістичного способу продукції повинно так бути, щоб з одного боку стояли багатирі-капіталісти, власники капіталу (фа́брик, машин, матеріялу всякого), а з другого – робітник-пролетар (Єфр.). «Капітал» К. Маркса]. *Запасной -тал* – запасний капітал. *Мёртвый -тал* – мертвий капітал. *Наличный -тал* – готівка, готовик (-ка), готові гроші *Неприкосновенный -тал* – непорушний капітал. *Оборотный -тал* – оборотний капітал. *Основной -тал* – основний капітал. *Паевой -тал* – пайовий капітал. *Промышленный -тал* – промисловий капітал. *Складочный -тал* – складковий капітал. *Господство -ла* – панування капіталу. *Накопление -лов* – нагромадження (надбання) капіталів. [Нагромадження кооперативних капіталів]. *Наращение -ла* – зростання капіталу. *Проценты на -тал* – відсотки на капітал; 2) (в *общез.*) капітал, (*средства*) кошт (-ту), кошти (-тів), (*деньги*) гроші, гріш (-оша), копійка. **-лы** – капітали, (*средства*) кошти. [Пропали всі кошти громадські – рублів, може, 400 – 500 (Доман.). **-тал истинник** (без *процентов, основной*) – стовп (-па и стовпу), істо, істе (-того), іста. [Він берє на стовп великі проценти (Липовеч.). Стовпа й проценту не брали три роки (Лебед. п.). Винен мені 200 рублів; за три роки ні проценту, ні стовпу не платє (Мирн.). Другий позича гроші, божиться, через год, каже віддам; а год минув – не тільки рост, та й істе пропало (Квітка)]. *Наживать, приобретать -лы* – наживати, набувати капітали, (*гал.*) дороблятися капіталів. *Человек с -лом* – людина з капіталом, з копійкою, грошовита людина. **-тал приобрести и невинность соблюсти** – гроші (грошики) набути і чесним бути; хитро-мудро і невеликим коштом.
- Капіталец** – капіталець (-льця), грошики (-ків) грошенята (-нят), копійчина. *Нажить -лец* – збити копійчину. *Зашибить -лец* – нахапатися (загребти) грошенят. *Приобрести -лец* – набути копійчину, грошиків.
- Капіталізація** – капіталізування; капіталізація. **-ция срочных платежей** – капіталізування термінових виплат.
- Капіталізувати** – капіталізувати. **-зированный** – капіталізований.
- Капіталізм** – капіталізм (-му). *Развитие, стабилизация, крах, гибель -ма* – розвиток (розвій), стабілізація, крах, загибель капіталізму.
- Капіталіст** – 1) капіталіст (-та); 2) (*богач*) капіталіст, багатир (-ря); (*толстосум*) капшук (-ка), калітка. [Опріч робітників-пролетаріїв є ще на світі пани-багатирі, капіталісти (Єфр.).]
- Капіталістический** – капіталістичний. **-ский строй** – капіталістичний лад. [Розвиток капіталістичного ладу (Азб. Ком.)]. **-ское государство, общество, производство** – капіталістична держава, -стичне суспільство. -стичне виробництво *или* -стична продукція. **-ский способ продукции** – капіталістичний спосіб продукції (вироблювання).
- Капіталовложение** – 1) (*действие*) капіталовкладання, *оконч.* капіталовкладення; 2) (*результат*) капіталовкладення, капіталовклад (-ду).
- Капітальний** – 1) (*к капиталу относ.*) капіталовий; 2) капітальний, (*основательный*) ґрунтовний, (*главный*) головний, (*прочный*) міцний. **-ный ремонт** – великий, капітальний ремонт. **-ная постройка** – капітальна, міцна будівля. **-ная стена** – головна, капітальна стіна. **-ная работа, сочинение** (в *научн. отн.*) – ґрунтовна, капітальна праця, -ний твір.
- Капітан** – (*литер.*) капітан (-на), (*народн.*) копитан; *ум.* капітанік. [Та й заспівав, – звичайно, тихо, щоб копитан не чув (Шевч.). Їхав пан копитан, став, дівчини попитав (Номис)]. **-тан-лейтенант** – капітан-ляйтенант. **-тан корабля** – капітан корабля, кораблевій капітан. **-тан 1-го ранга** – капітан першої ранги. **Штабс-капитан** – штабс-капітан, підкапітан. **Быть -ном** – капітанувати, бути за капітана.
- Капітанов, -шин** – капітанів (-нова, -нове), капітаншин, (-на, -не), капітанової.
- Капітанський** – капітанський; капітанів (-нова, -нове). [Станє панією, як буде капітанська теща (Квітка)]. **-кая дочь** – капітанова дочка, капітанівна.
- Капітанство** – (*чин*) капітанство; (*капитанствование*) капітанування.
- Капітанствовать** – капітанувати.

Капіта́нша – (па́ні) капіта́нова, (рус.) капіта́нша.

Капіте́ль – 1) арх. – капіте́ль (-телю, м. р.), голова; 2) тип. – капіте́ль.

Капіте́льний – капіте́льовий. **-ные** *буквы, тип.* – капіте́льові літери, капіте́ль (-те́лю).

Капіто́лий – капіто́лій (-лія), (*поэтич.*) капіто́ль (-ля). [Як Капіто́ль стоїть високо й пишно над хатами мізерними у Римі (Куліш)].

Капітул – капітул (-лу), ра́дна коле́гія (в о́рдені, або при єпіскопі).

Капітулі́рование – капітулюва́ння.

Капітулі́ровать – капітулюва́ти, *сов.* скапітулюва́ти, віддава́тися, відда́тися на ла́ску чию́.

Капіту́льський – капіту́льський.

Капітуля́нт, -ля́нтський – капітуля́нт, -ля́нтський.

Капітуля́ція – капітуля́ція. **-ция** *города, крепости* – капітуля́ція *и* капітулюва́ння міста, фортеці. **Отмена -ций** – скасува́ння капітуля́цій.

Капи[ю]шо́н – відло́га, ка́птур (-ра), борі́дка, ко́ба, ко́бка, ко́бень (-бня), (*зап.*) богоро́диця *и* боро́диця, ка́па, (*у монахов*) ка́птур; *ум.* ка́птурець (-рця), ка́птурик, ка́птурок (-рка), ка́птурчик. [На голові стриміла гостроверха відло́га (Н.-Лев.). А до ко́міра приші́тий ка́птур (Звин.). Накі́нув ко́бку на го́лову й пішов з ха́ти (Мирн.). Відкидає геть ка́птур черне́чий (Франко). Опанча́ з богоро́дицею (Поділля)].

Капишо́нный – ка́птуро́вий, відло́говий.

Ка́пище – божни́ця (пога́нська), ка́пище, кумі́рня.

Капка́н – (*звероловный снаряд*) самоло́в (-ва), капка́н (-на́), *ум.* капка́нець (-нця́), (*деревянный*) ступи́ця, (*на мелкого зверя*) ха́пка, ла́пка, па́стка; (*силок*) сі[и]льце́. [Жі́ти вже не можна за тхорами, поставив я скрізь капкани (Звин.)].

Капкані́ть *кого* – наставля́ти капкани́ на ко́го.

Капка́нный – самоло́вний, капка́новий.

Капканщи́к – капканни́к, ма́йстер самоло́вів, капкані́в.

Каплеобра́зний – краплюва́тий, краплю́видий.

Ка́пли, мед. – ка́плі, кра́плі (-пель). [Дав мені лі́кар які́сь кра́плі (Сл. Ум.)]. **Глазные -ли** – кра́плі на о́чі. **Мятные -ли** – м'я́тні кра́плі (ка́плі).

Каплю́хий – клапо(в)ухий.

Каплу́н – каплу́н (-на). [У місте́чку Бересте́чку де́сять кур, а де́сята чуба́тая, ще й каплу́н].

Каплу́ний – каплу́новий, каплу́нів (-но́ва, -но́ве).

Каплу́нить – каплу́нити, халаща́ти.

Каплю́жка, Каплю́жник – 1) п'яни́чка, випива́чка (*общ. р.*), ка́плій (-лія́), ка́плю́жник, ка́плю́жниця; *см.* **Пьяню́шка**; 2) (*о чиновниках*) дряпі́жка; 3) скна́ра; *см.* **Скря́га**.

Каплю́жниця, см. **Каплю́жка 1 и 2.**

Каплю́шка, см. **Капелька.**

Ка́плющий – (*как прил.*) ка́плю́щий, кра́плю́щий; *прич.* що кра́пає, ка́пає. **Как капля -щая** – як кра́пля ка́плюща, як кра́пля, що ка́пає, кра́пає.

Ка́пля – 1) кра́пля, краплина *и* крапелина (*диал. зап.* кро́пля), ка́пля, ка́плина *и* капелина, капка, ця́тка, ця́тина. [Кра́плями піт тече́ (Свидн.). А сльо́зи буйними кра́плями коті́лися по що́ках (Крим.). Кра́плі росі́ (Л. Укр.). Кра́плини дощові́ї (Самі́йл.) Лиси́ця од дощу́ під боро́ну ховалась: не вся́ка, ка́зала, ка́пля ка́пне (Номис). По ка́плі віто́чу з його́ дияво́льську кров (Сторож.). Дав для о́чей примочку́, по де́сять ка́пок тре́ба ка́пати (Звин.). Буду́ пи́ти, буду́ пи́ти й кро́плі не пу́щу (Чуб. V). Йди по во́ду, бо нема́ води́ й ця́ти (Черкащ.). **-пля жи́ра на воде́, борще́ и т. п.** – ска́лка, *ум.* ска́лочка, ска́лінка (жи́ру, си́тощів). [Збира́ють з страви ска́лки жи́ру (Номис). Жи́ру в борщі́ нема́ і ска́лочки (Хорольськ п.)]. **След от -пли воска́, свечи́ и т. п. на оде́жде** – нака́пане (-ного́), (*пров.*) ка́пну́х (-ха́). **Спада́ть (ниспада́ть) -ми** – спада́ти кра́плями. [Журли́во, ти́хо гомони́ть вода́, – немо́в сльо́зами, кра́плями спада́ (Л. Укр.)]. **Пада́ть -ми** – пада́ти кра́плями. **Что -пля в море** – як кра́пля

(краплина) в морі. *Как две -пли воды (похож)* – як вікапаний, як вилитий. *-пля в -плю кто* – кістка й ма́стка чия *или* хто, ка́пка в ка́пку, то́чка в то́чку, ця́тка в ця́точку хто, як вікапаний хто, (*пров.*) нескіщений хто. *-пля по -пле* – крапля по краплі, ка́пля по ка́плі. *-пля по -пле и камень долбит* – крапля по краплі і ка́мінь довбе́ (розбива́є). *Вытекает, вытечь -плями* – вікапувати, вікапати. [Очі так плачуть, так плачуть, що вікапають (Стефанік)]. *Застучать -плями (о дожде)* – запорощати (в що). [Дош у вікно запорощав (Сл. Гр.)]. *До последней -пли крови* – до останньої краплі кро́ви; 2) (*малость, крошка*) крихта, дрібка, (*росинка*) ріска, рісочка; *см. Капелька 2*. [У Шевченка нема́ й крихти національного ворогування (Грінч.). Аби́ на зе́млю ні дрібка хліба, ні вина́ не впала (Яворськ.)]. *И -пли во рту не было* – і ріски (і крихти) в ро́ті не було́, і ріска в ро́ті не була́. *До -пли (до конца, всё)* – до крихти. [І все до крихти розказала (Шевч.)]. *Ни -пли (нисколько)* – ні (ані) крихти, ані (ні) гич, ані (ні) раз, ані цюк, ані пік (Федьк.); *см. Капелька 2*. [Горілки в барилі ані цюк (Сл. Гр.)]. *В нём нет и -пли ума* – він не має і крихти (дрібки) розуму.

Капнуть, *см. Капать*.

Капонир, *воен.* – капоні́р (-ру).

Капор, **Капер** – (*женск. стёган. шапка*) ка́пор (-ра), ка́па (Сл. Гр.).

Капорский чай (*чай с Epilobium angustifolium*) – іван-чай.

Капот – капо́та (-ти).

Капотник, **-ница** – капо́тник, -ни́ця.

Капотный – капо́товий.

Капрал – капра́л (-ла), *ум.* капра́лик. [Підніжки ца́рськії, лакеї капра́ла п'яного (Шевч.). Чого́-би ми, капралики, від вас утікали? (Голов.)]. *Кто палку взял, тот и -рал* – хто взяв кий, той і ста́рший. *Быть -лом* – капралува́ти, бу́ти за капра́ла.

Капралов – капра́лів (-лова, -лове).

Капральный, *суц.* – капра́льний (-ного).

Капральский – капра́льський.

Капральство – (*чин*) капра́льство, (*время*) капралува́ння.

Капральствовать – капралува́ти.

Капральша – (*жена капрала*) капра́лова (-вої).

Каприз – (*прихоть*) при́мха, вередува́ння, капри́з (-зу), (*причуда*) химера, (*вздорное хотение*) забаг (-гу), забаганка, захтінка, при́баг (-гу) (Франко); (*упрямый -риз*) комиз (-зу), упертість (-тости). [Це не при́мха наша якась (Грінч.). Як раб скорявсь усім вередува́нням (Грінч.). Ач як на його́ комиз на́пав. (Полтавщ.)]. *-призы* – при́мхи, ве́реди (-ів), вередува́ння, капри́зи, витребеньки (-нюк і -ньків), забаги (-гів), но́рови (-вів), (*полон.*) фо́хи (-хів). *Детские -зы* – дитячі при́мхи, моро́ки (-ків).

Каприза (*общ. р.*) – капри́за (*общ. р.*) (*детск.*) моро́ка.

Капризник – при́мхливець (-вця), (*привередник*) вередні́к, вередлі́вець (-вця), вереді́й (-дія́), вереду́н (-на́), перебендя, коверзун, капризу́н, (*причудник*) химерні́к, (*упрямый*) комиза (*общ. р.*), упертий (-того).

Капризница – при́мхливи́ця, (*привередница*) вередні́ця, вередлі́ви́ця, вереді́йка, вереду́ха, коверзу́ха, перебендя (*общ. р.*), капризу́ха, (*причудница*) химерні́ця, (*упрямица*) уперта (-тої).

Капризничание – вередува́ння, химерува́ння, перебендюва́ння, капризува́ння.

Капризничать, **Капризить** – (*привередничать*) вередува́ти, при́мхувати, при́мхати, химерува́ти, коверзува́ти, перебендюва́ти, капризува́ти, (*причудничать*) химерува́ти, химерити, витребенькува́ти, (*упрямиться*) комизитися, норовитися, упира́тися, (*о ребёнке: плакать*) пла́кати, крича́ти. [Почне́ він при́мхати (М. Вовч.). Ви пе́вне дума́єте, що се я химерую́ (Л. Укр.). Вона́ почина́ла капризува́ти (Л. Укр.). Хочеш їсти – бери́ що є та й їж, а

не вередуй і не скигли мені (Грінч.).

Капризно – вередливо, капризно.

Капризний – (*привередливый*) вередливий, примхливий, примхуватий, капризний, капризуватий, морочливий, (*причудливый*) химерний, витребенькуватий, заблагливий, (*упрямый*) упертий, норовистий, норовливий, натурастий, комизистий. [Впертий як камінь і вередливий як дитина (Мирн.). Ти добре знаєш: ми твої є діти, слабі, нікчемні і капризні діти (Франко). Цить! морочливий (Звин.). Чорнявая дівчинонька норовістая (Пісня). Неначе химерная хвиля (Л. Укр.). Дике химерне воно (море) (Л. Укр.)]. **-ная виходка** – вибрик (-ку); *срвн.* **Каприз. -ный человек, см. Капризник.**

Каприфолій, *бот.* **Lonicera Caprifolium** – козячий листик, козолист (-ту); *срвн.* **Жимолость.**

Капсула, *анат.* **capsula** – капсуля, капшучок (-чка), торбінка (Мед. Сл.). **-ла суставная** – капсуля суглобова.

Капсу[ю]ля, Капсу[ю]ль, Капсуля – капсуля (-лі), пістон (-на); *см.* **Пістон. -ля** (для *лекарств и т. п.*) – капсуля.

Капсу[ю]льний – капсульний, капсульовий; пістонний, пістоновий.

Капсу[ю]льник, -ница – коробочка на капсулі (на пістони), капсульниця, капсульничка.

Капсу[ю]льщик – капсуляр (-ра).

Каптаж, *геол.* – каптаж (-жу).

Каптенармус, *воен.* – каптенармус (-са), завідувач цейхавзом, амуніцією.

Каптер, *вульг., см.* Каптенармус.

Капуста – 1) *бот.* **Brassica oleracea** – капуста, *ум.-ласк.* капустонька, капусточка, капустия.

[Ростуть як та капуста на городі (Шевч.). Поливайте капустицю, то буде родити (Чуб. V). Щоб моя капусточка була із кореня коренистая, і із листу головистая (Номис)].

Брюссельская -та – брусельська (зелена) капуста. *Кочанная (вилковая) -та* – качанна

капуста, *обычно просто* капуста. *Синяя, красная -та* – синя, червона капуста. *Огородная, парниковая -та* – городня, парникова капуста. *Цветная -та* – кучерява, квітна капуста,

цвітуха. *Кочерыжка -ты* – качан (-на). *Кочень (вилко) -ты* – головка капусту, качан (-на), *ум.-ласк.* качанчик (-ка). [І межі капустою доброю буває багацько гнилих качанів (Номис).

Були три синки, мов три качанчики (Основа)]. **-та с большим кочнем** – голова́та, головиста, качаниста капуста. [Капуста моя качанистая (Грінч. III)]. **-та с кочнем, сидящим низко при**

земле – низькостеблиця. **-та не завившаяся в кочень** – шуляк (-ка), шулик. [Шуляки будуть, а не капуста (Липов.)]. **-та голенастая** – голіната капуста. **-та свивается в кочень** – капуста

в'яжеться в головки. *Шинковать, крошить -ту* – шаткувати, кришити капусту.

Шинкованная, рубленная, крошенная -та – шаткована, січена, кришена капуста. *Сечь -ту* – сікти капусту. *Рубленая, сеченная -та* – січена капуста, сіканка. *Кислая -та* – квашена,

кісла капуста. *Щи из кислой -ты* – капуста, капустка, капустниця, капусняк (-ку). *Тушенная -та с колбасой (свин. мясом, салом)* – бігос (-су). *Горшок для варки -ты* – капустіник (Гол. II).

Место, где росла -та – капустище, капустник (-ку), капустянка (Вхр.). *Рубить в -ту кого (врага)* – на капусту сікти ко́го (ворога). [Як узяв ляхів, як узяв панів на капусту сікти (Лукаш.)]; 2) *бот., заячья -та* – (**Sedum Telephium**) заяча капуста; (**Bupleurum**) ласкавець (-вцю); (**Oxalis Acetosella**) заячий щавель (-влю) *или просто* щавух (-ху). **-та татарская**

(*башкирская*), **Polygonum polymorphum** – татарська гречка.

Капустина – (*капустн. лист*) капустина.

Капустистый – багатий на капусту, капустний. [Капустне село (Звин.)].

Капустник – 1) (*капустн. огород*) капустник, капустяник (-ка); 2) (*пирог с капустой*) пиріг з капустою; 3) (*огородник или продав. капусты, любитель*) капустник; 4) (*капустная тля*) попільниця, попільнуха.

Капустница – (*огородница, продащица капусты, охотница к ней*) капустниця.

Капустный – капустяний. [Набрал капустяного листа (Рудч.)]. **-ная кадка** – капустянка,

діжка на капу́сту. **-ная** *кочерыжка* – кача́н, ум. кача́нчик. **-ная** *тля* – попільни́ця, попелю́ха, попільну́ха.

Капу́стчатый – капу́стуватий.

Капу́т (*конец, гибель*) – капу́т (*неполноскл.*) (*диал.*) опря́га, а́мба; *срвн.* **Конєц 7, Карачу́н**. [Тут йому́ й капу́т (Номис). Тут тобі́ буде́ а́мба (Київщ.)]. *Ему́ пришёл -пу́т* – йому́ прийшо́в капу́т, кінець. *Задать кому -пу́т (погубить)* – дати́ кому́ капу́т. [Ми́ йому́ дамо́ капу́т (Рудч.)].

Капуцин – 1) (*катол. монах*) капуци́н (-на); 2) *бот.* ***Tropaneolum majus*** – насту́рці (-ців), красо́ля, красу́лька; 3) *зоол.* ***Simia carucina*** – капуци́н (ма́впа амери́канська).

Капуци́нов – капуци́нів (-нова, -нове).

Капуци́нский – капуци́нський.

Капюшо́н, см. **Капишо́н**.

Ка́ра – ка́ра, пока́ра, (по)кара́ння, (*дисциплінарная*) ка́рність (-ности). [Се́ ка́ра бо́жа на нас (Метл.). До велико́ї пока́ри су́дять Ба́йду янича́ри (Чупр.). Ма́й до́бру нату́ру, не при́ймеш ка́рности (ка́ри) на шку́ру (Приказка)]. *Божеская, небесная -ра* – бо́жа, небесна́ кара на ко́го. *Это для него не -ра, а милость* – се́ йому́ (про́ його) не ка́ра, а ла́ска. *Претерпевают, испытывают -ру (казниться)* – кара́тися. [А́ я́ й до́сі кара́юся, і кара́тися́ буду́ й на́ тім сві́ті (Шевч.)]. *Понести -ру* – прийня́ти ка́ру за що́ від ко́го. *Укрывают преступника от -ры* – хова́ти злочинця́ від ка́ри.

Карабе́ла (*сабля*) – карабе́ля. [Б'є́ з карабе́лі блиск, і по́яс аж го́ри́ть (М. Рильськ.)].

Караби́н – караби́[и]н (-на), караби́[и]нка, ум. караби́нчик, караби́нок (-нка). [Стан солда́тський, вус коза́цький, караби́н до то́го (Голов.). Ва́жку караби́нку я купи́в (Чигир. п.)].

Караби́не́р – караби́не́р (-ра), караби́на́р (-ря́).

Караби́не́рный – караби́не́рний. **-ные** *полки* – караби́не́рні полкі́.

Караби́нный – караби́новий.

Караби́нщик – караби́на́р (-ря́), ма́йстер, що́ ро́бить караби́ни.

Кара́бка́ние – з[ви]дира́ння, дряпа́ння, ви́дряпува́ння, (*частое*) дряпа́нина куди́, на що́, по чо́му. [Те́ стриба́ння й дряпа́нина по ками́ннях... (Л. Укр.)].

Кара́бка́ться *куда, на что* – де́ртися, здира́тися, дряпа́тися, ви́дира́тися, ви́дряпува́тися куди́, на що́, по чо́му, (*лезть*) лі́зти на що́, по чо́му, п'я́стися (пну́тися) на що́, (*диал.*) дра́пкатися (Вхр.); *срвн.* **Вскара́бка́ться, Выкара́бка́кваться**. [Дере́ється на сті́ну (Васильк. п.). Школя́р де́рся вго́ру, сі́в на са́мому ве́ршку́ й спо́кійне́нько ї́в ягі́дки (Н.-Лев.). А́ж стра́шно бу́ло ди́витись, як та ди́ка степо́ва живо́тина дряпа́ється ко́питами на кру́чу (Куліш). П'я́всь, п'я́всь на ту го́ру – не зо́пне́ється (Чуб. І). Хто́ вго́ру ви́дряпуе́ється, ди́виться на не́ї (Куліш). Що́сь лі́зе вве́рх по стовбу́ру до са́мого кра́ю (Шевч.)]. *Умею́щий ловко -ка́ться* – деру́чий.

Карава́ец – коро́ваець (-ва́йця). [Благо́слови, бо́женьку, коро́ваець ми́сити (Основа)].

Карава́ечник, -ница – коро́вайник, -ва́йниця, ум. коро́вайничка. [Хоро́шіі коро́вайниці хоро́ший коро́вай бга́ють (*делают*) (Номис)].

Карава́й и Коро́вай – 1) (*цельный хлеб*) хлі́б (-ба), хлі́біна, буха́н (-на́) (*зап.* бо́хан), буха́нець (-нця́), (*зап.* бо́хане́ць), буха́нка. **-ва́й хлеба** – хлі́б (хлі́біна), буха́н хлі́ба; 2) (*свадебный хлеб*) коро́вай (-ва́ю). [Через ти́ждень мо́лодіці коро́вай ми́сили на ху́торі (Шевч.)]. *Делать (заги́бать) -ва́й* – коро́вай бга́ти. *На чу́жой -ва́й рта́ не ра́зевай* – на чу́жий коро́вай оче́й не порива́й (Приказка).

Карава́йка, пт. ***Plegadis (Ibis) falcinellus*** – коро́вайка.

Карава́йник – 1) (*посуда*) коро́вайник, коро́вайниця; 2) (*в свадебном обряде*) коро́вайник.

Карава́йный – коро́вайний, коро́ваїв (-ва́ева, -ва́еве). **-ное тесто** – коро́вайне (коро́ваєве) ті́сто. **-ная песня** – коро́вайна пі́сня.

Карава́йщик, -щица, см. **Карава́ечник, -ница**.

Карава́н – 1) (*обоз*) карава́н (-ну), карава́на (-ни), ва́лка. [За-для́ його́ за́верта́ють карава́ни,

іду́ть сте́пом і ма́рне погиба́ють (Куліш). Азі́йське купе́цтво тягло́ ва́лками з Криму́ мі́мо Черка́с на Пу́тивель або на Ки́їв (Куліш)]; 2) (*лошадей, птиц*) табу́н (-на́), ключ (-ча); 3) (*партия богомольцев или купцов*) чері́дка, грома́дка, табу́н (-на́).

Карава́нный – 1) (*к каравану относ.*) каравановий. [Карава́новий шлях (Калит.)]; 2) (*караван. староста*) караванний (-ного), каравановода; *см.* **Карава́нщик**.

Карава́нса[е]ра́й – карава́нсара́й (-раю́), заї́зд (на Схо́ді).

Карава́нщик – караванний (-нного), карава́нець (-нця), валковий (-вого).

Карава́лла – каравела, карабеля.

Карава́н, *бот.* **Salsola Kali L.** – кура́й (-раю́).

Карага́н, -га́нка, *зоол.* – карага́н (-на), степовий лис, -ва́ лиси́ця.

Карага́нный – карага́нчій.

Карага́тка, *зоол.* **Anas rutila** – черво́на ка́чка.

Карага́ч, *бот.* **Ulmus pamilla** – берестю́к (-ка́), і́лем (і́льма).

Карагу́ш, *зоол.* **Aquila clanga** – оре́л-скигля́к (-ка́).

Карае́мость – кара́ність (-ности); *см.* **Наказа́емость**.

Карае́мый – кара́ний.

Кара́йм, -мка – кара́йм (-ма), кара́ймка. **Кара́ймов** – кара́ймів (-мова, -мове).

Кара́ймский – кара́ймський. **-ская синагога** – кина́са.

Карака́тица, *зоол.* **Sepia** – карака́тиця. **-ца чернильная (Sepia Octopus)** – карака́тиця чорни́льна.

Кара́ковий конь – ка́рий, карогні́дий кінь.

Кара́кула, *см.* **Кара́ковий конь**.

Кара́кулевый – кара́кульовий, дрібно-смуше́вий. **-вый воротник** – кара́кульовий ко́мір. **-вое пальто** – кара́кульове пальто́, пальто́ із дрібносмұ́хів.

Кара́кулить – (*писать, чертит каракули*) виво́дити криву́льки, криву́ляти.

Кара́куль – кара́куль (-ля), дрібносмұ́х (-ха).

Кара́кулька – 1) кара́кульська вівця́, дрібносмұ́шка; 2) *см.* **Кара́куля**.

Кара́куля, -лька – 1) (*кривое дерево, сучок, кривой кусок дерева*) криву́ля, криву́лька, (*о дереве ещё*) крива́к (-ка); 2) (*кривая линия в узоре*) криву́ля, криву́лька, *мн.* криву́льки (-льок); 3) (*плохое письмо*) криву́ля, криву́лька, карлю́чка; *мн.* криву́льки, криву́ляччя, карлю́чки; базгра́нина. [Хоч-би великою криву́лею, аби бу́ло сло́во написа́не (Г. Барв.)]. *Писать, написать -лями* – писа́ти, написа́ти криву́лями (карлю́чками), грамузля́ти, награмузля́ти.

Караку́шки, Кара́кушком, *нрч.* – (*на четвереньках*) ра́чки. **Полза́ть -шки (-шком)** – ра́чкува́ти.

Кара́мболи́ровать, Кара́мболить – кара́мболюва́ти, робі́ти кара́мбо́ль (на бі́льярді).

Кара́мбо́ль (*в биллиардн. игре*) – кара́мбо́ля (-лі), черво́ний бито́к (-тка). **Дела́ть -бо́ль** – кара́мболюва́ти, бі́ти черво́ним битко́м.

Кара́мболя́ж – кара́мболя́ж (-жу).

Кара́мель – кара́меля (-лі).

Кара́мельный – кара́мельовий. **-ная** – кара́мельня (-ні).

Кара́мельщик – кара́мельник.

Кара́ндаш – олі́[о]ве́ць (-вця́), (*иносказ.*) о́лово. [Бра́ла олі́вець і робі́ла в руко́пису вста́вки та попра́вки (Коцю́б.). Для себе́, бра́тіки, спишу́, ще раз те о́лово потра́чу (Шевч.)]. **Цветной -да́ш** – кольоро́вий олі́вець. **Красный, синий, черный -да́ш** – черво́ний, синій, чо́рний олі́вець. **Чернильный -да́ш** – хемі́чний олі́вець.

Кара́ндаши́к – олі́во́к (-вка́), олі́вчик (-ка).

Кара́ндаши́к – олі́ве́чник, ма́йстер олі́вці́в.

Кара́ндашний – олі́вце́вий, з олі́вця́. **-ная масте́рская** – олі́ве́чня (-ні).

Кара́ние – кара́ння ко́го.

Кара́нтин – кара́нте́на (-ни), ква́ранта́на (-ни); заста́ва. [Вісидів у кара́нте́ні два ти́жні (Крим.)].

Кара́нтинничать – кара́нтенува́ти.

Кара́нтинний – кара́нте́новий.

Карапу́з, Карапу́зик – (*коротыш*) куца́н (-на́), куца́к (-ка́), карапу́з, курду́пель (-пля), (*приземистый*) при́земок (-мка), (*о женщине ещё*) короту́ха, *ум.-ласк.* короту́шка, -ту́шечка; (*о детях*) карапу́зик, опе́цьок (-цька), карапу́нчик, короту́нчик, (*диал.*) битле́йко (Линовеч.), (*в сказке*) покоти́горошко. [Підрі́с і Дени́сько. Такий карапу́зик утішне́нький (Тесл.). Мій мане́сенський, мій короту́нчику (Олекс. п.)].

Карапу́зистый – (*малорослый*) куца́й, (*коротконогий и плотный*) око́ре́нкува́тий, приса́дкува́тий, (*обычно о детях*) опе́цькува́тий, окле́цькува́тий.

Кара́се́вый – кара́сів (-се́ва, -се́ве), кара́сячий (-ча, -че).

Кара́сик – кара́сик, кара́сичок (-чка); (*молодой*) кара́ся (-ся́ти), кара́сятко.

Кара́сник, -ни́ца – кара́сячий охо́тник, -ни́ця, ласі́й, ласі́йка на кара́сі (до кара́сів).

Кара́сь, рыба *Cyprinus carassius* – кара́сь (-ся́); **-си́, мн.** – кара́сі (-сі́в), *соб.* кара́сяччя. [На те шу́ка в мо́рі, що́б кара́сь не дре́мав (не спав) (Номис)]. *А ну, поро́ся, обернись в ры́бу -ся́* – оберні́ся поро́ся на кара́ся (Номис). *Обильный -ся́ми* – кара́систи́й.

Кара́т (вес) – кара́т (-та).

Кара́тель, -тельни́ца – кара́тель, -телька, ка́рник, -ни́ця. [Бог о́дин кара́тель грі́шних (Кулі́ш)].

Кара́тельный – (*отн. или служ. к каре*) ка́рний, (*служ. к каре*) кара́льний. [Але й тут Короле́нко зро́ду не візьме́ться суди́ти, не вда́ється до за́помоги кара́льного ме́ча (Єфр.)]. **ные отря́ды** – ка́рні за́гони. **-ная е́кспеди́ция** – ка́рна е́кспеди́ція.

Кара́тельство – кара́ння; (*кара*) ка́ра, пока́ра.

Кара́тний, Кара́товий – кара́товий. *Трех -тний алма́з* – трика́ра́товий діяма́нт (алма́з).

Кара́ть, пока́рать ко́го – кара́ти, пока́рати, с[на]кара́ти, укара́ти ко́го; *срвн.* **Пока́рать**. [О бо́же мій мили́й! за що́-ж ти кара́єш її́ молоду́? (Шевч.). Доля кара́є і вельмо́жного і немо́жного (Номис). І скара́в його́ син бо́жий каро́ю своєю́ (Руданськ.)]. **-ра́ть и миловать** – кара́ти і ми́лувати ко́го, кара́ти і житт́я да́рува́ти ко́му. **Кара́емый** – кара́ний.

Карау́л – 1) (*стража*) сторо́жа (-жі), ва́рта, ча́та, калаву́р (-ра), караву́л. **-лы, мн.** – сторо́жа, ва́рта, ча́ти (*р. чат*), калаву́ри, караву́ли, (*поставленные на -ле*) ва́ртові (-вих). [І в доро́гу подали́сь вони́ обо́є, обмина́ючи сторо́жу (Ворон.). Чу́ти, як пере́гукуе́ться ва́рта (Грінч.). Дале́ко їм обхо́дити го́рами, що́б обду́рить намі́сникові ча́ти (Грінч.). Ой круго́м це́ркви, це́ркви сі́чової калаву́ри ста́ли (Пісня)]; 2) (*пост, служба*) ча́та и ча́ти, ва́рта, сторо́жа, калаву́р, караву́л, (*дежурство*) сті́йка. [Пора́ нам на ча́ту (Кулі́ш). Го́нять, мамко, на сторо́жу, під чо́рний лі́с на моги́лу (АД). Стої́ть солда́т на калаву́рі (Квітка). Сті́йку лю́ди одбу́вали по че́рзі (Кон.)]. *На -ле* – на сторо́жі, на ва́рті, на ча́тах, на сті́йці. *Быть в -ле* – на ва́рті бу́ти. *Вступи́ть в (на) -у́л* – на ва́рту ста́ти. *Держать -у́л* – ва́ртува́ти. *Ити в -у́л* – і́ти на ва́рту. *Стоять на -ле* – на ча́тах сто́яти, бу́ти на ва́рті, на сті́йці. *Разводи́ть, развести́ -у́лы* – розста́вляти, розста́вити ва́рту, сторо́жу. *Развод -лов* – розста́вля́ння ва́рти, сторо́жі. *Смена -лов* – зми́на ва́рти, сторо́жі. *Постави́ть -лы* – поста́вити (постано́вити) ва́рту, сторо́жу, ча́ти. *Усе́ять -ми что́* – за́чатува́ти що́. [Неха́й гу́сто за́чату́ють би́тую доро́гу (Кулі́ш)]. *Строгий -у́л* – го́стра ва́рта. [Пе́ред па́лацом, де вона́ ме́шкала, сто́яла го́стра ва́рта (Чуб. II)]. *Почётный -у́л* – поче́сна ва́рта. *Гарнизонный -у́л* – за́лого́ва ва́рта (сторо́жа). *Брати́, взяти́ на -у́л* – бра́ти, взя́ти на калаву́р. *Взяти́ под -у́л ко́го* – узя́ти під сторо́жу ко́го. *Держать под -лом ко́го* – трима́ти під сторо́жею (під ва́ртою) ко́го; 3) **карау́л! межд.** – гвалт! про́бі! про́боньку! ряту́йте! калаву́р! [Ай, гвалт! сала́ в ха́ті, не дам ра́ди коше́няті (Номис)]. **-у́л! спаса́йте!** – гвалт! ряту́йте! *Крича́ть -у́л* – гвалт, про́бі крича́ти, вола́ти; на

гвалт, на пробі кричати (волати, гукати), гвалтувати. [Було-ж тобі не любити, а тепер хоч гвалт кричи (Грінч. III). Кричав на пробі до чорної мряки (Коцюб.). Упав комар та й гвалтує (Пісня)]. *Хоть -ул кричи* – аж (хоч) гвалт. [Аж гвалт потрібні гроші (Крим.). Нема грошей хоч гвалт кричи (Гайсинц.)].

Карауление – чатування, вартування.

Караулить – 1) (*охранять*) вартувати, чатувати, калавурити когo, що, (*стеречь*) стерегти, берегти когo, що. [Полягали усі спати, а менший став вартувати (Пісня). Чатували козаченьки у зеленім гаю (АД)]; 2) *кого (подстерегать)* – чатувати на когo (*и реже* когo), чигати на когo.

Караулка – сторожівня, вартівня, чатівня, калавурня (-ні).

Караульный – 1) (*прил.*) чатовий, вартовий. **-ная служба** – вартова, чатова служба *или просто* варта. **-ное помещение**, см. **Караулка**. **-ный пост** – чати, стійка; 2) (*суц.*) вартовий (-вого), чатовий (-вого), вартівник, чатівник (-ка), вартовик, чатовик (-ка), варто[і]вничий (-чого), (*часовой*) стійчик, вартовий (-вого). [Кордонні вартові (Л. Укр.)].

Караульня, см. **Караулка**.

Караульщик (*обычн. не о воен.*) – вартівник, чатівник, вартовик, чатовик (-ка).

Карачить, см. **Пятить 1**.

Карачиться – (*лезть задом*) рачкувати; см. **Пятиться**.

Карачки, на-карачках, *нрч.* – рачки; см. **Четвереньки**. *На -ках лазить, ползти* – рачкувати.

Карачун и Корочун – капут, опряга, саксаган, *диал.*: садок (Яворн.), капець, амба, кінська смерть; см. **Капут, Конец 7**. [Нехай на її опряга прийде (Сл. Гр.). Щоб на того Антенора опряга насила (Куліш). Не мине він кінської смерті (Приказка)]. *Тут ему и -чун* – тут йому й капут (кінець), тут він і дуба дав (опрягся). *Пришёл ему -чун* – прийшов йому кінець, капут. *Дать кому -чун, задать кому -чуна (убить)* – зробити кому капут, завдати кому кінця (смерті), опрягти когo.

Карбас (*судно*) – баркас (-са).

Карбид, *хим.* – карбід (-ду), вугляк (-ку).

Карболка – карболка, карбовка.

Карболовый – карболовий. **-вая кислота** – карболовий квас, -ва кислота.

Карбонаризм – карбонаризм (-му).

Карбонарий – карбонар (-ра), «вугляр» (-ра).

Карбонат, *хим.* – карбонат (-ту), вуглян (-ну).

Карбонизация – карбонізація, карбонізування, вуглювання.

Карбункул – 1) *мин.* (*цен. камень*) – карбункул (-ла), іскрик (-ка); 2) *мед.* (*опасн. веред*) – карбункул (-ла), вуглик (Мед. Сл.), (*угор.*) бокован (-на).

Карбункуловый – карбункуловий.

Карбыш, *зоол.* ***Cricetus vulgaris*** – хом'як (-ка), (*зап.*) хомик (-ка).

Карбюратор, *техн.* – карбюратор (-ра).

Карга (*бранно: старуха*) – карга.

Карда – карда, дергавка, дротяна щітка, дергальна щітка; (*ворсилка*) ворсувачка.

Кардамон, *бот.* – кардамома (-ми), (*в обиходе*) кардамон (-ну).

Кардаты (*шерсть*) – кардати (вовну), (*ворсится*) ворсувати що.

Кардаши – плавні (-нів).

Кардель – помічна (-ної). [Помічною притягають парус до шпринтова (Херсонц.)].

Кардинал – кардинал (-ла). *Быть -лом* – бути за кардинала, кардиналувати.

Кардинально – кардинально, ґрунтовно. **-но переделать** – ґрунтовно переробити що (працю, твір).

Кардинальный – кардинальний, (*главный*) головний, основний, (*основательный*)

ґрунтовний. [Прагнення до кардинального поліпшення свого життя (Єфр.)]. **-ные проблемы**

– кардинальні, головні проблеми. **-ний вопрос** – головна справа. **-нейший вопрос** – найголовніша справа.

Кардинальський – кардинальський.

Кардинальство – (сан) кардинальство, (время) кардиналування.

Кардіологія, мед. – кардіологія, серцезнавство.

Кардний – кардовий. **-ная машина** – чухран (-на).

Кардовщик – кардівник, кардач (-ча).

Карельская берёза, бот. – карельська береза.

Каре, см. Карре.

Карета – карета, (зап. каріта), берлін (-на), (зап.) каруца, коч (-ча), (дорожная) ридван (-на).

Четырёхместная -та – карета на чотири особи, чотириособова карета. **-та, запряженная шестёркой** – карета (берлін) шестернею. [Іде шляхом до Києва берлін шестернею (Шевч.).]

-та цугом – карета цугом, упростяж.

Каретка – каретка; (в тиш. машине) каретка.

Каретник – 1) с[ш]тельмах, каретник; 2) (сарай) возо[і]вня, закят (-ту).

Каретный – каретний. **-ный сарай** – возо[і]вня, закят (-ту). **-ный мастер** – каретний майстер, с[ш]тельмах, каретник. **-ный кузов** – снасть (-ти).

Каржівина – 1) (иней) іній (-нею), наморозь (-зи); 2) (ржавчина) іржа; 3) (окалина в горне) жужелиця.

Кариатида – каріятида.

Карий – карий. [Пізнав ті карі очі, чорні бровенята (Шевч.). Карі коні (Київщ.)]. **С-рими глазами** – кароокій, з карими очима.

Карикатура – 1) карикатура. *Это не человек, а просто -тура* – це не людина, а чиста карикатура; 2) (смешной человек) потвора, опудало, потороча.

Карикатурист – 1) карикатурист; 2) (пересмешиник) карикатурник.

Карикатурить, -турничать – карикатурувати кого.

Карикатурный – карикатурний. **-рность** – карикатурність (-ности).

Карикатурщик, см. Карикатурист.

Кариоз – каріоз (-зу), костоїда (-ди).

Кариозный – каріозний, костоїдний.

Карк – 1) см. Каркание; 2) межд. – крак, кряк, кру, кра, гра!

Каркала (общ. р.) – кракало (общ. р.).

Каркание – кря[а]кання, кру[ю]кання, (усиленное) карко[і]тня.

Каркас – 1) (остов) снасть (-ти), кістяк (-ка), основа; 2) каркас (-су); 3) бот. (дерево) *Celtis australis* – залізне (кам'яне) дерево.

Каркать, каркнуть – кря[а]кати (-каю и -чу), крякнути, кру[ю]кати, кру[ю]кнути, крумкати, крумчати, кавкати, кавкнути. [Ой ворони чорненькі, чого ви крячете? (Морд.). Ой що-ж бо то та за ворон, що по морю крякає (Пісня). Кавкає як ворона, а хитрий як чорт (Приказка)]. *Вишь, -кает, как ворон* – бач, кряка, як той ворон (Д. Марк.). *Не -кай здесь!* – не кряч тут!

Каркашун, бот. *Aristolochia clematitis* L. – ломиніс (-носу), хвилільник, хвилійник, хвилонник, хвалільник.

Каркнуть, см. Каркать.

Каркун, -нья – 1) (о брюзгливом человеке) кракало, гдіра, гіркало; 2) (не к добру) кракун (-на), кракунка, віщун, віщунка, віщівник, -ниця; 3) (ворон) кракун, крук (-ка).

Карла, см. Карлик.

Карлик – карлик, карлюк, карло (-ла), карля (-ляти), недоро[і]сток (-тка), (юмористически) курдик, курдупель (-пля), кабак, кабачок (-чка), ковтюх, пуперник, куцан, куцак, качан. [І почали карлики орати (Рудан.). Два карли і дві карлиці (Ор. Лев.). Малесенький англичанин... недоросток собі, слабій, хиренний (М. Вовч.). Як через дитину хто

- перескоче, то вона не віросте: кабак буде (Звин.). Низький, як курдупель (Приказка)].
- Карликовый** – карловий, низькорослий. [Рості можуть (на тундрі) лише карлові верби і берези (Калит.)]. **-вая тыква** – таракуцка. **-вая пальма** – низькоросла пальма.
- Карлица** – карлиця, карличка, недоро[і]сток (-тка), (*юморист.*) дівчина (жінка)-курдупель (курдик, кабак, куцанка).
- Карличий** – 1) карлячий; 2) (*похожий на карлика*) карлуватий, (*насм.*) курдупелястий, курдикуватий.
- Карлук** – риба'ячий клей, риба'яча желати́на.
- Карлүчний** – з риба'ячої желати́ни, желати́новий.
- Карлүшина**, *бот.* **Rhamnus Frangula** – крушина.
- Карлүшник** – крушінник.
- Кармазин** (*українізм*) – карма́зин (-ну).
- Кармазинний** – кармази́новий.
- Карман, Кармакан, Кармачок** – (*снаряд для ловли рыбы подо льдом*) кармак (-ка).
- Карман** – 1) ке[и]шеня, (*редко*) карма́н (-мана), *ум.* кешенька, карма́нець (-нця), карма́но́к (-нка). [Визира́в кінчик гаманця з кешені в її пальтечку (О. Пчілка). Ті каптани та не ті карма́ни (Номис)]. **Бить по -ману** – бити по гаманцю. **Бить по -манам кого** – кешені трусити кому. **Боковой -ман** – бокова кешеня. [Весело схопився доктор, витягаючи з бокової кешені якусь писульку (Крим.)]. **Часовой -ман** – кешенька (на годинник). **Держи -ман шире!** – підставляй поли! наставляй кешеню! **завтра, з мішком! дам, дам** – коли б лиш здоров зносів! **дідька лісого! -ман дыряв** – кешеня гроші сіє. **Дружба дружбой, а в -ман не лезь** – дружок, дружок, та не твій пиріжок (Херсонщ.). **-ман жидок (тонок, пуст)** – в кешені гуде, в кешені вітер гуде (свище). **Иметь кого в -мане** – мати (тримати) когo в жмені. **За словом в -ман не лезет** – за словом до батька не бігає; по слово до кешені не ходить. **Набить -ман (на чём)** – напхати кешеню, нагріти руки (коло чо́го, на чо́му). **Не по -ману нам** – не з нашою кешенею; не з нашими грошиками (достатками); не по наших грошах; купило притупило (Лохв. п.). **Незначай рука в чужой -ман попала** – до своєї торби ліз, а з дядькової витяг; гуманський дурень з чужого воза брав, а на свій ховав (Приказки). **Обработал -маны публике** – почи́стив добрим лю́дям кешені. **Полный -ман (чего)** – повна (повнісінька) кешеня чо́го. **-ман трещит** – на гроші утратно, на кешеню важко. **Тугой, толстый -ман** – повна калітка. **Ударить по -ману** – витрусити кешеню. **По чужим -манам не ищи** – лю́дям у руки не заглядай. **Из чужого -мана платить легко** – за чужу калітку хап, а за свою лап. **Широкий -ман** – попівська кешеня; 2) (*не пришитый, привязной, особ. у дам*) карма́н (-мана), карма́ней (-нея), калітка, ладунка; 3) *техн.* – ківш (*р. ковша*); 4) (*автомоб., каретный*) кошик (-ка).
- Карма́нец** – ке[и]шеня́, карма́но́к (-нка).
- Карма́нник**, *см.* **Карма́нщик**.
- Карма́нный** – ке[и]шене́вий, кешенько́вий. **-ный вор** – кешенько́вий злоді́й, кешенько́вий майстер, кешенько́вий злодю́жка (*воришка*), (*в жаргоне*) хіпесник. **-ные деньги** – кешенькові гроші, (*образно*) похі́пна ко́пійка. **-ный нож** – скла́даний ніж, (*зап.*) цизо́рик. **-ные расходы** – кешенькові дрібні ви́датки. **-ные часы** – кешенько́вий годинник, (*зап.*) дзига́рок (-рка). **-ная чахотка** – сухо́ти в кешені; вітри в кешені гуду́ть; у кешені дюдя свистить.
- Карма́нчик, Карма́шек**, *см.* **Карма́нец**.
- Карма́нщик, -ма́нник** – кешене́вий, кешенько́вий злоді́й; *см.* **Карма́нный (вор)**.
- Карманьо́ла** – карма́нйо́ла.
- Кармелі́т, -лі́тка** – карма́лі́т, -лі́тка.
- Карми́н** – карма́н (-ну), бака́н (-ну), шарла́т (-ту), (*малиновий*) карма́зин (-ну). [Зоря́ загорілася... і обливала хату, немов вона була карма́зином обма́зана (Мирн.)]. **-ми́н для губ** –

кармін на губи.

Кармінний – кармінний.

Карна – 1) (неводной мешок) матня; (задняя его часть) кутці (-тців), кутець (-тця); (оперсни, передняя часть неводного мешка) привод (-ду) (Херсонщ.); 2) (в штанах) матня.

Карнавал – карнавал (-лу), масниця.

Карнаць, см. **Корнаць**.

Карніз – (архитект.) карні[и]з (-за), гзимс (-са), залім (-лому), поясок (-ска), корунка, (внизу под стенами) плінтус (-са). Украшений **-зами** – убраний у карнізи, прикрашений карнізами.

Карнізний – карнізовий, гзимсовий.

Карноухий – карнаухий, клаповухий.

Карп, зоол. (рыба) – короп (-па), сазан, чортокрап, (мелкой породы) підрійка, (молодой) коропчук, (самец) коропіч, (самка) коропиця, (собир.) короп'я (-п'я), ум. коропець (-пця); (детёныш) короп'я (-яти), коропча (-чати).

Карпатский – бескедський, (книжное) карпатський. **-кие** (горцы) – верховинці (з Бескедів). **-кая сосна и пихта** – смерека.

Карпётка – скарпётка, шкарпётка. [Вода залляла весь покой павичів, заливаючи й їхні ботинки та скарпётки (Крим.)].

Карпик – коропець (-пця); см. **Карп**.

Карповый – короп'ячий. **-вые**, **cyprinidae** – коропуваті.

Карре – 1) (строй) каре. Построились в **-ре** – ушинувалися в каре; 2) (прическа) їжак (-ка). Постригся под **-ре** – підстригся їжаком.

Каррикатура, см. **Карикатура**.

Карта – 1) (игральная) карта, мн. карти (р. карт). Рубашка **-ты** – сорочка на карті, спінка карти. Игральные **-ты** – карти, гральні карти, карти до гри. **-та бита!** – убита! карта вбита! Бить, крыть **-ту** – бити, крити карту. Биться, дуться в **-ты** – різатися, тнутися в карти. Всё на одну **-ту** поставитъ – поставити все на одну карту. Ставить на **-ту** что – класти на карту що; (переносно) важити чим. Гадать на **-тах** – ворожити на картах (картами). Играть в **-ты** – грати, заграти, гуляти, згуляти в карти. Колода **карт** – колода (карт), тас (-су). Открывать перед кем свои **-ты** – викладати перед ким свої карти (на стіл). Передёргивать **-ты** – пересмікувати (сов. пересмикнути) карти. Раскладывать **-ты** – розкидати, розкладати карти. Сдавать **-ты** – роздавати, роздати, пороздавати, ділити, поділити карти. Смешать кому все **-ты** – поплутати кому всі карти; (перен.) спаскудити кому всю обідню. Тасовать **-ты** – тасувати, мастити, талірувати карти. Ходить с **-ты** – іти, піти картою. В чужих **-тах** ночует – з ногами в чужі карти лізе; 2) (геогр.-топогр.) мапа, карта. [Показує лях на мапі Польщу москалєві (Рудан.)]. Географическая **-та** Украины – географічна мапа України. **-та военных действий** – мапа (карта) воєнних (військових) операцій. **-та железных дорог** – мапа (карта) залізниць. **-та полушарий** – мапа півкуль земних. **-та звездного неба** – мапа (карта) зоряного неба. Плоская морская **-та** – мапа (карта) морська плоска. **-та географических открытий** – мапа (карта) географічних відкрить. **-та (таблица) развития индустрии** – мапа (карта) розвитку промисловости. **-та стенная** – стінна мапа; 3) (ресторанная) карта, картка, спис (-су), меню (нескл.). **-та кушаний** – спис (карта) страв. Обед по **-те** – обід з карти, з картки.

Картава (общ. р.) – гаркавець (-вця), гаркавка, гаркуша (общ. р.), гаркун, гаркунка.

Картавить – гаркавити, гаркати, (диал.) хо[а]ркотати. **Картавящий** – гаркавливий, гаркотливий.

Картавление, см. **Картавость**.

Картаво – гаркаво, гаркотливо.

Картавость и **-вление** – гаркота, гаркавість (-вості).

Карта́вий – гарка́вий, гаркотли́вий, хо[а]ркотли́вий, хоркота́вий. **-вое произношение** – гарка́ва вимо́ва.

Карте́ж – карти́ж (-тежу́), карти́вня. *Вечный -те́ж у них* – безнаста́нний у них карти́ж.

Карте́жить, Карте́жничать – карти́жити, затинати в карти.

Карте́жник, -ница – карти́яр (-ра), карти́ярка, карти́вник, -вни́ця, ка́ртик, -ни́ця, (*пренебр.*) карти́лю́га (*общ. р.*).

Карте́жный – карти́жний, карти́рський.

Картези́анец – картези́янець (-нця).

Картези́анский – картези́янський.

Карте́ль – 1) карти́тель (-лю); 2) (*вызов на поединок*) ви́клик (-ку), ви́клик на двоби́й.

Карте́льный – карти́тельовий.

Картер – карти́р (-ру).

Карте́чница – карти́чниця, ми́тральє́за.

Карте́чный – карти́чний, карти́човий.

Карте́чь – карти́ч (-чі) *и* карти́ча (-чі). [Поча́ли ля́хи... з гарма́т карти́чю обси́пати (Куліш)].

Карти́на – 1) (*живописное изображение*) карти́на, о́браз (-зу), ма́люнок (-нка), ма́лювання, ма́лювання, ма́ливо. [Ні́би нама́люваний на чо́рному полі карти́ни сиді́в Кайда́ш (Н.-Лев.). Посла́в гонця́ до богома́за, що́б ма́лювання́ накупив (Котл.). І все дивився, усé диві́в на о́браз кра́сний на сто́лі: на ні́м бу́ли нама́лювані удо́ва з своєю́ до́нькою (Федьк.). Га́рний як ма́ливо (Л. Укр.)]. **Выставка -тин** – карти́нна (художня) ви́ста́ва. **Галле́рея -тин** – гале́ре́я (*гал.* гале́рія) карти́н, о́бразі́в. **Как -на (красив)** – як карти́на. [А як сяде́ кінце́ць сто́ла та оби́преться́ рукою́, – як та карти́на (Н.-Лев.)]. **-на писанная** – кра́суня ма́лювана́, кра́сень ма́люваний. **-на природы** – карти́на приро́ди. [Не мо́жна сказа́ти, що́б і він не ми́г оці́нити га́рну карти́ну приро́ди (Крим.)]. **Живая -на** – жива́ карти́на; 2) (*вид*) крає́вид (-ду), ви́д (-ду), карти́на, кра́йоо́браз (-зу). [Са́мий крає́вид без люде́й – що́ ра́мка без карти́ни (Л. Укр.)]; 3) (*сцена*) о́браз (-зу), карти́на, ма́люнок (-нку). [Зма́лює́ перед ва́ми жахли́вий о́браз лю́дського́ вбо́жества́ (Єфр.). Карти́на повста́є: зібравсь гурто́чок... (Л. Укр.)]; 4) *театр.* – карти́на, ви́дміна́, о́браз (-зу), (*редко*) поста́нова.

Карти́ниться – 1) (*хвастливо рисоваться*) хизува́тися, (*отличаться*) попи́суватися; 2) (*о картинных позах*) ви́ставля́тися, пи́щати́ся, позува́ти, ви́хили́тися, ма́люва́тися.

Карти́нка – 1) ма́люнок (-нка), о́бразо́к (-зка), (*стар.*) ку́ншти́к. **Кни́га с -нками** – кни́жка з ма́люнка́ми; 2) (*сценка*) ма́люнок (-нку), о́бразо́к (-зка). [У ме́не зра́зу ви́ринув у голо́ві ма́люнок з дитячо́го життя́ мо́го (Васильч.). Іди́лічний о́бразо́к тихого́ пожиття́ на па́сіці (Єфр.). О́бразо́к з життя́ Дніпро́вського́ пові́ту (Дм. Марк.)].

Карти́нница – (*собрание картин*) гале́ре́я (*гал.* гале́рія) карти́н, о́бразі́в, карти́нна збі́рка.

Карти́нно, нарч. – ма́лювни́че. [Лука́ дуже ма́лювни́че розка́зує, як кри́га йшла́ на Го́рді́їв корабе́ль (Грінч.)].

Карти́нность – ма́лювни́чість, о́бразні́сть, карти́нність (-ости).

Карти́нный – 1) (*относящ. к живописи, «малярству»*) ма́лярський. **-ная выставка** – ма́лярська (художня) ви́ста́ва, ви́ставка карти́н. **-ная галле́рея** – гале́ре́я (*гал.* гале́рія) карти́н, о́бразі́в, карти́нна гале́ре́я. **-ный лак** – ма́лярський ла́к. **-ное полотно** – ма́лярське́ полотно́. **-ная ра́ма** – карти́нна ра́ма, ра́ма на карти́ну (на о́браз); 2) (*живописный*) ма́лювни́чий. **-ный жест** – ма́лювни́чий же́ст. **-ная поза** – ма́лювни́ча по́за. **-ный образ (поэтич.)** – ма́лювни́чий о́браз. **-ное одея́ние** – ма́лювни́че уба́рня́ннє. **-ный слог** – о́бразна́ (ма́лювни́ча) мо́ва.

Карти́ноо́бразный – карти́нува́тий.

Карти́ночка – ма́люно́чок, о́бразо́чок (-чка), карти́ночка. *Ты моя́ -ночка!* – кра́сунечко́ моя́ ма́лювана́! кра́сунчи́к мій ма́люваний!

Карти́ночный – ма́люно́ковий, о́бразко́вий.

- Картинщик** – продавець картин (образів), картинник (-ка).
- Картішки** – картоньки (-ньок), карточки (-чок), картівки (-вок). В **-тішки** бы сразиться – згуляти б (заграти б) у карти, любенько б до карт засісти.
- Картогра́мма** – картограма (-ми).
- Картогра́ф** – картограф (-фа).
- Картографі́ческий** – картографічний. **-ское заведение** – картографічний заклад (-ду).
- Картогра́фия** – картографія.
- Картон** – 1) картон (-ну), (*папка*) текту́ра, (*обёрточный, «сахарная бумага»*) бібу́ла. **-тон типографский** – картон друкарський; 2) см. **Картонка**; 3) (*рисунок вчерне*) картон (-ну).
- Картона́ж** – картонаж (-жу).
- Картонажный** – картоновий, картона́жний. **-ные изделия** – картонові вироби. **-ное мастерство** – картона́жне ремесло.
- Картонка** – 1) картонка; 2) (*рисунок вчерне*) картон.
- Картонный** – картоновий, картонний, текстуровий, (*из «сахарной бумаги»*) бібу́ловий. **-ный домик** – (*переносно*) солон'яна хатка. **-ный меч** – (*переносно*) паперовий (папіряний) меч. **-ный паяц** – а) бібу́ловий паяц; б) (*о человеке*) папіряний блазень (-зня). **-ная фабрика** – картонова фабрика, текстурня.
- Картонщик** – картонник, текстурник.
- Картоте́ка** – картотека.
- Карто́фелина** – картоп(е)ліна, барабо́лька, (*зап.*) бульба́н (-на́).
- Карто́фелинка** – картоплі́нка, картопліно́чка, барабо́лінка, (*зап.*) бульба́нець (-нця).
- Карто́фелища** – картопляха.
- Карто́фель** – картопля, (*провинц.*) карто́фля, карто́хля, (*зап.*) бу́льба, барабо́ля. **-фель в мундирах** – картопля в мундірах, в лушпинах, в лушпинні, в лушпах. **Жареный -фель** – смажена картопля. **Печёный -фель** – печена картопля. **Чистить -фель** – обирати картоплю.
- Карто́фелька** – картопелька, картопли́ця, картопли́чка, барабо́лька, (*зап.*) бу́льбочка.
- Карто́фельник** – 1) (*любитель*) картопельник, барабо́льник, бульбо́їд, бульбоже́р; 2) (*продавец, огородник*) картопельник; 3) (*кушанье*) картопляник (-ка); 4) (*огород, поле под картофелем*) – картоплище, картопли́ця, картопляник (-ну), картоплисько, барабо́лисько, бараболнисько (-ська); 5) (*ботва*) картопли́ння.
- Карто́фельница** – 1) (*любительница*) картопельница, бульбо́їдка, бульбоже́р(к)а; 2) (*продащица*) картопельница; 3) (*яма для хранения*) картопля́к (-ка), яма на картоплю, (*спец.*) копана бурта; 4) (*похлёбка*) картопляна юшка, картоплянка.
- Картофельнокрахмальный** – картоплянокрохмальний, картоплянокрохмале́вий.
- Картофельномучной** – картопляноборошня́ний.
- Картофельнопаточный** – картопляномеля́совий.
- Карто́фельный** – 1) (*из картофеля*) картопля́ний. **-ная ботва** – картопли́ння. **-ная водка** – картопля́нка, (*реже*) картоплі́вка. **-ная кожура** – картопля́ні лушпайкі́ (-йо́к), лушпина, лушпиння, лушпа. **-ный куст** – картопля́ний корч (кущ); ковбах, кубах, каліво. **-ный нос** – бульба, картопля́стий ніс. **-ный плуг (выкапывающий)** – картопля́рка. **-ное поле**, см.
- Карто́фельник 4. -ные семенные плоды** – бубля́хі (-хі́в), бомбу́лька, бомбі́вка. **-ный склад** – картопля́рня. **-ный суп**, см. **Карто́фельница 4. -ные посадки** – картоплі́ (*р.* -пель). [Тут у нас про́са, а там – картоплі́]; 2) (*относ. к картофелю*) картопель́ний.
- Карто́фельщик**, см. **Карто́фельник 2.**
- Карточка** – 1) (*листочек бумаги, картона*) ка́ртка. [Слова́ ви́писують на ка́рткі́ (Ніков.)]. **Анкетная -чка** – анке́тна (анкетова) ка́ртка. **Заполненная -чка** – записана ка́ртка. **Пропускная -чка** – промо[а]ка́льний папі́рчик; 2) (*визитная*) ві́зиті́вка, ві́зитна (ві́зитова) ка́ртка; 3) (*фотографическая*) ка́рточка, ка́рт(к)а, фотогра́фія. **Фотографическая -чка чья** – фотогра́фічна ка́рточка з ко́го, чия. [Фотогра́фічна ка́рточка з ме́не (Ки́ївщ.)]; 4) (*почтовая*)

пошто́ва ка́ртка, листі́вка, (*гал.*) ка́ртка кореспонденці́йна, кореспонде́нтка.

Ка́рточник – (*мастер*) картівник (-ка), картороб (-ба), картовий майстер (-стра).

Ка́рточный – 1) (*из карточек состоящий*) картко́вий, картяни́й. **-ний до́мик** – картко́ва (картяна́) будівля, (*перен.*) солóм'яна ха́тка. **-ний катало́г** – картко́вий катало́г; 2) (*относящ. к игре в карты*) картівни́й, картя́рський. **-ний до́лг** – картя́рський борг. **-ная зала** – картя́рська зала. **-ная игра** – гра в ка́рти, картя́рська (картяна́) гра. **-ний игрок** – картя́р (-ра́), картівни́к, ка́ртник, картогра́й (-рая). **-ний ма́стер**, *см.* **Ка́рточник**. **-ний сто́л** – сто́л до карт (до гри), картя́рський сто́л. **-ная фабрика** – картівня. **-ные фокусы** – фокуси на ка́ртах, карто́ві фокуси (шту́чки).

Ка́ртошка – 1) *см.* **Ка́ртофель**; 2) (*одна*) картоплі́нка; *см.* **Ка́ртофелина**. *Любовь не -шка, не выкинешь из лукошка* – кохання не жарт; любов не го́лка, що взяв та й вістро́мив; згада́й та о́хни, мовчи́ та со́хни (Приказка); 3) (*перен. о носе*) кірпа, бу́льба.

Ка́ртошник, *см.* **Ка́ртофельник 2**.

Ка́ртуз – 1) карту́з (-за́), кашке́т (-та), (*собствен. козырёк*) ко́зир (-ря), кози́рок (-рка́). [Хто ходить у картузі, так у того чорти в пу́зі (Номис). Зустрі́чав їх там, збівши на потилицю кашке́та (Васильч.). Паробі́чка в жупани́ні, на голо́ві ко́зир (Основа). На ньóму був кози́рок з черво́ною стрі́чкою навкру́гі (Н.-Лев.)]. *Лихо заломленний -ту́з* – на-ба́кир збитий кашке́т. *Надеть на голову -ту́з* – покласти, уба́рати, надіти кашке́та (на голову). *Все теперь надели -тузы* – всі тепе́р убра́лися в кашкеті; 2) (*бумажный мешёчек*) папіря́ний міше́чок, папіря́на торби́нка. **-ту́з таба́ку** – па́чка тютю́ну; 3) *артил.* – карту́ша, набі́йна ладу́нка, ладу́нка з поро́хом.

Ка́ртузик – 1) карту́зик, кашке́тик, кози́рочок (-чка); 2) папіря́ний міше́чок; 3) па́чечка.

Ка́ртузник – 1) (*мастер, продавец*) кашке́тник, карту́зник; 2) (*кто носит*) кашке́тник; 3) *артил.* – ладу́нник.

Ка́ртузный – карту́зовий, кашке́тний, кашке́товий, кози́рко́вий. **-ная бума́га** – бі́бу́ла. **-ний таба́к** – па́чковий тютю́н.

Ка́ртуш – 1) (*виньетка*) карту́ша (-ші), візеру́нок (-нку), ку́нштик; 2) (*патрон*) карту́ша (-ші).

Ка́ртушка – 1) (*кусок картона*) картка; 2) (*поле компаса*) картка; 3) (*рисунок*) візеруно́чок, ку́ншти́чок (-чка).

Ка́рус – ка́рус, осо́ка.

Ка́русель – 1) карусе́ля, (*особ. на льду*) кру́тілка, ху́ргало; 2) (*рыцарская*) герць (-цю).

Ка́русельный – карусе́львий, карусе́льний.

Ка́рхатъ – 1) харка́ти; 2) (*жить кое-как, покашливая*) кректа́ти.

Ка́рхота – (*кашель*) харкота́; (*мокрота*) харкóтина, харкóтіння.

Ка́рцер – карцер (-ру). [Ворожи́ла йóму нулі́, єди́ниці, ка́рцер та інші́ шкільні́ бі́ди (Васильч.)]. *Исправительный -цер* – ка́рний ка́рцер. *Отвести в -цер* – відпрова́дити до ка́рцеру. *Посадить в -цер* – завда́ти до ка́рцеру ко́го. *Строгий -цер* – тяжкий ка́рцер.

Ка́рцерный – карце́ровий. **-ний сторо́ж** – карце́ровий (-вого). **-ний товари́щ** – карце́ровий товари́ш.

Ка́рча, *см.* **Ка́рша**.

Ка́рчавый – корча́вий, карачкува́тий.

Ка́рчеотво́зный – корчові́зний.

Ка́рчепод'ёмница – корчува́льниця.

Ка́рчя, *пт.* – орла́н, я́струб, шулі́ка.

Ка́рша – корч (-ча́), корча́га (в воді́).

Ка́ршева́ть – корчува́ти; *см.* **Корчева́ть**.

Ка́рше́вник – корчові́ння (в воді́).

Ка́рши́стый – корчува́тий, корчови́тий.

Ка́рый, *см.* **Ка́рий**.

- I. Карьєр** – кар'єр (-ру), чвал (-лу). **-ром**, **в -єр** – учвал, чвалом, чвалем, навзавід, навзаводи. *Во весь -єр* – що-духу, узаводи, навзаводи. *С места в -єр* – з копита учвал; (переносно) зопалу, раптом; що духу. *Нестись -ром* – гнати (гонити) чвалом. *На всем -ре (стать)* – на розгоні (стати). *Скакать -ром* – бігти чвалом, чвалем.
- II. Карьєр** – (вырез в породе) кар'єр (-ру), шахта. **-єр глиняный** – глинище. **-єр известковый** – вапелля. **-єр каменный** – каменяря. **-єр меловой** – крейдянка. **-єр песковой** – пісковня. **-єр соляной** – солонія. **-єр торфяной** – торфовія, дернище.
- Карьєра** – 1) кар'єра, карієра. *Строить -ру* – робити кар'єру. *Удачная -ра* – щаслива кар'єра; 2) (жизненная дорога) життєва путь. *Найти свою -ру* – знайти свою життєву путь, стати на свою кар'єру.
- Карьєризм** – кар'єризм (-му).
- Карьєрист** – кар'єрист, (гал.) кар'єрович.
- Карьєристский**, см. **Карьєрный**.
- Карьєрный** – 1) кар'єрний, кар'єристичний. **-ные люди** – кар'єристи, (гал.) кар'єровичі; 2) (при выработке камня) кар'єровий, шахтовий.
- Карюка** – (к лошади) кара, каренька (-кої).
- Каряка, Карячить**, см. **Коряка, Корячить**.
- Касание** – 1) (прикосновение) дотикання, торкання, доторкання, дотик (-ку) до ко́го, до чо́го, (задевание) черкання чо́го. **Площадь, точка -ния** – площа, точка дотикання; 2) (касательство) причётність (-ности), доторкання до чо́го, (стар.) щось до чинення, (пров.) дочинення до чо́го. *Я никакого -ния к этому не имею* – я до цього зовсім не причётний, (пров.) не маю туди ніякого дочинення, (стар.) не маю з тим до чинення.
- Касательно чего, нрч.** – що-до чо́го, з приводу чо́го, дотічно чо́го, про що. *А что -но...* – а що тічється (чо́го)... **-но пищи**, – **плохо** – що-до їжі, то поганенько. *Потолковать -но литературы* – поговорити, побалакати з приводу письменства. *Пришёл -но денег напомнить* – прийшов про гроші нагадати.
- Касательность** – 1) дотічність (-ности); 2) (прикосновенность) причётність до чо́го; 3) (относительность к чему) стосовність до чо́го.
- Касательный** – 1) (прикасающийся) дотічний. **-ная, мат.** – дотічна (-ної); 2) (прикосновенный) причётний, належний до чо́го. *Был к этому -телен* – був до цього причётний. *Дела сюда не -ные* – справи сюди не належні, до цього не причётні. *Разговоры -ные моего настроения* – розмови про мій настрій; 3) (относящийся к чему) стосовний до чо́го. *Дела -ные Украины* – справи стосовні до України. *Слова -ные вас...* – слова що-до вас; слова до вас стосовні.
- Касательство** – (отношение к чему) відношення, стосунок (-нку) до ко́го, до чо́го; (прикосновенность, связь) дотічність, причётність (-ности), доторкання, (пров.) дочинення до чо́го, (стар.) до чинення з чим; (предлог, повод) притока. [Він до цієї справи жадного доторкання не має (Звин.). Ніякого дочинення до цього діла не маю (Київщ.)]. *Какое же -ство это может иметь к нам* – яке ж відношення це до нас може мати? *Никакого -ства к политике не имею* – а) (по службе) ніякого стосунку до політики не маю; б) (ничего общего) я до політики не причётний. *Никакого -ства не проявляет (в деле)* – нічим себе (у ділі) не явить. **-ство к преступлению** – причётність до злочину.
- Касатик** – 1) лебедик, голуб, голубонько. [Ні, лебедіку, побачиш же, що буде (Крим.)]; 2) см. **Касатник**.
- Касатиковые**, бот. **Iridaceae** – півникуваті (-тих).
- Касатка** – лебідочка, лебідонька, голубонька, ластівочка, (звёздочка) ясочка. [Засмутив я тебе, моя ясочко (Грінч.)].
- Касатник**, бот. – 1) **Acorus calamus** – татарське зілля, айр (-ру), шувар (-ру); 2) **Iris pseudacorus** – півники (-ків), ірис (-су).

Каса́тушка, см. Каса́тка.

Каса́ться, косну́ться – 1) (*кого, чого, фізически*) торка́тися, торкну́тися ко́го, чо́го, до ко́го, до чо́го, об що, у що, дотика́тися, діткну́тися до ко́го, до чо́го, торка́ти, торкну́ти, заторкну́ти ко́го, що. [Якийсь холод торка́ється делікатного дітського тіла, щось бере́ з-за плечей (Коцюб.). І вона пішла туди, де небо торка́ється до землі (Грінч.). Торка́ється об сухе стебло́ тернове, щільно ту́литься (Васильч.). Шпиль його́ торка́вся в саме небо (Крим.). Чую, щось холодне мене́ торка́є (Крим.). *Тво́й взор мене́ -ну́лся* – тво́ї о́чі мене́ заторкну́ли; (*мимолётно*) тво́й погляд перебі́г по мене́. *Вода́ приятно -салась тела́* – вода́ любо́ торка́лася тіла. *Жизнь грубо -нулась его́* – життя́ його́ брута́льно зачепило (діткну́ло). *Мо́их зениц -ну́лся он* – він торкну́вся мо́їх зіни́ць, він доторкну́вся до мо́їх зіни́ць. *Не -са́ясь земли́* – не торка́ючи(сь) землі́. *Свет -ну́лся глаз* – сві́тло торкну́лося оче́й. *-ться слуха́* – торка́тися, торкну́тися ву́ха, уше́й, доходи́ти, дійти́, добува́тися, добу́тися ву́ха, до ву́ха. *Шкаф -ется стены́* – ша́фа торка́ється сті́нки (дотуля́ється до сті́нки). *Чужого́ (иму́щества) не -са́йся* – чужо́го (добра́) не чіпа́й, не торка́й, (*образно*) за́сь до чужих ковба́с; 2) (*кого, чого, до чого, легко и слабо*) доторка́тися, доторкува́тися, доторкну́тися, дотика́тися, діткну́тися ко́го, чо́го, до ко́го, до чо́го, торка́ти, торкну́ти ко́го, що, (*задевая, цепляя*) черка́тися, черкну́тися чим до ко́го, до чо́го, у що, об ко́го, об ві́що, з чим; *срвн.*

Прикаса́ться. [Ходи́ тихо як лін по дну, що ні до ко́го не доторка́ється (Номис). Рука́ мо́я доторкува́лася до її руки́ (Кон.). Було тіснёнько: вони́ з Катериною черка́лись одно́ об одного́ плече́м (Грінч.). Її плече́ черка́ється з його́ плече́м (Мирн.). Язик тільки черка́ється об піднебі́ння (Н.-Лев.). *Ни до чого не -ется* – ні до чо́го не бере́ється; і за холо́дну во́ду не бере́ється. *-ну́лся до его́ плеча́* – доторкну́вся до його́ плеча́, торкну́в його́ плече́; 3) (*распространяясь достигать чего*) сяга́ти, сягну́ти, доходи́ти, дійти́, достава́ти, доста́ти до чо́го, чо́го; *срвн. Достига́ть 3.* [Велика́ни рука́ми мало-мало́ неба́ не сяга́ли (Рудан.). Йому́ вода́ вже по шию́ сяга́є (Чуб. V)]. *Вода́ -сається коленей* – вода́ сяга́є колі́н. *Восточная граница́ -сається Кавказа́* – схі́дня межа́ сяга́є (до, аж до) Кавка́зу. *Головою́ -сался́ потолка́* – голово́ю достава́в до стелі́ (сяга́в стелі́, торка́в стелю́). *Половодье́ -салось кра́йних изб* – пові́нь (велика́ вода́) доходи́ла до кра́йних хат. *Цивілізація́ этих стран не -ну́лась* – цивіліза́ція до цих кра́їн не сягну́ла (цих кра́їн не дістала́, не заторкну́ла); 4) (*иметь отношение к чему*) торка́тися, торкну́тися, дотика́тися, діткну́тися, стосува́тися, тичи́тися, (*малоупотр.*) тика́тися, тикну́тися ко́го, чо́го *и* до ко́го, до чо́го. [Акаде́мія в усі́х спра́вах, що торка́ються нау́к та осві́ти, ма́є пра́во безпосередньо́ зноси́тися з усі́ма установа́ми (Ст. А. Н.). Мовчи́ть, неначе́ до його́ й не стосу́ється (Сквирщ.). Тут є́сть щось таке́, що торка́ється (тичи́ться) тебе́ (Звин.). *Беседа, речь -ется вопроса́ о...* – розмо́ва йде́ про..., мо́ва (річ) про те, що... *Меня́ это не -ется* – це до мене́ не нале́жить, це мене́ не стосу́ється. *Это вас не -ется (не ваше́ дело)* – це до вас не стосу́ється, це до вас не тичи́ться. *Дело -ется личности́* – спра́ва стосу́ється особи́ (зачіпа́є о́собо́у). *Дело -ется кого́, чого́* – ходи́ть (іде́ться) про ко́го, про що. [Але́ я все сторожкі́й, де ходи́ть про тебе́, коха́ний мій (Леонт.)]. *Что -ется (кого́, чого́)* – що-до ко́го, що-до чо́го. [Що-до молоді́х Шмі́дтів, то (вони́) заходи́ли до профе́сора за тих трьох днів не ча́сто (Крим.)]. *Что же -ется* – що-ж до, а що вже. [Що-ж до са́мих шахтарі́в, то вони́ поділи́лися виразно́ на дві ча́стки (Грінч.). А що вже Васи́лько – ти́хий, сумний (М. Вовч.). *Что -ется мене́ (по мне)* – що-до мене́, про мене́, по мо́й голові́. [Про мене́ – робі́ть, як зна́єте. По мо́й голові́ – хоч вовк тра́ву їж. (Сл. Гр.)]. *Тебя́ не -ется!* – не про тебе́ ді́ло! не тво́є ме́лется! *Чего́ ни косни́сь* – що не візьми́, до чо́го не оберни́ся, за що не візьмешся, то... *А косни́сь тебя́, что ты сказа́л бы* – неха́й би тебе́ торкну́лося, що сказа́в би; а якби то́бі таке́, що сказа́в би; 5) (*только об одушевл.: интересоватъ, составлять интерес*) торка́тися, торкну́тися, дотика́ти, діткну́ти, обходи́ти, обі́йти ко́го. [Його́ ли́хо ма́ло мене́ торка́ється (Ніков.). Мене́ пі́сні й проро́цтва не обходи́ють: а́би зако́н – проро́ків непотрі́бно (Л. Укр.)]. *Нас это́ бли́зко -ется* – нас це бли́зько обходи́ть. *А*

насколько ж (а разве) это меня **-ется?** – а що то менé обхóдить?; 6) (чего: говорить о чём) торкаться, торкнутися чого, згадувати, згадати про що. *Не **-сайтесь** этого вопроса* – не торкайтеся цієї справи; не згадуйте про це. **-нулся** в двух словах... – згадав двома́ слова́ми про що. *Оратор **-нулся** вопроса о...* – промовець торкнóвся справи про що *или* чо́го.

Касающийся – (относящийся) дотичний до чо́го *и* чо́го, (относительный) стосóвний до чо́го, що-до ко́го (справа), проти, супроти ко́го, чо́го; см. *ещё* **Касательный**. [Кóжний з присутніх на суді, коли що знав дотичне справи, міг про се заявити судьям (Ор. Лев.). А оцé справа – що-до грошей (Звин.)]. **Касаемо** – що-до, проти, супроти ко́го, чо́го.

Каска – шишак (-ка), каска.

Каскад – 1) каскада. [Гріють світляні каска́ди (Франко)]. *Вода в ручье падает -дом* – вода в струмені падає каскадою, (гал.) ускоком. *Слова лились -дом* – слова́ лялися (стрибали) каскадою (як вода в лотоках); 2) (уступ) лава. *Гора идёт -дами* – гора́ йде (в долину) лавами.

Каскадный – каска́дний, каска́довий.

Каскет – 1) кашкёт; 2) (железн.) шишак.

Каскетка – кашкетик.

Касло́ – 1) (игра с шаром) свінка; 2) (ямка для шара) ма́сло, тьо́пка.

Касса – 1) (ящик денежный) каса, скринька, скринька на гроші. *Несгораемая -са* – огнетривала (негорюща) каса; 2) касова ко́мо́ра, касова (-во́ї), каса. *Билетная -са* – біле́тна, квиткова каса. *Багажная -са* – бага́жна каса. *Товарная -са* – ванта́жна (товаро́ва) каса; 3) (учреждение) каса, скарбниця, скарбівня. *Деньги поступили в -су* – гроші вступили (надійшли) до каси. **-са взаимопомощи** – каса взаємодопомо́ги, обопі́льної запо́мо́ги. *Сберегательная -са* – щадни́ча каса, щадни́ця, (неудачн. неологизм) оща́дна каса. **-са социального обеспечения** – каса соціа́льного забезпе́чення. *Ссудная -са* – позичко́ва каса; 4) (капитал) сума, гріш (р. гроша́). **-са денег нужна для этого** – на це треба чимало гроша; 5) *типогр.* – каса, шрифтівня; реал (-да).

Касса́ва, бот. – каса́ва, ма́ніок, ма́ньйок (-ку).

Кассационный – касаці́йний. **-ная жалоба** – касаці́йна ска́рга, подання про скасува́ння віроку. **-ный повод** – касаці́йний привід (-воду), причина до скасува́ння віроку. **-ное решение** – касаці́йний вірок (-ку). **-ный срок** – касаці́йний те́рмін.

Касса́ция – каса́ція; (действие) касува́ння, *оконч.* скасува́ння. *Подать приговор на -цию* – заявити вірок на каса́цію.

Кассе́та, **Кассе́тка**, **-се́т** – касе́та, касе́тка.

Касси́р, **-рша** – скарбнік, -ні́чка, скарбні́чий, скарбівні́чий (-чо́го), скарбівні́ча (-чо́ї), каси́р (-ра), каси́рка, (гал.) касіе́р, касіе́рка.

Кассировать – касувати, *сов.* скасува́ти. **Касси́руемый** – касо́ваний. **Касси́рованный** – скасований. *Постановление суда -вано* – постано́ву судову́ скасо́вано.

Касси́рский – каси́рський, скарбні́цький. **-ская будка** – каси́рська *и* касова́ будка.

Касси́я, бот. *Cassia fistulata* – касі́я, олекса́ндрійський стручо́к (-чка). [Касі́я і цинамо́ни у саду́ там розцвіта́ють (Куліш)].

Кассо́вый – касо́вий. **-вая книга** – касова́ кни́га. **-вое окошечко** – касове́ віко́нце. **-вый реал**, *типогр.* – шрифто́вий реал, касова́ сті́йка.

Ка́ста – ка́ста, (бранно: *отродье*) ко́дло. **-та браминов** – брами́нська ка́ста. **-та жрецов** – ка́ста жерці́в. *Разделенный на -ты* – касто́ваний, поді́лений на ка́сти. *Разделенность на -ты* – касто́вість (-вості).

Каста́ньета – каста́ньета, кла́цалка, бря́зкало, бря́зкітка, бря́зкотельце. [А у на́ших рука́х каста́ньети, – ми танцю́єм, в тано́к зовучи́ (Олесь)].

Кастеля́н – кастоля́н, (зап.) каштеля́н (-на).

Кастеля́нский – кас[ш]теля́нський.

- Кастелянство** – кас[ш]телянство. [Владіки роздавали монастирські маєтності, землі, дивлячись на їх, як на свої каштелянства (Н.-Лев.)].
- Кастелянша** – (по замку) кас[ш]телянша; (по дому или пансиону) а) ключниця, господія; б) білизна господія.
- Кастерить** – чехвостити когó. **-рить по матушке** – в матір лаяти когó.
- Кастёт** – кастёт (-та), наручник (-ка).
- Ка[о]стить** – паскудити; а *ещё*: 1) (*бранить*) чесати, чистити когó; 2) (*испражняться*) валяти, уроблятися.
- Кастовость** – кастовість (-вості). [Зародки своєїрідної спадщинної кастовості (Єфр.)].
- Кастовщина** – кастовість (-вості), кастовщина.
- Кастовый** – кастовий. **-вые предрассудки** – кастові забобони.
- Кастор, текст.** – кастор (-ру), бобрик (-ку).
- Касторка** – рицина; *см.* **Касторовый 2.**
- Касторовый** – 1) касторовий, бобриковий, (*вульг.*) костровий. [Купі черевічки, малі-невеличкі, кострові чулочкі, золоті стрілочкі (Пісня)]; 2) (*о слабительн.*) рициновий. **-вое масло** – рицинова олія, рицина.
- Кастрат** – кастрат (-та), валах, халаштан (-на), (*стар.*) різанець (-нця). [Кастрати німії (Шевч.)]. *Умственный -рат* – розумовий кастрат, халаштан.
- Кастратор** – кастратор, валашайник, валашал, холощій (-щія).
- Кастрация** – кастрація; (*действ.*) кастрування; *см.* **Кастрирование.**
- Кастрирование** – кастрування, валашіння холощіння, вихолощування, викладання, злегчання.
- Кастрировать** – каструвати, валашити, холостити, халашцати, халаштати, викладати, *сов.* виложити; *срвн.* **Оскоплять.** [Конеї викладали та таврували (Мова)]. **Кастрированный** – кастрований, холощений, вихолощений, (ви)кладений, вивалашений, злегчений.
- Кастрюлька** – кастрюлька, ронделька, ронделік.
- Кастрюльник** – (*мастер металлич. посуды*) бляхар (-ря), (*спец.*) кастрюльник, рондельник, кастрюльний майстер.
- Кастрюльный** – кастрюльний, ронделевий.
- Кастрюля** – кастрюля, рондель (-для).
- Касть** – 1) (*гадость*) капость (-ти), (*бранно*) гідь (-ди), погань (-ни); 2) (*негодныя отбросы*) відпади (-дів), покидьки (-ків); 3) (*кал*) кало; 4) (*крыса или мышь*) гризунець (-нця); 5) (*потрава*) столоч (-чи), стравля.
- Катаваситься** – метушитися, колотитися.
- Катавасия** – 1) (*церк.*) катав[б]асія; 2) (*беспорядок*) гармідер (-ру), метушня, колотнеча, розгардіяш (-шу), безлад (-ду).
- Катаклизм** – 1) катаклізм (-му). [Через якийсь релігійний катаклізм, що його причини ще не в'яяснено гаразд (Крим.)]. *Социальный -лизм* – соціальний катаклізм, заколот, -на революція; 2) (*в природе*) катаклізм, зрушення.
- Катакомба** – катакомба, підземна печера. [І за апостолом пішли у катакомби (Шевч.)].
- Катала, см.** **Катальщик.**
- Каталажка** – 1) (*арестн. помещ.*) буцигарня, холодна (-ної), холодня (-ні); 2) (*чулан*) хіжка, хіжка.
- Каталепсия** – каталепсія, очмаріння.
- Каталептический** – каталептичний.
- Каталка** – 1) качалка; 2) (*игрушка на колёсах*) котушка.
- Каталог** – каталог (-га), реєстр, спис (-су). **-лог книг(ам)** – каталог (реєстр) книгам, книжковий каталог. **-лог звёзд** – спис зірок.
- Каталогизатор, -рша** – каталогізатор (-ра), каталогізаторка.

Каталогізувати – каталогізувати, (сов.) закаталогізувати, (о мног.) покаталогізувати; заводити, завести до каталогу. **Каталогізований** – (за)каталогізований, покаталогізований.

Каталожная, *си.* (комната) – каталожня (-ні).

Каталожный – каталожний.

Катальная (*суц.*) – 1) качальна машина; 2) (*помещ. для катки белья*) маглівня, качальня.

Катальник – 1) (*станок*) магель (-гля); 2) (*кто катается*) катальник.

Катальный – кат[ч]альний. **-ный станок** (*для белья*) – магель (-гля).

Катальщик, -щица – 1) (*катающий*) катальник, -ниця; 2) (*валяльщик*) сукновал, -валка, качальник, -ниця, шаповал, -валка, вовняр (-ра), вовнярка.

Катание – 1) катання. [Додому привозили з катання морозні щіпки і гру вогнів в оці (Коцюб.)]; 2) (*белья*) качання, маглювання; 3) (*прокатка металлов*) вальцювання; 4) (*яши*) катання; (*игра*) кітька, кітьки (-ків), покотючки; 5) (*на коньках*) ковзання, (*с горы*) спускання; 6) (*переносно: донимание*) допикання, надопикання, дошкуляння, дезолювання, долягання кому. *Не мытьём, так катаньем* – не києм, то дрю[у]ком; не києм, так палицею (Приказки).

Катанка – 1) (*каток*) ковзанка; 2) (*свеча*) катанка.

Катанки – повстяники (-ків), повстянки, повстяки (-ків), валянці.

Катаный – 1) (*о белье*) качаний, маглюваний; 2) (*о металле*) вальцюваний. **-ное железо** – вальцюване залізо; бляха; 3) (*о шерсти*) битий, валяний. **-ные сапоги** – повстяники (-ків), повстянки; *см.* **Катанки**.

Катанье – 1) *см.* **Катание**; 2) (*бельё*) качане (-ного).

Катаплазма, *медиц.* – припарка.

Катапульт(а) – катапюльта.

Катар – 1) катар (-ру); 2) (*насморк*) нежить (-ти) и нежит (-ту). **-тар бронх** – хрипоти (-тів), бронхіальний катар. **-тар кишок** – катар кишок.

Катаракт – 1) полуда, катаракта. [Полуда на оці сіла (Звин.). Полудою оці затягло (Сл. Гр.)]; 2) (*падение воды*) катаракта, поріг (-рогу); 3) (*пеликан*) пелікан, баба-птиця.

Катаральный – катаральний.

Катастрофа – катастрофа. **-фический** – катастрофічний.

Катать, катывать, катнуть – 1) котити, котнути, покотити, качати, покачати, точити, поточити що *или* чим по чому; *срвн.* **Катить**. [Котити колоду (Сл. Ум.). Скаже вона мені робити: під гору камінь точити (Пісня)]. **-тают и катят большой камень** – котять великий камінь. **Катни ещё разок** – котни ще хоч раз. **-тать шаром** – котити кулею. **Шары -тать** – котити кулі. **-тать колесом** – котити колесом. **-тать по земле, по полу** – качати по землі, по підлозі. [Вони і ну його качати та вертити, поки аж прочунявся він (Рудч.)]; 2) (*кого: возить*) катати, возити кого. **-тать в бричке** – катати бричкою. **-тать на лошадах** – катати кіньми. **-тать в лодке** – катати човном. **-тать саночки (взад и вперед)** – возити саночки. **-тать кого по окрестностям** – возити кого по околицях; 3) (*быстро, много ездит*) (*непереходн. знач.*) катати, гонити, ганяти(ся). **-тай-валяй!** – жени на всю! гайда та й гайда! **-тать во всю (ивановскую)** – гонити на всі заставки, що-духу, скільки духу. **Катнуть** – покотити, покатати, махнути, податися куди; *см.* **Покатить 2**; 4) (*двигаться во всю, делать что во всю*) катати, валити, парити, чесати; *см.* **Жарить 2**. [Сліпому нема горі: куди попав, туди й вали (Номис). Мати парить по селу, а ми собі кіснем (Рудан.). Чоботи в руках несеш, а до мене босий чешеш (Чуб.). Матюшо! катай «Гуси»! (Тобіл.)]; 5) (*придавать округлённую форму*) катати, качати, валяти. **-тать свечи** – качати свічки. **-тать хлебные шарики** – качати кульки з хліба; 6) (*что: придавать гладкость или плоскость*) качати що. [Хоміха качала корж (Н.-Лев.)]; (*о белье*) качати, маглювати (*о металлах*) качати, вальцювати, (*о шерсти*) бити, валяти, валити, (*о сене*) громадити сіно; 7) (*бить кого*) чесати, пірчити, періщити кого;

см. **Бить**, **Лупить**. [Явтух Рябка все знай по жижках чеше (Г. Арт.). Меч самобієць чесав уже його військо (Грінч. I). Народ як зсадив вовка, як почав пірчить (Казка). Періщили, періщили, аж пір'я летіло (Шевч.). Дощ цілий день періщить (Київ.)]. *И пошёл -тять (бить) – і давай чесати.* **Катанный** – катаний; (о белье) качаний, магльований; (о металле) качаний, вальцьований; (о шерсти) битий, валяний; (о тесте) качаний.

Кататься – 1) (валяться перекачиваясь) качатися, бути качаним. [Серед хати качалась пляшка, звалена з стола (Н.-Лев.). І внучечка качається по садку білим клубочком (М. Вовч.)]. *-гається по полу, по земле* – качається долі. *Как сыр в масле -ется* – розкошує; царство й панство має; 2) (переваливаться с боку на бок) (о животн.) качатися, викочуватися, (о людях) качатися. [Качавсь колесом і виробляв такі викрутаси (Куліш). Пес качається, щоб спину вичухати (Херсонщ.)]. *-лся от боли* – качався з болю. *-ться клубком* – качатися як клубок, клубком. *-ется с пеной у рта* – качається (звивається) запінений. *-ться со смеху* – качатися (заходитися, лягати, розлягатися) зо сміху; 3) (ездить) кататися, їздити, проїжджатися, прокатуватися, поїзденьки справляти. [І зробимо санчата, запряжемо коня та будемо кататися (Рудч.). Кататися на автомобілі (и автомобилем) (Крим.). Будемо заводити вечори з танцями, будемо прокатуватись кіньми (Н.-Лев.)]. *-ться верхом* – їздити, проїжджатися верхи. *-ться с горки на салазках* – спускатися (з гори) на санчатах (санчатами). *-ться на коньках* – бігати на ковзаня[а]х. *-ться по льду* – ковзатися, совгатися, (с)кобзатися (на льоду). [Роман ідучи до школи ковзався на льоду й увалився (Васильч.)]. *-ться по Днепру* – кататися (човном) на Дніпрі. *Любишь -ться, люби и саночки возить* – любиш яблучко, люби й оскомочку, (с иным оттенком) не терши, не мнявши, не їсти калачів.

Катафалк – катафалк (-ка). **Катафалковый, -фалочный** – катафалковий.

Категорически, *нрч.* – 1) (по разрядам) категорійно, за категоріями; 2) (решительно) категорично, рішуче.

Категорический – 1) (относ. к категории) категорійний, категорний и категоричний; 2) (определённый, безусловный) категоричний, безумовний, рішучий. *-ское запрещение* – безумовна заборона. *-ский императив* – категоричний імператив. *-ский ответ* – рішуча відповідь. *-ское суждение* – категоричний (при)суд.

Категория – категорія. *По -риям* – за категоріями, (разделить) на категорії (поділити). *-рия пространства* – категорія просторони. *Две различные -рии* – дві відмінні категорії.

Катедер-социализм – катедер-соціалізм (-му), (*зап.*) соціалізм з катедри.

Катель, см. **Каток**.

Катенька – (прежняя, сторублєвка с портретом Екатерины) катеринка.

Катер – 1) (гребное судно) байдак, катерка; 2) (паровой) катер (мн. катери).

Катерна – (в игре в лото) квартира.

Катет, *мат.* – катет (-та), прямка.

Катетер – катетер (-тра), катетр (-тра).

Катехизис, см. **Катихизис**.

Катильки – громак (-ка).

Катимость – котючість (-чости).

Катиполе, *бот.* **Gyrsochloa paniculata L.** – перекотиполе.

Катить – 1) (двигать плавно) котити, (о реке) нести. [Котить чорна безодня безмірні валі (Л. Укр.)]. **Котя** – котячи, котом, (о яйце) павкотка; 2) (быстро двигаться) котити, катати; *срвн.*

Катиться и Катать 3. [Реве, стогне хуртовина, котить, верне полем (Шевч.). Ну, що ж, катай в участок! (Васильч.)]. *-тить во всю* – гнатися, махати. *Он катит на лихих конях* – він женє (чеше) баскими кіньми; 3) см. **Катать** 1.

Катиться – котитися, бігти, точитися. [Котілися (точілися) возі з горі, а в долині стаїли, (Пісня). Кулька (шарик) котиться до ямки (Звин.)]. *-тись, братишка, дальше* – мотайся

(махай), хлопче, далі! *Волна -тітєся* – хвиля котиться (біжить). *Время -тітєся* – час біжить (точиться). *Из-за туч луна -тітєся* – пливє (впливає) місяць з-поза хмар. *Слеза за слезой -тєся* – сльоза біжить за сльозою, сльоза сльозу побиває. *Слєзы -тятєся* – сльози спливають (котяться, біжать). [Сльози з очей перестали спливати (Коцюб.)]. *Пот градом -тілєся с него* – піт очі заливав йому; піт буйною росою (буйним перлом) спливав з нього. *Катєся* – котячись, покотюшки, котом, покотом. [То покотом, то поповзом, то підскоком такі доп'ялись до порога (М. Вовч.)]. *Катящийся* – що котиться, котючий, кітний.

Кати[е]хизация – катехитування, катехизація.

Кати[е]хизис – катехизис (-су), (*гал.*) катехізм. [Дітей малих збирають, катехизиса учать (Основа)]. *Учитель -зиса* – (*гал.*) катехит (-та).

Кати[е]хизический – катехизичний.

Катка – 1) качання, котіння, катання; *см. Катать(ся) и Катить(ся)*; 2) (*пригот. сукна*) биття, валяння (сукна).

Каткий – котючий, коткий, кітний. [Бач, які котючі гроші – швидко вже й розкотілись (М. Вовч.)].

Каткость – котючість (-чости).

Катод, -тодный, физ. – катод (-да), -тодний.

Каток – 1) (*для укатывания земли*) качалка, каток (-тка), качало (Гайсинщ.); (*конный, паровой, железный*) бутарка; 2) (*для молотбы*) каток, гарманка; 3) (*для белья скалка*) качалка, (*станок*) качальня, маге[о]ль (-гля), магіль (-геля); 4) (*на льду*) ковзан[л]ка, (*реже* сковзан[л]ка), ковзань (-ни), совгалка, (*зап.*) ховзанка; 5) (*холст свёрнутый*) сувій (-вою); 6) (*яйцо в пасх. игре*) бійка, боєць (*р.* бійця).

Католик, -личка – католик (*мн.* -лики), -личка, латінець (-нця), латінник, латінниця, (*простонар.*) костельник, -тельница, (*вульг.*) кателік, кателічка. *Украинец -лик* – а) (*в Галиции*) українець-католик, латінник; б) (*в Приднепровьи*) костельник, (*бранно*) ракуз, ляшок (-шка), недоляшок (-шка).

Католикос – католикос, верхівний патріярх. **-кос всех армян** – усевірмєнський католикос.

Католицизм – католицтво, латінництво.

Католический – католицький, латінський.

Католичество – католицтво, латінство.

Католичка, *см. под Католик.*

Катоптрика, физ. – катоптрика. **-рический** – катоптричний.

Каторга – 1) (*ссылка*) каторга, Сибір (-ру). *Присудить к -ге кого* – засудити на каторгу когo. *Сослать в -гу* – заслати, завдати на каторгу (на Сибір) когo. [На вічну каторгу завдав (Сл. Гр.). На Сибір засудили за те, що брата вбив (Харківщ.)]; 2) (*турецк. галера*) кат[е]рга. [Не один же то з козаків побував у турецькій неволі; там на галерах-каторгах ковано невольника до опачин (*вёсел*) (Куліш)]; 3) (*перен. о тяжел. работе, беспросветной тяж. жизни*) каторга. [Хоч би вже швидше смерть менє з цієї каторги визволила (Богодух. п.)].

Каторжанин – каторжанин. [Сиділи навпроти два каторжанини (Тесл.)].

Каторжник – каторжник, каторжний, сибірний (-ного). [В кайдани забиті із нор золоту виносять... то каторжні (Шевч.)]. *Беглый -ник в Сибири* – варнак. [Наш земляк і недомучений варнак старий той був (Шевч.)]. **-ник клеймённый** – каторжник шта[е]мпований, шельмованець (-нця) (Сл. Гр.).

Каторжнический – каторжницький.

Каторжный – 1) (*прямо и перен.*) каторжний, сибірний. [Утік з каторжної тюрми (К. Ст.). Скільки каторжної праці і дорогого часу вкладав він... (Єфр.). В такому сибірному товаристві... (Єфр.)]. **-ные работы** (*перен. о тяжел. труде*) – каторга, каторжна робота, (*реже и устар.*) сибірна, каналська робота, (*на гребных судах*) галерна робота. [Ой послали ж його у сибірну роботу ще й канали копати (Грінч. III)]. *Присудить к -ным работам* –

засудити на каторгу (на Сибір) ког^о. *Сослать на -ные работы* – завдати (заслати) на каторгу (на Сибір) ког^о; 2) каторжний (-ного); *см. Каторжник*; 3) (*бранно*) каторжний, сибірний. [От^а мені каторжна гора потрощила не одного в^оза (Н.-Лев.). От^о сибірний хлопець, який неслухняний! (Богодух. п.)].

Каточек – коточок (-точка), (*в блоке*) колісц^е, коліш^а (-щ^ати), колішат^{ко}.

Катр, *бот. Serratula tinctoria L.* – серп (-па), будяч^ок (-чк^а), страхополох (-ху).

Катран, *бот. Crambe* – катран (-на).

Катун, *бот. Gyhila paniculata L.* – перекотіполе.

Катушечка – шп^улечка, ц^івочка, коточок (-точка).

Катушечный – шп^ульковий, коточковий. [Шп^улькові нитки (М. Грінч.). Нит^ок купіть не пасмовіх, а коточкових (Київ)].

Катушка – 1) (*шп^улька*) шп^уля, ц^івка, ц^іва, (*в прялке для шерсти*) круж^ець (-ж^ця). [Я вже шп^улю нап^ряла (Пирят. п.). Заложила ц^івку в човник і почала тк^ати (Полт.)]. **-ка ниток** (*для шиття*) – шп^уля, шп^улька, коточок (-точка); 2) (*игрушка*) покот^ельце, коточок (-чка), котушка; 3) *физ.* – ц^івка. **-ка Румкорфа** – індуктор Румкорфа, іскорний індуктор; 4) **-ка предохранительн.** (*техн.*) – запобіжна (охоронна) шп^уля.

Катывать, *см. Катать.*

Катыш, **Катышок** – (*скатанный шарик*) балабушка, г^алка, г^алочка, б^олюс (-са). [Накачала з тіста балабушок (Харківщ.). Галок з м'яса січеного накачала і в юшку повкидала (Київ).

Скрутив г^алочку з пап^еру і шпурнув Хведькові в ніс (Звин.). Б^олюс во^ску (Борзенщ.).

Катышом, **Катышк^ом**, *нрч.* – котом, покотом, (*в игре яйцами*) навкотк^а.

Каузатив, **-тивный**, *грам.* – кавзатив (-ва), -тивний.

Каупер, *техн.* – кавпер (-ра).

Каури, *зоол. Cypraea moneta* (*ракушка и монета у туземцев Африки и Южной Азии*) – к^аврі (*нескл.*).

Каурка – буланко.

Каурый (*о конской масти*) – буланій.

Каустический – кавстичний. [Кавстична сода].

Каутскианец – кавтскіян^ець (-нця).

Каутскианство – кавтскіянство.

Каутскистский – кавтскістський.

Каучук – каучук (-ку).

Каучуковый – каучуковий.

Каучуконос – каучуковік (-ка).

Кафе – каф^е, каварня.

Кафе-ресторан – каф^е-ресторан (-ну). **-ф^е-шантан** – каф^е-шантан (-ну).

Кафедра – 1) кат^едра, м^овниця, (*обычно церк.*) каз^альниця. [Б^есідник зіскочив із м^овниці і замішався в юрб^у (Орищин)]; 2) кат^едра. [При Академії Наук існують дослідчі кат^едри (М. Грінч.). Наука по кат^едрах кульгала або дрімала (Н.-Лев.)].

Кафедральный – кат^едральний. **-ный собор** – кат^едральний соб^ор, кат^едра.

Кафельный – кахе[о]льний, кахляний, кахльовий.

Кафельщик – кахе[о]льник (-ка), кахляр (-ра).

Кафизма – катизма.

Кафля и **Кахля** (*из нем. Kachel*) – кахля (-лі), кахель (-хля), *мн.* кахлі (-хель и -холь, -хлів).

[Груби кахляні: одна – з зелених кахель, а друга – з білих мальованих (Ол. Пчілка).

Кахольна груба з мальованих кахоль (Грінч.). Піч була з зелених водолазьких кахлів (Квітка)].

Кафоліческий – (*о церкви*) католічний, соб^орний, всесвітній, вселенський.

Кафтан – (*крестьянский*) чумарка, каптан (-на), (*мещанский*) сукмана, (*казацкий*) жупан,

(*расшитый золотом или из парчевой ткани*) жупан-лудан. [Будуть кумі у жупанах, побратими у луданах (Грінч. III)]. **-ны зелёны а щи не солёны** – на нозі сап'ян рипіть, а в борщі трясця кипіть (Номис). **Кафта́нец** – чумарочка, каптане́ць (-нця), каптано́к (-нка), сукма́нка, жупано́к (-нка).

Кафтани́шко – чумарчина, каптани́на, сукмани́на, жупани́на; см. **Кафта́н**.

Кафтани́ще – каптанище, каптани́сько.

Кафта́нник – капта́нник, жупа́нник, сукма́нник.

Кафта́нный – чумарко́вий, капта́новий, сукма́новий, жупано́вий.

Кацаве́йка – куци́на, кацаба́йка (Звин.).

Кача́лка – 1) (*люлька*) коли́ска; 2) (*кресло*) крі́сло го́йдалка, розкида́лка. [Лежи́ть на розкида́лці та го́йдається (Звиног.); 3) (*носилки*) но́ші (р. но́шів).

Кача́льщик – колих[с]а́льник, колиха́ч (-ча).

Кача́ние – (*в люльке, на качелях*) колих[с]а́ння, го́йда́ння, (*сильное*) виха́ння; (*ветром деревьяев*) хита́ння, го́йда́ння, хилита́ння (дерев); (*головой*) хита́ння; (*воды насосом*) помпува́ння, (*зап.*) дима́ння.

Кача́ть, качива́ть, качну́ть – (*колыбель, качели, деревья, суднами т. п.*) колих[с]а́ти (-лишу́, -шеш), колихну́ти, го́йдати, го́йдну́ти, хита́ти, хитну́ти, хилита́ти, хилитну́ти, (*сильно*) виха́ти, вихну́ти, хибати, хибну́ти, схибну́ти, (*однокр.*) стелу́ти, (*что-л. вертикально стоящее ещё*) хилу́ти, хильну́ти що. [Прийшло́ся те́щі зя́тні́ ді́ти колиха́ти (Номис). Вічу́няла та в за́пичку дити́ну коли́ше (Шевч.). Те́ща дитя́ колиса́ла (Гол.). Го́йда́ла дити́ну в коли́сці (Коцюб.). Ой ти́хо, ти́хо Дуна́й во́ду хита́є (Грінч. III). І над ни́ми бу́йний ві́тер тра́ву хилита́є (Рудан.). Ві́тер ві́с-повіва́є, кора́блі хита́є (Рудан.). Не годи́ться виха́ти поро́жню коли́ску (Звин.). Не хибні́ го́рщик, щоб не схлю́пну́ть (Хорол. п.). Котра́сь мене́ схибну́ла за плече́ (Г. Барв.). Ві́тер дуба́ хилу́є (Грінч. III)]. **Ветер -ча́ет что** – ві́тер хита́є (гойда́є, хилита́є, хилу́є, коли́ває, коли́ше) що *и* чим; *срвн.* **Колеба́ть 1**. [Ві́тер го́йдав дивину́ і воло́шки (Коцюб.). Ой у полі́ били́на, ві́тер не́ю хита́є (Чуб.). Дивлю́ся на височе́нну со́сну, – ві́тер не́ю го́йдає (Г. Барв.).] **-ча́ть, -ну́ть головой** – хита́ти, (с)хитну́ти, мота́ти, мотну́ти голово́ю; (*сильно или продолжительно*) вихи́тувати голово́ю. [Коро́ви голо́вами вихи́тують (Харківщ.)]. **-ча́ть, -ну́ть головой** – (*в знак согласия*) кива́ти, кивну́ти, хита́ти, хитну́ти голово́ю; (*выражая несогласие, отрицание*) крути́ти (-чу́, -тиш), кру́тну́ти, мота́ти, мотну́ти, трі́пати, трі́пну́ти голово́ю. [Ні, ні – ка́зав Сухо́брус, трі́паючи голово́ю (Н.-Лев.)]. **-ну́ть станом** – хитну́тися на стану́. [Вийшо́в один з гу́рту, хитну́вся на стану́, протер вуса́ (Свидн.)]. **-ча́ть насосом** – помпува́ти, (*зап.*) дима́ти.

Кача́ться, качива́ться, качну́ться – хита́тися, хитну́тися, схитну́тися, хилита́тися, хилитну́тися, хилу́тися, хильну́тися, колих[в]а́тися, (с)колихну́тися, кива́тися, кивну́тися, хиба́тися, хибну́тися, схибну́тися. [Іде́ і не схитне́ться (Київ). Голо́ва, схитну́лась, ко́са розвину́лась (Рудан.). Ко́жна гі́лка сколихну́лась (Грінч.). Кула́к упа́в па́рубкові на ши́ю ва́жко – голо́ва хильну́лась на́бік (Грінч.). Яка́ ти блі́да і стра́шна – аж хилу́єшся (Г. Барв.). Гле́чик схитну́вся і впав (Звиног.). Ой п'є́ Байда́ та й кива́ється (АД.)]. **-ться** (*в люльке гамаке, на качелях и т. п.*) – колих[с]а́тися (-шу́ся, -шешся), колихну́тися, го́йдатися, го́йдну́тися, (*сильно*) виха́тися, вихну́тися. [А на ві́тах го́йдаються нехри́щені ді́ти (Шевч.). Що го́йдне́ться (паву́к), то ни́тка порве́ться (Л. Укр.)]. **-ться от ветра** (*о растениях*) – хита́тися, хитну́тися, го́йдатися, го́йдну́тися, хилита́тися, хилитну́тися, хилу́тися, хильну́тися, коли́ватися, кива́тися, кивну́тися, (*о флаге*) ма́яти. [Хитну́вся впе́ред, немо́в верба́ од ві́тру (Коцюб.). Ві́тер повіва́є, со́сна ся хилу́є (Гол.). Оче́рет кива́ється над во́дою (Харківщ.). Прапо́ри ма́яли од ві́тру (Київ)]. **-ться от неустойчивости** – хита́тися, (с)хитну́тися, хибати́ся, (с)хи́бну́тися. [Пливе́ чо́вен води́ по́вен, коли́ б не схитну́вся (Пісня). До́шка хи́бається, не ступа́йте на ню́ (Звиног.). Чо́вен хи́бається (Звиног.)]. **Лодка -тця на волнах** – чо́вен го́йдається (хита́ється) на хви́лях. **Маятник -тця** – вага́ло хита́ється.

Итти, -чаясь из стороны в сторону (о больном, пьяном) – іті хиліяючись (коливаючись).

Качающийся – що хитається, гойдається *и т. д.*

Качель, чаще мн. Качели – гойдал[н]ка, орелі, релі (-лів), коліска, вихалка. [На вігоні зробили гойдалку таку, що в чотирьох можна було гойдатися (Харківщ.). Пішли на релі поколихатися (Лебедин. п.). Сіла гойдатися на орелі (Кон.). Ідїть до коліски, та тільки самі не колишіться (Квітка). Становлять на вігоні вихалку, там сільська мо́лодь усі святкі й гуляє собі (Лубенщ.).]

Качественно – якісно, прикметно, вартісно, добротно, (своїми) прикметами, (своєю) вартістю, (своєю) добротністю.

Качественность – якісність, прикметність (-ности), вартість, вартісність (-ости).

Качественный – 1) якісний, прикметний; вартісний, добротний. *В -ном отношении* – якістю, що-до якості, (своїми) прикметами, (своєю) вартістю, (своєю) добротністю. **-ний анализ** – якісна аналіза; 2) *грам.* – прикметний.

Качество – 1) якість (-кости); (*признак*) прикмета, прикметність; (*достоинство*) вартість (-тости). [Психологія займається якістю вражінь (Франко). Гарних якостей у його більше, ніж негарних (Київ). Розмовляли про високі душевні прикмети його (Коцюб.). Збірником своїх поезій показав і свої гарні прикмети, і хиби (Єфр.). Для збільшення якої-небудь прикметности вживається... (Н.-Лев.). Мораль його – непевної вартости (Крим.)]. **-тво продукта** – гатунок (-нку), якість, добротність, вартість, сила чого. [Сукно (вино *и т. п.*) гарного гатунку. Бахмутське залізо – не такої сили, як сибірське (Звин.). Сукно – високої вартости (Крим.)]. *По -ву* – якістю, гатунком, на якість, своїми прикметами, своєю добротністю, вартістю, силою. *Заботиться не о -ве, а о количестве* – дбати не по якість, а про кількість; дбати не про те, яке воно, а скільки його. *В -ве кого, чего* – за ко́го, за що, як(о) хто, як що. [Викликають мене в суд за свідка (як свідка) (Київщ.). Моя скриня за стіл править (Г. Барв.)]; 2) (*народное: недостаток*) хиба. *За ним, кажись, никаких -честв нет* – здається, він нічим негарним не прикмічений. *От нея все -ва* – від неї все ліхо.

Качим, см. Катиполе.

Качка – 1) (*действие*) гойдання, колих[в]ання, хитання; *см. Качание*; 2) **-ка морская** – гойданина, хитанина на морі, хитавиця, гойдавиця (морська).

Качкий – хибкий, хи(с)ткий. [Човник хибкий, як трісочка (Н.-Лев.). Хистка́ кладка (Звин.)].

Качкость – хибкість, хи(с)ткість (-кости).

Качнутъ, -ся, см. Качать, -ся.

Качок – похит (-ту), (*качели*) вих (-ху).

Качун – (*коромысло в машине*) хитун (-на).

Каша – 1) каша, (*жидкая кашица*) куліш (-лешу́), (*насм.*) кандьор (-ру), (*запечен. с маслом и яйцами или лапшой*) ба́бка. **-ша гречневая, пшённая, ячневая, манная** – каша гречана, пшоняна, ячна, манна. *Густая -ша детей не разгонит* – гу́ща дітей не розжене (Приказка). **-ша – разгоня наша** – каша – розгониха на́ша (Номис). *Бориц да -ша – пища наша* – хліб та вода – козацька їда (Приказка). *Сапог -ши просит* – чо́біт їсти про́сить; чо́біт зу́би ви́щирив. *У него -ша в голове* – в нього лемішка (каша) в голові, та ще й без олії. *Заварить -шу (о ссоре, скандале и т. п.)* – зчиніти бучу, колотнечу, закрутити лемішку, наварити доброї каші. *Заварилась у них -ша (иноск.)* – зчинилась у їх колотнеча; заклекотіло у їх, як у кашнику. *Большая -ша заварилась у них* – крута́ каша у їх вариться. *Из-за пустяков такую -шу заварили* – за онучу збили бучу (Приказка); за ма́сляні вишкварки завелися (Приказка). *Вы -шу заварили, а нам приходится расхлёбывать* – ви кашу заварили, а ми мусимо їсти; ваша розчина, а нам місити; слюсар прокрався, а коваля покарано; хто їв яблука, а кому – оско́ма (Приказки); 2) *бот. Achillea Millefolium L.* – деревій (-вію), кривавник (-ка *и* -ку), серпорі́з (-зу).

Кашалот – кашалот (-та), долозу́б (-ба).

Кашева́р, Кашева́рка – кашова́р (-ра), кашова́рка, кашова́рник, кашова́рниця.

Кашева́рня – кашова́рня. [Зліва була ба́шта, а тепе́р руїни і в них солда́тська кашова́рня (Свидн.)].

Кашева́рство – кашова́рство, кухова́рство.

Ка́шель – ка́шель (-шлю), (*шутл.*) кахи́ка, бухи́ка. *Сильный -шель* – вели́кий ка́шель *или* кашлю́ка (*коклюи*) кашлю́к (-ка). *-шель с мокротой* – мо́крий ка́шель, (*сухой*) су́хий (*дряпкий, деручкий*) ка́шель. *Начался -шель у кого* – на́пав ка́шель ко́го. *Послышался -шель* – ста́ло чу́ти ка́шель (ка́шляння). *Пристипы -шля* – на́пади кашлю́. *Средство от -шля* – за́сіб від (про́ти) кашлю́, спо́сіб на ка́шель.

Ка́шельный – кашлю́вий.

Кашеми́р – (*ткань*) кашми́р (-ру), терно́. *-ми́р полушерстяной* – полу́терно. [Полу́терна набрала про будень (Богодухів)].

Кашеми́ровый – кашми́ровий, терно́вий. [Нагото́вила собі кашми́рову шаль, щоб накрі́тись (Свидн.). Купи́ла ху́стку терно́ву (Проскур. п.)].

Кашеобра́зный – кашува́тий.

Ка́шица – ка́шка, куле́щик (-ку), крупничо́к (-чку); (*пшениная, сваренная на пахтаньи*) сколо́тяна ка́ша, ма́слянка.

Кашицеобра́зный – кашкува́тий.

Ка́шка – 1) (*ум. от Ка́ша*) ка́шка. [Мовчи́, язичку́, ка́шки дам (Номис)]; 2) *см. Дятло́вина.*

Кашлю́н, -нья – кашлю́н (-на), кашлю́ха; кахи́кало, бухи́кало (*обиц. р.*).

Ка́шляние – кашля́ння, кахи́кання, бухи́кання.

Ка́шлять, кашли́вать, кашля́нуть – кашля́ти, кашля́нути, кашельну́ти, кахи́кати, кахи́кнути, бухи́кати, бухи́кнути. *Часто, постоянно -ющй* – кашли́вий; *см. е́ще Кашлю́н.*

Кашне́ – кашне́ (*нескл.*).

Ка́шник – 1) (*горшок для варки каши*) ка́шник, ка́шничок (-чка); 2) (*любитель каши*) ка́шник, кашоло́б.

Кашта́н, бот. Castanea – кашта́н (-на), (*плод*) кашта́н, горі́х кашта́новий. [І сі́пався з кашта́нів бі́лий цві́т (Л. Укр.)]. *Заставлять кого-либо вытаскивать -ны из огня* – загри́бати жар чу́жими рука́ми (Приказка).

Кашта́нник – кашта́нник (-ку), гай кашта́новий.

Кашта́новый – кашта́новий; (*о цвете*) бруна́тний, бруня́стий, кашта́новий. [Яке́ во́лосся цві́том? Так, бруна́тне (Куліш). Ко́си довгі кашта́нові (Київ)].

Каще́й и Коще́й – 1) (*об очень костлявом*) ко́щій (-щія́), сухорля́вий як кіста́к; 2) (*в сказках*) Косте́й, цар-Косте́й, Ко́щій (-щія́), Ко́щій (-щея́). *-щій бессмертный* – Ко́щій (Косте́й) безсме́ртний; 3) (*скупец*) скна́ра, скупердя́, скупердя́га, скупиндя́; 4) лихва́р (-ря́); *см. Ростовщи́к.*

Ростовщи́к.

Каю́к – 1) (*род лодки*) каю́к (-ка́), (*для двоих пловцов*) дво́як (-ка́) (Херсонщ. *и* Таврія); 2) капу́т, каю́к, а́мба; *см. Капу́т. Тепе́рь ему́ каю́к* – тепе́р йому́ каю́к, а́мба, капу́т.

Каю́та – каю́та, кабі́на. [Моя ха́та здае́ться мені́ каю́тою кора́бля (Коцю́б.)].

Каю́т-компания – каю́т-компані́я, спі́льна каю́та.

Каю́тный – каю́тний. [Каю́тний слуга́ (Крим.)].

Каю́щийся, -щаяся – 1) (*раскаивающийся*) той, що ка́ється, (роз)ка́яний, -на, пока́янный, -ниця, прика́янный, -нна. [Підві́вши о́чі до не́ба на зраде́ць прика́янно́ї Магдали́ни (Н.-Лев.)]; 2) (*отбывающий, -щая эпитимию*) поку́тник, -ниця, поку́тний, поку́тна (-но́ї), прика́янный, прика́янна (-но́ї). [Живу́, немо́в яка́сь ду́ша поку́тна (Л. Укр.)]. *Одежда -щихся* – поку́тни́цька оде́жа. [В Ка́но́сі уно́чі сто́їть кра́й бра́ми у поку́тни́цькі́й оде́жі імпе́ра́тор Ге́йнрі́х бо́сий (Грінч.)]. *-щійся грешник* – ка́яний, пока́янный грі́шник. *-щійся дворянин* – ка́яний, пока́янный дво́рянин.

Ка́яние – ка́яння, кая́ття. [По сме́рті нема́ ка́яння (Номис). Бу́де кая́ття, та не бу́де воро́ття]

(Номис)].

Каять, каивать – 1) (*порицать, осуждать кого*) гудити, ганити когó, ганьбу́ (догáну) давати кому́; 2) (*приводит к раскаянию кого*) угрущати когó. [І хазяїн, і хазяйка угрущають і бо́гом, і лози́ною (Г. Барв.)]

Каяться, каиваться – 1) (*сожалеть о сделанном*) каятися; см. **Раскаиваться**. [Не кайся рано вставши, а молодо оженившись (Приказка)]; 2) **-ться кому в чём** – сповідати що кому́, сповідатися в чо́му пе́ред ким. [Сповідає гріхи пе́ред бра́том (Шевч.). Ніхто́ ще не був пока́раний шкільною дисципліною за ті провини, які він сповідав Корницькому (Крим.)].

Ква́га, зоол. – ква́га.

Квадрант, астрон. – квадрант (-та).

Квадрат – 1) (*фигура*) квадрат (-та), (*народн.*) (*клетка*) карма́, к[г]ра́та, (*на шахматной доске*) вічко. *Разделять, -ся на -ты* (*о поверхности*) – к[г]ратувати, -ся, поділяти, -ся на квадрати, на к[г]рати. [Пе́рше всього ціла просторінь кратувалася рівненько, потому́ малювались ко́нтури (Л. Укр.)]; 2) (*линейка четверосторонняя*) квадрат, -тик; 3) **-рат числа, мат.** – квадрат числа. *Пре́вращать, возводит в -рат* – обертати в квадрат, квадратувати.

Квадратик – квадратик.

Квадратить – квадратувати.

Квадратность – квадратівість, квадровість (-ости).

Квадратный – квадратівий, квадровий, (*иногда диал. о поверхности*) крúглий, (*клетчатый*) карма́тий. [Квадратові міри. Ха́тка завбільшки со́рок квадратівих аршин (Грінч.). Вся ха́та була́ зложена з липових квадратівих бру́сів (Стор.). Карта́та пла́хта (Звин.). На́ша ха́та кругла, а ва́ша до́вга (Харківщ.).] **-ный корень, мат.** – квадратівий корінь.

Квадратура – квадратура. **-ра круга** – квадратура кола.

Квадриллион – квадрильйон (-на).

Квази – квазі, начеб-то, ніби-то. **-зи-научный** – квазі-науковий, начеб-то науковий.

Кваканье – (*лягушек*) кумкання, крjú[у]кання, скрекота[і]ння, квакання, кракання, квокта́ння, (*уток*) ка́хкання.

Квакать, квакнуть – (*о лягушках*) кумкати, кумкнути, крjú[у]кати, крjú[у]кнути, скрекота[і]ти, квакати, квакнути, кракати, кракнути, квоктати, (*диал.*) брекекекати, ракати, (*об утках*) ка́хкати, ка́хнути. [Сі́ла жа́ба та й ква́кає (Сл. Гр.). Ті́льки квокче усе́ жа́ба здорова (Сл. Гр.)].

Ква́кер, -ша – ква[е]кер, -рка.

Ква́керство – ква[е]керство.

Ква́куша, Ква́кушка – скрекоту́ха, скрекоту́шка, кра́кавка. [Жа́бка-скрекоту́шка (Рудч.). Кра́кавка боло́тня (Рудан.)].

Ква́кша, зоол. **Ну́ла** – райка, ра́хкавка.

Квалификация – 1) (*действ.*) кваліфікува́ння, визнача́ння, *оконч.* за[с]кваліфікува́ння, ви́значення; 2) (*результ.*) кваліфіка́ція, ви́значення, озна́чення.

Квалифицировать – кваліфікува́ти, (*сов.*) с[за]кваліфікува́ти, ви́значати, ви́значити.

Квалифицированный – кваліфікований, с[за]кваліфікований. [Кваліфікований робітник].

Ква́рта – 1) (*мера жидкости*) кварта, (*пренебр.*) кварта́на, (*ум.*) кварта́чка, кварта́нька, кварта́ра, кварта́рочка, кварта́ронька, (*ув.*) кварта́уга, кварта́йка. [Три кварта́ не просто́ї горі́лки – оковито́ї взяли́ (ЗОЮР). Поста́влю я кварта́рочку ме́ду, та́ки тебе́ з розумо́ньку зве́ду (Чуб.). Ви́пив півкварті́рки (Рудан.). Взя́ли-б кварта́угу та сі́ли-б коше́м та й пи́ли-б (Номис)]; 2) муз. – кварта́.

Ква́ртал – 1) кварта́л (-лу). [Осе́ля ворітьмі́ вихо́дила з дру́гого бо́ку кварта́лу на дру́гу вулицю́ (Н.-Лев.)]; 2) (*четверть года*) кварта́л (-ла).

Ква́ртальный – 1) (*прил.*) кварта́льний; 2) (*сущ. полицейский чиновник*) кварта́льний (-ного), кварта́льник (-ка), (*шутл.*) хапа́льний, хвата́льний (-ного). [А тут вже́ й хвата́льний ви́йшов, ба́ч прова́дить мене́ до сибі́рки (Основа)].

Квартерон, -ка – кварталон, -нка.

Квартет – квартет (-та).

Квартира – 1) *см. Жилище*; 2) (*нанятое помещение*) квартира, кватира, (*зап.*) помешкання (*ср. р.*), мешкання, (*помещение*) приміщення. [Що ж ви, панно, в квартирі живете, а грошей не платите вже другий місяць? (Грінч.). Вступив до своєї маленької квартири (Крим.). Перенісся на інше помешкання, наняв два покої кухнею (Франко). І наняли собі такє мешкання, щоб так як слід приятелів приймати (Куліш)]. **-ра с пансионом** – квартира з удержанням, з харчами (харчею), (*одна комната*) станція. [У тієї Пйотрової поставила Антося на станцію (Свидн.). Приїхали до Київa, стали на станції (Н.-Лев.)]. **Общая -ра** (*общежитие*) – житлогурток (-тка), житлогурт (-ту), гуртожит (-ту), гуртожиток (-тка). *Снимать, снять -ру* – наймати, на(й)няти, винамати, винаняти квартиру (помешкання), закватувати, замешкати, стати на квартиру де, у когo. [Закватував у попа (Кон.)]. *Расположиться на -ры* (*о войске*) – постoем стати, закватувати де. *Сдать -ру кому* – наняти квартиру (помешкання, мешкання) когo, пустити (при(й)няти) на квартиру (в комірне) когo. *Сдать -ру кому в своём помещении* – пустити (при(й)няти) до себе в комірне (в сусіди) когo, (*с пансионом*) узяти когo на станцію (на квартиру з удержанням). *Очистить -ру* – звільнити квартиру (помешкання, приміщення). *Переменить -ру* – перейти на іншу квартиру (в інше помешкання). *Отдаётся меблированная -ра* – наймається квартира (помешкання, приміщення) з меблями (умебльована квартира, -не помешкання). *Временная -ра* – тимчасова, квартира, -ве помешкання. *Жить в наёмной -ре* – жити (мешкати) в найманій квартирі (помешканні), жити в комірнім, у сусідах. *Совместная -ра* – спільна квартира (помешкання). *Жить в совместной -ре* – жити (мешкати) спільно з ким, у посполі. [Ще й нажилася в комірнім: викидав Тимоха з подвір'я, і вона найняла собі хатину в посполі, так і жила (Свидн.)]. *Главная -ра, воен.* – головна квартира. *Стоять на зимних -рах* (*о войске*) – стояти на зимових квартирах, зимувати.

Квартирант – квартирант, кватирант, пожилець (-льця), помешканець (-нця), комірник; сусід (-да), сусіда; *см. Жилец, Постоялец*. [Оце наша хата, а отут пожилець сидить (Крим.). Пусти сусіда та дай йому волю, дак і сам підеш у неволю (Борзенц.)]. *Стать -том* – піти в комірне, стати комірником (пожилцем, помешканцем).

Квартирантка – квартирантка, кватирантка, пожилиця, пожилічка, пожилічыха, мешканка, помешканка, комірниця, сусіда. [Ми її взяли за пожилічуху: три карбованці на місяць платить (Крим.)].

Квартирантов – квартирантів, кватирантів, комірників, сусідів (-ова, -ове), сусідин (-дина, -дине).

Квартирантский – квартирантський, кватирантський, комірницький, сусідський. [Хазяйська курка комірницькій корові ногу переломила (Номис)].

Квартир'ер, Квартирмейстер, воен. – квартирмайстер (-тра).

Квартирка – квартирка, кватирка, помешканнячко, мешканнячко.

Квартирник – (*работающий на дому*) домороб (-ба).

Квартирный – 1) (*жилищный*) житловий. **-ный закон** – житловий закон. **-ный вопрос** – житлове питання. **-ный кризис** – житлова криза. **-ная повинность** – житлова (*стар. стайна*) повинність; 2) квартирний, комірний, мешкальний. **-ный хозяин, -йка** – господар (-ря), господарка, господиня, хазяйка (квартири *или* -рі (*дат. п.*)). **-ная плата** – плата за квартиру (за помешкання), комірне (-ного). **-ный налог** – квартирний, житловий (мешкальний) податок.

Квартирование – квартирування, кватування, мешкання.

Квартировать – квартирувати(ся), кватувати(ся), коморити, коморувати, жити (сидіти) в комірному (в сусідах), мешкати; (*о войске*) стояти постoем (станцією), стояти. *В городе -рует конный полк* – у місті стоїть (постoем) кінний полк.

Квартировладе́лец, Квартирохозя́ин – квартировла́сник, хазя́їн кварти́ри.

Квартиронанима́тель – квартирона́ймач, квартиронаймальник, наймальник кварти́ри, (*зап.*) комі́рник.

Квартовый́ – квартовий. [Пля́шка вели́ка – квартова́].

Кварц – кварц (-цу), соба́ча сіль (*р.* соли).

Кварцева́тый – кварцюва́тий.

Кварцевый́ – кварцовий.

Квас, Квасо́к – 1) (*кислота, кисловатость*) квас (-су), квасо́к (-ску́). [Оце́ яблука соло́дкі, а оті́ з кваско́м (Київщ.)]; 2) (*напиток*) квас (-су), квасок. [Квас хлі́бний, цитриновий (Київ).

Зна́йте нас: ми кислиці́, із нас квас (Номис). От би кваску́ випилось та ще й груше́вого

(Харківщ.). **Квас первого настоя́** – квас перва́к. *Спитый, жидкий квас* – кваси́ло. [Як був

квас, то не було́ вас, а як настало́ квасило́, то й вас розноси́ло (Номис)]. **Квас из ржаной**

муки – сир[і]вець (-вцю́). **Квас из свёклы** – квас буряко́вий, борщ (-щу́), (*ласк.*) борщик (-

ку). [Ой ко́со ж моя́ руся́ва, не рік же я тебе́ коха́ла, в черво́нім борщику́ змива́ла (Пісня)].

Квас для выделки кож – чинба́рський, ше́вський квас.

Квасе́ц, бот. – квасе́ць (-сцю́), щаве́ль (-влю́).

Квасильный́ чан – квасни́к (-ка́).

Кваси́ть, -ся, ква́шивать, -ся – ква́сити, -ся. **-си́ть молоко** – ста(но)ви́ти, поста(но)ви́ти

молоко́ на кисле́ (на кисляк), ква́сити молоко́. **Ква́шенный** – ква́шений. [Ква́шене молоко́ на

сир зсі́лося (Чигир. п.)]. **-ная капуста** – кисла́ (ква́шена) капу́ста. **-ные овощи,**

заготовленные в зиму, см. Квашени́на.

Квасни́к – квасни́к (-ка́).

Кваснова́тый – кваскува́тий.

Квасно́й – квасни́й, квасови́й. **-но́й патриотизм** – квасни́й (квасови́й) патриотизм,

(*перенесенный на украинцев, ирон.*) галушко́вий патриотизм. *Гуща -ная* – квасли́ни (-ли́н).

Квасну́ть – кисну́ти, ква́снути, ква́снити. [Шипля́ть як ква́снуть буря́кі (Котл.)].

Ква́сный – квасни́й. [Яблу́ка ду́же квасні́, аж оско́ма на́пала (Київ)].

Квасня́ – квасня́.

Квасова́р – квасова́р (-ра), квасни́к (-ка́).

Квасо́к, см. Квас.

Ква́ссия, бот. *Quassia amara L.* – ква́сія.

Квасцова́тый – галунува́тий.

Квасцова́ть – галуну́нити.

Квасцо́вка – галунення́.

Квасцо́вый – галуно́вий.

Квасцы́ – галу́н (-ну́). *Вымочить в -цах* – ви́галунити, погалу́нити, загалу́нити що́.

Ква́сы – квасли́ни (-ли́н); чинба́рський, ше́вський квас.

Кватерна́ – кватерна́.

Ква́шение – 1) (*действие*) ква́шення, ква́сіння; -2) *см. Квашени́на.*

Квашени́на – (*квашеные овощи, яблоки*) квасиво́, квасни́на, квасня́, (*о капусте и свёкле ещё*)

ва́ри[е]во. [Купи́ла я́блук на ква́сиво (Чигир. п.). Діжо́к купи́ла на квасни́ну (Київщ.)].

Заготовлять -ну впрок – ва́риво кла́сти. [Сами́ собі́ й обіда́ти ва́рять і хлі́б печу́ть, ва́риво

кладу́ть (Г. Барв.)].

Квашня́ – 1) діжа́, діжка. [Скисла́ й осі́ла, як ті́сто в діжі́ (Коцюб.)]. *На -ню́ похо́жий* –

діжі́стий. *Раствори́ть -ню́* – учини́ти діжу́; 2) (*о человеке*) ква́ша. [Ото́ ще ква́ша: увесь

де́нь тільки́ й зна́є ква́ситися (Харківщ.)].

Квашо́нка – ма́ла діжа́, діжни́ця.

Квашо́нник – ві́ко (в діжі́).

Кве́рху – (*о направлении, движении*) догори́, вгору́. [Рости́, рості́, топо́ленько, все вгору́ та

вгору (Шевч.]). *Лечь лицом -ху* – лягти горілиць. *Упал -ху ногами* – упав догорі ногами. *Огонь стремится -ху* – огонь рветься догорі (вгору). *Всё перевернули -ху ногами* – усє поперевертали (поперекидали) догорі коренем.

Квершлаг, *горн.* – хідник поперечний.

Квестор – квестор (-ра).

Квесторский – квесторський.

Квестура – квестура.

Квиетизм – квієтизм (-му).

Квиетист – квієтист (-та).

Квінта, *муз.* – квінта. *Нос на -ту повесил* – похню́пив но́са.

Квинталь – квінталь (-ля).

Квинтерна – квінтерна.

Квинтет – квінтет (-та).

Квинтиллион – квінтильйон (-на).

Квинтэссенция – квінтесенція (-ції).

I. Квит и Квиты – квит. *Мы с тобой квиты* – ми з тобою квит; ми з тобою плáтні.

II. Квит, *бот. Cydonia vulgaris* – айва́.

Квитанционный – квитковий. **-ная книга** – квиткова́ кни́га.

Квитанция – квиток (-тка), квит (-ту). [Ти відда́й та й озьми́ з́араз квито́к (Квітка)].

Получать по -ции – одержувати на квиток, за квитком.

Квитать – (*что чем, за что*) рахува́ти що за що.

Квитаться, расквитаться – квітатися, розквітатися, сквитуватися, поквитуватися; *см.*

Поквитаться. [З не́ю він тоді розквітається так, як тільки уміє квітатися з своїми ворога́ми пан Семашко (Ор. Левиц.)].

Квокать – (*о курах*) квокати, квокати.

Квокунья, Квоктуша – квокту́ха, кво́ка.

Кворум – кворум (-му). *Есть -рум, нет -рума* – (є, єсть) кворум, немає кворуму.

Квота – квота.

Кеб – кеб (-ба).

Кегельбан – кегельба́н (-на).

Кегельный – кегльовий.

Кегль, *типогр.* – кегль (-гля).

Кегля – кегля; *мн. кегли* – кеглі (-лів), кружелькі. *Род игры в -ли, при которой чурки сбиваются бросаемой палкой* – скраг[к]лі́ (-лі́в). *Чурка в этой игре* – скрако́ль (-кля́).

Кедр, *бот. Cedrus* – кедр, (*диал.*) ке́дра. [Лива́нський кедр (Куліш). Що на його́ дворі там стояла ке́дра (Грінч. III)].

Кедровка, *пт. Nucifraga caryocatactes L.* – кедру́ша, горіша́нка (звичайна), луско(го)рі́х, крячка.

Кедровник – кедровий бір.

Кедровый – кедровий. [Кедрові горішки]. **-вое дерево** – кедрі́на. [Збуду́й мені́ з кедрі́ни труну (Пісня)].

Кейф – кейф (-фу).

Кейфовать – кейфува́ти, розкошува́ти, пані́ти.

Кекс – кекс (-су).

Келарница, Келарня, Келарская – келарня, спижа́рня (в монастирі).

Келарство – келарство, (*время*) келарува́ння, ключництво, (*стар.*) шафа́рство (в монастирі).

Келарь – келар (-ря), ключник, (*стар.*) шафа́р (-ря) (монастирський).

Келейка – келійка, келієчка; *см. Келія.*

Келейник – (*слуга монаха*) келійник.

- Кел'єйница** – (служанка монахини) кел'їйница.
- Кел'єйничий** – кел'їйницький.
- Кел'єйно** – кел'їйно, (секретно) потаємно. *Сделать что -но* – зробити що потаємно, нішком, тишком-нішком, на самоті з ким, віч-на-віч з ким, у чотири ока з ким, (шутл.) тайно образующе.
- Кел'єйний** – 1) кел'ї[é]йний. [Л'єжачи на сво'єму вузько́му кел'єйно́му лі́жку (Коцюб.); 2) (секретний) таємний, потаємний. *Это дело -ное* – це справа не до розголо́су. **-ний разговор** – розмова на самоті, віч-на-віч, у чотири ока з ким.
- Кел'ія** – кел'ія, ум. кел'їйка, кел'енька, кел'їечка. [Іде чернець у кел'їю (Шевч.). Ой построю кел'їечку на круті́й горі́ (Пісня)].
- Кел'ьма** – (у каменці.) кел'ья, кел'ьма.
- Кел'ьнер, -ша** – кел'ьнер (-ра), кел'ьнерка, слуга́ (общ. р.), служнік, -ниця, служка (ж. р.). [Тим часом кел'ьнер застелював для нього стіл (Франко)].
- Кел'ьнерский** – кел'ьнерський.
- Кел'ьтский** – кел'ьтський, кел'ьтійський, кел'ьтіцький. [Кел'ьтійське племенó пішло́ півд'єнним берегом Європи (Л. Укр.)].
- Кембрик** – кембрик (-ка).
- Кенгуровий** – кенгуровий.
- Кенгуру**, зоол. – кенгуру́ (нескл.), кенгу́р (-ра).
- Кендырь**, бот. *Vincetoxicum sibiricum* – кендир (-ру).
- Кентавр** – кентавр (-ра).
- Кен'ьги** – кінді (-дів). [Надів на но́ги кінді́ но́ві (Котл.)].
- Кепи** – кепі́ (нескл.), кепка (-ки).
- Кераміка** – кераміка.
- Керамический** – керамічний.
- Кервель**, бот. *Scandix Cerefolium L.* – теребу́ля, трембу́лька.
- Керенець** – керенець (-нця).
- Керениада** – кереніяда.
- Керенка** – керенка.
- Керенщина** – керенщина.
- Керкать, керкнуть** – кіркати, кіркнути.
- Кермек**, бот. *Statice L.* – кермек (-ку).
- Кермес** – червець (-рцю); канцельне сім'я; **Канцелярское семя 1.**
- Керосін** – гас (-су) и (зап.) газ (-зу), керосін (-ну), (вульг.) карасіна.
- Керосінка** – гасівка, гасниця, ум. гасничка; (бидон метал.) балцанка.
- Керосиновый, Керосинный** – гасовий, (зап.) газований, керосиновий, (вульг.) карасиновий. **-вое освещение** – гасове освітлення.
- Керосинокалильный** – гасогрійний.
- Керосинщик** – керосинник.
- Кесарев** – кесарів (-рева, -реве). **-во (кесарское) сечение** – кесарів розтин.
- Кесарский** – кесарський, кесарів. [Неп'євне відумали свято патріциї-аристократи і мудрий кесарів сенат (Шевч.)].
- Кесарь** – кесар (-ря). *Воздадите кесарева -реви, а божия богами* – оддайте кесареве кесареві, а боже бо́гові.
- Кессон** – кесон (-на).
- Кета**, ихтиол. *Oncorhynchus lagocerhalus* – кета.
- Кетовый** – кетовий.
- Кефаль**, зоол. *Mugil cephalus* – лобань (-ня), лобас (-са), кефаль, кефала́ (Сл. Гр.).
- Кефир** – кефір (-ру).

Кефіровый – кефіровий.

Кибитка – 1) (*крытая повозка, сани*) будка, халабуда, будара, (*еврейск. извозчи́чья*) балагула. [Ой їдуть вози на перевози, а попереду будка (Метл.). Богиня сіла в просту будку, на передку сів Купідон (Котл.)]; 2) (*гнутий верх повозки, саней*) буда, будка, халабуда; 3) (*жильё кочевников*) кіш (*р.* коша), халабуда, буда, будка, (*шатёр*) намет (-ту), шатро (-ра).

Кив, см. **Кивок**.

Кивание – кивання, киви (-вів), покивання, покивування. [Він не балака, а такечки – кивами та мігами (Харківщ.). Покивування на чужу інтригу (Н. Рада)].

Киватель – кивун, кива (*общ. р.*).

Кивать, кивнуть чем – (*качать головою, подавать знак пальцем, головою, бровями*) кивати, (с)кивнути чим на кого, (*только головою*) хитати, хитнути чим (головою). [Та й головою скивнула (Г. Барв.). Ти мабуть з ним приятель? – спитав писар, киваючи на мене (М. Вовч.). Постукала на його в шибку і кивнула пучкою, щоб прийшов до хати (Кон.). Товариші мовчки хитнули головами на знак згоди (Крим.)]. **-нул на меня** – кивнув на мене, (*сокращ.*) кив на мене. [Мати кив на мене: вийди, мов (Тесл.)].

Кивер – кивер (-ра). [Китель білий, кивер чорний, хлопець гарний і моторний (Пісня)].

Кивершнем, *нрч.* – сторч головою, стрімголов.

Киви, *орнит.* – ківій (-вія) и ківі (*нескл.*), безкрил. (-ла).

Кивнуть, см. **Кивать**.

Кивок – кив (-ва). [Нехай же послухається кія, коли не слухається кива (Приказка). Підсунув угору шлика кивом (Куліш)].

Кивот, Киот, Кивотка – кі(в)от (-та), кі(в)ота (-ти), бо[і]жнік (-ка).

Кивсяк, см. Многоножка.

Кивунья, Кивуша – кива, кивуха. [Там така кивуха та моргуха: нікого не мине, кожному і кивне й моргне (Харківщ.)].

Кидальщик, -щица – кидальник, -ниця, кйдач, -чка.

Кидание, см. **Бросание**.

Кидать, -ся, кинуть, -ся – кидати, -ся, кинути, -ся; см. **Бросать, -ся**. **Куда ни кинься** – куди не зарви. [Куди не зарви – скрізь коня треба, да й немає (Переясл.)]. **-нуться с испугу** – жахнутися, кинутися (з ляку). [Пані так і жахнулася, аж одскочила, ніби вкололася, або опеклася (Н.-Лев.) Аж кинулася, зачувши його голос (Богодух. п.)]. **-нуться враспынную** – кинутися врозтіч (у розпорошку), розсипатися, сипнути хто куди. [Люди з жаху сипнули хто куди (Київ.)].

Кидкий – кидкій.

Кидком, *нрч.* – навкидя, навкидяча, навкідь, навкід(ь)ки, навкидячки, кидькома, скидя.

Киевлянин, -нка – киянин, киянка, ум. кияночка. [Я з Київва кияночка (Метл.)].

Киевский – 1) (*из города*) кіївський, (*редко*) киянський. [Кіївські гори. Столи ліпові, образи киянські (М. Вовч.)]; 2) (*из губернии*) кіївщанський. [Кіївщанські пісні. Кіївщанський фолклор (Крим.)]. **-кая ведьма** – кіївська відьма. **-кая губерния, округ** – Кіївщина. [Я з південної Кіївщини, Звиногородки (Крим.)].

Кизиле[о]вые, *бот. Cornaceae* – деренуваті (-тих), кизиліві (-вих).

Кизилевый – дереновий, кизиловий. [Вірізав собі ціпок (*палку*) дереновий (М. Грінч.)]. **-вая наливка** – деренівка, дереняк (-ку), кизилівка.

Кизиль, Кизил, *бот. Cornus mascula* – дерен (-рену), деренка, (*татар.*) кизил (-лу). [Цвів жовто дерен, кизил отой (Крим.)].

Кизильник – 1) дереняк (-ку); 2) *Cornus sanguinea* – свидіна.

Кизяк – кизяк (-ку). **-зяк для топлива** – кизяк (-ку), кирпич (-чу), різак (-ку).

Кий – (*бильярдный*) кий (*р.* кія).

Кика – очіпок или кораблик у москвовок.

Кики́, бот. *Zea Mays L.* – кукуру́(д)за, кияхі́ (-хі́в), кияшкі́ (-кі́в), пші́нка, пшені́чка.

Кикимора – дідько-домовик, ма́ра, потво́ра. *Лесная -ра* – (приблиз.) ма́вка.

Киксовать, скиксować – киксува́ти, скиксува́ти.

Кила́ – 1) мед. – гила́, гіла́, кила́; 2) (на дере́ве) гу́ля, моргу́ля.

Кила́стый, Килова́тый – г[г]и́лавий, г[г]и́луватий, кіла́вий, суц., гилу́н (-на́), кілавець (-вця).

Килева́ние – кілюва́ння.

Килевать – кілюва́ти.

Килево́й – кільови́й. **-вая качка** – кільова́ хита́виця.

Кі́лечный – кі́льковий, (гал.) москале́вий.

Кі́ло – кі́ло (-ла). Два́ -ло – два кі́ла. *Нет трёх -ло* – нема́ трьох кі́л.

Ки́ловой – г[г]и́лавий, кіла́вий. **-вая трава** – осту́дник, гладу́н, соба́че ми́ло.

Килогра́мм – кі́лограм (-ма).

Киломе́тр – кі́ломе́тр (-тра).

Километри́ческий – кі́лометри́чний.

Килоуа́т – кі́ловат (-та).

Киль – кі́ль (-ля).

Кильва́тер – кі́льва́тер (-ра).

Кі́лька, рыбка Clupea Latulus – кі́лька, (гал.) моска́ль (-ля́). **-ки** – кі́льки (-льо́к), москалі́ (-лі́в).

Кильшено́гий – клешна́тий.

Кия́к, см. **Кила́стый**.

КИМ – КІМ (-МУ), Комуністи́чний інтернаціона́л мо́лоди.

Кимва́л – кимва́л (-лу). **Кимва́льный** – кимва́льний.

Кимин, бот. – кмин (-ну).

Кинамо́н, бот. *Cinnamomum Burm* – цинамо́н[м], кори́ця.

Кинема́тика – кінема́тика.

Кинемато́граф – кінемато́граф (-фа). **-фі́ческий** – кінематографі́чний.

Кинематографія – кінематографі́я.

Кине́тика – кіне́тика.

Кинети́ческий – кінети́чний.

Кинжа́л – кинджа́л, гин(д)жа́л, запо́ясник, чинга́л. [Блі́снув смі́х її́ мов кинджа́л (Тичина).
Блі́снув перед очима́ ту́рецьким запо́ясником (Кулі́ш)].

Кинжа́льный – кинджа́льний, кинджа́ловий.

Кинжа́льщик – кинджа́льник.

Кі́но – кі́но (-на). *Пойти́ в -но* – пі́ти до кі́на. *Я был в -но* – я був у кі́ні.

Киноаппара́т – кіноапа́ра́т (-та).

Кі́новарный – цино́бровий, цино́берний, кі́новарний.

Кі́новарь – цино́бра (-бри), цино́бер (-беру), кі́новар (-ру).

Кі́новия – кі́нов[б]і́я, черне́чий житлогурток (гурто́жит).

Кіноле́нта – фі́льм (-льму), кінофі́льм (-му).

Кінообозре́ние – кіноо́гляд (-ду).

Кіно-передви́жка – пересувне кі́но (-на́).

Кінос'ёмка – 1) (дейст́вие) кіноздійма́ння, кінофотографува́ння; 2) (предмет) кінозня́ток (-тку), кінозні́мок (-мку), кіносві́тлина, кінофотографі́я.

Кінотеа́тр – кінотеа́тр (-ру).

Кінофа́брика – кінофа́брика.

Кінофіка́ция – кінофікува́ння; кінофіка́ція.

Кіноэкра́н – кіноэкра́н (-на).

Кинуть, -ся, см. Кидать, -ся.

Киоск – кіоск (-ка), (*правильнее*) кьошк (-ка).

Киот, см. Кивот.

Кіпа – (*связка товару и т. п.*) па́ка, па́чка; (*куча предметов, листков*) кúпа. [Па́ка папе́ру друка́рського (Київ). Біда тому́ пачкаре́ві (*контрабандисту*), що він пачки перевозить (Чуб.). На столі лежала звязана кúпа книжо́к (М. Грінч.). **-па листового табаку** – папу́ша (тютюну́)].

Кипаріс, бот. – кипарі́с, (*зап.*) ці́прис (-са и -су). [До кипарі́са магно́лія пи́шная чо́лом закви́тчанам ніжно схилилася (Л. Укр.)].

Кипарі́сник – кипарі́совий гай.

Кипарі́сний и -совый – кипарі́сний, кипарі́совий, (*зап.*) ці́присовий. [Я́ буду з лю́дьми в кипарі́снім га́ю (Куліш). Роздаю́ всім кипарі́сові хрестики (Н.-Лев.)].

Кіпе́лка – (*негашенная известь*) нерозведе́не (нелюсо́ване) ва́пно, -на ва́пна.

Кіпе́лый – кіпі́лий.

Кіпе́ние – (*жидкости*) кіпі́ння, вирува́ння, (*переносно ещё*) бу́яння. [Зно́ву побачив вирува́ння в го́роді життя (Васильч.). В його́ творах повно сонця, шумливого бу́яння непропа́щої сили (Єфр.)].

Кіпе́нь – 1) *см. Кипяток*; 2) (*пена от кипения или волнения воды*) кіпе́нь (-пню), джерело́, жер(е)ло́. [Руки білі як кіпе́нь (Харківщ.). У го́рщику вго́ру джерело́ вискакує (Волч. п.)].

Кіпе́ть – (*о жидкости*) кіпі́ти, парувати. **-пе́ть ключем** – кіпі́ти (бі́тися, вбіва́тися) в ключ(і), кіпне́м (зи́бком) кіпі́ти. [Уже́ о́кріп у ключ кіпі́ть (Г. Барв.). Голосі́ товсті́, низькі́ неначе булькотали́ та клекотали́, як вода́ кипить та вбіва́ється в ключі́ в здоро́вому казані́ (Н.-Лев.). Казані́ кіпі́ли у ключ (Рудч.). Окрі́п зи́бком кіпі́ть (Борзенщ.)]; (*о воде водоворота, прибоя и т. п.*) вирувати, шумувати, шпувати; (*об извести: -петь при гашении*) люсувати, кіпі́ти. [На ва́пну нали́ли води́, то вона́ й люсує́ (Сл. Гр.)]. **Вокруг -пела жизнь** – навкруги́ вирува́ло (шумувало, кіпі́ло, бу́яло) життя. **Он -пел гневом** – гні́в кіпів у́ йому́; він не тямився (кіпів) з гні́ва, кіпне́м кіпів з гні́ва. **Работа -пит у нея в руках** – робота́ горить у не́ї в руках.

Кіпный – 1) (*скоро закипающий, укипающий*) кіп'я́чий, вкіпу́щий. [Го́рох це кіп'я́чий – швидко́ вкіпає́ (Н. Волин. п.). Го́рох до́бре вкіпу́щий (Звин.)]; 2) (*относящийся к кипе*) пачко́вий.

Кіповя́з – пачков'я́з (-за).

Кіпоно́с – пачконо́с (-са).

Кіпре́гель, техн. – кіпре́гель (-ля).

Кіпре́й, бот. *Epilobium angustifolium L.* – плаку́н (-на́), льоно́к (-нкú), іва́н-ча́й.

Кіпсе́к – кіпсе́к (-ка).

Кіпу́н – кіпу́че джерело́.

Кіпу́честь – кіпу́чість; кіп'я́чість (-чости).

Кіпу́чий – кіпу́чий; (*о человеке*) палкі́й. [Ско́чив у бі́лу кіпу́чу хві́лю (Н.-Лев.). Со́нце тіхо́ погасає́, Дні́пр кіпу́чий червоні́ть (Грінч.). Життя́ кіпу́че (Київ)]. **-чеє воображение** – палка́ уява. **-чий нрав** – запальна́ вдача.

Кіпяти́льник (для воды) – окрі́пник, варі́льник, варі́нник, кіп'я́тіло.

Кіпяти́льный – окрі́пний, кіп'я́тковий, водо́грі́йний, водова́рний, кіп'я́ті́льний.

Кіпяти́льщик, -щица – водо́грі́й, -рі́йниця, водова́р, -ва́рка, кіп'я́ті́льник, -ниця.

Кіпяти́ть, вскипя́тити что – кіп'я́тити, закіп'я́тити що. **-ти́ть воду** – окрі́п грі́ти, нагрі́ти, окро́пити, зокро́пити, варі́ти, зварі́ти во́ду. **-ти́ть молоко** – (*на огне*) варити, зварити, (*в духу*) па́рити, спа́рити, пря́[а]жити, пря́гти, спря́[а]жити, зато́плювати, зато́пити молоко́. [Заходи́лась грі́ти окро́пи, щоб сорочкі́ золи́ти (*бучить*) (М. Грінч.). Спа́рила два гле́чики молока́ (Київщ.)]. **Кіпяти́ть, прокіпя́тити хирург. инструмен́ты** – кіп'я́тити, вікіп'я́тити

хірургічне начиння (струмент). **Кипячённый** – (о жидкости) зокроплений, варений, грітий, прокипілий; (о молоке) варене, (в духу) (с)парене, (с)пря[а]жене (молоко); (о хирург. инструментах) прокипіле, викип'ячене хірургічне начиння (струмент). [Воду п'ємо варену (зокроплєну), а сирової не п'ємо (М. Грінч.). Не пий непрокипілої води (Крим.)].

Кипятиться – 1) кип'ятитися; (о воде) варитися, окропитися; (о молоке) варитися, (а в духу) пря[а]житися, прятгтися. *Вода должна -ться четверть часа* – вода повинна кипіти чверть години; 2) (*сердиться сильно*) кипіти, лютувати. [Коло вікна почались жартити, регіт, розмова; Гнат усе чув і кипів (Коцюб.)].

Кипятёк – окріп (р. окропу), кип'яч (-чу), кип'яток (-тку), кипень (-пню), вар (-ру). [Щось клекотіло, як окріп у казані (М. Левиц.). Іван подав окріп до чаю (Коцюб.). Схопіться, наче хто на його кип'ячем линув (М. Вовч.). Попариш гладішечки (кувшини) отім варом (Борзенц.). Відступись, а то так кип'ятком і лину (Хорольщ.). **-ком обварить** – спарити що, кого окропом (кипнем, варом). [Спарила руку окропом (Харківщ.). Кипнем її спарив (Основа)].

Кипятёчек – окріп (-ропу), окропець (-пцю), кип'яточок (-чку).

Кипячение – кип'ятіння; (воды) зокроплювання (води), гріння окропу; (молока) варіння, (в духу) пря[а]жіння, затоплювання (молока); (хирург. инструментов) кип'ятіння, викип'ячування (хірургічного струменту, начиння).

Кипящий – кип'ячий, киплячий. [Він тебе кип'ячою смолою напоїть (Шевч.). Виліз з кип'ячого молока (Яворський). Кипляча течія життя (Кон.)]. **-щая вода**, см. **Кипятёк**.

Кираса – панцер (-ра).

Кирасир – панцерник. [За ним повчок (полк) панцерників у ясенській зброї (Куліш)]. **-сиры**, соб. – панцерне військо.

Кирасирский – панцерний; панцерницький.

Киргиз – киргиз; (*сами они называют себя казаки*). **Киргизский** – киргизький, казацький.

Киргизия – Киргизчина, Казакістан.

Кириллица – кирилиця. [Пісано їх буквами латинськими, а не церковно-слов'янською кирилицею (Крим.)].

Кирка – (для выпалывания сорных трав и окучивания растений) сапа́ (мн. сапи́, сапів), гра́са (Остр. п.); (для разбивания твёрдых комьев глины и т. п.) клевак, чука́н, моти́ка; (двузубая) рога́чка; (для добывания каменного угля) кайло́; (для насекания жерновов) о́скард (-да), дзьоба́нь (-баня), дзьо́бок (-бка); (для тесания камней, зап.) бе́га (Вхр.), (у каменщиков, штукатуров) тесе́льце (-льця).

Кирказон, бот. *Aristolochia clematitis* L. – хвилі́льник, хвилі́йник, хвило́нник, хвалі́льник, царська борі́дка, ломі́ніс (-но́су).

Киркование – (выпалывание сорных трав) сап(ув)а́ння, прашува́ння, (разрыхление земли) розпу́шування.

Кирочный – саповий; клевако́вий; о́скардо́вий. **-ный черен** – держа́к, держа́лно, (у кирки для выпалывания сорн. трав) сапи́лно.

Кирпич – (соб.) це́гла. Один **-пич** – це́глина, (ув.-презр.) це́глюка. **-пич невыжженный** – недо́пал (-лу), сирі́вка, сире́ць (-рцю́); (*обожжённый*) ви́палена це́гла; (*обожжённый до расплавки песка*) залі́зняк (-ку́); (*огнеупорный*) це́гла вогнетрива́ла; (*строевой*) це́гла будіве́льна; (*пустотелый*) це́гла ду́та. **-пич красный, жёлтый** – це́гла черво́на, жо́вта. *Битый -пич* – це́гелля, груз (-зу). **-пич из глины с мякиной или соломой не обжигаемый, а высушиваемый на солнце** – лимпа́ч (-чу́), турлу́к (-ка). **-пич** из навоза для топлива – кирпи́ч, кі́зяк (-ку). [З кі́зяків роблять кирпи́ч на паливо (Звин.)]. **-пич чаю** – брусо́к чаю.

Кирпичик – це́глинка.

Кирпичеобжигательный – це́глопа́льний.

Кирпичник, -ница – це́гельник, це́гельниця, це́гляр (-ра́), це́глярка.

Кирпичнокра́сный – цеглясточерво́ний.

Кирпи́чный – (из *кирпича сделанный*) цегля́ний, цегло́вий, му́рований; (к *кирпичу относящийся*) цегельний; (о *цвете*) цегли́стий, цегля́стий. [У цегля́стих пля́мах облі́ччя (Коцюб.)]. **-ный завод** – цегельня. **-ная стена** – мур (-ру). **-ное здание** – ка́м'яни́ця, му́рована буді́вля. **-ный цвет** – цегельний ко́лір (-льору). *Принять -ный цвет* – поцеглі́ти. [Лице́, спале́не ві́тром, поцеглі́ло (Стеф.)].

Кирха – кі́рха.

Кирш, Киршва́ссер – кі́рш (-шу), кі́ршва́сер (-ру).

Кис-кис – киць-киць! кицю-кицю!

Кі́са, Кі́санька, Кі́сочка, Кі́ска, Кі́су́рка, Кі́су́рочка – кі́ця, кі́цька, кицю́ня, кицю́рка, кицю́ся.

Кі́са – калі́тка, гама́н (-на́), гама́нець (-нця́). [У калі́тці гро́ші (Куліш). Набе́ри по́вен гама́н гро́шей (Куліш). Вітяг гама́нця, розшморгну́в, добу́в ізві́дти два черві́нці (Грінч.)].

Кі́санька, см. **Кі́са**.

Кісе́йка – серпа́ночок (-чка).

Кісе́йный – серпа́нковий, муслі́новий, (*диал.*) мушли́новий, намі́тчаний. [Муслі́нова ху́сточка (Звин.). Прозо́рі мушли́нові заві́си (Н.-Лев.)]. **-ная бары́шня** – те́ндітна па́нночка.

Кісе́ль – кісі́ль (-селю́); (из *молока*) мо́лочний кісі́ль, (из *вишень*) ви́шневий кісі́ль, (из *бузи́нных яго́д*) бузі́нник; (из *слив, груш или я́блок припра́вленный му́кой*) кісели́ця.

Кісе́льный – кіселе́вий.

Кісе́т – кісе́т (-та), кісета́на. [Пле́лі з нито́к які́сь кісе́ти на тютю́н (Н.-Лев.)].

Кісе́тник, -ни́ца – (*мастер, торго́вец*) кісе́тник, -ни́ця, кісета́р (-ра́), кісета́рка.

Кісе́тный – кісето́вий.

Кісе́я – серпа́нок (-нку), муслі́на, (*диал.*) мушли́н (-ну), намі́тка. [Бі́лі серпа́нки зле́гка го́йда́лись на ві́кнах (Коцюб.). На́зва «муслі́на» йде од мі́ста Мосу́ла (Крим.). Дзеркала́ бу́ли заку́тані од му́х у то́нкій мушли́н (Н.-Лев.). Да́йте ме́ні намі́точку на ці́ди́лок (Ки́ївщ.)].

Кі́ска, см. **Кі́са**.

Кі́следь, Кі́слядь, Кі́сля́тина – кі́сляті́ння, кі́сля́тина. [Це не я́блука, кі́сляті́ння яке́сь (Полт.)].

Кі́сленький – кі́сле́нький, ква́сне́нький.

Кі́сленько – кі́сле́нько, ква́сне́нько.

Кі́слеть – кі́слі́ти, ква́сні́ти, (*ещё более*) кі́слі́шати.

Кі́сли́ть – кі́слі́ти, ква́сити що́.

Кі́сли́ца, бот. *Oxalis acetosella* L. – за́ячий ща́вель (-влю́), -чий ква́с, ща́ву́х (-ху), ква́сени́ця (боро́ва).

Кі́сли́чный – ща́вле́вий.

Кі́сли́чные, бот. *Oxalidaceae* – ква́сени́цова́ті (-ти́х).

Кі́сло, нрч. – (*на вкус и перен.*) кі́сло, ква́сно. [Не люблю́ кі́сло ї́сти]. **-ло говори́ть, смотре́ть** – кі́сло (сква́шено) говори́ти, диві́тися. [Я́кось кі́сло (ква́сно) погля́дала на ме́не (М. Грінч.). Що́ за ви́д? – я́кось сква́шено відпові́ла вона́ (Франко)].

Кі́слова́то – кі́слува́то, кі́сле́нько, кі́сля́во, ква́скува́то, по́кі́сло.

Кі́слова́тость – кі́слува́тість, кі́сля́вість, ква́скува́тість (-тос́ти), ква́со́к (-ску́). [Я́блуко хоч і кі́сле, та з ква́ско́м (Звин.)].

Кі́слова́тый – кі́слува́тий, кі́сля́вий, кі́сле́нький тро́хи, ква́скува́тий, по́кі́слий.

Кі́сло́вка, техн. – кі́слото́ува́ння, кі́слото́ва́ння.

Кі́слоро́д, Кі́слотво́р – кі́сень (-сню́).

Кі́слоро́дный – кі́сне́вий, кі́сенний.

Кі́слосла́дкий – кі́слосо́ло́дкий, ви́нний. [Я́блука ці́ ви́нні, а оці́ со́ло́дкі (Ки́ївщ.)].

Кі́слость – кі́слість, ква́сність (-ос́ти).

Кислота́ – 1) кі́слість, кі́слощі (-щів), кві́сність (-ности); 2) *хим.* – квас (-су), кі́сло́та. **-лoты ископаемые** – кваси́ (кислoти) копальні. **-лoты растительные** – кваси́ рослинні. *Азотная -та* – азoтовий квас, сирвасер (-ру). *Карболовая -та* – карбoловий квас. *Муравьиная -та* – мурашкoва їдь (-ди). *Серная -та* – сірчаний квас, вітріoля, (*вульг.*) вітроголь (-лю). *Соляная -та* – соляний квас. *Уксусная, лимонная -та* – oцетовий, цитринoвий квас.

Кислотвoр, *см.* **Кислoрoд**.

Кислoтнoсть – кві́сність, кі́слoтність (-ности).

Кислoтний – квасoвий, кі́слoтний.

Кислoтoобразoвующий – кі́слoтoтвoрчий.

Кислoтoупoрний – кі́слoтoрeзистeнтний, кі́слoтoтривкий.

Кислyшка – (*дерево и плод*) кі́слиця, кі́сличка. [Адам кі́сличку з'їв, а нас oскoма напала (Приказка)].

Кі́слий – (*на вкус*) кі́слий, квасний; (*очень*) кі́слoчий, кі́слeнний; (*перешедший в квасное брожение*) кві́шений. [Виногpад кі́слoчий-пpекі́слoчий (Гліб.). Кі́сли (квасні) яблyка (Київщ.). Кві́шені oгірки; кві́шена капyста (Київщ.)]. **-лoе молоко** – кваснe (кві́шене) мoлoкo, кі́сляк (-кy). **-лoе тесто** – кваснe тiсто. *Oсвежиться, с'евши -лoго* – відвoлoжитися кі́слим, (*шутл.*) пpоквасити дyшу. [Я собі гpyшoк вiрвy, – бyде чим дyшу пpоквасить (Рудч.)]. **-лые отношения** – кваси́ (-сiв). [Почалися в тoвариствi кваси́, бa й сварки (Звин.)]. **-лая мина** – кі́сла (квасна, скваснена) мiна, кі́сле обліччя, лицe. [Де в кoгo з панiв явилось знyдженi, кваснi мiни (Франко)]. *Сделать -люю мину* – скривитися. *У него -лoе лицо* – y йoгo кі́сла (скваснена, квасна) мiна, кі́сле обліччя, лицe; (*шутл.*) вiн як глянe, так мoлoкo кі́сне.

Кі́слядь, *см.* **Кі́слeдь**.

Кі́сляй – (*о человеке*) кі́сляк (-кa).

Кі́слятина – кі́слятинна, кі́слятина, кі́слиня, кі́слинь (-слeни).

Кі́снуть, скі́снуть – кі́с(ну)ти, скі́сати, скі́с(ну)ти, квасніти, кві́снути, сквасніти; (*о человеке переносно*) кі́с(ну)ти. [Мoлoкo пoчало кі́снути (кві́снути) (М. Гpінч.). Юшка скі́сла (сквасніла) (Київщ.). Шиплять, як кві́снуть, буряки (Котл.). Часом чoлoвiк не кyпить на базарi своїй жiнцi шматок дpантини, a вoнa кі́снyтимe цiлий день (Н.-Лев.). Наварю я бoрщикy: бyдем бoрщик їсти, пeрeстанeм кі́сти (Номис)].

Кі́сочка – кiцioня; *см.* **Кі́са**.

Кі́ста – кі́ста, мiхур (-pa), мiшoк (-шка).

Кі́стeвoй – 1) (*украшение*) кiтичний, кyтасoвий; 2) пeнзльoвий, вiхтeвий. **-вая мастерская** – (*для кистей рисовальных, малярных*) пeнзляpня; (*для кистей, служ. украшением*) шмyкляpня, кiтична (кyтасна) мaйстepня; 3) (*в растении*) кeтяхoвий; 4) (*в руке*) п'ястeвий.

Кі́стeнь – oбyшoк (-шка).

Кі́стeр – кiстeр (-pa).

Кі́стистый – гpонiстий, кeтяхyвaтий.

Кі́стoчка – 1) (*как украшение*) кiтиця, кiтичка, кyтасик. [Гapнeнькoгo батiжкa зрoбiв з кiтицeю (Звин.). Пояс шoвкoвий з кiтичкaми (Київщ.)]; 2) (*для рисования*) пeнзлик; (*из перьев для раскрашивания посуды*) пeрo, пiрцe; (*для смазывания горла*) пoмaзoк (-зкa), квачик; (*для бритья*) пoмaзoк (-зкa).

Кі́стoчковый – кiтичкoвий, кyтасикoвий; пeнзликoвий, пoмaзкoвий.

Кі́стoчник – 1) кiтичник, кyтасник; 2) пeнзляp (-pa).

Кі́стoчный – 1) кiтичний, кyтасний; 2) пeнзльoвий.

Кі́сть – 1) (*как украшение*) кiтиця, кiта, кyтас (-ca). *Делать -ти для украшения* – китити кiтици. [Китила кiтици з зaпoлoчи (Сл. Гp.)]; 2) (*для рисования*) пeнзель (-зля), квачик; (*для покраски*) квач (-чa), щiтка; (*из мочалы для мазания глиной, мелом*) щiтка, вiхoть (-хтя).

Кі́сть художника (*степень, качество искусства его*) – пeнзель хyдoжника (мaляpa),

художній пензель. [До образів, вималюваних пензлем художника (Єфр.)]. *Чьей -сти эта картина?* – чийого малювання (чийого пензля) ця картина? *Картина смелой сочной -сти великого художника* – картина смілого соковитого пензля великого художника (малювача); 3) (ягод) гроно, (ум. гроночко), кетях[г], китях[г] (-а), ки[і]м'ях (ки[і]млях), ум. ки[і]мляшечок (-чка). [Ви, гроночки, не гронітеся (Мет.). Вишні так і висять китяхами (Сл. Гр.). Отак кимляшечками все й цвіте, як бузина (Волч. п.)]. *Покрыться -ми (о винограде)* – загронітися. **Кисть** на кукурузе, просе – во́лот, (соб.) волоття; 4) *анат., кисть руки* – п'ясть (-ти), (диал.) п'ястя (-ті) (руки).

Кисурка – кицюня, кицюрка.

Кит, *зоол.* – кит (-та), (стар.) великорі́б.

Китаец – китаєць (-тайця), хінець (-нця).

Китай – Китай (-таю), Хіни (р. Хін).

Китайка (*ткань*) – китайка, китай (-таю). [Накриває червоною китайкою голови козаці (Шевч.)].

Китайский – китайський, хінський. [Хінський мур (Федьк.)]. **-кая грамота** – китайська грамота, хінське письмо. **-кая стена** – китайський (хінський) мур. **-кие церемонии** – китайські церемонії, китайщина. **-кая вежливость** – китайська чемність.

Китайчатый – китайчаний, китайчастий, китаєвий. [Жупан китаєвий (Сл. Гр.). В китайчаних штанах (Сл. Гр.). Взяв штани я китайчати (Сл. Гр.)].

Китайченок – китайча (-чати), хінчук (-ка).

Китайнка – китайка, китаянка, хінка.

Китель – китель (-теля). [Китель білий, кивер чорний (Пісня)].

Китобоец, Китобой – китобієць (-бійця).

Китобойный – китобійний.

Китобойство – китобійство.

Китовый – китовий. **-вый ус** – рогівка кітова.

Китолов – китоловець (-ловця).

Китоловный – китоловський, китоловний.

Китоловство – китоловство, китоловля.

Китообразные, *зоол.* **Cetacea** – китува́ті (-тих).

Кифара – кітара.

Кичение чем – чванькування, пишання, величання, бундючення, пиндючення, принді́ння чим.

Кичиться чем перед кем – чванькува́тися, (хваста́ться) чва́нитися, пишати́ся, пишні́тися, велича́тися, вихваля́тися чим перед ким, заноси́тися, нести́ся перед ким; бундючи́тися, пиндючи́тися, принди́тися, (г)инди́читися. [Було шляхта, знай, чваніться (Шевч.). Не пишайтесь-ж у співах ви козацьким родом (Грінч.). Почали вони чужоземними мовами пишнітись, а свою рідну мужичою звивати (Куліш). Чого ти заносишся передо мною? (Чернігівщ.). Не несися передо мною (Кон.). Приндіться, неначе насіння на сковороді (Приказка)].

Кичка – 1) (москóвський) кораблик на голові; *см.* **Кі́ка**; 2) ніс (р. но́са), перёд (корабелний, човновий). *Сарынь на -чку!* – всі хлопці на перёд!

Кичливо – чванливо, чваньковито, чванькува́то, бундю́чно, пиндю́чно.

Кичливость – чванливість, чваньковітість (-ости), пиха́, пишно́та, велича́ння, бундю́чність, пиндю́чність, принді́ння, (г)инди́чення.

Кичливый – чванливий, чваньковитий, чванькува́тий, чванько́ (*суц.*), пиха́тий, гордопи́шний, бундю́чний, пиндю́чний.

Кишащий чем – захряслий чим, що кишіть чим, закиші́лий, закомашні́лий. **Площадь, -щая людьми** – майдан, захряслий людьми; майдан, що на йому людей аж кишить (що на йому

роїться безліч людей). **-ший муравейник** – кишуще муравлище, кишуща комашня. **-ший мухами** – що кишить (кишущий), закишлий мухами, що мух аж кишить.

Кишеніе – кишіння, роїння, комашіння.

Кишеть – кишити, роїтися, комашітися, комашніти. [Людей там кишло, як мурашні (Харківщ.). Всі дороги, всі гірські стежки роїлися то пішоходами, то верхівнями (Франко). Людей на нивах – наче комашня комашіться (Харківщ.)].

Кишечник, *анат.* – кишкі (-шок) (Мед. Сл.), кишковник (Пр. Пр.).

Кишечнодышащие и жаберные, *зоол.* **Enteropneusta** – кишководишні (-них).

Кишечнополостные, *зоол.* **Coelenterata** – кишкопорожнинні (-них).

Кишечный – кишковий. [Кишкові хвороби (Київ). Кишкова струна]. **-ное заведение** – кишкарня.

Кишка – 1) *анат.* – кишка, *мн.* кишкі (-шок), (*двенадцатиперстная*) дванадцятипала кишка, дванадцятка (Мед. Сл.), (*тонкая*) тонка кишка, (*толстая*) товста (груба) кишка, (*слепая*) сліпа кишка, (*подвздошная*) крута, клубова кишка (Мед. Сл.), (*прямая*) кутня кишка, кутнячка, кутниця, відходник (Мед. Сл.). [Хоч вовна, аби кишка повна (Приказка)]. **-ки вообще** – тельбухи, калюхи (-хів), скинбей (-ів). **-ка** для набивання колбас – ковбасна кишка, ковбасянка; 2) (*рукав при насосах, помпа*) кишка. [З кишкі пожежу заливають (Харківщ., Звин.)]. *Лезть из -шок, работая* – з шкури лізти. *Надорвать -ки (работой, смехом)* – кишкі (животи) порвати; 3) **-кою** – ключем, низкою, пасмом; *см.* **Гуськом**.

Кишковидный – кишкуватий.

Кишмиш – кишмиш (-шу).

Кишмишный – кишмишевий.

Кишмя *кишит* – аж кишить. [Аж кишить невольника у Сиракузах (Шевч.). У їх у хаті тарганів аж кишить (Чернігівщ.)].

Кишенец, *бот.* **Coriandrum sativum L.** – коріандр, (*вульг.*) коляндра, вонюче зілля.

Клавесин – клавесин (-на).

Клавиатура – клавіатура.

Клавикорды – клавикорди (-дів).

Клавикордный – клавикордовий.

Клавиш *и* **Клавиша** – клавіш (-ша). [На клавішах твоїх швидкий гучний таночок (Л. Укр.)].

Клавишный – клавішевий.

Клад – скарб (-ба *и* -бу). [Під отім гіллястим дубом скарб лежить (Грінч.)]. *Это именование клад* – ця маєтність – скарб великий. *Этот человек суцый клад* – ця людина справжній скарб.

Кладбище – кладовище, кладовисько, могилки (-лок) гробовище, гробки (-ків), гроби, вічніці (-ниць), (*особ. в церковной ограде*) цвинтар (-ря); (*еврейское*) окопище, окописько, окіп (*р.* окопу).

Кладбищенский, Кладбищный – кладовищенський, цвинтарний. **-кая церковь** – кладовищенська церква.

Кладенец – 1) (*уклад, сталь*) криця, гарт (-ту). **Меч-кладенец** – міч-гартіванець (-нця), шабля-гартіванка; 2) (*скопец*) викладень, скіп (-опа), валах, валахан, халаштан, (*стар.*) різанець (-нця); 3) (*колодец*) муріванка, мурівана криниця.

Кладеный – кладений, викладений, валашений, вивалашений, холощений, віхолостаний, чищений.

Кладень – підвалина.

Кладка – 1) (*действие*) (**-ка** *строений из камня, кирпича*) мурування, мурівля. **-ка** *камня, дров в сажени* – складання, кладіжка (каміння, дров); 2) (*способ*) мурівля, мурування, мурування. [Обнесена високими старовинної мурівлі стінами (Явор.)]. **-ка крестовая** – мурівля перехресна. **-ка** *насухо* – мурівля насухо; 3) **-ка ялиц** – несіння яєць; 4) **-ка скота** (*кастрирование*) – викладання, валашіння, холошіння.

Кладный, Кладенный – покладний. **-ные деньги** – покладні гроші. [У нас покладних грошей нема – як заробимо, то й витратимо (Богодух.)].

Кладовая – (при доме) хіжа, хіжка, хижина, комірка, комірчина, (зан.) спіжарня; (отдельно от дома) комора. **-вая снабжена всем в изобилии** – у комору настачено всього багато.

Таможенная -вая – митна комора.

Кладовой, Кладовый – скарбовий. **-вая запись** – запис про скарб.

Кладовщик – комірний (-ного), (зан.) спіжарний.

Кладонскатель – копач (Карп.-Карий), шукач (шукайло) скарбів (за скарбами).

Кладуха, Кладушка – (о курице) несуща курка. [Химині кури несущі були (Приказка)].

Кладчик, -чица – кладільник, -ниця, кладій (-дія), кладійка.

Кладь – 1) вантаж (-жу), кладь (-ди), набір (-бору), хура (хура – воз с кладью, но иногда называют так и кладь). [Скрип возів, що тяглися болотяною дорогою з тяжким набором (Франко). Хури не брали (Сл. Гр.)]. *Подрядиться везти кладь* – стати під хуру. *Ехать без -ди* – їхати порожнем; 2) **кладь соломы, хлеба** – ск[т]ирта; 3) **клада, поклада**; см. **Поклада**; 4) (оскопление) см. **Кладка 4**.

Клада, см. Кладь.

Клака – кляка.

Клакёр – клякер (-ра).

Клан – клан (-ну).

Кланяться, поклониться – кланятися *и* уклонятися, (в песнях) поклонятися, уклонитися, поклонитися кому, (прощаясь ещё) відклонятися, відклонитися. [Батькові й неньці поклоняйся (Пісня). Молодий і молода відклоняються батькові й матері (Сл. Гр.)]. **-ться почтительно** – уклонятися шанобливо, поштиво; чолом давати (віддавати, віддати). [Увійшов у хату, віддав чолом господареві (М. Грінч.)]. **-ться в пояс** – уклонятися низько, низьким поклоном. **-ться земно** – бити (сов. ударити) чолом, падати (упасти) в ноги (до ніг) кому, уклонятися до землі, чолом доземний (уклін) дати, (презр.) п'яти лизати кому. [Ударили чолом перед нашим столом (Пісня)]. *Не стоило и -ться кому* – не варт було й голову клонити (кланятися) перед ким. **-ться кому чем** – дарувати кому що, на ралець давати кому що. **-юсь вам этим конём** – дарую вам цього коня. **-нился ему сотнею рублей** – відніс йому на ралець сотню карбованців. *Просить -нясь* – прохати уклінно. **-ться (передавать поклон кому)** – поклонятися (сов. поклонитися), кланятися кому, до кого, поклона переказувати (посилати) кому, (сов. перекланятися кому од кого), вітати кого (поклоном). [Вітайте його від мене (низьким поклоном)]. *Берёт так -ется, а возьмет, так чванится* – як позичає, то всі боги викладає, а як віддає, то в батька-матір лає (Номис).

Клапан – 1) (в насосах, в музык. инстр.) хлипавка, хлипак (-ка), хлипок (-пка), хлипець (-пця). **-пан предохранительный** – запобіжна (охоронна) хлипавка. **-пан отсекальный** – хлипавка роз'єднувальна, (запорный) хлипавка замикальна, (впускной) хлипавка впускна, (выпускной) хлипавка випускна, (пружинный) хлипавка пружинова; 2) (в одежде) хлястик (-ка).

Клапанный – хлипаковий.

Клапанообразный – хлипакуватий.

Кларнет – кларнет (-та).

Кларнетист – кларнетист (-та) *и* (стар.) кларнетиста (-ти).

Класс – 1) класа (-си), (реже) клас (-су). [Тварини поділяються на класи (М. Грінч.)]; 2) (соц. полож.) стан (-ну), класа, клас, (слой) верства. [Робітничка класа. Боротьба класів. Це люди одної верстви з вами (Н.-Лев.)]. **Высшие (низшие) -сы общества** – вищі (нижчі) стани (верстви) громадянства. **Класс-гегемон** – кляса-гегемон (-на); 3) (в школе) класа, клас (-су). [Антосьо вже був у четвертому класі (Свидн.). Учень перейшов до третьої класи (М. Грінч.)].

Классик – класик (-ка).

Классификатор – класифікатор (-ра).

Классификация – 1) (*процесс*) класифікування, розподілення, *оконч.* розподілення; 2) (*результат*) класифікація (-ції), розподіл (-лу).

Классифицировать, -ся – класифікувати, -ся, розподіляти, -ся, *сов.* скласифікувати, -ся, розподілити, -ся. **Классифицированный** – класифікований.

Классицизм – класицизм (-му).

Классический – 1) класичний. **-кое образование** – класична освіта. **-кая литература** – класичне письменство; 2) (*образцовый, совершенный*) класичний, зразковий, взірцевий. [Такі сторінки в П. Мирного назавжди лишаються класичними і неперейденими в описовому нашому письменстві (Єфр.)].

Классный – класний. **-ная комната** – клас (-са), класна кімната. **-ная доска** – таблиця (класна). **-ная дама** – класна доглядачка (-дниця). **-ный наставник** – класний вихователь.

Классовый – класовий. [Класовий принцип. Класова свідомість. Класова боротьба].

Класть – 1) (*что куда, на что, во что*) класти, покладати що куди, на що, в що, (*редко*) чим; *срвн.* **Полагать 1.** [По-над полем іде, не покоси кладє, не покоси кладє – гори (Шевч.). Вззяв ляхами, як снопами, по два ряди класти (Гол.). Всі клейноди гетьманські на стілець покладає (Куліш)]. **-сть каменное здание, стену, фундамент** – кам'я[ме]ницю, мур, підмурівок мурувати *и* класти. **-сть печь** – ставити *и* становити піч, грубу, комини (Полт.). **-сть кирпичи в ёлку** – мурувати сосонкою, укладати цеглу сосонкою. **-сть в кучу** – на купу класти. **-сть деньги в банк, в сберегательную кассу** – класти гроші в банк, до банку, до шадниці, до ощадної каси. **-сть деньги на текущий счёт** – класти гроші на поточний (біжучий) рахунок. **-сть яйца под наседку** – підсипати, *сов.* підсипати квочку, *о мн.* попідсипати квочки. [Квочку підсипати годиться увечері (Сл. Гр.)]. **-сть верх на стоге, см.**

Выводить 10. **-сть поклоны** – бити, класти, покладати поклони. **-сть основанием, в основу чего** – класти за основу, за підвалину чого. **-сть крепкое основание чему** – підводити міцну підвалину під що. **-сть резкую границу между чем** – становити, ставити, класти виразну межу, обруб між чим. [Не можемо визначити подію, що виразний ставила-б обруб між сусідніми періодами (Єфр.)]. **-сть что в качестве чего** – класти що чим. [Козаки Віслу клали порогом між Ляхвою й Руссю (Куліш)]. **-сть на ноты, на музыку** – заводити в ноти що, компонувати музику, укладати музику до чого. **-сть на счетах** – кидати (прикидати, відкладати) на рахівниці, (*щёлкая*) клацати на рахівниці. **-сть в счёт** – брати до рахунку, брати до рахуби, (*считать*) лічити, рахувати, числити що; *срвн.* **Считать. Оканчивать -сть, см. Докладывать 1.** **И следа ко мне не клади** – щоб і нога твоя в мене не була, і стєжки до мене не топчі. **-сть в борьбе (побеждать)** – бороти, *сов.* побороти, збороти кого. [Не той козак, що поборов, а той, що вивернувся (Приказка)]. **-сть на обе лопатки** – класти кого на горб, побороти кого навзнаки. **-сть судно на бок** – нахиляти судно на бік. **-сть приправы в кушанья** – сипати присмаки в страву, засмачувати (страву) чим, (*искрошив их*) сипати закришку, закришувати чим; *срвн.* **Заправлять 3.** [Гарбуз варю, цибулькою закришила (Сл. Гр.)]. **-сть (назначать) цену** – цінити, цінувати що, складати ціну, визначати ціну чому, за що; *срвн.* **Оценивать.** [Не вийшов цінувати, а вийшов продавати (Приказка)]. **-сть хорошую цену** – давати добру ціну. **-сть резолюцию** – покладати, накладати, класти резолюцію на чому. **-сть голову** – накладати, *сов.* наложити головою, покладати, *сов.* положити голову, *о мн.* понакладати головами. [Буду в землі козацькій голову християнську покладати (Дума)]. **-сть голову порукой** – головою ручитися за що. **-сть душу, жизнь** – покладати, офірувати життя, душу за що. **-сть душу во что** – вкладати душу в що, щиро ставитися до чого. **-сть заботу о ком** – піклуватися, клопотатися про кого *и* ким, дбати про кого, за кого, турбуватися про кого *и* ким; *см.* **Заботиться.** **-сть обет, зарок** – покладати, давати обітницю, зарік, за[об]рікатися. **-сть знак, клеймо на чём** – значити, таврувати що, класти

тавро́ на чо́му. **-сть отпечаток на что** – накладати відбиток, позначатися на чо́му, (в перен. знач.) робити (справляти) вплив на ко́го, на що, вплива́ти, дія́ти на ко́го, на що; *срвн.*

Влия́ть. -сть конец разговору, речи – кла́сти, покла́дати край розмо́ві, мо́ві, припиня́ти розмо́ву; *срвн.* **Прерыва́ть. -сть позор, пятно на кого** – ганьбо́ю вкрива́ти, плямува́ти ко́го; *срвн.* **Пятна́ть 4. -сть преграду, см. Прегражда́ть. -сть оружие перед победителем** – скла́дати збро́ю перед перемо́жцем. *Не -ди ему пальца в рот* – пальця́ в рот йому́ не клади́; йому́ дай по́ли вчепи́тися, то й світу́ зде́ре (Приказка). *Не -ди плохо, не вводи вора в грех* – недобре хова́єш – сам злодія́ спокуша́єш (Приказка); 2) **класть яйца (о птицах)** – нести́ яйця, не́стися. [Ко́му веде́ться, то й пі́вень несе́ться (Приказка)]; (о змеях) кла́сти яйця́, (провинц.) чини́ти яйця́, (о насекомых) кла́сти яє́чка, черви́ти; 3) (кастрировать животных) викла́дати, чи́стити, холости́ти, вала́шити; *см.* **Выхолащива́ть.** [Викла́дати жеребчи́ка. Чи́стити каба́нця. Вала́шати бара́нчика]. **Кладенный** – кла́дений, покла́дений; (кастрированный), *см.* **Кладеный.**

Кла́сться – 1) кла́стися. [Вмира́ти не на ві́з кла́стися (Чуб.)]. **-ться на бумагу** – става́ти, сов. ста́ти на папе́рі. [Ду́ми мо́ї, ду́ми мо́ї, ли́хо мені́ з ва́ми! Нащо́ ста́ли на папе́рі сумни́ми ряда́ми? (Шевч.)]; 2) *на кого* – покла́датися, здава́тися, звіря́тися на ко́го; 3) (о домашних птицах) нести́ся; *срвн.* **Класть 2.**

Клац, *межд.* клац! [А па́кінь клац і́ї зу́бами (Рудч.)].

Клаца́ть, Клацну́ть – кла́цати, кла́цнути; *срвн.* **Щёлка́ть.** [Так зу́бами й кла́цають (Рудч.)].

I. Клёв, *см.* **Клева́ние.** *Сегодня хороший клёв* – сьо́годні ри́ба добре клю́є, йме́ться.

II. Клёв, *межд.* – клюв! дзю[ьо]б!

Клева́ние – клюва́ння, дзю[ьо]банна́. [Чу́ти ку́ряче дзюба́ння (Звин.)]. *Начало -ния (рыбою)* – торк (-ку). [Сиди́мо, сиди́мо з ву́дками – й то́рку нема́! (Звин.)].

Клева́ть, Клюну́ть – клюва́ти, клюну́ти, дзю[ьо]ба́ти, дзю[ьо]бну́ти, (сильно) дзю[ьо]бону́ти. [На ма́ківці сиді́ла, дрі́бен мачо́к дзюба́ла (Пісня). Клюю́ть о́чі коза́цькії, а тру́пу не хо́чуть (Шевч.)]; (о рыбе) клюва́ти, клюну́ти, (братъ приманку) заї́дати, заї́сти черва́ка, (ловиться) бра́тися, йня́тися (*несов.*) [Сьо́годні ри́ба не йме́ться (Полт.). Клю́є – а не бере́ться (Ки́ївщ.). Ри́ба клюва́ла (Коцю́б.) Ще не клюва́ло (*безлич.*). Ко́ли поплаве́ць дри́жить, це ри́ба заї́дає черва́ка (Звин.)]. **-ва́ть носом (сидя дремать)** – куня́ти, клюва́ти носом, оку́ні лови́ти. [Хто слуха́є, а хто оку́нів лови́ть (Квітка)]. **Клюну́ть носом** – (*шутливо*) оку́ня впи́мати. *Денег ку́ры не клюю́т* – гро́шей без лі́ку; гро́шви не впрого́рт. **Клева́нный** – кльо́ваний, дзю[ьо]ба́ний. **-ться** – клюва́тися, клюну́тися, дзю[ьо]ба́тися, дзю[ьо]бну́тися; *срвн.* **Лови́ться.**

Клева́ч – 1) (*каменотёсная кирка*) о́скард (-да), о́скарда (*ж. р.*), (*зан.*) бе́га; 2) (*для клепания косы*) кле́вець (-вця́).

Кле́вер, *бот.* **Trifolium** – коню́шина, коня́чина, го́рішок (-шка), го́рішина, (*зан.*) ко́манá, ко́манка, ко́мани́ця. [Ма́лий Ми́рон лю́бить упива́тися соло́дким запа́хом росисто́ї коню́шини (Франко). На ці́м бо́ці на толо́ці жо́вта ко́мани́ця (Гол.)]. **-вер белый, Trifolium repens L.** – бі́ла коню́шина, бі́лий го́рішок, сі́ре зі́лля, лі́шки. **-вер красный, Trifolium pratense L.** – че́рвона коню́шина, і́васик, в'язи́ль (-зі́ля), дя́тлови́на, тро́ян (-на), тро́й-зі́лля. **-вер горный, Trifolium montanum** – ку́ряча ла́пка.

Кле́верный – коню́шинний, коню́шиновий, го́рішковий. [Коню́шинне сі́но. Коню́шинова кві́тка].

Клевета́ – на́клеп (-пу), клевета́, клеветня́ (Звин., Галичина), (*злоречие*) лихо́мова, лихо́слив'я (-в'я), (*оговор*) обмо́ва, обмо́вка, *ум.* обмо́вонька, обмо́вочка; *срвн.* **Ложь.** [Хо́че позива́ти його́ за на́клеп (Звин.). Стра́нні слова́ видава́лися яко́юсь ди́кою клевето́ю (Франко). Це брехня́ й клевета́ на мене́ (Крим.). Таку́ клеветню́ пусти́ла, і нема́ їй со́рому! (Звин.).

Лю́дські обмо́ви (Гол.). Ти не наво́дь обмо́ви зайво́ї на власну́ ду́шу (Л. Укр.)]. **Презирать -ту** – гордува́ти на́клепом, клевето́ю, обмо́вою. [Я гордува́в обмо́вою лю́дською (Куліш)].

Взводи́ть на ко́го -ту – ки́дати на ко́го на́клеп, обмовля́ти ко́го. **Обноси́ть ко́го -тою** –

обно́сити ко́го.

Клевета́ть *на кого* – клепа́ти (-плю, -плеш) на ко́го, обмовля́ти ко́го, обно́сити ко́го, набрі́хувати на ко́го, лихомо́вити, лихосло́вити ко́го, клеветати (-вечу́, -вечеш *и (редко)* -таю, -еш) на ко́го. [Не по правді менé обмовля́єте (М. Вовч.). Ви кле́пете на ве́ршників держа́ви (Куліш). Почали се́стри набрі́хувати на ме́ншу (Сторож.). Вона́ клеветече́ (Мова). Хто клеветает, той ду́шу згу́бить (Федьк.)].

Клеветливы́й – накле́пливий, обмо́вливий, лихомо́вний, лихослі́вний, клеветли́вий, клеветни́й, клевету́щий, брехли́вий.

Клеветник, -ни́ца – накле́пник, -ни́ця, лихомо́вник, -ни́ця, лихослі́вник, -ни́ця, клеветни́к, -ни́ця *и* клевету́ха, обмо́вник, -ни́ця, клепа́ч, -па́чка. [Соро́мся, клеветни́че! (Куліш). Клеветни́цю пізви до суду́ (Франко). Я тво́ї ма́тері – похму́рниця, тво́їм бра́ткам – клевету́ха (Чуб. III)].

Клеветни́чатъ – багато клепа́ти, багато клеветати́, клепа́ти-бреха́ти.

Клеветни́ческий – 1) накле́пни́цький, лихомо́вни́цький, лихослі́вни́цький, клеветни́цький, обмо́вни́цький. [Обмо́вни́цька вда́ча]; 2) накле́пний, клеветни́й, обмо́вний, брехли́вий. [Обмо́вні ви́гадки, слова́].

Клеветни́чий – обмо́вничий, клеветни́чий.

Клеветно́й, *см.* **Клеветни́ческий 2.**

Клеве́ц – 1) *см.* **Клева́ч**; 2) **-цы́** (*в бороне, граблях*) – зубкі́ (-кі́в), *соб.* зу́б'я́ (-б'я́). [Наступи́в на зубкі́ в грабля́х (Сл. Гр.)].

Клевре́т – клевре́т, прибі́чник, спі́льник (*у нечи́стій спра́ві*); *срвн.* **Приве́рженец**, **Сторо́нник**, **Прислу́жник**. [Наха́бний офіце́р, ото́й самоде́ржавний прибі́чник (Крим.)].

Кле́гтаніе, Кле́гта́ть, *см.* **Клектаніе, Клекта́ть.**

Клеева́ре́ние – 1) (*фа́брикация кле́я*) вива́рювання кле́ю; 2) (*для упо́требления*) ва́ріння кле́ю.

Клеева́ренний – клеєва́рний.

Клеева́рка, *см.* **Клея́нка.**

Клеева́рня – клеєва́рня (-ні́).

Клеева́рщик – клеєва́р (-ра), клеєва́рник.

Клеева́тость – клеюва́тість (-тости́).

Клеева́тый – клеюва́тий.

Клееві́на – клеюві́на.

Клеево́й – клеюво́й, (*о столя́рном кле́е*) кару́[ю]ко́вий. **-вая кра́ска** – клеюва́ фа́рба.

Клеє́ние, Кле́йка – кле́іння, (*столя́рным кле́ем*) кару́[ю]че́ння.

Клеє́нка, Клеє́ночка – це́рата, клея́нка, (*гал.*) во́щанка, *ум.* це́ра́точка, клея́ночка.

Клеє́ночний – це́ратний. **-ная фа́брика** – це́ратна ви́робня, це́ратня (-ні́).

Клеє́нчатый – це́ратовий, з це́рати зро́блений, клея́нча́тий; це́ратою обби́тий. [Це́ратова кана́пка (Черкащ.). Це́ратовий плащ].

Клеє́ный, *прил.* – клеє́ний. **-ная бума́га** – (про)кле́єний папі́р (-пе́ру).

Клееобра́зний – клеюва́тий.

Клейи́льный – клеі́льний.

Клейи́льщик, -щи́ца – клеі́льник, -ни́ця, кару́[ю]чник, -чни́ця.

Клейи́стый – клея́стий.

Клейи́ть – кле́їти, (*столя́рн. кле́ем*) кару́[ю]чи́ти. **Клеє́ный** – кле́єний, кару́[ю]че́ний.

Клейи́ться – 1) кле́їтися. **Мебелю́ -тс́я** – ме́блі кару́чать. **Разго́вор не -тс́я** – розмо́ва не в'яже́ться, мо́ва не мо́виться. **Дело́ -тс́я** – спра́ва в ла́д іде́, ла́диться. **Дело́ не -тс́я** – спра́ва не йде́ в ла́д, не ла́диться; 2) (*прилипа́ть*) бра́тися. [Фа́рба бере́ться (Мирг.)].

Клей – клей (*р.* кле́ю), (*столя́рний*) кару́[ю]к (-ку), (*вишні́вий, сливо́вий*) г[г]лей (*р.* г[г]ле́ю).

Кле́йка, *см.* **Клеє́ние.**

Кле́йкий – 1) (*содержа́щий кле́й*) кле́йкий; (*о почве́*) г[г]лейки́й, г[г]леюва́тий; *срвн.* **Вя́зкий.**

[Глеювата земля]. **-кая глина** – глей, глейок (-йку); 2) (*липкий*) клейкий, беркий, беручкий, липкий, липучий. [Берка фарба. Клейкий листочок. Липучий папір].

Клейковатість – клейкуватість, глеюватість, липучість (-ости).

Клейковатий – клейкуватий, г[г]леюватий; *срвн.* **Клейкий**.

Клейковина – клейковина.

Клейкість – клейкість; липкість (-кости).

Клеймение – значіння, (*о скоте*) клейніння, таврування, (*о товарах*) штампування.

Клеймильщик – значільник, таврувач, штампувач, штампар (-ря).

Клеймить – 1) значити, (*о скоте*) клейнити, (*реже*) клеймити, таврувати, (*о товарах*) шта[е]мпувати; *срвн.* **Метить 1**. [Клейнити вівці. Таврувати коні. Штампувати мило]; 2) (*пятнать*) плямити, плямувати, шельмувати, (*порицать*) картати когo. [Плямили цих людей за те, що вони насмілювались озиватися за право своєї нації (Грінч.). Соціалістичні партії плямували війну (Азб. Комун.). Книжники гостро картають поганський (*языческий*) світогляд (Єфр.)]. **Клеймённый** – 1) значений, позначений, (*о деньгах*) тамний, (*о скоте*) клейнений, таврований, (*о товарах*) штампований. [Тамний карбованець (Крим.)]; 2) (*запятнанный, опозоренный*) шельмований, плямований, заплямований. **-ный преступник** – шта[е]мпований злодій.

Клеймо – тавро, клейно, клеймо, шта[е]мп (-пу), знамено. [На твоїм чолі випаляю ганьби клеймо я (Франко). Його геній наштемповує ганьбним клейном тих, хто був «грязёю Москві» (Грінч.). І на вас покладуть чорне тавро (О. Пчілка)]. **-мо позора** – ганьбне тавро. *Положить на кого-либо -мо* – покласти тавро на когo, затаврувати когo. *Выжженное -мо на животных* – тавро. **-ма на рогатом скоте** – тавра, (*гал.*) знаменята (Шухев.). **-мо на ногах у птиц** – поротина.

Клейнод – клейнод (-да); *чаще во мн.* **-ноды** – клейноди (-дів). [Не на тебе, міле браття, я Січ руйнувала, ой щоб я вам ваші землі, клейноди вертала (ЗОЮР). Візьміть мої отаманські клейноди, панове, та однесіть москалеві (Шевч.)].

Клейстер – клейстер (-тру), (*в ткацком и в обойном пром.*) шліхта.

Клейщик, -ца, см. Клейльщик, -ца.

Клёк – 1) чоло. [Пшениця – самé чоло]; 2) жабуріння; *срвн.* **Икра жабья**; 3) (*игра*) скраклі (-лів и -кель); *срвн.* **Городки (под Городок)**.

Клёкот – клекіт (-коту), клект (-ту). [Клект орлячий з-під хмар чути (Номис). З міста доносився глухий клекіт (Мирн.)].

Клек[г]тание – клекотання, клектання. [Чорногузи одностайним клекотанням вітали ранішнє сонце (Коцюб.)].

Клек[г]тать – клекотати, клектати. [Орлі клекочуть (Полтавщ.)].

Клёкт, см. Клёкот.

Клён, бот. *Acer platanoides* – клен (-на), *ум.* кленoк (-нка), кленoчок (-ночка), (*в народн. творч.*) клен-дерево. [Рості, рости, клен-дерево (Грінч. 1)]. **Клён немецкий, *Acer pseudoplatanus*** – явір (*р.* явора). **Клён (древесина)** – кленина, яворина.

Кленовник – кленовий гай, кленина.

Кленовые, бот. *Acetaceae* – кленувати (-тих).

Кленовый – кленовий. [Кленовий листочок. Кленові поліці].

Клепала, см. Клепало 3.

Клепало – 1) клепало, калатало, калатайло; 2) *см.* **Клеветник**; 3) брехун, плескач (-ча).

Клепальный – клепальний.

Клепальщик – 1) клепач, клепальник, (*заклёпщик*) нютувальник; *срвн.* **Котельщик**; 2) *см.*

Клепало 3.

Клепание – 1) клепа́ння, (*заклёпками*) нютува́ння; 2) плеска́ння; *срвн.* **Сплётничество**.

Клёпань – (*металлич. оковка*) окуття, заківець (-вця).

- Клепа́ть** – 1) клепа́ти (-паю, -єш *и* кле́плю, -плеш), (*закле́тками*) нютува́ти. [Клепа́ти ко́су].
Кле́пли *покуда* -плется – кова́ль кле́пле, по́ки тепле (Приказка); 2) *на кого* – клепа́ти на ко́го; *см.* **Клеветать**; 3) бреха́ти, плеска́ти. *Что на ме́ртваго* -плет – бреше́, як на ме́ртваго; 4) (*бить, стучать во что*) клепа́ти, калата́ти в що. **Кле́панный** – клепа́ний, (*закле́тками*) нютований. -тсья – клепа́тися, нютува́тися.
- Клепа́ч** – 1) клепа́ч (-ча́); *срвн.* **Молото́к**; 2) *см.* **Клепа́льщик**.
- Клепа́чка** – манта́чка. *Оттачива́ть ко́су* -чкою – манта́чити ко́су.
- Кле́пка** – 1) кле́пка, *ум.* кле́почка, кле́понька, (*отдельная* -пка) кле́пчи́на. [Там пла́вало віде́рце, сосно́ві кле́пки, а дубо́ве де́нце (Пісня). Сиди́ть собі́ у бур'яні́ та кле́пку те́ше (Шевч.)]. *У него́ одной* -пки *нет* – в ньо́го не всі до́ма, в ньо́го десято́ї кле́пки нема́є; 2) *см.* **Клепание 1**.
- Кле́почный** – кле́повий. [Кле́пове́ виробни́цтво].
- Клепси́дра** – клепси́дра, водя́ний годи́нник.
- Клептома́н** – клептома́н, хворі́й на краді́жність.
- Клептома́ния** – клептома́ния, краді́жка хвороба́, краді́жна сла́бість (-бости).
- Клери́кал** – клери́кал (-ла).
- Клери́калі́зм** – клери́калі́зм (-му).
- Клери́кальни́й** – клери́кальни́й. [Клери́кальни́й дух (Коцюб.)].
- Клерк** – клерк, конто́рник, бюро́вець (-вця).
- Клерова́ние** – клерува́ння, висві́тлюва́ння, рафі́нува́ння. -ние *вина* – клерува́ння ви́на, (*оклейка*) клеюва́ння ви́на.
- Клерова́ть** – клерува́ти, висві́тлюва́ти, рафі́нува́ти що. [Клерува́ти олі́ю. Рафі́нува́ти цу́кор].
- Кле́ст** *белопоя́сный, зоол.*, **Loxia bifasciata** – шишка́р (-ря) білосму́гий. **Кле́ст-еловик**, **L. curvirosta** – шишка́р ялино́вий, крижодзьо́б, кривони́с (-но́са). **Кле́ст-сосновик**, **L. pytyopsittacus** – шишка́р сосно́вий.
- Кле́тка** – 1) (*помещение*) клі́тка, клі́ть, *ум.* клі́точка, клі́тонька, (*большая для дом. птицы*) ку́ча, ко́єць (*р.* ко́йця), (*открытая для скворцов*) шпакі́вня, (*для жаворонков*) жа́йворонник. [Душа́, мов та пта́шка із клі́тки геть рве́ться (Самійл.). Серце́ тужно́ б'є́ться, на́че пта́шка в клі́ті (Франко). Тре́ба ку́ри повкида́ти в кучу́ (Полтавщ.); 2) (*четыреугольник*) гра́та, гра́тка, кра́та, карта́ *ум.* гра́точка, кра́точка, ка́рточка. [Вона́ почала́ пальце́м рахува́ти кра́точки на персько́му кили́мі (Л. Укр.). Карта́та старо́сві́тська пла́хта з зеле́ними, черво́ними, жо́втими карта́ми (Грінч.); 3) *биол.* **cella** – клі́тина. [Жіно́ча, чолові́ча клі́тина. Росли́нна клі́тина]; 4) *грудная* -ка, *анат.* **thorax** – огру́ддя.
- Клеткови́дный**, *см.* **Клеткообра́зный**.
- Клеткообра́зный** – клі́ткува́тий, гра́т(к)ува́тий.
- Кле́точка** – 1) клі́точка, клі́тонька; 2) гра́точка, кра́точка; 3) клі́тинка. *См.* **Кле́тка**.
- Кле́точни́й** – клі́тка́р (-ря́).
- Кле́точни́й** – клі́тковий; (*биол.*) клі́тинни́й [Клі́ткові́ две́рці. Клі́тинна́ оболо́нка].
- Клету́шка** – 1) хи́жка, хи́жчина, комі́рчина; *см.* **Клеть**; 2) клі́точка, клі́тонька; *см.* **Кле́тка 1**.
- Клетча́тка**, *анат.* **tela cellulosa** – клі́тинна́ тка́нина, ні́здра (Мед. Сл.).
- Клетча́тий** – карта́тий, карта́[и]сти́й, гра́тча́стий, карта́цький. [Картата́ пла́хта (Полтавщ.).
Що́ за прехоро́ша ж і ху́стка була́: карта́ста, а кра́йка жо́втога́ряча (Кон.). Спі́дниця карти́ста (Яворн.). Пла́хта карта́цька (Кві́тка)].
- Клеть**, **Клету́шка** – 1) хи́жа, хи́жка, хи́жчина, хи́жина, ванькі́р (-ра), ванькі́рчик, комо́ра (при ха́ті), комі́рчина, комі́рка; *срвн.* **Кладова́я**. [Мазала́ ба́ба хи́жу (Полт.). Бра́т замкну́в її́ в хи́жину (Грінч.); 2) (*садок для домашней птицы*) ку́ча; *см.* **Кле́тка 1**; 3) (*под'ёмная*) клі́ть (-ти). [В сто́рчові́й ша́хті клі́ть залі́зна хо́дить угору́ і вниз (Загі́рня)].
- Кле́цка** – галу́шка, *ум.* галу́шечка, (*мелкая*) клю́цка.
- Кле́ш** – кльо́ш (-шу). [Там жи́вуть Петро́рки в кльо́шах (Влизько)].

Клешнева́тый, см. **Клещевидный**.

Клешневидный – клі[е]шнюва́тий.

Клешне́вый – клі[е]шне́вий.

Клешні́стый – клі[е]шні́стий.

Клешніть – щипа́ти клі[е]шні́ями, хвата́ти, хапа́ти клі[е]шні́ями.

Клешня́ – клі[е]шня́. [Куди кінь з копита́м, туди й рак з клішне́ю (Приказка)]. *Имеющий -ни* – клі[е]шна́тий. [З Демком Павло́ вже печеру́ють ра́ки: летя́ть з води́ клешна́ті небора́ки (Грінч.)].

Клещ, *зоол.* **Acorus redivivus** – кліщ (-ща́), кліщак. [Кліщі́ з дуба́ поспада́ли, голово́ньку покуса́ли (Пісня)]. *Впиться -щом* – заклі́щитися, уп'я́стися мов кліщ, кліще́м, кліщако́м в ко́го, в що. [Він кліщако́м у мене́ закліщився (М. Вовч.)]. **Клещ овечий** – кліщ ове́чий.

Клещак, *зоол.* **Forficula** – щипавка. **-щак большо́й** – корець (-рця́), хохол, хохолак, хохола́з, хохоланя́.

Клещеві́на, *бот.* **Ricinus communis** – рици́н, рай-де́рево.

Клещевинный – рицино́вий, рай-деревний.

Клещи́ – 1) (*кузнечные*) клі́щі (-щів), (*ум.*) клі́щики, (*для вытаскивания гвоздей*) обце́нки (-ків). [Коли́ не кова́ль, то й клі́щів не пога́нь (Приказка)]. Не заганя́й цвях, а вітя́гни обце́нками (Крим.). *Сдавливает как -щами* – стиска́ти мов клі́щима, склі́щувати. [Рубе́ць поча́в склі́щувати в руках́ Зату́рського (Яворн.)]; 2) (*хомутные*) клі́щі. [Такий кінь, що ко́ліньцями клі́щі доста́є (Сл. Гр.)].

Клещине́ц, *бот.* **Arum maculatum** – ко́зяча борода́.

Клея́нка – кару́[ю]чниця, клея́ниця.

Кли́вер – клі́вер (-вера).

Клі́зма – 1) (*предмет*) клі́зма, промі́йниця, левати́ва; *срвн.* **Клисти́р**; 2) (*промывательное*) промива́ння. *Ставить -му* – робити промива́ння.

Клик – клич (-чу), клик, поклик (-ку), гук (-ку), вігук; *срвн.* **Клич**. **Клик радости, веселья, печали, восторга** – раді́сний, вті́шний, весе́лий, сумний по́клик, захо́плення, по́клик. **-ки одобрения** – прихва́льні вігу́ки, хва́льні по́клики, (*гал.*) бра́ва (-вів).

Клі́ка – клі́ка, згра́я; *срвн.* **Шайка**. [Згра́я ка́піталі́стів]. *Придворная -ка* – дві́рська клі́ка.

Клі́кание – клі́кання ко́го, гукáння ко́го *и* на ко́го. **-ние весны** – заклі́кання весні́.

Клі́кать, клі́кнуть – 1) клі́кати, клі́кнути ко́го, гукáти, гукну́ти ко́го *и* на ко́го. [Клі́че її́ та цілу́є (Шевч.)]. Мала́нка поча́ла гукáти Андрі́я (Коцю́б.). Гукну́ на люде́й, будемо́ дві́рі лама́ти (Васильч.). **-нуть клич** – вселю́дно гукну́ти, вселю́дним клі́ком клі́кнути, поклі́кнути, обві́стити (всі́х); 2) (*взывать*) гукáти, вола́ти. [І ось я сту́каю до бра́ми, і знов гукáю: «відчини́!» (Вороний)]; 3) (*прозывать*) дра́жнити ко́го. [То тільки́ соба́к дра́жнять руди́ми (Н.-Лев.)]. **Клі́канный** – клі́каний.

Клі́каться – пере́гукувати́ся.

Клі́куша – несамовита (наві́жена) гісте́рїчка, криклі́виця.

Клі́кушествова́ть – гісте́рїно наві́женіти. **Клі́кушествующий** – гісте́рїно-наві́жений, несамові́то-гісте́рїний.

Клі́кушничать – вдава́ти несамові́ту гісте́рїчку.

Клі́мактерический, *мед.* клі́мактеричний.

Клі́мат – клі́мат (-ту), підсо́ння. [Тепло́, холо́д, су́хість, во́гість і ві́тер – усé це звуть клі́матом, або по-нашому́ підсо́нням (Герин.)].

Клі́матический – клі́матичний, підсо́нньовий, до підсо́ння нале́жний. **-ский курорт** – клі́матична лі́чниця.

Клі́матологический – клі́матологі́чний, що стосу́ється до нау́ки про підсо́ння.

Клі́матоло́гія – клі́матоло́гія, нау́ка про підсо́ння.

Клі́н – 1) клин (-на), *ум.* клино́к (-нка́), клі́нець (-нця́), клі́нчик, *соб.* клі́ння. [Клі́н клі́ном

виганяють (вибивають) (Приказка). Рубай, сину яворину, – добре клі́ння́ буде (Пісня). Тупий клинок твердого сука ко́ле (Куліш)]. **Клин** *деревянный для глухой заклинки* – плішка, заплішка. **Клин** *железный* – клинець залізний, гло́ба. *Забивать клин, -нья во что* – вганяти (забивати) кліна, клі́ння в що, клинцюва́ти що. *Сбивать, сбить -ньями* – склинцю́вувати, склинцюва́ти що, приганяти, пригна́ти клинцями що. *Колоть дрова -ньями* – колоти дрóва клі́нцями. *Укреплять, -пить деревянным -ном* – плі́шити, заплі́шувати, заплі́шити що. [Заплі́шив соки́ру]. *Плужный клин* – заборóзник, заборозе́нник, хвостові́к, захва́тич. **Клин** *в мельничном валу* – ме́таль (-ля), ме́тальня. **Клин** *для укрепления косы на косовище* – па́склін (-на), па́склінь (-ня), (*железный*) глобо́к (-бка). *Хоть клин на голове тещи* – хоч кіло́к на голові те́щі (Приказка). *Свет -ном сошёлся* – світ мов зав'язаний (Звин.). *Свет не -ном сошёлся* – не тільки світа, що в вікні (Приказка). *Борода -ном* – ца́пина борода́, борода́ клі́нцем (Тесл.). *Как ни кинь, а все клин* – як не мості́сь, а все му́лько; і сюди гаряче, і туди боляче (Приказки); 2) (*кусок ткани*) клин, ум. клино́к (-нка), клине́ць (-нця), клі́нчик, *соб.* клі́ння; кося́к, ум. косячо́к (-чка). [Віри́зав клі́нчик (Март.). Вши́то клі́ння (Шухев.)]; 3) (*остроугольный участок земли*) клин, за́ріжок (-жка), ум. за́ріжечок (-чка), зазубни́к, за́кло, (*оврага*) клин. [Яр вхо́див у ліс вузьким клі́ном (Н.-Лев.). Отой за́ріжечок ско́пай на кві́тки (Борзенщ.). Під жи́том на за́клі лежа́в (Кон.)]; 4) (*участок севооборота*) рука́, клин. [У трьох руках поле (Полтавщ.). Яровий клин. У мене по одній десяти́ні на ко́жну руку (Звиног.)].

Клі́ніка – клі́ніка.

Клі́нить – 1) розко́лювати клі́нцями, клинцюва́ти що; 2) (*глухой заклинкой*) плі́шити, заплі́шувати. [Заплі́шує соки́ру (Мирг.)].

Клі́ниціст – клі́ніціст.

Клі́ніческий – клі́нічний.

Клі́нкер (*сорт кирпича*) – клі́нкер (-ру), дзві́нчак (-ку).

Клі́новидный – клинува́тий, клинча́стий, клинцюва́тий.

I. Кліно́к – клино́к (-нка), клине́ць (-нця), клі́нчик; *см.* **Клин 1**.

II. Кліно́к – (*оружья*) лезо, лі́зко, (*ножниц*) обзе́л (-зе́ла), ста́лка (Гуманщ.), (*косы*) полотно́, ум. полоте́нце, полоте́нечко.

Клінообра́зный – клинува́тий; *см.* **Кліновидный**. **-ные письмена** – клино́пис (-су).

Клінопи́сний – клинопи́сний.

Кліно́пись – клино́пис (-су), клино́пись (-си).

Кліно́чек – клино́чок (-ночка); *см.* **Клин 1**.

Клі́нтух (*дикий голубь*) – го́луб-синя́к, клине́ць (-нця), дупля́к, дере́вник, кліме́ць (-мця), клі́нтух.

Клі́нцова́ние – клинцюва́ння чо́го (сті́ні).

Клі́нцова́ть (*набивать стену клинышками перед обмазкой*) – клинцюва́ти, (*сов.*) оклинцюва́ти що. [За́лю клинцюва́ли, і за́раз ма́зальниці́ й ва́лькува́ли (Н.-Лев.). Окли́нцюва́в ха́ту (Г. Барв.)].

Клі́нцова́к, *см.* **Клі́нцование**.

Клі́нчик – клі́нчик (-ка); *см.* **Клин 2**.

Клі́нышек – клине́ць (-нця), клі́нчик, (*для глухой заклинки*) заплі́шка; *срвн.* **Клин 1**.

Забитые в стену -ки перед мазкой – клинцюва́ння. [Глі́на по сті́нах да́вно облупі́лася, стирча́ло са́ме клинцюва́ння (Г. Барв.)]. *Набивать -ками стену*, *см.* **Клі́нцовать**.

Клі́пер (*судно*) – клі́пер (-пера).

Клі́р – клі́р (-ру), клер (-ру).

Клі́рик – клі́рик, клері́к, приче́тник, церко́вник. [Петра́ Альфо́нса: «Нау́ка клері́кові»].

Клі́рный – клі́ровий. [Клі́ровий спі́в].

Клі́рос – кри́лас, клі́рос (-са). [Оби́два бра́ти співа́ли на кри́ласі в запо́розькій це́ркви (Н.-

Лев.). На два криласи не можна співати (Приказка)].

Клиросник, см. **Клирошанин**.

Клиросный – криласний, криласовий.

Клирошанин, -шанка – крилошанин, -шанка, клірошанин, -шанка.

Клистир – клістир (-ра), леватива.

Клистирный – клістирний, клістировий, левативний. **-ная трубка** – клістирова рурка, клістирова трубка.

Клитор, анат. **clitoris** – скоботень (-тня), розкішниця, клітор, (вульг.) семен, качка, секель (-келя).

Клич – (клик) поклик, оклик, гук, клич, клик (-ку), кліча (ж. р.), (привив) заклик (-ку). [Так клич її лунав, як поклик той до бою (Франко). Им'я твоє було воєнним кликом (Куліш). Ні!.. Я чую гук лицарський – співи слухать не охота (Крим.). Мій поклик: праця, щастя і свобода (Франко). Елемент протесту проти всякого поневолення стає могутим окликом літератури (Сфр.). Наша кліча: «воля для всіх!» (Крим.). **Боевой клич** – поклик бойовий, бойова клича; срвн. **Привив 1**. [І в серці, наче поклик бойовий, здіймаються у мене співи дикі (Л. Укр.)].

Кличка – 1) (человека) прикладка, прізвище. [Смотрітелеві тюрма дала прізвище «морда» (Коцюб.). Видумав на нього прізвище «дрохва» (Крим.)]. **Давать, дать -ку кому** – дражнити, продражнити когось; срвн. **Кликать 3**. [По-вулишному Макухою дражнять (Сл. Гр.)]. **По -ке** – на прізвище; 2) (животного) назва, окличка. **Животное знает свою -ку** – тварина знає свою назву, слухає оклички. **Пропала собака по -ке «Том»** – забіг собака назвою (на окличку) «Том». **По псу и -ка** – по Савці світка; якої масти, так і кличуть (Приказки). **Не смотри на -ку, смотри на птичку** – не в тім сила, чи кобила сіва, а в тім, чи везе (Приказка).

Клише – кліше (-ша), кліш (-ша), ум. клішик, мн. кліша (-шів) и кліші.

Клиэнт, -ка – клієнт (-та), клієнтка.

Клиэнтский – клієнтський.

Клиэнтюра – клієнтура, (гал.) клієнтеля.

Кло (обыкн. мн. **Клы**) – (і)кло, мн. (і)кла; см. **Клы**.

Клоака – 1) клоака, підземний стік (р. стоку), помийна яма; 2) анат. – клоака.

Клоакальный, анат. – клоаковий.

Клоачный – клоачний. [Клоачна рідина. Клоачна література].

Клобук – клобук, каптур (-ра), ум. клобучок (-чка), каптурик, каптурок (-рка), каптурець (-рця), каптурчик. [Чернець мій встав, надів клобук (Шевч.). Хіба схотілося знову під чорний каптур? (Сл. Гр.)].

Клобучёк – 1) клобучок, каптурик, см. **Клобук**; 2) шапочка для вловчих птиць.

Клобучечить – накладати (надівати) шапочку вловчій птиці.

Клобучный – клобуковий, каптуровий.

Клозет – клозет, відхідок, вихідок (-дка). [Теплий, хатній, надвірний відхідок].

Клозетный – клозетний, клозетовий, відходковий.

Клок, Клочок – жмут, жмуток (-тка), ум. жмутик, жмуточок (-точка), (волос, шерсти) пелех, косом (р. косма), ум. космок, (кожи, ткани, бумаги) клапоть (-птя), ум. клаптик. [Жмут волосся коло лівого вуха (Свидн.). Жмуток брудного волосся (Коцюб.). Вата клаптями лізла з пальта (М. Лев.). Порвав папір і, ховаючи клаптики, кинув на мене погляд повний гніву (Васильч.)]. **Клок соломы, сена** – віхоть (-хтя), ум. віхтик, віхтичок (-чка). **Клок волос на темени выбритой головы** – оселедець (-дця), ум. оселедчик. [Знати запорожців було по довгому оселедцю з-під шапки (Куліш)]. **Клок волос на остриженной голове над лбом** – ла[e]вержет (м. р.), вержета (ж. р.). **Клок земли** – клапоть землі, шмат землі. **Разорвать в -чки** – рознести на клапті, на шматки. **Волосы висят -чьями** – волосся висить пасмами.

Вывать клок бороды – висмикнути жмут волосья з бороди. *Или сена клок, или вилы в бок* – а чи пан, чи пропав; здобути або дома не бути (Приказки). *С паршивой овцы хоть шерсти клок* – з худого кабана хоч вишкварки. *Шёл -чьями снег* – ішов лап'ятий сніг.

Клокастый – кудлатий, пелехатий. [Кудлатий собака. Пелехата голова].

Клоноватый, см. Клочковатый.

Клокотание – клекіт (-коту), клекотіння, булькіт (-коту), булькотіння, вирування. [Важко дихав з страшнім клекотом у грудях (Н.-Лев.). На базарі його оглушив клекіт життя (Коцюб.). Булькотіння води в казані (Мирг.). Вирування в городі життя (Васильч.).]

Клокотать – клекотати (-кочу, -кочеш) и клекотіти (-кочу, -тиш), булькотати, булькотіти, вирувати, (*редко, диал.*) калахкотіти, (*о воде при течении, диал.*) лолотіти. [Море клекотало (Рудан.). Самовар кипить, аж калахкотить (О. Пчілка). Вода шуміла й булькотіла (Н.-Лев.). Город вирує життям (Васильч.). Там так лолотить (вода), аж луна в уші б'є (Сл. Гр.).]

Клокочущий (*как прил.*) – клекотюч[щ]ий. [Бути тобі у смолі клекотючий (Мова)]; 2) *см.*

Клохтать.

Клокотить – кудлати, кудовчити, куйовдити, патлати що.

Клохтунья, см. Клохтунья.

Клонить – хилити, гнути, клоніти кого, що. [Куди хилить вітер, туди й лози гнуться (Приказка). Хай хто хоче, хилить шию (Грінч.). Голод і втома гнули додолу його голову (Франко). Клонить зелені віти додолу (Куліш)]. **-нить** (*речь, дело*) к чему – хилити до чого (*и куди*), гнути на що (*и куди*), вернути на що. [Куди це він хилить? (Звин.). Гне на те, щоб потягнути парубків до суду (М. Лев.). Тільки на те й верне, як би тебе одурити (Кон.).]

Клонит кого ко сну – сон кого клонить, на сон клонить кого, на сон кому збирається, на сон кого збирає. [Сон мене так і клонить (М. Вовч.). Вже й на сон клонить, а все думки бують (М. Вовч.). На сон йому не збиралося (Маковей)]. *Меня сон -нит (одолевает)* – мене сон змагає, намагає, налягає. **-нить взоры, см. Потуплять глаза.**

Клониться – хилитися, гнутися, (*никнуть*) нікнути. [Звялена трава хилілась додолу (Мирн.). Неначе п'яний очерет без вітру гнеться (Шевч.). А голова нікне набік, нікне (Г. Барв.).] *К чему это -нится* – до чого, на що йдеться, на що заноситься де. [Догадався, до чого воно йдеться (Н.-Лев.). Не знав, до чого діло йдеться (Крим.). Аж воно, бачу, не на те йдеться (Мова). Заносилося на війну (Крим.)]. **Солнышко -тсья к западу** – сонечко схиляється (хилиться) на захід. **-тсья, -лось к вечеру** – схиляється, схилялося над вечір. **-тсья к упадку** – хилитися до занепаду. [Далі письменник іде вниз, хилиться до занепаду (Єфр.).]

Государство -тсья к упадку – держава хилиться до занепаду. **Победа -лась на сторону неприятеля** – ворог починав здобувати перемогу, перемога схилялася на ворожий бік. *К чему -нятсья ваши речи* – до чого ви провадите (ведете) свою мову? куди ви гнете свою мову? **Клонящийся** – що хилиться. **-щийя к упадку** – близький (до) занепаду. **Строение, -щеся к разрушению** – будівля, що почала руйнуватися, що йде до руйнації.

Клоп – 1) зоол. (*постельный*) *Acanthia lectulania L. sive Cimex* – блощиця; (*древесный*) *Pentatoma baccarum L.* – ковалік, зелена блощиця; 2) *шутл. (мальш)* – капшук, карапузик, коротунчик.

Клопец, бот, *Rhinanthus Crista galli* – дзвінець (-нця); *Staphilea pinnata L.* – клопичка; *Thlaspi arvense L.* – талабан польовий.

Клопик – блощичка; (*детёныш*) блощиня (-няти).

Клопичный, см. Клоповый.

Клопища[е] – блощицюга, блощисько.

Клоповник – 1) блощичник (-ку). [У вас тут не хата, а якийсь блощичник (Мирг.)]; 2) буцегарня, холодна (-ної), чорна; *срвн. Кутузка*; 3) бот. *Sedum palustre L.* – багно, болотник, головолім (-лому).

Клоповый, -вий – блощичний. **Запах -вый** – блощичний дух. **Пятно -вое** – блощична пляма.

Клопшті́с – клопшті́с.

Клопы́, зоол. (полужесткокрылые насекомые) – півтвердокрильці (-ців).

Клот – (на мачте) клот, (на флюгері) яблуко, галка.

Клоу́н – клоун, блазень (-зня). [Ви кривите піки мов блазні (Куліш)].

Клоуна́да – клоунада, блазенство. [Ніякою клоунадою не спинити неминучого ходу подій (Н. Рада)].

Клоу́ничать – блазнюва́ти, клоу́нські шту́ки витина́ти, клоуна́ду ви́робляти.

Клоуно́в – клоу́нів (-нова, -нове), блазні́в (-нева, -неве).

Клоу́нський – клоу́нський, блазе́нський.

Клох! – квох! квок! [А квочка: квох, квох! (Яворн.) Ходить квочка коло кілочка та все: квок, квок! (Боров.)].

Клохта́ние – квок[х]та́ння, квоча́ння.

Клохта́ть – квок[х]та́ти (-кчу́, -кчеш), квоча́ти (-каю, -каєш), кло́кати. [Квочка серди́то квочта́ла (Коцюб.). Квочка біля курча́т квочче (Кон.). Курка кло́кає (Яворн.)].

Клохту́нья – квочка, квочка, квоктуха; см. **Наседка**. [Квока, що з яєць устає за́надто вча́сно (Франко)].

Клочі́стий – (ка́к пакля) клоччува́тий, (ка́к мочала) віхрюва́тий, (лохматий) кудла́тий, пелеха́тий, патла́тий.

Кло́чить – кудлати; см. **Клокотіть**.

Клочкова́тий – пелехува́тий, клочкува́тий. [Клочкува́та борода́ (Мирн.)]. **-тая голова** – патлува́та голова.

Клочо́к – жму́тик, жму́ток (-тка́), жму́точок (-то́чка); см. **Клок**.

I. Клуб – клуб (-ба), клубо́к (-бка́). [Висо́кий ко́мин гура́льні дихну́в клубами́ диму́ (Коцюб.). Леге́нькими клубка́ми виповзува́в дим (Франко). Трава́ сте́леться клубом (Сл. Гр.)].

II. Клуб, (устар.) **Клоб** (англ. club) – клуб (-бу). [Робі́тничий клуб. Клуб польський парламе́нтарний].

Клубе́нь – бульба́к (-ка́), бу́льба. [Ко́ли карто́пля же́не в сто́вбур, то бульба́ків не бу́де (Крим.)].

Клубі́ст – клубі́ст (-та).

Клуби́ть – зді́ямати, звива́ти клуби́ (клуба́ми). [Ві́тер, зді́янявши клуби́ ку́ряви, гнав їх вулице́ю (Полтавщ.)].

Клуби́ться – клуботати́ся (-бочу́ся, -чешся), клубочі́тися, кублі́тися, кужелі́ти(ся), вихорі́тися. [Дим поча́в клуботати́ся (Мирн.). Холо́дні осі́нні тумани́ клубоча́ться вгору́ (Коцюб.). Пил клубо́четься на со́нці (Коцюб.). Дим од парово́за кублі́ться, кучеря́виться, сте́леться по землі́ (Гайсинщ.). Кубля́чись, несуться́ кла́птики врані́шнього туману́ (Єфр.). Дивлю́сь, коли́ з-за садка́ дим кужелі́ть (Лубенщ.). Ча́д і дим з но́ри кужелі́ться (Полтавщ.)]. **Самова́р -бі́лся паром** – самова́р парува́в. **Змея́ ревно́сти -бі́ться в груди́** – га́дюка ревно́щів в'є́ться у гру́дях. **Капу́ста в ви́лок -бі́ться** – капу́ста, в головки́ в'яже́ться.

Клубневі́дний – бульба́куватий.

Клубневі́й – бульба́ковий.

Клубнепо́чка, бот. – шишкобу́рнька, коре́нева ши́шка.

Клубні́ка, бот. **Fragaria viridis Duch.** – полу́ниця, польовни́ця, ум. полу́ничка, полу́ниченька, (употр. обы́чно в мн. ч.) полу́ниці, польовни́ці (-ни́ць), ум. полу́нички (-чок), полу́ниченьки (-ньо́к). [Цьо́го ро́ку полу́ниць зароди́ло (Звин.). Ой на го́рі та суні́ченьки (зе́мляника), під горо́ю полу́ниченьки (Пісня)]. **Место́, гу́сто заросше́е -ко́й** – че́рінь (че́ренік) полу́ниць (Полт.).

Клубні́чка – 1) полу́ничка, полу́ниченька; см. **Клубні́ка**; 2) (перен.) дівочкі́-ягідо́чки, петру́шечка, соло́дкий ме́док. **Охотник до -ни́чки** – ла́сий до дівочок-ягідо́чок, ла́сий до соло́дкого ме́дку, до петру́шечки, охочі́й до солоде́нького. **Попользова́ться на́ счет -ни́чки**

– солодким медком поласувати, коло солодкого медку (коло петрушечки) поживітись, у кого поживітись. [Чи не можна-б, молодичко, в тебе поживітись? (Рудан.)].

Клубничник – полуничник (-ку). [Полуничнику багато, а ягід на йому нема (Сл. Гр.)].

Клубничный – 1) полуничний. **-ная наливка** – полуницівка; 2) (об анекдотах, разговорах) солонцюватий, солоненький. [Солоненька казочка, солонцювата балачка]; (о людях) з медочком, з високої гречки. **Разговоры, картинки -ные** – солонцюваті балачки, малюнки. **-ные похождения** – пригоди коло високої гречки.

Клубный – клубний, клубовий. [Клубні розваги. Клубна праця].

Клубок – клубок (-бка), ум. клубочок (-чка), клубочечок (-чечка), (продолговатый) скрут (-ту). [Дійдеться ниточка до клубочка (Номис)]. **Свернуться -бком, в -бок, -бочек** – згорнутися клубком, звитися (скукобитися) в клубок. **-бок событий** – клубок подій.

Клумба – клумба, грядка квітів.

Клупп – наворотич (Сл. Дубр.).

Клуша – 1) см. **Наседка**; 2) зоол. **Coloeus (Corvus) monedula Briss.** – галка, ум. галочка, галонька, соб. галич (-чи); 3) **Larus fuscus L.** – мартин чорний.

Клы (р. клон) – 1) (і)кла (р. (і)клів); см. **Клык**; 2) (петушиные шпоры) півнячі острого.

Клык – ікло, кло, мн. ікла, кла (р. (і)клів), (бивень) сікач, бияк (-ка). **Белый клык** – білий зуб, (у клыкастых) біле ікло. **Волчий клык** – (у людей) вовчий зуб, (у животн.) вовче ікло.

Клыкастый – ікла(с)тий, іклистий. [Звисає мокрий язик з ікластої пащі (Коцюб.)].

Клыковый – ікловий.

I. Клюв – дзю[ьо]б, ум. дзю[ьо]бик, дзю[ьо]бичок (-чка), дзю[ьо]бок (-бка), дзю[ьо]бочок (-чка), (редко) дзюба, ум. дзюбка. **С большим -вом** – дзю[ьо]батий, (суц.) дзюбань (-ня).

II. Клюв! межд. – дзюб! дзьоб!

Клювный – дзю[ьо]бовий.

Клюз – клюза, віко, вічко.

Клюка – ко́стур (-ра), (ув. костуряка, ум. костурець (-рця), соб. костуряччя), карлючка, ковінька, клюка, (заострённая) ключка, ум. ключечка, (в очепе) ключ (-ча). [Спиряючись на ко́стур, тюпає бабуся (Васильч.). Позабирали сліпці костуряччя та й подалися (Яворн.)]. **Сохнуло -кой** – скандзюбило кого.

Клюкать, клюкнуть – 1) цюкати, цюкнути. [Цюкнув сокірою (Рудч.)]; 2) (выпивать) хиліти, хильнути, хилити чарку, куликати, куликнути, колупати, колупнути, (иносказат.) до скляного бога прикладатися, до скляного бога голінним бути. [Учора наш старшина та писар та й колупнули дзвінко (Яворн.)].

Клюква, бот. (растение и ягода) **Vaccinium Oxycoccus L.** – журавіна, журавіха, журавліна, журахвіна, ум. журавіночка, журавішечка. [Поїхав мій мілий по журавліни (Пісня). Я матчина дочка – журавіночка (Пісня)].

Клюквенный – журавінний, журавлінний. **-ный квас, напиток** – журавінний квас, -ний напій (-пою).

Клюковатый – ключкуватий, карлючкуватий.

Клюковка – (клюквен. ягода) журав(л)іна, журав(л)інка.

Клюковник – журавінник, журавлінник (-ку).

Клюнуть, см. **Клевать**.

Ключ – 1) ключ (-ча), ум. ключик, ув. ключісько. [До дверей, на ключ замкнүтих, привік я трохи (Шевч.). Золотий ключик до кожних дверей придасться (Номис)]. **Винтовой ключ** – гвинтовий ключ. **Гаечный ключ** – мутровий ключ. **Замочный ключ** – замковий ключ. **Водопроводный ключ** – водогінний ключ. **Простой ключ** – звичайний ключ. **Французский ключ** – розсувний ключ. **Бородка у -ча** – язичок (-чка). **Состоят при -чах** – коло ключів ходіти; см. **Ключничать**; 2) (средство для понимания чего-л.) ключ, розгадка. **Ключ к этому произведению** – ключ до цього твору. **Ключ к разгадке этой проблемы** – ключ, щоб

розгадати (зрозуміти) цю проблему. *Музыкальный, нотный ключ* – музичний, нотний ключ. *В басовом, в скрипичном -че* – під басовим, під скрипковим ключем. *У него -ча в голове нет* – у його не всі дома, у його десятої клепки немає; 3) (*родник*) джерелó, жерелó, ум. джерельце, жила, живець (-вця), (*раскопанный*) копанка, (*колодезь, имеющий сруб*) криниця, ки[е]рниця, ум. криничка, ки[е]рничка, криниченька, криничина, (*зап.*) студня, студниця, ум. студниченька. [Джерелó било з-під скелі (Коцюб.) До доброї криниці стежка утоптана (Номис)]. *Бьющий ключ* – джерелó, (*диал.*) буркут (Шух.). *Целебный ключ* – цілюще джерелó. *Горячий, тёплый ключ* – гаряче, тепле джерелó, тепличина. *Студёный ключ* – погоже джерелó, погожа криниця. *Бить -чём* – джерелітисся, бити джерелом, живою цівкою. *Жизнь бьёт -чём, кровь бьёт -чём* – життя, кров бує, клекотить, грає живою цівкою; *срвн.* *Бурлитъ. Кипеть -чём* – клекотіти; *см. ещё Кипеть. Местность богатая -чами* – джерелиста місцевість; 4) ключ (*птицу*) – ключ (-ча). [А журавлі летять собі на той бік ключами (Шевч.). Ой, у вірій журавлі летіли, по-над Відень ключем простяглися (Франко)]. *Лететь -чём* – летіти ключем.

Ключ-трава, бот. *Salvia Aethiopsis L.* – ведмеже у́хо, дивина, ба́бки, ра́нник (-ку).

Ключарь – ключар (-ря). [Ключар темничний (Л. Укр.). Старий, недужий ключар панський (М. Вовч.)].

Ключарский – ключарський.

Ключарство – 1) (*должность*) ключарство; 2) (*состояние в должности*) ключарування.

Ключевина, см. **Ключ 3**.

Ключевой – 1) ключевий; 2) джерельний, джереляний, джереловий, (*колодезный*) криничний, криничаний. *Вода -вая* – джерельна, кринична, криничана вода, джерелівка.

Ключик – ключик (-ка); см. **Ключ 1**.

Ключица, анат. *clavicula* – ключиця, дужка, перепело.

Ключник – ключник, (*стар.*) шаф[хв]ар (-ря). [Лях-Бутурлак, ключник галерський (Дума). Просим тебе, царю, небесний шафарю (Колядка)].

Ключница – ключниця, (*стар.*) шаф[хв]арка. [До хати попрятницю, до домори ключницю (Гол.). З ким-же, мій миленький, спатоньки ляже? чи з шахваркою, чи з шинкаркою? (Чуб.)].

Ключницын – ключничин (-на, -не).

Ключничание – ключникування, (*стар.*) шаф[хв]арювання.

Ключничать – ключникувати, (*стар.*) шаф[хв]арювати, (*описат.*) ходити коло ключів, ходити в ключах. [Вона в горницях ключникувала (Мирний)].

Ключнический – ключницький, (*стар.*) шаф[хв]арський.

Ключничество – ключництво, (*стар.*) шаф[хв]арство.

Клякса – пляма (чорнильна), ляпка, (*вульг.*) жид.

Клякс-папір – промакальний папір (-перу), (*фамил.*) промакачка.

Клямера и Клямра – клям(б)ра. [Перш треба у клямбри взяти, а потім уже шпуги заганяти (Поділля)].

Клянчение – канючення, циганення, (*попрошайничанье*) лабзюкання, лабзюкування, жебрання, міркання. [Виходь із уст моїх, канючення старече (Куліш)].

Клянчить – канючити чого в кого, циганити, (*попрошайничать*) лабзюкати де, лабзюкувати, жебрати що в кого, міркати; *срвн.* **Канючить 1** и **Попрошайничать**. [Пригадую колись ходив я по хаті за матір'ю і канючив хліба (Васильч.). Жебрала, неначе стара циганка (Н.-Лев.)].

Кляп – 1) (*затычка*) затичка; (*палочка, вкладываемая в рот зверю*) цурка, ум. цурочка. **Кляп тебе в рот!** – цить! (зась!); щоб (бодай) тобі заціпило; 2) (*закрутка на губу беспокойной лошади*) закрутка, завертка, затискач; 3) (*на ратовище рогатины*) поперечка, перечка, поперечина; 4) (*для стягивания верёвки*) цурка. [Обшнувала кругом та ще й цуркою прикрутила (Сл. Ум.)]; 5) (*застёжка*) застіжка, застібка, шпóнька; 6) (*в игре в чурки и самая*

игра) цурка.

Кляпоносый – кривоносий, кривоніс (-носа).

Кляпцы – 1) капкан (-на), самолов, ступиця, лабети (-тів); *срвн.* **Капкан.** *Попасться в -цы* – попасться у лабети; 2) *см.* **Кляп 2.**

Клясть – 1) клясти (клян^у и клен^у, -неш); (*проклинать*) проклинати, проклясти и (*реже*) проклянути, заклинати, заклясти, (*диал.*) уклонати, уклясти ког^о, що. **Клясть свою судьбу** – клясти свою долю. [Не співає чорнобрива, кленє свою долю (Шевч.); 2) *церк.* – виклинати, виклясти ког^о. *Срвн.* **Проклинать 1 и 2.**

Клясться – 1) (*кем, чем в чём*) клястися (клян^уся и клен^уся, -нешся) ким, чим на (у) чом^у (*в чём*), присягати(ся), за^{присягати}(ся) ким, чим у чом^у, (*призывая в свидетели кого, что*) свідчитися ким, чим, заклинатися, (*зарекаться*) зарікатися. [Він почав клястися, що не знає чоловіка сьог^о (Св. П.). Присягаю й я, Якіме, лиш тебе любити (Рудан.). Пам'ятаєш, на чім (*в чём*) присягався (Короленко). Катря почала за^{присягати}сь: щоб мені крізь землю провалітись, щоб мені під вінець не підійти! (Гр. Григ.). Мотря заклиналась, що бачила холеру (Сл. Гр.). Плакала, зарікалася, що це не її дитина (М. Лев.). **-ться в вечной дружбе, в верности кому** – присягати(ся) на вічну (довічну) приязнь (дружбу), на вірність ког^у. **-н^усь честью** – присягаюся (за^{присягаю}ся, клян^уся) честью. **-н^усь небом, богом** – присягаю(ся) (за^{присягаю}ся, клян^уся) небом, богом; небом, богом свідчуся. [Я іншу не люблю, богом присягаю (Чуб. V). Землею, небом і богом за^{присягаю}сь (Тобіл.). Не зрадник я! Я свідчусь богом (Грінч.). **-ться всеми святыми** – присягати(ся) (за^{присягати}ся, свідчитися) всіма святими; 2) *страд.* з. проклинатися від ког^о (кем).

Клятва – 1) *в чём, чего, чем (присяга, обет)* – клятьба, присяга, (*клятвенное уверение*) присягання, за^{присягання} на що, чог^о, чим. [Як я порушу цю клятьбу, то хай мені оберне назад в'язи (Звин.). Як зрадництво я бачити могла, у присяганнях вірного кохання? (Грінч.). Вона не хотіла вірити за^{присяганням} хлопчаківим (Крим.). *Давать, дать -ву* – давати, дати присягу (клятьбу), присягати(ся), присягнути(ся), за^{присягати}(ся), за^{присягати}(ся) и за^{присягнути}(ся), клястися, поклястися, заклинатися, заклястися; *срвн.* **Клясться 1 и Поклясться.** [Дати велику присягу, що в світі ніхто не почує невірних співів моїх (Л. Укр.). Дали один перед другим клятьбу (Звин.). За^{присягну}, якщо ви віри не ймете! (Крим.). *Обязать -вою* – за^{присягати} ког^о; *обязанный -вою* – за^{присягнений}. *Нарушатъ нарушитъ -ву* – ламати (*зап.* ломити), зламати, поламати присягу, клятьбу. [Також присяги ніхто не зламає (Грінч.). Пани не раз ломили свою клятьбу (Павлик)]. *Остатъся верным -ве, сдержатъ -ву* – додержати присяги (клятьби), справдити присягу (клятьбу). *Отпереться от чего с -вой (божбой)* – відклястися, відприсягтися (від) чог^о. *Скрепленный -вой, см. Клятвенный.* *Ложная -ва* – неправдива (фальшива) присяга (клятьба), кривоприсяга. [Боялись розливу крові і татар, і дйби, і кривоприсяги (Л. Укр.); 2) (*божба*) присягання, божіння; 3) (*проклятье*) клятьба, кляття, прокляття, проклін и прокльон (-льону); *срвн.* **Проклятие 2;** 4) *церк., см.* **Анафема и Проклятие 2.**

Клятвенно – за присягою, під присягою, присягаючи(сь). **-но утверждать что, уверять в чём** – потверджувати за (під) присягою що, (за)присягати(ся) у или на чом^у.

Клятвенность – за^{присяженість}, за^{присяжність} (-ности).

Клятвенный – присяжний, під присягою (даний, сказаний, зроблений и т. п.), за^{присяж}[гн]ений, за^{присяжний}. **-ное обещание** – за^{присяжена} (за^{присяжна}) обіцянка (обітниця), присяга. *Дать -ное обещание* – (за)присягати(ся) и (за)присягнути(ся), заклястися (клятьбою). [І Адам в тім перед богом клятьбою заклявся (Рудан.). **-ное уверение** – присягання, за^{присягання}, присяга.

Клятвенарушение, см. Клятвопреступление.

Клятвенарушитель, -ница, см. Клятвопреступник.

Клятвопреступление – 1) (*действие*) ламання, порушування присяги, *оконч.* зламання,

порушення присяги; 2) (*лжеприсяга*) кривоприсяга.

Клятвопреступник, -ниця – присягопорушник, -ниця, присяголомник, -ниця.

Клятвопреступно – присягопорушно, присяголомно, ламаючи (*оконч.* зламавши) присягу.

Клятвопреступность – присягопорушність, присяголомність (-ности).

Клятвопреступный – присягопорушний, присяголомний.

Клятой (*проклинаемый*) – той, кого (що) кля[е]нуть, проклинають.

Клятьба, см. **Клятва 2** и **3**.

Кляуза – 1) клявза, неправдіва, безпідставна скарга, (*гал.*) клявзуля; (*зацепка*) карлючка; 2) – за и **кляузы** (*ябеды*) – ябеда и ябеди (-бед), (*сплетни*) плітки (-ток), поговори (-рів); см.

Сплетня, Ябеда.

Кляузить, см. **Кляузничать.**

Кляузник, -ниця – 1) (*крюкотвор*, *-щица*) клявзник, -ниця, крутій (-тія), крутіяка, крутар (-ря), -тарка, каверзник, -ниця, карлючка (*общ. р.*); 2) (*ябедник*, *сплетник*, *-ница*) ябедник, -ниця, плетун, пліткар (-ря), плетуха.

Кляузничество – клепання, набріхування, плескання на кого.

Кляузничать – 1) (*крюкотворить*) клявзувати, крутіти, карлючки гнути; 2) (*ябедничать*, *сплетничать*) клепати (-паю, -паєш и клеплю, -плеш), набріхувати на кого, плескати (плещу, -щеш).

Кляузничество – 1) (*крюкотворство*) клявзничество, клявзування, крутні (-нів), крутіство; 2) см. **Кляузничество.**

Кляузный – клявзний, (*гал.*) клявзальний. **-ное дело** – клявзна, заплутана, нечіста справа.

Кляча – шкапа, шкапина, патика, кандіба, хабета, шевляга, шкінька, шкендя. [В тебе невірні шкапи, а не коні (Крим.). Цигани всунули тобі таку патіку, що й скіпками гідко взяти (Квітка). Бачили, яку кандібу Криженко купив у ярмарку? (Харківщ.)].

Клячеватый – шкапуватий.

Клячица – шкапина, шкапиняка, шкаписько.

Клячонка – шкапійчина. [Шкапійчини понуро голови посихляли (Мирний)]; (*захудалый жеребёнок или кобылка*) шкапеня (-няти).

Кнастер (*сорт табаку*) – кнастер (-тру).

Кнель, см. **Фрикадель, -лька.**

Кнехт, *морск.* – кнага, кнехт (-та), стоян (-на).

Книга – 1) книжка (*мн.* книжки, -жок), (*значительнее об'ёмом или важностью*) книга.

[Петрусь до школи та із школи з книжками ходить та росте (Шевч.). Ах, я довго вас ждала,

ще як над книжкою поезій сміялася, ридала (Тичина). Чи то вмер чернець у кельї, пішучи

святую книгу? (Франко)]. **-га в (целый) лист, в полулист** – книжка (книга) на цілий аркуш,

на піваркуша. **-га в четвертую, восьмую, шестнадцатую, двадцать четвертую долю**

листа – книжка (книга) у чвертку, у вісімку, у шістнадцятку, на двадцять чверту частину

аркуша. **-га Бытия, Чисел** – Книга Буття, Чисел. **-га живота** – книга життя (буття), (*слав.*)

книга живота, *срвн.* **Живот 1**. **-га стихов** – книжка (и книга) поезій. **-га для чтения**

(*хрестоматия*) – читанка. **-га актовая** – книга актова. **-га входящих, исходящих бумаг** –

книга вступних, виступних паперів. **-га главная, бухг.** – головна книга. **-га жалоб,**

жалобная – книга для скарг. **-га заборная** – набірна книжка. **-га записная** – записник (-ка),

нотаткова книжка, книжка для нотаток, книжка для записів (Грінч.). **-га конторская** –

конторська книга. **-га копирная** – копірна книга. **-ги метрические** – книги метриків, книги

ме[а]трикулярні, метрики (-ків). **-га памятная**, см. **Книжка памятная**. **-ги писцовые** –

книги гродські (*стар.*). **-га подворная** – дворова книга. **-га поземельная** – поземельна книга.

-га поминальная, см. **Поминальник**. **-га приходо-расходная** – книга прибутків та видатків. **-**

га разносная, рассыльная – розносна книга (книжка). **-га расчётная** – (роз)рахункова

книжка. **-га родословная** – книга родоводу, родовідна книга. **-га сборов** – книга оплат. **-га**

товарная – крамова (товарова) книга. **-ги церковные** – церковні книги. **-га черновая** – чорнова книжка. *Вносить, внести в -гу* – в[за]писувати, в[за]писати, заводити, завести до книги, записувати, записати в книгу. *Закрывать, закрыть -гу* – згортати, згорнути книжку, книгу. *Открывать -гу* – а) розгортати книжку (книгу); б) бухг. розпочинати книгу. *Говорить, как по -ге* – говорити, як з книги (з книжки, по книзі) читати. *Ему и -ги в руки* – йому і книжка в руки. [Письменному книжка в руки (Номис)]. *Смотрит в -гу, видит фигу* – дивиться в книгу, а бачить фігу. *Работник -ги, см. Книжник 4; 2* (глава, отдел в письмен. производстве) книга, відділ (-лу); 3) анат., см. **Книжка 2**.

Книговед, -дка – книгознавець (-вця), книгознавиця.

Книговедение – книгознавство.

Книговедческий – книгознавчий, книгознавський.

Книгоед – 1) (*червь*) книгоїда, книжний шашель (-шля); 2) (*человек*) книгоїд, книгогріз (-за).

Книгоиздатель – видавець (-вця), книговидавець.

Книгоиздательский – видавничий, книговидавничий.

Книгоиздательство – видавництво, книговидавництво.

Книголюб – книголюб. [Він у нас великий книголюб (Яворн.)].

Книгоноша – книгоноша (*общ. р.*).

Книгоношество – книгоноство.

Книгоношеский – книгоноський.

Книгопечатание – 1) (*действие*) друкування, друк (-ку). **Свобода -ния** – воля друку (друкування); 2) друкарство, (*стар.*) книгопечатання, книгопечать (-ти). [Друкарство почалося на світі з половини XV віку (Єфр.)].

Книгопечатник – друкар (-ря), (*стар.*) книгопечатник (-ка).

Книгопечатный – друкарський, (*стар.*) книгопечатний.

Книгопечатня – друкарня, (*стар.*) книгопечатня. [Гутенберг р. 1450-го завів у місті Майнці свою першу друкарню (Єфр.)].

Книгопродавец – книгар (-ря), продавець (-вця) книжок.

Книгопродавец – книгарів (-рева, реве).

Книгопродавческий – книгарський.

Книгораспространение – книгоширення, книгорозповсюдження.

Книгораспространитель – книгопоширник, книгорозповсюдник.

Книгораспространительный аппарат – книгорозповсюдний, книгопоширний апарат (-ту).

Книгособрание – книгозбірня, (*меньшее*) книгозбірка.

Книготиснение, см. Книгопечатание 1 и 2.

Книготорговец, -вица – книготорговельник, -ниця, книгар (-ря), книгарка; (*владелец магазина*) книгар (-ря), книгарка.

Книготорговля – 1) (*книжная лавка*) книгарня; 2) книготорго[і]вля, торго[і]вля (торгування) книжками.

Книготорговый – книготорговельний, книготорговий.

Книгохранилище, -нильница – книгосховище.

Книгохранилищный – книгосховищний.

Книгохранитель – книгохоронець (-нця), книжковий доглядач.

Книгочий – четець (-тця), пильний читач, (*фам.*) читака.

Книжечка – книжечка. [Книжечок з кунштіками (*с картинками*) в Ромні накупила (Шевч.)]. *Записная -чка* – записничок (-чка).

Книжица – книжечка, (*ирон.*) книжчина. [Напишу тоді книжчину (Грінч.)].

Книжица – книжище, книжака.

Книжка – 1) книжка; *срвн. Книга 1. Памятная -ка* – пам'яткова книжка, (*гал.*) пропам'ятна книжка; 2) анат. (*третий отдел желудка жвачных*) – книжка.

- Кни́жник** – 1) (*знаток Св. Писання*) кни́жник, письме́нник. [І дивувались фарисеї і кни́жники його́ реча́м (Шевч.). Зібравши всіх архієреїв і письме́нників людських, допита́вався в них (Св. П.); 2) (*книжний человек*) кни́жник; см. **Кни́жный 3**. [З мене не вели́кий кни́жник (Основа 1862)]; 3) см. **Книголю́б**; 4) (*работник книги*) книга́р (-ря). *Вниманию -ков* – а) на ува́гу книга́рям; б) на ува́гу книголю́бам, кни́жним лю́дям; 5) (*букинист*) кни́жник, книга́р (-ря), буки́ніст; (*книгоноша*) книгоно́ша; б) (*бумажник*) портфе́лька, гама́н (-на), (*небольшой*) гама́нець (-нця).
- Кни́жница** – 1) см. **Книгохра́нилище**; 2) кни́жниця, уче́на жі́нка.
- Кни́жничать** – 1) книга́рюва́ти; 2) бала́кати, писа́ти по-кни́жному, кни́жкува́ти.
- Кни́жничий** – кни́жницький.
- Кни́жно**, *нрч.* – кни́жно, по-кни́жному.
- Кни́жність** – кни́жність (-ности). **-ність** *языка* – кни́жність мо́ви.
- Кни́жный** – 1) кни́жко́вий. [Чуття́ лю́бови до же́нщини розвіяло кни́жко́вий тумáн (Франко). Засі́сти за вче́ну кни́жко́ву пра́цю (Крим.)]. **-ная лавка**, **-ний магази́н** – кни́гарня. [Насампе́ред побі́г по кни́гарнях подиви́тися, чи нема́ яких нови́н літе́ратурних (Грінч.)]. **-ная пала́та** – кни́жкова пала́та. **-ная полка**, **-ний шка́п** – кни́жкова по́лиця, кни́жкова ша́фа, по́лиця, ша́фа на кни́жкі. **-ний ры́нок** – кни́жко́вий, кни́га́рський ри́нок (-нку). [На кни́га́рський ри́нок викида́ються все нови́ та нови́ видáння (Єфр.)]. **-ний торго́вець** – кни́га́р (-ря). **-ная торго́вля** – а) торго́[і]вля (торгува́ння) кни́жка́ми; б) (*книжная лавка*) кни́га́рня. **-ний черв** – кни́жко́вий черв ((х)роба́к), кни́гогри́з. [З мене – вче́ний кни́жко́вий черв-роба́к (Крим.)]. **-ное зо́лото**, см. **Кни́жчатый**; 2) (*о языке, стиле*) кни́жний. **-ний язы́к** – кни́жна мо́ва. [Він не встиг зрозу́міти пра́вничу кни́жну мо́ву (Кон.)]; 3) (*о начитан. человеке*) кни́жник, уче́ний, кни́жна лю́дина, (*редко*) кни́жко́вий (чолові́к), (*ирон.*) кни́гогри́з. [Лю́ди кни́жко́ві зма́льства у вся́кій розу́мній ре́чі даду́ть ра́ду (Куліш)].
- Кни́жонка** – кни́жчина. [Аби-яка кни́жчина (Грінч.)].
- Кни́жчатый** – кни́жкува́тий. **-тое зо́лото** – листове (кни́жкове) зо́лото, позлі́тка, сухозлі́тка.
- Кни́зу**, *нрч.* – 1) (*вниз*) дони́зу, вниз; (*к земле*) додо́лу; *срвн.* **Вниз 1** и **2**. *Тяните -зу* – тягні́ть дони́зу (додо́лу, вниз); 2) (*внизу*) внизу́, нани́зу; (*в низине*) до́лі, до́лом, ни́зом, доли́ною, на доли́ні; *срвн.* **Внизу 1** и **2**. *-зу доро́га стано́вится ровнее* – внизу́ (до́лом, ни́зом) доро́га рівні́шає.
- Кни́ксен** – кні́кс (-су), присі́дання, прикля́кання. *Сделать -сен* – (уві́чливо) прикля́кнути.
- Кни́пель** – 1) залі́зне верете́но, залі́зна вісь (*р. оси*) (у тока́рському ве[а]рста́ті); 2) *морск.* – кні́пель (-пля).
- Кно́пка** – 1) (*одёжная, канцелярская*) кно́пка, за́тиска. *Прикре́пить бума́гу -ками* – прикрі́пити (пришпи́лити) папі́р кно́пка́ми; 2) (*звонка, электрическая и т. п.*) кно́пка, прі́тиска, (*пуговка*) гудзи́к (-ка). *Нажма́ть -ку э́лектрического звонка* – на́тисну́ти кно́пку е́лектричного дзвони́ка.
- Кно́почный** – кно́пко́вий, за́тиско́вий, прі́тиско́вий, гудзи́ко́вий.
- Кно́т**, *морск.* – кно́т (-та). *Вытяну́ть -том по спи́не* – опе́рщити, опе́резати ко́го кно́том по спи́ні.
- Кно́товый** – кно́товий.
- Кну́т** – ба́тіг (-тога́), *соб.* ба́тіжжя и ба́тожжя, пу́та, (*плеть*) нага́й (-га́я), нага́йка, малаха́й (-хая), малаха́йка, канчу́к (-ка), канту́ра, (*хлыст*) карма́ч (-ча), карма́н (-на); (*длинный бич*) батю[ю]га, бату́ра, батурме́н (-на), фа́йда, канчабу́ра, (*длинный пастуший*) байба́ра; (*опис.*) поганя́йло, лячка́, джигу́ха. [Ре́мінний ба́тіг ля́снув серед Гні́дко́вої спи́ни (Ми́рн.). Він ба́чив уже́ ва́лку сане́й з коло́дами, зі́гнуті спи́ни, підня́ті пу́ги (Коцю́б.)]. *Коне́ц -га* – шви́га́р (-ря), (*придываемый для хлопанья*) лу́скавка, пу́калка, тре́[і]пачка. *Бить, стега́ть, отстега́ть -том ко́го* – бі́ти ба́тогом, ба́тожити, ви́ба́тожити ко́го, да́ти канчу́ків ко́му; (*наказывая*) кара́ти, пока́рати ба́тога́ми (канчу́ка́ми) ко́го. *Вытяну́ть -том ко́го* – потя́гті

(зміряти) кого бато́гом. *На -те́ далеко не уедешь* – на батозі далі́ко не заї́деш; бато́гом бага́то не в'ї́деш. *-ты вьёт да собак бьёт* – байдики (байди, баглаї) б'є; байдикує; собак б'є.

Кну́тик, Кнуте́ц – батіжо́к (-жка), пужка. *Не слушался отца – слушаешься -тца* – не слухав кива, послухаєш кия.

Кнутище – батожище, батуга, батура.

Кнутобой (*палач*) – кат, ув. катюга, шмагайло.

Кнутовище – пужално, пужало, пужак (-ка), (*реже*) батожилно, батожисько, ум. пужаленце, пужальце. [Взяв чорт батіг, нехай бере і пужално (Приказка). Добряче пужаленце (Звиног).

А ти-б карого пужаком, то, може-б, і повіз краще (Липовеч.)].

Кнутяга, см. Кнутище.

Княгинин – княгинин (-на, -не).

Княгинюшка – княгиненька, княгинька, княгинечка.

Княгиня – 1) княгиня. [У його жінка княгиня, з Волині ляшка (Куліш)]. *Великая -ня* – велика княгиня; 2) (в свадебном обряде) княгиня, молодá (-дої).

Княж, Княжев, см. Князев.

Княжение – 1) (*управление княжеством*) князування. *Во время -ния кого* – за (під час) князування ко́го, за князя тако́го-то; 2) см. **Княжество 1.**

Княженика и Княженица, бот. *Rubus arcticus L.* – мамура, шведська малина.

Княжениковка – мамурівка.

Княженичный – мамуровий.

Княжески – по-князівському, по-княжому, по-князькому, по-князьки.

Княжеский и Княжий, Княжой – князівський, княжий, князький, (*редко*) княжецький, княженецький, княжівський. [З давнього письменства князівської доби віросло наше середнє письменство другої доби (Єфр.). Невпокі́йні часи князьких усобиць (Куліш). Ви не князі, ані княжого роду (Грушев.). Упала (стріла) у княжецький двір (Рудч.). Зложився вже на Україні, за княжим приводом, стан вищий по городах княжецьких (Куліш).

Княжівська дубина (Липовеч.)]. **-ский строй (система)** – князівщина (Франко).

Княжество – 1) (*область, управл. князем*) князівство, (*стар.*) князтво. [Україна була спілкою вільних князівств (Єфр.). Була тоді Волощина ще вольним князтвом (Куліш)]. *Великое -ство* – велике князівство (князтво). [Статут великого князтва Литовського (Ст. Лит.)]; 2) (*княжеское достоинство*) князівство, (*редко*) княженецтво (Куліш); 3) (*княжение*) князування.

Княжествовать и Княжить – князува́ти, (*устар.*) княжи́ти. [То ще за Батія, як князува́ли ко́лись князі (Сл. Гр.). Я князь, і мені належить княжи́ти (Грушев.)].

Княжий, см. Княжеский.

Княжить, см. Княжествовать. -ться – князува́тися. *Ему плохо -лосьь* – йому́ пога́но (зле, кепсько, недобре) князува́лося.

Княжич – княжич, княженя (-няти), княженко, князятко, (*стар.*) княжа́ (-жати). [Землі Київської держави знову збиралися в руках найбільш щасливого княжича (Грушев.). В ридвані сидів князь із княжам (Куліш)].

Княжичев – княжичів (-чева, -чеве), княженків (-кова, -кове), (*стар.*) княжати́н (-на, -не).

Княжна – князівна, (ум.-ласк.), князівночка, (*рус.*) княжна́. [Визволив князівну і оддав князю (Казка). І княжні своїй маленькій сорочечки шила (Шевч.)]. *Великая -на* – велика князівна.

Княжнин – князівнин (-на, -не).

Князев – князів (-зева, -зеве).

Князёк – 1) князик, князько́ (-ка), (*редко*) князьо́к (-зька́). [На білому острові живе собі якийсь князьо́к (Рудч.)]; 2) (*животное с необычн. для его породы цветом шерсти, оперенья; напр., ласточка, мышь*) біла ластівка, біла миша, (*воробей*) білий горобець (-бця́) и т. п.; срвн. **Королёк**; 3) см. **Конёк 3.**

- Князь** – 1) князь (-зя, *мн.* князі), (*ум.*) князик, (*ув.*) князюка. [З старіх київських князів чи ватажків пам'ятали в Київі Аскольда, Діра, Олега (Грушев.). Мій орлику, мій князику! (Г. Барв.)]. **Великий князь** – великий князь. **Князь мира сего**, **князь бесовский** – князь (володар, владар (-ря)) світу цього, сатана. **Быть -зем** – бути за князя, князювати. **Взят из грязи, да посажен в -зи** – із грязі – у князі; 2) (*в свадебном обряде*) князь, молодий (-дого). **Князь и княгиня** – князь і княгиня, князі (-зів); 3) *см.* **Конёк** 3.
- Ко** – 1) *предл.*, *см.* **К**; 2) *част.*, *см.* **Ка**.
- Коалиционность** – коаліційність (-ности).
- Коалиционный** – коаліційний. **-но** – коаліційно.
- Коалиция** – коаліція, спілка, об'єднання.
- Кобальт** – кобальт (-ту). **-товый** – кобальтовий.
- Кобелёвый**, *см.* **Кобелий**.
- Кобелёк** – пєсик, песеня (-няти).
- Кобелий**, **Кобелиный** и **Кобелячий** – пєсячий, пєський, собачий.
- Кобель** – 1) пєс (*р.* пса), собака (*м. р.*); *срвн.* **Пєс**. **Чорного -ля не вымоешь до-бела** – з чорної кішки білої не зробиш; 2) (*о самце волке, лисице и пр.*) вовк, лис и т. п.; 3) (*о человеке*) жеребець (-бця). **Этакий -бэль!** – оцє ще жеребець!
- Кобелятник**, **-ница** – собачник, -ниця, пся[ю]рник, -ниця, собачар (-ря).
- Кобенить** – 1) (*руки, ноги*) корчити, кривити, викривляти, коцюбити, кандзюбити (руки, ноги). **Его -нит**, *безл.* – його корчі (перелогі) напали; 2) (*тащить что*) тарганити, тарабанити, перти (пру, преш), тягти, волокти що.
- Кобениться** – 1) (*выгибаться, кривляться, корчиться*) викривлялися, кривітися, корчитися, коцюбитися, кандзюбитися; 2) (*чиниться, упрямиться*) комизітися, приндітися, коцюбитися, пручатися; норовітися, огурятися, опинатися. [Чи ти ба, яка нечіпаха! Ще й вона приндіться (Мова)].
- Кобеня** – 1) (*о человеке*) коміза, принда (*общ. р.*) норовістий; 2) (*крюк*) гак (-ка), *ум.* гачок (-чка), крючок (-чка).
- Кобеняк** – 1) (*сума*) торба, торбіна; 2) (*капшон*) відлога, кобень (-бня); (*одежда с капшоном*) кобеняк (-ка); *срвн.* **Капшон**.
- Кобец**, *см.* **Кобчик**.
- Кобза** – кобза, кобзіна, *ум.* кобзочка, *ув.* кобзура (Котляр.).
- Кобзарить** – кобзарювати.
- Кобзарь** – кобзар (-ря). **-ри** – кобзарі (-рів) и (*соб.*) кобзарство. [На могилі кобзар сидить та на кобзі грає (Шевч.)]. **Принадлежащий -рю** – кобзарів (-рєва, -рєве). **Быть -рём** (*промышлять кобзарством*) – кобзарювати.
- Кобра**, *зоол.*, змея **Naja tripudians** – кобра, очкар (-ря).
- Кобуз** и **Кобыз** (*тур. муз. инструмент*) – коб[п]уз (-за), коб[п]із (-за).
- Кобура** – кубура, *ум.* кубурка. [За поясом і в кубурах стриміли пістолі (Стор.)].
- Кобурный** – кубуровий.
- Кобурщик** – кубурник.
- Кобчик**, *пт.* **Falco apivorus** – кі[о]бець (*р.* кібця), кібчик (-ка). [По-над долом кібець грає (Філян.). Ось десь узявся невеличкий кібчик і високо знявся над вашою головою (Мирний)].
- Кобчиковый** – кіб'ячий. [За ними не чутно кіб'ячого гуку (Мирний)].
- Кобыла** – 1) кобила, кобилиця, лошиця, (*ув.*) кобилище, (*презр.*) кобиляка; (*годовалая*) стригуха, стрижачка, (*бесплодная*) комонниця, (*выкидывающая плод*) змітка. [Норовіста, як кобила (Номис). Як корова за телям, як лошиця за лошам (Чуб. І)]. **Из -был да в клячи** – був волóm, та став кізлом; був колись оріх, а тепер свистун. **Ты -лу кнутом, а -ла хвостом** – йому те, а він своє; 2) (*доска, на кот. наказывали кнутом преступника*) кобила, ко[і]злі (-зел и -злів); 3) (*у скорняков*) кобила, кобилиця.

Кобылѐнка – коби́льчина, (о молодой) коби́льча́ (-ча́ти).

Кобы́лий – коби́лячий. -лье́ молоко – коби́ляче молоко. -лье́ мя́со, см. **Кобы́лятина**.

Кобы́лиця – 1) см. **Кобы́ла 1**; 2) бот. **Lonicera caerulea L.** – блакитний деревник (-ку́ и -ка́), жимолость (-ти), свидь (-ди).

Кобы́лка – 1) коби́лка, лоши́чка, коби́льчина, (молодая, уж и не жеребе́нок) коби́ля (-ля́ти), коби́льча́ (-ча́ти, ср. р.). Ско́лько -ке не прыга́ть, а бы́ть в хому́те – стриба́й не стриба́й, а в голо́блі става́й (Приказка); 2) (в стру́нных му́зык. инструм., в шерсто́битном лучке) коби́лка; 3) (для снима́ния сапо́г) роззува́чка; 4) (подпорка) підпора, підпірка, (вилообразная) соха́, сі́шка, (козлы) коби́лиця, ко[і]зли (-зел и -злів); 5) (цоко́льная, карни́зная) коби́лка; 6) (гру́дная ко́сть у пти́ц) коби́лка, місто́к (-тка́); 7) энто́м. **Cicada** – коби́лка, ко́ник.

Кобы́лковый – коби́льчин, лоши́ччин (-на, -не).

Кобы́лочка, Кобы́лушка – коби́лочка, коби́лонька.

Кобы́лочный, см. **Кобы́лковый**.

Кобы́льный – коби́ловий.

Кобы́лятина – коби́лятина, коби́лина. [Що ї́ла? – Коби́лину (Номис)].

Кобя́кнуться – ге́пнути(ся), жва́кнути, бря́знути(ся).

Ков – 1) см. **Кова́ние 1 и 2**; 2) (знак от удара молотом) карб (-бу); 3) см. **Ковы**.

Кова́ло, см. **Кова́ч 2**.

Кова́льный – кова́льний, клепа́льний.

Кова́льня – кова́льня, (кузница) ку́зня.

Кова́нец – 1) кова́нець (-нця); ку́та (кова́на) бля́шка, оздо́ба з ку́того ме́талу; 2) (рыболовный крючок) ку́тий га́к (-ка).

Кова́ние – 1) кува́ння (ум. кува́нничко), ко́ванка, (преиму́щ. о холо́дной ко́вке) клепа́ння, (выковыва́нье) ви́ковування. [Кува́ння мо́лотом (Св. П.)]; 2) (подковыва́нье) кува́ння, ко́ванка, підковува́ння. [Кова́нка ко́ней одна́ що стої́ть (Сл. Гр.)].

Ков(а)ну́ть – ков(о)ну́ти, кле́пну́ти.

Кова́ный – ку́тий, кова́ний, (преиму́щ. холо́дной ко́вкой) клепа́ний, (чеканны́й) бі́тий, (выкованны́й) ви́кутий, ску́тий. [Нена́че срі́бло ку́те, бі́те і семи́крати перелі́те огне́м в горни́лі (Шевч.)]. -ный́ воз – ку́тий ві́з, кова́нець (-нця). Ва́за из -ной́ ме́ди – ку́тої ми́ді ва́за. -ный́ плато́к – (злото́м-срі́блом) га́пто́вана ху́стка. -ная́ ре́чь – ку́та (карбо́вана) мо́ва. [Пригада́йте собі́ його́ химерні́ ритми́, його́ ку́те сло́во (Ніков.)]; 2) (подкованны́й) ко́ваний, підкову́ваний, підку́тий, (о мн.) по́ковані́, по́підковува́ні.

Кова́нь, см. **Кова́ч 2**.

Кова́рник, -ни́ца – підсту́пник, -ни́ця. [Невже́ бу́де жити́ та́я підсту́пни́ця? (Л. Укр.)].

Кова́рно – підсту́пно, лука́во, облудно́, хитро́. [Не полюблю́ того́, хто так підсту́пно скориста́в з нашо́ї недо́лі (Л. Укр.). Міг-би́ я тебе́ лука́во в сі́тку хитро́ю впи́мати (Грінч.)]. -но́ обману́ть – підсту́пно обду́рити (підду́рити, ошукати́), підступо́м підійти́, хитро́щами обійти́ ко́го.

Кова́рность – підсту́пність, лука́в(н)і́сть, зрадли́вість, облудні́сть (-ости); срвн. **Кова́рство**.

Кова́рный – підступний, лука́вий, облудний, хитрий, зрадли́вий. [Підступний по́гляд твій, немов отру́та (Л. Укр.). Сичи́ш, мов га́дина підсту́пна (Л. Укр.). На його́ не ввіря́йте, він лука́вий (Звин.)]. -ный́ челове́к, -ная́ же́нщина – підсту́пна лю́дина, -на жі́нка, підступник, -ни́ця.

Кова́рство – підступ (-пу) и підступи (-пів), (часто) підсту́пність, лука́вство, облуда́, хитро́щі (-щів), лука́вність (-ности). [Все оберну́ в інтри́гу я та в підступ (Кулі́ш). Знаю́ я тепе́р всі підступи́ лука́ві римські́ (Л. Укр.). Облудний і на найни́жчі підступи́ здатний чо́ловік (Єфр.). Ші́ллерова дра́ма: «Підсту́пність і коха́ння» (Крим.). В мої́х слова́х не зна́йдете лука́вства (Кулі́ш). Що й ка́зати! Лука́вности́ є ба́гато в лю́дях (Звиног.)].

Кова́рствовать, см. **Ковы́ строи́ть**.

- Кова́тель** – кува́ч (-ча), (*часто ирон.*) клепа́ч. [Не кова́ль, а так, клепа́ч! (Звин.)].
- Кова́ть** – 1) кува́ти *и (реже)* ку́ти (кую́, кує́ш), (*преимуц. о холодной ковке*) клепа́ти (-паю́, -пає́ш *и* кле́плю, -плє́ш), (*выковывать*) ви́ковувати що́. [Ой, кова́лю, ще й ти, ковалє́ньку, чом не кує́ш за́ліза тонє́нько? (Гнід.). Князь Бори́с усе́ плуги́ кува́в та лю́дя́м дава́в (Номис). Ва́жкі́ його́ уда́ри нас ку́ють мов те за́лізо (Франко). У тій ку́зні кова́ль кле́пле (Франко)].
-ва́ть *гвозди, подковы* – кува́ти (ви́ковувати, ви́робляти) цвя́хи (цвя́шки, гві́здки), підко́ви.
-ва́ть *жорнов* – на́сікати млино́вий ка́мінь (*и жорно*). -ва́ть *в два, в три молота* – кува́ти *в два, в три молота*. **Куй желе́зо, пока горячо** – кова́ль кле́пле, по́ки те́пле; куй за́лізо, коли́ горя́че (Приказки); 2) (*подковывать*) кува́ти (ку́ти), підко́вувати ко́го. [Я ба́чила, хтось до вас стро́като́го коника́ приво́див ку́ти (М. Вовч.)]; 3) (*о мерных ударах, голосе*) кува́ти (ку́ти), (*о мерном трещанье шашия, сверчка, кузнечика и т. п.*) с[ц]ві́рчати, співа́ти, трі́щати. [З гру́бих голо́сів ви́риває́ться й кує́, як у дзвони́к, моло́дий, приє́мний контра́льто (Васильч.). Ці́лу ні́ч співа́ цві́ркун, і спа́ть не дає́ (Звин.)]. **Кованний**, *прич.* – ко́ваний, ку́тий, клепа́ний; підко́ваний.
- Кова́ться** – 1) (*выковываться*) кува́тися, клепа́тися, ви́ковуватися. [Не кує́ться, да́к плє́щється (Номис)]; 2) (*подковываться*) кува́тися, підко́вуватися, бу́ти підко́вани́м.
- Кова́ч** – 1) кува́ч, (*кузнец*) кова́ль; 2) (*молот*) кова́ло, кува́ч, вершля́г, вели́кий мо́лот; 3) (*самец*) са́мець (-мця́), са́мчик.
- Кова́чество** – 1) кува́ння; 2) ковалюва́ння.
- Ковбо́й, -бо́йский** – ковбо́й (-бо́я), -бо́йський.
- Ковбо́йка** – ковбо́йка.
- Кове́р** – кі́лим (-ма), (*устар.*) коб[в]е́р (-б[в]ра́), (*из грубой шерсти, как попона*) ко́ц (-ца́), (*половик*) хо́дник (-ка), (*длинный на скамью*) пола́вочник (-ка). [Підло́га уся́ була́ вистє́лена кі́лима́ми (Ор. Лев.). Зе́лений по зе́млі весна́ кі́лим розсти́лає (Шєвч.)]. **Персидський -ве́р** – пе́рський кі́лим. **Гобелєновський -ве́р** – го́блєнівський кі́лим, го́блєн (-на). **-ве́р-самолєт** – кі́лим-лі́тун, кі́лим-лі́так. **Занима́ться выделкой -ров (домотканных)** – коца́рюва́ти. **Заня́тие выделкой -ров (домотканных)** – коца́рюва́ння, коца́рство. [Коца́рство ко́ли́сь го́дува́ло оту́течки кі́лька лю́де́й по на́ших се́лах (Харкі́вщ.)].
- Кове́ркание** – 1) лама́ння, ні́вечє́ння, тро́щї́ння, псува́ння; (*корченье*) ко́рчє́ння; 2) (*слов, языка*) пере́кручува́ння, пере́коверс[з]ува́ння, пере́верта́ння, ви́верта́ння, лама́ння, (*калеченье*) ка́лічє́ння, ні́вечє́ння (слі́в, мо́ви).
- Кове́ркать и Кове́ркивать** – 1) гну́ти, лама́ти, ні́вечити, тро́щї́ти, псува́ти що́; (*корчить*) ко́рчити, криві́ти що́; 2) (*слова, язык*) пере́кручува́ти, пере́коверс[з]ува́ти, пере́верта́ти, ви́верта́ти, лама́ти, (*калечить*) ка́лічити, ні́вечити (сло́ва, мо́ву). [Як він украї́нське сло́во пере́коверзує́ (Кулі́ш). Його́ (ім'я) ні́хто не мо́же ви́мовити і стра́шенно пере́верта́ (Грінч.). По ха́ті розно́си́лись ла́мані уривки ла́маних чу́дних фра́з (Н.-Лєв.)].
- Кове́ркатся** – 1) *см.* **Кобе́ніться 1**; 2) (*о словах, языке*) пере́кручува́тися, пере́коверс[з]ува́тися, пере́верта́тися, ви́верта́тися, лама́тися, (*калечиться*) ка́лічитися, ні́вечитися.
- Кове́ркот, -товый** – коверко́т (-ту), -товий.
- Кове́рник, -ница, см. Кове́рщик, -щица.**
- Кове́рный, см. Ковро́вый.**
- Кове́рщик, -щица** – кі́лі́мник, -ни́ця, кі́ліма́р (-ря́), -ма́рка, кі́лі́мка́р, -ка́рка, (*изготовитель, -ница ковров грубой выделки*) коца́р (-ря́), -ца́рка [Жі́нка – тка́ля, дочка́ – кі́лі́мни́ця (Номис)].
- Ковка** – 1) *см.* **Кова́ние 1 и 2**. **Желе́зо хоро́шей -ки** – за́лізо до́брої ко́ванки, до́бре ві́куте (ску́те) за́лізо; 2) (*собир.*) ко́вань (-ни); (*металлич. оковка*) оку́ття, за́ківка.
- Ковкий** – ко́вний, ко́вкий. [Це́ за́лізо ко́вке, а це́ ломке́ (Дніпропетр.)]. **Золото са́мый -кий ме́талл** – зо́лото – найко́вні́ший ме́талл.

Ковность – ковність, ковкість (-ости).

Ковня, см. **Наковальня**.

Ковочный, см. **Ковальный**.

Коврига – 1) (*целый хлеб*) хліб, хлібіна, бухан, (зап.) бохон, (*небольшая*) хлібеня (-няти), хліб'я (-б'яти), буханець (-нця) (зап. бохонець), буханка, кулідка; *срвн.* **Коровай**. [Борошна тільки на раз, та й то хлібіни на дві (Грінч.). Собака взяв з столу буханець хліба (Грінч.). Візьми з собою буханку хліба (Липовеч.); 2) (*ломоть хлеба*) скиба, партіка, шмат хліба.

Коврижка, -жечка – 1) (*хлебец*) хлібеня (-няти), буханка, буханочка; скибка, скибочка, шматок хліба; *срвн.* **Коврига 1** и **2**; 2) (*пряник*) пряник, пряничок, (зап.) пірник, пірничок (-чка), (*медовый*) медяник, медівник, медяничок, медівничок (-чка); *срвн.* **Пряник**. *Ни за какие -жки* – ні за що в світі; ні за які хвіги-миги.

Коврижный – буханцевий.

Коврик – килимок (-мка), килимець (-мця), (*грубый шерстяной*) коцик (-ка). [Сплітали собі щось подібне до роґожок або килимків (Л. Укр.). Кругом стін лави з спинками, килимцями позастелювані (Грінч.)]. **-рик для молитвы** – молебний килимок, молитовничка.

Ковровщик, см. **Ковёрщик**.

Ковровый – килимовий. **-вый платок, диван** – килимова хустка, килимовий диван. **-вая скатерть** – килим, килимова скатертіна (скатерка). **-вая лестница** – встелені килимом сходи. **-вое производство** – килимарство. **-вая фабрика, мастерская** – килимова фабрика (робітня), майстерня *или просто* килимівня, килимарня (-ні).

Ковчег – 1) (*ларец*) ковчег (-га), скриня. [І зроблять вони скриню із дерева акації (Св. П.)]. *Ноев -чег* – Ноїв ковчег (корабель (-бля)). [Ной примостив у маленькому ковчегу всіх звірів на світі (Крим.)]. **-чег завета** – ковчег (скриня) заповіту. [Новітній храм? без святощів прадавніх? без скрині заповіту й херувімів? (Л. Укр.)]. **-чег с преждеосвященными дарами** – дарохранильниця, дарохоронильниця; 2) (*киот*) кіота, божник (-ка).

Ковчежец – ковчезок (-жка), скринька; *срвн.* **Ларчик**.

Ковчезный – 1) ковчезовий, скриньковий; 2) кіотовий.

Ковш – 1) ківш (*р. ковшá*), коряк (-ка), ко[і]рець (*р. ко[і]рця*); (*черпак*) черпак, (*для вычерпывания, воды из лодки*) відливало, шпол, шполик, корячок (-чка), черпальце. [Яких тільки ковшів він не вирізував! (Сл. Ум.). Льохи, шинки з шинкарками, з винами, медами закупили запорожці та й тнуть коряками (Шевч.)]. *Чужим добром подносит -шом* – чужими пирогами свого батька поминати; 2) (*разливательная ложка*) ополоник, (зап.) вариха; 3) (*на мельнице*) кіш (*р. кошу и коша*); 4) (*для поднятия жидких, сыпучих и твердых тел*) корець, коряк; 5) *охотн.* – си[і]льце на тетер; 6) (*залив*) округла (кругляста, круглобока) затока, заводь (-ди); 7) (*в трюме судна*) лляло.

Ковшевой – ковшовий, коряковий, кі[о]рцевий.

Ковшик (*сосуд*) – ківшик, корячок (-чка), кірчик, (*маленький деревянный для питья водки*) михайлик; (*черпачок*) черпачок (-чка). [На поясі ніжик і ківшик з ліка (Л. Укр.). Кожному гостю по корячку (Стор.)].

Ковщик – кувач (-ча).

Ковы – підступ (-пу) и підступи (-пів), лукавство, хитрощі (-щів), підкопування (під) коґо, злий (лихий) умисел (-слу) на коґо. *Строить -вы* – кувати лихо проти (на) коґо, копати (рити) проти коґо, під ким, на коґо, умишляти (зле, лихе) на коґо; *срвн.* **Подкапываются под кого**. [Десь далеко кується проти вас лихо, розставляє свої сільця чиясь підступна ворожнеча (Крим.)].

Ковыка – кавика.

Ковыливать, см. **Ковылять**.

Ковылина – ковиліна, тирсіна.

Ковылистый, Ковыловатый – ковилістий, тирсістий.

Ковыль, бот. *Stipa pennata* L. – ковила́, кови́ль (-лю́), (собир. кови́лля), тирса́, кійло́, шовко́ва трава́; (иссохший прошлогодний) свисту́ха. [За порослим очеретами й осокою ставком буяли пишною ковиліою барвісті цілинні степи́ (Черкас.). Косим, братці, ми кови́ль – та й поїдем в Крим по сіль (Пісня). Про що тирса шелестіла (Черкас.). Погляд був соколи́ний, а ус такий, що вітер маяв їм, як кійлом (М. Вовч.)]. *Одно растение, один стебель -ля, см. Ковылина. - выль лесной, бот. Avena pubescens* L. – вівсюнець (-нця́). о[ві]всю́г (-га́), овес́ (р. вівса́) заячий.

Ковылье – ковила́, тирса́, кови́лля (ср. р.).

Ковыльнуть – шкандибну́ти, шку[а]тильгну́ти, шкатульгну́ти.

Ковыльный – ковилі́вий, тирсо́вий, тирся́ний, кійло́вий, **-ная земля** – цілинна́ земля́, цілина́.

Ковыляние – шкандибання́, шку[а]тильгання́, шкатульгання́, кульгання́, накульгування́, канделя́ння, дібання́, кривуля́ння, (провинц.) качуля́ння, кабуля́ння, кабутання́, коливання́.

Ковылять – 1) (прихрамыва́ть) шкандибати́, шку[а]тильгати́, шкатульгати́, кульгати́, накульгувати́, канделя́ти, дібати́, кривуля́ти, (провинц.) качуля́ти, кабуля́ти, кабутати́, коливати́. [В одній свитині іде Катря, шкандибає (Шевч.). Як подумаю шкати́льгати́, дак аж у душі холодіє (Борзенц.); 2) перебива́тися, перемага́тися, кала(н)гати́; срвн.

Перебива́ться 2. Ковыляющий – прич. той, що шкандибає *и т. п.*; суц. шканди́ба, кульга́ (общ. р.), петельгу́зий (-зого).

Ковыляться, безл. – шкандибати́ся, шку[а]тильгати́ся, шкатульгати́ся.

Ковырнуть, см. **Ковырять**.

Ковырялка – копірса́лка, колупа́лка.

Ковыряние – 1) копірса́ння, колупа́ння, шпо́ртання, до́вбання, длу́бання, долуба́ння, шкалуба́ння, копіря́ння, чо́впанья, ко́рпанья чо́го, у чо́му; 2) (лапте́й) плеті́ння; 3) (о мешкотной работе) копірса́ння чо́го, копі́ткє по́ранья коло́ (біля) чо́го, з чим, у чо́му, длуба́ння коло́ чо́го.

Ковырять, ковыривать, ковырнуть – 1) копірса́ти, копірсну́ти, колупа́ти, колупну́ти *и* уколупа́ти, шпо́ртати, шпортну́ти, до́вбати, длу́бати, долуба́ти, шкалуба́ти, копіря́ти, чо́впати, ко́рпати що́ чим *или* у чо́му, шпо́ртати́ся, до́вбати́ся *и* до́вбти́ся, длу́бати́ся, долуба́ти́ся, по́рпати́ся у чо́му. [Зігнувшись візник копірса́в щось у ко́лесі пальцем (Коцюб.). Копірсну́в залізно́ю лопато́ю раз та вдру́ге (Грінч.). Сиди́ть ба́ба на поро́зі, зе́млю колупа́є (Рудан.). Го́лкою потро́ху шпо́ртаю́ (Дніпропетр.). Поча́в долуба́ть; продо́луба́в таку́ вже дірочку́ що́ й кулак улі́зе (Грінч.). Нагну́в го́лову і поча́в до́вбати́ся у зе́млі (Васильч.)]. **-рять в носу, в зубах** – колупа́ти, до́вбати (длу́бати, до́вбати́ся, до́вбти́ся ко́рпати) в но́сі (вульг. ко́зи гнати), у зубах, (продлу́бувати зу́би). [Чо́го ти в но́сі длу́баєш? (Сл. Гр.). Горо́вий, ось, у сі́нях до́вбеться в но́сі (Тесл.). Сиди́ть та зу́бки продо́лубує (Звиног.)]; 2) (лапте́й) плести́ (лича́ки); 3) (делать мешкотно) копірса́ти що́, копі́ткє порати́ся коло́ (біля) чо́го, з чим, у чо́му, длу́бати(ся) коло́ чо́го, шпо́ртати́ся коло́ чо́го, з чим, чо́впти́ся з чим, (ирон.) му́чити що́; срвн. **Возі́ться 3.** [Коло́ чо́го він там длу́баєтьса́? (Сл. Гр.). Вже трэ́тє днину́ му́чить вона́ оту́ сорочку́ (Звин.)]. **-ряй, что ли!** – роби́ швидше!

Ковыряться – 1) копірса́ти́ся, колупа́ти́ся, шпо́ртати́ся, до́вбати́ся *и* до́вбти́ся, длу́бати́ся, долуба́ти́ся у чо́му; 2) (делать мешкотно, биться над чем) длу́бати(ся), копі́ткє порати́ся коло́ чо́го; срвн. **Ковырять 3.**

Когда – 1) *нрч. вопрос.* – коли́? **-да́ вы приде́те?** – коли́ ви при́йдете? **-да́ же?** – коли́-ж? **Да и -да́ же работатъ?** – та й коли́-ж (та й коли́ його́) пра́цювати́? **-да́ бы?** – коли́-б? 2) *нрч. врем. указат. и неопредел.* – коли́. **Вот -да́** – от (ось) коли́, аж от (ось) коли́. [Аж ось коли́ до́відався, а то все не знав (Сл. Гр.)]. **-да́ есть, а -да́ и нет** – коли́ є, а коли́ й нема́. **-да́-то** – коли́сь, коли́сь-то. [Було́ коли́сь – в Украї́ні реві́ли гарма́ти (Шевч.). Коли́сь-то було́, та тепе́р загуло́ (Приказка)]. **Бывший -да́-то** – коли́шний. **-да́-либо, -да́-нибудь** – коли́, коли́сь, коли́-небу́дь, бу́дь-коли́, (редко) либо́нь-коли́. [Зосмілю́сь вас спита́ти: ви ба́чили коли́ дочку́

Баптіста? (Куліш). Люби́, ко́го зна́єш, та не смійся на́до мно́ю, як ко́ли згада́єш (Шевч.).
Зайдите ко мне -да-нибудь – зайдіть до мене коли́(сь), коли́-небудь. *-да-нибудь вы пожалеете об этом* – коли́сь ви пожалуєте за цим. *Если вы -да-либо осмелитесь это сделать* – якщо (як) ви на́смлі́тесь ко́ли зробі́ти це. **Когда прислать вам эту книгу?** *-да-нибудь;* *-да-нибудь пришлёт* – коли́ присла́ти вам цю кни́жку? – коли́-небудь; коли́сь пришлете. *Более чем -да-либо* – бі́льш ніж коли́ (бу́дь-коли́). *-да бы то ни было, -да ни есть, -да-угодно, -да-попало* – а́бі-ко́ли (бу́дь-коли́), хоч ко́ли, ко́ли припаде́, ко́ли тра́питься. [Та́кі розмо́ви одна́ково бу́ли-б велі́ся не ті́льки тепе́р, але й бу́дь-коли́ (Крим.)]. *Кое-когда, см. отдельно; 3) нрч. относит., союз врем.* – як, коли́, (*редко*) що, де. [Бу́ли зо́лоті́ ві́кі, як пі́сня і сло́во бу́ли у ша́нобі (Л. Укр.). Як поба́чив він дівчи́ну, спини́вся (Крим.). При́йде час, ко́ли з бі́лих дівочі́х ру́к спаду́ть кайда́ни (Грінч.). Рабо́чої до́бі, що лю́дей в се́лі ні́кого нема́є, – він са́м со́бі хо́дить (М. Вовч.). Де Хри́сто́с роди́вся, той де́нь пра́зднуемо́ (Чуб. III)]. *-да – тогда* – коли́ – тоді́, як – тоді́. [Ко́ли хлі́б, тоді́ й ро́зум (Номіс). На́ш кра́й коха́ли ми й тоді́, як ви ще ка́шку ї́ли (Са́мійл.)]. *-да – то* – коли́ – то, як – то. [Як і́де, то під не́ю аж зе́мля сту́гоніть (Н.-Лев.)]. *А -да, -да же* – а коли́, коли́-ж. *В ту минуту, -да я выходил* – в ту хви́лину (то́ї хви́лини), як (ко́ли) я ви́ходив. *Настанет день, -да мы увидимся* – на́стане де́нь (дні́на), ко́ли (що тоді́) ми поба́чимось. *Вы должны слушаться, -да вам приказывают* – ви по́винні слуха́тися, ко́ли ва́м на́казують. *-да вам угодно* – коли́ ва́м о́хота. *-да ни* – хоч ко́ли, (*реже*) ко́ли не. *-да к вам ни зайдёшь, вас нет дома* – хоч ко́ли за́йдеш до ва́с (ко́ли до ва́с не за́йдеш), ва́с нема́ вдо́ма (то все́ нема́є ва́с удо́ма). *-да бы ни* – хоч-би́ ко́ли, хоч ко́ли-б, ко́ли-б не. *Примите его, -да бы он ни пришёл* – при́йміть йо́го, хоч-би́ ко́ли (хоч ко́ли-б) він при́йшов. *-да бы* – ко́ли-б. *Не было такого случая, -да бы я не был рад видеть вас* – не бу́ло тако́го ви́па́дку, що́б я не бу́в ра́дий ба́чити ва́с; 4) *союз условн.* – коли́, як, якщо́, (*ведь*) що; *см. Если.* [Чи-ж ва́рто бу́ло жа́лкува́ти за ми́нулим, ко́ли воно́ вия́вило се́бе ба́нкру́том? (Є́фр.). Як по́ді́лимось ми пра́цею й нау́кою, то аж тоді́ бу́де на сві́ті до́бре всі́м (Н.-Лев.). Де вже ти мені́ по́мо́жеш, що́ у мене́ нема́ ні́чого (Рудч.)]. *А -да так, то* – а ко́ли (як, якщо́) та́к, то. *В случае, -да он придёт* – якби́ він при́йшов; у то́му ра́зі, як він при́йде. *-да бы* – якби́, ко́ли-б, що́б, якби́-що, (*зап.*) ко́би, ко́б. [Якби́ я хоч на хви́лину ски́нув це́й за́лі́зний па́нцер, кро́в-би́ кину́лась пото́ком (Л. Укр.)]. *-да бы вы знали, как он зол* – якби́ (ко́ли-б) ви зна́ли, я́кий він зли́й. *-да бы не* – якби́ не, ко́ли-б не, якби́-що не, що́б не, (*зап.*) ко́би не. [Якби́ не ті́ лі́та ва́жко́ї му́ки, то я са́м при́сяг-би́ ні́ні, що́ се́ бу́в со́н (Франко). Ко́ли-б не він – на́дгробо́к укрив-би́ дво́х па́нів (М. Ри́льськ.). Мо́же воно́ бу́ло-б і га́рні́ш, якби́-що я зо́всім не роди́лася (Крим.). Ви хі́ба забу́ли, що́, ко́б не ми, то ва́м-би́ бу́в кі́нець (Воро́ний)]. *О -да бы!* – о, якби́! о, ко́ли-б! що́б! бо́дай!

Когдашний – коли́шний. [Згада́ли чо́р-зна́ коли́шне́ (Котля́р.)].

Кого́ (*род. и вин. п. от вопрос., относ. и неопредел. мест. Кто*) – ко́го́, (*то́лько после предлогов*) ко́го; *срвн. Кто. Кого́ вы видели? От кого́ это вы слышали?* – ко́го́ ви ба́чили? Від ко́го це́ ви чу́ли? *Солгать – ничего, было б на -го* – збре́хати – ні́чого, бу́ло-б на ко́го. *Какой у -го характер, таковы и поступки* – я́ка в ко́го (я́ка ко́му) вда́ча, та́ка й пове́ді́нка (та́кі й вчи́нки). *Тот, -го вы любите* – той, ко́го́ ви лю́бите. *Быть (пойти) в -го* – уда́тися, уроди́тися в ко́го. *-го-то* – а) *вопрос.* – ко́го-то́?; б) *неопредел.* – ко́го́сь. *-го-либо, -го-нибудь* – ко́го́, ко́го́сь (*после предл. также: ко́го, ко́го́сь*), ко́го-не́будь, бу́дь-ко́го́, ко́го-бу́дь. *Не видели ли вы здесь -го-нибудь?* – чи́ не ба́чили ви ту́т ко́го́? *Спросите у -го-либо из знакомых* – спи́тайте́ у ко́го́(сь) і́з знайо́мих. *-го попало* – бу́дь-ко́го́, ко́го-бу́дь, а́бі-ко́го, (*диал.*) ко́го́ по́пада. *-го угодно, -го ни есть* – ко́го́ хо́ч, бу́дь (бу́длі)-ко́го́, а́бі-ко́го, (*вульг.*) ко́го́ за́вго́дно. *-го-кого́ только там не было* – ко́го́-ко́го́ ті́льки та́м не бу́ло. *-го-кого́ зовут, а нас мимо* – ко́го́-не-ко́го́ (де́-не-ко́го) клі́чуть (запро́шують), а на́с обмина́ють.

Когорта – ко́горта. [Ті́ шко́ли, ві́дки ви́йшли лю́тих псі́в на на́с ко́горта́ (Франко)].

Коготок – кі́гтик, па́зурчик. *-ток увяз, всей птичке пропасть* – кі́гтик за́стряг – про́пав птах.

Коготь – 1) кіготь (-гтя), (ув. кігтяка), пазур (-ра), драпець (-пця), (хищной птицы также) шпoня, (задний на лапе у собаки) котик. [Змордована душа билася, як пташка в кігтях у кішки (Грінч.). Парубка гріх пазурами за серце вхопив (Дніпр. Ч.). Кіт менé подрапав своїми драпцями (Звиног.)]. -**ти** орла, льва – кігті (пазури) (в) орла (орлові, орлячі, орлині), (в) лева (левові, лев'ячі, левині). В -**тях** капитализма – в пазурах (у) капіталізму. Удар -**тями** – удар кігтями, пазурами. *Острить -ти на кого* – гострити кігті на ко́го. [На неї уже давно чорти кігті гострять (Сл. Гр.)]. *Вонзить -ти в кого, схватить -тями кого* – уп'ястися кігтями (пазурами) в ко́го, с[в]хопити кігтями (пазурами), запазурити ко́го. [Тепер вони менé зовсім запазурять (Канівщ.)]. *Держать кого в -тях (перен.)* – тримати ко́го в шорах. *Попасть в -ти кому* – попа́стися ко́му в кігті, в пазурі. *Не имеющий -тей* – безпазурий: 2) (у багра и т. п.) гак (-ка), крюк; 3) **когти** (снаряд) – кігті (-тів) (залізни).

Когтистый – кігтистий, пазуристий.

Код – код (-да).

Кода, муз. – кода.

Кодак, фотогр. – кодак (-ка).

Кодеин – кодеїн (-ну).

Кодекс – ко́декс (-су); (свод законов) ко́декс (повна збірка) зако́нів. *Юстинианов -декс* – Юстиніанів кодекс. *Гражданский -декс Советских Республик* – Цивільний Ко́декс Радянських Республік.

Кодифікатор – кодифікатор (-ра), складач збірника зако́нів.

Кодифікаторский – кодифікаторський.

Кодификационный – кодифікаційний.

Кодифікація – кодифікування, *оконч.* скодифікування; кодифікація.

Кодифіцировать – кодифікувати, *сов.* скодифікувати. **Кодифіцированный** – (с)кодифікований. -**ться** – кодифікуватися, бути скодифікованим.

Кое-где – подекуди, дв-не-де(сь), де-де, декуди, місцями. [Гранітні статуї були пофарбовані тільки подекуди (Л. Укр.). Подекуди є ще вишні (Звиног.). Тіхо навкруги, мертво; лиш де-не-де прокинеться пташка (Коцюб.). І блідий місяць на ту пору із хмари де-де виглядав (Шевч.). Холера декуди викидається (Дніпропетр.)].

Кое-как – аби-як, так-сяк, сяк-так, будь-як, як-не-як; (*как-нибудь*) як-небудь, якось, якось-то. [Розташувавшись аби-як нашвидку в своїх покоїках, Раїса рано лягла у ліжко (Коцюб.). Взяв сокиру, та й полагодив аби-як (Сл. Ум.). Б'ється, як риба об лід, щоб хоч так-сяк обтесати хлопців (Грінч.)]. *Перебиваться, существовать кое-как* – сяк-так перебуватися.

Кое-какой – (*некоторый, известный*) деякий, який-не-який; (*пустячный*) такий-сякий, сякий-такий, який(сь), (*с отрицанием*) аби-який. [Деякий матеріал до міркування про се (Грінч.). Дороги хоть не знайшов, та деякі стежиночки натрапив (М. Вовч.). Сяка-така напасть та спати не дасть (Номис). Було хазяйство так якесь в його (М. Вовч.). З його не аби-який чоловік вийде (Сл. Ум.)]. *Я рассчитываю получить от него кое-какие сведения об этом* – я сподіваюся дістати в його (в нього) деякі відомості про це.

Кое-когда – коли-не-коли, деколи, інколи, часами, десь-не-десь, десь-колись, вряди-годи. [І сліпа курка деколи знайде зерня (Приказка)]. *Бывающий -да* – деколишній.

Кое-кто – дехто (*р.* декого, *д.* декому *и т. д.*), денехто (*р.* денекого), декот(о)рий, деякий(сь), подеякий, хто, хтось, хтось-не-хтось. [Ще дехто скаже: «Авже-ж що так!» (Грінч.). Між вас денехто вбачав менé, як воював у полі (Куліш)]. **Кое у кого, кое с кем, кое о ком** – де в кого *и* в декого, де з ким *и* з деким, про декого *и* де про ко́го. [Не стане куль – червінцями тоді стрілятимем, – їх де в кого багато (Грінч.)].

Кое-куда – декуди, куди-не-куди, аби-куди. [Так усі декуди й розійшлись (Сл. Гр.). Мені хоч аби-куди, аби в хату, та на піч (Сл. Ум.)].

Кое-чей – дечий, чий(сь).

Коечный – ліжковий, койковий, тапчановий; *срвн.* **Койка**.

Кое-что – дещо (дечого, дечому *и т. д.*), денешо (*р.* денечого), аби-що (*р.* аби-чого), дещиця, абищиця (-ці), що(сь). [З нього Хафиз теж дещо позичав для своєї поезії (Крим.). Треба дечого закупити ік весілля (Н.-Лев.). Попросив старого, щоби приніс горівки, ковбаси і ще денешо до їди (Франко). Будеш там робити аби-що, – от аби не гуляти (Сл. Гр.). Хоч дещицю я, може, добре знаю (Самійл.)]. **Кое к чему** – до дечого *и* де до чого. **Кое с чем** – де з чим *и* з дечим. **Кое от чего** – де від чого *и* від дечого. **Кое о чём** – про дещо *и* де про що. **Кое на чём** – де на чому *и* на дечому. **Кое в чём** – де в чому *и* в дечому; (*кое-где*) подекуди. [Впевнитись, чи вчинки та їхні мотиви цілком однакові, чи тільки подекуди схожі (Наш)]. *Может быть из этого кое-что и выйдет* – може з цього й вийде що(сь), може що й вийде з цього.

Кожа – 1) (*внешний покров челов. и животных, выделан. шкура*) шкура, (*ум. и для обозначения деликатности или тонкости выделки*) шкурка, шкурочка, (*зап.*) шкіра, шкірка, шкірочка. [З одного вола двох шкур не деруть (Номис). Лежав довго на сонці, попик собі шкуру (Звин.). Ці палятурки треба зробити з шагреньової шкурки (Крим.)]. *Сырая, невыделанная -жа животных, или выделанная -жа с шерстью* – сирова, невичинена (невиправлена) шку[і]ра; *специальнее: (конская)* шкапіна (-ни), шкаповина, (*коровья*) яловиця, (*козлиная*) козлина, козлятина (-ни), (*ягнячья, мех*) смух (-ху), смушок (-шку), (*овечья*) линтвар (-р'я), (*ум.*) линтварець (-р'ця), линтварик, (*старой овцы*) стариця. *Выделанная -жа* – вичинена (виправлена, вигарбувана) шку[і]ра; *специальнее: (сапожный товар)* товар (-ру), ремінь (-ме[і]ню *и* -ме[і]ня). [Піду, може де товару дістану на чоботи (Борзенц.). Чоботи з простого реміню, не бельгійки (Звин.)]. *Дублёная, соковая -жа* – віддублена шку[і]ра, дубленець (-нця) (Верхр.). *Сыромятная, квасцованная -жа* – сириця (*ум.* сиричка, сириченька), сировиця, сирівець (-вцю *и* -вця), лімарщина. *Замшевая -жа* – замшова шку[і]ра (шкурка), замша. *Изнанка -жи* – низ (-зу), спід (*р.* споду) шку[і]ри, бахтарма (-ми). *Отрезанная полоса -жи* – ремінь, х[к]вашія, (*ув.*) ременяка, х[к]вашіяка. *Кусок, доскуток -жи* – шкур(л)ат (-та), шкураток (-тка), шкуратина, *ум.* шкураточок (-точка), шкуратінка; *соб.* шкураття. [Дметься, як шкур(л)ат на огні (Номис). Нікчемний шкураток (Крим.). Позбирав шкураття (Сл. Гр.)]. *Снимать, снять, сдирать, содрать -жу с павшего или убит. живот.* (*и в перен. знач.*) – білувати, оббілувати когo. [Сивого коня білували (Рудч.). Спіймавсь – здеруть із тебе шкуру, оббілюють до-чиста (Коцюб.)]. *С живого -жу дерёт (перен.)* – живого білує; з живого шкуру дере. *Выделявать -жи, см. Выделявать 1.* *Заниматься выделкой кож* – а) *см.* **Кожевничать**; б) *см.* **Скорнячить**. *Цвет -жи* – колір (-льору) шку[і]ри. *Нежная -жа* – ніжна шку[і]ра. *Гусиная -жа (от холода)* – сироти (-ріт), пасюрки (-рок), гусяча шку[і]ра. [Так холодно, що в мене аж сироти повиступали (Звин.)]. *На нём только -жа да кости* – він худий, як тріска (як трістя); він – сама снасть. *Ни -жи, ни рожги* – ні з очей, ні з плечей (Приказка). [Такє, бачте, воно непоказне: ні з очей, ні з плечей (Кон.)]. *Из -жи лезть* – рватися з шкури, з-під шкури п'ястися. [Люди аж рвуться з шкури на полі (Кон.). І засіяв, і волочить, із-під шкури пнеться (Рудан.)]. *Из -жи вон лезет (о толстяке)* – із шкури преться. [Так обріс тілом, що аж із шкури преться (Кон.)]. *Мороз по -же дерёт, см. Драть. Мороз по -же подирает* – (аж) морозом усипає; мов снігом тре; *см.* **Подирать**; 2) (*плодов, клубней и т. п.*) шку[і]рка. лушпайка, лушпінка, *соб.* лушпайя (*ср. р.*), лушпиння; *см.* **Кожница 4** *и* **Кожура 1**. *Девичья -жа, фарм.* – проскурняковий (люкрицевий) повіддяник, проскурнякова (люкрицева) пастила.

Кожан – 1) (*кожаная куртка*) шкуратянка, кажанок (-нка); 2) *зоол.* – кажан; *срвн.* **Мышь летучая. -жан** *двуцветный, Vespertilio murinus L.* – лилик двобарвний. **-жан** *позднолетающий, Eptesicus serotinus Schreb.* – кажан гірський (пізній).

Кожанеть – шкуравіти.

Кожанец – кажанок (-нка); *см.* **Кожан 1** *и* **2**.

Кожанец – шкуратяна (шку[і]ряна) валізка.

Кожанка – (*куртка*) шкуратянка.

Кожанка – 1) шкуратяний (шку[і]ряний) боклажок (-жка); 2) **Кожанки**, см. **Голиця 1**.

Кожаний – шкуратяний, шкуряний (*зап.* шкіряний), ремінний. [Славні бубни за горами, а зблизька шкуратяні (Номкс). Скарб многоцінний, в міх шкуратяний зашитий (Франко). Він шкуратяною рукавицею своєю швидко втер їх (сльози) (Крим.). Гаранник шкуряний (Етн. Зб.). Шкіряні ходаки (*лапти*) (Франко). Почепив на плече шкіряну торбу (Коцюб.). В пана є ремінне відро (Звин.). Ремінна торба (Коцюб.)]. **-ная амуниція** – шкуратяна (шку[і]ряна) амуніція. **-ные ботинки** – шкуряні черевіки. **-ний клапан** – хлипак (-ка). **-ная куртка** – шкуряна куртка. **-ные обрезки**, см. **Обрезок**. **-ный переплет** – шкуратяна оправа; см. **Переплет 3**. **-ный пояс**, см. **Пояс 1**. **-ный товар** – (шку[і]ряний) товар (-ру), крам (-му), (*сапожн.*) шевський товар, шевський крам, ремінь (-ме[і]ню и -ме[і]ня), соб. реміння и реміняччя (-ччя). [Купив товару на черевіки (Шейк.). Оце купив реміню, чоботи пошію (Харківщ., Звин.)].

Кожеватость – шку[і]руватість, шкурковатість.

Кожеватый – шку[і]руватий, шкурковатий.

Кожевен(н)ый – чинбарський, гарбарський. **-ный завод**, см. **Кожевня**. **-ное производство** – шкуряне (*зап.* шкіряне) виробництво. **-ный ряд** – крамниці з шкуряним товаром (*реже* крамом). **-ный товар**, см. **Кожаний товар**. **-ная торговля** – шкуряна торгівля, торгівля шкуряним товаром (крамом); (*лавка*) крамниця з шкуряним товаром (крамом). **-ное дерево** (*дерево*), бот. **Rhus Cotinus** – рай-дерево, скмпія, шевське дерево.

Кожевина – шкапа, шкапина, шкапійка.

Кожевник, -ница – 1) (*выдел. кожи*) чинбар (-ря), чинбарниця, гарбар (-ря), гарбарниця; (*жсена -ка*) чинбаріха, гарбаріха 2) (*работ. в кожевен. производстве*) шку[і]ряник (-ка).

Кожевников – чинбарів, гарбарів (-рева, -реве).

Кожевница, см. **Кожевник**.

Кожевницын – 1) чинбарничин, гарбаринчин (-на, -не); 2) см. **Кожевничихин**.

Кожевничание – чинбарювання, гарбарювання.

Кожевничать – чинбарювати, чинбарити, гарбарювати.

Кожевнический – чинбарський, гарбарський.

Кожевничество – чинбарство, гарбарство.

Кожевничий, см. **Кожевнический**.

Кожевничиха – чинбаріха, гарбаріха.

Кожевничихин – чинбарішин, гарбарішин (-на, -не).

Кожевный, см. **Кожевен(н)ый**.

Кожевня – чинбарня, гарбарня, (*для вычинки козьих шкур*) хабатарня (-ні).

Кожедел, см. **Кожевник**.

Кожедёр – шкуролуп, шкуродёр, дерішкура, гіцель (-цля); *срвн.* **Живодёр**.

Кожедёрный – шкуролупний, гицлівський.

Кожедубка, Кожедубление – чиньба (чиньбування, чинення) дубіння) шкур.

Кожеед, *энт.* (*жушок из семейства Dermestidae*) – шкуроїд (-да).

Кожеедный – шкуроїдний.

Кожезубый – шкурозубий. **-ные рыбы** – шкурозубі риби.

Кожелуп, -пный, см. **Кожедёр, -ный**.

Кожемяка – мнець (-ця), (*стар.*) кожо[у]м'яка; *срвн.* **Кожевник**.

Кожемяковый – мнецький; *срвн.* **Кожевнический**.

Кожепёрый – шкуропёрый. **-ные рыбы** – шкуропєрі риби.

Кожистый – шкуруватий (*зап.* шкіруватий), шкурковатий, шкурястий; твердошкурый, товстошкурый. [Лістя з дуба шкурковате (Липовеч.)].

Ко́жица – 1) (*на теле*) шку́рка, шку́рочка (*зап.* шкі́рка, шкі́рочка), на́шкурок (-рка). [Хоч і дуже вдарив, але тільки зідрав шкуруку (Сл. Ум.)]. *Верхняя, наружная -ца (надкожница), анат.* – епі́дерма, на́шкурень (-рня); 2) (*плёнка на молодых частях растений*) шку́рка, шку́рочка (*зап.* шкі́рка, шкі́рочка), шку́ринка, (о)боло́на, (*ум.*) (о)болонка, (о)болоночка; 3) *бот. (эпидерма)* – епі́дерма; 4) (*плодов, клубней и т. п.*) шку́[і]рка; *ум.* шку́[і]рочка, шку́ринка, (*обычное*) лушпа, лу(ш)пі́на, лушпайка, *ум.* лушпайочка, *соб.* лушпайя (*ср. р.*), лушпіння; *срвн.* **Кожура 1**. [Як положиш кислицю у піч спектись то шку́рка на ній ре́пне (Дешо). Я для качок накришила лушпайочок з картоплі (Звин.); 5) (*плева на жидкости*) шку́рка, шку́рочка, плі́вка, ко́жушок (-шка). [Збери шкуруку з гладушика (Брацлавщ.). Я дуже люблю ко́жушок на паренім молоці (Звин.). Нічого вона так не любила, як плі́вку з молочно́ї ка́ші (Кон.)].

Ко́жник – 1) *см.* **Кожевник 2**; 2) (*врач по накожен. болезням*) шкурня́ник, шкура́ль (-ля́).

Ко́жный – шку́рний, (*зап.*) шкі́рний. **-ные болезни** – шку́рні (нашкурні) х(в)ороби. **-ные выделения** – шку́рні виділення.

Кожтехизде́лие – шку[і]ртехви́ріб (-робу).

Кожура – 1) шку́рка, (*зап.*) шкі́рка; (*овощей, фруктов, орехов*) лушпі́на, лупі́на, лушпайка (*ум.* лу(ш)пі́нка), шолупі́на, шолупайка, ко́журина, *соб.* лушпіння, лушпайя (*ср. р.*), (*диал.*) лупесіння, (*твёрдая*) шка́р(а)лупа (*ум.* шка́р(а)лупка), шка́ралу[ю]ща; (*рачьа скорлупка*) шка́ралу[ю]ща, (*слинявшая кожа змеи, лягушки, скорлупа рака и т. п.*) линови́ще, ко́жушок (-шка). [Їли кавуні та понакидали скрізь лушпіння (Казка). Нічого з тієї нашої прія́зни не зостанеться окрім вісмоктаного лушпайя (Крим.). З молодесеньких огі́рків хіба хто шка́ралупки зріза? (Звин.). Гадю́че линови́ще (Кобел. п.). Взяла ко́жушок з себе скинула, вийшла... Знову ко́жушок наді́ла і ста́ла такою жа́бою, як і була́ (Рудч.). *Очищать, очистит от -ры* – обби́рати, обі́брати, облуплюва́ти, облупи́ти що. [На́шу ви гру́шу обби́раете? (Звин.). Облупив ра́ка (Брацлавщ.)]. **-ра морская, зоол.** (полип **Flustra**) – листя́ниця; 2) *см.* **Кожина 1** і **2**.

Кожу́рина, -ринка, Кожу́рка, см. **Кожура 1**.

Кожури́стость – шка́ралупи́стість, товстошку́рість (*зап.* товстошкі́рість) товстоко́рість (-рости).

Кожури́стый – шка́ралупи́стий, товстошку́рий (*зап.* товстошкі́рий), товстоко́рий.

Кожурный – шку[і]рковий; лушпінний, шка́ралупний.

Кожурня́к, зоол. – шка́ралупник (-ка).

Кожух – 1) (*тулуп*) ко́жух (-ха), (*ум.*) ко́жушок (-шка); (*стар.: опашень на меху*) х[ф]утря́ний кап[ф]та́н; 2) (*навес над очагом*) ко́мин (-на), (*ум.*) ко́минок (-нка); 3) (*в доменной печи*) надві́рні (око́лишні) сті́ни (до́мни); 4) (*покрышка, закрывающая в машинах действующие части*) ко́жух, по́кривка; (*над мельн. водян. колесом*) парні́к (-ка), (*над колёсами парохода*) бараба́н, (*для часов настольн.*) футля́р (-ра), ко́впак; 5) (*мельн. для засыпки хлеба*), *см.* **Ковш 3**; 6) (*для отливки колоколов и пр.*) форма; 7) *см.* **Ковш 5**.

Кожуховый, Кожу́шный – 1) ко́жушаний; *срвн.* **Кожух 1**; 2) ко́миновий; *см.* **Кожух 2**; 3) ко́жуховий, парні́ковий; *см.* **Кожух 4**; 4) ко́шовий; *см.* **Кожух 5**.

Кожушо́к – ко́жушок (-шка), ко́минок (-нка) і т. п.; *см.* **Кожух**.

Кожьё́ – шку́ри (*зап.* шкі́ри) (*р.* шку[і]р), шку́раття (*ср. р.*).

Ко́за – 1) ко́за, ко́злиця, ко́зиця. [На похиле дере́во і ко́зи скачу́ть (Номис). І молоко́ і сир ко́злиці їм на ве́черю пода́ла (Шевч.)]. *Дикая -за* – ди́ка ко́за, (*степная*) сайга́к, суга́к (-ка). *Выдрать (вздутъ), как Сидорову -зу* – відлупи́ти, як Сидорову ко́зу. *Похожий на -зу* – ко́зуватий; 2) (*попрыгунья: о женщине*) ко́за, скаку́ха, стрибу́ха; 3) (*носилки у каменщиков*) ко́зла (-зел); 4) (*для под'ёма повозки при смазке колёс*) ко́за; *срвн.* **Козлы 3**; 5) ко́за, ко́зиця, га́йда (Херс.); *срвн.* **Вольнка**; 6) (*игра*) ко́за, го́рюдуб (-ба); 7) (*таган для огня*) ко́за, жа́ро[і]вня; 8) (*клок недожато́го хлеба*) гребі́нці (-ці́в), недо́жинок (-ка), (*обрядовый*) ца́пова

борода́.

Козак, Козакін, см. Каза́к, Каза́кін.

Коза́лка, зоол. (млекоп. *Muoxus nitella*) – вовчо́к (-чка́).

Коза́чка – 1) см. **Каза́чка**; 2) (в плуге) чепі́га.

Козе́л – 1) цап (-па), (зап.) цапу́р (-ра) (Верхр.), козе́л (р. козла́ и кізла́), ласк. цапу́сенько, соб. цапня́ (-ні́). [Вуса́ – честь, а борода́ і в цапа, е́сть (Приказка)]. **Каменний -зе́л, см. Козеро́г 1.** -зе́л *отпущения* – козе́л (цап) відпу́щення (розгрі́шення). *Стать -ло́м (на четвере́ньки)* – ста́ти цапки, ра́чки. *Да́ть -ла́* – стрибну́ти, ско́кнути, кину́тися (пу́ститися) бі́гти стри́бом, плі́гом. *Прыга́ть -ло́м* – стриба́ти (плига́ти), як цап. *Взя́ть на -ла́ (ребё́нка)* – взяти́ (дити́ну) на ко́пки, підійня́ти собі́ на плече́ (дити́ну). *Дои́ть -ла́, см. Мочи́ться 2.* *Дра́ть -ла́* – ко́зу (козлі́) де́рти. *Петь -ло́м* – пуска́ти ца́па, козлякува́ти, на ца́пний глас співа́ти. *Пусти́ть -ла́ (скозлого́сити)* – підпу́стити (вивести) ца́па. *Пусти́ть -ла́ в огород* – пу́стити ца́па в капу́сту. *Как от -ла́ мо́лока* – як з ца́па во́вни (Кон.), як з бика́ мо́лока; 2) (о глупом челове́ке) цап. [Дурни́й, як цап (Поді́лля). Ой, цап з мене́, цап! (Звин.); 3) (козли́ная ко́жа) см. **Козли́на 2**; 4) (воро́т) ручни́й ко́ловоро[і]т (-роту); 5) (скаме́йка, на кото́рой се́кли шко́льников) коби́лка, ла́вка.

Козеле́ц, бот. – 1) *Scorzonera L.* – змія́чка, ко́злик, ра́нник, (в)ужо́[і]вник (-ку); 2) -ле́ц и **Козе́льчик, см. Пастерна́к**; 3) *Anemone ranunculoides L.* – жа́б'яче зі́лля; 4) см.

Калу́жниця; 5) *Tragopogon L.* – козе́лок (-лка), козе́лець (-льця); 6) *заячий -ле́ц, Lactuca scariola L.* – ка́киш (-шу́), мо́лоча[і]й (-чаю́ и -чію́), мо́лоча́к (-ка́).

Козе́лий, см. Ко́зий. -льи́ ро́жки, бот. *Bidens tripartitus L.* – череда́ звича́йна.

Козелки, см. Козлы́ 3.

Козело́к – 1) козе́лець (-льця); см. **Ко́злик**; 2) см. **Козли́на 2.**

Козе́льник, см. Пі́жма.

Козе́льний – (относ. к **Ко́злам**) передко́вий, козе́льний.

Козе́льчики, бот. *Peucedanum Oreoselinum L.* – смовдь (-ди) гі́рська, гадю́ча (лісова́) мо́рква.

Козеро́г – 1) зоол. *Capra Ibex* – ди́кий козе́л (-зла́), ко́зори́г (-ро́га); 2) *астр.* – ко́зеро[і]г (-ро́га). *Тро́пик -га* – тро́пик Ко́зеро́га.

Козе́тка – козе́т(к)а, кана́п(к)а.

Ко́зий – 1) ко́зячий, ко́зиний, (диал.) ко́зинни́й, ко́зинячий. [Борони́, Бо́же, від ко́зячого ко́жуха (Чуб.). Ко́зиний ко́жух (Грінч. I). Ко́зинни́й лій (Звиног.)]. -зье́ мо́локо – ко́зяче мо́локо. -зье́ мя́со, см. **Козля́тина.** -зья́ ко́жа, см. **Козли́на 2**; 2) (в назв. расте́ний) ко́зячий. -зья́ боро́да, см. **Козлоборо́д.** -зья́ боро́дка, см. **Козлоборо́дник.** -зья́ жи́мо́лость, *Lonicera Caprifolium L.* – ко́золист (-ту), ка́прифо́лій (-лія). -зья́ мо́рда и -зий ро́ст, *Veronica Beccabunga L.* – ве́роніка дже́рельна. -зий я́зык, *Lonicera periclymenum L.* – дере́вник (-ку́ и -ка́) ви́ткій.

Козин – ко́зин (-на́, -не́).

Козине́ц (у лоша́дей) – ко́зинець (-нця́).

Кози́ца, см. Коза́ 5.

Кози́ще – ко́зяка, ко́зисько́.

Козка – кі́зка.

Козле́нок – ко́зеня́, ца́пеня́ (-ня́ти), кі[о]зля́ (-ля́ти), ко́зя (-зя́ти).

Козле́ночек – ко́зеня́тко, ко́зеня́точко, ца́пеня́тко, ца́пеня́точко.

Козлі́й, см. Козля́чий.

Козлі́к – кі[о]злик, ца́по́к (-пка́), ца́по́чок (-чка).

Козли́на – 1) см. **Козли́ще**; 2) (козли́ная шу́кура или ко́жа) козли́на, козля́тина, ко[і]зля́ва шу́кура.

Козли́нник, бот. *Ononis hircina Jacq.* – вовчу́г (-га́) во́нючий.

Козли́нний – козля́чий, козли́ний, ца́пни́й, ца́пинячий, ца́плячий; (ко́злов) ца́пів (-пова́, -пове́). [Козля́ча боро́да (Сл. Ум.). Пропа́в ні за ца́пову ду́шу (Номис)]. -ни́й го́лос –

козлячий (цапінний, цапінячий) го́лос (-су). **-ний** дух – цапінний дух (-ху), цапи́на. [Воняє цапиною (Сл. Гр.)].

Козли́ть, см. **Козлоголо́сить**.

Козли́ться – коті́тися (кочу́ся, -тишся), сов. окоті́тися. [Кóзи котя́ться (Сл. Ум.)].

Козлище – цап, козёл (-зла), коза́, козля (-ляти).

Кóзлище – цап'ю́га, цапу́ра, козлище, козлисько.

Козлоборо́д, бот. *Spiraea Aruncus L.* – та́волга ко́лоса́та, ца́пова боро́дка.

Козлобородник, бот. *Tragopogon pratensis L.* – козелець (-льця) лучний.

Козло́в – ца́пів (-пова, -пове), козлі́в (-ло́ва, -ло́ве). **-ва борода**, см. **Козлобородник**.

Козло́вка, бот. *Carum Carvi L.* – кмін (-ну).

Козло́вня – хабата́рня.

Козло́вий – ко[і]зло́вий, сап'яно́вий. **-вые сапоги** – ко[і]зло́ві чо́боти (-бі́т), сап'я́нці (-ці́в). **-вий товар** – козло́вий това́р (крам), козли́на.

Кóзловый, см. **Козельный**.

Козлогла́сие – козлогласува́ння, козлякува́ння, (об од́ном ли́це) козето́н (-ну), цапінний глас.

Козлогла́сить, см. **Козлоголо́сить**.

Козлогла́сний – козлоголо́сий, козлогла́сий.

Козлоголо́сить – козли́ (ко́зу) де́рти. [Не співа́є, а козли́ дере́ (Липовеч.)].

Козлоде́р – козлоде́р (-ра).

Козлоде́рничать, см. **Козлоголо́сить**.

Козлоно́гий – козлоно́гий, цапоно́гий, (суц.) цапо́ніг (-но́га).

Козлы – 1) (в екипа́же) передо́к (-дка), козла (-зел), (диал.) козе́лок (-лка). [Старшина́ примостився на передку́ з поштарём (Грінч.). Сідайте на ко́зла (Брацлавщ.). Принц сі́в собі коло фу́рманна на козе́лку (Яворськ.)]; 2) (воен.) козла. [Ста́ли в ряд, а ра́тища в ко́зла поставили (ЗОЮР. I)].

Козлы – 1) (множ. от **Козёл**), см. **Козёл 1 - 4**; 2) (подставка для настилки досок) ко́зли (-зел и -злі́в) и ко́зла (-зел), коби́льниця и коби́льниці (-ни́ць), коби́лиця. [Бру́са вкладаю́ть у ко́зли, зроблені з дубо́вої роздво́єної сохи́ (Бонд. виробн.). Посере́д двору́ понастано́вляно бу́ло, на дере́в'яних коби́льницях, кі́лька довгих сто́лів (Яворн.)]; 3) (у тильщиків) ко́зли, коби́лиця, коби́льниці; (для продольной распи́лки досок) стелю́га; 4) (для под'ёма тяжестей) коза́, козелець (-льця), коливоро́т (-ту). [Коза́ – дрюк з двома́ розто́ками, неначе голова́ і дві но́ги ко́зи (Яворн.)].

Козля́ – кі[о]зля́ (-ляти), козя́ (-зяти); см. **Козле́нок**.

Козля́к, бот., гриб *Boletus granulatus L.* – ма́слюк, ма́сляк (-ка́).

Козля́тина – козли́на, козля́тина, цапи́на.

Козля́тник, **-ниця** – 1) козля́тник, **-ниця**; 2) **-тник**, бот. *Galega officinalis L.* – козля́тник (-ка), рута́вка ліка́рська, в'язі́ль (-зелю).

Козля́чєк – ма́слю[я]чо́к (-чка́).

Козля́чий – ко[і]зля́чий.

Козне́нный – підсту́пний, лука́вий; см. **Злоко́зненный**.

Козни, см. **Кознь**.

Козноде́й, **-де́йка** – підсту́пник, **-ниця**, ка́верзник, **-ниця**.

Козноде́йный – підсту́пницький, ка́верзницький.

Кознь и **Козни** – підступ (-пу) и підступи (-пів), ка́верзи (-верз). *Делать, строить -ни*, см. *Строить ко́вы (под Ко́вы)*.

Козово́дство – козівни́цтво.

Козодо́й, зоол. пт. *Carpimulgus europaeus* – дрімлю́га, сплю́ха.

Коз(о)н, (чаще мн.). **Козны** – ба́бка, па́ця; срвн. **Ба́бка 4**. *Игра в -зны* – гра в па́ці.

Козо́нька – кізонька, козу́ня.

Козопас – козопас, козяр (-ра).

Козочка – кізка, кізочка, кізонька, козу́ня. [Біжить кізка топітися, а цапóчок дивітися (Пісня)].

Козу́лька, см. **Козю́лька 1**.

Козуля – 1) зоол. *Cervus capreolus* и *pygargus* – козуля, сарна; (самец) сарню́к (-ка); 2) см.

Козюля 1; 3) корóтка лавка (лавочка), ослінчик; *срвн.* **Скамья, Скамейка**; 4) см. **Козлы́ 2**; 5) см. **Козлы́ 3**; 6) см. **Коза́ 7**.

Козыль, бот. *Ambrosia maritima* – морська амброзія, діке біждерево.

Козырёк – 1) козирóк (-рка); *срвн.* **Козырь 1** и **4**; дашóк (-шка), підда́шок (-шка); *срвн.*

Козырь 3; 2) (фуражки) козирóк, (ум.) козирóчок (-рóчка), дашóк (-шка) (Сл. Гр.). [З-під намотаної хустки блиснув на школярському кози́рку бурсацький значóк (Васильч.)].

Сделать под -рёк – козирнути; 3) (в картах) козирик, козирець (-рця), кози́ринка.

Козырёчки – козирóчки (-чок); см. **Козырки**.

Козырёчный – козирковий.

Козыривать, -ся, см. **Козырять, -ся**.

Козыристый – 1) кози́ристий, козирний, багáтий на кози́рі. **-тая карта** – кози́риста (козирна) карта; 2) (бойкий) жвавий, моторний, меткий; (несговорчивый) сперечливий; (хвастливый) чванливий, заго́нистий, занóсистий, задавакуватий.

Козыриться – козиритися, козиряти, бадьоритися, задава́тися. [А до́бре козиря́в я перед ними! (Куліш)].

Козыришка – (в картах) кози́рчик (-ка), козирчи́на, погáний кози́р.

Козырка – 1) см. **Козыряние**; 2) см. **Козыришка**.

Козырки (сани) – кози́рки (-рок).

Козырковый – козирковий.

Козырнуть, см. **Козырять**.

Козырный, Козырочный – кози́рний. **-ный туз** – кози́рний туз (-за́).

Козырчатый – з козирко́м; з дашко́м; см. **Козырёк 1** и **2**.

Козырь – 1) (в карт. игре) кози́р (-ря), *ув.-соб.* козиря́ччя, (открытый) сві́тка. [До всякої масти кози́р (Номис). У тебе було саме козиря́ччя (Яворн.). Сві́тка – туз (Звин.)]. **Старшие -ри** – ста́рші (бі́льші) кози́рі. **Что -ри?** – що кози́р? що сві́тить? *Ходить, пойти с -рей*, см.

Козырять, Козырнуть 1. **Быть -рем** – бу́ти кози́рем, сві́тити. [Що сві́тить? – Черво́ва ші́стка (Звин.)]. **Открывать, открыть (вскрывать, вскрыть) -зырь** – сві́тити кози́ря, висві́чувати, висві́тити що, яку ма́сть, яку карту. **Выменять -зырь** – висві́тити що (Сл. Ум.).

Свои -ри (игра) – ві́з (р. воза), візо́к (-зка). **Это ему -зырь в руки** – це на його́ млин вода́, це йому́ на руку кови́нька; 2) кози́р (-ря), зу́х (-ха), коза́к (-ка), бра́вий, жва́вий, го́лінний, моторний, смі́ливий. **-зырь-девка** – кози́р-ді́вка (Кві́тка). [А ді́вка-ж то собі́ й кози́р! (Федьк.)]. **Ходить -рем** – (півнем) козиритися, хизува́тися, кукури́читися. [Коло ді́вки парубо́нько півнем козирі́ється (Чуб.)]. **Смотреть -рем** – кози́рем диві́тися, козирі́тися, мати бра́вий ви́гляд (-ду); 3) (навес над дверью, окном и т. п.) дашо́к (-шка), ма́ркіза; 4) (в обуви) кози́р, верх (-ху) (перед(к)і́в); 5) (патроны нашитые на черкеске) гузи́рі (-рі́в); 6) (головка полоза в санях) скорс (-са), го́ловка.

Козыряние – 1) козиря́ння; см. **Козырять 1, 2** и **4**; 2) (страцанье) погро́жування ко́му; (руганье) карта́ння, ля́ння на всі бо́ки (за́ставки) ко́го.

Козырятник – помі́чник у ведме́дника.

Козырять, козыривать, козырнуть – 1) (*ходит с козыря*) козиря́ти, козирну́ти, захо́дити, зайти́ (піти) кози́рем. [До́бре йому́ козиря́ти з такою карто́ю! (Київщ.)]; 2) (*отдавать честь*) козиря́ти ко́му *и* перед ким, ві́тати ко́го під кози́рок; 3) *кого, кому* – (*страцать*) погро́жати *и* погро́жувати ко́му, насваря́тися на ко́го; (*бранить*) карта́ти, кобеніти, кореніти, ля́ти на всі бо́ки (за́ставки) ко́го; 4) (*о птице, бумажном змее*) козиря́ти, виха́тися, порина́ти. [Моя́

- змія краще літає, рівно, а твоя все козирає, – мабуть, хвіст малий (Київщ.).
- Козыря́ться, Козыри́ваться** *с кем* – переланюватися, перекорятися *и* перекорюватися з ким.
- Козю́лька** – 1) гадючка, змійка; 2) реп'яшок (-шка); *срвн.* **Козюля 1 и 2.**
- Козю́льник**, *бот.* **Ophiorrhiza** – вужачка.
- Козю́ля** – 1) *зоол.* – гадина, гадюка, змія; 2) (*репей*) реп'ях (-ха).
- Козя́ва, Козя́вка** – 1) кузька, кузка, кузочка, кузява, комаха, комашка, жучок (-чка), *соб.* комашша. [З хлівів вилітали ластівки, зручно хапали всяких кузочок та комашок (Загірня)]; 2) (*засохшая сопля*) коза. [Тягає кози з носа (Звин.)].
- Козявочник, -ниця** – комашник, -ниця, комахознавець (-вця), -навиця.
- Козявочный** – кузьковий, комашиний.
- Кой** – 1) (*местоим. вопрос.*) який, котрий, (*редко*) кий (*только в им. п. м. р. ед. н.*). [Якби не ця проклята горілка, – як і гарно було-б! А кий її дідько вигдав? (Проскур.)]. *В кой* *годы, веки* – коли-не-коли, вряди-годи. **Кой чорт!** – де в біса! де в ката! (*пров.*) кий чорт! кий чортів батько! [Гукають всюди, що люди розумніші нас... Кий чортів батько! – брешуть люди (Глібов)]. *На кой чорт!* – на біса! на чорта! якого біса! на якого біса! **Кой с кем, кой с чем и т. п., см.** **Кое-кто, Кое-что**; 2) (*мест. относ.*), *см.* **Который 3**; 3) (*частица; народн.*) то; поки, доки. **Кой тем, кой сим** – то тим, то тим.
- Кой-где**, *см.* **Кое-где.**
- Койка** – 1) ліжко, (*рус.*) койка, (*морск.*) койка, (*складная*) розкладачка, (*деревянная широкая скамья*) тапчан (-на), (*вроде низких нар*) піл (*р. полу*); 2) тачка; *срвн.* **Тачка**; 3) (*кузов телеги*) короб (-ба) *и* коробка, васаг (-га).
- Кой-как, Кой-какой**, *см.* **Кое-как, Кое-какой.**
- Койковый**, *см.* **Коечный.**
- Кой-когда, Кой-кто, Кой-куда**, *см.* **Кое-когда, Кое-кто, Кое-куда.**
- Койма, Коймить**, *см.* **Кайма, Каймить.**
- Койот**, *зоол.* – койот (-та).
- Койчас**, *народн.* – тільки, тільки-но (-що), скоро, скоро-но.
- Кой-чей, Кой-что**, *см.* **Кое-чей, Кое-что.**
- Кок** – 1) (*корабельный повар*) кок (-ка), (*корабельный*) кухар (-ря); 2) (*на голове*) чубайка, кок.
- Кока** – 1) (*яйцо в детск. языке*) коко (-ка). [Ось тобі коко, – курочка знесла (Сл. Ум.)]; 2) (*детская рубашка*) льоля, *ум.* льолька льолечка.
- Кокаин** – кокаїн (-ну). **Кокаиновый** – кокаїновий.
- Кокание** – цокання; ударяння; биття, розбивання; (*яйцами*) цокання, гуляння навбитки, ковтання.
- Кокарда** – кокарда. **Кокардный** – кокардовий.
- Кокать, -ся, кокнуть -ся** – цокати, -ся, цокнути -ся; (*ударять, -ся*) ударяти, -ся, ударити, -ся; (*разбивать, -ся*) бити, -ся, розбивати, -ся, розбити, -ся. **Чайник -нул** – чайник розбився. **-нуть стаканчик (выпить)** – хильнути, торкнути, смикнути чарчину. **-ться яйцами (на Пасхе)** – цокатися крашанками, навбитки гуляти (грати), ковтатися. **Давай -ться** – давай навбитки.
- Кокетка** – 1) кокетка; (*моргунья*) моргуха, (*вертунья*) дзіга, вертуха, (*жеманница*) манірниця, (*нарядница*) чепуруля, чепурушка; 2) гестка. [Зробіть мені сукню з гесткою (Липовеч.)].
- Кокетливо** – кокетно, кокетливо; (*жеманно*) манірно, (*охорашиваясь*) примілюючись (*гал.*), [Кокетно одіпхнула обидві половинки дверей і проворненько віскочила в гостинну (Н.-Лев.)].
- Кокетливость** – кокетність, кокетливість; (*жеманность*) манірність (-ости).
- Кокетливый** – кокетний, кокетливий; (*вертлявый*) верткий, (*провинц.*) (при)дзигльбований; (*жеманный*) манірний, (*франтовый*) чепуристий. [Кокетним навиклим рухом поправив

він боро́ду (Коцюб.). Уста́ кокетні́ (Н.-Лев.). Дзигльо́вана дівка (Сл. Гр.).

Кокетни́чание – кокетува́ння з ким *или* чим, лиця́ння з ким.

Кокетни́чатъ – кокетува́ти з ким, лиця́тися з ким, чепури́тися, хизува́тися, пиша́тися, (*образно*) підско́кувати перед ким; (*жеманничать*) мані́ритися; (*строить глазки*) бісики пускати. [Люби́ть кокетувати з мужчинами (Н.-Лев.)]. **-чать чем** – кокетува́ти, хизува́тися чим.

Кокетство – 1) (*действие*), см. **Кокетни́чание**; 2) кокетство, (*зап.*) кокетерія. [В цього письменника все говорить за щірого письменника, тільки що сюжетна кокетерія лякає трохи (Ніков.)].

Кокетствовать, см. **Кокетни́чатъ**.

Кокк – кок (-ка).

Коклю́ха – веретено.

Коклю́ш – ко́клюш (-ша), кашлю́к (-ка), (*диал.*) ску́са (Верхр.).

Коклю́шка – 1) вереті́[е]нце; 2) **-ки** – баляси, баяндраси (-сів), теревені (-нів). *Перебира́ть -ки* – баляси (баяндраси) точити (правити), баяндрасити, теревенити. *Подпусти́ть -ку кому* – пустити тумана́ кому, у дурні пошити (убрати в шори), обдурити кого. *Плести -ки*, см. **Обиня́ками** *говорить* (*под Обиня́к*).

Коклю́шный – ко́клюшний, кашлюко́вий.

Кокну́ть, см. **Кокать**.

Кокова́, Коковка – 1) голо́вка; *срвн.* **Набалда́шник** *и* **Голо́вка 3**; 2) (*агрон.: дерев. молоток*) до́вбня, довбе́шка; 3) кий (*р.* кия́), кийо́к (-йка́), ключка; *срвн.* **Палка**; 4) стусан, тусан (-на), стуса́к (-ка), стусе́нь (-сня); *срвн.* **Тумак**.

Кокова́ть, см. **Кукова́ть**.

Кокон – ко́кон (-ну *и* -на), о́пряд (-ду), о́прядок (-дка), за́моток (-тка), гніздéчко, капшучо́к (-чка́), (*у муравья*) поду́шка. [Вийшовши з о́пряду, самічка незаба́ром зно́сить свої яє́чка (Троян.)]. *Завива́ние -на* (*у шелков. червя*) – о́прядання. *Завива́ть -кон* – о́прядатися, прясти о́пряд (о́прядок).

Коконный – ко́коновий, о́прядо́вий.

Кокора – 1) (*судостроит.*) ко́кора, бо́тя (-ті); 2) корч (-ча).

Кокорный – ко́корний, бо́тяний.

Кокорыш, *бот.* – 1) *Aethusa Cynapium* L. – соба́ча петру́шка; 2) *Fumaria officinalis* L. – ру́тка ліка́рська (польова, дика), димниця.

Кокос, *бот.* (*дерево Cocos nucifera* *и* *его плод*) – ко́кос (-са *и* -су).

Кокосный *и* **Кокосовый** – ко́косовий. **-вая пальма** – ко́косова пальма, ко́косовець (-вця), ко́кос. **-вое масло** – ко́косова олія.

Кокот, **Кокота́ние** – с[ц]о́кіт, тро́скіт (-коту), с[ц]око́та[і́]ння, треското́[і́]ння.

Кокота́ть – соко́тати (-кочу́, -кочеш) *и* соко́тити (-кочу́, -котиш), цоко́та[і́]ти, треското́[і́]ти, коко́тити, кудкуда́кати; *срвн.* **Куда́хтатъ**.

Кокотка – ко́котка, повія.

Кокоту́н, -ту́нья *и* **-ту́ша** – с[ц]око́тун (-на́), -ту́ха, треското́ун, -ту́ха.

Кокоту́шка – до́вбня, довбе́шка.

Коккош – квочка; *срвн.* **Наседка**.

Коккоше́вый – квоча́чий, квоччи́н (-на, -не).

Кокко́шить – (*бить*) бі́ти, товкма́чити, лупи́ти, лупцюва́ти; (*убивать*) уби́вати, ріша́ти кого́.

Кокко́шник, -ничек – 1) кора́блик, -бличок (-чка), кибáлка, -лочка, (*рус.*) ко́кошник, -ничок (-чка). [Схова́ла під кибáлку ми́чку, щоб не світилася ко́са (Котл.)]; 2) **-ники**, *бот.* *Orchis latifolia* L. – зозу́линець (-нця) широ́колістий, лю́бка.

Кокс – ко́кс (-су), (*вульг.*) ко́кус.

Коксова́льный – ко́ксува́льний. **-ная печь** – ко́ксува́льна піч.

Коксованіе – коксування, перегін (-го́ну) кам'яного (земляного) вугілля.

Коксовать, -ся – коксувати, -ся, переганяти кам'яне (земляне) вугілля, переганятися.

Коксовка, см. **Коксованіе**.

Коксовщик – коксувальник.

Коксовый – коксовий, (вульг.) кокусовий.

Коксун, *пт.* **Spatula clipeata L.** – широконоска.

Кокушка, см. **Кукушка**.

Кол – 1) кіл (*р.* кола), *ум.* колик, кілок (-лка), *ув.* коляка, (*свая*) паля, (*небольшой*) пакіл (-кола), *соб.* кілля, пакілля; *специальнее (с заострённым концом)* (г)острокіл (-кола); (*прикол*) прикіл (-кола), приколень (-льня); (*для привязки животных*) припін (-пону), прикорень (-рня); (*дубина*) дрю[у]к (-ка), дрю[у]чок (-чка), патік (-ка); (*из тына, плетня*) кілок, тинина. [Дурному хоч кіл на голові теши (Номис). Напився п'яний та й хекнув колякою по голові (Грінч.). Аж язик патіком став (Номис). Гляньте сюди: Гарасім якого кілля понаписував (Васильч.). Ворота заперті, з того боку, із подвір'я остроколом підперті (Чуб. V)]. *Сесть, засесть, сидеть -лом* – сісти, засісти до чого, за що, сидіти коло чого, над чим, каменем сісти. *Где он -лом сел?* – куди він подівся? *Лоцдадь ходит на -лу* – кінь ходить на приколі (на припони), коло кілка. *Падаць -лом*, см. **Каменем падаць** (под **Камень 1**). *У него ни -ла, ни двора* – у його ні кілка, ні дрючка (ні гудзика). *Садить, посадить на кол* – саджати, посадити на палю (на кіл), (*о мног.*) посадити, понабивати (Куліш) на палю кого. **Кол сажальный** – садильний пакіл. **Кол землемерный** – мірницький (землемірний) кіл; 2) (*школьн.: единица*) кіл (*р.* кола), коляка, одиниця, є[ї]диниця; 3) (*конский клык*) кілок (-лка); 4) *астр.* – полярна (бігунова) зоря (зірка).

Коланец, -ничик – черепок (-пка), черепочок (-чка), скалка, скалочка; *срвн.* **Черепок и Осколок**.

Колач, см. **Калач**.

Колачивать, см. Колотить.

Колба – колба; (*перегонная*) перепуст (-та).

Колба, *рыба* **Gobio fluviatilis** – коблик звичайний, піскар (-ря).

Колбаса, Колбаска – ковбаса, ковбаска. [Як ковбаса та чарка, то минеться й сварка (Стар.)]. - *са кровяная* – кров'янка. - *са начинённая кашей* – кишка, круп'янка. *Кишка для -сы* – ковбасянка, ковбасниця. *Кружок -сы* – кільце ковбаси. [Грудочку кашки, кільце ковбаски (Щедрівка)].

Колбасная, суц. – ковбасня (-ні).

Колбасник, -ница – ковбасник, ковбасниця, (*реже*) ковбасяник, -сяниця.

Колбасничать – робити ковбаси; торгувати ковбасами.

Колбасный – ковбасний, ковбасовий. - *ная лавка*, см. **Колбасная. -ный промысел** – ковбасництво.

Колбочка – колбочка.

Колган – 1) (*деревян. ведро*) кінва, *ум.* коновка; 2) ківш (*р.* ковшá), коряк (-ка), *ум.* корячок (-чка); *срвн.* **Ковш 1**; 3) (*для валянья хлебов*) ночви (-чов); 4) (*для пойки скота*) цебер (-бра), *ум.* цебрик.

Колдоба, -добашина, -добина, -добойна – 1) ковдоба, ковдобина, колодобина, (*глубокая лужа*) баюра, бакай (-кая); 2) (*яма в реке*) ковбаня, *ум.* ковбанька, *ув.* ковбанюга.

Колдобистый – ковдобистий, бакаюватий, бакаїстий; (*ухабистый*) вибоїстий. [Бакаювата дорога (Черкащ.). Там шлях дуже бакаїстий (Київщ.)].

Колдование – чаклування, чарування, чародіяння.

Колдованьеце – чаруваннячко.

Колдовать, Колдовывать – чаклувати, чарувати, відьмувати, (*редко*) характерствувати, (*устар.*) химеродити, (*ворожить*) ворожити. [Навчив їх відьмувати-чаклувати (Крим.)].

Умер батько, умерла мати, не навчили чарувати (Пісня). Наш брат не литвін, відьмуват не вміє (Рудч.). Вже ворожить, характерствує (Куліш)].

Колдовка, см. **Колдунья**.

Колдовской – чаклунський, чарівницький, чарівничий, ворожбитський; (*волшебный*) чарівний, чарівничий, чародійний, химородний. [В якій чарівницькій країні міг він знайти ліків на свої рани? (М. Рильськ.). Ворожбитські книги (Єфр.)].

Колдовство – 1) (*действие*) см. **Колдование**; 2) чаклунство, чарівництво, чародія, характерство, (*вороженье*) ворожбитство; (*чары*) чари (-рів), (ум. чароньки (-ків)), чар (-ру) и (*zap.*) чара (-ри), (*устар.*) химорода, химородь (-ди). [Виклич чаклунством музики давні чари (Н.-Лев.). Все це вийшло од твого чаклунства, горбатий карлику (М. Рильськ.). В нашого брата про запас і характерство есть (Куліш). Певне, чарами ти гартував тоді серце моє (Л. Укр.)].

Колдоговор – колдоговір (-вору), колумова.

Колдун – чаклун (-на), (*редко* чаклій (-лія)), чарівник (-ка), чародій (-дія), чародійник, характерник, відьмак (-ка), відьмур (-ра), відьмар (-ря), відьмач (-ча), (*не только ворожей*) ворожбит, (*устар.*) химородник. [Тільки сонце усе голубить, – огненноокий німий чаклун (Филип.). Чи християни всі чарівники? – Ні, не всі. От із сих – то тільки двоє ворожбитів (Л. Укр.). Став я шукати знахарів та усяких характерників (Стор.). Проклятий химородник, що заморочив вам голови (Куліш)].

Колдунник, бот. – 1) *Lycopodium clavatum* L. – п'ядич (-ча) звичайний, дереза; 2) *Lychnis Flos L. cuculi* L. – смілка, бузьків (в)огонь (-гню).

Колдунница, бот. *Circea Intetiana* L. и *alpina* L. – відьмине зілля, цірцея.

Колдунов – чаклунів, чарівників, ворожбитів (-ова, -ове); *срвн.* **Колдовской**. -ва трава, см. **Колдунница**.

Колдунчик – флюгер (-ра), погодник (з пуху), (пуховий) півничок (-чка).

Колдуны (*кушанье*) – ковтуни (-нів), вареники (-ків) з м'ясом.

Колдуньин – чаклунчин, чарівничин, ворожчин (-на, -не).

Колдунья – чаклунка, чаклівниця, чарівниця (ум. чарівничка, -ніченька), чародійка, чародійниця, (*реже*) характерниця, (*устар.*) химородниця, (*ворожея*) ворожбитка, ворожка, ворожіля. [Кажі, чаклунко, що то за верба? (Л. Укр.). Тюрма – се коло злої чарівниці, ніколи не розіб'ється воно (Л. Укр.)].

Колебание – 1) коливання, хитання, колихання, хилитання, (*качание*) гойдання. -ние земли – хитання землі. -ние листьев – колихання (хилитання, коливання) листя. -ние воздуха – коливання (колихання) повітря. -ние температуры – хитання температури. -ние цен – хитання цін; 2) (*нерешительность*) вагання, (*редко*) вага, хитання, непевність (-ности). [Зникають геть зневіра та вагання (Грінч.). Вона (народня мова), не вважаючи на всякі хитання, вже починає брати гору (Єфр.). Гей ви, вороги! Ми не маєм ваги (Шевч.)]. Без -ния – без вагання, без хитання, без ваги (Шевч.), не вагаючись.

Колебатель, -ница – хитач (-ча), хитачка, хитайло (*м. р.*).

Колебательный – коливальний, хитальний, (*раскачивающий*) гойдальний.

Колебать, колеблывать, колебнуть – 1) коливати, хитати, хитнути, похитнути, схитнути, колихати, колихнути, хилитати, хилитнути, хиляти, хильнути, хибати, хибнути, схибнути, (*качать*) гойдати, гойднути. [Правили жертви синекудрому богу, що землю хитає (Потєб. Одис.). Тисячі тіл колихали повітря (Коцюб.). Дзвони хилитали дрібненьку мряку (Коцюб.). Не хибай кладку, бо в воду впаду (Звин.)]. -бать листья ветви, ткань – коливати, колихати, хилитати, гойдати листя и листям, віття (гілля) и віттям (гіллям), тканину и тканиною. [Верби та садовина коливають віттям (Основа). Вітер хилитає галузки (Коцюб.). Вітер сильно гойдає яблука, багацько попадає (Звин.). Протяг колихає (хилитає) завісу (завісою) на вікні (Київщ.)]; 2) (*перен.*) хитати, похитнути, схитнути, захитати, порушувати,

порушити, зрушувати, зрухнути, зрушити що. **-бать** *основы чего* – хитати (по[з]рушувати) підвалини чого. **-бать убежденья чьи** – хитати переконання чії. **-бать авторитет, доверие** – порушувати (хитати, *сов.* захитати) авторитет, довіру чію; *см. ещё Поколебать.*

Колеблемый – 1) хитаний, колиханий. *Трость, ветром -мая* – тростина, що вітер гойдає; тростина, вітром колихана; 2) хитаний, порушуваний, зрушуваний.

Колебаться, колебливаться, колебнуться – коливатися, хитатися, хитнутися, похитнутися, схитнутися, колихатися, колихнутися, зрухнутися, хилитатися, хилитнутися, хилятися, хильнутися, хибатися *и* хибати, хибнутися, схибнутися, (*качатся*) гойдатися, гойднутися. [Сине море хитається (Сл. Гр.). Поспільство наше буде ще хитатись (Куліш). Хилитаються тіні (Коцюб.). Будівля світова страшно хилиталась (Рудан.). Човен хитається (Звин.). Полиця хитає – вже не стоїть (Сл. Гр.)]. **-баться от ветра** – коливатися, колихатися, хилитатися, хилятися, двіжати (-жу, -жиш), маяти *и (редко)* маятися, (*качатся*) гойдатися від вітру. [Ой, у полі билинонька колихається (Хведор.). На вікнах хилитались од вітру білі завіси (Коцюб.). Ледве що маяла шата прозора (Л. Укр.). Листя на осіці двіжить та й двіжить (Звин.)]; 2) **-баться (перен.: быть в нерешительности)** – вагатися (*гал.* вагуватися), хитатися, хилятися. [Гордій тріхи постояв, подумав, він вагався (Грінч.). Ми хитались, ми вагались і повернулись в цей бік (Грінч.). Старий зразу вагувався, чи принести цілу квартиру (горілки) (Франко)]. **-ться в своём решении, в своих намерениях** – вагатися (хитатися) в своїй постанові, в своїх намірах. **-ться между кем, чем** – хитатися (вагатися, хилятися) (по)між ким, чим. [Поет хитається між надією та зневір'ям (Єфр.). Україна поміж Татарвою й Литвою хилялася (Куліш). Він не хилявся між нав'янням традиції, своєю поганою вдачею та випадковими причіпками (Ніков.)]. **-блясь** – вагаючись; хильцем. [Сірі люди, що йдуть хильцем то за одним, то за другим дурисвітом (Єфр.)]. **Не -блясь** – не вагаючись; без наміслу. [Без наміслу на чільнім місці сів (Л. Укр.)].

Колеблемость – хитаність; (*способность колебаться*) хитливість (-вості).

Колеблемый, Колебнуть, -ся, см. Колебать, -ся.

Колеблющийся – 1) а) *как прил.* хиткий, хисткий (*ум.* хисткенький), хибкий, хитючий, хитливий; (*изменчивый*) мінливий; (*подвижный*) рухомий; б) *прич.* той, що хитається, коливається *и т. д.* [Він ішов звільна, хиткими кроками (Франко). Зелений, тремтячий та хисткий лист (Грінч.). Хисткий місточок (Н.-Лев.). Буяти над морем хибким (Л. Укр.). Хитючий човен (Сл. Гр.)]; 2) (*нерешительный*) а) *прил.* хиткий, хисткий, хитливий; б) *прич.* той, що вагається, хитається. [Я духом хиткий (Вороний). На вдачу був хисткий (Грінч.). Хитливий і безхарактерний (Грінч.)].

Колесо – 1) *см. Коливо*; 2) (*метёлка овса*) во́лот (-та), во́лотка, (*соб.*) во́лоття.

Колегия, см. Коллегия.

Колееватый – коліюватий.

Колейный – колійний.

Колейстый – коліїстий. **-тая дорога** – коліїстий шлях (-ху), коліїста доро́га.

Колейть – робити (торувати) колію.

Колейчатый – з багатьма коліями, коліїстий.

Колелый – здохлий.

Коленистый – колінуватий, багатоколінний. [Колінувата річка (М. Грінч.)].

Коленище – колінище.

Коленко – колінце, колінечко.

Коленкор – перкаль (-лю). *Ну, это совсем другой -кор* – ну, це зовсім інша справа (матерія).

Коленкорный, Коленкоровый – перкалевий.

Коленник – (*о раст.*) бамбу́за, бамбу́к (-ка), колінча́ста росли́на.

Коленный – колінний, коліновий. **-ная чашка, анат.** – колінна ча́шка, скіпі́ця. **-ная ростись** – родовід (-воду), таблиця родово́ду.

Колéно – 1) (*часть тела*; *мн. ч. колéни, -ней*) колéно (*мн. колéна, -лiн, -ньми, -нах и -нях*), *соб. колiннiя*. [Де нóги перегинаються, – то колéна (Звин.)]. До -лéн – по колéна, до колiн. [Жупанина по колéна (Мет.)]. Грязь по (в) -но – болóто (грязь) по колéна. На -нях (*колéнопреклонённо*) – навколiшках, навколi[ю]шки, навколiнки, навколiнцi, на колéна[я]х, уклiнно. [Навколiшках перед образами молиться (Кон.). Роман стоiть навколiшки бiля порóгу (Васильч.).] *Ставать, стáть, падать, упасть* (*опускаться, опуститься*) на -ни[а] перед кем – ставати, стáти, падати, упасти, (*о мног.*) поставати, попадати навколi[ю]шки, навколiнки, навколiнцi, (*зап.*) уклiкати, клiякнути, у[о]клiякнути, приклiякнути, (*о мног.*) повклiкати перед ким. [Щоб перед iм скидали всi шапки, навколiшки ставали (Гринч.). Прямiсiнько перед усiма бух навколiюшки (Мирний). Став навколiнки (Звин.). Богомiльнi уклiкали, щиро сповiдались (Рудан.). Уклiкла на обiдва колéна на мóкру од крóви зéмлю (Коцюб.).] *Ставить на -ни* – ставити на колéна, навколiш[н]ки. *Ползатъ на -нях перед кем* – колiнкувати перед ким. *Пьяному море по -но* – п'яному море по колéна; п'яний i в огонь полiзе; 2) (*мн. ч. колéна, -лéн*) а) (*изгиб*) колéно (*мн. колéна, -нами, -нах*), заворо[i]т (-роту), заворотень (-тня). -но реки – колéно (заворот) рiки. Река дала -но – рiка завернула колéном (Гринч.). Узор -нами – узо[и]р зубцiями (клiнцiями), колiнчастий, зубчастий узо[и]р; б) (*техн.: -но вала, трубы и т. п.*) колéно; в) (*в песне, в пени*) колéно. [Не попадеш пiснi; на колéна крута (Харкiвщ.); г) (*род*) колéно, поколiннiя, рiд (*р. роду*). [Моя жонá не прóстого колéна (Л. Укр.).] *Отцовское -но* – баткiвський рiд. *Родственник в третьем -не* – родич трéтього колéна; 3) (*в стебле растений*; *мн. ч. колéнья, -ньев*) колéно, колiнце, колiнчик; (*звено*) ланка. [Одрiзав очеретину самé на колiнцi (Сл. Ум.).]

Колéноватый, см. **Колéнистый**.

Колéнопоклонéние, -поклóнный, -поклоня́ться, см. **Колéнопреклонéние, -преклóнный, -преклоня́ться**.

Колéнопреклонéние – ставáння (падáння) навколiшки, (*ползание*) колiнкувáння перед ким.

Колéнопреклонённый, -нно – уклiнний, уклiнно, (*зап.*) уклiклий, уклiкло.

Колéнопреклонно – (стоячи) навколiшках (навколiшки). [Кайдаш молився, стоячи навколiшки (Н.-Лев.).]

Колéнопреклонный – з ставáнням (падáнням) навколiшки, уклiнний.

Колéнопреклоня́ться – ставати навколiшки, (*ползатъ*) колiнкувати перед ким.

Колéночко, Колéнушко – колiнце, колiнечко.

Колéнце – 1) колiнце. -це стебля – колiнце (колiнчик) стебля; 2) (*выходка, расчит. на эффект*) вiверт (-ту), колiнце. *Выкинуть -нце* – загнути (скрутити) колiнце.

Колéнчатый – колiнкуватий, колiнчатий.

Колéнчи́ко, см. **Колéночко**.

Колéнчить – колiнкувати, (*зап.*) клiячати перед ким. [Вiн гóтовий колiнкувати перед нею (Липов.). Клячiть у цéрквi (Стефанiк)].

Кóлер – колiр (-льору), (*окраска*) за́краска.

Колеровать, живо́п. – кольорувати що.

Колеровщик, -щица – кольорувальник, -ниця.

Колесить – 1) колувати, шляхи перехрещувати (М. Вовч.), (*гал.*) колесити. [Хто колуе, той вдóма ночуе (Чуб. 1)]; 2) говорити здалека, на(з)догад, манiвцем (манiвцiями), брати на об'iздку; 3) см. **Околёсную нести** (под **Околёсная** 2).

Колеси́шко – колiща (-щати).

Колеси́ще – колесище.

Колёсник – колiсник (-ка), колодiй (-дiя), (*диал.*) коля́р (-ра), (*экипажный мастер*) стéльмах.

Колесник, см. **Колея**.

Колесни́ца – колiсниця, пóвiз (-возу). *Последняя спица в -це* – п'яте кóлесо до вóза.

Колесни́чный – колiсничний.

Колёсный – колісний, колісний, коловий. **-ное дело, ремесло** – колісництво. **-ный мастер**, см. **Колёсник**. **-ная мастерская**, см. **Колёсня**. **-ная мазь** – коломазь (-зи). **-ная дорога** – взовий (колісний) шлях; (*накатанная*) накічений шлях; (*непроложенная, случайно наезженная*) манівець (-вця). **-ный скат** – колішня.

Колёсня – колісня, (*каретная мастерская*) стельмашня (-ні).

Колесо – колесо, коло, (ум.) колісце, коліща (-щати), коліщатко, колісонько, колечко. [Він коліса вміє робить (М. Вовч.). Махове колесо закрутілось у шаленому лєті (Коцюб.)]. **-со зубчатое** – палечне колесо, триб (-ба), ум. трибок (-бка); (*в ткацком станке на конце валка*) кружок (-жка). **-со маховое** – махове колесо (коло), маховик (-ка), розгонич (-ча), гончак (-ка), крутень (-тня). **-со мельничное** – млинове колесо (коло). **-со наливное** – надвірне колесо, ведмедик; *водяная мельница с наливным -сом* – корчак (-ка). **-со подливное (подошвенное, почвенное)** – підсубійне колесо, підсубійник, підсубійок (-бійка), підспідник (-ка). **-со точильное** – точильне колесо, точило. **-со ходовое** – ходове колесо. **-со цепное** – триб (трибок) ланцюговий. *Прибор, стан -лѣс (для телеги)* – стан (круг) коліс. *О двух -сах* – на двох колісах, з двома колісами, про (на) два коліса. *На -сах*, см. **Колёсчатый**. *Ехать на -сах* – їхати на колісах, возом. **-со счастья** – колесо фортуни, коли[о]ворот долі. *Пойти -сом* – піти колісом. *Пятое -со в телеге* – п'яте колесо до воза, (*фам.*) собаці п'ята нога.

Колесование – колесування.

Колесовать – колесувати. [Відьом-же тут колесували і всіх шептух і ворожок (Котл.)].

Колесованный – колесований. **-ться** – 1) колесуватися; бути колесованим; 2) (*с чем*), см.

Возиться 3.

Колесовидный – колесуватий, колуватий.

Колесовой, см. **Колёсный**. **-вая линия** – колова лінія.

Колесопрокатный – колесоробний.

Колесцо – колісце, коліща (-щати), коліщатко.

Колесцовый – колісцевий, коліщатний.

Колёсчатый – коліщатий, на колісах. [Коліщата скриня (Н.-Лев.)].

Колеть – 1) (*от холода*) клякнути, залякати, дубіти, дерев'яніти; *срвн. Коченеть*,

Околевать 2; 2) здихати, гинути; *срвн. Околевать 1.*

Колёчки, *бот. Potentilla anserina L.* – гусячі лапки (-пок), гусятник, золотник (-ка).

Колёчко – 1) (*носимое на пальце*) обручка, каблучка, обідець (-дя), (*перстенёк*) персник, перстеник (-ка), перстеничок (-чка). *Играет в -ко* – гуляти, грати(ся) в персня; 2) кільце, колечко; (*звено*) ланка. **-чко колбасы** – кільце ковбаси. **Волосы -ками** – волосся кучериками, завиточками.

Колёчный – 1) обручковий, каблучковий, (*перстневой*) перстеневий, персневий; 2) кільцевий.

Колея – колія, ум. колійка; путь (-ті) (*ж. р.*). [Віз підскакував і немилосердно трусів, не попадаючи в колію (Коцюб.)]. *Поезд идёт по одной -лее* – поїзд іде по одній колії (одною колією). *Поезд стоит на 2-ой -лее* – поїзд стоїть по другій путі (Звин.). *Войти в -лею* – увійти в колію. *Войти в новую -лею* – стати на нову колію (на нову путь). [Життя стане на нову колію (Касян.)].

Коли – 1) *нрч. (когда?)* – коли?; 2) *союз (если)* – коли, якщо, як. **-ли б** – коли-б, якби.

Колібри, *зоол.* – колібрі (*нескл.*), колібра (-ри).

Коливо – коливо (-ва).

Колізей – колізей (-зею).

Коліка *и* **Коліки** – колька *и* кольки (-льок), колючка *и* колючкі (-чок), (*сильная резь в желудке*) завійна, завійниця, бабиця *и* (*чаще*) бабиці (-биць), (*спазматич. боль*) сонячниця *и* (*чаще*) сонячниці (-ниць); (*у лошадей*) чемі[е]р (-ру), мишій (-шія). [Як схопила колька, то мало душа не втекла з тіла (Коцюб.). На колючки мене берє, недобре (Борзен.)]. **Нервные**

-ки – нервові кольки. *Смеяться до -лик* – сміятися так, що аж на кольки берé, що аж кольки під грудьми спирають (Коцюб.).

Коликий – який, котрий.

Колико – скільки.

Колирование – очкування, (о)кулірування.

Колирова́ть, -ся – очкувати, -ся, (о)кулірувати, -ся; *срвн.* **Окуліровать 2.**

Колировка, *см.* **Колирование.**

Колит, *мед.* – коліт (-ту).

Количественно – кількісно, кількістю, що-до кількості, числóm, числово, (*варв.*) квантитативно.

Количественность – кількісність (-ности).

Количественный – кількісний, числовий, чисельний, (*варв.*) квантитативний. **-ное различие** – кількісна (числова) відмінність (різниця), відмінність (різниця) що-до кількості. **-ный анализ, мат.** – кількісна аналіза. **-ное числительное, грам.** – кількісний числівник.

Количество – кількість (-кости) (*редко* скількисть), число, численність (-ности), (*отношение*) міра. [Коли така кількість дійсних членів не прибу́де на спільне зібрання, то вибори перенóсяться (Ст. Акад. Н.). Ся кни́га є спроба пояснити скількисть фактичного матеріалу (Грінч.). Хоч малé число полегкости собі мали (АД. 1). Панам зручніше було правити з меншою численністю людей (Кон.). Людéй тут була вже не та міра (Звин.)]. **Большое -во** – велика кількість (численність), великість. **В большом -ве** – у великій кількості, у великому числі, у великій мірі. **Огромное (несметное неизмеримое) -во (множество)** – сила, велика сила, сила силенна, незліченна (незчисленна) сила, безліч (-чи), безмір (-ру), (*фам.: масса*) шмат (-ту). [Чи зможе сільський глядач орієнтуватися серед сили людей та подій? (Грінч.). Велика сила артистів-малярів захоплюється портретами (Наш). Безліч літ (Л. Укр.). Безліч не аби-якої сили (Єфр.). Ще того поля – безмір (Коцюб.). Худоби було шмат (Рудан.)]. **Достаточное -во** – достатня кількість, доволі. **Имеется, имеющийся в достаточном -ве, см. Достаточный 2.** **Изрядное -во** – чимало, читро́хи. **Некоторое (известное) -во** – деяка (певна) кількість, деяке (певне) число, деяка міра, дещо, скільки(сь), скільки-там. [Да́йте йому скільки-там грошей (Звин.). Дещо грошей у мене є (Звин.)]. **Какое -во?** – скільки? яка кількість? (яка) сила? [Грошей не стане. – А сила-ж грошей вам треба? (Звин.)]. **В каком -ве?** – в якому числі? якою мірою? **Учёт по -ву** – облік на кількість. **Дело не в -ве** – справа не в числі, не в мірі, не в кількості. **Дело не в -ве, а в качестве** – справа не в числі, а в добротності (в добрих прикметах); справа не в кількості, а в якості.

Колище – коляка.

Колка – 1) (*остриём копыа, иглы и т. п.*) штри́кання, шпигання, колоття; 2) коління, колення. **-ка свиней** – коління свиней; 3) (*дров*) коління, рубання (дров).

Колкий – 1) (*легко раскалывающийся*) кілкий. [Кілки́ дрова (Сл. Ум.); 2) (*колючий*) кілкий, колький, колючий. [Зеленими споришами і кілками будяками (Пісня). Ака́ція дуже колька (Звин.)]. **-кая трава, см. Калмыцкие шилья (под Калмыцкий); 3) (перен.: язвительный)** колючий, ущіпливий, кусливий, шкул(ь)кий, гризький, (*ощутительный*) ді[о]ткливий. [Гострий сарказм пройме його (міщанство) колючою сатирою (Єфр.). Ущіпливі слова (Крим.). Ущіпливі жарти (Н.-Лев.). Посипав Антін, наче з рукава борошно, шкулкими словами (Кон.). Гризький сміх (Київщ.)].

Колко – ущіпливо, шкул(ь)ко, гризько, (*ощутительно*) ді[о]ткливо. [Ба́ба ка́же ущіпливо: «неха́й і батька б'ють, аби була Нимидора» (Грінч.). Не ка́жіть-бо так доткливо (Г. Барв.)].

Колкова́то – дещо (трохи) ущіпливо; *срвн.* **Колко.**

Колкова́тость – (деяка) ущіпливість (-вости); *срвн.* **Колкость 3.**

Колкова́тый – дещо (трохи) ущіпливий; *срвн.* **Колкий 3.**

Колковы́й – кілковий.

- Ко́лкость** – 1) (*дров*) ко́леність (-ности); 2) (*колючесть*) колю́чість (-чости) 3) (*перен.: язвительность*) колю́чість, ущи́пливість, кусли́вість, шу́л(ь)кість, гризкі́сть, ді[о]ткли́вість (-вості). *Говорить -ти кому* – говорити ущи́пливі (кусли́ві, гризкі́) слова́ кому́, шпигати́ слова́ми, шпилькува́ти (Франко) ко́го, пуска́ти шпигачкі́ кому́.
- Колле́га** – коле́га, това́риш. *Быть -гой с кем* – коле́гувати, това́ришувати́ з ким.
- Коллегиа́льный** – коле́гіяльний, коле́гійний. **-ная система** – коле́гіяльна систе́ма.
- Колле́гиум** – коле́гіум (-му); (*франц.*) коле́ж (-жа).
- Колле́гия** – коле́гія (-гії).
- Колле́ж**, см. **Колле́гиум**.
- Колле́жский** – коле́зький, коле́гійний. **-ский регистратор** – коле́зький (коле́гійний) реєстра́тор (-ра).
- Коллектив** – коле́ктива (*ж. р.*) *и* коле́ктів (-ву), гурт (-ту).
- Коллективиза́тор** – коле́ктивіза́тор (-ра).
- Коллективиза́ция** – коле́ктивізува́ння, коле́ктивіза́ція, гуртува́ння.
- Коллективизи́ровать** – коле́ктивізува́ти, *сов.* сколе́ктивізува́ти що. **Коллективизи́рованный** – коле́ктивізо́ваний, сколе́ктивізо́ваний. **-ться** – коле́ктивізува́тися, бу́ти коле́ктивізо́ваним, *сов.* бу́ти сколе́ктивізо́ваним.
- Коллективизм** – коле́ктивізм (-му).
- Коллективист** – коле́ктивіст (-та).
- Коллективистиче́ский и -вистичный** – коле́ктивісти́чний.
- Коллективистиче́чность** – коле́ктивісти́чність (-ности).
- Коллективисте́ский** – коле́ктивісти́чний.
- Коллективі́вно** – коле́ктиві́вно, гурто́м.
- Коллективі́нность** – коле́ктиві́вність, гурто́вість (-вості).
- Коллективі́нный** – коле́ктиві́ний, гурто́вий. [Не робіть бі́льше коле́ктиві́них змов (Крим). Гурто́ва запо́мога (Грінч.). В свої́м гурто́чку він заві́в новину́ – гурто́ву пра́цю (Коцюб.)]. **-ный до́говор** – коле́ктивна умо́ва (уго́да), коле́ктивні́й до́гові́р (-во́ру). **-ное хозя́йство** – коле́ктивне (гурто́ве) господа́рство.
- Коллекто́р**, *техн.* – коле́ктор (-ра), збі́рник (-ка); (*постоянного тока в электр. машине*) кому́татор (-ра). **-тор дрена́жный** – збі́рник дрена́жний, водо́збірна кана́ва, водо́збі́рник.
- Коллекторні́й** – коле́кторні́й, коле́кторові́й, збі́рніко́вий; (*электр. машин*) кому́таторові́й.
- Коллекціо́нер, -рка** – коле́кціо́нер, -не́рка, збира́ч (-ча), -ра́чка.
- Коллекціо́нерский** – коле́кціо́нерський, збира́чівський.
- Коллекціо́нерство** – коле́кціо́нерство, коле́кціо́нува́ння.
- Коллекціо́нирование** – коле́кціо́нува́ння, збира́ння.
- Коллекціо́нировать, -ся** – коле́кціо́нува́ти, -ся, збира́ти, -ся.
- Колле́кция** – коле́кція, збі́рка.
- Коллі́зия** – ко́лізія, су́тичка.
- Колло́дий, -диум** – ко́лодій (-дію).
- Колло́ид**, *хим.* – ко́лоїд (-ду).
- Коллоїда́льный** – ко́лоїда́льний.
- Колло́квиум** – ко́льо́квіум (-му), конто́льна розмо́ва.
- Ко́ло** (*стар.*) – 1) (*круг*) ко́ло; 2) (*колесо*) ко́лесо, ко́ло.
- Ко́лоб, Колобо́к** – 1) (*катыш*) бала́бух (-ха), бала́буха, бала́бушо́к (-шка), бала́бушка. **-лоб сы́ру** – кру́жало́ сы́ру, голо́ва (голо́вка) сы́ру. **-лоб глины** – ва́льо́к (бри́ла) гли́ни; 2) (*хлебец*) ко́лобо́к (-бка), буха́н (-на), буха́нець (-нця), (*зап.*) бо́хане́ць, буха́нчик, буха́нка. [Ба́ба замі́сила яйця́ми бо́рошно, спекла́ ко́лобо́к (Рудч.)]; 3) (*лепёшка*) ко́рж (-жа), ко́ржик, пля́цок (-цка); 4) **-лоб и -лоба́**, см. **Жмы́хи**.
- Колобра́живать**, см. **Колобро́дить**.

Колобрód, Колобрóда – 1) сновиг[г]а, никач (-ча), никайло; 2) пустун (-на), штука́р (-ря), чмут, чмутник; *срвн. Проказник.*

Колобрóдить – 1) (*шляться, слоняться*) ника́ти, сновиг[г]а́ти, блука́ти, тиня́тися, вéштатися, снува́тися; 2) (*проказить*) колобрóдити, колобрóйти, брóйти, пу́стувати, штука́рити, витворя́ти, чмутува́ти. [Цілу нічку колобрóдить, за собою челядь во́дить (Пісня). Ене́й тут до́бре колобрóдив (Котл.). Не ма́ло-ж ма́буть вони́ й брóїли; згада́ймо-ж іще́, що витворяв князь Владимир у Ки́ві (Куліш)]; 3) белькота́ти (-кочу, -ко́чеш), говорі́ти безла́дно, верзти́ (нісенітницю).

Колобрóдничать – за́вжди, ввесь час *или* раз-у-раз ника́ти, сновиг[г]а́ти, колобрóдити, брóйти *и т. д.*; *см. Колобрóдить 1 и 2.*

Колобрóдство, Колобрóжение – 1) ника́ння, сновиг[г]а́ння, вéштання, блука́ння; 2) колобрóїння, брóїння, пу́стування, штука́рення, витворя́ння, чмутува́ння; 3) белькота́ння, верзі́ння.

Кóловерт, *см. Коловорóт 1, 2 и 4.*

Колове́ртливый, Колове́ртный – 1) *см. Прово́рный*; 2) (*непостоянный*) неста́лий, нестано́витий, нестате́[о]чний, непевний.

Колово́й, *см. Коло́вый. -вые бобы* – тичкова́ квасо́ля.

Коловорóт – 1) коловертень (-тня), вир (-ру), нурт (-ту), круті́ж (-тежу́); *срвн. Водоворóт*; 2) свердел (-дла), свердло; *срвн. Сверло*; 3) (*ворот*) коловоро[і]т, коворот (-ту), коливорот, баран (-на), баба. [Язик як на ковороті гуляе (Номис)]. *Ручка -та* – корба; 4) (*непостоянный человек*) нестала, нестано́вита лю́дина.

Коловорóтный – 1) вировий, нуртовий; 2) свердло́вий; 3) ко́ловоротний, коливоротовий; *срвн. Коловорóт 1 - 3.*

Коловрат, *см. Коловорóт 2 - 4.*

Коловратка, *зоол.* – колове́ртка, кружля́нка.

Коловратничать – бу́ти неста́лим, нестано́витим, нестате́[о]чним, непевним, вага́тися.

Коловратно – 1) коловорóтно, круговорóтно; навколо́, круг(о́м) чо́го; 2) нестало́, нестано́вито нестате́[о]чно, непевно́.

Коловратность – 1) коловорóтність, круговорóтність (-ности); 2) (*непостоянство*) нестали́сть, нестано́вिति́сть, непості́йність, нестате́[о]чність, непевни́сть (-ности). **-ность судьбы** – коли[о]ворот до́лі.

Коловратный – 1) коловорóтний, круговорóтний, коловий; 2) (*непостоянный*), *см.*

Колове́ртливый 2.

Коловраща́ть, -ся – оберта́ти, -ся навколо́ (навкру́г, круго́м, круг) чо́го.

Коловраще́ние – кружля́ння, оберта́ння навколо́ (навкру́г, круго́м, круг) чо́го, круговорóт (-ту).

Коло́вый – коло́вий, кілко́вий, пале́вий.

Кологривча́тый, Кологривый – 1) *см. Грива́стый*; 2) з гривою по обі́два бо́ки (оба́біч) ши́ї.

Кологрудый – грудати́й, груд(н)исти́й, персисти́й; *см. Груда́стый.*

Коло́да – 1) колода, (*ум.*) коло́дка, коло́дочка (*соб.*) коло́ддя, коло́дяччя. [Ві́бране на кле́пку дере́во розпілюють на коло́ди (Бонд. виробн.). На коло́ді сиді́ли музи́ки з скри́пками, цимба́лами (Н.-Лев.). На не́бі зчині́лась гурко́тнява: ки́дало коло́ддям, лама́ло, тро́щило (Васильч.). *Через пень -ду валить* – робити а́би робило́ся; робити як через пень коло́ду тягти́; робити як не свої́ми; 2) (*большое корыто*) – коло́да, жо́лоб (-лоба), ко́рито; (*для месива*) но́чви (-чов), (*ум.*) но́човки (-вок), но́човочки (-чок). [Прив'яжи ко́ней до коло́ди (Харківщ.)]; 3) (*долблёный чолн*) дуб (-ба); 4) (*гроб*) дереви́ще, до́вбана труна́, дубови́на; 5) (*улей*) коло́да, коло́дка, пень (*р. пня*); 6) (*для сбора подаяний*) карма́вка; 7) (*для рубки дров*) коло́да, дро[и]ві́тня; 8) (*у кожевников*) ко́біла; 9) (*в ткацком станке*) наві́й (-вою), вороти́ло; 10) (*деревянные кандалы*) коло́да; *см. Коло́дка 2.* [Запи́шався, як Бе́рко в коло́ді

(Номис)]; 11) (*косяк оконный*) лутка, (*дверной*) одвірок (-рка); (*притолока*) гла[о]вень, наголовень (-вня), наголовач; (*порог*) поріг (-рога); 12) (*зауспокойная свеча*) колодка (Сл. Ум.); 13) (*карт*) колода, талія, тас (-су). [Не повний тас, двох карт нема (Борзен.)]; 14) колода, пастка на куниць, на соболів; 15) (*перен. о человеке*) тухтій (-тія), телепень (-пня), телепало, пень, колода; *срвн. Пень 3 и Увалень.*

Колодязевка – криничана (кринична, колодязна, (*зап.*) студняна) вода.

Колодязник – колодязник, колодя[і]жннк (Богодух. п.).

Колодязный – криничаний криничний, колодязний, (*зап.*) студняний. **-ная вода**, см.

Колодязевка.

Колодязь и Колодец – 1) криниця, ум. криничка, криниченька, (*диал.*) ки[е]рниця, ум. ки[е]рничка, ки[е]рниченька, колодязь (-зи, *ж. р. и -зя, м. р.*), (*зап.*) студня (ум. студенька), студень (-дня). [Принести води із криниці (Рудан.). У дворі криничка, а вода з неї чиста, як сльоза (М. Вовч.). Сьогодні будемо кирницю чистити (Звиног.). Під вербами колодязь (Тесл.). На високій горі студня мурована (Гол.)]. **-дезь мелкий, ямкой (без сруба)** – копанка. **-дезь артезианский** – артезійський, верчений (Київщ.) колодязь. **-дезь с проточной водой** – криниця (колодязь) з текучою (біжучою) водою; криниця, де вода збігає (Звин.). *Не плюй в -дезь, случится воды напиться* – не плюй у криницю, доведеться води напиться *или* не погань криниці, бо схочеш водиці (Приказки); 2) (*техн., горн.*) колодязь. **-дезь буровой, вентиляционный, воздушный** – колодязь свердловий, провітрювальний, повітряний. **-дезь опускной, под ёмный (в печке)** – колодязь додільний, догірний. **-дезь пожарный, световой, смотровой** – колодязь пожежний, світловий, дозірний. **-дезь шахтный** – колодязь шахтовий; 3) **-дцы молочные (у коров)** – молочні кринички (-чок), молочні криниці (-ниць).

Колодина – колода.

Колодистый – (*обильный колодами*) колодистий; (*заваленный буревалом*) захарашений колоддям (вітроломом, ломом).

Колодить – своє правити, торочити.

Колодица, см. **Колода 14.**

Колодка – 1) колодка; см. **Колода 1**; 2) (*деревянные кандалы*) колодка, скрипиця, (*длинная на несколько человек*) гусак (-ка). **-ки** – диби (-бів) (ум. дибки (-ків)), дибиці (-биць), дибці (-ців), скрипиці (-пиць), колодки (-док). [Забіли їх у диби (Рудч.). Ой на ноги дибки, на руки дибиці (Пісня). Забийте в кайдани, а на руки скрипиці (Основа). Ноги в колодкі забіти (Сл. Ум.)]; 3) (*сапожная*) копіл (-ла), копіло, колодка, зраз (-зу), (ум.) копілець (-льця), (*соб.*) копілля. [Я знайшов якраз на твій копіл роботу (Кон.). Взяв не те копіло, от і чоботи тісні (Звин.)]. *Делать всё на одну -ку* – робити все на один (на свій) копіл; 4) дерев'яний закаблук (-ка) (обцас (-су)), колодка; 5) (*рукоятка ножа, струга и т. п.*) колодка, колодочка; 6) (*техн.*) колодка. **-ка тормозная** – гальмова колодка; 7) (*улей*) колодка; см. **Колода 5.**

Колодковый – 1) колодковий; *срвн. Колодка 1, 2, 5 и 7*; 2) копіловий; *срвн. Колодка 3.*

Колодник – 1) колодник, в'язень (-зня), острожник; *срвн. Арестант.* [Посадив Іосифа в темницю, де сиділи царські колодники (Опат.)]; 2) (*строевой срубленный лес*) колодняк (-ку), колоддя, бервення, деревня; (*штамб*) ковбок (-бка) (ум. ковбчик), стовбур (-ра), колода; 3) см. **Бурвал 2.**

Колодница – колодниця, острожниця, арештантка.

Колоднический и Колодничий – 1) (*прил.*) колодничий, колодницький, арештантський; 2) (*сущ.*) арештантська (-кої), арештарня (-ні), буцегарня, холодна (-ної) *и* холодня (-ні); *срвн.*

Арестантская.

Колодный – колодовий, колодяний, колодний; жолобовий, дубовий *и т. п.*, см. **Колода. -ное окно** – луткове вікно.

Колодоватый – 1) колодуватий; 2) ломакуватий, незграбний; *срвн. Неуклюжий.*

Колодочка – 1) колодочка; 2) (*сапожная*) копілець (-льця); 3) скринька; *срвн. Ларчик.*

- Коло́дочник** – колодкар (-ря), колодочник, копиляр (-ра), копильник (-ка).
- Колодочный**, см. **Колодковый 1 и 2. -ная мастерская** – копилярня, колодкарня. **-ный тормоз** – колодкова гальма, -ве гальмо.
- Колодчатый** – з колоди (зроблений, видовбаний), колодяний.
- Колок** – кілок (-лка); (в струнных музык. INSTR.) кілочок (-лочка), закрутка.
- Колокол** – 1) дзвін (р. дзвону, им. мн. дзвони), (диал.) звін. [Дзвін до церкви скликає, а сам у ній не буває (Приказка). На дзвіниці вдарили в дзвони (Н.-Лев.)]. **Большой -кол** – великий (старший) дзвін. **Зазвонный -кол** – скликанець (-нця), ум. скликанчик. [Скликанчиком зветься той дзвін, що в його дзвонять одного, найперше (Звин.)]. **Перечасный -кол** – підстарший дзвін. **Постный -кол** – постовик (-ка). **Станционный -кол** – станційний дзвін, дзвінок на станції. **Вечевой -кол**, см. **Вечевой**. **Потонувший -кол** – потоплений дзвін. **Не имеющий -лов** – бездзвінний. **Звонит во все -ла** – дзвонити в усі дзвони. **-ла лить, перен.** (о вздорной молве) вигадувати нісенітниці, химери гнати (ганяти, гонити), дзвін великий літи. [Десь дзвін великий ллють (Номис)]. **Не посмотревши в святцы да и бух в -кол** – ударив у дзвів, як треба в макогін; 2) (колоколообразный сосуд) дзвін, банька, (**ventouse**) вантуза. **Воздушный -кол** – повітряний дзвін, повітряна банька (вантуза). **Водолазный -кол** – норецький дзвін, -цька вантуза.
- Колоколенка** – дзвіничка.
- Колоколенный** – дзвіничний. [Дзвіничний хрест (Сл. Гр.)].
- Колоколец** – 1) дзві[о]нець (р. дзвінця); см. **Колокольчик 1; 2) -колец** – насінна (сім'яна) голівка льону.
- Колоколить** – 1) дзвонити (в усі дзвони), (вульг.) блямкати, бёмкати; 2) торохтіти, цокоті[а]ти, др[о]ботіти, чесати, теревенити; срвн. **Тараторить**; 3) переказувати вісті, ширити чутки.
- Колоколиться** (о льне) – цвісти.
- Колоколище** – дзвонище, дзвонисько, дзвоняка.
- Колоколка**, см. **Колоколец 2.**
- Колокольник** – дзвінник, ливар (-ря) дзвонів, дзвоняр (-ра), дзвонівий майстер (-тра).
- Колокольничный**, см. **Колоколенный.**
- Колокольный** – дзвонівий, дзві[о]нний. [Дзвоніві серця (Стефанік). Навколо дзвонні звуки (Тичина)]. **-ный звон** – дзвони (-нів), передзвін (-вону). **-ный металл** – дзвонівий метал (-лу). **-ный мастер**, см. **Колокольник**. **Он (они) из -ных дворян** – це пан (пані) з-під дзвонів, духо[і]вницького (попівського) роду. **-ный изолятор, техн.** – острішковий ізолятор (-ра).
- Колоколья** – дзвіниця. [На дзвіниці вдарили в дзвони (Н.-Лев.)].
- Колокольчатый** – дзвінчастий, дзвінкуватий.
- Колокольчик** – 1) дзвоник (-ка), дзвінок (-нка), дзвоничок (-чка), дзвіночок, дзві[о]нець (р. дзвінця). [Тоді саме вгадали їздити з дзвониками (Кон.). Десь далеко-далеко дзвінок задзвенів (Самійл.)]. **Дверной -чик** – дверішний, дверяний (дверний) дзвоник (дзвінок); 2) (клёпанный или дерев. на шею скоту) калата(й)ло, калатальце; см. **Ботало 2; 3) бот.** **Campanula L.** – дзвоник (-ка), дзвоники, дзвіночки (-ків); **C. ranunculoides L.** – збанята (-нят), курятина; 4) бот., см. **Орлики**; 5) бот., см. **Вьюнок**; 6) морские -ки, бот. **Gentiana Pneumonanthe L.** – тирлич (-чу) вузьколистий.
- Колокольчики**, бот., см. **Колокольчик 3 - 6.**
- Колокольчиковые**, бот. **Campanulaceae** – дзвоникуваті (-тих).
- Колокольщик**, см. **Колокольник.**
- Колокотина**, бот. **Staphylea pennata L.** – клокі[і]чка.
- Колольщик** – колій (-дія). [Піде порося до колія (Приказка)].
- Коломазный** – коломазний, коломазьовий. **-ная баклага** – мазниця.
- Коломазь** – коломазь (-зи).

Коло́менка – коло́менка, вели́ка ба́ржа (на Во́лзі, Ка́мі).

Коло́менская верста, перен. – чугуївська *или* келебердянська верства́ (Котляр.), фі[хви]гу́ра, гомила́, гандрула, здоро́вило. *Торчать -кой верстой* – стовбичити.

Коломы́кать – шмигляти, ника́ти; нішпорити.

Коло́мя[ѐ]нка (ткань) – калама́йка.

Коло́на, Колона́да, см. Коло́нна, Колонна́да.

Колониа́льный – коло́ніяльний, коло́нійний. **-ные товары** – коло́ніяльний крам (-ну). **-ный магазин** – коло́ніяльна крамни́ця.

Колониза́тор – коло́ніза́тор (-ра), (*из первых*) оса́дчий (-чого), оса́дник (-ка).

Колонизацио́нный – коло́нізаці́йний.

Колониза́ция – коло́ніза́ція, (*заселение*) оса́дни́цтво; см. **Колонизи́рование.**

Колонизи́рование – коло́нізува́ння, *оконч.* ско́лонізува́ння, (*заселение*) за́селюва́ння, оса́джува́ння, *оконч.* за́селення, оса́дження.

Колонизи́ровать и Колонизова́ть – коло́нізува́ти, *сов.* ско́лонізува́ти, (*о мног.*) по́коло́нізува́ти, (*заселять*) оса́джувати, *сов.* оса́дити, за́селяти *и* за́селювати, *сов.* за́селити, (*о мног.*) по́оса́джувати, по́заселя́ти. [Вони́ узгра́нничья лю́дом оса́дили (Куліш)].

Колонизуе́мый – за́селюваний оса́джуваний. **Колонизи́рованный и Колонизова́нный** – коло́нізова́ний, *оконч.* ско́лонізова́ний, по́коло́нізова́ний, (*заселённый*) оса́джений, за́селений, по́оса́джуваний. **-ться** – коло́нізува́тися, за́селя́тися, бу́ти коло́нізова́ним, (*сов.*) бу́ти ско́лонізова́ним, за́селени́м.

Колони́ка – 1) дьо́готь (-гтю); 2) (*дёготь сгустившийся на осях*) коло́мазь (-зи).

Колонист – коло́ніст, (*первый поселенец*) оса́дчий (-чого), оса́дця (-дці).

Колонистка – коло́ністка.

Колонистский – коло́ністський.

Колони́чник – дігтя́р (-ра), смоля́р (-ра).

Коло́ния – коло́нія, (*ум.*) коло́нійка, (*фамил.*) коло́нка, (*поселенье*) оса́да. [Він по німе́цьких коло́нях у найма́х жив (Херсонщ.). Тут недалечко є німе́цька коло́нка (Звин.)]. *Расселиться -ями* – розколо́нізува́тися.

Коло́нка – 1) коло́нка, сто́впчик. [На марму́рових сто́впчиках сто́яли серед газо́на вазо́ни (Н.-Лев.)]; 2) (*газетная*) шпа́льта. *В одну -нку* – на одну́ шпа́льту. **-нка набора, типогр.** – сто́впчик (на́кладу).

Коло́нна – 1) коло́на, (*гал.*) колю́мна, (*столп*) стовп (-па), (*зап.*) слуп (-па). [Хто хра́ми для бо́гів, багаті́ям черто́ги буду́є з ма́рмуру, в горорі́збу фронтон я́сний оздоблю́є, чи в лі́ніях коло́н задово́льняє смак виба́гливий і стро́гий (М. Рильс.). Ввели́ його́ і при коло́ні у поро́га там поста́вили (Л. Укр.). Га́нок на штучно́ різблених стовпа́х (Р. Край). От пала́ц... бу́ду спа́ти до ране́нька у се́го слупа (Федьк.)]. *Витая -на* – кру́чена коло́на. **-на с ложка́ми** – жолобча́ста коло́на. **-на коринфского о́рдена** – коло́на коринт(і́й)ського о́рдену. *Фронтон с восемью -нами* – фронтон на (у) ві́сім коло́н; 2) (*памятник*) коло́на; стовп (-па). [Вандомська коло́на]; 3) (*военн.*) коло́на, (*стар.*) батова́ (-ві). **-на по три** – коло́на трі́йками. *Каждый отряд о трёх -нах* – ко́жний за́гін (ві́дділ) на три коло́ни (батови). *Обозная -на* – обо́зна ва́лка. **-на арестантов** – коло́на арешта́нтів; 4) (*столбец кирпича, карточек*) сті́с (*р.* сто́су), (*ум.*) сто́сик, сто́впчик, (*пров.*) табу́нчик. [І табу́нчик кни́жок перед ї́м (Звин.)]; 5) (*столбец ирифта*) стовпе́ць (-пця), сто́впчик, (*оттиск из гранки*) шпа́льта. *Книга в две -ны* – кни́жка на дві́ шпа́льти.

Колонна́да – коло́нада.

Колонновожа́тый – коло́нові́д (-во́да), коло́новодо́да (-ди).

Коло́нный – коло́нний, коло́новий. **-ный зал** – коло́нна за́ля. *По -нно* – коло́нами.

Колонообра́зный – коло́нува́тий.

Колонта́рь – па́нцер (-ра), безрука́вець (-вця).

Колонти́тул – колонти́тул (-лу), колонти́тло.

Колонци́фра – колонци́фра (р. мн. -фер).

Колонча́к – габе́лок (-лка), жереб'я́к (-ка).

Колонча́тый – 1) (с колонна́ми) колоно́вий; стовпо́вий; 2) см. **Колонообра́зний**.

Колорату́рний – колорату́рний. **-ное сопрано** – колоратурне сопрано.

Колориме́тр – кольоро́мір (-ру).

Колорист – кольори́ст (-та) и кольори́ста (-ти).

Колористы́й – кольори́стий.

Колорит – 1) кольорит (-ту); 2) (*оттенок*) за́краска. *Прида́ть -рит* – надати за́краски чо́му.

Колоритны́й – кольоритний. **-ная личность** – кольоритна особистість (-тости). **-ный пейзаж** – кольоритний (квітчастий) краєвид. **-ное письмо (рисование)** – кольоритне ма́ливо.

Коло́с – ко́лос (-са), мн. ч. ко́лосся (-сея); и (соб.) ко́лос (-су); (*проса, овса*) во́лот (-ту), во́лоть (-ти), во́лотка, (мн. и соб.) во́лоття (-ття), (*травы*) ка́шка, во́лот, во́лоть, во́лотка; (*гречихи*) го́ловка. [Шуми́ть зо́лотім ко́лосом пше́ниця (Н.-Лев.). Молоде́ ко́лосся з жи́та зрива́ю (Г. Барв.). Як ми́ша їсть во́лот, так бу́де хлі́б до́рог (Номис). Ча́с тра́ву жа́ти, бо́ вже вона́ кашку вики́нула (Звин.). *Двойной -лос* – близнюки (-ків). *-лос в -лос* – ко́лос до ко́лоса; (*переносно: о сходстве*) як ви́капаний. *Метёлка -са* – во́лотка. *Налива́ть -лос* – наби́рати ко́лос. *Пуска́ть, выбра́сыва́ть -лос* – вики́дати, висипа́ти ко́лос, ко́лоситися. *Стоя́ть -сом* – ко́лосіти. [Там дивлю́сь – жи́та ко́лосію́ть, во́лошки блакитні́ють (Г. Барв.)]. *Пустой -лос* – поро́жній ко́лос, стоя́н; (*переносно о человеке*) поро́жня ба́нька, поро́жняк, пусто́бля́ха, (*диал.*) пусто́б'я́ка. *Нет тебе́ дела́, Федос́я, обира́ть чу́жие -лос́я* – не пхай (не сунь) сво́го но́са до чу́жого про́са (Приказка).

Коло́сик, см. **Колосо́к**.

Колоси́на – 1) (*один большой колос*) ко́лосіще; 2) (*сбитые со стеблей в молотье колосья, колосовина*) ко́лосіна, ко́лосі́ння, ко́лосува́ння.

Колоси́стый – ко́лосі́стий, (*сущ. в песнях*) ко́лосі́й (-сі́я), (*о просе, овсе*) во́лоті́стий.

[Хвилю́ються жо́вті ни́ви жи́том ко́лосі́стим (Куліш). Ячмі́нь-ко́лосі́й (Чуб. III)].

Коло́ситься – ко́лосі́тися (-шу́ся, -ло́си́ся, -ло́ся́ться), ко́лосі́ти, вики́дати, висипа́ти ко́лос. [Пше́ниця ко́лосі́ться (Київщ.)].

Коло́сище – ко́лосі́ще, ко́лосі́сько.

Колоско́видный – колоскува́тий.

Колосни́к – 1) ру́шт (-ту), ко́лосні́к (-ка). **-ки́** – ру́шти (-ів) и ру́шт. *По́лий -ни́к* – ру́шт поро́жнявий; 2) *бот. Elymus arenarius L.* – ко́лосня́к, ди́кий ячмі́нь; 3) (*театр.*) ру́шт, (*вся верхняя часть*) надкі́ння (-ня).

Колоснико́вый – ру́што́вий. **-вая решётка** – ру́што́виця.

Колосни́ца – 1) *бот. Stachys L.* – чи́стець (-сця), чи́сня́к (-ка́), чи́сто́к (-тка́), жа́брій (-рі́я); 2) (*пора, когда хлеб колосится*) ко́лосні́ця.

Коло́сный – ко́лосо́вий.

Колосова́ние – гарманува́ння, гарма́нення.

Колосова́тый – колосова́тий.

Колосова́ть – гарманува́ти, гарма́нити. **-т́ся** – гарманува́тися, бу́ти в гарма́ні.

Колосова́нный – гарманова́ний, гарма́нений.

Колосови́дный – колосова́тий.

Колосови́на, см. **Колоси́на 2**.

Колосови́ще – во́лот (-ту). [Ха́та вкри́та під гузі́р, а не під во́лот (Переясл. п.)].

Колосово́й – ко́лосо́вий, ко́лоско́вий, ко́лося́ний. **-вые хлеба (пшеница, ячмень и т. п.)** – ко́лося́на па́шниця, ко́лося́не збі́жжя. **-вой хлеб (необмолоч.)** – ко́лосове́ збі́жжя.

Колосо́к, Колосо́чек – ко́лосо́к (-ска́), ко́лосо́чок (-со́чка), во́лото́к (-тка́), во́лото́чок (-то́чка); см. **Коло́с**. **-ски, со́чки (ласк.)** – ко́лосся́чко, во́лоття́чко.

Колосоно́сный – колосодатний, колосоплідний, колосяний.

Коло́сс – колос (-са), велетень (-тня), велет (-та). **-лосс мысли** – велетень думки.

Колосса́льный – колосальний, велетенський, (*огромный*) величезний. **-ная глупость** – величезна (колосальна) дурниця. **-ная фигура** – велетенська (колосальна) постать.

Колосяга, Колосянка, см. **Колосина 2**.

Колосяно́й, см. **Колосовой**.

Коло́т – (*молоток деревян., пест*) до́вбня, довбе́ха, кия́нка.

Коло́та – ко́лька, ко́лоття (-ття).

Коло́тень – прочуха́н (-на).

Колоти́ла, см. **Колотильщик, -щица**.

Колоти́лка – 1) калата́л[й]ка; 2) (*дерев. молоток*) кия́нка, (*без насаж. головки*) довбе́шка, товка́чка.

Колоти́ло – 1) калата́ло, калата́лка, калата́йка, стука́чка, торо́хкалка; 2) (*короткая, часть цепы*) бич, бия́к (-ка); 3) (*доска вм. колокола*) клепа́ло, бі́ло, калата́ло; 4) (*палка, привеска для стука в дверь*) стука́чка, стука́льце, гру[ю]ка́льце.

Колотильщик, -щица – 1) стукач (-ча), стука́чка, стука́льник, стука́льниця, калата́йло (*м. р.*); 2) (*тқацк.*) вибива́льник, -ниця.

Колоти́ть – 1) (*стучать*) калата́ти, гру[ю]ка́ти, лупи́ти, гати́ти, гу́пати, вибива́ти, (*диал.*) лелу́щити, гамсе́лити чим у що, чим по чо́му, об що. [Сторожі калата́ли усю́ ніч у бо́дню. Закрича́в Омелько і поча́в лупи́ть з усієї́ си́ли кулако́м у две́рі (Н.-Лев.). Були́ за́мкнені в нас сіне́шні две́рі, і як не гру́кали, не впу́щено та й го́ді (Куліш). А ну, чи почне́ да́лі лелу́щити та гу́пати кулако́м у две́рі (Н.-Лев.). У бу́бон калата́йкою вибива́є (Херс.)]. **-ти́ть зубом** – зуба́ми кла́цати, цокоти́ти, вибива́ти. **-ти́ть лбом** – покло́ни би́ти, стелі́тися перед ким. **-ти́ть язы́ком** – молотити (ка́латати) язы́ком, ля́пати; 2) (*что*) би́ти, товкти́, (*разбивать*) розбива́ти, тро́щити що. [Тро́щив посу́ду, гру́кав у две́рі і в ста́л кулако́м (Коцюб.)]. **-ти́ть бельё́** (*вальком*) – вибива́ти бі́лизну (шма́ття) пра́чем. **-ти́ть вещи́, посу́ду** – би́ти, товкти́, тро́щити рече́, посу́д; см. **Разбива́ть**. **-ти́ть возду́х** (*язы́ком*) – брехати́ на ві́тер, ля́пати язы́ком, торохти́ти. **-ти́ть гвозди́, ко́лья** – заганя́ти, би́ти, побива́ти цвя́хи, кі́лки. **-ти́ть дене́жки** – гро́шву (гро́шики) збива́ти. **-ти́ть карту́** – рі́зати, би́ти, крити́ карту. **-ти́ть коно́плю, лён** – ті́пати коно́плю (*точнее* плоскі́нь, ма́тірку). **-ти́ть ко́вры, оде́жду** – вибива́ти кили́ми, оді́ж. **-ти́ть нало́ги** – вибива́ти, до́гти, тягти́ податки́ (з люде́й); 3) (*кого: кулаками, палкой*) би́ти, побива́ти, лупи́ти, лупцюва́ти, (*избивать*) у́бивати, (*образно*) ба́нити, ту́зати, ті́пати, мотло́шити лушпанити, дубасити, дубцюва́ти, гати́ти, гніти́ти, сади́ти, гнізди́ти, пі́жити, пі́рчити, пі́рити, тасува́ти, гамсе́лити, креса́ти, (ш)па́рити, гі́лити, лу́щити, лелу́щити, духопелі́ти, чеса́ти, чи́стити, туса́ти, стусува́ти, молотити́, кі́бчити, мостити́, бух(к)ати́, грі́ти, лата́ти, воложити́, мережити́, пра́ти, го́мшити, штапува́ти, шу́стри ти́ ко́го по чо́му, у що, дава́ти за́тьору, хло́сту, прочухана́, духопелу́, -пелі́в, -пелкі́в, парла́, шква́рки, ма́тланки, чо́су, ду́ху, духана́ ко́му, годува́ти бе́бехами́, стусана́ми, товче́никами́, частува́ти кулака́ми, товче́никами́ ко́го *и т. п.*; срвн. **Би́ть, Лупи́ть**. [Я – лупи́ти її́, а вона́ товче́ сво́є (Крим.). Раз погла́дь, а по́тім хоч що-дня́ лупцю́й, – все сте́рплять (Л. Укр.). Небі́жчик Лесь, повіда́ють, убива́в її́ тяжко́ за молоді́х лі́т (Франко)]; 4) **-ти́ть се́бя** – би́ти (лупи́ти) се́бе; см.

Колоти́ться 1; 5) (*трясти, приводит в дрожь*) колотити́, би́ти, трясти́, кидати́ ким, ко́го. **-лотит в виски́** – у вискі́ гати́ть, у виска́х стукоче́. **В груди́ -тит** – у груди́х стукоче́. **Злость́ его́ -тила́** – злість його́ трясла́. **Лихора́дка его́ -тит** – його́ тря́сця (лихома́нка) трясе́.

Коло́ченный – 1) (*о вещах*) би́тий, товчений; 2) (*кто*) би́тий, побиваний, луплений, убиваний, банений, тузаний, ті́паний; мотло́шений *и т. д.* **В те́мя не -ный** – не гві́здком у ті́м'я би́тий.

Колоти́ться – 1) (*биться о что*) би́тися, колоти́тися об що, в що, (*трястись*) ті́патися, ті́патися, кидати́ся, трясти́ся, (*ударяться*) би́тися, стукати́ся. **-ться голо́вой в сте́ну** –

біти(ся) головою в стінку, до стінки. *Зуби -тяться – зуби цокотять. -тьяся лбом (низко кланяється) – поклони бити кому. Сердце -тится – серце стукоче, скаче, калатає. Сливки не -тятся – вершки не збиваються; 2) (стараться) товктися, битися, побиватися, поратися, упадати коло чого, над чим, з чим. [Настя ночі не поспить, усюди старається, б'ється, достає (Стор.). Мовчки собі побивалось, мовчки у бога долі просило (Г. Барв.)]. -шься, бьёшься, а с сумой не разминёшься – за злиднями добра не доробишся (Комар). Около хозяйства -чусь и сыт, слава богу (Салтыков) – коло хазяйства пораяюся та й маю, хвалити бога, хліб і до хліба. Сколько ни -тились, ничего не вышло – скільки не порались (не вовтузились), нічого не допомоглося; 3) (сокрушаться) побиватися, убиватися, мордуватися, тужити за ким, за чим. [Боже, як вона за ним побивалася! (Сл. Ум.)]; 4) (перебиваться, сильно нуждаться) бідувати, бідити, бідкуватися, злиднювати, лихувати, біду тягти, біду бідувати, біду приймати, злидні приймати (годувати, мати). -тьяся деньгами – нуждатися грішми, бідувати на гроші. -чусь всю жизнь – усє життя б'юся, бідую; 5) (драться) битися з ким; 6) (стучаться у дверей) битися, стукатися, добуватися до чого, у що; 7) (слоняться) товктися, волочитися. [Товчётся як Марко по пеклу (Приказка)].*

Колотки – (*мёрзлые кочки*) грудá, грудки (-дóк), (*соб.*) груддя; *см.* **Колоть**. [Дорога замерзла і взялася грудю (Кон.)].

Короткий (*о дороге*) – груд(к)уватий, хряпкий.

Колотко, *нрч.* – грудкувато, струпко, (*тряско*) труско.

Колотливый – 1) *см.* **Колоткий**; 2) (*сварливый*) колотливий, (*суц.*) колотник.

Колотник – (*кол. скот на бойне*) колій (-лія).

Колотнуть – калатнути, грю[у]кнути, грю[у]конути чим у що, по чому; *срвн.* **Колотить 1.**

Колотоватый – груд(к)уватий, хряпуватий.

Колотовка – 1) (*мутовка*) колотівка, збивачка, копістка; 2) (*водяная мельница*) млинóк (-ка), (*гал.*) колотов (-тва); 3) (*сплетница*) колотниця, колотуха, плетуха, брехуха, (*болтунья*) базіка, лепєтя; 4) (*упрямец, ленивец, общ. р.*) ледащо (-ща), нікчема; 5) (*лопаточка*) копістка.

Колотовня – (*склока*) колотнеча, колот (-ту), заїдня, гризня.

Колоток – 1) (*удар*) стусан, штовхан (-на); 2) (*кол для забивки камней*) довбня, довбєха, (*трамбовка*) трамбівка, забивачка, вбивачка.

Колоторезанная рана – колоторубана рана.

Колотуха – 1) (*удар*) стусан (-на), (*побои*) штовхані, товченики (-ків); 2) (*драка, сумятица*) колотнеча, колот (-ту); 3) (*колотовка*) колотуха, колотниця; 4) (*лихорадка*) трясця; 5) (*кушанье*) колотуха, бовтанка; 6) (*яичница*) колотуха, колочена яєшня.

Колотушечник (*сторож*) – калатальник, калатайло (-ла).

Колотушка – 1) (*деревян. молоток*) киянка; 2) (*дверной молот вм. звонка*) стукачка, стукальце, гру[ю]кальце; 3) (*сторожевая*) клепало, калатало, калаталка, клепачка; 4) (*удар*) стусан (-на); 5) (*мутовка*) колотівка, збивачка, копістка; 6) (*сплетница*) колотниця; 7) (*на шее коровы или козы*) бовтало, калатало, калатальце, (*металл.*) брязкотільце; 8) (*для инкрустац. работ*) макогін (-гона); 9) (*яичница*) колотуха, колочена яєшня; 10) (*для забив. камней в мостовую*) довбня, довбєха, довбєшка, товкачка, (*с насаженным бруском*) трамбівка, забивачка, вбивачка.

Колотый, *см.* под **Колоть**.

Колотырить – 1) (*перебиваться в нужде*) бідувати, злиднювати, побиватися в злиднях, харпакувати; 2) (*попрошайничать*) настирливо жебрати; 3) (*живиться на чужой счёт*) дармоїжкувати, жититися на дурничку; 4) (*сколачивать копейку*) грошву збивати, копійчину гнати; 5) (*барышничать*) баришувати; 6) (*приворовывать*) прикрадати, злодійкувати; 7) (*ссорить людей*) каламутити, колотити кого; 8) (*болтать*) плескати, ляпати, торохтіти, теревенити; 9) (*бездельничать*) байдикувати; 10) (*перечить бесцельно*) заїдатися з ким,

гарчати на ко́го, сікати́ся до ко́го.

Колоты́рка, см. **Колотовка 2**.

Колоты́рник – 1) (*перебивающийся в нужде*) харпа́к (-ка́); 2) (*надоедливый проситель*) насти́ра, жебру́н (-на́); 3) (*торговец, срывающий копейку*) жми́крут; 4) (*перекупщик*) переку́пник; 5) (*пройдоха*) проно́за, пройдисві́т, круті́й (-тія́); 6) (*любитель поест-попить на чужой счёт*) дармої́д; 7) (*бездельник*) леда́що (-ща́); 8) (*пустомеля*) лепе́тя; 9) (*сварливый человек*) коло́тник, за́йда.

Колоты́рница, см. **Колоты́рка**.

Колоты́рничать, см. **Колоты́рить**.

Колоты́рный – 1) харпа́цький; 2) жми́круцький; 3) проно́зуватий, круті́йський; 4) дармої́дний; 5) коло́тницький. См. **Колоты́рник** и **Колоты́рство**.

Колоты́рство (*свойство колоты́рника*) – 1) харпа́цтво; 2) жми́круцтво; 3) круті́йство; 4) дармої́дство; 5) коло́тництво.

Колоты́рь, см. **Колоты́рник**.

Коло́ть – груда́, груддя́ (*ср. р.*), хра́[я]па, струпа́, струпаки́, го́стра доро́га. [На Семёна-Юди (*1-го сентября*) бої́ться кінь груди (Приказка). На струпака́х чо́боти збив (Харк.). Го́стра доро́га, не мо́жна і́хати (Кам'яниччина)].

Коло́ть, кольну́ть – 1) (*раскалывать*) коло́ти (-лю́, -леш, -лють). [Трі́скі коло́ти (Сл. Гр.). Лід коло́ти]. **-ть** (*раскалывать*) дро́ва – дро́ва коло́ти. **-ть ка́мень** – лупати́. [Почали́ скелю́ лупати́ (Звин.). О́ставсь він у Криму́, лупа́є сі́ль вагову́ (Пісня)]. **-ть лучи́ну** – ски́[и]па́ти ска́лку (скі́пку). [Скі́пки скіпа́є з дрoвину (Тесл.)]. **-ть са́хар** – біти́, рубати́, грудкува́ти цу́кор; 2) (*вонзатъ острие*) коло́ти, (*сов.*) кольну́ти, зако́лоти, шпорну́ти, шпигати́, шпигну́ти, штирка́ти, штиркну́ти, ш[с]трика́ти, ш[с]трикну́ти, (*о мн.*) поко́лоти, пошти́ркати. [Де ступне́м ступаю́, тернина́ ко́ле (Руд.). Го́лкою ко́лов (Сл. Гр.). В се́рце ко́ле (Шевч.)]. В бо́ку **-лет** – у бі́к штрика́є, ко́ле. В гру́ди **-лет** – у гру́дях ко́ле. **Кольну́ло** (*безл.*) – зако́лоло, кольну́ло, шпорну́ло, штиркну́ло (щось). **-лет игла́ми, мурашка́ми** – мов го́лками ко́ле, мов при́ском обси́пає. В но́ги **-лет** (*босого*) – ко́лько (*и ко́ле*) в но́ги. **-ть скот** – рі́зати, за́різати, біти́, за́біти (скоти́ну), коло́ти, зако́лоти (свиню́, поро́ся). **Хоть гла́з коли́** – хоч у(в) о́ко стрелъ. **-лет в у́хе** – штрика́є в усі́; 3) (*переносно: -ть глаза кому, поперека́ть*) пекти́, ви́пкати о́чі ко́му, цвєнькати́ в о́чі, викида́ти на о́чі, ви́бивати о́чі ко́му, шу́ркати до о́ка. [Тре́ба-ж хоч тро́хи познайо́митись із наро́дом, щоб уся́ке дра́нтя, та́ке як о́тець Ки́рило, не цвєнькало́ в о́чі (Крим.). Ме́ні на о́чі викида́ють, що́ в нас ха́ти не́ма (Т. Барв.). Пе́рший хазя́йський син тебе́ ві́зьме? А по́тім бу́де доко́ряти та пани́чем о́чі ви́бивати? (Мирний)]. **-ть бу́лавка́ми** (*переносно*) – шпи́чка́ми, шпилька́ми, остю́чка́ми коло́ти, пу́скати шпильки́ ко́му. **Е́то е́му гла́за -лет** (*от зависти или злости*) – це́ йо́му сі́ль в о́ці. **Правда гла́за -лет** – пра́вда о́чі ко́ле. **-ть пра́мо в гла́з** – до живо́го (мі́сця) ці́ляти, поці́лити, лі́піти; 4) (*задевать за живое кого*) шпигати́, шпигну́ти, дотика́ти, ді́ткнути, ді́ймати, ді́йняти ко́го. [То́ді не бу́ло мо́ди па́щикова́ти про люде́й і шпига́ти і́х я́зика́ми (Кві́тка)]. **Всегда́ мене́ -лет** – все мене́ шпига́є. **Е́то возра́жение е́го -ну́ло** – це́й вислі́в йо́го ді́ткнув, шпорну́в, уколо́в. **-ть в се́рдце** – шпига́ти, коло́ти в се́рдце. **-ну́ло самолю́бие** – уколо́ло, вразило́ амбі́цію. **-ну́ть** (*сказать колкость кому*) – шпигну́ти, шпорну́ти, урази́ти, (*пров.*) штирк[х]ну́ти, штегну́ти, дю́гнути ко́го. **Коло́тый** – ко́лений, ру́баний, (*о щепка́х*) скіпа́ний. **-тая посу́дина** (*насм. о женщи́не или деву́шке*) – щербата́ миска. **-тая рана́** – ко́лена ра́на. **-тый са́хар** – битий, грудкува́тий цу́кор, цу́кор груд(оч)ка́ми. **Ко́лющий** – що́ ко́ле; ко́лький, ко́лющ[ч]ий. **-щие гла́за** – ко́лючі о́чі. **-щие ору́дие** – ко́люще зна́ряддя. **-щая тра́ва** – ко́лька тра́ва.

I. Коло́тьба́ – 1) (*от Коло́тить*) биття́, лупцю́вання; 2) (*от Коло́титься 4*) біду́вання, зли́днюва́ння *и пр.*; 3) см. **Коло́ть**.

II. Коло́тьба́ (*от Коло́ть*) – ко́лі́ння, (*ка́мня*) лупа́ння, (*дрoв*) ко́лі́ння, (*лучи́ны*) скіпа́ння, (*сахару́*) биття́ на грудки́, грудкува́ння; (*уко́лы*) шпига́ння, штрика́ння.

Коло́тьє – 1) колоття́ (-ття); 2) (*внутр. боли*) ко́лька, колю́чка. [Маріні ненáче ко́лька зако́ле в са́ме се́рце (Н.-Лев.)]; 3) (*убой скота*) рі́зання, бі́й (*р. бо́ю*) (скотини), ко́ління (свиней).

Коло́ться – 1) (*раскалываться*) ко́лотися, (*о камне*) лу́пати́ся, (*о лучине*) ски́[и]пати́ся; 2) (*покалывать*) ко́лотися, ко́лоти, штрика́тися, штрика́ти; 3) (*задевать за живое*) ко́лотися, шпига́тися; 4) (*друг с другом*) ко́лотися, рі́затися, руба́тися; 5) (*вонзатъ в себя оружие*) зако́люватися; ко́лотися; 6) (*о скоте*) би́тися, (*о свинье*) ко́лотися, рі́затися.

Коло́чек – кіло́чок (-ло́чка); *срвн. Ко́лышек.*

Коло́чення – 1) (*стучание*) калата́ння, гати́ння, грю́[у]кання, гу́пання, ви́бива́ння у що́ чим; 2) (*разбивание*) биття́, товчи́ння; 3) (*побои*) биття́, побива́ння, лупцюва́ння, ба́нення, тіпа́ння *и пр.*; *см. Колотить 3*; 4) (*трясение*) ко́лотіння, ко́лочення, трия́ння, кіда́ння ким.

Коло́чний – рубальний. **-ний станок** – рубальниця.

Коло́ша, *металлург.* – за́сипка, колоша. **Холо́стая -ша** – за́сипка на полі́ву.

Колоше́ние – ко́лосіння (-ння).

Колошма́тить – лушпа́рити, лупцюва́ти, па́рити, пі́рчити ко́го.

Коло́шник – ко́лошник.

Колпа́к – 1) ковпа́к, (*капюшон*) ка́пту́р (-ра́), ка́пту́рка. *Дурацки́й -па́к* – блазе́нський ковпа́к (ка́пту́р). *Фригійски́й -па́к* – фригі́йська ша́пка, -кий ковпа́к; 2) (*ламповый*) абажу́р (-ра), дашо́к (-шка́); 3) (*переносно: глупец*) телепе́нь (-пня́), (*разиня*) роззя́ва, (*увалень*) тюхті́й (-тія́), бевза́ (-зя), (*балбес*) бе́льбас; 4) (*свод печи*) ко́мин (-на); (*над гончарной печью*) клубу́к; 5) (*техн.*) шапчу́к (-ка́), ка́пту́р (-ра). *Калильни́й -па́к* – жарови́й шапчу́к. **-па́к ступи́цы** (*в колесе*) – шапчу́к на ко́лодицю (в колесі́).

Колпакообра́зный – ковпакува́тий.

Колпаче́к – 1) ковпачо́к (-чка́), ка́пту́рик; 2) (*пистон*) напе́рсток (-тка).

Колпаче́ние – ду́ріння ко́го.

Колпачи́ть – ду́рити, уби́рати в шо́ри ко́го.

Колпачи́ще – ковпачи́сько, ка́птурище.

Колпачи́к, -ни́ца – ковпачи́к, -ни́ця, ка́пту́рник, -ни́ця.

Колпачи́нный – ковпачи́ний, ковпачи́вий, ка́пту́рови́й, абажу́рови́й, абажу́рний; напе́рсткови́й.

Колпи́к – 1) (*птица*) ко́лпик; 2) (*часть тела*) ко́вбик.

Колтоба́нь – калаба́тина.

Колту́н – 1) ко́вту́н, ко́вту́х (-ха́), (*собир.*) ко́вту́ння; 2) (*у овец, собак*) гу́ндзо́ля, (*у лошадей*) ко́втка.

Колтуно́вый – ко́втуно́вий.

Колту́нчатый – ко́вту́нува́тий, гу́ндзо́ли́стий.

Колту́шка – (*серьга*) се́режка, ко́втка, (*подвеска*) балабо́лка.

Колту́шки – гру́дки (-до́к); *см. Ко́лоть.*

Колты́х (*глаг. част.*) – (*движение хромящегоо*) шканди́б. [Шканди́б-шканди́б, бра́ття, й я з ка́торжно́ї тюрмі́ (Херсонщ.)].

Колты́хать – 1) (*идти качаясь*) шкандиба́ти, кульга́ти; 2) (*ковырять*) ко́лупа́ти.

Колумба́рий – колумба́рій (-рі́я), гробни́ця.

Колу́н – 1) (*человек*) ко́лу́н, ко́лій (-лі́я), дровору́б; 2) (*топор для колки пней*) би́як (-ка́), сіка́ч, сіка́чка.

Колупа́й (*копун*) – ко́лупа́йло, м'я́ло.

Колупа́ние – ко́лупа́ння, длу́бання.

Колупа́ть, -ся, Ко́лупыва́ть, -ся, ко́лупну́ть, -ся – ко́лупа́ти, -ся, ко́лупну́ти, -ся, длу́бати, -ся, длу́б(о)ну́ти, -ся, до́вба́ти, -ся, до́вбну́ти, -ся чий, в чо́му.

Колхо́з – колго́сп (-пу).

Колхо́зник, -ни́ца – колго́спник, -ни́ця.

Колхо́зный – колго́спний.

I. Колча – грудка.

II. Колча – шкандиба, кульга, кутельнога; см. **Колченогий**.

Колчан – сагайдак, сайдак (-ка), (с покрывшкой) туло.

Колчанний – сагайдаковий, сайдаковий, сагайдачний.

Колчедан – іскриш (-шу), колчедан (-ну), рудка, (медный) халкопірит (-ту).

Колчеданный – іскришевий, іскришний, колчедановий, рудній. **-ная** (здание для обработки колчедана) – рудня (-ні).

Колченогий – кульгавий, кулявий, клишоногий, (суц.) шкандиба, кульга, кутельнога.

Колченовость – кульгавість (-вості).

Колченожить – кульгати, шкандибати, шка[у]тильгати.

Колченожка, см. **II. Колча**.

Колчить, см. **Колченожить**.

Колыбель – колиска, колибка, люля. [Дитина з колиски та й вибила піски (Пісня). Не відходив від колибки і не міг надивитися на любу дитину (Н.-Лев.). Вже твоє дитиночка у люлі кричить (Грінч. III)]. **-бель народів** – батьківщина (колибка, колісанка) народів. *От (с) -бели* – з маленства, з колиски. *Ещё в -бели* – ще в сповитку.

Колыбелька – колісочка, колісонька.

Колыбельник – немовля (-ти), немовлятко.

Колыбельный – колісковий. **-ное дитя** – немовля (-ляти). **-ная (песня)** – коліскова пісня.

От -ных дней – від маленства, від сповитку, від сповиточку, від перших днів дитячого життя. [Мрійливість – подруга моя од перших днів дитячого життя (Крим.)].

Колыбельня – ясла (-сел), (приют) захоронка, охоронка.

Колыжка – 1) закрутка; 2) пояс (-са); 3) (куча навоза) гної (-ів); 4) (тележка) тачка; 5) (плетушка) тороки (-ків); 6) (коробка для питья) коряк (-ка).

Колымага – 1) ридван (-на); 2) (крытая телега) буда, (гал.) кольмага, балагула.

Колымажка – каламужка, тачанка.

Колымажный – ридвановий.

Колыхание – гойдання, колих[в]ання, колісання, хвилювання.

Колыхать, колыхнуть – 1) (качать) гойдати, гойд(о)нути, колихати (-шу, -лишеш и -хаю, -хаеш), колихнути, колісати (-лишу, -лишеш), хилитати, (с)хилитнути що, чим. [Плаче дівчинонька, дитину гойдаючи (Пісня). Кораблі колісати на синьому морі (Рудан.). Як вітер схилитне житом, хвиля йде, як на воді (Гайс. о.)]. *У богатого мужика чорт детей -шет* – багатому чорт діти колише; 2) (раскачивает чем) маяти, хилити, хвилювати, хибати що, чим. [Вітер віє, гілля має (Рудан.). Вітер віти сонні хиліє (Філян.)]; 3) (непереходно: качаться), хитатися, хитнутися, (реять) маяти, майорити, (о воде) хвилювати(ся), гойдатися; см. **Колыхаться**. [Не хвилює вода, не блищить (Франко). Ой високо клен-дерево має (Пісня)]. **-нуло (экипаж)** – гойд(о)нуло, колихнуло (повіз). *Стоит не -лыхнет* – стоїть не хитнеться, стоїть ані руш.

Колыхаться, колыхнуться – 1) (качаться) гойдатися, гойд(о)нутися, колих[с]атися, колихнутися, колівати(ся). [Тихо гойдаються в синьому морі іскорки-зорі (Черняв.). Ой у полі билинонька колихається (Пісня). Човен під ним гойднувся (Корол.). Хвилі скрізь вколо нас колівалися (Л. Укр.)]; 2) (колебаться, шевелиться) маяти, майорити, хилитися, хилитнутися, хилитатися, колівати(ся), хвилювати(ся), хитатися, (с)хитнутися; см.

Колебаться 1. [Маяли в повітрі короги (Черк. п.). Пішінці й байдуже, що дощу немає: майорить собі листям (Золотон. п.). Чорні тіні від нерівного світла тонкої жовтої свічки жахливо хилиталися (Коцюб.). Ущухле гілля колівається сонно (Д. Чайка). Високая тирса в степу коліває (Грінч.). Хай схитнеться – жито усміхнеться (Тичина). Люди хитнулись вперед, у чорну пустку (Коцюб.)].

Колыхивать, см. **Колыхать**.

Колыхли́вый – гойдлі́вий, коли́хли́вий, хит[б]кий. **-вая походка** – хит[б]ка́ хода́.

Колыхну́ть, -ся, см. Колыха́ть, Колыха́ться.

Кольше́к – кіло́к (-лка́), кіло́чок (-ло́чка), (*прикол*) кіло́к (-лка́), при́колень (-льня), при́корень (-рня), при́кіл (-кола), (*в заборе*) при́кілок (-лка), при́кіл (-кола); (*для вязки снопа*) юро́к, в'юрок (-рка́), пурка; (*связ. ярмо с дышлом*) прити(ч)ка, притикач (-ча), (*в бороне*) зуб (-ба), чіп (*р. чопа*), (*в сновалке*) чіп, чіни (-нів). [Забив у землю два кілки і натягнув шкуру (Звин.). Осиковий при́кілок, що на Ордані дірку у хресті забивають (Грінч. I). Серпом го́лить, юрком в'яже (Грінч. III). Приколень, що коня припинають (Чуб. I). Воли держить на при́корні (Полт. г.)]. **Обозначить -ками** – обпалькувати що. **Усеять -ками** (*перед штукатурением*) – закли́нцюва́ти.

I. Коль, нарч., см. Ско́лько, Ско́ль.

II. Коль, сз. – як, коли; *см. Е́сли, Ко́ли. Коль-ско́ро* – ско́ро, ско́ро-ті́лки, ско́ро-но, (*редко*) чи. [Се за́раз видно, ско́ро ми критично на не́ї поглянемо (Грінч.). Ско́ро-но при́йде, за́раз скажіть мені (Крим.). Чи нехай, то й нехай (Кониськ.)].

III. Коль, сщ. – 1) *см. Ко́лоть*; 2) *см. Ко́лотьё*.

Колье́, см. Ко́льё.

Колье́ – ко́льє (*нескл.*), намі́сто, герда́н (з самоцві́тів).

Колье́ – кілля, палля, па́кілля (-лля), дру[ю]ччя, тиччя (-ччя). **В -лье́ принять кого** – друка́ми привіта́ти ко́го, у буки (друччя) взяти ко́го.

Кольево́й – кілковий.

Ко́льми па́че, нарч. – тим па́че, на́дто, тим бі́льше.

Кольну́ть, см. Ко́лоть.

Кольра́би, -бия – каля́ріпа.

Кольт – ко́льт (-та). [До скро́ні – ко́льт! (Влизько)].

Кольцева́тый – кі́льцюва́тий, перстенюва́тий, обру́чкува́тий.

Кольцевидный, см. Ко́льцева́тый.

Кольцевик – ланковий (-во́го).

Кольцево́й – 1) кі́льцевий; 2) (*относ. к кольцу*) ка́блүчко́вий, перстене́вий. **-во́й золотник** – ка́блүчко́вий розпо́дільник. **-вая смазка** – ка́блүчко́ве шма́рування.

Кольцеобразный, см. Ко́льцева́тый.

Кольцо́ – 1) кі́льце, ко́ло, (*обод*) о́бід (*р. обода*), о́биде́ць (-дця́); 2) (*круг*) ко́ло (*р. мн. кіл*), о́кіл (-колу), о́кільце, кі́льце. **Пускати́ дым -цями** – пуска́ти дим кі́льцями, зво́ями. **Окружа́ть -цом** – ото́чувати ко́лом (навко́ло); 3) (*для пальца*) ка́блүчка, обру́чка, (*перстень*) перстень (-сня) и персти́нь (-стеня). **Венча́льные -ца** – шлю́бні обру́чки, ка́блүчки. **Разменива́ться -цями** – міня́тися ка́блүчками, обру́чками; 4) (*техн.*) (*дверное*) кі́льце (в дveréях), (*в ведре подвижное*) ду́жка, (*соед. плуг с передком*) тя́ж (-жи), у́жва, (*на ободі екипа́жн. колеса*) ірва́нт, (*для устрани. трения*) ша́йба, (*соед. косу с косовищем*) напе́рсток (-тка), серга́, (*соед. дышло с ярмом*) живе́ць (-вця́), (*деревян.*) ро́зкрут (-та), (*соед. оглобля с санями*) за́верт (-та), (*для привяз. лошадей*) коно́в'язь (-зи), (*железн. в скреплениях*) рихва; (*в механике*) ка́блүчка. **Внешнее -цо́** – око́лишня ка́блүчка. **Нажимное -цо́** – притиско́ва ка́блүчка; 5) (*извив змеи*) кі́льце, скру́тінь (-теня). [Залі́зними скру́тєнями обвиває свою́ жер́тву (Єфр.)]; 6) *см. Звено́.*

Кольцовый, см. Ко́льцево́й.

Кольча́тый – кі́льча́(с)тий. [Кі́льча́тий ланцю́г].

Кольчу́га – ко[і]льчу́га, па́нцер кі́льча́стий.

Кольчу́жник – па́нцерник.

Кольчу́жный – 1) (*из металлич. колец*) кі́льча́стий; 2) (*о вооружении*) па́нцерний.

Кольщик – руба́ч; *см. Колу́н.*

Ко́лья, см. Ко́льё.

Колю́ка, бот. *Carlina vulgaris* – відка́сник, колю́ка, колю́чка, колю́га, колю́чий бур'я́н,

баранець (-нця).

Колю́кать – (в *детск. игре*) діркати. **Колю́, колю́, баба!** – дир-дира́!

Колю́шка – дир-дира́! (Херсонщ.).

Колю́ха, см. **Колю́ка**.

Колю́чень – колю́чість (-чости).

Колю́чий – колю́чий, колькі́й, кількі́й, (*жале́ющий*) жал(ь)кі́й, (*с колю́чками*) колю́чкува́тий, шпичкува́тий, остякува́тий, деркі́й. [Над могилою стара́ гру́ша-дичка́ розкінула́ свої́ деркі́ ві́ти (Капельг.).] **-чая́ боль** – колю́чий (го́стрый) бі́ль. **-чий́ взгляд** – го́стрый погляд, колю́чі (при́кри) о́чі. **-чий́ мороз** – колькі́й (жалкі́й, пеку́чий) мороз. **-чие́ слова** – го́стрі, пеку́чі слова.

Колю́чка – 1) шпі́чка, колю́чка, шпі́лька, остю́к (-ка́), ко́лька; *соб.* (*шипы́*) те́рня (*ср. р.*); 2) (*раст. Carduus*) будя́к (-ка́), (*соб.*) будя́чча, реп'я́х (-ха), (*соб.*) реп'я́шша, баранці́ *и пр.*; см. *ещё Колю́ка*.

Колю́шка (рыба) – колю́чка, чо́ртик.

Колю́щий, см. *под Колю́ть*.

Коляда́ – 1) (*обрядова́я песня́*) коля́дка, *мн.* коля́дки (-до́к), (*припев к ней*) по́колядь (-ди); 2) (*обряд*) коля́да. *Идти́ в -ду́* – ході́ти з коля́дою, коля́дувати; 3) (*сочельник*) свят-вечі́р (-чора); 4) (*вознагражде́ние за поздра́вл.*) коля́да, мі́х (-ху).

Коля́дник, -ни́ца – коля́дник (*мн.* -ки), коля́дни́ця; *ум.* коля́дничо́к (-чка́); (*под но́вый год*) ще́друвальні́к, -ни́ця.

Коля́дний – коля́дко́вий, коля́дський.

Коля́дованіе – коля́дува́ння, ще́друва́ння.

Коля́дова́ть – (*на Ро́ждестве*) коля́дува́ти (*под но́вый год*) ще́друва́ти.

Коля́довщи́к, -щи́ца *и* **Коля́дчи́к, -чи́ца**, см. **Коля́дник, -ни́ца**.

Коля́ска – коля́са, коля́ска, по́віз (-воза), (*для дете́й*) коля́сочка, пово́зочка.

Коля́сочка – коля́сочка.

Коля́сочный – коля́со́вий. **-ная ма́стерская**, см. **Ка́рётная**.

Коля́тина – (*школьн.*: *едини́ца*) коля́ка.

Ком – гру́да, гру́дка, гру́дина, гру́дома́ха, (*каты́шок*) бала́бух, (*пров.*) кі́мса́, оковéлок (-лка), кубáток (-тка) (*собир.*) кубáття (*землі*) гру́д(к)а (*землі*), (*глы́ба*) бри́ла, (*теста*) бала́бух, га́лка, га́лушка, (*глины́*) гру́дка, ва́льо́к (-лька́), шуру́вало́к, (*волос сбитый*) ко́вто́к (-тка́), ко́втях, ко́втун, ля́мус, (*ниток, шерсти*) жму́т (-та), (*у горше́чников: большо́й*) ко́би́ла, (*малый*) пласто́к (-тка́), (*глы́ба воску*) ка́мінь (-меня́), бри́ла во́ску, (*ме́рзлый*) ме́рзля́к, гру́дка. **-мья́, собир.** – гру́ддя (*ср. р.*), гру́да, бри́лля. **-мом** (*о веща́х*) – жу́жмом. **-мом** *ему́* зе́мля – що́б йому́ мо́гила за́пала́ся; що́б йому́ зе́млі на гру́ди нало́жило; що́б його́ по сме́рті з зе́млі викину́ло. **-мом упа́сть (бы́стро)** – опу́кою впа́сти. *Первый блин -мом* – (*ободрительно*) пе́рша (ри́ба) не ло́виться; без на́вички ба́тька́ тя́жко бі́ти; (*фф*) спеклі́: на́те лю́ди з'ї́жте; пе́рша (ча́рка) ко́лом. *Снежный ком* – га́лка (гру́дка) сні́гу, сні́жка. *Волосы́ сбились в ком* – воло́сся скі́мши́лося, склочи́лося, склочи́ло(ся).

Комакаде́мія – комакаде́мія, кому́ністи́чна акаде́мія.

Команда́ – 1) (*приказание*) кома́нда, на́каз (-зу); 2) (*войско́вая часть*) кома́нда; 3) (*пожарна́я часть*) поже́жна кома́нда, поже́жна сторо́жа, пожа́рня (-ні).

Команда́рм – команда́рм (-ма), команду́вач а́рмії.

Команди́р – 1) (*воен.*) команди́р (-ра), старши́на; (*полка*) (*стар.*) ре́ймента́р (-ра́); (*нерегуля́рн. гру́ппы: предводи́тель*) вата́жок (-жка́), вата́жко. [Наші́ команди́ри (Пр. Пр.). Школа́ черво́них старши́н]. **-ди́р** *дивизи́и, ко́рпуса* – команди́р диві́зії, ко́рпусу; 2) (*в обиходе*) команди́р, ве́рхово́да, ота́ман, го́лова.

Команди́рова́ніе – ві́дрядже́ння, (*отпра́вление*) ві́рядже́ння, команди́рува́ння.

Команди́рова́ть – 1) ві́дряджа́ти, ві́дряди́ти, ві́ряджа́ти, ві́ряди́ти, команди́рува́ти,

відкомандирувати, виправляти, виправити, посилати, послати когось з чим, на що; 2) (*командирствовать*) командувати ким, над ким. **Командированный** – відряджений, віряджений, командирований, поси́ланий, по́сланий.

Командировка – відрядження, вірядження, командировання. *Научная -ка* – наукове відрядження.

Командировочный – 1) командирувальний; 2) (*деньги*) прогінний, дорóжній.

Командирский – командир(ів)ський, старшинський, (*стар.*) рейментарський.

Командирша – 1) командирк[ш]а; 2) (*жена командира*) командириха, (пані) командирова.

Командный – командний, зверхній, старшинський. **-ный состав** – командний склад. **-ные высоты** – командні висоти.

Командование – 1) (*действие*) командування; 2) (*управление*) командування, зверхність (-ности). **Высшее -ние** – зверхня команда; 3) (*о заправилах*) верховодіння.

Командовать – 1) (*в строю*) командувати. [Самі кілька солдат воюються, а тих, що командують, і нема (Рудч.)]; 2) **-вать, скомандовать что** – командувати, скомандувати, наказувати, наказати що кому, веліти, звеліти, давати, дати команду кому на що, до чого. [Поставив кашовар закуску, – отаман командує випивку (Мартин.)]; 3) (*чем*) командувати чим, мати в команді, мати під началом що. [Батько його полком командував (Ніков.)]. **-ть полком (быть полковником)** – полковникувати (-кую); 4) (*предводительствовать*) отаманувати, гетьманувати, гетьманити, порядкувати, правувати над ким, ким, перед вести. [І ними Тул гетьманить (Куліш). Вони його слухають, а він їм порядкує (Звиног.). Подає голос, правує козаками (Н.-Лев.)]; 5) (*распоряжаются, хозяйничают*) командувати, верховодити, отаманувати, правувати ким, чим, у чому, над ким, орудувати ким. [Отаманує наша панночка над дівчатами, виганяє на панцину (Квітка). З громади кпили, хлопців били та верховодили в селі (Шевч.)]. **-ть волами (шутл.)** – волам хвості крутити, начальникувати над телятами. **Бесконтрольно -ть** – верховодити чим, (*образно*) мати царство і панство (в чому). **Командующий** – що командує; (*суц.*) командувач. [Командувач другої народної армії (Пр. Пр.)]. **-щий военного округа** – командувач військової округи. **-ющий морскими силами** – командувач морських сил. **-щие классы** – зверхні класи. **-щая верхушка** – командна верхівка. **Временно -щий** – тимчасовий командувач, (*стар.*) наказний командир. **-щая местность, высота** – головна місцина, головний шпиль.

Командоваться – 1) (*кем*) бути під командою в когось; 2) **-дуется (безлично)** – наказується, дається команда. **-дуется: смирно!** – дається команда: струнко!

Командор – командор (-ра).

Командорский – командорський. **-ский орден** – командорський орден, командорська кавалерія. **-ский мостик** – командорський поміст.

Командующий, см. под **Командовать**.

Комар – комар (-ря і -ра), ум. комарик, комаронько, *собир.* комарня. [Ой ви, комарі, ви комарики мої, ой за що, про що ви кусаєте мене? (Пісня)]. **-мар носа не подточит** – чиста робота; і голки не підсунеш; ніхто не вчепиться: ні баба, ні громада; зроблено, та й тихо, ліхо. *Кусают и -ры до поры* – вовк носить, понесуть і вовка. **-ра не зашибёт** – він і мухи не вб'є. *С рогатиной на -ра (идти)* – за мухою з обухом. **-ры кусают** – комарі тнуть.

Комарий – комаровий, комариний, комарячий; комарів (-рева, -реве). [Прийшов Спас – пропав комариний бас (Приказка)].

Комарик – комарик. *Хлебный -рик* – кузка.

Ко[а]маринский, -ская – камаринський (-кого), гопак (-ка). **-ский мужик** – гопцювайло-випивайло (*м. р.*), гопаківий дядько, веселий (п'яний) кум.

Комариный, см. **Комарий**. **Меньше -ного носа** – менший від горобиної душі. **-ная смерть (насек.)** – комариний лев.

Комаришка – комарець (-рця), комарчук (-ка).

- Комари́ще** – 1) (*ув.*) кома́рище. [Ой се лежіть кома́рище, сла́вного ві́йска коза́чище (Пісня)]; 2) (*муравьиная куча*) кома́шня, кома́шник, мура́влище.
- Комарли́вый** – кома́ристий.
- Комаро́в** – кома́рів (-ре́ва, -ре́ве).
- Комарообра́зный** – кома́рува́тий.
- Комба́йн** – ко́мбайн (-на).
- Комба́йніст** – ко́мбайні́ст (-та).
- Комба́йн(ов)ый** – ко́мбайно́вий.
- Комба́йнстро́й** – ко́мбайнбу́д (-ду).
- Комбе́д** – ко́мнеза́м (-му).
- Комбина́т** – ко́мбіна́т (-ту).
- Комбина́ция** – ко́мбіна́ція, сплеті́ння, сполу́чення. [Люди́на, беручи́ (ті слова́) в найрі́зномані́тніших сплеті́ннях (Єфр.)]. **-ция из трёх пальцев** – (*литер.*) ко́мбіна́ція з трьох па́льців, (*простонар.*) ві́ла, гра́блі, ключка – от то́бі і шту́чка; га́рна шту́чка – за́гнута пучка; ду́ля з ма́ком. *Устраивать свои -ции* – будова́ти, (*насм.*) кру́тити, майструва́ти свої ко́мбіна́ції.
- Комбине́зон** – ко́мбінезо́н (-ну). [Вдя́гся в літу́нський ко́мбінезо́н (Кузьми́ч)].
- Комбини́рование** – ко́мбінува́ння.
- Комбини́ровать, -ся, скомбини́ровать, -ся** – ко́мбінува́ти, -ся, с[ви́]ко́мбінува́ти, -ся.
- Комбини́рованный** – ко́мбіно́ваний.
- Комедиа́льный** – ко́меді́йний, ко́медіа́льний.
- Комедиа́нить** – куме́дити, куме́дія́нити, (*вульг.*) куме́дії приста́вляти.
- Комедиа́нт** – 1) ко[у]ме́дія́нт, куме́дія́нщик. [Туди́ (в ковче́г Но́їв) наві́ть погане́нький зві́ринець прові́нція́льного куме́дія́нта навда́ку чи вліз-би (Крим.)]; 2) (*переносно*) куме́дник, штука́р (-ря), (*вульг.*) приста́вляка.
- Комедиа́нтка** – 1) ко[у]ме́дія́нтка; 2) (*переносно*) куме́дниця, штука́рка.
- Комедиа́нтский** – 1) ко́медіа́нський. [В їх фі́гурах, в їх убо́рі бу́ло щось ко́медіа́нське, німе́цьке (Н.-Лев.)]; 2) (*переносно*) куме́діа́нський, штука́рський.
- Комеді́йний, см. Комедиа́льный. -ное действо** – ко́медіа́льне ді́йство.
- Коме́дія** – 1) (*литер. произв.*) ко́ме́дія. **-дия в трёх действиях** – ко́ме́дія на три ді́ї. *Кукольная -дия* – а) верте́п, лялько́ва ко́ме́дія; б) (*переносно*) дешеве́нька ко́ме́дія. *Писать -дии* – писа́ти, (*составляют*) скла́дати ко́ме́дії; 2) (*театр*) ко́ме́дія. *Поехали в -дию* – пої́хали до ко́ме́дії; 3) (*переносно: комичность*) ко́ме́дія, куме́дія. [Пита́єшся, що те́ або те́ сло́во значі́ть, – таке́ ча́сом одмо́влять! куме́дія бу́ва! (Грінч.). Ну, й куме́дія! (Звин.)]. *Вышла целая -дия* – тра́пилася, ста́лася ці́ла ко́ме́дія. *Человеческая -дия* – лю́дська ко́ме́дія. *Ломать, играть -дию* – удава́ти, ви́робляти, робі́ти, (*вульг.*) приста́вляти ко́ме́дію. *Сыграть с кем -дию* – уда́ти шту́ку ко́му, з ким; 4) (*забавный случай*) ко[у]ме́дія, чудасі́я; смі́хота. [Скупа́ємось в оде́жі всі́ зара́зом. Вийде́ дуже́ оригіна́льна чудасі́я (Н.-Лев.). Та́ тут чудасі́я, мосьпа́не! (Гого́ль). Чі́ста смі́хота! (Звин.)]. *Просто -дия с ним* – чі́ста ко́ме́дія з ним. **-дия да и только** – чудасі́я (куме́дія) та́ й го́ді! *Вот так -дия* – от так чудасі́я (куме́дія)! *Какая -дия вышла при этом* – що́ за чудасі́я (куме́дія) вийшла́ з тим!
- Коме́дничать** – ко́медіа́нити, (*манерничать*) ма́ніж[р]итися.
- Комелё́к** – 1) (*камельёк*) ко́минок (-нка); 2) *раст. Thlaspi arvense* – вере́дник, воло́скі, талаба́н, чо́рне ребро́, дзвоне́ць (-нця́), гречі́чка, білі́ця; 3) (*в снопе*) гузі́р (-ря́).
- Коме́ль** – 1) (*нижн. часть дерева, растения*) око́ре́нок (-нка), ко́мель (-мля́), відзе́мок (-мка), гудзь (-дзя́), при́корень (-рня́). [Як узя́в коло́ду за ко́мель, підві́в про́ти себе́, як сві́чку, та́ як уда́ре ко́млем у зе́млю (Манж.)]; 2) (*в снопе*) гузі́р (-ря́). [Ко́ли кри́ють стрі́ху, так кла́дуть сні́п гузі́рем уні́з, а во́лотками до́гори́ (Липовеч.). По́давай сно́пі во́лотом, а не гузі́рем (Борзенщ.)]. *Кры́ть (соломенную крышу) -млем вниз* – кри́ти (ха́ту) під гузі́р.

- Комендант** – комендант. [Пусти-ж мене, коменданте, з об'їзу додому (Чуб. V)]. **-дант города** – комендант міста.
- Комендантская** – комендантська, комендантура, комендарня.
- Комендантский** – комендантський. **-ское управление** – комендантська управа.
- Комендантство** – (*чин*) комендантство; (*время*) комендантування.
- Комендантура** – комендатура, комендарня.
- Комендантша** – комендантка, (*жена коменданта*) комендантиха, комендантова.
- Коментарий**, см. **Комментарий**.
- Комерция**, см. **Коммерция**.
- Комета** – комета, віха, зірка з мітлою, мітла, хвостата (волосата, мітласта) зірка. [Перед голодом віха на заході стояла (Херс.). Мітла огненная зійшла, і степ і гори осіяла (Шевч.)]. **Блуждающая -та** – мандрівна комета, заблуканка-комета. **Голова -ты** – голова комети. **Хвост -ты** – хвіст комети, мітла у комети. **Ядро -ты** – ядро комети.
- Кометный** – кометний, кометовий. **-ная труба**, см. **Кометоискатель**.
- Кометоискатель** – кометолов, кометник.
- Кометоподобный, Кометообразный** – кометуватий, віхуватий.
- Комизм** – комизм (-му). [Проста публіка бачила комизм тільки в п'яному свідкові (Грінч.)]. **-мизм положения**, см. **Комичность**. **Истинный -мизм** – справжній комизм.
- Комик** – 1) (*артист*) комік, комедійний акте[о]р; 2) (*писатель*) комік, автор комедій, комедійний письменник; 3) (*шутник*) комік, штукар (-ря); 4) (*смешной человек*) кумедник, кумедна людина. **Он -мик немного** – він трошки кумедна людина. **Вот -мик!** – от чудило!
- Коминтерн** – Комінтерн (-ну). Комуністичний Інтернаціонал (-лу).
- Коминтерновец** – комінтерновець (-нівця).
- Комиссар** – комісар (-сара). **-сар народного просвещения, народный -сар просвещения** – комісар народної освіти, народній комісар освіти. **-сар по надзору за...** – комісар у справах догляду за... **-сар печати** – комісар друку. **Приказ -ра** – комісарів наказ. **Заместитель -ра** – заступник комісара. **Жена -ра** – комісарова дружина, (*гал.*) комісарова (-вої). **Женица -сар** – комісарка.
- Комиссариат** – комісаріят (-ту). [Військовий комісаріят. Комісаріят земельних справ].
- Комиссариатский** – комісаріятський.
- Комиссарский** – комісарський. **-ский приказ** – комісарський наказ. **По -ски** – по-комісарському. **-ские замашки** – комісарські навички, (*сильнее*) вихватки.
- Комиссарство** – 1) (*пост*) комісарство; 2) (*комиссарствование*) комісарування.
- Комиссарствовать** – комісарувати.
- Комиссарша** – 1) комісарка; 2) (*жена комиссара*) комісаріха, (*гал.*) комісарова (-вої).
- Комиссионёр, -нёрша** – комісіонер, -нёрка, (*зап.*) комісіонар (-ра), -нарка, фактор, факторка.
- Комиссионёрский** – комісіонерський, факторський.
- Комиссионёрство** – комісіонерство, факторство.
- Комиссионёрствовать** – факторувати (-рюю).
- Комиссионный** – комісійний. **-ная контора** – комісійне бюро. **-ная сделка** – комісійна оборудка, операція. **-ный товар** – комісійний крам (-му). **-ное вознаграждение** – комісійна оплата, комісійне (-ного), комісове (-вого), факторове (-вого). **-ные (деньги)** – комісійні (-них), факторське, факторове, комісійне, комісове, баришівне (-ного).
- Комиссия** – 1) (*группа лиц*) комісія. **Образовать, составить, выделить -сию** – утворити, скласти, виділити комісію. **Образовывать, составлять (ср. зал.) -сию** – складати, утворювати комісію. **-сия по составлению словаря** – комісія для складання словника. **-сия по вопросам украиноведения** – комісія в справах українознавства. **-сия по хлебозаготовкам** – комісія в справах хлібозаготівлі, хлібозаготівча комісія. **-сия о строении дорог** – комісія прокладання шляхів. **-сия подачи прошений** – комісія (для) подавання прохань. **-сия суда**,

судебная -сия – судова комісія. *Особая -сия* – особна, окрема комісія. *Переселенческая -сия* – комісія в справах переселенців, переселенська комісія. *Согласительная -сия* – угодова, (по)єднальна комісія. *Чрезвычайная -сия по делам о спекуляции* – надзвичайна комісія в справах спекуляції. *Избирательная -сия* – виборча комісія. *Следственная -сия* – слідча комісія. *Приёмная -сия* – приймальна комісія. *Принимать участие в заседании -сии* – брати участь у нарадах комісії. *Прибыть в -сию* – прибути до комісії (на збори комісії); 2) (*поручение*) доручення, комісія. *Исполнить, исправить -сию* – виконати, справити доручення. *Порученная мне -сия* – доручена мені комісія. *По вашей -сии я всё сделал* – у ваших дорученнях я все зробив, ваше доручення я виконав. *Заниматься -сиями, брать -сии* – справляти доручення (*дела*: орудки) чий. *Взять, принять товар на -сию* – узяти прийняти крам на комісію, (*реже*) на коміс; 3) (*комис. плата*) комісія, комісове (-сового), коміс (-су). *За небольшую -сию* – за невелике комісове, за невеличкий коміс. *Взял слишком много -сии* – узяв надто багато комісового; 4) (*возня*) клопіт (-поту), халепа, морока, пеня, воловодня, кара, напасть (-тп). *Вот так -сия!* – от ще морока! *Ну, уж -сия мне с вами!* – ну, та й морока мені з вами! *Такая, право, -сия!* – така, далєбі, напасть! *Что за -сия!* – от клопіт! от морока!

Комитет – 1) комітет (-ту). *Бедняцкий -тет* – незаможницький комітет. *Временный -тет по делам печати* – тимчасовий комітет у справах (для справ) друку. *-тет о печати* – комітет у справах друку. *Исполнительный -тет* – виконавчий комітет. *Главный -тет общества* – головний комітет, (*управление, гал.*) віділ (-лу) товариства. *-тет грамотности* – комітет письменности. *Городской, районный, окружной -тет* – міський, районівий, округівий комітет; 2) (*переносно*) рада, комітет. *Семейный -тет решил* – сімейна рада поклала, вирішила. *Он в -тете по утаптыванію мостовой (иронич.)* – він у комітеті торування стежок, він директор свіжого повітря.

Комитетский – комітетський.

Комитетчик – комітетник, (*в главном управленіи, гал.*) віділовий (-вого).

Комически – 1) (*с юмором*) комічно; 2) (*смешно*) комічно, кумєдно, сміховинно.

Комический – комічний, (*для смеха*) посміховий, сміховинний. [Старшина допитує Риндичку, і ся комічна сцена викликає багато веселих іронічних уваг (Грінч.). Казки посміхові (Куліш)]. *-ский актёр* – комічний актє[о]р, комік. *-ский автор* – комедійний автор, автор комедій. *-ское произведение* – комічне писання, сміховин(к)а. *-ский стихотворец* – поет-комік, поет-гуморист. *-ская старуха* – комічна стара (бабунька), акторка на характерні ролі. *-ская опера* – комічна опера. *-ское положение (в драме)* – комічне становище.

Комично – комічно, ко[у]мєдно, по-кумєдному, *срвн. Комически*. [Жовті вуса у нього кумєдно стирчали, як у собаки (Коцюб.). Одразу мені замість страху зробилося комічно (Крим.). В їх якось по-кумєдному говорять, бо все: кажу, носю, люблю (Крим.)].

Комичность – комічність, ко[у]мєдність, сміховинність (-ности).

Комичный – комічний, ко[у]мєдний, смішний, сміховинний, посміховий. [Йому попросту здавалось комічним, що дванадцятилітнє хлопчєня зачинає вже гадати про лобощі (Крим.). Кумєдний чоловік! скажи, будь ласкав, хто ти такий? (Сніп)]. *-ное положение* – кумєдне (смішне) становище. *-ные потуги, претензии* – смішні (сміховинні) намагання, претенсії.

Комкала – (*кто комкает*) м'яло, мняло, бгач (-ча).

Комкание – 1) м'яття, бгання; 2) (*небрежн. работа*) жужмо, жм[в]акання, жувачка.

Комкать – м'яти, змінати, бгати, жужмити, жма[и]кати, (*пров.*) гарбати (*о жёсткой материи*). [Вклонилась старшині, бгаючи в руках червону хусточку (Коцюб.)]. *-ть работу* – жмакати, жвакати, жужмити, змінати роботу. *-ть слова* – жмакати, жвакати, жувати слова.

Комканный – м'ятий, бганний, жмаканий, жужмлений.

Комкаться – м'ятися, змінатися, бгатися, гарбатися, жужмитися. [Не купуйте полотна (щоб

застилати підлогу), бо воно за ногами тягнеться і жу́жмиться (Київщ.). Ця матерія одразу гарбається (Звин.).]

Комковатость – 1) грудкуватість; 2) (*сжатость*) цупкість (-ости).

Комковатый – 1) (*с комьями*) груд(к)уватий, груднястий. [Грудкувата рілля (Канів. п.).

Скачи, легенька бороно, по груднястій ріллі (Мирний)]; 2) (*плотно сжатый, о лапе*) цупкий, кімлястий; 3) (*о глине с желваками*) грудкуватий, глузюватий, (*похожий на комок*) валькуватий.

Комковый – 1) (*из комков*) грудковий, грудувий, з грудками; 2) (*собранный в комки*) кімлястий, кетяховий. [Кетяхове просо].

Комком, *нрч.* – жу́жмо́м, жмуко́м, жмачко́м.

Комкость – 1) грудковість; 2) кімлястість (-ости). **-сть лап (собаки)** – цупкість лап (у собаки).

Комлевой – кімлевий.

Комлистый – кімлистий.

Комлыга – гру́да, гру́дка, кім'ях (-ха).

Коммеморативный – комеморативний.

Комменсализм, *зоол.* – коменсализм (-му).

Комментарий – коментар (-ря), (*объяснение*) пояснення, тлумачення, з'ясування. [Провожа́ли той чи інший вчинок бабів своїми коментарями (Грінч.).] **Без -тарий, -тариев, пожалуйте!** – прошу́ (обійтись, перебутись) без коментарів. **-рий на кого, к кому (писателю)** – коментар, тлумачник до кого. **Объяснительный -рий** – з'ясувальний коментар.

Комментатор – коментатор (-ра), тлумач (-ча). [Є багато спеціальних коментаторів що дуже добре й детально пояснюють кожне слово Хафізового Дівана (Крим.).] **-тор Гомера** – Гомерів коментатор. **-тор Библии** – біблійний тлумач.

Комментирование – коментування, тлумачення чого.

Комментировать – коментувати, (*толковать*) тлумачити, (*объяснять*) поясняти, з'ясувати що, *сов.* скоментувати, витлумачити, пояснити, з'ясувати. **Комментированный** – (с)коментований, тлумачений, витлумачений.

Коммерсант – комерсант, комерціант, комерційник, купець (-пця), торговельник, (*зап.*) гандльовець (-вця). **Ловкий -сант** – спритний комерсант. **Честный -сант** – чесний купець.

Коммерсантша – комерсантка, комерціантка, комерційниця, торговельниця.

Коммерция – комерція, торг (-гу), торго[і]вля (-лі), (*чаще с иронией*) гандель (-длю).

[Професор не кидався до гандлю, до наживи (Кон.)]. **Вести -цию, заниматься -цией** – провадити комерцію, (*процее*) ходити, бути при комерції, комерсувати, (*вульг.*) комерцювати. **Поддержите -цию** – прошу́ (просимо) до торгу! **Плохая вышла -ция** – кепський вийшов гандель. **-ции советник** – радник комерційний.

Коммерческий – комерційний, торговельний, (*зап.*) гандльовий. **-ский агент** – комерційний агент, відпоручник. **-ские дороги** – торговельні шляхи. **-ские обороты** – комерційні обороти, (*дела*) комерційні операції. **-ская сделка** – комерційна оборудка. **-ские суда** – торговельні кораблі. **-ское училище** – торговельна школа. **-ский (оборотистый) человек** – комерційник, гандляр (-ра), (*в дерев. быту*) хазяїн, куркуль. **По -ски** – по-комерційному, по-купецькому, як справжній купець. **-ски** – з комерційного боку.

Коммерш – (*студ. пирушка*) комерш, (*гал.*) комерс (-су), студентська бесіда.

Коммивояжер – комівояжер (-ра), кольпортер (-ра).

Коммуна – комуна, громада, (*только вульг.*) комунія. [Пари́зька Ко́муна]. **Дела -ны** – справи комуни. **Жить -ной** – жити комуною. **Рабочая -на** – робітничка комуна. **Рыбачья -на** – рибальська артіль (-ли), та́фа. **Сельско-хозяйственная -на** – сільсько-господарська комуна.

Член -ны – член комуни, комунар (-ра), (*только вульг.*) комунець (-нця).

Коммунальник – комунальник. [Професійний клуб комунальників (Епік)].

Коммунальный – комунальний. **-ный брак** – комунальний, спілковий шлюб. [Звичай

полових зно́син, що тоді (на ніжчому шаблї дикунства) панува́в, зве́ться тепе́р комуна́льним або спілковим шлю́бом (Наш)]. **-ные выборы** – комуна́льні вибори. **-ные учреждения** – комуна́льні устано́ви. **-ные услуги** – комуна́льні по́слуги. **-ное хозяйство** – комуна́льне господарство.

Коммунар – 1) (*член коммуны*) комуна́р (-ра), (*только вульг.*) кому́нець (-нця); арті́льник; 2) (*коммунист*) комуна́р. **Парижские -ры** – паризькі комуна́ри.

Коммуна́рка – комуна́рка.

Коммуниза́ция – комуніза́ція, (*о действии ещё*) комунізува́ння, *оконч.* скомунізува́ння.

Коммунизи́ровать – комунізува́ти, *сов.* скомунізува́ти ко́го, що. **Коммунизи́рованный** – комунізо́ваний, скомунізо́ваний. **-ться** – комунізува́тися, бу́ти комунізо́ваним, *сов.* бу́ти скомунізо́ваний.

Коммуни́зм – комуні́зм (-му). *Близкий к -зму* – бли́зький (до) комуні́зму. **Военный -низм** – воєнний комуні́зм. **Заветы -зма** – заповіти комуні́зму. **Исповедывать -низм** – визнава́ти комуні́зм, признава́тися до комуні́зму. **Лозунги -зма** – га́сла комуні́зму. **Последователь -зма** – визнавець комуні́зму. **Проповедь -зма** – проповідь комуні́зму, комуні́стична проповідь.

Коммуника́тивный – комунікати́вний.

Коммуникацио́нный – комунікаці́йний. **-ная линия** – комунікаці́йна лі́нія, шлях сполу́чення. **-ные средства** – комунікаці́йні за́соби, за́соби (до) сполучення.

Коммуника́ция – комуніка́ція, сполу́чення, за́соби (до) сполу́чення. **Нет -ции** – нема́ сполу́чення. **Плохая -ция** – пога́не сполу́чення, слабка комуніка́ція. **Средства -ции** – за́соби комуніка́ції.

Коммюніке́ – ко́мюніке́ (*нескл.*), ко́нуніка́т (-ту).

Коммуни́ст – комуні́ст, (*только вульг.*) кому́нець (-нця). [Наї́хало по́вне село́ кому́нців (Чигир. п.)]. **Настоящие -сты** – справжні комуні́сти. **Партийный -нист, -нист-партиец** – партійний комуні́ст, комуні́ст-партієць, парті́йник. **Убежденный -нист** – переконаний (щирий) комуні́ст.

Коммуни́стический – комуні́стичний. **Исполнительный комитет -кого Интернационала (ИККИ)** – вико́навчий коміте́т Комуні́стичного Ітернаціо́налу (ВККІ). **-кий клуб** – комуні́стичний клуб. **-кий союз молодежи** – комуні́стична спілка мо́лоди. **-кое чванство** – комуні́стична пиха́ (бундю́чність).

Коммуни́стский – комуні́стичний, (*вульг.*) кому́нський.

Комму́нка – ко́мунка, грома́дка.

Комму́нный – ко́муновий, (*вульг.*) кому́нський.

Коммута́тор – 1) ко́мутато́р; 2) (*в динамо*) ко́мутато́р, змінні́к, (*неточно*) ко́лекто́р, збі́рник.

Ко́мната – 1) кі́мната, ха́та (*мн.* ха́ти, ха́т). [У нас одна́ гру́ба на три ха́ті (Звин.). О́нде-ж і вони́, ті люди́: сидять у тре́тій клубні́й ха́ті (Р. Край)]. **В доме всего сорок -нат жилых и служебных** – в буди́нку всі́х со́рок житло́вих і службо́вих ха́т. **Квартира о двух -тах (из двух -нат) с кухней** – кварти́ра на (*диал.* про) дві ха́ти[і] з пека́рнею (кухнею). **Учреждение помещается, в двенадцати -тах** – інститу́ція розташо́вана в двана́дцятьох кі́мнатах.

Секретарь находится (помещается) в седьмой -те – се́крета́р пробу́ває в сьо́мій кі́мнаті.

Отдельная -та – окре́ма кі́мната; 2) (*горница, покой*) кі́мната, го́рниця, сві́тлиця, (*побольше*) по́кій (-кою), *ум.* кі́мнатка, кі́мнато́чка, го́рничка, сві́тличка, сві́тлочка, (*ласкат.*) сві́тлонька, по́коїк (-ка). [Поста́влю ха́ту і кі́мнату́ (Шевч.). А йді́ть-но, дя́дку, вас у го́рниці́ клі́чуть ба́тюшка (Ки́вщ.). В півні́чній сто́лиці, в розкі́шній сві́тлиці́ на лі́жку ле́жить бю́рократ (Са́мійл.). Та приве́ли Бо́ндари́вну в по́кої́ висо́кі (Пі́сня)]. **Верхние, нижние -ты** – го́рішні, до́лішні кі́мнати. **Гостинная -та** – віта́льня. **Классная -та** – кла́сна кі́мната, кла́с (-су).

Приёмная -та – при́ймальня. **Рабочая -та** – ро́бітня. **Раздевальная -та** – роздяга́льня.

Столовая -та – їда́льня. **Меблированные -ты** – (у)ме́бльова́ні кі́мнати. **Обставляют -ты** – о́поряджа́ти, уря́джа́ти кі́мнати. **Убирать -ты** – при́бирати кі́мнати, прятати в кі́мнатах (в

хатах).

Комнатёнка, -тишка – хатчина, комірчина, (*отделенная перегородкой от світлиці*) ванькірчик. [Ми увійшли до ванькірчика, бідно вмебльованого двома тапчанами (Коцюб.).]

Комнатка – 1) (*ум. от Комната 1 и 2*) а) кімнатка, кімнато́чка, хатінка, хатино́чка, хатино́нька; б) кімнатка, кімнато́чка, горничка, світличка, світлочка, (*ласк.*) світлонька, покоїк; 2) (*спаленка*) кімнатка, (*за перегородкой*) ванькірчик (-ка); 3) (*чулан, кладовая*) комірка, комірчина, прикомірок (-рка).

Комнатник, -нища – 1) (*домосед*) хатник, -нища, (*пренебр.*) пічкúр (-ра), пічкúрка, хатній (-ня) сидяка; 2) (*лакей*) покойовець (-вця), покойо[є]вий) (*горничная*) покоївка, покойова (-вої).

Комнатный – 1) хатній. [Хатній поріг (Сл. Гр.). Хатні двєрі (Звин.).] **-ная температура** – хатня температура; 2) (*относящийся к чистым комнатам*) кімнатний, світличний, покойо[є]вий, горничний. **-ный** (*лакей*) – покойовий (-вого). **-ная прислуга** (*соб.*) – покойові (-вих). **-ные фразы** – салоніві фрази; 3) (*домашний*) хатній, домовий. [Казала польова ми́ша хатній (Манж.). Хатнього злодія не встережєшся (Номис)]. **-ный** (*домашний*) арест – домовий арешт. **-ная муха** – хатня муха. **-ные растения** – хатні рослини. **-ные собачки** – покойові пєсики (собачки). [Обливав покоєвих собачок своєї матері окропом (Франко)].

Комнатушка, см. **Комнатка**.

Комоватый – 1) (*о сыпучих*) грудкуватий, валькуватий, кімлястий, (*глыбами*) брилуватий. [Там земля сипка, а тут он яка кімляста (Київц.);] 2) (*не о сыпучих*) ковтуватий, кімлястий, вузлуватий, жмутуватий.

Комовой – грудковий, (*из мелких комьев*) дрібковий, (*из больших комьев-глыб*) бриластий. **-вая известь** – грудкова вапна, -вє вапно; вапна (вапно) грудкою, грудками. **-вая соль** – грудкова, бриласта сіль (*р. соли*), (*мельче*) дрібкова сіль, сіль дрібками.

Комод – комода (-ди). [Застукотіли шухляди коло комоди (Н.-Лев.).]

Комодик, -дец – комодка.

Комодный – комодовий.

Комок – (*чего-нб. рассычатого*) грудка, грудочка (напр. землі, каші); (*теста*) балабух, галка, галушка, (*глины*) вальок (-лька), валька, (*снега*) грудка, куля, сніжка, (*нерастёртый в какой-нб. массе*) вузлик, (*шерсти*) ковтун, ковтюх, (*пряжи*) жмут (-та), (*ягод*) кім'ях, кєтях, (*грязи, воску*) грудка, оковєлок (-лка) (болота, воску), (*округленный*) галка, галочка. *Сжать в -мок, -ком* – жужмом зібгати. *Падать -ком* – опукою падати. **-мок подкатывает** – до горла підступає. *Сбится в -мок* (*о волокнистых*) – скімшитися, склочіти(ся). *Борзая в -мкє* – хорт при купці. *Лапа в -мкє* – цупка лапа. См. **Ком**.

Комольй – шутий, гулий, безрогий, (*редко*) комолій.

Комо[а]ника, см. **Куманика**.

Комонница – 1) (*неплодн. корова или женщина*) ялова коро́ва (жі́нка), ялівка, яловиця; 2) (*кобылица*) комонниця, ялова коби́ла.

Комонь (*устар.*) – комонь (-ня). [Сядьмо-ж, браття мої, на комові бістрі (Федьк.).]

Коморка – комірчина, хижка. [Вилежав я шість місяців у жи́да в якійсь комірчині (Франко). Грюкнули двєрі в Оксанину хижку, клацнула заціпка (Черкас.).]

Комочек – 1) грудочка, балабушок (-шка), вальочок, жмуточок (-чка); см. **Комок**; 2) (*о живом суц.*) купочка, кєтяшок (-шка), жме[і]нька. *Сжавшись -чком* – купочкою, зібгавшись в купочку.

Компактность – компактність, стіслість, щільність, збитість (-ости).

Компактный – компактний, стіслий, щільний, збитий. [Книжка надрукована стіслим друком (Сл. Ум.).] **-ное издание** – компактне, стісле видання. **-ная масса** – (*о живых суц.*) збита маса, (*о материи*) компактна маса. **-ными рядами** – збитими, щільними лавами.

Компане́ц – (*член компании*) товариш, компанієць (-нійця).

Компанейський – компанійський, товариський.

Компанія – 1) компанія, (фам.) кумпанія, гурт (-ту), (общество) товариство, (союз) спілка, (застольная) беседа, (группа) громадка (множество) лава. [За кумпанію і циган повісився (Номис). Облишивши писар книгу, сідає до гурту (Грінч.). Свого смутку не міг Лагівський позбутися й у товаристві Шмідтів (Крим.). За столом сиділа беседа: брат Охрім із жінкою, сват Манойло, кум Терешко (Грінч.). Чоловік та жінка, то одна спілка (Номис). В темну ніч ми зібралися громадкою йти (Л. Укр.). Колядувати ходимо лавою (Звин.)]. **-нией** – гуртом, у гурті, лавою. [Навіть іти в гурті легше з співом (Єфр.)]. *В своей -нии (сидеть)* – своїм гуртом. *Водить, имеет -нию с кем* – ко[у]мпанувати, водитися, водитися хлібом, заходити з ким. *В -нии* – при гурті, в гурті. *Пожалуйте в -нию* – просимо до гурту, до компанії, до купи. *Держаться -нии с кем* – триматися чийого товариства (гурту), тримати спілку з ким, триматися купи. [Не тримай з панамі спілки (Сл. Гр.). Треба всім купи триматися (Крим.)]. *Для -нии* – за компанію. *Достойная -ния* – товариство чесне, (иронич.) кумпанія чесна. *Дружная -ния* – любе (дружне) товариство, дружня компанія, (братва) братва. *Дурная -ния* – погане товариство. *Иметь -нию с кем* – бути в товаристві з ким. *За -нию* – за гуртом, за ко[у]мпанію. *Присоединиться к -нии* – пристати, прилучитися до гурту. *Принять в -нию* – взяти до гурту когось. *Расстроить -нию* – розбити ко[у]мпанію. *Сделать, составит кому, разделить с кем -нию* – потоваришувати комусь, приєднатися до гурту з ким. *Спасибо за -нию* – спасибі за товариство, за компанію. *Удалая -ния* – гоп-ко[у]мпанія. *Холостая -ния* – парубоцька (дівоцька) компанія. *Честная -ния* – шанівне товариство. *Я ему (он мне) не -ния* – мені з ним у хлібосолі не бути; (раздраж.) ми з ним свиней не пасли; 2) (ассоциация, трудовое или торговое общество) компанія, (никогда не кумпанія), товариство, спілка. [Вкупишся (вступишь со взносом) в компанію, то можеш бути безпечний (Франко). Асекураційне (страхове) товариство «Дністер». Знайшов собі спільників і з ними в спілці взяв одне село в графа в посесію (Н.-Лев.)]. *В -нии с кем* – в спілці, спільно, до спілки з ким. [Нумер газетини тої, що її з кумом дяком до спілки пренумеруємо (выписываем) (Франко)]. *Быть, состоять в -нии с кем* – спілкувати, сполувати, бути в компанії (в спілці) з ким, тримати спілку з ким. *Вступать, входит в -нию с кем* – заводити спілку, приступати до спілки з ким. *Основывать, учреждать -нию* – закладати спілку. *Торговый дом: Заблоцкий и К°* – торговельний дім: Заблоцький і С-ка (і Т-во).

Компанство – кумпанство.

Компаньїца – ко[у]мпанійка, (пирушка) беседонька.

Компаньон, -нка – 1) спільник, -ниця, компаньон, -нка, (стар.) сябер, сябро, супряга. [Я-ж не один хазяїн, у мене двоє спільників (Звин.)]; 2) (человек «для компании») товариш, -шка, компаньон, компаньонець, -нка. [Звеліла компаньонці занести кошика до комори (Крим.)].

Компаньонский – компанівський.

Компаньонство – компанівство.

Компартія – компартія, комуністична партія.

Компас – 1) компас (-су), бусоля, (зап.) магнет (-ту). [Бусоля – це дуже вигідний орієнтаційний прилад (Герин.). Вона (мудрість) – магнет посеред моря (Франко)]. *Висячий -пас* – висний компас. *Путевой -пас* – головний (подорожній) компас. *Горный -пас* – гірничий компас. *Лесной -пас* – лісова бусоля. *Шлюпочный -пас* – водяний компас; 2) (переносно) дороговказ (-зу) (букв.: путеводный столб). *Без -са* – (описат.) без дороговказу. *Спасительный -пас* – спасенний компас, (описат.) спасенний дороговказ.

Компасный – компасовий, бусольний, бусолевий. **-ная картушка** – бусольна (бусолева) картівка.

Компасы – (для завивки) щипці (-ців).

Компатріот, -тка – компатріот, -тка, земляк, -лячка, крайнин, -янка.

Компаунд, *техн.* – компа́внд (-да).

Компендиум, -дий – компе́ндій (-дія); (сти́слий) о́гляд (-ду).

Компенсатор – компенса́тор (-ра).

Компенсація – (*действ.*) компенсува́ння, покриття́, ви́рівнення; (*и результат и действ.*) компенса́ція. **-ция счетов** (*коммерч.*) – ви́рівнення раху́нків. **-ция расходов** – покриття́ (компенсува́ння) вида́тків. **-ция компаса** – ви́рівнення ко́мпасу. **-ция убытков** – покриття́ втрат, відшкодува́ння.

Компенсировать, -ся – компенсува́ти, -ся, покрива́ти, -ся, ви́рівнювати, -ся. **-вать** (*убытки*) – компенсува́ти (втра́ти) ко́му, відшкодо́увати, *сов.* відшкодо́увати ко́го, ко́му що.

Компенсированный – компенсо́ваний.

Компетентность – 1) (*осведомленность*) компете́нтність (-ности), компете́нція, тяму́щ[ч]ість (-ости); 2) (*правомочность*) компете́нтність, упра́вненість, повнова́сть (-сти).

Компетентный – 1) (*знающий*) компете́нтний, тяму́щ[ч]ий; 2) (*правомочный*) компете́нтний, упра́внений, повнова́дний.

Компетенция – компете́нція. [В сій спра́ві мо́я компете́нція безперече́но перева́жує ва́шу (Черк.)].

Компилирование – компілюва́ння.

Компилировать – компілюва́ти, (*сов.*) ско́мпілюва́ти. **-рованный** – ско́мпілюва́ний.

Компилятор, -торша – компіля́тор (-ра), -торка, компіля́нт, -ля́нтка.

Компиляционный – компіляці́йний.

Компиляция – компіля́ція (-ції); (*действ.*) компілюва́ння.

Комплекс – компле́кс (-су).

Комплексия, *см.* **Комплекция**.

Комплексный – комплексо́вий. **-ный метод** – комплексо́вий ме́тод.

Комплект – компле́кт, (*гал.*) компле́т (-ту). **-ле́кт колёс** (*для телеги*) – круг (стан) колі́с. **-лект издания** – компле́(к)т вида́ння. **-ле́кт мебели** – стан (компле́кт) ме́блів. *Не -ле́кт* – недо́бір (-бо́ру), некомпле́(к)т, ро́збить (-ти).

Комплектность, **-ный** – компле́ктність (-ности), -ний.

Комплектовать – комплектува́ти. **-вание** – комплектува́ння.

Комплекция – компле́ксія, стату́ра, будо́ва. *Крупной -ции* (*человек*) – стату́рний. *По -ции* (*великан*) – стату́рою (ве́летень). *Сухощавой -ции* – сухорля́вої будо́ви.

Комплемент – доповне́ння, дода́ток (-тку).

Компликация – компліка́ція, ускла́днення.

Комплимент – компліме́нт (-ту). [Задума́в компліме́нт сказа́ти паня́нці (Свидн.)]. **-ты** – компліме́нти, соло́дка мо́ва, соло́дкі слова́. *Отпуска́ть -ты* – ки́дати, са́дити, ви́два́жувати компліме́нти. [Ви там між горо́дянками навчи́лись компліме́нти са́дити (Свидн.)].

Рассы́паться в -тах – сипа́ти компліме́нти, розпада́тися з компліме́нтами, (аж) розси́датися в соло́дких слова́х.

Комплот – компло́т (-ту), змо́ва.

Композитор, -ша – композито́р (-ра), -торка, компо́ніст, -стка.

Композиторский – композито́рський.

Композиционный – композиці́йний. [Композиці́йні спо́соби (Єфр.)].

Композиция – компози́ція, (*процесс*) компо́нува́ння. [Музи́чна компози́ція (Р. Край)]. **-ция литературного произведения** – компози́ція літе́рату́рного твóру. *Собственной -ции* – в́ласного компо́нува́ння.

Компонировать *и* **Компоновать** – компо́нува́ти, *сов.* ско́мпонува́ти що.

Компост – компо́ст (-ту), сугні́й, пере́гній (-но́ю).

Компостир – компости́р (-ра), пробива́чка.

Компостировать – 1) (*о туке*) компостува́ти що; 2) (*о билетах*) компостува́ти, пробива́ти

(квитки).

Компостный – компостовий, сугнійний, перегнійний. **-ная куча** – сугноїще, гноїще, гноїсько.

Компoт – компoт (-ту); (*из сушён. фруктов и ягод*) узвар, звар (-ру), ум. узварець (р. узварцю).

Компoтный – компoтовий; (*взварный*) узваровий.

Компрес(с) – компрес (-су). **-рес согревающий, холодный** – теплий компрес, пригрівка, холодний компрес.

Компрессор, *техн.* – компресор (-ра).

Компрометация – компромітування; компромітація.

Компрометировать – компромітувати, (*сов.*) скомпромітувати, у славу (у неславу) вводити (*сов.* ввєсти), виславляти, (*сов.*) виславити когo. [Нас вони компромітують (Франко). Сватай мене, козаченьку, та не вводь у славу (Пісня). Але дяк знає, хто з'їв, а не хоче його виславляти і стиду йому завдавати (Казка)]. **Компрометирующий** – той, що компромітує (вводить у славу, неславу), компромітовний. **-рованный** – компромітований, (*оконч.*) скомпромітований. **-ться** – компромітуватися, (*сов.*) скомпромітуватися, вводити (*сов.* ввєсти) себе у славу (у неславу); бути скомпромітованим.

Компромис(с) – компроміс (-су), поступка. *Итти пойти на -мис(с)* – іти, піти на компроміс (на згоду), учинити компроміс, поступатися, поступитися чимсь. [Треба вчинити який компроміс (Грінч.)].

Компромисность – компромісовість (-вості). [Термін «українофільство» робиться синонімом неглибокого розуміння українських потреб, компромісовості та полохливості (Єфр.)].

Компромисный – компромісовий.

Комсание – чикриження, кремсання, батування; *Срвн.* **Кромсание**.

Комсать – чикрижити, кремсати, батувати, *срвн.* **Кромсать**.

Комсомол – комсомол (-лу).

Комсомолёнок – комсомоля (-ляти), комсомолень (-няти). [Полюбили її комсомолята (Епик)].

Комсомолец, -лка – комсомолец (-льця), -молка.

Комсомолизм – комсомолізм (-му).

Комсомолия – комсомолія. [Запальні проводирі комсомолії виголошували промови (Микит.)].

Комсомольский – комсомольський.

Комсостав – комсклад (-ду).

Кому́ (*дат. пад. от вопр., отн. и неопред. мест. Кто*) – кому́. **-му́ вы говорите?** – кому́ (до когo) ви кажете? **К -му́ вы идёте?** – до когo ви йдёте? **Мне некому́ передать это** – мені нема (я не маю) кому́ передати це. **Тот, -му́ я должен** – той, кому́ я винен. **-му́ бы то ни было** – будь-кому́, хоч кому, хоч-би там кому. **-му́-кому́, а ему́ следует** – кому́-кому́ – (кому́ не кому́), а йому́ слід. **-му́ что** – кому́ що. [Кому́ що, а курці просо (Приказка)]. *Срвн.* **Кто**.

Комуна, Комунизм, см. **Коммуна, Коммунизм**.

Комуникация, см. **Коммуникация**.

Комфoрт – комфoрт (-ту), вигода. [Хоч і не з комфoртом, та всє-таки дoсить чїсто й вигїдно (Франко)].

Комфортабельно – комфoртабельно, з комфoртом, вигїдно. [Батько вигїдно сїв у фотелї (Крим.)].

Комфортабельность – комфoртабельність, вигїдність (-ности).

Комфортабельный – комфoртабельний, вигїдний.

Комчванство – комчванство.

Ком'ячейка – комсорєдок (-дку).

Комяга – каюк (-ка), душогубка.

Кон – 1) (*предел*) межа, границя, рубіж (-бежа); (*начало*) початок (-тку). *От -на* – споконвіку; *срвн. Искони*; 2) (*конец, смерть*) край (*р. краю*), кінець (-нця). *Скот у нас в кон пошёл* – худоба в нас почала гинути (здохати), у нас почалася (пішла) пошесть (пішов промірок) на худобу. *До -ну* – до кінця, до скону, до сконання; 3) (*очередь*) черга, черед (-ду), (*зап.*) колія, ряд (-ду). *Кон его пришёл* – прийшла його (йому) черга (колія). *По первому -ну* – а) (*в первый раз*) перший раз, першого разу; б) (*в первую очередь*) у першу чергу, в першій ряді, на самий перед, (*зап.*) насамперед; 4) (*место игры*) кін (*р. кону*). *Сбить кого с -ну* – скинути кого з посади, позбавити кого влади (ваги), звести кого ні нащо. *Поставить свою судьбу (участь) на кон* – поставити (кинути) свою долю (своє життя) на кін (на карту); 5) товариство, гурт (-ту), компанія, купа. *Он не нашего -ну* – він не з нашого гурту (товариства), не з нашої компанії, він не з наших. *Либо в кон, либо вон* – або до купи, або з купи.

Конак – 1) кунак (-ка), приятель (-ля), знакомець (-мця), знайомий (-мого); 2) (*дворец у турок и южных славян*) конак (-ка).

Конарх, *церк.* – канонарх, (*разгов.*) ко[а]нарх (-ха).

Конать – рishати, доконувати кого, що, зводити кого з світу, ні нащо.

Конаться – 1) домагатися чого; (*докучатъ*) настиряться, (на)докучати кому чим; 2) міряться, кому починати; міряться силою.

Конвейер – конвеєр (-ра).

Конвейеризация – конвеєризація, (*о действии ещё*) конвеєризування, *оконч.* конвеєризування.

Конвейеризировать – конвеєризувати, *сов.* конвеєризувати що. **Конвейеризированный** – конвеєризований, конвеєризований. **-ться** – конвеєризуватися, бути конвеєризованим, *сов.* бути конвеєризованим.

Конвейерный – конвеєрний.

Конвейерщик, -щица – конвеєрник, -ниця.

Конвекция, *физ.* – конвекція, перенесення.

Конвент – конвент (-ту).

Конвенционный – конвенційний, договірний, умовлений.

Конвенция – конвенція, договір (-вору), умова; (*соглашение*) угода; *срвн. Договор.*

Литературная -ция – літературна конвенція (угода).

Конверсия – конверсія, заміна. **-сия государственных долгов** – конверсія державних боргів, заміна однієї державної позики іншою.

Конвэрт – коверт, коверта, (*рус.*) конверт (-та). *Вложить письмо в -вэрт* – вкласти листа в ко(н)вэрт. **Детский -верт** – ковертовий сповиток (-тка), дитяча загортка.

Конвэртик – ковертик (-ка), (*рус.*) конвертик.

Конвикт – пансіон (-ну), бурса.

Конво́й – конво́й (-во́ю), варта. *Под -во́ем* – під вартою. *Почётный -во́й* – по́чет (-чту), почесна варта.

Конво́йный – конво́йний (-ного), вартовий, вартовік, вартівник (-ка).

Конвои́р – конво́йний, вартовий (-вого); (*о судне*) конво́йне (wartove) судно, конво́ір (-ра).

Конвоирование – конвоювання; (*охрана*) вартування.

Конвоировать – конвоювати; (*охранять, стеречь*) вартувати.

Конвоировка, *см. Конвоирование.*

Конвульсивно – конвульсійно.

Конвульсивность – конвульсійність (-ности).

Конвульсивный – конвульсійний.

Конвульсия – конвульсія, (*судорога, корчи*) корчі (-чів), (*у детей*) мимохід (-ходу), (*особ. у животн.*) перелогі (-гів). [Нові корчі вхопили його (Грінч.). Перелогі бувають і в людей і у

скотіни (Звин.). У него **-сии** – його корчить (судомить). [Відразу його скорчило всього (Грінч.)].

Конгениальный – конгеніальний.

Конгестивный и **Конгестионный** – конгестійний, приливний.

Конгестия – конгестія, приплив крові (до серця, до голови).

Конгломерат, геол. и перен. – конгломерат (-ту), (только геол.) зліпняк (-ку).

Конгломератный и **Конгломератовый** – конгломератовий.

Конгломерация – конгломерація (-ції).

Конгрегация – конгрегація (-ції).

Конгресс – конгрес (-су); (с'езд) з'їзд (-ду), (собрание) збори (-рів).

Конгрессный и **Конгрессовый** – конгресовий.

Конгруэнция – конгруєнція (-ції).

Кондак, церк. – кондак (-ка).

Конденсатор – конденсатор (-ра), згусник (-ка).

Конденсационный – конденсаційний, згущальний.

Конденсация – 1) (действие) конденсування, згущування, згущання, (оконч.) сконденсування, згущення; 2) (и действие и результат) конденсація.

Конденсировать – конденсувати, згущувати и згущати, (сов.) сконденсувати, згустити.

Конденсированный – (с)конденсований, згущений. [Синтезував у конденсованому образі (Єфр.)]. **-ться** – конденсуватися, згущуватися и згущатися, (сов.) сконденсуватися, згуститися, бути сконденсованим, згущеним.

Кондилома, мед. – кондилома, бородавка, татарка.

Кондитер, **-терша** – кондитор (-ра), -торка, цукерник, -ниця. [Стрінеш цукерника, – скажеш: «вік тобі жить-торгувати» (Крим.)].

Кондитерская – кондитерська (-кої), цукерня (-ні).

Кондитерский – кондиторський. **-кий товар** – кондиторський крам (-му).

Кондиция – 1) кондиція, умова; 2) **-ции** (частные уроки) – кондиції, приватні лекції.

Кондовый – (о лесе) міцний, щільний, ядерний, здоровий; (о сосне) боровий, лісовий; (перен.) добірний, першорядний.

Кондор, пт. **Sarcorhamphus gryphus** – кондор (-ра).

Кондотьёр – кондотьєр (-ра).

Кондрашка – грець (-ця), параліч (-чу), (зап.) параліж (-жу), апоплексія, (вульг.) кінська смерть. **-ка хватил** – грець ударив (побив, узяв) когo.

Конduit – кондуїта.

Конduitный – кондуїтний. **-ный список**, см. **Конduit**.

Кондуктор – 1) (служащий) кондуктор (-ра); 2) (проводник электричества) кондуктор, провідник (-ка).

Кондукторов – кондукторів (-рова, -рове).

Кондукторский – кондукторський, кондукторів, (-рова, -рове).

Кондукторша – кондукторка. **-ршин** – кондукторчин (-на, -не).

Конебойня – кінська різниця, кінська бі[о]йня.

Конебык, зоол. – гну (нескл.).

Коневатый – конюватий, конястий, подібний до коня.

Конёв, **Конёвий**, **Конёвый** – кінський, конячий. **-нёвий** лук, бот. **Teucrium Scordium L.** – дікий часник (-ку), скордія. **-нёвий щавель**, бот. **Rumex crispus L.** – кінський щавель (-влю).

Конёвина, см. **Кони́на**.

Коневладелец – власник коня, коневласник.

Конёвник, бот. **Trifolium pratense L.** – конюшина; см. **Дятло́вина**.

Коневод – конівник (-ка), коняр (-ра).

Коневодний – конівничий, конярський.

Коневодство – конівництво, конярство.

Коневор, см. **Конокрад**.

Конёк – 1) (ум. от **Конь**) коник, коничок (-чка), кониченько (м. р.), (жеребёнок) лошá (-шáти; ср. р.), лошáк, лошáтко. **-нёк-горбунок** – горбокони́к (-ка); 2) (для катанья по льду) ковза́н (-на́), ковза́нок (-нка́), ковза́нець (-нця́), ковза́нь (-ня́), сков[б]зу́н, (зап.) ли́жва. **-ки** – ковза́ни, ковза́нки, ковза́нці, ковза́ні, сков[б]зу́ни (-нів), полозкі (-ків), (зап.) ли́жви (-жов), (преим. костяные в роде лыж) на́рти (-тів), (только костяные) ко́стяниці (-ни́ць). *Кататься на -ках* – бігати ((с)ковзатися) на ковза́нах; 3) (гребень кровли) гре́бінь (-бе́ня), ко́ник (-ка); 4) (лощило у сапожников) глади́ло, глади́й (-дія), клеса́чка. 5) (в мельнице) ри́штáк (-ка); 6) зоол., насек. **Gryllus**, см. **Кузнечик**. **Морской -нёк**, ри́ба **Phyllopteryx** и **Hippocampus** – морський коник; 7) перен. (страсть, слабость) коник, пристрасть (-ти), сла́бість (-бости). [Ледві розбалакавсь, одразу сів на свого коника (Крим.)]. У всякого свой **-нёк** – ко́жний ма́є свого коника, свою́ пристрасть. *Это его -нёк* – це його коник, пристрасть.

Конеклад и **Конекладчик** – конячий холощій (-щія).

Конекрад, см. **Конокрад**.

Конепас – конопас, табунник, ста́дник, коняр (-ра).

Конепасный – конопасний.

Конепаства и **Конепастьба** – 1) пасіння, попасання ко́ней; срвн. **Пастьба́**; 2) кінське пасовище; срвн. **Пастбище**.

Конеристалище – 1) см. **Конеристание**; 2) біго́вище, біго́висько, гіподро́м (-му).

Конеристалищный – перего́новий.

Конеристание и **Конеристательство** – перего́ни, го́ни (-нів), (*бега*) біго́ві перего́ни, (*скачки*) верхові (скакові) перего́ни, (*неудачн. неологизм*) верхого́ни (Київ).

Конехвост – 1) бот. **Equisetum arvense** L. – польова́ сосонка; см. **Хвоц**; 2) зоол. **Poephagus grunniens** – як (р. яка).

Конёц – 1) (*предел в пространстве*) кінце́ць (-нця́), край (р. краю́), ум. кінчик, кінчичок (-чка), кра́чок (-чка). [Попустила низько кінці́ стрічо́к (Сл. Гр.). Кінцем но́жа копи́рає (Сл. Гр.). Щось лі́зе вверх по стовбу́ру до са́мого краю́ (Шевченко)]; *специальнее: (острый) штих* (-ха); (*теснее: яйца, огурца и т. п.*) но[і]со́к (-ска́); (*тупой: яйца, веретена, огурца и т. п.*) гу́зка; (*пальца на руке*) пучка́; (*каждого из четырёх краёв платка, квадрата, каждого разветвления развилки*) рі́г (р. ро́гу), (ум.) рі́жок (-жка); (*загнутый: полоза в саях*) ско́рс (-са); (*кну́та, ара́ника*) прико́нечник, хвостик (-ка); (*стержня*) шпинь (-ня); (*ножка циркуля, которой проводится окружность*) око́личник (Шух.). **-нец** *аллеи, поля* – кінце́ць (край) але́ї, поля. **-цы** *города* – кінці́ (край) мі́ста; (*части*) ді́льніці (части́ни) мі́ста. *Палка о двух -цах* – у па́лиці два кінці́; па́лиця на два кінці́. *Всякая вещь о двух -цах* – ко́жна рі́ч ма́є два кінці́. *В -нец чего* – на кінце́ць, на край чо́го. [Замча́ли мене́ куди́сь на кінце́ць се́ла (М. Вовч.). Окуляри йому́ зсу́нулися аж на край но́са (Єфр.)]. *Из -ца в -нец* – від (з) краю́ до краю́, з кінця́ в кінце́ць. [Там (в Україні) ши́роко, там ве́село од краю́ до краю́ (Шевч.). Хай вона́ (пісня) з краю́ до краю́ гуля́є (Грінч.)]. *Со всех -цов* – з усі́х усю́д(ів), з відусі́ль. *В -це, на -це чего* – кінце́ць, край, в (на) кінці́, на край, навкра́й, по кінце́ць, по край, на краю́, з краю́ чо́го. [Сиди́ть ба́тько кінце́ць сто́ла (Шевч.). Си́ла кінце́ць сто́лу (Тесл.). Росте вона́ край чи́стого поля́ (Рудан.). В кінці́ хуторця́ бу́де буди́ночок біле́нький (М. Вовч.). Жила́ вдова́ на край се́ла (Пісня). Навкра́й ніви́ кури́вся димо́к (Сл. Гр.). Де́сь там, по край се́ла, гука́ яка́сь-то ма́ти (Яворн.). На краю́ лі́са (Франко)]. *Ударение во французском языке стоит на -це слова* – на́голос у францу́зькій мо́ві сто́ить на кінці́ (наприкі́нці) сло́ва. *В самом -це, на самом -це* – в (на) са́мому кінці́, на са́мому краю́, нао́станці. [А нао́станці, під сьо́годнішньою дніно́ю бу́ло запи́сано (у щоденнику) у́сю приго́ду (Крим.)]. *Находящийся в -це, на -це* – кінце́вий,

прикінцевий. *Без -ца, нет -ца* – без кінця, без краю, без кінця-краю, нема краю, нема кінця-краю. [Нема краю тихому Дунаю (Мет.)]. *Не имеющий -ца* – безкрайї; *срвн. Бесконечный. Точить -нец ножа* – гострити кінець ножа. *Соединить два -ца* – сполучити два (обидва) кінці. *-нец к -цу* – кінець (кінцем) до кінця, край до краю. *Прятать, хоронить -цы* – ховати кінці. *И -цы в воду* – і кінці у воду. *Сводить -цы* – добре орудувати (своїми) справами, викручуватися, крутити-вертїти. *Сводить -цы с -цами* – зводить кінці з кінцями, жити ошадливо. *Еле сводить -цы с -цами* – ледве перебуватися (перемагатися). *-цы с -цами не сходятся* – кінці з кінцями не сходяться. *-нец глухой, техн.* – кінець сліпий; 2) (*отрезок ч.-л.*) кінець, край чого. *Бросить -нец с лодки* – кинути кінець (кінець мотуза, мотуз) з човна; 3) (*торговая единица*) шматок (-тка), сукна) штука, (полотна, материи) сувій (-вою). -нец пряжи – пуд пряжі. *-нец снасти* – сто сажнів снасти. *Хазовый (казовый) -нец* – показний кінець (край); 4) *швальный -нец (верва)* – дротва; 5) (*доля*) частина, частка, пайка. *У нас подать на два -ца разводят* – у нас податок (подать) розписують (розкладають) на два півріччя; 6) (*о расстоянни*) кінець, перехід (-ходу), переїзд (-ду). *Большой, порядочный, добрый -нец* – довгий (далекий, здоровий, добрий) кінець (перехід, переїзд), не блигомий світ, добра промашка. [Такі переходи здорові од вокзалів до тюрми (Теел.). Од нас до вас не блигомий світ – за годину не дійдеш (Київц.). До лісу добра промашка (Звиног.)]. *Нанять извозчика в один -нец* – найняти візника на один кінець. *Оба -ца* – обидва кінці; туди й назад. *В оба -ца* – на обидва кінці; туди й назад; 7) (*предел времени и действия*) кінець, край, приконеччя. [Надіходив кінець лекції (Крим.). Всьому під сонцем край один, всьому земному – тлін і тлін (Філян.). Сиджу в кімнаті, жду краю ночі (Черняв.). Уся зима була тепла, а приконеччя дуже холодне (Сл. Гр.)]. *Начало и -нец* – початок і кінець. *Не имеет ни начала, ни -ца* – не мати ні початку, ні кінця (ні краю, ні кінця-краю). *От начала до -ца* – від (з) початку до кінця. *Нет ни -ца, ни краю* – нема кінця-краю. *-ца-краю не видно* – кінця-краю не видк[н]о. *В -це, на -це* – в кінці, наприкінці, наостанці, наостан[т]ку, на приостанку, на остан[т]ок, на скінчанні, на скінчу, на скінчі (Куліш); (*напоследок*) напоследок, напоследку. [Наприкінці того-ж року поїхав він на Херсонщину (Єфр.). Дякую вам за вашу прихильність, що хоч наостанці виявилась (Крим.). Лаговському бажалося, хоч наостатку, на прощання, надивитися на них (Крим.). Що це він на приостанку розказував? (Борзен.) Криваві чварі, що почались на скінчанню 15-го віку (Куліш). На скінчу схопіла себе обіруч за лиця (Свидниц.)]. *В -це месяца, года* – в кінці, наприкінці, під кінець, в кінець, наостанку місяця, року; з кінцем місяця, року. [Якось я вже в кінець літа прийшла (Грінч.)]. *В самом -це, в -це всего* – наостанці, наостан[т]ку, наостан[т]ок, насамкінець, на(при)последку; *срвн. Напоследок. В -це-концов* – кінець-кінцем, нарешті, врешті, наостанку, наостанці, насамкінець. [Кінець-кінцем ніхто не знав, що можна, чого не можна (Єфр.). Він слухав усього пильно, радувався, а все-таки нарешті осмунів і задумався (М. Вовч.). Покинувши чесну працю, руйнував своє село і врешті підпалив клуню (Грінч.). Наступництво політичної й духовної власти наостанці переходить з Візантії на Русь (Єфр.)]. *Под -нец* – наприкінці, на кінці, під кінець, при остан[т]ку, наостан[т]ку, на остан[т]ок, при последку; *срвн. В конце*. [Навіть в душі нам залізти забажали на кінці (Франко). При остатку козачка заграли (Житом. п.). Розмови наші, співи й на останок уривчаста, палка, завзята річ (Л. Укр.). Тепер я при последку своєї служби і під суд попав (Звиног.)]. *К -цу* – під кінець, на кінці, наприкінці. *К -цу лета* – під кінець (наприкінці) літа. *Дело близится к -цу* – справа доходить кінця (краю). *В -нец, до -ца* – вкрай, до краю, до решти, до остан[т]ку, до останнього, до-щенту, геть, геть-чисто. [Збавив своє здоров'я вкрай (Звиног.)]. *Разбранить в -нец* – вилаяти на всі боки (на всі заставки) кого. *До -ца* – до кінця, до краю, до останку, до последку; (*всё до капли, решительно всё*) до щерця, до ґрунту, до шаду, (*вульг.*) до канцура, до шніру. [До кінця там досїдів (Сл. Гр.). Будуть захищатись до краю (Коцюб.). Як не дасть бог талану змалку, то й не буде до останку (Номис). Кажі всю правду до щерця (Мова). Очі,

шию, го́лос твій бу́ду п'ять до ща́ду (Пачов.)). До **-ця́** жи́зни, днєй – дові́ку, дові́чно, по́вік, до сме́рти, ві́ку, до суду-ві́ку, до ві́ку й до суду, до кончи́ни (до скінча́ння) ві́ку, по́ки живо́та. [Гуля́ла-б дові́ку дівчи́ною молоді́ю (Мет.). Не взна́ть то́му весні́ по́вік, хто се́рцем холо́дний (Самі́л.). Бу́деш у ме́не до сме́рти-ві́ку хлі́б-сі́ль ужи́вати (Дума)]. При **-це́** жи́зни – наприкі́нці життя́, на скінча́нні (на сході) ві́ку. Не без **-ца́ же** – не дові́ку-ж, не доки. [По́ра бу́ла молодих за сті́л сажа́ти, не доки тут сто́яти ї́м (Сл. Гр.)]. *Достигну́ть же́лаемого **-ца́*** – дійти́ ба́жаного (жада́ного) кі́нця. *Положи́ть **-не́ц** чому́* – зроби́ти (покла́сти, да́ти) кі́нець (край) чо́му, бе́рега да́ти чо́му. [Тре́ба рі́шуче ці́й пра́ктиці зроби́ти кі́нець (Н. Рада). Цьо́му процесе́ві край вже покла́дено (Єфр.)]. *Чтобы́ положи́ть **-не́ц** е́тим толка́м* – щоб покла́сти край цим пере́судам, поговора́м. *Приводи́ть, привести́, доводи́ть, довести́ до **-ца́** что́* – доводити́, довести́ до кі́нця, (до) кра́ю що́, доходи́ти, дійти́ кра́ю у чо́му, доверши́ти що́. [Тепе́р, щоб ви зна́ли, тре́ба кра́ю доводи́ти, коли́ й де ві́нчати́ (Шевч.). Ві́н не вмі́є нічо́го доверши́ти (Л. Укр.)]. *Приближа́ться, прибли́зиться, приходи́ть, при́йти, подходи́ть, подойти́ к **-цу́*** – доходи́ти, дійти́ кра́ю (до кра́ю, до кі́нця), кі́нча[ї]тис́я, (с)кі́нчитис́я, бу́ти на скінчу́ (Свидн.), ви́йти на кі́нець; *срвн. Приходи́ть 1.* [Тре́тя зима́ його́ життя́ доходи́ла кра́ю (Короленко). Екза́мени дійшли́ до кра́ю (Крим.)]. *Дело́ прибли́жается к **-цу́*** – спра́ва доходи́ть кі́нця. *Приходи́ло к **-цу́** что́ у кого́* – став (почав) ви́бива́тис́я з чо́го хто. [От і ста́ли ми з харчи́в ви́бива́тис́я (Короленко)]. *Приши́ло к **-цу́** что́* – (с)кі́нчи́лося що́, заверши́вся кі́нець чо́го, в чо́го. [У де́нної бі́йки кі́нець заверши́вся (Рудан.)]. *Водка́ приходи́ть к **-цу́** (шутл.)* – го́рліці́ ви́дко денце́. *Расследова́ть, узна́ть дело́ до **-ца́*** – розслі́дити (розві́дати, ді́знати) спра́ву до кі́нця (до кра́ю), дійти́ кі́нця спра́ви. [Не дійшли́ ми кі́нця се́ї спра́ви (Кулі́ш)]. **-не́ц** *света́ (мира́)* – кі́нець (кончи́на) сві́ту (сві́тові). *Вот и **-не́ц** все́му* – от і край усьо́му; от і все (с)кі́нчи́лося; от і по всьо́му. *Все́му е́сть **-не́ц**, все́́ име́ет сво́й **-не́ц*** – всьо́му (на все) є́ (е́сть) кі́нець (край). **-не́ц** *слезам, забо́там* – кі́нець (край) сльо́зам, турбо́там. **-не́ц** *службы́* – кі́нець служби́[ї]; (*заверше́ние*) відслуга. *Еще́ не наста́л **-не́ц** его́ несча́стьям* – ще не наста́в (не при́шов) кі́нець його́ неща́сто. **-не́ц** *делу́; дело́ с **-цом**; да и **-не́ц*** – скінче́но спра́ву; та й по всій спра́ві; та й край! та й уже́! та й квит! та й конт! по цей дуб ми́ля. **-не́ц** *чому́* – по чо́му. [Вже по доще́ві (Звиног.)]. **-не́ц** *был бы́ мне, бу́дет нам* – бу́ло-б по ме́ні, бу́де по нас. *Прише́л кому́ **-не́ц*** – при́шов кі́нець ко́му, при́шла на ко́го о́стан[т]ня година́, (*перен.*) урва́вся бас, урва́лася нітка (вудка́) ко́му, (*фам.*) сі́в ма́ком хто. *Тут тебе́ и **-не́ц** (капу́т, ами́нь)* – тут то́бі й край, капут, ами́нь, рі́шене́ць, ре́шта, (*провинц.*) рехт, гак, ха́та, ярмиз, саксага́н, а́мба, капе́ць, капу́рис, каю́к. **-не́ц** – *делу́ вене́ц, **-не́ц** дело́ венча́ет (краси́т)* – кі́нець – ді́лу ві́нець (Номис). *Не смотри́ начала́, смотри́ **-ца́*** – не вважа́й на цві́т, бо чи бу́де ще плі́д. *Не хвали́сь нача́лом, похвали́сь **-цом*** – не хвали́сь почина́ючи, а похвали́сь кі́нчаючи́. *На худо́й **-не́ц*** – в найгі́ршому ра́зі. *Все́му бу́ваєт **-не́ц** (о терпє́нии)* – на вся́кий терпе́ць бу́ває кі́нець; 8) (*цель*) ме́та, ці́ль (-лі). *На како́й **-не́ц** ты́ это́ дела́ешь?* – на́що (наві́що) ти ро́биш це́?

Конє́чки, бот., см. **Конє́вий** щавель.

Конє́чно – 1) (*окончательно*) оста́точно, доконє́чно; (*совсем*) зо́всім, ці́лком, чи́сто, геть-чи́сто; 2) (*разуме́ется*) зви́чайно (*редко* зви́чайне), запе́вне[о], пе́вне[о], пе́вна рі́ч, рі́ч пе́вна, зві́сно, пе́вно що́ та́к, (*обы́чно в отве́те на вопро́с*) авже́ж, вже́ж, тавже́ж, адже́ж, (*то́лько в утвер́д. отве́те*) ато́ж, а я́кже. [«Бре́шеш», скажу́ть, «та́кий-ся́кий!»] Зви́чайно, не в о́чі (Шевч.). Мо́же бу́ти, зви́чайно, й істо́рія естетични́х по́глядів (Єфр.). Я, запе́вне, його́ цьо́го не сказа́в (Звиног.). Але́ пе́вно: час не же́де (Вороний). Що́ грома́ді, те, пе́вна рі́ч, і ба́бі (Приказка). Зві́сно, я з тих те́кстів жа́днісінького не схоти́в ви́вчити (Крим.). «Се́ ти, Петро́сью?» – «Авже́ж я» (Шевч.). Вже́ж бо хло́пці за́вжди розумні́ші за дівча́т (Крим.). «Тоди́-б і він бу́в раб!» – «Тавже́ж, не як (Л. Укр.). Чи ти пі́деш туди́?» – «Адже́ж.» (Сл. Гр.). «Хіба́-ж ти дума́єш за його́ йти́ замі́ж?» – «Ато́ж!» (Н.-Лев.)].

Конє́чность – 1) (*свойство́ преходя́щего*) скінче́нність, мину́щість (-ости); (*преде́льность*)

кінцевість, (*окончателъность*) доконечність, остаточність (-ности); 2) край, кінець (-нця) (ум. кінчик), кінцева частина чого. **-носьть острова** – край (кінець) острова, крайниця; 3) (у *животных, людей*) кінцевина, кінцівка. **-сти** – ківцевини (-вин), поконеччя. [Птиці і комахи (на островах) утратили зовсім або в великій мірі поконеччя до літання (Герин.)].

Конечный – 1) скінченний, минуший; *срвн.* **Преходящий**. **-ное существо** – смертна істота. **-ная величина, мат.** – скінченна величина; 2) (*концевой*) кінцевий, прикінцевий; (*крайний, окончательный*) останній, остаточний, доконечний. [Історичний процес дійде до своїх кінцевих форм (Єфр.)]. **-ный срок** – остайній строк (термін, реченець). **-ная гибель** – кінцева загибе[і]ль. **-ные заботы** – останні турботи. **-ная цель, -ная причина** – кінцева мета (ціль). **-ный звук, грам.** – (при)кінцевий звук, кінцівка. **-ная морена, геол.** – кінцева морена.

Кониин, *фармак.* – коніін (-ну).

Коник – 1) *см.* **Конёк 1**; 2) *см.* **Кузнечик**. *Морской -ник, см.* **Конёк (6) морской**; 3) (*прилавок*) рундучок (-чка).

Кони́ка, *бот.* – **Artemisia vulgaris L.** – чорнобил (-лу) и чорнобиль (-лю).

Кони́ковый – коників (-кова, -кове).

Кони́на – 1) (*конское мясо*) коніна, конятина, (*кобылятина*) кобилятина; 2) (*конская шкура*) шкаповина, шкапіна.

Кони́ный – конячий. **-ное мясо, см.** **Кони́на**.

Кони́ческий – конічний, стіжкуватий, гостроверхий. **-ная поверхность, -ное сечение, геом.** – конічна поверхня, конічний переріз (перетин).

Кони́ще – коніще, конісько.

Конка – конка, кінний трамвай (-ваю).

Конквистадо́р – конкістадо́р (-ра), завойовник, (-ка).

Конкля́в – конкля́в (-ву).

Конкорда́т – конкорда́т (-ту).

Конкретиза́ция – 1) (*действие*) конкретизува́ння, (*оконч.*) сконкретизува́ння; 2) (*и действие и результат*) конкретиза́ція.

Конкретизи́ровать – конкретизува́ти, (*сов.*) сконкретизува́ти. **Конкретизи́рованный** – (с)конкретизований. **-ться** – конкретизуватися, (*сов.*) сконкретизуватися; бути сконкретизованим.

Конкретно – конкретно.

Конкретно́сть – конкретність (-ности).

Конкретный – конкретний. **-ное выражение** – конкретний вислів (-лову) (віраз). **-ное предложение** – конкретна пропозиція.

Конкуби́на – конкубіна, нешлюбна жінка (*сожителька*).

Конкуби́нат – конкубінат (-ту), нешлюбне со[спів]життя.

Конкуре́нт, -тка – конкуре́нт, -ре́нтка, суперник, -ниця.

Конкуре́нтный – конкуренційний.

Конкуре́нтоспособный – конкурентоспроможний.

Конкуре́нция – 1) *см.* **Конкурирование**; а) конкуре́нція, суперництво, (*гал.*) навзаводництво.

Конкури́рование – конкурува́ння, змагання.

Конкури́ровать – конкурува́ти, змага́тися, (*перен.*) іти навза́води з ким, з чим. [Рум'яні щоки та губи змагались красою з квітками букетів (Н.-Лев.)]. **Конкури́руя** – конкуруючи, навза́води, на(в)перебі́й, напереваги́.

Конку́рс – 1) конкурс (-су), (*состязание*) змага́ння, суперництво. *Сочинения, представленные на -курс* – твори (писання), подані до конкурсу. **-курс долговых претензий** – конкурс боргових домаганнів; 2) *юрид.* – конкурс, (*опека*) опіка, опіку́нство. *Учреждают -курс над имуществом умершего* – установляти конкурс над майном (*об опеке*: віддавати під опіку майно) в[по]ме́рлого.

- Конкурсный** – конкурсoвий, конкурсний. **-ное управление** – конкурсoве управління. **-ный экзамен** – конкурсoвий (конкурсний) іспит.
- Конная, суц.** – кінська торговиця, кінський базар (-ру), кінський майдан (-ну).
- Конник** – 1) комонник, кавалерист; *срвн.* **Кавалерист**; 2) верхівець (-вця); *см.* **Всадник**.
- Конница** – кіннота, кавалерія, комонне військо. [А за ними знов піхота, знов кіннота, наче дим (Франко)].
- Коннический, Конничный** – кіннотний.
- Конноартиллерийский** – кінноартилерійний, кінногарматний.
- Конногвардеец** – кінногвардієць (-дійця).
- Конногвардейский** – кінногвардійський.
- Конножелезный** – кіннозалізнич(н)ий. **-ная дорога** – кінна залізниця; *см.* **Конка**.
- Коннозаводский** – конярський, кіннорозплідний.
- Коннозаводство** – конярство; *см.* **Коневодство**.
- Коннозаводчик** – коняр (-ра).
- Коннопеший** – кіннопіший, кінно(тно)піхотний.
- Коннористалищный** – перегоновий.
- Конный** – 1) кінський. **-ная площадь, см. Конная. -ный бег, -ное ристание, см. Конеристание. -ный двор** – кінський двір (*р.* двору), конярня. **-ный завод** – кінський розплідник, конярня. **-ный привод, механ.** – кінський приводень (-дня); 2) кінний, комонний. [Найменший брат піший піхотою (*пешком*) за кінними братами уганяє (Дума)]. **-ный полк** – кінний полк (-ку). **-ное войско** – кінне військо, кіннота; *см.* **Конница. -ная артиллерия** – кінна артилерія, кінногарматне військо. **-ная почта** – кінна пошта. **-ная статуя** – кінна статуя. **Пеший -ному не товарищ** – пішому з кінним не дорога (не рука) (Приказка).
- Коновал** – коновал (-ла).
- Коновалить** – коновалювати.
- Коновальный, Коновальский** – коновальський. [Цехи: різницький, коновальський, кушнірський, ткацький, шаповальський (Котл.)]. **-ное искусство, занятие** – коновальство.
- Коновальство** – коновальство. **Заниматься -ством** – коновалювати.
- Коновальчик, бот. *Trifolium alpestre L. и montanum L.*, см. Дятловина и Клевер.**
- Коновка** – коно[і]вка, кінва, *ум.* коно[і]вочка, конівонька.
- Коновной зачинщик** – головний привідця; *срвн.* **Коновод 3**.
- Коновод** – 1) *см.* **Коневод**; 2) *см.* **Погонщик 1**; 3) привідця (*м. р.*) привідник, приводець (-дця), призвідник, призвідця, заведія; *срвн.* **Зачинщик**; 4) *воен.* – коновода.
- Коноводец, см. Коневод.**
- Коноводка** – 1) привідниця, призвідниця; *срвн.* **Зачинщица**; 2) кіннотяжне судно.
- Коноводный** – кіннотяжний. **-ное судно, см. Коноводка 2.**
- Коноводский, Коноводственный** – конівницький, конярський.
- Коноводство** – 1) *см.* **Коневодство**; 2) при[з]відництво.
- Коноводчик, см. Коневод.**
- Коновочный** – коновковий, кінвовий.
- Коновчатый** – коновкуватий, кінвуватий.
- Коновязный** – конов'язний, колив'язовий, припинівий.
- Коновязь** – конов'язь (-зи) *и* конов'яз (-зу), припін (-пону).
- Коноид, -альный, геом.** – коноід (-да), -дальний.
- Конокрад** – конокрад, коновід (-вода).
- Конокрадный** – конокрадський.
- Конокрадство** – конокрадство. **Заниматься -ством** – водити коні. [Приста́в до злодійського товариства, водив коні, піймався (Грінч.)].
- Конопатить** – 1) конопатити, паклювати, (*клиньями*) глобїти (-блю, -биш), (*замазкой*)

шпаклюва́ти, (*мхом*) (і)мши́ти. **Конопáченний** – конопáчений, пакльóваний, шпакльóваний; 2) захо́увати; *срвн.* **Пря́тать 1, Запря́тывать.**

Конопáтиться – 1) конопáтитися, паклюва́тися шпаклюва́тися; 2) *см.* **Домосéдничать**; 3) *см.* **Корпе́ть и Копáться.**

Конопáтка – 1) *см.* **Конопáчение**; 2) (*инструмент*) конопáтиця, конопáтка.

Конопáтний и Конопáточний – конопáтний.

Конопáтчик, -чица – конопáтник -ниця, шпакля́р (-ра́), шпакля́рка.

Конопáтый, см. **Коноплястýй 1 и 2.**

Ко́нопать – коно́пать (-ти), (*пеньковая*) па́кля (-клі), кля́ччя (-ччя).

Конопáчение – конопáчення, паклюва́ння, шпаклюва́ння, (*мхом*) (і)мши́ння; *см.* **Конопáтить 1.**

Конопáчивать, см. **Конопáтить.**

Конопéлина – коноплі́на, *ум.* коноплі́нка, коноплі́ночка, коноплі́нонька.

Коно́пель, см. **Конопля́.**

Конопéльник, бот. ***Eupatorium cannabinum L.*** – сіда́ш (-шу́), сіда́ч (-чу́).

Конопéльный, см. **Конопля́ный.**

Коноплево́дство – конопля́рство.

Коноплі́нка – коноплі́нка; *срвн.* **Конопéлина.**

Коноплю́шка – весня́нка, *соб.* ластови́ння.

Конопля́, бот. ***Cannabis sativa L.*** – коно́пля, (*чаще мн. ч.*) коно́плі (-пель), *ум.* конопéльки (-льок). *Одно зерно или стебель -пли́, см.* **Конопéлина.** *Мужские стебли -пли́ – плóскінь, по́скінь (-кони), побірни́ці (-ни́ць). Женские (семенные) стебли -пли́ – ма́тірка, ма́тка, ма́ткі (-то́к). -пля́ намоченная в воде – по́мік (-моку).* *Вырывать созревшие мужские стебли -пли́ – бра́ти плóскінь, (женские) виби́рати коно́плі.* [Вони́ з Гафі́йкою плóскінь беру́ть (Коцю́б.)]. *-пля́ дикая, см.* **Кипре́й. -пля́ индейская, бот.** ***Cannabis indica L.*** – інді́йська коно́пля. *-пля́ остя́цкая, бот.* ***Urtica cannabina L.*** – кро́пива́. *-пля́ туре́цкая, см.*

Клещеви́на.

Конопля́на – конопля́не (сім'яне́) молоко́.

Конопля́ник – коноплище, конопли́сько, підме́т (-ту), *ум.* підме́тець (-тцю).

Конопля́нка – 1) *пт.* ***Fringilla cannabina L.*** – конопля́нка, конопля́рка, конопля́ник, конопéльник, конопля́р (-ра́), коно́плик (-ка); 2) *бот.* ***Bidens tripartita L.*** – череда́, стрі́лкі (-лок), соба́чі реп'я́хи, приче́па, реп'я́шки (-ків).

Конопля́ный – конопля́ний, (*из волокон конопли*) пряди́в'яний; (*из коноплян. семени также*) сім'я́ний. *-ное семя* – (конопля́не) сім'я́. *-ное масло* – конопля́на (сім'яна́) олі́я.

Конопля́стýй – 1) (*весну́щатый*) весня́нкува́тий, ласта́тий; 2) (*пéстрый*) рябе́нький, ця́ткований.

Конопні́к, см. **Конопля́ник.**

Коносаме́нт – коносаме́нт (-ту), спи́с вантажú, накладна́ (-но́ї).

Консеквéнтно – консеквéнтно, послідо́вно.

Консеквéнтность – консеквéнтність, послідо́вність (-ности); *срвн.* **После́довательность.**

Консеквéнтный – консеквéнтний, послідо́вний.

Консерваті́вно – консерваті́вно.

Консерваті́вность – консерваті́вність (-ности).

Консерваті́вный – консерваті́вний.

Консерваті́зм – консерваті́зм (-му).

Консерва́тор, -рка – 1) консерва́тор (-ра), -рка, консерва́тист, -стка. [Вона́ консерва́тистка, навіть обскурантка: нена́видить нові іде́ї (Н.-Лев.)]; 2) (*хранитель, -ница музея*) консерва́тор, -рка, охоро́нник (охоро́нець), -ро́нниця, догля́дач, -чка (музе́ю), (*гал.*) ку́стос (*м. р.*).

Консерваторія – консерваторія (-рії).

Консерваторство – консерваторство, консерватизм (-му).

Консервация – консервація, (о *действии ещё*) консервування, *оконч.* с[за]консервування.

Консервировать, -ся – консервувати, -ся, (сов.) с[за]консервувати, законсервуватися, бути с[за]консервованим. **Консервированный** – консервований, с[за]консервований.

Консервы – 1) (*продукты*) консерви (-вів); 2) (*очки*) консерви, (кольорові, барвні, димкуваті) окуляри (-рів).

Консилиум – консіліум (-му), (лікарська) нарада.

Консistorиальный – консисторійний, консисторний, консисторіяльний.

Консistorия – консисторія (-рії).

Консistorский – консисторський.

Консистенция – консистенція (-ції). **-ция вещества** – консистенція речовини.

Конский – кінський, конячий. **-кий волос** – волосінь (-ни), волосня. *Сделанный из -кого волоса* – волосяний. *Сделанный из -кой кожи* – шапковий. [Чобітки шапкові (Шевч.)]. **-кий завод**, см. **Конный (1) завод**. **-кий навоз** – кінський (конячий) гній (р. гною), коняк (-ка) (и мн. коняки). **-кая сбруя** – (кінська) збруя. **-кий топот** – кінський тупіт (-поту). **-кий барышник**, см. **Барышник**. **-кая грива**, бот., см. **Посконник**. **-кий гриб**, бот. **Agaricus cinereus** – поганка, поганий гриб (-ба). **-кий каштан**, бот. **Aesculus Hippocastanum** – кінський каштан. **-кий ладан**, бот., см. **Копетень**. **-кий хвост**, бот., см. **Конехвост**.

Конскрипт – конскрипт (-та), новобранець (-нця); *срвн.* **Новобранец**.

Конскрипция, *воен.* – конскрипція, призов (-зву), набір (-бору) (до війська).

Консолидация – 1) (*действие*) консолідування, (*оконч.*) сконсолідування; 2) (*и действ. и результат*) консолідація. **-ция сил** – консолідація, скупчення сил.

Консолидировать, -ся – консолідувати, -ся, скупчувати, -ся, (сов.) сконсолідувати, -ся, скупчити, -ся; бути сконсолідованим, скупченим. **Консолидированный** – (с)консолідований, скупчений. **-ный долг** – (с)консолідований борг (-гу).

Консоль – 1) *ком.* – консоль (-ля), консолідований борг (фонд); 2) *архит.* – консоля; 3) (*передвижная колонка*) консоля; (*полочка*) полицка.

Консоляция (*в карт. игре*) – консоляція.

Консоме – консоме (*нескл.*), м'ясний бульйон (-ну).

Консонанс, Консонанца, *муз.* – консонанс (-су).

Консорциум, *ком.* – консорціум (-му).

Конспект – конспект (-ту), огляд (-ду), скорочений виклад (-ду).

Конспективно – конспективно, скорочено, стисло.

Конспективность – конспективність, скороченість, стислість (-ости).

Конспективный – конспективний, скорочений, стислий.

Конспектирование – конспектування, (*оконч.*) с[за]конспектування.

Конспектировать, -ся – конспектувати, -ся, (сов.) с[за]конспектувати, -ся; бути с[за]конспектованим. **Конспектированный** – с[за]конспектований, конспектований.

Конспиративно – конспіративно.

Конспиративность – конспіративність (-ности).

Конспиративный – конспіративний; таємний.

Конспиратор – конспіратор (-ра).

Конспирация – 1) (*действие*) конспірування; 2) (*и действие и результат*) конспірація.

Конспирировать – конспірувати.

Константа, *мат., физ.* – константа.

Констатирование – констатування, (*оконч.*) сконстатування, (*гал.*) сконстатовання. [Сконстатовання головного факту (Франко)].

Констатировать, -ся – констатувати -ся, (сов.) сконстатувати, -ся; бути сконстатованим.

[Прийшов лікар і констатував тяжке покалічення (Франко)]. **Констатированный** – (с)констатований.

Констебль – констебль (-ля).

Конституционалист – конституціоналіст (-та).

Конституциональный – конституціональний, конституційний. **-ные болезни** – конституціональні х(в)ороби, х(в)ороби всього організму.

Конституционно – конституційно.

Конституционность – конституційність (-ности).

Конституционный – конституційний. **-ная вода, геол.** – конституційна вода.

Конституция – конституція (-ції). [Радянська Конституція].

Конструирование, Конструировка – конструювання, конструювання.

Конструировать, -ся – конструювати, -ся, конструювати, -ся, *сов.* сконструювати, -ся, сконструювати, -ся; бути сконструюваним, сконструйованим. **Конструированный** – (с)конструюваний, (с)конструйований.

Конструктивизм – конструктивізм (-му).

Конструктивный – конструктивний.

Конструктор – конструктор (-ра).

Конструкция – конструкція, будова.

Консул – консул, (о жєницє) консулка. **Быть (служить) -лом** – консулювати. *Служба в должности -ла, см. Консульство 3.*

Консульский – консульський.

Консульство – 1) (*местопребывание консула*) консульство, консулат (-ту); 2) (*звание*) консулят, консульство; 3) (*время пребывания в этом звании*) консулювання.

Консультант, -тка – консультант, -тка.

Консультационный – консультаційний. **-ное бюро** – консультаційне бюро, бюро для порад.

Консультация – консультація (-ції), (*совещание*) нарада, (*совет*) порада.

Консульша (*жена консула*) – консулова дружина, (пані) консулова (-вої), консуліха.

Контагий, мед. – контагій (-гія), зараза.

Контагиозный – заразний, заразливий.

Контакт – 1) (*касание*) контакт (-ту), близьке доторкання, дотик (-ку). **В -кте с кем** – у контакті (в погодженні) з ким. **Поддерживать -такт с кем** – тримати контакт (зв'язок) з ким; 2) (*предмет*) дотичка. **-такт вызывной, сигнальный, скользящий, техн.** – дотичка визивна, гаслова, ковзна.

Контактный – 1) (*о касании*) контактівий, дотичний; 2) (*о конструкции*) дотичковий.

Контаминация – контамінація.

Контарь, см. Кантарь.

Контекст – контекст (-ту).

Контингент – контингент (-ту), склад (-ду).

Континент – суходіл (-долу), континент (-ту).

Континентальность – суходільність, континентальність (-ности). [Тут бачимо наочно вплив суходільности північної півкулі (Герин.)].

Континентальный – суходільний, континентальний. **-ная система** – континентальна система.

Конто – конто (*нескл.*), рахунок (-нку).

Контокоррентный – контокорентівий.

Контокорренто – контокорренто, поточний (біжучий) рахунок (-нку).

Контора – контора, бюро (-ра). **-ра банкирская** – банкірська контора. **-ра об'явлений** – бюро оповісток (оголошень). **-ра справочная** – інформаційне бюро, контора для довідок, довідкове бюро. **-ра транспортов** – транспортова (перевозова) контора.

Конторка – бюрко (-ка).

Конторковый, Конторочный – бюрковий.

Конторный, Конторский – конторський, бюрковий. [Пригадала собі факт із перших тижнів своєї бюрової служби (Франко)]. **-кие книги** – конторські книги.

Конторщик, -щица – конторник, -ниця, бюрвник, -вниця.

Конторщикий – конторницький, бюрвницький.

Контр- (в сложных словах) – контр (напр. контрреволюція).

Контра и Контры – контри (-рів), незгода, неприязнь (-ни), сварка. *Быть в -рах* – бути в контрах. *Они в -рах* – між їми незгода, (шутл.) вони глек розбили. *У них вышла -ра, вышли -ры* – між ними зайшли контри, вони посварилися.

Контрабанда – 1) пачкарство, контрабанда; 2) (самый товар) контрабанда, контрабандне (-ного). *Троцкистская -да* – троцькістська контрабанда; 3) (ремесло контрабандиста) пачкарство, пачкарювання. *Заниматься -дой* – пачкарювати, провадити контрабанду, пачкувати. [Він уже весь вік пачкує (М. Левиц.)].

Контрабандист, -стка – пачкар (-ря), пачкарка, контрабандист, -дістка, перемітник, -ниця.

Контрабандистский – пачкарський.

Контрабандничать – пачкарювати.

Контрабандный – пачкарський, контрабандовий, контрабандний, перемітний. **-ный товар** – пачкарський крам (-му), контрабанда.

Контрабас – бас, контрабас (-су), (виолонч.) басоль (-ля) и басоля (-лі). [На улиці скрипка й бас, пусти, маї, хоч на час (Пісня). Тепер мені не до солі, коли грають на басолі (Пісня)].

Контрабасист – басиста, басистий (-того). [Казав басиста, що бачив цимбалиста (Комаров)].

Контрабасистка – басистка, контрабасистка.

Контрабасный, -басовый – басовий, контрабасовий.

Контрагент – контрагент, сторона в контракті.

Контрагентство – контрагентство.

Контрадикция – контрадикція, суперечність (-ности); *срвн. Противоречие 2.*

Контр-адмирал – контр-адмірал (-ла).

Контракт – контракт (-ту), договір (-вору), умова. *Заключать, -чить -ракт* – складати, скласти умову, робити, зробити контракт (договір), умовлятися, умовитися, договорятися, договоритися, брати, взяти контракт з ким. [Ніхто з богом контракту не бере (Номис)]. *По -ту* – за контрактом, за договором, за умовою. **-кты** (февр. ярмарка в Києве) – контракти (-тів), контрактівий ярмарок (-рку).

Контрактант – контрактант (-та).

Контрактация – 1) (процесс) контрактування чого. **-ция урожая, хлебозаготовок** – контрактування врожаю, хлібозаготівлень (хлібозаготівлі); 2) (и процессе и результат) контрактація. *Прошлогодняя -ция* – торішня контрактація.

Контрактный, -товый – контрактівий, договірний; *см. Договорный*. [Контрактівий ярмарок у Києві].

Контрактование – 1) (кого) законтрактування, підряджання когось; 2) (чего) наймання; (покупка) купування чого за контрактом (за договором, за умовою).

Контрактовать – 1) (кого) контрактувати, законтрактувати, рядити, підряджати когось; робити контракт (договір), умовлятися з ким; *срвн. Законтрактовывать, Подряджать и Контракт заключать*; 2) (что) наймами що; (покупать) купувати що за контрактом (за договором, за умовою).

Контрактоваться – 1) (о договаривающихся сторонах): а) (взаимн. з.) робити контракт (договір), умовлятися з ким; *срвн. Контракт заключать*; б) (возвр. и стр. з.) законтрактуватися, рядитися, підряджатися; 2) (о вещах, товарах) найматися, бути найманим; (покупаться) купуватися, бути купованим за контрактом (за договором, за

умовою).

Контрактóвка, см. **Контрактóвание 1 и 2.**

Контрактóвщик, -щица – контрактóвник, -ниця, догові́рник, -ниця.

Контра́ктовый, см. **Контра́ктный.**

Контра́ктура, мед. – контра́ктура, скор́чення, зсудо́млення. *Свести (пора́зить) -рой* – справчи́ти, скорчи́ти, (і)зсудо́мити ко́го.

Контра́кция – контра́кція, збіга́ння. [Причи́ною горотво́рення є контра́кція або збіга́ння землі (Герин.)].

Контра́льт(о) – контра́льт (-та), контра́льто (-та).

Контра́льтовый – контра́льтовий.

Контрама́рка – контрама́рка.

Контрама́рочный – контрама́рковий.

Контрама́рш, см. **Контрма́рш.**

Контрапу́нкт – контрапу́нкт (-ту). **-пу́нктный** – контрапу́нктвий.

Контрапу́нкта́ция – 1) (*действие*) контрапу́нктува́ння, (*оконч.*) с[за]контрапу́нктува́ння; 2) (*и действ. и результ.*) контрапу́нкта́ція.

Контрапу́нктување – контрапу́нктува́ння.

Контрапу́нктувать, -ся – контрапу́нктува́ти, -ся, (*сов.*) с[за]контрапу́нктува́ти, -ся; *бу́ти* с[за]контрапу́нктовани́м. **Контрапу́нктува́нный** – контрапу́нктований, с[за]контрапу́нктований.

Контрапу́нктува́лка, см. **Контрапу́нкта́ция 1 и 2.**

Контрапу́нктист, -стка – контрапу́нктист, -стка.

Контрапу́нкту́ра – контрапу́нкту́ра, контрапу́нкта́ція.

Контраси́гновать, Контраси́гновка, см. **Контрасси́гнировать, Контрасси́гнирование.**

Контраргу́мента́ция – контраргу́мента́ція.

Контрасси́гнирование – контрасси́гнува́ння.

Контрасси́гнировать – контрасси́гнува́ти, (*сов.*) за́контрасси́гнува́ти. **Контрасси́гнива́нный** – (за)контрасси́гнува́ний.

Контра́ст – контра́ст (-ту), проти́лежність, проти́вність (-ности), су́проть (-ти). [Бі́ле і є су́проть чо́рному (Кон.)].

Контра́стный – контра́стовий, проти́лежний.

Контрата́ка – контрата́ка.

Контрафа́гот – контрафа́гот (-та).

Контрафа́готист – контрафа́готист.

Контрафа́ктный – контрафа́ктний. [Контрафа́ктних видáннів бу́ло ще бі́льше, ніж зви́чайних (Грінч.)].

Контрафа́кция – 1) (*нарушение литер. собств.*) контрафа́кція; 2) (*подделка*) контрафа́кція, підрóблюва́ння, фальшува́ння, *оконч.* підрóблення, зфальшува́ння; 3) (*подделанная вещь*) підрóбка, фальсифіка́т (-ту).

Контрафа́лда – контрафа́лда.

Контрафу́га – контрафу́га.

Контрбатаре́я – контрбатаре́я.

Контрвала́ционная ли́ния, воен. – контрвала́ці́йна лі́нія.

Контрибу́ционный – контрибу́ційний, окупо́вий.

Контрибу́ция – контрибу́ція (-ці́), о́куп (-пу).

Контрма́рш – контрма́рш (-шу).

Контрми́на – контрми́на.

Контрминоно́сец, -но́ска – контрми́ноно́ска.

Контрна́ступление – контрна́ступ (-пу).

- Контрова́ть** *и -ться с кем* – робити все на(в)перекір (на злість) одно́ одному, контрува́ти(ся) з ким.
- Контроле́р, -рша** – контроле́р (-ра), -ле́рка, переві́рник, -ниця, наглядач, -чка.
- Контроле́рский** – контроле́рський.
- Контроли́ровать, -ся** – контролюва́ти, -ся, перевіря́ти, -ся.
- Контро́ллер, техн.** – контролер (-ра).
- Контро́ль** – контро́ль (-лю), переві́рка; на́гляд, до́гляд (-ду). *Государственный -ро́ль* – державний контро́ль.
- Контро́льный** – контро́льний.
- Контрпро́ба** – контрпро́ба.
- Контрразве́дка** – контррозві́дка.
- Контрразве́дчик** – контррозві́дник (-ка).
- Контрреволюцио́нер, -не́рка** – контрреволюціо́нер, -не́рка.
- Контрреволюцио́нно** – контрреволюці́но.
- Контрреволюцио́нность** – контрреволюці́ність.
- Контрреволюцио́нный** – контрреволюці́ний.
- Контрреволю́ция** – контрреволю́ція (-ці́).
- Контррельс** – прире́йка.
- Конфе́кцион** – конфе́кціон (-на), конфе́кція.
- Конфе́кционный** – конфе́кціонний, конфе́кці́ний.
- Контрфо́рс, архит.** – контрфо́рс (-су), пристіно́к (-нка), підпо́ра. **-фо́рс каменны́й** – (при)мурований контрфо́рс, примуро́к (-рка).
- Конфуци́анство** – конфу́ціянство.
- Контры**, см. **Контра**.
- Контузить** – контузити (-жу, -зиш). **Контуже́нный** – контуже́ний. **-ный в голову** – контужений у голову.
- Конту́зия** – конту́зія. *Получить -зию* – діста́ти конту́зію. *Сильная, слабая -зия* – вели́ка, ма́ла конту́зія.
- Контур** – контур (-ра), (*очертание*) о́брис (-су), о́бвід (-воду). [Із те́мряви ви́рїзувалися розпливчасті контури страхо́вищ, чо́рних, волоха́тих (Васильч.). В роже́вому тума́ні з’явля́лись і щеза́ли неясні о́бриси хат (Коцю́б.). О́бвід по́вного кругло́ватого ли́ця (Н.-Лев.)]. *Первонача́льный -ту́р* – пе́рший о́брис.
- Контурны́й** – конту́рний, контуро́вий. **-ный рисунок** – ко́нтуровий рису́нок. **-ная линия** – ко́нтурова лі́нія, о́бвід (-воду).
- Ко[а]ну́ра** – 1) (*помещ. для собаки*) б́удка, халабу́дка, халабу́дочка, ко́нура, ко́нурка; 2) (*вообще для животн.*) халабу́дка, хатка, гніздо, ні́рка, но́ра, пече́ра. [Зні́тився і скули́вся, як слима́к у свої́й халабудці (Франко)]; 3) (*жилье человека*) хи́жка (*хижина*), (*тесн. комнатка*) цю́пка, (*закоулок*) за́камарок (-рка), за́камарочок (-чка), (*перен.*) по́ра, (*шалаш*) ку́рінь (-реня). [Вби́лися йому́ в пам’я́ть нічлі́ги в ті́снім, пога́нім за́камарку (Франко). Живе́ в я́кійсь но́рі (Крим.)]. *Жалкая -ра* – вбо́га, мізе́рна хи́жка. *Спрята́лись в свои -ры* – похова́лися по свої́х но́рах (за́камарках).
- Ко[а]ну́ристый** – печерува́тий, нірко́ватий, ніркува́тий.
- Ко[а]ну́рища** – 1) халабу́дище, ко́нурище (-ща), халабу́дисько, ко́нурисько; 2) (*для человека*) за́камарище, за́камарисько.
- Ко[а]ну́рка** – халабу́дка, хи́жка; см. **Кону́ра**.
- Ко[а]ну́рник, -ница** – 1) хатни́к, -ниця, пі́чкур (-ра́), -рка, (*нелюдим*) відлю́док (-дка), відлю́день (-дня), відлю́дни́ця; *срвн. Домосед, Нелю́дим*; 2) **-ник** – ямкува́те місце.
- Ко[а]ну́рный** – 1) халабу́дний, ко́нурний, ко́нурови́й; 2) (*о жилье чело́в.*) за́камарко́вий, хи́жковий, (*шалашны́й*) ку́рене́вий.

Ко[а]ну́рочка – халабу́дочка; см. **Кону́ра**.

Ко[а]ну́рочный – 1) халабу́дковий, конурко́вий; 2) (*о жилье*) закамáрковий, (*о шалашике*) куріньковий.

Конус – ко́нус (-са), стіжо́к (-жка́), (*в механике*) кружі́ль (-желя́). *Прямой, усечённый -нус* – прямий, зрізаний (стягий) ко́нус.

Конусность – конусо́вість, конусні́сть, стіжко́вість; кружі́льність (-ости). [Відно́шення розмі́рів... зале́жить від ба́жаної конусо́вості посуди́ни (Бонд. виробн.)].

Конусный – конусо́вий, конусни́й, стіжко́вий, кружі́льний.

Конусова́тый, Конусови́дный, см. Конусоо́бразный.

Конусоклю́вый – конусодзю́[бо]бий.

Конусоо́бразный – конусова́тий, стіжкува́тий, круже́лястий, (*о шапке, куполе*) гострове́рхий, го́стрый. **-ная верхушка горы** – го́стрый шпиль. **-ный пори́ень** – конусова́тий толо́чий (толок).

Конусоподо́бный, см. Конусоо́бразный.

Конфедерат – конфедерат. [Розбрели́сь конфедерати́ по Польщі, Воли́ні (Шевч.)].

Конфедерати́вный – конфедерати́вний, конфедераці́йний, конфедеро́ваний.

Конфедератка – конфедератка. [Тобі́ на голову́ дам конфедератку́ (Франко)].

Конфедератный – конфедератський.

Конфедерацио́нный, см. Конфедерати́вный.

Конфедерация – конфедера́ція. [Встае́ шляхётська́ земля́ і – разом сто конфедера́цій (Шевч.)]. *Состоятъ в -ции, составляютъ -цию* – бу́ти в конфедера́ції, скла́дати конфедера́цію, конфедерува́ти з ким, конфедерува́тися з ким у що (в спілку). *Заключённый, вошедший в -цию* – конфедеро́ваний.

Конфедерованный, см. Конфедерати́вный.

Конфёкта и Конфёкт, см. Конфёта. -кты – цукерки (-ків).

Конференц-зала – конференці́йна за́ля.

Конференц-секретарь – конференц-секретáр (-ря́), секретáр конференці́ї.

Конференцио́нный – конференці́йний.

Конференция – 1) конферен́ція, збо́ри (-рів). *Иметь -цию с кем* – ма́ти, відбува́ти конферен́цію, конферува́ти з ким; 2) (*лекция*) конферен́ція, ви́клад (-ду).

Конференческий – конферен́цький.

Конфесса́рня, Конфессио́нал – конфесіо́нал (-лу), сповіда́льня.

Конфессиона́лизм – конфесіо́налі́зм (-му).

Конфессиона́льный – конфесі́йний. [Конфесі́йно-правосла́вний тон твору («Україна», 1914)].

Конфёта – цукеро́к (-рка), цукері́к, цукерка́, (*гал.*) цукоро́к. [Черво́ні папірці́ з цукеркі́в (Васильч.). Дала́ йому́ ще одного́ цукері́ка (Звин.)]. **-ты** – цукерки (-ків). *Прямо -та, а не человек* – чистий марципа́н, а не людина.

Конфётка, -точка – цукерочо́к (-чка), цукерочка́.

Конфётная, суш. – цукерня́ (-ні).

Конфётник, -ница – 1) цукерні́к, -ни́ця. *Профессиона́льный союз -ков* – професі́йна спілка цукерні́ків; 2) (*любитель сладостей*) марципа́нник, -ни́ця, цукерні́к, -ни́ця.

Конфётничать – ме́дом ма́зати, марципа́нити(ся), ма́ніжитися. [Як розсе́рдиться, то не ста́не ме́дом ма́зати, а про́сто в ву́хо (Звин.)].

Конфётность – (*приторность*) ме́довість, марципа́нність, присоло́дливість (-ости).

Конфётный – 1) цукерко́вий. **-ный магази́н** – цукерня́. **-ная фабрика** – цукерня́, цукерко́ва фабрика; 2) (*переносно*) ме́довий, марципа́нний, присоло́дливий, (*слащавый*) солодоша́вий.

Конфёточка – цукерочо́к (-чка), цукерочка́.

Конфётти – конфе́тті (*нескл.*), паперова́ січка. [Обкида́ли оди́н оди́ного паперо́вою січко́ю,

тими ялтинськими «конфетті» (Л. Укр.).

Конфетчик, -чица, см. Конфетник, -ница 1.

Конфигурація – конфігурація (-ції).

Конфидент, -тка – конфідент, -тка, (по)вірник, -ниця, см. **Довірennyй.**

Конфиденціальний – конфіденціальний, конфіденційний, довірочний, довірний, таємний, дискретний. **-льно** – конфіденційно; довірочно, таємно, дискретно.

Конфірмація – 1) конфірмація, конфірмування, затвердження, скріплення; 2) (*церк. обряд*) конфірмація, конфірмовання.

Конфірмувать, -ся – 1) конфірмувати, -ся, затверджувати, -ся, затвердити, -ся, скріплювати, -ся, скріпити, -ся; 2) (*о церк. обряде*) конфірмувати, -ся. **Конфірмованный** – конфірмований, затверджений, скріплений.

Конфіскація – конфіскація, конфіскування, (*гал. и стар.*) конфіска́та, (*оконч.*) сконфіскування чого. [Маєтності вилученого (від церкви) підлягали конфіска́ті (Ор. Левиц.).] **Подвергать -ции** – конфіскувати що. **Подвергаться -ции** – підпадати конфіска́ті.

Конфісковать – конфіскувати, *сов.* сконфіскувати що. [Усе добро вам сконфісують (Куліщ)]. **Конфіскованный** – конфіскований, сконфіскований.

Конфлікт – конфлі́кт (-ту), су́тичка. [В останньому бої, в останніх конфлі́ктах, які міг-би, конаючи, викликати капіталістичний режим (Грінч.). Це був мій ворог: у мене була люта су́тичка з ним (Крим.).] **Возник (произошёл) -ликт** – стався конфлі́кт.

Конфліктный – конфлі́ктний. **-ная комиссия** – конфлі́ктна комісія.

Конфорка, см. Камфорка.

Конформативный, мед. – конформативний, збудний.

Конфуз – конфу́з (-зу), (*неловкость*) ніяковість (-вості), (*замешательство*) заклопотання. [З того заклопотання була-б кризь землю провалилася (Звин.).]

Конфужение – соромлення.

Конфузить, сконфузить – соромити, засоромити, стидати, застидати когo, до сорому призводити призвести когo, конфузити, законфузити когo чим. **-ться** – соромитися, засоромлюватися, засоромитися, стидатися, застидатися, конфузитися, законфузитися когo, чого, перед ким, перед чим, від когo, від чо́го, ніяковіти, зніяковіти; бути законфуженим, засоромленим. [Покинула школярка соромлива соромитись учителя свого (Грінч.).] **Конфузячись, він згодився вволити Зоїну волю (Крим.).** **Сконфуженный** – засоромлений. **законфуженный, зніяковілий; (в прид. предл.: сконфузясь)** засоромившись, застидавшись.

Конфузливость – соромливість, сором'язливість, сором'яжність, конфузливість (-ости).

Конфузливый – соромливий, сором'язливий, сором'яжий, конфузливий.

Конфузный – конфузний, ніяковий. **Попал в -ное положение** – (по)трапив у ніякове становище. **-но** – конфузно, ніяково.

Конхиологія, зоол. – конхіологія.

Концевесенний – кінцевесняний.

Концевой – кінцевий, кінцьовий. **-вой рисунок, звук** – кінцівка.

Концевщик, -щица – кінцівник, -ниця.

Концегляд – оглядник, далекозір (-зо́ра), далекогляд.

Концелетний – кінцелітний.

Концентр – концентр (-тра).

Концентратор – концентратор (-ра), зосереджувач, зосередник.

Концентрационный – концентраційний. **-ный лагерь** – концентраційний та́бір (-бору).

Концентрация, Концентрирование – концентрування, концентрація, зосереджування, зосередження, скупчування, скупчення. **-ция внимания** – зосередження уваги. **-ция сил** – скупчення сил.

Концентрировать, -ся, сконцентрировать, -ся – концентрувати, -ся, сконцентрувати, -ся,

зосереджувати, -ся, зосередити, -ся, скупчувати, -ся, скупчити, -ся. [В писаннях вони концентрують те, що в них справді є найкращого, найцікавішого (Крим.)].

Концентрированный – сконцентрований, зосереджений, скупчений. **-ное внимание** – зосереджена увага.

Концентрический *и* **-ричный** – концентричний, односередковий. **-ские окружности** – концентровані (-ричні), односередкові кола. **-ски** – концентрично, з одним осередком.

Концентрировать, *см.* **Концентрироваться**.

Концентровка, *см.* **Концентрация**.

Концеосенний – кінцеосінній (-нього).

Концелосный – кінцесму́жний, (*типогр.*) кінцешпальтовий, (*в конце нивы*) обніжковий, (*в верхн. конце нивы*) суголовковий.

Концепция – концепція; (*восприятие*) сприйняття (-ття).

Концертн – концерн (-ну).

Концерт – концерт (-ту). [Ще не скінчився в великому місті, в Києві, сезон концертів та всяких вечерниць (Пчілка)]. **Давать -церты** – давати концерти, концертувати. **Выступать в (на) -рте** – виступати в концерті. **Кошачий -церт** – котячий концерт.

Концертант, -тка, Концертист, -тка – концертант, -тка, концертист, -тка.

Концертник – концертик (-ка).

Концертировать – концертувати (-тую).

Концертмейстер – концертмайстер (-стра).

Концертный – концертовий. **-ное исполнение** – концертове виконання. **-ная программа** – концертова програма. **-ное турне** – концертова подорож (-жи).

Концесветный – кінцесвітній (-нього).

Концессионер – концесіонер (-ра).

Концессионный – концесійний. **-ное законодательство** – концесійне законодавство.

Концессия – концесія. **Лесная -сия** – лісова концесія.

Концовка – кінцівка.

Концовый – 1) (*о мануфактуре*) штуковий; 2) (*сущ., лоцман*) лоцман, провідник.

Кончаемость – кінченність (-ности).

Кончалый – укінчений.

Кончание – кінчання, докінчання.

Кончанин – крайчанин, околичний (-ного), українний чоловік.

Кончанский – крайчанський, околичний, українний, (*в городе*) слобідський, (*сущ.*) слободяник (Звин.).

Кончатый – кінчастий.

Кончатъ, кончить – кінчати *и* кінчити, *сов.* (с)кінчати, докінчувати, докінчити *и* докінчати, закінчувати, закінчи[а]ти, (*о мн.*) покінчати, подокінчувати; *срвн.* **Оканчивать**. [У розкоші кінчають вік щасливий (Сл. Гр.). Я ще не кінчив (Київ). Весілля вже, бачте, закінчали (Г. Барв.)]. **-чить делать что передаётся обыкновенно в укр. яз. через соответств. глагол с предлогом до, напр.:** **-чить писать** – дописати, **-чить мыть** – домити, **-чить говорить** – доказати, **-чить тереть** – дотерти *и т. п.* **-чай его** – кінчай, рішай його. **-чить книгу** – скінчити книжку. **-чать дело** – робити кінєць (справі), доробляти що. **Подождите, пока я кончу завтракать** – заждіть, доки я доснідаю. **И не -чивши говорить, она заплакала** – і не доказавши, вона заплакала. **Книга -чает печататься** – книжка додруковується. **-чил дело, гуляй смело** – справив діло, гуляй сміло. **Начать-то так, а -чить как?** – запрясти – так, допрясти як? високо літає, а де сяде? **Ни почать, ни -чать** – ні тпру, ні ну. **-чайте скорее** – докінчайте швидше. **-чить работу** – (с)кінчити, доробити працю, обробитися, упоратися (з чим). **Конченный** – (с)кінчений, докінчений. **-ный человек** – пропаша людина. **Жизнь -чена** – життя минулося. **И -чено** – і край; та й годі. **Всё -чено** – (вже) по всій справі. **И -чен бал**

(иносказ.) – вже й по гулянці; та й по справі; та й уже.

Конча́ться, кончи́ться – 1) (приходить к концу) кінча́тися *и* кінчи́тися, сов. (с)кінчи́тися, докінчува́тися, докінчи́тися *и* докінча́тися, доходи́ти, дійти́ (кінця, краю), виходи́ти, вийти́, *о мн.* покінча́тися; *срвн.* **Ока́нчива́ться**. [От уже́ і третій день кінча́вся (Рудч.). Кінчи́вся рік (Рудч.). Рік виходи́ть. Виходи́ть і другий год (Рудч.). Через тиждень мені місяць дійде, як тут живу́ (Пирят.)]. **Вре́мя -чи́лось** – час вийшов, мину́в. **Запасы́ хлеба́ -ча́ются** – хліб виходи́ть. **Уже́ и лето́ -лось** – вже й літо мину́ло(ся). **Вечерня́ служба́ -ча́ется** – вечірна відходи́ть. **Ужин -чи́лся** – вечеря́ (с)кінчи́лася, відійшла. **-ться чем, на ком, чём** – кінча́тися, (с)кінчи́тися чим, на ко́му, на чо́му. [Чим суд кінчи́вся? (Мирний)]. **Гора́ -е́тся острой верхушко́й** – го́ру виве́ршує го́стрий шпиль. **Худое́ худым и -чи́тся** – лихе́ на лихе́ й вийде. **Е́то чем-нибу́дь да -чи́тся** – це на щось таки́ вийде; 2) (умира́ть) кінча́тися, кінчи́тися, доходи́ти, дійти́, відходи́ти, відійти́, конати́, сконати́. [Живий ще?.. Ди́ше, але доходи́ть (Кон.). Якби бу́ли води́ не дали́, то я-б дійшо́в уже́ (Сл. Гр.). Ще ди́хає, але вже одходи́ть (Звин.). Сім рік бу́деш хорова́ти, а о́сьмий конати́ (Пісня)]. **Он -ча́ется** – він кінча́ється, доходи́ть, кона́є.

Кончен – (с)кінчений; *см.* **Ко́нченны́й** (под **Конча́ть**).

Ко́нчик – кінчик, краї́чик (-ка), краї́чок (-чка). [Ба́чив краї́чик повня́ка-міся́ця (М. Вовч.)]. **-чик иглы́** – жальце. **-чик полуме́сяца** – ріжок (-жка). **-чик хвоста́** – кінчик хвоста́, (кисточко́й) китичка́.

Ко́нчики (игра́) – хре́щик (-ка). [Ді́вча́точка у хре́щика гра́ють (Шевч.)].

Ко́нчи́на – сконання́, скі́н (*р.* ско́ну), кончи́на. [Скі́нчили́ся бо́лі сконання́ тяжко́го (Грінч.). Останне́ тремті́ння лю́дсько́го ду́ху перед сконання́м (Л. Укр.). В ярмо́ запря́гши́ся, тягни́ до ско́ну (Франко). Коли́-б він до моє́ї кончи́ни верну́вся: хоч-би всти́гла з ним попроща́тися (Кон.)]. **-чи́на ми́ра** – кіне́ць світу́ (світо́ві), кончи́на світу́ (світо́ві). [Ко́нчи́на світу́ зближа́ється (Свидн.)]. **-чи́на живо́та на́шего** – кончи́на живо́ття на́шого.

Ко́нчинны́й – скональний.

Ко́нчить, *см.* **Ко́нча́ть**.

Ко́н'єкту́ра – кон'єкту́ра, припу́щення, здога́д (-ду).

Ко́н'юга́ція, *грам.* – кон'юга́ція, відмінювання́.

Ко́н'юнкти́ва, *анат.* – кон'юнкти́ва, спі́йня.

Ко́н'юнктиві́т (*болезнь́ глаз*) – кон'юнктиві́т (-ту), спі́йни́ця.

Ко́н'юнкту́ра – кон'юнкту́ра, стан; *см.* **По́ложє́ние. -ра ры́нка** – кон'юнкту́ра ри́нку.

Ко́н'юнкту́рны́й – кон'юнкту́рний.

Ко́нь – 1) (*зоол.*) кінь (*р.* ко́ня, *зв.* ко́ню, *мн.* ко́ні, -ней), (*стар.*) комо́нь; *ум.-ласк.* ко́ник, ко́ничок (-чка), ко́ниченько́, ко́нячка́, ко́неня́ (*мн.* ко́нята, ко́неня́та); *ув.* ко́няка́; (*пренебр.*) шка́па, шка́пі́ка, шка́пі́на, *соб.* кінва́ *и* ко́ньва́ (Звин.); (*резвы́й*) ба́ско, гро́мак; (*ратны́й*) рума́к, бахма́т; (*дрянной́*) па́кінь (-ко́ня), шевля́га; (*дикий*) ди́чко, тарпа́н (-на), (*необ'езж.*) не́ук; (*шагисты́й*) ступа́к; (*имеющий́ большу́ю гриву́*) грива́нь, грива́ч, до́вгогри́вець; (*белый́ с чёрны́ми или́ ры́жими́ пятна́ми*) тарка́ч; (*гнедой*) гніда́н[ш], гні́дко; (*вороной*) воро́нько, воро́нець (-нця). [Швидше, ко́ню, швидше, ко́ню, поспі́шай до́дому́ (Шевч.). Ой у ме́не був ко́няка́, був ко́няка-розби́шака́ (Щоголі́в). Під ним ко́ник воро́ненький́ наси́лу ступа́є (Шевч.). Під ним ко́ниченько́ си́льне ду́жий (Пісня). Та купу́й уже́, купу́й, – сла́вна ко́ніна! (Рудан.). Війна́ гого́че, ко́ноні́ ржуть, грохо́чуть ту́лумба́си (Кулі́ш)]. **Даре́ному ко́ню в зу́бы не смо́трат** – дарова́ному ко́неві зу́бів не лі́чать. **Был ко́нь, да из'езди́лся** – був кінь та з'їзди́вся. **Ко́нь пряде́т уша́ми** – кінь стри́же ву́хами. **Га́рцовать на ко́не** – ко́нем ви́гравати́. **На ко́не, на ко́нях** – ко́нем, кі́ньми, кі́нно. [Ко́жен ми́щани́н повинен служи́ти кі́нно й ору́жно (Кулі́ш). Слуги́ їду́ть кі́нно око́руг во́за (Кулі́ш)]. **Ко́нь о четы́рех но́гах да споты́кается** – кінь на чо́тирьох та́ й то спотика́ється. **Куда́ ко́нь с ко́пыто́м, туда́ *и* ра́к с кле́шней** – куди́ кінь з ко́питом, туди́ й жа́ба з хвостом; кова́ль ко́ня ку́є, а жа́ба й собі́ но́гу

дає (наставляє) (Приказки). *С чужого -ня среди грязи долой* – з чужого воза й серед болота злазь (Приказка). *Чешись конь с -нём, а свинья с углом* – знайся кінь з конём, а віл з волóm (Приказка); 2) **конь водный**, см. **Гиппопотам**; 3) (*рыба*) см. **Конёк 6**; 4) (*в шахм. игре*) коник.

Коньки – ковзані (-нів), ковзані, ковзанці, кобзуні (-нів), (*зап.*) ліжви (-жов); см. **Конёк 2**.
Состязание на -ках – змагання (перегони) на ковзанах.

Конькобежец – ковзаль (-ля), ковзальник, ковзар (-ря), сковзач (-ча), (*гал.*) бігун по леду; (*о женщ.*) ковзала (-лі), ковзальниця, ковзарка, сковзачка.

Конькобежный – ковзальський, льодобіжний, (с)ковзальний. **-ний спорт** – ковзання, льодобіжний спорт. **-ные состязания** – льодобіжні (ковзальські) змагання (перегони).

Коньковый и -вой – 1) *техн.* – гребеневий, кониковий; 2) (*спорт*) льодобіжний, ковзальський, ковзаневий; 3) *зоол.* – кониковий.

Коньяк – коньяк (-ку). [Коньяк з трьома зірками].

Коньячный – коньяковий.

Коньячок – коньячок (-чку).

Конюх – 1) конюх, стаєнний, стайничий (-чого). [За конюха не підуть: конюх коні ганяє, він гноєм воняє (Сл. Гр.)]. **-хом быть** – конюхувати, конюхарити; 2) (*пастух*) кінський пастух, табунник, коняр (-ря); см. **Конопас**.

Конюшенка – кінничка, стаєнка; см. **Конюшня**.

Конюшенный – стаєнний. [На стаєннім порозі з'явився хурман (Коцюб.)].

Конюший – конюший, стаєнний (-ого).

Конюшня – кінниця, конюшня, ста(й)ня, стай[д]ниця, стадарня, ум. кінничка, стаєнка, стай[д]ничка, стадерка, (*в песнях*) кінниченька, стай[д]ниченька, станенька, станечка. [Коники іржуть у кінниці (Пісня). Згоріла вночі стая з кіньми (Н.-Лев.). Мій тобі коничок, стайні не простоїть (Пісня). Ведє коня у стайницю, а милого у світлицю (Пісня). А яка була стадниця у старого гетьмана! (Н.-Лев.)]. *Чистить Авгиевы -ни* – вичищати Авгієві стані. **-ней пахнет** – станею відгонить.

Коняга – коняка, коніна.

Коняковка, бот. *Vicia sativa L.* – віка.

Коняшка – конячина.

Кооператив – кооператива (-ви) и кооператив (-ву). *Рабочий -тив* – робітничка кооператива, -чий кооператив. *Низовой -тив* – первісний кооператив, -на кооператива, робітничий кооператив, -ча кооператива.

Кооперативный – кооперативний, коопераційний.

Кооперативщик – член кооперативи, -ву.

Кооператор, -торша – кооператор (-ра), -торка.

Кооперация – 1) (*об'единение*) кооперація, об'єднання. *Кредитная -ция* – кредитова кооперація. *Сельско-хозяйственная -ция* – сільсько-господарська кооперація.

Потребительная -ция – споживча кооперація. *Союз рабочей -ции* – союз робітничої кооперації; 2) (*сотрудничество*) співробітництво, кооперація, кооперування.

Кооперирование – кооперування, *оконч.* скооперування. [Скооперування всього населення (Азб. Ком.)].

Кооперировать, -ся – кооперувати, -ся, *сов.* скооперувати, -ся. **Кооперированный** – кооперований, скооперований.

Кооптация – кооптування, кооптація. **Кооптированный** – кооптований.

Кооптирование – кооптування.

Кооптировать – кооптувати когось у що, до чого.

Координата, *геом.* – координата.

Координация – координація. **-ция сил** – координація сил.

Координирование – координування.

Координировать – координувати, *сов.* скоординувати.

Копайский бальзам – копайський бальзам.

Копал, *минер.* – копаль (-лю).

Копала, *см.* **Копальщик**.

Копалка – 1) (*орудие*) копаниця, копач (-ча), рискаль (-ля); 2) (*ковырялка*) копирсалька.

Копаловый – копалевий.

Копалуха, *зоол.* – глушиця, глуха тетеря, (*зап.*) готка.

Копальный и Копательный – копальний. [Треба десять лопат копальних, щоб викидати землю (Катерин. п.)].

Копальщик, Копатель – 1) копач (-ча), копальник, копатільник (Франко), (*профессионал*) грабар (-ря). [Бачив двох копачів з заступами (М. Вовч.). Грабарі на Великій Гаті, на Дніпрельстані (Пр. Пр.)]; 2) (*насмешл.*) копайло, колупайло.

Копальщица, -ница – копачка, копальниця, грабарниця.

Копанец – 1) ривчак (-ка); 2) (*глиняный*) глинище, яма; 3) (*ямный колодезь*) копанка, сажавка. [Копанкою зветься маленька криничка без цебрин (Звин.)]; 4) (*дерево*) копанка, (*для окулировки*) живець (-вця).

Копание – копання, копанка; (*усилен.*) копаніна; (*ковыряние*) копирсання, длубання.

[Копирсання в усіх відтинках тих відносин (Крим.)].

Копань – 1) (*выкоп. пень*) корч (-ча), пеньок (-нька); 2) (*дерево для санного полоза*) скорсіна, копаниця; 3) (*строит.*) кроква; 4) *см.* **Копанец 3**.

Копатель, *см.* **Копальщик**.

Копательный, *см.* **Копальный**.

Копать, копнуть – 1) (*лопатой*) копати, копнути, (*о мн.*) покопати. **-пать картофель, свёклу** – копати, вибирати, брати картоплю, буряки. **-пать подземный ход** – копати, прокопувати, пробивати хід (*р. ходу*). **-пать руду, уголь** – копати, бити руду, вугіль; 2) (*ковырять*) копирсати, копирснути, длубати, длубнути, довбати, довбнути, шпортати, шпортнути, (*о мн.*) покопирсати, подовбати, пошпортати; *см.* **Ковырять**. [Землю паличками копирсають (Квітка)]. **-нуть под бок** – штрикнути в бік. **-пать в носу** – длубати, довбати в носі.

Копанный – копаний, ритий.

Копаться – 1) копатися, ритися, бути копанім, ритім; 2) (*в сыпучем*) копатися, ритися, порпатися, порпли[я]тися, гребтися, шпортатися, шурпатися в чому. [Та не всі-ж, як ми, в землі риються (Рудан.). Курка порпається в смітті (Звин.). Служите в банку й порпаєтеся в нудних цифрах (Н.-Лев.). Шпортаючись у саду, Демід побачив... (Грінч.)]; 3) (*в мокром, грязном*) копатися, ритися, бабратися. баблятися в чому. [Ціле життя бабрався у гною (Коцюб.). Бабляється з діжею од самого ранку (Н.-Лев.)]; 4) (*ковыряться*) копатися, копирсатися, довбатися, длубатися, корпатися в чому. [Маніра копирсатися в своїх і чужих душах (Єфр.). Та це й місяць у голові длубатися, то такої штуки не видлубаєш (Грінч.). Василь усе вижидав та все в кешені довбавсь (Квітка). Антосьо все корпавсь у кашпущі (Свидн.)]; 5) (*в вещах*) ритися, порпатися, поратися, шпортатися в чому. [Купа книжок, і я в них був порався (Крим.). Порпався в скрині, вибираючи, що-б одягти на роботу (Черкас.)]; 6) (*возиться*) марудитися, длубатися, вовтузитися з чим, у чому, над чим, (*пров.*) моняти що, моня[а]тися над чим. [Коло чого він там длубається? (Сл. Гр.). Вовтузиться чогось коло хвіртки (Мирн.). Мати щось моняла на полі (Тесл.). Моналися аж поки спізнілися (Полт.)].

Копаящийся – 1) що копається, ріється, порпається, шпортається *и т. д.*; 2) *как прил., см.*

Копоткий; *как суц., см.* **Копотун**.

Копеечка – копійочка, копійчин(к)а, (*фам.*) копій (-пія). [Зажурився чумачіна, що й копійочки нема (Пісня)]. **Влетало в -чку** – далось в копійчину. **Любит -чку** – кохається в копійчині. **Ни -чки!** – ані копійочки, ані копія! **-чки** (деньги) – гріш (*р.* гроша).

Копеечник, -ница – 1) копійчанин, -нка, копійчана душа, скнара (*общ. р.*); *см.* **Скряга**; 2) (*монета*) копій (-пія), два шагі; 3) (*ценой в копейку*) копійчаник.

Копеечный – копійчаний, копійочний, шеляговий. [Копійчани бублики (Сл. Гр.). Се, мабуть, шеляговий купило (М. Вовч.)]. **-ная душа** – копійчана душа.

Копеж – 1) *см.* **Копление**; 2) (*яма для воды*) водозбір (-бору), збірниця.

Копейка – копійка (*мн.* -кі, -йок, *с числит.* копійки, -пійок), (*собир.*) гріш (-оша), копійчина. [Був хитрєнький... зумів збити собі копійчину (Васильч.).] *Монета в пол -ки* – шаг (-га), шажок (-жка), півкопійка; *в одну -ку* – копій (-пія), два шагі, копійка; *в две -ки* – сьомак, дві копійки; *в три -ки* – гривня, три копійки; *в десять -ек* – двадцятка, двадцять шагів, (*диал.*) лев; *в 15 -ек* – злότηй (-того), злот (-та), копійшник; *в 20 -ек* – семигривник, семигривеник, сороківець (-вця); *в 50 -ек* – копа, коповик, коповичок, півкарбованця; *в 75 -ек* – трояк, п'ятизлότηник. *Он без -ки* – у нього ані копія (ні шеляга). *До последней -ки* – до останнього шеляга, до останньої копійчини. *Я за -кой не гонюсь* – я на копійку не ласий. *Зашибить -ку* – збити копійчину, гріш. *Перебивается с -ки на -ку* – злидарювати, вбиратися з дрánки та в перепиранку. *-ка рубль бережёт* – гріш копій стереже; осьмак копій стереже. *Добыл не платя ни -ки* – без копійчини здобув. *Ему жизнь -ка* – йому життя – ламаний шаг. *Жизнь -ка, судьба индейка* – доля щербата, а життя мотузяне. *Трудовая -ка* – мозолений (мозольований) гріш.

Копейник, Копейщик – списоборець (-рця), (*полон.*) пікінєр (-ра). [Комонні списоборці (Крим.)].

Копейный – 1) списовий, копійний. **-ное войско** – списовє, (*полон.*) пікінєрське військо, пікінєрія; 2) *см.* **Копеечный**.

Копейст, см. Копийст.

Копейчатый, см. Копьевидный.

Копейщик, см. Копейник.

Копенка – копійчина, копійчка, коп'як[х], копак (-ка), коп'ячок (-чка). [Коп'ях сіна підсмікав, підбив, ногами (Косинка). Нема сіна, хліба десь-не-десь-коп'ячок побачиш (Черк. п.)].

Копенница – валок (-ка).

Копенный – (*о хлебе*) коповий; (*о сене*) копійчний.

I. Копёр – (*станок*) капар (-ра), копєр (-пра). [Шпилі чотирьох кумєдних надшахтарних копрів (Черкас.)]. **-пра на дело!** – капар віра! **-пра с дела!** – капар майна!

II. Копёр, раст. – а) **Anethum graveolens L.** – кріп, (*редко*) укріп (*р.* -ропу); б) **Laserpitium latifolium L.** – стародуб (широколистий) лиходійна (волошнєва) трава.

Копетень, Копытень, Копытник, бот. Asarum europaeum L. – копитняк (-ку), копитєнь (-тня), копитці, копитник, копитєць (-тця), підлістник, підолішник, підорішник.

Копец, см. Копальщик.

Копешка, см. Копенка.

Копийст – копіст, спісувач, перепісувач.

Копила, см. Копитель.

Копилка – скарбнічка, скарбонька, карнавка.

Копирка – копіювальний папір (-пєру), (*рус.*) копірка.

Копировальный, Копировочный – копіювальний. **-ный пресс** – копіювальний гніт. **-ная бумага** – копіювальний папір, (*рус.*) копірка.

Копирование и Копировка – 1) копіювання, спісування; 2) (*подражание кому*) удавання, наслідування, копіювання кого, чоґо.

Копировать – 1) (*что с чего*) копіювати, спісувати (*зап.* відпісувати) що з чоґо; 2) (*кого, что*) удавати, наслідувати, копіювати коґо, що. [Ти лєпсько вмєш вдавати тую мову (Л. Укр.). Наслідує чийсь голос (Л. Укр.). Часто її вчинки просто копіюють (Сфр.)].

Копировщик – копіст, спісувач, перепісувач.

- Копитель, -ница** – збирач, збирачка, (*скряга*) скнара (*общ. р.*). **-тель денег** – збивач грошей, (*диал.*) грошозаплід (Греб.).
- Копить, -ся** – збирати, -ся, ховати, -ся, приховувати, -ся, громадити, -ся, збивати, -ся до купи, до гурту. [Демко почав приховувати на нову хату (Грінч.). Нехай громадять усяку харч за сім добрих літ (Св. Пис.)]. **-пить деньги для покупки** – збиватися на що, ховати гроші для чого. [Йому на те хазяйство ще збиватися треба (Грінч.)].
- Копия** – копія, відпис (-су), список (-ску). **Снять -пию с чего** – зробити, списати копію з чого. **-пия рукописи** – копія з рукопису, відпис, перепис (-су). **-пия обвинительного акта** – копія обвинувального акту.
- Копка** – копання, копанка.
- Копкий** – копкий.
- Копление** – збирання, приховування, збивання, громадження чого.
- Копна** – (*снопов*) копа (*р. мн. кіп*), (*половинная*) полукіпок (-пка), (*четвертная*) (с)кладня, коп'як, копак, коп'ячок (-чка), п'ятнадцятка, (*зап. ещѣ*) кланя ум. кіпка, кіпонька, кіпочка; (*сена*) копиця, ум. копичка. [Жито жали, в копи клали (Шевч.). Дівчата на луці греблі, а парубки копиці клали (Шевч.)]. **Складывать в -пны** – (*снопы*) складати, класти в копи; (*сено*) класти в копиці, копіти, копичити. **Собрать в -пны** – скласти в копи, покопіти. [Покосили, погреблі, а покопіти – ні (Мнж.)]. **Ряд -пён хлеба в поле** – стайка. **Волосы -пной** – чуб копицею.
- Копнить** – (*снопы*) громадити, класти (в) копи, (*сено*) класти (громадити) в копиці, копіти, копичити. **Копнящий** – копільник.
- Копнишка** – копичина, коп'ячок; *см.* **Копёнка**.
- Копнища** – копичище, коп'яга.
- Копновоз** – копичий (-чого), возій (-зія).
- Копнуть**, *см.* **Копать**.
- Копный** – кіпний. [Кіпний суд].
- Копок** – 1) (*пинок*) копан (-на); 2) (*лопата*) сапа, сапка; 3) (*палец*) палюк (-ка); 4) (*игра*) цурка.
- Ко[а]порский чай** – копорський чай (*р. чаю*), іван-чай.
- Копотень**, *см.* **Копотун**.
- Копоткий, Копотный, Копотливый** – 1) (*о людях*) копіткий, копайливий, марудний, млявий; *см.* **Мешкотный**; 2) (*о работе*) копіткий, марудний, морочливий, забарний. [Копітка робота пір'я драги (Волч. п.)].
- Копотко, -тно, Копотливо** – копітко, клопільно.
- Копотливость, Копоткость** – 1) (*в работе*) копіткість, млявість (-ости); 2) (*работы*) марудність, морочливість, копіткість, забарність.
- Копотливый, см. Копоткий**.
- Копотный** – 1) кіптявий, курний. [Кіптявий каганчик (Васильч.)]; 2) *см.* **Копоткий**.
- Копотун, -нья** – маруда, м'яло, вайло, макуха, мніха, лемішка, папуша (*все общ. р.*).
- Копоть** – 1) кі[и]птява, кіп(о)ть, кип(о)ть (-птю), копіт (-поту), кіптяга. [Немов багаття з дерева сирого, що більше з нього киптяви, ніж світла (Л. Укр.). Аж заплакали: зміли той кипоть, що за сім літ на серці осів (Г. Барв.). Після отруєного кіптягою повітря шахти голова палала (Черкас.)]. **Давать -поть** – чадіти. [Лямпа чадить]; 2) (*яма дёгте- и смологонная*) дігтярня, смолярня, смолокурня.
- Копошить** – ворушити, розворушувати що, шпортати в чому; *срв.* **Шевелить, Копаться** (*в чѣм*).
- Копошиться** – копишитися, куйовдитися, роїтися, кишіти, комашитися, комашніти. [Курчата в піску копишаються (Звин.). Діти куйовдяться ззаду на полу (Грінч.). Біля сахарні роїлась купа людей і чорніли підводи (Коцюб.)].

I. Копровый – капаровий, копровий; см. **I. Копёр**. -вая баба – баба, бабка.

II. Копровый – краповий, см. **II. Копёр**.

Коптелка – 1) см. **Коптильня**; 2) (дымная изба) цюпа, курня; 3) (грязный человек) вугляр (-ра), шмаровіз (-во́за); 4) (вещь) димниця; 5) (тюрьма) хурдига, цюпа; 6) (кто воняет) вонючка, чадник.

Коптелка, см. **Коптилка**.

Коптелый, см. **Закопченный**.

Коптеть – 1) задимлюватися, закурюватися, братися димом, курявою; 2) см. **Корпеть**.

Коптилка, Коптелка – 1) (лампочка) гасничок (-чка), газок (-зка), моргунчик, бликун, -кунчик. [Лямпи в мене нема – горить у хаті тільки моргунчик (Звиног.)]; 2) см. **Коптильня**.

Коптильный – коптильний. -ный завод – сажня.

Коптильня – димарня, курня, (зап.) вуджарня.

Коптильщик – 1) курій (-рія), коптильник, (зап.) вуджар (-ря); 2) (курильщик табака) курій (-рія).

Коптитель, -ница – димочад, -дниця, чадник, -чка, курій (-рія). -тель неба – димочад світовий.

Коптить – 1) задимлювати, задимляти, закурювати, (зап.) вудити що в чому; 2) (о лампе) чадіти (-джу, -диш), куріти (-рю), сапотіти (-чу, -тиш), самопотіти. [Лямпа чадить (Звин.)]. Небо -тить – димочадити під небом. **Копченный** – (за)димлений, (за)курений, (зап.) вуджений.

Коптятся – задимлюватися, закурюватися, (зап.) вудитися.

Коптырь – каптур (-ра).

Копуга, см. **Копотун**.

Копулировать – копулювати, лучити.

Копулировка – копулювання.

Копулировочный – копулювальний.

Копуля, см. **Копун**.

Копун, -ня – 1) см. **Копотун**; 2) (кропатель) копайло, колупайло, копирсайло, шпорталюк (-ка).

Копунец – підсвінок (-нка).

Копуша – 1) см. **Копотун**; 2) (инструмент) копирсалька, шпорталка.

I. Копушка, см. **Копенка**.

II. Копушка – 1) (пинок) копан (-на); 2) (кукиш) дуля; 3) см. **Копотун**.

Копцы – пастка, си[і]льце.

Копчение – 1) задимлювання, закурювання, (зап.) вудження, вудіння, піддимлення; 2) чадіння, куріння.

Копченка – 1) (рыба) курі[е]нка, (рус.) копчуха, копчужка; 2) (мясо) вудженіна.

Копченный – (за)димлений, піддимлений, курений, копчений, (зап.) вуджений. -ная рыба – курена риба. -ное мясо – вуджене м'ясо. Все -ное – піддимок (-мку).

Копчик, анат. – купер (-пра), ум. куприк.

Копчиковый – куприковий.

Копчинка – коптило.

Копчужка – курі[е]нка, (рус.) копчужка.

Копыга, см. **Копотун**.

Копыжиться – 1) см. **Копошиться**; (важничать) пишатися, комізитися.

Копыл – 1) копил (-ла), соб. копилля. [Копили поробив на сани (Сл. Гр.)]; 2) (в ткацком станке) льонка. Выйти из -льев вон – розійтися, з уторів зійти (о мн. походити). На -пыл поставить – поставити дуба. Поднять всё вверх -лом – зняти все догорі ногами.

Копылистый – копилястий, копилчастий.

- Копы́литься** – 1) ставати дуба; (*ломаться, упрямиться*) коцю́битися, комізі́тися, опина́тися, огуря́тися; 2) (*чваниться*) чванитися, приндітися; бундю́читися, пиндю́читися.
- Копылова́тый** – копи́луватий.
- Копыло́к** – копи́ло́к (-лка́), копи́лець (-льця́), копи́лю́к (-ка́).
- Копылье́** – копи́лля (-лля́).
- Копыльни́й** – копи́ловий.
- Копыльча́тый**, см. **Копылова́тый**.
- Копырса́ть** – копи́рса́ти що; см. **Ковыря́ть**.
- Копыря́лка** – са́па, са́пка.
- Копыря́ть, копы́рнуть** – шту́рхати, шту́рхну́ти, (*ногой*) копа́ти, ко́пну́ти ного́ю ко́го; срвн. **Пинать**.
- Копы́тень**, бот., см. **Копетень**.
- Копы́тики** – копи́течка (-чок).
- Копы́тистый** – копи́та́стий.
- Копы́тять** – 1) (*бить копытом*) копи́та́ти (-та́ю), би́ти (*вибива́ти*) копи́то́м (копи́та́ми); 2) (*топтать копытом*) копи́тчи́ти (-тчу), то́пта́ти копи́то́м (копи́та́ми).
- Копы́тище** – копи́ти́ще, копи́ти́сько.
- Копы́тко**, см. **Копы́тце**.
- Копы́тник** – 1) см. **Копетень**; 2) **-ники**, зоол., см. **Копы́тние**.
- Копы́тние**, зоол. – копи́тники (-ків), копи́та́сті (-тих). [Ві́дділ копи́тників (Троян.)].
- Копы́тний** – копи́то́вий. **-ная ма́зь** – копи́това ма́сть.
- Копы́то** – 1) копи́то́ (мн. -пи́та, -пи́т, -пи́та́ми), копи́т (р. -та́, мн. -пи́ти́, -ти́в, -та́ми), (*у двухкопытных*) ра́тиця, ра́котиця. [Воро́ній ко́ню, чо́м води не п'єш, копи́та́ми си́ру зе́млю б'єш? (Пісня). Їх но́га розда́вить або копи́т звіря́ти по́льово́го (Св. П.). Їно́ді тра́пляє́ться, що копи́т ре́пає́ться (Коро́льов). Мій підсви́нок ра́котиця́ми дере́ться об хво́рост (Н.-Лев.)]. **Ослиное -то** – осли́че копи́то; 2) **-ты́** (*масть в картах*) – че́рва, чи́рва; 3) **-то львиное**, бот. ***Alchemilla vulgaris* L.** – при́воротень (-тня).
- Копы́тце** – копи́тце́, копи́то́к (-тка́), копи́то́нько; см. **Копы́то 1**.
- Копы́тчатый** – 1) (*подобный копыту*) копи́тува́тий; 2) (*с копытами*) копи́та́стий.
- Копыши́ться**, см. **Копоши́ться**.
- Копь** – 1) (*углубление*) ко́панка; 2) (*каменноуг.*) копа́льня, ша́хта, (*рудная*) ру́дня, рудоко́пня, (*глинян.*) глини́ще, (*известни*) вапня́рка, ва́пнище, (*соли*) солони́ще, (*гал.*) жу́па, сі́лка; (*солеварня*) соля́рня. **-пи** – копа́льні (-палень).
- Копье́** – 1) спи́с (-са́), спи́са, (*устар.*) ко́п'є́ и ко́пія́ (*ж. р.*). [Встава́йте, ви́ймайте спи́си і ша́блі (Олесь). Як при́шпи́лив змію лю́ту та спи́сою під ребро́ (Рудан.). Ко́п'є́ сво́є прило́мити в по́лі полове́цькі́м (Рудан.)]. **Добы́ть -пьём, на -пьё́** – взяти на-спи́са. [Загі́н Па́влю́ги ви́садив замко́ву бра́му і взяв замо́к на-спи́са (Стор.)]. **Ломать -пья́** (*переносно*) – кресáти ша́бля́ми, лама́ти (трощи́ти) спи́си за що́; 2) (*церк.*) ко́п'є́ (-п'я́); 3) (*охотн. снаряд*) ра́тище (-ща).
- Копьебо́рец** – спи́соборе́ць (-рця́). [Комо́нний спи́соборе́ць Кри́м.)].
- Копьеви́дний** – 1) спи́сува́тий, шпи́ча́стий; 2) бот. ***hastatus*** – шпи́ча́стий.
- Копьеви́ще, Копейи́ще** – ра́тище (-ща).
- Копьено́сец** – спи́сник, спи́созбро́єць (-ро́йця́), спи́созбро́йний. [Спи́созбро́йні во́ї (Кри́м.)].
- Копьено́сний** – спи́созбро́йний.
- Копьеобра́зний**, см. **Копьеви́дний 1**.
- Копьецо́** – спи́сик (-ка).
- Кора́** – 1) (*на дереве*) ко́ра, ко́ри́на, ко́ри́ця, ум. кі́рка, ко́рино́нька, (*диал. соб.*) кі́р'я (Вхр.), (*на липе и некот. других деревьях*) лу́б (-бу), *соб.* лу́б'я. [Ой ве́рбо, ве́рбо, ве́рбице, на то́бі дубо́ва ко́ри́ця (Харк.). На я́ворі ко́рино́нька (Сл. Гр.)]. **Дубо́вая толче́ная -ра** у *коже́вников* –

здубиця. *Очищать, очистит от -ры* – корувати, обкорувати, обкоріти. [Ті стяте (срубленное) дерево корують (Франко)]. *Засохнуть в виде -ры* – прикоріти, заскориніти. [Не обміла зараз, а тепер прикоріло, що й не оддереш і не обскребеш (Чернігівщ.)]. *Ледяная -ра* – крига, заліда. *Покрываются ледяной -рой (о воде)* – зашерхати, сов. зашерхнути (слегка) пришерхати, пришерхнути. *-ра гололедицы* – шкурка від ожеледи (Свидн.). *Земная -ра* – кора земна. *-ра цементная* – кора цементова; 2) (на драгоц. камнях) накіп (-пу); 3) (на плодах) шкурка, (твёрдая) шкаралу[ю]ща, шкарупа, (на струпе и ране) шкуринна, скорина; см. **Корка**. *Струп покрылся -рою* – струп заскоринів (Кон.). *-ра невежества, огрубения* – шкаралуца темноти, здичавіння.

Корабёльник – корабельник.

Корабёльный – корабельний, кораблівий. [Відно тільки верх щогли кораблевої (Комар.)].

-ные документы – кораблеві папери. *-ная крепость* – кораблівий патент.

Корабёльщик – корабельник, судновик.

Кораблевладелец – власник корабля, кораблевласник, судновласник.

Кораблекрушение – троща, потрощення, розбиття, аварія корабля, кораблегібель (-лі), кораблегин (-ну). *Потерпеть -ние* – зазнати трощі, аварії (корабля), кораблегіну. *Мы потерпели -ние* – корабель нам (наш) розбився, потрощився. *Потерпевший -ние* – розбитий (потрощений) кораблянин, людина з розбитого (потрощеного) корабля, кораблегінець (-нця), кораблетонець (-нця). *Мы, потерпевшие -ние* – ми люди з розбитого (потрощеного) корабля, ми – розбиті (потрощені) корабляни.

Кораблекрушительный – кораблегібельний.

Кораблеплавание – плавба кораблём, кораблеплавба, судноплавба, плавба.

Кораблестроение – кораблебудування.

Кораблестроитель – кораблебудівничий (-чого), кораблебудівельник.

Кораблестроительный – кораблебудівельний. *-ная верфь* – корабельня. [В північній Англії через те, що немає праці, закрито 20 корабелень (Пр. Пр.)].

Кораблестроительство – кораблебудівництво.

Кораблехозяин – власник корабля, кораблевласник, корабельник, судновик.

Кораблик – кораблик, корабличок (-чка). [На синьому морі хвиля грає, корабличок потопає (Дума)].

Кораблище – корабліще, кораблісько.

Корабль – корабель (-бля), ум. кораблик, корабличок (-чка). [На синім морі пливуть кораблі, а в тих корабліках сидять козаки (Дума)]. *Большемачтовый -бль* – щоглистий корабель. *Воздушный -бль* – повітряний корабель. *Государственный -бль* – корабель державний. *Линейный -бль* – лінійний корабель. *Обломок разбитого -бля* – уламок розбитого (потрощеного) корабля. *Плывёт на -бле* – плисти кораблём. *-бль пустыни* – корабель пустелі. *Сжигать -бли* – палити кораблі. *-бль спасителя (религ.)* – спасителів корабель. *-бль церкви* – корабель церкви. *Большому -блю большое и плавание* – великому взові (кораблеві) велика й дорога; більшому більше й треба; великому велика й яма (Приказки). *Тяп да ляп и вышел -бль* – два та раз та й вийшов квас.

Коралл – кораль (-лю). [В мене віночок з чистого злота, з перлів дрібних та коралю (Л. Укр.). Глибоко в морі ростуть коралі (Сл. Гр.)]. *Монисто из красных -лов* – добре намисто, коральове намисто, коралі (-лів). *Нитка, низка -лов* – низка (разок) коралів.

Кораллик – коралик (-ка).

Коралловидный – коралюватий.

Коралловый – коральовий, коралевий. *-вое монисто, ожерелье* – добре намисто, коральове намисто, коралі (-лів). *-вый остров* – коральовий острів.

Коран – Коран (-ну). *По -ну* – за Кораном.

Коранный, Корановый – корановий. *-ные заповеди* – коранові приписи, коранові накази.

Кора́нский – ко́ра́нський. [Кора́нський лад держа́вний (Крим.)].

Кора́чить, -ся, см. **Коря́чить, -ся**.

Корве́т – корве́та. *Трёхмачтовый -ве́т* – трищогло́ва корве́та.

I. Корга́ – гарга́ра, гайворони́ха, шкіринда, карга́, ба́бище. [Чо́го ти, су́чий си́ну, стару́ гарга́ру напуваєш? Дочку́ її сватаєш? (Мирний)].

II. Корга́ – 1) за́кавіка, карлю́ка, гирли́га; 2) см. **Копань**.

Корда́ – ли́нка, ко́рда; (*струна*) струна́. *Гоня́ть лоша́дь на -де* – ганя́ти ко́ня на ли́нці.

Кордебале́т – кордебале́т (-ту). *При участи́и -та* – з уча́стю кордебале́ту.

Кордега́рдия – кордега́рда, калаву́рня, оба́хта (*кутузка*) буцега́рня.

Кордо́н – (*воинская цепь*) кордо́н (-ну).

Кордо́нный – кордо́новий, кордо́нний.

Коревы́й (*от Корь*) – ко́ровий. **-вое** *заболевание* – ко́рове захо́рува́ння.

Коре́жить – ко́рчити, ко́рючити, судо́мити. **-жит** (*безл.*) ко́рчить, ко́рчі (в ме́не), судо́мить.

Коре́житься – 1) (*от боли*) ко́рчитися, кру́титися, ви́кручува́тися; 2) (*вертеться*) ви́хиля́тися, ви́кручува́тися, лама́тися.

Коректны́й, см. **Корре́ктный**.

Корена́стик, -стка – ко́рена́стий (чо́ловік), ко́реня́к (-ка́), ко́рена́ста (жі́нка); см. **Корена́стый**.

Корена́стый – ко́рена́стий, ко́ренатий, о́кад(ь)кува́тий, (*призе́мистый*) о́садкува́тий, при́садкува́тий, (*дебелый*) креме́зний, на́топтува́ний. [Об сьо́го ду́ба ко́рена́стого, об сю́ жорсто́ку си́лу розби́лось вельмо́жне па́нство (Куліш). Дітво́ра бу́де ко́рена́ста, красно́що́ка (Мирний). Так собі́ жі́нка, невисо́ка та о́кадкува́та (Київщ.)].

Коренева́тый, см. **Корнева́тый 1 и 2**.

Кореневи́к – ко́рінник (-ка́).

Корнево́й, см. **Корнево́й**.

Корене́ть, см. **Корени́ться 1**.

Корени́стый – ко́рени́стий, ко́рінча́стий. [Мак ко́рени́стий, ма́є вели́кий ко́рінь (Н.-Лев.)].

Корени́ть – 1) *кого, что*, см. **Иско́реля́ть**; 2) *кого* – ко́рени́ти, га́нити, га́ньбити, ко́бенити, ко́решува́ти (Борзен.), па́ску́дити ко́го. [Ко́го попа́ло і ко́рени́ть і га́нить (Стор.)].

Корени́ться – 1) ко́рени́тися, у́кореня́тися *и* у́корі́нюва́тися, за́корі́нюва́тися; (*перен.*) ма́ти ко́рінь у чо́му. [Су́часне раз-у-раз ко́рени́ться в мину́лому (Єфр.). Во́ля коза́цька ма́ла ко́рінь гли́боко в са́мому наро́ді (Куліш)]; 2) у[о]пира́тися; *срв.* **Упо́рствова́ть и Упря́миться**.

Коренли́вый – ко́рінли́вий, вко́рінли́вий.

Коренна́я, *сущ.*, см. **Коренни́к 1**.

Коренни́к – 1) то́рф (-фу), то́рфо́ве (то́рфяне́) па́ливо; 2) см. **Коренщи́к**.

Коренни́к – 1) голо́бельний кінь (*р. ко́ня*), голо́бельник; 2) ко́реня́к; см. **Корена́стик**; 3) см.

Коренно́й (2) жи́тель.

Коренно́й – 1) см. **Корнево́й 1**; 2) *перен. (основной)* ко́рінний, до́корі́нний, осно[і]вний, (*исконный*) пе́рвісний, спо́конві́чний. [Одне́ з ко́рінних завда́нь (Касян.). Тре́ба до́корі́нних спо́собів шу́кати, як з ко́рени́ем ви́рвати ли́хо (Єфр.)]. **-ная** *причина* – ко́рінна (осно́вна) *причина*. **-ное** *различие* – осно́вна відмі́нність (рі́зниця). **-ным** *образом* – в ко́рені, гру́нто́вно. **-ное** (*радикальное*) *средство* – до́корі́нний (ради́кальний) спо́сіб (-со́бу). **-ной** *закон* – осно[і]вний *закон*. **-ной** *зуб* – ку́тний *зуб*, ку́тня́к (-ка́). **-ная** *лошадь*, см. **Коренни́к 1**. **-ной** *парус* (*на речных судах*) – се́редне (вели́ке) ві́трило. **-ная** *рыба* – кру́тосо́лі́нка. **-ной** *уксус* – пере́гінний о́цет, мі́цний (пере́гнаний, пере́пущений) о́цет (*р. о́цту*). **-ной** *житель* – ту́білець (-льця), о́садник, ту́те́шний з ді́да-праді́да, кра́янін. **-ное** *население* – ту́більці́ (-ці́в), ко́рінна лю́дність (-ности). [У Ки́їві стріва́лися між со́бою аж три націо́нальності – ко́рінна місце́ва украї́нська, по́льська й ро́сійська (Єфр.)]. **-ной** *киевлянин* – при́родний (приро́жденний, роді́мий) ки́янін. **-ной** *дворянин* – дво́рянні́н да́внього ро́ду (з ді́да-праді́да), ро́довий (предко́вічний) дво́рянні́н. **-ной** *сват* – мо́лодо́ї ба́тько, ба́тько наре́чено́ї. -

ное слово, грам. – корінне́ сло́во. **-ной слог, грам.** – корене́вий склад. **-ной язык** – рідна мова. **-ное месторождение, -ные породы, геол.** – первісне родовище, первісні породи (материк). **-ной вал, подшипник, техн.** – головний вал (-ла), головна вальниця; 3) *суц., см.*

Коренник 1.

Коренный, см. Корнево́й 1.

Коренчатый – 1) корене́вий; (*сделанный из корня*) корінько́вий. 2) **-тый товар** – а) корі́ння; *срвн. П. Корене́е*; б) (*москоть*) корі́нний крам.

Коренщик, -щица – продавець, -вниця корі́ння, (*москательщик, -щица*) корі́нник, -ниця.

Корень – 1) ко́рїнь (-реня), *ум.* коріне́ць (-нця́), ко́рїнчик, *ув.* коренище, кореня́ка, *соб.* корі́ння, *ум.* корі́нничко. [Ка́мінь росте́ без кореня (Номис)]. **-рни и -ренье́** – корі́ння, ко́рїні (-нів). [Му́сить плуг кві́тки з корі́нням рва́ти (Франко)]. **-рень дерева, идущий в землю вертикально** – стовба. **-рень зуба, пера, ногтя** – ко́рїнь зуба, пера, ні́гтя. **-рень книги, см.**

Корешок 3. -рень дела – початок справи. **-рень учения горек, а плоды его сладки** – учи́тися гі́рко, а зна́ти со́лодко; працо́ю гі́рко, а з'ї́си со́лодко (Комар). *Смотреть в -рень (вещей)* – диві́тися в ко́рїнь (речей). *Пряные -ренье́* – корі́ння, пряно́щі (-щів). *Питаться -ренье́ми* – живі́тися корі́нням. *Хлеб на -ню́* – хлі́б (збі́жжя) на пні́ (на стеблі́, в на́коренку). [Запро́дував лихваря́м збі́жжя ще в на́коренку (Л. Укр.)]. *До -ня, в -рень истреблять* – до ко́реня, до на́коренку, до ко́рїнничка, *у-пень, до-щенту, до ноги* ни́щити (з[ви]ни́щувати) ко́го, що. *Изругать в -рень кого* – ви́ляяти на всі за́ставки (на всі бо́ки, на всю губу́) ко́го. *Покраснеть до -ня волос, см. Покрасне́ть. С -нем рвать, вырывать, вырвать что* – з ко́рїнням рва́ти, ви́ривати, ви́рвати що, (*искоренять*) ви́корїня́ти и ви́корїнюва́ти, ви́коренити що. *С -нем вон* – ге́ть з ко́рїнням (з ко́рнем). *Пускать, пустить -ни во что* – пу́скати, пу́стити ко́рїнь (ко́рїння) у що, (*глубоко*) уко́рїня́тися и уко́рїнюва́тися в чо́му и у що, за[роз]ко́рїня́тися, за[роз]ко́рїнитися, око́рїнитися (гли́боко) в чо́му. [Те, що найгли́бше пу́скає сво́є ко́рїння в наро́дню ду́шу (Грінч.). В саду ви́шенька вко́рїнилась (Грінч. III)]. *Это дерево пускает отростки от -ня* – це де́рево пу́скає (ви́ганяє, ви́гонить) па́рості (па́гони, па́гінки, па́ростя), па́роститися з ко́реня (з ко́рїння). *Злоупотребления пустили глубокие -ни* – на́дужиття (зловжива́ння) ге́ть розко́рїнилися. *Прикрепиться -нями к чему* – при́корїні́тися до чо́го. *Пресечь зло в -не* – при́пинити (зни́щити) зло при ко́рїні (при ко́рїнні, в ко́рїні, в зародку). *В -не неправильно* – в ко́рїні (в осно́ві сво́їй) несправедли́во (непра́вдиво, непра́вильно). *При самом -не отрубить, отрезать* – при са́мому ко́рїні (при са́мому ко́рїнні, при́кро) ві́друбати, ві́дрізати (ві́дтяти) що. [При́кро, одрубав де́рево (Хорольщ.). При́кро одрі́зав ніго́ть (Хорольщ.)]. *Подсечь под -рень* – підсі́кти (підтя́ти) при ко́рїні (при ко́рїнні) що. **-рень за -рень** – око за о́ко. *Сделанный из -ня, см. Корнево́й 2; 2) (в народн. назв. различных растений)* ко́рїнь, ко́рїння. **-рень белый, La erpitium latifolium L.** – старо́дуб (-ба). **-рень бобовый, Corydalis solida Sm.** – ря́ст (-ту). **-рень винный** – а) (*копытный, скипидарный, см. Копетень; б) (животный, макаршин, сердечный)* **Polygonum Bistorta L.** – ра́кові шийкі́ (-йок), ра́чкі́ (-ків), ле́вурда. **-рень водяной, Calla palustris L.** – обра́зкі́ (-ків), фія́лковий ко́рїнь. **-рень волчий, Aconitum Napellus L.** – зозу́ліні чере́вочки (-ків). **-рень волчковый, Ononis spinosa L. и hircina Jacq.** – вовчу́г (-га́), вовчу́ган, во́вча (бича́ча) тра́ва. **-рень звездичный, Geum urbanum L.** – гре́бінник, ви́ви́шник, граві́лат (-ту). **-рень глистный, Dictamnus albus L.** – ясе́нець (-нця́), (*редко*) ло́мінис (-носа). **-рень горький, Saussurea amara D. C.** – гі́ркий ко́рїнь, гі́рчак (-ка́). **-рень громовый, см. Спаржа (дикая).** **-рень драконов, Arum dracunculus** – клі́щине́ць (-нця́). **-рень дубильный, Statice latifolia Smith.** – керме́к широ́колі́стий, ду́бильний ко́рїнь, чи́нба́рник. **-рень жабин, Campanula sibirica L.** – дзвони́к сибі́рський, жа́бин ко́рїнь. **-рень железный, см. под Железный.** **-рень желтый, Statice tatarica L.** – керме́к тата́рський, жо́вти́во. **-рень завязной, Potentilla Tormentilla Schr.** – ку́рзі́лля; *см. Лапча́тка. **-рень змеиный, Vincetoxicum officinale Mnch.** – ла́стовень (-вня), змі́їний ко́рїнь. **-рень золотой** – а) **Lilium martagon L., см. Лі́лія**; б) **Asphodelus luteus L.** –*

золотень (-тня) жовтий. **-рень** *зубной*, см. **Камнеломка**. **-рень** *козельиовый, кошачий, очной*, *Valeriana officinalis* L. – овер'ян (-ну), бісове (чортове) ребро, котяче зілля. **-рень** *красильный*, *Rubia tinctorum* L. – марена. **-рень** *красный*, *Anchusa officinalis* L. – воловик (-ка), рум'янка, краснокорінь (-рення), медунка, свинюшник. **-рень** *любовный*, *Platanthera bifolia* Rich. – любка, нічна фіялка. **-рень** *майский*, см. **Петров крест**. **-рень** *Марьин*, см. **Пион**. **-рень** *медвежий*, *Meum Athamaticum* – бурич ведмежий. **-рень** *мужской, чародейский*, *Atropa mandragora* L. – мандрагора, мандригуля. **-рень** *олений*, *Torilis Anthriscus* Gmel – опуцьки (-ків), ошипок (-пка), свербигуз (-за). **-рень** *параличный*, см. **Переступень**. **-рень** *печёночный, почечный*, *Ageratum conyzoides* L. – пахучка звичайна. **-рень** *пьяный*, см. **Белена**. **-рень** *раменный*, *Euphorbia virgata* W. et K. – молочай (-чаю) лозовий, молочак (-ка), романів корінь. **-рень** *рвотный* – а) см. **Копетень**; б) іпекакуана. **-рень** *сальный*, см. **Окопник**. **-рень** *сладкий*, *Scorzonera hispanica* L. – зміячка еспанська, солодкий корінь. **-рень** *собачий, чёрный*, *Cynoglossum officinale* L. – чорнокорінь (-рення), собачий корінь (язик), воловий язик. **-рень** *солнечный*, *Orobanche borealis* Turcz. – вовчок (-чка) північний. **-рень** *солодковый*, *Glycyrrhiza echinata* L. – солодкий корінь, солодець (-дця), солодіка, люкредія, люкриця. **-рень** *сухотный*, *Arum maculatum* L. – кліщинець (-нця) плямистий, козяча борода. **-рень** *фиалковый*, *Iris florentina* L. – півники флорентійські, косиця, фіялковий корінь. **-рень** *хлебный*, *Psoralea bituminosa* L. – псоралея. **-рень** *царский*, *Imperatoria Ostruthium* L. – царзілля, (редко) стародуб. **-рень** *чемеричный*, *Veratrum album* L. – біла чемеріця, чемерика, чемерник. **-рень** *чумный*, *Petasites officinalis* L. – кремена лікарська. **-рень** *алтейный, фарм.* – проскурняковий корінь (-кове коріння); 3) (перен. о человеке) дуб, дубар (-ря), непохитний, упертий, суворий; 4) *запрячь лошадь в -рень* – запрягти коня в голоблі. *Лошадь ходит в -ню* – кінь править (бігає) за голобельного; 5) *грам.* – корінь. **-рень** *слова* – корінь слова; б) *мат.* – корінь. **-рень** *из числа a* – корінь з числа *a*. *Извлекать, извлечь -рень n-ой степени из числа a* – добувати, добути кореня *n*-ого ступеня з числа *a* или коренювати, прокоренювати число *a* числом *n*.

I. Кореньє – 1) картання (словами, словом); 2) докоряння, дорікання комусь чим *и* за що, картання, бештання когось за що. Срвн. **Корить 1** і **2**.

II. Кореньє – коріння. **-нья** *сладкие* – а) см. **Корень** (2) *сладкий*, б) (*сахарные*, *Sium Sisarum* L.) солодкий корінчик.

Кореняк, см. **Коренник 1**.

Кореспонденция, Кореспондент, см. **Корреспонденция, Корреспондент**.

Корец – 1) (*кови*) корець (-рця), коряк (-ка), ківш (*р.* ковша), *ум.* кірчик, корячок (-чка), ківшик; срвн. **Ковш 1**; 2) (*в мельнице*) кіш (*р.* коша); 3) (*у сохи*) (по)перечка.

Корешковий – 1) корінчиковий, корінцевий, корінковий. **-вий** *табак*, см. **Корешок 2**; 2) (*о переплёте*) спинковий.

Корешок – 1) корінець (-нця), корінчик. **-шок** (*выгнившего*) *зуба* – корінець (корінчик) (вигнилого) зуба. **-шок** *гриба* – корінець (корінчик) гриба. *Синенький -шок*, бот. *Pulmonaria officinalis* L. – медунка; см. **Медуница**; 2) **-шки** (*табак*) – корінці, рубанка. *Он курит -шки* – він палить корінці; 3) (*в переплёте*) *спинка, (чековой книжки и т. п.)* корінець. [На спинці оправа вибито було золотий хрест (Крим.)]. *Переплёт в -шок* – оправа з шкур'яною спинкою. **-шок** *ордера* – ордерівий корінець.

Корешо[е]чний, см. **Корешковий**. **-ная** *кожа* – спинкова шкура. **-ный** *переплёт* – оправа з шкур'яною спинкою.

Корж – корж (-жа).

Коржава – 1) (*ржавое болото*) іржавець (-вця), рудка, рудявина, руда; 2) (*спорынья*) ріжки (-жків).

Коржаветь – 1) (*ржаветь*) братися (і)ржею, (і)ржавіти; 2) (*скоружнуть*) шкарубнути, шкарубіти, шкарубітися, коржавіти.

Коржавина – 1) (*ржавчина*) (і)ржа́; 2) (*окалина*) жу́желиця, ціндра, віпса, брусли́на; 3) (*иней*) паморо́зь, на́морозь (-зи), иней (-нею); 4) (*шершавая поверхность*) шаршавина, шаршавість, шерхлість (-ости); 5) см. **Коржава 1**.

Коржавить – шка́рубити, коржавити, шаршавити що.

Коржавый – 1) (*ржавый*) (і)ржа́вий; 2) (*шероховатый*) шарша́вий, ше́рхлий, шорсткий; 3) (*заскорузлый*) зашка́рублий, коржа́вий; 4) (*заморенный, неказистый*) ми́ршавий, мізе́рний, зачу́чверілий, (*отощавший*) охля́лий, (*о зерне*) замі́ркуватий.

Коржан, зоол. *Fulus terrestris* – стонога.

Коржаной – коржаній.

Коржеватый и Коржистый – коржуватий.

Коржик – ко́ржик (-ка).

Корзина – кошик, (*побольше*) кіш (*р.* коша́), (*узкая, с двумя ручками*) коші́ль (-шеля́), кошели́на, кошар (-ра), кошівка, (*из лозы*) лозя́[а]ник, сапет (-та), сапета (-ти), (*из лыка, ремня*) ко́зуб (-ба); (*только неподвижная, преимущ. для хранения зерна, фруктов и т. п.*) коші́вниця; *специальнее*: (*соломенная*) солон'яник, (*из лозы, обмазанная глиной*) стуга, стужка, (*для сыпки зерна*) зсі́па. [Носію! Скинь цьогó ко́шика, а я тут сам ся́ду (Крим.). Дев'ять кра́щих його́ творі́в підуть до редакці́йного коша́ (Грінч.). Но́жик з коше́ля вивали́всь (Звин.)].

Корзинка – 1) ко́шик, ко́шичок (-чка), коше́лик. [Яйця в коше́лик посклада́ли (Федьк.)]; 2) *бот.* (*бокоцветное соцветье*) – ко́шик, ко́шичок; (*подсолнечника*) грі́нка.

Корзинковый, Корзинный – ко́шико́вий, коше́[і]льний.

Корзинообразный – ко́шуватий, ко́шикуватий.

Корзиноплетение – ко́шика́рство, коше́[і]льництво.

Корзиночка, Корзиночный, см. Корзинка, Корзинковый.

Корзинчатый – ко́шуватий, ко́шикуватий.

Корзинщик, -щица – ко́шика́р (-ря), ко́шика́рка, коше́[і]льник, -ниця. *Ремесло -ка* – ко́шика́рство, коше́[і]льництво.

Кориандр, бот. *Coriandrum sativum L.* – коріа́ндр (-ру), (*вульг.*) ко́ляндра, коле́ндра, воню́че зі́лля.

Коридор – коридо́р (-ра и -ру), (*гал.*) корита́р (-ра), перехі́д (-хо́ду), (*узкий проход*) суткі́ (-ток), ум. суто́чки (-чок). [На горі́ще з шкі́льного коридо́ру вели́ дерев'яні́ східці́ (Васильч.). «Марто!» – гукну́в Семен у корита́р до поко́ївки (Грінч.). Стрі́лася мені́ у пере́ході́ сусі́да моя́ (М. Вовч.). Суткі́, гості́нець, хата́, двір, – набито́ наро́ду аж гне́ться (Федьк.)].

Коридорный – 1) коридо́ровий, коридо́рний; 2) (*служитель в гостинице*) коридо́рний (-ного), служка.

Коридорчик – коридо́рчик, (*гал.*) корита́рчик (-ка).

Коризна, Коризненный, см. Укоризна, Укоризненный.

Коринка – корі́нка, кишми́ш (-шу), (*зелёного цвета*) сабза́.

Коринковый, Кориночный – коринко́вий, кишмише́вий, сабзо́вий.

Коринфский – коринт(і́й)ський. *-ский орден, архит.* – коринті́ський о́рден.

Користость – 1) ко́руватість; 2) товстоко́рість (-рости).

Користый – 1) ко́руватий; поді́бний до ко́ри; 2) (*толстокорый*) товстоко́рій.

Корить – 1) (бранить кого) ко́рити, карта́ти (слова́ми, словом) ко́го. [Прислу́хайся, що ста́рі про мене́ ка́затимуть: чи бу́дуть хвали́ти, чи ко́рити (Квітка). Чо́му карта́єш ти люде́й, пу́стельни́че свя́тий? (Крим.)]; 2) (*кого за что, чем, в чём*) доко́ряти, до́ріка́ти ко́му чим и за що, ви́казувати ко́му, ко́рити, карта́ти, бе́штати ко́го за що. [Доко́ряти сві́тові за грі́х (Єванг.). До́волі ви мені́ брехне́ю до́рікали́ (Самі́л.)].

Кориться – 1) (*корить себя*) карта́тися. [Скі́нчів, умо́вк і зсу́нув бро́ви те́мні, немо́в карта́всь, що ви́дав та́ємницю́ (Л. Укр.)]; 2) (*покоряются кому, перед кем*) ко́ритися,

по[с]коря́тися кому́, упоко́рюватися кому́ *и* перед ким, уляга́ти чому́ (Франко). [Їй му́сять усі тут коритись (Васильч.); 3) (*виниться*) вині́тися, признава́тися до вини; 4) (*перекоряться*) перекорюва́тися *и* перекоря́тися, з'іда́тися з ким.

Корифей – корифей (-фея). [Корифеї сцени].

Корица – 1) кориця, цинамом (-му), (*чаще*) цинамон (-ну); 2) см. **Коричник**.

Корицовый, см. **Коричный**.

Коричневый – цинамоновий, цинамоноцвітний, (*диал.*) коричнявий, (*каштанового цвета*) брунатний, (*о скорлупе*) чорнявий, (*о глиняных изделиях*) червіньковий, (*рыжеватый*) русявий, рудуватий, (*зап.*) гнідій. [Сукня цинамонового кольору (Крим.). Світло ярило на дівочих та молодічих убраннях і поринало в старечих брунатних каптанах (Л. Укр.). Хоч горіхи ще не чорняві, але вже сповняні і не мокляки (Звин.). Гнідій птах (Верхр.). Гніде просо (Верхр.)]. **-вий камень, минер.** – есоніт (-та *и* -ту), цинамоновий камінь (-меня *и* -мену).

Коричник, бот. – а) (*коричный лавр, Laurus Cinnamomum*) цинамон (-на), цинамом (-ма), цинамон[м]ове дерево; б) (*белая корица, Canella alba*) кориця.

Коричный – цинамоновий, корицевий. **-ное дерево**, см. **Коричник**. **-ный запах** – цинамоновий (корицевий) пах (дух). **-ное масло** – цинамонова (корицева) олія.

Корища[е] – корище, корисько.

Корка – 1) (*плодов, овщей*) шкурка, лушпайка, лушпина, лушпелина, (*диал.*) шалупайка, лущина, *соб.* лущиння, лущпа, лушпайя (*ср. р.*), (*только твёрдая: арбуза и пр.*) шкаралупа, шкарлупа, скоринка; (*на поверхности земли*) шка[о]рупа. [З кавуна лушпина (Васильч.). По хаті шкаралуп (кавунових), як на баштані коло куреня (Свидн.). Земля взялася шкорупою (Сл. Гр.)]. *Апельсинная, лимонная -ка* – помаранчова, цитринова шкурка (лушпайка, скоринка). *Покрываются, покрыться -кой* (*от тепла, преимущ. о почве*) – шкарубнути, зашкарубнути, шкаруб[п]іти, зашкаруб[п]іти, зашкарупитися, братися, взятися шка[о]рупою. [Земля взялася шкорупою (Богодух)]; 2) (*хлеба*) шку[о]рина, шку[о]ринка, скорина, скоринка, (*диал.*) оскірок (-рка). [Такий, мамо, хліб удавсь, – під шкуринку хоч сховайсь (Грін. III). Жувала скоринку хліба (Мирний). Два мішки сухарів насушила з оскірків (Борзен.)]. *Верхняя -ка* – (верхня) шку[о]ринка, скоринка. *Нижняя -ка* – спідка, спідушка, підспідок (-дка), підошва. **-ка отстаёт, отстала у хлеба** – хліб відсідається, відсівся. *Отдрать, отдутъ, выпоротъ кого на обе -ки* – від[ві]шмагати (відчухрати, ви(ш)парити) кого на всі боки; 3) *физиол., бот, техн.* – корина, скорин(к)а; (*плавающий слой*) шкарубиння. **-ка защитная** – захисна шкарупа; 4) (*ум. от Кора*) кірка.

Корковатость – шкуркуватість, шкаралупуватість; (*користость*) коруватість (-тости).

Корковатый – шкуркуватий, (*о твёрдой корке*) шкаралупуватий, шкаралупистий; (*користый*) коруватий.

Корковый – шкурковий; (*о твёрдой корке*) шкаралуповий; (*коряной*) коряний; (*пробковый*) корковий. **-вое вещество мозга, мед.** – скоринкова матерія мозку.

Коркорезный – скоринкорізний.

Коркота, стар. – корчі (-чів); *срвн.* **Корчи и Спазма**.

Корм – 1) (*для людей и животн.*) корм, по́корм, про́корм (-му), (*питание*) пожіва, пожівок (-вку), поживність (-ности), (*кормля*) годівля, (*преим. о людях: продовольствие*) харч (-чи, *ж. р. и редко -чу, м. р.*), харчі (-чів), (*пища*) їжа; (*фураж: солома, трава, сено*) паша, (*зерновой*) обрік (-року), (*на зиму для скота*) зимівля; (*для плотоядных животных ещё*) жир (-ру), (*для зверей*) звіроядина. [Нещасному вовкові не послав бог ко́рму (Рудч.). Мусить пташка малесенька дбати, де-б під снігом поживку шукати (Л. Укр.). Подивіться, чи там є собакам яка харч (Звин.). Я ще не тобі на жир (Рудан.)]. *Подножный корм* – паша, випас (-су).

Пускать на подножный корм – пускати на пашу, на попасання, на попас; 2) (*действие*), см.

Кормление 1; 3) (*стар.: прокормление*) харчування, прохарчування, годівля, кормівля;

(*содержание*) удёржання, утримання, (*вм. жалованья*) годівля. *Посадить кого на корм* – посадити кого на годівлю, настановити кого на поживну посаду; *срвн. Кормление 2.*

I. Корма (*мн. ч.*), *см. Кормы.*

II. Корма – 1) *корма*, (*диал.*) *гуза*. [Я сидів на лавочці на кормі й дивівся у безмежний простір моря (М. Левиц.); 2) (*неводная*) *матня*.

Кормёж, Кормёжка, *см. Кормление 1.* *У него сегодня -мёж, фам.* – він сьогодні контентує (годує). *Поехал на -мёж* – поїхав жити́тися (харчувати́ся, харчі́тися), поїхав на поживну посаду, на годівлю.

Кормёжничать – шукати заробітку в чужій стороні, подаватися на заробітки.

Кормёжный – харчувальний. **-ний вид** – харчова посвідка.

Кормилец – 1) *годувальник*, *годівник* (-ка), *хлібодавець* (-вця), *хлібодар* (-ра), *хлібодарник*. [Удёржання цілої сім'ї, на чолі котрої стояв він, яко годувальник (Екон. наука). Сагайдачний, наш батько, хлібодарник і гетьман (Куліш)]; 2) (*благодетель*) *кормитель*, *добродій* (-дія), *ум. добродієчко*. [Сотворіть милостинку, дорогі кормителі! (Яворн.)]. **-лец наш!** – добродієчку наш!

Кормилица – 1) *годувальниця*, *годівниця*. [Ще жадібний соків землі-матусі, великої годувальниці (Ніков.). Корова – наша годівниця (Звин.)]; 2) (*мамка*) *ма́тка*, *годівниця*. [Ганна Кеннеді, мамка шотландської королеви (Грінч.)]. *Быть -цей* – бути мамкою (за мамку); *мамкувати*, *мамчити*; 3) (*благодетельница*) *кормителька*, *добродійка*, *ум. добродієчка*. **-ца наша!** – добродієчко наша!

Кормилицын (*о мамке*) – *ма́мчин* (-на, -не).

Кормило – *стерно*, *демен* (-ена), *демено*, *керма*; (*у плота*) *трепло*. **-ло правления, власти** – урядове стерно, керма урядування, урядова влада. *У -ла* – при стерні, коло стерна.

Кормистый – *пашистий*, *пашовитий*, *багатий на пашу*, (*обильный травой*) *травний*, *травнистий*. [Пашисте поле (Сл. Ум.)].

Кормитель, -ница, *см. Кормилец 1, Кормилица 1.*

Кормить, кармливать – *годувати*, (*редко*) *кормити* (-млю, -миш), (*продовольствовать, содержать*) *харчувати*, *контентувати*, (*питать*) *живити* (-влю, -виш) *кого*. [Крадеш? Годуєш борщем з червою? (Коцюб.). Хлібом кормлять, а стеблом очі колють (Номис). Україна їх харчувала (Куліш). Жінки обіцянку дали людей контентувати (Г. Барв.)]. **-ми́ть ребёнка грудью** – *годувати дитину груддю*, *давати дитині грудь*. *В этом ресторане хорошо -мят* – у цьому ресторані добре *годують*. **-ми́ть из рук** – *годувати з рук когось*. **-ми́ть лошадей** (*в дороге*) – *попасати*, *попасувати коні*. *Проехать сорок вёрст не -мя* – *проїхати сорок верстов без попасу* (не *попасаючи коні*). **-ми́ть волю когось** – *годувати досхочу когось*, (*домашн. животных*) *годувати уприпуст* (*невпо́д*) (*худобу*). **-ми́ть когось завтраками** – (*по*)*жданиками* *годувати когось*. *Соловья баснями не -мят* – *соловей піснями не сітий*. **-щие грудью женщины** – *жінки-годівниці*. **Кормленный и Кормлённый** – *годований*.

Кормиться, кармливаться – *годуватися*, (*редко*) *кормитися*; *харчуватися*, *контентуватися* *чим* *и з чого*, (*питаться*) *живитися* *чим*, *з чого*, *споживлятися*, *заживлятися* *чим*; (*зимой*) *зимуватися*; (*столоваться*) *столуватися*. [Не хлібом я, – зідханнями *годуюсь* (Куліш). Інші по пущах селами сідали і звіроловством та пасікою *кормилися* (Куліш). Буде *чим харчуватися* (Коцюб.). Живились овочами садовими (Крим.). Працею *робітників живляться* всі *нетрудящі люди* (Єфр.). Вони хлібом з низових земель *заживлялися* (Куліш)]. **-тсья от трудов своих** – *годуватися з своєї праці* (*своєю працею*); *контентуватися* *із своїх ручок* та *пучок* (Г. Барв.). *Он с трудом -тсья* – він *ледве-ледве* *прогодовує себе*, *заробляє собі на прожиток* (на *прожиття*).

Кормка, *см. Кормление 1.*

Кормление – 1) *годування*, *годівля*, (*продовольствование*) *харчування*, *контентування*, (*питание*) *живлення*; (*лошадей, волов в дороге, на пастбище*) *попасання*, *попас* (-су). **-ние**

грудью младенцев – годування дітей груддю. *Прекратить -ние грудью* – відлучити (залучити) дитину. *Остановиться для -ния лошадей, волов* – стати на попас; 2) (*стар.: в моск. Руси*) годівля, кормівля, поживна посада (на провінції); (*область управления, волость, город*) провінція, країна, во́лость (-ти), місто. *Посылать кого на -ние куда* – посилати когo на годівлю (на кормівлю, на поживну посаду) куди.

Кормленик, -ница и **Кормлёнок, -нка** (*о животных*) – годіванець (-нця), годіванок (-нка), годіванка, вигодіванець, вигодіванка.

Кормля – 1) *см. Кормление 1*; 2) *см. Корм 1*.

Кормничество – керування, кермування судном.

Кормничка – насипочка, коробочка (з кормом для співочих пташок у клітці).

Кормный – 1) (*обильный кормами*), *см. Кормистый*; 2) (*откормленный*) у[від]годований, відпасений, гладкий, ситий; 3) (*о должности*) поживний.

Кормовик – рептух (-ха), рептух (-ха), опалка, опалки (-ків).

Кормовистый – наїдкуватий, живний, (с)поживний, тривний, ситний.

Кормовитый, *см. Кормистый*.

Кормовище – випас (-су), пасовище; *см. Пастбище*.

Кормовое (*кормовые деньги*) – харчове (-вого), харчові гроші (-шей), (*устар.*) стравне (-ного), стравні гроші.

I. Кормовой – харчовий, кормовий. **-вые травы** – кормові трави. **-вой горох**, *бот. Vicia L.* – віка; *срвн. Віка*. **-вые деньги**, *см. Кормовое*. **-вой двор** (*стар.*) – заїзд (-ду), заїзний (харчовий) двір (-ри и -ру), харчівня. **-вой человек** (*стар.*) – офіціаліст.

II. Кормовой – 1) кормовий. **-вой флаг** – кормовий прапор (-ра). **-вой пень** – ахтерштівень (-вня); 2) *см. Кормчий*.

Кормовщик, *стар.*, *см. Фуражёр*.

Кормушка – годівниця, корито, коритце, коритча (-чати) (для годівлі).

Кормчая книга – кормча книга, номоканон (-на).

Кормчий, Кормщик – стерничий (-чого), стерник (-ка), керманіч, демінний (-ного).

[Стерничий кораблем керує (Л. Укр.). Ви клеплете на стерників держави (Куліш).

Досвідчений керманіч (Шух. I)].

Кормы – 1) (*для подножного корма*) випаси (-сів), пасовіська; *срвн. Пастбище*; 2) (*сено, солома*) паша, (*овёс*) обрік (-року).

Кормяга – жолоб (-ба), корито.

Кормяжка *общ.*, *см. Кормленик, -ница*.

Корнавка – куцина, куртка.

Корнак – слоновий погоніч (поводір (-ря)).

Ко[а]рнать, обко[а]рнать – об[від]тинати, об[від]тяти, обчухрувати, обчухрати, обчикрижувати, обчикрижити. [Щоб крилець хтось не обчухрав (Греб.)]; (*только о крыльях*) боркати, приборкувати, приборкати, (слегка) підборкувати, підборкати когo, крила кому; (*уши, хвост*) обрубувати, обрубати, урізувати, урізати (вуха, хвіст (хвоста)).

Корневатый – 1) *см. Коренистый*; 2) *см. Корневидный*.

Корневидный – коренюватий.

Корневик – корінник (-ка).

Корневистый, *см. Коренистый*.

Корневище, *бот.* – кореняк (-ка), кореніще. [Кореніще глухої кропиві велике (Троян.)].

Корневищевый, Корневищный – кореняковий, корняковий. [Бульбасти, корнякові та цибулюваті рослини (Калит.)].

Корнёвка – 1) корінькова люлька (*трубка*); 2) коренівка, настойка на гіркому корінні.

Корневой – 1) кореневий, корінний. **-вые мочки** – кореневі волókна (-кон). **-вой побег** – кореневий пагін (-гону), кореневий пагінок (-нка) (паго[і]нець (-гінця)); *срвн. Побег 2. -вой*

чехлик – кореніва шапинка. **-ва́я система** – кореніва систе́ма; 2) (сделанный из корня) корінько́вий. [Корінько́ва люлька (трубка) (Квітка)]; 3) грам. – корені́вий. **-вые языки** – корені́ві мо́ви.

Корневщик, см. **Корнеслов 1**.

Корненожка, зоол. **Rhizopoda** – корені́жка, розко́рінок (-нка).

Корнеобразный – коренюва́тий.

Корнеплод, агро́н. – корі́нняк (-ка). **Кормовые -ды** – кормо́ві корі́ннякі.

Корнеплодный – корі́нняко́вий.

Корнеподобный – коренюва́тий.

Корнерез, **Корнерезка** – корене́рі́з (-за); (для крошки корнеплодов) січка́рня.

Корнеслов – 1) етимоло́г, корене́знавець (-вця); 2) корене́слів (-сло́ва), етимологі́чний словник.

Корнесловие – етимоло́гія; корене́знавство.

Корнесловный словарь, см. **Корнеслов 2**.

Корнет – корне́т; (у казаков) хору́нжий (-жого).

Корнет-а-пистон, муз. – корне́т-а-пісто́н (-на).

Корнетист – корне́тист (-ста).

Корнетский – корне́тський.

Корнеядный, зоол. – корене́ї́дний.

Корниловщина – корні́ловщина.

Корнистый, см. **Корені́стый**.

Корнишон – корнішо́н (-на), мура́вчик (Липовеч.), огіро́чок (-чка), огіро́к-пу́п'янок (-нка).

Корной – коря́ний, коро́вий.

Корнокрылый – з прибо́рканим (відтя́тим) крило́м, куцо́кри́лий.

Корнопалый – безпа́лько, безпа́лок (-лка), (с изурод. рукой) ку́кса.

Корнорукий – безру́кий; безпа́лько; см. **Корнопалый**.

Корноухий – карна(в)у́хий, клапо(в)у́хий.

Корноушить – об[від]ти́нати ву́ха.

Корноушка – карна(в)у́шка. [Ягни́чка карнау́шка (Чуб.)].

Корнохвостый – ку́ций, куцо́хво́стий.

Корнуть – 1) см. **Прикорнуть**; 2) (о хлебе) поля́гти, віля́гти, покля́кнути.

Корнцанги – корнца́нги (-гів), щипці́ (-ці́в), щипчи́ки (-кі́в).

Корный – кі́рний. **-ная сыть** – кі́рна висипка.

Короб – 1) коро́б (-ба), (из луба) ко́зуб (-ба), (из лозы покрытой глиною) сту́га, (из картона, футляра) шаба́ту́рка, (чаще множ.) шаба́турки (-рок); срвн. **Коробка 1**. **Наговорить три -ба** – набала́кати по́вен мі́х (Крим.); (на́врат) набала́кати три мі́шки (сі́м мі́шкі́в) греча́ної во́вни (Приказка), розби́ти ці́лий глек брехе́ньки. **Его свело -бом** – його́ зсудо́мило (справчи́ло). **Ни из -ба, ни в -роб** – ні туди́, ні сюди́; ані́ з коша́, ані́ в кі́ш; 2) (тележный лубяной кузов) коро́б, гла́бці́ (-бці́в и -бець); см. **Кузов 1**; (плетёная корзина на дорогах для возки угля и пр.) са́пет (-та), са́пета (-ти), ку́ча; 3) см. **Пошевні**.

Коробейка, см. **Коробья 1 и 2**. **Спустить -ку** – прогуля́ти (проц(в)і́ндрити, проманта́чити) все сво́є майно́ (всі́ свої́ статки-ма́єтки).

Коробейник – 1) см. **Коробочник 1**; 2) щети́нник, ра́шаве́ць (-вця́), венге́рець (-рця́), (рус.) коро́бейник. [Не сват си́тник коро́бейни́кові (Чуб. I)].

Коробейный – коро́бовий.

Коробейщик, см. **Коробейник 2**.

Коробить, -ся – жо́лобити, -ся, ко́рчити, -ся, ду́бити, -ся, ко́рючити, -ся, ко́цюр(у́)бити, -ся, ко́жушити, -ся, ша́кару́бити, -ся; (гну́ть, -ся) гну́ти, -ся; срвн. **Покоробить, -ся**. [Клепки ро́блять із ма́теріялу́ коло́того, та́кий ма́теріял і жо́лобиться́ ме́нше (Бондарне ви́роб.)].

Дошка на сонці дубиться (Сл. Ум.). Листя сохне й коцюрбється (Липов.)]. *Обечайки -бят на огне* – оби[е]чайки гнуть на вогні. *От жару доски -бит* – від (з) жару (від (із) спеки) дошки жолобляться (дубляться). *Меня от стужи так и -бит* – мене з (від) холоду аж корчить (корючить). *Его -бит от таких слов* – його аж кїдає (корчить, кривить) від таких слів.

Коробленный – жолоблений, корчений.

Коробище – коробище, великий короб.

Коробка – 1) коробка, (*из луба*) козуб, козубка, козубець (-бця), козубня (-ні), ум. козубенька, (*из лозы с глиною*) стужка, (*из берестовой коры*) берестянка, (*картонка, футляр*) шабатурка, (*жестянка*) пушка. [Дурне, як коробка (Яворн.). Да й забрала той овес козубенькою увесь (Пісня). Узяли стужку з калачами (Куліш)]. **-ка стичек** – коробка (пачка) сірників. **-ка для шляпы** – шабатурка (на капелюш); 2) мех., техн. – коробка. **-ка водомерная, клапанная, предохранительная** – коробка водомірна, хлипакова, запобіжна. **-ка скоростей, сцепления** – коробка швидкостей, зчїплювання; 3) (*оконная, дверная*) коробка віконна, дверна.

Коробковый, см. **Коробочный**.

Коробление – жолоблення, корчення, корючення; (*сгибание*) згинання. **-ние листьев** – коцюрублення листя; (*болезнь*) куцюрубиця, куцюруб (-ба). [На огіркі куцюрубиця напала (Липовеч.)].

Коробоватый – коробуватий, коробкуватий.

Коробовой – коробовий, коробковий. **-вой свод, архит.** – коробове склепіння. **-вые сани**, см. **Пошевни**.

Коробок, Коробочек, см. **Коробка, Коробочка 1** и **Кузовок, Лукошко**.

Коробочка – 1) коробочка, (*картонка, футлярчик*) шабатурочка; *срвн. Коробка*. [Він витяг з кешені коробочку з цигарками (Крим.)]; 2) бот. – коробочка.

Коробочник, -чица – 1) коробкар (-ря), -карка, коробочник, -ниця, (*выделяющий картонные коробки*) шабатурник, -турниця; 2) **-чник**, см. **Коробейник 2**.

Коробочный – коробовий, коробковий. **-ный сбор** (*с мяса, потребляемого евреями*), *стар.* – коробкове (-вого), коробкова оплата.

Коробчатый – коробуватий, коробкуватий, коробчастий, коробчатий. [До цих дверей треба коробчатого замка (Яворн.)]. **-тый потолок** – склепувата стеля. **-тое железо** – коритувате залізо.

Коробьевой – 1) коробовий; 2) скриневий. *Срвн. Коробья*.

Коробья – 1) (*короб коробейника*) короб (-ба); 2) (*сундук с пожитками*) скриня. **Набить -бью** – добре скриню запорожнити, назбирати статків. **Рядить -бью** – готувати молодій скриню (посаг, віно).

Корова – корова, ум. корівка; *специальнее: (первый раз отелившаяся) первістка, (телящаяся через год) перелітка, (доющая не на все дойки) мимка, (во время течи) гоніця; (в детск. языке) маня, муня, миня, биня. -ва яловая, стельная, дойная, молочная* – корова ялова (ялівка), тільна, дійна, молочна. *Бодливой -ве бог рог не даёт* – коли-б свині роги, поколола-б усіх; якби жабі хвіст, усе-б поле витолочила (Приказки). *Как -ва языком слизнула (следа не осталось)* – як корова язиком злизала; як віл лизнув; як лизень (лиз) злизав (Приказки). *Пристало, как седло к -ве* – пристало (підходить), як корові кульбака, як свині нарітники (Приказки). *Чья бы -ва мычала, а наша б молчала* – чия б гарчала, чия-б мовчала. *Балованная -ва всё стадо балует* – дай волю одному, всі на голову сядуть. *Морская -ва*, зоол. **Rhytina Stelleri** – морська корова.

Коровай, см. **Каравай**.

Коровёнка – корівчина, коровина.

Коровий – коров'ячий; (*о коже, рогах, изделиях из рога и т. п. также*) яловичий. **-вье молоко** – коров'яче молоко. **-вья смерть** – пошесть (-ти), промірок (-рку), виздих (-ху) на корові (на корів); *срвн. Падёж. -вий праздник* – коров'яче свято (31-е квітня), Власа. *Отольются*

медведю -**вьи** слезы – одізвуться вóвкові корóв'ячі слізки (Номис). -**вья** петрушка, бот. *Anthriscus silvestris Hoffm.* – буги́ла, борщівник, свербігуз. -**вья** трава, бот. *Camelina sativa Crantz.* – рижій (-жію). -**вий** цвет, см. **Калужница.**

Корóвина – коровина, корóв'яча шерсть (-ти).

Корóвистый – корóватий. [Телиця уже велика, уже корóвата (Яворн.)].

Коровішка, см. **Коровѐнка.**

Корóвища[e] – коровище (-ща), корóв'яка.

Корóвка – 1) корівка, корівочка, корівонька; 2) божья -**ка**, *энт.* *Coccinella* – со́нечко, серденько, зозулька, бедрик; 3) см. **Корóвник 3.**

Корóвник – 1) (*хлев для коров*) корівник (-ка), корóв'яник, корó[і]вня; 2) (*прислужник за коровами*) корівник, корóв'яр (-ра); 8) бот. *Angelica archangelica L.* – дудник лікарський; *срвн.* Дягиль; 4) см. **Коровяк.**

Корóвница – корівниця.

Корóвочник, см. **Корóвник 3.**

Корóвушка – корівонька, корóвиця.

Коровяк, бот. *Verbascum Thapsus* – ведме́же вóхо, дивина́, корóв'як (-ка).

Коровятина – яловичина, корóв'яче м'ясо.

Коровячник, *пт.* *Motacilla flava* – жóвта трясогу́зка (вертигузка, трясихвістка, пліска).

Короѐд, *энт.* *Bostrichus* – корої́да (-ди) и корої́д (-да).

Короѐдный – корої́дний.

Королѐв – королі́в (-лева, -леве), королѐвий. -**лѐв** цвет, бот. *Phaseolus multiflorus Lam.* – королѐвий (королі́в) цвіт (-ту).

Королѐва – 1) (*правительница королевства*) королѐва (-ви), *ум.* королі́вонька; (*жена короля*) королі́ха, королі́ця. [Королѐва еспанська Ізабелла (Ком.). Цар, цари́ця, королі́ця (Дитяча гра)]; 2) (*в шахматах ферзь*) королѐва, кра́ля, да́ма.

Королевин – королѐвин, королі́шин, королі́чин, кра́лин (-на, -не). -**на** трава, бот. *Arctium Lappa L.* – лопух (-ха).

Королѐвич – королѐвич, королѐнко, (*сын королевы*) королѐвенко. -**вич**-мальчик (*шутл.*) – короля́ (-ляти), королє́ня (-няти).

Королѐвна, Королѐвична – королі́вна, *ум.* королі́вонька.

Королѐвски, По-королѐвски – по-королі́вському. королі́вським звича́єм.

Королѐвский – королі́вський, (*народн.*) коро́льський, (*королѐв*) королі́в (-лева, -леве), королѐвий. -**ское** достои́нство (*сан*) – королі́вство, королі́вська гідність (-ности).

Королѐвство – 1) (*государство*) королі́вство; 2) (*сан*) королі́вство, (*народн.*) коро́льство; 3) (*пребывание в сане*) королі́ування. [Це було за королі́ування Станіслава Понятовського (Крим.)].

Королѐвствование – королі́ування.

Королѐвствовать – королі́увати.

Королѐк – 1) коро́лик, (*король-мальчик, шутл.*) короля́ (-ляти), королє́ня, королє́вєня (-няти); 2) зоол., *пт.* *Regulus cristatus* – коро́лик, золотомушка (Верхр.); 3) коро́лик; см. **Князѐк 2**; 4) білий крі́лик, коро́ль; см. **Кро́лик**; 5) (*апельсин с красной мякотью*) мальтійська помаранча; 6) (*зерно чистого металла*) коро́лик, короля́ (-ляти), металі́на, *ум.* металі́нка. Золотой -**лѐк** – золоті́на, *ум.* золоті́нка, золоті́ночка; 7) (*кораллик*) коралі́на; 8) -**льки** садовы́е, бот., см. **Пѐрец красный.**

Королі́ця – 1) королі́ця; *срвн.* **Королѐва 1**; 2) королі́вна; *срвн.* **Королѐвна.**

Королуп – королуп, кородер (-ра).

Король – 1) король (-ля). *При -лѐ таком-то, в правление -лѐ такого-то* – за короля́, за королі́ування тако́го-то. *Быть -лѐм* – бу́ти королѐ́м, (*королевствовать*) королі́увати; 2) (*в картах, шахматах*) коро́ль; 3) (*в шлюзе*) порі́г (-рога).

Корольки садовые, см. **Перец красный**.

Корольковий – 1) корольковий; *срвн.* **Королёк 1, 2, 3 и 6**. -вая икра – біла (блідорожева) ікра. -вые весы – пробірні вага; 2) (*кроличий*) кро[і]лячий. -вый мех – кро[і]ляче х[ф]утро; 3) (*коралловий*) коральовий. -вое ожерелье – коралі (-лів), добре (коральове) намисто.

Коромысел – 1) и 2), см. **Коромысло 1 и 2**; 3) (*созвездие Большой Медведицы*) Віз (р. Во́за).

Коромысельник, Коромысельщик – коромисельник, коромисляр (-ра), коромісник, коромисляний майстер (-стра).

Коромысельный, см. **Коромысловый**.

Коромыслице – коромисельце, коромиселко.

Коромысло – 1) коромисло, (*редко*) коромисел (-сла), (*гал.*) весло. -сло водоносное – коромисло. -сло весов – вагове коромисло, коромисло у вазі, бугай (-гая) (Сл. Ум.). -сло колодца, см. **Журавель 2**. -сло колокола – коромисло в дзвоні. Дым -слом – гармидер (-ру), буча. Поднять весь дом -слом – збити (зняти, зчинити, скоїти) бучу (гвалт, веремію, шарварок), справити гармидер. Пошёл дым -слом – зчинилася (збилася, знялася, скоїлася) буча (веремія, содома), піднявся гармидер; 2) см. **Стрекоза**.

Коромысловый – коромисловий, коромисляний, коромисельний, коромісний.

Коромыслообразный, Коромысчатый – коромислуватий.

Корона – 1) корона, вінець (-нця). Увенчать -ной – укоронувати когo, накласти корону на когo. -на папская – тіяра, папський вінець. -на солнечная – сонячна корона. Северная -на (созв.) – Кри́нця. -на Венеры, мед. – Венерин вінець (-нця); 2) (*правительство*) корона, уряд (-ду), держава. Чиновник от -ны – державний урядовець (-вця).

Коронационный – коронаційний.

Коронация – 1) (*действие*), см. **Коронование**; 2) (*торжество*) коронація.

Коронка – 1) коронка, ум. короночка, корононька. -ка горелочная – вінець (-нця) пальниковий; 2) (*зуба*) коронка. Золотая -ка – золота коронка; 3) *бот.* – коронка; 4) (*в карт. игре*) коронка.

Коронный – коронний; (*правительственный*) урядовий, державний, (*казённый*) скарбовий. -ный гетман – коронний гетьман. -ные земли – скарбові землі.

Коронование – коронування, вінчання на царство, *оконч.* укоронування когo.

Короновать, -ся – коронувати, -ся, (*редко*) укоронувувати, -ся, (*сов.*) укоронувати, -ся, вінчати, -ся (*на царство*); бути укоронованим. [Вінок терновий сплели і коронували (Рудан.)]. **Коронованный** – коронований, укоронований, вінчаний (*на царство*). [Кати вінчані (Шевч.)].

Короновидный, -нообразный, -рончатый – коронуватий.

Короночка – короночка, корононька.

Короп, -повый, см. **Карп, -повый**.

Короста – 1) короста, чухачка, сверблячка; *срвн.* **Чесотка**. Покрывается -той, см.

Коростоветь. Больной -той – коростя[а]вий, коростяний (-ого), коростій (-тія), коростівець (-вця). Больная -той – коростя[а]ва, коростяна (-ої), короставка; 2) *бот.*, см. **Белена**; 3) *бот.*, см. **Коростовик**.

Коростелевый – деркачевий, (*зап.*) хорустілевий.

Коростелёнок – деркача (-чати), деркаченя (-няти), ум. деркачатко, деркаченятко.

Коростель – *пт.* **Rallux crex** – деркач (-ча), ум. деркачик, (*зап.*) хорустіль (-ля). [В синім холоднім полі дерчав деркач (Коцюб.)]. -тель кричит – деркач дерчить (дере).

Коростеть, Коростоветь – коростявити, коростіти.

Коростовик, *бот.* **Scabiosa L.** – скабіоза, купалка, наголоваток (-тку), огірчак (-ка), христо́ва паличка, повнякі (-ків), жовтільниця, синявка.

Коростовина – коростявина.

Коростовый – коростовий, коростяний.

Коростя́нка, см. **Коростовик**.

Коротай, **Коротайка**, см. **Короты́шка 2**.

Коротаніе – коротання, перебування (часу, віку), вікування (віку).

Коротать (*время, век*) – коротати, перебувати (час, вік), вікувати (вік). [У неволі пропадати, марне літа коротати (Шевч.). Свій вік коротать мушу (Франко)]. **-тать досуги** – коротати дозвілля. **-ться** – коротатися.

Коротенький – коротенький; (*куций, кургузый*) куций, куценький. [Оповідання коротенькі (Грінч.). У других дочки і в двадцять років ходять у куценькій сукні (Н.-Лев.)].

Коротенько – коротенько.

Коротеня, см. **Короты́шка 1**.

Коротеть – коротшати. [Коротшав, пригасав і щезав промінчик (Крим.)]. **Дни -ют** – дні коротшають.

Коротёхонек, -тёшенек – коротісінький.

Коротизна – короткість (-кости).

Коротить – коротити, укорочати *и* укорочувати, покорочати, прикорочати що.

Короткий – 1) короткий (*ср. ст. коротший, пр. ст. найкоротший*). **-кие волосы** – коротке волосся. **-кое платье** – коротке убрання, (*женское*) коротка сукня. **Юбка -ка** – спідниця коротка (куца). **Он -ток, в солдаты не годен** – він малий (приземок, *фам.* куций), до військової служби не придатний. **-кий дух, -кое дыхание** – коротке дихання. **-кое зренье** – короткий (близький) зір (*р. зору*), коротко-[близько]зорість (-рости). **-кая память** – коротка пам'ять (-ти). **Ум -ток у кого** – на розум небагатий хто, малий розум у кого. **Руки -ки!** – руки короткі! не твоя (не ваша *и т. п.*) сила! тобі зась! а зась! **-кий ответ** – коротка відповідь. **В -ких словах** – коротенько, небагать(о)ма́ слова́ми, в небагатьох словах. **-кий звук, слог, грамм.** – короткий звук, склад. **Делать, сделать -роче, см. Коротить и Укорачивать. Делаться, становиться, сделаться, стать -роче** – коротшати, покоротшати; 2) (*о расстояниях*) недалекій, близький (*ср. ст. ближчий, пр. ст. ближайчий*). **-кий путь** – недалека (близька) дорога (путь); 3) (*непродолжительный*) короткий, недовгий, малий. [Короткий той веселки вік дівочий (Н.-Лев.)]. **Жизнь -ка** – вік короткий (недовгий), життя коротке. **-кий срок** – недовгий (близький) строк (термін, реченець (-нця)). **-кое время** – малий час, мала часина, часочок (-чку), часинка. **В (за) -кое время** – за малий (не за великий) час, за малу часину, не за довгий час. **На -кое время** – на малий (на недовгий) час, на (малу) часину, на часинку, на часочок. **В самом -ком времени** – найближчого часу, найближчим часом, у найближчім часі; 4) (*о близких отношениях*) близький. **-кое знакомство** – близька знайомість (-мости). **-кие отношения, связи** – близькі відносини (стосунки). **Они очень -ки между собой** – між їми близькі відносини (стосунки), вони приятелюють (дружать, *о жениц. также* подружують), (*фам.*) панібратаються. **Быть на -кой ноге с кем** – бути у близьких відносинах (стосунках), (*гал.*) бути на короткій (близькій) стопі, приятелювати, дружити, (*о жениц. также*) подружувати, (*фам.*) панібрататися з ким.

Коротко – 1) коротко [Де коротко, там і рвється (Номис). Молись та коротко (Куліш)]. **-ко стричь** – стригти коротко, при самій голові, прикро (Борзен.). **-ко привязать лошадь** – коротко прив'язати коня. **Рассказать -ко** – розповісти коротко (коротенько). **Говоря -ко (-роче), -роче сказать** – коротенько (коротше) кажучи, коротше слово, швидше-б сказати, найшвидше сказати, одно слово. [Той кінч з ганджею, щось у нього в середині є, швидше-б сказати вам, він бракований та й усє (Чигир. п.)]. **-ко и ясно** – коротко й ясно; 2) близько. **Я с ним -ко знаком** – я з ним близько (добре) знайомий. **-ко знать кого** – близько (добре) знати кого, (*фам.*) знати кого, як облупленого. **Я хочу узнать его -роче** – я хочу познайомитися (спізнатися) з ним ближче.

Коротковато – короткувато, коротенько.

Коротковатость – короткуватість (-тости).

- Коротковатий** – короткуватий, коротенький, покороткий, покороткуватий, куценький.
[Покоротка світа (Сл. Гр.). Старенька дерга покороткувата (Мирний). День коротенький (Сл. Ум.)].
- Коротковолновик**, *радио* – короткохвильник (-ка).
- Коротковолновый** – короткохвильний.
- Коротковолосый** – коротковолосий; (*низко стриженный*), см. **Остригать**.
- Короткоголовие** – короткоголовість (-вості), брахікефалія.
- Короткоголовый** – короткоголовий, брахікефальний.
- Короткогривый** – короткогривий.
- Короткозамкнутый**, *техн.* – короткозамкнений.
- Короткокрылый** – короткокрилий.
- Короткомордый** – короткомордий.
- Коротконогий** – коротконогий, куцоногий, куцолапий; (*приземистый*) присадкуватий, присадистий.
- Короткопламенный** *уголь* – короткополум'яне вугілля, вугілля з коротким полум'ям.
- Короткорёбрый** – короткорєбрий, куцорєбрий.
- Короткорогий** – короткорогий, куцорогий; (*с тупыми короткими рогами*) гулавий.
- Короткоствольный** (*оружье*) – короткоцівковий.
- Короткость** – 1) короткість (-кості); 2) (*в отношениях*) близькість, приязність (-ості), (*фамиллярность*) панібратство.
- Короткохвостый** – короткохвостий, куцохвостий, кущий. **-стая собака** – кущий пес, курта.
- Короткошерстый** – короткошерстий, низькошерстий.
- Короткошея** – 1) короткоший (-шія, -шіє), короткоший (-шії) (*общ. р.*); 2) *энт.*, *жук* *Vuprestis L.* – крицяк (-ка).
- Коротыга**, см. **Коротышка 1 и 2.**
- Коротыш** – 1) коротун (-на), кущий (-цого), приземок (-мка), курдупель (-пля), куцан (-на), куцак (-ка); 2) оцупок (-пка); *срвн.* **Обрубок**.
- Коротышка** – 1) короту[ю]ха (*о женщ.*), приземок (-мка) (*общ. р.*), курдупель (-пля) (*общ. р.*), (*о мужч.*) кущий (-цого), (*о женщ.*) куца (-цої), *ум.* коротушка, коротушечка; 2) (*об одежде*) куціна, куца одежина, коротушка.
- Короче** – 1) (*сравн. ст. от прил. Короткий*) коротший; ближчий. **Он -че меня** – він коротший за (від) мене; 2) (*сравн. ст. от нарч. Коротко*) коротше; ближче. **-че всего** – найкоротше; найближче.
- Корочка** – 1) (*ум. от Корá*) кірочка, корінка, корінонька; 2) (*кожица*) шкурочка, лушпайочка, лушпіночка; (*скорлупка*) шар(а)лупка; 3) (*хлеба*) с[ш]кориночка, шкуруночка. *Срвн.* **Корка 1 и 2.**
- Корочный**, см. **Корковый**.
- Корочун**, см. **Карачун**.
- Корпение** – кряжіння, горбатіння, сидіння (маком), вовтуження, морочення, (*впотьмах, напрягая зрение*) сліпання коло чого, над чим.
- Корпеть** – гнути спину, кряжити, горбатіти, сидіти (маком), (*возиться*) вовтузитися, морочитися, (*впотьмах, напрягая зрение*) сліпати коло чого, над чим.
- Корпийный** – шарпінний, (*рус.*) корпійовий.
- Корпийщик**, **-щица** – шарпінник, -ниця, (*рус.*) корпійник, -ниця.
- Корпия** – шарпина, понитчина, смиканина, скубанка, (*рус.*) корпія. [Лікар запхнув у віразку смиканини, а вона зараз і випала (Сл. Ум.)]. **Щипать -пию** – шарпину (понитчину) смикати (скубати).
- Корпоративный**, **Корпорационный** – корпоративний, корпораційний, спілковий.
- Корпорация** – корпорація, (*союз*) спілка, (*все причастные*) округа. [Вигнали вони старшого

майстра; ми думали, за нього підніметься ціла округа, – ні, нічого, ніхто й не обізв'явся (Звиног.)].

Корпус – 1) (часть армии, корпорация, военная школа) корпус (-су). **-пус кавалерийский** – кавалерійський корпус. **-пус жандармов, горных инженеров** – жандар(м)ський корпус, корпус інженерів-гірняків (гірничих інженерів). **-пус дипломатический** – дипломатичний корпус. **-пус кадетский** – кадєтський корпус; 2) (здание) корпус (-са). **-пус надворный** – корпус надвірний; 3) (футляр) футляр (-ра); 4) (тело человека) корпус, постать (-ти), тулуб (-ба), стан (-ну), (остов) снасть (-сти). [Він схопився з місця і всім корпусом рішуче подався до дверей (Васильч.). Сухорлявий він, та снасть у його міцна (Звин.)]; 5) (основная масса тела, здания) корпус. **-пус лошади** – корпус коня. **-пус здания** – корпус будівлі. **-пус корабля** – корпус корабля; 6) *типогр.* (шрифт) – корпус (-су).

Корпусный – корпусовий, корпусний, (фамил.) корпусянський. [Корпусянський вихованець (Мова)]. **-ный генерал** – корпусовий генерал. **-ный командир** – командир корпусу.

Корраль – корраль (-лю).

Корректив – коректива (-ви), (рус.) коректив (-ву), поправка. *Вносит* **-вы** – вносити, заводити (запроваджувати) корективи (поправки) до чого, коригувати, коректувати що.

Корректирование – 1) коригування, коректування, правлення, *оконч.* скоригування, скоректування, виправлення; 2) *типогр.* – коректування, коригування; правлення, *оконч.* виправлення коректи.

Корректировать – 1) коригувати, коректувати, правити, *сов.* скоригувати, скоректувати, виправити; 2) *типогр.* – коректувати, коригувати, (*правит* *корректуру*) правити, *сов.* виправити коректу. **Корректированный** – коригований, правлений, (*оконч.*) скоригований, скоректований, виправлений. **-ться** – коригуватися, коректуватися, (*сов.*) бути скоригованим, скоректованим, виправленим.

Корректно – коректно, звичайно, чємно, гаразд.

Корректность – коректність, звичайність, чємність (-ности). *Он соблюдает во всём -ность* – він додержує звичаю в усьому.

Корректный – коректний, звичайний, чємний.

Корректор – коректор (-ра), виправник, (*устар.*) виправщик, справщик, (*стар.*) справця (-ці).

Корректорский – коректорський; (*корректоров*) коректорів (-рова, -рове).

Корректорша – коректорка, виправниця, (*стар.*) виправщиця.

Корректур – 1) (*действие*), см. **Корректирование 2**; 2) корєкта, корєктур. **-ра типографская авторская** – корєкта друкарська, авторська. *Держать (правит)* **-ру**, см. **Корректировать 2**. *Исправляют, исправит* **-ру** (*набор*), *типогр.* – виправляти, виправити коректу. *Сверяют, читать* **-ру** – звіряти, читати коректу.

Корректурный – корєктовий, корєктурний. **-ный лист** – корєкта. **-ный оттиск** – корєктурний відтиск.

Корреляция – кореляція, співвідношення, (*соответствие*) відповідність (-ности).

Корреспондент, -тка – 1) (*в частной переписке*) кореспондєнт, -тка, дописувач, -чка, листувальник, -ниця. [Такі ролі, як оця, писаря, – каже дописувачка – сільські люди не можуть грати (Грінч.)]; 2) (*в конторе*) кореспондєнт, -тка. *Торговый -дєнт* – торговельний кореспондєнт; 3) (*газетный*) дописувач, -чка, кореспондєнт, -тка. *Рабочий -дєнт* – робітничий кореспондєнт. *Член -дєнт Академии Наук* – член-кореспондєнт Академії Наук. *Специальный -дєнт* – спеціальний (виряджений) кореспондєнт.

Корреспондентский – кореспондєнтський.

Корреспонденция – 1) (*переписка*) листування, кореспондування, (*пакет*) кореспонденція. *Деловая -ция* – ділове листування. *Заказная -ция* – рекомендована (записана) кореспонденція. *Вести -цию* – (*деловую*) провадити кореспонденцію, листування, (*частную*) листуватися з ким. *Состоят в -ции* – листуватися з ким. *Частная -ция* –

приватне листування: 2) (*газетная*) допис (-су), кореспонденція. [Перечитайте тільки у кількох останніх числах дописи з місць (Н. Рада)]. *Давать -ции в газету* – давати дописи, дописувати до часопису.

Корреспондировать – 1) (*с кем*) листуватися з ким, кореспондувати з ким; 2) (*в газеты*) дописувати, кореспондувати (до газет, до часописів).

Корридор, см. **Коридор**.

Коррупция – корупція, продажність (-ности).

Корсаж – корсаж (-жу), стан (-ну); см. *ещё Лиф*.

Корсажница – корсажниця.

Корсажный – корсажний, корсажовий.

Корсак, зоол. *Vulpes corsac L.* – корсак (-ка).

Корсар – корсар (-ра), (*стар.*) ушкал (-ла), ушкуйник. [Безбожні ушкали налетіли, постріляли, порубали (Дума)].

Корсарский – корсарський, (*стар.*) ушкальський.

Корсарство – корсарство.

Корсет – шнурівка, шнуровиці (-виць), корсет (-та). [Жіноцтво з тілом і душею зав'язане в шнурівки (Н.-Лев.). Продай, мамо, дві телиці, купи мені шнуровиці (Пісня). Кров з її повного тіла з-під шнуровиць полилась до голови (Н.-Лев.)]. *Затягивать, -ся, затянуть, -ся в -сет* – зашнуровувати, -ся, зашнурувати, -ся в корсет. *Затянутый в -сет* – зашнурований (*фамил.* засупонений) в корсет.

Корсетец, -тик – шнурівочка, корсетик.

Корсетница – корсетниця.

Корсетный – шнурівковий, шнурівчаний, корсетовий. **-ная мастерская** – корсетня. **-ная пряжка** – шнурівкова бляшка.

Корсо – корсо (-са).

Кортавить, см. **Картавить**.

Кортеж – кортеж (-жу), провід (-воду). [З музиками, з проводом провозжали гостей (Н.-Лев.)]. *Печальный -теж (похоронный)* – жалобний провід (*гал.* похід). **-теж в тысячу человек** – похід (кортеж) на тисячу люду.

Кортежный – кортежний.

Кортик – кортик (-ка).

Кортом, Кортома – посесія, оренда. *Из -мы, в -том брать (землю)* – у посесію брати, з оренди брати (землю).

Кортомить – орендувати, брати в посесію, держати в посесії. **-ться** – бути в посесії, в оренді.

Кортомный – орендний, посесійний.

Кортомщик – 1) посесор (-ра), орендар (-ря); 2) (*квартиронаниматель*) комірник.

Корточки – почі[е]пки, кара[я]чки (-ків); *срвн.* **Корачки**. *Сидеть на -ках* – сидіти на(в)почіпки, сидіти карачки, навкарачки. *Присесть на -чки* – сісти на(в)почіпки, сісти, присісти карачки. [Сів напочіпки й став роздмухувати вогонь (Балт. п.). Дівчинка присіла коло його карачки (Корол.)].

Корунд, *мин.* – корунд (-да). *Звездчатый -рунд* – зірчастий корунд, зірчастий сапфір.

Зелёный -рунд – смарагд східній. *Красный -рунд* – червоний корунд. *Синий -рунд* – сапфір.

Корушка – коринка, шкуринка, с[ш]коринка; см. **Кора, Корочка**.

Корх – корх, (-ха). [Жупан на цілий корх не досяга колін (Біл.-Нос.)].

Корхать, Коршить – кулакувати, кулачити когось. [Кулачив Рутулян і других ворогів (Котл.)].

Корцовый – 1) коряковий; 2) (*мельничн.*) кошовий.

Корча, Корчь, Корчи – корч (-чу), корчі (-чів), судова, (*обычно у лошадей*) перелогі (-гів).

[Затіпався мов у корчах (Л. Укр.). Щоб на тебе перелогі (Запор. за Дунаєм). Перелогі, йдять собі од його жил, од його піджил (Грінч. III)].

Корча́вина – корч (-ча́), корча́га, кічка, (*палка*) корчوما́ха.

Корча́га – 1) горщик, баняк, (*гал.*) коргача, (*чугунний*) чаву́н (-на́), казано́к (-нка́); 2) (*яма*) ковба́нь (-ні), ковба́ня.

Корча́жник – 1) (*мастер*) ганча́р (-ря́), (*по металлу*) каза́нник, бляха́р (-ря́); 2) (*пивовар*) брова́рник; 3) (*смолокур*) смоля́р (-ра), смолоку́р (-ра).

Корча́жничают – бровари́ти.

Корча́жный – 1) корчаго́вий, казанко́вий; 2) ковба́невий.

Корчевалка – корчувальни́ця.

Корчевáние, Корчё́вка – корчува́ння, кичува́ння, (*мелкого леса*) витере́блювання.

Корчевáтель – корчувальни́к, корчівни́к (-ка́).

Корчевáтый – корчува́тий.

Корчевáть, -ся – корчува́ти, -ся, кичува́ти, -ся, (*мелколесье*) тере́бити, -ся; *см.*

Выкорчё́вывать. [Корчували чагарники (Сл. Ум.). А ті як ухопляться: той рубá, той дере́вню во́зить, той кичу́є (Рудч.).]

Корчё́вка, см. Корчевáние.

Корчевно́й – корчо[і]вни́й, кичо[і]вни́й.

Корчевой́ – корчови́й, кичови́й.

Корчевщи́к, см. Корчевáтель.

Корчеве́ё – корчівка. [Це корчівка: тут були́ колісь грабкі – він віру́бав, після́ вікорчува́в та й поча́в сіяти (Брацл.).]

Корче́мник, -ница – 1) корчма́р (-ря́), корчма́рка, шинка́р (-ря́), шинка́рка; 2) (*без акциза продающий*) корче́мник, -ница.

Корче́мничают – 1) корчмарюва́ти, шинкарюва́ти. [Шинкува́ла вона́ та на три шинки́ (Колядка)]; 2) (*тайно торговать безакцизными напитками*) корчмува́ти.

Корче́мнический – 1) корчма́рський, шинка́рський; 2) корче́мницький.

Корче́мничество – 1) корчмарюва́ння, шинкарюва́ння; 2) (*тайная продажа*) корчмува́ння, корче́мство.

Корче́мный – 1) корче́мний, шинка́рський; 2) корче́мський. **-ная соль** (*безакцизная*) – корче́мська сіль.

Корче́мство – корчмува́ння, корче́мство.

Корче́мствовать – корчмува́ти, корче́мствувати.

Корчение – корчення, судомлення.

Корчи, см. Корча.

Корчи́ть, ско́рчить – 1) (*что*) ко́рчити, ско́рчити, (*загибать, фамил.*) коцю́бити, скоцю́бити, кандзю́бити, скандзю́бити, (*о мн.*) поко́рчити, покоцю́бити, покандзю́бити що. [Хло́пці сиді́ли, постóлики ко́рчили (Грінч. III)]; 2) (*безлично: сводит судорогой*) ко́рчити, ско́рчити, судо́мити, зсудо́мити, су́дити, зсу́дити, розсу́дити, коцю́рбити, скоцю́рбити, кандзю́бити, скандзю́бити, коно́зити, сконо́зити, (*о мн.*) поко́рчити, посудо́мити, покоцю́рбити, покандзю́бити, поконо́зити ко́го. [Ві́дьму щоб ко́рчило і ломи́ло (Чуб. I). Щоб то́бі но́ги посудо́мило (Прилуцьк. п.). А бода́й тебе́ розсу́дило (Звин.). Су́дорга суди́ть ру́ку (Борзенщ.)]. **-чит его** (*в припадке*) – його́ б'є, ко́рчить (*в нападі хвороби*); 3) (*кого что из себя*) удавати, удати, ко́рчити, ско́рчити, стро́їти, лама́ти з себе́ ко́го, що. [Уда́є з себе́ па́на (Сл. Ум.)]. **-чить дитя** – вдавати дитину́, дитини́тися. **-чить старика** – вдавати старо́го, старува́ти. **-чить рожу** – викривля́тися, криви́тися, ви́кривитися, мі́ни ви́робля́ти. **-чить казанскую сироту** – при́бідня́тися ста́рця співа́ти; бі́днитися – мов з тата́рської нево́лі вті́к.

Скорченны́й – ско́рчений, скоцю́блений, скандзю́блений.

Корчи́ться, ско́рчиться – ко́рчитися, ско́рчитися, (*фамил.*) коцю́битися, скоцю́битися, коцю́рбитися, скоцю́рбитися, кандзю́битися, скандзю́битися, коно́зитися, сконо́зитися; бу́ти ско́рченим, скоцю́бленим *и т. д.*, (*о мн.*) поко́рчитися, покоцю́битися, покоцю́рбитися *и т.*

д. [Берест од о́гню корчиться (Чуб. 1). Жіно́ча полови́на публі́ки корчи́лась у гістеричні́м нападі́ (Л. Укр.)].

Корчма́ (українізм) – корчма, (ум. корчо[é]мка), ора[é]нда, (вне акциза) вольна; см. **Кабак**. [Заїхали до оренди запивати могорич (Звиног.)].

Корчма́рь, -рка, см. **Корчёмник, -ница 1**.

Корчо́вина, см. **Корча́вина**.

Корчо́вка, см. **Корчевáние**.

I. Корчь, см. **Корчевье́**.

II. Корчь, см. **Корча**.

Корша́к, см. **Коршун**.

Корши́ть, см. **Корха́ть**.

Коршу́га, см. **Корча́га**.

Коршун – 1) зоол. *Milvus migrans* – шулі́ка, шуля́к, шульпі́ка, корша́к, (*Milvus regalis*) ка́ня, каню́к; 2) (игра) во́рон.

Коршуні́й – 1) (свойственный коршуну) шулі[я́]чий, шулі[я]ко́вий; 2) (принадлежащий коршуну) шулі[я]кі́в (-кова, -кове).

Корщик – керманіч (-ча).

Коры́ститься – 1) (за чем) жаждува́ти, гоні́тися за чим; 2) (на что) за́здрити чо́му, на що, за́видки ма́ти на що, до чо́го.

Коры́стливы́й, см. **Коры́стный**.

Коры́стник, -ница – користолю́б (-ба), користолю́бка, користолю́бник (-ка), користолю́бець (-бця), -бница, зисколю́бник, -ница, корисли́вий (-вого), корисли́ва (-вої).

Коры́стничать – жаждува́ти, скупі́тися, несі́ти о́чі ма́ти, кря́жити; срвн. **Жа́дничать, Скупі́ться**.

Коры́стно – 1) корисли́во, користолю́бно; 2) зиско́вно, користо́вно; 3) корисно, пожито́чно. Срвн. **Коры́стный**.

Коры́стность – 1) корисли́вість (-вості); 2) зиско́вність; 3) корисні́сть, пожито́чность (-ности).

Коры́стный – 1) (жадный к деньгам) корисли́вий, користолю́бний; срвн. **Жа́дный**. *Делать из -ных побуждений* – робі́ти для зиску, з корисли́вих міркува́нь (міркува́ннів); 2) (прибыльный) зиско́вний, бариші́вний, користо́вний; 3) (полезный) корисний, пожито́чний; см. **Поле́зный**; (годный) годя́щий, підхо́жий, доді́льний.

Коры́стоваты́й – корисли́венький.

Коры́стоваться – зиск (ко́ристь) ма́ти на чо́му.

Корыстолю́бец – користолю́бець (-бця), користолю́б, користолю́бник, грошоло́б (-ба).

Корыстолю́биво – корисли́во, користолю́бно.

Корыстолю́биво́сть – корисли́вість, користолю́бність (-ности).

Корыстолю́бивы́й – корисли́вий, користолю́бний, (сильно) грабові́тий. [Хва́лить Хри́стя свого́ по́па: «Не грабові́тий» ка́же (Основа)].

Корыстолю́бие – користолю́бство, корисли́вість, грошоло́бство.

Корыстолю́бица – користолю́бка, користолю́бница, грошоло́бка.

Коры́сть – 1) (польза, добыча) ко́ристь (-ти), (з)добу́ток (-тку) ко́му з чо́го, на що. [Сті́льки з його́ користи́, як з чо́рта сма́льцю (Приказка). Впе́рта ко́за – во́вкові ко́ристь (Приказка)]. *На старости́ жени́ться – не себе́ -ры́сть* – старо́му жени́тися – ті́льки жури́тися; за старо́м жі́нка пла́че та через його́ іншого́ ба́че (Приказки); 2) (выгода, барыш) ко́ристь, зиск (-ку), бари́ш (-шу), заробі́ток (-тку). [Ті́льки й зиску́, що в писку́ (Приказка)]. *Без -сти торго́вать не́льзя* – без заробі́тку шко́да й торго́; без бари́шу шко́да й часу́ (Приказки); 3) (рост. проценты) процéнт (-ту), надсо́ток (-тку), ли́хва, рі́ст (р. ро́сту). [Ма́ти з гроше́й процéнт (Грінч.). Вели́кий надсо́ток бере́ за стовп (Липовеч.). Росту́ ще не ви́платив, а стовп

(капитал) само́ собою стоїть (Левч.); 4) (любостяжание) корисли́вість (-ости), користолюбство, (сильнее) зажерли́вість, несити́сть (-тости); срвн. **Жадность**. Его **-рысть** одолела – зажерли́вість (несити́сть) його́ посіла.

Коры́течко, см. **Коры́тце**.

Коры́тина – 1) (короткая) ба́лка; 2) (долгая впадина) уло́говина.

Коры́тяться – уляга́ти, угина́тися, запада́ти, (коробиться) жо́лобитися.

Коры́тище – коры́тище, коры́тисько.

Коры́тник – коритник, коритний майстер (-стра).

Коры́тничий – псяр (-ра), (рус.) псар (-ря).

Коры́тний – коритний, коритовий, ночовний.

Коры́то – (для свиней) коры́то, (для лошадей) жо́лоб (-лоба), (для дом. обихода) вага́ні, но́чви (-чов). [Коры́то не ходить до свиней, а свині до корита (Номис). Візьме тебе́ за по́вода і приведе до жо́лоба (Пісня)]. **-ры́то для водопоя** – коры́то, пійло, коло́да, жо́лоб. [Черпали воду та й сповняли́ пійла, щоб понапува́ти вівці (Біблія). Приверні ко́ней до коло́ди (Сл. Гр.)]. **-ры́то для овчарок** – яла́к. **-ры́то для стирки белья** – но́чви (-чов), но́човки, не́цьки (-цьок), вага́ні. **-ры́то речное** – річи́ще, коры́то, річне́ ложище. *Было бы -ры́то, а свиньи будут* – аби́ коры́то, а свині́ прийдуть; аби́ люди, а піп́ буде; аби́ були́ побрязкачі́, то бу́дуть і послу́хачі́ (Приказки). *Остаться у разбитого -ры́та* – зоста́тися з полама́ним возом.

Мудрёное дело -то! – вели́ке діло опеньки!

Коры́тообразный – коры́тува́тий, (узкий) жо́лобча́стий. [Доро́га в лісі́ коры́тувата (Харк.)].

Коры́тце, Коры́течко – коры́тце, коры́течко, коритча́ (-чати), коритча́тко, (для стирки белья) но́човки (-вок), вага́нки (-ків), (для пи́щи) вага́нки. [Бі́ля ку́реня уже́ сто́ять вага́нки, повнісі́нькі галушо́к (Греб.)].

Корь, мед. **morbilli** – кір (р. ко́ру, м. р.). [Кі́р у не́ї поча́вся, горы́ть уся́ (М. Левиц.)].

Корю́ха, Корю́шка, рыба Osmerus eperlanus – корю́ка (морська).

Коря́веть – 1) (о коже) шка́рубу́нути, шка́рубу́тися, шка́рубу́ти, (о челов. коже ещё) ше́рхнути, (о кожуре плодов ещё) ко́рявіти, ре́патися. [Не держи́ кожуха́ бі́ля пе́чі, бо со́хне і шка́рубу́не (М. Грінч.). Ру́ки ше́рхнуть од холо́дної во́ди (Вовч. п.)]; 2) (переносно) ко́рявіти, шка́рубу́нути, чу́чверіти. [Чужі ді́ти, як бджо́ли гу́дуть, а мо́ї чу́чверію́ть (Г. Барв.)].

Коря́во, нарч. – шка́рубко; зашка́рубло; ко́ряво, ко́ржаво, ре́пано; ко́рчува́то, ко́рдуба́то, карака́то; цу́пко; срв. **Коря́вый**. *Дело обстоит -во* – спра́ва сто́ить цу́пко.

Коря́вость – шка́рубкі́сть, зашка́рублі́сть (-ости).

Коря́вый – 1) (о выделанной коже) шка́рубкі́й. [Шка́рубкі́ чо́боти ста́ли: мо́крі бу́ли та й засо́хли (Вовч. п.)]; 2) (о человеке) шка́рубкі́й, зашка́рублі́й, (пренебр.) зачу́чвері́лий, (в рябинах от осы) дзю́баний, дзю́бати́й, та́ранкува́тий. [Ба́ба у́ся яка́сь ми́цна, ше́рстка́ та шка́рубка́ (Н.-Лев.)]; 3) (о коже человека) шка́рубкі́й, ко[а]ря́вий, ко́ржави́й, ре́паний. [Ті́лові́ тре́ба-б мя́кшому́ бу́ти, а то ба́ч, яке́ шка́рубке́ (Харк.). Шка́рубка́ шка́ура (Слов'яносерб. п.). Рука́ ми́цна́ та ко́ржава́ (Яворн.)]; 4) (о растениях) ко́ряви́й. [Коря́ві стовбу́рі со́сон (Васильч.). Ко́ряві огі́рки се́ лі́то та ма́лі, та по́жовклі́ (Вовч. п.)]; 5) (в кривулинах) ко́рчува́тий, ко́рдуба́тий, карака́тий. **-вое дерево** – крива́к (-ка).

Коря́га, Коря́жина – 1) (пень) ко́рч (-ча́), пень (р. пня́), (сук) ко́рча́к (-ка́), ко́ряка; см. **Карша́**; 2) (мелкий лес) ко́рчі́ (-чів), ко́рчів'я́ (-в'я́), (кустарник) ча́гарник (-ку).

Коря́жистый – ко́ряви́й, ко́рчува́тий, ко́рдуба́тий, карака́тий, криви́й.

Коря́житься, см. **Коре́житься**.

Коря́к, см. **Коре́ц**.

Коря́ка, см. **Коря́га**.

Коря́куша (ка́лека) – ка́ряка, ро́зкаря́ка.

Коря́ной – ко́ряни́й, ко́рови́й.

Коря́чить – 1) (ноги) ро́зкаря́чувати́ що́; 2) безл. – ко́рчіти, судо́мити, ко́цюрбіти.

Коряч^іться, см. **Ломаться 4**.

Корячки, см. **Карачки**.

Кос, зоол. – кіс (р. коса).

Коса – 1) (ж^{ен}ская) коса, (вин. п. ко^{су}, мн. ко^{си}, кіс, ко^{сами} и кіс(ь)ми), ум. кіска, кісонька, кісочка, косиця. [Дівка ко^{су} че^{ше} (Пісня). Дівки гуляють, кісками мають (Грінч. III). Що-суботи ізмивала і кісоньку заплітала (Пісня)]. У д^{еву}шки нрав -сою зак^{рыт} – у дівки коса до пояса, а думкою й коло мизинця не обведеш. Мелко заплетённая -са – коса в дрібушки (дрібниці). -са венком – джерегеля, мн. джерегелі, джегерелі (-лів). -сы положенные над ушами – кітки (-ток). С большой -сой – косатий. С чёрной, светлой, толстой -сой – чорнокосий, яснокосий, товстокосий. Без -сы – безкосий. -са кита^{йца} неприкосновенна – коса в кита^{йца} недоторканна; 2) (конец, уголок) ріг (р. рогу), ріжок (-жка), хвіст (-оста), кінець (-нця). [Взяла хустку, зав'язала в три ріжки по камінчику (Чуб.)]. Шапка с -сами – ріжката шапка. -са кометы – хвіст, віха (в кометі); 3) (брюшное рыбье перо) пе[і]рце, пірко, (тёжка) пuzце; 4) (гряда от берега) ріг (р. рогу), (узкая) стрілка, (отмель) коса, (гряда и отмель вместе) коса. [На Кінбурнській косі ловлять рибу рибальські тафи (артели) (Херс.)]; 5) (хвост петуха) косиця, косиці. [Сидить півень на криниці, спустив крильця ще й косиці (Грінч. III)]; 6) (орудие) коса (вин. п. ко^{су}), ум. кіска, косиця, ув. косище; (короткая) різак, терпан. Клинок -сы – полотно, полотенець, (обух) прут, (носок) писок (-ска), нісок (-ска), (лезвие) жало, (кольцо в стыке дерева с клинком) перстень (-сня), наперсток (-стка), серга; (задняя часть клина) п'ятка; (клин деревян.) пасклинь (-ня), пасклин (-на), (железн.) глобок (-бка). Древко -сы – кісся (-ся), кіся (-сяти). Источенная -са – скісок (-ска). -са по руке – коса по руці, підтравна коса. -са без крюка – гола коса. Отбивать -су – клепати ко^{су}. Направлять -су – мантачити ко^{су}. Точить -су – гострити ко^{су}. Нашла -са на камень – трапила коса на камінь (Приказка); 7) (резец) різак, сікач (-ча).

Косак – косар (-ря), (редко) косій (-сія); срвн. **Косец**.

Косарёв, Косцов – косарів (-рева, -реве).

Косарецкий – косарівський.

Косарить (лес) – чухрати, підчухрувати ліс.

Косариха – косарка.

Косарихин – косарчин (-на, -не).

Косарник – сікачник, колодачний майстер (-тра).

Косарный – косарський.

Косарский – косарський. [Косарі співали косарських пісень (Н.-Лев.)].

Косарь – 1) косар (-ря); см. **Косец**; 2) (нож) сікач, сікачка, колодач, косіна, (из косы сделанный) різак. [Вона косіною рубала капусту (Сл. Гр.)]; 3) паучок, *Phalangium opilio* – косар, косарик; 4) (птица колпица) чапля, чапура.

Косатик – 1) бот., см. **Касатник 1** и **2**; 2) (ласкат.) лебедик, голубонько, голуб, ясик; см. **Касатик**.

Косатка, Косаточка – 1) зоол. *Hirundo* – ластівка; 2) (ласкат.) лебідонька, голубонька, ластівонька, ясочка; см. **Касатка**; 3) (дельфин) дельфін, морський кабанець (-нця).

Косаткин – ластівчин, ластовиний, ластівчаний.

Косатник, см. **Касатник 1, 2**.

Косаточка, см. **Косатка**.

Коса(с)тый – косатий. [Дві дівки коса^{ті} (Чуб.)].

Косач, зоол. – 1) (птица) тетерук, тетеря, (самец) тетерич; 2) (рыбка) сіква, слиж, слизик, йолець (-льця).

Косачий – тетерячий.

Косвенно – 1) (о направлении) скісно, навкося, нав(с)косі, нав(с)кіс, (наклонно) зукоса, похилом. [Уранці проміння сонячне іде скісно (М. Грінч.). Пускайте бо сторч, а не похилом!]

(Звин.]). *Солнце движется по небу* -но – сонце посувається небом навкося; 2) (*непрямо*) боком, стороною, (*непрямим образом*) посередньо. [Він не озивається, боком визнаючи може всеньку резонність цієї уваги (Корол.). Посередньо потрібен він (закон) і для всіх, хто з друкованого слова користується (Н. Рада)]. -но указал на некоторые ошибки – стороною закинув деякі помилки. -но действовал на его нервы – діяв на його нерви посередньо.

Косвенность – 1) (*направления*) скісність, (*книзу*) похилість (-ости); 2) (*непрямое касательство*) посередність (-ности).

Косвенный – 1) (*о направл.*) скісний, нав(с)кісний, (*книзу*) похилий, зукісний; 2) (*непрямой*) посередній, побічний, непрямий. [Головні й побічні причини всіх злиднів бідолашної України (Крим.)]. -ный вопрос – побічне питання; (*грам.*) непрямé питання. -ное доказательство – побічний довід (-воду). -ные налоги – посередні податки. -ное обложение – посереднє оподаткування. -ный намёк – нятяк (-ку), бічний закид, бічне закидання. -ная причина – побічна причина. -ным путём – непрямою дорогою, стороною. -ные улики – побічні (посередні) докази. -ные явления – другорядні (посередні) явища. -ным образом – посередньо, побічно, посереднім способом, стороною, збоку; *срвн.* **Косвенно 2.** Это подействовало на него -ным образом – це подіяло на нього посереднім способом. -ным образом это и меня задевает – побічно це й мене торкає (обходить). -ный, *грам.* – непрямий. -ные надежи – непрямі відмінки. -ная речь – непрямé речення.

Косеканс – косеканта (*ж. р.*), косеканс (-су).

Косеть – косітися, кривітися, (*о глазе*) кривіти, кривішати. Глаз у него -сёт – він кривішає на око, око йому кривішає.

Косец – косар (-ря), *ум.* косарик, косаричок (-чка), (*редко*) косій (-сія), косець (-сця). [Гей нуте, косарі, ви, косарики мої (Пісня). На болоті косець косить (Мозирщ.)].

Косик – (*вещь срезан. клином*) косинець (-нця), косінчик. [Вгорі косінчики з карнізом на книжки (Н.-Лев.)].

Косилка – косарка, самокоска, (*без самосбрасывателя*) лобогрійка.

Косина – 1) (*направления*) косість (-сости), косина, косінь (-сіні); 2) (*наклон*) спад (-ду), убіч (*р. -очу, м. р. и -очи, ж. р.*), ускіс (-косу), косина. [Як хату спинали, то не вгледіли, що там косина (Пирятинщ.)].

Косинить, *см.* **II. Косить 2** (*о глазе*).

Косінка – 1) (*ум. от Косина*) косінка, спадець (-дця), ускісок (-ска); 2) *см.* **Косынка.**

Косинус – косинус (-са).

Косиньеры – (*польские инсургенты*) косовики, косінери.

I. Косить, Кашивать – (*срезывать косой*) косити (кошу, косіш), (*скашивать*) скошувати, (*резать*) тнути, тяти (тну, тнеш, тнемо). [Ой там по-над яром косар сіно косить (Пісня). Чоловік скошує отаву (Рудан.). Було брати косу да травиченьку тяти (Рудч.). Тне косар, не спочиває (Шевч.)]. -сить у самой земли – косити при землі; закладом косити. -сить на крюк – косити на грабки, (*без крюка*) косити на голу косу. -сить в прислон – косити на стінку, (*на покос*) косити на покіс, на поліг. **Кося** найти что-либо – викосити кого, що. [Викосили солов'я (Пісня)]. -сить, *отрабатывая за что-либо* – відкошувати (за) що. **Кошенный и Кошёный** – кошений.

II. Косить – 1) (*линию*) кривіти, косіти, скошувати, на косяка (навкося, нав(с)кіс) класти (проводити, вести, робити) що. -сить лицо, губы, рот – кривити лице, губи, рота. -сить глазами – косим бути, скошувати очі, зизом дивитися. Он -сит – він косій (косоокий); 2) (*ср. зал.*) кривіти, -ся, на косяка, навкося йти, піти, (*о глазах*) косіти; *срвн.* **II. Коситься.** [Опускалися й лукаво косили очі (Ніков.)]. Его -сит (*безл.*) – його зводить, корчить, судомить, судить. Отсюда начало -сить – відси пішло на косяка.

I. Коситься – косітися, бути кошеним. [Росіяна трава гарно коситься (М. Грінч.)].

II. Коситься – 1) (*на кого*) косітися, кривітися на кого, на що, поглядати, дивитися на кого,

на що ско́са, скрі́ва, зі́зом, у́косом, криві́м о́ком; кося́ки подава́ти ко́му. [Све́кру́ха ско́са погляда́є (Пісня). Ніко́ли він про́сто на те́бе не гляне, а все криві́м о́ком, усе́ зізом погляда́є (М. Грінч.); 2) (*о постройке, заборе и т. п.*) ко́ситися, ско́шуватися, скособо́чуватися, кривитися, (*пров.*) перехня́блюватися на оди́н бік.

Коси́ца – 1) кі́ска, ко́сиця; 2) (*у птиц*) ко́сиця. [Сі́зий се́лезень з чо́рними ко́сицями (Маркев.); 3) (*косой край*) ко́си́нець (-нця), ко́синчик; 4) *см.* **Висок**; 5) (*подзоры*) клі́нчики, кося́чки (-ків); 6) (*прядь на виске*) па́чіс (-чосу), ві́чіс (-чосу), па́чосок (-ска); 7) (*конский волос*) гривка.

Коси́чка – кі́ска. *Мелкие -чки по всей голове* – дрібу́шки, дрібу́шечки (-ків). [Попле́ла ко́си у са́мі дрібу́шечки (Квітка)]; 2) *бот.* ***Iris germanica* L.** – про́ліски (-сків).

Коси́ща[є] – 1) (*волосы*) ко́сище; 2) (*орудие*) ко́сище.

Коска – кі́ска, кі́сонька, кі́сочка, ко́сиця; *см.* **Коса**.

Косма́ – 1) (*клок, прядь*) ко́сом (-сма́), (*чаще*) ко́смик, ко́смók (-сомка́); 2) (*свалявшийся клок*) кудла́, па́тла, ку́штра, ко́смак. [Летя́ть на здо́гін за не́ю (соба́кою) збі́ти на задку́ кудли́, (Коцюб.). Не́вістка дівчину́ так і вхо́пила за па́тли (Г. Барв.). Ой по́стий, дай мені́ тебе́ за ко́смаки пійма́ти (Куліш)]. *Распустить -смы* – порозпуска́ти па́тли, розпа́тлатися, розку́длатися. *Растрепать кому -смы* – куде́лю збі́ти ко́му, ві́чубити ко́го. *Его сюда и за -смы не притянешь* – його́ сюди́ й за чу́ба не приволо́чиш; його́ сюди́ й пу́гою не зажене́ш.

Косма́тая трава, *бот.* ***Ajuga reptans* L.** – горля́нки, гостровер́шки, суховер́шки, дівча́ча краса́.

Косма́теть – (*обростать шерстью*) ко́шлаті́ти, волоха́ті́ти, кудла́ті́ти, пелеха́ті́ти, (*о ткани с ворсой*) ко́шлаті́ти, вовкува́ті́ти (-тію, -тієш).

Косма́тик, *см.* **Космач**.

Косма́тить – 1) (*взбивать космы*) ко́сма́чити, ко́шлати, куйо́вдити ко́го, що́; 2) (*срывать платок*) ко́сма́чити, простоволо́сити ко́го.

Косма́титься – (*сбиваться в космы, в лохмы*) ко́сма́читися, заку́длуватися.

Косма́тка, *см.* **Косма́тая трава**.

Косма́тость – ко́шлаті́сть, волоха́ті́сть, кудла́ті́сть, пелеха́ті́сть (-тости).

Косма́тый – (*в космах*) ко́шлати́й, па́тлати́й, пелеха́ти́й, кудла́ти́й, ко́с[ш]труба́ти́й, (*шерстистый*) волоха́ти́й, вовни́стий, (*в лохмотьях*) лахма́ти́й, лахма́тувати́й. [Слу́хай-но ти, го́лово ко́шлата́, чи до́вго ти тут стовбі́читиме́ш? (Ки́вщ.). Па́тлаті́ тіні́ (Васи́льч.). Я́кийсь нестри́жений, пелеха́ти́й (Звин.). Пелеха́та хма́ра (Васи́льч.). Вхо́пів за боро́ду кудла́ту (Котл.). Кі́т волоха́ти́й (Сл. Гр.). Моска́лі руді́, пика́ті та борода́ті, та ко́штруба́ті (Н.-Лев.). Ко́струба́ті бру́ви (Коцюб.).]

Косма́ч, -чка – па́тлань (-ня), па́тлач, па́тла́чка, кудла́нь, пе́лех, ко́сма́ч, ко́сма́чка, ко́сма́ти́й, -ті́йка, ко́струб, ко́струба́нь, -ба́ха; (*о курице*) шу́рпа. [Зро́ду-зві́ку не одда́м сво́єї На́сті за духо́вного, за яко́гось па́тлача́ та борода́ня (Н.-Лев.). Іде́ до нас я́кийсь пе́лех волоха́ти́й (Звин.). Ба́ч, яка́ ко́сма́чка, – ти хоч-би па́льцями пригла́дила сво́ю го́лово (Яворн.).]

Косма́чення – ко́сма́чення, ко́шланьня, куйо́вдженя.

Косме́тика – ко́сметика.

Косме́тический – ко́смети́чний. **-кие средства** – (*приёмы*) ко́смети́чні спосо́би, (*снадобья*) ко́смети́чні за́соби.

Косми́ческий – ко́смі́чний, світові́й, всесві́тній.

Космова́тый – ко́шлате́нький, па́тлате́нький, вовнува́ти́й.

Космоголо́вый – па́тлоголо́вий, кудлоголо́вий.

Космогони́ческий – ко́смогони́чний, світобуді́вни́чий.

Космогоні́я – ко́смогоні́я, світобудува́ння, світобудова́.

Космогра́фический – ко́смогра́фі́чний, світоописо́вий.

Космогра́фія – ко́смогра́фія, світо́пис (-су).

Космогри́вый – па́тлогри́вий, па́тлогри́в (-ва).

Космолапый – патлолапий, (о голубе) патлолап; см. **Космоногий**.

Космологический – космологічний.

Космологія – космологія, наука про світобудування, про світобудову.

Космоногий – патлоногий, патлоніг (-нога).

Космоножка, зоол. – голуб волохатий (пелехатий), патлоніг (-нога), патлоніжка.

Космоплечий – волохатий, волохань (-ня).

Космополит – космополіт, всесвітник.

Космополитизм – космополітизм (-му), всесвітництво.

Космополитический – космополітичний, всесвітницький.

Космос – 1) космос (-су), всесвіт (-ту), світ (-ту); 2) (мироздание) світобудова.

Космохвостый – (о голубе) патлохвіст (-воста), (о собаке) кудлохвіст, (неточно) кудла, кудлай (-лая).

Коснение – 1) нідіння, скніння, животіння, чевріння; тривання в чому; 2) (мешкание) баріння, гаяння, зволікання, марудіння.

Коснеть – нідіти, скніти, чевріти, животіти, (пребывают) тривати в чому. [Грішник сто раз коїть лихе і триває в йому (Біблія)]. **-неть в невежестве** – скніти (животіти, дубіти) в темряві. [Темрява, непросвітний морок, серед яких дубіє народ (Єфр.)]. **-неть в пороках** – мерзїти, тривати (шкарубіти) в мерзоті. [Пребезумний в беззаконії мерзіє, не творить благая (Шевч.)]. **-неть во тьме предрассудков** – тривати в темряві (у хащі) забобонів. *Не живу, а -нею* – не живу, а животію (нідію). **Коснеющий** – що нідіє, скніє, животіє, чевріє, триває в чому, (закосневший) заніділий, зачеврілий, задубілий, зашкарублий.

Косник – 1) (продавец кос) кісник (-ка). [Кісник перед косовицею їздив по сєлах, продавав коси (М. Грінч.)]; 2) (брусок) брус (-са), брусок (-ска); 3) (ленточка или лоскуток) кісник (-ка).

Коснитель, -ница – забара (общ. р.), загайко, недвіга (общ. р.), (резче) маруда (общ. р.).

Коснительный – забарний, загайний, загайливий, длявий, марудний.

Коснить – барітися, гаятися, зволікати час, (резче) марудити(ся).

Косно – 1) мляво, нерухомо; 2) (медлительно) забарно, загайно.

Косной – кісний.

Косность – 1) (инертность) нерухомість, млявість (-ости). [Так Україна і волею, і неволею з нерухомости вийшла, на всі сторони свіжими силами кинулась (Куліш)]; 2) (медлительность) забарливість, забарність, баріння, гаяння; срвн. **Коснение 2**.

Косноязычие и Косноязычность – недорікуватість, недомовність, зап[н]ікуватість (-ости).

Косноязычить – недорікувати, кривомовити, зап[н]ікуватися.

Косноязычно – недорікувано, недомовно, зап[н]ікувано.

Косноязычный – недорікуватий, недоріка, недорікий, недомовний, недомова, тяжкомовний, кривомовий, запіка, зап[н]ікуватий, тугоязичий. [Та ще й недоріка: зовсім не до стямку балакав (Кон.). Вони собі невеликії, шепелявії, недорікії (Максим.). Не годіться він у сватове, затим що недомова (Старод. п.). Він ще й заїкуватий був та недомовний: поки збереться було вимовити... (Єфр.). Покволий у мові й тугоязичий (Св. П.). Приводять до його глухого і тяжкомовного (Єванг.). Тим язикам лихим, калікам кривомовим (Куліш)].

Коснутся, см. Касаться.

Косный – 1) нерухомий, недвижний, недвіга (серцем, розумом), млявий (серцем, розумом), зашкарублий. [Сліпа була єси, незряща, недвіга серцем: спала день і спала ніч (Шевч.). Нерозумні й мляві серцем, щоб повірити тому, про що говорили пророки (Єванг.)]. **-ные взгляды** – зашкарублі; задубілі погляди. **-ные нравы** – недвижні звичаї. **-ный человек** – недвіга (серцем, розумом). **-ный ум** – млявий, затвердлий розум; 2) (коснящий) забарливий, загайливий, забарний, марудний.

Косо – (непрямо) косо, скісно, нав(с)кіс, нав(с)косі, навкосі, навкосяка, накосяк, укосом,

скісняком, (наклонно) похіло, похілом, зукоса. [Постав дошку косіше, щоб бува не впала (М. Грінч.). Проміння скісно в морі порина (Франко). Катерина навкосі перетягнула свій рот (Н.-Лев.). Ріж рівне́нко, а то глянь як навкося́ (навкосі́) почала́ різати (М. Грінч.).] -со *смотреть, поглядывать, см. II. Коситься 1.*

Кособокий – (о людях) кривобокий, кривоклубий; (о строении) кривобокий, скособочений, (о доске и т. п.) косий, кособокий.

Кособрюхий – косочеревий.

Косова́то – косе́нко, скісене́нко.

Косова́тость – косува́тість, (только о глазах) зизува́тість (-тости).

Косова́тый – косе́нький, косува́тий, (только о глазах) зизува́тий.

Косови́ца – косови́ця.

Косови́ще – кісся́ (р. кісся́) и кіся́ (-ся́ти), косови́ще. [Похи́лились на кий або на косови́ще (Куліш)].

Косови́щный – кіссьовий.

Косоворо́тка – сорочка про ко́сий ко́мір, про ко́су па́зуху, (рус.) косоворо́тка. [Під піджако́м синя́ косоворо́тка (Виннич.).]

Косови́к, см. **Косец**.

Косогла́зие – косоо́кість, зизува́тість, зизоо́кість (-ости).

Косогла́зить – косоо́чити, косозо́рити, бу́ти косоо́ким, косозо́рим, косозо́ром, зизоо́ким; *срвн.*

II. Коситься 2.

Косогла́зый – ко́сий, косоо́кий, кривоо́кий, зизоо́кий, зизува́тий, (сущ.) зиз (-за), (зап.) скулоо́кий.

Косогля́дый – косозо́рий, косоо́кий, зизува́тий, зиз (-за).

Косого́р – (с)косогі́р (-го́ру), у́біч (р. у́бочу, м. р. и у́бочи, ж. р.). [Башта́н на го́рі був, то кавуни́ й покотили́сь косо́горо́м униз (Київщ.). Зійшо́в із ско́сого́ру і набли́жився до гре́блі (Грінч.). Сиди́ть пуга́ч на у́бочу, на ві́тер наду́вся (Пісня)].

Косого́рбый – косо́го́рбий.

Косого́рина, -го́рье – ско́сого́рок (-рка), косо́го́рбина.

Косого́ристый – (с)косо́го́рува́тий, у́бічкува́тий, у́бічистий.

Косого́рить – копати́ся під ко́го; кірпу́ гну́ти, голо́ву де́рти, задира́ти.

Косого́рный – (с)косо́гірний, спа́дистий.

Косого́рок – (с)косо́гірок (-рка), косо́го́рбок (-бка).

Косого́рый – косо́го́рий, косо́го́рбий.

Косого́рье – косо́гір'я, косо́го́ри (-рів).

Косоды́рить, -рничать – 1) (подыскиваться под кого) підси́джувати ко́го, тісню́ ба́бу робі́ти ко́му; 2) (наговаривать) плести, наші́птувати, шепоти́нначати.

Косоды́риться – 1) (чваниться) де́рти голо́ву, вихваля́тися, гну́ти кірпу; 2) (сердится) бри́шкати, ко́тів де́рти.

Косой – 1) (непрямой) ко́сий, скі́сний, укі́сний, криві́й. [Пості́л (лапоть) ко́сий, а я бо́сий (Приказка). Скі́сний про́мінь (Коцюб.). Укі́сне про́міння (М. Левиц.).] -со́й *ворот* – ко́сий ко́мір, ко́са па́зуха. -со́й *ветер* – бо́ковий ві́тер. По -со́й *линии* – скі́сно, на́вскіс, на́вкосі́, на́вкося́к, скі́сною́ лі́нією. -со́е *направление* – скі́сний на́пря́м. -со́й *пол* – похі́ла підло́га, похі́ла до́лівка. -со́й *платок* – ко́синка. -са́я *сажень* – кри́зовий (ко́сий) са́жень. *Сделаться -сы́м* – ско́ситися, ско́сіти, (ещё более) покосі́шати. -са́я *стена*, -со́й *столб* – похі́ла сті́нка, похі́лий, криві́й стовп. -со́й *угол* – непра́мий ку́т; 2) (о человеке) ко́сий, зиз (-за), косоо́кий, зизоо́кий, кривоо́кий, зизува́тий; см. **Косогла́зый**. -со́й *взгляд* – криве́ око, зиз (-зу). [Він на ме́не зизо́м диви́ться (Звин.).] *Бросать -сы́е взгляды*, см. **II. Коситься 1**. *Быть на -сы́х* – бу́ти в незла́годі; бу́ти як се́реда з п'я́тницею; ко́тів де́рти (з ким).

Косокли́нный – ко́сокли́нцюва́тий.

Косола́пка – клишо́ніг (-но́га), кли́ша, ку́терно́га.

Косола́по – клиша́во. [Клиша́во йде (Волинь)].

Косола́пость – клиша́вість (-вості), ку́терні́жжя (-жжя).

Косола́пушка – клишо́ніжка, ше́верні́жка.

Косола́пый – клиша́вий, клишоно́гий, курла́пий, ку́терно́гий, че́верно́гий, ше́верно́гий, кривоно́гий, кривоно́г (-но́га), кли́ша (*общ. р.*). [Особли́во часто засіка́ються ко́ні клишоно́гі (Корольов). Клиша́вий кінь (Волинь). Прямі бу́ли і кривоно́гі (Котл.). Довгі́й, кривору́кий, ше́верно́гий (Чуб. V)].

Косолёт – косолі́т (-лєту), злі́т, ві́дліт (-лєту).

Косолицы́й – косови́дий, косолицы́й (-ця, -це).

Косоля́двый – косоклу́бий.

Косоморды́й – (*о людях*) косови́дий, косопи́кий, косоморды́й, (*о животн.*) косоморды́й.

Косоні́тка, -ніток – (*накось*) косоні́тка.

Косоно́гий – косоно́гий, кривоно́гий; *см.* **Косола́пый**.

Косоо́кий – косоо́кий, зизоо́кий.

Косопа́лый – косопа́лий.

Косоплёт – косоплі́т (-лєту).

Косоплётка, -тина – (*в конце косы, закрепа*) у́плітка, ви́плітка, за́плітка, у́пліт (-лєту), оплє́тина; (*лента для украшения*) кі́сник (-ка). [Тво́ї ко́си розплі́тав, де тво́ї ви́плітки подіва́в (Пісня). Дівчинка з заплє́тоною у ко́сах, замі́сть кі́сників, моту́зочкою з ва́лу (Мирний)].

Косоплє́чий – косоплє́чий, (*зап.*) косора́мєнный.

Косоправ – (*мастер отбивать косу*) – косоклє́п, клєпа́йло, (*мастер точит*) гостри́й (-рія́).

Косоправка, *см.* **Косоточка**.

Косороты́й – косороты́й, кривороты́й, кривоу́стий.

Косору́б – косору́б (-бу).

Косору́кий, -ручка – косору́кий, -ка, кривору́кий, -ка, кривору́чка (*общ. р.*), кривору́чко (*м. р.*).

Косоры́лый – косоры́лий, косоморды́й, косопи́кий.

Косость – 1) косина, ко́сість (-сости); 2) *см.* **Косогла́зие**.

Косота́, *см.* **Косость**.

Косота́зы́й – косоза́дий, косогу́дзий, косоку́прий.

Косоточка – манта́чка.

Косоточны́й – косоклє́пний, косогостри́льний.

Косоуго́льник, геом. – скосоку́тник, кривоку́тник (-ка).

Косоуго́льно – скосоку́тно, кривоку́тно.

Косоуго́льный – скосоку́тній, кривоку́тній.

Косоу́с – коси́нець (-нця), коси́нчик.

Косохлє́ст – (*о дожде*) кососі́к (-сі́ку).

Косочка – кісонька, кісочка.

Костєва́тость, см. **Костяни́тость**.

Костєва́тый, -видны́й, см. **Костєобра́зный**.

Костєвой, см. **Костны́й**.

Костє́л – костьо́л, костє́л (-лу). [Їх пові́нчано обо́х таки в дома́шньому костьо́лі (Шевч.)].

Костє́ль, см. **Косты́ль**.

Костє́льный – костє́льний. [Костє́льні́ двє́рі (Куліш)].

Костєне́ть – 1) костєні́ти. [Люди́ блі́дли, костєні́ли й витяга́лись гли́няними ста́туями (Васильч.)]; 2) (*от холода*) кля́кнути, дубі́ти, дубну́ти. [Ру́ки з хо́лоду кля́кнуть (Сл. Ум.)].

Костєне́ц, Костяне́ц, бот. ***Stellaria holostea*** – трав'я́нка, зі́рочник, чистє́ць лісови́й, нєхворощ (-щи), білі́ло.

Костени́к – 1) (вещь из кости) косянець (-нця́), косянік (-ка́); 2) (косточка) кістка.

Костени́ть – костеніти.

Костеобжега́ние – костопáлення, костопáління.

Костеобжигáтельный – костопáльний. **-ный завод** – костопáльня. **-ная печь** – костопáлка.

Костеобраба́тывающий – костеобро́бний.

Костеобра́зный – костюва́тий, костеві́дий, костова́тий.

Костёр – 1) бага́ття (-ття), (ум. бага́ттячко), огни́ще, о́гнисько, костёр (-тра́), кострі́ще, (зап.) ва́тра, (тлеющий) жа́риво, (дымный) ку́рище [Недале́ко від Дністра́ горить бага́ття, круг його сидять козаки́ (М. Загірня). Холодно в курені́, то я накла́в бага́ттячка та й грію́ся (Звин.). Як розпа́лю я́сну ва́тру, – відно всі́м зда́ле́ка (Л. Укр.). На горо́ді розікла́ли огни́ще і всяко́ї страви понаварюва́ли (ЗОЮР). Одно́ він ма́є пра́во – на кострі́ще (Л. Укр.)].

Разложитъ, развести -тёр – накла́сти, розпалі́ти, запалі́ти, розгні́тити бага́ття, огни́ще; 2) (куча́ дров, хвороста́ и т. п.) костёр (-тра́); 3) см. **Костёръ 2**.

Костёрить, см. **Кастить**.

Костёрный – 1) бага́ттявий, ва́тровий; 2) см. **Костри́чный**.

Костёрчик – бага́ттячко, (зап.) ва́тронька, ва́терка.

Костёръ – 1) кострі́ця, па́здір (-деру), па́здір'я́ (-р'я́), термі́ття, те́рміть (-ти), термі́та; см.

Кострика; 2) бот. *Bromus secalinus L.* – сто́колос (-су), мі́тлиця, житня́к, ко́стюльки (-льо́к).

Костёря, см. **Костёръ 1**.

Кости́га, Кости́ка, см. **Костёръ 1**.

Кости́на – кості́ще, кося́ка, ма́слак (-ка́), ко́стома́ха, ко́стома́ра.

Костинка – кісточка.

Кости́стость – 1) (*ширококостность*) ко́стувати́сть, око́стувати́сть (-тости); 2)

(*многокостность*) ко́стовити́сть, кі́сткаві́сть, ко́щави́сть (-вости).

Кости́стый – 1) (*ширококостный*) ко́стувати́й, око́стувати́й, го́мілати́й. [Висо́кий, худо́рляви́й, ряби́й, ще́ й ко́стувати́й (Харкі́вщ.). Руки́ ко́стувати́ (Богусл.). Це́й ві́л худо́й, але́ око́стувати́й (Сл. Гр.). Одко́пали труну́, а в ній ле́жить чо́ловік до́вгий, го́мілати́й (Харкі́вщ.); 2)

(*мнокостный*) ко́стовити́й, кі́сткави́й, ко́щави́й. [Ри́ба голо́вень – са́ма ко́стовита́ ри́ба, ко́стовити́шої од не́ї нема́ (Яворн.)].

Кости́ть, см. **Кастить**.

Кости́ца, см. **Костёръ 1**.

Кости́ща[е], см. **Кости́на**.

Костка – кістка.

Костля́[и]вость – ко́щави́сть, кі́стляви́сть, ко́сяви́сть (-вости).

Костля́вый, Костли́вый – ко́щави́й, кі́стляви́й, ко́стисти́й, ко́сяви́й. [Вхо́пила́ся сво́їми ко́щави́ми па́льцями́ його́ за ру́ку (Грінч.). На кі́стляви́х її́ плече́х сі́ріє со́ро́чка (Мирн.). Ось про́стяга́ється до́вга ко́стиста́ рука́, наближа́ється до́ плече́й, розго́рта́ над ни́ми сво́ї су́хі па́льці́ (Коцю́б.). Су́ха вона́ і ко́сява́ (М. Вовч.)].

Костник – кі́стняк, кі́сяк (-ка́). [Во́зила́ (ко́няка), а тепе́р кі́стняк тлі́є (Сл. Гр.)].

Костный – кі́сткови́й. **-ный мозг** – шпик (-ку). **-ное масло** – кі́сткова́ олі́я, (*сгущен.*) кі́сткови́й лі́й (*р. ло́ю*). **-ная система** – систе́ма кі́сток, кі́сткова́ систе́ма.

Костова́р – костопáл.

Костова́рка – костопáльня (-ні).

Костова́рный – костопáльний.

Костова́тый, см. **Кости́стый**.

Костова́з, бот. *Solidago virga aurea L.* – зо́лоту́шник (-ка), зо́лоту́ха, жо́втобру́х.

Косто́глод – 1) (*кто гложет кости*) ко́стогри́з; 2) (*ломота в костях*) го́стець (-тця́), ло́мота.

Косто́еда, мед. – ко́стої́да, ко́стої́дни́ця, ме́ртва кі́стка; (*ревматизм*) го́стець (-стця́), ло́мець (-мця́), ко́стогри́за. **-да зубов** – поро́хна[я]ви́ця.

Костозубый – зубатий, ікластий.

Костолом – 1) (мед.) гостець (-тця), ломець (-мця), ломота; 2) (костедробилка) костодёрка.

Костоломка – костоломка. [Залізниця-костоломка (М. Грінч.)].

Костоломный – костоломний, ломотний, костодний.

Костомолка – костомлин (-на), млинок на кістки.

Костомыга – костомаха, костомара, костячище, костіще.

Костопальный завод – костопальня.

Костоправ – костоправ. [Правив костоправ йому руку й ногу (Кон.)].

Костоправный – костоправний.

Костоправство – костоправство.

Косточка – 1) (ум. от **Кость**) кістка, кістонька, кісточка, *мн.* кістки, -точкі (-чок), кісті (-тей). [Болить мене голова, болять мене кісті (Пісня)]. *Барская -чка* – панська кістка.

Перемывать -чки кому – перемина́ти, перетирати ко́го на зубах. *Слуховые -чки* – слухові кісточкі; 2) (*птичья, рыба*) кістка, кісточка; 3) (*в плодах*) кісточка, зеренце, кістка, камінець (-нця). [Сливи геть ізбіжать, а в місці зостануться кістки (Звин.). Сливу з'їв, а камінець кинув (Сл. Гр.)]; 4) (*в теле под кожей*) хрупка, камінець (-нця); 5) (*в счётах*) кружалка, кружальце, кісточка.

Косточковый – кістковий. **-вый** *плод* – костянка.

Костра, *см.* **Костёр 1**.

Кострел – глиця, шпилька, хвоїна, хвоїнка.

Костре́ц, *анат.* **os sacrum** – крижі (-жів), кострець (-реця); (*у птиц*) кúпер (-пра), кúприк.

Костриговатый – кострикуватий.

Кострика – костриця, паздір (-деру), паздір'я (-р'я, *ср. р.*), терміття, терміть (-ти), терміта. [Хто тер коноплі, нехай і терміття замете (Гуман.)].

Костричный – костричаний, термітьовий.

Кострома (*сорная трава*) – бур'ян (-ну), кукіль (-колю).

Кострюлька, **Кострюля**, *см.* **Кастрюлька**, **Кастрюля**.

Костыг (*для плетения лаптей*) – швайка.

I. Костыга, *см.* **Костёр 1**.

II. Костыга – костомаха, костомара.

Костылёвка – бретна́льня, (*искаж.*) брента́льня.

Костылевый, **-льчатый** – костуруватий, ключкуватий.

Костылёк – костурок (-рка), ціпочок (-чка); *см.* **Костыль 1, 2**.

Костылеобразный, *см.* **Костылевый**.

Костылистый – костуристий.

Костыль – 1) (*посох*) костур (-ра), (*клюка для хромых*) мілиця, ключка. [Старий дід ледве ходить з костуром (Сл. Ум.). Був кривий на одну ногу і взяв навіть нову мілицю (Н. Лев.).

Приколивав і вклонився, схилився на свої ключкі (М. Вовч.)]; 2) (*палка*) ключка, ковінька, ціпок (-пка); 3) (*гвоздь*) бретналь, (*искаж.*) бренталь (-ля); 4) (*бревно для лазу*) східня, сходець (-дця); 5) (*виселица*) шибениця; 6) (*поворотный глагол*) журавель (-вля); 7) (*навес*) ганок (-нку), козирок (-рка); 8) (*в шахте*) розпірка; 9) (*согнутая рука*) ключка. *Кошка -тыль ставит* – кицька на басі грає.

Костыльник, **-щик** – (*мастер и хромой*) костурник, міличник, ключкар (-ря).

Костыльничать – костурувати, жебрати, шкандибати.

Костыльный – 1) (*о посохе*) костуровий, міличний, ключковий; 2) (*о гвозде*) бретна́левий.

Костыльщина – костурня.

Костылять – 1) (*бить*) дубцювати, лупити, лупцювати, дубасити, (*иноск.*) штапувати; 2) (*идти*) шкандибати, шкутильгати.

Кость – 1) (*анат.*) кість (*р.* кісти, *тв.* кістю, *мн.* кісті), кістка, маслак, (*соб.*) маслаччя. [Ой

побив-потрощив мені кісті (Пісня). Застудилася – у кістках крутить (М. Грінч.). Браті гризлися за тую батьківщину як собаки за маслак (Грінч.). В одного пана, кажуть, є такий мертв'як, що без шкіри і без м'яса, самé маслаччя (Сл. Гр.). *Большая кость берцовая* (и всякая трубчатая) – суреля. *Кость плечевая* – цівка. *Кость голенная* – гомілка. *Кости плесневые* – плесна. *Кость пальца (фаланга)* – челенок (-нка), маслачок (-чка). *Кость на спине у красной рыбы* – скаба. *Кость слоновая (в изделиях)* – слонова кістка, слонівка. *Твёрдый как кость* – твердий як кістка, окостуватий. [Окостувате дерево – сокіра відскакує (Вас.)]. *Рожь да кости* – самі кістки та шкіра; сама снасть. [Не їсть хлопець, схуд, сама снасть (Звин.)]. *У него только кожа да -сти* – у його самі кістки та шкіра, у його кісті обтягнуло. *Промокнуть до -стей* – змокнути до рубця, до рубчика. *Промёрзнуть до -стей* – задубіти, залякнути. *Проникнуться чем-л. до мозга -стей* – перейнятися чим до останньої волосинки. [До останньої волосинки перейняті вузьким дрібним міщанством (Єфр.)]. *До мозга -стей* – до самого шпіку, до самих кісток, до самої кісти. *Кость от -стей* – кість од кісті. *Лечь -стми* – головою накласти, кістми полягти. *Белая -сть* – панська (біла) кістка. *С -тей* – скинути (з рахівниці). *На -сти* – докинути (на рахівниці). *Пересчитать кому -сти* – полічити кому ребра. *Загоню туда, куда ворон -стей не занесёт* – туди зажену, куди ворон і кістки не занесе (не заносив). *Пар -стей не ломит* – пара парить, а не ламає. *Язык без -стей* – язик без кісток (то й меле); 2) (*игральная*) кість (*р. кости*). *Играет в -сти* – грати (гуляти) в кісті. [Програвав чумаки вози й воли в кісті (Пісня)]. *Игрок в -сти* – костьяр (-ра), костир (-ря), костирник, костиря (*м. р.*).

Костьевщик, Костяник (*собиратель костей*) – кістьяр (-ра). [Міхоніші, шматярі, кістьярі та бог знає, які ще зарібники (Франко)].

Костюм – убрання, убір (*р. убору*), одяг (-гу), одіння, (*зап.*) стрій (*р. строю*), костюм. [Убрання на всіх постатях було виткане в полтавській зёмській ткальні (Р. Кр.). Носить, на мою думку, кумедний костюм (Ніков.). Простенький аж бідний і зовсім не елегантний одяг (Крим.). Щоб я не бачив більше тих погребальних стрій (Л. Укр.)]. *Траурный -тюм* – жалобне вбрання, жалоба, чорнота. [Ой, скидай червоне плаття, а удягай чорноту (Пісня)].

Костюмер, театр. – костюмер (-ра).

Костюмировать, -ся – убирати, -ся, одягати, -ся, перебирати, -ся за ко́го, костюмувати, -ся, *сов.* убрати, -ся, одягти, -ся, перебрати, -ся, закостюмувати, -ся. [Перебрала її за циганку. Перебрався за військового (М. Грінч.)], **Костюмированный** – костюмований, (*сов.*) закостюмований. **-ний вечер** – костюмована вечірка.

Костюмировка – убирання, одягання, костюмування.

Костюмный – одяговий, костюмовий. **-ний класс** – костюмова класа.

Костюшка, рыба *Gasterosteus aculeatus* – колючка.

Костяжка – 1) щиколодок (-дка). [Як зігнути пальці, зверху будуть щиколодки (Звин.)]; 2) (*пуговица костяная обтяжная*) костяжка; 3) (*дыня*) дубівка, репанка.

Костяк – кістяк (-ка).

Костянец, см. Костенец.

Костяник – 1) (*вещь из кости*) костянець (-нця), костяник (-ка); 2) (*человек*) костур (-ра), кістяк; 3) (*мастер*) різьб'яр (-ра); 4) (*мелкая рыба, без икры*) костяк. [Костяк котиться табунами до гирла Дніпрового (Херс.)].

Костяника, -ница, бот. *Rubus saxatilis L.* – костяниця, кам'я[ме]ниця, кам'янка, ум. кам'яночка. [Там Маруся молода ходила, кам'яночки на віночок ломила (Сл. Гр.)].

Костяничный – костяничний.

Костянка – 1) *бот. drupa* – кістянка, каменіця; 2) (*сорт груши, вид дыни*) кістянка.

Костяной – кістяний, кістковий. [Мишка, на тобі кістяного зуба, а мені дай залізного (Казка)]. **-ной завод** – костопальня. **-ной уголь** – кістковий вугіль, -вє вугілля.

Костяноугольный – костовугляний, кістковугляний.

Костяшка, см. **Костяжка**.

I. Кос[з]уля, зоол. **Carpeolus** – (самка) сарна, козуля, (самець) сарніук (-ка́).

II. Косуля – 1) (род сохи) плужниця; 2) (хлеба) скибка.

Косушка – 1) (водки) чвѣртка, шкалик; 2) (полочка) косинець (-нця), косінчик; 3) (столік) косинець (-нця).

Косушник – п'яничка, випивачка.

Косчая трава – коска́ трава́.

Косынить – 1) (платки) косинкувати хустки; 2) (глазами), см. **II. Косить 1**.

Косынка – косинка. [Склав хустину косинкою, закинув собі на шию і зв'язав під бородою вузликом (Коцюб.)].

Косыночка – косиночка.

Косыночный – косинковий.

Косырить – сікти, рубати.

Косырь (нож) – косина, колодач (-ча́). [Вона́ косиною рубала́ капусту (Сл. Гр.)].

Кось – 1) см. **Косость**; 2) см. **Косогор**; 3) см. **Косина**.

Косьба – косіння, косовиця. *Время -бы сена* – косовиця. *Окончить -бу* – обкоситися. *Во время -бы* – під косовицю. [Під косовицю хліборобам не до того, щоб празникувати (Кон.)].

Косье́ – кіся́ (-сся) і кіся́ (-сяти).

Косьевый – кісьовий.

Косяк – 1) (часть чего-либо клином) косяк (-ка́). **-сяк** глины, соли, см. **Глыба**, **Ком**. *Резать, долбить и т. п. -ком* – різати, довбати *и т. п.* – косяка́, на́вскіс, уко́сом; 2) (клин земли) косяк, за́ріг (-рогу), за́ріжок (-жка); 3) (дверной боковой) одвірок (-рка), (верхний) гла[о]вень, на́головень (-вня), на́головач, кубу́к, (оконный боковой) лутка, (зап.) варцаб, варцаба. [А найми́чка у поро́га вхопи́лась рука́ми за одві́рок (Шевч.). Я за луткою, коло вікна́ сиджу́ (Г. Барв.)]; 4) (лошадей) косяк (-ка́), табунець (-нця́); 5) (вставка в рубахе) клінець (-нця), куте́ць (-тця́); 6) (улей) колодка, пень (р. пня) сто́ян (-на́); 7) (сходня с судна) східня, сходень (-дня), кла́дка; 8) (руно рыбы) табун, табунець (-нця́); 9) (долото) гу́рик; 10) (снасть) кодолянка.

Косяной – кісний.

Кося(ч)ковый – клинцюва́тий.

Косящатый – лутка́тий, з лутка́ми, лутковий. **-тое колесо** – багрова́не, косяко́ве, клинцюва́те колесо.

Кот – 1) кіт (р. котá), ум. *и ласк.* ко́тик (-ка), кото́к (р. кі[о]тка́), коту́сик, коту́сенько, коту́сичок (-чка), коту́сь, ко́тичок (-чка), (редко) коті́на. [Є сало, та не для котá (Куліш). Ой ну люлі, кітку, укра́в у ба́би квітку (Пісня)]. **Кот в сапогах** – кіт у чоботях. **Кот-мурлыка** – кіт-воркіт. *Не всё -ту масленица, придёт и великий пост* – минулася котові ма́сничка (Номис); не все котові ма́сниці – прийде ще й великий піст. *Как кот заплакал* – як кіт напла́кав. **Коты** (рыбол.) – котá. [Котá – це па́стка з коми́шу на ри́бу (Херс.)]. **Кот морской** – ко́тик, ведме́дик морський; 2) (сутенер) су́пер (-пра), супник, супчик, коцу́р (-ра).

Котангенс, *тригоном.* – котангенс, котангента.

Котёл – (всякий) каза́н (-на́), (зап.) котéл (р. кітла́), (медный) мідень (-дня), (чугунный) баня́к, ча́вун (-на), (железн.) залізня́к (-ка́). [Що́сь клеко́тіло, як о́кріп у казані́ (М. Левиц.)]. **-тёл** висо́кого, низко́го да́влення – каза́н висо́кого, низко́го тиснення. **-тёл с обратным пламенем** – каза́н з обер́неним по́лум'ям. **-тёл с жаровыми трубами** – жарни́чний парові́к. **-тёл паровой** – парові́к. **-тёл вертикальный** – сторчовий казан. **Трубчатый -тёл с огневой коробкой** – ці́вний каза́н з по́лум'яницею. **Голова с пивной -тёл** – голова́ як макі́тра. **-тлом кипит** – як у казані́ клеко́че. *Как в -тле кипеть (о нравствен. мучениях)* – мов у казані́ кипі́ти (Єфр.). **Горшок -тлу не товарищ** – кінь во́лові не рівня́; каза́н гле́кові не до па́ри. **Горшок -тлу смеётся, а оба черны** – дорі́кав горне́ць котло́ві, що чо́рний, аж і сам сажни́й

(Приказка).

Котелки, -лочки, -тільчики – 1) *бот.* *Anemone Pulsatilla L.* – вовчий сон, сон-трава, сон (*р.* сону); 2) *бот.* *Trapa natans L.* – водяні (болотяні, чортіві) горіхи; 3) *бот.* *Campanula patula L.* – дзвоник (розлогіий, крислатий), дзвіночки, дзвінки, дзвоники.

Котелок – 1) казанок (-нка), котелець (-льця), котелок (-лка), банячок (-чка), чавунчик, чавунець (-нця); *см.* **Котёл.** [Поставили триніги, повісили казанок (Н.-Лев.). Докопавсь до грошей, да й витяг як сили мога котелок хороший (ЗОЮР)]. **-лок солдатский** – казанок, бак (-ка), бачок (-чка). [Бери ложку, бери бак, а не хочеш буде й так (Солд. пісня)]; 2) (*шляпа*) (*рус.*) котелок (-лка), (*гал.*) габік (-ка), (*с франц.*) мелон (-на), казанок (-нка) (Виннич.).

Котелочек – казаночок (-ночка), банячок (-чка).

Котельная – 1) (*отделение*) паровичня; 2) (*мастерская*) казанярня, кітлярня.

Котельник – кі[о]тляр (-ра), казаняр (-ра).

Котельничать – кітлярувати.

Котельничество – кітлярство, казанярство.

Котельничий – кітлярський, казанярський.

Котельный – казан(к)овий, кітловий. **-ная мастерская, -ный завод** – кітлярня. **-ный свод** – казанова баня. **-ное железо** – казан(к)ова бляха. **-ное пиво** – казанове пиво. **-ные уши** – казан(к)ові вуха.

Котельчатый, -листый – казануватий, кітлуватий.

Котёнок, Котёночек – котеня, кошенья (-няти), котя (-тяти), киценя (-няти), котенятко, кошеньятко, киценятко, котятко.

Котик – 1) (*ум. от Кот 1*) котик, котко, котусь (-ся); 2) (*кот морской и его мех*) котик, ведмедик морський.

Котик (*игра*) – котики (-ків).

Котиковый – котиковий, ведмедиковий. **-вый мех** – котикове хутро, котик (-ка).

Котильон – котильйон (-ну).

Котирувальный – 1) котирувальний; 2) нотувальний.

Котирувать – котирувати; нотувати.

Котирувка – 1) (*обращение ценных бумаг*) котирування; 2) (*установление биржевой цены*) нотування.

Котиться – котітисся. [Кіцька наша двічі на рік котиться (Звин.)].

Котище – котище, котисько, котяка, котюга, котяра, котюра.

Котлета – (*рубленая*) котлета, (*неолог.*) січеник, (*отбивная*) біта котлета, (*картофельная*) картопляник.

Котлетка, -точка – котлета, -точка, січеничок (-чка).

Котлетный – котлетовий, січениковий.

Котлован, техн. – копань (-ни).

Котловый и Котловой – казанковий. **-вое довольствие** – загальне харчове постачання (Вісті).

Котовик, бот. *Nepeta L.* – котяча м'ята.

Котома, Котомка, Котомочка – торба, торбіна, торбінка, торбіночка, клунок (-нка), клуночок (-чка), клумак, клумачок (-чка), (*пров.*) шанька, қайстра и тайстра, (*двойная, через плечо или через седло*) сакви (-ков), бесаги (-сагів). [Заберу дітей у торбу та піду в мандрівку (Пісня). Хоч іду в гостину та беру хліба в торбіну (Номис). Одчинила вона скриню, виймала Василеві сорочки і вкладала в клунок (Н.-Лев.). І внучатам із клуночка гостинці виймала (Шевч.). Положив собі в шаньку хліба і сала (Чернігівщ.). Пісана тайстра (Коцюб.)]. **-ка работника на рыбных заводах** – бутир (-ря).

Который – 1) (*вопрос. мест.: кто (что) или какой из двух, из многих*), котрій, (*в литературе реже*) которий. [Той питається (вовків): «Котрій коня зів?» (Поділля, Дим.). Од котрого це часу ви мені не бачите? (Н.-Лев.). «Підіть-же в ліс, – которий лучче свисне?» (Рудч.)]. **-рый**

(тепер) час? – котра (тепер) година? В **-ром** часу? – в котрій годині, (зап.) о котрій годині? (когда) коли? *Когда вы уезжаете? В -ром часу, то есть?* (Турген.) – коли ви їдете? О котрій годині, себ-то? **-рое** (какое) число сьогодні? – котре число сьогодні? В **-ром** (каком) году это было? – якого року це було? До **-рых** (каких) же пор? – доки-ж? до якого-ж часу? **-рый** ей год? – котрій їй рік? **-рым** ты по списку? – котрим ти в реєстрі (в списку)? **-рую** из них вы более любите? – котру з них (з їх) ви більше кохаєте? **-рого** котёнка берёшь? – котре котеня береш? А в **-рые** двери нужно выходить – в те или в эти? (Гоголь) – а на котрі двері треба виходити – в ті чи в ці? **-рый** Чацкий тут? (Гриб.) – котрий тут Чацький? Скажи, в **-рую** ты влюблён? – скажи, в котру ти закоханий? **-рый** тебя день не видать (очень, долго, давно)! – кот(о)рій день тебе не відк[н]о!; 2) **-рый** из... (из двух или из многих; числительно-разделит. знач.) – котрій, (в литературе реже) которій. [Коні йому говорять: «ти вирви з кожного з нас по три волосині, і як треба буде тобі котрого з нас, то присмалиш ту волосину, которого тобі треба» (Рудч.). Один із їх – котрій, то тільки Господь відає – упаде мертвий (М. Рильськ.). Розказує їм (вовкам), котрій що має ззісти (Поділля. Дим.). По улиці йшов Василь і не знав, на котру улицу йти (Н.-Лев.). А в Марусі аж два віночки – которій – візьме, плаче (Пісня). Вже у дівчат така натура, що котора якого парубка полюбить, то знарощне стане корити, щоб друзі його похваляли (Квітка)]. Она рассказывала, в **-ром** часу государыня обыкновенно просыпалась, кушала кофе (Пушкин) – вона оповідала, в (о) котрій годині (или коли: когда) государыня звичайно просипалась (прокидалась), пила каву. Он рассказывает, не знаю (в) **-рый** раз, всё тот же анекдот – він розповідає не знаю, котрій раз ту саму анекдоту. Ни **-рого** яблока не беру: плохи – ні котрого яблука не беру: погані. [Ні на кого і не дивиться і дівчат ні которої не зацьме (Квітка)]. **-рый** лучший, **-рый** больший – котрій кращий, котрій більший, (лучше) декращий, (побольше) де-більший. [Де-кращого шукає (Сл. Гр.)]. Не толтитесь! **Которые** лишние, уходите! (Чехов) – не товптеся! котрі зайві, йдіть собі; 3) (относ. мест.): а) в придат. предл. после главн. (постпозитивных) (народн. обычно) що (для всех род. ед. и мн. ч. им. п.), (иногда) котрій, которій, (литер.) що, який, котрій, (реже) которій. [Паніч, що вкрав бич (Приказка). Приходь до коня, що з мідною гривою (Рудч.). Ізнайшла вже я чоловіка, що мене визволить (М. Вовч.). А де-ж тая дівчинонька, що сонна блудила (Шевч.). Отож тая дівчинонька, що мене любила (Пісня). І це була перша хмара, що лягла на хлопцеву душу (Грінч.). І молодіці молоденькі, що вийшли заміж за старих (Котл.). За степи та за могили, що на Україні (Шевч.). З давніх давн, чути було про збройних людей, що звались козаками (Куліш). Його розпитували про знайомих офіцерів, що там служили (Франко). А нещаслива та дівчинонька, котра любить козака (Пісня). Смерть вільшанського титара – правдива, бо ще є люди, котрі його знали (Шевч. Передм. до Гайдам.). Про конфедератів так розказують люди, котрі їх бачили (Шевч. Прим. до Гайдам.). Один дід, которій увійшов з нами в церкву... (Стор.). Це ті розбійники, котрі хотіли убити (Рудч.). Піднявшись історію України написати, мушу я догодити землякам, котрі Україну свою кохають і шанують (Куліш). До кого-ж я пригорнуся і хто приголубить, коли тепер нема того, який мене любить? (Котл.). Но це були все осужденні, які померли не тепер (Котл.). Потім мушу відати книжку про порядки, які завелись на Україні... (Куліш)]; в сложн. предложениях (из стилистических мотивов: для избежания повторения) авторы употребляют: що, який, котрій, которій. [Червонець, що дав Залізняк хлопцеві і досі єсть у сина того хлопця, котрому був даний; я сам його бачив (Шевч. Прим. до Гайд.). А я багато разів чула від моєї матери, що та жінка не любить свого мужа, котра не любить його кривних (М. Рильськ.). Але й тут стрінемо у Левицького просто блискучі сторінки, які доводять, що він добре знав життя цих наших сусідів (Єфр.)]. **-рый, -рая, -рое, -рые** – (иногда, для ясности согласования) що він, що вона, що вони (т. е. к що прибавляется личн. мест. 3-го л. соотв. рода и числа). [Біда тому пачкареві (контрабандисту), що він

(*которий*) пачкі перевозить (Чуб.). Знайшли Ентелла сіромаху, що він під тином гарно спав (Котл.). От у мене була собачка, що вони (*которая*) ніколи не гризлась із сією кішкою, а тільки грались (Грінч. I). Пішли клікати тую кобіту (*женщину*), що вона має вмєрти (Поділля. Дим.). *Человек, -рый вас любит* – людина, що вас кохає (любить). *Берег, -рый виднелся вдали* – берег, що мрів (манячив) далеко. *Море, -рое окружает нас* – море, що оточує нас. *Есть одно издание этой книги, -рое продаётся очень дешёво* – є одно видання цієї книжки, що (*или для ясности согласов* що воно) продається дуже дешево. **-рого, -рой, -рому, -рой, -рым, -рой, -торых, -рым, -рыми** *и др. косв. п. ед. и мн. ч.* – що його, що її, що йому, що їй, що ним, що нею, що них (їх), що ним (їм), що ними (їми) *и т. д. (т. е. при* що ставится личн. м. 3-го л. соотв. рода, числа, надежда), якого, якої, якому, якій, яким, якою, яких, яким *и т. д., кот(о)рого, кот(о)рої, кот(о)рому, кот(о)рій, кот(о)рих, кот(о)рим и т. д.* [Ой чия то хата з краю, що я її (*которой*) не знаю? (Чуб. V). Ото пішов, найшов іще такого чоловіка, що наймита йому треба було (*которому батрака нужно было*) (Грінч. I). Переживеш царіцю, що їй (*которой*) служиш (Куліш). У його є висока мета, є святиня, що він їй служить (Грінч.). Піди ще достань мені цілющої води, що стереже її (*которую стережёт*) баба-яга (Рудч.). В Катерині вже обурювалась гордість, що її мала вона спадщиною від матері (Грінч.). Чи справді є тут якась тайна, що її (*которую*) ховають від мене? (Франко). Праця, що її подаю тут читачеві... (Єфр.). І отой шлях, що ним (*которым*) проходить чесна, талановита селянська дівчина (Єфр.). Гушавина ся тяглася аж до муру, що ним обгороджено було сад (Грінч.). А то в його така сопілка була, що він нею звівів своїх скликав (Рудч.). Стоять верби по-над воду, що я їх (*которые я*) садила (Пісня). Не з гнівом і зневагою обернемось ми до панів, що кості їх (*кости которых*) взялись уже прахом (Куліш). Про що життя тим, що їм (*которым*) на душі гірко? (Куліш). Оті забивні шляхи, що ними (*которыми*) простувала Рудченкова муза (Єфр.). Що-б то такого, коли й жінку не бере (чорт), котру я зоставив на останок? (Рудч.). Задивляючись на невідомі місця, котрі приходилось переходити (Мирний). Це такі докази, котрих показати тобі не можу (Франко). Жий вже собі а вже з тою, котору кохаєш (Чуб. V). Він умовляє, щоб ти сплатив нарешті даніну, котору йому вінен (М. Рильськ.). Заплатив я великим смутком за ті розмови щирії, которі необачно посилав до вас на папері (Куліш). Хіба-ж є пани, яким гроші не милі? (Номис). З того самого Ромоданового шляху, яким ішов парубок... (Мирний). Почування, яким пронято сі вірші, вразило її надзвичайно (Грінч.). Того протесту, якого повно розліто по всьому творові (Єфр.). Ті нові почуття, яких він досі не знав, зовсім заповнили його (Крим.)]. **-рого, -рую, -рые, -рых** (*вин. п.*) – (*обычно*) що, *вм.* що його, що її, що їх; *иногда и в др. косв. п.* – що (*т. е. що без личн. мест. 3-го л.*). [Хвали матері того зятя, що я полюбила (Пісня). В кінці греблі шумлять верби, що я насадила; нема мого миленького, що я полюбила (Пісня). Все за того п'ятака що вкрав маленьким у дяка (Шевч.). Зайдю до тієї кринички, що я чистила, то може там нап'юся (Рудч.). І намітку, що держала на смерть... (Н.-Лев.). Рушниками, що придбала, спусти мене в яму (Шевч.). На ті шляхи, що я міряв малими ногами (Шевч.). Приколень, що (*вм.* що ним: *которым*) припинають (Чуб. I). Осиковий прикілок, що (*которым*) на Ордані дірку у хресті забивають (Грінч. III)]. *Книга, -рую я читаю* – книга (книжка), що я читаю *или* що я її читаю. *Надежды, -рые мы на него возлагали* – надії, що ми на нього покладали (що ми на нього їх покладали). *Через какой-то религиозный катаклизм, причины -рого ещё не совсем выяснены* – через якийсь релігійний катаклізм, що його причини ще не в'яснено гаразд (Крим.). *Он (Нечуй-Левицкий) не мало внёс нового в сокровищницу самого нашего литературного языка, хорошим знатоком и мастером -рого он бесспорно был* – він (Нечуй-Левицький) не мало вніс нового в скарбницю самої нашої літературної мови, якої добрим знавцем і майстром він безперечно був (Єфр.) *или (можно было сказать)* що добрим знавцем і майстром її він безперечно був. *Великие писатели, на произведениях -рых мы воспитывались* – великі письменники, що на

їх творах (на творах яких) ми виховувалась. *Изменил тем, в верности -рым* клявся – зрадив тих, що на вірність їм клявся (яким на вірність клявся). *С -рым (-рой), к -рому (-рой), в -рого (-рой), в -ром (-рой), в -рых, на -ром, через -рый, о -рых и т. д.* – що з ним (з нею), що до його (до нього, до неї), що в його (в нього, в неї), що в йому (в нього, в ній), що в них (їх), що на йому (на нього, на ній), що через його (через неї), що про (за) них (їх) *и т. д.* – з кот(о)рим (з кот(о)рою), до кот(о)рого (до кот(о)рої), в кот(о)рого (в кот(о)рої), в кот(о)рих, на кот(о)рому (на кот(о)рій), через кот(о)рий (через кот(о)ру), про кот(о)рих *и т. д.*, з яким (з якою), до якого (до якої), в якого (в якої), в яким (в якій), на якому (на якій), через який (через яку), в яких, про яких *и т. д.* [Тоді взяв тую, що з нею шлюб брав (Рудч.). Де-ж ті люди, де-ж ті добрі, що серце збиралось з ними жити (*с которыми сердце собиралось жить*), їх любити? (Шевч.). Що-то за пан, що в його ніщо не гниє (Номис). От виходе баба того чоловіка, що він купив у його (*у которого купил*) кабаня (Грінч. I). Козакама в Татарщині звано таке військо, що в йому були самі улани, князі та козаки (Куліш). Бачить багато гадюк, що у їх на голові немає золотих ріг (рогів) (Грінч. I). А це сап'янці-самоходи, що в них ходив іще Адам (Котл.). Далека подорож, що ти в неї збирався вирушити уранці (М. Рильськ.). А то про яку (дівчину) ти кажеш, що до неї тобі далеко? (Квітка). Се колесо, що зверху пада на його (*на которое*) вода (Номис). Нема ті дівчиноньки, що я в їй кохався (Пісня). Вхопилась руками за дошку ту, що він на їй сидів (Рудч.). Картини природи, що на їх такий із Мирного митець (Єфр.). Романи «Голодні го́ди» та «Палій» (П. Мирного), що про їх маємо відомості... (Єфр.). Дивиться в вікно – ліс: може той, що він через його йшов? (Рудч.). Там був узенький такий волок, суходіл такий, що через його хижакі свої човні переволювали (Куліш). Лиха та радість, по котрій смуток наступає (Номис). Візьму собі молоду дівчину, із котрою я люблюсь (Грінч. III). А парубки, а дівчата, з котрими я гуляв! (Н.-Лев.). Став на гілляці да й рубає ту саму гілляку, на котрій стоїть (Рудч.). Побачила, що він бере не тою рукою, на котрій перстїнь, та й випила сама ту чарку (Рудч.). В ту давнину, до котрої не сягає наша писана пам'ять (Куліш). Дивувалися Миколиній енергії, з якою він поспішається до громадського діла (Грінч.). Він (пан) знов був сильний та хитрий ворог, з яким трудно було боротись, який все перемаже (Коцюб.). Опріч юнацьких спроб, про які маємо згадки в щоденнику, але які до нас не дійшли (Єфр.); *иногда сокращенно*: що, *вм.* що в його (*у -рого*), що з неї (*из -рой*), що на йому (*на -ром*), що про неї (*о -рой*), що в них (*в -рых*) *и т. д.* [Пішов до того коня, що (*вм.* що в його: *у которого*) золота грива (Рудч.). Хто мені дістане коня, що (*вм.* що в його: *у которого*) буде одна шерстина золота, друга срібна, то за того оддам дочку (Рудч.). А де-ж тая криниченька, що (*вм.* що з неї: *из которой*) голубка пила? (Чуб. V). Чи це тая криниченька, що я воду брав? (Пісня). Дождавшись ранку, помазала собі очі росою з того дерева, що (*вм.* що на йому: *на котором*) сиділа, і стала бачить (Рудч.). Хотів він було заснуть у тій хаті, що (*вм.* що в ній *или* де: *в которой*) вечеряли (Грінч. I). Чи се тая криниченька, що голуб купався? (Пісня). У той день, що (*вм.* що в його *или* коли: *в который*) буде війна, прийдеш раненько та розбудиш мене (Рудч.). А тим часом сестра його пішла в ту комору, що брат казав їй не ходити туди (Рудч.) (*вм.* що в неї (*в которую*) брат казав їй не ходити) (Грінч.). Одвези мене в ту нору, що ти лежав там (*вм.* що в ній (*в которой*) ти лежав) (Грінч. I). Він пішов до тих людей, що (*вм.* що в них: *у которых*) води немає (Грінч. I)]. *Это человек, за -рого я ручаюсь* – це людина, що я за неї (*или сокращенно* що я) ручуюся; це людина, за котру (за яку) я ручуюся. *Это условие, от -рого я не могу отказаться* – це умова, що від неї я не можу відмовитися (від якої я не можу відмовитися). *Материя, из -рой сделано это пальто* – матерія, що з неї пошито це пальто. *Дело, о -ром, говорил я вам* – справа, що я про неї (що про неї я) говорив вам; справа, про яку я вам говорив. *Цель, к -рой он стремится* – мета, що до неї він (що він до неї) прагне. *У вас есть привычки, от -рых следует отказаться* – у вас є звички, що (їх) слід позбутися (кинутися). *Король, при -ром это произошло* – король, що за нього це сталося; король, за

якого це сталося. *Обстоятельства, при -рых он погиб* – обставини, що за них він загинув; обставини, за яких він загинув. *Условия, при -рых происходила работа* – умови, що за них (за яких) відбувалася праця. *Люди, среди -рых он вырос* – люди, що серед них він виріс. *Многочисленные затруднения, с -рыми приходится бороться* – численні труднощі, що з ними доводиться змагатися. *В -ром (-рой), в -рых, на -ром (-рой), в -рый (-рую), из -рого (-рой) и т. п. (о месте) – (обычно) де, куди, звідки, (о времени) коли, вм. що в (на) йому (в ній), що в них, що в нього (в ній), що з нього (з неї) и т. д. (т. е. сокращение придат. определит. через соотв. наречия: где, куда, откуда, когда).* [Довго вона йшла у той город, де (вм. що в йому: в котром) жив сам цар із сліпою дочкою (Рудч.). Указуючи на те дерево, де (вм. що на йому) сиділа Правда (Рудч.). Високіі ті могили, де (вм. що в них) лягло спочити козацьке біле тіло в китайку повіте (Шевч.). В Гадячому Панас (Мирний) вступив до повітової школи, де і провчився чотири роки (Єфр.). Ось і зачервоніло на тій дорозі, де (вм. що нею: по котрой) йому треба йти (Квітка). Напровадила Христю саме на той шлях, куди (вм. що на його: на котрый) пхали її соціяльні умови (Єфр.). Проклятий день, коли я народився (Крим.). Хай буде проклятий той день, коли я вродилася, і той день, коли я ступила на цей корабль (М. Рильськ.). *Красноярская тюрьма, в -рой (где) сидел т. Ленин* – красноярська в'язниця, де сидів т. Ленін («Глобус»). *Дом, в -ром я жил* – (обычно) дім, де я жив, (можно) дім, що я (там) жив. *Река, в -рой мы купались* – річка, де ми купались; річка, що (вм. що в ній) ми купались. *В том самом письме, в -ром он пишет* – у тому самому листі, де він пише (вм. що в йому він пише; в якому він пише (Єфр.)). *Страна, в -рую мы направляемся* – країна, куди (вм. що до неї) ми простуємо. *Источник, из -рого мы почерпнули наши сведения* – джерело, звідки ми засягнули наші відомості. *Положение, из -рого трудно выйти, нет выхода* – становище, де (или що, що з ним) важко дати собі раду, становище, де (или що) нема ради. *Постановление, в -рой...* – постановва, де... *Принято резолюцию, в -рой...* – ухвалено резолюцію, де... *Произведение, в -ром изображено...* – твір, де змальовано. *Картина народной жизни, в -рой автором затронута...* – картина народнього життя, де (в якій) автор торкнўся... *Общество, в -ром...* – суспільство, де... *В том году, в -ром это произошло* – того року, коли це сталося. *В тот день, в -рый будет война* – того дня, коли буде війна; того дня, що буде війна (Рудч.). *Века, в продолжение -рых шли непрерывные войны* – сторіччя, коли (що тоді, що протягом них) точилися безнастанні війни. *Эпоха, в продолжение -рой...* – доба, що за неї (що тоді, що протягом неї); доба, коли... *Эпоха, во время -рой* – доба, коли; доба, що за неї, що тоді. *Но больше всего, конечно, влияла та самая эпоха, во время -рой всё это совершалось* – але найбільше, звичайно, впливав той самий час, за якого все те діялось (Єфр.) *или (можно сказать) коли все те діялось.* *Война, во время -рой погибло так много людей* – війна, коли (що під час неї, що за неї, що тоді) загинуло так багато людей (загинула така сила людей). *Зима, во время -рой было так холодно, миновала* – зима, коли було так холодно, минула. *Тот – который – той* – що, той – який, той – кот(о)рій. [А той чоловік, що найшов у морі дитину, сказав йому (Грінч. I). *Нема того, що любила (Пісня). Два змії б'ють одного змія, того, що в його (у которого) була Олена Прекрасна (Грінч. I). Силкувався не злетіти з того шабля, на який пощастило видряпатись (Єфр.). Щоб догодити вам, я візьму собі жінку, якщо ви знайдете ту, котру я вибрав (М. Рильськ.). *Я тот, -му внимала ты в полуночной тишине (Лермонт.)* – я той, що в тиші опівнічній до нього прислухалась ти (Крим.). *Такой – который* – такий – що, такий – який (кот(о)рій). [Коли такий чоловік і з такими довгими усами, що ними (которьми) він ловив рибу (Грінч. I)]; б) *в препозитивных (предшествующих главн. предложению) придаточных предл.* – котрий, котрій (в главн. предл. обычно соответствует указ. мест. той (тот), иногда указ. мест. опускается). [Два пані, а єдні штани: котрий раньше встав, той ся і вбрав (Номис). Котрі були по селу красивіші і багатіші дівчата, ті все ждали – от-от прийдуть від Костя старости (Квітка). Котрі земляки особисто*

- були знайомі з Димінським, тих Академія дуже просить писати спомини за нього (Крим). Котрий (чума́к) корчму минає, той дома буває, котрий корчми не минає, той у степу пропадає (Чум. Пісня). Которий чоловік отця-матір шанує-поважає, бог йому милосердний помагає, котрий чоловік отця-матері не шанує, не поважає, нещасливий той чоловік буває (Дума). Дивись, котра гуска тобі показується красна, ту й лови (Грінч. I). Котра дівчина чорнобривая, то чарівниця справедливая (Чуб. V). Которая сиротина, гине (Чуб. V) (*вм. которая сиротина, та гине*)]. **-рая** птичка (*пташка*) рано запела, той во весь день молчать – котра пташка рано заспівала, тій цілий день мовчати. **-рый** бог вымочит, тот и высушит – який (котрий) бог змочив, такий і висушить (Номис); 4) (*в знач. неопред. мест.: некоторый, иной*) котрий, которий декотрий, кот(о)рийсь, який(сь); *см. Иной 2*. [А вб'є котрий у голову слово яке, – де й треба, де й не треба носитися з ним (Тесл.). Як доживе було которий запорожець до великої старости... (Куліш). Живе до котрогось часу (Звин.)]. **-рые** меня и знают – котрі (декотрі) мене і знають. *Надо бы голубей сосчитать, не пропали бы -рые* (Чехов) – слід-би голуби порахувати, не пропали-б котрі; 5) **который – который, которые – которые** (*один – другой, одни – другие: из неопределен. числа*) – кот(о)рий – кот(о)рий, кот(о)рі – кот(о)рі, який – який, які – які. [А есть такі гадюки, що мають їх (роги): у котрої гадюки бувають вони більші, а в котрих менші (Грінч. I). І чоловіки коло їх, і діточки: которий – коником грається, которий – орішки пересипає (М. Вовч.). Которих дівчат – то матері й не пустили в дружки, которі – й самі не пішли, а як й ідуть, то все зідхаючи та жалуючи Олесі (М. Вовч.). Дивлюся – в могилі усє козаки: який безголовий, який без руки, а хто по коліна неначе одтятий (Шевч.). Які – посідали на лаві, а які – стоять (Март.)].
- Который-либо** – котрийсь, которийсь, котрий-будь, которий-будь. [Не постеріг ти, щоб було лицарство в котромусь більше, ніж у других двох? (Крим.). Важко котромусь з них дати перевагу (Єфр.)].
- Который-нибудь** – котрий-небудь, которий-небудь, кот(о)рий, котрийсь, которийсь; (**-рый бы ни было**) будь-котрий, будь-которий, котрий-будь, которий-будь, (*который из...*) кот(о)рий; *см. Который 2*. [«На віщо ви силуєте?» казала котра-небудь з дочок батькові (Мирн.). Напишіть мені котра-небудь (Куліш). Той князь та до тих трьох сестер їздив гулять і думав котрусь із них сватать за себе (Рудч.). Поклав-би на місці, як пса, нехай-би зваживсь котрий, не побоявся-б гріха (Коцюб.)]. **-рый-нибудь из братьев** – котрий-небудь (котрий-будь) з братів. *Который из них должен ехать?* – **Который-нибудь** – котрий з них має їхати? – Котрий-небудь (котрий-будь). *Если бы это было, то -рый-нибудь историк упоминал бы б этом* – коли-б це було, то котрийсь історик був-би згадував про це.
- Который-то** – 1) (*какой-то*) котрийсь, которийсь; *см. Какой-то*. [Дівчата на мене гукують, – я не чую; котрась мене схибнула (*тронула*) за плечє (Г. Барв.). Котрийсь із охотників ударив його списом (М. Рильськ.); 2) (*вопр. мест.*) котрий-то, которий-то? [Чекай, закличу вовків: котрий-то тобі ззів коня? (Поділля. Дим.)]. **-рый-то час?** – **Пятый** – котра-то година? – П'ята.
- Который-угодно, Который-попало** – котрий-будь, которий-будь.
- Котофей** (*кот в сказках*) – пан Коцький. [Лисичка питає: «Що ти таке?» А він каже: «Я пан Коцький!» (Рудч.)].
- Коттедж** – коте́дж (-джу), будинок за містом.
- Котурн** (*особая античн. обувь*) – котурн (-на). [Актори ходили на котурнах (Єфр.)].
- Коты** – 1) (*валеные калоши, кенги*) ки[е]нді (-дів). [Надів на ноги кінді нові і рукавиці взяв шкапові (Котл.)]; 2) (*женские теплые полусапожки*) теплі черевіки (-ків); 3) (*деревян. башмаки для арестантов*) довбанці (-ців) (Франко).
- Котя** – котя (-тяти); *см. Котёнок*.
- Котятник**, *бот. Trifolium arvense L.* – коткі (-ків), огіро́чник (-ка).
- Котячий** – котинячий.

Ко́фе (растение, плод, напиток) – ка́ва. [Профе́сор загада́в Хвѐдорові подати їм гарячо́ї чорно́ї ка́ви (Крим.)]. **-фе** *настоящий, жолудевый, ячменный, ржаной, морковный* – ка́ва справжня (правди́ва), жолудѐва, я́чна, житня, морквяна́. **-фе-мокка** – ка́ва-мо́к[х]а, мо́к[х]ська ка́ва. **-фе** *крепкий, жидкий, черный, со сливками, по венски, по варшавски* – ка́ва міцна, рідка (тонка), чорна, вершко́ва, по-віде́нському, по-ва́ршавському. **Кушать -фе** – пи́ти ка́ву. **Пить, распивать -фе** – пи́ти ка́ву, кавува́ти; *срвн. Кофе́йничать. Людям со слабы́м се́рдцем -фе вреден* – лю́дям сла́бим на се́рце ка́ва ва́дить. **Чашка -фе** – ча́шка (*зап.* філіжа́нка) ка́ви. [Коли-б-ме́ні зранку ка́ви філіжа́нку (Пісня)].

Кофе́к – кавочка. *Не выпьете ли -фейку?* – мо́же-б кавочки випили? *Позвольте вам -фейку?* – дозво́льте вам ка́вочки?

Кофе́ин – каве́їн (-ну).

Кофе́инный – каве́їновий.

Кофе́й, см. Ко́фе.

Кофе́йная, см. Кофе́йня.

Кофе́йник – 1) (*посуда для варки кофе*) ка́вник (-ка́), ка́в'я́ник (-ка́), **-ник** *жестяной, никелированный, медный, глиняный, спиртовой* – ка́вник бляша́ний, нікльо́ваний, мідя́ний, гли́няний, спірто́вий; 2) (*любитель кофе*) ка́вник, каволю́б, каво́вич.

Кофе́йница – 1) (*посуда для хранения кофе*) кавни́чка, кавни́ця; 2) (*любительница кофе*) кавни́ця, каволю́бка, ка́вова кумця́; 3) (*гадалка*) воро́жка на ка́вовій гу́щі.

Кофе́йничать – кавува́ти, у смак ка́ву пи́ти.

Кофе́йный – ка́вовий, ка́в'я́ний. **-ный** *цвет, запах, вкус* – ка́вовий ко́лір (-льо́ру), пах, смак. **-ная** *гуща* – ка́вова (ка́в'я́на) гу́ща. *Гадать на -ной* *гуще* – воро́жити на ка́вовій гу́щі. **-ное** *заведение, см. Кофе́йня.*

Кофе́йня – каварня, (*зап.*) кав'я́рня. [В кав'я́рні було́ за́тишно (Коцю́б.)]. *Содержатель, -ница -ни* – каварни́к, каварни́ця. *Относящийся к -не* – каварни́й, каварня́ний. *Пустое времяпровождение по -ням* – каварня́не марнува́ння ча́су. *Завсегдатой -фе́ен* – каварня́ник. *Прислужник, -ница в -не* – кавар (-ря), каварка́.

Кофешенк (*Kaffeeschenck*) – ка́вовий підча́ший, дві́рський каварни́к.

Ко́фта, Ко́фточка – ко́ф[х]та, ко́ф[х]точка, (*короткая*) сачо́к (-чка́), (*безрукавка*) керсе́тка, керсе́точка, (*длинная*) бру́сла, брушля́к; *срвн. Душегре́йка, Куртка*. [Рида́ла найми́чка Хри́стя, утира́ючи напла́кані о́чі рукаво́м бру́дної, як ганчі́рка, ко́фточки (Васильч.). Тепе́р усі дівча́та в сачка́х хо́дять (Ки́ївщ.)].

Кох – ку́хар (-ря) (корабе́льний); *срвн. Кок*.

Кохинхи́нка (*порода кур*) – кохинхі́нка.

Ко́хра, зоол. *Tipula solstitialis* – моча́рка, карамо́ра.

Коцеве́йка – куци́на; *см. Кацаве́йка.*

Коча́н, см. Кочень.

Коча́ниться – (*свиваться в кочень*) кача́нитися, в голо́вкі в'язати́ся (звивати́ся, кла́стися, скла́датися, бра́тися), (*дают кочни*) викида́ти качани́.

Коча́нный – (*относящийся к кочню*) кача́нний, качано́вий, (*растущий кочнем*) голова́тий, кача́нний, (*принадлежащий кочню*) качано́вий. [А на гро́маду, хоч наплю́й, – вона́ капу́ста голова́та (Шевч.). Голова́та сала́та].

Кочевáние – кочува́ння, кочі́вля.

Кочевáть, кочѐвывать – кочува́ти. [Лю́ди, те́плих хат не ма́вши, кочува́ли по степа́х (Гри́нч.)].

Кочеви́ще – кочо́вище, кочо́вісько. [Хазáри стоя́ли свої́ми кочо́вищами у степа́х (Куліш)].

Кочѐвка, см. Кочевáние.

Кочѐвник, -ни́ца – кочо́вік, -ві́чка, кочі́вник, -ні́ця, шате́рник, -ни́ця. [Що ска́же сві́т про нас, Троя́ни? Що ми шате́рники-цига́ни(Котл.)].

Кочевой – кочовий, кочівний, (*странствующий*) мандрівний, мавдровий, мандрований, перехожий. [Починається рух у шатрах кочового народу (Франко). Це хтось із моєї братії: бідний маляр або кочовий артист (Крим). Мусіли ті невідомі нам народи жити перехожими з місця на місце скотарями (Куліш)].

Кочевряга – комиза.

Кочевряжистый – комизистий; *срвн.* **Упрямый**. [Як що дуже комизиста, то тільки в жарт (Мова)].

Кочевряжиться – комизитися, коцюбитися; *срвн.* **Ломаться, Упрямиться**. [Що-ж, коли ти все комизитишся? (Мирний)].

Кочевье, Кочевье, *см.* **Кочевание и Кочевье**.

Кочегар – кочергар (-ра), паровичник; *срвн.* **Истопник**.

Кочегарка – кочергарка, паровичня.

Кочегарный – кочергарний, паровичний.

Кочедыжник, *бот.* **Asplenium L.** – занігтиця.

Кочедык (*лапотное шило*) – верглік, криве шило.

Кочемаза, *см.* **Замарашка**.

Коченелый – кляклий, дубілий, дерев'янілий.

Коченеть – залякати, клякнути, дубіти, дерев'яніти, коліти; *срвн.* **Окоченевать**. [Важко тим нижнім верствам дубіти на мертвому дні (Франко). Вона почула, що дерев'яніє, холоне (Н.-Лев.)]. **-неть от холода** – клякнути (коліти) з холоду.

Кочень – 1) (*вилок капусты*) головка, качан, *ум.* качаня (-няти), качанчик, *соб.* качання, голов'я, *ум.* качаннячко. [І межі капустою доброю буває багацько гнилих качанів (Номис). Така гарна капуста, – отакі голов'я! (Борвенщ.)]. **-чень отдельный в куче капусты** – капуста, (*квашенный целым*) крижалка. *Поперечный кружок капустного -чня* – скрижівка капусти. *Мелкие, дряблые -чни капусты* – храбуз, храбуст (-сту). [Яка там капуста, – самий храбуз, хіба на борщ тільки й покрити (Брацлавщ.)]. *Плотный -чень* – туга головка. *Давать -чни* – викидати качані. [Ти, капусто, викидай качані! (Милор.)]. *Свиваться в -чень* – в головку в'язатися (звиватися, братися, складатися); *см.* **Кочаниться**. [Капуста в головку звивається (Коцюб.)]. *С большим -нем* – головистий, качанистий. [Щоб моя капусточка була з кореня коренистая, а із листу головистая (Номис). Капусто моя качанистая (Сл. Гр.)]; а) *см.* **Кочерыжка**.

Кочерга – коцюба, кочерга, загрибачка, (*зап.*) кутач (-ча), (*деревянная без крюка*) ожег (-га), ожиг. [Бий тебе коцюба (Звин.). За коцюбу, за лопату та й вигнала його з хати (Пісня). Постарили, брате, та чужії хати, кочерги, лопати (Пісня)]. *Ни богу свечка, ни чорту -га* – ні к богу свічка, ні к дідьку ожиг (Грінч. І); ні богові свічка, ні чортові шпичка (Приказка). *Ручка -ги* – кочержилно. [Рубай, сину, ясенину, буде кочержилно (Пісня)]. *Место для -черг у печки* – кочережник (-ка).

Кочерговый, см. **Кочерёжный**.

Кочерёжка – коцюбка, кочережка.

Кочерёжный – коцюбний, кочережний, кочерговий.

Кочерыжка – качан, качанчик.

Кочерыжный – качанний, качановий.

Кочет – 1) *см.* **Кур, Петух**. *Смирную собаку и -чет бьёт* – на похіле дерево і кози скачуть. (Приказка). *Встать в -та* – встати опівночі, встати, як перші півні співають; 2) (*уключина*) кочет (-та), кочеть (-тя), *чаще мн. ч.* кочети (-тів), гребки (-бок). [Погано гребти, бо кочети розхиталися (Сл. Ум.)], 3) (*петушин. шпора*) пагність (-гностя); *см.* **Бодец**; 4) *см.* **Флюгер**.

Кочеток – 1) півничок (-чка); *см.* **Петушок**; 2) кочеток (-тка); *см.* **Кочет 2**.

Кочеты, Кочетье – кочети (-тів).

Кочечка – 1) грудочка; 2) (*остроком*) купінка; *срвн.* **Кочка**.

Кочечный – 1) груд(к)овий; 2) купинівий, купінний; *срвн.* **Кочка**.

Кочка – 1) (*затвердевшая кучка земли, колоть*) струпак (-ка), (*соб.*) гудда. -ки – струпаки, гуддя (*ср. р.*), гудда. [Ви, пане, так заторохтіли, наче колесо по груді (Кон.). Не дорога, а струпаки (Канівщ.); 2) (*болотная, островком*) купина, (*обыкновен. уменьш.*) купінка, *соб.* куп'я (*ср. р.*), купиння. [Пнётся, як жаба на купину (Номис). Заріс той шлях куп'ям та болотом (Вірша 1791 р.); 3) (*комок*) гудка; 4) *см.* **Кротовина**.

Кочкарник – куп'я (*ср. р.*), купіння, купінник (-ку), болото купинясте.

Кочкарный, *см.* **Кочковатый 2**.

Кочковатость – 1) груд(к)уватість, грудчастість, струп(ак)уватість, струплястість (-тости); 2) купинкуватість, купинястість (-тости).

Кочковатый – 1) груд(к)уватий, грудчастий, струп(ак)уватий, струпкий, струплястий.

[Грудувата дорога, а протє їхати нічого (Сл. Гр.). Струпка дорога (Вовчанщ.). Струплястий шлях (Черніг.); 2) купинкуватий, купинястий. [Купиняста сіножать (Мирг.)]. *См.* **Кочка**.

Кочкодёр, *см.* **Кочкорез**.

Кочкообразность – 1) грудуватість; 2) купинуватість (-тости).

Кочкообразный – 1) грудуватий; 2) купинуватий.

Кочкорез – купиноріз (-різа).

Кочневый – качановий; *срвн.* **Кочанный**.

Кочующий, *прил.* – кочовий, (*странствующий*) мандрівний, перехожий; *срвн.* **Кочевой**.

Кош – 1) (*лагерь, стоянка*) кіш (*р.* коша); 2) (*плетенный садок рыбный*) кіш. [Хоч риби нема, нате вам кіш на рибу (Номис)]; 3) (*большая корзина*) кіш (*р.* коша). [У сінях стоїть кіш із борошном (Г. Барв.)]; 4) (*плетенный загон*) кошара. [Чужа кошара овець не наплодить (Номис)].

Кошанина – 1) (*трава второго урожая*) отава; 2) (*место выкошенное*) сінокіс (-коса). [Як заберемо копиці, пускайте худобу на сінокіс (Золотоніщ.)]; 3) *см.* **Кошаница**.

Кошаница (*хлеб, скошенный на сено*) – коше[а]ниця, коше[а]нина. [А жито у вас добре? – Кошениця! (Борзенщ.). Ой пшениця, кошаниця – товарів паша (Пісня)].

Кошати́на – кошатина.

Кошатник – 1) (*любитель кошек*) котолуб, котячий батько; 2) (*торгаш-меняла на кошек*) котолуп. [Хоч і котолуп, та гроші має (Номис)]; 3) (*вор, крадущий кошек*) котохват, котокрад.

Кошатница – (*любительница кошек*) котолубка, котяча мати.

Кошатничать – 1) котів водити; 2) котів лупити.

Кошатничий – 1) котолубський; 2) котолупський. *Срвн.* **Кошатник**.

Кошачий – котячий, котиний, кошечий, кітчий. [Розперезав черес (*пояс*) із котячої шкіри (Франко). Полізу на кошечі гори (*на печь*) (Борзенщ.)]. -чий хвост, *бот.* **Amarantus**

paniculatus L. – щиріця садова, диндерево, кривавник (-ку), красна трава, красне просо;

Hippuris L. – хвосняк (-ку), сосонка. -чья мята, *см.* **Котовник**. -чья петрушка, *бот.* **Cicuta**

virosa L. – віха, віх (-ху), ви[е]х, воміга.

Кошачьи, *зоол.* **Felidae** – котячі (-чих).

Кошевой (*атаман Запорожской Сечи*) – кошовий (-вого). [Ой накажі, галко, ой накажі, чорна, від кошового вісті (Грінч. III)].

Кошелеватый, *см.* **Кошельчатый**.

Кошелевый, *см.* **Кошельный**.

Кошелёк – 1) гаманець (-нця), гаман (-на) (*ув.* гаманище), капшук (-ка), калітка, (*редко*) кабза, капса, камза, киса, мошонка; *срвн.* **Кисет**; (*в виде кушака*) черес, *ум.* чересок (-ска); *срвн.* **Кушак**. [Повнісінький капшук золота й срібла (Сторож.). Тягне з твоєї кешені хустку, де гаманець з грошами зав'язаний (Квітка). Де оком не доглянеш, там калиткою доплатиш (Приказка). Кабза грошей добра (Сл. Гр.). Мабуть не мала й камза перепала? – Та буде з нас, – одказує Чіпка, витягаючи гаман з кешені (Мирний). В кого віл та коса, в того й грошей

киса́ (Номис)]; 2) *бот.* **Capsella Bursa pastoris Moench** – вінчики, гірчак (-ка), горобінець (-нця), дика гречка, зозульник, калитник, черевичник (-ка).

Кошелёчек – гаманчик, капшучок (-чка), каліточка; *см.* **Кошелёк 1**. [Лікарям – поможісь, не поможісь, а каліточка розв'язісь! (Номис)].

Кошелёчник, -нича – 1) (*мастер, -рица*) гаманчик, -ниця, капшуківий швець (*р.* шевця), виробник, -ниця гаманців (капшуків); 2) кешеньковий злодій; *см.* **Карманщик**.

Кошелёчный – гаманцевий, капшуківий, гаманний, калитковий.

Кошелистый, см. **Кошельчатый**.

Кошелюноша – міхонюша. [Хто старому, а дівчата шажок міхонюші (Шевч.)].

Кошель – 1) (*плоская сумка*) кошіль (-шеля), (*корзинка*) кошик (-ка). [Давно торба кошелем стала (Приказка)]; 2) *см.* **Котомка**; 3) (*двойной дорожный*) сакві (-ков), бесагі (-сагів); *срвн.* *Сума перемётная*. [Почепив собі сакві на плечі (Гребінка). Парубки кладуть калачі в бесагі (Федьк.)]; 4) (*пестер для носки сена, соломы*) сітка, пі[и]хтір (-ра); 5) **-шель-пояс** – чєрес (-са); 6) **-шель** *пеклевальный, мельн.* – мішок питлювальний.

Кошельковый – гаманцевий, гамановий, капшуківий, калитковий.

Кошельник, -нича – 1) кош[і]льник, -ниця, (*корзиночник*) кошикар (-ря), -карка; 2) *см.*

Кошелёчник 1.

Кошельничать – з торбами ходіти, по шматкі ходіти, ходіти на жєбри.

Кошельный – кош[і]льний, (*корзиночный*) кошиковий.

Кошельчатый – кош[і]льчастий, кошикуватий.

Кошелястый (*богатый*) – товстосум, грошовитий (-того). [Черевань був тяжко грошовитий (Куліш)].

Кошемар, см. **Кошмар**.

Кошемный – повстанний, кошємний.

Кошение – косіння, (*зап.*) кошення; *срвн.* **Косьба**. *Время -ния сена* – косовиця.

Кошенилевый, см. **Кошенильный**.

Кошениль – 1) *зоол.* **Dactylopius casti** – червєць (-вця), кошєніля, чєрчик, (*реже*) чєрвчик, (*диал.*) черч (-чи), чєрчеть (-ти); 2) (*краска*) червєць (-рцю). [Ой плахточка червчаточка, на три пальці черцю (Пісня)].

Кошенильный – чер(в)цевий, (*о цвете ещє*) чер(в)частий, кармазиновий.

Кошєный, прил. – кошєний.

Кошє[и]р – кошєр (-ру).

Кошєрный – кошєрний. [Кошєрне м'ясо]. **-ные продукты** – кошєр (-ру).

Кошєчий, см. **Кошачий**. **-чий глаз** (*драгоценный камень*) котяче око.

Кошєчка – кішєчка, кіточка, кицюня, кицюничка, киця, кицєнька, кицюся. [Діти гуляються з кішєчкою (Крим). Пішла киця по водицю та й упала у криницю (Пісня)]. *Рано пташєчка запєла, как бы -ка не с'єла* – рано пташка заспівала, як-би кітка не з'їла (Номис)].

Кошїрный, см. **Кошєрный**.

Кошка – 1) (*животное*) кішка, кітка, кицька, (*чаще употр. муж. р.*) кіт (*р.* котá). [Знову кішка до голубів лізе! (Звин.). Од мнєса вже чути, нехай коті та собаки з'їдять (Звин.)]. *Дикая -ка* – дика кішка, (*чаще*) дикий кіт. *Мех из дикой -шки* – хутро з дикого котá. **-ка мяукает** – кішка нявчить, нявкає. *Они живут, как -ка с собакой* – вони живуть, як кіт із собакою. *Между ними черная -ка пробежала* – вони глек розбили; чорний котяка поміж ними перебіг. *Знает -ка чьє мясо с'єла* – знає кішка чиє сало з'їла. *Мечется, как угорелая -ка* – бігає (кидається) як очмарілий кіт. *Живуч, как -ка* – живучий, як кішка (як кіт). **-ке игрушки, а мышке слєзки** – кішці смішки, а мишці слізки (Номис); кіт гуляє, а мишка загибає. **-ка и мышка (игра)** – кіт і мишка; гра в котá й мишку; 2) (*якорь*) ко[і]твиця, якір (*р.* якоря); *см.* **Якорь**. [Врєшті грек підняв котвицю, і чорний баркас посунув до бєрега (Коцюб.)]; 3) (*снаряд, род крюка*) рак (-ка), рачок (-чка), (*диал. рус.*) кошка. [Рачком відра

витагають, як хто впустить (Канівщ.)). *Железные -ки* – залізни раки, (для вытягивания гвоздей) лапиця; 4) (*плеть*) канчук-трійчатка; 5) бот. *Agrimonia Eupatoria L.* – парило звичайне, нечуй-вітер, зрад-зілля, реп'яшки польові, гладішник, парник.

Кошкарський, см. **Кошатничий**.

Кошкарь, см. **Кошатник 2, 3**.

Кошки – 1) (*плеть*) канчук-трійчатка; 2) бот. *Bidens tripartitus L.* – череда звичайна, гірчак (-ка), купчак дікий, чорнобривець болотяний; 3) зоол. *Felidae* – коті (-тів).

Кошкин – кішчин, кітчин, кіцьчин (-на, -не).

Кошкодав, Кошкодёр, см. **Кошатник 2**.

Кошкодёрничать, см. **Кошатничать 2**.

Кошлок (*бобрёнок*) – бобреня (-няти), підбобрік.

Кошма – тонка повсть, (*вост.*) кошма, (*отдельн. кусок*) повстіна, кошміця.

Кошмар – 1) (*ужасный сон*) кошмар (-ру), сніще, жахливий привид, (*зап.*) змора. [І страшніші, ніж сонні кошмари, ті привиддя безсонної ночі (Л. Укр.). Сон – то пусте, розвіється від сонця, а сніще річ тяжка (Дн. Чайка)]; 2) (*чудовищное событие*) страхиття. [Жахливі страхиття, що одбувалися скрізь, де пересувався Тимурленг, мають аж казковий характер (Крим.)]; 3) см. **Удушье** (*во сне*).

Кошмарный – кошмарний; страхітний.

Кошница, см. **Корзина, Кошель 1**.

Кошолка, см. **Кошель 1**.

Кошт – кошт. [Хітро, мудро та невеликим коштом (Котляр.)].

Кошуля – сорочка, (*зап.*) кошуля, ум. кошуленька. [На нім кошуля, як біль біленька (Голов.)].

Кошута, см. **Перхоть**.

Кощей, см. **Кащей**.

Кошун, см. **Кошунник**.

Кошунник – блюзнір (-ра), (*ц.-слав.*) кошунник. [Хто сей блюзнір безглуздий? (Дн. Чайка)].

Кошунница, см. **Кошунья**.

Кошунский, Кошунный – блюзнірський, (*ц.-слав.*) кошунський.

Кошунственный – блюзнірський, (*ц.-слав.*) кошунний. [Не зважаючи на блюзнірський характер співу, довго бренив у душі сумний, ніжний біль (Черкас.)]. **-венно** – по-блюзнірському, (*ц.-слав.*) кошунно. [Ви по-блюзнірському знущаетесь з усього (Грінч.)].

Кошунство – блюзнірство, богозневага, (*ц.-слав.*) кошунство. [А це-ж блюзнірство було так само, як і похорон у Крамарихи (М. Лев.). Наш падишах почув таку богозневагу (Куліш)].

Кошунствовать – блюзнити (-ню, -ніш), блюзнувати (-ную), (*ц.-слав.*) кошунити з кого.

Кошунья – блюзнірка, (*ц.-слав.*) кошунниця.

Коэффициент – коефіцієнт (-та), співчинник (-ка). **-ент** *биномиальный, угловой, многочленный, числовой, сферический* – коефіцієнт двочленовий, кутовий, многочленовий, числовий, сферичний. **-ент** *полезного действия* – коефіцієнт видатности.

Крааль – краль (-лю).

Краб, зоол. *Cancer* – краб (-ба).

Крабовый – крабовий.

Кравчий – чашник, підчаший (*ц.-слав.*) кравчий (-чого).

Краги – 1) (*накладные голенища*) гетри (-рів); 2) (*перчатки наездничьи*) краги (-аг).

Крагштейн – крагштайн, консоль.

Краденое, суц. – крадене (-ного), крадіж (-дежи), крадіжка, (*подтибреное*) хапанці (-ців).

[Крий нас боже, щоб крадене перекупать (Шевч.). З його поскидали навіть чоботи, шукаючи захованої крадіжки (Крим.). І чим він живе? Теж мабуть хапанцями (Кон.)]. **Покупать заведомо -ное** – купувати свідомо крадене. **Передерживать, укрывать -ное** – переховувати крадене. **Сбывать -ное** (*другими*) – переводити крадене. **-ное в прок не идёт** – краденим не

забагатієш; крадене на користь не йде (Кон.).

Краденый – крадений, хапаний; *см.* **Красть**. [Не їсть пан дяк гусей, бо крадені (Номис). Хоч латане, аби не хапане (Номис)].

Крадучись – крадькома, тихцем; *см.* **Красться**.

Крадывать, *см.* **Красть**.

Краевед, -дка – краєзнавець (-вця), -виця.

Краеведение – краєзнавство.

Краеведческий – краєзнавчий.

Краевой – 1) крайній, скрайній, що з краю; 2) рубіжний; 3) крайовий *и* краєвий, місцевий; *срвн.* **Край**.

Краёк – краєчок (-ёка *и* -ёчку), крайчик, кінчик. *Ложись на крайку* – лягай з краєчку.

Схватил за -ёк – схопив за кінчик.

Краугольный – наріжний. **-ный камень** – наріжний камінь (-меня). [Ця наука стала каменем наріжним (Н. Рада)].

Краешек, *см.* **Краёк**.

Кража – 1) (*действие*) крадіж (-дежи), крадіж (-дежу), крадіжка, крадіння, (*подтибривание*) хапанка. [Його судитимуть за третю крадіж (Київщ.). Щоденний крадіж (Звин.). Хіба насіння – крадіння? Набрал та й пішов (Сл. Гр.). Ей, лови його! Хапанка! – кричить видющий (Грінч. I.)]; 2) *см.* **Краденое**.

Краивать, *см.* **Кроить**.

Край – 1) (*коней, предел, рубежная полоса*) край (-аю), кінець (-нця), о́край (-аю), о́крайок (-айка), закрайок (-йка, берег (-рега), *ум.* краєчок (-ёчка *и* -ёчку), крайчик (-ка), кінчик, окраєчок (-чка); *срвн.* **Конец 1**. [Нема́ краю тихому Дунаю (Пісня). Світає, край неба палає (Шевч.). Карпо́ одсунувся на самий край призьби (Н.-Лев.). Поруч мене на краєчку всадовився якийсь п'яний чолов'яга (Крим.). На крайчику ліжка обнявшись заснули дві молоді голови (Франко). Я не силкуюся збагнути сю річ до краю (Самійл.). Замчали мене кудись на кінець села (М. Вовч.). Я льотом долетів до гайового о́краю, – нема́! (М. Вовч.). В кінець гаю, на о́крайку стояв дуб-довговік (М. Вовч.). Поставив пляшку на самому березі столу (Сл. Ум.). Надягає черкеску, обшиту по берегах срібним галуном (Мова)]. **Край одежды** – край, омет (-та). [На гаптовані омети ризи дорогої! (Шевч.)]. **Край соломенной крыши** – стріха, остріха, острішок (-шка), (*судна*) облявок (-вка). **Края сосуда, кратера и т. п.** – вінця (*р.* вінець), береги, криси (-сів), посудини, кратера. [Розбий яйце об вінця шклянки (Звин.). Кратерові вінця (береги). Глибо́ка миска з крутими берегами (Конотіпщ.). Здавалися йому крисами коло горшка або коло миски (Н.-Лев.)]. *До -ёв, до самых -ёв* – по вінця, по самі вінця. *В уровень с -ями* – ущертъ, украй. [Не наливай горщика вщертъ (Звин.). Її серце налилоса щастям ущертъ (Н.-Лев.). Злотом насиплю я човен украй (Грінч.)].

Насытанный в уровень с -ями – щертовий. [Буде щертових мірок дів'ять, а верхових вісім (Сл. Гр.)]. *Осторожно, это стакан с острыми -ями!* – обережно, в цієї шклянки гострі вінця.

Переливать через край – лити через вінця. *Течь, литься через край, -ая* – литися через вінця. [Повніі чарки всім наливайте, щоб через вінця лилося (Пісня)].

Имеющий широкие края – крисатий; *срвн.* **Широкопóлый**. *Лист с вырезными, зубчатыми -ями* – листок із вирізними, зубчастими берегами (краями).

Край болота – приболоток (-тка). *Тут тебе и край!* – тут тобі й край! тут тобі й гак! тут тобі й амінь! *Сшитый край ткани*, *см.*

Рубец. *Шов через край* – запошивка. *Шить через край* – запошивати. *Рана с рваными -ями* – рана з рваними краями. *Язва с расползшимися -ями* – виразка з розлізлими краями. *Конца -аю нет* – нема́ кінця-краю, без кінця й краю.

Стол по -ям с резьбой – стіл із різьбленими закрайками. *С которого -аю начинать пирог* – з котрого кінця починати пирога? *На реке лёд по -ям* – на річці крига край берегів. *Уже пришёл край моему терпению, а где край бедам!* – уже мені терпець урвався, а лихові кінця немає! *Он хватил, хлебнул через край* –

він перебр'яв міру, він хильну́в через міру. *На краю́ світа* – на краю́ світа, край світа. *На краю́ пропасти* – край безодні. *На краю́ гроба* – одною ногою в труні. *Он был на краю́ гибели* – він мало не загинув. *Я проехал Україну из края в край* – я переїхав Україною з кінця в кінець, я проїхав Україну від краю до краю. *На край* – (на) край. [Скажи-ж мені: де мій милий. Край світа долину (Шевч.)]. *Вдоль края* – понад, понад край, вкрай чого. [Понад шляхом ширицею ховрашки гуляють (Шевч.). Їхала пані вкрай города (Номис)]. *На краю́, с -аю, нрч.* – край, покрай, накрай, наузкрай чого, кінець чого. [Насипали край дороги дві могили в житі (Шевч.). Потім на світанні, як біляві хмари стануть покрай неба, мов ясні отари... (Л. Укр.). Жила вдова накрай села (Пісня). Наузкрай ниви курився димок (Сл. Грінч.); 2) (*ребро, грань*) руб (-ба), пруг (-га), рубіж (-бежа), ребро́, край. [Ударив рубом лінійки (Сл. Ум.). Вдарився об двері, об самий руб (Сл. Ум.). Об піл, об рубіж головою вдарилося (Пирятинщ.)]. *Край скошенный* – скісний руб (край). *Край острый (орудия, инструмента)* – гострій (-рія), ум. гострієць (-рійця); (*тупой*) хребет (-бта), рубіж (-бежа). [Ледве махала сокирою, б'ючи вже обухом, а не гострієм (Грінч.). Хребет пилки. Рубіж ножа]. *Край поперечный* – торець (-рця). [Торці клепок звичайно скісно обрізують (Бондарн. виробн.)]. *Край кристалла* – кристаловий руб. *Гора с зубчатым верхним -аєм* – гора з зубчастим хребтом. *Гора с зубчатыми боковыми -ями* – гора з зубчастими ребрами; 3) (*страна, область*) країна, край, україна, сторона, земля, ласк. країнка, країнонька, країночка, сторононька, стороночка, (*территория*) терен (-рену). [Десь, колись, в якійсь країні проживав поет нещасний (Л. Укр.). Ой, пошлю я зозуленьку в чужу країноньку (Пісня). У якому краї мене заховать? (Шевч.). Прибудь, прибудь, мій миленький, з україн далєких (Пісня). На тій прославної Україні, на тій веселій стороні (Шевч.). Долину я в чужу сторононьку шукать таланоцьку (Пісня). На чужій сторонці найдю кращу або згину, як той лист на сонці (Шевч.). Встає шляхецькая земля (Шевч.)]. *Какими судьбами вы в наших -ях?* – яким вас вітром занесло до нас? *Теплые края* – теплі краї, (*мифол.*) вирій, ірій (-ію и -ія). [Зажурилася перепілочка: бідна моя голівочка, що я рано із вирію прилетіла (Пісня)]. *Родной край* – рідний край, батьківщина; *срвн. Родина*. [Треба рятувати рідний край (Сторож.)]. *Далєкий край, дальние края* – далєкі краї, далєка сторона, далєкий край, (*метаф.*) не близький світ. [Одна, як та пташка в далєкім краю (Шевч.)]. *Чужие края* – чужина, (*ласк.* чужинонька), чужа сторона, чужа країна, чужий край. [Тяжко-важко умирати у чужому краю (Шевч.). Свій край, як рай, чужа чужина, як домовина (Приказка). Виряджала мати доньку в чужу сторононьку (Пісня)]. *По чужим -ям* – по чужих краях, по світах. [Не забував він і того, що по світах робиться, по інших сторонах (Єфр.)]. *Познакомиться с чужими -ями* – чужих країв побачити, світа побачити. [Побуває наш у солдатах, світа побачить, порозумнішає (Крим.)]. *Путешествовать по чужим -ям* – мандрувати (подорожувати) по чужих сторонах (краях). *Заморский край* – заморський край, заморська сторона, замор'я (-р'я). *Работы у нас непочатый край* – у нас праці сила-силенна; 4) (*часть говяжей туши*) край. [Товстий край. Тонкий край].

Крайисполком – крайвиконком (-му), крайовий виконавчий комітет (-ту).

Крайне, нрч. – надто, аж надто, занадто, аж-аж, край, вкрай, прикро, геть, притьмом, пробі, кінче, гвалт, гостро, надзвичайно. [Це аж надто пекуча потреба (Криж.). Мені було соромно аж-аж (Крим.). Тут край треба грошей (М. Вовч.). Книжок прикро було треба (Грінч.). Пробі треба (Сл. Гр.). А їсти притьмом хочеться (Котл.). Чи треба молотника? – Треба та ще й геть (Г. Барв.). Як зібралися до гурту члєни Думи, то виявилось, що половина їх – гостро-ліва (Стебн.)]. **-не нужное дело** – аж надто, пильна справа. **-не необходимо** – аж надто (кінче) треба, аж надто потрібно. **-не разговорчивый** – занадто балакучий (говіркий, балакливий).

Крайний – 1) (*находящ. на краю*) крайній, що з краю, (*зап.*) скрайній, (*последний*) останній [Зачну свататися з крайньою хати (ЗОЮР.)]. **-ний дом в улице** – будинок, що з краю вулиці. **-няя цена** – крайня ціна. **-ний срок** – останній (крайній) термін. **-няя пора** – крайній час,

крайня порá. [Вже крайня порá взяти до Юзі гувернантку (Л. Укр.). **-ня́я** *плоть, анат. praeputium* – припонець (-нця), припрутня, (*вульг.*) залупа; 2) (*чрезвычайный, чрезмерный*) крайній, надмірний, гострий, прикий, (*зап.*) скрайній. [З крайнім призірством (Л. Укр.). Скрайня революційна партія велá горожанську війну проти поміркованої (Азб. Ком.)]. Смертні присуди виносяться лиш в найгострішому випадку (Аз. Ком.)]. **Принимать -ние меры** – вживати крайніх (гострих) заходів, вдаватися до крайніх заходів. **Находиться в -ней нужде, -нем убожестве, в -ней нищете** – терпіти як-найбільшу (крайню) нужду, дуже бідувати, жити в великих злиднях, у великому убожестві. **-ние обстоятельства жизни** – скрутні життєві обставини (умови). **В -нем случае** – в крайньому разі. **-ня́я глупость** – надмірна дурість. **К -нему сожалению** – на превеликий жаль. **По -ней мере** – принаймні, що-найменше, (*зап.*) бодай, прецінь. [Принаймні вкупі сумували, згадавши той веселий рай (Шевч.). **Кругом** кожної роілося бодай по п'ятеро дробини (*детешек*) (Франко)]; 3) (*настоятельный, необходимый*) конечний, пильний, конче потрібний, прикий. [Але конечна є потреба заміри ва́ші знать, які вони (Самійл.). Як прийде робота прикра, то платять і по півкарбованця (Кам'янич.). **Я имею -нюю нужду (необходимость) его видеть** – у мене пильна (пекуча) потреба його бачити, мені його конче (притьмом) треба бачити. **Крайность** – 1) (*чрезмерность*) надмірність (-ности), надмір (-ру), крайність (-ности). [Не спокушається душа його нічим, і в крайність не впада він розумом твердим (Самійл.)], **Бросаться, из одной -сти в другую** – кидатися з однієї крайности до другої, з одного краю до другого. [З одного краю кидались ентузіясти правди до другого (Куліш)]. **Вдаваться в -сти** – перебирати міру, переходити (через) міру. **-сти сходятся** – крайності збігаються. **У него во всём -сти** – в нього все над міру; 2) (*необходимость, настоятельность*) конечність, скрута, скрут (-ту), пильність, пильна (пекуча) потреба, крайність, притуга. [До скруту як прийшлося, а він тоді: батечку, голубчику, не буду вже (Канівщ.). Крайність вимагала (Куліш)]. **-сть довела его до этого поступка** – він з конечности вдався до цього вчинку. **Быть в -сти** – бути в скруті. **До -сти, см. Крайне**; 3) нестатки, (крайне) убожество, убожество, злидні; **см. Нужда, Бедность. Жить в -сти** – жити в убожестві, в злиднях; 4) **защищаться до последней -сти** – оборонятися аж до самого краю, до останньої спроміги. **Решиться на последнюю -сть** – зважитися на останній засіб (крок).

Крайчий, см. Кравчий.

Крайчик – крайчик. [Крайчики важких хмар (Франко)].

Кракать, Краканье, см. Каркать, Карканье.

Краков'як – 1) краков'як (-ка). **Танцовать -вяк** – танцювати краков'яка; 2) (*житель*) краков'янин.

Краля – 1) королéва (-ви), (*редко*) краля. [Самá королéва здіймала корону (Л. Укр.). Король і краля не знали, як шанувати Колумба (Комар.)]; 2) (*красотка, красавица*) краля, ласк. кралячка, (*пров.*) дука. [Таку кралю висватали, що хоч за гетьмана, то не сором (Шевч.). Не бійся, моя кралячко! – каже дід (Сторож.). Приведу собі на нічку таку дуку, що й сказати не можна (Звин.)]; 3) (*дама в картах*) краля. [Винова (*пиковая*) краля].

Крамбамбули (настойка) – крамбамбулі (*нескл.*). [Крамбамбулі і трюхпробна (Тобіл.)].

Крамбóль, см. Карамбóль.

Крамóла – крамóла, (*зап.*) коромóла, (*волнение*) колотнеча, чváри (*р. чвар*), ворохóбня [Князі кують крамóли (Костом.)].

Крамóлить, см. Крамóльничать.

Крамóльник – крамóльник, (*зап.*) коромóльник, колотнік, ворохóбник. [«Ніякі мўки не страшні мені!» – гукає він до крамóльників (Васильч.)].

Крамóльников – крамóльників, (*зап.*) коромóльників, колотників, ворохóбників (-кова, -кове).

Крамóльница – крамóльниця, (*зап.*) коромóльниця, колотниця, ворохóбниця.

- Крамольни́цын** – крамольничин, (*зан.*) коромольничин, коло́твичин, ворохо́бничин (-на, -не).
- Крамольнича́ть** – крамоліти, (*зан.*) коромолува́ти, ворохо́бити, сіяти чва́ри, здіма́ти колотне́чу (ворохо́бно).
- Крамольни́чество** – крамольництво, (*зан.*) коромольництво, ворохо́бництво.
- Крамольни́чий, -нический** – крамольницький, (*зан.*) коромольницький, коло́тницький, ворохо́бницький.
- Крамольни́й** – крамольний, (*зан.*) коромольний, ворохо́бний. [Від таких крамольних па́ртії, що хотять вели́ких ха́ртії, я добра́ не жду (Самійл.). Так писав ворохо́бний ота́ман до донці́в і на Украї́ну (Єфр.)].
- Крамольствова́ть**, *см.* **Крамольнича́ть**.
- Крамповале́ный** – гремплюва́льний, гремпува́льний, ворсува́льний. **-ная щётка** – гремплюва́льна щі́тка.
- Крамповале́ние** (*сукна*) – гремплюва́ння, гремпува́ння, ворсува́ння (*сукна*).
- Крамповале́ть** – гремплюва́ти, гремпува́ти, ворсува́ти (*сукно*). **Крамповале́нный** – гремплюва́ний, гремпова́ний, ворсова́ний. **-ное сукно** – ворсова́не сукно́.
- Крамповщи́к** – гремпува́льник, ворсува́льник.
- Кран** – 1) (*для спуска жидкости*) крант (-та), крент. [Відкрути́ти кра́нта в самова́рі (Васильч.)]. **Кран водопротво́дный** – водогі́нний крант. **Кран возду́шный** – повітря́ний крант. **Кран гидравли́ческий** – гідралі́чний крант. **Запорни́й кран** – запі́рний крант. **Питательни́й кран** – живильни́й крант. **Пожарни́й кран** – поже́жний крант. **Предохранительни́й кран** – запобі́жний крант; 2) (*под 'ёмный*) зді́ма, звід (*р.* зводу́), лиси́ця. **Грузовой кран** – ванта́жна зді́ма. **Мостовой кран** – мостови́й звід. **Подви́жной кран** – звід рухо́мий. **Колоде́зный кран** – жураве́ль (-вля́).
- Краник** – кра́нтик, кренти́к; *см.* **Кран**.
- Краниоло́гический** – краниологі́чний.
- Краниоло́гия** – краниоло́гія, нау́ка про че́реп.
- Кранио́метр** – кранио́метр, черепо́мір (-міра).
- Кранио́метрия** – кранио́метрія, вимі́рювання чере́пів.
- Краниоско́пия** – краниоско́пія, о́гляд че́репа.
- Кра́нный**, *см.* **Крановы́й**.
- Крановщи́к** (*мастер*) – кра́нта́р (-ря́).
- Крановы́й** – 1) кра́нтови́й; 2) зді́ймови́й, зводови́й.
- Крап** – 1) (*крапление*) накра́плювання, накра́плення, ця́т(к)ува́ння, бри́зка́ння; 2) (*рябь, знаки на картах*) ця́т(к)ова́ння, кра́пки (-по́к), бри́зки (-зо́к); 3) *бот.* **Rubia Tinctorum L.** – ма́рена краси́льна, кра́п, кра́пка.
- Кра́пание, Кра́пление**, *см.* **Крап 1**.
- Кра́пать** – 1) кра́пати (-паю, -паеш *и* -плю, -плеш), накра́пати, бри́зкати. [До́щик кра́пле (Рудч.). До́щик бри́зкав (Чуб. III)]; 2) (*покрывать крапинами что*) накра́пляти, ця́ткува́ти, цятува́ти, бри́зкати що́; *срвн.* **Кро́пить**. [Шо́вком ви́шива́ти, злото́м накра́пляти (Голов.). Лі́стя на йо́му кра́пельсте, бу́цім хто по зеле́ному по́лю кре́йдою побри́зкав (Кон.)]. **Шулера -ю́т карты** – шу́лери накра́пляють (ця́ткують) ка́рти; 3) (*сочиться*) слези́ти, ця́пати. [Жи́виця так і слези́ть (Сл. Ум.). Кро́вцю пусти́ла, – кро́вця ця́пала (**Kolb.**)].
- Кра́пива** – 1) *раст.* **Urtica** – кро́пива; *ласк.* кро́пиво́нька, кро́пиво́чка. **-ва стре́кает** (*жалит*) – кро́пива жа́лить. **-ва стре́кучка, жгучая, U. dioica и urens L.** – кро́пива жа́люча (жеру́ча, жа́ллива, жа́лка), (*суц.*) жи́гавка, жа́лячка (-чки). [І на жа́лку кро́пиво́у моро́з бува́є (Номис). Ти, кро́пиво моя́, ти жа́лючая (Пісня)]. **-ва волшебна́я, глу́хая, Lamium L.** – глу́ха кро́пива, глуши́ця, ме́дівка. **-ва боло́тная, Lycopus europaeus L.** – драголю́б, боло́тяна кро́пива, вовко́ніг зви́чайний. **-ва водяна́я, Ceratophyllum demersum L.** – куши́р (-ру) трио́стий,

кропівка, жабу́ріння, шува́р (-ру). **-ва** *чорная, сибирская, Leonurus lanatus Pers.* – грем'янка; 2) *зоол. -ва морская* – морське серце; *срвн. Медуза.*

Крапівистий – кропів'ястий, кропівний. **-тоє місце** – кропівне місце, кропів'яста місци́на. **-тая река, пруд** – куширувата річка, кушируватий ставок.

Крапівка – кропівка.

Крапівник – 1) (*заросль*) кропів'яник (-ку); 2) *пт. Troglodytes parvulus* – кропів'янка, воло́ве о́чко, задеріхвіст, ца́рик, кра́ль, волоо́чок, крі́лик, мишачо́к (-чка); 3) *см. Опёнок*; 4) (*пригультный ребёнок*) байстри́я (-ряти).

Крапівниця – 1) (*крапивная лихорадка*) *urticaria* – кропів'янка, кропівниця, кропів'яна пропасниця, жалю́чка кропів'яста; 2) (*бабочка*) *Vanessa urticae* – кропів'янка, конча́тець (-тця).

Крапівные, *бот. Urticaceae* – кропів'яні (-них).

Крапівний – кропів'яний. **-ная лихорадка**, *см. Крапівниця. -ная малина, Cuscuta L.* – повіти́ця, привіти́ця, привіту́ха, бері́зка, кропів'яний цві́т, соро́ча пря́жа, соро́чий льо́н. **-ное семя (перен.)** – чорни́льне ко́дло, писарчу́ки, яри́жки (-жок).

Крапина – крапка, ця́та, ця́тка, ця́тина, бри́зка, ка́пка, пля́мка, *ум. ця́точка, ця́тиночка.* [На мо́рі ані чо́вна, ні ця́точки нема́ (Л. Укр.). Ні єдиної ця́тиночки, – все чи́сте й безкра́є (Грінч.). **В -ках**, *см. Крапчатый.*

Крапинка – крапочка, ця́точка, ця́тиночка. *Материя в -нки* – ма́терія в ця́точки.

Крапинний – крапковий, ця́тковий.

Крапле́ние – крапа́ння, бри́зкання чо́го чим.

Крапле́ный и Крапле́нный – на[по]кра́плений, ця́тований, ця́ткований, побри́зканий. **-ные карты крапаются под цвет рубашки** – накра́плені ка́рти ця́тують під ко́лір соро́чки.

Крапчатка (*крапчатая птица*) – зозуля́ста пті́ця, се́мена́ста пті́ця.

Крапчатость – крапча́стість, крапле́ястість, крапли́стість (-тости).

Крапчатый – крапча́стий, крапчи́стий, крапле́ястий, крапа́стий, крапо́вий, крапли́стий, ця́татий, горо́шковий, зозуля́стий, (*редко*) мушкoвий, се́мена́стий. [Ма́чок крапча́стий і повне́нький (Глі́бов). У зозу́льки крапча́сті ні́жні кві́точкі (Троян.). Лі́стя на йо́му крапле́ясте, бу́цим хто по зеле́ному полю кре́йдою побри́зкав (Кон.). Хто черво́ного поя́са прода́є, а хто крапо́вого поя́са хо́че (М. Вовч.). Дві великі́ по́душки у крапли́стих те́мних по́шивках (М. Вовч.). Хусткі повели́ся мушкoві (Борзенц.). Оту́ зозуля́сту ку́рку пійма́й (Грінч.). Се́мена́стий півник (Сл. Гр.). *Лошадь -тая (в горчице)* – гре́чкою всипаний (у гре́чці) кінь. [Коненя́ ма́ле, сухе... аж гре́чкою всі́пане (Рудч.).]

Краса́ – 1) краса́, краса́та, (*стар.*) лі́пота, *ласк. красо́нька; (пригожесть, красивая наружность)* уро́да, вподо́ба, подо́ба, *ласк. вродо́нька, вподобо́нька, подобо́нька; (роскошь)* пи́шнота, (*укра́са*) оздо́ба, окра́са. [Нащо́-ж мені краса́ моя́, коли нема́ до́лі? (Шевч.). Ой, хоч зна́йдеш з русо́ю косо́ю, та не зна́йдеш з тако́ю красо́ю (Пісня). Сво́ю красо́ньку утеря́ла (Пісня). Відчу́ти поети́чну красу́ (Крим.). Ой тяжко́ жаль мені́ русо́ї сво́єї ко́сі, красоти́ діво́цької (Метл.). Дале́ко їй було́ до старо́давньої лі́поти (Куліш). Довго́, довго́ дивува́лись на її уро́ду (Шевч.). Мо́я вро́да, як по́вная ро́жа: і на лі́ченьку рум'яне́нька, і на стану́ го́жа (Пісня). Вподобо́нькою звали: он де на́ща вподобо́нька (Г. Барв.). Як ми́лого не люби́ти, коли подо́бо́нька: сам бі́лявий, вус чо́рнявий, як у со́лоно́нька (Пісня). Кра́й тебе́ вся інша пи́шнота приро́ди ува́ги мо́єї не зве́рне (Самі́йл.). Всю окра́су жи́ття проглину́ло сло́вечко це: зра́да! (Вороний)]; 2) *бот. Amaranthus caudatus L.* – краса́, щирі́ця, щир черво́ний, щире́ць (-рцю), лі́сячі хвості́.

Краса́ва, -вка, -вочка – 1) *см. Краса́вица 1*; 2) *см. Красо́тка*; 3) *бот. Parnassia palustris L.* – бі́лозі́р (-зо́ру), ма́точник бі́лий, га́йдаї-зі́лля, боро́ць (-рця), ца́рські о́чі.

Краса́вец – краса́нь (-сня *и* -се́ня), краса́нь (-ня), вродли́вець (-вця), хоро́шун (-на́), хоро́ше́нь (-ше́ня), вродник, (*реже*) краса́к (-ка), га́рнюк, врода́й (-дая), ми́ловид (-да), *ласк.*

красунчик, вродливчик, хорошунчик, красючок (-чка). [Тяжко поранений лежить красень Київ (Н. Рада). Був це ставний красунь (Леонт.). Переробивсь на молодця укладливого, хитрого вродливця (Крим.). Мусить вродник в кого-небудь попитатися поради (Щогол.). Вбери пень, буде хорошенень (Номис). Він негарний, а брати-хорошуні (Крим.). І безбатченко, і наймит, за те красюк (Кон.). Гарнюк такий, що не списати, ані змалювати (М. Вовч.). Уродаю то й у свитині пригоже (Номис)]. **-вещ писанный** – мальований красень, писаний вродливець.

Красавица – 1) красуня, вродливиця, вродниця, хорошуля, красючка, гарнючка, краля, красочка, красоха, красітка, красуха, красовиця, (*редко*) красавица, (*пров.*) хупавка, *ум.-ласк.* красуненька, хорошуленька, кралечка, (*пров.*) хупавочка. [Красуня дівчина Параска (Кон.). За ввічливі станси, гучні мадригали вродливиці теж нагороду давали (Л. Укр.). Тихим сном навіки вродниця заснула (Щогол.). Таку кралю висватали, що хоч за гетьмана, то не сором (Шевч.). Що й казати, дівка красовиця (Звин.). Таких красивиць, як ти, на світі багато (Звин.). Красоха така! (М. Вовч.)]. **-ца щеголиха** – красуня-чепуруха. **-ца писаная** – писана красуня, краля мальована. [Та й поберемося, моя краля мальована (Шевч.)]; 2) *бот.* **-ца ночная**, *Hesperis matronalis L.* – вечірня фіялка, нічна фіялка, вечірня доба, нічна доба, вечерниці пахучі. **-ца (девица) в зелени**, *Nigella damascena L.* – чорнушка нечоса, нечесані панночки, павучки, кудринці, патлашки (-ків). **-ца, Atropa Belladonna L.** – белядона, вовчі ягоди, красавка, матриган, запридух, отруйниця.

Красавицын – красунин, уродливичин, уродничин, кралин.

Красавцев – краснів, красунів (-нева, -неве), красюків, вродників (-кова, -кове).

Красавчик – красунчик, вродливчик, хорошунчик; *см.* **Красавец.**

Красавый, см. Красивый.

Красив – красен (-сна, -сне), гарний, хорош; *прочие оттенки см. Красивый.* [Хорош коровай, та порепався (Номис)].

Красивенький – гарненький, гарнесенький, красненький, краснесенький, чепурненький *и пр., см. Красивый.* [Гарненький голосок, та чортова думка (Казка). Юпочка рябенька й сама молоденька, да яка-ж хорошая, яка чепурненька (Пісня)].

Красивенько – гарненько, гарнесенько, красненько, краснесенько, чепурненько. [Стара бабуся одягнена чепурненько (Н.-Лев.)].

Красиветь – кращати, гарніти, чепурніти, (*ещё более*) гарнішати; *см. Хорошеть.* [Лице стає мрійне, кращає (Васильч.)].

Красивёхонек, Красивёшенек – гарнісінький, краснісінький.

Красиво – гарно, хороше, красно, красовито, красітно, чепурно, лепсько; *срвн. Красивый.*

[Бачать сестру гарно вбрану (Казка). Красно в садочку (М. Вовч.). Як душі не вложив, так нарядив хороше (Номис). Чепурно зформована голова була трохи ліса (Грінч.).

Підперезався знову і пояс притягнув лепсько (Квітка)]. *Удивительно -во* – напрочуд гарно,

на диво (*на продиво*) гарно. **-во (красно) говорить** – красно мовити. [А третій не мовив

нічого, він мовити красно не міг (Самійл.)]. **-во сложённый (о фигуре)** – гарно збудований,

статурний. **-во написанный** – краснопісний; *см. Калиграфический.* **-во убраться** –

прикрасити, оздобити, причепурити, (*зеленью*) замаїти. *Что к лицу, то и -во* – що до лиця,

те й гарне. *Более -во (краше)* – гарніше, краще, чепурніше.

Красивость – гарність, красність, красовитість, вродливість (-вості); *см. Краса, Красивый.*

Красивый – гарний, красний, хороший, красивий, (*зап.*) файний, (*о внешности ещё*)

вродливий, гожий, пригожий, чепурний, красовитий, красітний, лівкий, (*фамил.*) бравий;

см. Пригожий; (прелестный, пленительный) чарівний, лепський, (*привлекательный*)

принадний, привабний, сподобний, (*щеголеватый*) чепурний, чупарний. [Гарна, як квітка

гайова (Номис). Я знав, що є у нас в селі дівчата гарні, що ся хороша, а ся краща (М. Вовч.).

Красна теорія говорить у його одно, а прикра практика вимагає зовсім іншого (Єфр.).

Жести його такі вимовні і красиві (Крим). Не родись багатий та вродливий, а родись при долі та щасливий (Номис). Така красна, коби рожа, як тополя така гожа (Пісня). Схудле чепурне обличчя було, як біль, біле (Грінч.). Ловка молодичка (Полт.). Вдовине личко красовите (М. Вовч.). Ой, паничу, паниченьку, гарний, бравий на личеньку! (Пісня). А лепський, кажуть, город (Мирн.). Кому то вже така краля не сподобна буде! (М. Вовч.). *Более -вый* – краший. [Така дівка, кажу, що кращої в селі нема: біла, повна, тіло ніжне, як панночка (Сторож.)]. *Самый -вый* – найкращий. *Удивительно -вый* – гарний напрочуд, гарний на диво (на продиво). [Вишию лишень я йому подушку гарну на продиво (Н.-Лев.). Хайка була напрочуд гарна з лиця (Н.-Лев.)]. *-вый, как картина* – гарний, як намальований (як мальований, як написаний). [А що вже гарна! Як намальована (Н.-Лев.). Ой оддайте мені та за писаря, щоб я була молода, як написана (Грінч.). Йде було собі, як мальована (М. Вовч.)]. *-вый собой, лицом* – гарний із себе, красовитий із себе, гарний з лиця, на красу гарний, на вроду гарний. [Обоє молоді, гарні із себе (Грінч.). Він був не дуже то красовитий із себе (Яворн.)]. *Становиться, стать более -вым* – кращати, покращати, краси набиратися, краси набратися, гарнішати, погарнішати, чепурнішати; *срвн. Хорошеть, Похорошеть*. [Лице стає мрійне, кращає (Васильч.). Поки Явтух, ріс та краси набирався (Свидн.). Вона вдвоє покращала (Н.-Лев.)]. *-вым делать, придавать красу, см. Красить 3*. *Не родись -сив, а родись счастлив* – не родися красен, а родися щасен (Приказка).

Красильник, -ница – 1) (*мастер, -рица по окраске пряжи, ткани*) фарбівник, -ниця; 2) (*маляр*), *см. Красильщик*.

Красильный – фарбівний, красильний, (*малярский*) фарбарський. [Фарбівний кадіб. Фарбарське приладдя]. *-ное искусство, дело, ремесло* – (*текстильн.*) фарбівництво, (*малярн.*) фарбарство. *-ная мастерская, см. Красильня. -ное дерево, см. Камвуд*.

Красильня (*красильная мастерская, текстильн.*) – фарбівня, красильня (-ні).

Красильщик (*маляр*) – фарбар (-ря), красильник.

Красильщица (*малярка*) – фарбарка, красильниця.

Краситель, техн. – барвник (-ка).

Красить, крашивать – 1) (*покрывать краской*) фарбувати, красити, малювати. [Фарбувати підлогу (Київщ.)]; 2) (*окрашивать*) фарбувати, красити, (*придавать окраску*) забарвлювати, закрашувати; 3) (*украшать*) красити (-шу, -сиш), прикрашати, закрашати, скрашати, оздоблювати кого, що. [Ліхо нікого не красить (Чуб.). Ваш поїзд бояри красять (Сл. Гр.)].

Крашенный – фарбований, пофарбований, мальований, помальований; забарвлений, закрашений; оздоблений, прикрашений.

Краситься, крашиваться – 1) фарбуватися, краситися, малюватися; 2) фарбуватися, краситися, забарвлюватися, закрашуватися; 3) прикрашатися, оздоблюватися; 4) *см.*

Красоваться; 5) *рожь -ется* – жито квітує (красується).

Краска – 1) (*красящее вещество*) фарба, краска. [Віконниці помальовані ясно-синьою фарбою (Н.-Лев.). Краски мені подарували (Комар.)]. *-ка акварельная* – акварельна (акварельова) фарба. *-ка белая* – біла фарба, білило, біль (*р. білю*). *-ка декоративная* – оздобна фарба. *Естественная -ка* – природна фарба. *Жёлтая -ка* – жовта фарба, жовтіло, жовтка. *Зелёная -ка* – зелена фарба, зелінка. *Искусственная -ка* – штучна фарба. *Керамическая -ка* – машляк (-ку). *Клеевая -ка* – фарба клейова, кольфарба. *Красная -ка* – червона фарба, червінка, червоне красило. *Малярная -ка* – фарбарська (красильна) фарба. *Масляная -ка* – олійна фарба. *Огнеупорная -ка* – вогнетривала фарба. *Типографская -ка* – друкарська фарба. *Растительная -ка* – рослинна фарба. *Сухая -ка* – суха фарба. *Скоровысыхающая -ка* – скоросохла фарба. *Синяя -ка* – синя фарба, синило. *Эмалевая -ка* – емальова (склицювата) фарба. *-ка для позолоты* – золотило. *-ка яичная* – яєчна фарба, темпера. *Писать, написать -ми* – малювати, намалювати. *-ми вырисовывать* – вимальювати, вималювати, (*о мног.*) повимальювати. *Расписывать, расписать -ми* –

обмальовувати, обмалювати, помалювати, (*о мног.*) пообмальовувати; 2) (*цвет*) барва, колір (-льору). [Де ти береш такі пишні барви, кольори блискучі (Мирн.)]. *Светлые, тёмные -ки* – ясні, темні кольори; 3) (*румянец*) краса, рум'янець (-нця). [Краска сорому кинулася в обличчя Лаговському (Крим.)]; 4) *см. Крашение. Отдать платье в -ку* – віддати вбрання красити (фарбувати).

Красковар, -ка – фарбовар (-ра), -рка.

Красковарка – фарбоварня (-ні).

Красковарный – фарбоварний.

Краскотёр – фарботерник.

Краскотёрка – 1) (*машина*) фарботёрниця; 2) (*мастерица*) фарботёрниця; 3) (*помещение*) фарботёрня.

Краскотёрный – фарботёрний.

Красненький – червоненький, червонесенький. **-кая** (*бывш. десятирублёвка*) – десятка.

Краснеть, покраснеть – (*становиться красным, алеть, багрянеть*) червоніти, почервоніти, зчервоніти, шаріти(ся), зашарі[и]тисся, паленіти, спаленіти, спа(ла)хнути, рум'яніти, зрум'яніти, (*делаться сделаться краснее*) червонішати, почервонішати, (*до багрового цвета, фамил.*) буряковіти, збуряковіти. [Небо починає червоніти (М. Вовч.). Що слово Улита промовить, так і зчервоніє (Г. Барв.). Так чудово рожі паленіли з кохання й радощі ясної (Л. Укр.). Сміялось сонце, гори й ліс, шаріючи, сміялись (Ворон.). Енея очі запалали, весь зашарівсь мов жар в печі (Котл.)]. **-неть** (*на лице*) – червоніти, почервоніти (спаленіти *и т. д.*) на виду. *Вода -нела от крови* – вода червоніла (по[з]червоніла) від крові. **-неть от какой-либо причины** – червоніти, почервоніти *и т. д.* з чого. [Почервоніла з радощів. Обличчя йому спаленіло (*фамил.* збуряковіло) з гніва (М. Грінч.)]. **-неть от стыда** – червоніти, почервоніти, паленіти, спаленіти з соромá (з сорому), (*насм.*) пекті рака (раків), *сов.* спекті рака, напекті раків. [Вона чинить се, паленіючи з сорому (Павлик). Спик він рака, як завдали брехню (Харківщ.)]. **-неть до корня волос** – червоніти, почервоніти по саме волосся. *То -неть, то бледнеть* – мінитися на виду; то червоніти, то біліти на виду. *Врёт не -нея* – бреше без соромá; бреше й оком не моргне. **Покрасневший** – почервонілий, зчервонілий, зашарілий, спаленілий, зрум'янілий, збуряковілий.

Краснётся – червоніти. [Довго-довго кров степами текла, червоніла (Шевч.). Здалека жовтіли соняшники, червонів мак (Харківщ.)].

Краснёхонек, -нёшенек – червонісінкий.

Красніна, *см. Краснота 1 и 2.*

Краснить – червоніти, фарбувати (закрашувати) в червоний колір. [Сонце променем останнім Дніпр широкий червонить (Грінч.)].

Красниться – червонітисся, фарбуватисся в червоний колір.

Красница, *см. Клюква.*

Красно́, *нрч.* – 1) (*о цвете*) червоно́, (*диал. редко*) черво. [Сонечко за гору пада, блищить вода червоно (М. Вовч.). Сонце сіда черво (Мнж.)]; 2) *см. Красиво. -но говорить* – говорити (мовити) красно, красномовно; *см. Красноречиво.* [Красно й поетично говорить (Н-Лев.)]. **-но говоришь** – красно мовиш (говориш); золоті уста маєш. *Полюби меня в черне, а в -сне и всякий полюбит* – полюби мене в сажному, а в білому й аби-хто полюбить; утри мої смажні уста, а сахарні і сам утру (Номис).

Красноармеец, Красный (*об армии*) – червоноармієць (-мійця), червонець (-нця).

[Комсомолец молоденький до червонців від'їжджав (Сосюра)].

Красноармейский – червоноармійський.

Краснобайть, *см. Краснословить.*

Краснобай – (добрий) балакун (-на), (порожній) красномовець (-вця), балаклій (-лія). [Не балаклій він, а справжній речник (Сл. Уман.)].

Краснобайка – балаку́ха, балаклі́йка.

Краснобайство – балакунство, (поро́жнє) красномовство. [Через красномовство та поезію мрійну люди не йдуть на смерть (Грінч.)].

Краснобархатник – кармази́нник.

Краснобокий – червонобо́кий. [Червонобо́кі гру́ші (Звин.)].

Краснобородка, *рыба Mullus barbatus* – барвене́на, барбу́н (-на), барбу́ля, барбу́л[н]ька.

Краснобровый – червонобри[о́]вий, червонобривець (-вця).

Краснобурий – червонобурий.

Красновато – червонясто, червонува́то.

Красноватость – червонясти́сть, червонува́тисть (-тости).

Красноватый – червонясти́й, червонувати́й, про́червонувати́й. [Червонясте та сіре ка́міння (Л. Укр.). Червонувате́ сві́тло (Н.-Лев.)].

Красноверхий – червонове́рхий. [Шапки червонове́рхі (М. Грінч.)].

Красногвардеец, -дейский – червоногвардіе́ць (-дійця), червоногварді́ський.

Красноглазый – червоноо́кий.

Красноголовик (*гриб*) – красноголо́вець (-ловця), підосі́чник (-ка).

Красноголовник, *бот. Sanguisorba officinalis L.* – родо́вик зви́чайний, сухозло́т(н)иця, ву́жаче зілля.

Красноголовый – червоноголо́вий.

Красногрудый – червоногру́дий. [Червоногру́дий снігу́р (М. Грінч.)].

Красногубый – червоногу́бий, червоноу́стий.

Краснознаменный – червонопрапо́рний.

Краснозобка, *см. Красношейка.*

Краснокожий – червоношкúрий. [Червоношкúрі інді́йці].

Краснокрыл, *пт. Phoenicopterus* – червонокриле́ць (-льця), поломи́нник, фламі́нго.

Краснокрылый – червонокри́лий.

Краснолесье – шпилько́вий (чати́нний, глице́вий) ліс.

Краснолицый – червонолі́ций (-ця, -це), червонолі́дий, черво́ний на ви́ду.

Красномордый – червономорди́й, червонопи́кий, (*о животн.*) червономорди́й.

Красноногий – червононо́гий.

Краснопёрка, *рыба Scardinius erythrophthalmus* – краснопі́рка, краснопе́ра (-рої), (г)атері́нка, чорну[о́]ха.

Краснопёрый – червонопе́рий.

Краснописец – краснопи́сець (-сця); *см. Калиграф.*

Красноречив – красномовни́й, красномове́н; промове́н; *см. Красноречивый.*

Красноречиво – красномовно́, промовисто́, прорече́исто, добромовно́, (*выразительно*) вимовно́. [Красномовно́ оповіда́в (Куліш). Ці ескізи чи не промовистіше гово́рять, аніж дуже дета́льний о́пис (Єфр.). Прорече́исто ка́зала да́лі й да́лі (Г. Барв.)].

Красноречивость, Красноречие – красномовни́сть, красномовство́, промовисті́сть, прорече́ність, прорече́исті́сть, добромовни́сть, (*выразительность*) вимовни́сть (-ности). [Го́рдий сво́ім розумом та красномовни́стю (Н.-Лев.). Тепе́р ти покажи́ сво́ю прорече́ність (Куліш). Я втрача́ю дар слова́ і всю вимовни́сть слова́ вклада́ю в о́чі, у ви́раз обличчя́ (Коцюб.)]. *Приёмы -чия* – спосо́би красномовства. *Искусство -чия* – умі́ння гово́рити красномовно́ (кра́сно, промовисто́, прорече́исто).

Красноречивый – красномовни́й, красномови́й, *суц.* красномове́ць (-вця), промовисті́й, прорече́истий, добромовни́й, (*выразительный*) вимовни́й, (*способный к речи*) промовни́й, (*кратк. фор.*) промове́н. [Наре́шті обізва́вся пан Дани́ло красномовни́й (Самійл.). Та він красномове́ць був: як почне́ було́ гово́рити, то де в його́ і слова́ беру́ться (М. Грінч.). Ви завсі́гди прорече́исті́ бува́ли – тепе́р дава́йте всі сво́ї слова́, бо гово́рити час (Грінч.). Неха́й

цифри самі говорять, їхня мова тут надто проречиста (Н. Рада). Ілюстрація занадто цікава та промовиста (Н. Рада). Треба пильно прислухатись до розмови людей тямущих і добромовних (Куліш). До всякої людини маю слово, промовен я і з цісарем великим, а з нею мовчазний (Куліш). Це занадто вимовна наука, щоб на неї не зважати (Єфр.). *Безмолвно -вий* – німопромовистий. [Бачу наші німопромовисті могили (Кон.)].

Красноречіє – красномовство; см. **Красноречивість**.

Краснорожий – червонопікий, червономордий.

Краснорыбица, см. **Краснобородка**.

Краснослов, см. **Краснобай**.

Краснословить – говорити красно, красномовити.

Краснога – 1) червоність (-ности). [Здається, буцім оця червоність міниться (Корол.)]; 2) (*на коже*) почервоніння; червонянка, пляма червона.

Красногал, бот. *Salix acutifolia Willd.* – шелюга, ше(в)люг (червоний), верболіз (-лозу), червоний.

Краснофлотец – червонофлотець (-флотця).

Красноцветный – червонобарвний, червонокольоровий, червоноколірний, (*о раст. с красным цветом*) червоц[к]вітний.

Красношейка, пт. – дурисвіт, дурілюд, дурілюдок (-дка).

Краснощекый – червонощокий, червоновидий.

Краснуха (*сыть*) – червона висипка, (*рус.*) краснуха.

Красный – 1) (*о цвете*) червоний, (*поэт., устар.*) червений, черлений. [Червона калина.

Червоне вино (Гол.)]. **Ярко -ный** – яскраво-червоний, живо-червоний, прикро-червоний.

[Губи живо-червоні (Свидн.). Хустка така прикро-червона, аж очім боляче дивитися на неї

(Харківц.)]. **Тёмно -ный** – вишневий, буряковий. **Кроваво -ный** – криваво-червоний,

кро[и]вавий. **Золотисто -ный** – червоно-золотий. **Коричнево -ный** – (*о цвете глиняной*

посуды) червіньковий (Вас.). **Окрашивать, окрасить чем-либо -ным** – червонити,

почервонити, зачервонити. [Кров червоніла пальці і стікала на землю (Коцюб.)].

Окраситься чем-либо -ным – зачервоніти, почервонітися. [Руки почервонілися вишнями

(М. Грінч.)]. **Окрашенный -ным** – почервонений, зачервонений. [Зачервонені твоєю кров'ю

(Куліш)]. **-ное знамя** – червоний прапор. **-ный цвет** – червоний колір (-льору). **-ная**

площадь – червоний майдан, червона площа. **-ная нить** (*иноск.*) – червона нитка. **-ный**

петух – червоний півень. **Пустить -ного петуха** – пустити червоного півня, підпалити.

-ный (хвойный) лес – бір (*р. бору*), шпильковий ліс. **-ная лоза**, см. **Красногал**. **-ное дерево** –

червоне дерево, магонь (-гоню). **-ная строка** (*в книге, рукописи*) – новий рядок, абзац.

Начните с -ной строки – почніть з нового рядка. **-ное яичко** – крашанка, червоне яєчко; 2)

(*о политич. убежден., партиях*) червоний. **-ная армия, гвардия** – червона армія, гвардія; 3)

(*красивый, прекрасный*) красний, (*кратк. форма*) красен (-сна, -сне). [Світе мій ясний, світе

мій красний, як на тобі тяжко жити (Пісня). Ой рясна, красна в лузі калина, а ще красніша у

Петра дочка (Колядка). Ясен та красен світ мені став, як його покохала (М. Вовч.)]. **-ная**

девица – красна дівчина (дівка, панна), (*в песнях и обрядах*) красна дівиця. [На городі верба

рясна, а в хатині дівка красна (Пісня). Зоря-зоряниця, красная дівиця (Пісня)]. **-ный**

молодец – добрий молодець. [Гей чого, хлопці, добрі молодці, чого смутні-невеселі?

(Пісня)]. **-ное лето** – красне літо. **-ное солнышко** – ясне (красне) сонечко. **-ная горка** –

проводи (-від *и реже*) -дів), провідний тиждень. [Весілля буде на провідному тижні (М.

Грінч.)]. **-ный поезд** – весільний поїзд. **-ные дни** – ясні (красні) дні, (*переносно ещё*) розкоші

(-шів). **Прошли мои -ные дни** – минули(ся) мої ясні дні, минули(ся) мої розкоші. **Чем твоя**

жизнь -на? – чим твоє життя красне (гарне)? **Не -на моя жизнь** – сумне (невеселе) моє

життя. **-ное слово** – дотеп (-пу), дотепне, прикладне слово. **Он так и сыпет -ными**

словцами – він так і сипле дотепами. **Прибавить для -ного слова** – докинути, щоб

дотепніш було, прибрехати. **-ний двор** – двір (р. двору). **-ная изба** – світлиця. **-ний угол** – покуття (-ття), покуть (-ті). *Сидеть в -ном углу* – сидіти на покутті; (*о женихе с невестой*) сидіти на посаді. **-ное окно** – покутнє вікно. **-ное крыльцо** – передній ганок (-нку). **-ний зверь** – хутрянний (смухатий) звір. **-ная рыба** – безкоста, хрящова риба, білорібиця. **-ний товар** – панський крам, -ські матерії, мануфактурна крамина. **-ний ряд** – крамний ряд, торг матеріями, мануфактурні крамниці. *Не -на изба углами, -на пирогами* – хоч нема, де й сісти, аби було що з'їсти (Приказка). *Это -ная цена* – це красна ціна (найвища, найбільша ціна). *Долг платежём -сен* – любиш позичати, люби й віддавати; яке дав, таке взяв (Приказки); 4) **-ний корень, бот.** *Anchusa officinalis L.* – воловик, воловий язик, медуниця, медуничник, краснокорінь, рум'янка, рум'яничок.

Краснянка, см. **Золототисячник.**

Красованье – красування, ум. красуваннячко. [Красувалася я в рідної неньки, а в свекрухи красуваннячко минеться (Київщ.).]

Красоваться – 1) красувати(ся), красіти, пишати(ся), пишнітися, викрашати(ся). [Тёмний гай вже забув зимування сумне і красує в зеленім наряді (Л. Укр.). І красіють запашні квітки (Грінч.). Гордая пальма пишає (Грінч.). Пишається над водою червона калина (Шевч.). Самітно в садочках пишніються тюльпани (Крим.). Калина викрашається на сонці (М. Грінч.); 2 (*о хлебных злаках*) красуватися, квітувати. [Жито почало красуватися (Київщ.).]

Красовитка – красуня, красоха.

Красовитничать, Красотничать – вихорошуватися, викрашати(ся). [Ми робимо, ми жнемо, ми в колмазі, а вони не робивши вихорошуються (Г. Барв.).]

Красовитость – красовитість (-тости), краса.

Красовитый – красовитий, красний; см. **Красивый**. **-тая весна** – красна весна. **-тый денёк** – гожа днин(к)а.

Красовуль – (*большая чарка*) красовуля. [Віпив той наперсточок, згадав ті красовулі, що він колись хилив (Н.-Лев.).]

Красовщик, -щица (торговец) – фарбар (-ря), -барка.

Красота – 1) краса, (*ласк.* красонька), красота, (*преимуш. лица*) врода, *ласк.* вродонька, (*поэтич.*) ліпота; см. **Краса**. [Нащо-ж мені краса моя, коли нема долі? (Шевч.). Оповідання не сяє ніякою мистецькою красою (О. Пчілка). Крізь новеє люстронько виглядалася, сама своїй красоньці дивувалася (Чуб.). Ой тяжко жаль мені русої своєї косі, красоти дівочької (Метл.). Дівчина чудової вроди (Грінч.). Царівна дивно-гарної уроди (Крим.). Та не одною ліпотою Маруся звісна стала всім, а більше розумом своїм (Греб.). **-та природы** – краса світова, краса природи. [Ваші очі веселить краса світова (Мирн.).] **-та слова, движений, тела** – краса слова, рухів, тіла. **-та душевная** – краса душі. *Блестать -той* – пишати красою, вродою, красувати(ся). [І по смерті вона вродою пишала (Грінч.). Вічно красує там рожа чудесна (Л. Укр.). Весело йому, легенько, і світ йому красується (М. Вовч.). **Вода -ты** (*в сказках*) – красива вода. *Придающий -ту* – що надає, додає красі (вроди), окрасний. *Эти одиноко стоящие деревья придают -ту всей окружающей местности* – ці самітні дерева надають красі всій околиці; 2) **-та тысячная, бот., см.** **Краса 2.**

Красотка – 1) красуня, красунька, краля, (*шутл.*) красоха, см. **Красавица**. [Вона – Антоха-красоха, а він – Василь-кисіль (Казка)]; 2) бот. *Polemonium coeruleum L.* – синюха.

Красоткин – красунин, красуньчин, кралин (-на, -не).

Красотничество – вихорошування.

Красотничать – вихорошуватися; см. **Красовитничать.**

Красоточка – красунечка, красуненька, кралячка, (*зап.*) красітонька. [Красуненька моя (Вороний)].

Красоуля, см. **Красовуль.**

Красочник – 1) (*делающий краски*) фарбар (-ря); 2) (*торговец красками*) фарбар.

Красочница – скринька на фарби, фарбівничка.

Красочно – барвисто, кольористо, красовито, (*ярко*) яскраво. [Рай земний, едем барвисто-пішний (Куліш). Кольористо блищить (Грінч.). В цій старій пам'яті ховалася сила побутових подробиць з минулого, які красовито розгорталися перед зачарованим слухачем (Єфр.).].

Красочность – барвістість, кольористість, красовитість, (*яркость*) яскравість (-ости). [Радіють люди й звірі, а рослини з'являються в барвістості новій (Самійл.). Могли підкупати художника своєрідною красовитістю (Єфр.).].

Красочный – 1) фарбовий, фарбляний. [Чумарка у нього, як звичайно бути їй у богомаза, завжди була замасльонена олією і заплямлена фарбовими плямами (Яворн.).] **-ная фабрика** – фарбарня. **-ная (лавка)** – фарбарня (-ні). **-ное дело** – фарбарство; 2) (*цветистый*) барвистий, барвний, пишнобарвний, кольористий, красовитий, квітчастий, (*яркий*) яскравий. [Сни барвісті (Вороний). Під твердою шкаралющою у неї виростають барвні крила (Коцюб.). Рідний степ широкий, вільний, пишнобарвний (Вороний). Яка се пишна картина буде! Які кольористі ефекти! (Грінч.). В надзвичайно яскравій формі (Єфр.).]. *Владеющий -ной речью* – красномовний; *срвн.* **Красоречивый**.

Красть, украсть – красти, украсти (украду, -деш), (*многое*) покрасти що. [Хто вміє красти, той вміє і ховати (Приказка)]. **-ть понемногу, иногда** – підкрадати, покрадати потроху, часом. **-ть лошадей** – красти, украсти, водити, вивести коні. [В середу постила, а кобилу вкрала (Номис). Пристав до злодійського товариства, водив коні, піймався, суджено й заслано на Сибір (Грінч.).] **-ть украденное** – перекрадати, перекрасти. **Крадущий** – хто краде, крадючий, крадящий. **Краденный, украденный** – крадений, украдений. **-ное добро в прок не идёт** – з краденого не забагатієш; крадене не йде в (на) користь.

Красться, крадываться – 1) (*стр. зал.*) крастися, *сов.* бути вкраденим. *У них много хлеба -тся* – у їх багато хліба крадуть (викрадають). *Они все меж собою -тся* – вони всі один в одного крадуть; 2) (*прокрадываться куда, к чему*) крастися, закрадатися, прикрадатися, скрадатися куди, до чого. [Крадеться як вовк (Приказка). От я крадусь по-під тинню до своєї хати (Шевч.). Диви, як кіт закрадається! (Звин.). Наче злодій скрадаюся у темі (Вороний)]. **Крадьясь, Крадучись** – крадцем, крадькома. [Крадцем утік з бою, до смерті злякався (Рудан.). Крадькома прийшов, мов злодій (Вороний)].

Красуля – 1) *см.* **Красавица 1**; 2) **-ля, -лька, бот.** *Tropeolum majus L.* – красоля, красулька; *см.* **Настурция**.

Красунья, Красуха – 1) *см.* **Красавица 1**; 2) **-суха, бот.** *Calla palustris L.* – образкі (-ків), білокрильник болотяний, красуха.

Красящий, прил. – фарбувальний, красільний. **-щее вещество** – фарбник (-ка и -ку), фарбовина.

Крата, Крат – раз (-зу), (*в бран. выраж., зап.*) крот(ь). [Сто сот крот його ма (Номис)]. *Сколько крат говорили тебе* – скільки разів говорено (казано) тобі!

Кратер – кратер (-ра), жерло (вулкану).

Краткая (значок) – корота (-ти).

Краткий – короткий, (*сжатый*) стіслий; *срвн.* **Короткий. -кое изложение** – короткий (стіслий) виклад. **-кое описание** – короткий (стіслий) опис. **-кое обозрение** – короткий (побіжний) огляд. **-кий слог, грам.** – короткий склад.

Кратко – коротко, коротенько, (*сжато*) стісло; *срвн.* **Коротко**. [Це можу коротко сказати (Грінч.).] *Выражаться -ко (сжато)* – висловлюватися коротко (стісло). *Изложите -ко* – перекажіть стісло.

Кратковременно – недовго, короткий час, недовгочасно.

Кратковременность – недовгість (часу), короткий (недовгий) час, недовгочасність (-ности).

По причине -сти моего пребывания здесь – з причини недовгого тут мого перебування.

- Кратковре́менный** – недовгий, недовгочасний. [Вип’єм по повній – вік наш недовгий (Номис). Короткочасний уряд Гучкова – Керенського (Азб. Ком.)]. **-ные курсы** – недовгочасні (короткочасні) курси. *Радость его была -на* – радість його була недовгочасна; радість його недовго тяглася (тривала). *За своё -ное пребывание не успел я* – за свого короткого (недовгого) перебування не встиг я.
- Краткосро́чно** – на короткий термін (строк), короткотерміново, короткостроково.
- Краткосро́чность** – короткий термін (реченець, строк), короткотерміновість, короткостроковість (-вести).
- Краткосро́чный** – короткотерміновий, короткостроковий, на короткий (малий) термін (реченець, строк). **-ное обязательство** – короткотермінове зобов’язання; зобов’язання на короткий термін. **-ный кредит** – короткотерміновий (короткостроковий) кредит. **-ные курсы** – недовгочасні (короткочасні) курси. **-ный отпуск** – відпустка недовгочасна (на короткий час).
- Кратко́сть** – короткість; (*сжатость*) стислість (-ости). **-кость времени** – короткий (малий) час. **-кость изложения** – стислість викладу (переповідання). **-кость слога, грам.** – короткість (корота) складу.
- Кратно** – кратно.
- Кратное, мат.** – многократъ (-ти), кратне число.
- Кратность** – кратність (-ности).
- Кратный, мат.** – кратний. **-ное число, отношение** – кратне число, відношення. *Три -но девяти* – три кратне дев’ятьом.
- Кратчайший** – найкоротший. **-ший путь** – найкоротший шлях, -тша путь.
- Крах** – крах (-ху), банкрутство, збанкрутування. [Банкрутство другого Інтернаціоналу (Азб. Ком.)].
- Крахмал** – крохмаль (-лю).
- Крахмале́ние** – (*беля*) крохмалення, накрохмалювання (білізни).
- Крахмали́стый** – крохмалистий.
- Крахмали́ть, накрахмали́ть** – крохмалити, накрохмалювати, накрохмалити, (*о мн.*) понакрохмалювати, покрохмалити що. **Накрахмале́нный** – накрохмалений, (*о мн.*) покрохмалений.
- Крахма́льный** – крохмалевий. **-ный завод** – крохмальня (-ні).
- Крахма́льщик, -ца** – крохмальник, -ниця.
- Крачка, пт.** **Hydrochelidon leucoptera** – крячок білокрилий (білоперий), крячка білопера, морська ластівка.
- Кра́ше** – 1) (*срвн. ст. от прил. Кра́сный в знач. красивый*) (*кого, чего*) кра́щий, гарніший, вродливіший за ко́го, від ко́го, за що, від чо́го, ніж хто, ніж що. [Він мені за всіх кра́щий (Полтавщ.)]. *Сделать -ше* – прикрасити, закрасити. [Така́ го́жа, така́ ми́ла, що всі квіти прикраси́ла (Пісня)]. *Делаться, сделаться -ше* – кращати, покращати, гарнішати, погарнішати. **-ше в гроб кладут** – мов з труни встав; як з хреста знятий; 2) *нрч. (лучше)* – кра́ще, лі́пше, гарні́ше.
- Кра́шение** – фарбування, красіння.
- Кра́шеніна** – вибійка синя, (*полосатая*) тяжіна (-ни).
- Кра́шенінный** – вибійчаний, тяжиновий. [Сині вибійчані штани́ (Харківщ.). Тяжино́ві штани́ (Звин.)].
- Кра́шенный** – фарбований, кра́шений.
- Кра́шивать, см. Кра́сить.**
- Краю́ха, Краю́шка** – 1) (*горбушка хлеба*) окраєць (-йця), крайчик, цілушка; (*ломоть*) луста, палустень (-сня), партика (хліба); 2) (*горбыль*) обапіл (-пола), обапілок (-лка).
- Креату́ра** – креатура, витвір (-вору). *Ваша -ра* – ваша креатура; *см. Ставленник.*

Кревет, Креветка, зоол. – кревета, креветка.

Кредит – 1) (*платежеспособность чья*) кредит (-ту) чий, (*доверие к кому*) кредит чий, віра, довіра до кого. [Тепер кредит мій чи моя повага стоїть у Римі на слизькому ґрунті (Куліш)]. *Его -дит несколько упал* – його кредит підупав, занепав. *Потеря -та* – утрата кредиту, довіри. *Он потерял всякий -дит в моих глазах* – я зовсім утратив віру до його. *Его -дит плох* – його кредит не високо стоїть (не багато варт). *Нет ему -дита* – нема йому кредиту; нема йому віри; 2) **-дит** (*денежный*) – кредит (грошовий). *Открывают -дит (денежный) кому на что* – відкривати (відкрити) кредит кому на що. [Кооперативний банк відкриває кредит сільсько-господарським кооперативам (М. Грінч.). Соціалісти відкинули одностаїно нові кредити на дальшу війну (Грінч.)]. *Закрывает -дит* – закрити, припинити кредит. **-дит** *долгосрочный, короткосрочный* – кредит довготерміновий (довгостроковий), короткотерміновий (короткостроковий), кредит на довгий (на короткий) термін. **-дит** *сверхсметный* – кредит понадкошторисний, понадобрахунковий. *Мелкий -дит* – дрібний кредит. *Учреждения мелкого -дита* – установи дрібного кредиту (кредитування). *Касса мелкого -дита* – каса, дрібного кредиту (кредитування). *Касса взаимного -та* – каса взаємкредитування, взаємного кредиту (кредитування). *Брать (взять) товар в -дит* – брати (набрати, взяти) краму набір (наборг, на віру, боргом); см. **Кредитовать, -ся**. [Бо вже наборг хлоп не хоче горілоньки брати (Гол.)]. **-дит портит отношения** – кредит (боргування) псує відносини; кредит (боргування) роздружує друзів; 3) **кредит** (*в счётных книгах*) – кредит. *Занести на -дит счёта* – записати на кредит (до кредиту) рахунок.

Кредитив – 1) (*для получения денег*) кредитива (-ви) *и (рус.) кредитив (-ва)*; 2) **-тив, кредитивная грамота (посла)** – кредитива, (-ви), вірча (кредитивна) грамота.

Кредитивный – кредитивний.

Кредитка – кредитка.

Кредитный – кредитовий. **-ная кооперация** – кредитова кооперація. **-ное товарищество (общество)** – кредитове товариство. **-ное учреждение** – кредитова установа. **-ная касса** – кредитова каса. **-ный билет** – кредитовий білет. **-ная сделка** – кредитова угода.

Кредитование – кредитування, боргування.

Кредитовать – (*кого деньгами*) кредитувати когo; позичати, в позику давати гроші кому; (*отпускать в кредит товары, продукты*) давати вборг, набір, наборг, на віру, на повір кому, боргувати, вірити, навіряти, давати на кредит кому (крам, продукти). [Шинкарочка мене знає, на сто рублів навіряє (Пісня). Як станеш усім боргувати, то прийдеться без сорочки ходити (Номис)]. **-вать счёт** – кредитувати, рахунок чий.

Кредитоваться – (*деньгами*) кредитуватися, позичати гроші, позичатися, боргуватися де, в кого. **-ться, беря в кредит товары, продукты** – брати вборг, набір, наборг, на віру, на повір, на кредит (крам, продукти), боргуватися де, в кого.

Кредитодатель – кредитодавець (-вця).

Кредитор – кредитор (-ра), позичальник, позичник, віритель. [То скупий позичник допоминається довгу (Рудан.)].

Кредиторка – кредиторка, позичальниця, вірителька.

Кредиторский – кредиторський.

Кредитоспособность – кредитоспроможність, кредитоздатність (-ности).

Кредитоспособный – кредитоспроможний, кредитоздатний.

Кредо – кредо (-да, *неполносклон.*), вірую (*несклон.*).

Крез – крез (-за), багатій (-тія), багатир (-ря).

Крейсер – крейсер (-ра), (*гал.*) кружляк, кружівник (-ка).

Крейсерный – крейсеровий.

Крейсе[и]рование, Крейсе[и]ровка – крейсування, кружляння, кружання морем.

Крейсе[и]ровать – крейсувати, кружати, кружляти морем.

Кре́йсерство – крейсува́ння.

Кре́йцер (*монета*) – крайца́р, (*гал.*) грайца́р (-ра). *Монета в 1/2 -ра* – піняз, пінязо́к (-зка́) (Угор.). *Монета первоначально в шесть, а потом в десять -ров* – шістка, (*диал.*) шу́стка. [Брав за то дві шу́стці на горілку (Стефан.)].

Крекинг, *техн.* – крекі́нг (-га).

Крем – кре́ма, (*рус.*) крем (-ну).

Крематорий – крематорі́й (-рію), трупопальня.

Кремація – крема́ція, спалюва́ння (трупу, -пів).

Креме́нь, *минер.* – кремі́нь (-меня и -меню), (*соб.*) кремі́ння; *один кусок -ня* – кремені́на. *Урочище, изобилующее -нями* – кремені́ця. *Делаться твёрдым, как -ме́нь* – крем'яні́ти, кремні́ти. *Это не человек, а -ме́нь* – то не людина, а кремі́нь (криця: *сталь*). *Высека́ть огонь -не́м* – кресати о́гнь, *сов.* викресати о́гню. [Один став кресати, щоб кашу варити (Сніп)].

Кремешёк – 1) (*для высекания огня*) креміне́ць (-нця́), кремі́нчик, кременьо́к (-нька́), кресю́к. [Це по-московському бу́де кремі́нь, а по-нашому кресю́к (Золотон. п.)]; 2) (*камешек или черепочек для игы*) крейма́х, кремня́х (-ха), креймашо́к, кремняшо́к (-шка).

Кремлёвский – кремлі́вський.

Кремлёвый и Кремлевой – кремле́вий. **-вое дерево** – де́рево-тверді́ня.

Кремль – (внутренняя крепость) форте́ця, за́мок (-мку), (*греч. и визант.*) акро́піль (-полю), (*рус.*) кремль (-млю). *Московский Кремль* – московський Кремль.

Кремляк – (*о человеке твёрдого характера*) кремі́нь (-меня).

Кремневатый – 1) (*похожий на камень*) кременюва́тий, кременува́тий; 2) *см.* **Кремнистый**.

Кремнёвый и -мневой – кремі́нний, крем'яни́й. [Я на гору круту крем'яную бу́ду ка́мінь важкий підійма́ть (Л. Укр.). Ой ти, горо кремі́нная (Пісня)]. **-вое ружьё** – кремені́вка.

Кремнезём – кремі́нка.

Кремний, *хим.* – кремі́ній (-нію).

Кремнистый – креме[і]ні́стий, креме[і]ня́стий, кременува́тий. [Го́ри креміні́стії (Звин.). Кременува́та ба́лка, – ні лісу, ні трави (Яворн.)]. **Путь -тый** (*в перен. знач.*) – шлях порослий тернами, терни́стий шлях.

Кремняк – кремі́нь (-меня), кременю́ка.

Кремовый – кремо́вий.

Кремортартар – креморта́ртар (-ра), ви́новий ка́мінь.

Крен, *морск.* – хил, нахі́л (-лу), крен (-ну).

Кренгель, *морск.* – кренге́ль (-гля).

Кренгование судна, *морск.* – перехіля́ння на́бік, кренгува́ння судна́.

Кренговать судно – (*для починки*) перехіля́ти на́бік, кренгува́ти судно́.

Кренделевый – крендльо́вий.

Кренделёк – кренделе́к (-ка).

Крендель – кренделе́ль (-для и -деля), (*пров.*) гу́тель (-гля).

Крендельщик, **-ца** – кренделе́льник, -ни́ця.

Крензель (*алмаз у стекольщиков*) – алма́з (-зу).

Кренистый, Кренливый – (*о судне*) хитли́вий, переки́дистий, не держки́й, хилю́чий.

Крени́ть, -ся, накрени́ть, -ся – (*о судне*) нахіля́ти, -ся, нахі́лити, -ся, перехіля́ти, -ся, перехі́лити, -ся на́бік.

Креозот – креозо́т (-ту).

Креозотовый, Креозотный – креозо́товий.

Креол, **-лка** – крео́л, -лка.

Креолин – крео́лін (-ну).

Креольский – крео́льський, (*пренебр.*) крео́лячий.

Креп – креп (-пу).

Крепильщик – кріпільник, закріпник (-ка), скріплювач; (*шахты ещё*) цямрувальник [Цюкала сокіра кріпільникова (Ледянка)].

Крепительный – 1) (*укрепл. силы*) покріпний, кріпучий. [Горілка покріпна юнацька (Куліш). Оце горілка: і смаковита, і кріпуча (Кон.)]; 2) (*о лекарстве*) закріпний, запирущий.

Крепить – 1) (*укрепляют силы, здоровье и т. п.*) зміцняти, зміцнювати, крі[е]пити. [Віра кріпила завзяття (Маковей). Вже-б і помер, та зміцнює мене надія вас побачити (М. Вовч.)]; 2) **-пить железными полосами болтами, гвоздями и т. п.** – скріпляти, скріплювати, стягати залізними штабами, швореннями (шрубам), цвяхами *и т. п.* **-пить нитку** – закріпляти нитку. **-пить паруса** – ключувати вітрила. **-пить имущество за кем** – закріпляти майно за ким. **-пить подписью** – скріпляти підписом. **-пить желудок** – твердити, скріпляти, запирати, заколоджувати шлунок. [Сливи не твердять шлунок, а груші твердять (Чернігівщ.). Добрий борщ оскомистий приставляє, живіт козаків скріпляє (Чуб. V)].

Крепиться – крі[е]питися, (*изо всех сил*) крі[е]питися всіма силами. [Всіма силами крепила, щоб не заплакати (Київщ.)].

Крепка – кріп(л)іння, скріплення, скріплювання.

Крепкий – (*прочный: о ткани, постройке, дереве и т. п.*) міцний, кріпкий, тривкий, дебелий, кремезний, крем'язний, (*выносливый: о нервах, здоровье*) міцний, кріпкий, тривкий. [Сукно таке міцне, що й зносу йому не буде (Київщ.). Потрібно насамперед наукового знаряддя й тих тривких підвалін, що дає позитивне знаття (Єфр.). Тесляр колісочку дебілу майструє в сінях (Шевч.). Віхор стане у крем'язних дубів коліна гнути (Куліш). У мене здоров'я тривке: ніколи не хворію (Канівщ.). Світа ще кріпка, ще осінь переходжу в їй (Київщ.)].

-кое телосложение – міцна (дужа, кремезна) будова тіла, міцна (дужа, кремезна) статура в кого. [Будова тіла міцна, кремезна (Н.-Лев.)]. **Человек -кого сложения** – людина міцної (дужої, кремезної) будови (статури), міцного (дебелого) складу. **-кий человек** – людина при здоров'ї, людина кремезна (міцна, кріпка, дужа, дебіла, міцносіла, заживна). [Дід Дорощ був старий, але ще кремезний чоловік (Грінч.). Іще кріпкий чумаць був (М. Вовч.). Гафійка стояла міцна, запалена сонцем (Коцюб.). Там такий ще дебелий дід, що їсти не проситиме: сам собі заробить (Бердянщ.)]. **-кая фигура, -кие руки, ноги, плечи** – міцна (кремезна, дебіла, дужа, заживна) постать, міцні (кремезні, дебілі, дужі) руки, ноги, плечі. [Кругла, заживна постать (Л. Укр.)]. **Он ещё -пок на ногах** – він ще міцний (твердий) на ноги. **-кое здоровье** – міцне здоров'я. **-кий ум** – міцний (дужий) розум. **-пок на ухо кто** – недочуває хто, глухенький, приглухуватий, тугий на слухи хто. **-кий на язык** – цупкий на язик, мовчазний, мовчун (-на). **-кий на деньги** – скупий, твердий на гроші. **-кий в слове** – держкий на слово. **-кий сон** – міцний (сильний, (*провинц.*) товстий) сон. [Натомившись, спав твердим, міцним сном (М. Левиц.). Спить товстим сном (Рудч.)]. **-кий мороз, холод** – цупкий (лютий, сильний) мороз холод. [Холодом повіяло цупким (Грінч.)]. **-кий снег, лёд** – твердий (держкий) сніг, лід. **-кий камень** – твердий (міцний) камінь. **-кий (о фруктах, плодах)** – ядерний. [Ядерний огірок. Ядерні яблука – довго пролежать (М. Грінч.)]. **-кая водка, вино, чай** – міцна горілка, міцне вино, міцний (густий) чай. **-кие напитки** – міцні (п'яні) трунки. **-кий табак** – міцний (лютий, сильний) тютюн. **-кая стража** – пильна (гостра, сильна) варта, сторожа. [Повели його за гострою вартою (М. Грінч.)]. **-кое слово** – круте слівце, (*похабность*) гниле слово. **-пок задним умом кто** – по шкоді мудрий хто. [Лях мудрий по шкоді: як покрали коні, став кінницю замикаєти (Приказка)]. **Думать -кую думу** – дуже (тяжко, глибоко) замислюватися про що, сильну думу думати про що. **Довольно -кий** – міцненький, кріп(к)енький, дебіленький. [П'яненький, а в ногах таки кріпенький (Сніп). Копик він кріпкенький (Греб.)]. **Более -кий** – міцніший, кріпший, дебіліший, покріпший. [Будем на невольників покріпші пуга надівати (Март.)]. **Очень -кий** – міцненький, кріпненький, дебіленний. **Становиться, стать крепче** – дужчати, подужчати, міцні(ша)ти,

по[з]міцніти, поміцнішати, дебелишати, подебелишати, умоцьовуватися, умоцюватися, замоцюватися. [Мед (*напиток*) як довго постоїть, то вмоцюється (Борзен.)].

Кре́пко – (*сильно*) міцно, цупко, кріпко, сильно, (*хорошо*) добре, (*прочно*) міцно, кріпко, трівко, дебіло. [Він її пригорну́в до серця міцно (Квітка). Глядіть-же, цупко прикруті́те (Котл.). Добре били (Шевч.). Поши́то міцно (М. Грінч.). Дебіло зроблена ряма (Грінч.)]. **-ко** *обня́ть* – міцно (тісно) обняти. **-ко** *св'язать* – міцно (тісно, щільно, цупко) зв'язати. **-ко** *держать* – цупко (міцно) держати когось, що. **-ко** *схватиться за что* – міцно (цупко) схопитися за що, вчепитися чого. **-ко** *задуматься* – дуже (тяжко, сильно) замислитися про що. **-ко** *спать, уснуть* – спати, заснути міцно (твердо, цупко, добре, тяжко, здорово), заснути міцним (твердим) сном. [А дівчина тверденько заснула і не зчу́лась, як нічка мину́ла (Чуб.). Тяжко заснула в житях на межі (Олесь)]. **-ко** *спится кому* – добре (міцно) спиться кому. **Встать -ко на ноги** – стати твердо на ноги. **-ко** *стоять* – твердо (міцно) стояти. [Твердо гордий дуб стоїть (Грінч.)]. **-ко** *стоять за свои права* – твердо стояти за свої права (за своїми правами). **-ко** *закрыть глаза* – тісно (щільно, міцно) заплющити (стулити) очі. **-ко** *ударить (выругать) кого* – дуже (тяжко, кріпко, здорово) ударити (вилаяти) когось. **-ко** *хочется* – дуже (тяжко) хочеться кому, кортить когось, кому. *Жить -ко* – жити скупко (скна́ро). **-ко** *держаться своего мнения* – твердо (міцно) триматися своєї думки. **-ко** *пьян был* – дуже (тяжко, здорово) п'яний (напитий) був, п'янений був. **-ко-накрепко** (*сильно*) – міцно-преміцно, дуже-предуже. **-ко-накрепко** *запер дверь* – добре замкнув двері. **-ко-накрепко** *запретили мне делать это* – суворо-суворісінько заборонено мені це робити. **Кре́пче** – міцніш(е), цупкіш(е), дебелиш(е), кріпше, лучче. [Що-дня тісніш, міцніш стискає нас мов обручем зо сталі лядська сила (Грінч.). Жіноче царство стоїть кріпше над усі царства (Куліш). А його притискає ще лучче (Звин.)]. *Довольно -ко* – міцненько, кріп(к)енько, дуженько, тривкенько, дебелинько. [А рака кріпенько держить (Стор.)].

Крепковато – міцненько, кріп(к)енько, тривкенько.

Крепковатость – міцність, тривкість (-ости).

Крепковатый, Крепонький – міцненький, кріп(к)енький, тривкенький, дебелинький; (*о табаке шутиливо*) кріпачок (-чку), дерунець (-нця).

Крепкоголовый – міцноголовий, (*переносно*) дурноголовий.

Крепкодушный – міцний духом.

Крепколобый – твердолобий, кріпколобий, твердочолий, (*суц.*) твердолоб (-ба), (*переносно*) дурноголовий. [Безглуздий, кріпколобий (Куліш)].

Крепкоуздый – (*о лошади*) твердоуздий, короткоуздий.

Крепление – зміцнювання, скріплювання чого, (*предмет*) кріплення (-ння).

Крепнуть – 1) (*становиться крепче, сильнее*) міцні(ша)ти, зміцнятися, дужчати, дужати, в силу вбиватися, набирати(ся) сили, зростати на силах, кріпшати, кріпнути, потужніти, підживати, дебелишати. [Горпина стає сміліша, голос міцніє (Франко). Словесна творчість міцнішає й дужчає (Єфр.). Збирається сила, росте, зміцняється (Коцюб.). Згукі дужчали, виростали, потужніли (Корол.). Життя дома заспокоїло хлопця і він видимо дебелишав (Яворн.). Саме тоді починав у силу вбиватись революційний рух (Єфр.)]; (*о морозе, ветре*) дужчати, кріпшати, (*о спиртных напитках*) міцні(ша)ти, кріпшати; 2) (*после болезни*) дужчати, здоровіти, здоровшати, сили набиратися; у силу вбиватися, остербувати, оклігувати; 3) (*делается тверже*) тужавіти, тугшати, тверднути, твердішати. [Масло твердне (тужавіє) на морозі (Київщ.). Грязь від морозу тугшає (Сл. Гр.)].

Креповый – креповий.

Крепон – крепон (-ну).

Крепонький, см. **Крепковатый**.

Крепостить – крі[е]пачити когось.

Крепостная, *суц.* – 1) (*крестьянка*) крі[е]пачка, паншанка, піддана (-ної), підданка (-ки); 2)

см. **Крепость 3.**

Крепостник – крі[е]пачник, оборонець (прихильник) крі[е]пацтва, панського права, панщанник.

Крепостница – крі[е]пачниця, панщанниця, оборонниця (прихильниця) крі[е]пацтва.

Крепостнический – крі[е]пачничий, крі[е]пачницький, панщанничий.

Крепостничество – 1) (*состояние*) крі[е]пацтво; 2) (*направление*) крі[е]пачництво, панщанництво.

Крепостной – 1) (*относящийся к крепости*) фортечний, фортеційний, замковий.

[Вимальовувалися на блакитному небі похмурі кінчасті башти фортечні (Загірня)]. **-ной гарнизон, стража** – залога; 2) (*относ. к крепостной зависимости, праву и т. п.*),

крі[е]пацький, панський, панщанний, панщизняний, підданський. **-ное право** – панське право, панщина, крі[е]пацтво, кріпаччина. [Тоді ще було панське право. Боротьба з

кріпачством була завданням цілого життя у нашого Кобзаря (Єфр.). Минулася кріпаччина і щаслива доля панська (Яворн.). *Во время -ного права* – за панського права, за панщини, за

крі[е]пацтва, за часів панщанних, панщизняних. *Отмена -ного права* – скасування (знесення) крі[е]пацтва (панщини). **-ное состояние, -ная зависимость** – крі[е]пацтво,

панщина, підданство, неволя крі[е]пацька. [Мужика віддано панові в кріпачество (Грінч.).

Панщина поклала на Кайдашеві свій напечаток (Н.-Лев.). Та й сама неволя кріпачька тут давніше вкоренилась (Єфр.); 3) **-ной, суц.** (*крестьянин*) – крі[е]пак (-ка), панський (-кого),

панщанний, панщанин, підданий, підданець (-нця). **-ные люди** – крі[е]паки, піддани (-дан), (*собир.*) підданство, панщина. [Був він син звичайного кріпака, чи як там звали – панського

підданого (Свидн.). Чи того-ж я сподівалась, ідучи вільна за панського (М. Вовч.). Панські підданці (Сл. Гр.). Опріч сих привілейників, усі інші міщани були до старости мовби

підданство до пана (Куліш)]. *Сын -ного* – крі[е]паків (крі[е]пацький) син, син крі[е]пака. *По происхождению он был -ной* – він був крі[е]пак з роду; він був з роду кре[і]пацького.

Свойственный, принадлежащий -ному – крі[е]пацький, панщанний. [Крепачькі душі (М. Вовч.).

Челядинський син хоч і царем зробиться, однаково своєї панщанної вдачі не позбудеться (Крим.); 4) **-ной акт, юрид.** – кріпосний акт, (*стар.*) акт твердості. **-ная пошлина** – кріпосна оплата, (*стар.*) оплата акту твердості.

Крепостца – кріпостиця, фортеційка, фортечка, замочок (-чка).

Крепость, Крепль – 1) (*состояние*) міць (*р.* моці), кріпость (-сти), (*пров.*) креп (-пу);

(*прочность*) міцність, міцнота, кріпота, держава, державо. [Якась незвичайна сміливість і

духова міць (Мирний). Може вже силу й кріпость ісходив? (М. Вовч.). Мій син такі був

здоровенький і креп був у руках у його, робити не боявся він (Катеринославц.). Для

міцности зашито двічі (Конгр. п.). Для кріпоти роблять стріхи над тином, щоб дощ не

набивав (Дінщина). Треба взяти дошку товстішу, бо з оцією тонкою держави не буде:

ніякого путнього гвіздка заб'єш (Звин.). Старі дошки, – нема в їх держави (Звин.)]. **-пость**

постройки, здоровья, вина и т. п. – міцність, кріпкість (-ости) будівлі, здоров'я, вина то-що; 2) (*укрепление*) фортеця, замок, (*стар.*) кріпость (-сти), твердиня; 3) *купчая -пость, юрид.* –

купча (*р.* -чі и -чої), купчий лист (запис). *Закладная -пость* – заставна (-ної), заставний лист.

Крепчайший – найміцніший, найкріпший *и т. п.*; см. **Крепкий.**

Крепчать – (*о морозе*) братися, дужчати, крепити, (*о ветре*) дужчати, розбиратися,

міцнішати; *срвн.* **Крепнуть.** [Брався мороз (Грінч.). Мороз крепить, шпарить (Кониськ.). А

вітер усє розбирається, – коли-б хоч стріх не покуйовдив (Харківщ.)].

Крепче – 1) (*ср. ст. от Крепкий*) міцніший, кріпший. *Он -че меня* – він міцніший за (від)

мене; 2) (*ср. ст. от Крепко*) міцніше, кріпше.

Крепыш – 1) моцак (-ка), дужак (-ка), дужинь (-женя), (*пров.*) закрепа (-пи), дєбелень (-льня).

[Моцак був чолов'яга, сили за трьох мав (Полтавщ.). Там діти закрепи, хоч якого коня, то

вдерже, а лоб йому як у вола (Сл. Гр.). Вперлися в хату дві жінки та троє дуженів-мужиків

- (Крим.); 2) (о скупом) жмікрут (-та), скнара (-ри), скупердяй (-дяя).
- Крепъ** – 1) см. **Крепость 1 и 2**; 2) (скрепа) скріплина, соб. скріплиння.
- Крѣс, Вскрѣс** – воскресіння, оживання. *Ему на -су не бывать (умрѣт)* – йому вже рясту не топтати.
- Кресать, Кресить** – кресати (-шу, -шеш).
- Кресево** – кресало, кресиво. [Узяв крѣмь, кресало та губку – викресав вогню (Харківщ.)].
- Кресельный** – фотельовий, кріселковий.
- Кресить кого** – воскресати, відживлювати когo.
- Креслице** – фотельчик, кріселко, крісельце, кріслечко.
- Кресло** – фотель (-теля), крісло.
- Кресс садовой, Кресс-салат, бот. *Lepidium sativum* L.** – хрїниця сїйна, жеруха, рижуха, креса, салатна креса. **Кресс луговой, *Cardamine pratensis* L.** – жеруха лучна, жеруха болотяна.
- Крест** – хрест (-та), (зап. иногда) криж (-жа). **Крест на перекрестке** – фіг[г]ура. *С изображением -та* – хрещатий, хрестатий. [Хрещаті давні корогви виймав (АД.). Хрестатий дукач]. *-та на тебе нет* – чи ти хреста не носиш? бога ти не боїшся. *Целовать крест кому* – присягати кому (на хресті). *Нести свой крест* – нести свій хрест; відбувати своє лихо (М. Вовч.). *Осенять -том* – хрестити, благословити хрестом; см. **Осенять 2. Лежать -том** – лежати крижем, крижувати. **Крест-на-крест** – навхрест, уперехрест. [Згорнув руки на грудях навхрест (М. Грінч.). Зв'язав мотузком уперехрест (Київщ.)]. *Меняться -тами* – мінятися хрестами.
- Крестѣнка, Крестѣц** – полукіпок (-пка). [Поскладали снопи в полукіпки (Харківщ.)].
- Крестѣц** – 1) см. **Крестѣнка**; 2) анат. – крижі (-жів), кри[я]ж (-жа), крижова кістка. [Болить у крижах. Летів ворон, сів у сірого коня на крижі, з крижа на спину, з спини на гриву (Чуб.)].
- Крестѣцкий** – крижовий.
- Крестик** – хрестик, хрещик; (зап.) крижик; см. **Крест. Вышивать в -тик** – шити хрестиками.
- Крестильница** – хрестильна, хрестильниця.
- Крестильный, Крестинный** – хрестинний. [Хрестинний хрещик. Хрестинний обід]. **-ные ризки** – крижмо. [Кума принесла на крижмо аршинів з чотири полотна (Харківщ.)].
- Крестинтерн** – Селінтерн (-ну), Селянський Інтернаціонал (-лу).
- Крестины** – (обряд и угощение) хрестіни (-стин); (угощение на второй день) похрестіни.
- Крестителей** – хрестителів (-лева, -ве).
- Креститель** – хреститель (-теля).
- Крестить, Крещать** – 1) (ребѣнка) хре[и]стити, у хрест уводити, (о восприемниках) хрестити, до хреста держати. [Він мені рідний кум: двоє дітей моїх до хреста держав (Харківщ.)]. **-тить иноверца** – вихрещувати чужовіра. **Крещенный** – хрещений, хрещений, (об иноверце) вихрещений; 2) (осенять крестом) хрестити, хрестом благословити когo, що; 3) (херить написанное) закреслювати навхрест, (ирон.) хрестити що (написане).
- Креститься, Крещаться** – 1) хре[и]ститися, хрест на себе приймати; (об иноверцах) вихрещуватися, хрест на себе приймати. **Принуждать -ться** – силувати вихрещуватися, до хреста силувати. [Князі й бояри, охрестившись, до хреста людей силували (Куліш)]; 2) (осенять себя крестом) хреститися, хреста на себе покладати, хрестом себе благословити.
- Крестишко** – хрестіна.
- Крестком** – сільком (-му), селянський комітет (-ту).
- Крестник** – хрещеник, похресник (-ка). **-ники** – хрещеники, похресники, хрещенята (-нят).
- Крестница** – хрещениця, похресниця.
- Крестничество** – похресництво.
- Крѣ[е]стный** – хрещений. **-ный отец** – хрещений батько, нанашко. **-ная мать** – хрещена мати. **-ное имя** – хрещене, хресне ім'я. **-ный сын, -ная дочь, см. Крестник, -ница. -ный**

брат, сестра – брат, сестра по хресту, хрестовий брат, хрестова сестра.

Крестный – хрестний, хрестовий. **-ный путь** – стражденна путь, хрестовий шлях. **-ный ход** – процесія. **-ное целованье кому** – присяга ко́му (на хресті), хрестне цілування. **-ное знамение** – хрест (-ста). **Освятить -ным знамением** – хрестити, хрестом благословити ко́го, що. **С нами -ная сила** – сила божа-хрестова з нами; дух свят при нас (при на́шій хаті).

Крестоватый – хрестуватий.

Крестовать – розпинати на хресті ко́го.

Крестовидный, Крестообразный – хрещá(с)тий, хрестáтий, крижовий. [Чи над лавами ще в'ється коро́гва хрещáта на́ша? (Л. Укр.). Хрещáтий барвінок. Хрестáте вирізування (*род вышивки*) (Київщ.).]

Крестовик – 1) (*серебряный рубль времен Петра I-ого*) хрестáтий карбóванець; 2) (*павук*) павук хрещáтий, павук-хрещак.

Крестовина – хрестовина, (*соб.*) хрестовіння (*ср. р.*), перехрестя (*ср. р.*). **-на воздушная** (*в трамв. сети*) – перехрестя надзёмне.

Крестовка – 1) зоол. (*лисица с бурым крестом по рыжей шерсти*) крижак (-ка); 2) (*карта трефовой масти*) жирівка, хрестівка; 3) бот. *Crucianella L.* – крижівниця, дід, старець (-рця); 4) зоол. (*мотылёк Phalaena*) – метелик полуно́чник (Сл. Ум.).

Крестовник, бот. – 1) *Senecio L.* – жовтозілля, дідик (-ка); 2) *Scrophularia nodosa L.* – ранник бульбистий, підтінник, кукулярія; 3) *Polygala amara L.* – хрестовик гіркий, польові кісточкі.

Крестовоздвиженский, см. **Воздвиженский**.

Крестовой – (*перекрёстный*) перехрестний, на́вхрестний.

Крестовый – 1) хрестовий. **-вый поход** – хрестовий (*зап.* крижацький) похід. **-вый брат** (*по крещению*) – брат по хресту, хрестовий брат; (*обменявшийся крестом*) побратім, побратімець (-мця), побратімко (-мка), названий брат. **-вая сестра** – сестра по хресту, хрестова сестра; (*обменяв. крестом*) посестра, названа сестра; 2) **-вая масть в картах** – жир (-ру), хрести (-стів). **-вый туз** – жировий (хрестовий) туз.

Крестом, *нрч.*, см. **Крестообразно и Крест**.

Крестonosец – 1) хрестonos (-са). [Він хрест на церкву знóсив, через те його й прозвали хрестonos (М. Грінч.); 2) (*участник крестового похода*) хрестonosець (-носця), (*зап.*) крижак (-ка), (*соб.*) крижацтво.

Крестonosный – хрестonosний, (*зап.*) крижацький.

Крестообразно, Крестом – на(в)хрест, наохрест, хрестно, перехрестям, уперехрест, хрещáто, крижем. [Обмахнулись два ляшеньки на́вхрест шабельками (Пісня). Вона перед бо́гом стоїть та на́вхрест ру́ки держить (Пісня). І складає собі ру́ки наохрест на груди (Рудан.). Складе́ ру́ки перехрестям (Конис.). Церква збудована крижем (Лубенщ.).]

Крестообразный, см. **Крестовидный**.

Крестопоклонение – поклоніння хрестові.

Крестопоклонник, -ница – хрестопоклонник, -ниця.

Крестопоклонный – хрестопоклонний. **-ная неделя** – середохрестний тиждень, середохрестя, середопістя, хрестці (-ців).

Крестопреступник – присягопору́шник, присяголомник.

Крестоцветный, бот. – хрестоцвітний, хрестоцвітний. **-ные**, бот. *Cruciferae* – хрестоцвіт(н)і (-т(н)их).

Крестцовый, анат. – крижовий.

Крестцы – (*перекрёсток*) перехресток (-стка); середохрестя, розпúття, роздоріжжя, розстання.

Крестчатый, см. **Крестовидный**.

Кресты – (*масть в картах*) жир (-ру), хресті (-тів).

Крестьянин – селянин, (*ирон.*) селюк (-ка), мужик (-ка), (*устар.*) посполітий (-того), (*зап.*)

- хлоп (-па), (*иногда*) чоловік (*мн.* люди), *соб.* селянство, мужицтво, поспільство, (*зап.*) хлопство. [Ой задумав селянин міщаночку брати, вона йому одказала: не вмю я жати (Пісня). Давай посполитий підводу, і греблі по шляхах гати, а козак, бач, нічого того не знає (Куліш). Пан на троні, а хлоп на ослоні (Номис). Персонажі з сієї повісти могли-б бути де хочеш, тільки не серед українського селянства (Грінч.). Людєй було – багато, а панів обмаль (Харківщ.).] **-нин казённый** – казенець (-нця). [Ми тоді козакували, – тепер уже казєнци (Конис.).] **-нин крепостной** – кри[е]пак (-ка), підданий (-ного); *см.* **Крепостной 3**.
- Крестьянинов** – селянинів (-нова, -нове), мужиків (-кова, -кове), (*зап.*) хлопів (-пова, -пове).
- Крестьянка** – селянка, (*ирон.*) селючка, мужичка, (*зап.*) хлопка. [Де такі відано, щоб пан та з селянкою одружився? (Харківщ.).] **Крепостная -ка** – кри[е]пачка, піддана (-ної).
- Крестьянкин** – селянчин, мужиччин, хлопчин.
- Крестьянский** – селянський, мужицький, мужичий, (*устар.*) посполитий, (*зап.*) хлопський. [Оповідання з селянського життя (М. Грінч.). Про мужичі інтереси говорилось (Грінч.). Бувало дають ляхам одєжу мужицьку (Драг.). *От -кой работы не будешь богат, а будешь горбат* – з селянської роботи не забагатієш, а згорбатієш. *По -ски* – по-селянському, по-мужицькому, (*зап.*) по-хлопському. [У їх усє по-панській, а в нас усє по-мужицькому (М. Вовч.).]
- Крестьянство** – 1) (*быт крестьянский*) селянство, мужицтво. [Та в селянстві, самі знаєте, нема коли з дїтьми дуже панькатися (Дніпропетр.). Та ми у мужицтві і без краму обїдемось, нехай вони без хліба спробують (Бердянщ.); 2) (*соб.*: *крестьяне*) селянство, мужицтво, (*устар.*) поспільство, (*зап.*) хлопство.
- Крестьянствовать** – мужикувати. [Був солдатом, тепер мужикує (Крим.).]
- Кретин, -тинка** – кретин (-на), -тинка.
- Кретинизм** – кретинізм (-му).
- Кретон** (*полотно*) – кретона (-ни).
- Крехтение, Крехтеть, см. Кряхтение, Кряхтеть.**
- Крехтун, -нья** – крєкотень (-тня), крєктун (-на), крєктуха.
- Кречет, пт.** **Falco gyrofalco** – кречет (-та), білозір (-зора), білозорець (-зірця); (**Falco buteo**) раріг (-рога).
- Кречётка, пт.** **Chettusia gregaria Pall.** – чайка степова, кречётка.
- Кречётник** – кречётник.
- Крешендо, муз.** – крешендо.
- Крещальный** – хрестильний.
- Крещатый** – хрещатий; *см.* **Крестовидный.**
- Крещение** – 1) хре[и]щення, хрестіння; ввєдення в хрест когó; 2) (*праздник*) водохрєщі, водохрєща (-щів *и* -рєщ), ордань (-ни, *ж. р.*). *На (В) -ние* – на водохрєща.
- Крещенский** – водохрєс[щ]ний, орданський. **-ская вода** – явлєна вода. **-кий мороз** – орданський (водохрєс[щ]ний) мороз. **-ский вечер** – голóдна кутя. **-ская ночь** –ніч під водхрєща. **-ская ярмарка (в Киеве)** – контракти (-тїв).
- Крещёный** – хрещений. **-ный иноверец** – вїхрєст, перєхрєст (-та). *В -ную веру привести кого* – охрєстити когó.
- Крещивать, см. Крестить.**
- Кривандас** – кривундя.
- Кривая, мат.** – крива (-вої) (лінія). **-вая алгебраическая** – крива алгебрична. **-вая касания** – крива дотику (*Мат.* Сл.). *Описывать, описать -вую* – окрєслювати, окрєслити криву.
- Кривда, Кривь** – (*неправда, несправедливость*) кривда, неправда. [Чия правда, чия кривда (Шевч.). На сєймі промовляв король за нас, натякав на наші кривди (Франко). Уже тепер правда сидить у темниці, а тая неправда з панами в світлиці (Дума). Краще гірка правда, ніж солодка кривда (Приказка)].

Кривдно – кривдно, не по правді. **-но** *рассудили* – не по правді розсудили.

Кривдовый – кривдин. [Злякавшись, жертви приносять на жертівник кривдин поганій (Грінч.).]

Кривенький – кривенький. **-ко** – кривенько.

Криветь – 1) сліпнути (темніти) на одне око; 2) починати кульгати (накульгувати, криві[и]ти) на одну ногу; *срвн.* **Окриветь**.

Кривець, Кривон, *зоол.* **Haematopus ostralegus** – морський кулік, морська сорока.

Кривина, Кривизна – (*свойство, состояние кривого*) кривина, кривість, лукуватість (-ости); (*погиб, дуга*) кривина, лука. [Положи деревину кривиною вгору (Вовч. п.)]. *Имеющий -ну* – кривий, вилукуватий.

Кривить – (*искривляют линию*) кривіти, кривуляти, (*выгибать*) вигинати, карлючити що. [Ший рівно, не криві вбік (Харківщ.). Не карлюч деревце, хай рівно росте]. **-вить** *лицо* – кривіти (викривляти, корчити) лице. [Батько як зачав корчити лице (Номис)]. **-вить** *рот* – кривіти, викривляти рота (уста). **-вить** *душою* – кривіти душею, криводушити, (*описат.*) розминатися з правдою, (*сов.*) збочити від правди. *Он таки -вил* *душой против меня в том деле* – він таки кривдив мене в тій справі.

Кривиться – (*о линии*) кривітися, кривулятися, (*о дереве и т. п.*) кривітися, карлючитися. **-ться** *от боли, от неудовольствия и т. п.* – кривітися з болю, з незадоволення. [Обличчя йому кривилося з болю (М. Грінч.). Хто п'є, той кривиться (Номис). Матері, батькі кривілись (Мкр.)].

Кривляка, Кривляльщик, -щица – кривляка, викривляка (*общ. р.*), (*гал.*) гримасник, гримасниця.

Кривляние – кривляння, викривляння; (*только лицом, гал.*) гримасування. [Хапливість, мінливість і кривляння – це вже доля молодости й дурости (Ніков.). Шкода дивитись на це кривляння замість поважної й серйозної відповіді (Н. Рада)].

Кривляться – (*в разговоре*) ламатися, маніритися; (*лицом*) викривляти лице, викривлятися, (*гал.*) гримасувати. [Говори по-людському, не ламайся (Харківщ.). Маніриться, очі під лоба пускає (Н.-Лев.). Не викривляй-бо лице – дивитися погано (Київ)].

Кривляющийся, суц., см. **Кривляка**.

Криво – 1) криво, нерівно. [Написав криво (нерівно). Стіл стоїть криво. Криво всміхнувся (Крим.)]; 2) (*несправедливо*) криво, не по правді. **-во** *судит* – судити криво, неправдиво, неправедно, не по правді.

Кривобедрый – кривокульший, кривоклубий.

Кривобокый – кривобокій, (*о круглом предмете*) набокуватий. [А доведеться одиніким в холодній хаті кривобокій або під тином простягтись (Шевч.). Набокувате яблуко (Харківщ.).]

Кривобокость – кривобокість, набокуватість (-ости).

Кривоватый – кривенький, покривий.

Кривоглазый – кривий на око, сліпий на одне око.

Кривогу́бий – кривогу́бий, кривоустий.

Криводушие – криводушність (-ности).

Криводушник, -ница – криводушник, -ниця.

Криводушничать – криводушити, кривіти душею, не по правді робити (жити). [Я не криводушу (Борзенщ.). Кажі правду, не криві душею (М. Грінч.)].

Криводушно – криводушно, не по правді.

Криводушный – криводушний. [Родились вы на світ зрадливі, з утроби вийшли криводушні (Куліш)].

Кривозубый – кривозубий.

Кривой – 1) (*искривлённый*) кривий, вилукуватий. [Крива лінія. Стан кривий як у жаби (Н.-

Лев.). Вилу́куваті но́ги в дити́ни (М. Грінч.). **С -вы́ми** коленями – кривоколінько, кривоколі́нчик. *Об'еха́ть на -во́й* кого – одури́ти, піддури́ти кого, (*зап.*) зайти́ (підійти́) ко́го шту́кою. **-во́й** суд, см. **Кривосуд**; 2) **-во́й** на один гла́з, см. **Кривогла́зый**. **-во́й** (на ногу) – криві́й (криве́нький) (на но́гу); см. **Хромой**. [Така́ га́рна, тільки тро́шки криве́нька (Рудч.)]. *Совершенно -во́й* – кривісі́нький. [Горо́бчикок ма́нісінький, на ніже́нку кривісі́нький (Пісня)].

Криво́к, зоол., см. **Криве́ц**.

Криволапа́ый – кривола́пий, курла́пий.

Криволине́йность – криволі́нійність, (*фамил.*) криву́льність (-ности).

Криволине́йный – криволі́нійний, (*фамил.*) криву́льний.

Кривоно́гий – кривоно́гий, (*колченогий*) клишоно́гий, клішави́й, ч[ш]еверно́гий, курла́пий.

Кривоно́жный (*о циркуле*) – кривоно́гий.

Кривоно́сик, зоол., см. **Криве́ц**.

Кривоно́сый – кривоно́сий, (*суц.*) кривоні́с (-но́са).

Кривоплéчий – кривоплéчий, (*диал.*) кривоплéкий, (*суц.*) кривоплі́чка (*общ. р.*).

Криворо́гий – криворо́гий.

Криворо́тость – криворо́тість (-гости).

Криворо́тый – криворо́тий, (*суц.*) криворо́тько.

Кривору́кий – кривору́кий, (*суц.*) кривору́чко[а].

Кривоску́лый – з кривими вилицями.

Кривоство́льный – (*о дереве*) криве́ дере́во, крива́к (-ка́).

Кривосторо́нный – кривобі́чний.

Криво́сть – криві́сть, (*выгнутость*) вилу́куваті́сть (-тости).

Кривосу́д – 1) см. **Кривосудіе**; 2) неправедний суддя, кривосу́д (-да), кривосу́да (-ди).

Кривосудіе – кривосуд (-ду), кривдний (неправий, неправедний) суд, неправосуддя.

Кривосудный – кривосудний.

Криво́та – 1) см. **Кривизна**; 2) кривоо́кість, сліпотá на одне́ о́ко; 3) см. **Кривда**,

Криводу́шие.

Кривото́лк – 1) (*вздорное или неправое суждение*) – кривосу́ддя, кривотлума́чення. *Чтобы прекратить эти -ки* – щоб припини́ти ці розмо́ви кривосудні; 2) (*о человеке*) кривосу́дець (-дця).

Кривоу́стый – кривоу́стий.

Кривохо́стый – кривохо́стий, (*суц.*) кривохо́іст (-во́ста).

Кривоше́йка, **Кривоше́я** – кривоши́я (-ши́ї, *общ. р.*).

Кривоше́йный – кривоши́й (-ши́я, -ши́є; *р.* -ши́його, -ши́йої), кривов'язи́й.

Кривоши́п, механ. – ко́рба.

Криву́ля, **Криу́ля** (*реки*) – колі́но, залі́м (-ло́му), лука́, за́крут (-ту).

Криву́ля, **Криву́лина** – криву́ля, криву́лька, карлю́чка.

Кривь, см. **Кривда**.

Кризи́с – кри́за. [Настае́ зага́льний бра́к гро́шей, гроше́ва кри́за (Екон. наука)]. **-зис** в бо́лезни – кри́за, перелі́м, злі́м (-ло́му), перехі́д (-хо́ду). [Ліка́р сказа́в, що на двана́дцятий де́нь бу́де перехі́д, да́к тоді́ або полегша́, або умре́ (Борз.)].

Кризи́сный – кри́зовий. **-ные явления** – кри́зові яви́ща (Пр. Пр.).

Крик – (*громкий звук голоса*) кри́к, ви́крик, по́крик, скри́к (-ку), (*многих голосов*) гу́к (-ку), га́лас (-су), зи́к (-ку), го́мін (-мону), га́мір (-мору), гука́ння, вигу́кування, (*грубо*) гвалт (-ту), ре́пет (-ту), (*пронзительный*) вереск (-ку), верещання, верескотня, верескотня́ва, (*жалобный*) бо́лісний, жа́лісний кри́к, квилі́ння, (*исступлённый*) несамо́вітий кри́к (по́крик *и т. д.*), (*вопл*) зойк (-ку), ле́мент (-ту). **Поднять кри́к** – закрича́ти, загу́кати за́гвалтува́ти, залементува́ти, загаласува́ти, зня́ти (вчини́ти, зчини́ти) кри́к, га́лас *и т. д.*, (*ссорясь*) зня́ти

(збити, звісти) бучу. *Поднялся крик* – знявся (зчинівся) крик, зойк, гамір, галас, лément *и т. д.*, (*при ссоре*) знялася (зчинилася) буча. *Наделать -ку* – накричати, нагаласувати, нагвалтувати *и т. д.* *Крик сердитый на кого* – гримання на ко́го. *С -ком наброситься на кого* – загримати, закричати, залементувати, загаласувати на ко́го. *Заставить -ками молчать* – загукати ко́го. *В крик* – у крик.

Крикёт (*игра*) – крикёт (-ту).

Криковать, см. **Кричать**.

Крикливо – крикливо, галасливо, верескливо, (*шумно*) галасувато, галасливо. *Наговорить -во* – накричати, нагаласувати, наверещати.

Крикливость – криклівість, вересклівість, галаслівість (-вості).

Крикливый – (*о человеке, ребёнке*) крикливий, галасливий, (*насм.*) горлатий, ротатий; (*о голосе*) верескливий.

Крикнуть, см. **Кричать**.

Крикса – (*о ребёнке*) крикса, ре́ва, бе́кса; (*о младенце*) верескля, пискля (-ляти), піскавка. [Не чіпайте його́, бо це така бе́кса що зараз плакатиме (Звин.)].

Криксы – крикливиці (-виць). [Дитину крикливиці напали – кричить як різане (Харківщ.)].

Крику́н – крику́н (-на́), *ув.* крикуня́ка, (*вульг.*) горла́нь (-ня́), горлопа́нь (-па́ня), репе́тя, верла́нь, ротатий (-того), вереща́ка, вереску́н, зіпа́ка, желі́пало. [Як одружився з багатою, став кричати на сході, за крикуна́ став, а раніше його́ й не чу́ть було (Харківщ.). Скільки кло́поту з пересельською землею наробили горлані́ ідо́льські (Грінч.). А ми то́бі пособимо в громаді́, заткне́мо горля́нки ротатим (Грінч.)].

Крику́ня – крику́ха, (*вульг.*) репе́тя, репету́ха, горла́нька, горлопа́нька, зіпа́, зіпа́ка, вереску́ха, верещу́ха, ротата́ (-тої), желі́пало.

Кримза, *хим.* – кримза.

Кримина́л – криміна́л (-лу), зло́чін (-ну).

Кримина́лист – криміна́ліст (-ста).

Кримина́льность – криміна́льність (-ности).

Кримина́льный – криміна́льний; злочі́нний. **-ное дело** – криміна́льна справа́.

Крин, *бот.* **Lilium candidum L.** – лі́лія бі́ла, крин (-ну). [Благоуха́нний зе́льний кри́не (Шевч.). Роже́вим кри́ном процві́ти (Шевч.)].

Кринка – гле́чик (-ка), гладу́щик, гладу́[и]шка. [Прода́ла глади́шку молока́ (Черніг.)].

Крино́лін – крино́ліна (-ни).

Крино́лінный – крино́ліновий.

Криоме́тр, *физич.* – криоме́тр (-тра).

Криофо́р, *физич.* – криофо́р (-ра).

Криптогра́фия – криптогра́фія, тайно́пис (-су).

Крипто́нім – крипто́нім (-му), захо́ване ім'я́.

Криста́лл – криста́л (-лу), кришта́ль (-лю), (*оди́ночный*) крис[ш]тали́на, крис[ш]тали́нка. **-талл льда при замерз. воды** – ска́лка, стрі́лка. [У воді́ вже ска́лки: замерзати́ почала́ (М. Грінч.)].

Кристаллизаціо́нный – кристалізаці́йний.

Кристаллиза́ция – кристалізува́ння, кришталюва́ння, кристаліза́ція.

Кристаллизи́рование – кристалізува́ння, кришталюва́ння, (*оконч.*) скристалізува́ння, скришталюва́ння. [Так заверши́лося кристалізува́ння ру́ської інтеліге́нції (Єфр.). Скристалізува́ння націо́нального почуття́ (Крим.)].

Кристаллизи́ровать, -ся *и* **Кристаллизова́ть, -ся** – кристалізува́ти, -ся, (*сов.*)

скристалізува́ти, -ся, кришталюва́ти, -ся, (*сов.*) скришталюва́ти, -ся, кришта́лити, -ся, (*сов.*) закришта́лити, -ся, (*о воде*) стрі́лкува́тися. [Бага́то ті́л під час випарува́ння розчи́нів осідають, або, як ка́жуть, кристалізу́ються (Троян.). Сні́г кришта́литься́ (Київщ.). Сиро́п уже

закришталівся (Черкащина)]. **Кристалізований** – кристалізований, кришталізований, скристалізований, скришталізований.

Кристалізація, см. **Кристалізація**.

Кристалізуємість – кристалізація (-ності), кришталізація (-ності).

Кристалік – крис[ш]талік, крис[ш]талінка, (в воді при замерзанні) стрілка, скалка.

Кристалічний – кристалічний.

Кристалічний – крис[ш]талічний.

Кристалічний – кристалічний, кришталічний.

Кристаліграфічний – кристаліграфічний.

Кристаліграфія – кристаліграфія (-фії).

Кристаліод – кристаліод (-да).

Кристаліносний – кристаліносний.

Кристаліно – (в з'єднанні з другим словом) кришталіно. **-но чистий** – кришталіно чистий.

Кристаліний – крис[ш]таліний.

Критерій – критерій (-рія), мірка. [Естетична мірка (Єфр.)].

Критик – 1) (журнальний, газетний) критик. [Критик літератури художньої. Критик театральний]; 2) (розборщик, хулитель) критик, осудник (-ка), судисвіт (-та).

Критика – критика. [Критика була прихильна до молодого автора (Н. Рада)]. *Подвергнуть -ке что* – піддати критиці що. *Отсутствие -ки своих поступков* – безкритичність (некритичність), відсутність (брак) критики до (для) своїх вчинків. *Людской -тики (пересудов) не избежишь* – людської критики (поговорів) не втечеш.

Критикан – критикан (-на).

Критикувати – 1) критикувати, (сов.) скритикувати когось, що. [Критикуйте мою роботу як найсуворіше (Київ)]; 2) (охуждать, осуждать) критикувати, осуджувати, висміювати когось, що. **Критикований** – критикований; осуджуваний, висміюваний. [Надрукованого і критикованого нічого не читав (Шевч.)].

Критиковаться – 1) критикуватися. *Книги -ются умелым критиком* – книги критикують тямущий критик; 2) (осуждать, опорачивать друг друга, взаимно) критикувати один одного, висміювати, ганьбити один одного.

Критицизм – критицизм (-му).

Критически – критично. *Отнесись -ки к чему* – поставитися критично до чого.

Критический – критичний. [Критичні статті (Єфр.). Критичний нарис (очерк). Критичний напрям думки (Основа)]. **-кое положение** – критичне (тяжке, небезпечне) становище, скрута, притуга; см. **Положення 3**. [У такій притузі мусів воли продати (Харківщ.). Така скрута з грішми, не знаю що й робити (Харківщ.)].

Кричання, Крик – (действие) кричання, (очень громкое) галасування, (вульг.) горлання, желіпання, зіпання, репетування, (пронзительное) верещання, верескотіння, лящання, (благим матом) кричання несамовите, що-духу, (вопл) лементування, зойкання, йойкотіння, (зовя кого) гукання, погукування на когось, (сердьясь на кого) гримання на когось, (зовя на помощь) кричання пробі, на гвалт; см. **Крик**.

Кричанин, Кричень – гучок (-чка), нагонич; см. **Загонщик**. [Оточили ліс і зараз вірядили гучків полохати звіра (Сл. Ум.)].

Кричать, крикват, крикнуть – кричати, крикнути, скрикнути, (очень громко, кричма) галасувати, галаснути, (вульг.) горлати, желіпати, репетувати, (пронзительно) верещати, верескотіти, верескнути, (о грудном ребёнке) кувакати, кавкати, (вульг.) зіпати, зіпнути кричати, крикнути як на живит (як на пуп), (вопить) лементувати, зойкати, зойкнути, йойкотіти, йойкнути, (зовя кого) гукати, гукнути, погукнути когось, на когось, (сердьясь на кого) гримати, гримнути на когось, (зовя на помощь) кричати пробі, кричати на гвалт. *Благим матом -чат* – репетувати. *Кричма -чат* – криком (кричма) кричати. **-чат** во всё горло –

на все горло (на весь голос) кричати. *Караул -чатъ* – на гвалт кричати, пробі кричати.

Кричащий – що кричить, галасує *и т. д.*; крикучий. [Крикучий гонг (Тичина)].

Кричатся, *безл.* – кричатися. *Без голоса не -тся* – без голосу не закричаш.

Кричма, *нрч.* – криком, кричма. *-ма кричатъ* – криком кричати.

Кров – 1) *см.* **Кровля**, **Крыша**; 2) (*жилище*) хата, стріха, (*убежище*) захист (-ту), притулок (-лку), пристановище. [Не звиклася ще з думкою, що завтра покине батьківську стріху (Коцюб.). Я не з мечем прийшла в цей край. Прийшла, благуючи, під гостелюбний захист (Грінч.). Нема йому бідоласі безхатньому ніде притулку (Сл. Гр.). Нема йому пристановища, ніхто не приймає (Грінч. I)]. *Отчий кров* – батьківська хата (стріха). *Под -вом* – у захисті. *Не имеющий -ва* – безпритульний, бездомний, бездомок (-мка), беззахисний.

Кроваветь, **окроваветь** – кривавіти, скривавіти.

Кривавить, *-ся* *и* **кривенить**, *-ся* – кривавити, -ся, укривавлювати, -ся, (*зан.*) кервавити, -ся; *срвн.* **Окрывлять**, *-ся*. [І на Поділлі знов кривавились степі (Сосюра). Кривавивсь місяць по краях (Тичина)].

Кривавление – кривавлення.

Кривавник, *бот.* ***Polygonatum officinale* L.** – кривавник (-ку), купіна, купзілля, ракові шійки, чемериця, журавлині стручки (-чків). [Лягає в траву коло Дарки, помагає їй збирати кривавник (Л. Укр.)].

Криваво – криваво, (*зан.*) керваво. [За кров криваво мстились ви (Грінч.). Небо було криваво-червоне].

Кривавый – 1) кривавий, кри[о]в'яний, (*пров.*) кри[о]вляний, (*зан.*) кервавий, (*редко*) рудяний. [Куди несли Бондарівну – криваві стежки (Пісня). Червона глина бризнула трьома кров'яними крапельками на білу сорочку (Н.-Лев.). Річка крив'яною стала (Мнж.)]. *-вая мечь* – кривава по[і]мста. *Работать до -вого пота* – робити до кривавого поту, робити крєвно. [Ми трудимся крєвно, а ви знай лєжма лежите (Сл. Гр.)]. *Заработанное -вым потом* – кривавиця, (*зан.*) кервавиця. [Кривавицю мою пропивав (Г. Барв.). Жили кервавицею робітного люду (Павлик)]. *-вый подтѣк*, *см.* **Кровоподтѣк**. *-вый понос*, *см.* **Дизентерия**. *-вый цвет*, *бот.* ***Tropaeolum (majus) L.*** – красоля, красулька; 2) *см.*

Кровопрлитный.

Криватище – ліжище, ліжисько.

Криватка, **-ваточка** – ліжечко, ліженько.

Криватный – ліжковий.

Кривать – ліжко, (*рус.*) кровать. [По своєму ліжку простягай ніжку (Номис)]. *-вать походная* – походове ліжко. *-вать раскладная* – ліжко розкладане.

Кривелька – покрівелька, дашок (-шка).

Кривельный – даховий, покрівельний. [Сонечко вже по даховому моху красним світом грає (Основа)]. *-ный материал* – даховий матеріал (-лу), покрівля (*с. р.*). *-ное железо* – бляха (дахова). *-ный гвоздь* – бретналь (-ля). *-ный мастер*, *см.* **Кривельщик**.

Кривельщик – критник, укривальник, дахар (-ря), (*железом*) бляхар (-ря), (*соломою*) у[по]шивальник, (*гонтами*) г[г]онтар (-ря). [Він майстер був – критник (Основа). Упав дахар із даху (Грінч.)].

Кривеник, *мед.* – кривавий чиряк, кривава чірка.

Кривеники – (*кровяные колбасы*) крив'янки (-нок).

Кривенить, *-ся*, *см.* **Кривавить**, *-ся*.

Кривеносный – кровноносний, кровоплінний. *-ный сосуд* – кровносна судіна (цівка) (*гал.*).

Кривинка – кровинка, кривка, кривця. [З пальця-мізинця кривка капнула (Чуб.)]. *В лице ни -ки* – обличчя як біль біле, як з крейди витесане.

Кривистый – кривистий.

Кривля – 1) *см.* **Крыша**; 2) *см.* **Кров 2**. *Не имеющий -ли над головой*, *см.* **Бесприютный**.

Чужую -люю кроет, а своя течёт – на чужі га́лиці викидала всі па́лиці, а на свої й не зосталося (Приказка).

Крѳвно – 1) крѳвно. [Так прѳсто і так надзвичайно гарно, дійсно по-людському, висловив Шевчѳнко свій широкий ідеал життя, і це крѳвно єднає його з найбільшими діячами людськості (Єфр.)]; 2) пекуче, дошкульно, до серця, до печінок.

Крѳвность – 1) крѳвність, покрѳвність (-ности); 2) порѳда; см. **Порѳда 1**.

Крѳвный – 1) (*однокрѳвный*) крѳвний, покрѳвний. **-ные родственники** – крѳвні (-них), крѳвні родичі, крѳвна родина. [Він мені крѳвний родич (М. Грінч.). Ой як тяжко та важко на чужій чужині без крѳвної родини помирати (Пісня)]. **Не -ный родственник** – названий родич, (*о мн.*) названа родина. [Відцуралась менє вся крѳвна й названа родина (Пісня)]. **-ное родство** – крѳвність, покрѳвність, крѳвна родинність. [Зрікаюсь крѳвности з тобою (Куліш)]. **Не дозволяє нам родинність крѳвна з тобою битися кривавим боєм (Куліш)]; 2) -ная нужда в чѳм** – пекуча, пильна потреба чогѳ. **-ная обида** – пекуча, смертенна образа. **-ное мщѳние** – кровопімста, родова пімства. **Добытое -ным трудом, -ные денежки, -ный заработок** – кривавиця. [Багатіє з моєї кривавиці (Харківщ.)]; 3) (*чистокрѳвный*) чистої крові, чистокрѳвний. [Чистокрѳвний кінь].

Крѳвовозвратный – крѳвозворѳтний.

Крѳвожадник, -ница – крѳвожада (-ди), крѳвожер, -жерка, крѳвожѳря[а] (*общ.*). [Ой ти крѳвожадо лютий, мало тобі горілки, крові моєї хочеш (Кониськ.)].

Крѳвожадничатъ – жадати крові, крѳвожерним бути.

Крѳвожадно – крѳвожерно, хижо.

Крѳвожадность – крѳвожерство, крѳвожерність, крѳвожерливість (-ости), жадоба крові, хижість (-жости). [Непогамоване крѳвожерство (Єфр.) У всіх у ѳчах крѳвожерність люта світілася, і ждали жѳртки всі (Грінч.)].

Крѳвожадный – крѳвожерний, крѳвожерливий, жадний (несітий) крові, хижий. [Крѳвожерний бог війни (Крим.). Були ми крѳвожерними яструбами (Куліш)].

Крѳвоизлияние, мед. – крововилив (-ву).

Крѳволитие, см. Крѳвопролитие.

Крѳвомщѳние – кровопімста, родова пімста.

Крѳвоносный, анат., см. Крѳвеносный.

Крѳвообращѳние, анат. – крѳво(ѳ)біг (-гу).

Крѳвоостанавливающий – крѳвозатамувальний.

Крѳвоочистительный – крѳвогінний. **-ное (средство)** – крѳвогін (-гѳну). [Се добрий крѳвогін, він кров чістить (Кон.)].

Крѳвопійство – кровопівство.

Крѳвопійца – кровопівець (-вця), кровопівця (-ці), кровопій (-пійя), кровопій (-пѳя), кровосѳс (-са), (*перепосно ещѳ*) глітай, жирѳїд, п'явка. [Становій і волосний – кровопівці (Сл. Гр.). Сказано – кровопій людський (Мирн.). Приїхали кровосѳси по хліб та по дѳшу (Чигиринщ.). П'ють з нас кров оті п'явки людські (Київщ.)].

Крѳвоподтѳк – (*от ушиба, удара*) синяк (-ка), синѳць (-нця); (*в виде полосы от удара плетью, кнутом, хлыстом*) синяк, (*метаф.*) басаман (-на). [Спіна, грѳди, плѳчі – все було в страшних синяках, усє попухло (Грінч.). Синці під очима від чоловікових кулаків (Харківщ.). Як ударив батогѳм, так басаман на лиці й лишівся (Липовеч.)].

Крѳвопролитие – розлив (-ву), розлиття крові, кроволіття, (*резня*) різанина. [Ти-ж так боялася розливу крові, а ся війна найпаче братовбійна (Л. Укр.)]. **Без -тия** – без розливу крові, без кроволіття.

Крѳвопролитный – кривавий, (*зап.*) кервавий, кроволітний. [Завѳдити криваві чварі (Куліш)]. Кривава боротьба до загину (Грінч.)].

Крѳвопускание – крѳво(с)пускання, спускання (кідання) крові, кровопуск (-ку). *Делать*

-ние – кидати, спускати кров, відкривати жилу. [Він було що-весні кίδαє мені кров з руки, щоб голова не боліла (Слов'яносербц.)].

Кровопускательный – кров(с)пускальний, кровопускний.

Кровосмеситель, -ница – кровозмішник, -ниця, кровоміс[ш]ник, -ниця.

Кровосмесительный – кровозмішний, кровоміс[ш]ний.

Кровосмешение – кровоміство, кровозмішення, кровозміс (-су).

Кровосос – 1) см. **Вампир**; 2) кровосальна банька.

Кровососка, зоол. **Hippobosca** – кровосисень (-сня); **Hippobosca equina** – кліщ кінський.

Кровососный – кровосальний. **-ная банка** – кровосальна банька.

Кровотечение – кровотеча, кровотіч (-течи). [Кровотеча з легенів. Жінка одна була в кровотечі років дванадцять (Єванг.)]. **Остановить -ние** – затамувати кров, (заговором) замовити кров.

Кровотечный – кровотечний.

Кровоточащий, прлг. – кровоточивий.

Кровоточивый – кровоточивий. **-чивость** – кровоточивість (-вості).

Кровоточить – кров'янити. [Криця кров'янить від наступу армії (П. Усенко)].

Кровоточный – кровоті[є]чний.

Кровохарканье – кровохаркання, кашляння (харкання) кров'ю. *У него -ние* – він кашляє (харкає) кров'ю.

Кровохлёбка, бот. **Sanguisorba officinalis L.** – родовик (звичайний), сухозлотиця, вужаче зілля.

Кровца заячья, бот., см. **Звербой**.

Кровь – 1) кров (-ви), (реже) крив (р. крові, кро[и]ві), ум. кривця, (пров.) кривля, керва, руда (-ді), (вульг. преим. о **-ви** от удара в драке) юха, юшка, паюха, мазка. [Без бою, без крови (Крим.). Поженемося за баришем, а скільки криві братньої нап'ємося (Квітка). Кров'ю вона умивалась (Шевч.). Крив'ю обкипіла вся наша давнина (Л. Укр.). Усі руки в крови (Харківщ.). Як вода, кривля по світі буде розливатись (Руданськ.). Так він кривлею і вмівся (О. Пчілка). Руда – не вода (Номис). Людська кривця не водиця, розливати не годиться (Номис). Шабля моя не раз паюхою вмилась (К. С.). Мазкою хоче хто умитись, кому не жаль своїх зубів (Котл.)]. **-вь артериальная** – кров червона, (венозная) чорна (погана) кров. *Лицо у неї -вь с молоком* – лице у неї мов кров з молоком; лице у неї біле як кипень і рум'янці грають. **-вью кровь омыть** – кров за кров; кров змити кров'ю. *Проливать -вь* – лити, проливати (сов. пролити) кров. [Зараз будуть тут лить неповинную кров (Грінч.)]. *Обагрить -вью*, см. **Обагрять**. *Покрываются, покрыться (запекшейся) -вью* – о(б)кипати, о(б)кипіти кров'ю. [Окипіло серце гарячою кров'ю (Пісня)]. *Запекиаяся -вь* – закипіла(я) кров. *Покрытый запекшейся -вью* – закипілий, обкипілий кров'ю. *Покрывается -вью что* – кров обкипає на чому, кров'ю обкипає що. *Лужа -ви* – калюжа крові, кривава річка (криниця). [Де стояла Бондарівна – кривава криниця (Пісня)]. *Лежал в луже -ви* – підплив кров'ю, лежав підплитий кров'ю (кривлею), лежав у калюжі крові. *Запачкать -вью* – умазати в кров, укровити, закровити, (сильно) заюшити когось, що. *Облится -вью* – умитися кров'ю, (грубо) мазкою. *Сердце обливается -вью* – серце кривавиться. [І серце кривавиться, як згадаю, яка мінлива людська доля (Грінч.)]. *Побить в -вь кого* – спустити кров когось, (грубо) спустити юху (мазку) когось, помажчити когось. *Ушибиться в -вь* – забитися до крові, (сильно) об'юшитися. **-вь ударила в голову кому** – кров ударила (бухнула, линула) до голови когось. *Изойти, истечь -вью* – зійти кров'ю, збезкровіти. *Он истёк -вью* – він зійшов кров'ю, він збезкровів. *Пустить -вь* – кинути (спустити) кров (руду), відкрити жилу когось. [Кинув їй руду з руки (Квітка)]. *Хоть -вь с носа* – хоч кров з носа. **Крови (регулы)** – місячка, краска; 2) (в значенні рода, племені, колена, покоління) кров (-ви). *Родная -вь* – своя кров, рідна кров. *Это у него в -ви* – це в його родиме. *Голос -ви* – кров озивається, голос крові. *От -ви*

Рюриковой – з Рюрикової крові, з Рюрикового роду (коліна). *Принц королевской -ви* – принц королівської крові, королівського роду, коліна; 3) *бот.*, см. **Драконова кровь, Зверобой.**

Кровяни́стый – кривавистий.

Кровяни́ть, см. **Окровавлять.**

Кровяно́й – кро[и]в'яний. **-ная колбаса** – кро[и]в'янка. **-ной сосуд**, см. **Кровеносный. -ное давление** – кривотиск (-ку), кровотиснення. **-ной шарик красный** – червонокривець, (белый) білокривець (-вця).

Кроение, Кройка – країння, кроїння, крій (р. крою). *Школа -жи и шитья* – школа крою та шиття.

Кройльница – (кроильная доска у сапожников) кравальня, стільниця. [У нашого шевця все пропало: шило, молоток, кравальня (Звин.)].

Кройльн́ый – країльний, кравальний. **-ная доска**, см. **Кройльница.**

Кройльщик, -щица – країльник, -ниця.

Кроить, краивать, скроить, покроить – країти (краю, -єш, крає), кроїти (крою, кроїш, кроїть), покраїти, покроїти. [Крайте сукню. Так кравець крає, як сукна вистачає (Номис). Нехай кравець кроїть, а пошію сама (Звин.)]. **Кроенный** – країний, кроєний.

Крой – крій (р. крою). [Мають жінки шляфроки – свого крою одєжина (Свидн.)].

Кройка, см. **Кроение.**

Кройщик, -ца, см. **Кройльщик, -ца.**

Крока – (уток) піткання.

Крокет – крокет (-кету). *Игрок в -кет* – крокетник, крокетист (-та).

Кроки – (набросок у художн.) нарис (-су).

Крокировать – крокувати, сов. скрокувати, (о мног.) покрокувати що. **Крокированный** – крокований, скрокований, покрокований.

Крокировка – кроковання; (о действии) крокування, оконч. скрокування.

Крокодил – крокодил, (неточно) ящур (-ра). [То слёзи нильских ящурів (Л. Укр.)].

Крокодилов, -ловый – крокодилячий, крокодилів (-лова, -лове). [Крокодилячі слёзи].

Крокос, Крокус, бот. *Carthamus tinctorius L.* – крокіс (-косу), крокус (-са). [Ой на горі крокіс поріс (Пісня)].

Кролёнок – трусеня, кроленя (-няти).

Кролик, зоол. *Lepus cuniculus sive Oryctolagus cuniculus L.* – трусь (р. труся), кріль (р. кроля і кріля), король, трусик, крілик, королик, (самка) труси́ха, кро[і]лиця, кріли́ха, королиця, короли́ха.

Кроликовый и Кроличий – трусячий, кролячий, кріликовий. [Кроляче м'ясо. Червоні кролячі очі (Мирт.)]. **-чий мех** – трусяче хутро.

Кром – засік, сусік (-ка).

I. Крома – 1) см. **Краюха**; 2) (сума нищего) торба, торбіна; 3) (богатый человек) товстоміх, багатир (-ря), багатій (-тія), багач (-ча).

II. Крома, Кромка – 1) (ткани, ленты) пруг (-гу), пружок (-жка). [Склади пілки пруг до пруга та й зшивай (Харківщ.). Клала стрічки (на голові) одну вище од другої, так що над лобом відко пружок од кожної стрічки (Н.-Лев.)]. **-ка (вместо пояса)** – крайка, окрайка, окравка. [З сукняних крайок килими плетуть (Харківщ.). Підперезалась окрайкою (Чернігів.)]; 2) **-ма доски** – ребро.

Кроманьон, -ньонский, антроп. – кроманьон (-на), -ньонський.

Кроме – (кого, чего) крім, окрім, опріч(е), пріч, опроче, проче кого, чого, (за исключен.) за ви(й)нятком чого. [Ставить собі на меті, окрім загально-наукових завдань, виучувати сучасне й минуле України (Стат. Акад.). Всі померли, крім одного (Богодух.). Усі сідають, опріче писаря (Грінч.). Опроче (опріч) цього брата він має ще двох (М. Грінч.). Не будемо

вжива́ть ми збро́ї іншо́ї – прич́ слова (Самійл.). **-ме того** – до то́го (ще), о́крім то́го, опрі́ч(е) то́го, пона́д те. [До то́го всьо́го він ще й злоді́й (Київ). Опрі́че то́го, я маю́ ще й інші доводи́ (М. Грінч.). Вона́, пона́д те, ще й скупчу́ється все дужче́ та й дужче́ (Азб. Ком.).]

Кро́ме *как* – опро́[і]че́ як, крім, о́кроме. [Не можна ви́правити, опро́че́ як судом́ (Звин.). Ніде́ він не хоті́в грати, крім у себе́ дома́ (М. Грінч.). Ніде́ не вроди́ть льон гарно́, о́кроме на ціли́нній чорно́землі (Вовч. п.)]. *Из этого́, ничего́ не вы́йдет -ме убытков* – з цьо́го нічо́го не бу́де, опрі́че збітків. *Он уплати́л свой до́лг -ме ста рубле́й* – він запла́тив увесь́ свій бо́рг опрі́ч ста карбо́ванців. *Вы не найде́те этого́ нигде́, -ме него́* – ви не зна́йдете́ цьо́го ніде́, крім як у його́. *Найдутся́ люди́ и -ме него́* – зна́йдуться́ лю́ди (зна́йдемо́ люде́й) і крім (опрі́ч) його́. **-ме этого́, я разделяю́ ваше́ мнение** – за ви́нятком цьо́го, я поді́ляю вашу́ думку. *Всё́ погибло́ -ме че́сти* – все́ загіну́ло, крім че́сти.

Кроме́шник, *стар.* – 1) (*житель ада*) пекельник; 2) (*опричник*) опрі́чник.

Кроме́шний (край) – зовні́шній (край). *Тьма -ная* – тьма кро́мішня, пекло́. [Оліве́ць ці́лого півтора́ дня лежав у мо́й шкільній то́рбі, під книжка́ми, досто́ту у тьмі кро́мішний (Франко)].

Кромка, *см.* **II. Крома́.**

Кромкострога́льний, *техн.* – о́крайкоструга́льний.

Кро́мlex, *археол.* – кро́мlex (-ха).

Кро́мочка – 1) пружечо́к (-жечка); 2) кра́ечка, о́кра́ечка, о́кра́вочка; *см.* **II. Крома́.**

Кро́мочный – пруго́вий, пружко́вий; (о)кра́йковий, о́кравковий.

Кро́мса́ние – чикри́ження, кре́мсання, батова́ння чо́го.

Кро́мса́ть – чикри́жити, кре́мсати, батова́ти, чимисова́ти що́. [Наві́що так чикри́жити? Треба́-б до ладу́ порі́зати. Не батуй́ хлі́ба таки́ми вели́кими скибка́ми (Харківщ.). Бере́ дру́жко ніж-колоді́й й чимису́є той коро́вай на шмато́чки (Полтавщ.)].

Кро́на – 1) (*дерева*) к(о)ро́на, ша́пка, щит. [Ві́тер не ці́лу гру́шу зла́мав, тільки ша́пку (Звин.)]; 2) (*монета*) кро́на, (*австрийская*) коро́на.

Кро́нве́рк – кро́нве́рк (-ка).

Кро́нглас – кро́нгляс (-су).

Кро́нпринц – кро́нпринц (-ца).

Кро́ншнеп, *орнит.* **Numenius** – кульо́н (-на), пові́й (-вія).

Кро́нште́йн, *архит.* – кро́ншта́йн (-ну).

Кропа́ние – парта́чення, ба́зграння. **-ние стихов** – недоте́пне ба́зграння (писа́ння) ві́ршів, ві́ршомазання.

Кропа́тель, -ница – 1) парта́ч, -та́чка. [Та який з його́ ма́йстер? Так собі́ парта́ч та й го́ді (М. Грінч.); 2) писа́ка, писа́чка (*общ. р.*), ві́ршомаз, -ма́зка. [Пові́рив тупори́лим тво́ім ві́ршомазам (Шевч.)].

Кропа́ть – 1) парта́чити. [Який з його́ кра́вець – парта́чить а не ши́є (Київщ.)]; 2) ба́зграти. **-пать стихи** – ба́зграти (писа́ти) нікче́мні ві́рші, лі́пити ві́ршики, стуля́ти рими.

Кропи́ло – 1) кропи́ло; 2) *бот.* **Melilotus officinalis L.** – буркун жо́втий (луго́вий), за́ячий холодо́к (-дку), чеми́рник.

Кропи́льница – кропи́льня.

Кропи́льный – кропи́льний.

Кропи́льце – кропи́льце.

Кропи́льщик, -щица – кропи́льник, -ница, скро́плювач, -чка.

Кропи́ть, -ся – кропи́ти, -ся, о(б)кро́пляти, -ся *и* о(б)кро́плювати, -ся, скро́пляти, -ся *и* скро́плювати, -ся, покро́пляти, -ся, оббри́зкувати, -ся, по[і]рс(ь)кати, -ся, шпува́ти, -ся; *срвн.* **Окро́плять, -пить раствором соли, рогою** – ро́пити що́. **Кроплённый** – кро́плений.

Кро́пкий – крихкі́й.

Кропкова́тый – крихкува́тий.

Кро́пкость – крихкість (-кости).

Кропле́ние – кропіння, кроплення, обкро́плювання, обкро́плення, скро́плювання, бризка́ння, оббри́зування, по[и]рс(ь)ка́ння, спо[и]рс(ь)кува́ння, шпува́ння.

Кро́пот – буркіт (-коту), бурча́ння, буркоти́ння.

Кропотать или **Кропотаться** – 1) клопота́тися, метуши́тися; 2) бурча́ти, буркоти́ти.

Кропоткий, Кропотли́вый – 1) (*беспокойный, суетливый*) клопітний, метушли́вий; 2) копіткий; *срвн. Ко́поткий*. [Копітка́ пра́ця (Крим.)].

Кропотливо – 1) метушливо; 2) копітко; *срвн. Ко́потливо*.

Кропотли́вость – 1) клопітність, метушли́вість (-ости); 2) *см. Ко́потли́вость*.

Кропоту́н, -ня – 1) (*беспокойный*) клопітний (-но́го), -тна́ (-но́ї), метушли́вий, -лі́ва; 2) *см.*

Брюзга́; 3) копіткий (-ко́го), копітка́ (-ко́ї), копітько́ (-ка́) (*обиц. р.*).

Кросно, Кросна, Кросны – 1) (*ткацкий станок*) ве[а]рста́т (-ту), ве[а]рста́ть (-ти), кросна́ (-сен). [Хто пряде, хто за верста́тню (Г. Барв.). Твоя́ стара́ ма́ти за кросна́ми сиди́ть (Гол.)]; 2) **-сны** (*вытканное полотно или иная ткань в целом куске*) – полотно́, кросно́, кросна́, (*в трубку свёрнутое*) сувій (-во́я). [Чётверо́ полоте́н виткала́ (Чернігівщ.). Що́ робила́? – Кросно́ тка́ла (Пісня). Поста́вила і ви́ткала шовко́вії кросна́ (Пісня)].

Крот, зоол. Talpa europaеа – кріт (*р. крота́*), (*гал.*) керти́ця, керти́на.

Кротёнок – кротеня́ (-ня́ти), кротеня́тко.

Кротеть – лагі́днішати, тихі́шати, тихша́ти, (*пров.*) прискромля́тися.

Кротик – кро́тик (-ка).

Кротило – (*для глушения рыбы*) до́вбня.

Кротильщик, см. Укротитель.

Кротить – 1) гамува́ти, сти́шувати, (*пров.*) прискромля́ти; *см. Укроща́ть*; 2) (*глушить рыбу*) глуши́ти, убива́ти (ри́бу). **-тсья** – 1) гамува́тися, сти́шуватися, (*пров.*) прискромля́тися; 2) глуши́тися, убива́тися.

Кроткий – лагі́дний, тихий, сумі́рний, плохий, (*церк.-слав.*) кро́ткий. [Ща́стя, що Госпо́дь йому́ посла́в за його́ до́бру лагі́дну вда́чу (Г. Барв.). Яка́ вона́ тиха́, як голу́бка (Н.-Лев.). Сві́т міся́чний ласка́вий, сумі́рний (Кон.). Вона́ ли́ха? Плохе́нька, мов голу́бка (Куліш). І тихим, до́брим, кро́тким сло́вом благові́стіть їм сло́во но́ве (Шевч.)]. **-кого́ характера** – лагі́дний, тихий (*и т. д.*) на вда́чу хто, лагі́дної вда́чі хто, плоху́та (*суц. обиц. р.*). **-кий зверь** – плохий зві́р. **-кое сло́во гнев побежда́ет** – ті́хе (лагі́дне) сло́во гнів сти́шує.

Кротко – лагі́дно, ті́хо, сти́ха, сумі́рно. **-ко обходитсья с кем** – лагі́дно пово́дитися з ким.

-ко сказа́ть – лагі́дно (ті́хо) сказа́ти. **-ко взгляну́ть** – лагі́дно гляну́ти.

Кроткоду́шный – лагі́дної, до́брої душі́ (хто).

Кратконе́равный – лагі́дної вда́чі (хто).

Кро́ткость, см. Кро́тость.

Кро́тов – кро́тів (-то́ва, -то́ве), кро́тячий, кро́товий.

Кро́товий – кро́тячий.

Кро́товина – кро́товіна, (*зап.*) керти́чина; *соб.* кро́тові́ння. **Покры́тый -нами** – кро́тові́нний.

[Там усі́ лу́ки кро́тові́нні (М. Грінч.)]. **Изры́вать, изры́ть -нами** – кро́тити, покро́тити.

Нары́ть -вин – накро́тити. [Учо́ра порозго́ртала́ все кро́тові́ння, а сьо́годні́ зно́ву скі́льки накро́тив ка́посний! (Чернігівщ.)].

Кро́толов – кро́толов (-ва).

Кро́толовка – па́стка (ла́пка) на кро́ти.

Кро́толовный – кро́толовний.

Кро́тон, бот. – кро́тон (-ну).

Кро́тоновый – кро́тоновий.

Кро́тость – лагі́дність, ла́года, ті́хість, сумі́рність (-ости). [Лагі́дність голу́біна (Л. Укр.).

Чо́го ви хо́чете? Чи з лози́ною ме́ні при́йти до вас, чи з любов'ю і ду́хом лагі́дності?

(Біблія). Вони робили мечем та кулаччям, а ми – пером та лагодою (Куліш). Якби він свідком вашим мукам був і тихості, і мужності, з якою ви терпите знування! (Грінч.).

Кроха – крихта, криха, окрушина, окрушка, одробина, дрібка; *срвн.* **І. Крошка 1**. [Нема й крихти хліба (Київ). Поїж окрушки, то візьмуть у дружки (Приказка). З того багатства лишилися якісь мізерні окрушини (М. Грінч.). Я була-б щаслива окрушиною, найменшою одробиною того, чим люди живуть (Франко)].

Крохаль, *зоол.* *Mergus L.* – крех (-ха), острюха.

Крохкий, Крухкий – крихкий, крухий, кришучий. [Крихкі (крухі) коржі. Крихке залізо. Кришучий (крихкий) хліб (Хорольщина)]. *Становиться, статъ -ким* – крихкішати, крушити, скрушити, скрушати. [Од вітру камінь крушіє (М. Грінч.). Треба звечора кури порізати, то вони за ніч скрушають (Липовеч.)].

Крохмал, *см.* **Крахмал**.

Крохобор, -ка – 1) окрушник, крихотрус, крупотрус, криходера (*общ. р.*), дрібник; 2) скнара (*общ. р.*); *см.* **Скряга**.

Крохоборничать – дрібникувати, над кожною крихтою трястися, скнарувати.

Крохоборный – 1) окрушний; 2) *см.* **Скупой**.

Крохоборство – 1) окрушництво, криходерство; 2) скнарство.

Крохотка, *см.* **І. Крошка**.

Крохотный, *см.* **Крошечный**.

Крошево – (*крошенная зелень для борща, супа*) закришка. [Закришка – бутвиння, що кришать у борщ: петрушка, цибуля, кріп, то-що (Свидн.)].

Крошение, *см.* **ІІ. Крошка**.

Крошечка – 1) кришечка; *см.* **І. Крошка 1**; 2) (*очень малое количество ч.-либо в прямом и перен. смысле*) крихта, кришка, кришечка, крихточка, крихіточка, щипочка, крапельночка, дрібочка; *см.* **Чуточка**. [Нехай дозволить владарка покласти крихіточку їй фарби на обличчя (Л. Укр.)]. *Хочется с'єсть -ку чєго-небудь* – хочеться з'їсти кришечку (щипочку, крапельночку) чого. *Не имеет ни -ки здравого смысла* – не мати ні дрібки (ні трішки) розуму в голові, не мати глуду ані пилочка (пилиночки). *Вы его -ку не застали здесь* – ви його тіль-тіль (ледь-ледь) не застали тут. *Не испугался ни -ки* – не злякався ані трішечки (ані трінічки).

Крошечный – малюсінський, малісінський, манюс[і]нський, манюс[о]ненький, масюс[о]нічкий, манюній, манюнький, манюнюсінський, манесенький, масенький, маценький, мацінький, маціненький, мацюпенький, маціпкий, мацюпусінський, дрібненький, дрібнесенький.

Крошительный – кришільний. *-ное отделение (на фабрике)* – кришільня (-ні).

Крошить – 1) (*мельчить ломая, разбивая, и т. п.*) кришити, трошити, (*и зубами при жевании*) локшити, сікти, кавальцювати що, (*капусту на крошале*) шаткувати (капусту).

[Кришив гострим ножем тютюн (М. Грінч.). Літа, дощі та вітри навдивовижу вміють кришити мурування (Куліш). П'яний трошив палицею миски та горщики (М. Грінч.). Голодні трошили, аж у зубах хрущало (Н.-Лев.). Так в гніві сильно їх локшив (Котл.). Будем ляхів, вражих синів, як капусту сікти (Пісня). Народ пам'ятає, як шаткував своїх ворогів (Н.-Лев.)]. **Крошенный** – кришений, січений, шаткований; 2) (*сорить крошками*) кришити. [Їж так, щоб не кришити хліба додолу (М. Грінч.)].

Крошиться – кришитися. [Зуби кришуться. Камінь кришиться. Хліб кришиться, як ріжеш (М. Грінч.)]. *Легко крошащийся*, *см.* **Крохкий**.

І. Крошка, Крошечка, Крохотка – 1) (*хлеба и т. п.*) кришка, кришечка, крихта, крихтіна, крихточка, крихтиночка, дробинка, одробинка, окрушечка, окрушинка, рїска, рїсочка. [Кришки (рїски) хліба ще не мала сьогодні в устах (М. Грінч.). Посип окрушечки курчатам (Харк.). По дробинці, а є в кожній судинці (Франко. Прик.). *До -ки* – до крихти (до кришечки, до останньої крихтини, до рїски). [Усе до останньої крихтини поїли (М. Грінч.)].

Ни -ки – ні крихти *и т. д.* [І у місті ані крихти скоро хліба вже не буде (Грінч.); 2) (*переносно: малая часть*) крихта, кришка, кришечка, крихіточка, дрібка; *см. Чуточка.* [І кришки жалю до мене не маєш (Харківщ.); 3) (*ласкат. к ребёнку*) крихітка, кришка, кришеня (-няти), кришенятко, кришеняточко, манушка, манушечка, мацюпка, мацюпик. [Кришко моя дорогесенька, мацюпику мій! (Київщ.). Діти кришеняточка, – і ті в неї не гуляли (М. Вовч.)].

II. Кро́шка, Кроше́ние – (*действие*) кришіння, троціння, локшіння, кавальцювання, шаткування; *см. Крошить.*

Кро́шня – (*корзина, в кот. возят кур на продажу*) куча, коєць (*р. койця*).

Кро́ющий, прлг. – покрівний.

Круг – 1) (*сомкнутая линия и перен.*) коло, круг (-га), обід (-бода) (*ум. обідець*), окіл (*р. околу*), колесо. [Начеркни циркулем великий круг, а всередині в йому малий кружок (М. Грінч.). Побравшись дівчата за руки, стали великим колом, а одна дівчина вступила в середину кола (М. Грінч.). І так що-дня все вужчає те коло, що в йому я все тихше ворущусь (Грінч.). У коло ставайте. Руками сплелися і колом гуляють (Київщ.). Вітряків окіл крилатий Бендери мов обгородив (Греб.). **Площадь -га** – площа кругу (кола). **Начертить круг** *вокруг чего* – накреслити круг навколо чого, обциркулювати, обкружляти що. **Идти кругом** (*о телах небесных*) – іти колом, колесом, колувати. [Споконвіку і до віку ходить колом без кінця (планета) (Самійл.). Ой колом, колом догори місяць іде (Пісня). Колесом сонечко, колесом вгору йде (Після)]. **Садиться, ставать в круг** (*кружок*), **кругом** – сідати, ставати колом, кружка, кружкома, кружалом. [Усі мовчали, стоячи колом біля однієї партії (Грінч.). Сідайте-ж бо кружка та слухайте (М. Вовч.). Парубки обсіли кружалом її хату (М. Вовч.)]. **Голова -гом** *идёт* – голова обертом (обертнем) іде; у голові морочиться. **Всё пошло -гом** – усє пішло обертом, обертнем (М. Вовч.). **Заколдованный круг** – зачароване коло. **Круги на воде** – круги, кружки, жмурки (-ків). [Поскидали у воду трупи; ти дивилась, як розстелялися-стелились круги широкі над ним, над сином праведним твоїм (Шевч.). Шубовснув у воду, і вода широкими кружками побігла від нього (Коцюб.)]. **Круг около луны** – кружало. **Тёмные -ги** *вокруг глаз* – синці (тёмні ободи) попід очима. [Землістий колір обличчя, синці попід очима (Коцюб.)]. **Круг семейный** – родинне коло, родинне оточення. **Круг (общество) людей** – коло (гурт (-ту), громада) людей, товариство, (*слой*) верства. [Серед нашого кола (товариства) такого звичаю нема (М. Грінч.). Хто хоче бути ближчим і зрозумілішим якомусь гуртові людей, той його мовою повинен говорити (Єфр.). Письменство росло й розвивалося само і все більшу громаду людей до себе прихияло (Єфр.). Старє письменство найдужче одбивало в собі потреби тієї вищої верстви, що його сплodiла (Єфр.)]. **Люди известного (своего) -га** – люди певного (свого) кола (товариства), певної верстви громадської, певного (свого) гурту (кругу), певної (своєї) громади. **В своём -гу** – серед своїх, поміж своїми, серед свого гурту (товариства, громади), у своєму гурті (товаристві, громаді). **Широкие -ги общества** – широкі громадські кола, загал (-лу). [Загал російської інтелігенції (Грінч.). Загал так званого «українофільства» (Грінч.)]. **Придворный круг** – двірське коло. **Круг гостей** – товариство гостей, коло гостей. **В -гу гостей** – серед гостей, в гурті гостей. **Круг (сфера) действий** – коло (круг) діяльності. **Он не ограничивается узким -гом своих дел** – він не обмежується вузьким колом своїх справ. **Круг обязанностей** – обсяг обов'язків. **Это входит в круг его обязанностей** – це належить до його обов'язків. **Круг (цикл) предметов рассмотрения** – обсяг чого. [Що-б то за історія була українського письменства, коли-б вона викинула з свого обсягу мало не цілком усє старє наше письменство (Єфр.). Обсяг ідей, що посовують наперед людськість, не вичерпується межами минулого й сьогочасного життя рідного народу (Грінч.)]. **Круг дороги** – круг, кружина. [Хто кругу не боїться, той далі становиться (Приказка). А все-ж зайва кружина: ходи навкруги – через двір, вулицею, знов, двором (Конис.)]. **Делать,**

сделать круг в дороге – *кру́гу* накида́ти, накіну́ти, нада́ти, *окружля́ти*. [Шлях ваш *коротший*; я-ж *нада́ти* *кру́га* *мушу*: ви *виграєте* аж два дні над мене (Куліш). Довелось *доброто* *кру́гу* *накіну́ти*, щоб *небезпечно* місце *обмину́ти* (М. Грінч.). Замість іти *напрямець*, він *окружляв* до мене *геть* *поза* *горо́дами* (Новомоск. п.). *Тем путём ехатъ – большо́й круг делатъ* – *тудо́ю* *їхати* *дуже* *обхі́дно* (*кружно*). [Їхати на *Вербки* *кружно*, а на *Скрипаки* ще *кружніш* *буде* (Вовч. п.)]. *Судный круг* – *судне[є]* *коло*. [У *раду*, до *судного* *кола* (Грінч.)]. *Спиться с -га[y]* – *розпिया́читися*, *розпита́тися* *вкрай*, *спитися* *з гурту*. *Продаватъ на круг* – *продавати* *на гурт*; 2) (*плоскость, ограниченная окружностью*) *кружало*, *круговина*, *коло*. [Аж *кружало* *витоптав*, *танцюючи* (Свидн.). *Перед до́мом* у *дворі* *було* *навіть* *кружало*, *заса́джене* *куща́ми* та *квітка́ми* (Н.-Лев.). *Просто́ре* *коло* *перед* *га́нком* *заросло* *бузком* та *шипши́ною* (Ор. Левиц.). *Біліє* *пісок* на *кругови́ні*, що *вірівняно* *перед* *верандо́ю* (Васильч.); 3) (*диск*) *кружало*, *коло*, *покоті[и]ло*, *покотьо́ло*. [Наче *те* *проміння*, що *ореолом* *розходиться* з *сонячного* *кружала* (Крим.). *Сонце* *пливлó* до *споко́ю*; над *само́ю* *землею* *стоїть* *його* *іскристе* *коло* (Мирний). *Мов* *покотело* *червоніє*, *крізь* *хма́ру* *сонце* *зайнялось* (Шевч.). *Мов* *покотило* з *горба*, *стрибав* я *високо* *понад* *тропо́ю* (Куліш)]. *Круги перед глазами* – *кружала*, *кола*. [Зелені *кружала* *перед* *заплющеними* *очима* (Мирний). *Заплющу* *о́чі*: *вогняні* *кола* *танцюють* і *сиплють* *іскри* (Коцюб.); 4) *круг воска* – *кружало*, (*кру́гла*) *брила* *воску*, *воскове* *кружало*. [У *коморі* *воскові* *кружала* (Сл. Гр.)]. *Круг сыра* – *кружало*, (*гал.*) *плесканка*. *Круг проволоки* – *кружало*, *кружалок* (-лка) (Липовеч.); 5) *круг гончарный* – *круг ганча́рський*.

Кругление – *викру́глювання*, *закру́глювання*, *круглі́ння*.

Кругленький – *кру́гленський*, *кру́глесенький*.

Кругленько – *кру́гленсько*, *кру́глесенько*.

Круглеть – 1) *кру́гліти*, *закру́глітися*, (*ещё более*) *кру́глішати*; 2) *гладшати*, *сітшати*.

Круглехонек, -лешенек – *кру́глісінький*. **-хонько** – *кру́глісінько*.

Круглина – *кру́глість* (-лості), *кру́глина*.

Круглить – *кру́гліти*, *викру́глювати* *и* *викру́гліти*, *обкру́глювати* *и* *обкру́гліти*, *закру́гліти* *що*; *см.* **Округлять, Закруглять**.

Кругло – *кру́гло*, *окру́гло*.

Круглобокий – *кру́глобо́кий*, *колобо́кий*.

Кругловатость – *кру́глія́вість*, *кру́глія[а]стість* (-ості).

Кругловатый – *кру́глія́вий*, *кру́глія[а]стий*.

Кругловидный, см. Кругловатый.

Кругловина – *кру́глість* (-лості), *кру́гловина*.

Круглоголовый – *кру́глоголо́вий*. [Круглоголо́ве *дитинча* (Харк.)].

Круглодонный – *кру́глоде́нний*.

Круглолистый – *кру́глоли́стий*.

Круглолицый – *кру́глоли́дий* (*ласк.* *кру́глоли́денький*), *кру́глоли́ций* (-ця, -це), *повнолі́дий* *повнолі́ций*. [Пливé *місяць* *кру́глолиций* (Шевч.). *Круглови́да* *дівчина* (Коцюб.).

Круглови́денька *дитина*. *Повнолі́ций* *як* *місяць*. *Чорня́ві*, *повнові́ди* (Квітка)].

Кругломордый – *кру́гломо́рдий*, (*кру́глооро́жий*) *кру́глопи́кий*.

Круглопродолговатый – *окру́глодо́вгастий*.

Круглорожий – *кру́глопи́кий*.

Круглость и Круглота – *кру́глість* (-лості), *кру́глота́*. [Кру́глість *землі* (Комаров)].

Круглотканный – *кру́гло́тканий*.

Круглощокый – *кру́глощо́кий*, *кру́глоли́ций* (-ця, -це), *кру́глоли́дий*.

Круглый – 1) (*дискообразный*) *кру́глий*, *окру́глий*, *колі́ща(с)тий*, (*шарообразный*) *опу́клий*, (*кру́гlostоронний*) *кру́глобо́кий*. [Гріш *кру́глий* – *розкотиться* (Приказка). *Окру́глий* *стіл*.

Був *окру́глий*, *повний*, *мов* *гарбуз* (Франко). *Земля* *кру́глобо́ка* *як* *кавун*, а не як *корж*.

Місяць видає ніби коліщатий, а він опуклий (Ком.). С **-лыми** *глазами* – круглоокий; 2) (*весь, целый*) увесь, цілий; см. **Целый**; (*совсем*) кругом. **-лый год** – увесь рік, цілісінський рік. *Сосны зелены -лый год* – сосни зелені увесь рік. **-лый сирота** – кругом сирота. **-лый дурак** – дурний як пень, як колода, як ступа; дурень дуренний (заплішений), великий дурень. **-лая сумма** – порядна сума, чималі гроші, чималий гріш. **-лый квадрат** – круглий квадрат, кругла карта. **-лое число** – (о)кругле число; 3) (*о человеке, животном*) опецькуватий.

Кругляк, Кругляш, Круглыш – (о дереве, камне) кругляк (-ка).

Кругляш, Круглячок, Круглышка – (о человеке, животном) пузань (-ня), опецьок (-цька), опецькуватий (-того).

Круговая, см. **Круговой**.

Круговидный – кругуватий, круговидий.

Круговина, Круговенька – коло, кружина, кружало.

Круговня, см. **Круговщина**.

I. Круговой – коловий, круговий, кружний. [Вода, як у неї кінеш камінь, розходиться круговими хвилями (Комаров). Кружні літання (Пр. Пр.)]. **-вое движение** – коловий, круговий рух. *Двигаются по -вой линии* – колувати (о птицах) кружати. [Сонце колує. Яструб кружає]. **-вая (чаша)** – кругова чара, ручкова чарка. [Господиня піднесла всім по чарці ручковій із своїх рук (М. Грінч.)]. *Чаша ходит в -вую* – чара кружає, кружляє. *Пить -вую* – пити ручкову. **-вая песня** – гуртова пісня. **-вая порука** – кругова (гуртова, спільна, товариська) за(по)рука (порука).

II. Круговой – шалений, нерозсудливий; легковажний, пустотливий; божевільний, причинний.

Круговорот – коліворі[о]т, коловорі[о]т (-ро́ту), круго(з)ворі[о]т (-ро́ту), кру́тінь (-теня), (*водоворот*) шум (-му). [Коловорот умирання і відродження природи. Так відбувається круговорот води на землі. Вхопив її та й закрутив у тому танцюристому крутені (Грінч.). Шум життя, в якому закрутившись, гине безліч непристосованої до боротьби простоти (Єфр.)]. *Житейский -рот* – життєвий коліворіт, вир життя. *Вечный -рот жизни* – вічний кругозворот життя.

Круговращательно – коловорітом, кругозворітом.

Круговращательный – коло[и]воротний, кругозворотний. **-ное движение** – коловорітний (кругозворотний) рух.

Круговращение – кружляння, обертання навколо чого, кругобіг (-гу).

Круговщина, Круговня – (*круговая порука*) кругова (гуртова, спільна, товариська) за(по)рука (порука).

Кругозор – виднокруг (-гу), круговід (-ду), кругозір (-зо́ру), кругогляд, обрій (-рію); *срвн.*

Горизонт. [Поширити виднокруг народній (Грінч.). Тісний античний кругозір (Л. Укр.). Чи ви любите гуляти по сім узгір'ї та любити круговідом? (Н.-Лев.). Він зник з мого обрію (М. Грінч.)]. *С широким -ром* – широкоглядний. [Широкоглядний політик (М. Грінч.)].

Кругозорный – кругоглядний, круговидний, обрійний.

Кругозыря (*общ. р.*) – роззява.

Кругом, *нрч. и предл.* – навкруг, о́круг, округі, круг, кругом, навколо, довкола, надо́коло (кого, чого); (*только нрч.*) навкруги; *срвн.* **Вокруг**. [Стоять круг (навкруг) столу (Харківщ.). Слухачі навколо нього (Л. Укр.). Надоколо вода, а всередині біда (Приказка). Кругом дуба русалоньки мовчки дожидали (Шевч.)]. *Розглянувся навкругі (навколо) (Київщ.)*. *Идти -гом города* – іти круг міста. *Обойти город -гом* – обійти місто навкруги (округи, навколо). *Ходить, обходит -гом чего* – ходити круг, навкруг *и т. д.* чого, ходити кружка коло чого. *Земля моя идёт на пять вёрст -гом* – землі моєї на п'ять верстов навкруги. *Его -гом обобрали* – його геть чисто (до нитки) обібрано. **-гом хорош** – кругом (навкруг) гарний,

хоро́ший. [Золотоно́ша круго́м хоро́ша (Приказка)].

Кругом, см. **Круг 1**.

Кругообразний – кругова́тий, околува́тий, кругови́дий, кругля́стий, колища́тий.

Кругообраще́ние, см. **Круговраще́ние**.

Кругосветний – кругосві́тний, кругозе́мний, навколосві́тний, навколосе́мний. **-ное путешествие** – кругосві́тня (навколосві́тня, кругозе́мна) по́дорож (мандрі́вка).

Кругосве́тье (*весь мир*) – сві́т, всесві́т (-ту), круглосві́ття.

Кружа́лить (*что*) – викругля́ти, викруглюва́ти, заокруглюва́ти що.

Кружа́ло – 1) кружа́ло; 2) ши́н(о)к (-нку), ко́рчма́.

Кружа́сь, см. **Кружи́ться**.

Кружа́ть – (*сбившись с дороги*) кружля́ти, блуді́ти (-джу, -диш) навко́ло чо́го. [Усю́ ніч навко́ло озера кружля́в (М. Грінч.).]

Кружа́щийся – 1) (*прич.*) той, що кружля́є, кру́титься; 2) (*прилаг.*) закру́жений, кругокру́ж[т]ний, закру́жілий. [Місяць сві́тлом залива́є кругокру́жний їх та́нок (Крим.).]

Круже́вник, -ни́ца – мережі́вник, -ни́ця.

Круже́вни́цын – мережі́вни́чин (-на, -не).

Круже́вни́чий – мережі́вни́чий.

Круже́вній – мереже́вий, з мере́жева зро́блений.

Круже́во – мере́жево, плете́во, (*зап.*) коро́нки (-но́к), (*стар.*) фо́рбо́ти (-бо́т), (*узкое*) фо́рбо[і]́тки (-то́к). [Тонке́, як паву́тина, мере́жево (Васильч.). Блакі́тний шовк не́ба покрився мере́жевом чо́рних гилячо́к (Коцю́б.). На голо́ві че́пець з фо́рбо́т ве́нецьких (Ор. Лев.).]

Круже́вцо – мере́жевце, (*стар.*) фо́рбо[і]́тки (-то́к).

Круже́ние – (*чего или вокруг чего*) кружи́ння, кружля́ння, крути́ння, круг (навко́ло) чо́го. **-ние головы** – моро́чення в голо́ві, па́морока, па́мороки (-кі́в). *Почувствова́л -ние головы́ кто* – заморо́чилося в голо́ві ко́му; сві́т оберто́м пішо́в ко́му, (*сильное*) па́мороки взя́лися ко́го (забили́ся ко́му). **-ние у ове́ц (болезнь)** – (*вертя́чка*) вертя́чка, крутя́чка, мете́лиця; (*дистоматоз*) мотили́ця. *Баран большо́й -нием* – круча́к (-ка).

Круже́чка – ку́хлик, ку́хличо́к (-чка), пи́тунчи́к, кварта́нка; см. **Кру́жка**.

Круже́чний – ку́хле́вий, карма́нковий; см. **Кру́жка**. [Ку́хле́вий квас. Карма́нкові гро́ші, що лю́ди в карма́нку ки́дають (М. Грінч.).] **-ний сбор** – карма́нковий збі́р.

Кружи́ла, Круши́тель – 1) (*кто кружит что-либо*) кружи́й (-жі́я), крути́ло (*м. р.*), кружля́ка (*общ.*); 2) (*пьяница*) випива́ка, запива́ка, запія́ка, випива́йло.

Кружилка – дзи́га.

Кружи́ть – (*что, чем*) крути́ти що́, чим. [Ви́р його́ скаже́ний кру́тить (Грінч.). Обв'язав каменю́чку мотузко́м і крути́в не́ю в пові́трі (Харкі́вщ.). Ві́тер крути́ть сні́гом (М. Грінч.).] **-жить вокруг кого, чего** – кружля́ти, колува́ти навко́ло ко́го, чо́го; (*о птице*) кружля́ти, круже́няти. [Кружля́є скрі́зь там гали́ч над лана́ми (Л. Укр.). Корша́к літа́є, літа́є, – чо́го він так круже́няє? (Радо́ми́ськ. п.); (*о воде в водовороте и перен.*) ви́рува́ти, ну́ртува́ти. [О́там, де вода́ ви́рує, там яма́ (М. Грінч.). Літа́є паву́тиння, кружля́є і ви́рує у пові́трі (Л. Укр.).] **-жить кого в танце** – крути́ти ко́го в танку́ (танцю́ючи). *Ве́тер -жит пы́ль, песок* – ві́тер ви́хорить, ві́тер кру́тить по́рох, пісо́к; (*снег*) ві́тер ви́хорить, хурде́лить; ві́тер кру́тить сні́гом. **-жить в пути**, см. **Колесить**. **-жить голову кому** – крути́ти, моро́чити голо́ву ко́му, (*пренебр.*: *путать*) дури́ти ко́му голо́ву. [Що́ ти мою́ голо́ву дури́ш?! (Звин.).]

Кружи́ться – крути́тися, кружи́[і]́ти, кружля́ти; (*о воде в водовороте*) ви́рува́ти, ну́ртува́ти. [Кру́титься, верти́ться, не зна́є, де ді́ться (Номис). Пливла́, пливла́ з ро́жі кві́тка та й ста́ла крути́ться (Пісня). Бу́в неспо́кійний, кружи́в по ха́ті (М. Вовч.). Вода́ б'є́ться об ко́леса, ко́леса кружля́ють (Рудан.).] **-ться вокруг кого, чего** – кружля́ти, крути́тися навко́ло ко́го, чо́го, (*увиваться*) увиха́тися; (*о птицах, пчелах*) ви́тисся, кружля́ти, круже́няти. [Ласті́вки вили́сь над ставко́м (Коцю́б.). Як спу́скали до́мовину в яму́, то все́ над не́ю бі́лі голу́би

кружля́ли (М. Вовч.). **-тсья в танце** – кружля́ти, крути́тися, звива́тися в танку́. [Малéча танцюва́ла, дрібно кружля́ючи (Л. Укр.)]. У весéлих таночка́х звива́ється (Л. Укр.). **-тсья в вихре́ танца** – вихритися в танку́. **-тсья вихрем** – вихоритися, вихритися. [Думки як завірю́ха крути́лись, вихорились (Мирний). Все вихрило́ся (Грінч.)]. *Голова -тсья у кого* – голова туманіє, морочиться, обертом іде́, кружка́ йде, вернеться́ кому́; (*фамил.*) світ макі́триться (вернеться́) кому́. [Тумані́ла обом од тих слів голова́ (Грінч.). Чогось мені́ голово́нька морочиться́ (Пісня). Голова́ мені́ кружка́ йде (М. Грінч.). Аж світ мені́ макі́триться з того́ всього́. Лежить на́ша Тетя́на вернеться́ їй світ (Г. Барв.)]. **Кружа́сь** – кру́тячись, кружля́ючи, кру́жачи, крутька́. [Посеред ко́ла замайо́рила Дарчи́на голова́, кружачи в па́рі то з парубо́цькою шапкою, то з диво́цькою ху́сткою (Л. Укр.). Удво́х но́сяться назди́бочки і крутька́ по-па́нськи (Г. Барв.)]. **Кружа́щийся**, *см. отдельно.*

Кружка́, Кру́жечка – 1) (*для п'я́тья, глиня́ная или сте́клянная*) ку́холь (-хля), ку́хлик (-ка), кухля́тко, питу́н, питу́нчик, питуне́ць (-нця), (*металлическая*) кварта́, (*диал.*) карва́тка, кавра́тка, (*металлическая или дере́вянная для вина, ме́да, пива*) кінва́, ко́ні[о]вка. [Як узя́в ту кінву́ за у́хо, то зробив у́ тій ко́нівці су́хо (Дума). Зачепи́ла рукаво́м срі́бну ко́новку, повну ви́шнівки (Куліш)]. **-ка металлическая для сбора денег** – карна́вка, скарбо́на, скарбо́нка. **-ка пива** – ку́холь пива́, кварта́ пива́; 2) (*одна деся́тая часть ве́дра*) кварта́.

Кружко́вой, -ко́вый – гуртко́вий.

Кружко́вец – гурткі́вець (-вця).

Кружко́вод – гуртко́ві[о]д (-вода), гуртко́вода (-ди).

Кружко́вский – гурткі́вський.

Кружко́вщина – гурткі́вство.

Кружну́й – круго́вий, обхі́дний.

Кружо́к – 1) (*дере́вянный или метал. для накры́вания, для подста́вки*) кружо́к (-жка́), круже́чок (-жечка́); (*круглы́й след от чего-ли́бо*) кружа́ло, кружа́льце. [Зроби́в кружо́к водя́нку накры́вати (Харкі́вщ.). Гле́чики круже́чками понакры́вала (Харкі́вщ.). Зна́ти кружа́ло, де сто́яла пля́шка (Ки́їв)]; 2) (*диск*) кружа́ло, кружа́льце; 3) (*игру́шка*) покоте́[и]ло, покотё́ло, ко́чало, *ум.* покотельце́, ко́чальце. [Ско́чусь нена́че те покотё́ло, не забу́вши (Стор.)]. *Сесть в -жок*, *см. Круг 1.* *Волосы́ подстри́жены в -жок* – чуб підстри́жений кружа́льцем. [Он і ру́ські сто́ять з ко́сами, чуби́ кружа́льцями в їх, сорочки́ на ви́пуск (Тесл.)]; 4) **-жок люде́й** – гурто́к (-тка́), грома́дка; *срвн. Круг. Политические -жки* – політи́чні гуртки́.

Кружо́чек – круже́чок (-жечка́), кружа́льце; *см. Кружо́к.*

I. Круп (*болезнь*) – круп (-пу), (*гал.*) блони́ця.

II. Круп (*лошади*) – купа́ (-пи), зад (-ду), крижі́ (-жі́в).

Крупа – (*только мн.*) кру́пи (*р.* круп *и* -пів). [Кру́пи греча́ні, я́чні, перло́ві, ві́всяні]. **-па́ манная** (*пшени́чная*) манна́ (-ни). **-па́ смоленская** – греча́на ма́нна. **-па́ снежная** – кру́пи (*и ед.* купа́). [Поча́вся був дощ, та на кру́пі пере́вівся (Харкі́вщ.)]. *Ша́пка в рубль, а ци́ без круп* – голе́ й бо́се, а голова́ в ві́нку (Номис); чо́боти скри́плять, а горшки́ без са́ла кипля́ть (Номис).

Крупени́к – 1) (*каша кру́тая*) ка́ша круп'я́на, круп'я́ник (-ку́); 2) ба́бка круп'я́на; ка́ша за́піка́на; 3) пи́ріг з каше́ю.

Крупени́ть – кру́пити, де́рти на кру́пі що́.

Крупени́ться – 1) *см. Кру́питься*; 2) (*важничать*) велича́тися, ви́соко нести́ся, зано́ситися. [Велича́ється, як поро́ся на о́рчику (Номис)].

Крупё́нка, Кру́пянка – кулі́ш (-лешу́), кулешик, кру́пник, кру́пничо́к (-чу́).

Крупина́, Кру́пінка – 1) (*одно зёрнышко кру́пы*) кру́пина, кру́пінка, зёрня́, зёрня́тко, зере́нце. [Тако́го кру́пнику́ наварі́ла, що́ крупина́ за кру́пиною ганя́ється з дуби́ною (Харкі́вщ.). Я такі́ кру́пи люблю́, щоб зере́нця бу́ли цілі (Воли́нь)]; 2) **-ка соли́, сахара́ и т. п.**

– дрібок (-бка), дрібочок (-бочка), дрібка со́ли, цукру *и т. п.* [Дайте со́ли два дрібочки посолити огірочки (Приказка). Мені небагацько треба: со́ли дрібок, хліба шма́ток та горілки ча́рку (Приказка). Був ко́лись час, що не був я душе́ю: дрібно́ю фо́сфору був під земле́ю (Крим.)]. *Состоящий из -нок, см. Крупчатый.*

Крупинный, Крупи́стый, см. Крупчатый.

Крупино́чка – крупино́чка, крупино́нька; дрі́бочок (-бо́чка); *срвн. Кру́пина.*

Крупіть *что* – крупіти, на крупі де́рти, дрі́бнити що. *На дворе -пит* – надво́рі кру́пи падають.

Крупі́ться – крупі́тися, на крупі де́ртися, дрі́бнитися.

Крупі́ца – 1) (*ум. от Крупа́*) крупці́ (-ці́в). *И дурак кашу сварит, была бы -пи́ца да води́ца* – і ду́рень каші нава́рить, аби пшоно́ було; 2) (*чуточка: в прям. и перен. смысле*) кри́шечка, крихі́тка, дрі́бка, оку́щина, одро́бина, щипочка, рі́ска, зерно, зе́рнятко; *срвн. Крошка 1.* [Ані кри́шечки ща́стя я з ним не зазна́ла (М. Грінч.). В чужу́ зе́млю чужі лю́ди мене́ захова́ють, а своєї́ ця кри́хотка надо́ мною́ ля́же (Шевч.). Дрі́бки ро́зуму нема́є в голо́ві у його́ (М. Грінч.). Ловлю́ я ща́стя одро́бини (Вороний). У нас нема́ зерна́ неправди́ за собо́ю (Шевч.). Не ймі́ть віри: зе́рнятка пра́вди нема́є в тому́, що він ка́же (Київ)].

Крупича́тка, Крупча́тка – 1) (*мельница*) пи́тель (-гтя), пи́тльовий млин. [Ме́льник приві́к до туркота́ння пи́тля (Франко)]; 2) (*мука*) пи́тльоване бо́рошно.

Крупича́тый – 1) (*о муке*) пи́тльований. *-тая мука* – пи́тльоване бо́рошно, (*рус.*) крупча́тка. [Дава́й йому́ коржі́в з пи́тльованого бо́рошна (Н.-Лев.)]. *Намолотъ -той муки* – на́питлюва́ти боро́шна (муки); 2) *-тый ме́д* – крупкі́й, крупкува́тий ме́д.

I. Кру́пка – 1) (*при помоле зерна*) кру́пка. [Пшени́цю спе́ршу ме́лють на кру́пку, а тоді́ вже пере́ме́люють на м'я́кше (М. Грінч.)]; 2) *-пки (крошки)* – крихі́ти (-хо́т), кришкі́ (-шо́к), оку́шки, оку́шини (-шин).

II. Кру́пка, бот. *Draba verna L.* – кру́пка весня́на, рижу́ха, чисте́ць (-тця́).

Крупне́нький – величе́нький, чимале́нький, буйне́нький; *см. Кру́пный.*

Крупне́ть – (*о зёрнах, плодах*) буйні́шати, дорі́днішати; (*о живых существах*) бі́льшати, (*о владениях: укрупняются*) збі́льшуватися.

Кру́пно – буйно́. [Криши́ дрі́бніше́, не так буйно́ (М. Грінч.)]. *-но говори́ть* – говори́ти гостро́, з се́рцем, (*фамил.*) се́рдито́ нівро́ку.

Крупно́ва́тый – буйне́нький, до́сить буйні́й.

Крупно́владе́лец – великі́й вла́сник, великі́й земе́левла́сник.

Крупно́владельче́ский – велико́власни́цький, велико́земельні́й. [Рата́йське господа́рство з мало́земельно́го попере́ходило в велико́земельне́ (Куліш)].

Крупно́голо́вый – голові́стий, голова́тий, (*антроп.*) велико́голо́вий. [Голові́стий, корени́стий при доли́ні ма́к (Пісня)].

Крупно́зерни́стый – крупні́стий, крупкі́й, (*о соли*) дрі́бкова́, дрі́бкова́та, дрі́бча́ста, цупка́ сі́ль; (*о песке*) шорсткі́й, жорсткі́й (пісо́к); (*о злаках*) ядрени́стий, яде́рний, ядре́ний; (*о камнях*) грубо́зерни́стий, крупкі́й. [Жито́ густе́є, колосі́стее́, ядрени́стее́ (Пісня). Грубо́зерня́сті піско́вики (Троян.)].

Крупно́клі́тний – (*о растениях*) буйно́клі́тний, велико́клі́тний.

Крупно́коча́нный – голові́стий. [Капу́ста голові́ста].

Крупно́криста́ліческий – буйно́криста́ле́вий, буйно́криста́лі́чний.

Крупно́ли́стый – листа́тий. [Листа́тий та розло́гий кле́н (М. Грінч.)].

Кру́пность, Кру́пнота́ – буйні́сть, дорі́дні́сть, великі́сть (-ости́); *срвн. Кру́пный.*

Кру́пный – великі́й, чимали́й, буйні́й. *-ное хозя́йство* – вели́ке господа́рство. *-ное предприя́тие* – вели́ке підприє́мство. *-ная промышле́нность* – вели́ка проми́слівість. *Он -ная си́ла* – він вида́тна (вели́ка, неабія́ка) си́ла. *-ная буржуа́зія* – вели́ка буржуа́зія. *-ные деньги* – великі́ (недрі́бні) гро́ші. *-ный вол* – чаба́нний (чаба́ни́стий) ві́л. *-ный (о зерне,*

- фруктах, ягодах*) – буйний, дорідний, дорідливий; (*о каплях жидкости*) буйний, крапли[я]стий, крапчи[а]стий, (*о слезах ещё*) дорідливий (Свидн.). [Буйна (дорідна) пшениця (Київщ.). Дорідні яблука, груші. Буйні (дорідні) вишні]. **-ные арбузы, дыни** – великі (дорідні) кавуні, дині. **-ный жемчуг** – буйні перли, (*собир.*) буйне перло. **-ная печать** – буйний друк. **-ное явление** – велике явище. **-ное недоразумение** – велике (чимале) непорозуміння. **-ный разговор** – гостра (гнівна) розмова, (*фамил.*) балачка сердита нівроку.
- Круподёр** – круподёр (-ра), круподёрник, *ласк.* круподёрничок (-чка). [Козакі не схотіли сидіти по замочках круподерами (Куліш). Ой ти мелничку-круподерничку (Пісня)].
- Круподёрня, Крупорушка** – драч (-ча), драчка, крупорушка, круподёрня. [В драчі крупі деруть (Житомирщ.). Відвези гречку в драчку (Липовеч.)].
- Крупозный**, *мед.* – крупозний.
- Крупорушка**, *см.* **Круподёрня**.
- Крупчатка** – 1) *см.* **Крупчатка 1**; 2) (*мука*) питльоване борошно, -на мука, (*руссизм*) крупчатка.
- Крупчатный** – (*о мельнице*) питльовий (млин), (*о муке*) питльований. [Питльоване борошно].
- Крупчатый, Крупистый** – крупкий, крупний крупнистий, (*из крупн. крупинок*) дрібковий, дрібча(с)тий. [Крупкий мед. Крупне борошно. Крупнисте масло. Дрібковий цукор. Дрібкова сіль].
- Крупщик** – круп'яр (-ра). [У круп'яра в місті побачив я був корбові жорна (Франко)].
- Крупье** – круп'є (*нескл.*).
- Крупянка**, *см.* **Крупёнка**.
- Крупяной** – круп'яний. [Вариться каша пшоняна й круп'яна (Звиног.)].
- Крутёнок** – крутенький.
- Крутенец** – завернений баран.
- Крутень** – 1) вихор (-хора *и* -хру); 2) (*о воде*) вир (-ру), шум (-му), коловертень (-тня).
- Крутенько** – крутенько. *Шесть месяцев тюрьмы – это -ко* – шість місяців в'язниці – це вже занадто (це вже гостренько).
- Крутеть** – крутішати.
- Крутёхонек, -тёшенек** – крутісінький.
- Крутиголовка**, *пт.* **Junx torquilla L.** – крутиголовка, крутиголов, крутій (-тія), гівгór, гівгáч (-ча), кривов'яз (-за).
- Крутизна, Круть, Круча, Кручь** – круча, стромовіна, строма, стрім (-óму), урвіще, урвісько. [Кинувся гурт (свиней) із кручі в озеро та й потонув (Єванг.). Поліз по стромах (Свидн.)]. **-на спуска** – крутість (-тости), (*пров.*) кручина. [Звідти така кручина в яр (Кролев. п.)].
- Крутила** – крутій (-тія), крутько́.
- Крутилка** – дзига.
- Крутильный** – крутильний.
- Крутить, Кручивать** – 1) (*скручивать, сучить*) крутіти, віти (в'ю, в'єш), звивати, сукати що. [Перевесла дівчата в полі крутили (М. Вовч.). Синові дав волокни вити (Основа). Чоловік крутить, а бог розкручує (Номис). Круті, та не перекручуй (Приказка)]; 2) (*вилят*) крутіти, вертіти, (*хвостом ещё*) меляти (хвостом). [Вертіть хвостом (Номис). Моє теля хвостом меля (Сл. Гр.)]. **-тя, вертя свет пройдёшь, да назад не воротисься** – брехнею світ пройдеши, та назад не вернешся (Приказка); 3) (*кем*) крутіти, вертіти, верховодити, орудувати ким. [До бога далеко, а пані вертять як хочуть (Номис). Невістка нами орудувала (Г. Барв.)]; 4) **-ть снег** (*о ветре, мятели*) – крутіти, хурделити сніг, снігом, (*воду: о водовороте*) нуртувати, вирувати, крутити воду. [В віконце поглядає, чи крутить завірюха (М. Вовч.). Він (нечистий) збирає багато снігу і сипле й крутить їм, – того й завірюха (Грінч.). Вітер хурделить (Сл. Гр.). Вир як воду крутить! (Грінч.)]; 5) (*кости*) крутіти

кісткі, у кістках; см. **Ломать**; 6) см. **Коловращать, Кружить что**; 7) (*спешить, понукать*) поспішатися; підгонити кого. *Не -ти, успеется* – не підгонь – поспіємо.

Крутиться – 1) (*скручиваться*) крутітися, скручуватися, вітисся, сукатися; 2) крутітися, вертітися. [Крутиться, як муха в окропі (Номис). Вертіться, наче в'юн в ополонці (Номис)]; 3) (*обвиваться вокруг чего*) крутітися, обкручуватися, вітисся круг чого; 4) (*о ветре, вихре*) крутітися, вихорити(ся), (*о мятели*) крутити, хурделити, (*о воде водоворота*) крутітися, вирувати, нуртувати. [Плачучи, крутиться вітер круг хат (Грінч.); 5) (*таскаться*) тягатися, волочитися; 6) см. **Коловращаться**.

Крутнуть – крутнути, покрутнути, скрутнути, (*сильно*) крутоннути. [Крутнув собаку за хвостик (Васильч.). Ні одна молодиця в селі й веретеном не крутнула для матушки (Н.-Лев.), Дід ус покрутнув (Рудч.). Менє мов хто пучками скрутнув за серце (Васильч.). Крутонув з усієї сили (Харківщ.). **-нуть хвостом** – крутнути, мельнути хвостом. [Цуцик мельнув хвостиком (М. Грінч.).]

Круто – 1) (*свить, ссучить, замесить, сварить*) круто, ум. крутенько. [Нитки зсукані дуже круто (Харківщ.). Тісто замісила круто (Київщ.)]; 2) (*о наклоне*) круто; (*очень -то*) стрімко, прикро, круто. [Драбина стоїть круто (стрімко, прикро). Круто спускалася гора (Стор.). Круто з'їздити сюдою (Сл. Гр.). Стрімко крокви поставив (Канівщ.)]; 3) **-то повернуть, свернуть в сторону** – круто (прикро) повернути, звернути вбік. [Круто звернув з шляху. Круто (прикро) повернув коня (М. Грінч.). *Он повернул -то этим делом* – він круто повернув цюю справу. **-то поворачивающий** (*о повороте*) – залі[о]мний, заломистий. [Залімний берег]; 4) **-то приходится** (*пришлось*) кому – сутужно, круто, скрутно, до скрүту приходить (прийшлося, довелось) кому; круто було з ким; (*насм.*) урвався бас кому. **-то добыть что** – сутужно з чим. [Сутужно з грішми тепєр. В Звиногородці сутужно з землею (Звиног.)]. **-то обходиться с кем** – суворо (круто) поводитися з ким; суворим бути до кого.

Крутоберегий – крутоберегий, крутоберезний, високоберегий. [Дніпро крутоберегий (Шевч.).]

Крутобережина – крутий берег; берегова круча.

Крутобережье – крутобережжя, крута бережина.

Крутобокий – крутобокий. [І за берег крутобокий, важко дішучи, вхопивсь (Грінч.).]

Крутобровый – крутобро[и]вий, високобро[и]вий.

Крутоватый – крутенький.

Крутоверхий – крутоверхий. [Крутоверха гора].

Крутой – 1) (*круто свитый, сваренный, замешенный*) крутий. [Крута пряжа. Крута каша Крутий хліб]; 2) (*о горе, береге, скале, лестнице, дороге*) крутий, прикий, (*очень*) стрімкий, стрімчастий, кручуватий, прикро-крутий; (*о повороте*) крутий, раптовий. [Такі круті сходи, що насилу вийшла на їх (Київ). Мов серні по стрімких скалах тікать їй довелось (Крим.). Стрімчасті скелі (Тичина). Пішов швидко, деручисся кручуваною стежкою вгору (Грінч.). Прощу злізти під гору, бо прикра, та всіх не витягнуть бички (Гнат.). Прикий берег (Сл. Гр.)]. *Дорога делает -той поворот вправо* – шлях круто (раптово) повертає праворуч. *Уходили сивку -тые горки* – був кінь та з'їздився (Приказка); 3) (*тяжёлый*) сутужний, прикий, (*о характере*) крутий, суворий. **-тые обстоятельства** – сутужні (прикрі) обставини. *У него очень -тые обстоятельства* – йому дуже круто, йому дуже сутужно. **-той характер, нрав** – крута, сувора, (*пров.*) сукриста вдача. *Человек -того характера, нрава* – людина крутої вдачі; людина крута. **-тая мера** – суворий захід. *Придётся принять -тые меры* – доведеться вжити суворих заходів. **-той мороз** – лютий мороз.

Крутолобый – крутолобий, високочолий. [Мов ті діди високочолі (Шевч.).]

Крутообрывистый – урвистий. [Урвистий берег].

Круторёбрый – круторезний. [Кораблі круторезні (Потебня)].

Круторогий – круторогий. [Воли-ж його круторогі понуро стоять (Пісня)].

Крутоскали́стый – крутоскеля́стий.

Круто́сть – (*берега, скалы, оврага и т. п.*) кру́тість, стрі́мкість (-ости); (*погоды*) лю́тість; (*характера*) суво́рість, кру́тість (вда́чі).

Крутоя́р – кру́ча.

Крутояри́й – кручува́тий.

Круть, см. **Крутизна́**.

Кру́хий, см. **Кро́хий**.

Кру́ча, см. **Крутизна́**.

Круче́ние – крути́ння; сукан́ня; верти́ння; вирува́ння, нуртува́ння.

Круче́нка (*кручёная бумага шерсть*) – сукани́ця.

Круче́ный – кручений, витий, суканий. **-ный шёлк** – суканий шовк.

Кручи́на – журба, ту́га, журбота, гризо́та, сухо́та; *срвн.* **Грусть, Печаль**. [Журба́ мене́ сушить, журба́ мене́ в'ялить (Пісня). Коло лі́жка сиди́ть моя́ ма́ти з журбо́тою своєю́ (М. Вовч.). Ко́му свято́, а мені́ тільки́ сухо́та (Васильч.)]. **Разогна́ть -ну чью́** – розва́жити ко́го, чию́ ту́гу, (*разговором*) розговори́ти ко́го.

Кручи́нить – (*кого*) жури́ти ко́го, завдава́ти жа́лю ко́му, круши́ти ко́го; *срвн.* **Печали́ть**. [Не завдава́й се́рцю жа́лю, бо я в чу́жім кра́ю (Пісня). Журба́ су́шить, журба́ круши́ть коза́ченька молодого́ (Пісня)].

Кручи́ниться – жури́тися, в ту́гу вдава́тися, побива́тися, убива́тися, тужи́ти, сумува́ти за ким, смути́тися; *срвн.* **Печали́ться**. [Не жури́ться Кате́рина (Шевч.). Де́сь моя́ не́нька за мно́ю вбива́ється (Пісня). Без те́бе жи́ть – весь ві́к тужи́ть і дня́ми й но́чами (Франко). Ой не пла́чте, не жури́тесь, в ту́гу не вдава́йтесь (Пісня). Го́ді сумува́ти – ки́нь ли́хом об зе́млю. Ді́вка замі́ж іде́ – ой все́ смути́ться (Пісня)].

Кручи́нник, -ни́ца – журли́вий (-вого), журли́ва (-вої).

Кручи́нный – 1) (*грустный*) сумни́й, жу́рний, ту́жний; *срвн.* **Печальни́й**. [Тя́жко сумна́ ду́ша моя́ (Єванг.). Вона́ не серди́та, а така́ вона́ журна́ (Сл. Гр.)]; 2) см. **Забо́тливый**.

Кручи́новатый, Кручли́вый, см. **Забо́тливый**.

Кручи́нистый – журли́вий, смутли́вий.

Кручи́нушка – журбо́нька, журбо́тонька, ту́гонька, гризо́тонька, сухо́тонька; см. **Кручи́на**.

Круше́ние – розбиття́, тро́ща чо́го. **-ние поезда́** – розбиття́ пої́зда. **Потерпе́ть -ние** (*о поезде, корабле, аэроплане*) – розбі́тися, потро́щитися, зазна́ти розбиття́. **Потерпе́ть -ние на скалах, у берега́** – розбі́тися об скелі́; розбі́тися кра́й берега́ (при бе́резі, у бе́резі).

Произошло -ние поезда́ – пої́зд розбі́вся, потро́щився. **-ние произошло от столкновения поездов (кораблей)** – розбиття́ ста́лося через сути́чку пої́здів (кораблі́в). **Потерпевши́й -ние**

(*о поезде, корабле, аэроплане*) – розбі́тий, побі́тий, потро́щений (пої́зд, корабель, аеропла́н). [До́шки з побі́того кора́бля приби́вало до бе́рега (М. Гр.). Це лю́ди з побі́того (потро́щеного) пої́зда (Звин.)]. **-ние надежд** – руйнува́ння (*оконч.* зруйнува́ння) наді́й (Єфр.). **Потерпевши́й -ние надежд** – збезна́дієний. **-ние планов** – загі́бель плані́в.

Круши́на, бот. **Rhamnus cathartica L.** – жо́стір (-тіру); **Rhamnus Frangula L.** – круши́на, жо́стір (-тіру).

Круши́нник – жо́стірни́[я]к (-ку); круши́нник (-ку).

Круши́нный – жо́стірови́й, круши́нови́й.

Круши́новые, бот. **Rhamnaceae** – жо́стірува́ті (-тих).

Круши́тель, -ни́ца – тро́щитель, -телька.

Круши́ть – 1) (*что*) розбива́ти, тро́щити що́; 2) *кого*, см. **Кручи́нить**.

Круши́ться, см. **Кручи́ниться**.

Крыжо́вник, бот. **Ribes Grossularia L.** – а́грус (-су), а́г[г]рест (-ту), (*гал.*) ко́смачкі́ (-чо́к).

Крыжо́вниковка (*настойка*) – а́грусі́вка.

Крыжо́вниковый – а́грусови́й, а́г[г]рестови́й.

Крыла́стый – крила(с)тий, ширококрилий. [І сіда́ орел крила́тий на могілі спочива́ти (Грінч.). Орел ширококрилий (Рудан.)]. *Более -стый* – крила́тший. [Кого́-ж він по світа́х шукає-викликає? Орлицю́ сміливу, крила́тшу над орла́ (Куліш)].

Крыла́теть – крила́тити.

Крыла́тка – 1) *бот.* – летю́чка; 2) (*одежда*) крила́тка.

Крыла́тый – крила́тий. [Ві́тре мій єди́ний, легкі́й, крила́тий (Шевч.). Млині́ крила́ті (Рудан.)]. *-тое слово* – дотепне́ сло́во.

Крыле́чко – га́ночок (-ночка), га́ночки (-чків), рундучо́к, підсі́нечко, підсі́ненько; *срвн.*

Крыльцо́.

Крыле́чный, см. Крыльцо́вый.

Крыли́ть что – крилити́ що.

Крыло́ – 1) (*птицы*) крило́ (*мн.* крила́, *р.* крил, *тв.* крила́ми и кри́льми; *соб.* кри́лля). [Ба́чиш, ла́стівки черкаю́ть кри́льми низько над водо́ю (Грінч.)]. *Захлопа́ть -ми* – збити, злопо́тіти кри́лами (кри́льми). *Подрезыва́ть -ля́ у кого* – бо́ркати, підбо́ркувати, прибо́ркувати (*сов.* підбо́ркати, прибо́ркати) ко́го, кри́ла ко́му. [Прибо́ркано усі́м орля́там кри́ла (Куліш). Підбо́ркали янича́ри орля́т Украї́ни (Пісня)]. *Выросли -ля́ у кого* – віросли кри́ла у ко́го, ко́му, убі́вся в кри́ла хто. *Опуска́ть -ля́ (в прямо́м и перен. смысле)* – попуска́ти, *сов.* попусті́ти кри́ла. *Находи́ться под чьим-ли́бо -ло́м* – бу́ти під чи́м крило́м, під чи́єю опі́кою; 2) (*ветряной мельницы*) крило́, раме́но, *мн.* кри́ла (*р.* крил, *тв.* кри́лами), раме́на (-ме́н), (*у шляпы*) кри́си (*р.* крисі́в), (*экипажа*) біло́, *мн.* біла́ (*р.* бил), (*рыболовной сети*) ре́ж (-жа), *мн.* ре́жі (-жі́в), (*невода*) крило́. *Ни́жнее -ло́ невода* – заві́дне, забі́жне крило́. *-ло́ у дома́ (здания)* – крило́, придо́мок (-мка). *-ло́ войска́, флота́ (фланг)* – крило́ (ві́йська, фло́ти).

Крылови́дный – крилува́тий. *-ная пле́ва, анат.* – криля́к, пе́сик на о́ці.

Крылоно́гий – крилоно́гий. *-гие, зоол. Pteropoda* – крилоно́гі (-гих), крилоно́жіці (-ці́в).

Крылообра́зный – крилува́тий.

Крыло́с, см. Кли́рос.

Крылоша́нин – крилоша́нин; *см. Клироша́нин.*

Крылы́шко – крилечко́, крило́нько, кри́льце́ (*мн.* крильця́(та)), криля́ (-ля́ти, *мн.* криля́та), криля́тко, *соб.* кри́ллячко. [Гу́ся, гу́ся, лебедя́тко, візьми́ мене́ на криля́тко (ЗОЮР.). Гу́си, гу́си, лебедя́та, візьмі́ть мене́ на криля́та (ЗОЮР.). Перелі́тала найви́щі́ гору́, – ма́ла крильця́та прудкі́ (Л. Укр.)].

Крыльни́й – криловий.

Кры́льце, анат. scapula – лопа́тка. [Під лопа́ткою боли́ть].

Кры́льцевы́й – лопатковий.

Крыльцо́ – (*без навеса*) рунду́к (-ка́), (*с навесом*) га́нок (-нку), (*иногда: га́нки (-ків), га́ночки (-чків)*), присі́нок (-нку), (*чаще*) присі́нки (-ків), підсі́ння. [Княги́ня зійшла́ з рунду́ка на зу́стріч го́стям (Куліш). Ой у Лубня́х круто́ярих у висо́кі́м за́мку сиді́ть пи́шний князь Яре́ма на тисо́ві́м га́нку (Куліш). В присі́нках всі́ пані́ сиді́ли, надво́рі-ж вкру́г сто́яв наро́д (Котл.)]. *Красное -цо* – передні́й га́нок. *Заднее -цо* – зати́льні́ двері́. *Забега́ть с задне́го -ца* – заходи́ти на зати́льні́ двері́.

Крыльцо́вый, Крыле́чный – рундуко́вий, га́нковий. [Розчи́нили́сь у гетьма́на рундуко́ві́ двері́ (Куліш)].

Крымка – 1) (*сорт яблок*) крима́ка; 2) (*соль*) крима́ка, крима́ська сі́ль (*р.* со́ли); 3) (*мерлушка*) крима́ка, крима́ський сму́шок (-шку).

Крымски́й – крима́ський. *-кое я́блоко* – крима́ське я́блуко, крима́ка.

Крымча́к – крима́ць (-мця́), крима́чак (-ка́).

Кры[и́]нка (*молока*) – гле́чик, гладу́щик (-ка), гладу́[и́]шка. [На сто́лі сто́яла гладу́шка з мо́локом (Звин.)].

Крыса́, зоол. Mus rattus – шу́р (-ра), пацю́к (-ка́). *Канце́лярска́я -са* – канце́ля́рська ві́ра,

перогріз (-за), канцелюра.

Крысе́нок – шуря́ (-ряти), шуреня́ (-няти), шуря́тко.

Кры́сий *и* **Крыси́ный** – шуря́чий, шуро́вий, пацю́чий, пацюко́вий. **-сий** *король* – шуря́чий коро́ль (цар).

Кры́ситься – визві́рюватися, їжитися на ко́го.

Кры́сища – шуря́ка, пацючище.

Крысо́лов – шу́ролов (-ва), шуря́чий гі́цель (-ця).

Крысо́ловка – 1) па́стка (ла́пка) на шу́рі (пацю́ки); 2) (*собака*) шу́ролов.

Кры́тие – покрива́ння, укрива́ння; (*крыши: соломой*) ушива́ння, (*железом*) укрива́ння, побива́ння бляхо́ю, бляхува́ння; (*тёсом*) гонтува́ння.

Кры́тый – критий. [Кри́тий ко́жух. Купу́й світу́ шиту́, а ха́ту кри́ту (Номис)]. *Строение, -тое соломой* – будівля, крита (ушита) соломо́ю (ку́ликами, око́лотом), (*железом*) крита (побивана) бляхо́ю, бляхована, (*тёсом*) гонтована. **-тая** *повозка* – палубча́стий віз, критий віз. **-тый** *ход* – критий (накритний) хід. **-тые сани** – будка, буда́ра; *см. Кибі́тка. -тый рынок* – критий базар (ри́нок).

Крыть – 1) (*чем*) крити́ти, покрива́ти, укрива́ти що́ чим. [Сні́гом зе́млю кри́є (М. Грінч.). Коли стида́єшся, то кри́й ре́шетом го́лову (Номис)]. **-ть** *кровлю* – крити́ти, укрива́ти, даши́ти (ха́ту, клу́ню *и т. п.*). **-ть соломой** – ушива́ти, пошива́ти, крити́ти соломо́ю (ку́ликами, око́лотом), (*железом*) бляхо́ю крити́ти (побива́ти), бляхува́ти, (*тёсом*) го́нтом крити́ти, гонтува́ти, (*черепицею*) крити́ти дахі́вкою (черепицею); 2) (*скрывать*) та́їти, крити́ти. [Та́їла від бо́га, та чо́ртові сказа́ла (Номис). Кри́й, хова́й по́гане, а воно́ та́кі гля́не (Номис)]; 3) (*карту*) бі́ти, побива́ти *карту*; 4) (*шубу*) крити́ти, потяга́ти шубу. [Забрудни́вся мій бі́лий ко́жух, – треба́ вже сукно́м потяга́ти (Чернігі́вщ.)].

Кры́ться – 1) (*чем*) крити́тися, укрива́тися чим. [Укрива́ється зе́мля зо́лотім лі́стом (М. Грінч.)]. *Строения -ются железом, тёсом, соломой* – будівлі кри́ють (побива́ють) бляхо́ю, го́нтом, пошива́ють (укрива́ють) соломо́ю (ку́ликами, око́лотом); 2) (*с чем*) хова́тися, крити́тися з чим. [Вона́ ні з чим од ме́не не кри́ється (М. Грінч.)]. *Тут что-то -ется* – тут що́сь та́їться; тут що́сь та́ є. *В словах его -ется лесть* – його́ слова́ лесто́щами підбі́ті.

Кры́ша, Кровля – 1) (*строения*) дах (-ху), покрі́вля, верх (-ха), (*только о соломенной иногда*) стрі́ха, (*о железной, черепичной*) дах, (*гал.*) побі́й (-бо́ю). [А на шко́лі горо́бців до сти́лої ма́ми, так і в'ю́ться по́над дах ці́лими мі́рками (Рудан.). Буді́нок під зе́леним да́хом (Грінч.). Через обде́рту покрі́влю вже сві́тились кро́кви та ла́ти (Н.-Лев.). Ста́ра стрі́ха поросла зе́леним мо́хом (М. Леви́ц.). Ко́мори, ста́йні – усе́ під побо́ями (Федьк.).] **-ша** *односкатная, двускатная* – покрі́вля односхі́ла, двосхі́ла, (*шатровая*) ша́трова́, (*волнистая*) хви́ляста. **-ша глиносоломенная** – покрі́вля ка́лянична (Ки́ївщ.), покрі́вля під глі́ну (Полта́вщ.). *Не имеющий -ши* – безве́рхий. [Тя́жко ма́тір покида́ти у безве́рхій ха́ті (Шевч.)]; 2) (*шубы*) ве́рх (-ха); 3) (*повозки*) па́луба, па́луб.

Кры́шечка – по́кришечка, на́кривочка; ві́чко; *см. Кры́шка.*

Кры́шка – (*посуды*) по́кришка, на́кривка; (*улья*) покрі́вля; (*сундука* *квашни, гроба*) ві́ко.

Снять -ку с чего – розкрити́ти що́, зняти́ з чо́го по́кришку, на́кривку *и т. д. Теперь ему -ка* – тепе́р йому́ ка́пוט (кіне́ць).

Кры́шный – дахови́й; *срвн. Кро́вельный.*

Крю́сель, морск. – 1) (*марс*) кре́йсель (-ся), кре́йсма́рс (-са); 2) (*марсель*) кре́йсель, кри́жове ві́трило (на бі́зань-що́глі).

Крю́йтка́мера, морск. – кре́йтка́мера, поро́хівня на ви́ськово́му судні́.

Крю́к – 1) (*им. п. мн. ч. крю́чья и крю́ки*) га́к (-ка *и* -ку), (*редко*) крю́к (-ка́ *и* -ка); (*деревянный*) клю́к (-ка), клю́ка, клю́чка, клю́ча, (*только для дёрганья сена, соломы из стога*) смі́чка; (*загиб на конце палки и перен.*) (за)ка́рлю́ка. [Возьмі́ть Ба́йду до́бре в ру́ки, на га́к ребро́м заче́піте (АД I). Зімо́ю сі́но смі́чуть клю́чкою з копи́ці (Звин.). На трино́гах на

ключці чіпляє казанок з водою (Н.-Лев.). Гляди: до тебе простяглись пальчища-закарлюки (Крим.)]. **Большой крюк** – великий гак, (пров.) крюка́дло, гарб (-бу); *срвн.* **Крючище**. **Дверной крюк** – гак (дверяний, дверішний); *см.* **Крючок (1) дверной**. [Почали відщипати чотири великі залізні гаки (М. Левиц.)]. **Дрягильский крюк** – тягальський гак. **Отпорный крюк** – очепа, чіп'я. **Пожарный крюк** – пожежний гак. **Фонарный крюк** – ліхтарний гак. **В крюк, Крюком** – гаком, у ключ. **Гнуть в крюк кого** – гнути в дугу, гнобити, пригноблювати кого; *срвн.* **Притеснять 2; 2) (косильный)** грабки (-ків). **Косить на крюк** – косити на грабки; 3) (*обход в пути*) (*им. п. мн. ч. крюки*) гак; (*заворот дороги, реки*) заворо[і]т (-роту), коліно. **Сделать крюк (в пути)** – зробити (загнути) гака, (*шутл.*) загнути (заломити) чортові ковбасу. **По этой дороге большой крюк** – сюдою (сюди) йти дуже обхідно; 4) (*у кожевников*) ключ (-ча); 5) (*нотный знак*) крюк (-ка). **Петь по -кам** – співати по крюках.

Крюкастый – закарлючений, крюкастий. [Крюкастий ніс (Яворн.)].

Крюкиш и Крюкиши – коркоші, горгоші (-шів). **Носить на -ше, на -шах** – носити на коркошах.

Крюковатость – гакуватість, закарлюченість; (*о письме*) карлючкуватість, закарлючкуватість, закарлюченість; (*о пути*) покарлюченість, покрученість (-ности).

Крюковатый – гакуватий; (*о письме*) карлючкуватий, закарлючкуватий, закарлючений; (*о вышивке, орнаменте*) кривульчатий, (*о пути*) покарлючений, покручений, (*извилистый*) вильний. [Попрямуйтеся, вильні доріженьки (Пісня)].

Крюковина, *см.* **Крюк 3.**

Крюковой – гаковий, ключковий. **-вые ноты** – крюкові ноти.

Крюсель, *см.* **Крюйсель.**

Крючение – 1) загинання, згинання, карлючення, закарлючування; 2) (*перен.*) карлючення; 3) (*рыбы*) ловіння риби остями (гаками); 4) (*гороха*) косіння; 5) тягання гаком; *срвн.*

Крючничание.

Крючечник, *см.* **Крючочник 1 и 2.**

Крючистый, *см.* **Крюковатый.**

Крючить – 1) загинати, згинати, карлючити, закарлючувати, гнути карлючкою що. [Зігнув шию карлючкою (Н.-Лев.)]; 2) (*перен.*) карлючити, гнути в дугу кого. **Радость прямит, кручина -чит** – добро пущити, а лихо сушити (Приказка); 3) (*рыбу*) ловити рибу остями (гаками); 4) (*горох*) косити горох; 5) тягати що гаком; *срвн.* **Крючничать.**

Крючиться (*сгибаться крюком*) – загинатися, згинатися, карлючитися, закарлючуватися, (*только о человеке*) у три погібелі гнутися.

Крючище – гачище, гачисько, (*редко*) крючище, (*пров.*) крюка́дло; (*деревянный*) ключище. [Оце так крюка́дло! (Конотіпш.)].

Крючки – 1) *см.* **Крючок 1 - 7;** 2) (*у кожевников*) тонкий товар; 3) (*у сапожников*) передкі (-ків), цунги (-гів); 4) (*мука*) підкрупиця, вісівки (-вок), грис (-су); 5) *горн.* – великі кліщі (-щів).

Крюковатость – (*крюковидность*) гачкуватість, карлючкуватість, закарлюченість, (*носа*) закарлюченість, закандзюбленість, заключеність (-ности).

Крюковатый – 1) (*крюковидный*) гачкуватий, карлючкуватий, закарлючений, (*редко*) крючкуватий, крюкастий. [Всякі знаки з-під моїх рук виходили криві, гачкуваті (Франко). Писання крючкуватими літерами (Куліш)]. **-тый нос, клюв** – карлючкуватий, закандзюблений, закарлючений, заключений, (*реже*) крюкастий ніс, дзю[ьо]б. **С -тым носом, клювом** – кандзюба, крючконосий, крючкодзю[ьо]бий. [Рудий, кислоокій, крючконосий (Яворн.)]; 2) (*многокрючный*) гакастий, багатогакий, з багать(о)ма гачками, гапликами *и т. п.*; *срвн.* **Крючок 1;** 3) *см.* **Крючоктворский. -тый человек, см.**

Крючоктвор.

Крючкóвый, см. **Крючóчный**. -**вые проделки** – закарлюцтво, каверзи (-верз), шахрайські штуки (р. штук), крутні (-тнів).

Крючкотвор, **Крючкотворец** – гак (-ка), крючкодёр (-ра), крючóк (-чка), карлючка; (*полицейский, судейский*) (по)сіпака, суціга, смікач (-ча). [Поліцейські крючкодєри (К. Стар.). Оті сіпаки заїдять ваші голови (Кон.)].

Крючкотворить, см. **Крючкотворствовать**.

Крючкотворка – круть-баба, крючкодєрка, -дєря, карлючка; (по)сіпака, суціга.

Крючкотворничать, см. **Крючкотворствовать**.

Крючкотворский – крючкодєрський, (по)сіпацький.

Крючкотворство – закарлюцтво, каверзи (-верз), крючкодєрство, крутні (-тнів).

Крючкотворствовать – крючки загинати, артикули (карлючки) гнути, ключки пускати.

Крючник – 1) тягаль (-ля), тягач (-ча), хребтоноша, (*рус.*) крючник; *срвн.* Дрягиль; 2) биндюжник; *срвн.* Ломовик.

Крючничать – вагу на спині тягати (зачепивши гаком), (*зарабатывать крючничеством*) хребтоношити, горбом хліб заробляти.

Крючный, см. **Крюковой**. -**ная работа** – а) (*носка на спине*) тягальська робота; б) (*ломовая*) биндюжна робота.

Крючóк, **Крючóчек** – 1) гачóк (-чка), гачéчок, (*редко*) крючóк, крючéчок (-чéчка); (*деревянный*) ключка, ключечка; (*загиб на конце палки и перен.*) (за)карлючка, (за)карлючечка. [На них (дощечках) були понамальовані якісь гачки (Франко). Це словéчко одно в моє серце вп'ялося гачками (Вороний). Ой, яка карлючка танцює зо мною! – подумала Настя (Н.-Лев.)]. -**чок вязальный**, см. **Вязальный**; (*для вязанья грубой шерсти*) ключка. -**чок дверной, оконный** – заціпка, ум. заціпочка. *Запирать, запереть, брать, взять дверь на -чок* – заціпати, защепа́нути (*о мног. позаціпати*) дєрє, закинути дєрє на заціпку. -**чок застежной (в одежде)** – гаплик (-ка), ум. гапличок (-чка), (*вместе с петлей*) дід і бабка, коник і кобилка, гаплик і гапличка. *Застегнуть платье на -чки* – застебнути, позастєбати, позапінати убрання (*женское: сукню*), (*самому себе*) застебнутися (на гапликі). *Сделанный на -чках (об одежде)* – гапликовий. [Гапликова жилетка (Сл. Гр.)]. -**чок спусковой (у ружья)** – язичок (-чка), цингель (-гля); *срвн.* Собачка. -**чок рыболовный** – гачок, гак (рибальський); (*двойной*) козуля, ум. козулька. [Скуй гачок на удку (Н.-Лев.). На сей гачок його не зловиш (Коцюб.)]; 2) (*росчерк пера*) (за)карлючка; 3) (*лукавый изворот в деле*) (за)карлючка. *Строить -чки*, см. **Крючкотворствовать**; 4) см. **Крючкотвор**; 5) (*чарка*) крючóк, чарка, чарчина, чарочка; 6) (*у змеи*) зуб (-ба); 7) (*у винограда*) вусик (-ка).

Крючóчник – 1) гачкар (-ря), гапликар (-ря), майстер, що робить гачки, гапликі; 2) бот.

Carlina acanthifolia All. – відка́сник (-ка) круглоголовий.

Крючóчный – гачковий; (*о дерев. крючке*) ключковий; (*о застежном крючке*) гапликовий, гапличний. [Гаплична петелька (Сл. Гр.)].

Крючья, см. **Крюк 1**.

Крюшон – крүшон (-ну).

Кряду, *нрч.* – поспіль, уряд; *срвн.* П. **Подряд**. [Поспіль три дні не ходив до школи (Київщ.)].

Кряж – 1) суходіл (-долу); *срвн.* Матерік 2; 2) (*дерева*) колода, окорінок (-нка), кряж (-жа); (*чурбан*) оцупок (-пка), оцупалок (-лка). [А з того дрєва кряжі кряжа[у]ють, кряжі кряжа[у]ють, церкви будують (Щедрівка)]; 3) (*горный*) кряж, пасмо, хребт (-бта), стяга, стрілиця. [Їдемо кряжами Донецьких гір (Черняв.). Гряницю вести Кавказьким пасмом до Чорного моря (Н. Рада). Хребти гірські віковим покріті лісом (Франко). Він не балкою, а стрілицею побіг (Канівщ.)]. *Побочный кряж гор (отрог)* – віднога. **Кряж подводных камней** – лава, лавиця, поріг (-рогу), пасмо (стяга) підвод(я)ного каміння (ріфів); 4) (*целина*) цілина, цілінна земля; (*твёрдая земля*) г[г]рунт, матерік (-ка). [Докопалися до ґрунту (Сл. Ум.)]; 5) (*слой*) шар (-ру), верства, кряж. [Давно вже на його грудях лежить широкий кряж сирі

землі (Стор.); 6) (*пчёл*) колод(к)а; 7) пастка на великого звіра; 8) (*грубое полотно*) гребінне полотно, гребінка (Брацлавщ.); 9) (*о человеке*) кремезний, кремезна людина, кремезняк, моцак (-ка); *срвн.* **Крепыш.**

Кряжевик – 1) (*о человеке*), *см.* **Кряж 9**; 2) кремезний кінь (*р.* коня).

Кряжевина – су(ч)куватий оцупок (-пка), кряжина.

Кряжевой – суходоловий; колодовий, кряжовий; кряжовий, пасмівий; г[г]рунтовий *и т. п.*; *срвн.* **Кряж 1 - 8.**

Кряжик (*дерева*) – колодка, колодочка; оцупочок (-чка).

Кряжистый – (*о дереве*) окорінкуватий, кряжистий; (*о человеке*) кремезний.

Кряжище – кряжище, кряжисько *и т. п.*, *см.* **Кряж.**

Кряжний, *см.* **Кряжевой.**

Кряжьё – колоддя, бервення.

I. Кряк – (*треск*) хряск (-ку), хряскіт (-коту); (*кряхтенье*) крехкіт (-коту), крех (-ху).

II. Кряк (*лягушачья икра*) – клек (-ку), жабурина.

Крякание – 1) хряскання; 2) крехкання, крякання, гекання. [Він сідав на каніпку і позіхав з смаком і з кряканням (Коцюб.); 3) (*утиное*) крякання, кахкання; (*вороново*) крякання.

Крякать, крякивать, крякнуть – 1) (*ломаться с треском*) хряскати, хряснути. *Лёд под санями -нул, но не проломился* – лід під саньми хряснув, але не за[про]ломився; 2) (*о человеке*) крехкати, крех[к]нути, крякати, крякнути, гекати, гекнути. [Вадім крехнув і раптом встав (Виннич.). Онисю так підкинуло, що вона-аж гекнула (Н.-Лев.); 3) (*об утке*) крякати (крячу, -чеш), крякнути, кахкати, кахнути, (*пров.*) квакати (квачу, -чеш), квакнути; (*о вороне*) крякати (крякаю *и* крячу), крякнути.

Кряква, *зоол.* **Anas boschas** *и* **crecca** – крижень (-жня), крижня (-ні), (*зап.*) крижанка, крижавка; (*о домашней утке*) крячка.

Крякнуть, *см.* **Крякать.**

Крякуша, *см.* **Кряква.**

Крятун, *см.* **Ворон.**

Кряхтеть, *см.* **Кряхтун.**

Кряхтение – крех[к]тання, крех[к]тіння.

Кряхтеть – крех[к]тати (крех[к]чу, крех[к]чеш) *и* крех[к]тіти (-х[к]чу, х[к]тіш), (*покрахтывать*) покрех[к]тувати. [Хо з великою напругою ворухить ногами, крехче та сїдає спочити (Коцюб.). Крехчучи з утоми, знов пішов до ліжка (Крим.). Старшина й писар ворухились у снігу, сопли, крехтіли (Васильч.).]

Кряхтун, -ня – крехотень (-тня), крех[к]тун (-на), -туха, крехтало (*м. р.*), крехтій (-тія), -тійка.

Крячить (*о вороне*), *см.* **Крякать 3.**

Крячок, *зоол.* (*чайка*) – кряк (-ка), крячок (-чка).

Ксантофілл, *бот.* – ксантофіл (-лу).

Ксёндз – ксьондз (-за). -дзы – ксьондзи, (*соб.*) ксьондзівство.

Ксендзов – ксьондзів (ксьондзова, ксьондзове).

Ксендзовский – ксьондзівський.

Ксенократия – ксенократія, чужовлада.

Ксероформ, *фармак.* – ксероформ (-му).

Ксилограф, -фический, -графия – ксилограф (-фа), ксилографічний, ксилографія.

Ксилофон, *муз.* – ксилофон (-на).

Кстати, *нрч.* – до речі, (*к делу*) до діла, в діло, (*к месту, влад*) до ладу, влад, (*к слову*) до слова; (*впору*) саме вчас, (*пров. всамчас*), *впору, вчас*; (*на руку*) наруч, на руу. [Це лиш фрази, які до речі на своїм місці (Єфр.). Народові подобається «Кайдашева сім'я», до речі – писана прегарною мовою (Грінч.). А до речі: в голові вашій щось непевне одбувається]

(Крим.). Отся річ до діла (Квітка). Помажу ко́мин – не біло, помію ло́жки – не в діло (Харк. Сб.). До ладу, як ложечка на меду (Номис). Що-б він не зробив, то все гаразд, все до ладу (Мирний). Дурень багатий, то й слово його́ влад (Номис). До слова: ти бачиш, як паскудно на́ша молода генера́ція вміє рідної мо́ви? (Кониськ.). Всамча́с приходи́ш (Куліш). А йому́ се й на́руч (Сл. Гр.). *Это весьма -ти* – це дуже до речі, це саме до діла. *-ти, не можете ли вы мне сказать?* – до речі (до слова): може, ви могли-б сказа́ти мені? *Говорить -ти* – говори́ти (каза́ти) до речі (до ладу). *Это сказано -ти* – це сказа́но до речі (до ладу, до діла). *Вы пришли -ти* – ви прийшли саме вчас, саме впо́ру. *Прийтись -ти* – прийти́ся до речі (до ладу), зда́тися. [Ваше слово дуже до речі прийшло́ся (Київщ.). На сей раз при́казка зда́лась (Глібой)]. *Случиться -ти (о ком-либо)* – нагоди́тися. [Са́ме як на те й він нагоди́вся (Звин.)]. *Это ему как раз -ти* – це йому́ саме до речі, це йому́ дуже на ру́ку, (*фамил.*) це йому́ (як-раз) на ру́ку ковінька, (*приличествует*) це йому́ дуже (са́ме) впадає. [Ма́русі на ру́ку ковінька – мерщій з хати (Квітка). Нікому́ так не впадає (пасічником бу́ти), як йому́ (Глібов)]. *Не -ти* – не до речі, не до діла, не до ладу; *см. Некста́ти.*

Кти́тор – титар (-ря). *Дочь -ра* – титарівна, титарева дочка. *Помощник -ра* – підтитарій (-рія), підтитарний (-ного).

Кти́торить – титарюва́ти.

Кти́торский – титарський; (*ктиторов*) титарів (-рева, -реве).

Кти́торство – 1) (*должность*) титарство; 2) (*пребывание и время пребывания в этой должности*) титарюва́ння.

Кти́торствовать – титарюва́ти.

Кти́торша – титариха, титарева (-вої), титарева жі́нка.

Кто, мест. – 1) *вопросит.* – хто? (*р., вин. ко́го, дат. ко́му, после предлог. (до) ко́го, (на) ко́му, тв. ким, местн. (на) кім, (на) ко́му*). [Ко́го я? – де? – коли́ любив? Ко́му яке добро́ зробив? (Шевч.). На ко́го ти покинув худобу́ до́ма? (Мирний)]. **Кто** *здесь, там?* – хто тут, там? **Кто** *вы такой?* – хто ви такий? хто ви будете? (*зап.*) хто ви за о[ї]де́н (за о[ї]дні́)? **Кто** *идёт?* – хто йде? **Кого́** *вам надо?* – ко́го вам тре́ба? *От -го́ это письмо?* – від ко́го цей лист? *За -го́ вы меня́ принимаете?* – за ко́го ви мене́ ма́єте (вважа́єте)? **Кому́** *жизнь не мила!* – ко́му життя́ не миле (не лю́бе)! **Кем** *это сделано?* – хто це зробив? **Кем** *вы недовольны?* – з ко́го (ким) ви незадово́лені? **Кто же?** – хто-ж? **Кто бы?** – хто-б? **Кто бы это (был)?** – хто-б (хто-ж би) це (був)? **Кто бы не хотел?** – хто-б не х(о)ті́в? 2) *указат., относит.* – хто. [Зна́ю тебе́, хто еси́ (Єв. Мр.). Не до́ля не ба́чить, з ким ї́й жартува́ти (Шевч.)]. *Вот кто* – ось (от, он) хто. *Тот, кто; тот, ко́го и т. д.* – той, хто (що); той, ко́го (що його́, якого́, ко́трого) *и т. д.* [Хто не працює, той не ї́сть (Київщ.). Хіба-ж вони́ не слуги́ слуг то́го, ко́го ви князем те́мряви назва́ли? (Л. Укр.). Нехай-же працюю́ть слова́ми й перо́м ті, що ма́ють дві шу́ри в запасі́ (Самійл.)]. *Тот, кем вы были́ оби́жены, наказан* – хто вас покривди́в, то́го пока́рано. **Кому́** *бы учитъ, тот сам дурит* – ко́му-б учи́ти, той сам дурі́є. **Некого́, Некому́, см. отдельно.** *Не у ко́го, см. Кого́;* 3) *неопр.* – хто. [Сти́ха-сти́ха, порі́дко, щоб ко́го не розбудити, висту́кує сторож (Васильч.)]. *Кабы кто́ знал моё горе!* – коли́-б (якби, щоб) хто знав моє́ горе! *Что у ко́го болит, тот о том говорит* – що ко́го боли́ть, той про те й говори́ть. **Кому́-кому́, а вам бы не следовало́ этого́ делатъ** – ко́му-ко́му, а вам-би не слід цьо́го робі́ти. **Кто-кто; ко́го-ко́го; у ко́го – у ко́го и т. д.** – хто – хто, кот(о)ри́й (котре́) – кот(о)ри́й (котре́); ко́го – ко́го, кот(о)ро́го – кот(о)ро́го; у ко́го – у ко́го, у кот(о)ро́го – у кот(о)ро́го *и т. д.* [Хто так, а хто сяк (Сл. Гр.). Що ко́го вто́мило: ко́го ща́стя, ко́го сльо́зи, – все нічка́ покри́ла (Шевч.). Ко́му во́ля, а ко́му нево́ля (Мирний). Котри́й пи́ше, котри́й читає, а котри́й то й ба́йдики б'є (М. Вовч.). Він пізна́в, котре́ в селі́ найбільши́й злоді́й, котре́ найбільши́й бага́ч (Стефанік)]. **Кто бы ни; ко́го бы ни и т. д.** – хоч-би хто́, хоч хто́, хто-б не, а́би-хто; хоч-би ко́го, хоч ко́го, а́би-ко́го, ко́го-б не *и т. д.* **Кто бы он ни был** – хоч-би хто́ він (хто-б він не) був, а́би-хто. [Ко́ждому, а́би-хто, умі́ла дотя́ти сво́ім би́стрим язи́ком (Франко)]. **Кто бы ни говори́л, не слуша́й** – хоч-

би хто казав, не слухай; хоч хто казатиме, не слухай (Сл. Гр.). **Кто** *бы ты ни был, я тебя не выдам* – хоч-би хто (ким) ти був, я тебе (на тебе) не вікажу. **Кого** *бы я ни попросил, все отказываются* – кого-б я не попросив, усі відмовляються. **-го бы (то) ни было** – хоч кого, хоч-би кого, хоч-би хто там був, аби-кого, будь-кого, кожного. **От -го бы то ни было** – хоч-би від кого, від будь-кого, від кого-будь. *Я рада каждому письму, от -го бы оно ни было* – я радію з кожного листа, хоч-би від кого він був. *Я не жду ничего от -го бы то ни было* – я не чекаю нічого ні від кого. *Я был бы рад кому бы то ни было* – я зрадів-би (був-би радий) хоч кому (хоч-би кому, будь-кому, аби-кому, хоч-би хто там був, кожному). **Больше чем кто бы то ни было** – більш ніж хто (ніж будь-хто). **Не кто иной, как** – не хто (інший), як. [І зробив це не хто, як він сам (Крим.)]. **Кто-то, кого-то, кому-то** – хтось, когось, комусь. [Прийшов хтось та взяв щось, бігти за ним – не знаю за ким (Номис). Хтось утік, а когось, кажуть, таки зловлено (Київщ.). Я знаю, комусь-то вона серденько крає (Л. Укр.)]. **Кто-нибудь, кто-либо; кого-нибудь, кого-либо и т. д.** – хто, хтось, хто-небудь, котрий(сь), (*кто бы то ни был*) будь-хто, хто-будь, аби-хто, (*пров.*) будлі-хто; кого, когось (*после предл. кого, когось*), кого-небудь, котрого(сь), будь-кого, кого-будь, аби-кого, будлі-кого *и т. д.* [Може хто вас полаяв? (М. Вовч.). Може кого з рідні моєї бачили? (Київщ.). Як хтось почне, то й я робитиму (Н.-Лев.). Згадай же хто-небудь її на сім світі (Шевч.). Не ти, так хто-будь купить (Київщ.). Треба-ж колись будлі-кого покохати та й заміж піти (Н.-Лев.)]. **Кого-нибудь одного (из двух)** – когось одного, котрогось (із двох). *Если меня кто-либо спросит, скажите, что* – коли про мене хто спитається, скажіть (скажете), що. *Не думаю, что бы кто-нибудь знал об этом* – не думаю, щоб хто(сь) про це знав. *Сомневаюсь, что бы кто-либо из вас мог сделать это* – не думаю, щоб котрий з вас міг зробити це. *Он счастливее, чем кто-либо* – він щасливіший за будь-кого (як хто). *Пусть это сделает кто-нибудь другой* – хай це зробить хто інший. *Ему всегда хочется кого-нибудь осуждать* – його (йому) завжди кортить когось судити. **Кому-нибудь да понравится** – комусь та сподобається. *Пусть кто-нибудь попробует* – *будет меня помнить* – хай-но спробує котрий(сь) (котре), пам'ятатиме мене; ану спробуй котрий, будеш мене пам'ятати. *Пусть кто-либо из вас решится* – хай котрий (котре) зважиться. **С кем-нибудь, с кем-либо и т. п.** – з ким(сь), з ким-небудь, (*с кем бы то ни было*) будь, з ким, з котрим(сь), з ким-будь, аби з ким, (*пров.*) будлі з ким. [Станеться, хоч і не зо мною, хоч і аби з ким, яка причина (Квітка)]. **Кто-попало; кого-попало и т. д.** – будь-хто, хто-будь, аби-хто; будь-кого, кого-будь, аби-кого, (*пров.*) кого-попада *и т. д.* **Кто-угодно, кто ни есть; кого-угодно, кого ни есть и т. д.** – будь (будлі)-хто, хто-хоч, аби-хто; будь (будлі)-кого, кого-хоч, аби-кого *и т. д.* [Віддаси кому-хоч (Київщ.). Побить, то й аби-хто знайдеться (Номис)]. **Кого, кому вам угодно** – кого, кому хочете. *Это сделает и кто-угодно* – це зробить і аби-хто (і будь-хто). **Редко кто** – мало-хто, хтось-не-хтось. [Там – у кожній хаті верстат, а у нас хтось-не-хтось (мало хто) тче (Звиног.)]. **Кое-кто, кое-кого, кое с кем и т. п., см. Кое-кто.**

Кто-либо, см. Кто 3.

Ктому, нарч. – до того, (о)крім (опріч) того. **-му же** – до того-ж, а до того.

Кто-нибудь, Кто-то, см. Кто 3.

Ктырь, энтом. *Asilus L.* – волочниця, вовчок (-чка), вовчок-муха.

Куафёр – куафёр (-ра), перукар (-ря), перукмахер (-ра).

Куафюра – куафюра, зачіска, зачіс (-чосу).

I. Куб – 1) (*арифм., алг.*) куб (-ба). **Куб числа** – куб числа. *Возвышат в куб* – підносити до куба (до третього степеня), кубувати; 2) (*геом. тело*) куб (-ба). **Куб дров** – куб (кубічний сажень (-жня)) дров; 3) (*сосуд*) куб; (*перегонный*) (а)лембик (-ка). [Переганяють воду в особливих приладах, які звать лембиками (Троян.)]. *Пить воду из -ба* – пити воду з куба.

Куб кровососный, мед. – банька.

II. Куб, бот. *Indigofera tinctoria L.* – індіго (-га); (краска) каля.

Куба́нка (*сорт пшеницы*) – куба́нка, білоту́рка, білокору́ка, арнаутка.

Кубаре́видный – дзигуватий.

Кубаре́к – дзіжка.

Кубаре́м и **Кубаре́м**, *нрч.* – котко́м, клубко́м. *Покатиться -рём* – котко́м (клубко́м) покотитися; (*вниз головой*) сторчма́ (сторч, сторчака́) покотитися.

Куба́рик – 1) корячо́к, черпачо́к (-чка); 2) **-рики, -ришки** (*малыши*) – капшуки́ (-ків), дітлахи́ (-хі́в), малеча.

Кубаристый, *см.* **Кубаре́видный**.

Куба́рить – дзігами тішитися, ба́витися дурни́цею (дурни́цями).

Куба́риться – крути́тися (верти́тися) як дзіга, клубко́м котитися.

Куба́рник – дзигоро́б, дзигови́й ма́йстер (-тра).

Куба́рный – дзигови́й.

Куба́рь – 1) дзіга. **-рём**, *см.* **Кубаре́м**; 2) *зоол.* (*раковина Turbo*) – ве́рчик (-ка).

Куба́стый (*о посуде*) – бока́тий, банька́тий.

Кубату́ра – кубату́ра.

Кубе́ба, *бот.* **Piper Cubera L.** и *его плод* – кубе́ба. [На за́піка́нку корінькову́ купів кубе́би й калгану́ (Мкр.)].

Кубе́бный и **Кубе́бовый** – кубе́бови́й.

Куби́зм – куби́зм (-му).

Куби́к – 1) куби́к; (*перегонный*) (а)ле́мбичок (-чка). **-ки** (*детская игрушка*) – куби́ки (-ків). **-бик земли** (*у землекопов*) – куб землі́; 2) *бот.* **Picris hieracioides L.** – польови́й гірча́к (-ка).

Куби́ст, -стка – куби́ст, куби́стка.

Куби́стый – кубува́тий, куби́стий.

Куби́ть, -ся – кубува́ти, -ся, ділі́ти, -ся на кубі́.

Куби́ческий и **Куби́чный** – кубі́чний, кубови́й, кубни́й. **-кая мера** – кубі́чна мі́ра. **-кий метр** – кубі́чний метр. **-кая сажень** – кубі́чний са́жень (-жня). **-кая сажень дров** – кубі́чний са́жень дров, куб дров. **-кий корень, мат.** – кубі́чний корі́нь (-реня). **-кое содержание** – кубату́ра.

Кубко́вый – келе́[і]хови́й.

Кубова́тый – 1) *см.* **Куба́стый**; 2) **-тый** и **Кубови́дный** – кубува́тий.

I. Кубо́вый – кубо́ви́й; (*о перегонном кубе*) (а)ле́мбико́ви́й. **-вое железо** – гру́бе (казано́ве) залі́зо.

II. Кубо́вый (*о краске из растения индиго*) – інди́гови́й, калі́єви́й. **-вая краска** – калі́я. [Сі́ній як калі́я (Номис)].

Кубо́к – кубо́к (-бка), келе́[і]х (-ха), (*ум.*) кубо́чок (-чка). [Пий кубо́к життя́, по́ки п'ється (Грінч.). Спив до́ дна я прикрій келе́х за здоро́в'я до́лі (Рудан.)]. **Заздравный -бок** – заздоро́вний кубо́к (келе́х). **Поднять -бок за что** – зня́ти (ні́днести) кубо́к (келе́х) за що́.

Кубоме́тр – кубоме́тр (-ра).

Кубообра́зный, *см.* **Кубова́тый 2**.

Кубри́к, морск. – кубри́к (-ка).

Кубу́ра, см. **Кобу́ра**.

Кубы́с, бот. **Typha latifolia L.** – ро́гіз (-гозу) широ́колі́стий.

Кубы́ш, см. **Фаши́на**.

Кубы́шечка – кубу́шечка; ба́ньочка; бо́клажо́к (-жка́); *см.* **Кубы́шка 1 - 3**.

Кубы́шечный – 1) кубу́шко́ви́й; банько́ви́й; 2) лата́ттьови́й и *т. п.*; *срвн.* **Кубы́шка 1 - 5**.

Кубы́шка – 1) кубу́шка; (*глиняный кувшин, фляга*) ба́нька, тиква. [«Ви́шні́вки кварту дай сюди́!» – Ї́м повну нали́ли кубу́шку (Алекс.). Прині́с на по́ле води́ в ба́ньці́ (Звиног.). Узя́ти собі́ хлі́ба шма́ток та тикву́ води́ (Грін. III)]; (*деревянная обручная*) ка́ді́б (-доба), ка́д[і]бе́ць (-бця́), ка́дка; (*дуплянка из липов или иного дерева*) лі́пі́вка; (*баклага*) бо́клаг (-га), бо́клага́;

2) (для денег) кубу́шка, ум. кубу́шечка. [Гро́шики готове́нькі в кубу́шечках у схові (Зіньк.)].
Набить -ку – набити калитку; 3) (о человеке) гладу́н (-на́), гладуха (ж. р.), пуза́нь, черевань (-ня) (м. р.), сту́жка (общ. р.), (о ребёнке) пуза́нчик, череванчик, гладу́нчик (-ка). [На таку́ сту́жку, як ти, моя оде́жа не зйде́ться (Борзен.)]; 4) см. **Голоту́рия**; 5) бот. **Nymphaea Nuphar Sibth. et Sm.** – жовте латаття, жовті глечики (-ків). *Белая -ка*, см. **Кувшинка**.

Кубы́шковатый – кубушкуватий, банькуватий.

Кубы́шковый, см. **Кубы́шечный**.

Кубы́шник, бот. **Cytisus biflorus L'Herit** – зіновать українська, рокітник (-ку).

Кубы́шчатый, см. **Кубы́шковатый**.

Кувалда – 1) мо́лот (-га), вершля́г (-га́); 2) (о человеке: чучело) одоро́бло, чепіра́дло, чупера́дло, (мужлан, -нка) ге́вал (-ла), гевалка, (неуклюжий) незгра́ба (общ. р.).

Кувалдить камень – бити каміння на груз.

Куве́рт – куве́рт (-ту), прила́да. *Стол накрыт на пять -тов* – стіл накріто на п'ять куве́ртів.

Кувши́н – глек (-ка и -ка), глечик (-ка), (простой глиняный) гладу́ш (-ша), (кринка) гладу́щик (-ка), гладу́шка, (реже) гладі́шка; (жбан) жбан (-ну), диал.: джбан, (д)збан, ж[з]ба́нок (-нка). [Марія встала та й пішла з глеком по воду до криниці (Шевч.). Накрий столи, насип вино́ у гле́ки (Крим.). Глечиком води́ набра́в (Рудан.). Купила глечик (гладу́щик, гладі́шку) молока́ (Чернігівщ.) На столі стояла гладу́шка з молоком (Звиног.)]. *Повадился -шин по воду ходити, там ему и голову сломить* – до часу збан воду носить; поти ж[з]бан (глек) воду носить, поки ву́хо увірветься.

Кувши́нец – 1) глечик (-ка), ж[з]ба́нок (-нка); 2) **-нцы**, см. **Кувши́нка**.

Кувшинище – глечище.

Кувши́нка, бот. **Nymphaea L.** – латаття. *Белая -ка*, **N. alba L.** – біле латаття, водяна́ лілія, водяний мак (-ку), глечики, зба́ночки (-ків).

Кувшинковые, бот. **Nymphaea L.** – лататтюва́ті (-тих).

Кувшинный – глековий, глечиковий, ж[з]ба́новий. **-ное рыло** – мідза, мідза́та пі́ка, гарбузо́ве ри́ло, галанський (о)гіро́к (-рка).

Кувшинчик – глечик, глечичок (-чка), глеча́ (-ча́ти), глеча́тко, гладу́[и]шечка, гладуне́ць (-нця́), ж[з]ба́ночок (-чка).

Кувшинчики, бот., см. **Кувши́нка**.

Кувы́рк, межд. и нрч. – берки́ць, куві́рдь. [Санкі́ і́хали, і́хали, а да́лі берки́ць! та в прова́лля (Яворн.). Берки́ць у яр! (Рудч.). Куві́рдь! та й переки́нувся у хорта́ (Яворн.)]. *Задать -вырк-коллегию*, см. *Дать кувырка (под Кувырок)*.

Кувы́ркание – перекида́ння, переверта́ння, переверти́ (-тів).

Кувы́ркать, кувы́ркивать, кувы́ркнуть, кувы́рнуть – перекида́ти, переки́нути, переверта́ти, переверну́ти, берки́ць(ь)нути ко́го. [Так і берки́цьнув його́ на зе́млю (Сл. Гр.)].

Кувы́ркаться, кувы́ркнуться – перекида́тися, переки́нутися, переверта́тися, перевернутися, берки́ць(ь)нути(ся), переки́нутися, переки́нути; срвн. **Перекувы́ркиваться**. [Ві́тер, весели́й і дужи́й, шугав між блакитним небом і зеленим морем і перекида́вся, і купався в простора́х (Грінч.). Дівча́ гуля́є на призьбі, і Рябо́ко перекида́ється перед ним (Г. Барв.). Берки́цьнувся в річку (Богодухівщ.). Переки́нувся, а такі́ зно́ву став на рівні но́ги (Київщ.)].

Кувы́рок – переки́д (-ду), пере́верт (-ту). **-ком**, нрч. – переки́дом, переки́дьки, пере́вертом, переки́цьки, шкеребе́рть, кумельга. **-ком упасть, полететь, свалиться, дать -ка** – (сторч голово́ю) берки́ць(ь)нути(ся), покоті́тися (піти) пере́вертом (переки́дьки, переки́цьки, кумельга́), мельника́ (у пере́верт(и), упереки́дь, котом, котком) піти, п'ятами укритися, сторча́ка да́ти. [Як заходжу́сь, то й хата пі́де упереки́дь (Н.-Лев.). А сей його́ так стусону́в ко́ліном, що книжка́ й піп ко́том (Куліш). Попа́дали та й пішли пере́кидьки зго́рі та аж на долину́ (Проску́рівщ.). Так кумельга́ з ганку́ й покоті́вся (Коноті́пщ.). Як уда́рила гуся́, так

воно мѣльника й пішло (Роменщ.).]

Куга, бот. – 1) *Scirpus L.* – комиш (-шү), куга (-ги); 2) *Typha L.* – рогіз (-гозу), куга.

[Посунули по синій хвилі поміж кугою в Сир-Дар'ю (Шевч.).]

Кугуар, зоол. – кугуар (-ра).

Куда, нарч. – 1) *вопрос.* – куди? (*иногда*) де? (*каким путём*) кудюю? куди? [Куди ти йдеш, не спитавшись? (Шевч.). Що робить, куди піти? Де я помандрую? (Боров.). Кудюю мені йти до вокзалу? (Київщ.). -**да он девался?** – де (куди) він подівся (дівся)? -**да же?** – куди-ж? де-ж? (*каким же путём?*) кудюю-ж? куди-ж? куди саме? -**да бы?** – куди-б? де-б? кудюю-б? -**да-то?** – куди то? де то? кудюю то?; 2) (*зачем?*) нащо? навіщо? -**да ему столько?** – нащо (навіщо) йому стільки?; 3) *указат., относит., неопредел.* – куди, (*иногда*) де, (*каким путём*) кудюю, куди. [Люди гнутья, як ті лози, куди вітер віє (Шевч.). Я йшов туди, де розум посилав (Грінч.). Яка мука стояти на роздорожжі і не знати, кудюю йти (Коцюб.).] **Вот -да** – ось (*от он*) куди; ось (*от, он*) кудюю. **Кто -да** – хто куди. **Куда-куда** – куди-куди. -**да** – *туда* – куди – туди; кудюю – тудюю. [Куди кінь з копитом, туди жаба з хвостом (Номис). Пішов тудюю, кудюю йшла Хведоська (Грінч.).] -**да же** – куди-ж, де-ж; кудюю-ж. -**да ни** – куди не, де не; кудюю не. -**да ни кинься** – куди не зарви. [Куди не зарви – скрізь коня треба (Переясл.).] -**да ни шло** – де наше не пропадало! (*так и быть*) гаразд, добре, нехай так. -**да бы** – куди-б, де-б; кудюю-б. -**да бы ни** – хоч-би куди (де), хоч куди-б, куди-б (де-б) не; хоч-би кудюю, кудюю-б не. [Наш панич, хоч-би куди пішов, носить із собою книжечку (Звиног.). Де-б я не пішла, і він слідком іде (Київщ.).] -**да то** – кудись, кудись то, кудись-там, десь. [Тікали кудись люди й коні (Коцюб.). Шатнувся кудись-там і приніс води (Богодухівщ.).] -**да-либо, -да-нибудь** – куди, кудись, куди-небудь, де, десь, де-небудь; (-**да бы то ни было**) будь-куди; (*в иное место*) инкуди, куди-инде, де-инде. [Може-б ти пішов куди звідси (Брацлавщ.). Поїдемо кудись, аби не сидіти (Київщ.). Поїдемо де-небудь, де ще нас не знають (Київщ.). Магомет-Оглі радий був хоч на час збігти будь-куди (Коцюб.). Поїхали ми не инкуди, а в саму університетську церкву (Морд.). Іди, ринде (*неряха*), куди-инде, там тебе не знатимуть і риндею не зватимуть (Приказка)]. -**да ни есть, -да угодно** – аби-куди, будь-куди, куди-будь, хоч-куди, (*вultz.*) куди-завгодно. [Неси сміття аби-куди (Сл. Гр.).] -**да попало** – куди трапиться, куди попадає, куди (де) луча. [Як та туча, куди луча, так і покотили (Вірша XVIII в.).] -**да глаза глядят** – світ за очі, світ за очима, куди-глядя, навма(н)ня, навманяки. [Пішов козак світ за очі (Шевч.). Чи ви за ділом яким, чи вештались світ за очима? (Потеб. Одис.). Мчався куди-глядя (Крим.). Подався навманя і забрів на кладовище (Коцюб.).] **Убегать -да глаза глядят** – тікати куди видно, тікати не-обзир (Куліш). **Чорт знает -да** – казна куди, чорт (лихий, дідько) знає куди. **Кое-куда, см. отдельно**; 4) (*при сравн. ст.*) куди, багато, далеко, де-то; **см. Гораздо 2**. [Тепер нам куди гірше (Звин.). Буде по весні де-то кращий наряд мені (Манж.).] -**да лучше** – багато (багацько, далеко, геть куди) краще; 5) (*в восклиц. предлож.*) де, куди. -**да тебе!** – де тобі! куди тобі! [Куди кучому до зайця! (Приказка)]. -**да уж!** – де вже! є вже! [Є вже! не вічуняти мені, сину (Липовеч.).] -**да (уже), вам с таким здоровьем братья за эту работу** – де вже вам з таким здоров'ям братися до цієї праці. -**да там!** – де там! де тобі! де в біса! де в ката! шкода! [Вийшов з хати карбівничий, щоб ліс оглядіти, та де тобі! Таке ліхо, що не видно й світа (Шевч.). Багато заробів грошенят на заробітках? – Де в біса! (Харківщ.). Шкода! не буде того! (Номис)]. **Хоть -да** – хоч-куди; **срвн. Отличный 2. Что -да** – що не то що. [Сміху-ж тоді наробив такого що не то що! (Яворн.).] -**да как!** – диві як! ач як! -**да как он забавен** – ач, який він утішний! -**да как хорошо!** – де вже пак не гарно! -**да бы хорошо** – от-би добре. -**да как нужно** – аж он як треба. -**да не бесполезный** – аж ніяк не зайвий.

Кудакать, кудакивать, кудакнуть – кудкудакати (-дачу, -дачеш), кудкудакнути, сокотати (-кочу, -кочеш) и сокотіти (-кочу, -котіш), троскота[і]ти, (*тише*) сокоріти (-рю, -ріш). [По подвір'ях кудкудакали кури (Дм. Марков.). Хто хоче – сокоче, а хто хоче – кудкудаче

(Номис). Соко́че ку́рочка, сокорі́ть (Куліш)].

Куда́хтание – кудкуда́кання, сокота́[і]ння, троскота́[і]ння, троскіт (-коту), (*тихое*) сокорі́ння.

Куда́хтать, см. **Куда́кать**.

Куда́хтаться – квиліти, пла́кати(ся), бі́дкатися; *срвн.* **Пла́каться**.

Куда́чливый – кудкудакливий, сокотливий. **-вая** *курица* – кудкуда́кало.

Куде́лина, см. **Куде́ль 1**.

Куде́листый – кужелюва́тий, куделя́[і]стий; (*мохнаты́й*) волоха́тий, кошла́тий; (*растрёпанны́й*) кудла́тий, коструба́тий, розкуйовджений.

Куде́лить – 1) (*что*) кужелити, куйовдити, кошлати, кудлати, коструба́чити що; 2) (*кого*) чу́бити, ску́бти ко́го.

Куде́ль – 1) кужі́ль (-же́ля, м. р.), (*ум.* кужеле́ць (-льця́), (*диал.*) кужі́ль (-же́лі, ж. р.), кужелина, (*реже*) куде́ля, кудель (-лі), куде́лиця; (*мычка*) ми́чка, кукла. [Кужелю мій кужелю! я робити не здужаю (Пісня). Мати сидіть на призьбі коло ха́ти та во́вну з кужеля пряде́ (Шевч.). Ой, пря́ла-б я куде́лицю, – го́ловка бо́літь (Пісня)]; 2) *бот.* **Primula veris officinalis L.** – первоцвіт ліка́рський, баранчики (-ків), медянички (-ків).

Куде́лька – куде́лька, куде́лечка.

Куде́льник – кужі́в[л]ка, кужі́вник (-ка́). [Прив'язала куде́лю до кужі́вки й заходи́лася пря́сти (Київщ.)].

Куде́льница, см. **Пря́ха**.

Куде́льний – кужі́льний, куде́ляний, куде́льний.

Куде́ля, см. **Куде́ль 1**.

Куде́ристый, Куде́рчатый, см. **Кудря́вый**.

Куде́рка – кучерик, кучеринка, (*диал.*) кудрик, кудере́ць (-рця́), кудря́ (-ря́ти).

Куде́рь, см. **Кудря́**.

Куде́сить – 1) чаклува́ти, чарува́ти; 2) штука́рити, пустува́ти, бро́їти, колобро́дити, шурубу́рити; *срвн.* **Бедоку́рить** и **Прокази́ть**.

Куде́сник, -ница – 1) чаклу́н (-на́), -лу́нка, чарі́вник (-ка́), -ни́ця, чароді́й (-ді́я), -ді́йка, чароді́йник, -ни́ця; 2) штука́р (-ря́), -ка́рка, пусту́н (-на́), -сту́ха, шурубу́ра, паливода, шко́да (*общ. р.*); *срвн.*, **Бедоку́р, -рка** и **Проказни́к, -ница**.

Куде́сничание – 1) чаклува́ння, чарува́ння; 2) штука́рення, штука́рство, бро́їння.

Куде́сничать, см. **Куде́сить 1** и **2**.

Куде́сничество, Куде́сы – чаклу́нство, чарі́вництво.

Кудла́теть – кудла́тити, кошла́тити.

Кудла́тить, -ся – кудла́ти, -ся, кошлати, -ся, куйовдити, -ся, коструба́чити, -ся.

Кудла́шка – кудла́й (-лая́) (*м. р.*), кудла́ (*общ. р.*), патла́нь (-ня́), патла́ч (-ча́), -ла́чка.

Кудра, *бот.* **Crepis tectorum L.** – скереда́ звичайна, білопу́шиця.

Кудрева́то – (*о сти́ле*) кучеря́во, мані́[е]рно, з викрутаса́ми. [Не лю́бить говори́ти про́сто, а все з викрутаса́ми (Харківщ.)].

Кудрева́тость – 1) кучеря́вість, кучеря́стість; 2) (*сти́ля*) кучеря́вість, мані́[е]рність (-ости).

Кудрева́тый – 1) кучеря́вий, кучеря́стий, кучеря́венький; 2) (*о сти́ле*) кучеря́вий, мані́[е]рний, закру́тистий, з викрутаса́ми. [Не для люде́й, тієї сла́ви, мере́жані та кучеря́ві отсі вірші віршую я (Шевч.). В акордах дам я вірш химерний, кучеря́вий (Вороний)].

Кудри – 1) куче́рі (-рів), *ум.-ласк.* куче́рики (-ків), (*диал.*) куд(е)рі́ (-рів), *ум.-ласк.* куде́рки, кудре́чки, кудро́ньки (-ків), кудря́та (-ря́т). [Пи́шні куче́рі вниз їй спада́ли на стан, округ білого личка ви́лись (Грінч.). Го́лова в кучерях (Куліш). У нього́ білі куче́рики й ка́рі о́чі (Васильч.). Извила́ кудря́та те́мна ні́чка (Чуб.)]. *С радости -ри вьются, с печали секу́тся* – з розко́шів куче́рі в'ються, з журби́ січу́ться; 2) *бот.* **Agrimonia Eupatoria L.** – па́ріло звича́йне, глади́шник (-ку). *Царские -ри, Lilium Martagon L.* – лісова́ лілія, масля́нка.

Кудри́ться, см. **Кудря́виться** и **Кудря́веть**.

Кудря́ – кучер (-ра), кучері́на, (*диал.*) кудер (-д(е)ря).

Кудрявенький – кучерявенький.

Кудря́веть – кучерявіти. [Коси після тифу кучерявіють (Київщ.). Деревце́ кучеря́віє (Звин.).]

Кудря́вець – 1) *см.* **Кудряш**; 2) *бот.* **Chenopodium Bothrus L.** – лобода-кудря́вець (-вця); 3) *см.*

Кудря́вка 2.

Кудря́вить – кучеря́вити ко́го, що, кучері́ звива́ти ко́му.

Кудря́виться – кучеря́витися. [На голові́ у нього́ кучеря́виться корóтке руся́ве волóсся (Васильч.).]

Кудря́вка – 1) кучеря́вка, (*насм.*) кудра; 2) *бот.* **Tragopogon pratensis L.** – козеле́ць (-льця) лучний; 3) *бот.* **Fritillaria Meleagris L.** – ря́бчик пантарковий.

Кудря́во – 1) кучеря́во. [Сі́зий димóк вирива́ється з димаря́ і кучеря́во розвива́ється в пові́трі (Мирний)]; 2) (*о стилі*), *см.* **Кудрева́то.**

Кудря́вость – 1) кучеря́вість (-вості); 2) (*о стилі*) *см.* **Кудрева́тость 2.**

Кудря́вушка – кучеря́вочка.

Кудря́вчик – кучеря́вчик (-ка). [Як і́дять та п'ю́ть, то й кучеря́вчиком звуть (Номис)].

Кудря́вий – 1) кучеря́вий, (*о раст. ещѐ*) кудер́ний. [Рибалонька кучеря́вий (Шевч.). Ось і дуб той кучеря́вий (Шевч.). Під кудер́ним дере́вцем (Пісня)]. *Делать -вым, см.* **Кудря́вить.**

Сделать -вым – с[по]кучеря́вити ко́го, що, звивти кучері́ ко́му. [А хто то́бі, вербо, кучері́ звив? Скучеря́вила гу́ста лоза́ (Пісня)]. *Делаться -вым, см.* **Кудря́веть** и **Кудря́виться.**

Сделаться -вым – с[по]кучеря́вити, с[по]кучеря́витися; 2) (*о стилі*), *см.* **Кудрева́тый 2.**

Кудря́ш – кучеря́вець (-вця), (*диал.*) кудря́й (-ряя). [Якби ото́го кудря́я спійма́в та кудрі́ йо́му обі́рвав (Харківщ.).]

Кудря́шка – 1) *см.* **Кудря́ш, Кудря́вчик** и **Кудря́вка 1**; 2) *см.* **Куде́рка**; 3) *зоол.* **Asteryas Caput Medusae** – меду́зина голова́.

Кудряшо́к, см. **Кудря́вка 2.**

Кузе́н – кузе́н (-на), (*гал.* кузи́нок (-нка)), брат у пе́рших, двою́рідний брат.

Кузе́нный, см. **Кузничный.**

Кузи́на – кузи́на, сестра́ у пе́рших, двою́рідна сестра́.

Кузне́ц – кова́ль (-ля), *ум.* ковали́к, кова́льчик, *ув.-пренебр.* ковали́сько, (*кователь*) кува́ч (-ча́).

[Як не кова́ль, то й рук не пога́нь (Приказка)]. *Ученик (подмастерье) -ца́* – кова́льчу́к (-ка).

Кузне́цкий – кова́льський.

Кузнецо́в – кова́лів (-лева́, -ле́ве).

Кузне́чество – кова́льство, кова́люва́ння. [Ми з кова́льства хлі́б їмо́ (Звин.)]. *Занима́ться -ством* – *см.* **Кузне́чить.**

Кузне́чий, см. **Кузне́цкий.**

Кузне́чик – 1) *этом.* а) **Lacusta L.** ко́ник (-ка), коби́лка, *ум.* ко́ничок (-чка), коби́лочка,

[Співали́ жайворонки, сюрча́ли ко́ники (Черкас.); б) **Grillus L.**, *см.* **Сверчо́к**; 2) *зоол. пт.*

Parus major L. – сини́ця вели́ка.

Кузне́чить – кова́люва́ти, (*пренебр.*) кова́льцюва́ти. [Цига́ни кова́люють та кіньми́ менжу́ють (Стор.)].

Кузнечи́ха – кова́лі́ха.

Кузнечи́хин – кова́лі́шин (-на, -не).

Кузне́чный – кова́льський. **-ный мех** – кова́льський мі́х. [Сопе́, на́че кова́льський мі́х

(Номис)]. **-ная работа** – кова́льська ро́бота. **-ное ремесло**, *см.* **Кузне́чество. Занима́ться**

-ным ремеслом, см. **Кузне́чить.**

Ку́зня – ку́зня (*мн.* ку́зні, ку́зень, по ку́знях), (*редко*) кова́льня, *ум.* ку́зенька.

Ку́зничный – кузе́нний. [Кузе́нний дим (Пирятинщ.)].

Ку́зня, см. **Ку́зняца.**

Ку́зов – 1) (*экипажа*) ко́роб (-ба), ва́саг (-га́), (*телеги с грядками*) драби́нник (-ка). [Хто́сь

ворушився в коробі старого тарантаса (Корол.). Кілька здорових хлопців прискочило до брички, підважили васаг і були-б напевно перекинули (Коцюб.). **-зов судна** – короб (корпус) судна; 2) (*корзина*) козуб (-ба). [Як не гриб, то не лизь у козуб (Номис)]; 3) (*наузень*) рійниця.

Кузова́тый – коробува́тий.

Кузове́нка, Кузове́ня, см. Кузово́к.

Кузови́ще – 1) короби́ще, васажи́ще; 2) козуби́ще.

Кузо́вка, см. Кузово́к.

Кузовни́й – коробови́й, васаго́вий.

Кузово́к – козубе́ць (-бця́), козу́бка, козубе́нька. [Із лик плеті́ні козубе́ньки, з яки́ми ходя́ть по опе́ньки (Котл.)].

Кузовщи́к – коробар (-ря́), ма́йстер, що ро́бить короби́, васаги́.

Кузове́ – 1) *см. Кузов 3*; 2) короби (-бі́в), васаги́ (-гі́в).

Куз(ь)ка, *ентом. Anisoplia austriaca* – кузька, хлібої́д (-да); *срвн. Жук хлебный*.

Кузькину ма́ть показат́ь кому́ – нагнати холоду, дати гарту (перегону, прочухана), перегна́ти гречку кому́.

Кузьминки – Кузьми́. *В (На) -ки* – на Кузьми́.

Кузьми́ть кого́ – підводи́ти, підтика́ти кого́. [Так би мені гро́шей ста́ло, та оце́ весі́лля мене́ підтика́є (Звин.)].

Куйба́(б)ка, см. Одува́нчик.

Кукан – 1) кукан (-на), низка, нанизка. [Пийма́в оку́ня, та ті́льки хоті́в на кукан наниза́ти, а він і висклизнув у воду (Сл. Ум.)]; 2) (*низанка рыб на кукане*) ме́тка, в'язка, низка (риби).

Куканит́ь рыбу́ – нанизува́ти рибу́ на кукан.

Кукаре́кание – кукури́кання.

Кукаре́кать, кукаре́кнуть – кукури́кати, кукури́кнути. [Уде́нь спить, а вночі́ кукури́кає (Номис). Зморозь то́го когу́тика, неха́й не кукури́че (Чуб.)].

Кукаре́ку, межд. – кукури́ку, кудкуда́к. [Кукури́ку, кукури́ку! я на па́нські́м току́ (Казка). А півничок: кудкуда́к! вийшла замі́ж та не так (Пісня)].

Кукиш – 1) ду́ля, ф[хв]и́га, (*шутл.*) моско́вська буру́лька. [Ой лю́лі, лю́лі! чужи́м дітя́м ду́лі (Пісня). Привезе́ тобі́ ба́тько з я́рмарку моско́вську буру́льку (Приказка)]. *Показыва́ть, показат́ь -киш кому́* – дава́ти, да́ти, тика́ти, тикну́ти, зібга́ти, зібгну́ти, крути́ти, скрути́ти ду́лю, сукати́ ду́лі кому́. [Ду́лю дав йому́ під ніс (Київщ.). Вона́ йому́ ду́лі тиче́ (Шевч.)]. *Получи́л -киш с маслом* – ду́лю з'і́в; о́близня впийма́в. *Показыва́ть -киш в карма́не* – кива́ти па́льцем у чо́боті, ду́лю в кеше́ні дава́ти; 2) лісова́ ду́ля, гру́ш(к)а-ди́чка.

Кукла – ляля, лялька. *Игра́ть в -лы* – гра́тися (гуля́ти(ся)) в ля́льки. *Чортова -ла!* – ді́дькова личи́на!

Кунлева́нец, см. Куко́льван.

Ку́клёнок, -ночек – ляльче́ня (-ня́ти), ляльче́ня́тко, лялю́ся.

Кукли́н – ля́лин, ля́льчин (-на, -не).

Кукли́на – 1) ля́нні голо́вки з сі́м'ям; 2) ля́нна́ поло́ва.

Ку-клу́кс-кля́н – ку-клу́кс-кля́н (-ну).

Кукова́ние – кува́ння, кука́ння. *Призват́ь -нием ко́го, что́* – прикува́ти (прику́кати) кого́, що́. *Пересказа́ть -нием кому́ что́* – перекува́ти кому́ що́.

Кукова́ньице – кукува́ннячко.

Кукова́ть – кува́ти, кука́ти, куку́кати, куку́тіти, (*образно*) намі́сто кува́ти. [Не чу́є, як ку́є зозу́ля (Шевч.). Бода́й тобі́ отак зозу́ля кукала́! (Звиног.)].

Ку́коли́ца, бот. – 1) *Silena inflata Sm.* – хлопу́нець (-нця́), куки́льниця; 2) *Melandryum pratense Spreng.* – ку́коли́ця зви́чайна.

Ку́колка – 1) ля́лечка. *Одела́сь -кой, как -ка* – прибра́лася, як ля́лечка (Номис); 2) (у

насекомых) лялька, лялечка. [З ляльок виходять жуки (Троян.). Раїса мала таке почуття, наче під твердою шкаралушено лялечки у неї виростають барвні крила (Коцюб.); (у мотылька *ещё*) бабочка. [Вже з осельні поробилися бабочки; це так бува: з осельні – бабочка, з бабочки – метелик (Звиног.); (у муравья) подушка, подушечка. [Комашки, ховайте подушки: он татары йдуть і всі заберуть (Пісня)]; (у мухи *ещё*) баклагівка. *Превращаются в -ку* – обертатися в ляльку.

I. Кукіль, бот. – 1) *Agrostemma Githago L.* – кукіль (*р.* кукі́[і]лю), *ум.* кукі́лець (-льця і -льцю), кукі́льчик (-ка і -ку). [Уроди, Боже, жито-пшеницю без куколю, без метлички (Чуб.). Земля не хліб, а кукіль родить, будяки (Коцюб.)]. *Перемешанный с -лем* – кукілюва́тий. [Кукілюва́та пшениця (Брацлавщ.)]; 2) *Lolium temulentum L.* – дурі́йка, шалі́йка.

II. Кукіль – відлі́га, ко́бка; (*монашеский*) ка́птур (-ра) (черне́чий).

Кукільва́н, Кукільва́нец, бот. (*раст.* *Anamirta Cocculus* і його плод) – ку́кі[о]льва́н (-ну). [Рибалка, іздячи човно́м, кукільва́н розсипає (Куліш)]. *Ловить рыбу на -ван* – ку́кі[о]льва́нити рибу.

Кукільва́нний – ку́кі[о]льва́новий, ку́кі[о]льва́нний. [Кукі́льва́нна насті́йка ду́же со́бить од ломоті́ в кістка́х (Новомоск. п.)].

I. Кукільник, бот. – 1) *Veratrum album L.* – чемери́ця; 2) *Veronica latifolia L.* – веро́ніка, безве́ршки (-ків).

II. Кукільник, -ни́ца – 1) лялька́р (-ря), -ка́рка; 2) лялько́вий кумедіа́нт, -ва кумедіа́нтка.

Кукільни́й – лялько́вий, ляля́чий. **-ная комедия, -ный театр** – лялько́вий (ляля́чий) теа́тр (-тру), (*в рождеств. мистериях*) верте́п (-пу). **-ная комедия (проделка)** – ко[у]ме́дія (та й годі́).

Кукса – 1) (*беспальый*) безпа́льчий (-чого), (*о жениц.*) безпа́льча (-чої), безпа́лько (*м. р.*), ку́кса (*общ. р.*); 2) *см.* Кула́к 1; 3) (*удар кулаком*) (с)ту́сан (-на́).

Куксита́ глаза – те́рти о́чі кулака́ми, кула́чити о́чі, (*шутл.*) кула́кі росі́ти (Сл. Ум.).

Куксита́ся – 1) *см.* Ку́ксити; 2) (*киснуть*) ква́ситися; (*хмуриться*) су́питися, спохму́ра диві́тися, кула́читися, мурмо́ситися. [Небо кула́читься, знов моква́ буде! (Київщ.)].

Кукуль – ка́птур (-ра) (черне́чий).

Кукуре́ку, *см.* Кукаре́ку.

Кукуру́за, бот. *Zea Mays L.* – кукуру́за, (*зап.*) кукуру́дза, *ум.* кукуру́(д)зка, (*диал.*) пші́нка, пшени́чка, кияшкі́ (-ків). [Кукуру́дза сіе́ться, кукуру́дза ро́диться (Чуб. V). Купив хлі́ба, огі́рків, пшени́чки і диню́ дубі́вку (Квітка)]. **Поча́ток -зы** – кача́н (-на́) (кукуру́(д)зи), киях[к] (-х[к]а́), *ум.* кача́нчик, кияшо́к (-шка); *см.* **Поча́ток 2.** **Стебли -зы** – кукуру́(д)зиння, шолу́миння.

Кукуру́зний, Кукуру́зовий – кукуру́(д)зя́ний. **-ный хлеб** – ма́ла́й (-ла́я). [Ой ма́лаю, ма́лаю, за хлі́б тебе́ не маю́ (Приказка)]. **-ная водка** – кукуру́дзя́нка.

Куку́шечий – зозу́лячий.

Куку́шечка – зозу́лька, зозу́лечка, зозу́ленька.

Куку́шка – 1) *зоол.* *Cuculus canorus L.* – зозу́ля, (*редко*) ку́кавка, (*самец*) зозу́ль (-ля), *ум.* зозу́ленько, (*зап.*) ку́кул (-ла́); (*птеник*) зозу́леня (-няти), *ум.* зозу́ленятко. [Заку́вала та сива зозу́ля вранці́-ра́но на зорі́ (Пісня). Мо́же я ко́лись пере́йду в зозу́ля, а ти в зозу́лю (Н.-Лев.)]. **Променя́ть -ку на ястреба** – ви́міняти ши́ло за швайку́ (Приказка); 2) (*колясочка*) бі́дка; 3) бот. *Trifolium montanum L.* – коню́шина́ гірська́.

Куку́шкин – зозу́лин (-на, -не). **-ны дети** – безба́тченки, дитинча́та-зозу́леня́та. **-кин лён**, бот. *Linum catharticum L.* – льо́н (-ну) проно́сний, зозу́лин льо́н. **-ны сапо́жки (баши́мачки, ножки)**, бот. *Cypripedium Calceolus L.* – зозу́лині чере́вички (-ків), жо́вті зозу́льки (-льо́к). **-ны слё́зки (слё́зы)**, бот. а) *Orchis (latifolia) L.* – зозу́линець (-нця) ши́роколі́стий; б) **-ны слё́зки** і **Куку́шница**, *Platanthera bifolia L.* – лю́бка дво́ліста.

Кукушо́нок – зозу́леня (-няти́), зозу́ленятко.

Ку́кша – 1) *пт.* *Corvus Garrulus L.* – со́йка, со́я; 2) *см.* **Кува́лда 2.**

Кула́га – ква́ша.

Кула́к – 1) кула́к (-ка), (*соб.*) кула́ччя, (*фамил.*) кула́чина, (*гал.*) п'ясту́к (-ка́). [Дава́й міси́ти кула́ками по спіні́ (Н.-Лев.). Вони́ – мече́м та кула́ччям, а ми перо́м та ла́годою (Куліш). Постеле́ю сіря́чину, а в голо́вах кула́чину (Чуб.). Сті́снутим п'ясту́ком шо-си́ли заці́див капра́ля межі́ о́чі (Франко)]. *Удар -ко́м* – (кула́чний) (с)туса́н (-на́). *Свиста́ть в -лак* – свисті́ти (трубі́ти) в кула́к. *Смея́ться в -лак* – смія́тися в кула́к, смія́тися в бо́роду; 2) мо́лот; *см.* **Кува́лда 1;** (*деревя́нный*) до́вбня; 3) (*техн.*) кулак; (*зубец мельн., машин. колеса*) па́лець (-льця), па́льок (-лька). *Колесо с -ка́ми* – па́лечне ко́лесо; 4) (*свая для причалки судов*) па́ля; 5) (*зажито́чный крестя́нин*) курку́ль (-ля), (*соб.*) курку́льство; (*мироед*) гли́тай (-тая), жми́крут, дері́люд, дою́н (-на), па́вук (-ка), (*пренебр.-усилит.*) курку́ляка. [Курку́лям нема́ місця́ в сі́льраді́ (Пр. Правда). «Гли́тай або Па́вук» (Кропивни́цьк.). В громаді́ верхово́дили жми́крути, дба́ли тільки́ за сво́ї бари́ші (Грінч.). Дері́люде! всі́х прогли́ну́ти хочеш! (Грінч.). Лю́ди з го́лоду пу́хнуть, а дою́ні з лю́дського́ ли́ха ру́ки грі́ють (Коні́ськ.). Бре́шеш, курку́ляко! (Епі́к)]; 6) бари́шник; (*перекупи́чик*) переку́пець (-пця́), переку́пень (-пня́), переку́пник; (*маклак*) фа́ктор (-ра).

Кулакува́тий – кулакува́тий.

Кула́н, *зоол.* *Equus hemionus* – кула́н (-на), ди́кий осе́л (*р.* о́сла).

Кула́цкйй – курку́льський, (*уничиж.*) курку́лячий, курку́лівський, (*мироедский*) гли́тайський, жми́крутський, дері́людський; *срвн.* **Кулак 5. -кйй** *сло́й села́* – курку́льська́ верствá́ села́. **-кйй** *сын* – курку́льський син. **-кйй** *характер* – курку́ляча́ вда́ча. **По-цки** – по-курку́льському, по-курку́лячому; по-гли́тайському.

Кула́чение – кула́чення, кулакува́ння ко́го.

Кула́чество – 1) (*соб.*: *кулаки*) курку́льство, курку́ляччя; гли́тайство; *срвн.* **Кулачье́**; 2) (*в отвлеч. знач.*) а) курку́льство; (*мироедство*) гли́тайство, жми́крутство, жми́крутня́. [Жми́крутством ро́зжився́ (Коні́ськ.)]; б) бари́шництво, бари́шува́ння, перепро́дува́ння; (*маклерство*) фа́кторство.

Кула́чить – 1) (*кого*) кула́чити, кулакува́ти ко́го. [Кула́чив воро́гів (Котл.); (*что*) м'я́ти, товкти́, міси́ти (кула́ками) шо́; 2) *см.* **Кула́чничать.**

Кула́чиха, Кула́чка – курку́лька, (*пренебр.-усилит.*) курку́лячка; (*жена кулака*) курку́ліха.

Кула́чишка – кулачо́к (-чка), (*пренебр.*) кула́чи на.

Кула́чище – кула́чище, кула́чисько, кула́цюга, кула́й (-лая́).

Кула́чки – кула́чки (-чок), перебі́й (-бо́ю). *Біться́ на -ках* – бі́тися́ на́вкула́чки (на́вулакі́). [Ви́ходь-же́ за́втра на́вкула́чки (Котл.)].

Кула́чник – кула́чник, перебі́єць (-бі́йця́).

Кула́чничать – бари́шувати, перепро́дувати́ чим.

Кула́чничество, *см.* **Кула́чество 2.**

Кула́чний – кула́чний. **-ний** *бой*, *см.* **Кула́чки. -ний** *боец*, *см.* **Кула́чник. -ное** *право* – кула́чне́ пра́во, пра́во кула́ка, (*гал.*) пра́во п'ясту́ка.

Кулачо́к – кулачо́к (-чка).

Кулачо́нок – кула́ча (-чати́), кула́ченя́ (-ня́ти). [Ба-ба... вимовля́ла невели́чка дівчинка Оленка, простяга́ючи до Прі́ськи кула́чата (Мирний)].

Кулачье́, *соб.* – курку́льня́ (-ні́), курку́ляччя́ (*ср. р.*), (*мироеды*) гли́тайня́ (-ні́), (*богачи*) дука́рня́ (-ні́), дука́ряччя́ (*ср. р.*). **-чье́** *зашевелилось* – курку́льня́ заво́руши́лась.

Кулды́кать – герго́тіти (-го́чу, -го́тиш) *и* герго́тати (-го́чу, -го́чеш). [Герго́тів шо́сь, як на сі́далі́ инді́к (Гул.-Арт.)].

Кулеба́ка – (*рус.*) кулеба́'яка.

Кулево́й – мішко́вий.

Куле́к – (*рого́жний*) міше́чок (-чка) з ро́гожі́; (*бума́жний*) то́рбінка, міше́чок. *Попа́сть из*

-ка в рогожку – попасти з дощу та під ринву; од поганого втікав, а ще гірше здибав (Приказки); од якої втікав, таку й здибав (М. Вовч.).

Кулечник, -ница – торбинкар (-ря), -карка.

Кулечный, см. Кульковый. -ная мастерская – торбинкарня.

Кули(й) – кулій (-лія) и кулі (нескл.). [Дармова праця споконвічних кулі (А. Любч.)].

Кулик – 1) зоол., пт. **Scolopax** – кулик (-ка), ум. куличок (-чка). **-лик-сорока, см. Кривок.** Всяк **-лик** своє болото хвалит – кожна лисиця свій хвіст хвалить (Приказка); 2) см.

Пьяница; 3) дурник (-ка); *срвн.* **Олух.**

Куликала, см. Пьяница и Пьянчужка.

Куликание – випивання, пиячення, пияцтво, пиятика.

Куликать, куликнуть – випивати, випити, пиячити, куликати, куликнути (Квітка).

Кулинария – куховарство, кухарство, кулінарство. [Килина тямил в куховарстві (Н.-Лев.)].

Кулинаруный – куховарський, кухарський, кулінарний. **-ное искусство** – куховарство, кухарство.

Кулис(са) – 1) (театральная) куліса. **-с(с)ы** – лаштункі (-тунків), куліси (-ліс). [Через те, що лаштунків у греків ще не було, то драма будувалася просто (Л. Укр.). Де ви пропадали в антракті? За лаштунки ходили, га? (М. Лев.). За лаштунками адміністративних органів одбуваються якісь таємничі наради (Єфр.)]; 2) неофіційна (чорна) біржа.

Кулисный – кулісовий, лаштунковий.

Кулич – паска, ум. пасочка, (высокий) баба, папушник (-ка). [Коли не прийду до церкви, то все паски святять (Номис)].

Куличий – куликів (-кова, -кове).

Кулички. У чорта на **-ках** – у чорта на рогах; казна де; у чорта далеко.

Кулище – мішище, -шісько.

Кулон – 1) (электр. единица) кулон (-на); 2) (висюлька) кулон.

Кулыга, Кулыжка – 1) см. **Культя, Культяпа 1 - 2**; 2) см. **Колченогий.**

Кулуар – кулуар (-ру); коридор (-ра).

Куль – 1) (рогожный мешок) міх (-ха), мішок (-шка) з рогожі, чувал (-ла); 2) (приблизит. мера сыпучих тел) мішок. **Куль муки** – мішок муки; 3) (соломы) куль (-ля), околот (-та), (небольшой) сніпок (-пка); 4) (увалень) лантух, вайло.

Кульга – кульгавий (-гава, -гаве), кульга (общ. р.).

Кульковый – мішечковий, торбинковий; (продаваемый кульками) що продається на торбинки (на мішечки).

Кульминационный – кульмінаційний. **-ная точка** – кульмінаційний пункт (-ту), кульмінаційна точка, вершок (-шка). [В оповіданні нема зовсім сього пункту, що мусів-би бути кульмінаційним у творі (Грінч.). Це ступінь не останній, який-би можна вважати за вершок естетичних поглядів (Єфр.)].

Кульминация – кульмінація (-ції).

Культ – 1) культ (-ту). **Культ красоты и силы** – культ краси й сили. **Культ предков** – культ предків; 2) (богопочитание) культ, релігія. **Отправление -та** – релігійна відправа.

Служитель -та – службник культу.

Кульгармеец – кульгармієць (-міяця).

Культбытовой – культпобутовий.

Культепа, см. Культя 1 - 3.

Культиватор (земл. орудие) – культиватор (-ра), (однолапый) рало, (многолапый) драпак (-ка).

Культивирование – культивування, (выращивание) плекання, викохування.

Культивировать, -ся – культивувати, -ся, плекати, -ся, викохувати, -ся, (сов.) вікультивувати, -ся, виплекати, -ся, викохати, -ся; (разводить) розводити, -ся, (выращивать) вирощувати

що. [Недержавні народи мусіли культивувати свої мови (Грінч.). Нехай-же ростуть і плекаються на нашій землі нові люди (Ніков.). Деякі південні рослини добре викохуються в нашому краї (Герин.)]. **-ющий** – а) (*прич.*) той, що культивує, плекає, викохує; б) (*суц.*) культивник (-ка), плекач (-ча), викохувач (-ча). **Культивірований** – культивований, плеканий, (*оконч.*) викультивуваний, виплеканий, викоханий.

Культової – культовий. **-воє имущество** – культове майно.

Культраробота – культуррота.

Культраробітник, -ниця – культуррбітник (-ка), -ниця.

Культура – культура. [Висока стадія розумової культури (Куліш)]. *Европейская -ра* – європейська культура. **-ра языка (речи)** – культура мови. **-ра растений** – культура (культивування) рослин. *Носитель -ры* – носій (-сія) культури; культурник. [Забудь навітьки путь хижачтва і до сім'ї культурників вертайся (Куліш)].

Культурнический – культурницький. [Етнографічно-культурницький напрям попереднього десятиліття (Єфр.)].

Культурно, *прч.* – культурно.

Культурность – культурність (-ности). [Культурність їх не висока (Наш)].

Культурный – культурний. **-ная жизнь** – культурне життя. **-ный человек** – культурна людина. **-ный уровень** – культурний рівень (-вня), культурний стан (-ну). [Нація була не поколена ще ріжницями культурного стану (Єфр.)]. **-ные растения** – культурні рослини.

Культуртрегер – культуртрегер (-ра), культурник, носій культури.

Культшефство – культшефство.

Культя, Культяпа, Культяпка – 1) (*беспалая или искаленная рука, нога*) кікі[о]ть, (-ктя), кукса; 2) (*беспальный*), *см.* **Кукса 1**; 3) *см.* **Колченогий**.

Культяпый, *см.* **Колченогий**.

Кум – кум (-ма, *мн. ч. им. п. куми, р. кумів*), (*соб.*) кумівство. [Йшов кум до куми (Пісня). Як сторгував волів сто, стрічається кумівство (Пісня)]. **Кумовья (кум и кума)** – куми. *Встречные -вья* – стрічані (стрітенні) куми. *Попросить в -вья кого* – попросити за кума (за кумів) когo. *Быть -мом у кого* – бути кумом, кумувати (*сов.* покумувати) у когo.

Кума – кума. [Багатий шепче з кумою, а бідний з сумою (Номис)]. *Просить в -мы* – просити (кликати) за куму. *Голодной -ме хлеб на уме* – що – кому, а курці – просо (Приказка).

Куманёк – кумась (-ся), кумасик, кумочок (-мочка), кумцьо (-ця), кумець (-мця), кумчик. [Здоров, кумасю мій! (Гліб.). Ой ти, кумчику, ти, голубчику! (Пісня)].

Куманика, Куманиха, Куманица, *бот.* ***Rubus suberectus Anders.*** – ведмежина, ожина-чорниця.

Куманьков – кумасів (-сева, -севе).

Кумач, Кумачина – китайка (червона *или* синя), китайчина, кумач (-чу).

Кумачный – китайчаний, китаєвий; (*о цвете*) червоний. [Мужик у китайчаний сорочці поганяє коні (Корол.). Китаєві штани (Основа)].

Кумган – кумган (-на), глек-носач, носатка.

Кумекать – імкати; *см.* **Смекать**.

Кумин – кумін (-на, -не).

Кумир – 1) (*идол*) кумір (-ра), ідол (-ла), бовван (-на). [Кумірові знову помолилась (Шевч.). Князі (стародавніх Полян) по городах кумири позаводили (Куліш)]. **Поклоняться -рам** – поклонятися ідолам (кумирам); 2) (*перен.*) ідол (*ж. р.* ідолка), божок (-жка), кумір. [На балконі стояла його ідолка (Крим.)].

Кумирник, *см.* **Идолопоклонник**.

Кумирница – 1) *см.* **Идолопоклонница**; 2) *см.* **Кумирня**.

Кумирный – куміровий, кумірний; *срвн.* **Идольский**.

Кумирня – кумирня, божниця. [Царі побудували храми, кумірні, олтарі (Шевч.). Чи Ка'ба,

чи кумі́рня – це збо́рище рабів (Крим.).

Кумиропокло́нение, см. **Идо́лопокло́нство**.

Кумиропокло́нник, -ни́ца, см. **Идо́лопокло́нник**, -ни́ца.

Кумиропокло́нничать – покло́нятися ідо́лам (куми́рам), (*перен.*) служи́ти мамо́ні.

Кумиропокло́нничество, **Кумирослуже́ние**, см. **Идо́лопокло́нство**.

Куми́ть – куми́ти ко́го з ким.

Куми́ться – 1) (*вступать в кумовство*) кума́тися; 2) (*знаться, дружитья*) кума́тися. [З ними в нас ніхто не знається і не кумається (Звиног.)].

Кумо́в – кумі́в (-мова, -мове).

Кумовско́й – кумі́вський.

Кумовство́ – 1) кумі́вство, кумство. [Уме́рла дити́на та й кумство пропа́ло (Номис)].

Вступать в -ство – кума́тися. *Вступление в -ство* – кумання, *оконч.* покума́ння. [Покума́ння з Га́лею (Мирний)]. *Прервать -ство* – розкума́тися. [Я в ти́ю кумо́ю розкума́юся (Чуб.)]; 2) (*дружба*) кума́ння, кумцюва́ння, прияте́люва́ння, прияте́льство.

Кумовщина – 1) см. **Кумовство 1**; 2) (*кумовья*) куми (-мі́в).

Кумовья́, см. **Кум**.

Куму́шка – кума́ся, кума́сенька, кумочка, кумо́нька, кумця́, кумка́, кума́ха. [Кума́сі плеска́ли язи́ками (Грінч.). Вона́ моя́ кума́ха (Харківщ.)].

Куму́шкин – кума́син (-на, -не).

Кумы́с – куми́з (-зу).

Кумы́сний, **Кумы́совый** – куми́зовий.

Куна́ – 1) см. **Куни́ца 1**; 2) (*стар.: денежный знак*) куна́; 3) (*стар.: выкуп за крепостную невесту*) куни́ця. [Бери́ яку́ хоч у нас дівку́ з дво́рових, без куни́ці відпу́стимо (Квітка)].

Заплатить -ну́ – да́ти куни́цю (Номис).

Куна́к – куна́к (-ка), прияте́ль (-ля).

Кунать, -ся, см. **Окунать**, -ся.

Кундура́к, бот. *Potamogeton pussilus L.* – рде́сник дрі́бний.

Кунжа́, зоол. ри́ба *Salmo Cundscha* – кунджа́.

Кунжу́т, бот. *Sesamum orientale L.* – кунджу́д (-да́), сеза́м (-ма).

Кунжу́тний – кунджу́довий, сеза́мовий. **-ное ма́сло** – кунджу́дова (сеза́мова) олі́я.

Ку́ний – ку́нячий, ку́ничий, ку́ній, ку́новий. [Ку́няча шку́рка, ку́няча шерсть (Новомоск. п.).

Ку́ній хві́ст (Номис). Ку́нова шу́ба (Чуб.)]. **-ний мех** – ку́няче (ку́ниче) х[ф]у́тро, куни́ці (-ни́ць), ку́ни (р. кун). [Укрива́йся, зя́тю, укрива́йся ку́нами й собо́лями (Макс.)].

Куни́ца – 1) зоол. *Mustela* – ку́ни́ця, куна́, ум. ку́ничка, ку́нка, ку́ночка; 2) см. **Куна́ 3**.

Куни́чное, **Ку́нное**, см. **Куна́ 3**.

Кункта́тор – кункта́тор (-ра), забара́, забарник.

Кунсткаме́ра – кунсткаме́ра.

Ку́нтуш – ку́нтуш (-ша).

Ку́нштю[и]к – ку́нштик (-ка).

I. Ку́па, **Ку́пка** – ку́па, ку́пка; (*группа*) гру́па, гру́пка.

II. Ку́па (*красильный чан*) – куф[хв]а.

Купавка – 1) брості́на, бростка́; (*буто́н*) пу́п'яно́к (-нка); см. **Почка 2**; 2) **-па́вка**, **Купа́ва**, см. **Кувши́нка** и **Кубы́шка 5**.

Купа́ж – купа́ж (-жу).

Купа́ла – Купа́(й)ла, ум. Купа́(й)лочка. *На Івана -ла* – на Іва́на, на Іва́на-Купа́(й)ла.

Купале́нка – купале́нька.

Купа́ло, бот. *Ranunculus acer L.* – жо́втець (-тцю́) го́стрий, козе́лець (-льця́).

Купа́льниця – 1) бот. *Trollius europaeus L.* – во́вча ла́па, во́лове око́; 2) см. **Купа́ло**; 3) см.

Купа́вка 2; 4) *Аграфены -цы* (6-го ію́ля) – Го́рпіни-купа́льниці.

Купа́льницький, см. **Купа́льський**.

Купа́льний – купа́льний. **-ний костюм** – купа́льне вбрання. **-ний сезон** – купа́льний сезо́н (-ну), -на порá.

Купа́льня – купа́льня. [Заплива́ли з купа́льні далéко в мо́ре (Крим.)].

Купа́льський – купа́(й)ловий, купа́льний. [Купало́ве о́гнище (Куліш)]. **-ские огни** – купа́(й)лові (купа́льні) о́гні. **-ское дерево** – купа́(й)лиця. **-ская ночь** – ніч на Івана-Купа́йла, купа́льничка (Чуб.).

Купа́льщик, -щица – купа́льник, -ниця *и* -ничка. [У вас цей год купа́льників ба́гато (Полт.)].

Купа́ние – купа́ння, купа́нка (Н.-Лев.). **Беспрестанное -ние** – купа́нина. **Вода (тёплая) для -ния** – купа́ль (-пелю).

Купа́тель, -ница, см. **Купа́льщик, -щица**.

Купа́ть, купыва́ть – купа́ти.

Купа́ться – купа́тися; (*в детск. языке*) купа́ці, купа́ї, купа́сі, купа́ки, купа́чки, купа́ньки, купа́ні. **-ся в грязи** – калю́житися, ба́братися в боло́ті. **-ся в богатстве** – купа́тися (пиша́тися) в розко́шах (в достáтках). [Живе́ як у розкі́шному пала́ці, в достáтках та в розко́шах пиша́ється! (Єфр.)]. **Купа́ющийся** – а) *прич.* той, що купа́ється; б) *сущ.* купа́льник, купа́льниця, -ничка. [Цьо́го ро́ку ба́гато купа́льників (Крим.). Стату́я Венéри-купа́льниці (Крим.)].

Купе́ – купе́ (*несклон.*), пере́діл (-лу). **Двухместное -пе** – купе́ на дві осóбі. **-пе первого класса** – купе́ першо́ї клáси.

Купе́ль – 1) купа́ль (-пелю), купа́ля. [Звелі́ла принести́ купа́ль, налі́ти окро́пів і поча́ла купа́тись (Н.-Лев.). Ох, купеле́ Сілоам, ти мене́ згубила! (Крим.)]; 2) (*для крещенія*) хрестильни́ця, хрестильня (-ні).

Купе́льный – купе́льовий, купе́левий, купа́льний. **-ная вода** – купа́ль (-пелю).

Купе́на и Купе́нь, бот. **Polygonatum officinale All.** – купина́ звича́йна, купа́лля.

Купе́р и Купр, Куприк – купе́р (-пра), купа́рик (-ка). [У купа́рах боли́ть (Сл. Гр.)].

Купе́ц – 1) купа́ць (-пця́), (*торговец*) крама́р (-ря); *срвн.* **Торговец**. [І по купа́цях, і по пана́х пішла́ про не́ї сла́ва всюди (Гліб.). Вони́ з ді́да-праді́да крама́рі (Полтавщ.)].

Первостатейный -пец – першорядний купа́ць, (*диал.*) спинковий крама́р. **Частный -пец** – прива́тний крама́р. **Красный -пец** – червоний купа́ць (крама́р). **Крупный -пец** – вели́кий крама́р, (*фамил.*) крама́рюга; купа́чина. **Мелкий -пец** – крама́рчу́к, дрі́бний крама́р. **Слепой -пец на гнилой товар** – слі́пий купа́ць на ді́р'явий горне́ць (Приказка); 2) (*покупатель*) купа́ць, купа́ць (-пця́). [Неси́, бо́же, купа́ на гни́лий кра́м (Номис)]. **Первого -ца не упускай** – першо́го купа́ не відкида́йся. **Не по -цу́ товар** – не по кеше́ні кра́м; не по зуба́х скоринка. **Каков -пец, таков и продавец** – я́кий пан, та́кий і жупа́н (та́кий і кра́м) (Приказка).

Купе́цкий, см. **Купе́ческий**.

Купе́ческий – купа́цький, крама́рський. [Де кора́блі купа́цькі́ї стаю́ть (Грінч.). Говори́в про свої́ крама́рські́ ді́ла (Мирн.). Крама́рський ві́з просту́гонить (М. Вовч.). **-кий сын** – купа́цький син, купа́ченко, крама́ренко. [Вона́ панно́чка, а я – крама́ренко (Кониськ.)]. **-кая дочь** – купа́цьвна, крама́рівна. **-кий банк** – купа́цький банк. **-кое судно** – торгове́льне судно́. **-кий быт** – купа́цький (крама́рський) побу́т. **По -чески** – по-купа́цькому, по-крама́рському.

Купе́ческий – торгове́льний, комерці́йний.

Купе́чество – купа́цтво, крама́рство. [Ваш дух непра́ведно купа́цтво на́ше че́сне прити́с (Куліш). Горо́ді горі́ли й пу́стїли, а крама́рство по́ інших земля́х розбі́галося (Куліш)].

Купе́чествование – купа́цюва́ння, крама́рюва́ння, купа́цтво.

Купе́чествовать – купа́цюва́ти, крама́рюва́ти. [Попере́ду при́дбай гро́шей, а тоді́ вже вчи́ купа́цюва́ти ді́тей (Лебед.). Ко́лись крама́рюва́в, а тепе́р, ба́ч, пану́є (Богоду́хів)].

Купидон – купа́дон (-на).

Купило – купи́ло, купи́лно, (*zap.*) кúплó. [Купи́в-би, та купи́ла нема́є (Номис). Усе́ купи́ та купи́, а де його́ купля́ набрати на те купно (Львів)].

Купина – купи́на, куш, корч, (*устар.*) крак; *срвн.* **Куст**. [Сóнце сві́тить, як купи́на пала́є (Мирн.). Тоді́ ляхи дога́дливі бува́ли, усі́ по ліса́х, по куща́х повті́кали (Макс.). Що крак, то й козак (Номис)].

Купить – 1) купити, поку́пити що, (*об одежде, орудиях, скоте и т. п. ещё*) спра́вити, (*о мног.*) посправля́ти що. [Сіно́ві за гірко́го медя́ник купи́ла (Шевч.). Вчора́ я поку́пив собі́ но́жика (Звин.). Спра́вив собі́ ко́ней па́ру (Гр.). Поспра́вляв собі́ й ді́тям оде́жу (Драг.)]. **-пить** *материала для одежды, обуви* – набрати, (*о мн.*) понаби́рати чо́го на що. [Набрав черка́сину на штани́ (Сл. Гр.). Понаби́рали това́ру на чо́боти (Полтавщ.)]. **-пить** *сходно* – поці́нно купи́ти що. **-пить** *по случаю* – купи́ти при о́казі́ї, купи́ти ви[при]па́дково. **-пить** *свечу (в церкви)* – купи́ти (обмі́нити, відмі́нити) сві́чку. [Сві́чку обмі́нить, старця́м гроше́нят розда́сть (Квітка). Відмі́нила сві́чку за копі́ечку (Номис)]. *За сколько вы -пили это?* – скі́льки ви дали́ за це? *За что -пил, за то и продаю* – за що купи́в, за те й прода́ю. **-пить** *купленное* – відку́пити. [Йи́ чоло́вік ху́стку купи́в, та й не дого́див, так я в не́ї відку́пила (Подтавщ.)] **-пил** *не -пил, а поторговать можно* – вті́к не вті́к, а побі́гти мо́жна; купи́в не купи́в, поторгува́ти мо́жна. *На деньги ума не -пишь* – за гро́ші ро́зуму не кúпиш. *Придёт беда, -пишь ума* – як бі́да докúчить, то й ро́зуму на́учить (Приказка). *Он тебя и -пит, и продаст* – він тебе́ і купи́ть, і пере́купи́ть; він і вку́сить, і ме́ду дасть. *Продав – прожил, -пил – нажил* – прода́в – про́жив, купи́в – при́дбав. **-пить** *дорого, продасть дешевле* – набува́ти ва́жко, а збува́ти ле́гко. **Купленный** – (по)ку́плений, (*покупной*) купо́ваний, купний. [Сóром мужикóві купо́ваний хлі́б їсти (Грінч.). Купо́ваний ро́зум (Квітка)]. **-ная грамота, см. Купчая**; 2) (*в карт.*) (при)ку́пити. *Хорошо, дурно -пил* – добре, погано (при)ку́пив. **-пил** *двух тузов* – (при)ку́пив два ту́зи; 3) *см. Подкупать*; 4) *см. Снима́ть в аренду, Заарендóвывать*.

Куплет – купле́т (-та).

Куплетист – купле́тник (-ка), куплеті́ст (-та).

Купля – 1) (*покупание*) купи́вля, купува́ння, кúпля; *срвн. Покупание*. [Збира́є гро́ші на купи́влю (Звин.). Купува́ння та перепро́дува́ння (Мирний). Купля́ руки́ пече́, а про́даж грі́є (Номис)]. **-пля** – *продажа* – купи́вля – про́даж; 2) (*купленное что-л.*) кúпля, поку́пка, купле́нина, кúпно, по́куп (-пу); *срвн. Покупка* 2. [Іді́ть подиві́ться на мою́ кúплю (М. Вовч.)]; 3) *см. Торговля*.

Купно – вку́пі, ра́зом, гурто́м, спі́льно. [Як робі́ти вку́пі, то не боли́ть у пу́пі (Приказка)].

Купный – спі́льний, гуртовий.

Купол – ба́ня, ум. ба́нька; (*маковка*) ма́ківка. [Стара́ дубо́ва це́рква з п'ятьма́ ба́нями (Н.-Лев.). А на на́шій це́рковці́ що за ба́нька хоро́ша (Сл. Гр.)]. **Небесный -пол** – небесна ба́ня, небесне ша́тро. [Блакитна ба́ня спуска́ється все́ ни́жче (Коцюб.). Під сі́нім зоря́ним ша́тром не́ба бу́ло ти́хо та те́пло (Коцюб.)]. **Гранный -пол** – гранча́ста ба́ня. **Сферический -пол** – сфери́чна ба́ня.

Куполообразный – ба́нястий, банюва́тий. **-ная кровля** – ба́няста покрі́вля.

Купольный – ба́ньовий.

Купон – 1) (**банк.**) купо́н (-на), одрі́зний кви́ток (-тка́). *Стричь -ны* – відти́нати купо́ни; 2) (*отрез материи*) купо́н, відрі́з (-зу); *срвн. Отрез*.

Купонный – купо́новий.

Купор – 1) бо́ндар (-ря); *срвн. Бочар*; 2) (*купорщик пробками*) коркува́ч (-ча́), (*смолой*) засмолюва́ч; 3) (*упаковщик*) па́ківник (-ка); 4) (*штопор*) коркотя́г (-га).

Купорить, купоривать – 1) бонда́рювати; *срвн. Бочарничать*; 2) **-рить** *бочки* – зади́нати бо́чки. **-рить** *пробками* – коркува́ти. **-рить, заливая смолой** – засмолюва́ти; 3) (*заделывать*) пакува́ти, забива́ти що.

- Купорка** – 1) (*пробками*) коркування, (*смолой*) засмолювання; 2) (*заделка, напр. ящиков*) пакування, забивання.
- Купорный** – 1) (*относящ. к бочарному делу*) бондарний, бондарський. [Бондарне приладдя]; 2) (*относящийся к купорке пробками*) коркувальний, корківний. **-ная машина** – корківна машина; 3) (*отн. к заделке*) паківний. [Паківний цвях].
- Купорня** – 1) бондарня; *срвн.* **Бочарня**; 2) коркувальня; 3) (*упаковочная*) паківня (-вні).
- Купорос**, **vitriolum** – купервас (-су), вітріоль, (*вульг.*) вітроголь (-лю). **-рос медный** – синій камінь (-меню), синій камінець (-нця), (*гал.*) синяк. **-рос железный (зелёный, сапожный)** – залізний купервас, мелантерит (-ту). **-рос белый (цинковый)** – цинковий купервас, крімза.
- Купоросный** – купервасовий, вітріольовий, (*вульг.*) вітрогольовий. **-ное масло** – сірчаний квас.
- Купорщик** – 1) бондар (-ря); 2) коркувач, коркувальник, засмолювач; 3) паківник; *срвн.*
- Купор 1 - 3.**
- Купр**, *см.* **Купер**.
- Куприковый** – купровий, куприковий.
- Куприт** – куприт (-ту), мідянець (-нцю).
- Купцевать, см. Купечествовать.**
- Купцов** – купців (-цева, -цеве), крамарів (-рева, -реве).
- Купцовский, см. Купеческий.**
- Купчая** (*крепость*) – купча (-чі и -чої). *Совершить -чую* – зробити купчу. [Купів землю, та ще купчої не зробили (Сл. Ум.)]. *Главная выпись -чей крепости* – головний випис з купчої. *Утверждение, уничтожение -чей крепости* – затвердження, скасування купчої.
- Купчик** – купчик, купченько, крамарчик, крамарочок (-чка); *срвн.* **Купец**. [Дочку Галю заміж дала, дала-ж вона за купчика (Пісня)].
- Купчина** – купчина, *фам.* крамарюга.
- Купчиха** – 1) (*жена купца*) купчиха, купцева (-вої), крамариха. [Стояв купец із молодію купчихою (Н.-Лев.)]; 2) (*по профессии*) крамарка, купчиця.
- Купчихин** – 1) купчихин, крамарішин; 2) крамарчин. *Срвн.* **Купчиха 1, 2.**
- Купчишка** – крамарчук (-ка).
- Купчища[e]** – купчище, купчійсько.
- Купырь**, *бот.* **Angelica L.** – дягель (-гелю), (*полон.*) дзєнгель. **-пырь красный, Anthriscus silvestris Hoffm.** – бугиля, борщівник.
- Купюра** – купюра.
- Кур** – кур (-ра) (*мн.* кúри), півень (-вня), когут (-та). [Піють кúри, піють другі, а я в корчмі п'ю (Пісня)]. *Попался, как кур во щи* – ускочив по саме нікуди; попався, жучку, панові в ручку (Приказка).
- Кура**, *см.* **Курица**.
- Кураж** – кураж (-жү). *Он под -жом* – він під чаркою (напідпїтку).
- Куражение** – кураження.
- Куражиться** – куражитися, (*с капризами*) комізитися, виламуватися, (*с форсом*) задаватися. [Артіль шапок не скидала та комізїлася (Єфр.). Нап'ється п'яний, виламується (Козелеч.)]. **-ться над кем (издеваться)** – збиткуватися над ким, знехвалитися з кого. [Артіль знехвалїлася з дрібного лісовика-хазяїна (Єфр.). Вже не збиткуються над нами (Сл. Гр.)].
- Куражный** – куражний, задавакуватий.
- Курай**, *бот.* **Salsola Kali L.** – курай, поташник.
- Куралесить, см. Куролесить.**
- Курантный, Курантовый** – дзигаровий, курантовий.
- Куранты** – 1) (*часы с музыкою*) дзигарі (-рів), куранти (-тів); 2) (*стар.: газета*) куранти.
- Кураре** (*раст. яд*) – кураре (*нескл.*).

Куратор – куратор (-ра); см. **Попечитель**.

Кураторський – кураторський.

Кураторство – (звання) кураторство; (пробывание в -стве) кураторування.

Кураторствовать – кураторувати.

Курбет – курбет (-ту). *Выделявать -ты* (о лошади) – дібки (цапки) ставати.

Курган – (природный холм, гора) шпиль-гора, шпиль (-ля), горб (-ба), (песчаный, снежный) кучугура; (насыпной) могила, курган (-ну), (на возвышен. месте, обыкнов. со сторожевым постом) могила-верховина, верховинна могила, (с кратерообразной вершиной, пров.) кугум (-ма). [Ой, вийду я на шпиль-гору (Чуб.). Як умру, то поховайте мене на могилі, серед степу широкого на Україні милій (Шевч.). Горять могили-верховини в полі (Куліш). У нас оці могили, що як кругом насипано, а всередині яма, – кугумами звуть (Переясл.)].

Курганний – шпильовий, горбовий, кучугурний могильний, курганний, курганячий; *срвн.*

Курган. [Курганна земля дуже добра для баштану (Новомоск. п.). Курганяча миша (Херсонщ.)].

Курганчик – шпильок, горбок (-бка), шпилечок (-лечка), горбочок (-бочка), могилка, могилюнька, могилючка, *срвн.* **Курган**.

Кургузенький – куценький.

Кургузить – обчикрижувати, підчикрижувати що.

Кургузоватий – куцуватий, куценький.

Кургузый – 1) (короткохвостый, короткопалый) куций, куценький, (слишком окороченный) обчикрижений, підчикрижений. [Козаченько чорновусий, чому в тебе жупан куций? (Метл.). Дочки в двадцять років ходять у куценькій сукні (Н.-Лев.). Підчикрижена світа]; 2) (бесхвостый) безхвостий, куций. **-зая овца** – безхвоста вівця.

Курдюк – курдюк (-ка), кульміч (-ча).

Курдюковатий – курдюкуватий, кульмічуватий.

Курдюковый, см. **Курдючный**.

Курдючный – 1) (имеющий курдюк) курдючний, кульмічний. **-ная овца** – салганка. [Вівці ті, що з грубими хвостами, – то салганки (Липовеч.)]; 2) (относящ. к курдюку) курдюковий. **-ное сало (топленое)** – курдюковий лій (р. лою).

Курево – 1) (вещество курильное) курево, каділо. [Доволі кинуть курева дрібочок (Л. Укр.). Приходили до Персії цілі каравани пахоців та каділа (Крим.)]; 2) (костёр дымящийся) курище; 3) (для подкуривания пчёл) підкур (-ру), окур (Шух.).

Курега, бот. *Armeniaca vulgaris Lam.* – мореля, курига, жерделя.

Курение – 1) см. **Курево 1**; 2) (благовониями) куріння, кадіння (пахощами); 3) (табаку, трубки) палення, куріння (тютюну, люльки). [Вже мені це куріння ввірилося (Сл. Гр.)]; 4) (водки, дёгтя) викурювання (горілки, дьогтю).

Куренок – курча (-чати), куря (-ряти).

Курень – курінь (-реня). [Під лісом край дороги либонь курінь мріє (Шевч.)].

Курзал – курзала, курзал (-лу). [Я повела її в курзал (Л. Укр.)].

Кур-зелье, бот. *Mercurialis perennis L.* – кур-зілля, проліски (-ків).

Куриальный – куріяльний. **-ная избирательная система** – куріяльна виборча система.

Куривать, см. **Куричь**.

Курий – курячий. *Избушка на -рых ножках* – хатка на курячих ніжках (Грінч. І), на курячій ніжці.

Курила – гультяй (-тяя), гульвіса, п'яніця, куріло; *срвн.* **Кутила**.

Курилка – курильня; *срвн.* **Курильня**.

Курильница – 1) (сосуд) курильниця, (диал.) курушка. [І поробиш курильниці до жертівника (Біблія). Набрала в курушку жару, насипала ладану і заходилася курити в хаті (Богодухів)];

2) см. **Коптильня**.

Курильный – курільний, кадильний. **-ная комната** – курільня.

Курильня (курит. комната) – курільня.

Курильщик – 1) курець (-рця), курій (-рія). [Коли ти курець, май свою люльку й тютюнець (Номис)]. **-щик отиума** – курій опію. **-щик трубки** – люлечник; 2) (окурищик) обкурювач.

Курильщица – курійка. **-ца трубки** – люлечниця.

Куриные, зоол. **Gallinae** – курячі (-чих).

Куриный – курячий. **-ное мясо** – курятина. **-ный суп** – юшка з курятиною. **-ный мор** – куряча моровиця, промірок (пошесть) на кури. **-ная память** – куряча пам'ять. **-ная слепота** (болезнь) – куряча сліпота, курочка. **-ная** (куричьа) слепота, бот. **Ranunculus arvensis L.** – жовтець (р. жовтеця) польовий; **Chelidonium majus L.** – чистотіл (-лу), бородавник (-ку); **Caltha palustris L.** – калюжниця звичайна.

Куриоз, см. **Курьёз**.

Куритель, **-ница**, см. **Курильщик**, **Курильщица**.

Курительный – курільний. **-ный табак** – тютюн (-ну́). **-ная трубка** – люлька. **-ная папиросная бумага** – цигарковий папір (-перу). **-ная бумага** (для запаха) – кадильний папір. **-ное вещества**, см. **Курево 1**.

Курить – 1) (жечь для благоухания) курити (-рю́, -риш), кадити чим, (о ладане ещё) ладанити. [Я вже й ладаном курила (Кониськ.)]. **-рить можжевельником** – курити (кадити) ялівцем; 2) (табак) палити, курити, смалити (тютюн), тютюну́ заживати, (метафор.) з димом гроші пускати (попыхивая) пакати, пахкати, пихкати. **Вы -те?** – ви палите (курите)? **Я не -рю** – я не палю. **-рить папиросу, трубку** – палити (курити) цигарку, люльку, (попыхивая) па(х)кати люльку. [Люлечки палили (Сл. Гр.). Дурень нічим ся не журить, горілку п'є та люльку курить (Номис). Пакає люльку (Л. Укр.)]. **-рить воспрещается** – палити (курити) невільно (заборонено). **-рёная сигара** – надкурена сигара. **Курящий** – а) прич. що палить, курить; б) суц., см. **Курильщик 1**. **Я не -щий** – я не палю, не вживаю (тютюну́), не курій з мене. **Для -щих** – для курців. **Для некурящих** – для некурців; 3) **-рить (перегонять) водку, дёготь** – горілку гнати, курити дьоготь, горілку; 4) (кутить) курити, пиячити, (диал.) кубрячити, (бедокурить) шурубурити, колобродити. [Троянці добре там курили (Котл.)]; 5) (мести, вьюжить) мести, бити. **Гляди, как -рит на дворе** – дивись, яке б'є (яка куря) надворі.

Куриться – 1) (благоуханно) куритися. [Куривсь для духу яловець (Котл.)]; 2) (тлеть с дымом) куритися, курити (-рю́, -риш). [Зелёная ліщинонько, чом не гориш та все куришся (Пісня). По садах курища куріли (Корол.)]. **Костёр, дрова -тся** – вогнище куриться, дрова куряться; 3) **-ться** (о трубке, папиросе) – палитися, куритися. [Чогось у мене не куриться, – чи тютюн не сухий, чи що (Сл. Гр.). Хоч покинь люльку, – не палиться (Полтавщ.)]; 4) **водка -тся из картофеля** – горілку гонять з картоплі.

Курца – курка, (реже) кура (мн. кури, курей), (детск.) тютя, тютінька; см. **I. Куры**. [Кому не ведеться, то й курка не несеться (Приказка). На Юра сховається в житі кура (Номис)]. **Ноская -ца** – несуща курка. **-ца домашняя** – курка свійська. **-ца кустарниковая** (красная), **Gallus ferrugineus** – курка дика, червона. **-ца водяная** (камышница), **Gallinula chloropus L.** – курочка водяна. **-ца дунайская** (лысуха), **Fulica atra L.** – ліска. **-ца степная** (стрепет), **Otis tetra L.** – хохітва. **-ца цесарская**, **Numida meleagris L.** – цисарка, пантарка, перлиця. **Голодной -це просо снится** – кому – що, а курці просо (Приказка). **-ца ты мокрая** – тютя ти з полив'яним носом. **Как мокрая -ца** – як мокра курка. **Мокрая -ца, а тоже петушится** – як мокра курка, а й собі кукурічиться. **Носится как -ца с яйцом** – носиться як дурень з писаною торбою; носиться як курка з яйцем. **Скажешь -це, а она всей улице** – сказав кумі, а вона всій слободі. **-цу яйца не учат** – курку яйця не вчать. **-це не петь петухом** – не співати курці півнем; не бути бабі дідом.

Курицын – курчин. [Курчина сім'я (Куліш)].

Ку́ричий, см. **Кури́ный**.

Курища – курище.

Ку́рия – ку́рія. *Городская избирательная -рия* – міська виборча ку́рія.

Ку́рка – 1) (*выгонка*), см. **Курение 4**; 2) (*зажигаемая часть папиросы*) ку́рево.

Ку́рковый – курковий, цингльовий. **Ку́рковое ружьё** – куркова рушниця, рушниця з курком.

Ку́рлыкание – курлюкання, курликання, крюкання. *Журавлиное -ние* – журавліне курлюкання.

Ку́рлыкать, курлы́кнуть – курлюкати, курлікати, курлю[и]кнути курлічити, крюкати, крюкнути. [Журавлі десь курлюкають (Сим.). У вирій летючі, голосно курличуть журавлів ключі (Щогол.)].

Ку́рник – 1) пиріг з ку́рятиною; 2) курнік (-ка); см. **Кура́тник**.

Ку́рной и **Ку́рный** – курний, димний. **-ная изба** – курна хата, димна хата, хата без комина й верха.

Ку́рно́ска – кірпа, ласк. кірпонька.

Ку́рно́сий – кирпатий, ласк. кирпатенький, (*диал.*) курно́сий. [Він був трохи кирпатий (Н.-Лев.). Молодиця гарна, трошки кирпатенька (Квітка)].

Ку́рнуть – курнути, смикнути, (*попыхивая*) пакнути; срвн. **Кури́ть 2**. [Тільки раз собі пакнув (Рудч.). Не вспів добре смикнути люльки (Стор.)].

Ку́рны́кать, курны́кнуть – 1) (*мяукать*) нявкати, нявчати, нявкнути. [І в го́лос мов кішки нявчать (Котл.)]; 2) (напевать про себя) мугікати, мугікнути, курнікати. [Гуляв в саду́ та а́рію якусь мугикав сти́ха (Шевч.). Не зду́жа встать, а курні́ка, п'яний і веселий (Шевч.)]; 3) (*мурлыкать*) воркотіти, муркотіти (-кочу, -котиш).

Ку́ровник – бот. *Euphorbia segetalis* – молочай (-чаю).

Ку́рок – ку́рок (-рка), (*зап.*) цингель (-гля). [Одвів ку́рка і вже хотів був стріляти (Чуб.).

Приставлю рушницю до серця й надушу ногою цингель (Коцюб.)]. **Взвести -рок** – звести ку́рок. **Спустить (нажать) -рок** – надавити (надушити) ку́рок (курка). **-рок не взводится** – ку́рок не зводиться.

Ку́рокрад – ку́рокрад, ку́ролап, ку́ролапник, ку́рохва́т.

Ку́ролесить – колобродити, колоброїти; броїти, шурубурити, пустувати, штукарити, платати штуки, фіглювати, фіглі строїти. [Еней тут добре колобродив (Котл.). Та годі вам шурубурити, дайте вже спокій лю́дям (Звин.). В гулящий саме час злий дух і броїть (Грінч.)].

Ку́ролесник – шурубу́ра, пу́стун (-на), штука́р (-ря). [Дивісь, який шурубу́ра (Полт.). Пу́стун-Розбиша́ченко (Казка)].

Ку́ролесничание – колобро́діння, колобро́їння, бро́їння, шурубуре́ння, пу́стування.

Ку́ропа́тка, зоол. *Perdix perdix L.* – ку́ропа́тва, ку́ріпка, ум. ку́ріпочка, ку́ріпонька, (*птенец*) ку́рі[о]п'я (-я́ти), ку́ріпча́ (-ча́ти). [Мудрий! – Ззів ку́ропа́тву, а ка́же, що одгризлася (Номис). Певно полює за ку́ріпками (Стор.). Ку́ріпчат по́вну па́зуху напелéхав (Дн. Ч.)]. **-ка горная**, *Alectoris graeca* – ку́ріпка скельна. **-ка белая**, *Lagopus lagopus L.* – ку́ріпка біла. **-ка серая**, *Perdix gris* – ку́ріпка звичайна.

Ку́ропа́ткин – ку́ропа́твин, ку́ріпчин.

Ку́ропа́чий – ку́ріп'ячий, ку́ропа́тячий. [Ку́ріп'ячі яйця (Миргородщ.)].

Ку́рорт – ку́рорт (-ту).

Ку́рортник, -ни́ца – ку́рортник (-ка), -тни́ця.

Ку́рортный – ку́рортний, ку́рортовий. **-ный сезон** – ку́рортний сезо́н, -на порá.

Ку́рослеп, бот. – 1) см. **Ку́рослепник**; 2) *Anagallis arvensis L.* – ку́ряча сліпота, ку́рячі о́чки; *Ranunculus* – ку́ряче сте́генце.

Ку́рослепник, бот. *Cornus sanguinea L.* – сви́діна, сви́два, сви́дове де́рево.

Ку́роторго́вец – ку́рятник, ку́чар (-ря).

- Куроцап** – 1) куролап, куролапник, курохва́т. [Мов в школу з торгу курохва́т (Котл.)]; 2) хабарник дрібний, курохва́т.
- Куро́чек** – куро́чок (-чка), цинглик (-ка).
- Куро́чка** – 1) куро́чка, куронька, кури́пка, кури́понька, кури́почка. [Нема́ тієї куро́чку. що несла́ золоті яєчка (Номис)]; 2) **-чка** *болотная*, зоол. *Porzana porzana L.* – погони́ч звичайний. **-чка** *крошка*, зоол. *Porzana pusilla intermedia Herm.* – погони́ч малий.
- Курочкин** – куро́ччин, кури́поччин (-на, -не).
- Курочный**, см. **Курковый**.
- Курс** – 1) (*цикл науки, учения, лечения и т. п.*) курс (-су). [Курс української мови. Курс лікування]. *Проводить курс* – відбувати (переходити) курс. *Окончить курс* – добути курсу, (с)кінчити курс. [Вчився по духовних школах, але курсу не добув (Єфр.). Кінчив курс лікування електрикою]. *Быть в -се чего* – бути в курсі чого. [Я не в курсі цієї справи]; 2) (*стадия школьного обучения*) курс (-су). *Студент второго -са* – студент другого курсу. *Наш вуз имеет пять -сов* – на нашому виші п'ять курсів. *Он исключён с последнего -са* – його звільнили з останнього курсу; 3) (*путь, направление*) на́прямок (-мку), путь (-ті), курс. *Твёрдый, определённый курс* – твердий, певний курс (на́прямок). *Брать, взять курс* – брати, узяти курс (на́прямок) на що, до чого, куди. **Курс корабля** – курс (на́прямок) корабля. *Корабль держит курс на что* – корабель тримає курс на що, до чого, корабель простує до чого. *Держать курс на что* – тримати (держати) курс на що, до чого, керувати, скеровувати до чого, орієнтуватися на що. **Курс полёта** – на́прямок лёту. **Курс государственной, партийной политики** – на́прямок державної, партійної політики. **Курс на рабочий класс** – курс на робітництво. *Дать курс* – дати на́прямок чому, керувати що; 4) (*биржевая цена*) курс. **Курс рубля, франка, ценных бумаг повышается – понижается** – курс карбованця, франка, цінних паперів підвищується – зніжується (збільшується – зменшується). **Курс поднимается – падает** – курс підноситься – падає. **Курс повышающийся, понижающийся** – курс ростучий, падучий. **Высокий, низкий, переменный курс** – курс високий, низький, змінний. *Поднять курс* – підвищити курс. **Колебания -са** – хитання курсу, в курсі. **Денежный курс** – грошовий курс. *Покупка ценных бумаг по -су* – купівля цінних паперів за курсом; 5) (*строит., род кладки*) ряд (-ду).
- Курсант** – курсант (-та).
- Курсантский** – курсантський.
- Курсив** – курсив (-ву), писаний шрифт (-ту).
- Курсивный** – курсивний. **-ный шрифт** – курсив, курсивний (писаний) шрифт (-ту).
- Курсирование** – курсування.
- Курсировать** – курсувати.
- Курсист, -ка** – курсист, курсистка.
- Курсовой** – курсовий. **-вые зачёты** – курсові іспити (зараховання). **-вое лечение** – курсове лікування. **-вой староста** – курсовий староста. **-вая записка (бирж.)** – біржовий бюлетень. **-вая разница** – курсова різниця. **-вое вычисление** – курсове вираховання.
- Курсы** – 1) (*учебное заведение*) курси (-сів). *Высшие, кооперативные, бухгалтерские, счетоводные -сы* – вищі, кооперативні, бухгалтерські, рахівничі курси. *Частные, государственные, специальные -сы* – приватні, державні, спеціальні курси. *Открыть -сы* – заснувати курси; 2) (*временные*) курси. **-сы повторительные** – повторні курси. *Поступить на -сы* – вступити до курсів, на курси.
- Куртаж** – 1) (*бирж.*) куртаж (-жу), маклерське (-кого). *Размер -жа определяется, биржевым уставом* – розмір куртажу визначає біржовий статут; 2) (*вознаграждение за посредничество*) факторове, факторне (-ного). [Ти тільки купи, а за факторовим я не постую (Кониськ.)].
- Куртажный** – куртажний, маклерський, факторський. **-ная такса** – куртажна такса. **-ное**

вознаграждение (бирж.) – маклерська винагорода; *срвн.* **Куртаж.**

Куртизан – 1) куртизан; 2) *см.* **П. Волокита.**

Куртизанка – куртизана, куртизанка. [В Олександрів покій куртизана вийшла (Франко)].

Куртизанство – куртизанство.

Куртіна – 1) (*в саду*) квітник (-ка); 2) (*воен.*) куртіна, вал межі двома бастіонами; 3) межистінок (-нка); *срвн.* **Простенок.**

Куртинний – 1) квітниковий; 2) куртиновий; 3) межистінковий. *Срвн.* **Куртіна.**

Куртка – куртка, курта, куціна, куцик, куртач (-ча), куртан (-на), катанка, (*на вате*) кухвайка, кухвайчина, (*кожаная*) шкуратянка, ка[о]жанок (-нка). [Сірого сукна куртка (Свид.). Кремезний чоловік у сірій куціні (Грінч.). Рудий писар у парусиновому куцику (Коцюб.). Катанка з не дуже товстого сукна (Н.-Лев.). Найстаріший кожанок був у Тупотуні (Г. Барв.)]. *Охотничья -ка* – мисливська куртка. *Рабочая -ка* – робітна куртка.

Курточка – курточка, куціночка, кухваєчка, шкуратяночка; *срвн.* **Куртка.**

Курточний – куртковий, куціновий.

Курульний – курульний. **-ное кресло** – курульне крісло.

Курух – гиндик (-дика); *срвн.* **Петух индейский.**

Курушка – гиндичка; *срвн.* **Индейка.**

Курушонок – гиндича (-чати).

Курфюрст – курфюрст.

Курфюрстов – курфюрстів (-това, -тове).

Курфюрстина – курфюрстова (-вої).

Курфюрстский, Курфюршеский – курфюрстівський.

Курфюршество – курфюрство.

Курчаветь – кучерявити.

Курчавик, Курчавец – кучерявець (-вця), *ласк.* кучерявчик. [Як їдять та п'ють, то й кучерявчиком звать, а поп'ють, поїдять, – прощай, шолудяй! (Номис)].

Курчавить, -ся – кучерявити, -ся. [На голові в нього кучерявиться коротке русьве волосся (Васильч.)].

Курчавка, Курчавушка – кучерявка, кучерявочка.

Курчаво – кучеряво. [Сизий димок кучеряво розвивається в прозорчатому повітрі (Мирний)].

Курчавость – кучерявість (-вості).

Курчавый – кучерявий. [Василька принадила – і чорнявого й кучерявого (Грінч. III). Кучеряві верби купають у воді віти (М. Вовч.)].

Курчастый, см. **Курчеватый.**

Курчеватый – кучерявуватий.

Курченок – курча (-чати), (*реже*) куря (-р'яти), *ум.-ласк.* курчатко, курчаточко. [З курчатами квочка кублилася (Н.-Лев.)].

I. Күры (*мн. от Кур и Күрица*) – күри (-рей). **-ры кудахнут** – күри кудкудачуть (сокочуть). [Күри сокочуть, у міх не хочуть (Номис)]. *На базаре много кур* – на базарі багато курей. **-рам на смех** – күри по смітниках сміятимуться; *күрям на сміх. У него денег -ры не клюют* – у його грошей, хоч лопатою горні (Приказка).

II. Күры строить кому (*франц. faire la cour*) (*подольщатся*) – підлещуватися, підлащуватися, підлабузнюватися, (*любезничать*) бісики пускати кому, халявкі смаліти біля кого, женихатися з ким. [Полюбиться їй він м'єсці і буде бісики пускати (Котл.)].

Курьёз – курйоз (-зу), чудасія, кумедія, сміхота. [Сміхота та й годі (Звин.)]. *В виде -за* – як курйоз, на сміх, для сміху. [Тепер плуги самі залізні, ніде не побачиш і на сміх дерев'яного (Звин.)].

Курьёзно, нрч. – курйозно, кумедно, по-кумедному, сміховінно, чудасійно. [В їх якось по-кумедному говорять (Крим.)].

- Курьёзность** – курйозність, кумедність, сміховинність, чудасійність (-ности).
- Курьёзный** – курйозний, кумедний, сміховинний, чудасійний. [Курйозний лист (Крим.), Сміховинні вчинки Карпові (Єфр.)].
- Курьёр** – 1) (*гонец*) кур'ёр (-ра), гінець (*р.* гінця), вістовець (-ствця). [Хмельницький послав гінця до хана (Сл. Ум.)]. **Дипломатический -ер** – дипломатичний кур'ёр. **Специальный -ер** – нарочитий (спеціальний) кур'ёр; 2) (*рассыльный*) кур'ёр, посланець (-нця), вістовець (-вця), (*на побегушках*) побігун (-на).
- Курьерский** – кур'єрський. **-кий поезд** – кур'єрський поїзд. *Ехать на -ких* – їхати кур'єрськими.
- Курьерство** – кур'єрство.
- Куря** – курча (-чати), (*реже*) куря (-ряти).
- Курятина, Курятинка** – курятинка, курятинка.
- Курятник** – 1) (*птичник*) курнік (-ка). [То зазирне в курнік (Гул.-Арт.)]; 2) (*клетка*) куча, коєць (*р.* койця); 3) (*торговец курами*) курятник, кучар (-ря), (*презр.*) куролапник; 4) (*курокрад*) курокрад, куролап, курохват; 5) *бот.* **Galeopsis L.** – жабрій (-брію), жабник (-ку).
- Курятница** – 1) (*торговка курами*) курятниця, кучарка, (*презр.*) куролапниця; 2) (*воровка кур*) куролапка, курохватка.
- Курятный** – курячий. **-ный ряд, лавка** – птічий ряд, птічка крамніця.
- Курятня, см. Курник 1, 2.**
- Курячий** – курячий.
- Курящий** – курець (-рця), курій (-рія). *Вагон для -щих* – вагон для курців.
- Кус** – 1) кус (-са), шмат (-та); *срвн. Кусок*. [Не тягни, Ониську, вуса до Іванового куса (Номис). За шмат гнилої ковбаси у вас хоч матір попросі, то віддастє (Шевч.)]; 2) (*откус*) кус. [Хліба на два куси].
- Кусака** – 1) (*кто-л. кусающийся, что-л. кусающееся*) кусака, кусіка (*общ. р.*), (*диал.*) куслій (-лія). [Лізе кусіка з-за сусіка (*из-за закрома*) (Сл. Гр.)]; 2) *зоол.* **Mordella** – щипавка.
- Кусание** – кусання; жаління, джигання; *срвн. Кусать*.
- Кусать, куснуть** – кусати, куснути, (*сильно*) кусоннути; (*о собаке ещё*) рвати, рватися; *срв. Кусаться*; (*о насекомых ещё*) тяти, тнути, їсти, жалити, (*редко*) джигати, джигнути, (*ещё реже*) джегалити, (*однокр., сильно*) джигоннути когo; *срвн. Жалить*. [Скажений собака і хазяїна кусає (Приказка). Ви, комарики мої, ой, за що, про що ви кусаєте мене? (Пісня)]. Собака собаки не рве (Номис). Муха тне (Свидн.). Блощичі тнуть (Тесл.). Комарі так джегалють – аж-аж-аж! (Конотішц.). *Комары невыносимо -сают* – комарі нестерпно кусають (тнуть, жальють, їдять). **Кусанный** – кусаний.
- Кусаться** – кусатися, джигатися, (*о собаках ещё*) рватися. [А собаки-ж у вас не кусаються? (Куліш)]. Ідїть сміливо, цей собака тільки гавкає, а не рветься (Звин.). *Крапива -ется* – кропива жалить; *срвн. Жалиться 1. Горчица, перец -ется* – гірчиця, перець пече; *срвн. Щипать. Этот товар -ется* – цей крам кусається; до цього краму ані приступу.
- Кусачки (острогубцы)** – гострозубці (-ців).
- Кусающийся, см. Кусливый.**
- Куси-куси!** – бері його! уджга! гудж(ж)а! кусь-кусь! кис-кис! джий! [Джий! Кис-кис! Уджга, ряко, уджга! – цькував дід (Н.-Лев.)].
- Кусище** – шматура, кусень (-сня); кусяра, кусман (-на), (*диал.*) шмандел, шманделок (-лка). [Бере шматуру хліба і жменю соли та й вечеряє (Звин.). Бач, яку кусяру хліба одкраяв! (Липовеч.). Шманделок сала (Сл. Гр.)].
- Куский, см. Кусливый.**
- Кусковой** – шматковий; кусковий. **-вой сахар** – грудковий цукор (-кру). **-вая соль** (*крупнозернистая*) – дрібкова сіль (*р.* соли).
- Кусливый** – кусливий, кусючий, (*сущ.*) кусака. [Куслива собака (Полтавщ.). Чорна комашня,

то ця не кусається, а оця руденька – куслива (Сл. Гр.). Кусючі мухи (Сл. Гр.).

Куснуть, см. **Кусать**.

Кусок, Кусочек – 1) (*часть чего-л.*) шма́ток (-тка́), шма́точок (-то́чка), кусо́к (-ска́), кусе́нь (-сня), кусочо́к (-чка), кусни́к (-ка), кусни́чок (-чка), (*зап.*) шту́ка, штуче́нька, кавало́к (-лка), кавало́чок (-чка), кавальчи́к (-ка). [Проханий шма́ток горло дере́ (Приказка). Миска пшо́на, кусо́к сала, то до мене́ вся припра́ва (Пісня). Кусо́к полотна́ (Полт.). Відвали́в криги отта́кий кусе́нь (Казка). І розі́рвав свою́ мі́цну прися́гу, мов кусни́чок гнило́ї шовкови́нки (Куліш). Ї́чка розі́рвало на шту́ки (Франко). Живце́м поруба́ли на шту́ки (Маковей). Білі пальці – на кавальці́, а руче́ньки – на штуче́ньки (Пісня). То і ку́рку, і пече́нню, і кавало́к ки́шки, все, що було́ у торби́ні, стереби́в до кри́шки (Рудан.)]. *Лакомый -чек* – ласий шма́точок. *-сок кожи* – шкура́т, шкура́ток (-тка́). [Дме́ться мов шкура́ток на вогні́ (Квітка)]. *-сок дерева, железа* – кусо́к дере́ва, за́ліза. *-сок мыла* – брусо́к (-ска́) ми́ла. *В мелкие -ки* – на шма́ття, на шкама́ття, на к[г]аму́з, вдрі́зки, на дрі́зки, на (в) ска́лочки, (*пров.*) на канцу́рки, на га́нзур; *срвн. Вдребезги*. [Вхо́пив мене́ і розтерза́в на шма́ття (Куліш). На шкама́ття шма́тува́ли ті́ло (Франко). Строчи́ти на дрі́зочки (Номис). Розі́б'ю́ в ска́лочки ото́й калама́рчик (Г. Барв.). Так той меч на канцу́рки й розско́чився (Манж.). Соло́му б'є на га́нзур (Сл. Гр.)]. *Резать на -ки* – криши́ти, кра́яти, батувати́; *срвн. Резать, Крошить*. *Составляют из -ков* – штукува́ти. [Шту́кована спи́нка в паляту́рці (Звин.)]; 2) (*ломоть*) ски́ба, ски́бка, ски́бочка, кусо́к, кусе́нь, шма́ток, лу́ста, лу́стка, лу́сточка, парти́ка, (*диал.*) кі́мса, лама́нець, ми́нтус. [Відрі́зав ски́бку хлі́ба і грубо́ посоло́вив її́ (Коцю́б.). Ски́бка каву́на, ди́ні. Бог дав ро́ток, дасть і кусо́к (Номис). До́брий кусе́нь лежа́в у нього́ за па́зухою (Франко). Хлі́ба шма́ток дасть бі́г (Номис). Хоч я́шна лу́ста, та пше́ничне сло́во (Номис). Лу́стку хлі́ба посоло́ю (Кониськ.). Іди́ робити на хлі́ба парти́ку (Сл. Гр.). Пасту́х за воро́та, кі́мса в його́ коло́ ро́та (Номис). Ішо́в ста́рець по доли́ні з лама́нцями у торби́ні (Глі́б.)]. *-чек (ломтик) сала* – крише́ник. [На сті́л по́вну ми́ску сала́ крише́никами (Кониськ.)]. *Он имеет -сок хлеба* – ви́н шма́ток хлі́ба ма́є; ви́н живе́ в доста́тках, ви́н не зна́є бі́ди; 3) (*клочок*) кла́поть (-птя́), кла́птик, ла́тка, ла́точка, ски́бка, ски́бочка. [Ку́пив кла́птик землі́ (Грінч.). Ви́хопив з мо́їх рук папі́р, порва́в і, хова́ючи кла́птики, ки́нув на мене́ по́гляд повний гні́ву (Васильч.). Вели́ке ща́стя – ла́точка землі́ (Коцю́б.). Кру́титься один з оди́м на свої́й ски́бці (Коцю́б.); 4) (*о твердой массе*) гру́дка, гру́дочка, дрі́б (*р. дробу*), дрі́бок (-бка́), дрі́бочок (-чка). [Цур ду́рня та ма́сла гру́дка! (Номис). Гру́дочка со́ли (Сл. Гр.). Дрі́б со́ли, дрі́б! (Весня́нка). Да́йте со́ли два дрі́бочки, посоло́вити огі́рочки (Пісня). До́волі ки́нуть ку́рева дрі́бочок (Л. Укр.)]. *-сок, -сочек сахара, мела, льда* – гру́дка, гру́дочка цу́кру, кре́йди, льо́ду; 5) *-сок (материю: штука)* – шту́ка, (*полотна: скаток*) су́вій (-вою́). [При́шов мужи́к до кра́мниці, сукно́ огляда́є, переки́нув штук із два́дцять, все не добира́є (Рудан.)].

Куст – 1) ку́щ (-ща́), (*зап.*) корч (-ча). [За́ріс уве́сь ку́щами́ й дере́зо́ю (Грінч.). Аж тут ра́птом за плечи́ма корчі́ затри́щали (Рудан.). І як го́лос почу́в ти з корча́, що аж жа́х пробира́є (Франко)]. *-ты крыжовника* – а́грусник (-ку). *-ты ореховые* – лі́щина. *-ты терновые* – терни́на, терни́к (-ку). *-ты ягодные* – ягі́дник (-ку). [Ягі́днику ба́гато, а ягі́д нема́є (Звягельщ.)]. *Разрастись -том* – розку́щитися; *срвн. Раскуститься*. *Покрытый -тами* – ку́щистий, (*зап.*) корчи́стий. *Пуганая ворона и -та боится* – ля́кана воро́на й ку́ща (корча́) бо́їться (Приказка); 2) (*горн.*) гні́здо; 3) (*промышл.*) гру́па, ку́щ, гні́здо. **Куст сахарных заводов** – гру́па цу́крово́рень.

Кустарить, см. **Кустарничать**.

Кустарка – доморо́бниця, (*рус.*) ку́ста́рка.

Кустарник – 1) (*собир.: кустовая поросль*) чага́р (-ра́), чага́рі (-рі́в), ум. чага́рець (-рцю́), чага́рник (-ку́), чага́рняк (-ку́), ум. чага́рничо́к (-чку́), ха́бник, ха́мник (-ку́), (*густой*) гу́щавник (-ку́), гу́щак (-ку́), ха́щ (-щу́), ха́ща, ха́щина, ха́щник; *срвн. Чаща; (колючий) драч, драпа́ч (-чу́)*. [Доро́га довга́; чага́рі, доли́ни (Л. Укр.). При́їжджа́є у чага́рець, за́раз тут

вовчіця схопилася (Казка). Кругом його ріс густий чагарник (Сторож.). Рикання їх в чагарниках чувати (Куліш). Шлях серед хащів просікав (Франко). Площа поросла вересом і драпачем (Калит.); 2) *см.* **Куст 1**.

Кустарниковый – чагаровий, чагарниковий, хащовий. [Високі хащові формації (Герин.)].
-вые растения – кушові рослини. [Кушова рослина: порічка, агрус розпросторилися (Мирний)].

Кустарничать, Кустарить – доморобничати, (*рус.*) кустарювати.

Кустарничек – чагарни[я]чок, хабничок, хмизнячок (-чку); *срвн.* **Кустарник**.

Кустарнический – доморобницький, доморобський, (*рус.*) кустарський, кустарницький.

Кустарничество – доморобництво, доморобство, доморобне виробництво, (*рус.*) кустарство.

Кустарный – 1) кушовий, (*зап.*) корчовий; *срвн.* **Кустовой**; 2) доморобний, дрібний, хатний, домовий, (*рус.*) кустарний. **-ный промысел** – доморобництво, доморобство, дрібний промис(е)л. **-ная промышленность** – доморобна промисловість. **-ное производство** – доморобництво, доморобне виробництво. **-ные изделия** – доморобина, домові вироби. **-ное полотно** – домоткане полотно. **-ное сукно** – доморобне сукно. **-но-ремесленный** – доморобно-ремісничий.

Кустарщина – доморобництво, кустарщина.

Кустарь – доморобник, домороб, домовий вирібник, (*рус.*) кустар (-ря). **-тарь-одиночка** – доморобник-одинак, доморобник-одинець (-нця).

Кустик – кущик, (*зап.*) корчик (-ка); *см.* **Куст 1**. [Бере баба грибка, коли дивиться – у кущику гніздечко (Казка). Ой, на городі дві лободі, третій корчик бобу (Пісня)].

Кустистость – куцистість, (*зап.*) корчистість, (*о злаках и траве ещё*) руністість (-тости).

Кустистый – куци[а]стий, (*зап.*) корчи[а]стий, (*о злаках и траве ещё*) руністий, (*о местности*) чагарюватий, (*кочковатый*) купинястий. [У куцастій сивій бороді (Л. Укр.). Цибуля ця в стрілку не йде, це куцаста (Кониськ.). Корчисте жито (Поділля). Садочок вишневий корчастий (Грінч. Ш). Жито руністе (Богодух.). Мокрець – зілля руністе, стелеться густо й коренисто (Сл. Гр.). Чагарюватий берег (Звин.)].

Куститься – куцитися, (*зап.*) корчитися, іти в корч, (*о злаках и траве ещё*) рунітися. [Квітки розкішно куцилися поміж камінням (Коцюб.). Пшениця йде в корч (Липовеч.). Жито корчиться (Липовеч.). З обох боків рунілися молоді парі (Крим.)].

Кустішко – куцисько, (*зап.*) корчійсько.

Кустіще – куцище.

Кустованіе – кущування.

Кустовать – кущувати, *сов.* скущувати, (*о мног.*) покущувати що. **Кустованный** – кущований, скущований, покущований.

Кустовой – 1) кушовий, (*зап.*) корчовий; 2) гніздовий; 3) кушовий, груповий. *См.* **Куст**.

Кустообразность – кущуватість, (*зап.*) корчуватість (-тости).

Кустообразный – кущуватий, (*зап.*) корчуватий. [Рідка пшениця, але кущувата (Канівщ.). Корчувата голова (Тичина)].

Кусточек – кущикок (-чка), (*зап.*) корчикок (-чка).

Кут – 1) кут (-та), куток (-тка). [Запалю я крайню хату на всі штири кути (Гол.)]; 2) (*невода*) матня, гузир (-ря).

Кутаніе – кутання, (*фамил.*) кутушкання, тушкування.

Кутать, -ся, кутывать, ся – кутати, -ся, (*фамил.*) кутушкати, -ся, тущувати, -ся; оповивати, -ся. [Хлопця роздягнуто, він кутається в ковдру (Коцюб.). Очарувала-б і ченця, коли-б прокляте покривало брівок її не тущувало (Макар.)] *Он любит -ться* – він любить кутатися. *Зачем вы так -ете детей?* – нащо ви так кутушкаєте діти? (Полтавщ.). **-тать жилище на зиму** – тущувати житло на зиму. **-тать печь (трубу)** – затуляти (затикати) каглу.

Кутас, Кутасик – кутас (-са), кутасик. [Кутаси шовкові (Федьк.). Народовець прогресист з

кутасом мав шапку (Франко)].

Кутафья – опудало, чуперадло, лантушище.

Кутеж – гульня, гульба, гулянка, гульбощі (-щів), (*диал.*) загра. [Без його і гульня не гульня (Шевч.). Не втомлена гульбощами (М. Вовч.). Шукую його та шукаю, а він у шинку з чаркодуюми загру справля (Кониськ.)]. *Проводить время, в -жах* – гультяювати. [Грунт продам, а сам піду гультяювати (Звягельщ.)].

Кутейник – 1) духовний, (*презр.*) хапокніш, книшохап, книшолап; книш (-ша); 2) (*сын духовного*) попович, дякович, хапокніщенко, книшевич (-ча).

Кутейничать – хапокнішити, книшувати.

Кутейный – попівський, дяківський, (*презр.*) книшохапський, книшолапський.

Кутерьма – 1) (*суматоха, беспорядок*) буча, гармидер (-ру), розгардіяш (-шу), шарварок (-рку), колотнеча, галаматня, қалабалик (-ку), рейвах (-ху), веремія. [Такий гармидер, неначе орда підступа (Афан.). Попався у цю веремію (Сторож.)]. *Поднять -му* – зняти (збити) бучу (гармидер, веремію), наробити шарварку, колотнечі [За онучу та збили бучу (Приказка)]; 2) *см. Вьюга, Непогодь.*

Кутикула, *анат. cuticula* – кутикула, нашкурок (-рка).

Кутикулярный – кутикулярний, нашкурковий.

Кутила – гуляка, гультяй (-тяя), ув. гультяйще, *соб.* гультяйство), гульвіса, бражник, (*диал.*) курило, чаркодуй (-дтя), кубрій (-рія), заграй; *срвн. Повеса*. [П'яницею-бурлакою і ледащом-гулякою (Пісня). Гультяй не робить, тільки п'є (Пісня). Як молодий гульвіса жде спіткання з повією (Вороний – Пушк.). Он зібралось уже наше гультяйство (Сл. Гр.). Два сини та обидва ледачі: один кубрій, а другий злодій (Конотіпщ.)]. *Свойственный -ле* – гультяйський. [З гультяя гультяйська й робота (Сл. Гр.)].

Кутить, кутнуть – 1) гуляти, гульнути, пити-гуляти, пиячити, курити, курнути, гайнувати, (*грубо*) кубрячити, купряжити. [Гуляв чумак на ріночку та пив чумак горілочку (Пісня). Хотілося такі на святій празник гульнути (Сторож.). А кум з кумою в корчмі гайнує (Чуб.) Як усунулися вони у шинок, як посіли за стіл та як почали кубрячити (Яворн.)]. *-тить во всю* – гуляти на всі заставки; 2) (*о ветре*) крутити, вихрити, вихрувати, гуляти.

Кутный – кутній. **-ный зуб** – кутній зуб, кутняк.

Кутузка – холодна (-ної), холодня (-дні), чорна (-ної), вежа, сибірка, буцегарня. [Та я тебе зараз у холодну закину (Грінч.). Зробіть ласку, суддя, посадіть його у вежу (Липовеч.)]. *Посадить в -ку* – закинути (завдати) в холодну, в чорну. [Ще підслухає слово якесь поліцай і в холодну завдасть патріота (Самійл.)].

Кутывать, *см. Кутать.*

Кутья – 1) кутя; 2) (*заупокойная*) коливо. *Панихиду пели, а -тьи не ели* – по вусах текло, а в рот не попало.

Куфический – куфійський. **-кие письма** – куфійське письмо.

Кухарить – куховарити, кухарити. [Любіна тоді куховарила в панів (Бердич.). А ви думаєте, що нас в інституті не вчили куховарити? (Н.-Лев.)].

Кухарка – куховарка, кұхарка; *срвн. Повариха*. [Ї брали до панів за куховарку (Н.-Лев.). Вона побігла до пекарні, переговорила з кұхаркою (Н.-Лев.)]. *Искусная, опытная -ка* – вправна, досвідчена куховарка.

Кухаркин – куховарчин, кұхарчин. **-ны дети** – куховарчині діти, кухарченята.

Кухарничать – 1) (*стряпать*), *см. Кухарить*; 2) (*быть поваром, поварихой*) кухарювати.

Кухарочка – куховарочка, кұхарочка. [І до печи куховарочку найняв (Метл.). А! нова кұхарочка? (Франко)].

Кухарь – кұхар (-ря); *см. Повар.*

Кухмистер – кұхмістер (-стра).

Кухмистерская – кұхмістерська (-кої).

Кухмістерський – кухмістерський.

Кухнішка – кухенька.

Кухнище – кухнище.

Кухня – 1) (*помещение*), кúхня, пека́рня, кухова́рня. [У кúхні ненáче пéкло якé палáло (Сторож.); 2) (*стол*) їжа, кухова́рство, кухня. **-ня хороша́я, вкусна́я, вегетарианская, постна́я, скоромна́я, мясна́я, тонка́я, французская** – їжа добра, смачна́, вегетаріанська, пісна́, скоромна́ (скóром (-му), скоромина), м'ясна́ їжа, м'ясиво, делікатна їжа, французька їжа (кухня). *Латинская -ня* – латинське кухова́рство; 3) (*переносная печка*) переносна́ пічка. **-ня керосиновая** – га́сова пічка; 4) (*перевозная кухня*) перевізна́ кúхня. *Походная -ня* – похідна́ кúхня.

Кухонка – кухонька.

Кухонный – 1) (*относящ. к кухне*) кухе́нний, кухня́ний, кухне́вий, пекарня́ний. [Ось і кухе́нні двері (Мирний). Здорове́нний кухня́ний ніж (Сл. Гр.). Простий кухня́ний ослі́нчик (Коцюб.). Оце ніж кухне́вий (Трипілля). Пекарня́ні миски́ й ложки (Липовеч.). **-ная печь** – варіста піч; 2) (*поварской*) кухова́рний, кухова́рський. [Се вже справді кухова́рний вираз (Куліш). Почала розпитувати Галю про якусь кухова́рську справу (Неч.-Лев.).]

Куций – 1) ку́ций, *срвн. Кургу́зый*. [Пуска́ть на раду́ всіх хвоста́тих, а ку́цих не пуска́ть (Гліб.); 2) (*ограниченный*) обме́жений, ку́ций. **-цые мысли писателя, бюрократа** – обме́жені (куці) думки письменника, бюрократа.

Куча, Кучка, Кучечка – 1) (*скопление, гряда сыпучего, предметов*) кúпа, кúпка, кúпочка, куча, кучка, кучечка, копа, копи́ця, копичка, (*редко*) стро́па, (*большая*) кучугу́ра, валя́ва. [Кров'ю вона умивалась, а спала на купах, на козацьких вольних трупах (Шевч.). Навкру́г мене лежала кúпа книжок (Крим.). Чужу́ю кучу вію́чи, о́чі завсі́гди заपो́ришиш (Номис). Цілі ко́пи жо́втої гли́ни (Мирн.). На дні ро́ву копи́цями гні́здили́ся жа́би (Мирний). Кладу́ть руки, одна́ на дру́гу, щоб ста́ла копи́чка (Чуб.). В житі́ кúпка льо́ну (М. Вовч.). **-ча неприятностей** – кúпа при́кростей. **-ча овощей, соли, навоза** – кúпа, бу́рт (-ту), бу́рта, кага́т (-ту) о́вочів, со́ли, гно́ю. [Кúпа груш (Ки́вщ.). Цілі бу́рти огі́рків лежа́ть (Сумщ.). Вже бу́рякі в кага́ти скла́дено (Пирят.). **-ча (рыхлая, напр. зерна)** – во́рох (-ху). [Пшени́ці во́рох був невкритий (Сл. Ум.). Забра́вся, як свиня́ у во́рох (Приказка)]. *Сорная, мусорная -ча* – смі́тник (-ку), звали́ще. [На смі́тник вінесли (Шевч.). *Навозная -ча* – гно́ївня, гно́їще, гно́їсько. *Звёздная -ча* – зоря́ний рій (*р. рою*). *У него -чи золота* – у ньо́го кúпи (кúчі) зо́лота. *Складыватъ, сваливатъ в -чу* – кла́сти на кúпу, ки́дати на кúпу, копи́чити. *Валить всё в одну -чу* – горну́ти все на одну́ кúпу (Єфр.); 2) (*толпа*) кúпа, кúпка, кúпочка, кúпочок (-чка), (*гурьба*) копи́ця, табу́н (-на), грома́да, грома́дка, юрма, гурма́, юрба, валя́ва, тлум (-му). [Біля сахарні ро́їлася кúпа люде́й і чорні́ли підво́ди (Коцюб.). Мене́ обмину́ла кúпка парубкі́в (М. Вовч.). Ко́ли гля́не у ку́ток – аж ді́тей копи́ця (Рудан.). Колядува́ти хо́дять невели́чкими табу́нами (Звин.). Мов із землі́ ви́росла там грома́дка опри́шків (Маков.). Стої́ть кúпочок молоді́ць і дівча́т (М. Вовч.). Наро́ду юрма́ стоя́ла (Сл. Гр.). Юрбо́ю йшли (Черніг.). Пси гурмо́ю ви́летіли на доро́гу (Франко). Валя́вою йду́ть лю́ди (Черніг.). *Собира́ться в -чу* – купчи́тися, кúпичи́тися, грома́дитися, юрми́тися. [Поспі́льство, що кúпичи́ся коло Ні́жена (Куліш). Кúпте́ся в полкі́, кричі́ть на раду́ (Куліш)]. *Идти -чей* – і́ти кúпою (грома́дою, юрмо́ю, купце́м). *Сгоня́ть в -чу* – зганя́ти до купи; 3) (*стая, группа*) згра́я, згра́ечка, (*диал.*) я́рчак (-ка), бу́рса. [Згра́я галок і гракі́в (Щого́л.). Влі́тала ці́ла згра́я гу́ків (Л. Укр.). Ри́ба так я́рчаками́ і хо́дить (Манж.). Вовки́ бу́рсами́ бі́гають (Кам'яне́ч.). Бу́рса гусе́й (Кам'яне́ч.); 4) (*комок*) кі́м'ях (-ха). [Бджо́ли літа́ють кі́м'яхо́м (Новомоск.); 5) (*масса*) тиск (-ку), си́ла, тлум (-му). [Тиск наро́ду (Шевч.).]

Кучевой – купча́стий. **-вые облака** – купча́сті хма́ри.

Кучеляба, *бот. Strychnos Nux vomica L.* – ци́либу́ха.

I. Куче́ньє (*от Кутить*) – гу́льбо́щі (-щів), (*диал.*) кубря́чіння; *срвн. Куте́ж*.

П. Кученьє (от **Кучить**) – купчення, згромадження чого.

Кучеобразный – купкуватий.

Кучер – кучер (-ра), фу[і]рман, візничий (-чого), візниця, погонич, машталір (-ра), (*шутл.*) поганяйло; *срвн.* **Возница**. [А ось уже скоро! – відмовив кучер (Грінч.). Велю коникам вівса дати, а візничому подождати (Грінч.). А машталір ззаду коней поганя (Квітка)]. *Служить -ром, исполняют обязанности -ра* – кучерювати, фу[і]рманити. [Василь кучерює в пана (Новомоск.)].

Кучерёнок – візничук, фу[і]рманчук (-ка).

Кучеров – кучерів, фу[і]рманів, візничин, машталірів (-ова, -ове).

Кучерская – кучерська (-кої), фу[і]рманська (хата), візницька, машталірна, маштарня (-ні).

Кучерской – кучерський, фу[і]рманський, візницький, погоничівський, машталірський, (*шутл.*) поганяйлівський.

Кучечка – купочка, кучечка, копичка; *см.* **Куча**.

Кучивать, *см.* **Кутить**.

Кучистый – купчатий, кучистий, кучугуруватий.

Кучить – 1) (*собирать в кучу*) купчити, згромаджувати (згрібати) до купи, в купу, на купу; (2) *см.* **Докучать**; 3) *см.* **Окучивать**.

Кучиться – 1) купчитися, скупчуватися; 2) **-ться кому о чём** – прохати, благати когось, кучити, надокучати комусь благанням, проханням про що.

Кучища – кучугура, (*гиперб.*) гора. [Сидить за столом, а перед ним – червінців гора (Звин.)].

Кучка – купка, кучка; громадка; *см.* **Куча**.

Кучно – купчасто. *Ружьё -но бьёт* – рушниця купчасто б'є. *Трава -но (кустами) растёт* – трава купчасто росте.

Кучность – купчастість (-стости). **-сть боя, попадания, стрельбы** – купчастість бою, влучання, стріляння.

Кучный – купчастий.

Куш – 1) (*большая сумма*) сума, шмат (-ту), сила. *Он проиграл большой куш* – він програв суму, програв грошей шмат. *Он зарабатывает большие -ши* – він заробляє силу, шмат (грошей); 2) (*в карт. игре*) банк (-ку); 3) (*охотн. междом.*) куш! ляж!

Куша, *зоол.* **Zigaena malleus Shar.** – риба-молоток (-тка).

Кушак – (*кожаный*) пас, пасок (*р. паска*), ремінь (-меню), (*тоже с карманом для денег*) черес (-са), чересок (-ска), (*тканый*) пояс (-са), (*женский*) крайка. [Од Спаса – та й рукавиці за паса! (Номис). Шальовим поясом підперезаний (Сторож.). Зняли, зняли з Морозенка з чересом червінці (Пісня)].

Кушань[и]е – 1) (*яство, снеть*) страва, потрава, наїдок (-дка), їство, їжа, їда, (*зап.*) їдло. [Не варили страви (Коцюб.). Жарт у розмові – це наче сіль у страві (Крий.). Тут їли різні потрави, і все з полив'яних мисок (Котл.). Потраву козаки варили (Греб.). Подали солодкі потрави (Н.-Лев.). Весь стіл був заставлений напитками та наїдками (Мирний). І де ті в Господа взялися усякі штучні їства? (Шевч.)]. *Готовить -нье* – варити їсти. *Горячее -нье* – варена страва, варево, варене (-ного). *Разогретое -нье* – гріта страва. *Жареное -нье* – печеня, печене. **-нье на столе** – страва, (*теснее: завтрак*) сніданок (-нку), (*обед*) обід (-ду), (*ужин*) вечєра на столі. *Прибавить -нье к обеду* – зготувати ще одну страву (потраву) на обід; 2) (*процесс*) їдіння, їдження, їжа, їда.

Кушать – (*потреблять*) споживати, заживати, (*кормиться*) годуватися, поживлятися, (*есть*) їсти, (*угощаться*) призволятися; *срвн.* **Есть**. [Яких насолила, такі й споживай (Н.-Лев.). Здорові заживайте, що не з'їсте, то сховайте (Приказка). Їжте-бо призволяйтеся до борщу! (Сл. Гр.)]. **-шайте!** – годуйтеся, кушайте (Полт.), поживляйтеся! [Борщу скуштуйте, галушок, годуйтеся, кушайте доволі! (Котл.)]. **-шайте (угощайтесь)!** – призволяйтеся! [Сідайте та призволяйтеся, чим бог послав! (Кониськ.)]. **-шайте на здоровье!** – споживайте

здорові! **-шати** подано – страва на столі. *Пожалуйте -шати!* – просимо до столу! *Чьё -шаю, того и слушаю* – на чієму возі їду, того й пісню співаю (Приказка). *Хлеб-соль -шай, а правду слушай* – хліб-сіль їж, а правду ріж (Приказка).

Кушачище – пасище, ременяка; *срвн.* **Кушак**.

Кушачник, -ниця – вирібник, -ниця пасків (чересів, поясів, крайок).

Кушачный – пасовий, чересовий, поясовий, крайковий; *срвн.* **Кушак**.

Кушачок – пасочок (-чка), ремінчик, чересочок (-сочка), краєчка; *срвн.* **Кушак**.

Кушетка, -точка – канапа, канапка. [Тут стояла проста канапа, прикрита килимом (Н.-Лев.).

Я спатиму на постелі, а Петрусь на канапці (Звин.)].

Кушетный – канаповий.

Кушир, *бот.* ***Ceratophyllum demersum* L.** – кушир (-ру).

Куща – кучка, (*торж.*) куща; *срвн.* **Шатёр, Палатка**. [Ходімо в кущу, опочий (Шевч.)].

Праздник -щей – шатрування, кучки (-чок). [Було близько свято юдейське – шатрування (Біблія)].

Кущение – кушення, (*о злаках и траве ещё*) рунення; *срвн.* **Куститься**.

Кэб – кеб (-ба).

Кэкс – кекс (-са), кек (-ка).

Кэкуок (*танец*) – кеквок (-ку).

Кювет – кювета, рів (*р.* рову).

Кюветка – кюветка.

Кюммель – кюмель (-лю), кмінівка.

Кюммель-кухен – тісточка (-чок) з кмінном.

Кюрасо – курасон (-ну), (*с франц. произношением*) кюрасо.

Кюрэ – кюре (*нескл.*) парох (-ха), парафіяльний священик (католицький).

Кяхтинский – кяхтинський.

Лабаз – 1) (*амбар*) комора, (*зап.*) шпихлір (-ра), (*общественный, диал.*) магазєя, гамазєя; 2) (*мучная и крупяная лавка*) зсипна (збіжжева) комора, борошенна (борошняна) и круп'яна комора (крамарня); 3) (*кожсев.*) поміст (-мо́сту).

Лабазник – 1) борошенник, борошняник (-ка), мучник (-ка); (*презр.*) борошенний крамарюга, гандляр (-ра), мукосій, мукотрус, (*насм.*) купчик-мукосійчик; 2) *бот.* ***Spiraea Ulmaria* L.** – таволга (в'язолиста).

Лабазница – 1) (*по профессии*) борошенниця, борошняниця; 2) (*жена лабазника*)

борошенничиха, (*насм.*) пані мукосієва.

Лабазничать – борошенникувати.

Лабазный – 1) комірний, шпихліровий; 2) борошеннокомірний, борошеннокрамнічний,

Срвн. **Лабаз 1 и 2**; 3) (*перен.*) вульгарний, мукосійний.

Лаб[е]рдан – лябердан (-ну).

Лаб[е]рданный – лябердановий.

Лабжение – підлабузнювання, підсипання, лабузіння до ко́го.

Лабзиться – підлабузнюватися, підсипатися, лабузитися до ко́го; *срвн.* **Ласкаться, Лебезить**.

Лабзун, -нья – (під)лабузник, -ниця, (*общ.*) лабуза.

Лабялизация – 1) (*процесс*) лабіялізування; 2) (*процесс и результат*) лабіялізація.

Лабялизовать, -ся, Лабялизовать, -ся – лабіялізувати, -ся, *сов.* злабіялізувати, -ся.

Лабялизованный, -зованный – лабіялізований, злабіялізований.

Лабяльный – лабіяльний, губний.

Лабиринт – 1) лабірінт (-ту), (*описат.*) безвихідь (-ходи). [Блукав у лабірінті мрій без вороття (Куліш)]; 2) *анат.* – лабірінт (-ту).

Лабиринтовый – лабірінтовий.

Лаборант, -тка – лаборант (-та), лаборантка.

Лаборантський – лаборантський; (*лаборантов*) лаборантів (-това, -тове).

Лаборатор, см. **Лаборант**.

Лабораторист – служник (-ка), майстер (-тра) при лабораторії, лаборант (-ка).

Лабораторія, -торний – лабораторія, -торний.

Лабрадор, -доровий, минер. – лабрадор (-ру), -доровий.

Лаборизация – лаборизація.

I. Лава (*вулканная*) – лава, гамула. *Извержение -вы* – вибух лави.

II. Лава – 1) лава; (*передвижная скамья*) ослін (-ло́ну). [Ти сядеш на лавці, а я на ослоні (*Kolb.*)]; 2) (*диал.: мостки*) кладка. [Перекинули кладку через річку (Звин.)]; 3) см. **Плот 1 и 2.**

Лавá[é]нда, бот. *Lavandula vera D. C.* – лаванда.

Лавандовый – лавандовий. **-вое масло** – лавандова олія.

Лавина – лавина, сніговина. [Вбо́гу хатінку важкою лавиною скінеш в безодню (Л. Укр.).

Сніговина, що котиться з горі (Київщ.)].

Лавинный – лавиновий.

Лавирование – 1) керування поміж чим, викерування, лавірування; 2) викерування, викручування, виверти (-тів), (*шутл.*) ходіння поміж дощ.

Лавировать – 1) (*о судне*) керувати поміж чим, викерувати(ся), лавірувати; 2) (*перен.*) викерувати(ся), викручуватися, вивертатися, ключкувати, (*шутл.*) ходити поміж дощ; *срвн. II. Извёртываться 1 и Увёртываться.*

Лавировка, см. **Лавирование 1 и 2.**

Лавка – 1) лава, лавка, лавиця; (*передвижная скамейка*) ослін (-ло́ну), (*поменьше*) ослінець (-нця), ослоник; сідалка; (*в лодке*) прилавок (-вка). [Як на лавці лежав, було мені трохи жаль (Пісня). Коло його стара мати сидить на ослоні (Шевч.). Нема сідалки під двором (Борзен.). Він став на кормі на прилавці (Бібл.)]; 2) (*магазин*) крамни́ця, крамарня, (*гал.*) склеп (-пу). [Крамарі лишали свої крамниці на божу ласку (Коцюб.). Завтра день базарний, треба рано в крамарні бути (Мирний)]; *Винная -ка* – винова крамни́ця, (*вульг., особенно о казённой продаже питей*) шка́льня, шиньк (-ньку). *Книжная -ка* – книгарня. *Колбасная -ка* – ковбасня. *Кооперативная -ка* – кооперативна крамни́ця. *Красные -ки* – мануфактурні крамни́ці. *Мануфактурная -ка* – мануфактурна крамни́ця; крамни́ця, крамна́ комора (Куліш). *Меняльная -ка* – міняльня. *Мясная -ка* – м'ясна́ крамни́ця, (*неточно*) різни́ця и різни́ці (-ни́ць). [Там під ряд крамни́ці (*красные лавки*), а тут дві різни́ці (Рудан.)].

Потребительская -ка – споживча крамни́ця. *Иметь -ку* – тримати (держати) крамни́цю.

Лавовый – лавовий.

Лавочка – 1) лавочка, лавонька; (*передвижная скамеечка*) ослінчик; 2) крамні́чка, (*гал.*) скле́пик (-ка). [Я зайшов собі в крамні́чку – лойову купити свічку (Самійл.)]; **3)** (*ирон.: предприятие*) крамні́чка, будочка. **Закреть -ку** – зачинити крамні́чку (будочку), покінчити з крамні́чкою.

Лавочник – крамар (-ря), ум. крамарик, крамарочок (-чка), (*презр.*) крамарчук (-ка).

[Крамаре, крамарочку, прочини кватирочку (Метл.)].

Лавочников – крамарів (-ре́ва, -ре́ве).

Лавочница – 1) (*по профессии*) крамарка, ласк. крамарочка; 2) (*жена лавочника*) крамарі́ха.

Лавочницын – 1) крамарчин (-на, -не); 2) крамарі́шин (-на, -не).

Лавочничать – крамарювати.

Лавочный – (*о лавке*) крамні́чний; (*о товарах*) крамні́й, крамові́й, крамські́й, ум. крамне́нький. [Крамні́ штанці (Н.-Лев.). Сорочка крамне́нька (Чуб.). Світа крамська́ (Основа)]. **-ная материя** – крамні́на, краміна́. [У тих москалів усяка крамні́на є (Чернігівщ.)].

Лавр – 1) бот. *Laurus nobilis L.* – лавр (-ра), (*зал.*) лаврі́на, бобко́вець (-вця); 2) **-ры** (*перен.*)

ла́ври (-рів). [Той варт найви́щих ла́врів (Франко)]. *Пожина́ть -ри* – зби́рати ла́ври, зажива́ти (добува́ти) сла́ви. *Почива́ть, почита́ть на -рах* – спочивати, спочити на лаврах, *Увенча́нный -рами* – укві́тчаний ла́врами, (*придворный поэт*) лавреа́т (-та). [Бога́м були́ рівні спі́вці-лавреа́ти (Л. Укр.)].

Лавра (*монастырь*) – лавра.

Лавреат, см. **Лауреат**.

Лаврови́шенник, см. **Лаврови́шня**.

Лаврови́шнёвый – лаврови́шнёвий. **-вое масло** – лаврови́шнёва олі́я.

Лаврови́шня, бот. **Prunus Laurocerasus L.** – лаврови́шня.

Лавро́вый – лавро́вий, бобко́вий. **-вый венец** – лавро́вий віно́к (-нка). [В лавро́вім ві́нкі вона́ сяє (Л. Укр.)]. **-вый лист** (*приправа*) – бобкове листя. **-вое масло** – бобкова олі́я. **-вая вишня**, см. **Лаврови́шня**. **-вое дере́во**, см. **Лавр**.

Лавроли́стный – лавроли́стий.

Ла́врский – ла́вський. [Ла́вська дзві́ниця (Київ)].

Лавру́ша, бот. **Daphne Mezereum L.** – вовче лі́ко, во́вчі я́годи (р. я́гід).

Лавчо́нка – 1) (*скамья*) лавчи́на; 2) (*магазин*) крамни́чка, крамни́чина.

Лаг, мор. – 1) (*прибор*) лаг (-гу); 2) борт (-ту) судна́, о́блавок (-вка); 3) *строит.* – лег[г]ар и ліг[г]ар (-ря).

Лага, см. **Лаг 3**.

Ла́герный – таборо́вий, та́бо[і]рний, ла́герний, (*стар.*) обо́зний. **-ная жизнь** – таборо́ве (ла́герне) життя́, життя́ в та́борі (в ла́гері). **-ный сбор** – таборо́ві збо́ри. **-ное слово**, см.

Пароль.

Ла́герщик – таборя́нин.

Ла́герь – (*военный и перен.*) та́бо[і]р (-бору), ла́гер (-геря, *редко* -гря), (*стан*) стан (-ну), (*только военный, стар.*) обо́з (-зу), кіш (р. коша́). [Вся краї́на розби́лася на два вира́зні та́бори: пані́в та мужи́ків (Грінч.). Пусти мене́, коменда́нте, з обо́зу додо́му (Чуб.)].

Расположить -рем – ота́борити ко́го. *Располага́ться, располо́житься, стано́виться, ста́ть -рем* – табори́тися, та́бо[і]р табори́ти, ота́бори́тися, ута́бори́тися, става́ти, ста́ти та́бором (ста́ном, обо́зом, коше́м), (*стар.*) око́шитися. [От він (цар) і ота́бори́вся над мо́рем (Рудч.). Ута́бори́лись коза́ки на яко́мусь Дніпро́вому о́строві (Куліш). Пере́мо́жці ста́ли ста́ном в доли́ні (Л. Укр.). Ми йшли (сте́пом) та тут око́шили́сь (Куліш)]. *Стоя́ть -рем* – сто́яти та́бором (ста́ном, *стар.* обо́зом, коше́м), таборува́ти, сто́яти. [В Яру́ коли́сь гайдама́ки та́бором сто́яли (Шевч.). Перське в́йсько таборува́ло на бере́гах Босфо́ра (Павлик)]. *Стоя́нье -рем* – таборува́ння.

Лаго́вый – лаго́вий.

Лагу́н – бари́ло, бари́лко, бари́льце.

Лагу́на – лагу́на.

Лагу́нка – мазни́ця, ум. мазни́чка.

Лагу́нный – лагу́новий.

Лад – 1) (*порядок*) ла́д (р. ла́ду), по́лад (-ду). [Прав́да дає ла́д, твóriть життя́ на землі́, кривда́ його́ руйнує (Мирний)]. *Ни скла́ду, ни -ду* – ані ла́ду, ані скла́ду; ні ла́ду, ні по́ладу нема́. *Дело и́дёт, по́шло на (в) ла́д* – справа́ в (на) ла́д іде́, пішла́, справа́ йде́ (ведеться́), пішла́ (повелася́) до́бре (гаразд), справа́ налагоджується́ (вирі́внюється́), налагодилася́ (вирі́внялася́). [Справа́ таки́ не загі́нула і поча́ла вже бу́ла потро́ху вирі́внюватись (Єфр.)].

На ла́д их дело́ не по́йде́т – не пі́де їхня́ справа́ в ла́д; 2) (*взаимное согласие, мир*) ла́д, ла́года, зла́года, зго́да. [Нема́ ла́ду в нас: не мо́жна нам уку́пі жи́ти (Грінч.)]. *Бы́ть, жи́ть в -ду́ с кем* – бу́ти, жи́ти з ким у́ (добри́й) (з)ла́годі́ (зго́ді), ла́днати́ з ким, жи́ти з ким ла́дно (ла́дненько). [Вони́ вговору́вали Гна́та поми́ритись з жі́нкою та жи́ти з не́ю в зла́годі́ (Коцю́б.). Я жив у до́брій ла́годі́ з ди́кими зві́рми (Крим.)]. *Бы́ть не в -ду́, не в -дах́ с кем* –

бути не в ладах, не в злагоді, (*в ссоре*) у гніву з ким. [Панотець з громадою у гніву (Франко)]. *Они меж собою не в -ду* – між ними (поміж їми) незлагодя (незгода), вони не ладнають між собою (один (одна) *или* одно[є] з одним (з одною)). *Он не в -ду с моим братом* – між ним і моїм братом незлагодя (незгода), він не в злагоді з моїм братом, він не ладнає з моїм братом. *Никаких -дов с ним нет* – з ним не можна дати собі ради, з ним ладу не доведеш; 3) *муз.* – лад. [Мій голос журливеє щось починає, а струни твої на веселім ладу (Л. Укр.). Заграли знов – ще гірш нема ладу! (Гліб.)]. *В лад* – у лад. [Робить свої скоки в лад, ритмічно (Єфр.). В лад бренило безліч казанків (Васильч.)]. *Скрипка настроена в лад* – скрипку настроєно в лад (до ладу, ладно). *Не в лад* – не в лад. *Не в лад поют* – співають не в лад. *На все -ды* – на всі лади, на всі боки. [Покрутивши чесністю на всі боки... (Єфр.)]; 4) *-ды* (*в струнн. муз. инструменте*) лади (-дів), ладки (-ків); 5) (*образец*) лад, (к)штальт (-ту), штиб (-бу); манір (-ру). [На німецький лад вимовляв «філологія» (Крим.). На великопанський штальт (Мова). Котлярівський у своїй «Енеїді» «перелицював» стару поему на український штиб (Єфр.). Колись люди вшивали хати тільки соломою, а тепер на новий манір роблять: бляхою (Звин.)]. *На свой лад* – на свій лад, (к)штальт; (*по своему*) своїм ладом, своїм робом. [(Слов'янські племена) жили своїм ладом та звичаями (Єфр.)]. *Переделывать на свой, на иной, на чужой лад* – по-своєму (на своє), на інше, на чужий лад (штиб) перероблювати, на свій, на інший, на чужий кштальт повертати, (*на иной лад*) перекуштальтовувати що. [Не можна примусити людину думати на чужий лад (Наш)]; 6) *см. Клёпка*; 7) *см. Паз.*

Лада – 1) (*м. р.*) ладо (-да), любко (-ка), любонько, любчик (-ка), любусь (-ся), любий, мільий, *ласк.* любенький, любесенький, миленький, милесенький (-ого). [Загинув ладо, – я загину! (Шевч.)]; 2) (*о женщине*) ладо (-да, *ср. р.*) любка, любонька, любця, любуня, любя (-бої), мила (-лої), *ласк.* любенька, любесенька, миленька, милесенька (-кої). [Царівно, ладо моє, мостіте мості (Чуб. III)].

Ладан – 1) ладан (-ну), *ум.* ладанець (-нцю); (*фиміам*) каділо. [Чорт ладану боїться (Номис). Ось огонь розпалів і каділо в огонь щедро кидає він (Франко)]. *Росной -дан* – смірна, бензоєва живиця. *Окуривать, окурить, покурить (накадить) -ном* – об[під]курювати, об[під]курити ладаном, (*зан.*) ладанити, на[з]ладанити. [Свій терем зладаню (Пачов.)]. *Он на -дан дышит* – він на тонку пряде, він на божій дорозі, йому три чісниці до смерті. *Его и -ном не выкуришь* – його і ладаном не викуриш; 2) *-дан земляной, бот.* – а) (*кошачий*), *см. Маун*; б) *см. Копетень*: в) (*Geum strictum Ait.*) гребінник (-ка) прямий, порушник (-ка); г) (*Ajuga reptans L.*) горлянка повзуча, гостровершки (-ків); г) (*кальмицький Ephedra vulgaris Rich.*) ефедря.

Ладанка – 1) (*курильница*) ладанниця, кадільниця, каділо; 2) (*лампадка*) лямпадка; 3) (*амулет*) подушечка; 4) *бот. Origanum vulgare L.* – материнка, блошниця.

Ладанник, *бот. Cistus L.* – чист (-ту).

Ладанница – 1) (*сосуд*) ладанниця; 2) *см. Ладанка 1.*

Ладанный – ладановий, ладанний.

Ладейка – човник (*р.* човника), човничок (-чка); *срвн. Лодочка.*

Ладейный – човновий, човенний; *срвн. Лодочный. -ная мельница* – наплавний млин (-на), пла[и]вак, водяк, шлапак, гончак (-ка).

Ладейчатый – човнуватий.

Ладейщик – 1) *см. Лодочник*; 2) *см. Кормчий.*

Ладины (*помолвка*) – змовини, заручини (-чин).

Ладистый – зручний.

Ладить, лаживать – 1) (*поправлять, приводит в порядок*) лагодити, злагоджувати, налагоджувати, ладнати, ладнувати, ладити, обладжувати, лаштувати, рихтувати, риштувати; (*готовить*) готувати, зготовляти що. [Лагодити віз у дорогу (Сл. Ум.). Лагодь,

мати, постіль (Пісня). Налагоджували неводи свої (Біблія). Ладнайте вози, пора їхати (Сл. Гр.). Чабан з наймитом обладжували воза (М. Вовч.). Риштуватъ вози в далекую дорогу (Шевч.). **-дить обед, чай** – лагодити (ладити, зготовляти, порати) обід, чай, ладнати (лаштувати) до обіду, до чаю. [Іди лишень полуднуватъ лагодъ (Шевч.). Ладнає до чаю (Мова)]. **-дить дело** – лагодити справу. **-дить куда, см. Ладиться 2; 2** (*музык. инструмент*) ладити, настроювати, *срвн. Лад 3; 3* *с кем* – ладнати, бути (жити) в (добрій) (з)лагоді, у (добрій) згоді, у ладу з ким. [Гордіїв дядько не ладнав чоґось із Демидовим батьком (Грінч.). *Они не -дят между собою* – вони не ладнають один (одно[є]) з одним, одна з одною, між ними незлагода, вони між собою не миряться. *Он со всеми -дит, см. Он со всеми в ладу (Лад 2)*.

Ладиться, лаживаться – 1) (*изготовляются, починаются*) лагодитися, ладитися, обладжуватися, лаштуватися, рих[ш]туватися. *Воз -тся* – віз лагодиться, воза лагодять (рих[ш]тують); 2) (*налаживаются*) налагоджуватися. *Дело не -тся* – справа не ладиться, не налагоджується (не йде на добре, на лад), (*шутл.*) не прядеться. [Пробув в пущі одні сутки, ... ба, щось не прядеться (Рудан.)]; 3) (*готовиться, собираются*) лагодитися, злагоджуватися, налагоджуватися, ладнатися, ладитися, лаштуватися, збиратися. [А я оце лагодивсь до вас іти (Кобел.). Прокіп ладнається в дорогу (Сл. Гр.). Умирать ладься (Номис). Лаштується красти (Вовчан.)]; 4) *с кем* – (*уговариваться*) годитися, умовлятися з ким за що, еднатися з ким, ладнати, еднати коґо. [Почали годитися за ціну (Сл. Ум.). Не страшно женітись, а страшно попа еднать (Номис)]; (*соглашаются, мириться*) згоджуватися, миритися з ким; 5) пасувати, підходити до чоґо, бути (приходиться) до ладу (в лад); *срвн. Подходить 5*.

Ладка, см. Лажение 1.

Ладком, нарч. – лагідком, любо, любенько.

Ладненько, нарч. – ладненько, добренько.

Ладнѣхонько, Ладнѣшенько, нарч. – ладнісінько.

Ладно, нарч. – 1) добре, гаразд, гарно, ладно; (*удобно*) вигідно. [Хатку опорядкували собі гарненько, – усє гаразд, усє добре, та не батьківщина (М. Вовч.). Оце ладно! три пані, єдні штани (Номис)]. **-но ли так будет?** – чи так добре (гаразд, гарно) буде? **-но тебе толковать** – добре тобі балакати. **-но живѣтся** – добре живеться, гаразд ведеться. *Дело идѣт -но* – справа йде добре (гаразд). **-но уселся, так сиди** – добре (вигідно) сів (умостився), то й сиди. *Скрипка настроена -но (в лад), см. Лад 3. Не складно да -но* – не складно, та ладно. *И -но и складно* – і до ладу і до прикладу (Приказка); 2) (*в согласии*) у (з)лагоді, у згоді, у ладу. *Жить -но с кем, см. Ладить 3; 3* (*в из'явлении согласия*) добре! гаразд! сількісь! іносє! інось! ну-ну! [«Приходьте сьогодні до мене». – Гаразд (Сл. Гр.). «Дай хоч трішечки спочіти». – Та сількісь же! (Кон.). «Іносє, дми собі!» – так сонечко сказало, і вітер шпарко полетів (Греб.). «Як це поробиш, принеси води». – Ну-ну! (Звин.)].

Ладновато, см., Ладненько.

Ладность – 1) ладність, при[з]датність, вигідність (-ности); 2) згодливість, несперечливість, лагідність (-ности). *Срвн. Ладный 1 и 2*.

Ладный – 1) добрий, гарний, хороший, ладний; (*годный*) годящий, при[з]датний, спосібний до чоґо; (*удобный*) вигідний. **-ден ли тебе этот нож?** – чи придатний (годиться, на руку) тобі цей ніж? *Кафтан не -ден* – каптан не в міру (не до міри). *Скрипки не -ны* – скрипки не настроєні в лад (до ладу). **Будь ты не -ден!** – безголов'я на тебе! а бодай тобі (тебе)! бодай тобі лихо; 2) (*покладистый*) згодливий, несперечливий, лагідний.

Ладо, см. Лада 1.

Ладом, нарч. – 1) (*толком*) ладом, до ладу, до путя. [Та ви ладом кажіть! (Номис)]; 2) (*согласно*) у (добрій) злагоді, у (добрій) згоді.

Ладон, см. Ладан.

Ладонка – долонька, долонечка.

Ладонный – долоньовий, долонни[і]й.

Ладончатый – долонюватий, долонястий.

Ладонь – 1) долоня. [Біла постать сміх і сльози із долонь своїх пила (Олесь)]. *Как на -ни* – як на долоні. *Бить, хлопать в -ни, см. Бить в ладоши (Ладоша)*; 2) (*гладь*) рівнява, гладінь; 3) (*гумно*) тік, (*р. току*). *Крытая -донь* – клуня, стодола; 4) (*лемех*) леміш (-ша́); 5) *горн.* – стоян (-на́), стояк (-ка́).

Ладоньки, см. Ладушки.

Ладоша – долоня (*р. п. мн. -лонь и -лоней, твор. долоньми*), долошка, (*в детск. языке*) ладка. *Бить, хлопать в -ши* – плескати в долоні (в долошки), бити в долоні; (*в детск. яз.*) плескати у ладки. [У долошки плещуть (Федьк.)].

Ладошить, см. Бить в ладоши.

Ладошка – долонька, долонечка, долошечка. **-ки** (*игра*) – долошки, ладки, *см. Ладушки.*

Ладунка – 1) ладівниця, ладунка; *срвн. Патронташ*; 2) (*у сапожников*) коробочка з чоботарським приладдям.

Ладушка, см. Лада 1 и 2. -ки – молоді (-дих).

Ладушки, детск. – ладі, ладки, ладоньки, ладочки, ладусі, ладусеньки, ладусечки. [Ладки-ладусі, а де були? – В бабусі (Номис)].

Ладчик, -чица – посередник, -ниця, свашко́ (-ка́), свашка.

Ладыга, см. Лодыга.

Ладый – любий, мільий, ладо́ (-да, *общ. р.*).

Ладьевидный, Ладьеобразный – човнуватий.

Ладья – 1) човен (-вна́); *срвн. Лодка*; 2) (*шахм.*) тура́.

Лаж – лаж (-жу).

Лажевый, Лажный – лажевий.

I. Лажение – 1) лагодження *и* лагодіння, злагоджування, налагоджування, ладна́ння, лад(н)ува́ння, лаштува́ння, обладжування, рих[ш]тува́ння, готува́ння чо́го; 2) настроювання; 3) ладна́ння з ким, *Срвн. Ладить 1 - 3.*

II. Лажение, см. Лазание.

I. Лаживать, см. Ладить.

II. Лаживать, см. Лазить.

Лаз – 1) *см. Лазейка*; 2) (*охотн.: место, где проходят звери*) лаз (-зу), (*очень узкое*) пере[про]сми́к (-ку).

Лазальщик, -щица, см. Лазун, -нья 1.

Лазанки – варениці (-ни́ць), лазу[а́]нки (-нок), (*диал.*) соро́ка. [Лазу́нки – ті ж варениці (Номис)].

Лазание – ла́зіння, ла́зи (-зів) *и* лаз (-зу); (*ползанье*) плазува́ння. [Мину́лися мої ла́зи че́рез перела́зи (ЮР. Зб. Петренко)].

Лазарет – лазарет (-ту), шпиталь (-лю), лікарня. [Довге́нько служі́в у місько́му лазаре́ті (Н.-Лев.)].

Лазаретный – лазаретовий, лазаретний, шпиталевий, шпитальний, лікарняний.

Лазаря петь – співати Лазаря, бі́дкатися.

Лазать, см. Лазить. -зать в воду – (у)пірна́ти, порина́ти у во́ду.

Лазе́чный – вилазко́вий, пролазко́вий.

Лазейка – вілазка, пролазка, лазівка, (*диал.*) лазі́я. [Свіні́ в горо́ді – ма́буть де́сь вілазка е́ (Сл. Левч.)].

Лазейковый, см. Лазе́чный.

Лазейничать – 1) нішпорити, по кутка́х те́ртися; *срвн. Ша́рить*; 2) кра́сти; *см. Красть*; 3) *см. Лазутничать*; 4) (*искательствовать*) запобігати ласки в ко́го, плазува́ти, колінкува́ти

перед ким.

Лазейный – 1) см. **Лазе́чный**; 2) (о летке улья) очко́вий, вічко́вий.

Лазея́ – 1) см. **Лазе́йка**; 2) (леток улья) очко́, вічко́.

Лазить – 1) лазити; (*ползать*) плазува́ти. [На похіле дере́во і ко́зи ла́зять (Номис)]. **-зить на четвереньках** – рачкува́ти. **-зить по полу** – лазити по підлозі (по помосту, по долівці); 2) **-зить пчёл** – підрізувати ву́лика.

Лазка, см. **Лазание**.

Лазко́вый, см. **Лазе́йный 1 и 2**.

Лазко́м, нарч. – ла́зом, пла́зом, ра́чки.

Лазник – 1) лазі́я. [З сіней є лазі́я на горі́ще (Звин.)]; 2) см. **Западня́**.

Лазно́й, см. **Лазе́чный**.

Лазня – драбина, ступанка.

Лазо́к – 1) см. **Лазе́йка**; 2) см. **Лазея́ 2**; 3) см. **П. Прола́з**.

Лазо́ревка, пт. *Parus coeruleus L.* – сини́ця блакітна.

Лазоре́вый, см. **Лазу́рный**. **-вый камень**, см. **Лазу́рик**. **-вый цветок**, бот. *Tagetes erectus L.* – повняки (-ків).

Лазо́рь, см. **Лазу́рь**.

Лазу́н, -ня – 1) лазу́н (-на́), -зу́ха, лазі́й (-зі́я), лазі́йка; 2) см. **П. Прола́з**; 3) **-зу́н**, бот. *Lycium barbarum L.* – пові́й (-вою), дере́за, лаці(й)о́н (-ну) (Брацлавщ.).

Лазу́ре́вый, см. **Лазоре́вый**. **-вый камень**, см. **Лазу́рик**.

Лазу́рик, минер. – лазу́р (-ра́), лазу́ровий ка́мінь (-меня́ и -меню́), лазулі́т (-ту).

Лазу́рный – блакітний, лазу́ровий. [Зорі́ дивля́ться з не́ба; блакітна ба́ня спу́скає́ться все́ ни́жче й ни́жче (Коцюб.). Це на лазу́рову небе́сну ба́ню пусти́ло со́нце яхонтовий про́мінь (Крим.)].

Лазу́рь – блакі́ть (-ти), (*реже*) блакі́т (-ту), блакі́ття (-ття). [Що-ж; там да́лі, за тіе́ю безкра́юю блакі́ттю? (Загірня). У те́мному блакі́ті (Л. Укр.). За́мість те́много хма́рного не́ба – я́сне ося́йне блакі́ття (Грінч.). *Небесная -зу́рь* – небе́сна блакі́ть. *Берлинская (прусская) -зу́рь*, хим. – берлі́нський блакі́т.

Лазу́тничать – виві́дувати, шпигува́ти; (*быть пластуном*) пластува́ти.

Лазу́тничество, **Лазу́тчество** – виві́дування, шпигу́нство; пласту́нство.

Лазу́тчик – 1) виві́дувач, виві́дач (-ча), шпиг (-га), шпигу́н (-на́); (*пластун*) пласту́н (-на́); 2) пт. *Troglodytes parvulus Koch.* – коро́лик (-ка).

Лазу́тчица – виві́дувачка, виві́дачка, шпигу́нка.

Лазы́вать, см. **Лазать**.

Лазы́я, см. **Лазея́ 2**.

Лазя́щие животные – плазу́ні (-ні́в).

Лай – гавкання, брехання, гавкі́т (-коту), гавк; (-ку), гав (-ву), брех, брехі́т (-хоту), (*тявканье*) дзявкі́т (-коту), дзявкоті́ння, (*сильный лай нескольких собак*) гавкотня́ (-ні́) валува́ння (-ння). [Зда́лека чу́ти бу́ло соба́че гавкання́ (Грінч.). Чу́в їх (псів) скаже́не брехання́ геть за собо́ю (Франко). Я по гавку́ соба́к чу́ю, що при́їхали свої́ (Борзенц.). Почу́в га́лас і гавкотню́ (Грінч.). Пошто́ві дзві́нки, валува́ння соба́к (Коцюб.)].

Лайба – лайба, барка́с (-са), шуга́лія.

Лайбо́вый – лайбо́вий.

Лайва́ть, см. **Лая́ть**.

Лайка – 1) (*порода собак*) ла́йка; 2) (*выделанная шкура*) ла́йка.

Лайки́й – гавку́чий, (*диал.*) зва́гливий. [Гавку́чий соба́ка (Хоро́льщ.). Зва́гливого не бі́йся, а ку́сливого (Номис)].

Лайко́вый – ла́йко́вий. **-вые перчатки** – ла́йкові рукаві́чки (-чок).

Лаймя́ лая́ть – гавкати аж розрива́тися (заходи́тися), валува́ти; *срвн.* **Лая́ть**.

Лак – лак (-ку), покiст (-кóсту). **Лак масляний, стартовий** – лак оліїний, спиртóвий.

Наводить -ком – наводити лаком, лакувати, покощувати що. [Чорні кучері блищали, як наведені лаком (Н.-Лев.)].

Лакать, лакивать, см. Локать.

Лакеев – лакеев (-кеева, -кееве), (*зап.*) льокаїв (-каєва, -каєве), (*пренебр.*) лаки[у]зин (-на, -не).

Лакей – лакей (-кея), (*зап.*) льокай (-кая), (*пренебр.*) лакиза, лакуза. *Служить -ем* – служити за лакея (льокай), лакеювати, (*зап.*) льокаювати.

Лакейничать (*прислуживаться*) – лакизувати, прислужуватися комú *и* перед ким, стелітися перед ким, підлизуватися до кого.

Лакейская, см. – лакейська (-кої), лакейня (-ні), челядна кімната, челядня (-ні); (*передняя*) передпокії (-кою).

Лакейский – лакейський, (*зап.*) льокайський. *С -кой душой* – з лакейською (льокайською) душею, лакеюватий, лакизуватий.

Лакейство – 1) (*соб.*) лакеї, (*зап.*) льокаї (-їв); 2) (*лакейская служба*) лакеювання, (*зап.*) льокаювання; (*угодничанье*) лакейство (*зап.* льокайство), підлизництво, лакейщина. [Що за гидка лакейщина! (Крим.)].

Лакействовать, см. Лакейничать.

Лакейчонок – лакейчóк (-ка), лакейчення (-няти). *Служить -ком* – лакейчукувати.

Лакейшка – лакейчóк (-ка), лакиза, лакуза, лаки[у]зка.

Лакейщина – см., **Лакейство 1 и 2.**

Лакировальный – лакувальний.

Лакировальщик, см. Лакировщик.

Лакирование – лакування, покощування.

Лакировать – лакувати, лачити, покощувати. [Маляр малював ще й покощував (Пісня)].

Лакированный – лакований, лачений, покощений, полакований, полачений. [Образ покощений (Липовеч.)]. *-ться* – лакуватися.

Лакировка – 1) (*действие*) см. **Лакирование**; 2) (*работа*) покiст (-кóсту). [Такé гладеньке як покiст (Н.-Вол. п.)].

Лакировочный, см. Лакировальный.

Лакировщик – лакувальник (-ка), покощувач (-ча).

Лакмус, -совый, хим. – лакмус (-су), лакмусóвий. **-вая бумага** – лакмусóвий папір (-перу).

Лаковщик – лакар (-ря).

Лакóвый – 1) лакóвий. **-вая краска** – лакóва фарба; 2) см. **Лакированный. -вая обувь** – лаковане взуття.

Лакóмец, см. Лакомка (м. р.).

Лакóмить – годувати ласощами, сласною їжою.

Лакóмиться – ласувати. [Коли ласувать, то ласувать, – бий, жiнко, ціле яйце в борщ (Номис)].

Лакóмка (*общ. р.*) – (*м. р.*) ласун (-на), (*ум.* ласунець (-нця), ласунчик), ласій (-сія), ласькó (-ка), ласогуб (-ба), ла[и]гоминець (-нця); (*м. р.*) ласуха (*ум.* ласушка, ласушечка), ласунка, ласійка, (*зап.*) смакóша (*общ. р.*). [Ласун худобу всю на ласóці проїв (Боров.). Цибелла-же була ласуха (Котл.)].

Лакомление – 1) годування ласощами, сласною їжею; *срвн.* **Лакóмить**; 2) ласування чим; *срвн.* **Лакóмиться.**

Лакомничать – ласо (сласно) їсти, ласувати.

Лакомо, нарч. – ласо, сласно. [Хто ласо їсть, той твóрдо спить (Номис). Їли й пили сласно (Грінч.)].

Лакомость – ласість, сласність (-ости).

Лакомство – 1) см. **Лакомление 2**; 2) (*реже*) ласощ (-щи) *и* (*обычно*) ласóці (-щів *и* -щей), лакомина *и* (*пров.*) ла[и]гомина, присмáчка, смакота, *ум.* лакоминка, ла[и]гоминка,

прісмачка. [Як почне жінка вередувати, забажаючи усякої ласощи (Квітка). Чуже ліхо за ласощі, а своє за хрін (Номис). Мати дає дітям лакомінки (*p. n. ed.*) (Звин.). Не їсти беруться, а курить, – смакота яка! (Борзенц.). -ства – ласощі, лакоміни (-мін) *и (пров.)* ла[и]гоміни, *ум.* лакомінки (-нок), (*сладости*) солодоці (-щів) (*вкусные вещи*) смакоці (-щів), присмаки (-мак). [Насіння, оріхи та інші сільські ласощі (Єфр.). Там лакоміни різні їли (Котл.)]. *Истратить на -ства что* – потратити на ласощі, проласувати що.

Лакомый – 1) (*вкусный*) ласий, сласний, ласний, (*редко*) лакомий, *ум.* ласенький, сласненький. [Великий кавун, як жар червоний, дуже ласа штука (Грінч.). Мачуха дала на сніданок дітям чогось ласенького (Номис). В Києві нічого сласного не здобудеш (Куліш). Гроші лакома річ (Номис)]. -мый *кусочек* – ласий (сласний) шматочок (-чка), ласий (сласний, ласний) кусок (-ска) (кусочок), лакомина. [На ласий шматочок знайдеться куточок (Чуб.). На (с)ласний кусок знайдеться куток (Номис)]; 2) (*охочий до сластей, падкий к чему*) ласий на що *и* до чого, (*редко*) лакомий на що. [Всякий ласий на чужі ковбаси (Номис). До грошей я не дуже ласа (Шевч.). Ви лакоми на чужі гроші (Н.-Вол. п.)].

Лаконизм – лаконізм (-му), короткомовність (-ности). [Прикмети старосвітського стилю: короткомовність, нахил до загадки (Куліш)].

Лаконически – лаконічно, короткомовно, коротко.

Лаконический – лаконічний, короткомовний.

Лаконичность – лаконічність, короткомовність, корота, (*сжатость*) згорнутість (-ости) у вислові: *срвн.* **Лаконизм**. [Короткість і згорнутість у вислові вважаються за достойність (Н.-Лев.)].

Лакрица – 1) ліквориця, люкриця, (*зап.*) люкретія; 2) *см.* **Лакричник**.

Лакрицевый, *см.* **Лакричный**.

Лакричник, *бот.* **Glycyrrhiza L.** – солодець (-дця), *а специальное: G. dlabra L.* – солодець голий, солодіка, солодкий корінь (-рєня), люкриця, люкретія, ліквориця.

Лакричный – солодцевий, люкрицевий, ліквориційний.

Лактационный – лактаційний.

Лактобацилин – лактобацилін (-ну).

Лактоза, *хим.* – лактоза, молочний цукор (-кру).

Лактометр – лактометр (-ра), молокомір (-ра).

Лакуна – 1) лакуна, (*пропуск*) пропуск, випуск (-ку), (*пробел*) прогалина; 2) *анат.* – лакуна, заглибина.

Лакфиоль, *бот.* **Cheiranthus Cheiri L.** – лакфіоль, жовтофіоль (-лю).

Лал – (*рубин*) рубін (-на); (*шире*) самоцвіт (-ту). **Лал вишневый** – аметист (-та). **Лал синий** *см.* **Сапфир**.

Лаловый – рубіновий; (*шире*) самоцвітний.

I. Лама (*буддийский священник*) – лама (-ми, *м. р.*).

II. Лама, *зоол.* – ляма (-ми, *ж. р.*).

Ламаизм – ламаїзм (-му).

Ламайт, -итский – ламаї(с)т (-та), -ї(с)тський.

Ламбовидный – ламбдуватий.

Ламливать, *см.* **Ломать**.

Ламентация – ляментация, лементування.

Лампа – лямпа. [Молодиця несе в руках лямпу з склом (Н.-Лев.)]. **Керосиновая -па** (*небольшая*) – гасниця, гасник (-ка), газівниця, газівка. [Гасниці до дня не гасили (М. Левиц.)]. **Паяльная -па** – лютувальна лямпа. **Калильная -па** – жарова лямпа. **Зажигать, зажечь -пу** – світити, засвітити лямпу. **Опустить, поднять огонь в -пе** – прикрутити, підкрутити лямпу. **Потушить -пу** – погасити лямпу.

Лампада, Лампадка – лямпада, лямпадка. [Горить лямпада уночі (Шевч.). Перед образами

- вісіли лямпа́дки (Н.-Лев.)].
- Лампа́дний** – лямпа́дний, лямпа́дковий. **-ное масло** – оли́ва.
- Лампа́дочка** – лямпа́дочка, лямпа́донька.
- Лампа́дник** – лямпа́дник (-ка).
- Лампа́с** – лямпа́с (-су), ви́пуск (-ку). [Шарава́ри з лямпа́сом (Чуб.). Штани́ на́че в генера́ла, з черво́ними ви́пусками (Кониськ.)].
- Лампа́сний** – лямпа́совий, ви́пусковий.
- Лампио́н** – лямпио́н (-на), ліхта́рик з різноко́льоро́вого скла.
- Ламповщи́к** – лямпови́к (-ка).
- Лампови́й** – лямпови́й. **-вое стекло** – лямпове скло. **-вый мастер** – лямпа́р (-ря́).
- Лампочка** – лямпочка, (*зап.*) лямпка, (*кероси́новая*) гасни́чка, гасни́чок (-чка), газівни́чка. [В кутку́ блима́є лямпка́ (Коцюб.)]. *Электрическая* **-ка** – електри́чна лямпочка.
- Ламыва́ть**, см. **Ломать**.
- Лангу́ста**, *зоол.* – лангу́ста.
- Ландве́р, -ве́рный** – ландве́р (-ру), -ве́рний.
- Ландгра́ф, -фи́ня** – ландгра́ф (-фа), ландгра́финя.
- Ландгра́фский** – ландгра́фський.
- Ландгра́фство** – 1) (*звание и область*) ландгра́фство; 2) (*прерывание в звании*) ландграфува́ння.
- Ландка́рта** – ма́на, ландка́рта.
- Ландо́** – ландо́ (*неполноскл.*).
- Ландра́т** – ландра́т (-та).
- Ландскне́хт** – ландскне́хт (-та), найма́ний жо́внір (-ра).
- Ландта́г** – ландта́г (-гу).
- Ландша́фт** – ландша́фт (-ту), крайови́д (-ду), (*реже*) крайо́браз (-зу).
- Ландша́фтный** – ландша́фтовий, крайовидови́й *и* крайовидни́й. **-ная живопись** – ландша́фтове (пейза́жеве, крайовидове) малюва́ння. **-ный живописец** – маля́р (-ра́) крайовиди́в, крайовидни́к, пейза́жист (-та).
- Ландшту́рм** – ландшту́рм (-му).
- Ланды́**, *геогр.* – ланди́ (-дів).
- Ланды́ш, Ланды́шки**, *бот. Convallaria majalis L.* – конва́лія, (*в смысле собирать.*) конва́лії (-лі́й). [Насуши́ла цвіту́ з конва́лій (Звин.)].
- Ландыше́вый** – конва́лійний, з конва́лій. **-вый цвет, лист** – цві́т (-ту), лі́стя (-тя) з конва́лій.
- Ланий** – ла́нячий.
- Лани́та** – щока́, (*возвыш.*) ла́ніта. [Молоді́ї ла́ніти, о́чі і уста́ марнію́ть (Шевч.)]. **-ты** – що́ки (*р.* щі́к), ли́ця, *ум.* лі́чка, лі́ченька, (*возвыш.*) ла́нити (-нит). *Срвн.* **Щека́**.
- Ланитни́й** – щокови́й, ла́нитний.
- Лано́лін** – лано́лін (-ну).
- Ланса́да** – ланса́да, стрибо́к (-бка́), ски́к (*р.* ско́ку).
- Ланце́т** – ланце́та; (*для кровопускания*) кровопускна́ ланце́та, пуща́ло, пуща́дло.
- Ланце́тик** – ланцетка.
- Ланце́тник** – 1) *бот. Prunus instititia L.* – терно́слива; 2) *зоол. Amphioxus lanceolatus Yar.* – ланце́товець (-вця́).
- Ланце́тний** – ланце́тний, ланце́товий.
- Ланцетови́дний, Ланце́товый, Ланцетоо́бразный** – ланцетува́тий.
- Лань**, *зоол.* – 1) (**Damma**) ла́ня (-ні) *и* лань (-ни). [На узлі́ссі попи́д га́єм ла́ня йшла струнка́ (Грінч.). По згі́р'ях ла́нню пере́мчатися (Крим.)]; 2) (*оленица*) оле́ниця.
- Ла́па** – 1) ла́па, (*зап.*) ла́ба. [Пі́ше, як со́рока ла́пою (Номис). І кум-вовк до́сяга́є до куми́лиси́ці ла́бою і хо́че з не́ї ко́жуха зня́ти (Казка з Под.)]. *Он всё под свою -пу метёт* – він усé

до своїх лап пхає, до себе гярбає. *Запускать -пу* (перен.) – запускати лапу, красти. *Нагреть -пу* – погріти руки, набити калітку. *Сосать -пу* – смоктати лапу. *Они -па в -пу живут* – вони живуть у добрій злагоді (згоді), це одна душа й одна сорочка; вони один (одно[є]) одного, одна одну покривають. *Попасться в -пы кому* – пійматися (дістатися) в лапи, попастися в лабети кому; 2) (*загиб, колено*) ріг (р. рогу), коліно. *Якорная -па* – ключка (зуб, дзюб) в котві, якірна лапа. [В котві зуб уломавсь (Київ)]; 3) (*пята оковки, железной подпорки и т. п.*) п'ятка, вухо; 4) *строит.* – замок (-мка), зруб (-бу и -ба), (*смычка*) стик (-ку); см. **Замок 2**. *Рубить в -пу* – врубувати (зарубувати) в замок, в замки; 5) (*кривулина*) кривуля, корчань (-ня), соха; 6) *бот.* -па *львиная или медвежья* (*Alchemilla vulgaris L.*) – приворотень (-тня) (звичайний), наворотень (-тня), лапушник. -па *мужская* (*Androsace septentrionalis L.*) – переломник (північний).

Лапан – лапач (-ча), лапятий (-того); *срвн.* **Лапистый**.

Лапать – лапати, мацати. [Руками дивиться, а очима лапа (Номис)].

Лапёна, *бот.* *Polygonatum multiflorum L.* – купина рясноцвітна.

Лапидарный – ляпідарний, каменоритний. -ный *стиль* – ляпідарний стиль.

Лапис, **Лапис-лазурь**, см. **Лазурик**.

Лапистый – лапятий, (*зап.*) лабятий.

Лапить – лапати, хапати. [Наперед невода риби не лапай (Номис)].

Лапища[е] – лапище, лаписько, (*зап.*) лабище, лабисько.

Лапка – 1) лапка, (*зап.*) лабка. *Ходить на задних -ках перед кем* – ходити перед ким навшпіньки; 2) см. **Лапник**; 3) *бот.* *Кошачьи -ки* (*Antennaria dioica L.*) – котячі лапки (-пок), нечуй-вітер (-тру). *Гусячьи -ки* (*Potentilla anserina L.*) – гусячі лапки (-пок), гусятник (-ка и -ку), золотниця.

Лапморощка, *бот.* *Rubus arcticus L.* – мамура, малина шведська.

Лапник, **Лапняк** (*еловые ветви*) – ялина, ялинове гілля.

Лапный – лаповий.

Лаповидный – лапуватий; *срвн.* **Лапчатый 2**.

Лаповище (*обносок*) – зміток (-тка), остінки (-ків).

Лапообразный, см. **Лаповидный**.

Лапотник, -ница – 1) ликошвєць (-шевця), ликошваля, ликошва (*общ. р.*), личаковий майстер (-стра), -кова майстриня, постоляр (-ра), постолярка; 2) (*бранно*) личаківець (-вця), личаківка, лапацон (-на), лапацонка, лапотинник, лапотинниця, личак (-ка, м. р.). [Козакі дражнять було міщан личаками (Куліш)].

Лапотный – личаковий, постоловий, ходаковий, верзунівий.

Лапоток – личачок (-чка), постол[і]лець (-стільця), постолік, ходачок (-чка), верзунчик.

Лапоть (*лычный*) личак (-ка, мн. личаки, -ків), личка (-чок, мн.), (*преимуц. кожанный, но также из лыка, лозы и т. п.*) постіл (-тола), ходак (-ка), (*кожанный, верёвочный*) верзун (-на), (*кожанный*) равлик (-ка), (*из нечиненной кожи*) шкуряк (-ка), сирівєць (-вця), (*из дублёной кожи*) дуб'янець (-нця), (*с пеньковой подковыркой*) похлопень (-пня). [Іде Катерина у личаках і в одній свитині (Шевч.). У твоєї мами дубовії личка (К. Стар.). На козакові постолі в'язові (АД. І). Був собі Лейба, великий чудак, мав один чобіт, а другий ходак (Пісня). Верзун – це постіл, сплетений з мотузків (Липовеч.)]. *Переобуть кого, переобуться из сапогов в -пти* – передягти, -ся з кармазіна в тяжину, зубожити кого, звести кого, з[пере]вестися на-ніщо (ні на-що), зубожити, скапцаніти. -пти *плесть* – а) (*о плохой работе*) ліко плести, партачити; б) (*путанно говорит*) ліко плести, плутати, мішати; в) (*делать промахи в игре*) гави ловити. *Это не -поть сплесть* – це не ліко плести, це робітка не абіяка. *В -поть звонит* – байдики (байди) бити, байдикувати. *На него -пти чорт по три года плёл* – йому сам чорт не догодить, три роки йому чорті чобітки шили та й то не догодили.

Лапоу́хий – клапо[а](в)у́хий, капло[а](в)у́хий.

Лапочка – 1) лапочка, лапонька, (*зап.*) лабочка, лабонька; 2) *см.* **Лапушка 1.**

Лапочный, *см.* **Лапный.**

Лапо́шить – ошу́кувати, облігувати, обдурювати, обманювати, пошива́ти у дурні кого́.

Лапта́ (*ракета или палка, которой бьют мяч, и самая игра*) – гилка. *Играть в -ту* – гратися (гуляти) в гилки. **-та беговая** – тікна́ гилка.

Лаптевой, *см.* **Лапотный.**

Лаптище – постолище, постоли́сько, постоля́ка.

Лапу́х, *см.* **Лопух.**

Лапушка – 1) ясочка, се́рденько, зіронька, лю́бонька, коха́ночка; 2) *см.* **Дятло́вина и Кле́вер.**

Лапча́тка, *бот.* **Potontilla L.** – перста́ч (-ча́).

Лапчатоногий – лапатоно́гий, лапчатоно́гий.

Лапчатость – лапа́тість, лапча́стість (-тости).

Лапчатый – 1) з ла́пами, лапа́тий. *Гусь -тый* (*иронич.*) – хитроду́м, хитромуд́рий, му́дрий як гу́ска; 2) (*лапообразный*) лапа́(с)тий, лапча́стий, (*зап.*) лаба́тий. [Сві́тло осяяло га́нок, лапа́тий та листатий виногра́д (Н.-Лев.). Гу́сте лапа́сте лі́стя (Франко). Лапча́сті за́ячі ву́шка (Еварн.)]; 3) з лап, з лапо́к (зроблений). **-тый лисий мех** – х[ф]у́тро з лі́сячих (з лисі́чих) лап.

Лапша́ – ло́кшина, ло́кша, рі́занка. [Ло́кшина на молоці́ (Київщ.)]. *Суп с -шой* – суп з ло́кшиною. *Кроши́ть -шу* – криши́ти ло́кшину, ло́кшити (ті́сто).

Лапшано́й, *см.* **Лапшовый.**

Лапши́ца – ло́кшинка, ло́кшечка, ло́кшенька.

Лапшо́вник – ба́бка, запе́чена ло́кша, (*зап.*) мака́рон (-ну).

Лапшо́вый – ло́кшино́вий, ло́кшаний, з ло́кшини.

Ларго, *муз.* – ла́рго, протя́жливо, протя́гом.

Ларевой – 1) рундуковий, рундучний. [Рунду́чний торг (Сл. Гр.)]; 2) скрі́невий. *Срвн.* **Ларь 1 и 2.**

Ларе́к – рунду́к (-ка́), рундучо́к (-чка́).

Ларе́ц – скрі́нька, шкатул(к)а. [Віні́с скрі́ньку з гроші́ма (Квітка)].

Ларе́[е]чник – 1) (*мастер*) рундука́р (-ря); скрі́няр (-ра́); 2) **-ник, -ниця** (*торговцы*) – рундучник, -ниця.

Ларе́[е]чний – 1) *см.* **Ларько́вый**; 2) скрі́нько́вий; *срвн.* **Ларе́ц.**

Ларингіт, *мед.* – ларингі́т (-ту).

Лари́ще – рундучи́ще, рундучи́сько.

Ларчик, *см.* **Ларе́ц.** **-чик просто открывался** – а шкода́ було́ й мо́зок тим суши́ти; а рі́ч була́ прости́сінька.

Лары, *миф.* – ла́ри (-рі́в); пена́ти (-ті́в).

Ларь – 1) рунду́к (-ка); (*только базарный*) штанда́ри (-рі́в), па́луба, па́луб (-ба). *Торгова́ть на -ре* – торгова́ти (крамарюва́ти, крамува́ти) на рунду́ку, (*редко*) на штандара́х. [Краму́є то сим, то тим на штандара́х (Лебедин.)]; 2) (*в мельнице*) скрі́ня.

Ларько́вый – рундуко́вий, рундучні́й, рундучко́вий.

Ласе́ть – бра́тися пля́мами; (*полосатеть*) смужа́вити.

Ласі́на, Ласа – довга́ста пля́ма (пля́міна); (*полоса*) сму́га, па́смуга.

І. Ласі́ть – пля́мува́ти, пля́мити; (*полосатить*) смугува́ти що́.

ІІ. Ласі́ть *у кого, перед кем*, *см.* **Ласка́ться.**

Ласі́ться, *см.* **Заі́скивать.**

Ласі́ца, *см.* **ІІ. Ласка.**

І. Ласка – 1) ла́ска. [До́сі я не ві́ддала на́віть нічи́єї ла́ски (Коні́ськ.)]. **-ки** – ла́ски (*р.* ласк), пе́стоші, мило́ші, лю́боші (-ші́в *и* -щей), (*также и -ка*) пе́стування, голу́блення (*с оттенком*

сожаленья) жалування. [За вишневий сад зелений, за ласки дівочі (Шевч.). «Кіця» добре пам'ятає болючі пестоші маленької деспотки (Коцюб.). Освіти мене, (сонечко), добротою, красою, любощами й милощами (Чуб.). Іншого якогось гріховного пестування старе тіло просить (Шевч.). За голубленням та милуванням не зчулися, як і ніч минулася (Квітка). Маруся не знала пестливого материного жалування (Грінч.). *Любовные -ки* (*утехи*) – любощі, милощі, пестоші, любування, милування. [Все проминуло: милощі, любощі, ласки ясні (Черняв.)]; 2) см. **Лакомка**.

II. Ласка, зоол. *Mustela vulgaris* Briss. – ласиця, ласка, ласочка.

Ласкавець, бот. *Vupleurum* – ласкавець (-вцю).

Ласкание – голублення, голубіння, пещення, пестіння, пестування, милування, любування, жалування, ластіння, лашення.

Ласкатель, -ница – 1) пестій, -стійка; 2) (*льстец*) облесник, -ница, улесник, -ница, лестун, -туха, лизун, -зуха, підліза (*общ. р.*), підлизник, -ница, підлесник, -ница, лабузник, -ница.

Ласкательно, нарч. – 1) пестливо, ласкаво; *срвн.* **Ласково**; 2) облесливо, облесно, улесливо; *срвн.* **Льстиво**.

Ласкательность – 1) пестливість (-вості); 2) об[у]лесливість, облесність (-ості).

Ласкательный – 1) пестливий, ласкавий; *срвн.* **Ласковый**. **-ное** імя, грам. і в обыденной речи – пестливе ім'я; 2) облесливий, облесний, улесливий, підлизуватий; *срвн.* **Льстивый**.

Ласкательство – 1) см. **Ласкание**; 2) підлещування, лашення, підлабузнювання, лабузництво, підлизництво; об[у]лесливість, облесність (-ості).

Ласкательствовать – запобігати ласки у кого, підлещуватися, під[при]лащуватися до кого; досягати чого підлещуванням (облесливістю).

Ласкать – голубити, пестувати і пестити (пещу, пестиш), (*преимущ. о любовных ласках*) милувати, любувати, (*с оттенком сожаленья*) жалувати, (*особ. животных и при неодушевл. суб'екте*) ластити (лащу, ластиш) і лашити (лащу, лашиш) кого, що. [Оksamитні тони мелодії голубили його серце (Крим.). Як дитина пестує старого (Шевч.). Ярінка обіймала щенят, цілувала, пестила (Коцюб.). Хлопці дівчат голублять і милують (Рудан.). Він її цілує, він її любує (Чуб.). Кинулась нас цілувати, жалувати Катря (М. Вовч.). Так ніжно й пух не лашить лебединий (Куліш)]. **-кать слух, взор, воображение** – тішити (голубити) (в)ухо (слух), око (очі, зір), уяву. [Якось не тішили око моє розлогі, яро-зелені плавні (Коцюб.). Багато здібних слів (у вірші Глібова «Журба») голублять вухо якимись журливими пестощами (Єфр.)]. **-кать себя мечтой, надеждой** – голубити (пестити, житити) мрію, надію, тішити себе мрією, надією. [Читаючи давні ті записи, бачимо, як жили тоді люди, які надії голубили в душі (Єфр.)].

Ласкаться – 1) ластитися (лащуся, ластишся) і лашитися (лащуся, лашишся), пеститися і пестуватися до і коло кого, чого, приголублюватися, прилещуватися, прилащуватися, горнутися, пригортатися до кого. [Деві лашиться до Річарда (Л. Укр.). Лашаться коло батька, як ті цуценята (Звин.). Море радісно осміхається до берега і пеститься і тулиться до нього (Коцюб.). Він думає, що се жінка коло нього пестується (Квітка)]. **Собака -тся хозяину** – собака (пес) ластиться до (коло) хазяїна; 2) (*взаимно*) голубитися, голубкатися, пеститися, пестуватися, милуватися. [Як голуби голубляться (Квітка). Ввесь день вони пестувалися (Квітка). Вони собі цілувались, милувались (Мотл.)]; 3) (*подлащатся*) підлащуватися, підмазуватися до кого, мазатися коло і до кого. [Як кіт коло мене мажеться! Голодний, їсти просить (Звин.)]; 4) **-тся надеждой** – голубити надію, сподіватися, тішитися надією.

Ласкающий, прил. – пестливий, пестивий, приголубливий. [Айстри, над якими схилилося сонце пестливим промінням (Єфр.). Мати увечері своїм пестливим голосом нашепче дитині про любов до всього живого (Мирний). Приголубливі слова (Греб.)].

Ласковое – 1) (*ср. ст. от приг. Ласковый*), ласкавіший, лагідніший, прихильніший, привітніший, приязніший. **Становиться, стать -вее** – ласкавішати, поласкавішати,

лагіднішати, полагіднішати, прихильнішати, поприхильнішати, лагідніти, по[з]лагідніти, подобрішати; 2) (*ср. ст. от нрч. Ласково*) ласкавіше, лагідніше, прихильніше, привітніше, приязніше.

Ласковець – ласкавець (-вця), добродій (-дія).

Ласково, *нрч.* – ласкаво, (*ум.* ласкавєнько), пест(л)іво, (*кרותко, неясно*) лагідно, (*благосклонно*) прихильно, (*приветливо*) привітно, приязно. [Генерал привітав його дуже ласкаво (Крим.). Лагідно торкніся білими руками (Дніпр. Ч.). Всі три сеструні прихильно чіплялися матері на шию (Крим.)].

Ласковость – ласкавість, пест(л)ивість, лагідність, прихильність, привітність, приязність (-ости). [Тиха ласкавість виглядає йому з очей (Грін.)].

Ласковий – ласкавий, пест(л)ивий, (*кרותкий, нежный*) лагідний, (*благосклонный*) прихильний, (*приветливый, радушный*) привітний, приязний. [Андрій застав Маланку покірливу й ласкаву (Коцюб.). Нічко зоряна, ясна, тихо-пестлива! (Черняв.). Надвечірне сонце кидало на нього своє лагідне, привітне проміння (Крим.). В серці його ворухнуться тихе, приязне кохання (Коцюб.)]. **-вий** к кому, с кем – ласкавий (привітний, приязний) до кого, з ким. [Він і до людей привітний та ласкавий (Н.-Лев.). Цей собака тільки до вас ласкавий (Звин.)]. **-воє слово** – ласкаве (прихильне, приязне) слово. [Там найдете щире серце і слово ласкаве (Шевч.). Виріс без прихильного слова (Крим.)]. **-вая улыбка** – ласкава (привітна) посмішка. **-вая рука** – ласкава (лагідна) рука. **-вий приём** – привітне (приязне) приймання (прийняття), ласкаве вітання. **-воє теля двух маток сосёт** – ласкаве телятко дві матки ссе.

Ласочка, *см.* **П. Ласка.**

Лассо – лассо (*неполноскл.*).

I. Ласт (*у морск. зверей*) – плав (-ва), лопатень (-тня).

II. Ласт – 1) (*мера сыпучих тел*) ласт, лашт (-ту) (Жел.); 2) (*мера корабельн. груза*) ласт (-ту), дві тонни.

Ластик – 1) (*ткань*) ластик (-ку); 2) *см.* **Каучук.**

Ластиковый – 1) ластиковий; 2) *см.* **Каучуковый.**

Ластить – ластити *и* лаштити, голубити, пестити *и* пестувати кого; *срвн.* **Ласкаты.**

Ластиться – ластитися *и* лаштитися до *и* коло кого; *срвн.* **Ласкаться.** [Собака лаштиться (Житом.)].

Ластичный, *см.* **Ластиковый.**

Ластка, *см.* **Ласточка.**

Ластовень, *см.* **Ласточник.**

Ластовица *и* **Ластовка** (*в рубахе*) – ластка, ластівка, ластовиця.

Ластовичный – ластовичний; *см.* **Ласточный.**

Ластовневые, *бот.* **Asclepiadaceae** – ластовнюваті (-тих).

Ластовый – лас[ш]товий. **-воє судно** – вантажеве (вантажне, транспортове) судно.

Ластоногий – плавноногий. **-гие**, *зоол.* **Pinnepedia** – плавноногі, плавноніжці (-ців), лопатневоногі (-гих).

Ласточка – 1) *пт.* **Hirundo rustica L.** *и* **H. urbica L.** – ластівка, ластовиця, *ум.* ластівочка, ластівонька. [Ластівки вилітають, годинку обіцяють (Номис)]. **Птенчик -ки**, *см.*

Ластушонок. *Одна -ка не делает весны* – одна ластівка весни не робить; 2) (*ласковое обращение*) ластівка, ластівочка, ластівонька, (*к ребёнку*) ласті[о]венятко. [Встали маї, встали й татко: де ластовенятко? (Тичина)].

Ласточкин – ластівчин (-на, -не); ластів'ячий, ластівчачий. **-но гнездо** – ластівчине гніздо. **-кин камень**, *см.* **Ласточник 2.**

Ласточник – 1) *бот.* **Vincetoxicum officinale Mnch.** – ластовень (-вня), зміїний корінь (-реня); 2) *минер.* – ластівчин камінь (-меня).

Ласточный – ластовиний, ластівчаний.

Ластушка, см. **Ласточка 1 и 2**.

Ластушонок, -ночек – ластів'я (-в'яти), ласті[о]веня (-няти), ластів'ятко, ласті[о]веня́тко.

Латанія, бот. – латанія.

Лататный горошек, бот. **Lotus corniculatus L.** – лядвенець (-нця) (звичайний), тро[і]йча́те зілля.

Лататы – драчки, навтіки, навтікача́, хо́ду, хо́да. [А куди́ це ви? драчки? (Звиног.)]. *Дать, задать -ты* – драчки дати, накивати п'ятами, дремену́ти навтіки (навтікача́).

Латвина – лати, латва; см. **Решетина**. [Яка кро́ква, така й ла́та (Номис)].

Латентный – латентний, скритий, схований.

Латеральный – латеральний, боковий.

Латинизация – латинізація, латинізува́ння, лати́(н)щення, *оконч.* златинізува́ння, злати́н(щ)єння.

Латинизировать, -ся – латинізува́ти, -ся, лати́н(щ)ити, *сов.* златинізува́ти, -ся, злати́н(щ)ити, -ся. **-рованный** – латинізований, *оконч.* златинізований, злати́н(щ)єний.

Латинизм – латинізм (-му).

Латинист – латиніст (-га), лати́нник (-ка).

Латиница – латиниця, латинське письмо.

Латинка – 1) (*католичка*) латиниця, католичка; 2) см. **Латиница**.

Латинник – латинник, латинець (-нця), като́лик (-ка), (*пренебр.*) кателі́к (-ка́).

Латинский – латинський. **-кий язык** – латинська мова, латина. *На -кий лад* – златинська. [Така наука златинська зветься стилістикою (Сімович)].

Латинство – 1) (*католичество*) латинство, католицтво; 2) (*католики*) латинство, латина, латинники, католики (-ків).

Латинщина – латинщина, латина.

Латинянин – 1) (*римлянин*) латинець (-вця), латинянин; 2) см. **Латинник**.

Латифундия – лятифундія, велика маєтність (-ности), великий маєток (-тку).

Латка – гліняна пательня (сковорода́), місочка, ріночка.

Латник – панцерник; (*куяковый*) теля́жник (-ка).

Латный – панцерний; (*куяковый*) теля́жний.

Латоподобный – панцеруватий.

Латрыга, см. **Лотрыга**.

Латук, бот. **Lactuca L.** – сала́та. *Дикий -тук* – молоча́й (-чаю́), каки́ш (-шу́).

Латуковый – сала́товий.

Латунный – мосяжний.

Латунь – мосяж (-жу), жо́вта мідь (-ди).

Латы – панцер (-ра); (*куяк*) теля́гі (-гі́в). [Го́стрый спис лама́є теля́гі і пробива́ вояцькі ду́жі гру́ди Грі́нч.)].

Латынь – латина, латинь (-ни), латинська мо́ва. *По латы́ни* – по-латинському, по-латинськи, латиною.

Латыш -шка, -шский – лоти́ш (-ша), лоти́шка, лоти́ський.

Лаудан, фарм. – лавдан (-ну).

Лаун-теннис, -сний – лавн-те́ніс (-су), -совий.

Лауреат, -тка – лавре́ат (-та), -тка.

Лафа – лаф[хв]а́, зиск (-ку), уда́ча, ко́ристь (-ти), пайда. *Ему во всём -фа* – йому́ в усьо́му щастить (пайдить, таланить, до́бре ведеться).

Лафет, -фетный – лафе́т (-ту), -фетовий, -фетний.

Лафит, -фитный – ляфі́т (-ту), -фі́товий.

Лафить – щастити, таланити, пайдити, до́бре весті́ся.

Лаху́дра – блудя́жка, хльбо́рка, фльо́ндра, хво́йда.

Лацкан – 1) (*отворот на груди*) за́кот (-коту), за́кота (-ти) и за́коти (-тів), вило́га; 2) (*нашивка на воротнике*) нашивка, ля́мівка.

Лачи́ть, см. **Лакирова́ть**.

Лачу́га – хати́на, халу́па, халу́пина, халабу́да.

Лачу́жка – хати́нка, хатчи́на, халу́пка, халупчи́н(к)а.

Лачу́жный – хати́нний, халупни́й.

Лаю́щий го́лос – гавкучи́й го́лос (-су). [Го́лос у ро́тмістра був гавку́чий (Крим.)].

Лая́ние – гавкання, брехання, (*тявканье*) дзявкання, дзявкотіння, (*о сильном лае нескольких собак*) валування; *срвн.* **Лай**.

Лаяте́льный (го́лос) – гавкучи́й (го́лос).

Лая́ть – гавкати, брехати, (*лаймя лаять: о нескольк. собаках*) валува́ти. [Мале́ щеня́, та й те гавкає (Приказка). Тільки соба́ки надво́рі ще до́вго брехали (Н.-Лев.). Десь вовк у селі́, бо так соба́ки валу́ють (Черкаш.)].

Лби́на – 1) (*лобов. выпукл.*) лобови́на; 2) см. **Лби́ще**.

Лбисты́й – лобати́й; (*сущ.*) лобань (-ня), лобан (-на), лобас, лобко́, лоба́. [Світи́лка лоба́та, а сва́ха горба́та (Сл. Гр.)].

Лби́ще[а] – лоби́ще, лоби́сько, лоба́ка.

Лбовы́й, Лбяно́й, см. **Лобовой**.

Лганье́ и Лга́ние – 1) брехання; 2) см. **Ложь**.

Лга́ть – 1) неправду казати, брехати, (*иногда*) побріхувати, (*шутл.*) москаля́ везти́ (підпускати), смаленого луба плести, в брехунівку заїздити; см. **Врать**. [Брехати не ціпом махати (Номис). Бре́ше, як шовком шиє (Номис). Підвезе́ він вам москаля́ (Куліш)]. **-ать на исповеди** – на спові́ді неправду казати, (*шутл.*) по́па в ре́шеті вози́ти. **-ать в глаза́** – в живі́ о́чі брехати. *Он лжёт, как по писанному* – бре́ше, як із кни́ги чита́ (вичитує). *Кто лжёт, тот и крадет* – хто уміє кра́сти, той уміє й брехе́нку скла́сти (Номис); 2) см.

Обманыва́ть; 3) (*на кого, перед кем, кому, в чём-л., на что-л.*) неправду казати, брехати на ко́го, перед ким, ко́му, в чо́му, набріхувати на ко́го; *срвн.* **Облыга́ть**. *Он нагло лжёт на меня* – він нахабно бре́ше (набріхує) на мене. *Зачем ты лжешь на себя?* – нащо ти на се́бе набріхуєш (клепеш, пеню́ зводиш)?

Лгун – бреху́н, бреха́ч (-ча́), бреха́, брешко́ (-ка́), бреха́ло, плету́н (-на́), (*делик.*) неправдомовець (-вця́), неправдиви́й (-вого). [Бреху́н бре́ше, а ду́рень віри́ йме (Номис)]. **Искусный лгун** – спритни́й бреху́н, (*фам.*) чистобреха́, скоробреха́. **Большой лгун** – велики́й бреху́н, стобреха́. **Сделать кого-л. -ном** – у бреху́ні пошити ко́гось, постави́ти ко́гось бреху́ном. **Сделаться -ном** – у бреху́ні пошитися. **Отчаянный, записной лгун** – очайду́шний, непри́торенни́й бреху́н.

Лгуни́шка – бреху́нець (-нця́), брешко́ (-ка́), бреха́чка (*общ. р.*), (*ласк.*) бреху́нчик.

Лгуни́ще – бреху́няка, бреха́ка, плету́га.

Лгуно́в – бреху́нів (-но́ва, -но́ве). [Бреху́нова мо́ва].

Лгу́ньин – бреху́шин, бреху́нчин. [Бреху́шини́ ви́гадки].

Лгу́нья – бреху́ха, бреху́нка, бреха́, бреха́чка, брехля́, брехтя́, плету́ха, *ум.* бреху́шка, (*делик.*) неправдомови́ця, неправди́ва (-во́ї). [Така́ з не́ї бреху́нка, ніко́ли правди́ не ска́же (Проску́рівщ.). А всі́ дівки́ як паня́нки, лиш́ одна́ бреха́чка (Голов.)]. **Оказаться -ей** – у бреху́хах зоста́тися. [Перед ма́тир'ю́ у бреху́хах зоста́тися (Кві́тка)]. **Сделать кого-л. -ей** – у бреху́хи ко́гось пошити. **Сделаться -ей** – у бреху́хи пошитися.

Лебеда́ – (*раст. Chenopodium*) лобода́, *ум.* лобі́дка, *ласк.* лобо́[і]донька, лобо́[і]дочка. [Ой не́ буде, не́ буде ви́ще кро́ну лобода́ (Пі́сня). Лихе́ горе́ та бідо́нька, моя́ гірка́ та лобі́донька (Манжу́ра)]. **Отдельное растение, стебель -ды́** – лободи́на, (*сбир.*) лободи́ння. [Живе́ як соро́ка на лободи́ні (Номис)]. **Сделанный из -ды́** – лободя́ний, з лободи́. [Поста́в хату́ з

лободі́, а в чужо́ю не ве́ди (Приказка)]. *Плохие года, коли во ржи -да́* – лиха́ біда́ – на вгороді́ сама́ лобода́. *Сеяли рожь, а косим -ду́* – сіяли пшеницю, а вродило́ кукіль та щирію́. *Видима беда, что во ржи -да́, а то беды, как ни ржи, ни -ды́* – ли́хо в світі, як вівсю́г у житі́, а ще гірша́ біда́ – зёрна хлі́ба нема́. *-да́ дикая, Chenopodium album L.* – лобода́ біла, лобода́ свиня́ча, (*зап.*) на́тина. *-да́ душистая, Chenopodium Botrus L.* – лобода́ кудрявець, кудря́вці (-ці́в). *-да́ свиная, Chenopodium hybridum L.* – беші́чник, лобода́ крисла́та. *-да вонючая, навозная, Chenopodium olidum sive Vulvaria* – лобода́ смердя́ча, п'ять-трава́. *Atriplex L.* – луті́га, лобода. *-да́ садовая, красная, Atriplex hortense L.* – лобода́, лобода́ городня́.

Лебеде́к – лебе́дик, лебе́донько, лебе́дочко, лебеде́ць; *срвн. Голу́бчик 2*. [Ох, лебе́дики, бода́й і не каза́ти, – нема́ в нас у Не́мирові ні права, ні суда́ (Тобі́л.). Лети́, лети́, лебе́донько сі́вий, ви́соко з орла́ми (Пі́сня)].

Лебеде́нок – лебе́дя (-дя́ти), лебе́деня́ (-ня́ти), *мн.* лебе́дя́та, лебе́деня́та. [Ги́ля, ги́ля, лебе́дя́та, до́дому! (Пі́сня). Там пла́вала бі́ла лебе́донька з ма́ленькими лебе́дя́тами (Сл. Гр.)].

Лебеде́ночек – лебе́дя́тко, лебе́деня́тко, лебе́дя́точко, лебе́деня́точко.

Лебе́дин, *см. Лебеде́к*.

Лебе́дин, *песен.* – лебе́дин (-на). [Шко́да то́го лебе́дина, що ви́соко літа́є (Пі́сня)].

Лебе́дина, *см. Лебя́жина*.

Лебе́диний – лебе́диний, лебе́дячий. [Да́й тобі́, Бо́же, лебе́диний ві́к (Номі́с). Гу́рт лебе́дячий ле́гів (Щого́л.)]. *-ная грудь* – пе́рса (гру́ди) лебе́дині. *-ная походка* – хо́да лебе́дина. *-ная песня* – лебе́дина пі́сня. [І співа́в він пі́сню, пі́сню лебе́дину (Олесь)]. *По -ному́ крича́ть* – яча́ти. [Чи то гу́си крича́ть, чи лебе́ди яча́ть (АД.)].

Лебе́дка – 1) (*самка*) лебе́дка, лебе́диця, лебе́дина, лебе́дя (-ді́), лебе́дка. [По́гляда́є як голу́бка, хо́дить, як лебе́дка (Руданськ.). Ой бі́лая лебе́дина ти́хий Дуна́й ско́лотила (Пі́сня). Сиве́нька вже бу́ла, а хоро́ша та че́пурна, як та́я лебе́дя (М. Вовч.); 2) *см. Лебе́душка*; 3) *механ.* – кате́ринка. *-ка корчевальная ручная, паровая* – кате́ринка корчува́льна, ручна́, парова́; 4) *бот. Origanum vulgare L.* – мате́ринка, ду́ховий цві́т, майра́н.

Лебе́дний – лободя́ний. [Лободя́ний хлі́б].

Лебе́довые, *бот. Chenopodiaceae* – лободува́ті.

Лебе́довый – лободя́ний, лободо́вий, зробо́лений із лободі́. [Лободя́ні ха́щі. Лободо́ве лі́стя. Ку́рінь із лободі́].

Лебе́док, *см. Лебеде́к*.

Лебе́донька, *см. Лебе́душка*.

Лебе́дочка – 1) (*самка*) лебі́[е́]донька, лебі́[е́]дочка, лебе́дяночка, лебе́дичка; *срвн. Лебе́дка 1*. [Ой кри́кнула лебі́донька із-за хви́лі ви́ринаючи (Пі́сня). Там пла́вала лебе́дяночка з ма́ленькими лебе́деня́тками (Сл. Гр.)]; 2) *см. Лебе́душка 1*; 3) (*механ.*) невели́ка кате́ринка; 4) (*типогр.*) кля́мра.

Лебе́душка – 1) (*ласкат.*) лебі́[е́]донька, лебі́[е́]дочка, лебе́дичка, голу́бонька, ри́бонька, зі́ронька. [Мару́сенько моя́, лебі́дочко, зі́рочко моя́, ри́бочко, перепели́чко! (Кві́тка)]; 2) (*самка лебе́дя*), *см. Лебе́дочка 1*.

Лебе́дчик – 1) (*рабочий*) кате́ринник. *Он работа́ет -ком* – він пра́цює за кате́ринника; 2) *см. Лебеде́к*.

Лебе́дыш, *см. Лебеде́нок*.

Лебе́дь – лебі́дь (-бе́дя), (*только самка*) лебе́дка, лебе́диця; *см. Лебе́дка, Лебе́дин*. [За не́ю йде ко́заченько, як лебі́дь білі́є (Пі́сня)]. *-ди крича́т* – лебе́ди яча́ть. *-бе́дь, зоол. Cygnus atratus* – лебі́дь чо́рний; *Cygnus bewicki Jarr. L.* – лебі́дь ма́лий; *Cygnus cygnus L.* – лебі́дь скрипу́н; *Cygnus olor Gm.* – лебі́дь шовку́н.

Лебе́дянка – 1) (*хлебн. вино*) лебе́дянка; 2) (*охотн. дробь*) шрі́т на лебе́ді, лебе́дянка.

Лебе́дятина, *-тинка, см. Лебя́жина*.

Лебедя́тник, Лебедя́тня (*птичник*) – лебідник, лебедятня.

Лебеза́ – 1) лабуза, улесник, підсипайло, крутько, тупцяйло; *срвн. ещє Угóдник, Льстец*; 2) (*инстр.*) конопатиця, конопатка.

Лебезе́нье – підлещування, підсипання до ко́го, запобігання перед ким; *см. Лебези́ть.*

Лебези́ть – 1) (*перед кем, около ко́го*) лабузитися, підлещуватися до ко́го, підсипатися до ко́го, запобігати перед ким, упадати коло ко́го, крутитися перед ким, тупцятися коло ко́го. (*перен.*) (лістом) стелітися перед ким, *срвн. ещє Зайскивать, Угóдничать*. [Оце́ тупцявся, тупцявся коло тітки, думав хату одпише (Звин.). Як вибирали, тоді старшина лістом стелівся, а тепер що! (Звягельщ.).] *Не даром он около него -зит* – не дурно він до його підлещується, не дурно він крутиться перед ним; 2) чалапати, шелепати, тьопати, брьохати (по грязюці, по болоту); *срвн. ещє Шлѣпать по грязи.*

Лебезли́вый – лабузливий, улесливий.

Лебезу́н, см. Лебеза́.

Лебядчи́к – лебедятник, лебедячий стрілець (-льця́), мисливець (-вця) на лебеді.

Лебязи́й, см. Лебеди́ный. -жий пух – лебедячий пух.

Лебязи́на, -жинка – лебедина, лебедінка, лебедятина. [А в Кирильця вечєра: буде рибка печєна, лебедина варєна (Милор.).]

Лев – 1) *зоол. Felis leo L.* – лев (*р. лева, мн. леви*). [Але ви тихо, тихо йдіть, сліпого лева не будіть (Олесь)]. **Лев** (*легендарный в сказках, архилев*) – пролев, пралев, перелєв. [Ти лев собі, а я пролев (Руданськ.). Ой ти лев, а я перелєв (Чуб. II). Я каже – лев! – А я – пралєв! (Чуб. II)]. *Рыкание -ва* – лєвовий рик; 2) **лев морской, Phoca vitulina L.** – морський лев, *срвн. Тюлень*; 3) **лев муравьиный, Myrmeleon L.** – лев мурашиний; 4) *астр. (созвездие, Leo major, Leo minor)* – Лев великий, Лев малий; 5) (*монета*) лев; 6) (*в перен. знач.*) лев, джегер (-ря), джигун (-на); *срвн. ещє Ловелас и Щеголь.*

Левак – лівак (-ка).

Леванти́н – левантина, левантський шовк.

Леванти́нец – 1) левантинець (-нця); 2) діло́к (-л(о)ка́), спритна людина.

Леванти́нный, Леванти́новый – левантиновий. [Левантинове виробництво. Левантинова сукня].

Левантський – левантський. [Левантська кава].

Лева́стый, см. Львообра́зный.

Лева́цкий – лівацький. [Лівацькі закрути (Пр. Правда)].

Лева́чество – лівацтво.

Леве́ние – лівіння, (*в ещє большей степени*) лівішання.

Леве́нький, -ко – лівєнький, лівєнько. **-ко держишь** – надто вліво (ліворуч) держиш (правуєш).

Леве́ть – лівіти, (*ещє более*) лівішати. *Он с каждым днём -еет* – він що день, то лівішає.

Левиа́фан – лєвіатан (-на).

Левизна́ – 1) лівий бік (*р. бо́ку*); 2) віворо[і]т (-роту), спід (*р. спо́ду*), низ (-зу): *срвн. ещє Изнанка*; 3) неправда; *срвн. ещє Кривда*; 4) (*политич.*) лівість (-вості), лівина, лівизна.

Прикрывают правый уклон -ною фразы – приховувати правий ухил лівістю (лівізною) фрази. *Он отличается -ною взглядов* – він відомий з лівості (лівізні) поглядів. *Детская болезнь -ны* – дитяча хвороба лівині (лівізні).

Лє́вик – 1) (*ум. от Лев*) лєвик, лєвусь (-ся); 2) (**Лѣ́вик**) (*застѣжка*) лєвик, лєвова голова; 3) голуб-вертун.

Лє́вит – лєвит (-та). *Книга Лє́вит* – трєтя кни́га Мойсе́йова, Лє́вит.

Лє́витов, Лє́витский – лєвитів (-ового), лєвитський.

Лє́вить – лівіти, брати вліво.

Лє́вица (*левое крыло польских полит. партий*) – лівіця.

Левко́евый, Левко́йный – левко́йовий, (*зап.*) левко́війовий.

Левко́й, бот. *Mattiola incana* R. – левко́я, (*зап.*) левко́вія. **Комнатный -ко́й** – хатня левко́я (левко́нія).

Левко́ма – більмо́.

Левко́нія поле́вая, бот. *Chamaenerium angustifolium* Scop. – зніт вузьколістий, іва́н-чай, кипре́й, льоно́к, плаку́н.

Левко́рря – упла́ви (вів), *срвн.* **Бѣли**.

I. Ле́во, *нрч.* – лівору́ч. **Держи -во!** – праву́й (керу́й) лівору́ч, бери́ цоб!

II. Ле́во, *мжд.* – ліві́ш! (*на волов*) цоб! соб! (*на лошадей*) вістя! віштя́.

Левобе́режний – лівобі́чний, лівобе́режний. **Житель -ной України** – лівобі́чний украї́нець, лівобе́режець (-жця), (*стар.*) гетьма́нець (-нця).

Левобо́кий – 1) лівобі́чний; 2) лівобо́кий, кривобо́кий (на лі́вий бік).

Ле́вость – лі́вість (-вості).

Левовра́щаю́щий – лівокру́жний, лівозверта́льний.

Лево-эсе́ровский – ліво-есе́рівський. **-ние группировки** – ліво-есе́рівські угруповання.

Левре́тка, -точный – левре́та, левре́товий.

Левурда́, бот. *Allium victoriale* L. – часни́к гадю́чий, ле́вурда.

Левша́ – 1) лі́ва рука́, лі́виця, лі́вша. [Ізня́в лі́вицю вгору (Кулі́ш). Лі́вшєю краще́ заміта́ти (Борзенц.); 2) (*о чолов.*) лі́вша, шульга́, (*только о мужчине*) лі́вак, лі́вша́к (-ка́), лі́вшу́н (-на́), лі́вку́т, лі́вку́тник, лі́вцу́н, (*зап.*) ма́нько́, ма́ньку́т, ма́йку́т, ма́йку́тник, (*только о женщине*) лі́ва́чка, лі́вшу́нка, лі́нку́тниця, лі́вцу́нка, (*зап.*) ма́ньку́тниця, ма́йку́тниця. [Вона́ лі́вша: все́ лі́вою руко́ю робить (Богодух.). Чи ти шульга́, що лі́вою руко́ю мете́ш? (Борзенц.)].

Левша́к, -чка, *см.* **Левша́ 2**.

Ле́вый – лі́вий. [Поверну́вся коза́к Неча́й на лі́веє плече́ (Дума)]. **По -вой стороне, по -вую сторону** – лівору́ч. [Лівору́ч гура́льня, правору́ч – двір (Коцюб.)]. **С -вого берега** – лівобі́ч чо́го. [Рая́ли спорудити лівобі́ч Дні́пра шко́лу лицарську́ (Кулі́ш)]. **По -вую руку** – лівору́ч (кого́, чо́го). **-вый вол, конь** (*в парной запряжке*) – підру́чний, кінь (віл). **-вое крыло партии, парламента** – лі́ве крило́, лі́виця парті́йна, парламе́тарна. **-вым становится, см.** **Леве́ть**.

Лєга́вый, *см.* **Ляга́вый**.

Лєга́ліза́ція – лєга́лізува́ння, *сов.* злєга́лізува́ння; лєга́ліза́ція, узаконе́ння. **-ція устава** – затве́рдження стату́ту.

Лєга́лізува́ть, -ся – лєга́лізува́ти, -ся, узаконе́ювати, -ся, робі́ти, -ся зако́нним, *оконч.* злєга́лізува́ти, -ся, узаконе́ти, -ся, зробі́ти, -ся зако́нним. **-зі́рований** – (з)лєга́лізо́ваний, узаконе́ний.

Лєга́льно – лєга́льно, зако́нно.

Лєга́льність – лєга́льність, зако́нність (-ності).

Лєга́льний – лєга́льний, зако́нний.

Ле́гарь – ле́гар (-ря), лежа́к (-ка́), ба́нтина.

Лега́т – 1) лега́т, посла́нець (-нця), посол́ (-сла́); 2) *юрид.* – лега́т.

Лега́то, муз. – лега́то, зв'язно́, (*гал.*) в'язано́.

Лега́тство – лега́тство, посла́нництво.

Лега́ція, -ціонный – лега́ція, лега́ційний.

Ле́гель (*нем.* *Lägel*), *строит.* – ле́гар (-ря), лежа́к (-ка́), ба́нтина.

Ле́генда – 1) ле́генда, переказ (-зу); *срв.* **Преда́ние, По́верие**. [Згада́вся пере́каз про бі́лу бра́нку, що втопи́лася з нудьги́ за Украї́ною (Загі́рня)]; 2) (*выдумка*) ви́гадка, неби́лиця; *срвн.*

Вы́мысел; 3) на́пис (-су), ле́генда; 4) по́яснення.

Ле́генда́рность – ле́генда́рність, казко́вість (-вості).

Ле́генда́рный – 1) ле́генда́рний, казко́вий, (*баснословный*) байко́вий; 2) (*выдуманный*)

вігаданий.

Легендний – легендовий.

Легерный, техн. – легерний.

Легион – 1) легион (-ну). [В британських гальських легіонах не муштрувались (Шевч.)]. **-он Почётный (орден во Франции)** – Почесний Легион; 2) (*перен.: множество*) сила, сила-силенна, тьма-тьмуща. **-ны несчётные** – незліченні легіони, тьми-тьмущі.

Легионарий – 1) см. **Легионер**; 2) кавалер ордену Почесного Легіону.

Легионер – легионер (-нера).

Легионерский – легионерський.

Легионный – легіоновий, легіонний.

Легировать, метал. – легувати, *сов.* злегувати що. **Легированный** – легований, злегований. **-ться** – легуватися, бути легованим, *сов.* бути злегованим.

Легитимационный – легітимаційний.

Легитимация – легітимація; всиновлення неправнородженого (нешлюбного), узаконення.

Легитимизм – легітимізм (-му).

Легитимизовать, Легитимировать – легітимізувати, узаконювати *и* узаконяти, визнавати, *сов.* узаконити, визнати за законне.

Легитимист, -тка, -мистский – легітиміст, -тка, легітимістський.

Легитимность – легітимність, законність (-ности).

Легитимный – легітимний, законний, згідний із законом.

Лёгкие – легені (-нів, *ед. ч.* легеня), легкі (-ких, *ед. ч.* легке, -кого), *редко* легуші (-гуш, *ед. ч.* легуша), легушки (-шок), хрипи (-пів). [Стали суди судити, комарика ділити: цьому-тому по стегну, а Грицькові легені (Пісня). Прийшла смерть моя, легке точиться (Руданськ.)]. **Воспаление -ких** – легенниця, запалення легенів (легких). [Мама вмерла на запалення легких (Франко)].

Лёгкий и -гок – 1) легкій (-ка, -ке). [Паляниця легка, добре випечена (Звин.)]. **-кий как перо** легкій як пір'їна, легкій як пух. **-кий груз, багаж** – легкій вантаж, багаж. **-кий мусор, горн.** – штиб (-бу). **-кая почва** – легкій ґрунт, перегній (-ною); пухка земля. **Да будет ему земля -ка!** (*о покойнике*) – хай йому земля пером! Нехай йому земля легка! Легко йому лежати, пером землю держати (Номис). **-кая кавалерия** – легка кіннота. **-кое войско** – легке військо. **-кая атлетика** – легка атлетика. **-кое орудие** – легка гармата. **-кое ружьё** – легка рушниця; 2) (*малый, незначительный слабый и т. п.*) легкій, легенький, невеликий, невеличкий, незначний. **-кая проседь** – легенька сивина. **С -кою проседью** – сивуватий, підсивий, шпакуватий. **-кие морщины** – легенькі (неглибокі) зморшки. **-кий ветерок** – легенький вітерець, (*зефир*) легіт (-готу). [У віконце вливається легіт майовий (Л. Укр.)]. **-кий порыв ветра** – легенький подув (подих) вітру. **-кий дымок** – легенький, ріденький димок (-мкú). **-кий морозец** – легенький (невеличкий, маленький) морозець. **-кий туман, -кая тучка** – легкій (легенький) туман, легка (ріденька, прозора) хмарка. [Над долинами стоїть сизий, легкій туман (Неч.-Лев.)]. **-кое наказание** – неважка (легка) кара. **-кая вина** – неважка провина. **-кий вздох, стон** – легеньке зідхання, легенький стогін. **-кий смех** *послышался среди публики* – тихий (легенький) сміх почувся серед публіки. **-кая улыбка** – легенька усмішка. **-кий стук, шум** – тихий стукіт (гомін). **-кий сон** – легкій, некріпкий сон. *У него -кий сон* – він некріпко (нетвердо, чутко, чуйно) спить. **-кое движение** – легкій (легенький, незначний) рух. **С -кою иронией** – з легкою (легенькою) іронією. *На её лице вспыхнула -кая краска* – обличчя в неї (їй) трохи зашарілося (спалахнуло легеньким рум'янцем). **-кая поступь, -кий шаг** – легка хода. **-кий огонь** – повільний (легкій) огонь. **-кая боль, болезнь, простуда, усталость, рана** – легкій біль, легка хвороба (застуда, втома, рана). **-кий озноб, жар** – легкій (невеличкий) мороз (жар). *У него -кий озноб, жар* – його трохи морозить, у його маленький (невеличкий) жар. **-кие роды** – неважке (легке) родиво,

неважкі (легкі) родини (зап. поло́ги). **-кое** *лекарство* – делікатні (м'які) ліки. *Слабит -ко и нежно* – проносить м'яко й делікатно. **-кие** *средства, меры* – м'які засоби (заходи). **-кий** *характер* – м'яка (нетяжка, несувора, лагідна) вдача. **-кое** *сердце* – м'яке серце. **-кий** *табак* – легкий (німецький, панський) тютюн. **-кое** *вино, пиво* – німецьке (легке) вино, пиво. **-кий** *раствор* – німецький розчин. **-кий** *напиток* – легкий напій. **-кий** *запах* – легкий, тонкий пах (дух). **-кие** *духи, ароматы* – легкі (німецькі) пахощі; 3) (*необременительный*) легкий, необтяжливий, невтяжливий, (*о пище: удобоваримый*) легкостравний, стравний. [Хліб глевкий, на зуби легкий (Номис)]. **-кая** *должность, -кие обязанности* – легка (невтяжлива) посада, необтяжливі обов'язки. **-кий** *труд* – легка праця, (*осудительно*) легкий хліб. *Зарабатывают -ким трудом* – заробляти легкою роботою, легкобитом. [Сіяти грішми, що заробляв я легкобитом (Кониськ.)]. **-кий** *хлеб* – легкий (незагорьований) хліб. **-кая** *жизнь* – легке життя, життя в достатках, в розкошах, легкий хліб. *Он привык к -кой жизни* – він звик до легкого життя, до легкого хліба, він легкобитом вік звікував (Кониськ.). **-кий** *обед, завтрак, ужин* – легка (стравна, делікатна) їжа, легка страва, легкий (делікатний) обід (сніданок), легка (делікатна) вечора; *срвн. Тонкий. -кая закуска* – легка (легенька) перекуса. **-кий** *воздух* – легке, рідке повітря; свіже повітря; 4) (*нетрудный*) легкий, неважкий, (*простой*) простий, немудрий. **-кое** *дело* – легка (немудра, неважка) справа (робота). **-кое** *ли дело!* – легко сказати! то не жарт! **-кое** *для понимания изложение, доказательство* – виклад, доказ зрозумілий, (*иногда*) розумний. **-кая** *фраза, задача* – легке речення, завдання. **-кий** *слог* – легка мова. *Этот писатель отличается -ким слогом* – у цього письменника легка мова, відко легку мову. **-кий** *стих* – легкий вірш. **-кий** *экзамен, -кое испытание* – легкий іспит. **-кий** *танец* – легкий (неважкий) танець (-нця). *Он упивался -ким успехом* – він п'янів з легкого успіху. **-кая** *добыча* – легка здобич; 5) (*веселый*) легкий, легенький, веселий, (*поверхностный*) поверхівний, побіжний, легкобіжний, (*ветреный*) полегкий. **-кая** *жизнь* – легке (безжурне) життя. **-кая** *шутка* – легенький жарт. **-кая** *радость, -кое настроение* – безжурна радість, безжурний настрій. **-кое** *отношение к своим обязанностям* – легковаження своїми обов'язками. **-кое** *знакомство с чем-л., -кое понятие о чем-л.* – побіжне (поверхівне, поглибоке) знання чогось (справи, предмету), мала тьма в чомусь. **-кий** *ум* – неглибокий (легкобіжний) розум. **-кое** *увлечение* – легкобіжне (скороминуще, неглибоке) захоплення. *Чувство женское -ко* – жіноче почуття полегке (неглибоке, непостійне). **-кий** *характер* – неглибока вдача; м'яка (лагідна) вдача. **-кий** *человек* – неглибока (легкодумна) людина, полегка людина. **-кий** *взгляд на вещи* – поверхівне (легковажне) ставлення до справ. **-кое** *обращение в обществе* – вільне, невимушене поводження в товаристві. *С ним -ко и горе* – з ним і лихо не страшне. **-кие** *движения* – легкі, вільні (невимушені) рухи. **-кий** *голос* – вільний (плавкий) голос. **-кая** *музыка* – легка (неповажна) музика. **-кое** *чтение, -кая литература* – легке читання, легка лектура; (*изящная*) красне письменство; (*эротическ.*) лектура (письменство) про кохання, еротична лектура, еротичне письменство; 6) (*легкомысленный, ветренный*) полегкий, легковажний, легкодумний. **-кого** *поведения девица* – полегка дівчина, дівчина легких звичаїв. *Искательница, любительница -ких приключений* – охоча до легких романтичних пригод, охоча легко поромансувати, романсова авантюриця. **-кие** *нравы* – полегкі, вільні звичаї. *Пьеса, произведение, музыка -кого содержания, тона* – п'єса (твір, музика) легкого змісту, тону; 7) (*быстрый, расторопный*) легкий, швидкий, прудкий, меткий, жвавий, моторний. [Отá смілива, метка Катря (М. Вовч.). Жвавий, як рибка в річці (Номис)]. **-кий** *на ногу* – швидкий (прудкий, легкий) на ноги. **-кий** *на под'ём* – рухливий, ворушкий. **-кий** *на ходу* – (*о машине*) легкий у роботі, (*об экипаже колесн.*) легкий, розкотистий, котючий, бігкий, (*о санях, лодке*) легкий, плавкий; *срвн. Легкоходный*. [Легкий човен (Полт.)]. **-кий** *на кулак (драчливый)* – битлівий, швидкий на кулак (до бійки). **-кий** *на руку (удачливый)* – легкий на руку. *С -кой руки* – з легкої руки. [З широго серця та з легкої руки дідусь дарував

(Кониськ.). *Он -гок на руку* – у його легка рука, він добрий на почин. [Кароокий чоловік – добрий на почин (Мирг.)]. *Делать на -кую руку* – робити абияк (на спіх, на швидку руку, на швидку руч). *Работа на -кую руку* – швидка робота. [Швидкої роботи ніхто не хвалить (Номис)]. *-кий на слёзы* – тонкосльозий, (суц.) тонкослізка. *-кий на язык* – а) язика́тий, слизькоязыкий; б) говірки́й, балакучий, балакливий. *-гок на помине* – про вовка помовка, а вовк і в хату (Приказка). *-кая кисть* – легкий пензель (-зля); 8) (негромоздкий, стройный) легкий, стрункий. *-кая колокольня, беседка, колонна* – легка (струнка) дзвіниця, альтанка, колона. *-кие украшения* – легкі оздоби. *Более -кий, наиболее -кий* – легший, найлегший *и т. д.* [Але Олесь була легша на скоки (Н.-Лев.)]. *Становиться более -ким, см. Легчатъ. Довольно -кий* – досить легкий, легенький *и т. д., см. Лёгонький.*

Легко – 1) легко, неважко; 2) повільно, м'яко, делікатно, неміцно; 3) необтяжливо; 4) легко, просто, немудро; 5) поверховно, побіжно, неглибоко, легкодумно, вільно, невимушено, плавко; 6) полегко, легковажно; 7) легко, швидко, прудко, бігко, плавко; абияк; 8) струнко, *см. Лёгкий.* [Легко зідхнувши, спитався він (Васильч.). Легко йому дихати! (Номис). Цей човничок ітима плавко (Звиног.)]. *Дело это -ко можно уладить* – цю справу легко можна владнати (влаштувати). *Сапоги -ко входят на ногу* – чоботи легко взуваються. *-ко ударил* – легенько (злегка) вдарив. *Он -ко прыгает* – він легкий на скоки. *-ко вам говорит* – легко вам казати, вашими-б устами та мед пити. *-ко сказать* – легко сказати (мовити). *Он -ко одет* – він легко вдягнений. *Это место -ко перевести* – цей уступ легкий для перекладу. *Это -ко сделать* – це неважко зробити, це неважка робота (немудра справа), це за жарт зробити. *Он -ко стихи пишет* – у його легке перо до віршування. *-ко и привольно ему сделалось* – наче на світ удруге народивсь, світ йому вгору піднявся. *Это не так -ко* – це не така проста справа, це не жарт. *Более -ко, Легче, см. Легче.*

Легкобойность – легкість, легкострільність (-ости).

Легкобойный – легкий, легкострільний. [Легка гармата]. *-ное ружьё* – легка (легкострільна) рушниця; рушниця, що невірно (недалеко) б'є.

Легковаримость – 1) легковарність (-ности); 2) легкостравність, (легка) стравність, легкість (-кости) для стравлення; *срвн. Удобоваримость. -мость пищи* – легкостравність їжі, легкість страви.

Легковаримый – 1) легкий до варіння, легковарний, що швидко уварюється. *-мое мясо* – м'ясо легке до варіння (що швидко уварюється); 2) легкостравний, стравний, легкий; *см. ещё Удобоваримый. -мая пища* – легкостравна, стравна їжа, легка страва.

Легковатость – легкуватість, легкість на вагу.

Легковатый – легенький, легкуватий, легкий на вагу.

Легковёр, -ка – легковір (-віра), -вірка.

Легковёрие – легковір'я, легковіра (*ж. р.*), імовір'я.

Легковёрно – 1) легковірно, імовірно, довірливо; 2) *см. Легкомысленно.*

Легковёрность – 1) легковірність, легковіра, імовірність, довірливість (-вности).

[Безкритичність і легковірність панують над багатими й бідними (Куліш)]; 2) *см.*

Легкомысленность, Наивность.

Легковёрный – 1) легковірний, імовірний, довірливий. [От-тақ то лóвлять легковёрных дурнів (Куліш). Казки, що їми імовірну чернь на вулицях лякають (Грінч.)]; 2) *см.*

Легкомысленный, Наивный.

Легковёсие – легка (мала, невелика) вага, легкість (-кости) на вагу.

Легковёсно – легко, неважко, (*неполновесно*) несповна ваги.

Легковёсность – легкість (-кости), надто велика легкість, неповноватість, неповна вага.

-ность зерна – надто велика легкість зерна.

Легковёсный – легкий (на вагу), неважкий, (*неполновесный*) надто легкий, не повної ваги, неповновагий. *-ная монета* – не повної ваги грошина, неповновага монета. *-ное зерно* –

- на́дто легке́ зёрно. **-ний человек** – легкоду́м, гоні́вітер, жев́жик, см. **Вертопра́х**.
- Легковогну́тый** – легко́вгну́тий, зле́гка вгну́тий. [Легковгну́те скло].
- Легковозгора́емость** – легкозапа́льність, займі́стість (-тости); *срвн.*
- Легковоспламеня́емость.**
- Легковозгора́емый** – легкозапа́льний, займі́стий; *срвн.* **Легковоспламеня́емый.**
- Легково́й** – легкий, легко́тяглий. **-во́й автомоби́ль** – пасажі́рний автомоби́ль. **-во́е дви́жение** – пово́зовий рух. **-во́й извозчи́к** – дро́жка́р (-ря), ві́зник (-ка), ві́зника (-ки), (*гал.*) фія́кр, ф[х]у́рка, (*насм.*) ванько́; *срвн.* **Извозчи́к легково́й.** **-во́й екипа́ж** – по́віз (*р.* по́возу), (*теснее*) дро́жки (*р.* дро́жок); *срвн.* **Екипа́ж.**
- Легковоору́жєнный** – легкоозбро́єний.
- Легковоспламеня́емость** – легкозапа́льність, легкогорю́чість, займі́стість (-тости).
- Легковоспламеня́емый** – легкозапа́льний, легкогорю́чий, займі́стий. **-моє веще́ство** – займі́ста речови́на, легкогорю́че наді́б'я.
- Легковоспламеня́ющийся** – легкогорю́чий, займі́стий, палкі́й.
- Легковраща́тельный, -ща́ющийся** – поворо́тистий, оберткі́й.
- Легковы́пуклый** – легко́вигну́тий, зле́гка вигну́тий. [Легковигну́та ба́ня (*купол*)].
- Легкодобы́чливый** – легкий. **-во́й зарабо́ток** – легкий зарабо́ток, легкий хлі́б.
- Легкодоро́жный** – легкий, легкоі́зний, пасажі́рний, пасажі́рський. [Легкий волосі́пед. Пасажі́рний автомоби́ль].
- Легкодосту́пный** – 1) досту́пний, присту́пний. [Лю́ди досту́пні та́кі, приві́тні (М. Вовч.)]. **-на́я же́ница** – жі́нка присту́пна, (*иносказ.*) нескупа́, ще́дра, широ́косе́рда, з гости́нною душе́ю; 2) присту́пний, за́гальнопрі́ступний; *срвн.* **Общедосту́пный.**
- Легкодум** – легкоду́м, гоні́вітер, жев́жик, ві́трогон, неста́ток (-тка), шалапу́т, легкова́жна (по́легка) лю́дина.
- Легкодум́ный, см. Легкомы́сленный.**
- Ле́гкое, анат. pulmo** – леге́ня (-ні); *срвн.* **Ле́гкие. Воспале́ние -ких, pneumonia** – леге́нниця, запале́ння леге́нів.
- Легкозагора́ющийся** – займі́стий. *См.* **Легковоспламеня́ющийся.**
- Легкозе́рный** – легконасі́нний, легкозе́рний, легкий на зёрно (насі́ння).
- Легкоисполні́мость** – ле́гкість до ви́конання.
- Легкоисполні́мый** – легкий до ви́конання. *См.* **Ле́гкий 3.**
- Легкоиспра́вимый** – легкопопра́вний.
- Легкоко́нный** – легкий, легкокі́нний, (*стар.*) легкокомо́нний. **-а́я кавале́рия** – легка́ кінно́та. **-ний полк** – легкокі́нний полк.
- Легкокры́лый** – легкокри́лий. [Легкокри́лим ро́си віта́ють кра́сні мрі́ї (Л. Укр.)].
- Легкомёт́ный** – легкоки́дний, прудко́летий.
- Легкомы́сленничать** – пово́дитися легкоду́мно, легкова́жно, по́легко, бу́ти легкоду́мом.
- Легкомы́сленно** – легкоду́мно, легкова́жно, легкоду́шно, (*необдуманно*) нерозва́жно, нерозсу́дливо; ві́льно, по́легко, легкозвичайно. [З се́рцем не можна пово́дитися легкова́жно, не помі́ркува́вши гара́зд (Н.-Лев.). За ра́дістю вганя́ють легкоду́шно (Грінч.)]. **-но от́носится, от́неси́сь к кому́, к чему́** – легкова́жно ста́витися, поста́витися до ко́го, до чо́го, су́проти чо́го, легкова́жити, злегкова́жити що́. [Мо́ї слова́ він злегкова́жив (Крим.)].
- Легкомы́сленность, см. Легкомы́слие.**
- Легкомы́сленный** – легкоду́мний, легкова́жний, легкоду́шний, пу́стий, (*нерассудительный*) нерозва́жний, нерозсу́дливий; *срвн.* **Ле́гкий 6.** [Всі вони ві́трогони легкоду́мні (Н.-Лев.). Я любі́в його́ за весе́лу, хоч і легкова́жну вда́чу (Грінч.). Той профе́сор-ме́дик був лю́дина дово́лі легкоду́шна (Крим.). А в ко́зака ро́зум пу́стий (Грінч. III). Прості́ть його́ і не бері́ть за зле́ слів нерозва́жних (Л. Укр.)]. **-на́я де́вица** – легкова́жна, по́легка, легкозвичайна дівчи́на. **-ний человек** – легкоду́м, легкова́га (*общ. р.*), легкоду́х, гоні́вітер, жев́жик, (*пров.*) неста́ток

(-тка), (*сорванець*) шалап'ут. **-ний шаг, поступок** – легковажний крок (вчинок). **-ное поведение** – а) легкодумна, легковажна поведінка; б) вільна, полегка, легковичайна поведінка, легкі звичаї.

Легкомыслие – легкодумство, легкодумність, легковажність, легкодумність, нерозважність, нерозсудливість. [Ради наживи з людського недосвіду й легкодумства (Куліш). Боротьба з «троїстою спілкою» легковажності, туподумства та безглуздя (Єфр.)].

Легконогий – легконогий, прудконогий.

Легконосный, см. **Легкопереносимый**.

Легкопереваримость, см. **Легковаримость 2**.

Легкопереваримый, см. **Легковаримый 2**.

Легкопереносимый – легкий (для переносу), легенький, неважкий; см. *ещё Лёгкий 2*.

Легкоплавкий – топкий, легкотопкий.

Легкоплавкость – топкість, легкотопкість (-кости).

Легкоподвижность – легкорухливість, легкорухість (-хости); (*термин*) легкопорухність (-ности).

Легкоподвижный – легкорухливий, легкорухий. **-ний прибор** – легкопорухний пристрій (-рою).

Легкопортящийся – скорогнилий, що швидко псується. **-щиеся продукты** – скорогнилі продукти (що швидко псуються).

Легкопостигаемый – легковтямний, легкий до зрозуміння, що легко можна збагнути.

Легкоразлагаемый, -гающийся – легкий до розкладу. **-мое вещество** – легка (-ке) до розкладу речовина (надіб'я).

Легкораненый – легкоранений, легкопоранений.

Легкоранность, -ранный, охотн. – легкоранність (-ности), легкоранний.

Легкорастворимый – легкорозчинний, легкорозпускний. [Легкорозчинна сіль].

Легкорукый – легкорукий, добрий на почин.

Легкорунный – тонкорунний, тонкововний.

Легкосемянный – 1) скоросійний. [Скоросійне дерево]; 2) см. **Легкозёрный**.

Легкосердый – привітний, ласкавий, щирий.

Легкосильный – малосілий. [Малосілий автомобіль].

Легкоскользкий – легкий, ковзкий. **-щие танцоры** – легкі танцюристи. **-щие коньки** – ковзкі лижви.

Легкосменяемый – легкозамінний. **-мая часть машины** – легкозамінна частина машини.

Лёгкость – 1) лёгкість (-кости), легкота; 2) повільність, м'якість, делікатність; 3) необтяжливість; 4) простість, зрозумілість; 5) поверховність, побіжність, легкодумність, невимушеність, плавкість; 6) легковичайність, легкі, вільні звичаї; 7) лёгкість, швидкість, прудкість; 8) стрункість (-кости); *срвн. Лёгкий. -ость в мыслях* – лёгкість думок. *С -тью что-л. делать* – робити щось легко, за іграшки. [Зберуться дівчата та гуртом на сіножаті за іграшки й повигрібають (Основа)]. **-кость на ходу в работе** – лёгкість ходу, в роботі.

Легкота – 1) см. **Лёгкость**; 2) легкодум, гонівітер (-тра). **Народ-легкота** – народ з вітром у голові, народ з легкою кешенею (з вітром у кешені).

Легкотекучий – 1) легкоплинний. **-чая жидкость** – легкоплинна рідина, легкоплинне тєчиво; 2) бистропливний, бистроплинний, бистрий; см. **Быстротечный**.

Легкотекущий – легкий, плавкий, пливкий. **-щая речь** – легка (плавка, пливка) мова.

Легкотканый – тонкотканний, прозорий. [Тонкоткані полєтна. Прозоре вбрання].

Легкоулетучивающийся – летючий, легколетний. **-щаяся мазь** – летюча масть.

Легкоумие, Легкоумный, см. **Легкомыслие, Легкомысленный**.

Легкоум, -мок – 1) см. **Сумасброд**; 2) **Легкодум**.

Легкоусваиваемый, -своемый – легкоза[при]свійний, легкий до засвоювання (засвоєння). -

мая пища – легка до засвоєння їжа. **-мое учение** – легка до засвоєння наука.

Легкоходность – легкоходість, бігкість, котючість, легкість (-ости), легкий хід (ходу); плавкість (-кости), *срвн.* **Легкоходный**.

Легкоходный – (об экипаже колесн.) легкоходий, розкотистий, бігкий, котючий, (о лодке, корабле, санях) легкий, легенький, плавкий. [Легеньке суденечко, срібне веселечко (Чуб. V)].

Лёгкость – лёгкість; полёгкість (-лости).

Лёгкий – лёгкий; полёглий. [Лёгле борошно. Полёглий хліб на полі].

Легнотник, бот. *Anemone Hepatica L.* – переліска, проліска, пролісок (-ска), первоцвіт, синій цвіт.

Лёгок, см. **Лёгкий**.

Легонечко, *нрч.* – 1) легенько, злегенька, не дуже. [Легенько торк ногою (Франко). Хтось ударив Гната легенько по плечах (Коцюб.)]; 2) повільно, поволі, помалу.

Лёгонький, легонек – легенький; повільненький; вільненький, швиденький; стрункенький; *срвн.* **Лёгкий**. [Легенький морозець (Київ). Легенька свиточка вітром підбита (Полт.)].

-гонек на язык – язикаченький, балакученький. *Девушка с -ким поведением* – полегенькі дівчата, дівчата легеньких звичаїв (норовів).

Легонько и Лёгонько – легенько; злегенька, не дуже, трохи, трішки; потрошку, помалу, помаленьку; *срвн.* **Лёгонький**. [Піди собі тихесенько й легенько з хати (Чуб. I). Нехай йому легенько згадається, де він у світі повертається (Номис)]. **-ко постучать в дверь** – злегенька постукувати в двері. *Извозчик, поезжай -ко!* – візнику, поганяй поволі, помаленьку!

Лёгость, см. **Лёгкость**.

Легохонек, см. **Легохонький**.

Легохонький, -хонек – легесенький; (совсем лёгкий) легісінський; *срвн.* **Лёгкий**.

Легохонько – легісінько.

Лёгочница, бот., см. **Медуница**.

Лёгочный, анат. *pulmonalis* – легеневий. **-ная чахотка** – сухоти (-хіт). горбковіця. **-ное заболевание** – легенева захворіння, легенева х(в)ороба. **-ный вольной** – хворий (слабій) на сухоти, сухітний, сухітник; *срвн.* **Чахоточный**. **-ный лишай**, бот. *Sticta pulmonaria Ach.* – дубова лапа, букова грань.

Легошенький, -нек – легесенький; *срвн.* **Лёгкий**. [Над широкими сіножатами повстав легесенький туман (Н.-Лев.)].

Легошенько, *нрч.* – легесенько, злегесенька. [За помилки Зося легесенько скубла його за вухо (Н.-Лев.). Чумарочка рябесенька, пригортає злегесенька (Пісня)].

Легумин, хім. – легуміна, рослинна казеїна (-ни).

Легчайший – найлегший, (иногда) легісінський.

Легчать – 1) (кому) легшати кому, (отлегать) відлягати кому від чого, в чому, відпускати кому. [Мені легшає в неволі, як я їх (вірші) складаю (Шевч.)]. *Больному никак не -чает* – слабому аж ніяк не легшає; 2) (кого) викладати, чистити, валашити кого, см. **Класть 3**.

Легче – 1) (ср. ст. от Легко) легше, (ласкат.) легшенько; вільніше; *срвн.* **Лёгкий, Легко**.

[Буде легше в чужім полі сироті лежати (Шевч.). Буду я для неї наймичку держати, щоб вона в мене легшенько робила, щоб вона в мене хороше ходила (Пісня)]. **-че говорить, чем делать** – легше говорити, як взяти та зробити. *Мне от этого не -че* – мені з того не легше.

Лёгче! – легше! помалу! поволі! обережно! *Шла кума пеша, куму -че* – баба з воза, на коні (коням) легше. **-че всего** – найлегше. *Как можно -че* – як-найлегше, що-найлегше. **-че всего давать советы** – найлегша справа (найлегше) давати поради. *Час от часу не -че* – що година, то не легше. **-че стало на душе** – з душі мов спало, відлягло (иногда: відлигнуло) на серці. [Нехай трохи одлигне на серці (Основа)]. **-че становится, стать** – легшати, полегшати. *Мне -че станет, становится, становилось, стало* – полегшає, легшає,

лєгшало, полєгшало, відпустить, відпустило мені. [Сльоза змиває горе, от воно й лєгшає людині (Грінч.). Полєгшало на два роки по всій Україні (Руданськ.). Оце мені трохи відпустило (Кониськ.); 2) (*более лёгкий*) лєгший від (за) ко́го, см. **Лє́гкий**. Он **-че** мене – він лєгший за мене. Он **-че** всех – він найлєгший поміж усіма, за всіх.

Лєгчєниє, -нє – 1) полєгшування; 2) викладання, чищення, валашення; *срвн.*

Кастрирование.

Лєгчить (**-чү, -чийшь**) *кого, что* – 1) полєгшувати ко́му що, давати полєгкість; 2) *охотн.* – лєгко стріляти (бити). *Ружьё -чит* – рушниця лєгко стріляє (б'є); 3) викладати, валашити, чистити, *срвн.* **Выхолащивать.**

Лєгчитьсья – 1) облєгшуватися; 2) (*раздеваться*) роздягатися, наддягатися; 3) (*стар., пускать кровь*) кидати крон, відкривати жилу; 4) викладатися, чиститися, валашитися, бути викладаним, чищеним, валашеним.

Лєд – лід (*р. льоду, зап. лёду, мн. ч. льоді*) кри́га. [По-під льодом геть загуркотіло (Шевч.). Ой не стій на льоду, бо провалишся (Пісня). Тричі кри́га замерзала, тричі розтавала (Шевч.). Холодний, як кри́га (Приказка)]. **Тонкий лєд** – тонкий лід, прильодок (-дку). **Лєд бесснежный** – голощик (-щоку). [На Дніпрі голощик, – волами не проїдеш, хіба конякою (Золотон.)]. **Лєд из слежавшегося снега** – натопень (-тня) (Сл. Гр.). **Лєд прибрежный** (*забережник*) – забережень (-жня) [Річка ще не замерзла, а забережні вже є (Міуськ.)]. **Лєд на ветвях** (*при гололедице*) – ожеледець (-дця). **Лєд искусственный** – роблений лід, роблена кри́га. **Лєд наносный** – кри́га нагінна (прибула). **Лєд тронулся** – кри́га скресла, лід скрес.

[Скоро оце кри́га скресла, Катря вже й веснянки заспівала (М. Вовч.)]. **Лєд ломается, взломался** – зламало кри́гу, тріснула кри́га. **Лєд идёт, пошёл** – лід рушає (рушив), кри́га йде (пішла). **Лєд встал на реке** – річка замерзла, річка взялася кри́гою. **Покрываются, -крыться -дом** – братися (взятися) кри́гою, (*слегка*) зашерхати, зашерхнути, (*о мн.*) позашерхати, (*едва*) пришерхати, пришерхнути, (*о мн.*) попришерхати, (*без снега*) братися (взятися) голощоком; *срвн.* **Замерзать, Обмерзать.** [Морозець маленький був, – надворі трохи пришерхло (Лохв.). Земля у цю осінь узялася голощоком (Полт.)]. **Окованный льдом** – кри́гою оку́тий. [І вам слава, сині гори, кри́гою оку́ті (Шевч.)]. **Лєд тает** – кри́га (лід) та́не (розтає). [Кри́га на Дунаї розтала так, що рушила вже йти (Мартин.). Незабаром у льодовні весь лід розта́не (Полт.)]. **Колоть лєд для ледника** – рубати лід для (до) льодовні.

Провалиться на льду – провалитися, завалитися, заломитися на льоду. [Серед ставу заломився на тонкім лєду (Руданськ.). Ой не ходи по льоду, бо завалишся (Пісня)]. **Вода со льдом** – вода з льодом. **Воды на льду** – води на льоду. **Бьётся как рыба об лёд** – б'ється як ри́ба об лід. **Идёт точно по льду** – іде як неживий. **На языке мёд, а в сердце лёд** – на язичі мід, а під язиком лід (Номис). **У скупого и в крещение льду не выпросить** – щєдрий, – серед зими снігу не випросиш! (Номис). **Злоба что лёд, до тепла живёт** – і лихє серце на сонці та́не. **Под кем лёд трещит, а под нами ломится** – ко́му ли́ха вщєрть, а нам з наспою.

Схвати́лась мачеха о пасынке, когда лёд прошёл – згадала ба́ба дівєра, що хоро́ший був; згадала ба́ба, як дівувала (Приказки). **Надейся на него, как на вешний лёд** – покладайся на його, як на торішній сніг. **Ката́ться по льду на коньках** – бігати (кататися) по льоду на ковзанах (ліжвах). **Разбить (сломать) лёд** – проломити кри́гу, зробити перший крок. **Страна вечных льдов** – країна вічних льодів, пральодів. **Льды материковые, пловучие** – льоді суходільні, льоді мандрівні.

Лєда́щий – поганий, кволій; розпүт[с]ний; см. **Ляда́щий**.

Лєденєниє – лєденіння криж(а)ніння; зашерхання; клякнення, дубіння; *срвн.* **Лєденєть.**

Лєденєть – 1) (*превращаться в лёд*) криж(а)ніти, лєденіти, (*покрываются льдом*) братися льодом, кри́гою, за[при]шерхати, братися голощоком; см. **Лєд**; 2) (*коченеть, цепенеть*) клякнути, дубіти, холонуті. [Холоне серце, як згадаю, що не в Україні поховають (Шевч.)].

Лєденєц – 1) (*лакомство*) льодяник, цукєрик. **Сосать -ец** – смоктати льодяник (-ка); 2) *бот.*

см. **Лядвенец**.

Леденечный – льодяничний.

Леденистый – льодистий; льодуватий.

Леденить что, кого – (*превращать в лёд*) леденіти, криж(а)ніти, (*замораживать*) морозити, заморозувати що, кого, холодити, зціплювати що. [І тихий жах мені холодить душу (Кримськ.). Вогкий холод зціплював кров у жилах (Коцюб.). Несвітський жах усім морозив душу (Л. Укр.)]. **Ужас -нит сердце** – від жаху серце холоне (крижаніє).

Леденица – крижина, льодина; *срвн.* **Льдина**.

Леденичка – крижинка, льодінка.

Леденцовый – льодяниковий, зроблений з льодянику. **-вый сахар** – льодяниковий цукор.

Леденчатый – льодяникуватий.

Леденчик – льодяничок (-чка). [От медянички, от льодянички!].

Леденящий – заморозливий, морозний, студений; жахливий, страшений. **-щий ужас** – морозний жах, жах, що аж серце холоне (морозиться, терпне). **-щий тон, -щее дыхание** – льодовий тон, льодово-студений подих. **-щая вежливость** – льодова ввічливість.

Ледешник, зоол., пт. **Alcedo atiss attis L.** – рибалочка-водмороз, плавневий ятел.

Леди (англ.) – леді (*нескл.*), вельможна пані; пані.

Ледник – льодо[і]вня, лідниця. [Хата не льодовня, – не годиться снігу наносити (Кониськ.).

Та піді, хлопче, до лідниці, та вточі меду (Основа)]. **-ник комнатный** – хатня льодівня (лідниця). **Набивать -ник льдом, снегом** – навозити (накидати) льодівню льодом, снігом.

Ледник, геол. (глетчер) – льодовик (-ка), льодівець (-вця), крижанá річка (Желех.).

Ледниковый – льодовиковий, льодівцевий. **-вый период** – льодовикова (льодівцева) доба (епоха).

Ледница (сосуд) – льодівниця.

Ледничек – льодівенька, льодівничка, лідничка; *см.* **Ледник 1**.

Ледничка – льодівничка, *см.* **Ледница**.

Ледничный – льодівничний.

Ледничок – льодівничка, *см.* **Ледница**.

Ледняк – льодовище.

Ледоватый, Ледовидный – льодуватий.

Ледовик, см. **Ледник**.

Ледовина – 1) *см.* **Льдина**; 2) голошік (-оку). [Де був сніг, там жіто зійшло, а де голошік, там вимерзло (Звин.)].

Ледовистый, Ледовитый – 1) льодовий, льодовитий, крижаний. **-тый океан** – льодовий, крижаний океан; 2) (*перен.*) суворий, холодний, льодяний, крижаний. **-то-холодный** – льодовито (крижано)-холодний.

Ледовничество – льодівництво.

Ледовоз – льодовіз (-воза). *См.* **ещё Ледовщик 2**.

Ледовой, Ледовый – льодовий, крижаний, льодяний.

Ледовщик – 1) (*торговец льдам*) льодівник, льодоторговельник; 2) (*подрядчик по набивке*) лідничник; 3) *см.* **Ледокол**.

Ледоделательный – льодоробний. **-ный завод** – льодоробня, льодарня.

Ледок (-дка и -дку) – льодок (-дку), крижка, криженька. [Бігла кізонька льодком-льодком (Грінч. III)].

Ледокол – 1) (*рабочий*) льодоруб; 2) (*спец. пароход*) криголом (-лома); 3) *см.* **Ледокольня**; 4) *см.* **Ледорез 1**.

Ледокольный – льодорубний. [Льодорубний сезон. Льодорубна сокіра].

Ледокольня – льодорубня.

Ледокольщик – льодоруб; *срвн.* **Ледокол 1**.

Ледоло́м, см. **Ледохо́д**.

Ледопла́в, **Ледопол**, -лье, см. **Ледохо́д**.

Ледорéз – 1) (*бик для заццты моста*) льодорéзний бик, льодорéз (-за), кригорéз (-за), чигíнь (-геня), накрíжник. [Накрíжники будуть робíть, щоб кри́гу здéржувати (Верхнедн.)]; 2) криголом (-ма); *срвн.* **Ледокол 2**.

Ледорéзний – 1) льодорéзний, кригорéзний; 2) криголомний; см. **Ледорéз**.

Ледорéзня, см. **Ледопильня**.

Ледоснаб́жение – постачання льо́ду, льодопостачання.

Ледохо́д – 1) льодопла́в, кригопла́в (-ву), скрeс(нення) льо́ду, льодоло́м, льодохі́д (-хо́ду). -ход *весенний, осенний* – весняний (осiнний) льодопла́в. *Начался -ход* – пішла кри́га; 2) день 21 квітня Радиво́на Криголо́ма.

Ледохрани́лище – льодозбiрня, льодосхо́вище.

Ледо́чек (-чка) – льодо́чок (-чка), криженька. [Ще́ по го́роньках сніженьки лежали, ой ще по доли́нах криженьки стояли (Чуб. III)].

Леды́шка, -шок – крижинка.

Леды́ш – крижина, кри́га. *Вода с -ша́ми* – вода з кри́гою. *Руки как -ши́* – ру́ки як кри́га.

Ледя́нка – грома́к, ковга́н, ковга́нка. [Спуска́вся на громакові з високо́ї гори (Мирн.)].

Ледяно́й – 1) льодовий (*диал.* ледовий), крижаний, льодяний. [I від слiз тих гарячих розта́не та ко́ра льодова́я ми́чна (Л. Укр.). Замерз зелéний Сян, i по блиску́чим льодовiм помóсти гладкий протeрли шлях мужицькi са́ни (Франко). Крижаний буди́нок пiвнiчної чарiвни́ци (Васильч.)]. -но́й *дождь* – льодяний дощ, залiзний дощ. -но́й *каток* – ко́взалка, (с)ко́бзалка. [Нема́ хлопцiв удо́ма, на скобзалку побiгли (Звин.)]. -ная *гора* – крижана (льодова) гора. -ная *горка* – спу́скалка. [Вже хлопцi всi давнó на спу́скалках (Гринч.)]. -ная *глыба* – льодяна (льодова) бри́ла, бри́ла кри́ги. -ная *вода* – крижана (льодова) вода, вода з кри́гою. -ная *сосулька* – мерзляк, висуля, висулька, бурулька. [Мерзляки понависали на стрiсi (Хорольш.)]; 2) (*холодный*) льодовий, крижаний, льодяний. -ная *душа*, -ной *тон, взгляд* – льодова (крижана) душа́, душа́-кри́га льодовий (крижаний) тон (по́гляд). [Льодовим то́ном промовила (Н.-Лев.)]. -ное *серце, спокойствие* – льодове (крижане) серце, льодовий (крижаний) спо́кій (-кою). *Женщина с -ным темпераментом* – жiнка льодового темпераменту (льодово́ї вда́чі), льодова́ жiнка. [Усi англичанки страх якi льодовi (М. Вовч.)].

Ледя́шка – крижинка.

Ледя́щий, см. **Ледя́щий**.

Ле́ер (*морск.*) – леер (-ра).

Ле́ерный – лееровий.

Ле́ечка – 1) черпачо́к, корячо́к (-чка); см. **Черпа́к**; 2) полива́льничка, полива́счка, водолі́ска.

Ле́ечник – 1) полива́льняник, полива́льняний бляха́р (-ря) (маiстер), поливайка́р, поливачка́р (-ря), полива́счник; 2) корячка́р (-ря); 3) бляха́р (-ря).

Ле́ечный – 1) полива́льняний, поливаль(ни)ча́ний, полива́йковий; 2) корячко́вий.

Ле́жа – ле́жачи, ле́жачки, навле́жачки, ле[í]жма, ле[í]гма; *срвн.* **Лежмя**. [Навле́жачки заробила сережечки (Приказка)].

Лежа́к – 1) (*улей*) лежа́к (-ка); 2) (*боров печной*) ле́жень (-жня), лежа́к (-ка), буга́й (-ая), бичо́к (-чка).

Лежа́ка, см. **Ле́жень**.

Лежако́вый – 1) лежако́вий; 2) ле́жньовий, лежако́вий.

Лежа́лый – ле́жаний, залéжаний; прiлий, ле́глий, приле́глий; завалю́[я]щий, см. **Залежа́лый**. [Поповi й котовi – ле́жаний хлiб (Номис). Ле́гле борошно. Заваля́щий крам]. -лье (*свободные*) *деньги* – ле́жанi грошi. -лье *плоды* – (в)ле́жанi овочi.

Лежа́ние – лежа́ння; (*лежка, ле́жка*) ле́жа, ле́жня, ле́жанка. [З ле́жи не спра́виш оде́жи (Приказка). Від ле́жнi аж боки боля́ть (Сл. Ум.)].

Лежанка – 1) лежанка, (*диал.*) припічок (-чка), припік (-пека). [Старá сидить на лежанці та колише малого внука (Н.-Лев.). Мати сидить на припічку (Рудч.)]; 2) *бот. см.* **Лежачка** 2; 3) *зоол. см.* **Бекас**; 4) *техн.* – триб (-ба); 5) каліка на но́ги.

Лежанковый – лежанковий.

Лежаночка – лежаночка, *см.* **Лежанка** 1.

Лежаночный – лежанковий.

Лежать – 1) лежати на чому, в чому, біля чо́го, під чим, (*покоиться*) спочивати. [Бо́же поможи, а сам не лежи (Номис)]. **-жати** на спине, на животe, на боку – лежати на спині, на чéреві, на боці. **-жати** ничком – лежати ниць (ницьма, долічерева). [Лежали ницьма на землі (Новомоск.)]. **-жати** навзничь – лежати навзнак(и) (горілиць, горізнач, горічерева). **-жати** в противоположные стороны головами – лежати митусём (митусь), (*шутл.*) валетиком. [Полягали як треба, а вранці митусём лежали (Козелечч.)]. **-жати** калачиком – вёрчика лежати. **-жати** в постели, в люльке – лежати у ліжку (у колісці). **-жати** пластом, лежнем – лежати лежма. [Лежма лежу хвора (Звягельщ.)]. **-жати** без сознания в обмороке – лежати непритомним. **-жати** замертво – лежати, як мертвий. **-жати** камнем – лежати каменем (як камінь). **-жати** боком (на боку) – лежати боком (боками), (*валяться*) кабанувати. [Городянські пані лежать боками (Яворн.). Не хочеться мені уставати, – щось я утомівся, – так би й кабанував цілісінський день (Аф.-Чужб.-Шевч.)]. *Имеется возможность вволю* **-жати** – доліжно кому. [Чи доіжно, чи доліжно тобі? – питають наймичку (Номис)]. **-жати** больным – у недузi лежати. [Жінка в недузi лежала (М. Вовч.)]. **-жати** при смерти – лежати на смерть (на смертєльній, на смєртній постєлі). **-жати** в родах – лежати в полозі (пологах). [А там жінка молодєнька лежить у полозі (Руданськ.)]. *Теперь он на погосте* **-жит** – тепєр він на цвинтарі спочиває; 2) (*быть положену, о неодуш. предм.*) лежати. *Потолок* **-жит** на балках – стєля лежить на лєгарях (ощєпинах) та на сволокові. *Хлеб* **-жит** – хлїб лежить. *Плохо* **-жит** что-л. – лєгко лежить щось. [Не грїх тоді й підняти, що лєгко лежить (Мирн.)]; 3) (*оставаться без употребления, движения*) лежати, (*понапрасну*) дармувати. *Хорошая слава* **-жит**, а худая по дорожке бежит – добра слава лежить, а погана бїжить. *Худые, вести не* **-жат** на месте – лихі вїсті не лежать на місці. *У него в сундуке* **-жит** много денег – у його в скрині сила грошей (грошви). *У него тысячи* **-жат** в банках да в акциях – у його тисячі по банках та в акціях. **-жати** в дрейфе на якоре (*морск.*) – стояти (бути) на кїтві (на якорі), лежати в дрєйфі (дрєйфувати). **-жати** невозделанным (*агроном.*) – вакувати, (*целиною*) облогувати, лежати облогом. [Трєте літо ці дві десятині облогують (Харківщ.)]; 4) (*быть расположеноу*) лежати, бути, знаходитися, (*расположиться*) розлягтися, розгорнутися. [Основа лежить під самим Харковом (Куліш). Наше село розляглося по яру (Звин.)]. *Весь город* **-жит** как на ладони – все місто – як на долоні (розгорнулося). *Селение* **-жит** на большой дороге – село при бїтїй дорозі (над шляхом). *Киев* **-жит** на запад от Харькова – Кїїв знаходиться від Харкова на захід; 5) (*иметься, быть*) бути, лежати. *Между нами* **-жала** целая бездна – між нами була (лежала) ціла безодня (прїрва). *На улицах* **-жит** непроходимая грязь – на вулицях (стоїть) невилазно багно (сила болота). *На этом имени* **-жит** тысяча рублей долгу – на цьому маєткові лежить тисяча карбованців боргу; 6) (*иметь склонность*) лежати, хилитися, нахил мати до чо́го. *Моё сердце к нему не* **-жит** – моє серце не лежить до його; 7) (*закключаются, состоять*) полягати, лежати, бути в чо́му. **-жати** в основе, в основании чего-л. – лежати в основі чо́го, бути за підставу (основу, підвалину) для чо́гось; 8) (*находиться на ответственности*) бути на відповідальності чийсь, лежати, зависати на кому, на чийй голові. [На твоїй голові все зависло (Каменечч.)]. *Всё хозяйство* **-жит** на нём – все господарство на його відповідальності, всі господарські справи лежать на ньому, належать до його. *На ней* **-жит** весь дом – до неї належать усі хатні справи, (*принуд.*) вся хата звїсла на неї. **-жати** на обязанности кого-л. – бути чийм обов'язком (на чїєму обов'язку). *Содержание семьи* **-жит** на моей обязанности – утримання родини (утримувати

родину) це мій обов'язок, моя повинність. **-жати** на совесті – лежати, тяжіти на совісті; *срвн.* **Тяготеть.** **-жит** на душі, на серце (тяготит) – лежить, тяжить (каменем) на душі (серці), обтяжує душу (серце). *Этот долг -жит у меня на душе* – цей борг обтяжує мені душу (каменем лежить, тяжить на моїй душі). **Лежачий** – що лежить, (*прилаг.*) лежачий. [Лежачого не б'ють (Прик.)]. **-щий выше** – горішній, (*ниже*) долішній. **-щий вокруг** – околични[і]й, дооколични[і]й; *срвн.* **Окружающий.** [З дооколичних сіл припливуть на ниви звуки дзвонів (Стефан.)]. **-щий хорошо** – добре припасований (прилаштований), (*о платье*) гарно облеглий, доладний, доладу (по)шитий, як улитий. [Як улита світка (Мирг.)].

Лежаться – лежатися. [Ой не спиться, не лежиться, і сон мені не бере (Пісня)].

Лежачёк – сніг, що взявся льодом, примёрзлий сніг; *срвн.* **Наст.**

Лежачий – лежачий. [Під лежачий камінь і вода не тече (Номис)]. **-чий воротник** – лежачий (відкостистий, викладчастий) комір; *см.* **Отложной.** **-чие рессоры** – лежачі ресори.

Лежачка – 1) *см.* **Лежание.** *В -ку,* *см.* **Лёжа;** 2) *бот.* **Veronica officinalis L.** – вероніка лікарська), сухітник.

Лежба, *см.* **Лёжка.**

Лёжище – лёжище.

Лёжишный – лёжишний.

Лежебок – лёжень (-жня), (*зап.*) лежух (-ха), лежебока (*общ. р.*), лежнюха, лежун (-на), лежака, лежняка, полежака, полежаха, полежак (-ка), полежай (-ая) и лежій (-ія), валяка, валюка), нероба, (*перен.*) бабак, байбак; *срвн.* **Лентяй.** [Вдягайся, лежню, та їдь у поле! (Н.-Лев.). Лежух лежить, а над ним бог кряжить (Номис). Каша маїи наша, а борщ полежака (Номис). Хто б сподівався, що Турн бабак? (Котл.)]. **-бок на печке** – пічкур (-ра). [Буду я дома пробувати, будуть мені люди пічкурём, лежаєм прозивати (Дума)]. **Быть -ком** – бути лежнем, *срвн.* **Лежебочить.**

Лежебокий – лежебокий, ледачий. [Була в чоловіка жінка – лиха, дурна, лежебока (Номис)].

Лежебочить – лежнювати, лежнякувати, (*перен.*) ба(й)бакувати. [Лежнює та гуляє без роботи (Куліш)].

Лёжень – 1) *строит.* – лёжень (-жня), підвалина, ле[і]г[г]ар (-ря); 2) (*улей*) лежак; 3) спід (*р.* споду); 4) бочка; 5) *см.* **Лежебок.**

Лёжище, *см.* **Логовище.**

Лёжка – 1) *см.* **Лежание;** 2) *см.* **Логовище.**

Лёжливый – лежливий, лягавий. [Одна сестра моторна, а друга лягава (Звин.)].

Лёжмя – ле[і]жма, ле[і]гма, лежач(к)и, навлежки, навлежачки. [Лёжмя лежу хвора (Звягельщ.). Ліжма треба лягти (Сим.). Лігма не лежали (Макар.)].

Лезбийский – лесбійський. **-кая любовь** – лесбійське кохання, лесбійські любові (-щів и -щей).

Лезвённый – лезовий.

Лезвие, Лезвеё – лёзо (-за), лёзво, гострій (-рія), гостриця, жало, (*зап.*) вістря, ум. лізко, гострієць (-рійця), жальце; *срвн.* **Остреё.** [Сміх, як лёзо ножа, урізав Навроцьку (Н.-Лев.). Повалив людей його мечовим лёзвом (Біблія). В ножі оце гострій, а оце тилій (Липовоч.). Різонув, дак жало так і завернулось (Сл. Гр.)]. **О двух -виях** – дволёз(в)ий.

Лезгинка (*пляска*) – лезгинка.

Лезжать – 1) (*браниться*) лаятися; (*брюзжать*) бурчати, буркотіти; 2) теревенити, базікати; *срвн.* **Тараторить;** 3) канючити, циганити; *срвн.* **Канючить и Клянчить.**

Лезлый – вилізлий, облізлий. **-лая шерсть** – вилізла шерсть (-ти).

Лёзный, *см.* **Лезвённый.**

Лезовать – 1) (*нож, топор и т. п.*) гострити, вигострювати, відгострювати, виточувати, наточувати що; 2) (*клёпки*) стругати, вистругувати, ге(м)блювати (клёпки).

Лёзовый, *см.* **Лезвённый.**

Лезть – 1) лізти, (*взлезать*) вилазити, вилізати, злазити куди, на що, по чому; (*карабкаться*) дертися *и* драгтися (деруся, -решся), видиратися, здиратися, пнутися *и* п'ястися (пнуся, пнешся), спинатися, (*цепко*) драпатися куди, на що; (*слезать*) злазити, злізати з чого, куди, у що; (*переть*) перти (пру, преш), пертися, пхатися куди, до чого, у що; *срвн.* **Лазить** *и* **Взбираться**. [Серед ліса стоїть дуб, – давай по нім лізти (Рудан.). Знову лізуть на сонце важкі, розтріпані хмари (Коцюб.). Наївся дурману та й дереться на стіну (Богодухівщ.). П'явсь, п'явсь на ту гору – не зопнеться (Чуб. І). Наймички регочуться, аж на комін спинаються (Н.-Лев.). Лядські господарі почали пертися на узграніччя всіма способами (Куліш)]. **Лезть на дерево, на кровлю** – лізти, ви[з]лазити, дертися, ви[з]диратися, пнутися на дерево, на покрівлю. **Лезть на стіну** (*в прям. и перен. знач.*) – лізти (дертися *и т. п.*) на стіну. **Лезть с дерева** – лізти (злазити, злізати) з дерева. **Лезть на четвереньках** – рачки лізти, рачкувати. [Струк рачкував за їм здалека (Грінч.)]. **Лезть в воду** – лізти у воду. **Лезть в бары, в начальство и т. п.** – пнутися *или* п'ястися, лізти в пані, в начальники, на панську лінію гнути, (*грубо*) пертися, пхатися, микатися куди, до чого, у що. [Забагатіли, в пані пнуться (Слов'яносерощ.). П'явся до гетьманування на Україні (Куліш). В слов'янофілі так і претесь (Шевч.). У начальство він не пхається (Грінч.). Коли не піп, не микайся в ризи (Приказка)]. **Куда ты -зешь?** – куди ти лізеш, пнешся? (*грубо*) куди ти пхаєшся (прешся)? [Куди ти прешся, – і без тебе тісно (Л. Укр.)]. **Не лезь в чужое дело** – не втручайся (не вмикуйся) до чужої справи; не пхай носа до чужого проса (Номис). **Лезть (приставать) к кому** – лізти, в'язнути, чіплятися до кого. **Лезть к горлу, с ножом к горлу к кому** – з короткими гужами приставати до кого; *срвн.* **Приставать 4**. **Лезть в драку** – лізти, сі[и]катися, соватися, сукатися з кулаками (з ножом *и т. п.*) до кого. [Чого до мене з ножакою сикаєшся? (Куліш). Кричав, совався з кулаками (Н.-Лев.). Не білася я, а вони сукалися з кулаками, а я одпихалась (Переяславщ.)]. **Лезть в голову** – лізти в голову, лізти (сунутися, спадати) на думку, на мислі, (*фам.*) пертися в голову. [Лізе на думку, наче злодій до скрині (Кон.). Такі все дурниці лізуть (спадують) на думку (Харківщ.). Їх лица раз-у-раз сунулися мені на думку (Франко). Однісінька влізлива думка так і претється в голову (Крим.)]. **Ему ничто не -зет в голову** – його голові ніщо не держиться; йому до голови нічого не впхаєш (не втовчеш). **Он сам в петлю -зет** – він самохіть у петлю лізе (пнеться), він сам собі зашморг на шію накидає. **Сапоги узки, не -зут на ногу** – чоботи вузькі, не налазять на ногу. **Шапка не -зет на голову** – шапка не налазить на голову. **Из кожи лезть** – рватися (видиратися) з шкіри; *срвн.* **Кожа**. [Роблю, аж із шкіри видираюся (Звин.)]. **Он в карман за словом не -зет** – він язика не в кешені ховає, він по слово до кешені не лізе; 2) а) (*о волосах, мехе*) лізти, вилазити. [Після тифу коси вилазять, лізе й лізе і кіска отака зостанеться (Борзенщ.)]; б) (*о ткани*) лізти, розлазитися. [Крам гнилий: так і лізе (розлазиться) в руках (Полтавщ.)].

Лейб-гвардеец, -дейский – ляйб-гвардієць (-ійця), -дійський.

Лейб-гвардия – ляйб-гвардія.

Лейб-гренадер, -дерский – ляйб-гренадір, ляйб-гренад'єр (-ра), -дірський, -д'єрський.

Лейб-гусар – ляйб-гусар (-ра), ляйб-гусарин (-на, *мн.* -сари).

Лейб-гусарский – ляйб-гусарський.

Лейб-драгун, -гунский – ляйб-драгун (-на), -гунський.

Лейб-егерь, -егерский – ляйб-егер (-ря), егерський.

Лейб-кирасир, -сирский – ляйб-кірасир (-ра), -сірський.

Лейб-медик – ляйб-медик (-ка), двірський лікар (-ря).

Лейб-рота – ляйб-рота.

Лейб-хірург – ляйб-хірург (-га).

Лейденский – ляйденський. **-ская банка, физ.** – ляйденська пляшка.

Лейка – 1) черпак, коряк (-ка); *срвн.* **Черпак**; 2) поливальниця, поливачка, поливайка,

поливало, водолійка. [В поливальному одламалася лійка, – не можна поливати (Звин.)].

Лейковий – 1) черпаковий, коряковий; 2) поливально-поливачковий.

Лейке[э]мія – левкемія, білокров'я (-в'я).

Лейкоцит – левкоцит (-ту).

Лейкоцитоз, *мед.* – левкоцитоза.

Лейма, **-мічеський**, *стихосл.* – лейма, -мічний.

Лейник, *бот. Iromaea L.* – кручені паничі (-чів), кручені панички (-ків).

Лейтенант, **-нантський** – ляйтенант, льєтенант, -нантський.

Лейтенантша – ляйтенантова жінка, (пані) ляйтенантова (-вої).

Лейт-мотив – ляйтмотив (-ву).

Лейцин – левцин (-ну).

Лейцит, **-товий** – левцит (-ту), -товий.

I. Лекало – 1) (*техн.: модель, шаблон*) моделія, шаблон (-ну), штем (-му); (*морск.*) лекало; (*у штукуатуров*) зразок (-зка); 2) (*для черченья*) кривуля; 3) (*для калиброванья ядер*) калібрмір (-ра).

II. Лекало (*у рыбаков*) – бовт (-та), *срвн. Ботало 1.* [Полохали бовтом рибу (Харківщ.)].

Лекальная, *сц.* – модельна майстерня; лекальня, лекальна майстерня.

Лекальный – модельний; лекальний. **-ний кирпич** – обрисова цегла.

Лекальщик – модельяр (-ра); лекальник (-ка).

Лекарев – лікарів (-рева, -реве).

Лекарь – лікарити, лікарцювати.

Лекаришка – лікарєць (-рця), лікарчук (-ка). [Не справжній лікар, а так – лікарєць поганенький (Харківщ.)].

Лекарка – лікарка, *ум.* лікарочка, лікаронька. [О чарівнице! лікарко чудова! (Л. Укр.)].

Лекаркин – лікарчин (-на, -не).

Лекарничать, *см.* **Лекарь**.

Лекарничество – лікарництво, лікарцювання.

Лекарный – лікарний, лікарський.

Лекарский – лікарський. **-кий помощник** – лікарський помічник (-ка).

Лекарственный – лікарський, лікарственний; (*целебный*) (с)цілющий. [Лікарственна вода (Г. Барв.)]. **-ное вещество** – лікарственне надіб'я. **-ные травы** – лікарські, лікарственні (цілющі) рослини (трави).

Лекарство – 1) (*звание, должность*) лікарство; 2) (*пробывание в этой должности*) лікарювання.

Лекарство – лік (-ку), (*чаще во множ. ч.*) ліки (-ків), (*редко*) ліка (-ки), (*стар.*) лікарство. [Як дасть Бог на вік, то знайдеться й лік (Номис). Як ножем пробито, то знайдуться ліки (Пісня)]. **-ва** (*мн. ч.*) – ліки (*р.* ліків, (*редко*) лік). [Хто здоров, той ліків не потребує (Номис). Накупив усяких лік, щоб зуби не боліли (Звин.)]. **-во от чего, против чего** – ліки (лік, ліка) на що, проти чоґо. [Ліки на пропасницю (проти пропасниці) (Київщ.). В пісні на всяку отруту є лік (Л. Укр.). Подай-но вина! На похмілля найкраща ліка вонó (Крим.)]. **Народное -ство** – народні ліки, народній спосіб на що. **Внутреннее -ство** – внутрішні ліки. **Наружное, местное -ство** – зовнішні, місцеві ліки. **Дать больному -ство** – дати слабому, х(в)орому ліків. **-ство действовало хорошо** – ліки добре подіяли на коґо, ліки добре допомогли коґу, мали добру силу для коґо.

Лекарша – лікарєва жінка, (пані) лікарєва (-вої), (*фам.*) лікаріша.

Лекаршин – лікарєвої жінки, (пані) лікарєвої, (*фам.*) лікарішин.

Лекарь – лікар (-ря). [Добре в світі жити попові, лікарєві та котові (Номис)]. **Военный -карь** – військовий лікар. [Я військовий лікар, з петербурзької воєнно-медичної академії (Крим.)].

Быть -рем – бути лікарем (за лікаря), (*профессиональным*) лікарювати.

Лексика – лексика.

Лексикограф, -фіческий – лексикограф (-фа), -фічний.

Лексикографія – лексикографія.

Лексиколог, -гіческий – лексиколог (-га), -гічний.

Лексикологія – лексикологія.

Лексикон – лексикон (-на), словник (-ка); *срвн. Словарь.*

Лексиконний – лексиконовий, словниковий; *срвн. Словарный.*

Лексикончик – лексикон(ч)ик (-ка), словничок (-чка); *срвн. Словарчик.*

Лексический – лексичний. **-ский состав языка** – лексичний склад мови.

Лектор – лектор, (о жєниц.) лекторка.

Лекторов – лекторів (-рова, -ровє).

Лекторский – лекторський.

Лекторша – 1) лекторова жінка; 2) (женщина-лектор) лекторка.

Лекторшин – 1) лекторової жінки; 2) лекторчин (-на, -нє).

Лектриса – лекторка, читальниця.

Лекціонно, *нрч.* – лекційно. **По-лекціонно** – від лекції, за кожну лекцію.

Лекціонний – лекційний. **-ная система** – лекційна система.

Лекція – лекція. [Не вивчиш лекції, – професорі й слова не скажуть (Н.-Лєв.)]. **Публичная -ция** – публічна (прилюдна) лекція, відчит (-ту). [Бував в українському клубі на всяких відчитках та рефератах (Н. Рада)]. **Читать -цию о чём** – читати (реже викладати) лекцію про що. [Чи мав-би я йому викладати довгу лекцію про етимологічне словотворення? (Крим.)]. **Читать -ции по языковедению** – читати лекції я мовознавства, викладати мовознавство. **Слушать -ции, ходитъ на -ции** – слухати лекції и лекцій, ходити на лекції.

Лелёк, *зоол., см. Козодой.*

Лелєяние – (хола) кохання, (ум. коханнячко), викохування, плекання, (нега) пещення и пестіння, пестування, голублення и голубіння; (убаюкиванье) леліання. [(Спасибі) тобі, нєнько, за твоє коханнячко, що менє викохала, як утя на воді (Чуб. III). Голубіння весєлих надій (Мирний)].

Лелєять, взлелєивать, взлелєять – (холить) кохати, скохати, викохувати, викохати (о мн. повикохувати), плекати, виплекати, (вскормить) годувати, згодувати, (нежить, ласкать), пєстити, випєстити, пєстувати, випєстувати, голубити, зголубити, милувати; (убаюкивать) леліяти (зап. леліти), злеліяти. [Викохала свою дівочу красу (Н.-Лєв.)]. Соціалізм, – така наука, яку викохали розумні й до робітників прихильні люди (Єфр.). Пєсти менє, моя нєнє, як малу дитину (Куліш). Я був син-одинєць; менє дуже пєстували (Крим.). Було тобі знати: вороним конєм їздити, хлопця собі зголубити (Гол. I). Я вам кажу, ми згодували буйство, руїну краю (Куліш). Мати сина леліяла, потіхи ся надіяла (Гол. I). Мала собі сина єдиного, змалку леліла, у найми не пускала (Метл.). **-ять надежду, мечту, мысль и т. п.** – пєстити, голубити, плекати, кохати, леліяти, живіти (надію, мрію, думку и т. п.), (поэт.) гріти в серці надію, мрію. [Пєстив він мрію про щастя (Коцюб.). Голублячи такі думки в серці (Мирний). Люблю я власну мрію, що там у серденьку на дні відмалєчку лелію (Франко). Андрій плекав таємну надію, що все минєтьса (Коцюб.)]. **Взлелєять мечтою, в мечтах** – вимріяти що. **Лелєянный, лелєемый** – пещений, плеканий, голублений, коханий, (убаюкиваемый) леліаний. [Рій згадок викликав у пам'яті колись пещені надії (Коцюб.). Облишив він свої голублені заміри (М. Грінч.). Ой косо, косо кохана! Сім літ я тебе кохала (Метл.). Співєць без надії – леліаний смутком, іду одинокий (Пачов.)]. **Взлелєянный** – викоханий, випещений, виплеканий, зголублений, злеліаний. [Викохана ідея (Н.-Лєв.)]. **Виплекане звірятко** (Коцюб.). **-ный в мечтах** – вимріаний. [В голові пробіг давню вимріаний образ: тиха ніч, шепотіння сосон (Корол.)]. **-ться** – кохатися, викохуватися, викохатися, пєститися, випєститися, плекатися, виплекатися, голубитися, (убаюкиваться)

леліятися; бути ви́коханим, ви́пещеним, ви́плеганим, злелі́яним. [Кохáлась у ба́тенька, як утя́ на воді́ (Слов'яносербщ.). Я ви́росла, ви́кохалась у бі́лих пала́тах (Шевч.).]

Леме́х – ле́міш (-меша́), чере́н (-рена́) (Основа). [Ви́кую я до старо́го плу́га нови́й леми́ш і чере́сло (Шевч.).] *Лезвие -ха* – перо́ в лемеша́.

Лемеховый – лемешевий.

Лемеш, **-мешный**, см. **Лемех**, **-меховый**.

Лемешо́к – лемешик (-ка), ле́мішо́к (-шка́).

Лемма, мат. – ле́ма, помі́чна теоре́ма.

Лемминг, зоол. **Lemmus lemmus** – ле́мінг (-га) зви́чайний. **-минг сиби́рський (L. obensis Brand.)** – ле́мінг сиби́рський.

Лемні́ск, анат. – ле́мніск (-ка).

Лемні́ската, геом. – лемні́ската.

Лемпа́ч (*кирпич*) – ля́мпа́ч (-чу́).

Лемпа́чевый – ля́мпа́чевий.

Лему́р, мифол. и зоол. **Lemur L.** – ле́му́р (-ра).

Лен и **Лена**, истор. – 1) (*ленное поместье, удел, фр. tief*) **лен** (-ну), **ле́но** (-на), **фео́д** (-ду), **уді́л** (-лу); 2) (*юр.: ленное владение, фр. feage*) **лен**, **лено**, (*стар.*) **голд** (-ду); **ле́нне** володі́ння чим.

Ле́н, бот. **Linum L.** – (*раст. и его волокна*) **льон** (*р. льону*). **Ле́н посе́вной (L. usitatissimum L.)** – льон сійний. **Ле́н те́кучка (L. usit. var. humile Pers.)** – льон-скаку́н (-на́) (*ум. скаку́нець (-нця́), скаку́нчик*), **лу́щик** (-ка). [Льон е́сть скаку́н, е́сть і сліпе́ць (Борзенщ.).] **Ле́н глу́хой (долгу́нец) (L. usit. var. vulgare Bönn.)** – льон-довгу́нець (-нця́), **льон-до́вжик** (-ка), **слі́пий льон**, **льон-сліпе́ць** (-пця́), **сліпе́ць**, **глуше́ць** (-шця́), **моска́ль** (-ля). **Ле́н-мо́ченец (о воло́кнах)** – льон мо́чений, **льон-мо́ченец** (-нця́). **Ле́н-сла́нец (о воло́кнах)** – льон ро́шений, **льон-ро́шенец** (-нця́). **Мя́ть ле́н (мяли́цею)** – те́рти льон (те́рл[н]и́цею). **Ле́н же́лтый (L. flavum L.)** – льон жо́втий, **завивочник** (-ка). **Ле́н ку́кушкин (мох Polytrichum commune L.)** – руня́нка (*звичайна*), **зозу́личник**. **Ле́н сла́бительный (L. catharticum L.)** – льон просла́бний, **проно́сний**, **льоно́к** (-нку́). **Ле́н сорочий (Cuscuta L.)** – **повити́ця**, **сорочий льон**, **сороча́** **пря́жа**. **Ле́н горный, ка́менный, ми́нер.** – **асбе́ст** (-ту), **аміа́нт** (-ту), **гірський льон**.

Ленива́ться, см. **Лени́ться**.

Лени́вец – 1) см. **Лентя́й**; 2) зоол. **Bradypus L.** – лі́нівець (-вця́).

Лени́вица, см. **Лентя́йка**.

Лени́вище, см. **Лентя́ище**.

Лени́во, нарч. – лі́ніво, леда́че; (*медленно*) **пово́лі**, *ум. пово́леньки и пово́леньці*. [За́ча́в з не́ю де́що говори́ти, але́ лі́ніво, – жа́ра допі́кала (Франко). *Верхові́ттям тонкі́ї топо́лі кива́ють сти́ха, шепотя́ть пово́лі (Л. Укр.).*] *Делать -во что* – **роби́ти лі́ніво (пово́лі) що**, **роби́ти мов не свої́ми рука́ми**.

Лени́вость и **Лени́вство** – лі́ніві́сть (-вості), лі́нівство, леда́чість (-чості), **леда́рство**, **леда́цтво**.

Лени́вчик – лі́н(т)юшо́к (-шка́), лі́ніве́нький, леда́че́нький (-кого́).

Лени́вый – лі́нівий, ледач[щ]ий, (*с ленцой*) **ля[е]га́вий**, **баглаюва́тий**. [Бі́ли його́, бо був розпе́шений, упе́ртий, лі́нівий (Франко). Не здиву́йте з лі́нівого ві́рша (Л. Укр.). *Леда́ча шка́па скрі́зь при́пинки ма́с (Номис).*] *Очень, весьма -вый* – **ду́же**, **вельми лі́нівий**, **лі́ню́щий**, **ледачу́щий**, **прелі́нівий**, **преледа́чий**. *Делаться -вым* – **лі́ніві́ти**, **леда́цтіти**. **-вые вареники** – **варе́ні си́рники** (-ків). **-вые щи** – **ю́шка** (**борщ**) з сві́жою капу́стою. **-вый шаг** – **лі́ніва хода́**, **лі́нівий хід** (*р. ходу́*).

Лени́нец – ле́нінець (-нця́).

Лени́низм – ле́ніні́зм (-му́).

Лени́нист – ле́ніні́ст (-та́).

Лени́нка – ле́нінка.

Лєнінський – лєнінський. **-кий уголок** – лєнінський куток (-тка).

Лєніться, лєніваться – лїнуватися (*диал.* лїнітися), лєдачітися, (*лєнтяйничать*) лїньки справляти, лєдарювати, баглаювати; *срвн.* **Лєнтяйничать**. [Дїло робити лїнуєшся, а на гўльбище поперєд усїх бїжіш (Богодух.)].

Лєнища – сильні лїнощі (-щїв *и* -щєй), лїньки (-ків), (*фамил.*) баглаї (-лаїв). **-ща** *одолела кого* – сильні лїньки когó взяли, лїнощі (баглаї) напали, обсіли когó.

Лєннабор – лєннабїр, лєнінський набїр (-бóру).

Лєнник – лєнник (-ка), васал (-ла), (*стар.*) голдївник (-ка).

Лєнник, *бот.* **Linaria vulgaris Mill.** – льонок (-нку) (звичайний); *см.* **Лєнянка**.

I. Лєнный – лєнний, лєновий, фєодальний. **-ная система** – лєнна (лєнова, фєодальна) систєма. **-ное имєньє** – лєнний маєток (-тку), лєнне (лєнове) добро; *срвн.* **Лєн 1. -ное владєннє чєм** – лєнне володїння чим; *срвн.* **Лєн 2.**

II. Лєнный, *см.* **Лєнівый**.

Лєновато, *нрч.* – лїнівєнько, лєдачєнько.

Лєноватость – лїн(к)уватїсть (-тости).

Лєноватый – лїн(к)уватий, лїнівєнький, лєдачєнький, полїнкуватий, лїнтикуватий. [Хлòпец лїнкуватий був, млявий (Г. Барв.). Лїнівєнька на́ша Софїйка до вчиття (Київщ.)].

Лєнок – льонок (-нку).

Лєнолистник, *бот.* **Thesium L.** – льонолієсник (-ка).

Лєностный – лїнівський, лїнощний.

Лєность – лїнівство, лїнощі (-щїв *и* -щєй), лїнуваннє, лєдарство, лєдацтво, (*бєздєльє*) нєрòбство; *срвн.* **Лєнь**. [Прогнала жїнка його за лїнівство (Г. Барв.). Щє бїльш було у вас баглаїв і лєдарства і недбалства (Грінч.). Шляхєтське недбалство й нєрòбство (Франко)].

Лєнóчек – льоночок (-чку), льонїчєнько.

Лєнта – 1) (*принадлєжн. туалєта*) стрїчка, (*широкая*) бїнда, (*преимуц. завязка у ворота*) стьòжка (*и* стязка), (*полон.*) стьонжка, стьò(н)жина, *а спецїальнєє: (косоплєтка)* кїєсник (-ка, *мн.* кїєсники), пїдкїєсник, уплїт (-льòту), уплїтка, вїплїтка, вїплїток (-тка), *соб.* вїплїт (-льòту), (*повязываемая на голову*) (с)кїндяк (-ка), скїндячка, (*позументная, парчєвая*) гальонка, огальон (-ну), (*бархатка*) оксамїтка. [Трїпотять на вїтрі стрїчки в дївчат (Коцюб.). На щòглах маяли кольорїєстї бїнди (Загїр.). Всї коси вона обтїкала квїтками з вузєньких стьòжòк (Н.-Лєв.). Дївчинка з заплєтєною в кòсах, замїєть кїєснїків, мотузòчкою з валу (Мїрний). Твої коси розплїтав, – де твої вїплїтки подївав? (Весїльна пїєснє). Пов'язу на голову червòну скїндячку (Квїтка)]. **Ордєнская -та** – ордєнська стрїчка, (*широкая*) бїнда. [Знїмає з його (графа Лєйчєстера) блакїтну бїнду і надїває її на Бòльєвра (Л. Укр.)]. **Бьтє в -те** – буть при бїндї (при стрїчці). **Обшїть -той** – облямувати стрїчкою (бїндою) щò; 2) *техн.* – стрїчка, стьòжка, (*широкая*) бїнда; (*ремень в транспорте*) пас (-са). **-та пишущєй машинь** – стрїчка в самопїєсці. **-та бєскòнєчная** – бєзкрайбїнда, (*в транспорте*) пас бòзконєчний, бєзкрайпас (-са). **-та (из)мєрїтєльная, землємєрная** – стьòжка вимїрна, землємїрний (землємїрський, мєжовий) шнур (-ра). **-та изоляцїонная, телєграфная** – стьòжка изоляцїйна, телєграфна; 3) (*полоса*) смуга, стязга, тасьма, (*образно*) стрїчка, бїнда. **Тєчь -той** (*о рєкє*), **тянутьєся -той** (*о лєсє, дорòгє и т. п.*) – тєкти стрїчкою (бїндою, стязгòю), тязгїєся тасьмою (смугòю, стязгòю). [Зелєною тасьмою вниз тязгє поперєк пїль нєвєлїчкий ярòк (Франко)].

Лєнтєц, *зоол.* **Cestos** – стьòжкївєць (-кївця).

Лєнтїєстый – 1) (*обильный лєнтами*) стрїчкастий, бїндїєстий, з багать(ò)мá стрїчка́ми, бїнда́ми; 2) смугастий, смужкатий; *см.* **Полосатый**.

Лєнто, *муз.* – лєнто, повільно.

Лєнтовидный – стрїчкуватий, стрїчкòватий, бїндуватий, стьò[я]жкуватий; смугуватий, стязгуватий.

Лентовщик, -щица, см. **Ленточник, -ница 1.**

Лентовый, см. **Ленточный.**

Лентообмоточный – стьожкообмотний.

Лентообразный, см. **Лентовидный.**

Ленточка – стрічечка, биндочка, стьо[я]жечка (полон.) стьонжечка; кісничок (-чка), підкісничок (-чка), скиндячок (-чка); (полоска) тасьмочка, стяжка, смужка; *срвн.* **Лента. -ка откосная** (в цоколе), *архит.* – скісок (-ска).

Ленточник – стрічка́р, бинда́р, стьо[я]жжа́р (-ря).

Ленточница – 1) стрічка́рка, бинда́рка, стьо[я]жжа́рка, -ка́рница; 2) *зоол.* **Cacotala** – стягі́вка.

Ленточность – стрічкува́тість, биндува́тість, стьо[я]жжува́тість; смужка́тість (-гости).

Ленточный – 1) стрічко́вий, биндо́вий, (*редко* биндочко́вий), стьожко́вий. [Биндочко́вий кісник (Основа). Черви перебувають дві стадії розвитку – стьожкову й пухирчату (Троян.)]. -**ная фабрика** – стрічкова́ (биндова́, стьо[я]жкова́) фабрика, стрічка́рня; 2) (*техн.*) стьо[я]жжко́вий, (*о широкой ленте*) биндо́вий; (*о транспортн. лентах*) пасо́вий. -**ный канат (плоский)** – плеска́та кодо́ла; 3) смуго́вий, стяго́вий *и см.* **Лентовидный. -ные черви**, *зоол.* **Cestodes** – стьожкі́вці (-ців).

Лентчатый – 1) см. **Лентовидный**; 2) см. **Лентистый.**

Лентяй – лін(т)ю́х (-ха), лін(т)ю́га, леда́р (-ря), леда́й (-дая), леда́що (*ср. р.*), ув. леда́ка, ум. леда́йко, *соб.* леда́ч (-чи), леда́р (-ри), леда́рство, леде́нь (-ни), (*вульг.*) ліногу́з (-за); (*баклушник*) байди́ч, (*пров.*) байдала́; (*бездельник*) неро́б (-ба), неро́ба (*общ. р.*); (*лежебока*) леже́нь (-жня). [Ота́к дрижи́ть ліно́х-школя́р, не вивчивши уро́ка (Крим.). Ну й лінто́га, – усе-б лежав! (Харківщ.). Я й у житті́ буду́ трутнем суспі́льности, – я ліно́га (Крим.). В його́ усі́ люди́ то нечесні́, то шкодли́ві, то леда́рі (Н.-Лев.). Що́ за леда́що мій Охри́м! (Квітка). Ска́зано, – леда́й: і до́сі скоти́ні не пода́вано (Полтавщ.). Леда́ч, а не ді́ти (Липовеч.). Давно́ я потопта́в-би сю́ леда́р (Куліш). У горо́ді позбирала́ся сама́ леде́нь, – робі́ть не робі́ть, а хлі́ба дава́й (Чигиринщ.).] **Празднують святого -тяя** – справля́ти лежню́.

Лентяйка – лін(т)ю́ха, лін(т)ю́га, леда́рка, леда́що (-ща: *ср. р.*), леда́щиця; (*бездельница*) неро́ба, неро́бітниця. [Люди́ гово́рять, що́ я леда́щиця, не хочу́ робі́ти (Хведор.). І ти при́йшла обі́дати, моя́ неро́бо? (Звин.)].

Лентяйничание – лінува́ння, лі́ньки (-ків), леда́рюва́ння; (*баклушничанье*) баглаю́ва́ння, байдику́ва́ння.

Лентяйничать – лінува́тися, лі́ньки справля́ти, леда́рюва́ти; (*баклушничать*) баглаю́ва́ти, байдику́ва́ти, байди́ (байди́ки) бі́ти, багла́ї бі́ти, лежні́ та сидні́ справля́ти, поході́ньки та посиді́ньки справля́ти; *срвн.* **Бездельничать и Лени́ться.** [Ді́вчата́ ліну́ються (Крим.). Ві́н чув, як леда́рює Рома́н (Грінч.). Ті́льки лежні́ справля́єш та сидні́, тим у нас ті́льки й єсть са́мі зли́дні (Грінч.)].

Лентяйство – леда́рство, ліні́вство, неро́бство; *срвн.* **Лентяйничание.**

Лентяить, см. **Лентяйничать.**

Лентяище – лежух (-ха), леда́цю́га, леда́ча́га, леда́чи́на, леда́ри́сько, ліногу́з, [Леда́цю́га, леда́цю́га, леда́чого́ й ба́тька (Марк.). Здо́ровий, як ві́л, а та́кий леда́ча́га, нічо́го не хо́че робі́ти (Черні́гівщ.)].

Ленца – лі́ньки (-ків), ліно́щі (-щів *и* -шей), (*пров.*) ліно́к (-нка); см. **Лень. Лошадь с -цой** – леда́ченький (лі́ниве́нький, лін(к)ува́тий) кінь.

Ленч – ленч (-чу).

Ленчик (*в седле*) – ле́нчик (-ка), лучо́к (-чка).

Лень – 1) *сц.* – ліно́щі (-щів *и* -шей), лі́ньки (-ків), (*реже*) лі́нь (-ни); *срвн.* **Леность.** [Че́рез ліно́щі́ й ха́зяйство́ занепа́ло (Ки́ївщ.). За лі́ньками́ нічо́го не зроби́в (Харківщ.). Твоя́ лі́нь на сі́м год попе́ред те́бе наро́дилася (Богоду́хівщ.)]. **Умственная лень** – розумо́ві ліно́щі, ліно́щі́ думки. **Лень одоле́вает, берёт ко́го** – ліно́щі (лі́ньки) обса́дають (беру́ть) ко́го,

- нападають когось. **Лень** *напала на кого, одолела кого* – лінощі (ліньки, баглаї) напали когось, обсіли когось, баглаї вкинулися комусь. [Якісь лінощі її обсіли (Єфр.). Баглаї напали (Номис)]; 2) *нрч.* – ліньки. *Мне лень* – мені ліньки, мені неохота, не бере охота мене. *Ему лень работать, писать и т. п.* – йому ліньки (неохота, нехить) працювати, писати *и т. п.* [Ліньки тобі встати! (Богодухівщ.)]. *Кому не лень* – кому не ліньки, хто не лінується, кому охота.
- Леопард**, *зоол.* – леопард (-да). [Леопард із льоху вискочив на сцену (Шевч.)]. *Самка -да* – леопардиця. [Жадна, як леопардиця до сарни (Куліш)].
- Леопардовый** – леопардовий. [Накинув на лати леопардову шкуру (Куліш)].
- Лепельник**, *бот.* ***Lappa major Gaertn*** – лопух (-ха) (великий), лопушник (-ка), реп'яхі (-хів).
- Лепень** – плюта, ляпавиця. [Надворі така плюта (Поділля). Ляпавиця – великий дощ або сніг, що аж ляпає (Житомирщ.)].
- Лепест**, *см.* **Лепесток 1 и 2.**
- Лепестень** – пелюстень (-тня); *срвн.* **Лепесток 2.**
- Лепестина** – 1) клаптина, шматина; 2) пелюстина. *См.* **Лепесток 1 и 2.**
- Лепестить, -ся** – шматувати, -ся, ділити, -ся, різати, -ся на клапти, на шматкі.
- Лепестковый, Лепестовый** – 1) клаптовий, шматковий; 2) пелюстковий, лепістковий. *Срвн.* **Лепесток 1 и 2. -ковий мох, см.** **Лепесточник.**
- Лепесток, Лепесточек** – 1) (*лоскут*) клапоть, (-птя), клаптик (-ка), шмат (-ту), шматок (-тка), шматочок (-чка); 2) пелюстка (*мн.* пелюстки), пелюсточка, лепістка, лепісточка, платочок (-чка). [Цвіт поблід, посохли пелюстки (Грінч.). Лепісточка з рожі (Крим.). Червоні платочки дікого маку облетіли їй на спідницю (Коцюб.)]. **-тки жаберные, зоол.** – зяброві листочки (-ків).
- Лепесточник и -точница**, *бот.* ***Marchantia polymorpha L.*** – маршанція (різновіда), латень (-тня), димниця.
- Лепестчатый** – пелюстатий, пелюсткуватий.
- Лепет** – 1) (*действие*) *см.* **Лепетание 1 и 2**; 2) лепет (-ту), белькіт (-коту).
- Лепетание** – 1) лепетання, белькотання, жебоніння, лепет[і]ння. [Це вже просто дитячим белькотанням одгонить (Єфр.)]; 2) лепет[і]ння, лопот[і]ння, лепот[і]ння, белькот[і]ння. [«Чому це? звідки це? нащо це?» – ото всеньке ваше лепетання (Крим.)]. *Срвн.* **Лепетать 1 и 2.**
- Лепетать, лепётывать, лепетнуть** – 1) (*о ребёнке*) лепетати, (*реже* лепотати), лепетнути, белькотати (-кочу, -чеш), белькотнути, жебоніти; (*о листьях*) лопотати (-почу, -чеш) *и* лопотіти (-почу, -потіш), лопотнути. [Дитинка в колісці лепече (Харківщ.). Дитина белькоче: «мамо!» (Квітка). Будемо жебоніти, як маленькі діти (Чуб. V). Листя на осіці завше лопоче (Брацлавщ.)]; 2) (*говорит непонятно, болтает вздор, лопотать*) лепетати (-печу, -чеш) *и* лепетіти (-печу, -петіш) лепетнути, лопот[і]ти, лопотнути лепот[і]ти, белькотати *и* белькотіти (-кочу, -котиш), белькотнути. [Не тямить голова, що язик лепече (Номис). Ти чого лепетіш, як дзвоник? (Черкащ.). Гожа двохлітня дівчинка вже добре лопотіла по-німецькому (М. Лев.). Пейсах белькотав щось невиразне (М. Левиц.). Іволги з лип щось белькотали на весь садок (Мирний). «Його голос!» – белькотіла Зінька (Стор.)]. **-тсья** – лепетатися, лопотатися, белькотатися.
- Лепетливый** – лепетливий, белькотливий. [Лепетливий струмок (Богодухівщ.). Белькотлива дитина (Київщ.)].
- Лепетнуть, см.** **Лепетать.**
- Лепетун, -тунья, -туша** – лепетун (-на), лепетень (-тня), лепетуха, лопотун (-на), -туха, белькотун (-на), -туха, *ум.* лепетунчик, лепетушка.
- Лепётывать, см.** **Лепетать.**
- Лепёха** – 1) корж (-жа), (*круглой формы*) балабух (-ха), балабуха; 2) товстуха, товстуля; *см.* **Толстуха.**

Лепёшечка – 1) коржичок (-чка); балабушечка; перепічечка; медяничок, медівничок (-чка) *и т. п.* *Испечь кому -ку во всю щеку* – дати ляща, ляпаса кому; 2) (лекарств.) пастилечка.

Срвн. **Лепёшка 1 и 2.**

Лепёшечник – 1) (любитель лепёшек) охочий до коржиків, до балабушків, до балабушок *и т. п.*; *срвн.* **Лепёшка 1**; 2) бот., см. **Кактус.**

Лепёшечный – 1) коржиковий, балабушковий; 2) (лекарств.) пастильковий.

Лепёшить – коржити що, обертати на корж, на коржик що.

Лепёшка – 1) коржик (-ка); (круглой формы) балабушок (-шка), балабушка; (совершенно постная) жилиник (-ка), жилавок (-вка); (из дрожжевого теста) перепеча, перепічка, перепечайка, підпалок (-лка); (на меду) медяник, медівник (-ка); (гороховая) горохв'яник, горохляник (-ка); (из творогу с мукой) мнишка. [Треба зробити медовий коржик та й прикладати до рани (Ніжен.). З останнього борошна спекла дві перепічки (Грінч.); 2) техн. – коржик; (металлич.) плівочка. *Дубильные -ки* – чинбарні (чинбові, гарбові) коржики. *Цементная -ка* – цементовий коржик; 2) (лекарственная) пастилька, (пров.) ліпашка. [Ви кашель маєте. А чи не стане вам настилька ся в пригоді? (Самійл.)]. *Мятная -ка* – м'ятна пастилька, м'ятівник (-ка).

Лепёшковатый – 1) коржикуватий, (круглой формы) балабушкуватий; 2) пастилькуватий.

Лепёшковый, см. **Лепёшечный 1 и 2.**

Лепешкообразный, см. **Лепёшковатый 1 и 2.**

Лепёшник – 1) см. **Лепёшечник 1**; 2) бот. – а) *Acorus calamus L.* – лепеха, татарське зілля, айр (-ру); б) *Iris Pseudacorus L.* – (болотяні) півники (-ків), косіці (-сіць).

Лепёшный, см. **Лепёшечный 1 и 2.**

Лепёщатый – коржуватий, коржістий.

Лепильщик, -щица, см. **Лепщик, -щица.**

Лепитель -ница – ліпільник, -ниця, ліпій (-пія), -пійка, ліпнік (-ка), -ніця, ліпляр (-ра), -плярка, ліпар (-ря), -парка.

Лепить, лепливать – 1) (вылепляют) ліпити (-плю, -пиш), виліплювати що. [Не святі горшки ліплять (Номис)]. *Ласточка -пит гнездо* – ластівка ліпить гніздо. *Он -пит статую из глины* – він ліпить (виліплює) статую з глини; 2) (слепливать) ліпити, зліплювати, (только из теста: преимущ. о пирогах: загивать) бгати, (диал.) туліти що. [Баба вареники ліпить (Н.-Лев.). Бгати пироги (Г. Барв.). Туліла пироги (Борзенц.); 3) (прилепляют) ліпити, приліплювати; (налепляют) наліплювати; 4) (влепляют) ліпити, вліплювати. *Стрелки так и -пят в щит* – стрільці так і садять (ліплять, гатять) у щит; 5) (о снеге) ліпити, ліпачити. [Сніг так і ліпачить (Брацлавц.)].

Лепиться – 1) (страд. з.) ліпитися, виліплюватися; зліплюватися, бгатися, тулітися; приліплюватися; наліплюватися; вліплюватися. [Мокрий сніг добре ліпиться (Брацлавц.)]; 2) (едва держатся на чём-либо) тулітися до чого. *Лачуга -тся на скале* – хатина (халупа) туліться на скелі; 3) (едва тащиться) волоктися, плестися, тягтися, плентатися. **-тся, как рак** – волочиться (тягнеться), як рак.

Лепка – ліпіння, ліплення; *срвн.* **Лепление.**

Лепкий – ліпкий. [Ліпкий сніг (Брацлавц.)].

Лепковатый – ліпкуватий.

Лепкость – ліпкість (-кости).

Лепление – ліпіння, ліплення; (вылепливание) виліплювання; (слепление) зліплювання, (пирогов, караваев) бгання, (вареников, пирогов) ліпіння, (диал.) туління; (прилепливание) приліплювання.

Лепливать, см. **Лепить.**

Лепной – ліпний, виліпний, ліплений, вліплений; (налепной) наліпний. **-ное искусство** – ліплярське, ліпниче, ліпне мистецтво, мистецтво ліпіння. **-ное изображение** – ліпне, виліпне

(ліплене, віліплене) зображення. **-ної мастер**, см. **Лепщик**. **-ной потолок** – ліпна (ліплена) стеля. **-ное украшение** – ліпна (наліпна) оздоба.

Лепота – ліпота, краса. [Далеко їй було до стародавньої ліпоти (Куліш)].

Лепра, мед. – лепра, проказа.

Лепрозный – лепрозний.

Лепрозорий – лепрозорій (-рія).

Лепта – лепта. [Ти, знаю, лепту розділів свою єдину (Шевч.)]. **-та вдовы** – удовіча (удовина) лепта. *Приложитъ свою -ту к чему* – докинути (додати) свою лепту (пайку) до чого. [Свою пайку до літературного надбання докинули (Єфр.)].

Лепщик, -щица – ліпник (-ка), -ниця, ліпільник, -ниця; (*ваятель, -ница*) скульптор, -торка, ліпляр (-ра), ліплярка.

Лес – 1) (*ростущий*) ліс (-су, ім. мн. лісі). [Кругом яру зеленіє старий ліс (Н.-Лев.)]. **Лес на корню** – ліс на пні. *Вековечный, извечный, девственный, первобытный лес* – відвічний, незайманий ліс, праліс (-су), дівіча пуща. [Острів на Дніпрі, вкритий одвічним лісом (Стор.). Тайга – праліс сибірський (Калит.)]. *Выборочный лес* – вибірний ліс. *Вырубленный лес* – зрубаний ліс, зруб (-бу). *Высокоствольный лес* – високостовбурний, високостовбурістий ліс, високолісся (-сся). *Горелый лес* – горілий, вигорений, вигорілий ліс, вигор (-ра) (Сл. Ум.), (*гал.*) згар (-ри, ж. р.). [Кози пасуть у згарах – вигорілих лісах (Шух. I)]. *Государственный, казённый лес* – державний, скарбовий (казенний) ліс. *Густой лес* – густий ліс, густвина, товща. [Товща самарська (Сл. Гр.)]. *Дремучий лес* – дрімучий (темний) ліс, пуща, (*дебри*) нєтрі и нєтри (-рів), нєтра (-тер). [У такі убрався нєтрі, у таку зблукався пушу, де й нога людська не ходить (Грінч.)]. *Жердновой, жердяной лес* – воринний, жердяний ліс, ліс на вориння, на вір'я. *Заказно[ы]й, заповедно[ы]й лес, божьи -са*, см. *Заповедной*. *Защитный лес* – захисний ліс. *Камышевый лес*, см. **Камышник I**. *Красный, хвойный лес* – шпильковий, глищевий (хвойний, хвойовий, чатинний, боровий) ліс, бір (р. бору). *Крупный, матерой лес* – товстоліс (-су). *Лиственный, чёрный лес* – листяний ліс, чорний ліс (Київщ.). *Мелкий лес* – дрібноліс (-су), дрібний (малий, невеличкий) ліс, (*кустарник*) чагар (-ря) и чагарі (-рів), чагарник (-ка), кущі (-щів). *Мешанный лес* – мішаний ліс. *Молодой лес* – молодий ліс, молодня[и]к (-ка). *Небольшой лес* – невели(ч)кий ліс, лісок (-ска), (*роща*) гай (р. гаю), (*зап.*) гаїна, (*на низине или над рекой*) луг (-гу), лужина; *срвн.* **Лесок и Роща**. *Непроходимый лес* – неперехідний ліс, (*неисходимый*) несходимий ліс (Звин.); см. *Дремучий лес*. *Низкоствольный лес* – низькостовбурний ліс, низьколісся (-сся). *Общественный лес* – громадський ліс. *Редкий, жидкий лес* – рідкий ліс, рідколісся (-сся). *Сухоподстойный, сухостойный лес* – сухостій (-тою), сухоліс (-су), сушник (-ка). *Хворостяный лес* – хворостяний ліс. *Берёзовый, дубовый лес* – березовий, дубовий ліс. *Пихтовый лес* – смерековий ліс. *Сосновый лес* – сосновий ліс; (*бор*) бір (р. бору). *Здесь много -сов* – тут багато лісів, тут лісно (Полтавщ.). *Итти через лес или -сом* – іти лісом. *Прочищать, прочистить, прорубать, прорубить лес* – прочищати, прочистити, прорубувати, прорубати, протереблювати, протеребити ліс. *Ходит, как в -су* – ходить як у лісі. *Наука в лес не ходит* – наука не в ліс веде, а з лісу. *Чем дальше в лес, тем больше дров* – що далі в ліс, то краще на дрова. *Кто в лес, кто по дрова* – одно (хто) до лісу[a], а друге (хто) до бісу[a]; хто в луг, а хто в плуг; хто в горох, хто в сочавицю (Борзенщ.); хто (котрий) сторч, хто (котрий) в борщ (Приказки). *Из-за деревьев -са не видно* – за деревами лісу не видно. *Волка бояться, в лес не ходит* – вовків боятися, в ліс не ходити. *Сколько волка ни корми, он всё в лес глядит* – годуй вовка, а він у ліс дивиться; вовча натура в ліс (до лісу) тягне; вовк, то вовче й думає (Приказки). **Лес по топорищу** (по дереву) *не плачет* – хіба в лісі лісу мало? *На сухой лес будь помянуто* – сухій деревині все нівроку; на сухий ліс нівроку! **Лес мачт** – ліс (безліч) щогол; 2) (*в срубe*) дерево, *соб.* деревня (-ні). **Бочарный, клёпочный лес** – бондарське, клепкове дерево. **Брусный, брусовой лес** – брусоване дерево.

Буреломный лес – вітролом (-лому), лім (*р.* лому). *Валежный лес*; *см. Валéжник. Деловой лес* – а) (на корню) виробний ліс; б) (в срубe) виробне дерево. *Дровяной лес* – а) (на корню) дров'яний ліс; і б) (в срубe) дерево на дрoва. *Корабельный, мачтовый лес* – а) (на корню) корабельний, щогловий ліс; б) (в срубe) корабельне, щоглове дерево. *Окантованный, острокантный лес* – покантоване, гострокантоване дерево. *Пильный, пиловочный лес* – а) (кругляк для распилки) дерево на пиляння; б) (пиленый материал) пиляне (порізане) дерево. *Поделочный лес* – виробне (виробкове) дерево, надібок (-бку). *Прозванный лес* – бракове или з(а)браковане щоглове дерево. *Сплавной, гоночный лес* – сплавне дерево, сплавний ліс. *Строевой лес* – будівне (будівельне) дерево, деревня, *ум.* деревенька. [По самарських лугах і узбережжях була незчисленна сила будівного дерева (Куліш). Біля стіни лежала деревня на хату (Грінч.)]. *Столярный лес* – столярське дерево. *Угловой, кантованный лес* – кантоване дерево. *Фанерочный лес* – а) (на корню) фортірний ліс; б) (в срубe) фортірне дерево.

I. Леса́ – 1) лісі; *см. Лес I*; 2) (при строительных работах) риштування (-ння), і (реже) лаштунки (-ків). [Уже хату добудували, розбирають риштування (Звин.)]. *Устанавливать, установить, воздвигать, строить, построить -са вокруг чего, обстраивать, обстроить -ми что* – риштувати, обриштувати, пориштувати що, ставити, поставити риштування коло чо́го. *Постройка -сов вокруг чего* – риштування, *оконч.* обриштування чо́го.

Переустанавливать, переустроить -са – перериштовувати, перериштувати, (во *мн. местах*) поперериштовувати що. *Разбирать, разобрать -са вокруг чего* – розриштовувати, розриштувати що, розбирати, розібрати риштування коло чо́го.

II. Леса́ (*рыболовная*) – волосінь (-сіни), волосень (-сєни), волосєня (-сєні), волосі[є]ння, (-ння), волосня (-ні). [Коли риба клювала, волосінь билася на пальці, як живчик (Коцюб.)].

Лесбийский, см. Лезбийский.

Лесенка – 1) (*приставная*) драбінка, драбіночка; 2) (*неподвижная*) східці (-ців), східчики, ступанка, ступаночка. [Влазять у льох, аж на східцях стоїть злодій (Звин.)].

Лесенник – драбінник (-ка).

Лесенный, см. Лестничный 1 и 2.

Лесина – 1) (*ствол дерева*) стовбур (-ра), стовбурина; 2) (*бревно*) деревина, колода, бервенó, *соб.* деревня (-ні), бервення (-ння).

Лесинка – деревинка, жердинка, воринка; (*хворостина*) лозина, лозінка.

Лесинник – стовбурняк (-ка).

Лесинный – 1) стовбуровий; 2) колодовий. *Срвн. Лесина 1 и 2.*

Лесиночка – деревиночка, жердиночка, вориночка; лозиночка.

Лесистость – лісїстїсть, лісуватїсть (-тости).

Лесистый – лісїстий, лісуватий, лісний. [Кавказ, лісїсті гóри (Крим). Там лісні місця (М. Грінч.)].

Лесішко – лісєць (-сця), мізєрний (поганєнький) лісóк (-ска́).

Лесіще – лісїще, лісїсько. [Ви лісі-лісїща, ви борі-борїща (Чуб. I)].

Лёск – ляск (-ку).

Лёска – волосіннячко, *см. II. Леса́.*

Лёска́ть, лёснуть – 1) (*хлопать, щёлкать*) ляскати, ляснути, (*бичом ещё*) хвіськати, хвіснути, хля[бó]стати, хля[бó]снути. [Щука ляснула хвостом по воді (Основа). Батїг ляскав (Номис). Антосьо хльостав різкою по городі (Свидн.)]; 2) (*зубами*) кла(н)цати, клацнути. [Зубами клацав мов-би пес (Котл.)]; 3) (*жрать*) трїскати, лопати, лупити, жєрти (жеру́, -реш); 4) (*чавкать*) плямкати, плямкнути, цямкати, цямкнути, жвакати, жвакнути, чвакати, чвакнути.

Лёскот – ляскіт (-коту).

Лесник – 1) (*лесной сторож*) ліснійк, лісовік (-ка), гайовий (-во́го), (*зан.*) побережнік (-ка́), карбівничий (-чо́го). [Пан приділів батька за лісника і перегнав нас з села у пушу (М.

Вовч.). Скіпається до лісовика: нащо ти мою корову заняв? (Новомоск.). За гайового поставила мене громада: гаю доглядаю (Богодухівщ.). По лісі побережник ходить (Липовеч.). Вийшов з хати карбівничий, щоб ліс оглядіти (Шевч.). *Служить -ком* – лісникувати, карбівничити; 2) *см. Лесопромішленник*; 3) *см. Лесовік 1*.

Лесничество – лісництво.

Лесничий – лісничий (-чого). *Старший -чий* – старший лісничий, (*зап.*) надлісничий.

Лесничиха – лісничиха.

I. Лесной – 1) лісовий, (*реже*) лісний; гайовий; *см. Лес 1*. [Я люди́на лісова: роділася, зрєсла і жила я досі в країні лісовій (Кониськ.). Лісова Пісня (Л. Укр.). Гайова царівна (Грінч.)]. **-ной бог** – лісовий бог (-га), полісун (-на), (*класич.*) сільван (-на); *см. Леший. -ная ботаника* – лісботаніка. **-ное ведомство** – лісне урядництво. **-ной институт** – лісний інститут (-та). **-ное дерево** – лісове дерево, лісовина. **-ной материал** – лісове дерево. **-ная поляна** – лісова поляна, лісова галява; *см. Поляна*. [На галяву вискакує з гущини сарна (Коцюб.)]. **-ное пространство** – лісовина; (*боровое*) боровина. **-ная сторона** – лісова сторона (країна). **-ная стража** – лісова сторожа. **-ное дело, хозяйство** – лісництво, лісове господарство. **-ной барин, -ная кукла (шутл.)** – лісовий дядько; *см. Медведь. -ной дядя, см. Леший. -ной горох, бот. Vicia silvatica L.* – лісова віка, лісовий горошок (-шку и -шка). **-ной орех** – а) (*орешник*), *см. Лещина*; б) (*плод*) лісовий горіх (-ха). **-ная фисташка, бот. Staphylaea pinnata L.** – клокічка. **-ной хвощ, бот. Equisetum silvaticum L.** – хвощ (-ща) лісовий; 2) деревний, лісний. **-ная пристань** – лісна пристань (-ни). **-ной склад** – лісний склад (-ду), лісна (-ної). [У нас на лісній уже нема́ добрих дубків, попродали (Звин.)]; 3) *см. Леший*; 4) *см. Лесничий*.

II. Лесной – волосі[е]нний, волосняний. **-ной волос, см. II. Леса́.**

Леснуть, см. Лескать.

Лесобой, см. Лесолом.

Лесобойный – лісоломний. **-ный ветер** – лісоломний вітер (-тру и -тра).

Лесоботаника, -нический – лісботаніка, -нічний.

Лесовал, см. Лесолом.

Лесование – лісування, пробування в лісі, полювання в [по] лісах.

Лесоватость – лісуватість, лісистість (-тости).

Лесоватый – лісуватий, лісистий, лісний.

Лесовать – лісувати, пробувати, жити в лісі, полювати в [по] лісах.

Лесоведение – лісознавство.

Лесоведческий – лісознавчий, лісознавський.

Лесовик – 1) (*житель лесов*) лісовик, лісник (-ка). [Мо́же він поїхав до козаків-лісовиків (Н.-Лев.)]; 2) *см. Леший*.

Лесовичка – лісовичка, лісничка. [Я лісничка. Цілий вік в лісі прожила (Липовеч.)].

Лесовка (лесная яблоня) – лісова яблуня, лісниця.

Лесовладелец, -лица – лісовласник, -ниця, власник, -ниця лісу.

Лесовладельческий – лісовласницький.

Лесовладение – 1) (*действие*) лісоволодіння, володіння лісом; 2) (*собственность*) лісовласність (-ности).

Лесовод, Лесоводец, -водка – лісівник (-ка), -ниця.

Лесоводный, Лесоводственный – лісівницький.

Лесоводство – лісівництво.

Лесовозобновление – ліспоновлення, лісовідновлення, по[від]новлювання, *оконч.* по[від]новлення лісу.

Лесовозращение – лісовирощування, лісовирощання, лісовикохування.

Лесовой – 1) лісовий; (*о леске*) гайовий; (*о лесе на низине*) (луговий); 2) *см. Леший*.

Лесовщійк, см. **Леснік 1**.

Лесогубитель, см. **Лесоистребитель**.

Лесозаготовительный, -товочный – деревозаготівчий.

Лесозаготівка – деревозаготівля, заготівля дере́ва, деревозаготівлення.

Лесоизобильный – лісний, багатий (довільний) на лісі, з багать(о)ма лісами.

Лесоистребитель – винищувальник лісу.

Лесоистребление – нищення, винищування, плюндрування, *оконч.* знищення, винищення, сплюндрування лісу. *Хищническое -ние* – хижацьке нищення (плюндрування) лісу.

Лесок – лісок (-ска́); (*рощица*) гайок (-йка́); (*на низине или над рекой*) лужок (-жка́), лужинка; (*в овраге*) байрак (-ка). [А той собі до ліска скільки сили дус (Рудан.). Гайок зелененький (Шевч.)]. *Берёзовый и т. п. -сок* – березовий лісок, березинка, березни[я]к (-ка), березни[я]чок (-чка́) *и т. п.*

Лесокооперативный – лісокооперативний.

Лесокооперация – лісокооперація.

Лесокрад – лісокрад (-да).

Лесолом – лісолот (-му), лісолотний вітер (-тру *и* -тра).

Лесолюбка, бот. *Nemophila insignis Dougl.* – немофіля, лісолюбка.

Лесомір – лісомір (-ра).

Лесомыга – лісовий бродяга; см. **Бродяга**.

Лесонасаждение – 1) (*действие*) лісонаса́джування, лісоса́діння, лісоса́дження, наса́джування, *оконч.* наса́дження лісу; 2) лісоста́н (-ну), лісова́ поса́дка. *Защитное -ние* – захисний лісостан.

Лесобдѣлочный – деревообробний. **-ный завод** – деревообробня.

Лесобильный, см. **Лесоизобильный**.

Лесоописание – опис (-су) лісу; (по)цінува́ння лісу.

Лесоотвод – 1) (*действие*) призначання (приділя́ння), *оконч.* призначення (приді́лення) лісової ділянки (діля́нки) на зруб; 2) см. **Лесосѣк**.

Лесоохранение – лісоохоро́на, охоро́на лісів.

Лесоохранительный – лісоохоронний.

Лесопилка – 1) см. **Лесопильня**; 2) (*машина*) дереворі́зня, дереворі́зна ма́шина.

Лесопильный – дереворі́зний, лісорі́зний. **-ная машина**, см. **Лесопилка 2. -ный завод**, см.

Лесопильня. -ная мельница – тартак (-ка́ *и* -ку́). **-ный мастер** – трач, драч (-ча́). **-ная яма** – трацька яма.

Лесопильня – пильня, тартак (-ка́ *и* -ку́), (ум. тартачо́к (-чка́)), тра́чка, дра́чка, траче́вня. [Пильня, що дере́во на ній пиляють (Сл. Гр.). Піду на заробок до тартаку́ (Франко). Уже драчі поприходили з лісу від драчки (Сл. Гр.)].

Лесоплав – лісосплав (-ву), сплав лісу.

Лесоплавный – лісосплавний. **-ная речка** – лісосплавна річка.

Лесопольный – лісорі́льний. **-ное хозяйство** – лісорі́льне господарство.

Лесопорубка – поруб у лісі; лісорубство.

Лесоприростание – лісоприроста́ння, прироста́ння, при́ріст (-росту) лісу.

Лесопромышленник – лісопромисло́вець (-вця), лісовик (-ка). [Він лісовик: плоти́ женé, з то́го й розжився (Чернігівц.)].

Лесопромышленность – лісопромисло́вість, лісовий про́мисел (-слу).

Лесопромышленный – лісопромисло́вий.

Лесоразведение – лісоза́від, лісорозві́д (-во́ду), лісорозве́дення, розві́д (-во́ду) лісу; *срвн.*

Лесонасаждение 1. Степное -ние – степовий лісоза́від.

Лесорубка – 1) рубан́ня лісу; 2) см. **Лесосѣк**.

Лесорубочный – лісорубний, дореворубний. **-ный договор, билет** – лісорубна умо́ва,

лісорубний квиток (-тка).

Лесосек, Лесосека – (лісова) ділянка (дільниця), лісосіка, бутина. [В нашому лісі що-зимі одну ділянку вирубують (Київц.). В економію зараз возять дроба з лісосіки (Звин.)]. *Лес разделён на -секи* – ліс поділено на ділянки (дільниці, бутіни). *Семенная, обсеменительная -ка* – насінна, засівна **бутина** (ділянка).

Лесосе́чный – лісосіковий, ділянковий, бутінний. **-ное хозяйство** – бутінне господарство.

Лесосохранение – лісозберегання, зберегання лісів.

Лесоспуск – лісопуск (-ку).

Лесостепь – лісостеп (-пу).

Лесосушилка – деревосушарня.

Лесосушильный – деревосушний.

Лесоторговец – лісоторговельник, лісовік (-ка).

Лесотрест – лісотрест (-ту).

Лесоуправление – 1) (*действие*) лісоврядування, урядування лісами; 2) (*учреждение*) лісова управа, лісоуправління (-ння).

Лесоустройство – лісовпорядкування.

Лесоустроитель – лісовпорядник (-ка).

Лесоустроительный – лісовпорядний.

Лесохимический – лісохімічний.

Лесохлебное хозяйство – лісорільне господарство.

Лесохозяин – господар (-ря), хазяїн (-на) лісу, лісогопідар (-ря), лісохазяїн, лісовласник (-ка).

Лесохозяйственный – лісогопідарський.

Лесохозяйство – лісогопідарство, лісове господарство.

Лесочек – лісочок (-чка), *ласк.* лісонько; гайочок; лужечок, *ласк.* луженько, лужиночка; байрачок; *срвн.* **Лесок**. [Прилетіла зозуленька з темного лісочку (Чуб. Ш). Най я піду в лужиночку вирізати калиночку (Пісня)].

Лёсс, геол. – лес (-су), жовта глина, мамутова глина, опока. **Лёсс наземный** – лес суходільний (сухоземний). **Лёсс песчаный** – підсівка.

Лёсовидный – лесуватий.

Леспромхоз – ліспромгосп (-пу).

Лёссовый – лесовий.

Лествица, стар. – ліствиця; *см.* **Лестница 1 - 3**.

Лествичник, церк. Иоанн Лествичник – Іван Ліствічник.

Лествичный, см. Лестничный.

Лестивый, см. Льстивый.

Лестить, см. Льстить.

Лестница – 1) (*приставная, переносная*) драбіна, (*диал.*) драба, страміна. [Він спустівся з горища через одну, через дві шабліни, а з половини драбини зіскочив на землю (М. Левиц.)]. *Верёвочная -ца* – шнурова, мотуз'яна, мотузкова драбіна. [Вояки лізуть на стіни, закидаючи шнурові драбини (Л. Укр.)]. *Пожарная -ца* – пожарна (пожежна) драбіна. *Взбираться, взобраться по -це* – вилазити, вилізти, злазити, злізти, братися, вибратися, видиратися, відертися драбіною (по драбіні). *Спускаться, спуститься по -це* – спускатися, спуститися драбіною (по драбіні); 2) (*неподвижная с широкими ступеньками*) сходи (-дів), (*поменьше*) східці (-ців), (*попроще*) ступанка. [Храмові широкі сходи, а по них і вниз і вгору сунуть тисячні юрби (Крим.). Стали спускатися ступанкою наче в льох (Свидн.)]. *Винтовая, витая, башенная -ца* – гвинтові (кручені) сходи. *Деревянная, каменная -ца* – дерев'яні, кам'яні (камінні) сходи. *Парадная (чистая), чёрная -ца* – парадні (передні), затільні (чорні, кухенні) сходи. *Потайная -ца* – потайні сходи. *Всходить, взойти,*

подниматься, подняться по -це наверх – іті, сходити (зіходити), зійті, братися, вібратися, здійматися, знятися сходами (по сходах) вгору. [Сили не було навіть на те, щоб зійти по сходах у «Просвіту» (Грінч.)]. *Сходить, сойти, спускаться, спуститься по -це вниз* – іті, сходити, зійті, спускатися, спуститися сходами (по сходах) вниз; 3) (скала) скаля.

Иерархическая -ца – ієрархічна скаля. *-ца наказаний* – скаля кар, карна скаля; 4) *анат.*

Барабанная -ца – бубонцеві сходи.

Лестничный – 1) драбинний, драбиновий; 2) сходовий, ступанковий. *-ная ступенька* – східець (-дця), східця (-ці, ж. р.). *-ные ступени, -пеньки* – східці (-ців); 3) *бот.* **-ничный сосуд** – драбинчаста судина.

Лестно, *нрч.* – 1) *см.* **Льстиво**; 2) (*приятно*) люблю, втішно; (*заманчиво*) принадно, заласно, (*желательно*) бажано, х(о)тілося-б; (*одобрительно*) хвально, по[при]хвально, прихильно. *Мне -но это слышат* – мені люблю (втішно) це чути. *О нём отзывались очень -но* – про його говорено було вельми прихвально (прихильно). *Кому не лестно выиграть 100.000?* – кому не х(о)тілося-б виграти сто тисяч?

Лестность – 1) *см.* **Льстивость**; 2) любовість, втішність; принадність, заласність, бажаність; почесність: по[при]хвальність, прихильність (-ности).

Лестный – 1) *см.* **Льстивый**; 2) (*приятный*) любий, втішний; (*заманчивый*) принадний, (*желательный*) бажаний; (*почётный*) почесний; (*одобрительный*) хвальний, похвальний, прихвальный, підхвальний, прихильний; (*слишком*) перехвальний. *-ное внимание* – втішна (почесна) увага. *Оказать -ное внимание кому* – вшанувати увагою когось. *-ный отзыв* – (по)хвальний (прихильний) відзов (-зову), (по)хвальна оцінка, (*слишком*) перехвальний відзов, перехвальна оцінка. *-ное предложение* – приадна (почесна) пропозиція. *-ная рецензия* – підхвальна (прихильна) рецензія. *-ные слова* – втішні слова. *Слишком -ная похвала* – перехвала. *Его похвала не -на мне* – до його хвали я байдужий; його хвала не цікава (не честь) мені. *Награды эти не -ны мне* – я не (надто) ваблюся (квалюся) на ці нагороди.

Лестовка – ліствичка, шку[і]рянні чотки (-ток) (у старовірів), чотки-щаблівки (-вок).

Лесть – 1) лестоші (-шів), лестки (-ток), (ум. лестівочки) (-чок) (*устар. и возвыш.*) лесть (-ти і ільсти); (*подольщенье*) підлещування, лестіння, (*грубо*) підлабузнювання. [Кадити фиміями лестошів (Н.-Лев.). Мені лестошами не купиш (Корол.). Чого не допнуть добрим способом, то завсіди доб'ються лестками (Бердичівц.). Навіть найкраща людина любить підлещування та хвалу безмірну (Л. Укр.)]. *В нём -ти нет* – він не під[об,у]лєсливий, він не любить підлещуватися, (*устар.*) в нім ільсти немає. *Он падох на лесть* – він жадібний (жадний) на лестоші (на лестки). *Добиваться -тью* – добиватися лестошами (лестками); закидати лестками. [Лестками закида (М. Вовч.)]. *Достигать, достичь -тью чего* – лестошами (лестками) доходити чого. *-тью обходит, обойти кого* – лестошами, лестками, лестінням підходити, підійти до [під] когось, злещувати, злєстити, улещувати, улєстити когось. [Ти хочеш мені злєстити, а потому одурити (Основа). Прости йому! він сторожем їй був і, хитрая, вона його влєстила (Грінч.)]; 2) (*соблазн*) приада, зваба, спокуса. **Лесть богатства** – приада (зваба, спокуса) багатства.

Лёт – літ (*р.* лєту і льоту), летіння (-ння). [Він зацікавився пташкою і довго стєжив за її лєтом (Коцюб.). Крига й сніг, твого вжахнувшись льоту, розтанули (Самійл.)]. *На -ту* – на лєту, на льоту. *Стрелять по птице на -ту, бить птицу в лёт* – стріляти на птаха в льоту, влетячку, стріляти (бити) лєтю[я]чу птицю. [З пістолю кулею лєтючу птицю б'є (Стор.)]. *Убить на -ту* – убити на лє[ьо]ту. *Поймать на -ту, с -ту* – зловити, (с)піймати на лє[ьо]ту. *Пошла пчела в лёт* – пішла бджола у проліт (Лебединц.). **Лётom**, *см. отдельно.*

Лєта, *мифол.* – Лєта. *Кануть в -ту* – канути в Лєту, піти в непам'ять. [Пішло в непам'ять козацьке завзяття (Куліш)].

Лєтава, **Лєтала** – (*м. р.*) літун, політун (-на), (*ж. р.*) літуха, політуха; (*шатун*) швєндя,

вештанець (-нця), сновиг[г]а, сновіда, (*шату́нья*) швє́ндя, сновиг[г]а.

Лета́льний – що вже літав, льотаний, льотовий; здібний літати (підлетіти), підлетючий.

Лета́льний – літальний, літний.

Лета́ние – 1) (*в прям. и переносн. знач.*) літання, ум. літаннячко; (*ширяние*) шугання. [Повчу́ я молодих орлят літання (Куліш)]; 2) (*беганье*) літання, га(й)сання, перелєти (-тів). [Сьомий десяток зачинаю, – не до літання вже по степах (Куліш)].

Летаргі́ческий – летаргі́йний, летаргі́чний. **-ський сон**, **-ское состояние** – летаргі́й[ч]ний сон (*р. сну*), стан (-ну). *Засыпать -ским сном* – летаргі́й[ч]но засипати, обмирати. [Привели бабу, стару́ престарєзну, що неда́вно обмирала (ЗОЮР)]. *См. Лета́ргия.*

Летаргі́я – летаргі́я, обмирання, за(в)мирання. *Впа́дать, впа́сть в -гию* – засина́ти, засну́ти летаргі́й[ч]ним сном, обмирати, обмерти, за(в)мирати, за(в)мерти. *Впавший в -гию* – той, що заснув, заснулий (*о мног. послу́ли*) летаргі́й[ч]ним сном, обмерлий, за(в)мерлий.

Лета́сы – пустомрі́ї (-рі́й), незбу́тні (нездійсненні, химерні) мрі́ї (замисли, заміри).

Лета́тель, -ница – 1) *см. Лету́н, -ту́нья*; 2) мрійник, -ниця; *срвн. Мечта́тель, -ница.*

Лета́тельный – літальний, літний, льотовий. **-ний апарат** – літальний (літний) апа́рат (-ту), літа́к (-ка), аеропла́н (-на *и* -ну).

Лета́ть, лёты́вать – 1) літати (*зап. літати*); (*с силой, с шумом, ширять*) шуга́ти. [Хто ви́соко літає, той низько сідає (Номис). Курча́та переполоши́лися, літають по хаті, по столах (Звин.). Під на́ми шуми́ть мо́ре, над на́ми шуга́ють чайки (Н.-Лев.)]. *Мысли, думы -ют* – думки, ду́ми літають, шугають. [Ду́мка ген-ген літає (Номис). Мов свобі́дний оре́л, моя́ думка в простора́х шугала (Вороний)]. **-та́ть мыслями** – заноситися (літати) думками. *Его мысли -ют* – йому́ думки заносяться. [Не знаю, куди́ йому́ думки заносяться, – сиди́ть під ти́ном та на місяць диви́ться (Чигир.)]; 2) (*быстро бегать*) літати, (*носятся*) га(й)са́ти. [Хіба́ на́ші діти в хаті поси́дять? по шляху́ літають (Звин.)]; 3) (*па́дать*) па́дати. **-т́ся**, *безл.* – літа́тися, шуга́тися.

Лета́ч, см. Лета́ва (м. р.).

Лета́ющий, прлг. – летючий, летячий, льотовий, літний. [Це летю́ча пти́ця, а не пі́ша (Черкаш.)].

Летение – летіння; *срвн. Лёт.*

Лётень – літєнь (-тня); (*ветрогон*) вітролі́т (-лє́та), вітрого́н (-на); (*верхогляд*) верхогля́д (-да), верхоу́м (-ма).

Лететь – 1) (*по воздуху и перен.*) леті́ти (лечу́, леті́ш, -тимо́, -титє́), (ум. леті́тоньки), ліну́ти. [Защебетав жайворонок угору летю́чи (Шевч.). Лети́ть миска до поро́га (Пісня). Соколонько крилоньками махає, леті́тоньки гадає (Лукаш.). А я дивлю́ся і се́рцем ліну́ в те́мний садочок на Україну (Шевч.)]. *Стрела -тит* – стріла́ лети́ть. *Пыль -тит облаком* – пил (поро́х) лети́ть хма́рою. *Время, лето -тит, годы -тят* – час, лі́то ліне (лети́ть), ро́ки ліну́ть (летя́ть). [Ма́рко писав го́дину, дру́гу і не поміча́в, як ліну́в час (Грінч.). Лети́ть лі́то, як кри́лами (Номис)]. *Время -тит незаметно* – час непомі́тно ліне, збігає, час не змигне́ться. *Листья -тят с дерева* – лист(я) облита́є, о(б)падає з дере́ва. *Быть в состоянии -теть* – спромогті́ся леті́ти; підлеті́ти. [Уже́ й не підлети́ть со́кіл, знемі́гся, сів (Сл. Гр.)]; 2) (*мчатся по воде, по земле*) леті́ти, мчати(ся), гна́ти(ся), (*о корабле ещё*) ліну́ти. [Немов ста́до сжа́жєних вовків лети́ть до села́, вию́чи з голоду́ (Франко)]. **-тит, как бешеный** – лети́ть (жене́ться), як несамо́вітий, (*фамил.*) жене́ як дідько ві́три; 3) (*па́дать*) леті́ти, па́дати. *Книга -тит на пол* – кни́жка лети́ть (падає) на підло́гу.

Лети́га – ба́бине (-ного) лі́то. [По зруді́лих стє́рнях, за́тканих ба́би́ним лі́том, ми збира́ли оста́нні кві́тки (Коцюб.)].

Лє́тик, см. Лето́к 1.

Лети́цин, хим. – лети́цин (-ну).

Лети́ха – раке́та.

Лётка – 1) *см.* **Лёт**; 2) *охотн.* – великий (буйний, здоровий) шріт (*р.* шроту), великий дріб (*р.* дробу), літанка.

Летки (*у птиц*) – літальця (-ців), літальні пера (*р.* пір), літальне пір'я (-р'я).

Лёткий – летючий, літкий.

Летковий – 1) вічковий, очковий, льотковий; 2) мучниковий; 3) літачковий, льотковий, волановий; 4) крильцевий. *См.* **Леток 1 - 4.**

Летком, *нрч.*, *см.* **Лётом.**

Лёткость – летючість (-чости), літкість (-кости).

Лётний – 1) літній, (*ум.* літненький), (в)літошній. [Гарячий ясний літній день (Н.-Лев.). Вернувся з літнього відпуску із села (Крим.). Літошній день дуже довгий (Сл. Гр.). Влітошне сонце (Васильч.).] *В -нее время* – літньої пори (добі), літнього часу. [Літньої пори, тихими та теплими ночами (М. Вовч.).] *-нее жильё* – літня, (в)літошня оселя. *-нее платье* – літнє, (в)літошне убрання; 2) (*тепловатый*) літній, літеплий. *-няя вода* – літня вода, літепло, (*особ. для мытья головы*) митель (-толю); 3) (*южный*) південний, теплий. *-няя сторона* – південний бік (*р.* боку), південна сторона, теплий край. [Вітер з теплого краю (Звин.).]

Лётник – 1) (*южный ветер*) полуденник (-ка), південний (низовий) вітер (-тра *и* -тру), теплень (-ня), нижняк (-ка); 2) (*одежда*) літнік (-ка), (*женская ещё*) літнячка; 3) (*летний путь*) літняк (-ка), (в)літошня (літня) дорога; 4) **Летовище.**

Летник (годовалое животное) – літошок (-шка), річняк, торішняк (-ка), назімок (-мка).

[Телят сьоголітніх одинадцять, літошків шість (Сл. Гр.). Бичок торішняк (Сл. Гр.).]

Лётность – летючість (-чости), здібність (-ности) літати.

Лётный – 1) (*старый*) літній; 2) (*церк.: ежелетный*) щорічний, шолітній.

Лётный – 1) летючий, здібний літати, літний. *-ный состав, воен.* – літний склад (-ду); 2) *см.*

Летательный.

Лето – 1) (*время года*) літо, *ум.* літко, літечко. [Літечко моє святе минуло хмарою (Шевч.).] *Жаркое, дождливое -то* – палюче, дощовите (мокре, мочливе) літо. *Засушливое, бездождное -то* – посушне (засушливе, сухе) літо, сухоліття (-ття). *Урожайное, благоприятное -то* – (добре) поліття, (добрий) політок (-тку). *Бабье -то* – бабине літо. *-то красное* – літо (літечко) красне (любє). [Літечко любє на то (щоб співати) (Гліб.).] *Начало -та* – початок (-тку) літа, (*будущего*) заліток (-тку), (*чаще во мн. ч.*) залітки (-ків). [Не зоставляй сіна на залітки, а то бува миші перегризуть (Вовч.).] *Середина -та* – половина літа, межінь (-жени); *см.* **Межень 1.** *В разгаре -та* – в гарячу літню пору, в розгарі літа, в розповні літа. **Летом**, *см.* *отдельно.* *Каждое -то* – що-літа, що-літка, літо крізь літо. *В это -то* – цього літа, цього річного літа. *В прошлое, прошедшее -то, прошедшим -том* – того літа, торішнього літа. *В будущем -те* – наступного (прийдешнього) літа, на той рік улітку. *Этого -та, прошлого -та* – сьоголітній, тоголітній. [Цього літа суніці солодші за тоголітні (Брацлавщ.).] *Погода в это -то была благоприятна* – година цього року була погідна (погожа), (*для растительности*) цього року було добре поліття (*напр.* на яблука). *Сколько лет, сколько зим (не виделись)!* – скільки літ, скільки зим (не бачилися)! *Проводить, провести -то* – перебувати, перебути літо *и см.* **Летовать.** *Остаться на -то (до нового урожая и т. п.)* – зостатися на літо, залітувати(ся). [Придбали дров на зиму, а вони й залітуються (Вовч.); 2) (*год*) рік (*р.* року), літо. *В -то от сотворения мира 5508-ое* – в літо від початку (від сотворення) світу 5508-ме. *В -то по Рождестве Христовом 15...* – в літо по Різдві Христовому 15..., (*стар.*) року божого 15..., (*архаич.*) літа господня 15... [Року божого 1596 (Л. Зизаній)]. *-та* – роки (*р.* років), літа (*р.* літ). [Всього одним один синок за десять років, а то все дочки (Мирний). Чимало літ перевернулось, води чимало утекло (Шевч.).] *Через столько-то лет, спустя столько-то лет* – за стільки-то років (літ), по стількох-то роках. *По истечении десяти лет* – по десятиох роках, як (колі) вийшло (минуло, збігло, спли(в)ло) десять років (літ). [Головні його біографи писали тоді, як уже літ

сто збігло після поєтової смерті (Крим.)). *Столько-то лет тому назад* – стільки-то років (літ) тому, перед стількома-то роками. [Перед тридцятьма роками німецька соціал-демократія була малою партією (Грінч.)). **Лет** (с) *пятьсот, полтораста тому назад* – років (літ) (з) п'ятсот, (з) півтораста (півтори сотні) тому (буде). [Вже буде літ п'ятсот тому, – на край шотландський вільний війною йшов король Едвард (Л. Укр.)). *Раз в сто лет* – раз на сто років (літ). *Опыт десяти лет* – досвід десяти років (літ), десятирічний (десятилітній) досвід. *Несколько лет существующий, -ствовавший, продолжающийся, -должавшийся и т. п.* – кількарічний, кількалітній; 3) **Лета** (о возрасте) – роки (р. років), літа (р. літ); (годы) літа (ум. літка), вік (-ку) и вікі (-ків), доба; *срвн. Год 2 и Возраст*. [Я виховував її до шости років (Кандід). За старечих Хафізових літ (Крим.). Віку молодого ще був парубок (Кон.)). *Стольких-то лет* – стількох-то років (літ), стількох-то літ віку, стільки-то років мавши, (*реже*) по такому-то році (літі), (*о молодых ещё*) по такій-то весні. [Її донька Кунігунда, сімнадцяти років (Кандід). Дівчина двадцяти кількох літ віку (двадцяти с чем-то, с небольшим лет) (Франко). Зараз по шістнадцятому літі пішла я за Данила (Кониськ.). Меншу, по другій весні, дівчинку забавляє нянька (Коцюб.)). *Сколько ему лет?* – скільки йому років? скільки він має років? скільки йому віку? який він завстаршки? [Віку йому, хто його й зна, скільки й було (Еварн.)). *Ему столько-то, ему было столько-то лет (от-роду)* – йому (він має, йому було (він мав) стільки-то років, стільки-то літ (віку). *Ему было около двадцати лет* – йому літ до двадцятьох (до двадцятка) доходило (добиралося). *Женица тридцати лет* – тридцятилітня жінка, жінка тридцяти років, літ (віку), жінка, що має тридцять років. *Он умер двадцати лет* – він помер двадцятьох років, по двадцятому році, двадцять літ мавши. *Человек лет пятидесяти* – людина літ п'ятдесятьох, літ під п'ятдесят. *В возрасте семи лет* – сьомі років, літ (віку), по сьомому році, по сьомій весні. *В десять лет, десяти лет он свободно говорил на трёх языках* – в десять років (десять років мавши, по десятому році) він вільно розмовляв трьома мовами. *В двадцать лет жизнь только начинается* – у двадцять років (по двадцятому році, з двадцятьох років) життя допіру починається. *Каких лет, в каких -тах* – якого віку, яких літ. [Розпитай у нього, яка Октавія, якого віку (Куліш)]. *Он ваших и т. п. лет* – він вашого и т. п. віку, ваших літ, у ваших літах (літтях), він годинами такий буде як ви, він як ви завстаршки (устаршки, завстарішки); він вашої верстви (добі), (*диал.*) він у вашу діб, він у одну діб з вами. [Він як Данило устаршки (Хорол.). Така завстарішки, як я (Хорол.)). *Исполнилось столько-то лет кому* – вийшло (минуло) стільки-то років (літ) кому. [Мені сім літ минало, а їй либонь минуло двадцять літ (Л. Укр.)). *Более ста лет кому* – понад сто років (літ) кому, за[понад]столітній хто. *В ваши -та* – у ваших літах; як на ваші роки (літа). [У ваших літах я все це знав (Київ)]. Як на ваші літа ви ще зовсім молоді (Київ)]. *Он кажется старше своих лет* – він видає(ться) старішим за свої літа, від свого віку. *Ему нельзя дать его лет* – він видає(ться) молодшим за свої літа. *В цвете лет, в цветущих -тах* – в розц[к]віті віку, -ми, по -там – на літа, віком. [У старості беруть двох родичів молодого, на літа не молодих (Грінч. III). Віком він уже не молодий (Київ)]. *Под бременем лет* – під вагою (тягарем) (прожитих років. *Молодые -та* – молодий вік, молоді літа, молоді (ці) (-щів и -шей). [Чи є в життю кращі літа та над молоді? (Л. Укр.)). Мені стало жалко самого себе – моїх молодіщів минулих (Грінч.)). *Человек молодых лет* – людина молодого віку, віком (літами) молодий, на літа молодий. *В молодых -тах* – молодого віку, за молодого віку, за молодих літ, у молодому віку, у молоді роки, замолоду. [Мати служила молодого віку (Мирний). Чи ти хочеш замолоду м'ясо їсти, чи на старість кістки гризти? (Рудч.)). *С молодых лет* – з молодого віку, з молодих літ, з-замолоду, змолоду. *С малых лет* – змалку, змалечку. *С самых ранних лет* – з малого малечку, з самісінького малечку, з пуп'яночку. [Таким був змалечку, таким зоставсь і до старості (Гр. Григ.). З самісінького малечку не зазнала я добра (Полтавщ.)). *В немолодых -тах* – немолодого віку, в немолодих літах (літтях). [Оженився він удруге в немолодих уже літтях (Переясл.)). *Средних*

лет – середнього віку, середніх літ, середній, середовий (чоловік *и т. п.*). [Ой, маленьких потопила (орда), старих порубала, а середніх чоловіків у полон погнала (Пісня)]. **В -тах** – у літах, (з)літній, під літами, підійшлий, дохожалий, підстаркуватий, підстарий, підтоптаний; (*о парне, девушке, достигших брачных лет*) літній, дохожалий, дохожий. Молодіжі нема – все старі або літні люди (Грінч.). Літній чоловік (Київщ.). Баба Оксана була під літами, та ще кріпка собі жінка (Грінч.). По шинку походжував підійшлий уже жид з гарним животиком (Франко). Дівка вже дохожала, не сьогодні-завтра заміж піде (Сл. Гр.). Дівка вже дохожа – пора сватати (Борзенщ.). **Зрелые -та** – мужні (дозрілі) літа, дійшлий (дозрілий) вік. **В зрелых -тах** – у мужніх літах. **Пожилые -та** – літній вік, дохожалість (-лости), підстаркуватість (-тости). [Не вважаючи на свою дохожалість, вона любила молодитись (Н.-Лев.)]. **Преклонные -та** – похилий вік, похилі літа, давній вік, старі вікі, старощі (-щів *и -щей*). [Ще-ж бо ти на світі у похилих літах не зовсім одиниця (Куліш)]. **Преклонных лет** – похилого віку, давнього віку. [Давнього віку людина був той Сулейман (Леонт.)]. **На старости лет, на склоне лет** – на старости-літя[а]х (*диал.* -літьох), в старих віках, на схилі віку. [Наш директор на старости-літях зовсім нависніє (Крим.). Довелося їй на старости-літах збідніти (Федьк.). Добре у молодому віку, а в старих віках кепсько (Гуманщ.)]. **Войти в -та** – дійти (мужніх, дозрілих) літ, дійти дозрілого віку. **Он не достиг ещё требуемых лет, не вышел -тами** – він ще літ не дійшов (не доріс), він ще літами (годами) не вийшов, йому ще літа (роки, года) не вийшли. [Меншая сестра літ не доросла (Метл.). Піп не хоче вінчати: ще, каже, йому года не вийшли (Г. Барв.)]. **Он уже не в тех -тах, когда** – він уже з тих літ вийшов, коли; йому вже з літ вийшло. [Роді, бабо, дитину, коли бабі з літ вийшло (Номис)]. **-ми ушёл, а умом не дошёл** – виріс, а ума не виніс; виріс до неба, а дурний як (не) треба (Приказки); 4) південь (-дня); *см.* **Юг**; 5) *см.* **Летник 1**; 6) тепло; *см.* **Тепло, си.**

Летовальный – перелітувальний, що перелітував; торішний. **-лый скот** – торішняк (-ка).

Летовальщик, -щица – 1) літувальник, -ниця; 2) літовик.

Летование – літування.

Летовать, пролетовать – літувати, пролітувати, перелітувати, вилітувати де. [Де літував, там було й зимувати (Номис). Хочу перелітувати в Полтавщині (Кониськ.)].

Летовой – ле[ьо]товий.

Летовище, Летовля – літовіще.

Летовщик – літовік (-ка), літній промисловець (-вця).

Летовье – літовіще.

Леток – 1) (*в улье*) вічко, очко, льоток (-тка); 2) (*в мельнице*) мучнік (-ка); 3) (*перёный мяч*) літачка, льоток (-тка), волан (-на); 4) (*у насекомого*) крильце.

Лето-летенски, нарч. – що-року влітку, кожного літа; ціле, цілісіньке літо.

Лето-летски, нарч. – з літа в літо, літо-в-літо, рік-у-рік, рік-повз-рік.

Летом, нарч. – улітку, літом, літком, (*зап.*) уліті, (*диал.*) облітку. [Громадський пастух улітку товар пасе, а взімку дівтору учить (Кониськ.). Панська ласка літом гріє (Номис). Літком немає Мотрі дома (Мирний). Це було саме облітку (Харківщ.)].

Летом, нарч. – (*летя*) ле[ьо]том, полетом; (*быстро*) швидко, прудко, притьмом. [Здоров'я льотом вилітає, та по-воловому вертає (Г. Барв.). Як наполохає кури, дак вони полетом (Борзенщ.)]. **Беги -том** – біжи (катай) швидко (притьмом); не біжи, а лети.

Летописание – літописання.

Летописатель и Летописец – 1) літописець (-сця), літопис (-са). [Літописець Нестор (Куліш)]; 2) **-писец, см.** **Летопись.**

Летописательный и Летописный – літописний. [Літописні спомини (Куліш)].

Летописный – літописний, що стосується до літопису.

Летопись – літопис (-су; *м. р.*). [Літопис – оповідання з року в рік про події минулого (Єфр.)].

Лёторосл[т]ь – літорост (-ту), літоросток (-тка), нагін (-гону), наріст (-росту).

Летослов, см. **Летопись**.

Летословіе, -словный, см. **Летописание, -сательный**.

Летосчисление – літочисління, літочислення. *Юлианское, Григорианское -ние* – Юліянське, Григоріянське літочислення.

Летошний – торішний, тоголітній, тогідній, літошний. [Так рад, як торішньому снігові (Сл. Гр.). «Це у вас тогідня пшениця?» – «Ні, сьогодні» (Чигиринщ.)].

Летун – 1) лі[е]тун, полі[е]тун (-на), літач (-ча), літальник; 2) (*лётчик*) літун (-на); 3) (*огненный змей*) літавець (-вця), перелесник (-ка). [До неї уночі з'являвся перелесник, – спадав летучою зорею в хату, а в хаті гарним парубком ставав (Л. Укр.)]; 4) (*о бесплатно меняющем место работы*) літун (-на).

Летунство – літунство.

Летунья – летюха, лі[е]туха, полі[е]туха. [А я муха-полетуша (Грінч. III)].

Летунчик, см. **Летыш**.

Летуша, см. **Летава 1 и 2**.

Летучесть – 1) летю[у]чість (-чости); 2) лёткість, летючість (-ости).

Летучий – 1) летючий, летучий. [Хлопці летючого дзмія пускають (Звин.). Два роки минули, і слуги летючу звістку принесли (Дніпр. Ч.)]. **-чая боль** – мандрівний (перебіжний, летучий) біль (*р.* болю). **-чий листок, памфлет** – летючий листок (-тка), памфлет (-та), летючка. **-чий огонь** – а) блудний (облудний, мандрівний) о́гник (-ка), блімавка; б) (*болезнь*) (в)о́гник (-ка). **-чий раз'езд, военн.** – летучий роз'їзд (-ду), летючка. **-чие пески** – летючі піски, піски-плавуни. **-чая рыба** – летюча риба, риба-летючка. **-чая мышь**, см. **Мышь**. **-чий олень**, см. **Олень 2**. **-чий пёс, зоол.** – вампір (-ра); 2) *хим., фармак.* (*улетучивающийся*) – леткий, летучий. **-чее вещество** – летка речовина. **-чая мазь, соль** – летуча масть (-ти), сіль (*р.* со́ли). **-чая щёлочь**, см. **Нашатырь**.

Летучка – 1) (*летучая почта, письмо*) летючка, летучка. [Летючка – се такий штафет був: летить з нею чоловік вёрхи і день, і ніч (Кониськ.)]; 2) (*прокламация*) летючка, метелик; (-ка). [З літаків розкидали над містом летючки (Київ)]; 3) *мед.* – (в)о́гник (-ка); (4) *зоол.* – (риба-)летючка; 5) (*летучий митинг*) лету[ю]чка.

Летучки, см. **Одуванчик**.

Летуша, см. **Летава 1 и 2**.

Лётчик – літун (-на).

Летыш, Летышок – 1) летю[я]че пірце́, пір'ячко, летю[я]ча пір'їна (перїна), пір'їнка (перїнка), пушіна, пушінка; 2) міляні баньки.

Летяга, зоол. – 1) політуха, летюча білка (білиця, білочка, вевірка); 2) летюча риба, риба-летючка.

Летящий, прлг. – летючий, летячий. [Влучає батько у летючу птицю (Грінч.). Летячу птицю б'є (Канівщ.)].

Лецитин, физиол. – лецитин (-ну).

Лечба, см. **Лечение**.

Лечебник – лікарник (-ка), лікарський порадник (-ка).

Лечебница – лікарня; см. **Больница**. [Треба тобі переїхати до Чорновуса в лікарню (Грінч.)]. Лікарня на внутрішні хвороби (Київ)].

Лечебный – 1) (*врачебный*) лікувальний, лічнийий, лікарський. [Лікувальний сезон (Київ). Лимани Куяльницький і Хаджибейський коло Одеси мають лічнічі прикмети (Калит.)]. **-ное заведение** – лікарня. **-ные книги** – лікарські книжки (-жок). **-ная помощь** – лікарська допомога; 2) лікарський, лікувальний, лікарствєнний, (с)цілющий; см. **Лекарственный**. **-ный виноград** – лікувальний, лікарствєнний виноград (-ду).

Лечение – 1) (*болезней*) лікування, лічіння, курування, (*ран, язв*) гоїння; ліки (-ків). [Зробити

з свого життя ненастанне регулярне курування (Крим.). Дозвольте нам у вас його узяти та одвезти на ліки до домівки (Куліш)]. *Проходить курс -ня* – відбувати курс лікування (гоїння), курування; 2) (*промысел*) лікарювання.

Лечёный, *прлг.* – лікований, курований, лічений, го́сний. [Ліченим конём не наїздишся (Номис)].

Лечить, лечивать – 1) лікувати, лічити, курувати, (*особ. о ранах, язвах*) гоїти когo, що чим, від чо́го. [Сиділа з Ганкою то бавлячи її, то лікуючи всякими ліками (Л. Укр.). Лічили, лічили, поки її безталанну в труну положили (Шевч.). Раз йому довелось слабу курувати (Рудан.). Лікар три місяці гоїв уже його (Кониськ.)]. *Его -чит районный врач* – його лікує районний лікар; 2) (*заниматься лечением*) лікарювати.

Лечиться, лечиваться – лікуватися, лічитися, куруватися, (*особ. от ран, язв*) гоїтися чим від (з) чо́го. [Треба було тільки спочити добре від роботи та лікуватися справно (Єфр.). Я буду лічитися дома (Н.-Лев.). Поїхав до міста і там міг куруватися (Л. Укр.). Я гоївсь, і так, і сьак, – не зробилось серцю легко (Крим.)]. *Он -тся у доктора* – він лікується в лікаря.

I. Лечу, см. Лететь.

II. Лечу, см. Лечить.

Лечуха – 1) *см. Лекарка*; 2) *бот. Medicago L.* – люцерна, люцерія.

Лечь – (*где, на чём, на что, куда*) лягти (ляжу, -жеш; *пр. вр.* ліг и ляг, *ж. р.* лягла), (*о мн.*) полягати, полягти, (*улечься*) покластися, пожитися де, на чо́му (*реже* на що), куди; *см.*

Ложиться и Лежать. [Розбивши вітер чорні хмари, ліг біля моря одпочить (Шевч.). Смерть лягла вже на устах (Грінч.). Полягали на солоні (Рудан.). Дочка заміжня була – в землю полягла (Грінч.). На землі поклався (Рудан.). На квадратівім чолі поклались рядками одна на другу дрібненькі зморшки (Коцюб.)]. **Лечь вокруг чего** – облягти що, лягти, пожитися круг чо́го, (*о мн.*) облягти що, полягати круг чо́го. **Лечь под что** – лягти, підлягти, (*о мн.*) пойдлягати під що. **Лечь на спину** – лягти горілиць, (*грубо*) лягти горічерева, догори черева. **Лечь ничком** – лягти ниць. **Всё -гло на твои плечи** – усє лягло на твої плечі, усє зависло на твоїй голові (шиї). **Лечь спать** – лягти спати, (*о мн.*) полягати, полягти (спати). [Субота – не робота: помий, помаж та й спати ляж (Номис)]. **Лечь в постель** – лягти (покластися, пожитися) в ліжко (в постіль). [Він мусів пожитися в постіль (Крим.)].

Лечь в бою, лечь головою, костью – (по)лягти в полі, в бою (в бої), накласти (лягти) головою, лягти, полягти кісткми. [Ой, Бог знає, чи жив вернусь, чи поляжу в полі (Пісня). Найду або долю, або за Дніпром ляжу головою (Шевч.)]. **Рожь -ла** – жито вилягло, полягло.

Лечь в дрейф, морск. – лягти в дрейф, задрейфувати.

Лешак, см. Леший.

Лешая, лешачиха – полісунка, лісовичка; (*брань*) чортяка, сатана, гаспидка.

Лешёбая собака – дойда, вловчий двірний собака.

Лешеня – лісовиченя (-няти).

Леший – лісовик (-ка), полісун, лісун (-на), гайовик (-ка); (*брань*) чортяка, сатана, гаспид (-да). [Наші предки вірили в домовиків, лісовиків (Єфр.). У лісі живе полісун; ходить з великою пугою і ганяє вовків, бо він вовчий бог (Грінч.)]. **Ну тебя к -шему! Убирайся к -шему!** – а йди (піді) ти до дідька!

Лешник, см. Лещинник.

Лещ – 1) *зоол. Abramis brama L.* – лящ (-ща); (*чебак*) чабак (-ка), таранник (-ка). [Наваримо вечерять, та вкинемо чабака (Гнід.)]; 2) лящ, ляпас (-са); *см. Оплеуха*. [А що, із'їв ляща? (Номис)]. **Дай ему -ща** – дай йому ляща, ляпаса.

Лещадка – плитка, тафелька.

Лещадник – плитняковий камінь (-меню и меня), плитняк (-ка и -ку).

Лещадный – плитовий, плитковий, плитняковий, флізовий. **-ный камень, см. Лещадник.**

-ная плита – тафльована плита.

- Лéща[е]дь** – 1) плитá, плиткa, та́фля, (*соб.*) плиття (-ття), плитняк (-ку), флiза; (*кирпич*) цеглина, (*соб.*) цéгла. *Мостить -дью* – викладати плитами, плитками, тафлями, цéглою; 2) *метал.* – під (*р. по́ду*).
- Лещевiна** – лящiна, лящовина.
- Лещедь** – 1) щипавка, лещата (-щат); 2) *см.* **Лéщадь**.
- Лещик** – лящик (-ка); чабачок (-чка).
- Лещiна**, *бот.* **Corylus Avellana L.** – лiщiна, лiска; *см.* **Орéшник 1**.
- Лещинник** – лiщина. [Пiдемо в лiщину по горiхи (Богодух.)].
- Лещинний** – лiщиновий, лiсковий. **-ний орех** – лiсковий горiх.
- I. Лещить** – 1) лiскати, хльбостати; (*плескать*) плескотати (-кочу́, -кочеш), плюскотiти (-кочу́, -тиш), хлюпотiти. *В ушах -щит от крику* – аж у вухах лящить (гудé) вiд крику; 2) (*тараторить*) торохтiти, сокотiти, плескати.
- II. Лещить камень** – колоти на плиткi (на плиття, на тафлi) камiнь, тафлювати камiнь.
- Лещица**, *бот.* **Isopyrum thalictroides L.** – пукалка.
- Лещовий** – лящовий.
- Лещотки** (*у коновалов*) – щемки́ (-кiв), лещата (-щат).
- Лжа**, *см.* **Ложь**.
- Лжеакация**, *бот.* **Robinia Pseudacacia L.** – бiла акацiя.
- Лжеапостол, -льський** – лжеапостол (-ла), -льський.
- Лжеверец** – лжеверець (-рця).
- Лжеверие** – неправдива вiра, лжевiра, лжевiр'я (-р'я), лжевiрство.
- Лжегусеница** – псевдогусеница, *соб.* псевдогусiнь (-сени), псевдоосéльня.
- Лжедимитрий** – Лже-Димiтрiй, Псевдо-Димiтрiй, самозваний Димiтрiй.
- Лжедонос** – неправдива, доказка, неправдивий (брехливий, фальшивий) донос, криводонос (-су), (*клевета*) наклеп (-ну).
- Лжедоносчик, -чица** – неправдивий доказник, неправдива доказниця, криводоносник, -ниця, поклепник, -ниця.
- Лжеепiскоп** – лжеепiскоп (-па).
- Лжеименец** – з прибраним iм'ям (людина), самоiменник.
- Лжеименный** – псевдонiмний, з прибраним iм'ям, самоiменний.
- Лжеименитый** – неправдиво у[про]славлений.
- Лжеклеветник, -ница** – поклепник, -ниця.
- Лжемудрец** – лжемудрець (-реця), псевдомудрець, неправдивий, фальшивий мудрець, (*мудрствующий*) мудрагель (-геля).
- Лжемудрствование** – неправдиве мудрування, мудрагельство.
- Лжемудрствовать** – неправдиво мудрувати, мудрагелити.
- Лжемудрый** – лжемудрий, мудрагель (-геля).
- Лжеплатан**, *бот.* **Acer Pseudoplatanus L.** – явiр (*р. явора*).
- Лжеприсяга** – кривоприсяга, неправдива, фальшива присяга.
- Лжепророк** – лжепророк (-ка), псевдопророк, неправдивий пророк. [Один твiй погляд скине лжепророкiв (Л. Укр.)].
- Лжепророчество** – лжепророчтво, облудне пророкування.
- Лжепророчествовать** – облудно пророкувати.
- Лжеречивый** – брехливий.
- Лжесвидетель** – лжесвiдок, кривосвiдок (-дка), неправдивий (фальшивий, кривий) свiдок; (*приносящий присягу*) кривоприсяжник. [Шукали кривдного свiдчення на Исуса... i хоч багато лжесвiдкiв приступало – не знайшли (Бiблiя)].
- Лжесвидетельница** – лжесвiдка (*зап.* лжесвiдкиня), кривосвiдка, неправдива (фальшива, крива) свiдка; (*приносящая присягу*) кривоприсяжниця.

Лжесвідѣтельство – 1) (*действие*) см. **Лжесвідѣтельствовање**; 2) неправдіве (криве, кривдне, фальшиве) свідчення.

Лжесвідѣтельствовање – кривосвідчення, неправдіве (криве, кривдне, фальшиве) свідчення (свідкуванн^я), свідкуванн^я не по правді на ко́го, про ко́го.

Лжесвідѣтельствовать *на ко́го, о ко́м* – неправдиво (криво, фальшиво) свідчити (свідкува́ти), не по правді свідкува́ти на ко́го, про ко́го. [Криво не свідчили на друго́го (Рудан.). Не свідкуй не по правді (Біблія)].

Лжесвідѣтельский – кривосвідчий; (*ложнопоказанный*) кривосвідчений.

Лжесловіе – неправда, (*грубое*) брехня; см. **Ложь**.

Лжеударник, -ница – псевдоударник, -ница.

Лжеударнический – псевдоударницький.

Лжеударничество – псевдоударництво.

Лжеумствовать, Лжеумствование, см. **Лжемудрствовать, Лжемудрствование**.

Лжеучѣние – лженаука, псевдонаука, неправдива (фальшива, облудна) наука.

Лжеучѣность – лжевченість (-ности), псевдовченість, облудна (неправдива, фальшива) ученість.

Лжеучѣный – лжевчений, псевдовчений, облудний (неправдивий, фальшивий) учений.

Лжеучитель – лжевчитель (-теля), псевдовчитель, облудний (неправдивий) учитель.

Лжехрист – лжехрист (-та), лжемесія.

Лжец – неправдомовець (-вця), брехун (-на), брехач (-ча); см. **Лгун. -цү без лжи и жизни нет** – брехунів без брехні нема й просвітку (життя). *Сделать ко́го -цѡм* – зробити з ко́го брехуна (брехача), пошити ко́го в брехуни (в брехачі).

Лжецарь – лжецар, псевдоцар (-ря).

Лжецкий – брехунський, властивий брехуніві, брехачеві.

Лжеявор, см. **Лжеплатан**.

Лживеть – неправдивіти, брехливіти, робітися (ставати) брехливим, брехуно́м, брехаче́м.

Лживец – брехливець (-вця).

Лживить ко́го, что – виявляти чию неправду, брехню ко́му завдавати.

Лживица – брехливиця.

Лживо, *нрч.* – неправдомовно, неправдиво, брехливо, облудно, фальшиво, (*стар.*) лживо, олживо. [Як фальшиво кажу, – боже менє скарай (Звягельщ.)].

Лживость – неправдомовність, неправдивість, брехливість, фальшивість, облудність, (*стар.*) лживість, олживість (-ости).

Лживый – неправдомовний, неправдивий, брехливий, фальшивий, облудний, (*стар.*) лживий, олживий. [Моя доле неправдива! (Шевч.). Одури́в суд, поставивши брехливих свідків (Грінч.). Проро́чиці облудні нас бенте́жать (Л. Укр.). Іди, облудна лицемірко, геть! (Грінч.). Роде лживий! (Шевч.). Коли вона олжива, о! то й небо сміється з себе (Куліш)].

-вый человек – неправдомовна, брехлива людина. **-вый язык (речь)** – брехлива (облудна) мова. **-вое обещание** – неправдива (облудна, фальшива, брехлива) обіцянка. **-вое показание обвиняемого** – неправдиве (брехливе, криве) свідчення (визнання) обвинуваченого.

Лжица, церк. – лжиця, ложечка.

Ли и ль, союз – чи (*ставится впереди вопроса*); (*при усиленном вопросе, сомнении*) чи-ж, чи то, чи то-ж, а чи; (*в вопрос. предл. после отриц. ещё*) хіба (*разве*). [Турботно дожидали, чи не одужає Маруся (Грінч.). Чи вінна-ж (*да виновата ли*) голубка, що голуба любить? Чи вінен той голуб, що сокіл убив? (Шенч.). Адже вода позаливала всі закапелки, – чи то-ж виберуть її звідти? (Грінч.)]. *Дома ли он?* – чи він (у)дома? чи (в)дома він? *Скоро ли он придет?* – чи скоро він приїде? *Правду ли вы говорите?* – чи ви правду кажете? *Будет ли этому конец, или не будет?* – чи буде цьому край, чи не буде? *Не лучше ли без детей?* – чи не краще без дітей? (*с оттенком сомнения*) без дітей чи не краще? *Доживём ли до того?* –

чи доживемо́ до то́го? (*с сомнением*) може до то́го чи й доживемо́. *Не всё ли равно?* – чи-ж не однаково? *Хіба не однаково? Я ль не молодец?* – чи-ж я не козак? *Так ли?* – а чи так воно? *Ой ли?!* – ов! овва! [«Перевелися тепер рицарі в Січі.» – «Овва!» – гукнув тут на всю світлицю Кирило Тур (Куліш)]. *Что ли; ну ли* – чи що. [Що він там чортів сліпить, чи що? (Номис)]. *Да ну ли, иди уже!* – та ну-бо йди вже, чи що! *Ли - ли* – чи – чи, чи – а чи, чи – чи то, чи то – чи, чи то – чи то. [Чи жать, чи не жать, а сіяти треба (Шевч.). На що він моргає, – чи на мої воли, а чи на корови, чи на моє біле личко, чи на чорні брови (Гнід.). Будьмо скрізь українцями – чи то в своїй хаті, чи в чужій, чи то в своєму краї, чи на чужині (Коцюб.). Чи то летять над містом літні хмарини, чи то змагається з нічними сутінками блідий світанок листопаду, а чи сонце спадає в імлю затишної долини (М. Зеров)]. *Тот ли, другой ли* – чи той, чи (хто, хтось) інший. *Близко ли, далеко ли* – чи близько, чи далеко. *Так ли, не так ли, – мне безразлично* – чи так, чи не так, – мені байдуже.

Лиана, бот. – ліяна.

Ліас, -асовый, геол. – ліяс (-су), ліясовий.

Ліберал, -ралка – ліберал (-ла), -ралка, вільнодум, -думка, -мниця. [Він славився між панством лібералом (Франко)].

Лібералізм – лібералізм (-му); вільнодумство. *Гнилой -лізм* – гнилий лібералізм.

Ліберальничание – ліберальствування, ліберальство; вільнодумствування, вільнодумство.

Ліберальничать – ліберальствувати, вільнодумствувати, розводити ліберальство, вільнодумство.

Ліберально, нарч. – ліберально; вільнодумно, вільно.

Ліберальность – ліберальність; вільнодумність, вільність (-ности).

Ліберальный – ліберальний; вільнодумний, вільний. [Він любив більш од усього язиком клепати за ліберальні космополітичні ідеї (Н.-Лев.)].

Ліберальство – ліберальство; вільнодумство.

Либіло – принада, занада на раки.

Лібо, союз – або, чи то; срв. **Или. Лібо - лібо** – або – або, чи то – чи (чи то). [В далекій дорозі найдю або долю, або за Дніпром ляжу головою (Шевч.). Або тобі, або мені та на світі не жити (Чуб. III). Старий помре чи то сьогодні, чи вавтра (Київ)]. **-бо победить, -бо умереть** – або перемогти, або вмерти; або здобути, або вдома не бути. **-бо пан, -бо пропал** – або пан, або пропав; хоч пан, хоч пропав; чи пан, чи пропав; куць виграв, куць програв (Приказки). **-бо дождь, -бо снег, -бо будет, -бо нет** – або дощ, або сніг, або буде, або ні. *Где-лібо* – де, десь, де-небудь, де-будь, аби-де, (*где бы то ни было*) будлі-де. *Менее, чем где-лібо* – менше, ніж де-інде, ніж будлі-де. *Как-лібо, какой-лібо, когда-лібо, кто-лібо, куда-лібо, что-лібо*, см. **Как 4, Какой 2, Когда 3, Кто 3, Куда 3, Что**.

Лібрація, астрон. – лібрація.

Лібреттист – лібреттист (-та).

Лібретто – лібретто (-та).

Ливан – ливан, ладан (-ну). [Ливан, смірну і злото несуть (Колядка)].

Ливать, см. **Лить**.

Лівень – злива, залива, (за)ливний (тучний) дощ (-щу), плюща; (*проливняк*) пролівень (-вня), туча. [Кількасотусна юрма шумить, як злива улітку (Коцюб.). Легкі, тонкі хмарки летіли прудко, неначе літом після заливи (Н.-Лев.)]. Туча так і лле, без пощадку (Звин.)].

I. Лівер (*печёнка, грудн. внутренности*) – печінка, журавель (-вля), легкуша, гусак (-ка). [Купила баранячий журавель на пиріжкі (Богодух.)].

II. Лівер (*прибор для переливания жидкостей*) – ливар (-ря), духовик (-ка).

Ліверный – печінковий. [Печінкова ковбаса (Київ)].

Лівмя – ливцем. [Кров ливцем лилася (Богодух.)]. **-мя лить** (*о дожде*) – ливцем, лівнім лити, пірити, піжити; см. **Лить 4**. [Лили ливцем тучні дощі (Н.-Лев.)].

Ливнево́й – зливово́вий. **-во́й спуск** – зливни́к (-ка́).

Ливнеме́р – зливомі́р (-ра).

Ливнеотво́д, -во́дный – зливовідві́дник (-ка), зливовідві́дний.

Ливнеприе́мник – зливоприйма́ч (-ча́).

Ливнеспу́ск – зливни́к (-ка).

Ливны́й – ливни́й, заливни́й, тучни́й. **-ны́й дождь**, см. **Ливе́нь**.

Ливр (*монета*) – лі(в)ра.

Ливре́йный – лівре́йний, (*зап.*) лібері́йний.

Ливре́я – лівре́я, (*зап.*) лібері́я, ба́рма, ба́рва. [В мере́жаній лівре́ї доно́щики і фарисе́ї (Шевч.). Чи слуги в нові́й лібері́ї і білих панчо́хах? (Куліш). Слуги в ба́рвах позлотістих (Куліш)].

Лига – ліга, спілка, сою́з (-зу). **-га На́ций** – Лі́га На́цій.

Лигату́ра – 1) лігату́ра; 2) *метал.* – лігату́ра, домі́шка.

Лигатурны́й – лігатурни́й.

Лиги́ст – лігі́ст (-та), член (-на) лі́ги.

Лигни́т – лігні́т (-ту), руде вугі́лля.

Лигни́тный и -то́вый – лігні́товий.

Лі́дер – лі́дер (-ра), проводи́р (-ря), ватажо́к (-жка́).

Лі́дерствовать – лі́дерувати, проводи́рювати, ватажкувати.

Лиди́йский ка́мень, ми́нер. – спробо́ний ка́мінь (-меня́).

Лиди́т – ліди́т (-ту).

Лиза, Лиза́ла, см. **Лизу́н 1** и **Лизу́нья**.

Лиза́льный ка́мень – ка́м'яна́ (льодова́) сі́ль (*р.* со́ли), ка́м'янка, льодя́нка; *срвн.* **Ка́менная со́ль** (*под Со́ль и Ка́менный 2*).

Лиза́ние – лиза́ння, (*насмешл.*) лизька́ння.

Лиза́ный, прлг. – лизаний, (*насмешл.*) лизька́ний, (*слегка*) полізька́ний. **-ная причё́ска** – прилі́зана (зали́зана) за́чіска.

Лиза́ть, лизы́вать, лизну́ть, лизану́ть – лиза́ти, лизну́ти, лизону́ти; (*вылизыва́ть, насмешл.*) лизька́ти. **-ну́ть**, см. *ещё отдельно*. [Полу́м'я лизало че́люсті в печі (Харкі́вщ.). Цар лизав у лі́ктора халяву (Шевч.). Лизька́є кров соба́ка (Слов'яносербщ.). **-ться** – лиза́тися, лизька́тися, лизну́тися, лизону́тися; бу́ти лизани́м. **-ся с кем** – лиза́тися, лизька́тися з ким.

Лизе́нь, см. **Лизу́н 1**.

Лизиме́тр – лізіме́тр (-ра).

Лизис, *мед.* – лі́за.

Лизну́ть – 1) см. **Лиза́ть**; 2) трі́снути, сві́снути, загаті́ти; см. **Уда́рить**; 3) (*дать тягу*) дремену́ти, п'ята́ми накива́ти, дра́чки да́ти.

Лизоблю́д, -блю́дка – блюдолиз, мисколиз (-за), -лі́зниця, полі́зач, -зачка, похлі́бець (-бця), -бни́ця.

Лизоблю́дничать, см. **Блюдоли́зничать**.

Лизо́к – 1) лизо́к (-зка́); 2) см. **Опле́уха**.

Лизу́н – 1) (*охотник лиза́ть, -ся*) лизу́н (-на́); 2) (*бычачий, коровий язык*) лі́зень (-зня); 3) слима́к (-ка́), равлик (-ка); см. **Улі́тка**; 4) (*тума́к*) (с)ту́сан (-на́), тумак (-ка). **Да́ть -на** – да́ти стусана (тумака) ко́му; (*хлы́стом*) стьобону́ти, хвисну́ти, лясну́ти ко́го; 5) **да́ть -на**, см. **Лизну́ть 3**.

Лизну́ть 3.

Лизуне́ц, апт. – лизуне́ць (-нця́).

Лизуно́к, Лизу́нчик, -но́чка – лизу́нчик (-ка), лизуно́чка, лизу́шечка.

Лизу́нья и Лизу́ха, -зу́шка – лизу́ха, -зу́шка.

І. Лик – 1) (*цёрк.*) обра́з (-зу), лик (-ку); (*лицо, обличье*) облі́ччя (-чця). **-ки творче́ства** – обра́зи творчо́сти. **Он хоро́ш -ком** – він га́рний на вроду (на облі́ччя), він вродли́вий. **После**

болезни на нѣм и -ку не стало – переслабувавши він на себе не схожий став; 2) (поличье) поличчя, образ (-зу).

П. Лик – 1) (собор святых, ангелов) лик (-ку), сонм (-му), (об ангелах ещё) хор (-ру).

Причислить, сопричесть к -ку святых – приєднати до святих (між святи); 2) (клирос) крилас (-са и -су), хор; 3) см. **Хоровод**; 4) см. **Ликование**. -ки – радісний крик (-ку), радісні крики (-ків).

ПІ. Лик, морск. – ляйк (-ку), край (р. краю) вітрила.

Ликбѣз – лікнѣп (-пу), ліквідація неписьменности.

Ликвидамбра, бот. *Liquidambar styracifluum L.* – амбровець (-вця) американський.

Ликвидант – ліквідант (-та).

Ликвидат – ліквідат (-та).

Ликвидатор – ліквідатор (-ра).

Ликвидаторский – ліквідаторський.

Ликвидаторство – ліквідаторство.

Ликвидационный – ліквідаційний. -ная комиссия – ліквідаційна комісія.

Ликвидация – 1) (действие), см. **Ликвидирование**; 2) (и действие и результат) ліквідація. -ция неграмотности, см. **Неграмотность 1**.

Ликвидирование – ліквідування, оконч. зліквідування.

Ликвидировать, -ся – ліквідувати, -ся, сов. зліквідувати, -ся; бути (з)ліквідованим.

[Зліквідувавши свою мізерію, він подався до Борислава (Франко)]. **Ликвидируемый** – ліквідований. **Ликвидированный** – (з)ліквідований.

Ликвидком – ліквідком (-му), ліквідаційний комітет (-ту).

Ликвидность – ліквідність (-ности).

Ликвиднуть (шутл.) – (з)ліквіднути; см. **Ликвидировать**.

Ликвидный – ліквідний.

Ликѣр, -кѣрный – лікѣр (-ру), -кѣрний.

Ликѣроватый – лікеруватий.

Ликѣрчик – лікѣрчик (-ку).

Ликѣрщик, -щица – лікерник, -ниця.

Ликовальный – радісний.

Ликование – гучнѣ (бурхліве) радіння, (все)радіння, (все)радощі (-щів и -шей), всерадість (-дости).

І. Ликовать – (гучно, бурхліво) радіти, радощами радіти (звеселятися, розлягатися, грати), веселіти, радуватися, (только архаич.) ликувати. [Весна іде, радіє все усюди (Грінч.). Ой, ликующе возіграймо днесь (Колядка)]. **Сердце -ет** – серце радощами радіє, серце веселіє, грає (виграває).

ПІ. Ликовать паруса – ляйкувати вітрила, облямовувати вітрила ляйк-трóсом.

Ликоваться, церк. – цілуватися вітаючись.

Ликодин, -диновый – ликодин (-ну), -диновий.

Ликоподий – 1) бот. *Lycopodium clavatum L.* – п'ядич (-чу) (звичайний); 2) (плауновые споры) плавун (-на), лікоподій (-дію).

Ликтор, -торский – ліктор (-ра), -торський. [Преторіяни і сенат, жерці і ліктори стоять круг капітолія (Шевч.)].

Лилѣйка, бот. – 1) (*Aquilegia vulgaris L.*) – орлики (-ків) (звичайні), водозбір (-бору), оксамит (-ту); 2) (*Thalictrum aquilegifolium L.*) – рутвиця (орликоліста), чортова м'ята, ломиніс (-носу).

Лилѣйные, бот. *Liliaceae* – ліліюваті (-тих).

Лилѣйный – лілійний, лілейний, лелійний; лілієвий, лілеєвий, лелієвий. [Пташки ті золотії, лелійні ті квіткі (Манж.)]. -ный запах – лілієвий пах (-ху), лілієві (лілеєві) пахощі (-щів и -

шей). **-ная грудь** – лелійні (лілейні) груди (-дей).

Лилейчатый – укритий ліліями (лілеями).

Лилея, см. **Лилия**.

Лилиевидный – ліліюватий, лілеюватий, леліюватий.

Лилипут, -тка – ліліпут, -тка.

Лилия, бот. **Lilium L.** – лілія, лілея, лелія, ум. лілеєчка, лелієнька. [В садках кохалися, цвілі, неначе лілії, дівчата (Шевч.). Лілеями сумніми цвітуть у серці давні почуття (Вороний). Ой, як-же ти процвітаєш, як в саду лелія! (Чуб. V)]. **-лия белая (L. candidum L.)** – біла лілія (лілея, лелія). **-лия красная, огненная (L. buibiferum L.)** червона, жовта лілія (лілея, лелія), горіш (-шу), ліліяс (-су). **-лия пестрая, турецкая, чалмовидная (L. Martagon L.)** – лісова лілія (лелія), вороняче масло, масляночка.

Лиловатый – лілуватий, бузкуватий, бузковий, сізій. [М'яке злоторожеве повітря приймає оддаль бузкові тони (Коцюб.)].

Лиловеть – ліловіти, робитися (ставати) ліловим, бузковим, масаківим, фіялковим.

Лиловый – ліловий, бузковий, масаківий, фіялковий. [Лілова бінда (Брацлавщ.). Заходило сонце; сірими та ліловими баранцями побігли волохаті хмаринки (Васильч.)].

Лилок, см. **Козодой**.

Лиман – лиман (-ну), ум. лиманок (-нка), лиманочок (-чка). [Вісипали запорожці, лиман човни вкрили (Шевч.). Ой лимане-лиманочку, хвиле каламутна! (Л. Укр.)].

Лиманный – лимановий, лиманський. [Котяться хвилі лиманові швидко (Л. Укр.). Лиманські коси (Грінч. III)]. **-ная соль** – озёрниця, озірка.

Лимб, астрон. – лімб (-ба).

Лимит – ліміт (-ту).

Лимитация – лімітація, обмеження (-ння).

Лимитировать – лімітувати, сов. злімітувати. **Лимитированный** – лімітований, злімітований. **-ться** – лімітуватися, бути лімітованим, сов. бути злімітованим.

Лимитроф, -трофный – лімітроф (-фа), суміжжя (-жжя), лімітрофний, сумі[е]жний.

Лимниграф – лімніграф (-фа), рівнерис (-са).

Лимниметр – рівнемір (-ра).

Лимнология, -гический – лімнологія, -гічний.

Лимон – цитріна, лимона. [Віпив три шклянки чаю з цитріною (Грінч.). Місяць жовтий, як цитріна, піднявся за річкою (Черкас.)].

Лимонад, -надный – лимонада (ж. р.), -надовий.

Лимонадец – лимонадка.

Лимонадчик, -надчик, -надчик, -надчик – лимонадник, -ниця.

Лимонит, геол. – лімоніт (-ту), бурій залізняк (-ка).

Лимонить – тарганити, хапати, тягти, волокти, цупити, цобрити; *срвн.* **Тибрить**.

Лимониться – п(р)індитися, пиндючитися, бундючитися, гиндичитися.

Лимонник – 1) бот. **Citrus medica** – цитринове дерево, цитріна; 2) **-монник, -ница** (любитель, -ница лимонов) цитринник, -ниця; 3) **-монник и -монница (сосуд)** – цитринниця, лимонниця.

Лимонножелтый – цитриновожовтий, цитриновий.

Лимоннокислый – цитриновокислий.

Лимонный – цитриновий, цитринний, лимоновий, лимонний. [Цвіте цитринний ліс Крим.)].

-ный сок – цитриновий сік (р. соку). **-ного цвета** – цитринового кольору, цитриновий. **-ная кислота**, хим. – цитриновий квас (-су). **-ное масло** – цитринова олія.

Лимоновый – цитриновий.

Лимончик – цитринка, лимонка.

Лимонщик, -щица – лимонник, -ниця.

Лімфа, *физиол.* – лімфа, сукровиця, сукроватиця, пасока.

Лимфаденіт, *мед.* – лімфаденіт (-ту), запалення лімфатичних заліз.

Лимфатический – лімфатичний, сукров'яний, пасоковий. **-ние железы** – лімфатичні залози (-ліз). **-ние сосуды** – лімфатичні судини (-дін).

Лингам – лінгам (-ма); *срв.* **Фаллос**.

Лингвіст, -вистка – лінгвіст (-та), -вістка, мовознавець (-вця), -знавиця.

Лингвістика – лінгвістика, мовознавство.

Лингвистический – лінгвістичний, мовознавчий.

Линевание – лініювання, лініяння.

Линевать, -ся – лініювати, -ся, лініяти, -ся. **Линёванный** – лінійований, лінійаний.

Линёвка – 1) *см.* **Линевание**; 2) (*транспарант*) лінійка, сітка, транспарента (-ти).

Линёчка – лінієчка.

Линёчный – лінійковий.

Линёец – 1) (*казак приграничный*) лінієць (-нійця); 2) (*недисциплинир. казак*) лінієць, донєць (-нця). [Донець-молодець: що вздрить, те й приховає (Ком. 374)].

Линейный – лініюватий.

Линейть – лініяти, *срв.* **Линевать**. **Линённый** – лінійаний.

Линейка – 1) (*дощечка для линеваания*) лінія, лінійка (*р. мн.* -нійок). *Бить, ударить -кой по руке* – лупити, лупнути лінійкою по долоні, палі (в руку) давати, дати. [Було як почне палі давати, аж долоні трухнуть (Кониськ.)]; 2) (*линия*) лінія, лінійка. *Тетрадь в одну -ку* – зшиток на одну лінію; 3) (*экипаж*) лінійка, дріжки (-жок), (*для 1 – 2 челов.*) бігунки (-ків); 4) (*дорожка перед лагерем*) лінія. *Выходит за -ку* – переступати лінію.

Линейковый – лінійковий.

Линейный – лінійний. **-ное войско** – лінійне (реєстрове, регулярне) військо. **-ный казак** – лінієць (-ійця). **-ный корабль** – лінійний корабель. **-ная мера** – лінійна міра.

Линейчатый – лінійний, лінійчастий. **-тый спектр** – лінійне спектро.

Линейщик – 1) *см.* **Линовщик**; 2) (*казак*) *см.* **Линёец**.

I. Линёк, *зоол.* – (*рыбка*) линок (-нка), линочок (-чка), (*детёныш*) линча (-чати). [Уповіла хлопця як линочка (Рудан.)].

II. Линёк – джгут (-та), лיןбок (-нька), мотуз, кінєць (-нця). [А він як уперіще його джгутом межі плечі (Сл. Ум.)]. *Дать -ньков кому* – кінцем почастувати когo (Херс.).

Линза – лінза, сочка.

Линзовидный – лінзуватий, сочкуватий.

Линия – 1) (*черта*) лінія, риса, риска. **Береговая -ния** – берегова лінія, бережина.

Выпрямить, искривить -нию – виправити, закривити лінію. **-ния искривлённая** – скривлена лінія, кривуля. *Кривая -ния* – крива лінія. *Касательная -ния* – лінія дотична. *Ломанная -ния* – ламана лінія. **-ния падения** – спадова лінія. *Параллельная -ния* – лінія рівнобіжна. *Прямая -ния* – лінія проста (пряма), (*в общежитии*) прямєць (-мця). **-ния пунктиром** (*обозначенная*) – лінія крапкована, точкована. *Руководящая -ния* – провідна лінія. *Снеговая -ния* – снігова лінія. *Скошенная -ния* – скошена лінія, косина (-ні), косиня (-ні). *Цепная -ния* – ланцюгова лінія; 2) (*ряд*) ряд (-ду), лава, шерєг (-гу). [Зелена дібровонька в три ряди посаджена (Чуб. V). (Коноплі) стоять як москалі шиковані до лав (Рильськ.)]. *Боевая -ния* – бойова лава (лінія). **-ния за -нией** – ряд по ряду. [Ішли бояри ряд по ряду (Милор.)]. **-ния домов** (*вдоль улицы*) – лінія будинків, перія (-рії). [Оцією вулицею по правій перії його хата (Катериносл.)]. *Нарушить -нию* – зламати лінію (шерєг). *В одну -нию* – в один ряд. [На курочці пир'ячко в один ряд (Пісня)]; 3) (*мера длины*) лінія. *Дюйм имеет десять -ний* – цаль має десять ліній; 4) (*пограничная полоса*) лінія, кордон (-ну). [У городі, у Глухові у всі дзвони дзвонять, та вже наших козаченьків на лінію гонять (Шевч.)]. *Таможенная -ния* – митний кордон; 5) (*родства*) лінія, коліно, покоління. *Боковая, восходящая, нисходящая,*

женская -ния родства – бічне, горове, низове, жіноче коліно роду (споріднення). *Вести -нию чего* – вести лінію чого, виводити далі нитку чого. [Веди свою лінію до самого краю (Кониськ.). Поет у своїх творах виводить далі нитку кращих традицій письменства (Єфр.)]; 6) (*полоса*) лінія, смуга, пруга, пружок (-жка), колія. *Железнодорожная -ния* – залізнична колія. *Защитная -ния* – оборонна смуга. *Огневая -ния* – огнева смуга. *Стратегическая -ния* – стратегічна лінія. *Поперечная -ния* (в орнаменте) – поясок (-ска), поперечка. *-ния руки* – зморшка; 7) (*направление, движение*) лінія, напрямок (-мку), дорога. *-ния не вышла (нет удачи)* – не судилося; не так склалося. *Ему -ния в большие люди* – йому дорога в великий світ стелеться. *Мне не -ния к нему на поклон итти* – не рука мені до нього приклоняться. *Не подходит под -нию* – він не під масть, не під лінію. *Ему -ния там быть, работать* – йому з руки там бути, працювати; 8) (*типогр.*) лінія; 9) (*лесная*) лінія, просіка, просіч (-чи).

Линка, см. **Линяние**.

Линный – линючий. *-ная птица* – линюща птіця, линюк (-ка), липець (-пця), линяк (-ка).

Линовальня – лініювальня.

Линовальщик, см. **Линовщик**.

Линование, см. **Линевание**.

Линовать, см. **Линевать**. **-нованный** – лінійований.

Линовище – линовище, (у змеи) кожушок (-шка).

Линовище – линовище, -сько.

Линовка, см. **Линёвка**.

Линовщик, **-щица** – лініювальник, -ниця.

Линолеум – ліноль (-лю). *Из -ма* – лінольовий.

Линолеумовый – лінолевий, лінольовий.

Линон – лінон (-ну).

Линотип – лінотип (-пу).

Линотипный – лінотипний. **-ный набор** – лінотипове, машинове складання.

Линуть – линути, (*диал.*) люнути; *срвн. Лить*. [Линув на лоб йому воді (Мкр.)].

Линчевание – лінчування (-ння), *оконч.* злінчування.

Линчевать – лінчувати, *оконч.* злінчувати когo, судити когo Лінчовим судом, справляти, справити над ким Лінчів суд, уряджати, урядити над ким, кому Лінчів суд.

I. Линь, *зоол. Cyprinus tinca* – лин (-на). *Мясо -ня* – линіна. [Найкраща риба – линіна, а м'ясо – свиніна (Приказка)].

II. Линь, *морск.* – линь (-ня), (*короткий*) кінець (-нця).

Линька, см. **Линяние**.

Линючьест – линючість (-ости).

Линючий – линючий, линючий. [Інжир – линючий (Крим.). Заполоч линюща (Черкащ.)].

Линючка – линючка, щось линюче (-чого), линюча річ.

Линяк – линюк, линяк (-ка), линець (-нця).

Линялый – 1) (*о вещи*) злинялий, збляклий, споловілий. [Міршавий парубок у споловілих галанцях (Коцюб.)]; 2) (*о животном*) злинялий, облізлий; 3) (*о покрове*) злинялий, згублений, злізлий, скинутий, (*о пере*) упалий.

Линяние – 1) (*о вещи*) линяння, блякнення, половіння; 2) (*о животном*) линяння. **Время -ния** – линьба. **Место -ния** – линовище, -сько.

Линять – 1) (*терять цвет*) линяти, вилінювати, блякувати, блякнути, половіти, здавати, облазити. [По заході сонця всі фарби линяли, як в акварелі, що її підмочили (Коцюб.). Тепер, на провесні, вони саме блякують (Яворн.). Сітець почина здавати (Сл. Ум.). Китайка половіє (Коцюб.). Перкаль облазить (Коцюб.)]. **Краска -няет** – фарба линяє, блякне, збігає; 2) (*терять покров*) линяти, вилінювати, облазити, губити волос, вовну, шерсть, перо,

скидати вóвну, перо́, шку́ру. [Зати́м вовк не линя́є, що в комо́ру ча́сто ника́є (Номис)]. **Змея - няет** – гадю́ка линя́є, шку́ру скида́є. **Птица - няет** – птах линя́є, перо́ скида́є (губи́ть); 3) (*сходитъ, о покрове*) линя́ти, ви́линювати, (*о шерсти*) об́лазити, зла́зити, (*о перьях*) пада́ти. [Шерсть на соба́ці почала́ об́лазити (Сл. Ум.)]. **Волос - няет** – волос, волосся об́лазить. **Кожа - няет** – шкура зла́зить. **Перья - няют** – перо́ пада́є; 4) (*переносно*) линя́ти, шку́ру скида́ти, ми́нитися. *Он часто - няет* – він часте́нько шку́ру скида́є. *См. Полиня́ть.*

I. Ліпа (человек) – прилі́па, липко́ (-ка), приче́па, приліпа́йло, підліпа́йло.

II. Ліпа – 1) (*дерево*) лі́па, (*собир.*) лип'я́ (-п'я́). [З одні́єї лі́пи двічі лі́ка не дере́уть (Номис)].

Семена - пы – липове насіння, липи́ці; 2) (*подложн. документ*) лі́па, луб (-бу), луб'я́ (-б'я́).

Ліпец – 1) (*мёд*) лі́пець (-пцю́), липня́к (-ку́), лі́повий мед; 2) (*варенуха*) лі́пець, липня́к, липні́вка; 3) (*назв. месяца*) липе́нь (-пня́).

Ліпина – лі́пина. [Бі́лий як лі́пина (Номис)].

Ліпица, бот. Calluna vulgaris Sal. – ве́рес (-су), ве́реск (-ку).

Ліпка – 1) лі́пка, лі́почка. [Ой у полі́ горина, стої́ть лі́пка зеле́на (Чуб. V)]. *Ободра́ть кого́ как -ку* – обде́рти як б́арана, живце́м облупи́ти ко́го; (*ограби́ть*) до го́лого ті́ла облупи́ти ко́го; 2) (*резинка*) липу́чка.

Ліпкий – 1) (*мокрый, липнуций*) липкі́й, липу́чий, прилі́пчастий. [Вона́ мене́ по ті́лу ма́же липкі́м, воню́чим, як смо́ла (Метл.). Лле́ться дощ, і шля́хи та тротуа́ри вкрива́ються липу́чим бру́дним ка́лом (Крим.)]; 2) (*прилипающий, хваткий*) липкі́й, прилі́пчастий, чи́пкий, масткі́й, беручкі́й, беркі́й. [Люби́ть кві́тчатися прилі́пчастими лопухо́вими гудзи́ками (Франко). Чи́пкий, як реп'я́х (Васильч.). Мастка зе́мля (Звиног.). Беркі́й сі́рий глей (Черкас.)].

Липковый. -вое очко – (на)лі́плене ві́чко.

Ліпкість – лі́пкість, липу́чість, прилі́пчастість (-ости).

Липковатість – липкува́тість.

Липковатый – липкува́тий. **-тая почва** – липкува́та зе́мля, липкови́ця.

Ліпнуть – 1) (*прилипать*) лі́пнути, (*реже*) липти, б́ратися до чо́го. [Ті́сто до рук лі́пне.

Боло́то бере́ться до колі́с (Хотинщ.)]; 2) (*льнуть*) лі́пнути, (*реже*) липти, в'язну́ти, приста́вати, чи́плятися, підлі́пати, горну́тися до ко́го, до чо́го. **-нет что смола** – приста́є мов шевська смо́ла до чо́бота. **-нущий** – що лі́пне, бере́ться, в'язне, приста́є... *срвн. Лі́пкий и Липу́чий.*

Липняк – *соб.* липні́к, липня́к (-ку́), лі́па.

Липованин – липова́н (-на), пи́липо́н, пи́лип (-па́, *мн.* пи́липо́ни *и* пи́липи́).

Ліповица – лі́повий сі́к (*р. со́ку*), лі́півка.

Ліповка – лі́півка.

Ліповый – 1) лі́повий. [Розлеті́лись як лі́пове клі́ння (Сл. Гр.)]. **-вое дерево** – лі́пина,

(*молодое дерево*) лі́пка, луто́к (-тка́). **-вая кора** – лі́пова ко́ра, луб (-бу), луто́к (-тка́),

лі́пка. **-вый мёд**, *см. Лі́пец 1.* **-вый лес** – лі́повий лі́с, лі́пина. **-вый лесок** – липні́к,

липня́к (-ку́), лі́пки (-пок); 2) (*о документе*) лі́повий, луб'я́ний. **-вый паспорт** – луб'я́ний

па́шпорт, лі́па.

Ліпо́ма, мед. – лі́пома.

Ліпометрический (стих) – лі́пометри́чний ві́рш, недо́мірний ві́рш.

Ліпометрия – лі́пометри́я, недо́мірність (ві́ршу).

Ліпочка – лі́почка, лі́понька, лі́пиноч[нь]ка.

Ліпу́ха – сл(ь)о́та, гни́лий сні́г, ля́пави́ця.

Ліпу́чий – липу́чий, липкі́й, прилі́пчастий.

Ліра – 1) (*музык. INSTR. древних*) лі́ра. [Співе́цькую лі́ру держа́ть (Л. Укр.)]; 2) (*народный INSTR.*) лі́ра, ре́ля, ри́ля. [І зно́ву лі́ри заревлі́ (Шевч.)]. *Играю́щий на -ре* – (*нищий*) лі́рник, (*любитель*) лі́рач.

Ли́ран, бот. – тульпа́нник, ліріодендер (-дра).

Лири́зм – ліри́зм (-зму).

Ли́рик – лі́рик (-ка).

Ли́рика – лі́рика.

Лири́ческий – ліри́чний, (устар.) лі́рний. [Лі́рна пое́зія (Куліш)].

Ли́рный – 1) лі́рний; 2) (относ. к игре на лире) лі́рницький. [Лі́рницькі пісні].

Ли́рохвост, орнит. **Menura** – лірохвіст (-хвоста).

Лис – 1) лис (р. лиса), лисовин; 2) (о человеке) лис, Лис-Микі́та; см. **Лиса́**.

Лиса́ – 1) лиси́ця, лиса́, лис (р. лиса). **Самець лисы́** – лис, лисовин. **-са́ Патрикеевна** – лисі́чка-сестри́чка, Лис-Микі́та; 2) (о человеке) лис. [Хи́трый як лис: як не до́біжить, то до́ска́че (Комар)]. **-су́ петь, подпускать** – лі́сом співа́ти, співа́ти як лисі́чка-сестри́чка, бі́сиків підпускати. **-сой пройти** – лі́сом оберну́тися. **-са хвостом замыкает** – лисова шу́ба слі́д заміта́є. **-са семерых волков проведёт** – грек сі́м цига́н обду́рить. **-са́ и во сне кур считаёт** – лис спить, а ку́рям лі́чбу зна́є, спить, а ку́ри ба́чить.

Лисе́нок – лися́ (-ся́ти), лисеня́ (-ня́ти), лисичення́ (-ня́ти), лися́тко, лисиччу́к (-ка́).

Лисе́ночек – лисеня́тко, лисиченя́тко.

Лисехвостник, бот. **Alopecurus L.** – кі́тник (-ка и -ку).

Лисий – лися́чий, лисичий. [Лі́сяча шку́рка (Грінч. II). Лисі́чий хві́ст (Н.-Лев.)]. **-сий мех** – лися́че, лі́сове ху́тро, лиси́ці, лиси́. [Кри́йся, зя́тю, ку́ницями та лиси́цями (Метл.)]. **По -сьи** – по-лисі́чому. **-сья нора** – 1) (принадл. лисице) лисичина я́ма; 2) (ход) лисі́ча нора. **-сье племя** – лі́сове ко́дло.

Лисировать – лісіюва́ти.

Лисить – лисі́чити, лі́са вдава́ти. [Наві́що б я ма́ла хова́ти о́чі та лисі́чити (Кропивн.). Він те ба́чить, та лі́са вда́є, заспоко́ює, вболіва́є (Кониськ.)].

Лиси́ца – 1) (зверь) лиси́ця, лис, (редко) лиса́. [Зна, де вовк, а де лиси́ця (Номис). У ві́чі як лис, а за-о́чі, як бі́с (Номис)]. **-сиц дра́ть** – вчора́шнім ходи́ти, блюва́ти, рига́ти. **Не су́ли -цу в год, а дай в рот** – кра́ща сини́ця в жме́ні, як жураве́ль у не́бі. **У -цы хвост долог, а на свой не сядет** – чу́жими кри́лами не лі́тай; п'я́ний, а в о́гонь не полі́зе; 2) (в телеге) підто́ки (-ток).

Лиси́цын – лисі́чий, лисі́чин. [Лі́си́ча нора́].

Лисі́чкин – лисі́ччин (-ного).

Лисі́чка – лисі́чка, лі́ска, лисочка, лисо́к (-ска́).

Лисова́ние – сатинува́ння, гля́нцува́ння.

Лисова́тый – лисува́тий.

I. Лисова́ть, техн. – сатинува́ти, гля́нцува́ти.

II. Лисова́ть – полюва́ти на лі́са.

Лисохвост, бот. **Alopecurus L.** – кі́тник (-ка), пи́рїй (-рію́).

Лис-Патрике́ич – Лис-Микі́та.

Лист – 1) (растения) лист (-та́), (чаще) листо́к (-тка́). [Тре́мтить на гі́лці замертві́лій, як сирота́, оста́нній лист (М. Стариц.). Морфоло́гія листка́ (**Beta vulg.**)]. **-тья и лист (соб.)** – листя́ (-тя, ср. р.), лист (-ту), (реже) листкі́, листі́ (-ів). [Лі́стя по́жовкле ві́три рознеслі́ (Шевч.). Як розверне́ться на ве́сну лист (Номис). Листки́ широ́кого лата́ття по во́ді (Н.-Лев.)]. **Простой, черешковый лист** – листо́к про́стий, листо́к з ні́жкою. **-тья прицветники** – листкі́-при́цвітки (-ків). **-тья опадают** – лі́стя (лист) о(б)пада́є, облі́тає. [З верби́ лі́стя опада́є (Чуб. III)]. **Свернуть -тья** – згорну́ти лі́стя, (образно) загорну́тися, (зан.) завину́тися. [Завину́лася калино́нька, та й не розпука́є (Рудан.)]. **С большими -ми** – листати́й, ум.-ласк. листате́нький. [Клен листати́й, та розло́гий (Кониськ.). Любі́сток листате́нький (Мил.)]. **Пристал, как банный лист** – прили́п, як ше́вська смо́ла (Приказка). **Дрожит, как осиновый лист** – тру́ситься як на но́жі, тре́мтить як осі́ка. **Стань передо мной, как лист перед травой**

- стань передо мною, як лист перед травою. *Александрійський лист*, *Cassia lenitiva* – сене́с (-су). *Царєв лист*, бот. *Trientalis europaea* L. – ордина́рник (-ка); 2) (*бумаги, книги*) а́ркуш (-ша). Куплю папе́ру а́ркуш і зроблю тоненьку кни́жечку (Шевч.). *Заглавний, титульний лист* – титульна сторінка, титульна картка. *Печатний лист* – друкований аркуш. *Книга в лист*, в четвёрту́ю долю **-та** и т. п., см. **Книга 1**. *Книга в -тах* – кни́жка в аркушах, незброшуро́вана (неопрáвлена) кни́жка. *Книга в десять печатных -тов* – кни́жка на де́сять друкованих а́ркушів. *Читати кни́жку в 52 -та* – гра́ти (гуля́ти) в ка́рти; ті́шитися (ба́витися) тією коло́дою, що півсотні листків ма́є та ще па́ру; 3) (*документ*) лист (-та), листок (-тка). *Вводний лист* – ув'язчий лист. *Исполнительный лист* – вико́навчий лист. *Окладной лист* – податко́вий лист, лист до опла́ти. *Открытый лист* – відкритий лист; (*подорожня*) подоро́жня (-ні). *Охранный лист* – охоро́нний лист. *Подписной лист* – підписний лист. *Похвальный лист* – похва́льний лист. *Скорбный лист* – недужний лист. *Торговый лист* – лист прилю́дного то́ргу; 4) муз. *Петь, играть с -та* – співа́ти, гра́ти з пе́ршого чита́ння; 5) (*металла, стекла*) лист (-та). **Лист железа, меди, стекла** – лист залі́за, міді, скла. *Железный, котельный лист* – залі́зний, каза́нний лист; 6) ку́лин., см. **I. Протівень**.
- Листа́ж** – а́ркушність (-ности).
- Листа́ние** – горта́ння, пере́горта́ння и пере́горта́вання (кни́жки).
- Листа́ть, -ся** – горта́ти, -ся, пере́горта́ти, -ся и пере́горта́вати, -ся. [Горта́ючи кни́гу да́лі, ви́тяг зві́дти інші потрі́бні йо́му мате́ріали (Крим.)].
- Листва́** – лі́стя (-тя, ср. р.), лист (-ту), ум. лі́стячко. [Шелесті́ть пожо́вкле лі́стя по дібро́ві (Шевч.). Вітерець листом шелесті́ть (М. Вовч.). У горо́ді бу́зіна, на їй лі́стячко (Чуб. V)].
- Листвене́ние** – вкрива́ння листом (лі́стям).
- Листвене́ть** – вкрива́тися, покрива́тися листом (лі́стям).
- Лі́ствен(н)и́ца**, бот. *Larix Mill.* – модрі́на; (*L. europaea* Lam.) модрі́на европе́йська, модрине́ць (-нця), модрень (-ня).
- Лі́ствен(н)и́чний** – модрі́новий. **-ная губка**, бот. *Polyporus officinalis* Fr – губка ліка́рська (модрі́нова), пістра́к (-ка).
- Лі́ствен(н)и́й** – 1) (*противоп. хвойному*) лі́стяний, листува́тий, (*зап.*) лі́стястий. [Лі́стяні дере́ва (Тутк.). Дуб і інші лі́стясті дере́ва (Шух.)]. **-ний лес**, см. **Лес 1**; 2) (*лиственный, листовый*) лі́стяний, листови́й, листко́вий. **-ний свод** – лі́стяне́ склепі́ння. **-ний орнамент** – листко́вий орна́мент (-ту).
- Лі́стви́е**, стар. – лі́стя (-тя), лист (-ту).
- Лі́стви́ньє**, см. **Ботва**.
- Лі́ствя́к** – 1) см. **Лі́ствен(н)и́ца**; 2) см. **Ботва**.
- Лі́сте́ц** – зі́лля (-ля), лі́стя (-тя).
- Лі́стик** – 1) (*растения*) лі́стик, листо́к (-тка), (*поэтич.*) лі́стонько; 2) (*бумаги*) а́ркуши́к. Срвн. **Листок 1** и **2**.
- Лі́сти́стий**, см. **Лі́стови́дний**.
- Лі́сти́ще** – 1) (*растения*) лі́сти́ще, лі́сти́сько; 2) (*бумаги*) а́ркуши́ще, а́ркуши́сько; 3) (*металла, стекла*) лі́сти́ще, лі́сти́сько.
- Лі́стник** – широ́колі́ста (ліста́та) тра́ва, -те зі́лля (-ля).
- Лі́стни́й**, см. **Лі́стово́й**.
- Лі́стобі́т** – зо́лото[срі́бло]бі́тник.
- Лі́стобі́тний** – зо́лото[срі́бло]бі́тний.
- Лі́стобо́йня** – зо́лото[срі́бло]бі́тня.
- Лі́стова́тий**, см. **Лі́стови́дний**.
- Лі́стове́ртка**, энто́м. *Tortrix* – лі́стови́йка.
- Лі́стови́дний** – 1) (*о листе растения*) листува́тий, листкува́тий; 2) (*о листе бумаги*) а́ркушувати́й; 3) (*о листе металла, стекла*) листува́тий.

Листовік – 1) книжка на один аркуш; (*летучка*) метелик; (*листовка*) листівка, (*произв. листового формата*) аркушівка; 2) (*у жвачных животн.*), см. **Книжка 2**; 3) (*кирпич*), см. **Лещадь**.

Листовка – 1) (*лубок*) листівка; (*летучка*) метелик; 2) зоол. **Folliculus** – козулька; 3) см. **Лобзик**.

Листovníк, см. **Лістник**.

Листовой – 1) (*о листе растения*) листовий, листковий. **-вая вошь** – попелюха, рослинна воша; см. **Тля**; 2) (*о бумаге*) аркушевий. [Аркушевий папір (Київ)]. **-вой сбор** – аркушева оплата; 3) (*о металле, стекле*) листовий; (*о слюде*) пелюстковий. **-вое железо** – листове залізо. **-вая рессора** – штаб(к)ова ресора; 4) **-вой табак** – папушний тютюн (-ну), тютюн у папушах; 5) **-вой желудок**, см. **Книжка 2**.

Листоглот, **-грыз**, **-ед**, **-жёр** и **-кос**, *энтом.* **Chrysomela** – попик (-ка), листогриз (-за).

Листозелень – хлорофіл (-лу).

Листок – 1) (*растения*) листок (-тка), (*поэт.*) лістонько; 2) (*бумаги*) аркушик, (*чаще в знач. страница*) картка, карточка. [Учитель витяг друкований аркушик паперу (Грінч.).

Перегорнув одну картку, другу, а потім книга впала з рук на канапу, а сам він заснув (Грінч.). Така маленька карточка, що ніде й писати (Сл. Гр.); 3) (*газета*) листок (-тка), газета; 4) *энтом.* **Phyllium** – листокрилка, листиця.

Листоногий – листоногий. **-гие**, зоол. **Phyllopora** – листоногі (-гих), лист(к)оніжці (-ців).

Листоносный – листоносний.

Листообразный, см. **Листовидный**.

Листообрезная (*техн.*), *сщ.* – листообрізувальня.

Листообрезный – листообрізувальний.

Листопад – 1) (*листопадение*) листопад (-ду). [Ми ще не посадили ліпок, бо листопад цього року пізній (Звин.); 2) *стар.* (*ноябрь*) – листопад (-да), падолист (-та).

Листопадение, см. **Листопад 1**.

Листопадный – листопадний.

Листопадъ – осінь (*р. осени*), листопад (-ду).

Листопрокатный – листовальцювальний.

Листорасположение – листорозміщення.

Листочек – 1) листочок (-чка), лістонько, *соб.* лістячко. [Лістячко зелене (Л. Укр.)]. **-ки жаберные**, зоол. – зяброві листочки; 2) аркушик, карточка. *Срвн.* **Листок 1** и **2**. **-чки электроскопа** – пелюстки електроскопа.

Листочковый – 1) листочковий; 2) аркушиковий, карточковий, пелюстковий.

Листочный – 1) листковий; 2) аркушиковий, картковий.

Листья, см. **Лист 1**.

Лисячий, см. **Лісий**.

Литавра – литавра, тулумбас (-са), котёл (котла) військовий. **-ры** – литаври (-таврів), тулумбаси (-сів), котли (-лів) військові. [Приїхали (в Січ), вдарили в котлі, зібрались козаки (ЗОЮР. I)]. **Бить в -ры** – бити (*сов.* вдарити) в литаври, (в тулумбаси, у військові котлі).

Литавренный, **Литавровый** – литавровий, тулумбасовий.

Литаврщик – литавряник, тулумбасник, довбиш, котляр (-ра). [Вдарили довбиші в Чигирині, скликаючи нараду (Грінч.)].

Литания – літанія. [Літанью співає (Шевч.)].

Литвинник – 1) (*жерди*) жердя (-дя), вориння (-ння), вір'я (-р'я); 2) (*для вязки плотов*) *соб.* гужва (-ви), гужівки (-вок, *ед. ч.* гужівка) и вужівки (*ед. ч.* вужівка).

Литейная, *сщ.* – ливарня, відливарня.

Литейный – (від)ливарний. **-ное дело** – ливарство. **-ный двор** – ливарний (гарматний) двір (*р. двора и двору*), (від)ливарня. **-ный завод**, **-ное заведение**, см. **Литейная**. **-ный мастер**,

см. **Литейщик**. **-ное искусство, мастерство** – ливарництво. **-ная печь, форма** – ливарна піч (р. печи), форма.

Литейня, см. **Литейная**.

Литейщик – ливарник, відливарник, ливар (-ря), ливарний майстер (-тра).

Литейщиков – ливарів (-рева, -реве), (від)ливарників (-кова, -кове).

Литейщикий *и* **-щицкий** – ливарницький; см. **Литейщиков**.

Літера – 1) (*буква*) літера, буква. *Под -рою А* – під літерою А; 2) *типогр.* – літера, шрифтина; 3) (*документ, билет*) літера.

Литерализм – літералізм (-му); *срвн.* **Буквальность**.

Литорально, -ральный, см. **Буквально, -вальный**.

Литорат – літерат (-та).

Литоратор – літератор (-ра), (*зап.*) літерат (-та); (*писатель*) письменник, (*ирон.*) писака, писач (-ча), письменка (-ка), перодряп (-па).

Литораторов – літераторів, (*зап.*) літератів; письменників (-ова, -ове).

Литораторский – літераторський, (*зап.*) літератський; письменницький.

Литораторствовать – літераторствувати, письменствувати, (*ирон.*) письменкувати. [Чи між тими, що літераторствують, є в нас такі, що-б знали на-пам'ять найкращі думи українські? (Куліш)].

Литораторша – літераторка, (*зап.*) літератка; (*писательница*) письменниця.

Литораторшин – літераторчин, (*зап.*) літератчин; письменничин (-на, -не).

Литература – 1) (*письменность, словесность*) письменство, література. [Поєзія в слові або словесність закріплюється на письмі, робиться вже письменством (Єфр.). На високостях науки й літератури (Куліш)]. *Всемирная, всеобщая -ра* – світове письменство. *Изычная -ра* – красне письменство. [Твори красного письменства (Єфр.)]; 2) (*по изв. отрасли знания*) література. **-ра по этому вопросу, предмета** – література цього питання, предмету.

Литературно, *нрч.* – літературно; по-письменницькому, по-письменському, з-письменська.

Литературность – літературність (-ности).

Литературный – літературний; (*писательский*) письменницький, письменський.

[Літературна мова (Основа). І надумався Фирдовсій заробити собі гроші отим письменським шляхом (Крим.)]. **-ная деятельность** – літературна (письменницька, письменська) діяльність (-ности), письменництво, письменство. [Кониському на 35-ті роковини його письменства (Глібов)]. **-ная конвенция, собственность** – літературна конвенція (угода), власність (-ности). **-ная критика** – літературна критика. **-ное произведение** – літературний твір (р. твору), (літературне) писання (-ння). [Не дійшли до нас його писання (Куліш)].

Литературовед, -ведка – літературо[письменство]знавець (-вця), -знавиця.

Литературоведение – літературо[письменство]знавство.

Литературоведческий – літературознавчий, -знавський.

Литературщик, -щица – літературник (-ка), -ниця.

Литерный – літерний. [Літерна ложа (Київ)].

Литец, см. **Литейщик**.

Литиаз *и* **-азис**, *мед.* – літіаза (-зи), камінна х(в)ороба.

Литие, см. **Литьё 1**.

Литий, *минер.* – літій (-тія *и* -тію).

Литийный – літійний.

Литик – літик (-ка), штучний (фальшивий) самоцвіт (-ту).

Литин *и* **Литина**, *хим.* – літін (-ну), окис (півокис) (-су) літія.

Литинистый – літинистий.

Литиновый – літиновий.

Лити́я, *церк.* – літія́ (-тії).

Литки, *см.* **Могарыч**.

Литкружко́вец – літгурткі́вець (-вця).

Литник, **-ко́вый**, *горн., металлург.* – ливні́к (-ка́), **-ко́вий**.

Лито́граф – літограф (-фа).

Литографі́рование – літографува́ння (-ння).

Литографі́ровать, -ся – літографува́ти, **-ся**, *сов.* на[від]літографува́ти, бу́ти на[від]літографова́ним. **Литографі́рованный** – літографова́ний, на[від]літографова́ний.

Литографировка – літографува́ння (-пня).

Литографі́ческий – літографі́чний.

Литографі́я – літографі́я.

Литографі́ский – літографі́ський, літографі́чний. **-кий ка́мень** – літографі́ський ка́мінь (-меня).

Произведения -кого искусства – літографі́ські (літографі́чні) ві́роби (-бі́в).

Лито́й – лі́тий, ви́ливаний. [Лі́тий па́нцер (Шевч.). Із бра́нзи лі́тую стату́ю са́мого Ке́саря несу́ть (Шевч.). Се не ви́ливане, а ку́те (Коніськ.)]. **-тая ста́ль** – літа́ (ви́ливана) ста́ль (-ли).

Литоиді́т – літої́діт (-ту).

Лито́к – літо́к (-тка́), битка, свинча́тка.

Лито́лог – літо́лог (-га), ка́менозна́вець (-вця).

Лито́логі́ческий – літо́логі́чний, ка́менозна́вчий, ка́менозна́вський.

Лито́логія – літо́логія, ка́менозна́вство.

Лито́нья, *см.* **Кни́жка 2**.

Литора́льный – літора́льний, берегові́й; *срвн.* **Берегові́й**.

Литоре́я, *стар.* – та́йнопис (-су).

Литосфе́ра – літосфе́ра.

Литота́мниевый – літота́мні́йний.

Литоти́пия, Литоти́пографі́я – літоти́пія.

Литото́м, *хирург.* – літото́м (-ма), літото́мі́чний (ка́менедробі́льний) ні́ж (*р.* ножа́).

Литото́мический – літото́мі́чний, ка́менедробі́льний.

Литото́мия, хирург. – літото́мія, ка́менедробі́ння, дробі́ння ка́мінці́в.

Литотри́пси́ческий – літотри́пси́чний.

Литотри́псия и -три́тия, хирург. – літотри́псія, розкри́шування ка́мінці́в.

Литотри́птор, хирург. – літотри́птор (-ра), розкри́шувач ка́мінці́в.

Литофі́т – літофі́т (-та), кораль (-лю).

Литохро́м – літохромува́льник (-ка).

Литохро́мический – літохро́мі́чний.

Литохро́мия – літохро́мія.

Литохро́ми́ровать, -ся – літохромува́ти, **-ся**, (*сов.*) на[від]літохромува́ти, бу́ти на[від]літохромова́ним. **Литохро́ми́рованный** – літохромова́ний, на[від]літохромова́ний.

Лито́чный – мого́риче́вий, мого́ри́чний.

Литр – лі́тра (-три). [Поста́вив лі́тру го́рівки (Яворськ.)].

Литрова́льная, суц., Литрова́льня – літрува́льня (-ні).

Литрова́льный – літрува́льний.

Литрова́льщик – літрува́льник.

Литрова́ние – літрува́ння, пере́гонення *и* пере́ганя́ння, чи́щення, рафі́нува́ння.

Литрова́ть – літрува́ти, пере́гонити *и* пере́ганяти, чи́стити, рафі́нувати що.

Литро́вка, см. **Литрова́ние**.

Литро́вочный – літрува́льний.

Литро́вщик – літрува́льник.

Литурги́арий, *церк.* – служе́бник (-ка).

Литурги́йний (*относ. к литургии*) – літургі́йний.

Литурги́ка – літу́ргіка.

Литурги́сать *и* **-гисова́ть**, *церк.* – пра́вити літу́ргію, службу́ (бо́жу), (*возвыш.*) літу́ргіса́ти.

Литурги́ческий – (*относ. к литургии*) літу́ргі́чний, (*к литургии*) літу́ргі́йний.

Литурги́я – літу́ргія, служба́ (божа), обі́дня (-ні). [Ходив не тільки на службу, а навіть на вечерню (Н.-Лев.)].

Лить, лива́ть – 1) лити (*н. вр.* (і)ллю́, (і)ллéш, (і)ллé, (і)ллéмо, (і)ллéтé, (і)ллю́ть *и пров.* ллю́, ллéш, ллю́ть; *прош.* лив, лила, лило, лили; *буд.* літиму: *нов. н.* лий), (*зап.*) (і)лля́ти (*спрагається в н. вр.* – а) *как првдыдуц. глаг. и б*) лля́ю, лля́єш; *прош.* лляв, лляла, лляло, лляли; *буд.* ллятиму; *нов. н.* лляй), (*наливать*) сипати (сіплю, -плеш), (*выливать, изливать, проливать*) вилівати, зливати, проливати, точити. [Нащо в море воду лить, коли море повне? (Номис). Грай, кобзарю! Лий, шинкарю! (Шевч.). Отруту в душі ллють (Франко). Але дармо лили воду в решето дюраве (Рудан.). П'є козак та горілочку, а шинкарочка сипле (Гнід.). Сип борщу! (Липовеч.). Сип горілку швидше! (Звин.). Іфігенія зливає вино і олії на вогонь (Л. Укр.). Точити горілку з барильця (Н.-Лев.)]. **Лить кров** – лити (точити, проливати, розливати) кров. [Кров, як воду, точить (Шевч.)]. **Лить слéзы** – лити (лляти, проливати, вилівати) слéзи, лити (лляти, проливати) слéзьми (слéзьами). [Слізеньки лити (Грінч. III). Під чужим тином слéзи вилівать (Шевч.). Дрібними слéзьами ллю (Гнід.). Плаче, ридає, дрібними слéзьами проливає (Март.)]. **Лить воду на руки** – зливати воду на руки. **Река льéт струи свои в море** – ріка ллé (виліває, несé) свої хвилі в море. **Цветы льют благовония** – квітки ллють (точать, пускають, випускають) пахощі, пахнуть. **Лить через край** – лити (переливати) через вінця. **Лить масло в огонь, перен.** – доливати олії до вогню. **Лить под что** – лити (лляти) під що, підливати що; 2) (*отливать из как.-ниб. вещества*) лити, вилівати. **Лить медь, чугун** – лити мідь, чавун. **Лить пули, пушки, колокола, статуи, свечи** – лити, вилівати кулі, гармати, дзвони, статуї, свічки. **Лить колокола, пули (пускать утки)** – дзвін великий лити (Номис), кулі лити (Номис), брехуна́ дзвонити; *см.* **Колокол 1**. **Лить воск (гадая)** – вилівати воском. **Курица льéт яйца** – курка несé вилівки, виліває яйця; 3) (*лится*) літисся (*зап.* ллятисся), текти, (*с силой*) бурити; *см.* **Литься 1**. [Піт з лоба так і ллється (Київщ.). Бурить, як з барила (Сл. Гр.); 4) (*о дожде*) лити, (*зап.*) лляти, (*во всю, ливмя, хлестать*) пірити, піжити, репіжити, тюжити, пороти, (*пров.*) чу́стрити, хвостати. [Учора цілий день лив дощ (Київщ.). Ото лляє! (Брацлавщ.). А надворі дощ такий пірить (Основа). Дощ репіжить (Брацлавщ.). Дощ так і поре (Сл. Гр.); *Срв.* **Ливмя. Начать лить** – почати лити (пірити *и т. д.*), за́пірити, за́піжити, зарепіжити. [Як почне пірити дощ, нітки сухої не лишилось (Липовеч.). Дощ за́піжив, аж захлющав (Н.-Лев.)]. **Лить, как из ведра** – лити (*зап.* лляти), як (мов, немов) з відра (з луба, з рукава, з ко́новки), як відром, як з-під ринви. [Дощ тюжить, немов з відра ллé (Кониськ.). Дощ іллé, як з луба (Номис)].

Литьё – 1) (*действие*) – а) лиття́ (-ття); сипання, вилівання, зливання, проливання, точіння; б) лиття́, вилівання, *срв.* **Лить 1** *и 2*; **-тьё металла** – лиття́ (вилівання) металу. **-тьё колоколов** – вилівання дзвонів; 2) (*отлитая вещь*) литвó. **Чугунное -тьё** – чавунне литвó.

Литься – 1) (*течь*) літисся (*зап.* ллятисся), точітисся, текти, сипатисся, (*пров.*) хлянути; (*сильно*) ринути, бурити; (*плавно: преимуществ о звуках, свете и т. п.*) плінити, плисти, лінути. [Світло хвилями ллється з неба (Коцюб.). А вода хляне та й хляне (Черкащ.). Ринуло з неба ціле море світла (Васильч.). Чиста, хороша мова пліне рівно (Єфр.). Небесні звуки лінуть у душу (Тесл.)]. **Беседа -тсся** – розмова ллється (точітисся). [Як ллється розмова! (Н.-Лев.)]. **Кровь -тсся** – кров ллється (точітисся, пліне, юшить), (*струится*) цебенить. [Точітисся людська кров, і кінця-краю цьому не відко (Єфр.). З очей і уст пустилась кров плисти (Франко). З носів і уст юшила кров (Котл.). Так і цебенить кров (Черкащ.)]. **Слэзы -тсся** – слéзи ллю́тсся, (*крупные*) сиплю́тсся. [А серденько одпочине, поки слéзи ллю́тсся

(Шевч.). Сльози так і сипалися з карих оченят (Грінч.). **-ться** *ручьём* – цюрком (пров. дзюрком, джурком) литися (текти), джуркотіти (-кочу, -котіш), цебеніти. **-ться** *через край* – литися (переливатися) через вінця; 2) (*страд. з.: отливаться*) литися, виливатися, бути виливаним.

Лиф – ліф (-фу), стан (-ну), станик (-ка); (*пришитый к юбке*) нагрудник. [Ой дам тобі, подруженько, на стан полотенця (Пісня). Годинник, пришпилений брошкою до станика (Л. Укр.)].

Лиферия, бот. *Primula officinalis Jacq.* – первоцвіт (лікарський).

Лифик, Лифчик – ліфік, станик (-ка).

Лифный и **Лифовый** – ліфовий, станиковий.

Лифт – ліфт (-ту), вінда, здійма.

Лифтовый – ліфтовий.

Лифчик, см. **Лифик**.

Лихарь, -харка – лиходій (-дія), лиходійка; (*колдун*) чаклун (-на), чаклунка, відмак (-ка), відмур (-ра).

Лихач – 1) (*удалец*) зух (-ха), дзіндзівер-зух, хват-молодець (-дця), шукай-біда, козак (-ка), козир (-ря), голінний хлопець (-пця), моторний парубок (-бқа); 2) (*извозчик*) скорокінний візник (-ка), козир (-ря), (*рус.*) лихач (-ча); 3) (*болезнь*) лиха напасть (-ти).

Лихачий – 1) зухуватий, зухівський, хвацький, козачий; 2) скорокінний, лихачівський; *Срв. Лихач 1 и 2.*

Лихачиха – гергера, гаргара.

Лихачка – лихоманка; см. **Лихорадка**.

Лихва – 1) (*избыток, излишек*) лишок (-шку), лишка (-ки), зайвина. *Воздать кому что, отблагодарить кого с -вою* – віддати комусь що, віддячити (віддякувати) комусь з оком (з лишком, з лишкою, з наддатком, з верхом, з лихвою, *шутл.* з надтом, з чохом); 2) (*ростовищический процент*) лихва, лихва[я]рський процент (-ту). [Становлять (*устанавливают*) право на лихву (Куліш)].

Лихвенный – лихва[я]рський. **-ный процент** – лихва[я]рський процент (-ту).

Лихенология – лихенологія, лишасєзнавство.

Лихо, *сиц.* – 1) (*зло*) ліхо (-ха), лихє (-хого), зло (*р.* зла). [З письменних все ліхо встає (Номис)]. *Не поминать -хом кого* – не згадувати ліхом, лихим словом когось; 2) (*беда*) ліхо, біда. [Не шукай лиха, – само тебе знайде (Чуб. І). І грім біди не б'є (Приказка)]. **-хо одноглазое** – біда одноока. *От -ха не уйдешь* – від лиха (від біди) не втечєш, лиха не спєкаєшся.

Лихо, *нрч.* – 1) (*бойко, разудало*) хвацько, моторно, хвátко, бадьорно, жваво, браво. [Хвацько вибігши на пагорок, трійка стала (Короленко). Усі хвátко танцювали (Ор. Левиц.). «Ану, лишєнь, бадьорно!» – обзивається він до гнідого (Мирний)]; 2) (*зло*) люто, злісно; (*плохо*) зле, погано; (*тяжело*) вáжко, тяжко; (*тошно, противно*) нудно, гідко, огидно.

Лихобойный – згубний, загібельний.

Лиховатый – лихуватий, лихєнький.

Лиховать – 1) (*хворать*) слабувати, х(в)орувати, нездужати на що; 2) (*поносит*) ганити, ганьбити, ганьбувати, (*оговаривать*) обмовляти когось; 3) (*неистовствовать*) лютувати; (*делать зло*) коїти (чинити) ліхо.

Лиховщик, -щица – обмовник, -ниця.

Лиховщина – лихівщина, лихоліття (-ття).

Лиходатель, -тельница – хабародавець (-вця), -давниця.

Лиходательство – давання хабара, хабародавство.

Лиходательствовать – давати хабара.

Лиходей – 1) лиходій (-дія), лиходійник, злочинник, (*враг*) ворог. [Держіться у мене всі

лиходії, що на мене брехню точите! (Мирний). В щасті не без ворога (Номис)]; 2) *бот.*

Gentiana cruciata L. – лихоманник, лиходій, тирлич (-чу), товстуха, генціана.

Лиходейка – 1) лиходійка, лиходійниця; 2) лихоманка; *срвн.* **Лихорадка.**

Лиходейничать, *см.* **Лиходействовать.**

Лиходейный – лиходійний, злочинний.

Лиходейский – лиходійський, злочинський.

Лиходейство – лиходійство, лиходіяння, злочинство.

Лиходействовать и -деить – лиходіяти, лихувати, лиховодити, злодіяти, злочинити.

Лихожелатель, -ница, *см.* **Зложелатель, -ница.**

Лихой, *прлг.* – 1) (*бойкий, удалой*) – а) (*о человеке*) хвацький, моторний, голінний, бадьорний бадьористий, жвавий, бравий. **-хой малый** – моторний парубок (-бка), голінний хлопець, зух (-ха), козир (-ря), козак (-ка); *срв.* **Лихач 1.** [Еней був парубок моторний і хлопець хоть куди козак (Котл.)]. **-хой ездок** – бравий їздець (-дця). **-хоє дело** – молодецька справа; б) (*о лошади*) баский. [Поїхала в своїм ридвані баскими конями, як звір (Котл.)]; 2) (*худой, злой, злобный*) лихий, злий; *срв.* **Злой 1.** [Як до тебе ходити, тебе вірно любити? В тебе батько лихий, в тебе мати лиха, і собаки лихі (Пісня). Злая доля (Шевч.)]. **-хая болезнь** – погана слабість, лиха (французька) хвороба, пранці (-ців). **-хой глаз** – лихе (урічливе, урічне) око. **-хоє дело** – недобре діло, лихий учінок (-нку), злочинство. **-хая сторона** – лиха країна (сторона). **-хой человек** – лиха людина. **-хим (благим) матом кричатъ**, *см.* **Мат.** **-ха беда почин** – важко розгойдатися, а далі легко. **-хоє споро: не умрёт скоро** – погань сивіє, та не старіє. **-хоє лихим избывается** – на люту х(в)оробу лютий і вік. *Тот не лих, кто во хмелю тих* – хто п'є та спить, той не грішить; 3) (*сердитый*) злий, лихий, лютий, сердитий на кого. *За что до нас ты лих?* – за що (чого) ти злий (лихий) на нас? За що на нас ти злуєш?

Лихой, *сщ.* – 1) (*злой дух*) нечистий, нечиста сила, лихий, дідько; *см.* **Дьявол и Чорт**; 2) (*враг*) ворог, лиходій (-дія), напасник.

Лихоимец – хабарник, хабарохап; *см.* **Взяточник.**

Лихоимка – 1) хабарниця; *см.* **Взяточница**; 2) лихоманка; *см.* **Лихорадка.**

Лихоимничать, *см.* **Лихоимствовать.**

Лихоимный, Лихоимственный – хабарницький, здірський.

Лихоимство – хабарництво, хабарство, (*с вымогательством*) здірство, здірщина, драпіжність (-ности), драпіжство. [А в нас безлюддя, нелад і драпіжність (Л. Укр.)].

Лихоимствовать – хабарничати, хабарувати, брати хабарі.

Лихоимчивый – хабаруватий, брачкий, браткий.

Лихоимщик, -щица – 1) *см.* **Лихоимец, -имка 1**; 2) лихвар (-ря), лихвар (-ра), лихварка, лихварка; *срв.* **Ростовщик, -щица.**

Лихолетье – лихоліття (-ття), лиха година, лихівщина, лиха хуртовіна. [Настане страшне лихоліття, люди почнуть мерти (Коцюб.). Наше національне лихоліття (Єфр.). Лиха година монгольська (Крим.)].

Лихолетний – лихолітній, лихої години.

Лихоман – 1) лиходій (-дія), ворог, (*зложелатель*) зложичливець (-вця); (*обманщик*) дурісвіт (-та), (*плут*) шахрай (-рая), крутій (-тія); 2) (*горемыка*) бідолаха, сіромаха; 3) (*проказник*) чмут (-та), чмутник; (*зазноба*) любчик, коханий (-ного).

Лихоманить – 1) *см.* **Лиходействовать**; 2) (*плутовать*) шахраювати.

Лихоманка – 1) лиходійка, лиходійниця, ворог (-га); зложичливиця, дурісвітка, шахрайка; 2) бідолаха, сіромаха; 3) чмутовіха, чмутівка; любка, кохана (-ної); *срвн.* **Лихоман 1 - 3**; 4) лихоманка; *см.* **Лихорадка.**

Лихоманковый – лихоманковий.

Лихоманник – 1) *см.* **Лихоман 1 - 3**; 2) *см.* **Лиходей 2.**

Лихоманный – 1) (*лихорадочный*) лихоманковий; 2) (*плутовской*) шахрайський.

Лихоманство – шахрайство.

Лихонек, см. **Лиховатий**.

Лихорадеть (*над чем*) – труситися (трястися) над чим (із скнарства, з зажерливости).

Лихорадить – 1) *кому* – лиха (зла) зичити *кому*, зломислити на *кого*; 2) *кого* – морозом (холодом) брати, морозити, студити *кого*. *Меня -дит* – мене морозить, мене пропасниця (лихоманка, трясця) трясє (трусить, б'є).

Лихорадка – 1) пропасниця, лихоманка, трясця (-ці), трясо[а]виця, трясучка, (*веснянка*) веснуха. [Добрідень, пропасниці! Єсть вас сімдесят сім (Чуб. І). Я на пропасницю недугував (Л. Укр.). Як же ся маєте по вашій лихоманці? (Самійл.). Трясця нашим ворогам (*брань*) (Чуб.). *Болотная -ка* – болотяна пропасниця (трясця). [Смерть од болотяної трясці (Крим.). *-ка с бредом* – гарячка, (в)огневиця. *Гастрическая -ка* – шлункова трясовиця. *Жёлтая -ка* – жовта пропасниця, корчій (-чія), поганка. *Изнурительная -ка* – виснажлива (виснажна) пропасниця, гнітучка, гнітуха. *Крапивная -ка* – кропив'яна пропасниця; см. **Крапівниця 1**. *Нервная -ка* – нервова пропасниця. [Катерину трусила нервова пропасниця (Грінч.). *Переменяющаяся -ка* – перемінна пропасниця. *-ка бьёт, трясёт кого* – пропасниця (лихоманка, трясця) б'є, трусить *кого*, тіпає *кого* *и* ким. [Мене біла (трусила) пропасниця (Крим.). Щастя – як трясця, *кого* схоче, *того* трусить (М. Вовч.). Злість тіпала обома, немов пропасниця (Коцюб.). *-ка меня, его схватила* – лихоманка (трясця) мене, його схопила, напала. [Мене трясця схопила (Н.-Лев.). *Дрожатъ как в -ке* – труситися (тремтіти), мов (як) у пропасниці (у лихоманці, у трясці), мов з пропасниці; труситися, мов пропасниця (лихоманка) б'є (*кого*). [Вся трусилася, мов з пропасниці (Грінч.). *Лежатъ в -ке* – лежати в пропасниці (в лихоманці), на пропасницю (на лихоманку); 2) (*перен.*: *горячка*) гарячка, лихоманка. *Строительная -ка* – будівельна гарячка (лихоманка).

Лихорадковый, см. **Лихорадочный 1**.

Лихорадничать – гарячково хапатися; (*фантазировать*) химерити, марити.

Лихорадный – (*злорадный*) злорадий, злорадїсний; (*злонамеренный*) зло(в)мїсний, зловільний, злодумний.

Лихорадочка – пропасничка, лихоманочка.

Лихорадочник, бот. *Gratiola officinalis L.* – авран (-ну), граціоля, бождєрево.

Лихорадочно, нрч. – гарячково. [Я гарячково списував усє, що приснилося (Крим.).]

Лихорадочность – гарячковїсть (-вості).

Лихорадочный – 1) пропасний, пропасничний, лихоманковий, трясцевий, трясовичний; (*горячечный*) гарячковий. [В якїсь гарячковїй нестямї (Коцюб.). *-ный жар* – пропасний жар. [Здається, що в нього пропасний жар (Крим.). *-ный озноб* – дригота (мороз) від пропасниці. *У него -ный озноб* – його морозить (холодїть). *-ный пульс* – пропасний (лихоманковий) пульс (-су). *-ный больной* – слабїй (-бого) на пропасницю. *-ная кора* – хїнна кірка, хїна. *-ная трава*, бот. – а) см. **Лихорадочник**; б) *Ajuga reptans L.* – горлянка (повзуча), дївоча краса, суховершки (-ків); в) *Aristolochia Clematidis L.* – хвилївник (-ка) (звичайний), хвилиник, кирказон (-ну), меч-дєрево; г) см. **Маун**; г) *Hieracium Pilosella L.* – нечуївітер (-тру) (волосистий); д) *Lepidium ruderae L.* – вонючка, вонючі віники (-ків); е) *Pedicularis palustris L.* – шолудївник (болотяний), смиз (-зу); є) *Ranunculus sceleratus L.* – жовтець (-тцю) отруйний, бишак (-ку), лютик; ж) *Sedum acre L.* – очіток (-тка *и* -тку) (гострий), бурячки (-ків), молодило; з) *Teucrium Chamaedrys L.* – самосїл (-лу); 2) *перен.* – гарячковий. [Гарячкова енергїя (Коцюб.). Гарячкова робота (Єфр.). *-ная деятельность* – гарячкова діяльність (-ности).

Лихорадящий, прлг. – гарячкувальний, гарячкотворчий.

Лихорожий, **-рылый** – гидкопикий, гидкомордий, огидний, поганий на вроду.

Лихость, **Лихота** – 1) (*удальство*) молодєцтво, моторнїсть, голїннїсть, жвавїсть, бравїсть; (*лошади*) баскїсть (-ости); 2) (*худость*) лихїсть (-хости); 3) см. **Злость**.

Лихошорстний (о собаке) – лихий, клятий (собака, пес).

Лица, бот. *Lycium ruthenicum* Murr. – лаці(й)он (-ну), повій (-вою) (східній), дреза́.

Ліхтер, морск. – ліхтер (-тера).

Лицевание – 1) личкування, рівняння, вирівнювання; лощіння, глянсування; 2) лицювання, облицьовування; 3) лицювання, перелицьовування; 4) личкування (краму); 5) о(б)креслювання.

Лицевать, -ся – 1) (*выглаживать, ровнять*) личкувати, -ся, рівняти, -ся, вирівнювати, -ся; (*полировать*) лощити, -ся, глянсувати, -ся. [Личкує каміння мірошник (Канів.)]; 2) (*облицовывать*) лицювати, -ся, облицьовувати, -ся; 3) (*перелицовывать*) лицювати, -ся, перелицьовувати, -ся. [Сім раз відрізали – довга, сім раз лицювали – нова (Номис)]; 4) (*товар*) личкувати (крам); 5) (*очерчивать*) о(б)креслювати, -ся и о(б)креслити, -ся, обводити, -ся. **Лицованный** – 1) личкований; 2) (*об одежде*) лицюваний, перелицьований.

Лицевик – рушник (-ка) до лиця, утиральник, утирач (утирати лице).

Лицеватый – 1) (*красивый лицом*) вродливий; 2) (*казистый*) показний.

Лицевой – 1) лицювий. **-вая кость** – лицюва кістка. **-вой угол** – лицювій кут (-та). **-вой** череп – череп (-па) обличчя (-ччя). **-вое полотенце**, см. **Лицевик**; 2) (*о лице предмета*) правий, лицювий, зверхній. **-вая сторона** – правий (лицювий, добрий, горішній, зверхній) бік (р. боку), лице; срв. **Лицо б.** [В цієї хустки другий бік (*изнанка*) кращий за правий (за лице) (Брацлавщ.). Причепиш (дві каблучки золоті) до обох нарамників наплічника знизу, з лицювого боку його (Біблія)]. **-вая сторона карты, монеты** – лице карти, монети. [Грошам лиця нема (Номис)]. **-вая сторона ткани** – лице, правий, лицювий (*и т. д.*) бік тканини; 3) (*о лице здания*) чільний; чоловічий. **-вая сторона дома** – чоло, чільний бік (р. боку) будинку. **-вой фасад** – чолова фасада. **-вой чертёж дома** – чоловічий рисунок (-нку) (план) будинку; 4) (*снабжённый рисунками*) лицевий, образований (рукопис); 5) (*персональный*) особовий, особистий. **-вой счёт** – особистий рахунок (-нку). **-вая книга, бухг.** – особова книга (книжка), книга (книжка) особистих рахунків.

Лицедей, -дейка – 1) лицедій (-дія), -дійка, (*комедиант*) ко[у]медіант, -янтка; 2) см.

Лицемер, -мерка.

Лицедейный – 1) лицедійний, (*комедиантский*) ко[у]медіантський; 2) см. **Лицемерный.**

Лицедействие и -действие – 1) лицедійство. [Комедія, сиріч лицедійство (Котл.)]; 2) см.

Лицемерие, Лицемерство.

Лицедействовать и -деить – 1) лицедіяти, (*комедианить*) ко[у]медіянити; 2) см.

Лицемерствовать.

Лицезрение – споглядання, спозирання когось, чого, чийого обличчя, дивіння, глядіння на когось, на що; бачення когось, чого, чийого обличчя, (*иронич.*) лицезріння. **Наслаждаться -нием** – тішитися (втішатися) спогляданням, спозиранням, баченням когось, чого, чийого обличчя *или* споглядаючи, спозираючи когось, що, (*иронич.*) тішитися (втішатися) чийм лицезрінням.

Лицезреть – (*созерцать*) споглядати, спозирати когось, що, чиє обличчя, (*глядеть*) дивитися на когось, на що, на чиє обличчя, (*иронич.*) лицезріти когось; (*смотреть не сводя глаз*) пасти очима (оком) когось, пасти очі чим; (*видеть*) бачити когось, що.

Лицей – лицей (-цею). [Учився в Ніженським лицейі (Котл.)].

Лицейский – лицейський.

Лицейст – лицейст (-та).

Лицемер, -мерка – лицемер, -мірка, гіпокріт, -рїтка; (*двуличный*) дво(є)душник, -ниця; (*святоша, ханжа*), святенник, -ниця, святко (*м. р.*). [Лицемере, перш вийми в сефбе самого з о́ка ломаку (Біблія). Іди, облудна лицемерко, геть! (Грінч.). Він був гіпокрітом (Франко). А даєш слово, що ти не жа́ден дводу́шник? (Франко)].

Лицемерие – лицемерство, гіпокрізія, (*фальшь*) фальш (-шу), лукавство; (*ханжество*)

святенництво, святобожність (-ности). [За таке лицемірство мені хочеться руки вам більше не подавати (Крим.)].

Лицемірить – лицемірити, лицемірствувати, фальшувати, лукавити, (*маскироваться*) личкуватися; (*двоедушничать*) двоїти, двоєдушити; (*ханжить*) прикидатися святим, побожним, удавати з себе святого, побожного, святобожити. [Сам лицемірствує з собою (Франко). Та бачиш, як вони фальшують з нами (Куліш). Ставши віч-на-віч, він личкується перед ним, а за очі каже: хutorянський баша (Мова). Я ніколи не вмiла двоїти, не вмiла ховати того, що почувала (Кониськ.)].

Лицемірно, *нрч.* – лицемірно, фальшиво, лукаво; (*двулично*) дво(є)душно; (*ханжески*) святобожно.

Лицемірність – лицемірність, фальшивість; (*двуличность*) дво(є)душність; (*ханжество*) святенництво, святобожність (-ости).

Лицемірний – лицемірний, фальшивий, лукавий; (*двуличный*) дво(є)душний; (*притворчивый*) прикидливий; (*притворный*) уданий. [З лицемірною лагідністю спитав (Крим.). Ся дівчина зрадлива, прикидлива (М. Вовч.)].

Лицемерство – лицемірство, лицемірність (-ности), гіпокрітство; *см.* **Лицемеріє** *и* **Лицемірность**. [Фарисейству й лицемірству я концесій не робив (Франко)].

Лицемерствовать, *см.* **Лицемірить**.

Лицначертание – 1) *см.* **Портрет**; 2) *см.* **Характеристика**.

Лицѐнт, *см.* **Лиценція 2**.

Лиценціят, -атский – ліценціят, -ятський.

Лиценція – 1) (*право на чтение лекций*) ліценція, дозвіл (-волу) викладати; 2) (*тарифная*) ліценція; 3) (*поэт., грам., вольность*) поетична, граматична вільність (-ности).

Лицеочертание – обрис (-су) обличчя, риси (*р. рис*) обличчя.

Лицеприѐмный, *см.* **Лицеприятний**.

Лицеприятіє – стороннічість, небезсторонність, спрiятельство, (*угодничество*) догодливiсть (-ости); *срв.* **Пристрастіє 2** *и* **Кумовство**. [Хоч він йому й сват, а спрiятельство в судді гріх (Кониськ.)]. **Суд без -тія** – безсторонній (справедливий) суд (-ду).

Лицеприятно, *нрч.* – по-стороннічому, небезсторонно, не по правді.

Лицеприятничать – виявляти стороннічість (небезсторонність, спрiятельство), бути стороннічим, небезстороннім; (*угодничать*) бути догодливим; *срв.* **Лицеприятствовать**.

Лицеприятность, *см.* **Лицеприятіє**.

Лицеприятний – стороннічий, небезсторонній, несправедливий, (*угодливый*) догодливий. **-ний суд** – небезсторонній (несправедливий) суд (-ду).

Лицеприятствовать кому – спрiяти чийсь стороні, спрiятельствувати, догоджати, годити кому; *срв.* **Лицеприятничать**. [Нехай судить по правді, не спрiятельствує (Кониськ.)].

Лицій, *см.* **Лица**.

Лицо – 1) (*физиономия*) обличчя (-ччя), лице (-ця), вид (-ду), твар (-ри), образ (-зу), (*персона, часто иронич.*) парсуна, (*морда*) пісок (-ску). [Звичайна маса людська має обличчя не типові (Крим.). Гарна, хоч з лица води напитися (Номис). В його на делікатному виду зайнявся рум'янець (Н.-Лев.). Дзеркало, що об'єктивно показує скривлену твар (Єфр.). Парсуна розпухла (Борзенц.). От вітер! так і смалить пісок (Проскурівщ.). **Большое -цо** – велике (здорове) обличчя (лице), великий (здоровий) вид, -ка (-ва) твар. **Здоровое -цо** – здорове обличчя (лице). **Красивое -цо** – гарне (вродливе) обличчя (лице). **Открытое -цо** – відкрите обличчя (лице). **Полное -цо** – повне обличчя (лице), повний вид, -на твар. [Твар у діда Євмена була повна (Кониськ.)]. **Светлое, чистое -цо** – ясне, чисте обличчя (лице), ясний, чистий вид. [З ясним видом випустив останнє дихання (Франко)]. **Убитое -цо** – сумне обличчя (лице), сумний (приголомшений) вид. **Умное, интеллигентное -цо** – розумне,

інтелігентне обличчя (лице), розумний, інтелігентний вид. [Розум проймав ко́жну ри́ску на інтелігентному видо́ві (Грінч.).] *Выражение -ца* – ви́раз (-зу), ви́раз обличчя, ви́раз на ли́ці (на обличчі, на виду́). [Супротивність у всьому, – в убра́ннях, у ви́разі обличчів, у по́глядах (О. Пчілка)]. *-цо́ его мне знакомо, незнакомо* – його́ обличчя мені відо́ме, невідо́ме, по знаку́, не по знаку́. *В -цо́ знать, помнитъ кого* – в обличчя, в лице́, в о́браз, у тва́р знати, пам'ятати (тямити) ко́го. [Хоч не ба́чила вас в о́браз, та чу́ла й зна́ла вас (Харківщ.). А козака́ ні однісінького у тва́р не зна́в і не тямив (Квітка)]. *-цом, с -ца* – з ли́ця, з виду́, на виду́, на ли́ці, на обличчя, на вроду, о́бразом, в о́браз; (*по виду́*) лице́м, обличчям, ви́дом. [Непога́ний з ли́ця (Н.-Лев.). Висока й огрядна́, повна на виду́ (Н.-Лев.). Моя́ мила миле́нька, на ли́ченку біле́нька! (Пісня). Бри́дкий на обличчя (Крим.) Хоро́ша на вроду (Глібов). А який же він в о́браз? (Короленко). Він мені одразу́ не сподобався, перш усього́ обличчям (Крим.)]. *-цом к кому, к чему* – обличчям (лице́м) до ко́го, до чо́го, очима́ до чо́го, куди, проти́ ко́го, чо́го. [Стояла вона́ очима́ до поро́га, коло віко́н (Свидниц.).] *-цом к селу* – обличчям (лице́м) до села́. *-цом к -цу́ с кем* – лице́м до ли́ця, лице́м (лице́) в лице́, ві́ч-на-ві́ч, о́чі-на-о́чі, о́ко-на-о́ко з ким, перед ві́ччю в ко́го. [В писанні (М. Вовчка) сам наро́д, лице́м до ли́ця, промовля́є до нас (Куліш). Ми стали мовчки, лице́ в лице́, о́ко в о́ко (Кониськ.). Вони́ стояли одна́ проти́ одної, ві́ч-на-ві́ч (Єфр.). Перед ві́ччю в хи́жої орди́ (Куліш)]. *-цом к -цу́ с чем* – ві́ч-на-ві́ч, на-ві́ч, лице́м в лице́ з чим. [Ві́ч-на-ві́ч з неося́жним ви́довищем ві́чності (М. Зеров)]. *Встретиться -цом к -цу́* – зустрі́тися (стрі́тися) лице́м до ли́ця, лице́м в лице́, ві́ч-на-ві́ч. [Лице́м в лице́ зустрівся́ з оти́м стра́хом (Кониськ.).] *Говорить с кем с -ца на -цо́* – розмовля́ти з ким ві́ч-на-ві́ч. *Ставить, поставитъ кого -цом к -цу́, с -ца на -цо́* – зводи́ти, зве́сти ко́го ві́ч-на-ві́ч (о́чі-на-о́чі, на-ві́ч) з ким, з чим. [Неха́й же я вас ві́ч-на-ві́ч зве́ду; тоді́ побачи́мо, хто бре́ше (Сл. Гр.). Пи́сьме́нник звів тих люде́й на-ві́ч з о́бставинами, які́ вимага́ли жертв (Єфр.).] *Перед -цом кого, чего* – перед лице́м ко́го, чо́го, перед чо́лом чо́го, перед очима́ чийми. *Перед -цом всех присутствующих, всего света* – перед лице́м (перед очима́) усі́х прису́тніх, усього́ світу. *По -цу́* – з ли́ця, з обличчя, з виду́, з твари. [Видно́ це бу́ло з його́ ли́ця (Франко). З тва́ри зна́ти бу́ло, що́ Явдо́сі справді́ не гара́зд (Кон.).] *Быть к -цу́, не к -цу́ кому* – бу́ти до ли́ця (*редко* до тва́ри), не до ли́ця, ли́чити, не ли́чити, ли́цюва́ти, не ли́цюва́ти ко́му, (*поэтич.*) поді́бно, не поді́бно ко́му, (*подходитъ*) пристава́ти (приста́ти), не пристава́ти (не приста́ти) ко́му, пасува́ти, не пасувати ко́му *и* до ко́го, (*подобать*) випада́ти, не випадати, впа́дати, не впа́дати ко́му; *срв. Идти 7*. [Тобі́ яка (ша́пка) до ли́ця: си́ва чи чо́рна? (Кониськ.). Черво́на гарасі́вка то́бі до тва́ри (Шейк.). Ці́ бинди́ їй дуже́ ли́чать (Поділля). Так говори́ть не ли́чить пури́танам (Л. Укр.). Це са́нтименти, які́ не ли́цюють нам тепе́р (Єфр.). Диви́ся, не́нько, чи хороше́нько і поді́бне́нько (Чуб. III). Сиді́ти до́ма не приста́ло козако́ві (Бороз.). Земле́ю вла́дати не випа́дало лю́дям не гербо́ваним (Куліш)]. *Она одета к -цу́* – вона́ вдя́гнена (вбра́на) до ли́ця, її́ вбра́ння ли́чить (лицю́є, до ли́ця, приста́є) їй. *Изменя́ться, измени́ться на -це* – міни́тися, зміни́тися, (*о мн.*) поміни́тися на ли́ці, на виду́, (*реже*) з ли́ця. [Затре́мтів, аж на ли́ці зміни́вся (Мирний). Вона́, бі́дна, й з ли́ця зміни́лась та тру́ситься (Тесл.).] *На нём -ца нет, не было* – на його́му о́бразу нема́(є), не бу́ло, він на се́бе не похо́жий (зробився, став), бу́в. [На жа́дному́ не бу́ло сво́го о́бразу: всі́ білі, аж зеле́ні (Свидниц.).] *Вверх -цом* – догори́ обличчям, горі́лиць, (*диал.*) горі́знич. [Ни́ць ле́жить, рука́ під голо́вою; поверну́в його́ Олекса́ горі́лиць (М. Левиц.).] *Вниз -цом* – обличчям до землі́, долі́лиць. *Написано на -це у кого* – написа́но (намальо́вано) на виду́ (на обличчі) у ко́го. *Спа́датель, спа́сть с -ца* – спа́дати, спа́сти з ли́ця, охлява́ти, охляну́ти на обличчі. *Ударить в -цо́, по -цу́* – уда́рити в лице́ (у тва́р, *грубо* у пи́сок), уда́рити по ли́цю (по виду́). [Як уда́рити у пи́сок, так кро́в'ю́ й залля́вся (Проску́рівщ.). Вда́рив конокра́да по виду́ (Дм. Марков.).] *Не ударить -цом в грязь* – і на сли́зькому́ не спотикну́тися. *С -ца не воду́ пить* – ба́йду́же врода, а́би бу́ла робо́та; 2) обличчя, о́браз (-зу); *срв. Облик*. [Кулі́ш ка́же, що́ моска́ль хо́че загла́дити на́ше обличчя́ серед наро́дів (Грінч.); 3) (*особа*) особа,

персо́на, (*устар. или иронич.*) парсу́на. [Ач, яка висо́ка парсу́на! Харк.]. *Это что за -цо́?* – це що за о́соба (персо́на, лю́дина)? (*иронич.*) що це за парсу́на? *Аппелирующее -цо́* – о́соба, що апелює. *Важное -цо́* – ва́жна (пова́жна, вели́ка) о́соба, вели́ка persóна (*ирон.* парсу́на, мо́ція). *Видное -цо́* – вида́тна (пова́жна, значна́, бі́льша) о́соба. *Видные -ца́* – вида́тні (бі́льші) лю́ди (о́собі), висо́кі го́лови. *Это одно из самых видных лиц в городе* – це оди́н з найвида́тніших (найзначні́ших) лю́дей в (цьо́му) мі́сті. *Действующее -цо́* – ді́йова (чи́нна) о́соба; (*в драм., литер. произв.*) ді́йова о́соба, ді́яч (-ча́), (*персонаж*) persóнаж (-жа). *Главное действующее -цо́* – голо́вна ді́йова о́соба; голо́вний ді́яч, голо́вний persóнаж, геро́й, геро́їня. *Доверенное -цо́* – (*м. р.*) ві́рник, пові́рник, (*ж. р.*) ві́рниця, пові́рниця. [Пан Дзерон, мій пові́рник, пе́рший купе́ць з Молда́ви (Маков.)]. *Должностное -цо́* – уря́дова о́соба, уря́довець (-вця́), о́соба на (офі́ційні́м) уря́ді. [Пильнува́в пере́йнятися ви́дом значно́ї уря́дової о́собі (Кониськ.)]. *Должностные -ца́* – уря́дові лю́ди (о́собі), уря́довці. *Духовное -цо́, -цо́ духовного звання* – духо́вна о́соба, духо́вник, о́соба духо́вного ста́ну. *Знатное -цо́* – значна́ (вельмо́жна, висо́ка) о́соба. *Официальное -цо́* – офі́ційна о́соба. *Подставное -цо́* – підста́вна о́соба. *Постороннее -цо́* – сторо́нній (чужа́) о́соба. *Посторонним -цам вход воспрещён* – сторо́ннім (о́собам) вхо́дити заборонено. *Сведущее -цо́* – тяму́ща о́соба, (*осведомленное*) обі́знана о́соба. *Сведущие -ца́* – тяму́щі (обі́знані) лю́ди, (*стар.*) свідомі лю́ди, досві́дні о́собі (лю́ди). *Физическое, частное, юридическое -цо́* – фі́зична, прива́тна, юри́дична о́соба. *-цо́, принимающее участие в деле* – о́соба, що бере́ у́часть у спра́ві, у́часник у спра́ві. *Три -ца́ Тройцы, церк.* – три о́собі Трі́йці (*торж.* Тройці́). *Бог один, но троичен в -цах, церк.* – бог оди́н, але ма́є три о́собі. *В -це́ кого* – в о́собі, в обра́зі ко́го, (*о двух или нескольких*) в о́собах, в обра́зі ко́го. [В його́ о́собі виправда́но увесь єврейський наро́д (О. Пчілка). Такого́ він знайшо́в собі́ в обра́зі Ю́рія Не́мирича (Грінч.). Украї́нська на́ція в о́собах кра́щих засту́пників свої́х (Єфр.). Го́лос наро́ду, в обра́зі кілько́х баб (Єфр.)]. *От чьего -ца́* – від ко́го, від іме́ння, від іме́ни, (*гал.*) в іме́ні ко́го. *От своего -ца́* – від себе́, від сво́го йме́ння. *Торговать от своего -ца́* – торго́вати від себе́, держа́ти кра́мницю на себе́. *От -ца́ всех присутствующих* – від іме́ни (в іме́ні) всі́х прису́тніх; від усі́х прису́тніх. *Представляют чьё -цо́* – репре́зентува́ти (засту́пати) ко́го, чию́ о́собу. *Смотреть на -цо́* – ува́жати на ко́го, на чию́ о́собу, сприя́ти чи́й о́собі, (*возвыш.*) дивитися на чи́є лице́. [Ти не догоджа́єш ні́кому, бо не диви́шся на лице́ лю́дей (Єв. Мор.)]. *Правосудие не должно смотреть на -ца́* – правосу́ддя не пови́нно вва́жати ні на чию́ о́собу, сприя́ти чи́йсь о́собі. *Служить делу, а не -цам* – служи́ти ді́лу (спра́ві), а не окре́мим о́собам (а не лю́дям); 4) *грам.* – о́соба. *Первое, второе, третье -цо́* – пе́рша, дру́га, тре́тя о́соба; 5) (*поверхность*) по́верх (-ху), по́верхня. *-цо́ земли* – по́верхня (лице́) землі́. *Стереть с -ца́ земли, см. Земля 7.* *Исчезнут с -ца́ земли* – зникну́ти (щезну́ти, зійти́) із сві́ту, з лице́ землі́. *По -цу́ земли* – по сві́тах. [Пішла́ по сві́тах чу́тка, що у пу́стелі... (Коцюб.)]. *По -цу́ земли русской* – по лице́ землі́ ру́ської. *Сровняют что под -цо́, запод -цо́* – зрівня́ти що́ врівень з чим, пу́стити що́ за-під лице́. *-цо́ наковальни* – верх (-ху) кова́дла; 6) (*лицевая сторона*) лице́, личко́, пе́ред (-ду), пра́вий (лицьови́й, до́брый, го́ришний, зве́рхній) бі́к (*р.* бо́ку); *срв. Лицевой 2.* [Дав спи́д із зо́лота, лице́ – з алма́зів (Крим.). У ва́ших чо́ботях шу́ра на личко́ поста́влена (Лебединщ.). *-цом, на -цо́* – лице́м на лице́, з-пе́реду, на до́брый (на пра́вий, на го́ришний) бі́к. [Хоч на лице́, хоч на́вворот, то все одна́ково (Кобеляч.). Не пока́зуй з виво́роту, пока́жи на лице́ (Кониськ.). На виво́рот сукно́ ще до́бре, а з-пе́реду зовсі́м ви́терлося (Сл. Ум.). Та як бо ти диви́шся? Подиви́сь на до́брый бі́к! (Звин.)]. *Подбирает под -цо́ что* – личкува́ти що́. *Показывать, показать товар -цом* – з до́брого кінця́ кра́м пока́зувати, пока́зати. *Товар -цом продают* – ко́та в мі́шку не торго́ють. *Человек ни с -ца́, ни с изнанки* – ні з оче́й, ні з плече́й; ні з пе́реду, ні з за́ду нема́ скла́ду. *-цо́ карты, монеты, см. Лицевой 2; 7) (фасад здания)* чо́ло, лице́, пе́ред. [Наня́в вели́кий дві́р і ха́ту чо́лом на база́р (М. Макаров.). Ха́та у його́ лице́м на ву́лицю (Кониськ.)]. *Обращённый -цом к чему* – по́верну́тий (чо́лом) до чо́го. [Всі́

повернуті до моря будівки були зачинені (Кінець Неволі)]. *Это здание имеет двадцать сажень по -цу* – ця будівля має з чола двадцять сажнів; 8) лице; см. **Полицное**; 9) *быть, состоять на -цо* – (об одушевл.) бути присутнім; (о неодушевл.) бути наявним, бути в наявності, наявно; *срв. В наличности (под Наличность)*. *По списку сто человек, на -цо восемьдесят* – за списком (за реєстром) сто чоловік(а), присутніх вісімдесят. *Все ли служащие на -цо?* – чи всі службовці тут? (є тут? присутні? тут присутні?). *По счёту хлеба (зернового) много, а на -цо ничего* – за рахунком збіжжя багато, а в наявності (наявно) нема нічого. *По кассовой книге числится сто рублей, а на -цо только десять* – за касовою книгою є (лічиться) сто карбованців, а в наявності (наявних, готових грошей, готівки) тільки десять. *Вывести на -цо кого* – вивести (витягти) на світ, на сонце (на сонечко), на чисту воду кого; (*дать личную ставку*) звести когось на очі з ким.

Лицевание, Лицевать, -цованный, см. Лицевание, Лицевать.

Лицевина – облямівка, облямка.

Лицовка – 1) (*действие*), см. **Лицевание 1 - 5**; 2) (*работа*) а) личкування, личкування, лошіння, глянсування; б) облицювання, облицювання; в) лицювання; г) личкування (красу); *срв. Лицевать 1 - 4*; 3) (*инструмент*) лоцило; см. **Лоцило**.

Лицовщик, -щица – личкувальник, -ниця; лоцильник, -ниця; глянсувальник, -ниця; *срв. Лицевать 1*.

Лицы, текст. – нічениці (-ниць); (*в жирард. ткачестве*) начиння (-ння).

Личико – личко, личенько, видок (-дка), видочок (-чка). [Не вимили біле личко слізозонки дівочі (Шевч.). Личенько сором'язливої дівчини (Мирний). Промінь місячний гра на видочку (Л. Укр.)]. *Хорошенькое -ко* – гарненьке личко.

Личильня – лоцильня, глянсувальня.

Личильщик, -щица – лоцильник, -ниця; глянсувальник, -ниця.

Личина – 1) (*в прям. и перен. знач.*) личина, машкара; *срв. Маска. Под -ною добродетели* – під личиною (під машкарою) добродетелі. *Снять, сорвать с кого -ну* – зняти, зірвати личину (машкару) з когось, здемаскувати когось; 2) (*наружная накладка на замок*) наличник, наліччя (-ччя); 3) (*залупина на коже*) задирка.

Личинка – 1) (*ум. от Личина 1*) личинка; 2) *зоол., энтом.* – личинка, гробачок (-чка). [З ячок виходять гробачки (Троян.)]; 3) (*замка*) налічничок (-чка) – бляшка (на замку); 4) (*часовая*), см. **Циферблат**.

Личинковый – 1) *зоол., энтом.* – личинковий, гробачковий; 2) (*о личинке замка*) налічничковий, бляшковий.

Личинный – личиновий, машкаровий.

Личиночка – 1) личиночка; 2) бляшечка. *Срв. Личинка 2 и 3*.

Личиночный, см. Личинковый 1 и 2.

Личить – 1) см. **Лицевать 3**; 2) см. **Полировать**.

Личишко – образець (-зця), видець (-дця). [Образець у нього такий, що... (Миргородц.)].

Личище – личище, личина, личисько, видище, видисько, образище, образисько.

Личнёвка – личкувальний терпуг (-га).

Личневой – 1) (*о ткани гладкой поверхности*) мініюч[щ]ий, мінливий, з поліском, (*только о ткани, полон.*) міньоний; 2) **-вой напилек, см. Личнёвка**.

Личник – 1) (*забрало*) наліччя (-ччя), забороло; 2) см. **Лицевик**.

Личнить, см. Отливать 5.

Лично, нарч. – особисто, персонально, власною (своєю, своєю власною) особою, (*стар.*) облично, очевидно. [Тую бумагу ви оддасте батькові самі, особисто (Крим.). Іхати персонально до пана – не інакше! (Еварн.). Князь Василь промовив, що сам очевидно стане на суд (Ор. Лев.)]. *Я -но был там* – я особисто був там, я був там сам. *Я знал его -но* – я знав його особисто. [Ти-ж його особисто знав і бачив (Крим.)]. *Сам я -но этого не видел* – сам я

особисто (на свої очі) цього не бачив. *Мне -но он ничего не говорил об этом* – мені особисто він нічого не казав про це. *А вы -но довольны?* – а ви особисто (чи) задоволені? *Он -но оскорбил меня* – він особисто образив мене. *-но явится* – самому (особисто, власною особою) з'явиться (прийти). *-но ответственный* – особисто відповідальний.

Личной – 1) лицьовий; *срв. Лицевой 1. -ные мускулы* – лицьові м'язи (м'ясні, м'ускули); 2) **-ные сапоги** – виворотні чоботи (-біт); 3) **-ной напилек**, *см. Личнёвка*.

Личность – 1) (*лицо, особа*) особа, людина. [Гармонічно розвинута особа людська (Єфр.)]. **-ность человека** – а) особа людини; б) (*индивидуальность*) людська особистість (-тости). **Неприкосновенность -ти** – недоторканність (незайманність) (-ности) особи. **-ность обвиняемого** – особа обвинуваченого. *Удостоверять, удостоверить* чью **-ность** – засвідчувати, засвідчити чію особу. *Удостоверение своей -ти (действие)* – засвідчування, *оконч.* засвідчення своєї особи. *Удостоверение -ти (документ)* – посвідчення (посвідка) про особу. *А это что за -ность?* – а це що за особа (персона, людина)? а це що за о[і]дєн? а це хто такий? (*ирон.*) а це що за парсуна? *Подозрительная, тёмная -ность* – непевна (підозренна), темна особа (людина). *Это одна из прекраснейших -тей* – це одна з найкращих осіб, це один з найкращих людей. *Это скучнейшая -ность* – це найнудніша особа (людина); 2) (*индивидуальность*) особистість (-тости). [Всі оповідання просякли авторським суб'єктивізмом, авторською особистістю (Крим.)]; 3) **-сти (мн. ч.)** – персоналії (-лій), особистості (-тей); (*личные счёты*) особисті рахунки, (*обиды*) особисті образи, (*намёки*) особисті натяки. *Прошу без -тей!* – прошу без персоналій (без особистостей, без особистих натяків, без особистих рахунків), прошу не торкатися (не зачіпати) осіб; 4) *народн., см. Лицо 1.*

Личный – 1) (*имеющий в виду особу, относ. к лицам, особам вообще*) особовий. **-ный состав** – особовий склад (-ду). **-ный вред** – ушкодження особи. **-ное задержание** – заарештування особи. **-ный наём** – найми (-мів); 2) (*необщий, частный*) особистий, персональний, (*собственный*) власний, (*индивидуальный*) індивідуальний. [Дивіться на Германа, як на свого особистого ворога (Франко). Особисті почування самого автора (Єфр.). Щірі патріоти забудуть про особисті сварки (М. Левиц.). Не слід оддаватися власному горю (Крим.)]. **-ная выгода** – особиста користь (-ти). **-ная безопасность** – а) безпечність особи; б) (*собственная*) особиста безпечність (-ности). **-ный дворянин** – особистий (персональний) дворянин. **-ные дела** – власні (особисті) справи (*р. справ*). *Это мое -ное дело* – це моя власна (особиста) справа. *По своим -ным делам* – у своїх власних (особистих) справах, за своїми -ними (-тими) справами. **-ное достоинство** – особиста гідність (достойність) (-ности). **-ная жизнь** – особисте (індивідуальне) життя. **-ные интересы** – особисті інтереси. **-ный кредитор** – особистий кредитор (-ра). **-ная обида** – особиста образа. **-ные обстоятельства** – особисті обставини (-вин). *По -ным обстоятельствам* – з особистих обставин. **-ное обязательство** – особисте зобов'язання. **-ная ответственность** – особиста (власна) відповідальність (-ности). *Под свою -ную ответственность* – на свою власну (особисту) відповідальність. **-ные счёты** – особисті рахунки (-ків). [Доводять особисті рахунки до найбільшої сили (Грінч.)]; 3) *грам.* – особовий. **-ный глагол** – особове дієслово. **-ное местоимение** – особовий займенник (-ка).

Лишавость – лишавуватість (-тости).

Лишавый – лишавуватий; *срв. Лишаеватый 2.* [Лишаювате обличчя (Звин.)].

Лишаеватость, -видность, -образность – лишавуватість, обрісникуватість (-тости).

Лишаеватый, Лишаевидный, Лишаеобразный – лишавуватий, обрісникуватий.

Лишаёк – лишайчик (-ку).

Лишайстый – 1) лишайстий, лишайовитий. [Лишаёсте дерево]; 2) *см. Лишаеватый.*

Лишайшко – лишайсько, лишайце (-йця).

Лишайща – лишайще, лишайсько.

Лишай – 1) (*раст.*) лишай (-ая *и* -аю), (*зап.*) обрісник (-ку). **-шай** *исландский*, *бот.* **Lichen islandicus** – лишай (мох) ісландський. **-шай** *лёгочный*, *бот.* **Sticta pulmonaria Ach.** – дубова лапа, букова грань; 2) *медиц.* **herpes** – лишай, пухирчатка. **-шай** *простой* – пухирчатий лишай. **-шай** *стригущий* – стрижець (-жця).

Лишайники, *бот.* **Lichenes** – лишайники, (*зап.*) обрісники.

Лишайниковый – лишайниковий, (*зап.*) обрісниковий.

Лишайный – 1) лишайний, лишаєвий; 2) *мед.* **herpeticus** – лишайний.

Лишайчик, *см.* **Лишаёк**.

Лишатъ, лишить *кого чего* – позбавляти, позбавити ког^о чо^{го}, (*отнимать*) відбирати, відібрати (-беру, -береш) у ког^о *и* ког^о що, (*вульг.*) рішати, рішити ког^о чо^{го}. [Не позбавляй мене того вінця, що бог мені показує що ночі (Л. Укр.). Сварка та бійка, ког^о вони не позбавлять веселости! (Франко). Ти пан над життям людським, коли можеш відібрати його в кожній хвилі (Франко). А жінка й діти? адже ти їх усього рішив! (Квітка)]. **-шатъ, -шить** *жизни кого* – позбавляти, позбавити життя ког^о, вкорочувати, вкоротити віку (життя) ког^о, заподіювати, заподіяти смерть ког^о, (*сжить со света*) зганяти, зігнати ког^о з світу, (*казнить*) страчувати, тратити, стратити ког^о. [Позбавиш життя людину (Коцюб.). Вкоротив йому віку (Неч.-Лев.). Чи-ж я ког^о з світу зігнав, чи я в ког^о одняв? (Пісня). Страть свого брата, як він додому прийде (Казка)]. **-шатъ, -шить** *себя жизни* – смерть собі заподіювати, заподіяти, відбирати, відібрати собі життя, вкорочувати, вкоротити собі віку, страчуватися, тратитися, стратитися. [Я сама собі смерть заподію (Тобілев.). І сама страчуся (Франко)]. **-шатъ, -шить** *здоровья* – позбавляти, позбавити здоров'я, виймати, вийняти з ког^о здоров'я. **-шить** *дара слова, речи* – відібрати (відняти) мову ког^о, знімати, онімити ког^о, (*перен.*) замкнути уста, мову ког^о. [Сам не оглух, других не онімов (Боровик.). Сильне зворушення, гнів відняли їй мову (Коцюб.)]. **Паралич -шил** *его речи* – після паралічу відібрало йому мову. **Лишатъ, -шить** *девственности* – *см.* **Невинность 2** (*Лишится -ти*). [Іхав, мати, козак молоденький, зірвав з мене вінок зелененький (Пісня)]. **-шатъ, -шить** *зрения* – відбирати, відібрати зір (очі) ког^о, отёмнювати, отемнити ког^о, (*ослепляют*) сліпити, осліплювати *и* осліпляти, осліпити, (*о мног.*) посліпити ког^о. **-шатъ, -шить** *рассудка* – позбавляти, позбавити розуму ког^о, відбирати, відібрати розум, (*насм.*) глузд, пантелик ког^о, з[о]безглуздити ког^о. [Який вас обезглуздив кат? (Котл.)]. **-шатъ, -шить** *силы* – позбавляти, позбавити сили ког^о, вибирати, вибрати з ког^о силу. **-шатъ, -шить** *сознания, чувств* – позбавляти, позбавити, свідомості, знепритомнювати, знепритомнити ког^о. **-шатъ** *покоя* – відбирати спокій ког^о, позбавляти ког^о спокою, занепокоювати ког^о. **-шатъ** *себя удовольствия* – позбавляти себе втіхи. **-шатъ, -шить** *охоты, желания* – позбавляти, позбавити ког^о охоти (бажання) до чо^{го}, відбирати, відібрати ког^о охоту (бажання) до чо^{го}, знеохочувати, знеохотити ког^о до чо^{го}. **Он -шил** *меня своей дружбы, благосклонности, своего расположения* – він позбавив мене своєї приязні, прихильності, свого прихилля, він відібрав мені свою приязнь, прихильність, своє прихилля. **Недостойные поступки -шили** *его любви и уважения товарищей* – негідні вчинки позбавили його товариської любови й пошани. **-шить** *имуущества, состояния* – позбавити ког^о добра (майна, маєтності), відібрати майно ког^о *и* у ког^о. **-шить** *наследства* – позбавити (не дати) спадку. **Судьба -шила** *его всего* – доля відібрала йому все. **-шатъ, -шить** *хлеба-соли* – позбавляти ког^о хліба-соли, (*поэтич.*) збавляти ког^о з хліба-соли. [Близьких сусід з хліба-соли збавляв (Мартин.)]. **-шатъ, -шить** *куска хлеба* – позбавляти, позбавити ког^о шматка хліба, відбирати, відібрати ког^о шматок хліба. **-шатъ** *места, должности* – позбавляти ког^о посади, відбирати ког^о посаду, звільняти з посади ког^о. **-шатъ** *власти, сана* – позбавляти влади, сану ког^о, відбирати владу, сан ког^о, скидати ког^о з влади, з сану. **-шатъ** *кредита* – позбавляти ког^о кредиту, відбирати кредит ког^о, припиняти боргування ког^о. **-шатъ, -шить** *прав* – позбавляти, позбавити прав, (*прав состояния*) громадських прав, (*избирательных*

прав) виборчих прав. **-шати́ть, шити́ть слова** – позбавляти, позбавити слова когось, відбирати, відібрати голос когось, забороняти, заборонити мову когось, (*перен.*) умкнути мову когось. [За теє суд його позбавив слова (Л. Укр.)]. **-шити́ть чести, человеческого достоинства** – позбавити чести, людської гідності, знеславити когось. **-шати́ть, -шити́ть свободи** – позбавляти позбавити волі, зневолювати, зневоляти, зневолити когось, (*о мн.*) позневолювати, (*перен.*, *связывать*) залигувати, залигати, загнүздувати, загнүздати, запетлювувати, запетлювати когось, (*арестовывать*) ув'язнювати, ув'язнити когось. [Убогого зневоляють (Сл. Гр.). А що? запетлювано тебе? (Запоріжжя). Мене залигали того таки дня і держали під арештом (Новомосковщ.).] **Лише́нный** – позбавлений. **Я -ше́н возможности** – я не маю змоги, мене позбавлено змоги. **Это не -шено остроумия** – це не без доте́пу. **Этот слух -ше́н всякого основания** – ця по́голоска цілком безпідста́вна, не має для себе жа́дної підста́ви. **-ше́нный избирательных прав** – позбавлений виборчих прав; *срв.* **Лише́нец, -ше́нный чести** – позбавлений чести, знеславлений. **-ше́нный свободы** – позбавлений волі, зневолений, (*теснее*) ув'язнений.

Лиша́ться, лиши́ться чего – збува́тися, збу́тися, позбува́тися, позбу́тися чо́го, збува́ти, збу́ти що, позбавля́тися, позбави́тися чо́го, (*вульг.*) ріша́тися, ріши́тися чо́го, (*терять*) втрача́ти, трати́ти, втра́тити, стра́чувати, стра́тити, теря́ти, втеря́ть що. [Був соба́ка в при́ймах, та й хвоста́ збу́всь (Звин.). Сироти́ змалку́ позбу́лися́ рідно́ї ма́тері (Мирн.). Він па́льця збу́в на війні́ (Хорольщ.). Ула́с ріши́вся́ своєї́ ша́пки (Квітка). Ти втра́тив службу́ і все́ че́рез мене́ (Коцюб.). Сво́ю красо́нку втеря́ла (Пісня). Бу́ли ми зро́ду не дуже́ так ма́єтні, а то́ді й ті невеликі́ до́бра утеря́ли (Л. Укр.).] **-шати́ться, шити́ться имуществ, состояния** – позбува́тися, позбу́тися до́бра (ма́йна, ма́єтності), (*за смертью*) відумира́ти, відумерти́ чо́го. **-шати́ться, -шити́ться чувств, сознания** – умліва́ти, млі́ти, умлі́ти, неприто́мніти, знеприто́мніти, трати́ти, втра́тити прито́мність, (з)омліва́ти, (з)омлі́ти, знеживи́тися, обмертві́ти. [Хитну́всь, звали́вся з трону́ та й умлі́в (Крим.). Ка́тря сто́їть, як стіна́ біла, і ба́чу зомліва́є (М. Вовч.). Андрома́ха млі́є (Л. Укр.). До́мна ре́вне плакала́, ма́ло не омліва́ла (Коцюб.). Ударився́ так здоро́во, що аж знеживи́вся́ був (Черніг.)]. **-шати́ться, -шити́ться ума, рассудка** – позбува́тися, позбу́тися ро́зуму, (*грубо*) глү́зду, безглу́здити, збезглу́здити, (*с ума сходить*) божево́літи, збожево́літи, (*грубо*) зсува́тися, зсуну́тися з глү́зду, відбива́тися, відбити́ся глү́зду, дурі́ти, здурі́ти. **Он внезапно -шился разума** – йому́ ра́птом відібра́ло ро́зум; він ра́птом стеря́вся (збожево́лів). **-шати́ться, -шити́ться здоровья** – позбува́тися, позбу́тися (збува́тися, збу́тися) здо́ров'я, трати́ти, стра́тити здо́ров'я. **-шити́ться головы** – збу́тися голо́ви. **-шити́ться зрения** – втра́тити зі́р, втеря́ти о́чі, отемні́ти, стемні́ти (на о́чі). **Он -шился зрения ещё в детстве** – він стемні́в ще в дитинстві. **-шити́ться зубов** – позбу́тися зубі́в, з[о]беззубі́ти. **-шити́ться речи, голоса** – втра́тити (стра́тити) мову́ (го́лос). [Німі́й, як лю́дина, що несподі́вано втра́тила го́лос (Коцюб.). Руки́ й но́ги одняли́сь і мову́ стра́тив (Тобі́л.)]. **-шити́ться сил** – знесилити́ся, з(не)могті́ся, вісилити́ся, (по)збу́тися си́ли, стра́тити си́лу, знебу́ти си́лу. [Вже́ сил збула́сь до боро́ття (Самі́йл.). Впав знемо́жений ра́б, стра́тивши си́ли свої́ (Вороні́й). Я сво́ю си́лу знебу́в (Звягельщ.).] **-шити́ться доверия, уважения, расположения, дружбы** – позбу́тися дові́ри, по́шани, прихильно́сти, прия́зни в ко́го, зневі́ритися ко́му, втра́тити чи́ю віру́ *и т. д.*, відпа́сти ла́ски в ко́го. **-шити́ться права** – (по)збу́тися пра́ва, відпа́сти пра́ва, (*права голоса*) втра́тити пра́во го́лосу. **-шити́ться славы, чести** – збу́тися до́брої сла́ви, че́сти, втра́тити (втеря́ти) до́бру сла́ву, че́сть. **-шити́ться сна** – втра́тити сон, збу́тися сну. **Он -шился сна** – він втра́тив сон, збу́вся сну, йому́ відібра́ло сон, йому́ сну́ не ма́є. **-шити́ться надежды** – стра́тити на́дію, збу́тися на́дії. [Сто́їть, блага́є, збу́вшись всі́х на́дій (Грінч.).] **-шити́ться матки (об улье)** – збу́тися ма́тки, зматчі́ти.

Лише – 1) більше; *см.* **Сверх**. **-ше рубля не давай** – більш від карбо́ванця не дава́й. **-ше меры** – над мі́ру; 2) *см.* **Ли́хо**.

Лишек – 1) ли́шок, зали́шок, надлі́шок (-шку), лі́шка, лишні́ця, пере́вишок (-шку),

перевішка, наддаток (-тку), зайвина; см. **Излішек**. **С-шком** – з лишкою, з залишком, з наддатком, з гаком, з гарбом, (с *верхом*) з наспою, з верхом, (с *походом*) з потягом. [Не був удома двадцять років із залишком (Звин.). Заплачу тобі ще й з наддатком (Етн. Зб.). Тут добрих два фунти ще й з потягом (Київ). Брав ущертъ, а віддав з наспою (Сл. Гр.). Вісім аршин з гаком (Васильк.). До Петриківки буде добрих сім верстов з гарбом (Новомоск.).]

Быть в -шках – бути взайві; 2) см. **Остаток**; 3) см. **Нечет**; 4) см. **Лихва**.

Лишенец, -нка – позбавленець (-нця), -лениця, утрятник, -ниця, (*теснее*) невиборець, -борниця.

Лишение – позбавлення, відбирання, *оконч.* позбавлення, відбирання, (утрата) втрата, втрачення. [Позбавлення жінок виборчого права (Н. Рада)]. **-ние** права голоса – позбавлення (відбирання) виборчих прав (права голосувати, брати участь у виборах). **-ние** свободы со *строгой изоляцией* – позбавлення волі (ув'язнення) з повною (з суворою) ізоляцією. **-ние** прав *состояния* – позбавлення громадських прав. **-ние** прав и *преимуществ по службе* – позбавлення прав і привілеїв службових. *Это для меня большое -ние* – це мені велика втрата, (*неудобство*) невігода; 2) см. **Нужда 2**.

Лишеник, -ница, см. **Лишенец, -нка**.

Лишения (*нужда*) – не(до)статки (-ків), злидні (-нів). [Нестатки ймуть (*донимают*) (М. Вовч.). Щастя дочасне, а злидні довічні (Номис)]. *Испытывать -ния* – нестатки (злидні) терпіти, у злиднях поневірятися, бідувати, злиднювати.

Лишитель, -ница – позбавник, -ниця.

Лишеть, Лишиться, см. **Лишатъ, -ся**.

Лишне – зайво; *срв.* **Излишне**. **-не отпущенный товар** – зайво (над міру, над вагу) віданий (відважений) крам. **-не прибавленная к счёту сумма** – зайво дописана до рахунку сума. *Не -не упомянуть* – не зайво (не від речі, не зайва буде річ) згадати.

Лишневатый – зайвуватий, трохи зайвий; см. **Лишний**.

Лишнее, *си.* – зайвина, лишка, залишок (-шку), зайве (-ого), залишне (-нього); *срв.*

Излішек, Избыток. [Марко відлічив собі скільки припадало й одіслав зайвину назад (Грінч.). Діждалась м'яси́ва, лишку з'їла, її завадило (Основа)]. *Он имеет всё необходимое и даже -нее* – у його все потрібне є і навіть зайве (зайвина, залишне). *Конфисковать, отобрать -нее* – конфіскувати (відібрати) лишки (зайвину). *Это уже -нее* – це вже надто (над міру, зайве, зайвина). **-нее хватить (выпить)** – перебрати міру, хильнути через край. **С -ним** – з лишкою, з залишком, з верхом, з чимсь, з гаком. [Вже сорок з лишкою минає, як ми брались (Кониськ.). Сот зо три з залишком (Квітка). Сорок років з верхом (Павлик). За сорок з чимсь літ (Кониськ.). *Без -него* – без лишку, як раз. [Щоб додому доїхати, то треба без лишку дів'ять карбованців (Крим)]. *Без -него (торг.: без запроса)* – без заправи.

Лишний – зайвий, залишний, лишній, (*остающийся свободным*) гулящий, забильний, (*ненужный*) непотрібний; *срв.* **Излишний, Избыточный**. [І Яремі дали коня зайвого з обозу (Шевч.). Давай вони зерном ділитися, от одно зерно зайве було (Казка). У мене ні сорочки залишньої немає, ні юпчини (Ми́рн.). Господи вишній, чи я в тебе лишній? (Номис). От сокира гуляща, візьмі її (Сл. Гр.). **-ние слова, разговоры** – зайва мова, зайві балачки. [О, я зайвої мови не люблю (Черкащ.). **-ние издержки** – зайві витрати. *Не -нее будет заметить* – не зайве (не зайва річ) буде завважити. *В этом сочинении много -него* – у цім творі багато є зайвого (непотрібного). **-ний раз** – зайвий раз, ще раз. **-ним быть** – бути зайвим, узайві. [Привезли мого брата до прийому, бо вже записаний, а я взайві (Г. Барв.).] *Он здесь -ний* – він тут узайві, він тут зайвий. **-ние брёвна в избе, -ние уши** – ніч у хаті. [Казав би й більше, та ніч у хаті (Полт.).] **-нее брать** – над міру (надто, надто багато, зайве) брати, (*сильнее*) дерти. **-нее требовать** – вимагати над міру (зайве); *срв.* **Лишнее**. **-него пожелаешь, последнее потеряешь** – за більшим поженись, то й останнього ріши́сь. **-нее говоритъ** – себе *вредитъ* – зайва мова – собі шкода. **-няя денежка карману не тяга** – запас біди не чинить.

У мене нет -них (свободных) денег – у мене немає зайвих, лежаних грошей.

Лишний, -няк (*лишний непарный предмет*) – забильняк (-ка), зайвик, (*ж. р.*) зайвиця.

I. Лишь – 1) (*только, только лишь, всего лишь, всего только*) тільки, лиш, лишень, (*зап.*) лишє, но, іно, йно, оно, тільки-но, (*единственно, исключительно*) єдино, самє. [Живуть там тільки пацюки та миші (Грінч.). Нашому маляті лиш слінку ковтати (Номис). Браму відмикали лишень із сходом сонця (Кониськ.). Один лишє не спав (Франко). Не буду казати, йно буду мовчати (Грінч. III). Чи всім людям такє горе, чи но мені молоденькій (Грінч. III). В хаті тихо, оно діти сопуть (Драг. Пред.). Молоді сили тільки-но починають свою літературну діяльність (Єфр.). Менє судити могли-б єдино-тільки королі (Грінч.). Самє він був у хаті, більш нікогісінко не було (Сл. Йог.); 2) (*сейчас только, вот только что*) допіро[у], (*зап.*) доперва, лиш, тільки, тільки-но. [Ми оцє допіро приїхали (Гуманщ.). Безвість віків, що тільки-но одкривається перед нашими очима (Єфр.)]. **Лишь теперь** – тепєр тільки, допіро тепєр. [Тепєр тільки я дізнав, яка в тебе правда (Полт.)]. **Лишь тогда** – аж тоді, допіро тоді; 3) (*едва, чуть, как только*) лєдві и лєдвє; залєдві и залєдвє, тільки(-но), зараз(-но), скоро(-но); *срв. Едва*. [Лєдві ми ввійшли, він почав сміятись (М. Вовч.). Залєдвє вітер набіжить – і зникне в гущині (Вороний). Скоро жених і гості з двора, панночка в плач (М. Вовч.). Зараз-но я в хату, вона й напалася на мене (Липовечч.); 4) **Лишь бы, лишь бы только** – аби, аби б, аби-тільки, тільки б, аби-но, аби-лиш, аби-лишень, коли б тільки, (*зап.*) коби. [Аби люди, а піп буде (Приказка). Аби-тільки допекти, то ще й не те скаже (Рудан.). Такі сухі дрєва: аби-но до вогню, то вже й горять (Проскурівщ.). Аби лиш гроші, – все буде (Хотинщ.). Коби зуби, то хліб буде (Приказка)]. **Лишь бы где, лишь бы когда, лишь бы что, кто** – аби-де, аби-коли, аби-що, аби-хто; *см. Где попало и т. д. Лишь бы как-нибудь* – аби-як, аби-то, аби-аби. [Він усє робить аби-то (Сл. Гр.). Він робить так, – аби-аби]. **Лишь бы как-нибудь отделаться** – аби якось збути. **Лишь бы сладить (осилить)** – аби подужати. **Лишь бы мне не опоздать** – аби (коли б) тільки мені не спізнитись. **Лишь бы было угодно** – аби була ласка.

II. Лишь, см. Лишек, Избыток.

Лияло – 1) ливарна форма, матиця; 2) чернаковий водогін (-го́ну); 3) *морск.* – (і)лляло.

Лияльный – ливарний.

Ллойд – ллойд, товариство.

Лоб (*р. лба*) – 1) лоб (*р. лоба, м. (на) лобі, им. мн. лоби*), чо́ло (*им. мн. чо́ла*); *срв. Челó*. [Пані чубляться, а в мужиків лоби болять (Номис). Широкою долонею обтирає собі піт із чо́ла (Франко). Він уклонився, торкнувшись чо́лом землі (Коцюб.)]. **Лоб высокий, низкий** – високий, низький лоб, високе, низьке чо́ло. [Мов хмарами було повіте її високе біле чо́ло (Грінч.)]. *С высоким лбом* – високолобий, високочолый. [Мов ті діди високочолі, дуби з гетьманщини стоять (Шевч.)]. *С выпуклым, крутым лбом* – горболобий. *С большим лбом, см. Лобастый. Бить, ударить лбом (о баране)* – буцати, буцнути. [І баран буцне, як зачєпиш (Номис)]. *Ударяться, удариться лбами* – буцатися, буцнутися, битися, вдаритися (тріснути) навлобки. [Тріснулися навлобки барани (Кролевечч.)]. *Подкатывают глаза под лоб* – пускати очі під лоба, (*диал.*) завірати очі. **Медный лоб** – мід(я)не чо́ло, безчільник, нахабний дурєнь. **Лоб широк, а в голове тесно** – під носом косити порє, а на розум не орано. *Выше лба уши не растут* – вище тину лобода не була. *Хлоп его в лоб, да в мешок* – цок у лобок, та в писану кайстру. *Как поленом по лбу* – як обухом по голові. **Лбом стены не прошибешь** – головою (лобом) му́ру не проб'єш. *Будь он семи пядей во лбу* – будь у нього розуму аж понад голову, будь він (з його) і наймудріша голова. **Лоб забрали** – зняли чуба. *Всадить себе пулю в лоб* – пустити собі кулю в лоба; 2) (*фронтон*) чо́ло, *см. Перёд 1*; 3) (*бой в молоте*) чо́ло, фана, (*иногда*) бана; 4) **Лоб бараний, геол.** – баранячий лоб, кучерява скєля.

Лобан – 1) (*большелобый*) лобань (-ня), лобас, лоба, лобко́ (-ка); 2) *зоол. (рыба)* **Mugil cephalus**

- L.** – лобань-кефалья, лобас (-са), мулак (-ка), головень (-вня).
- Лобанить** – 1) лобцювати, по лобі бити; 2) **-нить скотину** – бити (різати) скотину (худобу); 3) **-нить рекрута** – у москалі брати когось, (*перен.*) чуба знімати комусь.
- Лобанчик** – дукатик, червінчик.
- Лобанья** – лобан[ч]ка, лобаска, лобата (-тої).
- Лобарь**, см. **Лобан 1.**
- Лобастость** – лобатість, чолатість (-тости).
- Лобастый** – лобатий, чолатий; *срвн.* **Лобан.**
- Лобач** – 1) лобко, супротивний вітер; 2) см. **Лобан 2.**
- Лобелія**, бот. **Lobelia L.** – лобелія, луданка.
- Лобзак**, см. **Лобзик.**
- Лобзание** – цілування, поцілунок (-нку). *Последнее -ние* – останнє цілування. *Иудино -ние* – юдин поцілунок.
- Лобзатель, -ница** – цілувальник, -ниця.
- Лобзательный** – цілувальний.
- Лобзать, -ся, лобызнуть, -ся** – цілувати, -ся, поцілувати, -ся.
- Лобзик** – лобзик (-ка), лучок (-чка).
- Лобзун, -нья** – 1) поцілуйко, -уйниця; 2) підліза (*общ. р.*); см. **Подлипала.**
- Лобик** – лобик, лобок (-бка), чільце (-ця). [А які твої телята? – На лобку лисинка, на шийці мотузочка (Номис). Чільце росію мов укрилось (Макар.)].
- Лобки**, *кожжевнн., скорнячн.* – лобаки (-ків).
- Лобковый** – 1) *анат.* **pubicus** – лобиковий, лоновий. **-вая кость, os pubis** – лонова кістка; 2) *строит.* – чоловій; *срв.* **Лоб 2**; 3) *кожжев.* – лобаківий; *срв.* **Лобки.**
- Лобный** – лобовий, чоловій. [Лобова кісточка (Квітка)]. **-ное место** – а) місце страти, страстище, карне місце, ешафот (-ту); б) чільне місце.
- Лобоватость** – лобуватість, лоб'якуватість (-тости).
- Лобоватый** – лобуватий; *срв.* **Выпуклый**; (*о местности*) лоб'якуватий; *срв.* **Возвышенный 3.**
- Лобовик**, см. **Рекрут.**
- Лобовина** – 1) (*лобная выпуклость*) лобовина; *срв.* **Лбина**; 2) (*возвышенность*) лоб'як (-ка), горбовина.
- Лобовинка** – 1) лобовинка; 2) лоб'ячок (-чка), горбовинка.
- Лобовой** – лобовий, чоловій; *срв.* **Лбяной.**
- Лобогрэйка-жнея** – жатка-лобогрійка.
- Лобода**, см. **Лебеда.**
- Лободыроватый** – дурновірхий, дурноголовий, см. **Глупый.**
- Лобойт, минер.** – лобойт (-ту).
- Лобок** – 1) *анат.* – (**pubes**) лобик, лono; лонове волосся; (**mons pubis s. Veneris**) лоновий горбок (-бка); 2) см. **Лоб 2**; 3) см. **Лобки.**
- Лоботёс** – лобко; см. **Лобан 1.**
- Лоботряс** – лоботрус, дурбас; см. **Дурак, Остолоп.**
- Лобочек** – лобичок, лобочок (-чка), чолонько. [Ой ти, котку, коточку, сірєнький лобочку (Пісня)].
- Лобурить, -ся** – 1) з-під лоба (спохмура) дивитися, сунитися; 2) см. **Ворчать.**
- Лобчатый**, см. **Лобоватый.**
- Лобызание, Лобызать, -ся, Лобызнуть, -ся**, см. **Лобзание, Лобзать, -ся.**
- Лобырь** – лобур (-ра), лобуряка, лобурець (-рця).
- Лов**, см. **Ловля.**
- Ловелас** – ловелас, лабузник, залицяльник, джигун (-на), (*насм.*) дівчур (-ра), дуридівчат,

бабодур; *срв.* Ухажёр, Обольститель. [Ох, стережись, дівко: лабузник він (Кониськ.)].
Ловеласничать – ловеласувати, лабуз(н)итися до ко́го, лицятися з ким; *срв.* Ухаживать,
Волокитничать. [І лицявся то з тією, то з другою любо (Шевч.). Запала йому в око, почав
 лабузнитись (Мирн.)].

Ловец – ловець (*р.* ловця́), ловчий (-чого), мисливець (-вця). [На ловця́ і звір біжить
 (Приказка). Розтеклись ловці по гаю, полювали цілу днину (Л. Укр.)].

Ловецький – ловецький, мислівський. [Сплітають сіть ловецькою на нас (Куліш). За
 лаштунками чутно ловецькі роги (Сторож.)].

Ловильный, *см.* Ловительный.

Ловитва, *см.* Ловля.

Ловитвенный – ловитовний, ловний.

Ловитель, **-ница** – ловець, ловиця, мисливець (-вця), мисливиця; *срв.* Охотник 2, Охотница
 2.

Ловительный – 1) ловецький, мислівський; 2) *см.* Ловитвенный.

Ловить, **лавливать** – 1) ловити, уловлювати, (*хватать*) хапати, лапати, (*захватывают*)
 запопадати, (*перенимать*) переймати ко́го, що; *срв.* Поймать. [Ловили, ловили та й піймали
 со́ма (Номис). Нитяна сітка, що нею ловлять перепелі (Яворн.)]. **-вить вора с поличным** –
 ловити злодія з лицем (з краденим, з крадіжкою). **-вить воздух** – ловити, хапати повітря.
-вить на лету – з льоту ловити; з двох слів розуміти. **-вить взгляд** – переймати (ловити)
 погляд. **-вить рыбу** – ловити рибу, (*удой*) (в)удити, надити рибу; *срв.* Удить. [Ходив на річку
 рибу надити (Грінч.)]. **-вить рыбу сачком, на блесну, на перемёт, на кукольван** – ловити
 рибу сачком, на блешню, на перемёт, на кукільван, сачити, блешнювати, переймати,
 кукільванити рибу. **-вить рыбу, делая прорубь во льду** – на ду́ху ловити рибу. **-вить раков в
 норах** – печерувати раки. [З Демком Павло вже печерують раки (Грінч.)]. **Двух зайцев -вить,
 ни одного не поймать** – двох зайців ловиш, ні одного не вловиш. **-вит волк, -вят и волка** –
 носить вовк, понесуть і вовка. **Эта кошка хорошо -вит мышей** – цей кіт добре ловить миші,
 це ловний кіт. **-вить ухом (внимательно слушать)** – ловити ву́хом. [У глибокім мовчанню
 сю річ ву́хом ловлять гебреї (Франко)]. **-вить ворон (переносно)** – ловити га́ви (вітри,
 випорожні, виторопні, витрішки), їсти (продавати) витрішки; *срв.* Глазеть, Ротозейничать;
 2) **-вить в чём, на чём; см.** Уличать. **-вить в проступке** – ловити (підловлювати) в (на)
 провіні. **-вить на месте преступления** – ловити (лапати) на гарячому (вчинкові). **-вить на
 слове** – ловити на (в) слові (в мові), брати за слово. [Олександра він бере за слово (Франко)];
 3) (*искать, улучать*) шукати, вигадувати. **-вить случай, момент, время** – шукати, вичікувати
 нагоди (випадку, часини). **-вить глазами** – шукати очима; 4) *см.* Красть. **Ловленный** –
 ловлений, хапаний; *срв.* Пойманный.

Ловиться – 1) ловитися. **-виться на воровстве** – ловитися на крадіжці, прокрадатися.

-виться в руки – потрапляти до рук. **-виться (о рыбе)** – ловитися, братися; *срв.* Клевать.
 [Лові рибку, як ловиться (Номис). Ловися, берися, рибко, велика й маленька (Номис)]; 2)
 (*ловить друг друга*) ловити (доганяти) один одного.

Ловище – ловище.

Ловкач – (*мастак*) спритник, моторун, (*редко*) хват, (*мастер*) митець (-тця), (*насм.*)
 моторяка, проворяка, (*плут*) крутій (-тій), дури́світ. [Він такий митець до танців (Свидн.). Я,
 мамочко, проворяка (Гр. II). Він у нас хват (Звиног.)].

Ловкий – 1) спритний, (*живой, проворный*) моторний, меткий, жва́вий, проворний, (*юркий*)
 в'юнкий, (*зап.*) звинний, (*умелый*) зручний, ручий, вправний, (*разбитной, сметливый*)
 промітний, тямкий, дотепний, (*зап.*) змісний, імкливий, *ум.-ласк.* спритненький,
 моторненький *и т. д.* [Цей кіт дуже спритний, не ввіймаєте (Звин.). З того ледачого парубка
 та став такий моторний козак, що ні здумати, ні сказати (Рудч.). Воно́ хоч і клишоно́ге, а
 метке́ (Кониськ.). На лихо здався він проворний (Котл.). А сам був хлопець ручий і на всі

вігадки митець (Свидн.). В'юнкий хлопець (Яворн.). А промітний він: оцє повернувся, купив горшків, продав та купив обіддя (Канівщ.). **-кий танцор** – зграбний (ручий, звинний) танцюрист(а), вправний танцюрист(а), (*фам.*) танцюра ручий. **-кий делец** – вправний (меткий) ділок, спритний ділок (*р.* -ока), митець; *срвн.* **Ловкач**. **-кий плут мошенник** – спритний (промітний, пронозуватий) пройдисвіт, шахрай, крутій. *Он -кий малый (парень)* – з його моторний хлопець (хлопчина, хлоп'яга), (*насм.*) з його моторяка, з його крутій хоч-куді. **-кий дипломат** – спритний дипломат. *Вишь ты какой -кий!* – ач (чи ти ба) який спритний! **-кое движение** – спритний (зручний) рух. [Спритним рухом відравашиє із рук (Черкас.). Зручним рухом уловив собачку за спинку (Крим.)]. **-кая жєницина** – спритниця, моторуха, (*ласк.*) моторушка; 2) (*удобный, о вещи*) зручний, вигідний, імкий, (*сподручный*) хваткий, похватний, (*меткий*) замашний, кидкий. [Замашна коса (Чуб. III). Кидка грудка (Полт.)]; 3) (*меткий*) влучливий, влучкий; влучний. **-кий стрелок** – влучливий (влучкий) стрілець. **-кий удар, выстрел** – влучний удар, постріл. **-кий ответ** – влучна відповідь.

Ловко, *нрч.* – 1) спритно, моторно, метко, жваво, проворно, в'юнко, звинно, зручно, вправно, промітно, дотєпно, змісно, імкливо; *срв.* **Ловкий**. [Тихєнько, алє спритно вкладається на лаву (Л. Укр.). Ластівки зручно хапали всяких комашок (М. Грінч.). Прудко та звинно зіскакує з рундука (Л. Укр.). Снопи кладу метко (Г. Барв.)]. **-ко танцювать** – зграбно (звинно) танцювати; (*умело*) вправно танцювати. *Он всё делает -ко* – він усє робить (у його все робиться) спритно (моторно, метко, вправно, зручно, з руки), у його є вітер у руках. **-ко лгать** – гладко брєхати. *Он -ко выпутался из беды* – він спритно позбувся халєпи. *Я его -ко провёл* – я його спритно (хитро) одурив; 2) (*удобно*) зручно, вигідно; імко, похватно; (*метко*) замашно. [Чи тобі зручно нести? (Мирг.). Похватно склав рядно (Полт.). Цією гилкою замашно бити (Луб.)]. **-ко сшитое платье, -ко пошитая обувь** – доладно (до ладу) пошите вбрання, взуття. **-ко (по мерке, по ноге) сделанный** – як улитий. [Як улиті чоботи (Золотон.)]. **Платье -ко сидит** – вбрання гарно (доладно, до ладу) лежить. *Мне в этом платье не совсем -ко* – мені в цьому вбранні не зовсім вигідно (вільно, зручно). **-ко ли мне идти туда?** – чи яково, чи випадає мені йти туди? *Он чувствовал себя не совсем -ко* – йому було трохи нїяково; *срв.* **Неловко**; 3) (*метко*) влучливо, влучно. *Он -ко стреляет из ружья* – він улучливо б'є з рушніці. *Он -ко попал в цель* – він влучно поцілив до меті. **-ко сказано** – влучно, дотєпно сказано. **Ловче** – спритніше, моторніше *и пр.*

Ловковатый – досить спритний, спритнєнький, *см.* **Ловкий**.

Ловкость – спритність, моторність, меткість, жвавість, проворність, в'юнкість, звинність, зручність, вправність, промітність, дотєпність, змісність, імкливість; похватність, вигідність; замашність; влучливість, влучність (-ности). [На торговий хист та спритність мало вже надії (Єфр.). Де ж той огонь, де та моторність, жвавість? (Г. Барв.). Бачучи його зручність і справність, радився з ним, мов із старшим (Франко). Потім люди набиралися більшої вправности й майстерности (Л. Укр.). Нема у вас ні того хисту, ні тієї дотєпности (Мирн.)]. **-кость рук** – вправність рук.

Ловление – ловіння, ловлення, хапання, лапання; *см.* **Ловить**.

Ловля – 1) (*ловление*) ловіння, ловлення, ловля, ловїтва, вилівля. [На ловїтву з багачами засів потай миру (Куліш). У ставку не погана вилівля (Звин.)]. *Какова пса -ля, такова ему и кормля* – як пес гавкає, так його й годують. *Ловкий в -ле* – ловний, ловучий, імливий; *см.*

Ловчивый. *Жемчужная ловля (место)* – перлове ловище. *Рыбная -ля (место и промысл)* – риболовля, (*только место*) риболовище. *Занятие рыбной -лей, см.* **Рыболовство**.

Заработать рыбной -лей – зарибалити. *Пойти на рыбную -лю* – піти на рибу, піти риби

ловити. *Звериная -ля* – полювання, (у)лови (-вів); *срв.* **Охота**. [Не тоді собак годують, як на влови йдуть (Номис). Сіда на коня й їде на полювання (Рудч.)]. *Обучать сокола для -ли* – заправляти (завчати) сокола на лови (Номис). **-ля раков в норах** – печерування раків; 2) *см.*

Улов.

Ловок, см. **Ловкий**.

Ловуша – прудколов, -ниця, побігун, -нка.

Ловушечка – пасточка.

Ловушечный – пастковий, лапковий.

Ловушка – 1) пастка, лапка, хапка, лабети (-тів), западниця, западок (-дка), (для волков) вовківня, (для медведей) слуп (р. слупа), сліп (р. слопá); *срв.* **Западня**, **Силок**. [Деся назнала лисиця в лісі пастку (Рудч.)]. *Попасть в -ку* – попастися (пійматися) в пастку, (перен. ещє) вскочити в лабети. *Поставить -ку* – поставити (настановити) пастку, лапку; 2) (механ.) ловник (-ка).

Ловушник – пасткар (-ря).

Ловцов – ловців (-цева, -цеве).

Ловчак, см. **Ловкач**.

Ловчивость – ловчість, ловність, імлівість, ловлівість (-ости).

Ловчивый – ловчий, ловний, імливий, ловливий.

Ловчий, *суц.* – (у)ловчий, (*шире*) псар (-ря). [Вловчий і хорті погналися за зайцем (Н.-Лев.). Увіходить пан із ловів з ловчими (Куліш)].

Ловчий, *прлг.* – (у)ловчий, ловецький, мислівський. [Вловчий сокіл].

Ловчить кому – тягти руку за ким, стояти за ким (за кого), сприяти кому, (перен.) на чий млин воду носити (лити, лляти).

Ловчаться – прилаштуватися, примудруватися, см. **Изловчатся**.

Лог – 1) улоговина, долина, діл (р. долу), видолинок (-нка), балка, вибалок, перебалок (-лку), лощина, лошівина, западина, жолобина; 2) (*залежь*) обліг, переліг (-логу); 3) *строит.* – довжик (-ку). *Кладка кирпича -гом* – цегляне мурування довжиком; 4) см. **Ложе 2**.

Логарифм – логаритм (-му).

Логарифмика – логаритміка.

Логарифмирование – логаритмування. **-ровать** – логаритмувати.

Логарифмически, *прч.* – логаритмічно.

Логарифмический – логаритмічний.

Логизм – логізм (-му).

Логик – логік (-ка). [Суворий логік].

Логика – логіка.

Логист – логіст (-та).

Логистика – логістика.

Логический, **Логичный** – логічний. **-чески**, **-чно** – логічно. **-ность** – логічність (-ности).

Логоватый – улогуватий, видолинкуватий, балкуватий, вибалкуватий, западистий жолобістий. [Вибалкувата місцина (Полт.)].

Логовина, **-винка** – 1) улоговина, улоговинка, балочка, вибалочок (-чка), западина, западинка; 2) обліг (-логу), обліжок (-жка). *Срв.* **Лог 1 - 2**.

Логовище, **Логово** – лігвище, кублище, лігво, кубло, логовище, (*редко*) тирло, барліг (-логу); *срв.* **Берлога**, см. **Нора**. [Знай свиня своє лігво (Номис). По кублищах своїх звір'я заляже (Куліш)]. **-ще волчье** – вовче лігво (тирло). [Оттут саме вовче тирло (Гуманц.)]. **-ще медвежье** – ведмеже лігвище (лігво), ведмедачий барліг.

Логовой – улоговинний, балковий, вибалковий. [Балковé сіно (Полт.)].

Логограф – логограф (-фа).

Логогриф – логогриф (-фу).

Логом, **ложком** – удовж; (*строит.*) довжиком; *срв.* **Лог 3**.

Логомахия – логомахія, словобій (-бою), словесний бій, (*иронич.*) словопр'я.

Логометр, **-трический** – логометр, логометричний.

Логопедический – логопедичний.

Логопедия – логопедія.

Логос – логос (-су).

Логофет – логотет (-та).

Лодарить, Лодарничать – 1) ле[о]дарювати, (*шутл.*) ле[о]даря справляти; 2) крутити (людей) дурити; *см.* **Плутувать**.

Лодаришка – ледацюжка.

Лодарище – 1) ле[о]дарюка, ледацюга. [Що з тебе віросте? Ледащо й лодарюка, казала я давно (Самійл.)]; 2) крутяга, крутіяка, *см.* **Плутяга**.

Лодарничество – 1) ле[о]дарювання, ле[о]дарство. [Доведеться ще довго боротися проти ледарства, розбещености (Азб. Ком.)]; 2) крутіїство; *см.* **Плутовство**.

Лодарь – 1) ле[о]дар (-ря), ледащо. [В москалі оціх ледарів! (Н.-Лев.)]. *Что ты всё -ря гоняешь?* – чого ти все ледарюєш? (*шутл.*) святого ледаря справляєш? *Эка -дарь, и куска хлеба не заработает* – от ледащо, і на шматок хліба не заробить; 2) крутії (-тія), дурісвіт; *см.* **Плут**.

Лодейка, Лодейный, Лодейчатый, Лодейщик, см. Лодочка, Лодочный, Лодочник 4.

Лодка – човен (*р.* човна), човно (*ср. р.*), (*диал.*) каюк (-ка), (*челнок*) човник, човенце, (*долбленая*) душогу́бка, (*большая*) дуб (-ба), (*плоскодонная*) пліскодонник, (*диал.*) кайра, кайора, галярка, (*набойная*) обшиванка. *Срв.* **Чёлн**. [Пливе човен води по́вен (Пісня). Із гу́щі лісової пливе каюк повільною ходюю (Рильськ.). Пристали коло Черкас дубом (ЗОЮР). У Кременчуці переїздили на той берег галярками (Пирятинщ.)]. *Гребная -ка* – весловий човен, байдарка, (*для двух гребцов*) двоґребний човен, двоґребка, двояк (-ка). *Парусная -ка* – вітрильний човен, байдак (-ка). [По синьому морю байдаки під вітром гуляють (Пісня)]. *-ка подводная* – підводний човен. *-ка спасательная* – рятівни(чи)й човен. *-ка моторная* – моторовий човен. *-ка лёгкая, быстроходная* – легкий (пруткий) човен. [Був човен легкий як пушок (Котл.)].

Лодочка – човник човничок, човночок (-чка), човниченько, човенце, каючок, дубок (-бка).

[Аж на морі човничок біжить, а в човнику батенько сидить (Чуб. V). Ой, піду я понад береженьком, там плаває, милий човниченьком (Грінч. III). На мале човенце сісти (Л. Укр.)].

Лодочник – 1) (*перевозчик*) човновий, перевізник. [Коло переправи там човновий повинен бути (Звин.). Хароном перевізник звався (Котл.)]; 2) (*гребец*) човняр (-ра), весляр (-ра), гребець (-бця), човникар (-ря). [Турки-човникарі виряджали свої каюки й спускали в море (Крим.). Коли піднімуть весла натруджені засмалені гребці (Рильськ.)]; 3) (*мастер*) човнар (-ря), човновий майстер (-тра), човнороб; 4) (*судовщик*) власник човна, човенник.

Лодочников – перевізників; човнярів, веслярів; човн(ик)арів (-рева, -реве); човенників (-кова, -кове).

Лодочница – 1) перевізниця; 2) човнярка, веслярка, човникарка; 3) (*хозяйка*) власниця човна, човенниця.

Лодочницын – перевізничин; човнярчин, веслярчин, човникарчин; човенничин.

Лодочничий – човнівський, перевізницький; човнярський, веслярський, човникарський; човнарський; човенницький.

Лодочный – човновий, човенний, каюковий, байдаковий. **-ный мастер, см. Лодочник 3.**

-ная мастерская – човна́рня. **-ные гонки** – човнові перегони.

Лодчатый – човнуватий.

Лодчѐнка – човнісько, (*утлая*) душогу́бка.

Лодыжечный, Лодыжный, Лодыжковый – 1) *анат.* **malleolaris** – кісточковий, щиколодковий, колодочковий; 2) колінний; 3) вальнічний; 4) гайкорізний.

Лодыжка, Лодыга – 1) *анат.* **malleolus** – кісточка, щиколодка, колодочка, (*редко*) кістка. [Пилу було по самі кістки (Свидн.)]; 2) (*бабка*) паця. *Играет в -ки* – грати (гуляти) в паці.

[Не дає у неділю в паці грати (Л. Укр.)]; 3) (*коленчатый шарнир*) коліно; 4) *техн.* – вальниця, *см.* **Подшипник**; 5) (*инстр. для резки гаек*) гайкоріз (-різа); *срв.* **Метчик**.

Лодырь, *см.* **Лодарь**.

Лодьеобразный, -видный, Лодьеватый, *см.* **Ладьеобразный** *и т. д.*

Лодья – 1) *см.* **Ладья, Лодка**; 2) (*шахматн. фигура*) тура, башта, вежа; *срв.* **Ладья 2**.

Лоёк, *бот.* ***Ajuga reptans L.*** – горлянка, горловинка, дівоча краса.

Ложа – 1) (*театральная*) ложа; 2) (*общество*) ложа. [Масонська ложа]; 3) (*ружейная*) ложе, приклад (-ду), осада, *срв.* **Приклад**.

Ложбина – улоговина, балка, відолінок, вибалок, западина, жолобина; *см.* **Лог 1**. [Село заховалося в улоговині (Грінч.). У ярах та відолінках було ще сумніше (Коцюб.)].

Ложбинистый – улоговистий, балчастий, вибалкуватий, западистий, жолобістий.

Ложбинка – улоговинка, балочка, вибалочок, западинка.

Ложбинный, *см.* **Логовой**.

Ложбиноватый, Ложбинообразный, *см.* **Логоватый**.

Ложбинчатый – 1) *см.* **Логоватый**; 2) *см.* **Ложбинистый**; 3) (*бороздчатый*) борознистий.

Ложбистый – улоговистий, з улоговиною; *срвн.* **Ложбинистый**.

Ложе – 1) ложе (-жа), ліжниця, (*кровать*) ліжко. [Марусенька ходить, біле ложе стеле (Макс.). Спроводжують молодих у комору на ліжницю (Основа)]. **-же брачное** – шлюбне ложе. **-же смертное** – смертне (смертельное) ложе, смертельна постеля. [Я лежала на смертнім ложі (Л. Укр.)]. **-же Прокрустово** – Прокрустове ліжко. **-же супружеское** – подружнє ліжко; 2) *геол.* – лож(б)ище, підліжжя. **-же реки** – корито (лож(б)ище) річкове, (*покинутое*) річище. **-же ручья, долины** – лож(б)ище, поточина; 3) *анат.* – **receptaculum**, сховок (-вку), приймище; 4) *см.* **Ложа 3**.

Ложевой – 1) ложовий, прикладовий, осадовий; *срв.* **Ложа 3**; 2) ложовий, ліжковий; *срв.* **Ложе 1**.

Ложевщик – ложівник.

Ложевье – яма (річкова).

Ложемент – ложемент (-ту), шанець (-нця), (*обычно во мн. ч.* шанці, -ців) окіп (*р.* окопу). [По тім боці запорожці покопали шанці (Грінч. III)].

Ложесна – утроба матірня, (*эфем.*) лоно, (*теснее*) матиця, ураз; *см.* **Матка 5**.

Ложечка – 1) ложечка, (*детск.*) лозя. **-ка чайная, десертная** – чайна, десертна (десертна) ложечка; 2) *анат.* **scrobiculum cordis** – ямка черевна, серцевий діл (*р.* долу). *У больного давит, сосёт под -кой* – хворого тисне, нудить в черевній ямці, (*вульг.*) тисне під серцем, тягне в середині (під грудьми), нудить коло серця.

I. Ложечник – ложкар (-ря), ложкарник. [Ложкарі виробляють звичайні ложки з дерева (Шух.)].

II. Ложечник, *см.* **Ложечная трава**.

I. Ложечница (мастерица) – ложкарка, ложкарниця.

II. Ложечница (форма для литья) – виливниця.

Ложечный – ложковий. **-ная трава, бот.** ***Cochlearia officinalis L.*** – варешниця лікарська. **-ный бурав (инстр.)** – лопатень (-тня).

Ложжить – борознити, жолобити.

Ложиться – лягати, (*укладываться*) кластися, покладатися, (*опускаться*) налягати, полягати на що; *срв.* **Лечь**. [Лягає тіль вечірня на небо голубе (Крим.). Курява лягає (Шевч.). Шовкова трава на коси полягає (Пісня). Ой туман яром та налягає (Грінч. III)]. **-житься спать** – лягати спати, кластися спати, облягатися, (*диал.*) обкладатися, ляговитися, кладовитися. [Заходилися лягати спати (М. Вовч.). Ще дівчина спатоньки не клалась (Пісня). Тіхо було і в спальні, коли облягалися (Коцюб.). Час уже й ляговитися (Крим.)]. **-житься в постель** – лягати в ліжко. **-житься в десять часов** – лягати в [о] десятій (годині).

Я как раз -жился (спать) – я саме лягав (спати). *Пора -житься (спать)* – час лягати (спати), час уже кластися (облягати). *Время, когда -жятся (спать)* – обляги, (у)ляги (-гів); см. **Время**. *Хлеб -житься* – хліб вилягас. *-житься на якорь (бросать якорь)* – кидати кітву. *-житься на (в) дрейф* – лягати в дрейф, дрейфувати. *Как на вертись, а в могилку -жись* – смерті не одперти, крути-верти, а доведеться вмерти, (*шутл.*) круть-верть, а під черепочком смерть.

Ложка – 1) ложка. [Коли мед, то й ложкою (Номис)]. **-ка разливательная** – (о)полоник, (*диал.*) хохля, поварка. [Замішався, як полоник межі ложками (Номис)]. **-ка для мешания** – варє[й]ха, варє[й]шка. **-ка для снятия накипи** – шумівка. **-ка столовая** – столова ложка. *Выделка -жек* – виробництво ложок, ложка́рство. *Через час по столовой -ке* – через годину, що-години по столовій ложці. *Ты ему -ки, он тебе плошки* – ти йому образи, а він тобі луб'я. *Один с сошкой, а семеро с -кой* – семеро до рота, один до роботи. *Бочка мёда, а -ка дёгтя* – бочка меду, а ложка дьогтю; 2) (*черпак*) варіха *и* варєха. [Розтоплене оливо вливали варіхою у форми (Маковей)]; 3) (*буровая*) свердлова ложка.

Ложкарь, Ложкаричь – ложка́рювати, ложка́рити.

Ложкаричь – ложка́рський, ложка́рицький. [Ложка́рицьке приладдя].

Ложкаричь – ложка́рний. **-ные изделия** – ложка́рні вироби, ложки́ (-жо́к). **-ное ремесло** – ложка́рництво. **-ное производство** – ложка́рство, ложка́рне виробництво.

Ложкарь, см. **I. Ложечник**.

Ложковатый, -видный, -образный, Ложчатый – ложка́вятий, ложка́стий.

Ложковый – 1) см. **Логовой**; 2) *строит.* – до́вжиковий. [До́вжикове мурування].

Ложкомой, -мойка – ложка́мий (-мія), ложка́мийниця.

Ложкомойный – ложка́мийний.

Ложкомойня – ложка́мийня.

Ложкорез, см. **I. Ложечник**.

Ложница – лі[о]жніця. [Молоду́ в ложніцю повели́ (Куліш)].

Ложничий – ліжнічий, пості́льний; срв. **Постельничий**.

Ложно, *нрч.* – неправдиво, непра́во, фальши́во, криво́, (*лживо*) брехли́во, облудно, (*ошибочно*) хибно, помилково́. [Неправдиво (брехливо) переказано вам події (М. Грінч.).]

-но верующий, прлг. – кривові́рний. **-но клясться, божиться** – криво́, фальши́во, дурно присяга́тися, дурно бо́житися. [Він дурно бо́житься, щоб як-небудь чолові́ка обі́йти (Звин.).]

-но понятый – непра́во (фальши́во) зрозумі́лий. [Фальши́во зрозумі́ла побо́жність (Грінч.).]

-но присягать – присягати фальши́во (криво́). **-но свидетельствовать**, см.

Лжесвидетельствовать. -но толковать – хибно́ (помилково́, криво́) тлумачи́ти що.

Ложноклассицизм – псевдокласици́зм (-му), псевдокласи́чність (-ности).

Ложноклассический – псевдокласи́чний.

Ложнокоренной, анат. (*о зубе*) – псевдоку́тній (зуб).

Ложноногий, зоол. – псевдоно́гий.

Ложноножка, зоол. **pseudopodium** – псевдопо́дій (-дія), суні́жка, змінна ні́жка.

Ложноперепончатокрылый, энтом. – псевдоперетинокри́лий. **-лые** – псевдоперетинокри́льці (-ці́в).

Ложносвидетельский, см. **Лжесвидетельский**.

Ложносетчатокрылый, энтом. – псевдосі́тчастокри́лий. **-лые** – псевдосі́тчастокри́льці (-ці́в).

Ложность – неправди́вість, фальши́вість, (*лживость*) брехли́вість, облудні́сть, (*ошибочность*) хибні́сть, помилкові́сть (-ости). **-ность показания** – неправди́вість свідчення.

-ность показания – фальши́вість стано́вища. **-ность предположения** – неправди́вість (хибні́сть, помилкові́сть) здо́гаду. **-ность толкования** – хибні́сть (помилкові́сть) тлумачення.

I. Ложный – 1) (*о постели*) ліжко́вий; 2) (*о ложе ружья*) прикладо́вий. Срв. **Ложевой I**.

- П. Ложный** – неправдивий, неправий, фальшивий, кривий, (*грубо*) бреханий, (*лживий*) брехливий, облудний, (*ошибочный*) хибний, помилковий. [На твоїм олтарі неправдивим богам чужоземці вогонь запалили (Л. Укр.). Рационалізм визнає незрозумілі явища за нереальні, за неправдиві (Крим.). Фальшива трагедія (Куліш). Щирість брехана приваблює вас (Самійл.)]. **-ный** *взгляд на вещи* – неправий (хибний, помилковий) погляд (-ду) на речі. **-ный донос** – неправдива (*грубее* брехлива) доказка, (*клевета*) наклеп (-ну). **-ный камень** – фальшивий камінь (-меня), роблений самоцвіт (-ту). **-ный классицизм** – псевдокласицизм (-му). **-ная клятва, присяга** – крива (фальшива) присяга (клятьба), кривоприсяга. **-ный кристалл** – фальшивий кристал (-лу). **-ное обвинение** – неправдиве обвинувачення. **-ное обещание** – неправдива, неправдомовна (*грубо* брехлива) обіцянка. **-ный ответ** – неправдива відповідь (-ди). **-ное положение** – фальшиве, непевне становище. **-ный поступок** – фальшивий, облудний учинок (-нку). **-ный путь** – хибна дорога, хибна путь (-ті), (*неверный*) непевна путь. **-ное самолюбие** – фальшива амбіція. **-ный свидетель** – неправдивий (фальшивий) свідок (-дка), кривосвідок. **-ное свидетельское показание** – фальшиве свідoctво, неправдиве (неправе) свідчення, кривосвідчення. [Неправим свідченням себе він думав обрятувати (Грінч.)]. **Давать -ное показание** – кривосвідчити. **-ный слух** – неправдива, видумана (*грубо* брехлива) чутка. **-ное солнце, -ная луна** – фальшиве (несправжнє) сонце, фальшивий (несправжній) місяць (-ця). **-ный способ** – фальшивий спосіб (-собу). [Перстінь, фальшивим способом вироблений (Гнід.)]. **-ный стыд** – фальшивий сором (-му). **-ное суждение о ком, о чём** – неправе мірковання про кого, про що. **-ная тревога** – фальшива тривога. **-ное учение** – неправдива (неправа, облудна) наука; *срвн. Лжеучение*. **-ный шаг** – непевний (хибний) крок. [Через один непевний крок загинула вся справа. (М. Грінч.)]. **Сделать -ный шаг** – зробити непевний (хибний) крок.
- Ложок** – 1) (*долинка*) улоговинка, видолинок (-нка), до[і]лок (*р.* до[і]лка), вибалок (-лку), вибалочок (-чка), балочка, перебалок, виярок (-рку), лощинка, лошовинка, долина, западинка, жолобинка, *ласк.* долонько, долочко (-ка, *м. р.*); 2) обліжок (-жка); 3) (*у каменотёсов*) рівчачок (-чка), жолобок (-бка); (*у каменщиков: о кладке кирпича*) довжик (-ку). *Срв. Лог.*
- Ложчатый** – ложкастий, ложкуватий.
- Ложь** – неправда, (*грубее*) брехня, (*вульг., диал.*) брех (-ху), (*редко, устар.*) лжа, олжа, лож (*р.* лжи), (*фальшь*) ф[хв]альш (-шу, *м. р.*); *ум.* неправдонька, брехенька. [Всяка неправда – гріх (Номис). А неправда-ж! я того не казав (Сл. Гр.). Що правда, то не брехня (Грінч.). Обіцяла гостинця, дак оце й принесла, щоб не бути у бреху (Переясл.)]. **Ложь о ком** – брехня про кого, (*действие*) набріхування на кого. *Это похоже больше на ложь, чем на правду* – це більше на брехню скидається, ніж на правду; це може й правда, та щербата (щербатенька). **Сплетение лжи** – клубок брехень. *У него что ни слово, то ложь* – він з брехнею не розминається; віц що не скаже, то збреше. *Он ни на шаг без лжи* – він що ступне, то й (з)брехне. *Это явная ложь* – це видима (очевідна) неправда (брехня). **Чистейшая ложь** – справжнісінька брехня. **Уличать, (из)обличать во лжи кого** – виявляти (виводити, виказувати) брехню чиюсь, когось. **Обвинять во лжи кого** – винувати, обвинувачувати в брехні кого, брехню завдавати кому. [Мені старій та брехню завдала (Грінч.)]. **Приобретать, приобрести -жью что** – здобувати, здобути брехнею, (*вульг.*) вибріхувати, вибрехати що. [Циган що вибреше, те й його (Рудч.)]. **Оправдывается, оправдаться, отделяться, отделаться -жью** – вибріхуватися, вибрехатися, відбріхуватися, відбрехатися. [Брехнею не вибрешешся (не відбрешешся) (Номис)]. **Оправдывание себя посредством лжи** – вибріхування, відбріхування.
- Лоза** – 1) (*прут*) лозина, різка, прут (-та); *см. Лозина, Прут(ик), Хворостина*; 2) (*ствол кустового растения*) лоза. **Виноградная -за** – виноградна (вінна) лоза; виноградина, *соб.* винограддя (-ддя). [Тут, де цвітуть троянди, де виноградина в'ється (Грінч.)]; 3) *бот.* **Salix**

- Л.** – лоза́, (*верба, ива*) верба́. [Люди́ гну́ться, як ті лози́, куди́ вітер віє (Шевч.)]. *Корзинная -за, S. viminalis L.* – верболі́з (-лозу), лоза́ (верба́) кошикарська. *Красная -за, S. amygdalina L.* – білотал (-лу). *Остролистная -за, S. acutifolia Willd.* – шелюга́, шевлю́г, шелюг (-га). [Слизький, як в'юн, гнучкий, як шевлю́г (Ком. Пр.)].
- Лозан** – лозан (-на). [Добрих лозанів йому́ всіпали – до́вго спіну чу́хатиме (М. Грінч.)].
- Лозина** – лозина, *соб.* лозиння (-ння), *ув.* лозиня́ччя (-ччя). [Іде́ свекру́ха з до́вгою лози́ною (Гнід.)].
- Лозинка** – лозинка.
- Лозинник**, *см.* **Лозняк**.
- Лозиночка** – лозиночка, лозинонька.
- Лозішка** – лозячо́к (-чка).
- Лозища[е]** – лозище, лозисько.
- Лозка** – лізка. *Песчаная -ка, бот. Salix repens L. var. rosmarinifolia W. et. Gr.* – ницелі́з, мишолі́з (-лозу), лізка піщана.
- Лозник**, *см.* **Лозняк**.
- Лозниковый** – лозни[я]ко́вий.
- Лозный** – (*о виноградной лозе*) лозя́ний, виногра́дний, виногра́довий.
- Лозняк** – лозни[я]к (-ку), лози́ (*р.* ліз), лозина́, лозиння́; верболі́з (-лозу); (*из остролистной -зы*) ше(в)люжиння (-ння). [По блиску́чій воді́, по гу́стій лозині́ червоняста зоря́ розлива́ється (Самійл.)].
- Лозовина** – лозовина.
- Лозовник**, *см.* **Лозняк**.
- Лозовый** – лозовий. **-вая корзина** – лозовий ко́шик, лозні́к (-ка), сапéт (-ту).
- Лозочка** – лізочка, лі[о]зонька.
- Лозунг** – га́сло, лозунг (-гу), клі́ча. [«Брі́д пере́йшов», – се га́сло тільки ти, та вартовий, та я і́ будем зна́ти (Грінч.)]. Га́слом ста́ло: «осві́та й нау́ка» (Вороний). Ки́дав у юрбу́ демагогі́чні лозунги (Пролет. Пр.). На́ша клі́ча – «все для пролетарі́яту» (Київ)].
- Лозунгіст** – лозунгі́ст (-та), га́сляр (-ра), га́словець (-вця).
- Лозье́** – лізья́ (-зья), пруття́ (-ття), хворостиння́ (-ння), рі́щя (-щя), (*мелкий валежник*) хмиз (-зу).
- Лой** – лі́й (*р.* ло́ю).
- Лойа[я]лизм** *и* **Лойа[я]льность** – лойялі́зм (-му), лойя́льність, вірно́підда́ність (-ности).
- Лойа[я]льно**, *нрч.* – лойя́льно, вірно́підда́но, по-вірно́підда́нському.
- Лойа[я]льный** – лойя́льний, (*верноподданнический*) вірно́підда́нський, вірно́підда́нчий.
- Лойник**, *бот. Brunella vulgaris L.* – суховер́шки (-ків) (звичайні).
- Лойный** – лойовий. **-ная свечка** – лойова́ сві́чка.
- Локала** – 1) (*м. р.*) похлі́бець (-бця), похлі́бця (-ці, *м. р.*), лизу́н (-на́), підлі́за; (*ж. р.*) похлі́бниця, підлі́за; *срв.* **Прихлебатель**; 2) п'яню́жка, п'яни́чка (*общ. р.*); *см.* **Пьяница**; 3) (*лакей*) лаки́за, лаку́за.
- Локализатор** – локаліза́тор (-ра).
- Локализация** – 1) (*действие*) локалізува́ння, *оконч.* злокалізува́ння; 2) (*и действие и результат*) локаліза́ція.
- Локализирование** *и* **Локализирование** – локалізува́ння, локаліза́ція.
- Локализировать, -ся** *и* **Локализировать, -ся** – локалізува́ти, -ся, *сов.* злокалізува́ти, -ся, бу́ти (з)локалізовани́м. **Локализированный** – (з)локалізований.
- Локальный** – лока́льний, місце́вий.
- Локание** – хлєп[б]та́ння, хльоп[б]та́ння, хлиста́ння, глòхтання.
- Локать, лакивать, локнуть** – хлєп[б]та́ти (-п[б]чу́, -п[б]чеш), хлєп[б]ну́ти, (*диал.*) хльоп[б]та́ти, хльобну́ти, хлиста́ти (хлишу́, -щеш) *и* хли́ськати (-каю́, -єш), хли́снути,

глохтати. [Не погане море, що собаки хлѣпчуть (Номис). Собаки хльопчуть воду (Харківщ.). Он-де кіт щось із глѣчика хлище (Козолеч.).]

Локаут, -утный – локавт (-ту), -втовий.

Локомоті́ль – локомоті́ль (-лю *и* -ля), парові́к (-ка́).

Локомоті́льний – локомоті́льний, локомоті́льовий, парові́ковий, парові́чний.

Локомоті́в – локомоті́в (-ва, *м. р.*) *и* локомоті́ва (-ви, *ж. р.*), паротя́г (-гу), парові́з (-во́за), парові́к (-ка́). [Парові́к ва́жко зі́дхну́в, спов́нений си́ли (Коцюб.)]. **-тив аккумуляторный** – аккумуляторотяг (-гу).

Локомоті́вний – локомоті́вний, паротя́говий, парово́зовий, парові́ковий, парові́чний.

Локомото́р, -торный – локомото́р (-ра), -то́ровий, -то́рний.

Локо́н – локо́н (-на), ку́чер (-ря), ку́дер (-деря *и* -дря), кучері́на, пукля́ (-лі, *ж. р.*) *и* (*реже*) пуколь (-кля, *м. р.*), (*ирон.*) пелех (-ха), (*на висках, ирон.*) пейс (-са). [Локо́н, що пи́лом укْرِивсь (Крим). Профі́ль молоді́ жінки, до́вгий чо́рний ку́чер подовж шо́кі (Кінець Неволі). Дві пуклі́ на ви́сках (Крим). Пелехі́в собі́ на голо́ві наро́біла (Липовеч.)]. **-ны** – локо́ни (-нів), ку́чері, ку́дері (-рів), пуклі́ (-лів). *Мелкий -кон, см. Локо́нчик. Волосы, завитые -нами* – с[за]кучеря́влене, позаку́черя́влюване волосся.

Локо́нчик – локо́нчик, ку́черік, ку́чері́нка, пуколька; (*мелкие -ки на висках у женщины*) фі́гли (-лів). [Хилитне́ш єди́ну кучері́нку, – і́ Китай і́ Інді́я підда́ні (Крим.)].

Локотні́к (*в боевых доспехах*) – локотні́к (-ка́), налокотні́к (-ка).

Локотні́к – 1) (*кресла, дивана*) пору́ччя (-ччя), поручні́ (-нів, *мн.*), ру́чка. [Переносне́ лі́гво, – срі́бні стовпці́, золоті́ пору́ччя (Біблія)]; 2) *телеф.* – підлокотні́к.

Локотной, см. Локтевой.

Локото́к, Локото́чек (*часть руки*) – лі́ктик (-ка), лі́ктичок, локото́чок (-чка). [О́пух пішо́в за доло́ню, ма́ло не до лі́ктика (Г. Барв.). На кругле́ньких локото́чках ямочкі́ (М. Вовч.)]. *Дай с ного́ток, запро́сит с -ток* – ти йому́ колосок, а він ці́лий сні́пок; ти йому́ пучку́, а він хап за ручку́!

Локоть – 1) (*часть руки*) лі́коть (*р. лі́ктя, мн. лі́кті, -тів*). [Широ́кі рукаві́ закача́лись до лі́ктів (Н.-Лев.)]. *Вы́сотою по -коть* – по лі́коть завви́шки. *Иди́ -коть в -коть* – і́ти лі́коть до лі́ктя (лі́коть-у-лі́коть, поруч, по(с)плі́ч). *Жи́ть под сво́й -коть* – все собі́ собі́чити, все до себе́ гарбати. *Сиди́ть, опери́сь на -кти* – сиді́ти сперши́ся на лі́кті, лі́ктюва́ти. *Близок -коть да не укуси́шь* – близько́ лі́коть, та не вку́сиш (Номис). **-коть грабелный** – лі́коть грабелный; 2) (*часть рукава*) лі́коть (-ктя). [Ді́д його́ був про́стий коза́к; ба́тько тер лі́кті у яко́мусь суді́ (Кониськ.)]. *Он ходи́т с разо́рванны́ми -тями* – лі́кті йому́ пови́лазили; 3) (*мера длины*) ло́[і]коть (*р. ло́[і]ктя, р. мн. ло́[і]ктів и локо́[і]т*). [На два ло́кті ко́жда ло́жка (Рудан.). Хай сто локо́т полотна́ витче́ (Козелеч.). За зи́му надба́ла полотна́ сто ло́кіт (Богодух.)]; 4) (*изгиб, излом, колено*) залі́[о]м (-ло́му), закру́т, заво́рот (-ту), заво́роть (-ти), ко́ліно, криву́ля. *Речка течет -тями* – рі́чка те́че ко́лінами (зало́мами, закру́тами).

Локсодро́мія и Локсодро́міческая лі́нія, морск. – локсодро́мічна лі́нія.

Локтева́тий – (*дещо, трохи*) лі́ктюва́тий, заломі́стий, ко́лінкува́тий *и т. п.*; *срв. Локти́стый.*

Локтево́й – лі́[о]ктьови́й. **-вая ко́сть** – лі́ктьова́ кі́сть (*р. ко́сти*), кі́стка.

Локти́стость – лі́ктюва́тість, заломі́стість, закру́тістість, (по)кру́ченість, ко́лінкува́тість (-ости).

Локти́стый – лі́ктюва́тий, заломі́стий, закру́тістий, кру́чений, покру́чений, ко́лінкува́тий, криву́льча(с)тий.

Локти́ще – лі́ктяка, лі́ктисько.

Локче́ние – карбування.

Локчи́ть, -ся (*о брѣвнах*) – карбува́ти, -ся.

Лом – 1) *см. Ломание*; 2) (*обломки*) лі́м (*р. ло́му*), ла́мань (-ни); (*только металла*) брухт (-ту); (*стекла, глин. изделий*) бій (*р. бо́ю*). [Розва́лювали буди́нок і наро́били ба́гато ло́му (Правн.

Сл.). Назбирала лому всякого та продала за три карбованці (Київщ.). Кинь те залізо в брухт (Липовеч.) Кампанія збирання брухту (Пролет. Пр.). Погано довели посуд: бою багато наробили (Київщ.). **Железний лом** – залізний брухт, ламане залізо. **Лом металла** – металевий брухт. *Продавать серебро в лом* – продавати срібло на лім. **Шоколад(ний) лом** – шоколадний лім; 3) (*бурелом*) лі[о]м (р. лому), вітролом (-лому). [Ой, піду я в ліс по дрова та наберу лому (Пісня)]; 4) (*орудие*) лом (р. лома); (*с расширением на конце*) копанія; (*для ломки льда*) пробій (-бою), плі[е]шня, плішень (-шня), шемінь (-мєня) (Вас.). [Розбив ломом двері (Київщ.)]. **Лом лапчатый** – лом лапа(с)тий, лапа; 5) см. **Ломота**; 6) (*суматоха*) розгардіяш (-шу), гармидер (-ру), метушня, шарварок (-рку); 7) (*крюк, петля*) клюка, ключка.

Ломака – 1) (*спесивец*) прінда (общ. р.), чванько (м. р.); 2) см. **Кривляка**.

Ломание – 1) ламання; (*вдребезги*) трошіння; (*камня*) биття, лупання; (*строения*) розбирання *и т. п.*; срв. **Ломать**. **-ние посево** – двоїння; (*бороной*) боронування, скородіння; (*ралом*) перералювання сіву (посіву, засіву, засівку). **-ние копий** – ламання, трошіння списів; 2) викривляння; срв. **Кривляние**; 3) (*церемонничество*) манірність (-ности), пишання; (*чванство*) величання, бундючення.

Ломан(н)о, *нрч.* – лаmano. **-но говорить** – лаmanoю (каліченою) мовою говорити, язика ламати, (*диал.*) вивертом говорити. [Отой якийсь кумедно вивертом говорить (Сл. Гр.)].

Лом(а)нуть – оперіщити, свіснути, теліпнути, (*хлестнуть*) стьобоніти, хвіснути когось чим.

Ломан(н)ый, *прлг.* – ламаний, ломлений. **-ная линия** – лаmana лінія. **-ное число** – дріб (р. дробу). **-ного гроша не стоит** – ламаного шага (шеляга) не варт. *Он говорит -ным французским языком* – він говорить лаmanoю (каліченою) французькою мовою.

Ломань, см. **Лом 2**.

Ломать, ломнуть – 1) ламати (-маю, -маєш *и* ламлю, ламлеш), ломити (-млю, -мищ), ло[а]мнути; (*крушить*) трощити; срв. **Ломить 1**. [То не вітер, то не буйний, що дуба ламає (Шевч.). Страх ламле життя (Коцюб.). Дурень і м'яло ломить (Номис). Кидалися трощити все, що нагадувало їм про їхню ганьбу (Єфр.)]. **-мать себе над чем голову** – морочити, ламати, сушити собі голову (мозок), мізкувати, крутити мо[і]зком над чим, морочитися коло чого, над чим. [Бідолашна Маруся морочила собі голову і з тугою безнадійною впевнялася, що пособити вона нічим не може (Грінч.). Міркую собі, голову ламаю, а не тямлю, як дійти до краю (Кониськ.). Даремне крутив мізком над загадковою спадщиною, що мені дісталася (Крим.)]. **-мать дверь** – ламати, бити двері. [Одчиняй! Ламайте двері! (Шевч.)]. **-мать камень, соль** – ламати, бити, лупати камінь, лупати сіль. [Били камінь під горою, храми будували (Рудан.). Остався він у Криму, лупає сіль вагову (Рудч.)]. **-мать комедию**, см. **Комедия 3**. **-мать коноплю** – бити, терти, ламати коноплі. **-мать копы** – ламати, трощити списи; см. **Копьё 1**. **-мать на куски что** – трощити, ламати (*и* трощити) на дрізки (*диал.* на друзки), на дрі[у]зочки, на скалки, на г[к]амуз що. [Трощіте сосну на дрізки (Чуб.)]. **-мать мёд** – підрізувати вулика. **-мать овёс, яровое** – двоїти, (*бороной*) боронувати, боронити, скородити, (*ралом*) перералювати овес, ярину. **-мать (заламывать) руки** – ламати, ломити, заламувати руки. [Ламає руки старець (Франко). Умліває, ломить руки (Рудан.). Благала, заламуючи руки (Коцюб.)]. **-мать старые порядки** – ламати, (*сильнее*) нищити старі звичаї. **-мать строение, дом** – розбирати, буряти будівлю, будинок (хату). **-мать (собирает) табак** – рубати тютюн, (*обрывает листья*) обривати тютюн. **-мать целину** – орати (ворушити) цілину, орати пар, обліг (-логу). **-мать язык** – ламати язик (язика). [Та говори-бо по людському, не ламай язика (Богодух.)]; 2) безл. **Ветром -ет лёд** – вітер ламає лід (кригу). **Меня -ет** – мене ломить, мене, тре, (*корчит*) судомить; срв. **Ломить 2**. **Ломан(н)ый**, *нрч.* – ламаний, ломлений; трощений; битий, лупаний *и т. п.*; срв. **Ломан(н)ый**, *прлг.* **-ная посуда** – битий посуд.

Ломаться – 1) ламатися, ломитися, (*на мелкие куски, вдребезги*) трощитися; (*страд. з.*) бути

ламаним, ломленим, трощеним; *срв.* **Ломіться**. [Погані голки – не ламаються, а гнуться (Київщ.). Щастя на коліні не ломиться (Номис)]. *Камень -мається (крошиться)* – камінь кришиться. *Здесь -мається наилучший камень для мельничных жерновов* – тут б'ють (лупають) найкраще млинове каміння. *Этот дом будет -ться* – цей будинок розбиратимуть; 2) виламуватися, викривлятися, вивертатися, викручуватися; *срв.* **Кривляться**. [Нап'ється п'яний, виламується, чорт батька зна що язиком плеще (Козелеч.)]; 3) (*чиниться, церемониться*) маніритися, пишатися. [Не люблю я таких гостей: як почнуть маніритися, як почнуть пишатися, то аж упрієш, поки до чого припрієш (М. Грінч.)]; 4) (*упрямиться*) кобенитися, комизитися, коцюбитися, опинатися, огуртатися; 5) (*важничать перед кем*) величатися, чванитися, приндитися, бундючитися, пиндючитися, (г)индічитися перед ким. [Ото величається перед людьми, наче справді не знати яке цабе (Київщ.)]; 6) (*издеваться над кем*) знущатися з кого; 7) (*бороться*) боротися, борюкатися з ким; 8) (*о коровах в течке*) полювати, бігати.

Ломашник – 1) лі[о]м (*р.* лому), ломачча (-ччя), хмиз (-зу); *срв.* **Лом 3**; 2) *бот.*, *Salix amygdalina L.* – білотал (-лу).

Ломашущийся, *прлг.*, *см.* **Ломкий**.

Ломбард – ломбард (-ду).

Ломбардный – ломбардовий. **-ная квитанция** – ломбардовий квиток (-тка).

Ломбер – ломбер (-ра).

Ломберный – ломберний. **-ный стол** – ломберний стіл (*р.* стола).

Ломик – ломик (-ка).

Ломикамень, *бот.* – *Saxifraga L.* – ломикамінь (-меня).

Ломить – 1) ломити, ламати; *Срв.* **Ломать 1**. [Вітер віє, гілля ломить (Грінч. III)]; 2) (*о ломоте в костях, безл.*) ломити, крутити, (*корчить*) судомити що, в чому, лмотіти в чому. [Спину мені ломить (Київщ.). На негоду у кістках мені крутить (Київщ.). У матері судомить руку (Н.-Лев.). Ломотить у костях (Верхр.)]; 3) **-мить цену** – ломити, гнути, загинати, гилити, загілювати (*запрашивать*) правити, заправляти ціну. [Куме! кажіть менше – ломіть менше (Мирн.). Таку ціну загинає, що ніхто такої не дасть (Брацлавщ.). А скільки він з нас гилить? Хіба не сто карбованців? (Звин.)]; 4) (*налегать*) налягати, (*напирать*) напирати, натискати *и* натискувати; (*натуживаться*) натужуватися. *Ветер так и -мит* – вітер так (з ніг) і валить; 5) пёрти (пру, прещ), пёртися, пхатися, лізти, сунути(ся); *срв.* **Ломіться 2**. *Он -мит прямо в комнату* – він прётся, пхається, лізе прямо (просто) до кімнати (до хати), в кімнату (в хату).

Ломіться – 1) ломітися, ламатися; *срв.* **Ломаться 1**. **-ться под тяжестью чего** – ломітися, ламатися, угинатися під вагою чого. *Полки -тся от книг* – полиці вгинаються від книжок. *Яблок так много, что ветви -тся* – яблук така сила, що гілки ламаються (ламлються). *Столы -лись от кушаний* – столи вгиналися від страв; 2) *куда* – силою вдиратися, добиватися, добуватися (силоміць) куди, у що, до чого; *см.* **Ломить 5**. [Грюкотять у двері, добуваються в хату (Брацлавщ.)]. **-ться в открытую дверь** – добиватися у відчинені двері, торгати (у) відчинені двері.

Ломіха – лихоманка; *срв.* **Лихорадка**.

Ломіще – 1) (*орудие*) ломіще, ломисько; 2) *см.* **Лом 3**.

Ломка – 1) ламання, *оконч.* зламання; *см.* **Ломание 1**. **-ка камня** – ламання (биття, лупання) каменю. [Лупання каменю (Франко)]. **-ка каменная**, *см.* **Каменоломня**. **-ка табаку** – рубання тютюну, (*обрывание листьев*) обривання тютюну; 2) (*перен.: переустройство*) ламання, *оконч.* зламання, (*сильнее*) трощіння. [Ламання старого суспільства й будівання нового (Азб. Комун.)]; 3) *см.* **Лом 6**.

Ломкий – ламкий, лімкий (*редко* ломкий), ламучий, (*хрупкий*) крихкий, кришкий. [Ламкий ремінь (Звин.). Ті скелі були з лімкого каміння (Крим.). Це залізо ковке, а це ломке (Яворн.).

- Осіка – ламуче дерево (Сл. Гр.). Це залізо погане – крихке (Київщ.).
- Ломко**, *нрч.* – ламко, лімко, крихко.
- Ломковатість** – ламкуватість, лімкуватість, крихкуватість (-тости).
- Ломковатий** – ламкуватий, лімкуватий, крихкуватий.
- Ломкість** – ламкість, лімкість, крихкість (-кости).
- Ломлення** – ломіння, ломлення; *см.* **Ломання 1.**
- Ломливість** – чванливість, чваньковитість, пиха; комизистість, упертість; проханість (-ости).
- Ломливый** – (*спесивый*) чванливий, чваньковитий, пихатий; (*упрямый*) комизистий, упертий, (*суц.*) комиза (*общ. р.*); (*чинящийся*) проханий.
- Ломня** – ломище *и мн.* ломища, лімня, копальня, (*камня*) каменяря; *см.* **Каменоломня.**
- Ломоватість** – ломакуватість, незграбність (-ости).
- Ломоватий** – ломакуватий, незграбний; *срв.* **Неуклюжий** *и* **Топорный.**
- Ломовик** – 1) (*ломовой конь*) биндюжний (вантажний, вазовий) кінь (*р.* коня), тягловик, вазовик (-ка); 2) (*ломовой извозчик*) биндюжник (-ка), тягловик (-ка); 3) *см.* **Крючник 1.**
- Ломовитий** – дужий, кремезний, дебелий, ломуватий (Верхр.); *срв.* **Дужий.**
- Ломовой** – (*служащий для ломанья*) ломовий; (*грузовой*) вантажний, тягловий. **-вой волос** – сіве з клопоту волосься. **-вая дорога** – вибоїста (грудна) путь (дорога). **-вые дороги, роспуски** – биндюги (-гів), биндюг (-га). **-вое железо** – (залізний) брукт (-ту). **-вой извозчик**, *см.*
- Ломовик 2.** **-вая лошадь**, *см.* **Ломовик 1.** **-вая скотина** – тягло. **-вая работа** – важка праця, (*стар.*) каналська робота.
- Ломок** – відламок, відломок, уламок (-мка), окрушина.
- Ломонос**, *бот.* **Clematis L.** – ломиніс (-носу), космач (-чу).
- Ломота** – 1) (*ощущение*) ломота, ламання (-ння). [Ревматична ломота в костях (Крим.); 2) (*болезнь, причин.* -ту) ломота, ломець (-мця), гостець (-стця), гризь (-зю, *м. р. и -зи, ж. р.*), ув. гризовище; (*только у скота*) опій (*р.* опою). [Колись і в мене був ломець за молодих літ (Васильківщ.). Я стара, гостець мене так мучить: сеньйора бачить, як напухли руки? (Л. Укр.). В руці гризь (Звин.). У худоби «опоєм» узагалі називаємо ті хвороби, що у людей звуться ревматизмом, застудою або ломотою (Корольов)].
- Ломотный** – ломо[і]тний, ломцевий, (*ревматический*) ревматичний. [Ломотный біль (М. Грінч.). **-ная трава** – *бот.* **Geranium sanguineum L.** – журавець (-вцю) (кривавий), мирзілля.
- Ломоток, Ломоточек**, *см.* **Ломтик.**
- Ломоть** – скиба, шматок (-тка), кусок (-ска). **-моть хлеба** – скиба, скибка, шмат (-та), шматок (-тка), луста, лустка, крумка, кімса хліба, (*зап.*) байда, байдія хліба; (*большой*) партіка хліба; (*отломанный*) ламанець (-нця); *срв.* **Ломтик.** [Відрізана скиба від нашого хліба (Квітка). Врізав собі скибку хліба (Звин.). У мене лүсти хліба нема (Черкащ.). Урізала хліба дві крумки (Проскурівщ.). Ускочиш у хату та одлүпиш кімсу хліба (Борзенщ.). Мати дала дитині партіку хліба в руку (Звин.). Ішов старець по долині, з ламанцями у торбині (Гліб.)].
- Ломтеватий** – скибістий, скибчастий. [Скибчаста диня (Сл. Гр.)].
- Ломтевой** – скибковий, шматковий.
- Ломтистый**, *см.* **Ломтеватий.**
- Ломтик** – скибка, скибочка, шматочок, кусочок (-чка). **-тик хлеба** – скибка, скибочка (*ласк.* скибонька), шматочок, лүсточка, крумочка хліба. [У того чоловіка й скибочки (свого хліба) не було (Коцюб.)]. **-тик арбуза, яблока, лимона** – скибка (скибочка) кавуна, яблука, цитрини (лімони), кружалочка цитрини (лімони). [Порізала кавун на скибки (Звин.). Розріжеш яблуко і даси по скибочці (Г. Барв.)]. **-тик сала, мяса** – шматочок, кришеник (-ка) сала, м'яса, лүстка м'яса. [Ось на тобі сальця кришеник (Грінч.)].
- Ломтить, -ся** – ламати, -ся *или* різати, -ся на скиби, на скибки, на шматки *или* скибами, скибками, шматками *и т. п.*; (*на грубые ломти*) батувати, -ся; *срв.* **Ломоть, Ломтик.**

Ломтишко – скибіна, шматина.

Ломтище – скибище, скибісько, шматура, кусман (-на), (*хлеба ещѐ*) партіка; см. *ещѐ Кус 1*.

Ломушка, см. **Ломня**.

Ломче – 1) (ср. ст. от прлг. **Ломкий**) ламкіший, лі[о]мкіший, крихкіший; 2) (ср. ст. от нрч.

Ломко) ламкіше, лімкіше, крихкіше.

Ломщик (*камня*) – каменяр (-ра).

Лонгиметрический – лонгіметричний.

Лонгиметрия, *геом.* – лонгіметрія.

Лонгсалинг, *морск.* – лонгсалінг (-га).

Лонжерон, *авиац.* – лонжерон (-на). [Лазив по крилах літака, гадаючи, чий замінити розбитий лонжерон (Кузьмич)].

Лонзик, *пт.* **Tringa** – коловодник.

Лоно – 1) (*грудь*) лоно (-на и редко -ня), надро, перси и перса (*р. перс*), груди (-дей). [Бризки на водяне лоно упали (Грінч.). Молодица молодая щось до лоня пригортає (Шевч.). Нехай господь її прийме, мою голубоньку, на своє надро (М. Вовч.). *На -не природы* – на лоні природи. [На лоні матері нашої природи відпочинемо (Мирн.)]; 2) (*недра, утроба*) лоно, надро. [Матінко моя ріднесенька, чи прокляв мене в твоім лоні хто? (Франко). Не приймеш кісточок моїх у рідне надро, де лежить старенький батечко (Основа)]. **-но Авраама**, *Авраамово* – лоно (надро) Авраамове, надра Авраамові.

Лонный – лоновий. **-ная кость** – лонова кістка; см. **Лобковая кость**.

Лончак и **Лоншак** – торішняк, річняк, годовик (-ка); срв. **Годовальный**. [Бичок-торішняк (Сл. Гр.)].

Лоншачка (*о кобылке*) – однолітня кобилка (лошиця), стриґуха.

Лопала – 1) (*обжора*) жерун (-на), -рунка, ненажера, прожера (*общ. р.*); 2) базікало (*общ. р.*); см. **Пустомеля**.

I. Лопание (*уплетание*) – тріскання, лопання, жертя (-тя).

II. Лопание – лопання, лускання, тріскання, розтріскування, репання, розсідання, розколювання; (*кожи, кожуры*) репання; (*почек, бутонув*) розпукання; срв. **II. Лопать**.

Лопануть – луснути, лулуснути, лусонуті, молоснути кого. [Так і лулусне його ціпом (Номис)].

Лопарь, **-парный**, *морск.* – лінва, лінвовий.

Лопастина – 1) (*лопасть*) лопатень (-тня); 2) (*тёс*) тесіна; 3) см. **Потесь**.

Лопастистый – 1) лопат(н)истий, з лопатнями, з лопатями и т. п.; см. **Лопасть 1 и 6; 2)** (*в виде лопасти*) лопатнюватий.

Лопастить, **-ся** – ділити, -ся на лопатні, на лопаті.

Лопастник – тес (-су).

Лопастный и **-ной** – 1) лопатнєвий, лопатєвий; 2) (*о листьях*) вірізаний, лапатий, лапчастий. [Крізь чорне лапате лістя лиш де-не-де мигтіла зірка (Коцюб.)].

Лопасть – 1) (*широкий конец*) лопатень (-тня), лопать (-ти). [Заляпав не кінчиком язика, а цілим лопатнем до самої пельки (Н.-Лев.)]; 2) (*весла*) лопать, (*диал.*) пелюстка. [Як повернув весло, так воно по саму лопать і зломілося (Сл. Ум.). Погане це весло – пелюстка вузька, ним гребтіся все одно, що дрючком (Богодух.)]; 3) (*в пароводных колёсах, винте*) лопать, лопатка. [Лопаті гвинта посилали отари прудких брижів на тваністу намуліну (Кінець Неволі)]; 4) (*сторона, бок, крыло*) крило (*лапа*) лапа; (*цепца*) зав'язка, стяжка; 5) *бот.* (*листа, рыльца*) – частка; 6) *зоол.* – лопать (-ти).

Лопата – лопата. [Мов лопатою хто гріб до двора достатки всякі (Франко)]. **-та железная** – залізна лопата, заступ (-па), козир (-ря); см. **Заступ**. [Люди мовчки готували сокири, кілки, залісні лопати (Коцюб.)]. **-та огородная** – городня лопата. **-та пекарная** – печова, пікна, пекарська лопата. **-та для провеивания зерна** – віяльна лопата, віячка. **Борода -той** – борода,

як лопата. *Глядеть под -ту* – на той світ збиратися, до гробу моститися.

Лопатень (*бурав*) – лопатень (-тня).

Лопатина, см. **Потесь**.

Лопатистый – лопатуватий, лопаткуватий.

Лопатить – 1) (*хлеб*) лопатити (*сов.* перелопатити), перекидати (пересипати) лопатою; 2)

Паруса -тят – вітрилля заповіскується (тріпається, лопотить).

Лопатица – заступ (-па), рискаль (-ля) (без лопатілна, без заступілна).

Лопатище – лопатище, лопатисько.

Лопатище – лопатілно, (*железной лопаты*) заступілно.

Лопатка – 1) (*для копанья, пересыпания и т. п.*) лопатка; (*для мешанья теста или с'едобного месива*) копістка, копістник (-ка); (*у горшечников: для размеш. глины*) лопар (-ря), весло; (*для выравнивания боков скурды*) забійня. [Дай-но їм лопатки, най вдень лагодять окопи навколо волости (Коцюб.)]. **-ка** *железная* – залізна лопатка, заступець (-пця), рискалик (-ка). **-ка** *ложкообразная, снеговая* – лопатка ложкувата, снігова; 2) (*для правки косы*) клепа́чка, клепа́ч (-ча), (*с просмоленным носком*) манта́чка; 3) (*у штукатуров, каменщиков*) кельма, кельня, лопатка; (*для шпательки*) шпа́гля; 4) (*в водяных колёсах*) лопать (-ти), лопатка; 5) (*стручок гороха*) лопатка. [Уже горох почав у лопатки вбиватися (Київщ.)]; 6) *анат.* – лопатка, ширококість (-кості). *Бежать, дуть во все -ки* – бігти на всі заставки, чим дуж, з усієї сили; 7) *архит.* – пілястер (-тра).

Лопатник – 1) грабар (-ря), копальник (-ка); 2) см. **Кактус**.

Лопатница – грабарка, грабарниця, копальниця.

Лопатное, *сц.* – вимел, промел (-лу), плата за промел; (*мера зерна*) розмір (-ру), мірчук (-ка).

Лопатный – лопатний, лопатяний лопатковий.

Лопатня, см. **Лопатица**.

Лопатоногий – лопатоногий. **-гие**, *зоол.* – лопатоніжці (-ців).

Лопатообразный – лопатуватий.

Лопаточка – лопаточка, *ласк.* лопатонька; копісточка, копістничок (-чка); весельце; кельмочка *и т. п.*; *срв.* **Лопатка**.

Лопаточный – 1) см. **Лопатный**. **-ная мука**, см. **Лопатное**; 2) *анат.* – лопатковий.

Лопатчатый (*лист*) – лопатуватий (листок).

I. Лопать (*уплетать*) – тріскати, лопати, лупити, жерти (жеру́, жереш, *повел.* жері), лигати. [«Сідай та попоїж рибки». – «Тріскай сам, бодай ти не видихав!» (Коцюб.)].

II. Лопать и Лопаться, лопнуть – лопати *и* лопатися, лопнути, (*диал. зап.* лопти), лускати, лускатися, луснути, (*трескаться*) тріскати, тріскатися, тріснути, репати, репатися, репнути, (*распадаться*) розсідатися, розсістися, розскакуватися, розскочитися, (*о посуде еще*) розлупуватися, розлупитися, розколюватися, розколотися, (*от мороза, замёрзнув с жидкостью*) розмерзатися, розмерзтися; (*о почках, бутонах*) розпукувати(ся) *и* розпукати(ся), розпукнути(ся) *и* розпукатися; (*о мног. или во мног. местах*) полопати(ся), полускати(ся), потріскати(ся), порепати(ся), порозсідатися, порозскакуватися, порозлупуватися, порозколюватися, порозмерзатися; порозпукувати(ся) *и* -кати(ся). [Ой, лопнув обруч коло діжечки (Пісня). Всі шклянки полопалися (Звин.). Бараболя не допеклася, а вся полопала (порепалася) (Брацлавщ.). Не пирскай водою! лусне шкло (Звин.). Гладкий аж шкура тріскається (Номис). Стара літературна манера тріскає, і Коцюбінський з неї виходить на ширший світ (Єфр.). Іде він льодом, коли лід репнув (Грінч. I). Не надушуй клепку: обіддя розсядеться! (Звин.). Голова йому розскакується, зуби з рота вилітають (Стефаник). Не повносили молока, а за ніч аж глечики порозмерзалися, – такий мороз удрав (Харківщ.)]. **Бомба -ла** – бомба лопнула, (*взорвалась*) вибухла, розірвалася. **Горшок -нул** – горщик луснув (лопнув, тріснув, розсівся, розскочився, розлупився). **Канат -нул** – кодола лопнула (луснула, перервалася). **Кожа на руках -тся от холодной воды** – шку[і]ра на руках

репається від холодної води. *Сапог -нул* – чобіт лопнув (репнув, тріснув, луснув). *Стекло -ло, стакан -нул* – скло луснуло (лопнуло, тріснуло), склянка луснула (лопнула, тріснула). *Струна -ла* – струна лопнула (луснула, урвалася). *Чирей -нул* – чиряк лопнув (тріснув, прорвався). [Тріснув струп поганій (Франко)]. *Шина на колесе -нула* – шина на колесі лопнула (розкочилася). *Наелся так, что боюсь -нуть* – так наївся, що коли-б і не розсівся (не луснув); нажерся як не лусну! *-нуть от злости* – лопнути, луснути, розсістися з (від) злості. [Скригоче, та аж як не розсядеться од злості (Еварн.)]. *Хоть -ни* – хоч лусни (лопни, розсядься, надсядься). [Нічого не скажу, хоч проси і розсядься (Свидниц.). Не хочу, та й годі, хоч ти надсядься (М. Вовч.)]. *Что б ты -нул!* – щоб (бодай) ти луснув! щоб (бодай) ти лопнув! щоб ти лоп! *Лопни мои глаза!* – хай мені очі повилазять! бодай мені очі повилазили! *Терпение его -нуло* – терпець йому увірвався.

Лопки, бот. *Datura Stramonium L.* – дурман (-ну) (звичайний), коро[і]вкі (-вók), дурноп'ян (-ну), дур-зілля (-лля).

Лопот – лопіт (-поту); (*бестолковый, невнятный*) бєлькіт (-коту); (*на непонятном языке*) шваркіт, джеркіт (-коту), гєргіт (-готу); *срв. Лопотание и Лопотень*. [Хай шваркіт німецький нас більше не глушить (Федьк.)].

Лопотание – 1) лопотá[і]ння, сокотá[і]ння, торохті́ння, дріботі́ння, чесáння; 2) лопотá[і]ння, бєлькотá[і]ння, цвєнькання; шваркотá[і]ння, джеркотá[і]ння, герготá[і]ння; 3) лопотá[і]ння, лепоті́ння. *Срв. Лопотать*.

Лопотать – 1) (*болтать без умолку*) лопотáти (-почу́, -чеш) и лопоті́ти (-почу́, -поті́ш), сокотá[і]ти, торохті́ти; (*скороговоркой*) дріботі́ти, чесáти; 2) (*говорит бестолково или невнятно*) лопотá[і]ти, бєлькотá[і]ти, цвєнькати; (*на непонятном языке*) лопотá[і]ти, шваркотá[і]ти, джеркотá[і]ти, герготá[і]ти, цвєнькати. [Гóжа двохлі́тна дівчи́ика вже дóбре лопоті́ла по-німецькому (М. Левиц.). Він і по-французькому джеркоті́ть (Мова)]; 3) (*плескать, шуметь*) лопотá[і]ти, (*о воде ещё*) лепоті́ти.

Лопотень и Лопотня – лопотня, луск, тріск (-ку); *срв. Лопот*.

Лопотун, -потунья и -потуха – лопотун (-на), -потуха; *срв. Болтун, -тунья*.

Лопоух – клапо(в)ух (-ха), бєвзь (-зя), бєвзєнь (-зня), телепень (-пня), роззява, ослоухий.

Лопоухий – 1) *см. Лопоух*; 2) (*о лошади*) капло(в)ухий, клапо(в)ухий.

Лопоушить – гави ловити, витрішки продавати (купувати), клапати вухами; *срв.*

Ротозейничать.

Лопух, бот. – 1) (*Lappa major Gaertn.*) лопух (-ху), лопу́шник (-ку), (*соб.*) лопу́шья (-шья, *ср. р.*), лопушья (-ні; *ж. р.*). [На дні рову, під лопухами, копицями гніздилися жаби Мирн.]. *Один куст или лист -ха* – лопух (-ха), лопу́шина. [На голові бриль, як та здоровєнна лопу́шина (Стор.)]; 2) *см. Репейник*.

Лопуха, бот. – 1) *см. Лопух*; 2) *см. Репейник*; 3) *см. Кувшинка белая*; 4) (*Petasites officinalis Moench.*) кременá (лікарська); 5) (*Tussilago farfara L.*) – підбіл (-лу).

Лопуховатый – лопухуватий.

Лопушина (*лист лопуха*) лопух (-ха), лопу́шина, *соб.* лопу́шіння (-ння).

Лопушистый – лопушистий, лопухатий, лопухуватий. [Грєчка сей рік удалася лопухувáта (Лебединц.)].

Лопушиться – 1) (*о раст.*) лопу́шиться; 2) (*о человеке*) бадьóрїтися, кострі́читися.

Лопушник, *см. Лопух*.

Лопушный – лопуховий. [Ширóкий лист лопухóвий (Чуб. V)].

Лопушок – 1) (*ум. от Лопух*) лопу́шок (-шка); 2) бот. *Salvia verticillata L.* – шавлія кїльча́ста.

Лопущатый – лопухуватий.

Лорд – лорд (-да).

Лорд-мер – лорд-мер (-ра).

Лордоз, мед. – лордоза, викривлення хребта.

Лорéтка – лорéтка, кокóтка, повія.

Лори, зоол. **Loris** и **Nyctice** – лóри (нескл.).

Лорнёт, -нётка – лорнётá, -нётка.

Лорнетировать, см. **Лорнировать**.

Лорнётный – лорнётовий, лорнётний.

Лорнётчик – лорнётник (-ка).

Лорнировать – крiзь лорнёт(к)у оглядати когó, що.

Лосёнок – лосеня (-няти).

Лосий – лóсячий, лосéвий.

Лóсик – лóсик (-ка), ласк. лóсенько.

Лосина – лосина, лóсяча шкóра (зап. шкóра).

Лосинник – гаман (-на) з лóсячої шкó[í]ри, з лосiни.

Лосинный – з лóсячої шкó[í]ри.

Лосiны – лосiни (-син), штáни з лóсячої шкó[í]ри.

Лосиный, см. **Лосий**. **-ная шкура, кожа**, см. **Лосина**.

Лосiха – лосiця.

Лосица, см. **Лосина**.

Лоск – 1) (*блеск, глянец*) лиск, пóлиск (-ку), блиск (-ку), глянс (-су), глянц (-цу) и глянeць (-нцю), пóлiр (-ру). *Сапоги с -ком* – чоботи з глянс[ц]ом (з глянцем), виглянсуванi чоботи.

Внешний, поверхностный, светский лоск – зóвнiшня виглáда, зóвнiшний, звёрхний, поверхóвий, свiтський пóлiр. [Свою неосвiту ховáв пiд зóвнiшньою виглáдою («Буков.»)]. Їх поверхóвий пóлiр надавáв їм виглáд нáче-б то людéй вищої культури (Ор. Левиц.). **Лоск образования** – пóлиск, пóлiр освiти, освiтня виглáда. *Наводит лоск*, см. **Лощить**.

Навести, дать внешний лоск – дáти зóвнiшний пóлиск, пóлiр, виглáду комó; 2) лóщина, лóщóвина; срв. **Лощина**. *Лежат -ком* – лежати лóском, (в пóвалку) пóкотом. [Всi (п'яни) лóском лежали аж до другóго дня (Квiтка)]. *После бури рожь -ком лежит* – пiсля бурi жiто в лоск вилягло; пiсля бурi жiто лóском лежить. *Град выбил хлеб в лоск* – гóдом вибило хлiб у-пeнь. *Положить в лоск кого, что* – винищити до ногi (в-пeнь) когó, винищити до щáдку, (полон.) до щeнту що. *Меня обокрали в лоск* – у мене забрано чiсто все, все до нiтки, (полон.) все до щeнту.

Лóскут – клáпоть (-птá), шмат (-та), шматóк (-ткá), лáтка. **-кóтья** – клáпти, шмáття, шматкi, лáття (-ття), латки. **-кут бумага** – клáпоть папeру. **-кут земли** – клáпоть (лáтка) землi. **-кут кожи** – шматóк шкóри, шкурáт, шкурлáт (-тá), соб. шкурáття (-ття). **-кут сукна** – клáпоть сукна; срв. *ещё Тряпка*.

Лоскутик, см. **Лоскуток**.

Лоскутина – клáптина, шмáтина, латчiна.

Лоскутишко – клáптeць (-тцá), шматчiна.

Лоскутище – клáптище, клáптiсько, шмáтище, шмáтисько.

Лоскутник, -ница – 1) (*одетый в лохмотья*) – халамидник, -ниця, обiдранeць, -нка, обiрванeць, -нка, обшáрпанeць, -нка, голодрáнець (-нця), -нка, латаник, -ниця, гóла спiна; 2) (*торгующий лоскутьем*) тандитник, -ниця, лóхмiтник, -ниця, лóхмáтник, -ниця, лóхманя́р (-рá), -нярка, онучкар (-ря), -карка, (полон.) старожeчник, -ниця; 3) **-кутница**, бот. **Centaurea L.** – волóшка.

Лоскутный – клáптeвий, клáптиковий, шматкóвий, латкóвий, з клáпт(ик)iв, з шматкiв, з латок. **-ный ряд** – тандита (-ти), то(в)чóк (-чкá), товкóчка, товкóн (-нá). [Я купiв камiзeльку на тандитi (Шейк.)]. **-ный цвет**, см. **Лоскутница 3**.

Лоскуток – клáптик (-ка), шматóк (-ткá), шмáтинка, лáточка; срв. **Лóскут** и **Тряпка**.

[Зробiв iз клáптикiв ляльку (Загiр.). Дáйте менi клáптик папeру (Киiвщ.). Зав'язáв той кавáлочок у шмáтинку (Етн. Зб.)]. **-ток земли** – клáптик (лáтка) землi. **-ток кожи** – шкурáтóк

(-тка).

Лоскуто́чек – кла́птичок, шма́точок (-чка), ла́точка.

Лоску́тчатый – клаптува́тий, з кла́птів, з шма́тків, ла́тчатий.

Лоску́тье и **Лоску́тьё** – кла́пти, шма́ття, ла́ття; (*старое*) лахмі́ття, хламі́ття (-ття); *см.*

Лохмотье.

Лоску́тья, *см.* **Лоску́т.**

Лоску́чий, -ку́чень, *см.* **Лосни́стый, -ни́стость.**

Лосне́ть – набирати ли́ску, по́лиску, бли́ску, глянс[ц]у (гля́нцю), ви́яснюватися. [Тéрла, те́рла самова́р, – наси́лу поча́в ви́яснюватися (Богодух.).]

Лосни́ло, *см.* **Ло́щилка.**

Лосни́стость – лиску́чість, лисню́чість (-чости).

Лосни́стый – лиску́чий, лисню́чий. [Дуже постира́ні і че́рез те лисню́чі схо́ди (Еварн.).]

Лосни́ть, *см.* **Ло́щить 1.**

Лосни́ться и **Лосну́ть** – лисні́ти(ся), вили́скувати(ся), по́лискувати(ся), лишáти, ло́щитися, лосня́ти, (*слегка*) про́лискуватися, ільща́[и]тися. [Садо́к блища́в і лисні́в, обсіпаний ра́нньою росо́ю, осві́чений со́нцем (Н.-Лев.). Що́ки лисні́ли від жи́ру (Грінч.). От що́сь лисні́ється, чи не вода́? (Сл. Ум.). Чо́боти вили́скують дьо́гтем (Васильч.). Чо́рний свóлок аж вили́скувався на бі́лій стіні́ (Коцю́б.). По́лискується бри́ль соло́м'яний, на́че золотий (Основа). Молода́ кора́ на я́блуні аж лишáть (Черка́ц.). Чо́рна боро́да хви́лею спада́ і хви́лею ло́щиться (М. Вовч.). По́лики шовко́ві лосня́ють (Чуб. V). Во́лос у ме́не вже срíблом про́лискується (Г. Барв.). Ой, у крини́ці вода́ ільщи́ться (Пісня)].

Лосня́щийся, *прлг.* – лиску́чий, лисню́чий, лисня́вий. [Посади́в (Одисе́я) на лиску́чому крі́слі (Поте́б. Одис.). Чо́рні лисню́чі киве́рі (Н.-Лев.). Лисню́чі губи́ (Н.-Лев.). Гладкий, з че́рво́ним лисня́вим ви́дом (Леонт.).]

Лососи́й – лосо́сячий, лосо́сєвий, са́льмовий.

Лососи́на – лосо́сіна, са́льміна.

Лосо́сь, *зоол.* **Salmo salar L.** – лосо́сь (-ся), са́льма (-ми).

I. Лось, Лост и **Лость**, *судостр.* – дра́ниця, дра́нка.

II. Лось, *зоол.* **Alces alces L.** – лось (-ся), лосунь (-ня), соха́тий (-того). [Ко́лі вже вби́ла ба́ба ло́ся, – так ї́й до́вело́ся (Кониськ.).]

Лося́тина – лося́тина, лося́че м'ясо.

Лося́тник – лося́тник (-ка).

Лося́чий, *см.* **Лоси́й.**

I. Лот – 1) (*мелкая мера веса*) лот (-та); 2) (*прибор для измер. морск. глубины*) лот, глибомі́р (-ра), оли́вниця. **Бросать лот** – спуска́ти (закида́ти) лот (оли́вницю). [Лото́вий спусти́в лот і ста́ранно змотува́в моту́зку, щоб знов ї́й заки́нути (Кі́нець Нево́лі)].

II. Лот, *бот.* **Lotus corniculatus L.** – ля́двенець (-нця) (звичайний).

Лотере́йный – лотере́йний. **-ный билет** – лотере́йний квито́к (-тка), (*гал.*) льос (-су).

Лотере́йщик, -щица – лотере́йник, -ниця.

Лотере́я – лотере́я, (*гал.*) льоте́рія, льо́си (-сів). **Разыгрыва́ть в -рею** – пуска́ти на лоте́рію (на льо́си).

Лоти́к, *муком.* – ду́чка.

Лотко́вый – 1) ношако́вий, таце́вий, ночвя́ний, ночо́вний, ночві́нний; (*рус.*) лотко́вий; 2) коряко́вий; 3) лотоко́вий; риштако́вий, ринво́вий. *Срв.* **Лото́к 1 - 3.**

Лотли́нь, *морск.* – лотлі́нь (-ня).

Лото́ – лото́ (*неполноскл. твор. -том*). **Игра́ть в -то** – гра́ти (гуля́ти) в лото́.

I. Лото́вой, *прлг.* – 1) (*весом в лот*) лото́вий; 2) (*о лоте корабельном*) лото́вий.

II. Лото́вой, *сиц. и -товой матрос* – лото́вий (-во́го).

Лото́к – 1) (*доска для торговли в разнос*) ноша́к (-ка), (*поднос*) та́ца (-ци) и та́ця (-ці),

(*глубокий и продолговатый*) ночівки (-вок), ваганкі (-ків), нецьки (-цьок), ночвіна, (*рус.*) лоток (-тка), (*диал.*) стябло. [Варили різні потрави: тетерю, борщ, галушки, хляки, рибу на стябло (Сторож.); 2) (*совок*) коряк (-ка), ко[і]рець (*р.* ко[і]рця), ківш (*р.* ковша); 3) (*водосток*) лотік (-тока). **-ток водосливной, водосточный** – лотік водоспускний, риштак; (*водосточная труба: горизонт.*) риштак (-ка), (*вертик.*) ринва. **-ток (золотопромывной), горн.** – ночівки. **-ток мельничный** – лотоки (-ків).

Лотос, бот. *Nelumbium speciosum Willd.* – лотос (-су) (східній, священний). [Лотосу квіти блакитні (Л. Укр.)].

Лоточек – 1) ношачок (-чка), тацька, тащечка, ночівочки (-чок), (*рус.*) лоточок (-чка); 2) корячок (-чка), кірчик, ківшик (-ка); 3) лотічок, риштачок (-чка), риновка. Срв. **Лоток 1 - 3.**

Лоточный, см. **Лотковый 1 - 3.**

Лотрыга и -трыжник, -ница – гультьяй (-тяя), -тяйка; п'янюжка, п'яничка; мотяга, мотяжка (*общ. р.*). Срв. **Лодарь.**

Лотрыжничать – гультьювати; (*пьянствовать*) пиячити; (*плутовать*) шахрувати, шахраювати. Срв. **Лодарничать.**

I. Лох, бот. – 1) (*Eleagnus L.*) маслінка; (*E. angustifolius L.*) маслінка вузьколиста; діка масліна, ерусалимська верба, царська лоза, лох (-ху), лохівник (-ка и -ку); 2) (*Salix babilonica L.*) плакуча верба.

II. Лох, зоол. – річний лосось (-ся), лох (-ха).

Лоханистый – цебруватий; баліюватий.

Лоханка – 1) цебрик (-ка), (*шайка*) ряжка; балійка; (*небольшой таз*) тазик (-ка); срв. **Лохань**; 2) *Почечная -ка*, мед. – ниркова миска.

Лоханница – пралля, прачка.

Лоханный – цебровий, цеберний, ряжковий, балієвий, балійний.

Лоханочка – цебричок (-чка), ряжечка; балієчка; срв. **Лохань и Лоханка.**

Лоханочник, см. **Лоханщик.**

Лоханочный, см. **Лоханный.**

Лоханчатый, см. **Лоханистый.**

Лоханщик – цеберник (-ка), бондар (-ря) (що робить цебри, ряжки, балії).

Лохань – (*обручная посуда с ушами*) цебер (-бра), ряжа, (*обыкн. уменьш.*) ряжка; (*для стирки белья*) балія; (*для умывания*) таз (-зу).

Лохматить, -ся – куйовдити (-вджу, -вдиш), -ся, кудлати, -ся, кошлати, -ся, патлати, -ся.

Лохматый – кудлатий, кошлатий, лахматий, пелехатий, патлатий, лахмануватий, розко[у]шланий, розчухраний. [Голова в його нечесана, кудлата (кошлата) (Київщ.). Ой, одчиняй, мати, хату: везем тобі пелехату, з розплетеними косами (Весільна пісня). Плинуть хмари високо над розкушланим дахом старої каплиці (Корол.). Розчухраний та чорний, як ефіоп (Корол.)]. *Становиться -тым* – кудлатіти, кошлатіти, пелехатіти, патлатіти.

Лохмач, -мачка – 1) кудлай (-ляя), кудлач (-ча), -лачка, кудла (*общ. р.*), патлань (-ня), патлач (-ча), -чка, пелех (-ха, *м. р.*); срв. **Лохматый**; 2) см. **Лохмотник, -ница.**

Лохмачение – куйовдження, кудлання, кошлання, патлання.

Лохмотить, -ся – дерти, -ся и драти, -ся (деру, -ся, -реш, -ся), роздирати, -ся на лахміття, на драгтя и т. п.; срв. **Лохмотье.**

Лохмотник, -ница, см. **Лоскутник, -ница 1.**

Лохмотничий – халамідницький, обідранський.

Лохмотный – лахмітний, драгтяний. **-ный ряд**, см. **Лоскутный ряд.**

Лохмотыш – лахміток (-тка).

Лохмотье и Лохмотья – лахміття, лахмаття, хламїття (-ття), лахи (-хів) и (*редко, гал.*) лах (-ху), лахмані (-нів), лахмання (-ння), лати (*р. лат*), драгтя (-тя), рам'я (-м'я), руб'я (-б'я), хвантя (-тя), риззя, (-ззя), (*гал.*) фурфантя (-тя); ум. лахміттячко, драгтячко и т. п. [Дівчинка

малесенька в лахмітті якомусь (Тесл.). На ній якесь лахмаття (Звин.). Лежать на великому гуртовому полу серед брудного хламїття (Грінч.). У таких лахах ходив, що й глянути гідко (Проскурівщ.). Доки ще ти в цих лахманах ходитимеш? (Київщ.). На вбогому лати, на багачі шати (Грінч.). Яка там свїта? дрантя самé (Канівщ.). Які худі! в якому рам'ю! (Куліш). Старець труситься в дірявому риззі (Г. Барв.]). *Состоящий из -тъев, в -тъях* (об одежде) – дрантивий, лахматний, лахмануватий; (*рубшце*) дранка, лахманїна, шарпанїна. [Одежа на йому дрантїва (лахманувата) (М. Грінч.). Одягнені вони були вбого, в якісь дранки (Крим.)]. *Ходить в -тъях* – ходити в лахмітті, в дранті *и т. п.*; дрантям (риззям, руб'ям) трясти, трусити; голим тілом (голою спіною) світїти. [Треба прїсти, щоб руб'ям не трясти (Борзенщ.). Мерзне в лихій одежині та світїти голим тілом (Єфр.)].

Лохмочение – дертя, роздирання на лахміття, на дрантя.

Лохмы – 1) *см.* **Лохмотье**; 2) (*космы*) пелехи (-хів), патли (-лів), куштри (-рїв), ковтуння (-ння). [Ото які куштри на голові: хоч би зачесавсь (Липовеч.). Волосся на голові позбивалося в ковтуння (Яворн.)].

Лоховник. *см.* **І. Лох.**

Лоховые, *бот.* **Eleagnaceae** – маслинкуваті (-тих).

Лоция, *морск.* – 1) (*наука караблевождения*) лоція; 2) (*лоцманская служба*) лоцманство, лоцманування (-ння).

Лоцман – 1) *морск.* – лоцман (-на); 2) *зоол.* **Naucrates ductor** – риба-лоцман.

Лоцманить – лоцманувати.

Лоцманский – лоцманський.

Лоцманство – лоцманство, лоцманування (-ння).

Лошаденка – конячка, конячина, коня (-няти), коненя (-няти), (*клячонка*) шкапїйка, шкапїнка, шкапїчина. [Уже в нас і конячка, вже й пара бичків (Кониськ.). До Гайсина тюпали конята в подертїй бричці (Свидн.). І на корову спромїгся і коненята купив (Коцюб.)].

Лошаденочка – конячечка, конячинка, коненятко.

Лошадина – конїна, конятина, кобилятина.

Лошадинник, *бот.* **Rumex confertus Willd.** – щавель (-влю) кїнський (купчастиий).

Лошадинный – кїнський, конячий; *срв.* **Конский**. [Кїнське путо (Куліш). Конячий гній (Харківщ.)]. **-ная кожа** – шкапина, шкаповїна, шкапова шкура (*зап.* шкіра). **-ная порода** – кїнська порода. **-ная сила,** *механ.* – механїчний кїнь (*р.* коня), кїнська сила.

Лошадїные, *зоол.* **Equidae** – конюваті (-тих).

Лошадїще – конїще, конїсько, конячисько.

Лошадка – конїк (-ка), конячка, (*детск.*) кося, коська. [Добрих конїків пару купїв на ярмарку (Київщ.)]. *Играет в -ки* – гратися (гуляти) в конї.

Лошадочка – конїчок (-чка), конячечка, конятко, коненятко.

Лошадушка – конїчок (-чка), кониченько, коняточко, коненяточко, (*кобылка*) лошїчка.

Лошадь – (*научн. назв., Equus caballus L.*) кїнь (*р.* коня, *мн.* конї, коней); (*в просторечье*) кїнь, коняка (*ж. и реже*) *м. р.*), конїна (*ж. р.*), *соб.* кїнва, коньва. [Коваль коня кує, а жаба й собі ногу дає (Номис). Мучить бїдну коняку (Коцюб.). Ой, у мене був коняка (Щог.). Жінки поганяли конїну (Франко). Волїв у нас менше, нїж коньви тієї нещасної (Звин.)]. **-шадь арабская** – арабський кїнь. **-шадь донская** – дїнський кїнь, дїнчак (-ка). **-шадь вороная** – воронїй кїнь, ворон-кїнь, воронько, (кїнь-) воронєць (-нця). **-шадь гнедая** – гнїдий кїнь, гнїдаш (-ша), гнїдан (-на), гнїдко (-ка). **-шадь серая, серой масти** – сивий (*ум.* сивенький) кїнь, сиваш (-ша), сивко (-ка). **-шадь в яблоках** – кїнь у яблуках, зозулястий кїнь. **-шадь верховая** – верховий кїнь. **-шадь водовозная** – водово[і]зка, водово[і]з (-воза). **-шадь вьючная** – в'ючний, батовий кїнь, в'ючак (-ка). **-шадь дышельная** – дїшельний кїнь. **-шадь заводская** – завїдський кїнь. **-шадь запаленая** – запалений, дїхавичний кїнь. **-шадь**

коренная, оглобельная, см. Коренник 1. -шадь ломовая, см. Ломовик 1. -шадь подручная, пристяжная, см. под Подручный 2, Пристяжной. -шадь седлистая, с вогнутой спиной – линкуватий, лучкуватий кінь. -шадь скаковая, беговая – скаковий, перегонівий кінь. -шадь упряжная – запряжний кінь. Пара -дей, везущих враз – одноразні коні. Одной -дью, парой (на паре) -дей – однокінь, парокінь (удвукінь). [Однокінь везуть мерця (Кониськ.)]. -ди оббили ноги – коні пообсікалися, позасікалися. Править -дью, см. Править 1. Сесть на -шадь – сісти на коня. Пустить -шадь во весь опор, см. Пускать 1. Поскакать на -дях – поскакати кіньми (на конях), побігти кіньми. Водяная -шадь, см. Гиппопотам.

Лошак, зоол. *Equus hinnus* – (от осла) ослюк, (зап.) віслюк (-ка); (от жеребца) мул (-ла).

Лошаків – ослюків, віслюків (-кова, -кове); мулів (-лова, -лове). **-ва трава**, бот. *Oenothera biennis* L. – енотера (дволітня). **-во ухо**, бот. *Symphytum officinale* L. – живокіст (-косту) (звичайний), воловий язик (-ка).

Лошачий – ослячий, віслячий; мулячий.

Лошачиха – ослиця, ослючка, віслючка; мулиця.

Лошачонок – осля (-ляти), осленя; муленя (-няти).

Лошая собака – чабанський собака, кундель (-ля).

Лошонок – лоша (-шати); см. Жеребёнок.

Лощёние – 1) лощёння, налощёвання, вилощёвання, глянсування, глянцювання; (у сапожников) клесування; 2) (полотна, бумаги) налощёвання, (галом) галення; 3) (о судне) дранкування (фуг); 4) (белья: битьё вальком) прачення, прачування; (катанье) качання, (на станке) маглоування; 5) (орехов) лузання, лушення; 6) кого – дубцювання, лупцювання; 7) (о птице) буяння, ширяння.

Лощёный, прлг. – 1) лощений, налощёний, вилощений, глянсований, виглянсуваний; (о ткани, бумаге) налощёний, галений. **-ный пол** – налощена підлога. **-ное полотно** – налощене (галене) полотно; 2) (перен.: о человеке, манерах) гладжений, вигладжений, з виглядою. [Вельможне, горде, гладжене, блискуче панство (Куліш)].

Лощёлка и Лощёло – лощёло, гладило, гладильце; (у сапожников) клесачка.

Лощёльник, -ница – лощёльник, -ница, глянсувальник, -ница.

Лощёльный – лощёльний, глянсувальний.

Лощёльня – лощёльня, глянсувальня.

Лощёльщик, см. Лощёльник.

Лощина – лощина, лошовина, вибалок (-лка), видолинок (-нка), виярок (-рка). [Грім окликає нагірні лощини (Черняв.). Там такий є виярок, то вода й залива інколи (Новомоск.)].

Лощинистый – лощинуватий, вибалкуватий, видолинкуватий, вияркуватий.

Лощинка – лощинка, лошовинка, вибалочок, видолиночок, виярочок, перебалочок (-чка).

Лощинный – лощинний, лощиновий, вибалковий, видолинковий, виярковий.

Лощиноватый, см. Лощинистый.

Лощить – 1) (наводит лоск) лощити, налощувати, вилощувати, глянсувати, глянцювати; (у сапожников) клесувати що; 2) (ткань, бумагу) налощувати, (галом) галити що; 3) судостр. – дранкувати (корабельні фуґи); 4) (бельё: бить вальком) прачити, прачувати; (катать вальком) качати (білизну), (на станке) маглоувати; 5) (орехи) лузати, лущити (горіхи); 6) кого – чистити, дуба[о]сити, дубцювати, лупцювати кого; см. Дубасить; 7) (о птице, ср. зал.) буяти, ширяти, пливти, плисти в повітрі. **Лощён(н)ый**, нрч. – 1) лощений, налощённий, вилощений, глянсований, виглянсуваний; клесований, ви́клесуваний; 2) налощёний, галений, ви́галений. **-ться** – 1) (быть лощимым) лощитися, налощуватися, вилощуватися, глянсуватися, глянцюватися; бути налощуваним, глянсованим *и т. п.*; 2) (лощить себя) при[ви]гладжуватися, за[при]чісуватися.

Лояльно, -ность, -ный, см. Лойа[я]льно, -ность, -ный.

Луб – луб (-ба *и* -бу); (лыко) лут (-ту), лутіна. [Полотно́ як луб товсте́ (Звин.)]. **-бья** – соб.

луб'я (-б'я).

Лубененіе – луб'яніння, шкару́біння, шкару́блення, козу́біння, козу́блення.

Лубенеть – луб'яніти, шкару́бити, шкару́битися, козу́бити, лубом (як луб), ко́зубом ставати (сов. ста́ти). [Шкару́біють чо́боти без дьогтю (Київщ.). Сорочка на морозі лубом (як луб) стала (Липовеч.).]

Лубенить что – луб'яніти, шкару́бити, козу́бити що, робіти що твердім (цупкім) як луб.

Лубко́вый – лубковий, луб'яний.

Лубова́тость – лубува́тість (-тости), цупкість (-кости).

Лубова́тый – лубува́тий, цупкий. [Лубува́та шкі́ра (Брацлавщ.). Цупке́ сукно́ (Харківщ.).]

Лубови́дный – лубува́тий.

Лубово́й – лубовий, луб'яний, лубко́вий. **-вые сани** – гла́бці (-ців), глабча́сті (глабкі) са́ни (-ней). **-вая повозка** – луб'янка, глабча́стий віз (р. воза).

Лубодёр – лубодёр (-ра).

Лубоёд, *энт.* **Hylesinus** – лубо́ід (-да).

Лубо́к – 1) лубо́к (-бка); *срв.* **Луб**; 2) *мед.* – лубо́к (-бка). *Взять ногу в -ки* – обв'язати но́гу лубками; 3) (*лубочная картина, -ное изделие*) лубо́к; *срв.* **Лубо́чный**.

Лубо́чек – лубо́чок (-чка).

Лубо́чник – лубкови́к (-ка), (*рус.*) лубо́чник.

Лубо́чный – лубовий, лубковий, луб'яний. **-ные картины, издания книги** – лубко́ві (луб'яні, *рус.* лубо́чні) карти́ни (малю́нки), видання, книжки. [Стиль моско́вських лубо́чних лица́рських повісте́й (Крим.).]

Лубье́ – луб'я (-б'я).

Лубья, *см.* **Луб**.

Лубяне́ть, *см.* **Лубене́ть**.

Лубя́ник – 1) (*телега*) луб'я́нка; 2) (*лубяной шалаш*) луб'я́ний кури́нь (-реня́); 3) (*торговец лубом*) луб'я́ник (-ка), луба́р (-ря́).

Лубя́нка – 1) (*лукошко*) луб'я́нка, луб'я́на козу́бка; 2) (*табакерка*) луб'я́нка, лубка́.

Лубя́ной – луб'я́ний, лубовий, лубко́вий. [Луб'я́на обіча́йка на решети́ (Київщ.).]

Лубя́ность – луб'я́ність (-ности); лубува́тість (-тости).

Луг – лука́ (*мн.* лу́ки, лук), (*небольшой*) па́лука, мо́ріг (-рогу́); (*поросший лесом*) луг (-гу); (*низменный, обыкновенно окопанный или огороженный*) лева́да, (*на влажном берегу*) бе́рег (-га). [Ді́вчата на лу́ці гре́блі, а па́рубки копи́ці кла́ли (Шевч.). Весня́на вода залива́є лу́ги та лу́ки (Н.-Лев.). Лу́гом іду́, ко́ня веду́: розвива́йся, лу́же! (Пісня). Зелене́ лева́ди у ве́рбах по́над ставко́м (Н.-Лев.). На сте́рні ма́ло па́ші, ко́рова побі́гла в бе́рег (Звин.).] **Лу́г боло́тистый** – ба́гниста лука́, пла́вля, моча́р (-ра́); (*ржавый*) руда́. [Буга́й хоро́ший ходи́ть собі́ по руди́, му́кає з розко́ши (Рудан.)]. **Лу́г заливно́й, поёмный** – за́плавна́ лука́, (*с лесом*: за́плавний луг), за́плава, за́плав (-ву), пійма, обо́лонь *и* обо́лоня (-ні), боло́ня. [По за́плавних лу́ках сто́яла вода́ (Короленко). На обо́лоні край ста́вка па́стушка і па́стух (Вороний)].

Лу́га, *кожсев.* – га́лу́н (-ну́).

Лу́га, *см.* **Луг**.

Лу́га́рь – лу́га́р (-ря́), *ум.* лу́га́рик (-ка). *Быть в -ря́х* – лу́га́рюва́ти. [Чи він в лу́зі лу́га́рює, чи він чу́макує (Щог.).]

Лу́гове́ть – дерні́ти, мураві́тися.

Лу́гови́к, *бот.* **Aira L.** – щучні́к (-ка́ *и* -ку́).

Лу́гови́на – 1) (*небольшой луг*) па́лука, лу́жечок (-чка), мо́ріжо́к (-жжа́ *и* -жжу́); 2) (*целина*) ці́лина, нови́на, облі́г (-логу́); 3) *см.* **Лу́жайка**.

Лу́гови́нный – 1) па́лучний; 2) (*целинный*) ці́линний, облого́вий.

Лу́гови́стый – лучні́й, лукови́(с)тий, ба́гато́лу́кий, ба́гатий на лу́ки, з ба́гать(о)ма́ лу́ками.

Лу́гови́тый – (*обильный травой*) тра́вний, тра́внистий; (*обильный пастбищами*) лукови́тий,

ряснолу́кий; ви́пасистий, по́пасний.

Лугови́ця, зоол. – 1) *пт. Glareola* – деріхвіст (-хвоста), кірчик (-ка); 2) **-ви́ця** *и* **Луго́вка**, *пт. Vanellus vanellus L.* – лугови́ця, лугі́вка, чайка звича́йна.

Лугово́д – луківнік (-ка).

Луговодство – луківництво.

Лугово́й – луч(а)ний; (*о лу́ге, поросшем лесом*) лугові́й, *ум.* луговені́кий; лева́дний, берегові́й. [Купи ві́льхи були́ розкидані в лучані́й місці́ні, мов невели́чкі га́ї (Н.-Лев.). Лісова́, лучна́ та боло́тяна рослинні́сть (Герин.). Ве́рби лугови́ї зашумі́ли (АД І). Яке́ це в вас сі́но? лісове́ чи берегове́? (Звин.). **-во́й бере́г**, **-ва́я сторо́на (реки)** – лучний бе́рег (-га). **-во́є сено** – лучне́ (лучане́) сі́но, (*с влажно́го бере́га*) берегове́ сі́но. [Покосі́ лучано́го сі́на (Н.-Лев.). **-во́й цвето́к** – лучна́ (лучана́) кві́тка. **-ва́я рута**, *бот. Thalictrum flavum L.* – рутви́ця жо́вта, золо́туха. **-во́й чай**, *см. Лужа́йник 2.* **-во́й шафран**, *бот. Colchicum autumnale L.* – пізноцві́т (-ту) (осі́нній). **-ва́я соба́ка**, зоол. *Cynomys socialis Raf.* – лучний соба́чка.

Луговці́к – лука́р (-ря), орендáр (-ря), що орендóє лу́ки, лева́ди.

Лугорез – лукорі́з (-за).

Луда – 1) (*полуда*) полуда́, побі́л (-лу); (*глазурь*) поли́ва. [Полу́да в самовáрі зійшла́ (Київщ.); 2) (*бельмо на глазу*) полуда́, лу́да. [Ма́сам потро́ху почина́є спада́ти полу́да з очей (Н. Рада)].

Луданить ко́го – давати прочухана́, прочуханки, гарту́ кому́.

Лудильна́я, *щ.* – лудильна́, біля́рня.

Лудильний – лудильний, біля́рний.

Лудильщик – лудильник (-ка), біля́р (-ра).

Лудить, лужива́ть – 1) лудити (луджу́, -диш), білі́ти що. [Лудити́ самовáр (Київщ.). Мідя́ний посуд лудя́ть (біля́ть) (Троян.). **Луже́ний** – луджений, білений, побі́лений; 2) *см.*

Луданить.

Лудка, *см. Луже́ние.*

Лужа – калю́жа, (*зан.*) калаба́ня, килаба́тина, (*глубока́я*) баю́ра, ковба́ня, бака́й (-ка́я); (*грязна́я*) барлі́г (-логу́), (*где водятся лягушки*) жаба́р (-ря), жа́бник (-ка́ *и* -ку́), жабові́на, жабовиння́ (-ння). [Засну́ли, мов сви́ня в калю́жі, в свої́й нево́лі (Шевч.). Аж калаба́ні сто́ять, такий дощ́ був (Кам'янеч.). Гнилі́ баю́ри (Франко). Валя́ється, як сви́ня в барло́зі (Котл.)].

Лужа́вина, *см. Лужина.*

Лужа́йка – 1) лу́чка, лужо́к (-жка́); (*мурава*) мо́ріг (-ро́гу), мо́ріжок (-жка́ *и* -жку́), мурава́, мураві́ця, мура́вка. [Пáсіка в садку́ у його́ на лужку́ (Кониськ.). (Ві́вця) прожо́гом почесала́ з шля́ху до зелено́го мо́ріжку́ вхо́пити свіжо́ї трави́ці (Мирн.); 2) (*прогалина*) га́лява, га́лявина, прога́лина, прога́льовина, поля́на, поля́вина; *срв. Прогалина́ и Поля́на.* [На га́ляву виска́кує з гу́щини са́рна (Коцюб.)].

Лужа́йник, *бот.* – 1) *Limosella aquatica L.* – муля́нка, лужа́йниця; 3) *Lysimachia Nummularia L.* – пристрі́тник (-ка́ *и* -ку́).

Лужа́йчатый – ряснолу́кий, з ба́гать(о)ма́ лу́чками, лужка́ми, мо́ріжка́ми, га́лявами, поля́нами *и т. п.*; *срв. Лужа́йка.*

Луже́ние – луді́ння, лудже́ння, білі́ння, бі́лення.

Лужива́ть, *см. Лудить.*

Лужина – мо́кравина, мо́чар (-ра) *и* мо́чарі́ (-рі́в).

Лужистый – калю́жистий, баю́ристий.

Лужи́ца – калю́жка, калаба́нька, калаба́тинка, баю́рінка.

Лужи́ща – калю́жище, калю́жисько, баю́ряка.

Лужный – калю́жний. [Калю́жна вода́ (Куліш)].

Лужо́к – лу́чка, мо́ріжок (-жка́ *и* -жку́); (*поросший лесом*) лужо́к; (-жка́); лева́дка. [Ході́мо на лу́чку зеле́ну (Київщ.). Ой, там на мо́ріжку́ поста́влю́ я хижку́ (Пісня)].

Лужо́чек – лүчечка, лүченька, моріже́чок (-чка); (*поросший лесом*) лужечок (-чка); левадонька.

Лу́за – луза.

Лузг – 1) кутік, куточок (очний); 2) *см.* **Лузга́.**

Лузга́ – 1) (*шелуха*) луска; 2) (*чешуя*) луска. [Пливé щу́ка з Кременчу́ка, луска́ на їй сяє (Чуб. V)]; 3) (*шов куля*) рубе́ць (-бця́); 4) (*попрошайка*) каню́ка (*общ. р.*).

Лузитанец, -нка, -нский – лузитанец (-нця), лузитанка, лузитанський.

Лузнуть – лүснути; *см.* **Ударить.**

Луидор – луїдор (-ра), червінець (-нця).

I. Лук (*раст.*) – цибуля. [Таких як ти по сім за цибулю (Номис)]. **Лук сеянец** – цибуля сіянка, (*диал.*) гарбажіяка. **Лук саженец** – цибуля сажанка, засушка, піддимка, квартова цибуля.

Лук репчатый – цибуля в головках. **Луковица -ка** – цибулина, головка цибулі. **Венок, пучок -ку** – вінок, коса, пучок цибулі. **Лук зелёный** – зелена цибуля. **Стебли -ка** – пір'я (пір'ячко) цибулі, бут (-ту). **Стрелка -ка** – цибка, цибок (-бка), стрілка цибулі. **Ботва -ка** – цибуління, цибуляча (цибулина) гичка. [Подай цибулину гичку матері, а сам держи за головку (Гнат.)].

Лук обыкновенный, бот. Allium Cepa L. – цибуля городня (звичайна). **Иванов лук, бот. A. ascalonicum L.** – цибуля шарлотка, трибулька. **Лук резанец, бот. A. Schoenoprasum L.** – трибулька, різанка. **Лук камennyй, бот. A. fistulosum L.** – татарка, цибуля семилітка, зимівка. **Лук дикий, луговой, бот. A. angulosum L.** – скорода, заячий часник; **A. oleraceum L.** – цибуля діка, цибуля жаб'яча. **Лук-порей, бот. A. porrum L.** – праж (-жу), прас (-су), пір (*р. пору*). **Гусиный лук, бот. Gagea lutea Ker.-Gawl.** – зірочки жовті, гусяча цибулька. **Лук зубчатый, бот. A. Scorodoprasum L.** – трибулька, зубка. **Лук морской, бот. Scilla maritima L.** – надморська цибуля.

II. Лук – 1) (*оружье*) лук (-ка). [Улүчив, як стрілою з лүка (Г. Барв.). Бо Єгови натягнений лук і тетива нап'ята, і наложена стрілка на ній – і то ви є стріла та (Франко)]. **Стрелять из -ка** – стріляти з лүка. **Натягивать лук** – натягати (напинати) лүка. **Мастер, делающий -ки** – лүчник; 2) (*шерстобитный*) лук шаповальський, брунька.

III. Лук (*излучина*) – закрут (-ту), луковина, лүка.

Лука – 1) закрут (-ту), лүка, луковина; *см.* **Излучина**; 2) затока; *см.* **Залив**; 3) (*седельная*) лүка, облүк (-ка), каблук (-ка). [Отаман мовчить, похиливсь до лүки (Грінч.)]; 4) *см.*

Лукавство.

Лукавец, -вица – лүкавник, -ниця, лүкавий, -ва, хитрюга (*общ. р.*), хитряк, -чка, хитрик, -трүха, (*умник*) мудрагель, -гелька; *срв.* **Хитрец.**

Лукавить – лүкавити (-влю, -виш), хитрувати (-рюю, -рүєш), на хитрощах ходіти. [Ми не лүкавіли з тобою, ми просто йшли, у нас нема зерна неправди за собою (Шевч.). Вона уся на хитрощах ходить (Полт.)].

Лукаво – лүкаво, хитро, підступно, облүдно. [Народ лүкаво весь лякаєш (Котл.)].

Лукавомудрый – хитромудрий.

Лукавость, Лукавство – лүкав(н)ість, лүкавство, хитрість, хитрощі (-щів), підступність, підстуд (-пу), облүдність (-ости), облүда; *срв.* **Лукавый.** [Лукавности є багато в людях (Крим.). В моїх словах не знайдете лүкавства (Куліш)].

Лукавствовать – лүкавнувати (-нюю, -нуєш). [Нічого нам один перед одним лүкавнувати (Мирн.)].

Лукавщик, -щица, см. Лукавец, -вица.

Лукавый – 1) *прлг.* – лүкавий, лүкавний, хитрий, (*коварный*) підступний, (*лживый*) облүдний. [Обличчя йому заясніло лүкавим осміхом (Крим.)]. **Сделаться -вым** – злүкав(н)іти. [Запаніє, злүкавіє (Свидн.)]. **-вой бабы и в ступе не утолчешь** – хитрий, і в ступі (товкачем) не влүчиш (Приказка); 2) (*сущ.:* *диавол*) лүкавий; *срв.* **Бес.** [Ні богові свічка, ні лүкавому дудка (Номис)].

Лука́н (жук) – жук-рогач.

Лукáние – кидання, шпурляння.

Лукáнька – дідько-морока, бісик-хітрик; *срв.* **Бес**.

Лукáть, -кнуть – 1) кидати, кинути, шпурляти, шпурнути; *срв.* **Мотáть**; 2) (*стрелять их лука*) стріляти, стрільнути (стрільнути) з лука. [Он, як стрільнув Байда з лука (Пісня)].

Лукáться, -кнуться – кидатися, шпурлятися, кинутися, шпурнутися.

Лукні́ще – обі[и]чайка.

Луков, см. **Луковый**.

Луковáтый – вилукуватий, лукуватий; *срв.* **Излу́чистый**.

Лукови́ца – цибуліна, головка, цибулька. **-ца луку** – цибуліна, головка цибулі. **-ца чесноку** – головка часнику. **-ца детка, бот.** – зубок (-бка), цибулінка. **Нос -цею** – ніс картопелькою, ніс-бурульбашка.

Лукови́цевидный – цибулюватий, цибулькуватий, цибулястий.

Лукови́ценосный, см. **Луковичный**.

Лукови́цеобразный, см. **Луковицевидный**.

Лукови́цын – цибулін, цибульовий, цибулевий.

Луковичный – цибулінний, цибульний, цибуляний. **-ные растения** – цибульні рослини.

Луковка – 1) *бот.* – цибулька, цибулінка. [Олена кругла як цибулька (Н.-Лев.)]; 2) (*строит.*: *купол*) цибулька.

Луковник – 1) пиріг із цибулею; 2) (*торговец*) цибульник.

Луковница – 1) (*окрошка*) холодник (холодець) із цибулею, цибульняк (-ку); 2) *зоол.* **Arvicola alliaria** – польова миша, цибульниця.

Луковчáтый – цибулястий.

Луковщи́к (*огородник, торговец*) – цибульник, цибуляник.

Луковый, -ков – цибульний, цибуляний, цибулячий. [Сльози теклі від гострого цибуляного духу (Н.-Лев.). Цибульна головка (Сл. Гр.)]. **-ков день** (8 *сентября*) – друга Пречиста.

Луковые, бот. **Allioideae** – цибульні (-них).

Лукоморье – морська затока.

Луконосец – луконоша.

Луко́шечко – козубенька, козубець (-бця). [Із лик плетіні козубеньки, з якими ходять по опеньки (Котл.)].

Луко́шко – козуб, козубня, козубка, козубіна. [Як не гриб, то не лізь у козуб (Номис)].

Лукулл, перен. – лукул; ненажера, обжера, прожера.

Лукулловский – лукулівський. **-кое пиршество** – лукулівський (ненажерний, обжерний) бенькет.

Лумп – меляса.

Лумпен-пролетари́ат – люмпен-пролетаріят, (*грубо*) босота, босячня.

Луна́ – 1) (*светило*) місяць (-ця), ласк, місяченько, (*метаф.*) козацьке сонце, бурлацьке сонце, білолиций; *срв.* **Місяц**. [Ой, місяцю-місяченьку, і ти, зоре ясна, ой, світіть там на подвір'ї, де дівчина красна (Чуб. V). І ти, білолиций, по синьому небу вийдеш погулять (Шевч.)]. **Серп -ны** (*полумісяц*) – місяць-перекрій (-рою), місяць-перекруг, місяць-ріжок, ріжкатий місяць, серп місяця. [Ти місяцю-перекрою, зайди за комору, нехай же я з своїм милим трохи поговорю (Пісня). Ой, місяцю-ріжку, світі нам доріжку! Ой, місяцю ріжкатий, світі нам до хати (Вес. пісня)]. **Фаза (четверть) -ны** – квартира (квадра) місяцева. [Кватир місяцевих чотири: перша, друга, трутя (або гниля, гнилуша) та четверта (темна). Не можна трусити сажі з коми́на на першій квартирі (Звин.). На четвертій кватірі буває дощ, саме вже перед молодиком, – то кажуть, щоб молодик обмивавсь (Звин.)]. **Фазисные названия -ны:** в *первой четверти т. е. новолуние* – молодик, новак, новик, (*во второй*) підпівня, півня, місяць у повні, повний місяць, (*в третьей и отчасти четвертой*) щербатий місяць,

(видимый поутру) старік. **-на** *ущерблённая, на ущербе* – місяць щербатий, місяць на скрузі (на сході), місяць-недобір (-бора). [Як підстригати коси на молодик, то швидко ростимуть (М. Грінч.). Світить молодик срібноногий (Куліш). Зійшов місяць ще й новік (Чуб. V). Сіють на підпівні (М. Грінч.). Повновида, як повний місяць (Н.-Лев.). Йому на скрузі голова болить (Канівщ.). Ой, місяцю-недобору, зайді за комору (Чуб. V)]. *Делать что-л. при -не* – робити щось до місяця, при місяці, за місяцем. [Жалую було світла, до місяця пряду (М. Грінч.). Так поспішалися, що й при місяці хліб убирали (Луб.)]. *Затмение -ны* – місяцева міна (затмарення, затьма). *Ничто не ново под -ною* – нема нічого нового під місяцем і сонцем, усє старє на на́шій баб́усі-землі; 2) *см. Луна́ція*; 3) супутник (планети). [У Марса два супутники].

Луна́-рыба, *зоол. Orthogoriscus mola Bl. Schn.* – риба-місяць, голова́й-ковба́н.

Лунатик, **-тичка** – сновіда, сновія, снохода (*общ. р.*), місячник, -ниця. [Ходів увесь час, мов сновіда (Франко). Я снохода, я сновія, вся в уяві потонула (Чупринка)].

Лунатизм – сновидність, сновійність (-ности). *Страдающий -змом* – сновідий, сновійний.

Лунатический – сновідний, сновійний.

Луна́ція – місячний ко́лоровот (-ту).

Лунка – 1) (*влуминка*) дучка, ямка, (*для посадки растения*) кубах, ковбах (-ха), міска. [Ти кубахи роби, а я капусту садитиму (Дніпропетр.)]. *Игра в -ки* – гра в свинку, в масло, в гльога; 2) (*углубление для гончарн. веретена*) дучка; 3) (*альвеоля, анат.*) дучка, альвеоля; 4) кабушечка, вистрижене тім'я.

Лунко, *нрч.* – місячно. [Вже місяць високо підбився, місячно вам буде їхати (Роменщ.)].

Лунный – місячний, місяцевий. [Ніч не місячна, але досить видко (Грінч.). Часом подивиться на серпок місяцевий (М. Вовч.)]. **-ний год** – місячний рік.

Луночка – 1) дучечка, ямочка, кубашок, ковбашок (-шка), місочка, *срв. Лунка 1*; 2) серпок (-пка).

Лунь (*птица*) – лунь (-ня и -ні), лун (-на), сіроватень (-тня). *Сед, как лунь* – сівий, як голуб (*реже*: як лунь), (*сильнее*) білий, як молоко. **Лунь степной**, *зоол. Circus macrurus L.* – лунь степовий. **Лунь луговой**, *зоол. Circus pygargus L.* – лунь лучний. **Лунь мышатник** (*сарыч*), *зоол. Butco vulgaris L.* – мишоїд великий, каня велика.

Лу́па – лю́па, збільшувальне (сильноглядне) скло.

Лупанар, **-ий** – лупанар, публічний дім.

Лупа́стый, *см. Лупо́глазый*.

Лупе́жник – обкорована дере́вня, лупіж (-пежу).

Лупи́н, *бот. Lupinus L.* – лупін (-ну), верні-сонце.

Лупи́ть, лупли́вать – 1) (*сдирает кожу, снимает кожуру*) лупіти (-плю, -пиш), облуплювати (-люю, -люєш) що, (*свежевать*) білувати що. [Облуплює яйце (Луб.). Зарізав чоловік ягня, зібрався білувати (Манж.)]; 2) (*драть, обирать*) драти, дерти, обдирати, лупіти. [Що ступить, то лупить (Номис)]; 3) (*уписывать*) уминати, троцити, лупіти. [Лев уминав за сніданням ягня (Глібов). Бублики лупить, як хто купить (Номис)]; 4) (*бить*) лупцювати, лупіти, ч[ш]устріти. [Мати її взяла лупцювати нещадно (Крим.)]. Дивимося: вже шустріть коня (Звин.); 5) (*таращить*) витріщати, лупіти, вирячувати очі (*грубее* баньки) на що; *срв. Пялить глаза*; 6) (*ковырять*) колупати. [Стала коло печі та й колупає її пальцем (Квітка)]; 7) (*бежать*) чухрати, чесати, лупіти. [Час мов віл з гори чухра, його не налигаєш (Гул.-Арт.)].

Лупи́ться, лупли́ваться – 1) (*шелушишься*) лупітися, облязати. [Од сонця шкура на носі лупіться (облазит) (Харк.). Фарба на малюнкові лупіться (М. Грінч.)]; 2) (*вылупливаться*) лупітися, вилуплюватися. [Погано щось курчата лупляться (Луб.)]; 3) (*таращиться*) витріщатися, вилуплювати очі на ко́го, на що.

Лупка – лупцювання, хлоста, (*диал.*) лопоцанка; *срвн. ещє Лупле́ние*.

- Лупленіє** – лупіння, луплення, облуплювання, білування; драння, обдирання; уминання; лупцювання; витріщання, вирячування (очей); колупання; чухання; см. **Лупить**; облазіння, вилуплювання; см. **Лупиться**.
- Лупоглазый** – окатий, вирлоокый, банькатий, балухатий, (суц.) окань (-ня), вирлач (-ча); срв. **Пучеглазый**. [Немов павук гладкий, окатий сидить у павутині (Коцюб.)].
- Лупулін** – лупулін (-ну).
- Лут**, зоол. **Dermochelys coriacea L.** – шкуряста черепаха, лут.
- Луток**, зоол. пт. **Mergus albellus L.** – крех малий, латиш, остроуха.
- Луч** – 1) промінь (-меня, мн. промені), соб. проміння, ум. промінчик, промінець (-нця), (пробивающийся, напр. сквозь тучи) парус и парос (-са). [Промінь сонячний наче золотом червоном його обсіпав (М. Вовч.). Сонце сипнуло промінням по росяних травах (Куліш). Промінчик ясної надії (Франко). У скісному парусі сонця грає роєм мушва (Коцюб.). Як легенькі блискавочки забігали по землі пароси (Мирн.)]. **Луч света, надежды** – промінь світла, надії. **Бросить луч** – кинути промінь. [Сонце кине промінь (Звин.). Мамо, кинь промінь ласки на твого сина (Крим.)]. **Брызнул луч** – вдарив, стрілив промінь. [Стрілив промінь золотистий (Франко)]. **Сноп лучей** – пасмо проміння. **Лучи веером** – паруси. [Дивись, які паруси попускало сонце (Сумщ.)]. **Луч световой** – світловий промінь. **-чи рассеянные** – розсіяне проміння. **-чи рентгеновские** – рентгенове (-нівське) проміння. **-чи ультра-фиолетовые** – ультра-фіолкове проміння. **-чи испускать**, см. **Лучиться**; 2) см. **Радиус**; 3) (рыбацк. приспособл.) присвітач (-ча), світильце, лучниця.
- Лучевой** – 1) промінний, променевиї. **-вая кость, анат. radius** – промінь (-меня), радіальна, променева кістка; 2) см. **Лучинный**.
- Лучезарно**, нарч. – променисто, осяйно, осяйливо. [Гордо, пишно, променисто золотії світять зорі (Л. Укр.). Вибігла на сонце і стояла вся променисто-золота (Грінч.)].
- Лучезарность** – 1) променистість, осяйніть, осяйливість (-ости); 2) физ. – промінність (-ности).
- Лучезарный** – променистий, осяйний, осяйливий. [Веселого променистого ранку (М. Вовч.). Моя богіня осяйна (Франко)].
- Лучеиспускание** – променювання, (излучение) випромінювання. **-ние тепла** – випромінювання тепла.
- Лучеиспускающий** – що променює, (излучающий) випромінний.
- Лучемер** – радіометр (-ра), променемір (-ра).
- Лучемерный**, см. **Лучезарный**.
- Лучение** – риболовля вилками вночі з світильцем (з лучницею), вилкування риби вночі, світлування (риби), огнеловля.
- Лучеобразно**, нарч. – променюва́то.
- Лучеобразный** – променюва́тий.
- Лучепреломление**, физ. – заломлення світла. **Двойное -ние** – подвійне заломлення світла.
- Лучепреломляемость** – промене(за)ломність (-ности).
- Лучина** – скіпка; скалка, (щепань) лучина, колотиця, (сосновая) смолівка, (липовая) ліпина. [Поставець (светец) стоїть, у йому застромлена березова скіпка горить (Тесл.). Заслаб на очі, читаючи при скіпці (Л. Укр.). Я скалками засвітила (Грінч. II). Не димить убога скалка, – каганець блищить (Руданськ.). Потрощити на ліпину (Верхр.)].
- Лучинища** – скіпище (-ща).
- Лучинка** – скіпочка, скалочка, лучінка. [Скалочка диміла (Рудан.). За лучінку найде причинку (Номис)].
- Лучинный, -новый, -ночный** – скіпковий, скалковий, лучинний.
- Лучиночка** – скіпонька, скалонька, лучиночка.
- Лучистый** – променя[и]стий, зористий. [Променясті очі (Н.-Лев.). З променистими очима

(Коцюб.). Тільки зорісті, іскрави очі блищать (М. Вовч.). **-тая теплота** – променясте тепло. **-тые животные** – променясті тварини.

Лучить (рыбу) – ловити рибу з світильцем (з лучницею) уночі вилками, вилкувати рибу вночі, світлувати (рибу).

Лучиться – променити, пускати проміння; *срв.* **Сиять**. [І очі твої променіли вогнем переможним (Л. Укр.). Дивівся на небо, як воно зорями променіє (Грінч.).]

Лучковый – цибульковий; лучковий; смичковий; ключковий; *см.* **Лучок**.

Лучник – лучник, (*устар.*) сагайдакар (-ря). [Лучники, що знали тільки лук, та сагайдак, та стріли (Куліш)].

Лучник (*над светцем*) – лучник (-ка), дашок (-шка), бовдур (-ра).

Лучной – 1) лучний. **-ной чехол** – налучник, лучні піхви (-хов); 2) *см.* **Луковый**; 3) *см.*

Лучковый.

Лучок – 1) цибулька; *срв.* **І. Лук**. **Заправить зеленым -ком** – закришити зеленою цибулькою; 2) лучок (-чка); *срв.* **ІІ. Лук**. [Дозволь, царю, лучка взяти (Пісня)]; 3) (*шерстобитный инструмент*) лучок шаповальський; (*токарный*) смичок токарний; (*лобзик*) лучок; 4) (*косильный*) ключка. [Косів ячмінь на голу косу, а жито на ключку (Полт.). Довелось на ключку косити, бо грабки поламав (Мирг.)]; 5) (*скрипичный*) лучок, смичок (-чка). [Лучок живицею потер (Харк.)]. **У него ноги -ком** – у його лукуваті ноги, він кривонігий.

Лучше – 1) (*ср. ст. от Хорошо*) *чем кто, что* – краще, ліпше, лучче за кого, за що, над кого, над що, від кого, від чого, як (ніж) хто, як (ніж) що, проти кого, проти чого. [Добре ходите в ярмі, ще краще, як діди ходили (Шевч.). Тому ковалеві ліпше, що на два міхи кує (Кониськ.). Лучче кривду терпіти, ніж кривду чинити (Номис). Ні, лучче вже мовчімо! (Куліш)]. **Уж -чше** – краще вже, (*зан.*) радше. [Слухай радше приповідки! (Франко)]. **-ше всего** – найкраще, найліпше. **Как нельзя -ше** – як-найкраще, як-найліпше, що-найкраще, що-найліпше. **Как можно -ше** – як мога краще (ліпше). **Гораздо, значительно -ше** – багато краще. **Не -ше ли?** – чи не краще? **Больному стало -ше** – хворому (слабому) полегшало, покращало. **Тем -ше** – тим краще, тим ліпше, то й краще. **Всё -ше и -ше, час-от-часу -ше** – все краще та (й) краще, що часіна, то краще (ліпше). **Чем дальше, тем -ше** – де-далі краще. **-ше чего, кого (обыкновенно в отриц. предложениях)** – над що, над кого. [Не знайдеш річки над Дніпро (Куліш). Не буде вже над мою першу милу (М. Вовч.)]. **Нет ничего -ше, как...** – нема краще, як..., нема в світі, як..., нема в світі над що... [Нема в світі, як у злагоді жити (Грінч.)]. **-ше и не говорит** – краще й не казати, бодай і не казати! [Такé діється, що бодай не казати (М. Гр.)]. **Ум хорошо, а два -ше** – дві голові ліпше, як одна; більше очей, більше й бачать. **-ше поздно, чем никогда** – краще пізно (спізнившись), як ніколи. **В гостях хорошо, а дома -ше** – в гостях добре, а дома ще краще (ліпше). **-ше десять виновных простит, чем одного невинного наказат** – краще п'ятьом винуватим вину дарувати, як одного невинного покарати; 2) (*ср. ст. от Хорош*) кращий, ліпший, луччий за кого, за що, від (проти) кого, від (проти) чого, ніж хто, ніж що, як хто, як що. **Ваша лошадь хороша, но моя -ше** – ваш кінь гарний, але мій кращий. **Он -ше своего брата** – він ліпший (луччий) за (від) свого брата. **Он по характеру гораздо -ше тебя** – він на вдачу (вдачею) багато кращий за (від, проти) тебе. **Здоровье его становится день ото дня -ше** – здоров'я його що-день то кращає. **У него три дочери одна другой -ше** – у нього три дочки одна за одну краща. **Делаться, становится -ше** – кращати, ліпшати, луччати, гарнішати; *срв.* **Улучшались, Хорошеть**. **Старый друг -ше новых двух** – краще давнього друга не втеряти, ніж двох нових придбати.

Лучшенький – кращенький, ліпшенький, лучченький.

Лучший – 1) (*ср. ст. от Хороший*) *чем кто, что* – кращий, ліпший, луччий за кого, за що, над кого, над що, від кого, від чого, проти кого, проти чого, як хто, як що, ніж хто, ніж що. [Хіба краща є за тебе? (Шевч.). Коли люди до тебе добрі, ти будь ліпший (Номис). Лучча солон'яна згода, як золота звада (Номис). Він кращий од Балабухи (Н.-Лев.). Добрий пес

луччий, як злий чоловік (Номис)]. **-шее** *враг хорошему* – кращеє (ліпшеє) – ворог гарному. *За неимением -шего, сойдёт и это* – як немає кращого, то й це гаразд буде. *Я ожидал -шего* – я сподівався кращого. *В ожидании -шего* – сподіваючись кращого (ліпшого), маючи надію на краще (на ліпше). *Он изменился к -му* – він змінився на краще (на ліпше). *Считаю за -шее* – вважаю (маю) за краще (за ліпше); 2) **-ший**, *как превосх. степень, самый -ший* – найкращий, найліпший, (*сильнее*) як-найкращий, як-найліпший, що-найкращий, що-найліпший. *Всего -шего!* – всього найкращого! *Это -ший из людей* – це (з його) найкраща людина. *Дайте мне -шего (самого -шего) вина* – дайте мені (як-)найкращого вина. **-шая** (*отборная*) *часть чего-л.* – чоло, виборна частина (частка). [Хлібороб саме чоло продає, а послід їсть (Грінч.). Історія письменства це виборна частина духового життя народу (Єфр.)].

Луцение – 1) луціння, луцення, лускання, лузання, (*шутл.*) дзьобання; 2) облуплювання.

Срв. Лущить.

Лущить – 1) (*шелушить, чистит*) лущити, (*целкать, грызть*) лускати, лузати, (*шутл.*) дзьобати. [Лущити горох (Полт.). Кабачки (*семечки тыквенные*) лускати (Сл. Гр.). Шуткують, лузаючи насіння та оріхи (Чуб. VII)]; 2) (*снимают накипь, эмаль*) лупити, облуплювати; 3) (*производит взмет*) лущити, драти. **-щить** *жнитво* – лущити стерню; 4) (*уплетать*) уминати, трощити, лупити; *срв. Лупить 3*; 5) (*жадно пить*) дудлити, джуглити, жлуктати, цмулити; *срв. Пить 2. Лущёный* – лущений, лусканий, лузаний.

Лущиться – 1) лущитися, лускатися, лузатися. [Горох добре лущиться (Полт.). Щось і насіння не лузається (Луб.)]; 2) лупитися, облуплюватися. *Срв. Лущить.*

Лыжа – нарта, (*зап., обыкнов. мн. ч.*) снігівці, (*привившийся семантический неологизм*) лижва. **Лыжи** – лижви (-жов). *Ездит на -жах* – бігати на нартах, на снігівцях. *Навострить -жи* – дати драла, п'ятами наживати, намастити п'яти, кинутися навітки (навіткача); *срв. Дать тягу.*

Лыжник, -ница – нартівник, нартівець (-вця), -вниця, снігівчанин, -нка, лижівник (-ка), -ниця.

Лыжница, Лыжня (*след*) – нартова колія, нартівий прослідок.

Лыжничий – нартівничий.

Лыжный – нартівий, лижвяний. **-ный спорт** – нартівництво, нартівий спорт (-ту). **-ное производство** – нарторобство, лижвярство.

Лызнуть, Лызгнуть, см. Улизнуть.

Лызок – утєча, утеки (-ків). *Дать -зка* – дременути; *см. Дать тягу.*

Лыко – ліко, лут (-ту), *соб.* личча, луття. [З однієї липи двічі ліка не деруть (Номис)]. **-ком шитый** – ликом шитий, (*перен.*) валом підперезаний. [Хоч і валом підперезаний, а паніч (Кониськ.)]. *Не -ком шит* – не повстяний. [Хлопець він не повстяний (Кониськ.)]. *Он -ка не вяжет* – він п'яний як хлющ, як ніч, хоч викрути, язиком не поверне. *Борода велика, а ума ни на -ко* – борода в пів аршина, а на розум дитина; вже з бородою, а наче й досі без штанів. *Не всякое -ко в строку* – не за всяку провину кієм у спіну. *Хоть -ком шит, да мылом мыт* – хоч і ликом шитий, та не в тім'я битий.

Лыковатый – лікуватий, лутуватий. *Становиться, стать -тым* – лікуватіти, зликуватіти.

Лыковый – ліковий, личаний, лутівий; *срв. Лычный.*

Лыкодёр – ликодер (-дєра).

Лыс, см. Лысый.

Лысастый – лісявий, з великою лісиною.

Лысач – (*плешивец*) лисяк, голомозько, (*о животн. с пятном на лбу*) лисак (-ка).

Лысенький – лисенький, голомозенький. [Чоловічок лисенький (М. Вовч.)].

Лысеть – лісити, голомозіти; *срв. Плешиветь.* [Дурна голова не лисіє (Богодухівщ.)].

Лысина – 1) (*плешь*) лісіна, (*шутл.*) голомозина. [Не по чім і б'є, як не по лисині (Номис)];

2) (*плешина в меху, посева, из'ян в ткани*) бле[и]знó, лісіна. [Полотно такє, що блезно на

блезні (Черкащ.). Не догляділи кожуха, тепер самі блезна (Луб.); 3) (*прогалина*) прогалина, лисина; 4) (*белое пятно на лбу животн.*) лисина. [Знайшлося лоша з лисиною (Полт.).]

Лысинка – лисинка, (*шутл.*) голомозинка.

Лысить – лисим робити, лисити.

Лысища – велика лисина.

Лысоватый – лисуватий, пролісий. [З високим лисуватим лобом (Виннич.).]

Лысость, -сота – лисість (-ости), лисота.

Лысун – 1) *см.* **Лысач**; 2) *см.* **Тюлень**.

Лысуха, *пт.* **Tulica atra** – лиска, лисуха.

Лысый – 1) (*плешивый*) лисий, голомозий, (*суц.*) лисяк, голомозько. [Лисий лисого здалека бачить. Багато, як у голомозого чуприни (Приказки)]. **-сый бес** – лисий чорт, старий хрін. **-сая гора** – лиса гора; 2) (*с белым пятном: о животн.*) лисий. [Лисий кінь (Полт.).]

Лытка – нога; *см.* **Нога**.

Лыток, *см.* **Лызок**.

Лыча, *бот.* **Prunus divaricata Led.** – (*дерево и плод*) алуча.

Лычага – личівка, личанка.

Лычажный – личівчаний, личанковий.

Лычаки – личаки (-ків), личка (-чок), луткові постолі; *срв.* **Лапти**.

Лычина – личина, лутина.

Лычко – личко, луток (-тка). [Виміняв ремень на личко (Прик.). Надрати лутків на личаки (Харк.).] *Возьмешь -ком, не отдашь ремешком* – візьмеш личко, а ремінцем не відбудеш.

Лычник – ликодер (-дєра); личник.

Лычный – личаний, лутівий. [Хоч личане, та не позичене (Приказка)]. *Лучше -ный мир, чем ремённый суд* – краща солomé'яна згода, як золотá звада (Приказка).

Лычье – личчя, луття.

Лышица, *бот.* **Gypsophila miralis L.** – лишиця звичайна, мишині очі, собаче міло.

Ль, *см.* **Ли**.

Львёнков – левенячий, левчуків.

Львёнок – левеня (-няти), лев'я (-'яти), (*постарше*) левчук (-ка). [І левенят розгублює левиця (Куліш). Молодий левчук, не пробуючи сил, не стане левом (Крим.).]

Львёночек – левенят(оч)ко, левик, левусь (-ся). [Песика б'ють, а левик боїться (Номис)].

Львинохвост, *бот.* **Leonurus Cardiac L.** – собача кропива, гусячий слід, кропивничок.

Львиный – лев'ячий, лєвовий, лєвиний, (*зан.*) львовий, львиний. [Зробив аркана з лев'ячої шкури (Крим.). Лєвового молока достати (Рудч. Казки). Криваві щелепи лєвині (Куліш).

Пане отамане, голово ти львова (Рудан.). Дам йому наймення львине (Франко)]. **-ная доля** – лев'яча частка, лев'яча пайка. **-ный хвост**, *см.* **Львинохвост**. **-ная лапа**, *бот.* **Alchemilla**

vulgaris L. – приворотень звичайний, наворотник, лапушник. **-ный зуб** (*одуванчик*), *бот.*

Taraxacum vulgare Schrk. – кульбаба звичайна, бабка, маївка, баранки. **-ный зев**, *бот.*

Antirrhinum L. – ротики (-ків), паротка, роззявротик.

Львица – левиця, лєвиха. [Перед їм лєвиха стоїть (Рудч. Казки)].

Львицын – лєвичин, лєвшин.

Львицише – лєвичище. [А потім з вас, щенят зубатих, зробились лєвицища (Шевч.).]

Львище – лєвище.

Львов – лєвів (-вова, -нове); *срв.* **Львиный**.

Львовик – лєвовик, агат.

Львовский – лєвівський.

Львовянин, -вянка – лєвов'янин, лєвов'янка.

Львообразный – лєвуватий.

Льгота – 1) (*свобода*) воля, пільга. [Політична пільга в Росії є пільга й українознавству

(Грінч.); 2) (*вольность, преимущество*) привиле́й (-лею), во́ля, виго́да. [Дворя́нам на́дано було усяких привиле́їв (Дом.). Один одного дворя́ни перева́жували во́лями, що дава́ли наро́ду по слободах (Куліш). Зива́ли до себе люде́й на но́ві виго́ди (Куліш)]; 3) (*облегчение*) пі́льга, полегше́ння (*рус., вульг.*) ві́льгота. [Рі́зні пі́льги, які давалися звича́йно новим поселе́нцям (Ор. Лев.). Де́які полегше́ння для робі́тниць (Єфр.)]. **-ты** *налоговые* – податко́ві пі́льги. *Давать -ту* – дава́ти пі́льгу, ві́льготу, пі́льгува́ти кому. *Получить -ту* – діста́ти пі́льгу. **-ты** *по отбыванию воинской повинности* – військові пі́льги. **-та** *по семейному положению, по образованию, по роду занятий* – пі́льга через ро́динний стан, через осві́ту, через профе́сію. *Лица, пользующиеся -той* – о́соби, що ма́ють пі́льгу, користу́ються з пі́льги, пі́льговані о́соби. *Иметь -ту* – ма́ти пі́льгу, ві́льготу. *Имеющий -ту* – пі́льгований, пі́льговий, ві́льний, привиле́йований, *суц.* пі́льгови́к, пі́льговане́ць (-нця).

Льготе́ть – ле́гшати, ві́льнішати, ві́льготні́шати.

Льготі́ть *кого* – пі́льгува́ти, дава́ти пі́льгу кому́, (*перен.*) попус́кати во́лі кому́.

Льготно́ – 1) ві́льно, ві́льготно, дозві́льно, ви́гідно; 2) пі́льгово.

Льготни́й – пі́льговий, ві́льготний. [За прина́дою пі́льгових ро́ків (Куліш)]. **-ний** *срок* *приходит к концу* – пі́льговий ре́чінець до́ходить. *Покупать на -ных условиях* – купува́ти на пі́льгових умо́вах. **-ний** *билет* – пі́льговий квито́к (біле́т).

Льготчи́к, -чи́ца – пі́льговане́ць (-нця), -нка, пі́льгови́к, -ви́ця.

Льди́на – льоди́на (*реже* льодови́на), кри́жина. [Був він холо́дний, важкі́й, мов кри́жина з півні́чного мо́ря (Л. Укр.)].

Льди́нища – вели́ка льоди́на (льодови́на), кри́гуля, кри́жище (-ща).

Льди́нний – льодови́нний, кри́жинний.

Льди́стий – льоди́стий.

Льди́шка – 1) льоди́сько; 2) ше́рех. *См.* **Лёд**.

Льди́ща – льоди́ще, кри́жище (-ща), льодо́ва брі́ла.

Льододелательни́й – льодоробни́й.

Льододробі́льний – льододробі́льний.

Льдохрани́лище – льодосхови́ще.

Льдяно́й, см. **Ледяно́й.**

Лье – лье (*нескл.*).

Льзя, *нрч. нар.* – мо́жна, ві́льно. *Не -зя* – не мо́жна, не ві́льно.

Льни́стий – льони́стий.

Льни́ца, Льня́ница – (і)лля́нка.

Льни́шка – льони́сько.

Льни́ще, Льня́нище – льо́нище. [Ора́ли льо́нище (Ки́ївщ.)].

Льнові́дний – льонува́тий.

Льновод, -ний, -дство – льона́р (-ря), льона́рний, льона́рство.

Льновы́е, бот. **Linaceae** – льонува́ті (-тих).

Льноде́льный – льонообро́бний.

Льноконоплево́дство, -водческий – льоноконопля́рство, -пля́рський.

Льномя́лица – те́рниця, те́рлиця, те́ртиця, біте́льня, м'я́лиця.

Льнопряде́ние, -дильни́й, -дильня – льонопряді́ння, льонопрядни́й, льонопрядня́.

Льнотка́цкий – льонотка́льний. **-кая** *фабрика* – льонотка́льня.

Льнотрепа́льный – льонотіпа́льний.

Льночеса́льный, -чеса́ние – льоночеса́льний, льоночеса́ння.

Льнуть к кому́ – 1) горну́тися, пригорта́тися, тулі́тися, хилі́тися, лі́пнути, (*ласкаться*) ла́ститися, ла́щитися до ко́го. [Коли-б лі́та верну́лися, то-б і хлопці́ горну́лися (Номис). Оце́ тобі́, горо́бчику, так не вчись, до чужо́ї голу́боньки не тулі́сь! (Глі́б.). Всі́ його́ любля́ть, всі́ до його́ лі́пнуть (Котл.). Хиля́ться до тих, хто значні́ший (Крим.)]. **-нуть** *всей душо́ю* –

душею горнутися. [Горнувся до них душею (Єфр.)]. *Язычком то берёт, а к делу не -нёт* – на словах, як на цимбалах, а на ділі, як на балабайці (Приказка); 2) *(назойливо приставають)* приставати, прилипати, липнути, в'язнути. [Одну покинув та до другої липнеш? (Єфр.)]. *-нёт, как банный лист* – в'язне, як шевська смола.

Льянка, бот. *Linaria vulgaris* Mill. – льонок звичайний, дзвоник, заяча кров, зозулин чоревички, розмай, молодничок, остудник, чистець, стоголовник.

Льяной – (і)лляний, (і)льняний, лянний, льонний. [Пошій мені, маї, ляную сорочку (Чуб. V). Льонна олія (Червоногр.)]. *-ной холст* – (і)лляне (лянне) полотно. *-ное семя* – (і)лляне, льонне сім'я.

Льстец, -твец – лєстївець (-вця), лєстун (-на), підлєсник, облєсник, улєсник, лєсник, (*зап.*) підхлїбець (-бця), (*хвалитель*) хвалїй (-лія). [Вонї лєстївцями зробились (Куліш). А ви, облєсники, лакузи, лицемїри! (Ворон.). Не слухай мову хвалїя того! (Крим.)].

Льстецов – лєстївців (-цева, -цеве), лєстунів, підлєсників, облєсників, улєсників, лєсників (-кова, кове), хвалїїв (-єва, -єве).

Льстиво – лєстиво, підлєсливо, облєсливо, улєсливо, облєсно, (*зап.*) підхлїбливо, підхлїбно, підхвалїно. [Найгірший ворог той, хто лєстиво вихвалїє нас (Основа). Ласкаво та облєсливо говорила з ним (Н.-Лев.)].

Льстивость – лєстївїсть, підлєсливїсть у[об]лєсливїсть, облєснїсть, підхлїбливїсть (-ости). [Ненавидна йому лєстївїсть (Куліш). Якась облєсливїсть у розмові (Н.-Лев.)].

Льстивый – лєстївий, підлєсливий, облєсливий, улєсливий, облєсний, (*зап.*) підхлїбливий, підхлїбний. [Лєстївий чоловік (Черніг.). Ну, вже і ти, підлєсливе ледащо (Грінч.). Сїпала облєсливими словами, наче дрібним горохом (Н.-Лев.). Друзів улєсливих своїх (Черн.). Її облєсній мові ти не вір (Грінч.-Шілер)], *-вые речи* – лєстїва, влєслива мова, влєщання, лєстки; *срв. Лєсть*. [Лєстки гірше трутизни (Приказка). Там такий, що лєстками й душу з тебе вїме (Бердянщ.)].

Льститель, -ница, см. **Льстец, Лєстица**.

Льстительный, см. **Льстивый**.

Льстить – 1) лєстити (-щу, -стїш), (*перен.*) язиком грати, (*в глаза*) в очі світїти. [Так лязячи та лєстячи, ти міг-би аби-кому зогрїти кров холодну (Куліш-Шексп.). Пан тїльки в очі світїв, лїчче було-б, якби він гудив (Свидн.)]; 2) (*кому*) лєстити (-щу, -стїш) кому́ и когó, підлєщувати (-щую, -уєш), підлєщати кому́, (*зап.*) хлїбити (-блїю, -бїш), підхлїбляти кому́, улєщувати, облєщувати когó, лєстками підходити (під) когó, (*перен.*) мастити словами, речами ласкавими когó, язиком мастити когó, (*слишком хвалить*) перехвалювати когó; *срв. Обольщать 1*. [Лєстити їдолам оцїм, що їми я в душі гордую (Грінч.-Шілер). Підлєщала їй панська ласка до її дитїни (Л. Укр.). У тебе голова добра! – підхлїбляв йому Мєндель (Франко). А він хлїбїть жїнці (Могилївщ.)]. *Вы мне -тите* – ви менє перехвалюєте. *-тите в глаза кому* – лєстити в живї очі кому́, в очі світїти кому́. *Льщу себя надеждою* – маю любóу надїю, тїшу себе надїєю. *-тите себя несбыточными надеждами* – манїти (тїшити) себе химерними (незбўтніми) надїями. *Это -тит его честолюбию* – це лєстить (підлєщує) його́ честолубностї, його́ гонорові. *В глаза -тят, а за глаза ругают* – в очі лєстят, а по-за очі лають.

Льститься на что, на кого – ласитися, ласуватися, вабитися, надїтися, квапїтися на щó, на когó; *срв. Зариться*. [Ласилися на її добро (Ор. Лев.). Попоб'ю, щóб не ласувавсь на мою дївчину (Полт.). Посполїта лїднїсть надїлась на пїльгу, чи то волю українську (Куліш). Ти не квапсь на мою дочку, бо вона хазяйського роду (Канївщ.)]. *Он -тсья получит это место* – він має надїю, сподївається дїстати цю посаду. *Я не -щусь на богатство* – я не кваплюся на багатство, я не ласий до багатства (на багатство). *-щусь надеждою* – тїшуся надїєю; маю смїливїсть сподїватися. *-щїйся на что* – ласий, поквапливий до чо́го, на щó; *срв. Охотник до чего*.

Льсти́ца – лєстївиця, підлєсниця, облєсниця, улєсниця, лєсниця.

Льсти́цын – лєстївичин, підлєсничин, облєсничин.

Льще́ние – лєстїння; підлєщування, облєщування, улєщування, улєщання, (*излишняя похвала*) перехвалювання; *срв.* **Лєсть**.

Льяно́сы, *геогр.* – льяно (-на; *им. мн.* льяна, *р.* льян).

Люб – любий, (*изредка, в нар. творч.*) люб, мил; *см.* **Любимый 2**. [Од бо́га люб, од попа́ шлюб (Макс.)]. *Он нам люб* – він нам любий, до вподоби, до місли.

Любвеоби́льно – велелюбно, щедросєрдо, з великою любов'ю.

Любвеоби́льность – велелюбність, щедросєрдість, люблівість (-вості).

Любвеоби́льный – велелюбний, щедросєрдий, повний любови (прихилля), люблівий, люблячий. [Дід мав любліве серце (Сторож). З лагідною й люблячою душею (Єфр.)].

Любє́зен, *см.* **Любє́зный**.

Любє́зник – 1) ласкавець (-вця), (*перен.*) медові уста, увихайло; 2) залицяльник; *срв.* **П. Волокіта**.

Любє́зничанье – 1) (*обхождение*) упадання, увихання коло ко́го, примилання до ко́го, об(і)ходливе поводження з ким, (*перен.*) мед (-ду) *и* меді (-дів); 2) залицяння, лицяння до ко́го, женихання з ким; *срв.* **Ухаживание**. [Не до козацького залицяння було убо́гому бурлаці (Хата)].

Любє́зничать (*с кем*) – 1) (*любезно обходиться*) упадати коло ко́го, примилатися до ко́го, об(і)ходливо поводитися із ким, підпускати меду ко́му, мастити ко́го ме́дом; 2) залиця́тися, лиця́тися до ко́го, з ким, женихатися з ким, (*шутл.*) бісики пускати, ліси підпускати ко́му, халявки смалити коло ко́го, солодко стелитися перед ким; *срв.* **Ухаживать**. [А ти думаєш: як бог, то вже ме́дом ма́же? (Рудан.). Не ходи́, не люби́, не залиця́йся (Пісня). І лиця́вся то з тією, то з другою любо́ (Шевч.). З ним жартує, з ним жениха́ється (Квітка). Полюбі́ться її він мо́сці і ста́не бісики пускати́ (Котл.). Підпускала́ різні ляси, Енею-б тільки догодить (Котл.)].

Любє́зно, *нрч.* – ласкаво, приязно, прихильно, привітно, люб'язно, (*вежливо*) увічливо, чємно, грєчно; любо, мило. [Приві́тав його́ дуже ласкаво (Крим.). Стали приязно прохати́ (Основа). Вони приві́тались дуже прихильно (Крим.). Спитав так тихє́нко та люб'язно (Квітка). Поздоровляю-ж дуже грєчно шановних на́ших читачів (Самійл.). *Эти сведения -но сообщены нашим сотрудником* – ці відомості ласкаво подав наш співробітник, -но прийма́ть – прихильно (приязно, мило) вітати ко́го.

Любє́зность – 1) ласкавість, приязність, прихильність, привітність, люб'язність, (*вежливость*) увічливість, чємність, грєчність (-ності). [Ласкавість па́нова зби́ла Лаговського з пантелику (Крим.). То була́ одна́ ввічливість (Куліш)]. *Он имел -ность предупредить меня* – він ласкаво попередив (перестеріг) мене, він був ласкавий попередити мене. *Разговаривал со свойственной ему -стью* – розмовляв із властивою йому́ (для його́) ввічливістю. *Окажите -ность* – зробіть ласку. *Говоритъ -ности* – бути солідким на мову з ким, говорити милі рєчі ко́му, (*фам.*) мастити ме́дом ко́го. *Он проявил безграничную -ность по отношению ко мне* – він виявив безме́жну прихильність (ласкавість) до мене. **-ность характера** – привітність (ласкавість) вдачі; 2) **-сти** – залицяння, женихання; *срв.*

Любє́зничанье 2. [Гнат був сунувся до неї з жениханням (Крим.)].

Любє́зный и -зен – 1) (*в обхождении*) ласкавий, приязний, прихильний, привітний, люб'язний, (*вежливый*) увічливий, чємний, грєчний. [Слова твої ласкаві, а чо́ртова думка (Пісня). Він для мене буде, ма́буть, увічливіший, ніж ви (Крим.). Бувай же здоров, грєчний молодче! (Чуб. III)]. *Будь так -зен* – будь такий добрий, будь ласкав, будь ласка. *Будьте -ны* – будьте добрі, ласкаві, зробіть ласку, якщо ва́ша ласка, будь (ва́ша) ласка, спасибі вам. [Дайте, спасибі вам, книжку почитати (Звин.)]. *Он был очень -зен со мною* – він до мене був дуже ласкавий (привітний, грєчний). *Вы очень -зны* – ви вєльми (дуже) ласкаві. **-ная**

хозяйка – гостинна (увічлива, ласкава, привітна) господиня; 2) (*дорогой, милый*) любий, милий, коханий, дорогий. [Вона мені любя, вона мені мила (Пісня). Ляхам своїм коханим розкажуть, а не мені (Куліш)]. **-ный друг, брат!** – любий (дорогий, коханий) друже, брате! **-ное отечество** – любя (мила) батьківщина. **-ный читатель!** – читальнику ласкавий!

Послушай-ка, -ный! – слухайте-но, земляче, чоловіче (добрий)! *Скажи-ка, -ная!* – скажіть-бо, молодіце (молодичко), дівчино! *Эй ты, -ный!* – агов, земляче! гей, добрий чоловіче!

Любёхонько – любісінько. [От бач, любісінько й зробив (Полт.)].

Любим, бот. *Orchis maculata L.* – зозулинець плямістий, буквиця.

Любимец – улюбленик, улюбленець (-нця), любленик, укоханець, (*ц.-слав.*) возлюбленик, (*фамил.*) любчик, (*баловень*) мазун, пестун, мазій, пестій (-тія), (*особ. о домашних животных*) приятель. [Учитель мав улюбленців між нами (Л. Укр.). Великий музика, любленик людей (Кониськ.). Возлюбленнику муз і грацій, ждучи тебе, я тихо плачу (Шевч.). Всі цуценята погодував, найбільше-ж свого сіренького приятеля (Звин.)]. **-мец отца** – батьків любчик, (*баловень*) батькова дитина, батьків (татів) син. **-мец матери** – мамин любчик, (*баловень*) мамина дитина, мамин син. **-мец судьбы** – улюбленик, улюбленець долі. **-мец публики** – улюбленик, улюбленець публіки.

Любимица – улюблениця, люблениця, любимка, (*баловница*) мазуха, пестуха, пестійка, ласк. любимочка, любочка, пестушка, пестієчка, коханочка. [Гаїнка була його влюблениця (Грінч.). Привіт молоді люблениці (Кониськ.). Я була її любимка (Мартин.). Така мазуха, все-б тільки сиділа згорнувши ручки (Рудч. Казки)]. **-мица отца** – батькова любимочка, батькова дочка, татова доня. **-мица матери** – мамина любимочка, мамина доня.

Любимчик – улюбленичок (-чка), коханчик, любчик, (*баловник*) мазунчик, пестунчик, мазунець (-нця). [Не знає вже, чим свого коханого улюбленичка вшанувати (Г. Барв.). Він у долі любчик (Крим.). Батько все тягне за Романком, своїм пестунчиком (Коцюб.). Він у мене один син-мазунець (Новомоск.)].

Любимый – 1) (*излюбленный, дорогой*) улюблений, люблений, укоханий, коханий, любий, уподі[о]бний. [Заграв свою улюблену пісню (Крим.). Уважав М. Вовчка за любленого в народі письменника (Грінч.). Пан-отченьку ти наш коханий! (Куліш). Чи я в батька не кохана була? (Пісня)]. **-мый автор, -мое произведение** – улюблений, уподі[о]бний автор, твір. [Своїх уподібних авторів узяла з собою (Н.-Лев.)]. **-мое чтение** – улюблене читання. **-мый вождь** – улюблений проводир. **-мое занятие, дело** – улюблена, любя робота. **-мое блюдо, кушанье** – улюблена страва, їжа. **-мая лошадь** – улюблений кінь. **-мое дитя** – кохана (любя) дитина; найулюбленіша дитина. *Самый -мый* – найулюбленіший, найукоханий, найулюблений, найлюбіший, наймиліший. [З своєю найулюбленішою лялькою (Грінч.). Найулюблена дитина (Вороний). Се була його найлюбіша робота (Стефаник)]. **-мая трава** (*росянка*), бот. *Drosera rotundifolia L.* – росичка круглолиста, росянка; 2) (*возлюбленный, милый*) коханий, укоханий, милий, любий, люблений, (*возлюбленная*) кохана, любя (-бо і -би), мила, люблена, (*суц.*) любко, любчик, коханок (-нка), кохана людина. [Прощатись прийшов я, кохана, з тобою (Л. Укр.). Силкувалася виправдати вкохану людину бідолашна дівчина (Грінч.). Жінка суджена, а кума люблена (Приказка). Та вже мені не стояти із моїм коханком (Пісня)].

Любисток, бот. *Levisticum officinale Koch.* – любисток, любистра, любчик. [Чи в любістку ти купався, що ти мені сподобався? (Чуб. V)].

Любитель – 1) (*чего*) любитель, аматор, прихильник чого, охочий, охотливий, охитний, щирий до чого, залюбленик у чому, (*знаток*) знавець (-вця) чого *и* у чому, (*охотник до чего*) ласий до чого *и* на що, (*шутл.*) голінний до чого; *срв.* **Любящий**. [І Хомяков, Русі ревнитель, Москві, отечества любитель (Шевч.). Я не охочий до підслухів (Грінч.). Охочий до лящів (Глібів). Залюбленики в квітках (Н.-Лев.)]. **-тель легкой жизни** – прихильник легкого життя, полегкар (-ря), легкобит (-та). **-тель почета** – шанолубець; *см.* **Честолюбец**.

-тель пиров – бенкетолуб, бенкетар (-ря); см. **Гуляка**. **-тель прекрасного, женского пола** – прихильник гарного (красного) роду, (*вульг.*) охочий, ласий до жіноцтва; *срв.* **Бабник**. [Дуже охочий до гарних дівчат (Н.-Лев.). Ласий до гарних жінок (Леонт.)]. **-тель покушать** – ласий (охочий) до доброї страви, ласий, ласун; *срв.* **Чревоугодник**. **-тель пенія** – співолуб, охочий до співів; 2) (*почитатель, ревнитель*) прихильник, (*поклонник*) приклонник. **-тель науки, книги** – прихильник науки, книги, книголюб. **Общество -лей древности физкультуры, камерной музыки** – товариство прихильників старовини, фізкультури, камерної музики. **-тель вашего таланта, вашей кисти, музы** – прихильник (приклонник) вашого таланту, пензля, вашої музи; 3) (*непрофессионал*) аматор (-ра). [Грали аматори (Грінч.)]. **Фотограф -тель** – фотограф-аматор.

Любительница – 1) любителька, аматорка, прихильниця чого, охоча, охотлива, охитна до чого, залюблениця в чому, (*охотница до чего*) ласа до чого *и* на що, (*шутл.*) голінна до чого; *срв.* **Любящая**. [Я вже на сон голінна (Н.-Лев.)]; а) прихильниця, приклонниця; 3) аматорка. [Заньковецька вперше виступила на сцені в «Наталці Полтавці» як аматорка (М. Гр.)].

Любительский – любительський, аматорський; *срв.* **Любитель**. **-кий табак, -кие папиросы** – аматорський тютюн, аматорські папіроси, тютюн, папіроси на знавця, для знавців. **-кий спектакль, хор** – аматорська вистава, аматорський хор. **-кое отношение к делу** – аматорське ставлення до справи. **-кий радиоприёмник** – аматорський радіоприймач.

Любить, -бливать – 1) (*чувствовать страсть, быть влюблённым*) кохати, любити когось, кохатися, любитися в когось. [Ой, знаю, знаю, когось кохаю, тільки не знаю, з ким жити маю (Пісня). Ой, знати, знати, хто когось любить: горне до серденька, ще й приголубить (Пісня). Любиш батька, матір, а кохаєш милого (Мирн.). Нема ти дівчиноньки, що я в ній кохався (Метл.)]. **-бить сильно, крепко** – дуже, тяжко, рідно, рідненько кохати, любити когось. [Я люблю тебе рідненько (М. Вовч.)]. **Он её -бил безумно** – він її шалено кохав. **-бить пылко, страстно** – палко, жагуче кохати, любити когось. **-бить искренно** – щиро кохати, любити когось. **Кого -лю того и бью** – хто когось любить, той того й губить. **-бить друг друга** – кохати, любити одне одного, кохатися, любитися; *срв.* **Любится**. [Любімося, кохаймося, як ті голубочки (Пісня). Ой, коли ми кохалися, сухі дуби розвивалися (Пісня)]; 2) (*питать расположение к кому, к чему*) любити, полюбляти, залюблювати *и* -ляти когось. [Усі його в нас любили, – балакливий був чоловік, веселий, громадський (М. Вовч.). Всі сусіда полюбляють (Пісня). Вовки, бачте, вовкулаку не залюблюють (Г. Барв.)]. **-бить друг друга** – любитися, мати любов між собою. [Любітеся, брати мої! (Шевч.)]. **Он -бит родителей** – він любить батьків. **Я тебя -лю как самого себя** – я тебе люблю як себе самого. **-бить родину** – любити батьківщину, рідний (свій) край. **-бить больше всего на свете** – любити над усім в світі. [Над усім в світі любив ті деревця (М. Вовч.)]; 3) (*иметь склонность к чему, быть любителем чего, быть охотником до чего*) любити, полюбляти, бути охочим, ласим до чого, любитися, кохатися в чому. [Люблю розмовляти (Шевч.). Не полюблю я цього (Зміївщ.)]. **Он -бит труд** – він любить працювати, він охочий до праці. **Я -лю фрукты** – я люблю садовину, мені садовина до смаку (смакує). **Я -лю жизнь в деревне** – я люблю (мені до вподоби) жити на селі. **Я больше -лю это блюдо** – мені смакує більше ця страва. **Я -лю больше эту работу** – мені ця робота більше до вподоби, я волю цю роботу; *срв.* **Предпочитать**. **Он -бит свободу** – він любить волю. **Он -бит гулять** – він любить (охочий, ласий) гуляти. **Она -бит пеня** – вона любить співу, охоча до співів. **Он -бит выпить** – він любить чарку, він ласий (голінний) до чарки, (*шутл.*) до скляного бога. **Это растение -бит тень** – ця рослина любить холодок. **Сосна -бит песчаную почву** – сосна любить піскуватий ґрунт. **Деньги -бят счёт** – гроші лічбу люблять. **-бишь кататься, -би и саночки возить** – любиш узяток, люби й дяток; заїздив конячку – неси сам кульбачку. **-бить науку, искусство, театр** – любити науку, мистецтво, театр, кохатися в науці, у мистецтві, в театрі, бути охочим до науки, до мистецтва, до театру; 4) (*жалеть*) жалувати. [Чи добре тобі тут, сину, чи жалують тебе? (Н.-

Лев.)]. **Любящий** – що любить, що кохає; (*полный любви*) люблячий, люб'ячий, прихильний. [Люблячою рукою списує Бордуляк (Єфр.). Такий він люб'ячий до мене (М. Вовч.). Прихильним оком подививсь на сина (Крим.)]. **-щий что (любитель чего)** – охочий, щирий, голінний, ласий до чого, на що; *срв.* **Любитель. -щий детей** – дітолюбний.

Любится – кохатися, любитися з ким; *срв.* **Любитъ**. [Кохайтеся, чорнобриві, та не з москалями! (Шевч.). Любився я з дівчиною (Чуб. V)]. **Кому что -бится** – кому що до вподоби, хто в чому кохається. [Кохався в городах (Квітка). Кохався над усє в злочинстві та мерзоті (Самійл.)].

Любка, *бот.* **Platanthera bifolia Rchb.** – любка (дволиста).

Любление – любіння, люблення; нахил до чого.

Люблинский – люблинський, (*зап.*) любельський.

Любо – любо, мило, до любовости, до вподоби, *ласк.* любенько, любесенько. [Очам любо (Шевч.). Тихенько й любенько день минє (М. Вовч.)]. **-бо поглядеть** – любо (мило) подивитися, любота глянути. [Любота глянути на молодят, як вони гарненько живуть укупці (Сл. Гр.)]. **-бо-дорого** – дуже (вельми) любо, мило. *Не -бо, не слушай, а врать не мешай* – вір, не вір, а не кажи «брешеш»; не любо, не слухай, а брехать не заваджай. **-бо-нелюбо** – чи любо (мило), чи нелюбо (немило); хоч мило-немило. *Ему это -бо* – йому це мило, йому це до вподоби, подобається.

Любование чем – любовання, милування чин, на що, в чім, з чого.

Любоваться чем, на что – любовати, -ся, милувати, -ся ким, чим, на кого, на що, в чому, з чого, (*сильнее: есть глазами*) пасти очима що. [Любує садками (М. Вовч.). Любує квітками (Грінч.). Любуйся, як Дідона стогне (Котл.). Любує на землю, що як писанка красується (Мирн.). Любується з свого вчинку (Єфр.). Милуватися на красу моря (Леонт.). Милується красою світовою (Мирн.)].

Любовина – м'ясо добре (чисте, без жил і кісток).

Любовишка – коханячко, любовця; сухітонька; *срв.* **Зазноба**. [Хоч у одній льольці, аби до любовці (Номис). Ой, дівчино, ти сухітонько моя! кажуть люди, що не будеш ти моя (Пісня)]. *Его сокрушила -ка* – коханячко його звалило, сухітонька його зсушила.

Любовник – 1) коханець (-нця), коханок (-нка), (*зап.*) (по)любовник, любко, любчик, любас, (*грубо*) бахур (-ра). [А я собі любчика привела (Пісня). Десь за іншим любасом ходила (Франко). Полюбовник Ганнин Бірон став її просити (Рудан.). В неї вже й бахур є (Мова)]. *Он выступает в ролях первого -ника (театр.)* – він на ролях першого коханця; 2) *см.*

Возлюбленный 2.

Любовников – коханців, коханків, (по)любовників, любасів.

Любовница – 1) коханка, (по)любовниця, любаска, (*шутл.*) сестра з Остра, (*грубо*) бахурка. [Він хотів у Ганні мати коханку, а не жінку (Грінч.). Ой, поїду я селом улицею, здібаюся з полюбовницею (Чуб. V)]. *Первая -ца (театр.)* – перша коханка; 2) *см.* **Возлюбленная.**

Любовницын – коханчин, (по)любовничин.

Любовничий – (по)любовницький.

Любовно, *нрч.* – любовно, з любов'ю, до любови, любо, любосно, люб'язно, прихильно, кохано, закохано, ласк, любовненько, любенько. [Хороше да пригоже, да любовно живуть (Чуб. V). Його сонечко пестить кохано (Л. Укр.). З братом живуть люб'язно (Квітка)]. **-но относится, к кому** – любовно (прихильно, ласкаво, люб'язно) ставитися до кого; жалувати кого.

Любовность – любовність; закоханість (-ности). [Муж із жонною не в любовності живе (ЗОЮР)].

Любовный – 1) (*относящ. к любви*) любовний, любосний, коханий, закоханий, ласк. любенький, любесенький. [Любовні закляття (Франко). Пісні любовні грала (Грінч.). Любосний напиток (Куліш). Від жалю коханого (М. Вовч.)]. **-ные ласки, радости, утехи** –

любівні ласки (втіхи), любощі, милощі, милування, кохання, ласк. милуваннячко. [Все проминуло: милощі, любощі, ласки ясні (Черн.). Минулося милуваннячко (М. Грінч.). **-ные взгляды** – закохані погляди. **-ные сети** – любовні сіті, любовні тенета. **-ное письмо, послание** – любовний лист, любовна цидулка. **-ное свидание** – любовне побачення, любовні сходи (Крим.), любовна зустріч. **-ные похождения, приключения** – любовні авантури, пригоди. **-ные отношения, -ная связь** – любовні стосунки, зв'язок кохання. *Вступить в -ную связь* – зав'язати любовні стосунки з ким, злюбитися, полюбитися, покохатися з ким; *срв. Слюбится 2. Осыпать -ными ласками* – кохати, милувати, голубити когось; *срв. Ласкать*. [Він її цілує, він її кохає (Чуб. V). Не цілуй, не милуй, коли хисту нема (Чуб. V)]. **-ные песни** – любовні пісні, пісні кохання. **-ное зелье** – дання, давання, любощі, кохан-зілля. [Дання гірше під трутіння (Номис). Чи ти мені любощів дала? (Чуб. V). Дала дівчина козакові кохан-зілля спити (Пісня)]; 2) (*ласковый, дружеский*) любовний, прихильний, ласкавий, люб'язний, приятельський. *Встретить -ное отношение* – зустріти ласкаве (прихильне, приятельське) ставлення.

Любовь – 1) *к кому (страсть, любовн. влечение)* кохання, ласк. коханнячко, любов (-бови), любощі до когось, любість (-бости), (*влюблённость*) закохання в когось, (*симпатия*) милування. [Кохай, поки серце кохає, усе за кохання віддай (Грінч.). Ой, боже, боже, що та любов може! (Пісня). Хто не знає закохання, той не знає лиха (Пісня). Се на мене любощі напали (Квітка). На милування нема силування (Приказка)]. *Пылкая, пламенная -бовь* – палке кохання, жагуча любов. *Безумная -бовь* – шалене (за)кохання. *Первая -бовь* – перше (за)кохання, перша любов. **-бовь мужчины, женщины** – чоловіче, жіноче кохання, чоловіча, жіноча любов. *Нежная -бовь* – ніжне кохання, ніжна любов. *Искренняя, настоящая -бовь* – щире кохання, щира любов. *Возбудить в ком -бовь* – збудити кохання в когось, закохати когось в собі *и* в себе. *Вспыхнуть -вью* – спалахнути любов'ю, коханням. *Воспылать -вью* – зайнятися (запалати) коханням, любов'ю, розкохатися. [Бідахи розкохались аж з лиця спали, схнуть (М. Вовч.)]. *Об'ясняться в -ви* – освідчувати кохання когось, освідчуватися (про кохання) перед ким *и* когось. *Об'яснение в -ви* – освідчення (про кохання). *Жениться, выйти замуж по -ви* – дружитися (заміж піти) з когось (*и* по кохання), до сподоби, по любості, взяти жінку до кохання. [Та узяв жінку не до кохання (Пісня). Заміж пішла по любості (М. Вовч.)]. *Брак по -ви* – шлюб до (з) кохання (до сподоби). *С -вью* – до кохання, кохано; *срв. Любовно*. [Кріпко до кохання поцілувались (Г. Барв.). Його сонечко пестить кохано (Л. Укр.)]. *Мне не дорог твой подарок, дорога твоя -бовь* – не дороге дарування(чко), дороге твоє кохання(чко). *Старая -бовь долго помнится* – давнє кохання все перед очима. *Умирать, погибать от -ви* – помирати, гинути з кохання, з кохання. [Нехай будуть люди знати, як в кохання помирати (Пісня)]. **-бовь сильнее смерти** – кохання дужче (могутніше) за (над) смерть. *Нашим новобрачным совет да -бовь!* – нашим молодцям не сваритися та кохатися; 2) (*любовн. ласки, утехы*) любощі, пестощі, милощі (-щів), милування, любість (-бости), ласка, кохання. [Пестощі, любощі, сяєво срібнеє хвиля несе в подарунок йому (Л. Укр.). Болять мене руки, ноги, болять мене кістки, гей, якби то од роботи, а то од любости (Пісня)]; 3) (*предмет любви*) кохання(чко), милування(чко), закохання(чко). [Кохання моє, я тобі світ зав'язав! (М. Вовч.). Любчику мій, милуваннячко моє (Крим.). Нема мого миленького, нема закохання (Пісня)]; 4) (*нравственн. чувство*) любов (-бови), любя. [Чи ж я не смію домагатися кохання та щирости од дітей? (Крим.). Хто не любить – не пізнав бога, бо бог – любов (Єванг.)]. *Вера, надежда, -бовь* – віра, надія, любов. *Родительская -бовь* – батьківська любов. *Сыновняя -бовь* – любов до батьків, синівська любов. *Братская -бовь* – братерська (братерня, братня) любов. *Супружеская -бовь* – подружня любов, подружнє кохання. **-бовь к ближнему** – любов до ближнього, братолубність (-ности). [У братолубності треба жити (Міущ.)]. *Пребывает в -ви* – пробувати в кохання. *Приобрести чью -бовь* – здобути чий кохання, (*симпатию*) підійти когось під ласку. [Підійдеш йому під

ласку (Куліш)]. *Изъявляют -бовь к кому* – виявляти любов (ласку, прихилья) до ко́го, жалувати ко́го; 5) (*наклонность*) замилювання, любов, нахил, охота, хіть (*р.* хоти, *диал.* хіті) до чо́го, прихильність, прихилья до ко́го. [З їх естетизмом та замилюванням до краси (Єфр.)]. *Заниматься чем с -вью* – працювати коло чо́го з любов'ю, залюбки, з замилюванням. *Питать -бовь к чему* – кохатися в чо́му. [Щиро кохався пан у горілках та меда́х (Грінч.). Кохається він у гарних ко́нях (Грінч.)]. *Он относится к вам с -вью* – він ставиться до вас з любов'ю, з прихильністю, прихильно.

Любодей, -ка – перелюбник, перелюбниця, (*ц.-слав.*) любодій, любодійниця.

Любодейный – перелюбний, любодійний.

Любодейство, -деяние – перелюб (-бу). **-действовать** – перелюб чинити, (*ц.-слав.*) любодіяти.

Любознательность – знаттєлюбівість, (*пытливость*) допитливість, довідливість, охота (*сильнее* жадоба) до науки, до знання (до знаття).

Любознательный – знаттєлюбівий, (*пытливый*) допитливий, довідливий; охочий (*сильнее* жадібний) до науки, до знання (до знаття); *срв.* **Пытливый**. [Тільки ніч примусила допитливого хлопця заспокоїтись (Черкас.)]. Літописець Самійло Величко був дуже довідливий (Україна, 1914 р.). **-ный ум** – знаттєлюбівий, допитливий розум. *Наука -на, а невежество любопытно* – наука допитлива, а неуцтво має лиш цікавість; наука шукає знання, неуцтво – цікавості.

Любой – 1) (*нравящийся*) котрий до вподоби, уподі[о]бніший, мил(ьн)іший. [Кавунів багато, вибирайте котрий до вподоби (Полт.)]. *Берите -бой* – беріть уподобніший, (*перен.*) що на вас дивиться. *Из двух дорог, выбирайте -бую* – з двох шляхів вибирайте, котрий до вподоби. *Надо платить долг или идти в тюрьму: выбирайте -бое* – сплачуйте борг чи йдіть до в'язниці: вибирайте що миліше; 2) (*первый попавшийся*) перший-ліпший, котрий-будь, будь-який, усякий, кожний, кожнісінький. [Жити не сила, ладен повіситися на першій-ліпшій осиці! (Крим.)]. Перший-ліпший школяр дасть на це відповідь (Крим.). **-бой ребёнок вам укажет** – будь-яка дитина вам покаже. *Мне и -бой нелюб* – мені всі не до вподоби. **-бая вещь 15 коп.** – геть усяка (кожна) річ по злоту; 3) *см.* **Любимый 2.**

Любомудр, -рец – любомудр (-ра), філософ, (*шутл.*) хвилозоп. [І засвітив, любомудре, світоч правди, волі (Шевч.). Наші рутенські любомудри (Драгом.). Того святці, попи, ченці, не минали шляху; крутопопи, хвилозопи набирались жаху (Великодна вірша)].

Любомудрие – любомудрість (-ости), (*ц.-сл.*) любомудрие, філософія, (*шутл.*) хвилозопія. [Був Грицько мудрий родом з Коломиї, тямив він добре із хвилозопії (Жарт. пісня)].

Любомудрствовать – любомудрувати.

Любомудрый – любомудрий.

Любоначалие – владолюбство, владолюбність (-ности).

Любопытничать – цікавитися.

Любопытно – цікаво, інтересно. [Се дуже цікаво! (Сл. Гр.)]. **-но мне знать** – цікаво мені знати, цікавий я знати. [Цікавий знати, хто мене прийняв-би (Л. Укр.). Що люди про нас балакають, – не цікавий я знати (Етн. Зб. II)]. *Это весьма -но* – це вельми (дуже) цікаво (інтересно).

Любопытность – цікавість (-ости).

Любопытный – 1) (*интересующийся знать*) цікавий. [Ясний місяць, наглядач цікавий (Л. Укр.). Хто се, хто се? – питаєте цікаві дівчата (Шевч.)]. **-ная женщина** – цікава жінка, Євина дочка. *Он очень -тен* – він дуже (до всього) цікавий. *Толпами валит -ный народ* – юрмами люд біжить (суне) цікавий. **-ные осаждали зал суда** – цікаві облягали судову залю. *Не в меру -ный* – надто (через лад) цікавий. *Бросать -ные взгляды* – поглядати (позирати) цікавим оком; 2) (*интересный*) цікавий, інтересний. [Факт цікавий навіть з естетичного погляду (Єфр.). Він не знаходив нічого цікавого (Крим.)]. *Случилось -ное происшествие* –

трапілася (сталася, зчинилася) цікава подія. *Он очень -ный человек* – з його дуже цікава людина.

Любопытство – цікавість; (*интерес*) зацікавлення (-ння), інтерес (-су). [Але цікавість узяла своє (Н.-Лев.). Можна бувало говорити з ним не без зацікавлення (Крим.)]. *Женское -во* – цікавість жіноча. *С -вом* – цікаво, з зацікавленням. [Парубок цікаво дивився (Мирн.)]. *Возбуждать -во чьё* – зацікавлювати когось, викликати чиє зацікавлення. *Охватило (взяло) -во* – взяла цікавість когось. *Моё -во возрастало с каждым словом рассказчика* – моє зацікавлення більшало з кожним оповідачевим словом.

Любопытствовать – цікавитися чим. [Кого вам треба паничі? – цікавляться дівчата (Васильч.)].

Любострастие – похотливість, пожадливість (-вості), сласнота.

Любострастно – похотливо, пожадливо, сласно.

Любострастный – похотливий, пожадливий, сласний. *-ная болезнь, см. Люёс.*

Любостязание – набутливість, велика охота до набутку, (*жадность*) заже[и]рливість, (*зан.*) захланність (-ости).

Любостязатель, -ница – несітий набудько, несіті очі, заже[и]ра (*общ. р.*), (*зан.*) захланник, -ниця. [Спів побіденний зажер-глітаїв (Черняв.)].

Любостязательность, см. Любостязание.

Любостязательный – набутливий, несітий до набутку, заже[и]рливий, захланний, грабовитий. [Він був зажерливий (Куліш). Хвалить свого попа: «Не грабовитий», каже (Основа 1862). Убогому мало що бракує, а захланному всього (Номис)].

Любостязание, -честивость, -тивый – шанолубство, шанолубність (-ности), шанолубний; *срв. Честолюбие.*

Любушка – любка, любочка, коханка, коханочка. [Ой, мамочко, любко (Номис). Оженіся, мій синочку, візьми собі любку (Чуб. V). Вийди, серце, коханочко (Пісня)].

Любчивый – залюбливий.

Люгер – люгер (-гера), байдак (-ка).

Люд – люд (-ду). [Широкі маси трудящого люду (Єфр.). На користь людові нашому (Дещо)].

Здесь люд пройдоха – тут самі пройдисвіти, тут людці – пройдисвіти. *Торговый люд* – торгові люди (-дей), крамарство. *Рабочий люд* – робітний (робочий) люд, робітництво.

I. Люди – 1) люди (-дей, -дям, -дьми), *ласк.* людоньки, людошки, (*мир, общество*) мир (-ру), громада; *срв. Люд, Народ.* [Бог богом, а люди людьми (Номис). Узяв роздав горілку людям (Март.). Ой, людоньки! Ой, людоньки, пустіте! (Л. Укр.). Людошки добрі, побіжіть за ним (Мирн.). Миру-миру до їх приходило (Гнід.)]. *Молодые -ди* – молоді люди, (*молодёжь*) молодь (-ди), (*парни*) парубоцтво. *Старые -ди* – старі люди. *Окольные -ди* – околичні люди. *Сведущие -ди* – досвідчені (тямуші) люди. *Рабочие -ди* – робітні (робочі) люди, робітники, *соб.* робітництво. *Он не умеет обращаться с -ми* – він не вміє поводитись із людьми. *Все -ди смертны* – всі люди вмирущі, смерті не відперти, всім нам там бути. *Что вы за -ди?* – Що ви за люди? Хто ви такі? Що ви такі? *Порядочные -ди* – порядні (пристойні) люди. *Это очень опасные -ди* – це дуже (з їх дуже) небезпечні люди. *Он выходит из ряда обыкновенных -дей* – з його непересічна людина. *Все мы -ди, да не все человеки* – всі ми люди, та не всі людський образ маємо. *-ди говорят* – люди кажуть, (*поговаривают*) дейкають, подеюкують, плещуть. *Добрые, злые -ди* – добрі, лихі люди. [Не так тії ворогі, як добрії люди (Шевч.)]. *На -дях и смерть красна* – на людях і смерть не страшна, гуртом і вмерти не страшно. *-дей много, а человека нет* – людей сила, а людини немає. *Народу-то, народу* – *ровно -дей* – миру-миру, як людей. *На свете не без добрых -дей* – в світі не без добрих людей. *За -ми говорю* – за людьми кажу; коли люди брешуть, то й я з їми. *Вывести в -ди* – вивести в люди, (*о мн.*) повиводити в люди. *Выйти в -ди* – вибитися в люди, вилюдніти. *Что -дям, то и нам* – що людям, те й нам; що громаді, те й бабі. *И мы не хуже* –

дей – і ми не гірші за людей, і ми як люди, і ми по-при люди. *В чужих -дях* – між чужими людьми. *Вас же за -дей считают* – вас же за людей мають. *На -дях* – прилюдно, на людях; *срв. Публічно. Пойти в -ди* – піти (по)між люди, піти на люди. [Не йди між люди (Шевч.)]. *-дей посмотреть и себя показать* – себе показати і на людей подивитися. *На собрании было много -дей* – на зборах було багато людей, сила людей (люду), на збори зійшлася велика громада. *Покрыться -ми* – укритися людьми, залюднитися. [Майдан на хвилину ожив, залюднівся (Коцюб.)]; 2) (*слуги*) люди, челядь (-ди), наймити, наймиття (-тя), слуги. [Дворова челядь (Сторож.). В тебе наймиття лихе (Пісня)]. *Ваши -ди хорошо служат* – ваші слуги (люди) добре служать. *Он отпустил всех своих -дей* – він повідпускав (з дому) всіх своїх слуг (людей).

II. Люди (назв. букви Л в ц.-сл. азб.) – люди.

Людишки – людя, людська. [Звикли завтра все людя робити (Грінч.). Єсть людя, єсть і людська (Номис)].

Людно, *нрч.* – людно, велелюдно, (*диал.*) мирно. [Приїду додому, – весело буде, людно (М. Вовч.). В хаті стало мирно, аж тісно (Коцюб.)]. *Более -но* – людніше. *Делается, становится (сделалось, стало) более -но* – люднішає (полюднішало), стає (стало) людніше де. [На світі де-далі стає людніше (Коцюб.)]. *Конно, -но и оружно* – кінно, людно і збройно, конём, людом і зброєю.

Людность – людність, великолюдність, велелюдність; *срв. Многолюдство.*

Людный – 1) (*многолюдный*) людний, великолюдний, (*выс. стиль*) велелюдний, (*диал.*) мирний. [І день, і ніч плачу на розпутьях велелюдних (Шевч.)]. *-ный город, -ная улица, площадь* – людне (великолюдне) місто, людна вулиця, площа, людний майдан. *Сделаться -ным, более -ным* – полюднішати, полюдніти. *Улицы сделались более -ными* – вулиці полюднішали, на вулицях полюднішало. [Тільки весною запахло, вже й на вулицях полюднішало (Полт.)]; 2) (*населённый*) залюднений. *Стать -ным* – залюднитися.

Людобоязнь – 1) людобоясть (-ти), людобояння (-ння), жах перед людьми; 2) (*любовь к одиночеству*) відлюдкуватість.

Людогуб – людогуб, людомор, людогубець, народогубець (-бця). [Брешеш, людоморе! (Шевч.). Царські вартівники, народогубці (Крим.)].

Людогубство – людогубство, людоморство, народогубство.

Людоед – людоїд, людожер (-жера), людожерець (-рця), (*в нар. тв.*), песіголовець (-вця), сирод (-да). [Криваві людожери (Куліш). Розбійники, людоїди правду поборюли (Шевч.). Піймали його песіголовиці, годують на сало (Рудч.). Убив страшного змія-людожерця (Крим.)]. *Дикари -ды* – дикуни-людоїди (людожери).

Людоедка – людоїдка, людожерка, (*жена людоеда*) людоїдиха, людожериха.

Людоедский – людоїдний, людожерний, людоїдський, людожерський. [Почули свіжу кров ці людожерні птиці (Куліш)].

Людоедство – людоїдство, людожерство.

Людорез – людоріз, заріза, заріза[я]ка. [Піймали одного зарізу (Котл.). Заюшився мазкою, мов лютий зарізака (Сл. Гр.)].

Людская, *сиц.* – челядня, челядницька, челядна хата, людська хата, наймитська хата, (*стар.*) гридня. [«Гридня», де містились домові слуги (Ор. Лев.)].

Людский – (*гуманный*) людяний, людський. *-ное обращение* – людяне (людське) поводження.

Людской – 1) (*человеческий*) людський. [Людська кривця не водиця, розливати не годиться (Номис). Вигадає півтора людського (Приказка)]. *-кая натура* – людська вдача. *-кой род* – людський рід. *-кая молва, -кие пересуды* – людське дейкання, поговір (-вору), слава; 2) людський, челядницький, наймитський; *срв. I. Люди 2. -кой стол* – челядницька харч.

Людскость – людяність, людськість (-ости).

- Лю́ес**, мед. **lues** – лю́ес (-су), сифіліс (-су), (франц. *болезнь*) пранці (-ців).
- Люе́тик, -чка** – люе́тик, -тичка, сифілі́тик, -тичка, пранцюва́тий (-того), пранцюва́та (-тої).
- Люети́ческий** – люети́чний, сифілі́тичний, пранцюво́вий.
- Люиз[с]і́т**, хим. – люі́зіт (-ту).
- Люк** – 1) (*отверстие*) лю́ка (-ки) *и* (рус.) люк (-ка), прорі́з (-зу), (*лаз*) лази́я (-зі́), хід (*р. ходу*), (*дверь опускающая*) ля́да. [Арештанти товпилися біля лю́ків (Корол.)]. **Люк с крышкою** – лю́ка з лядою (з на́кришкою). **Закру́ть люк** – зачиніти ля́ду, зату́лити лю́ку. **Откру́ть люк** – підняти ля́ду, відту́лити лю́ку; 2) (*дыра*) ді́рка, лю́ка *и* (рус.) люк. [Заповнювання усяких лю́ків (Єфр.)].
- Люксембу́ргский** – люксембу́рзький.
- Люле́чка** – ко́лісочка. [Мальована ко́лісочка (Макс.)].
- Люлі, люше́ньки** (*привез весёлых песен*) – гей там! ой лю́лі та й лю́лі! [Андрі́йко ішо́в, Катері́ну знайшо́в, ой лю́лі та лю́лі, Катері́ну знайшо́в (Куп. пісня)]. **Ай лю́лі во лу́зях** – гей та́м (лю́лі) у дібро́ві. **Ай лю́лі малина** – гей там ро́зкіш-воля! ка́ліна-ма́ліна, ой лю́лі та лю́лі!
- Люлі, люлю́, люшо́ньки, люлю́шеньки** (*при укачивании младенца*) – лю́лі, лю́лі-лю́лі, лю́лі-лю́лечки, лю́лі-лю́люсі. [Ой лю́лі, лю́лі, мо́я дити́но! (Шевч.)].
- Люлька** – ко́ліска; *срв.* **Колыбе́ль**. **Кача́ть младе́нца в -ке** – го́йдати (ко́лиха́ти) дити́ну (немо́вля) в ко́лісці. **Како́в от -ки, тако́в и в моги́лку** – я́ке в ко́ліску, та́ке й у моги́лу (Номис).
- Люлю́кание** – 1) (*младенца*) лю́ляння, зако́ліхування, го́йдання (дити́ни); 2) тю́кання, тю́гування.
- Люлю́кать** – 1) (*баюкать*) лю́ляти, зако́ліхувати, го́йдати (дити́ну). [Лю́ляю, лю́ляю, поб'ю́ котка́ пола́ю (Метл.)]; 2) (*улюлюкать*) тю́кати, тю́гувати.
- Люмина́тор** – (і)лю́міна́тор (-ра).
- Люми́несценция** – лю́мінесцен́ція.
- Лю́мпен-пролетари́ат**, *см.* **Лу́мпен-пролетари́ат**.
- Люне́т** – люне́та.
- Лю́стра** – лю́стра, жирандо́ля, (*зап.*) сві́тич. [Пала́ли сві́чі, лю́стри ся́ли (Черняв.)].
- Лю́стратор** – лю́стратор.
- Лю́страціо́нный** – лю́страці́йний.
- Лю́страция** – лю́стра́ція.
- Лю́стри́н** – лю́стрина *и* лю́стри́н (-ну). [Лю́стри́ни набра́ла на керсе́тку (М. Грінч.). Шале́вий по́яс і лю́стри́ни (Котл.)].
- Лю́стрино́вый** – лю́стрино́вий, (*редко*) лю́стро́вий. [Взяла́ очі́пок грезето́вий і кунту́ш з уса́ми лю́стро́вий (Котл.). Почепі́ла лю́стрино́ву за́паску (Квітка)].
- Лю́стриро́вание** – лю́струва́ння, лискува́ння, надава́ння лиску (по́лиску).
- Лю́стриро́вать** – лю́струва́ти, лискува́ти, надава́ти лиску (по́лиску).
- Лю́тєнный** – лю́тєнний.
- Люте́нщик, -ца** – лю́тєня́р (-ра), лю́тєня́рка.
- Люте́ра́нин, -нка** – лю́тєра́нин, -ра́нка, (*зап.*) лю́тор (-ра), лю́тер (-т(е)ра), лю́торка, лю́терка. [Па́ні лю́тори й кальві́ни на́ших підпи́рали (Куліш)].
- Люте́ра́нский** – лю́тєра́нський, лю́те[о]рський. [Лю́тєрська ві́ра (Куліш). Лю́тєрський пі́ст (Номис)].
- Люте́ра́нство** – лю́тєра́нство, лю́тєрство.
- Люте́ть** – лю́тіти, (*ещё более*) лю́тішати.
- Люте́хонький** – лю́тісі́нький.
- Лю́тик** – 1) *бот.* **Ranunculus L.** – жо́втець (-тцю́), ко́зелець (-льцю́), жа́бінець; (**Ranunculus acer L.**) жо́втець го́стрий, дрібно́цвіт, жа́бник; 2) *бот.* **Aconitum L.** – боро́ць, ца́р-зі́лля, ца́р-

трава; 3) *бот. Pirola uniflora L.* – грушанка одноцвітна; 4) *бот. Anemone ranunculoides L.* – жаб'яче зілля; жовтобрюшка, куроліска; 5) *бот. Asarum europaeum L.* – копитняк звичайний, копитень (-тню *и* -тня), копитки, підорішник.

Лютиковіе, *бот. Ranunculaceae* – жовтцюваті.

Лютиковий – жовтцевий.

Лютніст, -на – лютняр (-ра), лютнярка.

Лютня – лютня (-ні). [Струни лютні, віщі струни, сіпте іскри золоті (Вороний)]. *Играє на -не* – грати на лютні (*и* на лютню).

Люто, *нрч.* – люто. [За що ти мене так люто караєш? (Сторож.)].

Лютование – лютування. [Лютуванням і кров'ю вони наситились (Сторож.)].

Лютоватість – лютуватість (-тости).

Лютоватий – лютуватий.

Лютовать – лютувати. [Лютує голод в Україні (Шевч.). Лютував за те, що ляхівку взяв (М. Вовч.)].

Лютосердий – лютосердий.

Лютость – лютість (-тости), лють (-ти), лютощі (-щів), жорстокість (-кости). [В безсілій лютості (Л. Укр.). Тиха її мова гасила його лютощі (Мирн.)].

Лютий – 1) (*жестокий*) лютий, жорстокий, запеклий. [Лютий звір (Метл.). Зимá люта (Шевч.) Не бачив кінця моїй лютій муці (Сторож.)]. **-тый враг** – лютий ворог, запеклий (затятий) ворог. **-тая стужа** – лютий мороз, люта холоднеча, лють (-ти). **-тая боль** – лютий біль. *Чрезвычайно -тый* – лютенний; 2) (*рьяный*) загарливий, запальний, щирий (до роботи); (*бойкий*) меткий, моторний. *Он лют на песни* – він до співу аж наввипередки, він співати моторний.

Лютяга – нелюд, людожер; *срв. Изверг.*

Люцерна, *бот. Medicago L.* – люцерна, (*мелилот*) буркун (-ну); (*Medicago sativa L.*) люцерна сійна.

Люциметр – люциметр (-тра), світломір (-ра).

Люцифер – люцифер, (*вульг.*) люципер (-пера). [Люциперу на пораду (Чуб. III)].

Лючний – люковий; лядовий; *см. Люк.*

Ля (*нота*) – ля (*нескл.*).

Лябзить – 1) (*красть*) хапати; 2) (*тащить*) цупити; 3) (*лебезить*) лабузитися, підлещуватися до кого; 4) волочити (вбрання); 5) (*мямлит*) мимрити, ха(ра)маркати.

Лягавий – лягавий. **-вая собака**, **-вый пёс** – вижел (-жла), вижлиця, лягавий пес (собака), лягава сука.

Лягание – брикання, хвицання *и* хвицяння, вихання.

Лягать, -ся, лягнуть, -ся – брикати, -ся, (у)брикнути, -ся, хвицати, -ся *и* хвицяти, -ся, хвицнути, -ся, вихати, -ся, вихнути, -ся, бити (задом), вдарити (задом), (*сильно*) бриконути, -ся, хвицонути, -ся, вихонути, -ся. [Знай, кобило, де брикати (Номис). Старій кобилі не брикатися (Номис). А бодай тебе курка вбрикнула! (Жарт. лайка). Помалу ходіть, бо кінь хвицає (Васильківщ.). Тут тобі вже не хвицати (К. Ст. 82). Кобила задом виха (Сл. Гр.). Кобила б'є (Сл. Гр.). Кінь хвицяє, а віл б'є (Липовечч.). Як вихонé та кобила задом (Рудч. К.)].

Лягва – 1) *зоол. рыба Lophius piscatorius L.* – жабун рибалка, морський чорт; 2) жаба.

Лягливый – брикливий, брикучий, хвицливий, вихливий, *ласк.* брикливенький *и пр.* [Кобила брикуча (К. Ст.)].

Лягнуть, *см. Лягать.*

Лягуша – 1) (*лягл. лошадь*) брикун (-на), брикуха; 2) (*долговязый*) циба (-ба), цибань (-ня), цибатень (-тня); 3) (*лягушачье мясо*) жаб'ятина.

Лягушёнок, -ночек – жабеня (-няти), жабенятко жабеняточко, жаб'я, жаб'ятко, жаб'яточко.

Лягу́шечий – жаб'ячий, жабиний. **-чья икра** – клек (-ку), (*диал.*) жабуріння, (*зап.*) жабини (-бин).

Лягушечка – жабка.

Лягушечник, *раст.* – 1) *бот.* **Ranunculus**, *см.* **Лютик 1**; 2) *бот.* **Hydrocharis L.** – жабурник, повинець-жабник, водокрас; 3) *бот.* **Polygonum lapathifolium**, **Polygonum tomentosum Schrank.** – гірчак повстистий, біла трава, гречка степова, кишечки; 4) *бот.* **Silybum Marianum Gaertn.** – розторопша, дід-будяк, колóватні; 5) *бот.* **Calla palustris L.** – образки (-ків), білокрильник болотяний, красуха, фіялковий корінь.

Лягушка – жаба, *ласк.* жабка, жабонька, жабочка, *увелич.* жабище (-ща), *собир.* жабня (-ні), жаб'я (-б'я), (*перен. шутл.*) болотяний соловейко. [І жаба риба, бо в воді сидить (Номис). Мов жабище з багна на світ вона дивилась (Куліш)]. **-ка квакаєт** – жаба кумкає. **-ка**, *зоол.* **Rana** – жаба, скакавка, скока, скакелюха, скрекотень, кракавка. **-шка болотная (Rana arvalis Nilss.)** – жаба лучна. **-шка-бык (Rana catesbyana Shaw.)** – жаба-бугай. **-шка зелёная (Rana esculenta L.)** – жаба водяна, жаба їстівна. **-шка травяная (Rana temporaria L.)** – жаба трав'яна. **-шка проворная (Rana dalmatina Fitz.)** – жаба прудка. **-шка озёрная (Rana ridibunda Pall.)** – жаба озі[є]рна (ставкава). **-шки язычные (Phaneroglossa)** – язикаті жаби. **-шки настоящие (Ranidae)** – справжні жаби, жабуваті. **-ка древесница (квакша) (Hyla arborea L.)** – райка звичайна, рахавка зелена, рапавка, кракавка, дерев'янка. **-ки квакши (Hylidae)** – райкуваті (-тих).

Лягушкин – жабин (-на, -не).

Лягушкообразный – жабуватий.

Лягушник, *см.* **Лягушечник**.

Ляд – 1) ледáщо; 2) халепа, лиха година; нечисть; нечистий, біс. *Ну те(бя) к -ду* – геть ік лихій годині (к бісу, к нечистому)! іди ти к нечистому!

Ляда, -дина – 1) (*пустошь*) пустівщина, запуст (-ту); 2) (*заросли*) чагарі (-рів), чагарник (-ку); 3) (*пожог*) паленина; 4) (*мочажина*) мочар (-ра), (*зап.*) млака.

Лядащий – ледачий, поганий, лихий; ледаякий, мізерний, хирний; *см.* **Плохой**. [Добре – далеко чути, а ледаче ще далі (Номис)].

Лядвейный, *см.* **Ляжечный**.

Лядвенец, *бот.* **Lotus corniculatus L.** – лядвенець звичайний, горіцвіт, горобиний горошок, тройчате (тройчисте) зілля, черевички.

Лядвея, *см.* **Ляжка**.

Лядник, *бот.* **Hierochloë R. Br.** – чаполоч (-чи), чаполоть (-ти).

Лядунка – ладівниця. [В ладівниці ні однісінького набюю (Метл.).]

Ляжечный – підкрижевий; стегенний, стеговий; окостовий; *срв.* **Ляжка**.

Ляжечка – підкрижжячко; стегенце; окостик; *срв.* **Ляжка**.

Ляжка – 1) (*анат.* **lumbus**) підкрижжя; 2) (*бедро*) стегно. [Розбатовують телицю, стегна запікають (Рудан.)]; 3) (*окорок*) окіст (*р.* окосту).

Ляжковый, *см.* **Ляжечный**.

Лязг, -ание – брязкіт (-коту), брязкання, лящання.

Лязгать, лязгнуть – брязкати, брязнути, лящати. [Кайдани брязкають (Шевч.). Залізо тряслось і лящало (Коцюб.).]

Лямец – лямець (-мцю); підкладка, підхомутник з лямцю.

Лямзить, *см.* **Лябзить**.

Лямка – 1) (*ремень чересплечн.*) лям(к)а, тягло. [Сюді ходіли заporожці на заробітки до лями (Сторож.)]. *Тянуть -кой, идти -кой* – лямувати, весті тягом (на тяглі), тягти на тяглі. [Ведуть за кодоли на тяглі галеру (Дн. Ч.). Невід на тяглі тягнуть до одмілу (Черкаш.)]. *Тянуть -ку* – тягти лям(к)у, тягти тягло, (*перен.*) тягти ярмо, біду тягти. [Доведеться до кінця віку біду тягти (М. Гр.). З дня на день тягти ярмо буденної праці (Єфр.)]. *Надевать*

-ку, запрягать в -ку – залямовувати, запрягати у лям(к)у, лямувати когo. [Запрягають у лямку, лямують волів (Сл. Гр.)]. *На себя надевать -ку, запрягаться в -ку* – залямовуватися, запрягатися у лям(к)у. [Два чоловіки залямовуються і тягнуть невід до берега (Яворн.)]. *Надел -ку, так тяни* – коли взявся за гуж, не кажи, що не дуж (Номис); сидиш у ряду, то й тягни біду (Приказка). *Тяни -ку, пока не выкопают ямку* – тягни ярмо, доки віку; на тім світі спочинеш; 2) (*шляя*) шлей, шлейка; 3) (*ошейник*) нашійник.

Лямочка – лямочка, тягелце.

Лямочник – 1) лямівник, лямовік, тягловік (-ка), тягловий (-ого). *Передовой -ник* – передній лямівник; 2) (*мастер*) лямар (-ря).

Лямочница – лямівниця, тяглова; лямарка.

Лямочный – лямковий, тягловий.

Лямчатый – лямчастий, з лямками, з шлейками.

Лямчить – лямувати.

Лянсин – льянсин (-ну), чай льянсинський (квітковий).

Ляп! (*межд.*) – ляп! льоп! лясь! бов! [Бов, бов! Раденький що дурненький! (Гліб.)].

Ляпанье – 1) ляпанья, льопання, партачення, плескання, см. **Ляпать**; 2) (*работа кое-как*) партачька робота; 3) (*мазня*) ляпаніна, базграніна. *Это какое-то -нье, а не картина* – це не картина, а якась ляпаніна.

Ляпать, -пывать, -пнуть – 1) (*шлёпать*) ляпати, ляпнути, (*чем-л. мокрым*) льопати, льопнути. [Ляпнув по спині (Полт.). Годі вже тобі оту долівку льопати (Кобел.)]; 2) (*вахлять, делать кое-как*) партачити, кремсати, базграти, партолити; срв. **Сляпать**; 3) (*брякать, говорит не к стати*) ляпати, ляпнути (язиком), бовкати, бовкнути, плескати, сплеснути (язиком), блявкати, блявкнути, (*перен.*) утяти до гапликів, сказати, (*грубее: сказонуть*) аж пальці знати. [Ім – що не ляпати язиком, абі ляпати (Васильч.). Вже по всьому селу язиками плещуть про тебе (Полт.). Ви в Москві не вчилися? – бовкнув я (Крим.)]. **-нул словечко** – ляпнув, бовкнув слівце.

Ляпидарность – ляпідарність, пам'ятниковість; (велика) стіслість (-ости).

Ляпидарный – ляпідарний, пам'ятниковий; (дуже) стіслий.

Ляпис – ляпіс (-су), пекельний камінь (-меню).

Ляпис-лазули – ляпіс-лязулі, лазурик. См. **Лазурик**.

Ляпистый, -пчастый, см. Крапчатый.

Ляпсус – ляпсус (-су).

Ляпуха – плюта, ляпавиця, лапятий мокрий сніг. [Надворі така плюта (Гайсин.)].

Лярва – хвойда, хльорка, лахудра, лярва; срв. **Потаскуха**.

Лярингит, см. Ларингит.

Лясы – теревені, ляси, баляндраси. **Точить -сы** – теревені правити (розпускати, гнути, нести), ляси точити, баляндраси розпускати (точити), баляндрасити. [Як почав теревені правити (Рудч. К.). Точив ляси (Мирн.). Як стануть баляндрасити, то й мертвий-би розреготався (Сторож.)]. **Под'езжать под кого -ми** – підлабузнюватися, підлещуватися до когo, лестками підходити під когo, підпускати ляси когo. [Підпускала різні ляси, Енею-б тільки догодить (Котл.)].

Лях – лях (-ха). **Кичливый лях** – бундючний (пиндючний) лях.

I. Ляшка – ляшка, ляхівка. [Ляхівку взяв (М. Вовч.)].

II. Ляшка, см. Ляжка.

Мавзолей – мавзолей, надгробок (-бка).

Мавзолейный – мавзолейний, надгробковий.

Мавр, Мавританин, -ританка – мавр, маврійка, мавретанець (-нця), мавретанка, мавретянин, мавретянка, (*чёрный*) мурін, мурінка. [Отелло, венецький мурін (Куліш)].

Мавритания – Мавретанія.

Мавританський – мавретанський. [Мавретанський стиль].

Мавро́т, *бот.* **Cutisus biflorus L.** – зіно́вать (-ти), дере́за, ро́китовий ку́щ, ро́китник.

Маг, ма́гик – ма́г, ча́рівник, ча́роді́йник, чу́доді́йник. [На далі́кій ве́жі видко ма́гів вавило́нських, що воро́жать на зора́х (Л. Укр.)].

Магази́н – 1) (*склад*) ма́гази́н (-ну), кра́мна ко́мо́ра, скла́д, (*зап.*) скла́п (-пу). **-зи́н продо́вольственны́й** – харчо́ва ко́мо́ра, харчо́вий скла́д; 2) (*лавка*) кра́мни́ця, ма́гази́н, (*зап.*) скла́п (-пу). [Оливе́ць з ма́гази́ну Петро́ (Самі́йл.). З вели́ких ві́кон хре́щати́цьких кра́мни́ць вили́скувався сві́т (Кониськ.). Зда́вна ма́рила про те, що́б ма́ти свій скла́п і уря́дувати за його́ при́лавком (Франко)]. **-зи́н кни́жний** – кни́га́рня. [Кни́жки ни́де тако́ї тут не зна́йдеш: тут же й кни́га́рень не́ма (Крим.)]. **-зи́н ману́фактурны́й** – (ману́факту́рна) кра́мни́ця. **-зи́н бакале́йный** – бакалі́йна кра́мни́ця, бакалі́йний ма́гази́н (скла́п). **-зи́н обу́вний** – ма́гази́н обу́вний, ма́гази́н узуття́. **-зи́н галанте́рейный** – галанте́рійна кра́мни́ця, галанте́рійний ма́гази́н. **-зи́н цвето́чный** – кві́тника́рня. **-зи́н хле́бозапасны́й** – зорно́схови́ще, (зерно́)зсі́п (-пу), (*зап.*) шпихлі́р (-ра́), (*народн.*) гамази́н, гамазе́я, ма́газе́я. [Хлі́ба в гамазе́ї зовсі́м не ба́гато (Сл. Ум.)]. **-зи́н коопе́ративны́й** – коопе́ративна кра́мни́ця. **-зи́н обще́ства потре́бителей** – спо́живча кра́мни́ця, това́ри́ська (*диал.* обче́ська) кра́мни́ця. *Срв.* **Лавка 2; 3) (в огнестрельном оружии)** ма́гази́н (-на).

Магази́н-вахте́р – ма́гази́н-вахте́р, (*народн.*) гамазе́йник.

Магази́нка, *воен.* – ма́гази́нка, ма́гази́нова ру́шни́ця (гвинті́вка).

Магази́нний – ма́гази́новий, кра́мни́чний, (*зап.*) скла́повий. **-ная винто́вка** – ма́гази́нова гвинті́вка, ма́гази́нка.

Магази́нщик, -щи́ца – ма́гази́нник, -ни́ця, ма́гази́на́р (-ря́), -рка, ма́гази́не́р (-ра), -рка, (*народн.*) гамазе́йник, -ни́ця; (*лавочник*) кра́мар (-ря), кра́марка.

Магара́джа – ма́гара́джа.

Мага́рыч, *см.* **Могары́ч.**

Магдебу́рський – ма́гдебу́рзький, (*стар.*) ма́йдебу́рзький. **-кое пра́во** – ма́гдебу́рзьке пра́во, (*стар. ву́льг.*) ма́йдебу́р (-ру).

Магерма́н, *см.* **Ма́гиль.**

Ма́гик, *см.* **Ма́г.**

Ма́гиль (*брусок для катання воскових свечей*) – ма́гель и ма́голь (-гль).

Магі́стерський – магі́сте́рський.

Магі́стерство – 1) (*звание, сан*) магі́сте́рство; 2) (*пребывание в сане*) магі́струва́ння.

Магі́стр – магі́стер (-тра).

Магі́страль – магі́страля (-лі).

Магі́стральны́й – магі́стральний.

Магі́странт, -нтський – магі́странт, -нтський.

Магі́страт – магі́стра́т, (*стар.*) ма́йстра́т (-ту), ра́туша (-ші) и ра́туш (-шу). [Ві́йт із ла́вниками ра́но до ма́йстра́ту позбі́гались (Грінч.). З ра́тушу і́дучи́, ві́йт до́ганяє по до́розі бі́дну́ю неві́сту (Грінч.). Спафа́рія бито́ киями в По́лтаві публі́чно перед ра́тушею (Кониськ.)].

Магі́стра́тський – магі́стра́тський, ма́йстра́тський, ра́тушний, ра́туше́вий.

Магі́страту́ра – магі́страту́ра.

Магі́чески – магі́чно, ча́рівно, ча́роді́йно, чу́доді́йно.

Магі́ческий – магі́чний, ча́рівний, ча́роді́йний, чу́доді́йний. [Ра́дюк ле́дві виде́ржував магі́чну си́лу тих оче́й (Н.-Лев.)]. **-ський круг** – магі́чне ко́ло, ча́рівне́, ча́роді́йне ко́ло.

Ма́гія – ма́гія. **Че́рная -гія** – чо́рна ма́гія; *срв.* **Ча́роде́йство.**

Ма́глевать (*катать свечи*) – ма́глюва́ти (сві́чки).

Ма́гле́вка (*свечей*) – ма́глюва́ння (сві́чок).

Ма́гма, *геол.* – ма́гма.

- Магна́т, -тка** – магна́т, -тка, можновладець (-дця), -дка, можновладник, -ниця, великий пан, велика пані, (*соб.*) магна́тство, магна́терія. [Якби розказать про якого-небудь одного магната історію-правду, то перелякать самé пекло можна (Шевч.)].
- Магна́тский** – магна́тський, можновладський, можновладницький, великопа́нський.
- Магна́тство** – магна́тство, можновладство, велике па́нство.
- Магне́зиевый**, *хим.* – магне́зійний.
- Магне́зия**, *хим.* – магне́зія.
- Магнетиза́тор**, *см.* **Магнетизёр.**
- Магнетизёр** – магнетизёр, магнетиза́тор (-ра).
- Магнетизёрский** – магнетизёрський.
- Магнетизёрство** – магнетизёрство.
- Магнетизи́рование** – магнетизува́ння.
- Магнетизи́ровать** – магнетизувати ко́го, що.
- Магнеті́зм** – магнеті́зм (-зму). *Животный -ти́зм* – тваринний магнеті́зм.
- Магнетиче́ский** – магнетичний.
- Магне́то**, *техн.* – магне́то (-та).
- Ма́гниевый** – ма́гнійовий, ма́гнійний (-на, -не).
- Ма́гний** – ма́гній (-нію).
- Ма́гнит** – ма́гнет (-ту). *Естественный -ни́т* – природний ма́гнет. *Искусственный -ни́т* – штучний, роблений ма́гнет.
- Ма́гнитить** – магнетувати, ма́гнетити.
- Ма́гнитный** – ма́гнетний, ма́гнетовий. **-ная сила** – ма́гнетна сі́ла. **-ная стрелка** – ма́гнетна (-това) стрі́лка (го́лка). **-ный железняк, камень** – ма́гнетний залі́зняк, ма́гнетний ка́мінь. **-ный полюс** – ма́гнетний по́люс. **-ные бури (возмущения)** – ма́гнетні бу́рі (збу́рення). **-ное наклонение** – ма́гнетне (-тове) нахиле́ння. **-ное действие** – ма́гнетне ді́яння.
- Магно́лия** – магно́лія. [До кипарі́са магно́лія пи́шная чо́лом за́кві́тчанім ні́жно схили́лася (Л. Укр.)].
- Маго́**, *зоол.* – маго́т (-та).
- Магоме́т** – Мохаме́д.
- Магоме́танин, -нка** – мохамеда́нин, -нка, мусу́лманин, -нка.
- Магоме́танский** – мохамеда́нський, мусу́лманський.
- Магоме́танство** – мохамеда́нство, ісла́м (-му), мусу́лманство.
- Мада́м** – мада́м (*нескл.*) (*вульг.* мада́ма), па́ні. [Вда́йтеся до мада́м Скві́рської (Крим.). Вчи́лася вона́ у одні́ї мада́ми в пансіо́ні (Вінни́ч.)].
- Мадера́** – мадера́.
- Мадонна́** – мадонна́.
- Мадрепо́р**, *зоол.* **Madrepora** – мадрепо́ра (-ри).
- Мадрепоро́вый** – мадрепоро́вий (-ва, -ве).
- Мадрига́л** – мадрига́л (-лу), жартовли́вий любо́вний ві́рши́к.
- Мадья́р, -рка** – мадя́рин *и* мадя́р (-ра), -рка, у́грин, уго́рка, ве́нгер (-гра), ве́нгерка.
- Мадья́рский** – мадя́рський, уго́рський, ве́нгерський.
- Маё́вка** – маі́вка. [Всі́ пішли́ в лі́с на маі́вку (Звин.)].
- Мае́ран**, *см.* **Майора́н.**
- Мае́стро**, *см.* **Маэ́стро.**
- Мае́та** – нудьга́; *см.* **Мая́га́.**
- Мажо́р**, *муз.* – ма(д)жо́р (-ру).
- Мажордо́м** – мажордо́м, майордо́м (-ма).
- Мажо́рный** – ма(д)жо́рний. [Ма(д)жо́рний то́н].
- Маз** – маз (-зу). *Держать -зу* – прима́зувати.

Ма́зальщик, -щица – ма́зальник, -ниця, мазі́льник, -ниця, масті́льник, -ниця, (*шутл.*) мазі́й (-зія), -зі́йка, помазу́н (-на́), -зу́ха. [Ма́зальники й ма́зальниці кинули роботу, та й собі до гу́рту (Кониськ.). Треба найня́ть мазі́льниць – ха́ту обма́зати (Київщ.). Відда́м тобі неві́стку, до ха́ти масті́льницю, у по́ле робі́тницю (Пісня, Под.)].

Ма́зание – ма́зання, масті́ння *и* ма́щення, (*глиной, дёгтем*) ш[с]марува́ння; *срв.* **Ма́зать**.

Ма́занина, Ма́заница, см. **Ма́зня**.

Ма́занка – ма́занка, ліп'я́нка *и* ліп'я́нка, лі́пка. [Сам пішо́в у свою́ ліп'я́нку з гли́ни (Маковей). Ха́та-лі́пка (Переясл.)].

Ма́зать, ма́зывать, ма́знуть – 1) ма́зати, ма́стити, ма́знути, (*быстро и с силою*) ма́зону́ти.

[Мо́ім са́лом та по мені́ й ма́жуть (Номис). Мо́ім ма́слом та мені́ й ма́стять (Сл. Гр.).

Ма́стити го́лову (Мирн.). Ма́знула щі́ткою туди-сю́ди по ко́мину (М. Грінч.). **-ну́ть кого** (*ударить*) – ма́зону́ти, ля́снути ко́го. [Не лі́зь, а то так ма́зону́, що́ й перекине́ся (Київ)].

-за́ть сапоги дёгтем – ма́зати, ма́стити, ш[с]марува́ти чо́боти дьо́гтем. **-за́ть глиня́ный пол** – ма́зати, ма́стити до́лівку гли́ною, (*реже*) шма́рува́ти до́лівку. **-за́ть стёны полубелой глиной перед побелкой** – сі́ркува́ти сті́ни, ха́ту. **-за́ть ко́лёса дёгтем** – шма́рува́ти, сма́рува́ти, ма́зати, ма́стити ві́з (во́за). [Ста́ли во́зи шма́рува́ти (Грінч.). Хто ма́стить, то́му ві́з не скри́пить (Приказка, Чуб. I)].

Ма́занный – ма́заний, ма́щений. [Ма́заний пи́ріжо́к]. *Одним миром*

-ный – одні́м миром миро́ваний (ма́заний). **-ный воз** – ма́заний, ш[с]ма́рований ві́з; 2) (*плохо писать*) ма́зати, ма́зюка́ти; (*о безграмотном письме*) ба́зграти; 3) (*марать*) ма́зати, я́ло́зити що́.

-ться – 1) *страд.* ма́затися, ма́ститися, ш[с]марува́тися, бу́ти ма́заним, ма́щеним, ш[с]ма́рованим; 2) *возвр.* ма́затися, ма́ститися, ма́знутися; 3) **-ться к кому** – підма́зуватися, підсіпа́тися до ко́го.

Ма́здеизм – ма́здеї́зм (-му).

Ма́здеист – ма́здеї́ст.

Ма́зево – ма́зило, ма́зиво, ма́стило, (*для ко́лёс*) ко́лома́зь (-зи), ш[с]ма́рови́ло, (*полон.*) ш[с]ма́рови́дло.

Ма́зик – білія́рдовий кий (*р. кия́*).

I. Ма́зила, Ма́зильщик – мазі́й (-зія), шма́рово́з (-во́за).

II. Ма́зила, мн. – ма́зило *и* ма́зила (*мн.*), ма́зиво, ма́стило. [Жо́вті пля́ми по облі́ччю від уся́ких ма́зил та фа́рб теа́тральних (М. Левиц.)].

Ма́зилка – 1) квач (-ча), (*ум. квачик*), ма́зило, (*мазо́к*) помазо́к (-зка́). [Робі́тні́к з відро́м зе́лено́ї фа́рби в одні́й ру́ці і з вели́ким кваче́м у дру́гій (Л. Укр.). Про́дава́вся дьо́готь і квачі́ (Квітка). Пома́зала дити́ні в го́рлі пома́зко́м (М. Грінч.)]; 2) (*о плохом художнике*) мазі́й (-зія), мазу́н (-на́), ма́зюка́, квачо́ма́з. *Не худо́жник, а -лка* – не маля́р, а квачо́ма́з; 3) *см.* **I. Ма́зила**.

Ма́зила.

Ма́зильный – ма́зальний. **-ная кисть**, *см.* **Ма́зилка 1**.

Ма́зильница – ма́зниця, *ум.* ма́зничка.

Ма́зильщик, *см.* **I. Ма́зила**.

Ма́зица, *см.* **Ма́зилка 1**.

Ма́зка – 1) *см.* **Ма́зание**; 2) *см.* **Ма́зево**.

Ма́знуть, *см.* **Ма́зать**.

Ма́зня – ма́зани́на, ляпа́ни́на, (*плохой рисунок в красках*) ляпа́нець (-нця). [Це́ не ма́люва́ння, а ма́зани́на (Київ). Ба́рви порозмо́кали і попере́мішували́ся ме́жи собо́ю; замі́сть нама́люва́ного о́бразу ста́лася бру́дна ляпа́нина (Крим.). На сті́нах три ма́лю́нки без ра́мців: ко́пієчні ба́заро́ві ляпа́нці (Грінч.)].

Ма́зо́к – 1) (*штрих*) ма́зо́к (-зка́). [Ма́люно́к влу́чно покля́деними ма́зка́ми до́сяга́є гли́бини́ вра́жіння (Єфр.)]; 2) *см.* **Ма́зик**; 3) помазо́к (-зка́), квачик; *срв.* **Ма́зилка 1**.

Ма́зу́н, -ня́ – мазу́н (-на́), мазу́ха, мазі́й (-зія), мазі́йка, (*пренебр.*) шма́рово́з, шма́рово́зка.

Ма́зур, -рка – ма́зур (-ра), -рка, *ум.* мазу́ро́чок (-чка), ма́зурка, *ум.* мазу́ро́чка. [Спо́віда́в

ксьондз молодий мазура старого (Рудан.)).

Мазурик – ракло (*м. р.*) жульман, (*диал.*) шарлота. *См. ещё Жулик.*

Мазурка – 1) *см. Мазур*; 2) (*танець*) мазурка, мазур; 3) (*печенье*) мазурок (-рка) и мазурка (-ки).

Мазурный – мазурковий. [Пробігла мазурковим кроком по довгій стежці (Л. Укр.).]

Мазурочный – мазурковий.

Мазут – мазут (-ту).

Мазь – 1) мазь (*р. мази и -зі, тв. мазью и мазею*), масть (*р. масти и масті, тв. мастью и мастею*), мазило, мастило. [В аптеках багато усякої масти (Крим.). Дала масти від болячки, а воно їй не помогло (Ніс). Якогось мастила дав лікар ногу мастити (Київ)]. *Ароматическая мазь* – мазь (масть) пахуща, мастило пахуще. *Намазать -зью* – намастити, намазати, змастити мастею що; 2) (*колёсная*) мазь, коломазь (-зи), маззя (-ззя), шмаровило, смаровило и (*полон.*) ш[с]маровидло. **Мазь для замазки деревьев при прививке и ране** – садова масть. *Дело на мази* – справа лагодиться, справу налагоджено, пущено на мазані колеса.

Май – травень (-вня), май. [Весна кінчиться травнем-місяцем (Київ). Тіплий априль, холодний май – то буде жито, як гай (Приказка)].

Майдан – майдан (-ну).

Майка – 1) *зоол. Meloe L.* – маївка, олійник (-ка); 2) *зоол. Melolontha vulgaris L.* – хрущ, хрущ майовий; *см. ещё Майский жук*; [Хрущі над вишнями гудуть (Шевчен.)]; 3) *зоол. Lytta vesicatoria* – майка, шпанська мушка; *см. ещё Шпанская мушка*. [Де майки полазять, там пухирями шкіра береться (М. Грінч.)].

Майна, *см. Ледоколья.*

Майник, *бот. Majanthemum bifolium L.* – заяча кров, веснівка (дволиста), заячі (в)ушка, заячий цвіт, зимовік (-ку).

Майолика – майолика.

Майонез – майонеза, салата з м'яси́ва.

Майор – майор, *ум. майорик*. [А пан-майор молоденький на воронім коні (Федьк.)].

Майоран, *бот. Origanum Majorana L.* – майоран, майран, майорці (-ців), розмайран (-ну).

Майорат – майорат (-ту).

Майоратный – майоратний.

Майорский – майорський.

Майорство – 1) майорство; 2) майорування.

Майорша – (пані) майорова, майориха.

Маис, *бот. Zea Mays* – кукуру́(д)за, пшени́чка, пшінка; *срв. Кукуру́за.*

Майский – 1) травневий, майовий и маєвий (*ласкат. майовенький*), майський. [Ніч вабить – тиха, смутна, травнева ніч (Васильч.). Веселій майовий день (Коцюб.). Якби на ці житá та ще дощик майовенький (Переясл.). Майський поранок веселій (Левец.). **-кий праздник** – травневе свято; 2) **-ский жук** – хрущ, хрущик; *см. Майка 1*. [У кінці весні хрущі починають вилазити з землі та мерщій сідати на лист (Степ.)].

Маисовый – кукуру́(д)зяний; *срв. Маис. -вый хлеб* – кукуру́(д)зяний хліб, малай (-лая). [Ой, малаю, малаю, за хліб тебе не маю (Пісня)].

Мак, *бот. Papaver somniferum L.* – мак (-ку), мак городній. [Маки процвітають і білим, і сівим, і червоним квітом (М. Вовч.). Сім рік маку не родило, протє голоду не було (Номис). Пирогі з маком]. *Цветок, головка -ка, см. Маковка. Зерно -ка* – мачина, мачинка, мачиночка, маківка. **Мак-самосейка** (*Papaver orientale L.*) – мак-самосій (-самосійка), мак-видюк[x], зірка́тий (дірка́тий) мак, зіркач, діркач, хруставець (-вцю). **Мак слепой** (*Papaver orientale L.*) – сліпий мак, сліпак. **Мак водяной** (*водоросль Conferva bombycina*) – жабур, жабу́ріння, багові́ння, куши́р (-ру), ряска. [Болото поржавіло, від жабуру зелене (Греб.). Зелене жабу́ріння укрило дно (Мирн.)].

- Макада́м** (*шоссе по системі Мак-Адама*) – макада́м.
- Макака**, *зоол.* – макако, макак (-ка), яванська мавпа.
- Мака́льний** – умоча́льний.
- Мака́ние** – мо[а]ча́ння, умо[а]ча́ння.
- Макао** (*игра в карты*) – макао, макон.
- Макароні́зм** – макароні́зм (-му).
- Макароні́ческий** – макароні́чний.
- Макаро́нний** – макаро́новий.
- Макаро́нщик, -щица** – макаро́нник, -ниця.
- Макаро́ны** – макаро́ни (-нів).
- Мака́ть, макива́ть, макну́ть** *что во что, куда* – мо[а]ча́ти, умо[а]ча́ти, мок(о)ну́ти, умокнути що в що, куди. [Їжте, мочайте, а зрештою вибачайте (Приказка). Їжте, умочайте, а на друге вибачайте (Приказка)]. **-ть перо в чернила** – умоча́ти, умокну́ти (умочити), встромля́ти, встромити перо в чорнило. **-кни-ка ещѐ разок** – умокни-но ще раз.
- Мака́ться** – мо[а]ча́тися, умо[а]ча́тися.
- Маки**, *зоол.* – макій (-ія), лемур (-ра).
- Макиавеллі́зм** – макіявеллі́зм (-му).
- Макиавеллі́чески** – по-макіявеллі́вському, макіявеллі́стично.
- Макиавеллі́ческий** – макіявеллі́вський, макіявеллі́стичний.
- Макаве́й** (*день пам'яті муч. Маккавеев – 1 августа*) – Макові́й, Макові́я. [Сьо́годні Макові́я, а за́втра заговію (Приказка). На Макові́я мак свята́ть].
- Макла́к** – 1) га[е]ндля́р (-ра), бари́шник, (*гал.*) бариші́вник (-ка); 2) масла́к (-ка́); *см.* **Мосо́л.**
- Макла́чение** – га[е]ндлюва́ння, баришува́ння, баришникува́ння, бариші́вникува́ння.
- Макла́чество** – 1) *см.* **Макла́чение**; 2) га[е]ндель (-длю), га[е]ндля́рство, бари́шництво, бариші́вництво.
- Макла́чествовать, макла́чить** – га[е]ндля́рува́ти *и* га[е]ндля́рити, га[е]ндлюва́ти, баришува́ти, баришникува́ти, бариші́вникува́ти.
- Макле́р** – фа́ктор, ма́клер (-ра), (*насм.*) махля́р (-ра́), (*о жєниц.*) фа́кторка, ма́клерка, (*насм.*) махля́рка. [У Києві ка́жуть «ма́клер» і «куртаж», а у нас «фа́ктор» і «фа́кторове» (Звин.). Циганочко-махля́рочко, вво́ли мою во́лю та причару́й коза́ченька, щоб люби́всь зо мно́ю (Пісня)]. **-лер биржевой** – ма́клер біржови́й.
- Макле́рить**, *см.* **Макле́рствовать.**
- Макле́рский** – фа́кторськи́й, ма́клерськи́й, (*насм.*) махля́рськи́й. **-кое** – фа́кторове. [Зароби́в фа́кторового два карбо́ванці (Київ)].
- Макле́рство** – 1) фа́кторува́ння, макле́рува́ння, (*насм.*) махля́рува́ння, махлюва́ння; 2) фа́кторство, макле́рство, махля́рство. [Хіба́ він з роботи живе́, – з махля́рства! (М. Грінч.)].
- Макле́рствовать** – фа́ктурува́ти, макле́рува́ти (*насм.*) махля́рува́ти, махля́рити, махлюва́ти. [Мо́шко фа́кторує у Кузьмі (Кониськ.). Коли́ нема́є ка́піталу, щоб торго́вати, або́ ремєсла́ не знає́, то бу́де фа́ктурува́ти (М. Левиц.)].
- Мако́в** – ма́ків (-кова, -кове); *срв.* **Мако́вий**. [Сей сві́т, як ма́ків цві́т (Приказка). Га́рна, як ма́ків цві́т (Звин.)].
- Макови́ца**, *см.* **Макови́ка 1 и 2.**
- Макови́чний** – ма́ківча́ний.
- Макови́ка** – 1) ма́ківка, (*ум.* ма́ківочка, ма́ківонька), го́лівка з ма́ку. [Налама́ла ма́ківок, повітру́шувала з їх мак (Грінч.). Ба́ба го́ловки з ма́ку позрізу́вала (Рудч.)]; 2) (*купол*) ма́ківка, ма́ковиця, ве́рх, ба́ня; 3) *см.* **Маку́шка**; 4) (*верхушка здания, високого предмета*) ве́ршок (-шка́), ве́ршечок (-чка), ве́рхівка.
- Макови́к** – ма́ківни́к, ма́кови́к (-ка), ма́когіга.
- Макови́ница** – ма́ківни́ця, ма́ківни́чниця.

Маковочный – маківчаний.

Маковый – маковий. [Збудуй мені світлоньку з макового цвітоньку (Чуб. V). Маковий пірижок]. -**вое зерно** – макове зёрнятко, мачина, мачинка, (*реже*) маківка.

Макрель, *зоол.* **Scomber scombrus** – макреля, скумбрія, баламут, каламут (-та).

Макрокосм – макрокосм (-му).

Максимализм – максималізм (-му).

Максимально, *нрч.* – максимально, що-найбільше.

Максимальный – максимальний.

Максимум – максимум (-му).

Макулатура – макулатура. *Обратишь книгу в -ру* – повернути книгу на макулатуру.

Макулатурный – макулатурний.

Макуша, макушка – 1) маківка, чолопók и щолопók (-пка), (*ум.* ч[щ]олопóчок), кабушка, (*ум.* кабушечка), тім'я (-м'я). [Шапочка на самому чолопочку (Звяг.). Почепила квітку на голову на щолопóчку (Н.-Лев.). У старовірів кабушечка на голові вистрижена аж до шкіри (Миргород.). Пáтер з проголеним тім'ям (Стор.)]. *Получить по -ке* – дістати (узяти) в тім'я, у чуб; 2) (*верх чего-либо*) маківка, верх (-ху), вершечок (-чка), чолопók, щолопók (-пка). [Виліз на маківку (на верх) гори (Київщ.). На церкві на самому вершечку грало сонце (М. Грінч.). На самісінькому чолопóчку шпилья манячила та мріла в імлі чорна струнка постать (Н.-Лев.). Почвалав на чолопók гори (Полт.). Посеред села ніби стриміла на щолопóчку дубова церква (Н.-Лев.)].

Мал – малий. *У него пятеро детей мал-мала меньше* – у його п'ятеро дітей одно́ дного менше; у його п'ятеро дітей – сама за себе малеча (дрібнота). *От -ла до велика* – від малого до найстаршого.

Малага – малага.

Малаец – малаець (-йця).

Малайский – малайський.

Малахай – капелюха, кучма, шапка з капелюхами. [Увійшов у хату чоловік у довгому кожусі, у кудлатій капелюсі (М. Грінч.). В торгівні дні набирав він кучем, хусток, люльок і йшов з тим поміж вози по торговцях (Франко)].

Малахит – малахит (-ту).

Малахитовый – малахитовий.

Малдавошка, *зоол.* **Pediculis pubis** – воша-площиця, мудо́ха, підмуденна воша (гнида), (*зап.*) мендивошка.

Малевальный – малювальний.

Малевание, Малёвка – малювання.

Малевать, намалевать – малювати, намалювати, змалювати. [Ой, тай на горі малювали малярі, малювали, рисували чорні брови мої (Чуб. V)]. *Не так страшен чорт, как его -люют* – не такий страшний чорт, як його малюють. **Малёванный** – мальований. -**ться** – 1) *возвр.* малюватися, намалюватися, змалюватися; 2) *страд.* малюватися, бути намальованим.

Малейший (*прев. степ. от Малый*) – найменший. [Я прислухаюсь. Найменший шелест або стук – і моє серце падає і завмирає (Коцюб.)]. *Нет ни -шего сомнения* – найменшого сумніву немає. *Я не чувствую ни -шей боли* – не почуваю ані найменшого (жаднісінького, ніякісінького) болю. *Я не причинил ему ни -шей неприятности* – я не завдав йому і найменшої прикрости; він не зазнав від мене і найменшої прикрости. *Не придавать ни -шего значения* – ніякісінької (ані найменшої) ваги не надавати чому.

Маленький – малий, маленький, маненький, дрібний, дрібненький, невеликий, невеличкий. [З малої іскри великий огонь буває (Номис.). Голова велика, а шапочка маленька (М. Вовч.). Заганяла дрібні пташки до бору (Пісня). Жінка маненька, коротесенька (М. Вовч.). Одна тільки дрібненька увага (Грінч.). Сини мої невеликі, нерозумні діти (Шевч.). Тече річка

невеличка (Пісня)]. *Вот такой -кий* – отакій маленький (дрібненький), тіленький, оттіленький, тілесенький, оттілесенький. *-кий ребёнок, -кие дети* – мала (маленька) дитина, маленькі, дрібні (дрібненькі) діти. [Хто зна, як би прожила з дрібними дітьми (Л. Укр.). Ви мене посиротили і дрібненькі діти (Милорад.)]. *-кие ручки* – маленькі (маненькі, малесенькі) ручки (ручечки), малі (дрібні, дрібненькі) рученята, ручиці. *-кий да удаленький* – маленький та сміленький. *-кая птичка, да ноготок остёр* – мала іскра, а поле спалить. *Когда был -ким* – як був малим (маленьким), малим, маленьким бувши. *Вести себя как -кий, уподобиться -кому* – змалитися, умалитися. [Ото змалилася – зазмагалася з дитиною (Харк.)]. *-кого роста* – маленький (малий, низький) на зріст, малорослий, низькорослий. *-кая лошадь* – маленький (невеличкий) коник. *-кое состояние* – невеличкі гроші, грошенята. *-кий доход* – невеликий прибуток. *Играть по -кой* – грати на малі гроші. См. *ещё Малёхонький, Малёшенький.*

Маленько, *нрч.* – тр[і]шки. [Трошки придуркуватий, це правда (Корол.)]. См. *ещё Малёхонько, Малёшенько.*

Малеть – маліти, умалятися, змалятися.

Малёхонький, Малёшенький (*ум. от Маленький*) – малесенький, манесенький, малесечкий, манесечкий, (*совершенно*) мал[н]ісінький, мал[н]ісечкий, мал[н]юсенький, мал[н]юсечкий, мал[н]ісінінький, мал[н]юсюсенький, мал[н]юній, мал[н]юнький, мал[н]юнечкий, мал[н]юський, малюцький, мал[н]юсюський, дрібнесенький, дрібнюній, дрібнюсенький, невеличенький, маціоній, мацінький, мацю[і]ненький мацю[ьо]ний, мацюпусенький, мацюсенький. [Ще нема двох малесеньких коробочок: одна маленька, а друга малесенька (Н.-Лев.). Сіресенькі пташечки малесечкі (М. Вовч.). Якісь манюнькі комашки (Звин.). Дрібнюні, як пшоно, червоні квіточки (Конгр.). Горобчик манісінький (Пісня). Листячко дрібнесеньке (Квітка). Травиночка дрібнюня-дрібнюсенька (Грінч.) В мене ніжки невеличенькі (Пісня). Такі жабки мацюсенькі (Звин.). Дитятко моє маціненьке, рученятка мої мацюпусенькі (М. Грінч.). Щипав мацінькі кришки та в ротик (Стефан.)].

Малёхонько, Малёшенько, *нрч.* – тр[і]шечки, (*реже*) тронечки, (*детск.*) трінюні, трінюсі, трінюсеньки.

Малёхонек, Малёшенек, *см. Малёхонький.*

Малец (*о мальчике подростке*) – хлоп'я, хлопчєня (-яти), хлопчак, малюк (-ка), малий (-лого) маля (-ляти). [Дванадцятилітнє хлопчєня зачинає вже гадати про любові (Крим.). Хлопчак украй розпоганився, – прискромити треба (М. Грінч.). Хлопець – малюк ще, нехай гуляє (Кониськ.)]. *Срв. Мальчик.*

Малёшенек, *см. Малёхонький.*

Мализна – малість (-лости), мализна, малина.

Малик – заячий слід.

Малина – 1) *бот. Rubus Idaeus L.* – малина, *ум. малинка, малиночка, малинонька.* [Устонька, як малина (М. Грінч.)]. *Не житьё -на!* – життя – й смерті не треба. *-на полевая, Rubus caesius L.* – острожина, деринник, колодох. *-на каменная (каменика), Rubus saxatilis L.* – каменіця *и* кам'яниця, косяниця, косяника; 2) (*воровской притон*) кішло, злодійське (передержанське) кішло.

Малинистый – малинистий, багатий на малину.

Малинник – 1) малина, малинник (-ку); 2) (*малиновый мёд*) малинник (-ку); 3) (*притон*) *см.*

Малина 2.

Малинный – малиновий [Малинова наливка. Малинова вода]. *-ный мёд, квас* – малинник.

Малиновка – 1) (*наливка*) малинівка, малиняк (-ку). [Піди вточі малиняку з сулії (Липовеч.)]; 2) *зоол. Erithacus rubecula L.* – вільшанка; 3) *зоол. Sylvia hortensis* – кропив'янка садова; 4) *-ка лесная, зоол. Hippolais icterina* – берестянка, вівчарик (садовий).

Малиновый – 1) *см. Малинный*; 2) (*цвет*) малиновий. [Уста малинові. Стяг малиновий].

Малиново-красный – кармази́новий. [Полко́вник у́браний у козацький жупа́н кармази́новий (Грінч.)]. **Малиново-красного цвета сукно** – кармазин (-ну). **-вый звон (колоколов)** – малинові дзвони (-нів).

Мали́нщик, -щица – мали́нник, -ниця.

Малить, -ся – малити, малітися, умаляти, умалятися, змалювати, змалюватися.

Малка – 1) *столярн.* – уго́льник, шми́га; 2) (*наименьшая дочь*) мізи́нка, *ум.* мізи́ночка.

Мало – ма́ло, (*немного*) тро́хи, тро[і]шки, не гурт, незгу́рта, обмалъ чо́го, (*скудно*) ску́по, тонко на що. [Розу́му ба́гато, а гроше́й ма́ло (Номис). Це діяло́сь за ца́ря Горо́ха (Горо́шка), як бу́ло люде́й тро́хи (тро́шки) (Приказка). Сумна́-невесе́ла прийшла вона́ додо́му, ма́ло чо́го пи́ла, ма́ло чо́го ї́ла (Мирн.). Тро́шки то́го ві́ку, а як його́ ва́жко про́жити (Коцюб.). Гро́шей у ме́не не гурт (Звин.). Ску́по в ме́не на гро́ші (Кониськ.). Ма́ємо ску́по да́них для зовні́шого життя́ Коцюби́нського (Єфр.)]. **Иметь -ло денег** – ма́ти не гурт (незгу́рта, обмалъ) гро́шей. **У меня -ло денег** – у ме́не ма́ло (обмалъ, не гурт, незгу́рта) гро́шей, у ме́не ску́по (тонко) на гро́ші. **Очень -ло** – ду́же ма́ло, (*описат.*) як кіт (кома́р) наплака́в, з ми́шачу бі́дницю, з кома́рову ні́жку. [Розу́му в його́ як кіт наплака́в (Ки́ївщ.)]. **Я его очень -ло знаю** – я його́ ду́же ма́ло зна́ю. **Много шуму, -ло толку** – ба́гато га́ласу – ма́ло ді́ла. **Так -ло** – так ма́ло, так тро́шки. [А я так ма́ло, неба́гато блага́в у Бо́га – ті́льки ха́ту (Шевч.)]. **Извините, что так -ло** – ви́бачте, що́ так ма́ло (тро́шки). **Этих денег -ло на все ваши покупки** – цих гро́шей (за)ма́ло (не ста́не) на всі ва́ші по́купки. **Слишком мало** – зама́ло, на́дто ма́ло, за́надто ма́ло. [Сьо́го бу́ло ще зама́ло, що́б розпоча́ти судову́ спра́ву (О. Лев.)]. **Ни -ло** – (а)ні тро́хи, (а)ні тро[і]шки. [Ні тро́хи не помо́гло]. **Чего -ло, то в диковинку** – що́ нови́на, те диви́на; чо́го не бачи́в, те в дивови́жу. **Похвалы его -ло трогают** – за похва́ли (до похва́л) його́ ба́йду́же. **-ло ли его наказывали, но он не исправляется** – хи́ба ма́ло його́ ка́рано, коли́-ж він не кра́щає. **Довольно -ло, см. Маловато. Не -ло** – чима́ло, чима́ленько, не-пома́лу, багате́нько. [Пани жаха́лись козацького завзя́ття не-пома́лу (Куліш)]. **Не -ло мне было хлопот с этим делом** – не ма́ло (чима́ло) мав я кло́поту з цією́ спра́вою. **-ло ли что, -ло ли чего** – ма́ло чо́го, хи́ба ма́ло чо́го. **-ло ли что может случиться** – ма́ло чо́го мо́же ста́тися (тра́питися). **-ло ли что говорят о нём** – хи́ба ма́ло чо́го про́ (за) ньо́го ка́жуть. **-ло ли чего бы вам хотелось!** – ма́ло чо́го-б ви хоті́ли, ще-б (пак) чо́го ви зах(о)ті́ли (забажа́ли)! **-ло того** – то́го ма́ло, то не все ще, на то́му не край. **-ло того, что он глуп, но он ещё и зол** – то не все і́ще, що́ він ду́рний, а він і ли́хий (злий). **-ло того, что он хочет быть богатым, но он хочет ещё повелевать** – на то́му не край, що́ він хо́че бу́ти ба́гатим, а він хо́че ще й панува́ти. **Да -ло того** – ба, та ще, та що́-то, ма́ло сказа́но. [Поті́м довело́сь нам розста́тися, ба й забу́ти оди́н одно́го (Грінч.). І жі́нки, і молоди́ці пови́біга́ють, та що́-то: і ді́твора́ висипле́ з хат (Кві́тка). В пече́рі пока́зався ві́ск – ма́ло сказа́но, вся сті́нка зажо́вті́лася (Франко)]. **Мало-по-малу** – пома́лу, пома́лу-ма́лу, помале́ньку, зма́лку-пома́лку, пово́лі, пово́лі-во́лі, пово́леньки, потро́ху, спрокво́ла, спокво́лу; *срв.* **Понемногу**. [Помалу́ став він ба́гатшати́ (М. Грінч.). Помалу́-ма́лу си́ня і́мла́ рідша́є (Коцюб.). Зма́лку-пома́лку я навчи́вся майструва́ти (Ки́ївщ.). Так помале́ньку і підда́вся, і ві́рив в па́на, як ту́рчин в ми́сяць (Свидн.). Пово́лі по це́ркви, то тут, то там, займа́лися вогни́ки (Коцюб.). Спрокво́ла добира́ючись, заплу́тав пан-отця́, як па́вук му́ху (Свидн.)]. **А ему и горя -ло** – а його́ і ба́йду́же (а його́ ні га́дки) про́ що́ (за що́). [Пта́шкам про зи́му ба́йду́же (Л. Укр.)]. **Мало-мальски** – хо́ч тро́хи, хо́ч тро[і]шечки, ма́ло-на-ма́ло. [Хо́ч тро́хи розу́мна лю́дина то́го не зроби́ть (Ки́їв)].

Малоазиятский – ма́лоазі́йський.

Маловажно, нарч. – ба́йду́же, ма́лова́жно, не ва́жно, невели́ка ва́жність, не вели́ка ва́га (ва́жни́ця, рі́ч), ма́ла (ма́лова́жна) рі́ч. [Ба́йду́же, яки́ в карти́ни обво́ди, аби́ ма́люва́ння майсте́рне (Самі́йл.). Не ва́жно, чи з ли́ця гарни́й, аби́ розу́мний (М. Грінч.)].

Маловажность – ма́лозна́чність, не́значність, ма́лова́жність, невели́ка ва́жність (-ости), невели́ка ва́га.

Малова́жний – малозна́чний, незначний, малова́жний. [Неха́й я яку́сь поки́дку па́нську і вта́їла, незначну́ забавку (Куліш). То справа́ малова́жна, не ва́рт про не́ї дума́ти бага́то (М. Грінч.).] *От -ной причи́ны* – з мало́го-чо́го. [Вели́ку поже́жу пога́шено, та з мало́го-чо́го по́лум'я запала́ знов (Куліш)]. *Из-за -ной причи́ны* – не зна́ти чо́го (чо́му, чим), за аби́що. [Чо́го то́бі сму́титися не зна́ть чим? (М. Вовч.)].

Малова́то, *нрч.* – о́бмаль, о́маль, на-о́маль, на́маль, на́малі, не гурт, о(б)ма́лкувато, по́малкувато. [Та ба́чите – в ме́не тепе́р гро́шей о́бмаль (Грінч.). Хри́стя згада́ла, що води́ о́маль, ухопи́ла відра і побі́гла до су́сіднього коло́дязя по во́ду (Мирн.). Може хлі́ба на-о́маль бу́де, та вже ви́бачте (Кониськ.). Треба купі́ти, а гро́шей на-ма́лі (Квітка). У на́шому селі́ на́маль землі́ (Харк.). Гро́шей у ме́не не гурт (Звин.). Та воно́ таки́ бач сьо́го бо́рошна о́бмалкувато бу́де (Новомоск.). Хи́ба й без ва́ги на о́ко не зна́ти, що о́малкувато? (Кониськ.)].

Малова́тость – по́малисть, по́малкуватість, о́бмалкуватість (-ости).

Малова́тий – по́малий, по́малкуватий о́бмалкуватий, малкува́тий, невели́чкий, примáлий. [У вас о́вечки по́малі (Валк.). Чо́боти пошив ме́ні по́малі (Сл. Гр.)]. **-тий росто́м** – на зрі́ст невели́чкий.

Малове́р, -ка – малове́р, -ві́рка, недо́вірок (-рка). [За́що ж ма́ю їх люби́ти? – Недо́вірки пита́ють тільки «за́що»? (Л. Укр.)].

Малове́рие, Малове́рство – малове́рство, недо́вірство.

Малове́рний – малове́рний, недо́вірний, недо́віркуватий. [Усі́ ми плéм'я со́нне і боля́ще, і малове́рне (Франко)].

Малове́роятность – ма́ла ймові́рність, ма́ла пе́вність, непе́вність (-ности).

Малове́роятный – ма́ло ймові́рний, ма́ло пе́вний, непе́вний. [Але́ те, і дру́ге (по́яснення) ма́ло ймові́рне (Л. Укр.)].

Малове́рство, *см.* **Малове́рие**.

Малове́сность – ма́ла (непо́вна) ва́га, легкова́гість, непо́внова́гість (-ости).

Малове́сный – ма́лої (непо́вної) ва́ги, легкова́гий, непо́внова́гий.

Малове́сомый – малова́жний.

Малове́трие – ма́лий ві́тер (-тру).

Малове́тренный – малове́тряний.

Маловня́тный – малочу́тний, малоро́збі́рний.

Малово́дие *и* **Малово́дье** – малові́ддя *и* малово́ддя; (*низкая, вода в реке*) ма́ла (ни́зька) во́да.

Малово́дный – малово́д(н)ий.

Малове́ременно, *нрч.* – недо́вгоча́сно, коротко́ча́сно.

Малове́ременность – недо́вгоча́сність, коротко́ча́сність (-ости).

Малове́ременный – недо́вгоча́сний, коротко́ча́сний.

Маловразу́мительный – малозрозу́млий, маловрозу́мливий.

Малого́дность – ма́ла при́датність, мало́при́датність, ма́ла зда́тність, малозда́тність (-сти).

Малого́дный – ма́ло при́датний, ма́ло зда́тний до чо́го.

Малоголо́вость – малоголо́вість (-ости).

Малоголо́вый – малоголо́вий, дрібно́голо́вий.

Малогра́мотный – малогра́мотний, мало́письме́нний.

Малогра́мотность – малогра́мотність, мало́письме́нність (-ости).

Малодо́ходный – мало́прибу́тний.

Малоду́шество, Малоду́шие – легкоду́хість, легкоду́шність, малоду́шність, слабоду́хість, слабоду́шність (-ости). [Що́ се зо мною́? зві́дки легкоду́хість така? (Коцю́б.). Що́сь рі́шуче протестува́ло проти́ тако́ї малоду́шности (Васильч.)].

Малоду́шествовать, Малоду́шничать – занепа́дати (па́дати, ослаба́ти) ду́хом, виявля́ти логкоду́хість (малоду́шність).

Малоду́шно, *нрч.* – легкоду́хо, легкоду́шно, малоду́шно, слабоду́шно. [В чо́рній журбі́

малодушно хилиться ниць голова (Черняв.).

Малодушний – легкодухий, легкодушний, малодушний, слабодухий, слабодушний, бездухий. [Такі легкодухі, що в radoщах та в розкошах немає над їх, а в притязі вони як трава полягають (М. Вовч.). Дурю себе відвагою, коли чую, що сили мої слабнуть, що я легкодуха, нікчемна істота (Коцюб.). У слабодуших людей завжди, в час потреби напруження всіх сил, спускаються руки (Стебн.)]. **-ний человек** – легкодуха *и т. д.* людина, легкодух. [Легкодухів між нами не буває: ні слово нас, ні діло не злякає (Куліш). Тільки легкодухам здається, що наша сила ніщо супротив тієї сили, котра рине на нас (Куліш)].

Малое, *суц.* – мале (-лого). *Он довольствуется -лым* – він задовольняється з малого. *Без -лого* – безмалъ, без малъ не, без трошки, трохи не. [Безмалъ не двадцять (Шейк.). Без трошки два хунти (Борзенц.)].

Малоуженный – малоїжджений. **-ная дорога** – малоїжджений, не вельми битий шлях. **-ная лошадь** – малоїжджений кінь. **-ний экипаж** – малоїжджена коляса.

Малоземелье, **-земельность** – малоземелля (-лля), малоземельність (-ости); *см. ещё Мелкоземелье.*

Малоземельный – малоземельний.

Малозёрный – дрібнозёрний.

Малозначащий, **Малозначущий**, **Малозначительный** – малозначний, маловажний.

Малозначительность – малозначність, маловажність (-ости).

Малозначительный, *см. Малозначащий.*

Малой *и* **Малый**, *суц.* – хлопонец, малий (-лого). [Ой, гукну я на малого: сідлай коня вороного (Метл.)]. **-лый, поди-ка сюда!** – хлопче, іди-но сюди. **Добрый (славный) -лый** – добрий, славний, ловкий хлопонец (хлоп'яга, хлопчина, чолов'яга). **-лый не промах** – хлопець не дурень, маху (хиби) не дасть. **Ловкий -лый** – пролаза, проноза; *см. Ловкий.* [Там такий пролаза, що де не посій, то вродиться (Звин.)].

Малоизвестность – маловідомість, малознаність, (*реже*) малозвісність (-ости).

Малоизвестный – маловідомий, малознаний, (*реже*) малозвісний.

Малоимущий – незаможний (-на, -не) *и* -ний (-ня, -не), (*суц.*) незаможник.

Малоимущество, **-имущество** – незаможність (-ности).

Малоискусный – неправний, невмілий, нездатний, недотепний, (*суц.*) нездара, недотепа.

Малокровие, **-кровность**, *мед.* – недокрів'я (-в'я), недокрівність, малокрив'я, малокривність (-ности).

Малокровный, *мед.* – недокрівний, малокривний.

Малокультурность – малокультурність (-ости).

Малокультурный – малокультурний.

Малолесие – малолісся (-сея).

Малолесный – малолісний.

Малолетие, *см. Малолетство.*

Малолетний – малолітній, недолітній. [Ще малолітній, тільки ще сімнадцять літ (Г. Барв.)].

Этот закон не применим к -ним – цей закон не стосується до малолітніх (недолітніх). **-няя дочь** – малолітня дочка. *Срв. Малолеток.*

Малолетность, *см. Малолетство.*

Малолеток – малоліток, недоліток, підліток (-тка), недорослий (-лого), малоліт, (*насмешл.*) безштанько (-ка). [У вдові дочка росла і син малоліток (Шевч.). По фабриках до машин ставлять не тільки таких, що повних літ не дійшли, підлітків, а й зовсім дітей ще недолітків (Єфр.). В мене діти-малоліти, не здужають в степ летіти (Чуб. V). Дітей недорослих з опікунами їх (Ст. Лит.). Він зростом високий, а ще недоліток – на чотирнадцятому годі тільки (Кониськ.)]. **-тки** – *соб.* малеча (-чі), малеч (-чи), малъ (*р.* мали). [Все малеча: найстаршому тільки десятый год (Грінч.)].

- Малолі́тство** – малолі́ття, недолі́ття (-ття), (*реже*) малолі́тство, недолі́тство, мале́нство, ма́льство. [Через недолі́тство діте́й му́шу спродава́ти худобу (Кониськ.)]. **С-ства** – змалу, зма́лку, змалечку, змале́ньку, від ма́лечку, з мале́нства, з ма́льства, з ма́лого ма́льства. [Не було́ зма́лку, не́ буде́ й до оста́нку (Приказка). Своі́х сині́в ізма́лу до зро́сту годува́ла (Март.). Сирото́ю zostáлася змалечку (М. Вовч.). Все у них зма́леньку не так, як у люде́й (Франко)]. З мале́нства він слабі́в (Звягельщ.). Терпі́ла з ма́льства вся́ке зло (Мкр.). Ла́млють лю́дський ро́зум з ма́лого ма́льства (Куліш)].
- Малоло́дие** *и* **Малоло́дность** – малоло́ддя (-ддя), малоло́дність, малоло́дство, убоголо́дність (-ости).
- Малоло́дно**, *нрч.* – малоло́дно, нелю́дно, убо́го на лю́ди. [Тепе́р у полі́ малоло́дно (Вовч.). У се́лі влі́тку не лю́дно: на полі́ всі́ (Київщ.)].
- Малоло́дный** – малоло́дний, нелю́дний, убоголо́дний. [Заї́хав куди́сь у малоло́дне мі́сце (Куліш)]. На́ше се́ло нелю́дне (М. Грінч.). Убоголо́дна Ялта́ (Рудан.)].
- Малоло́дство**, *см.* **Малоло́дие**.
- Ма́ло-ма́льски**, *см.* **Ма́ло**.
- Маломе́рность** – маломе́рність, недо́мірність (-ости).
- Маломе́рный** – маломе́рний, недо́мірний, не́повної́ мі́ри, (*суц.*) недо́мірок (-рка).
- Маломо́щность** – 1) малоси́лість, легкоси́лість, кво́лість (-ости); 2) *техн.* – малопо́тужність (-ности); 3) *геол.* – маломо́гутність.
- Маломо́щный** – 1) малоси́лий, малоси́льний, легкоси́лий, кво́лий. [Малоси́ла лю́дина. Легкоси́ле хлоп'я́]; 2) *техн.* – малопо́тужний; 3) *геол.* – маломо́гутний; 4) *см.* **Малои́мущий**.
- Малонасе́лённость** – ма́ла залю́дненість, малонасе́леність (-ости).
- Малонасе́лённый** – малозалу́днений, малонасе́лений.
- Малообеспе́ченность** – ма́ла забезпе́ченість (-ости).
- Малообеспе́ченный** – малозабе́зпечений (-на, -не).
- Малообла́чность** – ма́ла хма́рність, ма́ла захма́реність (-ости).
- Малообла́чный** – малохма́рний, малозахма́рений.
- Малообосно́ванность** – ма́ла у[об]грунто́ваність (-ости).
- Малообосно́ванный** – малоу[об]грунто́ваний.
- Малообра́зованность** – ма́ла осві́ченість (-ости), ма́ла осві́та.
- Малообра́зованный** – малоосві́чений, малоуче́ний. [Незрозумі́ла малоосві́ченому наро́дньому чита́чеві фо́рма (Гршч.). Малоуче́ний пое́т (Куліш)].
- Малоопы́тность** – ма́ла досві́дченість, ма́ла досві́дність (-ости), ма́лий до́свід (-ду).
- Малоопы́тный** – малодосві́дчений, малодосві́дний, небува́лий. [Ді́ти малодосві́дні (Куліш)].
- Малоосвеще́нность** – ма́ла (скупа́) осві́тленість (-ости).
- Малоосвеще́нный** – малоосві́тлений, ску́по осві́тлений.
- Ма́ло-по-ма́лу**, *см.* **Ма́ло**.
- Малопоме́стность** – ма́ломае́тність, дрібномае́тність (-ости).
- Малопоме́стный** – ма́ломае́тний, дрібномае́тний.
- Малопри́быльность** – ма́ла прибу́тність, ма́ла зиско́вність, ма́ла корисні́сть (-ости).
- Малопри́быльный** – малоприбу́тний, малозиско́вний, малокорисні́й.
- Малопро́дуктивность** – ма́ла про́дуктивність (-ости), ма́ла вида́тність (пра́ці).
- Малопро́дуктивный** – малопро́дуктивний, маловида́тний.
- Малопрои́зводительность** – ма́ла ви́робність, ма́ла про́дуктивність (-ности).
- Малопрои́зводительный** – малови́робний, малопро́дуктивний.
- Малопросвеще́нность** – ма́ла осві́ченість (-ности), ма́ла осві́та.
- Малопросвеще́нный** – малоосві́чений (-на, -не).
- Малора́звѣтость** – ма́ла розві́неність (-ости), ма́лий ро́звиток (-тку).
- Малора́звѣтый** – малоро́звинений.

Малорассудительность, -тельный – малорозсудливість, малорозсудливий.

Малоречивость – маломовність (-ости).

Малоречивый – маломовний.

Малорослость – малорослість, низькорослість (-ости).

Малорослый – малорослий, низькорослий. **-лое дерево** – низькоросле дерево.

Малоросс, -росска, Малороссиянин, -нка – українець (-нця), українка (*диал.*) рूसин, рूसинка, руснак, русначка, (*устар.*) малорूसин, малорूसинка, (*ирон. или пренебр.*) малорос, малороска.

Малороссийский, Малорусский – український, (*арх.*) рूसкий, малорूसкий, (*ирон. или пренебр.*) малоросійський.

Малороссия – Україна, (*арх.*) Рूसь, Рूसь-Україна, Малорूसь (-си), (*иронич. или пренебр.*) Малоросія.

Малороссиянин, -янка, см. **Малоросс, -росска.**

Малорусский, см. **Малороссийский.**

Малосведущий – малотямущий в чому, малосвідомий чого. *Он в этом -щий* – він на цьому мало розуміється, він про це мало знає (тямить), він цього малосвідомий.

Малосиле – малосилля (-лля), малосилість, малосильство, кволість (-лости). [*Бійся свого власного малосилля (Яворн.)*].

Малосильный – малосилий, малосильний, маломіцний, кволій. [*Оженів мене малолітнього, малолітнього, малосильного (Грінч. III). Малосилі руки все дужче втомлялися (Грінч.)*].

Малосознательность, -тельный – малосвідомість, малосвідомий.

Малослоговой – малоскладовий, малосилябний.

Малосложность – малоскладність (-ости).

Малосложный – малоскладний.

Малосольность – малосільність (-ности).

Малосольный – малосільний, малосолоний. **-ная рыба** – малосолона риба, просіл (-солу).

Малосоставность – малоскладність (-ности).

Малосоставный – малоскладний.

Малосочность – мала соковитість (-ости), несоковитість.

Малосочный – малосоковитий, несоковитий.

Малоспособность – мала здатність (здібність) до чого.

Малоспособный – малоздатний, малоздібний до чого.

Малость – 1) (*малое количество*) мализна, малина, дещиця, криха, кришка; кришечка, крихта, жменя, щось. [*Як писали людям волю, то здебільшого або зовсім землі не давали, або давали саму мализну (Єфр.). Грошей сама дещиця зосталась (М. Грінч.). Не дали і кришки здрімнути (Рудан.). Хоч-би кришечку перемінівся (Куліш). Приніс я тобі грошенят крихту п'ять карбованців (М. Вовч.). Стоїть хатина, коло неї жменя города (Н.-Лев.). Тютюну вкрав щось (Тесл.)*]. **Подожди -лость** – пожди (почекай, погуляй) трошки; 2) (*пустяк*) мализна, малина, малість (-лости), дрібниця, абищо. *Всякая -лость его сердит* – усяка дрібниця його сердить, за кожна мализну (за кожне абищо) гнівається.

Малоумие – 1) недоумність, недоумкуватість, недорозум (-му), малий розум, (*наивность*) благуватість, (*грубо*) пришеліпуватість (-ости); 2) см. **Слабоумие.**

Малоумный – 1) недоумний, недоумкуватий, малорозумний, (*наивный*) благуватий, (*грубо*) пришеліпуватий, (*опис.*) на цвіту прибитий, з-за рогу (з-за кутка) мішком прибитий, (*суц.*) недоум, недоумко, недоумок (-мка); 2) см. **Слабоумный.**

Малоупотребительность – мала вживаність (-ости).

Малоупотребительный – маловживаний.

Малоуспешность – мала успішність (-ности).

Малоуспешный – малоуспішний.

- Малоустойчивость, -чивый, техн.** – малостійкість (-кості), малостійкий.
- Малоучённость** – маловченість (-ности), недоуцтво.
- Малоучёный** – малоучений, недоук.
- Малоценность** – малоцінність, маловарт(н)ість, малокоштовність, мала варт(н)ість, мала коштовність (-ости).
- Малоценный** – малоцінний, маловарт(н)ий, малокоштовний, малої вартости. [Мета була така маловартна, що ніяк не могла привабити до себе читачів (Грінч.).]
- Малочисленность** – нечисленність, (*редко*) малолічність (-ости). **-ность собрания** – нечисленність зібрання.
- Малочисленный** – нечисленний, (*редко*) малолічний. [Відомості про сільські театрові вистави занадто випадкові, уривкові і нечисленні (Грінч.).]
- Малочувствительность** – 1) мала чутливість, (*малая восприимчивость*) мала вразливість (-вості); 2) мала дошкульність (-ности).
- Малочувствительный** – малочутливий, (*маловосприимчивый*) маловразливий. [Малочутлива людина]. **-ные весы** – 1) груба вага, грубі терези; 2) малочутний, малодошкульний.
- Малый** – 1) малий, невеликий, дрібний. [Де ти в світі подінешся з малим сиротою? (Шевч.). Мали чоботи на мене (Сл. Гр.). Сини мої невеликі (Шевч.). Дітоньки мої дрібні! (Пісня)]. *Он мал ростом или он -лого роста, а брат его ещё меньше* – він малий (низький) на зріст, а його брат ще менший (нижчий). **-лые дети** – малі, дрібні діти. [Граються, як малі діти (Сл. Ум.). Куди я піду з дрібними дітьми? (М. Гр.)]. *От -лого до большого* – від малого до великого. **-лое число** – мале число. **-лый траур** – півжалоба. **-лая (строчная) буква** – мала, дрібна літера. *В -лом виде* – в малому вигляді. *На -лое время* – на малий (короткий) час, на малу (коротку) часину. *С -лых лет* – змалку, змалечку, з малства, з дитинства, з малих літ. *У них дело за -лым стало* – їм малого не вистача. *Бесконечно -лый (мат.)* – безконечно малий. **Мал да удал** – хоч мале та бистре, малий та бистрий, малий та смілий. **Мал золотник, да дорог** – мала штучка червінчик, а ціна велика. **Без -лого** – замалим, замалом, мало не, трохи не, чи не, безмал. [Замалим не двісті (Сл. Гр.). Мало не столітній дід (Київц.). Улянка безмал шість літ має тепера (Л. Укр.)]. **Без -лого пять метров** – мало (трохи) не п'ять метрів, чи не п'ять метрів, безмал п'ять метрів. **-лая Азия** – Мала Азія. *См. ещё Маленький, Малёхонький, Малёшенький, Малое; 2) см. Малой.*
- Малыш** – 1) (*о ребёнке*) малюк (-ка), (*ж. р.* малючка), малко (-ка), маля (-ляти), маленя (-няти), приземок, дітвак (-ка), *соб.* малеча (-чі), малеч (*р.* малечи), маленство, дітваки, дрібнота. [Такого малюка ще й різкою можна (М. Грінч.). Його сердило й обурювало, що такє маля насмілилося писати отакечки про свого батька (Крим.). Ану йди сюди, малко, та прочитай мені ось тутечки (Яворн.). Ще хлоп'ям був, приземком, а всі вже зілля знав (М. Вовч.). Я був ще дітваком (Крим.). Біля його малеча: хлоп'ятко і дві дівчинки – се вже Чепелишині правнуки (Кониськ.). А в дядька своїх дітей купа, та все дрібнота – злідні, горе (Васильч.)]; 2) (*малорослый*) малюк, малко, малюта, малявка, приземок, (*шутл.*) куцак (-ка), куцань (-ня), курдупель, замірок (-рка). [Яка-ж дівчина піде за такого малявку (малюту)? (М. Грінч.). Не виросте він, таким курдупелем і зостанеться (Київц.)]; 3) (*младший сын или дочь*) мізинчик, маля (-ляти, *общ. р.*), маленя (-няти), найменше, найменшеньке (-ого).
- Мальва, бот.** *Althaea rosea Cav.* – рожа, городня (садова) рожа. (*редко*) мальва, ум. роженька, рожечка, роженочка. [Городня рожа висока, а собача – низенька і цвіте дрібніш (Звин.). Щоб ти, моя дитино, цвіла до віку, як рожа (Н.-Лев.)]. **-ва лекарственная, дикая, Althaea officinalis L.** – калачики, проскурняк (-ку), проскурки, дика рожа, собача рожа. **-ва лесная Malva silvestris L.** – слиз лісовий, калачики лісові, дзіндзівер, проскурки (-рок).
- Мальвазия** – мальвазія.
- Мальвовый** – рожевий, рожаний, рожин, (*редко*) мальвовий. **-вые, бот.** *Malvaceae* –

калачикуваті (-тих).

Мальга (*мелкая рыба*) – мілька, мільга, молявка.

Мальпост – мальпоста (*ж. р.*).

Мальтузіанец – мальтузіанець (-нця).

Мальтузіанський – мальтузіанський.

Мальтузіанство – мальтузіанство.

Мальченок, см. **Мальчонок**.

Мальчик – 1) хлопець (-пця), хлопчик, ум. хлопчичок (-чка), хлоп'я (-яти), ум. хлоп'ятко, хлоп'ятчко, хлопчя (-чати), хлопчєня (-няти), ум. хлопчятко, хлопчєнятко, хлопчина, хлопчак (-ка), хлоп'яга, пахолок, пахоля (-ляти), ум. пахолочок (-чка). [П'ятеро діток Бог дав: дві дівчини і три хлопці (М. Вовч.). В його двоє дітей зосталося: хлопчик і дівчинка (Рудч.). Ти вже не хлопець, а парубок: зато́го й на вечерниці (Кониськ.). Хіба́-ж Петро́ парубок? Він іще́ хлопчак (Звин.). П'ять або́ шість год хлоп'яті – вже воно́ й у штанцях (Рудч.). Ой, де-ж ти́ будеш ночувати, хлопчи́но-хлопчи́ночко (Чуб. V). Росте́ те хлопчятко (Морд.). Ходіть лишень швидче, хлопчєнята, я по яблучку вам дам (М. Вовч.). Скажи мені правду, мале пахоля (Метл.). Я малий пахолок, родився в вівторок, а в середу рано мене до школи віддано (Пісня)]. **-чик** *ещё спящий с матерью* – підбічний хлопець. *Выхоленный -чик* (*бутуз*) – буцик, ум. буцичок (-чка), буцєня (-няти), ум. буцєнятко, буцєняточко. [Ич який буцик! Видно що панська дитина (Сл. Яв.)]. **Мальчики** (*собир.*) – хлоп'яцтво. [І чоловіки, і жіноцтво, і хлоп'яцтво, та й дитвора туди-ж (Квітка)]. *Вести себя, как -чик* – поводитися по-хлоп'ячому. *Быть -ком* – хлопцювати. [Тут він хлопцював, тут віріс і молодиком став (Сл. Гр.)]. **-чик-с-пальчик** – покотигорошко, хлопчик-мізинчик. **-чики в глазах** – чортики перед очима, в-очу́ темно; 2) **-чик в услужении** – хлопець, хлопчак, наймитча́ (-чати), (*казачок*) пахолок, пахоля́ (-ляти). [Сліпий кобзар під чийсь возом обідає з своїм хлопцем (М. Вовч.). Ото! Хіба́ ти в нього пахоля́ (Л. Укр.)]. **-чик на побегушках** – попіхач, побігун (-на), побігущий хлопець. *Я тебе не -чик* – я тобі не наймит, не попіхач; 3) (*скамеечка, разувайка*) підніжок (-жка), підніжня (-ні), ослінчик.

Мальчиков – хлопців (-цева, -цеве; *р.* хлопцевого, -вої, -вого), хлопчинин (-на, -не), хлопчаків (-кова, -кове), пахолків (-кова, -кове).

Мальчишески – по-хлопчачому, по-хлоп'ячому, по-дітвацькому.

Мальчишеский – хлопчачий, хлоп'ячий, дітвацький, пахолячий.

Мальчишество – хлоп'яцтво, дітвацтво, хлопчаче поведження, хлопчачий ви́брик.

Мальчишка – хлопчак, хлопчійсько, хлопцю́га, дітвак. [Хіба́-ж Петро́ парубок? він іще́ хлопчак (Звин.). Бо́же мій! що це за хлопчійсько! (Крим.) Ну вставай, хлопцю́го (Млак.)].

-чійшки (*соб.*) – хлопчійська, хлопчачтво, (*шутл.*) жолдачня.

Мальчонок – хлоп'я, хлопчєня́ (-яти), хлопчина, хлопчак (-ка), хлопчачо́к (-чка).

[Дванадцятилітнє хлопчєня́ зачинає вже гадати про любові́ (Крим.). Приходить її брат: хлопчачо́к, а не парубча́к (Звин.)]. *Срв. ещё Малец 1.*

Мальчуга, Мальчуган – хлопчак (-ка), хлопчачо́к (-чка), хлопчу́к, хлопчійсько, хлопчина, хлоп'яга, хлоп'я́ (-п'яти), хлопчєня́ (-няти), хлопак, дітвак (-ка). [Коло гру́бки хлопчак-поводі́р треться, те́плого місця шукає (Тесл.). Мене́ дуже пестували, через те з мене́ був вередливий хлопчина (Крим.)].

Малютка, -точка (*общ. р.*) – мале́нький, мале́нька, мале́сенький, мале́сенька, маля́тко, маля́вка, ум. маля́точко, маля́вочка, кришечка, крихотка, крищеня́тко. [А ота́ дівчинка, – невже́-ж оте́ маля́тко щось розуміє? (Крим.). Моя́ донечка, моя́ кришечка! (Голосіння)]. *Мой (моя) -тка болен (больна)* – мій мале́нький (моя мале́нька, моя дитинка) незду́жає.

Малявка, см. **Мальга**.

Маляр – маляр (-ра), фарба́р (-ря).

Малярёнок – малярчук, фарбарчук (-ка).

Малярійний, *мед.* – малярійний.

Малярить, *см.* **Малярничать**.

Малярі́ха – малярі́ха, фарба́рі́ха.

Малярі́я, *мед.* – малярі́я, болотна пропа́сниця, гнітю́чка.

Малярнича́ние – малярува́ння, фарбарува́ння.

Малярнича́ть – малярува́ти, малярити, фарбарюва́ти, фарба́рити.

Маля́рний – маля́рський, фарба́рський. **-ная мастерская** – маля́рня, фарба́рня, маля́рська робі́тня.

Маля́рня – маля́рня, фарба́рня.

Маля́рский – маля́рський, фарба́рський.

Маля́рство – 1) (*ремесло*) маля́рство, фарба́рство; 2) (*занятие ремеслом*) малярува́ння, фарбарюва́ння.

Маля́рша – 1) маля́рка, фарба́рка; 2) *см.* **Малярі́ха**.

Ма́ма – ма́ма, ма́туся, не́ня, не́нька; *срв.* **Ма́менька**. [Не плач, ма́мо, не жури́ся (Котл.)].

Мамалы́га – мамали́га.

Мама́ша – маму́ня, маму́ся, ма́туся, ма́мка, ма́мця; *срв.* **Ма́менька**.

Мамелю́к – мамлю́к (-лю́ка, *мн.* мамлю́кі).

Мамелю́ков – мамлю́ків (-ко́ва, -ко́ве) (*р.* мамлю́ко́вого, -во́ї, -во́го).

Мамелю́кский – мамлю́цький.

Ма́менька, Ма́мочка – маму́ня, маму́нечка, маму́ся, маму́сечка, маму́сенька, ма́мця, ма́мка, ма́мочка, ма́туся, ма́тусенька, ма́тінка, ма́тіночка, не́ня, не́нька, не́нечка. [Маму́ню-ж мо́ї рідне́нькі, маму́сенько! Дайте ж мені́ ра́ду (Грінч. III). Маму́нечко, я коло вас (Мирн.). Ой, ма́тінко, голу́бонько! ряту́й мене́, лебідонько (Стариц.). Ой, та́точку, наш та́точку, де ти поді́в ма́мочку? (Грінч. III). Біжи зустрі́чати коха́ную не́ньку, на ру́ки ма́туся хай ві́зьме мале́ньку (Грінч.). Ой, зми́луйся, моя́ не́не, біля́ мене́ хоч присядь (Пісня)]. *Часто говорить слово ма́ма* – ма́мати, ма́мкати. [Чо́го́ все ма́маеш (ма́мкаш)?].

Ма́менькин – ма́мин, маму́син, ма́тусин, ма́мчин, не́ньчин (-на, -не). **-кино дитя** – ма́мина дити́на. **-кин сыно́к** – ма́мин (ма́тусин) сино́к, (*насм.*) ма́мій (-мія), (*баловень*) мазу́н (-на́), *ум.* мазу́нчик.

Мамзе́ль (*вульгарно о французженке или гувернантке*) – мамзе́ль, мамзе́ля (-лі).

Ма́мин – ма́мин, маму́син, ма́мчин, не́нин, не́ньчин; *срв.* **Ма́менькин**. [Спить мале́нький; ма́тусину ру́ку щі́льне́нько обня́ли рученя́та дрі́бніі (Л. Укр.). Цить, ма́мина дити́но, цить! (Чигир.)].

Ма́мка – 1) ма́мка, годівни́ця. [Бо ма́тері там не ма́ють, а ма́мку найма́ють (Шевч.)]. *Сын -ки* – син ма́мчин, ма́мчич; 2) *см.* **Ма́менька**.

Ма́мкин – 1) ма́мчин; 2) *см.* **Ма́менькин**.

Ма́мон – 1) *см.* **Ма́мона**; 2) че́рево.

Ма́мона – ма́мона, бага́тство, ро́зкіш (-коши), ро́зко́ші (-шів, *мн.*). [І в гро́ші, си́ну, ти не ві́р, бо грі́ш ма́мона (Федьк.)].

Ма́монт – ма́мут (-та).

Ма́монтвий – ма́мутовий (-ва, -ве). **-това кость** – кі́стка ма́мутова. [На Украї́ні кі́стки ма́мутові знахо́дили зда́вна (Тутк.)].

Маму́ль, *см.* **Ману́ль**.

Маму́ра, *бот.* **Rubus arcticus L.** – шве́дська мали́на, маму́ра.

Ма́мушка, *см.* **Ма́мка**.

Ма́мушкин, *см.* **Ма́мкин**.

Ма́на – 1) (*обман чувств*) ма́на, ома́на. [Се ма́на, не спра́вжній салда́т, а ті́льки його́ парсу́на (Квітка)]; 2) прина́да. [Чи ти мені́ прина́ду дала? (Пісня)].

Мангі́фера, *бот.* **Mangifera indica L.** – мангі́фера, ма́нгове де́рево.

Манглія, см. **Мангро́ва**.

Манго (*плод*) – ма́нго (-га), ма́нгова сли́ва.

Мангро́ва, бот. *Rhizophora* – ма́нгро́ва, ма́нгли́я.

Мангу́ста, зоол. *Herpestes* – ма́нгу́ста.

Мангуста́н, бот. *Garcinia Mangostana Willd* – ма́нгуста́на (-ни).

Манда́рин – 1) (*учёный*) ма́нда́рин (-на); 2) бот. – ма́нда́рина (-ни).

Манда́ринний – ма́нда́риновий. [Ма́нда́риновий сік].

Манда́ринов – ма́нда́ринів (-нова, -нове).

Манда́ринський – ма́нда́ринський.

Манда́т – ма́нда́т (-ту).

Мандоли́на – ма́ндоли́на.

Мандоли́нний – ма́ндоли́новий.

Мандраго́ра, бот. *Mandragora officinarum* – ма́ндрого́ра.

Мандри́л, зоол. *Cynocephalus mormon* – ма́ндриль (-ля), пе́сиголовець (-вця).

Мане́вр – ма́невр (-ру). **Мане́вры** – ма́неври. [По жнивах йому́ прийшло́сь іти́ на ма́неври (Франко)].

Мане́вренний – ма́невро́вий. [Ма́невро́вий по́їзд (Київ)].

Маневри́рование – ма́неврова́ння.

Маневри́ровать – 1) ма́неврова́ти; 2) (*хитрить*) крути́ти.

Мане́ж – ма́неж (-жу).

Мане́жение – 1) (*лошадей*) ма́ні́ження, ви́ма́ні́жува́ння, дре́сува́ння (ко́ней); 2) (*жеманничание*) ма́ні́ження.

Мане́жить – ма́ні́жити, ви́ма́ні́жувати, дре́сува́ти (ко́ні).

Мане́житься – ма́ні́житися, ма́ні́ритися, лама́тися; срв. **Жема́нничать**. [Ач, як ма́ні́житься ота́ ма́ні́жниця! (М. Грінч.)].

Мане́жний – 1) ма́не́жний; 2) (*о лошадах*) дре́сований.

Манеке́н – ма́неке́н (-на).

Ма́не́р – (*пошиб, вид*) ма́ні́р (-ру), (к)шта́лт (-ту), шти́б (-бу), зразо́к (-зка), зразе́ць (-зця), взі́р (*р. взору*), шти́ль (-лю), (*способ*) спо́сіб (-собу), чин (-ну), ла́д (-ду). **На -не́р чегó** – на ма́ні́р, на (к)шта́лт, на шти́ль, на шти́б *и т. д.*, кшта́лтом, шти́бом, спосо́бом, ро́бом, ла́дом чо́го.

[Коли́сь лю́ди вшива́ли ха́ти тільки со́ломою, а тепе́р на но́вий ма́ні́р ро́блять (Звин.).

Зростив дочку́ на великопа́нський ма́ні́р (Мова). Почали козаки жити на ля́дський кшта́лт (Куліш).

Сорочка пошита кшта́лтом горо́дянських чоло́вічих сорочо́к (Грінч.). Лама́ти язи́к

на татарський шти́б (Номис). Оде́жа шила́сь сво́ім туте́шнім шти́бом (Основа 1862). Він

співа́в у це́ркві тро́хи на па́рубко́цький зразе́ць (Н.-Лев.). Неха́й лю́ди його́ ро́бом ро́блять, то

усе́ до́бре бу́де (М. Вовч.). Забу́динки на дру́гий шти́ль (Свидн.). **На один -не́р** – на один

ма́ні́р (кшта́лт, шта́б, шти́ль, зразе́ць). [Оде́жу всі ши́ють на один шти́б (ма́ні́р *и т. д.*)]. **Все**

действую́т на один -не́р – усі ро́блять (чи́нять) одні́м ро́бом (чи́ном, спосо́бом, ла́дом).

Ка́ким бы -ро́м туда́ про́браться – я́ким-би ро́бом (спосо́бом, чи́ном, ма́ні́ром) туди

про́браться? **Ка́ким, та́ким -ро́м** – я́ким, та́ким ма́ні́ром (кшта́лтом, шти́бом), я́ким, та́ким

спосо́бом (ро́бом, чи́ном), по-я́ко́му, по-та́ко́му. **На французский, на турецкий -не́р** – на

фра́нцузський, на ту́рецький ла́д, з-фра́нцузька, з-ту́рецька; по-фра́нцузько́му, по-ту́рецько́му.

Ма́не́ра – 1) ма́не́ра. **-ры** – ма́не́ри, пово́дження, (*грубые*) ви́хватки. [Па́нське ви́ховання да́вали у то́му па́нсіо́ні: пе́рша рі́ч «ма́не́ри» (пово́дження) (Кониськ.). Не люблю́ я па́ннів з

па́ничи́вськими ви́хватка́ми (Н.-Лев.)]. **-ра держа́ться, вести́ себя** – ма́не́ра, спо́сіб

пово́дитися, зви́чай, поведі́нка, пово́дження, (*шутл.*) поведі́нція. [Ко́жен кра́й ма́є сві́й

зви́чай (Приказка). Було́ щось та́ке на́туральне, хло́пське в ці́лій його́ поведі́нці (Франко).

Така́ їхня поведі́нція (Київ)]. **Приобрести́ -ры** – здо́бути со́бі ма́не́р, (*ирон.*) на́братися

ма́не́р. [Цих ма́не́р він на́брався в са́лонах оде́ських купці́в (Н.-Лев.)]. **Изящные ма́не́ры** –

елегантні манєри, добірні манєри. *Непринуждённые -ры* – вільні манєри, вільне поводження. *Скромные -ры* – скромні манєри, скромне поводження; 2) маніра *и* манєра, спосіб, штиб, (*вульг. диал.*) манорія. [Особлива маніра стилістична (Грінч.). Засвоюють його літературну манєру (Єфр.). То такий спосіб у Москві (Крим.). То він жартує. Це в його така вдача, така манорія (Н.-Лев.)]. *-ра разговаривать* – спосіб розмови (розмовляння). [Залишімо цей спосіб розмовляння (Крим.)]. *-ра говорить* – спосіб говорити, говірка говоріння. [З себе була висока, огрядна, говірки скорої, гучної (М. Вовч.)]. *У всякого своя -ра* – у всякого своя манєра, свій штиб. *Переменить -ру* – відмінити штиб, перейти на інший штиб.

Манєристый, см. **Манєрный**.

Манєриться, см. **Манєрничать**.

Манєрка (*баклажка для воды у солдат*) – бляшанка, манірка, пляшка.

Манєрничать – манєритися, маніжитися. [Вона страшенно манєриться та ламається (Крим.)].

Манєрно, *нрч.* – манєрно; (*жеманно*) манірно, маніристо, маніжно, (*чопорно*) тінно. [Дуже тінно до його привіталась (Н.-Лев.)].

Манєрность – манєрність, (*жеманность*) манірність, маніристість, маніжність, (*чопорность*) тінність (-ности). [Закутавшись у серпанок якогось незрозумілого містицизму, вдавшись до штучності та манєрности (Єфр.)].

Манєрный – манєрний; (*жеманный*) манірний, маніристий, маніжний, (*чопорный*) тінний. [Оповідь не проста, а манірна та з карлючками (Грінч.). Наші вельможні пані такі манірні (Куліш)].

Манєрочный – бляшанковий, манірковий.

Манжєта, манжєтка – 1) чохла, чохолка, рукавчик, маншєта, маншєтка, (*зан.*) манкєта, манкєтка. [Сорочка з чохлами (Полтавщ). Рукавчики на сорочці прасовані (Київ)]; 2) брижі (-жив) (коло коміра).

Манжєтка – 1) см. **Манжєта**; 2) *бот. Alchemilla vulgaris L.* – приворотень, наворотень (-тню), наворотник, львіна лапа, мітлюг (-гу).

Манжєтник, -ница – чохольник, -ниця, манш[к]єтник, -ниця.

Манжєтный – чохольний, чохловий, манш[к]єтний.

Маниак и Маньяк – маньяк (-ка), (*о женщине*) маньячка.

Мание, см. **Мановєние**.

Маникюр – манікюра (-ри), (*рус.*) манікюр (-ру).

Маникюрша – манікюрниця.

Маникюрщик – манікюрник.

Манилла (*сигара*) – маніла, манільська цигара.

Манильский – манільський. *-ская пенька* – манільське прядиво.

Маниок, *бот. Manihot utilissima* – маніок (-ку), маньйок, касава.

Маниоковый – маніоковий. *-вая мука* – маніокове борошно, маніока (*ж. р.*).

Манипулировать – маніпулювати чим, орудувати чим.

Манипулянт, -тка – маніпулянт, -тка.

Манипулятор – маніпулятор.

Манипуляторский – маніпуляторський.

Манипуляция – маніпуляція.

Манить, манивать – 1) (*подзывает кивками*) маніти когo, кивати на когo. [Манить як котá мишею (Номис)]. *-нить кого (к себе) рукою* – маніти когo (до себе) рукою; 2) маніти, вабити, надити; *срв. Влечь, Привлекать*. [Хотів він прогнати з-перед очей ту мрію, а мрія все стояла і манила його (Н.-Лев.). Невеличка, метка і жвава, з веселою на виду усмішкою, вона так і вабила до себе (Мирн.). Рука, що геть тоді її штовхала, тепер-би надила її до себе (Куліш)]. *-нить птицу привадою* – вабити, надити птицю (привадою). [Ви вабите, сину,

пташку золотім пшоном (Федьк.). *Хорошая погода -нит на прогулку* – добра година ва́бить (манить, тягне) на прогулку, на прохідку. **-нить кого надеждой, обещаниями и т. п.** – манити, надити, (*обманывать*) дурити когo надією, обіцянками *и т. п.* [А Хмельницький собі ляхів міром манів, а тим часом на вєсну новий похід обраховував (Куліш). Вони його манили всякими обіцянками-цяцянками (Грінч.)]. **Маненный** – 1) манений; 2) манений, ва́блений, наджений. **Манящий, прлг.** – (з)вабливий, вабний, звабний, прина́дний. [Мовчки поглядала на Грицька, блискаючи на його своїми сміливими звабливими очима (Грінч.). Тремтять, летять вабливі звуки (Чупр.). Малював їм прина́дні картини їх майбутнього життя (М. Грінч.)]. **Маняще** – (в)вабливо, звабно, прина́дно. [Усміхається звабливо. Булка так прина́дно всміхалась (Коцюб.)].

Манифест – манифест (-ту), (*гетманский*) універсál (-лу). *Подвести кого под -фест* – підвести когo під манифест. *Распространить на кого -фест* – поширити на когo манифест.

Манифестант – манифестант (-та).

Манифестантский – манифестантський.

Манифестация – 1) манифестація; 2) (*действие*) манифестування, *оконч.* заманифестування.

Манифестный – манифестовий.

Манифестировать – манифестувати.

Манишечный – пазушний, нагрудний, плястро́новий; шемі́зет(к)овий. **-ные запонки** – пазушні, нагрудні шпо́ньки.

Манишка – (*в рубашке*) па́зуха, груди (-дей), нагруддя (-ддя); (*твёрдо накрахмаленная*) плястро́н (-ну), (*надеваемая отдельно*) шемі́зет(к)а, нагруддя. [Чорний фрак, як сніг біла накрохмалена сорочка з широким нагруддям (Крим.). Па́зуха так лубом і стоїть та аж блищить (М. Грінч.). Позакладай шпо́ньки в па́зуху і в чо́хли (М. Грінч.)].

Мания – 1) (*болезнь*) ма́нія, шал (-лу). **-ния величия** – ма́нія величності, мегаломанія. [Філі́стер з ма́нією величності (Виннич.)]. **-ния преследования** – ма́нія переслідування (напа́стування); 2) (*пристрастие*) ма́нія, при́страсть (-ти) до чо́го. [Зби́рання стародруків – це його ма́нія (Київ)].

Манкирование – манкирування, не́хтування чо́го *и* чим, не до́бре вико́нування чо́го.

Манкировать чем – манкирувати, не́хтувати що *и* чим, не до́бре вико́нувати що. *Он -ет службой* – він не́хтує службові обов'язки (службовими обов'язками), він не до́бре вико́нує службові обов'язки.

Манна – 1) (*библейская*) ма́нна (-ни). [І ма́нна на наро́д посіпалася гра́дом (Куліш)]. **-на небесная** – ма́нна небесна; 2) (*пшеничная крупа*) ма́нна, ма́нні крупі; 3) **-на (травяная)** – на́сіння ма́нної тра́ви.

Манник, бот. – 1) (*Glyceria fluitans L.*) ма́нна тра́ва, ма́нна; 2) (*Festuca ovina L.*) типчи́на, типча́к (-ку), овеча тра́ва.

Маннит, хим., мед. – манні́т (-ту).

Манновый – ма́нновий, ма́нний.

Манность – ма́нність, м'які́сть, ні́жність (-ости).

Манный – ма́нний. [Ма́нна ка́ша (Київц.)]. **-ная крупа** – ма́нні крупі, ма́нна (-ни). **-ный вкус** – ма́нний, м'які́й, ні́жний смак (-ку). **-ная трава, см. Манник 1.**

Мановение – (*рукой*) ма́х, по́мах (-ху); (*преимущ. головой*) кив (-ву), (*глазами*) миг[г] (-г[г]у), морг (-гу). [Кивом руки звелів йому вийти (М. Грінч.)]. *По -нию его руки всё стихло* – він повів рукою, і все ушухло. *Как по -нию волшебного жезла* – на́че з єдиного ма́ху чарівної па́лички, мов ча́ром; *см. Волшебный*. [Весь та́бор мов ча́ром по́пав в отупі́ння й зомлі́ння (Франко)].

Манометр, -трический – ма́нометр (-ра), -три́чний.

Мансарда – ма́нсарда. [А там десь голуби, ма́нсарди, по́ети, со́нце і Па́ри́ж! (М. Рильськ.)].

Мансардный – ма́нсардовий.

Ма́нта – ма́нта, кобе́няк (-ка́).

Мантелёт – 1) *воен.* – за́слін (-ло́ну), за́сло́на, щит (-та́), щито́к (-тка́), тур (-ра); 2) (*в экипаже*) спу́сний підні́жок (-жка), спу́сна ступи́ця (ступі́йка); 3) (*плащик*) керейка, пла́щик (-ка).

Ма́нтийний – ма́нтийовий, ма́нтийний, керейовий, керейний.

Мантіли[б]я – ма́нтілля (-ллі); (*безрукавка*) ма́нтілька.

Мантісса, *мат.* – ма́нтіса.

Ма́нтія – 1) ма́нтія, (*неточно*) кере́я, плащ (-ща́). [На ньо́му ма́нтія проро́ча (Крим.). Під кере́єю но́чі (Кінець Нево́лі)]; 2) *зоол.* – ма́нтія.

Ма́нто – ма́нто (-та́).

Ма́нускри́пт – ма́нускри́пт (-ту), руко́пис (-су).

Ма́нускри́птий – ма́нускри́птовий, руко́писний.

Ма́нуль, *зоол.* **Felis manul** – ма́нул (-ла), ди́кокамі́нний кіт (*p. котá*).

Ма́нуть, *см.* **Ма́ніть**.

Ма́нуфа́ктура – 1) ма́нуфа́ктура, фа́брика (де ро́блять рука́ми); 2) (*красный товар*) ма́нуфа́ктура, кра́м (-ну), кра́мщина. [Пра́ктикува́в у торго́влі кра́мщиною (Франко)].

Ма́нуфа́ктурист, -ристка – ма́нуфа́ктурист, -ристка, ма́нуфа́ктурник, -ниця.

Ма́нуфа́ктуристика – ма́нуфа́ктуристика, ма́нуфа́ктурозна́вство.

Ма́нуфа́ктурний – ма́нуфа́ктурний. **-ная проми́шленность** – ма́нуфа́кту́рна проми́сло́вість (-вості). **-ний товар**, *см.* **Ма́нуфа́ктура 2**.

Ма́нчестер (ткань) – ма́нчестер (-ру).

Ма́нжета, *см.* **Ма́нжета**.

Ма́ны, *мифол.* – ма́ни (-нів), ду́ші поме́рлих; (*спец.*) ла́ри (-рів), пе́нати (-тів).

Ма́нывать, *см.* **Ма́ніть**.

Ма́ньяк – 1) *см.* **Ма́ниак**; 2) (*кукла*) ля́лька; 3) коме́діянт, лице́дій (-дія), (*фокусник*) шу́тка́р (-ря).

I. Ма́р, *см.* **I. Ма́рь**.

II. Ма́р – го́рб (-ба́), бу́рта, (*насыть*) на́сип (-пу), (*курган*) моги́ла.

Ма́ра – 1) ма́ра, ма́на; *см.* **Нава́ждение**; 2) ма́ра, мря́; *см.* **Мечта́ 2**; 3) ка́ра; *см.* **Привиде́ние**.

I. Ма́рабу́(т), *пт.* **Leptoptilus crumeniferus** – ма́рабу́т (-та).

II. Ма́рабу́т (*мусульман, подвижник*) – ма́рабу́т (-та).

Ма́разм, *мед.* – ма́разм (-му), ви́селення (-ння), бе́силля (-лля), ми́ршаві́сть, ми́рхля́ві́сть (-вості). *Старческий -разм* – ви́силення старече.

Ма́рака, *см.* **Ма́ра́тель, -ниця**.

Ма́ракова́ть, *см.* **Морокова́ть**.

Ма́ра́л, *зоол.* **Cervus maral** – ма́ра́л (-ла).

Ма́ра́ла, *см.* **Ма́ра́тель, -ниця**.

Ма́ра́льний – 1) (*относ. к пачканию*) ма́зальний, каля́льний; 2) (*относ. к зачёркиванию*) че́ркальний, ви́мазний.

Ма́ра́льщик, -щица, *см.* **Ма́ра́тель, -ниця**.

Ма́ра́ние – 1) (*пачкание*) ма́зання, за[у]ма́зування, бру́дні́ння, каля́ння, (*чем-л. сыпучим, грязным*) валя́ння, (*жирным*) я́ложення, сма́льцювання, за́сма́льцювання; 2) (*осквернение*) каля́ння, запога́нювання, плямува́ння, за́плямлюва́ння, (*грубо*) паску́дження. **-ние своего, чужого имени** – за́плямлюва́ння, каля́ння (*грубо* паску́дження) сво́го, чу́жо́го ім'я, клепа́ння на ко́го; 3) (*о плохом письме, литер. произв.*) – а) (*действие*) ма́зання, ляпа́ння, ба́зграння, па́рта́чення, паску́дження; б) (*результат*) ма́зані́на, ляпа́ні́на, писа́ні́на, ба́зграница, ква́чوما́зтво; 4) (*о вычёрк. написанного*) че́рка́ння, ви́мазува́ння, ви́креслюва́ння.

Ма́ранто́вые, *бот.* **Maranthaceae** – ма́рантува́ті (-тих).

Ма́раный, *прлг.* – зама́заний, зама́щений, ума́заний, забру́днений, забру́джений, зака́ляний; *срв.* **Замаранный** (*под Замарывать*). **-ное бельё** – замазана (замашена *и т. п.*), чорна, брудна білізна.

Мараскі́н – мараскі́н (-ну, *м. р.*) *и* мараскі́но (-на, *ср. р.*).

Марате́ль, -ни́ца – 1) (*пачкун*) маза́йло, мазу́н (-на), мазу́ха, каля́льник, -ни́ця; 2) ба́зграч (-ча), парта́ч, псува́ч (-ча), мази́ло; (*плохой каллиграф*) писа́чка; (*плохой художник*) квачома́з (-за); (*писака*) писа́ка; (*стихоплёт*) віршома́з. [Як наш писа́чка напи́ше, то не вчитає ніхто (Харківщ.)].

Маратъ, марывать – 1) (*пачкать, грязнить*) ма́зати, зама́зувати що чим *и* в що, ума́зувати що в що, масти́ти, брудни́ти, бру́дити (бру́джу, -диш), каля́ти, (*чем.-л. сыпучим, грязным*) валя́ти, (*грязью*) багнито́, багнітува́ти, (*жирным*) ялози́ти, сма́льцюва́ти, (*жидким*) ляпа́ти, (*о лице ещё*) му́рзати що чим *и* в що; *срв.* **Замарывать 1** *и* **Пачкать 1**. [Погані́й крам – ли́няє, ма́же (брудни́ть) білі́зну (Брацла́вщ.). Не тала́пайся в боло́ті, не бру́дні (не масти́) но́ги (Ки́ївщ.) Не хо́чется чо́біт каля́ти (Звин.). Я но́ги поми́ла, як же і́х валя́ти? (Бі́блія)]; 2) (*сквернить, бесславить*) каля́ти, пога́нити, мерзе́нити, плямува́ти, плями́ти, (*грубо*) паскуди́ти ко́го, що. **-ратъ себя, кого** – пога́нити, паскуди́ти себе́, ко́го. [Хіба́-ж ви дума́єте, що я захті́в-би пога́нити себе́, краду́чи чу́жі три карбованці? (Крим.). На́що мене́ паскуди́ш? Хіба́ я злоді́й? (Бердичі́вщ.)]. **Он -ет честных людей** – він плями́ть (паскуди́ть) че́сних люде́й. **-ратъ своё имя, репутацию (славу), честь** – плями́ти, плямува́ти, каля́ти, пога́нити, паскуди́ти сво́є ім'я́, сла́ву, че́сть. [Та́кими вчи́нками ти плями́ш (пога́ниш) сво́є ім'я́ (Ки́ївщ.). Гляди́ть, ді́ти, слави́ сво́єї не каля́йте (Г. Барв.)]. **-ратъ руки (перен.)** – паскуди́ти, пога́нити ру́ки об ко́го, об що. [Ру́к паскуди́ть не хо́чу (Тобі́л.)]; 3) (*о плохом каллиграфе, живописце, писателе*) ма́зати, ляпа́ти, ба́зграти, парта́чити, паскуди́ти, (*о живоп. и каллигр. ещё*) кваче́м ма́зати, (*выводит каракули*) ригува́ти. [О́то ригу́є, – та́кі карлю́чки, що й не розбе́реш (Кані́вщ.)]. **Он не пишет, а только бумагу -ет** – він не пи́ше, а тільки папі́р псу́є; 4) (*вычёркивать*) черка́ти, вима́зувати, викреслюва́ти що. [А цензу́ра лібе́ральна все черка́є, все черка́є (Самі́йл.)]. **Маранный** – 1) ма́заний, каля́ний, валя́ний; яло́жений, сма́льцюва́ний, ляпа́ний, му́рзаний; 2) каля́ний, пога́нений, плямо́ваний, паску́джений; 3) ма́заний, ляпа́ний, ба́зграни́й; 4) черка́ний, вима́заний, викресле́ний. *Срв.* **Маранный, прлг.**

Маратъся, марываются – 1) (*пачкаться*) ма́затися, масти́тися, бру́днитися, бру́дитися, каля́тися, валя́тися, багні́тися, яло́зитися, сма́льцюва́тися, ляпа́тися, му́рзатися, заму́рзуватися. **Светлые платья быстро -ются** – я́сні су́кні шви́дко мажу́ться, бру́дніа́ться; 2) (*сквернится*) каля́тися, пога́нитися, мерзе́нитися, плямува́тися, плями́тися, паскуди́тися. [Чи мені́ тре́ба мерзе́нитися? На́що мені́ сей кло́піт (Звягельщ.)]. **Не возьмусь я за это, не хочу -тсья** – не візьму́сь я за це, не хо́чу пога́нитися (паскуди́тися, мерзе́нитися); 3) (*о бумагомарании, плохом сочинительстве и т. п.*) ма́затися, ляпа́тися, ба́згратися; 4) (*зачёркиваться*) черка́тися, вима́зуватися, викреслюва́тися; 5) каля́тися, випорожні́тися; *срв.* **Испражняются.**

Марач, *см.* **Марате́ль.**

Мара́шка, *типогр.* – чо́рниш (-ша), ля́пса.

Марганец, *хим.* – манга́н (-ну). **Закись -ца** – манга́ні́стий за́кис (-су), одно́окис (недо́кис) манга́ну. **Окись -ца** – манга́но́вий о́кис, пі́вторао́кис манга́ну. **Перекись -ца** – надо́кис (дво́окис) манга́ну (манга́но́вий).

Марганце[о]вистый – манга́ні́стий. **-тая кислота** – манга́но́ва кислота́.

Марганцовый, *хим.* – манга́но́вий. **-вая кислота** – надманго́ва кислота́.

Маргарин, *хим.* – марга́рина (-ни).

Марга́риновый – 1) марга́рино́вий. **-вое масло** – марга́ринове ма́сло. **-вая кислота**, *хим.* – марга́ринова кислота́; 2) (*перен.: поддельный*) марга́рино́вий, цико́рійовий, неправди́вий, фальши́вий.

- Маргарит, -товий** – перло, перло́вий. **-вий** *цвет* (*цвета маргаритки*) – понсо́вий, червоногаря́чий ко́лір (-льору).
- Маргарита** – перліна, *ум.* перлі́нка, (*ц.-слав.*) маргарі́та.
- Маргаритка**, *бот.* *Bellis perennis* L. – стокротка, сто́кроть (-ти). [Пообса́джувала грядки білими й роже́вими стокротка́ми (Харкі́вщ.)].
- Маргаритный** – 1) (*жемчужный*) перло́вий; 2) (*о цветке*) стокрото́ковий.
- Маргивать**, *см.* **Моргать**.
- Маревистый** – мареві́стий.
- Маревить**, *безл.* – мареві́ти.
- Маревный** – маревні́й.
- Марево** – 1) (*сухой туман, мгла*) ма́рево, (і)мла́, юга́. [Ко́титься ма́рево понад село́м та нива́ми (Коцю́б.). Юга́ йде, – чи не горить до село́, або що (Черка́щ.); 2) (*мираж*) ма́рево, фа́та-морга́на. [На́що зникло лю́бе ма́рево моє́? (Крим.)].
- Маревый** – лободо́вий. **-вые** *бот.* *Chenopodiaceae* – лободува́ті (-тих).
- Марена**, *зоол.* *Coregonus maraena* – маре́[и]на, сиг (-га).
- Марена** – 1) *бот.* *Rubia tinctorum* L. – марена (краси́льна), (*ум.* маре́нка), кра́пка. *Дикая -на*, *Asperula tinctoria* L. – ба́рвиця. *Медовая -на*, *Galium verum* L. – ме́дівник (-ку́), ме́дова маре́на; 2) (*краска*) маре́на; 3) *см.* **Марина**.
- Маренго** – маре́нго (*нескл.*).
- Маренный** – маре́новий.
- Мареновый** – маре́новий; (*только о цвете*) маре́нового ко́льору. **-вые**, *бот.* *Rubiaceae* – маренува́ті (-тих).
- Маренщик, -щица** – маре́нник, -ни́ця.
- Марзановый** – марза́новий.
- Марзаны** – 1) *типогр.* – марза́ни (-нів); 2) (*поля в книге*) бере́гі (-гі́в), крі́си (-сі́в), (*зап.*) маргі́несі (-сі́в).
- Маривать**, *см.* **Морить**.
- Марина**, *живот.* – ма́рина, морськи́й крайові́д (-ду).
- Марина**, *зоол.* *Barbus fluviatilis* Kessl. – ма́рена дні́пря́нська.
- Маринад** – ма́ринада, ма́ринад (-ду), ме́живо, ме́жа.
- Маринист, -нистка** – ма́риніст (-та), -ні́стка.
- Маринование** – ма́ринува́ння, ме́ження, ме́жіння.
- Мариновать, -ся** – ма́ринува́ти, -ся, ме́жити (ме́жу, -жи́ш), -ся. **-ва́ть дело** (*насм.*) – ма́ринува́ти, зво́ліка́ти спра́ву. **Маринованный** – ма́ринований, ме́жений. [Ма́риновані (ме́жені) огі́рки (Ки́ївщ.)].
- Мариновка**, *см.* **Маринование**.
- Мариновочный** – ма́ринува́льний.
- Мариновщик, -щица** – ма́ринува́льний, -ни́ця.
- Марионетка** – ма́ріоне́тка, ля́лька. **Театр-ток** – теа́тр ма́ріоне́ток, ля́лькові́й (ля́лячий) теа́тр (-ру).
- Марионетный, Марионеточный** – ма́ріоне́тковий, ля́лькові́й.
- Марить**, *безл.* – 1) па́рити. **-рит** – па́рять, о́пар, о́парно, па́рнота. [О́пар надво́рі (Звин.)]; 2) на сон кло́нити ко́го; *см.* **Клонить**.
- I. Ма́рка**, *см.* **Ма́рание**.
- II. Ма́рка** – 1) (*монета, почт, герб. знак, фишка*) ма́рка. *Почтовая, гербовая -ка* – поштова́, гербо́ва ма́рка. *Погашать, погасить -ку* – пере́креслюва́ти, пере́кресли́ти, ме́ртвити, уме́ртвити ма́рку; 2) (*фабр. клеймо*) ма́рка; 3) (*квитанция*) квітот́к (-тка́); 4) (*истор.: область*) ма́рка; 5) *землем.*; *см.* **Ве́ха**.
- Марказит**, *минер.* – ма́рказит (-ту), іскри́ш (-шу́) залі́за (залі́зний), пі́рит (-ту).

Марказітний, Марказітовий – марказітовий, пірітовий.

Маркграф, -графиня – маркграф, -графиня.

Маркграфский – маркграфський.

Маркграфство – 1) (*область*) маркграфство; 2) (*достоїнство*) маркграфство; 3) (*время управления*) маркграфування.

Маркёр – 1) (*при бильярде*) маркёр (-ра); 2) (*земледельч. орудие*) значник (-ка), маркёр. **-ром** проводить борозды, см. **Маркировать**.

Маркёрский – маркерський.

Маркетри – маркетерія, маркетрі (*нескл.*), мозаїка.

Маркіз – маркіз (-за).

Маркіза – 1) маркіза; 2) (*на окне, балконе*) маркіза, холодок (-дка), шатро, шатерце. [Гарно, як над вікном холодок нап'ято, – сонце в хату не пече (Київщ.)].

Маркізет (*ткань*) – маркізета (-ти), (*рус.*) маркізет (-ту).

Маркий – 1) маз(ь)кий. [Мазка стіна (Брадлац.); 2) (*о цвете, краске*) плямкій, плямістий, линючий. [Біла сукня пляміста (Сл. Гр.). Инжир линючий (Крим.)].

Маркирование – рахування, нотування, відзначання (взяток, віграшу, ударів); 2) маркування, значіння; 3) значіння, писання (рядків); (*разбивание на четырёхугольники*) карбування.

Маркировать – 1) (*в карт., бильярдн. играх*) рахувати, нотувати, відзначати (взятки, віграш, удари), сов. порохувати, позанотовувати, повідзначати; 2) (*помечать*) маркувати, значити, сов. замаркувати, (*о мног.*) помаркувати, позначити; 3) *агрон.* – значити значником, писати рядки, сов. позначити, пописати. [Як пописав рядки, тоді й сіє (Ніженщ.)]. **-вать поле вдоль и поперек** – карбувати, сов. покарбувати поле. **Маркированный** – 1) рахований, нотований, відзначуваний, *оконч.* порохований, занотований, відзначений; 2) маркований, значений, *оконч.* за[по]маркований, позначений; 3) значений, писаний, сов. позначений, пописаний. **-ться** – 1) рахуватися, нотуватися, відзначатися, бути порохованим, занотованим, відзначеним; 2) маркуватися, значитися, бути за[по]маркованим, позначеним; 3) значитися, писатися, бути позначеним, пописаним.

Маркировка – 1) (*действие*) см. **Маркирование 1 - 3**; *оконч.* порохування, відзначення; замаркування; позначення; 2) (*знак*) зазначка.

Маркировщик – марківник (-ка), значій (-чія).

Маркітанить – маркітантувати, бути маркітантом, маркітанткою, бути за маркітанта, за маркітантку.

Маркітант – 1) маркітант (-та); 2) (*повар*) кұхар (-ря), куховар (-ра).

Маркітантка – маркітантка.

Маркітантский – маркітантський.

Маркітантство – 1) (*промысел*) маркітантство; 2) (*занятие этим пром.*) маркітантування.

Маркітантша – 1) маркітантка; 2) маркітантова жінка, маркітантиха.

Маркость – 1) маз(ь)кість; 2) плямкість, линючість (-ости).

Марксизм – марксизм (-му).

Марксист – марксист (-та).

Марксистский – марксистський, марксівський. [Старá марксівська література (Азб. Ком.)].

Марксовед – марксознавець (-вця).

Марксоведение – марксознавство.

Маркшайдер, -шайдерский – маркшайдер (-ра), -шайдерський. *-ское искусство* – маркшайдерство.

Маркшайдерство – маркшайдерство.

Марлевый – марльовий, намітчаний.

Марливый – пекучий, палючий; (*парный*) парний, паркий.

- Ма́рля** – ма́рля, намі́тка. [Намі́тки три арші́ни набра́ла – ру́ки накрі́ти, як помру́ (Київщ.)].
- Мармела́д** – мармела́да.
- Ма́рно**, *нрч.* – 1) ма́рно; 2) імли́сто; хма́рно, тьма́но.
- Ма́рнуть** – 1) мазну́ти; 2) черкну́ти; *см.* **Ма́раць 1** *и* **4**.
- Ма́рний** – 1) (*знойный*) па́рний, па́ркий; 2) (*мглистый*) імли́стий; хма́рний, тьма́ний.
- Ма́родёр, -де́рка** – ма́родёр (-ра), -де́рка, здо́бичник (-ка), -ни́ця.
- Ма́родёрство** – ма́родёрство, здо́бичництво.
- Ма́родёрствовать, -де́рничать** *и* **-де́рить** – ма́родёрствува́ти, ма́родерити, грабува́ти.
- Ма́рокин** – ма́рокін, сап'я́н (-ну).
- Ма́рочка** – 1) ма́рочка; 2) (*квитанция*) квітчо́к (-чка).
- Ма́рочный** – ма́рковий.
- Ма́ррон, -ро́нка** – ма́рон (-на), -ро́нка.
- Ма́рс**, *морск.* – ма́рс (-са).
- Ма́рсала** (*вино*) – ма́рсала (-ли).
- Ма́рсель**, *морск.* – ма́рсель (-ля).
- Ма́рсель** (*город*) – Ма́рселя (-лі).
- Ма́рсельєза** – ма́рсельєза.
- Ма́рсельный** – ма́рселе́вий.
- Ма́рси́нин, -си́анка** – ма́рси́нин, -си́анка, ма́рси́нець (-нця), ма́рси́єць (-сі́йця), -сі́йка.
- Ма́рсов** – Ма́рсів (-сова, -сове). **-во поле** – Ма́рсове по́ле.
- Ма́рсово́й** – 1) *нрлг.* – ма́рсовий; 2) *сц.* (*матрос*) – ма́рсови́й (-во́го).
- Ма́рт** – бе́резень (-зня), (*диал.*) бе́резі́ль (-зо́ля), бе́резозі́ль (-зо́ля), бе́резозі́л (-зо́ла), бе́резоті́к (-то́ка), ма́рець (-рця), (*устар.*) ма́рт (-та). [22 бе́резня 1838 ро́ку я гляну́в із нево́лі на сві́то бо́жий (Шевч.). Бе́резоля два ти́жні вже мину́ло (Куліш). В ма́рці за́всі́гді вже бе́ре́за зо́всім зе́лена, – ти́м-то йо́го й прозва́ли бе́резозо́лем (Свидни́ц.). Весня́ний ми́сяць бе́резоті́к (Яворн.)]. **В-те** – в бе́резні. **Пе́рвого -та** – пе́ршого бе́резня.
- Ма́рте́н, Ма́рте́новская печь** – ма́рте́н (-ну), ма́рте́нівська пі́ч (*р.* *печи*).
- Ма́рте́нный** – ма́рте́новий.
- Ма́рте́новский** – ма́рте́нівський. **-кий проце́с, техн.** – ма́рте́нівський проце́с.
- Ма́рте́н(ов)щик** – ма́рте́нник (-ка), ма́рте́новець (ні́вця).
- Ма́ртиа́льный**, *см.* **Ма́рциа́льный**.
- Ма́ртилова тра́ва**, *бот.* ***Polemonium caeruleum* L.** – синю́ха, бра́нь-трава́.
- Ма́ртині́ст** – ма́ртині́ст (-та).
- Ма́ртироло́г** – ма́ртироло́г (-гу). [3 йо́го (Шевче́нка) почи́нається ма́ртироло́г украї́нського пи́сьме́нства (Єфр.)].
- Ма́ртовик** – ма́рчук, ма́ртові́к (-ка́). [У ме́не бага́то ку́рча́т-ма́рчуки́в (Липовеч.)].
- Ма́ртовский, Ма́ртовый** – бе́резне́вий, (*диал.*) бе́резі́льний, бе́резозі́льний, ма́рце́вий, ма́рце́вний, (*устар.*) ма́ртовий. [Бе́резне́ва револю́ція 1848 ро́ку (Пр. Пра́вда). При́йшли бе́резі́льні і́ди (Куліш). З ма́рце́вих хма́р промі́нь весня́ного со́нця бри́знув (Н.-Лев.)]. **-коє тиво** – бе́резне́ве (ма́рце́ве) пи́во. **-киє цы́плята** – ку́рча́та-ма́рчуки; *срв.* **Ма́ртовик**.
- Ма́рты́н**, *зоол.* – (***Larus***) ма́рты́н (-на); (***Rterna***) крячо́к (-чка́). [В не́бі кру́ті́лися бі́лі ма́рты́ни і чайкі́ (Н.-Лев.)].
- Ма́рты́на-лисо́гона** – де́нь 27-го кві́тня.
- Ма́ртыно́к**, *пт.* ***Alcedo attis* L.** – риба́лочка, риба́лка.
- Ма́рты́шка**, *зоол.* – 1) (***Cercopithecus, Inuus***) ма́впа; 2) *см.* **Ма́рты́н**.
- Ма́рушка** – пля́ма; (*помарка*) по́мазка, ви́мазане, ви́креслене (мі́сце); (*на теле*) пля́ма; *срв.* **Пя́тно**.
- Ма́рципа́н** – ма́рципа́н (-на). [Обі́деться ци́га́нське весі́лля і без ма́рципа́нів (При́казка)].
- Ма́рципа́нный** *и* **-па́новы́й** – ма́рципа́новий.

Марциальный – 1) (*военный*) військовий, воєнний; (*воинственный*) войовничий, войовитий; 2) (*железистый*) залізистий, залізуватий.

Марш – 1) марш (-шу). **Марш церемониальный, форсированный** – марш церемонійний (урочистий), форсований; 2) (*музык. произв.*) марш (-ша). **Похоронный марш** – жалібний (погребний) марш; 3) *междом.* – марш! гайда! хода! рушай! гай! гиля! [Гайда в дорігу! (Шевч.). Хода за мною! (Полтавц.). Рушай по воду! (Франко). Гай на зальоти! (Маков.). Сіли на коней – гиля з двору! (Борзенц.)]. **Марш отсюда!** – марш (гайда, геть) звідси! **Шагом марш!** – кроком руш!; 4) *архит.* – хідень (-дня). **Марш лестничный** – хідень сходовий.

Маршал, -шальский – маршал (-ла), -шальський.

Маршалство – маршалство.

Маршевой – маршовий.

Марши, геогр. – марші (-шів).

Марширование – маршування, (*зап.*) машерування.

Маршировать, маршировывать – маршувати, (*зап.*) машерувати. [Не маршуй, наче москаль на муштрі (Квітка). На скрипці грає, а барани за ним машерують (Яворськ.)]. **-ться, безл.** – маршуватися, (*зап.*) машеруватися.

Маршировка, см. Марширование.

Маршрут, -рутный – маршрута (-ти), маршрут (-ту), -рутний, -рутовий.

Марщивать, см. Морщить.

Марывать, см. Марать.

I. Марь – юга, суга, (і)мля; *срв. Мгла 1*. [Надворі така юга, неначе дімом заволокло (Сл. Ум.). Суга на небі і на землі (Борзенц.). Сьогодні якась імля над полем (Козелеч.).]

II. Марь, бот. *Chenopodium L.* – лобода; (*лебеда, Ch. album L.*) лобода біла; (*душистая лебеда, кудрявец, Ch. Botrus L.*) лобода-кудрявець (-вця); (*глухой водопьян, Ch. urbicum L.*) топілка; (*Ch. Vulvaria L.*) лобода смердяча, вонючка, материнка.

Марьян башмачок, бот. *Cypripedium Calceolus L.* – зозуліні черевічки (-ків).

Марьяж – 1) (*брак*) шлюб (-бу), одружіння, (*иронич.*) маріяж (-жу); 2) (*карт. игра*) маріяж (-жа).

Марьянник, бот. *Melampyrum L.* – перестріч (-чу), братики (-ків). **-ник дубравный, см. Иван-да-Марья.**

Маседуан – маседуана, рід компоту.

Масенький – маненький, малесенький; *см. Махонький.*

Маска – 1) (*в прям. и перен. знач.*) маска, (*преимуц. уродливая*) машкара, (*личина*) личина. [Робить се під маскою святого (Куліш). Наділа машкару з отаким довгим носом (Сквирич.). Під тією доброю та ласкавою личиною сховано було щось зовсім інше (Еварн.)]. **Надеть -ку** (*в прям. и перен. знач.*) – надіти, узяти, убрати (напнути) маску, машкару, личину. [Коли на те пішло, я взяти мушу маску і до облесника показувати ласку (Самійл.). Убирали на себе машкари (Єфр.)]. **Сорвать с кого -ку** – зірвати з кого маску, машкару, личину, демаскувати кого; 2) (*ряженный*) маска (*общ. р.*), маскований, -кована, замаскований (-ного), -кована (-ної); *см. Замаскированный (под Замаскировывать)*; 3) *зоол.* – маска, ловилка.

Маскарад – маскарада, (*вульг.*) машкарад (-ду). [Се що за маскарада? (Куліш). Чи то твоє діло в маскаради бавитись? (Л. Укр.)]. **Бал-маскарад** – баль-маскарада, маскований баль.

Маскарадний – маскарадний, (*вульг.*) машкарадний. [Був з головою добре закутаний у машкарадне убрання (Н.-Лев.)].

Маскирование – маскування, замасковування, личкування, заличковування, (*уродливой личиной*) машкарування, замашкарування.

Маскировать, -ся, маскировывать, -ся (*в прям. и перен. знач.*) – маскувати, -ся, замаскувати, -ся, личкувати, -ся, заличковувати, -ся, (*уродливой личиной*) машкарувати,

-ся, замашкарóувати, -ся; (*страд. з.*) б́ути маскóваним, замаскóваним, заличкóваним, замашкарóваним, *сов.* замаскóваним, заличкóваним, замашкарóваним. [То по фарисейському маскують свою ворожнечу, то одхиляють своє справжнє обличчя (Н. Рада). «Чи й на споді такі ягоди, як отó зверху?» – «Ато-ж! хіба-б я личкувала!» (Харківщ.). Личкується перед ним та взиває батеньком, а за очі каже... (Мова)]. **Забор -рован** *кустарником* – баркан замаскóвано кущами. **Маскирóваний** – маскóваний, замаскóваний, личкóваний, заличкóваний, (*личиной*) замашкарóваний. [Дворик сповняється юрбою маскóваних і немаскóваних гостей (Л. Укр.). То льон личкóваний, він тільки зверху гарний (Харківщ.)].

Маскирóвка, *см.* **Маскирóвание**.

Масленая, *см.* **Масляница**.

Масление – (*всяким маслом*) ма́щення и масти́ння (ма́слом, олією и т. п.), (*только коров.*) ма́слення, (*только раст.*) олієння.

Масленик, *см.* **Масленник 1 - 6**.

Масленістость, -ністый, *см.* **Масляністость, -ністый 1 - 3**.

Масленица – 1) *см.* **Масляница**; 2) *см.* **Маслобóйня**.

Масленичный, *см.* **Масляничный**.

Масленка – 1) *см.* **Маслянка 1 и 2**; 2) мазу́н (-на́, м. р.), мазу́ха (ж. р.); *срв.* **Бáловень, Баловни́ца**; 3) *см.* **Масленник 1**.

Масле́нка – 1) *см.* **Масля́нка 1 и 2**; 2) (*сорт бумаги*) масня́нка.

Масле́нковый – 1) масничко́вий, масля́нко́вий; *см.* **Масля́нка 1**; 2) масля́рко́вий; *см.*

Масля́нка 2; 3) маслю[я]ко́вий; *см.* **Масле́нок 1**.

Масленник – 1) *бот.* **Boletus granulatus L.** – масля́к, маслю́к (-ка́); 2) *см.* **Маслопродáвец 1 и 2**; 3) *см.* **Маслоде́л 1 и 2**; 4) *см.* **Ма́слик**; 5) *см.* **Маслобóйка**; 6) *см.* **Масля́нка 2**; 7) *техн.* – вимикач (-ча) олі́йний.

Маслено, *см.* **Масляно**.

Масле́нок, *бот.* – 1) (**Boletus luteus L.**) маслю́к, масля́к (-ка́); 2) *см.* **Масля́нка**.

Масленость, *см.* **Масляность**.

Масле́ночный, *см.* **Масле́нковый 1 - 3**.

Масленый – 1) *см.* **Масляный. -ная неделя**, *см.* **Масляница**; 2) *см.* **Масленный (под Ма́слить)**; 3) (*коровьим маслом*) (за)ма́слений, (*растит.*) (за)оли́єний (*сальный*) зая́ложений, засма́льцьований.

Ма́слик – мазу́н (-на); *срв.* **Бáловень**.

I. Ма́слина, *бот.* **Olea europaea** – ма́слина, оли́ва, ма́слинове, оли́вне де́рево. [Сі́вая ма́слина (Крим.). Оли́ви срі́бне лі́стя (Л. Укр.)]. **Ди́кая -на**, *см.* **Лох**.

II. Ма́слина (плод) – (*чёрная*) ма́слина, (*зелёная, оливка*) оли́ва, оли́вка. [Що́ ті́і о́чі!. Чо́рніі ма́слині! (Крим.)].

Ма́слинина – ма́слини́на, (*оливка*) оли́віна.

Ма́слинка – 1) ма́сли́нка, (*оливка*) оли́вка; 2) *см.* **Лох**; (*плод*) ма́сли́нка.

Ма́слинковый – ма́сли́нко́вий, (*оливковый*) оли́в(к)овий.

Ма́сли́нник – ма́сли́нник, оли́вник (-ку), оли́вняк (-ку́), ма́сли́новий, оли́вовий (оли́вний) гай (*р. гаю*).

Ма́сли́нный, -ли́новий – 1) (*о дереве*) ма́сли́новий, оли́вовий, оли́вний, оли́вко́вий. [Шу́міть верхові́ття оли́вного га́ю (Крим.). Попеля́сті ди́кі оли́вкові дере́ва (Н.-Лев.)]; 2) (*о плодах*) ма́сли́новий, оли́в(к)овий.

Ма́сли́стый, *см.* **Масляні́стый**.

Ма́слить, -ся – (*всяким маслом*) ма́стити, -ся (ма́слом, олією и т. п.), (*только коровьим*) ма́слити, -ся, (*только растит.*) олі́ти, -ся. **Ма́сленный** – ма́щений, пома́щений ма́слом, олією и т. п.; ма́слений, пома́слений, нама́слений; олі́єний, поолі́єний, наолі́єний. [«Що

варіли?» – «Борщ, галушки й картоплю мащену до огірків» (Проскур.)].

Маслице – (коровье) масельце, маселко, маслечко; (растит.) олійка (-ки), олійок (-ійка).

Маслічина, см. **І. Масліна**.

Маслічний, см. **Маслінный 1**. -ная ветвь мира – олівна гілка згоди (міру). -ное дерево, см. **І. Масліна**. -ная гора – олівна гора. -ные, бот. **Oleaceae** – маслинуваті (-тих).

Масло – 1) (коровье и вообще из молока животного) масло. -ло жёсткое, крохкое, крошливое, рассыпчатое – крихке́ ма́сло. -ло жирное – сі́те, масне́ ма́сло. -ло зимнее, летнее – зимове́, лі́тнє ма́сло. -ло кухонное – кухе[о]́нне, кухова́рське ма́сло, ма́сло до стра́ви. -ло мажу́щееся, ма́ркоє – беру́чкє (ма́сткє) ма́сло. -ло мраморное – марму́рове ма́сло. -ло отжатое – віджи́мане, вижи́мане ма́сло. -ло перебитое, перемятое (переработанное) – переколо́чене, перем'я́те (перемі́шане) ма́сло. -ло прогорклое – і́лкє (згі́ркле) ма́сло. -ло сали́стое, сальное – лоюва́те ма́сло. -ло сибирское – сибі́рське ма́сло. -ло сливочное – вершко́ве ма́сло. -ло стойловое – сухопа́шне, станко́ве ма́сло. -ло столовое – ма́сло до сто́лу. -ло творожистое, мутное – сколо́тинисте ма́сло. -ло топленое – то́плєне ма́сло. *Бить, сбивать, пахтать* -ло, см. **Пахтать**; 2) (жидкий жир рыбий, морск. животных) лій (р. ло́ю), (зап.) тран, трин (-ну); см. **Ворвань**; 3) (растит., минеральн., эфирн.) олія́ (-лі́ї, ж. р.), олі́й (-лі́ю, м. р.); (смазка) ма́стило. -ло адское – куркасо́ва олія́. -ло варёное – варена́ олія́. -ло веретённое – верете[і]́нне ма́стило. -ло горное, каменное, чёрное – гі́рська олія́, на́фта. -ло деревянное, лампадное – оліва́. -ло касторовое, рициновое – рицино́ва олія́, рици́на. -ло кокосовое – коко́сова олія́. -ло конопляное – сім'яна́ олія́, олі́й. -ло костяное – кістяна́ олія́. -ло купоросное – сі́рчаний чо́рноква́с (-су). -ло летучее – летю́ча олія́. -ло масличное, оливковое – масліно́ва (оливна) олія́, (гру́бый сорт) оліва́. -ло машинное – маши́нна олія́. -ло минеральное – міне́ральна олія́. -ло подсолнечное – сонячнико́ва олія́. -ло постное – олія́, олі́й. -ло прованское – прова́нська олія́. -ло растительное – росли́нна олія́. -ло розовое – роже́ва (троя́ндова) олія́, (зап.) роже́вий (троя́ндовий) олі́йок. -ло сивушное – сиву́шна олія́. -ло смазочное – ма́стило, шма́рові́ло, шма́рова олія́ (оліва́). -ло эфирное – ете́рова олія́. *Бить* -ло (растит.) – бі́ти, забива́ти олі́ю; 4) (церк.: елей) ма́сло, (возвыш.) еле́й, (ароматн.) мі́ро. *Соборовать* -лом ко́го – (ма́слом) со́борувати, ма́слувати, ма́слосвя́тити ко́го; 5) см. **Жир**. *Лошадь в -ле* – ма́сний кі́нь; 6) (в игре в мяч, в свинку) ма́сло; 7) *Всё идёт как по -лу* – усе́ йде́ як з ма́слом, все́ ко́титься як на олі́ї. *Катается, как сыр в -ле* – коха́ється в до́брї; живе́, на́че варє́ник у ма́слі пла́ває; срв. **Кататься 1**. *Подлить -ла в огонь* – до га́р'ячо́го ще́ при́ском сипну́ти (Приказка), до́дати га́рту. *Ешь, дурак, с -лом* – ї́ж, ду́рню, бо́ то з ма́ком (Приказка); 8) -ло земляное, бот. **Phallus impudicus L.** – воню́ча веселка, земляні́ яйця, ді́дове са́ло.

Маслобитная, Маслобитня, см. **Маслобойня 1 - 3**.

Маслобой, см. **Маслобойщик**.

Маслобойка и -бойница – ма́слянка, ма́сниця, ма́сничка, ма́сляни́ця, ма́сельни́ця. [Ми́ колоти́мо ма́сло не в ма́кі́трі, а в ма́сниці́ (Ки́ївц.). Візьмі́ ма́сельни́цю та ско́лоти́ ма́сло (Липовеч.)].

Маслобойный – 1) (о коров. масле) ма́слоро́бський, ма́слярський, ма́слоколо́тний. -ный сна́ряд, см. **Маслобойка**; 2) (о растит. масле) см. **Маслодельный 2**.

Маслобойня – 1) ма́слоро́бня, ма́слярня, ма́слоколо́тня; 2) см. **Маслобойка**; 3) (завед. для выгнета растит. масла) олі́йня, олі́йни́ця, олі́ярня.

Маслобойщик, -щица – 1) (пахтатель) збива́льник, -ни́ця ма́сла, ма́слоро́б, -ро́бка, ма́сляр (-ра́), -ля́рка; 2) олі́йник, -ни́ця.

Масловатость – 1) ма́слувати́сть; 2) лоюва́ти́сть; 3) оліюва́ти́сть (-тости).

Масловатый – 1) (о коров. масле) ма́слувати́й; 2) (о жидком животн. жире) лоюва́тий; 3) (о растит. масле) оліюва́тий.

Масловый – (о коров. масле) ма́словий, ма́сляний; (о жидком животн.) ло́йовий; (о

растит.) олійовий, олійний. **-вое производство**, см. **Маслоделіе 1 и 2**. **-вая торговля** – торг (торговля) маслом, лоєм, олією.

Маслогнётный, см. **Маслодельный 2**.

Маслодел, см. **Маслобойщик 1 и 2**.

Маслоделіе – 1) маслоробство, малярство; 2) (о выделке *растит. масла*) олійництво.

Маслодельный – 1) маслоробний, маслоробський, малярський. **-ное товарищество** – маслоробське (малярське) товариство; 2) (*растит.*) олійницький. **-ное производство**, см.

Маслоделіе 1 и 2. **-ный завод**, см. **Маслобойня 1 и 3**.

Маслодельня – маслоробня, малярня, масельня.

Масложимный, см. **Маслодельный 2**.

Масломойка – 1) см. **Масломягтя**; 2) (*работница*) масломія.

Масломягтя – маслове м'яло; (*машина*) маслова м'яльница.

Маслообрабатывание – олієоброблювання, олієоброблення, олійництво.

Маслообрабатывающий – олієобробний.

Маслообработчик (*снаряд*) – маслообробник, и см. **Масломягтя**.

Маслоотделитель (*на паропроводах*) – мастиловіддільник (-ка).

Маслоотделительный, *техн.* – мастиловіддільний.

Маслоотжиматель, см. **Масломягтя**.

Маслопродавец, -вица – 1) (*коров. масла*) маляр (-ра), -лярка, продавець (-вця), -вниця масла; 2) (*растит. масла*) олійник, -ниця, продавець, -вниця олії.

Маслораспределение (*при смазке*) – мастилорозподілення, мастилорозподілення.

Маслораспределитель, -тельный – мастилорозподільник, -подільний.

Маслородный газ – олієтворний газ (-зу).

Маслосол, -солка – маслосолільник, -ниця.

Маслосольный – маслосолільний, маслосільний.

Маслосольня – маслосолільня, маслосілка.

Маслотоп, -топка – маслотоп, -топка.

Маслотопный – маслотопний.

Маслотопня – маслотопня.

Маслоупорность – олієтривкість (-кости).

Маслюк, см. **Масленник 1**.

Маслютка – 1) см. **Масленник 1**; 2) масноокий, з масніми очіма.

Масляжка – (*м. р.*) плаксій (-сія); (*ж. р.*) плаксійка, плаксуха; см. **Плакса**.

Масляк – 1) см. **Масленник 1**; 2) см. **Масляжка (м. р.)**.

Масляна и -ная, см. **Масляница**.

Масляник, см. **Масленник 1 - 6**.

Маслянистость – 1) маслістість; 2) олійність, оліюватість; 3) масткість (-ости).

Маслянистый – 1) (о *коров. масле*) маслістий; 2) (о *растит.*) олійний, оліюватий. [Свиріпа дуже олійна (Лебединщ.). Оліюватий плин (Троян.)]; 3) (*жирный*) масткий. [Мастка глина (Сл. Гр.)].

Масляница – масниця, масляна (-ної), масляница; *ум.* масничка. [Почекайте, вареники, прийде на вас масниця (Чуб. I). А коли це в нас починається масляна? (Київщ.). Масляница – баламутка: обіцяла масла й сиру, та не хутко (Номис)]. *Встреча (первый день) -цы* – колодій (-дія). *Проводы, прощанье (последний день) -цы* – пуща[а]ння. *Широкая -ца* – багата масниця. *Не всё коту -ца* – минулася котові масничка или псові ковбаса; не що-дня брідня – вареники їсти (Приказки); см. **Кот 1**. *Ему не житьё, а -ца* – у його що-дня масниця.

Масляничать – 1) олійникувати; 2) справляти масницю, масляну. [Ми починаємо справляти масницю з середі (Київщ.)].

Ма́сляничный – ма́сничний, ма́слянський. [Це вам не ма́слянські млинці́, а постові́, з олі́йкою (Харківщ.)].

Ма́слянка, бот. *Lilium Martagon L.* – лісова́ лілія, підво́я, ма́сля́нка.

Ма́сля́нка – 1) (для коров. ма́сла) ма́сничка, ма́слянка, ма́сельнічка. [Ма́сла наклади́ в ма́сничку (Богодухівщ.). На столі́ тарілка з гарячими пирога́ми і ма́слянка з ма́слом (Н.-Лев.). Беріть з ма́сельнички ма́сло (Липовеч.); 2) (для смазки машин и т. п.) ма́сля́рка; 3) см. **Ма́слобо́йка**; 4) см. **Па́хтанье 2**; 5) см. **Ма́слобо́йня 1 и 3**; 6) энтом. *Meloë proscarabeus L.* – ма́йвка, ма́йка-оли́йка, ма́йка оли́йна.

Ма́сля́нки, бот. *Crocus reticulatus M. B.* – про́сурень, про́серень (-рня).

Ма́сля́нник, см. **Ма́сленник 2 - 6**.

Ма́сляно, нарч. – ма́сно, ма́сяно. [Си́ряно, ма́сяно (Номис)]. **-но есть** – ма́сно їсти.

Ма́сяно́сть – 1) (о коров. ма́сле) ма́сяні́сть; 2) (о растит. ма́сле) оли́йні́сть; 3) (*жирно́сть*) ма́сні́сть (-ности).

Ма́сяно́сть, см. **Ма́слова́то́сть 1 - 3**.

Ма́ся́ный – 1) см. **Ма́слово́ый**; 2) (из ма́сла, на ма́сле) ма́ся́ний; лойови́й, оли́йний, ма́стильний; срв. **Ма́сло 1 - 3**. **-ная краска** – оли́йна фа́рба. [Нама́льований оли́йними фа́рбами (Н.-Лев.)]. **-ная живопись** – оли́йне ма́лювання (ма́лярство), оли́йна жи́вопись (-си); (*картина*) оли́йне ма́лювання, оли́йна ка́ртина. [Великі оли́йні ка́ртини (Л. Укр.)]. **-ная плошка** – оли́йний (лойови́й) кага́нчик (-ка). **-ное брожение, хим.** – ма́сяна ферме́нтація, -не ки́снення. **-ная баня, хим.** – ма́сяна ва́нна. **-ная кислота, хим.** – ма́сяна ки́слота; 3) см.

Ма́сленный (под **Ма́слить**). **-на(я) голова** – (на)ма́слена го́лова; 4) (*жирный*) ма́сний. [Ма́сні пиро́ги (Сл. Гр.). Ма́сна пля́ма (Коцюб.)]. **-ные глаза** – ма́сні о́чі (очи́ці). [На вас диви́ться вона́ дуже ма́сними очи́цями (Крим.)]. **-ный язычок** – соло́дкий, ме́довий язи́чок (-чка); 5) см. **Ма́сля́ничный**. **-ная, -ная неделя**, см. **Ма́ся́ница**.

Ма́ся́ный, Ма́ся́стый, см. **Ма́слова́тый 1 - 3**.

Ма́со́н, -со́нка – ма́со́н, -со́нка. **Ма́со́нский** – ма́со́нський.

Ма́со́нство – ма́со́нство.

Ма́сса – 1) (*вещество, тело, материя, толща*) ма́са. [Зле́жаний сні́г вели́чезними ма́сами уривався з гір і котився вниз (Київ). Обся́г атмосфе́ри вели́чезний, а ма́са мізе́рна (М. Грінч.)]. *Бума́жная, древе́сная, сы́рая -са* – папе́рова, дере́вна, сирова́ ма́са. *Двига́ться спло́шной -сой* – іти́, су́нути, пли́вти (пли́сти) суці́льною ла́вою, хма́рою, о́блавом, су́нути (ці́лим) за́галом (Звин.). [Люде́й ішло́ хма́ра-хма́рою (Харківщ.). Як поча́ло розта́вати, то вода́ йшла́ рі́вчаками, а тепе́р, як дуже́ розта́ло, – іде́ о́блавом (Вовч.); 2) (*мно́жество кого, чего*) бе́зліч (-чи), си́ла, си́ла си́ленна, незчи́сленна си́ла, си́ла си́лою, ма́са, по́вно, (*ку́ча*) ку́па, гу́ра, (*ту́ча, пото́п, лави́на, бездна*) хма́ра, як мги́ли, пото́п(а), зава́ла, ва́лява, прі́рва, (*тьма*) тьма, (*гибель, пропасть*) ги́бе[і]ль (-ли), (*фам.*) шма́т (-ту), (*грубо*) до чо́рта, до бі́са, до сто́біса, до сму́тку, до ви́греба чо́го; срв. **Мно́жество 2 и П. Пропа́сть**. [Бе́зліч пра́ці (Грінч.). Си́ла си́ленна слі́в, а ді́ла нема́ (Київщ.). Груш незчи́сленна си́ла (Крим.). Їх (госте́й) там си́ла-си́лою була́ (Квітка). Поезі́ї, пе́вно, в ті́м ма́са (Франко). Система́ му́сіла пода́тися, в му́рах її́ по́вно було́ поро́блено проло́мів (Єфр.). При́кростей уся́ких ку́па (Грінч.). Люде́й на по́лі як мги́ли (Г. Барв.). Чу́ти було́ яке́сь шепта́ння – з-посере́д пото́пи листя́ (Франко). В сто́лиці зби́лася ва́лява лю́ду (Леонт.). Гро́шей у ньо́го прі́рва (Звин.). Наро́ду там ги́бель (Звин.). Хоті́в ма́ти до сму́тку гро́шви́ (Кінець Нево́лі)]. *На митинги собира́лась -са наро́ду* – на мі́тинги зби́рало́ся (схо́дилося) бе́зліч (си́ла, си́ла си́ленна, тьма) лю́ду (люде́й); 3) (*наро́дная*) ма́са, гро́мада, за́гал (-лу). [В ім'я́ потре́б наро́дної ма́си (Доман.). Наро́д-творе́ць не мо́же вже́ бути́ сирो́ю етно́графі́чною ма́сою (Єфр.). Чо́го не вда́тен зба́гнути за́гал, ю́рба (Леонт.)]. *Наро́дные -сы* – наро́дні ма́си; 4) юр. – ма́са, все до́бро (ма́йно). *Конку́рсная -са* – конку́рсова ма́са, все до́бро (ма́йно) (неви́платно́го довжника).

Масса́ж – маса́ж (-жу).

Масса́жист, -жистка – масажист, -жистка.

Масса́жный – маса́жний.

Массака́ – масако́вий, масако́вого ко́льору.

Масси́в – маси́в (-ву). [Маси́в гірського хребта́ (Київ)]. *Лесной -си́в* – лісовий маси́в, -ва́ масовина, -ве́ масовище.

Масси́вно, *нрч.* – 1) маси́вно, 2) маси́вно; ва́жко; дебе́ло, кремезно.

Масси́вность – 1) маси́вність; 2) літи́сть, ку́тість; 3) маси́вність; ва́жкість, вагові́тість; дебе́лість, кремезні́сть (-ости).

Масси́вный – 1) (*сплошной*) маси́вний; 2) (*о метал. изделиях: не дутый*) лі́тий, ку́тий, ко́ваний. [Неначе срі́бло куте, лі́те (Шевч.)]; 3) (*тяжёлый на вид, плотный*) маси́вний, (*тяжеловесный*) ва́жкий, вагові́тий; (*дебелый*) дебе́лий, кремезні́й. [Маси́вна буди́вля (Київ)].

Масси́рование – масува́ння.

Масси́ровать – масува́ти, маса́ж робі́ти, *сов.* помасува́ти, маса́ж зробі́ти. **-вать живот** – масува́ти, *сов.* помасува́ти живі́т, (*народн.*) виби́рати, *сов.* ви́брати живі́т, у животі́.

Масси́руемый – масо́ваний. **Масси́рованный** – (по)масо́ваний. **-ться** – масува́тися, *сов.* помасува́тися; бу́ти помасо́ваним.

Масси́ровка – масува́ння.

Массо́вик – масо́вик (-ка́).

Массо́вка – масі́вка.

Массо́вость – масо́вість (-вості).

Массо́вый – масо́вий. [Індивідуа́льні і масо́ві грома́дські си́ли (Доман.). Масо́вий гіпно́з (Київ)].

Маста́к, -та́чка – маста́к (-ка́), -та́чка, майсте́рник, -ни́ця, мите́ць (-тця), мисте́ць (-ст(е)ця), тямуха (*общ. р.*), (*пров.*) тімаха (*общ. р.*); *срв.* **Мастер 2, -стери́ца**. [Ти співа́ть маста́к вели́кий (Глібов). Розу́мна й по хазя́йству до всьо́го тіма́ха (Мкр. Н.)].

Маста́чение – майструва́ння.

Маста́чить, *см.* **Мастери́ть**.

Мастево́й – мастьо́вий, масте́вий.

Ма́стер – 1) ма́йстер (-тра), (*очень гредко*) ма́йстро́ (-ра́); *ум.* ма́йстеро́к (-рка́), ма́йстрочко.

[По робо́ті пізна́ти ма́йстра (Номис). Ся́кий-та́кий ма́йстеро́к, а натеса́в трісо́чок (Приказка)]. **Золотых дел -тер** – зо́лотар (-ря́), зо́лотарник (-ка), зо́лотні́к (-ка́), *ум.* зо́лотари́к, зо́лотни́чок (-чка́). **Каретный, тележный, экипажный -тер** – сте́льмах (-ха).

Корабельный -тер – ко́рабе́льний ма́йстер, ко́рабля́р (-ра́), ко́рабе́льник. **Оружейный -тер** – зброя́р (-ра́), збройов(н)і́к (-ка́), зброєро́б, (*устар.*) пушка́р (-ря́); (*ружейный*) рушні́чник,

рушні́чний ма́йстер. **Седельный -тер** – сі́дляр (-ра), ку́льбачник. **Часовой -тер** – го́динника́р

(-ря́), (*устар.*) дзига́рник, дзига́рма́йстер (-стра). **-тер-специалист** – фа́ховий ма́йстер,

фа́хо[і]ве́ць (-хо[і]вця́). **-тер цеховой** – цехо́вий ма́йстер, цехо́вик (-ка). **Горе -тер** – по́псу́й-

ма́йстер, (*пренебреж.*) парта́ч (-ча́), (*добродушно*) ма́йстер-шпі́чка. **Дело -ра боится** – ді́ло

ма́йстра зна́є. **Если не -тер, то и не берись делать** – ко́лі не кова́ль, то й за́лі́за не пога́нь;

ко́лі не пи́ріг, то й не пиро́жися (Приказки); 2) (*искусник*) ма́йстер, ма́йсте́рник, мите́ць (-

тця́), мисте́ць (-ст(е)ця́), умі́лець (-льця́), (*фам.*) маста́к (-ка́), мистю́к (-ка́); *срв.* **Искусник и**

Маста́к. -тер в чём, на что, что делать – ма́йстер, ма́йсте́рник, мите́ць, мисте́ць, маста́к,

мистю́к, тіма́ха, зу́гарний, зу́гарен, кебе́тний, дотепний, уда́тний, ма́йсте́рний на що́, до

чо́го, що́ робі́ти. [Ма́йстер до чу́жих кай́стер (*сумок*) (Приказка). Незрівня́нний ма́йстер на

життєво́ві контра́сти (*изобразать жизненные контрасты*) (Єфр.). Ви спра́вді мите́ць

говори́ти про́мови (Н.-Лев.). Мите́ць до та́нців (Свидниц.). Мисте́ць пи́ти (Куліш). Я до

жа́лю не маста́к (Котл.). Зу́гарний тере́вені пра́вити (Сл. Гр.). На я́беди кебе́тний (М.

Левиц.). На що́, на що́, – на це́ (плести́ я́сла) доте́пний був (Глібов). Біля Ро́зи вдáтний він на жа́рти (Самійл.). Я майсте́рний до сьогó дїла (Сл. Гр.). *Большой -тер выпить* – великий недуре́нь ви́пити (Куліш). *Не -тер* – не майстер, не митець, не мистець, не мастак, незугарний *и т. п.* *Он -тер своего дела* – він на сво́є дїло майстер, він знаве́ць сво́го дїла, він фаховець у сво́й справі. *-тер на выдумки (забавные)* – майстер (митець, мистець) на ви́гадки, штука́р (-ря), чмут (-та). [На всі ви́гадки митець (Свидниц.)]. *-тер на все руки* – майстер (митець, мистець) на все, (майстер) на всі шту́ки, мото́рний, мото́рливий, мото́рнячий на все, зугарний (кебе́тний, удатний) до всьогó. [О, він на всі шту́ки! (Звин.). Мото́рнячий на все (Хорольш.); 3) (*квалифиц. рабочий, старший в производстве*) майстер. [Треба притяга́ти до пра́ва майстри́в, що випуска́ють пога́ний хліб (Пр. Правда)]. *-тер младший, старший* – майстер менший, ста́рший; 4) (*о художнике, писателе и т. п.*) майстер. [Кра́щі ре́чі світових майстри́в (письменства) (Грінч.)]. 5) (*учитель*) майстер, учи́тель, навча́тель (-ля); (*орденский*) магі́стер (-стра); 6) (*титул у англичан*) ма́стер (-ра); 7) (*охотн.: о гончей*) передовик, передня́к (-ка).

Мастере́нок – майстерчу́к (-ка), майстерча́ (-ча́ти), майстерня́ (-ня́ти).

Мастери́ть – майструва́ти, лаштува́ти. [Тесля́р коли́сочку де́белу майстру́є в сїнях (Шевч.). Дід у па́сіці ро́бить що-небу́дь, – Михайлик-стрибу́нець і со́бі тут щось лашту́є (Грінч.)]. *-ться* – майструва́тися, лаштува́тися.

Мастери́ца – 1) (*работница*) майстри́ня, майстри́ха. *Это хорошая -ца* – це га́рна (до́бра) майстри́ня (майстри́ха); 2) (*искусница*) майстерни́ця, (*фам.*) маста́чка, тямуха, (*пров.*) тіма́ха, зугарна (-но́ї), кебе́тна, доте́пна, удатна, майстерна (-но́ї) на що́, до чо́го, що ро́бити, рукоме́сниця до чо́го, зна́ха; *срв. Мастер 2*. [Тіма́ха до всьогó: і спекти, і зварити, і поші́ти, і поспіва́ти, і потанцюва́ти (Богодухівщ.). Там така дівка: сказа́но до вся́кого шитва́ рукоме́сниця (Харківщ.)]. *Она большая -ца в этом* – вона́ вели́ка майсте́рниця у цьо́му; вона́ великий митець на це, до цьогó; вона́ дуже майсте́рна до цьогó; вона́ майстерно ро́бить це *и т. п.*

Мастери́цын – майстри́нин, майстри́шин (-на, -не).

Мастери́шка – майстерчи́на, майстерчу́к (-ка), погане́нький майстер (-стра).

Мастери́ще – великий майстер (-тра), великий митець (-тця́); *срв. Мастер 2*.

Мастеров – майстри́в (-рова, -рове), майсте́рський.

Мастерова́тый – майструва́тий, досить майсте́рний (умі́лий, доте́пний).

Мастерова́ть – майстерува́ти, ходи́ти на заробі́тки за майстро́вого.

Мастерово́й – 1) *прлг.* – майстро́вий, майсте́рний, реме́сний. [Ой, збира́йтесь, хло́пці, та все наро́д майстро́вий (Пісня). Майстро́вий чоло́вік з його́ (Канівщ.). Там у Ро́жеві наро́д усé майсте́рний (Київщ.). У нас реме́сних люде́й на селі́ не гурт (Звин.)]; 2) *суц.* – майстро́вий (-во́го), майстро́вик, реме́сник (-ка). *-вая* – майстро́ва (-во́ї), майстро́вичка, реме́сниця.

Заводские -вые – заві́дські майстро́вики.

Мастеро́к (*в моск. фабр. районе*) – майстеро́к (-рка́).

Мастерская́, *суц.* – майсте́рня, майстри́вня, робі́тня. [Фа́брики та майсте́рні уся́кі (Доман.).

Усі майстри́ в майстри́вні (Кониськ.). Швачки́ в її́ робі́тні гну́ться над шитвом (Л. Укр.)].

Портняжная, столярская и т. п. -кая – краве́цька (кравці́вська), столя́рна (столя́рська) *и т. п.* майсте́рня (робі́тня) *или просто (чаще)* краве́чня (шва́льня), столя́рня *и т. п. -кая художника* – ми(с)тцева́ (художникова́) майсте́рня (робі́тня), маля́рня, ателье́ (*нескл.*).

Мастерски́, *нрч.* – майсте́рно, мисте́цьки, по-мисте́цькому, по-мите́цькому; *срв. Искусно*.

[Майсте́рно й поети́чно опові́дав він (Коцю́б.). Оде́жа на їй уло́жена дуже майсте́рно (Л.

Укр.). Я вмію́ по-мите́цькому правува́ти коне́м (Черкас.)]. *Он поёт -ки* – він майсте́рно (по-мисте́цькому) співа́є.

Мастерско́й – майсте́рний, мисте́цький, мите́цький. [Майсте́рну ру́ку ма́є молоді́й письменник (Єфр.). Мисте́цький стрі́ль (Киї́пщ.)]. *-кой удар* – майсте́рний уда́р (-ру).

- Мастерство** – 1) (*ремесло*) майстерство, ремесство, рукометство, ремесло, ремесло; (*занятие ремеслом*) майстрування (-ння). [До майстерства знявся: у ковалі та й у ковалі (Кониськ.).] - **во** *плотническое, портняжное, сапожное, слесарное, столярное, часовое и т. п.* – ремесство (рукометство, майстерство *и т. д.*) теслярське *или просто* теслярство, кравецьке (кравецтво), шевське (шевство), слюсарне, слюсарське (слюсарство), столярське (столярство), годинникарське (годинникарство) *и т. п.* *Учиться -ву* – учитися майстерства (ремесства *и т. д.*), вчитися майстрування; 2) (*искусство в работе*) майстерство, майстерність, мистецтво, умілість (-ости); *срв. Искусство 1*. [Не хутко люди дійшли до теперішньої майстерности (Л. Укр.).] -**во** *в чём* – майстерство, майстерність (-ности) у чому.
- Мастика** – 1) (*смолка*) мастика, живиця, смола; 2) (*замазка*) замазка, заліпка; 3) (*для натирания полов*) мастиво, мастика.
- Мастиковатый** – 1) мастикуватий, живицюватий, смолуватий; 2) замазкуватий, заліпкуватий; 3) мастив[к]уватий.
- Мастиковый** – 1) мастиковий, мастичний, живичний, смоляний, смоловий; 2) замазковий, заліпковий; 3) мастивний, мастиковий.
- Мастиковать, -ся** – 1) намащувати, -ся, натирати, -ся мастикою, мастивом; 2) замазувати, -ся, замащувати, -ся (замазкою), заліплювати, -ся (заліпкою), клеїти, -ся, заклеювати, -ся (клеєм).
- Мастистый** – 1) (*о лошади*) мастистий, доброї, чистої масти; 2) (*о картах*) мастистий.
- Маститость** – сивоголовість, поважність, почесність; шановність (-ости).
- Маститый** – сивоголовий, (*почтенный*) поважний, почесний; (*уважаемый*) шановний. -**тый** *старец* – старий поважний чоловік, поважна сива голова. -**тая** *старость* – поважна (почесна) старість (-рости), поважні старощі (-щів *и* -щей), поважний (почесний) вік (-ку).
- Мастить, -ся** – мастити, -ся, намащати, -ся *и* намащувати, -ся, умащати, -ся *и* умащувати, -ся.
- Мастиф** – мастиф (-фа), ірландський дог (-га).
- Мастихин, живоп.** – мастахин (-на). [Майстер узяв мастахин, шкрібку і сів писати образ наново (Ніков.).]
- Мастичный, см. Мастиковый. -ный спирт** – мастиковий спирт (-ту). -**ное дерево, бот.** *Pistacia Lentiscus L.* – мастикове дерево.
- Мастишка** – мастинка.
- Мастища[е]** – мастище, мастисько, мастина, мастяка.
- Мастодонт, палеонт.** – мастодонт (-та).
- Мастурбация** – 1) (*действие*) рукоблудство; 2) онанізм (-му), (*вульг.*) малахвія.
- Мастурбирование** – рукоблудство.
- Мастурбировать** – рукоблудити, (*вульг.*) малахвію, табаку трусити.
- I. Масть** (*мазь*) – масть (-ти *и* -ті), омаста (-ти). *Благовонные -ти* – пахуч[щ]і (запашні, запашісті) масті. [Добра слава лучша над пахущі масті (Біблія)]. *Умащатся -ми* – умащатися *и* умащуватися (мастями).
- II. Масть** – 1) (*цвет шерсти*) масть (-ти). [Кони гнідої масти нам не йдуть у руку (Богодухівц.). Масти їй бог наділів такої, що на все село не було такої другої: така яснополова, аж жовта (Кониськ.).] *Одной, одноцветной, ровной -ти* – одномастий. *Две лошади одной -ти* – два коні однієї (однакової) масти; 2) (*в картах*) масть (-ти). [До всякої масти козир (Номис)]. *Бубновая, пиковая, трефовая, червовая масть* – дзвінкова, винова, жирова, чирвова масть *или просто* дзвінка, вино, жир (-ру), чирва. *Козырная масть* – козирна масть; 3) (*перен.*) масть (-ти). *В, под масть* – під масть. [Як держати коні під масть, то домовик їх мучитиме (Звин.).] *Подбирать под масть* – добирати до масти.
- Масштаб** – масштаб (-бу); мірило, розмір (-ру). [Другорядні сцени, писані в такому-ж масштабі, як і першорядні (Грінч.). Переводячи на свій малий розмір ті самі відносини, я роблю висновок... (Ніков.).] *План местности по -бу* (*в -бе*) *одного километра на дюйм, в*

дюйме – план місцевості, за масштабом (в масштабі) один кілометр (одного кілометра) на даль. *В уменьшённом -бе* – у зменшеному масштабі. *В широком -бе* – у широкому масштабі; на велику (на широку) скалю, на великі розміри. [На широку скалю розпочати просвітну роботу (Єфр.). Розпочав фабрикацію нового товару на великі розміри (Франко)].

Масштабный – масштабовий, масштабний, мірильний.

I. Мат (*плетёнка*) – ма́та, ма́тка. [На дверях ма́та, щоб не задувало (Проскурівщ.). Нав'язали ма́ток із соломи вікна від морозу затуляти (Чернігівщ.).]

II. Мат – 1) (*тусклость поверхности*) мат (-ту), матовість (-вості); (*налет на плодах*) ба́рва, су́га, осу́га, (*преимуц. на незрелых*) свид (-ду), (*болезнен.*) па́дь (-ди). [Сливки свіжі в ба́рвою (Кам'янич.). Яка сі́за на сливах су́га (Черніг.). Виногра́д щойно нарі́заний, ще з осу́гою (Могилівщ.). Свид бува́є на сливах-уго́рках; його́ легко стерти рукою (Липовеч.). На а́грусі яка́сь па́дь (Звиног.); 2) (*состав для навед. тусклости*) мат, тьмян (-ну).

Наводитъ, навести мат на что – наводити, навести мат на що, матувати, поматувати, тьмянува́ти, потьмянува́ти що; 3) (*в шахм. игре*) мат. *Шах и мат* – шах і мат. *Сделать шах и мат* – зробити (завда́ти) шах і мат; 4) (*перен.: гибель, конец*) мат, кіне́ць (-нця́), край (*р.* кра́ю), ка́путь, *срв. Капуть*. [Завда́ти ворогові кра́йній мат (Франко)]. *Ему пришёл мат* – йому прийшо́в кіне́ць (край, мат). *Дело пришло к -ту* – справі прийшо́в кіне́ць (край). *Дожить до мату* – зубожіти геть до кра́ю, дожити(ся) до оста́ннього вбо́зтва; 5) *кричатъ благим, недаровым -том* – крича́ти несамовито, криком крича́ти, крича́ти що-ду́ху, репетува́ти, лементува́ти; (*грубо*) крича́ти як на живі́т, на пуп крича́ти. *Скакатъ лихим -том* – що-ду́ху, чим-дуж, навза́води скака́ти.

III. Мат (*матерная брань*) – мат (-ту), ма́тюк (-ка́) *и* ма́тюкі (-кі́в). *Крыть -том* – кри́ти ма́том (ма́тюками).

Матадо́р – 1) (*при бое быков*) матадо́р (-ра); 2) (*в карт. игре*) голо́вний (ста́рший) ко́зир (-ря); 3) вели́ка персо́на, (*ирон.*) вели́ка ця́ця; *срв. Особа важная*.

Матас – шу́ткар (-ря), коме́діянт; *срв. Фигляр и Скоморох*.

Ма́те – 1) *бот. Plex mate (paraguajensis Lamb.)* – ма́те (*нескл.*), парагва́йський па́дуб (-ба); 2) (*парагв. чай, исп. yerba mate*) ма́те, парагва́йський ча́й.

Ма́теж и Ма́тежи (*пятна на лице у беременной*) – осту́да.

Ма́тежни́ца – вагі́тна, тягі́тна (-но́ї), ва́жка (-ко́ї) жі́нка; *срв. Беременная (о женщ.)*.

Ма́тежны́й – осту́довий, осту́дний.

Матело́т – 1) *морск.* – перше судно́ (після фла́гманського); 2) (*пляска*) ма́тльо́та (-ти); 3) (*кушанье*) ма́тльо́та (-ти).

Матема́тик – матема́тик.

Матема́тика – матема́тика. *Высшая -ка* – ви́ща матема́тика.

Матема́тически, *нрч.* – матема́тично.

Матема́тический – матема́тичний.

Матема́тичка – матема́тичка.

Матема́тичность – матема́тичність (-ности).

Матема́тичный – матема́тичний.

I. Матерё́ть – 1) (*становиться матерым*) матер(н)і́ти, вби́ватися в лі́та, дохо́дити лі́т; *срв. Замате[о]ре́ть 1*; 2) *см. Маторе́ть 2*.

II. Матерё́ть – робі́тися ма́тір'ю, ма́терні́ти.

Матереубі́йственный – матереубі́вчий, матереубі́йний, матереубі́йницький.

Матереубі́йство – матереубі́вство.

Матереубі́йца – 1) (*м. р.*) матереубі́йник, матереубі́вця (-ці), матереубі́вець (-вця). [Йому́, ма́ло що не матереубі́йникові, ка́жуть, що він святи́й (Крим.); 2) (*ж. р.*) матереубі́йниця.

Матеріа́л – ма́теріял (-ду), (з)на́діб (*р.* (з)на́добу), (з)на́дібок (-бку). [Зруба́ю три ста́рі дере́ва, то ви́стане ма́теріялу на рік або й на два (на ложки) (Франко). Оповідання́ служи́ть

за ілюстрацію і за матеріял для міркування (Крим.). Ку́ля, набі́тая знадо́бом розривні́м (Л. Укр.). Що ма́ю я робі́ти? Чим? Над чим? Ні зна́ряду, ні на́добу не ма́ю (Л. Укр.). Знаді́бок знайдеш сам для тонко́ї пряжі́ (Дніпр. Ч.). **-ал лесной** – лісовий матеріял, лісоматеріял. **-ал отопительный** – па́ливо. **-ал смазочный** – масти́ло. **-ал строительный** – будіве́льний матеріял. **-ал сырой** – сировий матеріял, сировина. **-алы** для сло́варя украї́нського я́зыка – матеріяли (зна́доби) до сло́вника украї́нської мо́ви.

Матеріаліза́ція – 1) (*действие*) см. **Матеріалізу́рование**; 2) (*и действие и результат*) матеріяліза́ція; (*воплощение*) вті́лення (-ння).

Матеріалізу́вание – матеріялізува́ння, (*воплощение*) вті́лювання, *оконч.* зматеріялізува́ння, вті́лення.

Матеріалізу́вать, -ся и **Матеріалізо́вать, -ся** – матеріялізува́ти, -ся, (*воплощать, -ся*) вті́лювати, -ся; *сов.* зматеріялізува́ти, -ся, вті́лити, -ся. **Матеріалізу́ванный** и **Матеріалізо́ванный** – матеріялізо́ваний, зматеріялізо́ваний, (*воплощённый*) вті́лений.

Матеріалі́зм – матеріялі́зм (-му). **Экономический -лі́зм** – економі́чний матеріялі́зм.

Матеріалі́ст – 1) матеріялі́ст; 2) см. **Москати́льщик**.

Матеріалі́стический – матеріялі́стичний.

Матеріалі́стка – матеріялі́стка.

Матеріаловло́жение – 1) (*действие*) матеріяловкла́дання; 2) (*результат*) матеріяловкла́дення, матеріяловкла́д (-ду).

Матеріа́льно, *нрч.* – 1) матерія́льно, (*вещественно*) речові́нно, (*телесно*) тіле́сно; 2) (*плотски*) тіле́сно; 3) (*о средствах к жизни*) матерія́льно.

Матеріа́льность – 1) матерія́льність, (*вещественность*) речові́нність, (*телесность*) тіле́сність; 2) (*плотскость*) плотські́сть, тіле́сність; 3) (*о средствах к жизни*) матерія́льність (-ости).

Матеріа́льный – 1) (*от Матері́я*) матерія́льний, (*вещественный*) речові́нний, (*телесный*) тіле́сний. **-ный мир** – матерія́льний сві́т (-ту); 2) (*плотской, чувственный*) плотські́й, тіле́сний, матерія́льний. **-ный человек** – плотолю́бна лю́дина, (*материалист*) матеріялі́ст; 3) (*о средствах к жизни*) матерія́льний. [Матерія́льні потре́би (Доман.).] **-ные интересы** – матерія́льні інтере́си. **-ные дела, -ное положение** – матерія́льні справи, матерія́льне становище; 4) (*от Матеріа́л*) матерія́льний. **-ный капитал** – матерія́льний ка́піта́л (-лу). **-ная книга** – матерія́льна кні́га. **-ный счёт** – матерія́льний раху́нок (-нку); (*учёт*) облі́к (-ку) матерія́лів. **-ная часть** – матерія́льна части́на. **-ный двор** – склад будіве́льних матерія́лів, лі́сна (-ної).

Матеріа́льщик – 1) см. **Москати́льщик**; 2) матерія́льник, догля́дач за[при]па́сів, скла́ду, за за[при]па́сами, за скла́дом.

Матері́йка – матері́йка, тка́нінка.

Матері́к – 1) (*суша*) суході́л (-долу), суході́лля (-лля), су́ша. [Фінікі́йці прова́дили торг і на суходо́лі (Л. Укр.). Ти, рі́ченько, ти, бі́страя, викинь ко́сті на су́шу (Чуб. V)]; 2) (*континент*) суході́л, (*варв.*) конти́нент (-ту). [Великі́ суходо́ли зве́мо́ частя́ми сві́ту (Герин.);] 3) (*подпочва*) матері́к (-ка), ста́лина, (тверді́й) гру́нт (-ту), (*нетронутая*) щире́ць (-рця). Докопа́лися до матері́ка, либо́нь і вода́ бу́де (Сл. Гр.); 4) **Берег -рі́к** – нагі́рний, (на)го́рняний бе́рег (-рега); 5) (*стрезень реки*) стри́жень (-жня), фарва́тер (-ру) (рі́кі).

Матері́ковый – суході́льний. **-вый ледник, геол.** – суході́льний льодо́вік (-ка).

Ма́терин – ма́терин, ма́тчин, не́нин, не́ньчин (-на, -не). [Дити́на на́че не чу́є матері́ної ува́ги (Коцю́б.). Тобі́ уся ма́тчина худоба́ доста́лась (Основа). Серде́нько не́ньчине кров'ю́ стекло́ (Вороний)].

Матері́нка, *бот.* – 1) (*Origanum vulgare L.*) матері́нка; 2) (*Achillea Millefolium L.*) дере́вій (-вію́); 3) (*Cicer Arietinum L.*) нагу́т, наву́т (-у́ту).

Матері́нски, *нрч.* – по-ма́тірньо́му, як ма́ти.

Материнський – матірній, (*редко, ц.-сл. матерній*), материнський, (*материн*) материн (-на, -не). [Вона з матірнім прихиллям цілувала й голубила мене (Крим.). Материнські обов'язки (Л. Укр.). Дивилася закоханими материними очима на сина (Грінч.)]. *Родственники с -кой стороны* – родичі (крівні) по матері, з матірнього боку, материного коліна. [Із матірнього боку є у тебе сестра Октавія (Куліш)]. **-кое наследство** – материзна.

Материнство – материнство. [Часто Ольга малювала перед нею щастя материнства (Франко)].

Материть, -ся, см. **Матюг[к]а́ть, -ся**.

Матеріше, см. **Материк 1** і **3**.

Матерія – 1) (*вещество*) матерія, речовина, надіб'я (-б'я). [Перемога духа над матерією (Крим.)]; 2) (*предмет, суть сочинения, речи*) матерія, річ (*р. речи*). [Взяв (він) найнижчу матерію до оповідання (Єфр.) Розмовляли про високі матерії (Київ)]. *Сухая это -рия* – суха це матерія (річ); нудна це річ; 3) матерія, (*ткань*) тканина, тканка, (*красный товар*) крам (-му), крам(н)ина. [Крісла, оббиті рябою недорогою матерією (Н.-Лев.). Так кравець крає, як матерії вистачає (Приказка)]. *Купить, набрать -рии* – купити, набрати, (*о мн.*) покупити, понабирати матерії (кразу). *Из (покупной фабричной) -рии* – матер'яний, крамний. [Штани новенькі матер'яні (Тесл.)]; 4) (*гной*) гній (*р. гною*), бруд (-ду), пасока, матерія, ув. гнояка. [Чиряк великий, а гною мало (Номис)].

Материял, -рияльный і т. п., см. **Материал, -риальный** і т. п.

Матерний, см. **Материнський**.

Матерник – 1) матірник, матюка(й)ло, що лає(ться) по матері, у матір; 2) *бот.* – а) (*Satureja Clinopodium Car.*) жаб'яча м'ята; б) см. **Мать-и-Мачеха**; в) (*Petasites Gaertn.*) кремена.

Матернин, см. **Материн**.

Матерно ругаться, см. **Ругаться по-матерному** (*под Матерный*).

Матерность, см. **Матерщина**.

Матерный – матірний. [Матірні слова (Брацлавц.)]. **-ная брань** – матірня лайка; см.

Матерщина. *Ругаться по -му* – лаяти(ся) по матері, матірно, лаяти в батька-(в) матір (в бога й матір, в кровину), клясти в батька-в матір, матіркувати, у маму пороти, помосковському лаятися; *срв. Матюг[к]а́ть(ся)*. [Лає в кровину, в бога й матір (Липовеч.).

Кляв мужиків в батька-в матір (Коцюб.). Давай Сурі у маму пороти (Рудан.)]; 2) **-ный лён** і **Матерня** – високовёрхий (гінкий) льон (-ну).

Матероватый – досить здоровий (дебелій і т. п.); *срв. Матерой 1 і **2**.*

Матерой – 1) (*большой*) матерний, здоровий, (*высокий*) високий, (*дебелый*) дебелій, (*крепкий*) кремезний. **-рой человек** – кремезна (дебела) людина, кремезний (дебелій) чоловік, кремезняк, моцак (-ка). **-рой бык, заяц** – здоровий (дебелій) бугай (-гай), бик (-ка), віл (*р. вола*), здоровий заєць (*р. зайця*). [Важко рушили з місця дебелі воли (Основа)]. **-рой улей, рой**, см. **Маточный 2**. **-рой дуб** – старий високий дуб (-ба). **-рой лес** – товстоліс (-су). **-рая утка**, *зоол. Anas crecca*, см. **Кряква**; 2) (*взрослый*) дорослий, дійшлий, дохожальий, (*возмужалый*) змужнілий. **-рые годы** – мужні літа, мужній вік (-ку); 3) **-рая земля**, см.

Материк 1 і **3**; 4) **-рая** (*сиц.*) *реки*, см. **Материк 5**.

Матерость – 1) здоровість, високість, дебелість, кремезність; 2) дорослість, дійшлисть, дохожальість; змужнілість (-ости). *Срв. Матерой 1 і **2**.*

Матерущий – здоровенний, здоровецький, величєнний; височєнний; дебелєнний; см.

Матерой 1.

Матерчатый – матер'яний, крамний.

Матерщина – матірщина, матірня лайка, лайка по матері, матюкі (-ків), (*иносказ.*) москвщина. [Замість грамоти матірщини понавчаються (Крим.)].

Матерщинничать – матюкатися; см. **Матюг[к]а́ть(ся)**. [Матюкався, віртуозно (Сосюра)].

Мате[é]рный, см. **Матерой**.

Ма́терь – ма́ти *и* ма́тір (-тери, *вин. п.* ма́тір); *срв.* **Мать**. [Ма́тір богів – Безконечність (М. Калин.)]. **-терь** *божья* – ма́тір (*реже* ма́ти) бо́жа.

Ма́те́рьяца, *см.* **Материйка**.

Ма́те́рьял, -рья́льный, *см.* **Матери́ал, -риа́льный**.

Ма́тица – 1) (*брус вдоль избы, поддерж. потолок*) сво́лок (-лока), трам (-му), *ум.* сво́лочок (-чка), трамо́к (-мка); (*поперечная балка в хворост. или камыш. потолке*) сляж, слиж (-жа). [Чорний сво́лок з вирізаним хресто́м аж вили́скувався на со́нці (Коцюб.)]. *Сидеть под -цею* (*перен. быть свахою*) – сватати дівчину на відданні; 2) (*киль*) кіль (-ля); 3) (*в солеварении*) ма́тица, головна розсільна труба; 4) (*в неводе*) матня; 5) (*раквина*) скойка, черепа́шка, му́шля, (*жемчужная*) ма́тиця; 6) (*прорубь для ловли рыбы*) вікно́, вікніна; *см.* **Прору́брь**; 7) (*у славян. лит.-научн. общество*) ма́тиця; 8) (*стар.*) *см.* **Подлинник**; 9) **-ца** *и белая -ца*, *бот.* **Bryonia alba L.** – переступень (-пня) (чорноягідний), нечіпай-зілля (-лля).

Ма́тичное, *сиц.* – сво́локівщина.

Ма́тичний – 1) сво́локо́вий, трамови́й; сля[и]жови́й. **-ний брус**, *см.* **Ма́тица 1. -ное дерево** – дере́во на сво́лок (на трам); 2) **-ная рассольная труба**, *см.* **Ма́тица 3.**

Ма́тище – ма́тище, ма́тисько.

Ма́тка – 1) (*мать*) ма́тка. [У ко́го ма́тка рідне́нька, у то́го й соро́чка біле́нька (Приказка)].

Правда -ка – щира правда. *Сказать всю правду -ку* – сказа́ти щирю правду, сказа́ти все по ширості; 2) (*женщина*) жі́нка, (*баба*) ба́ба, (*тётка*) ті́тка; 3) (*у животных*) ма́тка (*в ед. и соб. значении*), (*самка*) са́миця. [Ласка́ве теля́тко дві ма́тки ссе (Номис). Ове́ць у його́ дуже ба́гато: са́мої ма́тки со́т сім (Сл. Ум.)]; 4) (*у пчёл*) ма́тка, ма́тиця. [За ним повалило козацтво, як за ма́ткою бджо́ли (Куліш)]. *Лишиться -ки* – зма́чтіти, зма́чтитися. *Лишившийся -ки* (*улей, рой*) – зма́чтілий, безма́тній (ву́лик, рі́й, *р.* ро́ю); 5) *анат.* **uterus** – ма́тиця, ма́тка, ура́з (-зу), (*пров.*) дити́нник, (*у сви́ньи ещѐ*) па́цятник (-ка) (Верхр., Жел.). *Беи́енство -ки* – ні́фоманія, сказа́ ма́тиці. *Выпадение -ки* – ви́пад ма́тиці (ма́тки, ура́зу); 6) (*у растений*) ма́точка, плі́дник (-ка); 7) (*картофелин, луковиц*) ма́тка; 8) (*минер.: маточная порода*) ма́точна поро́да. **-ка венисы** – лосняко́вий лупа́к (-ка); 9) (*в колоде*) ді́тінець (-нця); 10) (*уксусный отсед*) гні́здó (о́цту) (Сл. Ум.); 11) (*предводитель в игре*) ма́тка; 12) (*оспа*) ві́спа; 13) *см.* **Ко́мпас**; 14) *см.* **Ма́тня**; 15) *см.* **Ма́тица 1.**

Ма́ткин – ма́тчин (-на, -не). **-на душка**, *бот.* **Viola odorata L.** – фія́лка паху́ча.

Ма́тня (*в неводе*) – ма́тня (-ні).

Ма́тование – ма́тува́ння.

Ма́това́ть (*в шахм. игре*) – ма́тува́ти ко́го, ро́бити ма́т ко́му. **-ться** – ма́тува́тися.

Ма́товщи́к – ма́тува́льник (-ка).

Ма́товый – 1) ма́товий, (*тусклый*) тьма́ний, (*непрозрачный*) непрозо́рий. [Ма́товим бі́лском я́сніла подві́йна коро́на (Л. Укр.). Ма́тове, тро́хи смугля́ве ли́це (Н.-Лев.). Тьма́ний бли́ск її очей (М. Грінч.)]; 2) **-вый король** (*в шахм. игре*) – за́ма́тований коро́ль (-ля).

Ма́торе́ть – 1) *см.* **Ма́тере́ть**; 2) (*пребывать матерым*) креме́знити, дебе́літи, здоро́віти, бу́ти креме́зним, дебе́лим, здоро́вим; (*грубеть*) гру́біти, (*черствеет*) че́рствіти; 3) (*коснетъ в чѐм*) пробува́ти, трива́ти, ша́карубну́ти, ша́карубі́ти в чо́му; *срв.* **Косне́ть, Зако́снева́ть**; 4) (*стареть*) ма́торі́ти, ста́ріти, ста́ритися, (*слегка*) приста́рюва́тися; *срв.* **Ста́ре́ть**.

Ма́точина, *диал.* (*овраг*) – я́р (*р.* я́ру), я́руга, (*диал.*) зві́р (*р.* зво́ру), (*балка*) ба́лка.

Ма́точка – ма́точка; *срв.* **Ма́тка 1 - 4.** [Та нема́є тих крама́ро́к, що продаю́ть рідне́сенських ма́точо́к (Милора́д.)].

Ма́точник – 1) *анат.* **ovarium** – я́єчник (-ка); 2) (*у растений*) *см.* **Ма́тка 6**; 3) (*у пчёл*) ма́точник (-ка); (*клеточка для запираания пчел. матки*) ма́точна клі́точка; 4) форма; *см.*

Ма́трица; 5) (*строит.: две балки вдоль стен и матицы*) тра́мки (-кі́в); 6) *бот.* – а) *см.*

Ме́довка; б) (**Cirsium heterophyllum All.**) осо́т (-ту) (рі́знолі́стий); в) (**Dracocephalum moldavicum L.**) ма́точник (-ка) (горо́дній).

Ма́точница – 1) *мед.* – гістерія; 2) *бот.* **Matricaria Chamomilla L.** – ромашка лікарська, рум'янка.

Ма́точный – 1) *анат., мед.* – ма́тичний, матице́вий, матко́вий, уразо́вий. **-ные болезни** – ма́тичні х(в)оро́би; 2) ма́точний, матко́вий. **-ный улей** – матко́вий ву́лик. **-ный рой** – ма́точний, старий рій (*р.* ро́ю). **-ное дерево** – ма́точне дере́во; 3) мате́ричний. **-ный раскол** – мате́риця; 4) *бот.* – а) **-ные рожки** (**Claviceps purpurea Tull.**) – ріжки́ (-ків); б) **-ная трава** (**Purethrum Parthenium Sm.**) – ма́руна (горо́дня).

Ма́трас – ма́трац (-ца), мате́рас (-са), (*набитый сеном*) сіннік (-ка), (*соломой*) соло́м'яник. [Хло́пці, розташува́вшись на ма́трацах, зби́лись біля мене (Васильч.). Такий тве́рдий мате́рас, аж кісткі бо́лять од його́ (Поділля)].

Ма́трасний – ма́трацний, мате́расовий.

Ма́трац, -трацний, см. Ма́трас, -тра́сний.

Ма́трацник – 1) (*работающий матрацы*) ма́трацник, мате́расник; 2) (*наволока на матрац*) по́шивка, по́шиванка, мішо́к (-шка) на ма́трац.

Ма́трє́нка, бот. – а) (**Thalictrum flavum L.**) ру́твиця жо́вта, відха́сник (-ка); б) *см. Мате́ринка 2.*

Матриарха́т – матріа́рха́т (-ту).

Матрі́кул – матрікул (-лу). *Вноситъ внести в -кул* – за́писувати, за́писати, впи́сувати, впи́сати в матрікул, (*имматрикулировать*) іма́трикулюва́ти, заіма́трикулюва́ти ко́го.

Матрікуло́ваний – заіма́трикулюва́ний.

Матріку́льний и -куля́рний – ма́трику́льний, ма́трикуля́рний.

Матримони́альный – ма́тримоніа́льний, шлю́бний.

Матри́ца – ма́триця.

Матри́цовый и Матри́чный – ма́трице́вий, ма́тричний.

Матро́на – ма́тро́на.

Матро́с – ма́трос (-са).

Матро́се́нок – ма́тросе́ня (-ня́ти); (*юнга*) ю́нга.

Матро́сик – ма́тросик (-ка).

Матро́ска – 1) (*жена матроса*) ма́тросі́ха, ма́тросо́ва жі́нка; 2) (*одежда*) ма́троска́.

Матро́сня – ма́тросня́ (-ні́).

Матро́сский – ма́троський. **-ский костюм** – ма́троське вбра́ння. [Вона́ показа́ла на сво́є батистове ма́троське вбра́ння (Л. Укр.)].

Ма́тушка – 1) ма́тінка, ма́туся, ма́ту́ня, не́нька, *ум.-ласк.* ма́тіночка, ма́тінонька, ма́ту́сечка, ма́ту́сенька, ма́ту́нька, ма́то́нька, ма́точка, не́нечка. [Лю́ба ма́тінка (Л. Укр.). Си́рїтка без ма́тусі (Франко). Ма́ту́ня йде́ (Гнід.). **-ки!** – ма́тінко (мо́я)! не́нечко (мо́я)! ой, ле́ле! [Ма́тінко мо́я! та чи вас я ба́чу?! (Крим.). Не́нечко мо́я! що́ то бу́ла за пи́ка! (Крим.). Ой, не́нечко, як-же я зляка́лась! (Киї́вщ.)]; 2) (*вежливое обращение*) па́німа́тка, (*голубушка*) ма́ту́ся, (*народн.: тётушка*) ті́тка, (*фамил.*) па́ньма́тка; *ум.-ласк.* па́німа́точка, па́ні[ь]ма́ту́ся, ті́точка. [Ра́з мені́ пока́жете, па́німа́тко, а дру́гий і са́ма зна́тиму (Рудч.). Купу́йте, ма́ту́сю, це-ж ду́же де́шево! (Борзе́нщ.). Сіда́йте, ті́тко, на во́за, підвезу́ до са́мого мі́ста (Брацла́вщ.). Молоді́ крича́ть Явдо́сі: «Ану́, па́ньма́тко! ви́бирай мі́сце на ща́сливу прода́жу» (Кві́тка)]; 3) (*жена священника, монахиня*) па́німа́тка, ма́тушка́, (*зап. и гал.*) і́мосць (-сци), до́броді́йка, *ум.-ласк.* па́німа́точка, па́німа́ту́ся, па́німа́ту́ня, ма́ту́шечка. [Ста́росві́тські ба́тюшки та ма́тушки́ (Н.-Лев.). А що́ ви, і́мосць, си́на привезли? (Свидн.)].

Ма́тушкин – 1) ма́тінчин, ма́ту́син, ма́ту́нин, не́ньчин (-на, -не). **-кин сынок** – ма́ту́син си́но́к, (*насм.*) ма́мі́й (-мі́я), ма́мси́к; *см. Ма́менькин сынок.* [Нам та́ких ма́міїв не́ тре́ба (Кулі́ш)]; 2) па́німа́тчин (*фам. па́ньма́тчин*) ті́тчин, па́ньма́ту́син (-на, -не); 3) па́німа́тчин, ма́ту́шчин (-на, -не), (*зап., гал.*) і́мосці́в (-це́ва, -це́ве), до́броді́йчин (-на, -не); *срв. Ма́тушка 1 - 3.*

Ма́тч – ма́тч (-чу).

Матывать, см. **Могать**.

Мать – 1) *мати* *и* (*реже*) *ма́тир* (-тери, *вин. п.* *ма́тир*, *им. мн.* *ма́тері*), *ма́тирка* (*очень употреб.* *во мн.* *ма́тирки*), *ма́тка*, (*ласк.: родная*) *не́ня* (-ні), *не́нька*, (*не только мама*) *ма́ма* (*мн.* *мама́и*, -*ма́и*, -*ма́м*). [*Проваджала сина ма́ти* (Шевч.). *Мати вже вмерла, а дочка, як і ма́тир, ходить тепер по наймах* (Грінч.). *Хай живе ось тут з синами, що погибли передчасно, всиротили ма́тирок* (Франко). *Який тепер світ настав, що син ма́тки не пізнав* (Пісня). *Не́ня притісла до грудей дитину* (Кониськ.). *Та накажіть мо́й не́ньці, що я умру́ ху́тко* (Пісня). *Чого та скрипка так голосить, мов сто мамі́в ридає за синами?* (Франко)]. *Родная ма́ть* – *рідна* (*редко* *питіма*) *ма́ти* (*ма́тир* *и т. п.*), *не́ня*, *не́нька*. [*Тільки в світі правди, що рідная ма́ти* (Пісня). *Де-ж такі хто чува́в, щоб дитина так незвичайно з питімою своєю ма́тинкою поводи́лась?* (М. Вовч.)]. *Не родная ма́ть* – *не рідна ма́ти*; *срв. Ма́чеха*. *Богоданная ма́ть* – *богодана ма́ти*, *сва́ха*, (*для зятя*) *те́ща*, (*для невестки*) *свекру́ха*. *Крѣстная, крестовая ма́ть* – *хрище́на ма́ти*, (*зап.*) *нана́шка*, (*ласк.*) *нана́ся*. *Молочная ма́ть* – *ма́мка*. *Названная, приѣмная ма́ть* – *на́звана ма́ти*. *Посажѣнная ма́ть* – *весі́льна*, *вінча́льна*, *поса́дна*, *поса́жена*, *голова́та*, *сто́льна*, *про́хана ма́ти*. *Быть посажѣнною -рюю* – *матерюва́ти*, *бу́ти за весі́льну* *и т. п.* *ма́тир*, *бу́ти за ма́тир* *у ко́го*. *Ма́ть сыра земля* – *сира́ земля*, *земля-ма́ти*. [*Розступіся, сира́ зе́мле!* (Пісня)]. *Кузькина ма́ть*, см. **Кузькина**. *Ма́ть родная, родимая!* – *ма́тинко моя* (*ріднесенька*)! *не́нько* (*моя*)! *не́нечко* (*моя*)! *срв. Ма́тушки!* (*под Ма́тушка 1*). *Быть вместо -ри кому* – *бу́ти за ма́тир ко́му*. *Не имеющий, лишѣнный -ри* – *безма́тирній*; 2) см. **Ма́тушка 2**; 3) (*перен.*) – а) (*благодетельница*) *ма́ти*, *ма́тинка*, *не́нька*; б) (*родоначальница*) *ма́ти*. [*Київ – ма́ти міст ру́ських*]; 4) (*о монахини*) *паніма́тка*. *Ма́ть игуменья* – *паніма́тка ігумена* (*гуменія*), *мату́шка* (Сл. Гр.). *Честная ма́ть* (*почтит. обращение*) – *ма́тинка-доброді́йка*. *Ма́ть честная!* (*восклищ. удивления*) – *ма́ти бо́жа!* (*полон.: зап.*) *ма́тко бо́ска!* *срв. Ма́тушки!* (*под Ма́тушка 1*). [*Ма́тко бо́ска* (*ченстохо́вська*)! *що це ти нароби́ла?!* (Брацлавщ.)].

Ма́ть-и-Ма́че[и]ха, бот. *Tussilago Farfara L.* – *підбі́л* (-лу), *ма́чушник*, *ра́нник* (-ку), *ца́рзі́лля* (-лля).

Матю́г[к] – *ма́тюк* (-ка).

Матю́г[к]а́ть, матю́кнуть – *ма́тюка́ти*, *ма́тюкнути*, *ма́тиркува́ти ко́го*. [*Тут кля́ли й ма́тиркува́ли у все, в що хо́чете* (Коцюб.)]. **-ться** – *ма́тюка́тися*, *ма́тюкнутися*, *ма́тюки* (*ма́тюка́*) *гнути* (*загина́ти*), *ма́тюка́ загнути*, *моска́лів гони́ти*, *по-московському ля́тися*, *вила́тися*; *срв. Руга́ться по-ма́терному* (*под Ма́терний*). [*А він як поча́в ма́тюка́ загина́ти, аж со́ромно слуха́ти* (Сл. Ум.)].

Ма́уерлат, архит. – *мурла́та*.

Ма́узер – *ма́взер* (-ра).

Ма́ун, бот. *Valeriana officinalis L.* – *овер'я́н* (-ну) (*ліка́рський*), *чо́ртове* (*бі́сове*, *ада́мове*) *ребро́*, *стоя́н*, *ма́р'я́н* (-ну́).

Ма́уница, бот. *Valerianella Moench.* – *мла́скавець* (-вця).

Ма́унный, Ма́уновый – *овер'я́новий*. **-ный запах** – *овер'я́новий пах* (*дух*). **-вый корень** – *овер'я́новий корі́нь* (-реня), *-ве корі́ння* (-ння). **-вые**, бот. *Valerianaceae* – *овер'я́нува́ти* (-тих).

Ма́х – 1) см. **Ма́хание**; 2) *межд.* – *ма́х!* [*Біло́ю хусти́нкою тільки ма́х-ма́х!* (Мова). *Ма́х додо́му!* (Л. Укр.)]; 3) (*взмах*) *ма́х*, *за́мах*, *по́мах*, *зма́х* (-ху); (*кивок*) *кив* (-ву). [*Незру́чний ма́х руко́ю* (Н.-Лев.)]. **Ма́хом**, *нрч.*, см. *отдельно*. **Одним -хом** – *одні́м ма́хом*, *з одно́го ма́ху*, *з ма́ху*, *за оди́н ма́х*, *за одні́м ма́хом* (*за́махом*). [*Одні́м ма́хом* (*з одно́го ма́ху*) *усі́х розігна́в* (Київ)]. *Сдела́ть что на ма́х* – *зроби́ти що на гала́й-бала́й*. *Скака́ть во весь ма́х* – *скака́ти що-ду́ху*, *чим-ду́ж*; 4) (*промах*) *ма́х*. *Дава́ть, да́ть -ху, -ха, машка́* – *дава́ти*, *да́ти ма́ху*, *обма́хнутися*; *срв. Прома́хива́ться*; 5) *стоя́ть на -ху, по -ху* – *стоя́ти на ва́рті*, *ва́ртува́ти*, *ча́тува́ти*; 6) (*крыло ветр. мельницы, вейлки и т. п.*) *крило́* (*вітря́ка*, *вія́лки*). *Пусти́ть*

мельницю во весь мах, вполмаха – пустити вітряка на все крило, на півкрила; 7) (*бревно в вале ветр. мельницы*) маха (-хи).

Махавка – 1) (*сигнал*) махавка, махалка, махальце; (*пугало*) маняк (-ка), опудало, ляка(й)ло, лякачка; 2) (*флюгер*) флюгер (-ра), погодник, півник.

Махайродус, палеонт. – махайродус (-са).

Махала, см. Махальний 2.

Махалка – 1) *см. Махавка 1 и 2*; 2) (*у камыша и т. п.*) куниця; 3) (*пера*) пелюстка (пера).

Махало – 1) махало; *срв. Махавка*; 2) (*опахало*) віяло, вахляр (-ра); (*от мух*) махало, обмахало.

Махальний – 1) *прлг.* – махальний; 2) *сщ.* (*военн.*) – махальний (-ного), чатовий (-вого).

Махальце – 1) махальце; *срв. Махавка*; 2) *см. Опахальце.*

Махальчатый – куничаний.

Махальщик, -щица – махальник, -ниця.

Махан, Маханіна – махан (-ну); *специальнее: (баранина)* махан, баранина, овечатина; (*конина*) конина, конятина, кобилятина. [Добили вола, наварили кулішу з маханом (Драг.).]

Маханіе – 1) маханія, маяння, вихання; колихання, коливання, хитання; вимахування; кивання, мотання, мотляння; глібання; мелькання; майдалання, мантиляння; *срв. Махать 1 - 2*; 2) катання, шкварення, шпарення, чесання, чухання; *срв. Махать 3.*

Маханій – махановий.

Маханник, -ниця – маханник, -ниця.

Махаон, ентом. *Papilio Machaon L.* – махаон (-на), відьма.

Махательний – махальний.

Махать, махивать, махнуть – 1) *чем* – махати (-хаю, -хаєш, -хає *и* машеш, маше), махнути, маяти, майнути, вихати, вихнути, (*колыхать*) колихати, колихнути, війнути, (*колебать*) коливати, коливнути, хитати, хитнути *чим*. [Ішов до клуні, тихо махаючи батогом (Н.-Лев.). Ходить ляшок по базару, шабелькою має (Пісня). Вийшов Хо на галяву, сперся на костур, майнув довгою бородою (Коцюб.). Не вихай-бо дуже віником, бо курява встає (Метл.). Сидить дід над водою, коливає бородою (Загадка)]. *Сильно -хать, -нуть* – вимахувати, махнути. *-хать, -нуть головою* – хитати, хитнути, кивати, кивнути, (*мотать*) мотати, мотнути, мотляти головою. [Киваючи рясною головою, зелений ліс до сонця засміявся (Грінч.). *-хать крыльями* – махати, маяти, (*тяжело*) глібати крилами. [Летить орел через море, крилечками маше (Метл.). Соловейко летит, крильцями має (Грінч. III)]. *Ветряная мельница -шет крыльями* – вітряк вимахує (помахує, має) крилами. *-хать, -нуть платком* – махати, махнути, майнути, війнути хусткою. *-хать хвостом* – махати хвостом, (*быстро: о собаке, свинье*) молоти (мелю, -леш), мелькати хвостом. [Кабан закопався в землю да й хвостиком меле (Рудч.). Собака мелькає хвостом (Н.-Лев.)]. *-хать (размахивать) рукою, руками* – махати, (*мотать*) мотати рукою, руками. [Рукою (на молитві) махаєш, а думкою скрізь літаєш (Номис). На деяких машинах доводиться тільки до одуру мотати рукою (Азб. Ком.)]. *-хать руками на кого* – махати руками на кого. *-нуть рукою на кого, на что (перен.)* – махнути рукою на кого, на що; (*забросить дело*) занедбати що. *-нуть на всё рукою* – занедбати все, пуститися берега; 2) *кому, кого* – махати, махнути (рукою) кому *или* на кого; (*кивать*) кивати, (с)кивнути на кого *и* кому; (*звать*) кликати, кликнути *и* покликати кого. [Пісар махнув десятникам (М. Вовч.). Грицько махав на його рукою: сюди, мов, сюди мерщій! (Мирний). Кивнув на джуру, і джура сів коло його (Куліш)]; 3) *-хать (делать во всю, катать)* – катати, шкварити, шпарити, смалити, чесати, чухрати. [Ото-ж пише! Так і шкварить – аркуш за аркушем (Київ)]; 4) *-нуть куда* – махнути, махнути, майнути, (*пров.*) махорнути, гайнути, дмух(о)нути, драп(о)нути, повіятися, почухрати, югнути, джукнути, чкурнути, шарконути, черкнути куди, до кого, до чого. [Махнув на сіновальню (Крим.). Завтра в десятій годині сядемо на трамвай та й махнемо (Н.-Лев.). Старя майнула кудись до

дочки (М. Левиц.). Ой, гайну́ я до дівча́т та й на вечерни́ці (Пісня). Дмухні́м до не́ї! (Котл.). Драпну́в за границю́ (Рудан.). Як це почу́в, за́раз повія́всь до шинку́ (Звин.). Куди́ о́чі почухра́в (Котл.). Югнем ко́сити! (Сл. Гр.). Джукну́ аж на ба́лку (Яворн.). А чи не шарко́нути о́це мені́ до ньо́го? (Яворн.). За́ море черкну́в (Біл.-Нос.)]. **-т́ся** – 1) ма́ятися, майну́тися, (*колыха́ться*) колиха́тися, колихну́тися, (*колеба́ться*) колива́тися, коливну́тися, хита́тися, хитну́тися; 2) *безл.* – маха́тися.

Махди́ст – магди́ст (-та).

Махи́на – 1) *см.* **Маши́на**; 2) грома́ддя (-ддя), махи́ня, (*о здани́и, постройке ещѐ*) озі́я; *срв.*

Грома́да. [Цѐрква чимала́ махи́ня (Свидн.). Така́ озі́я (пала́ц) стои́ть серед села́ (Мирн.). Там у їх міст зро́блений – озі́я! (Міюс. окр.); 3) (*множество*) безлі́ч, си́ла, вели́ка си́ла, си́ла-си́ленна.

Махи́на́ця – махи́на́ця.

Махи́нина, *см.* **Махи́на 2.**

Махи́нища[є] – махи́нище, махи́ни́сько, (*о здани́и, постройке ещѐ*) озі́їще, озі́яка. [О́це озі́їще! Станеш в одні́м кінці́, то друго́го й не ви́дко (Кобеляч.).]

Махлай́, Махла́н – 1) *см.* **Малахай́**; 2) *см.* **О́лук.**

Махлева́ть – махлюва́ти, махля́рити, шахрува́ти, шахраюва́ти.

Махно́вец – махно́вєць (-вця).

Махну́ть, *см.* **Маха́ть.**

Махова́тый, *см.* **Опроме́тчивый.**

Махови́к – махови́к (-ка́), маховé (розгінне) ко́лесо (ко́ло), розго́нич; *срв.* **Колесо́ маховое.**

Махови́стый – розмашний, замашний.

Махово́й – махови́й. **-во́е колесо́**, *см.* **Махови́к.** **-во́й паре́нь** – злоді́й (-дія), злоду́га, злоді́яка.

-во́е перо́ – маховé перо́, плав (-ву), *ум.* плавóк (-в́ка), плавóчок (чка). **-вая́ сажень** – махови́й сажень (-жня), (*татар.*) кула́ч (-ча́).

Махом, *нрч.* – махом, живим махом, вмах, духом, миттю, вмить.

Махоньки́й – манéсеньки́й, малéсеньки́й, малéсечки́й, ма́сеньки́й, маню́ній, маню́сеньки́й, маню́сюсеньки́й, маню́сюсечки́й, мацю́пуні́й, мацю́[ьо́]пєньки́й, мацю́пусєньки́й.

Махоня́ (*горшочек*) – махі́тка, горня́ (-ня́ти), горня́тко, горща́ (-щати), горща́тко, горщи́чок, горще́чок (-чка).

Махо́рка – 1) *бот.* ***Nicotiana rustica* L.** – тютю́н (-ну́) про́стий, баку́н (-на́ и -ну́); 2) (*корешковий табак*) махо́рка, (*народн.*) мархо́тка, (*очень мелко́й крошки*) рубанка; (*крепкий сорт*) баку́н (-ну́). [Позакурювали махоркою, ходять, ку́рять (Тесл.); 3) *бот.* ***Lythrum Salicaria* L.** – плаку́н-трава.

Махо́рковий, -хо́рочний, -хо́рський и -хо́рточний – махо́ркови́й, мархо́ткови́й. [Махо́ркови́й (мархо́ткови́й) папі́р (Київщ.).]

Махо́рочка – махо́рочка, мархо́точка. [Ой, ку́рив я мархо́точку, а тепе́р ле́гкий таба́к (Грінч. III)].

Махо́тка – 1) *см.* **Малю́тка**; 2) *см.* **Махо́ня.**

Махо́тний, Махо́точний, *см.* **Махоньки́й.**

Махра́ – махра́, мархо́тка.

Махро́вость (*цветка*) – по́вність, повнокві́тість, повноцві́тність, ря́сність, рясноцві́тність (-ости).

Махро́вий – 1) (*бахромчатый*) торочкува́тий, бахрiмча́тий, пацьо́рчастий, з торочка́ми, з бахромо́ю, з пацьо́рками; 2) (*о цветке*) по́вний, повнокві́тий, повноцві́тний, ря́сний, рясноцві́тний. [Повний мак (Сл. Ум.). Повні гвозди́ки (Богодухiвщ.). Здава́лася яко́юсь рясноцві́тною ні́жною весня́ною кві́ткою (Грінч.).] **-вий ду́рак** – три́чі ду́рєнь, несосві́тєнний ду́рєнь (-рня); *см.* **Дура́к набитый.** **-вая́ реакція́** – по́вна (чо́рна) реакція́.

Махря́тник, *см.* **Коробейник 2.**

Махр'ятничать – щетинникувати, промишляти розносним торгом.

Махунка, Махункова ягода, бот. *Physalis Alkekengi L.* – мохунка, мо[і]хурка, жидівська вишня, жидівські груші (р. груш), бабоштан (-ну), фізаль (-ли).

Мацерація – мацерування, мацерація.

Мацерирование – мацерування, вимочування.

Мацерировать, -ся – мацерувати, -ся, вимочувати, -ся, сов. змацерувати, -ся, вимочити, -ся; бути (з)мацерованим, вимоченим. **Мацерированный** – (з)мацерований, вимочений.

Маца (у євреїв) – маца (-ці), маця (-ці).

Мачеха – 1) мачуха. [Мачуха – не мати (Номис)]; 2) лихоманка, пропасниця; *срв.*

Лихорадка; 2) см. Мать-и-мачеха.

Мачехин – мачушнн (-на, не).

Мачешич, стар. – мачушенко.

Мачивать, см. Мочить.

Мачінка, Мачіночка – мачінка, мачіночка, мача (-чати), мачатко.

Мачиха, -чихин, см. Мачеха, -чехин.

Мачник – пиріг (-рога) з маком, маковий пиріг.

Мачок – 1) (ум. от **Мак**) мачок (-чку); 2) бот. *Papaver Rhoeas L.* – мак (-на и -ку) -самосійка, падаличний мак, мачок (-чка), зіркач (-ча и -чу).

Мачта – 1) щогла, ум. щоглиця. [Високі щогли на кораблях (Н.-Лев.). Парус, як птах, на щоглицю звівся (Дніпр. Ч.)]. *Бизань-, грот-, фок-та* – бізань-щогла, грот-щогла, фок-щогла. [Пам'ятні нам з дитинства і милі нашому серцю фок-грот-бізань-щогли (Кінець Неволі)]. *Ставить, поставить -ту* – ставити, поставити, зводити, звести щоглу; 2) (*шест, столб*) щогла. [Зводили щогли по високих могилах (ЗОЮР. I)]. **-та семафорная** – семафорна щогла.

Мачтование – щоглування.

Мачтовать – щоглувати що. **Мачтованный** – щоглований.

Мачтовик – 1) щоглове дерево, дерево на щогли; 2) см. **Мачтовник.**

Мачтовник – щогловий ліс (-су).

Мачтовой, см. Мачтовый.

Мачтовщик – щогляр (-ра).

Мачтовый – 1) щогловий. **-вый лес, см. Лес 2. -вая мастерская** – щоглярня, щоглова майстерня; 2) (*имеющий мачты*) щоглистий. [З щоглистими кораблями палає Скутара (Шевч.)].

Мачтопод'ёмный – щоглозвідний. **-ный кран** – щоглозвід (-вода).

Маше, см. Папьемаше.

Машерочка – машерочка, любонька, серденько; см. **Голубушка 2.**

Машина – 1) машина. **-на ветровая, водяная, конная, паровая, ручная** – машина вітрова (вітряна), водяна, кінна, парова, ручна. **-на адская** – пекельна (вибухова) машина. **-на динамо-электрическая, динамо -на** – динамо-машина, динамо-електрична машина, динамо (*неполносклон.; твор. -мом*). **-на жатвенная** – жатна машина, жатка, саможатка, жачка, жнив'ярка, (*пров.*) жалка, женничка, (*шутл.*) чубогрійка, лобогрійка. **-на жнее-сноповязальная** – снопов'язка. **-на землечерпательная** – землечерпальна машина, землечерпалка, землечерпниця. **-на камнедробильная** – каменодроб'ярка. **-на молотильная, см. Молотилка. -на моечная (промывная), мьяльная** – машина мийна (мийниця), м'яльна (м'ялка). **-на низкого давления** – машина низького тиску. **-на пишущая** – друкарська машинка, самописка, скорописка. **-на под'ёмная, пожарная** – машина підймальна, (*для установки в вертикальном положении*) зводова, пожежна. **-на простого действия** – машина простого чину, проста машина. **-на ротационная** – ротаційна машина. **-на сенокосильная** – косарка, самокоска. **-на скоропечатная, сортировальная** – машина скора друкарська,

сортувальна (сортувалька). **-на** для стирки (прачешная) – пральна машина. **-на** счѣтная – рахувальна машина. **-на** швейная – кравецька (швальна) машина. [Не було в мене сили повернути колесо кравецької машини (Кониськ.)]. *Приводить, привести -ну в действие, пускать, пустить -ну в ход* – пускати, пустити машину (в рух), запускати, запустити машину, ставити, поставити машину на роботу. *Разбирать, разобрать -ну* – розбирати, розібрати, розкладати, роз(і)класти машину. *Собирать, собрать -ну* – складати, скласти машину; 2) (в просторечии: о локомотиве, поезде, велосипеде и т. п.) машина.

Машинально, *нрч.* – машинально, механічно, автоматично, (безотчѣтно) несвідомо, без тямі. [Машинально заходився їсти виноград (Крим.). Почав механічно колотити ложечкою чай (Н.-Лев.). Часом хлопці вдавалися до французької мови несвідомо, з навички (Крим.)].

Машинальность – машинальність, механічність, автоматичність (-ности).

Машинальный – машинальний, механічний, автоматичний. **-ное движение, действие** – машинальний (механічний, автоматичний) рух (-ху), -на дія.

Машинизация – 1) *см.* **Машинизирование**; 2) машинізація.

Машинизирование – машинізування (-ння).

Машинизировать, -ся – машинізувати, -ся, *сов.* змашинізувати, -ся; бути (з)машинізованим.

Машинизированный – машинізований, змашинізований.

Машинист – машиніст (-та), (*народн.*) машиністий (-того), машинник, (*механик*) механік.

[Машиніст зупинив поїзд (Київщ.). Машиністі, мастильніки і лимарі (Тур. Охор. роб.). Отó есть машини – бігають, то ті машинники, що на їх (Манж.)].

Машинистка – 1) машиністка; 2) (*работающая на пишущей машине*) друкарка, друкарниця.

Машинка – машинка.

Машинная, *сиц.* – машинярня.

Машинный – 1) (*относ. к машинам*) машинний, машинівий; (*о частях машины, машинки ещё*) до машини, до машинки. [Топільник з машинівого відділу (Тур. Охор. роб.). В машинівій праці з багатьма робітниками один робить тільки одну працю (Екон. Наука)].

-ный зал – машинярня. **-ное колесо** – колесо до машини. **-ное масло**, *см.* **Масло 3.** **-ный мастер**, *см.* **Механик**; 2) (*изготовл. при помощи машин*) машинівий. **-ная работа** – машинова робота, машинівий вироб (-бу). **-ное производство** – машинове виробництво, машинова продукція. [Коли розвинулась машинова продукція (Доман.)]. **Изделия -ного производства** – машиніві вироби. **-ная индустрия** – машинова індустрія, машинництво. [Розвиток машинництва (Екон. Наука)].

Машиноведение – машинознавство.

Машиноиспользование – машиновикористовування, *оконч.* машиновикористання.

Машиноснабжение – машиноностацання (-ння).

Машиностроение – машинобудівництво.

Машиностроитель – машинобудівничий (-чого), машинобудівник (-ка).

Машиностроительный – машинобудівний, машинобудівельний. **-ный завод** – машинобудівельня.

Машистый, *см.* **Маховистый.**

Машки, *бот.* ***Aichemilla vulgaris L.*** – приворотень (-тню) (звичайний).

Машок – машок (-шка). **Дать -шка**, *см.* **Мах 4.**

Маштаб, -бный, *см.* **Масштаб, -бный.**

Маштак, -тачок – 1) (*лошадь*) муц (-ца), мұчик, кұчик; 2) (*о человеке*) *см.* **Коротышка 1.**

Мащивать, *см.* **Мостить.**

Маэстро – маэстро (-ра).

Маяк – 1) (*сигнал, условный знак*) гасло, знак (-кү); 2) (*морской*) маяк (-ка), морська ліхтарня.

[Маяк, що освічував йому його трудовий шлях (Єфр.). Над кручею стоїть висока башта морської ліхтарні (Н.-Лев.)]. **Плавающий -як** – пливучий (плавний) маяк; 3) *см.* **Поплавок 2;**

4) (*при работах землемерных и т. п. как примета*) тічка, віха, маняк (-ка). [Маняк є шляхом, то потраплю (Канівщ.); 5) (*штукатурный*) сторожок (-жка); 6) (*сторожевая башня*) дозірна башта (вежа), вартівня; 7) (*старое дерево среди молодого леса*) маяк. [Ворони сіли на маяку, що на горі посеред лісу (Шевч.)].

Маяльница – лихоманка, пропасниця; *срв.* **Лихорадка**.

Маяние – 1) (*действие*) мучення; моріння, зморювання; виснажування *и* виснажання, знесилювання; втомлювання, стомлювання; *срв.* **Маять 1**; 2) (*прозябание*) животіння, нидіння, скніння; поневір'яння; (*от тоски*) нудьгування; нудьга; 3) (*мука*) мука.

Мая[е]та – 1) *см.* **Маяние 2 и 3. Сердце в -те** – серце в нудзі. 2) (*хлопотливый труд*) важка, морочлива, клопітна праця; (*колотьба*) бідування, злиднювання.

Маятник – маятник, (*редко*) маяч (-ча), маховик (-ка), вагало, вагальце, (*полон.: зап.*) вагядло. [Раптом лунає гучний удар маятника од метронома, що вибиває секунди (Короленко). Я не гадав, щоб людині можна було бути отаким маячем з годинника (Кониськ.). Годинник із вагядлом (Павлик)].

Маятниковый – маятниковий, маячевий, вагаловий.

Маятница – тягарець (-рця), важок, тяжок (-жка) (на маятнику).

Маятничий, *см.* **Маятниковый**.

Маятно, *нрч.* – тяжко, важко; втомно; клопітно.

Маятность – тяжкість, важкість; втомність; клопітність (-ости).

Маятный – 1) (*тяжелый*) тяжкий, важкий; (*утомительный*) втомний; (*полный забот*) клопітний; 2) (*жаркий*) гарячий, жаркий, (*душный*) душний, парний, паркий.

Маять, маивать – 1) *кого* – (*мучить*) мучити; (*морить*) морити, зморювати; (*изнуряют*) виснажувати *и* виснажати, знесилювати; (*утомляют*) втомлювати, (*томить*) томити, стомлювати *кого*; 2) (*делать неохотно*) робити як не своїми (руками), робити аби робилося, мучити що. [Вже два тижні мучу сорочку (Звин.)]; 3) **-ять жизнь** – животіти, поневірятися; *срв.* **Маяться 1 и 2**; 4) *безл. -ет* – душно, парно, парко, парить, варить.

Маяться – 1) (*мучиться*) мучитися, (*редко*) маячіти, (*томиться*) томитися, нудітися, світом нудіти; (*изнемогать*) знемагати. *С немилым жить, только -ться* – з (за) нелюбом жити, тільки мучитися (нудітися); *срв.* **Промаяться**; 2) (*прозябать, жить в тяжёлых матер. условиях*) животіти, нидіти, скніти, бідувати, злиднювати. [Побіч живють люди, брати її, і нидіють у темряві та злиднях (Коцюб.). І хліба у нас не було, на самій картоплі скніли (Дубенщ.)]; 3) (*в пляске*) поволі крутитися.

Маячение – 1) маячення, манячення; бовваніння, мріння, майоріння; леління, бриніння; маїння; 2) подавання знаку (*сигнала: гасла*), показування рукою, головою, очима, махання (рукою, шапкою); 3) тин'яння, вештання; 4) бідування, калатання. *Срв.* **Маячить 1 - 4**.

Маячить, промаячить – 1) (*виднётся вдали*) маячіти, промаячіти, манячіти, проманячіти, (*неясно, в темноте, в тумане*) бовваніти (-нію, -нієш *и* -ню, -ніш), пробовваніти, бовванячіти, пробовванячіти, (*реять*) мріти(ся), майоріти, промайоріти, (*струясь, переливаясь, сверкая*) леліти, пролеліти, бриніти, пробриніти; (*мелькать*) маяти, майнути; (*торчат*) стовбичити. [Внизу одкривалися чудові долини, а за ними маячили вкриті лісом гори (Крим.). Даліко над Россю манячив якийсь магазін з червоної цегли (Н.-Лев.). На небі чистому ген хмара бовваніє (Греб.). Дивлюсь – щось бовванячить під селом (Сл. Гр.). А під лісом, край дороги либонь курінь мріє (Шевч.); 2) *чем (подавать знак)* – (по)давати, (по)дати знак (*сигнал: гасло*), показувати, показати рукою, головою, очима, (*рукой, шапкой и т. п.*) махати, махнути (рукою, шапкою *и т. п.*); 3) **-чить по свету** – тин'ятися, поневірятися по світу (по світах); 4) бідувати, перебідувати, перемагатися, перемогтися, калатати, перекалатати; *срв.* **Перебиваются 2. -чить зиму** – перекалатати зиму; 5) *см.* **Мешкать**.

Маячиться – 1) *см.* **Маячить 1**; 2) *см.* **Маячить 3**.

Маячный – 1) (*о морском маяке*) маяковий; 2) (*о сваях, штукатурке*) сторожковий.

Мга – 1) *см.* **Мгла 1**. **Мга пала** – мра́ка (па́морока) упала; 2) (*мельчайший дождь*) мра́[я]ка, мра́[я]чка, (і)мга́, (і)мжа́, (і)мжиця, (і)мжичка.

Мгла – 1) (і)мла́, (і)мгла́, морок (-ку); (*марь*) юга́, суга́; (*холодная, сырая, с мелким дождём*) мра́ка, мрачка *и* мря́ка, мрячка; *срв.* **І. Марь** *и* **Мга 2**. [Ген-гён у жовтій млі безмірної долини синіє щось (Мирний). Ой, імла́, імла́ по полю лягла (Метл.). Непрозорі бовдури теплої і рожево забарвленої мгли (Франко). Дим ляга́ на світ імглою (Крим.). Зірочки ледве-ледве блимали у блакитному мороці (Мирний). Усе небо аж сіре, – така юга сьогодні (Звиног.). Видно було сіру мряку, що залягла долину (Франко)]. *Покривається, покриться, подєргивається, подєрнуться -лою* – повиватися, повитися, затягатися, зтяг(ну)тися, заволокітися, заволоктися (і)млою; 2) *см.* **І. Медянка**.

Мглистый – (і)мли́стий. [Млісті тіні (Пачов.). Прекрасний ра́нок, білий, імлі́стий (Коцюб.)].

Мглить – (і)млити. *На дворе мглит* – надворі мла, надворі мра́[я]чить.

Мгляный, *см.* **Мглистый**.

Мгнове́ние – мить (-ти, *ж. р.*), мо́мент, (*народн.*) мент (-ту), (*не только секунда, минута*) хвилина, хвилька, мінута; *срв.* **Миг 1** *и* **Момент**. [Життя – то мить одна, і смерть є також тільки мить (Грінч.). Хай я умру! бо смерть – одна хвилина (Грінч.)]. *В одно -ние* – в одну мить, в один мент, одним ментом, миттю, умить, умєнт, в мінуті, як стій; *срв.* **Мгнове́нно**. [Сполохались пташки і в одну мить ущу́хли (Коцюб.). В один мент одно за́днім переми́няється (Г. Барв.). Одним ме́нтом замішу́ й спечу́ (Сл. Ум.). Галя миттю кинулась, знайшла кожух і вдягла брата (Грінч.). «Ніколи мені!» – Наталка щезла вмить (Гр. Григор.). І в мінуті той іщезнув в морі під водою (Рудан.). Як стій відламав від стола́ одну ногу (Франко)]. *В несколько -ний* – в (за) (де)кілька мо́ментів, ме́нтів. [Уся ця подія скоїлася в декілька ме́нтів (Крим.)]. *В то, в это -ние* – на (в) ту, цю мить, тієї, цієї мити, ту, цю мить, на (в) той, цей мент, на (в) ту, цю хвилину. [Забув на ту мить про все (Грінч.). В той мент, як Гафійка нагнулась (Коцюб.)]. *В то же -ние* – (в) ту-ж мить, в ту са́му мить, тієї-ж (тієї са́мої) мити, в той-же (в той са́мий) мент, тієї-ж (тієї са́мої) хвилини, в мінуті. [Впав і ту-ж мить захріп (Грінч.). Тієї-ж мити він помітив, що... (Грінч.)]. *Во -ние ока* – як о́ком змигну́ти, як «га» сказа́ти, (*шутл.*) за одним ма́хом-па́хом. [Наумиха, як о́ком змигну́ти, схопила грама́тку та вкинула її у піч (Коцюб.)]. *Каждое -ние* – кожну мить, ко́жної мити, що-мити, що-мить. [Зрада надо мною що-мить в'ється, б'ється (Вороний)]. *На (одно) -ние* – на (одну) мить, на (один) мент, на мінуту, на-млі-о́ка. [Він на мить справді забуває, де він (Крим.). Блискавка, що на мент осіяла (мене́) (Крим.). На мінуту чорне небо запалахкотіло і погасло (Рудан.). Іноді вона́ (пільма́) немов підноситься на-млі-о́ка і ми бачимо про́блиски вели́ких рухів (Павлик)]. *Ни на одно -ние не* – і на одну мить не, і на один мент не. [І на одну мить не забуваю про своє ліхо (М. Грінч.)].

Мгнове́нно, *нрч.* – миттю, вмить, вмент, (одним) ме́нтом, (*вдруг*) ра́птом, рапто́во, враз. [Як лишився в світлиці сам, на нього миттю найшов спокійний, міцний сон (Крим.). Власти на лаву, як ка́мінь у воду, і вмить склепіти о́чі (Коцюб.). Дими враз щезли, зате біля сахарні роїлась купа людей (Коцюб.)].

Мгнове́нность – хвиле́вість, хви́лінність, мо́ментальність, мінутність, (*внезапность*) рапто́вість (-ости).

Мгнове́нный – хвиле́вий, хви́лінний, мо́ментальний, мінутний; на мить, на мент; (*внезапный*) рапто́вий. [Вчинки мої регулюються хвиле́вим афе́ктом (Крим.). Серед мо́ментального туману неви́разно майнула в мо́й уяві чия́сь голова́ (Крим.). Рома́н на мент (Коцюб.)].

Меандр, *архит.* – меа́ндер (-дра).

Мебель – ме́бель (-блю, *м. ж.*) *и* (*чаще*) ме́блі (-лів, *мн.*) [У нас і хаті погані і ме́блю нема́є (Мова). Заставлять двері ме́блями і будуть захищатись до кра́ю (Коцюб.)].

Мебельный – ме́бельовий. **-ный магазин** – ме́бельова крамни́ця. **-ная мастерская, фабрика** –

мебля́рня. **-ное производство, дело** – мебля́рство.

Мебельщик, -щица – мебляр (-ра), -лярка, ме́бельник, -ниця.

Меблира́шки – меблюва́ні кімна́тки (-ток), нуме́ри (-рі́в).

Меблиро́вание – меблюва́ння, *оконч.* обмеблюва́ння, умеблюва́ння.

Меблиро́вать, -ся – меблюва́ти, -ся, обмеблю́увати, -ся, умеблю́увати, -ся, *сов.*

обмеблюва́ти, -ся, умеблюва́ти, -ся; бути (об)меблюваним, умеблюваним. **Меблиро́ванный** – меблюва́ний, у[об]меблюва́ний. **-ные комнаты** – (у)меблюва́ні кімна́ти. [Хазя́йка меблюваних кімна́т (Кінець Неволі)].

Меблиро́вка – 1) (*действие*) *см.* **Меблиро́вание**; 2) (*обстановка*) ме́блі (-лів), умеблюва́ння, умеблюва́ння. [Лі́жко дере́в'яне та невели́чкий сто́лик, – ото́ й по всьо́му вмеблюва́нню (Короленко)].

Меблиро́щик, -щица – меблівні́к (-ка), -ни́ця, меблюва́льник, -ни́ця.

Мегалит, -тический – мегалі́т (-ту), -ти́чний.

Мегалозавр, палеонт. – мегалозавр (-ра).

Мегаломанія – мегаломанія, ма́нія вели́чності.

Мегаско́п – 1) (*для рассматр. драг. камней*) мегаско́п (-па); 2) чароді́йний ліхтар (-ря); *см.*

Фона́рь волшебный.

Мегатері́й, палеонт. – мегатері́й (-рія).

Мегафо́н, техн. – мегафо́н (-на).

Меге́ра – меге́ра, гарга́ра, герге́ра (-ри), веге́ря (-рі). [Це веге́ря, а не жі́нка (Ки́вщ.)].

Ме́д – 1) мед (-ду), (*зап.*) мід (*р.* меду), (*в детск. языке*) ме́дя (-ді, *ж. р.*). [Ведмі́дь мед доста́є з дере́ва, а його́ бджоли куса́ють (М. Вовч.). Чорна мушка, що в гу́стий мід залі́зла (Стефанік)]. **Ме́д вываренный из сладкого сока плодов** – бекме́з (-зу). **Арбу́зный ме́д** – кавуно́вий мед, кавуно́вий бекме́з (-зу). **Банний ме́д** – відто́плюваний (вито́плюваний) мед. **Бруше́ный, запечатанный, печатанный ме́д** – ші́тий (заші́тий, скле́плений, заскле́плений, забрушо́ваний, забруше́ний) мед. **Красный ме́д** – греча́ний мед. **Крупичатый, засахарившийся ме́д** – скрупні́лий (покру́плий, зцукрі́лий, зцукрува́тілий) мед, покру́пини (-пин) (Верхр.). **Липовый, казанский ме́д** – лі́повий мед, ліпець (-пцю), ліпні́к, ліпня́к (-ку *и* -ка). **Падевой ме́д** – ме́дова па́дь (-ди). **Подрезной ме́д** – підсі́к (-ку), підрі́з (-зу). **Сотовый, цельный ме́д** – щі́льнико́вий мед. **Центробежный, выпущенный, жидкий ме́д** – центрофу́говий (спускні́й) мед, па́тока. **Обильный -дом, см. Меді́стый. Отсутствие, недостаток -ду** – бра́к ме́ду, безме́ддя (-ддя). **На языке ме́д, под языком ле́д** – на язичі́ мід (медо́к), а під язиком лі́д (льодо́к) (Приказка). **Коли ме́д, так и ложку** – як мед, то й ложку (так і ложко́ю); 2) (*напиток*) мед, (*зап.* мід), ме́до́к (-дку). [Журба́ в шинку́ мед-горі́лку поставце́м кружала́ (Шевч.). Та й ми в ба́тька бу́ли, мід-горі́вочку пи́ли (Пісня)]. **Питейный, варёный, броже́ный ме́д** – питні́й, гра́ний мед. [Гра́є, як старі́й питні́й мед (Н.-Лев.). Пи́ли пиво́ й гра́ний мед (Хоро́льщ.)]. **Ягодный ме́д** – ягі́дний мед; (*настоянный на ягодах, с кот. слита наливка*) мусу́лес (-су), мусу́лець (-льцю), муселе́ць (-льцю). **Малиновы́й ме́д** – малино́вий мед, мали́нник. **Твоими б устами ме́д пить** – тво́їми-б уста́ми та мед пи́ти.

Медалі́ст, -лістка – медалі́ст, -лі́стка.

Меда́ль – меда́ля *и* меда́ль (-лі, -лею *и* -ллю). [Скінчи́ла гімна́зію з золото́ю меда́лею (Коні́ськ.)].

Меда́льєр – меда́ляр (-ра), меда́льник (-ка).

Меда́льєрный – меда́лярний, меда́лярський. **-ное искусство** – меда́лярське мисте́цтво, меда́лярство.

Меда́льист – збира́ч (-ча́) меда́лів.

Меда́лька – меда́лька.

Меда́льный – меда́льний, меда́левий. **-ная работа (сочинение)** – меда́льна пра́ця, пра́ця на меда́лю.

Медальйо́н – 1) (в скульптурі, живописі) медальйо́н (-на); 2) (носимый на шее) медальйо́н.

Медальйо́нчик – медальйо́ник, медальйо́нець (-нця), медальйо́нчик.

Медальщи́к, см. **Медалье́р**.

Медва́ – сита.

Медведев – ведме́дів (-дева, -деве).

Медведеобразный – ведмедюва́тий, ведмедкува́тий.

Медведи́к – ведме́дик, ведме́дько (-ка).

Медведи́на – 1) (мясо) ведме́дина, ведме́жина; 2) (шкура) ведме́дяча (ведме́жа) шку́[і]ра.

Медведи́ца – 1) (самка медведя) ведме́диця, ведмедиха, ведме́жиха; 2) астр. *Большая -ца* – (Вели́кий) Віз (р. Во́за). *Малая -ца* – Мали́й Віз.

Медведи́цын – ведмедичин, ведмед[ж]и́шин (-на, -не).

Медведи́ще – ведмедище, ведмеді́сько, ведмедя́[ю]ка.

Медве́[є]дка – 1) *энт.* *Gryllotalpa vulgaris L.* – ведме́дик, ведме́[і]дка, ведмедю́к (-ка), капустянка, ді́дик, вовчо́к (-чка) (Жел.), земледу́х (-ха) (Верхр.), земляни́й рак; 2) (у плотни́ков) струг (-га); см. **Струг**; 3) (каток) каток (-тка); (дороги на катках) биндю́гі (-гі́в), візо́к (-зка); (для передви́ж. камней) станок (-нка); 4) см. **Домкрат**; 5) (крюк) гак (-ка и -ку); 6) (у бочаров) вісний стіле́ць (-льця); 7) см. **Корень (2) медвежий**.

Медведник, см. **Медвежатник 1**.

Медве́[є]док, см. **Медве́[є]дка**.

Медведчи́к, см. **Медвежатник 1**.

Медведь – 1) зоол. *Ursus* – ведмі́дь (-ме́дя), (*диал.* ведмі́дь, -ме́дя). [Швидкий, як ведмі́дь за перепели́цями (Номис). Тягнеться, як ведмі́дь (Звин.)]. **-ведь белый, полярный (U. maritimus)** – ведмі́дь білий, полярний. **-ведь обыкновенный, бурый (U. arctos L.)** – ведмі́дь звичайний, бу́рий; бортня́к, бур'я́нник (-ка); (*народн.*: ми́шка, потапы́ч, топты́гин) вуйко, старий (-рого), великий (-кого), бурми́ло, бортне́вий біс (-са). **-ведь серый, гризли (U. horribilis)** – ведмі́дь сі́рий, грі́злі (*нескл.*). **-ведь ворчит** – ведмі́дь бурчить. **-ведь всю зиму лапу сосёт** – ведмі́дь усю́ зиму ла́пу смо́кче. *Не убив -дя, шкуры не продавай* – з невбі́того ведме́дя шку́ру не продавай. **-ведь губастый, зоол. Melursus labiatus Blainw.** – ведмі́дь губа́тий, губа́ч (-ча). **-ведь сумчатый, зоол. Phascolarctus cinereus Goldf.** – коа́ла, торбу́н- (торба́ч-) ведмі́дь; 2) *перен.* – а) (*ворчун*) бурми́ло, бурма́к (-ка), бурмі́й (-ія); б) (*неотёса, грубиян*) мурми́ло, мурло, (*вахлак*) ге́вал (-ла); в) (*косолапый*) бамбу́ла, незгра́ба, вайло́, маму́ла, тюхті́й (-тія), кню́х (-ха); 3) (*напиток*) – а) ведмі́дь, кава з ромом; б) пунш (-шу) з вершка́ми *или* з яйця́ми; 4) (*товар*) залежаний кра́м (-му).

Медвежати́на, см. **Медведи́на 1**.

Медвежа́тник – 1) (*вожатый медведя*) ведме́дник; 2) (*охотник*) ведме́дник, мисли́вець (-вця) на ведме́дів.

Медвежа́чий – ведмежа́чий, ведмеденя́чий.

Медвеже́нок – ведмежа́ (-жа́ти), ведмедча́ (-ча́ти), ведмеденя́ (-ня́ти); *ум.-ласк.* ведмежа́тко, ведмедча́тко, ведмеденя́тко; (*более взрослый*) ведмедчу́к, ведмедю́к (-ка). [Од сви́ні не будуть ведмежа́та, а ті-ж порося́та (Номис)].

Медве́жий – 1) ведме́дячий, ведме́жий. [Ведме́дячий барлі́г (Грінч. I). Ведме́жий суд (Греб.)].

-жья ветчина – ведме́дяча (ведме́жа) шинка. **-жий жир (топлёный)** – ведме́дячий (ведме́жий) лі́й (р. ло́ю). **-жье солнышко** – ведме́же со́нечко, мі́сяць (-ця). **-жья услуга** – ведме́жа послуга. *Оказать -жью услугу* – зроби́ти ведме́жу послугу, прислужи́тися як ведмі́дь. **-жья шуба** – ведме́же х[ф]у́тро, ведме́ді (-ді́в), (*тулуп*) ведме́жий ко́жух (-ха); 2) *бот.* **-жий виноград, -жьи ягоды (Arctostaphylos Uva ursi Spr.)** – мучни́ця. **-жьи когти (Acanthus mollis)** – ака́нт (-та и -ту). **-жий корень**, см. **Корень 2**. **-жья лапа** – а) (*Heracleum Spondylium L.*) борщівни́к (-ку), щербач́ (-чу); б) см. **Машки**. **-жье ухо**, см. **Коровя́к**. **-жье ушко (Primula Auricula L.)** – первоцві́т (-ту) (садовий), аври́куля. **-жий чеснок (Allium**

ursinum L.) – левурда.

Медве́жина – 1) *см.* **Медве́дина 1**; 2) *бот.* **Rhamnus Frangula L.** – крушина.

Медве́жьи, *зоол.* **Ursidae** – ведмедюва́ті (-тих).

Медвя́ник, *см.* **Шмель**.

Медвя́ный, *см.* **Медо́вый**. **-ная роса**, *см.* **I. Медя́нка**.

Меделя́нка, **Меделя́нская собака**, *зоол.* **Canis molossus** – меделя́н (-на), медля́к (-ка).

Меди (*в сложн. словах*) – міде (*напр.*, **медиплющи́льный** – мідеплющи́льний).

Медиа́льный – медіа́льний, середковий, посередній. **-ная линия** – медіа́льна лінія.

Медиа́н – медіа́н (-ну), середній формат паперу.

Медиана́, *геом.* – медіана.

Медиана́льный – медіана́льний.

Медиатизи́ровать, -ся – медіятизува́ти, -ся, *сов.* змедіятизува́ти, -ся; *бу́ти* (з)медіятизováним.

Медиатизи́рованный – (з)медіятизováний.

Медиатиза́ция – медіятиза́ція.

Медиация́, *диплом.* – медіа́ція, посередництво, арбітраж (-жу).

Меди́е[э]визм – медіе́визм (-му), захоплення середньовіччям.

Медик – ме́дик, (*врач*) лі́кар (-ря).

Медикаме́нт – медикаме́нт (-ту); *см.* **Лека́рство**.

Медикосу́дебный – медично-судовий.

Медикохиру́ргический – медично-хірургі́чний.

Медіо – середній гату́нок (-нку) (кра́му).

Медіова́ль, *типогр. (шрифт)* – медіова́ль (-лю).

Медісты́й – 1) (*похожий на медь*) мідюва́тий; 2) (*с примесью меди*) мідісты́й.

Медісты́й – медісты́й; медний. [Гречка медіста (Сл. Ум.). Медний рік (Свидн.). Їстимем мед, як буде медне літо (Борзенц.)].

Медить – мідити (мі́джу, мі́диш).

Медіум – 1) ме́діум, посередник; (*среда*) середовище; 2) (*у спиритов*) ме́діум (-ма).

Медіумі́ческий – ме́діумі́чний.

Медици́на – медицина. **Судебная -на** – судовá медицина. **Доктор -ны** – до́ктор (-ра) медици́ни.

Медици́нский – меді́чний, (*врачебный*) ліка́рський. [Вчівся на меді́чному факультеті (Грінч.)]. **-кий институт** – меді́чний інститут (-ту). **-кие книги** – меді́чні (ліка́рські) книжки (-жок). **-кая полиция** – санітарна полі́ція. **-кий вес** – аптека́рська вага́. **-кое свидетельство** – ліка́рська посві́дка.

Меді́чка – меді́чка.

Медление – барі́ння, га́яння, для́ння; *см.* **Ме́шкание**.

Медленнее – 1) (*ср. ст. от прлг. Медленный 1*) повільні́ший, (с)прокві́льні́ший; тихі́ший; забарні́ший *и т. п.*; *см.* **Медленный 1**; 2) (*ср. ст. от нарч. Медленно 1*) повільні́ше, помалі́ше, (с)прокві́льні́ше; тихі́ш(е) *и т. п.*; *см.* **Медленно 1**. [Чим ближче було до Пру́та, тим помалі́ше він ї́хав (Маковей). Я гукаю: «швидше!» а він ї́де ще тихі́ш (Звин.)].

Медленно, *нарч.* – 1) поволі́, повільно, звільна (*реже* звольна), помалу́, (*не спеша*) пова́гом, спо́вагом, зва́гом, прокві́льно, прокво́листо, спрокво́ла, прокво́лом, покві́льно, покво́лом, для́во, (*зап., пров.*) пі́няво, (*о ходьбе, езде ещё*) тихо́, (*вяло*) мля́во; *ум.* поволеньки, повільне́нько, помале́ньку, помале́сеньку. [Мина́ють дні собі́ поволі́ (Шевч.). Пил поволі́ сідає на зе́млю (Коцюб.). Їцик поволеньки підганяє коня́ку (Франко). «Зна́єте, що я ду́маю?» ліни́во й повільно проказав Володи́мир (Крим.). Звільна підві́в голову́ (Франко). Візник звільна тя́гся на далеку од вокза́ла ву́лицю (Крим.). Їде звольна (Рудан.). «Ні», ка́же, «не бі́г, – я помалу́ йшов» (Рудч.). Карпо́ йшов помале́ньку (Н.-Лев.). Явдо́ха пова́гом достала з-за па́зухи гаманця́ (Кониськ.). Анто́сьо спо́вагом поди́бав здовж селом до ма́тері (Свидниц.).

Не біжи, не йди швидко, звагом! (Звягельщ.). Ходив проквільно (Кониськ.). Щось грає на скрипці спроквола (Пачов.). Спускався він із скель покволом (М. Макар.). Думи ворухились в його голові якось дляво, боязко (Н.-Лев.). Робота йде піняво (Верхр.). *Итти -но* – іти помалу (поволі *и т. д.*), іти тихою (повільною) ходою, іти помалу-малу (нога за ногою, тихо); тільки що ступати, дібати. *Шли -но* – ішли помалу *и т. д.*, (*безл.*) йшлося повагом; 2) (*мешкотно*) см. **Медлительно 1.**

Медленность – 1) повільність, (с)проквільність, (*вялость*) млявість; (*о работе*) забарність, длявість, загайність, (*морочливость, докучливость*) марудність (-ости), [Повільність рухів (Київ). Длявість (повільність) праці (М. Грінч.)]. **-ность делопроизводства** – загайність (повільність) переведення справи; 2) см. **Медлительность 1.**

Медленный – 1) (*не скорый, постепенный*) повільний (ум. повільненький), (с)проквільний, длявий, (*о ходьбе ещё*) тихий; (*вялый*) млявий; (*о работе*) забарний, загайний, (*пров.*) пінявий, (*морочливый, докучливый*) марудний. [Це не життя, а повільне вмирання (Л. Укр.). Спроквільне наростання досвіду (Єфр.). Наближались до неї длявою, лінійною ходою (Н.-Лев.). Дуже це велика й забарна робота – словарі складати (Єфр.). Загайна робота (Черкаш.). Пір'я дерти – пінява робота (Сл. Гр.)]. *Итти -ным шагом* – іти тихою (повільною) ходою. **-ный огонь** – повільний (малий) огонь (-гню). *Сгорать на -ном огне* – згоряти на повільному (на малому) огні, спалюватися повільним огнем. [Немов повільним спалююсь огнем (Франко)]. *Более -ный*, см. **Медленнее 1.** *Самый -ный* – найповільніший, найпроквільніший *и т. п.*; 2) (*мешкотный*) см. **Медлительный 1.**

Медлитель, -ница – забарник, -ниця, забара (*общ. р.*) загайко (*м. р.*), тихороб, -робка, (*насм.*) тихоплав, -плавка, (*пров.*) мниха, ялоза (*общ. р.*); (*копотун*) маруда (*общ. р.*); *срв.*

Мешкотный. [Загайки, дружбоньки, загайки; загаїлися в коморі (Пісня)].

Медлительно, нарч. – 1) забарно, загаїно, дляво; (*вяло*) мляво; (*пров.*) мник[x]увато; *срв.*

Мешкотно. [Він усє робить дуже дляво (Звин.)]; 2) см. **Медленно 1.**

Медлительность – 1) загайність, забарність; гаяння, баріння, бавіння, бавлення, дляння; *срв.*

Мешкотность. [Твоє гаяння до ладу не доведе (Сл. Гр.)]; 2) см. **Медленность 1.**

Медлительный – 1) (*о человеке, жив. суц. и перен.: непроторный*) повільний, забарливий, забарний; загайливий, загайний, угайливий, угайний, длявий, (*вялый*) млявий, (*только о жив. суц.*) покволий, (*пров.*) мник[x]уватий, лемехуватий; *срв.* **Мешкотный.** [Я зроду повільний собі, а Хома – то прудке, як іскра (Франко). Забарні гості забарілися в хаті (Метл.). Загайлива природа (Куліш). Татусь був дуже загайний, важкий на починок (Короленко). Угайливий розсудок (Куліш). Такий длявий! (Звин.). Покволий у мові і тугоязичий (Біблія). Мникуватий дуже попок (Борзенц.). Стала така лемехувата (Г. Барв.)]; 2) (*не скорый, долговременный*) см. **Медленный 1.**

Медлить – (*мешкать*) барітися, забарятися, обарятися, гаятися, загаюватися, угаюватися, (*пров.* гайкатися), длятися, бавітися, (*терять время*) гаяти час, годину; (*тянуть, провлакивать время*) зволікати, відтягатися, (*возиться*) уводити(ся), мнихатися, монятися, воловодитися. [«Чого се так поспішатись?» – «А чого-ж маю баритись?» (М. Вовч.). Тікати маєм змогу. Не гаймось! (Самійл.). Іди-ж мені та не вгаюйся, швидше й назад (Сл. Гр.). Іди та швидше, не гайкайся (Дніпропетр.). Не дляйся, швидше йди в поле (Звин.). Ти був-би йшов, не бавивсь (Грінч.). «Сьогодні запишуся в легіон» – «Сьогодні?» – «Що-ж уводитись? Навіщо?» (Л. Укр.). Не моняйтесь (не воловодьтесь), бо час не жде (М. Грінч.)]. **-лить с чем** – барітися, гаятися, длятися, уводитися, зволікати з чим, барітися зробити що, дляти, зволікати що. [Хотів, гаючися з одмовою, тим часом зрозуміти його замір (Грінч.). Зволікати ніколи з рятунком! (Л. Укр.)]. **-лить с делом** – длятися із справою, дляти (гаяти, зволікати) справу (діло). [Сам не тямить, чого Пугач дляє справу (Кониськ.). Ви сього діла не гайте (Март.)]. *Он -лит приходом* – він баріється прийти. *Торопитесь! как вы -лите!* – Швидше! Як ви дляєтесь! *Не медля* – не гаючись, не дляючись, не гаючи часу, негаїно.

- Медляк** (зловещий), *энт.* **Blaps mortisaga L.** – смерд (-да) (звичайний), вонючка.
- Медненький** – мідненький. [Кухличок мідненький, водиці повненький (Грінч. III)].
- Мідник** – 1) мідяр (-ра), мідник (-ка); (*котельщик*) котляр (-ра). [Став мідником, а відтак опинівся у шевця (Коцюб.)]; 2) (*котёл, горшок*) мідень (-дня), мідняк (-ка), (*пров.*) галаган (-на).
- Мідников** – мідярів (-рэва, -рэве), мідників (-кова, -кове); котлярів (-рэва, -рэве).
- Мідниця** – мідяна посуда, (*преим. таз*) мідниця. [Тремтіли під молотом майстра нові мідниці (Коцюб.)].
- Мідницкая**, *си.* – мідярня; котлярня.
- Міднический** – мідярський; (*котельничий*) котлярський.
- Мідничество** – мідярство; (*котельничество*) котлярство. *Занимається -ством* – бути мідяром, мідярувати; котлярувати.
- Мідничиха** – мідяриха, мідничиха; котляриха, котлярка.
- Мідничихин** – мідяришин, міднячишин; котляришин, котлярчин (-на, -не).
- Мідно** (*в сложных словах*) – мідяно, мідно (*напр.* мідяно[мідно]зелений); міде (*напр.*, міделиварний).
- Мідноватый** – досить мідистий.
- Міднозелёный** – мідяно[мідно]зелений.
- Міднокожий** – мідяно[мідно]шку[і]рий.
- Міднокотельный** – мідноказановий, міднокотловий. **-ный завод** – міднокотлярня. **-ное мастерство** – міднокотлярство; (*занятие им*) міднокотлярування (-ння).
- Міднокрасный** – мідяно[мідно]червоний.
- Міднолитейная**, *си.* – міделиварня.
- Міднолитейный** – міделиварний. **-ный завод** – міделиварня (-ні).
- Міднолицый** – мідяно[мідно]лиций, мідяно[мідно]видий.
- Мідноплавильный** – мідетопильний. **-ный завод** – мідетопильня.
- Міднопрокатный** – мідевальцювальний. **-ный завод** – мідевальцювальний завод, мідевальцювальня.
- Мідноцветный** – мідяно[мідно]барв(н)ий, мідяно[мідно]кольорий, мідяно[мідно]колірний.
- Мідный** – мідяний, мідний, (*редко*) мідевий. [Його руки, наче залізни кліщі, крутили мідяні труби (Коцюб.). Знаю, як мідний щеляг (Номис)]. **-ный блеск**, *мин.* – мідяний блиск (-ку), блиск міді. [Мідяний блиск складається з міді та сірки: це багата на мідь руда (Троян.)]. **-ная зелень**, *см. II. Медянка 4.* **-ный изумруд** – аши[е]рит (-ту), діоптаза (-зи). **-ный колчедан** – мідяний іскриш (-щу), іскриш міді, халкопірит (-ту). **-ный купорос** – мідяний вітріоль (-лю), вітріоль міді, синій камінь (-меню), (*гал.*) синяк (-ку). **-ная лазурь** – азурит (-ту). **-ные опилки** – мідні трини, мідяна тирса (ошурка) (*соб.*), (*диал.*) шкремітки (-ток) (Шух.). **-ная чернь** – мідевий окис (-су), мідяний цвіт (-ту) (Троян.). **-ный век** – мідний (мідяний) вік. [(Овідій) прославив золотий вік і срібний, мідяний і героїзм залізного (М. Зеров)]. **-ные деньги** – мідяні гроші (-шей и -шів), мідяки (-ків); *см. Медяк 2.* *Он учился на -ные деньги* – він учився на мідяні (на малі) гроші (на мідяки); його наука мало варт. [На мідяні гроші слави добували (Номис)]. *Это -ного гроша не стоит* – це бітого шага не варт. *У него -ного гроша нет* – він ламаного шага (щеляга) не має. **-ный лоб** (*перен.*) – дурень (-рня) міднолобий, мідне чоло.
- Медовар** – медовар (-ра).
- Медоварение** – 1) (*действие*) медоваріння, варіння меду; 2) (*занятие*) медоварство, медоварництво.
- Медоваренный** – медоварний. **-ный завод**, *см. Медоварня.*
- Медоварка** – 1) *см. Медоварение*; 2) (*работница*) медоварка, медоварниця.
- Медоварный**, *см. Медоваренный.*

Медова́рня – медова́рня, меді́вня.

Медова́рский – медова́рський.

Медова́тый – медува́тий.

Медови́к – 1) (*медовый пряник*) медяни́к, меді́вник, медови́к (-ка́), (*диал.*) попря́ник. [Сінови медяник купила (Шевч.); 2) *см.* **Ме(л)літ**; 3) *см.* **Лакомка, Сласте́на**; 4) (*приторный в речах*) солодко́мовний, нудномедо́вий, масткосло́вний (-ого), солодко́мовець, масткосло́вець (-вця); 5) *см.* **Шмель**; 6) *бот.* а) *см.* **Ма́точник 6 в**; б) *см.* **Кле́вер**.

Медови́нка – мединка.

Медови́ца – 1) (*пчела*) бджола́; 2) (*сыта*) сита́.

Медови́ч. **Сахар -вич** – мед медови́ч, меду́н (-на́); *срв.* **Медови́к 4**; (*пройдоха*) прола́за, проно́за.

Медови́чок (*пряник*) – медяни́чок, меді́вничо́к, медови́чок (-чка́).

Медо́вка, *бот.* **Melissa officinalis L.** – ро́йови́к (-ка́), ма́точник, кади́ло.

Медо́вник – 1) *см.* **Медови́к 1**; 2) *см.* **Медуни́ца**.

Медовой, *см.* **Медовы́й**.

Медови́щик – медя́р (-ра́), (*редко*) медовчи́к (Сл. Закр.). [Медовчи́к іде, віз ме́ду везе́ (Пісня)].

Медо́вий – 1) медо́вий, медя́ний, медни́й. [Бра́го-ж моя, бра́жечко медо́вая! (Чуб. V). В нас рі́ки медя́ні, в нас ве́рби грушки родя́ть (Чуб. V). Медя́на ді́жечка (Сл. Ум.). Пря́ників медни́х, що бо́ги вжива́ють (Рудан.)]. **-вий ка́мень**, *см.* **Мел(л)іт**. **-вая ки́слота** – ме́дова ки́слота. **-вий пря́ник**, *см.* **Медови́к 1**. **-вая ро́са**, *см.* **I. Медя́нка**. **-вая тра́ва**, *бот.* – а) (**Holcus mollis L.**) солодні́к (-ку́) (м'я́кий), ме́дова тра́ва; б) (**Pedicularis comosa L.**) шолудивні́к (-ку) (чуба́тий), гниди́ця, ци́цак (-ку), га́лаган (-ну́); в) (**Galium verum L.**) ме́дівни́к (-ку), ба́тижки (-кі́в), гуся́тник (-ку), ра́й-зі́лля (-лля), бу́ркун (-ну́); г) (**Phlomis tuberosa L.**) за́лізня́к (-ку́) (бу́льби́стий), нечу́й-ві́тер (-тра *и* -тру). **-вий ме́сяц** – ме́до́вий ме́сяць (-ця); 2) (*о на́питке*) ме́до́вий, ме́дковий.

Медого́нка – модарка, медого́нка, ме́до́вий млино́к (-нка́).

Медодо́быва́ние – добува́ння ме́ду, підрі́зува́ння ву́лика.

Медозбо́р – 1) (*действие*) медобра́ння; 2) (*результат*) медозби́р (-бо́ру).

I. Медо́к – 1) (*ум. от Ме́д 1 и 2*) меде́ць (-дцю), ме́док (-дку), *ум.-ласк.* ме́до́чок (-чку), [Медо́к-солодо́к для ма́лих ді́ток (Пісня)]; 2) *см.* **Кле́вер**.

II. Медо́к (*вино*) – ме́до́к (-до́ка), ме́до́кське ви́но.

Медоли́стник, *бот.* – **Melittis Melissophyllum L.** – кади́ло.

Медоно́с – ме́довець (-вцю́), ме́дник (-ку), ме́доно́сна (ме́дода́йна, ме́дна, ме́дяна́) рослі́на.

Медоно́сний – ме́доно́сний, ме́дода́йний, ме́дний, ме́дяний. [Медода́йний сі́к (Троян.). Щоб ва́ша бджола́ все ме́дна бу́ла (Свидн.)]. **-ные расте́ния** – ме́доно́сні (ме́дода́йні, ме́дні, ме́дяні) рослі́ни.

Медоро́вой – медоро́йовий.

Медосо́с, *пт.* **Trochilus** – ме́досо́с (-са́), ко́лібри (*нескл.*), ко́лібра (-ри).

Медосо́сний – ме́досмокта́льний, ме́досса́льний.

Медоста́в, **-ста́вний**, *см.* **Медова́р**, **-ва́ренний**.

Медоточи́во, *нрч.* – ме́доточи́во; солодко́мовно.

Медоточи́вость – ме́доточи́вість; солодко́мовни́сть (-ости).

Медоточи́вый, **Медоточи́ный** – ме́доточи́вий, (*только переносно*) солодко́мовний.

[Медоточи́вими уста́ми ці́люються (Шевч.). Генера́л лив слова́ ме́доточи́ві (Франко)].

Медресе́ – ме́дреса́, ви́ща шко́ла (в мусульман).

Меду́за, *зоол.* – ме́дуза́, (морське) се́рце. [А море гиду́є тим се́рцем морськи́м, на бе́рег його́ викида́є (Дніпр. Ч.)].

Медуни́ка, *бот.* – 1) (**Linaria vulgaris L.**) льоно́к (-нку́) (звичайний); 2) (**Filipendula Ulmaria Max.**) боло́тяна бу́зина, (о)гіро́чник (-ку), медуни́ця.

Медуни́ца – 1) (*пчела*) бджола́; (*рабочая*) робо́ча бджола́; 2) *см.* **Шмель**; 3) *зоол.* **Clupea alosa** – бишак (-ка), буркунець (-нця), річний оселедець (-дця); 4) *бот.* – а) (**Pulmonaria officinalis L.**) меду́нка (звичайна), медовичок (-чку), джмелина́, воло́вий язик (-ку); б) *см.* **Медуника 2**; в) *см.* **Клевер**; 5) *см.* **I. Медя́нка**.

Меду́нка, *бот.* – 1) (**Medicago sativa L.**) люце́рна (сійна), люце́рія; 2) *см.* **Медуни́ца 4а**; 3) (**Echium vulgare L.**) синя́к (-ку) (звичайний), синю́ха.

Медь – 1) мідь (*р.* міді, *диал. вост.* ме́ді). [Гуля́ли вони́ собі́ день як зо́лото, дру́гий як срі́бло, тре́тій як мідь, хоч і до́дому ї́дь (Номис)]. *Белая медь* – бі́ла мідь, манга́ймське зо́лото, принцме́тал (-лу). *Жёлтая медь* – жо́вта мідь, мося́ж (-жу); *срв.* **Лату́нь**. *Зелёная медь*, *см.*

Бронза. *Колокольная медь* – дзвоно́ва мідь, спи[і]ж (-жу). *Красная медь* – черво́на мідь, то́мба́к (-ку). *Листовая медь* – листо́ва мідь. *Сернокислая медь*, *см.* **Медя́нка 4**. *За́кись -ди* – міді́стий о́кис (-су), недо́кис (піво́кис) міді. *О́кись -ди* – міде́вий о́кис, одноо́кис міді. *Пере́кись -ди* – надо́кис міді. **Медь торжественной латыни** – мідь уро́чистої лати́ни; 2) *см.* **Медные деньги (под Медный)**; 3) (*медная посуда*) мідя́ний по́суд (-ду).

Медя́к – 1) *см.* **Медник 1**; 2) (*медная монета*) мідя́к (-ка). [А лі́рника круго́м обступі́ли і за́чали в його́ ша́пку мідя́ки кидати́ (Рудан.)].

Медя́ник, *см.* **Медник 2**.

Медя́ник, *см.* **Медник 1**.

Медя́нистый – мідя́ни́стий, мідні́стий.

I. Медя́ница, *см.* **Медница**.

II. Медя́ница – 1) *зоол.* **Angnis fragilis** – мідя́ни́ця, мідя́нка, вереті́льниця, вереті́нниця, вереті́льник, верті́й (-тія), па́даличка, сліпе́ць (-пця), сліпа́к (-ка), сліпа́чка, сліпу́ха, сліпу́ндра, сліпа га́дина; 2) *энт.* **Psulla** – по́ліска.

I. Медя́нка – па́дь (-ди), ме́дова роса́. [Па́дь упа́ла на хлі́б, пога́ний бу́де вида́ток (Брацла́вщ.)].

II. Медя́нка – 1) *см.* **II. Медя́ница**; 2) *зоол.* **Vipera (Pelias) cherssea** – рудо́ха, мідя́нка; 3) *энт.* **Vuprestis L.** – кри́цяк (-ка); 4) (*краска*) мідя́нка, зе́лень (-ни).

Медя́ной, Медя́ный, см. **Медный**.

Меж – 1) *предл., см.* **Между**; 2) (*в сложн. словах*) між, ме́жи (*напр.* міжклі́тінник, ме́жигі́р'я).

Межа́ – 1) (*граница, рубеж*) межа́, гра́нь (-ни), гра́ниця, кра́й (*р.* кра́ю); (*политическая*) кордо́н (-ну); 2) (*между владениями, полями*) межа́, гра́нь, гра́ниця, (*межник: узкий – вдоль нивы*) обм[н]і́жок (-жка), (*широкий – для проезда между двумя полосами пашен*) су́голов (-ва), су́головок (-вка, *м. р.*), су(го)ло́вка (-ки, *ж. р.*). [На по́лі пше́ниченька́ че́рез ме́жу похи́ляється́ (Пі́сня). Са́ме на гра́ні ро́сте дуб (Лебе́динщ.). Гра́д у всі́м се́лі збив по́ле і при його́ гра́ниці́ став (Франко). Іду́ я обмі́жком, – шумля́ть ко́лоска́ми ла́ни (Грі́нч.). Па́рубок по́верну́в ме́жами та су́головка́ми (Н.-Лев.). Тре́ба пере́орати́ су́(го)ло́вку, що́б не ї́здили (Брацл.).] **Межа́-об-ме́жу** – межа́ в ме́жу. [Я́к бра́т з бра́том ру́ка в ру́ку, ме́жа в ме́жу, у дво́х ті́лах о́дин ду́х (Франко)]. **Проводить, провести -жу** – про́водити, про́вести, кла́сти, покла́сти, робі́ти, зробі́ти ме́жу, (*политич.*) кордо́н (по)мі́ж чим.

Межа́к – 1) (*сосед*) сумі́жник, сусі́да (-ди, *м. р.*) сусі́д (-да); 2) *см.* **Ме́жник**; 3) *см.* **Меже́вщик**.

Ме́жбро́вие, *см.* **Ме́ждубро́вие**.

Ме́жвреме́нье – пере́мі́жок (-жку) ча́су, ме́жича́с (-су).

Ме́жгове́нье – м'я́сниці́ (-ниці́), міжго́ві́ння (-ння).

Ме́жго́рний – ме́жигі́рний, міжгі́рний, ме́жигі́рський.

Ме́жго́рье – ме́жигі́р'я (-р'я). [Та́м ві́тер ві́є в ме́жигі́р'ях, на́по́єний дро́ком і по́лина́ми (Ко́цюб.)].

Ме́ждо, *см.* **Ме́ж 2**.

Меж(до)действие, см. **Междудействие**.

Междомесячье, см. **Междулунье**.

Междометие, грам. – вигук (-ка).

Междорожьца – путі[ї]вець (-вця).

Междорожье – міждоріжжя (-жжя).

Междоузлие, бот. **internodium** – меживузля (-ля).

Междоумок, см. **Межеумок**.

Междоусобие – 1) (*гражданская война*) усобиця, міжусобиця, усобище, (домові) чвари (р. чвар), домовá (громадянська) війна; (*раздор*) розбрат (-ту), незлагодá; (*смута*) заколот, колот (-ту). [Запалить війну, усобицю у нас (Грінч.). Ти еретик! Ти сієш розколи, усобища розвіваєш (Шевч.). Завелись у слов'ян домові чвари (Куліш). Домовá війна там лютувала (Грінч.); 2) (*домашние распри*) (родинні) чвари, сварка, незгода, колотнеча.

Междоусобица, см. **Междоусобие 2**.

Междоусобничать, см. **Междоусобствовать 1 и 2**.

Междоусобный – усобичний, усобний, міжусобний. **-ное время** – час (княгівських) усобиць, усоб(ич)ний, незлагідний час (-су). [Краще в тяжкі часі незлагідні й безладні пристати до могутнього державця (Грінч.). **-ная брань** – домовá (громадянська) війна, усобиця; *срв.*

Междоусобие 1.

Междоусобствовать – 1) (*о гражданской войне*) провадити (точити) домову́ (громадянську) війну; 2) (*о домашних распрах*) у незгоді жити, гризтися, сваритися.

Между, предл. – 1) *с род. п. на вопрос: где? в каком направлении? и с твор. п. – а) на вопр.: где?* – між, поміж, проміж, межі, помежі, промежі ким, чим *и (реже)* чо́го, поміж, межі, помежі ко́го, що, (*редко*) міждо, поміждо, проміждо ким, чим; (*среди*) серед, посеред ко́го, чо́го; (*из-за, среди*) з-поміж, з-проміж, з-помежі ко́го, чо́го. [І зразу встала стіна між мною й товаришами, між мною й життям (Коцюб.). Поміж небом і землею (Франко). Халупка стояла поміж закинутих, з забитими вікнами, осель (Коцюб.). Чутка, розійшлася поміж люди (М. Грінч.). Він залюбки попасає проміж ліліями (Біблія). Тихі пошепти розходились по селу межі жіноцтвом (Єфр.). Межі білих хаток (Основа). Межі гуси сірі орел сизокрилий вивівсь (М. Вовч.). Ой, літав я кожну нічку помежі горами (Рудан.). Ходив чума́к з мазницею помежі крамниці (Рудан.). Отакé як завелось міждо старшими головами, то й козаки пішли одін проти одного (Куліш). Хто стояв поміждо мужиком та паном (Грінч.). З-поміж садів видко церков (Федьк.). *Речка течёт -ду гор* – річка тече (по)між, (по)межі горами. *Я нашёл -ду своими книгами вашу* – я знайшов між (межі, поміж) своїми книжками вашу. *Ударить -ду глаз* – ударити межі очі. *-ду ногами* – проміж (поміж) ногами. [Йому пробіг собака проміж ногами (Номис)]. *Он очутился -ду двух огней* – він опинився межі (між) двома огнями; йому і звідси гаряче і звідти пече. *Пройти -ду Сциллою и Харибдой* – пройти між (проміж, межі, промежі) Сциллою і Харібдою. *Находиться -ду страхом и надеждой* – перебувати (бути, жити) між (межі) страхом і надією. *Колебаться -ду кем, чем, см. Колебаться 2. Читать -ду строк* – читати між (поміж) рядками. *Бывают -ду людьми* – бувати серед людей. *Жить -ду добрыми людьми* – жити серед добрих людей, між добрими людьми. *Разделить что -ду кем* – поділити що ко́му *или* між ким, поділити що на ко́го. *Что за счёты -ду своими!* – та які рахунки між своїми! та що там своїм рахуватися! *-ду прочим* – між іншим. [Між іншим, свою найкращу оду написав ибн-Сіна по-арабськи, а не по-перськи (Крим.)]. *-ду тем* – 1) (*тем временем*) тим часом. [Зінько́ тим часом протиснувся до рундука (Б. Грінч.). Тим часом кухарі дали вечерю (Крим.)]. *А -ду тем* (а) – а тим часом. *Мы разговаривали, а -ду тем ночь наступала* – ми розмовляли, а тим часом ніч надходила. *-ду тем как* – тим часом як. *Он веселится, -ду тем как мы работаем* – він розважається, тим часом як ми працюємо; 2) (*однако*) протé, одна́че, одна́к, тимчасом, аж, (*диал.*) ажень. [Між людьми хоч і багато спочувало, протé ніхто не поквапився залучити

чуженицю до себе (Єфр.). Я думав так, аж воно інакше (Сл. Гр.). *А -ду тем (б) – а протé, а тимчасом, а óтже.* [Казали недобрий борщ, а протé увесь виїли (Сл. Гр.). Здається однакову ніби-то науку виносять (вони) перед люди, а тимчасом вражіння од них цілком протилéжне (Єфр.). Освіти філологічної я жадної не здобув, а óтже взяв пообгортавсь усякими словарями (Крим.)]. *Знала, что он лгун, а -ду тем поверила – знала, що він брехун, а óтже (а протé) поняла віри; б) с твор. п. для обозначения взаимн. действия – між (межи), поміж, проміж ким, проміж, поміж ко́го.* [Розказала про сварку поміж нею та дідом (Грінч.)]. *Говорить, шептаться и т. п. -ду собою – говорити проміж (поміж) себе, між, проміж, (редко) проміждо собою.* [Вони до молодих промовляли підсолóдженими голосами, але проміж себе напроорокували молодим усякого лиха (Єфр.). Діти шептались поміж себе (Коцюб.). Вони говорять проміждо собою щірою українською мовою (Крим.)]. *Дети совещались -ду собой – діти радилися поміж себе, між (проміж) собою. -ду ними начались ссоры – між ними (у них) пішли (почалися, зайшли) чвари. -ду нами будь сказано, пусть это останется -ду нами – між нами кажучи, хай це (за)лишиться між нами; в) с твор. п. на вопр.: из какой среды? из кого? – з-поміж, з-проміж, з-між, з-межи ко́го, з ко́го, з чийого гурту.* [Цар обібрав з-поміж своїх вельмож людину мовну (Крим.). Хто зуміє з-проміж нас співати за тобою? (Самійл.). Найближчий до хана з-між радників (Леонт.). Хто з вас негрішний, нехай перший кине на неї камінь (Біблія). Ми оберемо гласних, а гласні з свого гурту оберуть голову (Крим.)]. *Лучший -ду ними – найліпший (найкращий) з-поміж (з-проміж, з) них, з-поміж їхнього гурту.* [Зінко з-проміж них був найрозумніший (Грінч.)]. *Выбирать -ду кем – вибирати з-поміж, з-проміж ко́го. Выбирайте -ду мной и им – вибирайте з-поміж нас котрого; 2) с вин. п. на вопр.: куда? – між, межи, (реже) поміж, помежи, проміж, промежи ко́го, що.* [Інше (зерно) упало між тернину (Біблія). Вліз межи молот і кова(д)ло (Номис)]; 3) (в сложных словах) см. **Меж 2.**

Междубровие – межибрів'я (-в'я).

Междубровный – міжбрівний, межибрівний.

Междуведомственный – міжурядничий, міжурядний.

Междугородный – між[межи]городній, між[межи]міський.

Междугорье, см. Межгорье.

Междудействие – межидія (-діі).

Междудневной – міжденний.

Междуделье – міжділля; (досуз) дозвілля (-лля).

Меж(ду)звёздный – між[межи]зоряний. [Міжзоряні квартали (Влизько)].

Междуклассовый – міжкласовий, межикласовий.

Междуклеточный, см. Межклеточный.

Междуколённый – між[межи]колінний.

Междколёнье – 1) (у человека) між[межи]коління (-ння); 2) бот., см. **Колéно 3.**

Междукостный – міжкістний, міжкістковий.

Междулёгочный – міжлегенний.

Междулёсок, Междулёсье – перелісок (-ска), перелісся (-сся).

Междулуние, Междумёсячье – межимісяччя (-ччя), межимісячний час (-су).

Междуморье – межимор'я (-р'я).

Междумускульный, Междумышечный – між[межи]м'язний, між[межи]м'язовий.

Международный – міжнародні[и]й, межинародні[и]й, ітернаціональний. **-ное право** – міжнародне право.

Междуначалие – (тимчасове) безуряддя (-ддя).

Междупалубный – міжчердаковий, між[межи]палубний.

Междупёрстие – межіперстя (-тя). **Сморкаться -тием** – сякатися рукою.

Междупланетный – між[межи]планетний. [В далéких краях міжпланетних (Самійл.)].

Междуплемённый – між[межи]племінний.

Междуплечье – межипліччя, міжпліччя (-ччя), між[межи]рам'я (-м'я).

Междупозвоночный – між[межи]в'язковий, між[межи]хребцевий.

Междурамие – між[межі]рам'я (-м'я).

Мендурёберный – міжрєберний, міжрєбряний.

Междуречный – межирічний.

Междуречье – межиріччя (-ччя). [Все Межиріччя від Буга до Вісли з давніх давєн було руське (Куліш)].

Междурядие – міжряддя, межиряддя (-ддя).

Междусоюзнический – між[межи]спільницький, між[межи]союзницький.

Междусоюзный – між[межи]спілчанський, між[межи]союзний.

Междустолбие, Междустолпие – просторонь (-рони) (по)між двома́ стовпа́ми (*в заборє*) пле[а]ниця.

Междустрочный – між[межи]рядковий.

Междустрочие – просторонь (-рони) між двома́ рядка́ми.

Междусуставный – між[межи]суставний, між[межи]суглобний.

Междутканый – міжтканинний.

Междуособие, -собный, см. Междоособие, -собный.

Междуцарствие – безцарів'я, безкоролів'я (-в'я).

Междучасье – дозвілля (-лля).

Междучеловеческий – між[межи]людський. [Широ́ка рефо́рма межилу́дських відно́син (Грінч.)].

Междуэтажный – міжповерховий.

Меже (*в сложн. словах*), *см. Меж 2.*

Межевальный – межувальний.

Межевание – межування, розмежовування, розмірювання *и* розміряння; палькування; копцювання.

Межевать, межёвывать – межувати, розмежовувати, розмірювати *и* розміряти; (*устанавливая столбы, колья*) стовбити, (*зап.*) палькувати; (*выкапывая ямы и насытая насыти*) копцювати що. [Ой, уступив москаль у запорозьку зємлю та й став межувати, де слободи, де городи добре буде саджати (Пісня). Нащо ви (наше пасовісько) міряєте і палькуєте? (Франко)]. **Межёванный** – межований, розмежований, розмірений. **-ться** – межуватися, розмежовуватися, бути межованим *и т. п.*

Межевик, см. Межевщик.

Межёвка, см. Межевание.

Межевой – 1) межовий, землемірний. [Межовий шнур (Куліш)]. **-вой знак** – межовий знак (-ку); (*залом, зарубка*) кляк (-ка). **-вая яма** (*с насытью*) – копєць (-пця). **-вая книга** – межова книга, книга про межування. **-вой план** – межовий план (-ну). **-вое судопроизводство** – межове судівництво; 2) (*находящийся на меже*) межовий, граничний, обміжний; 3) *см.*

Межевщик.

Межевщик – межувальник, межівнік, межовік (-ка), мірник, межомір (-ра), мірчий, помірчий, мірничий (-мого); (*помощник -ка, тянуц. цепь*) ланцюжник.

Междворок – межидвірок (-рка).

Межемёр и -мёрник, см. Межевщик.

Меженіна – 1) *см. Засуха*; 2) (*меженная пора и её произведения*) меженіна. [Коли́сь у меженіну вівчар як загуляв (Біл.-Нос.)].

Меженный – 1) (*летний*) меженний, літній; (*жаркий*) гарячий, жаркий. [Добич (у рибалок) весняна – до Тройці, меженна – до Покрови (Сл. Гр.)]. **-ная пора, см. Меженіна 2**; 2) *см.*

Переменчивый.

Межень – середина; середній стан (-ну); середній рівень (-вня). **-жень зими** – середина зими (7 – 14 січня). **-жень лета** – межень (-жени, *ж. р. и -жня, м. р.*). **-жень сонця** – рівнодення (-ння); *срв. Равноденствие*. **-жень води** – середній рівень води, малові[о]ддя (-ддя); меженна вода. [То була́ прибутна́, а то вже стала меженна вода́ (Кременчуч.)].

Межесітка (*мука*) – межисітка. [Сяка-така межисітка (Номис)].

Межеулок, *см. Проулок*.

Межеумок – середній, не малий і не великий; (*среднего сорта*) середнього розбору (гатунку), (*ни то, ни се*) ні се, ні те; *специальнее*: 1) (*о человеке*) – а) (*среднего роста*) середнього зросту; б) (*недоумок*) недоум (-ма), недоумок (-мка), недоумко, недоумкуватий; 2) (*о животных: ублюдок*) покруч (-чи, *ж. р. и -ча, м. р.*), підтумок (-мка).

Межи (*в сложн. словах*) *см. Меж 2*.

Межигрядка и -грядье – розора, борозна.

Межина – 1) *см. Прогалина*; 2) (*между двумя строениями*) суткі (-то́к), суточкі (-чо́к); 3) *см. Межник*.

Межка – мі[е]жка.

Межклётник, *бот.* – міжклітинник.

Межклётный и -клеточный, *бот.* – міжклітинний.

Межкольной, *бот.* – міжперс(те)невий.

Межкостный, Межрёберный и т. п., *см. Междукостный, Междурёберный и т. п.*

Межледниковый – міжльодовиковий.

Межмолекулярный – міжмолекулярний.

Межник – мі[е]жинк (-ка), обм[н]іжок (-жка), суголов (-ва), суголовок (-вка), су(го)ловка; *срв. Межа 2*.

Межный – 1) (*относ. к меже*) міжний, межовий; 2) (*смежный*) сумі[е]жний.

Межплодник, *бот. mesocarpium* – міжплідень (-дня).

Межпочечник, *анат.* міжниркова залоза.

Межпучковый, *бот.* – міжв'язанковий.

Межрабпом – міжробдопомога, міжнародня робітніча допомога.

Мезга – 1) *бот. alburnum* – блонь (-ни), біль (*р. біли*), заболонь (-ни); 2) (*выжимки*) жмаки (-ків), жмихи (-хів), (*конопляные*) макуха, (*подсолнечниковые*) лузга; 3) (*мякоть, терев*) гамуз (-зу), мізька (Шух.), кашка. [Бурякова кашка (Люб.)].

Мезговый – 1) блоневий, заболонний; 2) жмаковий, жмиховий; 3) гамузовий.

Мездра – 1) (*подкожная плева*) ніздря, (*диал.*) міздря (-рі), міздро (-ра, *ср. р.*), мізка, мерлятина, пліва; 2) (*изнанка выдел. кожи*) низ (-зу), спід (*р. споду*) шку[і]ри, бахтарма.

Мездрение – пляшування.

Мездрина, *см. Мездра*.

Мездриный – н[м]іздровий, н[м]іздряний. **-ный клей** – карук (-ку).

Мездристый – н[м]іздрястий.

Мездрить, -ся – пляшувати, -ся. **Мездрённый** – пляшований.

Мездровый, *см. Мездриный*.

Мездряк, *кожев.* – штрихоль (-ля).

Мезодерма, -мический, *биол.* – мезодерма, -мічний.

Мезозойский, *палеонт.* – мезозойський. **-кая эра** – мезозойська ера.

Мезокардий, *анат.* – мезокардій (-дію), серцева оточина.

Мезокарпий, *бот.* – мезокарпій (-пію).

Мезолитический – мезолітичний.

Мезонин – мезанін (-на), півповерх (-ху), пів'ярус (-са).

Мезонинный – мезаніновий.

Мейстерзингер – майстерзі[е]нгер (-ра).

Мекать – імкати; (*полагать*) гадати, уважати.

Мел – крейда, ум. крейдка. *Белый, как мел* – білий, як крейда, як стіна, як сніг. [Обличчя в неї біле, як крейда (Мирний). Вид йому, як сніг, збілів (Л. Укр.)]. *Из -лу* – з крейди, крейдяний. [Зморшки на шії біліли як крейдяні (Коцюб.)]. *Красный мел* – червона крейда, болюс (-су), (*вульг.*) любрика.

Мелянж, -жовый, *текст.* – мелянж (-жу), -жівий.

Меланіт, *мин.* – меланіт (-ту).

Мелантерит, *хим.* – мелантерит (-ту), вітріоль (-лю) заліза.

Меланхолик, -личка – меланхолік, -личка, сумовитий, сумливий чоловік, -віта, -ліва жінка, (*вешающий голову*) понура (*общ. р.*).

Меланхолічески и **-лично**, *нрч.* – меланхолійно, меланхолічно, сумовіто, сумліво, тужно. [Я думав меланхолічно, що не побачу сьогодні панни Анелі (Коцюб.)].

Меланхоліческий и **-личный** – меланхолійний, меланхолічний, сумовитий, сумливий, тужний. [Його обгортав меланхолійний сум (Крим.). Це одбілось на її творах тужним кольоритом шукання якогось незнамого щастя (Єфр.)].

Меланхолічность – меланхолійність, меланхолічність, сумовітість, сумлівість, тужність (-ости).

Меланхолья – меланхолья, сум (-му), сумота, сумлівість, сумність (-ости), сумування (-ння), нудьга. [На душу якась меланхолья находит (Крим.)]. *Нагнать люю на кого, повергать кого в -люю* – нагнати меланхолью на кого, (в)кинути кого в меланхолью. *Впадать, впасть в -люю* – вдаватися, вдатися, вкидатися, вкинутися в меланхолью, в сумування, засумувати.

Меласса – меляса (-си), (*вульг.*) маляса.

Мелевний – млівний, мелівний.

Мелево (*зерно для помола и мука*) – мліво, меліво. [З того мліва не буде піва (Приказка). У нас і жмені млива нема (Кам'янеч.)].

Мелевой – мілінний.

Меледа – 1) (*мешкотное дело*) забарна праця, забарне діло, морока, заморока, заводня (-ні). [Я не хочу робити млина, не хочу цієї заводні (Миргородш.)]; 2) (*игрушка*) перемельничка, іграшка (забавка) з дротяної дужки і нанизаних обручок; 3) кедрові горішки (-ків).

Меледять – 1) *см. Мешкать*; 2) (*заниматься пустяками*) бавитися дурницею, -ницями, пустим; 3) (*в глазах*) рябіти (в очах).

Меледкий и **-дный**, **Меледно**, **Меледность**, *см. Мешкотный, -тно, -тность.*

Мелен – 1) (*в ручной мельнице*) млін (*р. мльону*), млинчівка; 2) (*деревянный пест*) макогін (-гона), м'яло.

I. Меление – 1) (*от Мелеть*) – а) дрібніння, дрібнішання; б) (*реки*) міління, мілішання; 2) (*от I. Мелить*) дробіння, кришіння.

II. Меление (*от II. Мелить*) – 1) крейдування, біління (натирання) крейдою; 2) рисування креслення крейдою. *См. II. Мелить 1 и 2.*

III. Меление (*от Молотъ*), *см. Молотье.*

Меленка – 1) *см. Мельничка*; 2) (*для отпугивания птиц*) млинець (-нця); 3) *см. Пустомеля.*

Мелёный – мелений, молотий; *см. Молотъ.*

Меленький – 1) (*некрупный*) дрібненький; 2) (*неглубокий*) мілкенький, міленький, плиткенький. *Срв. Мелкий 1 и 2.*

Мелеть – 1) дрібніти, дрібнішати; 2) (*о реке*) міліти, мілішати.

Мелёхонький, **Мелёхонек**, **Мелёшенек** – 1) дрібнесенький, дрібнюній, (*совсем*) дрібнісінький. [Дрібнюні квіточки (Сл. Гр.)]; 2) мілесенький. *Срв. Мелкий 1 и 2.*

Меливо, *см. Мелево.*

Мелизна, *см. Мелкость 1 и 2.*

Мелина – міліна; *срв. Мель.*

Мелина́, см. **Мёлкость**.

Мелинит, **-нітний** и **-нітовий** – мелініт (-ту), -нітовий.

Мелиоративний – меліоративний. **-ний кредит** – меліоративний кредит (-ту), кредит на поліпшення сільського господарства. **-ний техникум** – меліоративний технікум. **-ное товарищество** – меліоративне товариство.

Мелиоратор – меліоратор (-ра).

Мелиорация – меліорация, поліпшування, *оконч.* поліпшення сільського господарства.

Мелисса, бот. **Melissa officinalis L.** – ройовик (-ку), маточник, меліса, медова м'ятка.

Мелистый, см. **Меловатый 1** и **2**.

I. Мелить, -ся (от **Мёлкий**) – дробити, -ся, кришити, -ся.

II. Мелить, -ся (от **Мел**) – 1) (*натира́ть мелом*) крейдувати, -ся, білити, -ся, натирати, -ся крейдою; 2) (*черти́ть*) рисувати, -ся, креслити, -ся крейдою.

Мелка, см. **II. Меление 1** и **2**.

Мёлкий – 1) (*некрупный*) дрібний, (*усеч. форма им.-вин. п. м. р.* дрібен), дрібненький; (*малый, небольшой*) малий, невеликий, невеличкий, (*незначительный*) незначний. [На сухому високому лобі набігали густі дрібні зморшки (Н.-Лев.). Безупинне спадання дрібних крапель (дощу) (Коцюб.). Дрібні речі у кошик поклала (Звягельщ.). Дрібні війни (Л. Укр.). Дрібні події (Крим.)]. **-кие владенья** – дрібні (малі) добра. **-кие деньги**, см. **Мелочь 3**. **-кий дождь** – дрібний (дрібен, дрібненький) дощ (-щу). [І шумить, і гуде, дрібен дощик іде (Пісня)]. **-кие долги** – дрібні борги (-гів). **-кая душонка** – мізерна, дрібна душиця. **-кое зерно** – дрібне (заміркувате) зерно. [Заміркувата пшениця (Київщ.)]. **-кий кредит** – дрібний кредит (-ту). **-кий кусок** – дрібний шматок (-тка). *На -кие куски, кусочки (разбить что)* – на дрізки (*диал.* на друзки), на дрізочки, на дріб'язки, на дріб'язок, на дробину (розбити, потрошити що). **-кий лес**, см. **Мелколесье**. **-кие листья** – дрібне листя, дрібний лист (-ту). **-кая монета**, см. **Монета**. **-кие деньги** – дрібні гроші (-шей и -шів), дрібняки (-ків), дробина. **-кий песок, порошок** – дрібний пісок (-ску), дрібний порошок (-шку). **-кая печать, -кое письмо, -кий шрифт** – дрібний друк (-ку), дрібне письмо (писання), дрібний шрифт (-ту). **-кие расходы** – дрібні витрати. **-кий сахар** – дрібний цукор (-кру), цукор-сипець (-пцю). **-ким смехом (смешком)** – дрібним сміхом, дрібненько. [Сміялася м'яким, дрібним сміхом (Черкас.). Дрібненько зареготалась (Н.-Лев.)]. **-кие шаги** – дрібна хода, дрібні кроки (-ків). [Гнідко пішов дрібною ходою (Мирний)]. **-кими шажками** – відрібцем, дрібно, дрібненько. [Відрібцем виступати (Сл. Гр.). Ступає дрібненько (Хведорович)]. **-кая птица, соб.** – дрібні пташки, дрібне птаство, дробина, дріб (*р.* дробу). **-кий скот** – дрібна худоба (скотина), дрібний товар (-ру), дріб'язок (-зку). [В мене овець ватага, а дійнику без ліку, а дріб'язку як піску (Лавр.)]. **-кая буржуазия** – дрібна буржуазія. **-кий дворянин**, см. **Мелкопоместный дворянин**. **-кое дворянство** – дрібне дворянство, дрібна шляхта. **-кие людишки** – дрібні люди (-ців), низота, дрібно́та; *срв.* **Мелкота 3**. **-кий (малорослый) народ** – дрібний народ (люд) (-ду). **-кая публика** – мізерна (дрібна), невисока публіка. **-кий служащий, чиновник** – дрібний службовець, урядовець (-вця). **-кий собственник** – дрібний власник. **-кий бес** – чорт з дрібніших. *Рассыпаться -ким бесом перед кем* – підсипатися до ко́го; *срв.*

Подольщаться; 2) (*неглубокий*) – а) (*о воде*) мілкий, низький, (*гал.*) плиткий. [Капітан Уоллей вів судно мілкою водою (Кінець Неволі). Тут вода низька (Звин.). Вода мала кудись розлитися, тому він сподівався знайти тут плиткі місця (Маков.)]. **-кая река** – мілка ріка. *В этом месте море -ко* – в цьому місці море мілке; б) (*о посуде, судне*) неглибокий, плесканий, мілкий, (*гал.*) плиткий. **-ная тарелка** – плеската (мілка, плитка) тарілка.

Мёлко, *нрч.* – 1) (*некрупно*) дрібно, здрібна, дрібненько, здрібненька. [Багатий дрібно крає (Номис). Орить-же, синки, здрібна скибки (Гол. II). Біжить, ніжками дрібненько перебира (Квітка)]. **-ко крошит** – дрібно кришити. *Намелко (изрубить, изрезат что)* – дрібно-дрібно, дрібно-дрібненько, дрібнісінько, на мак (порубати, посікти, порізати, пошматувати)

що; см. *На мелкие куски (под Мелкий 1)*. [Понабівано каміння дрібно-дрібно (Стор.). Порубав на мак (Яворськ.). -ко писать – дрібно писати, (образно) (дрібно) як маком посіяти. [Дрібно як маком посіяв (Франко)]. -ко и густо исписанный, см. **Исписывать**; 2) (неглубоко) мілко, міленько, неглибоко, (гал.) плитко. [Наорі мілко, а посій рідко, то вродить дідько (Номис). Тут міленько, іди сміливо (Звин). «Чого тут боятися? Аджэ плитко». – «Плитко? а от яка глибінь!» (Франко)]. Яма викопана -ко – яму викопано мілко. -ко плавать, перен. – неглибоко плавати; 3) (в сложн. словах) – а) (некрупно) дрібно; б) (неглубоко) мілко, плитко.

Мелкоберёгий и -берёжный – мілкоберегий, плиткоберегий, низкоберегий.

Мелкобороздый и -бороздчатый – мілкоборозний, мілкоборозенний.

Мелковато, *нрч.* – 1) дрібнувато, дрібненько, здрібненька, подрібно; 2) мілкувато, мілкенько, міленько, помілко.

Мелковатость – 1) дрібнуватість, подрібність (-ности); 2) мілкуватість, помілкність (-ости).

Мелковатый – 1) дрібнуватий, дрібненький, подрібний; 2) мілкуватий, мілкенький, міленький, помілкий. *Срв. Мелкий.*

Мелковладельческий – дрібновласницький, (*мелкоземельный*) дрібноземельний. [Дрібноземельна система господарства (Куліш)].

Мелководие и Мелководица – мілкові[о]ддя (-ддя), малá (мілка, низька) вода. [По мілководді скрізь розляглося широколисте латаття (Н.-Лев.)].

Мелководить – 1) плавати мілкою водою, мілкові[о]ддям; 2) (*перен.*) неглибоко плавати.

Мелководность – мілковод(н)ість, мілкість, плитковод(н)ість, плиткість (-ости).

Мелководный – мілковод(н)ий, плитковод(н)ий, мілкий, плиткий. [Плитководне море (Тутк.)].

Мелкодонный – 1) (*о посуде*) неглибокодінний; см. **Мелкий 2б**; 2) (*о реке*), см. **Мелкий 2а**.

Мелкозём – дрібнозем (-му), дрібноземля (-лі).

Мелкоземелье, -льный – дрібноземелля (-лля), дрібноземельність (-ности), дрібноземельний.

Мелкозернистость – дрібнозерні[я]стість (-тости).

Мелкозернистый и -зёрный – дрібнозерні[я]стий, (*о хлебе*) дрібнозёрний, (*чахлый*) заміркуватий. [Дрібнозернястий пісок (Київщ.). Дрібнозёрна кукурудза (Брацлалщ.)].

Мелкозубка – (*пила*) дрібнозубка, дрібнозуба пила (пілка); (*напилек*) личник (-ка).

Мелкозубчатый и -зубый – дрібнозубий. -тый *узор* – дрібноклинчастий узір (*р. узору*).

Мелкокалиберный – дрібнокалібровий, -каліберний.

Мелкоклетчатый – дрібногратчастий, дрібнокартатий.

Мелкоколосный – дрібноколосий.

Мелкокомковатый (*о почве*) – дрібногорошкуватий.

Мелкоко́стный – дрібноко́стий.

Мелкокрестьянский – дрібноселянський.

Мелколапчатый – дрібнолапа(с)тий.

Мелколепестник канадский, бот. *Erigeron canadensis* L. – пушняк (-ку).

Мелколесье – дрібнолісся (-сся). [Які там у тій балці лісі? Так собі, дрібнолісся (Яворн.)].

Мелколиственный и -лиственный – дрібнолистий. [Дрібнолиста груша (М. Вовч.)].

Мелколобый – плитколобий, дрібноголовий. [Дрібноголове панство кепкує з рідної мови (Куліш)].

Мелкопоместность – дрібномаєтність, дрібноземельність (-ности).

Мелкопоместный – дрібномаєтний, дрібноземельний. -ный *дворянин* – дрібномаєтний, -земельний дворянин (шляхтич), (*ирон.*) панок (-нка), підпан (-на), підпанок, полупанок (-нка).

Мелкоремесленный – дрібноремісничий, дрібноремісницький.

Мелкосемянный – дрібнонасі́нний.

Мелкосидящий (*о судах*) – мілковгли́бний.

Мелкослойный, -слоистый и слойчатый – 1) *бот.* – дрібноша́рий, -шарува́тий; 2) *геол.* – дрібноверствий, -верстувати́й.

Мелкособственнический – дрібновла́сницький. [Дрібновла́сницька психоло́гія (Епік)].

Мелкосортный – дрібносо́ртий.

Мелкостный, *см.* **Мелковатый**.

Мелкость – 1) дрібні́сть, незначні́сть (-ности), ма́лість (-лости); 2) (*реки и т. п.*) мілкі́сть, неглибо́кість, (*гал.*) плиткі́сть (-кости).

Мелкота – 1) *см.* **Мелкость 1**; 2) дрібно́та, *ум.* дрібно́тка, дрібно́тонька. [Узгрянíчня дрібно́та шукала в походах для себе сла́ви лицарської (Куліш)]; 3) (*мелкие людишки*) дрібно́та, дробина́, нікче́мні лю́дці (-ці́в), низо́та. [Чи бач, ся дробина́ мене́ навчати́ хоче! (Франко). Треба да́ть почу́ти низо́ті, що вона́ проти́ мене́ (Свидниц.)].

Мелкотоварный – дрібнокра́мовий, дріботоварний.

Мелкотравный и -травый – 1) (*луг*) дріботра́в(н)ий, низькотра́в(н)ий; 2) (*о материш*) дрібномере́жаний (Сл. Ум.), дрібни́стий, дрібни́й. [Нехай-же я подивлю́ся на пла́хту дрібно́ю (Метл.)].

Мелкотравчатый – 1) *см.* **Мелкотравный 1 и 2**; 2) (*незначительный, ничтожный*) дрібни́й, дрібне́нький, незначни́й; (*жидкоко́стий*) кволі́й, шуплі́й. **-тый помещик, чиновник** – дрібни́й (незначни́й) помі́щик, урядо́вець (-вця).

Мелкоукореняющийся – мілкоко́рінний.

Мелкочешуйный и -чешуйчатый – дрібнолу́ський, -луска́тий.

Мелкошерстный и -шерстый – 1) короткоше́рстий, низьковов́ний; 2) (*жалкий*) мізе́рний, злиде́нний, нужде́нний.

Меллит, -товый, *мин.* – мелі́т (-ту), ме́довий ка́мінь (-меня), мелі́товий.

Меловатый – 1) *см.* **Меловидный**; 2) (*содержащий мел*) крейді́стий, крейдяни́стий.

Меловидный – крейдува́тий.

Меловой и Меловый – крейдяни́й, крейдо́вий. [Ой, ти, го́ро крейдяна́! (Чуб.). Крейдо́вий вапня́к (Калит.)]. **-вая система, геол.** – крейдова́ система. **-вой карьер** – крейди́ще. **-вая бумага** – крейдований папі́р (-перу).

Меловщик – крейді́вник (-ка).

Мелоди(к)он, *муз.* – мелоді́он (-на).

Мелодекламация – мелодеклама́ція, (*о действии ещё*) мелодекламува́ння (-ння).

Мелодист – мелоді́ст (-та).

Мелодически, *нрч.* – мелоді́йно, спі́в[о]́че.

Мелодический – мелоді́йний, спі́в[о]́чий, спі́вни́й, (*о человек. голосе ещё*) стру́йний (М. Вовч.).

Мелодия – мелоді́я, спі́в (-ву), го́лос (-су). [Вона́ неначе́ почу́ла десь які́сь дівні́ мелоді́ї (Н.-Лев.). Молоді́я пі́сні (О. Пчі́лка). Ба́ліно́ї «Украї́нські пі́сні з голо́сами»].

Мелодрама – молодра́ма.

Мелодраматизм – мелодраматі́зм (-му), мелодраматі́чність (-ности).

Мелодраматический и -тичный – мелодраматі́чний.

Мелок, *см.* **Мелкий 1 и 2**.

Мелок – крейдка́, (*кусок*) гру́дка кре́йди, (*палочка*) па́личка, (*заострённая*) ш[с]пі́чка кре́йди. [Краве́ць позначив крейдко́ю, де ті́сно (Звин.). Галицька статисти́ка пишеться подві́йною крейдко́ю: для пані́в одно́ю, для се́лян друго́ю (Навроцьк.)]. *Игра́ть на -лок* – гра́ти на за́пис.

Меломан, -манка – мелома́н, -ма́нка, музи́колю́б, -лю́бка.

Меломания – меломані́я, музи́колю́бство.

Мелопе́я – мелопе́я.

Мелоти́пія – мелоти́пія, нотодру́к (-ку).

Мелофо́н, муз. – мелофон, аристон (-на).

Мелочи́ха – переку́пка, сидю́ха, сиду́ха.

Мелочи́шка – дрібно́тка, дрібня́чки (-ків); см. **Мелочь 3**.

Мелочни́к, -ни́ца – 1) дрібни́й крама́р (-ря), дрібна́ крама́рка; 2) см. **Мелочной (2) человек**.

Мелочни́чать – 1) торгова́ти дрібни́м, кра́мом, дріб'язко́м; 2) дріб'язкува́ти, марнува́ти час на дрібни́ці; чіпля́тися до дрібни́ць, до всяко́ї дрібни́ці.

Мелочни́чество – 1) то́рг дрібни́м кра́мом, дріб'язко́м; 2) дріб'язкува́ння, марнува́ння ча́су на дрібни́ці; чіпля́ння до дрібни́ць, до всяко́ї дрібни́ці.

Мелочно́, нрч. – дріб'язко́во.

Мелочной – 1) (*относящ. к мелочи*) дріб'язко́вий; (*о товаре*) дрібни́й. **-ная лавка** – крамни́ця в дрібни́м кра́мом. **-ная прода́жа** – дрібни́й про́даж (-жу); (*розничная*) роздрі́бни́й про́даж, про́даж на роздрі́б, уро́здрі́б. **-ной товар** – дрібни́й кра́м (-му), дріб'язо́к; срв. **Мелочь 1**. **-ная торго́вля** – а) дрібни́й то́рг, дрібна́ торго́вля, (*розничная*) роздрі́бна торго́вля, то́рг на роздрі́б, уро́здрі́б; б) (*лавка*) дрібно́торго́вля, крамни́ця з дрібни́м кра́мом. **-ной торго́вец** – дрібни́й кра́мар (-ря); 2) (*пустяковый*) дріб'язко́вий, дріб'язни́й, дріб'язки́й, дрібни́чкови́й, дрібни́цьки́й, дрібни́й. [Дріб'язко́вий ха́рактер полемі́ки (Єфр.). Дрі́бні сва́рки (Ніков.). Дрі́бні, непотрі́бні слова́ (Коцю́б.).] **-ные счёты** – дріб'язко́ві (дрі́бні) раху́нки (-ків). **-ное (погрязшее в мелочах) существование** – дріб'язне́ (дрі́бни́цьке) життя́ (животі́ння). [Вона́ чу́ла передсма́к усі́х дрі́бних спі́ток дрі́б'язно́го життя́ тата́рсько́ї жі́нки (Коцю́б.). Гидотні́сть дрі́бни́цького́ живо́тіння (Н. Рада)]. **-ной человек** – дріб'язко́ва лю́дина, (*с назойливостью*) дрі́боту́н (-на), -ту́нка. [Дрі́боту́н, – до всьо́го його́ сво́го но́са треба́, хоч-би там яка́ дурни́ця була́ (Кониськ.)].

Мелочь – 1) (*мелочной товар, всякая всячина*) дріб'язо́к (-зку), дрі́б (*р, дро́бу*), по́дрі́б (-ро́бу, м. ж., ре́же -ро́би, ж. р.), подро́биця, подро́б'я (-б'я), дро́бина, дрі́бнота, дрі́бни́ця. [Забу́в купі́ти олі́ї; сті́льки дрі́б'язку́ було́, що́ як його́ й не забу́ти (Ки́ївщ.). Ї́здив по се́лах, промі́нюючи́ вся́ку господа́рську по́дрі́б за платя́нки (Франко). Що́ там у його́ купува́ти: са́мі сі́рники́ та сі́ль, та така́ вся́ка подро́биця (Ни́женщ.). Забра́в я то́то все на ві́з, подро́б'я скла́в у ре́птю́х (Франко)]. **По -чам** – на роздрі́б, подро́бицею. [Прода́вати гу́ртом (на гу́рт) і на роздрі́б (подро́бицею) (Ки́ївщ.)]. **Накупі́ть всяко́й -чи** – накупі́ти всяко́го дрі́б'язку. **-лочь угольная** – вугля́на поте́рть (-ти); 2) (*о скоте*) дрі́б'язо́к, (*преимуц. птица*) дро́бина, дрі́б; 3) (*мелкие деньги*) дрі́бні гро́ші (-шей и -ші́в), дрі́бнякі́ (-ків), дрі́б'язо́к, (*реже*) дрі́бнота, дрі́бно́тка; (*медь*) мідя́ки, мідя́чки; (*серебро*) срі́бняки́, срі́бнячки́. [Та́ й нада́вали-ж ви ме́ні дрі́бнякі́в! (Бра́цлавщ.). Прошу́ гама́н цей́ взя́ть, ще́ й дрі́б'язо́к там є́, щоб гро́шики́ плоді́лись (Ста́р.-Черня́х.). Платі́, Микі́то, бо в ме́не кат-ма́ дрі́бно́тки (М. Вовч.)]. **Да́йте мне -чи, -чью** – да́йте ме́ні дрі́бних гро́шей (дрі́бнякі́в), дрі́бни́ми грі́шми (дрі́бня́ками); 4) см. **Мелкота́ 3**; 5) (*деталь*) дрі́бни́ця, дрі́бни́чка, (*мелкая подробность*) подро́биця, подро́бина. [В не́ї нема́ ви́роблено́ї до дрі́бни́ць програ́ми (Гри́нч.). Довело́ся прига́дувати́ бала́чку в усі́х подро́бицях (Кри́м.)]. **Входи́ть во все -чи** – вда́ватися́ (вгле́датися́) в усі́ дрі́бни́ці (подро́биці), доди́вля́тися́ (догле́датися́) до всі́х дрі́бни́ць (подро́биць), (*вмешиваться*) втру́чатися́ до всі́х дрі́бни́ць (в усі́ дрі́бни́ці); 6) (*пустяк*) дрі́бни́ця, дрі́бни́чка, дрі́б'язо́к, аби́щиця́, марни́ця, (*жалкий*) ні́кчемни́ця, мі́зерія́, (*малость*) ма́лість (-лоси́). [Пе́ред ним ста́є грі́хо́м дрі́бни́ця ко́жна (Гри́нч.). Обра́жає́тесь уся́кою дрі́бни́чкою́ (Мо́ва). Хоч на хви́лину́ забу́тися́ про щоденну́ мі́зерію́ й дрі́б'язки́ (Кри́м.). Це така́ аби́щиця́, що́ не ва́рт і ка́зати́ (Сл. Ум.). 60 мільйо́нів не така́-то вже́ й мі́зерія́ (Єфр.). Ла́ється́, сва́риться́ за ко́жну ма́лість (Зви́н.)]. **-чи жи́зни** – жи́ттєво́ві дрі́бни́ці (марни́ці), жи́ттєво́вій дрі́б'язо́к, оку́рши́к жи́ття́ (Єфр.). [Го́рдий чо́ловік не ви́б'ється́ ні́коли́ із жи́ттєво́вих марни́ць нево́лі (Франко)]. **Занима́ється -чами** – марнува́ти час на дрі́бни́ці,

дріб'язкувати. *Разменивать свой талант на -чи, размениваться на -чи* – розмінювати свій талант, розмінюватися (розпорощуватися) на дрібняки, на дріб'язок. [Будь чим хочеш, аби не розпорощеним на дріб'язок (Єфр.)].

Мелочность – дріб'язковість (-вості); (*крохоборство*) лічокрупство.

Мелуз – висівки, грис (-су); (*мука*) межисітка, підкрупця.

Мель – мілина, мілізна, мілке (-кого), (*диал.*) мілоч (-чи) (Чорномор.), (*перекат*) переміль, (*отмель*) обміль (-ли), обмілина, відміл (-лу, *м. р.*) и відміль (-міли, *ж. р.*) заміль (-ли), (*наносная в реке*) жбир (-ри, *ж. р.*), (*преимуц. в устье реки*) наплавина, намулина, (*прикрытая водой: банка*) банка, розсип (-пи). [Викинула хвиля на непривітну міліну (Короленко). Рифи та мілізни офіційщини (Єфр.). Тут ковб'я, а там мілке (Звин.)]. *Наскочит на мель* – наскочити, напоротися на міліну, на мілке. *Сесть, стась на мель* – (о корабле) стати на міліні; (*перен.*) сісти на міліні, на мілке. [Немов-би чекав на цю катастрофу, щоб остаточно сісти на міліні (Кінець Неволі)]. *Корабль сел на мель* – корабель наскочив на міліну, став на міліні, на мілкому. *Посадит на мель* – загнути (напровадити) на міліну. *Сидеть на -ли* – сидіти на міліні, на мілкому. *Снять с -ли* – стягти з міліни. *Сойти с -ли* – зійти, зрушити(ся) з міліни. *Остаться, как рак на -ли* – зостатися на кошу, залишитися як рак на піску (на рінці).

Мельгун – 1) *см.* Мигун; 2) *см.* П. Волокіта.

Мельк – 1) *см.* Мелькание; 2) *междом.* – мельк, блим, блик, (*там и сям*) миль-миль. [У вічі – мельк червінці золоті! (Біл.-Нос.)].

Мелькание – 1) миг(о)тіння, мигання, (*шутл.* мигавка), мелькання; (*мерцание*) мерехтіння, блимання, бликання. [Серед того прудкого мигання невіразно майнула в уяві чиясь голова (Крим.)]; 2) майоріння, маяння; 3) маячіння, манячення; 4) миг(о)тіння, мерехтіння, мріння. *Срв. Мелькать 1 - 4.*

Мелькать, мелькнуть – 1) (*появляясь исчезать, показываться на миг*) мигтіти, миготіти (-гочу, -готіш), миготати (-гочу, -гочеш), мигати, мигкати, мигнути, (*сильнее*) мигонути, (*развеаясь*) маяти, майнути, змайнути, (*особ. о ногах, хвосте*) мелькати, (*редко*) мелькнуті; (*мерцать*) мерехтіти, блимати, блимнути, бликати, бликнуті, миг(о)тіти, (*сверкать*) блискати, блиснути; (*не только шмыгать*) шмигати, шмигнути, (*быстрее*) шмигонути, (*быстро пробежать*) шаснути. [По дворі почали мигтіти ченці (М. Вовч.). Миготіли в повітрі палиці (Франко). Заяць лише мигнув, та й полетів (Яворськ.). Стріла майнула (Куліш). Де хвиля, що майнула? де звук, що нісся і погас? (Олесь). Круг мене звідусіль мелькали українські обличчя (Крим.)]. *Зарница -кает, молния -нула* – мигавка блимає (бликає), блискавка блиснула. *Звёзды -кают* – зорі блимають (мигять, миготять, мерехтять). *Огонёк -нул и погас* – огник блиснув (блیمнув, мигнув) і по[з]гас. *Он (человек) -нул и исчез* – він майнув і зник (щез). *-кает, -нула мысль у кого* – мигтить (миготить, блискає, блискотить), майнула (мигнула, мигонула, блиснула, шаснула) думка (гадка) кому *или* у ко́го; *срв. Мелькать 3.* [В голові Грицьковій десь далеко миготить думка: може це сон? (Васильч.). Певно, він не винен в убивстві, – блискає думка в вашій голові (Наш). Я досі любив тільки мову, – майнула Олесеві швидка думка в голові (Крим.). У мене зараз такі мигнула думка (Кониськ.). Хоч коли й шаснула їй по душі така думка, – вона на неї рукою навіки махнула (М. Вовч.)]. *-касть, -нуть в глазах, перед глазами у кого* – миг(о)тіти, мерехтіти, мигнути, майнути в очах, в очу, перед очима, шмигонути перед очима в кого *или* кому; *срв. Мелькать 4.* [Міль мигтить мені в очах (Дніпр. Ч.). Миготіла в очах дорога горорізьба (Куліш). Тінь її всюди в очах мерехтить (Пачов.). Мигнула в очах воскова свічечка (М. Вовч.). Певність перемоги майнула в його очах (Крим.). Хлопець шмигонує перед очима (Сл. пр. м.)]. *-кает перед кем (в мыслях) что* – миг(о)тить кому *и* в ко́го (в думці, в уяві) що. [Вже й на сон клонить, а все мигтить мені його обличчя (М. Вовч.)]; 2) (*виднеться там и сям, изредка, проносясь*) майоріти, маяти, линути. [Не вродила овощ: то

там, то там майорить слива й груша (Вовчанщ.). Оріся маяла то сям, то там по господі (Куліш)]; 3) (*маячить, стоять перед глазами*) маячіти, манячіти, мига́тися. [Маячіла невиразна думка, що може-б варто... (Л. Укр.). На її плéчах манячили довгі кінці стрічо́к (Н.-Лев.). Мигається мені та Орлі́ха, мов у тумані (М. Вовч.); 4) (*рябить в глазах*) миг(о)тіти, мерехтіти, рябіти, мріти (*сов.* замріти) в очах (в очу). [Аж в очах мигтять (М. Вовч.). В очу замріє (Крим.)].

Мелька́ться – мига́тися; *см.* **Мерещи́ться 2.**

Мелька́ющий, *прлг.* – миготливий, (*мерцающий*) мерехтливий; (*о свете*) мигкий.

Мельком, *нрч.* – 1) (*вскользь, поверхностно*) побіжно, мигце́м, мигко́м, мелькома́, мельчко́м (Котл.), прогульком (Сл. Ум.); (*мимоходом*) мимохідь. [Горді́й побіжно глянув на папе́ри (Грінч.). Газіс помітив це мигце́м (Леонт.). Мигко́м я його́ бачила (Сл. Гр.)]. *Я видел его только -ком* – я бачив його́ тільки побіжно (мигце́м, мигко́м, мелькома́). *Я только -ком коснулся этого дела* – я тільки побіжно торкну́вся дії справи. *Он заходил -ком* – він заходи́в мимохідь. *Он слышал, говорил об этом -ком* – він чув, говори́в про це побіжно; 2) (*мгновенно*) миттю, вмить.

Мельник – (*хозяин или работник*) ме́льник, міро́шник, мукомéл, (*только хозяин*) млина́р (-ря́); *ум.-ласк.* ме́льничок (-чка), ме́льниче́нько. [Ой, ме́льнику, ме́льниче́ньку, змели́ мені пше́ниче́ньку (Чуб.). Міро́шник мав хоро́ший млин (Гліб.). У млині́ з млина́рем спав (Гол. III)].

Мельники (*карт. игра*) – ме́льник. [В ме́льника гра́ти (Брацлавщ.)].

Мельников – ме́льників, міро́шників (-кова, -кове); млина́рів (-ре́ва, -ре́ве).

Мельница – 1) млин (-на). [«Де горить?» – «На степку́ коло млинів» – «Чиїх млинів?» – «Не знаю: чиїсь вітряки» (Звин.)]. **-ца верхняя, нижняя** – горовий, низовий млин. **-ца ветряная** – вітряк (-ка́), (*ум.* вітрячо́к (-чка́)), вітряний млин; (*голландск. системы*) кругля́к, (*немецк. сист.*) ступні́к (-ка́). [Край ниви сто́ять вітряки́ (Коцюб.)]. **-ца водяная** – водяний млин, (млин-)водяк (-ка́), гребля́ний (гребльовий) млин, (*небольшая*) млино́к (-нка), (*диал.*) млини́ця; (*с наливным колесом*) корча́к (-ка), корочний млин; (*с подливным колесом*) підспі́дник, підсубі́йник, підсубі́йок (-бійка), підсубі́йний млин; (*действ. только в половодье*) вешня́к (-ка́); (*у берега реки: на Днестре*) байда́к (-ка). [Люди́ коло ста́ву млини́ будова́ли (Рудан.). На цьо́му ста́вку ко́лись був млин-водя́к (Переясл.). Два млини́ гребльових, а два вітряни́х (Март.). Пуска́єте во́ду на колéса млинів-вешня́ків (Куліш)]. **-ца конная (или воловья)** топча́к (-ка́), топчі́й (-чія́), (*конная*) ступа́к, ступча́к. [То́пчемо́ся, на́че во́ли на кру́зі в топча́ку (Кониськ.)]. **-ца кофейная** – млино́к (до кави). [Купи́в млино́к до кави (Марков.)]. **-ца крупчатая (крупчатка)** – пітель (-гля), питльовий млин. [Ме́льник приви́к до тукота́ння питля́ (Франко)]. **-ца крупяная (крупорушка)**, *см.* **Круподёрня. -ца мукомольная, хлебная** – млин. **-ца паровая** – паровий млин. **-ца пыльная**, *см.* **Лесопильня. -ца пловучая** – (на)плавний млин, плава́к, плива́к, гонча́к, (*на лодках*) лодя́к (-ка́). **-ца ручная** – ручний млин, жорно *и (чаще, мн.)* жорна (-рен). [Мав жорна, що рука́ми хлі́б ме́лють (Чуб. II)]. **-ца сукновальная** – валю́ша, (*реже*) фолю́ша; *срв.* **Сукновальня. Поехать, пойти на -цу** – поїхати, піти́ до млина́. *Место, бывшее под -цей* – млині́сько, млині́ще; 2) *см.*

Пустомéля.

Мельничание – мельникува́ння, міро́шникува́ння.

Мельничать – мельникува́ти, міро́шникува́ти.

Мельнический, Мельничий – ме́льницький, міро́шницький, млина́рський, (*мельников*) ме́льників, міро́шників (-кова, -кове), млина́рів (-ре́ва, -ре́ве).

Мельничиха – ме́льничка, міро́шничка, млина́рка. [Ой, ме́льничко, круподёрничко! (Грінч. II)]. На ті́м ста́вку млино́чок, а в ті́м млино́чку млина́рка (Чуб. V)].

Мельничихин – ме́льниччин, міро́шниччин, млина́рчин (-на, -не).

Мельничка – млино́к (-нка́); (*ветряная*) вітрячо́к; (*водяная*) водячо́к (-чка́).

Мельничный – млиновий, млинський; вітряковий; водяковий; топчаківий; пла[и]ваковий, гончаківий; (*о ручной мельн.*) жорновий, жорняний; *срв.* **Мельница. -ное колесо** – млинове колесо. **-ный рукав** – лотоки (-ків).

Мельтешить, *см.* **Маячить** и **Мелькать 1 - 4.**

Мельхиор, -оровый – мельхіор (-ру), -оровий.

Мельчайший – найдрібніший, дрібнісінький. [Найдрібніші відтинки (Пр. Правда).

Дрібнісінький мак (Крим.)].

Мельчак – дробина, дріб (*р.* дробу), дріб'язок (-зку).

Мельчать – дрібніти, дрібнішати, маліти, малитися; (*перен.: вырождатся*) переводитися, зводитися, нікчемніти, мізерніти; *срв.* **Измельчать**. [Дрібніють люди на землі (Шевч.). Ті велетні загинули і з того часу рід людський почав дрібнішати (Барвін.). Нікчемніли в гріхах і розкошах (Куліш)].

Мельче – 1) (*ср. ст. от прлг. Мелкий*) – а) дрібніший; менший; незначніший. *Становиться -че*, *см.* **Мельчать**; б) мілкіший, міліший, (*гал.*) плиткіший; плескатіший. *Становиться -че (о воде)* – мілішати; 2) (*ср. ст. от нрч. Мельче*) – а) дрібніше; б) мілкіше, міліше, плиткіше.

Мельчение – дрібнення, дробіння.

Мельчить, -ся – дрібніти, -ся, дробіти, -ся; бути дрібненим, дробленим.

Мельщик – мелій (-лія).

Мелюз, *см.* **Мелюз**.

Мелюзга – 1) *см.* **Мелочь 1**; 2) (*мелкая рыба*) мільга, мілька, мілька, молявка. [В цьому закіску мільки аж кишить (Кролевеч.); 3) (*малые дети*) малеча, маліж (-ліжи), маленство, маленята (-нят), дріб (*р.* дробу), дробина, дріб'язок (-зку), дрібота, капельня. [Дітей у нього багато, та все така маліж (Кролевеч.). Покинув троє сиріт, саме маленство (Звин.). Лишив я вас (діточок) самих у хаті, дріб такий, без кришки хліба! (Франко). П'ятеро дробини-маленят (Франко). Оце-ж уся моя капельня! (Звин.)]; 4) *см.* **Мелкота 3.**

Меляса – меляса (-си), (*вульг.*) маляса.

Мембрана – мембрана, тремтівка.

Мембранный – мембрановий, тремтівковий.

Меморандум – 1) (*памятная записка*) меморандум (-му), пам'ятка, пропам'ятний лист (-та); 2) (*докладная записка*) меморандум, доповідна записка; 3) (*дипломат. нота*) меморандум, (дипломатична) нота.

Мемориал – 1) записник (-ка), нотаткова или пам'яткова (*гал.* пропам'ятна) книжка, пам'ятка; (*дневник*) щоденник; 2) *бухг.* – меморіал, журнал (-ла).

Мемория – меморія, доповідна записка.

Мемуары – 1) (*записки очевидца*) мемуари (-рів), історичні записки (-сок), (*воспоминания*) спогади (-дів), спомини (-нів), споминки (-ків). [Посередині між літописом та історією стоять історичні записки або мемуари (Єфр.)]; 2) (*записки учёного общества*) мемуари, записки.

Мена – 1) *см.* **Меняние**; 2) міна, мінба, мінянка, (*обмен*) обміна, обмін (-ну), обмінок (-нку), заміна, замін (-ну), замінка, вимін, (*гал.*) виміна, (*промен*) проміна, промін (-ну). [Гроші – знаряддя до мінби (Єфр.). Охочих до мінянки купа велика (Франко). Ми зробили обмінок (Н.-Лев.). **-на без придачи, ухо на ухо** – мінба без додачі (так на так, *зап.* віть на віть). *Посредством -ны* – через міну, мінки. [Ця сокіра мінки мені дісталася (Звин.)]. **-на обратная** – розмін (-ну). *Промышлять -ною (особенно лошадей)*, *см.* **Меновать**; 3) зміна, відміна, (*перемена*) переміна; *срв.* **Изменение**.

Менаж – менаж (-жу), домове (хатне) господарство, -рювання (хазяйство, -зйнування).

Менажерия, *см.* **Зверинец**.

Менакан и Менаканиг, *мин.* – менаканіт (-ту).

Менгир – менгір (-ра).

Менделізм – менделізм (-му).

Менделіровать – менделювати.

Менее, Меньше, *нрч.* – 1) мѣнше, менш, *ум.* мѣншенько, мѣншечко. [Літом продається їх (мітел) мѣнше, то мѣнше й роблю (Франко)]. **-нее (-ньше)** *кого чего* – мѣнш(е) від ко́го, від чо́го, за ко́го, за що́, ніж (як) хто, що́. **-нее ста рублей** – мѣнш(е) як сто (від ста) карбованців. *Нас было не -нее ста человек* – нас було не мѣнш(е) як сто чоловік(а). *Ни гроша -нее (-ньше)* – ні шага́ (ні шеляга) мѣнше. *И того -нее (-ньше)* – і менш від то́го, і від то́го мѣнше. *Как можно -нее (-ньше)* – як-найменш(е), як-мо́га мѣнше. *Тем -нее (-ньше)* – тим мѣнше. *Тем не -нее* – протѣ, а протѣ, а втім, алѣ, алѣ-ж, одна́к, одна́че, з усім тим. [Нізка селянських по́статів, ча́сто безіменних, протѣ до́бре схарактеризованих (Єфр.)]. *Более или -нее, более -нее* – більш-мѣнш, більше-менше, більше чи мѣнше. [Справу більш-мѣнш з'ясовано (Київ)]. *Больше ли, или -ньше* – чи більше, чи мѣнше. [Чи більш йому́ даси́, чи мѣнше, все одно́ ще попроси́ть (Брацлавщ.)]. *Ни более, ни -нее как* – не більш(е), не мѣнш(е) як; не більше й не мѣнше як. **-нее как, -нее чем** – мѣнш(е) ніж, менш як. *Я окончил эту работу -нее чем в неделю* – я скінчив цю пра́цю менш як за тиждень. *Это интересует меня гораздо -нее (-ньше), нежели вас* – це цікавить мене́ ба́гато (дале́ко) мѣнше, ніж вас. *Я заплатил за это двумя рублями -нее чем вы* – я заплати́в за це на два карбованці мѣнш(е), ніж ви (мѣнше від вас, за вас). **-нее (-ньше) чем кто-** (*что-, где-, куда-, когда-*) *либо* – менш ніж хт́о (бу́дь-хт́о), ніж що́ (бу́дь-що́), ніж де́ (бу́дь-де́), ніж куди́ (бу́дь-куди́), ніж коли́ (бу́дь-коли́). *Чем -нее (-ньше) – тем -нее (-ньше)* – що мѣнше – то менше. *Чем -нее (-ньше) – тем более (больше); чем более (больше) – тем -нее (-ньше)* – що мѣнш(е) – то більш(е), що більш(е) – то мѣнш(е). [Що більше робітник продає м'ясу́лів, то мѣнше їх у нього́ зостається (Ніков.)]. *Всѣ -нее (-ньше) и -нее (-ньше)* – (все) мѣнш(е) та (і) мѣнш(е), (*с каждым разом*) що-ра́з(у) (чим-ра́з, де-да́лі) мѣнше. **-нее (-ньше) всего или всего -нее (-ньше)** – найменш(е), як-найменш(е), що-найменш(е), (най)мѣнш за все, (най)мѣнш від усього́. *Я -нее всего, думаю об этом* – про це я думаю найменше (менш за все). **Меньше становится чего-л.** – мѣншає (*неопр.* мѣншати) чо́го. [Землі у мужиків мѣншає (Крим.)]; 2) **-нее (в формах отрицательн. ср. ст. от прлг. и нрч.)** – менш, мѣнше, (*не столь*) (*при прлг.*) не такий (-ка, ке; *мн.* -кі), (*при нрч.*) не так. **-нее удачный, удачно** – менш удалий, менш уда́ло, (*не столь*) не такий удалий, не так уда́ло. *Не -нее* – не мѣнш(е). *Он не -нее умён, чем она* – він не мѣнш – розу́мний, ніж вона́; він не дурні́ший за (від) не́ї; 3) **-ньше, прлг., см. отдельно (Меньше 1)**.

Менѣк, *см.* **Мень**.

Менестрель – менестрель (-ля).

Мензула – мѣнзула.

Мензульный – мѣнзульний. **-ная доска** – стільни́ця.

Мензурка – мѣнзурка.

Менингит – мѣнінгі́т (-ту).

Мениск, *опт.* – мѣніск (-ку), ко́пула. *Вогнутый, выпуклый -ниск* – угну́тий, ви́гнутий мѣніск.

Меннонит, -нитка – мѣноні́т (-та), -ні́тка.

Мѣнный – мѣнний, мѣняний.

Меновать – мі[е]нжува́ти, (*диал.*) мѣнджува́ти чим. [Мѣнджу́є, як ці́ган кі́ньми (Сл. Гр.)].

Меноваться – мѣня́тися черго́ю.

Меновая, см. (*стар.*) – замі́нний лист (-та́), (*устар.*) замі́нне письмо́.

Меновой, Меновной – міновий, виміно́вий, вимі́нний, замі́нний, обмі́нний. **-вая запись, см.**

Меновая. -вая торговля – обмі́нний торг (-гу), міно́ва торго́вля. **-вое хозяйство** – мінове́ господарство. **-вая ценность, стоимость** – вимі́нна (виміно́ва, міно́ва) ва́ртість (-тости).

[Тре́ба відрі́зняти спожи́вчу ва́ртість від міно́вої (виміно́вої) ва́ртісти (Екон. Наука)].

Меновщик, -щица – мѣня́льник, -ни́ця, мѣня́йло (*м. р.*).

Меновщина, см. **Мѣна 2**.

Меновщичий – міняльницький, міняльський; (*меновщиков*) міняльників (-кова, -кове).

Менопауза, *мед.* – менопаўза, спин (-ну), місячок.

Менструальний – менструальний, місячковий. **-ная кровь** – менструальна (місячкова, місячна) кров. [В неї сорочка скривавлена, – це місячна кров з неї сходилла (Звин.).]

Менструація – менструація, місячка, місячне (-ного), цвіт (-ту), краса, жіноче (-чого), уплави (-вів), сплав (-ву) червоний, сплавня червона, рубашня (-ні), рубашне (-ного), (*эфем.*) часи, свій час, гості, (*гал.*) полі.

Ментик – ментик (-ка), гусарська накидка (куртка).

Ментол – ментол (-лу).

Ментор, -рша – ментор (-ра), -рка, напутник (-ка), -ниця, керівник, -ниця, провідник (-ка), -ниця.

Менторський – менторський. [Менторський тон (Київ)].

Менуэт – 1) (*танец*) менуєт (-ту); 2) (*муз. пьеса*) менуєт (-та).

Мень (*р. мєня и мня*), *зоол.* **Lota lota L.** – минь (-ня), миньок (-нька), мнюх (-ха), ментюх (-ха), ментуз (-за).

Меньшак – (*сын*) найменший (наймолодший) син, мізинець (-нця), мізінник, мізінок (-нка), мізінчий (-чого), мізінне дитя (-тяти), мізіок (-ка), *ум.* мізінчик, мізінча (-чати); (*брат*) найменший (наймолодший) брат (-та); *срв.* **Мизинец 2.**

Меньшаты, *см.* **Меньшеть.**

Меньше – 1) (*ср. ст. от прлг. Малый в предикат. функции*) менший (-ша, -ше); (*младший ещё*) молодший; (*более низкий ещё*) ніжчий; (*более короткий*) коротший; (*худший*) гірший, (*зап.*) згірший від кого, від чого, за кого, за що, ніж (як) хто, що. *Он -ше меня ростом* – він менший за (від, проти) мене на зріст. *Мал мала -ше (о детях)* – одно менше за одного, одно (від) одного менше. *Становиться -ше* – меншати, зменшуватися, (*коротеть*) коротшати; робитися меншим, коротшим *и т. п.* (*ж. р.* -шою, *мн. всех р.* -шими) (*в определённой глаг. форме предпочтительнее им. п.: робиться менший, менша и т. п.*). *Всё -ше и -ше* – (все) менший та (і) менший, (*с каждым разом*) що-раз(у) (чим-раз, де-далі) менший (-ша, -ше; *мн.* -ші) *и т. п.* *Становиться всё -ше и -ше* – що-раз (чим-раз, де-далі) меншати *и т. п.* **-ше всех** – менший, молодший (-ша, -ше, *мн.* -ші) *и т. п.* за всіх, від усіх; найменший, наймолодший *и т. п.*; 2) (*ср. ст. от нрч. Мало*) менше, менш; *см.* **Менее 1.**

Меньшеви́зм – меншовизм (-му).

Меньшевик, -вичка – меншовик (-ка), -вичка.

Меньшеви́ствовать – меншовикувати, меншовічити.

Меньшеви́ствующий, *прлг.* – меншовикуючий, (*малоудачные неологизмы*)

меншовико[і]вний, меншовічний, (*меньшеви́стский*) меншовіцький. **-щий идеализм** – меншовикуючий ідеалізм. [Меншовикуючий (меншовіковний) ідеалізм (Пр. Правда)].

Меньшеви́стский – меншовіцький, меншовістський.

Меньшедо́мка – менша госпо́дня (в хаті), (старша) дочка.

Меньшедо́мок – менший господар (-ря) (у хаті), (старший) син.

Меньшеме́рок – недо́мірок (-рка).

Меньше́ние – 1) меншення, меншіння, зменшування; *срв.* **Меньшіть**; 2) меншання, зменшування; *срв.* **Меньшеть.**

Меньше́ть – меншати, зменшуватися.

Менше́ий – 1) (*ср. ст. от прлг. Малый в атрибу. функции*) менший (-ша, -ше), *ум.* меншенький; (*младший ещё*) молодший; (*более низкий ещё*) ніжчий; (*более короткий ещё*) коротший; (*худший*) гірший, (*зап.*) згірший. [З меншої події часом бувають більші наслідки, ніж з великої (Пр. Правда). Старший не буде меншим (Чуб.)]. **-шая часть** – менша частина; *см. ещё* **Меньшинство**. *По меншей -ре, см. Мєра 5.* *Мы люди -шие* – ми люди маленькі. *Всё -ший и -ший* (все) менший та (і) менший, (*с каждым разом*) що-раз(у) (чим-раз, де-

далі) менший. [Ті самі операції давали що-разу менше число золотих зернят (Ніков.); 2) (*превосх. ст., самый -ший*) найменший, що-найменший; наймолодший; найнижчий; найкоротший; найгірший. *Он -ший среди братьев* – він найменший (наймолодший) серед братів. *Самое -шее, что вы можете сделать* – найменше(є), що ви можете зробити.

Меньшина – 1) *см. Меньшинство*; 2) *см. Меньшой 1*.

Меньшинство – меншість (-шости), меншина. [Письменство – витвір і продукт культурної меншости (Єфр.). Меншина не мала прав, які більшина мусіла-би шанувати (Павлик)].

Остаться в -стве – лишитися в меншості. *Национальные -ства* – національні меншості (-тей). [Право національних меншостей (Грінч.)].

Меньшить – меншити, зменшувати.

Меньшой – 1) (*младший*) менший, молодший, (*наимладший*) найменший, наймолодший, ум. меншенький, меншечкий. [Менший (молодший) син, молодший брат (Брацлавц.). Менша сестра літ не дійшла (Пісня). Обніміте-ж, брати мої, найменшого брата (Шевч.). Хлопець більшечкий, а дівчина меншечка (Липовеч.)]; 2) (*низший по положению*) менший, ніжчий. [Нижчий перед вищим гнеться, а більший меншого кусає та ще й б'є (Гліб.)]. *Наши -шие братья (перен.)* – наші менші (знедолені) брати.

Меньшутка *и* **Меньшуха** – (*дочь*) найменща (наймолодша) дочка, мізинка, мізинок (-нка), ум. мізиночка; (сестра) наймолодша сестра; (*невестка*) наймолодша невістка.

Меня (*род. и вин. пад. ед. ч. от мест. Я*) – мене, (*после предлогов*) мене. [Спаси мене од лютої муки! (Шевч.). У всякого своє лихо, і в мене те лихо (Шевч.). Може, й дівчину без мене з іншим заручили (Шевч.). Сідай-же й ти коло мене (Шевч.)]. *Это от -ня не зависит* – це від мене не залежить. *Вам теперь не до -ня* – вам тепер не до мене, вам тепер не я в голові. *Сделайте это для -ня* – зробіть це для мене. *Будет с -ня* – буде з мене (Шевч.), гді з мене. *У -ня есть, нет* – в мене є (я маю), в мене нема(є), я не маю.

Меняла, -нялка – міняйло (-ла, м. р.), міняльниця *и* мінялка (*ж. р.*), (*пров.: меняющий деньги на столике*) столічник, -ниця. [Тут всякі були пронози, міняйли, шинкарі (Котл.)].

Меняльный – міняльний. **-ная лавка (контора)** – міняльна крамниця (контора), міняльня (-ні).

Меняльщик, -щица, см. Меновщик, -щица.

Меняние – 1) (*обменивание*) міняння, обмінювання, замінювання, вимінювання; промінювання; 2) (*изменение*) міняння, зміняння *и* змінювання; переміняння *и* перемінювання; (*переименование*) переінач[кш]ування. *Срв. Мена.*

Менять, менивать – 1) (*обменивать*) міняти, (*редко мінити*), обмінювати, замінювати когось, що на когось, на що, вимінювати, (*променивать*) промінювати, (*с презрит. оттенком*) менжувати що на що. [Ану, свату! міняй стару на носату (Приказка). Розумне діло – на цяцьки батькові гроші менжувати! (Мирний)]. **-нять деньги** – міняти гроші. [Не буду я міняти цих грошей (Мирний)]. **-нять должность, религию и т. п.** – міняти посаду, віру *и т. п.* [Міняють чотири рази віру (Грінч.)]. **-нять сорочку, бельё** – міняти сорочку (сорочки), білизну (шмаття), брати сорочки, білизну (шмаття), змінюватися (*сов. змінитися*) в чисту сорочку. [Він у мене що-неділі сорочки бере (Звин.). Пішов додому шмаття брати (Липовеч.). Нема сорочки, щоб змінитися (Звин.)]. **-нять ухо на ухо** – міняти так на так, (*зап.*) віть на віть, мінятися токма; 2) (*изменять*) міняти, зміняти *и* змінювати що на що, у що, відміняти, відмінювати, (*переменять*) переміняти *и* перемінювати що на що, (*переименовать*) переінач[кш]увати що. [Сонце бродить поміж камінням, міняючи бистро сум тіней на радість блиску (Коцюб.)]. **-нять взгляды** – міняти (зміняти *и* -ювати) погляди. **-нять тон** – зміняти тон. [Заговорив, змінюючи начальницький тон (Крим.)]. **-нять цвет** – зміняти колір, перефарбовуватися. [Тюремні стіни перефарбовуються, вищають (Васильч.)]. *Это -няет дело* – це міняє справу; це інша річ (справа).

Меняться, мениваться – 1) (*обмениваться*) – а) (*страд. з.*) мінятися, обмінюватися,

замінюватися, вимінюватися, (*променюватися*) промінюватися. *Банковий квиток -тця на гроші* – банкноти міняються на гроші; б) (*возвр. з.*) мінятися, обмінюватися, замінюватися з ким чим. [Кайданами міняються, правдою торгують (Шевч.). Писанками обмінююся, як христосує (Г. Барв.)]. *Давай -тця чим-л.* – давай мінятися чим *и* на що, давай мінька (мінки) на що, ходім міньки на що. [Давай мінька на одягу (Куліш)]. *-тця без придачі (вещь на вещь)* – мінятися так на так, (*зап.*) віть на віть, токма. *-тця взглядами* – а) (*переглядываться*) зиратися, зглядатися, презиратися, переглядатися з ким, між собою; б) (*мнениями*) обмінюватися (ділитися) поглядами, думками, звіряти погляди (думки) одні одному, звіряти поглядами (думками) між собою. *-тця крестами* – мінятися хрестами, брататися з ким, між собою. *-тця словами* – перекидатися словом (словами) одні з одним, між собою, перемовлятися з ким, між собою; 2) (*изменяются: страд. и ср. з.*) мінятися, змінитися *и* змінюватися, відмінитися *и* відмінюватися; (*только ср. з.*) мінитися, (*переменяются*) перемінитися; (*переименоваться*) переінач[кш]уватися. [Місяць світив Оксані в лице, і було видно, як дивно мінилося воно кожну мить (Васильч.). Сцена швидко перемінюється (Л. Укр.)]. *Времена -тця* – час мінитися. *Моды -тця* – моди з[від]мінюються. *Ветер -тця* – вітер мінитися (перемінюється). *-тця в лице* – мінитися, мінитися на лиці, на виду, мінитися (змінитися) з лиця. [Андрій аж мінився, так сердивсь (Коцюб.)]. *-тця к лучшему* – змінитися на краще, повертати на краще.

Меню – меню (*нескл.*), карта (картка), спис (-су) страв.

Меняющийся, *прлг.* – мінливий, змінливий, змінний, перемінчастий; *срв.* **Изменчивый** 1.

[Щось неспокійне, мінливе перебігло по обличчю (Грінч.). Змінливе життя (Ор. Лев.)].

Меотический – меотичний.

Мер – мер (-ра), міський голова, (*стар.*) вїт (-та).

Мера – 1) (*измерит. величина*) міра (*мн.* міри, мір). [Міра довжини (Сл. Ум.). Золото, як міра вартости (Економ. Наука). Якою мірою міряєте, – відміряється вам (Біблія)]. *-ры линейные (погонные), квадратные, кубические* – міри лінійні, квадратіві, кубічні. *-ра времени* – міра часу, (*измерение*) вимір часу. *Палата мер и весов* – палата мір і вагі. *-рою (по счёту) выдавать что* – видавцем давати (видавати) що. [Хліб видавцем дали (Н.-Лев.)]; 2) (*четверик хлеба*) мірка, міра. [Він мірку гороху насипав (Рудч.)]; 3) (*сосуд для измерения*) мірка; (*убираемой свёклы*) мірниця. [Висип борошно в мірку (Брацлавц.). Своїми буряками досипає її мірниці (Коцюб.)]; 4) (*в стихосл.*) міра, розмір (-ру), метр (-ру); 5) (*степень, размер, предел и т. п.*) міра. *-ра наказания* – міра (вимір) кари. *-ра содеянного* – міра заподіяного. *В той, в такой -ре (степени)* – тією (тою), такою мірою, в тій, в такій мірі. [Твори, що тією чи іншою мірою задовольняють естетичні вимагання (Єфр.). Річ це занадто коротка, щоб бути повною в такій мірі, якої треба (Грінч.)]. *В какой -ре* – якою мірою, в якій мірі, в яку міру. *В большой, в значительной -ре (степени)* – великою мірою. [Дещо з тих перспектив великою мірою і справдилося (Єфр.)]. *В большей, в меньшей -ре* – більшою, меншою мірою, в більшій, в меншій мірі. *В одинаковой, в равной, в той же -ре (степени)* – однаково, (а) так само, (*зап.*) зарівно. Не всі однаково своїй долі корились (Куліш). *Стережіться зарівно батька, як і сина (Франко)*. *В полной -ре* – повною мірою, на повну (на цілу) міру, до повної повні (Куліш), ущерт, аж до краю, цілком. [Використати повною мірою (Єфр.). Не розгорнув свого хисту на повну (цілу) міру (Єфр.). Коцюбинський тягся до оригінальних країв і використовував їх ущерт (Єфр.). Почував себе аж до краю героєм (Крим.)]. *По -ре чего* – відповідно до чого, в міру чого. *По -ре моих средств* – відповідно до моїх коштів (засобів), в міру моїх коштів (засобів). *По -ре трудов и награда* – відповідно до праці (в міру праці) й нагорода. *По -ре того как* – в міру того як. [В міру того як ростуть суперечності (Азб. Ком.)]. *По -ре получения, поступления чего* – в міру того як одержується, надходить (вступає), (*в прошлом*) одержувано, надходило (вступало), (*в будущем*) одержуватиметься, надходитиме (вступатиме) що. *По -ре возможности, по -ре сил* – в міру

спромо́ги, по змо́зі (по спромо́зі), що си́ла змо́же. *По -ре сил наших* – як на́ша си́ла, як на́ше поси́лля. *По крайней -ре* – принаймні, (*зап.*) принайменше, (*диал.*) пре́йма (Свидниц.), (*хотя бы*) бода́й; *см. ниже – по меньшей мере*. Кінувся миттю уні́з, щоб принаймні уме́рти з своїми вку́пі (Дніпр. Ч.). Чи ти переста́неш бреха́ти бода́й собі са́мому? (Коцюб.). *По меньшей (по крайней) -ре (минимум)* – що-найменш(е), принайменше, принаймні, бода́й. [Щоб здійснити цю програму, треба що-найменше (принаймні) три роки (Київ). Кругом ко́ждої ма́тері ро́їлося бода́й по п'ятеро діте́й. (Франко)]. *Это по меньшей -ре странно* – це, що-найменше, чудно (дивно). *По большей -ре* – що-найбільш(е); (*по большей части*) здебільшого, здебільша, побільше. *В -ру (соответственно)* – до мі́ри, помі́рно; (*об обуви, одежде*) до мі́ри, в мі́ру. [Як п'єш до мі́ри, то горілка панує чоловікові (Полтавщ.). У помі́рно на́топленій ха́ті (Грінч.). *Сделанный в -ру* – зроблений до мі́ри, помі́рний. *Не в -ру* – не до мі́ри, (*редко*) невза́міру; (*об обуви, одежде*) не до мі́ри, не в мі́ру, не на мі́рку; (*чересчур*) зана́дто, через край, через лад; (*неподсилу*) не під си́лу. [Присмача́є вона́ ласо́щі невза́міру (М. Вовч.).] *Без -ры* – без мі́ри, мі́ри нема́, незмі́рно; *см. Сверх меры*. [Се мук йому́ без мі́ри завдало-б (Грінч.).] *Сверх, свыше -ры, через -ру* – над мі́ру, через лад, на́дто, зана́дто; (*непосильно*) над си́лу. [Через лад ба́гато набрав, – от і не піднесе (Грінч.).] Що на́дто – то пога́но (Приказка)]. *Свыше всякой -ры* – (по)над уся́ку мі́ру. *Всему есть -ра* – всьому́ (на все) є́ мі́ра (*предел*: край). *Превышают, превысит -ру* – переходити, перейти́ мі́ру. *Знать, соблюдать, наблюдать -ру, не знать -ры в чём* – зна́ти (держати) мі́ру, доде́ржувати(ся) мі́ри, не зна́ти мі́ри в чо́му. [Жартуйте та й мі́ру зна́йте (Н.-Лев.). Держи́ ві́ру, держи́ й мі́ру (Приказка)]. *Душа -ру знает* – ду́ша мі́ру зна́є. *Подойти под -ру, см. Мерка 2*. *Выше -ры и конь не скачет (не прынет)* – по́над се́бе і кінь не ци́бне; 6) (*мероприятие*) за́хід (-ходу), (*обычно во мн. ч.*) за́ходи (-дів), (*редко*) за́побі́г, за́біг (-гу), за́біги (-гів), (*средство*) спо́сіб (-собу). [Репресивні (такти́чні) за́ходи (Єфр.). Сво́їми шко́лами і инши́ми за́бігами (єзу́їти) попереверта́ли бага́цько ру́ських патро́нів у лати́нство (Куліш)]. *-ры воздействия* – за́ходи (до) впли́ву, (щоб) впли́нути. *-ры к восстановлению* – за́ходи до відно́влення. *-ры действительного наблюдения* – за́соби спра́внього догляда́ння. *-ра обеспечения* – спо́сіб забезпе́чення. *-ры предосторожности* – застере́жні (пересторо́жні) за́ходи, за́ходи проти небезпе́ки; *см. Предосторожность*. *-ры предупредительные* – за́побі́жні (попередні) за́ходи, за́ходи попереді́ти що. *-ры пресечения* – при́пинні (припиня́льні) за́ходи, за́ходи до при́пинення. *-ры принудительные* – примусо́ві за́ходи. *Высшая -ра наказания* – найви́ща ка́ра, розстрі́л (-лу). *Изыскивать -ры* – добира́ти спо́соби. *Прибегают к -рам* – вдава́тися до за́ходів. *Прибегают к иным -рам* – вжи́ти инши́х за́ходів, уда́тися до иншо́го спо́соби. *Принимать, принять, употреблять, употребить -ры по отношению к кому, к чему* – вжива́ти, вжи́ти за́ходів, робити, зроби́ти за́ходи (*диал.* за́хід) що-до ко́го, (що-)до чо́го, над ким, чим, коло чо́го, добра́ти спо́соби. [Вам со́рому нема́ всі́х за́ходів ужи́ти, щоб сей побо́жний пан не став у мене жи́ти (Самійл.).] Робити за́ходи, щоб його́ си́ломи́ць притя́гли до нас, я не хо́чу (Крим.)]. *Принимать зависящие -ры* – вжива́ти на́лежних за́ходів. *Помогайте ему всеми -ми* – (до)помага́йте йому́ вся́ким спо́соби́м, всі́ма спо́соби́ми.

Мергелева́ние – мергелюва́ння.

Мергелева́тый – мергелюва́тий, опокува́тий.

Мергелева́ть – мергелюва́ти.

Мергелева́ый, см. Мергельный.

Мергели́стый – мергеля́стий.

Мергель, геол. – мергель (-гелю), опо́ка (-ки).

Мергельный – мергеле́вий, мергельний.

Мере́жа – 1) (*рыболовный снаряд*) я́тір (*р. я́тера*); 2) (*сеть употребл. для -ре́жи*) яте́ріна.

Мере́жаний – мере́жаний [Мере́жана со́рочка (Сл. Гр.)].

Мережева́ние – мережа́ння, мереже́ння.

Мережева́ть – мережати (-жаю, -жаєш) *и* мережити (-режу, -жиш). [Ой, стрічечка до стрічечки, мережаю три ніченьки, мережаю, вишиваю (Шевч.)].

Мережи́ть (*рыбу*) – ловити рибу ятером. [Рибалка ятером ловив у річці рибу (Греб.)].

Мере́жка (*ажурный узор*) – мережка.

Мере́жник – ятірник, рибалка, що ловить рибу ятером.

Мере́жний – 1) ятірний, ятеровий; 2) ятеріновий, з ятерини. *Срв.* **Мере́жа**.

Мерейка, *кожсев.* – мережівка.

Мерекать – імкати; *см.* **Смекать**.

Меренга – меренга (-ги).

Мерение, *см.* **Меряние**.

Мереть, **мирать** *и* **мирывать** – мерти, умирати, (*диал.*) мертнути. [З щастя не мруть (Номис). Муха вип'є отрути та й мертне, та й мертне (Звин.)].

Мерещи́ться – 1) (*неясно виднеться*) мріти, мрітися, манячити, маячіти. [За могілою могила, а там тільки мріє (Шевч.). Образ за образом манячать, минаються, десь зникають (Н.-Лев.)]; 2) (*представляться во сне, галлюцинации, воображении*) увиджати́ся *и* увиджувати́ся, привиджати́ся *и* привиджувати́ся, убачати́ся, бачитися, уздрівати́ся, (*пров.*) удаватися, придаватися, (*вульг.*) верзтися, (*грезиться*) мріятися, маритися. [Ввижається або й сниться йому, ніби він... (Крим.). Скрізь лихе ввижається тобі (Л. Укр.). І причувається вам і привиджається (Кон.). Що не йому верзється, що це привиджується? (Коцюб.). Ой, не спала я, все верзлась мені нічка темная (Шевч.). Часом уві сні вбачалось йому, що... (Коцюб.). Чи воно явно діється, чи уві сні уздрівається (Мова). Небозі сонечко мріється (Кониськ.). Мерехтіло, марилося щось таке небувале (Ніков.)].

Мерза́вец – мерзотник, мерзєнник, мерзосвітник, поганець (-нця), гидотник, гидот, (*сильнее*) гид-гидом, паскудник; (*дрянь: об одном лице и соб.*) мерзота, погань (-ни), паскуда. [Ах ти-ж мерзотнику! (Васильч.). Ти, мерзєннику! (Верхр.). Поганець ти – не шляхтич! (Тобіл.). Панство попустило паскудникам мене із Риму вигнать (Куліш). Кругом паскуда (Шевч.)].

Мерза́вица *и* **Мерза́вка** – мерзотниця, мерзєнниця, поганка, гидотниця, паскудниця, паскуда, мерзота, погань; *срв.* **Мерзавец**. [Ой, не бий, милий, та через ту поганку (Чуб. V)].

Мерзавчик – 1) (*ум. от Мерзавец*) мерзотничок, паскудничок (-чка), паскудка; 2) (*бутылочка водки*) шкалик (-ка), сотка, (*пров.*) цуцик.

Мерзє́ние – 1) (*от гл. Мерзеть*) – а) мерзіння, мерзєніння; б) *см.* **Мерзє́ние 2б**; 2) (*от гл. Мерзить*) – а) поганення, споганювання, паскудження, паскуджування, опаскуджування, гидження кого, чого; б) викликання в кому почуття огиди; в) гидування (з) кого, (з) чого *и* ким, чим, брідження ким, чим.

Мерзє́ть – 1) (*делаться мерзким*) мерзїти, мерзєніти, робїтися мерзєнним, гидкім *и т. п.*; *см.* **Мерзкий**; 2) *см.* **Мерзить 2**.

Мерзительный – 1) *см.* **Мерзкий**; 2) (*вызывающий отвращение*) огідний, огідливий.

Мерзить – 1) *кого, что* – поганити, опоганювати, паскудити, паскуджувати, опаскуджувати, гидити кого, що; 2) *кому* – мерзїти, брїдити кому, викликати в кому почуття огиди; 3) *кем, чем* – гидувати (з) кого, (з) чого *и* ким, чим, брїдити(ся) ким, чим.

Мерзкий – мерзєнний, мерзотний, мерзосвітній *и* -ний, поганій, гидкій, огідний, огідливий, брїдкий, паскудний; *срв.* **Мерзостный**. [Вчинок огідно мерзєнний (Крим.). Поганій кровопійце! (Франко). Гидкі заміри (Тобіл.). На смерть іде, щоб я жила, огідна! (Грінч.). Огідлива ласка (Дніпр. Ч.). Що за брїдкий сервілізм! (Крим.). (Рим) в паскудних оргіях конав (Шевч.)].

Мерзко, *нрч.* – мерзєнно, мерзотно, погано, гидко, огідно, огідливо, брїдко, паскудно; *срв.* **Мерзостно**. [Почував, що вчинив мерзєнно й гидко (Крим.)].

Мерзкость, *см.* **Мерзость 3**.

Мерзлова́тость (*замёрзлость*) – мерзлува́тість (-тости).

Мерзлова́тый – 1) мерзлува́тий, мерзле́нький; 2) досить морзлякува́тий, мерзле́нький. *Срв.*

Мёрзлый 1 и 2.

Мёрзлость – 1) (*замёрзлость*) ме́рзлість, заме́рзлість; 2) (*зябкость*) мерзлякува́тість, мерзлість (-ости).

Мерзло́та – мерзло́та, мерзля́к (-ка́), ме́рзлий ґрунт (-ту); *см.* **Мерзля́к 1.**

Мерзлу́ха – мерзля́чка, змерзлюх[к]а.

Мерзлу́шка, *см.* **Мерзля́к 3** и **Мерзлу́ха.**

Мёрзлый – 1) (*замёрзлый*) ме́рзлий, заме́рзлий, зме́рзлий, наме́рзлий. [Захоті́лося ме́рзлого в Петро́вку (Номис). На заме́рзлу зе́млю як упаде́ сніг, то хлі́бові те́є не шко́дить (Кам'янеч.); 2) (*зябкий*) мерзлякува́тий, мерзлий.

Мерзля́к – 1) (*мёрзлый ком*) мерзля́к (-ка), *ум.* мерзлячо́к (-чка́), (*груда*) груди́на, шипа́х (-ха́), (*почва*) ме́рзлий ґрунт (-ту). [Пі́ка йому́ – приложи́ мерзляка́, – так і п'я́кне, – ото́ така черво́на та палка́ (Еварн.); 2) (*замёрзший человек, -шее животное*) мерзля́к, заме́рзла люди́на, -ла тварина́; 3) (*зябкий*) мерзля́к, змерзля́к, змерзлюх[к] (-х[к]а). [Ото́ змерзлю́х, – в парови́ці моро́зу бої́ться! (Брацлавщ.)].

Мерзля́тина – мерзля́тина.

Мёрзнуть – 1) (*замерзать*) заме́рзати; (*о воде: подёргиваться льдом*) ше́рхнути, заше́рхати; 2) (*морозить*) моро́зити. *На дворе -зит* – (надво́рі) моро́зити, бе́ре моро́з, бе́реться (на) моро́з; 3) (*зябнуть*) ме́рзнути, ме́рзти, приме́рзати. [Не купи́в батько ша́пки, нехай у́хо ме́рзне (Номис)].

Мерзопакостник, -ниця – мерзосві́тник, -ниця, гидосві́тник, -ниця, мерзока́пісник, -ниця, гид (-да; *м. р.*), (*сильнее*) гид-гидом. [Не займа́й гідда, не каля́й ви́да (Номис)].

Мерзопакостничать – мерзосві́тити, гидосві́тити.

Мерзопакостно, *нрч.* – мерзосві́тно, гидосві́тно, мерзока́пісно.

Мерзопакостность – мерзосві́тність, гидосві́тність (-ности).

Мерзопакостный – мерзосві́тни[і]й, гидосві́тни[і]й, мерзока́пісний, препога́ний. [Ах ти, мерзосві́тня! (Харківщ.). Іди́, хлопче препога́ний, із моє́ї ха́ти (Рудан.)].

Мерзотно, *нрч.* – мерзо́тно, гідот́но, гідосно. [Мерзо́тно в на́шій каза́рмі (Черкас.)].

Мерзотность – мерзо́тність, гідот́ність, гідю́чість, гідосність (-ости).

Мерзотный – мерзо́тний, гідот́ний, гідю́чий, гідосний. [В то́му мерзо́тному тво́рі дочка́ богомі́льних батькі́в скрі́зь безсоромно ходи́ть з одкритим ли́цем (Коцю́б.)].

Мерзость – 1) (*всё мерзкое, гадость*) мерзо́та, гідото́та, бридо́та, мерзе́нство, паску́дство, (*гнузность*) плюга́вство, мерза́, гид (-ду), гідь (-ди), оги́да, оги́дь (-ди), брид (-ду), бридь (-ди), ги́жа, пога́нь (-ни). [Я все сво́є життя́ коха́вся в мерзо́ті (Самійл.). Яка гідото́та це! за ві́що він мене́ образив? (Грінч.). Тьху, бридо́та! (Крим.). Несе́ш до мене́ сво́ї стражда́ння? сво́є мерзе́нство? (Коцю́б.). Пхе, яке паску́дство! (Н.-Лев.). Отаке́ плюга́вство вчинив (Л. Укр.). Таку́ мерзу́ пустіти! (Липовеч.). Ця́ пога́нь мені́ органи́чно проти́вна, мені́ про таку́ гідь соромно́ і помислити́! (Крим.)]. **-сти** (*мн. ч.*) – мерзо́ти (-зо́т), вся́ка мерзо́та (гідото́та *и т. п.*). [Співа́є про мерзо́ти, про які́ апо́стол ра́дить лю́дяма́ навіть не розмовля́ти (Крим.)]. **-зость за́пустення** – гідото́та (мерзо́та, *торжеств.* ме́рзість) за́пустіння. **-зость из -стей** – гідка́ гідото́та; (*о человеке*) гид-гидом. [Та́кий пога́ний – гид-гидом (Сл. Гр.)]. **Устро́ить -зость кому́** – гідоту́ (мерзо́ту) учини́ти кому́ (Крим.). **Погря́знуть, косне́ть в -сти** – мерзі́ти (Шевч.); 2) (*мерзкое существо*) мерзо́та, гідото́та, оги́да (*общ. р.*), гид (-да; *м. р.*), паску́да (*общ. р.*). [Чи ісправни́к, чи асе́сор, чи дру́га оги́да (Рудан.)]; 3) (*мерзкость*) мерзе́нність, гідкі́сть, огідні́сть, бридкі́сть, паску́дність (-ости) чо́го; *см.* **Мерзотность. -зость престу́пления** – огідні́сть злочину́.

Меривать, -ся, *см.* **Ме́рять, -ся.**

Мериди́ан – мериді́ян (-на), півде́нник, полуде́нник (-ка). [Через оби́два по́люси (бігу́ні) і

вдовж усього глобуса проведені лінії, що звуться південниками або меридіанами (Русова)]. *Первый, грин(в)ичский, парижский, ферроский -иан* – перший (головий), грінчський, паризький, ферроський меридіан. **-ны глаза** – меридіани ока.

Меридіанний – меридіановий, меридіанний.

Меридіональний – меридіональний, південниковий.

Мерило – мірило, міриво; (*мерка*) мірка, (*критерий*) критерій (-рія). [До творів української літератури прикладають ту загальну мірку, яку виробила історія європейської думки].

Мерильний, см. **Мерительный**.

Мерин – мерин (-на), чищений (валяний) о́гир (-ра) *или* -ний кінь (*р.* коня). [Вернулись із добрим мерином (Куліш)]. *Врёт, как сивый -рин* – бреше, як рябий собака. *Глуп, как сивый -рин* – дурний, як вівця, як пень, як ступа, як дра́ний чо́біт; розумний, як беркові штани.

Меринок – меринець (-нця). [Наше діло козацьке з конем-меринцем по степу гуляти (Номис)].

Меринос – 1) (*овца*) меринос (-са), шпанка; 2) шпанка, (*шерсть*) мериносова вовна, (*ткань*) мериносова тканина.

Мериносовий – мериносовий, шпанковий.

Меристема, *бот.* – меристема.

Меритель, -ница – міряльник, -ниця, мірник, -ниця, вимірник, -ниця, мірчий (-чого), мірча (-чої).

Мерительный – міряльний, мірільний, вимірчий, мірний, виміровий; см. **Измерительный**.

Мерить, ся, см. **Мерять, -ся**.

Мерия – 1) (*округ*) мерія, мерство, округа; 2) (*управление*) мерія.

Мерка – 1) см. **Меряние**; 2) мірка, міра; (*у портных, сапожников ещё*) змірок (-рка).

[Естетична мірка була-б тільки частковою міркою (Єфр.). Я тобі без змірка чо́біт пошию (Короленко)]. *Снимать, снять -ку* – брати, взяти міру (мірку), здійсмати, зняти змірок з кого. [Соломон – із мене ростом, беріть з мене міру (Рудан.). Майстер здійсме змірок (Короленко)]. *По -ке* – до міри. [Зачав робити корабель, сказано, щоб усё до міри було (Рудан.). Оті вікна пороблено до однієї міри (Лубенщ.)]. *Всё ставит под одну -ку* – прикладати до всього однакову мірку. *Подойти под -ку (под меру) (о рекрутах)* – підійти під мірку; 3) см. **Мера 3**.

Меркантилізм – меркантилізм (-му).

Меркантильно, *нрч.* – меркантильно.

Меркантильність – меркантильність (-ности).

Меркантильний – меркантильний. **-ная система** – меркантильна система.

Меркаторський – меркаторський, Меркаторів (-рова, -рове). **-кая карта** – меркаторська, Меркаторова карта (мапа). **-кая проекция** – меркаторська, Меркаторова проєкція.

Меркнуть – мерк[х]нути *и* мерк[х]ти, померкати, тьмаритися, тьмянитися, тьміти (*немного*) примеркати, (*о затмевающимся солнце, луне ещё*) мінітися, (*о небе ещё*) стухати. [Зорі меркнуть і гаснуть, хмарки у вогні (Самійл.). Мерк за дімом бо́жий світ (Шевч.). Глянув Йігір протів сонця, сонце померкало (Рудан.). І сонця світ не тьмяниться од вітру (Стар.-Чернях.). Ой, учора ізвечора, як місяць мінівся (Пісня). Небо помалу стухає (Проскур. Уляся)]. **День -нет** – день примеркає (мерк[х]не, померкає), надворі темніє (сутеніє). **Глаза его -нут** – а) (*слепнет*) очі його темніють; б) (*обмирает, умирает*) йому мерк[х]не в очах (в очу), очі його меркнуть. **В сияньи гения -нет слава його предшественников** – в сяєві генія примеркає слава його попередників.

Меркульєвы дни, *народн.* – останні осінні дні, (*тёплые*) ба́бине літо.

Меркуриалізм, *мед.* – меркуріялізм (-му), отруєння живим сріблом.

Меркуриальний – меркуріяльний, живосрібний. **-ные лекарства** – живосрібні ліки (-ків).

Меркурий – 1) (*планета*) Меркурій (-рія); 2) (*стар.: ртуть*) меркурія (-рії), живе срібло, ортуть (-ти). [Меркурією терти язик (Київщ.)].

Мерла́н, зоол. *Gadus merlangus* Sm. – мерла́н (-на), аспропса́ро (-ра).

Мерли́ца и **Мерло́к** – мерлиця; *срв.* **Мерлу́шка**.

Мерло́н, воєн. – мерльо́н (-на).

Мерлу́ха, см. **Мерлу́шка**.

Мерлу́шачий, см. **Мерлу́шковый**.

Мерлу́шечник – смушка́р (-ря).

Мерлу́ший, см. **Мерлу́шковый**.

Мерлу́шка – (ягня́чья) смух (-ху), сму́шок (-шку), (овечья или годовалого ягнѐнка) линтва́р (-ря), ум. линтваре́ць (-рця), линтва́рик; *специальнее:* (старой овцы) стари́ця, (палой овцы) мерли́ця, (мертворожд. ягнѐнка) ви́пор(о)ток (-тка), (ягнѐнка прожившего лето) перелі́ток (-тка).

Мерлу́шковый – смуше́вий, сму́шко́вий; линтваре́вий. [Смуше́ва ша́пка (Сл. Гр.).

Линтваре́вий кожух (Сим.)].

Мерлу́шник – смушка́р (-ря).

Мерлу́шатый, см. **Мерлу́шковый**.

Ме́рлый – ме́рлий, змерлий, ме́ртовый; (*палый, дохлый*) до́хлий, здо́хлий, (*о мн.*) подо́хлий, (*о чистом животн.*) пропа́лий.

Мерля́тина, см. **Мерли́ца**.

Ме́рник, техн. – мі́рник, ви́мірні́к (-ка́).

Ме́рно, нарч. – 1) повно́мірно, по́вною мі́рою; 2) мі́рно, розмі́рено, ви́міряно, ритмі́чно.

[Мі́рно дзелѐнькають залі́зним пу́том коні (Франко)]; 3) ви́мірно, змі́рно. *Срв.* **Ме́рный 1 - 3**.

Ме́рность – 1) повно́мірність; 2) мі́рність, розмі́реність, ви́міряність, ритмі́чність (-ности).

[Ко́лі є мі́рність у на́голосах, то така мо́ва зве́ться віршо́ваною (Єфр.)]; 3) ви́мірність, змі́рність (-ности). *Срв.* **Ме́рный 1 - 3**.

Ме́рный – 1) (*полномерный*) повно́мірний, по́вної мі́ри; 2) (*размеренный*) мі́рний, розмі́рений, ви́міряний, ритмі́чний; *срв.* **Равномерный**. **-ными шагами** – розмі́реним кро́ком, розмі́реними кро́ками, мі́рною хо́дою. [Я ходжу́ рівним, розмі́реним кро́ком через усю́ хату (Коцюб.)]; 3) (*измеримый*) ви́мірний, змі́рний; 4) (*измерительный*) мі́рчий, мі́рний, ви́мірчий, мі́ряльний, ви́міровий. **-ная цепь** – мі́рчий ланцю́г (-га).

Меробласті́ческий – меробласті́чний.

Мерополо́жение – зако́н (-ну), зако́н про за́ходи до чо́го, про́ти чо́го, зако́н про за́соби чо́го; *срв.* **Ме́ра 6**.

Меропри́ятие – 1) (*действие*) вжива́ння (*оконч.* вжиття) за́ходів що-до ко́го, (що-) до чо́го, супроти ко́го, чо́го, над ким, чим, коло чо́го; 2) за́хід (-ходу), (*чаще во мн. ч.*) за́ходи (-дів); *срв.* **Ме́ра 6**. [Наслі́дки сих за́ходів були́ га́рні (Грінч.)]. *Строгие -тия* – суворі за́ходи. **-тия**

в области чего – за́ходи коло чо́го. [Нещи́рі за́ходи коло кріпа́цької рефо́рми (Єфр.)].

Предпринимать -тия в области чего – вжива́ти за́ходів (робі́ти за́ходи) до чо́го, коло чо́го, за́ходжувати́ся коло чо́го. [На́ші брати́ за́ходжуются́ коло́ будува́ння власного́ державного́ будинку (Н. Рада)].

Мерочка – 1) мі́рочка; змі́рочо́к (-чка); мі́рничка; *срв.* **Ме́рка 2 и 3**; 2) (*чарка*) бляша́нка, бляшано́чка. [Випив пів бляшанки (Рудан.)].

Мерочник, **-ниця** – мі́рочник, -ниця.

Мерочный – мі́рковий, мі́рочний.

Мерсеризаціо́нный – мерсериза́ційний.

Мерсериза́ция, техн. – мерсерува́ння, мерсериза́ція.

Мерсеризи́ровать, техн. – мерсерува́ти, *сов.* змерсерува́ти що. **Мерсеризи́рованный** – мерсерова́ний, змерсерова́ний.

Мерси, нарч. – мерсі́, спаси́бі, дякую́.

Мертвенно, *нрч.* – мертво́тно, мертве́нно, ме́ртво. **-но бледный** – ме́ртво-блідий (блїдавий) мертво́тно (мертве́нно)-блїдий. [Мертво-блїдава голова в домовині (Крим.). Мертво́тно-блїді риси були супокійні (Короленко)].

Мертвенность – 1) мертво́тність, мертве́нність (-ности), мертво́та. [Робіти неспо́кій тим, хто навіки закама́'янів у мертво́тності (Єфр.). А наше життя? – Мертво́та, однаковість, одното́нність (Н.-Лев.)]; 2) помертвілість, завмерлість, обмерлість (-лости).

Мертвенный – 1) (*подобный мёртвому*) мертво́тний, мертве́нний, ме́ртвий, (*смертельный*) смерте́льний. [Еволюція письменства од мертво́тної механічної єдності до живої органічної ріжноманітності (Єфр.). Обличчя йому пісне, мертве́нне (Свидн.). При те́мрявому світі його обличчя здавалося ще блїдішим, ще мертвішим (Грінч.)]. **-ная бледность** – мертве́нна (смерте́льна) блїдість (-дости); 2) (*помертвелый*) помертвілий, (*обмерший*) завмерлий, обмерлий.

Мертвение – мертві́ння; (*обмиранье*) завмира́ння, обмира́ння.

Мертвѣть – мертві́ти; (*обмирать*) завмира́ти, обмира́ти. [Старий дожида́в, – як дожида́в! І мертві́в, і ожива́в (М. Вовч.)]. *У меня нога -ет* – мені нога мертві́є.

Мертве́ц – мрець (*р.* мерця́, *мн.* мерці́), мертве́ць (-вця́), мертвя́к (-ка́), мерле́ць (-леця́), уме́рлий (-лого), умер(л)е́ць (*р.* умерця́), (у)мерля́к, смертя́к (-ка́). [Поки́ньте ме́ртвих свої мерці́ ховати (Грінч.). Мов мертве́ць позирає на світ з домовини (Шевч.). Мертвя́к вилазить з труни (Грінч. II). Ходімо на цвинтар, там нас розсудять уме́рлії (Рудан.). Ховали мерле́ців, що вмирали од пошести (Еварн.). Вмерця́м на груди кинули піску́ по жме́ні (Рудан.). Не перехо́дь смертя́ку доро́ги (Переясл.)]. *Он имеет вид -ца* – він з ви́гляду зовсім на́че мрець.

Мертвецкая, *сц.* – 1) (*покойницкая*) трупарня (-ні), мерле́цька, покійницька (-кої). [Возили мерці́в я трупарні на кла́довище (Франко)]; 2) (*смертный одр*) смерте́льна (бо́жа) постеля́; (*смертельная болезнь*) смерте́льна х(в)ороба.

Мертве́цки, *нрч.* – 1) **-ки пьян** – п'яний як ніч (як чїп, як земля́, як хлю́щ, як зю́зя); 2) до сме́рти; *срв.* **Очень и Крайне**.

Мертве́цкий – 1) мертве́цький, мертве́чий, мерле́цький, смертя́цький. [Мертве́цький вели́кдень (Квітка). Мертве́че тіло нічо́го не чу́є (Крим.)]. **-кий сон** – ме́ртвий, мертве́цький сон (*р.* сну). *Спать -ким сном* – спа́ти ме́ртвим (мертве́цьким) сном, спа́ти як дрова. *Заснуть -ким сном* – засну́ти ме́ртвим (мертве́цьким) сном, (*диал.*) засну́ти тьме́нно. [Засну́в тверди́м, мертве́цьким сном (Франко)]; 2) (*отчаянный*) очайду́шний, запеклий, шалений, (*ужасный*) страше́нний.

Мертве́цов – мерці́в (-цева, -це́ве), мертвя́ків (-ко́ва, -ко́ве), мертве́чий.

Мертве́чина – 1) (*труп животного*) мерля́тина, мертве́чина, мертвечина, мерло́, (*надаль*) па́дло, стёрво. [Мерля́тиною тхне: чи не ми́ша де здо́хла? (Київ)]; 2) (*перен.: мертвенность*) мертво́та, мертве́чина. [Схоластична мертво́та (Єфр.). Треба вчитися, та не тої мертве́чини, котро́ю забивають го́лови в гімназіях (Франко)].

Мертве́чинный – мертве́чий, па́дловий.

Мертвизна, *см.* **Мертвенность**.

Мертвительный, *срв.* **Мертвящий**.

Мертвїть – мертвїти.

Мертво́, *нрч.* – 1) (*безжизненно*) ме́ртво, ме́рло. [І зно́ву так са́мо пу́сто і ме́ртво в ло́жі вме́рлої рі́чки (Коцюб.)]; 2) *см.* **Замертво**; 3) (*сильно, крепко*) до сме́рти. **-во пить хочу** – до сме́рти хочу пи́ти. **-во напился** – напився як ніч; *см.* **Мертве́цки 1**.

Мертво́ед, *энт.* **Silpha F.** – мертво́їда, (*гал.*) мирша́виця, мирша́ник.

Мертвоно́сный – смертоно́сний, смерте́нний, смерте́льний.

Мертворо́ждєнный – мертворо́джений, мертворо́ждєнний, мертворо́дний; (*ребёнок*) ме́рчу́к (-ка); (*животное*) ви́пор(о)ток (тка). **-ное дело** – мертворо́ждєнна справа, у зародку ме́ртва справа.

Мёртвость – 1) (*состояние мёртвого*) мёртвість; 2) (*оцепенелость*) одублість, задублість, задублість, закляклість; 3) (*тишина, недвижность*) мёртвота, мертвотність (-ности); *срв.*

Мертвенность 1. [Круг неї тиша і мертвота, як на землі, так і на небі (Коцюб.). Мертвота у нас на селі, а колись було весело (Кониськ.).]

Мертвѹша (*безнадѣжно больная*) – смертєнниця (-ці), смертєнна (-ної).

Мёртвый – 1) (*умерший*) мёртвий, мёрлий, умёрлий, помёрлий, неживий. [Краще живий хорунжий, ніж мёртвий сотник (Номис). Не поможе воронові мило, а мёрлому кадїло (Номис). Дер із живого і з умёрлого (Свидн.). Живого-б любила, а до неживого у яму-б лягла (Шевч.).] *Прикинуться -вым* – удати неживого, знеживитися. *Делает, как -вый* – робить (порається) як мёртвий (як неживий, по-мёртвому). [Мляво, по-мёртвому порався (Григор.)]. *Упал -вый* – упав мёртвий (неживий), упав без духу. [І без духу в синє море з берега звалився (Рудан.)]. *Приказано привести живого или -вого* – наказано (звєлено) привєсти чи живого, чи мёртвого. *Ни жив, ни мёртв* – ні живий, ні мёртвий (Номис). **-вое тело** (*труп*) – мёртве тіло, труп (-па), мертвяк, смертяк (-ка); 2) (*перен.*) мёртвий. **-вая бледность** – мёртвенна (смертєльна) блідість (-дости). **-вая вода** – а) (*стоячая*) мёртва вода, мертвовід (-воду), мёртва нетєча. [Хмари стояли непорушно, неначе плавали в тихому мертвоводі (Н.-Лев.)]; б) (*в сказках*) мертвѹща (мертвяща) вода. **-вое волокно, текст.** – мёртве волокно. **-вая голова, энтом.** – а) (**Sphinx Caput mortuum**) адамова голова; б) (**Acherontia Atropos**) бульбїяник мертвоголовий, цьмак (-ка). **-вый груз** – мёртвий вантаж (-жу). **-вые души** – мёртві душі. **-вая заклѣпка** – а) (*действие*) слїпє заклєпування (нютування); б) (*предмет*) слїпа заклєпка (нюта). **-вая изгородь** – (о)горожа, сухоплїт (-плоту), мертвоплїт (-плоту). **-вый инвентарь** – мёртвий інвентар (-ря). **-вый капитал** – мёртвий капїтал (-лу). **-вый конец сети** – зайвий кїнець (-нця) мережі. **-вый крест** – мёртвий (мертвєчий) хрест (-ста), хрест з покїйника. **-вый лес** – сухолїс (-су), сухолїсся (-сся). **-вое лицо** – мёртве (мертвєнне) облїччя (лицє). **-вая петля** – мёртва петля. **-вая пора** – мёртва доба. **-вая пороша** – перший глибокий снїг (-гу). **-вая природа, живоп.** – мёртва (нежива) природа, тихе життя, натюрморт (-та). **-вый сон, см. Мертвєцкий (1) сон.** **-вая тишина** – мёртва тиша, гробова тиша. [Навкругї панѹс мёртва тиша (Коцюб.)]. **-вая точка** – мёртва точка. *Сдвинуть с -вой точки* – зрушити з мёртвої точки, з мёртвого мїсця. **-вый цвет лица** – мёртвий (неживий) колїр облїччя. **-вый ход** – мёртвий хїд (*р. ходу*). **-вый шип, техн.** – заплїшений чїп (*р. чопа*). **-вый штиль** – мёртве безвїтря, мёртва тиша, мёртва штиля. **-вый язык** – мёртва, нежива, вимерла мова. **-вый якорь** – мёртва кїтва, мёртвий якїр (*р. якора*). *Пить -вую (чашу)* – пїти не прохмеляючись, пїти кѹхоль непрохмїльний.

Мертвяк – (*безнадѣжно больной*) смертєнник, смертєнний (-ного); (*духовно мёртвый*) мертвяк (-ка), мертводѹх (-ха). [Куди не плянеш – скрїзь ходячі трупи; немає лїку тим холодним мертвякам (Вороний)].

Мертвятина, см. Мертвєчина 1 и 2.

Мертвячина – мертвота, мертвєчина; *см. Мертвєчина 2.*

Мертвящий, прлг. – мертвущий. [Лїтопис наш швидко визволився з мертвущих обїїмів вїзантїйщини (Сфр.). Мертвущий централїзм (Н. Рада)].

Мерцалка – каганець (-нця), каганчик, (*диал.*) моргунчик (-ка), блїмавка.

Мерцательный – миготливий. **-ные реснички** – миготливі вїйки (*р. вїїок*).

Мерцание – миг(о)тїння, мигкотїння, мигання, мїгкання, мерехтїння, блїмання, блим (-му), блїкання, меркотїння, клїпання.

Мерцать – миг(о)тїти (-г(о)чѹ, -г(о)тїш), мигкотїти, мигати, мїгкати, мерехтїти, блїмати, блїкати, меркотїти, клїпати. [Свїтло лєдвє мигтїть (Вороний). Зорї миготїли з простору (Франко). Лямпа мигкотїть, – мабуть гасу нема (Звин.). Сьогоднї зорї дѹже мигають (Звин.). Свїчка мерехтїть (Н. Рада). У вагонї лєдвє блїмають двї свїчки (Грінч.). Лямпа блїкає (Звин.). Свїтло меркотїло в лїхтарях (Крим.). В чорному небї клїпали зорї (Коцюб.)].

Мерцающий, *прлг.* – миготливий, мерехтливий, мінливий, мигкотючий. [Мінливі зірки (Коцюб.)].

Мёрщик, -щица – 1) мірочник, -ниця. [Мірочники – ті, що міряють панові буряки (Звин.)]; 2) (*межевищик, землемер*) мірник, -ниця, межівник (-ка), -ниця, землемір (-ра), -мірка.

Меряльщик, -щица, *см.* **Меритель, -ница**.

Меряние – міряння, вимірювання *и* виміряння, обмірювання *и* обміряння; *срв.* **Измерение**.

Мерятель, *см.* **Меритель**.

Меряты и Мерить, меривать – міряти *и* (*редко*) мірити, (*измеряты*) виміряти *и* вимірювати, (*обмеряты*) обміряти *и* обмірювати. [Якою мірою міряєш, такою тобі одміряють (Приказка)]. **-ряты всех на свой аршин** – міряти всіх своїм аршином, на свою мірку. **-ряты глазами кого** – міряти очима, обміряти (обкидати) поглядом когось. **-ряты силы с кем**, *см.*

Мерятыся 2. *Как кому верят, так тому и -ряты* – яка кому віра, така тому й міра.

Меряный – міряний, виміряний.

Мерятыся и Меритыся, мериватыся – 1) (*страд. з.*) мірятися *и* (*редко*) міритися, (*измерятыся*) вимірятися *и* вимірюватися, (*обмерятыся*) обмірятися *и* обмірюватися; бути міряним, ви[об]мірюваним. *Дорога -тыя вёрстами* – дорогу міряють верстами, на верстви; 2) (*взаимн. з.*) – а) (*меряты силы с кем*) мірятися, змагатися, перемагатися, пробуватися, моцуватися, рівноважитися з ким, (*вступаты в состязание*) іти на перемоги з ким. [Шляхетчина мірялася з москалями, з ордою, з султаном (Шевч.). Довго Петро з Остапом перемагалися (Сл. Гр.). Легше буде рівноважитись із Руссю (Куліш)]; б) (*тягатыся, равнятыся*) мірятися, рівнятися з ким. [З панями не мірайсь губами (Номис)]; в) (**-тыся на палке, поясе и т. п. – чья очередь**) вимірятися. [Наріжем черешневих палок, будем, браття, вимірятися, кому в військо та збиратися (Пісня)].

Месивать, *см.* **Месить**.

Месивный – 1) місивний; 2) місивний, замішковий. *Срв.* **Месиво 1 и 2**.

Месиво – 1) (*замесок*) місиво. [З своїх преділів вийдуть бурні води і зроблять місиво з землі твердої (Куліш)]; 2) (*корм*) місиво, замішка, мішка, мішанка. [Треба качкам замішку зробити (Сл. Ум.)]

Месиковатый – глейкий, глевкий, глеюватий.

Месила – (*м. р.*) місильник (-ка), (*ж. р.*) місильниця.

Месилка – (*аппарат*) місилка; (*лопатка*) копістка.

Месильный – місильний. **-ный аппарат, -ная машина** – місилка.

Месильня – місильня (-ні).

Месильщик, -щица – місильник, -ниця.

Месить, месивать и мешивать – 1) (*тесто, глину*) місити (мішу, місиш). [Мотря місила коло хати глину (Коцюб.)]. **-ситы на молоке** – місити на молоці. **-ситы тесто в квашне** – діжу місити, (*диал.*) топкати хліб. [Дівчата топкають хліб (Дніпропетр.)]. **-ситы ногами размячённую дождём землю** – грузити що (*напр.* подвір'я). [Кіньми двора та й не грузіте (Пісня)]. *Кто тихо ходит, тот густо -сит* – тихо ходить, та густо місить (Номис); 2) *кого* – місити, молотити когось; *см.* **Колотить 3**. **-тыся** – міситися, бути мішеним. [Як діжа не міситься, то сім'я біситься (Номис)].

Меск – покруч (-чи, *ж. р. и -ча, м. р.*), підтумок (-мка).

Меска – 1) (*действие*) місіння; 2) *см.* **Месиво 2**.

Месмеризм, -рический – месмеризм (-му), -ричний.

Месса – меса, (*зап.*) мша.

Мессианизм – месіанізм (-му).

Мессианский – месіанський.

Мессианство – месіанство.

Мессидор – месидор (-ра).

Мессія – месія (-сії).

I. Местечко – 1) містечко, місціна, місцінка, місціночка, містіна, містинка, містіночка, містонько; *срв.* **Место 1**. [Снігом містечко прикрило, де нам щастя усміхнулось (Манж.). Серед крилатих кушів обібрали вони собі місцину (Коцюб.). Добряча містіна отам на леваді: чи бач яка трава! (Харківщ.). Іди тепер матінко, од мене, – нема в мене містонька для тебе (Грінч. III)]. *Укромное -ко* – затишне містечко, затишна місцінка, затишок (-шку); (*закоулок*) закуток (-тку), закамарок (-рка); (*для прятанья*) (с)хованка, (с)хованочка. [Піймав котик мишку та з'їв у затишку (Дит. пісня)]; 2) (*должность*) посадка, містечко. *Доходное, тёплое, хлебное -ко* – поживна (тепла) посад(к)а, тепленьке містечко. [Я рвався геть од теплої посади (Крим.)].

II. Местечко (*населённый пункт*) – містечко. [Покинувши свого чоловіка, опинилась раптом з великого города у глухому містечку (Коцюб.)].

Местечковий – містечковий. [У підсінні заторохкали балабончики містечкового зводиця (М. Левиц.)].

Мести *и* **Месть**, **метать** *и* **мётывать**, **метнуть** – 1) мести, мітнути, замітати, (*диал., редко*) мітати, помітати. [Три дні хати не мела, не вмивалася (Чуб.). Сива пава літала, крилами двір мітала (Чуб. III). Будемо хату помітати (Сл. Гр.)]. *Новая метла чисто -тёт* – нова мітла чисто мете; 2) **мести**, *безл.* (*о снеге, пыли и т. п.*) – мести, курити, куйовдити, хурделити. [Така хуга: світу не видно, – мете (Рудч.). Весь той тиждень курило снігом (Франко). Бач яка хуртовина! бач, як куйовдить! (Основа). Вітер хурделить (Канівщ.)].

Местис[ь] *и* **Местья** – местіся, бути метеним.

I. Местить, *см.* **Мстить**.

II. Местить – 1) містити (міщу, містиш); *см.* **Помещать**. [Де він все те містив, – бог його святий знає (Основа)]; 2) селити: *см.* **Поселять**.

Меститься – міститися (міщуся, містишся); *см.* **Помещаться**.

Местишко – погана (поганенька, абі-яка) посад(к)а.

Местком – місцевком (-му).

Месткомовский – місцевкомівський.

Месткомщик – місцевкомовець (-мівця).

Местник, **-ница** – місцювальник, -ниця, старосіда (*общ. р.*), старосідько (*м. р.*).

Местничество – місцювання.

Местничать *и* **-чатся** – місцюватися, старосідити, старосидьнувати(ся), рахуватися місцями, сперечатися (суперечитися, сваритися) за місця.

Местнический – місцювальний, старосідливий.

Местничество – місцювання, старосидьнування.

Местно, *нрч.* – місцево; локально.

Местность – місцевість (-вості), (*место*) місце, місціна, містіна; (*окрестность*) околиця.

[Глянувши навкруги, не пізнав місцевості Грінч.). Фонтан, од котрого прозвали усю ту місцину «Малим Фонтаном» (Н.-Лев.). Глуха містіна в околиці Єрусалимській (Л. Укр.). У нашій околиці бори не ростуть (Київщ.). **-носьть болотистая** – болотяна (болотніста, багніста) місцевість, болота (-літ), мочарі (-рів), мокрякі (-ків). **-носьть гористая** – горяна (гірська) місцевість. **-носьть закрытая, открытая** – місцевість закрита, відкрита (чиста). **-носьть обильная ключами** – джерелиста, криничувата місцевість. **-носьть пересечённая, непересечённая** – місцевість перетята, рівна. **-носьть поречная** – узрічна місцевість, узріччя (-ччя). **-носьть холмистая** – пагориста (горб(к)увата, кучугурувата, заломиста) місцевість, горби (-бів), кучугури (-гур).

Местный – 1) місцевий, (*здешний*) тутешній, крайовий *и* краєвий, крайній, тубільний; (*локальный*) локальний. [З культурного погляду це були люди нижчі за місцеву українську людину (Грінч.). Серед тутешнього мішаного народу чоловіки деспотичні (Грінч.).

Переселенці перемішалися з крайовими людьми (Л. Укр.). **-ная боль** – місцевий (локалізований) біль (р. болю). **-ное время** – місцевий час (-су). **-ный закон, обычай** – місцевий (крайо[є]вий) закон (-ну), звичай (-чаю). [Се, певне, вже такий краєвий звичай (Л. Укр.)]. **-ные книги** (о родовом занятии должностей) – старосідні реєстри, місцювальні книги **-ный колорит, характер** – місцевий (локальний) кольорит (-ту), характер (-ру). [Галицькі видання позбуваються потроху свого локального характеру (Єфр.)]. **-ный комитет** – місцевий комітет (-ту); (*местком*) місцевком (-му). **-ный образ, церк.** – намістний образ (-зу). **-ный осмотр** – огляд (-ду) на місці. **-ная свеча, церк.** – ставнік (-ка). **-ные условия** – місцеві умови (р. умов); 2) грам. **-ный падеж** – місцевий відмінок (-нка).

Место – 1) (*известное пространство*) місце (-ця, *им. мн.* місця, р. місць *и* місців), (*редко* місто), місцина, містина; *срв.* **I. Местечко**. [Сідай, – місця стане (Кониськ.). Із яких то місць на той ярмарок не понавозили усякого хліба! (Квітка). Порожніх місців за столами не знайшла я (Н.-Лев.). У тих містах, де тече річка Самара (Стор.). Немає місцини в моєму дворі, щоб не скуштувала моїх сліз гірких (Мирний)]. *Каждое тело занимает определенное -то* – кожне тіло займає (бере, забирає) певне місце. *Это не ваше -то* – це не ваше місце. *Здесь мало -та для двоих* – тут мало місця для (на) двох. *Прошу занять -та* – прохаю сісти на свої місця; *срв.* **Занимать 1. Нет -та** – нема(є) місця. *На -то* – на місце. [Постав книжку на місце (Київщ.)]. *На -те, не на -те* – на (своєму) місці, не на (своєму) місці. [Усе в тебе не на місці стоїть (Київщ.)]. *Всё хорошо на своём -те* – все на своєму місці гарне (добре). *В другое, в иное -то* – в інше місце, (*куда-либо*) куди-інде, куди-інше. [Пішов на ярмарок, а може куди-інше (Рудч.)]. *В другом, в ином -те* – в іншому місці, інде, (*где-либо*) де(сь)-інде. [«Ходім до мене вечеряти!» – «Ні, я вже обіцявся інде» (Куліш). Треба пошукати помічі де-інде (Грінч.). Десь-інде живе (Сим.)]. *Во всяком другом -те* – в усякому іншому місці, скрізь-деінде. *Ни в каком, ни в одном -те* – в жадному місці, ніде. *В разных -тах* – у різних місцях; (*отдельно*) різно. [Ми живемо не вкупі, а різно (Звин.)]. *В отдалённых -тах* – по далєких світах. [Кинувся по далєких світах сіна добувати (Грінч. II)]. *Из другого -та* – з іншого місця. *С -та на -то* – з місця на місце. *До этого -та* – до цього місця, (*до сих пор*) досі, досіль, до-сюди, поти; *срв.* **Пора**. [До-сюди треба вивчити (Київщ.)]. От поти твій город, а далі вже мій (Грінч.)]. *До какого -та* – до якого місця, (*до каких пор*) докуди, подоки; *срв.* **Пора. Всякие -та** – всякі місця, всі усюди (-дів). *По всяким, по всем -там* – по всіх усядах, скрізь. *Со всех мест* – з усіх місць, звідусіль, звідусюди. **-тами, в некоторых -тах** – місцями, (*реже* місцем), подекуди, де-не-де, де-де, де-куди, інде. [Місцями і жєнці біліли, і копи вже стояли (Свидниц.). Місцем такі були здоровенні байраки, що боже світе! (Грінч. II). Сивина подекуди із чорним волоссям (Куліш). Тіхо навкруги... Лиш де-не-де прокинється пташка (Коцюб.). Де-куди видно немів ряди великих білих комах, – то косарі (Франко). Інде протрухли дошки (Кониськ.)]. *К -ту сказать* – до рєчи, до діла сказати. [Говорить зовсім не до рєчи (Київщ.)]. Тут говорити вільно, абі до діла (Київщ.)]. *Ваши слова здесь совсем не у -та* – ваші слова тут зовсім не до рєчи (не до діла, но до ладу). *Здесь хорошее -то для сада* – тут гарне (добре) місце під сад, тут гарна (добра) місцина для саду (під сад). *Долго ли проживёте в наших -тах?* – чи довго проживетє в наших місцях? *Есть хорошие -та в книге* – є гарні місця (уступи) в книжці. *По -там!* – на місце! на місця! *Ни с -та(!)* – ані руш(!), ані з місця. [Стій, кажі тобі, ані руш! (Київщ.)]. Як ускочила в баюру – коні, ані руш (Липовеч.). І вся варта ані з місця (Рудан.)]. *Не трогайтесь с -та* – не рушайтесь з місця. *С -та не двинуться* – з місця не зрушуся. *С -та в карьер, см. I. Карьер. Нигде -та себе не найду* – ніде місця собі не знайду; не знаю, де приткнутися, де приткнути себе. *Он и -та не пригреет* – він і місця не нагріє. *Только -то тепло (бежал)* – (утік) і місце холодне; *см. II след простыл (под Простывать)*. *Пора костям на -то* – кістки давно просяться на спочінок. *Бойкое -то* – розигри (-рів), людне місце. [Він на таких розиграх живе, що хто йде, не минє (Сл. Гр.)]. *Больное, слабое -то* –

болюче, дошкульне місце, болячка, слаба сторона. [Найпекучіші потреби та болячки свого часу (Єфр.). Він знає, що рахунки – моя слаба сторона (Франко)]. *Попал на его больное -то* – трапив йому саме на болюче. *Верное, надёжное -то* – певне місце. *Возвышенное -то* – високе місце, підвищення (-ння), високість (-кости). *Глухое пустынное -то* – глухе, безлюдне, пустельне місце, закуток (-тку), закутень (-тня), застум (-му). [Село наше у закутні такому, що ніхто туди не зайде (Кам'янич.). І засвітився світ по застумах московських (Куліш)]. *Жёсткое, мягкое -то (в вагоне)* – місце тверде, м'яке. *Купе на два -та* – купе на дві особи, двоособове купе. *Живописные -та* – мальовничі місця, -ча місцевість (-вости). *Защищённое -то, см. Защищённый. Лобное -то, см. Лобный. Неведомое -то, -мые та* – безвість (-ти), (реже) безвісті (-тей і -тів). [Пливé у сірі безвісті нудьга (Коцюб.)]. *Новозаселённое -то* – новозалюднене місце, новоселиця. *Общее -то* – загальне місце, загальник, трюїзм (-му). *-та отдалённые, не столь отдалённые* – місця далекі, не такі далекі, неблизькі світи (-тів). *Открытое, видное -то* – відкрите місце. *На открытом, на видном -те* – на видноті, (пров.) на видноці. [Поклади щось на видноті, щоб було напохваті (Н.-Лев.). Пусти в сіни, не хочу стояти на видноці (Гнід.)]. *Отхожее -то, см. Отхожий. Почётное -то* – почесне місце; (красный угол) покуття (-ття), покуть (-ти) (в кр. углу для новобрачных) посад (-ду). [Онiсю посадили на посаді (Н.-Лев.)]. *Пустое -то* – порожнє місце. *Сборное -то* – збірне місце, збірний пункт (-ту), зборище. *Свалочное -то* – смітник (-ка), смітнице. *Святые -та* – святі, праведні місця, (куда ходят на отпуст) відпустові місця. [І де ходила, в яких-то праведних містах, а в нас, сердечна, опочила (Шевч.). Відпустове місто Люрд (Калит.)]. *Складочное -то, -то складки* – складовище. *Сохранимое -то* – схованка, сховище, схова, криївка, (пров.) підра (-ри) і підря (-рі). [Треба десь сховати, та схованки ніякої не знайду (Звин.)]. *Спальное -то* – спальне місце. *Украинное -то* – затишок (-шку), захист (-ту), захисток (-тку). [Край берега, у затишку, прив'язані човні (Глібів)]. *Укрытое -то* – скрите місце, скриток (-тку). *Усадебное -то* – садиба, ґрунт (-ту). *Якорное -то* – якірна стоянка. *-то битвы, сражения, см. Побойще 2. -то водворения* – місце (для) оселення. *-то встречи* – місце (для) зустрічі, (свидания) місце сходін. *Назначено -то встречи* – визначено місце (для) зустрічі; ви[при]значено місце, де зустрінуться (зійтись, з'їхатися). *-то действия* – місце дії, дійове місце. *-то (постоянного) жительства* – місце (постійного) перебування (пробування, проживання). *Зарегистрироваться по -ту жительства* – зареєструватися при (на) місці перебування. *-то заключения* – місце ув'язнення, арештантська (-кої), в'язниця, тюрма. *-то исполнения* – місце виконання. *-то для лежания, для сидения (в вагоне)* – місце лежаче, сидяче. *-то ловли* – лови (-вів), ловище. *-то назначения* – місце призначення. *-то нахождения* – місце перебування, місце, де перебуває. *По -ту назначения* – до призначеного місця. *-то охоты* – місце полювання, ловище, (стар.) гони (-нів). *-то платежа* – місце виплати. *-то преступления* – місце, де вчинено злочин, місце злочину. *На -те преступления* – на місці злочину; на гарячому (вчинку). *-то проезда* – місце для проїзду, проїзд (-ду). [Проїзду не дав і на ступінь (Звягельщ.)]. *-то рождения* – місце народження; (геолог.) родовище. *-то сбора, собрания* – місце збору, зборище. *-то службы* – місце служби (урядування). *По -ту службы* – (на вопр.: куда) на місце служби; (где) на (при) місці служби, на службі; см. **По 1. -то в театре** – місце в театрі. *-то у(с)покоения* – місце спочинку (спочиву), спочинок (-нку). [Чия домовина?–Анакреонтів спочинок (Грінч.)]. *Быть на первом, на главном -те* – бути на першому місці, перед водити. *Быть убитым на -те* – бути вбитому, де стояв (-яла, -яло) или на місці. *Взять -то (напр., для проезда)* – взяти (купити) місце. *Дать -то кому* – дати місце кому. *Занимать первое -то между кем* – займати переднє (чільне) місце серед кого. *Занимать, занять -то кого, чего* – заступати, заступити кого, що. *Иметь -то где, когда* – відбуватися, діятися, траплятися, сов. відбутися, статися, трапитися, несов. і сов. мати місце де, коли. [В поліклініці не раз траплялися прикрі випадки (Пр. Правда). Цікаво навести кілька фактів, що мали місце під час перевірки в

різних установах (Пр. Правда)]. *Оставляют, оставит* -то кому, чому – лишати, лишити, (редко) кидати, покинути місце кому, чому, для кого, для чого. [Валуєвський циркуляр не кидав місця для путящої народньої книжки (Єфр.)]. *Освобождают, освободит, очищают, очистит* -то – звільняти, звільнити, пробирати, пробрати місце; прийматися, прийнятися; см. **Очищать 3**. [Пообідали і вставайте, звільняйте місця для інших (Київщ.)].

Подхватит с -та (о лошадях) – взяти з копита. [Коні зразу стрепенулися, взяли з копита, і ми помчали з гори (Короленко)]. *Производит, произвести дознание на -те* – вивідувати на місці, переводити, перевести дізнання на місці. *Сойтись, собраться, сложит в одно -то* – зійтись, зібратись, скласти до-гурту, у-гурт, до-місця, до купи, ум. до-купки, до-купочки, до-купоньки. [Вовк, медвідь і кабан зібрались у-гурт (Рудч.). Судна наші, розсипавшись, знов зійшлись до купи (Куліш)]. *Считаться -тами* – рахуватись місцями. *Устоять, не устоять на -те* – встояти, не встояти на місці. *Уступать, уступить -то кому, чому* – поступатися, поступитися місцем кому, (редко) попускати, попустити місце (місце) кому, чому. [Всі (що сиділи на колоді) посунулися, поступаючись місцем (мені) (Коцюб.). Краплі котилися і зникали, щоб попустити місце новим (Грінч.)]. *Наше -то свято!* – дух свят при нас (при нашій хаті)! сила божо-хрестова з нами! *С -та не встать, света белого не видать!* – бодай я з цього місця не зійшов (не зійшла), бодай я світу не побачив (не побачила)! *Не человек -том красится, а -то человеком* – не місце скрасить людину, а людина місце. *Невеста без -та, жених без ума* – молода – грошовита: вся в дірках світа; молодий – тямуха: в голові макуха; молода без скрині, без калитки, молодий без клепки (Гуманщ.); 2) **места** (по отнош. к админ. центру) – місця. [Як запроваджують на місцях лєнінську національну політику (Пр. Правда)]; 3) (*должность*) посада, місце, (редко) помістя (-стя). [Дамо посаду в конторі на 1200 річних (Кониськ.). По вакаціях треба в Кам'янець за місцем (Свидниц.). Чи не знаєте, де-б тут помістя можна знайти? (М. Вовч.)]. *-то конторщика* – місце конторника. *Доходное -то* – поживна посада, тепленьке місце; срв. **І. Местечко 2**.

Насиженное -то – насіджене (тепле) місце. *Быть при -те* – мати посаду, бути на посаді. *Быть без -та* – бути без посади, (шутл.) сидіти на бурку, ганяти собак. *Он без -та, не у -та* – він без посади, він не має посади. *Занимать, занять -то* – обіймати, обняти, (о)посідати, (о)посісти посаду. *Лишить -та* – скинути з посади. *Лишиться -та* – (по)збутися посади, втратити посаду. *Определять, определит к -ту*, см. **Определять 3**. *Поступить на -то* – дістати посаду, стати на посаду. *Он вполне на своём -те* – він цілком на своєму місці; 4) (*учреждение*) установа, уряд (-ду). *Официальное -то* – урядове місце. *Присутственное -то*, см. **Присутственный**. *Судебное -то* – судова установа; 5) (*о клад, грузе*) пакунок (-нка), пака. *У меня три -та багажа* – у мене три пакунки; 6) анат. **placenta** – послід (-ду), послідень (-дня), ложисько; см. **Послед 2**.

Местоблюститель, церк. – намісник, заступник, екзарх, вікарій (-рія).

Местоблюстительство – бути намісником, заступником, екзархом, вікарієм, бути за намісника і т. д., намісникувати, екзархувати, вікаріювати.

Местодержатель – намісник (-ка).

Местоительство – місце перебування (пробування, мешкання), домівка, житлице, мешкання (-ння); (*оседлость*) осілість (-лости), осідок (-дку).

Местоимение, грам. – займенник (-ка). **-ние возвратное, личное, притяжательное** – займенник зворотний, особовий, присвійний. **-ние личное первого, второго, третьего лица** – особовий займенник першої, другої, третьої особи. **-ние вопросительное, неопределённое, определённое (определятельное) относительное, указательное** – займенник питальний, неозначений, означений, відносний (релятивний), вказівний.

Местоименный, грам. – займенниковий.

Местоискатель, -ница – шукач (-ча), -качка посади.

Местонахождение – 1) місце, місце перебування, місце, де перебуває. [Грунтове знання дає

лоцманові спромозі визначити місце судна на морі (Кінець Неволі)]; 2) (*об ископаемых*) знаходиться; *срв.* **Месторождение 2**.

Местоположение – топографія, опис (-су) місця, країни.

Местоположение – (*ситуация*) місце, становище, географічне місце (становище), позиція, ситуація, полога, розполога (*гал. и Драг.*); (*местность*) місцевість (-вості). **-ние города, лагеря** – ситуація (становище, позиція) міста, табору. *Город имеет -ние по реке* – місто лежить, розгорнулося, розляглося над рікою. *Удобное -ние* – вигідна ситуація (позиція), -дне місце (становище). *Я расскажу вам всё об этом острове, ничего не утаивая кроме его -ния* – я перекажу вам усе про цей острів, не криючи нічого крім того, де саме він.

Местопребывание – місце перебування (пробування), осідок (-дку). [Альманзор переніс осідок уряду в Багдад (Павлик)]. *Иметь -ние* – перебувати, мешкати. [Можна думати, що династія мешкала в Тебах (Л. Укр.)].

Месторасположение – місце розташування; *см.* **Местоположение**.

Месторождение – 1) (*человека*) місце народження, батьківщина; 2) (*ископаемых*) родовище. [Родовища рудого вугілля (Тутк.)]; *а кроме того с оконч. -ище: -кие асфальта* – асфальтовище; (*золота*) золотище; (*меди*) мідиче; (*мела*) крейдище; (*нефти*) нафтовище; (*серебра*) сріблище. **-ние рудное** – рудище.

I. Месть, -ся, см. Месті, -сь[я].

II. Месть – по[і]мста, (*устар.*) мста кому, над ким *и* на кому за що, (*гал.*) месь (-сти). [Його душа кипіла помстою і ненавистю (Н.-Лев.). Бажав він пімсти, лютував (Крим.)]. *Кровавая, родовая месьть* – кривава, родова по[і]мста. *Справедливая месьть* – справедлива по[і]мста, правда-мста (Шевч.). *Из -ти* – з по[і]мсти, щоб помститися на кому.

Месянка – 1) (*кушанье*) замішка, місянка; 2) *см.* **Месяиво 2**.

Месяц – 1) (*луна*) місяць (-ця), *ум.* місячок (-чка), місяченько. [І блідий місяць на ту пору із хмари де-де виглядав (Шевч.). Ой, місяцю-місяченьку, світи нам доріженьку (Пісня)]. *Молодой, новый -сяц* – молодик, новик, новак (-ка), новий місяць. *Полный -сяц* – повний місяць, місяць у півні, півня (-ні), уповень (-вня). **-сяц на ущербе** – щербатий місяць. *Медовый -сяц* – медовий місяць; 2) (*часть года*) місяць. [Я місяці і дні лічу журбою (Куліш)]. *Военный, гражданский, морской -сяц* – військовий, громадянський місяць (30 день), морський місяць (29 день). *Звёздный (сидерический), драконоический, тропический -сяц* – зоряний, драконоїчний, тропічний місяць. *Лунный (синодический), солнечный -сяц* – місяцевий (квадровий, молодиковий, синодичний), сонячний місяць. [У мусулман місяць не сонячний, а квадратний, молодиковий (Крим.)]. *В -це январе* – в (місяці) січні, місяця січня. *В прошлом -це* – того *или* минулого місяця, в тому *или* в минулому місяці. [Зустрів тебе того місяця на залізниці (Крим.)]. *В будущем, в следующем -це* – наступного місяця, в наступному місяці. *Каждый -сяц (ежемесячно)* – що-місяця, кожного місяця, кожний (кожен) місяць. *Раз в -сяц* – раз на місяць. *Он получает сто рублей в -сяц* – він одержує (здобуває) сто карбованців на місяць *или* місячно. *За -сяц вперед* – (за) місяць наперед. *Больше -ца* – більш(е) як місяць, понад місяць.

Месяцеслов, -словный – календар (-ря), -дарний.

Месячина – місячина, місячне (-ного), що-місячна пайка.

Месячник – місячник (-ка). [Місячник походу по експортну сировину (Комуніст)].

Месячно, нарч. – місячно. [(Надворі) так місячно, хоч голки збирай (Номис)].

Месячное, сщ. – місячка, місячне (-ного), місячна кров (-ви); *срв.* **Менструация**.

Месячный – 1) (*лунный*) місячний. [Місячна ніч (Сл. Гр.). Місячне світло (Грінч.)]; 2) (*длящийся месяц*) місячний, місяцевий; (*ежемесячный*) що-місячний. [Місячна платня (Київц.)]. **-ный срок** – місячний термін (строк). **-ное очищение, см.** **Менструация**. **-ная трава, бот.** *Campanula sibirica L.* – дзвоник (-ка) сибірський.

Мёт, см. **Метание**.

Мета – 1) *см.* **Мечение**; 2) *см.* **Метка 2**.

Мета (*мишень*) – ціль (-ли), **мета́**.

Метагенез, *биол.* – метагенеза.

Металепсис, *ритор.* – металепса.

Металепсія, **-лептический**, *хим.* – металепсія, -лепсічний.

Металл – метал (-лу) *и* металь (-лю). [Дзвені́в металь по кузня́х (Коцюб.)]. **-талл** *благородный, неблагородный, драгоценный, самородный* – метал благородний (шляхетний), простий, коштовний (дорогоцінний), самородний.

Металлиза́ция – 1) (*действие*) металізува́ння, *оконч.* зметалізува́ння; 2) металіза́ція.

Металлизи́рование – металізува́ння (-ння).

Металлизировать, -ся – металізува́ти, -ся, *сов.* зметалізува́ти, -ся; *бу́ти* (з)металізо́ваним.

Металлизированный – металізо́ваний, зметалізо́ваний.

Металли́ст, -листка – металі́ст, -лі́стка.

Металли́ческий *и* **-ли́чный** – металі́чний, металеві́й. [Металі́чний гребіне́ць (Н.-Лев.)

Металеві́ кільця́ (Франко)]. **-кий** *звук* – металі́чний *звук* (-ка); брязк, дзвук (-ку). **-кий** *короле́к* – металина, *ум.* металинка.

Металловаты́й *и* **-лловидный** – металюва́тий.

Металловый – металеві́й.

Металлографический – метальографі́чний.

Металлография – метальографі́я.

Металло́ид, -ло́идный *и* **-лоидовый** – метальо́їд (-да), -льо́їдний *и* -льо́їдовий.

Металлоносный – метальоно́сний.

Металлообделочный *и* **-ллообрабатывающий** – метальообро́бний. [Метальообро́бна промисло́вість].

Металлообработка – метальообро́бля́ння, *оконч.* метальообро́блення.

Металлоплавильный *и* **-ллоплавный** – метальото́пний, гамарський. **-ное дело** – метальото́пня, гамарство. **-ный завод** – метальото́пня, гамарня.

Металлоподобный – металюва́тий, метальоподі́бний.

Металлоприемник – метальоприйма́ч (-ча).

Металлопромышленность – метальопромисло́вість (-вості).

Металлорезный – метальорі́зний. **-ные ножницы** – метальорі́зні но́жиці (-жиць), метальорі́зки (-зок).

Металлострогательный *и* **-ллостружный** – метальоструга́льний.

Металлотерапия – метальотерапі́я.

Металлур́г – металю́рг (-га).

Металлургический *и* **-гичный** – металю́ргі́йний, металю́ргі́чний. **-ский завод** – металя́рня, рудня.

Металлур́гия – металю́ргія.

I. Метальный, *см.* **Металли́ческий**.

II. Метальный, *см.* **Метательный**.

Метаморфі́зм, -фі́ческий – метаморфі́зм (-му), -фі́чний.

Метаморфо́за – метаморфо́за, перетворення (-ння); *см.* **Превраще́ние**.

Метампсихоз(а) – метемпсихоза, перехід (-ходу) *или* переселення душ.

Мета́н, *хим.* – метан (-ну), боло́тяний газ (-зу).

Метание – 1) (*бросание*) кидання, метання чо́го; (*банка*) банкува́ння; (*взоров*) зі́ркання, бли́м[к]ання, скида́ння очима; (*жеребья*) кидання жере́ба (жеребка) жеребкува́ння; (*искр, огня*) іскрі́ння (о́ком), сіпа́ння іскрами, при́ском, огне́м *и т. п.*; *срв.* **II. Метать 1; 2** (*детёнышей*) приво́діння, поно́с (-су); 3) (*икры*) викида́ння (ікри), не́рест (-ту, *м. р.*) *и* не́ресть (-ти, *ж. р.*); 4) (*о шитье*) наживля́ння, фастригува́ння. **-ние петель** – а) (*у портных*)

обкидання петельок, застіжок; б) (о зайце) ключкування; 5) (от **Метаться**); 6) кидання, борсання (-ння). [Борсання таланта в лёщатах тенденційности (Єфр.)].

Метастаз – метастаза.

Метастатический – метастатичний.

Метатеза – метатеза.

Метатель, -ница – кидач (-ча), -дачка, метальник, -ница.

Метательный – кидальний, метальний; (о движении) кидний, викидний. **-ное копье** – кидальний спис (-са). **-ная сила** – кидальна (кидна) сила. **-ный снаряд** – кидавка, метавка. [Він поставив камінь на кидавку і пустив її в рух (Кревецк.)].

I. Метать, мётывать, см. Мести.

II. Метать, мётывать, метнуть – 1) (бросать; н. вр. **мечу**) кидати, кинути, метати (-таю, -таеш), метнути; срв. **Бросать 1**. [Каменем кинув (метнув) на мене (М. Грінч.). Метают гроші вгору і дивляться, як воно впаде (Звин.)]. **Вулкан -чет пламя** – вулкан викидає полум'я (огонь), кидає полум'ям (огнём). **-тать банк (в карт. игре)** – банкувати. **-тать бомбы, камни, стрелы** – кидати (метати) бомби, каміння, стріли. **-тать взоры, глаза, очи. -нуть взор на кого, на что** – зиркати, зиркнути на ко́го, на що *и* по ко́му, по чо́му, блім[к]ати, блім[к]нути очима, скидати, скинути очі (о́ком, очима) на ко́го, на що, метну́ти, глипнути, вергнути, стрельнути о́ком (очима). [Зиркнула на мене і пішла (Крим.)]. **-тать громы** – кидати (вергати) громи *и* громами. **-тать жеребий** – кидати жереб (-ба) *или* жеребок (-бка), жеребкувати, (между собой) жеребкуватися. **-тать искры, огонь** – іскрити, сипати іскрами, приском, огнём, метати іскри (Л. Укр., Коцюб.), сов. сипнути, метнути іскрами *и т. д.*, (только из глаз) іскрити о́ком. [Очі іскрять (М. Грінч.). Коні мчать, аж іскрять ногами (Боров.). Очі її сипали приском (Черкас.). Чорні очі так і сипнули на неї огнём (Н.-Лев.). Схилився до своєї жінки, о́ком іскрить (М. Вовч.)]. **-тать кровь** – кидати, спускати кров (руду), відкривати жилу. **-тать пар** – орати, (орю, ореш) на (під) пар, паренати, паренити. **-тать сено** – кидати сіно (в копну: в копицю, в стог: в стіг, в стіжок, на сеновал: в сінник). [Я вам поможу робить – косить там, чи сіно кидать (Основа). До півночі сіно в копиці кидав (Кониськ.)]. **-тать стог** – класти стіг, стіжок. **Рвать и -тать** – рвати й метати, сікти й рубати (Номис), лютувати, лютитися аж підскакувати. **Что есть в печи, всё на стол -чи** – що хата має, тим і приймає; чим хата багата, тим і рада (Приказки). **Не -чите бисера перед свиньями** – не кидайте перла перед свиньми; 2) **-тать детьнышей** – приводити, поносити малят; **специальнее: (о суке)** щенити цуценят (щенят), щенитися, (о кошке) котити котят, котитися, (о свинье) поросити поросят, поросітися. [Плунуть на тих оддосених щенят, що ти щенила (Шевч.)]; 3) **-тать икру** – викидати ікру, нерестітися, (икреться) тертіся; срв. **Икра 1; 4) (шить на живую нитку; н. вр. метаю и мечу)** наживляти, шити на живу нитку, фастригувати що. **-тать петли** – а) (у портных) обкидати петелькі, застіжки; б) (о зайце) ключкувати, ключки робити. **Мётанный** – 1) киданий; ораний; кладений; 2) наживлений, шитий на живу нитку; фастригований; обкиданий.

Метаться, мётываться – 1) (страд. з.) – а) (быть бросаемым) кидатися, метатися, бути киданим; (об искрах, огне) сипатися, бути сипаним, (о паре) оратися, бути ораним, (о стоге) кластися, бути кладеним *и т. д.* **-ться в глаза** – кидатися в очі, впадати в око (в очі); б) (о детьнышах животных) приводитися; в) (об икре) викидатися; г) (о шитье) наживлятися, шитися на живу нитку; фастригуватися; (о петлях) обкидатися; 2) (взаимн. з.) кидатися чим. [Діти кидаются сніжками (Київщ.)]; 3) **-ться, метнуться (возвр. з.)** – кидатися, кинутися, метатися, метнутися, борсатися, шататися, шатнутися, шаснутися, шибатися, шибнутися, шваргатися, (суетливо) метушитися, (бегать) га(й)сати; (от укуса насекомых: о животн. и перен. о людях) гедзатися, гедзкатися, гзитися, дрочитися. [Над кручею кидалась, як чайка, Фатьма (Коцюб.). Всю ніч метався та верещав, не даючи спати (Франко). Борсався з нестерпучого болю, але мовчав (Грінч.). Шатнувся по всій хаті – нема нікого (Рудч.).

Шибáється, як чорт по пéклі (Номис). Бурсачва́ шваргáлась по клáсу (Еварн.). Безсіло метушиться між буржуазією і пролетаріатом (Азб. Ком.). Гасáли по вулицях (Леонт.). Кричáла, гедзалась, качáлась (Котл.)]. **-тáться во все стороны** – кідатися на всі бо́ки. **-тся** як угорелый, как угорелая кошка, как цыган на торгу (на ярмарке) – кідáється (бігає) як очмарілий (очемерілий) кіт, як попéчений, як посóлений, як циган на ярмарку. **Крoвь -нётся в голову** – кров кинеться в голову.

Метафізик – метафізик (-ка).

Метафізика, -зический – метафізика, -фізичний.

Метафізически, нарч. – метафізично.

Метафора – метафора.

Метафорически, нарч. – метафорично, перенóсно.

Метафорический – метафоричний, перенóсний.

Метахроматический – метакроматичний.

Метахромотипия – метакромотіпія.

Метацентр – метацентр (-ра).

Метелемер – завірюхомір (-ра).

Метелечник, бот. *Lepidium ruderale L.* – воню́чка.

Метелистый – завірюшливий, заметі́льний.

Метелица – 1) метелиця; см. **Метель**. [Бода́й того́ коваля́ метелиця замела́ (Пісня)]; 2) (пляска) метелиця; 3) см. **Метлица 1а**.

Метёлка – 1) (веничек) мітелка, мітли́чка, віник, віничок (-чка), дідик. [Беріть ко́жен по лопáті і по мітелці, і гáйда сніг одгортáть (Звин.)]; 2) бот. *panicula* – волоть (-ти), волóтка, соб. волóття (-ття); (травы ещѐ) кашка, ряс(к)а, памолоток (-тка); (проса ещѐ) кетях[г], кітях[г], киях (-ха); (камыша) куніця. [Час траву́ косіти, бо вже вона́ кашку викинула (Звин.). Очеретя́ні куніці над річко́ю маю́ть (Март.)]; 3) (пера) мітелка; 4) см. **Метлица 2а**.

Метелковидный – 1) мітелкуватий; 2) волотувáтий, волоткуватий; волотистий. *Срв.*

Метёлка 1 и 2.

Метёлковый – 1) мітелко́вий; 2) волотéвий, волотко́вий.

Метёлочка – 1) мітелочка, мітли́чка, віничок (-чка); 2) волотінка, волóточка. *Срв. Метёлка 1 и 2.*

Метёлочный, см. Метёлковый.

Метель – завірю́ха, метели́ця, завія́, снігові́йниця, снігові́ця, сніжні́ця, (вьюга) хурто́віна, хви́ща, хви́жа, х[ф]у́га, віхо́ла, кушпéла, хуртéча, хурдéлиця, хурта́, хві́рса, (о)хиза, (небольшая) ку́ра, ку́рява, ку́рявиця. [Аж гу́льк – зима́ впала, сви́ще по́лем завірю́ха (Шевч.). Сипле сніг як з рукава, кру́тить завірю́ха (Боров.). Метели́ця засі́пала, як піско́м, зéмлю сні́гом (Н.-Лев.). В снігові́йниці студéній (Франко). Ой, пусти́лася сніжні́ця – і світу́ не відно́ (Переясл.). Дóвгої зимові́ но́чи гуде́ надворі́ хуртові́на (М. Левиц.). От де хви́ща! ці́єї зимі́ ще й не бу́ло тако́ї (Козелеч.). За хви́жею і люде́й не відно́ (Основа 1861). І не ляка́є нас страше́нна ху́га (Самійл.). Га́ви сіда́ють ку́пами, – бу́де віхо́ла (Манж.). Була́ тоді́ кушпéла вели́ка (Новомоск.). Надворі́ мете́ хуртéча (Щогол.). Не вели́ка ку́рява та ба́гато люде́й губи́ть (Номис)]. **-тeль верхня́** – завірю́ха верховá. **-тeль нижня́** – завірю́ха низовá (пі́ща), (за)меті́ль (-тели), за́меть (-ти). [Заметі́ль поза́мітала шля́хи (Н.-Лев.). Ой, на бра́та та меті́ль мете́ (Пісня)]. *Подня́лась -тeль* – зня́лась (підня́лась, пусти́лась) завірю́ха, метели́ця *и т. д.*, завіхо́лилось, закушпéлило, захурдéлило, закури́ло. [Закрути́ло, закушпéлило шля́хом (Мирн.)].

Метельник – 1) см. **Метловище**; 2) (паровоза) скида́чка, відки́дач (-ча); 3) **-ник, -ница, см.**

Метельщик, -щица.

І. Метельный (от Метель) – завірю́шний, метели́чний, заві́йний, снігові́йний, хурто́вінний; (за)меті́льний; *срв. Метель*.

II. Метельный (от Метла́) – мітловий.

Метельчатый, см. **Метёлковидный 1 и 2**.

Метельщик, -щица – 1) (*подметальщик*) метільник, -ниця, за[під]мітальник, -ниця, мітляч (-ча; м. р.); 2) (*делающий или продающий метлы*) мітляр (-ра), -лярка, мітільник, -ниця.

Метение – метіння, замітання, підмітання (-ння).

Метеор – 1) (*воздушн. явление*) метеор (-ра); 2) (*болид*) метеор.

Метеоризм, мед. – метеоризм (-му), дмучка, обдимання живота.

Метеорит, см. **Метеоролит**.

Метеорический и -ричный – метеоричний.

Метеорный – метеоровий, метеорний. **-ное железо** – метеорне залізо. **-ный камень**, см.

Метеоролит.

Метеорограф – метеорограф (-фа).

Метеоролит – метеороліт, метеорит, аероліт (-та).

Метеоролог – метеоролог (-га).

Метеорологический – метеорологічний.

Метеорология – метеорологія.

Метеороскоп – метеороскоп (-па).

Метил, -ловый, хим. – метил, -ловий. **-вый спирт** – метиловий спирт (-ту).

Метилен, хим. – метилен (-ну).

Метильщик, -щица – значильник, -ниця.

Метина, см. **Метка 2**.

Метис, -тиска – 1) метис (-са), -тиска, мішанець (-нця, м. р.), (*стар.*) тума; 2) **-тис** (о животн.) – метис, покруч (-чи, ж. р. и -ча, м. р.), підтумок (-мка).

Метисация – 1) (*действие*) метисування (-ння); 2) метисація.

Метить, мечать и мечивать – 1) (*помечать что*) значити, позначати, мітити (мічу, мітиш), (*зарубками, нарезками*) карбувати, (*клеймом*) таврувати, клейн[м]ити, (*о товарах и перен.*) шта[е]мпувати. [Уже я й значив шапку, так усє такі крадуть (Лебединц.). Він свої ягнята мітить (Звин.). Коні таврують або клейнять гарячим залізом (М. Грінч.)]. **-тить бельё** – значити (мітити) білизну; 2) (*целить*) – а) (*в кого, во что, куда*) ціляти, цілити, цілитися, націляти(ся) и націлювати(ся), лучити на (в) ко́го, в (на) що, куди (де), поціляти що, міря[и]ти(ся), наміряти(ся) на (в) ко́го. [Якраз мені ти в голову ціляєш (Куліш). Цілив (лучив) у ворону, а попав у корову (Номис). На вовка цілиться (Рудан.). Сама добре знаю, що на біду лучу (Чуб. V). Хлопець кидає шапку, а всі кидають камінцями, націляють у ту шапку (Звин.). Де я мірю, там я вцілю (Гол. I)]. **-тить ниже** – низити, ціляти (лучити, мірити, брати) нижче. [Не вмє він ціляти добре – низить (Грінч.)]. **-тить выше** – ціляти (лучити, мірити, брати) вище. *Он -тит очень высоко (перен.)* – він дуже високо ціляє. *Он -тит в мой огород* – він у мій горід ціляє. *Он -тит в генералы* – він націляється (наставляється, важить) на генеральство, (*лезет*) він пнеться в генерали; б) (*на кого, на что*) важити, ціляти, націлитися на кого, на що. [Ой, важу я на цю дівчину вражу, та не знаю, чи буде вона моєю (Н.-Лев.). На віщо-ж ти важила: чи на мого коня вороного, чи на мене, козака молодого? (Ант.-Драг.). На великий посаг він ціляє (важить) (М. Грінч.)]; в) (*на кого: намекать*) мітити, закидати на ко́го, ма́ти на меті ко́го. *Говоря это он -тил на известное лицо* – кажучи це, він мітив (закидав, думав) на певну особу (*или* мав на меті певну особу).

Меченный – значений, мічений; карбований, таврований, клейнений, шта[е]мпований; позначений, помічений *и т. д.*; срв. **Меченый**. [Значені вівці (Богодухівщ.). Позначена білизна (Київщ.). Тавровані коні (Брацлавщ.). Злодій штемпований (Шевч.)].

Метиться, мечиваться – 1) значитися, мітитися, (*зарубками, нарезками*) карбуватися, (*клеймом*) тавруватися, клейн[м]ітисся, (*о товарах*) шта[е]мпуватися; бути таврованим *и т. п.* *Скот -лся известным клеймом* – скотину тавровано (клеїнено) певним тавром; 2)

(*стремиться*) націлятися на що (или зробити що).

Мётка – 1) *см.* **Мечение**; 2) (*знак*) значка, зазначка, знак (-ку), познака, відзнака, помітка, (*на белье*) мітка, міта, (*зарубка*) карб (-ба и -бу), (*клеймо*) тавро, клейн[м]о, (*на товарах и перен.*) шта[е]мп (-пу). *Делать -ку на чём* – робити (класти, ставити) зазначку, значку, карб и т. п. на чому, значити що; *см.* **Метить 1**. [Поклав зазначку на кавунові (Звин.). Ставили значки, карби на тому, що хотіли позначити (Єфр.)].

I. Мётка, *см.* **Метание 1 - 4**.

II. Мётка, *см.* **Метение**.

Мёткий – влучний, влучливий, цілкий, цільний. [Кідає влучні фрази (Н.-Лев.). Цілкий стрілець (М. Грінч.)]. **-кий** *взгляд, глаз* – влучний (влучливий) погляд, влучне (влучливе) око. **-кая пуля** – влучна (цілка) куля. **-кий выстрел** – влучний, цільний стріл. **-кая трава, бот.** *Melampyrum nemorosum L.* – перестріч (-чу) (гайовий), братки (-ток); *см.* **Иван-да-Марья**.

Мёткий – 1) (*кидкий*) кидкий. [Кидкий камінь (Київщ.); 2) (*далеко бросающий*) кидкий; 3) (*проворный*) меткий.

Мётко, *нрч.* – влучно, влучливо, цілко, цільно. [Влучно стріляв (Загір.). Жаден (стрілець) так цільно не влучав (Гнід.)]. (*Хоть редко, да -ко* – раз та гаразд (Приказка); хоч вряді-годи та влучно.

Мётко, *нрч.* – 1) кідко; 2) мётко. *Срв.* **Мёткий**.

Метковатый – влучнуватий, досить влучний, досить цілкий (цільний).

Мёткость – влучність, влучливість, цілкість (-ости).

Мёткость – 1) кідкість; 2) мёткість (-кости). *Срв.* **Мёткий**.

Метла – 1) мітла, (*помело*) помелó, (*презр.: о сметенной -ле*) дряпак (-ка), деркач (-ча).

[Зробив мітлу з березових різок (Київщ.). Хіба цим дряпаком заметиш? (Брацлавщ.)]. *Новая -ла чисто метёт*, *см.* **Мести 1**; 2) мітла, зоря з мітлою, комета; *см.* **Комета**; 3) *см.* **Метлица 2 а и в**.

Метлика, *см.* **Метлица 2 а, в, г**.

Метлистый – 1) (*обильный метлами*) мітлістий, багатий на мітли, з багать(о)ма мітлами; 2) (*о растениях*) мітлістий, волотистий. [Негарне сіно, мітлісте (Київщ.). Просо волотисте (Борзенщ.)].

Метлить – маячіти, манячіти, майоріти; мерехтіти; *срв.* **Мельтешить**.

Метлица – 1) *энтом.* – а) (*Galleria F.*) щільниця; б) (*Ephemera L.*) снадь (-ди), обиденка, одноднівиця; 2) *бот.* – а) (*Poa L.*) тонконіг (-ногу). мітлиця, мітличка; б) (*Bromus secalinus L.*) стоколос (-су) (житній), стоколосник; в) (*Agrostis Spica venti L.*) мітлюг (-гу), мітла, просянка; г) (*Aira caespitosa L.*) щучник (-ку) (дерністий); г) (*Calamagrostis Epigeios Roth.*) кулічник (-ку), чапуга.

Метличка, *см.* **Метлица 2**.

Метлишка – мітлишка.

Метлище, *см.* **Метловище**.

Метловатый и -ловидный – мітлуватий, мітлістий, мітластий. [Шелестить овес мітлістий (М. Грінч.). Борід, мов куш лози, мітластих (Куліш)].

Метловище – мітлище, мітловисько.

Метловщик, -щица, *см.* **Метельщик, -щица**.

Метлообразный, *см.* **Метловатый**.

Метлюк, *бот.* *Agrostis vulgaris L.* – мітлиця (звичайна).

I. Метнуть, *см.* **Мести 1**.

II. Метнуть, *см.* **II. Метать 1. -ться**, *см.* **Метаться 3**.

Мётный, *см.* **Метательный**.

Метод и Метода – метода (-ди), (*рус.*) метод (-ду); спосіб (-собу). [Я знайшов собі добру

методу (Самійл.). Вертається старій спосіб – прикладати до літературних з'явищ принцип виключно-естетичної оцінки (Єфр.). -**тод двойной записи** – метода подвійного запису. -**тод изложения** – спосіб викладу. *По -ду* – за мето́дою.

Методізм – методізм (-му).

Методика – методика.

Методист, -дистка – методист, -дистка.

Методически *и* -**дично**, *нрч.* – методично.

Методический *и* -**дичный** – методичний.

Методичность – методичність (-ности).

Методологический – методологічний.

Методологія – методологія.

Методолог – методолог (-га).

Метонимический – метонімічний.

Метонімія – метонімія.

Метонімія – метонімія.

Метоп, *архит.* – метопа.

Меточка – значок (-чка), значечка, поміточка, (*на бельє*) міточка, (*зарубка*) карбик, карбók (-бка), карбочок (-чка), шта[é]мпик (-ку).

Меточник, -ниця – значильник, -ниця.

Меточный – 1) значильний, позначальний; 2) значковий, зазначковий. *Срв. Метка 1 и 2.*

Метр – 1) (*мера длины*) метр (-тра). [Купила два метри полотна (Київщ.)]; 2) (*стихотв. размер*) метр (-тру). [Вірш без змісту і без метру (Крим.)].

Метранпаж – метранпаж (-жа), верстальник.

Метрдотель, -тельский – метрдотель (-ля), -тельський.

Метресса – метреса, коханка, любовниця, удержанка.

Метрика – 1) (*стихосложение*) метрика, віршування (-ння). [Наука, що показує, як складається вірш, звється метрикою або віршуванням (Єфр.)]; 2) (*метр. книга, выпись*) метрика, матрикул (-лу).

Метрический – 1) метричний. -**кое стихосложение** – метричне віршування; 2) (*о мерах*) метричний. -**кая система мер** – метрична (децимальна) система мір; 3) метричний. -**кая выпись** – метрика, метричний (матрикулярний) випис (-су). -**кая запись** – метрика, матрикул (-лу). -**кая книга** – метрична (матрикулярна) книга, книга метрик, метрика. -**кое свидетельство** – метричне (матрикулярне) посвідчення, -на посвідка, метрика.

Метрологический *и* -**гичный** – метрологічний.

Метрологія – метрологія.

Метроманія – метроманія, віршоманія.

Метрометр *и* **Метроном** – метроном (-ма).

Метрополитен – метрополітена (-ни).

Метрополія – метрополія.

Метротонический – метротонічний.

Метуха – низова (піша) завірюха; *срв. Метель.*

I. Метчик, -чица – значильник, -ниця.

II. Метчик, техн. – гайкоріз (-за).

Метчик (державний банк) – банкувальник.

I. Метывать, см. Мести 1.

II. Метывать, см. II. Метать.

Мефистофель (нарицат. имя), -фельский – мефістофель (-ля), -фельський. -**кая улыбка** – мефістофельська усмішка.

Мефитический *и* -**тичный** – мефітичний, смердю[я]чий.

Мех – 1) (*шкура с шерстью*; *мн. меха́*) – а) (*на звере*) ху́тро, (*зап. фу́тро*), смух (-ху). [Вовк радіє, що смух його огонь, мов сонце, гріє (Греб.); б) (*выделанный на шубу, шуба*) ху́тро, (*зап. фу́тро*), *специальнее*: (*волчий*) вовкі (-ків), (*кошачий*) коті (-тів), котики (-ків), (*куний*) куніці (-ниць), куни (*р. кун*), (*лисий*) лисиці (-сиць), (*медвежий*) ведмеді (-дів), (*овечий*) линтвар (-ря), (*соболий*) соболі (-лів), (*ягнячий*) смушок (-шку), смушки (-ків). **-ха** – х[ф]у́тра (-тер), *соб.* х[ф]у́тро. [Багацько в його є добра, отласу, хутра і срібла (Греб.)]. *На -ху* – на х[ф]у́трі. [Кунтуш зелений на сірім фу́трі (К. Ст.)]. *Шуба на -ху* – х[ф]у́тро. *Подбивать, подбить -хом* – х[ф]у́трувати, вих[ф]у́трувати, на х[ф]у́тро брати, взяти що. *Подбитый -хом* – х[ф]у́трований; 2) (*бурдюк*; *мн. мехи*) міх (-ха), бурдюк (-ка). [Я черпаю воду в міх (Крим.). Ніхто не вливає молодого вина в старі бурдюкі (Біблія)]; 3) (*для поддувания*) міх, мішок (-шка), дұхало. [Після блискучого полум'я в горні міха не відко в кутку (Грінч.). Мішок, що ним вогонь роздимати, щоб залізо розпікалося (Звин.). Стогне, як циганське дұхало (Яворн.)]. *Кузнечный мех* – ковальський міх.

Механізатор – механізатор (-ра).

Механізація – 1) *см. Механизирование*; 2) механізація.

Механізування – механізування, *оконч.* змеханізування.

Механізувати, -ся – механізувати, -ся, *сов.* змеханізувати, -ся; *бути* (з)механізованим.

Механізований – механізований, *оконч.* змеханізований.

Механізм – механізм (-му).

Механік – механік (-ка).

Механіка – механіка.

Механіст – механіст (-та).

Механістически, *нрч.* – механістично.

Механістический – механістичний.

Механістичность – механістичність (-ности).

Механістичный – механістичний.

Механіцизм – механіцизм (-му).

Механічески, *нрч.* – механічно. [Механічно перегортає листкі (Васильч.)].

Механіческий – механічний. **-кое заведение** – машинарня.

Механотерапія, *мед.* – механотерапія.

Меховік *и -віна* – хутріна, (*зап. футріна*), х[ф]у́трянік (-ка́).

Меховой – хутровий, (*зап.*) футровий; (*об изделиях из меха*) хутряний, (*зап. футряний*), з х[ф]у́тра. [Хутрова крамниця (Київ). Хутряний шлик (Куліш)]. **-вой воротник** – х[ф]у́тряний комір (-ра). **-вой товар** – х[ф]у́тряний крам (-му); 2) міховий, бурдюковий; 3) міховий. *Срв.*

Мех 1 - 3.

Меховщик, -щица – 1) (*торгующий мехами*) х[ф]у́тровік, -вічка, х[ф]у́трянік (-ка), -нічка, х[ф]у́тра́р (-ря), -ра́рка; 2) (*меховой портной*) х[ф]у́трівник (-ка́), -ниця, (*скорняк*) кушні́р (-ра), -нірка.

Меходу́й – підд́имач, підд́увач (-ча).

Мехоно́ша – 1) (*мешконосец*) міхоно́ша; 2) (*продавец шуб*) х[ф]у́троно́ша; 3) (*рохля*) маку́ха, лемі́шка, мни́ха, (*простак*) проста́к (-ка́), просте́ць (-стця), проста́чійсько.

Меху́нка, *см. Маху́нка.*

Меце́нат, -на́тка – меце́нат, -на́тка.

Меце́натский – меце́натський.

Меце́натство – меце́натство.

Ме́ццосопра́но, *муз.* – ме́дзосопра́но, ме́ццосопра́но (-на).

Ме́ццоті́нто, *типогр.* – ме́дзоті́нто, ме́ццоті́нто (*неполноскл.*).

Меч – 1) меч *и* міч (*р. мечá*); (*с узким лезвием*) (меч-) кінча́к (-ка). [Го́лий як міч, го́стрий як бритва (Номис). Висить міч тиранський і над ва́ми (Грінч.). О, слово! будь мече́м моїм

(Олесь)]. **Меч-кладенец**, см. **Кладенец 1**. **Меч-самосек** (в сказках) – меч-самосік, меч-самобієць (-бійця). *Быть под Дамокловым -чом* – бути під Дамокловим мечем (фам. під обухом, під довбнею). [Не було як і говорити під цензурною довбнею (Сфр.)]. *Огнём и -чом* – огнём і мечем. *Предать всё огню и -чу* – пустити все під огонь і меч; спустити на пожар (на огонь) і під меч положити; людей мечем посікти, а добро з (за) димом пустити; огнём спалити і кінцями стоптати. *Повинную голову (покорной головы) и меч не сечёт* – покірної голові і меч не берє; 2) **меч-рыба**, зоол. *Xiphias gladius L.* – мечоніс (-носа), меч-риба, мечник; 3) (*созвездие*) Меч (р. Меча).

Мечастый, см. **Мечевидный**.

Мечебійтец, **-бійный** и **Мечебоєц**, **-бойный** – мечобієць (-бійця), -бійний.

Мечебойство – мечобійство, мечобій (-бою).

Мечеватый – мечуватий.

Мечевидный – мечуватий, мечастий.

Мечевой – мечовий.

Мечевщик – мечороб, мечівник (-ка), мечовий майстер (-тра).

Мечение – 1) значіння, позначання, мічення, (*зарубками*) карбування, (*клеймом*) таврування, клейніння, (*товаров*) шта[е]мпування; 2) (*в цель*) ціляння, цілення, націляння и націлювання, лучення на (в) кого, на (в) що, куди, міряння, наміряння на (в) кого; (*на кого, на что*) важення, ціляння, націляння на кого, на що.

Меченос, см. **Меч 2**. **-сы**, зоол. *Xiphidae* – мечонісі (-сих).

Меченосец – 1) см. **Мечник 1**; 2) (*оруженосец*) мечоніша, мечонісець (-сця); 3) (*рыцарь Ливонского ордена*) мечонісець (-сця).

Меченосный – мечонісний.

Меченіша, см. **Меченосец 2**.

Меченый, прлг. – значений, мічений; срв. **Меченный** (*под Метить*). [Назначила його (чоловіка), щоб був значений (Н.-Лев.)]. **-ные карты** – значені карти.

Мечеобразный, см. **Мечевидный**.

Мечеть – мечёт (-ту, м. р.). [Старий мечёт був чорний (Коцюб.). Турки обернули церкву на мечёт (Крим.)].

Мечётный – мечётовий, мечётний.

Мечехвост, зоол. *Xiphorus strigatus Reg.* – мечохвіст (-хвоста).

Мечехвостый – мечохвостий.

Мечивать, см. **Метить**.

Мечик – мечик (-ка).

Мечище – мечище, мечісько.

Мечка, см. **Медведица 1**.

Мечник – 1) (*воин*) мечник и мічник; 2) (*палач*) кат (-та); 3) бот. *Gladiolus L.* – косаріки (-ків), мечик (-ка).

Мечный – мечовий.

Мечта – 1) см. **Мечтание 1**; 2) (*грёза*) мрія, (*химера*) химера. [Минулися надії-мрії, не буде другої весні (Лепкий). Час химер солодких (Александров)]. **-ты о чём** – мрії про що. *Несбыточная -та* – незбутня (химерна) мрія, химера, мара. *Пустая -та* – химерна (даремна) мрія. [Чи не досить вже ілюзій і даремних мрій? (М. Вороний)]. *Это было -той* *всей* *моей* *жизни* – це була мрія всього мого життя. *Предаваться -там о чём* – поринати в мрії, снувати мрії, марити, мрії гоніти про що; (*пустым, несбыточным*) химери гоніти про що, літати в хмарах, залітати (заноситися) в хмари. [Сусана снувала мрії про кращі часи (Коцюб.). Все про балі мрії гонить (Мова). Усе про граїв та князів химери гоне (Мова). Що це ви в хмарі залітаєте? (Короленко)]. *Создать -той* *кого, что* – вимряти кого, що; (*прич.* *вимряний*). [Люблю справжніх людей, а не тих, що вимряла моя фантазія (Крим.)]; 3)

(*иллюзия, призрак*) мана́, ома́на, ма́ра, ма́рево. [Що щастя? Се-ж ілю́зія, се прі́вид, тінь, ома́на (Франко)].

Мечта́ние – 1) (*действие*) мрія́ння, ма́ріння (-ння). **-ние** *о самом себе* – думання про само́го себе; 2) мрія́ння, ма́ріння, мрія́; *срв.* **Мечта́ 2**. [Сад мої́х мрія́нь (Крим.). Справдилися ма́ріння украї́нського поета (Сфр.)]. *Без -ний* – безмрія́ний. [Крайовіди сном безмрія́ним тихо сплять (Черняв.)].

Мечта́тель, -ни́ца – 1) мрія́ник, -ни́ця. [Він ідеа́ліст, мрія́ник (Н.-Лев.). Завзя́тий мрія́ник (Грінч.)]; 2) (*много о себе думающий*) зарозумі́ла людина (*общ. р.*), зарозумі́лець (-льця; *м. р.*).

Мечта́тельно, нарч. – 1) мрія́но, мрія́ливо. [Мрія́но диві́вся на верхі́ стрункі́х березок (Васильч.). Поті́м сти́ха, мрія́ливо (Л. Укр.)]; 2) зарозумі́ло.

Мечта́тельность – 1) мрія́ність, мрія́ливість; 2) зарозумі́лість (-ости).

Мечта́тельный – 1) мрія́ний, мрія́ливий; (*воображаемый*) вимрія́ний, примрія́ний. [Темні́ мрія́ні оченя́та (Грінч.). Чолові́к розсу́дливий і тро́хи мрія́ливий (Короленко)]; 2) зарозумі́лий.

Мечта́ть – 1) мрія́ти, ма́рити про (за) ко́го, про (за) що, (*редко*) ма́рити, ма́рити (-рію, -рієш) чим, (*о несбыточном*) химери́ти про що. [Згада́й, про яке́ діло́ ми коли́сь мрія́ли (Грінч.). Марив про щасли́ву Украї́ну (Крим.). Але ма́ріючи, Летю́чий не догада́вся схова́ти хустки (Кониськ.). Та що! про се шко́да химери́ти (Куліш)]. **-та́ть о сла́ве** – мрія́ти (ма́рити) про сла́ву. *Люби́ть -та́ть* – коха́тися в мрія́х; 2) (*о самом себе*) дума́ти про себе. *Он -та́ет о себе, что весьма учё́н* – він гада́є, що з його́ вели́кий учені́й; він поши́вається́ у вели́кого вче́ного. *Он много о себе -та́ет* – він ба́гато про себе́ дума́є, він заноси́ться (висо́ко несеться́), він зарозумі́лий.

Мечта́ться – мрія́тися, ма́ритися. [Йому́ так лю́бо мрія́лося про майбу́тнє життя́ (М. Грінч.). Щоб ї́м (коханця́м) ма́рилось любі́ше (Л. Укр.)].

Меша́ла – 1) (*мешающий что-л.*) міша́льник, -ни́ця, переми́шувач, -вачка; 2) (*-ций кому*) заважа́ка (*общ. р.*), заважайло́ (*м. р.*).

Меша́лка – 1) (*аппарат*) міша́лка, переми́шувалка, міша́льце; (*лопаточка*) копи́стка; 2) *см.* **Месиво 2**.

Меша́льный – міша́льний, переми́шувальний.

Меша́нец, см. Помесь 2.

Меша́ние – 1) (*перемешивание*) міша́ння, (*о жидкости ещё*) калата́ння, коло́тіння; (*дров, углей в печи*) пере́горта́ння; (*карт*) міша́ння, тасува́ння; (*масла*) коло́тіння, збива́ння; 2) (*смешивание*) міша́ння, змішува́ння; (*спутывание*) плута́ння, пута́ння. сплутува́ння. [Міша́ння фраз ру́ських з украї́нськими (Виннич.)]; 3) (*вмешивание*) міша́ння, (*впутывание*) вплутува́ння, (*вмешательство*) втруча́ння; 4) (*пашины*) переорюва́ння; 5) (*кому, чему*) заважа́ння, перебива́ння, перешкоджа́ння, става́ння на (у) пере́шкoді, на зава́ді, перепиня́ння ко́го, (*диал.*) перебаранча́ння, пере́чіплюва́ння, не́путіння ко́му, чо́му.

Мешани́на (*смесь*) – мішани́на.

Меша́нка – міша́нка.

Меша́ный, нарч. – міша́ний, зміша́ний; *срв.* **Меша́нный** (*под Меша́ть*).

Меша́ть, мешива́ть – 1) (*перемешивать чем*) міша́ти, (*о жидкости ещё*) калата́ти, коло́тити що́ чим. [Міша́ла копи́сткою ро́зчин у ді́жі (Київц.). Коло́тив (калата́в, міша́в) ча́й ло́жечкою, щоб шви́дше прохоло́в (М. Грінч.)]. **-ша́ть (дрова, угли) в печи** – пере́горта́ти (дро́ва, о́гонь, ву́гілья) в пе́чі. **-ша́ть карты** – міша́ти, тасува́ти карти. **-ша́ть масло** – коло́тити, би́ти, збива́ти ма́сло; 2) (*смешивать*) міша́ти, змішува́ти; (*спутывать*) плута́ти, пута́ти, сплутува́ти ко́го, що́. [Чуття́, котре́ пу́тає та міша́є прави́льний хі́д розумово́ї маши́ни (Франко)]. **-ша́ть вино с водой** – змішува́ти ви́но з водо́ю. **-ша́ть числа и события** – міша́ти (змішува́ти, плута́ти, пута́ти) чи́сла і поді́ї; 3) (*вмешивать*) міша́ти, (*впутывать*)

вплутувати когось у що. [Старого пса непристойно мішати в нашу компанію (Куліш)]; 4) (*двоить землю*) переорювати, двоїти (поле, рілля, ниву); 5) (*кому, чому*) заважати, перебивати, перешкоджати, бути (ставати) на (у) перешкоді *или* на заваді, (*диал.*) перебаранчати, перечіплювати, непутити кому, чому в чому, (*останавливать*) перепиняти когось; *срв.* **Помешивать 2**. [Я вам тут не заважаю? (Звин.). Почув, що не зможе батька зарізати, – такі щось перебиває (Крим.). Б'уде у вас своя кімната, ніхто вам не перешкоджатиме (Кониськ.). Йому й муха на заваді (Номис). Жінці перебаранчає, злізти з воза повністю тіла (Н.-Лев.). Це мені непутить отой Улас (Грінч.). Намірився вчинити те, що гадав, але щось у душі його перепиняло (Крим.)]. *Не -айте мне работать* – не заважайте (не перебивайте, не перешкоджайте) мені працювати. *Что нам -ет ехать?* – а) що нам заважає (перешкоджає) їхати? б) (*почему бы нам не ехать?*) (а) чом-би нам не (по)їхати? *Не -ет, не -ло бы* – не вадить, не завадить, не пошкодить, не вадило-б, не завадило-б, не пошкодило-б, (*диал.*) не непутило-б. [Не вадить зробити деякі висновки (Єфр.). Воно не завадить трохи позбутися ілюзій (Крим.). Звертатися до часів минулих дуже не вадило-б і в наші часи (Доман.). Хоч-би й десятку дали, то воно не непутило-б (Миргородц.)]. *Это не -ет знать* – це не завадить, не завадило-б, не пошкодило-б знати. **Мешанный** – 1) мішаний, калатаний, колочений, перегортаний, тасований, збиваний, перемішаний, сколочений, перегорнутий *и* перегорнений, стасований, збитий; 2) мішаний, змішаний *и т. п.*

Мешаться, мешиваться – 1) (*страд. з.*) – а) мішатися, (*о жидкости ещё*) калататися, колотитися; (*о дровах в печи*) перегортатися; (*о картах*) мішатися, тасуватися; бути мішаним *и т. п.* *Чай -тся ложечкой* – чай мішають (розмішують, калатають, колотять ложечкою); б) (*смешиваться*) мішатися, змішуватися; (*спутываться*) плутатися, путатися, сплутуватися. *Вино -тся с водою* – вино змішують з водою; 2) (*взаимн., возвр. з.*) мішатися; (*путаться*) плутатися, путатися (*сбиваться с речи*) збиватися. [Мислі його мішаються (Франко). В голові мені мішається (М. Вовч.). Новобранці на муштрі усє плуталися (Сл. Ум.). Говорив багато, та все якось збивався (Сл. Ум.)]; 3) (*во что*) втручатися, плутатися, вплутуватися, мішатися, встрявати, микатися, вмикатися, вступатися до чого, у що; *см.* **Вмешиваться 2**. *Не -айтесь -не в своё дело, в чужие дела* – не втручайтеся (не микайтеся, не встрявайте) не в своє діло, в чужі справи; не мішайтесь між чужі ліка, (*шутл.*) не сунь (не совай) носа до чужого проса (Приказка); 4) *-тся в уме* – божеволіти, зсуватися (збиватися) з глузду; 5) (*о хлебах*) – (желтеть) жовтіти; (зреть) стигнути, достигати, доспівати, доходити; (*цвети*) квітувати, красуватися.

Мешающий, прлг. (препятствующий) – завадний, на заваді.

Мешение – місіння.

Мешень – 1) (*смесь*) мішанина; 2) переорана рілля (-ллі).

Мешетчатый, см. Мешотчатый.

Мешечек, -шечник, -шечница, -шечничество, -шечный, см. Мешочек, -шочник, -шочница, -шочничество, -шочный.

Мешище – 1) (*мех, шуба*) х[ф]утрище, х[ф]утрисько; 2) (*бурдюк и мех для поддувания*) мішище, мішисько; 3) (*мешок*) мішище, мішисько, лантушище, лантушисько.

Мешка, см. Мешание.

Мешкала – забара (*общ. р.*), забарник, -ниця; *см.* **Медлитель, -ница.**

Мешкание – гаяння, баріння, дляння, бавлення, бавіння. [З вашим барінням, то й не впораємось сьогодні помолотити (Полтавщ.). Якє там бавлення, як постояв з чоловіком хвилін зо дві (Черкащ.)].

Мешкать, мешкивать – гаятися, барітися, длітися, обарятися, забарятися, бавитися, забавлятися; *см.* **Медлить**. [Не гаявсь і зараз пішов (Кониськ.). Де-ж ти так барівсь? (Шевч.). Не маю й я чого тут довше длітись (Куліш). Не бався тут, іди швидше (Шевч.)]. *-кать чем* – гаятися (барітися *и т. д.*) з чим.

Мешковато, *нрч.* – 1) бахмато, мішкувато, лантухувато, незграбно. [Трохи незграбно пошіто (блузку) (Л. Укр.)]; 2) вайлувато, вайлакувато, лантухувато, неповоротно.

Мешковатость – 1) (*одежды*) бахматість, лантухуватість; 2) (*человека*) вайлуватість, вайлакуватість (-тости).

Мешковатый – 1) (*об одежде*) бахматий, мішкуватий, лантухуватий, незграбний. [Такий бахматий (сарафан), мов попівська ряска (Л. Укр.). Мішкуватий изар (*покрывало*) скриває їх стан (Крим.). Кожух лантухуватий (Богодухівщ.). Одежа на йому незграбна, наче не на його шита (М. Грінч.); 2) (*о человеке*) вайлуватий, вайлакуватий, вайло (*общ. р.*) міхуватий, лантухуватий, неповоротний. [І в кого цей хлопець удався такий вайлуватий? (Харківщ.). Не буду я з оцим вайлом танцювати (М. Грінч.). Ото ще Іван міхуватий! (Черкащ.). Маса важких лантухуватих тіл (Коцюб.)].

Мешковидный – мішкуватий, торбин(к)уватий. [Торбинуватий горох (Сл. Гр.). Сорти кормового буряка: овальний або торбинкуватий (*Beta vulg.*)].

Мешковина (*ткань*) – мішковина; (*дерюга*) ряднина, рядовина.

Мешковый – мішковий, міховий, лантуховий.

Мешконос, *зоол.* *Thylacinus cynocephalus* *Nar.* – торбун (-на) -во́к (-ка), во́к-торба́к (-ка).

Мешконосец – міхоніша, торбоноша.

Мешкообразный, *см.* **Мешковидный**.

Мешкота, *см.* **Мешкание** и **Мешкотность**.

Мешкотно, *нрч.* – заґайно, заґайливо, ґайно, забарно, марудно, копітко. [Забарно (заґайно, марудно, копітко) шити цю мережку (М. Грінч.). Забарно робить крупі (Борзенщ.). *Он так -но работает* – він так забарно (марудно, копітко) робить, він так марудиться в роботі.

Мешкотность – заґайність, забарність, марудність (-ости). [Хто його знає, як це він встигав за неї і за себе робити при своїй марудності (Григор.)].

Мешкотный – (*о работе и человеке*) заґайний, заґайливий, ґайний, забарний, марудний, копіткій; (*только о человеке*) длявий, мних[к]уватий, маруда (*общ. р.*); *срв.* **Медлительный** 1. [Заґайна (марудна, копітка) се робота (М. Грінч.). Заґайна справа (Звив.). Став-би млявим, заґайливим, недбалим у ваших справах (Куліш). Пас очима руки забарного воротаря, що не поспішаючись стромляв ключ у замок (Грінч.)].

Мешкотня, *см.* **Мешкание** и **Мешкотность**.

Мешок – 1) мішок (-шка), (*побольше*) міх (-ха), (*большой пяти-тистипудовый*) лантух (-ха), (*вост.*) чувал (-да), (*малый*) торба, торбина; (*большой кожаный, пров.*) гурара. [Сьогодні з мішком, а завтра з торбинкою (Номис). Збувся батько ліха: збувся грошей з міха (Номис). Украв торік лантух жита з току (Коцюб.). Не сиплеться зерно з чумацьких чувалів дощем золотім (Олесь). Стоїть дід з торбою на плечах (Коцюб.). На кожному через плечі висить по торбині (Рудан.). У їх мода була перевозити крам у шкуратяних гурарах (Яворн.)].

Бумажный -шок – паперяний мішечок (-чка), паперяна торбинка. *Денежный -шок* – калита, калітка; (*перен. ещё*) мішок з грішми; *срв.* **Мошна**. *Дорожный -шок* – (по)доріжній мішок, -ня торбина (*двойной: через плечо или седло*) сакви (-ков), бесаги (-гів). *Каменный -шок* – тюрёмна (в'язнична) камера; тюрма. *Платье пошито, сидит -шжом* – убрання (*женское ещё: сукня, плаття*) пошіто мішком, наохлап стоїть. [Матерія гарна, а пошіто – мішок-мішком (Л. Укр.). На ній плаття наохлап стоїть (Сл. Гр.)]. *Шила в -шке не утаишь, см.*

Шило; 2) *анат., биол.* – мішок, мішечок (-чка), торбинка. **-шки** *анальные, голосовые* – торбинки (-нок) анальні, голосові. **-шок** *желточный, слезный* – мішок жовтківий, слізний. **-шок** *зародышевый* – зародківий міхурець (-рця). **-шок** *пыльцевой* – пилківий мішечок; 3) *см.* **Мех** 2; 4) (*мех на шубу*) *см.* **Мех** 1б; 5) *техн.* – (*в фермах*) закапелок (-лка); (*в мельничн. крыле*) пазуха; 6) (*мешковатый человек*) лантух (*м. р.*), лантушка (*ж. р.*), вайло (*общ. р.*); *срв.* **Мешковатый** 2. [Ото ще лантушка – аж дивитися нудно, як вона танцює! (М. Грінч.)]. *Он настоящий -шок* – він справжній лантух.

Мешотчатый, см. **Мешковидный**; (о железах: торбинковий). -тая крыса, зоол. **Geomys bursarius Shaw**. – мішканий щур (-ра), (одна из разновидностей) гоффер (-ра).

Мешочек – 1) мішечок (-чка), (сума) торба, торбіна, торбинка, торбочка, (диал.) торбешка; (узел, котомка) клунок (-нка), клумак (-ка), клумачок (-чка), кайстра, шанька. [Пішечком з мішечком (Номис). Трудно було відразу розібрати, де ягоди, а де клунки, торби, скриньки (М. Левиц.); 2) анат. – мішечок, торбиночка, міхурець (-рця); срв. **Мешок 2. -чек волосяной, зубной** – мішечок волосяний, зубний.

Мешочник, -ница – 1) (шьющий мешки, торгующий ими) мішкар, -карка, торбинкар (-ря), -карка; 2) (меняла) торбар (-ря), -барка, торбешник, -ница. [Торбарів наїхало повно (Київщ.). Сюди торбешників тих по хліб стільки їде (Борзенщ.)].

Мешочничество – торбарство, торбешництво. [Торбарство робить народньому господарству ось які шкоди (Червон. Стяг)].

Мешочный – мішковий, лантуховий, торбинний, торбинковий.

Мещанин, -щанка – міщанин, -щанка; (стар.) городовик (-ка, м. р.), (как бранное прозвище, стар.) салогуб (-ба), -губка; соб. міщанство. [Міський чоловік чи міщанин (Куліш).

Міщанин узиває селянина очкур, чубрій, а селянин міщанина – салогуб (Сл. Гр.)].

Мещаночка – міщаночка. [Ой, ти знав, на що брав міщаночку з міста (Пісня)].

Мещанский – міщанський. [Міщанських і мужичих дітей не приймали в гімназію (Н.-Лев.).

Міщанські забобони (Л.-Укр.)]. **-кая драма** – міщанська драма.

Мещанство – 1) (состояние; в прям. и перен. знач.) міщанство. [Що за міщанство думок! (Крим.)]; 2) (сословие мещан) міщанство.

Мещанствовать – міщанувати, бути міщанином, -щанкою.

Мзга, см. **Гниль**.

Мзглой, см. **Промозглый**.

Мзгнуть – 1) см. **Гнить**; 2) (о погоде) гніти, кіснути, мокріти.

Мзда – 1) (воздаяние) нагорода, винагорода, відплата, заплата, віддяка, (стар.) мзда; 2) (барыш) корість (-ти), зиск (-ку); 3) (взятка) хабар (-ра).

Мздо(воз)даватель, -ница, -(воз)датель, -ница и -(воз)даватель, -ница – винагородник, -ница, винагороджувач, -вачка, (стар.) мзодатель, -телька.

Мздо(воз)даяние – винагороджування, (оконч. винагородження), (стар.) мздовоздаяння.

Мздо(воз)дают – винагороджувати и винагороджати когo.

Мздоимец, -имка – хабарник, -ница, здирн[щ]ик, -н[щ]иця, здірця (общ. р.), хапуга (общ. р.).

Мздоимничать – брати хабарі, хабарювати, хапати.

Мздоимный и -имственный – хабарницький.

Мздоимство – хабарництво, здирство, хапаніна.

Мздоимствовать, см. Мздоимничать.

Мздоимческий – хабарницький.

Мздолюбец – хабаролуб, хабаролубець (-бця), хабаролубник.

Мздолюбие – хабаролубство.

Мздолюбивый – хабаролубний.

Ми, муз. – мі.

Миазм(а) – міязм (-му); заразний віпар (-ру), -не повітря; (микроб) мікроб (-ба).

Миазматический и -тичный, Миазменный – міязматичний.

Миалгія, мед. – міялгія, біль (р. болю) у м'язах; камчук (-ка).

Миг – 1) мить (-ти), мент (-ту) и (реже) менть (-ти), хвиля, мінута, (редко) миг, змиг (-гу), мах (-ху); см. **Мгновение**. [Була їдна мить, що він хтів ударити панича (Крим.). Все – мент, не треба нам життя (Олесь)]. **Мигом**, нрч. – миттю, вмить, одним ментом, вмент, вменть, як стій, (духом) духом, на дух, (пров.) льотом, вльот, (фамил.) за одним махом-пахом. [Він

міття сів на коня (Крим.). Уміть усє було зроблено (М. Грінч.). На дүх зробів (Франко). Зроби мені вльот Липовеч.). Я льотом долетів до гайового окраю (М. Вовч.). В один миг – в одну мить, в один мент, одним ментом, в одну менть, міття, вмить, вмент, вменть, в мінуті, у три мига, як оком змигнути, як «га» сказати, як стій. [В один мент зник йому з очей (М. Грінч.). І в мінуті стали гори як золотє море (Рудан.)]. В два -га – в два махи; 2) *междом.* – миг, блим, кліп, луп. [Мов оси у літню пору з гнізда, – лиш миг! – і вже не видно (Франко). Кліп (блим) очима (М. Грінч.). А сова із дупла очиями луп-луп (Сл. Гр.)].

Мигавка – кліпавка; см. **Веко 1**.

Мигала, см. **Мигун**, -гунья.

Мигалка (третьє веко у птиці) – кліпавка.

Мигание – 1) (веками) кліпання, блімання, блікання, моргання, (г)ліпання, мигання, (грубо) лупання (очима, повіками); (частое) кліпанина, морганина, мигавка, (грубо) лупанина; 2) (подмигивание) моргання кому, до кого или на кого; 3) (о свете) блімання, бликання, мигання, миг(о)тіння, моргання, кліпання; срв. *ещё Мерцание*.

Мигательный – кліпальний. мигальний. [Кліпальна плівка на очах у птахів (М. Грінч.)].

Мигать, мигивать, мигнуть – 1) (хлопать веками) кліпати, кліпнути, бліммати, блімнути, блікати, блікнути, моргати, (з)моргнути, мругнути, (г)ліпати, (г)ліпнути, (редко) мигати, (чаще) (з)мигнути, (грубовато) лупати, лупнути (очима). [Кліпають очі (Рудан.). Сидить та очима кліпає (Н.-Лев.). Малашка кліпала повіками, піднімаючи раз-у-раз очі на чоловіка (Григор.). Тільки очима бліма (Основа). Блімнув якимись дикими очима (Васильч.). Чого ти своїми більмами так бликаєш? (Канівщ.). Князь іронічно глипнув (Франко). Маруся липнула на його очима (Н.-Лев.). Чабан їх зобачив, хоч оком не мигнув (М. Вовч.). Очі сухі і не змигнуть (Коцюб.). Він лупнув очима і застогнав (М. Левиц.)]; 2) (подмигивать кому) моргати, моргнути кому, на кого или до кого. [Я на тебе моргала і очима і бровами (Н.-Лев.). Темний небозвід до мене моргав зорями-очима (Франко)]; 3) (о молнии, звёздах, свете) бліммати, блімнути, блікати, блікнути, мигати, мигнути, мигіти, миготіти (-гочү, -готиш) и миготати (-гочү, -гочеш), моргати, моргнути, кліпати, кліпнути, (редко) лупати, лупнути. [Остання іскорка з попелу бліма (Крим.). Зорі мигали і бризкали світлом (Н.-Лев.). Коли не-коли моргне блискавка (Сл. Гр.). Сонце боялося навіть моргнуть (Коцюб.). Червоний жар (в печі) кліпав сіннявим оком (Коцюб.). Зорі на дощ дмуться та лупають (Номис)].

Мигач, см. **Мигун**.

Мигающий, *прлг.* – мигкий, миготливий, мигкотючий; (*мерцающий*) мерехтливий.

Миговой – миттьовий, моментовий; см. **Мгновенный**.

Мигом, *нрч.*, см. **Миг 1**.

Миграция – міграція, переселення.

Миграционный – міграційний.

Мигрень – мігрена (-на), (*рус.*) мігрень (-ни).

Мигун, -гунья и -гуха – кліпко (*общ. р.*) кліпало (*общ. р.*) моргун (-на), -гуха, (*насм.*) моргосліпий (-пого), -сліпа (-пої). [Одного чоловіка прозивали кліпало, бо він увесь час очима кліпав (Звин.)].

Мидас, *зоол.* **Chelonia mydas L.** – зелєна (їстівна, морська) черепаха.

Мидельдек, *морск.* – середній чардак (-ка), середня палуба.

Мизандрия – мизандрія, відраз до (проти) чоловіків, ненависть до чоловіків.

Мизантроп, -ропка – мизантроп (-па), -ропка, відлюдок (-дка, *м. р.*), відлюдка (*ж. р.*), відлюда (*общ. р.*) відлюдько (*м. и ср. р.*).

Мизантропический и -пичный – мизантропичний, відлюдницький.

Мизантропия – мизантропія, відраз до (проти) людей, відлюдство, відлюдництво.

Мизгірина – павутіння; см. **Паутина**.

Мизгирь – 1) *зоол.* – а) (*наук*) павук (-ка), *соб.* павучья (-ччя); б) (*тарантул*) тарантул (-ла),

волоський павук; 2) (*малыш*) малюк (-ка), малий (-лого), куцан (-на), курдупель (-п(е)ля); (*мозгльак*) хирляк (-ка), хирча (-чати), плохута.

Мизер (*в карт. игре*) – мизер (-зера). [Граю тотус мизер, – не візьму жадної взятки (Брацлавщ.)].

Мизерере – 1) *церк.* – мизерере (*нескл.*); 2) *мед.* ileum – перекрут (-ту) кишок, мизерере.

Мизерно, *нрч.* – мизерно, нужденно, злиденно.

Мизерность – мизерність, мизерія, нужденність, злиденність (-ности).

Мизерный – 1) (*относ. к мизеру*) мизеровий, мизерний; 2) (*жалкий*) мизерний, нужденний, злиденний; *срв.* **Жалкий 1** и **Ничтожный**. [Стрілець блука весь день узимку, щоб тільки вполювать мизерную козу (Грінч.). Життя také нужденне, злиденне (М. Грінч.).] **-ное состояние** – мизерія.

Мизинец – 1) (*палец*) мизинець (-нця), мизінок (-нка), мизінний (*реже* мизінній) палець (-льця), мизінна (мизіння) пучка (пучечка). [Люблю я прекрасну людину, якої й мизінця не варт увесь я (Крим.). Вбийте й сердце принесіте і мизінній палець (Рудан.)]; 2) (*младший ребёнок*) – (*общ. р.*) мизінок, мизінчик, мизюк (-ка), (*ж. р.*) мизінка, мизиночка; *срв.*

Меньшак. [Все, що має, в свого мизінчика пхає, старших дітей зобіжає (Брацлавщ.). Ця дівчинка – то мій мизюк (Липовеч.). Через свою хвору мизиночку, навчилася жалувати і чоловіка (Л. Укр.)].

Мизиниться – меншитися, малитися, в мизінну пучечку гнутися, принижатися перед ким.

Мизинный – 1) (*о пальце*) мизінний, (*реже*) мизінній. **-ный палец**, *см.* **Мизинец 1**; 2) **-ный сын**, *см.* **Мизинец 2**.

Мизиночка – мизінна (*реже* мизіння) пучка. [Ніхто проти його нічого лихого й на мизінну пучку не покаже (Кониськ.)].

Мизинцевый, *см.* **Мизинный 1**.

Мизинчик – 1) мизінчик; 2) мизінчик (*м. р., но говорится и о девочке*), мизиночка (*ж. р.*). *Срв.* **Мизинец 1** и **2**.

Мизогамия – мизогамія, відрізка до шлюбу (до одружіння).

Мизогін – мизогін (-на), жононенавидник, жононенавіда (*м. р.*).

Мизогиния – мизогінія, жононенависть (-ти), відрізка до (проти) жінок, ненависть до жіноцтва.

Микадо – 1) (*японский император*) мікадо (-да); 2) (*пирожное*) мікадо (-да).

Миканит, *техн.* – міканіт (-ту).

Миканитовый – міканітовий.

Миканитчик, **-чица** – міканітник, -ниця.

Миква – миква, жіноча лазня (парня) (у євреїв).

Микитки – підреб'я (-р'я), підріб'я, здуховина, пах (-ху), голодна ямка. *Ударить под -тки* – вдарити під здуховину, по-під ребра.

Микологія – мікологія, грибознавство.

Микроб – мікроб (-ба).

Микробиологія – мікробіологія.

Микрографія – мікрографія.

Микрококк – мікрокок (-ка).

Микрокосм – мікрокосм (-му).

Микрометр, **Микрометрический** и **-ричный** – мікрометр (-ра), мікрометричний.

Микромилліметр – мікроміліметр (-ра).

Микроорганізм – мікроорганізм (-му).

Микропсія, *мед.* – мікропсія, зменшене бачення, зменшений зір (*р. зору*).

Микроскоп – мікроскоп (-па), дрібногляд (-да). [Мікроскоп по-нашому можна назвати дрібногляд (Ком.)].

Микроскопический *и* **-пичный** – мікроскопічний, дрібноглядний, (*гал.*) мікроскопійний.

[Мікроскопійна клітка (Франко). Дали масла дрібноглядну порцію (Крим.)].

Микроскопный – мікроскопний, мівроскоповий.

Микроспора – мікроспора.

Микроспорангий – мікроспорангій (-гія).

Микротелефон, -фонный – мікротелефон (-на), -фонний *и* -фононий.

Микротом – мікротом (-ма), дрібноріз (-за).

Микрофон – мікрофон (-на).

Микрофотографирование – мікрофотографування.

Микрофотография – 1) мікрофотографія; 2) (*снимок*) мікрознімок (-мка).

Микрохимия – мікрохімія.

Микроцефал – мікрокефал (-ла), малоголів (-лова), малоголовий (-вого).

Микроцефальный, *см.* **Микоцефальный**.

Микроцефалия – мікрокефалія, малоголовість (-вості).

Микроцефальный – мікрокефальний, малоголовий.

Микст – мікст. *Вагон-микст* – вагон-мікст.

Микстура, -турный, фарм. – мікстура, -турний.

Мил, см. **І. Милый 1 - 3.**

Милаха *и* **-лаша, см.** **Милашка 1 - 2.**

Милаш, см. **Милашка 1.**

Милашка – 1) (*м. р.*) любчик, любусь (-ся), любусьо; (*красавец*) красунчик, вродливчик, хорошунчик. *Он такой -ка* – він такий любчик (красунчик *и т. п.*); 2) (*ж. р.*) любка, любчина, любуся; (*красотка*) красуня, красуля, хорошуля, хорошулька. [Що то за дівчина, що то за любчина? (Чуб. V)]. *Срв.* **Милочка.**

Милая, см., см. **II. Милый.**

Милевой – мильовий.

Миледи – міледі (*твор. пад.* -ді *и* -дею).

Милее – 1) (*срв. ст. от прлг. Милый*) любіший, миліший *и* мильніший; приємніший; люб'язніший. [Що важче здобути, то любіше тоді, як здобудеш, стає (Грінч.). Батько мільий, мати мила, дівчина миліша (Чуб. V)]. **-лее всех** – найлюбіший, наймиліший (з усіх) *и т. п.*; 2) (*ср. ст. от нарч. Мило*) любіше, миліше *и* мильніше; приємніше; люб'язніше. **-лее всего** – найлюбіше, наймиліше *и т. п.*

Милейший – 1) (*прев. ст.*) найлюбіший, наймиліший; 2) (*премилый*) наймиліший, миленний, премиленний. [Що то за премиленний чоловік у тієї жінки! (Черкаш.)]. **-шие друзья** (*ирон.*) – улюблені (кохані) друзі (-зів), брати-друзі. **-ший!** (*пренебр.*) – (мій) голубе! (мій) лебедіку! чоловіче (добрий)!, дядечку! [Дак ти ще й ось як замість подяки? ні, лебедіку, побачиш-же, що буде! (Крим.)].

Миленок, см. **Миленький.**

Миленок – любко, любчєнятко, любєць (-бця), любчик, любєнький, милєнький (-кого), сердєнятко. [Ой, як любця не любити, коли очі чорні! (Гол. III)].

Миленький – 1) любєнький, милєнький, любєсєнький, милєсєнький; (*в обрац. ещє*) – (*м. р.*) любчик, любонько, любусь (-ся), (*ж. р.*) любка, любочка, любонька, любуся. [Тіточко наша любєнька, не кидай нас! (М. Вовч.). Милєнький, милєсєнький мій! (Метл.). Не їдь, братіку, не їдь любчику! (Чуб. V). Дідусю-любусю! (Чуб. V). Ой, мамко-любко! (Номис). Тіточко-любочко! (М. Вовч.)]. *Мой -кий дружок* – мій любчик коханій, (*поэтич.*) мій дружєнько милєсєнький, як голуб сивєсєнький; 2) (*хорошенький*) гарнєнький, гарнєсєнький. **-кая история!** – гарнєнька історія (оказія, пригода)!

Миленько, нарч. – 1) любєнько, милєнько, любєсєнько, милєсєнько; 2) гарнєнько, гарнєсєнько.

Милѣть – миліти, (*больше прежнего*) милішати; (*хорошеть*) кращати, вродливішати, гарнішати.

Милѣхонек *и* **-лѣшенек** – любісінький, милісінький.

Милитаризація – 1) *см.* **Милитаризирование**; 2) мілітаризація.

Милитаризирование – мілітаризування, *оконч.* змілітаризування.

Милитаризировать, -ся, см. **Милитаризовать, -ся.**

Милитаризм – мілітаризм (-му).

Милитаризовать, -ся – мілітаризувати, -ся, *сов.* змілітаризувати, -ся; *бути*

(з)мілітаризованим. **Милитаризованный** – мілітаризований, змілітаризований.

Милитарист, -ристка – мілітарист, -ристка.

Милиционер – міліціонер (-ра), (*женщина -нер*) міліціонерка.

Милитаристический – мілітаристичний.

Милиционерский – міліціонерський.

Милиционерный – міліційний.

Милиция – 1) (*войско*) міліція; 2) (*полиция*) міліція.

Милка – (*ж. р.*) любка; (*м. р.*) любко, любусь (-ся); (*общ. р.*) сёрденько; *срв.* **Милочка 1**,

Милашка *и* **Милёнок.**

Миллиампер, физ. – міліампер (-ра).

Миллиард, -ардный – мільярд *и* (*реже*) міліярд (-да), -ярдвий *и* -ярдний.

Миллиграмм – міліграм (-ма).

Миллилитр – мілілітр (-ра).

Миллиметр – міліметр (-ра).

Миллион – мільйон (-на) *и* (*реже*) мілійон. [Мільйони чекають щасливої зміни (Франко). Не сотні вас, а мілійони (Шевч.)].

Миллионер, -нерка – мільйонер, -нерка.

Миллионерский – мільйонерський.

Миллионерша – мільйонерша, мільйонерка; мільйонєрова жінка (дружина).

Миллионный – мільйоновий, мільйонний. [Джерела мільйонових капіталів (Франко).

Мільйонове місто (Єфр.)].

Миллиончик – мільйоник (-ка), мільйончик.

Миллионщик, -щица – мільйонник, -ниця.

Миллионщикий – мільйонницький.

Мило, нарч. – любо, міло, (*не только ум.*) любєнько, милєнько; (*приятно*) утішно; (*любезно*) люб'язно, грєчно; (*благодарно*) ласкаво; (*красиво, хорошо*) гарно. [Соловєйко на калині так лящить, аж серцю любо (Франко). Осміхнулася любєнько (Самійл.). На тебе дивитися міло (Метл.). Милєнько Ганна подивлялася на панянку (Свидниц.)]. *Он принял нас очень -ло* – він прийняв (привітав) нас дуже люб'язно (дуже грєчно, дуже ласкаво). *Она одевается очень -ло* – вона вбирається гарно-міло (дуже чєпурно, гѣже, дуже зграбно). *Она держала себя очень -ло* – вона поводитися дуже любо (міло). *-ло, нечего сказать!* – гарно, нема чоґо казати! гарно, нівроку! *Дорого да -ло, дешёво да гнило* – за добрі гроші – то й хороше, а дешевєньке – то й поганєньке.

Милование – милування.

Милование – милування, кохання, голублення, мілощі, кохощі (-щів *и* -щєй). [Все проминуло: мілощі, кохощі, ласки ясні (Черняв.)].

Милователь, -льница – милувач, -вачка, милувальник, -ниця.

Миловать – милувати коґо, милость класти на коґо, мати ласку до (для) коґо. [Нас ще господь до якого часу милує (М. Вовч.). Це ще я милость на його кладу, що не позиваю, а було-б йому! (Конґр.). Скарайте, ласки не майте! (Крим.)].

Миловать – милувати, кохувати, голубити; *срв.* **Ласкать.** [Не цілуй, не милуй, коли хісту

нема́ (Чуб. V). Він її цілує, він її любить (Чуб. V)].

Миловаться – 1) (*взаимн. з.*) милуватися, голубитися з ким. [Цілува́лись, милува́лись (Метл.); 2) (*ср. з.*) милуватися, любитися ким, чим; *срв.* **Любоваться**.

Миловзорить и **-взорничать**, *см.* **Кокетничать**.

Миловид, -видка – миловид (-да), -вида (-дої); (*кокетливый*) кокетун (-на), кокетка, кокетник, -ниця. [Ви такую миловиду чи й бачили зроду! (Глібів)].

Миловидничать, *см.* **Кокетничать**.

Миловидно, *нрч.* – миловидо, гоже, гарненько.

Миловидность – миловидість, гожість (-ости).

Миловидный – миловидий, милолиций, гожий, гарненький. [Не пристало сти́ду-бри́ду цілувати миловиду (Пісня). Молоди́ці чорняві, повні, милолиці (Котл.)]. **-ная девушка** – гарненька, гожа, миловида дівчина.

Милолиций, Милолицый – милолиций, миловидий.

Милорд – мілорд (-да).

Милосердие – милосердя (-дя), милосердність (-ности), змілування (-ння), мілость (-ти) до ко́го, для ко́го *или* над ким. [Ма́ти милосердя над раба́ми (Л. Укр.). Милосердність і любов (Грінч.). Немає в їх змілування (Грінч.). Не було мілости у них, вони на сльози не вважали (Рудан.)]. **Без -дия** – без милосердя, немилосердно, без (п)ощадку. **Дела -дия** – добрі (милосердні) вчинки. **Сестра -дия** – сестра-жалібниця, милосердна сестра. [Обов'язки милосердної сестри (Коцюб.)].

Милосердно, *нрч.* – милосердно, милосердо.

Милосердность – милосерд(н)ість (-ости); *см.* **Милосердие**.

Милосердный – милосердний, милосердий до (*или* для, супроти) ко́го. [Милосердний цар хотів мене́ нагородити (Л. Укр.). Для вбо́гих він немилосердний (Крим.). Був він вельми милосердий до вбо́гих (Куліш)]. **-ный человек** – милосерд(н)а людина, милосердник, (*женщина*) милосердниця. [Сміється, зробивши милосердника тираном (Куліш)].

Милосердовать, *см.* **Милосердствовать**.

Милосердство – милосерд(н)ість (-ости), милосердя (-дя).

Милосердствовать *о ком* – мати милосердя до, для, супроти ко́го; милосердувати.

Милосердый, *см.* **Милосердный**.

Милостиветь – милостивішати, ласкавішати.

Милостивец, -вица – милостивець, -виця, ласкавець (-вця), -виця, добродій (-дія), -родійка, добродійник, -ниця.

Милостивить, *см.* **Умилостивлять**.

Милостиво, *нрч.* – милостиво, ласкаво. [На люде́й хоч раз зве́дїть ласкаво́ о́чі (Самійл.)]. *С этим преступником поступили очень -во* – з цим злочинцем зроблено дуже милостиво. *Он принял меня очень -во* – він прийняв мене́ дуже (вельми) ласкаво.

Милостивый – милостивий, ласкавий до, для, супроти ко́го. [Го́споди милостивий! (Номис). Будь милостива, будь незлобна (Котл.). Па́ні моя ласкава́я (Гол. I)]. **-вые слова** – ласкаві слова. *Он обратил на него -вое внимание* – він зверну́в на його ласкаву ува́гу, він ласкаво зглянувся на нього. **Быть -вым к кому** – бу́ти ласкавим до ко́го, ма́ти в ласці ко́го, (*благодарным*) бу́ти прихильним до ко́го. **-вый государь!** – шановний (високошановний, високоповажний, ласкавий) добродію, (*очень вежливо*) шановні добродію! (*устар.*) мостивий па́не! **-вая государыня!** – шановна (високошановна, високоповажна, ласкава) добродію! *или (к даме)* -вна па́ні! (*к девушке*) -вна па́нно! **-вые государыни и -вые государи!** – шановні па́ні і панове! шановне панство (товариство)!

Милостник, -ница – 1) (*любимец*) улюбленець (-нця), -ленка; 2) (*протезе*) пікліванець (-нця), -ванка.

Милостынный, -ница – 1) (*подающий милостыню*) милостинник, -ниця; 2) *см.* **Нищий**,

Ни́щая.

Мі́лостынний – милостинний. **-ний хлѣб** – про́ханий (же́браний, ласка́вий) хліб (-ба). **-ное пода́ние**, см. **Мі́лостыня**.

Мі́лостынька – мі́лостин(ь)ка. [Мала́ мі́лостинька, та варт за вели́ку (Сл. Гр.)].

Мі́лостыня – милостина (-ни), милостиня (-ні). [Який монастир, така милостиня (Приказка)]. **Подава́ть, пода́ть -ню** – подава́ти, пода́ти (мі́лостину *и* -ню), дарува́ти, подарува́ти що. [Мі́лостину яку́сь мені подаю́ть (Крим.). Пода́в йому́, що там лучи́лось (Квітка)]. **Он лю́бит подава́ть -ню** – він до бі́дних пода́чний. **Проси́ть -ню** – проси́ти мі́лостини *и* -ні; см. **Ходи́ть по́ миру (П. Мир 5)**.

Мі́лость – 1) (*привлекательность, приятность*) лю́бість, мі́лість, лю́бота, уті́шність; (*изыскство*) го́жість; (*любезность*) лю́б'язність, грѣ́чність; (*благосклонность*) ласка́вість (-ости), прихилля (-лля); *срв. I. Милый 2 и 3. -лость этого ребёнка всякого поражает* – лю́бість (мі́лість, уті́шність) цієї дитини ко́жного вража́є; 2) (*расположение, благоволение, одолжение*) ласка, мі́лость (-ти). [Легенди про рай, поруч з іде́єю про бо́жу ласку чи неласку (Л. Укр.). Здо́бути ласку літературних ме́ценатів (Крим.). Що-де́нь хвали́ли бо́га за його́ мі́лость (Квітка)]. **Это для него особенная -лость** – це для його́ (йому́) особлива ласка. **Он не достоин ваших -тей** – він не варт ва́шої ласки. **Что -лость ваша** – що ласка (мі́лость) ва́ша. [Пода́йте, що мі́лость ва́ша (Тесл.)]. **Монаршая -лость** – а) (*благоволение*) мона́рша ласка; б) (*отличие*) відзна́ка (нагоро́да) від мона́рха. **Божил[ь]ею -тью, по -ти божил[ь]ей** – з ласки бо́жої, ласкою бо́жою. [З ласки бо́жої художник (Єфр.)]. **Вашиими -тями** – з ва́шої ласки. **По ва́шей -ти** – а) (*из-за вас*) через вас, з ва́шої причи́ни. [Він німі́й ле́жить, холо́дний з моє́ї причи́ни (Л. Укр.)]; б) (*благодаря вашей доброте*) з ва́шої ласки. [Ка́жете, що я п'я́ний? так не з ва́шої ласки! (Звин.)]. **Из -ти, по -ти** – з ласки. [Служи́ть з ласки (Номис)]. **Жи́ть из -ти у кого** – жи́ти з ласки, жи́ти на ласка́вому хлі́бі (*поэт.* на бо́жій харчі) в ко́го. [Йому́ не довелось-би поми́рати в своє́ї сестри на ласка́вому хлі́бі (Куліш). В його́ росло, на бо́жій харчі, за дитину́ чиєсь байстра́ (Шевч.)]. **Бы́ть в -ти у кого** – ма́ти ласку чию́, ті́шитися чи́єю ласкою, користува́тися з ласки чиє́ї. **Войти, попа́сть в -лость к кому** – підійти́ (*втереться: підбі́тися*) під ласку ко́му, здо́бути ласку, здо́бутися ласки в ко́го. [Чи підби́лась моя́ У́ля сво́єму ба́тькові́ під ласку? (Мова)]. **Выйти из -ти у кого, лиши́ться -ти чьей, утрати́ть чьи -ти** – втра́тити ласку (*реже* ласки, *р. п. ед.*), за́губити ласку чию́. [Втра́тив панську ласку (Куліш). Бо́їться ласки втра́тити (Звягельщ.)]. **Добива́ться, искаи́ть -ти у кого** – запо́бігати ласки чиє́ї *или* в ко́го. **Добити́сь чьей -ти, чьих -тей, приобре́сти, снискаи́ть чью -лость** – запо́біг(ну)ти ласки чиє́ї *или* в ко́го, діста́ти ласки в ко́го, здо́бути, з'єднати́ ласку чию́ *или* в ко́го. [Тоді ца́риця запо́бігне ласки, як нас одда́сть йому́? (Куліш). Тако́ї ласки діста́ну і в Параски (Номис). За́мість всі́м з'єднати́ ласку ти сам ста́неш ласки негі́дним (Франко)]. **Положи́ться на чью -лость** – спу́ститися (покла́стися) на чию́ ласку. **Име́ть -лость (сожаление) к кому** – згля́нутися на ко́го. **Оказыва́ть -лость кому** – робі́ти ласку ко́му; см. **Оказыва́ть 2**. [Дума́ють, що це вони́ ласку мені́ ро́блять, коли́ дозво́ляють пра́цювати на їх (Крим.)]. **Оказыва́ть -лости кому, осы́пать -тями кого** – виявля́ти вели́ку ласку до ко́го, дарува́ти ко́му сво́ю вели́ку ласку. **Не остави́ть кого своєю́ -тью** – не забу́ти (не помину́ти) ко́го сво́єю ласкою, не позба́вити ко́го сво́єї ласки. **Проси́ть -ти у кого** – проси́ти ласки (*реже* мі́лостини) в ко́го. **-ти про́шу, -ти проси́м (пожалуйте)** – проси́мо (на мі́лость), мі́лостини про́симо. **Переложити́, переменити́, сложи́ть гнев на -лость** – з[пере]мі́нити гні́в на ласку. **Сдела́йте -лость** – а) (*явите*) зробі́ть ласку, бу́дьте ласка́ві; б) (*в ответе на просьбу: пожалуйста*) бу́дь ласка, бу́дьте ласка́ві, ду́же про́шу, та про́шу. **Сдела́йте -лость куша́йте** – бу́дьте ласка́ві спожи́вайте (ї́жте); 3) (*в обращении, титуле*) мі́лость, (*зап., полон.*) мосц[т]ь (-ц[т]и), (*редко*) доброді́йство. **Ва́ша -лость** – ва́ша мі́лость (*зап., ва́ша мосць*), ва́ше доброді́йство, (*фам., устар.*) ва́шець (-ци, *ж. р.*) ва́шмосць. [Про́симо ва́шої мі́лостини і на обі́д (Н.-Лев.). Ба́гато приста́є на ва́шу мосць, а

інші Коваленка, обстоюють (Грінч.). Якби то, ваше добродійство, ви нам милостиню подали (ЗОЮР. II).

Милочка – 1) (*милая*) любонька (-ки), любуня, любуся, любця, любочка, миленька, милесенька (-кої); 2) (*миловидная*) красунька, кралечка (-ки), гарненька, гоженька (-кої); 3) (*м. р.*), см. **Милашка 1**.

Мил-сердечный друг – серцю любий (милий) друг (-га).

Милуша, Милушка – 1) (*м. р.*) любусь (-ся), любусьо, любчик, миленький, милесенький (-кого); 2) (*ж. р.*), см. **Милочка 1**.

Милые, сиц., см. **II. Милый**.

I. Милый, прлг. – 1) (*любый, любимый, дорогой*) любий, милий, коханий. [Доню моя, дитя моє любе! (Шевч.). Прости мені, мій голубе, мій соколе милий! (Шевч.). Добрий-вечір, милий сину! (Рудан.). Вибачай, невісточко кохана! (Самійл.)]. **-лый друг** – любий (милий, коханий) друг. [Друзі кохані! (Грінч.)]. **-лый дружок** – любчик (любий), любко, милий, миленький, коханий (-ого); *срв.* **II. Милый. Мой -лый!** – а) (*ласк.*) мій милий! (мій) любоньку (*им. любонько*)! мій любцю! (моє) серденько! б) (*пренебр., снисход.*) (мій) голубе! (мій) голубе милий! (мій) лебедику! чоловіче (добрий)! дядечку! [А чого тобі треба тут, голубе? Іди собі, звідки прийшов (Брацлавщ.). Не баріться, чоловіче, як хочете жити (Кінець Неволі)]; *срв.* **Милейший 2. Моя -лая!** – а) (*ласк.*) моя люба! (*моя*) любонько (*им. любонька*)! (моє) серденько! небого! [«Сховайте мене!» – «Де-ж я тебе, любонько, сховано?» (Франко)]; б) (*пренебр.*) моя люба! небого! [Чого це ви, небого, плюєтєся? Плюнуть і я вмю (Крим.)]. *Мои -лые!* – мої любі! люб'ята! (*пренебр.*) голубі (голуб'ята) мої! лебедики! *Более -лый,* см. **Милее 1. Самый -лый,** см. **Милейший 1. Чрезвычайно -лый** – надзвичайно любий (милий), любісінський, милісінський. *Насильно мил не будешь* – на милування нема сілування (Крим.). *Не по-хорошу мил, а по-милу хорош* – не тим любий, що хороший, а тим хороший, що любий; 2) (*привлекательный*) любий, милий, (*доставляющий приятность*) утішний, утішливий; (*любезный*) люб'язний, гречний; (*благодарный*) ласкавий, прихильний; (*красивый, хороший*) гарний, гожий. **-лое дитя** – люба (мила, втішна, втішлива) дитина. [Що то за люба дитина мій Карпо! (Н.-Лев.). Учителі аж нарадуватися не могли на втішну дитину (Крим.)]. **-лый человек** – мила людина. *Она очень -ла* – вона дуже мила. [Дівчата такі милі, скромні (Ол. Пчілка)]. **-лый взгляд, голос, -лая улыбка** – милий (любий) погляд, голос, усміх. *Как это -ло!* – як це гарно! як це любо! як це гоже! 3) (*приятный кому*) любий, милий, приємний, люб'язний, (*редко*) коханий кому. [Працюю над любовою мені наукою (Крим.). Кожній матері своя дитина мила (Квітка). Хоч за самого біднішого, аби тобі люб'язний (Квітка). Оця сорочка така мені люб'язна (Борзенц.). Валєрова сестра така мені кохана (Самійл.)]. *Ему ничто не -ло* – йому ніщо (в світі) не миле. [Усім людям тепер не дуже що миле (Чигиринц.). Як злучаться по любові, то все миле буде (Чуб. V)]. *Свет мне стал не мил* – світ мені не милий став, світ мені знемілився (*и не змилівся*).

II. Милый, сиц. – милий (-лого), любий (-бого), люб (-ба), любко, (*редко*) любець (-бця), коханий, коханок (-нка), *ласк.* миленький, любенький, любонько, любцю, любчик, коханочок (-чка). [(Море) знає, де мій милий, бо його носило (Шевч.). Піду шукать миленького, втоплю своє горе (Шевч.). А без любого сама горе я горюю (Боров.). На що люба любивала? (ЗОЮР. II). Прощалася зі своїм любком (Франко)]. **Милая, сиц.** – мила (-лої), люба (-бої *и* -би), любка (-ки), кохана (-ної), *ласк.* миленька, любенька, любочка, любонька, любця. [Милий милу покидає (Пісян). Підійшов під двері милої (Крим.). Тепер свою лубу я везу до шлюбу (Рудан.). Моя далека любка (Вороний). Прощатися прийшов я, кохана, з тобою (Л. Укр.)]. **Милые, сиц.** – коханці (-ців), коханки (-ків), закохані (-них), люб'ята (-б'ят). **-лые бранятся, только тешатся** – милі посваряться – ще краще помиряться. **-лого побои не долго болят** – милого друга мила й пуга.

Ми́льный – мильовий.

Ми́льре́йс (*монета*) – мі́льре́йс (-са).

Ми́льтон, *жарг.* – мі́льтон (-на).

Ми́ля – ми́ля. [Та збудила мене ма́ти в обідню годину, як відійшли коза́чєнки від се́ла, за ми́лю (Метл.)].

Ми́ляга – любий (-бого), ми́лий (-лого), ми́ла, ми́ленна лю́дина; (*бедняга*) се́рдєга, се́рдєка, се́рдєчний (-ного), бідола́ха. [Ех, се́рдєго, ке́пська тво́я спра́ва (Київщ.)].

Мим – 1) (*пьеса*) ми́м (-ма); 2) (*актєр*) ми́м (-ма).

Миметизм – ми́метизм (-му).

Ми́мик – ми́мик (-ка).

Ми́мика – ми́мика. *При помо́щи -ки* – ми́микою, на ми́г[г]ах, на ків́ах, на мо́ргах. [Гово́рить ми́микою про лю́бощі (Куліш). Хоч і німе́, а так то́бі на ми́гах усє розка́же, лу́чче друго́го язика́того (Борзенщ.)].

Мимикри́я – ми́микри́я.

Мими́ческий – ми́мічний. [Ми́мічний та́нець (Грінч.)]. **-кий знак** – ми́мічний знак (-ку); ми́г[г] (-г[г]у), кив (-ву).

Ми́мо – 1) *предл. с род. п.* – повз, проз, (*реже*) поз, попри ко́го, що, побі́ля, (п)о́біч ко́го, чо́го, (*диал.*) ми́мо що *и* чо́го. [Повз ньо́го проско́чив кіньми стано́вий (Коцюб.). Ідемо повз тютюно́ві планта́ції (Кониськ.). Шо́-дня йду́ проз ва́шу ха́ту (Звин.). Нагля́дів га́рну молоді́чку та все бі́га поз дві́р, щоб як-небу́дь заче́пити її (Рудч.). Орлі́в імпе́рії нести́ поз о́браз імпе́ра́тора (Л. Укр.). Му́сів бі́гти попри ва́с (Франко). Іду́ попри ко́рчму (Кам'я́неч.). А трива́йте лишє́нь, я піду́ побі́ля йо́го (Квітка). Ми́мо коло́дизь ішли́ (Сл. Гр.). Азі́йське купе́цтво тя́гло ва́лками з Кри́му ми́мо Черкас (Куліш)]. *Проходи́ть, пройти́, прое́зжать, прое́хать, пролета́ть, пролете́ть -мо* ко́го, чо́го – прохо́дити, пройти́, і́хати, проі́хати, ле́гити (пролі́тати), проле́тити повз ко́го, що, ми́нати, ми́нути, поми́нати, поми́нути, обми́нати, обми́нути ко́го, що. [Пішла́ сте́жкою навпросто́ць, ми́нула манасти́р (Н.-Лев.). Але по́душка поми́нула йо́го та влучи́ла благочи́нного по голо́ві (Н.-Лев.)]. *Я прошо́л -мо вас* – я проі́шов повз ва́с, я ми́нув ва́с. *Прое́зжал -мо* моего́ дома, а ко́ мне не зае́хал – і́хав повз мою́ ха́ту (*или* ми́нав мою́ ха́ту), а до мене́ не заі́хав. **-мо** тако́го явле́ния про́йти не́льзя – об[по]ми́нути таке́ явище́ не мо́жна. *Пропуска́ть, пропу́стит -мо* уше́й, гла́з, см.

Пропуска́ть 5; 2) нрч. – ми́мо (*малоупотребит.*), стороно́ю, побі́ля, (п)о́біч, не туди́; повз ко́го, що; (*обыкновенно же мимо передаётся описательно через выражения с глаголом ми́нати и пр.*). [Стоі́ть собі́ каца́пчук, тілько́ погляда́є, а каца́пка ми́мо йде́ та й йо́го пита́є (Рудан.). Стороно́ю дощ іде́, стороно́ю (Купал. пі́сня). Побі́ля і́хав, до нас не заі́хав (Звин.). Дим несе́ться не в ві́чі, а побі́ля (о́біч) (Крим.)] *По́ля, лу́га, ре́ка, теку́щая -мо* – лані́, лу́ки, рі́ка, що повз і́х проті́кає. *Он вы́стрелил -мо* – він не влучи́в. *О́пять -мо!* – знов не влучи́в! знов не туди́! знов по́біч! *Не -мо* говори́ться, мо́лвится – не на ві́тер гово́рится (ка́жеться). *Прое́хать -мо* – ми́нути, поми́нути ко́го, що. **-мо, все́ -мо и -мо** – геть да́лі, все да́лі і да́лі; побі́ля, все побі́ля й побі́ля. *Поди́-ка ты́ -мо! провали́вай -мо!* – іди́ (со́бі) геть! (*отвяжись, не получи́шь*) дзу́ськи! дзу́сь! адзу́сь! *Пошо́л -мо!* (*куче́ру*) – ми́най! не с[зу]пи́няйся! поганя́й! (*фамил.*) па́няй! *Ступи́ть -мо* – не так ступи́ти, ступну́ти о́бік, (*споткну́ться*) спотикну́тися, спіткну́тися.

Мимобе́жный – 1) (*пробегающий мимо*) проми́ну́щий, перебі́жний, мимобі́жний; 2) (*быстротечный*) скороми́ну́щий; швидкоплі́нний.

Мимогля́д – роззя́ва; см. **Ра́зіня**.

Мимогля́дний – побі́жний, мимогля́дний, верхогля́дний; (*рассеянный*) розві́яний, неува́жний. **-ний** *взор* – побі́жний по́гляд.

Мимоде́льный – ми́жді́льний. **-ная** *рабо́та* – ро́бо́та (пра́ця) за вільно́го ча́су, на дозві́ллі.

Мимое́здний, см. **Мимое́зжий 1**.

Мимое́здом, *нрч.* – мимое́здом, прої́здом, переї́здом, по доро́зі. [Заї́дьмо мимое́здом, бу́цим води́ напитись, до тої вдови́ці (Г. Барв.)].

Мимое́зжий – 1) (*о дороге*) мимое́здний; 2) (*о человеке*) мимое́жджий, прої́жджий; *срв.*

Прої́зжий 2.

Мимоза́, *бот.* **Mimosa L.** – мі́моза. *Стыдливая, чувствительная -за (M. pudica L.)* – соромлива мі́моза.

Мимозо́вый – мі́мозовий.

Мимои́дущий – мимохі́дний; (*о судне*) мимопла́вний.

Мимолёт – верхогля́д, верхоу́м.

Мимолётно, *нрч.* – перебі́жно, скоробі́жно, (*бегло*) побі́жно.

Мимолётность – перебі́жність, скоробі́жність, скоробі́жучість, скоромину́щість, короткоча́сність, (*беглость*) бі́жучість (-ости). [Скоробі́жучість вра́жінь тепе́рішнього життя́ (Ніков.)].

Мимолётный – 1) (*о птице*) перелі́тний, мандрі́вний; 2) (*пребывающий*) перебі́жний, скоробі́жний, скоробі́жучий, скоромину́щий, промину́щий, короткоча́сний, знико́мий, (*минутный*) хвили́нний, хвиле́вий. [Хай воскрешу́ я хоч мить перебі́жну з срі́бної білої́ но́чи (Чупр.). Це тільки́ одна́ скоромину́ща карти́на (Короленко). Зникома́ тінь (Л. Укр.). Хвили́нні вра́жіння (Єфр.)].

Мимоход – мимохі́день (-дня), мимохі́дний (-ного), перехі́день (-дня), перехо́жий (-жого).

Мимоходный – 1) перехі́дний, мимохі́дний. [Раз у ба́би перехі́дний моска́ль ночува́в (Рудан.)]; 2) (*случайный*) принагі́дний.

Мимоходом, *нрч.* – 1) мимохі́дь *и (реже)* мимохі́д, прохо́дом, по доро́зі, за одні́м хо́дом. [Він зайшо́в до мене́ мимохі́дь (по доро́зі) (М. Грінч.). Він швидко́ пішо́в і за одні́м хо́дом нагна́в свиню́ од двере́й (Звин.); 2) (*между прочим, случайно*) між інши́м, (*вскользь*) побі́жно, мимохі́дь (*изредка*), (*при случае*) принагі́дно. [Мо́же інши́й читате́ль, загляну́вши мимохі́дь у мій текст, нечитани́м його́ поки́не (Куліш). Я принагі́дно натякну́в йому́ про це (Крим.)]. Упомяну́ть о че́м -дом – згада́ти про що́ побі́жно, між інши́м, принагі́дно. [В одні́му па́м'ятнику, що́ про нього́ ми до́сі згаду́вали тільки́ побі́жно (Крим.)]. *Вспоминали́ об этом -дом* – згаду́вали про те́ між інши́м.

I. Мі́на (*выражение лица*) – мі́на, ви́раз (-зу), ви́гляд (-ду). [Вас одури́в шахра́й бундю́чним ви́глядом і мі́ною пісно́ю (Самійл.)]. *Кислая -на* – кі́сла (квасна́, сква́шена) мі́на, квасни́й ви́раз, кі́сле облі́ччя (лице́). *Делать, иметь кислую -ну* – робі́ти, ма́ти кі́слу (квасну́) мі́ну, (*насм.*) кваси́ти губи́, кваси́тися. *Делать, сделать недовольную -ну* – робі́ти, зробі́ти незадово́лену мі́ну, криві́тися, скриві́тися. *Строить -ны* – ви́робля́ти мі́ни. *На его́ лице́ появи́лась весёлая, недовольная (и т. п.) -на* – його́ облі́ччя набра́ло весело́го, незадово́леного (*и т. п.*) ви́разу.

II. Мі́на (*взрывч.*) – мі́на; (*минный ход*) підкі́п (-ко́пу), мі́на. *Подводная -на* – підво́дна мі́на. *Взорвать -ну* – запали́ти мі́ну. *-на взорвалась* – мі́на ви́бухла. *Закладывать -ну* – закла́дати мі́ну. *Вести, подводит, подвести -ну под что* – підво́дити, підве́сти мі́ну під що́, підми́новувати, підми́нувати́ що́.

III. Мі́на (*др.-греч. монета*) – мі́на, мна.

Минаре́т, -ре́тний – минаре́т (-ту), минаре́товий *и* -ре́тний. [З тонкі́х минаре́тів гукаю́ть муеззи́ни (Дніпр. Ч.)].

Мина́ть, *см.* **Мя́ть.**

Миндалевидный – миг[г]далюва́тий. **-ные глаза** – миг[г]далюва́ті о́чі (*р. очей*).

Миндалевик, *мин.* – миг[г]дале́вий ка́мінь (-меня *и* -меню).

Миндалевый, *см.* **Минда́льный.**

Минда́лина, -линка – миг[г]да́лина, -линка, миг[г]да́лик. *Не́бная -на* – піднебі́нний миг[г]да́лик (-ка).

- Минда́ль**, бот. *Amygdalus communis* L. – (дерево) миг[г]да́ль (-ля); (плод) миг[г]да́ль (-лю). [Є й мигда́ль яснозелений, єсть і сівая маслина (Крим.)]. *Сладкий, горький -да́ль* – солодкий, гіркий миг[г]да́ль. *-да́ль обсахаренный* – миг[г]да́ль у цукрі (цукрований). *-да́ль в скорлупе* – миг[г]далеві горіхи (-хів). *Дикий -да́ль* (*A. nana* L.) – бобчук (-ка), дикий миг[г]да́ль. *Земляной -да́ль*, бот. *Cyperus esculentus* L. – смикавець (-вця) (їстівний), земляний миг[г]да́ль (горіх).
- Минда́льник** – 1) (дерево) миг[г]да́ль (-ля), миг[г]да́леве дере́во; 2) (ро́ща) миг[г]далевий гай (р. гаю); 3) (печенье) миг[г]далеве печево, марципа́н (-ну).
- Минда́льничание** – марципа́нові розмови, марципа́нство.
- Минда́льничать** – марципа́нитися, марципа́ни розво́дити, ме́дом ма́зати. [А ти ду́маєш: як бог, то вже ме́дом маже? (Рудан.)].
- Минда́льный** – миг[г]далевий. *-ное дере́во*, см. **Минда́льник 1. -ный ка́мень**, см.
- Минда́левик. -ное ма́сло, мо́локо** – миг[г]дале́ва олія, -ле́ве мо́локо, (*подслащённое*) оржа́т (-ту). *-ное печенье*, см. **Минда́льник 3. -ные**, бот. *Amygdalaceae* – миг[г]далюва́ті (-тих).
- Минейный** – мінейний.
- Минёр** – минёр (-ра).
- Минера́л** – мінерал (-ла *и* -лу), не́росль (-ли). [Був мінерало́м глухі́м під земле́ю (Крим.)]. *Царство -лов* – мінеральне царство, царство мінералів.
- Минерализа́ция** – 1) (*действие*) мінералізува́ння, *оконч.* змінералізува́ння; 2) (*и действ. и результат*) мінераліза́ція.
- Минерализи́ровать, -ся *и* -зова́ть, -ся** – мінералізува́ти, -ся, *сов.* змінералізува́ти, -ся; бу́ти (з)мінералізовани́м. **Минерализированный *и* -зованный** – мінералізований, змінералізований.
- Минерало́г** – мінерало́г (-га).
- Минералогі́ческий** – мінералогі́чний. *-кий ка́бинет* – мінералогі́чний ка́біне́т (-ту).
- Минералогі́я** – мінералогі́я, мінералозна́вство.
- Минералу́рг, -лу́ргия, -лу́ргический** – мінералу́рг (-га), -лу́ргія, -лу́ргічний *и* -лу́ргійний.
- Минеральны́й** – мінеральний. [Мінеральні скарби́ (багатства) на Україні (Пр. Правда)]. *-ная вода* – мінеральна вода. *-ная грязь* – мінеральна грязь (-зи). *-ное ма́сло* – мінеральна олія, на́фта. *-ное ца́рство* – мінеральне ца́рство, ца́рство мінералів.
- Минёрный** – минёрний; минёрський. *-ное иску́ство* – минёрська нау́ка, минёрство.
- Мине́я** – міне́я. *Четы-миней* – че́тії (-тіїх) міне́ї (-не́ї), життя́ (животи́) святих.
- Миниатю́ра** – мініятю́[у]ра *и* міньятю́[у]ра, дрібне малюва́ння, дрібний малюно́к (-нка).
- Миниатю́рист, -ри́стка** – мініятю́[у]рист, -ри́стка, мініятю́[у]рник, -ни́ця.
- Миниатю́рно**, *нрч.* – мініятю́[у]рно.
- Миниатю́рность** – мініятю́[у]рність (-ности).
- Миниатю́рный** – 1) (*относ. к миниатюре*) мініятю́[у]рний. [Все те з далечі́ні вигляда́є мініятю́рними малюно́чками (Крим.)]. *-ный живописец*, см. **Миниатю́рист**; 2) (*маленький*) мініятю́рний, ма́ленький, дрібню́ній.
- Минимали́зм** – мінімалі́зм (-му).
- Минимали́ст, -ли́стка** – мінімалі́ст, -лі́стка.
- Минимали́стский** – мінімалі́стський. [Уріза́ні мінімалі́стські настанове́ння (Комуніст)].
- Минимально́**, *нрч.* – мінімально́, як[що]-найме́нше.
- Минимально́сть** – мінімально́ність (-ности).
- Минимально́ный** – мінімально́ний, як[що]-найме́нший.
- Мини́мум** – 1) *сиц.* – мінімум (-му). *Барометри́ческий -мум* – барометри́чний міні́мум. *Ограни́чить до -ма свои́ потребности* – обме́жити (звє́сти) до міні́муму сво́ї потре́би; 2) *нрч.* – мінімум, що-найме́нше, при́наймні. *На это́ понадо́бится -мум две́ недели* – на це́ тре́ба бу́де міні́мум (що-найме́ше, при́наймні) три тижні.

Мині́рование – минува́ння, підми́нування, *оконч.* підми́нува́ння.

Минировать, -ся – минува́ти, -ся, підми́нувати, -ся, *сов.* підми́нува́ти, -ся; бу́ти підми́нованим. **Мині́рований** – ми́нований, підми́нований.

Мині́стр – міні́стр (-ра). [Ца́рі з міні́страми-раба́ми (Шевч.)]. **Пре́мьер-ні́стр** – прем'є́р-міні́стр, пе́рший міні́стр. **Полно́мочный -ні́стр** – повнова́жний міні́стр (посо́л (-сла)).

-ні́стр-резиде́нт – міні́стр (посо́л)-резиде́нт. **Быть -ром** – бу́ти міні́стром (за міні́стра), міні́струва́ти.

Министе́рский – міні́сте́рський.

Министе́рство – 1) (*сан*) міні́сте́рство; 2) (*пребывание и время пребыв.*) міні́струва́ння; 3) (*ведомство*) міні́сте́рство. **-во внутре́нних дел** – міні́сте́рство вну́трішніх справ; (*военное*) військови́х справ; (*государственных имуществ*) держа́вного майна́; (*земледелия*) земе́льних справ; (*здравоохранения*) охоро́ни здоро́в'я; (*императорского двора и уделов*) (і́мператорського) дво́ру і уді́льних ма́єтків; (*иностранных дел*) закордо́нних (чу́жозе́мних) справ; (*исповеданий*) ку́льтів; (*морское*) морськи́х справ; (*народного просвещения*) осві́ти; (*путей сообщения*) шляхи́в; (*труда*) пра́ці; (*финансов*) фіна́нсів (грошови́х справ); (*юстиции*) юсти́ції (пра́вниче, пра́ва, спра́ведливості). **Управляющий -вой** – упра́витель (-ля) міні́сте́рства.

Министе́рша – міні́сте́рша (-ші), па́ні міні́стро́ва (-вої).

Миннезінге́р – міннезе́[і]нгер (-ра).

Минный – ми́нний, ми́новий; ми́нований; підко́повий, підкі́пний. **-ная война** – ми́нна війна́. **-ная галле́рея** – підкі́пна гале́рія. **-ное загра́ждение** – ми́нована перепо́на. **-ный колодезь** – ми́нний коло́дязь (-зя). **-ные суда** – ми́нні судна́ (-ден).

Ми́нование – 1) (*действие*) – а) ми́на́ння, поми́на́ння, о(б)ми́на́ння, проми́на́ння, *оконч.* ми́нуття ко́го, чо́го; б) ми́на́ння, проми́на́ння, поми́на́ння, пропускання́, *оконч.* пропу́щення чо́го; *срв.* **Ми́новать 1** і **2**; 2) (*о времени*) ми́на́ння, проми́на́ння, збі́га́ння, спли́ва́ння, *оконч.* (з)ми́нуття; (*истечение*) скі́нчення, упли́в (-ву). **По -нии надобности** – як ми́не (*о прошлом*: як ми́нула) потре́ба. **По -нии срока** – як (коли) ви́йде, (с)кі́нчиться, ми́не (*о прошлом*: як ви́йшов, скі́нчився, ми́нув) те́рмін (речи́нець, стро́к), по те́рмінові, по стро́кові, (*книжн. оборот*) по скі́нченні те́рміну.

Ми́новать, ми́новывать, ми́нуть і **ми́новать** – 1) *кого, что (обходит, об'езжать, оставляют в стороне)* – ми́нати, ми́нути, поми́нати, поми́нути, о(б)ми́нати, о(б)ми́нути, проми́нати, проми́нути ко́го, що́. [Я на ті дівочі голо́си просто́ й пішов, ми́наючи ха́ти (М. Вовч.). Нема́ чо́го стриба́ти нам в о́гонь, коли́ його́ і обми́нути мо́жна (Грінч.). Пе́вне не додо́му йдеш, бо́ свій прову́лок проми́нув (Грінч.)]. **Да -не́т (-ну́ет) нас ча́ша сия!** – хай ми́не нас ця́ гірка́ (ли́ха) до́ля, ця́ ли́ха годи́на, (*возвыш.*) ця́ ча́ша; 2) *что (пропускать, оставляют без внимания)* – ми́нати, ми́нути, проми́нати, проми́нути, поми́нати, поми́нути, пропусkáти, пропус́тити що́. [Богоро́дицю так бу́ло поспі́ль прока́жу, не ми́ну́ й сло́ва (Г. Барв.). Не чита́й цьо́го, проми́ни́ (Брацла́вщ.)]. **Ми́ну́я, Ми́нова́в что** (*за исключением, кроме*) – поми́наючи, ви́ключивши що́, за ви́нятком, за ви́їмком, крі́м, окрі́м чо́го; 3) **не -ва́ть (не избе́жат) чего** – не ми́нути, не обми́нути чо́го, не вте́кти чо́го і від чо́го. **Не -ва́ть ему́ тю́рьмы** – не ми́нути його́ в'язни́ці, не вте́че він від ка́ри. **Этого́ не -ва́ть** – цьо́го не (об)ми́нути (не (об)ми́неш), від цьо́го не вте́чеш. **Как ни бере́чься, а не -ва́ть оже́чься** – хоч як бере́жешся (стере́жешся), а на́решті́ впече́шся. **Чему́ бы́ть, того́ не -ва́ть** – що́ ста́тисся ма́є, те ста́нетсся. **Двум сме́ртям не бы́вать, одной не -ва́ть** – сме́рти не відпе́рти; раз ма́ти роді́ла, раз і вмира́ти (Прика́зки); 4) (*о времени*) ми́нати, ми́нути і зми́нути, ми́натися, ми́нутися, проми́нати, проми́нути, поми́нати, поми́нути, пере́ходити, пере́йти, про́ходити, про́йти, сходи́ти, зйі́ти, збі́гати, збі́гти, спли́вати, спли́вти і спли́сти; *срв.*

Проходи́ть 10. [Ми́нула весна́, лі́то ми́нає (Грінч.). Зми́нуло ще́ скі́лькись днів (Крим.). Ча́с іде́, ми́нає́ться (М. Вовч.). І обі́д, і по́лудень ми́нувсь, а Левка́ нема́ (Кві́тка). Весна́ нашо́ї

пріязни проминула безповоротно (Крим.). Уже петрівочка поминáє (Мил.). Перейдуть вікі, світ завалиться (Рудан.). Зійшло і літо (Борзенщ.). Збігло кілька років (Коцюб.). *Зима ещє не -вала* – зима ще не минула(ся), не проминула, не перейшла, не перезимувалася. *Вся беда -вала* – все ліхо минулося. [Згадай ліхо, та й байдуже: минулось, пропало (Шевч.)]. *Срок уже -нул* – термін (речінець, строк) уже (про)минув, вийшов, (*истёк*) уплив. *Опасность -вала* – небезпека минула(ся). *Ему -нуло двадцать лет* – йому минуло (вийшло, перейшло) двадцять років, йому дійшов, йому поминув двадцятый рік. **Миновавший** – що минув(ся), проминув *и т. п.*; минулий, перебутий. [Страшний та остаточно щасливо перебутий епізод (Франко)].

Миновáться и Мину́ться – мину́тися, помину́тися, мину́ти; (*перевестись*) перевестися.

[Розійдеться їх слава як той дим, і панство пишнее минеться (Глібів). Поминулися в саду яблучка, поминулося дівуваннячко (Грінч. III). Як згадаю про ту волю козацькую, що була-минула (Хвед. Зб.)]. *Что в людях ведётся, то и у нас не -нётся* – що в людей ведеться, те й у нас не переведеться (не минеться).

Минога, зоол. (*Petromyzon L.*) – минога. **-га морская** (*P. marinus L.*) – минога морська. **-га речная** (*Lampetra fluviatilis L.*) – минога річна. **-га ручьевая** (*L. planeri Bl.*) – минога струмкова.

Миноговые, зоол. *Petromyzonidae* – миногуваті (-тих).

Миножий – миножачий.

Миномёт – миномёт (-та).

Миноносец, Миноноска – миноносець (-ся), минонос (-са), торпедник (-ка).

Минор, муз. – мінор (-ру).

Минорат, юр. – мінорат (-ту).

Минорит – мінорит (-та), (чернець-)францисканець (-нця).

Минорно, нрч. – мінорно, жалібно.

Минорность – мінорність, жалібність (-ности).

Минорный, муз. – мінорний, (*грустный*) жалібний. [Грав оркестр в мінорнім тоні (Вороний)].

Минувший, прлг. – минулий, (*прежний*) колишній; см. **Прошлый**. [Минулий час (Грінч.). Й моїх колишніх ясных літ зоставсь вінок (Філян.)]. *В -шем году* – минулого року, в минулому році, торік, уторік, того року, (*зап.*) тогід. *Давно -ший* – давно минулий, давнеколишній. **-шее**, *сц.* – минуле (-лого), колишне (-нього), минулість (-лости), минушина, бувальщина. [Виучувати сучасне і минуле України (Стат. Акад.). Топче в багно нашу минулість (Грінч.). Минушини мари (Франко)].

Минус – 1) *мат.* – а) (*сц.*: *знак*) мінус (-са); б) (*нрч.*: *без*) мінус що, без чо́го; 2) (*перен.*: *отрицат. сторона*) мінус, хіба, вада.

Минусный и -совый – мінусовий.

Минута – 1) (1/60 *градуса*) мінута; 2) (1/60 *часа*) хвили́на, мінута. [Кожна година ділиться на шістдесят хви́лін (Герин.)]. *Пять -нут десятого* – п'ять хви́лін на десяту *или* п'ять хви́лін по дев'ятій. *Без десяти (-нут) восемь* – за десять хви́лін восьма. *Поезд отходит в восемь без десяти (-нут)* – поїзд рушає (іде, піде) за десять хви́лін до восьмої; 3) **-нута, -нутка** (*приблизит. мера времени*) – хвили́на, хви́лінка, (*зап.*) хви́ля, хви́лька, часі́на, часі́нка, (*редко*) мінута, мінуті́на, мінутка. [Зажді одну хви́ліну (Куліш). Підождіть хви́лінку (Самійл.). Рахувала день свій з тої хви́лі, коли... (Коцюб.). Не раз спогадаю часі́ни сі любі (Л. Укр.). Я таку часі́нку вигадала, як вона не плакала (М. Вовч.). За одну мінуті́ну зладив кочержилно (Харківщ.)]. *В данную, в настоящую, в эту -ту* – цієї хви́лини, в цю хви́ліну, (*приблиз.*) під цю хви́ліну. *В ту, в ту же, в ту самую -ту* – тієї, тієї-ж, тієї самої хви́лини, в (*или* під) ту, в ту-ж, в ту саму хви́ліну. *Я приехала в ту самую -ту, когда он выезжал* – я приїхала саме в (під) ту хви́ліну, як він виїздив. *В -ту, в одну -ту (сделать что-л.)* – за одну

хви́лін(к)у, за хви́лька, (*редко*) однією мінúтою (зробити щось). [За хви́лька зроблю́ (М. Грінч.). Я зараз, однією мінúтою поверну́ся (Мирний)]. *В такие -ты* – в (під) такі хвили́ни, такими хвили́нами. [Розум у чоловіка під такі хвили́ни спить (Кониськ.).] *В хорошую -ту* – в (під) добру хви́лину; під добру руч. [Я підкоті́вся (до нього) під добру руч (Харківщ.)]. *В -ту смерти* – у хви́лину сме́рти, у сме́ртну годи́ну, сме́ртної годи́ни, у сме́ртний час. *Сию -ту (сейчас же)* – за́раз, за́разісінько, ціє́й-ж хви́лини, цю-ж мить. [Іду́, йду! Ось за́разісінько (Короленко). Цю-ж мить іди́ сюди! (Брацлавщ.)]. *Каждую -ту* – що-хви́лини, ко́жної хви́лини. *Мне дорога каждая -та* – мені доро́га ко́жна хви́лина. *Каждая -та у меня на счету* – ко́жна хви́лька в ме́не порахо́вана. *На -ту, на -тку* – на хви́лину, на хви́лінку (на хви́лька), на часи́ну, на часи́нку. [Замо́вкла на хви́лину (Н.-Лев.). Не стулю́ ні на хви́лька оче́й (Л. Укр.). Забіга́є до ме́не на часи́нку мій при́ятель (Крим.)]. *Не уснула я и на -тку* – не засну́ла я й на хви́лінку (на волоси́нку), на ма́кове зёрно. *С -ты на -ту* – ко́жної хви́лини, з хви́лини на хви́лину; (*вот-вот*) ось-ось, да́лі-да́лі, за́того. [Ми його́ ось-ось ждемо́ (М. Грінч.). Він да́лі-да́лі при́йде (Звин.)]. *Через какую-нибудь -ту* – за яку(сь) хви́лін(к)у. *Свободная -тка* – вільна хви́лінка, годи́нка. [Як ви́лучилася мені годи́нка, нишком побі́гла сама́ до не́ї (М. Вовч.)]. *Нет (ни) -ты свободной* – нема́(є) хви́лін(к)и вільно́ї. *Нет (ни) -ты покоя (отдыха, передышки)* – нема́ про́світло́ї (*редко* промі́тої) годи́ни; нема́ про́світку ко́му. *Делать что в свободные -ты* – робити що вільними хви́линами.

Минúтка, см. **Минúта 3**.

Минúтник – хви́линник (-ка), хви́линна стрі́лка.

Минúтность – хви́лінність, хви́левість (-ости).

Минúтний – 1) (*об угловой мере*) мінúтний; 2) (*о точной мере времени*) хви́лінний, мінúтний. *-ная стрелка*, см. **Минúтник**; 3) (*о приблиз. мере врем.*) хви́лінний, хви́левій. [Заги́не все за́йве, хви́линне, зоста́неться ві́чне (Черняв.). Звичайно це хви́левій на́стрій (Єфр.)]. *Это -ное дело* – це спра́ва одніє́ї хви́лини.

Минúточка – хви́линочка, хви́лечка, часи́ночка, *ласк.* хви́линонька, хви́ленька, часи́нонька; *срв.* **Минúта 3**. [Де-б то́го холодо́чку взяти́ хоч на хви́линочку? (Мирний). Зустрі́лись на одну́ хви́лечку (Г. Барв.). Спини́ся на часи́ночку (Кониськ.)].

Минуть, -ся, см. **Миновать, -ся**.

Минúя, см. **Миновать 2**.

Ми́нцкаби́не́т – ми́нцкаби́не́т (-ту).

Ми́нцме́йстер – ми́нцма́йстер, монéтний ма́йстер (-тра).

Ми́нцпробі́рер – ми́нцпробі́рер (-ра).

Ми́нь, см. **Мень**.

Ми́ньо́н – 1) ми́ньйо́н (-на); см. **Фаво́рит**; 2) (*шоколад*) ми́ньйо́н (-ну).

Миогра́ф, -графі́ческий, -графі́я – міогра́ф (-фа), міогра́фічний, міогра́фія.

Миозит, мед. – міозит (-ту), запале́ння м'яза.

Миока́рдий, анат. – міокарді́й (-дія), серце́вий м'яз (-за).

Миокардит, мед. – міокардит (-ту), запале́ння серце́вого м'яза.

Миоло́г, -логі́ческий – міоло́г, -логі́чний.

Миоло́гія, мед. – міоло́гія, м'язозна́вство, нау́ка про м'язи.

Мио́ма, мед. – міо́ма, м'язовий на́ростень (-тня).

Миопі́ческий и -пичный – міопі́чний.

Миопі́я, мед. – міопі́я, короткозо́рість (-рости); см. **Близору́кость**.

Миоце́н, -це́новий, геол. – міоце́н (-ну), -це́новий.

І. Мир – 1) (*согласие, лад*) (добра) зго́да, (добра) зла́года, (*реже*) мир (-ру), ми́рність (-ности), су́мир (-ру). [Зни́кли скрі́зь то́ді зо сві́ту зго́да бра́тня і любо́в (Грінч.). Культивува́ння добро́ї зла́годи й справжнього замі́рення (Єфр.). Помири́лися так, що ми́ру не ста́ло й до ве́чора (Н.-Лев.). Щоби-сте дочекали́ (свят) в ми́рності, ра́дості і весело́сті (Kolb.)]. *В -ре (с кем)* – у

зго́ді, у зла́годі (з ким). [Я вме́р-би з чи́стою душе́ю у зго́ді з не́бом і земе́лю (Черняв.). Уме́рти хоті́в у зла́годі з усіма́ (Грінч.). *Быть, жить в -ре с кем* – бути, жити в (добрій) зго́ді, в (добрій) зла́годі, ладна́ти з ким, у миру́, суміро́м жити з ким. [Помири́ться та живи́ть у зго́ді (Коцюб.). Живемо́ в зла́годі (Харківщ.). Він з бра́том ладна́є (Сл. Гр.). Живу́ть, страх, не в миру́ (Тесл.). Суміро́м з тобою́ не проживе́ш (Звягельщ.). *Кончить дело -ром* – дійти (добити) зго́ди (в справі). *Покончить ссору -ром* – пере́вести сварку на мир (Еварн.). *Склоня́ть, склони́ть к -ру кого* – до зго́ди при[на]верта́ти, при[на]верну́ти, до зго́ди приє́днувати, приє́днати ко́го. [Ба́тька з си́ном до зго́ди приє́дна́йте (Самійл.). *Худой мир лучше́ доброй ссоры* – кра́ща соло́м'яна зго́да, як зо́лата зва́да (Приказка); 2) (*покой, спокойствие*) спо́кій, упо́кій, супо́кій (-ко́ю), (з)ла́года, мирно́та, сумі́р, (*ц.-слав.*) мир (-ру). [Се я сказа́в вам, щоб ви у мене́ спо́кій мали (Біблія). Свя́тий спо́кою, добре́ з тобою́ (Номис). Для розви́тку нау́ки найбі́льш потрі́бно то́го супо́кою, яки́м даремно́ тужи́ть суча́сник (Єфр.). Вони́ мече́м та кула́ччям, а ми миро́м та ла́годою (Куліш). Зати́шний куто́к, по́вний зла́годи, ні́жності й спо́кою (Ніков.). Спо́кій і мирно́та були́ і в се́рцімолоди́х люде́й (Н.-Лев.). *Душевный мир* – душе́вний спо́кій. *Мир вам* – мир вам; неха́й бу́де з вами супо́кій *или* упо́кій (Біблія). *Идите с -ром* – іди́ть з миро́м, іди́ть щасли́ві. *Мир праху твоему, см. Прах 2; 3* (*отсутствие войны*) мир, зами́р'я (-р'я), зами́рення (-ння). [Захо́чемо пра́вдивий із ля́хами ма́ти мир (Франко). Король тра́тува́в з хано́м про до́вічне зами́р'я (Куліш)]. *Заключа́ть, заклю́чить мир* – зами́ряти(ся), зами́рити(ся), скла́дати, скла́сти мир; *см. Заключа́ть. Заклю́чение -ра* – скла́дання миру́, зами́ряння, (*оконч.*) скла́дєння миру́, зами́рення. [Пі́сля Зборо́вського зами́рення до яко́гось ча́су ста́ло ти́хо (Ор. Лев.). *Наруше́ние -ра* – пору́шення спо́кою, ро́змир (-ру). [Чи мир, чи ро́змир – є на все́ сві́й зви́чай (Крим.)].

II. Мир – 1) (*вселенная*) сві́т (-ту, *мн.* сві́ті, -ті́в), всесві́т (-ту), всесві́ття (-ття), (*в поэт., торжеств. речи*) мир (-ру). [Ввесь пі́шний сві́т, весь ру́х життя́ оту́т у мене́, в се́рці (Коцюб.). Доки сві́т сві́том, не бу́де ба́ба дідо́м (Кониськ.). Ви сві́тло сві́ту (Куліш). І до мене́ ці́лий всесві́т усмі́хавсь (Олесь). Ой, ви́дить бог, ви́дить творе́ць, що мир по́гибає (Коля́дка)]. *От сотворе́ния -ра* – від с(о)творе́[і]ння сві́ту, від поча́тку сві́ту; відко́ли сві́т наста́в. [Відко́ли сві́т наста́в, не бува́ло ще́ тако́го (Брацл.)]. *Ещё до сотворе́ния -ра* – ще́ з-передві́ку, ще́ як сві́т не наста́в, ще́ перед сотворе́нням сві́ту. *Систе́мы -ра* – систе́ми сві́ту (всесві́ту). *Мир бо́жий* – сві́т (мир) бо́жий. [І сві́т бо́жий, як вели́кдень, і лю́ди, як лю́ди (Шевч.)]; 2) (*светило*) сві́т. [Горя́ть сві́ті, бі́жа́ть сві́ті му́зичною рі́кою (Тичина)]; 3) (*земля*) сві́т, наш сві́т, зе́мний сві́т, (*ум.-ласк.*) сві́точок (-чка), сві́тонько (-ка, *ср. р.*). [Зі́йду я на гі́рочку та гля́ну я по сві́точку: сві́те мій я́сний, сві́те мій кра́сний, як на то́бі тя́жко жи́ти (Пі́сня). Над нашо́го коза́ченька і в сві́ті нема́ (Метл.)]. *Во всём -ре* – в усьо́му сві́ті (всесві́ті), по́ всьо́му (по́ ці́лому) сві́ті; на всьо́му сві́ті. *Нигде́ в -ре* – ніде́ в сві́ті. *По все́му -ру* – по́ всьо́му (по́ ці́лому) сві́ті. *На весь мир* – на ввесь сві́т. *Дурак на весь мир* – усьо́госві́тній, сві́товий ду́рєнь, (*фамил.*) пері́стий ду́рєнь (-рня). *Горний мир* – ви́шний (надзе́мний) сві́т, (ви́шне) не́бо. *До́льний мир* – до́лішний (зе́мний) сві́т, зе́мля. *Этот, зде́шний мир, тот, поту́сторонний, за́гробний мир* – це́й (це́гобі́чний) сві́т, сьо́госві́ття, то́й (по́тойбі́чний) сві́т, то́госві́ття (-ття). [Усе́ на ці́м сві́ті зника́є (Грінч.). Привели́ до не́ї одну́ ба́бу, що не́давно обми́рала і на ті́м сві́ті бу́ла (ЗОЮР. I)]. *Этого -ра, поту́сторонне́го -ра* – сьо́госві́тній, то́госві́тній (несьо́госві́тній, несві́тній). [Блу́кали які́сь ті́ні несьо́госві́тні (Н.-Лев.). Ма́ра несві́тня озива́ється (М. Вовч.)]. *Он человек не от -ра сего* – він лю́дина несьо́госві́тня, (*возвыш.*) не від миру́ сьо́го. *Сильные -ра (сего)* – можли́, вла́дні (-них), зве́рхники (-ків) (сві́ту сьо́го); волода́рі сві́ту сьо́го. *Гра́жданин -ра* – гро́мадянин всесві́ту, всесві́тянин (-на, *им. мн.* -тя́ни, *р.* -тя́н), (*космополит*) всесві́тник. [Я всесві́тянин римський і ба́жав-би побачи́ть Рим сто́лицею всесві́ту (Л. Укр.)]; 4) (*перен.: круг явлений*) сві́т. *Два -ра (противоположных)* – два сві́ти. *Вне́шний, вну́тренний мир* – зовні́шний (око́лишний,

звѣрхній), внутрішній світ. *Идеальный, физический мир* – ідеальний, фізичний світ. *Новый, старый (древний) мир* – новий, старий світ. *Мир красоты* – світ краси. *Мир психических явлений* – круг (коло, світ) психічних явищ. *В -ре неведомого* – у світі невідомого; 5) (*все люди*) світ, (*общество*) громада людська, загаль (-лу). [Світ прозвав (діда Хо) страхом (Коцюб.). Хто так недавно приймав гучну славу, світ того хутко забув (Л. Укр.)]. *Пустить по -ру, см. Пускать 1. Ходить, пойти по -ру, в мир* – з торбами (з торбою), з довгою рукою ходити, піти, за проханням (за ласкавим) хлібом, попідвіконню, по жebraх (на жєбри, в жєбри) ходити, піти, на прошений хліб перейти, (*пров.*) по миру ходити, (*нищенствовать*) жєбрачити, жєбрати, жєбрувати, старцювати. [Стара мати пішла з торбою і з того сім'ю годувала (Крим.). «Чим заробля?» – «По миру ходить» (Звин.)]. *С -ру по нитке, голому рубаика* – зернятко до зернятка – от і ціла мірка. *На весь мир мягко не постелешь* – всім не догодиш; всім (на всіх) не наста(р)чиш, на всіх не настаряєшся. *С -ром и беда не убыток* – як усім біда, то то вже півбіди. *На -ру и смерть красна* – за кумпанію і цигани вішаються (Приказка); 6) (*социальная группа*) світ. [Світ розбурканих людей (Єфр.)]. *Крещенный, христианский мир* – хрещений, християнський світ. *Преступный мир* – злочинний світ, злочинна громада; 7) (*крестьянская община*) громада, (*редко*) мир, (*пров., рус.*) обчество, (*стар.*) копа, (*ум.*) громадка, громадочка, громадонька. [Вже вся громада зібралася коло волости (Грінч.). Біля зборні зібрався весь мир (Коцюб.). Копа переможе й попа (Номис)]. - **ром** – громадою, миром. [Поховали громадою (Шевч.). Миром і богу добре молитися (Номис)]. *Он выбран -ром* – його обрала громада; 8) (*мирская сходка*) сход (-ду), громада. [Як сход скаже, так і буде (Брацлавщ.). Прийшов батько з громади такий сердитий (Грінч.)]. *Класть, положить на -ру* – класти, покласти (вирішити) на сході; 9) (*светская, неотшельническая жизнь*) (грішний) світ, світське (мирське) життя (-тгя); мир. [Чернець Пахомій, у миру Петро Борзенко (Крим.)]. *Жить в -ру* – жити серед людей, провадити світське (мирське) життя, жити в світовій (в зємній) марноті. *Оставит, покинуть мир* – а) (*светскую жизнь*) покинути світ, відійти від (грішного) світу. [Покидає світ і волю, щоб в печері смерті ждять (Франко)]; б) (*умереть*) покинути світ, зійти з(о) світу, переставитися.

III. Мир, бот., см. Кудрявец 2.

Мирабель (*сорт слив*) – мірабеля.

Мираж – марево, міраж (-жу), фата-моргана; (*иллюзия*) омана. [Побачив марево в пустині (Д. Укр.). Що щастя? – Се-ж ілюзія, се привид, тїнь, омана (Франко)]. *Степной -раж* – степове марево, (*пров.*) адамові вівці (*р. -вих овец*) (Сл. Гр.).

Миражный – маревний, міражовий.

Миракль – міракль (-ля), (*устар., в школьной драматургии*) чудо.

Мирвол – потурач (-ча), потурайло.

Мирволение – потурання, попускання кому.

Мирволить – потурати, попускати, попуск (*диал. потур*) давати кому; *срв. Давать поблажку* (*Поблажка 1*). [А козак добре дбає, жінці не потурає (Дума)].

Мирвольник, -ница – потурач (-ча), -рачка, потурайло, -туральниця.

Мирение – миріння, (*соглашение*) погоджування, єднання когось, чогось з ким, з чим.

Мирза – мірза.

Мириаграмм – міріяграм (-ма).

Мириада, -адный – міріяда, -ядний і -ядовий. [З неба сірої безодні міріядами летять ті метелики холодні (Франко)].

Мириаметр – міріяметр (-ра).

Мирингит, мед. – мірингит (-ту), запалення бубонцевої перетинки.

Миритель, -ница – миритель, -телька, примиритель, -телька, примирник, -ниця, миротворець, -ворниця, (*насм.*) мировик (-ка), -вічка.

Мирительный, см. Примирительный.

Мирить – мирити, (*соглашать*) годити (годжу́, -диш), погоджувати *и* погоджати, згоджувати *и* згоджати, єднати, ладнати кого́, що з ким, з чим, до згоди (до миру) приєднувати кого́ з ким. [Мирила чоловіка з жінкою (М. Грінч.). Іди-но погоди їх, – чого вони сваряться? (Полт.). Як його ладнати чорне з білим? (Сл. Гр.)].

Мириться – миритися, (*состоятъ в мире*) мирити, (*вступать в соглашение*) годитися, погоджуватися *и* погоджатися, згоджуватися *и* згоджатися, лагодитися, ладнатися, ладитися, єднатися з ким, з чим, до згоди приходити з ким; (*примиряться с чем*) миритися, примирятися, погоджуватися з чим; (*заключатъ мир*) миритися, замиряти(ся) з ким. [А вже після бійки були-б мирилися (Крим.). Як посварилися, так і досі не хочять годитися (Сл. Гр.). Згоджаються, як вода з соломою в рінці (Франко). Лагодимося, нівроку, як кіт з собакою (Сл. Гр.). Він мовчки примирявся з цим фактом (Крим.)]. *Не -рюсь я с этим решением* – не погоджуюся (не мирюся) я з цією постановою (ухвалою), (*с приговором*) з цим вироком.

Мірниця – мірниця.

Мирно, *нрч.* – мирно, сумірно тихомірно, спокійно, супокійно, (з)лагідно, тихо. [Раді будуть мирно геть піти (Грінч.)]. *Жить -но (в согласии)* – жити мирно, у (добрій) злагоді, у (добрій) згоді, (з)лагідно. [Щоб мир був усюди, щоби мирно собі жили і звірі і люди (Рудан.). Він з старою своєю в злагоді стільки прожив (Грінч.). Дуже злагідно тепер живуть (Грінч.)].

I. Мирный – 1) (*спокойный, миролюбивый*) мірний, сумірний, тихомірний, спокійний, супокійний, упокійний, лагідний, тихий. [Дай-же, боже, щоб ваша спілка була мірна і жила в ладі та в мирі (Н.-Лев.). Початок нового, сумірного розмежування народів (Н. Рада). Брати! Чи всіх ми способів вже брались тихомірних? (Грінч.). Ідилія – це картинка з тихомірного, близького до природи життя (Єфр.). Упокійний (*прошедший без войны*) рік (Куліш). Не Литва та Україна винні, що їх гарну лагідну спілку розбито (Грінч.)]. *В -ное время* – за мирних часів, за мирного часу, мирними часами, під мирний час. *-ные жители* – мірна людінь (–ности). *-ный народ* – мірний народ (–ду). *-ный нрав* – лагідна (сумірна) вдача. *-ные отношения* – мірні стосунки (–ків), сумір (–ру), згода, злагода. *-ное положение* – мірне становище, –ний стан (–ну). *На -ном положении* – на мирному становищі, (*зап.*) на стані супокію. *-ный сон* – тихий (лагідний) сон (*р.* сну). [Все лагідним сном спочивало (Вороний)]. *-ное царствование* – мірне царювання; 2) (*мировой*) мировий. *-ный договор* – мирова угода (умова). *-ная конференция* – мирова конференція. *-ные переговоры* – мирові пересправи (–прав), перемови (–мов), переговори (–рів). *Вести -ные переговоры* – провадити мирові пересправи (перемови про мир), трактувати, пактувати, переговорювати про мир з ким. *-ные условия* – мирові умови. [Парламент ухвалив мирові умови (Н. Рада)].

II. Мирный (от **Миро**) – мировий, міряний, мірний.

Миро – миро. [Марія-ж, взявши літру міра народового, намастила ноги Ісуса (Біблія)].

Помазывать -ром, см. Миропомазывать и Мировать. Одним -ром мазаны – одним міром міровані (мазані).

Миробалан – 1) (*сорт слив*) миробалана; 2) (*дубильное вещество*) миробалана (–ни).

Миробалановый – миробалановий. *-вое дерево, бот. Terminalia* – миробаланове дерево, миробаланник.

Миробытие[ë] – 1) світоворе[і]ння, (с)творе[і]ння світу; 2) світобуття (–ття), буття (існування)світу.

Миробытный – 1) світоворн[ч]ий; 2) світобутній.

Мирование – мирування, (*зап.*) міровання. [Ходіла до міровання (Брацлавц.)].

Мировар – мировар (–ра), мироварник.

Мироварение – мироваріння, мироварство, мироварництво.

Мироварный – мироварний.

Мировать, -ся – мирувати, –ся. **Мированный** – мірований.

Мировая́, *сиц.* – 1) (*сделка*) мирова́ (-во́ї), мирна́, помирна́ (-но́ї), мирова́ зго́да (уго́да), з'єднанн́я (-ння). [Вони погоди́лися на мирову́ (М. Грінч.). Ось я вам напишу́ помирну́ (Номис)]. *Делать -вую́* – робити мирову́, замиря́тися. *Идти на -вую́* – іти́ на мирову́ (на мир, на замире́ння), замиря́тися; 2) (*выпивка*) змирщина́ *и* -щини (*мн.*), єднанщина́ (Н.-Лев.). [Б'ються, б'ються, а тоді змирщину́ п'ють (Сумщ.)].

Мировиха́ – мировиха́, мирового жінка.

Мировоззре́ние – світогляд (-ду). [В приказка́х – головна́, основна́ нитка наро́дного світогляду (Кониськ.). Він був у таких літах, коли людина починає виробляти собі світогляд (Крим.)].

I. Мировой, *сиц.* – мировий (-во́го), (*судья*) мировий суддя́ (-дді́), (*посредник*) мировий посередник, (*фамил.*) мировик (-ка). [У мирового (*судьи*) купча́ не має ніякої сили? (Мирний)].

II. Мировой, *прлг.* (*от I. Мир*) – мировий. **-вая́ запись** – мировий за́пис (-су), мирова́ (-во́ї), лист про мирову́. **-вое прошение** – мирове проха́ння, мирова́. **-вая́ сделка**, *см.* **Мировая́**. **Заклучить -вую́ сделку** – скла́сти, зроби́ти, підписа́ти мирову́ (-ву́ уго́ду). **-вое соглашение** – мирова́ (полюбо́вна, любо́вна) зго́да. **-вой посредник, судья́**, *см.* **I. Мировой**.

III. Мировой, *прлг.* (*всемирный*) – світовий, всесві́тній, всьогосві́тній, цілосві́тній. [Бу́ти вели́ким, світовим талантом (Крим.). Письме́нство націона́льне і світове (Ніков.). Всесві́тні простори́ (Франко). Го́ре всесві́тне (Вороний). Всьогосві́тній ро́зум (Куліш)]. **-вая́ история́** – всесві́тна історія́. **-вая́ скорбь** – світова́ скорбо́та, світова́ ту́га. **-вое событие́** – світова́ подія́, подія́ всесві́тньої ваги́.

Мировосприя́тие – світосприйма́ння (-ння).

Мировщик, -щица, *см.* **Миритель, -ница**.

Мировщина́, *см.* **Мировая́ 2**.

Миродавец, -давица и Мирода́тель, -да́тельница – мирода́вець (-вця), -да́в(н)иця.

Мирода́тний – мирода́тний, мирода́вчий.

Миродёр – дерілю́д (-да), глита́й (-тая́); (*мародёр*) мародёр (-ра).

Миродержавец, *см.* **Миродержец**.

Миродержавие, -жавный – світодержавство, -жавний.

Миродержец – світодерже́ць (-жця), світодержаве́ць (-вця). [Він – світодерже́ць, йому́ напогото́ві ціле військo (Крим.)].

Мироёд – 1) глита́й (-тая́), жмікру́т, дерілю́д, дою́н (-на́), жи́роїд, паву́к (-ка), (*пров.*) глита́й-дуб, задаві́йко, товстоши́й (-шия́), пузі́й (-зія́); (*кулак*) курку́ль (-ля́); *соб.* глита́йня, курку́льня (-ні́); *срв.* **Кула́к 5** *и* **Кула́чьє**. [Гроші́ дали́ йому́ спроможні́сть, не боя́вшись глита́їв, за грома́дську справу обста́ти (Грінч.). В його́ всі́ люди́ то нечесні́, то ледарі́, то жмікру́ти (Н.-Лев.). Ба́чу, які́ вони́ дерілю́ди, – за ї́ми ніде́ правди́ не зна́йдеш (Грінч.). Глита́й-жиро́їди: шинка́рі, лихварі́ (Азб. Ком.); 2) *см.* **Мирско́й (2) захребетник**.

Мироёдний и -ёдский – глита́йський, жмікру́тський, дерілю́дський; (*кулацки́й*) курку́льський, курку́лівський, курку́лячий.

Мироедство – 1) (*соб.*: *мироеды*) глита́йство, глита́йня́; (*кулаки*) курку́льство, курку́льня́ (-ні́), курку́ляччя (-ччя); 2) (*в отвлеч. знач.*) глита́йство, жмікру́тство, жмікру́тня́ (-ні́); курку́льство; *срв.* **Кула́чество 1** *и* **2 а**.

Мирозда́ние – 1) (*сотворение мира*) світотво́ре[і́]ння, світобудува́ння, с(о)тво́ре[і́]ння світу́; 2) (*космос*) світобудова́, ко́смос (-су), (*миростроение*) світола́д (-ду); (мир) сві́т, всесві́т (-ту). [Теорія́ світобудови́ (Грінч.). Ти кинув́ серце́ на жертовник світобудови́ (Вороний). Це суперечило́-б зако́нам світола́ду (Ким.)]

Мирозда́нный – 1) світотво́рн[ч]ий, світобудівни́чий; 2) світобудовни́й, космо́чний.

Мирозиди́тель – творе́ць (*р.* творця́) світу́, створи́тель (-ля) світу́, світоспору́дник, світополо́жник.

Мироистребитель – світогуб (-ба), світогубець (-бця).

Мирок – маленький світ (-ту), (*реже*) світок (-тка).

Миролюб, *см.* **I. Миролюбец**.

I. Миролюбец, **-любица** – миролюб (-ба), -любка, миролюбець (-бця), миролюбник, -любница. [Року 1919 всі імперіялісти несподівано стали гарячими миролюбцями (Азб. Ком.)].

II. Миролюбец – світолюб (-ба), світолюбець, марнотолюбець (-бця), марнотник.

Миролюбиво, *нрч.* – миролюбно, тихомірно, лагідно, злагідна. [Ті були не від того, щоб скінчити справу миролюбно (Ор. Лев.)].

Миролюбівость – миролюбність, тихомірність, лагодливість, лагідність, (*уступчивость*) згодливість (-ости). [Чи з лозіною прийти мені до вас, чи з любов'ю і духом лагідности? (Біблія)].

Миролюбівый – миролюбний, тихомірний, лагодливий, лагідний, (*уступчивый*) згодливий. [Листи проймає миролюбний дух (Доман.)].

Миролюбие – миролюбство, миролюбність (-ности); *см.* **Миролюбівость**.

Миролюбно, **-ность**, **-ный**, *см.* **Миролюбиво**, **-вость**, **-вый**.

Мирон, *зоол.* **Barbus barbus L.** – марена звичайна, маріна, усач (-ча).

Миронарушитель, **-тельница** – миропорушник, -ниця.

Миронарушительный – миропорушний.

Миронник, *бот.* **Veronica Chamaedrys L.** – безвершки (-ків).

Мироносец – мироносець (-носця).

I. Мироносица (*от* **I. Мир**) – мироносиця.

II. Мироносица (*от* **Миро**) – миронос(н)иця. [«Мироносницями» можуть у нас бути ті жінки, котрі вже дітей не родять (Звин.)]. **Неделя жён -сиц**, *церк.* – мироносна неділя.

I. Мироносный (*от* **I. Мир**) – мироносний.

II. Мироносный (*от* **II. Мир**) – світоносний.

III. Мироносный (*от* **Миро**) – мироносний.

Мироосвящение – миросвятіння (-ння).

Мироописание – світопис (-су), світоописування, космографія.

Мироощущение – світовідчування. [Філософія його світогляду й світовідчування (Єфр.)].

Мирописание, *см.* **Мироописание**.

Мирописатель – світоописувач, космограф.

Миропознание – світознання, світопізнання (-ння). [Філософічне світознання (Єфр.)].

Миропомазание – 1) (*действие*) миропомазування, помазування міром; (*мирование*) мирування; 2) (*таинство; помазание на царство*) миропомазання.

Миропомазанник, **-ница** – миропомазанник, -ниця, миропомазанець (-нця), -занка.

Миропомазаннический – миропомазанницький.

Миропомазать *и* **-мазывать** – миропомазувати, помазувати, помащувати міром когось; (*мировать*) мирувати когось. **Миропомазанный** – миропомазаний, помазаний, помащений міром. **-ный на царство** – (миро)помазаний на царство. **-тгся** – миропомазуватися, бути миропомазуваним, миропомазаним, помазуватися, бути помазаним міром; (*мироватгся*) мируватися.

Миропонимание – світорозуміння, світознання. [Витворювання нової ідеології, нового світорозуміння (Азб. Ком.)].

Мироправитель – світоправитель (-ля), світодержець (-жця), світоорудар (-ря).

Миросозерцание – 1) (*действие*) світоспоглядання; 2) *см.* **Мировоззрение**.

Миросозерцательный – світоспоглядальний.

Мирозидание, **-датель**, *см.* **Мироздание 1**, **Мирозидатель**.

Миротворение, *см.* **Мироздание 1**.

I. Миротворе́ние (от **I. Мир**) – миротво́ре[і]ння, миротво́рство.

II. Миротворе́ние, см. **Мирозда́ние 1**.

Миротво́рец – миротво́рець (-тво́рця), миротво́рник. [Блаже́нні миротво́рці (Біблія)].

Миротво́рительный, см. **Миротво́рный**.

Миротво́ритель – миротво́рити, миротво́рствувати.

Миротво́ритель *кого*, см. **Мирить** и **Уми́ротворя́ть**.

Миротво́рица – миротво́рниця. [Світи́ло миротво́рниці-нау́ки (Куліш)].

Миротво́рничать, см. **Миротво́ритель**.

Миротво́рный – миротво́рн[ч]ий.

Миротво́рство – миротво́рство.

Миротво́рствовать, см. **Миротво́ритель**.

Миротво́рческий – миротво́рницький.

Мироточи́вый – мироточи́вий.

Мироустро́йство – світо́лад (-ду); *срв.* **Мирозда́ние**.

Мирра – (*и растение и его душистая смола*) мирра, (*только смола*) смірна. [Хра́ми, каплиці і ікони, і ставники, і мирри дим (Шевч.)].

Мирро́вый – мирро́вий, смірно́вий.

Мирско́й – 1) світо́вий, мирско́кий; (*светский*) світско́кий. [Не прихиля́лося його́ се́рце до світо́вого, лю́дського (Грінч.). Зрі́кся світо́вої поро́жнечі (Крим.). **-ка́я** *жизнь* – мирско́ке життя. **-ка́я** *суета* – світо́ва (зе́мна) марно́та (марні́сть (-ности)). **-ко́й** *человек*, см.

Миряни́н 1; 2) (*общинный*) грома́дско́кий, (*редко*) миря́нско́кий, (*стар.*) копови́й, ко́пний.

[Грома́дська земля, грома́дська справа (Сл. Гр.). Всі миря́нські зна́єш ли́ха (Котл.). Копови́й суд (Куліш)]. **-ко́й** *голова* – голова, ста́роста. **-ко́й** *захребетник* – грома́дско́кий дармої́д. **-ка́я** *изба* – збо́рня, розпра́ва. **-ко́е** *общество* – грома́да; см. **II. Мир 7**. **-ка́я** *сходка* – сход (-ду), грома́да; см. **II. Мир 8**.

Мирт, **Мирта**, *бот.* **Myrtus communis L.** – мирт (-та), (*реже*) ми́рта (-ти). [Шелестя́ть висо́кі пальми, ми́рти (Крим.)]. *Индийский, пряный мирт (Pimenta officinalis Lindl.)* – піме́нта (-ти).

Миртовидный – миртува́тий.

Мирто́вый – ми́ртовий. [Як та роси́на ра́ння на ми́ртовім листку́ (Куліш)]. **-вые**, *бот.*

Myrtaceae – миртува́ті (-тих).

Миртообра́зный – миртува́тий.

Мирщи́на – 1) (*мирское имущество*) грома́дско́ке добро́ (майно́); (*повинности*) грома́дско́кий відбу́ток (-тку); (*дела*) грома́дско́кі справи (*р. справ*); 2) (*помочь*) толока́ (-кі); 3) см. **II. Мир 8**.

Мирщи́ться – ми́рщитися, зми́рщуватися, обми́рянюватися; жи́ти в світо́вій марно́ті.

Мирыва́ть, см. **Мереть**.

Миряни́н, -ря́нка – 1) (*житель этого мира; светский*) миря́ни́н (-на; *мн.* -ря́ни, -ря́н), миря́нка. [(Три лі́рники) йшли в Су́ботів про Богда́на миря́нам співа́ти (Шевч.). Ка́жуть було́: мона́хи житимуть, а́ки миря́ни (Свидниц.)]; 2) (*член крест. общины*) грома́дяни́н (-на; *мн.* -дя́ни, -дя́н), грома́дянка. [Ко́ли-б у́сю оту́ зе́млю та поді́лити між на́шими грома́дянами! (Васильч.)].

Міса, міска – міса, міска, (*пренебр.*) мисчи́на, (*в детск. яз.*) міся́ (-сі), (*неглубокая*) полумісок (-ска), (*с вогнутыми краями*) конді́йка, (*большая с двумя ушками*) яндо[и]ла́, (*суповая*) ва́за. [З полиці́ міси, міски́ й мисочкі́ викраша́ються (М. Вовч.). Насі́пала галушо́к в міску́ (Коцюб.). Набра́ла мисчи́ну пшо́на (Проску́рівщ.). Ї́дять вони́ калачі́ з одного́ полуміска́ (Пісня). Насіпа́є кулішу́ в здоро́ву міску́ яндо́лу (Н.-Лев.)].

Изготовление -сок (мискоделие) – миско́рбство.

Місний, см. **Місочный**.

Місочка – місочка, мисчи́н(к)а, мисча́ (-сча́ти), (*зап.*) мися́ (-ся́ти) (Жел.), (*неглубокая*)

- полумисочок (-чка).
- Мисочник, -нища** – мискороб (-ба), -робка.
- Мисочный** – мисковий.
- Миспикель**, *мин.* – міспікель (-ля *и* -лю).
- Мисс** – міс (*несклон.*).
- Миссионер, -нёрка** – місіонер, -нёрка (*гал.*) місіонар (-ра), -нарка.
- Миссионерский** – місіонерський, (*гал.*) місіонарський.
- Миссис** – місіс (*несклон.*).
- Миссия** – 1) (*посольство*) місія, (*важнее*) посольство. [Аташе́ при дипломатичній місії (Крим.)]; 2) (*для обращения иноверцев*) місія; 3) (*поручение, задание*) місія, завдання, доручення (-ння), посольство. [Виконавши свою місію, він усува́всь на́бік (Крим.)].
Возложитъ -сию на кого – покласти місію (доручення) на кого, припоручити кому що.
- Мистер** – містер (-т(е)ра).
- Мистерия** – містерія.
- Мистик** – містик (-ка).
- Мистика** – містика.
- Мистификатор, -торка** – містифікатор (-ра), -каторка, дурисвіт (-та), -світка.
- Мистификация** – 1) (*действие*) містифікування, піддурювання, о(б)дурювання, *оконч.* змістифікування, піддурення, о(б)дурення; 2) (*шуточный обман*) містифікація.
- Мистификаторский** – містифікаторський, дурисвітський.
- Мистификаторство** – містифікаторство, дурисвітство.
- Мистифицирование** – містифікування, піддурювання, о(б)дурювання (-ння).
- Мистифицировать** – містифікувати, дурити, піддурювати, о(б)дурювати когось.
- Мистицизм** – містицизм (-му).
- Мистически**, *нрч.* – містично.
- Мистический и -тичный** – містичний. [Слова́ містичні про тіло й кров (Л. Укр.)].
- Мистраль (ветер)** – містраль (-лю).
- Мистре[и]с** – місіс (*несклон.*).
- Мисюрка**, *стар. (шлем)* – мисюрка.
- Митель, типогр.** – мітель (-лю), середняк (-ку).
- Митенка** – мітенка, рукавичка.
- Митинг** – мітинг (-гу), (*гал.*) віче. [До ораторських творів належать промови на вічах (мітингах) (Єфр.)].
- Митингование** – мітингування (-ння).
- Митинговать** – мітингувати.
- Митинговый** – мітинговий.
- Миткалевый** – міткалевий, перкалевий.
- Миткаль** – міткаль, перкаль (-лю).
- Миткальный**, *см.* **Миткалевый**.
- Миткальщик, -щица** – міткальщик, -ниця.
- Митра** – мітра.
- Митральёза** – мітральёза, скорострільна гармата.
- Митровидный** – митруватий, подібний до митри.
- Митровый** – митровий.
- Митрообразный**, *см.* **Митровидный**.
- Митрополит** – митрополит (-та). *Быть -том* – бути митрополітом (за митрополіта), митрополитувати.
- Митрополитский** – митрополітський, митрополічий, митрополітанський. [Митрополічий дім (Київ). Митрополітанські будинки (Київ)].

Митрополі́тство – 1) (*сан*) митрополітство; 2) (*пребывание в этом сане*) митрополитува́ння (-ння); 3) (*округ*) митрополія.

Митрополи́чий, см. **Митрополі́тский**.

Митропо́лія – митропо́лія.

Миф – 1) міт (-ту). [Міт про рай (Л. Укр.)]; 2) (*перен.: сказка, вымысел*) ка́зка, ба́йка, вігадка, небилиця.

Мифі́ческий – 1) міті́чний. [Міті́чно-легенда́рна епопе́я (Крим.)]; 2) (*перен.*) міті́чний, байковий, бає́чний, вігаданий, вимислений.

Мифоло́г – міто́лог (-га), (*мифовед*) мітозна́вець (-вця).

Мифологі́ческий и **-гичный** – мітологі́чний.

Мифоло́гія – мітоло́гія; (*мифоведение*) мітозна́вство. [Гре́цька мітоло́гія (Грінч.)].

Миха́йло Потапович Топтыгин, см. **Медве́дь 1**.

Мице́лій, бот. **micelium** – мице́лій (-лію), грибно́ця, гри́бша. [Сі́тка цих ниточо́к зветься мице́лієм або гри́бшею (Троян.)].

Мі́чман, -манский – мі́чман (-на), -манський. *Быть, служить -ном* – бу́ти мі́чманом (за мі́чмана), мі́чманувати.

Мі́чманство – 1) (*чин*) мі́чманство; 2) (*пребывание в этом чине*) мі́чманува́ння (-ння).

Мише́нный – 1) метові́й; 2) прозорові́й, діоптрові́й, метові́й. Срв. **Мише́нь**.

Мише́нь – 1) (*щит для стрельбы в цель и перен.*) мета́, ці́ль (-ли); 2) (*в угломерном снаряде, в пушке*) прозі́р (-зо́ру) діоптра (-ри), (*реже*) діоптр (-тра), мета́.

Мі́шка – 1) (*медведь*) ведме́дько, ведме́дик (-ка); срв. **Медве́дь 1**; 2) (*детская игрушка*) ведме́дик (-ка).

Мишура́ (*в прям. и перен. знач.*) – сухозлі́тка, сухозло́тиця, сухозло́тник (-ку), позлі́тка, призолота́, шумі́ха. [Корова́й золотять сухозлотицею (Чернігі́вщ.). Франсо́ва рука́, обдира́ючи блискучі шати, сухозло́тник і фіні́фть із звичних на́ших ідо́лів, показує нам на на́ше се́рце (Ніков.). Зде́рти ту позлі́тку, що нею вони́ свої́ не зовсі́м чи́сті вчи́нки приоздобля́ли (Єфр.). Корова́ї бга́ли і шумі́ху зве́рху наклада́ли (Макар.)].

Мишу́рность – пустоблі́ск, пустобля́ск (-ку); сухозлі́[о]тність) (*обманчивость*) облудні́сть, обманні́сть (-ности).

Мишу́рный – сухозлі́[о]тний, сухозло́тий, шумі́ховий; (*обманчивый*) облудні́й, обма́нний. [Сухозло́тний по́яс (Любечч.)].

Младе́нец – дити́на (*мн.* ді́ти, -те́й), дитя́ (-тя́ти), немовля́ (-ля́ти), немовля́тко; (*возвыш.*) младе́нець (-нця) (Шевч.). [Мале́ дитя́ зродила́ (Гнід.). Спи, моє́ немовля́тко! (Л. Укр.)].

Грудно́й -нец – коліско́ва (запазу́шна, цяцько́ва) дити́на, немовля́, немовля́тко, пригрудча́ (-чати). *Избиение -цев*, см. **Избиение**.

Младе́нство, -де́нствовать, см. **Младе́нчество, -чествовать**.

Младе́нцев – дити́нин (-на, -не), немовля́чий (-ча, -ме).

Младе́нческая, *сиц.* – роді́мець (-мця), перехі́д, мимохі́д (-хо́ду); срв. **Роді́мчик**.

Младе́нческий – дитя́чий, дити́нячий, немовля́чий, (*возвыш.*) младе́нчий. [Младе́нчі сльо́зи (Шевч.)]. *-ное место*, см. **Место 6. В -кие годы, в -ких летах**, см. **В младе́нчестве. С -ких лет**, см. **С младе́нчества (под Младе́нчество)**. *-кая трава*, бот. – а) (**Phlomis tuberosa L.**) залі́зняк (бульбі́стий), ме́дівник (-ку); б) (**Polygonum dumetorum L.**) гірча́к (-ку) (за́рісниковий), бе́різка.

Младе́нческое, *сиц.*, см. **Младе́нческая**.

Младе́нчество – дити́нство, немовля́чий ві́к (-ку), дитя́чі літа́. **В -стве** – в дити́нстві, за дити́нства, за дитя́чих літ, за немовля́чого ві́ку. **С -ства** – з дити́нства, змалку, змалечку, змальства, змале́нства, з пуп'я́нку, з пуп'я́ночку. [Звик гово́рити (украї́нською мо́вою) з дити́нства (Крим.). З пуп'я́ночку сирота́ поневі́рявся в на́ймах (Крим.)]. *Впа́дуть, впа́сть в -ство* – вкида́тися, вкину́тися, впа́дати, впа́сти в немовля́чий ві́к, в дити́нство, дити́ніти,

здитиніти.

Младѣнчествовать – дитинствувати, перебувати в дитячих літах.

Младѣнчица, бот. *Ophrys L.* – бровник (-ку).

Младѣшенек – молодесенький, молодісінський.

Младограмматик, -тический – молодограмматик, -тичний.

Младой, Младость, см. Молодой, Молодость.

Младотурок – молодотурок (-рка).

Младочех – молодочех (-ха).

Младший – 1) (*летами*) молодший, менший, ум. меншенький, меншечкий. [Молодші сестри спали з старшою (Кониськ.). Менша сестра літ не дійшла (Пісня). Та самий-же меншенький, та такий-же розумний синочок мій (Тесл.). *Плиний -ший* – Пліній Молодший. *Самый -ший* – наймолодший, найменший; 2) (*положением, чином*) менший, (*реже*) молодший, (*низший*) нижчий, (*не слишком*) підстарший. [Самі, мовляв, і старші й менші (Номис). Майстри бувають старші, підстарші і менші (Київ)]. **-ший помічник капітана** – менший помічник капітана. **-ший командный состав** – нижчий (молодший) командний склад (-ду). **-шие классы школы** – нижчі класи школи.

Млат, см. **Молот**.

Млеко, см. **Молоко**.

Млековидный – молокуватий, подібний до молока.

Млекогонный – молокогінний.

Млеконосный – молоконосний.

Млекообразный, см. **Млековидный**.

Млекопитающий – молокоживний.

Млекопитающее(ся), зоол. *mammalium* – ссавець (-вця), ссач (-ча). **-щие(ся)** – ссавці (-ців). [Дихає кит, як і всі ссавці, легеньями (Троян.). Ссавці або ссачі мають скелет внутрішній (Верхрат.)].

Млекопровод, анат. *ductus thoracicus* – молокопровідець (-відця), молочний провід (-воду).

Млекопроводный – молокопровідний.

Млекоссед, бот. *Galium verum L.* – медівник (-ку), гусятник (-ку).

Млѣние – мління, у[о]млівання (-ння).

Млеть – мліти, у[о]млівати. [Серце мліє (Шевч.). А в козака серце умліває (Пісня). З голоду вмліває (Рудан.). А калина соромлива і тремтить і омліває (Грінч.)]. **Млеть от восторга над чем** – умлівати над чим. [Умлівали над своєю новою хатиною (Гр. Григор.)]. **Млеть от тоски** – мліти душею. [Сидить у тюрмі, мліє душею (Тесл.)].

Млечник, бот. – 1) (*Glaux maritima L.*) молочна трава; 2) (*Hippophaë rhamnoides L.*) верботерен (-рну); 3) (*Polygala vulgaris L.*) китятки (-ків) (звичайні), вороняче очко.

Млечный – молочний. **Млечный путь** (*астром.*) молочна дорога, (*в обиходе*) чумацький шлях (-ху), чумацька (небесна, зоряна, божа, Єрусалимська) дорога. [Прозвав український народ молочну дорогу чумацьким шляхом (Герин.). Засинаю, а надо мною розіскрюється зоряна дорога (М. Вовч.). Єрусалимська дорога на небі, – бо нею можна втрапити до Єрусалиму (Звин.)].

Мне – 1) (*дат. пад. от мест. Я*) мені. [Думи мої, думи мої, де-ж мені вас діти? (Шевч.)]. **Ко мне** – до мене; 2) (*предл. пад. от мест. Я*) (в, на, по, при) мені. **По мне** – а) (*по моему внешн. виду*) по мені; б) (*мне под силу*) по мені, мені до снаги, на мене; в) (*что касается меня*) як на мене, що-до мене, про мене; г) (*плакать, скучать и т. п.*) за мною, (*иногда*) по мені. [Хіба хмаронька заплаче дощем по мені (Пісня)]. **Не по мне** – а) (*не под силу*) не по мені, мені не до снаги, не на мене; б) (*не по вкусу*) мені не до смаку, не до вподоби, не до душі, не до серця, не до (по) мислі. [Хоч в червонім намісті, вона мені не по мислі (Пісня)].

Мневий, Мнёвый – миневий.

Мнемоника, -нический – мнемоніка, -нічний.

Мнение – думка, гадка про що, (*взгляд*) погляд на що, (*суждение*) суд, присуд (-ду), (*редко, полон.*) здання (-ння) про що, розмисел (-слу) у чому. [Не можна було вивести, якої він думки про громаду (Кониськ.). Своїх власних гадок не встиг ще виробити (Крим.). Мені не вперше доводиться чути такі погляди на Шевченкову «Катерину» (Грінч.). Ворог переполовинених (*половинчатых*) поглядів (Єфр.). Вирікати свій суд про філологічні справи (Крим.). А моє таке здання: час уже людям перестати воювати (Бердич.). Мати власний розмисел у військових справах (Л. Укр.). **-ние относительно чего** – думка що-до чого. *Я того -ния, что* – я тієї (тої, такої) думки, що; моя така думка, що; на мою думку; я так гадаю; як на мене, то. *По -нию кого* – на думку, на гадку чію, когю, на чий погляд (суд), з чийого погляду, як гадає хто. [На кумову думку, син мусить хазяйнувати (Грінч.). На їх погляд, се дурість і гріх (Франко). На мій суд, вашу високість не зустрічають тут з такою церемонією, до якої ви звикли (Куліш). З його погляду, не заподіяв того, в чому його винуватять (Кониськ.).] *По моему -нию* – на мою думку, на мій погляд. *По его -нию* – на його думку (погляд), (*иногда*) по його. [По його, так уже-б пора і додому (Квітка)]. *Вопреки чьему -нию* – всупереч думці когю, чийї, проти думки когю, чиєї, проти когю. [Не бівши спеціалістом, ляпати дурниці проти техніки, плескати нісенітниці проти хеміка (Крим.)]. *Общее -ние* – загальна думка (гадка), загальний погляд (суд). *Общественное -ние* – громадська думка, громадський погляд, (*зап.*) опінія. [Неволя громадського погляду (Куліш)]. *Особое -ние* – окрема думка, -мий погляд. *Предвзятое -ние, см. Предвзятый. Быть о себе высокого -ния, см. Мнить о себе. Высказывать, высказать свое -ние* – висловлювати, висловити свою думку, свій погляд (суд, присуд), подавати, подати свою думку про що, виявляти, виявити свій погляд на що, давати свій суд над чим. [Переказавши зміст, ось який присуд висловила вона про твір (Грінч.). Виявила свій погляд на старосвітські закони (Єфр.). (Оповідає,) не оцінюючи подій, не даючи свого суду над ними (Єфр.)]. *Иметь о ком хорошее -ние* – бути про когю доброї думки, мати про когю добру думку. *Оставаться, остаться при своём -нии* – лишатися, лишитися, зоставатися, зостатися при своїй думці, з власною думкою, при своєму погляді; (*при особом -нии*) лишатися, лишитися, зоставатися, зостатися при окремій думці, при окремому погляді, не пристати на чію думку; *см. Оставаться. Придерживаться -ния* – додержуватися думки. *Присоединяться, присоединиться к чьему -нию* – приставати, пристати на чію думку, прилучатися, прилучитися до чиєї думки. *Разделять чьё -ние* – поділяти чію думку, гадку, чий погляд. *Соглашаться, с чьим -нием* – погоджуватися з чиєю думкою, приставати на чію думку. *Укрепиться во -нии* – зміцніти на думці.

Мнимо, нарч. – начеб-то, ніби(-то), мов-би, буцім, уявно.

Мнимость – неправдивість, несправжність, нещирість; уявність; гаданість; на[у]думаність; удаваність, уданість; фіктивність (-ости); *срв. Мнимый.*

Мнимоумерший – завмерлий, обмерлий, (*суц. м. р.*) завмерлець (-рця), (*ирон.*) шматок мерця.

Мнимый – начеб-то (якийсь), ніби(-то) (якийсь), (*архаич.*) мніманий, (*ненастоящий*) неправдивий, несправжній, нещирий, псевдо-, (*воображаемый*) уявний, (*предполагаемый*) гаданий, (*придуманный*) на[у]думаний, примислений, (*притворный*) удаваний, уданий, (*фиктивный*) фіктивний; *срв. Ложный.* [Мніманий духовний чин (Ів. Вишенський). Цей на загальну гадку символіст, цей гаданий основоположник українського символізму тільки з великим застерєженням може бути запроваджений до його лав (М. Зеров). Він умів будити від сну зачаровані країни і знав, як зрушити речі з їх удаваного заціпеніння (М. Калин.)]. **-мый больной** – уявний (надуманий, удаваний, уданий) хворий. **-мая величина, -мое число, мат.** – уявна величина, уявне число. **-мый друг** – ніби-приятель, неправдивий (нещирий, удаваний, уданий) приятель (друг). **-мое изображение, физ.** – уявне зображення, -ний образ.

-мое *исключение* – неправдівий (несправжній, уявний) виняток (-тку), псевдо-виняток. **-мое** *преимущество* – уявна (гадана) перевага. **-мая** *причина* – уявна (гадана) причина. **-мое** *противоречие* – ніби-суперечність, несправжня суперечність (-ности). **-мый** *путешественник* – ніби-то подорожній, гаданий (удаваний, уданий) подорожній (-нього). **мая** *смерть* – ніби-смерть, гадана смерть (-ти), замертя (-тя), замерлість (-лости). **-мое** *счастье* – гадане щастя. **-мый** *счёт, торг.* – фіктивний рахунок (-нку). **-мый** *ученый* – квазі-вчений, псевдо-вчений (-ного).

Мнительность – помисливість, надуманість, недовірливість, підзирливість (-вості); (*в здоровьи*) самослабість (-лости).

Мнительный – помисливий, надуманий, (*недоверчивый*) недовірливий, неймовірний, (*подозрительный*) підзирливий; (*в здоровьи*) самослабій, (*пренебреж.*) самоболячка.

Мнить – думати, гадати, (*вообразать*) уявляти. **Мнить о себе много** – багато, (*слишком*) занадто про себе думати, високо нестися, заноситися (*в хмари*), (*фам.*) кірпу гнути.

Мниться – здаватися, уявлятися. **-тся мне** – здається мені.

Мних, Мнишеский, Мнишка, см. Монах, Монашеский, Монашенка.

Многий – багато-хто, багато-дехто (*м. и ж. р.*), багато-що, багато-дещо (*сп. р.*), багато-який, багато-котрій, багато, (*устар.*) **многий**. **-гий** *зверь гибнет от лесных пожаров* – багато-які звірі гинуть (багато звірів гине) від лісових пожеж (пожарів). **-гое** *множество* – велика сила, сила сильна, безліч (-чи); *см. Множество 2. Многое, см.* – багато-що (*обычно употр. только формы косв. пад.: им. и р. багато-чого, д. багато-чому, в. багато-чого и (с предл.) багато на що, про що и т. п.*), багато-дещо (*употр. аналогично предыдущ.: багато-дечого, багато де-в-чому и багато в дечому и т. п.*), багато; *срв. Много 1. -гое* *свидетельствует об этом* – багато-чого (багато-дечого) свідчить про це. *Он -гое знает* – він багато-чого (багато-дечого) знає. *Он -гое испытал в жизни* – він багато (багато-чого, багато-дечого) зазнав на віку. *Во -гом* – багато в чому, багато де-в-чому (*в дечому*). *Вы на -гое должны обратить внимание* – ви багато на що (*де-на-що*) повинні (*масте*) звернути увагу. *Нам надо о -гом поговорить с вами* – нам треба багато про що (*де-про-що*) поговорити (*порозмовляти*) з вами. *Вы не -гого стоите* – ви не багато-чого варті, (*грубо*) ви шага варті. **-гого** *желать, добра не видеть* – хто багато(-чого) бажає, той нічого (*добра*) не має. **Многие** – (*только о людях*) багато-хто (*р. и в. багато-кого, д. багато-кому, с предл. багато в кого, багато з ким и т. п.*), багато-дехто (*р. и в. багато-декого, с предл. багато де-в-кого и багато в декого и т. п.*), (*об одушевл. и неодушевл.*) багато-які (*р. багато-яких, с предл. багато в яких и т. п.*), багато-котрі, багато (*р. багатьох, д. багатьом, в. багато и багатьох (об одушевл.) тв. багать(о)ма, предл. в багатьох и т. п.*), (*устар.*) **многий**. [Багато-хто з еспанців був обтяжений золотом (Крим.). Узбройте шляхту в замках у ваших багатьох (Грінч.). Многі почали складати оповідання про події (Єв. Морач.). **-гие** *мужчины* – багато-хто з мужчин (з чоловіків). **-гие** *так думали* – багато-хто так думав (гадав). **-гие** *не разделяют этого мнения* – багато-хто не поділяє цієї думки, цього погляду. **-гим** *кажется, что* – багато-кому, багато-декому, багатьом здається, що. **-гим** *из учёных* – багато-кому з учених, багатьом ученим (з учених). *Я слышал это от -гих* – я чув це від багатьох, багато від кого (від декого, де-від-кого). **-гие** *деревья посохли* – багато-які дерева повсихали, багато дерев пос(о)хло (повсихало). **-гие** *затруднения преодолимы* – багато-які труднощі можна (даються) перемогти. *По -гим причинам* – з багатьох причин. *В продолжение -гих лет* – багать(о)ма роками, багато років, протягом (на протязі) багатьох років. *Довольно -гие* – досить багато, (*только о людях*) чимало-хто, чимало-дехто. [Чимало-кого з козаків повбивано (Київ). Чимало-дехто не хотів згоджуватися з цим (Крим.). **-гая** *лета* – многі літа. [Даруй, боже, многі літа цьому господарю (Чуб. III)].

Много, нарч. – 1) багато, багачко, велико, (*устар.*) **много**, (*во множестве*) густо, тісно, (*пров.*) дуже, гук, гуком. [Багато сліз, а щастя в світі мало (Грінч.). Вишень не було, зате

грушюк буде багацько (Звин.). Багацько є рож у садочку (Крим.). Прислужився своєму краєві велико (Куліш). Треба багато вчитися (Франко). Нечистих місців на землі дуже густо (Звин.). Людей тісно і людям тісно (Чигиринщ.). В їх дуже живе і столується людей (М. Вовч.). У мене гуком свиней (Г. Барв.). **-го ли?** – чи багато? чи багацько? (скільки?) як забагато? скільки? **Как -го?** – як забагато? скільки? **Как -го людей, которые** – як багато людей, що; скільки людей, які. **Довольно -го** – доволі (досить) багато (багацько), багатенько, чимало, чималенько, величко, густенько. [Цікавого там можна знайти багатенько (Крим.). Маруся вже чимало читала (Грінч.). Стрільців у нас густенько (Звин.). **Не -го** – не багато, не багацько. [Не багацько тих у нас, в когось святий огонь не згас (Самійл.). **Не очень -го** – не дуже багато (багацько, густо). [Людей було не дуже густо (Сл. Гр.). **Не очень-то, не больно -го** – не дуже-то багато, не гурт (-то), не велико (-то), не вельми, не гук, (*не в числовом знач.*) не гаразд. [У їх не гурт чого є (Грінч.). Щоб відтворити його життєпис, маємо не гурт-то матеріялу (Єфр.). Жіноцтво, звісно, логіки має не гурт (Крим.). Заробітку не вельми було і в неї (Кониськ.). Тут новин не гук (Франко). Вона й сама не гаразд тямилася в правилах віри (Крим.). **Не особенно -го** – не надто багато, не як багато. **Так -го** – так багато, так багацько, такого, тако-о, тако-го. [Як запалиш світло вночі, то кульці впасти ніде, такого їх (тарганів) навилазить (Проскурівщ.). І такого-ж тих ксьондзів за тиждень прибуло, що... (Рудан.). **Так ли -го у вас дене?** – чи так-то багато у вас грошей? чи стільки у вас грошей? **Не так уже и -го** – не з-так і (не так-то й) багато. [Ідеали, принципи, цілі, основи – їх не з-так і багато мала людськість, щоб ними кидатися (Ніков.). **Так же -го, как** – так само багато, як; стільки-ж, як. **Слишком -го** – надто багато, надто, занадто, забагато. [Ідєн надто має, а другий нічого (Кам'янич.). Аж надто щастя! (Куліш). Занадто вже хочеш знати (Звин.). Для поеми в прозі (в цьому творі) забагато наукових гіпотез (Л. Укр.). **Он слишком -го о себе думает** – він надто високо гадає про себе, він надто високо несеться. **-го ли – мало ли, -го – мало** – чи багато, чи мало; (скільки-нибудь) скількись. **-го (если), -го-много** – що-найбільше, (в крайнем случае) в крайньому разі. **-го шуму из ничего, -го грому попустому** – багато галасу з нічєв'я; за онучу збили бучу (Приказка); 2) (*при сравн. степ.: гораздо*) багато, багацько, далеко, значно, геть, дуже. [Цей кінь багато кращий за вашого (Чигиринщ.). Моя спідниця далеко довша од вашої (Хорольщ.). Своя хата дуже більша за цю землянку (Грінч.). **Он -го счастливее меня** – він багато (далеко) щасливіший від (за) мене. **Больному сегодня -го лучше** – слабому (х(в)орому) сьогодні багато (далеко, значно) краще, багато (значно) покращало.

Многоатомность – багатоатомність (-ности).

Многоатомный – багатоатомний.

Многобедный, Многобедственный – дуже (вельми) злигодній; дуже злидєнний.

Многобожество, Многобожие – багатобожність (-ности), багатобожжя (-жжя), політеїзм (-му).

Многобожник – багатобожник, політеїст.

Многобожница – 1) багатобожниця, політеїстка; 2) см. **Капище**.

Многобожный – багатобожний, політеїстичний.

Многоболєзненность – багато[велико]недужність (-ности).

Многоболєзненный – багато[велико]недужний, дуже слабовитий.

Многобратный – багатобратній, з багать(о)ма братами.

Многобратственный – багатобратній.

Многобратство – великобратство, велике братство.

Многобрачие – 1) (*совместное*) багатощлюбність (-ности), багатощлюб'я (-б'я), одруження (шлюб) з багать(о)ма, (*чаще о мужч.*) полігамія, (*только о женщ.*) поліандрія; 2) (*последовательное – вдовых*) кількаразове одруження; 3) бот. **polygamia** – полігамія.

Многобрачный – 1) багатощлюбний, одружений з багать(о)ма, полігамічний,

поліандрічний; 2) що кілька раз(ів) одружувався, -валася (дружився, -лася, брав, брала шлюб); 3) *бот.* – полігамічний.

Многобурный – дуже (вельми) бурхливий.

Многовалентный – багатовалентний, багатовартісний.

Многогато, *нрч.* – багатенько, багатечко, чималенько, величко.

Многовековой – багатовіковий.

Многоверхий, -вершинный – багатоверхий.

Многоветвистый – (багато)гіллястий, (багато)гіллястий; *срв.* **Ветвистый**.

Многовидный, *см.* **Многообразный**.

Многовитковый, *техн.* – багатозвойовий, звоєстий.

Многовла́ска, *бот.* **Polytrichum (commune L.)** – рунянка (звичайна), зозуличник (-ку).

Многовла́стие – багатовладство, багатовладність (-ности), поліархія.

Многовла́стный – багатовладний, поліархічний.

Многово́дие, Многово́дность – багатовод(н)ість, багатові[о]ддя (-ддя), во́дяність, во́дність, по́відність (-ности).

Многово́дный – багатовод(н)ий, во́дяний, во́дний, по́відний. [В мо́рі, в широта́х багатово́дних (Чупринка). Озеро глибо́ке та во́дяне було́ (Мирн.). Кри́ниця во́дна (М. Вовч.). Якщо в замкнуте море впадають численні й по́відні річки, вода робиться пріснішою (Федор.)].

Многоволо́ска, *см.* **Многовла́ска**.

Многовре́менный – довгочасний.

Многогла́вие – багатоголовість (-вости).

Многогла́вый – 1) *см.* **Многоголо́вый**; 2) (о зда́ни) багатоверхий, (со мно́гими куполами) багатобанний, з багать(о)ма́ банями, (со мно́г. маковками) з багать(о)ма́ маківками.

Многоглаго́лание, *см.* **Многорече́вость**. *Во -нии нет спасения* – не до пуття – велика́ сила слів, нема́ добра́ в широ́ких бала́чках.

Многоглаго́ливый, *см.* **Многорече́вый**.

Многогла́зый – багатоокий.

Многогла́сие – багатоголо́с(н)ість (-ости), багатоголо́сся (-сся), (в пени́и ещѐ) поліфо́нія.

Многогла́сный – багатоголо́с(н)ий, (в пени́и ещѐ) поліфо́нічний.

Многогне́здный – багатогне́зд(н)ий; (о завязи расте́ния) багатосусі́ковий.

Многоголо́вник, *бот.* **Asplenium Ruta muraria L.** – камінна рутка, занігтиця.

Многоголо́вчатый, *бот.* **multiceps** – багатоголовча́стий.

Многоголо́вый – багатоголо́вий. [Багатоголо́вий на́товп (Черкас.)].

Многогра́нник, *геом.* – багатості́нник, багатогра́нник, поліе́др (-ра).

Многогра́нно, *нрч.* – багатогра́нно, гра́нча́сто.

Многогра́нность – багатогра́нність, гра́нча́стість (-ости).

Многогра́нный – 1) багатогра́нний, гра́нча́стий, гра́ністий, гра́ня[а́]стий. [Гра́нча́ста ба́ня (купол), -та пля́шка (Свидниц.) Кри́сталь гра́нча́стий (Крим.). Гра́ністі я́блука (Чернігі́вщ.). Колони гра́нясті (Л. Укр.)]. **-ное творчество Франка** – багатогра́нна творчі́сть Франко́ва; 2) *геом.* – багатості́нний, багатогра́нний, поліе́дричний. **-ный угол** – багатості́нний ку́т (-та).

Многогре́шный – великогрі́шний, (*устар.*) многогрі́шний, (*сц.*) великогрі́шник, -ни́ця. [Замоло́ду ся жі́нка великогрі́шниця була́ (Грінч.)].

Многогру́дие – багатогру́дість (-дости).

Многогру́дый – багатогру́дий.

Многоде́нный, *см.* **Многоде́нный**.

Многоде́нствие, -де́нствовать, *см.* **Долгоде́нствие, -де́нствовать**.

Многоде́ржавие – багатодержавство, багатодержавність (-ности), поліархія; *срв.*

Многовла́стие.

Многодѣтний – багатодітний, з багать(о)ма дітьми.

Многоднѣвность – багатоденність, довгочасність (-ности).

Многоднѣвний – багатоденний, довгочасний.

Многодольный, *бот.* – багатопрозябцевий.

Многое, *см.* **Многий**.

Многожѣнец – багатожѣнець, кількожѣнець (-нця), полігін.

Многожѣнный – багатожѣнний.

Многожѣнство – багатожѣнство, багатожѣнність (-ности), полігінія, полігамія.

Многожильный – багатожильний.

Многозвѣздный – багатозірний, зористий, зоряний.

Многоземелье – великоземелля, багатоземелля (-лля).

Многоземельность – велико[багато]земельність (-ности).

Многоземельный – великоземельний, багатоземельний. [Великоземельне ратайське господарство (Куліш). Великоземельні пані (Яворн.). Великоземельна буржуазія (Н. Рада)].

Многозѣрный – багатозерний, зерни[я]стий.

Многознаменательность – багатознаменність, великознаменність, великозначність, значливість (-ости).

Многознаменательный – багатознаменний, велезнаменний, великозначий, значливий.

[Стоїмо перед великозначним фактом (Київ). Значлива подія (Крим.)].

Многозначный, *см.* **Многозначительный**.

Многозначительно, *нрч.* – великозначно, велезначно, багатозначно, значуще, значливо.

[(Учитель) обводив клас величним поглядом і великозначно казав: «О!» (Еварн.).

Велезначно посміхнувся (Короленко). Махав рукою й значуще замовкає (Короленко). Він говорить дуже значливо (Крим.)].

Многозначительность – великозначність, велезначність, багатозначність, значливість (-ости).

Многозначительный – великозначний, велезначний, багатозначний, значущий, значливий.

[Зробив велезначну обіцянку (Короленко). Поглядав у мій бік значущим поглядом (Короленко)].

Многозначность – багатозначність, кільказначність, кількороззначність; (*о числе ещѣ*) багатодіфферність (-ности).

Многозначный – багатозначний, кільказначний, кількороззначний; (*о числе ещѣ*) багатодіфферний.

Многоименитый – великовельможний, високоименитий.

Многоименность, **-менство** – багатойменність (-ности), багатойменство.

Многоименный – багатойменний.

Многоимущий – великобагатий, маючий. [Великобагатих куркулів у нас нема (Звин.)].

Многоискусный – вельми майстерний.

Многоиспытанный – добре випробуваний, добре вивірений.

Многокамерный – багатокамерний. **-ные**, *зоол.* **Polythalamia** – багатокамерні, багатокмірні (-них).

Многоклас(е)ный – багатокласний.

Многоклеточный, *биол.* – багатоклітинний.

Многоковшевой, *техн.* – багатоківшевий.

Многокозненный – вельми підступний.

Многоколенный – багатоколінний.

Многоколонный – багатоколонний.

Многоколосный – багатоколос(н)ий.

Многокопытный – багатокопит(н)ий, кількокопит(н)ий, копитастиий. **-ные**, *зоол.* -

- багатокоп'їтники, кількокоп'їтники (-ків).
- Многоко́рпусний** – багатоко́рпусний.
- Многоко́стий** – багатоко́стий.
- Многокра́сочний** – багатокольоро́вий, багатоко́лірний, багатоба́рвний; (*поліхромний*) поліхромний.
- Многокра́тно**, *нрч.* – 1) багаторазо́во, бага́то (кілька) раз(ів); 2) багатокра́тно.
- Многокра́тність** – 1) багаторазо́вість, кількоаразо́вість (-вості); 2) багатокра́тність (-ності).
- Многокра́тний** – 1) багаторазо́вий, кількоаразо́вий. [Багаторазове нагадування (Київ)]. **-ний вид**, *грам.* – багаторазо́вий вид (-ду); 2) (*о числе*) багатокра́тний.
- Многокро́вие, Многокро́вність** – багатокро́в'я (-в'я), багатокро́вність (-ності).
- Многокро́вний** – багатокро́вний.
- Многокры́лый** – багатокри́лий; (*о семафоре*) багатору́кий.
- Многолапчаты́й**, *бот.* – багатоплапчастий.
- Многолепестко́вый** – багатопелю́стний, багатопелю́стко́вий.
- Многолепестни́к**, *см.* **Лотос**.
- Многолепестны́й** – багатопелю́стний.
- Многоле́сний** – багатолі́с(н)ий, лі́сний, (дуже) бага́тий на лісі.
- Многоле́сье** – багатолі́сся (-сся).
- Многоле́тие** – 1) довголі́ття (-ття), до́вгий вік (-ку). [Благослови́ла мене́ ма́ти на довголі́ття (Стор.)]; 2) *церк.* – многолі́ття (-ття). *Провозгласи́ть -тие* – ви́голосити (ві́кликнути) многолі́ття.
- Многоле́тний** – багатолі́тній, багаторі́чний, до́вголі́тній, до́вгорі́чний, кільколі́тній, кількоари́чний; (*старый*) великолі́тній, велелі́тній, до́вгові́чний, (*древний*) староден́ний, [Коло нього сиді́в його́ старий до́вголі́тній робі́тник (Стефанік). Дуби́ і всі́кі дере́ва великолі́тні (Шевч.). Трау́рна торочка велелі́тного пи́лу (Короленко). Дуб до́вгові́чний росу́ уже стру́шував з лі́стя (Грінч.)]. **-ний старець** – багато[велико,веле]лі́тній (староден́ний, старез́ний) старе́ць (-рця). **-ние растения** – до́вголі́тні росли́ни (-лі́н). **-ний опыт** – багато[до́вго,кілько]рі́чний, багато[до́вго,кілько]лі́тній до́свід (-ду).
- Многоле́тник** – до́вголі́тник (-ка), до́вголі́тня росли́на.
- Многоле́тність** – багатолі́тність, багаторі́чність, до́вголі́тність, до́вгорі́чність (-ності) *и т. п.*; *см.* **Многоле́тний**.
- Многоле́тний**, *см.* **Многоле́тний**.
- Многоле́тствие, Многоле́тство**, *см.* **Многоле́тие**.
- Многоле́тствование** – 1) до́вголі́тнє життя́, до́вголі́ття (-ття); 2) *церк.* – многолі́тствовання (-ння), ви́голошування многолі́ття, мно́гих лі́т ко́му.
- Многоле́тствовать** – 1) до́вго жити́, до́вгий вік жити́; 2) *кому, церк.* – многолі́тствовати, ви́голошувати (*сов.* ви́голосити) многолі́ття, мно́гі лі́та ко́му.
- Многоли́кий** – багатолі́кий, багатобра́зий, багатові́дий. [Багатолі́кий на́товп (Крим.)].
- Многоли́кість** – багато[рі́зно]лі́кість, багатобра́зість (-ості).
- Многоли́ственный, Многоли́стный** – багатолі́стий, ряснолі́стий. [Дуб ряснолі́стий (Чайч.)].
- Многолю́дие, -лю́дство** – багатолю́ддя, великолю́ддя, велелю́ддя (-ддя), багато[велико,веле]лю́дство; *срв.* **Многолю́дность**. [З велелю́ддя й ви́бира́ти геть лі́пше (Короленко)].
- Многолю́дно**, *нрч.* – багатолю́дно, великолю́дно, велелю́дно, лю́дно. [Ста́ло тро́хи лю́дніше (Н.-Лев.)].
- Многолю́дность** – багатолю́дність, великолю́дність, велелю́дність, лю́дність (-ності).
- Многолю́дный** – багатолю́дний великолю́дний, велелю́дний, лю́дний; *срв.* **Лю́дный**. [Я́рмарок та́кий великолю́дний, що проши́питись не можна (Кролевеч.). Пла́чу на розпу́ттях

велелюдних (Шевч.). Посеред широкої і велелюдної вулиці (Еварн.). Дійшов до приморського людного міста (Л. Укр.)]. **Стать -ным** – зробитися (стати) багатолюдним (великолюдним *и т. п.*), залюдніти. [Бейрут сильно залюднів (Крим.)].

Многолюдство, см. **Многолюдие**.

Многомерный – багатомірний, багатовимірний.

Многоместный – багатоміст(н)ий, з багать(о)ма місцями, на багато місць. **-ное купе** – багатоособове купе.

Многомиллионный – багатомільйонний, багатомільйоновий. [Я тільки дрібна частина з багатомільйонного народу (Грінч.). Багатомільйонові міста (Азб. Комун.)].

Многомилосердный – великомилосерд(н)ий.

Многомилостивый – великомилостивий, вельми ласкавий. [Губи його побожно шептали ім'я аллаха, великомилостивого, всемилосердного (Олмейрова Примха)].

Многомлечник и -млечница, бот. **Polygala vulgaris L.** – китятки (-тків) (звичайні).

Многоморфность – поліморфність (-ности).

Многоморфный – поліморфний.

Многомочный – великовладний, великоможний, *срв.* **Могущественный**.

Многомочье – великовладність, великоможність (-ности); *срв.* **Могущество**.

Многомощие, Многомощность – 1) велика сила, велика міць (*р.* моци); 2) великовладність, великоможність, великопотужність (-ности).

Многомощный – 1) (*сильный*) дуже (вельми) сильний (міцний, потужний), силєнний, пресильний; *срв.* **Могучий**; 2) (*могущественный*), см. **Многомочный**.

Многомудрие – 1) велемудрість, премудрість (-рости); 2) хитромудрість (-рости), хитромудрощі (-щів *и* -щей), мудрагельство.

Многомудрый – 1) велемудрий, премудрий, дуже мудрий; 2) (*мудрствующий лукаво*) хитромудрий, (*сц.*) мудрагель (-ля), -гелька.

Многомужество – багатомужество, багатомужжя (-жжя), поліандрія.

Многомужие – 1) см. **Многомужество**; 2) бот. **polyandria** – поліандрія.

Многомужний – багатомужний.

Многонародность, -народный, см. **Многолюдность, -людный**.

Многочашие – багатоуряддя (-ддя), багатоурядність (-ности), поліархія.

Многочаальный – багатоначальний, з багать(о)ма первоосновами, первопричинами. **-ный корень**, бот. – зложений корінь (-рєня).

Многочаальный – багатоурядний, поліархічний.

Многочаальство, см. **Многочашие**.

Многочемощный – великочемічний, великочедужний, великоболящий.

Многочоги, Многочожица, см. **Многочошка**.

Многочогий – багачогий.

Многочошка, зоол. **Iulus** – стоніг (-нога), стоніга (-ги).

Многочошки, зоол. **Myriapoda** – багачоногі (-гих), багачоніжці (-ців).

Многочожный – багачоножний.

Многочочный – багачонічний; довгонічний.

Многочошко, см. **Многочогато**.

Многочобещающий – багачонадійний.

Многочобильный – дуже рясний чим, дуже багачий на що.

Многочобрашие – 1) багачообраз(н)ість, різноманітність, розмаїт(н)ість, різнобїрність (-ости). [Еволюція письменства од мертвотної єдності до живої різноманітності (Єфр.)]; 2) биол. – поліморфізм (-му).

Многочобрашить – різноманітити, розмаїтити.

Многочобрашно, *нрч.* – багачообразно, різноманітно, розмаїто, різнобїрно.

Многообразность, см. **Многообразие**.

Многообразный – багатообраз(н)ий; різноманітний, розмаїт(н)ий, різнобiрний.

[Багатообраза краса (Країна Сліпих)].

Многооб'ятность – великоосяжність (-ности).

Многооб'ятный – великоосяжний.

Многоозёрный – багатоозерий.

Многоо́кий – багатоо́кий.

Многоорешник, см. **Многосемянка**.

Многоохочий – дуже (вельми) охочий до чого, дуже (вельми) ласий до чого *и* на що.

Многоочитый, -очный – рясноо́кий, багатоо́кий.

Многопалость – багатопалість (-лости).

Многопалубный – багаточардачний, багатопалубний.

Многопалый – багатопалій. **-лое колесо** – багатозубча́сте, багатопальце́ве ко́лесо.

Многопа́рный – багатопа́рний.

Многопашный, см. **Многопо́льный**.

Многописа́ние – багатописа́ння (-ння), ряснописа́ння, (*пренебр.*) писа́нина.

Многопла́н (*аэроплан*) – кількапла́н, багатопла́н (-ну *и* -на), багатокри́л (-ла).

Многопле́нность, -пле́менный – багатопле́мінність (-ности), -пле́мінний.

Многопло́дие, -пло́дность – 1) (велика) родю́чість (родови́тість, хлібородні́сть, урожайні́сть); 2) (велика) родю́чість, багатоплі́дність (-ости), багатоплі́ддя (-ддя); 3) (велика) плодю́ч[щ]і́сть (плодли́вість), плодови́тість, плі́дність (-ости). *Срв.*

Многопло́дный.

Многопло́дный – 1) (*о земле: плодоносный*) дуже (вельми) родю́чий (родови́тий, хлібородний, хлібодайний, хлібний, урожайний); 2) (*о растениях – как свойство*) дуже (вельми) родю́чий; (*с обильными плодами*) (дуже, вельми) рясний, багатоплі́дний. [Дуже родючі в нас кульки та коби́льохи (*сорта слив*) (Брацлавщ.). Сади рясні похилились (Шевч.); 3) (*плодливый*) дуже (вельми) плодю́ч[щ]ий (плодли́вий, плодови́тий, плі́дний). [Свині дуже плодючі (Київщ.)].

Многопо́лезный – дуже (вельми) корисний, великокорисний.

Многопо́лый – 1) багатоста́тний; 2) *бот. polygamus* – багатосна́стий.

Многопо́лье – багатопі́лля (-лля).

Многопо́льный – багатопі́льний, кільказмі́нний, плодозмі́нний. **-ное сельское хозяйство** – багатозмі́нне (плодозмі́нне) сі́льське господа́рство.

Многопо́люсный – багатопо́люсний, багатобі́гуно́вий.

Многопроле́тный – багатопрогі́нний, багатоперегі́нний.

Многоразлі́чие – велика різномані́тність (розмаї́т(н)і́сть), велика різнобiрність (-ости).

Многоразлі́чно, *нрч.* – дуже (вельми) різномані́тно, дуже розмаї́то (різнобiрно).

Многоразлі́чность, см. **Многоразличие**.

Многоразлі́чный – дуже (вельми) різномані́тний, дуже розмаї́т(н)ий, геть різнобiрний.

Многорё́брый – багаторе́брый.

Многорече́иво, *нрч.* – великомо́вно, широкомо́вно, багатомо́вно, велемо́вно, (*наивно*) просторі́кувато, (*церковносл.*) велері́чиво.

Многорече́ивость – великомо́вність, широкомо́вність, багатомо́вність, велемо́вність, (*наивная*) просторі́куватість (-ости); (*многоглаголание*) просторі́кування *и* просторі́кання (-ння); см. *ещё* **Болтливость** *и* **Пустосло́вие**. [Думають, що за велемо́вство своє будуть вислухані (Єв. Морач.). Великих слів велика сила (Шевч.). Було-б краще, якби він (Струве) свою політику робив мовчки, без зайвого просторі́кування (Єфр.)].

Многорече́ивый – великомо́вний, широкомо́вний, багатомо́вний, велемо́вний, (*наивно*) просторі́куватий, (*церковносл.*) велері́чивий. См. *ещё* **Болтливый** *и* **Пустословный**. [Не

великомовна була, – усє мовчки (М. Вовч.). Іде султан, покинувши в дивані башів та везірів широкомовних (Куліш). Просторікувате оповідання (Г. Барв.). Язык отой велерічивий (Шевч.).

Многоречие, см. **Многоречі́вость**.

Многоречить, см. **Многословіть**.

Многорогий – багаторогий.

Многоройный – багаторійний.

Многоротый – багаторотий.

Многорыбный – багаторібний, рібний, (дуже) багатий на рибу.

Многорылый – багаторілий; (*многомордый*) багатомордий; (*многорожий*) багатопікий.

Многосведущий – дуже (вельми) обізнаний з чим, дуже (вельми) знаючий (тямуч[щ]ий) у чому, великотямущий.

Многосветный (*о здании*) – багатопросвітлий, багатосвітлий.

Многосвечник – багатосвічник; (*жирандоль*) жирандоля. [Горять лампи й рясні жирандолі (Франко)].

Многосемейность – великородінність, великосімейність (-ности).

Многосемейный – великородінний, великосімейний, (*пров.*) сім'яністий, сіменістий. [Ї батько був сім'яністий (Н.-Лев.). Наш рід сіменістий (Кониськ.)].

Многосемянка, бот. – багатонасінниця, ряснонасінниця.

Многосемя[е]нный – багатонасінний, ряснонасінний.

Многосемянодольный, бот. – багатопрозябцевий.

Многосильный – 1) см. **Многомощный**; 2) *техн.* багатосильний.

Многословие – багатослівність (-ности), багатослів'я (-в'я), (*пренебреж.*) балаканина; *срв.* **Многоречі́вость**.

Многословить – багатословити, велемовствувати, розводити (широко), (*наивно*) просторікувати *и* просторікати.

Многословно, *нрч.* – багатослівно; *срв.* **Многоречиво**.

Многословность – багатослівність (-ности); *срв.* **Многоречі́вость**.

Многословный – багатослівний; *срв.* **Многоречивый**.

Многосложность – 1) багатоскладність, великоскладність. багаточастінність, багатозбірність; велика складність (-ности). **-ность машины** – багатоскладність, багатозбірність машини; 2) (*слова*), *грам.* – багатоскладовість (-вости) (слова).

Многосложный – 1) багатоскладний, великоскладний, багаточастінний, багатозбірний; дуже (вельми) складний. **-ная машина** – багатоскладна, багатозбірна машина. **-ное дело** – дуже складна справа; 2) *грам.* – багатоскладовий.

Многослойность – багатOVERSTVІСТЬ, багатOSHARІСТЬ (-ости); *срв.* **Многослойный**.

Многослойный – 1) *геол.* – багатOVERSTVІвий, багатOSHARІй; 2) *биол.* – багатOSHARІй.

Многосменный – багатозмінний.

Многоснежный (*о зиме*) – завальний, завалистий, закидний, западний на сніг. [Відалася зима завальна, – геть замело всі шляхи (Стар.-Чернях.). Завалиста зима (Звягельщ.). Зима закидна (Манж.). Зима занадна на сніг (Калит.)].

Многосольный – багатосільний; (*об огурце ещё*) сілький (огірок) (-рка).

Многосоставность – багатозбірність, багатоскладність, великоскладність (-ности).

Многосоставный – багатозбірний, багатоскладний, великоскладний, (*редко*) велескладний.

Многосотный (*улей*) – багатощільничний, багатощільниковий (вулик).

Многостворчатый – 1) бот. – багатолушпинний; 2) зоол. – багатостулковий.

Многостебельный, -стебельчатый – багатостеблій, рясностеблій.

Многостенчатый – багатостінчастий.

Многосторичный – кількасотразовий, (*неточно*) багаторазовий.

- Многосторонний** – 1) багатосторонни[і]й, багатобокий, багатобічний; (*разносторонний*) різносторонній, різнобічний; *см. ещё Многообразный. -ний талант* – багато[різно]сторонній, різнобічний талант; 2) *геом.* – багатобічний.
- Многосторонник**, *геом.* – багатобічник (-ка).
- Многосторонно**, *нрч.* – багатосторонно, багатобічно, різносторонно, різнобічно; багать(о)ма сторонами.
- Многосторонность** – багатосторонність, багатобічність; різносторонність, різнобічність (-ности).
- Многосторонный**, *см. Многосторонний.*
- Многострадалец**, **-лица** – великостраждалець (-льця), -страждалиця, великостраждальник, -ниця, великострадник, -ниця, (*возвыш.*) многостра(ж)далець (-льця), -стра(ж)далиця. [Моя единая сестра, многострадалиця святая (Шевч.)].
- Многострадальный** – великостраждальний, великострадний, (*устар.*) многостра(ж)дальний. [Я того великостраждального бідолаху трохи був не зненавидів (Крим.)]. **-ный Иов** – великостраждальний Іов, (*возвыш.*) многостра(ж)дальний Іов.
- Многострадальческий** – великостраждальницький, великострадницький, великостраждений.
- Многострунный**, **-струнчатый** – багатострунний, струнистий.
- Многостручный**, **-стручковый** – багатолушпачний, струкатий.
- Многоступенчатый** – багатосхідчастий.
- Многосугубный**, *см. Многократный 1.*
- Многосуставчатый** – багатосуглобий.
- Многотерпеливый** – великотерпний, великотерплячий, великотерпливий; (*долготерпеливый*) довготерпний, довготерплячий, довготерпливий. [Бог великотерплячий (Васильківщ.)].
- Многотерпение** – великотерпіння (-ння), великотерплячість, великотерпливість (-ости).
- Многотерпец** – великотерпець, (*возвыш.*) многотерпець (-пця). [Одиссей-многотерпец (Потеб. Одис.)].
- Многотомность** – багатотомність, багатотомовість (-ости).
- Многотомный** – багатотомний, багатотомовий.
- Многоточие**, *грам.* – крапки (-пок), кілька крапок.
- Многотрудно**, *нрч.* – великотрудно, велетрудно, (*церковносл. или ирон.*) многотрудно; (*тяжело*) (дуже) важко.
- Многотрудность** – великотрудність, велетрудність, (*церковносл. или ирон.*) многотрудність (*тяжесть*) важкість.
- Многотрудный** – великотрудний, велетрудний, (дуже) трудний, (*церковносл. или ирон.*) многотрудний; (*тяжёлый*) (дуже) важкий.
- Многотысячный** – багатотисячний. [Багатотисячний натовп (Черкас.)].
- Многоуважаемый** – вельмишановний, вельмиповаж(а)ний, високошановний, високоповаж(а)ний.
- Многоугольник**, *геом.* – багатокутник (-ка).
- Многоугольный**, *геом.* – багатокутній.
- Многоугольчатый** – багатокутний; (*угластый*) ріжкатий.
- Многоумие** – великорозумність, велерозумність, великий розум (-му), (*пренебр.*) мудрагелство.
- Многоумный** – великорозумний, велерозумний, (*сиц., пренебр.*) мудрагел, -гелка.
- Многоуст(н)ый** – багатоустий, (*многоротый*) багаторотий. [Безгучний регіт багаторотого страховища (Черкас.)]. **-тая молва**, *см. Молва (2) стоустая.*
- Многоучёный** – великовчений.

Многофа́зный – багатофа́зний.

Многофо́рменный – багатофо́рмий, багатофо́р(е)мний.

Многохо́довый – багатоходи́й.

Многохо́нько, *нрч.* – багатісінько.

Многоцвѣтница, *энт.* **Vanessa polychloros L.** – сонцевік (-ка).

Многоцвѣтно, *нрч.* – багатобарвно, багатоколірно, багатокольорово; (*цветисто*) квітча́сто, кольори́сто.

Многоцвѣтность – багатобарвність, багатоколірність, багатокольоровість (-вості).

Многоцвѣтный – 1) багатобарвний, багатоколірний, багатокольоровий (*неточно*) стобарвний, (*цветистый*) квітча́стий, кольористий. [Нату́ра-чарівни́ця розмо́тує свої стобарвні́ нитки (Л. Укр.). Стрі́чки дівочі квітча́сті (М. Вовч.); 2) (*усеянный цветами растений*) рясноцвітний, квітча́стий. [Доли́ни квітча́сті (Основа)].

Многоце́нность – великоці́нність, багатоці́нність, дорогоці́нність, коштовність (-ності).

Многоце́нный – великоці́нний, багатоці́нний, дорогоці́нний, коштовний, (*устар., поэтич.*) многоці́нний. [Скарб многоці́нний (Франко)].

Многоцилі́ндровый – багаточи́ліндровий.

Многоча́дие – багатоді́тність (-ності); *см.* **Многосеме́йность.**

Многоча́дный – багатоді́тний, (*ирон.*) многоча́дий; *см.* **Многосеме́йный.**

Многоча́сный – довгоча́сний.

Многоча́стный – багаточа́стинний.

Многочи́сленнее – 1) (*ср. ст. от прлг. Многочи́сленный*) численні́ший; 2) (*ср. ст. от нрч. Многочи́сленно*) численні́ше.

Многочи́сленно, *нрч.* – численно́.

Многочи́сленность – численні́сть (-ності). [Не численні́сть, не сі́ла, не на́пад рапто́вий, – стра́шна була́ яка́сь нові́тня, неві́дома ми́ць (Дніпр. Ч.).]

Многочи́сленный – численні́й; (*обильный*) рясни́й. [Поколі́ння украї́нських восьми́десятників не ду́же численне (Єфр.). Календа́р з численні́ми ілюстра́ціями (Рідний Край). Рясні́ відержки з пере́кладу (Крим.).]

Многочле́н, *мат.* – багаточле́н, многочле́н (-на), поліно́м (-ма).

Многочле́нный – багаточле́нний.

Многоше́нько, *нрч.* – багатесе́нько.

Многощети́нковые, *зоол.* **Polychaeta** – багатощети́нкові (-вих), перстеня́кі (-ків).

Многощупа́льцевые, *зоол.* **Polyactinia** – шостипро́мінники (-ків).

Многоэле́ментный – багатоеле́ментний, багатоеле́ментовий.

Многоэта́жный – багатопове́рхий *и* -хо́вий, кількапове́рхий *и* -хо́вий. **-ная брань** – гни́ла (моско́вська) ла́йка, маті́рщина, матю́кі (-ків), ла́йка в ба́тька-ма́тір.

Многоя́дение – багатоді́ження (-ння), багатоді́ство, (*обжорство*) обже́[і]рли́вість (-вості).

Многоя́дерность – багатоді́рність, багатоді́рність (-ості).

Многоя́дерный – багатоді́рий, багатоді́рний.

Многоя́дец – хто (що) ба́гато ї́сть, ї́дун (-на), велико́їда (*общ. р.*), (*обжора*) обже́[і]ра.

Многоязы́чный – 1) багатомо́вний, кількамо́вний. **-ный словарь** – багатомо́вний словни́к (-ка́), словни́к кількох мов; 2) (*о человеке*) багатомо́вний, що зна́є кілька мов, що розмовля́є кількома́ мо́вами, поліглот (-та); 3) стоя́зкий. [Стоя́зика поголо́ска, стоя́зика лі́лія (Крим.).]

Многоя́ичный – багатоді́чний, багатоді́цевий.

Многоя́русный – багатоді́сний.

Многоя́чейный (*о сотах*) – багатоді́ждинний, багатоді́жковий.

Множа́е, *нрч.* – (ще) бі́льше, на́че.

Множа́йший – 1) (ще) бі́льший; 2) що-найбі́льший.

Множе́ние – 1) збі́льшування; 2) мно́ження, мно́жіння; 3) *мат.* – мно́ження. *Срв.* **Мно́жить.**

Мно́жественность – множинність, мно́гість, мно́жність (-ости), (*редко*) мно́гота; *срв. ещё*
Многочисленность. [Множинність нашої психології (Ніков.) Мно́гота світів (Павлик)].

Мно́жественный – множинний. **-ное число, грам.** – множина.

Мно́жество – 1) *мат.* – множина. **-ство конечное** – множина скінченна. **-ство бесконечное** – множина нескінченна, безконечна безліч (-чи). **-ство везде плотное** – множина всюди-густа (всегуста); 2) (*большое количество чего*) сила, (*слабее*) ба́гато, ба́гацько, (*редко*) мно́гість (-гости), мно́гота, (*о толпе, рыбьей стае и т. п.*) тиск (-ку), ва́лява, нава́льність (-ности), (*гибель, пропасть*) гібель (-ли), прі́рва, (*тьма*) тьма, (*туча*) хма́ра чо́го; *срв. Масса 2*. [Несу́ть її в труні, а наро́ду си́ла, і всі плачу́ть (Грінч.). Понасхо́дилося си́ла люде́й (Єфр.). Си́ла мише́й (Л. Укр.). Си́ла оче́й уп'яли́сь у Петра́ (Гр. Григор.). Знаю́ си́лу казо́к (Кониськ.). Не злі́чити його́ (пісок морський) за-д́ля мно́гости (Біблія). Части́на страше́нної мно́готи тих, котрі́ заселя́ли коли́сь (країну) (Павлик). В собо́рі тиск по́півства (Самійл.). Такий тиск ри́би (Сл. Гр.). В столи́ці зби́лася ва́лява лю́ду (Леонт.). Тако́го ва́лява ри́би! (Манж.). Сні́гу ва́лява (Основа). Я́блук там така́ ва́лява лежи́ть (Козелеч.). То́рик у Лебе́дині нава́льність бу́ла москалі́в (Сл. Гр.)]. **Великое, многое -ство** – вели́ка си́ла, си́ла си́ленна, си́ла си́люща, си́леча (-чі), вели́кий (*фам. чортів*) тиск, тьма-тьму́ща, тьма-те́мрява, страх, до сму́тку, до ли́ха, до ли́хої годи́ни, до на́пасти, до ви́греба, (*фам., грубо*) до чо́рта, до ді́дька, до бі́са, до сто́біса, до сто́бісового ба́тька, до га́спида, до ге́мона, до ка́та, до хри́на, до гре́ця, до си́на, до сти́лої ма́ми, (*диал.*) до пра́са. [Йде вели́ка си́ла чужи́х на ри́дніі лани́ (Філян.). Люде́й до це́ркви найшло́ си́ла си́ленна (Звин.). Зе́мель си́лу си́лющу надба́в (Кониськ.). Ра́ків си́леча (Сл. Гр.). За ни́ми вели́кий тиск люде́й (Куліш). Па́нства чо́ртів тиск (Греб.). Наро́ду там страх (Звин.). Смі́лости в то́бі до ка́та (Самійл.). Назби́рається їх до си́на (Квітка). А на шко́лі горо́бців до сти́лої ма́ми (Рудан.)]. **Бесчисленное -во** – безліч (-чи); безлі́к (-ку), без-лі́ку, незлі́ченна (незчисле́нна) безлі́ч чо́го. [Безлі́ч га́ду (Куліш). Безлі́ч рук до не́ї простяга́лось (Л. Укр.). От і лі́чи таку́ безлі́ч (Ком. І.). Безлі́к водяни́х тварин (Щоголі́в). Лю́ду зіб́ралось тут без-лі́ку (Л. Укр.)]. **Неизмеримое -ство** – безмі́р (-ру), без-мі́ри, без лі́ку-мі́ри, немі́ряно. [Ще то́го поля́ – безмі́р! (Коцю́б.). У них бу́ло землі́ немі́ряно (Мирний)]. **Во -ве что** – си́ла, вели́ка си́ла, безлі́ч, без-лі́ку чо́го; си́ла-си́лою, ва́лявою, тьма-тьмо́ю, (хма́ра-)хма́рою. [(Го́стей) си́ла-си́лою бу́ла (Квітка). Ва́лявою йду́ть лю́ди (Черкащ.). Посі́ла (сарана) на всі́х займи́щах тьма-тьмо́ю (Біблія)]. **Во -ве встречается, растёт и т. п. что** – си́ла, безлі́ч, без-лі́ку *и т. п.* тра́пляється (зустріча́ється), ро́сте *и т. п.* чо́го. *Они во -ве падали* – си́ла їх, безлі́ч їх *и т. п.* па́дало.

Мно́жимый, прлг. (*о числе*) – мно́жений; той, що мно́житьс́я. **Мно́жимое, сщ., мат.** – мно́жений (-ка), (*гал.*) мно́жимок (-мка).

Мно́житель – 1) *мат.* – мно́жник (-ка); 2) *техн.* – мно́жник (-ка).

Мно́жительный – мно́жний.

Мно́жить – 1) (*увеличивать, усиливать*) збі́льшувати, побі́льшувати; 2) (*умножать, размножать*) мно́жити, намно́жати *и* намно́жувати, примно́жувати; 3) *мат.* – мно́жити, помно́жати.

Мно́житься – 1) (*увеличиваться, усиливаться*) збі́льшуватися, бі́льшати, побі́льшуватися; 2) (*умножаться, размножаться*) мно́житися, намно́жатися *и* намно́жуватися. [Лю́ди мно́жаться, а зе́мля не ро́сте (Кониськ.). Давні́ш лю́д не так мно́живсь (Звин.)]. **Пло́дится *и* -ться** – пло́дитися і (та) мно́житися; 3) *мат.* – мно́житися, помно́жатися.

Мной *и* Мно́ю (*твор. п. ед. ч. от мест. Я*) – мно́ю. [Його́ лю́ди зна́ють, а зо мно́ю зустрінуться – мов не до́бачають (Шевч.)]. **Всё это мно́ю сделано** – усе́ це я зроби́в, все це від ме́не поробле́но. **Вы недово́льны мной** – ви незадово́лені з ме́не. **Идите за мной** – іди́ть за мно́ю. **За мной пришли** – по ме́не при́йшли. **Надо мной** – на́до мно́ю. [Надо мно́ю лі́стя скрі́зь зе́лене (Маков.)]. **Подо мной** – пі́до мно́ю.

Мну, см. Мать.

Мнюх, см. **Мень**.

Моа, *пт.* **Dinornis** – мо́а (*муж. р., несклон.*).

Моаре́. см. **Муаре́**.

Мобиліза́ція – 1) см. **Мобилізува́ние**; 2) мобіліза́ція.

Мобилізаціо́нный – мобілізаці́йний.

Мобилізува́ние – мобілізува́ння, *оконч.* змобілізува́ння.

Мобилізува́ть *и* **Мобилізува́ть** – мобілізува́ти, *сов.* змобілізува́ти. **Мобилізува́нний** *и* **Мобилізова́нний** – мобілізова́ний, змобілізований. **-ться** – мобілізува́тися, *сов.* змобілізува́тися; **бу́ти** (з)мобілізова́ним.

Мобилізу́ють (*шутл.*) – мобілізу́ти; см. **Мобилізува́ть**.

Мове́йн, **-ве́йновы́й**, *хим.* – мове́йна, (*рус.*) мове́йн (-ну), -ве́йновий.

Мовето́н – недо́брий то́н, мовето́н (-ну), пога́ні мане́ри, (-не́р), незвичайні́сть, неві́хованість (-ности).

Могары́ч – 1) мого́рич, (*пров.*) мого́рич (-чу́), (*деньги на -ры́ч и самы́й -ры́ч, герм.*) тринка́ль (-ля). [Могоріч – любовна річ (Номис). Тринкалі (старшина) побрав, а діла не зробив (Полтавщ.)]. *Угоща́ть, угости́ть -чо́м кого* – могоричити, помогоричити ко́го. [Треба проха́ти сусі́дів та ще й мого́ричити (Основа)]. *Подпа́ива́ть, подпои́ть -чо́м кого* – підмогоричувати, підмогоричити ко́го (*прч.* підмогоричений); 2) **-ры́ч** *и* **Могары́чи**, см. **Литки**.

Литки.

Могары́чить – могоричува́ти; тільки те й робіти, що могоричі́ піти.

Могары́чник – мого́ричко, мого́ричний (-ного), охочі́й до могоричі́в. [Ох, який ти могоричний! (Сл. Гр.)].

Могары́чничать, см. **Могары́чить**.

Могары́чный – могориче́вий, мого́ричний.

Могика́не – могика́ни (-нів). *Последний из -ка́н* – оста́нній з могика́нів.

Моги́ла – 1) (*могильная яма*) я́ма, (*реже*) моги́ла, грі́б (*р.* гроба́), гробови́ще. [Вроді́ла ма́ма, що не прийме́ й я́ма (Номис). У я́мі засну́ли на ві́чній ві́ки старі́ поколі́ння (Грінч.). Нема́є ма́тусі! У глу́хій те́мній моги́лі вона́ (Тесл.).]. *Ка́же збі́ти домови́ну та і грі́б копа́ти (Рудан.). Жив не в ха́ті, а в гробови́щах (Єв. Мора́ч.). Опусти́ть гроб в -лу́* – спустити труну (домови́ну) в я́му, у грі́б. [Рушника́ми, що придба́ла, спусти́ мене́ в я́му (Шевч.). Опуска́ють в грі́б Яки́ма (Рудан.).] *Сойти́ в -лу́* – спочити в моги́лі, зійти́ з сві́ту, переста́витися, поме́рти. *Хоть живи́ём в -лу́ ложи́сь* – хоч живи́й (живце́м) у я́му лі́зь (Приказка). *Горбато́го -ла исправи́т* – який зма́лку, такий і до оста́нку (Приказка); 2) (*могильная насы́пь*) моги́ла, грі́б, (*не то́лько ум.*) гробо́к (-бка́). [Ка́зав собі́ наси́пати висо́ку моги́лу (Пісня). Оста́вся почува́ть на гробка́х: положи́в (сі́дло) на гробо́к і лі́г на йо́му (Грінч. I)]. *-ла провали́лась* – моги́ла запала́(ся), грі́б (гробо́к) запа́в(ся); 3) (*могильный курган*) моги́ла. [Засині́ли понад Дніпро́м висо́кі моги́ли (Шевч.)].

Моги́листый – моги́листий.

Моги́лка – 1) я́мка, (*реже*) моги́лка, гробо́к (-бка́). *Каков в колы́бельку, таков и в -ку* – який народи́вся, такий і в грі́б положи́вся (Приказка); 2) моги́лка, гробо́к. *Срв. Моги́ла 1 и 2*; 3) **-гилки** – мо́гилки (-лок), гробки́ (-ків), кла́довище, гробо́вище; см. **Кла́дбище**.

Моги́локопа́тель – гробо́коп (-па), ко́пач (-ча́); *срв. Моги́льщик 1*.

Моги́льник – 1) *истор.* – моги́льник, старо́давнє кла́довище; 2) см. **Моги́лка 3**; 3) см.

Моги́льщик; 4) *зоол.* **Оре́л -ник** (***Aquila heliaca* S.**) – оре́л (*р.* орла́) моги́льник; 5) *энтом.* – ***Necrophorus* F.** – гроба́рник (-ка), погребни́к, моги́ляк (-ка).

Моги́льница – 1) см. **Моги́ла 2**; 2) *бот.* ***Vinca minor* L.** – барвіно́к (-нку) (хреща́тий), (*реже*) барвіне́ць (-нця́), барві́н (-ну), барві́н-листо́к (-стка́), *ум.* барвіно́чок (-чка), барві́нчик, *ласк.* барвіно́нько (*м. р.*), барві́нчико́к (-чка); (*одно раст., один стебель*) барві́нина. [Ой, не стели́ся, хреща́тий барві́нку, та по крути́й гори́ (Пісня). Барвіно́чку мій хреща́тий, зеле́ний,

дрібний! (Л. Укр.)]. *Из -цы (сделанный и т. п.)* – барвінковий.

Могильный – могильний, гробовий, гробний. **-ный камень** – могильний (гробовий) камінь (-меня), (кам'яний) на(д)гробок (-бка). **-ный курган** – могила. **-ная насыпь** – могильний насип; *см. Могила 2*. **-ная тишина** – могильна (гробова) тиша. [Часами тільки бомба огнева могильну тишу розбивала (Л. Укр.). Круг мене тиша гробова (Крим.)]. **-ная яма** – могильна яма; *см. Могила 1*.

Могильчатый – моголиватий.

Могильщик – 1) могильник, гробар (-ря), погребник, (*только гробокопатель*) гробокоп (-па), копач (-ча). [Дістали від гробаря кітку з мерця (Етн. Зб. V). Він за погребника в нашому селі (Липовеч.)]; 2) *перен.* – могильник, гробар. [Вибере собі з книжки такого-ж, як сам, могильника – бездушний вираз (Куліш)]; 3) *см. Могильник 5*.

Могильщичий – могильницький, гробарський.

Могиляк, *см. Могильщик 1 и 3*.

Могорыч, *см. Могарыч*.

Могол – могол, монгол. [Німець скаже: ви моголи (Шевч.)]. **Великий -гол** – Великий Могол.

Могота – (*возможность*) мога, змога, спромога, спроможність (-ности), (*реже*) (з)можність, (*диал.*) могота; (*сила*) сила, міць (*р. моци*), (*только физич.: мочь*) снага. *Каждому придётся работать по -те и силе его* – кожному доведеться працювати так, як його спромога та сила, відповідно до спромози (спроможности) його та сили. *Не в -ту кому* – не під силу, не сила, (*редко*) не в могу, (*диал.*) не могота кому що; (*сил нет выдержать*) не видержка кому. [Не сила терпіти лихої напасти (Л. Укр.). Спробував сісти, – не в могу (М. Вовч.). Йй-богу, далі не видержка! (Крим.)].

Могу, *см. Мочь*.

Могутеть – 1) (*крепнуть физически*) міцні(ша)ти, дужчати, вбиватися в силу, зростати на силах; 2) (*становиться могущественнее*) можніти, могутнішати.

Могутный, *см. Могучий*.

Могутство, *см. Могущество*.

Могуч, *см. Могучий*.

Могуче, *нрч.* – могутн(ь)о, (*редко* могуче), потужно, сильно, міцно. [Перший грим могутно заgrimить (Черняв.). Як безмірно, як потужно можна любити! (Г. Барв.)].

Могучесть – могутність, (*реже* могучість), потужність (-ости), (*мощь*) потуґа, сила, міць (*р. моци*).

Могучий – могутній и могутний, (*реже* могучий, могущий), потужний (*краткая форма им. п. ед. ч. м. р., в возвыш. речи* потужен), (*слабее*) сильний, міцний. [Од цього місця віяло дикою, могутньою красою (Грінч.). Могутній дар слова (Коцюб.). Понесемо до вічного моря силу могутну і славу свою (Дніпр. Ч.). Лев могучий (Рудан.). Могущий він і мудрий сопотивник (Куліш). Сильне море! Зберіся на силі! Ти потужне, нема тобі впину (Л. Укр.). Ти й поважен, ти й потужен, всіх ти переважив (Біблія)].

Могучник, *см. Лапчатка*.

Могущественно, *нрч.* – могутн(ь)о, потужно, (велико)можно, можновладно. [Природа та історія могутно впливають на розвиток нації (Доман.). Мрія запанувала над ним потужно й міцно (Л. Укр.)].

Могущественность – могутність, (*реже* могучість), потужність, (велико)можність, можновладність (-ости); *срв. Могущество*.

Могущественный – могутній и могутний, (*реже* могучий, могущий), потужний (*краткая форма им. п. ед. ч. м. р., в возвыш. речи* потужен), (велико)можний, вельможний, можновладний. [Могутня перська держава Сасанідів (Крим.). Був собі раз цар могутній (Франко). Великі пані вповали на могутніх приятелів (Куліш). Мають потужних друзів (Куліш). Любов потужніша, ніж сила (Самійл.). Виселяйтеся звідси під жовту правницю

правовірного монарха (Коцюб.). Великоможний Цезар (Куліш). Доля карає вельможного й неможного (Шевч.). Як можновладний пан запанував (Куліш)]. **-ний человек** – могутня (потужна *и т. п.*) людина, сильник. [У світі жити має простий чоловік межі князі та сильники (М. Вовч.)]. *Делать, -ся (становиться), сделать, -ся (стать) -ным* – робити, -ся, зробити, -ся могутнім (потужним *и т. п.*), употужнювати, -ся, употужнити, -ся, могутніти, (*ещё более* могутнішати), можніти, зможніти. [Твій рід навіки употужню (Куліш)]. Впотужнилися навік дияволів діти (Куліш)].

Могущество – могутність, (*реже* могучість), потужність, (велико)можність, можновладність (-ости); (*власть*) потуга, можновладство, можновлада, сила, міць (*р. моци*). [Могучість, щастя і свобода (Франко). Був подібний до Баала в час його потужности (Л. Укр.). Над усяку честь і славу жадала можновладства (Куліш)].

Могуществовать – можновладствувати.

Могущий, прлг., см. Могучий.

Мода – мода, (*редко*) поведінка на що, (*вульг.*) поведінця. [Це мода, а не закон (Мирн.). Не знаєш, яка тепера поведінка в Римі на зачіску? (Л. Укр.)]. *Теперь это в -де* – тепер на це мода, тепер (повелася) така мода, тепер це модно, тепер це повелосся. *Выходит, выйти из -ды* – виходити, вийти з моди, знемодитися, знемодніти. *Это не в -де* – мода на це (ця мода) минула(ся) (перейшла), на це нема тепер моди, це вийшло з моди, це знемодилося (знемодніло). *Одеваться по -де, по последней -де* – вдягатися за модою (по-модн(ь)ому, за останньою модою).

Модальность – модальність (-ности).

Моделировать – моделювати, *сов.* з[за]моделювати що. **Моделированный** – модельований, з[за]модельований. **-ться** – моделюватися, *сов.* з[за]моделюватися; бути модельованим, з[за]модельованим.

Моделировка – 1) (*действие*) моделювання, *оконч.* з[за]моделювання; 2) (*результат*) моделювання, модельовання.

Модель – 1) модель (-лю, *м. р.*) і моделя (-лі, *ж. р.*), зразок (-зка), взір (*р. взору*), взірець (-рця), (*диал., техн.*) модло. [Розвитись, нікого, опріч себе самого, не маючи за взір і за модло (Куліш)]. *Это не -дель!* – це не спосіб! це що інше! це не до-діла! так діла не буде!; 2) (*у живописца, скульптора*) моделя (-лі, *ж. р.: о мужч. и женщ.*), натурник, -ниця; (*в модном магазине*) моделя (-лі).

Моделька – моделька, взірець (-рця).

Модельная, сиц. – модельня (-ні), модельна майстерня.

Модельный – модельний, модельовий, зразковий, взірцевий.

Модельщик, -щица – модельяр (-ра), лярка, модельник, -ниця, (*редко*) модляр (-ра), лярка.

Модерантизм – модерантизм (-му), помірність, поміркованість (-ности).

Модерато, муз. – модерато, помірно.

Модератор – модератор (-ра).

Модерн – модерний (-на, -не), модёрн (-ну). **Стиль -дёрн** – стиль-модёрн, модёрний стиль; (*лит. и худож. школа*) модерна школа, модерна (-ни). [Якуб Кадрі – письменник з турецької модёрни (Крим.)].

Модернизация – 1) (*действие*) модернізування, *оконч.* змодернізування; 2) модернізація.

Модернизирование – модернізування.

Модернизировать, -ся і **Модернизовать, -ся** – модернізувати, -ся, *сов.* змодернізувати, -ся; бути (з)модернізованим. **Модернизированный** і **Модернизованный** – модернізований, змодернізований.

Модернист, -нистка – модерніст, -ністка.

Модернистский – модерністичний.

Модильон, -льонный, архит. – модильйон (-ну), -льйоновий і -льйонний.

- Модістка** – модістка, (*вульг.*) модни́ця, (*швея*) шва́чка. [Мені-б як-раз бу́ти модісткою, ремісницею (Л. Укр.). Віддати у науку до модниці (Кониськ.).]
- Модісткн** – модістчин, (*вульг.*) модничин, (*швейн*) шва́ччин (-на, -не).
- Модифікація** – 1) (*действие*) модифікува́ння, переформо́вування, *оконч.* змодифікува́ння, переформува́ння; 2) модифіка́ція.
- Модифицирование** – модифікува́ння, переформо́вування.
- Модифицировать, -ся** – модифікува́ти, -ся, переформо́вувати, -ся, з[від]міна́ти, -ся, *сов.* змодифікува́ти, -ся, переформува́ти, -ся, з[від]міна́ти, -ся; бу́ти модифікованим, змодифікованим, переформо́ваним, з[від]міна́ним. **Модифицированный** – (з)модифікований, переформо́ваний, з[від]міна́ний.
- Модник, -ница** – модник, -ниця.
- Модничание** – модникува́ння.
- Модничать** – модникува́ти, по-мо́дн(ь)ому вдяга́тися, жи́ти *и т. п.*
- Модничество** – модництво.
- Модно, нарч.** – мо́дно, по-мо́дному *и (часто)* по-мо́дньому, за мо́дою.
- Модность** – мо́дність (-ности).
- Модный** – мо́дний, мо́дній, мо́дяний. [Сукня бу́ла мо́дня (Н.-Лев.). Так все пані́ та пані́ї, навчиться всього́ мо́дяного (Свидниц.).] *Он человек -ный* – він лю́дина мо́дна. **-ный магазин** – мо́дна крамни́ця, магази́н мод. *По -му* – по-мо́дному *и* по-мо́дньому. [По-мо́дньому захоті́ла жи́ти (Мирн.).]
- Модулевый** – модуле́вий.
- Модулирование** – модулюва́ння.
- Модулировать, -ся** – модулюва́ти, -ся, *сов.* змодулюва́ти, -ся; бу́ти (з)модульо́ваним.
- Модулированный** – (з)модульо́ваний.
- Модулировка, см. Модуляция 1.**
- Модуль** – 1) *мат.* – моду́ль (-ля); 2) *архит.* – моду́ль (-ля).
- Модуляция** – 1) (*действие*) модулюва́ння, *оконч.* змодулюва́ння; 2) модуля́ція.
- Модус** – модус (-су), спосі́б (-собу).
- Моечный** – мийний, обмивний. [Буряки висипа́ють до обмивно́го ко́роба (Київщ.).] **-ная машина** – мийна ма́шина, мийни́ця.
- Можение** – змо́га, спромо́га, змо́жність, спромо́жність (-ности); *срв.* **Могота́** *и* **Возмо́жность**.
- Может, Можется, см. II. Мочь, -ся.**
- Может быть, нарч.** – мо́же, (*пров.*) мо; *см. II. Мочь 1.* [Мо́же, вони́ зна́ють? Мо́же, догада́лись?.. Ні, не догада́лись (Шевч.).]
- Можжевѣлина, Можжевѣлинка** – (*ветвь*) ялі́вцева́ гі́л(ь)ка (галу́зка), -ва гі́лочка (галу́зочка), (*ягода*) ялі́вцева́ я́года, -ва я́гідка.
- Можжевѣловка** – ялі́вці́вка.
- Можжевѣловник, пт. Turdus pilaris L.** – дрі́зд (*p.* дрозда́), чі́котень (-тня), квич (-ча), квича́ль (-ля), ядлі́вчак (-ка).
- Можжевѣловый** – ялі́вце́вий. **-вое масло** – ялі́вцева́ олі́я.
- Можжевѣль, см. Можжевѣльник 1.**
- Можжевѣльник, бот.** – 1) (*Juniperus L.*) ялове́ць (*p.* ялі́вцю́), (*диал.*) можеві́ль (-вѣлю). [Ку́ривсь для́ духу ялове́ць (Котл.). Ялі́вце́м до́бре корови́ підку́рювати (Звин.).] **-ник обыкновенный (J. communis L.)** – ялове́ць звича́йний. **-ник казачий (J. Sabina L.)** – ялове́ць коза́цький, арти́ш (-шу́); 2) *см. Маху́нка.*
- Можжевѣльный, см. Можжевѣловый.**
- Можжечок, Можжить, Можжу́ха, см. Мозжечо́к, Мозжи́ть, Мозжу́ха.**
- Можне́хоньно, Можне́шенько, нарч.** – мо́жнісі́нько. [Мо́жнісі́нько вам без ко́ня бу́ти (Вовчанщ.).]

Можно, *нрч.* – можна (*ср. ст.* *можніше*), (*дозволено*) вільно. [Чого-ж це так, що йому можна, а мені – ні? Вільно кожному (Грінч.). Теперенька дитина підбільшала, то мені *можніше* буде на роботу йти (Вовчанц.). Дома мені все вільно (М. Вовч.).] **-но ли?** – чи можна? чи вільно? *Если -но, -но будет* – як (якщо, коли) можна, можна буде. *Как -но больше, быстрее, шире и т. п.* – як-найбільше, як-найшвидше, як-найширше *и т. п.*, як(о)-мога більше, швидше, ширше *и т. п.* *Как -но так говорить?* – як можна (хіба можна) так казати? *Одолжите мне пять рублей.* – *Как -но!* Я сам *сиджу без денег* – позичте мені п'ять карбованців. – Де там! (Де ви бачили? *или* Що ви кажете!) Я сам сиджу без грошей.

Можность – *можність, зможність, можливість (-ости).*

Мозайка – *мозаїка.*

Мозайковый, Мозайческий – *мозаїковий, мозаїчний. -ное искусство* – *мозаїчне мистецтво.*

Мозаист – *мойсеїст (-та), мусієвець (-вця).*

Мозаичист, -чистка и Мозаичник, -ница – *мозаїст, -заїстка, мозаїчник, -ниця.*

Мозаично, *нрч.* – *мозаїчно.* [Стóлички для кáви, *мозаїчно* ви́ложені перламúтром (Крим.)].

Мозаичность – *мозаїчність (-ности).*

Мозаичный – *мозаїчний. -ный пол* – *мозаїчна підлога. -ная работа* – *мозаїчна робота мозаїка.*

Мозг – 1) (*головной*) – а) (*анат. cerebrum*) *мóзок (р. мóзку и мíзку).* [Голова́ розбіта, аж мóзок відко (Грінч.). В мóзку нéлад (Крим.). Це ти своїм мíзком розміркувала? (Н.-Лев.). Тисяча плáнів, що крутілися й гáсли в мíзку (Коцюб.).] **-ги** – *мо[і]зки (-ків).* [Мучать свої мóзки, як-би один у другого витягти з кишені (Кониськ.).] *Малый мозг*, *см. Мозжечок.*

Продолговатый мозг – *довга́стий мóзок; б) мозг и мозги (перен.: ум)* – *мóзок, (реже) мо[і]зки, (соображение, толк) глúзд (-ду), тямка, (фамил.) олія в голові.* [Через темнóту мóзок на́ції спав (Єфр.).] *У него не стало -гу на это дело* – йому́ глúзду (олі́ в голові) не вистачило (не стало, забракло) на цю справу. *Куриные -ги* – *курячий мóзок. Шевелить -гами* – *крутити мо[і]зком.* [Чоловік письменний і завжди готовий крутити мóзком (Короленко)]; 2) (*спинной, позвоночный, хребтовый: анат. medulla spinalis*) *спінний мóзок, стриж (-жа) хребтовий; 3) (костный: анат. medulla ossium)* *шпик и шпек (-ку).* [Чорт його́ бери з кісткою, аби мені шпик був (Ком. Пр.).] *До -га костей* – до са́мого шпи[е]ку, до са́мих кісто́к, до са́мої кісти. *Промочить до (-га) костей* – *промочити до рубця (до рубчика).* [Промочіло менé геть до рубчика (Звин.).] *Проникнуться чем-л. до -га костей, см. Кость 1; 4) -ги, кулин.* – *мóзок. Телячьи -ги* – *телячий мóзок; 5) мозг китовый* – *спермацет (-ту); 6) мозг каменный, геол.* – *глейовіна; 7) см. Мокредь 3.*

Мозгаль – 1) *гнилизна, гнилятина, гнилля (-лля), гниляччя (-ччя); гниль (-ли), трухлятина, трухліна, порохня́ (-ні); срв. Мозглость 1 і 2) см. Мозгляк.*

Мозгастый – *замізкуватий, тямовитий, імкливий.* [То дід замізкуватий (Яворн.).]

Мозгач – *розума́ха, розумня́ка, розуме́ць (-мця), тямуха, тяму́ща людина, ми(с)тець (р. митця), мистю́к (-ка).*

Мозги, *см. Мозг.*

Мозгленок – *міршавець (-вця), міршавеня́ (-няти); см. Мозгляк.*

Мозгливый, см. Мозглявый.

Мозгловатость – *гнилува́тість, морхлува́тість, трухлува́тість; вогкува́тість (-тости) и т. п.; срв. Мозгловатый.*

Мозловатый – *гнилува́тий, морхлува́тий, трухлува́тий; вогкува́тий и т. п.; срв. Мозглый.*

Мозглость – 1) *пригни́лість, загни́лість, гни́лість; мо́рлість, трухлість, трухлявість, плю́склість, в'ялість, прив'ялість, зів'ялість; притхлість, тухлість; трухлість, тряхлість, трухлявість, порохня́вість, струпіші́лість (-ости); 2) во́ккість; гни́лість (-ости). Срв.*

Мозглый.

Мозглый – 1) – а) (*об овощах, плодах*) *пригни́лий, гни́лий, (дряб́лый) мо́рхлий, трух́лий,*

трухлявий, плюсклий, (вялый) в'ялий, прив'ялий, зів'ялий; б) (о прочих с'естных припасах) притхлий, тухлий; в) (о дереве) трухлий, тряхлий, трухлявий, порохнявий, струпішілий; 2) (о воздухе) во́гкий; гнилий, затухлий. -лая погода, см. **Мокредь 3**; 3) (о человеке), см.

Мозгля́вый 1.

Мозгля́вец, см. **Мозгля́к**.

Мозгля́вка – міршавка, міршава (-вої), хиря́чка, хирля́чка, хирча́ (-ча́ти).

Мозгля́вость – 1) міршавість, кволість, хиря́вість, хирні́сть, хирі́сть (-ости); 2) см.

Мозглю́сть 2.

Мозгля́вый – 1) міршавий, кволій, хиря́вий, хирні́й, хирі́й. [Приї́хало воно́ сюди́ таке́ міршаве, обша́рпане, мізе́рне (Н.-Лев.). Хиря́ва ба́ба, як гіря́ва макі́тра (Номис). Чолові́к хирні́й (Черкаш.)]; 2) см. **Мозглю́ть 2.**

Мозгля́к – міршавець (-вця), міршавий (-вого), хиря́к, хирля́к (-ка́), хирча́ (-ча́ти), плоху́та.

Мозгля́стость, см. **Мозглова́тость**.

Мозгля́стый, см. **Мозглова́тый**.

Мозгля́тина – гниля́тина, трухля́тина; поро́хня (-ні́).

Мозгну́ть – 1) – а) (загнива́ть) пригнива́ти, загнива́ти, (о грушах) гнилі́читися; (сморщива́ться: об ово́цах, пло́дах) мо́рхнути; (дрябле́ть) трухля́віти, плю́скнути; (тухну́ть) тухну́ти, протуха́ти; б) (о дереве) трухну́ти, тряхну́ти, трухля́віти, поро́хнявіти, трупі́шіти; 2) (о воздухе) гнилі́тися, гнилі́ти; (о погоде), см. **Мокропого́диться**; 3) (о человеке) міршаві́ти, марні́ти, кволі́ти, хиря́віти, хирі́ти.

Мозгова́ние – мізкува́ння, міркува́ння.

Мозгова́тый – 1) шпи[е]кува́тий, шпи[е]кови́(с)тий; 2) см. **Мозгові́дний**.

Мозгова́ть – мізкува́ти, міркува́ти, (лома́ть голову) суші́ти (собі) мо́зок чим. [Мізку́: «Де-ж я ню́хав щось таке?» (Крим.)].

Мозгові́дний – 1) (о головном мозге) мо[і]зкува́тий, 2) (о спинном) стрижува́тий; 3) (о костном мозге) шпи[е]кува́тий.

Мозгови́к – 1) мед. **fungus medullaris** – мо[і]зкови́й пістря́к (-ка́); 2) -ви́к (овечий), зоол. **Taenia coenurus** – овеча глиста́; (финна, **Coenurus cerebralis**) мозкі́вник (-ка) (Сл. Ум.), колова́тка (Жел.).

Мозго́вина – 1) (в кости) шпи[е]кови́на; 2) (в стволе дерева) стри́жень (-жня).

Мозгови́стый, см. **Мозгова́тый 1.**

Мозгови́тый (о кости) – по́вний шпи[е]ку́, шпи[е]кови́(с)тий.

Мозго́вница – мізко́вня (-ні), мізкі́ (-ків), думалка, голова́.

Мозго́вой – 1) (о головном мозге) мо[і]зкови́й; 2) (о спинном) стри́жевий; 3) (о костном мозге) шпи[е]кови́й. -ва́я ко́сть – шпи[е]кови́а кістка.

Мозго́вьё, см. **Мозго́вница**.

Мозго́лов, см. **Мозга́ч**.

Мозго́ловить – 1) см. **Мозгова́ть**; 2) мудрува́ти, мудраге́лити; срв. **У́мничать**.

Мозго́ловничать, см. **Мозго́ловить 2.**

Мозго́ловый, см. **Мозга́стый** и **Мозга́ч**.

Мозго́ломный, см. **Голово́ломный 2.**

Мозгопре́лый, см. **Мозглю́ть 1** и **2.**

Мозгопя́тый – му́дрий по шко́ді.

Мозготáть – 1) (молотъ вздор) верзти́, клепа́ти, ля́пати, плести́ язико́м, блягу́зкати, тереве́нити; 2) (улепёты́вать) литка́ми креса́ти, чухрати́, маха́ти, чесати́, лупи́ти, ката́ти.

Мозготня́ – верзи́ння, ляпа́ння; срв. **Болтовня́**.

Мозготря́с, см. **Лоботря́с**.

Мозготу́н, -ту́нья, см. **Болту́н**, -ту́нья.

Мозгу́н, см. **Мозга́ч**.

- Мозгу́ша** – 1) (*общ. р.*) розума́ха, розумня́ка, тяму́ха (*общ. р.*); 2) *бот.* *Geranium silvaticum L.* – журавець (-вцю) (лісовий), пупавник (-ку).
- Мозельве́йн** – мозельвайн (-ну), мозельське вино́, мо́зель (-лю).
- Мозжа́к** – товка́ч (-ча), товка́чка, (*полон.*) тлу́чок (-чка).
- Мозжечо́к**, *анат.* *cerebellum* – мозочок (-чка), мізчик (-ка).
- Мозжи́льний** – міжчи́льний, (*дробильный*) дроби́льний, криши́льний, (*плющильный*) плющи́льний, плеска́льний, чави́льний.
- Мозжи́ть** – 1) міжчи́ти, товкти́ (доки не розтовче́ться), (*дробить*) дробі́ти, криши́ти, (*плющить*) плющи́ти, плеска́ти, чави́ти що; (*колотить кого*) товкма́чити, мотло́шити ко́го. [Можчи́ли го́лови і спи́ни (Котл.). Міжчи́в мене́ (Звягельщ.)]. **-жи́ть** го́лову ко́му, *перен.* – гризти́ (міжчи́ти) го́лову ко́му, золи́ти ко́го, дозоля́ти ко́му. **-жи́ть** ко́го (*просьбами о чём*) – каню́чити в ко́го чо́го, жебра́ти в ко́го що *и* чо́го, цига́нити; 2) (*безл.: ломить*) ломі́ти, крути́ти що, ломоти́ти в чо́му, (*корчить*) судоми́ти що в ко́го *и* ко́му. [На него́ду ко́сті в мене́ крути́ть (Київ)]. *У мене́ го́лову -жи́т* – мене́ го́лову ло́мить, у мене́ го́лова́ три́щить.
- Мозжи́ться** – міжчи́тися, товкти́тися (доки не розтовче́ться), (*дробиться*) дробі́тися, криши́тися, (*плющиться*) плющи́тися, плеска́тися, чави́тися; бу́ти міжчени́м, товчени́м, дробле́ним *и т. п.*
- Мозжу́ха** – 1) *см.* **Можжеве́льник 1 и 2**; 2) суше́ні ялівце́ві я́годи (*р.* я́гід); 3) **-ха** *болотная*, *бот.* *Lycopodium annotinum L.* – п'я́дич (-чу) (колю́чий); 4) *см.* **Ломо́та 1 и 2**.
- Мозжу́шник** – 1) ялівце́вий ку́щ (-ща), яловець (*р.* ялівцю); 2) *см.* **Маху́нка**.
- Мозжу́шний**, *см.* **Можжеве́ловый**.
- Мозолева́тость** – мозолюва́тість (-тости).
- Мозолева́тый, Мозолеви́дный** – мозолюва́тий.
- Мозо́ление** – мозо́лення, му́ляння, (*зап.*) му́лення чо́го. **-ние** *глаз* – му́ляння оче́й.
- Мозо́лик** – мозо́лька.
- Мозо́лина, Мозо́лінка** – мозо́ліна, мозо́лінка.
- Мозо́листість** – 1) мозо́лістість, мозо́лястість; мозо́лявість (-ости); 2) мозолюва́тість (-тости).
- Мозо́листый** – 1) мозо́лістий, мозо́лястий; (*о руках, ногах*) мозо́лявий, мозо́ляний, мозо́лястий, (*намозоленный: о руках*) мозо́ля[е]ний, мозо́льований. [Мозо́лявими рука́ми працюва́ли (Куліш). Пра́ця мозо́лених рук (Г. Барв.). Мозо́льованими па́льцями крути́ть цига́рку (Черкас.)]. **-тая** *кожа* – мозо́лі[я]ста шку́ра (*зап.* шкі́ра); 2) *см.* **Мозолева́тый**.
- Мозо́лить** – (*руки, ноги*) мозо́лити, (*ноги и перен.*) му́ляти (-ляю, -ляеш), (*зап.*) му́лити (му́лю, -лиш) що. [Чо́біт ву́зький, то му́ляє (Звин.). Чо́біт му́лить но́гу (Номис)]. **-лить** *глаза* ко́му – му́ля[и]ти оче́ ко́му. [Що́б не му́ляв він де́кому оче́й, зве́лено бу́ло (М. Левиц.). Що́-ж я маю́ то́бі оче́ му́лити со́бою? (Л. Укр.)]. **-лить** *язык* – му́ляти *язык* (*языка*), ляпа́ти (плеска́ти, верзти́) *языком*.
- Мозо́литься** – мозо́литися, бра́тися (вкрива́тися) мозо́лями, мозо́лявіти.
- Мозо́ль** – 1) мозо́ля (-лі), (*пров.*) мози́ль (-золи), мозу́ля, мозу́ль (-ля), мого́дзу́ля, мудзу́ля, му́ль (-ля), наро́стень (-тня), (*гал.*) на́гніток (-тка), (*только на пятке*) гу́зка. [На мозо́лю насту́пило (Мирн.). А в нас що́? Нужда́ та мози́ль (Федьк.). Три мозу́лі, як цибу́лі (Гнід.). На́стопта́ла зака́блуком на па́льці з мого́дзу́лями (Н.-Лев.). Пра́цюєш так, що та́кий му́ль му́ляється, що й чо́рт не з'і́сть (Звин.). Наро́стня не мо́жна про́сто зрі́зати (Поділля)]. *Нати́рать, натере́ть, набива́ть, набить -ли* – наму́лювати, наму́ляти, (*зап.*) наму́лити мозо́лі. [Три мозо́лі на до́лоні наму́ляла (Чуб. V)]. *Работа́ть до -лей* – працюва́ти, аж мозо́лями вкрива́тися; мозо́литися. [Ти працю́єш, мозо́ли́шся, а воно́ в тебе́ кра́де (Кониськ.)]. *Нажива́ть, нажи́ть -лями* *что* – набува́ти, набу́ти, надба́ти, нажива́ти, нажи́ти мозо́ля[е]ними рука́ми що. [Мозо́ляними рука́ми надба́є те, що ма́є в го́споді (Мирн.)]. **-зо́ль** *костная* – кістко́ва мозо́ля; 2) (*у обезьяны*) зад (-ду); 3) *стар.* – бі́льмо; *срв.* **Бельмо́**.

Мозо́льний – 1) (относ. к мозолям) мозоле́вий; (только о мозолях, натёртых обувью) муляний. **-ний пластырь** – мозоле́вий пля́стир (-тру), пля́стер проти мозо́лів (мозо́лей). **-ний оператор** – мозо́льник; (причиняющий мозоли) мозо́лявий, мозо́льований. [Працює над своїм мозолявим ділом (Коцюб.). Щирая пра́ця мозо́льованая (Номис)]. **-ные деньги** – загорьовані гроші (-шей и -шів), кривавиця, (зап.) керва́виця.

Мозо́льчатость, -чатый, см. Мозоли́стость, -листый.

Мозо́льщик, -щица – мозо́льник, -ниця.

Моисе́ев – Мойсе́їв (-се́ева, -се́еве), Мусі́їв (-сі́ева, -є́ве). **-ев закон** – Мойсе́їв зако́н (-ну). **-ева дорога, см. Млече́ный путь.**

I. Мой, мест. прит. – мій (ж. моя́, ср. моє́; р. м.-ср. мо́го, диал. мойо́го, мо́его, ж. моє́ї, (редко) диал. мо́ї и ме́ї; д. м.-ср. мо́ему, диал. мойо́му, мойму́, мо́му, ж. мо́їй; в. м. мій (о неодоуш.) и мо́го (об одоушев.), ж. мою́, ср. моє́; тв. м.-ср. мо́їм, ж. мо́єю, (редко) диал. мо́ю; пр. м.-ср. на мо́ему, на мо́їм, диал. на мойму́, на мо́му, ж. на мо́їй; мн. ч. одинаково для всех р.: им. мо́ї, р. мо́їх, д. мо́їм, в. мо́ї (о неодоуш., иногда и одоуш.) и мо́їх (об одоуш.), тв. мо́їми, пр. на мо́їх). [Привітай же, моя не́нько, моя Україно, мо́їх діток нерозу́мних, як свою дити́ну! (Шевч.)]. **По-мо́ему, нарч.** – по-мо́ему, як на ме́не; (по моему мненію) на мою́ га́дку (думку). **По -му вышло** – на моє́ вийшло. [А воно́ таки́ на моє́ вийшло (Мова)].

II. Мой, см. **Мыть**.

Мойва, зоол. **Mallotus villosus Müll.** – мойва.

Мойка – 1) (действие) миття́ (-ття́); (стирка) прання́ (-ння́), (реже) праття́ (-ття́); срв.

Мытьё; 2) прала́, пра́чка; срв. **Пра́чка**; 3) водомі́й (-мія́), водорі́й (-рія́); срв. **Водомо́йна**; 4) (место и устройство на воде для мытья белья и т. п.) прало́, пратва́; 5) (помещение для -ки) мийня́; 6) (моечная машина) мийни́ця, мийна ма́шина.

Мойковый, см. **Мо́ечный**.

Мойщица – змива́льниця.

Мойщицын – змива́льничин (-на, -не).

Мо́ка, см. **Мо́кка**.

Мока́ссин – мока́сін (-на).

I. Мока́ть, см. **Мака́ть**.

II. Мока́ть, мо́кивать, см. **Мо́кнуть**.

Мо́кка (кофе) – мо́ха и мо́ка, мо́хська ка́ва.

I. Мо́клак, см. **Ма́клак**.

II. Мо́клак и Мо́клок – 1) масла́к (-ка́), вели́ка кість (р. ко́сти); ви́пнута кість; 2) (у лошади) ко́вбчик.

Мо́клость – мо́клість (-лости).

Мо́клый – мо́клий, мочений.

Мо́клявость – мо́клявість (-вості).

Мо́клявый – мо́клявий.

Мо́кнуть – 1) мо́к(ну)ти (мо́кну, -кнеш; пр. мо́к и мо́кнув, мо́к(ну)ла и т. д.). [Стоїть ко́ник на дощі́ і сіде́льце мо́кне (Пісня). У ма́кітрі мо́кнули ско́йки (Рудан.)]; 2) (сыреть, делается мо́крым) мо́кріти, мо́кравіти. **Соль, лишай -нет** – сі́ль, лишай мо́кріє.

Мо́кр, см. **Мо́крый**.

Мо́кра (кисть итукат.) – щі́тка.

Мо́кредіна – 1) см. **Мо́кредь**; 2) (мочага) мо́кравіна, мо́кряк (-ка́), мо́чар (-ра), мо́крові[о́]д (-воду). [Со́рок віз мо́чери нарі́зав на мо́кроводі́ (Март.)].

Мо́крединник – 1) мо́чар (-ра) и моча́рі (-рі́в), плавня́; срв. **Моча́жінник 1**; 2) бот. **Salicornia herbacea L.** – солоне́ць (-нцю).

Мо́кредь – 1) (всё мо́крое) мо́крота, мо́кряк (-ка́), со́б., мо́крячча (-ччя); 2) (сырость, влага) мо́крота, мо́крість, во́гкість (-ости), во́лога, ві́льга, ві́льготь (-ти); 3) (мо́края погода)

- мокрéча, мокротéча, моква́, мокрóта, сльотá, плю́та. [Така мокрéча надворі! (Вінниччина). В-осені завжди то соняшний промінь, то сльотá й моква́ (Н.-Лев.)]; 4) *см.* **Мокредина 2.**
- Мокрée** – 1) (*ср. ст. от прлг. Мокрый*) мокрі́ший. *Становиться -рее* – мокрі́шати; 2) (*ср. ст. от нрч. Мокро*) мокрі́ше.
- Мокренький** – мокрeнький.
- Мокренько**, *нрч.* – мокрeнько.
- Мокреть**, *см.* **Мокредь.**
- Мокрeть** – мокрiти, мокрaвiти, (*сильно*) хлющeм брaтися, (*дольше прежнего*) мокрiшати. [Ужe мокрiє снiг (Звягельщ.). Мокрiти вiд поту (Київщ.). Трeба дoбрe палити, ато стiни мокрaвiють (Брацлавщ.). Потiє, аж сорoчка хлющeм берeться (Київщ.)].
- Мокрeхонький, Мокрeхонек** – мокрeсeнький, (*совсем*) мокрiсiнький.
- Мокрeхонько**, *нрч.* – мокрiсiнько.
- Мокрeць** (*конская болезнь*) – мокрeць (-реця).
- Мокрeцовый, -рeчний** – мокрeцeвий.
- Мокрeшенький, Мокрeшенек**, *см.* **Мокрeхонький.**
- Мокрeшенько**, *нрч.* – мокрiсiнько.
- Мокрiвий** – мокрaвий.
- Мокрина**, *см.* **Мокредина 2.**
- Мокрина**, *см.* **Мокредь.**
- Мокринник**, *см.* **Мокредiнник.**
- Мокрiстий**, *см.* **Мокрoвaтий.**
- Мокрить** – мокрiти.
- Мокрiться** – 1) (*ср. з.*) мокрiтися, бyти мoкреним; 2) (*ср. з.*) мокрiти, мокрaвiти. *Стены -тся* – стiни мокрiють (мокрaвiють).
- Мокриця** – 1) *энтом.* **Oniscus murarius** – мокрiця, (*чаще*) стонoга (-ги), стонiг (-нога). [У нашiй кyхнi стонiг багaцько, бо мoкро (Звин.)]; 2) *бот.* – а) (**Lemna L.**) ряска; б) (**Polygonum aviculare L.**) спорiш (-шу) (звичайний); в) (**Stellaria media Vill.**) мокрeць (-реця).
- Мокричка** – 1) (*ум. от Мокрица 1*) мокричка, стонiжка; 2) *см.* **Мокриця 2.**
- Мокричний** – мокрицeвий, стонoговий.
- Мокро́**, *нрч.* – мoкро. *На дворе -ро* – надворi мoкро (мокрéча, моква́, мокрóта). *Там так -ро* – там така мокрóта.
- Мокрoвaто**, *нрч.* – мокрyвaто, мокрeнько.
- Мокрoвaтость** – мокрyвaтiсть (-тости).
- Мокрoвaтий** – мокрyвaтий, мокрeнький.
- Мокрoвoдица**, *см.* **Мокрoпoгoдица.**
- Мокрoвoлoсий** – мокрoвoлoсий.
- Мокрoвpeмeньe**, *см.* **Мокрoпoгoдица.**
- Мокрoгoрлий, -гyбий** (*пьяница*) – каплю́жник, каплiй (-лiя), пропiяка п'яндiголова.
- Мокродол**, *см.* **Мокредина 2.**
- Мокрозiмье** – вiдлига; *срв.* **Оттепель.**
- Мокронiзмeнный** – мочарiстий, мочарyвaтий.
- Мокрoпoгoдистий** – сльoтавий.
- Мокрoпoгoдиться, замoкрoпoгoдиться** – сльoтiтися, засльoтiтися, задощiтися; кiснути, мокрiти. [Засльoтилося на цiлий тiждeнь (Брацлавщ.)].
- Мокрoпoгoдица** – мочлiва (дощoвa) пoгoда, мокротéча, сльотá, плю́та.
- Мокрoпoгoдливий** – сльoтавий.
- Мокрoпoгoдьe**, *см.* **Мокрoпoгoдица.**
- Мокрoрoслый** (*лес*) – болoтяний, мoкрoрoслий лiс.
- Мокрoсть** – мoкрiсть (-рoсти).

Мокрота́, Мокро́тина – фля́гма, (*реже* фля́гма), мокроті́ння, харко́тиння, харко́віння (-ння), харкови́на, харкани́на, хря́ки (-ків). [Так закахикався, що мокроті́ння сперло йому́ дух (Кониськ.). Виплюнув чорне з кров'ю мокроті́ння (Черкас.).]

Мокрота́ – мо́крість, во́гкість (-ости); мо́кринь (-ни), мо́ква, мо́кротеча́, мо́креча́. [Завше коло мисника мо́кринь (Липовеч.). Ганчар цілий день у мо́кві робить (Вовчанщ.). І з стелі і з стін п'юстки пішла мо́кротеча́ (Еварн.).]

Мокро́тистый – фля[е]гми́стий.

Мокро́тний – фля[е]гмо́вий, мо́кроті́нний, харко́тинний. **-ний кашель** – мо́крий ка́шель (-шлю).

Мокро́тогінний – фля[е]гмо́гінний.

Мокро́хвост, **-хвостка**, см. **Сплётник**, **-ни́ца**.

Мокру́ха – 1) см. **Мо́креть 3**; 2) бот. *Orchis maculata L.* – зо́зулинець (-нцю) (плями́стий).

Мокру́ша – 1) см. **Мо́креть 3**; 2) бот. *Ranunculus aquaticus L.* – жо́втець (-тцю) (плями́стий).

Мо́крий – мо́крий. [Мо́крий дощу́ не бої́ться (Приказка)]. **-рий закон** – мо́крий за́кон (-ну). **-рая кури́ца** – мо́кра ку́рка; см. **Кури́ца**. **-рое лето** – мо́чливе (мо́кре) лі́то. **-рое место** – мо́криня́, мо́кравина́; срв. **Мо́кретина 2**. [Мину́вши житá, я вихо́джу на які́сь мо́кравини́, між ло́зи, очерети́, і далі в лі́с (Франко)]. *Только место -рое останется* – ті́льки місце мо́кре ли́шиться. *Глаза на -ром месте у кого* – то́нкослі́зний, то́нкослі́зка (*общ. р.*) хто. **-рая погода**, см. **Мо́кропого́ди́ца**. **-рий снег** – мо́крий сні́г. *Не ходи по -мокру* – не ходи по мо́крому.

I. Мол, *нрч.* – мо́вляв, мо́в, ні́би. [Вона́ виявила свій по́гляд на старо́вітські за́кони: то, мо́вляв, ду́рниця́, для му́жиків ті́льки й потрі́бна (Єфр.). На ду́ші ва́готі́ла га́дка, що от, мо́в, я про́винив про́ти своєї́ со́вісти (Крим.). Ось, мо́в, я обра́зований та вче́ний (Мова). Та й торкну́в свого́ молодого́: примі́чай ні́би (Вовч.).]

II. Мол, см. **Мо́лотье**.

III. Мол и **Мо́ла** – мо́л (-лу), за́гата́, (*дамба*) та́ма. [Мол – му́р, виве́дений у мо́ре для за́хисту при́стани (Л. Укр.). Пону́ро вту́пив о́чі у морську́ за́гату (Крим.).]

Мо́лажива́ть, см. **Мо́лоди́ть**.

Мо́ла́сса, *геол.* – мо́ляса́, бри́ляк (-ку́).

Мо́лачива́ть, см. **Мо́лотити́**.

Мо́лва́ – 1) (*общий говор, шум*) га́мір (-мору), гу́тірка, (*глухой*) го́мін (-мону); 2) (*слух*) по́го́лос (-су), по́го́лоска, чу́тка (-ки) и чу́тки (-ток), по́чутка, (*диал.*) по́устка, (*разглашение*) ро́зго́лос (-су), (*слава*) сла́ва (*обычно дурная*), по́славка, (*толки, беседа*) по́мовка, ба́лачка, гу́тірка, го́вірка. [По́го́лос ро́зійшо́вся по всі́й око́лиці (Бі́блія). Йшо́в по́го́лос між наро́дом, що... (Леонт.). Пішла́ по селу́ по́го́лоска, що вчи́тель нічо́го не тя́мить (Єфр.). Пішла́ чу́тка, ні́би наро́дівся «анци́христ» (О. Пчі́лка). По всі́й Гу́цульщи́ні гу́дуть чу́тки про ю́нака (Олесь). Пішла́ по́чутка, що у па́нів ца́р люде́й одбере (Ка́м'янеч.). Таку́ по́устку пу́стив, ні́би-то ме́ні ха́бара су́сіді да́лі (Липовеч.). Про чо́рта ті́льки по́славка, а ні́хто то́го чо́рта не ба́чив (М. Вовч.). По селу́ скрі́зь лі́тала гу́тірка, що... (Кониськ.).] **-ва всё преувеличивает** – чу́тка (по́го́лос, по́го́лоска) все при́більшує. *Всеобщая -ва* – вселю́дні чу́тки, вселю́дна по́го́лоска, все́вітній ро́зго́лос. *Стоустая -ва* – стоу́стий по́го́лос, стоу́ста сла́ва, тисячо́уста чу́тка. *Дурная -ва* – (недо́бра) сла́ва (*ум. славо́нька*), по́гові́р (-вору). [А на ме́не мо́лодо́ю по́гові́р та сла́ва... із леда́чим зазна́лася, славо́ньки набра́лася (Гні́д.). Не бійсь сла́ви, не бійсь по́говору́ (Метл.).] *Распространяет дурную -ву о ком* – пу́скати сла́ву про́ ко́го, сла́вити ко́го. **-ва приписывает кому что** – чу́тки накида́ють ко́му що; 3) (*речь*) мо́ва, ро́змова.

Мо́лвита́, мо́лвлива́ть, мо́лвита́ – *несов.* мо́вляти́ (-ляю́, -ля́єш) и мо́вити (мо́влю, -ви́ш), *сов.* мо́вити (*нр. вр.* мо́вив, -вила́, -вило́, *мн.* -вили́; *буд. вр.* мо́влю́, -ви́ш), про́мовляти́, про́мовити́, ви́мовляти́, ви́мовити́, ка́зати, ка́зати; срв. **Го́вори́ть 1**, **Ска́зати́** и

- Произносить 1.** [Підскочив вовк і до котів мовляє: «Котусю-братіку!»] (Глібів). Казала-б, та уста не мовлять (Г. Барв.). Мовивши слово, треба бути паном (Номис)]. **Молвленый** – мовлений, казаний; сказаний.
- Молвиться** – мовитися, промовлятися, вимовлятися, казатися, говоритися; бути мовленим. казаним, сказаним; *срв.* **Говориться**. [Не так швидко робиться, як мовиться (Номис)].
- Молвление** – мовлення.
- Молвушка** – помівка, примівка, приповістка, приповідка, приказка; *срв.* **Поговорка 1** и **Приговорка**.
- Молщик, -щица** – заступник, -ниця громади, виборний (-ного, *м. р.*), (*стар.*) речник (*м. р.*).
- Моль** – 1) *см.* **Молва 1** и **2**; 2) (*произношение*) вимова, виголос (-су); 3) (*речь, язык*) мова, говірка.
- Молдаванин** – молда[о]ван (-на), молдавець (-вця).
- Молдавanka** – 1) молда[о]ванка, молдавка; 2) (*женская куртка*) молда[о]ванка.
- Молебень** – молебень (-бня). *Благодарственный -бен* – подячний молебень. *Служить, отслужить -бен* – правити, відправити молебень. [Що-дня молебні править, у ставники свічки великі ставить (Куліш)].
- Молебенник** – молебенник.
- Молебенный**, *см.* **Молебный 1**.
- Молебник, -ница**, *см.* **Молебщик, -щица**.
- Молебница** – 1) *см.* **Молебня**; 2) *см.* **Молебщица**.
- Молебно**, *нрч.* – благально.
- Молебный** – 1) молебенний; 2) (*просительный*) благальний.
- Молебствие** – молебство. [Прийшов день святої волі: своїм звичаєм люди молебство відправили (Кониськ.)].
- Молебствовать** – правити молебень.
- Молебщик, -щица** – 1) *см.* **Молебщик, -щица**; 2) молебник, -ниця; той, що замовив, та, що замовила молебень.
- Молекула** – молекула.
- Молекулярный** – молекулярний.
- Молебница, Молебня** – божниця, богомілля; (*часовня*) каплиця.
- Молебщик, -щица** – молільник, молільниця, (*редко*) молець (-льця) (*м. р.*). [Теперечки вже ось півночі, а ми й лоба не перехрестили. Молільники! (Корол.). Який солдат, така і битва, який молець, така й молитва (Складка)].
- Моление** – 1) (*действие*) моління. [Яке вже там і моління! (Сим.)]; 2) благання, моління мольба. [Господеві моя дяка, що почув моє благання (Куліш)].
- Моленная**, *см.* **Молебница**.
- Молескин** (*ткань*) – молескін (-ну).
- Молетчина** – молеїдина, поїдене (погризене) мілля.
- Молибден, -новый** – молибден (-ну), молибденовий.
- Молитва** – 1) *см.* **Моление 1**; 2) молитва (*им. мн.* молитви, *р.* молитов), моління за що, (*зап.*) о що, *ум.* молитовка, молитвочка. [Мерзєнні молитви, ненавидне каділо (Куліш)]. От скінчилися відправи і останню молитву на колінах прошептали всі пустинники й черці (Франко)]. *Заупокойная -ва* – молитва задушна (по душі). *-ва перед причастием* – причасна молитва. *Разрешительная -ва* – прощальна молитва, (*перед гробом*) розгрішальна молитва, (*напис. на бумажке*) розгрішення (-ння). *Учить -ве, подсказывать слова -вы* (*детям, уча их молиться*) – молити, *сов.* помолити (дітей). [Почала молити дітей (Сл. Ум.). Ти, старий, хоч-би дитину богу помолив (Золотон.)]. *Давать, дать -ву кому* (*напр. родильнице, младенцу*) – молитувати, обмолитувати, змолитувати, помолитувати, (*реже*) молитвити, помолитвити когось (*напр.* породілля, дитину) и що. [Змолитуйте мені ніжик, ім'я йому

дайте (Рудан.]). *Испрошенный* -ми – вимолений, (сц.) вимоленець (-нця), вимоленка. *Избавляться* *избавиться* -вой от чего – вимолюватися, вимолитися, (о мног.) повимолюватися з чого; срв. *Отмаливаться* 2 (под *Отмаливать*). [Хоч скільки моли́ся, з біди не вимолити́ся (Номис)].

Моли́твенник – 1) (книга *молитв*) моли́твoвник. [І зібрав усю громаду, з нею розпростівся, взяв з собою моли́твoвник, в пу́щу віддали́вся (Рудан.); 2) -ник, -ни́ца (церк.) – моли́твеник, -ни́ця; срв. **Моле́льщик**, -щи́ца. [Помоли́сь свято́му Микола́ю моли́твенику (Сл. Гр.)].

Моли́твенно, *нрч.* – моли́твoвно, моле́бно. -но *сложив руки* – моли́твoвно склавши руки. -но *настроенный* – моли́твoвно (моле́бно) настро́ений.

Моли́твенный – моли́твoвний; (*посвящённый молитве*) моле́бний. [Всі стояли пова́жно, з моли́твoвними очі́ма (Н.-Лев.). На свя́тий день, на вели́кдень, або на кото́рий пра́зник роко́вий, на моле́бний, лю́ди до це́ркви йду́ть (Чуб. V)]. -ное *настроение* – моли́твoвний на́стрій. [Замі́сть моли́твoвного на́строю в ду́шу впала скепті́чна рефле́сія (Крим.)]. -ный *дом*, см. **Моле́льница**. -ное *соборание* – моли́твoвне зібрання.

Моли́твить, см. **Моли́твовать**.

Моли́твование – моли́твoвання (-ння). [Ко́лі вже моли́твoвання не помага́є, дак що тут лі́кар вді́є! (Кониськ.)].

Моли́твовать *кого* – моли́твoвати, (*реже*) моли́твити ко́го. **Моли́твованный** – моли́твoваний, моли́твени́й, (*о ребенке ещё*) моли́твени́й, моли́твяний, моли́тяний. [Ви дали́ нам ро́ждено́го, не моли́твено́го, не хри́щено́го, а ми принесли́ вам моли́твено́го і хри́щено́го (Слова кумі́в)]. -ться – моли́твoвати́ся, бу́ти моли́твoвани́м.

Моли́твослов – моли́твoслов (-ва).

Моли́твосло́вие – моли́тва, моли́твoвання, моли́ння.

Моли́тель, -ни́ца – блага́ч (-ча), блага́чка; (*св. представитель, церк.*) моли́твеник, -ни́ця.

Моли́тельный – блага́льний, блага́щий; срв. **Моля́щий** (под **Моли́ть**).

Моли́ть – 1) *кого о чём* – моли́ти, блага́ти ко́го за що, (*зан. о що*), у ко́го чо́го, (*образно, зан.*) по́під сам ми́лий бо́г проси́ти ко́го. [Ой, я-б, ма́мо не тужи́ла, а бо́га моли́ла (Метл.). Уго́ру ру́ки зді́ймали, го́спода ми́лосе́рдного блага́ли (Дума). Чи-ж по це́рквах у сумні́х моли́твах блага́єте бо́га о во́лю? (Маков.). А я так ма́ло, не ба́гато блага́в у бо́га – тільки ха́ту (Шевч.). Одно́го лиш то́бі (Украї́ні) блага́ю з не́ба: щоб з го́ря й го́лоду не бі́гли геть від те́бе тво́ї найлі́пші́ сині́ (Франко)]. *Он должен за вас бога -лить* – він пови́нен за вас бо́гу моли́тися (за вас бо́га блага́ти). [Вона́ диви́ться на них з не́ба, бо́га за них блага́є, щоб дав ї́м до́лю щасли́ву (Васильч.)]. *Прошу и -лю тебя, не делай этого* – молю́ і блага́ю тебе́, не роби́ цьо́го; 2) (*народн.: скотину и т. п.*) моли́твoвати́ що; (*о пище*) свя́тити́ що. **Моля́щий**, *прлг.* – блага́льний, блага́щий, (*редко*) блага́ючий; срв. **Умоля́ющий**. [Блага́льний го́лос (Л. Укр.). Не завва́жив і не чу́в слова́ її́ блага́щого (М. Вовч.). Сво́їми блага́ючими, сли́ве́ божеві́льними очі́ма вона́ сі́яла жах (Коцюб.)].

Моли́ться – моли́тися, (*произносит слова молитвы*) моли́твoвати. [Хто, ка́жуть, не бу́в на мо́рі, той не моли́вся (Свидн.)]. -ться *богу* – моли́тися бо́гу, (*в песнях*) моли́ти бо́гу. [Бо́гу моли́сь, а до бе́регу гре́бись (Номис). Три дні́ бо́гу моли́ла, ще й покло́ни бі́ла (Гні́д.)]. *Начать -ться* – поча́ти моли́тися, замоли́тися, замоли́твoвати. [Лю́ди, зачу́вши дзвoнів, захри́стились, замоли́лись (Мирн.). «Пом'я́ни го́спода ца́ря Дави́да...» – по́думки замоли́твoвав я (Крим.)]. *Окончить -ться* – скінчи́ти моли́тися, домоли́тися, пере́моли́тися. [Ци́ть! дай домоли́тися! (Звин.). Па́рубок так і впав на ко́лі́на, моли́ться... Пере́моли́вся, я й ка́жу йому́ (Тесл.)]. *Тот, кто не -тся* – немо́ла, немоля́ка. [А, ти немоля́ко-невми́вако! (Звин.)]. -ться *за упокой души кого* – по чи́й душі́ моли́тися. -ться *на кого (боготворить кого)* – моли́тися на ко́го. **Моля́щийся**, -ща́йся – той, та, що моли́ться, моли́льник, -ни́ця, моле́бник, -ни́ця.

Мо́лка – мо́лоття́ (-ття́), по́міл (-мо́лу); млі́во, ме́ливо. [Бо́рошно осі́ннього мо́лоття́

(Борзенц.). Цей млин і на поміл добрий (Сл. Ум.). Ждав мелива, підожді-ж, поки просіють (Куліш)].

Молкнуть – мовкнути, тихнути, (*ещё более*) тихшати, тихішати; *срв.* **Замолка́ть**. [І тихнуть божії слова (Шевч.). Майдан пустів, тихшав (Коцюб.)].

Молком, *нрч.* – мовчки, мовчком, мовчака; *см.* **Молча**.

Моллюск, *зоол.* – м'якун (-на), молюск (-ка).

Молненный – блискавичний.

Молненосный, *см.* **Молниеносный**.

Молниеве́ржец – громове́ржець (-жця), громокидач (-ча), громокида (-ди); *срв.*

Громове́ржец.

Молниевидный – блискавичний, подібний до блискавки.

Молниеносно, *нрч.* – громовично, блискавично.

Молниеносный – громовий, громовичний, блискавичний. **-ная туча** – громова хмара, туча, громовиця. **-ный взгляд** – блискавичний погляд.

Молниеподобно, *нрч.* – блискавично. [Вона (апаратна) тряслась, як у трясці, і блискавично мигтіла широким пасом (Коцюб.)].

Молниеподобный, *см.* **Молниевидный**.

Молнийный – блискавичний. [Блискавичне сяєво (Куліш)].

Молния – блискавиця, блискавка, (*диал.*) ліскавиця, ліскавка, (*с громом*) грімниця. [Грім, блискавиця, вихор (ЗОЮР II). Уся хата неначе освітілася блискавкою (Н.-Лев.). Блиснула грімниця із чорної хмари (Куліш)]. **-ния сверкает, сверкнула** – блискавиця (блискавка) блискає, блиснула. [Блиснула блискавка (Н.-Лев.)]. **С быстротою -нии** – блискавицею (блискавкою), як (наче) блискавиця (блискавка), (*книжн.*) з блискавичною швидкістю (скорістю). **Подобно -нии** – наче (неначе, як) блискавиця (блискавка). [Блиснули шаблями як блискавиця (Ант.-Драг. I.)]. **-ния ударила** – блискавиця (блискавка) ударила, (*народн.*) грім ударив у що. **Метать гром и -нии** – кидати огнем-блискавицею.

Молодайка – молодиця, молодуха, *ум.* молодичка, молодушка. [Та постелимо кожуха, щоб сіла молодуха (Весільна пісня)].

Молодая (невеста) – молода (-дої), (*в песнях*) молодуха.

Молоде́жник, *см.* **Молодняк**.

Молоде́жь – мо́лодь (-ди), мо́лодіж (-дежи), молод(н)еча, юна́цтво, (*зап.*) мо́лоде́цтво, (*мужская, неженатая*) парубо́цтво. [На одшибі од села було ігрище, мо́лодь гомоніла, співала, сміялась (М. Вовч.). Вся мо́лодіж пустилась у танець (Н.-Лев.). Далі старій Вовк звелів молодне́чі їхати назад у степ (Марков.). Поскликавши до себе шляхетське юна́цтво (Куліш)].

Молоде́нок – зана́дто молодий, молодий нівро́ку.

Молоде́нький – молоденький. **-кая девочка** – молоденька дівчинка, молоденьке дівча́тко.

Молоде́ть – 1) мо́лодіти, (*с виду*) мо́лодішати, мо́лодішати; (*омолаживаться*) відмо́лоджува́тися; *срв.* **Помолоде́ть**. [Чую, що мо́лодію біля тебе (Кониськ.). В міру то́го як відмо́лоджується ду́ша (Єфр.)]. **Старый стареется, а молодой не -деет** – старе́ старіється, а мо́лоде не мо́лодіє. **Вы все́ -деете** – ви все мо́лодішаєте; 2) (*одеваться листво́й*) мо́лодіти. [Пишається калино́нька, яві́р мо́лодіє (Шевч.)].

Молоде́хонький, Молоде́хонек – мо́лодесе́нький, (*совсем*) мо́лодісі́нький.

Мо́лодец, *см.* **Мо́лодец 4**.

Мо́лодец – 1) (*юноша, парень*) мо́лодець (-дця), юна́к (-ка́), хло́печ (пця); (*холостяк*) па́рубок (-бка). **Эй, -дец, поди-ка сюда** – гей, хлопче (мо́лодче, коза́че), підійди-но сю́ди; 2) *см.* **Малой**; 3) (*дока, расторопный человек*) мо́лодець, ма́йстер (-тра), ко́зир (-ря), зу́х (-ха). **Он на все́ -дец** – він на все ма́йстер; 4) **Мо́лодец (хват, удалец)** – (хлопеч-)мо́лодець (-дця), коза́к, юна́к, зу́х, зу́х-хват, бо́драк (-ка), (*диал.*) ле́венець (-нця), ле́гінь (-ня), (*перен.*) ли́цар,

козір, ум. молодчик, козаченько, левенчик. [Так от який він лицар? Молодець на овець, а як на молодця, сам війця (Еварн.). І старий заплакав, як побачив на коневі такого юнака (Шевч.). Ой, козаченьку, левенцю! (Чуб. V). Дали мені капелюх, уже тепер вояк-зух (Головац.). Я з чоловіком спимо в хаті, а мої бодраки в сінях на холоді сплять (Звин.)]. **Добрий -дец** (зв. п.) – козаچه-молодче, хлопче-молодче, славний козаچه, (диал.) козаچه-левице. **Разудальний, добрий -дец** – славний козак (юнак, левенець), добрий молодець. **Разудали добры -цы** – славні хлопці, славні молодці, хлопці-молодці, славне козацтво (юнацтво), славні козаки (юнаки), (только в обращении) панове-молодці. [Гей, чого хлопці, славні молодці, чого смутні, невеселі? (Пісня). Од нас, козаки, од нас, юнаки, ні один ляшок не скрився (ЗОЮР II). Не в Синопу, отамани, панове-молодці, а у Царград до султана поїдемо в гості (Шевч.). **-дцы-ребята!** – молодці-хлопці! **Такой -дец, что глядеть любо** – такий молодець (козак), що любо глянути (подивитися). **Он вёл себя -цом** – він поводився як козак (по-козацькому, по-молодецькому). **-дец к -дцу, -дцы на подбор** – одним лицем молодці, молодець до молодця. [Тим часом Буран устиг добрати ще десять охочих, одним лицем молодців (Корол.)]. **Ай да -дец!** – от так молодець! от козак! **Молодец девка** – козир-дівка.

Молодецьки, нрч. – по-молодецькому, по-молодечому, (реже по-молодечи), по-юнацькому, по-козацькому, по-козацьки, (ухарски) хвацько, зухувато. [Марченко виступив наперед, збив по-молодецькому на потилицю козирок (Васильч.). Та по-молодечи будеш богу молитися, а не по-чернечи харамаркати (Шевч.). Як все діло покінчаєм, по-козацьки погуляєм (Пісня). Вибренюючи на якійсь невеличкій бандурці, він хвацько приспівував (Леонт.). Бистро летить, розпустивши вітрила, галера, зухвало співає юнацтво (Дн. Чайка)].

Молодецький – 1) молодецький, молодечий, парубоцький, парубочий. **-кий вечер** – молодецький вечір. **-кий обычай** – молодецький (молодечий, парубоцький) звичай; 2) (удалой) молодецький, молодечий, юнацький, козацький, (бравый, ухарский) хвацький, зухватий, бадьористий, бадьорний. [Гей, як крикнув цар турецький та на свої слуги молодецькі (Пісня). Стан високий, ус козацький, чорні брови і юнацький погляд сміливий, палкий (Грінч.). Де-ж сила його молодеча? Він-же і зброї в руці не вдержить (Л. Укр.). Хвацьке запорозьке військо викоренили (Стор.). Вибирай все молодців: чи убогий, чи багатий, аби був зухватий (Чуб. V). Сам був такий бадьористий: козаки казали проміж себе – «орел» (Стор.)].

Молодецькість – молодецькість, молодечість, хвацькість (-ости).

Молодеческий – молодечий; см. **Молодецький**.

Молодечество – молодецтво, юнацтво. [А добрий юнак, о, добрий! Один хіба Кирило Тур йому в юнацтві рівня (Куліш). Покиньте се дурне юнацтво, панове виборне боярство (Котл.)].

Молодечествовать – молодцювати, козакувати, юначити, (над кем) молодцюватися над ким.

Молодешенький, Молодешенок, см. **Молодехонький**.

Молодизна – шум (на молодому пиві).

Молодик – 1) (молодой месяц) молодик, новик (-ка); 2) молодий голуб.

Молодило, бот. – 1) (*Sedum Telephium L.*) заяча трава, заяча капуста (розсада), гадун (-нү), масляне зілля; 2) (*Sedum acre L.*) очіток (-тку) и очітка (-ки), молодень (-дню), чистик (-ку), чітець (-тцю), бурячки (-ків), гінець (-нцю), розходник (-ку).

Молодить – 1) молодити когo. [Ні літ вона, ні спеки не боїться, бо молодить її пекельна тьма (Куліш)]. **Это платье её -дит** – це убрання її молодить; 2) (пиво, мёд) підсолоджувати (пиво, мед); 3) см. **Молодиться 1**.

Молодиться – 1) молодитися, підмолоджуватися, бадьоритися. [Не вважаючи на свою дохожалість, вона любила молодитися (Н.-Лев.)]. **Не к лицу тебе -ться** – не випадає тобі молодитися. **Молодящийся** – той, що молодиться, (підмолоджується), молодило,

новомолодько, (ж. р.) молоділя; 2) (о пиве, мёде) грати, шумувати; мусувати.

Молодица, Молодицын, см. Молодка, Молодкин.

Молодка – 1) молодиця, молодуха, ум. молодичка, молодиченька, молодушка. [Чи є в світі молодиця, як та Гандзя білолиця? (Пісня)]. *Свойственный -ке* – молодичий. [Молодиче убрання (Л. Укр.)]; 2) молоденька несуща курка.

Молодкин – молодичин (-на, -не).

Молодняк – молодняк, молодник (-ку). [Як дужі дуби високі серед молодого тонкого молоднику (Грінч.)].

Молодо, нарч. – молодо. [Не кайся рано встати, а молодо учитися (Номис)]. *Он (она) выглядывает очень -до* – він (вона) виглядає (видає) дуже молодим (молодою), дуже молодю показує (глядиться). [Старенька вже, а на висках кучері, в персях у блискучих, у стрічках, то ніби й молодю глядиться (М. Вовч.)]. *Он выглядывает (кажется) моложе своих лет* – він показує на молодшого (здається молодшим), ніж має років.

Молодоватость – молодуватість (-тости).

Молодоватый – молодуватий, трохи молодий; молоденький, дуже (занадто) молодий.

Молодожён – молодожон (-на), новоженець (-нця), молодан (-на). **-ны** – молоді (-дих), молодята (-дят), молодожони (-нів). [Старий, та перевернувся на молодожона (Черкаш.). Через кілька день по шлюбі новоженець-гетьман уже поспішав до Варшави (О. Лев.). Весілля справили як слід, живуть молоді в місті, розкошують (Кониськ.). Ходять собі по садочку милі молодята, цюлюються, милуються, як голубенята (Рудан.)].

Молодой – 1) молодий (в песнях также молод). **-до-зелено** – молоді-зелене, молоді-розумом не дійшло. **-дой человек** – молодий юнак (-ка), парубок (-бка), (фамил.) молодько (-ка), молодан (-на), молодяк (-ка), парубчина, козачина. [Наїхали старости, й молодик за ними (Шевч.)]. *Скажите, пожалуйста, -дой человек* – скажіть, будь ласка, молодче (юначе, паничу). **-дая женщина** – молода жінка. **-дые люди** – молоді люди, люди молодого віку, молодята (-дят). *Побывать -дым (холостым) человеком* – помолодикувати, молодиком пожити. **-дые годы, лета** – молоді літа, молодий вік, (поэт.) молодощі (-щів и -щей). [І нащо літа молоді марно по світу розсіватимеш? (М. Вовч.). Не тратьмо надії в літа молодії (Л. Укр.)]. *В -дых летах, см. Молодость (В -сти) и Лето 3. Быть -дым, в -дых летах* – бути молодим, молодіти. [Мені вже самотньому та й не молодіти (Гліб.)]. *Дважды -дому не бывать* – двічі молодим не бути, двічі не молодіти. *Он (был) моложе меня* – він (був) молодший за мене (від мене, проти мене), ніж (як) я. *В нашей семье он был моложе меня* – у нашої родині (сім'ї) він був під мною. [У батьків моїх була велика сім'я: два брати і сестра – старші за мене, та ще під мною три сестри (Кониськ.)]. *Годами он старше меня, но по службе моложе* – на роки він старший на (від, проти) мене, але на службі він під мною. *Самый -дой* – наймолодший, що-наймолодший. **-лод летами, да стар делами** – віком молодий, та розумом старий; хоч і молодий ще, а старечий розум має (Номис). *Из -дых да ранний* – мале курча, та вже летюче. *Умом -лод* – розумом недійшлий, хлоп'ячого розуму. *Он человек уже не -дой* – він чоловік уже не молодий (літній), не молодого (не першого) віку, поважного віку, не перволіток (-тка). *Казаться (более) -дым, -дою, см. Молодо. -дой месяц* – молодик, новик, новак (-ка), молодий (новий) місяць. [Зійшов місяць, ще й новик (Чуб. V)]. **-дые побеги (дерева)** – молоді пагони (пагінки, парости, паростки), молоді пагіння, памолодь (-ди). **-дое дерево (с неотверд. корой)** – молоді (свидувате) дерево. **-дое вино, пиво** – молоді вино, пиво; 2) **-дой, -дая, -дые (жены и невеста)** – молодий, молода, молоді, молодята; срв. **Молодожён**. [Вік вам довгий і розум добрий, красні молодята! (М. Вовч.)].

Молодость – молодість (-дости, зв. п. молодосте), молодіцтво, (с конкретным значением: избыток молодых сил, молодые годы, дни младости) молодощі (-щів и -щей). [Щаслива молодість днем нинішнім живе (Франко). А молодість не вернеться, не вернеться вона

(Гліб.). Дак що, що він молодій, – молодецтво те зрівняється: йому вісімнадцять і мені вісімнадцять (Борз.). Веселіся-ж, молодіку, в молодощах твоїх (Еккл.). Вона мені співала про любов, про молодощі, радощі, надії (Л. Укр.). *Бурно проведенная -дость* – бурхливо перебута молодість. *В -сти* – замолоду, за молодого віку, у молодому віку, молодого віку. [Коли й погуляти, як не замолоду та ще в неділлю? (Кониськ.). Чи ти хочеш замолоду м'ясо їсти, чи на старість кістки гризти? (Рудч.). І часто аж до сліз її доводив, як згадував про халепи страшенні, що дознавав за молодого віку (Куліш). Дobre у молодому віку, а в старіх віках... (Гуманщ.). Чиє серце стрепенеться од слова живого, що співав я, віщував я віку молодого? (Куліш)]. *С ранней -сти* – з перш[в]ого мoлоду, з первомoлоду. [Старій мій ще з першого мoлоду та був такий, що як скаже слово або два, то так уже й буде (Харк.)]. *Не первой -сти* – не першої молодости, не перволіток. [Пані наша була не перволіток, та й не яка стара (М. Вовч.). Хоч вона не молода, та й я вже не перволіток, – будемо до пари (Звин.)]. *Ошибки -сти* – помилки молодости (молодого віку). *-дость должна перебеситься* – нехай молоді пиво переграє (перешумує).

Молодуха, Молодушка – молодиця, молодуха, молодичка, молодушка.

Молодцевато, *нрч.* – по-молодецькому, по-молодечому, по-молодецьки, по-молодечи, хвацько, зухувато, бадьористо, бадьорно, браво, (*ирон.*) хвертикувато. [Борода йому снігом взялася, а як по-молодецьки походить! (Кониськ.)].

Молодцеватый – молодіцький, молодечий, бадьористий, бадьорний, бравий, (*ирон.*) хвертикуватий. [В усах і в чуприні бадьористого «молодого» половина волосся була зовсім сіва (Корол.). Який то він бравий, який молодій, який красивий! (Квітка). Це був хвертикуватий парубок (Крим.)].

Молодчага – молодчага, козарлюга; *см.* **Молодєц 4.**

Молодчик – 1) (*молодой человек*) молодчик, молодік (-ка), (*диал.*) молодан. [Ой, добрий молодчик по вуличках сам блукає (Пісня). Ой, у мого молодана біле личко, як у пана (Чуб. V). Козаченьку, де ти, молодане? (Мкр.)]; 2) (*хватик, щеголёк*) ф[хв]єртик. [Всі фертики і паничі (Котл.)]. *А позовите-ка сюда этого -ка* – а покличете-но сюди цього молодика (соколика).

Молодчина, *см.* **Молодєц 4.**

Молодь (*молодая поросль*) – підмолось, намолось (-ди).

Молодяк – 1) *см.* **Молодик**; 2) (*молодой скот*) молодник, молодняк, молодівік (-ку). [Сімсот волів в оборі, молоднику – без ліку (Пісня)].

Моложаветь – молодшати, молодішати, молодіти; *срв.* **Молодєть 1.**

Моложавить – молодіти когo.

Моложаво, *нрч.* – молодяво, мoлодо.

Моложавость – молодявість (-вості).

Моложавый – молодявий, молодій на виду.

Моложе – 1) (*ср. ст. от прлг. Молодой*) молодший; *см.* **Молодой 1**; 2) (*ср. ст. от нрч. Молодо*) молодше.

Молозиво – мoлoзиво, (*диал.*) колястра. [Густе, як мoлoзиво (Сл. Ум.)].

Молокан – мoлoкан (-на).

Молоки (*у рыбьих самцов*) – мoлoчко, мoлoччя (-ччя).

Молоко – 1) мoлoко, (*детск.*) мoня. [Захотів мoлoка від бика (Номис)]. *Женское -ко* – жіноче мoлoко, покорм (-му). [Мати занедужала, і в неї не стало покорму (Стор.)]. *Коровье -ко* – корів'яче мoлoко. *-ко створожилось* – мoлoко зсілося. *Парное -ко* – сиродій (-дою), свіже мoлoко, мoлoко з-під корови. *Топлёное -ко* – пряжене мoлoко. *Снятое -ко* – спідняк (-ку). [Вершки з глечиків позбирають, а спідняк позливають у сулії та отo й продають дешево (Канівщ.)]. *Кипячёное -ко* – (пере)киплене (парене) мoлoко. *Кислое -ко* – кисле мoлoко. *Птичье -ко* – пташаче (пташине) мoлoко. [Хіба пташачого (пташиного) мoлoка нема (М.

Грінч.]). *Миндальное -ко́* – миг[г]дале́ве молоко́, оржа́т (-ту). *Известковое -ко́* – вапня́ний розчин (-ну), (*у штукату́ров для побелки*) вапня́не молоко́. *Конопляное, маковое -ко́* – конопля́не, макове молоко́. *У не́й ли́цо кро́вь с -ко́м* – з ли́ця вона́ біла та рум'я́на. *У него́ ещѐ -ко́ на губа́х не обсо́хло* – у нього́ (йому́) ще молоко́ на губа́х не обсо́хло. [Я ста́ра, а ти ще бла́зень, в те́бе ще на губа́х молоко́ не обсо́хло (Н.-Лев.)]. *Утя́чьє -ко́, бот. Euphorbia Esula L.* – молоча́й (-чаю́) (го́стрий), молочня́к (-ку́); см. **Молоча́й 1**. *Заведение (пункт) для переработки -ка́* – молоча́рня; 2) (*у пти́ц – cera: жѐлтая кожа́ у корня́ клю́ва*) воскови́ця. **Молокосо́с, -со́ска** – молокосо́с, -со́ска, (*мальчи́шка*) блазень (-зня), блазню́к, молодя́к (-ка), блазня́ (-няти), (*образно*) жовтодзю́б (-ба), безву́сько (-ка), (*о жени́ц.*) блазню́ха, блазню́чка. [Та́ту! я не ві́тер яки́й, я вже не хло́пець, не блазень (Кві́тка). Отой́ блазень? Білогубе́ щеня́? (Основа 1861). Вонó су́проти нас блазня́ (Кониськ.)].

Моло́льщик, -щи́ца – моло́льник, -ни́ця, мелі́й (-лія), мелі́йка.

Мо́лот – мо́лот (-та). [Не вас мені́, серде́шних, жаль, сліпі́ ви, ни́щі душо́ю, а тих, що ба́чать над собо́ю соки́ру, мо́лот – і кую́ть кайда́ни но́вії (Шевч.)]. *Кузнечный -лот* – ковальський мо́лот, (*большой: кувалда, балда, кулак*) вершля́г (-га́), бия́к (-ка), (*одноручный: болодка*) однору́к, клеве́ць (-вця́), обу́шник (*с острым и длинным носом*) довга́ль, носа́ль (-ля). [Ну, я на́грю клі́щі, а ти бери́ вершля́г (Манж.)]. *Каменотѐсный, щебе́нный -лот* – (*большой*) кия́нка, (*небольшой*) обу́шник, обу́шок (-шка́). [Ча́сом ми зрива́ємо ка́міння поро́хом, часом – вибива́ємо кия́нкою (Звин.). Звича́йне шахта́рське на́чиння: ля́мпочки, ка́йло, обу́шки (Черкас.)]. *Деревянный -лот* – (*большой*) до́вбня, шля́га, (*меньших размеров*) до́вбе́шка; срв. **Колоту́шка 10**. *Большой -лот, служащий для раскалывания деревьев, пробивания жерновов и т. п.* – бия́к (-ка). [Бия́ком дуби́ в лісі́ б'ю́ть (Черкаш.)]. *Бить как -том* – бити (стукати), як мо́лотом (як вершля́гом), бухати. [Що́ робі́ти? що́ робі́ти? – сту́кала ї́й у голо́ві як вершля́гом, стра́шна думка́ (Грінч.). Кро́в в мені́ буха́, глу́шить, я сам пога́но чу́ю свої́ слова́ (Коцю́б.)]. *Бить между -том и наковальной, см. Наковальня 1*.

Мо́лотби́т – мо́лотник, мо́лоті́льник.

Мо́лоті́лка – мо́лотарка́, мо́лотарня́, (*диал.*) мо́лотня́. [Пого́ничами бі́ля кінних мо́лотаро́к мо́жуть бу́ти ді́ти (Тур.)].

Мо́лотило – 1) (*било у це́па*) бия́к (-ка́), бич (-ча́), *ум.* биячо́к (-чка́), бі́чик, *ув.* биячі́ще, биячі́сько, бичи́ще, бичи́сько. [Так до́бре мо́лотив, що́ в ці́па бия́к уві́рвався (Звин.). Палі́ччя не ду́же довгі́, нена́че бичі́ у ці́пів (Стор.)]; 2) до́брий мо́лотник.

Мо́лоті́льний – мо́лоті́льний, мо́лотарни́й, мо́лотарський. **-ная машина́, см. Мо́лоті́лка. -ний сара́й** – клу́ня.

Мо́лоті́льня – 1) мо́лотарня́, ті́к (*р. то́ку*), (*южн.*) гарма́н (-на́); 2) см. **Мо́лоті́лка**.

Мо́лоті́льщик, -щи́ца – мо́лотник (-ка), -ни́ця, мо́лоті́льник, -ни́ця, (*ум.* мо́лотничок, мо́лоті́льничок (-чка), гарма́нець (-нця́). [Пі́шов у клу́ню до мо́лотників (Н.-Лев.). Хто по́зичить карбо́ванчика́, той подя́кує мо́лотничком на де́нь (Кониськ.)].

Мо́лоті́льщико́в – мо́лотників, мо́лоті́льників (-кова, -кове).

Мо́лоті́льщи́чий – мо́лотни́цький, мо́лоті́льни́цький. [А з то́ку в ко́мору пере́нести, хі́ба се́ чиє ді́ло, як не мо́лотни́цьке? (Кониськ.)].

Мо́лоті́ть, мо́лачива́ть – мо́лоті́ти; (*южн.: лоша́дьми, вола́ми*) гарманува́ти, гарма́нити, (*о лоша́дях*) в гарма́ні ході́ти. [Мо́лотили́ так, як у нас на сте́пах, – вола́ми, се́б-то гарманува́ли (Л. Укр.). Цих ко́ней не мо́жна бра́ти, бо вони́ в гарма́ні тепе́р ходя́ть (Сл. Гр.)]. **-ти́ть не разв'язу́вая сно́пов** – мо́лоті́ти в око́літ, на ку́лі мо́лоті́ти; срв. **Обмо́лачива́ть. На обухе ро́жь -ти́ть** – на при́пічку жи́то сі́яти ще й мо́лоті́ти. **Мо́лоченный** – мо́лочений, гарманова́ний, гармане́ний.

Мо́лоті́ться, мо́лачива́ться – мо́лоті́тися, (*лоша́дьми*) гарманува́тися, гарма́нитися; бу́ти мо́лочени́м, гарманова́ним, гарма́нени́м.

Мо́лотко́вый – мо́лотко́вий.

Молотобоец – молотобієць (-бійця). [Він кував, як і завсігді, тільки був тепер сам, без молотобійця (Грінч.).]

Молотобойня – молотобійня (-ні).

Молотовая, сиц. – молотарня (-ні).

Молотовище – молотовище, держално, держак (-ка) (у мота).

Молотовой – молотовий.

I. Молоток – молоток (-тка). [Добре ковадло не боїться молотка (Номис)]. *Кузнечный -ток* – (небольшой) клевець (-вця), (с длинным концом) носаль (-ля). [Цигани в лузі в два клевці кували (Федьк.).] *-ток для отбивания кос* – клепало, клепач (-ча), клепець (-пця). *-ток для обтесывания камня* – бияк (-ка). *-ток для отделки и насечки на металлических изделиях* – оббивальник. *Столярный -ток* – столярський молоток, (дерев.) киянка. *Деревянный -ток у рыболовов (для добывания рыбы)* – довбня, (на Дунае) чекуша. *Продавать с -тка* – продавати з молотка (з авкціону), пускати на ліцитацію.

II. Молоток-рыба, зоол. – риба-молоток.

Молоточек – 1) молоточок (-чка), биячок (-чка), клевчик; *срв. Молот и Молоток*; 2) (в фортепиано) стукальце; 3) *анат.* – молоточок (в усі).

Молотъ, малывать – 1) молоти (мелью, мелеш, мелють) що. [Вода скрутить, вода змеле, вода зшеретує (Рудан.). Молів батько не віючи, пекла мати не сіючи (Номис)]. *-лотъ рожь ячмень, пшеницу* – молоти жито, ячмін, пшеницю. *-лотъ кофе* – молоти (терти) каву; 2) (*махать*) махати, крутити. *-лотъ руками* – махати (мельяти) руками. *Собака -лет хвостом* – собака меле (махает, мельяет, крутит) хвостом; 3) (*вздор, языком*) молоти, плескати, верзти, верзятати, варнякати, лепетати, бовтати, калатати язиком, курзюкати, блягузкати, балдикати; *срв. Болгать и Вздор*. [Казна-що меле, аби не мовчати (Сл. Гр.). Віпила лишню чарку, та й плеще не знати що (Проскурівна). Верзетє казна-що (Крим.). Спиніть його! хай не верзьяка! Цить! (Грінч.). Варнякаете ви такє, що воно зовсім не до діла (Васильч.). Лепечете чорт-зна-що, аж слухати не хочеться (Звин.). Не помислиш уперед, що маєш казати, а так бовтаєш, як той бовтом бовтає (Франко). Ет, калатаєте язиком чорт-батька-зна-що (Липовеч.).] **Молотый** – мелений, молотий. *-тый кофе* – мелена (терта) кава. *-тая соль* – терта сіль (р. соли). *-тсья* – молотися, бути меленим. [Нехай твоє мелеться, не вибирай (Номис)].

Молотьба – 1) (*действие, работа*) молотьба, молоча, молотіння, молочення, (*иронич.*) молотня, (*лошадьми*) гарманування, гарманення (-ння). [Ціна за молотьбу яка? (Звин.). Молочі у вдові було чимало (Г. Барв.). З твоїм молотінням будемо без насіння (Київщ.).] *Отрабатывать, отработать -бой* – відмолочувати, відмолотити кому за що. *Начинать, начать -бой что* – починати, почати молотити, примолочувати, примолотити що (*напр.* скірту). *Плата за -бу* – плата за молотьбу, замолот (-ту). *Зарабатывать -бой* – замолочувати, по замолотах ходити; 2) (*пора*) молотьба, молоча. [Настає молотьба, а нема кому молотити (Сл. Ум.).]

Молотье – (*действие*) молоття (-ття), поміл (-молу); мліво, меліво; *срв. Молка*. [Мука однієї пшениці і одного молоття (Лебединц.). Тепер вітер хороший, мліво гарне (Г. Барв.); 2) (*всё, что смолото*) мліво, меліво.

Молочай, бот. – 1) (*Euphorbia Esula L.*) молочай (-чаю) (гострий), молочак, молочняк (-ку), вовчинець (-нцю); 2) (*Chelidonium majus L.*) чистотіл (-лу), чистик, гле(ч)копар (-ру), гладі[у]шник, розтопаш (-шу), сіре зілля, старовина, стародуб (-бу), прозорник (-ку); 3) (*Sonchus arvensis L.*) молочак (польовий), гірчак (-ку), чортове зілля, осо[е]т (-ту); (*S. oleraceus L.*) молочак (-ку) (городній), какиш (-шу), сусай (-саю); 4) *см. Молочайник*.

Молочайник, бот. – 1) (*Tragopogon Tourm.*) козелець (-льцю), козельці (-ців), козельки (-льок); 2) *см. Молочай 3*.

Молочайный – молочайний, молочаєвий, молочаківий.

Молочéние – молотіння, молóчення; *срв.* **Молотьба́ 1.**

Молочистый – молочливий. [Корова вдалася така молочлива, що молока́ того́ хоч купайсь (Кониськ.).]

Молочко́ – молочко́ (-ка́), (*детск.*) мо́ня, мо́нька, мо́нечка.

Молóчная, *сущ.* – молóчня (-ні), молóчна (-ної).

Молóчник – 1) (*посуда*) молóчник; 2) (*продавец молока*) молóчник; 3) (*любитель молока*) молóчник; 4) *см.* **Млекопитающий и -шее(ся)**; 5) (*детёныш млекопитающего животного*) сосу́н (-на́), сосуне́ць (-нця́); 6) (*телёнок вспоенный молоком*) молóчняк (-ка); 7) *бот.*

Leontodon L. – лю́бочки, кульба́ба, молóчник (-ку); 8) *бот.*, *см.* **Молочай.**

Молóчница – 1) (*молочная торговка*) молóчниця; 2) *мед.* **aphtae** (*сыпь во рту младенца*) – пліснявка, (*диал.*) плиснівка. [Не да́йте дити́ні в рот гребі́нця, бо́ буде пліснявка (Звин.). Плисні́вка у дитини, та́ке у роті, на́че попріщи́ло (Борз.); 3) *мед.* (*молочная лихорадка*) – молóчниця; 4) молóчна коро́ва.

Молóчничек – молóчничок (-чка).

Молочнооблачный – молочнохмарний.

Молóчный – молóчний. **-ный цвет** – молóчний ко́лір (-льору). **-ная коро́ва, -ный скот** – молóчна (молочлива, дійна) коро́ва, худóба. [Корі́вка молóчна (Г. Барв.). Худóби дійної у його́ безліч (Крим.).] **-ные продукты** – молóчні продукти, (*дойво*) дйво, дйливо, набі́л (-лу), збі́р (*р.* збору), корі́вне (-ного). [Ори́сю за́ставила на́чиння мити, а са́ма справля́лася коло́ дйва (Свидн.). Я коло́ дйлива ході́ла (Г. Барв.). Збі́р пога́ний, бо́ молока́ ма́ло (Змі́вщ.). Варéників!.. Мо́я дити́но, не́ма корі́вного, не́ма си́ну (Г. Барв.).] **-ная каша, -ный суп** – молóчна каша, молóчний суп. [Молóчна каша упрі́ла (Рудч.).] **-ное (кушанье)** – молóчне (-ного), молóчина. **-ный телёнок, поросёнок** – молóчне теля́(тко), поро́ся(тко), молóчняк (-ка́). **-ная лихорадка** – молóчниця. **-ный брат** – молóчний брат. **-ные зубы** – молóчні зуби.

Молóчня, *см.* **Молóчная.**

Мол́ча, *нрч.* – мо́вчки, (*диал.* умо́вчки), (*молчком*) мо́вчком, мо́вчуком, мо́вчакá, мо́вчана́, ні́мо, без мо́ви; *срв.* **Молчаливо, Безмолвно.** [Ні́ вго́лос, ні́ мо́вчки (Куліш). Взува́ється, вдяга́ється, вбира́ється вмо́вчки (Звин.). Степа́н пішо́в і мо́вчком си́в у свою́ лавку́ (Франко). Зно́ву всі́ сидя́ть мо́вчаком (Крим.). Не́хай ле́жать там мо́вчакá в си́рій землі́ ме́ртва (Гулак). Сиди́ть вона́ мо́вчана́ собі́, на́че її́ і в ха́ті не́має (Кониськ.). Вони́ слуха́ли, сидя́чи ні́мо, не́рухо́мо (Грінч.).] **-ча снести обиду** – мо́вчки зне́сти (перетерпі́ти) о́бразу, змо́вчати (вимовчати) о́бразу.

Молчаливо, *нрч.* – мо́вчазно, мо́вчазливо, мо́вчки, (*безмолвно*) ні́мо, ні́мотно, безмо́вно; *срв.*

Мо́лча. [Ли́ш тихі́ води́ все сто́ять мо́вчазно (Л. Укр.). У ха́ті су́мно, ні́мо (Мирн.).]

Молчаливость – мо́вчазні́сть, мо́вчазли́вість, ма́ломовні́сть (-ости).

Молчаливый – 1) мо́вчазний, мо́вчазливий, мо́вчу́щий, мо́вчливий, ма́ломовний, безмо́вний; *срв.* **Неразговорчивый, Малословный.** [Ма́ла вда́чу не́рівну: ча́сом бу́ла тиха́, мо́вчазна́, а ча́сом нерво́ва, говору́ча (Н.-Лев.). Де-да́лі похму́ріший та мо́вчазливі́ший він ро́бився (Грінч.). То́ був мо́вчу́щий, серди́тий чо́ловік (Франко). Бу́в він ма́ломовний і ні́би похму́рий (М. Вовч.). Во́на́ показáлася зовсі́м не́ такою́ тихо́ю і безмо́вною, яко́ю вона́ вда́вала себе́ (Н.-Лев.).] **-вый человек** – мо́вчазна́ (мо́вчазлива́, мо́вчу́ща, мо́вчлива́, ма́ломовна́) лю́дина; *срв.* **Молчун.** **Быть -вее кого** – бу́ти мо́вчазні́шим за́ (вiд) ко́го, ви́мовчати́ над ко́го. [Та́ і са́ма́ терпли́вости бо́гіня не́ ви́мовчить над ме́не (Куліш)]; 2) (*безмолвный, немой*) мо́вчазний, мо́вчу́щий, ні́мотний. [На мо́вчазні́х уста́х не́ лу́нав тихий́ спі́в (Л. Укр.). Серед мо́вчу́щої ти́ші ні́чної ку́ється при́года (Крим.). Ні́хто́ ніде́ не́ обiзв́ався серед ні́мотної́ ночі́ (Корол.).]

Молча́льник, -ница – (пу́стельник-)мо́вча́льник, (пу́стельница-)мо́вча́льниця, ні́мотник, ні́мотниця, мо́вчун, мо́вчу́нка, (*насмешл.*) мо́вкун (-на́, *м. р.*). [Препо́добні́ посни́ки та свя́ті

мовчальники (Куліш)].

Молчан – (собака) мовчан, потайний собака; (охотничья безголосая) мовчан (-на).

Молчание – мовчання, (пауза) мовчанка, (безмолвие) німота, тиша, мовчазність (-ности).

[Минуло кілька хвилин у мовчанні (Л. Укр.). Ніби хотів своїм мовчанням сказати: цього бути не може (Крим.). Пройшло у мовчанці кілька хвилин (Коцюб.). Після довгої мовчанки знов обізвався до нього (Васильч.). Аби не бачити тих стін, у котрих гуля колись бучна розмова, чувся веселіший регіт, а тепер така нудна німота їх окривала (Мирн.)]. *Глибоке -ние* – глибоке мовчання. [У глибокім мовчанню сю річ вухом ловлять гебреї (Франко)]. *Тяжёлое -ние* – важке мовчання, важка мовчанка. *Угрюмое, мрачное -ние* – похмуре мовчання, похмура мовчанка. *Гробовое -ние* – могільна тиша, гробове мовчання. *Гробовое -ние воцарилось среди присутствующих* – могільна тиша запанувала (гробове мовчання запанувало) серед присутніх, поняла (поняло) присутніх. *Пребывать в -нии* – пробувати в мовчанні, німувати. [Де німують-недугують, гинуть без пуття (Грінч.)]. *Хранить упорное -ние* – уперто мовчати, затятися й мовчати. *Погрузиться в -ние* – поринути в мовчання. *Принудить кого к -нию* – змусити когось мовчати (до мовчання), (образно) заціпити (замкнути, затулити) уста (рота) когось, зав'язати язик(а) когось. [Сила може заціпити уста, може скувати вільне слово (Єфр.)]. *Накладывает на уста печать -ния* – замурувати уста. [Ненастанні наруги замурують уста (Франко)]. *Обходит, обойти, проходит, пройти -нием что* – збувати, збути мовчанням що. *Прервать -ние* – перервати мовчання (мовчанку). [Перший перервав важку мовчанку Бовдур (Франко)]. *Ваше -ние вызывает подозрение* – ваше мовчання викликає підозру. *-ние* – знак согласія – хто мовчить, той не перечить; мовчання – знак згоди. *В -нии* – у мовчанні, мовчки, тихцем; *срв. Молча*. [Міщани тихцем розходяться (Куліш)].

Молчанка – мовчанка, мовчан (-на), мовчук (-ка), мовчок (-чка). *Играет в -ку* – у мовчана (у мовчанку) грати(ся); уперто мовчати. [Давайте гратись у мовчана (Сл. Ум.)].

Молчать, малчивать – 1) мовчати, німувати, (образно) мовчанку справляти, у мовчана грати(ся). [Тільки свекруха все лається, а ми всі мовчимо, слова за день один до одного не промовимо (Грінч.). Аж подумати гірко, як ота людина гарна зникла німуючи з-посеред миру божого (Куліш). А я було чую, та вже німую (Кониськ.). Мати розмовляє з Одаркою, а вона сидить, мовчанку справляє (Мирн.) І знов почали ми у мовчана грати, журились (Г. Барв.)]. *Упорно -чать* – уперто мовчати, уст не розімкнути. *-чит, словно воды в рот набрал* – мовчить, як риба (як німий), мовчить ні пари з уст. *Заставляют, заставит -чать кого* – змушувати, змусити мовчати когось, (образно) зав'язати язика когось; *срв. Замолчатъ 2*. [Людяма язика не зав'яжеш (Номис)]. *-чи! -чите! -чать!* – мовчі! мовчіть! цить! цитьте! тихо! [Мовчі, глуха, – менше гріха! (Приказка). Цить, не плач, дасть мати калач (Номис). Ой, цитьте та мовчіте, та нікому не кажіте! (Пісня)]. *-чи да ешь!* – мовчі та диш! (Приказка). *Законы -чат относительно этого обстоятельства* – закони нічого не кажуть що-до цієї обставини (не передбачають цієї обставини). **Молчащий** – що (хто) мовчить, мовчущий. [Бере за руку мовчущого з дівка диякона і веде у дім (Л. Укр.)]. *-тсья* – мовчатися. [Мовчалося. Невесело виглядав степ і гнітив настрої (Леонт.)]. *Тебе таки не -тсья* – тобі таки не мовчється.

Молчба, см. **Молчание**.

Молчком, *нрч.* – мовчки, мовчком, мовчуком, мовчака, мовчана; (тихомолком) нішком, тишком, тихомолком-нішком; *срв. Молча*.

Молчок – мовчок (-чка), мовчук (-ка), мовчанка. [Мовчок: розбив тато горщик; а мати два, та ніхто не зна (Номис)]. *Он и -ком ругнёт* – він і мовчуком злає. *-чок сто рублей* – мовчі, язичку, кашки дам. *-чок!* (приглашение молчать) – нічирк! тихо!

Молчун – мовчун, мовчун, мовчан (-на), мовчак (-ка). [Жарти розбуджують навіть поважних людей, зачіпають мовчунів (Н.-Лев.)].

Молчунья – мовчунка, мовчуха.

- I. Моль** – 1) зоол. **Tinea** – міль (*р.* моля, *м. р.*), мільга́ (-гі), *соб.* міль *и* моля (*р.* мо́лі, *ж. р.*). [Міль моля гризе, коли нема́ що (Приказка). Мільга́ мільгу їсть, а мільги́ і чорт не з'їсть (Приказка). Оде́жею, що міль попро́дала (Куліш). Да́вно мабу́ть мо́ля по́йла (М. Вовч.)]. **Моль шубная** (**T. pellionella**) – вовня́на міль. [Ця біле́нька або жовте́нька ха́тня міль звива́ється вовня́ною, бо шко́дить бі́льше ху́тру та во́вни (Степ.)]. **Моль ово́щная, во́щинная** – мотили́ця, метел[н]и́ця. [Та й сьо́го ро́ку мотили́ці ба́гато; котри́й не відкри́єш ву́лій, в ко́жнім найде́ш (Гуманщ.). Метени́ця – сіре́нький мете́лик, заліта́є крі́зь ві́чко у ву́лика (Степ.)]. *В улье́ завела́сь моль* – ву́лик замотили́чився; 2) *см.* **Мольга́ 1.**
- II. Моль**, *муз.* – моль (-ля), міно́рний тон (-ну).
- Мольба́** – 1) (*действие*) мольба́, моли́ння; блага́ння! *срв.* **Моле́ние 1**; 2) блага́ння, мольба́. [О, згля́нься на ме́не, вислухай мо́ї блага́ння (Г. Барв.). Грі́х та́ким мольба́м! (Крим.)]. **Вня́ть -ба́м** – згля́нутися на чи́ї блага́ння, послу́хати чи́його блага́ння, у́блага́тися. [Побі́г я до судді́, ду́маю: мо́же він мо́го блага́ння послу́хає, мо́же він у́блага́ється (Звин.)]. *Настояте́льные -бы́* – неві́дсту́пні блага́ння.
- Мольбе́рт** – мольбе́рт (-та). [Вона́ взяла́ з собо́ю мольбе́рт та фа́рби (Н.-Лев.)].
- Мольби́ще** – мольби́ще. [Нага́дували на о́дшибі од се́лища цвинта́р або ста́ре пога́нське мольби́ще (Корол.)].
- Мольга́, Молька́** – 1) (*мелкая рыбёшка*) мільга́, мі́лька, моля́вка; 2) *см.* **Мелюзга́ 3.**
- Мо́льний**, *муз.* – міно́рний. **-ний тон** – міно́рний тон (-ну).
- Молю́ск и Молю́ска**, *см.* **Молю́ск.**
- Моля́щий**, *прлг.*, *см.* **Моли́ть.**
- Мо́мент** – 1) мо́мент (-ту), мить (-ти), часи́нка, часи́ночка, (*вульг.*) мент (-ту) *и* менть (-ти); *срв.* **Мгнове́ние, Миг.** [Нехай жи́ття – мо́мент і зложене з мо́ментів, ми ві́чність но́симо в душі́ (Франко). Зна́ла-б, – у ті́й ме́нті ви́гнала-б! (Звин.)]. *На о́дин -ме́нт* – на о́дин мо́мент, на о́дну мить, на о́дну (коро́теньку) часи́нку (часи́ночку), на го́динку (годи́ночку). [Нена́че тро́шечки почерво́ніла, так, на о́дну годи́ночку (Квітка)]. *Как раз в то́т -ме́нт* – саме в (на) то́й мо́мент, саме в ту́ мить, саме в то́й час. [Він на то́й мо́мент ускочив у па́сіку (Житоми́рщ.). Але саме в то́й час він гля́нув уні́з (Н.-Лев.)]. *В э́тот -ме́нт* – в (на) це́й (то́й) мо́мент, в цю́ (ту) мить, під ту́ мить, під ту́ хвили́ну. [Він лю́то ненави́дів профе́сора під ту хвили́ну (Крим.)]. *В то́т же -ме́нт* – в то́й-же мо́мент, в ту́ са́му мить, саме в (на) то́й час. *В о́дин -ме́нт* – в о́дин мо́мент, о́днім мо́ментом, в о́дну хвили́ну, (*образно*) о́дного че́рку, як «га» сказа́ти; *срв.* **Мгнове́ние (В о́дно -ние).** [А мо́лоді ко́заки о́дного че́рку опи́нилися на ко́нях (М. Вовч.)]. *В не́сколько -тов* – в (за) (де)кі́лька мо́ментів. *Выжи́датель -ме́нт* – ви́ждати мо́менту, пильнува́ти хви́лі. *Улучи́ть -ме́нт* – ви́гадати мо́мент (часи́нку). [Я та́ку часи́нку ви́гадала, як вона́ не пла́кала (М. Вовч.)]. **Критиче́ский -ме́нт** – крити́чний мо́мент; 2) (*пора, короткое время; период*) мо́мент, час, доба. [О́дин в мо́мент найтя́жчої зневі́ри з бі́ди нас виві́в хитри́ми слова́ми (Франко). В ко́жній дра́мі мо́жна ви́різнити три го́ловні мо́менти: за́в'язку, ро́звиток боро́тьби і на́решті ро́зв'язку (Єфр.). Не я́кий се смі́х і не жартува́ння, се ва́жний свя́тий час (Квітка)]. *В да́нный -ме́нт* – в да́ний мо́мент, (*зан.*) на ра́зі. [По́гоня бу́ла вже в лі́сі; пра́вда, на ра́зі не бу́ло безпосере́дньої небезпе́ки (Франко)]. **Опреде́ленный историче́ский -ме́нт** – пе́вний історичний мо́мент, (*период*) пе́вна історична доба; 3) (*в механике и переносно*) мо́мент (-ту). **-ме́нт си́лы, инерци́и** – мо́мент си́ли, іне́рції. **Націона́льний -ме́нт** – націо́нальний мо́мент.
- Мо́ментально**, *нрч.* – мо́ментально, мо́ментово́, миттю́, вмить, враз, як стій; *срв.* **Мгнове́нно.**
- Мо́ментальный** – мо́ментальний, мо́ментови́й. **-ная фото́графия** – мо́ментальна фото́графія.
- Мона́да** – мона́да.
- Мона́рх** – мона́рх (-ха) *и (устар.)* мона́рха (-хи, *м. р.*), о́дновла́дар (-ря).
- Мона́рхізм** – мона́рхізм (-му).
- Мона́рхія** – мона́рхія.

Монархіст – монархіст (-та), одновладець (-дця).

Монархічески, -ческий – монархічно, монархічний, одновладно, одновладний.

Монархия – монархія, одновіда.

Монархов, -хинин – монархів (-хова, -хове), монархінин (-на, -не).

Монаршеский и Монарший – монарховий, монарший.

Монастырка – манастирка, (*зап.*) кляшторниця.

Монастырский – манастірський.

Монастырщина – 1) манастірщина, манастірське життя; 2) манастірщина, чернеччина, манастірські (чернечі) маєтки.

Монастырь – манастир (-ря), (*католический*) кляштор (-ра). *Мужеский, женский -тырь* – чоловічий, жіночий манастир. *В чужой -тырь со своим уставом не суйся* – до чужого манастиря з своїм законом не пхайся.

Монах – 1) чернець (*р.* ченця *и* черця, *им. мн.* ченці *и* черці), монах, монах (-ха), чорнорізець (-зця), (*калогеронт*) калугер (-гера), *ум.* ченчик, черчик, манашок, (*ирон.*) каптурник, черчук (-ка), *соб.* чернечтво, (*ирон.*) ма[о]нашва (-ві), каптурники. [Чорт не плаче, коли чернець скаче (Номис). А під тою горою жили ченці та манастирі будували (Рудан.). Живу ченцем у мирі та душу спасаю (Кониськ.). Очнувсь монах, аж смерть в головах (Номис). Черчук має черевички, і сам черчик невеличкий (Гол. III). «Калугеру!» – каже, – «що то це ти робиш?» (Рудч.). Того дня чернечтво справляло зустріч образа (Корол.). Манашві було як галок (Чигиринц.). *Пойти в -хи* – піти в ченці (черці); 2) **монах-шелкопряд**, зоол. **Psilura monacha** – монашка-шовкопрядка.

Монахиня – черниця, ма[о]нахиня, чорнорізка, (*возвыш.*) чорнорізниця; *срв.* **Монашенка**. [Одна пішла в-осінь заміж, а друга в м'ясниці, а третя, чорнявая, пішла у черниці (Пісня)]. **-ня-послушница** (*ещё не принявшая пострижения*) – білиця, послушниця. [А Марина в сукні білій, неначе білиця, богу молиться та плаче, замкнута в світлиці (Шевч.)]. **Сделаться -ней** – зробитися черницею, (*диал.*) учернити. [Не по волі я вчернила, не думала постригатися (Пісня)].

Монашек (*угольная курильная свеча*) – ма[о]нашка, свічка кадільна.

Монашенка – черниця, ма[о]нашка, *ум.* черничка, черниченька, чернушка, чернушечка, ма[о]нашечка. [Якась байдужа, чужа черничка читала сумно святі кантати (Чупр.). Що й у Київі да в манастирі там жила-була чернушечка (Чуб. V)].

Монашеский – чернечий, чернечський, (*женский*) черничий. **-кая жизнь** – життя чернече. [Хвалив ласкавий чернець старенький життя чернече (Грінч.)]. **-кая келия** – чернеча келія. **-кое одеяние, платье** – чернечий одяг, чернече вбрання, (*женское*) черничий одяг, черниче вбрання. **-ная ряса** – чернеча ряса. [Надів на себе рясу чернечу (Рудч.)]. **-кий хлеб** – чернечський (чернечий) хліб. [Чернечський хліб по-козацьки із'їж (Номис)]. **-кий орден** – чернечський орден. *На -кий лад* – на чернечий лад. [Я бачу, сеньйорито, ваша одіж настроїла, вас на чернечий лад (Л. Укр.)]. **Жить -кой жизнью** – жити чернечим життям, жити мов чернець (черниця), чен[р]цювати, (*о женицине*) черничити. [Понеділкує, черничить, киянок годує, свічку, ладан в церкву божу любить подавати (Макаров.)].

Монашество – 1) чернечтво. [Потім у Київі манастир Печерський проявився і школою чернечтва на всю руську землю стався (Куліш). Зав'яла квітка, вмерла бідолашна; в чернечтві сором свій дівочький скривши (Куліш)]. **Принять -во, постричься в -во** – прийняти чернечтво, піти (постригтися) у ченці (у черці), (*о женицине*) у черниці; 2) (*пребывание в этом сане*) чернечтво, чен[р]цювання, чернечення, (*только о женицине*) черничення; *срв.* **Монашествовать**. [Був чернець один у манастирі, що все врем'я свого чернечтва в лінощах провів і у неробстві (Франко)]; 3) (*чёрное духовенство*) чернечтво, (*ирон.*) ма[о]нашва.

Монашествовать, помонашествовать – чен[р]цювати, почен[р]цювати, чернечити,

почерне́чити, (*о жєницинє*) черні́чити, почерні́чити.

Монашествующий, *прлг.* – манастірник, -ниця. **-щяя братия** – черне́цтво, (*ирон.*) ма[о]нашва.

Монашка – 1) *см.* **Мона́шенка**; 2) *см.* **Мона́шек**; 3) (*бабочка монах*) мона́шка-шовкопрядка.

Монгол, -голка, -гольский – монгол, -голка, монгольський.

Монгольфье́р – монгольф'єр (-ра).

Монера – монера.

Монета – (*с единичн. и собир. значением*) монета; (*одна*) гроші́ма. [Мусить викинути на тарілочку дружкові грошину (Мат. укр. Етн. I)]. **Золотая -та** – золота монета, золоті гроші (-шей *и* -шів), черві́нці, дукати, дукачі; (*одна*) золота монета (гроші́на), черві́нець (-нця), дукат, дукач (-ча). **Серебряная -та** – срі́бна монета, срі́бні гроші́, срі́бняки (-ків); (*одна*) срі́бна монета (гроші́на), срі́бняк (-ка), *ум.* срі́бнячок (-чка). [Поліз у кишеню і вже видобув якогось срі́бняка (Крим.). Розміняв мені карбованця на самі срі́бнячки (Звин.)]. **Медная -та** – мідна монета, мідні гроші́, мідякі (-ків); (*одна*) мідна монета (гроші́на), мідяк (-ка). **Звонкая -та** – дзві́нка монета, (*шутл.*) брязкач, бренькач (-ча), побрязкач, побренькач (-ча), (*чаще мн.*) брязкачі, бренькачі, побрязкачі, побренькачі (-чів). [Аби були побренькачі (побрязкачі), то будуть і послухачі (Номис)]. **Мелкая -та** – дрі́бна монета, дрі́бні гроші́, дрі́бняки (-ків); (*одна монета*) дрі́бна монета, дрі́бняк (-ка), *ум.* дрі́бнячок (-чка). **Разменная -та** – розмінна монета, розмінні гроші́. **Ходячая -та** – ходяча монета, ходячі гроші́. **Фальшивая -та** – фальші́ва (фальшо́вана) монета, фальші́ві (фальшо́вані) гроші́; (*одна*) фальші́ва (фальшо́вана) монета (гроші́на). **Лицевая сторона -ты, см.** **Лицевой 2**. **Чеканить -ту** – бити (кувати) монету. [Щоб на заплату козацькому війську кувати на Вкраїні козацьку монету (Куліш)]. **Принимать за чистую -ту** – брати що за щиру правду (за щире золото). **Платить тою же -тою** – платити тією самою монетою; віддячувати тим самим.

Монетка – 1) монетка, гроші́нка. [Гаї́нка ще витягла срі́бну гроші́нку (Грінч.)]; 2) копійка.

Монетный – монетний. **-ный двор** – монетарня. **-ная система** – монетна (гроше́ва) система.

Монетоделание – монетарство, монетництво, монеторобство.

Монетоделатель, см. **Монетчик.**

Монетчик, -чица – 1) монетар (-ря), монетарка, монетник, монетниця, монетороб (-ба), монеторобниця; 2) (*фальшивомонетчик, -чица*) фальшувальник, фальшувальниця грошей.

Монетчий – монетарський, монетницький, монеторобський.

Монизм – монізм (-му).

Монист – моніст (-та).

Монистический – моністичний.

Монисто – намісто, (*ум.* намістечко (-чка)), перла (-рел). [Куплю́ тобі намісто та на шії повішу (Метл.). Купи мені намістечко на білу́ю шію (Чуб. V). Разо́к перел на шії (Свидн.)]. **-сто из кораллов** – коралі́ (-лів), до́бре намісто, *ум.* коралі́ки. [Начіпляє коралі́ків на білу́ю шію (Пісня). На шії черво́ніло п'ять разків товсто́го «добро́го» наміста з золотими дукача́ми (Н.-Лев.)]. **Одно зерно -ста** – намісти́на, намісти́ночка, (*кораллового*) коралі́на, коралі́ночка. **-сто из монет** – дукаче́ве намісто, дукачі́. [Я вже стара́, – де вже мені до дукаче́вого наміста! (Крим.)]. **Низка -ста** – разо́к (-зка), (ста́лька, низка) наміста (перел), *ум.* разо́чок (-чка) (ста́лечка, нізочка) наміста (перел). [На шіях наміста у ко́жної разків по де́сять (Квітка). Купіла собі ста́льку наміста (Козелеч.). Заплéтена в ріжки́, на шії ма́ла низку перел (Свидн.)].

Монитор, морск. – моніто́р (-ра).

Моногамический – моногамі́чний, одноже́нний.

Моногамия – моногамі́я, одноже́нність (-ности).

Монограмма – моногра́ма.

- Монографі́ческий** – монографі́чний.
- Монографі́я** – монографі́я.
- Моно́дия**, *муз.* – моно́дія, одно́голос (-су).
- Монодра́ма** – монодра́ма.
- Моноклиноэ́дрический**, *крист.* – монокліноедри́чний.
- Моно́кль** – моно́кль (-кля).
- Монокульту́ра**, *агрон.* – монокульту́ра.
- Моноліт** – моноліт (-та).
- Монолітний** – монолітні[і]й, однолі́тий. [Чи його́ цілість – цілість монолітньої на́тури (Єфр.)].
- Моноло́г** – моноло́г (-гу).
- Монологі́ческий** – монологі́чний. [Монологі́чна фо́рма (Крим.)].
- Монома́н, -нка** – монома́н (-на), монома́нка.
- Монома́ния** – монома́нія.
- Монометаллі́зм** – монометалі́зм (-зму).
- Монометаллістиче́ский** – монометалістичі́ний.
- Моноплáн**, *авиац.* – моноплáн (-на).
- Монополіза́ция** – 1) (*действие*) монополізува́ння, *оконч.* змонополізува́ння; 2) монополіза́ція.
- Монополізи́рование** – монополізува́ння.
- Монополізи́ровать, -ся** – монополізува́ти, -ся, *сов.* змонополізува́ти; *бу́ти* (з)монополізовани́м. **Монополізи́рованный** – (з)монополізовани́й.
- Монополи́ст** – монополи́ст.
- Монополи́стский** – монополи́стський.
- Монопо́лия** – 1) монопо́лія, (*народн.*) монопо́ль (-ли); 2) (*лавка для казён. продажу водки*) монопо́лія, монопо́лька, шка́льня.
- Монопо́лька** – монопо́лька.
- Монопо́льный** – монопо́льний. **-ная прода́жа** – монопо́льний про́даж (-жу).
- Монотеї́зм** – монотеї́зм (-му), однобо́жність (-ности).
- Монотеї́ст** – монотеї́ст, однобо́жник.
- Монотеїстиче́ский** – монотеїстичі́ний, однобо́жний.
- Монотоні́я** – монотоні́я, одното́нність, однозвучні́сть (-ности).
- Монотонно**, *нрч.* – монотонно, одното́нно, однозвучно, одногучно, одні́м (односта́йним) го́лосом, (*однообразно*) одномо́нітно, односта́йно, однобі́рно. [Чи́тав монотонно, не підводячи, не понижаючи го́лосу (Кониськ.). Одногучно мо́ре дуже в темні мури плюскотіть (Грінч.). Чи́тав все одні́м го́лосом, – аж нудно (М. Грінч.)].
- Монотонно́сть** – монотонні́сть, одното́нність, однозвучні́сть, одногучні́сть; (*однообразие*) одномо́нітність, односта́йність, однобі́рність (-ности). [А на́ше життя? мертво́та, однакові́сть, одното́нність (Н.-Лев.)].
- Монотонный** – монотонни́й, одното́нний, однозвучни́й, одногучни́й, одноголо́сний; (*однообразный*) одномо́нітний, односта́йний, однобі́рний. [Дзвони́ монотонні, дзвони́ похоро́нні (Вороний). Чи́тав односта́йним го́лосом (Франко)].
- Монофто́нг** – монофто́нг (-га).
- Монофтонгіза́ция** – 1) (*действие*) монофтонгізува́ння, *оконч.* змонофтонгізува́ння; 2) монофтонгіза́ція.
- Монофтонгізи́рование** – монофтонгізува́ння.
- Монофтонгізи́роваться** – монофтонгізува́тися, *сов.* змонофтонгізува́тися.
- Монохо́рд** – монохо́рд, одностру́н (-на).
- Монпансье́** – монпансье́ (*нескл.*); (*прлг.*) монпансье́рний. [Монпансье́рне виробні́цтво (Київ)].

Монтаж – монтаж (-жу).

Монтажник, -ниця – монтажник, -ниця.

Монтаньяр – монтаньяр (-ра).

Монтер – монтер (-ра).

Монтировать – монтувати, *сов.* змонтувати що. **Монтированный** – монтований, змонтований. **-ться** – монтуватися, бути монтованим, *сов.* бути змонтованим.

Монтировка – монтування (-ння), монтаж (-жу).

Монумент – монумент (-та), пам'ятник, (*надгробный*) на(д)гробок (-бка); *срв.* **Памятник 1 и 2.**

Монументальный – монументальний, (*вечнопамятный*) вікопомний. [Коштовні монументальні пам'ятники нашого минулого (Н. Рада). Вікопомний твір людського розуму (М. Грінч.).]

Монументный – монументний, монументовий, пам'ятниковий. [Монументний м'рмур (Куліш)].

Монументщик – монументник (-ка), монументар (-ря), монументний майстер (-тра).

Мопр – модр. (-ру), міжнародня організація допомоги (борцям) революції.

Мопровский – модрівський.

Мопс, Мопсик – піддóg (-га), мопс, мопсик, (*насмешл.: мелюзга-мордаш*) муц, муцик. [Як муцик, бубличком задравши хвіст біжить та гавкає на мир що-сили (Греб.). У неї був біленький цуцик, її він завжди забавляв, не дуже простий, родом муцик (Котл.).]

Мор – помір (-мóру), помірок (-рку), помір'я (р'я), промір (-мóру), промірок (-рку), помірщина, моровиця, мір *и* мор (*р.* мóру), умирачка, мертвячка, (*надёж*) упадок (-дку), дох (*р.* доху). [Пущу помір, стануть люди мором умирати (Рудан.). Помірок на людей великий пішов (Липовеч.). Челядників їх вигубить помір'я, і вдови їх сльозами не заплачуть (Куліш). У Києві, кажуть, великий промір: по 70 чоловіка на день мре (Канівщ.). Як тоді був у нас промірок, померли й батько (Звин.). Будуть-же великі трясіння по місцях, і голоді, і мори (Біблія). Тоді була мертвячка скрізь, люди здорово мерли (Сл. Гр.). На скотину моровиця буде (Грінч.). Як єсть упадок на свині, дак скрізь, не тільки у нас (Борз.). Дох був на курей, усі й й подохли (Борз.).]

Мора – мора.

Морал, см. Марал.

Морализация – моралізація.

Морализирование – моралізування (-ння).

Морализировать – моралізувати.

Моралист, -стический – мораліст, моралістичний.

Моралки, *бот.* **Chenopodium Bonus Henricus L.** – лобода перелета.

Мораль – 1) мораль (-ли), етика; *срв.* **Нравственность.** **Законы -ли** – закони морали (етики); 2) (*нравоучение*) мораль, наука. [У теперішній байці буває опріч оповідання ще й висновок – наука або мораль (Єфр.).] **-раль этой басни такова** – наука з цієї байки ось яка; байка навчає, що. **Сытая -раль** – сита мораль; 3) (*народн.*) поговір (-вóру), слава, послава; *срв.*

Поговор. **Обо мне -раль пошла** – на (про) мене поговір іде (пішов), слава йде (пішла).

-раль пускать – пускати неславу на (про) кого.

Морально, нарч. – морально, етично. [Піднісся морально (Франко). Учінок, етично негáрний (Крим.).]

Моральность – моральність, етичність (-ности). [Щоб виявити закони морали, пошукаємо такі вчинки, які ми вважаємо за неморальні, які обурюють нашу моральність (Наш)]. **-ность поступка** – моральність (етичність) учинку. [Моральність всякого вчинку залежить від його мотивів (Наш)].

Моральный – моральний, етичний. **-ный поступок** – моральний (етичний) вчинок. **-ная**

філософія – моральна (етична) філософія. **-ний принцип** – моральний принцип. **-но общественный** – морально-громадський, морально-суспільний. [Морально-суспільне життя людей (Наш)].

Мораторіум – мораторій (-рію), мораторієм (-му).

I. Морг, *междом.* – морг, кліп, луп (очима). [Кив, морг на його (Номис). Ніженьками туп, туп, очіцями луп, луп (Пісня)].

II. Морг (*мера землі*) – морг (-га). [Мав він кілька моргів земельки (Стор.)]. *Делить на -ги* – моргувати, (*зап.*) кавальцювати на морги (землю).

III. Морг (*здання для виставки трупов*) – морг (-га).

Морганатический, -ски – морганатичний, -но.

Морганіе – 1) морганія, кліпання, (*зрубее*) лупання (очима); 2) (*подмигивание*) морганія на кого, підморгування кому. *Срв. Моргать.*

Моргасить, см. Моросить.

Моргать, моргнуть – 1) кліпати, кліпнути, моргати, моргнути, (*зрубее*) лупати, лупнути; *срв. Мигать 1*; 2) (*подмигивать*) моргати, моргнути на кого, підморгувати, підморгнути кому. [Я на тебе моргала і очима і бровами (Н.-Лев.). Віддай мені за такого, що чорнії вуса: він на мене кивне, моргне, а я засміюся (Пісня)].

Моргач – 1) *см. Моргун 1 и 2*; 2) (*зевака*) гава, роззява.

Моргливый – моргучий.

Моргнуть, см. Моргать.

Моргослепый – моргосліпий, підсліпий, (*сщ.*) моргосліп (-па), підсліпа (*общ. р.*). [Набрехано на дівку, що вона підсліпа, а вона дуже бачуча (Богодух.). Той Юрко підсліпа (М. Грінч.)].

Моргота – моргачка, морганина.

Морготь – сморід (-роду), чад (-ду).

Моргун – 1) моргун (-на), моргач (-ча), (*насм.*) кліпало, лупало; *срв. Мигун*; 2) (*волокита*) моргун, джигун (-на); 3) *бот. Matricaria Chamomilla L.* – ромашка лікарська, рум'янка.

Моргуња – моргуха.

Моргуша – кліпавка; *срв. Мигалка.*

I. Морда – 1) (*у животных*) морда, пісок (-ска), (*рыло*) ріло. [Теляча морда (Рудан.). Пісок наче у свині (Переясл.). Глянуть ніколи не може на небо, та цілий вік у багні ріється піском своїм (Самійл.)]. *Собачья, свиная -да* – собача, свиняча морда, собачий, свинячий пісок (-ска). *Бычья -да* – бичача (воляча) морда. *Лошадина -да* – коняча (кінська) морда; (*переносно о лице человека*) конячі (кобилячі) щелепи; 2) (*бранно о лице человека*) морда, піка, пісок (-ска), (*харя, рыло*) марми[у]за, мармос (-са), ряжка, сурло. [Із свинячою мордою (з свинячим піском) та в пшеничне тісто (Приказка). Гарна мордою – хоч пацюки бий (Н.-Лев.). Побив бабі, помолотів голову і піку (Пісня). Ударив його по мармізі, аж юшкою вмівся (Сл. Ум.)]. *Бить по -де (по мордасам)* – бити по морді (по піці, по піску). *С'ездить кого по -де (по мордасам)* – затопити (заточити) кого (кому) в піку (в морду, в пісок), дати ляща в піку (в морду, в пісок) кому, дати ляпаса кому. [Як дам тобі ляща я в піку (Котл.)]. *Дать кому в -ду* – дати кому, ударити (луснути, морснути) кого по піці (по морді, по піску), в піку (в морду, в пісок). [Щоб ще по піці не дав, бо він на те салдат (Квітка). Як ударить у пісок, так кров'ю й заллявся (Проскур.)]. *Бац его в -ду* – лясь (геп, лусь) його по піці (по морді, по піску); 3) *бот. -да козья (Lonicera L.)* – деревник, дерев'яник (-ку), (*рус.*) жимолость (-ти), (*каприфолий, L. Caprifolium L.*) козячий листик. *-да ослиная (Anchusa L.)* – воловік (-ку), синька, шаріло. *-да собачья (Antirrhinum L.)* – ротики (-ків), паротка. *-да ужовая (Caryophyllus)* – гвоздики, гвоздикове дерево.

II. Морда (*снаряд рыболовный*) – жак (-ку и -ка), верша, ятір (*р. ятера*) з пруття.

Мордасить – ляпасами (ляпанцями, лящами) годувати кого, бити по морді (по піці, по піску) кого, мордячити кого; *срв. Морда 2 (Бить по -де).*

Морда́стий – морда́тий, пика́тий, писка́тий, (*сц.*) морда́ль (-ля́), (*ж. р.*) морда́ля. [Молоди́ця гарна, не узяв її кат: чорнява, морда́та (Квітка). Мов кабани годовані, пикаті, пузаті (Шевч.)].

Морда́сы, *см.* **Морда 2**.

Морда́тий – морда́тий, писка́тий.

Морда́чение – биття по мо́рді (по пи́ці, по пи́ску), мордя́чення.

Морда́чить, *см.* **Морда́сить**.

Морда́шка – 1) маленький дог, мо́рдик (-ка); 2) *см.* **Мо́рдочка**. *Ах ты -шка мой!* – ах ти-ж мій пи(с)ка́тенький (мій мо́рдику)!

Мо́рдища – мордя́ка, мордя́га, марми́[у]за, пицю́ра, мармося́ка, сурля́ка; *срв.* **Морда 2**.

[Викохав мордяку (Звин.). Дав му по мордя́зі (Франко). Одпас уже товсту мармизу! (Сл. Гр.)].

Мордка, *см.* **Куна 2**.

Мордковий – лобаковий. **-вий мех** – лобако́ве ху́тро.

Мордобитие – биття по мо́рді (по пи́ці, по пи́ску), годува́ння ляща́ми (ляпаса́ми) ко́го, (*насмешл.*) мордосвя́т (-ту); *срв.* **Морда́сить**.

Мордобой – мордобі́й (-бою).

Мордотре́щина – мордоля́п (-па), ля́пас (-са), лящ (-ша́).

Мо́рдочка – 1) мо́рдочка, пи́сочок (-чка); *срв.* **Морда 1**; 2) мо́рдочка, морду́лька, пи́чка, пи́сочок (-чка), (*о детях*) му́рзя, пицю́рка. *У не́й хороше́нькая -ка* – у не́ї гарне́нька мо́рдочка (морду́лька, пи́чка, му́рзя), гарне́нький пи́сочок. *Она взяла своєю -кой* – вона взяла своєю мордочкою (морду́лькою, пи́чкою) сво́ім пи́сочком.

Мо́рдчатый – лобаковий, з лобаки́в.

Мо́ре (*в прямом и переносном значении*) – мо́ре (-ря, *мн.* мо́ря, -ри́в), *ум.* мо́речко, мо́ренько.

[По синьому мо́рю хви́ля грає, турецький ко́рабличок розбиває (Пісня). Пра́вда і в мо́рі не вто́не (Номис). А я з до́му на Ді́н до донських козаки́в, ой, а із До́ну до татарських мо́рів (Рудан.). А на мо́речку четверо су́ден пла́ває (Грінч. III)]. **Азовское -ре** – Озі́вське мо́ре. **Балтийское -ре** – Балти́цьке мо́ре. **Средиземное -ре** – Сре́дземне мо́ре. **Чёрное -ре** – Чо́рне мо́ре, Коза́цьке мо́ре. [Чо́рним мо́рем дале́ко гуля́ли (Ант.-Драг.). Чо́рне, або по-старосві́тському Коза́цьке мо́ре (Осно́ва 1862)]. **Взволнованное -ре** – схви́льоване (збу́рене) мо́ре. **Взбаламученное -ре** – розбу́рхане (розгойда́не, збаламу́чене) мо́ре. **Открытое -ре** – чи́сте мо́ре. [У чи́стому мо́рі ко́рабель пли́ве (М. Грінч.)]. **Выйти в открытое -ре** – ви́плис[в]ти на чи́сте (в чи́сте мо́ре). **Плыть -рем** – пли́сти (пли́вти) мо́рем. **По -рю и суше** – по мо́рю і су́ші, мо́рем і суходо́лом (сухопу́ттю). **Это капля в -ре** – це кра́плина (пи́лина) в мо́рі. **За -рем телушка полушка, да рубль перевозу** – за мо́рем телі́чка – копі́єчка, а пере́везти – карбованчик. **Ум за -рем, а смерть за воротом** – ду́мка за мо́рем, а сме́рть за плечі́ма. **За -ре** – за мо́ре. **Журавли за -ре летают, а всё одно курлы!** – воро́на за мо́ре літа́є, а дурна́ верта́є (Номис). **Из-за -ря** – (і)з-за мо́ря, з-по́за мо́ря. **У -ря** – над мо́рем, кра́й мо́ря, коло́ (бі́ля) мо́ря. **Над -рем** – над мо́рем. [Я люблю́ мо́ре може́ тим, що́ я зрі́с над мо́рем (Н.-Лев.)]. **В -ре** (*вин. п.*) – на мо́ре. [Ми найме́мо чо́вен, сядемо́ й попли́вемо́ дале́ко, дале́ко од люде́й на мо́ре (Н.-Лев.)]. **-ре во время волнения** – мо́ре в хви́лю. [Мо́ре в хви́лю і ти́шу (Осно́ва 1861)]. **К -рю** – над мо́ре, до мо́ря. [Ки́ньмо оцю́ гуля́нку, ході́м над мо́ре, бу́демо гуля́ти вдво́х над мо́рем (Н.-Лев.)]. **По направлению к -рю** – в на́прямку до мо́ря, про́стуючи на мо́ре. **-ре волнуется** – мо́ре грає́ (хви́лює, б'є́, бушу́є). [Ві́тер віє́, пові́ває, си́не мо́ре грає́ (Рудан.)]. **Горе что -ре: ни переплыть, ни вылокать** – горе́ – мо́ре: пи́й його́, не ви́п'єш (усього́) (Номис). **Кто в -ре не бывал, тот богу не молился** – хто́ в мо́рі не бува́в, той бо́га не бла́гав (М. Грінч.). **Слезой -ря не наполнить** – сльо́зами мо́ря не доллє́ш (не ви́повниш). **Сиди у -ря, да жди погоды** – сядь над мо́рем, ви́гляда́й го́дини. **Пьяному и -ре по колена** – п'яно́му (дурно́му) мо́ре по ко́ліна; *срв.* **Колено 1**. **Не -ре топит, а лужа** – не мо́ре то́пить, –

калю́жа. *Не ищи -ря, и в луже утонешь* – не шукай моря, – у калюжі втопишся (втонеш) (Номис). *Житейское -ре* – житейське море. *-ре страдания* – море страждання. [Що варте життя перед необмеженим морем людського страждання? (Коцюб.)]. *-ре звуков* – море звуків. [Море лісових звуків (Коцюб.)]. *Разливное -ре* – як води в морі, заливне море. [А горілки в них – море заливне (Звин.)]. *Чернильное -ре, бумажные берега* – течуть річки з атраменту в паперових берегах. *Сто метров над уровнем -ря* – сто метрів над рівнем моря (над морським водорівнем).

Морель, бот. *Prunus Arineniaca L.* – мореля (-лі); срв. **Абрикос**.

Морена, геол. – морена.

Мореплавание – мореплаводство, мореплавба, навігація. *Наука -ния* – навігація, наука мореплаводства.

Мореплаватель – мореплавець (-вця), мореходець (-хідця), (*стар. и поэтич.*) морехода (-ди, м. р.), навігатор (-ра). [Маяк, що освітлює вночі мореплавцям дорогу до Туапса (Крим). Фінікійці перші морехідці давні (Л. Укр.)].

Мореплавательный – мореплавний, морехідний, навігаційний.

Морески – морески, арабески (-сок и -сків).

Мореход, **Мореходец**, см. **Мореплаватель**.

Мореходный, см. **Мореплавательный**.

Мореходство, см. **Мореплавание**.

Морж, зоол. *Odobenus rosmarus* – морж (-жа), морський кінь (р. коня).

Моржатник – моржатник (-ка).

Моржистый – багатий на моржів (на морських коней).

Моржиха – моржиця, моржиха.

Моржище – моржище (-ща), величезний морський кінь (р. коня).

Моржовина (*моржовая шкура или кожа*) – моржева шкура.

Моржовка – 1) рушниця-моржівка; 2) бот. *Cucumis Melo L.* – диня-зимівка, дубівка.

Моржовник, см. **Моржатник**.

Моржовый – моржевий. **-вый клык** – моржевий зуб (біяк).

Моржонок – морження (-няти), моржа (-жати).

Морить – 1) (*умерицвлять*) морити, виморювати, вигубляти и вигублювати, вибавляти, (*истреблять*) нищити когo, що. [Чим ви мух морите (вигублюєте, вигубляєте, вибавляєте)? (М. Грінч.). Мороз нищить усяку нечисть (Київщ.)]; 2) (*томить*) морити, зморювати, виморювати, уморювати, мучити когo. [Холодом мене морить (Канівщ.). Мучили нас тяжко роботою (Богодух.)]. **-рить голодом** – морити голодом, уголюджувати когo. [Морять довгим голодом у темниці (Куліш). Себе уголюджує, да годує нечисті душі (Борзенщ.)]; 3) (*тушить, запекают*) тушкувати, парити що. **-рить лук** – тушкувати цибулю. **-рить молоко** – парити молоко. **-ться** – 1) (*стр. з.*) моритися, виморюватися, вигублюватися, вибавлятися; моритися, зморюватися, уморюватися, уголюджуватися; тушкуватися, паритися, мліти; бути мореним, виморюваним и т. п. [Нехай каша мліє (Звин.)]; 2) (*возвр. з.*) моритися, мучитися. *Не мало -лся над этим делом* – попомучився коло цього діла (над цим ділом).

Морище – морище, безмежне море. **-ще расколыхалось** – морище (безмежне море) розгойдалося (розбурхалося).

Морковина – морковиння (-ння).

Морковистый – морков'яний, морквяністий.

Морковка (*один корешок*) – морквіна, морквінка, морковка.

I. Морковник, см. **Морковина**.

II. Морковник, **-ница** – морквянік (-ка), -ніця, морковник, -ниця.

Морковный – морквяний, морков'яний. **-ная ботва** – морков'яна гічка, морковиння (-ння). **-ный суп** – юшка з моркви.

Моркóвчатый – моркóв'яний, морквянува́тий.

Моркóвь, *бот.* **Daucus Carota L.** – морквa, *ум.* морквіця, моркóвиця, моркóвка, морквічка, моркóвця. [Тут моркву (морквіцю) посіяла (Київ). Угородах чого́ там немає: капуста, морквіця, огіро́чки (Основа 1862)].

Моркóтaть, *см.* **Бормóтaть**.

Моркóтно, *нрч.* – моторошно, мло́[і]сно, нудно, сумно, журно, (*зан.*) маркітно. [Проки́нувся я, – холодно мені так, моторошно (Тесл.). Чогось їй стало мло́сно й нудно (Квітка)].

Моркóтний – моторошний, мло́[і]сний, нудний, сумний, журний, (*зан.*) маркітний.

Мормон, -нка – мормон, мормонка.

Мормонство – мормонство.

Мормóтaть, *см.* **Бормóтaть**.

Морно, *нрч.* – парко.

Морний – 1) моровий. **-ное зелье** – отру́йне зілля; 2) (*морящий, утомительный*) утомний, (*о жаре*) паркий, мло́[і]сний.

Моровой – моровий. **-вая язва** – морові́ця. **-вое поветрие** – морове́ повітря, при́мерки (-ків), при́морок (-рку); *см.* **Мор**.

Моро́жение – моро́ження, моро́зіння.

Моро́женик – моро́зивник, моро́зник.

Моро́женица – 1) млинóк (-нка), пу́шка на моро́зиво, моро́зниця. [Як він продає са́харний моро́з, то ви думаєте, що з нього багаті́р, а в нього добра́ тільки й є, що пу́шка та ложка (Звин.). Погано торгува́лося: прода́в сьогодні́ тільки пів-пу́шки (Звин.); 2) моро́зівниця, моро́зниця.

Моро́женое, *сиц.* – моро́зиво, (*реже*) моро́жене (-ного), (*зан.*) льоді́ (-ді́в), (*диал.*) са́харний моро́з. [Ми пішли їсти моро́жене (Л. Укр.). І льодами те́е все смачно за́дає (Рудан.)].

Моро́з – моро́з (-зу). [Моро́з надво́рі, на шибка́х лисички гискря́ться (Звин.)]. *Сильний, трескучий -ро́з* – вели́кий (цупкий, лю́тий) моро́з, коза́цький моро́з, моро́з з очима, моро́з-кипень (-пня), моро́з аж рипи́ть (скрипи́ть), аж ска́лки (зо́рі, і́скри) ска́чуть, аж шелести́ть, аж шкварчи́ть, аж дим уста́є. [Там та́кий моро́з-кипе́нь, аж ру́ки пограбі́ли (Липовеч.)]. *Первые осенние -зы (утренние)* – при́морозки (-ків, *ед. ч.* при́морозок, *ум.* при́морозочок), за́морозки (-ків, *ед. ч.* за́морозок); *срв.* **За́морозок и У́тренник**. [Почали́ся надво́рі при́морозки (Н.-Лев.). Ура́нці так наче при́морозочок був, а тепер уже розта́є (Сквирщ.)]. *Последние весенние -зы* – відзимки, озимки (-ків). **-зы начинаются, начались** – моро́зи почина́ються, почали́ся, моро́зи беру́ться, взяли́ся; (*безлич.*) ста́є, ста́ло на холода́х, при́морозило. [На зи́му тільки, як уже́ при́морозить, верта́вся я в ба́тьківську ха́ту (Стор.)]. *Были сильные -зы* – були́ великі́ моро́зи; моро́зами здоро́вими брало. [Зима́ того́ року страх яка́ велика́ була́: моро́зами то воно́ здоро́вими не брало, а сні́гу наве́ргало врівень з за́гатами (Кониськ.)]. *Ударил -ро́з, ударили -зы* – поти́с(нув) моро́з, поти́сли (узя́лися) моро́зи. **-ро́з крепчает** – моро́з беру́ться (ти́сне) ще́ дужче́. *На дворе -ро́з трещал* – надво́рі моро́з луска́в (аж трі́скав). [Було́ о́це взимку́, надво́рі моро́з луска́в (М. Вовч.)]. **-ро́з уменьшается, уменьшился** – моро́з пересі́дається, пересі́вся. [Нали́чи двана́дцятро́ лисих, то моро́з і пересі́дається (Звин.). Моро́з поресі́вся, то й поте́пліло тро́хи (Звин.)]. *Придавить -зом непокрытую снегом землю* – голошо́ком узя́ти зе́млю. [Голошо́ком як ві́зьме, то помёрзне карто́пля в землі́ (Кані́вщ.)]. *К -зу* – на моро́з. [Та то мабу́ть дво́рі на моро́з луща́ть (Н.-Лев.)]. *От -за* – з моро́зу. [Мужчи́ни сивими́ ста́ли з моро́зу (Коцю́б.)]. *Смерть от -за* – сме́рть з моро́зу, ме́рзла сме́рть. [Немину́ча, «ме́рзла сме́рть»: сиді́тимеш, сиді́тимеш, та таке́чки не зчу́єшся, як і замерзнеш (Еварн.)]. *Обильный -ми*, *см.* **Моро́зний**. *Меня -ро́з подирает по коже* – моро́зом пройма́є (перейма́є) мене́, моро́з іде́ по мені́, моро́зом з-за спи́ни бере́ мене́, моро́з ходи́ть поза спи́ною мені́ *и* в мене́, за спи́ною моро́зом сипну́ло мені́, з-за плечей́ бере́ мене́, моро́з перейшо́в у мене́. [І тепер моро́зом пройма́є мене́, як

згадаю (Кониськ.). Ху, як-же й злякалася! аж мороз іде по мені (Тесл.). Як після чарки стануть вони виявляти темні свої діла, – мороз хіде за спиною (Васильч.). За спиною аж морозом сипнуло: піймають (Грінч.). Нащо-ж ви мені протів ночі такє говорите? менє вже з-за плечей берє (Квітка)]. **-роз по кожє пробєжал** – мороз по-за шкурою пройшов (перейшов) у кого (кому). [Мороз перейшов у Целі при тих словах Франко)].

Морозець – морозець (-зцю), (*шутл., как бы олицетворение*) морозєнко (-ка, м. р.). [Є морозець, та не цупкий (Мирн.). Великі шибки уквітчалися дивовижними візерунками, що вишив та вимережив славний морозєнко (Васильч.)].

Морозистый, см. Морозливый.

Морозить – 1) морозити, заморозувати що. [Що-дєнь пилати розпинають, морозять, шкварять на огні (Шевч.). Рибу вмочають у воду і так і заморозують (Київ)]. **На дворє -зит** – надворі морозить (берє морозом), надворі берєтьєя мороз. [Берєтьєя світом мороз (Червоногр.)]. **Меня -зит** – менє морозить; менє морозом сиплє; менє мов снігом трє; *срв.* **Знобить. Морозенный и -женный** – морозений. **-ная рыба** – морозєна (мєрзла) риба; 2) (*лгать, хвастать*), *см.* **Молоть 3.**

Морозиться – морозитися, бути морозєним; (*мєрзнуть*) мєрзнати. [І хочєтьєя ото тобі мєрзнати, – іди в хату! (Київщ.)].

Морозишка – морозець (-зцю), невели(ч)кий мороз (-зу).

Морозище – морозище, морозяка (м. р.). [Морозяка здоровєнний (Сл. Ум.)].

Морозка – громак (-ка). [Хлопці спускалися з гори громаками (Богодух.)].

Морозко – морозєнко.

Морозливый – морозяний, багатий на морози.

Морозник, *бот.* **Helleborus niger L.** – чемерник (-ку) (чорний), чемериця (чорна), чемеруха, чемеричник, горіцвіт (-ту), морозник (-ку) (чорний).

Морозно, *нрч.* – морозяно, морозно, (*ум.* морозєнко), (*диал.*) лютно. [Сьогодня морозяно (Вовч.). Морозєнко вже надворі, похолодало вже (Сквирщ.). Лютно надворі (Кам'янеч.)].

Морозновато, *нрч.* – трєхи морозяно.

Морозный – морозний, морозяний, морозовий. [Як будуть морозяні зими, то це дєрево вклякне (Сл. Гр.). Зорі трємтіли в морозному повітрі (Коцюб.). Ой, зима, зима морозовая, прошу-ж я тебє, не морозь менє (Лавр.)].

Морозобойна, Морозобой – 1) мєрзляк (-ка). [Бурякі-мєрзлякі як одтануть, так і почнуть гнисти (Богодух.)]; 2) (*на дереве*) морозо[я]вина.

Морозостойкий – морозовитривалий.

Морозостойкость – морозовитривалість (-лості).

Морок и Морока – 1) морок, темрява, темнота, смеркі (-ків). [Нехай його густий обійме морок (Куліш). Сонце вже спочиває, морє затихло, смеркі над бєрегом залягають (Корол.)]; 2) *см.* **Мгла 1**; 3) мана, омана, мара, луда; *срв.* **Мара 1**. [Нехай ти тінь, що гине дєсь, мана, луда (Франко)]. **Обойти кого -кой и -ком** – пустити на кого ману; *срв.* **Морочить.**

Мороковать – (*понимать, уметь несколько*) тямити, човпті, шупити, розуміти що, знатися, розумітися на чо́му, (*смыслить, смекает*) кмє[і]тити, імкати. [Не дуже знає, а так ужє шупить трєшки (Черніг.). Він на цьому трєхи розумієтьєя (Київщ.)].

Моросить – мря[я]чити, імжити, м(и)гичити, мотрошити, мря[я]кою сієтьєя. [Сьогодні покрівлю красити не можна, бо мрячить (Звин.). Дрібним дощем-мрякою сієтьєя дєсь у далині над могилами (Васильч.)]. **На дворє -сит** – надворі мря[я]чить (імжить, м(и)гичить, мотрошить). **Дождь -сит** – дощик мря[я]чить (імжить, сіє, мря[я]кого сієтьєя). [Осінній дощик мрячив, начє з сита сієв (Кониськ.). Ой, у саду дрібен дощик імжить (Метл.). З нєба сієв дрібнєнкий дощик і ніжним холодком осідав йому на обличчя (Коцюб.)].

Моросный – мря[я]чливий. **-ный день** – мря[я]чливий дєнь.

Морось – мря[я]ка, мжичка, м(и)гичка. [Холодна дрібнєнка мряка сієлась з нєба (Коцюб.)].

Морочение – морочення, запаморочування, туманення, затуманювання когось, забивання памороків (баків) когось, задурювання голови когось; (на)пускання мані на когось.

Морочила – заверніголова, дуриголова (*общ. р.*), дурисвіт, -тка.

Морочить *кого, голову кому* – морочити, запаморочувати, туманити, затуманювати когось (голову когось), памороки (баки) забивати когось, химерити когось, лудою лудити когось, тумана пускати на когось, туманом тьмити когось, голову задурювати (дурити) когось; (*вызывая обман чувств*) ману пускати (напускати) на когось. [Та геть її! в пустиню! на вигнання! Хай не морочить нас, не баламутить! (Л. Укр.). Хто його там думав свататись; так тільки туман в людей (Н.-Лев.). Скаже цісар мені вбити, що людей химерю (Федьк.). Тумана пускає (Стефаник). Не тьмив їх туманом загробних ідей (Франко). Він (Виговський) царя тільки лудою лудив (Куліш). Хазяйка добра людина, а проте бог його знає! може таку ману напуска (Мирн.)]. *Он нас -мит* – він нас морочить (туманить), він нам памороки (баки) забиває, він нам голову задурює (дурить); він ману пускає на нас. *Кого вы -чите?* – когось ви морочите? когось ви баки забиваєте?

Морошка, *бот.* **Rubus Chamaemorus L.** – морошка.

Морс – морс (-су), сік (*р.* соку) із ягід *или* овочів. [Наваріла морсу з вишень, – до чаю добре (Київ)].

Морской – морський, моряний. [Прислухалася до шуму морського (Л. Укр.). Як небесна височина, так морська глибина (Номис.)]. **-ной залив** – морська затока. **-кая вода, соль** – морська вода, сіль. [Промиває карі очі морською водою (Чуб. V)]. **-кая болезнь** – морська х(в)ороба. **-кое растение** – морська рослина. **-кая рыба** – морська риба. [Яка в їх ріка рибна, що усяка риба ведеться, навіть морська (М. Вовч.)]. **-кая свинка зоол.** **Cavia porcellus** – морщак, морчак (-ка), морща (-щати), морська свинка. **-кая торговля** – морський торг (-гу), морська торгівля. **-кое министерство** – морське міністерство. **-кое сражение** – морський бій (*р.* бою). **-кая победа** – морська перемога, перемога на морі. **-кие законы** – морські закони. **-кие силы** – морські сили. **-кие державы** – морські (мореплавні) держави. [Всі мореплавні держави мають тут своїх консулів (Калит.)]. **-кая служба** – морська (мореплавна, флотська) служба. **-кой офицер** – морський (флотський) офіцер. **-кая карта** – морська (мореплавна) карта. **-кое искусство** – наука мореплавства.

Морсовый – морсовий.

Мортира – мортіра, мощ[жч]ір *и* мущ[жч]ір, (*диал.*) мездір (-ра), моджера. [Мортіра бомбова (Куліш)]. З муцира гатили (Сл. Ум.). Густро заставлені гарматами і муцирами (Стор.)].

Мортирный – мортірний, мощ[жч]ірний *и* мущ[жч]ірний, мездірний.

Мортирщик – мортірник, мощ[жч]ирник, мущ[жч]ирник (-ка).

Морфий и Морфин – морфій (-фію), морфін (-ну).

Морфинизм – морфінізм (-му).

Морфинист, -нистка – морфініст, -ністка.

Морфологический – морфологічний.

Морфология – морфологія.

Морщеватость, см. Морщиноватость.

Морщеватый, см. Морщиноватый.

Морщение – морщення, наморщування, зморщування; бриження, брижування, набрижування; сушення, насуплювання; *срв.* **Морщить.**

Морщина – зморш[щ]ка, морш[щ]ка *и* морш[щ]ок (-ш[щ]ка), (*редко* морщина), морщі (-щів, *мн.*), брижі (-жив, *мн. редко в ед. ч.* брижа). [Дві зморшки глибокі виразно лягли впоперек лоба (Грінч.). На виду такі зморшки вже, як у мене (Павлогр.). На виду у неї чимало брижів, але ще бадьорна (Сл. Гр.). Хазяйки наші дві – одна стара, у таких морщках і морщах, що й не сказати (М. Вовч.). Високе чоло з глибокою морщиною між очима (Стор.). Керсетку тобі

погано пошіто: уся в зморшках, а на мені як ули́та – ані зморщечки, ані бри́жика (Богодух.). *Разглаживать -щины* – вигладжувати (розгладжувати, розморщувати) зморшки *и т. п. -ны на платье* – змор[щ]ки (брижі, збори) на убранні. *Лоб в -нах* – чоло (лоб) у зморш[щ]ках. *Изрытый -ми* – порітий зморш[щ]ками, (*образно*) поораний покарбований зморш[щ]ками; *срв. Морщинистый*. [Лице худе, порите зморшками (Мирн.). З воза виставилося покарбоване обличчя бабусі (Мирн.). *Покрываются, покрыться -ми* – укриватися, укрітися зморш[щ]ками (брижами), морщитися, з[по]морщитися; (*о плодах*) морхнути, поморхнути. [І чоло тобі нехай зморщиться (Рудан.). *Покрытый -ми* – укритий зморш[щ]ками (брижами), з[по]морщений, побрижений; (*о плодах*) поморхлий.

Морщинистый – зморшкуватий, зморщений, поморщений, брижуватий, брижнастий, брижа(с)тий; (*преимущ., о коже на концах пальцев после долгого пребыв., в воде*) бабкуватий. [Почав гладити її своїми старими поморщеними руками (Грінч.). Серед них дідусь похилий, зморщений, сивобородий (Франко). Личенько те у неї такé чисто, хоч зморшкувате, наче печене яблучко (Кониськ.). Пальці бабкуваті від води стали (Канівщ.).

Морщинка – зморщечка, морщечка, морш[щ]ок (-ш[щ]ка), морщинка, (*морщинки*) брижики (-ків, *мн.*). [Легенький і тоненький моршок між бровами (Н.-Лев.). Я йому морщинки розгладжую на лобі (Г. Барв.). **-ки** у *наружного угла глаза* – зморщечки (брижики) коло очей, гусячі лапки. [У старшої дочки почали вже в куточках коло очей складатися ледве примітні брижики (Мирн.). *На лице ни одной -ки* – на обличчі ані зморщечки.

Морщинный, -нковый и -ночный – зморшковий, брижовий.

Морщиноватость – зморшкуватість, морщуватість, брижуватість (-тости).

Морщиноватый – зморшкуватий, морщуватий, брижуватий.

Морщиночка, *см. Морщинка.*

Морщинчатый, *см. Морщинистый.*

Морщить – 1) морщити, наморщувати, зморщувати що. [Морщив своє молодé лице (Н.-Лев.). Сердито наморщував сіре в цеглястих плямах обличчя (Коцюб.). **-щить лоб** – морщити лоб(а) (чоло), (*хмурить*) насуплювати чоло, сүпитися. [Морщив лоба неначе сёрдився (Н.-Лев.); 2) (*делает сборочки*) морщити, брижити, брижувати, набрижувати що. **-щить ткань** – морщити (брижувати, набрижувати) тканину. **-щить воду** – вкривати воду зморш[щ]ками, брижити (брижувати, набрижувати) воду. [Зворушився вітрець, воду зморшками вкрив (Самійл.); 3) (*безлично*) морщитися, брижитися. *На спине -щит* – на спині брижиться.

Морщиться – 1) (*покрываются морщинами, складками*) морщитися, зморщуватися, брижитися, набрижуватися; (*о плодах*) морхнути. [Лоб йому морщився (Київ). На спині брижиться, – треба перешити (Канівщ.); 2) морщитися, (*хмуриться*) сүпитися, насуплюватися. [Дев'ять (діточок) здоровенькі край неї, потішають її, а одно морщиться кісне, недуже (Квітка)].

Морюшко – моренько. [Ой, мореньку-ж, море, розваж моé горе! (Вороний)].

Моряк – моряк (-ка); *срв. Мореплаватель.*

Моряна *и Моряник* – вітер з моря, низовий вітер (-тра[у]).

Морянин – морянин (*им. мн. моряни, р. -рян*).

Морянка (*выварная из морской воды соль*) – виварна морська сіль (*р. соли*).

Москвич – московець (-вця), (*диал.*) москвач (-ча), москвитянин, (*часто употр. рус.*) москвич (-ча). [От де москвач, – просто з-під Москви (Чигиринщ.).]

Москвичка – москвичка, москвитянка.

Москвофіл, -льський – москвофіл (-ла), -льський.

Москвофільство – москвофільство.

Москвофоб, -фобський – москвофоб (-ба), -фобський.

Москит, *энт.м.* – москіт (-та).

Московіт, *ист.* – московіт, (*редко*) москов (-ва). [Одійшли вже турки з Трапезунту, все тепер москови звоювали (Крим.)].

Московія – Московщина, (*стар.*) Московія.

Московка – 1) московка; 2) *зоол., пт.* **Parus ater** – синиця чорна (мала).

Московський – московський. **-кая земля**, *см.* **Московія**.

Москотільний – корінний, перчістий, мушкатільний. **-ний товар** – корінний (перчістий) крам (-му), (*диал.*) перчіки (-ків). [Торгуює всякими перчіками: гвоздичками, калганом, тощо (Звин.)]. **-ний ряд** – корінні крамниці.

Москотільщик – корінник, дрогіст, мушкатільник.

Москоть – 1) коріння (-ння), перчістий крам (-му), дроги (-гів), мушкатіль (-тіли); 2) мастілля (ремісницьке).

Мослак *и* **Мосол** – маслак (-ка), велика кістка. [Гриземося за маслак смердячий (Куліш)].

Мост – міст (*р.* мосту *и* моста). [Пропа́в, як з мосту впав (Номис)]. *Итти, ехатъ по -ту* – іти, їхати мостом (по мосту[і]). **Каменный мост** – кам'яний (мурований) міст. **Деревянный мост** – дерев'яний міст. **Пловучий мост** – плавний (живий) міст. [Переїздимо Дніпро по плавному тому мосту (Куліш)]. **Понтонный мост** – понтонний (понтонний) міст. **Под'ёмный мост** – звідний міст. [Брама, себ-то ворота, і перед нею звідний міст через рів (Ор. Левиц.)]. **Разводной мост** – зведений міст. **Цепной мост** – міст ланцюговий, звисний міст. **Пролёты -та** – прогони моста. **Место, где прежде был мост** – мостище. **Мост и -сты** (*бревенчатая стлань по болоту*) – мостиння, мостовиння (-ння), поміст (-мосту).

Мостик – 1) місток (-тка), (*реже*) мостик (-ка). [Там і містка немає, а єсть кладка (Звин.)]; 2) (*на пароходe*) місток.

Мостильный – мостильний, бруковий. **-ний камень** – каміння брукове.

Мостильщик – мостильник (-ка), мостівник (-ка), брукар (-ря); *срв.* **Мостить**.

Мостить, мащивать – 1) (*досками, стланью*) мостити, (*настилать*) стелити (стелю, -лиш) *и* слати (стелю, -леш); (*камнем, булыжником*) брукувати *и* (*вульг.*) буркувати, (*щебнем*) сипати що; (*плотину*) гатити (греблю), (*дорогу или плотину фашинником*) тарасувати (шлях, греблю). [Мості мостили, греблі гатили (Макс.)]; 2) (*строить, наваливать ворохом*) мостити що. **-тить гнездо** – кублити гніздо (кубло). [Чорногуз тільки на щасливім господарстві кублить своє гніздо (Звин.)]. **Мощённый** – мощенний, брукований *и* (*вульг.*) буркований, сипаний, гачений, тарасований. [Куряві стовбури сосон по боках буркованого шляху (Васильч.). Дорога широка, сипана камньом (Гн. I)].

Моститься – 1) (*стр. з.*) моститися, стелитися, слатися, брукуватися *и* (*вульг.*) буркуватися, сипатися, гатитися, тарасуватися, бути мощеним *и т. п.*; 2) (*возвр. з.*) моститися, брукуватися (на своєму доброму, на своїй ділянці); 3) моститися; кублитися, гніздитися, кукоблитися. [Все моститься, щоб поживітися (Греб.). Прилізає до дупла, моститься небора (Рудан.). Курка кублиться, а друга витопче (Закр.). Чого ви тут гніздитесь? (Хорольщ.). Стара на возі кукоблиться неначе курка (Закр.)].

Мостишка – поганенький місток (-тка), мостисько (*м. р.*).

Мостки – 1) (*деревянная мостовая стланью, по топким дорогам, по ненадёжному льду*) поміст (-мосту), перехідка; 2) (*леса*) риштовання, (*подмости*) підмостки (-ток). [Серед церкви поставили високі підмостки (Н.-Лев.)]; 3) (*кладка, перекладыны через ручей, овраг*) кладка *и* кладки (*мн.; р.* -док), (*ум.* кладочка), помостина, (*ум.* помостиночка), перехідка, (*диал.*) лава, глиця, (*с берега на баржу*) похідня (-ні). [Ой, у степу річка, через річку кладка (Макс.). Було люблять прати на самій бистрині, положивши кладку з каменя на камінь (Куліш). Край берега млиночок, край млиночка кладочка (Чуб.). Через річеньку, через бистреньку помостиночка лежить (Грінч. III). Гей там річка, через річку глиця (Макс.)].

Мостник, *стар.* – 1) (*строитель мостов*) мостяр (-ра), містник (-ка); 2) *см.* **Мостовой 2**.

Мостовая, *сц.* – 1) (*деревянная*) мостова (-вої), поміст (-мосту), (*булыжная, каменная*) брук

(-ку), бруківка *и* (*вульг.*) буро́к (-рку), буркі́вка, бруко́ваний (*вульг.* бурко́ваний) шлях, брукована (буркована) дорога. [Розтинався ра́птом голосний гуркіт коліс по бруку (Коцюб.).] *Торговая -вая, см. Торцо́вый.*

Мостовина, -вінка – мості́на, мостові́на, містни́ця, стели́на, мості́нка, мості́ночка, мостови́нка, мостови́ночка, стели́нка, стели́ночка. [Мостови́ночка поломи́лася, ві́рний дружо́к затону́в (Чуб. V)].

Мостово́е, *сц.* – мостове́ (-во́го). [Мостово́го бра́ли по три копійки з во́за (Київ)].

Мостово́й – 1) *прлг.* – мостови́й. **-вая пошлина, см. Мостово́е;** 2) *сц.* – (*собиратель пошрины*) мостови́й (-во́го); (*смотритель за мостами*) мості́вничий (-чого).

Мостовщи́к – мостя́р (-ра́), містни́к (-ка́).

Мостовщи́на, см. Мостово́е.

Мосто́к – місто́к (-тка́).

Мосто́чек – місто́чок, мостичо́к (-чка), (*только в песнях*) мо́стонько. [І місто́чок через рі́чку бра́мка зами́кала (Рудан.). Кали́новий мо́стоньку, не ломі́ся (Грінч. III)].

Мо́ська – мо́псик, (*насмешл.*) му́ц, му́цик; *срв. Мо́пс.*

Мо́ськин – мо́пси́ків, му́ци́ків, му́ци́ковий (-кова, -кове).

Мо́т – 1) ма́рнотра́т, ма́рнотра́т[в]е́ць (-т[в]ця́), ма́рнотра́в, трі́нькало, ц(в)и́ндра; *срв.*

Расточи́тель. [І ми тепе́р, як діти ма́рнотравця́, покутуе́м безви́нно ба́тьків довг (Л. Укр.)]; 2) *см. Мо́ток.*

Мо́та́лка, Мо́та́льниця – 1) (*снаряд для наматывания на него пряжи с веретена*) мотові́ло. [Ти-б ши́ла, ти-б пря́ла любо́ та мило́, я-б мо́та́в пря́женьку на мотові́ло (Пісня). Наку́пів вереті́н, нема́ мотові́ла (Пісня)]; 2) (*для сматывания пряжи в клубки*) виту́шка, вите́лка, (*гал.*) самото́ка. [Та́м жили́ з їх чо́рти мо́тали́ і без виту́шки на клубо́к (Котл.)].

Мо́та́льний – мо́та́льний, до мотання́.

Мо́та́льщик, -щи́ца – мо́та́льник, мо́та́льниця.

Мо́тание – 1) (*ниток*) мо́тання́; 2) (*головой*) мо́тання́, хита́ння; 3) (*денег, имущества*) ма́рнотра́чення, гайнува́ння, перево́діння, пере́від (-во́ду), трі́нькання, розтри́нькування, ц(в)и́ндрення, ма́нтачення.

Мо́та́ть – 1) (*пряжу, нитки*) мо́та́ти (пря́жу, нитки́). **-та́ть на ус** – мо́та́ти на (в)ус, бра́ти на ро́зум. [Бери́, мо́вляв, Петро́, на ро́зум (Франко)]; 2) (*качать головой, ветвями и т. п.*) мо́та́ти, хита́ти, колива́ти, (*диал.*) майта[о]ла́ти чим. [Бичо́к став і, мо́та́ючи голово́ю, грі́зно подивився на його́ (Ми́рн.). Сиди́ть дід над водо́ю, колива́є боро́дою (Зага́дка)]; 3) (*деньги, имущество*) ма́рнотра́тити, (*реже*) ма́рнотра́вити, гайнува́ти (*усилит.* га́єм гайнува́ти), перево́дити, трі́нькати, розтри́нькувати, ц(в)и́ндрити, ма́нта́чити, мо́та́ти що́ (гро́ші, добро́). [Якби́ хлі́б нам трудо́м при́шовся, дак ви-б так не ма́рнотра́тили (Борзенц.). І вона́, і небі́жчик гайнува́ли гро́ші в Ге́нуї та Ні́цці (Н.-Лев.). Зароби́ть гро́ші та й гайну́є і́ми, – нічо́го не заста́ється в його́ (Новомоск.). Неха́й га́єм не гайну́є (Рудан.). Я гі́рко пра́цюю, а сина́ш усе́ цви́ндрить (Крим.). Без пу́ття сво́є життя́ ма́нта́чим (Куліш). До́бре, ба́ч, ді́ло на ба́тькові гро́ші жи́ти та мо́та́ти (Ми́рн.). *Он был бы богат, если б не -тал* – він бу́в-би ба́гатий, коли-б не ма́рнотра́тив (не гайнува́в, не цви́ндрив, не перево́див) гро́ші.

Мо́та́нный – мо́таний.

Мо́та́ться – 1) (*стр. з.*) мо́та́тися, змо́туватися, бу́ти мо́тани́м, змо́тувани́м. [Пря́жа поплута́на, пога́но мо́та́ється (Богоду́х.); 2) мо́та́тися, мо[е]́тля́тися, теліпа́тися, (*диал.*) майта[о]ла́ти(ся). [Голово́ю потря́хує, щоб ті́ї па́тли не мо́тались (Кві́тка). Та́нцює, я́ж во́локи на но́гах розплута́лися, мо́тляю́ться (Осно́ви, 1862). На живо́ті мо́тлявсь товсти́й ланцюжо́к од годи́тника (Грінч.). Ну дя́к го́цака са́дити, – ті́льки боро́да та ко́са майто́лає (Ми́рн.); 3) (*суетится делая что-л.*) мо́та́тися, кі́датися, (*диал.*) ба́датися. [Мо́таю́ся, кі́даю́ся по ха́ті, щоб усе́ зроби́ти на час (М. Грінч.). Я за всі́м ба́даю́сь, ба́даю́сь, як му́ха в окро́пі (Полт.); 4) (*слоняться по свету*) тиня́тися, ве́штатися. [А так со́бі – тиня́юся по сві́ту

- (Котл.). Третій рік уже дома не був, і не знаємо, по яких він світах вештається (Богодух.).
- Мотив** – 1) (*побудительная причина*) мотив (-ву). [Мотиви його вчинків може й правдиві (Наш)]; 2) *муз.* – мотив (-ву), голос (-су), (*напев*) поспів (-ву). [З самого рана ув'яз до мене мотив якоїсь пісні (Васильч.). Ця пісня не на той голос співається (Чигиринщ.). Співала дуже серйозно; поспів був якийсь могильний (Крим.)]; 3) (*сюжет*) мотив. [Мотив цієї казки – бродячий, всесвітній (Крим.)].
- Мотивіровать, -ся** – мотивувати, -ся, умотивовувати, -ся, *сов.* умотивувати, -ся; *бути* мотивованим, умотивованим.
- Мотивіровка** – 1) (*действие*) мотивування, умотивовування, *оконч.* умотивування; 2) (у)мотивування, (у)мотивовання. [Теоретичне мотивування у їх неоднакове (Грінч.). Повинен вдатися до Спільного Зібрання Академії Наук з ґрунтовним умотивуванням свого бажання (Стат. Акад. Наук)].
- Мотишка** – 1) цвиндрик, мотяжка; 2) поганенький міток (-тка).
- Мотища[е]** – 1) тринькало, мотяга; 2) *см.* **Моток 1**.
- Мотка** – мотання, змотування, (ніток, пряжі).
- Мотнуть, -ся** – мотнути, -ся, крутнути, -ся. [Мотнув ласкаво головою (Коцюб.). Він крутнув головою: «не хочу» мовляв (Звин.)].
- Мотня** (*в штанах, у невода*) – матня (-ні). [Матнею улицю мете – іде козак (Шевч.). Даліко на берег полізла мережа двома рядами, а за нею показалася з води широка матня (Н.-Лев.)].
- Мотовато, нрч.** – марнотраткувато.
- Мотоватость** – марнотраткуватість, гайнуватість, цвинтруватість (-тости).
- Мотоватый** – марнотраткуватий, трохи марнотратний (гайнуватий, цвиндруватий).
- Мотовило** – мотовило; *срв.* **Моталка 1**. [Мотай, кумо, хоч на вила, як немає мотовила (Пісня)].
- Мотовка** – марнотратниця, марнотравиця; ц(в)індря, переводниця.
- Мотовский, нрч.** – марнотратно, марнотравно.
- Мотовской** – марнотрат[в]ський. **-кие замашки** – марнотратські навички (норови).
- Мотовство** – марнотрат[в]ство, гайнування, тринькання, ц(в)індрення (-ння). [Коли побачиш грішних і неробів, що в розкошах живуть і в марнотратстві (Франко). Рада будь, що не тягну тебе на суд за марнотратство і перелюб (Л. Укр.)].
- Мотовяз, -вязок** – мотузка, мотузочка, мотузок (-зка), мотузочок (-чка), зав'язка, зав'язочка.
- Моток** – 1) (*пряжи*) міток (-тка), (*ниток*) моташка, моток, мотошок (-шка), мотовильник. [Пряжа біла і крашена в мітках і клубками (Макар.)]. **Пол -тка** – півміток (-тка). [Ой, насуче ниток, що буде з півміток (Гулак). Моташка ниток (Київщ.). Заполочи (ниток) купила моток – рушники перетикати (Ніженщ.)]; 2) (*однокр. действие*) мот (-ту). **Одним -ком пряжи не навьёшь** – мотнеш разок – ще не буде моток; не відразу Київ збудовано; 3) *см.* **Силок**.
- Мотор** – 1) мотор (-ра), двигун (-на), рушій (-шія); 2) мотор, автомобіль (-ля).
- Моторист** – моторист (-та).
- Моторный** – 1) моторовий. **-ная лодка** – моторовий човен (*р.* човна); 2) (*двигательный*) моторний, руховий. **-ный нерв** – моторний (руховий) нерв (-ва).
- Моторостроительный** – моторобудівний, моторобудівельний. **-ный завод** – моторобудівельний завод, моторобудівельня.
- Моторя, см.** **Мотушка 1**.
- Мотоцикл, -циклетка** – мотоцикл (-ла), мотоциклетка.
- Мотоциклетный** – мотоциклетний.
- Мотоциклизм, -циклист** – мотоциклізм (-му), мотоцикліст (-та).
- Моточек** – міточок (-чка); моташка.
- Мотто** – мотто (-тта).
- Мотушка** – 1) (*для сматыванья пряжи в клубки*) витушка, вителка; 2) (*моток ниток*)

моташка.

Моты́га – 1) марнотра́тець (-тця), -тниця, марнотра́вець (-вця), -виця, тринькало, ц(в)и́ндра (м. р.), ц(в)и́ндра (ж. р.), мотя́га, моти́га (общ. р.), перево́дник, -ниця; срв. **Мот 1**. [Вийшов такий п'яниця, такий моти́га, що й не доведи господи (Сл. Ум.); 2) см. **Моты́ка**.

Моты́жение – сап(ув)а́ння, пра́шува́ння, ша́рува́ння.

Моты́жить – сап(ув)а́ти, ша́рува́ти, пра́шува́ти. [Сапува́ть я тобі не́ буду і поло́ти не́ буду (Червоногр.). Треба сапа́ти карто́флю (Брацл.). Пішов ша́рува́ти буряки (Черніг.). В таку спе́ку дуже пога́но пра́шува́ти, – земля́ розсипа́ється (Київщ.).]

Моты́ка – 1) (кирка для копки твёрдой почвы) копа́ниця, о́скард (-ду, м. р.) и о́скарда (-ди, ж. р.), дзьоба́нь (-ня), моти́ка; (огородная однобокая кирка) са́па. [Чи сокиру́ настали́ть, чи ко́су зварить, чи о́скард загартува́ть, то вже ні́хто проти́ його́ (Кониськ.). Зами́ряється моти́кою проти́ сонця (Приказка). Побрали са́пи та й пішли буряки пра́шува́ти та підгорта́ти (Київщ.); 2) (на рудниках) кайло (-ла). [Кайло – як мо́лоток, тільки́ держално́ до́вше і обидва кінці́ до́вгі й го́стрі, тими́ кінцями́ ву́гіль б'ють у ша́хті (Загірня)].

Моты́лёк, Моты́лёчек – мете́лик, мете́личок (-чка), метеля́ (-ляти), метеля́тко (-тка). [З гу́сениці́ мете́лик став хоро́ший, зо́лотий, аж с'яв (Боровик.).] **Моты́льки**, бот. **Viola tricolor L.** – бра́тки (триба́рві), полу́цвітки (-ток), полу́цвіт (-ту).

Моты́ль – 1) энто́м. – мети́ль (-теля́) и моти́ль (-ля), моти́ляк (-ка́), соб. моти́льня́ (-ні́). [Руба́нок тільки́ дж-ж-ж, а стру́жки як мете́лі зди́маються́ (Г. Барв.). Який вели́кий мети́ль! (Звин.). Швидкий́ як моти́ль (Номис). Півна́ ха́та моти́льня́! (Звин.); 2) (в машина́х) ко́рба, ві́тряниця. [Як шерету́ють, то ві́тряниця́ у топча́ку гуде́ (Сл. Гр.).]

Моты́льковий – 1) моти́левий, мете́ликовий. **-вий** род – моти́льня́ (-ні́). [Це ве́летень серед нашо́ї моти́льня́ (Верхр.); 2) бот. – метеликува́тий. [Всі́ такі́ кві́тки й одержали́ на́зву метеликува́тих (Троян.)]

Моты́льчатий – моти́люва́тий.

Моты́лять – літа́ти (пу́рхати), як мете́лик.

Мох – 1) (растение) мо́х (р. мо́ху, мн. мохи́, -хі́в), мо́рох (-ху), (і)мше́дь (-ди), мохна́тиння́ (-ння). [Нала́пав м'я́кий мо́х, а під мо́хом тве́рдий ка́мінь (Н.-Лев.). Як пі́де дощ та посто́є сті́жок, то так мо́рохом і обросте́ (Вовчанщ.). Замі́сть хлі́ба яке́сь мохна́тиння́ поросло́ на полі́ (Липовеч.).] *Обростать, обрости мо́хом* – оброста́ти, обрости́ (пороста́ти, порости́) мо́хом, мохна́тити, обмохна́тити, о(б)мохті́ти. [А над рі́чкою мо́гила мо́хом поро́стає (Рудан.). Він та́кий уже́ старий, що уве́сь мо́хом обрі́с (Рудч.). Ле́жачи і ка́мінь мохна́тиє́ (Номис)].

Мох бе́лий (**Sphagnum Ehrh.**) – то́рфник (-ку́). **Мох водо́яной** (**Conferva L.**) – ко́нфе́рва, зе́ленця́, водо́яна во́вна. **Мох исландский** (**Cetraria islandica Asch.**) – гра́ниця́ (звичайна́), гра́нь (-ни), ісландський мо́х. **Мхи**, бот. **Bryophyta** – мохі́вці́ (-ці́в), мохи́; 2) (у живо́тних) пу́х (-ху), пушо́к (-шку́). [На че́реві са́мий пушо́к (Сл. Ум.); 3) см. **Моховина**.

Мо́ха, см. **Мо́шка**.

Мо́хна – ку́дла, ми́чка, кі́чка, пе́лех; (косма) ку́штра, ко́смак (-ка́); срв. **Косма́. Мо́хны** – 1) (опу́шка на но́гах пти́ц) ми́чки (-чок); 2) бот. **Potentilla reptans L.** – перста́ч (-чу́) (повзу́чий), п'яти́листник (-тку́).

Мо́хнастик – го́луб-волоха́нь (-ня́).

Мо́хнатеть – мохна́тити, волоха́тити, кудла́тити, пелеха́тити, пу́хна́тити. [Ку́рча́та як підросту́ть, то в їх но́ги волоха́тиють (Кані́вщ.). Проти́ зими́ соба́ка на́ш кудла́тиє́, – холо́д чу́є (М. Грі́нч.).]

Мо́хнатить – ко́шлати́ти, волоха́тити, пу́хна́тити ко́го, що́.

Мо́хнатиться – ко́шлати́тися, ко́шлати́ти, мши́тися. [Ху́стка з тако́го шо́вку, що ко́шлати́ться (Звин.). Це су́кно́, як прино́ситься́ тро́хи, то ко́шлатіє́ (Богоду́х.). Нега́рно цим шо́вком ши́ти, бо мши́ться (М. Грі́нч.).]

Мо́хнатка – 1) волоха́чка, волоха́нька, пелеха́чка, пелеха́нька, кудла́чка, кудла́[і]́йка, ку́дла,

(только курица) шурпа; срв. **Мохна́ч**; 2) рукави́ця-мохна́тиця.

Мохнатость – мохнатість, мохнавість, волохатість, пелехатість, пухнатість, кудлатість, кошлатість, патлатість (-ости).

Мохнаточка – кудлочка, кудлонька, волоханька, пухнатка.

Мохнаты́й – мохнатий, мохнавий, волохатий, пелехатий, пухнатий, (*косматый*) кудлатий, кошлатий, патлатий, (*о лошади ещё*) муштатий. [Мохнатий дуб (Куліш). Мохнава лапа (Еварн.). Коні білі й волохаті, немов ягнята (Коцюб.). Волохатий агрус (Звин.). На вітах білий-білий, пелехатий, легесенький іней (Васильч.). Полотно не рівне, а пухнате (Звин.). Вхопив за бороду кудлату (Котл.). Дікий хміль колишеться кудлатими жмутками (Куліш). Його нечепурне обличчя з кошлатою бородою (Грінч.). Іде коза рогата, веде діток кошлата (Гатцук). Кошлате простирядно (Звин.). Воно-б і нічого собі суконце, та кошлате трохи (Звин.)]. **-тый зверь** – мохнатий (волохатий, кудлатий, кошлатий) звір (-ра). **-тые руки, ноги** – волохаті (мохнаті, мохнаві) руки, ноги. [Курка з волохатими ногами (Звин.)]. **-тый голубь** – волохатий (пелехатий) голуб. [Ходить голуб коло хати, сивий, пелехатий (Метл.). Летить голуб коло хати, сивий, пелехатий (Чуб. V)]. **-тые куры, гуси** – волохаті (пелехаті) кури, гуси. **-тые тени** – волохаті (пелехаті, патлаті) тіні. [Волохата тень од них упала на стіл (Васильч.). По стінах, на стелі й на комині розкидалися патлаті тіні (Васильч.)].

Мохнач – волохач, волохань, пелехач, пелехань (-ня), пелех, кудлач (-ча), кудла[і]й (-ла[і]я), кудла; срв. **Мохнатка 1**.

Мохнокосый – пелехатий, патлатий, кудлатий, кошлатий; срв. **Косматый**.

Мохноногий – волохатий, з волохатими ногами, патлоногий. [Патлонога курка (Звин.)].

Мохноногость – волохатість ніг, патлоногість (-ости).

Мохноножка – (*м. р.*) волохань (-ня), патлоніг (-нога), (*ж. р.*) волоханька.

Моховатый, см. **Мшавый, Мшанистый, Мшистый**.

Моховидный – мохуватий.

Моховик, бот. **Boletus bovinus** – моховик (-ка).

Моховина – моховина; см. **Мховина, Мшина**.

Моховистый – моховитий; см. **Мшистый**.

Моховица (губка **Alcyonella**) – (губка) моховиця.

Моховище, см. **Мшище**.

Моховой – моховий, (і)мховий, імшєдовий. [Три подушки імхових (Лукаш.)]. **-вая роза** – повстиста троянда, (*дикая*, **Rosa tomentosa Smith.**) повстиста шипшина.

Мохобразный, см. **Моховатый**.

Мохорок – 1) торочечка, китичинка, шнурочок бахромінка, (*полон.*) пацьорочка, (*клочок*) клаптичок (-чка); 2) зубчик, пелюсточка, пелюстинка. Срв. **Мохорь**.

Мохорь и Мохра – 1) торочка, китичина, шнурок (-рка), бахроміна, (*полон.*) пацьорка, (*клок*) клаптик; 2) (*зубчик оборки, лепесток цветка*) зубчик, зубець (-бця), пелюстка, пелюстина.

Мохры – торочки, пацьорки, бахрімці; зубчики, зубці, пелюстки.

Мохроватый – торочкуватий, пацьоркуватий, бахрімкуватий; срв. **Махровый**.

Мохроветь (*о цветах*) – повніти, повнішати.

Мохровый, см. **Махровый**.

Мохры, см. **Мохорь**.

Мохряк, **-рячка** – нехлюя, нечупара (*общ. р.*).

Моцион – моціон (-ну), рух (-ху).

Моча – сєча и сеч, моч (-чи) и моча (-чі), урина, (*грубо*) сцяки (-ків), сцикліна. [Сеч у коня не йде, – треба до коновала (Кониськ.). Казала, не їж на ніч багато кавуна, – він сєчу женє (Кониськ.). Моч заперло (Переясл.)].

Мочаг – 1) (*непросыхающее место*) мочар (-ра) и (*мн.*) мочарі (-рів), мокрина, мокравина, мокряк (-ка); 2) (*илистый, заросший камышом залив*) сага (-ги).

- Моча́га** и **Моча́жина** – мочар (-ра, *мн.* мочарі), мокрина, мокра́вина, *гал.* мла́ка, млаковина́, болі́тце, мокра́ч (-ча́), мокряк (-ка), відмо́ка, бе́рег (-га), са́га.
- Мочажинник** – 1) мочар (-ра), мокра́вина, мла́ка, млакови́на; *срв.* **Моча́га**; 2) (*болотн. трава, сено*) осока́.
- Мочажинный, Мочажный** – мочаро́вий, сагові́й, (*болотистый*) багни́стий, боло́тняний. **-ное сено** – берегове́ сіно, сагове́ сіно, осока́.
- Моча́ла** – мачу́ла, лі́ко. [Ми, бач, не ба́чили й не чу́ли, а плелі́ мачу́ли (Сл. Гр.) Зробила́ віхоть з мачули (Київ). Лі́ко з розде́ртого матра́цу (Грінч.)].
- Моча́лина** – мачулі́на, лі́чко. [Не забу́та, не зодя́гнена, тільки́ лі́чком підперезана (Пісня)].
- Моча́листый** – мачу́листий, ликува́тий. [Як поросту́ть великі́ коно́плі, то волокно́ буде́ ликува́те (Вовчанщ.)].
- Моча́лить** – де́рти на мачу́лу (на лі́ко), мачу́лити що.
- Моча́литься** – де́ртися на мачу́лу (на лі́ко), мачу́литися, (*делаться волокнистым*) ликува́тіти.
- Моча́лка** – 1) *см.* **Моча́лина**; 2) (*для мытья, тела, утвари*) віхоть (-хтя) (*ум.* віхтик), мійка. [Візьмі́ те́плої води́ та віхоть та змий гарне́нько (Сл. Ум.). Посуд мійкою повимивала (М. Грінч.). На позалива́ній долі́вці сто́яв це́бор, по́вний помий, валя́лись під нога́ми мо́крі мийки, ганчірки, лушпиння́ з барабо́лі (Коцюб.)].
- Моча́ло**, *см.* **Моча́ла**.
- Моча́льный** – мачу́льний, лі́чаний, личако́вий. [Хоч лі́чане, та не позиче́не (Приказка). Убогі́ носі́ли личако́ву оде́жу (Куліш)].
- Мочевина** – 1) сечовина; 2) *см.* **Моча́га**.
- Мочевой** – сечо́вий, се́чний, мочо́вий. **-вой пузырь**, *см.* **Пузырь 1**. **-вой камень** – сечо́вий ка́мінь (-меня).
- Мочегон**, *бот.* **Mellitis Melissophyllum L.** – кади́ло (паху́че), кади́льник (-ку), га́дин язик.
- Мочегонительный, Мочегонный** – сечо́гінний.
- Мочегонное**, *сщ.* – сечо́гін (-гону).
- Мочеиспускание** – сечопуска́ння, уринува́ння, се́чення.
- Мочеиспускательный** – сечопуска́льний, сечопу́скний. **-ный канал**, *см.* **Канал 5**.
- Моче́ние**, *см.* **І. Мочка**.
- Мочени́к** – помочені́ коно́плі.
- Мочени́на** (*вымоченная соль*) – мочени́на, мочени́ця.
- Мочё́ный**, *прлг.* – мочени́й, квашени́й. [Мочени́ (квашени́) я́блука (Київ)].
- Моченька** – сілонька, (*редко*) мо́ченька; *срв.* **І. Мочь**. **-ки моей нет** – не сілонька мо́я (мені́).
- Мочеполовой** – сечостате́вий. **-вая система** – сечостате́ва систе́ма.
- Мочепузы́рный** – сечопузы́рний, сечоміху́ровий.
- Мочерез** – рі́зь у сечо́вому пузи́рі (міху́рі), у се́чнику.
- Мочетече́ние** – сечоте́ча.
- Мочето́чник** – сечопро́від (-вода), сечото́ка.
- Мочето́чный** – сечопро́відний, сечото́ковий.
- Мочечный**, *см.* **Мочковый**.
- Мочи́ло** – мочи́ло, ко́панка, де моча́ть коно́плі.
- Мочи́льный** – мочи́льний.
- Мочи́льня** – мочи́льня (-ні́).
- Мочи́ть, мачива́ть** – мочити́ що; мача́ти що в чо́му *и* в що. [Тре́ба мочи́ти сорочкі́ (Сл. Гр.). Ко́пай, до́ню, корі́нці, мача́й, до́ню, в го́рліці (Чуб. V). Мача́й хлі́б в молоко́ (Звин.)]. *Я не хочу -чи́ть себе но́ги* – я не хочу мочи́ти собі́ но́ги. *Дождь -чит землю́* – дощ мо́чить (змочує, росить) зе́млю. **-чить лён, коно́плю** – мочити́ лён, коно́плі. [Що́б коно́пель не

мочили в річці (Грінч.)). **-чить яблуки** – мочити (квасити) яблука. **Мочёный** – 1) мочений; 2) прлг., см. *отдельно*.

Мочиться – 1) (стр. з.) мочитися, бути моченим. *Лён -тся в воде* – льон мочиться (мочать) у воді; 2) (мокнуть) мочитися. [Познімай сорочки, а то мочаться на дощі (Сл. Гр.)]; 3) (испускать мочу) мочити(ся), сечити, (сильно) пудити, (вульг.) сцяти, сикати, (эффем.) відливати (воду), (во сне, эффем.) ловити рибу, (детск.) пісяти, сюсяти, цюркати, пісі, сюсі. [Як покупиш коняку та ведеш, а вона зачне мочити, то старі люди замічають: буде тобі нещастя (Звин.)].

Мочище, см. **Мочи́ло**.

I. Мочка – 1) (действие) мочення, мочіння; 2) (работа) мочіння, мочиво, мочінка. *Быть в -ке* – бути в мочиві (в мочінці).

II. Мочка – 1) (fibra, нить, волокно) волоконце, волокнінка; (прядь, клок, пучок) кічка, кічка; 2) (корневая) мочка; (у овощей: свёклы, моркови и т. п.) пателиння (-ння); 3) (дерев. почка или серёжка) брунька, китичка, пацьорка; 4) (уха) піпка; 5) (у прях) мичка, куделя, куделиця; 6) (пуговицы) вушко; 7) (привязка, ремешок, напр. у шлеи) мочка; 8) (пройма, проушина, завёртка) завертень (-тя) (у саней).

Мочковатость – 1) мачулистість, лікуватість, волокністість; 2) мочкастість (-ости). *Срв. Мочковатый*.

Мочковатый – 1) мачулистий, лікуватий, волокністий; 2) (о корне: обильный мочками) мочкастий.

Мочковидный – мочкуватий, пателинкуватий. [Такий корінь зветься мочкуватий (пателинкуватий) (Троян.)].

Мочковый – 1) волокніний, кичковий; 2) мочковий; 3) бруньковий, пацьорковий; 4) піпковий; 5) мичковий, кудельний, куделичний; 6) вушковий; 7) мочковий; 8) завертневий. *Срв. II. Мочка*.

I. Мочь, *сиц.* – сила, міць (р. мо́ци), (реже) міч (р. мо́чи); *срв. Могота́, Мо́щь, Си́ла*. [Як мала у тебе сила, то з гуртом єднайся ти (Грінч.)]. *Сколько, что есть -чи, во всю мочь* – з усієї сили (мо́ци), що-сили, чим-дуж, на всю витягу. *Работать, сколько есть -чи, изо всей -чи* – робити з усієї снаги, працювати з усієї сили (мо́ци). *Бежать изо всей -чи* – бігти в усієї сили (мо́чи), чим-дуж, на всю витягу, що-духу (в тілі). [Он чоловік біжить з усієї мо́чи (Грінч.). На всю витягу – в ярок (Житом.). Біжу що-духу в тілі (М. Вовч.). А ну, коню! що-духу! (Стар.)]. *Грести изо всей -чи* – гребти що-сили, з усієї сили (мо́ци). *Кричат что есть -чи, изо всей -чи* – що-сили, з усієї сили (мо́ци) кричати; *срв. II. Мат 5. Нет -чи* – не сила, нема(є) сили, нема(є) снаги. [З тобою жить не довелось, без тебе жить не сила (Франко). Нема сили такі дурніці слухати (Київщ.). Робив-би, дак немає снаги (Козелеч.)]. *Нет -чи терпеть, выдержать кому* – не сила терпіти кому, не відержка (терпіти) кому. [Не сила терпіти лихої напасти, волю я в широкому полі пропасти (Л. Укр.). Не пересидів панич і двох хвили́н, як побачив, що далі йому сидіти не відержка: геть по всій хаті чути було якийсь гнилий сморід (Крим.)]. *Не в мочь мне, нам* – не сила моя (мені), не наша сила, нам не сила. [Голубчики, каже, не наша сила (ЗОЮР I). Я думаю, що з ним боротись нам не сила (Самійл.)]. *Это мне не в мочь* – це не на мою силу (не на мою міч). *-чи нет, как он мне надоел* – не сила моя, як він мені увірився. *Задор берёт, да -чи нет* – літав-би, та крил нема; якби жабі хвіст, вона-б поле витолочила. *Выбиться из -чи* – вибитися з сили (з мо́ци, снаги), знемогтись вкрай. [Вибивсь із мо́ци (Звин.)]. *Пока была мочь* – поки було сили, поки була снага.

II. Мочь, *глагол.* – 1) могти (н. вр. мо́жу, -жеш, -жуть, пр. вр. міг, могла́), (диал. зап. мочи́, могчи́); (быть в силах, в состоянии) здужати, здолати, здоліти, змагати, приміти, примогти (що зробити). [Тобі не кажуть учитися, ти собі можеш гуляти (Л. Укр.). Не могу я цього зробити, – сили моєї немає (Київщ.). Де чорт не може, там бабу пішле (Рудан.). Мати стара,

сестра́ мала́, – не здужають прати́ти (Чуб.). Давно́ вже він не робив нічо́го, – не здола́в (М. Вовч.). Міг уже́ сидіти, але ходити ще не здола́в (Ніженщ.). Я або́ втоплю́ся, або́ що! я так жити́ не здолю́ю (М. Вовч.). Не змага́ла на найширші́м заго́ні йти́ порівно́ з други́ми (Франко). Очи́ма, примі́в-би, усі́х з'їв (Кониськ.). Знена́видів його́ так, що примі́в-би, – в ложці́ води́ втопив-би (Грінч.). Примі́г-би, – очима́ з'їв (Номис). Примогла́-б, – леті́ла-б за молоді́м гусари́ном (Н.-Лев.)]. *Всё, что -гу* – усé, що мо́жу. *Он всё -жет* – він усé мо́же. *Не гу́ спатъ* – не мо́жу спа́ти. *Он не мог сделать этого* – він не міг цьо́го зроби́ти. *Не -жете ли вы мне сказать?* – чи не могли́-б ви мені сказа́ти? *Не мог ли бы он сюда приехать?* – чи не (з)міг-би він сю́ди приї́хати? *Желал бы, да не -гу* – хоті́в-би, та не мо́жу. *Терпеть его не -гу* – терпі́ти його́ не мо́жу. *Терпеть не -гу, когда...* – терпі́ти не мо́жу, коли́..., нена́виджу, коли́... [Нена́видю я, коли́ брешу́ть в живі́ очі́ (Звин.)]. *Не -гу знать* – не мо́жу (цьо́го) зна́ти. *-гу ли я надеяться?* – чи мо́жу (смію́) я сподіва́тися? *Он не -жет больше защищаться* – він не мо́же (не здужа́є), не здола́є, не спромо́жен) бі́льше боро́нитися. [Полковник наш не здужа́ борони́тись, не вмі́є він (Грінч.)]. *Крепость не -жет более защищаться* – форте́ця не мо́же (не здола́є, не здо́ліє, не спромо́жна) бі́льше оборо́нятися. *Он -жет быть небогатым* – він мо́же бу́ти небага́тим. *Не -гу, не -жет (не в силах)* – не спромо́жен. [Не спромо́жна я вста́ти (Богодух.). Не спромо́жні ми сті́льки запла́тити (Київ)]. *Подайте, сколько -жете* – (по)да́йте, скі́льки мо́жете, (по)да́йте, що спромо́жність ва́ша. *Если б я только мог (был бы в силах), убил бы его* – примі́в(-би) (примі́г(-би)), – убив-би його́. *Мог бы, сквозь землю провалился б* – примі́в(-би) (примі́г(-би)), крі́зь зе́млю прова́лився-б (пішо́в-би). [Примі́г-би, – крі́зь зе́млю пішо́в (М. Вовч.)]. *Если б только я мог ложиться на него* – коли́-б ті́льки я мі́г покла́стися на його́. *Это, этого быть не -жет, это не -жет быть* – цьо́го бу́ти не мо́же (не мо́же бу́ти), це немо́жливо. *Это -жет быть* – це мо́же бу́ти (ста́тися), це мо́жливо. *-жет ли (это) быть?* – чи мо́же це (так) бу́ти? чи це мо́жливо? *Быть -жет да, а быть -жет нет* – мо́же так, а мо́же й ні. *Не -жет быть, быть не -жет* – бу́ти не мо́же, це немо́жливо. *Что -жет быть прекраснее этого подвига?* – що мо́же бу́ти кра́ще від цьо́го подві́гу? *Может быть, быть может, может статься* – мо́же, (*фамил.* мо), мо́же бу́ти, мо́же ста́тися. [А мо́же то ма́ма так ті́льки ка́зала? мо́же ли́ха не бу́де? (Грінч.). Ну що-ж, мо́же се й кра́ще (Коцюб.). Йому́-ж так, як і мені́, – год три́дцять і п'я́ть, а мо тро́хи й бі́льше (Грінч.). Да та́кий здо́ровий дуб бу́в, що мо-б і втро́х не обня́в (Драг. Пр.)]. *Может быть и вправду (и в самом деле)* – мо́же (мо) й спра́вді. [Мо́же й спра́вді не так со́нце сходи́ть, як пи́сьменні начита́ли (Шевч.)]. *Может быть, проект ваш удался* – мо́же бу́ти, що проє́кт ваш зді́йсниться, мо́же ваш проє́кт зді́йсниться. *Может быть (авось)* – мо́же (*фам.* мо), мо́же чи не, (а)че́й, (а)че́нь. [Розка́ж усі́ньку сто́рію, мо́же чи не розва́жу себе́ (Крим.). Аче́й на дні́ моря́ позбуду́сь я го́ря (М. Ворон.). Аче́нь ли́хові та́ки надокучи́ть з на́ми бу́ти (М. Грінч.)]. *Вот на второй, или, может быть, на третий день* – ось друго́го, чи мо́же (чи там) тре́тьо́го дня́. Ось друго́го, чи там тре́тьо́го дня́ приходи́ть Мико́лка сумни́й-сумни́й, – і ї́сти не пита́є (Тесл.)]. *Может быть, и тебе немножко дать? (чего-л.)* – мо́же й то́бі (хі́ба й то́бі) тро́шки да́ти? *Могущий, прлг.* – спромо́жний. [Трудо́ва шко́ла змо́же підгото́вити ка́дри робі́тників, спромо́жних вико́нувати рі́жні фу́нкції в кому́ністи́чному суспі́льстві (Азб. Ком.); 2) (*быть здоровым*) бу́ти ду́жим, здужа́ти. *Как живёте -жете?* – як ся ма́єте? як здужа́єте? (*см.*

Пожива́ть).

Мо́чья – мо́гтіся. [Не так живі́, як хо́четься, а так, як мо́жеться (Чуб. І)]. *Как -жется?* – Як здужа́єте? *Не -жется* – нездужа́ється, не до́бриться. [Не до́бриться, да́к воно́ та́ке сні́ться (Барв.)].

Моше́нник, -ни́ца – 1) шахра́й (-ра́я), шахра́йка, шахру́н (-на́), шахру́нка, (*ув.* шахраю́ка, шахра́йка), махля́р (-ра́), махля́рка, ду́рисві́т, ду́рисві́тка, кру́тій (-ті́я), кру́тія, кру́тіль (-ля́), кру́теля (*ж. р.*), кру́тяга, мотя́га, мотали́га (*обиц. р.*), мо́хор (-ра) (*м. р.*), (*диал. вост.*) плу́тяга (*обиц. р.*), (*обманщик, зап.*) ошука́нець (-нця́), ошука́нка і ошука́нця, шальві́ра (*обиц.*

р.); *срв.* **Плут, Обманщик.** [З нього великий шахрай (крутій) (Звин.). Я тому шахрунові дав гроші (Гн. П). Є такі махлярі що не тільки таскають гроші з кишені, а й роблять їх (Лебед.). То такий крутяга, що він тебе і обведе і запетлює, ще і в дурні пошіє (Харк.). Я не плутяга, щоб чужим добром живітись (Мирн.). Отак шальвіра забрав гроші, а роботи, як бачите, нема нічого (Брацл.)]. **Продувної -ник** – пройда, пройдисвіт, проноза. [Ну та й пройда з його: і з води сухим вилізе (Звин.). Отой пройдисвіт замотав мої гроші (Брацл.)]; 2) кишеньковий злодій (-дія), -ва злодійка.

Мошенничество – шахрування, шахраювання, крутіювання, махлювання, махлярення, махорення.

Мошенничать – шахрувати, шахраювати, (*редко* шахрати), крутіювати, махлювати, махлярити, махорити.

Мошеннически, *нрч.* – по-шахрайському, по-шахрунському, по-махлярському, по-крутійському, (*зап.*) по-ошуканському.

Мошеннический – шахрайський, шахрунський, махлярський, крутійський, (*зап.*) ошуканський. **-киє проделки** – крутні (-тень). [Це знов його крутні! (Звин.)].

Мошенничество – шахрайство, шахрування, крутіство, (*зап.*) ошуканство, (*диал. вост.*) плутня, (*вульг. рус.*) мошенство, мошенництво. [Він сидів в острозі за шахрайство (Кониськ.). Бонковський щіро признавсь і оповістив за свою крадіжку та шахрування (Н.-Лев.). За таке крутіство варто і в тюрму посадити (Звин.). Та се-ж плутня – приймати на себе чуже ім'я (Куліш). Тепер се не мошенство, а просто: нажива (Кониськ.). Щоб за мошенництво була зараз кара (Грінч.)].

Мошка, Мошечка – мошка, мошечка. [Мошки, комарі, мухи завелися з попелу (Номис)].

Мошкарá – мошка, мошва, мушка, дрібненька мушва. [Мошки багато на городі, усі руки й лице покусала (Сл. Гр.). Мушка не дає скотині пастися (Змївщ.). В останньому промінні сонця грала дрібненька мушва і мов сітка мигтіла перед очима (Коцюб.)].

Мошна – 1) калита, калітка, капшук (-ка), гаман (-на), киса, кабза. [За сиротою бог з калитою (Номис). В калітці гроші, дома статки добрі (Куліш). Сховав гроші у капшук (у гаман) (М. Грінч.) Поглянути на їх – живими йдуть до бога, а пхають у гаман де мога й скільки мога (Самійл.). У кого віл та коса, у того й грошей киса (Номис). Взяв за нею кабзу грошей (Хорольщ.)]. **Тряхнуть -ной** – труснути каліткою, потрусити капшуком. *Иметь туго набитую -ну* – мати повну (натоптану) калітку; 2) *см.* **Мошонка 2.**

Мошок – мошок (-шку), мохнатиннячко.

Мошонка – 1) каліточка, капшучок (-чка), гаманець (-нця); 2) *анат. scrotum* – калітка, (*у животных*) пупдрó.

Мошонковый, Мошоночный – калітчаній.

Мошенье – мостіння, (*поверхности на земле камнем, булыжником*) брукування, (*вульг.*) буркування; *срв.* **Мостить.**

Мошённий, *нрлг.* – мошений, (*камнем, булыжником*) брукований, (*вульг.*) буркований. **-ная улица** – брукована (буркована, кована) вулиця, бруківка, (*вульг.*) бурківка. [Наша вулиця брукована (Київ). Як поїдете у місто, то шукайте кованої вулиці; вона тільки одна там і є (Звин.). Ходить по бурківці та на дівчат моргає (Звин.)].

Мощи – мощі (-щей *и* -щів).

Мошно, *нрч.* – потужно, могутн(ь)о, сильно, дуже; (*крепко*) твёрдо, міцно. [Одна струна дзвенить потужно в мене, мов те перо орлине против бурі (Куліш)].

Мошнокрылый – могутнокрилий, потужнокрилий.

Мошность – потужність, могутність, дужість; (*крепость*) твёрдість, міцність (-ости). **-ность двигателя** – потужність (сила) двигуна.

Мошный – потужний, могутні[и]й, сильний, дужий; (*крепкий*) твёрдий, міцний; *срв.*

Могучий. [Потужний дух (Єфр.). Обняв мене потужними руками (Куліш). Потужний ворог

(Коцюб.). Застогнали могутні кедри (Крим.). Ой, Дніпре, мій Дніпре, широкий та дужий! (Шевч.). Широким помахом крил дужих своїх високо піднісся орел сизокрилий (Самійл.). Під сивим волоссям притаїлась здорова, міцна, запекла і правдива душа (Н.-Лев.). **-ний фактор** – потужний (могутний) фактор. **-ная струя** – потужна (міцна) течія. **-ные залежи** – могутні зложиса (напр. антрациту). **Делаться, сделаться -ным** – потужніти, спотужніти. **Мощь** – поту́га, потужність, дужість (-ости), міць (р. мо́ци), сила. [Самсо́не! де твоя поту́га? (Л. Укр.). Де ба́гато – ще не сила, дужість міряй не лічбою (Грінч.). Вда́ча свідо́ма своєї потужности (Кониськ.). Яка́сь незвичайна сміливість і ду́хова міць (Мирн.). Хіба вже я не лю́дську маю́ міць? (Грінч.). Де-ж та сила, де-ж та міць! (Г. Барв.).]

Мраволев, см. Мураволев.

Мразь – мерзота, покидь (-ди); *срв. Мерзость*. [Покидь мізерна! (Крим.).]

Мрак (в прямом и перен. знач.) – мо́рок, змо́рок (-ку), (тьма) те́мрява, те́мнява, тьма, пітьма́, те́мнота, па́морока, о́мрак (-ку), по́мерки (-ків), поте́мок (-мку), по́темки (-ків); *срв.*

Те́мнота, Тьма. [Густий мо́рок скрізь по хатах; гу́стіший в будінках, що нема́ душі живо́ї в се́страх украї́нках (Куліш). Вже змо́рок упав (Липовеч.). Хто сві́тло міняє на те́мряву но́чи? (Олесь). Сво́ім сло́вом поет розві́яв ту те́мряву з уся́кої непра́вди, яка́ обійма́ла до́сі пита́ння про на́шу націо́нальність (Грінч.). Ві́римо ми, що сві́т не́вечі́рній жада́ний засяє́ і нам се́ред но́чи й пітьми́ (Грінч.). Крізь те́мноту са́мотно зори́ть оди́нокая зі́рка ясна́я (Л. Укр.). Пово́лі розві́ялася гу́ста хо́лодна па́морока, що бу́ла заля́гла над Бори́славом (Франко). О́мрак на зе́млю ні́чка напусти́ла (Мкр.). Си́зі по́мерки но́чи (Мирн.). *Ночной мрак* – ні́чна (вночі́шня) те́мрява (те́мнота, пітьма́). [Вночі́шня те́мрява обгорта́ла все на́вкруги́ (Загі́рня)]. **Мрак не́веже́ства** – те́мнота не́уцтва, розу́мова те́мрява. *Во -ке времен* – в те́мряві ча́сів. *Во -ке не́известности* – в те́мряві не́вздо́мости.

Мракобе́сие, Мраколю́бие – обскуранти́зм (-му), не́уцтво, те́мнотлю́бство, те́мнотбе́снута́ння (-ння).

Мрамор – ма́рмур (-ру). [Яко́го там срі́бла, зо́лота, кві́ток, ма́рмуру! (Н.-Лев.).]

Мрамори́ровка – ма́рмурува́ння, ма́рмурова́ння.

Мраморно́сть – ма́рмурові́сть (-вості).

Мраморни́й – ма́рмурови́й, ма́рмуря́ний. [Ой, у по́лі кра́й до́ро́ги сто́їть ка́мінь ма́рму́рови́й (Уши́ц.). Найми́ти-пса́рі нали́вали ю́шку в ма́рму́ряні ко́рита (Н.-Лев.).]

Мраморови́дний – ма́рму́рува́тий.

Мраморши́к – ма́рму́рник.

Мра́чить – тьма́рити, тьми́ти, те́мніти, хма́рити, прихму́рняти що; *см. е́ще Омрача́ть*.

[Те́мная хма́ро, не тьма́ри́ нам со́нця я́сно́го (М. Грінч.). Та воно́ тьми́ть круго́м мов-би на дощ (Вовча́нц.).]

Мра́читься – тьма́ритися, тьми́тися, те́мнітися, па́морочитися, хма́ритися; *срв. Мра́чність*.

[Ні́міє сте́п і тьма́ри́ться (Васи́льч.). Тьма́рили́ся думки́ і се́рце бо́лило (Л. Укр.). Ой, хма́ри́ться, – дощ бу́де (Пі́сня)].

Мра́чність – 1) хма́рніти, хму́рніти, те́мніти, (*е́ще бо́лее*) хма́рніша́ти, хму́рніша́ти, те́мніша́ти. [Мі́сяць за́ходить, те́мнішає́ ні́ч (Ки́ївщ.); 2) хму́рніти, (*е́ще бо́лее*) хму́рніша́ти. [Облі́ччя йо́му́ все дужче́ хму́рніло (М. Грінч.).] *См. е́ще Омрача́ться*.

Мра́чно, нрч. – 1) (*те́мно, переносно: без ра́дості*) похму́ро, хма́рно, тьма́но, те́мно, те́мряво, чо́рно. [Хма́рно і тьма́но ми́нав мій ві́к дити́нний (Кониськ.). Надво́рі тьма́но й хо́лодно сьо́годні (Черні́г.). Рі́вні й суво́рі цьо́го буди́нку лі́нії чо́рно ви́різува́лися на зо́рянній блакі́ті (Коро́л.). *Как -но в э́той ко́мнаті!* – як похму́ро (те́мно, тьма́но) в цій кі́мнаті! 2) (*угрю́мо*) похму́ро, пону́ро, хму́р(н)о. [Похму́ро й упе́рто ви́н кину́в зно́ву: «я не пі́ду!» (Коцю́б.). «Ні́чого я не скажу́», – пону́ро відка́зав по́ет (Л. Укр.). Ді́ко, пону́ро по тих кра́їнах, лю́дський го́лос рі́дко-де чу́ти (Кулі́ш)]. **-но смотре́ть, посмотре́ть** – похму́ро (пону́ро) ди́витися, по́дивитися, (*обра́зно*) ди́витися мов хма́ри́ть. [Всі́ похму́ро і з злі́стю

дивілись (Коцюб.). Мовчять усі та дивляться понуро (Куліш). Дивиться мов хмарить (Кролевеч.). *Не слишком ли -но смотрите вы на вещи?* – чи не надто чорно дивитесь ви на речі (справи)? *Он -но настроен сегодня* – він у поганому (пону́рому) настрої сьогодні.

Мрачно́ватость – 1) похму́рість, по́хмурність, тьмянува́тість, темнува́тість; 2) по́хмурність, понурува́тість (-ости).

Мрачно́ватый – 1) трохи похму́рий (хму́рий, хма́рний, тьмяний, те́мний), по́хмурний, тьмянува́тий, темнува́тий; 2) тро́хи похму́рий (пону́рий), по́хмурний, пону́рува́тий.

Мрачно́сть – 1) похму́рість, хму́рість, хма́рність, тьмяні́сть, те́мність, те́мряві́сть; 2) похму́р(н)і́сть, хму́р(н)і́сть, пону́рість, те́мність (-ости). *Срв. Мра́чный.*

Мра́чный – 1) (*те́мный, сумра́чный*) похму́рий, хму́рий, хма́рний, тьмяний, те́мний, те́мрявий, чо́рний. **-ная погода** – хма́рна (тьмяна, смутна́) по́года. **-ное небо** – хма́рне (тьмяне, те́мряве, похму́ре, пону́ре, смутне́) не́бо. [У Москві, ка́жуть, і сонце холо́дне, і не́бо пону́ре (Морд.)]. **-ный день, -ное утро** – похму́рий (хму́рий, хма́рний, тьмяний, те́мний, те́мрявий, смутний) де́нь, ра́нок. [Прийшо́в ра́нок похму́рий, сі́рий, з ко́сими холо́дними до́щем (Грінч.)]. **-ная ночь** – те́мна ніч. **-ные цвета** – те́мні (тьмяні) ко́льори. **-ный лес** – те́мний (те́мрявий, похму́рий) лі́с (га́й). **-ный угол** – те́мний (те́мрявий) за́куток; 2) (*о людях и предметах: угрю́мый, невесе́лый*) похму́рий, хму́рий, (*редко* охму́рий), похму́рний, хму́рний, пону́рий, (*образно*) хма́рний, охма́рений, те́мний, чо́рний; *срв. Угрю́мый.* [Марко верну́вся у свою хату похму́рий та замислений (Грінч.). Будинки бу́ли похму́рі, всі в ті́нях (Коцюб.). Си́ли те́мряви й нево́лі, си́ли похму́рого деспоти́зму бу́ли дужчі за на́шу молоду́ новорожде́ну во́лю (Грінч.). Я́снішає ду́ша смутна́ й пону́ра (Самі́л.). Чо́го-ж ти, ми́ла, така́ і вдень, і вночі хму́рна́? (Чуб. V). Чо́му не їси? чо́го така́ хма́рна? кажи! (Кониськ.). Молоди́ці повнови́ді і тро́хи охму́рі (М. Вовч.). Та́кий він суво́рий, та́кий охма́рений та стра́шний (Кониськ.). Те́мний, пригні́чений хо́дить (Грінч.). Та́кі бу́дуть хо́дити чо́рні та невесе́лі (Стеф.). **-ное лицо** – похму́ре (хму́ре, пону́ре) облі́ччя (лице́). [Облі́ччя збі́ліле, хму́ре (М. Вовч.). Скрі́зь мовча́ння, сі́рий одя́г, хі́д пові́льний і худі́, пону́рі́ ли́ця (Франко)]. **-ный взгляд** – похму́рий (пону́рий) по́гляд. [Він по́гля́див пону́рих не лю́бив (Л. Укр.)]. **-ный голос** – пону́рий го́лос. [Ві́дпові́в я́кось так злі́сно, гри́зко, та́ким пону́рим го́лосом, що аж са́мому ста́ло пога́но (Франко)]. **-ный вид** – похму́рий (пону́рий) ви́гляд. [Хо́ть ті́ни бі́лі і ві́кна я́сні, та ви́гляд на́вкруги сумний, пону́рий (Франко)]. **-ная комната** – похму́ра (пону́ра) кі́мната (ха́тина). [У пону́рій, кі́мнаті з трьо́ма невели́чкими ві́кнами (М. Леви́ц.). Са́мотний уми́рав він у сво́ій похму́рій ма́ленькій ха́тині (Грінч.)]. **-ная зала** – похму́ра (хму́рна) за́ля. [Хму́рна за́ля. У ї́й за стола́ми си́дять су́ддів ряд (Грінч.)]. **-ный край** – похму́рий (пону́рий) кра́й. [Про́щай, похму́рий, неприві́тний кра́ю! (Воро́ний). Чо́го ти йшла́ від нас у кра́й пону́рий? (Л. Укр.)]. **-ная тюрьма** – похму́ра (пону́ра) в'язни́ця. **-ные стены** – похму́рі (пону́рі) му́ри. [Просто́ ві́конце́ дру́гі та́кі-ж са́мі то́всті й пону́рі му́ри (Грінч.)]. **-ная тишина** – похму́ра (пону́ра, тьмяна) ти́ша. [Па́нувала́ тьмяна́ ти́ша, на́че всі дожи́далися чо́гось стра́шного (Леонт.)]. **-ные времена** – похму́рі (пону́рі) ча́си. [Пону́рі ча́си Та́тарщини (Кулі́ш)]. **-ные думы, мысли** – чо́рні (пону́рі) ду́ми, ду́мки. [Ду́ма по ду́мі ми́нали в Петро́вій голо́ві, все чо́рні, неприві́тні ду́ми (Грінч.). Пону́рі ду́мки (Кулі́ш)]. **-ные демоны** – похму́рі (те́мні) де́мони. **-ное отчаяние** – чо́рна (пону́ра) безна́дійність (безна́дія). [Безна́дійність тя́жка, пону́ра обго́рне його́ на́че хма́ра осі́ння (Л. Укр.)]. **-ная тоска** – чо́рна жу́рба. [В чо́рній жу́рбі ма́лоду́шно хи́литься ни́ць голо́ва (Черня́в.)].

Мрежа, Мре́жный, см. Мерё́жа, Мерё́жный.

Мсти́тель, -ница – ме́с(т)ник, -ница, мсти́вець (-вця), мсти́виця, по́мстник, -ниця, (*устар.*) мсти́тель, -лька, відо[по]мсти́тель, -лька. [А я за ба́тька ме́стник (Крим.). Не ро́збійники, а за наро́д мсти́вці (Ки́ївщ.). Рука́ господа́ помсти́ників кара́є (Костом.). Ві́домсти́телі за сво́їх жіно́к (Кулі́ш). Помсти́тель кривди́ (Кулі́ш)].

Мсти́тельно, нрч. – мсти́во. [Його́ се́рце мсти́во я́кось стрепену́лося в гру́дях (М. Вовч.)].

Мстительность – мстивість (-вості). [Все це сплітається в такий клубок озвіріння, лютості і мстивості, перед яким справді мусиш спинитися (Н. Рада)].

Мстительный – мстивий, мстливий, мєс(т)ний. [Суддя не мстивий, а всім страшливий (Сл. Гр.). Нема краю мстивій лютості нікчємних людєй (Єфр.)].

Мстить за кого, кому за что – мститися, помщатися, (*диал.*) пїмститися над ким, на ко́му, ко́му, (*отмицать*) відомщати, (*редко*) мстити ко́му що *и* на що. [Як вийде злочин з тюрми, то ще гірше буде мститися (Звягельщ.). Але сі ніжні істоти мстиві: вони мстяться над людми за їх лихі почування (Г. Барв.). Користувавсь ненавистю народньою Хмельницький, мстячись на панах за свої обіди (Куліш). Інші згадували залюбки про давніх опришків, що мстилися на панах (Франко). Не заводься з ними і не жалійсь нікому, бо стануть пїмститися, – гірше буде (Звин.). Щоб відомщати Орді за своїх родичів, що займала вона в неволю (Куліш). Клеветницю пїзви до суду, сама зневаги ти не мсти (Франко)]. **-тить за себя** – мститися за себе, мститися. [Ну, та звичайно Венєра на себе мститься, дається в знаки (Крим.). Огонь святий мститься, як його не шануєш (Номис)]. **-тить своим врагам** – мститися над своїми ворогами *и* на своїх ворогах.

Мститься, помститься – здаватися, здатися, мрїтися, примрїтися, верзтїся, приверзтїся. *Это ему помстилось* – це йому приверзлося.

Муар, см. Муаре.

Муаре – муар (-ру), (*зап.*) мора.

Муарирование – муарування (-ння).

Муарировать, -ся – муарувати, -ся, *оконч.* з[по]муарувати, -ся; бїти муарованим, з[по]муарованим. **Муарированный** – муарований, з[по]муарований.

Муаровый – муаровий, (*зап.* моровий), хвилястий. [Сукня муарова (Київ). Купила два аршини стрічки хвилястої, дуже гарної, – так хвиля по нїй і ходе (Пирят.)].

Мудрєнєнький – мудрєнєкий, хитрєнєкий; важкєнєкий.

Мудрєнєть – 1) мудрїти, хитрїти, (*ещє более*) мудрїшати, хитрїшати; 2) *см.* **Мудрєть.**

Мудрєно, нарч. – 1) (*замысловато, хитро*) мудро, мудєрно, хитро, хитромудро, вигадливо, штукарно, мудрагельно, (*морочливо*) морокувато, (*трудно*) важко, тяжко, трудно. [Це занадто мудро для мене, не зможу такого зробити (Богод.). Дуже мудєрно зроблено, не розбереш навіть, звідки воно його починало (Нїженщ.). Швидко цього не зробиш: морокувато дуже (Канївщ.)]. *Это -но сделано* – це мудро (мудєрно, хитро, штукарно) зроблено. **-но на всех угодить** – важко (тяжко, трудно) всім догодити. **-но ему помочь в этом деле** – важко (нелєгко, морокувато) йому допомогти в цій справі; 2) (*удивительно*) дївно. *После этого не -но, что он разорился* – після цього не дївно (не диво, не дивниця, нема нічого дївного), що він зруйнувався.

Мудрєноватый – мудруватий, мудєрнуватий, хитруватий.

Мудрєность – (*замысловатость*) мудрїсть, мудєрність, хитрїсть, хитромудрїсть, (*морочливость*) морокуватість, (*затейливость*) вигадливість, штукарність (*трудность*) важкість (-ости); *срв.* **Мудрєный.**

Мудрєный – 1) (*замысловатый*) мудрий, мудєрний, мудрований, мудрячий, хитрий, хитромудрий, мудрагельський, (*морочливый*) морокуватий, (*затейливый*) вигадливий, штукарний, (*трудный*) важкий, тяжкий. [Невелика штучка, та мудра (Чуб. І). Мудєрний він чолов'яга: нїяк його не розбереш, який він – чи добрий, чи лихий (М. Грінч.). Мова сієї поєми аж геть, мудрована (Куліш)]. **-ное дело, -ная вещь** – мудра (хитра) штука, мудрота, мудрація, мудрощі (-щів *и* -щей). [Налюшники плести – не мудра штука (Звин.). Рало – не дуже хитра штука: його будлі-який чоловік зробить (Звин.). А ми втнемо рукавця і нові, хїба мудрація велика! (Глїб.)]. **-ное это дело** – мудра це справа. **-ная работа** – морокувата ((за)морочлива) робота. **-ная задача** – мудре завдання, мудра за(в)дача; 2) хитрий, мудрий; *см.* **Мудрый.** *Утро вечера -нее* – ніч – порадиця-мати: порадить, що починати (що казати).

- Мудре́ть** – мудріти, мудритися, розумніти, (*ещё более*) мудрішати, розумнішати. [А тим часом від дня до дня Соломон мудрився, і бог-знає, де він того розуму учився (Рудан.).]
- Мудре́ць** – мудрець (*р.* мудреця *и* (*зап.*) мудрця), му́дрий (-рого), (*насм.*) мудраге́ль (-ля). [Думейські Таманці славні були своїми мудрецьями (Куліш). Ні дурень, ні му́дрий нічого не знає (Шевч.)]. *На всякого -ца довольно простоты* – кожен му́дрий свого дурня знайде.
- Мудре́цкий** – мудре́цький, (*насм.*) мудрагельський.
- Мудрецо́в** – мудреці́в (-це́ва, -це́ве).
- Мудре́чество** – му́дрощі (-щів *и* -щей).
- Мудри́тель**, *см.* **Мудровате́ль**.
- Мудри́ть** – (*хитрить*) мудрува́ти, (*умничать*) мудря́чити, химери́ти, мудраге́лити. [Будемо якось хитрува́ти та мудрува́ти і такі добудемо того щастя (Н.-Лев.). Хитрив, мудрував, та й домудрувався (Рудан.). Ви казна-що химерите: замудрували з нечев'я (Кониськ.)].
- Му́дро**, *нрч.* – му́дро. [Хто по кладці му́дро ступає, той ся в болоті не купає (Номис)].
- Му́дро**, *нрч.* – мудро, му́дерно, хитро, вигадливо; *срв.* **Мудрено́**.
- Мудровате́ль** – му́дрий (-рія), му́драк (-ка), му́драгель (-ля). [Сміх та й го́ді з отакими му́драгельями (Мова)].
- Мудрова́тый** – му́друва́тий. [Оце́ зложив я невеличку й не дуже му́друва́ту кни́жку, щоб до снаги було́ всякому́ її зрозуміти (Куліш)].
- Му́дролобец**, **-любивый**, **-любие**, *см.* **Любому́др**, **-му́дрий**, **-му́дрие**.
- Му́дрость** – 1) (*премудрость*) му́дристь (-рости). [І направив я свого́ ду́ха на те, щоб спізна́ти, що се таке му́дристь і що таке безумність та дурно́та (Еккл.)]; 2) (*искусство, умение; хитрость, замысловатость*) му́дристь, му́дрощі (-щів *и* -щей), (*фамил.*) му́драція. [О, му́дрощі поганські! Які-ж глибокі! на́че брід в посу́ху (Л. Укр.)]. *Тут нет никакой -сти* – тут немає ніяких му́дрощів (ніякої му́драції). *Невелика -рость* – невелика му́дристь (му́драція), -кі му́дрощі. [Ну, невелика му́драція вивчитись варити борщ (Н.-Лев.)]. *Исполнить -сти кого* – надхнути му́дристю ко́го, да́ти му́дрости дізна́ти ко́му. *Зуб -сти* – зу́б му́дрости.
- Му́дрствование** – 1) (*действие*) му́друва́ння, розумува́ння; 2) му́друва́ння, му́дрова́ння, розумува́ння, розумова́ння, му́дрощі (-щів *и* -щей), му́драгельство. [Я мовчки слухала всі ваші му́друва́ння (Самійл.). Схоластичні розумува́ння учених кни́жників (Єфр.). Їхні му́дрощі релігійні не могли́ бу́ти зрозумілими для про́стого лю́ду (Л. Укр.). Покинь це му́драгельство, а поміркуй про́сто (Крим.)].
- Му́дрствовать** – му́друва́ти, розумува́ти, му́драге́лити; *срв.* **Му́дри́ть**. [Як не му́друй, а вмерти треба́ (Гул.-Арт.). Довго розумува́в, та ні до чо́го не дорозумува́вся (Богодух.)]. *Охочий -вать* – му́дровитий, (*сц.*) му́драгель (-ля), (*о женщ.*) му́драгелька.
- Му́дрий** – му́дрий, розу́мний, (*фамил.*) му́дрячий, (*только насмешл., полон.*) мо́ндрий. [Па́не куме мій! ти му́дра, вчена́ дуже голова́ (Франко). У нас нема́ над ді́да Оста́па му́дришого (Грінч.). Де-б ті недо́умки подіва́лись, що-б вони́ в сві́ті й робі́ли, якби не реготали, не гука́ли проти́ чоло́віка му́дрячо́го? (Куліш). Он чо́го він хо́че! ну, й мо́ндрий! (Звин.)].
- Му́ж** – 1) (*мн.* **му́жи**) му́ж (-жа, *мн.* му́жі, -жі́в). [Ой, там стоя́ла му́жів грома́да, му́жів грома́да, вели́ка ра́да (Чуб.). Блаже́нний му́ж на лука́ву не вступа́є ра́ду (Шевч.)]. **Му́ж со́вета** – грома́дський му́ж, ра́дний му́ж. [Пра́вили земле́ю ста́рші родо́вики, грома́дські му́жі, сходя́чись із сі́л у одне́ місце на наро́дне ві́че (Куліш). Грома́дські́ му́жі і бра́тчики ко́зацтво (Грінч.). *Государственный му́ж* – держа́вний му́ж. *Учёный му́ж* – учени́й му́ж, му́ж нау́ки. *Величайшие -жи древности* – найбільші́ му́жі да́внини (ста́рого сві́ту); 2) (*мн.* **му́жья**) чоло́вік, му́ж, (*супруг*) дру́жина (*ж. и м. р.*), подру́жжя (-жжя), (*диал.*) му́жик (-ка); (*для вежливости*) ста́рий (-рого). [Чоло́вік та жі́нка – то найкраща́ спі́лка (Приказка). Жу́рилися му́ж з жо́ною, що ді́тей не ма́ли (Рудан.). Чоло́віче мій, дру́жино́ моя, заві́з ти мене́, де ро́ду нема́ (Пісня). Як не хо́чеш, мій ми́ленький, дру́жино́ю бу́ти, то да́й мені́ таке зі́лля, щоб тебе́ забу́ти (Пісня). Ми, ба́чите, шу́каємо́ для нашо́ї ді́вчини подру́жжя (Стор.).

Та ще на біді і мужика її нема́ до́ма (Квіка). Здо́рові бу́лі! А де се ваш ста́рий? (Сл. Гр.).
Законный муж – шлю́бний чо́ловік. [І чо́ловік бу́де, хоч не шлю́бний, а все-таки чо́ловік (Коцюб.)]. **Ревни́ый муж** – ревни́вий чо́ловік, (*зап.*) за́здрісний чо́ловік. **Снисходи́тельный муж** – лагі́дний чо́ловік. **Слабохаракте́рный муж** – пло́хий чо́ловік. **Муж и жена – одна сатана** – муж та жо́на – одна са́тана, чо́ловік та жі́нка – одна спі́лка.

Мужа́ть – мужні́ти, дохо́дити літ, дохо́дити (до) зро́сту, вилю́днювати(ся). [Хло́пець наш так мужні́є (вилю́дноє), що хо́ч-би й же́нити вже (Ки́ївщ.). Ді́ти на́ші до зро́сту дохо́дять (Богодух.). У не́ї всі ді́ти зма́лку так незду́жали, а диви́сь, всі вилю́днювали, ні одно́ не вме́рло, і здо́ровісінькі тепе́р (Лебед.)].

Мужа́ться – мужати́ся, крі[е]пити́ся. **-жайся!** – мужайся! крі[е]пи́ся! [Гей, мо́є се́рце, мужайся! (Крим.). Як вона ма́ла ва́жкі поро́ди, ка́же їй ба́ба сповиту́ха: «кре́пись, бо й се́ буде в те́бе син» (Бі́блія)].

Мужеви́дний, *см.* **Мужеобра́зний**.

Мужело́жец, Мужеложник – мужоло́жець (-жця), педера́ст, содомі́т.

Мужеложство – мужоло́жство, педора́стія, содомський грі́х (-ха).

Мужелюби́вый – мужоло́бивий.

Мужене́к – чо́ловіченько, му́женько, дру́жинонька, подру́жжячко, (*диал.*) мужичо́к (-чка); старе́нький (-кого); *срв.* **Муж 2**. [«Здо́рова, жі́нко моя́ люба!» – «Здо́ров, чо́ловіченьку!» (Драг.). Хоч у мене́ мужичо́к з кулачо́к, а я та́кі мужико́ва жі́нка (Котл.)].

Мужеобра́зний, Мужеподо́бний – мужопо́дібний.

Мужеподо́бие – мужопо́дібність, подо́бність (-ности) до чо́ловіка.

Мужески, по-мужески, *нрч.* – по-чо́ловічому, як чо́ловік, як мужчи́на, (*в устах дете́й*) похло́пчачому, по-хло́пчачи. [Вона́ пли́ває по-хло́пчачому (Звин.)].

Му́жеский – чо́ловічий, (*редко*) му́жеський, му́зький, (*мужественный*) му́жні[и]й. [У ме́не му́жній ду́х, а си́ла же́нська (Куліш)]. **-кий пол** – чо́ловіча (хло́пчача) ста́ть. **Ребе́нок -кого пола** – дитина чо́ловічої ста́ти, дитина-хло́пець. **-кий род, грам.** – чо́ловічий рід (*р. роду*). **-кое училище** – хлоп'я́ча (парубо́ча) шко́ла, шко́ла для хло́пців.

Му́жественно, *нрч.* – му́жн(ь)о, по-му́жньому, відва́жно, сме́ливо, сме́ло. **-но пере́нести горе** – з му́жністю (му́жн(ь)о, по-му́жньому) перете́рпіти го́ре.

Му́жественность – му́жність, відва́жність, сме́ливість, сме́лість (-ости).

Му́жественный – 1) (*свойственный мужчине, обладающий качествами мужчины*) му́жній. [З мо́лодо́го хло́пця почи́нає ви́ходити му́жній до́рослий чо́ловік (Н.-Лев.). Мужне́, але де́лікатне ли́це (Н.-Лев.). **-ная краса́та** – му́жня краса́та. [Йо́го му́жня краса́та бра́ла на се́бе о́чі (М. Грінч.)]. **-ный тип** – му́жній ти́п; 2) (*отважный*) му́жні[и]й, відва́жний, сме́ливий, сме́лий. [Бу́дьте му́жні, непохитні є́дністю сво́єю (Олесь). Се́рце пови́нно бу́ти ві́рним і му́сить бу́ти му́жнім (Кониск.). Йо́го засма́лене му́жне облі́ччя спахну́ло вже зва́гою (Коцюб.)]. **-ный вид** – му́жній ви́гляд, му́жня по́стать. **-ная душа́, -ный дух** – му́жня (відва́жна, сме́лива) ду́ша, му́жній (відва́жний, сме́ливий) ду́х. [Му́жній ду́х запо́ро́зький (Куліш)]. **-ный поступок** – му́жній (відва́жний, сме́лий) учи́нок.

Му́жество – 1) (*состояние мужчины, муж. пола, противоположен. женству*) чо́ловічість, му́жність (-ости); 2) (*муж. возраст*) му́жність, му́жній ві́к (-ку), (*возмужалость*) зму́жнілість (-ости). **Борода – призна́к -ства** – боро́да – озна́ка му́жності (зму́жні́лості); 3) (*доблесть*) му́жність, (*отвага*) відва́га, зва́га, (*смелость*) сме́ливість, сме́лість (-ости). [Вла́да не ма́є си́ли й му́жності призна́тися в сво́їх грі́хах (Н. Рада). Бла́гав ї́ї ви́терпіти і з му́жністю пере́нести го́ре (Н.-Лев.). Спи́нилася, споді́ваючись од йо́го яко́го сло́ва, що додало-б ї́й відва́ги (Грінч.). Не тра́тьте зва́ги, ді́ти, бу́дьте тве́рді (Л. Укр.)]. **Воору́житься все́м сво́им -ством** – зібра́ти всю́ свою́ му́жність (відва́гу).

Мужеуби́йство – мужовби́вство.

Мужеуби́йца – мужовби́йниця, мужовби́вця.

Мужик – 1) мужик (-ка), чоловік (-ка), (*зап. и гал.*) хлоп (-па), (*крестьянин*) селянин, (*стар.*) посполитий (-того). [Коли-б не мужик (не хлоп) та не віл, не було-б панів (Приказка). Пани б'ються, а в мужиків чуби тріщать (Приказка). До панів – пан, а до мужиків – мужик (Номис). Доля, як лихоманка, не розбира, на кого навідається: чоловік, чи пан – їй все однаково (Основа 1861). Пан на троні, а хлоп на ослоні (Номис).]. Нас хлопами взивали, канчуками сікли нас (Франко). Ой, задумав селянин міщаночку брати, вона-ж йому відказала: «я не вмію жати» (Пісня)]. *Быть -ком* – бути мужиком, мужикувати, мужичити. [Тут мужикував, там пануватимеш (Мирн.)]; 2) (*пренебр.: неуч, невежа*) селюк, проста́к, сіряк (-ка), чубрій (-рія), очкур (-ра), ціпов'яз, мазни́ця, (*вахлак*) гевал, (*зап.*) мудь (-дя). [Батько його був селюк, якого-ж ти поводження від його сподівався? (Київщ.). Для нас ви ворог, зрадник і проста́к (Франко). Сам крепак, неодукований сіряк (Шевч.). Міщанин називає селянина – очкур, чубрій, а селянин міщанина – салогуб (Основа 1862). Чи ти-ж, мазнице, вчився в школі? (Н.-Лев.). З виду він і по одязі не гевал, а щось не просте (Стор.) Хлоп хлопом! мудь мұдьом! – Не дай боже з хлопа пана! (Франко). Мудя масти лоєм, а він смердить гноєм (Номис).]. *-жик сиволапый* – мужла́й (-лая), мугир (-ря), мурло. [Треба, каже, вас, мужла́в, провчити, щоб ви знали, як слухатися (Грінч.). Бо він, бачте, пан, а ми мугирі (Звин.)]; 3) *народн.* – мужик, чоловік; *срв.* Муж 2.

Мужиков – мужиків (-кова, -кове), (*зап.*) хлопів (-пова, -пове).

Мужиковато, *нрч.* – мужикувато, простакувато, (*презр.*) мугирякувато.

Мужиковатость – мужикуватість, простакуватість, (*презр.*) мугирякуватість (-гости).

Мужиковатый – мужикуватий, простакуватий, (*презр.*) мугирякуватий.

Мужицкий – мужицький, мужичий, (*зап.*) хлопський, (*крестьянский*) селянський, (*вульгарный*) простацький; (*презрит.*) селюцький, гевальський, (*бранно*) мужла́йський, мугиряцький, мурляцький. [На панську мудрість мужицька хитрість (Приказка). Тепер мужиче право, не панське (Коцюб.). Вона роду хлопського (Стеф.). Перед стовпом великого коліна хили свою простацьку чуприну (Куліш)]. *-кое платье* – мужицьке (хлопське) убрання, мужицька (хлопська) одяжа. [Бувало, дають ляхам мужицьку одяжу (Драг. Пр.)]. *-кие манеры, хватки* – мужицькі (хлопські, простацькі) манери, мужицький (хлопський, простацький) звичай. [Хоч і по-панському вбралась, а звичай увесь мужицький (хлопський, простацький) (М. Грінч.)]. *По -ки* – по-мужицькому, по-мужичому, (*зап.* по-хлопському), по-простацькому.

Мужичать – 1) *см.* Мужик 1 (*Быть -ком*); 2) (*омужичиваться*) змужичуватися, набиратися мужицьких (*зап.* хлопських) манер.

Мужичество – 1) (*состояние мужика, крестьянство*) мужицтво, (*зап.*) хлопство. *Жить в -ство* – жити в мужицтві, мужикувати. [Жив колись у мужицтві (колись мужикував), а тепер, бач, панського життя доскочив (Крим.)]; 2) (*грубость, невежество*) мужицтво, простацтво. [«Коли-б хоч від мужицтва відвикла!» – «Тобі все панство в голові» (Свидн.)].

Мужичий, *см.* Мужицкий.

Мужичина – 1) мужичище, мужичура, чолов'яга. (*зап.*) хлопіще. [Мужичище-хлопіще хап за притику з війя (Гн. III). Який здоровенний мужичура, а як покірно вклоняється! (Васильч.). Такий чолов'яга, як дуб: троє не подужали його самого (Київщ.)]; 2) (*бранно*) мужицюга, мугиряка, мурляка, хамлюга. [Ти-ж, мужицюга, не знаєш, як люди поводяться (Мирн.). Що це за мугиряка? (Звин.). Там такий тобі мурляка, що й слова по-людському не скаже (Звин.). Війхав раз у поле якийсь багатий хамлюга (Драг. Пр.)].

Мужичинище, *см.* Мужичина 1.

Мужичишка – мужичок (-чка), чоловічок (-чка), мужичісько, (*зап.* хлопісько), сірячок (-чка), (*фамил.*) мужича душа, мужича віра. [Я думав, він нічого не тямить, а він прехитра мужича віра! (Звин.)].

Мужичища, *см.* Мужичина.

- Мужичка** – 1) мужичка, (*зап.*) хлопка, (*кресстьянка*) селянка. [Де такі сьому статись, щоб пан та взяв мужичку? (Квітка)]; 2) (*презр.*) селючка, простачка, (*бранно*) гевалка, мугирка. [В такі то руки повезла пані-матка свою Масю, вирвавши її з-межи дівчат-селючок (Свидн.). «Так і видно, що хамка!» – гримнула Печержинська, – «що простачка!» (Свидн.)].
- Мужичок** – 1) мужичок (-чка) чоловічок (-чка), (*зап.*) хлопик. [А я мужичок-простачок (Казка)]; 2) мужичок, чоловічок (-чка); *срв.* Муженёк.
- Мужичонка**, *см.* Мужичішка.
- Мужичонок** – мужича (-чати), мужиченя (-няти), мужичук (-ка). [От стану я з мужичатами вовтузитись! (Мирн.). Мені не боронили гратися з мужиченятами (Кониськ.). Цілий день бігає з селянськими дітьми, то й сам мужичуком став (Звин.)].
- Мужичьё** – мужва, (*зап.* хлопство), мугиряччя (-ччя). [Мужвою, пані-матко, світ дёржиться (Кониськ.). Не нам, шляхто моя вірна, від хлопства втікати (Куліш)].
- Мужлан** – мужлай (-лая), мугир (-ря), мугиряка, гевал.
- Мужний** и **Мужнин** – чоловіків (-кова, -кове), чоловічий, мужів (-жева, -жеве), (*диал.*) мужиків (-кова, -кове); мужній. [Жінка володіючи чоловіковим добром, мусить його довгі сплачувати (Грінч.). Він підбиває мирян відібрати у вдові чоловічий наділ (Мирн.)]. **-няня жєна** – мужня жона. [Я тут не пройдисвітка якась, а мужня жона (Богодух.)]. **-ний или -нин брат** – чоловіків (мужів) брат. **-няня** власть – чоловікове (мужево, мужне) право. [Є справи, тату, де вже ні батьківське, ні мужне право не мають сили (Л. Укр.)].
- Мужской** – чоловічий, (*редко*) мужеський, (*диал.*) мужичий, (*редко*) мужчинський. [Чоловічий гóлос (Грінч.). Вона й справді багато-дечого тямить і в чоловічому господарстві (Н.-Лев.). Останній мужеський представник славного роду князів Острозьких (О. Левиц.). Дві голови – мужича і жіноча (Март.). Я оддам йому чоботи, щоб переробив підбори, а то зробив такі, як у мужчинських чоботях (Проскурівщ.)]. **-кая роль** – чоловіча роля. [Всі чоловічі ролі грали селяни (Грінч.)]. **-кой портной** – чоловічий кравець (-вця). **-кая причёска** – чоловіча зачіска. **-кое платье** – чоловіче вбрання. **-кое седло** – чоловіче сідло. **-кое училище** – хлоп'яча (парубоча) школа, школа для хлопців.
- Мужчина** – чоловік, (*редко*) мужчина, (*зап.* мужчина), (*неженатий*) кавалір (-ра), *ласк.* чоловіченько. [Парубоцтво і чоловіки взялися копи возити (Кониськ.). Тоді йшли всі – жінки і чоловіки, і навіть діти не сиділи дома (Л. Укр.). Дивіться, чоловіченьки, які в мене черевиченьки (Пісня). Бо все те, що ви мені сказали, скорше лічить бабі, ніж мужчині (Франко). Він був високий, сильний мужчина (Франко). У нас у хаті аж три мужчині, а жіноцтва обмалъ (Звин.)].
- Мужчинский**, *см.* Мужской.
- I. Муза** – муза. *Избранник -зы* – обранець музи (музин). [Те знає і тішиться музин обранець (Л. Укр.)].
- II. Муза**, *бот.* **Musa sapientum L.** – банан (-на и -ну).
- Музееведение** – музеєзнавство.
- Музей** и **Музеум** – музей (-зею), (*редко*) музеум (-му).
- Музейный** – музейний.
- Музицировать** – музичити, (*фамил.*) музику розвóдити.
- Музыка** – 1) (*искусство*) музика. [В сфері музики з'являється перший серйозний композитор – Микола Лисенко (Єфр.)]. *Чувствовать склонность к -ке* – мати потяг (нахил) до музики. *Учиться -ке* – учитися музики, учитися грати. *Положить на -ку* – завести в ноти, покласти на музику; 2) (*игра*) музика, музики (-зик и -ків), *ум.* музиченька. [Огні горять, музика грає (Шевч.). Якби мені черевичи, то пішла-б я на музики (Шевч.). Андрій кудись подався; Гафійка на музиках, а в хаті сумно (Коцюб.). Ой, на балі веселая музиченька грає (Л. Укр.)].
- Музыкально**, *нрч.* – музично, музикально.
- Музыкальность** – музичність, музикальність (-ности).

- Музыкальный** – музичний, музикальний. **-ний інструмент** – музичний інструмент. **-ний вечер** – музична вечірка, музичний вечір (-чора). [Музичний і читальний вечір (Основа 1862)]. **-ные ноты** – музичні ноти. **-ное сочинение** – музичний твір (*p.* твору). **-ний слух** – музикальний слух. **-ний ящик** – мелодіон (-на).
- Музыкант** – музика, музикант, грач (-ча), (і)грець (*p.* (і)греця), (*архаич.*) гудець (-дця), (*диал.*) гудач (-ча), (*оркестровый ещё*) капеліста, капелянець (-нця); *ум.* музиченько, ігронько, гудаченько. [Він музика, пане, пречудовий; всю дорогу веселив пан душу (Франко). Військо йде, короговки мають, попереду музиченьки грають (Пісня). Музиканти мої, ви заграйте мені! (Пісня). Які грачі, такі й танці (Номис). Ні швець, ні мнець, ні в дуду грець (Номис). Приїхали подоляни з Подолу, ой, привезли свої ігроньки з собою, ой, загадали хорошененько йграти (Метл.). І гудець по струнах вдарив (Ворон.). Ой, гудакі красно грають, а я не танцюю (Гол. IV). Заграй мені, гудаченьку, як сам розумієш (Пісня). А ви, пани капелісти, танцю ми заграйте (Пісня)]. **Хороший -кант** – гарний (добрий) музика, майстер-музика.
- Музыкантишка** – (*поганенький*) музичка, партач-музика, (*насм.*) шматок музики.
- Музыкантский** – музикантський, музичський. [По музикантських струментах, що тут висіли на стінах, зразу кожен догадається, що тут музики живуть (Свидн.)].
- Музыкантша** – музикантка. [Предивна музикантка (Куліш)].
- Мука** – мука, (*скорбь душевная*) гризота, згризота, (*боль*) біль (*p.* болю), (*страдание*) страждання; *срв.* **Мучение**. [Він терпів муку од свого кохання (Н.-Лев.). Одної тяжкої години, переживаючи велику душевну гризоту (Єфр.). Той сумний жаль, та пекуча згризота, що, не вгаваючи, шарпає його від молодих літ (М. Вовч.). Я думав: там щасливий край, там невідомі наші болі (Самійл.)]. **Муки** (*пытка*) – муки, тортури. [Я тебе прошу: не завдавай тортур моєму серцю (Л. Укр.)]. **-ки ада** – пекельні муки (тортури). **-ки вечные** – довічня мука. **Предать -кам** – віддати на муки. **Подвергнуть -кам** – взяти на муки.
- Мука** – борошно, (*особ. зап.*) мука; (*из предварит. ободранного зерна*) шеретоване борошно; (*мелево*) мліво. [Де борошно, там і порошно (Номис). «Ото, тату, маєм воду», – каже циганчук, – «а якби нам іще сиру та муки до рук, – наварили-б вареників» (Рудан.). У нас і жмені млива немає (Кам'янич.)]. **Ржаная, пшеничная -ка** – житнє, пшеничне борошно. **Крупчатая -ка** – питльоване борошно, питльованка, питель (-тлю), питлівка, крупчатка. [Коники пурхнули з санками в сніг, неначе в питльоване борошно (Н.-Лев.). На питель, на питель пшеничка ся меле (Гол. II)]. **Пылить, напылить -кой** – борошнити, наборошнити. [Хто це наборошнив на лаві? (Богодух.)]. **Пачкаться, запачкаться в -ку** – борошнитися, заборошнитися, уборошнитися, убраться в борошно.
- Мукомол** – 1) млинар (-ря), мельник, мірошник, мукомел, (*фамил.*) мукомеля; 2) мліво, меливо; *срв.* **Молка**.
- Мукомолить** – млинарувати, мельникувати, мірошникувати; молоти борошно. **-ться** – молотися.
- Мукомолье** – млинарство, мельництво, мірошництво, мукомельство.
- Мукомольничество** – млинарування, мельникування, мірошникування.
- Мукомольничать** – млинарувати, млинарувати, мельникувати, мірошникувати.
- Мукомольный** – млинарський, мукомельний.
- Мукомольня** – мукомельня; *см.* **Мельница** 1.
- Мукосей** – мукосій (-сія).
- Мукосейный** – мукосійний.
- Мукосейня** – мукосійня (-ні).
- Муксун**, *зоол.* **Salmo muxun** – лосось-муксун (-на), сибірський сиг (-га).
- Мул** – мул (-ла), ослик *и* віслик (-ка).
- Мулат, -тка** – мулат, мулатка.
- Мулатский** – мулатський.

- Муле́нок** – муле́ня, ослу́ченя, віслуче́ня (-няти).
- Му́лий** – му́лячий, віслучо́чий. [Віслуча порода (Крим.)].
- Мули́ца** – мули́ця, віслучо́ха.
- Мулла́** – мулла́, молла́.
- Му́лов** – мулі́в (-лова, -лове), ослу́ків, віслучо́ків (-ко́ва, -ко́ве).
- Му́льда**, *геол.* – му́льда.
- Мультипліка́тор**, *физ.* – мультипліка́тор (-ра).
- Мультипліка́ція** – мультипліка́ція.
- Му́мня** – 1) му́мія, (*вульг.*) му́ма. [Єгипетська му́ма (Номис)]; 2) (*краска*) му́мія.
- Му́нда**, *зоол.*, **Cobitis** – в'ю́н (-на́).
- Мунди́р** – мунди́р, (*гал.*) мунду́р (-ра), уніфо́рма. [У мунди́р уберу́ть, ору́жжя даду́ть (Рудан.). А в неде́леньку святу́ю мунди́р нади́ває (Шевч.). Білі мунду́ри (Франко)]. *Отставка с -ром и пенси́єю* – відста́вка з мунди́ром і пенсі́єю. *Гражда́нский -ди́р* – циві́льний мунди́р, (*гал.*) циві́льна уніфо́рма. *В пара́дном -ре* – в пара́дному о́дязі (мунди́рі), в пара́дній (уні)фо́рмі.
- Мунди́ришко** – мунди́рисько, (*гал.*) мунду́рисько.
- Мунди́рний** – мунди́рний, (*гал.*) мунду́рний.
- Мунди́рва́ть, -ся** – справля́ти мунди́р (оде́жу) кому́, со́бі, споряджа́ти, -ся, припоряджа́ти, -ся; *см. е́ще Обмунди́рива́ть, -ся.*
- Мунди́ровка** – справля́ння мунди́ра (оде́жі) кому́, споряджа́ння, припоряджа́ння ко́го (оде́жею).
- Мунди́рчик** – мунди́рик, мунди́рчик, (*гал.*) мунду́рик, мунду́рчик.
- Мундко́х** – мундко́х, голо́вний дві́рський ку́хар (-ря).
- Мундше́нк** – ча́шник, підча́ший (-шого); *срв. Виноче́рний.*
- Мундше́нский** – ча́шницький.
- Мундшту́к** – 1) (*кури́тельн., для папи́рос*) ци́га́рник, ци́га́рничок (-чка), цибу́х (-ха́); *срв. Папи́росник 1; (в само́й папи́росе)* мундшту́к (-ка́), цибушо́к (-шка́), дудочка. [Зробив ло́вкого ци́га́рника з ви́шні (Чигир.)]; 2) (*в музи́к. инстр.*) губні́к, пі́щик (-ка); 3) (*для взнузд. лоша́д.*) мундшту́к (-ка́), цуга́, цуглі́ (-лів); 4) (*пряди́льний*) ниткі́вниця, фі́льєра; 5) (*торфососный*) цибу́х.
- Мундштуко́вий, -шту́чний** – ци́га́рниковий, цибухо́вий; мундштуко́вий, цибушко́вий, губні́ковий, пі́щиковий; цу́говий.
- Мундшту́чить** – мундштукува́ти, цугува́ти, зацуго́вувати (ко́ня).
- Мундшту́чник** – ци́гарника́р, цибуха́р, мундштука́р, цуга́р (-ря); *срв. Мундшту́к.*
- Муни́ципаліза́ція** – муни́ципаліза́ція, муни́ципалізува́ння, *оконч.* змуни́ципалізува́ння.
- Муни́ципалізува́ть, -ся** – муни́ципалізува́ти, -ся, *сов.* змуни́ципалізува́ти, -ся; бу́ти (з)муни́ципалізо́ваним. **Муни́ципалізува́нний** – муни́ципалізо́ваний, *оконч.* змуни́ципалізо́ваний.
- Муни́ципаліте́т** – муни́ципаліте́т (-ту), міське́ (комуна́льне) само́врядува́ння.
- Муни́ципа́льний** – муни́ципа́льний, комуна́льний.
- Муни́ціонний**, *см. Муни́чний.*
- Муни́ця** – амуни́ця, (*вульг.*) (а)муни́ця. [Як амуни́цю споряди́ли і насуши́ли сухари́в (Котл.)].
- Муни́чний** – амуни́ційний, (*вульг.*) (а)муни́чний.
- Му́нга** – 1) роззя́ва, вайло́; *срв. Ротозе́й*; 2) дёржално́, держа́к (-ка́), ру́ків'я (-в'я́); *срв. Руко́ять.*
- Мурава́** – 1) (*зелень*) мо́ріг (-ро́гу), мурава́, мураві́на, мураві́ця. [Мо́ріг зелене́нький, на моро́гу яві́р височе́нький (Пісня). Накри́в о́чі мураво́ю, жо́вте тіло́ рокито́ю (Чуб. V). Розпусти́ли та сі́рії во́ли по зеле́ній мураві́ні (Пісня)]; 2) (*глазу́рь гонча́рн.*) по́ливо, по́ліва, (*зап.*) глейт (-ту); *срв. Глазу́рь*; 3) *бот.* – а) (***Poa annua* L.**) тонко́ніг (-но́гу) (однорі́чний), мі́тлиця, мурава́; б) (***Corridiola littoralis* L.**) мо́ріжо́к (-жку) (берего́вий).

Муравей, *ентом.* **Myrmica** – мура́ха, мура́шка, мураве́ль (-вля́), кома́ха, кома́шка, (*отд. насеk.*) мурашина, комашина, *соб.* мурашня, комахня, мура(ш)ва. [Білі мурахи (Л. Укр.). Мурашки, мурашки, поховайте подушки (Номис). Люди, що та мурашня (Свидн.). Люди сновигають неначе комахня (Н.-Лев.). Як мурави наро́ду (Мирн.)].

Муравейник – 1) мура́шник, мурашинник, комахник (-ка), комахня, мурав(л)и́ще, муравлісько, муравіння, муравління (-ння), мурашковина. [Заколот наче в розворушеному мура́шнику (Леонт.). Треба жити в тім муравліську люде́й (Маковей). Якáсь комахка у цім українськiм муравліщи (Крим.). Розгри́б комахню (Звин.). Я таку жінку в комахню втрутив (М. Вовч.)]; 2) *зоол.* – ведмі́дь (-ме́дя)-мура́шник.

Муравейница – мурашина олія.

Муравейный, *см.* **Муравьиный**.

Муравить, -ся, муравливать, -ся – 1) заде́рнювати, -ся, де́рном (морі́жком) укрива́ти, -ся, морі́жком братися; 2) поливати, -ся (по́ливом); бу́ти поливаним (поливом). **Муравленный** – заде́рнюваний, заде́рнений; поливаний.

I. Муравка, Муравочка – морі́жок (-жкú), мура́вка, мурави́ця, мура́вочка. [На морі́жку пустують дітлахи́ (Васильч.). На морі́жку серед двора гуляла дітвора́ (Глібів). Кладу я кладку через муравку (Чуб. III). Ой, сте́жка да маленькая, мура́вочка зелененькая! (Метл.)].

II. Муравка, Муравление – поливання (посуду по́ливом).

Муравленик – 1) (*муромщик*) полив'яр (-ра́); 2) продавець полив'янки (полив'яного посуду); 3) полив'яний (поливаний) горщик.

Муравленица *и* **Муравленка** – полив'янка, полив'яний (поливаний) посуд (-лу), по́ливо, полива, (*зап.*) глейт (-ту). [Пові́з поливу аж у Чорноморію на про́даж (Сл. Гр.)].

Муравленный, *прлг.* – полив'яний, поливаний. [Тут і́ли різні́ потра́ви і все з полив'яних мисо́к (Котл.). Нові́ кúхлі поливані, горі́лкою нали́вані (Пісня)]. **-ная посуда**, *см.*

Муравленица.

Муравник – морі́г (-рогú), дерні́на, дерні́к (-кú), газо́н (-ну).

Мураволев, *зоол.* **Myrmeleon** – мурашник (-ка).

Муравочка, *см.* **Муравка**.

Муравчатый – 1) морі́жчастий, морі́жкува́тий; 2) дрібноцяткований, крапчастий.

Муравщик – полив'яр (-ра́).

Муравышек – полив'яний черепо́к (-пкá).

Муравьед *и* **-вьеед**, *зоол.* **Myrmecophaga Tridactyla L.** – мурахо́їд (-да), муравля́р (-ра́).

Муравьедный – мурахо́їдний.

Муравьиный – мурашиний, комахиний, мурав(л)и́ний, мурашко́вий, мураве́льний, муравча́ний. **-ная кислота** – мураве́льна (мурав(л)и́на) кислота́, ї́дь (*р.* ї́ди). **-ные яйца** – мурашині́ яйця, по́душки, подушечки (-чок). [Комашки, комахки, ховайте подушки, бо татари йдуть (Номис)]. **-ная трава**, *бот.* **Trificum caninum L.** – пирі́й (-рію́) (соба́чий), мураві́на трава́. **-ная куча**, *см.* **Муравейник**.

Муравьистый – мураши́стий, мурашні́стий, муравля́стий, комахі́стий.

Муравьище – 1) (*ув. от Муравей*) мураши́ще, мураши́сько, комахі́ще, комахі́сько; 2) *см.* **Муравейник**.

Муравьятник, *см.* **Муравьед**.

Мурастый – мурува́тий, му[о]ру́гува́тий.

Мураш, *см.* **Муравей**.

Мурашеед, *зоол.* **Myrmecobius fasciatus Waterh.** – муравля́р (-ра́)-торбу́н (-на́).

Мурашек, *см.* **Мурашка**.

Мурашка – мурашка, комахка, мурашинка, комахінка. **-ки бегают по телу** – мурахи́ по ті́лу бігають, мурашня́ (мурашва́) по ті́лу бігає. [О́чі лі́зуть на ло́ба, а за плечі́ма мурахи́ (Коцюб.). У Прі́ськи наче мурашва́ бігла по ті́лу (Мирн.)].

Мура́шник – 1) *см.* **Мураве́йник**; 2) *см.* **Муравьё́д**.

Муре́на, *зоол.* **Muraena helena L.** – муре́на (безплавча), ягу́н (-на́) крася́тий.

I. Му́рза – (за)му́рза, замазу́ра, заму́рзана (мурза́та) дити́на.

II. Мурза́ – мурза, му́рза́к (-ка). [Всі́х му́рз ве́черяти позва́ти (Куліш). Буди́ш ха́на намовля́ти, підку́пляти му́рзакі́в (Франко)].

Му́рзаме́цький, *стар.* – му́рзе́цький. **-коє ко́пье** – спис му́рзе́цький.

Му́рзи́нський – му́рзи́вський, му́рза́цький.

Му́рзи́нша – 1) (*ж*)не́на му́рзы) му́рзи́ха; 2) (*ж*)не́ниця му́рзинско́го ро́да) му́рза́чка.

Му́риаці́т – му́ріяці́т (-ту).

Му́рин – му́рин; *срв.* **Арап**.

Му́ринська тра́ва, *бот.* **Salvia aethiopsis L.** – ве́дме́же ву́хо, ди́вина, ба́бки (-бок), пере́котипо́ле, ша́вля.

Му́рла́т *и* **-ти́на**, *строит.* – о́клади́на, пла́тва, му́рла́та; *срв.* **Ма́уерла́т**.

Му́рло́ – му́рло́, мо́рда, ма́рми́за; *срв.* **Мо́рда 2, Ро́жа, Ры́ло**.

Му́рлы́ка – во́ркіт (-кота), во́ркута (*общ. р.*), му́рко (*м. р.*) му́рка (*ж. р.*), му́рка (*общ. р.*), во́ркотик. *Кот -лы́ка* – кіт-во́ркіт, кіт-му́рко. [Ой кіт-во́ркіт на віко́нечко скі́к (Макс.)].

Му́рлы́кание – 1) во́ркота́[і]́ння, му́ркота́[і]́ння, му́ркання, му́рні́кання, во́ркота́, во́ркотня́, му́ркіт (-коту), му́ркотня́, му́ркотня́ва. [Котя́че му́ркання́ (Звин.). Во́ркотня́ та не шо́-дня́ (Номис). Ой, на ко́та во́ркота́, на дити́ну дрі́мота́ (Макс.)]; 2) му́ги́кання, ку́рні́кання, ти́рлі́кання, ку́рги́кання.

Му́рлы́кати́, му́рлы́кыва́ти, му́рлы́кну́ти – 1) во́ркота́[і]́ти, во́ркотну́ти, во́ркнути, му́ркота́[і]́ти, му́ркотну́ти, му́ркати, му́ркнути, му́рні́кати, му́рні́кнути. [Ой, став ко́тик во́ркотати́, а дити́на бу́де спа́ти (Пісня). А ти, сі́рий, во́ркни! (Мил.). Ба́ч, як кі́т му́ркоти́ть (Сл. Гр.). Кі́т ла́щить́ся та му́ркає́ (Звин.). Кі́т з ні́ми му́рні́кав (Кві́тка)]; 2) (*тихо напева́ти*) му́ги́кати (-каю́ *и* -чу), ку́рні́кати, ти́рлі́кати, ку́рги́кати. [А́рію́ яку́сь му́ги́кав сти́ха (Шевч.). Пісе́ньки під ні́с со́бі му́ги́че (Кві́тка). Слі́пий во́лох шка́ндиба́є, ку́рні́кає́ (Шевч.). Та си́дячи лю́льо́к ку́ри́ли і ку́рги́кали́ пісе́ньо́к (Котл.)].

Му́рлы́шка, *см.* **Му́рлы́ка**.

Му́рманський – му́рма́нський.

Му́рмо́лка – ма́гера.

Му́рні́кание, Му́рні́кати́, *см.* **Му́рлы́кание, Му́рлы́кати́**.

Му́рово́й – 1) мо́ріжко́вий, му́равични́й; 2) яро́-зеле́ний.

Му́ромщи́к – по́лив 'я́р (-ра́).

Му́ру́гий – му[о]ру́гий. [Му́ру́гі сві́ти (Осно́ва 1862). Ки́ця мо́ру́га (Сл. Гр.)].

Му́рча́ла – му́ркало́ (*общ. р.*) га́ркун, -ку́нка, бу́ркун (-на́), -ку́нка.

Му́рча́ние – му́рча́ння, га́рча́ння, бу́рча́ння; *срв.* **Му́рча́ти́**.

Му́рча́ти́ – (*о ко́шке*) му́рча́ти, (*о соба́ке*) га́рча́ти, (*о чове́ке*) бу́рча́ти; *срв.* **Во́рча́ти́**.

Му́рий – му́рий. [Кі́т му́рий (М. Вовч.)].

Му́рьє́, Му́рья́ – ха́лу́па, (*клеть*) за́ку́та, (*перен.*) ді́ра; *срв.* **Ла́чу́га**.

Му́са́т – пра́вило.

Му́са́ти́ти – пра́вити що́ (на пра́влі).

Му́са́тний – пра́вильни́й.

Му́са́че́ние – пра́влення чо́го́ (на пра́влі).

Му́сивни́й – су́са́льни́й. **-ноє зо́лото** – су́хозлі́тка.

Му́си́кийни́й, -кийський, *стар.* – му́зи́чний.

Му́си́кя́, *стар.* – му́зика.

Му́ска́т – 1) *бот.* **Myristica fragrans Houtt.** – му́шка́т (-ту), му́шка́тник (-ка *и* -ку); 2) (*сорт виногра́да*) му́шка́т (-ту), му́шка́те́ля (-лі). **-ка́т-люне́ль** (ви́но) – му́шка́т-люне́ль (-лю).

Му́ска́те́ль, *см.* **Му́ска́т 2**.

Мускátник, см. **Мускát 1**.

Мускátниця, бот. *Adoxa Moschatellina L.* – пiжмичка, пiжмiвчик (-ку) (звичайний), блiдниця.

Мускátний – мушкátний, мушкátовий. **-ний орех** – мушкátний горiх. **-ний цвет** – мушкátовий цвiт, мушкátна лущпа. **-ний виноград**, см. **Мускát 2**. **-ное дерево**, см. **Мускát 1**.

Мускátовый, см. **Мускátний**.

Мусковит – мусковiт (-ту).

Мускул, анат. *musculus* – мускул (-ла), м'яз (-за), мiшиця.

Мускулатура – мускулатура, м'язи (-зiв), мiшици (-шиць).

Мускулéзний, **Мускулистый** – мускулистий, мускулатий, м'язистий, жiлавий. [Жiлава рука (Н.-Лев.)].

Мускуловáтый – мускулуватий, м'язовитий, жiлуватий.

Мускульный – мускульний, мускуловий, м'язовий.

Мускус – мускус *и* (гал.) мошус (-су), пiжмо.

Мускусник, *энт.* *Aromia moschata* – пiжмак (-ка) (пахучий), верб'янка.

Мускусный, **Мускусовый** – мускусовий *и* (гал.) мошусовий, пiжмовий. [Мускусовий дух (Крим.)]. **-ний бык** (*овцебык*), зоол. *Ovibos moschatus Penn.* – вiвцебик (мускусовий), вiл-пiжмовець (-вця), вiл (*р.* вола)-пiжмак (-ка). **-совая крыса** (*выхухоль*), зоол. *Myogale* – хохуля, хухоль, мускусовий щур (-ра).

Мусление – 1) мурзання, замурзування; слiнення, заслiнювання; масльóнення, ялóження; 2) рюм(с)ання; 3) жвакання. Срв. **Муслить**.

Муслин – муслина, (*диал.*) мушлин(а); срв. **Кисея**.

Муслиновый – муслиновий, (*диал.*) мушлиновий.

Муслить – 1) (*пачкать*) мастити, мурзати, замурзувати, (*слюною*) слiнити, заслiнювати, (*жирным*) масльóнити, ялóзити; 2) (*реветь*) рюм(с)ати; 3) (*медленно есть*) жвакати.

Муслиться – 1) маститися, мурзатися, замурзуватися; бути мащеним, мурзаним, замурзуваним *и т. п.*; срв. **Муслить 1**; 2) см. **Муслить 2**.

Мусяк – (за)мурза, замазура, слинько, слинявий (-вого); рюмса.

Мусякать, см. **Муслить**.

Мусястый – мурзатий, замурзаний, слiнявий, заслiнений, заялóжений; зарюм(с)аний.

Мусолить, см. **Муслить**.

Мусор – смiття (-ття), ум. смiттячко, (*диал.* смiття, ум. смiттячко), (*щебневый*) груз (-зу), бeтлах (-ху), (*угольный*) штиб (-бу). [Сiм день хати не мела, смiття не носила (Пiсня).

Розбитi плити лежали долi, закиданi грузом (Коцюб.)].

Мусористый – смiтiстий.

Мусорить – смiтити, звáлювати смiття. **-ться** – смiтитися.

Мусорник, **Мусорница** – смiтник (-ка), смiтниця, (*свалка*) смiтнище, звáлище.

Мусорный – смiттяний, смiтьбовий, смiтний. **-ная свалка**, **яма** – смiтнище, звáлище. **-ная повозка** – смiттяний вiз, смiтниця. **-ный ящик** – смiтниця.

Мусоросжигание – смiттеспалiння.

Мусоросжигатель, **-тельный** – смiттeпáльник (-ка), смiттeпáльний. **-ная станция** – смiттeпáльня.

Мусорщик, **-щица** – смiттяр (-ра), смiттярка.

Мусорщиков, **-щицын** – смiттярiв (-рeва, -рeве), смiттярчин (-на, -не).

Мусе – мус (-су).

Муссировать – мусувати, реклямувати, перебiльшувати.

Муссон – мусон (-ну).

Муссонный – мусоновий, мусонний. **-ная полоса** – мусонова (мусонна) смуга.

Муст – муст, виногра́дне су́сло; виногра́дне пови́дло, бекме́з (-зу); о́вочний сік (*р.* со́ку); морс (-су); (*винокур.*) перва́к (-ку).

Мустанг – мустанг (-га), дикий кінь (*р.* коня́).

Мусульма́нин – мусулманин (-на, *мн. ч.* -ма́ни, -нів); (*басурманин*) бусурма́н(ин), (*стар.*) бусурме́н.

Мусульма́нка – мусулма́нка; (*басурманка*) басурме́нка, (*стар.*) бусурме́нка.

Мусульма́нський – мусулма́нський; (*басурманський*) басурма[е́]нський.

Мусульма́нство – 1) ісла́м (-му), мусулма́нство; 2) (*исповедники -ства*) мусулма́нщина; (*басурманищина*) бусурма[е́]нщина. [Жо́зацька боротьба́ з мусулма́нщиною́ все ші́ршала (Куліш)].

Мусьє́ і **Мусью́** – 1) мосьє́, (*ирон.*) мусью́ (*нескл.*), францу́з-пано́к (-нка́), (*важлива́ шишка*) велике цабе́ (*нескл.*). **Мусью́!** – паноньку! 2) (*гуверне́р*) францу́з-виховник (-ка).

Мут, *см.* **І. Муче́ние.**

Мута́ція, *биол.* – мута́ція.

Мути́ла – баламу́т (-та), -му́тка; ворохо́бник, -ни́ця.

Мути́ть, мучи́вають – 1) (*делать мутным*) каламу́тити, коло́тити, с[за]каламу́чувати, сколо́чувати, мути́ти, бо́втати; *срв.* **Замути́ть 3, Помути́ть.** [Що́ це ти́ тут каламу́тиш бе́рег мій? (Глібів). Два го́луби во́ду пи́ли, а два коло́тили (Пісня). Дітво́ра бо́втає во́ду (Луб.); 2) (*возму́щать, бунтovať*) хвилюва́ти, баламу́тити, коло́тити, каламу́тити, мути́ти, ворохо́бити, бунтува́ти. [По се́лах люде́й баламу́тять (Кониськ.). Так коло́тить усі́ма, як ви́р во́дою (Приказка). Коло́тила Пили́пиха в нас у ха́ті (М. Вовч.). Мути́в, як на се́лі моска́ль (Котл.). **-ти́ть общест́во (наро́д)** – баламу́тити грома́ду (наро́д), коло́тити грома́дою (мі́ром), каламу́тити в грома́ді, наро́д бунтува́ти. [Не вспів у се́ло ви́йти, вже й каламу́ти́ть мі́ром (Тобі́л.). Почне́ каламу́тити в грома́ді (Грінч.). Ото́й Гу́ща наро́д бунтува́в (Коцю́б.); 3) (*тошнить*) нудити, ва́дити, мло́їти, (*диал.*) кану́дити. [Правда ва́ша: на́дали́сь, а вам тепе́р ва́дить (Шевч.). **Мене́ -ти́т** – мене́ нудно́ (мло́сно, ва́дить), мене́ нудити́ (мло́їть, кану́дить). *На ду́ше, на се́рдце -ти́т* – на душі́, на се́рці мло́сно (нудно́).

Мути́тися – каламу́титися, коло́титися, с[за]каламу́чуватися, сколо́чуватися, збо́втуватися, бо́втатися, (*редко*) мути́тися; бу́ти каламу́ченим, коло́ченим *и т. п.* **-т́ся вода, ви́но** – вода, ви́но каламу́титися. **-т́ся разу́м, рассу́док** – розу́м мі́шається (запа́морочується). **-т́ся в голо́ве** – у голо́ві заморо́чується, па́мороки відби́ває. **-тя́т́ся гла́за** – каламу́тяться о́чі; (*тускне́ют*) приту́хають (тьмянію́ть) о́чі. **-т́ся в гла́зах** – в о́чах (в о́чу) мі́ниться (те́мніє). **-т́ся наро́д** – коло́титься наро́д, наро́д хвилюється́ (баламу́титися).

Му́тка, *см.* **І. Муче́ние.**

Мутне́ние – каламу́тні́ння, мутні́ння, (кала)мутні́шання.

Мутне́ть – каламу́тні́ти, мутні́ти, те́мніти, (*еще́ боле́е*) каламу́тні́шати, мутні́шати, те́мнішати; *срв.* **Пому́тне́ть.**

Мутні́к – 1) гу́стий неві́д (-вода; 2) *бот.* – а) (*Conium maculatum L.*) боли́голов(а), блекота́, бу́гила, цику́та; б) (*Cicuta virosa L.*) ві́ха, ве́х (-ху), боли́голов (а), воми́га, ду́рійка; 3) **-ни́к, -ни́ця**, *см.* **Мути́ла.**

Мутно́ва́тость – каламу́тнува́тість, мутну́ва́тість, по́мутні́сть (-ости).

Мутно́ва́тий – каламу́тнува́тий, каламу́тне́нський, мутну́ва́тий, по́мутний.

Мутно́глазы́й, -ноо́кий – тьмяно́кий.

Му́тність – (кала)му́тні́сть, тьмяні́сть (-ности).

Му́тний – каламу́тний, му́тний, (*о жи́дкості е́ще*) баламу́тний, (*тускльи́й*) тьмя́ний, (*пасмурны́й*) похму́рий, сму́тний. [Чо́го во́да каламу́тна? чи не хви́ля зби́ла? (Пісня). Хомині́ о́чі каламу́тні, як во́да з ми́лом (Коцю́б.). Ой чо́го-ж ти́, ми́лая, така́я, як во́диче́нка му́тна́я? (Пісня). Мої́ о́чі тьмя́ні ста́ли (Кониськ.). **В -но́й во́де хоро́шо ри́бу лови́ть** – в каламу́тній во́ді до́бре ри́бку лови́ти (ри́бка лови́ться). **-но́ небо, но́чь -на** – смутне́ небо́, ніч смутна́

(Стар.). **-ний** *цвет, воздух* – мутний (тьмяний) колір, мутне (тьмяне) повітря. **-ное** *небо, стекло* – мутне (тьмяне, непрозоре) небо, скло. [Мутні шибки (*оконн. стёкла*) (Васильч.)]. **-ная** *краска* – мутна (темна, нечиста) фарба (краска).

Мутовка – 1) (*инстр. для взбалт.*) збивачка, колотівка, (*лопаточка*) копійстка; 2) (*сплетница*) цокотуха, талалайка, (*вздорливая*) колотниці; 3) (*водян. мельница*) млинок (-нка), презр. шлапачок (-чка). *Срв. Колотівка*; 4) *бот.* – кільце.

Мутовочный – збивачковий, колотівковий, колотівчаний, копистчаний; млинковий; кільцевий.

Мутовчатый, *бот.* – мільчастий.

Мутуалізм – мутуалізм (-му).

Муть – 1) каламуть (-ти), каламутина, (*гуща*) гуща, фус (-су); *срв. Осадок*; 2) (*мгла*) (і)мла; 3) (*тошнота*) нудота, млості (-тів).

Муфель – муфля (-лі).

Муфельный – муфельовий.

Муфлон – муфлон (-на), дикий баран (-на).

Муфта – 1) (*часть туалета*) муфта; 2) *техн.* – а) (*соединит.*) злучник (-ка); б) (*раструб*) горловина. **-та** *предохранительная* – злучник запобіжний.

Муфтий – муфтій (-тія).

Муфтовий, -точный – муфтяний; злучниковий.

Муха, *энт. Musca L.* – муха, *соб.* мушва. [До спасівки мухи на пана роблять, а в спасівку на себе (Номис). І де ця мушва береться? (Харк.)]. **-ха** *комнатная (M. domestica L.)* – муха хатня, муха домова. **-ха** *синяя (M. vomitoria L.)* – грайка, бурчало, гучок (-чка). **-ха** *трупная (Synomyia (Calliphora) mortuorum L.)* – (муха) трупниця, суєтка-трупниця. **-ха** *мясная, мясоедка (Sarcophaga carnaria L.)* – м'яснуха, суєтка м'ясна, заплювиця. **-ха** *цветочная (Syrphus Latr.)* – повисюха, полуденник. **-ха** *обыкновенная навозная (Scatophaga stercoraria L.)* – плюгавка-погнійка. **-ха** *шпанская (Cantharis L.)* – майка, поміток (-тка), шпанська муха. **-ха** *гессенская (Cecidomyia destructor say.)* – гесенська муха. **-ха** *осенняя (жигалка)* – спасівська муха, джигавка. **-ха** *наживка* – жировиця. **-ха** *белая (снежинка)* – біла муха. [Вже й білі мухи літають (Луб.)]. **-ха** *одолевает скотину, лошадей* – муха б'є худобу, коні. *Так тихо, что слышно как -ха пролетит* – тихо, що й муху чути як летить; тихо як в усі; тихо, хоч мак сій. *Докучлив как -ха* – уїдлиий як муха. *Льнет как -ха* – липне як муха. *Делать из -хи слона* – робити з мухи слона. *Он -хи не уьёт* – він і мухи не скривдить. *Убить -ху (выпить)* – убити муху. *Он под -хой* – він під мухою (під чаркою). *За -хой с обухом* – за мухою з обухом.

Мухаммеданин, -данский, -данство; *см. Магометанин и т. п.*

Мухарь, *см. Мушища.*

Мушин – мушин (-на, -не); *срв. Мушиный.* [Мушині крильця (Лубенц.)].

Мухобой и Мухоблуд – мухолуп (-па), гульвіса, ледащо.

Мухобойка – хляпавка.

Мухогонка – мухогін (-гону).

Мухоед – мушача їжа (з'їжа).

Мухоедка, *энт. Bembex* – мухоїдка.

Мухолов – 1) *см. Мухобой*; 2) *см. Мухоловка 1.*

Мухоловка – 1) *пт. Muscivora* – мухоловниця, мухоловка; 2) *бот.* – а) (*Camelina Crantz.*) рижій (-жію); б) (*Dionaea muscipula L.*) ловимуха, живійка, мухоловниця, мухоловка, держимуха; 3) (*ловушка*) мухоловниця; 4) сачок (-чка).

Мухоловный – мухоловний.

Мухомор – 1) *бот.* – а) (*Amanita muscaria Pers.*) мухомор (-ра) (справжній), морімух(а), (*диал.* маремух(а)), мушарка, мушник (-ка); б) (*Amanita phalloides Quel.*) гадючка

бородавчата, мухомор; 2) (*бумага, отрав*) мухомор, мушача (мушина) смерть, мушача отрута.

Мухоморник и **Мухоморье**, бот. *Asparagus L.* – холодо́к (-дку), зя́чий холодо́к, шпара́га. **Мухоморный** – мухоморний, моримушний.

Мухобразный – мухуватий. **-ные**, *энтом.* *Muscariae* – мухувати (-тих).

Мухортик – 1) (*человек*) миршавець (-вця), щуплик, щупля (-ляти, *общ. р.*); 2) (*франтик*) фёртик, фінтик; 3) (*лошадь*) гнідаш (-ша), гнідаң (-на), гнідко.

Мухортиться – бундючитися, приндитися, пиндючитися.

Мухортый – 1) (*человек*) кволій, миршавий, щуплий; 2) (*лошадь*) гнідій з підпалинами.

Мухорчатый – закосмічений, пасмистий, пасмуватий. *Человек с -той бородой* – косматій (-тія), людина з закосміченою бородою.

Мухояр, -ровый – мухояр (-ру), мухояровий.

Мухратый, см. **Мухорчатый**.

Мухрыжка – 1) см. **Мухрыга**; 2) см. **Мухрыжник**.

Мухрыга – замазура, замурза, задрина; сра. **Замарашка**.

Мухрыжник – махляр (-ра); махор (-ра), дурісвіт, шахраї (-раї), чужоїд.

Мухрыжничать – махлярити, махорити, махлювати, шахраювати.

Муцин – муцин (-ну), слизовина.

Мучение – мучення, катування, мордування, нівечення; *срв.* **Мучить**. *Вынуждать, -дить -ниями что* – вимучувати, вимучити що.

I. Мучение – каламучення, с[за]каламучування, сколо́чування, бовтання; *срв.* **Мутить**.

II. Мучение – (*боль, страдание*) му́ка, муче́ння, бі́ль (*р. болу*), катува́ння, мордува́ння, терпі́ння; (*перен.*) (за)моро́ка; *срв.* **Му́ка, Мучить**. [Він терпів му́ку од свого коха́ння (Н.-Лев.). Оце мені чіста замо́рока з тими дітьми (Поділля)]. *Место -ний* – катівня. *Это не учение, а -ние* – це му́ка, а не нау́ка. *Иному горе – учение, иному – -ние* – розумному ли́хо – нау́ка, а дурному му́ка. *Бьют не ради -ния, а ради учения* – б'ють не для му́ки, а для нау́ки. *Предавать -ниям* – дава́ти (завдава́ти, віддава́ти) на му́ки. *Подвергать -ниям* – бра́ти на му́ки. *Он перенёс жестокие -ния во время этой операции* – під час цієї операції він вітерпів лю́ті му́ки. *-ния совести* – му́ки сумлі́ння. *-ния ревности* – му́ки ревно́щів. *Для меня -ние слушать его болтовню* – мені му́ка (ка́ра) слухати його ба́зікання (балакани́ну). *Терпеть жесточайшие -ния* – терпі́ти найлю́тіші му́ки.

Мученик – мученик, (*страдалец*) стра́дник, стражда́лець (-льця), стражде́нник. [Му́ченика праведного де похоронили (Шевч.). Ти носиш стра́дника віне́ць (Ворон.)].

Мучеников, -ницын – му́чеників, стра́дників (-кова, -кове), му́ченичин, стра́дничин (-на, -не).

Мученица – му́чениця, стра́дниця, стражда́лиця, стражде́нниця. [Му́ченице вели́кая, допоможі мені! (Чуб. I). Я стра́дниця та й го́ді (Самійл.)].

Мученически, *нрч.* – по-му́ченицькому, як му́ченик, (*о жениц.*) як му́чениця. *Он умер -ски* – він ско́нав як му́ченик. *Его мучили -ски* – його́ лю́то мордували (катували, мучили).

Мученический – му́ченицький, стра́дницький, стражде́нний. [Со́бі придба́ти за діло му́ченицького вінця (Грінч.)]. *Умереть -кою смертью* – ско́нати від мук, сме́ртю постра́ждати. *Терпеть муку -кую* – терпі́ти му́ку катівськую (му́ченицькою). **-кий образ** – стра́дницька (стражде́нна) поста́ть; стра́дницький ви́гляд.

Мученичество – му́чеництво, стра́дництво.

Мученичий, см. **Мученический**.

Мученьице – му́ченька, катува́ннячко, мордува́ннячко, терпі́ннячко. [Це му́ченька тяжка́! це каторга гірка! (Мирний)].

Мучитель – мучи́тель, (*палач*) кат (-та), (*притеснитель*) душма́н (-на́), гно́бітель (-теля), (*перен.*) розпина́тель. [Пан передав його́ мучи́телям (Куліш). Його́ ба́тько був страхо́вищем,

- катом для кріпаків (Н.-Лев.). Розпина́телям наро́днім, гряду́щим тира́нам (Шевч.).
- Мучи́тельница** – мучи́телька, кати́вка, гноби́телька. [Поча́в ті ка́ри від своєї мучи́тельки (Грінч.). Петро́вка на хліб кати́вка (Номис). Извела́ кати́вка па́рубка з розу́му (Васильч.).]
- Мучи́тельно**, *нрч.* – бо́ляче, бо́лісно, стражде́нно, (*адски*) пекельно, люто, (*невыносимо*) нестерпно. [Мене́ стало бо́ляче й моторошно (Крим.). На се́рці ставало так погано, прикро, бо́лісно (Коцюб.).]
- Мучи́тельность** – болю́чість, бо́лісність, стражде́нність, пекельність, люти́сть, нестерпни́сть (-ости).
- Мучи́тельный** – болю́чий, бо́лісний, стражде́нний, тяжкий, (*адский*) пекельний, лю́тий, (*невыносимый*) нестерпний. [Страшні болю́чі спогади (Крим.). Бо́лісний сто́гін (Крим.). Па́нська робо́та важка та пекельна (Мирн.).] **-ная болезнь** – болю́ча (тяжка) недуга (хвороба). **-ная боль** – лю́тий (пекельний) біль. *Его поставили в -ное положение* – він опинився в болю́чому (тяжкому) становищі. *Он постоянно находится в -ном беспокойстве* – він раз-у-раз (завжди) в лю́тому неспоко́ї (в тяжкій триво́зі). **-ное горе** – болю́че (стражденне) горе (лихо).
- Мучи́тельски**, *нрч.* – по-мучи́тельському, по-кати́вському. *Он -ски замучен* – його́ лю́то заката́вано (замордо́вано), його́ по-кати́вському заму́чено.
- Мучи́тельский** – мучи́тельський, кати́вський, душманський.
- Мучи́тельство** – 1) мучи́тельство, кати́вство, гноби́тельство; 2) *см.* **Му́чение.**
- Мучи́тельствовать** – мучи́тельствувати, гноби́тельствувати.
- Му́чить, му́чивать** – 1) му́чити, (*терзать, истязать*) катува́ти, мордува́ти, рва́ти, (*подвергать мучениям*) бра́ти на му́ки, (*предавать мучениям*) дава́ти (завдава́ти, віддава́ти) на му́ки; (*томить*) морити, томити, нудити ко́го; (*причинять боль кому*) завдава́ти ко́му бо́лю, бо́літи ко́го; (*изнурять*) висна́жувати, знеси́лювати ко́го. [Не му́чте ви так його́ (Грінч.). Коли́сь били-катува́ли, посторонками в'язали (Пісня). Катува́ла, мордува́ла, та не помагало (Шевч.). Важке пита́ння – воно́ мене́ мордує, не дає мене́ споко́ю (Н.-Лев.). Не рви́ся, лю́ба, і не рви мене́ (Л. Укр.). Каза́ла, що підеш за мене́, то не мори́ мене́ (Квітка). Своє се́рденко томлю́ (Грінч. III). Сюди́ блудить, туди́ блудить, під собою ко́ня нудить (Пісня). Били мене́, били, на му́ки давали (Голов.). Знева́га до її почуття бо́ліла Раїсу (Коцюб.).] *Мысль, совесть -чит* – думка, сумлі́ння (со́вість) му́чить (гризе). [Гризé мене́ одна́ думка (Г. Барв.). Со́вість не дає мене́ споко́ю, гризе́ мене́ і де́нь, і ніч (Сторож.).] **-чить тяжко** – мучити́ тяжко (великою му́кою). [Му́чили її великою му́кою, закува́ли в тяжкі кайда́ни (Грінч.).] *Что лошады -чишь?* – нащо ко́ня мордуєш? *Беды -чат, уму учат* – біда докучи́ть, та розуму на́учить (Приказка). *Что -чит, то и учит* – му́ка – найкраща нау́ка. *Дело учит и -чит, и кормит* – робо́та як намордує, то й навча́ть, нагодує. *Его -чит голод, жажда, болезнь* – його́ му́чить (томить, в'ялить, суши́ть) голод, спра́га, хвороба (недуга); 2) докуча́ти, настирливо домага́тися.
- Му́читься** – 1) (*стр. з.*) му́читися, катува́тися, мордува́тися; бу́ти му́ченим, ката́ваним, мордо́ваним; 2) (*возвр. з.*) му́читися, (*страдать*) стражда́ти, терпі́ти, (*казниться*) кара́тися, (*гибнуть*) копати́, гібти́ти, (*терзаться*) катува́тися, мордува́тися, гризти́ся, пекти́ся; (*томиться*) нудити́ся, томити́ся; (*изнуряться*) висна́жувати́ся, знеси́лювати́ся. [Я вже не живу́, а тільки му́чуся (Н.-Лев.). Я ще твоєю му́кою страждаю́ (Самійл.). Я каралась весь вік в чужій ха́ті (Шевч.). Як ко́наю я в нево́лі, як я нуджу́ світом (Шевч.). Немає брата́, ні сестри́, щоб незаплакані ходили́, не катува́лися в тюрмі́ (Шевч.). Будуть вони́ до віку му́читися, до су́ду мордува́тися (Мирн.). Переї́хали цу́ценя, – як воно́ бідне мордує́ться! (Крим.). Пеклася-ж я, пеклася, – жаль на його́, та жаль і його́ (Тесл.).] *Не следует -ться из-за пустяков* – не ва́рто (нема́ чо́го) му́читися (катува́тися, гризти́ся) через дрібни́ці (дурни́ці). **-ться жаждой, неведением, ожиданием** – томити́ся (му́читися) спра́гою, незнання́м, чекання́м. **-ться мрачными, печальными мыслями** – катува́тися (гризти́ся)

пону́рими, сумніми думка́ми; 2) (*биться над чем-л.*) му́читися, морочі́тися, бі́тися, мордува́тися над чим, коло чо́го, на чо́му. [Довго билася вона́ на цьо́му сло́ві з Рома́ном (Васильч.).] *Я долго -лся над разрешением этой задачи* – я до́вго морочі́вся (мордува́вся), щоб ві́ршити (розв'язати) це завда́ння. **Му́чен(н)ый** – му́чений, катова́ний, мордова́ний, морений, томлений.

Мучи́ца, Мучка́ – бороше́нце, (*особ. зап.*) мучи́ця; *срв. Мука́. Ни -цы, ни крупи́цы* – бороше́нца ні пилини (ні пилочка). *Из одной -ки, да не одни ручки* – з одні́єї пе́чі, та не одні́ речі.

Мучне́ть – 1) борошні́ти; 2) ку́рїти борошно́м.

Мучни́к – 1) борошня́ний мішо́к (-шка), мішо́к на борошно́; 2) (*лабазник*) бороше́нник, борошні́к, мучни́к (-ка); 3) *см. Лебеда́.*

Мучников – бороше́нників (-кова, -кове), борошні́ків, мучні́ків (-кова, -кове).

Мучни́сть – борошні́[я]сти́сть, мучні́[я]сти́сть; сипкі́сть (-ости).

Мучни́стый – 1) борошні́[я]сти́й, муч(н)и́стий, мучня́стий; 2) (*рыхлый*) сипкі́й, борошнува́тий, картоплі́[я]сти́й. **-тые фрукты** – сипкі́ (картоплі́сті) овочі́, овочі́ як картопля́. **-тый лишай, энтом. Aphis L.** – попели́ця, попільни́ця; *срв. Тля травя́ная.*

Мучни́ть, -ся – борошні́ти, -ся, вбира́ти, -ся в борошно́ (в муку́).

Мучни́ца – 1) (*посуда*) бороше́нниця; 2) *бот. Arctostaphylos Uva ursi Spreng.* – мучни́ця, вовчі́ ягоди, розхі́дник (-ку), ведме́же ухо.

Мучнова́тость – борошнува́тість (-тости).

Мучнова́тый – борошнува́тий; *срв. Мучни́стый 2.*

Мучно́й – борошня́ний, бороше́нний, мучни́й. **-ной лабаз** – бороше́нна комо́ра, бороше́нний склеп. **-ная пицца** – борошня́на їжа. **-ной куль** – мішо́к із борошно́м. **-ные отруби** – борошня́ні вісі́вки. **-ной отвар** – піспа́. **-ная моль, энтом. Tinea lactiella** – мі́ль (*р. мо́ля*) бороше́нний. **-ной хрущак, энтом. Tenebrio molitor L.** – борошня́к-міро́шник. **-ной хрущ, энтом. Melolontha fullo** – ліпник, ліпня́к (-ка). **-ное дерево, бот. Crataegus aria** – хлі́б-де́рево, хлі́бне де́рево.

Мучня́к – бороше́нна комо́ра.

Мучня́нка – салама́ха.

Мушечный – му́шковий; крапча́стий.

Муши́й – мушини́й.

Муши́ный – мушини́й, мушачи́й.

Муши́ца – муши́ще, муши́сько.

Мушка́ – 1) (*ум. от Муха́*) му́шка, мушчи́на, (*детск.*) му́ся. [Ой, був кома́р ожені́вся та з мушко́ю не нажився (Чуб. V)]; 2) (*кратинка*) кра́пка, ця́тка. *По белому полю красные -ки* – на бі́лому тлі черво́ні кра́пки, бі́ле тло поця́тковане черво́ними кра́пками; 3) (*на лице*) налі́пка, ця́тка, му́шка; 4) (*пластырь*) му́шка, налі́пка, пла́стир (-ра) *и* пля́стер (-стра); (*из испанских -шек*) іспа́нська му́шка; 5) (*прицельная*) му́шка; 6) (*рябь в глазах*) метели́ки (-ків); 7) (*карт. игра*) му́шка.

Мушка́т, -тель, см. Муска́т, -гель.

Мушка́тный – мушка́тний; *см. Муска́тный.*

Мушке́ль, бонд. – кия́нка.

Мушке́т – мушке́т (-та). [І́де коза́к в Украї́ну, мушке́т за плечи́ма (Чуб. V)].

Мушке́те́р – мушке́те́р (-ра).

Мушке́те́рный, Мушке́те́рский – мушке́те́рний, мушке́те́рський.

Мушке́тный – мушке́товий, мушке́тний. [Учи́ть мушке́тний артику́л (Котл.)].

Мушке́то́н – мушке́то́н (-на), дробови́к (-ка).

Мушко́вый – му́шковий; *срв. Му́шка 5.*

Мушму́ла, бот. Mespilus germanica L. – мушма́ла, чишкун́ (-на), чи́шка.

Муштабель – 1) батіжок (-жка); 2) (у живописцев) муштабель (-бля), підставка, підручна паличка.

Муштра – муштра.

Муштрованіє – муштруванія (-ння), муштра. [Отут з муштри виглядала, отут розмовляла (Шевч.)].

Муштровать, -ся – муштрувати, -ся, бути в муштрі; бути муштрованим; (действ. з., перен. ещѣ) суворо тримати когo. [Негодовані, обуті і кайданами окуті муштруються (Шевч.). Муштрує у запічку московського сина (Шевч.)].

Муштровка, см. **Муштрованіє**.

Муштук, см. **Мундштук**.

Мущатый – крапчастий, у великих крапках (цятках), цяткований.

Мущина, см. **Мужчина**.

Муэдзин – мо[ю]еззін (-на).

Мховатость, Мховатый – мохуватість (-тости), мохуватий.

Мховина, см. **Мшара**.

Мховый, см. Мховой.

Мхозвездник, бот. **Mnium L.** – зіздчак (-ку), зіздчатник (-ку).

Мчаніє – мчання, гнання.

Мчать – 1) мчати (мчу, мчиш), гнати (жену, женеш), (увлєкать) поривати когo, що. [Осіній вітер мчав жовті хмари (Коцюб.). Вітер обривав листя та гнав його чорною річкою (Коцюб.)]. *Лошади мчат карету* – коні мчать (женуть) карету; 2) см. **Мчаться**.

Мчаться – мчати(ся), гнати(ся), нестися; (лететь) летіти (лечу, летиш), лінути, (бежать) бігти (біжу, біжиш), курити, (катить) котити, катати, (вultz.) чкурити, махати, драги, мести, стригти, садити, (о животн. ещѣ) улягати. [Як той вітер мчався (Мирн.). Він мчав по тісних вулицях (Коцюб.). Гнався кінми засідател (Рудан.). Куди ти женешся, не можеш заждати? (Звин.). Весь у хмарі пілу женє назад (Коцюб.). Коні мов вихор неслися (Франко). Немов стадо скажених вовків летить (Франко). Тільки-б мені на коні тепер бути, – швидко, радіючи, лінула-б я (Грінч.). Звідсіля бігтимуть по всіх краях гінці (Черняв.). Із Переяслава до Сомка гонець курить (Куліш). Чи не котить де південний біс пісковим гураганом (Франко). Коні весело катали в Вільшаницю (Н.-Лев.). Махай додому, бравий мій козаче! (Куліш). Куди це ти так дереш? (Кониськ.). Стриже сіренький (заяц) степом, тільки хвостиком киває, собака за ним так і уляга (Греб.)]. **-ться во весь опор** – мчати (гнати) чвалом (учвал). [В чвал женє по втопаній дорозі препишна чвірка (Франко)]. **-ться во весь дух** – мчати (летіти, бігти) що (єсть) духу. **Пыль -тся по дороге** – пил курить дорогою (женє шляхом), курява котить дорогою.

Мшавеніє – мохуватіння; шаршавіння; волохатіння, кошлатіння.

Мшаветь – мохом братися; см. **Мшариться**.

Мшавистый, Мшавить, см. **Мшарый, Мшарить**.

Мшавый, см. Мшарый. -вое сукно – кошлате сукно.

Мшаник – темник, бджоляник, стебник, омшаник (-ка); срв. **Омшаник**. [На теплого Олєкси виносять бджоли з темників на пасіку (Звин.). Бджолу з омшаників заходжувались виймати (Грінч.)].

Мшанистый – мохуватий.

Мшанка, бот. **Sagina procumbens L.** – моховінка (лежача), мокрець (-рецю), остріця, черевичник (-ку).

Мшаний, см. Мховой.

Мшара, Мшарина – мочар (-ра), омшар (-ра), омшарина.

Мшаристый, см. Мшарый.

Мшарить – мохуватити; шаршавити; волохатити, кудлати, кошлатити; (ворсить) ворсувати

що.

Мшарі́ться – мохува́ти; шарша́вити, шарша́витися; волоха́ти, кудлати́ся, кошля́ти, кошля́тисся. [Сукно́ кошля́тиє (кошля́тисся) (Київщ.)].

Мшарні́к, см. **Мшара́**.

Мшары́й – мохува́тий; шарша́вий; волоха́тий, кудла́тий, кошля́тий. **-рые руки** – шарша́ві руки.

Мшарь, см. **Мшара́**.

Мшені́к, см. **Мшані́к**.

Мше́ный – (і)мше́ний, конопаче́ний мо́хом.

Мшина́ – 1) (*стебель*) мохови́на; 2) см. **Мшара́**; 3) (*замше́нное место*) мохови́на; 4) (*перен.*) волоха́тина, кошля́тина; шаршави́на.

Мшинка́ – мохови́нка.

Мши́стость – мохови́тість; волоха́тість (-тости).

Мши́стый – мохови́тий; волоха́тий. [Мохови́тая плита́ (Крим.). Волоха́та ма́терія (Миргородщ.)].

Мшити́ – 1) (і)мши́ти, -ся, конопати́ти, -ся мо́хом; бу́ти (і)мше́ним, конопаче́ним мо́хом; 2) см. **Мшарі́ть**, **Мшарі́ться**.

Мши́ще – 1) моши́ще, моши́сько; срв. **Мох**; 2) см. **Мшара́**.

Мще́ние – по[і]мста; см. **П. Месть**. **-ние его было ужасно** – його́ по[і]мста була́ жахна́ (повна жа́ху). **Кровавое -ние** – крива́ва по[і]мста. **Дышать -нием** – ди́хати (пала́ти) по[і]мстою.

Мы, *мест. личн.* – ми; см. **Я. При нас это было** – (*в нашем присутствии*) при нас, (*в наше время*) за нас, за на́шої пам'я́ти це було́. **Сын живёт у нас** – син живе́ при нас. **Нами это сделано** – ми це зробили, це від нас зроблено. **Он, наверно, по нас соскучился** – він певне за на́ми ску́чив.

Мы́за – фа[е́]рма, фі[о́]льва́рок (-рка), ху́тір (-тора).

Мы́згание – 1) швендя́ння, сновига́ння, шмагля́ння, ша́стання, швенді́ (-дів); 2) ша́рпання, мизка́ння.

Мы́згать, мы́згивать, мы́згнуть – 1) (*шататьсья*) швендя́ти, сновига́ти, ша́статися, тиня́тися, шмигля́ти, ганя́ти, волочи́тися, (*насм.*) швенді́ справля́ти, *однокр.* гайну́ти, чкурну́ти. [Не ша́стайся як ми́ша в па́стці (Приказка). Из льо́ху та в ха́ту знай шмигля́є (Шевч.)]; 2) **-гать, -ся** (*об одежде*) – зано́шувати, -ся, ша́рпати, -ся, де́рти, -ся и дра́ти, -ся, мизкати, -ся; бу́ти зано́шувани́м, ша́рпани́м и т. п.

Мы́згач, -гачка, Мы́згун, -гунья, -гуха, (*общ. р.*) **Мы́зга, Мы́згу́ша** – 1) швендя́, снові́га, сновіга́йло, шми́гля, (*презр.*) волоцю́га (*общ. р.*); 2) ша́рпач, -па́чка, дере́н (-на́), дере́й (-рія́), -рі́йка, мизка́ло (*общ. р.*).

Мы́зник – фа[е́]рмер (-мера), хуторя́нин, хуторя́нець (-нця).

Мы́зников – фа[е́]рмері́в (-рова, -рове).

Мы́зница – фа[е́]рмерка, хуторя́нка.

Мы́зницы́н – фа[е́]рмерчи́н (-на, -не), хуторя́нчи́н (-на, -не).

Мы́зничание – фа[е́]рмерува́ння, господа́рюва́ння на ху́торі (на хутора́х).

Мы́зничать – фа[е́]рмерува́ти, прова́дити хути́рське господа́рство.

Мы́зничий – фа[е́]рмерськи́й, хуторя́нськи́й.

Мы́зный – фа[е́]рмерни́й, хуто[і]рни́й, хути́рськи́й.

Мы́к – 1) мукання́, реві́ння; 2) ре́в (*р. реву*), (*зап.*) ре́віт (-воту).

Мы́кала (*общ. р.*) – швендя́, снові́га, сновіга́йло, шми́гля, (*презр.*) волоцю́га (*общ. р.*).

Мы́калка и **Мы́кальница** – 1) (*шатунья*), см. **Мы́кала**; 2) *текст.* – дере́гавка, дере́гачка, дере́гальна щі́тка, щі́тка.

Мы́кальщик, -щица – ми́кальни́к, ми́кальни́ця.

Мы́кальщико́в, -щицо́в – ми́кальни́ків (-кова, -кове), ми́кальни́чи́н (-на, -не).

Мы́кание – 1) мікання, чесання, дергання; 2) драння; 3) горювання, бідування, поневіряння.

Мы́каница, см. **Мы́калка**.

Мы́канка, см. **Мы́чка 2**.

Мы́кать, мы́кивать, мы́кнуть – 1) (*чесать*) мікати (-каю, -каєш), мікнути, чесати, чеснути, дергати що. [Микати мічку (Вас.)]; 2) (*щипать*) дерти, драти (деру, дереш). [На печі пір'я дере (Мирн.)]; 3) (*бедствовать*) горювати (горе), бідувати (біду), поневірятися. [Без лютого сама горе я горюю (Боров.)]; 4) (*носить*) нести, носити. *Лошади мы́чут* – коні носять; 5) (*часто говорит* «мы») микати. **Мы́канный** – миканий, чесаний; дертий, драний; горюваний, бідований.

Мы́каться – 1) (*чесаться*) мікатися, чесатися; бути міканим, чесаним. *Этот лён плохо -кается (или -чется)* – цей льон погано мікати (мікається); 2) (*щипаться*) дертися, дратися. [Пір'я погано дереться, – одійшло (Мирг.)]; 3) (*бедствовать*) поневірятися, горювати (горе), бідувати (біду). [Захарко поневірявся по наймах (Крим.)]; 4) (*шататься*) тинятися; срв.

Мы́згать 1. [Тиняюсь од села до села (Котл.)]; 5) (*толкаться, соваться*) мікатися, соватися. *Когда не поп, так и в ризы не -кайся* – коли не піп, то й у ризи не микайся (Приказка).

Мы́ление – милення, намилювання.

Мы́ленка, см. **Мы́льница**.

Мы́листый – 1) милуватий, мильнуватий, (*полный омылин*) змилкуватий; 2) (*мылкий*) милкий.

Мы́лить, мы́ливать – миліти, намилювати що. *-лить голову кому* – давати прочуханки, милити (гріти) чуба кому. **Мы́ленный** – милений.

Мы́литься – 1) милитися, намилюватися: бути миленим, намилюваним; 2) (*о лошади*) братися милом (піною).

Мы́лишко – поганеньке (абі-яке) міло, мілисько.

Мы́лка – милення, *оконч.* змилення, намилення. *Задать -ку кому* – дати прочуханки, намилити (нагріти) чуба кому.

Мы́лкий – милкий.

Мы́лкость – милкість (-кости).

Мы́ло – 1) міло. [Чуже й міло голило, а своя й бритва не бере (Приказка)]. *-ло простое (стиральное)* – просте (пральне) міло, міло до прання. *-ло туалетное (душистое)* – міло добре, міло туалетне (запахне). *-ло дегтярное, жидкое, ядровое* – міло дігтяне (дбогтьове), рідке, ядрове. *-ло купальное, плавающее* – міло купальне, пливуще (нетонуще) міло. *-ло мраморное, прозрачное, яичное* – міло мрамурове, прозоре, ячне. *Кусок, брусок -ла* – кусок, брусок мила. *Остаток -ла (обмылок)* – змилок, недомилок (-лка). *-ло серо, да моет бело* – чорна коро́ва, – біле молоко, сіренька ку́рочка, – золоті я́чка. *Ровно -ла наелся* – пійма́в облизня. *Их как -лом взяло* – їх як лізень (лиз) злизав, їх як водою зміло; 2) (*на лошади*) міло, піна. *Лошадь примчалась вся в -ле* – кінь примчав увесь у мілі (у піні) (замилений); 3) *бот.* – а) *Кукушкино -ло (Lychnis chalcidonica L.)* – зірки (*p.* зірок) городні, зоря, лісові зірочки, горитва, горіця, грань (-ни), вогнівка, дівоча краса; б) (*Cypsophila muralis L.*) лишійця (звичайна), лисічка, мишіця, перекоти-по́ле, соба́че міло; в) *Дикое -ло (Dianthus superbus L.)* – гвоздики розкішні, звоздик (-ку) (стріпчатий), крутовежа; г) см.

Мы́льник 1.

Мы́лова́р, -ва́рка – милова́р (-ра), -ва́рка, миля́р (-ра́), -ля́рка.

Мы́ловаре́ние – 1) (*процесс*) милова́ріння, милова́рення; 2) (*занятие*), см. **Мы́лова́рство**.

Мы́лова́ренный, -ва́рный – милова́рний, миля́рний, милова́рський, миля́рський. **-ный завод** – милова́рня, миля́рня.

Мы́лова́ркин – милова́рчин, миля́рчин (-на, -не).

Мы́лова́рничать – милова́рити, миля́рувати.

Мыловарный, см. **Мыловаренный**.

Мыловарня – миловарня, милярня.

Мыловаров – миловарів (-рова, -рове), милярів (-рэва, -рэве).

Мыловарский – миловарський, милярський.

Мыловарство – миловарство, милярство.

Мыловатый, см. **Мылистый 1**.

Мыловать – милити. **Мылованный** – милений.

Мыловидный – милуватий.

Мыловка – 1) милівка, лояк (-ку), тальк; 2) см. **Мыление**.

Мыловник, бот. *Sapindus saponaria* L. – миляк (-ку) (звичайний, властивий).

Мылообразный – милуватий.

Мыльна – 1) мийня, мильня; 2) см. **Баня**.

Мыльник – 1) бот. *Saponaria officinalis* L. – собаче мило, панське мило, мильниця, мильнянка, миляк, милянник (-ку), мильник, мильний корінь (-реня), натяг (-гу), натягач (-чу), чистуха, звоздик (-ку); 2) см. **Мыловар**.

Мыльница, -ничка – мильниця, мильничка.

Мыльный – мильний, мильний. **-ная вода** – (з)мілини (-лин), миловіння (-ння), змілки (-лок и -лків); срв. **Обмылки. -ный остаток** – змілок, недомілок (-лка). **-ная пена** – мильний шум (-му). **-ный пузырь** – мильна банька (булька, бульба, бульбашка). **Пускать -ные пузыри** – баньки дуги. **-ный камень**, см. **Мыляк. -ный корень (цвет)**; см. **Мыльник 1. -ная трава**, бот. *Salsola Kali* L. – курай (-раю) (поташевий), поташник, колючка, солонець (-нцю), зольник (-ку), перекоти-поле.

Мыльня, см. **Мыльна**.

Мыльнянка, см. **Мыльник 1**.

Мыльце – мильце (-ця).

Мыльщик, -щица – мильник, -ниця; см. **Банщик, -щица**.

Мыляк – лояк (-ку); срв. **Мыловка 1**.

Мыпра – понура; срв. **Угрюмый**.

Мыс – 1) геогр. – ріг (р. рога), виступ (-пу), (при слиянии рек) вілка (р. вілок). [Ріг Челюскін (Калит.)]; 2) (в одежде) зазубень (-бня), ріжок; (-жка), віріжок (-жка).

Мысец, Мысик, см. **Мысок**.

Мысища – рожище, виступило.

Мысленно, нарч. – думкою, на думці, в думці, в думках, подумкою, подумки, подумно, в мислі, думано, гадано, мислено. [Можеш яку хоч присягу складати, тільки разом думкою навпаки повертай (Рада). Мовив собі на думці (Кониськ.). Казав він собі в думці (Васильч.). Подумкою додав (Крим.). Подумки сердився (Крим.)]. **-но ставить себя (в положение)** – ставитися думкою (в яесь становище). **Я -но присутствовал на вашем празднике** – я думкою був (присутній) на вашому святі.

Мысленность – думаність; мисленість; уявність (-ности).

Мысленный – (по)думаний; розумовий, мислений; (воображаемый) уявний. [Мій думаний запит (Крим.)]. **-ным очам** – розумовим (мисленим) очам. [Мисленим очам степі ввижаються (Черняв.)]. **-ное действие** – дія в думці (роблена), подумана дія; уявна дія. **-ный вопрос** – подумане запитання. **-ное измерение** – уявний помір (-ру).

Мыслеотделительный знак, грам. – розділовий знак, (тире) риска.

Мыслете – мисліте. **Писать -те** – кренделі виписувати (ногами сп'яна), писати ногами мисліте, (диал.) плутати хері (Біл.-Нос.).

Мысливость – 1) розум (глибокий); глибокодумність, мудрість; 2) розважність (-ости).

Мысливый – 1) розумний; глибокодумний, мудрий; 2) розважний.

Мыслимость – мислимість, думаність, гаданість; уявність; можливість (-ости).

Мыслимый – мислі́мий, думаний, гаданий; уявний; можли́вий. **-мая вещь** – мислі́ма річ, можли́ва річ, подумана річ. [Чи-ж то мислима річ правити такі гроші за підсвинка? (Звин.). А то-ж подумана річ, аби́ мужик не крав? (Стефан.)].

Мыслителей – мисленників (-кова, -кове).

Мыслитель – 1) мисленник, мислитель (-теля), мислєць (-слеця). [Вільні мисленики (Н.-Лев.)]. **-тель острый (тонкий), проникновенный, глубокий** – мисленник бистроу́мний, проникливий, глибо́кий; 2) см. **Мудрец**.

Мыслительница – мислениця, мислителька.

Мыслительницын – мисленичин (-на, -не).

Мыслительность – мисленість, розумовість (-ости).

Мыслительный – мислений, розумовий. **-ная деятельность** – розумова діяльність (-ности), думання (-ння), дума (Н.-Лев., Крим.). **-ная способность** – здатність мислити, (*пренебр.*) думалка. **-ный аппарат** – мислений (розумовий) апарат, апарат мислення.

Мыслить – 1) думати, мислити, (*полагать*) гадати, (*размышлять*) міркувати, розважати над чим, (*мозговать*) мізкувати, метикувати; *Срв. Думать*. [Де найбільше учень знає, там він найменше мислить (Куліш). Хто більше працює, той більше й міркує (Наш). Люблю читати й метикувати (Н.-Лев.)]. *Он много о себе -лит* – він багато про себе думає, він про себе дуже думний; 2) мати намір; 3) дбати, клопотатися, думати про кого, про що; см. **Заботиться**.

Мыслиться – мислитися, думатися, гадатися, (*воображаться*) здаватися, уявлятися. [Гадки, в яких не мислиться нічого реального (Драгом.). Так думалося мені про все оце (Комар.)].

Мыслишка – подумка, гадчина, так собі думка, мислісько. [Часом і в мене буває в голові так собі думка, а записати не можу (Звин.)].

Мыслова́тость – мудрованість, хитромудрість (-ости).

Мыслова́тый – мудрований, хитромудрий; *срв. Замыслова́тый, Мудре́ный*.

Мысль – думка, гадка, мисль *и (реже)* мисля (-лі), дума, дум (-му), погадка, (*фамил.*) погаданка, (*помысл*) помисл, умисел (-слу), *ум.-ласк.* думонька, гадонька, мислонька, думочка. [А думка край світа на хмарі гуля (Шевч.). Напрямки філософської думки (Основа 1915). Що хатка, то й інша гадка (Номис). Між ученими людьми пронеслася тоді гадка (Куліш). Мислі до суду не позивають (Номис). Серця не давлять понурії думи (Грінч.). В моїх чуттях, у помислах і мові (Франко). Стали умисли козацьку голову розбивати (Ант.-Драг.). І думу в мене, думу, як на морі шуму (М. Вовч.). Виорала дівчинонька мислоньками поле (Чуб. V). Усе їй той козаченько з мислоньків не сходить (Л. Укр.). Голос як сурмонька, але-ж чортова думонька (Номис). Думки-гадоньки не мають (Шевч.)]. **-ль благодарная, высокая, низкая, благородная** – вдячна, висока, низька (ниця), шляхетна думка (дума). [Творець високих дум (Самійл.) Гніздо думок високих (Франко)]. **-ль светлая, остроумная блестящая** – світла (ясна), бистра (дотепна), блискуча думка. **-ль грустная, печальная, тяжёлая** – смутна, сумна, важка думка. **-ль предвзятая, задняя, преступная** – упередня, потаєнна, злочінна думка. *Делать что с предвзятою -лью* – робити що з упередньою думкою (з упередженням). *Говорит с задней -лью* – говорити (казати) з потаєнною думкою (знарошна), (*намекать, перен.*) говорити (казати) на здогад буряків, щоб дали капусту. *Иметь заднюю -ль на кого* – закидати на кого, мати на кого потаєнну думку. **-ль мрачная, чёрная** – понура, чорна дум(к)а. **-ль пылкая (горячая)** – палка думка (гадка). [В-останнє згадати палкі гадки (Л. Укр.)]. **-ль сокровенная, заветная** – таємна, заповітна дум(к)а. *Руководящая, главная -ль сочинения* – провідна, головна думка (ідея) твору. **Без-лей** – без думок, бездумно. [Бездумно дивлячись (Л. Укр., Крим.)]. **В -лях** – на думці, у думці; *срв. Мысленно*. [Мовив собі на думці (Кониськ.). виправдував він себе в думці (Васильч.)]. *Иметь в -лях* – мати на думці, покладати в думках, в голові класти, в голову собі класти. [Не мав на думці (Коцюб.). І в голову собі не клала (Сторож.)]. *И в -лях не было, и в -лях не имел* – і думки (гадки) не було, і на думці не було, і думки не мав, і думкою

не вів, і в голові (в головах) не покладав про що, за що. [За вдачу її він тоді й не думав і гадки не мав (Н.-Лев.). Він і в голові собі по покладав (Н.-Лев.). Ти собі і в головах не покладай! (Квітка). Полягали спати, навіть думкою не ведучи про ніж (Франко)]. *Мне это не по -ли* (не по нраву) – це мені не до мислі (не до мислоньки, не до вподоби). [Як-же її любити, коли не до мислі? (Метл.). І не до любови, і не до розмови, і не до мислоньки моєї (Чуб. V)]. *По -ли автора* – на думку (на гадку) авторову, як гадає автор. *При одной -ли об этом* – на саму думку (згадку) про це. Материнє серце обіллялося жалєм на саму думку, що дитина мерзла-б (Коцюб.). *С такими -лями* – у таких думках, з такими думками. *Вертится -ль* – роїться (крутиться) думка (гадка). *Взвешивать в -лях* – розважати в думках (в мислях). *Высказывать -ль* (мнение) – висловлювати думку (гадку). *Не допускать и -ли* – і в думці не мати, і в голові не покладати, і в головах не покладати, і думки не припускати. *Навести на -ль кого* – на думку навернути когo. *Наводит на -ль* (намекает) – давати на розум, казати на здогад. *Обратит все свои -ли на что* – звернути (обернути) усі свої думки на що. *Одна -ль опережает* (обгоняет) *другую* – дум(к)а дум(к)у поганяє (пошибає, пошиває), (поэт.) за думою дума роєм вилітає (Шевч.). *Обуревают меня -ли* – беруть мене гадки (думки), облягають гадки (думки) голову, обсідають мене думи (думки), (поэт.) мислоньки заносять (Метл.). *Осенила -ль* – зринула (в голові) (осіяла) думка, (фамил.) стрільнула, (шибнула) думка. [Яксь надзвичайна думка стрільнула йому до голови (Грінч.)]. *Ошрешиться от -ли* – зректися думки, покинути думку. *Потеряют -ль* – спустити з думки. *Избавиться от -ли* – позбутися думки. *Притти на -ль* – спасти (впасти, прийти) на думку, навернутися на думку. [На думку мені спало (Звин.). Досі мені й на думку ні разу не впало про заміжжя (Кониськ.)]. *Приходит к -ли* (к заключению) – приходити до думки (до висновку). *Постичь -ль чью* – збагнути думку чию. *Подать, дать -ль* – подати думку, на розум послати кому (Квітка). *Вот так дельная -ль!* – от так розумна (путяща) думка! *Пугать* (разгонять) *-ли* – полахати думки. [Немов якє страхиття полахає думки (Вороний)]. *Меня пугает -ль, мне страшно при -ли* – мене лякає думка, мені страшно (лячно) на саму думку. *Собираются с -ми* – збирати (докупи) думки, змірковуватися, (перен.) розуму збирати. [Хочуть говорити, не зміркуються (М. Вовч.)]. *У него явилась -ль* – з'явилася в його думка (Грінч.). *От -лей ум за разум заходит* – за думками, за гадками аж голова туманіє (Грінч.). *Можно потерять рассудок* (сойти с ума) *от одной -ли* – можна втратити розум (збожеволіти) з однієї гадки (на саму гадку). *Я относительно этого одних с вами -лей* – я про це (книжн. що-до цього) таких самих думок, як і (що й) ви, у мене однакові з вами думки про це (що-до цього). *Я сказал это без всякой дурной -ли* – я це сказав без усякої лихої думки (без усякого лихого наміру). *Образ -лей* – напрям думок, спосіб думання (мислення) (Франко). *Хорошей -лью не грешно воспользоваться* – з доброї думки не гріх і скористуватися. *Книга эта богата -лями* – ця книжка багата на думки. *Эта -ль запала мне на сердце* – ця думка припала мені до мислі (до душі, до серця). *Одна -ль об этой опасности ужасает меня* – сама гадка про цю небезпеку жахає мене. *Узнавать образ -лей* – вивідувати напрям думок, (перен.) ума вивідувати. *Он хорошо выражает* (свои) *-ли* – він добре висловлює (вимовляє) свої думки, у його хист до вислову думок (висловляти думки). *Пьяного речи – трезвого -ли* – що в п'яного на язиці, те в тверезого на умі. *-лям тесно, словам просторно* – мало слів, багато змісту; думок багато, аж слів не стає.

Мыслящий, прлг. – 1) (*глубокомысленный*) думний, з думою. [І думнеє чоло похмарніло (Шевч.)]; 2) (*способный мыслить*) мислездатний, мисленний, миследумний, мислящий, розумний, (*вдумчивый*) вдумливий, (фамил.) головатий; срв. **Разумный**. [З нього людина голова (Крим.)]. **-щие элементы** – мислездатні (мислящі) елементи. *Человек – существо -щее* – людина істота мислездатна (розумна). *Согласно -щий* – однодумний, суголосний, (сц.) однодумець (-мця). [Зв'язки з суголосними елементами (Єфр.)]. *Лицо имело -щее выражение* – обличчя дивилося думно (Крим.), обличчя мало думний вираз.

Мысоватый – ріжкуватий, виступуватий.

Мысовый – ріжковий, виступовий.

Мысок, Мысочек – ріжок (-жка), ріжечок (-чка), виступець (-пця), виступчик (-ка).

Мыт – 1) мито; *срв.* **Пошлина**; 2) (*понос*) бігунка, пронос (-су); 3) *ветер.* (*болезнь Coryza contagiosa*) – залози (-зів), залозиця, залозування, мит (-ту). [Залози напали коня (Полт.)]. *Больной -том* – хворий на залози (залозицю), залозуватий. [Залозуватий кінь (Херс.)]; 4) (*линяние*) линяння. *Сокол в -ту* – сокіл линяє.

Мытарев – митарів (-рева, -реве); митників (-кова, -кове); шахраїв (-раєва, -раєве).

Мытарить – 1) митарювати, митникувати; 2) шахрувати, махлювати; дурити, обдурювати кого; *срв.* **Плутувать, Обманывать**; 3) термосити, торсати, шарпати; *срв.* **Тормошить**; 4) -**рять** *и -ться* – бідувати, поневірятися; *срв.* **Бедствовать, Мыкать 3**; 5) марнотратити, тринькати, ц(в)индрити; *срв.* **Мотать 3**.

Мытарка – 1) митарева жінка, митариха, митарка; 2) шахрайка, *срв.* **Плутовка**; 3) марнотратниця; *срв.* **Мотовка**.

Мытаркин – митаршин, митарчин; шахрайчин; марнотратничин (-на, -не).

Мытарничать – 1) *см.* **Мытарить 1**; 2) *см.* **Мытарить 2**; 3) глузувати, знущатися з кого.

Мытарный – шахрайський, махлярський; брехливий; підступний.

Мытарский – митарський; митницький.

Мытарство – 1) митниця; *см.* **Мытница**; 2) шахрайство, махлярство; *срв.* **Плутовство**; 2) користолюбність, користолюбство, зажерливість (-вості); *срв.* **Любостяжание**; 4) бідування, поневір'яння, злидні (-нів); *срв.* **Мыкание 3**. [Перспективи повороту старої недолі, вікового поневір'яння (Рада)]. *Терпеть -ства* – поневірятися, бідувати, злиднів зазнавати. [З пуп'яночку сирота Захарко поневірявся по наймах (Крим.)]; 5) -**ства** (*обыкновенно* *во мн. ч.*), *церк.* – митарства. [Водять душу по митарствах (Звин.)]. *Пройти все -ства* – перейти всі митарства, побувати в бувальцях. [Побував у бувальцях, – знає, що кий, що палиця (Приказка)]. *Пойти по -ствам* – піти по митарствах. [Деся моя справа по митарствах ходить (Лубенщ.)].

Мытарствовать – 1) жити чужім коштом; *срв.* **Мытарить 2**; 2) переходити митарства; 3) бідувати, поневірятися, злиднів зазнавати; 4) глузувати, знущатися з кого; *срв.* **Издеваться**.

Мытарщица, *см.* **Мытарка**.

Мытарщицын, *см.* **Мытаркин**.

Мытарь – 1) митар (-ря). *Быть -рем* – бути митарем, митарювати; 2) митник; базарний, ярмарковий (-ого); *срв.* **Мытник 1** *и 2*. *Быть -рем* – бути митником (за митника *и т. п.*), митникувати; 3) шахрай (-рая), махляр (-ра), дурисвіт; жмікрут; 4) *бот.* **Pedicularis L.** – шолудивник, гнідиця, горішник, дзвінець (*р.* дзвінця), митник (-ку).

Мытейный – миттьовий, мійний.

Мытеный, *см.* **Мытный**.

Мытея – пралія; митниця; мійниця; в[при]биральниця, попрятниця.

Мытить – 1) орендувати, наймати, брати в посесію, брати (давати) в (на) користування; 2) накладати мито на що.

Мытиться – 1) орендуватися, найматися, братися в посесію, даватися (братися) в (на) користування; 2) хворіти на бігунку (на пронос), мати бігунку, бігати; 3) (*о животн., птицах*) линяти; 4) хворіти на залози (залозицю), залозувати. [Кінь залозує (Херс.)].

Мытник – 1) (*сборщ. пошлины*) митник. *Быть -ком* – бути митником (за митника), митникувати; 2) (*сборщ. торговых сборов*) базарний, ярмарковий (-ого). [Тікай, – он базарний іде! (Мирг.)].

Мытников – митників (-кова, -кове), базарного, ярмаркового. [Базарного ціпок (Полт.)]. Ярмаркового квиток (Мирг.)].

Мытница – митниця, (митна) комора.

Мы́тний – митний. **-ний двор**, см. **Мы́тница**.

Мы́то – мито; см. **Пошлина**, **Налог**.

Мытовщи́к, см. **Мы́тник**.

Мытои́мание – здірство; стягання мита на власну користь.

Мытои́мец – здирник, здирця; митник, що собі бере мито.

Мыту́ха, см. **Мыт 2**.

Мы́тчик, см. **Мы́тник**.

I. Мыть, *сщ.* – 1) см. **Мыт 2**; 2) линя́ння; *срв.* **Мыт 4**.

II. Мыть, мывать – 1) мити (мию, миєш), (*посуду, преимущ. деревянную, овощи и т. п.*) ба́нити; (*кипятком*) па́рити, (*мочалкой*) віхтюва́ти, (*мочалкой, щёткой, обычно с песком, с золою*) шарувати що. [Рука́ руку миє (Номис). Була́ в березі, діжку ба́нила (Луб.). Стала вона́ ба́нити ложечки (Манж.). Віхтюва́ти підлогу (Кониськ.). *Ты будешь ноги мыть, а я буду воду пить* – ти ноги митимеш, а я юшку питиму. **Мой свои чашки!** – твоє діло в кочергах! не со́вай но́са до чужо́го про́са; 2) (*стирать бельё*) пра́ти, (*полоскать*) поло́скати що. [Хва́ртух пра́ла дівчина (Пісня). Поло́скала на броду́ (Пісня)]. **Мыть в щёлоке** – золити, лужити; *срв.* **Бучить**. [Шма́ття лужила (Кониськ.). Саме заходила́ся сорочки золити (Мирг.); 3) (*умывать, обмывать*) умива́ти, мити, обмива́ти ко́го, ко́му що, змива́ти ко́му що. **Мыть голову кому** – змива́ти (мити) го́лову ко́му; (*перен.: журишь*) карта́ти ко́го, до́коряти ко́му, (*сильнее, фам.*) дава́ти про́чуханки ко́му. **Мытый** – митий, ба́нений, віхтюва́ний, ша́рований; пра́ний, поло́сканий, зе́лений, луже́ний, умива́ний. [Ми́та пше́ни́ця (Лубенщ.). Сорочка брудна́, немо́в кі́лька міся́ців не пра́на (Франко)].

Мытьё – миття́ (-ття), (*посуды, овощей и т. п.*) ба́нення, (*кипятком*) па́рення, (*мочалкой*) віхтюва́ння, (*щёткой, мочалкой, б. ч. с песком, с золою*) ша́рува́ння; (*стиранье белья*) пра́ння, пра́ття, поло́ска́ння, (*в щёлоке*) зо́лі́ння, лу́же́ння; (*умыванье*) умива́ння, обмива́ння, змива́ння. [От до́ ли́ха цьо́го миття́! (Борзенщ.). За́робля́є пра́нням по пра́льнях (Черкас.). Пра́ття в мене ба́гато, – ко́ли я йо́го й по́перу? (Червоногр.). **Изорваться от -тья** – зіпра́тися. [Чи́сто сорочка зіпра́лася – як те́не́тка (Мирг.). **Вода от -тья** – зми́лини (-лин), зми́лки (-лок и -ків), ви́полоски (-ків); см. **Обмы́лки**. *Тёплая вода для -тья* – лі́те́пло, (*головы*) ми́тель (-телю). **Не -тьём, так катаньём** – не кі́єм, то па́лицею. **Наше дело мытьё-глаженьё, а барское бритьё-помаженьё** – вся́кий сво́є ро́бить, лю́бий па́не мій, – му́жик з гно́ю жи́то, а па́н з жи́та гні́й (Франко)].

Мыться, мываться – 1) мити́ся, ба́нитися, віхтюва́тися, ша́рува́тися; *срв.* **II. Мыть 1; 2**) пра́тися, поло́ска́тися, зо́лі́тися, лу́житися; *срв.* **II. Мыть 2**. [На во́гні пере́ється, а на во́ді су́шитья (Загадка)]; 3) мити́ся, (*умываться*) умива́тися, (*насм.*) ви́білюва́тися. **Кошка -тсья, гостей пророчит** – кіт умива́ється, го́сті бу́дуть. **-тсья ещѐ не -лсья, а уже угостилсья** – ще й не вмивавсья, а вже набравсья. **Как ни мойсья, белее снега не будешь** – як не ви́білюйсья, а білі́ший (-ша) як сні́г не бу́деш; не по́може ні ми́ло, ні во́да, ко́ли така́ вро́да; 4) (*менструировать*) ма́ти міся́чне (мі́сячку), пра́тися, мити́ся, бу́ти в цві́ту, ме́нструюва́ти. **Она как раз моется** – в не́ї са́ме міся́чне, во́на са́ме пере́ється (ми́ється), во́на са́ме в цві́ту.

Мычание – му́кання, (*сильное*) реві́ння, рик (-ку), (*низкое*) буті́ння, (*о челов.: бормотание*) мимре́ння. [Ве́рблюжа́че му́кання (Крим.). Ре́віння альпі́йських ко́ров (Н.-Лев.)].

Мычать, мыкнуть – му́кати, му́кнути, (*сильнее*) ре́вти, ре́віти, ре́внути, (*низко*) буті́ти, (*о челов.: бормотать*) мимри́ти. [Мука́еш мо́в та ду́рна ко́рова (Куліш). Чо́го би́к наві́к, то́го й ре́ве (Номис). Ре́вну́ли во́лі в ма́льова́нім я́рмі (Пісня). Худо́ба бу́тить, бо не́ро́блена (Кам'янеч.). Буга́й бу́тить (Манж.). Ми́мрив ста́рий, за́пи́хаю́чи па́ляни́цю в ро́т (Н.-Лев.)].

Мычка – 1) см. **Мыкание 1 и 2**; (*кудель*) ми́чка, ку́жіль (-же́ля) и ку́жіль (-же́ли, *ж. р.*), ку́де́ля. [Си́діла до́ма, ми́чки пра́ля (Рудч.). Ми́чку ми́кала та пра́ля (Пісня)].

Мыша́вый – миша́стий; з гладе́нькою ше́рстю.

Мыша́рник – мишови́ще.

Мыша́стый – миша́стий. [Миша́стий кінь (Мирг.).]

Мыша́тник – миша́тник, мишоловець (-вця), мишоло́в (-ло́ва).

Мыша́чий, см. **Мы́ший**.

Мышело́в – мишоло́вець (-вця), мишоло́в (-ло́ва), миша́тник (-ка).

Мышеловка – 1) (*западня*) па́стка, ла́пка, по́лапка. [Треба на миші па́стку поста́вити (Звин.)]; 2) мишоло́вниця.

Мышоло́вный – мишоло́вний.

Мышечный, анат. **muscularis** – м'язовий; см. **Му́скульный**. **-ная оболочка**, анат. **sarcolemma** – м'язова оболо́на, сарколе́ма.

Мышея́дина – мишо́їд (-ду), недо́гризки (недо́їдки) ми́шачі.

Мышея́дь, **Мышея́дье** – мишо́їд (-ду), ми́шача з'їжа.

Мы́ший, **Мы́шиный** – 1) ми́шачий. **-ный по́мёт** – миша́кі (-кі́в), ми́шачина. *Жизни -шья беготня* – життьова́ (ми́шача) біга́нина, жите́йська суе́та; 2) *бот.* **-ный горо́х** (*Vicia Cracca* L.) – горо́биний горо́шок (-шку), ви́ка пташа́ча, розбитна́ тра́вка. **-ный те́рн** (*Ruscus aculeatus* L.) – ми́шачий те́рен (*p.* те́рну), руску́с (-су) колю́чий. **-ный хвост** (*Myosurus minimus* L.) – ми́шачий хві́ст (*p.* хвоста), ми́шавка ма́ленька. **-ный цвет** (*Hypericum* L.) – зая́ча крив́ця, звіро́бой (-бо́ю). **-ший дух** (*Cynoglossum officinale* L.) – чорноко́рінь (-реню) (ліка́рський), во́ловий язик, живо́кіст (-ко́сту), чере́дник (-ку́). **-шье ушко** (*Myosotis* L.) – незабу́дка, ри́б'яче о́чко. **-шьи ушки** (*Hieracium pilosella* L.) – нечу́й-віте́р (-тра *и* -тру) (воло́систой), воло́сник (-ку́), ко́тячі ла́пки, ми́шаче ву́шко. **-шьи глазки**, см. **Мы́ло Зб.** **-шья трава** (*Rhinanthus* L.) – дзвіне́ць (*p.* дзві́нця), дзвіно́чки (-кі́в), ко́шульник (-ку).

Мы́шина – 1) (*мясо*) ми́шати́на. [Ми́шатиною харчу́ється (Куліш)]; 2) (*шкурка*) ми́шаче ху́тро, ми́шачі ко́жушки; 3) (*нора*) ми́шача но́ра (ні́рка).

Мы́шиный, см. **Мы́ший**.

Мы́шистый – миши[а́]стий, на ми́шву бага́тий.

Мы́шка – 1) (*ум. от Мышь*) ми́шка; (*летучая*) кажано́к (-нка). [Я Ми́шка-Нору́шка (Казка)]. *Кошке игрушки, а -ке слёзки* – кі́шці смі́шки, а ми́шці слі́зки; ко́му весі́лля, а ку́рці сме́рть. *Были бы крошки, а -ки будут* – аби́ хлі́б, а зу́би зна́йдуться. *Игра в кошку и -ку* – гра в ко́та й ми́шку; 2) (*подплечн. впадина, обычн. мн. ч.* **Мы́шки**) пах(в)а, підпахі́в'я (-в'я); *срв.*

Подмышка. *Под -кой* – під пах(в)о́ю. [Стоя́в з кни́жкою під пахво́ю (Васильч.)]. *Под -ку* – під пах(в)у́, під си́лу. *Под -ки* – по́під пах(в)и́, по́під си́л(к)и. [Ой, узя́ли Парасу́ню по́під о́бі си́ли (Гол.)]; 3) см. **Му́скул**; 4) **-ки (в одежде)** – ви́риси (-зі́в), про́йми (*p.* про́ймів); 5) **-ки, бот.** – а) (*Lathyrus tuberosus* L.) горо́шок (-шку) (бульби́стий), зе́мляний го́рішок (-шка), журавлі́ні стру́чки (-кі́в), ми́шка, чере́вички (-кі́в); б) (*Saxifraga granulata* L.) ло́мін'я (-меню) (зе́рнястий), розрив́ник (-ку).

Мы́шкин – ми́шчин (-на, -не). *Отольются кошке -кины слёзки* – згада́ються кі́шці ми́шчині слі́зки.

Мы́шле́ние – ду́мання, ми́слення, (*размышление*) ми́ркува́ння, розважа́ння, (*мозгование*) ми́зкува́ння, мети́кува́ння. [Абстра́ктно ду́мання (Грінч.)].

Мышо́нок, **Мышо́ночек** – ми́шен'я (-няти), ми́шен'ятко, ми́шен'яточко. [А ми́шен'ятко під ве́рбою почу́ло, що м'я́сце пахти́ть (Глі́б.). Несе́ у Ки́їв ми́шен'ят (Шевч.)].

Мы́шца, анат. **musculus** – м'яз (-за); см. **Му́скул**.

Мы́шцевой – м'язовий; см. **Му́скульный**.

Мы́шь, зоол. **Mus** – ми́ша, (*зап.*) ми́ш (-ші), *соб.* ми́шва. [Ми́ша у сто́зі, а пі́п у се́лі ніко́ли не загі́нуть (Номис). Ми́шва прити́хла (Глі́б.)]. *Был бы хлеб, а -ши будут* – аби́ боло́то, а жа́би бу́дуть. *Кошка спит, а всё -шей видит* – голо́дній ку́рці про́со на ду́мці. *И мышь в свою норку тащит корку* – ку́рка що гребе́, то все на себе; ніхто со́бі не во́рог. *Гора мышь родила* – з вели́кої хма́ри та ма́лий дощ; зайшла́ го́ра в тя́ж, а привела́ ми́шу. **Мы́шь до́мовая** (*Mus musculus* L.) – ми́ша ха́тня, ми́ша си́льська. **Мы́шь желто́горлая** (*Mus*

flavicollis L.) – миша жовтошийка, миша жовтогорла. **Мышь лесная** (*Mus sylvaticus L.*) – миша лісова. **Мышь малютка** (*Micromys minutus Pall.*) – миша мала, миша-маля (-ляти), миша мізінна, миша бадилярка. **Мышь полевая** – а) (*Apodemus agrarius Pall.*) миша польова; б) (*полёвка, Microtus arvalis Pall.*) нориця звичайна, житник, повх (-ха) звичайний. **Мышь садовая** (*степная, Mus musculus hortulanus Nordm.*) – миша садова (степова). **Мыши, зоол.** – **Muridae** – мишуваті. **Мыши летучие, зоол.** а) (**Chiroptera**) летючі миші, кажани, лиликуваті (-тих), лілики (-ків); б) (*нетопыри, Vespertilionidae*) кажануваті (-тих). [Через базар кажан костокрилий перелетить (Шевч.). Лілик вилітає (Рудан.)]. **Мышь летучая большеухая** (*Paramyotis Bechsteini Kuhl.*) – нічвид довговухий. **Мышь лет. бульдоговая** (*Molossus rufus E. Geoffr.*) – кажан (-на) бульдоговий. **Мышь лет. водяная** – а) (*Selesius mustaficinus Kuhl.*) нічвид вусатий; б) (*Selesius daubentoni Kuhl.*) нічвид коловодний. **Мышь лет. двуцветная** (*Vespertilio murinus L.*) – лілик двобарв(н)ий, лілик мишастий, лілик звичайний. **Мышь лет. длиннокрылая** (*Miniopterus Schreibersi Kuhl.*) – довгокрилиць (-льця), довгокрилий кажан. **Мышь лет. прудовая** – (*Capaccinus dasycneme Voie*) – нічвид ставковий. **Мышь лет. реснитчатая** (*Isotus emarginatus E. Geoffr.*) – нічвид рясокрилий.

I. Мышьяк – арсен (-ну), мишак (-ку). **-як белый** – аршенік.

II. Мышьяк, бот. *Sanguisorba officinalis L.* – родовик (-ку) (звичайний), сухозлітниця, стягнікров (-ву), наголоватень (-тня), яловий золотник (-ку).

Мышьяковатокислый – арсенуватокислий.

Мышьяковатый – арсенуватий.

Мышьяковистый – арсеністий. **-тая кислота** – арсеніста кислота.

Мышьяковокислый – арсенокислий.

Мышьяковый – арсенівий. **-вая кислота** – арсеніова кислота.

Мыщелка, см. Мышелок.

Мыщелковый, Мыщелочный – кісточковий.

Мышелок, анат. *condylus* – кісточка, віросток (-тка), скулець (-льця).

Мэр, см. Мер.

Мюзик-холл – мюзик-гол (-лу).

Мюльный, техн. – мюльний. **-ная машина** – мюльна машина, мюль-машина.

Мюрид – мюрид (-да).

Мюридизм – мюридизм (-му).

Мягкий – м'який; (*кроткий*) лагідний, (*смирный*) плхій, (*покладистый*) потульний, (*рыхлый*) пухкий, (*пушистый*) пухнатий. [Я такий як хліб м'який (Номис). Усадовів їх на смухах м'яких (Потебня). Учора дуже холодно було, а тепер м'який вітер (Кам'янич.). Добра лагідна вдача (Г. Барв.). Лагідна задумлива осінь (Черкас.). У неї чоловік плхій (Мирг.). Вдача у його потульна була, – приголуб його ласкавим словом, наче віск той розтане (Кониськ.). Пухка паляниця, хоч губами їж (Харк.). Земля пухка (Г. Барв.). **-кая лошадь** – плхій кінь. **-кая рухлядь** (*пушной товар*) – хутрина (Роменщ.). **-кое железо** – м'яке (неламке) залізо. **-кий чугун** – м'який (некрихкий) чавун. **-кое вино** – м'яке (невитримане) вино. **-кая вода** – м'яка (милка) вода. *Более -кий* – м'якший; лагідніший. *Делать, сделать -ким* – робити, зробити м'яким, м'якшити, з[по]м'якшити. *Делаться -ким* – робитися м'яким, м'якнути, лагідніти. [Його риси м'якли, лагідніли (Франко)]. *Сделавшийся -ким* – зм'яклий, злагіднілий. *Делаться, сделаться более -ким* – м'якшати, пом'якшати, м'якшити, пом'якшити, зм'якшити, лагіднішати, полагіднішати; *срв.*

Смягчаться. [Залізо в огні мякшає (Драгом.). Мати одразу пом'якшала до мене (Крим.).

Треба полити, щоб зм'якшила земля (Вовч.). Уже тепер старшина зм'якшив (Звягельщ.).

Мягко, нарч. – м'яко; лагідно, злагідна; пухко; *ласк.* м'якенько; лагідненько, плхенько, благенько; пухкенько, (*ладком*) лагодом, лагідком, лагодиком; *срв.* **Мягкий.** [Лягайте просто

– усюди сіно й м'яко (М. Вовч.). Відказав лагідно (Г. Барв.). Зорі лагідно сіяли (Л. Укр.). Лиш злагідна благаю (Куліш). Та настелити соломи, щоб було їм м'якенько (Коцюб.). *Более -ко* – м'якше; лагідніше, плохіше, пухкіше. *-ко стелет, жёстко спать* – м'яко постелить, а твёрдо спати; у вічі як лис, а поза очі як біс (Приказки).

Мягко́ватость – м'якува́тість; лагіднува́тість, плохува́тість, пухкува́тість (-тости); *срв.*

Мя́гкий.

Мягко́ватый – м'якува́тий; лагіднува́тий, плохува́тий, пухкува́тий; *срв.* **Мя́гкий.**

Мягкоко́жий – м'якошку́[і]рий, ніжношку́[і]рий. **-рые**, *энт.* **Malacodermata** – м'якошкурці, м'якокрильці (-ців).

Мягкола́пый – м'якола́пий.

Мягкокра́вие – м'якість вдачі, (*кротость*) лагідність (-ности) вдачі, м'яка́ (лагідна, плоха́, тиха) вдача. *Он отличается -вием* – у його м'яка́ (лагідна, плоха́, тиха) вдача, він м'яко́ї (лагідної) вдачі, з його чоловік плохута.

Мягкокра́вный – м'якій, лагідний, плохі́й, тихий, (*покладистый*) поту́льний, благі́й. **-ный человек** – м'яка́ (лагідна, плоха́, тиха) людина, (*сожалит.*) плохута, (*презр.*) лемішка, людина, як з клоччя батіг, (*перен.*) з восковим серцем людина.

Мягкопе́рый – м'якопе́рий. **-рые**, *зоол.* **Malacopterygii** – м'якопе́ри (-рих).

Мягкосердечный, -чно, *см.* **Мягкосердый, -до.**

Мягкосер́дие – м'якосер́дя, ніжносер́дя (-дя); *срв.* **Сострада́ние.**

Мягкосер́до, *нрч.* – м'якосердо, ніжносердо, жалісливо, спочу́тливо, чу́ло; *срв.*

Сострада́тельно.

Мягкосер́дость – м'якосер́дість, ніжносер́дість, жалісливі́сть, спочу́тливі́сть, чу́лість (-ости); *срв.* **Сострада́тельность.**

Мягкосер́дый – м'якосер́дий, ніжносер́дий, жалісли́вий, спочу́тливий, чу́лий; *срв.*

Сострада́тельный. [Природа в тебе ніжносер́да (Куліш)].

Мягкосло́йный, -ло́йчатый – м'якошарові́й, рідкий, ярові́й. [Рідке́ (ярове́) дере́во (Полт.)].

Мя́гкость – м'які́сть, м'яко́та; (*кротость*) лагідність, ла́года, (*рыхлость*) пухкі́сть, (*пушистость*) пухна́тість (-ости). [Вони мечем та кула́ччям, а ми пером та ла́годою (Куліш). Такої лагідности й добрости не доводилося зазнавати (Ол. Пчілка)].

М'яко́та – м'яко́та; *см.* **Мя́гкость.** [Як постелю́ сіна, то м'яко́та спати (Лебед.)].

Мягкотéлый – 1) м'якоті́лий, м'якій, (*рыхлый*) пухкі́й, (*пушистый*) пухна́тий. **-лый интеллигент** – м'якоду́хий (хисткий, безвольний) інтелі́гент, миршавий (нікчемний) інтелі́гент, інтелі́гент-м'якоду́х (-ха). 2) *см.* **Мягкосер́дый**; 3) **-лые**, *зоол.* – молю́ски (-ків), м'яку́ні (-нів).

Мягкоше́рстный – м'якоше́рстий, м'якору́нний, шовкору́нний, м'яково́вний, шовково́вний.

Мяго́нький – м'якё́нький; лагідне́нький, плохе́нький, пухке́нький, пухна́тенький; *срв.*

Мя́гкий. [Хлі́бця м'якё́нького накрі́шить (Тесл.). У зайчика шкурка м'якё́нька (Рудч.). Очі з м'якё́ньких ста́ли зразу твёрде́нькі (Н.-Лев.)].

Мягохо́нький – м'якісі́нький; лагіднісі́нький *и т. п.*; *срв.* **Мя́гкий.**

Мягча́йший – найм'я́кший, (*сильнее*) як-найм'я́кший, що-найм'я́кший.

Мягча́ть – м'якшати; *срв.* **Мя́кнуть.** **Мороз -ча́ет** – мороз м'якшає.

Мя́гче – 1) (*срвн. ст. от прлг. Мя́гкий*) м'я́кший; лагідні́ший, плохі́ший (*и пло́хший*), пухкі́ший, пухна́тіший; 2) (*срвн. ст. от нрч. Мя́гко*) м'я́кше; лагідні́ше, плохі́ше (*и пло́хше*), пухкі́ше.

Мягче́ние – 1) (*от Мя́гче́ть*) м'якні́ння, м'якне́ння, лагідні́ння, лагідні́шання; 2) (*от Мя́гчить*) м'якші́ння, м'якше́ння, пом'я́кшування, зм'я́кшування, ула́гіднювання.

Мя́гче́ть, *см.* **Мя́кнуть 1.**

Мя́гчи́тельность – з[по]м'я́кшувальність, м'я́кші́льність (-ности).

Мя́гчи́тельный – з[по]м'я́кшувальний, м'я́кші́льний, м'яко́тний. **-ный пластырь** –

зм'якшувальний (м'якотний) пла́стир (п'ля́стер). **-ное лекарство** – зм'якшувальні ліки (-ків).
Мягчить – м'якшити, пом'якшувати, зм'якшувати, (*делает кротким*) улагіднювати ко́го, що;
срв. Смягчать.

Мягчиться – м'якнути, лагідніти, (*ещё более*) м'якшати, м'якшіти, лагіднішати,
 пом'якшуватися, зм'якшуватися; *срв. Смягчаться.*

Мязга – *см. Мезга.*

Мяздра – *см. Мездра.*

Мякать – 1) *см. Мямлить*; 2) жувати, жвакати; *см. Жевать.*

Мякина – поло́ва. [На́ша мо́ва не поло́ва (Приказка). Розвіяла мов ту поло́ву (Шевч.)].

Старого воробья на -не не проведёшь – старого горобця на поло́ві не обдуриш (Приказка).

Мякинистый – поло́вуватий.

Мякинка – поло́виця, поло́вка. [Ві́всяної поло́виці та й не хо́че їсти (Чуб. V)].

Мякинник, -ница – 1) (*питающийся, -щаяся мякиной*) поло́вник, -ниця; 2) (*обжора*)
 ненаже́ра; 3) (*пентюх*) тюхті́й (-тія), -ті́йка; 4) **-ник и -ница** (*сарай для мякины*) – поло́вня,
 поло́в'яник, поло́вник.

Мякинний – поло́в'яний. [Поло́в'яний хлі́б не го́лод (Номис)].

Мякиночка – поло́вонька, поло́вочка.

Мякиш – 1) (*особ. в печён. хлебе*) м'яку́шка, (*вязкий, невыпеченный*) глевтя́к (-ка́), ласк.
 м'яку́шечка, глевтячо́к (-чка). [На́різував ба́тькові са́мих шкури́нок, а со́бі брав м'яку́шку
 (Грінч. I)]. *Мать шарики из -ша* – робіти (ліпіти) га́лочки з м'яку́шки. *Делать фигурки из -*
ша – ліпити ко́ники з м'яку́шки. *Дайте мне -ша, а не горбушку* – да́йте мені м'яку́шки, а не
 okraєць. *Здесь одна корочка, а -ша вовсе нет* – тут са́ма скоринка (шку[о]ринка); а
 м'яку́шки й тро́шки нема́є; 2) (*мякоть*) м'яку́ш (-шу́), м'яко́та. *Пуля попала в -киш* – ку́ля
 поцілила в м'яку́ш. *Гончая -ши на лапах ободрала* – гонча́к на ла́пах м'яку́ші пообди́рав.

Мякиш – 1) (*бесскорлупн. яйцо*) ви́ливко́к (-вка). [У на́шої ку́рки са́мі ви́ливки (Луб.)]; 2)
 (*толстяк*) гла́дун, товстун (-на); 3) **-ши, см. Мякотелье (под Мякотельый 3).**

Мякишник, -ница – м'яку́шник, м'яку́шниця.

Мякишный – 1) м'яку́шковий, (*из невыпеч. хлеба*) глевтячо́вий; 2) м'якуше́вий. *Срв.*

Мякиш.

Мяклость – м'яклість, зм'яклість (-лости).

Мяклый – м'яклий, *оконч.* зм'яклий.

Мякнуть – 1) (*становиться мягким*) м'якнути, (*становиться кротким*) лагідніти, (*ещё*
более) лагіднішати; 2) (*ударить*) луснути, гє́пнути ко́го.

Мякнуться – гє́пнутися.

Мяконький, см. Мягонький.

Мякотный – м'якій; м'якуше́вий.

Мякоть – м'яку́ш, (-шу́), м'яко́та, (*мезга*) мизка́, (*диал. мізька*), мо́лот (-ту), га́муз (-зу).

Яблочная -коть – яблуне́вий м'яку́ш.

Мякун, энтом. Malachius Fabr. – ви́пушок (-шка).

Мякушка – 1) (*пряник*) пря́ник, меда́ник (-ка́); 2) (*гнилой плод*) гниля́к (-ка́), *соб.* гниля́ччя (-
 ччя), гни́лля (-лля). [Це-ж не суні́ці, а са́ме гниля́ччя (Київ)].

Мякушник, см. Мякишник.

Мяла, кожев. – ле́щата (-щат). *Попал в -ла (в беду)* – доско́чив лі́ха, потра́пив у лабе́ти.

Мялица, см. Мялка 1.

Мялка – 1) (*снаряд*) бите́льня, бите́льниця, тіпа́льниця, м'ял(ьн)и́ця. [У те́рниці ме́чик
 ву́жчий, а в бите́льниці ши́рокий (Хорольц.)]. *Не домне́шь -кой, так помяне́шь за прялкой* –
 де о́ком не догля́неш, там ка́літкою допла́тиш (Приказка); 2) (*глотка, грубо*) пелька́. *Полно -*
ку дра́ть! – го́ді (бу́де) пельку́ де́рти! *Набил полную -ку* – на́пхав по́вну пельку́.

Мяло – 1) *см. Мялка 1*; 2) *см. Мямля.*

Мяльё́ – м'ялина́.

Мяльница́ – м'яльниця́.

Мяльный – м'яльний.

Мяльня – м'яльня́.

Мяльщик, щипа – м'яльник, м'яльниця́.

Мяльщиков, щипын – м'яльників (-кова, -кове), м'яльничин (-на, -не).

Мяльщичий – м'яльницький.

Мямкать, см. Мямлить.

Мямление – мніхання, мімрення, слєбізування, дзямдзяння, мѳндзяння, мѳна[я]ння, марудіння, мѳмсання, хамеління; *срв.* **Мямлить.**

Мямлить – (*мяться*) м'ятися, мніхатися, мімрати, (*вяло, неясно говорить*) м'яти, мімрити, папляти, слєбізувати (*нерешительно говорить, делать*) дзямдзяти(ся), мѳндзяти(ся), (*тянуть, копать*) мѳна[я]тися, марудитися, мѳмсатися, (*вяло жевать*) хамеліти, (*перен.*) ремігати. [Та ти не мни, а кажи по-людськи, чо́го трєба (Звин.). Ко́ли-б у́же не мімрав він, а ху́тче до діла (М. Вовч.)].

Мямля – м'яло, м'ялуватий (-того), -ва́та (-тої), (*рохла*) вайло́, дзямдзя, мѳндзя, базалі́й (-лія́), -лі́йка, базала́, маку́ха, папу́ша, леме́ха, лемі́шка, (*копотун*) ма́руда, мні́ха, мо́ня, (*разиня*) роззя́ва, га́ва. [Це не па́рубок, а яке́сь м'яло (Грінч.). Не дити́на, а ма́руда (Липовеч.)].

Мясистость – м'ясовітьсть, м'яс(н)істіть, м'яскіть; гладкіть (-ости).

Мясистый – м'ясовітий, м'яс(н)істий, м'яскій; гладкій, товстий, корпулєнтний. [М'ясні́сті губи (Франко)].

Мясишко – поганєньке (абі-яке) м'ясо, м'ясісько.

Мясище – м'ясище́.

Мясник – різник (-ка́), (*диал.*) м'яса́р (-ра́), (*режущ. свиней, птицу*) ко́лій (-лія́), ко́ляр (-ра́). [Витрі́щився як ко́за на різника́ (Приказка)]. **Быть -ком** – бу́ти різником, (*мясничать*) різникува́ти, різничити. [Я різни́чу, торго́ю м'ясо́м, – тим менє́ й прозиваю́ть різником (Дніпропетр.)].

Мясников – різників (-ко́ва, -ко́ве).

Мясничество – різникування (-ння).

Мясничать – різникува́ти, різничити. [Ко́ли різнику́єш, то й плати́ за пра́во – торго́влю (Харк.)].

Мяснический – різницький. [Різни́цький цех (Котл.). Різни́цький ні́ж (Коцюб.)].

Мясничество – різництво.

Мясничий – різничий. [Різни́чий обух (Г. Барв.)].

Мясничиха – різничка, різничі́ха.

Мясничихин – різниччин, різничі́шин (-на, -не).

Мясное, см. – м'ясі́во, м'ясна́ стра́ва, (*шире*) ско́ромина, ско́ром (-му). [Ко́ли-б він їв собі́ м'ясі́во, а то він сі́но їв! (Гребінка). Столи́ його́ погну́лись від м'ясі́ва (Куліш)].

Мясной – м'ясний, м'ясовий. [Лі́зу, лі́зу по залі́зу на м'ясову́ гору (*загадка: конь*) (Чуб. І)].
-ная лавка – різниця́. **-ные ряды** – різниці́ (-ни́ць). [Пристав мов соба́ка до різниць (Номис)].
-ная пища – м'ясна́ їжа, м'ясі́во. *Я до -ной пиши не большой охотник* – я до м'ясі́ва не дуже ла́сий. **-ное блюдо** – м'ясна́ стра́ва, (*жаркое*) печє́ня. **-ной цвет** – м'ясний (м'ясовий) ко́лір темно-черво́ний ко́лір (-льо́ру).

Мясо – м'ясо, (*диал.*) гав'я́дина, (*детск.*) кі́ка, гі́га. [Не бу́де з то́ї ко́зи м'я́са (Номис).

Гав'я́дина сви́нча; печє́ня з воля́чої гав'я́дини (Звин.). Дає́ дити́ні м'я́са та ка́же: на кі́ки! (Гуманш.). **-со варєное** – варє́не м'ясо́, (*диал.*) ма́хан (-ну). **-со жарєное** – печє́не (м'ясо́), печє́ня; *срв.* **Жаркое.** **-со копчєное** – вудже́не м'ясо́, вудже́нина. **-со сырое** – сирє́ м'ясо́, сві́жина. **-со воловьє** – во́ловина; *см.* **Говя́дина.** **-со гу́синое** – гу́сятина. **-со индейки** – (г)інди́чина. **-со козьє** – ко́зли́на, ко́зля́тина. **-со кошацьє** – ко́ша́тина. **-со куриное** –

кур'ятина. **-со** лinya – линіна. **-со** лошадиное, см. **Конина**. **-со** свиное, см. **Свинина**. **-со** собачье – пси́на. **-со** сома – соми́на. **-со** судака – судачина. **-со** утиное – (в)у́тятина. **-со** павшего животного – здохля́тина, здохле́нина; срв. **Падаль**. **-со** пушечное – гарма́тне м'ясо. [Ті рекру́ти, гарма́тне м'ясо на війну́ (Франко)]. **-со** дикое, мед. **caro luxuriens** – ди́ке м'ясо. Мя́гкие ча́сти **-са** – м'яку́ш (-шу), м'яко́та; срв. **Мякиш 2**. Ни рыба, ни **-со** – ні ри́ба, ні м'ясо; ні в тин, ні в воро́та; ні бе, ні ме, ні кукури́ку.

Мясовина, Мясовинка – м'ясовина, м'ясовинка. Ни **-винки** во рту не бывало – і ри́ски в ро́ті не мав (Приказка).

Мясови́тый – опасистий, тілістий, повнотелесий.

Мясое́д – м'ясни́ці (-ни́ць). [У м'ясни́ці і весі́лля спра́вимо (Кониськ.). Ану́, котру́ дівчину сі м'ясни́ці замі́ж оддамо? (Тесл.)]. **Рождественский -е́д** – зимові м'ясни́ці. *Рад бы хоть в пост, да и в -е́д не даю́т* – їв-би і в піст, так не даю́ть і в м'ясни́ці; є ложка, та в місці нема́.

Мясое́дние – м'ясоі́дння, (зап.) м'ясоі́дження; м'ясна́ їжа.

Мясое́дны́й – м'ясни́чний; скромний; м'ясоі́дний, м'ясоже́рний.

Мясокра́сный – темночерво́ний, м'ясночерво́ний.

Мясопу́ст, -пу́стье, -пу́щи – пу́ща[е]ння, загові́ни (-ві́н). [На пу́щення як зав'язано (Номис)].

Мясопу́стны́й – пу́щальний. **-ное воскре́сение** – пу́щальна неді́ля.

Мясору́бка – січка́рня, м'ясорі́зка, млинóк (-нка) на м'ясо.

Мясосовхо́з – м'ясорадгóсп (-пу).

Мясоя́дны́й – м'ясоі́дний, (плотоя́дны́й) м'ясоже́рний.

Мясти́, -ся – 1) (*волновать, -ся, тревожить, -ся, смущать, -ся*) хвилюва́ти, -ся, триво́жити, -ся, турбува́ти, -ся, непоко́їти, -ся, бенте́жити. -ся, збенте́жувати, -ся. *Страсти -тут ду́шу* – при́страсті бенте́жать ду́шу. *Все -те́тся человек* – ма́рно бенте́житься лю́дина. *Все перепуганно -ту́тся* – всі переля́кано (з переля́ку) хвилюю́ться (триво́жаться). **Мяту́щийся**, прлг. – бенте́жний, невпо́кійний, (*безумный*) шале́ний; см. *ещё Мяте́жный*. [Бенте́жна ду́ша (Вороний). Шале́не се́рце (Крим.)]. **-щийся дух, ум** – бенте́жний (невпо́кійний) дух, розум; 2) **-сти́** (*приводит в ярость*) – лю́тити ко́го; 3) **-сти́ся** (*носится*) – хвилюва́ти, вихри́тися. *Снежинки -тся* – сніжи́нки вихря́ться.

Мяцо́ – м'ясе́, м'ясе́чко. [Бажав м'ясе́я свіже́нього давне́нько (Глібів)].

Мя́та, бот. **Mentha L.** – м'я́та, ум. м'я́тка. **-та водяная (M. aquatica L.)** – м'я́та водяна́, блохі́вник (-ку́). **-та дикая – а** (*или глухая, конская, M. arvensis L.*) м'я́та польова́, м'я́та кучеря́ва, м'я́та глу́ха, м'я́та ди́ка, м'я́та кінська; б) (*или русская, M. viridis L.*) м'я́та зеле́на, м'я́та квасна́. **-та курчавая (M. crispa L.)** – м'я́та кучеря́ва, м'я́та горо́дня, м'я́та садова́, м'я́та крута́. **-та лесная (M. silvestris L.)** – м'я́та лісова́, драголю́б (-бу) лісови́й. **-та перечная (M. piperita L.)** – м'я́та холо́дна, м'я́та спра́вжня, галу́щанка. **-та пташья (Stellaria media V. M.)** – мокре́ць (-ре́цю), зі́рочник (-ку) (середні́й), канаркова́ тра́вка. **-та сердечная (M. Pulegium L.)** – м'я́та бло́шниця, по́лій (-лію́), блохі́вник (-ку́). **-та собачья – а** (**Ballota nigra L.**) м'я́точник, соба́ча м'я́та, глу́ха кропи́ва, ша́ндра воню́ча, біло[чорно]ку́дреник (-ку); б) (*или кошачья, Glechoma hederacea L.*) розхі́дник (звичайні́й), ко́тики, ко́шечник (-ку), ко́шача м'я́та, будра. **-та степная (Nepeta Cataria L.)** – ко́тяча м'я́та, ко́товік, ша́нта, глу́шник (-ку).

Мяте́ж – за́колóт, ко́лот (-ту), (*восстание, бунт*) повста́ння, бунт (-ту), бунтува́ння (-ння), (*зап. устар.*) ребе́лія, (*сму́та, смя́тение*) ворохі́[о]бня, ко́лотне́ча, чва́ра (-ри) *и* чва́ри (р. чва́р), каламу́тня, (*волнение народное*) розру́хи (-хі́в), розру́х (-ху), невпо́кій (-ко́ю), (*заговор*) змова́. [Оста́нне польське повста́ння (Грінч.)]. *Поднима́ть, поднят* **-теж** – зчиня́ти, зчині́ти (зрива́ти, зі́рва́ти) повста́ння (за́колóт), збива́ти, збити ко́лотне́чу. *Призывают к -жу́* – за[на]кли́кати до за́колóту (повста́ння, розру́хів). *Постоя́нный, извечный -теж* – безнаста́нні (повсякча́сні) ворохі́[о]бні (за́колóти, повста́ння), (до)ві́чний за́колóт. [Безнаста́нні ворохо́бні в приро́ді (Калит.)].

Мятежелю́бны́й, -люби́вы́й, -люби́вость, см. **Мяте́жливый, -вость**.

Мяте́жество, см. **Мяте́жничество**.

Мяте́жливость – колотливість, бунті[о]вливість, бунтливість, ворохі[о]бливість (-вості).

Мяте́жливый – колотливий, бунті[о]вливий, бунтливий, ворохі[о]бливий. [Винниченко – продукт бунтовливого настрою (Єфр.). Утиште бунтовливу кров свою (Грінч.). Не вставай-же, бунтлива голово! (Куліш). Ворохобливий наговп (Кониськ.)].

Мяте́жник – (за)колотник, повстанець (-нця), бунтівник (-ка), бунтар (-ря), ворохі[о]бник, змовник; *срв.* **Бунтовщик**, **Смутьян**. **Расстрел -ков** – розстріл(ювання) (за)колотників (бунтівників).

Мяте́жников – (за)колотників (-кова, -кове), повстанців (-цева, -цеве), бунтівників (-кова, -кове), ворохі[о]бників, змовників (-кова, -кове).

Мяте́жница – (за)колотниця, бунтівниця, ворохі[о]бниця, змовниця; *срв.* **Бунтовщица**, **Смутьянка**.

Мяте́жницын – (за)колотничин, бунтівничин, ворохі[о]бничин, змовничин (-на, -не).

Мяте́жничество – (за)колотничання, ворохі[о]бничення, бунтівничення, шаленствування, змовничання.

Мяте́жничать – (за)колотничати, ворохі[о]бничити, бунтівничити, шаленствувати, змовничати.

Мяте́жнический – (за)колотницький, бунтівницький, бунтарський, ворохі[о]бницький, повстанський, повстанчий, змовницький.

Мяте́жничество – (за)колотництво, бунтівництво, бунтарство, ворохі[о]бництво, бентежництво, непокійство, шаленство, змовництво.

Мяте́жничий – (за)колотничий, бунтівничий, ворохі[о]бничий, повстанчий.

Мяте́жно, *нрч.* – 1) заколотно, колотно, бунтівно, бунтарно, бунтівничо, ворохі[о]бно, бентежно, непокійно, шалено; 2) метільно, завірюшно, сніговійно, хуртовинно.

Мяте́жность – 1) (за)колотність, бунтівність, бунтівничість, бунтарність, ворохі[о]бність, зворохобленість, збунтованість, скаламученість, бентежність, непокійність, шаленість (-ости); 2) метільність, завірюшність, сніговійність, хуртовинність (-ности). *Срв.* **Мяте́жный**.

Мяте́жный – 1) (за)колотний, бунтівний, бунтівничий, бунтарний, ворохі[о]бний, (*возмущённый*) зворохоблений, збунтований, (*взбаламученный*) скаламучений, (*мятущийся*) бентежний, непокійний, шалений. [Бунтівниче військо (Л. Укр.). Ми не були ворохобні (Франко). Голодні зворохоблені лави ринуть на багатих (Коцюб.). Прощай, моє море бентежне! (Олесь). Непокійне незадоволення (Рада). Утишся бо, серце шалене! (Крим.)]. -**ная толпа** – бунтівна (побунтована) юрба, бунтівничий (заколотний) наговп. -**ный ум, дух** – непокійний (бунтівний) розум, дух. -**ная провинция, колония, страна** – ворохібна (бунтівнича) провінція, колонія, країна. -**ное время, -ные времена** – заколотні часи. [Тепер такі заколотні часи, що люди й у дорігу бояться їхати (Звин.)]. *А он -ный ищет бури* – а він бунтарний (бентежний, шалений) прагне бурі; 2) (*вьюжный*) (за)метільний, завірюшний, сніговійний, хуртовинний.

Мяте́листый, см. **Метелистый**.

Мяте́лица, см. **Метелица 1**.

Мяте́лица – завірюшище, (за)метелище, (*диал.*) кушпелище, віхолище, хурделище, хвижище.

Мяте́ль, см. **Метель**.

Мяте́льный, см. **Метельный**.

Мя́тие – м'яття (-ття), наминання, м'яшкурення, бгання, гарбання, жмакання, жмакування, місіння; 2) тертя (-тя), тіпання; мервлення; виминання, ключкування; 3) жування, жертя (-тя), лупіння; 4) муля[е]ння, (*диал.*) мо́на[я]ння; микүлення. *Срв.* **Мя́ть, -ся**.

Мя́тка – 1) см. **Мя́тие**; 2) тиск (-ку), тиснява; *срв.* **Давка**.

Мя́тлик, *бот.* **Agrostis L.** – мітлиця, м'ятлиця, мітла, мітлюг (-гу), метелиця, тонконіг (-но́гу),

нечу́й-ві́тер (-тра и -тру).

Мя́тликовий – мітли́чний.

Мя́тний – м'я́тний. **-ний запах** – м'я́тний дух. **-ний квас** – м'я́тний квас, квас із м'я́ти. **-ная лепі́шка** – м'я́тна пасти́лька, м'я́тний ко́ржик.

Мяту́щийся, см. **Мясти 1**.

Мя́ть – 1) м'я́ти (мну, мнеш), намина́ти, м'я́шкурути, (*жать, комкать*) бга́ти, жу́жмити, га́рбати, жма́кати, жмакува́ти, (*месить*) міси́ти що. [Не те́рши, не м'я́вши, не їсти калача́ (Номис). В рука́х груша аж пом'я́шала, так її намина́є (Свидн.). Смирний, хоч у ву́хо бгай (Приказка)]. **-ть живот** – вибира́ти живота́ (живі́т, у живо́ті). [Воро́жка вибира́є живі́т (Сл. Гр.)]; 2) (*о волокнист.*) м'я́ти, те́рти (тру, треш), тіпа́ти, (*солому*) ме́рвити (ме́рвлю, -виш), (*кожу*) м'я́ти, вимина́ти, (*ключом*) ключкува́ти що. [Мати коно́плі біля ко́мина мне (Тесл.)]; 3) жува́ти, же́рти, лупи́ти; *срв.* **Жева́ть, Жра́ть. Мя́тый** (*неоконч. и оконч.*) – (зі)м'я́тий, (по)м'я́шкунений, (зі)бганий, (по)жма́каний, (по)жмако́ваний, (по)га́рбаний, мі́шений, вимі́шений; (по)те́ртий, (по)тіпа́ний, (з)ме́рвлений, (по)ключко́ваний; (з)жо́ваний, (з)же́ртий, (з)лупле́ний.

Мя́тьє, см. **Мя́тие**.

Мя́ться – 1) (*стр. и возвр з.*) – а) м'я́тися, м'я́шкуру́тися; бга́тися, жу́жмитися, га́рбатися, жма́каться, жмакува́тися; міси́тися; (*только стр. з.*) бу́ти м'я́тим *и т. п.*; б) м'я́тися, те́ртися; ме́рвитися; м'я́тися, вимина́тися; ключкува́тися; (*только стр. з.*) бу́ти м'я́тим, те́ртим *и т. п.* *Срв.* **Мя́ть 1 и 2**; [Згорні простира́дло як слід, неха́й не га́рбається (Звин.)]; 2) (*не решаться, медлить*) м'я́тися, му́ля[и]́тися, (*диал.*) мо́на[я]́тися, мику́литися, (*фамил.*) ша́ндрю те́рти. [Грицька поривало й собі спу́ститися санча́тами, проте він м'я́вся (Васильч.). Кажі, не му́ляйся! (Звягельщ.). Микита до́вго чо́гось му́лився і не хоті́в проти но́чи виї́здити (Основа 1861). Я то́бі да́вно сказа́в зроби́ти, а ти все мона́єшся (Полт.). Як ти до́вго мо́наєшся! (Борз.). Усі бо́яться, мику́ляться, чи йти, чи ні (Г. Барв.). Як почне́ ша́ндрю те́рти, по́ки поверне́ться, по́ки зроби́ть (Яворн.)].

Мяу́-мяу́, *междом.* – няв-няв, (*зап.*) м'яв-м'яв. [А ко́тичок – няв-няв-няв! (Рудч.)].

Мяу́кала – нявкало, нявка. [Викинь о́те нявкало надві́р (Хорольщ.)].

Мяу́каніє – нявкання, нявчання, (*зап.*) м'явкання, м'явчання; нявк (-ку), няв (-ву). [Ки́цька з ди́ким нявча́нням звива́лася на хвості́ (Крим.). Підня́вся стук, нявк, ре́гіт (Свидн.). Коли́ почу́є няв ко́тиний (Біл.-Нос.)].

Мяу́кати, мяу́кивати, мяу́кнути – нявкати, нявча́ти, нявчу́чити, нявкну́ти, (*зап.*) м'явкати, м'явчати, м'явкну́ти. [На́че нявкаю́ть ко́ти (Крим.). Чо́гось кіт нявчи́ть (Звин.). Три́чі кіт пе́рістий нявкну́в (Куліш). Б́удеш м'явкати́ як той кіт (Грінч. III). А в ска́лах куни́ці крича́ть, м'явча́ть (Свидн.)].

Мяу́ка́ться – нявкати́ся, нявча́тися. *Не -тєя кошечке к ненастью* – не нявчи́ться ко́тикові на него́ду.

Мя́ч – м'я́ч (-ча́), (*вообще круглый ком*) опу́ка. [Полети́ш, як м'я́ч (Номис). Як м'я́чі, ку́лі ловля́ть (Манжура). Шибону́ла в його́ опу́кою, хлопець похопи́в та пу́стив до не́ї (М. Вовч.). Покоти́лася по східця́х нена́че опу́ка (Н.-Лев.). Кі́бчик опу́кою пу́стився на зе́млю (Мирн.)].

Рези́новий мя́ч – гу́мовий м'я́ч. *Игра́ть в мя́ч* – гуля́ти(ся) в м'я́ча, в м'я́ча (в опу́ку, м'я́чем, опу́кою) перекида́тися. [Хоче́те в опу́ку перекида́тись? (М. Вовч.)]. *Подава́ть мя́ч (при игре в ла́пту)* – гили́ти. [Хто пе́рший гили́тиме? (Звин.)]. *Пятна́ть -чо́м* – ма́зати, ква́цати. *Броса́ть как мя́ч* – кидати́ (шиба́ти, шви́ргати) мов (як) м'я́ч (опу́ку).

Отскакива́ть как мя́ч – м'я́чем (опу́кою) *или* мов (як) м'я́ч (опу́ка) відскакува́ти. [Як та опу́ка від ска́ли відска́ує (Франко)]. *Сверну́ться -чо́м* – зібга́тися ве́рчика (клубо́чком, лиси́чкою).

Мя́ча́ть (*об овцах*) – ме́кати, бе́кати; см. **Бле́ять**.

Мя́чевой – м'я́човий, опу́ковий.

М'ячик – м'ячик. [Швиргаєте мене мов м'ячик (Куліш)].

М'ячишка – поганенький (аби-який) м'яч (-ча), м'ячисько.

М'ячища – м'ячище, м'ячисько.

I. На, предл. – 1) с вин. п. – а) на вопрос: куда, на кого, на что (для обозначения предмета, на который направлено действие) – на ко́го, на що́. [На слуги свої, на турки яничари зо-зла гукає (Ант.-Драг.). Подивися в воду на свою вроду (Приказка). Напосівся на мене, щоб дав йому грошей (Сл. Гр.). Сонце гріє, вітер віє з поля на долину (Шевч.)]. *Указувать на кого пальцем* – пальцем на ко́го показувати. *Смотреть на кого* – дивитися на ко́го. *Закричат на кого* – закрячати на ко́го. *Доносить, клеветать на кого* – до́казувати (доно́сити) на ко́го, клепа́ти, набрі́хувати на ко́го, обмовля́ти ко́го. *Жаловаться на кого* – ска́ржитися на ко́го, (зап.) о́скаржувати ко́го. *Подать жалобу иск на кого* – скла́сти ска́ргу, позов на ко́го. *Сердиться, роптать на кого* – се́рдитися (гніва́тися, ре́мствува́ти) на ко́го. *Я надеюсь, полагаюсь, рассчитываю на вас* – я маю надію (надію́ся), покладаю́ся (здаю́ся), раху́ю на вас. *Я беру это на себя* – я беру́ це на се́бе. *Он много берёт на себя* – він (за)багато бере́ на се́бе. *Жребий пал на него* – же́реб (же́ребок) упав на його́ (випав йому́). *На него наложен денежный штраф* – на ньо́го накла́дено грошову пеню́, його́ оштрафова́но. *Посягать, посягнуть на чью жизнь* – на чиє життя́ ва́жити, пова́житися, ро́бити, зро́бити за́мах на ко́го. *Оскалить зубы на кого* – ви́щирити зу́би на ко́го, про́ти ко́го. *Итти войной на кого* – і́ти війно́ю на (про́ти) ко́го. *Отправляют, -ся в поход на кого* – ви́ряджа́ти, і́ти в похі́д на ко́го, про́ти ко́го; (реже) під ко́го. [Ви́ряджа́ли нас в похі́д під ту́рка (Грінч. II)]. *Собака лает на воров* – соба́ка га́вкає (бре́ше) на злоді́в. *Грех да беда на кого не живёт* – з ким гріха́ та ли́ха не бува́є! *Он похож на отца, на мать* – він схо́жий (скида́ється) на ба́тька, на ма́тір, він поді́бний до ба́тька, до ма́тери. *Итти, всходит, взойти, ехать на гору* – і́ти, схо́дити, зійти́, і́хати на го́ру. [На го́ру йду́ – не бичу́ю, а з го́ри йду́ – не гальму́ю (Пісня)]. *Взлезть на стену, на дерево* – ви́лізти на му́р (на сті́ну), на дере́во. *Выйти на крыльцо* – ви́йти на га́нок. *Намазать масло на хлеб* – намаза́ти масла́ на хлі́б, намаза́ти маслом хлі́б. *Сесть на землю, на пол* – сі́сти до́лі, сі́сти на зе́млю, на помі́ст (на підло́гу). *Бросить кого на землю* – ки́нути ко́го на(об) зе́млю. *Наткнуться на камень* – на́ткну́тися на ка́мінь. *Положить на стол* – покла́сти на сті́л. *Окна выходят на улицу* – ві́кна ви́ходять на ву́лицю. *Это действует на здоровье, на нервы* – це вплива́є (ма́є си́лу) на здо́ров'я, на не́рви. *Броситься кому на шею* – ки́нутися ко́му на ши́ю. *Сесть кому на голову, на шею* – на го́лову, на ши́ю ко́му сі́сти. *Приходить на ум* – спада́ти на думку; см. **Приходить 1**. *Иметь притязания на ум* – ма́ти прете́нсію на ро́зум. *Ум на ум не приходится* – ро́зум до ро́зуму не при́ходиться. *Говорить на ухо* – говори́ти на у́хо. *Стать на колени, см. Колено 1*. *Кто назначен на это место?* – хто при́значений (ко́го при́значено) на цю́ поса́ду. *Верить, надеяться на слово* – ві́рити, ма́ти надію́ на сло́во чи́є, (реже) на сло́ві чи́ім. [Ма́ючи надію́ на тво́ім сло́ві (Сл. Гр.)]. *Ссылаться на закон* – поси́латися (покли́катися) на за́ко́н (на пра́во). *Отвечать на письмо* – відпові́дати (відпи́сувати) на лі́ст (на листá). *На что это похоже!* – що́ це таке́! на що́ це (воно́) схо́же! *Положить стихи на музыку* – покла́сти ві́рші на му́зику. *Переводить на украинский язык* – пере́кладати на украї́нську мо́ву. *Писать на украинском языке* – пи́сати украї́нською мо́вою, (зап.) в украї́нській мо́ві. *Вариации на тему* – ва́рія́ції на те́му. *Всплывать на поверхность воды* – спли́вати пове́рх води́, ви́пливати на-по́верха. [На́че дрови́няка, сплива́є пове́рх води́ його́ заго́ріле ті́ло (Ми́рн.)]. *Посадить на хлеб и на воду* – посади́ти на са́мий хлі́б і во́ду. *Он на все руки* – він на все (до всьо́го) при́дався, він на все зда́тний. *Несмотря на* – не вважа́ючи (не зважа́ючи) на; см. **Несмотря**; б) на вопрос: куда (для обозначения предела движения, цели) – на що́, (реже) до чо́го. [Ой, полети́, га́лко, ой, полети́, чо́рна, на Ді́н ри́би ї́сти (Пісня)]. *Держать путь на север* – про́стувати́ (прямува́ти) на півні́ч (до півно́чи). *Оборотись на восток, на запад* – поверні́ся на схі́д, на за́хід (со́нця). [Поверну́вся на схі́д со́нця (Сл. Гр.)]. *Путешествие на Восток* –

по́дорож на Схід. *Я еду в Париж на Берлін и на Кельн* – я їду до Пари́жу на (через) Берлі́н і на (через) Кель́н. **На базар, на ярмарку** – на база́р (на місто), на я́рмарок *и* у база́р (у місто), у я́рмарок. [Наймичка разів зо́ три бігала в база́р і щось прино́сила цілими в'язанками (Мирн.). Заплакала Морози́ха, ідучи на місто (Грінч. III)]. *Карета в'їхала на двор* – каре́та в'їхала (заїхала) у дві́р. *Перейдите, станьте на эту сторону* – перейдіть, ста́ньте на цей бік (по цей бік, з цього боку), (по)при цей бік. *Идти на середину избы, комнаты* – йти насеред ха́ти, кімнати. [Вона́ тихо встає і йде насеред ха́ти (Грінч.)]. *Выйти на работу* – піти на роботу, (*к работе*) до робо́ти. [Сини́ пополуднали і пішли знов до робо́ти (Н.-Лев.)]. *Пойти, поехать на охоту* – піти, поїхати на полюва́ння (на лóви). [Раз в-осені пан поїхав на лóви (Рудч.)]. *Итти на войну* – іти на війну́. *Ехать на воды* – їхати на во́ди. *Вести на казнь* – вести на стра́ту (на скара́ння). *Вызвать на поединок* – ви́кликати на дуе́ль (*гал.* на поединок). *Звать на свадьбу* – за́кликати (запро́ш[х]увати) на весі́лля; *в) на вопрос: когда* (для означення будуще́го времени или воо́бще определённого момента времени) – на що́; *срв. О, об 2. На другой день* – дру́гого дня, на дру́гий день. **На третью ночь** – тре́тьою но́чі, на тре́тю ніч. [А на тре́тю нічку вийшла на зо́рі (Грінч. III)]. **На новый год, на пасху** – на новий рік (ново́го року), на великдень (велико́днем). [На новий рік прибавило́сь дня на зая́чий скік (Номис). На великдень, на солóмі прóти со́нця, діти гра́лись собі крашанка́ми (Шевч.)]. **На завтра** – на(в)за́втра. **На следующий год** – на той рік, на насту́пний рік. **На будущее время** – на прийдешні́й (на да́льший) час. *В ночь с 4-го на 5-е июля* – уночі з четве́ртого на п'яте лі́пня. *В ночь на 5-е июля* – уночі прóти п'ятого лі́пня. *С понедельника на вторник* – з понеді́лка на вівто́рок. *Со дня на день* – з дня на де́нь, з дніни на дніну (на дру́гу), де́нь відо́ дня; *г) на вопрос: на сколько времени* – на (який час). [На рік пішов з до́му (Сл. Гр.). По два карбо́ванці, мовля́в, косаре́ві на де́нь (Г. Барв.)]. *Едешь на день, а хлеба бери на неделю* – їдеш на де́нь, а хлі́ба бери́ на ти́ждень. *Отпуск на двадцать восемь дней* – відпу́стка на два́дцять ві́сім де́нь. **На несколько дней** – на кі́лька (декі́лька, скі́лькись) де́нь. **На два года** – на два ро́ки; *г) на вопрос: на что, на сколько* (для означення коли́чества, ме́ры, це́ны) – на що́, за що́. [Не на те коза́к п'є, що є, а на те, що бу́де (Приказка). Що в дівча́т ума́ й за шеля́г нема́ (Лавр.)]. *Я купил это на свои собственные деньги* – я купі́в це на (за) свої́ власні́ гро́ші. *Променять что на что* – проміня́ти що на що́. [Проміня́в на лі́чко ре́мінець (Приказка)]. *Помножить пять на четыре* – помно́жити п'ять на чо́тири. **На половину меньше** – на полови́ну ме́нше. *Убавить на треть, на половину* – зме́ншити на тре́тину, на полови́ну. *Разделить на двое* – розді́лити (поді́лити) на дво́є, на дві́ части́ни[і]. **На четыре, на пять миль вокруг чего** – на чо́тири, на п'ять миль круг (навкру́г, навко́ло) чо́го. [Круг місте́чка Бересте́чка на чо́тири міль мене́ сла́вні запоро́жці свої́м тру́пом вкри́ли (Шевч.)]. **На всё небо** – на все не́бо. [Хмара розплива́лася на все не́бо (Васильч.)]. *Обед был накрыт на четырёх* – обі́д був накрита́й на чо́тирьо́х (на чо́тири ду́ші). *Купить на три рубля, на пять рублей* – (по)купі́ти на три карбо́ванці, на п'ять карбо́ванців чо́го. *Я купил книгу на сто рублей* – я (по)купі́в кни́жок на сто карбо́ванців. *Один на один* – сам на сам; (*с глазу на глаз*) на дві́ пари очей; *д) на вопрос: как, для чего на что* (для означення це́ли, обсто́ятельства) – на що́, про що́, до чо́го. [Христа́ ра́ди да́йте на доро́гу (Шевч.). Мабу́ть бог так дає про те, щоб ме́нше лю́ди грі́шили (Г. Барв.). Молоді́м до чита́ння, старі́шим до розу́много рахува́ння (Куліш)]. **На это платье пошло много материи** – на це убра́ння пішло́ ба́гато (чимало) кра́му. *Он много тратит на книги* – він ба́гато витрача́є на кни́жки. *Отдать, взять вещь на хранение* – відда́ти, узя́ти рі́ч на пере́хованку (на схóвок, на схору́ну). *Играть на деньги, не на деньги* – гра́ти на гро́ші, не на гро́ші (та́к собі). *Смолоть пшеницу на муку* – з[по]моло́ти пше́ницю на боро́шно. [Помоло́ли пше́ницю на боро́шно (Сл. Гр.)]. *Осудить на смерть кого* – засуди́ти на сме́рть (на го́лову, на скара́ння) ко́го. **На помощь голодным** – на допо́могу голо́дним. *Шить рубаху на праздник* – шити́ сорочку́ про свя́то. **На чёрный день** – про чо́рний де́нь, про ли́ху го́дину. **На случай** – про случи́й; на

випадок чо́го. **На** *случай нещастья, пожара* – на випадок нещастя, пожежі. **На** *ваш счёт* – на ваш рахунок, вашим коштом. *Пройтись на чей счёт (переносно)* – (до)кинути про ко́го, (шутл.) водою бризнути на ко́го. **На** *риск* – на риск, на відчай. **На** *жизнь и на смерть* – на життя і на смерть. *Убить, -ся на смерть* – забити, -ся на смерть. [На смерть порубав (Желех.)]. **На** *смерть испугал ты меня* – до смерті (на смерть) налякав (перелякав) ти мене. *Покупать на вес* – купувати на вагу що. **На** *беду* – на біду, на лихо, на нещастя. **На** *встречу, см. Навстрёчу. На силу, см. Наси́лу. На память* – а) на пам'ять, на спомин, на згадку; б) (*наизусть*) на пам'ять; см. **Память 2. На** *голодный, желудок* – на голодний шлунок, на голодне черево, (*натощак*) на тще серце; 2) *с предл. п.* – а) *на вопрос: где, на ком, на чём* – на ко́му, на чо́му. [Ой, на горі та жєнці жнуть (Пісня). На сонці полотно сушили (Сл. Гр.). У латаній свитиночці, на плéчах торбіна (Шевч.)]. *Пасты лошадей на дугу* – пасты коні на луці (на лєваді). *Сидеть на стуле* – сидіти на стільці. *Книга лежит на столе* – книжка лежить на столі. *Я не могу писать на этом столе, он слишком высок* – я не можу писати на цьому столі (за цим столом), він (аж) надто високий. *Рана на руке* – рана на руці. *Нести, держать ребёнка на руках* – нести, держати дитину на руках. *Сухарь хрустит на зубах* – сухар хрумтить на зубах. *Со слезами на глазах* – із слізьми в очах, з очима сповненими слізьми (сльозами). *Это происходило на моих глазах* – це відбувалося перед моїми очима (у мене перед очима, при моїх очах). *Стой на месте, будь на глазах* – стій на місці, будь на очах. *У меня не то на уме* – в мене не те на думці. **На** *небе и на земле* – на небі і на землі. **На** *небосклоне* – на обрії. **На** *Севере, на Востоке, на Кавказе* – на Півночі, на Сході, на Кавказі. *Города, лежащие на Днепре* – міста, що лежать (по)над Дніпром. **На** *берегу озера* – на березі (над берегом) озера. **На** *дне бутылки* – на дні пляшки. **На** *всех углах улиц* – на (по) всіх рíжках вулиць. **На** *каждом шагу* – на ко́жному ступені (кроці); де ступну (ступнеш и т. п.). *Быть на обеде, на ужине, на балу у кого* – на обіді, вечері, на балі у ко́го бути. [На обіді в його був (Сл. Гр.)]. *Быть, купить что на базаре, на ярмарке* – бути, купити що на (у) базарі, у (на) ярмарку. *Жить на конце улицы* – жити (сидіти) на (в) кінці вулиці. *Мы живём на конце села* – ми сидимо́ кінєць села (на край села). *Я живу на улице Ленина* – я живу́ на вулиці Лєніна. **На** *ней было бархатное платье* – на їй було оксамитове вбрання, вона була в оксамитовому вбранні. *Вся работа на мне, на моей обязанности* – уся робота на мені (на моїй голові, за мною). [Свєкрұха тільки піч ви́топить, а то вся робота за мною (Черніг.)]. **На** *вас есть должок* – за вами невеличкий борг. *Остерегайтесь этих людей: это обманщик на обманнике* – стережіться цих людєй: це шахрай на шахраєві (це самі шахраї). **На** *его месте* – на його місці, б́вши їм. *Быть женатым на ком* – бути жонатим (одруженим) з ким, держати ко́го. *Основываться на законе* – спиратися на законі (на праві и на закон, на право), ґрунтуватися на законі (на праві). *Он на этом помешался* – він на цьому збожеволів. *Спасибо и на этом* – дякую (дякуємо) і за це. *Резать на меди* – різьбити (вирізувати, рити) на міді. *Писать на бумаге* – писати на папері. *Держатся, плавать на воде, на поверхности воды* – держатися, плавати на воді (поверх воді, на по́верхах). *Переправиться через реку на пароме, на лодке* – переправитися (перевезтися) через річку пороном (на пороні), човном (у човні). *Ехать на лошадах* – їхати кіньми, (*верхом*) їхати (вєрхи) на конях. *Ехать на почтовых* – їхати поштáрськими (кіньми), їхати поштою (поштáркою). *Я еду на своих лошадах* – я їду своїми кіньми. *Плывть на парусах, на вёслах* – плисти під вітрилами, на вєслах. *Драгаться на шпагах* – б́тися на шпа́дах. *Передать на словах* – переказати на словах (словєсно). *Играть, ваиграть на чём (на скрипке на рояле и т. п.)* – ґрати, заґрати на що и на чо́му (*напр.* на скрипку и на скрипці, на роялі). [Дай заґраю я на дудку, а то давно вже грав (Драг.)]. На бандурці виграває: «Лихо жити в світі» (ЗОЮР I)]. *Ходить на костылях* – ходити на милицях (з ключками). *Пальто на вате, на шёлковой подкладке* – пальто́ на ваті, на шовковій підбивці. *Карета на лежащих рессорах* – карєта на лежачих ресорах. **На** *ходу, на лету, на скаку* – на ходу, на ле[ьо]ту, на скаку. *Телега тяжела на ходу*

– віз важкий на ходу́ *и* до ходу́. **На коленах**, см. **Колéно 1**. **На цыпочках**, см. **Цы́почки**. **На четвереньках**, см. **Четверéньки**. **На корточках**, см. **Корто́чки**. **Компанія на акціях** – акційне товариство; б) *на вопрос: где (для обозначения должности или состояния)* – на чо́му. **Быть на службе** – бу́ти (перебува́ти) на служ́бі (на поса́ді). **Стоять на часах** – бу́ти на ва́рті (на ча́тах). **На побегушках**, см. **Побегу́шки**. **На смертном одре** – на (при) смерте́льній постелі, на бо́жій доро́зі, відхо́дячи світу сього́; в) *на вопрос: когда, как (для обозначения времени, поры, состояния, обстоятельства)* – на чо́му. **На этой, на прошедшей неделе** – на цьо́му (на ці́м) тижні, на то́му (на мину́лому, на ті́м, на мину́лім) тижні *и* цьо́го тижня, то́го (мину́лого) тижня. [На ті́м тижні зроблю́ (Липовеч.)]. **На днях** – ці́ми дня́ми. **На святках** – свята́ми. **На досуге** – на дозві́ллі. **На от'езде** – на від'їзді, від'їзда́чи. **Жениться на тридцатом году** – ожені́тися на тридця́тому ро́ці; 3) (*в сложных словах*) на, у, про, ви. **На жёстком матраце не долго належишь** – на твёрдо́му матра́ці не до́вго влє́жиш (виле́жиш). **С голодным желудком не долго работаешь** – з голо́дним шлу́нком не до́вго проро́биш (ві́робиш).

П. На – 1) (*мн. на́те*), *глагол. нарч.* – (ось) на́! (ось) на́те! ось ма́єш! ось ма́єте! ось візьмі́! ось візьмі́ть! (*с вин. п.*). [На́ тобі паля́ницю, на́ тобі й дру́гу! (Звин.). На́те-ж вам і ні́ж (ножа́)! (Ки́їв). На́, ї́ж! (Ки́ївщ.)]. **На́, это тебе на водку** – ось на́, це тобі на го́рілку. **На́, возьми́!** – на, візьмі́! ось візьмі́! ось ма́єш! **На́, отнеси это письмо на почту** – (ось) на́, віднесі́ цьо́го листа́ (цей лист) на по́шту; 2) *междом.* – о! диви́! диви́ть! [Диви́ть! Як дити́на примі́чає (Звин.)]. **На, да ты уж здесь!** – о (оце́ тобі)! та ти вже тут! **Вот тебе на!** – от тобі й ма́єш! ото́ ма́єш! от тобі й на! (*поговорка*) от(т)ака́ лови́ся! [За пра́вду б'ю́ть, за брехню́ віри не даю́ть, – оттака́ лови́ся! (Основа 1861)]. **На вот, что наделал!** – диви́ ти (ось тобі й на́), чо́го на́коїв!

Наамальга́мить – наамальга́мува́ти що.

Наарома́тить – напахáти, наарома́тити що.

Нааука́ть – нагукáти, нааго́вкати ко́го.

Нааука́ться – нагукáтися, нааго́вкатися, наго́вкатися. [Наго́вкали́ся в лі́сі, по́ки зустрі́лися (Сл. Ум.)].

Нааха́ться – наа́х(к)ати́ся, нао́х(к)ати́ся.

Наба́вить, см. **Набавля́ть**.

Наба́вка – 1) (*действие*) наддава́ння, набавля́ння, надбавля́ння, накида́ння, *оконч.* надда́ння, набавле́ння, надба́влення, накинне́ння; 2) (*что набавлено*) надда́ча, надда́ток (-тку), набáвка, надба́вка, на́кидка. *Срв.* **Приба́вка**. [З ся́ким чи́ таким надда́тком (Кулі́ш). Хоч і вимага́ хан від вас надба́вки жо́лду, та ви дава́йте йому́ сті́льки, скі́льки дава́ли зда́вна (Кулі́ш)].

Набавле́ние, см. **Наба́вка 1**.

Набавля́ть, набáвить – наддава́ти, надда́ти, набавля́ти, набáвити, надбавля́ти, надба́вити, накида́ти, на́кинути, (*о мног.*) понаддава́ти, пона(д)бавля́ти, понакида́ти чо́го *и* що на що; *срв.* **Прибавля́ть**. [Ко́ли на́кида́ти пла́ту, то тре́ба на́кида́ти всі́м, та ще й одна́ково (Н.-Лев.). По два карбо́ванці на десяти́ну на́кинув (Грінч.)]. **Набавле́нный** – надда́ний, набавле́ний, надба́влений, на́кинутий, понадда́ваний, понакида́ний. **-ться** – наддава́тися, бу́ти надда́ваним, на́дданим, понадда́ваним *и т. п.*

Набавочный – надда́тковий, набавни́й, на́кидний; (*набавле́нный*) на́дданий.

Наба́гривать, наба́грить – лови́ти, налови́ти о́стями (га́ком) (ри́би, пла́ву).

Набаклу́шничать – набайди́куватися.

Набалагу́рить – набазі́кати, набала́кати (тере́вєні́в, дурни́ць). **-ться** – набазі́катися, набала́катися (тере́вєні́в, дурни́ць), на́шуткува́тися, на́пустува́тися.

Набаламу́тить – набаламу́тити, на́колотити, ко́лоту (ко́лотне́чі) наро́бити.

Набалда́шник – го́лівка, га́лка, ма́ківка (на па́лиці). [Пате́риця з срі́бною го́лівкою (Сл. Ум.)].

Наба́ловать, -ся – напустува́ти, -ся, нажартува́ти, -ся, нажирува́ти, -ся.

Набалты́вать, наболта́ть – 1) набовтувати, набовтати, наколо́чувати, наколоті́ти, набаламу́чувати, набаламу́тити чо́го в що, (*во множ.*) понабо́втувати, понаколо́чувати, понабаламу́чувати чо́го в що; заколоті́ти чо́го. [Набо́втала помий по́вне відро́ (Сл. Гр.). Наколотила са́жі та й ма́же йому́ шию (Рудч.). Понаколо́чували тако́го, що й сви́ні не їстиму́ть, а вона́ нам да́є (Богодух.). Висівок там заколоти (Хата)]. **-тай ящ в молоко** – наколоти я́єць в молоко. **-тай кулажки** – заколоти́ кваші; 2) *см.* **Наболта́ть 2. Набо́лтанний** – набовтаний, наколо́чений, набаламу́чений, понабо́втуваний *и т. п.* **-ться** – 1) набовтуватися, набовта́тися, понабо́втуватися; бу́ти набовтуваним, набовтаним, понабо́втуваним *и т. п.* **В подливу -тсья мука** – в підлі́ву набовту́ють (наколо́чують) муки́; 2) *см.* **Наболта́ться 2 - 5.**

Набальза́мировать – набальзамува́ти ко́го, що. **-ться** – набальзамува́тися; (*шутл.: напиться пьяным*) намирува́тися, насмокта́тися, набра́тися.

Набалья́сничать, -ся – набалья́снити, -ся, натереве́нити, -ся.

Набарабаніть – 1) набараба́нити, натарабаніти; 2) (*наказать*) натуркота́ти. *Она́ мне -нила уши* – вона́ мені по́вні ву́ха натуркала. **-ться** – набараба́нитися, натарабані́тися; няатуркота́тися.

Набарахта́ться – наборса́тися, наборюка́тися, натріпа́тися, набу́рхатися, навовту́зитися.

Набары́шничать (денег) – набаришувати, намі[е]нжува́ти (грошей). **-ться** – набаришувати́ся, намі[е]нжува́тися; набаришникува́тися.

Наба́т – гвалт (-ту), сполох (-ху); дзвін на гвалт (на споло́х). [Від глухо́го і сумно́го дзво́ну на гвалт в душі́ станові́ться ще стра́шніше (Кониськ.)]. *Ударить в -ба́т, бить -ба́т и в -ба́т* – удари́ти, би́ти (дзвони́ти) на гвалт (на споло́х). [В дзвони́ вдари́ли на гвалт (Кониськ.). Вдарив, загу́в по Слов'я́нщині великий дзвін на споло́х (Стебн.). Удари́ли на споло́х – збі́глося все село́ (Сл. Ум.)].

Наба́тить – би́ти (дзвони́ти, калата́ти) на гвалт (на споло́х); (*будоражить*) гвалтува́ти, полоши́ти.

Наба́тний – гвалтові́й, сполошні́й, на гвалт, на споло́х (ужі́ваний). **-ний колокол, звон** – дзвін (*р.* дзвона) на гвалт (на споло́х); великий дзвін (*р.* дзвону).

Набатра́чить – нанаймитувати, набурлакува́ти, нажити наймитуючи (бурлаку́ючи). **-ться** – нанаймитувати́ся, набурлакува́тися, нажитися у найма́х (наймитую́чи, бурлаку́ючи).

Наба́тчик, -чица – гвалтовик (-ка), сполошник (-ка).

Набахва́літься – нахвалі́тися, навихваля́тися, начвані́тися, нахва́статися, нахизува́тися.

Набаю́каються – наколиса́тися, налюля́тися.

Наба́ять – набала́кати, наговорі́ти, наказати чо́го; *срв.* **Наговорі́ть 1 (под Наговаривать).**

Наба́яться – набала́катися, нагомони́тися, наговорі́тися.

Набе́г – 1) на́біг (-бігу); *см.* **Набегание, Набе́жка. -гом воды, ветра свалило дерево** – на́бігом води́, ві́тру повали́ло дере́во; 2) (*нападение*) на́пад (-ду), на́ско́к (-ку), на́їзд (-ду), на́біг, за́біг (-гу). [Татарські на́пади до́вго руйнува́ли Украї́ну (Сл. Ум.). Тієї́ ночі татари́ вибира́лися в один з дуже смі́ливих наско́ків на ю́рту замо́жного яку́та (Короленко). Татарський на́їзд полови́ни XIII в. (Єфр.). Старі́ лю́ди ще й до́сі перека́зують про татарські за́біги (Звин.)]. *Делать, производит -ги на кого, на что* – робі́ти на́пади (наско́ки, на́їзди, за́біги), набіга́ти, забіга́ти, на́пада́ти, налі́тати на ко́го, на що. [Кримські татари́ поча́ли набіга́ти на Украї́ну і дуже грабува́ти її (Драг.). А татарва́ як набігала́, то вже́ я заму́жем бу́ла (Котл.). Як на ча́йках забігали́ на тих лю́тих ворогі́в (Грінч. III)]. *Произвести -бе́г на кого, на что* – зроби́ти (вчині́ти) на́пад (наско́к, на́їзд, за́біг), наско́чити, налеті́ти на ко́го, на що, на́ринути, впа́сти до ко́го. [Наско́чив на наш ху́тір за́гін татарський (Тобіл.). Як ті́льки ти не ве́рнеш мені́ скоти́ни, то я на́рину́ до те́бе з три́дцятьма́ козака́ми і два́дцятьма́ кімлика́ми (Мова). Слуги́ пані́ Монтовто́вої несподі́вано впа́ли до Кисе́лика і викрали́ госпо́дню (Ор. Лев.)].

Пираты производят -ги на берега – пірати роблять напади (налітають, нападають, наскакують) на береги. *-ги варваров* – напади (наскоки, наїзди, забіги) варварів. *Страна, подверженная неприятельским -гам* – країна, що зазнає ворожих нападів; країна, відкрита ворожим нападам.

Набегание – 1) набігання, наскакування. *-ние судов на мель* – набігання (наїжджання, наскакування) суден на міліну; 2) набігання, наринання. *Срв. Набегать 1 и 2.*

Набегать – 1) набігати, натюпати що. *-гать дорожку* – набігати, (утоптати) доріжку (стежечку). *Лиса -гала много следов* – лисиця наслідила дуже. *-гать себе кашель* – набігати собі кашель (кашлю); 2) *см. Набегивать.*

Набегать, набежать – 1) (*наскакивать*) набігати, набігти, наскакувати, наскочити, наїжджати, наїхати на кого, на що. [Ненароком набіг конём на його і збив з ніг (Сл. Ум.). Човен наскочив на корчі і трохи не перекинувся (Сл. Ум.)]. *Колесо -жало на камень* – колесо наскочило (наїхало, набігло) на камінь; 2) (*сбегаться, сходится, собираться*) набігати, набігти, понабігати, поназбігатися, наринати, наринати куді. [Вовки сіроманці набігали (Метл.). Набігло багато людей (Сл. Ум.). Понабігають з слободи дівтора до діда (Драг. Пр.). А народу наринувло – тьма тем (Мова)]. *Толпа -жала на площадь* – натовп поназбігався (наринув) на майдан. *На лбу у него -гали морщины* – на лобі у нього (йому) набігали зморш[ш]ки. [На сухому високому лобі набігали густі дрібні зморшки (Н.-Лев.)]. *Верх -гаёт (против подкладки)* – верх набігає (брижиться) (проти підбивки). *На глазах у него -гали, -жали слёзы* – на очах у його (йому) набігали (наринали), набігли (наринувли) сльози. [У бідного хлопця аж сльози наринали на очах, але він державсь плакати (Яворн.)]. *-гаёт, -жала туча* – набігає, набігла хмара. [Пішла вдова в поле жати, стала хмара набігати (Метл.)]. *Вода -жала с гор* – води набігло (понабігало) з гір. *Надо жить, как -жит* – треба жити, як набіжить; 3) *см. Набег 2 (Делать -бег).*

Набегаться – набігатися, натюпатися, вибігатися, виганятися, (о мног.) понабігуватися, понатюпуватися, повибігуватися. [Набігався, піду ляжу спати (Чуб.). Виганявся за день, аж ніг не чую (Сл. Гр.). Діти повибігуються, – зараз їсти просять (Звин.)].

Набегивание (*рысакa*) – виїжджування (рисака).

Набегивать, набегать (*рысакa*) – виїжджувати, виїздити (рисака).

Набеглый – набіглий.

Набегом, *нрч.* – набігом, наскоком, (*урывкой*) уривками. [Такий дощ, що набігом іде – де набіжить, де перестане, де узнов набіжить (Переясл.)].

Набедерник – чапрак (-ка).

Набедить, Набедокурить – нашкодити, наброїти (біді), наколобродити, нашрубурурити, наплатати штук, (*диал.*) напрокудити. [Тепер-же на мене звертає, сама наброївши біді (Котл.). На цей рік нових штук наплатав (Свидн.). Та так Хведько напрокудив, що його за малим і з урядництва не скинули (Мова)].

Набедренник – набедренник (-ка).

Набедствоваться – набідуватися, набідитися, налихуватися; *срв. Набраться беды (под Набираться 4)*. [Ой, синоньку, ой що я набідилась з отією відьмою! (Л. Укр.)].

Набежание, *см. Набежка 2, оконч.*

Набежать, *см. Набегать.*

Набежка – 1) *см. Набегивание*; 2) набігання, наїжджання, наскакування, наринання, *оконч.* набіжання, наїхання, наїзд (-ду), наринання. *-ка колеса на кочку* – набігання (наїжджання) колеса на купину. *Мы -кой бываем там* – ми наїздом (мимоїздом, коли-не-коли) буваємо там.

Набежчик – нападач (-ча), нападник, наїзник (-на). [Побідний поступ нападачів був нарешті спінений (Павлик)].

Набездельничать – 1) (*намошенничать*) нашахрувати, нашахраювати; 2) наробити з нічів'я.

-**тяться** – 1) наледарюва́тися, нагультаюва́тися, нагуля́тися, набайдикува́тися, надармува́тися; 2) нашахрува́тися, нашахраюва́тися.

Набекре́нь, *нрч.* – наба́кір. [Надіне ту́ю коза́цькую ша́пку наба́кір (Квітка)].

Набе́л, *см.* **Набе́лка**.

Набе́ливание, Набелё́ние – набілювання, набілення.

Набе́ливать, набелі́ть – набілювати *и* набіля́ти, набілі́ти, (*о мног.*) понабілювати, понабіля́ти що *и* чо́го; *срв.* **Белі́ть**. -**лі́ть** *лицо* – набілі́ти лице́ (облі́ччя). [Справ красіло і білило, щоб я личко набілила (Пісня)]. **Набелё́нный** – набілений, понабілюваний. -**тяться** – 1) набілюва́тися, набілі́тися, понабілюва́тися; бу́ти набілюваним, набіленим, понабілюваними. [Прийде неділенька, набіліся, піди до церкви помоліся (Чуб. V)]; 2) (*вдоволь, сов.*) набілі́тися, (*о мног.*) понабілюва́тися.

Набе́лка – 1) (*действие*) набілювання, *оконч.* набілення; 2) (*состав для беления*) набі́л (-лу).

Набело́, *нрч.* – начисто. *Переписать -лю* – переписа́ти начисто.

Набе́ль, *техн. (на стекл. зав.)* – набе́ль (-ля).

Наберега́ть, набере́чь – наберега́ти, наберегті́, (*накопляют*) нахо́вувати, нахова́ти, надбавати, надбати чо́го; *срв.* **Приберега́ть**.

Набереди́ть (*больное место*) – роз'я́трити (болю́че місце).

Набережная, *сиц.* – 1) набережна, надбережна (-ної) (ву́лиця, дорóга), набере́жжя, надбере́жжя (-жжя). [По набере́жній свисті́в ві́тер, і розлютоване море кидало бризкі дощём (Л. Укр.). Повештавшись по набере́жжю Неви́, вернулись до господа́ (Кониськ.)]; 2) *см.*

Бечевая 1.

Набере́жник – 1) набере́жжя, надбере́жжя (-жжя); 2) *см.* **Набере́жный песок**; 3) (*нанос*) береговий плав (-ву).

Набере́жный – набере́жний, надбере́жний, побере́жни[і]й. -**ная сторона** – набере́жний бік. -**ний дом** – надбере́жний будинок. -**ная улица** – надбережна (побережна[я]) ву́лиця. [Скупались у морі і йшли побере́жною ву́лицею (Н.-Лев.)]. -**ре́жный песок** – побере́жни[і]й (береговий) пісок.

Набесе́дываются – нарозмовля́тися, нагомоні́тися, наговорі́тися з ким.

Набесі́тятся – накази́тися, набісі́тися.

Набесно́ваются – набіснува́тися, налютува́тися, накази́тися.

Набив, *см.* **Набивка**.

Набивальщик, -щица – набивальник, набивальниця, набивач, набивачка.

Набивание – набивання, нато́птування, напихання, набигання, напаковування, начиня́ння, натовкмачування; (*наколачивание*) набивання, цвяхування, цвяшкування, клинцювання; (*о ткани*) вибивання *и т. п.*; *срв.* **Набивать**.

Набиватель (цены) – набива(й)ло, підбива(й)ло, наганя́ло.

Набива́ть, набі́ть – 1) *что на что* – набива́ти, набі́ти, (*о мног.*) понабива́ти що на що. -**ва́ть обручи на бочку, шину на колесо** – набива́ти обручі́ на бочку, шину́ на ко́лесо. [Треба набі́ти обручі́ на діжку, а то зовсім розсо́хлася (Сл. Ум.)]. -**ва́ть ве́дра, кадки** – набивати ві́дра, діжки. [Бондар ві́дра набиває (Шевч.). Ва́ші діжки всі́ вже понабива́в (Сл. Гр.)]; 2) *что чем, чего во что (наполняют)* – набива́ти, набі́ти, нато́птувати, нато́пта́ти, напиха́ти, напха́ти, набига́ти, набга́ти, напаковува́ти, напакува́ти, (*начиня́ть*) начиня́ти, начини́ти, (*натолакивать*) натовкмачува́ти, натовкмачи́ти, (*о мног.*) понабива́ти, понато́птувати, понапиха́ти, понабига́ти, понапаковува́ти, поначиня́ти, понатовкмачува́ти що чим, чо́го в що. [Лисі́чка ви́ла мачо́к з се́редини (з пиро́га), а туди́ напхала́ смі́ттячка (Рудч.). Набга́в повну кишене́ю горі́хів (Сл. Гр.). Чума́ з лопато́ю ходила́, та гробови́ща рила-рила, та тру́пом-тру́пом начиня́ла (Шевч.). Ковба́си вже поначиня́ла (Богодух.). Натовкма́че бу́ло туди́ суха́рів житни́х (Основа 1861)]. -**бі́ть матра́ц волосом, сеном** – набі́ти (напха́ти, нато́пта́ти) матра́ц(а) воло́ссям (воло́сінню), сі́нник сі́ном. -**бі́ть мебель волосом** – набі́ти

меблі волоссям (волосінню). **-ть погреб льдом** – набивати, набити льодівню льодом. **-бить трубку** – набити (напхати) люльку. **-бить карман** – напхати (набгати, напакувати) (грошіма) кишенью. **-вать чучела** – набивати (випихати) манякі. *Ребёнку -били голову бесполезными правилами* – набили (начинили, натовкмачили, натуркали, *вulg.* набухтурурили) дитині голову непотрібними правилами. **-бьёт себе чем-л. голову** – наб'є (начинить) собі чимсь голову. **-ть кому что в уши** – натуркувати, натуркати, (*о мног.*) понатуркувати кому що в уха. [Я вже знаю, це вона йому натуркала (Сл. Ум.). Понатуркують дурним в уха, а вони й вірять (Грінч.); 3) (*навевать*) набивати, набити, понабивати чого куди, в що. *Ветер -бил, ветром -било много снега в сени* – вітер набів, вітром набило (понабивало) багато снігу в сіни; 4) (*наколачивать чего во что*) набивати, набити, (*о мног.*) понабивати чого в що. **-ть гвоздей в стену** – набивати, набити, понабивати гвіздків (цвяхів) у стіну; (*для обмазки стены глиной*) цвяхувати (цвяхкувати), обцвяхувати (обцвяхкувати) стіну, поцвяхувати (поцвяхкувати) стіни. **-бить свай** – набити (понабивати) паль у що; 5) (*тиснить*) вибивати, вибити, (*о мног.*) повибивати що. **-вать холст, холсты** – вибивати полотно, полотно; 6) (*наминать*) набивати, набити, (*во мног. местах*) понабивати що. **-бить себе ногу, ноги** – набити собі ногу, понабивати собі ноги. **-бить мозоли** – понабивати (понамулювати) мозолі. *Седло -било спину у лошади* – сідло набило спину коневі. **-ть оскомину** – набивати, набити оскомину, (*себе*) оскомити, пооскомити собі зуби, оскомитися, пооскомитися. [Зелені кислці їсти, то тільки зуби оскомити (Сл. Гр.)]. **-бить руку (переносно)** – набити (наважити) руку, наламатися, приломитися (до роботи). [Тільки наважиш руку до якої роботи, а він тебе взяв та й на друге місце переставив (Київщ.)]. **-ть цену** – набивати (підбивати), набити (підбити) ціну. [Коло коней ходять та ціну набивають (Чигиринщ.). Мало й торгувалися, підбивали ціну (Франко)]; 7) нарізувати, нарізати, наколювати, наколоті; набивати, набити; (*о мног.*) понарізувати, понаклювати; понабивати чого. *Охотник -бил много дичи* – стрілець настріляв багато дичини. **-бить орехов** – набити горіхів. **Набитый** – набитий *и* набиваний, (*о мног.*) понабиваний; натоптаний, напханий, набганий, напакований, начинений, натовкмачений; (*о ткани*) вибитий, вибиваний, повибиваний *и т. п.* *Туго -тый кошелек* – добре (туго) натоптаний (напханий, набганий, начинений) гаман (капшук). [Через із котячої шкіри, туго напханий банкнотами (Франко). Начинений капшук шагами з калитки глузував (Боров.)]. *Битком -тый* – натоптом-натоптаний, напхом-напханий, повно набганий, (*толпящимися*) (повно)натоппаний. [Мане́лька церква повно натовпана була людьми (Грінч.)]. *Люди битком -тые в карету* – люди напхом-напхані в карету. **-тый дурак** – дурень запліщений (несосвітінний). **-тая дура** – дурепа писана.

Набиваться, набиться – 1) (*стр. з.*) набиватися, натоптуватися, напихатися, бути набиваним, натоптуваним, напих(ув)аним, набитим, натоптаним, напханим, понабиваним, понапих(ув)аним; (*о чучеле*) випихатися, бути випханим; (*о ткани*) вибиватися, бути вибиваним, вибитим, повибиваним *и т. п.*; *срв.* **Набивать. Сваи -тся бабою** – палі набиваються бабою (дівнею). *Ракета -тся особым составом* – ракета начиняється особливою сумішшю; 2) (*возвр. з.*) набиватися, набитися, понабиватися, натоптуватися, натоптатися, понатоптуватися, напихатися, напхатися, понапихатися *и т. п.*; *срв.* **Набивать.** [Не набивається сей обруч на діжку (Сл. Гр.). Саме в мішки набивається (Рудч.)]; 3) (*скопятся, наполнятся*) набиватися, набитися, напихатися, напхатися, натовплюватися, натовпитися, (*грубо*) пертися, напертися, нашиватися, нашитися. *Народ -бился в избу* – народу натовпилося (нашилося, напхалося, *грубо* наперлося) в хату. [Людей натовпилося – повнісінька хата (Н.-Лев.)]. *В сени -билось много снега* – в сіни набилося багато снігу. **Пыль -тся в платье** – пил (порох) набивається (нашивається) в одяжу; 4) набиватися, набитися, (*напрашиваться*) напрошуватися напроситися, напрохуватися, напрохатися, (*навязываться*) напіратися, напертися, накидатися до кого з чим, (*навязывает кому что*) напихати кому що. [І все те набивається на роботу (Рада). Я його не кликав, – він сам набився в гості до мене

(Сл. Ум.). Давали навіть гроші в позику і до спілки напиралися (Франко). Коли не треба, я не накидаюся (Л. Укр.). Пан раціоналіст, безбожник – чорта кличе! ще й душу напиха! (Франко)]; 5) (*взаим. з., сов.*) набитися з ким (досхочу); 6) (*намаяться, намучиться с кем, с чем, сов.*) набитися, наморочитися з ким, з чим.

Набивка – 1) (*действие*) набивання, нато́птування, напихання, набигання, напаківування, начиняння *и т. п.*, *оконч.* набиття (-ття), нато́птанья, напихання, набгання, напакування, начинення *и т. п.*; *срв.* **Набивать**; 2) (*материал, которым набивают, или качество работы*) набивка, набив (-ву), набиття (-ття). **-ка** нехороша, слаба, жидка – набивка недобра, слабка, рідка; 3) *см.* **Набойка**.

Набивной – 1) (*служащий для набивки*) набивний, набивальний. **-ной снарядец** – набивний (набивальний) пристрійчик; 2) (*набитый*) набивний, набиваний, набитий. **-ные обручи** – набивні (набивані) обручі. **-ной тюфяк** – набивний (набиваний) матрац. **-ная цена** – набита ціна. **-ной узор** – вибиваний узор (*р.* узору); 3) (*о ткани*), *см.* **Набойчатый**.

Набивчатый, *см.* **Набойчатый**.

Набивчивый – нав'язливий.

Набивщик, -щица, *см.* **Набойщик, -щица**.

Набилки – ляда (у ткацькому верстаті).

Набирание – 1) набирания, (*собрание*) збирання, (*о войске*) вербування, (*стар.*) зтягання; 2) набирання, вбирання, втягання; 3) *типогр.* – складання, набирання.

Набирать, набрать – 1) набирати, набрати, (*о мног.*) понабирати що *и* чого в що, куди. [Набрав хліба, скільки схотів (Сл. Гр.). Вони понабирали за пазуху піску (Рудч.). **-брать корзину земляники** – набрати (назбирати) кошик суниць. **Я -брал много грибов** – я назбирав багато грибів. **-брать мешок муки** – набрати мішок борошна. [Набери мішок борошна (Сл. Гр.). **-брать материц на платье** – краму (матерії) на вбрання набрати. **Что (чего) -решь, то и понесешь** – чого набереш, те й понесеш. **-ть войско** – набирати, набрати, збирати, зібрати, вербувати, навербувати військо, (*стар.*) зтягати, зтягти військо. [Зібрав війська сорок тисяч (Пісня)]. **-рать рекрутов** – набирати рекрутів (*вульг.* некрутів). [Набирали некрутиків в неділеньку вранці (Пісня)]; 2) (*вбирать в себя*) набирати, набрати, вбирати, увібрати, втягати *и* втягувати, втягти що *и* чого (в себе). [Уже човник води набира (Чуб. V)]. **Губка -рает воду** – губка набирає (вбирає, втягає, всмоктує) воду (в себе). **Весною вода, тепло -рает** – на весні вода тепла набирає. **Замолчал, как воды в рот -брал** – замовчав, наче води в рот набрав; 3) *типогр.* – складати, скласти *и* (*реже*) зложити, набирати, набрати що. **Который лист вы уже -раете?** – котрий аркуш ви вже складаєте (набираєте)? **Набранный** – 1) набраний, назбираний. **-ное войско** – набране (навербоване, *стар.* зтягне) військо; 2) набраний, увібраний, втягнений; 3) *типогр.* – складений, зложенний, набраний.

Набираться, набраться – 1) (*стр. з.*) набиратися, бути набираним, набраним, понабираним; (*вбираться*) вбиратися, втягатися, бути вбираним, увібраним, втягуваним, втягненим *и т. п.*; 2) набиратися, набратися, понабиратися, (*находит*) знаходити, найти, понаходити, набиватися, набитися, понабиватися, (*собираться, скопляться*) збиратися, зібратися, назбиратися, (*отыскиваться*) знаходитися, знайтися, познаходитися. [Вже по всіх усядах потроху набирається чималенько нашої свідомої інтелігенції (Крим.). На храм було у нас без людей: то той, то сей, то куми, то побратими, – тай набереється (Кониськ.). Набралось в чобіт води (Сл. Гр.). О, де ви такі розумні й понабирались? (Номис). Вилили з колодязя всю воду до цятини, а вона-ж узнов найде (Борз.). Тоді дешевше все було, малолюдно було, тепер уже миру набилося (Март.). **Понемногу -раются охотники (желающие)** – потроху набираються (збираються, знаходяться) очі. **Много ли их? – С десяток -рется** – чи багато їх? – Душ з десять (з десятків) набереється (добереться, знайдеться). **Несколько рублей, может быть, и -рется** – кілька (декілька) карбованців може й набереється (настягається, найдеться знайдеться, едва-едва витулиться). [Настягалось рублів на кілька грошей (Мирн.).

Подивлюсь по гро́шах: мо́же й віту́литься копа́ з ша́гом (Лебединщ.); 3) *типогр.* – складатися, скластися *и* зложитися, набиратися, набратися; бути складаним, набраним, складеним, зложеним, набраним. *Книга скоро -рѣтсѧ* – книжка незабаром буде складена (набрана). *Уже -раѣтсѧ десятыи лист* – уже десятий аркуш складається (набирається); 4) набиратися, набратися, (*о мног.*) понабиратися чого, (*кругом*) оббиратися, обібратися, наоббиратися чим *и* чого. [Як насиплеш тільки злота, що всі мої люди наберуться кілька зможуть, то твій палац буде (Рудан.). А я думаю собі: як дасть мені грошей, то пхатиму в пазуху і в рукава, і в пелену наберу, одно слово, так оберуся грішми, що вже більше нікуди (Київщ.)]. *-браться репьев, блох* – набратися реп'яхів, убратися (обібратися) в реп'яхи, набратися бліх. [Підеш, дак у реп'яхи й уберешся (Г. Барв.). Свиня в реп'яхи обібралася (Сл. Гр.)]. *-браться денег взаймы* – напозичатися (грошей). [Ніхто вже не дає: у всіх вже напозичалися (Харк.). Напозичався вже так що й у вічі людям дивитися ніяково (Тесл.)]. *-браться барства* – набратися панства. [Вона довго терлась коло панів і набралась од них трохи панства (Н.-Лев.)]. *-браться ловкости, учёности* – набратися спритности, учености. *-браться вредных правил, взглядов* – набратися шкідливих правил, думок. *-браться дурных привычек* – набратися поганих звичок (звичок). *Я впутался в это дело и -брался одних оскорблений* – я встряв у цю справу і набрався (наслухався, вульг. наївся) самих образ. *-тсья сил (силы)* – набиратися, набратися сили, убиватися, убитися, убиратися, убратися в силу, (*окрепнутъ*) осильніти, (*диал.*) нажитися. [Там діти замолоду набираються сили та досвіду (Наш). Український рух шириться, і в силу вбивається письменство (Рада). На восьмий тиждень я устав з ліжка, тоді вже почав жваво у силу вбиратись (М. Вовч.). У нас сю ніч знайшлося теля, тільки ще не осильніло: не може стояти на ногах (Хорольщ.). За такої погоди можна нажитися (Звин.)]. *-тсья здоровым* – набирати(ся), набрати(ся) (нагулювати, нагуляти, закохувати, закохати) здоров'я, оздоровлятися, оздоровітися. [Неначе набірав здоров'я, слухаючи його (Франко). Давав синові нагуляти здоров'я, не будив його рано (Мирн.). Хай здоров'ячка закохує, щоб тоді хазяїнувать подужав (Тесл.). В сій воді він купався, оздоровлявся, оздоровить і тебе (Борз.)]. *-тсья смелости* – набиратися, набратися відваги (смілости), збиратися, зібратися на смілість, насмілюватися, насмілитися, насміти (що зробити). [Перевірівшись, що жахавсь по-дурному, набірався нової, ще більшої відваги (Коцюб.). Іноді хочеться поцілувати там чи приголубити, та й соромно чогось, не насмію (Васильч.)]. *-тсья греха* – набиратися, набратися гріха. [Мо вона скоро вмере, дак не хочу гріха набиратися (Борз.)]. *-браться беды* – набратися (зазнати, здобути, вкусити) біди (ліха, *шутл.* чихавиці). [Вже-ж і зазнав я ліха з тим позовом! (Кониськ.). На цій широкій та прибитій, слізоньками перелітій дорозі не раз і не двічі здобудеться чума́к ліха (Коцюб.). Певна річ, що були-б ми набралися доброї чихавиці (Кониськ.)]. *-браться страху* – набратися (наїстися) страху. [Судячи по страху, якого наївся за той час у самоті, був певний, що уйшов з десять миль (Франко)]. *-браться охоты* – підібрати охоти. [Я підібрала охоти їхати до міста (Вінниччина)].

Набирка – 1) *см.* **Наборка 1**; 2) (*кузовок*) кошик, козубенька (на ягоди, на гриби).

Набить, -ся, см. **Набивать, -ся.**

Наблагодариться – надякуватися, здякуватися. [Прийму тебе у власній господі так, що й не здякуєшся (Коцюб.)].

Наблажить – надуріти, напустувати, наброїти.

Наблажиться – 1) напустуватися; 2) напередуватися, накомизитися. *Срв.* **Блажить 2** *и* **3.**

Наблёвывать, наблевать – набльовувати, наблювати, (*во многих местах*) понабльовувати.

Наблёванный – набльований, понабльовуваний. *-тсья* – 1) набльовуватися, бути набльовуваним, набльованим, понабльовуваним; 2) (*вдоволь, сов.*) наблюватися, (*о мног.*) понабльовуватися.

Наблеять, -ся – на́мекати, -ся, набе́кати, -ся, на́мекотіти, -ся, на́мекєкати, -ся.

Наблюшні́ться – 1) набра́тися бліх; 2) (*перен.: навоштри́ться*) насоба́читися.

Наблюшні́ять, наблюшні́ть – напускати, напустити бліх, наблюшити.

Наблуді́ть – нашко́дити, нака́пустити, наколобродити.

Наблуді́ться – наблукáтися, наблуді́тися.

Наблюда́тель, -ни́ця – 1) спостере́гач, -гачка, спостере́жник, -ни́ця; 2) наглядáч, -да́чка, наглядник, -ни́ця, (*надзира́тель по до́лжності*) доглядáч, -да́чка, доглядник, -ни́ця, дозо́рець (-рця) *и* дозо́рця (-ці, *м. р.*) дозо́рни́ця. [Мовча́зний наглядáч добра́ і зла (Л. Укр.). Я́сний місяць, – наглядáч цікавий, я́сний місяць, – підслухач лукавий (Л. Укр.). Ти доглядник за лісом, ти й ста́неш в одві́ті (Кониськ.). Бач, чо́ртова доглядáчка! такі вздрі́ла! (Квітка)].

Наблюда́тельность – спостере́жливість (-вості).

Наблюда́тельный – 1) спостере́жливий, ува́жливий, кмі́тливий, примі́тливий, замі́тливий. [Спостере́жливий дослі́дник (Крим.). Ува́жливий чо́ловік (Куліш). Але́ кмі́тліве о́ко Балабу́шихи прикмі́тило на їх тонкі сорочкі з гола́нського полотна́ (Н.-Лев.). Примі́тлива дівчи́на, – усé в хазя́йстві пере́йма (Лохв.). Один кивне́, дру́гий моргне́, тре́тій засмі́ється, а мій ми́лий замі́тливий, – мені́ не ми́неться (Грінч. III). Пани́ч Па́влик у нас ду́же замі́тливий (Сл. Гр.)]. **-ний ум** – спостере́жливий ро́зум; 2) (*служи́щий для на́блюдения*) спостере́жний, спостере́гальний, дозо́рн[ч]ий. [На шпиль, посере́д густого бо́ру, збудовано ка́плицю і дере́в'яну ру́блену ве́жу – ви́сько́ву спостере́гальну сті́йку (Тутк.)]. **-ний пункт** – спостере́жний (спостере́гальний, дозо́рн[ч]ий) пункт, дозо́рча то́чка.

Наблюда́ть, наблюсти́ – 1) *что* – спостере́гати, спостере́гти, (*редко*) постере́гати, постере́гти *що*, (*примечать*) примі́чати, примі́тити *що*. [Пере́глянувши украї́нське пи́сьме́нство, ми могли спостере́гти ціка́вий процéс (Єфр.). Диві́ть! Як дити́на примі́чає! (Звин.). **-да́ть природу, течение светил небесных** – спостере́гати приро́ду, рух сві́тил небéсних. Астроно́м, *що* спості́регає зо́рі (Кониськ.). Спостере́гаючи, з одного́ бо́ку, життя́ приро́ди, а, з друго́го, – суспі́льне та особисте життя́ люде́й (Наш)]; 2) (*надсматривать за кем, за чем*) наглядáти, назира́ти, надзира́ти за (над) ким, за (над) чим *и* ко́го, *що* (чо́го), (*следить*) сте́жити за ким, за чим *и* чо́го, досте́жити чо́го, кмі́тити, примі́чати за ким, за чим, (*сторожить*) пильну́вати ко́го *и* за ким, чо́го, допильну́вати ко́го, чо́го, достере́гати, достере́гти ко́го, *що* *и* чо́го, (*смотреть, надзирать*) доглядáти, догля́нути ко́го, чо́го *и* за ким, за чим, дозира́ти ко́го, чо́го *и* *що*, за ким, за чим; *срв.* **Присма́тривать 2, Надсма́тривать**. Буду́ пильно́ наглядáти – кни́жку ти яку́ чита́єш, з ким гово́риш, де́ бува́єш (Крим.). Обі́даю со́бі де́сь у куто́чку, прислуха́юсь, назира́ю за го́стями (Васильч.). Ці́кава Масю́ківна назира́ла го́стя з ві́кна (Н.-Лев.). Надзира́ю, надслуху́ю, *що* ста́неться з Хо́мою (Франко). Шля́ху їх не сте́жить нія́кий во́рог (Франко). Чо́го ти за дру́гими пригляда́єшся? знай себе́, я за то́бою не примі́чаю (Квітка). Сів про́ти не́ї уп'я́вся очі́ма в її́ вид і́ вва́жливо кмі́тить за не́ю (Н.-Лев.). Улі́тку вона́ ї́здила са́ма на по́ле до коса́рів, до громаді́льників, до же́нців і́ кмі́тила за ними, як до́брий осаву́ла (Н.-Лев.). Ну, хочеш: я доглядáтимусь, пильну́ватиму́ їх обо́х (Грінч.). За таким Тро́хим більш́ усьо́го пильну́вав (Квітка). Допильну́вав то́го я вранці́ сам (Грінч.). Про *що* мене́ *що*-дня́ достере́гати і́ ці́литись на мене́ *що*-годи́ни? (Куліш). Чи се-ж на́ше ді́ло? чи́ нам ве́лено за дру́гими доглядáти? (Квітка). Ко́лись ще́ сам я на по́лі й у лі́сі їх пильно́ї робо́ти доглядáв (Грінч.). Тре́ба пильно́ тих лука́вих хо́дів дозира́ти (Куліш)]. **-да́ть за дви́женнями непри́яте́ля** – сте́жити (назира́ти) за ру́хами во́рога, пильну́вати ру́хів во́рога. **-да́ть за детьми́** – наглядáти (доглядáти) ді́тей *и* за ді́тьми, дозира́ти ді́тей. **-да́ть за робо́тами** – наглядáти (назира́ти) за (над) робо́тами, пильну́вати робо́ти, сте́жити за робо́тами. **-да́ть за чьим поведі́нням** – доглядáти (пильну́вати) чийо́го пово́дження (чи́єї поведі́нки). **-да́ть за порядко́м** – доглядáти (дозира́ти, пильну́вати) порядку́. [Ви́сько́вого порядку́ дозира́ли сі́човики́ до́бре (Куліш)]. **-да́ть за са́мим со́бою** – сте́жити за са́мим со́бою, пильну́вати себе́, ува́жати на себе́. *За ним на́до -да́ть* – за ним тре́ба наглядáти

(стежити), його треба пильнувати, на його треба уважати, його треба мати на оці. [Цезарю, остерегайся Брута,.. пильно вважай на Метелла Цімбра (Куліш)]. -**дасть украдкою (тайком)** за кем – потай наглядати (назирати) когo *и* за ким, потай стежити за ким, сочити (присочувати) когo. Коли постережеш ще що-небудь, скажи мені; звели також і жінці присочувати (Куліш)]; 3) (*соблюдаютъ*) доглядати, доглянути, додержувати, держати, додержати що *и* чого, берегти, зберегти що. -**дасть закон, -ны** – доглядати, додержувати закону, -нів. -**сти правосудие** – доглянути (додержати, допильнувати) правосуддя (правого суду). -**дасть пост** – додержувати посту, додержати піст. **Наблюде́нный** – спостережений, примічений; 2) доглянутий, додержаний, збережений. -**ться** – 1) спостерега́тися, бу́ти спостереженим. *Высота солнца – тся снарядом* – високість сонця спостерегають приладом; 2) (*соблюдаются*) держатися, додержуватися, бу́ти додержуваним, додержаним. *Посты теперь не тся* – постів тепер не додержують (не додержуються).

Наблюде́ние – 1) (*действие*) – а) спостерега́ння *и (реже)* постерега́ння, приміча́ння, *оконч.* спостереже́ння, постереже́ння, приміче́ння; б) наглядан́ня, назиран́ня, надзиран́ня, стеже́ння, кмиче́ння, пильнува́ння, достерега́ння, доглядан́ня, дозира́ння. *Срв. Наблюда́ть. Доступный -нию* – приступний спостереженню, спостережний; 2) (*что узнано*) спостереже́ння, (*редко*) постереже́ння. [«Нема́ серця в нас», – таким гірким докором кінчає поет свої спостереження над життям (Рада). Ти нагадуєш мені моє власне постереження (Куліш)]. *Астрономические -ния* – астрономічні спостереження. *Сделать -ние* – зробити спостереження. *Проверя́ть свои -ния* – перевіряти свої спостереження; 3) (*надзор*) нагляд, догляд (-ду), дозір (-зору), призо́р (-ру). [Почало ставати якось моторошно під дозором тих очей без людського виразу (Франко). Я бачу, що то вже за мною призо́р такий (Козелеч.)]. *Иметь общее -ние за чем* – мати загальний догляд за чим (нагляд за *или* над чим). [Правління Академії має загальний догляд за непорушністю і цілістю будинків Академії та її установ (Стат. Ак. Наук)]. *Быть, состоять под -нием* – бу́ти (перебува́ти) під доглядом (під наглядом, під дозором, під призо́ром).

Наблюди́к – наблиди́к (-ка), наблиди́чка, накривачка, накривка, покришка на блюдо.

Наблюсти́, *см. Наблюда́ть.*

Набо́б – наба́б (-ба).

Набогаща́ть, набогати́ть – збагаш[ч]а́ти *и* збага́чувати, збагати́ти когo.

Набожи́ться – набожитися, набігматися.

Набожни́к, -ни́ца – побо́жний чоловік, -на жінка, святобо́жник, -ни́ця.

Набожни́чание – святобо́ження, ви́казування побо́жності, удава́ння побо́жного, святе́нникува́ння.

Набожни́чатъ – святобо́жити, ви́казувати побо́жність, удава́ти побо́жного, святе́нникува́ти, (*насм.*) живи́м до бо́га лізти.

Набожни́чество – святобо́жни́цтво; *см. Набожни́чание.*

Набо́жно, *нрч.* – побо́жно, (*реже*) набо́жно, (*богомольно*) богомі́льно, (*богобоязненно*) богобоя́зно. [Він побо́жно перехристився (Грінч.). Безгучно ворухить устами, немов проказуючи молитву, руки набо́жно складені на грудях (Л. Укр.)].

Набо́жность – побо́жність, (*реже*) набо́жність (-ності). [З побо́жності своєї пожертвував на церкву сто рублів (Вовч.). Нехай-же пан не тривожить моєї набо́жності (Н.-Лев.)].

Набо́жный – побо́жний, (*реже* набо́жний), святобо́жний, (*богомольный*) богомі́льний, (*богобоязненный*) богобоя́зний, богобоя́зливий. [Грішників бог не слухає, а коли хто побо́жний і волю бо́жу чинить, тогo слухає (Біблія). Такий побо́жний зробився: ні празника, ні неділі не пропустить (Сл. Ум.). Святобо́жна жінка (Харк.). Був дуже богомі́льний, ходив до церкви що-неділі (Н.-Лев.)]. -**ный человек** – побо́жний чоловік; *срв.*

Набо́жник.

Набо́ина – 1) (*лодка с набоями по бортам*) (чо́вєн-)наши́ваник; 2) (*доска для набоя на лодку*)

на́шва; 3) *кузнечн.* – пробієць (-бійця), пробій (-бою), пробівач (-ча).

Набой – 1) *см. Набивка*; 2) (*набитое место*) набите місце, бите (-того), набій (-бою), садно (-на), (*шутл.*) товчєник; 3) **-бои** (*набивные борты*) – на́шви (-шов и -швів) и (*ед.*) на́шва.

Набойка – 1) *см. Набивка*; 2) (*холст, набитый одною краской*) ви́бійка, ви́біванка, набіванка. [Спіднічина з набіванки (Л. Укр.)]; 3) (*на каблуке*) на́бійка; 4) (*у сапожников*) стоячка; 5) (*у бочаров*) набівач, набівачка; 6) *валяльщ.* – товкачка, праник; 7) *кузнечн.* – ключ (-ча); 8) (*в лодке*), *см. Набой 3.*

Набойковый, *см. Набойчатый.*

Набойная, *сщ.* – набивальня; (*для тиснения ткани*) ви́бивальня (-ні).

Набойник – 1) забійник, забівач (-ча), шомпол (-ла); 2) (*чекмарь для лёгкой трамбовки*) товка́ч (-ча), забива́чка.

Набойница, *см. Набойна 1.*

Набойный – набивний. **-ное шило** – набивне́ (забивне́) шіло. **-ный инструмент** – товку́ша. **-ная лодка**, *см. Набойна 1.* **-ный кирпич** – то́птана цєгла. **-ная материя, текст.** – ви́бивана (ви́бійна) ма́терія; *срв. Набойка 2.* [Мої мішки прикметні, – з ви́биваної десяти́ки (Кониськ.)].

Набойчатый – ви́бійча́ний, ви́бивний. **-тое платье** – ви́бійча́не уба́рнання.

Набойчить, -ся – насмілити, -ся.

Набойщик, -щица – набивальник, -ниця, набівач, -ва́чка; (*тканей*) ви́бівач, -ва́чка, ви́бійник, -ниця, ви́бійщик, -щиця; (*цены*) на́бива(й)ло, під́бива(й)ло, на́ганя́йло.

На-бок, *нрч.* – на бік, у бік, бо́ком; *см. ещё Набекрень.* [Ха́та в бік похи́лилася (Чигиринщ.)].

Набокий – набокува́тий, кривобо́кий.

Наболелый – наболі́лий, зболі́лий, наболений, зболений, схоро́ваний. [Плачу́ть, сльо́зи біжа́ть, немо́в наболі́ле го́ре зворуши́ли (Проску́рівна). Як ча́сто в ча́с сумний, ко́ли ду́ша зболі́ла в да́внину думко́ю лі́та... (Са́міл.). Груди, наболє́ні з му́ки (Гри́нч.). Бері́ть її полегоньки, бо в не́ї ті́ло дуже зболе́не (Сте́фан.). Сє́рце схоро́ване як ме́дом напо́їть (Фе́дьк.)].

Наболеть – наболі́ти, зболі́ти, схорува́тися. Рука **-лєла**, *нєльзє дотрону́ться* – рука́ наболі́ла, не мо́жна (до)торкнутися. *Где -лєло, там не тронь* – де наболі́ло (де зболе́не), там не займай. *Серце -лєло от горести* – наболі́ло сє́рце від жалю́. **Наболєвший**, *см. Наболелый.*

Наболтать – 1) *см. Набалтывать 1*; 2) (*наговорить пустяков*) набала́кати, набазі́кати, наторо́чити, натеревє́нити, нагу́торити, наля́пати (язиком), наплє́скати, наплє́сти (язиком), налєпє́тати, наля́потіти, нацокотá[і]ти, на́блягу́зкати, на́пая́кати, на́верзти, на́верзя́кати, на́варня́кати, (*диал.*) на́хля́кати (дурни́ць), (*о мног.*) пона́бала́кувати, пона́базі́кувати, пона́торо́чувати *и т. п.* [Прибі́г, натеревє́нив усяко́ї вся́чини (Звин.). Чо́го лю́ди не наплє́щуть! (Звинг.). Наплє́ска́в тако́го, що й купи́, не держи́ться (Звин.). Ти у́жє чо́го не наплє́тєш сво́їм безко́стим язиком! (Номис). Прибі́гла – нагу́ркала, налєпє́тала, як у ко́рчмі (Н.-Лєв.). Нацокотáли ті́ї верхо́уми, а ти віри́ поня́ла (М. Вовч.). І все брєхня́, що ти нам на́блягу́зка́в (Кулі́ш). На́хля́кала чо́рт-зна-що́ та й пішла́ (Змі́вщ.). О́тї брєхухи пона́торо́чували вам, а ви й віри́те (Богоду́х.)]. **-тать на кого** – на́брєха́ти, на́говорити, на́клепати, наплє́скати на ко́го, об́брєха́ти, об́говорити, об́мо́вити, об́не́сти ко́го, (*о мног.*) пона́брі́хувати, пона́гово́рювати *и т. п.* на ко́го. [Так те́бе об́брєше, об́несе́ (Гри́нч.). На всі́х пона́брі́хує, та по́вига́дує те, чо́го й не бу́ло (Гри́нч.)].

Наболтаться – 1) *см. Набалтываются 1*; 2) (*наговориться вволю*) набала́катися, набазі́катися, нагу́торитися, нацокотá[і]тися, (*о мног.*) пона́бала́куватися, пона́базі́куватися. [На́бала́кались ми з кумом (Сл. Ум.). Оце́ подруги́, як зйду́ться, так і не розлу́чається, – чи ви в́же пона́бала́кувалися? (Гри́нч.)]; 3) (*ногами, руками*) на́дрига́тися, на́телі́патися, на́колиха́тися, на́бала́мкати́ся, на́мота́тися (но́гами, ру́ками); *срв. Болтать 2*; 4) на́телі́патися, на́мота́тися, на́метля́тися, на́майтала́тися, на́хили́тати́ся; *срв. Болтаться 2*; 5)

намота́тися, намотля́тися, нати́нятися, нашала́тися, навешта́тися; *срв.* **Болта́ться 3.** -лєя *он по свету* – намота́вся (нати́нявся, навешта́вся) він по світу.

Набо́льший – найста́рший, ста́рший у родині.

Набо́р – 1) *см.* **Набо́рка 1**; 2) (*рекрутский*) на́бір (-бо́ру), при́зов (-ву), (*гал.*) бра́нка, (*народн.*) некру́тчина. [Бути-ж мені у неволі, у некру́тському наборі (Пісня). Задума́в цісар бра́нку брата (Федьк.). Прои́шла в нас чу́тка – некру́тчина сього року буде (М. Вовч.)]. По -ру – за при́зовом. [У мене́ два за при́зовом, дру́гий – своєю́ охото́ю (Звин.)]. *Явля́ться к рекрутскому -бо́ру* – ста́влятися (до набо́ру, до при́зову, *зап.* до бра́нки). [А Гнат ще не віри́ть, що і йому-би ста́влятися, що се бра́нка буде (Федьк.)]; 3) (*всё, что набрано*) на́бір (-бо́ру), на́брання (-ння), (*подбор, ассортимент*) до́бір (-бо́ру). -бо́р *слов, фраз* – низка (збира́нина, сплетево) слів, фраз. -бо́р *шерстей для узора* – до́бір шерстей (вовни) до узо́ру. -бо́р *инструментов* – до́бір (припа́с) інструме́нтів (прила́дів, пристро́їв), пристро́їв (-рою), прила́ддя (-ддя) до чо́го. *Хирургический -бо́р* – хирургі́чний пристро́їв, хирургі́чне прила́ддя. *Черте́жный -бо́р* – рисува́льний пристро́їв. *Полный -бо́р инструментов для какого-либо дела* – справа, справилля (-лля), начиння (-ння), припа́с (-су), снасть (-ти). [Прии́шов швець зо всім свої́м справилля́м (Сл. Ум.). А в мішку́ вся моя́ снасть (Звин.)]; 4) *типогр.* – скла́дання (-ння), на́бір. *Один лист -бора отпечатан* – оди́н арку́ш скла́дання (набо́ру) вже віддру́ковано; 5) *морск.* -бо́р *корабля* – снасть (корабе́льна); 6) (*для сбруи, упряжи*) до́бір бля́х (бляшо́к, цвяхі́в (до збро́ї)).

Набо́ристый – 1) (*богатый складками*) збо́ристый, фалдо́ваний, ря́сний. [Збо́ристі рука́ва (Сл. Ум.). Ря́сна світа (Звин.)]; 2) (*ёмкий*) вби́рущий. [Вби́руща гу́бка (Київ)].

Набо́рка – 1) *см.* **Наби́рание**; *оконч.* на́брання; зби́рання; навербу́вання, зати́гнення; на́брання, увібра́ння, втя́гнення; скла́дення *и* зложе́ння, на́брання; 2) (*работа по качеству своему*) на́брання (-ння), (*подбор*) до́бір (-бо́ру). *Камни хороши, да -ка не годится* – ка́міння до́бре, та до́бір не пасу́є.

Набормота́ть, -ся – на́мимрити, -ся, набу́боніти, -ся, набу́рмота́[і]ти, -ся, наму́рмота́[і]ти, -ся, набе́лькота́[і]ти, -ся, наже́боніти, -ся.

Набо́рная, *сц.* – 1) *типогр.* – скла́да́льня; 2) на́бира́льня, зби́ра́льня, до́бира́льня, майсте́рня, де на́бирають (зби́рають, до́бирають).

Набо́рник, *типогр.* – верста́тка.

Набо́рный – 1) (*относящийся к набору*) на́бірний; (*набранный*) на́біраний. -на́я *книжка* – на́бірна кни́жка; 2) (*собранный из мелких частей*) зби́рний, зби́раний, на́бористий, штуко́ваний. [Набо́ристе сі́дло (Стор.)]. -на́я *работа* – на́бориста (штуко́вана) робо́та, штуко́вання (-ння). -на́ый *стол, -ная дверь* – зби́раний (штуко́ваний) ста́л, зби́рані (штуко́вані) дvere. -на́ый *паркет* – на́бористий парке́т. -на́я *сбруя* – цвяхова́на збро́я; 3) *типогр.* – а) скла́да́льний; б) скла́дач (-ча). -на́я *касса* – скла́даче́ва ка́са, реа́л (-лу).

Набородник – на́боро́дник (-ка).

Наборозди́ть – на́борозніти що, наро́бити боро́зен. -тьєя – на́борозні́тися.

Набороніть *и* -новать – на́боронувати, на́бороніти, наво́лочити, наско́родити. -тьєя – на́боронувати́ся, на́бороні́тися, наво́лочити́ся, наско́родити́ся.

Набо́рщик, -щица – 1) на́бірач, -ра́чка, (*вербовщик*) вербува́льний, -ни́ця, вербі́вник (-ка), -ни́ця, зати́гач, -ча́чка; 2) *типогр.* – скла́дач (-ча), -да́чка, скла́да́льний, -ни́ця.

Набра́живание – 1) на́бро́дження *и* на́бро́діння, на́трапля́ння, нади́бування, (*диал.*) наги́бування; 2) на́бро́дження *и* на́бро́діння, на́бри́д (-бро́ду). *Срв.* **I. Набра́живать**; 3) на́бро́джування, на́то́птування; 4) на́ловлюва́ння ри́би воло́ком. *Срв.* **II. Набра́живать**.

I. Набра́живать, набре́сти *и* набре́сть – 1) *на что* – на́бро́дити, на́бре[і]сти́, на́трапля́ти, на́трапити що *и* на що, нади́бувати, нади́бати, (*диал.*) наги́бувати, наги́бати що. [Да́йте мені набре́сти на сте́жку (Номис). Бре́ли вони́ то ме́жами, то су́головами, як набра́ли купу́ гно́ю (Свидн.). Іду́чи в лі́с, нади́бав за́йця (Сл. Ум.). Ходи́в, ходи́в і наги́бав де́сь у ку́точку ля́ду,

що він її досі й не примічав (Манж.)]. *Охотник -брёл в лесу на медведя* – ловець набрів (диал. нагибав) у лісі ведмедя. *Что это -брело на него?* – який це дур його напав? який це гедз його вкусів? що це йому сталося?; 2) (*сходиться*) набродити, набре[й]сти, понабродити, находити, найти, понаходить, сходиться, насходиться, стягаться, настягаться куди. *Гляди, что люду -брело* – диві, скільки людей понаходило (насходилося, настягалося).

II. Набрáживать, набродить – 1) (*броды*) наброджувати, набродити, натоптувати, натоптати (стежки, межі); 2) (*рыбы*) наловлювати, наловити риби волоком; 3) *см. II. Набродить. -ться* – 1) наброджуватися, бути наброджуваним, набродженим *и т. п.*; 2) наловлюватися, наловитися; бути наловлюваним, наловленим волоком; 3) *см. Набродиться.*

Набра́жничать – нахмеліти, наробити п'ючі-гуляючі, набен(ь)кетувати. **-ться** – нахмелітися, напиться-нагулятися, набен(ь)кетуватися.

Набраковáть – набракувати, наган(ь)джувати чого. **-ться** – набракуватися, наган(ь)джуватися.

Набраниться – налаятися, налихословітися. [Се така завзята баба, що поки не налається досхочу, – не покине (Харк.)].

Набрáсывание – 1) накидання *и* накидування, навергання *и* навергування; 2) накидання, начеркування, зарисовування, накреслювання. *Срв. I. Набрáсывать 1 и 2*; 3) накидання напинання чого, обкидання чим; 4) *охотн.* – напускання. *Срв. II. Набрáсывать 1 и 3.*

I. Набрáсывать, набросать – 1) накидати *и* накидувати, накидати, навергати *и* навергувати, навергати чого куди, де, (*во многих местах*) понакидати *и* понакидувати, понавергувати чого куди, де; (*сбрасывая сверху или бросая в одно место*) наскидати чого. [Не накидай стільки дров у піч, – накидає такого, що на двічі стало-б (Сл. Гр.). Понакидали діти в хаті (Харк.). Снігу навергало врівень з заґатами (Кониськ.). Як заспіваю пісень козацьких під кобзу, дак наскидають геть у шапку грошей (Куліш)]. *Сколько сору здесь -вают на улицу* – скільки сміття тут накидають на вулицю; 2) (*проект, план, чертёж и т. п.*) накидати, накидати, начеркувати, начеркати, зарисовувати, зарисувати, накреслювати, накреслити (проект, план, рисунок). [Коцюбинський з захватом оповідав деякі сцени і накидав типи з майбутнього романа (Єфр.). На першому аркушику начеркано пером, без кольору, костел (Куліш). Що начеркав, то так в друкарню і несé (Основа 1861)]. **-сать начерно** – накидати начорно що. *Наскоро -сать на бумаге свои мысли, план* – нашвидку накидати на папері свої думки, план. [Вільно читатиму все, що він там має накидати на папері (Крим.)].

Набросанный – 1) накиданий, наверганий, понакиданий, понакидуваний, понавергуваний; 2) накиданий, начерканий, зарисований, накреслений.

II. Набрáсывать, набросить – 1) накидати, накинати, (*о мног.*) понакидати що на ко́го, на що. [Карпо накинун світку на плечі (Н.-Лев.). Накинула рядно́ на ніч на переріз, щоб висохло (Черніг.)]. **-ть на себя что** – накидати, накинати, напинати, напнути *и* нап'ясти на себе що, накидатися, накинутися, обкидатися, обкинутися чим. [Накинула на себе юпчину та й побігла (Грінч.). Хазяйка, хоч було тепло, напинала на плечі кожух (Коцюб.). Дош надворі, накинсья якоюсь ряднинкою, а так не йди (Звин.). Платком обкинсья, бо холодно (Переясл.)]. **-сить на кого тень, подозрение** – накинати неславу на ко́го (знеславити ко́го), кинути підозру на ко́го. [Вони-б накиннули неславу на весь край (Самійл.)]; 2) накидати, накинати, начеркувати, начеркнути; *см. I. Набрáсывать 2*; 3) **-вать** (*охотн.: спускать гончих*) – напускати. **Набро́шенный** – накинутий *и* накинений, понакиданий; напнутий *и* нап'ятий.

I. Набрáсываться, набросаться – 1) (*стр. з.*) накидатися *и* накидуватися, бути накиданим, понакиданим, понакидуваним; 2) (*возвр. з.*) накидатися *и* накидуватися, накидатися, понакидатися *и* понакидуватися куди. *Много рыбы -салося в лодку* – багато риби накидалося (понакидалося, понакидувалося) в човен.

II. Набрáсываться, набрóситься – 1) (*стр.* з.) накида́тися, бу́ти накинута́м *и* накинени́м, напина́тися, бу́ти на́пнутим *и* на́п'ятим; 2) (*возвр.* з.) накида́тися, накинута́ся, на́пада́тися, на́па́стися, (*напуска́ться*) на́пуска́тися, на́пусти́тися, наскі́пуватися *и* наскі́патися, наскі́патися на ко́го. [Вони́ нала́зили з сіней, як о́си з гнізд, і накида́лися о́сліп на все, що попада́ло під ру́ки (Коцю́б.). На ньо́го накинута́ся у́сі (Коцю́б.). Не ду́май, що ми всі хо́чемо на́пада́тися на те́бе (Грінч.). Чорти́ як на́пустя́ться на йо́го (Манж.). Як наскі́пався на ме́не, так куди́ тобі! (Мирн.).] **Собаки -сили́сь на мене́, на них** – соба́ки накинута́ся на ме́не, на них (їх), (*напали со всех сторон*) обпа́ли мене́ їх. [Соба́ки обпа́ли тих люде́й (Бердич.).] **-ситься на кого́ (с укорами, криком, бранью)** – накинута́ся, на́па́стися, на́пусти́тися, наскі́патися, на́коті́тися, на́копа́тися на ко́го (з до́корами, з кри́ком, з ла́йкою). [Як верну́вся додо́му без гро́шей Семен, як на́коті́ться на йо́го жінка: ти пішо́в між чу́жі люди́ з грі́шми та поча́в пия́чити (Вовчанщ.).] **-ться на еду́** – до́пада́тися, до́па́стися, дова́люватися, дова́лі́тися, доскі́пуватися, доскі́патися до ї́жі, на́рива́тися, на́рва́тися на ї́жу. [До́пався як му́ха до ме́ду (Номис). До́валі́вся як віл до бра́ги (Номис). Ото до́валі́вся до ми́ски, як сви́ня до корита́ (Сл. Гр.). До́скіпа́ється до го́рїлки, що й не вста́не (Змі́вщ.). Со́нце на за́хід, ота́ра на́рива́ється на па́шу (Основа 1862)].

Набра́ть, -ся, см. Набира́ть -ся.

Набрeдeннe – 1) набрід (-бро́ду), на́тра́пленнe, нади́баннe; 2) набрід. *Срв. I. Набра́жива́ть.*

Набрeдити́ – на́ма́рити, на́маячи́ти, на́блуди́ти (слова́ми), на́говори́ти, на́плести́, на́верзти́ (у не́стях). [Ма́ло чо́го сла́бій не на́верзе́, коли́ йому́ щось ма́рится? (Сл. Ум.).] **-ться** – на́ма́ритися; *срв. Нагрeзити́ся.*

Набрести́ и Набрeсть, см. I. Набра́жива́ть.

Набрива́ть, набри́ть – наго́лювати, наго́літи, (*редко*) набрива́ти, набри́ти. **-ться** – наго́лі́тися, (*редко*) набри́́тися.

Набри́твенник – шаба́турка на бри́тву, бри́твенни́ця.

Набрoд – 1) (*действие*) *см. Набра́живаниe и Набрeдeннe*; 2) (*сбрoд*) на́брід (-бро́ду), на́воло́ч (-чи).

I. Набрoдити́, см. II. Набра́жива́ть.

II. Набрoдити́ – 1) (*выходит гуляя*) ви́ходити, ви́бродити; 2) (*следов*) на́бродити́ (слі́дів), на́слі́дити.

Набрoдити́ся – на́блуди́тися, на́блукá́тися, на́броді́тися, на́тиня́тися, на́воло́читися. [Ой, зі́рочці по хма́рочці да й не на́броді́ться (Чуб. III)].

Набрoдний – при́блудний, при́гульний. [При́блудна́ (при́гульна) коро́ва (Ки́ївщ.).] **-ные жителi** – на́йди (*р. найд*), за́йди, при́блуди́ (-блуд).

Набронзи́ровыва́ть, -ся, -зирова́ть, -ся и Набронзо́выва́ть, -ся, -зова́ть, -ся – на́брон(д)зо́вувати, -ся, на́брон(д)зува́ти, -ся; бу́ти на́брон(д)зо́вувани́м, на́брон(д)зо́вани́м.

Набрoс – 1) *см. Набрoска 1*; 2) на́кид (-ду). **-сом** – на́кидом. *Лови́ть лоша́дей -сом* – лoви́ти ко́ні на́кидом.

Набрoса́ннe – на́кида́ннe.

Набрoса́ть, -ся, см. I. Набра́сыва́ть, -ся.

Набрoсити́, -ся, см. II. Набра́сыва́ть, -ся.

Набрoска – 1) (*действие*) на́кида́ннe, *оконч.* на́кида́ннe, на́кинeннe; на́кид (-ду); *см.*

Набра́сываниe и Набро́шениe; 2) на́кидка. *В -ку* – нао́пашки; *см. Нао́пашку*. [Хоч у ря́дніні, аби́ нао́пашки (Сл. Гр.).]

Набрoсли́вый (пёс) – на́кидли́вий, на́лазливий (пес, соба́ка).

Набрoсний – на́кида́льний, на́кидний. **-ная сеть** – на́кида́льна сі́тка.

Набрoсок – на́черк (-ку), на́рис (-су), (*очерк, контур*) о́брис, за́рис. [Тут у́же кри́тика вбча́е на́черк лі́тератури пова́жнішо́ї (Куліш)].

Набро́шениe – на́кинeннe, на́кид (-ду).

Набри́згивать, набри́згать – набри́зкувати, набри́зкати, напри́скувати, напри́скати, напирскувати, напирскати, (*о мног. или во мн. местах*) понабри́зкувати, понапри́скувати, понапирскувати; (*крапить*) накра́пувати, накра́пати, (*большими пятнами*) наля́пувати, наля́пати, (*о мног. или во мн. местах*) понакра́пувати, поналя́пувати. **-вать стену под мрамор** – накра́пувати стіну під мармур.

Набрю́згать, -ся – набурча́ти, -ся, набуркота́[і]ти, -ся, наворкота́ти, -ся.

Набрю́шник – начерев́ник, наживі́тник (-ка).

Набрю́шный – начерев́ний, наживі́тний.

Набря́кать – 1) набря́кати, набряжча́ти, набря́коти́ти; 2) (*наговоритъ необдуманно*) набов́кати, наля́пати, наплеска́ти. **-ться** – набря́каться, набряжча́тися, набря́коти́тися.

Набрянча́ть, -ся – набри́нькати, -ся, набре́нькати, -ся.

Набряца́ть, -ся, см. Набря́кать 1, -ся.

Набунтова́ть, -ся – набунтува́ти, -ся, набаламу́тити, -ся.

Набура́вить, -ся – насвердлі́ти, -ся, наверті́ти, -ся, (*о мног.*) понасвердлюва́ти, -ся, понавірчува́ти, -ся. [Понасвердлював дірок (Сл. Ум.).]

Набури́ть, -ся – насвердлува́ти, -ся, (*о мног.*) понасвердлюва́ти, -ся.

Набу́рлячить, -ся – набу́рлакува́ти, -ся, набу́рлячити, -ся.

Набу́рлиться – нави́руватися, нануртува́тися, набу́рхатися, набу́руватися, наклекота́[і]тися.

Набу́тить, см. Набу́чивать.

Набу́хать – (*набросать*) набу́хати, накі́дати (бага́то), набухта́рити; (*палитъ неопратно*) набу́рити чо́го куди́.

Набу́хать, набу́хнуть – набря́кати, набря́кнути, набу́хати, набу́хнути буча́віти, набу́хавіти, бухта́віти, набухтя́віти, бубня́віти, набу́бнявіти, бубні́ти, набу́бніти, пишня́віти, напишня́віти, назу́блюватися, назу́битися, (*о мног.*) понабря́кати, понабу́хати, побуча́віти *и т. п.* [Мо́кри сорочки набря́кли (Н.-Лев.). Но́ги набря́кли, що й чо́боти не налі́зуть (Звин.). Бру́ньки в саду на дере́ві понабря́кали (Н.-Лев.). До́шка набу́хла (Сл. Ум.). З до́шу набу́бнявіла на́ша пше́ниця (Звин.). У́же горо́х до́бре набу́бнявів, – по́ра сади́ти (Новомоск.). Куку́руза набу́бніла (Сл. Гр.). Ну, що я зро́блю з цим ві́кном: напишня́віло та й не зачина́ється (Проску́рівщ.). Ка́ша ско́ро зва́риться, пше́но вже назу́билося (Борз.).]

Набу́хший, см. Набу́хлый.

Набу́хлый – набря́клий, набу́хлий, набу́хавілий, набухтя́вілий, набу́бнявілий, набу́бнілий, напишня́вілий, назу́блений.

Набу́чивать, набу́тить – висипа́ти, ві́сипати гру́зом що (під будо́ву).

Набу́чить – налу́жити, назо́лити що. [Соро́чки вже назо́лили (Сл. Ум.).]

Набушева́ть, -ся – 1) набу́шувати, -ся, набу́яти, -ся, набу́рхати, -ся, (*наволноватьсья*) нахви́лювати, -ся, нашпува́ти, -ся, (*только о буре*) навихори́ти, -ся; 2) *см. Набу́янить, -ся.*

Набу́янить, -ся – набу́шувати, -ся, набешкетува́ти, -ся, нагвалтува́ти, -ся, нашурубу́рити, -ся.

Нава́га, зоол. *Gadus collaris* – нава́га.

Нава́ждєние – 1) (*соблазн, искушение*) зна́дження (-ння), зна́да, споку́са; 2) на́клеп (-пу); *срв. Клевета́*; 3) (*обман чувств*) на́слання (-ння), на́силка, ма́на, ома́на, ома́н (-ну), наво́жде[і]́ння (-ння), моро́ка. [Де-ж ті сі́рники? куди́ вони́ поді́лися? – на́слання́ якесь, та й го́ді! (Брацла́вщ.). Проти́ на́силки нічо́го не зроби́ш (Кві́тка). А мо́же все бу́ло одна́ ма́на? (Л. Укр.). Напу́шу на їх ома́н (Крим.). Ти́нь зні́кла, як ні́чне наво́жді́ння (Васи́льч.).]

Дьяво́льское (сатани́нское) -ние – дияво́льське (сатани́нське) на́слання (наво́ждєння), на́слання (наво́ждєння) злого́ ду́ха, чорта́ча ма́на, дияво́льська моро́ка. [Дияво́льське на́слання (Самі́йл.). Цур то́бі, пек то́бі, сатани́нське наво́ждє́ння! (Гого́ль). То наво́ждє́ння злого́ ду́ха (Самі́йл.).]

I. Нава́живание – 1) *см. Нава́тничание*; 2) зна́джування, збавля́ння.

II. Нава́живание, см. Нава́зка, неоконч.

- I. Наваживать** и **Наваждать**, **навадить** – 1) *что на кого*, см. **Навѣтничать**; 2) *кого на что* – зна́джувати, зна́дити, зва́бляти, зва́бити ко́го на що. **Наваженный** – зна́джений, зва́блений.
- II. Наваживать** и **Навозить**, *сов.* **навозить**, **навезти** и **навезть** – 1) *навожувати, навозити, сов.* **навозити**, **навезти**, (*о мног.*) **понавожувати**, **понавозити** чо́го куди. [Раніш було ба́гато навозили тютюну на ярмарок (Сл. Ум.). Дідова дівка навезла усякої всячини (Рудч.). Понавожено їй усяких подарунків (Грінч.). Що то, батечку, із яких то міст на той ярмарок не понавозили всякого хліба! (Квітка)]. **-вози** *навозу на гряды* – навози́ гно́ю на грядкі. *Что горшков -зли, весь базар завалили* – що тих горщиків понавозили (навезли), – увесь базар завалили (захарастили); 2) *кого, что на что* – навозити, навезти ко́го, що на що. *Он -вѣз меня прямо на пень* – він навіз мене́ просто на пень. **Навоженный** – наво́жений, понаво́жений и понаво́жуваний. **Навезённый** – навезений. **-тсья** – 1) *навожуватися, навозитися, бути навожуваним, наво́женим, навезеним, понавожуваним, понаво́женим.* *В прежние ярмарки -валось сюда много рухляди* – в передніші ярмаркі наво́жувано (наво́жено) сюди ба́гато (хатнього) на́чиння; 2) *навозитися, бути навезеним на что.*
- Наваксить** – наваксува́ти що чим. [Наваксував москаль вуси, як чоботи (Сл. Ум.)]. **Навакшенный** – наваксо́ваний.
- Навакситься** – наваксува́тися чим.
- Навакшенье** – наваксува́ння.
- Навал** – 1) см. **Навалка 1**; 2) (*что наваливается*) нава́л (-лу); 3) (*куча*) ва́лява, (*хлам*) нава́ль (-ли), нава́лля (-лля).
- Наваливание**, см. **Навалка 1**, *неоконч.*
- Наваливать**, **навалить** – 1) *что, чего на что, куда* – нава́лювати, нава́лити, наверта́ти, наверну́ти, нако́чувати, накоті́ти, (*о мног.*) **понава́лювати**, **понаверта́ти**, **понако́чувати** що и чо́го на що, куди; (*набрасывать*) **накида́ти** и **наки́дувати**, **наки́дати**, **нагорта́ти** и **наго́ртувати**, **нагорну́ти**, (*о мног.*) **понакида́ти**, **понагорта́ти** чо́го на що; *срв. Приваливать 1*. [Зима намети наvertsає (Мирн.). Було мене́ притопити й ка́мінь навернути (Грінч. III). Он, понавертало цілі копи жовтої глини (Мирн.)]. **-лить** *камень на что* – нава́лити (наверну́ти) ка́мінь на що. **-лить** *кучу соломы* – наверну́ти купу соло́ми. **-лить** *сору* – **наки́дати** (наверну́ти, нагорну́ти) сміття. **-вай** *больше земли* – наверта́й (нагортай) бі́льше землі. *Снегу -лило в колена* – снігу навалило (наверну́ло, **наки́дало**, наве́ргало) в ко́ліно; 2) (*накладывать тяжесть, громоздкую вещь, нагружать*) нава́лювати, нава́лити, **наклада́ти**, **накла́сти** и (*реже*) **наложити**, **наки́дати**, **наки́нути**, **наванта́жувати**, **наванта́жити**, (*о мног.*) **понава́лювати**, **понаклада́ти**, **понаки́дати**, **понаванта́жувати** що на ко́го, на що, (*вульг.*) **нари́чити**, **накря́кати** що. [Хоч як було навата́жиш віз снопа́ми (Куліш). Було ба́тько як нари́чать га́рбу, що яка-хоч пара коней не потягне, хіба воли (Бердянц.). Такий віз нари́чив, що ле́две воли до́везли (Сл. Гр.). Та́м-же й віз накря́кав! ле́две коби́ла про́ти го́ри вивезла (Харк.)]. **-вать** *вьюк на мула* – нава́лювати (наклада́ти, **наки́дати**) в'ю́к на му́ла. **-лили** *на меня поручения* – **наки́нули** на мене́ (мені) до́ручення. *На меня -лили слишком много работы* – на мене́ **наки́нуто** (нава́лено) **зана́дто** ба́гато пра́ці (робо́ти); 3) **нахи́ляти**, **нахи́лити**, (*о мног.*) **понахи́ляти** що на ко́го, на що. **-вали** *шкап на себя* – **нахи́ли** ша́хву на се́бе. **-вали** *столб больше вправо* – **нахи́ли** стовп(а) пра́віше; 4) (*сходиться во множестве*) **насува́ти**, **насу́нути**, **плавом наплива́ти**, **напли́вти**, **навалува́ти**, **настяга́тися**. [Ті миші, що в степу ба́гато, не тут наплоди́лись; вони відкі́льсь навалува́ли (Новомоск.)]. *Народу пропасть -лило, народ -лил на площадь* – **люде́й** (на́роду) **насу́нуло** си́ла, **на́род** **насу́нув** на ма́йдан; 5) (*нанести течением*) **нава́лити**, **нагна́ти**. *Течением -лило барку на мост* – **берліну** **нава́лило** (нагна́ло) **точі́єю** на міст. *Судно -лило на другое* – **судно́** **нава́лило** (нагна́ло, **напли(в)ло**) на **інше**; 6) (*в карт. игре*) **нава́лювати**, **нава́лити**. [Бий і нава́люй (Сл. Ум.)]; 7) *охотн.* – **наляга́ти**, **налягті**. *Гончие -лили на зверя* – **гонча́кі** **наляглі** на зві́ра. **Наваленный** – 1) **нава́лений**, **наве́рнений**, **нако́чений**, **наки́даний**, **наго́рнений**, **понава́люваний**,

понав'єртаний, понакочуваний, понакиданий *и* понакидуваний, понаг'єртаний *и* понаг'єртуваний. [Прийшов – аж там змії каменем наверхнений (Гудч.). Наг'єрнений смітник (Крим.); 2) навалений, накладений *и* (*реже*) наложений, накиданий, навантажений, понавалюваний, понакладаний, понакиданий, понавантажуваний; 3) нахилений, понахилений.

Наваліваться, наваліться – 1) (*стр. з.*) навалюватися, бути навалюваним, наваленим, понавалюваним *и т. п.*; *срв.* **Навалівать.** *На тачку -тся до 40 пудов земли* – на тачку накидається пуд(ів) із сорок землі; 2) нахилітися, нахилітися, (*о мног.*) понахилітися. *Стена -лилась на эту сторону* – стіна нахилілася на цей бік; 3) напірати, наперти, навалюватися, навалітися, спіратися, спертися, злягати, налягати, налягти, (*о мног.*) понапірати, понавалюватися, поспиратися, поналягати на кого, на що. *Не -тесь на меня* – не напірайте (не навалювайтесь, не спірайтесь, не злягайте, не налягайте) на мене. **-літься на дверь** – наперти (на) двері. [А биймо двері... – напіро скільки сили (Куліш)]. **-вались дружнее** (*поощрение гребцам, рабочим на тяге*) – візьміся (наляж) жвавіше; 4) (*жадно нападать на еду*) допадатися, допастися до чого. **-лился как бык на барду** – допався як віл до браги (як кіт до сала, як муха до меду); 5) навалюватися, навалітися, (*нападать*) нападати, (*насыпаться*) насипатися, насипатися, (*о мног.*) понавалюватися, понасипатися куди. *В колодец -лилось много земли* – у колодязь (у криницю) навалилося (насипалося, нападало) багато землі.

Навалка – 1) (*действие*) – а) навалювання, наверхтання, накочування, накидання *и* накидування, наг'єртання *и* наг'єртування, *оконч.* навалення, наверхнення, накочення, накидання, наг'єрнення; б) навалювання, накладання, накидання, навантажування, *оконч.* навалення, накладення, накиннення, навантаження; в) нахилання, *оконч.* нахиле[і]ння *и т. п.* *Срв.* **Навалівать**; 2) (*работа и действие по качеству*) навал (-лу); 3) (*игра в карты*) віз (*р. в. в. в. в.*) [Давайте грати у віза (Сл. Ум.)]. *Дурачки с -кой* – підкидний дурень. [Грати у підкидного дурня (Черніг.)].

Навалочный – накидний.

Навальный – навальний, накидний. **-ные деньги** – накидні гроші. **-ный долг** – накидний борг. **-ная земля** – насипна (накидана) земля. **-ная карта** – навальна карта. **-ный ветер** – навальний вітер.

Навальсироваться – навальсуватися.

Навальщик, -щица – навальник, -ниця, навалювач, -вачка, накладальник, -ниця, накладач, -дачка, навантажувач, -вачка.

Навальщина – накид (-ду).

Навалять – 1) *см.* **Навалівать 1**; 2) (*сделать спешно, как попало*) накатати що, чого; 3) (*валеного товару*) наваліяти, навалювати чого. [Багато сукна наваліяти (Сл. Ум.)].

Наваляться – 1) (*о войлоках*) навалітися, навалюватися; 2) (*належаться*) навалітися.

Навар – 1) *см.* **Наварка 1**; 2) навар (-ру). **-вар из чего** – навар з чого, щерб'а, щербіця, ум. щербічка. [Від ситого м'яса більше навару (Сл. Ум.)]. *Говяжий, грибной -вар* – м'ясний, грибногий навар. *В супе мало -ру* – в супі мало навару; 3) *см.* **Наварка 2 и 3.**

Навара – 1) (*накись, пена на вареве*) шум (-му), шумовина, шумовіння (-ння). [Знімі шумовіння з борщу (Сл. Ум.)]; 2) (*варево для охотн. собак*) (варене) їдло, (*обыкновен.*) вівсянка.

Наварганить что – зляпати, скапати, зробити абі-як що.

Наваривание, *см.* **Наварка 1**, *неоконч.*

Наваривать, наварить – 1) наварювати, наваріти, (*о мног.*) понаварювати чого, (*в большом количестве, вульг.*) натаганювати, натаганити, понатаганювати чого. [Ой, вечеряй, моя мати, коли наварила! (Метл.). Вона заходилася, – понапікала хліба, понаварювала (Грінч. II)]; 2) наварювати, наваріти, (*насталивать*) насталувати, насталити що; *срв.* **Приваривать 2.**

[Треба понести в кузню наварити леміш (Сл. Ум.)]. **-рить ось** – наварити вісь. **-рить топор** – наварити (насталити) сокиру. *Наваренный* и **-рєнный** – наварений, понаварюваний; 2) наварений, насталений.

Навариваться, навариться – 1) наварюватися, наварітися, понаварюватися; бути наварюваним, навареним, понаварюваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) наварітися, натомітися варячи; накуховаритися.

Наварка – 1) (*действие*) – а) наварювання, *оконч.* наваре[і]ння; б) наварювання, насталування, *оконч.* наваре[і]ння, настале[і]ння. *Срв.* **Наваривать**; 2) (*самая работа и качество действия*) навар (-ру); 3) (*что на железе наварено*) навара, наварка; 4) (*у солеваров*) вар (-ру).

Наварной – наварний; (*наваренный*) наварений; насталений. **-ной топор** – наварна (наварена, насталена) сокира.

Наварный – 1) (*о кушанье*) наварний, добре уварений, (*жирный*) ситий; 2) *см.* **Наварной**.

Наварочный – наварний. **-ная сталь** – наварна сталь.

Наварщик, -щица – наварник, -ниця, наварювальник, -ниця.

Навастривать, наострить – нагострювати, нагострити, (*о мног.*) понагострювати що; *см.*

Наострять. -ть уши – наставляти *и (редко)* становити, наставити, насторочувати, насторочити, нашорошувати, нашорошити, наструнчувати, наструнчити, нащулювати, нащулити вуха, (*о мног.*) понаставляти, понасторочувати, понашорошувати, понаструнчувати, понащулювати вуха. [Щоб люди краще наставляли вуха (Куліш). Прокоповичка насторочила вуха і повеселішала (Н.-Лев.). То він одне вуха нашорошить (Куліш). Наструнчив уха й позиркує на двері (М. Вовч.)]. **-рить лыжи** – лиги (тягу, дмухача) дати, наживати п'ятами, намастити п'яти, утекти. **-рить на кого когти, зубы** – нагострити на коготи кігті, зуби. **-рить язычок** – нагострити язичок (жальце). **-рить к чему руку** – набити (наломити *и* наламати, наважити) руку до чого, наломитися *и* наламатися до чого, (*вульг.*) насобачитися в чому. [Він в цьому ділі набив руку (Сл. Ум.)]. **-рить кого** – обтерти, обговтати, вигладити коготи; наломити, *и* наламати коготи. **Навостренный и Навострєнный** – нагострений, понагострюваний; наставлений, насторочений, нашорошений, наструнчений, нащулений, понасторочуваний *и т. п.*

Навастриваться, наостриться – 1) нагострюватися, нагостритися; бути нагострюваним, нагостреним, понагострюваним; 2) (*наловчиться, сов.*) нагостритися, наломитися *и* наламатися, (*вульг.*) насобачитися. *Он в людях -рился* – між людьми він обтерся (обговтався, вигладився, вилюднів). **-рился мух ловить** – наломився мухи ловити.

Навахлячить (кому шею) – надухопелити коготи, духопеліків надавати коготи.

Навахлять – зляпати, зробити абі-як.

Наващивание – навосковування, навощування (-ння).

Наващивать, навощить – навосковувати, навоскувати, навощувати, навощити що, (*о мног.*) понавосковувати, понавощувати що. [Навощила нитки (Сл. Ум.)]. **Навощённый** – навоскований, навощений, понавосковуваний, понавощуваний. **-ться** – навосковуватися, навоскуватися, понавосковуватися; бути навосковуваним, навоскованим, понавосковуваним *и т. п.*

Навевать, навеять – 1) *что куда, на что* – навівати, навіяти, наві(й)нути, нашугати, (*о мног.*) понавівати що *и* чого куди; (*перен. ещё: внушать*) надихати, надихати, надихнути, (*вызывать, породжать*) насувати що на коготи *или* коготи, викликати що в коготи. [Ой, вітрику, наш милий друже, навій нам дощику мерщій (Гліб.). Що бог навіне, тоготи ніхто не мине (Номис). Нашугає нам оцей вітер дощу (Кролевеч.). І втома від цілоденної важкої праці і холод, і ця сумна картина мимохіть насували мрію про теплу хату, гарячу страву, суху постіль (Коцюб.)]. **Ветерок -вает прохладу** – вітерець навіває (надихає) прохолоду. **Ветерок -вает (без вин. п.)** – вітерець повіває (подихає). **Метель -веяла снегу** – завірюха (метелиця)

навіяла (намела) снігу. **-в'ять, -в'еять** думи, гр'язи, спокійствие, задумчивость, грусть – навівати, навіяти (*реже* надихати, надихати, надихнути) думи, мрії, спокій (упокій), задуму, сміток. [Думи і мрії розкішні усє навіває (Грінч.). Сонцем твоїм освіті, в серце спокію навій (Самійл.). Увєсь той упокій, що надихнула їй Катря своїм слівом, мов розвівся десь (Грінч.)]. *Эта музыка -в'еяла на меня грусть* – ця музика навіяла на мене сміток; 2) (*в'еялкой*) навіювати, навіяти, (*о мног.*) понавіювати чого. *Много ль хлеба -в'еяли* – чи багато пашні (збіжжя) навіяли? **Нав'еянный** – 1) навіяний, надіханий. [Крізь навіяний сміток просіяла в його очах тиха радість (Васильч.)]; 2) навіяний, понавіюваний. **-т'ся** – 1) (*стр.* з.) – а) навіватися, надихатися, бути навіяним, надіханим; б) навіюватися, бути навіюваним, навіяним, понавіюваним; 2) (*привеяться, сов.*) навіятися, наві(й)нутися, привіятися. *Ты отколе -в'еялся сюда* – ти звідки сюди привіявсь? яким тебе вітром сюди навіяло? 3) (*вдоволь, сов.*) навіятися.

Наведеніє – 1) (*действие*) – а) наводження *и* наводіння, напровадження *оконч.* наведення, напровадження; б) направління, справління, скерування, націлювання, наріх[ш]товування, вирихтовування, виміряння, *оконч.* направлення, справлення, накерування, скерування, націлення, наріх[ш]тування, вирихтування, вимірення. **-ние пушки** – націлювання (наріх[ш]товування), націлення (наріх[ш]тування) гармати; в) наводження, насилання, *оконч.* наведення, наслання; наганяння, завдавання, *оконч.* наганяння на кого чого, завдання кому чого; г) наводження *и* наводіння, напровадження, *оконч.* наведення, (*лаком*) покощування, *оконч.* покощення; г) доводження *и* доводіння, *оконч.* доведення; д) наводження *и* наводіння, напровадження, *оконч.* наведення, напровадження; е) (*справки*) роблення, *оконч.* зроблення довідки. *Срв. Наводить*; 2) *филос.* – індукція, навід (-воду). *Судить о чём по -нию* – судити про що наводом (шляхом наводу).

Наведывать, наведать, см. Навещать, навестить.

Наведываться, наведаться – 1) (*осведомляться о чём*) довідуватися, довідатися, (*диал.*) відвідуватися, відвідатися про (за) що. [Довідайтесь через тиждень, тоді скажу (М. Левиц.). А я піду додомоньку, та не забавлюся, чи готовий полуденок та відвідаюся (Ант.-Драг.)]. **-т'ся о чём здоровье** – довідуватися, довідатися про (за) чиє здоров'я. **-вайся чаще о ценах** – довідуйся частіше про (за) ціни; 2) (*к кому, куда: посещать*) навідуватися, навідатися, звідуватися, звідатися, довідуватися, довідатися до кого, куди, навідувати, навідати, відвідувати, відвідати кого, наглядати, наглянути, заглядати, заглянути, назирати, назирнути до кого, куди, (*случайно посетить*) нагоджатися, нагодитися, (*фамил.*) навихатися, навихнутися до кого, куди. [Усє літо він жив на пасіці, мало-коли й навідуючись додому (Грінч.). Ти-б, кажуть, хоть-би коли-небудь до нас навідався (Рудч.). Вже-б він до вас звідався, якби приїхав (Лубенщ.). А ти до своєї хати довідуйсь, не забувай (М. Вовч.). Батько сливе не заглядав у село, бо пан не дозволяв і на годинку кидати ліса (М. Вовч.). А ти коли будеш до мене частіш нагоджатися, то хоч трохи їм замість матері станеш (Мова). Ніколи до нас і не навихнешся (Сл. Гр.)].

Навезение, см. Навозка, оконч.

Навезти и Навезть, см. II. Наваживать.

Навек, Навєки, нарч. – навік, навіки, довіку, повік, поки віку, на вік-віки, на всі віки, на віки вічні, вічно[е], до суду-віку, до світ-сонця, набезвік. [Став навік змією (Рудан.). Хто поліг за Україну, – слава тим довіку (Грінч.). Зостанеться вічне повік неодмінне (Черняв.). І заснути на вік-віки (Шевч.). Чужий, на всі віки чужий (М. Вовч.). Мене з сином і з тобою вічне розлучила (Рудан.)]. **-ки преданный** – до смерті (повік) відданий.

Навербовывать, наwerben – наwerbівувати, наwerbівувати, (*стар.*) зятягати, зятягти, (*о мног.*) понаwerbівувати, позятягати кого, що. [Пан Пунявський наwerbівував полк шляхти (Стор.)]. **-вать отряд, полк** – наwerbівувати загін, (*стар.*) зятягти зятяг. [Так роби-ж, що треба, наwerbуй собі загін (Стор.). Зятягли зятяг (К. Стар.)]. **Наwerbованный** – наwerbівований,

затягнений, понавербовуваний, позатягуваний. [Всяка примусом наwerbована челядь (Куліш)]. **-ний отряд** – наwerbований загін. **-ное войско** – (на)werbоване військо, (*стар.*) зтяжне військо. **-ться** – наwerbуватися, наwerbуватися, понаwerbуватися; бути наwerbуваним, наwerbованим, понаwerbуваним *и т. п.*

Навергать, навергнуть, см. **II. Набрасывать**. 1. **Наверженный** – накинутый *и* накинений.

Наверно, *нрч.* – напевне[о], запевне[о], допевне[о], з певністю, певна річ, (*реже*) на певність, (*определённо*) дійсне[о], довідно, (*обстоятельно*) докладно, (*диал.*) рихтенно. [От тоді напевно щезнуть чари (Франко). Се такé діло, що запевне дасть нам мільйони (Кониськ.). Треба допевне знати, що і як (Мирн.). Так, з певністю так (О. Пчілка). Певна річ, ся повість їм сподобалась-би (Грінч.). Це я дійсне (дійсно) знаю, його нема вдома (Звин.). Довідно ніхто не скаже, що дав йому (Кам'янич.). Я пішов з ним, все ще не знаючи докладно, чи то сон, чи ява, що зо мною діється (Франко). Та се рихтенно він зробив (Брацл.). *Это я -но знаю* – це я запевне[о] (напевне[о], з певністю) знаю. **-но не знаю** – напевне[о] (запевне[о], на певність, довідно, докладно) не знаю. [Найгірше було те, що ніхто напевно не знав, чи одмінять процесію (Коцюб.). **-но ли вы это знаете?** – чи запевне[о] (допевне[о], дійсне[о]) ви це знаєте? *Вы -но его найдёте* – ви напевне[о] (ви, певна річ.) його знайдете.

Наверную и Наверняка, *нрч.* – напевне[о], (*реже*) на певність, набезпечно, притьмом.

[Тепер губернатор напевне вижене з служби (Коцюб.). Кажуть то так, а на певність не знаю (М. Вовч.). Неначе от-от йому вирветься щось із рук, що він уже вважав набезпечно своїм (Франко). А тут я притьмом знаю, що не він тут був (Гуманц.). *Я прийду -ка* – я напевне[о] прийду. *Обыграть кого -ка* – на певність (набезпечно) кого обіграти.

Навёрстка – 1) см. **Навёрстывание, Наверстание 1 и 2**; 2) (*что навёрстано, типогр.*) навёрстка.

Навёрстывание, Наверстание – 1) надолужування, надолуження, навертання, навернення, наганяння, нагнання *и т. п.*; 2) *типогр.* – навёрстування, наверстання. *Срв. Наверстывать.*

Навёрстывать, навестать – 1) надолужувати *и* надолужати, надолужити, навертати, навернути, наганяти, нагнати, натягати, натягти, (*диал.*) намагати, намогти, (*о мног.*) понадолужувати, понавертати, понаганяти, понатягати, понамагати що. [Наймитку! чо́го ти рано встав? Та я своє, паночку, то одяганнячком, то обуваннячком надолужу (Приказка). Стара хоче у хазяйстві навернути, що дочка витратила (М. Вовч.). Він хоч і прогуля, так він і наверну (Миргор.). Та він своє нажене, хоч і дуже на їх тратиться (Сл. Ум.). Да лучче їдьте, ви вже так своє натягнете (Грінч. III). Я намагаю курінням (Борз.). **-тать потерянное время** – надолужити (навернути) втрачений (згяний) час. [(Громадянство) захопилось за радощі справжнього життя, надолужуючи втрачений час (Стебн.). *Потеряешь, не -таешь* – згубиш, не навернеш; що прогаяно, те не навернешся; 2) *типогр.* – навёрстувати, навестати, (*о мног.*) понавёрстувати що. **Навёрстанный** – 1) надолужений, навернутий *и* навернений, нагнаний, натягнений, наможений, понадолужуваний, понавёртаний; 2) навестаний, понавёрстуваний.

Навёрстываться, навестаться – 1) надолужуватися, надолужитися, понадолужуватися; бути надолужуваним, надолуженим, понадолужуваним *и т. п.*; *срв. Наверстывать 1.*

[Народне віршування не до читання складено, а до співу, і ритм надолужується тут голосом, мелодією (Єфр.); 2) *типогр.* – навёрстуватися, навестатися, понавёрстуватися; бути навёрстуваним, навестаним, понавёрстуваним; 3) (*вдоволь, сов.*) навестатися, напрацюватися верстаючи.

Навёрт – 1) см. **Навёртка 1**; 2) (*способ действия*) навёрт (-ту).

Навертеть – 1) см. **Наверчивать**.

I. Навертётся (вдоволь) – 1) (*вертятся*) навертітися, накрутітися, накружитися.

[Накрутілися танцюючи метелиці (Сл. Ум.); 2) (*вертя*) навертітися, насвердлуватися, насвердлитися.

II. Навертѣться, см. Наверчиваться.

Навертка – 1) (*действие*) – а) наві́рчування, намо́тування, накру́чування, навива́ння, *оконч.* наверчення *и* навёрнення, намота́ння, накру́чення, навіття́ (-ття); б) накру́чування, наві́рчування, *оконч.* накру́чення, навёрнення; в) наві́рчування, насвердло́вування, насвёрдлюва́ння, накру́чування, *оконч.* навёрчення, навёрнення, насвердлува́ння, насвёрдле[і]́ння, накру́чення; г) наверта́ння, *оконч.* навёрнення. *Срв. Навертывать*; 2) (*качество действия*) на́верт (-ту); 3) гайка, шру́ба, шру́бка; 4) *зоол. Terebellum* – мушля-накрутка; 5) *см. Наверток*; 6) гичка (в зав'язаному кінському хвості), бунчук (-ка).

Наверток – свердлик, правушник (-ка). [Гвіздок не йде, коли-б правушник був, щоб навертіти (Кониськ.)].

Навертом, *нрч.* – на́вертом, на́крутом.

Навертчивый – навёртливий, накру́тливий.

Навертчик, -чица – наві́рчувальник, -ниця, намо́тувальник, -ниця, накру́тник, -ниця, накру́чувальник, -ниця, навива́льник, -ниця.

Навертывание, см. Навертка 1, неоконч.

Навертывать, наvertѣть, наvertнуть – 1) (*наматывать*) наві́рчувати, наvertіти, наvertнати, намотувати, намотати, накру́чувати, накру́тити, навива́ти, навити *и* навинути що на що (*о мног.*) понаві́рчувати, понамотувати, понакру́чувати, понавивати що на що. [Чого́ вони́ не наві́рчують собі́ на голову! (Звин.)]. **-вай верёвку на ворот** – намотуй (накручуй) мотуз (мотузку) на баран (на коліворо[і]т). **-верти бумагу на скалку** – намотай (накрути) паперу на качалку; 2) (*навинчивать*) накру́чувати, накру́тити, наві́рчувати, наvertнати, (*о мног.*) понакру́чувати, понаві́рчувати що на що. **-верти гайку** – накрути (наверни) гайку; 3) (*насверливать, набуравливать*) наві́рчувати, наvertіти *и* наvertнати, насвердло́вувати, насвердлува́ти, насвёрдлюва́ти, насвердлі́ти, накру́чувати, накру́тити, (*о мног.*) понаві́рчувати, понасвердло́вувати, понасвердлюва́ти, понакру́чувати (дірок). **Много ль дыр -тел?** – чи багато дірок наvertів (насвердлував, насвердлив)? **-верни дыру вот тут** – наvertни діру ось тут; 4) (*наворачивать*) наvertати, наvertнати на що. **Осторожнее правь, -вернёшь на пень** – обережніш(е) держи (керуй), наvertнеш на пень. **Наверченный и наvertнутый** – 1) наvertчений, наvertнутий *и* наvertнений, намотаний, накру́чений, навити́й *и* навинений, понаві́рчуваний, понамотуваний, понакру́чуваний, понавиваний на що; 2) накру́чений, навёрнений; 3) наvertчений, наvertнутий *и* наvertнений, насвердло́ваний, насвёрдлений, понаві́рчуваний, понасвердло́вуваний, понасвердлюва́ний, понакру́чуваний; 4) наvertнутий *и* навёрнений. **-тсья** – 1) – а) наві́рчуватися, наvertітися, наvertнутися, понаві́рчуватися, намотуватися, намотатися, понамотуватися, накру́чуватися, накру́титися, понакру́чуватися, навиватися, навину́тися, понавиватися; **бути наві́рчуваним, наvertченим, понаві́рчуваним *и т. п.* Цепочка -тсья на барабан** – ланцюжок намотується (накручується) на барабан; б) (*навинчиваться*) накру́чуватися, накру́титися, понакру́чуватися, наvertчуватися, наvertнутися, понаві́рчуватися; **бути накру́чуваним, накру́ченим, понакру́чуваними *и т. п.* Гайка -тсья ключом** – гайка (шруба) накручується (наві́рчується) ключем; в) наві́рчуватися, наvertітися, наvertнутися, понаві́рчуватися, насвердло́вуватися, насвердлува́тися, понасвердло́вуватися, насвёрдлюва́тися, насвердлі́тися, понасвёрдлюва́тися; **бути насвердло́вуваним, насвердло́ваним, понасвердло́вуваним *и т. п.*; г) наvertатися, наvertнутися; бути наvertненим *и* наvertнутим на що. **Слёзы -ваются, -нулись на глаза, у него на глазах** – сльози наvertаються, наvertнулися на очі, у його́ (йому) на́ очах, сльози спливають (наринають) на очі, наvertнули на очі, у його́ *и* йому́ на́ очах, сльози закру́тилися в́ очах. [У Христі наvertнулися на очі сльози (Мирн.). У Пихтіра починає шпигати в носі, а на́ очі спливають сльози (Васильч.). У неї аж сльози наvertнули на́ очах (Яворн.). В́ очах закру́тилися дві сльози (Франко)]; 2) (*попадаться, случаться*) наvertатися, наvertнутися. **Покупатели -ваются** – покупці нагоджаються (трапляються). **-нулся нечаянный гость** –**

наверну́вся (нагоди́вся) несподі́ваний гість.

Наве́ртыш, см. **Наве́рток**.

Наве́рх, *нрч.* – наго́ру, наве́рх, (*наружу*) пове́рх, догори́. [Кожу́х но́сить навіворо́т, ше́рсто поверх (Стор.)]. *Пойде́мте -ве́рх* – ході́мо наго́ру (наве́рх).

Наверху́, *нрч.* – наго́рі, угори́, (*сверху*) зве́рху, горою́, наве́рха́, ве́рхами. [От два вікна́, що наго́рі, то там кварти́ра (Звин.). Горою́, оточуючи доли́ну, тя́гся му́р (Країна Сліпих). Доли́ною сльо́зи, ве́рхами глум (Коцю́б.). Оливе́ць не застря́г у снігу́, а лежа́в зовсі́м наве́рха́ (Франко)]. *Он живе́т -ху* – він живе́ наго́рі (угори́).

Наве́рчива́ть, наве́рте́ть, см. **Наве́ртыва́ть 3**.

Наве́рчива́ться, наве́рте́ться, см. **Наве́ртыва́ться 1 в (под наве́ртыва́ть)**.

Наве́с – 1) см. **Наве́ска 1**; 2) (*наклон, склон*) нахил, схил (-лу); 3) (*свес, выступ кровли*) причілок (-лка), стрі́ха, острі́шок, острі́шина, підда́х (-ху), підда́шок (-шка); 4) (*кровелька, преимущ. над крыльцо́м*) підда́шок (-шка), підда́штя (-штя), підда́шки (-шків, *мн.*); підсі́ння (-ння). [Посади́в хмі́ль біля підда́штя, що над дveréма: розрі́сся хмі́ль так бу́йно, що й підда́шок укрив і на ха́ту поп'я́вся (Грінч.). Перед брамо́ю було підсі́ння (Франко)]; 5) (*крыша на столбах без стен или род сарая без передней стены*) пові́тка, пові́ть (-ти), шура, шо́па, *ум.* пові́точка, шу́рка, ши́[о]пка, (*для экипа́жей*) возі́[о]вня (-ні). [Під пові́ткою найми́чки коно́плі тіпаю́ть (Н.-Лев.). Пові́ть, ха́ту й но́вий тин (Мака́р.). Нема́ коло тіе́ї ха́ти ні тино́чка кру́гом двору́, ні хлі́вця, ні коша́рочки, ні пові́точки, – нічо́го не було́ (Март.). До́щ іде́, заже́ні коро́ву під шу́ру (Звин.). Пішли́ до шо́пи (Чуб. III)]; 6) (*круглый, куполообразный зонт над трубою, над горном и т. п.*) да́шок (-шка), клу́бок (-бка), бу́дка, будчи́на, (*диал.*) бу́ндар (-ра); (*шатёр*) наме́т (-ту), ку́ринь (-реня), халабу́да, накриття́ (-ття). [От на́че ще́ перед мо́їми очима́ ті кра́мнічки під на́метом (М. Вовч.) Лю́ди звикли́ там на сво́їх далі́ких поля́х та сіно́жатах ста́вати собі́ холо́дні хаткі́, або́ хоч ку́рені́ та халабу́ди (М. Лев.). На́лину́в до́щ і перерва́в про́мову, я сі́в під накриття́ і ду́му дума́в (Л. Укр.)]; 7) (*дверные петли*) наві́[и]ска (*мн.* -кі), на́чепа.

Навеселе́, *нрч.* – на підпі́тку, під ча́ркою, ви́пивши. [Се́ме́н був весе́лий, тро́хи на підпі́тку (Коцю́б.). Він був у́же тро́хи під ча́ркою (Н.-Лев.)]. *Он был ма́ленько -ле* – він був тро́хи на підпі́тку (під ча́ркою), він був весе́ленький (п'яне́нький), він мав тро́хи в голо́ві.

Навеселі́ться – наве́селі́тися, на́тішитися, нагуля́тися.

Наве́сити́, -ся, см. **Наве́шива́ть, -ся**.

Наве́ска – 1) (*действие*) – а) наві́шування, на́чі[е́]плюва́ння, *оконч.* наві́шення, на́че́плення; б) нава́жування, *оконч.* нава́ження; в) наві́шування, зві́шування, напу́ска́ння, *оконч.* наві́шення, зві́шення, напу́щення; г) нахи́ля́ння, звиса́ння, *оконч.* нахі́ле[і́]ння, зві́снення. *Срв. Наве́шива́ть*; 2) (*качество действия*) наві́с (-су); 3) (*дверная петля*) наві́[и]ска, на́чепа; 4) (*отвешенное за один раз*) нава́жка, ва́г (-гу). *В одну -ску* – одні́м ва́гом; 5) наві́ска, (*ум.* наві́сочка), на́чіпок (-пка), на́чіпка; *срв. Приве́ска 2*. [Що́ в на́шому гільці́ сребря́ні наві́сочки (Милор.)].

Наве́сковий – наві́[и]ско́вий.

Наве́сний – 1) нависні́й, наві́шуваний. [Нависні́ дveré (Ки́в)]; 2) (*навесившийся*) нависні́й, звисні́й. **-ная ска́ла** – звисна́ скеля́; 3) пові́тча́ний, шо́повий. **-ные столбы́** – пові́тча́ні стовпи́; 4) *артил.* – пологі́й. **-ний огонь** – пологі́й огонь.

Наве́сок, см. **Наве́ска 5**.

Наве́сочний – наві́[и]ско́вий.

Навести́, -сь, см. **Наводи́ть, -ся**.

Навестити́, -ся, см. **Навеша́ть, -ся**.

Наве́т – на́клеп (-пу), наго́вір (-во́ру), намо́ва, обмо́ва, наба́лачка, (*тайный*) на́шепт (-ту). [Не оди́н ру́син і па́нського ро́ду, по на́шепту езуї́тському, у хурди́зі сиді́в (Кулі́ш). «Чи пра́вда, що ти свекру́ху би́ла?» – «То наба́лачки» (Борз.)].

Навѣтить, см. **Навѣтничать**.

Навѣтки – нятяки (-ків, *мн.*), нятячка, нятякання (-ння). **-ки давать кому** – на(з)догад давати (кидати) кому.

Навѣтливый – наклепливий, наговірливий, намовливий, обмовливий, нашіптливий.

Навѣтничание – наклепування, намовляння, наговорювання на кого, обмовляння, обговорювання когo.

Навѣтничать на кого – наклепувати, намовляти, наговорювати на когo, обмовляти, обговорювати когo.

Навѣтний – наклепний, наговірний, намовний, обмовний, нашіптний.

Навѣтренный – навітряний. **-ная сторона** – навітряний бік, звернений до вітру (проти вітру) бік.

Наветру, *нрч.* – надворі, на повітрі.

Навѣтчик, **-чица** – наклепник, -ниця, намовник, -ниця, обмовник, -ниця, наговірник, -ниця.

Навечѣрие – вечір (-чора) проти свята, навечірки (-рок, *мн.*).

Навѣчно, *нрч.* – навіки, назавсі(г)ді, назавжди *и (полон.)* назавше, на повсякчас; *срв.* **Навѣк**.

Навѣшать – 1) навішати, начі[е]пляти, (*о мног. или во мн. местах*) понавішувати, поначі[е]плювати, поначі[е]пляти чогo на що, куди. [Скрізь по селах шибениці, навішано трупу (Шевч.). А там стоїть опудало з соломи, начепляно на йому ганчірок (Крим.)]; 2) *см.*

Навѣшивать 2 (сов. Навѣшать). **Навѣшанный** – 1) навішаний, начі[е]пляний, понавішуваний, поначі[е]плюваний; 2) *см. под Навѣшивать*.

Навѣшаться – 1) (*наработаться вешая*) навішатися, начі[е]плятися; 2) (*наработаться вся*) наважитися; 3) навішатися, начі[е]плятися (кому на шию).

Навѣшивание, см. **Навѣска 1**, *неоконч.*

Навѣшивать – 1) (*сов. навѣсить*) – а) навішувати, навісити, начі[е]плювати, начепіти, (*о мног. или во мн. местах*) понавішувати, поначі[е]плювати що на що; *срв.* **Навѣшать 1. -вать картины на стены** – навішувати картини на стіни. **-сить дверь** – навісити (начепіти) двері.

[Треба навісити двері на завіски (Сл. Ум.)]; б) (*выпускать крышу навесом*) навішувати, навісити, звішувати, звісити, напускати, напустити, припускати, припустити покрівлю (дах). **-сить крышу пошире навесом** – пустити дах на ширший підшалівок, припустити підшалівок; 2) (*сов. навѣшать*) наважувати, наважити, (*о мног. или многим*) понаважувати чогo (кому). **-шал сахару пяти покупателям** – понаважував цукру п'ятьом покупцям.

Навѣшивающийся, *нрлг.* – нависний, звисний. **Навѣшенный** – 1) навішений, начеплений, понавішуваний, поначі[е]плюваний; 2) навішений, звішений, напущений, припущений.

Навѣшанный – наважений, понаважуваний. **-тгся** – 1) навішуватися, навіситися, понавішуватися, начі[е]плюватися, начепітися, поначі[е]плюватися; бути навішуваним, навішеним, понавішуваним, начі[е]плюваним, начепленим, поначі[е]плюваним. **Ставни -тгся** – віконниці навішуються (начі[е]плюються); 2) навішуватися, навіситися, звішуватися, звіститися, напускатися, напуститися; бути навішуваним, навішеним, звішуваним, звішеним, напущеним; 3) (*нагибаться*) нахилятися, нахилитися, звисати, звиснути, (*о мног.*) понахилятися, позвисати, назвисати. **Не -вайся на перила** – не нахилійся (не звисай) на поручні (*диал.* на поренчата); 4) наважуватися, бути наважуваним, наваженим, понаважуваним.

Навѣщатель – навідувач, навідач, відвідувач, відвідач, провідувач, провідач (-ча). [Провідачі натовпом почали мене провідувати (Кониськ.)].

Навѣщать, навѣстить кого – навідувати, навідати, відвідувати, відвідати, (*реже*) завідувати, завідати, перевідувати, перевідати, (*проведываютъ*) провідувати, провідати когo, (*редко*) навіщати, навістити, навітати когo, завітати до когo; *срв.* **Посещать 1** и **Проведываютъ 2**. [З того часу вона перестала виходити до гостей, що її навідували (Ор. Лев.). Вона частенько прислала мені записки, просячи відвідати її (Л. Укр.). Як на ту пеню, і стара Чайчиха не

завідає нас (М. Вовч.). Це-ж була твоя воля перевідати царя, свого приятеля (Леонт). Умовлялися, щоб по черзі хто-небудь провідував мене (Кониськ.). Пан сотник! Бач! Гарзд що завітав (Грінч.). Страшна, нечувана досі пошесть навістила наш край (Франко)]. **-щайте нас почаще** – навідуйте (відвідуйте) нас частіше, заходьте до нас частіше. **Навещённый** – навіданий, відвіданий, завіданий, перевіданий, провіданий. **-ться** – навідуватися, відвідуватися, завідуватися, перевідуватися, провідуватися, бути навідуваним, навіданим, відвідуваним, відвіданим *и т. п.* **-ются ли больные?** – чи навідує (відвідує *и т. п.*) хто хворих?

Навеять -ся, см. Навевать -ся.

Навзничь, *нрч.* – навзнак, навзнаки, наознак, горілиць, (*диал.*) горізнач, (*вверх животом*) горічерева, догори-черева. **Упасть -ничь** – упасти навзнак (навзнаки, наознак, горізнач). [Він так і впав навзнак (ЗОЮР I). Упала наознак, – тепер лежить (Проскур.)]. **Лежать -ничь** – лежати навзнак (навзнаки, наознак, горілиць, горічерева, догори-черева). [Нерухомая, навзнак лежала вона (Л. Укр.). Івась лежав навзнаки (М. Лев.). Лежить горілиць (Кам'янеч.). Тільки і можна животом лежати, а горічерева або боком і не думай (Квітка). Крутнувся догори-черева (Номис)].

Навзрєз, *нрч.* – нарозріз, нанаріз, з нарізом. **Купить арбуз -рєз** – купити кавун(а) нарозріз (нанаріз, з нарізом).

Навзрыд, *нрч.* – ридма. **Плакать -рыд** – ридма ридати. [Бідолішна жінка ридма ридала, за труною йдучи (Звин.)].

Навзряч, *нрч.* – назирцем, не спускаючи з очей.

Навивальный – навивальний, накручувальний, накрутний.

Навивальня – 1) (*снаряд*) навивач (-ча); 2) (*помещение*) навивальня (-ні).

Навивальщик, -щица – навивальник, -ниця, навивач (-ча), -вачка, накручувальник, -ниця, накрутник, -ниця.

Навивание – 1) навивання, накручування; 2) перевивання, переплітання; 3) навивання, наточування; 4) навивання, накручування, наплітання; 5) накладання. *Срв. Навивать.*

Навивать, навить – 1) (*наматывают что на что*) навивати, навити *и* навинути, намотувати, намотати, накручувати, накрутити, сотати, насотати, (*о мног.*) понавивати, понамотувати, понакручувати що на що. [Основа приготовлена, починає ткач навивати її на верстат (Мат. Укр. Етн. III)]. **-вать шёлк на мотушку** – навивати (намотувати, накручувати, сотати) шовк на витушку; 2) *что чем* – перевивати, перевити, переплітати, переплести що чим; 3) (*вплетать кончик*) навивати, навити, наточувати, наточити. **-вей арапник** – заплети гарапника (гарапія); 4) (*наготовляют витьём*) навивати, навити, накручувати, накрутити, наплітати, наплести, (*о мног.*) понавивати, понакручувати, понаплітати чого. **-вить венков** – навити (наплести, понавивати, понаплітати) вінків; 5) (*накладывают вилами сено, солому*) накладати, накласти (сіно, солому). **-вить воз сена, -вить телегу сеном** – накласти (напиряти) віз сіна, накласти віз сіном. *Этого и на воз не -вьёшь (много брани)* – цього й волами не вивезеш. **Навитый** – 1) навитий, навинутий, намотаний, накручений, насотаний, понавиваний *и т. п.*; 2) перевитий, переплетений; 3) навитий, наточений; 4) навитий, накручений, наплетений, понакручуваний *и т. п.*; 5) накладений. **-ться** – навиватися, навитися, понавиватися; бути навиваним, навитим, понавиваним *и т. п.* **На телегу -ваётся по сотне снопов** – на віз накладається (шнурується) з сотню снопів.

Навивка – 1) *см. Навивание и Навитие*; 2) (*качество работы*) навив (-ву), навій (-вою); 3) навій, перевій (-вою). **Плеть с шёлковой -кой** – канчук з шовковим навоєм (перевоем).

Навивной – навивний, навивальний; (*навитый*) навиваний, навитий; перевиваний, перевитий.

Навивочный – навивний, навивальний.

Навивщик, -щица, см. Навивальщик, -щица.

Навіга́тор – навіга́тор (-ра), (*мореплаватель*) мореплавець (-вця).

Навигационный – навігаційний.

Навігація – навігація, плавба.

Навиду́, см. Вид 4 (*На -ду́*).

Навизжа́ть, -ся – навищати, -ся, наверещати, -ся, наскав(у)чати, -ся, наскавуліти, -ся, наскиглити, -ся.

На́вий, см. **На́вский**.

Навинчи́вать, навинти́ть – нагвінчувати, нагвинтіти, нашрубу́вувати, нашрубу́вати, накручу́вати, накрути́ти, (*о мног.*) понагвінчувати, понашрубу́вувати, понакручу́вати що.

Навинченны́й – нагвінчений, нашрубу́ваний, накру́чений, понагвінчований *и т. п.* **-ться** – 1) нагвінчуватися, нагвинтітися, понагвінчуватися; бути нагвінчованим, нагвінченим, понагвінчованим *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нагвинтитися, попогвинтити (*досхочу*), (*о мног.*) понагвинчуватися.

Навира́ть, навра́ть – 1) *на кого* – набрі́хувати, набре́хати, (*о мног.*) понабрі́хувати на ко́го; 2) (*насказыва́ть небылицы*) набрі́хувати, набре́хати, наплі́тати, наплі́сти, наторо́чувати, наторо́чити (*дурниць*). **-врал с три короба** – наплі́в сім мішків (*гречаної*) вóвни.

На́вранны́й – 1) набре́ханий, понабрі́хуваний; 2) набре́ханий, наплі́тений, наторо́чений. **-ться** – 1) (*стр. з.*) набрі́хуватися, бути набрі́хованим, набре́ханим, понабрі́хованим *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) набре́хатися, попобре́хати (*досхочу*), (*о мног.*) понабрі́хуватися. [Набре́хавсь та й геть пода́всь (*Приказка*)].

Нависа́ть, нависну́ть – 1) *над чем, куда, на что* – нависа́ти, нависну́ти, звиса́ти, звисну́ти, зависа́ти, зависну́ти, (*о мног.*) понависа́ти, позвиса́ти, позависа́ти над чим, куди, на що; (*наклоня́ться*) нахилі́тися, нахилі́тися, похилі́тися, похилі́тися куди, на що. [Воло́сся на ло́ба нависа́є (*Сл. Гр.*). Ой, час-пора́ до куреня́, бо вже хма́ра нависла. (*Чуб. V*). Ой, звисли чо́рні хмароньки, звисли (*Чуб. V*). Як-би спі́льно ті хма́ри прогна́ть, що гу́сто над на́ми зависли (*Франко*). Ве́рби понависали над ста́вом (*Тесл.*)]. **Скала -висла над морем** – скеля нависла (*звисла*) над мо́рем. **Стена -висла на ули́цу** – стіна́ похили́лася на ву́лицю. **Потолок -вис к этой стороне** – сте́ля звисла (*зависла*) з цього́ бо́ку. **Нависаю́щий** – що нависа́є *и т. п.*; навислий, звислий, завислий.

Нависе́ть, -ся – нависі́ти, -ся.

Навислы́й – навислий, звислий, завислий. [Під навислими скелями стояли мраморяні статуї (*Н.-Лев.*). Попід широкими навислими гілками старих горіхів (*Н.-Лев.*)]. **-лая стена** – похилена (*нахилена*) стіна́.

Нависну́ть, см. **Нависа́ть**.

Навити́е – 1) навиття́ (-ття), накру́чення; 2) перевиття́, переплі́тання *и* переплі́тіння; 3) навиття́, нато́че[і]ння; 4) навиття́, накру́чення, наплі́те[і]ння; 5) накла́дення. *Срв.*

Навива́ть.

На́вить – на́вивка, на́вій (-во́ю), на́крутка.

Навива́ть, -ся, см. **Навива́ть, -ся**.

Навладе́ться – наволоді́тися, навлادا́тися, наобла́дуватися.

Навлады́чествова́ться – наволодарюва́тися, напанува́тися, наобла́дуватися.

Навлажива́ние, Навла́жение – наволо́жування, наволо́ження, намочува́ння, намочення *и* намочі́ння, (*посредством вспы́скивания*) шпува́ння, нашпува́ння.

Навлажива́ть, навла́жить – наволо́жувати, наволо́жити, намочува́ти, намочі́ти, (*вспры́скивая*) шпува́ти, нашпува́ти, (*о мног.*) понаволо́жувати, понамочува́ти, пошпува́ти що. **Навла́женный** – наволо́жений, намочений, нашпований, понаволо́жуваний *и т. п.* **-ться** – наволо́жуватися, наволо́житися, воло́г(ну)ти, наволо́г(ну)ти, понаволо́жуватися; бути наволо́жуваним, наволо́женим, понаволо́жуваним *и т. п.*

Навла́ствоваться, см. **Навлады́чествова́ться**.

Навлекание – наволокання, стягання, натягання, спровадження.

Навлекатель, -ниця – наволокальник, -ниця, стягальник, -ниця, натягальник, -ниця.

Навлекать, навлечь – 1) наволокати. наволокти, (*чаще*) стягати, стягти, (*реже*) натягати, натягти, спроваджувати, спровадити на кого що. [Од бога помсту наволокає! (Сл. Гр.). Вони мене не слухали і через те наволокли страшений напад ординський на узграничні землі (Куліш). Що мені за охота стягати на себе ненависть? (Звин.). І не признаюся! нащо я буду на себе натягати? (Борз.). Нам-же страшно, що він нападєть на християн спровадить (Л. Укр.). **-влечь на себя чей гнев** – чий гнів на себе стягти (натягти). **-влечь на себя беду, стыд, позор** – стягти бідy, сором, ганьбу на себе. [Сам ти, друже, сам бідy на себе стяг (Франко)]. **-влечь на себя насмешки** – насміх (глум) стягти на себе. [І насміх на себе стягли ви (Франко)]. **-влечь на себя подозрение** – стягти (натягти) на себе підозру, викликати до себе підозру; 2) см. **Наволакивать. Навлечённый** – наволочений, стягнений, натягнений, спроваджений на кого. **-ться** – наволокатися, стягатися, натягатися, спроваджуватися, бути наволоканим, наволоченим, стяганим, стягненим, натяганим, натягненим, спроваджуваним, спровадженим.

Навлечение – наволокання, стягання, натягання, спровадження, *оконч.* наволочення, стягнення, натягнення, спровадження.

Навлечь – 1) см. **Навлекать**; 2) см. **Наволочь**.

Наводит, навести и навесь – 1) кого на что, что на кого – наводити, навести, напроваджувати, напровадити, (*о мног.*) понаводити, понапроваджувати кого на що, що на кого. [Напровадив його на п'яну дорогу (Закр.). Он **-вёл нас на засаду** – він навів (напровадив) нас на засідку. **-дить кого на след** – наводити (напроваджувати) кого на слід. **-дить, -сти кого на мысль** – наводити, навести, напроваджувати, напровадити кого на думку (на гадку), давати, дати на розум кому, насувати кому думку. [Чи не читання, бува, й напровадило вас на оці гадки? (Крим.). Коб йому бог на розум дав, щоб ударив кого (Звягельщ.). **-дить, -сти на путь** – направляти, направити, напроваджувати, напровадити кого на шлях, давати, дати навід кому. **-дить на кого подозрение** – накидати на кого підозру. **Это -вело меня на подозрение** – це викликало в мені підозру, це насунуло мені підозру. **Не води меня на грех** – не призводь мене до гріха. **-дить разговор на какой-л. предмет** – справляти (спроваджувати) розмову на яку тему; 2) (*об аппарате, орудии: направлять*) направляти, направити, справляти, справити, наставляти, наставити, накерувувати, накерувати, скерувувати, скерувати, (*целить, метить*) націлювати, націлити, нарихтовувати, нарихтувати *и* нариштовувати, нариштувати, вирихтовувати, вирихтувати, вимірювати, вимірити, (*о мног.*) понаправляти, посправляти, понакерувувати, поскерувувати, понацілювати, понарих[ш]товувати, повирихтовувати, повимірювати що на кого, на що. [Направив на його рушницю (Сл. Ум.). **-дить, -сти телескоп** – направляти, направити, справляти, справити телескоп(а). [Галілей, справивши свій телескоп на сю планету, відкрив, що сподівані фази справді існують (Павлик)]. **-дить, -сти пушку, пушки на что** – націлювати *и* націляти, націляти, нарих[ш]товувати, нарих[ш]тувати, вирихтовувати, вирихтувати, вимірювати, виміряти гармату, гармати, понарих[ш]товувати, повирихтовувати, повимірювати гармати на що. [Велів гармати нарихтувати, на Вирвин город стріли пускати (Ант.-Драг.). Нарихтуйте джерела огняні на Чорне море (Куліш). Сто гармат на нас вимірили (Маковей)]; 3) (*насылать*) наводити, навести, насилати, наслати; (*нагонять*) нагонити, нагнати на кого що; (*причинять*) завдавати, завдати кому чого. [Простягни руку твою і наведи жаби на Єгипетську землю (Куліш). Наслав бог на людей кару (Сл. Ум.). **-дить на кого тоску (скуку), грусть** – наводити (нагонити) нудьгу, смуток (сум) на кого, завдавати нудьги, смутку (суму) кому, *сов.* занудити, засмутити кого. [Та згадка навела сум на всіх (Н.-Лев.). Засмутив я тебе, мою ясочку (Грінч.). **Эта книга -дит на меня сон** – ця книга (книжка) нагонить на мене сон. **-дить страх, ужас на кого** –

завдавати страху, жаху кому. [Просте козацтво завдає жаху не то комісарам, та й усьому козацькому панству (Куліш)]. **-вести порчу на кого** – причину зробити кому. [Отаку-то їй причину ворожка зробила (Шевч.)]; 4) (*покрывать чем-л. поверхность; устраивать что-л. на поверхности*) наводити, навести, (о мног.) понаводити що. **-дить на что лак** – наводити лаком що, лакувати, покощувати що. **-дить узор чернилами** – наводити узір чорнілом. **-дить брови** – наводити (підводити) брови. **-дить зеркальные стекла** – вилощувати (вигладжувати) дзеркальні скляка. **-дить лоск, бронзу на что** – наводити лиск (поліск, глянс[ц]; вигладу), брон(д)зу на що, лощити (глянсувати), наброн(д)зовувати що; *срв.* **Лощить 1.** **-дить тень** – затінювати що; ману (на)пускати. **-дить мост через реку** – ставити (наводити, перекидати, наста(но)вляти) міст, (*пловучий*) наплавляти міст через ріку (річку); 5) (*настаивать*) доводити, довести (свого), повертати, повернути (на своє). **Я -веду на своё** – я доведу свого, я таки поверну на своє; 6) (*приводит кого во множестве*) наводити, навести, понаводити, напроваджувати, напровадити, понапроваджувати когю куди. [Або сам ходиш то до Васиюти, то до Грицька, то до себе наведеш їх повну хату (Грінч.). Е, та ти тут не один, з тобою ще якісь п'яниці, – понаводив уже! (Чуб. І)]. **Он -вёл ко мне гостей** – він навів (напровадив) до мене гостей. [Напровадив гостей повну хату (Сл. Гр.)]; 7) (*справку о ком, о чём*) робити, зробити довідку, брати, взяти довідку про (за) когю, про (за) що, (*диал.*) забирати, забрати справу про що (Звин.). **Наведённый** – 1) наведений, напроваджений, понаводжений, понапроваджуваний; 2) направлений, справлений, наставлений, накерований, скерований, націлений, нарих[ш]тований, вирихтуваний, вимірений, понаправляний *и т. п.*; 3) наведений, насланий, нагнаний, завданий. **-ный (индуктивный) ток, физ.** – навідний (індуктивний) струм.

Наводится, навестись и навесться – 1) (*стр. з.*) наводитися, напроваджуватися, бути наводженим, напроваджуваним, наведеним, напровадженим, понаводженим, понапроваджуваним *и т. п.* **Этим я -жусь на заключение** – це наводить (напроваджує) мене на висновок, це веде мене до висновку; це каже мені думати, що. **Мосты уже -тся** – мости вже ставляться (наводяться, перекидаються, наста(но)вляються, наплавляються); 2) (*румянится, красится*) наводитися, навестися, підводитися, підвестися, (о мног.) понаводитися, попідводитися; 3) (*вдоволь, сов.*) наводитися, поповодитися (досхочу) з ким.

Наводка – 1) (*действие*), *см.* **Наведение 1.** **-ка моста** – наведення (навід, ставлення, настав) мосту, (*пловучего*) наплав мосту. **За -ку моста заплачено пятьсот рублей** – за наведення мосту (за наведений міст) заплатили (заплачено) п'ятсот карбованців; 2) (*работа и качество действия*) наведення, навід (-воду).

Наводнение – 1) (*действие*) на[за]воднювання, затоплювання, заливання, *оконч.* на[за]воднення, затоплення, залиття (-ття) водою. **Искусственное -ние пустыни** – штучне на[за]воднювання (на[за]воднення) пустелі; 2) (*половодье*) повідь (-води), повінь (-вени), водопілля (-лля), (*ливень, потоп*) залива; *срв.* **Водополье, Паводок, Половодье.** [Тоді повстає велика повідь і ріка виступає з берегів (Л. Укр.). Повінь, що напливає з усіх боків (Франко). Україна зробилась об'єктом цілої заливи урядових заходів (Рада)].

Наводнённость – на[за]водненість (-ности), на[за]воднення (-ння).

Наводнётъ – на[за]водніти, на[за]воднітися.

Наводник – плавок (-вка), поплавець (-вця), плавак (-ка).

Наводнить, -ся, см. Наводняют, -ся.

Наводной – 1) (*о мосте*) навідний, наставний, (*пловучем*) наплавний; 2) (*об аппарате*) направний, наставний, націльний; 3) (*нарисованный*) (на)мальований; 4) (*о лоске*) навідний, наведений.

I. Наводный – 1) (*на воде*) наводний; 2) (*над водой*) понадводний, надводний.

II. Наводный, см. Наводной 1 и 2.

Наводняемость – на[за]воднюваність (-ности).

Наводнять, наводніть – наводнювати, наводніти, заводнювати, заводніти, затоплювати, затопити, заливати, залити *и (зап.)* залляти, понімати, по(й)няти водою що, (*о мног.*) понаводнювати *и т. п.* [Пітьма... наводнювала й потопляла хату (Крим.). Ріка затопила всі луки (Богодух.). Юрба, як повідь, понявши всю вулицю, заступила йому шлях (Леонт.)].
-нять рынок – заливати (наводнювати) ринок. **Наводнённый** – наводнений, заводнений, затоплений, залитий, заллятий, по(й)нятий водою, понаводнюваний *и т. п.* **-тсья** – наводнюватися, наводнітися, понаводнюватися; бути наводнюваним, наводненим, понаводнюваним *и т. п.* **Каналы -нились** – канали (рівчаки) наводнилися (посповнялися водою). **Луга -нились** – луки залило (затопило), луки по(й)няло водою.

Наводок – паводок (-дка), невелика повідь (-води), невелика вода.

Наводочный – чарковий. **-ные деньги** – гроші на чарку, даровані (пропійні) гроші.

Наводчивый (*легко наводимый*) – наводистий, легконавідний.

Наводчик, -чица – 1) (*мастер*) навідник (-ка), -ниця, (*золотом*) позлітник (-ка), -ниця, золотник (-ка), -ниця, золотар (-ря), -тарка; 2) (*зачинщик*) призвідник, -ниця до чого, на що; 3) (*в преступн. мире*) навідник, -ниця; 4) **-чик** (*в артиллерии*) – націлювач чого.

Наводяне́ть – зводявіти, зводніти, обводніти.

Наводяни́ть – зводніти, переводніти що.

Наводящий, прлг. – навідний; індуктивний. [Навідні питання (Київ). Індуктивний спосіб (Крим.)].

Навоёвывать, навоева́ть – 1) навойовувати, навоювати, здобувати, здобути на війні, (*о мног.*) понавойовувати, поздобувати на війні що, чого; 2) (*поевать известн. время, сов.*) навоювати(ся). **Глоткой немного -юешь** – горлянкою (горлаючи) не багато навоюєш(ся).

Навоёванный – навойований, здобутий на війні, понавойовуваний. **-тсья** – 1) (*стр. з.*) навойовуватися, бути навойовуваним, навойованим, понавойовуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) навоюватися, поповоювати (досхочу), (*о мног.*) понавойовуватися.

Навождать, см. Наводить.

I. Навождение, см. Наваждение.

II. Навождение, см. Наведение 1, неоконч.

Навожение – гноєння, угноювання, підгноювання.

Наво́з – 1) (*действие*), см. **Наво́зка**; 2) (*привоз*) навіз, довіз, привіз (-во́зу). [Тяжко з харчами: дово́зу нема (Київ)]; 2) (*отбросы*) гній (*р. гною*), гної (-їв), (*удобрение*) угноєння, (з)добриво, підгній (-ною). [Хіба наш народ має бути лиш підгноєм для інших народів? (Франко)]; 3) гній; см. **Кал.**

Наво́зистый – гноїстий, гнойовитий.

Наво́зить, -ся – гноїти, -ся, угноювати, -ся, підгноювати, -ся, вигноювати, -ся; бути гноєним, угноюваним *и т. п.*

Наво́зить, см. II. Нава́живать.

Наво́зиться – 1) см. **Нава́живаться** (*под II. Нава́живать*); 2) (*вдоволь, сов.*) – а) напоратися, наовтузитися, напанькатися; наморочитися, нахлопотатися, намордуватися, навозитися; попововтузитися (досхочу) *и т. п.* – *срв.* **Возиться**; б) (*нарезвиться*) наовтузися, напустуватися, нажартуватися, награтися.

Наво́зка – 1) навожування, навоження, *оконч.* навезення *и* наво́зіння; 2) наво́ження, *оконч.* навезення. *Срв.* **II. Нава́живать.**

Наво́зник – 1) см. **Наво́зня**; 2) (*поле*) гноїще, гнойовище; 3) (*жук*) гнойовік, гнійнік (-ка), жубелиця, гуджула[е]й (-ла[е]я), гадзула, гаджула; 4) (*возчик*) гноєвіз (-во́за), возій (-зія), каламажник, сміттяр (-ра).

Наво́зница – 1) (*навозная телега*) гноянник (-ка), калама́жка; 2) (*междупарье*) гнойови́ця; 3) (*вешняя распутица*) розквась, розкись (-си).

Наво́зничество – возіння (вибирання) гноїв, гноєвозіння.

Наво́зничать – вози́ти (виби́рати) гно́ї, гноєво́зити.

Наво́зний – 1) (*привозный*) навізний, привізний; 2) (*к навозу относящ.*) гнойовий, гноєвий. -
ная жи́жа – гноївка, гнойови́ця, мусі́й (-сія́). -**ний жу́к**, см. **Наво́зник** 3. -**ная ку́ча** – гно́ї (-
і́в), гної́вня, гно́їще, (*с примесью мусора*) смітнице. -**ное то́пливо** – гнойове́ па́ливо, кізя́к (-
ка), (*чаще мн.*) кізя́ки (-кі́в), кирпи́ч (-чу). -**ная я́ма**, см. **Наво́зня**.

Наво́зня – гноярня, гної́вня, гнойови́ще, гноя́рка.

Наво́зрасте, *нрч.* – на(в)зро́сті, в лі́тах, дійшого ві́ку, (*о девушке ещё*) на порі́. [Росла́, росла́ дівчино́нька, та й на порі́ стала (Пісня)].

Наво́й, *ткацк.* – наві́й (-вою́), вороти́ло. -**во́й верхний, нижний** – наві́й горі́шний, до́лішний.

Наво́йник – наві́йник (-ка).

Наво́йня – вал (-лу), ба́ра́н (-на́).

Навола́живать, наволо́жить – 1) (*увлажнять*) наволо́жувати, наволо́жити, (*о мног.*) понаволо́жувати що; см. **Навла́живать**; 2) (*умасливать*) нама́щувати, нама́стити, (*коровьим маслом*) нама́слювати, нама́слити, (*о мног.*) понама́щувати, понама́слювати що.

Наволо́жений – 1) наволо́жений, понаволо́жуваний; 2) нама́щений, нама́слений, понама́щуваний, понама́слюваний.

Навола́кивание – наволі́кання, на́тяга́ння.

Навола́кивать, наволо́чить и наволо́чь – наволі́кати, наволо́кти, на́тяга́ти, на́тяг(ну́)ти́ що. -
локи па́русину – на́тягни́ ташу́ (рядно́). -**ва́ет, безл.** – хма́риться, на́дтяга́ють хма́ри. -**кло́ на**
небе, безл. – нахма́рило, захма́рило, не́бо хма́рами заволо́кло. **Наволо́че[є]́нний** –
наволо́чений, на́тягнений и на́тягнутий. -**ться** – наволі́катися, наволо́ктися; бу́ти
наволі́каним, наволо́ченим и т. п.

Наво́литься – нахоті́тися.

I. Наво́лок, см. **II. Наво́лок** 3.

II. Наво́лок – 1) (*действие*), см. **Наво́лочка**. **Сеять -ком** – сі́яти наво́локом (на́трусом,
за́волоком). [Як посі́єш наво́локом, то і вроди́ть ненаро́ком (Приказка)]; 2) (*наволоченное*)
наво́лік (-ло́ку); 3) (*пойма*) пійма, оболо́нь (-ни), (*заросш. берег*) лука, спла́вня, (*заливной*
берег) бережина́, береговина́, бе́рег (-га); (*ил*) наму́л (-лу).

Наволо́ка – (*верхняя*) поши[е]́вка, пошиванка, (*нижняя*) наво́л(о)ка, напі́рник, напі́рнач,
пі́рник (-ка), на́сипка. [Подушки́ всі в сітцевих по́шивках (Грінч.). Подушки́ є, і полотня́ні
поши́ванки на їх (Васильківщ.)].

Наволо́чить, см. **Навола́кивать**.

Наволо́читься – наволо́читися, на́жениха́тися, на́тяга́тися, (*грубо*) набаху́рюва́тися з ким.

Наво́лочка – поши[е]́вочка; наво́личка, пі́рничок (-чка́), на́сипочка; *срв.* **Наволо́ка**.

Наво́лочка – наволі́кання, на́тяга́ння, *оконч.* наволо́чення, на́тягнення, наво́лік (-ло́ку).

Наво́лочник – шля́рочки́ (по по́ши[е]́вці), обшивка. -**ники кру́жевные** – мере́жевні
шля́рочки́, шля́рочки́ з мере́жева (з плéтева).

Наво́лочник – хмиз (-зу).

Наво́лочный – поши[е]́вковий; на́волочний, напі́рниковий, пі́рниковий; *срв.* **Наволо́ка**.

Наво́лочный – наволо́чний. -**ний ил** – наму́л (-лу). -**ное озеро** – пійма, оболо́нь (-ни). -**ная**
сеть – наки́дна сі́тка.

Наво́лочь, -ся, см. **Навола́кивать, -ся**.

Наво́лочье – за́рінок (-нку), за́ріння (-ння).

Наво́ль, *нрч.* – уво́лю.

Наво́нять – наво́няти, на́смерді́ти, на́сморо́дити, (*о мног.*) понаво́нювати, пона́смерджува́ти;
(*испустит ветры*) на́пши́кати, на́тхори́ти, (*вежл.*) підвезти́, на́крути́ти.

Наво́пить, -ся – наго́лосити, -ся, на́лементува́ти, -ся. [Наго́лосила́ по́вну го́лову (Сл. Гр.)].

Наво́раживание, Наворо́жение – 1) наво́рожування, наво́роження́ и наво́рожі́ння; 2)
за́ворожування, за́вороже[і́]ння, за́чаро́вування, за́чарува́ння, за́ші́птування, за́шепта́ння; 3)

наворо́жування, наворо́же[і]ння, насилáння, наслáння; 4) наворо́жування, наворо́же[і]ння, виворо́жування, виворо́ження. *Срв.* **Навора́живать.**

Навора́живать, наворо́жить – 1) (*гадать*) наворо́жувати, наворо́жити, (*о мног.*) понаворо́жувати ко́му що *и* чо́го; 2) (*завора́живать*) заворо́жувати, заворо́жити, зачаро́вувати, зачару́вати, заші́птувати, зашепта́ти що; 3) (*насы́лать*) наворо́жувати, наворо́жити, насилати, наслáти ко́му що. [Чарівни́ця йому́ наслáла хворо́бу (Богодух.); 4) (*приобретáть воро́жбою*) наворо́жувати, наворо́жити, виворо́жувати, виворо́жити що.

Наворо́же[é]нный – 1) наворо́жений, понаворо́жуваний; 2) заворо́жений, зачаро́ваний, заше́птаний; 3) наворо́жений, наслáний; 4) наворо́жений, виворо́жений. **-ться** – 1) (*стр. з.*) наворо́жуватися, бу́ти наворо́жуваним, наворо́женим, понаворо́жуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) наворо́житися, поповоро́жити (досхо́чу), (*о мног.*) понаворо́жуватися.

Наворáнивание, Наворонéние – набáрвлювання, набáрвлення; *срв.* **Наворáнивать.**

Наворáнивать, наворонíть – наводити, навести́ чо́рний по́лиск, набáрвлювати, набáрвити що (залізо, кри́цю). **Наворонéнный** – набáрвлений. **-ться** – набáрвлюватися, набáрвитися; бу́ти набáрвлюваним, набáрвленим.

Наворáчивание – 1) наверта́ння, набі́гáння, наї́жджа́ння; 2) наверта́ння, нагорта́ння; 3) наверта́ння, привáлювання, накривáння; 4) наверта́ння, скида́ння; 5) наверта́ння, нахиля́ння. *Срв.* **Наворáчивать.**

Наворáчивать, наворотíть – 1) (*наезжа́ть*) наверта́ти, наверну́ти, набі́гáти, набі́гти, наї́жджа́ти, наї́хати на ко́го, на що чим. [Ко́ні набі́гли на парка́н (Кані́вщ.); 2) (*навалива́ть*) наверта́ти, наверну́ти, нагорта́ти, нагорну́ти що на що. [Зима́ заме́ти наvertsáе (Мирний). Ач яку́ купу нагорну́в! (Звин.); 3) (*привалива́ть*) наверта́ти, наверну́ти, привáлювати, привáлити, накривáти, накрити ко́го, що чим. [Хай мене́ наве́рне важка́ ця ске́ля, що на ї́й сиджу́ (Мирний)]; 4) (*сворачивáть на кого́*) наверта́ти, наверну́ти, скида́ти, скину́ти що на ко́го. [На друго́го наvertsáти не годі́ться: це не я, а він зробив (Черні́гівщ.); 5) (*клонитъ, склоня́ть*) наверта́ти, наверну́ти, нахиля́ти, нахилити ко́го, що на що, до чо́го. [Наверни́ мене́ на ї́х віру́ (Манж.). «Приче́па» наvertsáе думку́ до побуто́вої по́вісти (Рада)].

Наворо́ченный – навернений *и* наверну́тий; наго́рнений *и* наго́рну́тий; привáлений, накритий; скинений *и* скину́тий; нахилений. **-ться** – наvertsáтися, навернутися; бу́ти наvertsáним, наверненим, наверну́тим *и т. п.*

Наворáшивание – нагріба́ння, нагрома́джування, наvertsáння.

Наворáшивать, наворо́шить – нагріба́ти, нагребти́, нагрома́джувати, нагрома́дити, наvertsáти, наверну́ти, (*о мног.*) понагріба́ти *и т. п.* що *и* чо́го. **Наворо́щённый** – нагребéний, нагрома́джений, навернений *и* наверну́тий, понагрібу́ваний *и т. п.*

Наворо́вывать, наворо́вать – накрада́ти, накра́сти, (*о мног.*) понакрада́ти чо́го.

Наворо́ванный – накрадений, понакрада́ний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) накрада́тися, бу́ти накрада́ним, накра́деним, понакрада́ним; 2) (*вдоволь, сов.*) накра́стися, попокра́сти (досхо́чу), (*о мног.*) понакрада́тися. [Понакрада́лися гро́шей (Кам'я́неч.).]

Наворо́жба, см. **Наворо́жка.**

Наворо́жение, см. *под* **Наворáживание.**

Наворо́жить, -ся, см. **Наворáживать, -ся.**

Наворо́жка, см. **Наворáживание, Наворо́жение.**

Наворо́жный – наворо́жний; (*наворо́жéнный*) наворо́жений, наслáний.

Наворонíть, -ся, см. **Наворáнивать, -ся.**

Наворонь – чо́рний по́лиск (-ку), набáрвлення (-ння).

Наворот, см. **Наворáчивание и Наворо́чение.**

Наворотень (улей) – пень (*р. пня*), коло́д(к)а, борть (-ти), до́вбанка.

Наворотíть, -ся, см. **Наворáчивать, -ся.**

Наворотливый – навороткий, наворотний.

I. Наворóтный (относ. к *навороту*) – наворóтний.

II. Наворóтный (наход. на *вороте*) – накомірний.

III. Наворóтный (наход. на *воротах*) – наворітний, ворітний, (на)бра́мний. **-ные** *украшения* – ворітні окраси.

Наворóтчивый, см. **Наворóтливый**.

Наворóтчик, -чица – навертальник, -ниця, навертач (-ча), -тачка.

Наворóчатъ, см. **Наворотить 2** (под **Наворáчивать**).

Наворóчатся – наворочатися, наперевертатися, накрутітися, навертітися.

Наворочéние – 1) навёрнення, на́біг (-гу), наїхання; 2) навёрнення, нагóрнення; 3) навёрнення, привáлення, накриття́ (-ття); 4) навёрнення, скінення; 5) навёрнення, нахíле[і́]ння. Срв. **Наворáчивать**.

Навороше́ние – нагрéбнення, нагромáдження, навёрнення.

Навороши́ть, см. **Наворáшивать**.

Навороши́ться – наворуши́тися, поповоруши́тися (досхочу́).

Наворси́ть – наворсувати що. **Наворше́нный** – наворсований. **-ться** – наворсува́тися; бу́ти наворсованим.

Наворча́ть, -ся – 1) (о *человеке*) набурча́ти, -ся, набуркоті́ти, -ся, намурча́ти, -ся, нагарі́кати, -ся, нагирка́ти, -ся; 2) (о *собаке*) нагарча́ти, -ся.

Наворыха́ть – накорчувати, накичувати чо́го.

Навостри́ть, -ся, см. **Нава́стривать, -ся**.

Навохрива́ть, -ся, см. **Нао́хривать, -ся**.

Навощи́ть, -ся, см. **Нава́щивать, -ся**.

Навра́ть, -ся, см. **Навирáть, -ся**.

Наврачевáться – налікарюва́тися.

Навредитъ – нашко́дити, наробіти шко́ди, (о *мног.*) понашко́джувати, понаро́блювати шко́ди ко́му чим, в чо́му. [Ти гірше тільки тим нашко́диш: усіх лящів позоводиш (Глібів)].

Навряд, *нрч.* – навряд, (*пров.*) навда́к(у); см. *ещё Вряд ли*. [«Чи ба́тько вдома?» – «Навдак!»] (Полт.). **Навряд ли** – навряд чи, навряд щоб, навда́к(у) чи. [Навряд чи є в Кузьмі гроші (Номис). Навда́ку чи вліз-би (Крим.)].

Навсе, *нрч.* – лиш, лише, тільки, (*при числ. ещё*) усіх, самі́х. [Хо́дить ці́ган, ярмарку́є, лиш ко́пійку ма́є (Рудан.). Не ма́ю зві́дки да́ти: всі́х три карбо́ванці у ме́не (Хотинц.)].

Навсегда́, *нрч.* – назавсі(г)ди, назавжди, (*полон.*) назавше, (*гал.*) на все, (*навеки*) наві́к, наві́ки, на всі ві́ки, на ві́к-ві́ки, пові́к, пові́чно, ві́чними часа́ми, до ві́ку, до су́ду (-ві́ку). [Пови́нна їх покину́ти назавсіди (Н.-Лев.). Йо́го наща́дки назавжди осі́лись на Украї́ні (Ор. Лев.). Два-три слова бу́ли-б в си́лі заде́ржать йо́го на́ все (Франко). На́вік забу́та над ме́жею би́лина сохля́я стої́ть (Філян.). І хай він бу́де мій наві́ки (Грінч.). Чу́жий, на всі ві́ки чу́жий (М. Вовч.). Про́дав гру́нт ві́чними часа́ми (Номис). Зо́станеться ві́чне, пові́к нео́дмінне (Черняв.). Хто за Украї́ну, – сла́ва тим до су́ду (Грінч.). *Раз-да́* – раз назавсі(г)ді; раз назавжди.

Навсегда́шний – назавсі́дній, дові́чний, пові́чний, наві́чний.

Навска́чь, *нрч.* – навза́води, на́вскокі́, ско́ком, з ви́скоком, навска́чки; срв. **Вска́чь**. [Пусти́в ко́ня навза́води і ско́ро до́їхав (Сл. Ум.)].

Навский – навський, мавський, мертвецький. **-кий день** – н[м]авський (мертвецький) вели́кдень.

Навско́сь, Навскося́к, см. **На́йско́сь**.

Навстре́чу, *нрч.* – назу́стріч, на́встрі́ч, на́встрі́т, зу́стріч, у́стріч, стрі́ч ко́му, ко́го, на́проти ко́го, проти́ ко́го. [Назу́стріч ма́тері бі́жить дівча́ (Коцюб.). Іде́ нам на́встрі́ч (Звин.). Га́дюка ї́м на́встрі́т (Рудан.). Ось він зу́стрі́ч (Куліш). О́нде хтось у́стрі́ч і́де (Прилуч.). На́проти ті́єї ма́ніфеста́ції йшла дру́га (Рада). Йде́ до́дому, а я мо́лода́ проти́ йо́го (Пісня)]. *Выслать кого* -

чу кому – вислати когось назустріч комусь, перестріти когось ким. [Почувши, що князь Вишневецький втеком з лівого боку Дніпра на правий переходить, перестрів Хмельницький його своїми посланцями (Куліш)]. *Выходит, выйти -чу кому* – виходити, вийти назустріч комусь, перестрівати, перестріти когось.

Навыбег, *нрч.* – наввипередки, наперего́ни.

Навыва́ть, навьи́ть – 1) навивати, навйти; 2) (*подманивая*) підвивати, підвити когось.

Навы́ворот, *нрч.* – 1) (*наизнанку*) навиворі[о]т, виворотом, перевертом, вивертом, вивернувши; *см.* **Наизнанку** [Надів кожуха навиворот, – будеш битий (Приказка)]; 2) (*превратно*) навпаки, назворот, наопа́к, наопа́ч, опа́к, навба́кир. [І все робили назворот (Котл.). Написав письмо наопа́к (Волинь). Вони прийняли мої слова якраз навба́кир (Грінч.)].

Навыдава́ть – навидавати чого, повидавати (багато) чого. [Повидавав силу векселів (Кониськ.)].

Навык – 1) (*действие*), *см.* **Навы́чка 1**; 2) звичка, навичка, за́вичка; *срв.* **Привы́чка**. [Відсутність звички до справи урядування (Азб. Ком.). З навичкою до безутомної праці (Яворн.). Нема революційної творчості, – неминуче беруть гору старі за́вички (Рада)]. *У меня нет к этой работе -ка* – у мене до цієї праці нема навички, я до цієї праці не маю впра́ви, я до цієї праці не налама́вся. [Я-ж до речей вимовних ніякої впра́ви не маю (Потебня)]. *Полезные -ки* – корисні навички. *Приобретать -ки* – набувати за́вички, наламуватися до чого *и* в чому. [Він починав наламуватися в місцевій мові й вимові (Крим.)].

Навыкание, *см.* **Навы́чка 1**, *неоконч.*

Навы́кат, *нрч.* – навикот, навирле́. *Глаза -кат* – очі навирле́, банька́ті (вирла́ті) очі. *Рукава -кат* – рукава навикот, рукава з закавра́щами.

Навыка́ть, навьи́кнуть – навикати, навикнути, завика́ти, завикнути, звика́ти, звикнути до чого; (*совершенствуясь*) наламуватися, налама́тися до чого *и* в чому, насталуватися, настали́тися в чому. [До чого бик навик, до того й реве́ (Приказка). Настали́вся у рідній мові (Рада)]. **Навы́кший** – що навик *и т. п.*; *см.* *ещё* **Навы́клый**.

Навы́клый – навиклий, звиклий, (*совершенствуясь*) вправний, насталений у чому.

Навы́лет, *нрч.* – наскрізь, упрóстріль. [Куля вийшла упрóстріль (Київщ.)]. *Ранен в грудь -лет* – поранений у груди наскрізь, йому пробито (прострі[е]лено) груди наскрізь. *Рана -лет* – рана упрóстріль.

Навы́нос, *нрч.* – 1) (*во весь дух*) го́ном, ду́хом, ви́носом; 2) (*о запряжке*) упрóстяж. [Назустріч пан четвериком упрóстяж (Крим.)]; 3) (*о продаже*) навінос. *Распивочно и -нос* – чарками і навінос, на питуще та навінос.

Навы́рез, *нрч.* – навіріз. *Мясо -рез* – м'ясо навіріз. *Каждое слово -рез* – кожне слово (як) вікраяне, ко́жно слово різьблене.

Навы́ска, Навы́сь, *см.* **Навыше́ние**.

Навы́ть, *см.* **Навыва́ть**.

Навы́ться – навитися, поповіти (досхочу́); (*жалобно*) наскіглитися, наквилі́тися, попоскіглити, попоквилі́ти (досхочу́).

Навы́тяжку, *нрч.* – наввипинки; (*воен.*) стру́нко. [Іван стоїть наввипинки перед командіром (Стор.)].

Навы́чка – 1) (*действие*) навика́ння, завика́ння, звика́ння, *оконч.* навикне́ння, завикне́ння, звикне́ння.

Навы́чливый – навикливий; упрáвний, спрі́тний, тяму́щий.

Навы́чний – навиклий, завиклий, звиклий, навичний, завичний, звичний.

Навыша́ть, навьи́сить – надвищувати, надвищити, підвищувати, підвищити, підійма́ти, під(ій)ня́ти що. **Навы́шенный** – надвищений, підвищений, під(ій)ня́тий. **-ться** –

надвіщуватися, надвіщитися; бути надвіщуваним, надвіщеним *и т. п.*

Навышение – надвищування, підвищування, підіймання, *оконч.* надвищення, підвищення, підняття (-ття).

Навь – мрець (*р.* мерця); *см.* **Мертвец**.

Навьючивание, Навьючение – нав'ючування, в'юкування, в'ючення, нав'ючення, навантажування, навантаження, наладовування, наладування, обладовування, обладування.

Навьючивать, навьючить – нав'ючувати, в'юкувати, в'ючити, ючити, нав'ючити, навантажувати, навантажити, наладовувати, наладувати, обладувати, обладувати когось, що чим, що на когось, на що, (*о мног.*) понав'ючувати, пов'ючити, понавантажувати, поналадовувати. [Нав'ючивши пашню на осли свої, рушили звідти (Куліш). Понав'ючуйте скотину своєю (Н.-Лев.). Раба малюго, нездужалого навантажив усяким покупом, як того мула (Л. Укр.). Обладував ослин міхами з вином (Л. Укр.)]. **Навьюченный** – нав'ючений, в'юкований, навантажений, на[об]ладований, понав'ючуваний *и т. п.* **-ться** – нав'ючуватися, нав'ючитися, понав'ючуватися; бути нав'ючуваним, нав'юченим, понав'ючуваним *и т. п.*

Навьючка, *см.* **Навьючивание, Навьючение**.

Навьючник – таша (-ші), таш (-шу), накривка.

Навяз – сміття (-ття), налип, леп (-пу).

Навяза – причепа, настира (*общ. р.*). [Он той причепа йде; кажіть, що менє вдома нема (Звин.)].

I. Навязание – нав'язання, налипання; *срв.* **1. Навязать**.

II. Навязание, *см.* **Навязка 1**, *оконч.*

I. Навязать, навязнуть – нав'язати, нав'язнути, налипати, наліпнути, (*о мног.*) понав'язати, поналипати в що *и* в чому. [М'ясо у зуби нав'язло (Сл. Гр.). Він їм у зуби зав'яз (Сл. Гр.)].

Навязнувший – що нав'яз *и т. п.*; нав'язлий, наліплий.

II. Навязать, -ся, *см.* **Навязывать, ся**.

Навязень – 1) (*цепец*) бич (-ча), бияк (-ка). [Ціп складається з ціпилна та з бияка (Сл. Ум.)]; 2) (*кистень*) обушок (-шка).

Навязить – нав'язити, нагрузити, насадити, напакувати чого в що.

Навязка – 1) (*действие*) – а) доточування, *оконч.* доточення *и* доточіння; б) доплітання, *оконч.* доплете[і]ння; в) нав'язування, *оконч.* нав'язання; г) накидання, нав'язування, *оконч.* накинєння, нав'язання. *Срв.* **Навязывать**; 2) (*наставка*) доточка; доплітка. [До шкарпеток треба поробити доплітки (Київ)].

Навязной – доточувальний; доплітний; нав'язний; (*навязанный*) доточений; доплетений; нав'язаний; *срв.* **Навязывать**.

Навязнуть, *см.* **I. Навязать**.

Навязок, Навязушка, *см.* **Навязка 2**.

Навязчиво, *нрч.* – нав'язливо, настірливо, настірно, нала[і]зливо, влізливо, причепливо, учепливо, уїдливо.

Навязчивость – нав'язливість, настірливість, настірність, нала[і]зливість, влізливість, причепливість, учепливість, уїдливість (-ости).

Навязчивый – нав'язливий *и (редко)* нав'язкуватий, настірливий, настірний, нала[і]зливий, влізливий, причепливий, учепливий, учепистий, уїдливий. [Стриманість людини, яка не бажала показати себе настірливою (Корол.). Втекти від настірливої причепливої баби (Н.-Лев.). Настірний осінній дощ (Грінч.). Влізлива думка так і претється в голову (Крим.). Учепистий хлопець (Сл. Гр.). На душі ваготіла в'їдлива гадка (Крим.)]. **-вый человек**, *см.*

Навяза. *Внушить кому -вою мысль* – навіяти комусь настірливу думку, (*шутл.*) забити комусь кілка в голову. **-вый мотив** – причепливий мотив.

Навязывание, *см.* **Навязка 1**, *неоконч.*

Нав'язувати, нав'язати – 1) (*наставлять*) доточувати, доточити, (*о мног.*) подоточувати що. [Не сягне мотуз, бо короткий, – доточити треба (Київщ.)]; 2) (*в трикотаже*) доплітати, доплести, (*о мног.*) подоплітати що. [Береться людям панчохи доплітати, – з того хліб їсть (Харківщ.)]; 3) *чего* – нав'язувати, нав'язати, (*о мног.*) понав'язувати чого. [Нав'язали снопів з двадцять (Сл. Гр.)]; 4) (*переносно*) накідати, накинати що кому, чому, на кого, на що, нав'язувати, нав'язати що кому, чому, нав'язуватися, нав'язатися з чим до кого, на кого. [Ніхто її не бере, дак ви її на мою шию накідаете (Г. Барв.). Таку мені накиннули ви ролю, що не мені її зробить живою (Куліш)]. **Нав'язаний** – 1) доточений, подоточуваний; 2) доплетений, подоплітаний; 3) нав'язаний, понав'язуваний; 4) накинений *и* накинтий, нав'язаний. [Внутрішній уклад старопольського життя, силоміць Україні накинтий (Рада). Накинена дружина – не люба (Київщ.)]. **-тсья** – 1) доточуватися, доточитися, подоточуватися; бути доточуваним, доточеним, подоточуваним *и т. п.*; 2) (*переносно*) набиватися, набитися (з) ким, (з) чим до кого, кому, накідатися, накинутися, в'язнути, ув'язнути, в'язатися, нав'язуватися, нав'язатися, настирятися, настиритися, усилятися, усилитися до кого з чим. [Грицько дочкою набивається: сватай мою дочку! (Пісня). Набивається мені з своїми послугами (Київщ.). Я не набиваюсь із своїми грішми (Грінч.). Хіба я їх просів, – самі набілися (Мирн.). Коли не треба, – я не накідуюсь (Л. Укр.). Мокрина в'язне до жонатого Миколи (Грінч.). В'язавсь до кожного з любов'ю (Куліш). Не кличуть нас на хрестини, то ми й не всиляємось (Сл. Гр.)]. **-тсья на знаомство с кем** – (притьмом) набиватися знайомістю (в знайомі) до кого. *Сам -етсья в дураки* – сам притьмом у дурні лізе. *Сам -залсья в дураки* – сам у дурні пошився, сам себе в дурні пошив; 3) (*вдоволь, сов.*) нав'язатися, наплестися, попов'язати, попоплести (досхочу), (*о мног.*) понав'язуватися, понаплітатися; *срв.* **Вязати**.

Нав'язь, *см.* **Нав'язка 2**.

Нав'яливати, нав'ялити – нав'ялювати, нав'ялити, (*о мног.*) понав'ялювати чого.

Нав'ялений – нав'ялений, понав'ялюваний. **-тсья** – нав'ялюватися, нав'ялитися, понав'ялюватися; бути нав'ялюваним, нав'яленим, понав'ялюваним.

Нагагакать, -ся – нагелготати, -ся, нагелгати, -ся, нагоготіти, -ся.

Нагадати – наворожити кому чого.

Нагадити, *см.* **Нагаживати**.

Нагаечка – нагаєчка. [Шумить, гуде нагаєчка коло мого тіла (Чуб. V)].

Нагаживати, нагадити – 1) напаскуджувати, паскудити, напаскудити, напоганювати, напоганити, насквернювати, насквернити, нагіджувати, нагідити, каляти, накаляти, шкодити, нашкодити, (*о мног.*) понапаскуджувати, понапоганювати, понасквернювати, понагіджувати. [Корова напаскудила саме коло дверей (Звин.). Понасквернювали коло порога, що гідко й до хати доступитися (Лебединщ.). Купу накаляв здорову, як хата (Рудч.). Кіт серед хати нашкодив (Київ)]; 2) **-дить кому** – нашкодити кому. [Нашкодив він мені в цій справі своїм лопотливим язиком (Київщ.)].

Нагайка – нагай (-гая), нагайка, (*проволочная*) дротянка, нагайка-дротянка, (*длинная*) канчук (-ка), (*хлыст*) карбач (-ча), (*татарская*) малахай (-хая), малахайка. [Донським нагаєм підганяє (Котл.). Під'їжджає пан оконом, канчук розпускає (Пісня). Знайшла його повішеного за ноги й зашмагваного канчуками (Стор.). Карбачем по спині затинає (Дума)].

Нагал – гуртовий гук (-ку). *Работать с -лу* – працювати дружно (одностайно, в лад).

Нагалить – гуртом гукати.

Нагалище – піхви (-хов) (на рушніцю).

Нагальщик – 1) гукайло, заспівач (-ча); 2) (*работающий с нагалу*) бичівник, кодольник (-ка), лямник (-ка).

Нагамить, -ся – нагомоніти, -ся.

Наган – наган (-на).

Нага́нивать, -ся, см. Нагоня́ть, -ся.

Нага́р – (на фитиле) нага́ра, нагор (-ри), нагорі́ле (-лого), прига́р (-ру, м. р.) и прига́ра (-ри, ж. р.), (в курительной трубке) зга́р (-ри), чви́р (-ру), (в трубе) шкру́м (-му). [На́гор на гнотові (Червоногр.). Треба зчистити прига́р на гнотові (Хорольщ.)]. **Давать -га́р** – нагоря́ти, (о фитиле ещѐ) жу́желітися. [Свічка неясно горі́ла, гніт нагоря́в – жу́желі́вся (Мирн.)]. **Снять -га́р со свечи** – зняти нага́ру (нагорі́ле и т. п.) із свічки, (диал.) об’ясніти свічку, (шутл.) утѐрти но́са сві́чці.

Нага́рный – нагаровий, прига́ровий, зга́рний; (нагоревший) нагорі́лий, наго́рений.

Нага́рок – надга́рок (-рка).

Нага́рочный, см. Нага́рный.

Нага́рцоваться – (на лошади) нага[е]рцо́уватися; (о лошади) наба́суватися, нага́ратися.

Нага́рчивый – нага́рливий, прига́рливий.

Нага́рывать, см. Нагора́ть.

Нага́чивать, нага́тить – нага́чувати, нага́тити, (о мног.) понага́чувати що и чо́го; (фашиной) та́расувати, ви́тарасувати що, на́тарасо́увати, на́тарасува́ти що и чо́го.

Нага́щивать, нага́стить – нагос́тьоувати, нагос́тьова́ти, гос́тьова́ти, погос́тьова́ти, прогос́тьо́увати, прогос́тьова́ти. **-ться** – нагос́тьо́уватися, нагос́тьова́тися. *Не много -ти́л, а -ти́лся* – не до́вго погос́тьова́в (не ба́гато нагос́тьова́в), а нагос́тьова́вся.

Нагбе́ние, см. Нагну́тие.

Нагбе́нность – нагну́тість (-тости), на́гін (-ну).

Нагбе́нный, прлг. – на́гнутий, зі́гнутий.

Нагва́зживание, см. Нагва́здка 1, неоконч.

Нагва́зживать, нагва́здить – 1) цвя́хувати, на[ви]цвя́хоувати, на[ві]цвя́хувати, по́цвяхува́ти що; 2) (бра́нить кого) кола́ на голо́ві теса́ти, ви́теса́ти ко́му; 3) (би́ть кого) товќти, на́товкува́ти, на́товкть ко́го. [Ді́д ба́бу товче́, товче́, що не́рано млинці́ пече́ (Грінч. III)]; 4) (вто́лковыва́ть) товќти на́товкува́ти, на́товкть, товкма́чити, на́товкма́чувати, на́товкма́чити. [Що-дня́ одно́ товкля́: «води́, та й го́ді!» (Рудч.)]. **Нагва́зже́нный** – 1) на́цвяхо́ваний, ви́цвяхува́ний, по́цвяхо́ваний; 2) на́товче́ний, на́товкма́чений.

Нагва́зденъ – цвя́хованка, цвя́хований кий (р. кия), -ний кийо́к (р. кийка́).

Нагва́здка – 1) (дейст́вие) – а) цвя́хува́ння, на[ви]цвя́хо́ува́ння, *оконч.* на[ві]цвя́хува́ння, по́цвяхува́ння; б) товчи́ння, на́товкува́ння, *оконч.* на́товче[і]́ння; в) товчи́ння, на́товкува́ння, товкма́чення, на́товкма́чува́ння, *оконч.* на́товче[і]́ння, на́товкма́чення. *Срв. Нагва́зжива́ть 1, 3 и 4; 2) (перен.)* товче́ники (-ків). **-ку да́ть ко́му** – а) (по́бить) товче́никами на́годува́ти ко́го; б) (по́бра́нить) кола́ на голо́ві ви́теса́ти ко́му.

Нагва́зже́ние, см. Нагва́здка 1, *оконч.*

Наге́ль – латове́ць (-вця), тибель (-бля), ці́паль (-ля).

Наги́б – на́гін (-ну), на́хил (-лу). *Пить -бо́м* – пи́ти на́хильці́.

Нагиба́емость – на́гина́льність (-ности); *срв. Наги́бчиво́сть.*

Нагиба́ла – на́гина́йло, у́гина́йло (-ла).

Нагиба́ние – на́гина́ння, на́хиля́ння. [Зади́халась від на́хиля́ння (Л. Укр.)].

Нагиба́ть и На́гина́ть, на́гну́ть – 1) *что* – на́гина́ти, гну́ти, на́гну́ти, на́хиля́ти, хили́ти, на́хилі́ти, схили́ти, схили́ти, (о мног.) пона́гина́ти, пона[пос]хи́ляти що. [На́гина́й гілля́ку, до́ки мо́лода́ (Номис). На́д водо́ю гне́ з вербо́ю че́рвону́ каліну́ (Шевч.), Ой, у ру́ті ве́рхи кру́ті, – пи́ду по́схиля́ю (Метл.)]; 2) *чего* – на́гина́ти, на́гну́ти, (о мног.) пона́гина́ти чо́го.

На́гну́тый – 1) на́гнутий, на́хилений, схи́лений, пона́гинаний, пона[пос]хи́ляний; 2) на́гнутий, пона́гинаний.

Нагиба́ться и На́гина́ться, на́гну́ться – на́гина́тися, гну́тися, на́гну́тися, на́хиля́тися, хили́тися, на́хилі́тися, по́хиля́тися, по́хилі́тися, при́гина́тися, при́гну́тися, при́хиля́тися, при́хилі́тися, у́кля́кати, у́кля́кнути, (о мног.) пона́гина́тися, пона[пос]хи́лятися,

попригинатися, поприхилятися, повклякати, поклякнути; бути нагинаним, нагну́тим, понагинаним *и т. п.*; *срв.* **Нагибать**. [Аж верби нагинались слухать тую мову (Шевч.). Гнулись додолу квітки Грінч.). Верби понагинались над водою (Н.-Лев.). А верболіз зостався гнучий, бо нахилятися умів (Грінч.). Хилилися густі лози, куди вітер віє (Пісня). Верба рясна похилилась (Шевч.). Ой, єсть у саду криниченька нова, прихилюся та й нап'юся (Пісня). Хрести дубові посхиялись (Шевч.). Колос позолотів набубнявів, покляк (Г. Барв.). **Нагибающийся** – що нагинається (гнеться *и т. п.*); гнучий, гинкий. **Легко-ющийся** – хилкий; *срв.* **Нагибчивый**. [Хилку лозинку і снігур зігне (Приказка)].

Нагнувшись – нагнувшись, (*нрч.*) згинці.

Нагибина – загинка, пере́гин (-ну), пере́хил (-лу), коліно, лі́коть (-ктя).

Нагибка, *см.* **Нагибание, Нагнутие** *и* **Нагиб**.

Нагибной – загинний, нагину́щий, нахильний.

Нагибчивость – гнучість, хилкість (-ости).

Нагибчивый – гнучий, хилкий. [Мужича правда єсть колю́ча, а панська – на всі бо́ки гнуча (Котл.)].

Нагибь, *см.* **Нагибина**.

Нагий, *см.* **Нагой**.

Нагикать, -ся – нагигікати, -ся, назікати, -ся, нагейкати, -ся.

Нагинать, -ся, *см.* **Нагибать, -ся**.

Нагиш – 1) *см.* **Нагота**. **-шом**, *см. отдельно*; 2) (*бедняк*) го́лий (-лого), голя́к (-ка), гольтіпак[х]а, голодра́б (-ба).

Нагишом, *нрч.* – голяка, гольцем, наго, голо. **Ходить -шом** – ходити голяка (гольцем, голо).

Нагла́вие – наголовок, заго́ловок (-вку).

Наглаго́литель, -ся – наглаго́лати, -ся.

Наглаго́льный – дієслівний, надієслівний. **-ная** – *рифма* – дієслівна рима. **-ное ударение** – надієслівний наголос.

Нагладко, *нрч.* – гладенко, гладісінько, рівно, рівнісінько. **Гладко -ко** – гладко-гладісінько, рівно-рівнісінько.

Нагладывание – нагло[і]дування, нажвако́вування, нагриза́ння.

Нагладывать, нагладать – нагло[і]дувати, нагло[и]дати, нажвако́вувати, нажвакува́ти, нагриза́ти, нагри́зти, (*о мног.*) понагло[і]дувати, понажвако́вувати, понагриза́ти чо́го.

Нагладанный – нагло[и]даний, нажвакований, нагризений, понагло[і]дуваний *и т. п.*

Наглаживание, Наглажение – напросо́вування, напросува́ння, нагальо́вування, нагалюва́ння, нагалення; *срв.* **Наглаживать**.

Наглаживать, -ся, нагладить, -ся – (*утюгом*) напросо́вувати, -ся, напросува́ти, -ся, (*галом*) нагальо́вувати, нягалюва́ти, -ся, нагалити, -ся; бути напросо́вуваним, напросо́ваним *и т. п.*

Наглаженный – напросо́ваний, нагальо́ваний, нагалений.

Наглаз, *нрч.* – на око, на погляд.

Наглазеться – налупатися очима, вітрішків накупуватися (напродаватися, наїстися), наторопітися, г[г]ав (віторопків) наловитися (нахапатися).

Наглазники – наочні (-нів), (*для лошадей ещё*) шори (-рив). **Надеть кому -ки** (*перен.*) – убрати ко́го в шори.

Наглазный – 1) (*надеваемый на глаза*) о́чний, нао́чний, (що) на о́чі. **-ная сетка** – о́чна сітка, габа́; 2) (*не заглазный*) нао́чний, видимий, очевидний, очевидний, (що) в-очевидячки (живовидячки, при очах, на очах).

Наглазок, *см.* **Наглаз**.

Наглатывать, -ся, нагло́тать, -ся – наковтувати, -ся, наковта́ти, -ся, нагли́тувати, -ся, нагли́тати, -ся, (*зап.*) налігувати, -ся, наліга́ти, -ся, (*о мног.*) понаковтувати, -ся, понагли́тувати, -ся, поналігувати, -ся. **Нагло́танный** – наковтаний, нагли́таний, наліганий,

понако́втуваний *и т. п.*

Наглаша́тель, -ни́ца – лихосло́в, -сло́в(н)иця, паще́ка (*общ. р.*), пащеку́н (-на́), пащеку́ха (*ж. р.*), дзвона́р (-ря́), -на́рка.

Наглаша́ть, нагласи́ть – сла́вити, насла́вити, лихосло́вити, налихосло́вити, дзвони́ти, надзвони́ти, пащекува́ти, напашекува́ти чо́го про́ ко́го.

Нагле́ть – нахабні́ти, (*больше прежнего* нахабні́шати), ставати́ (робі́тися) наха́бним (зухва́лим, безчі́льним).

Нагле́ць – наха́ба, наха́бник, зухва́лець (-льця), безчі́льник. [Ви скажі́ть сьому́ зухва́льцю, що тепе́р наста́в день су́ду, що терпі́в його́ я до́вго (Л. Укр.)]. *Этакий -ле́ць* – от так наха́ба (зухва́лець), отаке́цька наха́ба.

Нагле́цьки, *см. Нагло.*

Нагле́цький – наха́бний, наха́бський, зухва́льський.

Нагли́нок – глиня́к (-ка), на́глинок (-нку).

Нагли́нный – нагли́нний; глиняко́вий.

Нагло, *нрч.* – наха́бно, зухва́ло, зухва́льно, безчі́льно. **-ло лгать** – наха́бно (в живі́ о́чі) брехати́.

Наглова́тый – наха́бкуватий, зухва́луватий, заде́рикуватий.

Наглода́ние – нагло[и]да́ння, на́жвакува́ння, на́гризо[і]́ння.

Наглода́ть, *см. Наглядыва́ть.*

Наглода́ться – нагло[и]да́тися, на́жвакува́тися, на́гризти́ся, попогло́[и]дати́ (*досхочу́*) *и т. п.*, (*о мног.*) понагло́[и]дува́тися, пона́жвако́вувати́ся, пона́гриза́тися.

Наглоду́шие – гні́вливі́сть, опа́листі́сть.

Наглоду́шный – гні́вли́вий, опа́ли́стий.

На́глостный – наха́бний; *см. На́глый и Наглова́тый.*

На́глость – наха́бство, наха́бні́сть, зухва́льство, зухва́лі́сть, безчі́льні́сть (-ости), наха́ба, на́храп (-пу), на́храпа (-пи). [Скі́льки наха́бства тре́ба ма́ти, щоб глузува́ти з зв'язано́ї лю́дини! (Рада.)].

Наглота́ть, -ся, *см. Нагла́тыва́ть, -ся.*

Наглуми́ться – наглузува́тися, на́глумува́тися, на́глуми́тися, на́кепкува́тися, на́кпі́тися з ко́го. [На́глуми́вся з мене́, да ще й перед лю́дьми (Г. Барв.)].

На́глумчивость – глузли́ві́сть, глумлі́ві́сть (-вості).

На́глумчивый – глузли́вий, глумлі́вий.

На́глумщик, -щи́ца – глузі́вник (-ка́), -ни́ця, глузі́й (-зі́я), -зі́йка.

На́глухо, *нрч.* – на-глу́хо, щі́льно, на-слі́по, на-ме́ртво. [Две́рі його́ бу́ли на-глу́хо забі́ті (Мирн.). Лю́дина, замкне́на, щі́льно забі́та в цю жахли́ву ді́ру (Корол.)]. *Забить дверь, окно -хо* – забі́ті двере́, вікно́ на-слі́по (на-глу́хо, на-ме́ртво). *Переулок застро́ен -хо* – прову́лок забудо́вано на-слі́по (на-бе́звихідь, на-зазубе́нь).

На́глуши́ть, -ся – на́глуши́ти, -ся, (*о мног.*) пона́глушува́ти, -ся.

На́глый – наха́бний, зухва́лий, зухва́льний, безчі́льний. [Став наха́бний та́кий: ніко́ли не змо́вчить (Крим.). Зухва́лим, хи́жим по́глядом о́гляда́в жі́нку (Коцю́б.). Го́ре тому́, хто слова́ми безчі́льними грі́зну бо́гіню обра́зить здо́ла (Л. Укр.)].

На́глядение, *см. под На́глядывание.*

На́глядеть, *см. На́глядыва́ть.*

На́глядеться – на́гляді́тися, на́гле́ді́тися, на́диві́тися на ко́го, на що́. [Гля́дько́ не на́гляді́ться, хва́лько́ не на́хвалі́ться (Комар). На все на́диві́вся я за дні́в ма́рного житт́я мо́го (Кулі́ш)].

На́глядка – 1) *см. На́глядывание, На́глядение*; 2) (*присмотр*) на́гляд, до́гляд (-ду).

На́глядничать – припи́льно́увати́, пантрува́ти ко́го, чо́го, дозира́ти за ким, за чим.

На́глядно, *нрч.* – 1) нао́чно. [Нао́чно на́вчи́тися (Крим.)]; 2) (*ясно*) нао́чно, на́віч, (*воочию*) уя́вки. [Фа́кти нао́чно пока́зують зале́жність мі́ста від се́ла (Рада). Мо́жна бу́де на́віч

показати Лаговському, кому з нас має він скласти більшу ціну (Крим.). Ліберальничала, щоб почванитися перед молодим хлопцем і уявки виявити, що вона ще молода і тілом і душею (Н.-Лев.).

Наглядность – наочність (-ности).

Наглядный – наочний. [Наочним способом прищепляти дітям огіду до всяких злочинств (Крим.). І найменша нація боронить себе: ми в Австрії маємо до того найкращу і багату наочну науку (Грінч.). **-ное обучение** – наочне навчання. **-ный пример** – наочний приклад. *Делать, сделать -ным что* – унаочнювати, унаочнити що.

Наглядок – викоханець, виплеканець (-нця).

Наглядчивость – на[до]глядливість (-вости).

Наглядчивый – на[до]глядливий.

Наглядчик, -чица – на[до]глядач, -дачка.

Наглядчиков, -чицын – на[до]глядачів (-чева, -чеве), на[до]глядаччин (-на, -не).

Наглядчивий – на[до]глядацький.

Наглядывание, Наглядение – на[до]глядання, на[до]глядіння когo, чогo, за ким, за чим.

Наглядывать, наглядеть – на[до]глядати, на[до]глянути, на[до]глядіти когo, чогo, за ким, за чим, під догляд брати, взяти когo, що.

Наглянцевать, -ся – наглянсувати, -ся, наглянцювати, -ся, виглянсувати, -ся.

Наглянцованный – наглянсований, виглясований.

Нагнаивание – нагноювання.

Нагнаивать, нагноить – 1) *чего* – нагноювати, нагноїти чогo; 2) (*язву*) нагноювати, нагноїти.

Нагноённый – нагноєний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нагноюватися, бути нагноюваним, нагноєним; 2) (*о нарыве*) нагноюватися, нагноїтися, набиратися, набратися.

Нагнать, -ся, см. Нагонять, -ся.

Нагневаться – нагніватися, насердитися на когo.

Нагневить – нагнівити, прогнівити когo.

Нагнёт – 1) (*действие*), см. **Нагнётка 1**; 2) нагніт (-ніту).

Нагнетание, см. Нагнётка 1, неоконч.

Нагнетательный – нагнітний. **-ный клапан** – нагнітна хліпавка. **-ный насос** – нагнітний смок (-ка).

Нагнетать, нагнести – 1) гнітити, нагнічувати, нагнітити, нагнітати, нагністи що. [Сир у діжечках гнітимо не дуже важким гнітом (Богодух.). Оце гніт, буде капусту нагнічувати! (Канівщ.); 2) (*надавливать*) нагнітати, нагністи, нагнічувати, нагнітити, надушувати, надушити, натискати, натиснути що чим. *Ногу обувью -сти* – чоботом ногу намуля[и]ти (натерти, надушити). **Нагнетённый** – 1) нагнічений; 2) нагнічений, надушений, натиснутий *и* натиснений; намуля[е]ний. **-ться** – гнітитися, нагнічуватися, нагнітитися, нагнітатися, нагністися; бути нагнічуваним, нагніченим *и т. п.*

Нагнётка – 1) (*действие*) – а) нагнічування, нагнітання, *оконч.* нагнічення; б) нагнітання, нагнічування, надушування, натискання, *оконч.* нагнічення, надуше[і]ння, натиснення. *Срв.*

Нагнетать; 2) (*прижим*) пригніток (-тка), прес (-са); (*пресс-папье*) прес-пап'є (*нескл.*).

Нагнивание – 1) нагнивання; 2) (*о ране*) нагнивання, нагноювання, набирання (гною, гноєм).

Нагнивать, нагнить – 1) (*в больш. количестве*) нагнивати, нагнити, понагнивати; 2) (*загнивать*) нагнивати, нагнити, (*о ране*) нагноюватися, нагноїтися, зайтрюватися, зайтритися, (*натекать гноем*) набиратися, набратися гною (гноєм), (*о мног.*) понагнивати, понагноюватися, погноїтися, позаятрюватися, понабиратися гною (гноєм).

Нагноение – 1) (*действие*) нагноювання, *оконч.* нагноєння *и* нагноїння; 2) (*гнойное воспаление*) нагноїння, (*нарыв*) гнійник (-ка); 3) см. **Нагной 3.**

Нагноительный, мед. – нагнійний.

Нагноить, -ся, см. Нагнаивать, -ся.

Нагно́иш – прищик -ка).

Нагно́й – 1) (*действие*), см. **Нагно́ение 1**; 2) (*навоз*) гній (*р.* гно́ю), гно́й (-і́в), перегній (-но́ю); 3) (*в ране*) нагній (-но́ю), гній (*р.* гно́ю), сукровиця.

Нагно́йка, см. **Нагно́ение 1**.

Нагно́йный, Нагно́яющий, *прлг.* – нагнійний.

Нагну́тие – нагнуття (-ття), нахилення *и* нахиління.

Нагну́ть, -ся, см. **Нагиба́ть, -ся**.

Наго, *нрч.* – голо; см. *ещё* **Нагишо́м**.

Наговари́вание – наговорування, на́казування, наба́лакування; 2) наговорування, на́казування, накле́пування на ко́го, обмовля́ння ко́го, набрі́хування на ко́го, про ко́го, пускання слави (неслави, лихо́ї слави, поговору) про ко́го, натуркува́ння чо́го ко́му про ко́го; 3) наговорування, наші́птування, замовля́ння чо́го. *Срв.* **Наговари́вать**.

Наговари́вать, наговори́ть – 1) *чего* – наговорувати, наговори́ти, на́казувати, на́казати, наба́лакувати, наба́лакати, (*шумя*) нагомо́нити, (*о мног.*) понаговорувати *и т. п.* чо́го. [Наговори́в на оси́ці кислиці, а на вербі́ груші (Приказка). Наказав три мішки гречано́ї вовни (*с три короба*) (Приказка). Набалакав такого, що й за день не розбереш (Сл. Ум.). Нагомо́нили по́вну ха́ту (Богодух.)]. **-ри́ть вздору** (*чепухи, пустяков*) – наплескати, нагородити, наверхти, наторочити, наплести́, намолоти́, (*набормотать*) намімрити, набубо́нити, наха(ра)ма́ркати, наварня́кати, набелькотати́, (*наболтать*) нацвє́нькати, напашчекувати (дурни́ць, нісенітниць). [Се мабу́ть вам сни́лося, а ви й по́вну ха́ту наторочили (Куліш)]; 2) *на ко́го* – наговорувати, наговори́ти, на́казувати, на́казати, лихословити, налихословити, накле́пувати, наклепа́ти на ко́го, обмовляти, обмови́ти ко́го, набрі́хувати, набрехати́ на ко́го, про ко́го, сла́ву (несла́ву, лиху́ сла́ву, погові́р) пускати́, пусти́ти про ко́го, натуркувати, натуркати́ чо́го ко́му про ко́го. [Наговори́в на його́ сім мішків горі́хів (Свидн.). Накаже дідові на мене́, а мені́ на діда (Звин.). Там тако́го на мене́ наклепа́в, що хоч з села́ тіка́й (Сл. Гр.). Набрехала́ на мене́, що ходи́в я до тебе́ (Пісня). Не люби́ть мене́ свєкру́ха, обмовля́є мене́ (М. Вовч.)]. **Дура́к сам на се́бя -вае́т** – дуре́нь сам себе́ обмовля́є; 3) (*знахарски*) наговорувати, наговори́ти, наші́птувати, нашепта́ти, замовляти, замови́ти що (воду́, зілля́ *и т. п.*). **Наговоре[ѐ]нный** – 1) наговорений, на́казаний, наба́лаканий, понаговоруваний *и т. п.*: наплесканий, наторочений, наплетений, наме́лений, наварня́каний, наха(ра)ма́рканий, нацвє́ньканий, напашчекований; 2) наговорений, на́казаний, налихословлений, накле́паний, набреханий, натурканий; 3) наговорений, наше́птаний, замовлений. **-ться** – 1) (*стр. з.*) наговоруватися, бу́ти наговорувани́м, наговорени́м, понаговорувани́м *и т. п.*; 2) (*вдоволь*) наговоруватися, наговори́тися, наба́лакуватися, наба́лакати́ся, набесі́дуватися, нагомо́нитися. [З ким ві́рно люби́юся, не наговору́юся (Метл.)]; 3) (*напрашиваться*) напро́шувати́ся, напроси́тися, напро́хувати́ся, напрохати́ся, набива́тися, набити́ся, нав'язува́тися, нав'язати́ся до ко́го з чим, на що; *срв.*

Навя́зывать́ся 3. [Напроси́вся в го́сті на оби́д (Сл. Ум.)].

Нагове́ть – наговіти. **-ться** – наговіти́ся, погогові́ти (досхочу́).

Наговоро́ – 1) (*действие*), см. **Наговари́вание**; *оконч.* наговоре[і]ння, наба́лакання; наклепа́ння на ко́го, обмовле́ння ко́го; нашепта́ння, замовле́ння чо́го *и т. п.*; 2) (*навет*) нагові́р (-во́ру), обмо́ва, на́клеп, по́клеп (-пу), наше́пт (-ту) *и (мн.)* наше́пти (-ті́в). [Що це? на́пуск на мене́, нагові́р? (Мирн.). Я гордува́в обмо́вою людсько́ю (Куліш)]; 3) (*заговор*) нагові́р, наше́пт, примова. [Не пий тіє́ї води́ – вона́ з наговоро́м (Київщ.)].

Наговори́ть, -ся, см. **Наговари́вать, -ся**.

Наговоро́рка, см. **Наговоро́р 1 и 2**.

Наговоро́рный – 1) (*поклєпный*) обмовний; 2) (*заговорєнный*) нагові́рний, наговорений, наше́птаний. [Нагові́рна вода́ (Київщ.)].

Наговоро́рочный – нагові́рний.

Наговорчивый – обмовний, набрехливий.

Наговорщик, -щица – обмовник, -ниця, шепотинник, -ниця, набріхувач, -вачка.

Наговорщина – нашепти (-тів), нашіптування, замовляння (-ння).

Нагоготать, -ся – нагогокати, -ся, нагогота[і]ти, -ся; нарегота[і]ти, -ся; наге(л)гати, -ся, нагельготати, -ся, нагегота[і]ти, -ся; нагергота[і]ти, -ся; нагигикати, -ся; *срв.* **Гоготать**.

Нагодиться кого – начекатися, наждатися когo, на когo, навиглядатися за ким, нанудитися чекаючи когo, на когo (виглядаючи когo).

Нагой – голий. [Голому й на сіні му́лко (Комар.). Хоч голий, та в підв'язках (Приказка)]. **-гая истина** – гола (щи́ра) правда. **-гой золота не копит** – родився без сорочки, так і вмер без штанів (Комар)].

Наголенки – ногавиці (-виць).

Наголо, *нрч.* – 1) (*обнажённо*) наголо́. [Ша́блі наголо́ (Сл. Ум.); 2) (*дотла*) наголо́, геть, геть-чісто, до-останку, до-щадку *и (полон.)* дощенту, до-цури, до-пня, у-пень, до-ноги. [Село геть-чісто вигоріло (Сл. Ум.). Ліс вигорів до-пня (Богодух.)]. *Обокрали -ло* – обікрали до нитки (до-щенту, до-цури). *Вырезали всех -ло* – вирізали всіх до-ноги (у-пень, до-щадку, до-щенту). *Надень сапог -ло* – взуй чобіт на босу ногу.

Наголоватка, *бот.* **Jurinea Cass.** – білиця.

Наголовень – ремінець (-нця).

Наголовник – 1) відлога, капа, богородиця. [Одкінув відлогу (капу) з голови́ (Богодух.). Керє́я на йому́ з богородицею (Полтавщ.); 2) (*женский наряд*) очіпок (-пка), кораблик, кибалка. [В понеділок не очіпок, а кораблик мала, або білу́ю кибалку́ любо́ надівала (Марк.)].

Наголову, *нрч.* – у-пень, до-ноги́. *Разбить -ву* – побити в-пень (до-ноги́).

Наголодать – 1) *кого* – наголодува́ти, виголодувати, наморити голодом когo; 2) (*известн. время*) поголодува́ти, пооголодувати.

Наголодаться – наголодува́тися, голодом намлі́тися.

Нагольный тулуп – не критий (не потягнений) кожух (-ха).

Нагольщина – поспільство, сердацтво, (*стар.*) дейнеки (-ків).

Нагомозиться – навовтузитися.

Нагон – 1) (*действие*), *см.* **Нагонка 1**; 2) лішок (-шку). [Пустити тро́хи лішку (Київ)].

Нагонистый – угонистий.

Нагонка – 1) (*действие*) – а) наганя́ння, *оконч.* нагна́ння; б) наздоганя́ння, (з)доганя́ння, наганя́ння, *оконч.* наздогнаня́, (з)догнаня́, нагна́ння; в) набива́ння, натягання, *оконч.* набиття́ (-гтя́), на́тягнення; 2) наку́рювання, вику́рювання, *оконч.* наку́рення *и* наку́ріння, вику́рення. *Срв.* **Нагонять 1 - 3 и 6**; 2) (*работа по своему качеству*) – а) (*об обручах*) набиття́. **-ка обручей не хороша** – обручі погано набіто (понабивано); б) (*о шипах, ободьях*) на́тягнення.

Нагонный – нагнаний. **-ный ветер** – ві́тер (-тра *и* -тру) -низові́к, низові́к (-ка́), низі́вка.

Нагоняй – бештання (-ння, *ед. и соб.*), пере́гін (-гону), пере́гречка, на́труска, напі́рка. [Досить мені тогo бештання (Київщ.). Кузьмі пере́гін був (Борзенщ.). Була́ йому́ пере́гречка од ба́тька (Борзенщ.). Щоб ча́сом не бу́ло на́труски (щоб не на́трусилося) од старши́х (Квітка). Буде то́бі добра напі́рка за твої́ пусто́щі (Полтавщ.)]. **-няй давать, дать** – бештати, з[на]бештати, шпéтити, по[на]шпéтити, стру́нчити, на́струнчити когo, на́ганя́ти, нагна́ти холоду́ кому́, пере́ганя́ти, пере́гнати на гречку́ (через росу́) когo, прочуха́нки (прочухана́) дава́ти, да́ти кому́.

Нагонять, наганивать, нагнать – 1) *кого, чего* – наганя́ти, нагна́ти, наго́нити, понаго́нити когo, чо́го. [Пові́й, ві́тре та буйне́ський, та на́жени́ хма́ру чо́рне́ську! (Пісня). Води́ нагнало́ таку́ силу́, що́ всю́ грéблю́ поня́ла вода́ (Кониськ.). Повен дві́р овець понаго́нив (Рудч.)]; 2) (*догонять*) на́здоганя́ти, на́здогнати, (з)доганя́ти, (з)догнати, (з)дого́нити,

(з)догоніти, наганяти, нагнати, спобігати, спобігти когось. [Помалу йди, то я наздожену тебе (Київщ.). Запрягайте коні в шори, коні воронії, доганяйте літа мої, літа молодії (Пісня). Іди швидко – доженеш лихо, іди тихо – тебе дожене лихо (Номис). Ой, ти, зоре та вечірняя, чом нерано ізіходила, чом місяця не догонила? (Лавр.). Здогніли літа мої на калиновім мості (Метл.). Там його дрібний дощ догонив (Лукаш.). Собака спобіг його (Крим.)]. **-нять кого** (*перен.*) – (на)здоганяти, (на)здогнати когось. [Лінувався, а тепер багато працює, товаришів наздоганяє (Київ)]; 3) **-ть обручи** – набивати, набити, (*о мног.*) понабивати обручі. **-ть ободья, шини** – натягати, натяг(ну)ти, (*о мног.*) понатягати обіддя, шини; 4) (*цену*) набивати, набити, наганяти, нагнати ціну; 5) **страху на кого** – нагнати страху (холоду) кому. [Чи просто нам в ворота Риму вдарить, чи холоду перш з україн нагнати? (Куліш)]. **-наць скуку на кого** – нагнати нудьгу[ї] на когось, знудити когось; 6) (*водки, смоли*) накурювати, накурити, викурювати, викурити, виганяти, вигнати (горілки, смоли); 7) **-нять кого, см. Нагоняй** (*давать кому*). **Нагнанный** – 1) нагнаний, понагонений; 2) (на)здогнаний, (з)дігнаний, нагнаний; 3) набитий, натягнений, понабиваний, понатяганий; 4) накурений, викурений, вигнаний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) наганятися *и* нагонитися, бути нагоненим, наганим, понагоненим *и т. п.*; 2) набиватися, набитися, понабиватися; бути набиваним, набитим, понабиваним *и т. п.*; 3) **-гоняться, сов. – а) (и нагна́ться)** наганятися, навганяти, попоганяти (досхочу) за ким, за чим; б) набігатися, нага(й)сатися. *Срв. Гоняться.*

Нагопаться – настрибатися, нагопкатися; нагопатися, накричатися гоп.

Нагораживание – 1) *см. Нагородка 1, неоконч.*; 2) (*нагромождение*) нагромадження, накопичування; 3) (*вздора*) верзіння, верзання, пліскання, торочення (дурниць, нісенітниць).

Нагораживать, нагородить – 1) (*надгораживать*) на(д)городжувати; на(д)городити, (*о мног.*) пона(д)городжувати; (*тёрном*) тернити, натернити, затернити (тёрном) що. [Щось тин сів, – не минеться нагороджувати (Лубенщ.). Загородив високу лісу (*плетень*), ще й тёрном натернів (Мирг.)]; 2) (*городьбы*) нагороджувати, нагородити, (*о мног.*) понагороджувати чого [Нагородив хлівів за-для овець (Сл. Гр.)]; 3) нагромаджувати, нагромадити, накопичувати, накопичити, (*о мног.*) понагромаджувати, понакопичувати чого; *см. Нагромождать*; 4) (*пустомелить*) верзти, верзкати, плести, плескати, торочити, молоти (дурниці, нісенітниць), нагородити, наверзти *и т. п.* (дурниць, нісенітниць). [Наплескав такого, що й купи не держиться (Звин.)]. **-дил с три короба** – нагородив три міхи козячої вовни (Куліш), намолов три мішки гречаної вовни (Приказка). *Чего только он тут не -дил!* – яких тільки дурниць (нісенітниць) він тут не намолов (не наплескав, не наторочив)! **Нагоро́же[ё]нный** – 1) на(д)городжений, пона(д)городжуваний, натёрнений, затёрнений; 2) нагороджений, понагороджуваний; 3) нагромаджений, накопичений, понагромаджуваний, понакопичуваний; 4) наверзканий, наплетений, наплесканий, наторочений, намелений. **-ться** – 1) на(д)городжуватися, на(д)городитися, пона(д)городжуватися; бути на(д)городжуваним, на(д)городженим, пона(д)городжуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нагородитися, попогородити (досхочу).

Нагорание – 1) напалювання, розпикання; 2) нагоряння. *Срв. Нагорать 1 и 2.*

Нагорать, нагарывать, нагореть – 1) (*накаляться в огне*) напалюватися, напалітися, розпикатися, розпектися, (*о мног.*) понапалюватися, порозпикатися. [Вже в печі напалілося (Полтавщ.). Цегла розпеклася (Київщ.)]; 2) (*покрываются нагаром*) нагоряти, нагоріти. *Свеча -рела* – гніт нагорів; 3) (*перен.*). *В горле -рело* – в горлі пересохло, (*сильнее*) в горлі аж горить (аж душа горить). **-рит** (*попадёт*) *ему за это* – буде (нагорить, натруситься) йому за це. **Нагоревший** – що напалився *и т. п.*; *см. ещё Нагорелый.*

Нагорбина, см. Нагорбок.

Нагорбистый – горбастий. **-тый верблюд** – горбастий верблюд.

Нагорбление, Нагорбление – згорблювання, згорблення.

Нагорблѣй, см. **Нагорбистый**.

Нагорблять, нагорбить – горбати́ти, згорбати́ти, го́рбити, зго́рблювати, зго́рбити ко́го, що, вигина́ти (випинати), ви́гнути (ви́пнути) го́рбом що. *Годы -били меня* – згорбати́ли мене́ літа. *Кошка -била спину* – кіт згорбати́в (вигнув го́рбом) спіну. **Нагорбленный** – згорблений, ви́гнутий (ви́пнутий) го́рбом.

Нагорбляться, нагорбиться – горбати́тися, згорбати́тися, го́рбитися, зго́рблюватися, зго́рбитися, горбати́ти, згорбати́ти, вигина́тися (випинати́ся), ви́гнутися (ви́пнутися) го́рбом. *У меня спина -ется* – спіна мені́ горбати́є. *Доска -билась* – дошка ви́гнулася (ви́пнулася) го́рбом.

Нагорбок – межіпліччя (-ччя), (*шутл.*) го́рб (-ба́). *Ударить в -бок* – уда́рити межі плі́ччя, да́ти в го́рб.

Нагорбылять шею – надава́ти по поти́лиці, надава́ти (за)поти́личників.

Нагордиться – напиша́тися, навелича́тися.

Нагордо, *нрч.* – ду́же го́рдо, прего́рдо, препи́шно. *Гордым -до* – го́рдо-прего́рдо, пи́шно-препи́шно, го́рдопи́шно.

Нагоревать кому что – наплака́тися, нату́житися ко́му про що.

Нагореваться – нагорува́тися, нате́рпітися го́ря; (*набедствоваться*) нате́рпітися зли́днів, на́бидува́тися.

Нагорельй – наго́рілий, наго́рений; напа́лений, розпе́чений. [Наго́рілий гніт (Мирг.). Напа́лена піч (Київ). Розпе́чена це́гла (Кані́вщ.).]

Нагоремыкать, -ся, см. **Нагоревать, -ся**.

Нагорение – 1) на́палення *и* на́паління, розпе́чення; 2) наго́ріння. *Срв. Нагора́ть 1 и 2.*

Нагорланиль, -ся – на́репетува́ти, -ся, на́галасува́ти, -ся, наго́рлати, -ся.

Нагорный – нагі́рний[і́й], го́ровий, (*зап.*) по́лониний. [Нагі́рна ву́лиця (Київ). Го́ровий бе́рег (Ки́ївщ.). По́лонинне пасови́сько (Франко)]. *-кая сторона, -ный берег Днепра* – го́ровий бі́к (бе́рег) Дніпро́вий. *-ная половина, часть города* – го́рова (нагі́рна) по́ловина, ча́стина мі́ста. *-ная местность*, см. **Нагорье. -ная проповедь** – нагі́рна про́повідь, про́повідь на го́рі.

Нагородить, -ся, см. **Нагораживать, -ся**.

Нагородка – 1) (*действие*) – а) на(д)го́роджування, *оконч.* на(д)го́родження *и* на(д)го́родіння; б) наго́роджування, *оконч.* наго́родження *и* наго́родіння. *Срв. Нагора́живать 1 и 2; 2) (наплетенная сверху городьба)* на(д)го́рожа.

Нагорожение – 1) см. **Нагородка 1**, *оконч.*; 2) (*нагромождение*) на́грома́дження, на́копичення; 3) (*вздора*) на́верзі́ння, на́верзя́кання, на́пліска́ння, на́торочення (ду́рниць, нісе́нітниць).

Нагорок – го́рб (-ба́), су́го́рб (-ба); *срв. Холм.*

Нагорсти, нрч. (*жать*) – жми́ньками (жа́ти).

Нагорчить – нагі́рчити, (*наперчить*) на́перчи́ти що.

Нагорье – нагі́р'я (-р'я), го́ровина, ве́рховина, (*зап.*) по́лонина; па́смо, хребе́т (-ба́); *срв. Кряж 3.*

Нагосемянный, бот. – голона́сінний.

Нагостить, -ся, см. **Нагащивать, -ся**.

Нагость – го́лість (-лості); *срв. Нагота́.*

Нагота́ – 1) го́лізна, го́лість (-лості), (*стар.*) на́гота. [Свята́ го́лізна, та й го́ді (Коцю́б.).]

На́готи ста́рої ні́чим одя́гти (Шевч.). *Невеянный хлеб* – не го́лод, *посконная рубаха не -га́* – по́лов'яний хлі́б не го́лод, па́чосна со́рочка не на́гота (Но́мис); 2) убо́зтво, бі́дність, не́статки (-ків), зли́дні (-нів); *срв. Бедность*; 3) бі́днота, го́лота, ха́рпа́цтво; *срв. Беднота́ 2.*

Наготавливание – на́готовля́ння, на́готовлюва́ння, го́тування, на́стача́ння, ла́годження, на́ла́годжува́ння, ла́днання, ла́днува́ння, ла́штува́ння, на́лашту́вання, ри́х[ш]тува́ння, на́рих[ш]ту́вання.

Наготавливать, -ся, см. Наготовлять, -ся.

Наготѣние – 1) гоління, (*стар.*) наготіння; 2) убожіння, бідніння. *Срв. Наготѣть.*

Наготѣть – 1) голіти, (*стар.*) наготіти, (*обнашиваться*) обшарпуватися; 2) убожити, бідніти, зводитися з хазяйства; *срв. Беднѣть.*

Наготить кого – оголювати и оголяти когo, здймати (*сильнее здирати*) одѣжу з когo, (*обирать*) обдирати, дерти когo; *срв. Обнажать. Бедность -тит* – убозство (бідність) роздягає, злидні останню сорочку здймають. **-ться** – оголюватися, оголятися, голіти; *срв.*

Наготѣть 1.

Наготной – зубожілий. *Нагота -ная* – злидні злидєнні, голя нещадима.

Наготовать – без одѣжинки (голю, голому) ходити, злиднювати, бідувати, лихувати.

Наготове, нарч. – напogотові, (*редко*) на(в)готові. [Нехай сидять напogотові і ждуть мого приказу (Тобіл.). Прийдуть гості, – вона напogотові (М. Вовч.).]

Наготовка, см. Наготавливание и Наготовление.

Наготовлєние – наготовлєння, наготівля, наготування, настанєння, налагоджєння, наладнанья, наладнування, налаштування, нарих[ш]тування.

Наготовлять, наготавливать, наготовить – наготовляти и наготовлювати, готувити, наготувити, готувати, наготувати, (*напасать*) настанєти, настанєти, (*натаскивать уйму*) натаганювати, натаганити, (*снаряжать*) лагодити, налагоджувати, налагодити, ладнати, наладнати, ладнувати, наладнувати, (*в дороге*) лаштувати, налаштувати, налаштувати, рих[ш]тувати, нарих[ш]товувати, нарих[ш]тувати, (*о мног.*) понаготовляти, понаготовлювати, понастанєти, понатаганювати и т. п. [Наготівила їй повнісіньку скриню (Рудч.). Свій матінці їсти понаготовляли (Милор.) Жінка усє те понаготовлювала (Манж.). Наготувала усє собі про смерть (Київц.). Настачили усьогo на зиму (Богодух.). Нагаганив дров стільки, що за зиму й не попалимо (Червоногр.). Заходився воза лаштувати (Полт.). А нумо, кумо, риштуватъ вози в далєкую дорогу! (Шевч.). **-вили массу напитков и яств** – понаготовляли силу напоїв і страв (напитків і наїдків), понаготовлювали силу силєнну їсти й пити. **-вить кушанье для варки** – налагодити страву. [Я вже борщ налагодила (Лубенц.).] **-вить лесу для постройки** – наготувити деревні на будівлю. **Наготовленный** – наготовлений, наготований, настанєний, натаганєний, налагоджєний, наладнаний, наладнований, налаштований, нарих[ш]тований, понаготовлюваний и т. п. **-ться** – 1) наготовлятися, наготовлюватися, готувитися, наготувитися, готуватися, наготуватися, понаготовлюватися; бути наготовлюваним, наготовуваним, наготовлєним, наготованим, понаготовлюваним и т. п. У них **-ляется всего на весь год** – вони наготовляють усьогo на цілий рік; 2) (*напасаться*) наста(р)чати, настанєтися на когo. [На цю дїтвору не настанєтися (Полт.).]

Наготово, нарч. – цілком, зовсім; до краю, до-щадку, (*полон.*) до-щєнту, у-щєнт. *Дом отделан уже -во* – будинок уже цілком (зовсім) опоряджено. *Он -во razorился* – він до краю (у-щєнт, до-щадку, до-щєнту) зубожів, він зійшов на старця, (*ирон.*) він скапцанів.

Наготовщик, -щица – 1) наготівник (-ка), -ниця, готувальник, -ниця, настанєльник, -ниця; 2) *см. Заготовщик, -щица.*

Наготою, нарч. – голяка, без одѣжі; *см. Нагишом.*

Наготствовать, см. Наготовать.

Награбить – 1) награбувати, (*зап. нарабувати*), нагарбати, наздирати, наплюндрувати що, чоґo. [Був обтяжений страшенно золотом, що був нагарбав (Крим.). Грошей наздирали з нашого брата, – багатіють (Мирн.). Золото, що ми наплюндрували (Куліш)]; 2) (*нагрести граблями*) нагромадити, нагребти. [Чимало сїна нагромадили (Мирг.).] **Награбленный** – 1) награбований, нагарбаний, наздираний, наплюндрований. **-ное добро (имущество)** – награбованє добро (майно), грабїжка, грабунок (-нку), (*зап. рабунок*), здирщина, шарпанїна. [Козаки в татар рабунок однімають (Куліш)]; нагромаджєний, нагребєний. **-ться** – награбуватися, нагарбатися, наплюндруватися, попограбувати (досхочу) и т. п.

Награбле́ние – награбува́ння, (*зап.* нарабува́ння), нага́рбання, наплюндрува́ння.

Награвиро́вывать, награвиро́вать – награвіро́вувати, награвірува́ти, нарито́вувати, нарито́увати, вирито́вувати, виритувати, вірити, (*о мног.*) понагравіро́вувати, понарито́вувати, повирито́вувати. **Награвиро́ванный** – награвіро́ваний, нарито́ваний, виритуваний, виритий, понагравіро́ваний *и т. п.* **-ться** – награвіро́вуватися, награвірува́тися, понагравіро́вуватися; бу́ти награвіро́ваним, награвіро́ваним, понагравіро́ваним *и т. п.*

Награда – 1) (*действие*), *см.* **Награждение 1**; 2) нагоро́да, (*зап.*) надгоро́да, (*вознаграждение*) винагоро́да, заплата, (від)дяка. [Душа́ не безсме́ртна, ніяко́ї ка́ри або нагоро́ди їй немає (Крим.). Акаде́мія присуди́ла за Грінче́нкового словни́ка нагоро́ду (Рада). Ва́рти ми за все від Польщі надгоро́ди, а не кар (Франко). Подру́жжя че́сне матиме заплату́ на небеса́х (Л. Укр.)]. *Первая -да* – перша нагоро́да. *Денежная -да* – гроше́ва нагоро́да, нагоро́да гроши́ма. *Достойная -да* – гідна нагоро́да (винагоро́да). *Надлежащая -да* – належна нагоро́да (винагоро́да). *В -ду за это ему дали* – як нагоро́ду (у віддяку) за це йому́ дали (дано). *Вот тебе -да* – ось тобі заплата́ (дяка). *Это ли -да за мою преданность, службу?* – чи це (так оце) заплата́ (дяка) за мою́ відда́ність, службу́?

Наградитель, -ница, см. Награждатель, -ница.

Наградить, -ся, см. Награждать, -ся.

Наградно́й и Наградно́й – нагородни́й, заплатни́й. **-ные деньги** – нагородні гро́ші. *Он получил сто рублей -ных* – він діста́в сто карбо́ванців нагородни́х, від діста́в нагоро́ди сто карбо́ванців.

Наградокоры́стный, -долюби́вый – нагородоло́бний, (*сильнее*) несіти́й нагоро́д, ненаситни́й до нагород.

Наградоло́бие, Наградостяжа́ние – нагородоло́бність, (*сильнее*) несіті́сть нагоро́д, ненаситні́сть (-ости) до нагоро́д.

Наградостяжательный, см. Наградокоры́стный.

Награжда́тель, -ница – нагородни́к (-ка), -ни́ця, нагоро́джувач, -вачка, винагоро́джувач, -вачка, нагородода́вець (-вця), -вни́ця.

Награжда́ть, наградить́ кого, за что чем – нагороджа́ти *и* нагоро́джувати, нагороді́ти, (*зап.*) надгороджа́ти *и* надгоро́джувати, надгороді́ти ко́го, за що *и* що чим, (*иногда*) ко́му що, (*вознаграждать*) вина́городжа́ти *и* вина́горо́джувати, вина́городі́ти ко́го, за що *и* що чим, дава́ти заплату́, заплачува́ти, віддячува́ти, віддячи́ти ко́му чим, дарува́ти ко́го чим, (*одарять*) в[об]даро́вувати, в[об]дарува́ти ко́го чим, (*иронич.*) відважува́ти, відважи́ти ко́му що, шанува́ти, вшанува́ти ко́го чим (*о мног.*) пона(д)горо́джувати, повинагоро́джувати, пов[пооб]даро́вувати. [Гей ви, раби́, візьмі́ть сього́ спі́вця, нагоро́діть його́! (Л. Укр.). Нагоро́дити службу́ то́го, хто так стоя́в за край свій рідний (Куліш). Тобі́ до́ля нагоро́дила па́ру волі́в (Гнідич). Най вам бог, бабу́сю, сто́кратне надгоро́дить (Франко). Чи́м-же тебе́ за твою́ службу́ вина́городі́ти? (Г. Барв.). Ца́рівну одда́в, ща́стям дарува́в (Голов.). Ко́ли твоя́ вели́ка ла́ска чим слугу́ сво́ього вдарува́ти (Франко). Перетерпі́вши все, що до́ля одважува́ла у нас крі́пакові (Рада)]. **-дить по заслугам** – нагоро́дити, як заробі́в. *Природа -дила его крепким здоровьем, выдающимися способностями* – приро́да вдарува́ла його́ мі́цним здоро́в'ям, надзвичайни́ми зді́бностями. *Мать -дила детей поровну* – ма́ти вдарува́ла (нагоро́дила) ді́ти (ді́тей) рівно. *Да -дит тебя судьба за твою доброту, милость* – хай тебе́ (тобі́) до́ля нагоро́дить (хай тебе́ до́ля вдару́є) за твою́ до́брість, ла́ску. *Кто -дает, тот и карает* – яка́ рука́ жа́лує, та́я й кара́є. *Его хорошо -дили* – його́ до́бре нагоро́дили (вина́городили). *Он -дил меня батожьем* – він ушанува́в мене́ (подякува́в мені́) канчу́ками. **-дить (пожаловать) его достоинством** – нада́ти йому́ гідні́сть; 2) (*подавать милостыню*) подава́ти, пода́ти, дарува́ти, подарува́ти ко́му що. **-дите хоть копеечку!** – пода́йте (подару́йте) хоч ко́пійчу́ку! **Награжде́нный** – 1) на(д)горо́джений, вина́городжений,

в[об]дарований, пона(д)городжуваний *и т. п.*; 2) поданий, подарований. **-ться** – на(д)городжуватися, на(д)городитися; бути на(д)городжуваним, на(д)городженим *и т. п.*

Награждение – 1) нагороджування, (*зап.*) надгороджування, (*вознаграждение*) винагороджування, в[об]даровування, *оконч.* на(д)городження, винагородження, в[об]дарування; 2) *см.* **Награда 2.**

Награмотеть – награмотіти, навчитися грамоти.

Награнивание, Награнение – награнковування, награнкування.

Награнивать, награнить – награнковувати, награнкувати, погранкувати, вигранковувати, вигранкувати що. **Награнённый** – награнкований, погранкований, вигранкуваний. **-ться** – награнковуватися, награнкуватися; бути награнковуваним, награнкованим *и т. п.*

Награничный – граничний, награничний, наміжний, що стоїть (перебуває) на грані (на межі). **-ный столб** – граничний стовп. **-ная яма** – награнична (наміжна) яма.

Награнка – награнковування, *оконч.* награнкування.

Награфичивание, Награфичение – награфічування, награфічення.

Награфичивать, -ся, награфитить, -ся – графітити, -ся, награфічувати, -ся, награфітити, -ся, наолівцювати, -ся, наолівцювати; -ся; бути награфічуваним, награфіченим *и т. п.*

Награфиченный – награфічений, наолівцюваний.

Награфка, см. **Награфливание, Награфление.**

Награфливание, Награфление – налінійовування, налінійовання, налінійовання, налініє[я]ння.

Награфливать, -ся, награфить, -ся – налінійовувати, -ся, налінійовати, -ся, налінійовати, -ся, наліні[я]ти, -ся, полінійовати, -ся, поліні[я]ти, -ся; бути налінійовуваним, налінійованим *и т. п.* **Награфлённый** – налінійований, налініє[я]ний, полінійований, полініє[я]ний.

Нагрёб, см. **Нагребание и Нагребение.**

Нагребала, см. **Нагребальщик, -щица.**

Нагребалка – нагребальниця, совок (-вка).

Нагребальный – нагребний.

Нагребальщик, -щица – нагребальник, -ниця, (*граблями*) громадільник, -ниця.

Нагребание – 1) нагребання, нагромаджування, нагортання; 2) навесловування, нагребання.

Срв. **Нагребать.**

Нагребатель, -ница – нагребач (-ча), -бачка; *срв.* **Нагребальщик, -щица.**

Нагребать, нагрести и нагреть – 1) нагребати, нагребти, (*граблями ещё*) нагромаджувати, нагромадити, (*лопатою ещё*) нагортати, нагорнути, (*о мног.*) понагребати, понагромаджувати, понагортати що *и чо́го*. [Нагріб купу сміття, а вивезти нічим (Сл. Гр.). Із дукатів штири купи рівних нагортає (Рудан.). Люди, що та мурашня, купки собі понагортали і живуть (Свидниц.)]. **-бли три копны сена** – нагреблі (нагромადили) три коплиці сена. **-би овса из закрома** – нагорни вівса з засіка; 2) (*веслом*) навесловувати, навеслувати, нагребати, нагребти. [Сів був на грёбки, та не багато навеслував (Київщ.)]; 3) (*настигать на вёслах*) (на)здоганяти, (на)здогнати, наганяти, нагнати (човном). [Як наляжу на вёсла, так тобі мені не здогнати (Канівщ.)].

Нагребённый – 1) нагребений, нагромаджений, нагорнений *и нагорнутый*, понагребаний, понагромаджуваний, понагортаний; 2) навеслований, нагребений. **-ться** – 1) нагребатися, нагребтисся, понагребатися; бути нагребаним, нагребеним, понагребаним; *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нагребтисся, нагромадитися, нагорнутися; (*веслом*) навеслуватися, нагребтисся; попогребти (досхочу) *и т. п.*; (*о мног.*) понагребатися *и т. п.*

Нагребение – 1) нагребіння, нагромадження, нагорнення, нагріб (-гребу); 2) навеслування, нагребіння.

Нагребистый – нагребистий, місткий, вбирущий, укладистий. [Нагребиста коробка (Мирг.). Укладиста діжка (Полт.)].

Нагрѣ́бка, см. **Нагрѣба́ние** и **Нагрѣбе́ние**.

Нагрѣ́бки – нагрѣ́бки, огрѣ́бки (-ків).

Нагрѣ́блины – нагрѣ́бини (-бин); см. *ещѣ* **Нагрѣ́бки**.

Нагрѣ́бно́й – нагрѣ́бний; (*нагрѣбе́нный*) нагрѣ́бений, нагрома́джений, наго́рнений и наго́рнутий; *срв.* **Нагрѣба́ть**.

Нагрѣ́бом, *нрч.* – нагрѣ́бом, уна́гріб.

Нагрѣ́бочный – нагрѣ́бистий, (*перен.*) загребу́щий.

Нагрѣ́[ѣ]бщик, -щица, см. **Нагрѣба́льщик, -щица**.

Нагрѣ́в – 1) (*действие*) нагрѣва́ння, *оконч.* нагрѣ́ття (-ття); 2) (*степень тепла*) нагрѣ́в (-рѣ́ву).

Нагрѣва́ла, см. **Нагрѣва́льщик, щица**.

Нагрѣва́льник (*прибор*) – нагрѣ́вник (-ка).

Нагрѣва́льный – нагрѣ́вальный, нагрѣ́вний.

Нагрѣва́льщик, -щица – нагрѣ́вач (-ча), -ва́чка, нагрѣ́вальный, -ниця, (*шутл.*) нагрѣ́вайло (*общ. р.*).

Нагрѣва́ние – 1) (*действие*) нагрѣва́ння, вигрѣва́ння, у[о]грѣва́ння; 2) см. **Нагрѣ́в 2**.

Нагрѣва́тель, -ница – 1) см. **Нагрѣва́льщик, -щица**; 2) **-тель** (*прибор*) – нагрѣ́вник (-ка).

Нагрѣва́тельный – нагрѣ́вальный, нагрѣ́вний.

Нагрѣва́ть, нагрѣ́ть – 1) нагрѣ́вати, грѣ́ти, нагрѣ́ти, вигрѣ́вати, ви́грѣти, у[о]грѣ́вати, у[о]грѣ́ти, пригрѣ́вати, пригрѣ́ти, (*о мног.*) понагрѣ́вати, пови́грѣвати, повѓрѣвати, попригрѣ́вати. [Ну, то й справді нагрѣва́й окро́пу (Рудч.). Гру́бка до́бре нагрѣва́є ха́ту (Київщ.). Окро́пи грѣ́ти (Рудч.). Лежи́ть собі́ проти́ сонця, живі́т вигрѣва́є (Рудан.). Леда́чого і кожух не вѓрѣ (Грінч. I)]. *Эту комнату одно́ю печью не -грѣе́шь* – ціє́ї кімнати одно́ю гру́бою не нагрѣ́єш, (не вѓрѣєш, не огрѣ́єш). **-грѣ́й** *железо пугѣ́м* – нагрѣ́й за́лізо як слі́д (до́бре); 2) нагрѣ́вати, нагрѣ́ти. **-ть** *место* – нагрѣ́вати, нагрѣ́ти місце. *Он ни́где себе́ места́ не -грѣе́т* – він ніде́ собі́ місця́ не нагрѣ́є. **-ть** *руки у чѣго* (*перен.*) – грѣ́ти, нагрѣ́ти (погрѣ́ти) руки (кише́ню) коло́ чо́го, чим, напхати кишеню коло́ чо́го, поживитися коло́ чо́го; *срв.* **Поживля́ться**. [Буде́ чим ру́ки погрѣ́ти (Номис)]. **-рѣ́ть себе́ плечи́** – нагрѣ́ти собі́ плечі́, (*перен.*) намаха́тися; 3) (*колотить*) лупцюва́ти, налупцюва́ти, м'я́ти, наминати, нам'я́ти, дуба́[о]сити, надуба́[о]сити, гамсѣлити, нагамсѣлити, грѣ́ти, нагрѣ́ти ко́му що́. **-рѣ́ть бо́ка, шею́ кому́** – надава́ти стусані́в під бо́ки, напарити (полата́ти) бо́ки, нам'я́ти в'язи́, надава́ти по потилиці́ ко́му. **Нагрѣ́тый** – нагрѣ́тий, ви́грѣтий, у[о]грѣ́тий, пригрѣ́тий, понагрѣ́ваний *и т. п.* **-ться** – 1) нагрѣ́ватися, грѣ́тися, нагрѣ́тися, понагрѣ́ватися; бу́ти нагрѣ́ваним, нагрѣ́тим, понагрѣ́ваним *и т. п.* [Як ї́сть – так нагрѣ́ється, а як ро́бить – так ізме́рзне (Номис). Горн пала́в, за́лізо грѣ́лось (Грінч.). Гру́би до́бре понагрѣ́валися (Васильківщ.). У́же попригрѣ́валися окро́пи (Сл. Гр.)]. *Комната́ уже́ -грѣла́сь* – у ха́ті вже нагрѣ́лося, ха́та вже огрѣ́лася. *Вода́ в ко́мнатѣ -грѣла́сь* – вода́ в ха́ті нагрѣ́лася. *В печи́ -грѣлось* – у печі́ (в гру́бі) напали́лося (нагрѣ́лося). *Печь -грѣла́сь* – пі́ч (гру́ба) напали́лася (нагрѣ́лася). [Напали́лася гру́ба до́бре (Сл. Гр.)]; 2) (*вдоволь, сов.*) нагрѣ́тися (*грея́*) попогрѣ́ти (досхочу́), (*грея́сь*) попогрѣ́тися (досхочу́), (*о мног.*) понагрѣ́ватися.

Нагрѣ́вно́й – нагрѣ́вний.

Нагрѣ́вщик, -щица, см. **Нагрѣва́льщик, -щица**.

Нагрѣ́живать, нагрѣ́зить – на́мрѣювати, на́мрѣяти, на́сно́вувати, на́снувати (наро́їти) мрѣ́й, (*во сне*) на́снити, (*набрѣдить*) на́ма́рити, на́маячити. **Нагрѣ́женный** – на́мрѣяний, на́ма́рений. **-ться** – 1) *безл.* – на́мрѣюватися, на́мрѣятися, на́ма́ритися, (*во сне*) на́снитися, (*насм.*) на́верзті́ся. [За ні́ч тако́го на́верзлося́, що́ й не переказа́ти (Сл. Ум.)]; 2) (*вдоволь, сов.*) на́мрѣятися, на́ма́ритися, попо́мрѣяти, попо́ма́рити (досхочу́).

Нагрѣме́ть, -ся – на́гримі́ти, -ся, на́гримоті́ти, -ся, на́гуркоті́ти, -ся, на́гуркати -ся; на́бряжча́ти, -ся; на́торохті́ти, -ся; *срв.* **Гре́меть**. [Прибі́гла, на́гуркала, на́лепетала, як у корчмі́ (Н.-Лев.). Нагрѣми́ться, дрі́бен дощик зйде́ (Чуб. V)].

Нагрести́, -сь, Нагресьть, -ся, см. Нагребать, -ся.

Нагрех, нарч. – на гріх, на лихо, на те. *Как -грех* – як на гріх, як на лихо, як на те. [Зайнялася клуня, а води як на гріх (як на те) вдома не було (Звин.)].

Нагреховодить, -ся, Нагреховодничать, -ся – нагреховодити, -ся.

Нагрешать, нагрешить – нагрішувати *и* нагрішати, нагрішити, (*о мног.*) понагрішувати.

[Нагрішили та й покаємося (Сторож.). Хто найбільше нагрішить (Свидн.). Що накаялися були, те й знову нагрішили (Полт.)]. **Нагрешённый** – нагрішений, понагрішуваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нагрішуватися *и* нагрішатися, бути нагрішуваним, нагрішеним, понагрішуваним; 2) (*вдоволь, сов.*) нагрішитися, попогрішити (досхочу), (*о мног.*) понагрішуватися.

Нагрешение – нагрішування, *оконч.* нагрішення *и* нагрішіння.

Нагрешник, -ница – 1) дозольник, -ница, досадливець (-вця), -виця, дошкүляч (-ча), -лячка, дошкүльник, -ница; *срв.* **Досадчик, -чица**; 2) гріхоспокусник, -ница; *срв.* **Соблазнитель, -ница**; 3) лихий чоловік, лиха жінка.

Нагрозить кому чем – нагрозити комү чим, настрахати, настрашити, насварити когó чим, нахвалитися комү чим, перед ким. **-ться** – нагрозитися (комү), насваритися на когó.

Нагрозно, нарч. – дуже грізно, прегрізно, як-найгрізніш(е). *Грозным -но* – грізно-прегрізно.

Нагрождать, -ся, см. Нагромождать, -ся.

Нагромить рыбы – наглушити риби.

Нагромиться – нагромитися, наплюндруватися, наруйнуватися, попогромити (досхочу) *и т. п.*

Нагромождать, нагрождать, нагромоздить что, чего на что – 1) нагромаджувати що *и* чогó, громадити що, нагромадити, накопичувати, накопичити, накладати, накласти купою (горою, на купу), навіргувати, навіргати, (*диал.*) (грамуздом) награмуждзувати, награмуздити, (*о мног.*) понагромаджувати, понакопичувати, понавіргувати, понакладати купою (горою, на купу), понаграмуждзувати що *и* чогó. [Стільки природа нагромадила в йому чудного (Куліш). На Тарпейську скелю високих гір нехай собі громадять (Куліш).

Накопичити перед його розумом цілу гору доказів (Черкас.)]. *Не -ждай книг ворохом, упадут* – не накладай книжок купою, (не накопичуй книжок), бо впадуть; 2) (*настраивать*) настановляти, настановити, набудовувати, набудувати (купою), накопичувати, накопичити, (*диал.*) награмуждзувати, награмуздити, (*о мног.*) понастановляти, понабудовувати (купою) *и т. п.* що *и* чогó. **-здил без вкуса вычурных башенок** – понабудовував (понакопичував, понаграмуждзував) без смаку цяцькованих башток. **Нагромождённый** – 1)

нагромаджений, накопичений, накладений купою (горою, на купу), навірганий, (грамуздом) награмужджений, понагромаджуваний *и т. п.* [Старі книжки, накопичені на ляді (Крим.). Купами навірганого каміння (Рада)]; 2) настановлений, набудований (купою), накопичений, награмужджений, понабудовуваний *и т. п.* **-ться** – 1) нагромаджуватися, громадитися, нагромадитися, понагромаджуватися; бути нагромаджуваним, нагромадженим, понагромаджуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нагромадитися, (*о мног.*) понагромаджуватися.

Нагромождение – 1) (*действие*) – а) нагромаджування, накопичування, накладання купою (горою, на купу), навіргування, (*диал.*) награмуждзування, *оконч.* нагромадження, накопичення, накладення купою (горою, на купу), награмуждження; б) настановлення, набудовування (купою), накопичування, (*диал.*) награмуждзування, *оконч.* настановлення, набудування (купою), накопичення, награмуждження. *Срв.* **Нагромождать**; 2) (*нагромождённое*) нагромадження, накопичення, (*диал.*) награмуждення чогó, (*громозд*) грамузд (-ду), грамуздя (-здя), громізд (-мозду). **-ние скал, ужасов** – нагромадження (накопичення) скель, жаху (жахів).

Нагрубелый, см. Нагрублый.

Нагрубить – наговорити грубощів комү, нагрубіянити.

Нагрубіянить, -ся – нагубіяти, -ся, нагубіяти, -ся, наговорити -ся губішів.

Нагублий – нагублий, набряклий, зашкарублий, затужавлий.

Нагубнуть – нагубнути, набрякнути, зашкарубнути, затужавити, (о мног.) погубнути, понабрякати, пошкарубнути, потужавити.

Нагрубо, нарч. – 1) дуже грубо, прегрубо, як-найгрубіше. *Грубо -бо* – грубо-прегрубо; 2) (вчерне) грубо, начорно. *Первая тѣска камня -бо* – перше грубе обтісування каменю.

Нагрудник – 1) нагрудник (-ка); (детский) нагрудник, слині[я]вка; 2) нагрудний панцер (-цера); 2) (часть сбору) підперсник (-ка).

Нагрудниковый – нагрудниковий.

Нагрудничек – нагрудничок (-чка), слині[я]вочка.

Нагрудный – нагрудний, наперсний.

Нагрудок – нагрудник.

Нагружаемость – навантажуваність, вантажність; (обременит. обязанностями) обтяжуваність (-ности).

Нагружать, нагрузить – 1) *что, кого чем, кем* – навантажувати що, когось чим, ким, вантажити що на що, що чим, навантажити що, когось чим, ким, ладувати що на що, налаштувати, налаштувати що на що, що чим, ким, обладнувати, обладнувати що, когось чим, виладнувати, виладнувати що чим, ким, накладати, накласти чого на що, на когось, рих[ш]тувати, нарих[ш]тувати, нарих[ш]тувати що на що, (только воз, сани) хурувати, нахурувати що чим (о мног.) понавантажувати *и т. п.* [Навантажиш було віз снопами (Хата). Не годиться поганенький возик тяжким залізям вантажити (Сл. Гр.). По весні човни споруджали, медом, воском, бранцями наладовували (Куліш). Він обладував ослів міхами з вином (Л. Укр.). Шістнадцять возів житом нахурували та й повезли (Радомиш.). Високо нахурували воза скринями та подушками (Богодух.)]. *Чересчур -ть* – (за)надто багато (важко, через лад) навантажувати *и т. п.*, (воз *и т. п.* ещѣ, диал.) наричувати, наричити (воза *и т. п.*); (*перегружать*) перевантажувати, перевантажити що, когось чим. [Було батько як наричить гарбу, хоч яка пара коней не потягне, – хіба воли (Бердяш.)]; 2) (*возлагать обязанности работу на кого*) покладати, покласти обов'язки на когось, навантажувати, навантажити когось чим, (*поручать*) доручати, доручити когось що, (*обременять*) обтяжувати, обтяжити когось чим, (*перегружать*) перевантажувати, перевантажити, перетяжувати, перетяжити когось чим. **Нагруженный** – 1) навантажений, ладований, наладований, обладнаний, виладнуваний, нарих[ш]тований, нахурований, понавантажуваний *и т. п.*; перевантажений. [На возах, навантажених усяким крамом (Н.-Лев.). Він захопив ладовану галеру (Куліш). Хури, наладовані золотими снопами (Коцюб.)]; 2) навантажений, обтяжений, перевантажений, перетяжений. **-ться** – 1) навантажуватися, навантажитися, ладуватися, налаштуватися, налаштуватися, обладнуватися, обладнуватися, виладнуватися, виладнуватися *и т. п.*, (о мног.) понавантажуватися *и т. п.*; бути навантажуваним, навантаженим, понавантажуваним *и т. п.* [Бричка ущертъ виладнувалася жінками (Коцюб.)]. **Судно, вагон -ется** – судно, вагон навантажують. *Он -жѣн обязанностями свыше всякой меры* – він обтяжений (його обтяжено) обов'язками над усяку міру (аж надто, через лад); 2) (*выпивать лишнее*) перебирати, перебрати через край, (грубо) наливатися, налитися, наджудитися, набратися як квач, насмоктатися. *Он сегодня порядочно -зился* – він сьогодні таки добре під чаркою, (грубо) він сьогодні набрався (насмоктався) як квач (налився, що й світа не бачить); 3) (*плотно покушать, сов.*) добре (ціпко) попоїсти, вкласти чималенько чого, напакуватися чим, чого, (грубо) насадитися чого, викласти живота чим. [Так напакувався пирогами, що й не здищється (Богодух). Насадився галушок, що й не продихне (Зіньківщ.). Викладе живота галушками, – і покинув робити! (Звин.)].

Нагруженность – навантаженість; (обременит. обязанностями) обтяженість (-ности).

Нагру́з, см. Нагру́зка 1.

Нагру́зка – 1) (*действие*) – а) наванта́жування, ванта́ження, ладува́ння, налад(н)о́вування, облад(н)о́вування, вилад(н)о́вування, наклада́ння, рих[ш]тува́ння, нарих[ш]то́вування, хурува́ння, (*оконч.*) наванта́ження, налад(н)ува́ння, облад(н)ува́ння, вилад(н)ува́ння, накладе́ння, нарих[ш]тува́ння, нахурува́ння; (*чрезмерная*) переванта́жування, (*оконч.*) переванта́ження. **-ка** *войск на корабли* – наванта́жування (наванта́ження) війська на кораблі. *Вторичная -ка* – повторно наванта́жування (наванта́ження). *От дурной -ки лодка опрокинулась* – через погане наванта́ження човен перевернувся; б) поклада́ння обов'язків, наванта́жування, доруча́ння, обтяжува́ння, переванта́жування, перетяжува́ння, (*оконч.*) покладе́ння обов'язків, наванта́ження, доруче́ння, обтяже́ння, переванта́ження, перетяже́ння. *Срв. Нагружа́ть 1 и 2; 2) (груз)* ванта́ж (-жу), вантага, (*кладь*) хура, кладь (-ди). *Слишком большая -ка* – (за)на́дто великий (важкий) ванта́ж. *Моей лошади эта -ка не под силу* – на мого коня цей ванта́ж на́дто важкий, мої коняці цей ванта́ж не під силу; 3) (*возложенные обязанности*) наванта́ження. *Эта -ка ему не под силу* – це наванта́ження не по його́ силі. *Чрезмерная -ка требовала напряжения всех сил* – надмі́рне наванта́ження (переванта́ження) потребува́ло (вимага́ло) напру́ження всієї сили (всіх сил). *Общественная -ка* – громадське наванта́ження.

Нагру́зной – ванта́жний.

Нагру́зочный – ванта́жний. **-ные люки в палубе** – ванта́жні лю́ки в помості (на судні).

Нагру́зчик, -чица – ванта́жник, -ниця, ладівник (-ка), -ниця, накла́дач (-ча), -да́чка.

Нагру́зчиков, -чицын – ванта́жників (-кова, -кове), -ничин, ладівникі́в (-кова, -кове), -ні́чин (-на, -не).

Нагру́зчий – ванта́жницький, ладівни́цький.

Нагру́нка – хода. *Лошадь пошла в -ку* – кінь пішо́в ходо́ю.

Нагрунто́вание, см. Нагрунто́вка.

Нагрунто́вать – нагрунто́вати, погрунто́вати що.

Нагрунто́вка – нагрунто́вання, погрунто́вання.

Нагруппи́ровать – нагруппу́вати що *и* чо́го, згруппу́вати що.

Нагрусти́ться – насмуткува́тися, насмутити́ся, нажури́тися, насумува́тися.

Нагры́жник и Нагры́жница – г[г]иловий банда́ж (-жу).

Нагры́з – 1) (*действие*), см. **Нагры́зка**; 2) надгри́з (-зу). *По -зу видно, чьи зубы работали* – з надгри́зу зна́ти; чиїх зубі́в робо́та; 3) лушпайки (-йо́к), лушпиння (-ння), луска. *Полна изба -зу* – повна ха́та лушпайо́к.

Нагрыза́ние – 1) нагрыза́ння, налу́зування, налу́щування, налу́скування; 2) надгри́за́ння. *Срв. Нагрыза́ть.*

Нагрыза́ть, нагрызть – 1) нагрыза́ти, нагры́зти, (*нащёлкивать*) налу́зувати, налуза́ти, налу́щувати, налу́щити, налу́скувати, налу́скати, (*о мног.*) понагрыза́ти, поналузува́ти, поналу́щувати, поналу́скувати чо́го. [От мишва́, скі́льки понагрыза́ла! (Харківщ.)]. **-зи мне орехов** – налуза́й (налу́щ, налу́скай) мені́ горі́хів. *Белка много шелухи -зла* – білка ба́гато лушпиння налу́щи́ла; 2) (*надгрызать*) надгрыза́ти, надгры́зти, (*о мног.*) понадгрыза́ти що. **Нагры́зенный** – 1) нагры́зений, налу́заний, налу́щений, налу́сканий, понагры́заний *и т. п.*; 2) надгры́зений, понадгры́заний. **-ться** – 1) нагрыза́тися, нагры́зтися, понагрыза́тися; бу́ти нагры́заним, нагры́зеним, понагры́заним *и т. п.* *У них -ется столько шелухи, что и проходу нет* – вони́ тако́го ба́гато налу́зують на́сіння, що й пройт́и ні́як; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*грызя*) нагры́зтися, попогры́зти (досхо́чу), (*о мног.*) понагрыза́тися; налуза́тися, налу́щитися, налу́скатися, пополуза́ти (досхо́чу) *и т. п.* **-зся так, что даже зубам больно** – налузався, аж зу́би боля́ть (аж щеле́пи зводіть); б) (*грызясь*) нагры́зтися, назаїда́тися, нагирка́тися, попогры́зтися (досхо́чу) *и т. п.*, (*только о человеке*) насвари́тися. [Цілісі́нський день гризу́ться, а все не нагрызу́ться (Полт.)].

Нагрызѣние – 1) нагрѣзнення *и* нагрѣзіння, налузання, налушення, налускання; 2) надгрѣзе[і]ння. *Срв.* **Нагрызать**.

Нагрызка, *см.* **Нагрызание** *и* **Нагрызѣние**.

Нагрызной – нагрѣзний; (*нагрызенный*) нагрѣзений; налузаний, налушений, налуस्कаний; (*надгрызенный*) надгрѣзений; 2) лушпайковий, лусковий.

Нагрызок, *см.* **Надгрызок**.

Нагрызчивый – нагрѣзливий.

Нагрядник, *см.* **Нагрядочник**.

Нагрядный – 1) грядковий; *срв.* **Грядка 1**; 2) жердковий; *срв.* **Жердина 2**.

Нагрядочник – нагрядник, рядно, рогожа (укривати грядки).

Нагрядочный, *см.* **Нагрядный**.

Нагрязать, нагрязнуть (*о грязи*) – братися, набиратися, набратися, приставати, пристати, [Грязюка береться за колесами (Лубенщ.). Болото пристає до чобіт (Полтавщ.)].

Нагрязнение – набруднення; накаляння, набагнення; насмічення; *срв.* **Нагрязнить**.

Нагрязнить – набруднити; (*грязными ногами*) нанести, (*о мног.*) понаносити грязюки (болота); накаляти, набагнити; (*насорить*) насмітити. **Ребёнок -нил** – дитина накаляла (уробилася). **Нагрязнённый** – набруднений; накаляний, набагнений; насмічений.

Нагрязно, *нрч.* – начорно.

Нагрязнуть, *см.* **Нагрязать**.

Нагрязнуть – наскоčiti, набігти; насунути, налетіти. [Ворог наскочив із-за лісу (Полтавщ.). Несподівано насунули гості (Київщ.)]. **Гроза -нула** – вдарила гроза.

Нагубник – нагубник, намордник, (*зап.*) намизник.

Нагубный – нагубний.

Нагудеть и Нагудить – нагусті, нагудіти, (*глухо*) надудніти, настугоніти; (*о пламени*) науготіти, науготати. [Ще мало голову нагули? (Васильч.)]. **-деться** – нагустися, нагудітися, надуднітися, науготі[а]тися, настугонітися, попогусті (*досхочу*) *и т. п.* [Нехай гуде, вона нагудеться (Грінч. III)].

Нагузистый – гузістий, курдючний.

Нагул – 1) (*действие*) – а) нагулювання, вигулювання, *оконч.* нагуляння, вигуляння; б) надбавання, придбавання, накохування, *оконч.* на[при]дбання, накохання; в) випасання, *оконч.* випасення, випас (-су). *Срв.* **Нагуливать**. *Гуртовщик взят для -ла скота* – взяли (взято) гуртоправа худобу випасати (*или* щоб худобу випасав). *Отдали скот в -гул* – віддали (віддано) худобу на випас. *Скот в -ле* – худоба на випасі; 2) (*результат*) нагул (-лу), (*жир*) сить (-ти), сало. **-лу по пуду на скотину будет** – нагулу по пудові на худобину буде. *Наш парень с -лом: глаз подбили* – в нашого парубка гостинець: око підбите.

Нагуливание, *см.* **Нагул 1**, *неоконч.*

Нагуливать, нагулять – 1) (*наживать гульбою*) нагулювати, нагуляти, вигулювати, вигуляти, (*о мног.*) понагулювати, повигулювати що, когo, чогo. [Дожирувалася з хлопцями, що й дитину нагуляла (Полт.)]; 2) (*приобретать отдыхом*) нагулювати, нагуляти, надбавати, надбати, придбавати, придбати, накохувати, накохати, (*о мног.*) понадбавати *и т. п.* що, чогo. **-лял себе пять фунтов за месяц** – придбав (накохав) собі п'ять фунтів за місяць; 3) (*выпасать скот*) випасати, випасти, (*о мног.*) повипасати когo, що. **Нагулянный**

– 1) нагуляний, вигуляний, пона[пови]гулюваний; 2) нагуляний, надбаний, придбаний, накоханий, понадбаваний *и т. п.*; 3) випасений, повипасаний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нагулюватися, бути нагулюваним, нагуляним, понагулюваним *и т. п.*; 2) нагулюватися, нагулятися, вигулюватися, вигулятися, (*о мног.*) понагулюватися, повигулюватися. [От нагулялись і полягали усі спати (Рудч.). Гости добре вигулялись і виголодались (Н.-Лев.). Дівчата понагулювались (Богодух.)]; 3) (*тучнеть*) випасатися, випастися, відпасатися, відпастися, нагулювати (накохувати), нагуляти (накохати) сала (сальця). [Худоба в нас на

толоці не випасається, а хідне (Полт.). Відпаса людським потом (Київщ.). Накохав собі сальця (Звин.)].

Нагу́листий – привільний, дозвільний, добрий на випаси (на пастівники).

Нагу́лка, см. **Нагу́л 1**.

Нагу́лок и **Нагу́лыш** – нажирівана (набігана, нагуляна) дитина, (*грубо*) байстрія (-ряти) (*общ. р.*), байстріок (-ка), -стріючка.

Нагу́льний – 1) (*приобрет. нагулом*) нагуляний; випасовий. **-ний жир** – нагуляна сить, нагуляне сало. **-ний скот** – випасова худоба; 2) (*приобрет. гульбою*) нажирований, набіганий, нагуляний. **-ний ребёнок**, см. **Нагу́лок**.

Нагу́льчивость – нагулистість, випасність (-ости).

Нагу́льчивый – нагулистий, випасний.

Нагу́льщик, **-щица** – 1) (*нагуливающий скот*) гуртоправ, -правка; 2) (*гуляка*) жирун (-на), жируха, гультяй (-тяя), -тяйка.

Нагуснуть и **Нагустеть** – загус(к)нути; (*стать плотнее*) затужавіти, стужавіти, (*в меньшей мере*) притужавіти.

Нагустить, см. **Нагуща́ть**.

На́густо, *нрч.* – дуже густо, дуже круто. *Густым -то* – густо-прегусто, як[що]-найгустіше, як[що]-найкрутіше.

Нагаторить, **-ся** – нагомоніти, -ся, набазікати, -ся, набалакати, -ся, натеревенити, -ся, наторохтіти, -ся, наплескати, -ся.

Нагуща́ть, **нагустить** – нагущувати, нагустити, (*через меру*) перегущувати, перегустити що.

Нагущённый – нагушений, перегушений.

Над и **Надо**, *предл.* – 1) *с твор. п.* – над, (*редко*) на́до, (*для обознач. большей или меньшей пространности места или же множественности предметов либо мест, над которыми что-н. совершается или имеет к ним отношение*) понад ким, чим, (*выше чего*) поверх, верх чо́го. [Зозуля літала – над нами куючи (Сл. Гр.). Стоїть явір над водою, в воду похилився (Пісня). Простяг, гріє руки над полум'ям червоним (М. Вовч.). Місце над морем (Л. Укр.). Понад морем на бульварі я самотний походжаю (Вороний). Чорніє гай над водою, де ляхи ходили, засиніли понад Дніпром високі могили (Шевч.). Хто заплаче надо мною, як рідна дитина (Шевч.). Дунув вітер понад ставом – і сліду не стало (Шевч.). Червонясте та сіре каміння скрізь понад шляхом нависло неплідне та голе (Л. Укр.). Наче гетьман з козаками понад хмарами гуля і із лу́ка блискавками в ворогів своїх стріля (Олесь). А понад всім блакитне небо слалось і сонце йшло та хутору сміялось (Щогол.). Як дуже зілля кипить, мільйон поверх дере́ва летить (Номис). Козаки не показувалися верх окопів (Маковей)]. *Меч Дамокла висит над его головою* – Дамоклів меч звисає (висить) над його головою. **Над дверью были написаны следующие слова** – над дверима були написані такі слова. *Птицы летали над рекою* – птахи (пташки) літали над річкою (*в этом случае река мыслится в её целостности или же имеется в виду одно определённое место*), понад річкою (*во многих местах, повсюду над рекой*). *Село раскинулось над рекой* – село розгорнулося понад річкою. *Железнодорожный путь проходил над морем* – залізнична ко́лія ішла понад мо́ре(м). *Замок этот господствует над городом* – замок цей панує над містом. **Над городом летали аэропланы, разбрасывая воззвания** – понад містом літали аероплани (літакі), розкидаючи відозви. *Работа, работают над чем, кем* – пра́ця, працюва́ти коло чо́го, над чим, над ким. [Лишається багато ще попрацюва́ти коло то́го, що дала приро́да (Рада). Роки напруженої пра́ці над самим собою (М. Калин.)]. *Сидеть над работой* – сидіти над (за) роботою. *Трудиться над составлением проекта* – працювати над складанням (коло складання) проєкту. *Он задумался над этим вопросом* – він замислився над цим пита́нням. **Смеяться над кем, над чем** – смія́тися з ко́го, з чо́го. **Шутить над кем** – жартува́ти з ко́го. **Над ним разразилось большое несчастье** – на його впало велике лихо. **Сжалиться над кем** –

зглянутися на ко́го. *Иметь над кем власть* – ма́ти над ким вла́ду. *Принять начальство над армией* – узя́ти прові́д над а́рмією. *Над ним наряжён суд* – над ним уря́джено́ суд. *Над ним исполнили приговор суда* – над ним ви́конано ви́рок су́ду; 2) *с вин. п.* – над ко́го, над що́, пона́д ко́го, пона́д що́ (в укр. яз. *эта конструкция, при глаголах движения обычна*).

[Дивиться було́ він розпаленими очима́ куди́сь пона́д го́лови прису́тнім (Леонт.)]. *Подыми конец доски над себя* – піді́ймі (підведі́) кіне́ць до́шки над се́бе. *Пошли над берег погулять* – пі́шли над (у) бе́рег погуля́ти; 3) (в сло́женні) – а) (для́ обознача́. действа́ сверху́ наверху́ чего-л.) над, на, до, при, під, по, ви, роз *и т. п.*, на́пр.: *Надстроитъ колокольню* – надбудува́ти дзвіни́цю. *Надписать письмо* – надписа́ти листа́. *Надсмотр* – до́гляд, на́гляд. *Надлить бутылку* – а) (*отлить*) надлі́ти пля́шку; б) (*долить*) доли́ти пля́шку. *Надлить молока* – підлі́ти молока́. *Надрыжеть* – поруді́ти (ви́рудіти) (трохи, зверху́). *Надсидеть яйцо* – над[при]си́діти яйце́. *Надцвести* – розцві́сти над чим; б) (для́ одознач. почина́, зачина́) над, на́пр.: *Надломить калач* – надло́мити кала́ч(а). *Надбитый горшок* – надбі́тий го́рщик. *Надгрызок сыру* – надгри́зок си́ру.

Нада́бривание – 1) надобрува́ння; нагноюва́ння, угноюва́ння; 2) насма́чування, засма́чування, присма́чування. *Срв. Нада́бривать.*

Нада́бривать и Надобря́ть, надобри́ть – 1) (*удабривать*) надобрува́ти, добри́ти, надобри́ти, (*землю ещѐ*) нагноюва́ти, нагно́їти, угноюва́ти, угно́їти, (*о мног.*) пона́добрюва́ти, пона[пов]гноюва́ти що́; 2) (*сдабривать*) насма́чувати, насма́чити, засма́чувати, засма́чити, присма́чувати, присма́чити, (*о мног.*) пона[поза,попри]сма́чувати що́. **Надобренны́й** – 1) надобре́ний, пона́добрюва́ний; нагно́єний, угно́єний пона[пов]гноюва́ний; 2) насма́чений, за[при]сма́чений, пона[поза,попри]сма́чува́ний. **-ться** – надобрува́тися, бу́ти надобрува́ним, надобре́ним, пона́добрюва́ним *и т. п.*

Надава́ть чего́ кому́ – надава́ти, наздава́ти, пона(з)дава́ти чо́го́ кому́. [І хви́г, і родзіно́к, – всього́ пона́дає (Шевч.). Поназдава́ли лю́ди потро́шку (Сл. Ум.)]. **-вать взаи́мы** – напозича́ти. [Напозичав лю́дяма бага́то (Харкі́вщ.)]. **-вать пощѐчин, см. Пощѐчина.** **-вать подзатыльни́ков** – надава́ти (за)поті́личникі́в (наші́йникі́в) кому́, (*шутл.*) нагодува́ти (за)поті́личниками́ ко́го. **Надава́нный** – надава́ний, наздава́ний, пона(з)дава́ний.

Нада́вка – 1) *см. Нада́вливание, Надавле́ние*; 2) (*инструмент*) на́давка.

Нада́вки, см. Нажі́мки.

Нада́вливание, Надавле́ние – 1) на́да́влюва́ння, на́да́влення, наду́шува́ння, наду́шення *и* надуші́ння, на́гнічува́ння, на́гніче́ння, на́тиска́ння *и* на́тискува́ння, на́тисне́ння *и* на́тисні́ння (-ння), на́тиск (-ку); наму́люва́ння, наму́ля[е]́ння; 2) на́ча́влюва́ння, на́ча́влення, наду́шува́ння, надуше[і]́ння, на́да́влюва́ння, на́да́влення. *Срв. Нада́вливать.*

Нада́вливать и Нада́влять, надави́ть – 1) *что* – на́да́влюва́ти, надави́ти, наду́шувати, надуши́ти, на́гнічува́ти, на́гніті́ти що́, на́тиска́ти *и* на́тискува́ти, на́тисну́ти що́ *и* на́ що́; (*об обуви, платье*) наму́люва́ти *и* наму́ляти, *оконч.* наму́ляти *и* (*зап.*) наму́лити що́; (*о мног.*) пона́да́влюва́ти, понаму́люва́ти *и т. п.*; *срв. Нажі́мать 1 и 3.* [За́пінка нада́вила мені́ гру́ди (Франко). Повали́в мене́, та ще́ й ко́ліном на́гніти́в (Лебе́динщ.). Хо́лод на́тис на́ мо́зок (Коцю́б.)]; 2) (*выжимать изв. колич. чего*) на́ча́влюва́ти, на́чави́ти, наду́шувати, надуши́ти, на́да́влюва́ти, надави́ти, (*о мног.*) пона́ча́влюва́ти *и т. п.* чо́го́; *срв. Нажі́мать 4.* [На́чаві́ (наду́ши) со́ку з ци́трини (Ки́ївщ.)]. **Нада́вленный** – 1) на́да́влений, наду́шений, на́гнічений, на́тисну́тий *и* на́тиснений, наму́ля[е]́ний, пона́да́влюва́ний *и т. п.*; 2) на́чавлений, пона́ча́влюва́ний *и т. п.* **-ться** – на́да́влюва́тися, надави́тися, пона́да́влюва́тися; бу́ти на́да́влюва́ним, на́да́влени́м, пона́да́влюва́ним *и т. п.*

Нада́вной и Нада́вочны́й – 1) *см. Нажі́мный*; 2) (*надавленный*) на́да́влений; на́ча́влений *и т. п.*; *срв. Нада́вливать.*

Нада́ивание – надо́юва́ння, удо́юва́ння.

Нада́ивать, надои́ть – надо́юва́ти, надо́їти, удо́юва́ти, удо́їти, (*о мног.*) пона́до́юва́ти чо́го́.

[Що того молока понадоюють! (Богодух.). Удоїла піввідра молока (Брацл.)]. **Надоєнный** – надое́ний, удо́єний, понадо́юваний. **-ться** – надо́юватися, надо́їтися, понадо́юватися, удо́юватися, удо́їтися; бути надо́юваним, надо́єним, понадо́юваним, удо́юваним, удо́єним.

Нада́кать, -ся – ната́кати, -ся, наеге́кати, -ся, наато́жкати, -ся.

Нада́лбливание – 1) надовбування; 2) см. **Нада́лбливание**; 3) угаро́вування; 4) втовкма́чування; натурку́вання. Срв. **Нада́лблывать**.

Нада́лблывать, Надолб́ить – 1) надовбувати, надовба́ти *и* надовб́ті, (*о мног.*) понадовбувати чого; 2) см. **Нада́лблывать**; 3) (*пазы в чём*) угаро́вувати, угарувати, (*о мног.*) повгаро́вувати що; 4) *что кому* – втовкма́чувати, втовкма́чити що кому; (*твердить*) натуркувати, натуркати кому. **Надолбле́нный** – 1) надовбаний, понадовбуваний; 2) см. **Надолбле́нный**; 3)

угаро́ваний, повгаро́вуваний; 4) втовкма́чений; натурка́ний. **-ться** – 1) (*стр. з.*)

надовбуватися, бути надовбуваним, надовбаним, понадовбуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) надовба́тися, надовб́тисся; б) см. **Назубри́ться 2** (*под Назубри́вать*).

Нада́лее, нарч. – надалі, надаліше.

Нада́ль, нарч. – 1) (*в пространстве*) на далеко, на далечінь, на велике віддалення, на даліку (велику) відстань; 2) (*во времени*) надалі. [Не відкладай справи надалі (Київщ.)].

Нада́ривание, Надаре́ние – 1) надаря́ння *и* надарю́вання, надаре́ння, обдаро́вування, обдарува́ння, обдарюва́ння, обдаре́ння ко́го чим, наділя́ння, наділе́ння *и* наділі́ння ко́му чого *и* ко́го чим; 2) надарюва́ння надаре́ння, надаро́вування, надарува́ння ко́му чого *и* ко́го чим, надава́ння, надан́ня ко́му чого. Срв. **Нада́ривать**.

Нада́ривать *и* Надаря́ть, надарить – 1) *кого чем* – надаря́ти *и* надарюва́ти, надарі́ти, обдаро́вувати, обдарува́ти, обдарюва́ти, обдарі́ти, (*о мног.*) понадарюва́ти, пообдаро́вувати, пообдарюва́ти ко́го чим, наділя́ти, наділі́ти ко́му що, чого *и* ко́го чим; срв. **Ода́ривать**; 2) *кому чего* – надарюва́ти, надарі́ти, надаро́вувати, надарува́ти ко́му чого *и* ко́го чим, надава́ти, надати́ ко́му чого, (*о мног.*) понадарюва́ти, понадаро́вувати, поназда́ро́вувати ко́му чого. [Родичі багаті, так усього їй понадарювали (Київщ.). Понадаро́вували йому грошей (Куліш). Поназда́ро́вували люди хліба погорільцям (Вовчанщ.)]. **Надаре́нный** – 1) надаре́ний, обдаро́ваний, обдаре́ний, наділе́ний, пообдаро́вуваний, пообдарюва́ний. [Обдаро́ваний гострим розумом (Київ)]; 2) надаре́ний, надаро́ваний, наданий, понадарюва́ний *и т. п.* **-ться** – 1) (*стр. з.*) надаря́тися *и* надарюва́тися, бути надарюва́ним, надаре́ним, понадарюва́ним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) надарува́тися.

Нада́ток, -да́точный, -да́тчик, -да́тчица, -да́ть, -да́ча, см. Надда́ток *и т. д.*

Надба́вка, -бавле́ние, -бавля́ть, -бави́ть, -бавочный, см. Наба́вка *и т. д.*

Надба́нник – надлазе́нник, горіще в лазні.

Надбараба́нье (*в молотилке*) – надбараба́ння (-ння).

Надба́шенный – надве́жний, надбашто́вий.

Надбива́ние, см. Надби́вка, неоконч.

Надбива́ть, -ся, надби́ть, -ся – надбива́ти, -ся, надби́ти, -ся, (*выщерблять, -ся*) надще́рблювати, -ся, надще́рбити, -ся, вище́рблювати, -ся, вище́рбити, -ся, (*о мног.*) понадбива́ти, -ся, понад[пови]ще́рблювати, -ся; бути надбива́ним, надби́тим, понадбива́ним *и т. п.* **Надби́тый** – надби́тий, надще́рблений, вище́рблений, понадбива́ний, понад[пови]ще́рблюваний.

Надби́вка – надбива́ння, надще́рблюва́ння, вище́рблюва́ння, *оконч.* надбиття́ (-ття), надще́рбле́ння, вище́рбле́ння.

Надбивно́й – надбивни́й, надбива́ний; (*надбитый*) надби́тий.

Надбира́ние – надбира́ння (-ння).

Надбира́ть, надобра́ть – надбира́ти, надібра́ти, (*о мног.*) понадбира́ти що *и* чого́.

Надобра́нный – надібра́ний, понадібра́ний. **-ться** – надбира́тися, бути надібра́ним, надібра́ним, понадібра́ним.

Надбірка, см. **Надбор**.

Надбитие, см. **Надбивка**, *оконч.*

Надбой – 1) см. **Надбивка**; 2) (в посуде) розколина, щербина.

Надбойный, см. **Надбивной**.

Надбор и **Надборка** – надби́рання, *оконч.* наді́брання.

Надбрасывание – надкида́ння, під[при]кида́ння.

Надбрасывать, надбросить – надкидати, надкинути, (*подкидывать*) під[при]кида́ти, під[при]кинути що на що, до чого *или* куди. [Прикинь на віз ще снопоків пару (Звин.)].

Надбровный – надбрі́вний.

Надбровье – надбрі́в'я (-в'я).

Надброска – надкида́ння, під[при]кида́ння, *оконч.* надкі́нення, під[при]кі́нення.

Надбрюшие, -брюшный – надчерев'я (-в'я), надчеревний.

Надбуравливание, Надбуравление – надсвердлюва́ння, надсвердлення *и* надсвердлі́ння, надві́рчування, надве́рчення.

Надбуравливать, -ся, надбуравить, -ся – надсвердлюва́ти, -ся, надсвердлі́ти, -ся, надві́рчувати, -ся, надверті́ти, -ся, (*о мног.*) понадсвердлюва́ти, -ся, понадві́рчувати, -ся; бу́ти надсвердлювани́м, надсвердлени́м, понадсвердлювани́м *и т. п.* **Надбуравленный** – надсвердлени́й, надве́рчений, понадсвердлювани́й, понадві́рчуваний.

Надбурить, -ся – надсвердлюва́ти, -ся, (*о мног.*) понадсвердлюва́ти, -ся.

Надбутка – 1) (*действие*) забуто́вування, *оконч.* забутува́ння; 2) забутува́ння, забуто́вання.

Надбывать, надбыть – підбува́ти, підбути, прибува́ти, прибути; *срв.* **Прибывать 1.**

Надваивать, надвоить – надвоюва́ти, надвої́ти чого; (*ниток*) насукува́ти, насука́ти нито́к удвоє.

Надвёртка – 1) надкру́чування, надві́рчування, *оконч.* надкру́чення, надве́рчення *и* надвернення; 2) см. **Надбуравливание, Надбуравление.**

Надвёртывание, см. **Надвёртка**, *неоконч.*

Надвёртывать, надвертеть и надвернуть – 1) надкру́чувати, надкруті́ти, надві́рчувати, надверті́ти *и* надвернути, (*о мног.*) понадкру́чувати, понадві́рчувати що; 2) см.

Надбуравливать. Надверченный и Надвёрнутый – 1) надкру́чений, надве́рчений, надверну́тий *и* надве́рнений, понадкру́чуваний, понадві́рчуваний; 2) см. **Надбуравленный. -ться** – надкру́чуватися, бу́ти надкру́чувани́м, надкру́чени́м, понадкру́чувани́м *и т. п.*

Надверчение, см. **Надвёртка**, *оконч.*

Надвесный – надвисни́й, звисни́й.

Надвечерь – 1) *сщ.* – підвечі́р (-чора), підвечі́рок (-рка), надвечі́р'я (-р'я); 2) *нрч.* – над ве́чір; см. **Вечер 1 (Под -чер).**

Надвивание, см. **Надвивка**, *неоконч.*

Надвивать, надвить что – досу́кувати, досука́ти, допліта́ти, доплéсти́ що чим, прису́кувати, присука́ти, при[під]пліта́ти, при[під]плéсти́ що до чого, (*о мног.*) подосу́кувати, подопліта́ти *и т. п.*; *срв.* **Навивать 3. Надвитый** – досука́ний, доплéтени́й, присука́ний, при[під]плéтени́й, подосу́кувани́й *и т. п.* **-ться** – досу́куватися, досука́тися, подосу́куватися; бу́ти досу́кувани́м, досука́ним, подосу́кувани́м *и т. п.*

Надвивка – досу́кування, допліта́ння, *оконч.* досука́ння, доплéтєння *и* доплéтіння чо́го чим; прису́кування, при[під]пліта́ння, *оконч.* присука́ння, при[під]плéтєння *и* при[під]плéтіння чо́го до чо́го.

Надвиг, см. **Надвйжка**.

Надвигание – насува́ння, на́совування.

Надвигать что, чего – на́совати, надвигати́ що, чо́го.

Надвигать, надвинуть – на́сувати *и* на́совувати, на́сунути, (*о мног.*) пона́сувати, пона́совувати що на що, куди; (*привдигать*) присува́ти *и* присо́вувати, прису́нути, (*о мног.*)

поприсувати, поприсовувати що до чого, куди. [Шапку на очі насунув (Котл.). Понасували шапки аж на вуха (Богодух.). Не присувай шафи до самої стіни (Брацл.)]. **-нуть брови** – насунути (насупити) брови, насупитися. **Надвинутый** – насунутий *и* насунений, присунутий *и* присунений, понасовуваний, поприсовуваний.

Надвигаться – 1) (*двига́я*) насоватися, надвигатися; 2) (*двига́ясь*) нарухатися.

Надвигаться, надвинуться – 1) (*стр. з.*) насуватися *и* насовуватися, бути насовуваним, насунути *и т. п.*; *см.* **Надвигать**; 2) (*возвр. з.*) насувати(ся) *и* (*реже*) насовувати(ся), сунути(ся), насунути(ся), (*о мног.*) понасувати(ся), понасовувати(ся), (*о тучах, ночи и т. п. ещё*) наступати, наступити, надходити, надійти, (*преим. о тумане*) налягати, налягти. [Червоний туман уставав на заході, і немов криваві примари насувалися звідти на місто (Коцюб.). Ніч насувається швидко (Л. Укр.). На світ насувала темрява (Грінч.). Ніч насунула темна (Г. Барв.). В керей темній тихо суне ніч (Вороний). Стрічкою сунулися козаки (Стор.). Брови на очі йому понасовувались (Куліш). Наступає чорна хмара (Пісня). Хмара наступила (Рудан.). Хмара надходить над головою (Коцюб.). Наляжуть тумани (Самійл.). Злая хуртовина на нас налягає (Максим.)].

Надвижка – насування, насовування, *оконч.* насунення, насув (-ву).

Надвижной – насувний; (*надвинутый*) насунутий, насунений.

Надвислый – надвислий, навислий, завислий.

Надвих – 1) (*действие*) надвихування, *оконч.* надвихнення; 2) (*надвихнутое место*) надвих (-ху), надвихнене (-ного).

Надвихание – надвихування (-ння).

Надвихать, -ся, надвихнуть, -ся – надвихувати, -ся, надвихнути, -ся. **Надвихнутый** – надвихнутий *и* надвихнений.

Надвихорный – надвихрянний, надвихровий.

Надводный – надводний, понадводний. [Лягає він по холодках надводних (Куліш)].

Надвое, нарч. – 1) надвоє, на(в)піл; *срв.* **Пополам**. [Розрізала надвоє (Брацл.). Завіса церковна роздерлася надвоє (Куліш)]; 2) (*двусмысленно*) двозначно, двоїсто. **Бабушка (старуха) -вое сказала (гадала)** – надвоє баба ворожила: або вмере, або буде жила; не так буде, як баба каже; казала бабусенька: «одно з двох: або так, або не так»; правду казала баба, коли не брехала; сліпий казав: «побачимо» (Приказки).

Надвой и Надвойка – 1) *см.* **Надвйвка**; 2) (*надвитое*) досукане, доплетене, присукане, при[під]плетене (-ного), доплітка, приплітка.

Надвойный – до[при]суканий, до[при]плетений.

Надворный – 1) (*выходящий во двор*) надвірний[и]й. [У надвірній хаті вона готувала пєчиво (Н.-Лев.)]. **-ные постройки** – надвірні будівлі *и* (*соб.*) надвірня[а] будівля; 2) *стар.* – надвірні[и]й. **-ная милиция** – надвірня корогва (Сл. Гр.). **-ный советник** – радник двору, (*рус.*) надворний совітник.

Надворок – надвірок (-рку).

Надворье – надвір'я (-ря). [Ходити по надвір'ю (Шевч.)]. **С -рья** – з-надвору. [Зайти не з вулиці, а з-надвору (*с чёрного хода*) (Богодух.)].

Надвышатъ, надвыситъ – підвищувати, підвищити, підбивати, підбити (ціну).

Надвышенный – підвищений, підбитий.

Надвязка – 1) (*действие*) – а) *см.* **Надстав 1б**; б) доплітання; *оконч.* доплетення *и* доплетіння; 2) (*надвязанное*) – а) *см.* **Надстав 2б**; б) доплітка. *Срв.* **Надвязывать.**

Надвязной – 1) *см.* **Надставленный 2** (*под Надставлять*); 2) (*о чулке*) доплетений.

Надвязок, см. **Надвязка 2.**

Надвязывание, см. **Надвязка 1, неоконч.**

Надвязывать, надвязать – 1) *см.* **Надставлять 2**; 2) (*чулок, сетъ*) доплітати, доплести що. [Допліта панчішку (Куліш)]. **Надвязанный** – 1) *см.* **Надставленный 2**; 2) доплетений.

-т'ся – доплітатися, доплестіся; бути доплітаним, доплетеним *и т. п.*

Надг'анивать, см. Надгонять.

Надг'іб – 1) (*действие*), см. **Надг'ібка**; 2) (*надогнутое*) надг'ін (-ну).

Надг'ібание – надгинання (-ння).

Надг'ібатель, -ница – надгинач, -начка.

Надг'ібать, -ся, надогну́ть, -ся – надгинати, -ся, надігну́ти, -ся, згинати, -ся, зігну́ти, -ся (трохи), (*о мног.*) понадгинати, -ся, позгинати, -ся (трохи); бути надг'інаним, надігнутим, понадгинаним *и т. п.* [Трохи зігнулося (Сл. Ум.)]. **Надогну́тый** – надігнутий, зігнутий (трохи).

Надг'ібка – надгинання (-ння), *оконч.* надігнуття́ (-ття), надг'ін (-ну).

Надг'ібной – надг'інний; (*надогнутый*) надігнутий.

Надгла́вный – 1) см. **Надголова́ный**. -ная точка, см. **Зені́т**; 2) надверховий, (*надкупо́льный*) надбаньовий.

Надгла́вок – 1) (*в книге*) наголовок (-вку), зміст (-ту) розділу; 2) (*над главою церкви*) ма́ківка.

Надгла́зный – надочний.

Надгла́сный знак – знак над голосним (голосівкою).

Надгла́тывать, надглотну́ть – надковтувати, надковтну́ти, надпивати, надпіти що *и* чо́го.

Надглоточный – надгорловий, надпролиговий. [Надпролигові і підпролигові вузли́ (Троян.)].

Надгляд, Надглядка, см. Надсмо́тр.

Надглядчик, -чица, см. Надсмо́трщик, -щица.

Надглядывание, см. Надсма́тривание.

Надглядывать, надглядеть за (над) кем, чем – доглядати, доглянути ко́го, чо́го *и* за ким, за чим, наглядати, наглянути за (над) ким, за (над) чим *и* ко́го, що; см. **Надсма́тривать.**

Надгнё́т – 1) (*действие*) надгнітання, надгинання, надла́мування, надло́млювання, *оконч.* надгнічення, надігнуття́ (-ття), надла́мання, надло́млення; надгніт (-ту), надг'ін (-ну); 2) см.

Надрыв 3.

Надгнетание, см. Надгнё́т 1, неоконч.

Надгнетать, надгнести – надгнітати, надгнітати, надгинати, надігну́ти, надла́мувати, надламати, надло́млювати, надломити, (*о мног.*) понадгнітати, понадгинати *и т. п.* що.

Надгнетённый – надгнічений, надігнутий, надла́маний, надло́млений, понадг'інаний, понадла́муваний, понадло́млюваний. **-т'ся** – 1) (*стр. з.*) надгнітатися, надгинатися, бути надгинаним, надігнутим, понадгинаним *и т. п.*; 2) см. **Надрыва́ться 2 (под I. Надрыва́ть).**

Надгнетение, см. Надгнё́т 1, оконч.

Надгнё́тка, см. Надгнё́т.

Надгнивание – пригнивання, надгнивання.

Надгнива́ть, надгнить – пригнивати, пригніти, надгнивати, надгніти, (*о мног. или во мн. местах*) попригнивати, понадгнивати. **Надгнивший** – що пригнів *и т. п.*; пригнілий, надгнілий.

Надго́ленный – надгомі́лковий, надголі́нковий.

Надголе́ть – надголітися, надголіти, о(б)голітися (трохи, з краю).

Надголова́ный – надголівний, надголовний.

Надголо́вок – надголі́в'я (-в'я), надголо́вач (-ча).

Надголя́ть, надголи́ть – надголяти *и* надго́лювати, надголіти, о(б)голяти *и* о(б)го́лювати, о(б)голіти (трохи, з краю), (*о мног.*) понадго́лювати що. **Надголе́нный** – надголений, о(б)голений (трохи, з краю), понадго́люваний. **-т'ся** – 1) (*стр. з.*) надголятися, надго́люватися, бути надго́люваним, надго́леним, понадго́люваним *и т. п.*; 2) (*возвр. з.*) надголятися, надголітися, надголіти, о(б)голятися, о(б)го́люватися, о(б)голітися (трохи, з краю).

Надго́н и Надго́нка – наздоганя́ння, здоганя́ння, *оконч.* наздогна́ння.

Надгоня́ть, надга́нивать, надогна́ть (*нагоня́ть*) – наздоганя́ти, наздогна́ти, здоганя́ти, здогна́ти, наганя́ти, нагна́ти ко́го, що.

Надгора́живание – на(д)горо́джування (-ння).

Надгора́живать, -ся, надгоро́дить, -ся – на(д)горо́джувати, -ся, на(д)горо́дити, -ся, (*о мног.*) пона(д)горо́джувати, -ся; бу́ти на(д)горо́джувани́м, на(д)горо́джени́м, пона(д)горо́джувани́м.

Надгоро́же[ё]нный – на(д)горо́джений, пона(д)горо́джуваний.

Надгора́ть, надгоре́ть – надгора́ти, надгоре́ти. **Надгоре́вший** – що надгоре́в, надгоре́лий.

Надгора́бить, -ся – надгора́бити, -ся, згора́бити, -ся (трохи). **Надгора́бленный** – надгора́блений, згора́блений (трохи).

Надгора́бный – надгора́бний.

Надгоре́лый – надгоре́лий.

Надгора́клый – надга́ркий, прига́ркий, зга́ркий (трохи), (*о масле ещё*) ілкува́тий.

Надгора́кнуть – надга́ркнути, прига́ркнути, зга́ркнути (трохи).

Надгора́нный – надга́рни[і]й.

Надгоро́дить, -ся, см. Надгора́живать, -ся.

Надгоро́дка – 1) (*действие*) на(д)горо́джування, *оконч.* на(д)горо́дження *и* на(д)горо́діння; 2) (*надплетенная вверху городьба*) на(д)горо́жа.

Надгоро́жение, см. Надгоро́дка 1, оконч.

Надгора́тник, анат. epiglottis – надгора́ля́нник (-ка), надгора́ля (-ля).

Надгора́танный – надгора́ля́ний. [Надгора́ля́ний хрящ (Троян.).]

Надгра́нивать, -ся, надгра́нить, -ся – надгра́нковува́ти, -ся, надгра́нкува́ти, -ся, (*о мног.*) понадгра́нковува́ти, -ся; бу́ти надгра́нковувани́м, надгра́нковани́м, понадгра́нковувани́м.

Надгра́нённый – надгра́нкований, понадгра́нковуваний.

Надгра́нка – надгра́нковування, *оконч.* надгра́нкування.

Надгра́фливание, Надгра́фление – надлі́нійовування, надлі́нійова́ння, надлі́нійовання, надлі́ніє[я]ння.

Надгра́фливать, -ся, надгра́фить, -ся – надлі́нійовува́ти, -ся, надлі́ніюва́ти, -ся, надлі́ніюва́ти, -ся, надлі́ні[я]ти, -ся, (*о мног.*) понадлі́нійовува́ти, -ся, понадлі́ніюва́ти, -ся; бу́ти надлі́нійовувани́м, надлі́ніювани́м, понадлі́нійовувани́м *и т. п.* **Надгра́флённый** – надлі́нійований, надлі́ніє[я]ний, понадлі́нійовуваний, понадлі́ніюваний.

Надгра́бать, -ся, надгра́ести, -ся – надгра́ба́ти, -ся, надгра́бти, -ся, (*о мног.*) понадгра́ба́ти, -ся.

Надгра́obie – надгра́обний (надмоги́льний) на́пис (-су), епіта́фія.

Надгра́обный – надгра́обний, надмоги́льний, намоги́льний. [Плач надгра́обний (Самійл.).

Надмоги́льний хрест (Сл. Ум.). Намоги́льний хрест (Звин.). **-ный камень, см. Ка́мень 1.**

-ная надпись, см. Надгра́obie. -ная речь, -ное слово – надгра́обна про́мова, -бне сло́во, сло́во на похоро́н.

Надгра́удный – надгра́удний, надпе́рсний.

Надгра́ыз – 1) (*действие*), *см. Надгра́ызка*; 2) (*надгрызенное место*) надгра́ыз (-зу), надгра́изене (-ного).

Надгра́ызание, Надгра́ызение, см. Надгра́ызка.

Надгра́ызать, -ся, надгра́ызть, -ся – надгра́иза́ти, -ся, надгра́изти, -ся, (*о мног.*) понадгра́иза́ти, -ся; бу́ти надгра́изани́м, надгра́изени́м, понадгра́изани́м. **Надгра́изенный** – надгра́изений, понадгра́изаний.

Надгра́ызка – надгра́изання, *оконч.* надгра́изення *и* надгра́изіння, надгра́ыз (-зу).

Надгра́ызок – надгра́изо́к, (*огрызок*) недогра́изо́к (-зка).

Наддава́ние, см. Нада́ча 1, неоконч.

Наддава́ть, нада́ть – 1) надава́ти, нада́ти, додава́ти, дода́ти ко́го, чо́го *и* що до ко́го, до чо́го; *срв. Прибавля́ть.* [Як нада́ли від вас грі́шників, та як поси́пали вони́ до нас у пе́кло... (Квітка)]. **-дать бегу** – підда́ти (прида́ти, нада́ти) бі́гі; 2) (*цену на торгах*)

наддава́ти, надда́ти, на(д)бавля́ти, на(д)ба́вити, накида́ти, накіну́ти, набива́ти, набі́ти, наганя́ти, нагна́ти (ціну). **-тсья** – наддава́тися, бу́ти наддаваним, надданим *и т. п.*

Надда́лблывание – наддо́вбування (-ння).

Надда́лблывать, -ся, наддо́лбїть, -ся – наддо́вбувати, -ся, наддо́вба́ти, -ся, (*о мног.*) понаддо́вбувати, -ся; бу́ти наддо́вбуваним, наддо́вбаним, понаддо́вбуваним.

Наддо́лблєнный – наддо́вбаний, понаддо́вбуваний.

Надда́ние, см. **Надда́ча 1**, *оконч.*

Надда́ток – наддато́к (-тку), надда́ча, на́(д)ба́вка.

Надда́точный, см. **Наба́вочный**.

Надда́тчик, -чица – надда́вач (-ча́), -ва́чка, додава́льник, -ни́ця.

Надда́ть, см. **Наддава́ть**.

Надда́ча – 1 (*действие*) – а) наддава́ння, додава́ння, *оконч.* надда́ння, дода́ння; б) наддава́ння, на(д)бавля́ння, накіда́ння, набива́ння, наганя́ння, *оконч.* надда́ння, на(д)ба́влення, накі́нення (ці́ні). *Срв. Наддава́ть; 2) см. Надда́ток.*

Наддверіе – 1) наддвіро́к (-рка), ве́рхня лутка, гло́[а]вень (-вня); *срв. При́толока*; 2) наддвер'я́ (-р'я), простори́нь (-рони) над дверима́.

Наддверный – наддверни́й, наддверя́ний.

Надде́л и Надде́лка – 1 (*действие*) приробля́ння *и* приро́блювання, дото́чування, надто́чування, (*надстраивание*) надбудо́вування, *оконч.* приро́блення, дото́че[і́]ння, надто́че[і́]ння, надбудо́вання; 2) дото́чка, на́дточка; (*надстройка*) надбудо́ва.

Надде́лывание, см. **Надде́л 1**, *неоконч.*

Надде́лывать, надде́лать – приробля́ти *и* приро́блювати, приробі́ти що до чо́го, дото́чувати, доточі́ти, надто́чувати, надточі́ти що чим, (*надстраивать*) надбудо́вувати, надбудо́вати що над чим; *срв. Надставля́ть 2*. [Тре́ба тро́хи доточі́ти двері́, бо коро́ткі вийшли (Богодух.)].

Надде́ланный – приро́блений, дото́чений, надто́чений, надбудо́ваний, поприро́блюваний *и т. п.* **-тсья** – приробля́тися *и* приро́блюватися, бу́ти приро́блюваним, приро́бленим, поприро́блюваним *и т. п.*

Надде́льный – приро́блений, дото́чений, надто́чений, (*надстроенный*) надбудо́ваний.

Надди́р – 1 (*действие*) наддира́ння (-ння), *оконч.* наддє́ртя́ (-тя́); 2) (*надорванное место*) наді́рване (-ного).

Наддира́ние – наддира́ння (-ння).

Наддира́тель, -ница – наддирач, -ра́чка, наддира́йло (*общ. р.*).

Наддира́ть, -ся, надди́рывать, -ся, надодра́ть, -ся – наддирати́, -ся, наддє́рти, -ся *и (реже)* наді́драти́, -ся, (*о мног. или во мн. местах*) понаддира́ти, -ся; бу́ти надди́раним, наддє́ртим, понадди́раним; *срв. I. Надрыва́ть 1, -ся. Надодранный* – наддє́ртий, наді́драний, понадди́раний.

Надди́рка, см. **Надди́р 1**.

Надди́рок – надди́рок (-рка).

Надди́рочный – надди́рний, наддира́льний.

Надди́рчивый – надди́ристий.

Надди́рщик, -щица, см. **Наддира́тель, -ница**.

Наддо́лбїть, -ся, см. **Надда́лблывать, -ся**.

Наддо́лбка – наддо́вбування, *оконч.* наддо́вба́ння.

Наддо́лблєние – наддо́вба́ння (-ння).

Надду́жный – надду́жний.

Надду́льный – надду́ловий.

Наддуши́ть – наддуши́ти, (*придушить*) придуши́ти ко́го, що.

Надды́рять, -ся, надды́рить, -ся – надді́равлювати, -ся, надді́равити, -ся, (*о мног. или во мн. местах*) понадді́равлювати, -ся; бу́ти надді́равлюваним, надді́равленим,

понаддір'явленим. **Наддыр'єнный** – наддір'явлений, понаддір'явлений.

Надевание – 1) вдягання, надягання, надівання, убирання; взування, назування, обування; накладання; підв'язування, обпинання, заперізування; 2) накладання, напинання, начі[є]плювання, насаджування, настромлювання; всиління, всилювання, засиління, засилювання; убирання, натягання. *Срв.* **Надевать**.

Надеватель, -ница – надягач (-ча), -гачка.

Надевать, над'євывать, над'єть – 1) (*об одежде, предм. туалета*) вдягати, вдягти *и* вдягнути, надягати, надяг(ну)ти, надівати, надіти що на кого, на що, (*на себя*) убирати, убрати на себе що, убиратися, убратися в що, (*на кого-л. другого*) убирати, убрати кого в що, (*о мног.*) повдягати, понадягати, понадівати, повбирати, повбиратися; (*об обуви*) взувати, взути, назувати, назути, обувати, обути що, (*пров.*) вступати(ся), вступити(ся) в що; (*себе на ноги*) узуватися, узутися, обуватися, обути, вбуватися, вбутися в що, (*о мног.*) повзувати, поназувати, поо[пов]бувати, повзуватися, пообуватися. [Маланка вдягла кожушанку (Коцюб.). Ніч удягла з зірками пишні шати (Грінч.). Став він світу надягати (Глібів). Жупан надівають (Шевч.). На вибранця свого надів плащ своєї любові (Франко). Понадівав на їх ксьондзівську одягу (Чуб. II). Скидай з себе свої лати, вбирай дорогі шати (Голов. I). Вибрав ризи що-найкращі, на себе вбирає (Рудан.). Калощі забула взути (Коцюб.). Назувай постолі (Коцюб.). Червоні чоботи обула (Котл.). Вступив я в чоботи, вийшов з хати (Липовеч.).] -**ть венок** – накладати, накласти вінок. [Дівчата літом накладають на голови вінки (Звин.).] -**ть кольцо на палец** – надівати, надіти каблучку (обручку) на палець, (*с одного пальца на другой*) передівати, передіти каблучку (обручку). [«А де перстін?» – «Переділа на другий палець» (Звин.).] -**ть очки** – накладати, накласти, надівати, надіти окуляри. [Не встиг накласти окуляри (Коцюб.). Надівши сині окуляри (Н.-Лев.).] -**ть передник** – підв'язувати, підв'язати, обпинати, обіпнути *и* обіп'ясти хвартух (попередник), запинатися, запнутися *и* зап'ястися, обпинатися, обіпнутися *и* обіп'ястися хвартухом (попередником), заперізуватися, заперезатися хвартухом (попередником). [Ой, фартушок обіп'яла, чоботоньки взула (Гол. I)]. -**ть перчатки** – надівати, надіти рукавички. -**ть чистое бельє** – надягати, надяг(ну)ти, брати, взяти чисту білизну (чисте шмаття), брати, взяти білу сорочку, брати сорочки; *срв.* **Менять (I) бельє**. [Треба сорочку білу взяти (Г. Барв.).] -**ть шляпу, шапку** – надівати, надіти, (*реже*) надягати, надягти, накладати, накласти капелюха, шапку, (*о мног.*) понадівати *и т. п.* капелюхи, шапки. **Над'єванный** – (*об одежде*) вдяганий, надяганий, надіваний, убираний; (*об обуви*) взуваний, назуваний. [Черевички нові, ще не назувані (Свидниц.); 2) (*накладывать, наволакивать оболочку*) накладати, накласти, (*натягивать, покрывать*) напинати, напнути *и* нап'ясти, (*нацеплять*) начі[є]пляти *и* начі[є]плювати, начепити, (*насаживать*) насаджувати, насадити, настромлювати, настромити, (*о мног.*) понакладати, понапинати, почі[є]пляти, поначі[є]плювати, понасаджувати, понастромлювати що на що. [Уздечки не напнуть на його (на коня) (Греб.). Почепив на плечі торбу (Коцюб.) Настромивши губку на тростину, піднесли до уст його (Біблія)]. -**ть наволоку на подушку** – убирати, убрати подушку (у пошивку), натягати, натяг(ну)ти, надівати, надіти, наволочувати, наволочити пошивку на подушку. [Вбери подушки! (Брацл.). Треба нову наволочити пошивку (Звягельщ.)]. **Над'єтый** – 1) вдягнений, надягнений, надітий, убираний, повдяганий *и т. п.*; взутий, назутий, обутий, повзуваний *и т. п.*; накладений; передітий; підв'язаний, обіпнутий. [Сорочка на ньому біла, мов-би тільки нині рано вбрана (Франко)]; 2) накладений, напнутий *и* нап'ятий, начеплений, насаджений, настромлений, понакладаний *и т. п.* -**ться** – надягатися, надяг(ну)тися, понадягатися; бути надяганим, надягненим, понадяганим *и т. п.* [Ця суконька надягається через голову (М. Грінч.). Чобіт малий – не назувається (Київщ.), не набувається (Сл. Гр.)].

Над'євка – 1) (*действие*), *см.* **Надевание**; *оконч.* вдягнення, надягнення; взуття (-ття); накладення; настромлення *и т. п.*; 2) (*куртка*) курт(к)а, куцина.

Надевова́ть, -ся – надівува́ти, -ся.

Наде́вок – чумарчи́на, каптани́на, (*ирон.*) лапсерда́к (-ка), бунда.

Надеготи́ть, -ся *и* **Надегтя́рить, -ся** – намаза́ти, -ся, намасти́ти, -ся, наш[с]марува́ти, -ся
дьо́гтем, надьо́гтюва́ти, -ся.

Наде́жа, см. Надежда.

Наде́жда – надія, (*редко* надія́ння), сподіва́ння, сподіва́нка на що *и* що (з)роби́ти. [На вас уся́ моя надія́ (Кониськ.). Я зрі́кся наді́ї дізна́тися чо́гось (Крим.). Надія́лись бу́ли ми, та й те надія́ння уже́ пропа́ло (М. Костом.). Уже́ (мені) ва́жко – нема́ сподіва́ння (Крим.). Білося на́ше се́рце соло́дкими сподіва́нками (Куліш). Не бу́де вже́ сподіва́нки на життя́ і ра́дість (Крим.)]. *Несбы́точная, неосу́ществима́я -жда* – незбу́тня, нездійсне́нна надія́ (сподіва́нка), химера. *Слаба́я -жда* – ма́ла надія́. *Тве́рдая -жда* – найпе́вніша надія́. *Тице́тная -жда* – ма́рна (даремна) надія́ (сподіва́нка). *Быть в -жде на что* – ма́ти надію́ на що, сподіва́тися чо́го. *Нет ни ма́лейшей -жды* – найме́ншої наді́ї нема́(є). *Нет -жды, что-(бы)* – нема́ наді́ї, що(б); не наді́йно, що(б). [Не наді́йно, щоб сі́ любо́щі скоре́ніти (Г. Барв.)]. *-жда овладе́ла его́ душо́й* – надія́ опанува́ла його́ ду́шу. *Возлага́ть, полага́ть -жду на кого́* – поклада́ти (склада́ти, держа́ти, ма́ти) надію́ на ко́го, упова́ти на ко́го. [Всі́ наді́ї поклада́ти на чу́жу, незна́ну сто́рону, де ні́би-то жи́ти краще́ бу́де (Рада). Не скла́дала на не́ї вели́ких наді́й (Мирний). Я впова́ла на не́ї, а вона́ он що зроби́ла мені́! (Звин.)]. *Лелея́ть, пита́ть -жду, см. Лелея́ть. Льсти́ть, теши́ть себя́ -ждо́й* – ти́шити себе́ наді́єю; *срв. Льсти́ть 2. Оправды́вать -жды, см. Оправды́вать 2. Не оста́влять -жды* – не покида́ти (не кидати́) наді́ї (сподіва́нки), не кидати́ся наді́ї (сподіва́нки). *-жда осу́ществила́сь* – надія́ (сподіва́нка) спра́вилася (здійсни́лася). *Подава́ть -жду, больш́ие -жды, см. Подава́ть. Подаю́щий больш́ие -жды* – великонаді́йний, наді́йний. *Поддер́жива́ть -жду в ком* – підтримува́ти (підживля́ти) надію́ в ко́му, чию́; грі́ти надію́; *срв. Поддер́жива́ть. Потеря́ть -жду, лиши́ться -жды* – втра́тити (згуби́ти) надію́, збу́тися наді́ї, збезнаді́ятися *и (пров.)* знаді́ятися, зневі́ритися; *см. Потеря́ть и Лиша́ться. [Знаді́явся зовсі́м, щоб і́ї ба́чити (Васильч.)]. Потеря́вший -жду* – зневі́рений. *Исполне́нный, полны́й -дежд* – спо́внений, по́вний наді́й.

Наде́жно, нарч. – 1) наді́йно, пе́вно, ві́рно, нехи́бно, незра́дно; безпе́чно. [Чи не наді́йніше́ (*срв. степ.*) дожида́тися зеле́них тумані́в мандри́вниці-коме́ти? (М. Калин.). Державни́й меха́нізм праціо́є так са́мо незра́дно, як годи́нник на висо́кій Вестмі́нстерській ве́жі (М. Калин.)]; 2) наді́йно, мі́цно, трива́ло, добро́тно. *Срв. Наде́жный 1 и 3.*

Наде́жность – 1) наді́йність, пе́вність, ві́рність, незра́дність; безпе́чність; 2) наді́йність, мі́цність, трива́лість, добро́тність (-ости). *Срв. Наде́жный 1 и 3.*

Наде́жный – 1) (*верны́й*) наді́йний, пе́вний (*для отли́ччя от пе́вний в смы́сле «известны́й», «некоторы́й» охотно́ добавля́ют нарч. зовсі́м или́ ставя́т пе́вний сзади́ опреде́ляемого́ сц.*), ві́рний, нехи́бний, незра́дний, (*обеспе́ченный*) безпе́чний, забезпе́чений. [Обі́цянка – рі́ч не наді́йна (Кониськ.). Відда́ти-б і́ї замі́ж, ті́льки за чоло́віка наді́йного (Ор. Леви́ц.). До Ваде́су ходимо́ на заробі́ток пе́вний (Звин.). Пере́чекати́ се́й лихий день у́ сусі́дів, у пе́вному́ місці́ (Коцю́б.). Той чоло́вік ві́рний, – на його́ зда́тися мо́жна (Богоду́х.). Його́ ша́нси бу́ли вже́ безпе́чні (Крим.)]. *Будь -ным* – будь ві́рний (ві́рним), будь пе́вний (пе́вним). *Это -ный человек* – це лю́дина пе́вна. *Погода́ не -на* – годи́на не пе́вна. *-ное положене́ние* – (зовсі́м) пе́вне стано́вище, тве́рде стано́вище. *-ное средство́* – нехи́бний (зовсі́м пе́вний) спо́сіб (-со́бу); 2) (*уверенны́й*) пе́вний, (*усеч. форма́ им. п. ед. ч. м. р.*) пе́вен. *Будь -жен* – будь пе́вен; 3) (*прочны́й*) наді́йний, мі́цний, трива́лий, добро́тний, добра́чий. [Корабе́ль стари́й уже́, не наді́йний (М. Грінч.). Місто́к не мі́цний, – з ваго́ю і́хати не ва́жся (Кані́вщ.). Добро́тна ко́жушина́ (Чорномор.). Чоботи́ добра́чі, – хоч у я́ке боло́то не стра́шно йти́ (Богоду́х.)].

Наде́йчивость – наді́йливі́сть (-вості).

Наде́л – 1) (*действие*), *см. Наделе́ние*; 2) (*земельны́й*) наді́л (-лу), наді́лок, поді́лок (-лку),

(диал.) поділля (-лля), різа, (участок) діляниця, (гал.) парцеля, (усадыба) г[г]рунт (-ту), ум. г[г]рунтець (-нтця), г[г]рунттик (-ка). [Тут була його батьківщина: хата й наділ (Загірня). Поділку у їх по дві десятини (Червоногр.). Виходжу я жати свою різу (Н.-Лев.). Наші діляниці отам над шляхом (Чернігівщ.). Накупив селянських парцель (Франко). Тут мені дадуть грунтець і хату (Л. Укр.).]. *Получить в -дел* – здобути в наділ.

Наделание – нароблення (-ння).

Наделать, см. **Наделывать**.

Наделение – наділяння, обділяння, уділяння, надавання, обдаровування, *оконч.* наділення *и* надіління, об[у]ділення *и* обдіління, надання, обдарування; *срв.* **Наделять**.

Наделитель, -ниці – наділяч (-ча), -лячка.

Наделить, -ся, см. **Наделять**, -ся.

Наделка – 1) (*действие*) – а) см. **Надел 1**; б) нароблювання, *оконч.* нароблення; 2) см.

Надел 2.

Наделок, см. **Надел 2.**

Наделочный – надільний, наділковий.

Наделывание – 1) см. **Наделывание**; 2) нароблювання.

Наделывать, **наделать** – 1) *что*, см. **Наделывать**; 2) *чего* – а) (*изделий*) нароблювати *и* наробляти, наробити, (*о мног.*) понароблювати, понаробляти *чего*, (*неумело, без толку, сов.*) напартачити, набазграти, напорати, (*пров.*) награмузляти *чего*. [Ляльок наробили (Богодух.). Понароблюваввил та грабель і повіз продавати (Канівщ.). *Чого оце ти тут награмузляв?* (Липовеч.); б) *чего, что* (*о поступках*) – нароблювати *и* наробляти, наробити, начинити, (*натворять*) натворювати, натворити *чего, що, накоювати, накоїти, наброїти чего, нашкодити, (о мног.)* понароблювати, понаробляти, понатворювати, понакоювати *чего*. [Доню моя, що ти наробила? (Шевч.). Дурниць чимало наробила (Київ). Не мало́го ко́лоту ся новина по всіх селах і городах начинила (Куліш). Багацько погани накоїв (Крим). Тепер же на мене звертає, сама наброївши біди (Котл.). Багато за свій вік нашкодив (Канівщ.).] **-лать себе беды** – напитати (наробити) собі ліха (біди). **-лать зла кому** – наробити зла (ліха) кому, (*пров.*) зазлостити кому. [Почне каламутити в громаді, може лиха наробити (Грінч.). Він так зазлостив громаді, що вона йому нічого не зробить, *чего-б* він хотів (Черкаш.).] **-лать печали кому** – жалю (суму) завдати (наробити) кому. [Та жалю наробила, та серце засмутила (Грінч. III)]. **-лать хлопот** – завдати клопоту (турбот(и)). [Я вашій ширості турботи завдала (Самійл.)]. **-даты шуму (крику), тревоги** – наробити галасу (гвалту), нагаласувати, нагвалтувати, збити бучу, (*образно*) шелесту великого наробити.

Надельный – 1) см. **Надставной**; 2) надільний; (*наделённый*) наділений.

Наделять, **наделить кого чем** – наділяти, наділити кому *чего, що* *и* *кого* чим, обділяти, обділити *кого* чим, уділяти, уділити кому *чего, що*, приділяти, приділити кому *что, надавати, надати кому чего, обдаровувати, обдарувати кого чим, (щедро) щедро обдаровувати, обдарувати, (возвыш.)* ущедряти, ущедрити *кого* чим, (*о мног.*) понаділяти, пообділяти, поприділяти, понадавати, пообдаровувати. [А мені яблучок не наділите? (Звин.). Автор наділив їм так багато дивної якоїсь сліпоті (Рада). Природа наділила мені гарне обличчя (Крим.). Пиріжком у неділю наділить (М. Вовч.). Одна нас мати породила, та не однаково розумом обділила (Тобіл.). Хай бог йому уділить довгий вік (Грінч.). Щедро природа надала йому не самий тільки дар поезії й музики (Куліш). Обдарував усіх гостинцями (Васильч.). Добром та благом ущедряв твоїх спасенних (Куліш)]. **-ть дочь приданным** – винувати, вивинувати, виправляти, виправити, випосажити дочку. **Наделённый** – наділений, обділений, уділений, наданий, обдарований, ущедрений, понаділяний *и т. п.* [Територія, щедро від природи обдарована (Крим.)]. **-тсья** – наділятися, бути наділяним, наділений, понаділяним *и т. п.*

Надёргание, см. **I. Надёржка**, *оконч.*

I. Надёргивание, см. **I. Надёржка**, неоконч.

II. Надёргивание, см. **II. Надёржка**, неоконч.

I. Надёргивать, надёргать – 1) *чего* – (в *прям. и перен. знач.*) *насмівувати, насмікати, (волос, перьев) наскубувати, наскубти и наскубати, (ниток из полотна, чулка) наторочувати, наторочити, насотувати, насотати, (поскони) набирати, набрати, (о мног.) понасмівувати, понаскубувати, понаторочувати, понасотувати, понабирати чого*. [Принеси-но *ключку* та *насмівкаємо солóми* (Звин.). *Думає, ніби досить написати програму, навитягавши й насмікавши до неї звідусюди* (Рада). *Наскуби пір'я!* (Сл. Ум.). *Насотала ниток з рушника* (Богодух.); 2) *кого, що, за що* – *насіпувати, насіпати, насмікувати, насмікати, нашарпувати, нашарпати когó, що, за що, (двери, окна) наторгувати, наторгати що и чим, (о мног.) понасіпувати, понасмівувати, понашарпувати, понаторгувати. -гати (возжами) лошадь* – *насіпати (віжками) коня*. [Такий уже з тебе *возниця*, – *тільки насіпав коня* (Сл. Гр.)]. **Надёрганный** – 1) *насміваний, наскублений, наскубаний, наторочений, насотаний, набраний, понасмівуваний и т. п.*; 2) *насіпаний, насміканий, нашарпаний, наторганий, понасіпуваний и т. п.* **-ться** – 1) *насмівуватися, насмікатися, понасмівуватися; бути насмікуваним, насміканим, понасмівуваним и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) *насіпатися, насмікатися, нашарпатися, натіпатися; наскубтися; (ногами) надрігатися; (о дверях, окнах) наторгатися; срв. Дёргать, -ся.*

II. Надёргивать, надёрнуть что на что – *натягати, натяг(ну)ти, напинати, напнути и нап'ясти, наволікати, наволокти, (набрасывать) накидати, накинути, (о мног.) понатягати, понапинати, понаволікати, понакидати що на що. -нуть на себя что* – (*одежду*) *накинути на себе що, накинутися чим, (обувь) вступити(ся) в що. Надёрнутый* – *натягнутий и натягнений, напнутий и нап'ятий, наволочений, накинутий и накинений, понатяг(ув)аний и т. п. -ться* – *натягатися, натяг(ну)тися, понатягатися; бути натяг(ув)аним, натягнутим, натягненим, понатяг(ув)аним и т. п.*

Надеревянетъ – *задеревіти, задубіти, задубнути, закоцюбіти, закоцюбнути.*

Надержать – *надержати, натримати когó, чогó и що; (продержать) продержати, протримати, удержати; (выдержать) видержати, витримати. -ться* – *надержатися, натриматися. Не -шься чего* – *не наста(р)чишся чого.*

Надерживаться к чему – *держатися, триматися ближче до чого.*

I. Надёржка – *насмівування, наскубування, наторочування, насотування, оконч. насмікання, наскубання наскубка, наторочення и наторочіння, насотання; срв. I. Надёргивать 1.*

II. Надёржка – *натягання, напинання, наволікання, накидання, оконч. натягнення, напнуття (-ття), наволочення, накинєння; срв. II. Надёргивать.*

Надерзко, *нрч.* – *дуже зухвало. Дерзко -ко* – *зухвало-презухвало.*

Надёрнуть, -ся, см. **II. Надёргивать, -ся.**

Надеть, -ся, см. **Надевать, -ся.**

Надешевить – *попродати (поспродувати) задешево.*

Надешево, *нрч.* – *(дуже) дешево, дшевісінько.*

Надёюшка – *надієчка, надієнька, надійця, сподіваннячко. [Ніякої й малесенької надієчки досі нема (Грінч.)].*

Надёяние – *надіяння, уповання; см. Надёжда.*

Надёянность – *впевненість, певність; (заносчивость) зарозумілість (-ости).*

Надёяться – (*на кого, на что, что делать*) *сподіватися, (реже) надіятися и (редко, зап.) сподіятися, надію мати (держати, покладати) на когó, на що, що робити, уповати, (диал., зап.) духвати на когó, на що; (чего: ожидать чего, рассчитывать на что) сподіватися, (редко) надіятися чогó. [Сподівався дід на обід, та й не вечерявши спати ліг (Номис). Сподівалася його стрінати (Н.-Лев.). Од світу помічи не сподівайся (Крим.). Надіятись на себе тільки можна (Грінч.). Де сподієшся ніч ночувати, то там дві будеш (Чуб. I). На дядька*

Петра́ надію держа́ла (Переяславщ.). На ме́не не впова́й (Кониськ.). Добро́дію, засмілюсь упова́ти, що... (Куліш). На дя́дка не дуже духва́йте (Свидниц.). **-юсь на ваше слово** – надіюся (уповаю) на ваше слово. **-юсь, вы придёте?** – сподіваюся, ви прийдете? **Твёрдо -ться на что** – покладати найпевнішу надію на що. **На бога -дейся, а сам не плошай** – бога вживай, а рук прикладай; на бога покладайся, а сам роботи не цурайся; роби, небоже, то й бог допоможе (Приказки). **На ветер -ться, без помолу быть** – вітер мовчить, вітряк стоїть – не чекай дива, не буде млива.

Наджатие, см. **Наджим**, *оконч.*

I. Наджать, -ся, см. **Наджимать, -ся**.

II. Наджать, -ся, см. **Наджинать, -ся**.

Наджевание, см. **Наджёвка**, *оконч.*

Наджёвка – наджовування, (*грубее*) наджва́кування, *оконч.* наджува́ння *и* наджуття́ (-ття), наджвакання.

Наджёвок – наджувок (-вка).

Наджёвывание, см. **Наджёвка**, *неоконч.*

Наджёвывать, -ся, наджевать, -ся – наджовувати, -ся, наджува́ти, -ся *и* наджу́ти, -ся, (*грубее*) наджва́кувати, -ся, наджва́кати, -ся, (*о мног.*) понаджовувати, -ся, понаджва́кувати, -ся; бу́ти наджовуваним, наджованим *и* наджутим, понаджовуваним *и т. п.* **Наджёванный** – наджований *и* наджу́тий, наджва́каний, понаджовуваний, понаджва́куваний.

Надживотный – надживітний, надчеревний.

Наджигание – надпалювання, надпікання.

Наджигать, -ся, наджечь, -ся – надпалювати, -ся, надпаліти, -ся, надпіка́ти, -ся, надпекти́, -ся, (*о мног. или во мн. местах*) понадпалювати, -ся, понадпіка́ти, -ся; бу́ти надпалюваним, надпаленим, понадпалюваним *и т. п.* **Надожённый** – надпалений, надпечений, понадпалюваний.

Наджильный – наджильний.

Наджим – надтискання *и* надтіскування, надду́шування, надда́влювання, *оконч.* надтіснення *и* надтисніння, надду́ше[і]ння, наддавлення.

Наджимание, см. **Наджим**, *неоконч.*

Наджимать, -ся, наджать, -ся – надтиска́ти, -ся *и* надтіскувати, -ся, надтісну́ти, -ся, надду́шувати, -ся, надду́шити, -ся, надда́влювати, -ся, нада́вити, -ся, (*о мног.*) понадтиска́ти, -ся *и* понадтіскувати, -ся, понадду́шувати, -ся, понадда́влювати, -ся; бу́ти надтіскуваним, надтіснутим *и* надтісненим, понадтиск(ув)аним *и т. п.* **Наджатый** – надтіснений *и* надтіснений, надду́шений, надда́влений, понадтиск(ув)аний *и т. п.*

Наджимка, см. **Наджим**.

Наджимок – надтисок (-ска), надду́шене (-ного); (*о лимоне*) надду́шена цитрина.

Наджин – 1) (*действие*) наджинання, наджин (-ну); 2) (*начало жнитва*) наджин (-ну); (*зажинки*) зажинки (-ків).

Наджинать, -ся, наджать, -ся – наджинати́, -ся, наджа́ти, -ся, (*о мног.*) понаджинати́, -ся; бу́ти наджинаним, наджатим, понаджинаним. **Наджатый** – наджаний, понаджинаний.

Наджог и Наджога – 1) (*действие*) надпалювання, надпікання, *оконч.* надпалення *и* надпаління, надпечення, наджога; 2) (*надожённое место*) надпалене, надпечене (-ного), надпал (-лу), надпік (-піку).

Наджом, см. **Наджим**.

Надзальный – надзальний.

Надзамочный – надзамковий.

Надзатонный – надзатонний, надплавневий.

Надзвёздный – надзоряний. [По́ліну в надзоряний край (М. Грінч.).]

Назелень – (*незрелый хлеб*) свид (-ду), свидне (свідове) збіжжя (*напр.: свидне или свідове*

жито); (*плод*) зеленіць (-нця), зеленічок (-чка). [Вісять фіги в зеленічку (Куліш)].

Надземельний і **Надземний** – надземний, понадземний. [Мов духи надземні, там хмароньки білі (Грінч.).]

Надзеркальний – наддзеркальний.

Надзерніть, -ся – надзернувати, -ся, надзерніти, -ся; бути надзернованим, надзерненим.

Надзернений – надзернований, надзернений.

Надзирание, см. Надсматривание.

Надзиратель – доглядач, наглядач, дозоріць (-рця); *см. Надсмотрщик. Главный -тель* – головний доглядач. *Базарный -тель* – базарний доглядач, базарний (-ного). *Квартальный -тель* – квартальний (-ного); *см. Квартальный 2. Классный -тель* – класний доглядач. *Таможенный -тель* – доглядач за митницею (митниці). *Тюремный -тель* – в'язничний (тюремний) доглядач, (*в казацких думах*) ключник.

Надзирательница – доглядачка; *см. Надсмотрщица*. [Гімназіяльна доглядачка (Б. Ант.-Давид.)].

Надзирательский – доглядницький, наглядницький, дозорницький.

Надзирательство – доглядництво, наглядництво, дозорництво.

Надзирательствовать – бути (служити) за доглядача (наглядача *и т. п.*), доглядачувати; *срв. Надзиратель.*

Надзирательша – 1) до[на]глядачева *и т. п.* (*см. Надсмотрщиков*) жінка, дозорчиха; 2) доглядачка, наглядачка; *см. Надсмотрщица.*

Надзирать, надозреть за (над) кем, чем, см. Надсматривать, -ра́ться, безл. – доглядатися кого, чого *и* за ким, за чим, наглядатися за (над) ким, за (над) чим *и* кого, чого. *За рабочими плохо -тся* – на робітниками поганий догляд (нагляд), за робітниками погано наглядється.

Надзола, -зо́лить, -зо́льщик *и т. п.*, *см. Назола* *и т. д.*

Надзор – догляд, нагляд (-ду) за (над) ким, за (над) чим *и (реже)* кого, чого, дозір (-зору) за ким, за чим *и (реже)* кого, чого; доглядання кого, чого *и* за ким, за чим, наглядання, назирання за (над) ким, за (над) чим *и* кого, чого, пильнування кого *и* за ким, чого. [Догляд за виконанням законів (Наш). Поза межами цензурного догляду (Рада)]. *Без -ра* – без догляду (нагляду), (*о скоте и перен.*) самопас. [Щоб діти самі без догляду не пустували (Крим.). Коні ходять самопас (Поділля). Такої циганської голоти не можна пускати самопас (Франко)]. *Под -ром* – під доглядом (під наглядом, під дозором, під оком). [Чи не той, часом, се Гавриленко, що був під доглядом? (Коцюб.). Щоб усі урядовці були під наглядом рад (Доман.). Під суворим дозором свекрухи (Ор. Лев.). Худоба під пильним (*тщательным*) дозором (Мова). Купа дітей під оком няньок (Франко)]. *Быть под -ром полиции* – бути під поліційним доглядом (наглядом). *Под -зор* – під догляд (нагляд, дозір), на догляд. [Кидаю Настусю на твій догляд (Н.-Лев.)]. *Отдать под -зор* – віддати під догляд (нагляд, дозір). [Антоновича віддано під догляд поліції (Доман.). Оддавати під поліційний нагляд (Крим.). Віддаю юстицію під дозір в поліцію (Франко)]. *Иметь -зор над (за) кем, чем* – мати догляд (нагляд) за (над) ким, за (над) чим, доглядати кого, чого (що) *и* за ким, за чим, пильнувати кого *и* за ким, чого. [Мати нагляд над бібліотекою (Київ)]. *Прокурорский -зор* – прокурорський догляд (нагляд). *Технический -зор* – технічний нагляд.

Надзорный – доглядний, наглядний, дозорний.

Надзорщик, -щица, см. Надсмотрщик, -щица.

Надивить, -ся – надивувати, -ся. [Надивувалися ми чимало, слухаючи такі речі (Сл. Ум.)].

Надивно, нарч. – дуже дивно. *Дивным -но* – дивно-предивно, дивним дивом.

Надиво, см. Диво (На диво).

Надивовать, -ся, см. Надивить, -ся.

Надикобразить і **Надиковать** – надурувати, накрутити (наробити) дурниць, наброїти.

Надир, астр. – надир (-ру).

Надира́ние – надира́ння (-ння).

Надира́тель, -ни́ца – надирач, -дирачка.

Надира́ть, нади́ривать, надра́ть – надира́ти, надерти *и* надра́ти, (*о мног.*) понадира́ти чо́го, що. [Надер березової кори (Брацл.). Надерла пір'я на подушку (Канівщ.). Надрав ліка (Сл. Ум.). Надрала струп у голові (Богодух.)]. **-ть ворсу на сукне** – наворсовувати, наворсувати сукно. **-ть ногу, руку** – надряпувати, надряпати (подряпати) но́гу, ру́ку. **-дра́ть за уши ко́го, уши́ ко́му** – наскубти за ву́ха ко́го, накру́тити (наскубти, нам'яти, нам'яшкурити) ву́ха ко́му. **-дра́ть чуб ко́му** – наскубти (надрати) чуба ко́му, начу́бити ко́го. [Батька впіймали, чуба надрали (Пісня)]. **Надранный** – надертий, надраний, понадираний; наворсований; на[по]дряпаний; наскублений *и* наскубаний. **-ться** – надира́тися, надертися, надратися, понадира́тися *и т. п.*; бу́ти нади́раним, надерти́м, надрани́м, понадирани́м *и т. п.*

Надирка – надира́ння, *оконч.* надертя (-тя), надра́ння.

Надичи́ться – набокува́тися від ко́го, надиви́тися вовком на ко́го, нацура́тися люде́й (товари́ства), наховати́ся від люде́й (від товари́ства), навідлю́дкува́тися, насоро́митися ко́го.

Надка́лывание, см. Надко́лка, неоконч.

Надка́лывать, надко́лоть – 1) (*надщеплять*) – надко́лювати, надко́лоті, нако́лювати, нако́лоті, (*о мног. или во мн. местах*) понад[пона]ко́лювати що. [Надко́ли дереви́ну, а в розко́лину забива́й клин (Богодух.). Хто це ми́ску нако́лов? (Канівщ.)]; 2) (*нака́лывать остри́ём*) нако́лювати, нако́лоті, (*о мног.*) понадко́лювати що; *срв.* **Нака́лывать 1.**

Надко́лотый – надко́лотий *и* надко́лений, нако́лотий *и* нако́лений, попад[пона]ко́люваний. [Візьмі дощечку цілу́, бо ця на́колена (Канівщ.)]. **-ться** – надко́люватися, надко́лотися, понадко́люватися; бу́ти надко́лювани́м, надко́лотим *и* надко́лени́м, понадко́лювани́м *и т. п.* [Ото́ вже лі́д нако́ловсь (Сл. Гр.)].

Надка́манный – надка́міновий, надко́минко́вий.

Надка́пывание – надко́пування (-ння).

Надка́пывать, надко́пать, надко́пнуть – надко́пувати, надко́пати, надко́пнути, (*о мног.*) понадко́пувати що. **Надко́панный** – надко́паний, понадко́пуваний. **-ться** – надко́пуватися, надко́патися, понадко́пуватися; бу́ти надко́пувани́м, надко́пани́м, понадко́пувани́м.

Надка́рнизный – надка́рнізовий, надгзі́мсовий.

Надка́т, см. I *и* II. Надка́тка.

I. Надка́тка – 1) *см.* **II. Надка́тка**; 2) надка́чування, *оконч.* надкача́ння. *Срв.* **I.**

Надка́тывать.

II. Надка́тка – на(д)ко́чування, *оконч.* на(д)ко́чення; *срв.* **II. Надка́тывать.**

I. Надка́тывание, см. I. Надка́тка, неоконч.

II. Надка́тывание – на(д)ко́чування; *срв.* **II. Надка́тывать.**

I. Надка́тывать, надка́тать – 1) *см.* **II. Надка́тывать**; 2) надка́чувати, надкача́ти, (*о мног.*) понадка́чувати що; *срв.* **Ката́ть 6. I. Надка́танный** – 1) *см.* **II. Надка́танный**; 2) надка́чаний, понадка́чуваний. **-ться** – надка́чуватися, надкача́тися, понадка́чуватися; бу́ти надка́чувани́м, надка́чани́м, понадка́чувани́м.

II. Надка́тывать, надка́тить что надо что – надко́чувати, надко́тити що над що, нако́чувати, нако́тити що на що *или* по́верх чо́го, (*о мног.*) пона(д)ко́чувати. **II.**

Надка́танный – на(д)ко́чений, пона(д)ко́чуваний. **-ться** – на(д)ко́чуватися, на(д)ко́титися, пона(д)ко́чуватися; бу́ти на(д)ко́чувани́м, на(д)ко́чени́м, пона(д)ко́чувани́м.

I. Надка́шивание – надко́шування; *срв.* **I. Надка́шивать.**

II. Надка́шивание – на(д)кривля́ння *и* на(д)кривлю́вання, надко́шування, с[за]кривля́ння *и* с[за]кривлю́вання, ско́шування; похиля́ння; *срв.* **II. Надка́шивать.**

I. Надка́шивать, надко́сить (косю) – надко́шувати, надко́сити, (*о мног.*) понадко́шувати що.

Надко́шенный – надко́шений, понадко́шуваний. **-ться** – надко́шуватися, надко́ситися, понадко́шуватися; бу́ти надко́шувани́м, надко́шени́м, понадко́шувани́м.

II. Надка́шивать, надко́сить – (линию, постройку) на(д)кривля́ти и на(д)кривлюва́ти, на(д)кривіти, надко́шувати, надко́сити, с[за]кривля́ти и с[за]кривлюва́ти, с[за]кривіти, ско́шувати, ско́сити (трохи), (о постройке ещё) похиля́ти, похили́ти, (о мног.) пона(д)кривля́ти, пона(д)кривлюва́ти, понадко́шувати що. **Надкоше́нный** – на(д)кривле́ний, надкоше́ний, с[за]кривле́ний, ско́шений (трохи), похиле́ний, пона(д)кривлюва́ний и т. п. **-ться** – на(д)кривля́тися и на(д)кривлюва́тися, на(д)криві́тися, пона(д)кривля́тися, пона(д)кривлюва́тися; бу́ти на(д)кривлюва́ним, на(д)кривле́ним, пона(д)кривлюва́ним и т. п.

Надки́дка – 1) см. **Надбро́ска**; 2) см. **Наба́вка 1**.

Надкиды́вание – 1) см. **Надбрасы́вание**; 2) см. **Наба́вка 1**, неоконч.

Надкиды́вать, надкида́ть и надкину́ть – 1) см. **Надбрасы́вать**; 2) см. **Набавля́ть**.

Надкладка – 1) (действие) – а) накладан́ня, *оконч.* накладен́ня чо́го по́верх чо́го, на що; б) см. **Надстрой 1**; 2) (накладенное) – а) на́кладка, надкладка; б) см. **Надстрой 2**.

Надклады́вать, надкла́сть и надложы́ть – 1) наклада́ти, накла́сти, (о мног.) понаклада́ти що по́верх чо́го, на що; 2) см. **Надстраи́вать**. **Надкладенный, Надложенный** – накладе́ний, понаклада́ний по́верх чо́го, на що. **-ться** – наклада́тися, бу́ти накладани́м, накладени́м, понаклада́ним по́верх чо́го, на що; 2) см. **Надстраи́ваться 1**.

Надкле́в – 1) (действие) надкльо́вування, накле́вування, надзьо́[ю]бува́ння, *оконч.* надкльо́вання, накле́вання, надзьо́[ю]бува́ння; 2) (надкле́ванное место) на(д)кльо́ване, надзьо́[ю]ба́не (-ного).

Надклевание, см. Надкле́в 1, оконч.

Надкле́вка, см. Надкле́в 1.

Надкле́вок, см. Надкле́выш.

Надкле́вывание, см. Надкле́в 1, неоконч.

Надкле́вывать, ся, надклева́ть, -ся и надкльо́нуть, -ся – надкльо́увати, -ся, надкльо́вати, -ся, накле́увати, -ся, накле́вати, -ся, наддзьо́[ю]бува́ти, -ся, наддзьо́[ю]ба́ти, -ся, (о мног. или во мн. местах) понад[пона]кльо́увати, -ся, понаддзьо́[ю]бува́ти, -ся; бу́ти надкльо́ува́ним, надкльо́вани́м, понадкльо́ува́ним и т. п. [Курча́ надкльо́вало яйце́ (Київц.). Горобці́ понаддзьо́бували́ ягоди́ (Брацл.).] **Надкле́ванный** – надкльо́ваний, накле́ваний, наддзьо́[ю]ба́ний, понадкльо́уваний и т. п. [Гляньте́, скі́льки динь понакле́ува́них, – то гайвороння́ понакле́увало́ (Богодух.).]

Надкле́выш – надкльо́вок, наддзьо́бок (-бка), надкльо́вина, (о надкл. воробья́ми ягодах ещё) горобечи́на (соб.), (глубоко выдолбл.) длубайка. [Оста́нні ягоди́, – са́ма, горобечи́на (Брацл.). Через тих воро́н нема́ груш, са́мі длубайки́ (Звин.).]

Надкле́ивание, Надклеение, см. Надкле́йка 1.

Надкле́ивать, -ся, надклеи́ть, -ся – на(д)кле́ювати, -ся, на(д)кле́їти, -ся, на(д)лі́плювати, -ся, на(д)лі́піти, -ся, (о мног.) пона(д)кле́ювати, -ся, пона(д)лі́плювати, -ся; бу́ти на(д)кле́ювани́м, на(д)кле́єним, пона(д)кле́ювани́м и т. п. **Надкле́енный** – на(д)кле́єний, на(д)лі́плений, пона(д)кле́юваний, пона(д)лі́плюваний.

Надкле́йка – 1) (действие) на(д)кле́ювання, на(д)лі́плювання, *оконч.* – на(л)кле́єння, надлі́плення; 2) на(д)кле́йка, на(д)лі́пка.

Надкле́йной – на(д)кле́йний, на(д)лі́пний; (надкле́енный) на(д)кле́єний, на(д)лі́плений.

Надкле́йщик, -щица – на(д)кле́ювач, -вачка, на(д)лі́плювач, -вачка.

Надкле́п и Надкле́пка – 1) (действие) надкле́пування, *оконч.* надклепа́ння; 2) (надкле́панное) надкле́пка.

Надкле́пок – надкле́пка.

Надкле́пывание, Надклепа́ние, см. Надкле́п 1.

Надкле́пывать, -ся, надклепа́ть, -ся – надкле́пувати, -ся, надклепа́ти, -ся, (о мног.) понадкле́пувати, -ся; бу́ти надкле́пувани́м, надкле́пани́м, понадкле́пувани́м. **Надкле́панный**

– надклéпаний, понадклéпуваний.

Надклéтний – надкомірний.

Надклóн – 1) (*действие*) на(д)хиля́ння, *оконч.* на(д)хи́лення и на(д)хи́ління над чим; 2) *см.*

Наклóн 2.

Надклоня́ть, ся, надклони́ть, -ся – на(д)хиля́ти, -ся, на(д)хили́ти, -ся, (*о мног.*)

пона(д)хиляти, -ся, похили́ти, -ся, похилити, -ся над чим; бу́ти на(д)хи́ляним, на(д)хи́леним, похиленим, пона(д)хи́ляним. **Надклонённый** – на(д)хи́лений, похилений, пона(д)хи́ляний над чим.

Надклю́вье – наддзю́бок, наддзьо́бок (-бка).

Надклю́нуть, -ся, см. Надклéвывать, -ся.

Надклю́чный – надджерельний, (*надколодезный*) надкрини́чний.

Надков́ка – 1) (*действие*) надковування, *оконч.* надкування; 2) (*надкованное*) на́дковка, на́дковане, на́дкуте (-ого).

Надковывание, Надкование, см. Надков́ка 1.

Надковы́вать, -ся, надкова́ть, -ся – надковува́ти, -ся, надкува́ти, -ся и на́дкути, -ся, (*о мног.*) пона́дковува́ти -ся; бу́ти надковувани́м, надковани́м и на́дкути́м, пона́дковувани́м.

Надкованный – надкований и на́дкути́й, пона́дковуваний.

Надковы́ривание, Надковыря́ние, см. Надковы́рка.

Надковы́ривать, -ся, надковыря́ть, -ся, надковы́рнуть, -ся – надколупува́ти, -ся, надколупа́ти, -ся, надколупну́ти, -ся, наддо́вбувати, -ся, наддо́вба́ти, -ся, (*о мног. или во мн. местах*) пона́дколупува́ти, -ся и *т. п.*; бу́ти надколупува́ним, надколупани́м, пона́дколупува́ним и *т. п.* **Надковыря́нный, Надковы́рнутый** – надколупаний, надколупну́тий, наддо́вбаний, пона́дколупува́ний и *т. п.*

Надковы́рка – надколупува́ння, наддо́вбува́ння, *оконч.* надколупа́ння, наддо́вба́ння.

Надко́ечный – надліжковий, надкойковий, надтапчановий; *срв. Койка.*

Надко́жица, анат. cuticula – на́шку[і]рок (-рка), (*только в медиц.*) кути́куля (-лі).

Надко́кать, -ся и Надко́кнуть, -ся – надцо́кнути, -ся, (*диал.*) надхрѐ́пнути, -ся, (*надбить, -ся*) надби́ти, -ся, (*о мног.*) пона́дцо́кувати, -ся, пона́дбива́ти, -ся; бу́ти на́дцо́кнути́м, пона́дцо́кувани́м и *т. п.* **Надко́кнутый** – на́дцо́кнути́й, надбитий, пона́дцо́куваний, пона́дбиваний.

Надко́л – 1) *см. Надко́лка*; 2) (*трещина*) на́дко́лина.

Надко́ленный – на́дко́лінний. **-ная ча́шка, анат.** – на́коліно́к (-нка).

Надко́лка – 1) на́дко́люва́ння, на́ко́люва́ння, *оконч.* на́дко́лення, на́ко́лення; 2) на́дко́люва́ння, *оконч.* на́дко́лення. *Срв. Надка́лывать.*

Надко́лок – на́дко́лок (-лка), на́дко́лене (-ного).

Надко́лоть, ся, см. Надка́лывать, -ся.

Надко́лыш – на́дко́лок (-лка).

Надкомéльный – 1) на́докорéнковий, на́дкомéльний; 2) на́дгузи́рний. *Срв. Ко́мель.*

Надко́п – 1) (*действие*) на́дко́пува́ння, *оконч.* на́дко́пання; 2) (*надкопанное*) на́дко́пане (-кого), на́дко́п (-пу).

Надко́пание – на́дко́пання (-ння).

Надко́пать, -ся, см. Надка́пывать, -ся.

Надко́пка, см. Надко́п 1.

Надко́пытный – на́дко́питний, на́дко́питовий.

I. Надко́с – на́дко́шува́ння, *оконч.* на́дко́шення и на́дкосо́іння; *срв. I. Надка́шивать.*

II. Надко́с, см. II. Надка́шивание; оконч. на(д)кривле́ння, на́дко́шення, с[за]кривле́ння, ско́шення; похі́ле[і]́ння; *срв. II. Надка́шивать.*

Надко́сить, -ся, см. I и II. Надка́шивать, -ся.

Надко́стница, анат. – на́дкі́сниця (-ці), окі́стя, (-тя).

Надкостный – надкістковий.

Надкруглять, -ся, надкруглїть, -ся – за(о)круглювати, -ся *и* за(о)кругляти, -ся, за(о)круглити, -ся, (*о мног.*) поза(о)круглювати, -ся з краю; *срв.* **Закруглять.**

Надкруглѣнный – за(о)круглений, поза(о)круглюваний з краю.

Надкружать, надкружить, см. Надкруглять.

Надкрылѣчник – надгáнковий причілок (-лка), надгáнок (-нку).

Надкрылѣнный – надгáнковий; надрундукóвий; *срв.* **Крыльцо.**

Надкрылье *и* **Надкрыльники**, *энт.* – надкрилля (-лля), надкри́ла (-ри́л).

Надкрыльный – надкрильний. **-ная оболочка (покрышка)**, *см.* **Надкрылье.**

Надкупольный – надбаньовий.

Надкус – 1) *см.* **Надкуска**; 2) (*надкушенное место*) надкúс (-су), надкúшене (-ного).

Надкусание, *см.* **Надкуска**, *оконч.*

Надкусина – надкúсина.

Надкуска – надкушування, (*диал.* надкúсування, надкúсювання), *оконч.* надкúшення.

Накусной – надкусний; (*надкушенный*) надкушений.

Накусок – надкусок (-ска).

Накусывание, *см.* **Накуска**, *неоконч.*

Накусывать, надкусать *и* **надкусить** – надкúшувати, (*диал.* надкúсувати, надкúсювати), надкусити, (*о мног. или во мн. местах*) понадкúшувати (*диал.* понадкúсувати, понадкúсювати) що. [Понадкúшував яблука та й покидав (Київщ.)]. **Надкúшенный** – надкушений, понадкушуваний, (*диал.*) понадкúсуваний, понадкúсюваний. [Надкúшена кислиця (Васильч.)]. **-ться** – надкушуватися, бути надкушуваним, надкушеним, понадкушуваним.

Надкусыш – надкусок (-ска).

Надкусивание, Надкушение – куштування, покуштування, с[за]куштування чого.

Надкусивать, надкушать что – куштувати що, покуштувати, с[за]куштувати чого; *срв.*

Отведывать 1. Надкúшанный – покуштований, скуштований, закуштований.

Надлабочный – 1) надла́вний; 2) надкрамничний. *Срв.* **Лавка.**

Надламывание *и* **Надламливание**, *см.* **Надлом 1**, *неоконч.*

Надламывать, надломать *и* **Надламливать (Надломлять), надломить** – надла́мувати *и* надла́млювати, надламати, надлóмлювати, надломити, (*о мног.*) понадла́мувати, понадла́млювати, понадломлювати що. [На́йхав з гори на пліт, надлама́в дишля (Брацл.). Надломіли у садку ви́шню (М. Вовч.)]. **Надло́манный, Надло́мленный** – надла́маний, надлóмлений, понадла́муваний, понадла[ó]млюваний. [Надла́мане стебло́ (Грінч.). Надлóмлена билинонька (Черняв.)]. **-ное здоровье, -ные силы** – надлóмлене (підірване) здоров'я, надлóмлені (підірвані, підтяті) сили. (*Безвременно*) **-ный жизнью** – на цвіту прибитий. **-ться** – 1) надла́муватися *и* надла́млюватися, надлама́тися, надлóмлюватися, надломі́тися, понадла́муватися *и т. п.*, (*слегка*) нала́муватися, налóмлюватися, наломитися; бути надла́муваним, надла́маним *и т. п.* [Вісь наломілася (Сл. Гр.)]. **Силы мои -ны** – сили мої надлóмлені (-но), сили мої підірвані (-но) *или* підтяті (-то), моя сила занепала; 2) *см.*

Надрываться 2 (под I. Надрывать).

Надледниковый – надльодовиковий.

Надлежать – належати, (*реже* належати́ся, *редко* приналежати́ся), годі́тися, випадати, упадати. **-жит, безл.** – належить, (*реже* належити́ся, *редко* приналежити́ся), годі́тися, слід, треба, повинно, випадáє, упада́є. [Я хочу Марцію прийняти гідно, як то належить станові її (Л. Укр.). Роби, як належити́ся, а не так, аби збутися (Богодух.). Спишу́ папери всі по формі, як годі́тися (Самійл.). Вона́ ламле все – а йде туди, де їй слід бути (Коцюб.). Біля границі не впада́ будувать світлиці (Номис)]. **-жит воздать (принести) благодарность кому** – слід (годі́тися) скласти подяку, належити́ся подяка кому. [Велика подяка належити́ся Галичині за

безмірну допомогу в минулому (Рада)]. *Ему -жало подумать об этом* – йому годилося (слід було) поміркувати про це. *Вам -жало бы позаботиться о нём* – вам випадало-б (годилося-б, слід-би було) подбати про його. **Належащий** – що належить *и т. п.*; належний. [Всіх прав, належних нації, не має (Грінч.)].

Належаще, *нрч., см. Належащий (-щим образом).*

Належащий, *прлг.* – належний, (*правильный, подходящий, настоящий*) слухний, (*соответствующий*) відповідний, (*нужный*) потрібний, (*дельный*) путящий. [Колі цю всю працю буде зроблено, я з неї в належній мірі скористуюся (Грінч.). Вінчання, учиненого проти його волі, він не визнав за слухне (Ор. Левиц.). До плуга треба слухного погонича, щоб проворний був (Борзенц.). Не знайшов відповідних та влучних аргументів (Рада.)]. *В -щее время* – в належну годину, належної години, слухного часу, у слухний час. [Сю пиху замишляв збити султанові слухного часу (Куліш)]. **-щее доказательство** – належний довід (-воду), -ний доказ (-зу). **-щая цена** – відповідна (належна, справедлива) ціна. **-щим образом, по -му** – як слід, як треба, як годиться, як належить, належно, слухно, гаразд, до діла, до ладу, до пуття, путяще. [Всю працю буде як треба зроблено (Грінч.). Сам ти гаразд не тямиш, що робиш (Комар.). Аби було все до діла зроблено (Канівц.)]. *Он имеет -щий возраст, чтобы занять эту должность* – він дійшов потрібних (відповідних) літ, щоб обійняти цю посаду. *Дети не имеют -шего ухода* – діти не мають належного (відповідного, путящого) догляду. [Діти zostалися без путящого догляду (Грінч.)]. *Оказывает кому -щее почтение* – віддавати комусь належну честь (шану, пошану). *Принимать, принять -щие меры* – вживати, вжити належних (відповідних) заходів.

Надлепка – 1) на(д)ліплювання, *оконч.* на(д)ліплення; 2) (*надлепленное*) надліпка, наліпка.

Надлепливание, Надлепление, см. Надлепка 1.

Надлепливать, -ся и Надлеплять, -ся, надлепить, -ся – на(д)ліплювати, -ся, на(д)ліпити, -ся, (*о мног.*) пона(д)ліплювати, -ся над чим; бути на(д)ліплюваним, на(д)ліпленим, пона(д)ліплюваним. **Надлепленный** – на(д)ліплений, пона(д)ліплюваний.

Надлетать, надлётывать, надлететь – надлітати, надлетіти, (*о мног.*) понадлітати.

Надлив – 1) (*действие*), *см. Надливка*; 2) (*долитое*) долівок (-вку), доліте, до[і]лляте (-того).

Надливание, см. Надливка, неоконч.

Надливать, надлить – 1) (*отливать*) надливати, надліти *и (зап.)* наділляти, (*о мног.*) понадливати що. [Глечик ущерть повний, наділлять трохи (Звин.)]; 2) (*доливать*) доливати, доліти *и (зап.)* до[і]лляти, підливати, підліти *и (зап.)* піділляти, (*о мног.*) подоливати, попідливати чого. [Піділляй мені ще трохи молока (Брацл.)]. **Надлитый** – 1) надлітий, наділлятий понадливаний; 2) долітий, до[і]ллятий, підлітий, піділлятий, подоливаний, попідливаний. **-ться** – надливатися, бути надливаним, надлитим *и т. п.*

Наливка – 1) надливання, *оконч.* надлиття (-ття), наділляння; 2) доливання, підливання, *оконч.* долиття, до[і]лляння, підлиття, піділляння. *Срв. Надливать.*

Надлизание – надлизання (-ння).

Надлизка – надлизування, *оконч.* надлизання.

Надлизывание – надлизування (-ння).

Надлизывать, надлизать, надлизнуть – надлизувати, надлизати, надлизнути, (*о мног.*) понадлизувати що. **Надлизанный** – надлизаний, надлизнутий, понадлизуваний. **-ться** – надлизуватися, бути надлизуваним, надлизаним, понадлизуваним.

Надлинё[о]вывать, -ся, надлине[о]вать, -ся – надлінійовувати, -ся, надлінійовати, -ся, надлінійовати, -ся, надліній[я]ти, -ся, (*о мног.*) понадлінійовувати, -ся, понадлінійовати, -ся; бути надлінійовуваним, надлінійованим, понадлінійовуваним *и т. п.* **Надлинё[о]ванный** – надлінійований, надлініє[я]ний, понадлінійований, понадлінійований.

Надлинять – надлиняти, прилиняти.

Надли́стный – надлі́стний, надлістови́й, надлістко́вий.

Надли́тие, см. **Надли́вка**, *оконч.*

Надли́ть, -ся, см. **Надлива́ть, -ся**.

Надли́хвенный – надлихва́[я]рський.

Надли́шек – надлишок (-шку), наддоста́ток (-тку); *срв.* **Излі́шек** и **Избы́ток**.

Надло́бный – надлобови́й, надчолови́й, надчі́льний.

Надло́бок и **Надло́бье** – надло́б'я (-б'я), надчі́лля (-лля).

Надложи́ть, см. **Надкла́дывать**.

Надлока́ть – надхлеп[б]та́ти, (*диал.*) надхльо́п[б]та́ти, надхлиста́ти що.

Надлокóтный – надлі[о]ктьови́й.

Надло́м – 1) (*действие*) надла́мування, надла́млювання, надло́млювання, *оконч.* надлама́ння, надло́млення; 2) (*надломанное место*) надлі́м (-ло́му), надла́м (-му), злі́м (*р.* зло́му); 3) см.

Надры́в 3 и **4**.

Надлома́ние, см. **Надло́м 1**, *оконч.*

Надломáть, -ся, **надломíть, -ся**, см. **Надла́мывать, -ся**.

Надло́мка, см. **Надло́м 1**.

Надломле́ние, см. **Надлома́ние**.

Надло́мленность – надла́маність, надло́мленість (-ности), (*надлом*) надлі́м (-ло́му).

Надломля́ть, -ся, см. **Надла́мывать, -ся**.

Надло́мный – надло́мний, надла́мний, (що) на зло́мі.

Надло́мок – надла́мок, надло́мок, недо́ло[а]мок (-мка).

Надло́мчивый – надла́мливи́й, надло́мисти́й.

Надло́мыш, см. **Надло́мок**.

Надлопа́точный – надлопа́ткови́й.

Надлу́бный – на(д)лу́б'яни́й, на(д)лу́бови́й.

Надлу́нный – надмісячний, (*в первой четверти*) надмолоди́кови́й.

Надлу́п, -лу́па и **-лу́пка** – 1) (*действие*) надлу́плювання, *оконч.* надлу́плення; надколу́пування, *оконч.* надколу́пання; 2) (*надлупленное место*) надлу́па (-пи), надлу́плене; надколу́пане (-ного).

Надлу́пливание, **Надлу́плéние**, см. **Надлу́п 1**.

Надлу́пливать и **Надлу́плять, надлу́пить** – (*наддирая кожу, кожуру*) надлу́плювати, надлу́пити, (*о мног. или во мн. местах*) понадлу́плювати що; (*надковыривая*) надколу́пувати, надколу́пати, (*о мног.*) понадколу́пувати що. **Надлу́пленный** – надлу́плений, понадлу́плюваний; надколу́паний, понадколу́пуваний. **-т́ся** – надлу́плюватися, надлу́питися, понадлу́плюватися; *бути* надлу́плювани́м, надлу́плени́м, понадлу́плювани́м и *т. п.*

Надлу́пок и **Надлу́пыш** – надлу́пок (-пка).

Надлу́пчивый – надлу́писти́й.

Надлу́щивание, **Надлу́щение** – надлу́щування, *оконч.* надлу́щення; надлу́плювання, *оконч.* надлу́плення.

Надлу́щивать, -ся, **надлу́щить, -ся** – (*шелуша, -сь*) надлу́щувати, -ся, надлу́щити, -ся, (*о мног.*) понадлу́щувати, -ся; *бути* надлу́щувани́м, надлу́щени́м, понадлу́щувани́м; (*надлупливая, -сь*) надлу́плювати, -ся, надлу́пити -ся, (*о мног. или во мн. местах*) понадлу́плювати, -ся; *бути* надлу́плювани́м, надлу́плени́м, понадлу́плювани́м.

Надлу́щённый – надлу́щений, понадлу́щуваний; надлу́плений, понадлу́плюваний.

Надлы́гаться, надолга́ться – забрі́хуватися, забрехáтися, перебрі́хуватися, перебрехáтися, заплу́туватися, заплу́татися в брехні́, (*о мног.*) позабрі́хуватися, позаплу́туватися в брехні́.

Надлю́чный – на(д)лю́кови́й, на(д)лядо́ви́й; *срв.* **Люк**.

Надма́йка – знемага́ння, знесилюва́ння, *оконч.* змуче́ння, знемо́ження, знеси́лення з чо́го,

через що; см. *ещё* **Надрыв** 3.

Надма́кивание, Надмака́ние – надмо́чування, надмо[а]ча́ння, мо[а]ча́ння, *оконч.* надмо́чення *и* надмо́чіння з кінця (з краю).

Надма́кивать, -ся, надмака́ть, -ся, надмакну́ть, -ся – надмо́чувати, -ся *и* надмо[а]ча́ти, -ся, надмокну́ти, -ся, мо[а]ча́ти, -ся *и* умо[а]ча́ти, -ся, умокну́ти, -ся з кінця (з краю).

Надма́лывание – надмелювання (-ння).

Надма́лывать, надмоло́ть – надмелювати, надмоло́ти, (*о мног.*) понадмелювати що.

Надмоло́тый – надмелений *и* надмоло́тий, понадмелюваний. **-ться** – надмелюватися, бу́ти надмелюваним, надмеленим, надмоло́тим, понадмелюваним.

Надма́тывание, см. **Надмо́т 1**, *неоконч.*

Надма́тывать, надмота́ть – 1) (*недоматывать*) надмо́тувати, надмота́ти, (*о мног.*) понадмо́тувати що; 2) (*доматывать*) домо́тувати, домота́ти, підмо́тувати, підмота́ти, (*о мног.*) подо[попід]мотувати що, чо́го до чо́го. **Надмо́танный** – 1) надмо́таний, понадмо́туваний; 2) домо́таний, підмо́таний, подомо́туваний, попідмо́туваний. **-ться** – надмо́туватися, бу́ти надмо́туваним, надмотаним, понадмо́туваним *и т. п.*

Надма́чивание – надмо́чування (-ння).

Надма́чивать, надмочить – надмо́чувати, надмочи́ти, (*о мног.*) понадмо́чувати що.

Надмо́ченный – надмо́чений, понадмо́чуваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) надмочува́тися, бу́ти надмочуваним, надмоченим, понадмо́чуваним; 2) (*стр. з.*) надмочува́тися, надмочитися, понадмочува́тися; см. *ещё* **Надмокать**.

Надма́щивание, см. **Надмо́ст 1**, *неоконч.*

Надма́щивать, надмо́стить – 1) *что над чем* – надмо́щувати, надмо́стити що над чим, намо́щувати, намо́стити що поверх чо́го, що на чо́му, (*о мног.*) понадмо́щувати, пона́мощувати; 2) *что чем* – (*досками, стланью*) домо́щувати, домо́стити, (*камнем, бульжником*) добу́рковувати, добу́ркувати, (*вულъг.*) добу́рковувати, добу́ркувати, (*щебнем*) до́сипати, до́сипати (грузом), до́гружати *и* до́гружувати, до́грузи́ти, (*о мног.*) подомо́щувати, подобу́рковувати, подобу́рковувати, подосипа́ти, подогру́жувати що чим. **Надмо́щённый** – 1) надмо́щений, намо́щений, понадмо́щуваний, понамо́щуваний; 2) домо́щений, добу́ркований, добу́ркований, до́сипаний, до́гружений, подомо́щуваний *и т. п.* **-ться** – надмо́щуватися, бу́ти надмо́щуваним, надмо́щеним, понадмо́щуваним *и т. п.*

Надма́яться чем, над чем – змучи́тися, знемогти́ся, знеси́литися, ви́снажитися з чо́го, через що, ро́блячи що; см. *ещё* **Надрыва́ться 2** (*под 1. Надрыва́ть*).

Надмева́ть, -ся, надми́ть, -ся – 1) см. **Надува́ть, -ся 1**; 2) надима́ти, -ся, наду́ти, ся, (*только возвр. з.*) пи́шатися, запи́шатися; *срв.* **Надува́ть, -ся 4**.

Надменно, *нрч.* – го́рдо, зго́рда, го́рдовито, наду́то, пи́хато, пи́шно, спи́шна, го́норовито, зарозумі́ло, чванли́во, чванькува́то, пиндю́чно, бундю́чно. [Пово́дится го́рдо (М. Вовч.). Пи́хато несе́ він на гру́дях де́кільки осма́нських орде́нів (Крим.). Пи́шно диви́тися (Свидниц.).] **-но держа́ть себя** – пово́дитися зго́рда (спи́шна, го́норовито *и т. д.*); пиндю́читися, бундю́читися, надима́тися, дутися. [От-же дме́ться те по́півство! (Крим.)].

Надме́нность – го́рдощі (-щів *и* -щей), го́рдовиті́сть, наду́ті́сть, пи́ха, го́рдия, го́норовиті́сть, зарозумі́лість, чванли́вість, чвань (-ни), пиндю́чність, бундю́чність (-ости). [Дме́ться го́рдощами лю́тий (Куліш). Пи́хи на три ми́хи (Приказка). І пи́ху його́ й ма́етки він забра́в собі́ у спа́док (Л. Укр.). Зарозумі́лість є одті́нком прези́рства до жи́ноти (Коцюб.). На сто ру́блів чва́ни (Приказка)].

Надме́нный – го́рдий, го́рдові́тий, го́рдува́тий, наду́тий, пи́хатий, пи́шний, го́норові́тий, високоно́сний, чванли́вий, чванькува́тий, пиндю́чний, бундю́чний. [Го́рді о́чі, ду́ми, лю́ди (Сл. Гр.). Впаду́ть у прах куми́ри го́рдові́ті (Грінч.). Го́рдува́та, чванькува́та – носо́чка й коцю́бою не діста́ти (М. Вовч.). Така ду́мка світи́лася на її го́рдува́тому ви́ду (Г. Барв.). Одмови́вся наду́тими реча́ми (Куліш). Па́н пи́хатий (Грінч.). Потрива́й же ти, високоми́сна,

високоносна пані (Мова)]. *Принимать, принять -ный вид* – набирати, набрати бундючного (гордовитого *и т. п.*) вигляду, пишати́ся, запишати́ся, набундючувати́ся, набундючитися, напужувати́ся, напужитися, надимати́ся, надутися. [Це сказала Кайдаши́ха й запишала́ся (Н.-Лев.). Шахрай з бундю́чним ви́глядом (Самійл.)].

Надме́рный – надмірний.

Надме́ру, *нрч.* – над міру, через край, через ла́д; *см. Ме́ра 5 (Сверх -ры).*

Надме́ц – гордій (-дія), гордун (-на́), чванько́, пиша́к (-ка́) (*перен.*) пиха́ (*ж. р.*); *срв.*

Спесиве́ц.

Надми́н – 1) (*действие*), *см. Надми́нка*; 2) (*надмятое место*) надім'яте, надму́ля[е]не (-ого) *и т. п.*; *срв. Надми́нать.*

Надми́нание, *см. Надми́нка, неоконч.*

Надми́нать, надмя́ть – 1) надми́нати, над(і)м'яти, (*комкать*) надбига́ти, надібга́ти, наджу́жмити, наджма́кати, наджмакува́ти; (*о глине и т. п.*) надмі́шувати, надмісі́ти; (*о волокн. растениях*) надми́нати, надім'яти, надтира́ти, надте́рти, надті́пувати, надтіпа́ти; (*о соломе*) надме́рвлювати, надме́рвити, (*о мног.*) понадми́нати, понадмі́шувати *и т. п.* що; 2) (*о тесной обуви*) надму́лювати, надму́ляти *и (зап.)* надму́лити, (*о мног.*) понадму́лювати що.

Надмя́тый – 1) над(і)м'ятий, понадми́наний; наді́бганий, наджу́жмлений, наджма́каний, наджмако́ваний, надмі́шений; надте́ртий, надті́паний, понадти́раний, понадті́пуваний; надме́рвлений, понадме́рвлюваний; 2) надму́ляний, надму́лений, понадму́люваний. **-ться** – надми́нати́ся, надім'яти́ся, понадми́нати́ся; бу́ти надми́наним, над(і)м'яти́м, понадми́наним *и т. п.*

Надми́нка – 1) надми́нання; надмі́шування; надтира́ння, надті́пування; надме́рвлювання; *оконч.* над(і)м'яття́ (-ття); надмі́шення *и* надмісі́ння; надте́ртя́ (-тя), надті́панья; надме́рвлення; 2) надму́лювання, *оконч.* надму́ля[е]ння. *Срв. Надми́нать.*

Надмо́га, *см. Надры́в 2.*

Надмо́гание, *см. I. Надры́вание 2.*

Надмо́га́ть, -ся, надмо́чь, -ся, *см. I. Надры́вать 2, -ся.*

Надмогі́льник – надгробок, нагробок (-бка).

Надмогі́льный – надмогі́льний; *см. Надгробный.*

Надмо́жный, *см. Надса́дный 2.*

Надмо́кание – надмо́канья (-ння).

Надмо́ка́ть, надмо́кнуть – надмо́кати, надмо́к(ну)ти, (*о мног.*) понадмо́кати. **Надмо́кший** – надмо́клий.

Надмо́клый – надмо́клий.

Надмо́л и Надмо́лка – надме́лювання, *оконч.* надме́лення.

Надмо́ло́ть, -ся, *см. Надма́лывать, -ся.*

Надморозива́ть, надморозі́ть – приморо́жувати, приморо́зити, прибива́ти, прибі́ти морозом, (*о мног.*) поприморо́жувати, поприбивати морозом що. **Надморозе́нный** – приморо́жений, поприморо́жуваний, прибитий, поприбиваний морозом.

Надморозь, *см. Изморозь.*

Надморье́ – надмо́р'я, узмо́р'я (-р'я).

Надмо́ст – 1) (*действие*) – а) надмо́щування, намо́щування, *оконч.* надмо́щення *и* надмо́стіння, намо́щення *и* намо́стіння; б) домо́щування, добу́ркування, (*вульг.* добу́ркування), досипа́ння (гру́зом), догружа́ння, догру́жування, *оконч.* домо́щення *и* домо́стіння, добу́ркува́ння, (*вульг.* добу́ркува́ння), досипа́ння (гру́зом), догру́ження; 2) (*надмощённое*) – а) надмо́щене (-ного); б) домо́щене, добу́ркуване, (*вульг.* добу́ркуване), добу́ркува́ння *и* добу́ркува́ння, добу́руківка, досіпа́не (гру́зом), догру́жене (-ного). *Срв.*

Надмащива́ть.

Надмо́стить, -ся, *см. Надма́щивать, -ся.*

Надмо́стка, см. **Надмо́ст**.

Надмо́т – 1) (*действие*) – а) надмо́тування, *оконч.* надмота́ння; б) домо́тування, підмо́тування, *оконч.* домота́ння, підмота́ння. *Срв.* **Надма́тывать**; 2) (*домотанное*) до́мотка, домотане, підмотане (-ного).

Надмота́ние, см. **Надмо́т 1**, *оконч.*

Надмота́ть, -ся, см. **Надматывать, -ся**.

Надмо́тка, см. **Надмо́т**.

Надмо́ток – домоток (-тка), домотаний (підмотаний) клубо́к (-бка́).

Надмоты́живать, надмоты́жить – надса́пувати, надсапа́ти, надшарува́ти, надпрашува́ти, (*о мног.*) понадса́пувати що. **Надмоты́женный** – надса́паний, надшаро́ваний, надпрашо́ваний, понадса́пуваний.

Надмоче́ние – надмоче́ння *и* надмоче́ння.

Надмочи́ть -ся, см. **Надмачивать, -ся**.

Надмо́чка – 1) (*действие*) – а) (*от Надмачивать*) надмо́чування, *оконч.* надмоче́ння *и* надмоче́ння; б) (*от Надмокать*) надмока́ння, *оконч.* надмо́кнення; 2) (*надмоченное место*) надмо́чене, (*надмоклое*) надмо́кле (-ого).

Надмо́чь, -ся, см. **Надмога́ть, -ся**.

Надмо́щение, см. **Надмо́ст 1**, *оконч.*

Надмя́тие, см. **Надминка**, *оконч.*

Надмя́ть, -ся, см. **Надминать, -ся**.

Наднева́ть – 1) (*пробыть где неск. дней*) наднюва́ти, віднювати, про[пере]днюва́ти; 2) (*продежурить*) начергува́ти, навартувати, начатува́ти, прочергува́ти, провартува́ти, прочатува́ти; 3) (*заработать дежуря*) заробити що чергуючи (вартуючи, чатуючи). **-тсья** – 1) наднюва́тися; 2) начергува́тися, навартува́тися, начатува́тися.

Наднесе́ние – зано́шення, нано́шення, *оконч.* занесе[í]ння, нанесе[í]ння чо́го над що, над чим, поверх чо́го.

Наднести́, -сь *и* **Надне́сть, -ся**, см. **Надноси́ть, -ся**.

Наднима́ть, -ся, см. **Надыма́ть, -ся**.

Надно́с, см. **Наднесе́ние**.

Надноси́ть, -ся, **наднести́, -сь** *и* **надне́сть, -ся** *над что* – зано́сити, -ся, зане́сти, -ся, нано́сити, -ся, нане́сти, -ся, (*о мног.*) поза[пона]но́сити, -ся над що, над чим, поверх чо́го; бу́ти зано́шеним, зане́сеним, позано́шеним *и т. п.* **Наднесе́нный** – зане́сений, нане́сений, поза[пона]но́шений.

Надно́ска, см. **Наднесе́ние**.

Надня́тие, см. **Нады́м**.

Надня́ть, -ся, см. **Надыма́ть, -ся**.

Надня́х, *нрч.* – ціми дня́ми.

I. На́до, *предл.*, см. **Над**.

II. На́до *и* **Надобно**, *глагол. нрч.* – тре́ба, (*в разговоре, пров. тра и тре*), (*нужно*) потрі́бно; (*следует*) слід, нале́жить. [Тре́ба хлі́ба, тре́ба й до хлі́ба (Приказка). Мені́ тре́ба зна́ти, що він робить (Київ). Не се́рдьтеся, не тра, – я жартува́в (Крим.). Потрі́бно вам за гра́ницю і́хати! чом ви не хочете тут сиді́ти? (Л. Укр.)]. *Что, кого вам -до (-бно)?* – чо́го, ко́го вам тре́ба? *Не -до ли вам этого?* – чи не тре́ба вам цьо́го? *Нет, не -до* – ні, не тре́ба. *Ему как раз того и -до* – йому́ са́ме то́го й тре́ба, (*шутл.*) йому́ й на́ руку кові́нька. *Не вам меня, а мне вас -до благодарить* – не ви мені́, а я вам маю́ (мушу) дякува́ти. *Так -до* – так тре́ба, так му́сить бу́ти. *Так ему и -до!* – (о)так йому́ й тре́ба! **-до полага́ть, что** – тре́ба гада́ти (думати), що; ма́буть. **-до бы** – тре́ба-б.

Надоба, см. **Надобность**.

Надобе́нь – потрі́бна люди́на, -бний чолові́к; потрі́бна річ (*р. речі*).

Надобитися – бути потрібним, (*быть пригодным*) знадоблятися, надобитися, згожатися, здаватися, надаватися на що; *срв.* **Понадобитися**.

Надоблачний – надхмарний, понадхмарний. [Полину, полину в надхмарну країну (М. Грінч.).]

Надобник, -ниця – потрібна людина (*общ. р.*), потрібний чоловік, потрібна жінка.

Надобно, *см.* **П. Надо**.

Надобность – потреба, (*потребность*) потріб (-би), (*ум.* потрібка), треба (-би), потрібина, (*нужда*) нужда, (*польза, редко*) пригода. [Іхати не треба було, але Корній вигдав потребу (Грінч.). Купив оце й я собі на потріб дерева (Сл. Гр.). У нас іде на потріб ліпа ціла, а не колена (Брацл.). Для своєї потрібки (Борзенц.). Все продав, а пуд собі залишив на свою потрібку (Звин.). Мій дім обмислен (*снабжён*) сріблом-золотом про всяку треба (Куліш). На будову громадського намету і на всякі потрібини його (Біблія). Нужди у всякого є: кому хліба, кому до хліба (Кониськ.). Годувала собі дочку для своєї пригоди, щоб принесла із криниці холодної води (Макс.). **-носьть в чём** – потреба в чому *и* чого. **-носьть к кому** – діло до кого. [Є дільце, дядечку, до вас (Глібів)]. *Естественная -носьть* – а) природна[я] (натуральна) потреба; б) (*испращение*) своя потреба (потріб). *Крайняя, неотложная -носьть* – велика (конечна, пильна) потреба в чому, чого; конечність, доконечність (-ности). [Конечна є потреба, заміри ваші знать (Самійл.). Важливість і доконечність задуманої роботи (Н.-Лев.).] **Без -сти** – без потреби, безпотрібно, (*без дела*) без діла. [Прошу без потреби не заходити до кабінету (Київ). Нікчемно й безпотрібно порубавши свій ліс (Основа 1862). Без діла не люблю я до його ходити (Київ)]. **Для какой -сти?** – за-для якої потреби? на (про) яку потребу? нащо? навіщо? про що? [«Дай я нап'юся мандрагори?» – «Про що, цариче?» (Л. Укр.)]. **По мере -сти** – в міру потреби, як до потреби. [Вдається, як до потреби, до мови стислої (Рада)]. **По встретившейся -сти** – зважаючи на (таку) потребу; тому, що трапилася (виникла) потреба. **По миновании -сти** – а) (*в будущем*) коли (як) мине потреба; б) (*в прошедшем*) коли (як) минула потреба. **Для своей, иной -сти** – на свою потребу (потрібку), про свою потребу, (*текущей*: на свою обихідку), на іншу потребу. [Закупки на свою потрібку (Н.-Лев.). Про його потребу я дав йому (Звягельщ.)]. **В случае -сти** – в потребі; коли (як) буває (*в наст. ещё*: є, *в прошл.*: бувала, траплялася, *в будущ.*: буде, виникне, трапиться) потреба: коли що; як потреба вкаже (*в будущ.*); (*книжный оборот*) в разі потреби. [І грішми і худобою в потребі зазичить (Франко). До рідної мови може письменник докладати в потребі і чужих слів (Рада). Президент Академії скликає, коли бува потреба, спільні зібрання (Стат. Ак. Н.). Ми, коли що, і до царя не заблудимо (Кониськ.).] **Смотря по -сти** – а) (*когда, если надо*) коли (як) треба; б) (*сколько надо*) скільки треба. **Какая ему -носьть знать это?** – нащо (навіщо) йому знати це? **Иметь -носьть в чём** – мати потребу в чому, потребувати чого. [Не потребуєм їй того казати, що ти рабіня (Л. Укр.)]. **Нет -сти** – нема на що, нема чого, нема потреби. [Нема на що тут це записувати (Грінч.). Нема чого похваляти се (Грінч.)]. **В этом нет -сти** – в цьому (на це) нема потреби. **Мне в этом нет -сти** – я цього не потребую; мені це без потреби. **Явилась -носьть** – виникла (трапилася, зайшла, є) потреба.

Надобный – потрібний, (*усеч. форма им. п. ед. ч. м. р.*) потрібен; *срв.* **Нужный**. [Йому аж гвалт потрібні гроші (Крим.). Не вважала за потрібне крити своєї втіхи (Л. Укр.). Не потрібен (-бний) мені ваш карбованець (Київ)].

Надобраніе – надібрання (-ння).

Надобрать, -ся, *см.* **Надбирать, -ся**.

Надобрєние – 1) надобрєння, (*земли*) нагноєння *и* нагноїння, угноє[ї]ння; 2) насмачення; за[при]смачення. *Срв.* **Надабривание**.

Надобреть – надобрітися, набратися сили (моці); (*пожиреть*) набратися сала (*фам.* сальця), поглядшати, розгляднути.

Надобри́ть, -ся, см. Надабри́вать, -ся.

Надобщик, -щица – потребувач, -вачка.

Надобыва́ть и Надобы́ть – здобути, наздобува́ти, придба́ти, напридбава́ти чо́го.

Надобье – 1) см. **Надобность**; 2) см. **Снадобье**.

Надогна́ть, см. Надгоня́ть.

Надогну́ть, -ся, см. Надгиба́ть, -ся.

Надодра́ние – наддертя́ (-тя́).

Надодра́ть, -ся, см. Наддирать, -ся.

Надоеда́ла – докучник, -ниця, докуча́йло, набри́да, наста́ра, (*назойливый*) дозо́ла, зола́, (*общ. р.*). [Оця́ ще зола́ мені надокучила! (Липовеч.)].

Надоеда́ние – набрида́ння, обрида́ння, надбрида́ння, (на)докуча́ння, докуча́. [За-для докуча́ння його́, вставши, дасть йому́, чо́го йому́ треба (Біблія)].

Надоеда́тель, -ниця, см. Надоеда́ла.

Надоеда́ть, надоесть – набрида́ти, набри́днути, обрида́ти, обри́днути, приобрида́ти, приобри́днути, надбрида́ти, надбри́днути, (*назойливо*) до́дати, до́сти, дозоля́ти, дозоли́ти, назоли́ти(ся), надозоли́ти, (*наскучать*) (на)докуча́ти, (на)докучи́ти, кучи́ти (*редко*), наку́чити, навкуча́ти(ся), навкучи́ти(ся), укучи́ти(ся), (*до крайности, опротиветь*) огида́ти, огидну́ти, огиди́ти, наприкрятися, наприкритися, сприкрюва́тися, сприкритися, уприкрятися, уприкритися, настиря́тися *и* настирюва́тися, настири́тися, остив[г]а́ти, ости́(г)ти *и* ости́(г)нути, увіря́тися, увіритися, в'їда́тися, в'їсти́ся, упіка́тися, упекти́ся, осору́жуватися, (з)осору́житися, (*пров.*) усві́рпитися, (*осточертеть*) остогидну́ти, остогиди́ти, о[на]сточо́ртити, очо́ртити, о[на]стобі́сити, обі́сити, наобі́сити, (*о мног.*) понабрида́ти, побри́днути, по(на)докуча́ти, поостив[г]а́ти, поосору́жуватися *и т. п.* ко́му. [Йому́ та робо́та набри́дла вже (Васильч.). Обри́дло мені́ все (Л. Укр.). Тут мені́ вже усе́ приобри́дло страх! (М. Вовч.). Всти́гла до́бре надбри́днути ба́тькам за ти́ждень (Крим.). Ти мені́ назоли́в(ся) (Звягельщ.). Докучи́ло їй дожида́ння! (Грінч.). Надокучи́ло само́му швєндя́ти по поля́х (Мирний). Кучте́ їй: вона́ помо́же вам верну́ти місце́ (Куліш). Накучи́ло мені́ жда́ти його́ (Звин.). До́бре ніколи́ не укучи́ться (Номис). Мо́ре так йому́ огидло́, що бі́гом на його́ дививсь (Котл.). Па́нська вла́сть ніде́ так не вприкри́лася, як у Франці́ї (Доман.). Вереду́є та настиря́ється, як морочли́ва та настирли́ва дити́на (Н.-Лев.). Щодє́нні ла́сощі нам остива́ють (Куліш). Чи не остила́ я вам? (Кониськ.). Як вам не ости́гне вчи́тися? (Звин.). Увіри́лась ти мені́ свої́м рю́мсанням (Грінч.). Ну, та й упі́кся він, – що-дня́ надокуча́є! (Сл. Гр.). Як мені́ осору́жився цей хлопе́ць! (Свидниц.). **Не -дай!** – не докуча́й! дай мені́ чисту́ годину́! **-єсть хуже́ горько́й редьки** – обри́днути гі́рше від печє́ної редьки́ ко́му; до́сти ко́го до живи́х печіно́к (Свидниц.). **Надоевши́й** – що набри́д *и т. п.*; набри́длий, обри́длий, ости́лий, насти́лий, осору́жний. [Життя́, ще неда́вно набри́дле й насти́ле, ізно́в тебе́ ва́бить (Грінч.). Обри́длі нісе́нітниці́ (Федьк.)].

Надоеда́ться – набрида́тися, (на)докуча́тися.

Надоедли́во, нарч. – набри́дливо, обри́дливо, обри́дно, докучли́во, докучно́, (*назойливо*) в'їдли́во, насти́рливо, насти́рно, навра́тливо, осору́жно.

Надоедли́вость – набри́дливі́сть, докучли́вості́, в'їдли́вості́, насти́рливості́, насти́рні́сть, навра́тливості́, осору́жні́сть (-ости).

Надоедли́вый и Надоедчи́вый – набри́дливий, обри́дливий, обри́дний, докучли́вий, докучни́й, укучли́вий, (*пров.*) уві́ристий, (*назойливый*) до́їдливий, в'їдли́вий, насти́рливий, насти́рний, навра́тливий, назоли́стий, (*постылый*) осору́жний. [Стари́й Іва́н ски́нув обри́дливу слю́зу (Грінч.). Докучли́ва му́ха (Мирний). Докучне́ ляпо́тіння дощу́ (Грінч.). Такий уві́ристий чо́ловік: скажи́ та й скажи́ панам! (Пирятинщ.). До́їдли́ва му́ха (Біл.-Нос.). До́щик уї́дли́вий (Чупр.). Насти́рне пита́ння (Коцю́б.). До́бра-б то́бі не було́, осору́жна му́хо! (Мирний)].

Надоє́ние – надое́ння *и* надое́ння.

Надоесть, *см.* **Надоеда́ть**.

Надожди́ть что, на что – надощува́ти, надощи́ти що, на що. **-тсья** – надощува́тися, надощи́тися.

Надожже́ние – надпа́ле[і]́ння, надпе́чення.

Надо́жник, *бот.* ***Spongia fluviatilis* L.** – бодя́га (-ги).

Надойть, -ся, *см.* **Надаива́ть, -ся**.

Надой, *см.* **Удой**.

Надо́йка – надое́вання, *оконч.* надое́ння *и* надое́ння.

Надойти, *см.* **Надходи́ть**.

Надокон́ник – надвіко́ння (-ння).

Надокон́ный – надвіко́нний.

Надоконье́ – надвіко́ння (-ння).

Надоку́ка – 1) (*действие*), *см.* **Надокуча́ние**; 2) доку́ка, надокуча́ка; 3) *см.* **Надоеда́ла**.

Надокуча́ла, *см.* **Надоедала**.

Надокуча́ние – докуча́ння, надокуча́ння, надокуча́ка, набрида́ння.

Надокуча́тель, -ница, *см.* **Надоеда́ла**.

Надокуча́ть, надокучи́ть – докуча́ти, докучи́ти, надокуча́ти, надокучи́ти, навкуча́ти, навкучи́ти, набрида́ти, набри́днути; *срв.* **Надоеда́ть**. [Як маю я жури́тися, докуча́ти лю́дям, – піду́ собі́ сві́т-за-о́чі (Шевч.). А вже ж ті́ куче́рі мені́ надокучи́ли (Номис). Та вже-ж та́я пресуча́я журба́ мені́ навкучи́ла (Пісня)].

Надокучли́вый – докучли́вий, докучни́й; *см.* **Надоедли́вый**.

Надоку́чник, -ница, *см.* **Надоеда́ла**.

Надолб(а) – стовпе́ць (-впця́); (*насадный брус*) още́пина.

Надолбень – надовбень (-вбня), бовдур (-ра), штурпа́к (-ка), йо́лоп, бевзь (-зя), бевзень (-взня), дурни́ло.

Надолби́ть, -ся, *см.* **Надалблива́ть, -ся**.

Надолб́ка – 1) надовбува́ння, *оконч.* надовба́ння; 2) втовкма́чування, *оконч.* втовкма́чення. *Срв.* **Надалблива́ть**.

Надолбле́ние, *см.* **Надолб́ка**, *оконч.*

Надолб́ня *и* Надолбок – още́пина, ле́жень (-жня), ле́г[г]ар, лі́г[г]ар (-ря), попере́чина.

Надолга́ться, *см.* **Надлыга́ться**.

Надолго, *нрч.* – надовго, на до́вгий час. [Хіба́ надовго́ старі́й же́ниться: або́ сам умре́, або́ жі́нка поки́не (ЗОЮР I)]. *Не -го* – не надовго, не на до́вгий час. **Надолы́ше** – надовше, на до́вший час.

Надолжа́ть *и* -жа́ться – заборгува́тися, наробі́ти борги́в, залі́зти в борги́, (*о мног.*) позаборго́вуватися, понароблюва́ти борги́в, позалі́зати в борги́.

Надолі́ть – 1) (*наделить*) наді́лити ко́го чим *и* ко́му чо́го (що); 2) (*напасти*) наста́(р)чити ко́му чо́го. [По́десять разі́в на де́нь і хлі́ба то́бі не наста́чиш (Сл. Гр.)].

Надолон́ки – надолон́ки (-нок *и* -ків).

Надолы́знуть – надокучи́ти, набри́днути ко́му чим.

Надоль, *нрч.* – на(в)здо́вж, повздо́вж, (у)здо́вж, уподо́вж, упродо́вж, на(в)здо́вжно, по(в)здо́вжно, уподо́вжно.

Надольны́й – на(в)здо́вжній, по(в)здо́вжній, (у)подо́вжній, уздо́вжній.

Надольше́, *см.* **Надолго**.

Надомны́й – на(д)домови́й, на(д)будинко́вий, (*наизбный*) наха́тній.

Надонны́й – наде[о́]нний.

Надоны́ш(к)и – поденки, оден(ь)ки (-ків); *см.* **Подонки**.

Надопну́ться, *см.* **Надпина́ться**.

Надопрева́ть, надопрéть – надпріва́ти, над(і)прі́ти, запріва́ти, запрі́ти зверху, (о *мног.*) понадпріва́ти, позапріва́ти зверху.

Надопрелый – над(і)прі́лий, запрі́лий зверху.

Надо́р – 1) (*действие*), см. **Надирка**; 2) (*надранное*) надéра, на́дер (-ру), на́дрань (-ни).

Надоразумля́ть, надоразу́мить, см. **Надоумливать, надоумить**.

Надо́рва – ре́ва, рю́мсало (общ. р.), плаксі́й (-сія, м. р.), плаксі́йка (*ж. р.*).

Надорва́ние – 1) нади́рва́ння, надде́ртя (-тя́); 2) нади́рва́ння, пи́ди́рва́ння, на́дса́дження, на́дса́да, на́двере́дження, на́двере́да, пи́д[у]ве́ре́дження. Срв. **I. Надрывание**.

Надорванность – 1) нади́рва́ність, на́дде́ртість (-тости); 2) нади́рва́ність, пи́ди́рва́ність, на́дса́дженість, на́двере́дженість, пи́д[у]ве́ре́дженість, (*здоровья, сил*) пи́ди́рва́ність, за́непа́лість (-ости), на́двере́да (здоров'я, сил); (*нравственная*) на́дса́да, на́дри́в (-ву), уве́ре́д (-ду); срв. **Надрыв 4**.

Надорвать, -ся, см. **Надрывать, -ся**.

Надорожить (о *тёсе*) – нашлахува́ти, нарівчакува́ти, (о *мног.*) понашлахо́увувати (г[г]о́нту).

Надороженный – на[по]шлахо́ваний, на[по]рiвчако́ваний.

Надорожник – шляхови́й розби́йник (розбишака, грабі́жник), розбива́йло.

Надорожничать – розби́йникува́ти (розбишакува́ти) по шляхах.

Надорожный – на́ддоро́жній, придоро́жній, шляхови́й.

Надоса́дливый и Надоса́дчивый – (на)доса́дливий, на́допи́кливий, до́идлий; (*докучливый*) на́доку́чливий, на́бридливий.

Надоса́ждение – (на)доса́жда́ння, на́допи́ка́ння ко́му, до́пи́ка́ння, до́їда́ння ко́му *и* ко́го; (*докучанье*) на́доку́ча́ння ко́му чим.

Надоса́ждать, надоса́дить – (на)доса́жда́ти, (на)доса́ди́ти, на́допи́ка́ти, на́допекти́ ко́му *и* чим, до́пи́ка́ти, до́пекти́, до́їда́ти, до́їсти ко́му *и* ко́го чим, (на)до́зольова́ти, (на)до́золити ко́му; (*докучатъ*) на́доку́ча́ти, на́доку́чити, на́брида́ти, на́бридну́ти, уприкря́тися, уприкритися, упи́ка́тися, упе́ктися ко́му; (*делать на зло*) робі́ти на до́куку (на зби́тки, на злість, на при́крість), (*наперекор*) робі́ти на́перекі́р (на́вкі́р) ко́му що; срв. **Донима́ть 2 и Надоеда́ть**. [Чим же я вам доса́див? (Глі́бів). Як до́печу́ть йому́, то сте́режі́ся тоді́ ко́жен (Кулі́ш). Ду́же вже ви нам на́дозо́лили (Стор.)].

Надоса́жда́ться – (на)доса́жда́тися, (на)до́пи́ка́тися, (*докучатъся*) на́доку́ча́тися; (*делатъся на зло*) робі́тися на до́куку, (на зби́тки) *и т. п.*; срв. **Надоса́ждать**.

Надосла́ние – на́ди́сла́ння, на́дсил (-лу).

Надосла́ть, -ся, см. **Надсылать, -ся**.

Надоткну́ть, -ся, см. **Надтыка́ть, -ся**.

Надо́умка – 1) (*действие*), см. **Надоумливание, Надоумление**; 2) (*подсказ. совет*) на́поу́мка, пи́дка́з (-зу), (*догадка*) (з)до́гадка. [Та́кі пи́дка́зи ча́сто я знахо́джу, пи́дкине́ні ме́ні, що́б я знахо́див (Кулі́ш)]; 3) см. **Надоумник, -ница**.

Надоу́мливание, Надоу́мление – на́поу́мля́ння, на́поу́мле́ння, на́стано́вля́ння, на́стано́вле́ння на (до́брій) ро́зум, (*наставление*) на́пучува́ння *и* на́пуча́ння, на́пуче́ння *и* на́путі́ння, на́вча́ння, на́вче́ння.

Надоу́мливать и Надоу́мля́ть, надоу́мить – на́поу́мля́ти, на́поу́ми́ти, на́умля́ти, на́уми́ти, доу́мля́ти *и (редко)* доу́мити, доу́мити ко́го, (*редко*) по́науми́ти ко́му), на́розу́мля́ти, на́розу́ми́ти ко́го, на́стано́вля́ти, на́стано́вити на (до́брій) ро́зум ко́го, на ро́зум по́сила́ти, по́сла́ти ко́му, (*советовать*) ра́дити, на́ра́дити, ра́яти, на́раюва́ти, на́ра́яти, до́ра́дити, до́ра́яти ко́го, ко́му, (*наставлять*) на́пучува́ти *и* на́пуча́ти, на́путити, на́вчати, на́вчи́ти ко́го. [На́поумте ме́не, скажі́ть, як ли́хові мо́єму за́побі́гти (Бо́годух.). На́умив її́, що́б вона́ вчи́ла та́кою мо́вою, я́кою вони́ гово́рять (Н.-Лев.). По́чала́ доу́мити ме́не (Кони́ськ.). Во́на по́науми́ла чо́лові́кові за́стано́вити гру́нт (Яво́рн.). На́розу́мив ви́н ме́не по́чати́ спра́ву (Кані́вщ.). Спа́сибі́ го́споду, що́ то́бі на ро́зум по́слав у́клонитися від зла (Кві́тка). Спа́сибі́

добрим лю́дям: на́ра́яли мене́ позива́ти грома́ду (Ки́ївщ.). Нічо́го не мо́жна бу́ло йо́му зроби́ти, та до́ра́яли лю́ди: «Піди́, розкажи́ ба́тькові» (Звин.). Напу́тьте-ж мене́, що мені́ з тако́ю люди́ною д́яяти (Короленко)]. **Надоумленный** – напоумлений, наумлений, нарозумлений. **-тсья** – 1) (*стр. з.*) напоумлятися, нарозумлятися, настановлятися на (добрий) розум, напучуватися *и* напучатися, бути напоумлюваним, напоумленим *и т. п.*; 2) (*ср. з.*) напоумлятися, напоумитися, доумлятися, доумитися, добирати, добрати розуму, дорозуміватися, дорозумітися, надумуватися, надуматися, (*набираться ума*) набиратися, набратися розуму. *Наконец то -мился приехать* – нарешті добрав розуму (надумався) приїхати. *Надоумляя других, и сам -шься* – інших напоумляючи, і сам розуму наберешся.

Надоумливый – напоумливий, (*послушливый*) слухняний, послухняний.

Надоумник, -ница – напоумник, -ниця, напоумко (*м. р.*), пора́дник, -ниця.

Надоумный – напоумний.

Надоумчивый – пора́дливий, охочий (ра́дий) напоумляти. [Ой, ти ма́ти та пора́длива! (Пісня)].

Надоумщик, -щица, см. Надоумник, -ница.

Надохнуть – наздихати, поназдихати; поздихати, виздихати, повиздихувати.

Надочередной – надчерговий, (*внеочередной*) позачерговий.

Надпаживание, Надпажение – наджолоблювання, наджолоблення, надбуртовування, надбуртування, надгаровування, надгарування.

Надпаживать, -ся, надпазить, -ся – наджолоблювати, -ся, наджолобити, -ся, надбуртовувати, -ся, надбуртувати, -ся, надгаровувати, -ся, надгарувати, -ся, (*о мног.*) понаджолоблювати, -ся *и т. п.*; бути наджолоблюваним, наджолобленим, понаджолоблюваним *и т. п.* **Надпаженный** – наджолоблений, надбуртований, надгарований, понаджолоблюваний *и т. п.*

Надпажитный – надпасовіський, надпасовіщ(а)ний, надвипасовий.

Надпаз и Надпазка, см. Надпаживание, Надпажение.

Надпаивание – на(д)лютовування.

Надпаивать, -ся, надпаять, -ся – на(д)лютовувати, -ся, на(д)лютувати, -ся, (*о мног.*) пона(д)лютовувати, -ся; бути на(д)лютовуваним, на(д)лютованим, пона(д)лютовуваним.

Надпаянный – на(д)лютований, пона(д)лютовуваний.

Надпай и Надпайка – 1) (*действие*) на(д)лютовування, *оконч.* на(д)лютування чо́го; 2) (*надпаянное*) на(д)лютоване (-ного), на(д)лютівка.

Надпал – надпалювання, *оконч.* надпале[і]ння, надпал (-лу).

Надпаливание – надпалювання (-ння).

Надпаливать, -ся и Надпалять, -ся, надпалить, -ся – надпалювати, -ся, надпаліти, -ся, (*о мног.*) понадпалювати, -ся; бути надпалюваним, надпаленим, понадпалюваним.

Надпалённый – надпалений, понадпалюваний.

Надпалка, см. Надпал.

Надпалубный – надча[е]рдачний, надпомостовий, надпалубний.

Надпальный – надпалечний, надпальцьовий.

Надпалять, -ся, см. Надпаливать, -ся.

Надпарывание – надпорювання (-ння).

Надпарывать, -ся, надпороть, -ся – надпорювати, -ся, надпороти, -ся, (*о мног.*) понадпорювати, -ся; бути надпорюваним, надпоротим, понадпорюваним. **Надпоротый** – надпоротий, понадпорюваний.

Надпаузить (судно) – злихтувати (судно́); *срв. Паузить. Надпауженный* – злихтований.

Надпаузка – лихтування, *оконч.* злихтування.

Надпахивание – 1) надорювання; 2) заорювання.

Надпахивать, надпахать – 1) (*вспахивать немного*) надорювати, надорати, (*о мног.*)

понадо́рювати що; 2) (*проходить сохою*) зао́рювати, заора́ти, (*о мног.*) позао́рювати що.
Надпаханный – 1) надораний, понадорюваний; 2) заораний, позаорюваний. **-ться** – 1) надорюватися, надоратися, понадорюватися; бути надорюваним, надораним, понадорюваним *и т. п.*; 2) (*о лошади*) підриватися, підірва́тися орючі; *срв.* **Надрыва́ться 2** (*под Надрыва́ть*).

Надпашенный – надрілляний, надрілле́вий, надпі́льний, наднів'яний, наднівний.

Надпашка – 1) надорювання, *оконч.* надорання; 2) заорювання, *оконч.* заорання. *Срв.*

Надпахивать.

Надпашный – надпаховий.

Надпаять, -ся, см. Надпайвать, -ся.

Надпе[ё]рстный, см. Надпальный.

Надпечный – надпічний, (*о комн. печи*) надгру́бний.

Надпив – надпивання, *оконч.* надпиття (-ття).

Надпивание – надпивання (-ння).

Надпивать, надпить – надпивати, надпити, (*о мног.*) понадпивати, поспивати що. [Пішла в по́гріб, то всі глечики понадпивала (Київц.). Кішка глечики поспивала (Харківц.).]

Надпиты[о]й – надпитий, понадпіваний, поспіваний. [Скля́нка піва, до половини надпита (Франко)]. **-ться** – надпиватися, бути надпиваним, надпитим, понадпиваним, поспіваним.

Надпивка, см. Надпив.

Надпивной – надпивний; (*надпитый*) надпитий.

Надпил – 1) (*действие*) надпілювання, *оконч.* надпиля́ння; 2) (*надпиленное*) надпіля́не (-ного), надпил (-лу). [Зламалося саме на надпиляному (Сл. Ул.).]

Надпиливание, Надпиление – надпілювання, надпиля́ння.

Надпиливать, -ся, надпилить, -ся – надпілювати, -ся, надпиля́ти, -ся, (*о мног. или во мн. местах*) понадпилювати, -ся; бути надпілюваним, надпиляним, понадпилюваним.

Надпиле[ё]нный – надпиляний, понадпилюваний.

Надпилка, см. Надпил 1.

Надпин – зачіпка, спотичка.

Надпина́ться, надопну́ться над чем, на что – зачіпля́тися, зачепи́тися за що, спотика́тися, спіткну́тися на що, (*пров.*) зашпоркну́тися за що. [Зашпоркну́вся за поріг і впав (Брацлавц.).]

Надписание – надписа́ння, на́дпис (-су).

Надписатель, -ница, см. Надписчик, -чица.

Надписевый – написовий, надписовий.

Надписка – 1) (*действие*) надписування, *оконч.* надписа́ння, на́дпис (-су); 2) на́пис (-су), на́(д)писка; *см.* **На́дпись 2.**

Надписной – надписний; (*надписанный*) надписаний, написаний, підписаний.

На́дписочный – написовий, надписовий.

Надписчик, -чица – надписувач, -вачка, надписник, -ниця, написувач, -вачка, (*пренебр.*) надписа́ка (*общ. р.*). **-чик векселя** – надписувач на векселі, векселенадписник.

Надписывание – надписування (-ння).

Надписыватель, -ница, см. Надписатель, -ница.

Надписывать, надписать – надписувати, надписа́ти що, (*делать надпись*) робіти, зробіти на́пис, написувати, написа́ти на́пис на чо́му; (*подписывать*) ста́вити, поставити своє ім'я (свій підпис) на чо́му, підписа́ти, підписа́ти що; (*озаглавливать*) писа́ти, написа́ти, надписувати, надписа́ти заголо́вок (на́зв)у на чо́му, затитуло́вувати, затитуло́вувати що; (*о мног.*) понадписа́ти, понаписа́ти (на́писи) *и т. п.* **-шите подаренную книгу** – надпиші́ть подаро́вану кни́жку. **Надо -са́ть письмо** – треба написа́ти адре́су на листі. **Надписанный** – надписаний, написаний (на́пис, заголо́вок); підписаний, затитуло́ваний; понадписа́ний,

понапісуваний *и т. п.* **-тсья** – надпісуватися, бути надпісуваним, надпісаним *и т. п.*
Адрес -тсья вверху – адресу надписують угорі.

На́дпись – 1) (*действие*), *см.* **Надписка 1**; 2) *на́пис и (реже) на́дпис* (-су, *м. р.*), (*редко*) *на́пись* (-си, *ж. р.*); (*не только подпись*) *підпис* (-су); (*заголовок*) *заголовок* (-вку), *на́зва*, *титул* (-лу), (*стар.*) *титул*. [Покажіть мені динарій: чиє на ньому обличчя і напис? (Морач.). Хрести без написів (Франко). Прапор з написом: «Братіння з народом» (Крим.). Поставили камінь з вибитим надписом (Ханенко. С. 3.). Сяє напись золота: «Красота» (Крим.). Там у неї на вікні підпис єсть, що вона прачка (Кременеч.). Книжка ця моя: ось і мій підпис на ній (М. Грінч.). *Надгробная -пись* – надгробний (надмогільний) напис. *Сделать -пись* – зробити (написати) напис. [Хмельницький отакій напис зробив (Номис). Пилат-же написав і напис і виставив на хресті (Морач.).] *Безоборотная -пись, бухг.* – боззворотний напис, напис про невідповідальність: «без звороту на мене». *Бланковая -пись* – бланковий напис. *Доверительная -пись* – вірчий напис. *Передаточная -пись* – а) (*на векселе*) передавальний напис (на векселі); б) (*на договорі*) напис про передання умови. *Поручительная -пись* – по[до]ручний (доручальний) напис. **-пись об уплате** – напис про виплату.

Надпитие – надпиття (-ття), надпій (-пою).

Надпить, -ся, см. Надпивать, -ся.

Надпихивание – надпихання, напихання.

Надпихивать, надпихать и надпихнуть – надпихати, надпихнути що поверх чого, напихати, напхати що поверх чого, на що, (*о мног.*) понадпихати, понапихати. **Надпихнутый** – надпихнутий, напханий. **-тсья** – надпихатися, напхатися, бути надпих(ув)аним, надпихнутим, напх(ув)аним, напханим.

Надплечный – надплече[і]чний, надплечевий, надраменний.

Надплечье, анат. – надрам'я (-м'я), надпліч (-плечи).

Надподвальный – надпідвальний.

Надпойменный – надзаплавний, надоболонний.

Надполочный – надполічний.

Надпольный – надпомостовий, надпідлоговий.

Надпорка – надпорювання, *оконч.* надпороття (-ття).

Надпорожный – 1) (*о дверном пороге*) надпоріжний; 2) (*о речном*) надпоріжний, надпороговий.

Надпорожье – надпоріжжя (-жжя).

Надпорожье, -ся, см. Надпарывать, -ся.

Надпотелый – надпотілий, надпінтілий, трохи спінтілий (спітнявілий).

Надпотеть – надпотіти, надпінтіти, трохи спінтіти (спітнявіти), (*о мног.*) трохи попінтіти (попіннявіти); *срв.* **Потеть 1.**

Надпочвенный – надг[г]рунтовий.

Надпочечник, анат. – наднирковиця.

Надпочечный – 1) *анат.* – наднирковий; 2) надпуп'янковий; надбруньковий; надбростовий, надбростяний; *срв.* **Почка 2.**

Надпупный – надпупний, надпуповий, надпупковий.

Надпухать, надпухнуть – надпухати, надпух(ну)ти (-пухну, -неш); (*о мног.*) понадпухати.

Надпухший – надпухлий.

Надпухлый – надпухлий.

Надпушивать и Надпушать, надпушить – обшивати, обшити, облямовувати, облямувати що зверху (*или* з поверху) брамом. **Надпушенный** – обшитий, облямований зверху (з поверху) брамом.

Надпыльник – надчілок (-лка).

Надпыльный – надчілковий.

Надп'ятный *и* **Надп'яточный** – надп'ятний, надп'ятовий.

Надработываться, надработаться – над[під]риватися, наді[піді]рв'атися, надсідатися, надсістися з (тяжкої) праці, перероблятися, переробитися, перенатужуватися, перенатужитися; *срв.* **Надрываться (2)** *от тяжёлой работы (под Надрывать).*

Надравнивание, Надравнение – надрівнювання, надрівняння, підрівнювання, підрівняння.

Надравнивать, надра[о]внять – надрівнювати, надрівняти, підрівнювати, підрівняти, (*о мног.*) понадрівнювати, попідрівнювати що. **Надра[о]внённый** – надрівняний, підрівняний, понадрівнюваний, попідрівнюваний. **-ться** – 1) надрівнюватися, надрівнятися, понадрівнюватися; бути надрівнюваним, надрівняним, понадрівнюваним *и т. п.*; 2) (*поравняются с чем, сов.*) порівнятися, зрівнятися з чим.

Надраение – нацуркування (-ння).

Надраэнивание, Надраэнение – надрочування, надрочення *и* надрочіння, надражнювання, надражне[і]ння, надратовування; надратування, роздрочування, роздроче[і]ння, роздражнювання, роздражне[і]ння, роздратовування, роздратування.

Надраэнивать, надраэнить – надрочувати, надрочити, надражнювати, надражнити, надратовувати, надратувати, роздрочувати, роздрочити, роздражнювати, роздражнити, роздратовувати, роздратувати, (*о мног.*) пона[пороз]дрочувати, пона[пороз]дражнювати, пона[пороз]дратовувати когo. **Надраэнённый** – надрочений, надражнений, надратований, роздрочений *и т. п.*, понадрочуваний *и т. п.* **-ться** – 1) (*стр. з.*) надрочуватися, бути надрочуваним, надроченим, понадрочуваним *и т. п.*; 2) (*вволю*) надрочуватися, надрочитися, надражнюватися, надражнитися, (*о мног.*) понадрочуватися, понадражнюватися.

Надраивание – нацурковування (-ння).

Надраивать, -ся, надрайтъ, -ся, морск. – нацурковувати, -ся, нацуркувати, -ся, (*о мног.*) понацурковувати, -ся; бути нацурковуваним, нацуркованим, понацурковуваним.

Надраенный – нацуркований, понацурковуваний.

Надрайка – нацурковування, *оконч.* нацуркування.

Надрамённый – надрамённий; *срв.* **Надплечный.**

Надраменьё, церк. – наплє[і]чник (-ка), омофор (-ра).

Надрание – надертя (-тя), надрання.

Надрань, см. Надор 2.

Надра[о]стание – надростання над чим, поверх чо́го, наростання на чо́му, над чим.

Надра[о]стать, надрости – надростати, надрости над чим, поверх чо́го, наростати, нарости на чо́му, над чим, (*о мног.*) понадростати, понаростати. **Надросший** – що на(д)ріс; *см. ещё Надрослый.*

I. Надрать, -ся, см. Надира́ть, -ся.

II. Надратъся с кем – набитися, (*образно*) начубитися, наскубтіся з ким.

Надраэивание, Надрощение – 1) надрощування, надрощення, нарощування, нарощення, виросування, виросення; 2) надточування, надточення *и* надточіння, надсукування, надсукання, підплітання, підплєте[і]ння.

Надраэивать и Надрощать, надростить – 1) надрощувати, надростити що над чим, нарощувати, наростити що на чо́му, над чим, виросувати, віростити що на чо́му, (*о мног.*) понадрощувати, понарощувати, повирощувати; 2) (*верёвку и т. п.*) на(д)точувати, на(д)точити, на(д)сукувати, на(д)сукати, підплітати, підплєсти (*мотузку и т. п.*), (*о мног.*) пона(д)точувати, пона(д)сукувати, попідплітати що чим. **Надрощённый** – 1) на(д)рощений, виросений, пона(д)рошуваний *и т. п.*; 2) на(д)точений, надсуканий, підплетений, пона(д)точуваний *и т. п.* **-ться** – на(д)рошуватися, на(д)роститися, пона(д)рошуватися; бути на(д)рошуваним, на(д)рощеним, пона(д)рошуваним *и т. п.*

Надреберный и Надрёберный – надреберний, надрєбровий.

Надрев'ється – підірватися (надсістися) з реву (з лементу, з плачу).

Надріз – 1) (*действие*), см. **Надрезывание** и **Надрезание**. *Купить арбуз с -зом* – купити кавун(а) нанаріз (нарозріз, з нарізом). [Кавун в нарізом – двадцять копійок, без нарізу – п'ятнадцять (Звин.)]; 2) надріз (-зу), надтин (-ну), надрізане (-ного); (*только пилой*) надпил (-лу); наріз (-зу), нарізане (-ного). *Срв. Надрезывать 1 и 2.* [Отут на нарізі почнеш пиляти (Богодухівщ.)].

Надрезание, Надрезание – надрізування и надрізання, надрізання, надтинання; надчікування, надчікнення, надкра[о]ювання, надкраяння, надкроєння; (*только пилой*) надпилювання, надпиляння; нарізування, нарізання, наріз (-зу); *срв. Надрезывать.*

Надрезка, см. **Надрезание, Надрезание**.

Надрезной – надрізний; нарізний; (*надрезанный*) надрізаний, надтятий; (*пилой*) надпиляний; нарізаний; *срв. Надрезывать.*

Надрезок – надрізок (-зка).

Надрезочный – надрізний, нарізний.

Надрезчик, -чица – надрізувач, -вачка; нарізувач, -вачка.

Надрезывание, см. **Надрезание**.

Надрезывать и Надрезать, надрезать – (*недорезать, резать с краю, с поверхности*) надрізувати и надрізати, надрізати, надтинати, надтяти и надітнути, (*о быстром действии*) надчікувати, надчікнути, (*преимущ. о ткани, одежде и т. п.*) надкраювати, надкраяти и надкроювати, надкроїти; (*только пилой*) надпилювати, надпиляти; (*о мног. или во мн. местах*) понадрізувати, понадтинати, понадчікувати, понадкра[о]ювати; понадпилювати; (*только намечать резом*) нарізувати и нарізати, нарізати, нарізнути, начікувати, начікнути, (*о мног. или во мн. местах*) понарізувати, понарізати, поначікувати що. [Трошки надріж (надчикні), а далі все буде дратися (Канівщ.). Це дуже широкі чохла (*обшлага*) будуть, – може понадрізувати? (Васильківщ.). Я нарізнув (начікнув), де треба пиляти (Богодухівщ.)]. **-ть арбуз, хлеб (для пробы)** – нарізувати, нарізати кавун(а), хліб (на пробу). [Я вам кавун (хліб) наріжу: побачите, який усередині (Канівщ.)]. **Надрезанный** – надрізаний, надтятий, надчікнений и надчікнутий, надкрайний и надкроєний, надпиляний, понадрізуваний и т. п.; нарізаний, начікнений и начікнутий, понарізуваний. **-ться** – 1) надрізуватися и надрізатися, надрізатися, понадрізуватися; бути надрізуваним, надрізаним, понадрізуваним и т. п.; 2) (*порезать себя*) порізатися, урізатися.

Надрезь, см. **Надрез 2.**

Надремать – 1) надрімати, накуняти; (*известное время*) подрімати, покуняти, поподрімати, попокуняти; 2) (*нажмёт дремля*) надрімати, накуняти, відрімати, вікуняти що.

Надрематься – надріматися, накунятися, поподрімати, попокуняти (досхочу).

Надробить – 1) надрібнити, надробити, накришити чого; 2) (*языком*) надріботати (-бочу, -чеш), надріботіти (-бочу, -ботиш), надріботіти, наторохтіти, начесати; (*ногами*) надрібота[і]ти, надрібо[у]шити, (*танцую*) надрібцювати.

Надробно, см. **Намелко.**

Надровнять, -ся, см. **Надравнивать, -ся.**

Надрогаться, надрогнуться – намерзатися, намерз(ну)тися (-нуся, -нешся); см. *ещё Надрожаться от холода.*

Надрожаться – надрижатися, натремтітися, натрусітися, (*сотрясаясь*) надриготітися (-гочуся, -готішся) и надриготатися (-гочуся, -чешся), надвижітися, надвигтітися; (*о струнах, слезах*) набринітися; (*о свете*) намиг(о)тітися, намиготатися. **-ться от холода, страха и т. п.** – натремтітися, натрусітися, попотрусітися, попотрястися, перетрястися, (*пров.*) поподріготати, надригонітися з холоду, з остраху и т. п. [Яке лихо в дорозі, що перетрясешся на лютім морозі (Грінч. III). Поподріготала я цю ніч – так холодно було (Переясл.). Та й надригонівся-ж я, як почали на наше село стріляти! (Брацлавщ.)].

Надрóслий – надрóслий над чим, поверх чо́го, на́рóслий на чо́му, над чим.

Надрóст – 1) (*состояние*) надростання, надріст (-росту) над чим, поверх чо́го, на́ростання, на́ріст (-росту) на чо́му, над чим; 2) (*надросток*) надріст (-росту), на́ріст (-росту), надрóсток, на́росток (-тка).

Надрóста́ть, надрóсти́, см. Надрáста́ть.

Надрóстити́, см. Надрáщива́ть.

Надрóстка, см. Надрóст 1.

Надрóсток, см. Надрóст 2.

Надрóще́ние, см. Надрáщива́ние.

Надрóб, см. Надрóбка.

Надрóба́ние, см. Надрóбка 1, неоконч.

I. Надрóбка – 1) (*действие*) – а) надрóбування, *оконч.* надрóба́ння; на́рубування, *оконч.* надрóба́ння; б) надрóбудовування, *оконч.* надрóбудува́ння (рубленої хати). *Срв. I.*

Надрóблива́ть; 2) (*надрóбленное место*) надрóб, надрóбина, надрóбане; на́руб (-бу), на́рубка, на́рубане (-ного); 3) (*добавочный сруб*) вінець (-нця), зруб (-бу); 4) надрóбована світлиця (на рубленій хаті).

II. Надрóбка – надрóблювання, *оконч.* надрóблення.

I. Надрóблыва́ние, см. Надрóба́ние.

II. Надрóблыва́ние – надрóблювання.

I. Надрóблива́ть и Надрóба́ть, надрóбити́ (топором) – 1) (*недорубать*) надрóбувати, надрóба́ти, надрóтинати, надрóтяти и надрóтнути, (*надрóблять*) надрóцюкувати, надрóцюкати, надрóцюкнути, (*о мног. или во мн. местах*) понадрóбувати, понадрóтинати, понадрóцюкувати що чим; (*только помечать топором*) на́рубувати, на́рубати, на́рубнути, (*о мног. или во мн. местах*) пона́рубувати що чим. [Як уже надрóбав дуже, – дуб похилився (Основа 1862). Кілочки понадрóбувати треба, бо дуже довгі (Харківщ.). Рубайте тільки ті дубки, що я пона́рубував, а решта хай ростуть (Богодухівщ.)]; 2) (*избу*) надрóбудовувати, надрóбудува́ти (рублену хату *или* кілька вінців на рубленій хаті). 1) **Надрóбленный и Надрóбанный** – 1) надрóбаний, надрóтятий, надрóтнутий, понадрóбуваний, понадрóтинаний; надрóцюканий, надрóцюкнутий, понадрóцюкуваний; на́рубаний, пона́рубаний; 2) надрóбований. **-ться** – надрóбуватися, надрóба́тися, понадрóбуватися; бути надрóбуваним, надрóбаним, понадрóбуваним *и т. п.* [Пальці понадрóбувано (Грінч.)].

II. Надрóблива́ть и Надрóбля́ть, надрóбити́ (иглой) – надрóблювати, надрóбити, (*о мног.*) понадрóблювати що. **II. Надрóбленный** – надрóблений, понадрóблюваний. **-ться** – надрóблюватися, надрóбитися, понадрóблюватися; бути надрóблюваним, надрóбленим, понадрóбленим.

Надрóбно́й – надрóбній; на́рубній; (*надрóбанный*) надрóбаний; на́рубаний; *срв. I.*

Надрóблива́ть.

Надрóбочный – надрóбній, на́рубній.

Надрóбщик, -щица – надрóбувач, -вачка; на́рубувач, -вачка.

Надрóгательство – на́руга, з ко́го *и (реже)* над ким, глум (-му), знуца́ння з ко́го (*пров.*) по́квол (-лу); *срв. Издева́тельство.* [Скрути́в і ру́ки, і ши́ю заклепа́в в коло́дку, – на́руга це (Крим.). Тішачись із на́руги над воро́гом (Леонт.)].

Надрóгаться над кем – на́руга́тися (*несов.*) глуми́тися, по́глуми́тися, глумува́ти, по́глумува́ти, знуца́тися, на́знуца́тися з ко́го, бра́ти, в́зяти на глум ко́го, (*гал.*) по́руга́тися (*несов.*) ким; *срв. Глуми́ться и Издева́ться.*

Надрóжити́ кому – надрóжити ко́му; *см. Удружи́ть.*

Надрóжитися – на́приятелюва́ти(ся), надрóжитися з ким.

Надрóжно, нарч. – дру́жно, дру́жніше, разом, враз.

Надрóкавный – надрóкавний.

Надручный – надручний.

Надрыв – 1) (*действие*), см. **Надрывание** и **Надорвание**; 2) (*надорванное место*) надрив (-ву), надрива (-ви), надірване (-ного); 3) (*надсада*) надсада, нату́га, напру́га, напруження (-ння). С **-ву не возьмёшь** – самою нату́гою (напру́гою) нічого не зробиш; 4) (*повреждение от натуги*) поруха, надсада, уверёд (-ду) и увереда (-ди); (*нравственный*) надсада, надрив (-ву), уперёд. [Я через його підірвався: мене вже поруха взяла (Н.-Лев.). Бруньки настояні на горілці – од порухи (Борзенц.). З великою худобою животу надсада (Чуб. V). Бажання вийти поза межі повсякденного досвіду не завжди свідчить про втому, надсаду, незадоволення дійсністю та інші занепадницькі почуття (М. Калин.). Увередив східним увередом нам духа (Куліш)].

I. Надрывание – 1) надривання; наддирання; 2) (*надсаживание*) надривання, підривання, надсаджування, надвереджування, під[у]вереджування; (*сердца, души*) надривання, краєння, шматування (серця, душі). Срв. **I. Надрывать**.

II. Надрывание – надривання; срв. **II. Надрывать**.

Надрыватель, -ница – 1) надривач (-ча), -вачка, надривальник, -ниця; 2) надривач, -вачка, надсадник, -ниця.

Надрывательный – 1) надривальний; 2) см. **Надсадный**.

I. Надрывать, надорвать – 1) надривати, надірвати, (*слегка*) наривати, нарвати (*редко*), (*наддирать*) наддирати, наддерти и (*реже*) надідрати, (*о мног. или во мн. местах*) понадривати, понаддирати що. [Маруся косу чеше, а що начеше, то на Дунай однесе, а що надриває, то й на Дунай пускає (К. Старина). З краєчків трохи понаддирали газету (Київщ.)]; 2) (*перен.: надсаживать*) надривати, надірвати, підривати, підірвати, надсаджувати, надсадити, (*о мног.*) понадривати, попідривати, понадсаджувати. **-ть голос** – надривати, надірвати, рвати, порвати, зривати, зірвати голос. [Надривати мій чистий голос диким голосінням (Куліш)]. **-рывать горло криком** – надривати (надсаджувати) горло криком (кричучи). **-ть грудь, живот (непосильной работой)** – надсаджувати, надсадити груди, живіт, порушувати и порушати, порушити, надрушувати, надрушити що у грудях, у животі, уривати, під[у]вереджувати, під[у]вередити живіт (надсильною працею), підвереджуватися, підвередитися (з надсильної праці). [Вона любила свою роботу, при якій утрачала голос, надсаджувала груди (Коцюб.). Підняла важко та й порушила в животі щось (Чернігівщ.). Нехай степену ногами не зміряє, живота не вриває. (Лукаш.)]. **-ть животы, животики от смеха** – рвати, порвати кишки (боки) з реготу. **-ть здоровье** – підривати, підірвати здоров'я, надвереджати и надвереджувати, надвередити себе, занепадати, занепасти; срв. **Подрывать 3**. [Ти так занепає, синку, своєю чумачкою (*чумаченьем*), що й не пізнаєш тебе (Харківщ.)]. **-ть лошадь** – підривати, підірвати, надсаджувати, надсадити, (*быстрой ездой*) переганяти, перегнати, запалювати, запалити коня; срв. **Загонять 2**. **-рвать память** – надірвати (надвередити) пам'ять. **-рывать сердце, душу кому** – надривати (краяти, рвати, шматувати) серце, душу, (*зап.*) уривати серце кому. [А мені журба серце надриває (Черн.). Дівчино, не плач, не рви мого серця (М. Грінч.). «Ооой!» – голосом, що аж душу шматував, кричав Захар (Крим.)]. **Надрывающий сердце, душу** – надсадливий. [Щось жалісно квилить, чується якесь ридання, якийсь надсадливий, нервовий плач (Крим.)].

Надорванный – 1) надірваний, наддертий и надідраний, понадриваний, понаддираний. [Наддерті записочки (Крим.)]; 2) надірваний, підірваний, надсаджений, понадриваний, попідриваний, понадсаджуваний; зірваний; порушений, надрушений, під[у]вереджений; надвереджений, занепалий; перегнаний, запалений. [Надірваний роками тяжкої праці організм (Пр. Правда). Порушений живіт (Борзенц.)]. **-ный голос** – надірваний (зірваний, надсілий, *ирон.* дра́ний) голос. [Почав верещати тонким і надірваним голосом (Коцюб.). У писаря хрипкий і дра́ний голос (Проскурівна)]. **-ное здоровье** – підірване (занепа́ле) здоров'я. С **-ным здоровьем кто** – з підірваним здоров'ям, занепа́лий хто. [Я убогий,

занепа́лий од са́мої мо́лодости (Куліш)]. **-тсья** – 1) надри́в'ається, наді́рв'ається, (*слегка*) на́рив'ається, на́рв'ається, (*наддираться*) надди́р'ається, надде́ртися, (*о мног. или во мн. местах*) пона́дрив'ається, пона́дди́р'ається; бу́ти надри́ваним, надди́раним, наді́рваним, надде́ртим, пона́дриваним, пона́дди́раним. [Град побив бурякі, – лі́стя пона́дривало́ся (Брацлавщ.). Як на́рвало́ся тро́хи, то й да́лі бу́де дра́тися (Богодух.). Сі́пнула́ за па́пірець, а він на́дде́рся (Київщ.)]; 2) (*перен.: надрывать себя*) надри́в'ається, наді́рв'ається, пі́дрив'ається, пі́дірв'ається, на́дса́джува́тися, на́дса́дитися, (*о мног.*) пона́дрив'ається, попі́дрив'ається, пона́дса́джува́тися. *У мене се́рдце, ду́ша -е́тсья от че́го (от жалости и т. п.)* – се́рце, ду́ша ме́ні на́дри́вае́тсья (кра́е́тсья, рве́тсья) з чо́го (з жа́лю и т. п.). [Страхи́ття й диві́тися (як він гі́рко пла́кав)! аж се́рце кра́яло́ся (Крим.)]. *Моє́ здо́ровье -рва́лось* – моє́ здо́ров'я занепа́ло (пі́дірвало́ся, пі́дтяло́ся). *Мої си́лы -ваны́* – мої си́ли пі́дірвані́ (пі́дтяті́), мо́я си́ла занепа́ла. **-тсья от крика** – на́дри́в'ається, на́ді́рв'ається, пі́дірв'ається, на́дсі́дається, на́дсі́сти́ся з кри́ку (кричу́чи), крича́ти аж ро́зрив'ається (перерив'ається, розди́рається). **-рива́тсья от лая** – валува́ти, гвалтува́ти, га́вкати аж перерив'ається (ро́зсі́дається). **-тсья от плача** – на́дри́в'ається, на́ді́рв'ається, пі́дірв'ається, на́дсі́дається, на́дсі́сти́ся з плачу́ (плачу́чи). **-рива́тсья над рабо́той** – рва́тися (перерив'ається) коло́ (в) пра́ці. [Плуга́ч оре́, і в пра́ці рве́тсья (Номис). Роблю́ – перерива́юся, а се́ не дого́джу́ (Київщ.)]. **-тсья от тяжёлой работы, поднимая тяже́сти и т. п.** – на́дри́в'ається, на́ді́рв'ається, пі́дрив'ається, пі́дірв'ається, на́дса́джува́тися, на́дса́дитися, на́дсі́дається, на́дсі́сти́ся, на́двере́джува́тися, на́двереди́тися, пі́д[у]вере́джува́тися, пі́д[у]вереди́тися, пору́шитися, зру́шитися, урва́тися, (*о мног.*) пона́дрив'ається, пона́двере́джува́тися *и т. п.* з тяжко́ї пра́ці (на тяжкі́й пра́ці), пі́дійма́ючи ва́гу *и т. п.* [Не пі́дрив'а́тимуться́ на тяжкі́й робо́ті (Рада). Хто пере́но́сить ка́міння, той мо́же на́дса́дитися (Куліш). Не на́дсі́вши́ся, не вме́рти (Номис). Не пі́дніма́йте, бо на́двереди́теся! (Н.-Лев.). Не ду́же гре́бі, – увереди́шся (Стор.). Пома́лу, а то ще́ урве́шся (Липовеч.). *Хоть -ви́сь, а дай* – хоч на́дса́дься, а дай. **-рива́тсья со сме́ху** – ки́шки (бо́ки) рва́ти (*сов. порва́ти*) із сме́ху (з ре́готу), перерив'ається з ре́готу, зсі́дається. [Хло́пці аж ки́шки порва́ли з ре́готу (Квітка). Аж бо́ки рва́в з сме́ху (Н.-Лев.). Аж перерива́е́тсья з ре́готу (Хорольщ.). Він бу́ло аж зсі́дае́тсья та ре́го́че (Сл. Гр.)]. *Лоша́дь -рва́лась* – кінь пі́дірва́вся (на́дса́дився).

II. Надрива́ть, надры́ть – на́дрива́ти, на́дрити, (*надкапывать*) на́дкопува́ти, на́дкопа́ти, (*о мног. или во мн. местах*) пона́дрива́ти, пона́дкопува́ти що́. **Надры́тый** – на́дритий, на́дкопа́ний, пона́дриваний, пона́дкопуваний. **-тсья** – на́дри́в'ається, бу́ти на́дриваним, на́дритим, пона́дриваним *и т. п.*

Надры́вистый, см. Надры́вчатый.

Надры́вка, см. Надры́в 1.

Надры́вно, нарч. – на́дса́дно, на́дривно́. [Зовсі́м чу́жий го́лос на́дривно́ ві́рвався́ з його́ губі́в (Б. Антон.-Давид.)].

Надры́вной – на́дривний.

Надры́вный – на́дса́дний, на́дривний.

Надры́вок – на́дривок (-вка).

Надры́вочный – 1) на́дривний; 2) на́дривковий.

Надры́вчатый и Надры́вчивый – на́дса́дистий, на́дса́дливий, увере́дливий. [На́дса́дистий кінь (Київщ.)].

Надры́вщик, -щица, см. Надры́ватель, -ница.

Надры́га́тсья – на́дриг[г]а́тися.

Надры́же́ть – поруді́ти, ві́рудіти (тро́хи, зве́рху *или* з кра́ю).

Надры́зга́тсья – на́дудлится́, на́питися́ як зе́мля (як ква́ч). [Іде́ він п'я́ний, зно́в на́дудли́всь (Крим.)].

Надры́льный – на́дрі́льний.

Надры́хнутсья – на́пухнутися́, на́ру́титися́, на́спа́тися́.

Надряблеть – зщуплявіти, з[по]міршавіти (трохи, зверху *или* з краю).

Надрязгать – 1) насмітити; 2) (*насплетничать*) наплести, наплескати.

Надсад и Надсада – 1) (*действие*), см. **Надсаживание и Надсаждение**; 2) см. **Надрыв 3 и 4**.

С -ду и конь падает – з надсади і кінь падає, (*дохнет*) гине (пропадає). *Смеяться до -ды* – сміятися аж (зо сміху, з реготу) перериватися (зсідатися, падати, качатися), аж кишки (боки) рвати, аж за боки братися.

Надсадина – садно, садніна, уверед (-ду), увереда (-ди) від (з) натуги (напруги).

Надсадистый, см. **Надрывчатый**.

Надсадить, -ся, см. **Надсаживать, -ся**.

Надсадка, см. **Надсад 1. -ка** *капусты* – досаджування капусти.

Надсадливый – 1) см. **Надрывчатый**; 2) см. **Надсадный**.

Надсадно, *нрч.* – надсадно, (по)над силу, не під силу, не по силі, (*трудно*) важко, тяжко.

Надсадность – надсадність, надсильність, (*трудность*) важкість, тяжкість (-ости).

Надсадный – 1) насадний, надсадний. **-ный щит** – насадний щит (-та); 2) надсадний, надсильний, (*трудный*) важкий, тяжкий.

Надсадок – 1) підірваний (надсаджений) кінь (*р. коня*), підірванець (-нця); 2) (*досаженное*) досадка.

Надсадчивый, см. **Надрывчатый**.

Надсаждение – 1) надсадження, насадження; досадження, підсадження; *срв. Надсаживание 1*; 2) см. **Надорвание 2**.

Надсаживание – 1) надсаджування над чим, насаджування на чому *или* над чим; (*досаживание*) досаджування, підсаджування; 2) см. **I. Надрывание 2**.

Надсаживать и Надсаждать, надсадить и надсажать – 1) (*о растениях*) надсаджувати, надсадити що, чого над чим, садити *и* саджати що, насаджувати, насадити що, чого на чому *или* над чим; (*досаживать*) досаджувати, досадити, підсаджувати, підсадити що, чого; (*о мног.*) понадсаджувати, посаджати, насаджати, понадсаджувати; подосаджувати, попідсаджувати; 2) *кого, что* – надсаджувати, надсадити, (*о мног.*) понадсаджувати когось, що; см. **I. Надрывать 2. -диль лук** – надламати (надломити) лук(а); 3) **-диль кому**, см.

Надосадить (под Надосаждать). Надсаженный – 1) надсаджений; насаджений, досаджений, підсаджений, понадсаджуваний *и т. п.*; 2) см. **Надорванный 2 (под I. Надрывать)**.

-ться – 1) надсаджуватися над чим, садитися *и* саджатися, насаджуватися на чому *или* над чим, (*досаживаться*) досаджуватися, підсаджуватися; бути надсаджуваним, надсадженим, понадсаджуваним *и т. п.*; 2) надсаджуватися, надсадитися, (*о мног.*) понадсаджуватися; см. **Надрываться 2 (под I. Надрывать)**. *Постромка -дилась* – посторонок надірвався.

Надсасывание – надсмоктування, надсисання.

Надсасывать. надсосать – надсмоктувати, надсмоктати, надсисати, надіссати, (*о мног.*) понадсмоктувати, понадсисати що. **Надсосанный** – надсмоктаний, надіссаний, понадсмоктуваний. **-ться** – надсмоктуватися, надсмоктатися, понадсмоктуватися; бути надсмоктуваним, надсмоктаним, понадсмоктуваним *и т. п.*

Надсверливание, Надсверление – надсвердлювання, надсвердлення *и* надсвердління, надсвердлювання, надсвердлування, надвірчування, надверчення *и* надвертіння.

Надсверливать, -ся, надсверлить, -ся – надсвердлювати, -ся, надсвердлити, -ся, надсвердлювати, -ся, надсвердлувати, -ся, надвірчувати, -ся, надвертїти, -ся, (*о мног.*) понадсвердлювати, ся, понадсвердлювати, -ся, понадвірчувати, -ся; бути надсвердлюваним, надсверденим, понадсвердлюваним *и т. п.* **Надсверле[ё]нный** – надсвердлений, надсвердлований, надверчений, понадсвердлюваний, понадсвердлюваний, понадвірчуваний.

Надсводный – надсклепінний.

Надсед, см. **Надседание**. *Смеяться до -ду*, см. **Надсад 2** (*Смеяться до -ды*). *Охрип с -ду – о[за]хрип з науги.*

Надседание – 1) надсідання; 2) надламування *и* надломлювання; 3) см. **Надрыв 3**.

Надседать, надсесть – 1) (*оседать*) надсідати, надсісти, (*о мног.*) понадсідати. [Гора надсіла й завалила хату (Сл. Гр.)]; 2) (*надламываться*) надламуватися, надламатися *и* надломлюватися, надломитися, (*о мног.*) понадламуватися, понадломлюватися; 3) см.

Надрываться 2 (*под I. Надрывать*). *У меня горло. -село от крику – я надірвав (надсадив) горло криком (кричучи).*

Надседаться, надсесться – надсідатися, надсістися, (*о мног.*) понадсідатися; см.

Надрываться 2 (*под I. Надрывать*).

Надседина, см. **Надсадина**.

Надседливый, см. **Надрывчатый**.

Надседный – надсідний, надсадний.

Надседчивый, см. **Надрывчатый**.

Надседый – просивий, (*ум. просивенький*), сивуватий.

Надсека, см. **Надсечка**.

Надсекание, см. **Надсечка 1**, *неоконч.*

Надсекатель, -ница – надсікач, -качка; насікач (-ча), -качка.

Надсекать, надсечь – 1) (*надсечь*) надсікати, надсікти, (*о мног. или во мн. местах*) понадсікати; (*только наметит надсекая*) насікати, насікти, (*о мног.*) понасікати що чим; 2) см. **I. Надрубливать 2. Надсече[ё]нный** – 1) надсічений, понадсіканий; насічений, понасіканий; 2) см. **I. Надрубленный 2. -ться, -чься** – надсікатися, надсіктися, понадсікатися; бути надсіканим, надсіченим, понадсіканим *и т. п.*

Надсесть, -ся, см. **Надседать, -ся**.

Надсечение, см. **Надсечка 1**, *оконч.*

Надсечина, см. **Надсечка 2**.

Надсечка – 1) (*действие*) – а) надсікання, *оконч.* надсічння; насікання, *оконч.* насічення; б) надбудування, *оконч.* надбудування (рубленої хати); 2) (*надсеченное место*) надсічка, надсіч (-чи), надсічене; насічка, насічене (-ного); *срв. I. Надрубка 2*.

Надсечный – надсічний; (*надсеченный*) надсічений.

Надсидеть (яйцо) – надсідіти, присідіти, засідіти (трохи) (яйце). **Надсиженный** – надсиджений, присиджений, засиджений (трохи). **-ное яйцо** – а) над[при,за]сиджене яйце; б) *перен.* – стара казка; це теревеньки старенькі; це вже ми чули.

Надсидивать над чем – 1) сидіти, посиджувати над чим, коло чо́го; 2) приглядати за чим *и* що, наглядати за (над) чим *и* що (чо́го), доглядати чо́го *и* за чим; *срв. Надсматривать*.

Надсилка, см. **I. Надрывание 2, Надорвание 2 и Надрыв 3**.

Надсилование, см. **I. Надрывание 2**.

Надсилывать, -ся, надсилить, -ся, см. **I. Надрывать 2, -ся**.

Надскакивание – надскакування, прискакування.

Надскакивать, надскакать и надскочить – надскакувати, надскочити, прискакувати, прискочити, (*о мног.*) понадскакувати, поприскакувати до ко́го, до чо́го.

Надскальный – надскельний.

Надскок – надскакування, *оконч.* надскочення, надско́к (-ку).

Надсланцевый, *геол.* – надлупаковий.

Надслеживать, надследить над, за кем, чем – (*следить*) просліджувати, прослідити, присліджувати, прислідити ко́го, що; (*надсматривать*) наглядати, нагнути за (над) ким, за (над) чим *или* ко́го, що (чо́го); *срв. Надсматривать*.

Надслойка – надшар (-ру), надшарок (-рку), надверствування, надверство́вання (-ння).

Надслойный – 1) *геол.* – надверстовий, надшаровий; 2) *биол.* – надшаровий.

Надсма́тривание – доглядання ко́го, чо́го *и* за ким, за чим, приглядання за ким, за чим *и* ко́го, чо́го, наглядання за (над) ким, за (над) чим *и* ко́го, чо́го, дозира́ння ко́го, чо́го *и* за ким, за чим, на(д)зира́ння ко́го, чо́го *и* за (над) ким, за (над) чим, пильнува́ння ко́го, чо́го; *см. ещѐ*

Надсмотр.

Надсма́тривать, надсмотре́ть *над, за кем, чем* – доглядати, догля[е]діти *и* доглянути ко́го, чо́го *и* за ким, за чим, приглядати, пригля[е]діти *и* приглянути за ким, за чим *или* ко́го, що, наглядати, наглянути за (над) ким, за (над) чим *и* ко́го, що (чо́го), дозира́ти ко́го, чо́го (що) *и* за ким, за чим, на(д)зирати ко́го, що *и* за (над) ким, за (над) чим, пильнува́ти ко́го *и* за ким, чо́го, допильнува́ти ко́го, чо́го; *срв. Присма́тривать 2*. [Я цілу ніч не спала та його́ доглядала (Рудч.). Господи моєї доглядає Єлизар із Дамаска (Куліш). Ти наглядаєш над землею (Мирний). Не будеш діток моїх дозира́ти (Метл.). Не буду я над містом назирати (Крим.)].

Надсметный – надкошторісний, позакошторісний, позаобрахунковий.

Надсме́хаться, -смея́ться, -сме́шка, -сме́шник, см. Насмеха́ться, -смея́ться, -сме́шка, -сме́шник.

Надсмотр – догляд за ким, за чим *и* (*реже*) ко́го, чо́го, нагляд (-ду) за (над) ким, за (над) чим *и* (*реже*) ко́го, чо́го, дозір (-зору) за ким, за чим *и* (*реже*) ко́го, чо́го; *срв. Надзор и Присмотр.*

Надсмотрщик – доглядач за ким, за чим, (*реже*) ко́го, чо́го *и* коло ко́го, коло чо́го, наглядач за (над) ким, за(над) чим, (*реже*) ко́го, чо́го, доглядник, наглядник, дозорець (-рця), дозорця (-ці, *м. р.*) за ким, за чим, (*реже*) ко́го, чо́го, назиральник за, ким, за чим; (-щик *за работой приказчик*) пригонич, пригінчий (-чо́го), (*простав*) приставник, наставник; (*за полями, за полевыми работами*) лановий, польовий (-во́го); (*при гумне*) токовий (-во́го), гуме́нний (-ного), гуме́нник; (*за мостом*) мостовий (-во́го); (*за рекою, прудом*) береговий (-во́го); (*на рыбных заводах*) гардівничий (-чо́го). [Доглядач за робітниками (Київ). Доглядач Долини Упокою (Леонт.). Наглядач за політницями (Богодух.). Доглядник древньої будівлі (Куліш). Поміж ямами вешталися тут і там дозорці (Франко). Ненавиджу я тих назиральників (Н.-Лев.). Взяв з собою ко́су, маючи на думці стати коло косарів за пригонича (Н.-Лев.). Поставлено над ними приставників у роботі (Куліш)].

Надсмотрщиков – до[на]глядачів (-чева, -чеве), до[на]глядників (-кова, -кове), дозорців (-цева, -цеве).

Надсмотрщица – догляда́чка, наглядáчка, доглядни́ця, наглядни́ця, дозорни́ця, назиральни́ця; (*над работницами*) приставни́ця, наставни́ця; *срв. Надсмотрщик*. [Мої тіточки, мої непрохані наглядачки та назиральниці (Н.-Лев.)].

Надсмотрщицын – до[на]глядаччин, до[на]глядничин, дозорничин (-на, -не).

Надсов и Надсовка – 1) (*действие*) надсовування, надсування, *оконч.* надсунення; 2) (*надсунутое*) надсувка, надсунуте (-чо́го).

Надсовывание – надсовування, надсування.

Надсовывать, -ся, надсовать, -ся и надсунуть, -ся – надсовувати, -ся *и* надсува́ти, -ся, надсунути, -ся, (*о мног.*) понадсовувати, -ся *и* понадсува́ти, -ся; бу́ти надсовуваним, надсунутим, надсуненим, понадсовуваним. **Надсунутый** – надсунутий *и* надсунений, понадсовуваний.

Надсос и Надсоска – надсмо́ктування, надсиса́ння, *оконч.* надсмокта́ння, надісса́ння.

Надсосать, -ся, см. Надсасы́вать, -ся.

Надсохлый – надсохлий.

Надсохнуть, см. Надсыха́ть.

Надстав и Надставка – 1) (*действие*) – а) наставля́ння, надставля́ння, *оконч.* наставля́ння, надставля́ння; б) нашту́ковування, на(д)то́чування, підто́чування, наставля́ння, *оконч.* нашту́кування, на(д)то́чення *и* на(д)то́чіння, підто́че[і]́ння, наставля́ння; 2) (*надставленное*)

– а) на́дставка, на́ста́влене, надста́влене (-ного); б) на́дточка, на́точка, до́точка, підточка.

Надставлять, надставитъ – 1) *что над чем* – наставляти, наставити, надставляти, надставити, (*о мног.*) понаставляти, понадставляти що над що, над чим; 2) *что к чему* – наштукувати, наштукувати, на(д)точувати, на(д)точити, підточувати, підточити, наставляти, наставити, (*о мног.*) понаштукувати, пона(д)точувати, попідточувати, понаставляти що чим. [Короткі рукава – треба надточити (наставити) (М. Грінч.)].

Надставленный – 1) наставлений, надставлений; 2) наштукований, на(д)точений, підточений, наставлений, понаштукований, пона(д)точуваний, попідточуваний. **-ться** – на(д)ставлятися, на(д)ставитися, пона(д)ставлятися; бути на(д)ставлюваним, на(д)ставленим, пона(д)ставлюваним *и т. п.*

Надставной – наставний, надставний *и см.* **Надставленный** (*под Надставлять*). **-ная труба, лингв.** – наставна труба.

Надставочка – 1) надставочка; 2) на(д)точечка.

Надставщик, -щица – 1) на(д)ставляч (-ча), -влячка; 2) наштукувач, -вачка.

Надстанный – надстанний.

Надстарший и Надстаршой – найстарший (-шого), надстарший (-шого).

Надстёгивание, см. Настёжка, неоконч.

Надстёгивать, надстегать – надштапувати, надштапувати, штапувати, виштапувати, простьобувати, простьобати на живу нитку, приживляти, приживити, прифастригувати, прифастригувати, (*о мног.*) понадштапувати, попростьобувати на живу нитку, поприживляти, поприфастригувати що. **Надстёганный** – надштапуваний, виштапуваний, простьобаний на живу нитку, приживлений, прифастригуваний, понадштапуваний *и т. п.* **-ться** – надштапуватися, бути надштапуваним, надштапуваним, понадштапуваним *и т. п.*

Надстёжка – надштапування, штапування, простьобування на живу нитку, приживління, прифастригування, (*оконч.*) надштапування, виштапування, простьобання на живу нитку, приживлення, прифастригування.

Надстишный – надвіршовий.

Надстольный – надстільний, надстоловий.

Надстрагивание – надстругування.

Надстрагивать, надстрогать, надстрогнуть – надстругувати, надстругати, надстругнути, (*о мног. или во мн. местах*) понадстругувати що. **Надстроганный** – надструганий, понадстругуваний. **-ться** – надстругуватися, бути надстругуваним, надструганим, понадстругуваним.

Надстраивание, см. Надстройка 1, неоконч.

Надстраиватель, -ница – надбудувач, -вачка, надбудівник (-ка), -ниця.

Надстраивать, надстроить – надбудувати, надбудувати, (*о каменном, кирпичном строении*) надмуровувати, надмурувати, (*о мног.*) понадбудувати, понадмуровувати що.

Надстроенный – надбудований, надмурований, понадбудуваний, понадмурований.

-ться – 1) надбудуватися, надбудуватися, понадбудуватися; бути надбудовуваним, надбудованим, понадбудовуваним *и т. п.*; 2) надбудувати, надбудувати свій дім (будінок), свою хату.

Надстригание – надстригання (-ння).

Надстригать, надстричь, надстригнуть – надстригати, надстригти, надстригнути, (*о мног. или во мн. местах*) понадстригати когось, що. **Надстриженный** – надстрижений, понадстриганий. **-ться** – надстригатися, надстригтися, понадстригатися, бути надстриганим, надстриженим, понадстриганим.

Надстрижка – надстригання, *оконч.* надстриження.

Надстрогать, надстрогнуть, см. Надстрагивать.

Надстроїть, -ся, см. Надстраївають, -ся.

Надстрой і Надстройка – 1) (*действие*) надбудовування, *оконч.* надбудування, надбудова, (*из камня, кирпича*) надмуровування, *оконч.* надмурування; 2) (*надстроенное*) надбудова надбудівля. [Хоч ота ваша надбудова дерев'яна, але вона вистоїть довше, ніж сам будинок (Звин.)]. *Идеологическая -ка* – ідеологічна надбудова.

Надстройщик, щипа, см. Надстраиватель, -ница.

Надстрочный – нарядковий.

Надструнный – надструнний.

Надсунуть, -ся, см. Надсовывать, -ся.

Надсушивание – надсушування, під[при]сушування.

Надсушивать, надсушить – надсушувати, надсушити, підсушувати, підсушити, присушувати, присушити, (*о мног.*) понад[попід,попри]сушувати що. **Надсушенный и Надсушённый** – надсушений, понад[попід,попри]сушений. **-ться** – надсушуватися, надсушитися, підсушуватися, підсушитися, присушуватися, присушитися, понад[попід,попри]сушуватися; бути надсушуваним, надсушеним, понадсушуваним *и т. п.*

Надсушка – надсушування, підсушування, присушування, *оконч.* надсушення *и* надсушіння, підсуше[і]ння присуше[і]ння.

Надсылание – надсилання, надсил (-лу).

Надсылатель, -ница – надсилач (-ча), -лачка, надсилальник, -ница.

Надсылать, надослать – надсилати, надіслати, (*о мног.*) понадсилати що. **Надосланный** – надісланий, понадсиланий. **-ться** – надсилатися, бути надсиланим, надісланим, понадсиланим.

Надсылка – 1) (*действие*) надсилання, *оконч.* надіслання, надсил (-лу); 2) (*результат*) надсилка; 3) (*адрес*) адреса.

Надсылочный и Надсылный – надсильний; (*надосланный*) надісланий.

Надсылщик, -щипа, см. Надсылатель, -ница.

Надсыпание, Надсыпание – підсипання, підсипання, досипання, досипання, присипання, присипання, підсип, досип, присип (-пу).

Надсыпатель, -ница – підсипач (-чи), -пачка.

Надсыпать, надсыпаться – підсипати, підсипати, досипати, досипати, присипати, присипати, (*о мног.*) попідсипати *и* попідсипувати, подосипати *и* подосипувати, поприсипати *и* поприсипувати чого в що. **Надсыпанный** – підсипаний, досипаний, присипаний, попідсип(ув)аний, подосип(ув)аний, поприсип(ув)аний. **-ться** – підсипатися, бути підсипуваним, підсипаним, попідсип(ув)аним *и т. п.*

Надсыпка – 1) (*действие*), *см.* **Надсыпание, Надсыпание**; 2) (*досыпанное*) під[до]сипка.

Надсыпной – підсипний, досипний, присипний; (*досыпанный*) підсипаний, досипаний, присипаний.

Надсыпщик, -щипа, см. Надсыпатель, -ница.

Надсыпь, см. Насыпь 2.

Надсыреть – звогчіти, відволіг(ну)ти (трохи, звёрху *или* з краю).

Надсыхание – надсихання.

Надсыхать, надсохнуть – надсихати, надсох(ну)ти (-сохну, -неш), присихати, присох(ну)ти, присхнути, підсихати, підсох(ну)ти (трохи, звёрху *или* з краю), (*о земле, краске*) притряхати, притрях(ну)ти; (*уплотняясь*) притужавлюватися, притужавитися, притужавіти; (*о мног.*) понадсихати, попри[попід]сихати (трохи, звёрху, з краю); попритряхати, попритужавлюватися; *срв.* **Подсыхать. Надсохший** – надсохлий; притряхлий; притужавілий.

Надсышка – надсихання, *оконч.* надсохнення *и т. п.*

Надтемянный – надтім'яний.

Надтѣс – 1) (*действие*) надтѣсування, *оконч.* надтесання; 2) (*надтѣсанное место*) надтѣс (-тесу), надтѣска, надтесане (-ного).

Надтесание – надтесання (-ння).

Надтѣсывать, надтесать – надтѣсувати, надтесати, (*о мног. или во мн. местах*) понадтѣсувати що. **Надтѣсанный** – надтесаний, понадтѣсуваний. **-ться** – надтѣсуватися, надтесатися, понадтѣсуватися; бути надтѣсуваним, надтесаним, понадтѣсуваним.

Надтѣска, см. **Надтѣс 1**.

Надтѣсок – надтѣсок (-ска).

Надтома – 1) (*действие*) притомляння *и* притомлювання, *оконч.* притуплення; 2) (*состояние*) притома, втома.

Надтомление, см. **Надтома 1**.

Надтомлять, -ся, надтомить, -ся – притомляти, -ся *и* притомлювати, -ся, притомити, -ся, (*о мног.*) попритомлювати, -ся, потомити, -ся; бути притомлюваним, притомленим, попритомлюваним, потомленим. **Надтомлённый** – притомлений, попритомлюваний, потомлений.

Надтонять, надтонить – тон(ш)іти, стоншити що з краю. **Надтонённый** – стоншений з краю. **-ться** – 1) (*стр. з.*) тон(ш)ітися, бути тоншеним, стоншеним з краю; 2) (*ср. з.*) тоншати, стоншитися з краю.

Надтор *и* **Надторение** – надторовування, *оконч.* надторування.

Надторять, надторить дорогу – надторовувати, надторувати дорогу (шлях). **Надторённый** – надторований. **-ться** – надторовуватися, надторуватися; бути надторовуваним, надторованим.

Надтрава *и* **Надтравка** – 1) надтравляння *и* надтравлювання, *оконч.* надтравлення; 2) цькування, нацьковування, підцьковування, *оконч.* нацькування, підцькування. *Срв.*

Надтравливать.

Надтравливание, см. **Надтрава**, *неоконч.*

Надтравливать *и* **Надтравлять, надтравить** – 1) (*кислотой*) надтравляти *и* надтравлювати, надтравити, (*о мног. или во мн. местах*) понадтравлювати що; 2) *кого* – цькувати, нацьковувати, нацькувати, підцьковувати, підцькувати когo. **Надтравленный** – 1) надтравлений, понадтравлюваний; 2) нацькований, підцькований. **-ться** – 1) надтравлятися, надтравитися, понадтравлюватися; бути надтравлюваним, надтравленим, понадтравлюваним; 2) цькуватися, нацьковуватися, бути цькованим, нацькованим *и т. п.*

Надтрачивать, надтратить – надтрачати *и* надтрачувати, надтратити що, протрачати *и* протрачувати, протратити, витрачати *и* витрачувати, витратити трохи (частину) чоgо.

Надтраченный – надтрачений, трохи про[ви]трачений. **-ться** – надтрачатися, надтратитися; бути натрачуваним, надтраченим *и т. п.*

Надтращивать, надтростить верёвку, см. **Надращивать 2**.

Надтрѣпка – надтѣпування; надтѣпування; надкуйовджування; надшарпування; підтоптування; *оконч.* надтѣпання; надтѣпання; надкуйовдження; надшарпання; підтоптання; *срв.* **Надтрѣпывать.**

Надтрѣпывание, см. **Надтрѣпка**, *неоконч.*

Надтрѣпывать, -ся, надтрепать, -ся – (*о льне, конопле*) надтѣпувати, -ся, надтѣпати, -ся; (*о верёвке*) надтѣпувати, -ся, надтѣпати, -ся; (*о волосам, бороде*) надкуйовджувати, -ся, надкуйовдити, -ся; (*об одежде*) надшарпувати, -ся, надшарпати, -ся; (*перен.: о человеке*) підтоптувати, -ся, підтоптати, -ся; (*о мног.*) понадтѣпувати, -ся; понадтѣпувати, -ся; понадкуйовджувати, -ся; понадшарпувати, -ся; попідтоптувати, -ся; бути надтѣпуваним, надтѣпаним, понадтѣпуваним *и т. п.* **Надтрѣпанный** – надтѣпаний, понадтѣпуваний; надтѣпаний, понадтѣпуваний; надкуйовджений, понадкуйовджуваний; надшарпаний, понадшарпуваний; підтоптаний, попідтоптуваний.

- Надтрéскиваться, надтрéскаться** *и* **надтрéснуть** – надтрéскувати, надтрéснути(ся), наколюватися, наколотися; (*о камне штукатурке и т. п. ещё*) надлúпуватися, надлúпáтися; (*о скорлупе орехов, оболочке семян, ламповом стекле и т. п.*) надлúскувати(ся), надлúснути; (*о мног. или во мн. местах*) потрéскати(ся), понадтрéскувати, поколотися; понадлúпуватися; полúскати(ся). [Горщик наколовсь (Сл. Гр.)]. **Надтрéснувший** – надтрéснутий, надлúснутий.
- Надтрубный** – надтрубний, наддимарéвий; *срв.* Труба́.
- Надтружда́ть, -ся, надтрудíть, -ся**, *см.* Надса́живать 2, -ся.
- Надгрюмный** – надтрюомовий, надтрюмний.
- Надту́живание** – 1) надси́льне (надми́рне) нату́жування, перенату́жування; 2) *см.* Надса́живание 2.
- Надту́живать, -ся** *и* **Надтужа́ть, -ся, надту́жить, -ся** – 1) нату́жувати, -ся *и* натужа́ти, -ся, натужити, -ся над си́лу (над ми́ру), перенату́жувати, -ся, перенатужити, -ся; 2) *см.* Надса́живать 2, -ся.
- Надту́жливый** *и* **Надту́жный** – надси́льний, надса́дний.
- Надтуловищный** – надтулубовий.
- Надтума́ниваться, надтума́ниться** – притума́нюватися, притума́нітися, притума́ніти.
- Надтупле́ние** – надтупля́ння *и* надту́плювання, притупля́ння *и* приту́плювання, *оконч.* надту́плення, притуплення.
- Надтупля́ть, -ся, надтупи́ть, -ся** – надтупля́ти, -ся *и* надту́плювати, -ся, надтупи́ти, -ся, притупля́ти, -ся *и* приту́плювати, -ся, (*о мног.*) понадту́плювати, -ся, попритуплювати, -ся; бу́ти надту́плюваним, надту́плением, понадту́плюваним *и т. п.* **Надтуплéнный** – над[при]ту́плений, понад[попри]ту́плюваний.
- Надты́кание**, *см.* Надты́чка, *неоконч.*
- Надтыка́ть, надты́кать, надоткнúть** – надтыка́ти, надты́кати, надіткнúти, втыка́ти, увіткнúти, встрóмлювати, встрóмити, настрóмлювати, настрóмити, (*о мног.*) понадтыка́ти, повтыка́ти, пов[пона]стрóмлювати що над чим *или* поверх чо́го. **Надоткнутый** – надіткнутий, увіткнутий, встрóмлений, настрóмлений, понадты́каний, повты́каний, пов[пона]стрóмлюваний. **-ться** – надтыка́тися, бу́ти надты́канием, надіткнутим, понадты́канием *и т. п.*
- Надты́нник**, *бот.* **Solanum L.** – паслі́н (-льо́ну); (**S. dulcamara L.**) глі́сник, підти́нник (-ку).
- Надты́нный** – надти́нний.
- Надты́чка** – надты́кання, вты́кання, встрóмлювання, настрóмлювання, *оконч.* ввіткнуття́ (-ття), встрóмлення, настрóмлення чо́го над чим *или* поверх чо́го.
- Надтя́живание**, *см.* Надтя́жка, *неоконч.*
- Надтя́живать, -ся; надтяну́ть, -ся** – 1) (*вытягивать, -ся немного*) надтяга́ти, -ся *и* надтя́гувати, -ся, надтяг(ну)ти, -ся, (*о мног.*) понадтяга́ти, -ся *и* понадтя́гувати, -ся; 2) (*натягивать, -ся поверх кого, чего*) натыга́ти, -ся *и* наты́гувати, -ся, натыг(ну)ти, -ся, напина́ти, -ся, напну́ти, -ся *и* нап'ясти́, -ся над ким, над чим *или* поверх чо́го, підтяга́ти, -ся *и* підтя́гувати, -ся, підтяг(ну)ти, -ся до ко́го, до чо́го, (*о мног.*) понадтяга́ти, -ся *и* понадтя́гувати, -ся, по́підтяга́ти, -ся *и* по́підтя́гувати, -ся; бу́ти надтяг(ув)аним, надтя́гнутим *и* надтя́гненим, понадтя́г(ув)аним *и т. п.* **-ни** *рядно к этому краю* – підтя́гні *рядно* до чо́го краю. **Надтя́нутый** – 1) надтя́гнутий *и* надтя́гнений, понадтя́ганий, понадтя́гуваний; 2) наты́гнутий *и* наты́гнений, понаты́ганий, понаты́гуваний, підтя́гнутий *и* підтя́гнений, по́підтя́ганий, по́підтя́гуваний.
- Надтя́жка** – 1) надтяга́ння, *оконч.* надтя́гнення чо́го; 2) натыга́ння, напина́ння чо́го над ким, над чим *или* поверх чо́го, підтяга́ння чо́го до ко́го, до чо́го, *оконч.* наты́гнення, наты́г (-гу), напнуття́ (-ття), підтя́гнення.
- Надтя́пка** – надціо́кування, *оконч.* надціо́кання; націо́кування, *оконч.* націо́кання. *Срв.* Надтя́пывать.

Надтя́пывание, см. **Надтя́пка**, неоконч.

Надтя́пывать, надтя́пать, надтя́пнуть – (*недорубать*) надціюкувати, надціюкати, надціюкнути, (*о мног. или во мн. местах*) понадціюкувати що чим; (*только помечать топором*) націюкувати, націюкати, націюкнути, (*о мног. или во мн. местах*) понаціюкувати що чим; *срв.* **І. Надруб́ливать 1. Надтя́панный** – надціюканий, надціюкнутий, понадціюкуваний; націюканий, націюкнутий, понаціюкуваний. **-ться** – надціюкуватися, надціюкатися, понадціюкуватися; бути надціюкуваним, надціюканим, надціюкнутим, понадціюкуваним *и т. п.*

Надуб́ка – 1) дублення, дубіння, *оконч.* віддублення; 2) наддублення. *Срв.* **Надубля́ть.**

Надубля́ть, надуби́ть – 1) (*продублять*) дубити, віддубити що; 2) (*известн. количество, сов.*) надубити чого. **Надубле́нный** – 1) віддублений; 2) наддублений. **-ться** – 1) дубитися, віддубитися; бути дубленим, віддубленим; 2) надубитися; бути наддубленим; 3) (*вдоволь, сов.*) надубитися, поподубити (досхочу).

Надува́емость – надиманість (-ности).

Надува́ла, см. **Надува́льщик, -щица.**

Надува́льщик, щица – 1) надимач, -мачка, надимальник, -ниця, надимайло (*м. р.*); 2) (*обманщик, -щица*) дурисвіт, -світка, крутій (-тія), -тійка, (*зап.*) ошуканець (-нця), ошуканка, ошукач (-ча), ошукачка.

Надува́ние – 1) надимання, (*редко*) надування; (*вздувание, пучение*) обдимання, надимання. **-ние губ** – надимання губ(ів), копилення (закопильовання) губи *или* губ(ів), (*насм.*) відквашування губ(ів). **-ние шнура, верёвки** – натягання (напинання) шнура (шнурки), мотузки (шворки); 2) навівання, намітання, наошнення; 3) піддурювання, обдурювання, дуріння, підманювання, обшахрювання, (*зап.*) ошукання. *Срв.* **Надува́ть.**

Надува́нить – надуванити, напаявати чого. **-ться** – надуванитися.

Надува́тель, -ница, см. **Надува́льщик, -щица.**

Надува́тельный – 1) надимальний; 2) піддурливий, обдурливий, підманий, обманний, (*зап.*) ошуканський; *срв.* **Надува́тельский.**

Надува́тельский – дурисвітський, шахрайський, (*зап.*) ошуканський. **-кие цены** – дурисвітські ціни.

Надува́тельство – дурисвітство, обмана, підмана, шахрайство, (*зап.*) ошуканство.

[Аристофан висміював шахрайства всякі, дурисвітство (Крим.)]. *Сплошное -во* – світове дурисвітство (шахрайство), світова обмана. [Це вже світова обмана та й годі: вчора осьмушечка була півкопі (25 копеек), а сьогодні три гривні! (Лебединц.)].

Надува́ть, наду́ть – 1) надимати *и (редко)* надувати, надути, (*о мног.*) понадимати, (*редко*) понадувати; (*вздувать, пучить*) обдимати, обдути, надимати, дути, надути, (*от жидкости, влаги, сов.*) набубніти, (*о мног.*) пообдимати, понадимати кого, що. [Аеростат надимають (*редко* надувають) газом (Київ). Великий Зевс, надми його вітрило власним духом! (Куліш). Живіт йому обдуло (Червоногр.). Багатство дме, а нещастя гне (Номис). Так нахлестався (сироватки), що аж набубніло його (Рудч.)]. **-дуть бока кому** – полатати боки (спину) кому, відлупцювати (відлатати) когось. **-вать, -дуть губы** – надимати, надути губи, копилити, закопильовати, закопилити губу *и* губи, скопилити губу, набундючити губу, (*насм.*) відквашувати, відквасити губи, (*о мног.*) понадимати, позакопильовати, повідквашувати губи. [Гнівлася, надимала губки, випинаючи їх наперед (Грінч.). Не копільте, дітки, губок! Іжте, воно смачне! (Сим.). «Не знаю», – сказала дочка, закопильовивши спідню губу (Н.-Лев.)] *Федул, что губы -дул?* – шкода на Данила: зробив з губи копіла; Івасю, чого ти губи розквасив? (Гуманщ.); чи тебе набили, що ти губи закопильов? (Гуманщ.). **-вать уши кому** – надимати (натуркувати) (повні) вуха кому. **-вать шнур, верёвку (у плотн., каменц.)** – натягати *и* натягувати, напинати (туго, цупко), нацуркувати шнур(а) (шнурку), мотузку (шворку). *Мне -дуло спину* – мені провіяло (продуло) спину, мені надуло в спину; 2)

(*навевають*) надувати, надуті, навівати *и* навіювати, навіяти, намітати, наместі, наносити, нанесті, (*редко: о сильном ветре, сов.*) нашугати, (*во мног. местах*) понадувати, понавівати *и* понавіювати, понамітати, понаносити чого. [Вітром аж у сні снігу навіяло (намело, нанесло) (Київщ.). Нашугає нам оцей вітер дощу (Кролевеч.); 3) (*обманывают*) піддурювати, піддурити, обдурювати, обдурити, дурити, одурити, підманювати, підманіти, обшахривувати, обшахрувати, (*зап.*) ошукувати, ошукати, (*диал.*) огулити, (*описат.*) підголити когось, штукою підійти (зайти) когось, лудою лудити, (*о мног.*) попід[пооб]дурювати, попідманювати, поошукувати, пообшахривувати когось; *срв.* **Обманывают**. [Він один нас усіх попіддурював (Харківщ.). Обдурювати якось ніяково (Н.-Лев.). Я не маю причини підманювати вас (Крим.). Кого вони не обшахрували! (Звин.). Аж пан собі задумує хлопа ошукати (Рудан.). Москаль козака як-раз огулить, а москаля і чорт не одурить (Номис)].

Надутый – 1) надутий, понадиманий; обдутий, пообдиманий; закопчений, позакопчений; натягнутий *и* натягнений, напнутий (туго, цупко), нацуркований; 2) надутий, навіяний, наметений, нанесений, понадуваний, понавіюваний, понамітаний, понаношений; 3) *прлг., см. отдельно.*

Надуваться, надуться – 1) (*наполняясь воздухом*) надиматися *и* (*редко*) надуватися, надутися, (*о мног.*) понадиматися, (*редко*) понадуватися; (*вздуться, пучиться*) обдиматися, обдутися, надиматися, дутися, надутися, (*о мног.*) пообдиматися, понадиматися; (*напыхиваться*) напужуватися, напужитися, (*о мног.*) понапужуватися; бути надиманим, надутим, понадиманим *и т. п.* [Як надмусь, то й я (жаба) така (як віл) зроблюсь (Глібів). Вітрило надулось (Л. Укр.). Дміся – не дміся, волон не будеш! (Номис). Шаравари напужилися (Квітка)]; 2) (*навеваются*) надуватися, надутися, навіватися *и* навіюватися, навіятися, намітатися, наместіся, наноситися, нанестіся, (*во мног. местах*) понадуватися, понавіватися *и* понавіюватися, понамітатися, понаноситися; бути надутим, понадуваним, навіюваним, навіяним *и т. п.* *Пыль - дулась в окна* – у вікна понавівалося (понавіювалося) порошу (пилу); 3) (*обманываются*) – а) (*стр. з.*) піддурюватися, обдурюватися, підманюватися, обшахривуватися, ошукуватися, бути піддурюваним, піддуреним, попіддурюваним *и т. п.*; б) (*надувать себя*) обдурюватися, обдуритися, ошукуватися, ошукатися; 4) (*напыживаться*) надиматися, надутися, напужуватися; напужитися; (*важничая*) пиндючитися, напиндючитися, бундючитися, набундючитися, набундюритися, наприндітися, нізитися, нанизитися; (*сердась*) дутися, надиматися, надутися, (*фамил.*) намурмоситися, нагогошитися, (*образно*) нажабитися, гиндічитися, нагиндічитися, (*сердито и спесиво*) пугритися, напугриватися, напугритися; (*о мног.*) понадиматися *и т. п.*; *см. ещё Надувать (1) губы*. [Як птіця надворі понадимається і носі похова, – буде буря і холод (Харк. Зб.). Обидві дами понадимались і мовчали (Н.-Лев.). Бач, як ти його образила, бач – надувсь! (Мирний). Примітив, що його не слухають, розсердився, напиндючився (Н.-Лев.). Чогось наша сваха надулася й нанизилася (Грінч. III). Напринділась, надулася, чому в кожух не вдяглася (Пісня). Нажабитися кожен, напиндючиться (Свидниц.). Индик пугрився (Хорольщ.). Напугрився, мов їжак (Крим.)]. - *дулся, как индейский петух* – напиндючився (напугрився) мов гиндик. - *дулся, как сыч, какмышь на крупу* – надувсь (напугрився) мов сич (на сову), мов квочка на дощ, як гайвороння на мороз, мов миша на крупі (Приказки); 5) (*напиваться чего*) надудлюватися, надудлитися чого. [Надудлився чаю (Звин.)]. **Надувшийся** – що надувся *и т. п.*; надутий; (*о человеке*) надутий. [Надутье вітрило (Київ)].

Надувка – надимання, *оконч.* надуття (-ття).

Надувной – 1) *см. Надувательный*; 2) (*надутый*) надутий; (*навеянный*) надутий, навіяний, наметений, нанесений.

Надудить уши – надудити (півні) вуха комуні.

Надудиться – надудитися, поподудити (досхочу).

Надудолиться и **Надудониться**, см. **Надрызгаться**.

Надуживать, надузить – надвужувати, надвузити, (о мног. или во мн. местах) понадвужувати що. **Надуженный** – надвужений, понадвужуваний.

Надужный – надужний.

Надупольный – надупольний.

Надуманно, нарч. – надумано.

Надуманность – надуманість (-ности), намисел (-слу). [Навіть серед оргій намислу, диких фантазій та неможливих ситуацій вміє (талант) іноді блиснути оригінальним образом (Рада)].

Надуманый, прлг. – надуманий, намислений, виміркуваний, вимізуваний. [Надумані порівняння й образи (Крим). То не вимізуване слово: то живий голос живої душі (Куліш)].

Надумывание – надумування, намишляння.

Надумывать, надумать – 1) надумувати, надумати, намишляти, намислити що или (з)робити що; срв. **Надумываются**. [Надумує сюжет до повісти (М. Грінч.). Надумав я так зробити, так і зроблю (Богодучівщ.). Робінзон намислив розвести гайок (Грінч.). Намислив перекласти тую книгу на вірші (Крим.)]; 2) см. **Припомянуть. Надуманный** – надуманий, намислений.

Надумываются, надуматься – 1) (стр. з.) надумуватися, намишлятися, бути надумуваним, надуманим, намисленим; 2) (подумав решаться) надумувати(ся), надумати(ся), намишляти, намислити и (редко) намислитися, здумати, (о мног.) понадумуватися (з)робити що; срв.

Надумывать 1 и Задумывать. [Справді, надумайтеся та йдіть до мене сидіти на віру (Коцюб.). Поки понадумуетесь, ми їхати, чи не їхати, то й вечір буде (Харківщ.). Намислилися ми по силі своїй допомогти нашій молоді (Наш). «Я за тим і прийшов до вас» (щоб подати вістку). – «Еге, коли здумали!» (М. Вовч.); 3) (вдоволь, сов.) надуматися, нагадатися, наміркуватися про кого, про що. [За довгу ніч про все надумаєшся, нагадаєшся (Канівщ.)].

Надунуть – нав'яти, навійнути що.

Надурачить – надурити, натуманити, наморочити когo.

Надурачиться – надурити, напустуватися, (набеситься) наказитися. [Годі дурити, – наказилися вже за вечір, – буде з вас! (Канівщ.)].

Надурить и Надурьндить – напустувати, нажирувати; (наделать глупостей) надурувати, накрутити (наробити) дурниць. **-ться** – надурити, напустуватися, нажируватися, (набеситься) наказитися; (вдоволь наглупить) надурити, надуруватися.

Надурь – 1) см. – дурина, дур (-ру); (напускная) вдавана дурість (-рости); срв. **Придурь**; 2) нарч. – (сдуру) з дуру, з дурного розуму; (кое-как) аби-як, на галай-(на) балай.

Надутие – надуття (-ття).

Надуто, нарч. – 1) (от недовольства) надуто; 2) (спесиво) бундючно, пиндючно, чванливо; 3) високомовно, пишномовно, високохмарно, звисока, напушено; срв. **Высокопарно**.

Надутость – 1) (воздухом) надутість (-тости); 2) (от недовольства) надутість; 3) (спесь) бундючність, пиндючність, пихатість, пиха, чванливість (-ости); 4) (напыщенность) високомовність, пишномовність, високохмарність, напушеність (-ности).

Надутый, прлг. – 1) (недовольный) надутий. [Надуйте, незадоволене обличчя (Київщ.)]; 2) (спесивый) бундючний, пиндючний, пихатий, чванливий; 3) високомовний, пишномовний, високохмарний, напушений; срв. **Напыщенный и Высокопарный**. **-тый** слог, язык – напушений (високохмарний и т. д.) стиль (-лю), -на и т. д. мова.

Надутыш – 1) товстун (-на), товстяк (-ка); (пыжик) курдупель (-пля); 2) (спесивец) чванько; см. **Надутый (2)**, прлг.

Надуть, -ся, см. **Надувать, -ся**.

Надушать, надушить – 1) надушувати, надушити, (о мног.) понадушувати чогo.

Наду́шенный – наду́шений, понаду́шуваний; 2) (*духами*) напа́хувати, напа́хати, (*зап.*) перфумува́ти, наперфумо́вувати, наперфумува́ти, (*о мног.*) понапа́хувати, понаперфумо́вувати кого́, що чим. [Наперфуму́йте (ці папе́ри), щоб па́хли, як-найлу́чче (Куліш)]. **Надуше́нный** – напаханий, (на)перфумо́ваний, понапахуваний, понаперфумо́ваний. [Затулила но́са напахано́ю пахо́щами ху́сточкою (Н.-Лев.). Ви – перфумовані плебе́ї (Франко)]. **-ться** – напахуватися, напахатися, (*зап.*) перфумува́тися, наперфумува́тися, (*о мног.*) понапахуватися; бу́ти напахуваним, напаханим, понапахуваним *и т. п.* чим.

Наду́шка – 1) наду́шування, *оконч.* наду́шення *и* надуші́ння; 2) напахува́ння, перфумува́ння, наперфумо́вування, *оконч.* напахáння, наперфумува́ння. *Срв.* **Надушáть.**

Надхвостный – надхві́сний; (*о желе́зе*) куприковий.

Надход – надхі́д (-ходу), надше́стя (-тя).

Надходить, надойти – надхо́дити, наді́ти над що, (*всходит на что*) схо́дити, зійти́ на що, (*о мног.*) понадхо́дити, поохо́дити. *Солнце -шло́ над дере́во* – со́нце підби́лося прі́сто (супро́ти) дере́ва.

Находный – надхі́дний.

Нацветáть, надцвести́ и надцвёсть – розцвіта́ти, розцві́сти, (*о мног.*) порозцвіта́ти над чим.

Надча́ливание, *см.* **Надста́в 1 б**, *неоконч.*

Надча́ливать, -ся, надча́лить, -ся, *см.* **Надставля́ть 2, -ся.**

Надча́лка, *см.* **Надста́в 1 б.**

Надча́лок, *см.* **Надста́в 2 б.**

Надча́хлый – надча́хлий, надсо́хлий.

Надча́хнуть – надча́хнути, надсо́х(ну)ти.

Надчашечный – надчашко́вий.

Надчекáнивать, надчекáнить – (*недочекáнить*) надкарбо́вувати, надкарбува́ти, (*о мног.*) понадкарбо́вувати що; (*класть чекан*) накарбо́вувати, накарбува́ти, (*о мног.*) понакарбо́вувати що. **Надчекáненный** – надкарбо́ваний, понадкарбо́ваний, накарбований, понакарбо́ваний. **-ться** – надкарбо́вуватися, надкарбува́тися, понадкарбо́вуватися; бу́ти надкарбо́вуваним, надкарбо́ваним, понадкарбо́вуваним *и т. п.*

Надчекáнка – надкарбо́вування, *оконч.* надкарбува́ння; накарбо́вування, *оконч.* накарбува́ння. *Срв.* **Надчекáнивать.**

Надчельный – надчі́лковий.

Надчерёвный – надчерё́вний.

Надчере[ё]дный, *см.* **Надочередно́й.**

Надчерёпный – надчерё́пний, надчеропо́вий.

Надчёс – 1) (*действие*), *см.* **Надчёсывање**; *оконч.* надшкря́бання, наддря́пання, надчу́хання; 2) (*надчёсанное место*) надшкря́бання, наддря́пане, надчу́хане (-ного).

Надчёска, *см.* **Надчёс 1.**

Надчёсывање – надшкря́бування, наддря́пування, надчу́хування.

Надчёсывать, -ся, надчеса́ть, -ся – надшкря́бувати, -ся, надшкря́бати, -ся, наддря́пувати, -ся, наддря́пати, -ся, надчу́хувати, -ся, надчу́хати, -ся, (*о мног. или во мн. местах*) понадшкря́бувати, -ся, понаддря́пувати, -ся, понадчу́хувати, -ся; бу́ти надшкря́буваним, надшкря́баним, понадшкря́буваним *и т. п.* **Надчёсанный** – надшкря́баний, наддря́паний, надчу́ханий, понадшкря́буваний; понаддря́пуваний, понадчу́хуваний.

Надчиха́ться – надсі́стися з чха́ння (чхаючи).

Надша́хтный – надшахто́вий, надшахтя́ний.

Надше́ствие – надхі́д (-ходу), надше́стя (-тя).

Надшивáние – надшива́ння.

Надшива́ть, надши́ть – надшива́ти, надши́ти, (о *мног. или во мн. местах*) понадшива́ти що.

Надшиты́й – надшитий, понадшиваний. **-ться** – надшива́тися, бути надшиваним, надшитим, понадшиваним.

Надшивка – 1) (*действие*) надшива́ння, *оконч.* надшиття́ (-ття); 2) (*надшитое*) на́дшивка.

Надшивной – надшивний, надшиваний (*надшитый*) надшитий.

Надшучива́ть, надшутить – жартува́ти, пожартува́ти з ко́го; *см.* **Подшучива́ть.**

Над'еда́ние, см. Над'едка, неоконч.

Над'еда́ть, над'есть – над'їда́ти, над'їсти, (о *червях*) надто́чувати, надточі́ти, (*надгрызать*) надгриза́ти, надгризти, (о *мног. или во мн. местах*) понад'їда́ти, понадто́чувати, понадгриза́ти що. **Над'еде́нный** – над'їд(ж)ений, надто́чений, надгризений, понад'їданий, понадто́чуваний, понадгризаний. **-ться** – над'їда́тися, бути над'їданим, над'їд(ж)еним, понад'їданим *и т. п.*

Над'едка – над'їда́ння, *оконч.* над'їд(ж)ення, (*червями*) надто́чування, *оконч.* надто́чення *и* надточі́ння, (*надгрызание*) надгриза́ння, *оконч.* надгризе́ння *и* надгризі́ння.

Над'езд *и* Над'ездка – над'їзд (-ду); *см.* **ещё Над'езжа́ние.**

Над'ездной *и* Над'ездный – над'їзний.

Над'езжа́ние – 1) над'їжджа́ння над що, наїжджа́ння на що; 2) над'їжджа́ння куди́, до чо́го.

Над'езжа́ть, над'ехать – 1) *надо что* – над'їжджа́ти *и* над'їзди́ти (-їжджу, -їздиш), над'їхати над що, наїжджа́ти *и* наїзди́ти, наїхати на що; 2) *куда (едучи приближаться)* – над'їжджа́ти *и* над'їзди́ти, над'їхати куди́, до чо́го.

Над'елози́ть оде́жду – зашурува́ти, заяло́зити оде́жу.

Над'ём *и* Над'ёмка, см. Нады́м 1.

Над'ёмный – підня́тний, під'ёмний.

Над'ёрза́ть, см. Над'елози́ть.

Над'изби́ца – горі́шня світли́ця, меза́нін (-на).

Над'избо́ный – надха́тний.

Над'ика́ться – надсі́стися з і[і]ка́вки (з гіка́вки) *или* и[і]ка́ючи (гіка́ючи).

Над'именова́ть – прозва́ти ко́го, що, приложи́ти *и* прикла́сти йме́ння ко́му.

Над'именова́нный – прозваний.

Над'ягоди́чный – над'оза́дний, надсидне́вий, (у *овец*) надгузе́нний.

Над'язы́чный – над'язи́чний, над'язико́вий.

Над'яи́чный – над'яйце́вий.

Над'ямный – над'ямний.

Над'яре́мный – над'яре́мний.

Над'я́тие – 1) підня́ття (-ття), підведе́ння, підне́сення чо́го по́верх чо́го, над чим; 2) дійня́ття (-ття) чо́го. *Срв.* **Надыма́ть.**

Над'я́ть, см. Надыма́ть.

Надыба́ть, надыбе́ть – става́ти, ста́ти, (о *мног.*) постава́ти горо́ю (сторче́[о]м, дубом), (*дыбом*) става́ти, ста́ти дубом (ди́ба).

Надыба́ться, надыби́ться – 1) (*становиться дыбом*) нади́блюватися, нади́битися, става́ти, ста́ти ди́бом (ди́ба), настовбу́рчува́тися, настовбу́рчитися, наїжува́тися, наїжитися, (о *мног.*) понади́блюватися, постава́ти дубом (ди́ба), понастовбу́рчува́тись, понаїжува́тися.

Надыбви́вшийся – що нади́бввся *и т. п.*; нади́блений, настовбу́рчений, наїжений, понади́блюваний *и т. п.*; 2) (*упрямиться*) у[о]пира́тися, у[о]перти́ся, затина́тися, зата́тися *и* затну́тися, (о *мног.* позатина́тися), комизити́ся, закомизити́ся, (о *лошади*) норовити́ся, заноровити́ся.

Надызби́ца, см. Над'изби́ца.

Нады́м – 1) (*действие*), *см.* **Надыма́ние *и* Над'я́тие.** *Бери -мом* – підійма́й кра́єм (кінце́м) догори́; 2) (*дополнительный сбор*) додатко́вий побі́р (-бору́).

Надыма́ние – 1) підійма́ння, здійма́ння чо́го по́верх чо́го, над чим; 2) дійма́ння чо́го. *Срв.*
Надыма́ть.

Надыма́ть *и* **Наднима́ть**, **над'я́ть** *и* **надня́ть** – 1) підійма́ти, під(ій)ня́ти, здійма́ти, з(дій)ня́ти, підводи́ти, підвесе́ти, підно́сити, піднесе́ти, (*о мног.*) по́підійма́ти, по́здійма́ти, по́підводи́ти, по́підно́сити що по́верх чо́го, над чим; *срв.* **Поднима́ть**; 2) (*дополуча́ть*) дійма́ти *и* дони́мати, дійня́ти *и* доня́ти що. **Надня́тий** – 1) під(ій)ня́тий, зня́тий, підведе́ний, піднесе́ний, по́підійма́ний, по́здійма́ний; 2) дійня́тий. **-ться** – 1) (*стр. з.*) підійма́тися, бу́ти підійма́ним, під(ій)ня́тим, по́підійма́ним *и т. п.*; 2) (*возвр. з.*) підійма́тися, під(ій)ня́тися, здійма́тися, з(дій)ня́тися, підводи́тися, підвесе́тися, підно́ситися, піднесе́тися, (*о мног.*) по́підійма́тися, по́здійма́тися, по́підводи́тися, по́підно́ситися по́верх чо́го, над чим; *срв.* **Поднима́ться**; 3) (*унима́ться*) вщуха́ти, вщухну́ти, перестава́ти, перестати.

Надыме́ть – проди́міти *и* проди́митися, проку́ріти *и* проку́ритися.

Нады́мка, *см.* **Нады́м.**

Нады́мле́ние – 1) наді́млюва́ння, наку́рюва́ння, напі́хкува́ння, напа́хкува́ння, *оконч.* наді́млення, наку́рення *и* наку́ріння; 2) проди́млюва́ння, проку́рюва́ння, *оконч.* проди́млення, проку́рення *и* проку́ріння. *Срв.* **Нады́млять.**

Нады́млять, **нады́мить** – 1) (*напуска́ть ды́му*) наді́млюва́ти *и* наді́мля́ти, наді́міти, наку́рюва́ти, наку́рити, (*только при неодоуш. суб'екте*) наді́міти, наку́ріти, (*о лампе*) нача́дюва́ти, нача́діти, (*трубкой, папиросой ещѐ*) напі́хкува́ти, напі́хкати, напа́хкува́ти, напа́хкати, (*ирон.*) нака́джува́ти, нака́діти, (*о мног. или во мн. местах*) по́наді́млюва́ти, по́наку́рюва́ти, по́нача́дюва́ти, по́напі́хкува́ти, по́напа́хкува́ти; *срв.* **Ды́мить 1.** [Як наді́млять з папі́рос, так просто диха́ти трудно (Кониськ.). Наку́рила ды́мом (Сл. Гр.). Ля́мпа нача́діла (Київщ.). О, вже нака́дили цига́рками, що аж з душі́ верне (Сл. Ум.); 2) (*пуска́ть пы́ль в глаза*) пуска́ти, пусти́ти, напуска́ти, напусти́ти ма́ну (тума́ну) на ко́го, (*набахвалить*) нахвалі́тися, нахизува́тися; 3) (*проды́млять*) проди́млюва́ти *и* проди́мля́ти, проди́міти, проку́рюва́ти, проку́рити ко́го, що. **Нады́млѐнный** – 1) наді́млений, наку́рений, по́наді́млюва́ний, по́наку́рюва́ний; 2) проди́млений, проку́рений. **-ться** – 1) (*стр. з.*) наді́млюва́тися, бу́ти наді́млюва́ним, наді́мленим, по́наді́млюва́ним *и т. п.*; 2) (*проды́мляться*) проди́млюва́тися *и* проди́мля́тися, проди́мі́тися *и* проди́міти, проку́рюва́тися, проку́ритися *и* проку́ріти, (*о мног.*) по́проди́млюва́тися, по́проку́рюва́тися.

Нады́мный, *см.* **Над'ѐмный.**

Нады́сь, *см.* **Наме́дни.**

Нады́шатъ – 1) *где* – наді́хати де; 2) *кого, что, на кого, на что* – поді́хати на ко́го, на що, наді́хати на що, (*чтобы согреть или охладить*) наху́хати, поху́хати на ко́го, на що *или* в що. [Наху́хай на шибку, – розмерзнетесь (Брацл.).] *Воздух в комнате так -шали, что душно стало* – так наді́хали в кімнаті, аж душно стало.

Нады́шатъся – наді́хатися чим *или* чо́го. [Весня́ним пові́трям наді́халася (М. Грінч.).]

Наді́хавсь ча́ду, а тепе́р голова́ боли́ть (Грінч.). *Она им не -тсѧ* – вона́ ним не наді́хається, вона́ дух за ним роні́ть, вона́ коло нього́ всією́ душе́ю впада́є.

Нады́шельник, **-шельный** – наді́шельник (-ка), наді́шельний.

Нады́шка – 1) (*действие*) – а) наді́хува́ння, *оконч.* наді́хання, на́дих (-ху); б) ху́хання, *оконч.* наху́хання. *Срв.* **Нады́шатъ**; 2) (*придыхание*) при́дих (-ху).

Наегози́ть – напустува́ти, нажи́рува́ти; *срв.* **Наегози́ться.**

Наегози́ться – напустува́тися, нажи́рува́тися; намету́шитися; наверті́тися, накруті́тися; напі́дле́щуватися; *срв.* **Егози́ть.**

Наегори́ться – начастува́тися, насмокта́тися, налига́тися, нахлю́щитися, наду́дли́тися.

Наедание – 1) над'їда́ння; 2) наїда́ння; 3) наїда́ння; 4) наку́шува́ння, куса́ння; згриза́ння, нагриза́ння; 5) нагриза́ння; то́чіння. *Срв.* **Наеда́ть.**

Наеда́ть, **наесть** – 1) над'їда́ти, над'ї́сти, (*о мног. или во мн. местах*) по́над'їда́ти що; *см.*

Над'єда́ть; 2) (*с'єда́ть изв. колич.*) наї́дати, наї́сти, (*о мног.*) понаї́дати чо́го. [Наї́в за дво́х (Богодухівщ.); 3) (*корми́ться в долг, на чужо́й сче́т*) наї́дати, наї́сти, (*о мног.*) понаї́дати (на́бір) у ко́го. [Харчо́вих не полу́чав, наї́в у товари́шів (Тесл.); 4) (*накусыва́ть тело*) наку́шувати, наку́сати, куса́ти, (геть) ску́сати, поку́сати; (*изгрыза́ть*) згриза́ти, (геть) згризти, нагриза́ти, нагризти шо. [Бло́хи наку́сали (Сл. Ум.); 5) (*нагрыза́ть*) нагриза́ти, нагризти, (*о ша́шле*) нато́чувати, нато́чити, (*о мног. или во мн. местах*) понагриза́ти, понато́чувати чо́го; *срв.* **Нагрыза́ть 1. Нае́денный** – 1) над'ї́д(ж)е́ний, понад'ї́даний; 2) – 3) наї́д(ж)е́ний, понаї́даний; 4) накусаний, нагризений, (весь, геть) ску́саний, поку́саний, згризений; 5) нагризений, понагризаний; нато́чений, понато́чуваний.

Наеда́ться, нае́сться – 1) (*стр. з.*) над'ї́датися, бу́ти над'ї́даним, над'ї́д(ж)е́ним, понад'ї́даним *и т. п.*; *срв.* **Наеда́ть**; 2) наї́датися, наї́стися, (*о мног.*) понаї́датися. [Кисли́ці зло́дій крав: наї́вся, вдово́льнився (Боров.). Усі понаї́дали́сь і пови́вертали́сь (Рудч.)]. **-сться до́сыта** – наї́стися до́сыта (досхо́чу, до-не(с)хо́чу), заї́стися, заживи́тися; *срв.* **Насыща́ться 2.** [«Заха́ркові ве́чєрі не дава́йте: його́ вже пани́ч нагодува́ли». – «Та я-ж тим шматочко́м не заї́вся», спєреча́вся Заха́р (Крим.). Заживи́вся, як соба́ка му́хою (Номис)]. **-ться до отве́лу** – наї́датися, наї́стися до-не(с)хо́чу (до-не́змогу, до-невпо́їду, до-ви́дбро́ду), заї́стися чим, на́паковува́тися, на́пакува́тися, (*о мног.*) пона́паковува́тися чо́го *и* чим. [Спаси́бі за цукє́рики! сьо́годні я заї́мся ни́ми (Звин.). Добре, що хоч горо́дина вроди́ла, – на́пакує́шься барабо́лі, заб'є́ш голо́д (Брацла́вщ.)]. *Этим не́льзя -сться* – цим не наї́сися; з цьо́го наї́дку, як з хри́[о]ну.

Нае́дине́, *нрч.* – 1) (*в одино́честве*) на самоті́, самото́ю. [Без підпо́ри чо́ловік у вели́кій грома́ді чує себе самотни́м більш, ніж на самоті́ (Кониськ.). Він пішо́в до дру́гого поко́ю, а Гнатко́ зоста́вся на самоті́, дуже зами́слений (Крим.). Що ти тут самото́ю роби́ш? (Кулі́ш)]. **-не с са́мим собо́ю** – на самоті́ (із собо́ю). [І вже до нас не го́рнєтьсє, як да́вно, – люби́ше їм на самоті́ з собо́ю (М. Вовч.)]. *Оста́вьте его́ -не с са́мим собо́ю* – лиші́ть його́ на самоті́ (самото́ю), лиші́ть його́ собі́ са́мому. [Зоста́в на час мене́ собі́ са́мому (Кулі́ш)]; 2) (*с глазу́ на гла́з*) на самоті́, сам-на-са́м, ві́ч-на-ві́ч (з ким, з чим), у чо́тири о́ка, на дві па́рі оче́й з ким. [Мо́же на самоті́ розмовля́ти з ним (Грінч.). Я та ма́ма зоста́лися на самоті́ (Крим.). Сам-на-са́м попро́хаю в нього́ ви́бачення (Крим.). Маю́ сказа́ти вам кі́лька слі́в ві́ч-на-ві́ч (Ор. Лев.)]. Ві́ч-на-ві́ч з неося́жним ви́довищем ві́чності (М. Зєров)].

Нае́дки – 1) (*заєдки*) заї́дки (-ків), лаго́минки (-нок); 2) (*об'єдки*) з'ї́ди (-ді́в), з'ї́дини (-дин), переї́ди; (*мышинные*) мишої́ди.

Нае́дно́й – наї́д(ж)е́ний. **-но́й долг** – наї́д(ж)е́ний борг.

Нае́док – недої́док (-дка), (*огрызок*) недогри́зок (-зка).

Нае́жива́ние – наї́жування, наї́жачування, насто(в)бу́рчування, насто́впу́жування.

Нае́жива́ть, нае́жить – наї́жувати, наї́жити, наї́жачувати, наї́жачити, насто(в)бу́рчувати, насто(в)бу́рчити, насто́впу́жувати, насто́впу́жити, (*о мног.*) понаї́жувати, понаї́жачувати, понасто(в)бу́рчувати, понасто́впу́жувати шо. [Наї́жили чу́пер і свої́м ву́хам не ві́рили (Стефани́к). Зві́р насто́вбу́рчив на спи́ні те́мну сизу шерсть (М. Лев.). Ячмі́нь понасто́вбу́рчував ву́сики (Тесл.)]. **Нае́женный** – наї́жений, наї́жаче́ний, насто(в)бу́рчений, насто́впу́жений, понаї́жуваний *и т. п.* [Насто́вбу́рчені́ брови́ (Черкас.)].

Нае́жива́ється, нае́житьсє – (*в прям. и перен. знач.*) наї́жувати́ся, наї́жити́ся, напу́трювати́ся, напу́трити́ся, (*то́лько в прям. знач.*) з'ї́жувати́ся, з'ї́жити́ся, наї́жачувати́ся, наї́жачити́ся, насто(в)бу́рчува́тися, насто(в)бу́рчи́тися, насто́впу́жувати́ся, насто́впу́жити́ся, напу́жувати́ся, напу́жити́ся, (*о мног.*) понаї́жувати́ся *и т. п.*; бу́ти наї́жувани́м, наї́жени́м, понаї́жувани́м *и т. п.* [Боро́да наї́жиласє, мов ї́жак голка́ми, сиво́ю щети́ною (Коцю́б.). Ви́дразу наї́живсь і поча́в серди́то огриза́ти́сь (Васи́льч.). Напу́триласє, мов ї́жак (Крим.). Подиви́ся лиш на мене́, – з'ї́жиласє чу́при́на? (Руда́н.). Чи ба́ч, як у його́ чу́б наї́жачи́вся? (Сл. Ум.). На голо́ві во́лосся насто́вбу́рчи́лось, як щети́на (Н.-Лєв.). Во́лосся на голо́ві насто́впу́жи́лось (Леонт.).

Брови напужились, як щетина (Квітка)]. **Наїжившийся** – наїжений, наїжачений, насто(в)бурчений *и т. п.* [Військо, наїжене списами (Л. Укр.). Настовбурчена чуприна (Київщ.)].

Наїзд – 1) (*действие*), *см.* **Наезжание**; *оконч.* виїждження, принатурення (коня) до їзди; натертя (-тя), наічення *и т. п.*; наїзд; над'їзд (-ду); 2) (*с'езд*) наїзд, з'їзд. [Наїзд був великий у цей ярмарок: здалека понаїздили купці (М. Вовч.)]; 3) наїзд, напад (-ду), наскок (-ку), заїзд; *срв.* **Набег 2**. [Було-б тобі меншого брата на заїзди висилати (Метл.)].

Наїздить, *см.* **I. Наезжать**.

Наїздитися – наїздитися, попоїздити (досхочу). [Дарованим конем не наїздишся (Номис). Наїздилися ми за цю зиму досхочу (Богодухівщ.)].

Наїздка, *см.* **Наїзд 1**.

Наїздник – 1) їздець (-дця), (*рус.*) наїздник; (*берейтор*) берейтер (-ра); (*конный воин*) кіннотник, (*стар.*) комонник; (*всадник*) вершник; *см.* **еще Всадник**. [І найкращого коня, і найкращого їздця знайдеш на Русі (Куліш)]. Чи не видно ворожих їздців де за жовтим туманом? (Франко)]. *Морской -ник* – пірат (-та), корсар (-ра); 2) *энт.* **Ichneumon** – їздець (-дця).

Наїздица – їздця, (*рус.*) наїздиця; (*амазонка*) амазонка.

Наїздничанье – 1) їждження верхи; берейтерування; 2) набігання, нападання, наїзди, заїзди (-дів); *срв.* **Наїзд 3**.

Наїздничать – 1) їздити верхи; бути їздцем (*рус.* наїздником); (*быть берейтором*) берейтерувати; 2) (*делать наезды, набегу*) набігати, нападати; *см.* **Набег 2 (Делать -ги)**.

Наїзднический – їздецький, (*рус.*) наїзницький; (*берейторский*) берейтерський.

Наїздничество – їздецтво, (*рус.*) наїзництво; (*берейторство*) берейтерство.

Наїздничий, *см.* **Наїзднический**.

Наїздної – 1) виїжджувальний; 2) *см.* **Наїзжий**.

Наїздок – натертій (утертій, наічений) шлях (-ху), натерта *и т. п.* доро́га.

Наїздом, *нрч.* – наїздом. *Бывают -дом где* – бувати наїздом де, наїжджати (доїжджати) коли-не-коли куди; *срв.* **II. Наезжать 5**. [Він у нас іноді буває наїздом (Богодух.)].

Наезжание – 1) (*лошади*) виїжджування, принатурювання (коня) до їзди; (*гончих*) принатурювання гончаків; 2) (*дороги*) натирання, у[про]тирання, наічення; 3) *на кого, на что* – наїжджання на ко́го, на що; 4) (*над'езд*) над'їжджання; б) (*встреча*) натрапляння на ко́го, на що, стріч[в]ання, зустріч[в]ання ко́го, чо́го; 6) (*с'езд*) наїжджання; 7) (*временный приезд; набег*) наїжджання, доїжджання; 8) (*насовывание*) насовування *и* насування.

I. Наезжать, наїздить – 1) (*лошадь*) виїжджати *и* виїжджувати, виїздити коня, принатурювати, принатурити коня до їзди, (*о мног.*) повиїжджувати, попринатурювати. **жать, -дять гончих** – принатурювати, принатурити гончаків до (в)ловів (полювання); 2) (*дорогу*) натирати, натерти, утирати, утерти, протирати, протерти, (*преимущ. колёсной повозкой*) наічувати, наітити, (*о мног.*) понатирати, понаічувати *и т. п.* [Сюдою возили дерево з лісу, – добре втерли дорогу (Брацлавщ.). Протерли шлях мужицькі сани (Франко)]; 3) (*выручатъ ездой*) наїжджати *и* наїздити, наїздити, виїздити що. [Я його в борг вожу: карбованців на п'ять наїздить та й заплатить одразу (Київщ.). Які наші заробітки візницькі: трьох карбованців за день не виїздиш! (Богодухівщ.)]; 4) (*ездить много*) наїжджувати, наїздити, виїздити; (*изв. время*) проїжджувати, проїздити, поїздити, попоїздити, виїздити. *Кто много ездит, много -дит* – хто багато їздить, багато наїздить (виїздить). **Наїзженный** – 1) виїжджений, принатурений, повиїжджуваний, попринатурюваний до їзди, уїжджений, їжджалий; 2) натертій, у[про]тертий, наічений, понатираний, понаічуваний *и т. п.*, (*только о колёсном пути*) битий. [Санна доро́га уже наічена, слизька (Черняв.)]; 3) наїжджений, виїжджений; 4) наїжджений, виїжджений; проїжджений, (по)поїжджений. **-ться** – 1) виїжджатися, бути виїжджуваним, виїждженим, повиїжджуваним *и т. п.*; 2)

натир'ятися, натертися, понатир'ятися; бути натираним, натертим, понатираним *и т. п.*; 3) наїждж'ятися *и* наїздитися, бути наїжджуваним, наїждженим, вїїждженим; 4) наїжджуватися, бути наїждженим *и т. п.*; 5) (вдоволь, сов.), *см. отдельно Наездиться.*

II. Наезжать, наехать – 1) *на кого, на что* – наїжджати *и* наїздити (-їжджу, -їздиш), наїхати, (о мног.) понаїжджати на ко́го, на що. [Наїхав на ка́мінь (Київщ.); 2) (едучи приближаться) над'їжджати *и* над'їздити, над'їхати куди, до чо́го; 3) (встречать в пути) натрапляти, натрапити на ко́го, на що, стріч[в]ати, стрі(ну)ти, зустріч[в]ати, зустріти ко́го, що; 4) (приезжать во множестве) наїжджати *и* наїздити, наїхати, понаїжджати *и* понаїздити. [Багато знайо́мих наїздять до нас літувати (Богодухівщ.). Наїхали подоляни з Подолу (Метл.). Наїхало го́стей повен двір (Брацл.). Понаїжджають у го́сті (Канівщ.). Звідусіль понаїздили люди (Київщ.); 5) (бывает наездом; нападать, несов.) наїжджати *и* наїздити, доїжджати *и* доїздити. [Пан-отець у нас доїжджає, а живе на парафії вдовиця (Свидн.). Ой, як узяли вра́жі здобичники ча́сто до нас доїздити (Метл.); 6) (насовываются) насуватися *и* насовуватися, насунутися, (о мног. или во мн. местах) понасуватися *и* понасовуватися.

Наезживать, *см. II. Наезжать 1 и 3.*

Наезжий – наїжджий, приїжджий, приїжджачий. [Наїжджі купці (Рудч.). Прихо́жі та наїжджі ара́би (Крим.).]

Наелозить, -ся, *см. Наезозить, -ся и Наёрзать, -ся.*

Наём – 1) (действие и результат) наймання, найми (-мів); *см. Нанимание; оконч. – а)* на(й)няття (-ття) ко́го, найманка; поєднання, з'єднання, по[під]рядження *и* по[під]рядіння згодження *и* згодіння, договóрення ко́го; б) на(й)няття чо́го; в) (сдача в -ём), вина(й)няття, на(й)няття чо́го. [Найма́ння робітників на цукрова́рню (Київщ.). Як-що є найманка де, а в тебе й шкапа є, то заробиш (Лебединщ.). Найма́ння (на(н)няття) буди́нків під шко́ли (Київщ.). -ём *имущественный* – оренда. -ём *корабля* – найма́ння (на(й)няття) *корабля*. -ём *личный* – найма́ння по́слуг. -ём *рабочей силы* – найма́ння робо́чої (робітної) сили. *Плата за -ём чего* – пла́та за найма́ння чо́го, пла́та за що, наймовé (-во́го); *см. Наёмный 2 (-ная плата).* *Плата за -ём квартиры* – пла́та за ква(р)ти́ру (за помешкання), кварти́рна пла́та, ко́мірне (-ного). *В -ём* – у найми. *Идти в -ём* – йти в найми, найма́тися. *Брать, взять в -ём* – наймати, на(й)няти, (только недвиж. имущ.) орендувати, заорендувати що. *Отдавать, отдать, сдавать, сдать в -ём* – винайма́ти, вина(й)няти, наймати, на(й)няти, здава́ти, зда́ти в найми, (только недвиж. имущ.) дава́ти, здава́ти, зда́ти в оренду (в посесію) що. [Можете шко́лу на літо зайняти безплатно, бо шко́лу не можна винайма́ти за гро́ші (Крим.). Дві світлиці лю́дямайма́емо, а сами в одній живемо́ (Богодухівщ.). Здав ха́ту в найми (Звин.). *Квартира сдается в -ём* – ква(р)ти́ру[а] винайма́ється. *Отдача, сдача в -ём* – вина(й)ма́ння (вина(й)няття), найма́ння (на(й)няття) чо́го. *Берущий в -ём* – найма́ч (-ча́). *Отдающий, сдающий в -ём* – винайма́ч, наймода́вець (-вця); 2) (о службе) найми (-мів). [Нехай вона́, серде́чна, од наймів тро́хи відпочине (Шевч.)]. *Поступать, поступить на работу по -йму* – ставати, ста́ти, йти, піти в найми, найма́тися, на(й)ня́тися. [Або́ в найми ста́ти, чи на заробі́тки куди піти (Доман.). «Ко́ли я одсахну́ся од тебе́, – побачимо́, що діятимеш!» – «Піду́ в найми» (Крим.)]. *Работать, служит, жить, ходит по -ймам, в -ймах, по -йму* – служи́ти по найма́х, у найма́х бу́ти, ходи́ти по найма́х, наймитува́ти, (о жениц.) найми́чкува́ти. [Бідна бу́ла, – по найма́х служи́ла, па́ри не знайшла́ (Пісня). Дочки по найма́х ходять, на поса́г собі заробля́ють (Київщ.). Бу́де вже мені наймитува́ти, мо́же сво́є хазя́йствечко заведу́ (Рудч.)]. *Служить по вольному -йму* – служи́ти з во́лі, служи́ти вільним наймом, бу́ти вільнонайманим, з во́лі. *Служащий, рабочий по вольному -йму* – службо́вець (-вця), робі́тник (-ка) (вільно)найманний, (вільно)на(й)ня́тий *или* (що служи́ть) з во́лі. *Держать по -йму* – наймом держа́ти. [Бу́ла в гетьмана́ під руко́ю невели́чка си́ла драго́нії, що з німе́цьких зе́мель наймом Польща́ держа́ла (Куліш)].

Наёмка, *см. Наём 1.*

- Нае[ѐ]мник** – 1) (*батрак и перен.*) наймит (-та), найманець (-нця), наёмник, ум. наймиток (-тка), ласк. наймиточок (-чка), наймитонько (-ка, м. р.), ув. наймитище, наймитюга, (*пренебр.*) наймитчук (-ка), наймитча (-чати). [Як це сталося, що вона пішла за нього, вічного наймита, і досі не знає (Коцюб.). В одній кімнаті спали й свої люди й наёмники (Кам'янич.); 2) (*солдат*) наёмник, найманець (-нця), наёмний (найнятий, платний) солдат (-та), наёмний *и т. п.* вояк (-ка), наймит-вояк (Л. Укр.).
- Нае[ѐ]мников** – 1) наймитів (-това, -тове), наёмників (-кова, -кове); 2) наёмників.
- Нае[ѐ]мница** – (*батрачка и перен.*) наймичка; наёмница.
- Нае[ѐ]мницын** – наймиччин; наёмничин (-на, -не).
- Нае[ѐ]мничать** – 1) наймитувати, наёмникувати; (*о женщ.*) наймичкувати; 2) наёмникувати. Срв. **Нае[ѐ]мник**.
- Нае[ѐ]мнический** – 1) наймитський, наёмницький. [Короткі хвилини, вільні від праці, здебільшого нудної, наймитської (Грінч.)]; 2) наёмницький.
- Нае[ѐ]мничество** – 1) наймитство, наёмництво; 2) наёмництво.
- Наёмничий**, см. **Нае[ѐ]мнический**.
- Наёмный** – 1) (*отдаваемый в наём*) найманий, наёмний; (*только о недвиж. имущ.*) посесійний, віддаваний в оренду (в посесію). **-ный луг** – наймана лука. **-ная работа** – а) (*по найму*) наймитська (наёмна) праця, найми (-мів). [Піде на хуторі шукати собі наймів (Васильч.)]; б) (*нанимаемая*) наймана праця; 2) (*нанимаемый, нанятой*) найманий, на(й)нятий, наёмний. [Хліб на найманій землі сіємо (Богодухівщ.). Найманим екіпажем їздять (Київ)]. **-ный работник**, **-ная -ница** – найманий робітник (-ка), -на робітниця, наймит, наймичка. [Повстали фабрики, де робили наймані робітники за поденне (Рада). Наймитів держимо, бо самі не впораємося (Канівщ.). *Жить б -ной квартире* – жити (сидіти) в найманій (на(й)нятій) ква(р)тирі, в найманому приміщенні (помешканні), в комірному (Свидниц.), сидіти в на(й)нятій хаті, жити в сусіда. **-ная плата** – (*за работу*) заробітна плата; (*за пользование чем*) плата за що, наймовé (-вого), найманка, наймиця (Сл. Гр.), (*за аренду земли ещё*) орендна (посесійна) плата, (*оброк*) чинш (-шу). [За луку найманки дають двадцять карбованців на рік (Сл. Ум.)]. **-ные войска** – наймане (на(й)няте, (за)плачене, грошовé) військо. [Пані проти короля бунтувалися і на його військо своїм грошовим і надвірним військом били (Куліш)]. **-ный агент**, **убийца** – найманий (заплачений) агент, душогу́б, підплачений душогу́б. [Заплачений агент (Рада)].
- Наёмочный** – наймовий. **-ные деньги** – наймові гроші (-шей *и* -шів).
- Наёмчивый** – охочий (-чого) найматися, найнятливий, наймістий.
- Наёмщик**, **-щица** – 1) см. **Наниматель**, **-ница**; 2) см. **Нае[ѐ]мник**, **-ница**.
- Наёмщикий**, см. **Нанимательский**.
- Наёрзаться** – насóватися, начóвгатися, нагóрзатися, наверхтітися, навовту́зитися, наю́рзатися, наго́мзатися, попосóватися (досхочу) *и т. п.*
- Наёрничать** – (*наблюдить*) набахурувати; (*набуянить*) нашрубу́рити; (*наплутовать*) нашахрувати, намахлювати, намахлярити, попобахурувати (досхочу) *и т. п.*
- Наерошиться** (*о волосах, щетине и т. п.*) – нагоро́житися, насто(в)бу́рчитися, напу́тритися; срв. **Наёжиться** (*под Наёживаться*).
- Наершиться** (*о человеке, животных*) – накострі́читися, наї́житися, найо́ржитися, напу́тритися.
- Наехать**, см. **П. Наезжать**.
- Нажаберный** – назябровий.
- Нажабривать**, **нажабрить** *рыбу* – нанизувати, нанизати рибу на кука́н (на нізку).
- Нажадничаться** – 1) нажаднувати(ся), наласитися на що; нажадатися, напра́гнутися чо́го; 2) (*накупиться*) накупітися, накрязити(ся).
- Нажаждаться** – 1) (*испытывая жажду*) зазнати (натерпітися) спра́ги; 2) (*сильно желая*)

("8(2' \$') + (2' 8 (% ')

" '* .# .) .
 @ @ &
 @ ((*#& & #) . *#& .
) 3 (' * &#& ' & ' #) .
 @ " " #& * " 9 3 .)
 3) #+ & 9 D & . 7 + 8 .)
 + & . & ' * + 3D ! &
 @ @ &
 @ @ "#& " ' * "#& ' * " "
 ' ') " * & " * ' & ' 3 "
 " * & " * ' ') ' & ' "#&
 " 2 3 & . * & 2 @ & " "
 @ "#& " ' * "#& ' * " "
 ' ' 3 (' ' "#& ' ' "#& ' ') . D " "
 .# + ' * 3U 1* M . & " ' * . 3=#) D ' . * 3U
 1* 3 (" * & " * ' & ' 3
 (' " * & ' ' & 9 &) # 3 " " * & " *
 ' ' ' & ' & . 9 2
 + & . * &) # @ & @ " +
 ' * " + ') + ' "#& + B * #) # ' * " 37&
 " * + ' + ' " * & + ' ' & + " * + ') +
 ' + + "#& " ' "#& #
 "#& " ' "#& 3 ("
 " * & " * ' " * & # " * & " *
 ' " * & 3 " " * & " * & " * &
 & " * ' ' & M 3)
 & " * # & " + . ' + ' ' \$ 34 * +
 @ # 8 # 8 & #
 .) ' * *#) ' * *# 2 # 3 #
 *# " # 8 & @) & # 8 & # 8
 & & & .) ' * #& 3 ! 2 @ &
 ;& @ @ &
 ;;& @ @ &
 @ "& "& #&) . 3 8 & "&
 @ @ &
 @ ! @ &
 @ 8 *F 3 ! 3 " 3 ! #
 @ 8 *F & +
 @ @ ! &
 @ @ &
 @ ") .) . 9
 @ ! 8 *F & +) (8 *F & + 3 + ' ' * 3 ! ' *#
 @ ' " &#& "& #& "#& "# 3 ! "&
 @ ' &
 @ ' @ '
 @ ' " &#& "#& "# 3 ( ) "& #& "&
 3 (' " &#& ' "& #& 9) . @ ' " & + "# +
 "& + ' " &#& + ' "& #& + 3 " &#& #
 " &#& " & "# ' " &#& 3 "#&

:<@,

"'#& 3 0)# 3 ( ) "& "'& 3 0)# 3 ((
 ' " &#& ' "& #&
 @ " & &" &
 @ @ " & "
 &" & &" 3 (% ' " &
 '&" & 9 @ ' " + &" +
 ' '&" & + " & " ' " &
 # " & " ' " &
 @ " ! " ! (" 3) #
). U &" & ') * &)&\$ 37
 @ ' '* " & + & *0#3 *
 @ ' @ &
 @ @ &
 @ " & &" & " & "
 @ " 3!
 @ " +
 @ '* " & # & *0#3 *
 @ " & ! & " & ! ' * ! 3';*#& ! & 3
 " & # " &) & " &) ' * 8 3';* & #3 " &
 @ # " " & \$ " & !* " & 3" & ! " &
 @ ! " &) & " &)
 @ * & * . * & @
 * + * & * # * & *
 3 * " ' " * " 3 0)# 3 (
 0 #&
 @ " *# "#& . \$ &
 @ " *#" *# "#& 3 0)#
 @ ' & * # & * 8 *# # 8 *# # " & 3
 #) &
 @ ' # " & * '* & * & * # " # ' '* # '
 9 + & * 8 9 ! + # ' 8 9 ! + " * 8 J' &
 @ ! @ &
 @ @ * ') 2 ' & ' @ & '
 & ') 3 & * + 2 @ &
 ;& @ 3 " & #& '* & '* " &
 " # '* '* " 3! @ + 3 " &
 "' & "' & 3!&# "' 3! # 3) 3!# 3 * 3!
 < 8 " & 37 M' & *0# 5*) & " :
 & +37
 ;;& @ 3 @ &
 @ ;& @ + 3) '* * 3 '* *
 3 " & " & #& #& 3 &
 @ #&) 3!) !&)). + 3 0 3)#
 @ @ & 4 * #& * &
 @ (" & " #& # . 9) .
 & '* & '* 9) . '* " & '* " 9 & "
). # & # & 9 3) '* '* ') .
 3 (' " & ' #& . 9). ' & '* & 9).
 '& & & 9 K " & + '* " & 37 A * " & 3=#) J"

("8(2' \$) + (2' 8 (% ')

" + # *# . : : *#" 34 J &) 0) ' 8 ' # #
 # . . # # 31) www U # . : * & ' #) # & .
3V &) 7 # ' * . - 3V &) D# & & # 0 + & *
') \$ 3M&) * * *) . '* *
'* * ' * & 9 3 +) . * & 9 A * & & & 0
& 3H . # 0 < * " '* * 0 # 3M& 9 . * 8 &)
'* . + # 8 3 < % '* . ' * & '* . ' *
. ' * & . ' * 9 '* * '* * 9
) . ((" ' * 3 *# . & * . D ' : & 8
. # & & 8 & * . " & 8 3 D) % ' 3
3 0 ' #) 3 0 # 0 ' # * 0 ' #
3% 0 0 ' # A) & . 0 9 # 0
. " 3G& * M 0 * 8 3M&
" & " " & " # & # & # & #
* & ' * & # 3 & % + & & " 3I& *
M ((& " # " & # & . ? + .
&) 9 & . & " & 8 3 & " & 8 37 : & 9 @ @ " +
+ + * + ' * " + ' * + ' * + ' " & +
'* * + '* & + . * & + '* . ' * & +
' * . ' * + '* * + 9 + '* & " & 8
' * # 8 ' * & ' * + 8 & * ' 8
@ 3 " & # " & " ' " &
@ & D) & 5 9 (: + ' 31*) L
") &) & 9 # ' * . ' * & # * 37& 3
" & " * " & * " . 3 *
3 D 0 & 0 & # " " & 3M& = " & & . & 0
') 3T* M . & * #) 37 : & 7 *) & & ' * "# : 0 * # 0
* 37 & 9 2 3 " & " # & #
" " 3 0) # 3 (' " & 3 # " & 3
8 # & 3 (# & . * & J & L 0) " &
& ! " " & 3T* D " # 3 <
@ 3 @ 3 '* '* '* & 3
) + " & 3! & 3 '* '* \$ < " & 3! & # G
'* & " & ' # 9 * ' 34 =
@ 3) * &) ' & *
) ' '* 3" & .) 3 * &
* * & ' # 3 % " &
; * F & # & " & ; * F # &
@ 3 * & * (' &) '
' # 3 .) + 5 " & .) 3 (' * & ') ' &
3 * & * ' '* # &
' # 3 (' * & 3 % " & " &
; * F & # & ; * F # & 3 (% ' " &
' ; * F & # & 9 \$ ' 3 @ ' 3) *
3) ' .) '* ! " & 3 * 3
' '* " & + ; * F & + ' ; * F & # & +
; & @ 3 (" & + " + # & + # + 3
+ # & + 1* 8 *) " & 37 B & " & * " &

:<@<

31 H * & W # *) 3M& . 9 3 " + # + +
 (" 3 # . * 8 3!8 + !8 & 2 3) & +
 * 8 & + 3 " + B ' * & * 8 & : * " "

37 &9
 ;;& @ @ 3 ' * + ' * & +)+ " &
 3!&

@ 3 8& # 8& # *# # 3*#) 8& 3
 ' 0' 3 . "&# #
 @ " &) * & 3!
 @ ! ;;& @ &
 @ 3 @ @ 3 &* + " .
 @ @ " " &
 @ ". 3 #& #& 3!
 @ 3 * " * & + * ' + 3 .
 & ' & + & ' + & ' +
 @ " " * " * &) ! &) * ') 3!) !) & ' &) ! &)
 & ' !
 @ @ * " * & * ' 2 ' &
 & ' & @ & ' & & ' P ' ("#& ' & ' 0)#& Q
 @ <& 2 @ &
 @ @ " " &
 @ @ &
 @ ! @ 3 * " * & * " * * ' &
 * ' 3 (' * " * & ' * ' 9 2 3 (' &
 ' & ' & & ' 3 (' ' & ' & ' &) . D' &
 . & ' 3U ? @ 3 & ' & & ' & ' & ' 3 ((&
 % ' & ' & ' & ' 9 J ' &* 3U ? P (&
 ' ("#& ' (' & ' 9 ' 0)#& ' 0 . @ ' &
) . \$ Q @ < @ ' @ ' &
 * " * + * ') + ' * " * & + 2 ' + & ' + ' ' & +
 ' & ' & + @ & ' + & ') + ' & ' & + P ' (" + ' +
 ' 0) + * " * & * " * ' * " * & # * " * &
 * " * ' * " * &

@ " ") #& .) .
 @ " ") #& #) #&
 @ * * # ' * ' * 8
 @ (*) . * * 3* & 9
 @ ' *# "#&
 @ 3 " ' *# "#& ' *# " 3 (' ' *# "#&
 3# # (@ ' *# " + ' ' *# "#& + ' *# "#&
 ' *# " ' ' *# "#& # ' *# "#& ' *# " ' ' *# "#&

@ " +
 @ 3 @ @ 3! # 3! # %
 & & * & * # 31*) < * ' * ' : *# 3T* <
 " 3= <# 9 & ' &* + # 3= 2
 (# &) . 2 3 . 3! ' * . 3!
 ' * 3! 3 &) & 3!& & 3) *# 3! \$ \$

("8(2' \$') + (2' 8 (% ')

@ 3) 3!) 3
 @ @ &
 @ 3!
 @ @ &
 @ #& ' #& # 8#&
 & & .)#& #& ' #& # 8#&
 . # 8#& & & '* *#)#& 2 # & *# "# &
 # 8#& & & @) & & # 8#& & # 8#& & &
 & & & .)#& '* &#& & & 3! 2
 @ &
 @) !) ! + 3) & &
 !&)
 @ +) & +
 @ 3 #& # 9 9
 # ' #& ' # 9 9 # 8#& # 8 & &
 & .)#& . 9 3 (' ' #& ' # 8#&
 ' & & ' .)#& D #& . ' # 31*) M# : #&
 & * 31*) D #& ' #& & 37 :& < * + & 3T*
 4#)# #) * + # 3T* <* & *#8 * + #8#
 . . 37 (3 #& #
 3 ' ' 3
 & ' & . 3 # # '* *#)#&
 '* *# . ? 0 0 '& ^&)# ' (_ * !" # ' #
 34 & K ' # # '* &# * # . 37 :& K !"
 * 8 ' 9 & # # 8# # - 34 & 7 !"
 8 + . * & \$ 3G & * 2 3))
 # & # 3 # 3 # 9 & 9 *# "#&
 *# 9 # 8#& # 8 # 8 & & & 9 & 9 3
 (% ' # & ' *# "#& ' # 8#& ' & &
 ;& J + D # '#0*) 37 & 9 @ 3
 ( ) & &) & # 8#& # 8 & # 8#& & # 8 & &
 & & & & & & .)#& . 3 (.)#&
 . '* &#& '* #& 3 & &
 & 3 (') & & ' # 8#& ' & # 8#&
 ' & & ' & & & ' .)#& ' '* &#& ' ' &) .
 D) & & & ' 8 & . * # 37 :& 9 @ +
 #& + # 8#& + <*#" & " *# *
 &) & & 3T* @ + # +
 ' + ' # + # 8 + & + .) + ' +
 ' #& + # + # + *# " + 2) & +
 & # 8 + & & + '* & + + + & +
 #& # ' #& #
 #& # ' 3#&
 # & 3 (' ' &
 @ <&
 @ & + 3 *# + # #& +
 @ @ +&
 @ &) & 3! & &) & + 3 #
 @ 3!

:<@>

наминачки кому́.

Нажу́шерить *скорлупы* – налуза́ти луски́.

Нажу́шериться, *см.* **Нажра́ться**.

Назаба́вить *кого* – до́бре заба́вити (поті́шити) кого́. **-ться** – наба́витися, наті́шитися.

Наза́втра, *нрч.* – на(в)за́втра. [Наза́втра суд призначено (Київ)].

Наза́втрака́ться – насні́датися, попосні́дати (досхо́чу).

Наза́д, *нрч.* – 1) (*в пространстве*) наза́д, (*позад себя*) позад се́бе, навспа́к, наві́дворіть.

[Вийшла з села – серце ниє, назад подивилась (Шевч.). Назад руки пов'язали (Сл. Гр.).

Перекрутив годинника назад на годину (Київ). Зогляділася позад себе (Грінч.). Вмочи в росу малий палець і тріпни рукою, лиш наві́дворіть не трі́пай, а перед собо́ю (Рудан.). *Туда и*

-зад – туди й назад, (*взад и вперед*) туди й сюди, туди-сюди. *Ни вперед, ни -зад* – ні

на[в]перед, ні назад, ні туди, ні сюди. *Сделай шаг -зад* – від[по]ступити (ступну́ти) крок

(ступінь) назад. *Пятится, попятится -зад* – поступатися, поступитися назад, задкувати,

позадкувати. [І наперед забігаю, і вбік звертаю, і назад поступаюсь (М. Вовч.). Не задкуй

лиш, а поступа́й наперед (Червоногр.). *Взять своё слово -зад* – взяти своє слово назад.

Взять свои слова -зад – взяти свої слова назад, (*гал.*) відкликати свої слова. [Коли ви своїх

слів не відкличете, я вас позву́ до суду (Крим.). *Взять -зад своё решение, согласие* –

передума́ти і зре́ктися. [Учора сказав, що обміркував справу і пристане до неї, а сьогодні

передумав і зрі́кся (М. Грінч.); 2) (*во времени*). *Год, столько-то лет и т. п. -зад тому* – рік,

сті́лки-то ро́ків (літ) *и т. п.* (уже) *тому и тому* (вже) рік, сті́лки-то ро́ків (літ); *буде тому*

рік, сті́лки-то ро́ків (літ); *рік, сті́лки-то ро́ків (літ) перед тим; перед ро́ком, перед*

сті́лкома-то ро́ками; *рік, сті́лки-то ро́ків передніше*. [Два ро́ки *тому* в Бориславі...]

(Франко). Три ро́ки вже *тому* твій о́браз чарівли́вий в душі́ я записав (Вороний). *Тому* ба́гато

ро́ків була́ ця доли́на ще не така відкритá для світу́ (Країна́ Сліпих). *Тому* шість літ я вперше

мав тут з ним розмо́ву (Рада). Та він уже́ ско́нав, *буде тому* днів чо́тири (Крим.). Я знав його́

перед восьма-дев'ятьма ро́ками (Грінч.). *Перед шістьма ро́ками вони приї́здили огля́дати*

сахарню́ (Коцюб.). *Ро́ків де́сять передніше* (Н.-Лев.). *Это случилось может быть год*

тому -зад – це сталося може́ рік *тому* (може́ перед ро́ком). *Два дня тому -зад* – два дні *тому*

и тому два дні, два дні перед тим, перед двома́ днями, позавчора. [Тому́ два дні П'єр пої́хав

у Ки́їв (Крим.)].

Наза́ди, *нрч.* – поза́ду, (і)зза́ду, (*позади кого, чего*) позад ко́го, чо́го. [Зза́ду в мене́ очей нема́!

(Брацлавщ.). Поперед війська́ не вихва́чайся, а позад війська́ не зостава́йся (Ант.-Драг.)].

Наза́ймають – напозича́ти(ся) в ко́го.

Наза́ливание – назо́лювання, налу́жування.

Наза́ливать *и* **Назо́лятъ, назо́лить** – назо́лювати, назо́лити, налу́жувати, налу́жити, (*о мног.*)

поназо́лювати, поналу́жувати що *и* чо́го. [Назолила сорочок та полотна́ повнісіньке жлукто

(Канівщ.). **Назолённый** – назо́лений, налу́жений, поназо́люваний, поналу́жуваний. **-ться** –

1) назо́люватися, назо́литися, поназо́люватися; бу́ти назо́лювани́м, назо́лени́м,

поназо́лювани́м *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) назо́литися, налу́житися, попозо́лити, пополу́жити

(досхо́чу).

Назализация, *лингв.* – назализа́ція, (*о действии ещё*) назализува́ння.

Назализировать – назализува́ти, *сов.* зназализува́ти що. **Назализированный** – назализова́ний,

зназализова́ний. **-ться** – назализува́тися, бу́ти назализова́ним, *сов.* бу́ти зназализова́ним.

Назамочник – назамоч́ник (-ка).

Назамочный – назамко́вий.

Назамшивать, -ся, назамшить, -ся – назамшува́ти, -ся, назамши́ти, -ся; бу́ти назамшува́ним,

назамшени́м. **Назамшенный** – назамшени́й.

Назаперти, *нрч.* – в зачі́ні, під ключо́м, під замко́м. *Он -рті* – він за́мкнений (зачі́нений).

Назапрете, *нрч.* – під заборо́ною.

Назарей – назарей (-рея).

Назаритися – назазіхатися, назаздритися, наквапитися на ко́го, на що.

Назаститися – наза́стуватися.

Назв́анивать, -ся, назвоніть, -ся – 1) надзвонювати, -ся, надзвоніти, -ся, (*шутл., сов.*) накалатати, -ся, надзенькати, -ся, -надзеленькати, -ся, нателенькати, -ся, (*в колотутку*) наклепувати, ся, наклепати, -ся, накалатати, -ся, (*раздельно в один колокол*) наба[о]мкувати, -ся, наба[о]мкати, -ся, набёмкати, -ся, набовкати, -ся; 2) (*перен.: натрезвонить, -ся, сов.*) надзвонити, -ся.

Назв́ание – 1) (*действие*) назв́ання, на(й)менування; накли́кання, напро́шення; скли́кання; *срв. Называние*; 2) на́зва, на́звище, назвисько, найме́ння, назв́ання, (*имя*) ім'я (*р. ім'я, ім. мн. імена*), й[і]ме́ння (-ння). [*«Сонце віри»* – це почесна назва (Крим.). (Морова) *«Утопія»* передала свою на́зву всім подібним творам наступних віків (Л. Укр.). Назва (на́звище) села (Київщ.). Письме́нство, ва́рте цього найме́ння (Рада). Націона́льне найме́ння (Доман.)]. *Под-нием, по -нию* – під на́звою, на на́зву. *Давать, дать -ние* – дава́ти, да́ти на́зву (найме́ння *и т. п.*) кому, чо́му, назива́ти, назва́ти, наріка́ти, наре́кти ко́го, що. [Даю вам ме́ння і назв́ання (Самійл.). Мав звичай наріка́ти російський лібералізм *«мельхіоровим»* (Крим.)]. *Носить -ние* – зва́тися, ма́ти на́зву. *Получать, получить своё -ние* – дістава́ти, діста́ти, здобува́ти, здобу́ти свою на́зву (своє найме́ння *и т. п.*), прибира́ти, прибра́ти собі на́зву. [Здобула від пана на́звисько *«дури несосвітєнної»* (Крим.). Якого́ більш у прозових творах буває еле́менту, котрий переважає, – од того вони й на́зву собі прибира́ють (Рада)]. *Поступок, которому нет -ния* – учи́нок; я́кому й на́зви не до[при]береш.

Назв́анный, прлг. – назв́аний, наречений. [Ба́тьку! тату! хоч не рідний, то назв́аний! (Мирний). Прикли́кав назв́аного си́на свого́ (Г. Барв.). Соромився нарече́ного зя́тя (Н.-Лев.)]. **-ный брат** – назв́аний брат, побраті́м, (*ум. побраті́мко*), побраті́мець (-мця), побратан (-на). **-ная сестра** – назв́ана сестра, посестра.

Назв́анка (*общ. р.*), *см. Назв́анный* (*брат, сестра и т. п.*).

Назв́аньце – назвочка, назв́аннячко, найме́ннячко.

Назв́ать, -ся, см. Называ́ть, -ся.

На́звище – на́звище, на́звисько, прізви́сько.

Назвоніть, -ся, см. Назв́анивать, -ся.

Назв́якати, -ся – набря́кати, -ся, набря́жчати, -ся, надзв́якати, -ся, надзв́якотіти, -ся.

Наздравствова́тися – наздоровка́тися. [На всяк чмих не наздоровкає́шся (Номис)].

Назевать – 1) на́позіха́ти, на́зіха́ти, ви́позіха́ти, ви́зіха́ти що; (*позевать*) по́позіха́ти; 2) (*глазья*) на́гави́ти що; (*поглазеть*) по́лупа́ти очі́ма на що; г[г]ав (ві́трішків) по́полови́ти.

Назевать́ся – 1) на́позіха́тися, на́зіха́тися, ви́позіха́тися, ви́зіха́тися. [Віспавши́сь любе́нько, ви́позіхавши́сь, уста́в (Квітка)]; 2) (*наглядеться*) на́диві́тися, на́лупа́тися очі́ма, на́лови́ти г[г]ав (ві́трішків) до́схочу́.

Назвезді́ться – на[під]хмелі́тися, підпи́ти, на́підпи́тку ста́ти (бу́ти).

Назвенеть – надзвені́ти, набрині́ти, набреньча́ти, надзенькоті́ти, надзеленькати *и т. п.*; *см. Звенеть.*

На́звини – кли́каний (про́ханий) обі́д (-ду), -на ве́черя.

Назелє́нєніє – назелє́нювання, визелє́нювання, *оконч.* назелє́нення *и* назелє́нїня, визелє́ння; (*зазелє́нєніє*) зазелє́нювання, *оконч.* зазелє́не[і]нїня.

Назелє́нять, -ся, назелє́ніть, -ся – назелє́нювати, -ся, назелє́ніти, -ся, визелє́нювати, -ся, ви́зелєніти, -ся, (*зазелє́нять, -ся*) зазелє́нювати, -ся, зазелє́ніти, -ся, (*о мног.*) поназелє́нювати, -ся, повизелє́нювати, -ся, позазелє́нювати, -ся, позелє́ніти, -ся; бу́ти назелє́нюваним, назелє́нєним, поназелє́нюваним *и т. п.* **Назелє́нєнний** – назелє́нений, ви́зелєнений, поназелє́нюваний, повизелє́нюваний; зазелє́нений, позазелє́нюваний.

Назелє́нь – 1) (*зелёный цвет*) на́зелєнь (-ни); 2) *см. Надзелє́нь.*

Назём – 1) гній (*р.* гною), (*удобрение*) підгній (-ною); *срв.* **Наво́з 2**; 2) (*лесная подстилка*) (листяний) перегній (-гною).

Наземельный – наземельний, наг[г]рунтовий.

Назёмистый – 1) (*обильный навозом*) гноїстий, гнойовітий; 2) (*унавоженный*) угноєний, гнояний.

Назёмить, -ся – угноювати, -ся; бути угноюваним.

Назёмка – угноювання, *оконч.* угноєння *и* угноїння.

Назёмник – гноївня, гноярня, гноїсько, гноїще.

Назёмницы – гнояник (-ка), каламажка.

Назёмный – 1) назёмний, зёмний; (*о лесе*) суходільний; 2) (*мирской*) мирський, світський; (*плотский*) плотський.

Назёмный – гнойовий, гнояний.

Назёмок – гноїще, гнойовище, погній (-гною), угноєне (вігноєне) поле.

Назёмщина – зёмне (сьогосвітне, світове) життя (-гтя).

Наземь, нарч. – додолу, на діл, на зёмлю, об зёмлю. [Упав додолу (на зёмлю) (Київщ.). Менé з іх хтось ударив, додолу збив (Грінч.)]. *Бросил его -земь* – кинув його додолу, кинув ним об зёмлю. *-земь лицом* – долілиць, лицем об зёмлю.

Назеничный, Назенковый и Назенный мой – втіха очей моїх, любий (коханий) мій.

Назерка за кем – пильнування, пантрування когó. *Пойти в -ку за кем* – піти назирцем (назирці, назирком) за ким. [Пішов він назирцем за Марусею (Квітка). Я за нею назирці до са́мих воріт (Н.-Лев.). Пішов я за ним назирком (М. Вовч.)].

Назеркаливание – дзеркалення, надзеркалювання.

Назеркаливать, -ся, назеркалить, -ся (*о стекле*) – надзеркалювати, -ся, дзеркалити, -ся, надзеркалити, -ся, (*о мног.*) понадзеркалювати, -ся; бути надзеркалюваним, надзеркаленим, понадзеркалюваним. **Назеркаленный** – надзеркалений, понадзеркалюваний.

Назеркалка – надзеркалювання, дзеркалення, *оконч.* надзеркалення.

Назеркальный – надзеркальний, наддзеркальний.

Назернение – зернування, зерніння, *оконч.* на[по]зернування, на[по]зернення, на[по]зерніння.

Назернять, -ся, назернить, -ся – зернувати, -ся, на[по]зернувати -ся, зерніти -ся, на[по]зерніти, -ся; бути зернованим, зерненим, на[по]зернованим, на[по]зерненим.

Назерненный – на[по]зернований, на[по]зернений.

Назёрчивый – зіркий, дозірний; *срв.* **Зоркий**.

Назёрщик, -щица, см. Назиратель, -ница.

Назидание – 1) (*действие*) навчання, напучування, напучення, напутіння, набудова; 2) (*поучительная речь*) наука, навчання, напучення, напутіння (-ння), набудова. *В -ние* – на науку, для набудови. [Філософія, вимовлена на науку всякому фанатизмові (Куліш)].

Назидатель, -ница – навчальник, -ниця, напутник, -ниця, набудівник (-ка), -ниця.

Назидательно, нарч. – навчально, напутливо, набудівно.

Назидательный – навчальний, напутливий, набудівний.

Назидать, -ся – навчати, -ся, поучати, -ся, на добро наводити, -ся, напучувати, -ся, набудовувати, -ся; бути навчаним, напучуваним.

Назимковый, см. Назимочный.

Назимовать, -ся – назі[і]муватися.

Назімок и Назимки – первозимки, приморозки (-ків).

Назімочный – первозимний, приморозковий.

Назінуть – 1) *см.* **Нагрязнуть**; 2) (*появится*) з'явитися, (*о солнце*) зійти; 3) *-нуть и -нутья* – наскочити, наїхати, набігти, наразитися на що.

Назирание – 1) назирання, наглядання; 2) *см.* **Надзирание**; 3) позирання, поглядання. *Срв.*

Назира́ть.

Назира́тель, -ни́ца – 1) *см.* **Надзира́тель, -ни́ца**; 2) *см.* **Согляда́тай, -тайка**.

Назира́тельство, см. **Надзира́тельство.**

Назира́ть и Назрева́ть, назре́ть – 1) *кого, что* – назира́ти, назори́ти, нази́рити *и* назирну́ти *кого, що, (высматривать)* наглядати, нагля[е]́діти *и* наглянути *кого*. [Вовк гусячий табунчик назорів (Греб.). Назірів він коненя на ярмарку (Рудч.). Що о́ком назирне́, – плюндрує (Куліш). Вона вже давно́ його́ нагляділа (Мирний)]; 2) *над кем, над чем, см.* **Надсматрива́ть**; 3) *на кого, на что (несов.)* – позирати, поглядати на *кого, на що*; *срв.* **Погляды́вать 2.**

Назлаща́ть, -ся, назлати́ть, -ся, см. **Назولا́чивать 1, -ся.**

Назлито́ – 1) *кого* – назлостіти, роззлостіти, налютіти, розлютіти, розлютува́ти, (*остервенить*) озвірити, роз'ярити *кого*; 2) *кому* – наробити лиха *кому*, (*сделать на зло*) зробити *що, наробити чо́го на збитки (на злість) кому*. **-тсья** – назлоститися, назлостува́тися, назлітисся, налютува́тися, налютітисся, (*перестать злитсья*) перезлоститися, перезлостува́тися.

Назло́, *см.* **Зло, суш. 3 (На зло).**

Назлюбни́чать и Назлюбствова́ть – назлю́тува́ти, назлюбува́ти, налютува́ти. **-тсья** – назлю́тува́тися, назлостітисся, назлюбуватисся, назлюбітисся, налютуватисся, налютітисся.

Назлоде́йни́чать -ся и Назлоде́йствова́ть, -ся – налиходіяти, -ся, налихувати, -ся, налиховодити, -ся.

Назмі́ще – 1) *см.* **Назе́мок**; 2) *см.* **Компо́ст.**

Назна́бливание – 1) наморо́жування; 2) заморо́жування, 3) наморо́жування, застуджування. *Срв.* **Назна́бливать.**

Назна́бливать и Назнобля́ть, назноби́ть – 1) (*изготавливать замораживая*) наморо́жувати, наморозити, (*о мног.*) понаморо́жувати *чого*; 2) (*замораживать*) заморо́жувати, заморозити, (*о мног.*) позаморо́жувати *кого, що*; 3) (*застуживать*) наморо́жувати, наморозити, застуджува́ти, застудіти *що*. **Назнобле[е́]нный** – 1) наморо́жений, понаморо́жуваний; 2) заморо́жений, позаморо́жуваний; 3) наморо́жений, застуджений. **-тсья** – 1) (*стр. з.*) наморо́жуватисся, бу́ти наморо́жуваним, наморо́женим, понаморо́жуваним *и т. п.*; 2) (*назябнуться, сов.*) наме́рз(ну)тисся.

Назнава́ть, назна́ть что – дізнава́тися, дізна́тися *чого*, назнава́ти, назна́ти *що, (путём расспросов)* допитува́тися, допитатисся *чого*, напитува́ти, напिता́ти *що*.

Назнаме́нный – напра́порний, настяго́вий, накорого́вний.

Назнамено́вка, см. **Назнамено́вывание, Назнаменовáние.**

Назнамено́вывание, Назнаменовáние – на[за]знача́ння, на[за]зна́че[і]ння, по[від]знача́ння, по[від]зна́че[і]ння.

Назнамено́вывать, назнаменовáть – (*метить*) на[за]знача́ти *и* на[за]зна́чувати, на[за]знача́ти, по[від]знача́ти *и* по[від]зна́чувати, по[від]знача́ти *що чим; (означать собою)* значити, означати, визнача́ти, знаменува́ти; (*свидетельствовать о чём*) сві́дчити *про що; (предвещать)* провіща́ти, провістити *що*. **Назнаменованны́й** – 1) на[за]зна́чений, по[від]зна́чений; назнаменований; провіщений. **-тсья** – на[за]зазнача́тисся, бу́ти на[за]зна́чуваним, на[за]зна́ченим *и т. п.*

Назна́ть, см. **Назнава́ть.**

Назна́тсья с кем – назна́тисся, наводітисся *з ким*.

Назнаха́рить – наворожіти, начарува́ти *що*; назнахарюва́ти. **-тсья** – назнахарюва́тисся.

Назнача́ть, назна́чить – 1) (*обозначать, отмечать что*) значити, визнача́ти *и* визна́чувати, визна́чити, зазнача́ти *и* зазна́чувати, зазначіти, на[по]знача́ти *и* на[по]позна́чувати, на[по]знача́ти, відзнача́ти *и* відзна́чувати, відзначіти, (*о мног.*) познача́ти, повизнача́ти, повизнача́вати *и т. п.* *що*. [Визначає дорогу блискавицям (Куліш)]. **-чи́ть границы́ чему** –

визначити межі чого. *-чить север и юг на карте* – зазначити (позначити) північ і південь на мапі (на (географічній) карті). *-начь верх на тюке* – на[по]значи верх на паці; 2) (*определять что кому, чему, для кого, для чего, предназначают на что*) призначати и призначаувати, призначити, визначати и визначаувати, визначити, приділяти, приділити, (*наметить*) назнаменати, (*о мног.*) попризначати, попризначаувати, повизначати, повизначаувати, поприділяти що кому, чому, (за-)для кого, (за-)для чого, на що. [Делегаціям від селян призначено ці місця, а від робітників – оці (Київ). Я призначив читання на один вечір (Грінч.). Шевченко, пишучи свої твори, не призначав їх за-для читання народові (Грінч.). Частина свого заробітку він призначив на певну мету (Київ). Я визначила розписання таке, що на російську мову йде небагато годин (Крим.). У ту башточку вкидали дівчат і замикали там чи на два тижні, чи на два роки, – то вже як пан приділить (М. Вовч.). Діточкам моїм пан щось приділить за мою смерть (М. Вовч.). Брахманізм обеззброїв стихійність цих поривів, назнамавши, як час для їх здійснення, два останні перегони на життєвому шляху (М. Калин.)]. *-чить заседание на пятницу* – призначити засідання на п'ятницю. *-чить награду* – призначити нагороду. *-чать наказание* – визначати (призначати) кару. *-чить опеку над кем* – призначити опіку над ким. *-чать, -чить плату* – визначати, визначити, призначати, призначити, класти, покласти плату (платню). [Плату кладуть чималу їй за рік (Грінч.)]. *-чить в продаже, к продаже что* – призначити до продажу що. *-чать работу кому* – призначати (визначати) працю кому. *-чить себе сделать что* – призначити собі (сказати собі) зробити що. [Як чого не скінчить у тиждень, що казала собі скінчити, то... (М. Вовч.)]. *-чить свидание кому* – призначити побачення кому. *Мне -чили притти в понедельник* – мені призначено прийти в понеділок. *-чать следствие* – призначати слідство. *-чать срок* – призначати (визначати) термін (строк, речінець). *-чать, -чить цену* – визначати, визначити, класти, покласти, становити, постановити, нарядити ціну. [Ціну на землю визначали вони всі гуртом (Грінч.). Базар ціну становить (Богодух.). Взяли тому коню ціну нарядили – півторака карбованців та й чотири (Пісня)]; 3) (*на должность, для исполнения какой-либо обязанности*) призначати, призначити, настановляти и настановлювати, настановити, наставляти, наставити, ставити, поставити, становити, постановити кого ким, на кого, за кого, на яку посаду, приділяти, приділити кого за кого, нарядити кого ким, (*гал.*) іменувати, на(й)менувати кого ким, на яку посаду, (*о мног.*) попризначати, понастановлювати, понастановляти, понаставляти, поприділяти; (*только куда, кому, к кому*) надавати, надати (*о мног.*) понадавати кого куди, кому, до кого. [Неписьменних не призначають на відповідальні посади (Київ). Його козаки злюбили, до себе в курінь пустили, ще й отаманом настановили (ЗОЮР I). Щоб воєводами настановити, того не буде зроду (Л. Укр.). Князями нас понастановляє (Куліш). Нас ніхто не обирав, нас настановили на парафії (Н.-Лев.). Його скинули з пристава й настановили на стражника (Васильч.). Вони його поставили собі лакеєм (Грінч. I). Соргія поставив пан за ключника (Основа 1862). Постановили на дяка (М. Вовч.). Постановили її за царинного (Кониськ.). Пан приділив батька за лісника (М. Вовч.). Доти чоловік добрий, доки його десятником не нарядили (Приказка). Агронімів надають нам з Києва (Київщ.)]. *-чить наследника* – призначити спадкоємця. *-чить кого опекуном над кем* – призначити (настановити) кого опікуном (на опікуна, за опікуна) над ким. [Громада настановила над їми опікуном Панаса Момота (Грінч.)]. *-чить себе преемника* – призначити собі наступника. *-чить сына в военную службу* – призначити сина до військової служби. *-чать, -чить кому какую-либо роль в чем* – призначати, призначити, приділяти, приділити кому яку роль в чому. [Салкові, що мав грати старшину, приділили роль свідка (Грінч.)]; 4) (*о судьбе: определяют*) судити, присудити, призначати, призначити, приділяти, приділити, надавати, надати, нарікати, наректі, назнаменувати кому що. [Мені літа тії доля присудила (Рудан.). Хто зможе ухилитись, що нам боги всесильні присудили? (Куліш)]. **Назначаемый** –

визначуваний, зазначуваний; настановлюваний, призначуваний *и т. п.* **Назначенный** – 1) визначений, зазначений, на[по]значений, відзначений, повизначуваний *и т. п.*; 2) призначений, визначений, приділений, покладений, поприділяний *и т. п.* [Творчі сили, – ті гнатимуть вас у призначене місце (Франко). Заковане в залізні обручі письменство незабаром переросте призначену йому мірку (Рада). Гроші, від громади призначені на школу (Грінч.)]. **-ная цена** – визначена ціна. **В -ный час, в -ное время** – у призначену годину (призначеної години), у призначений час (призначеного часу); 3) призначений, настановлений, наставлений, поставлений, постановлений, приділений, наряджений, іменований, наданий, попризначуваний *и т. п.* **Вновь -ный** – новопризначений, новонаставлений ким, на кого, за кого, на яку посаду, новонаданий кому, до кого; 4) суджений, присуджений, призначений, приділений, наданий, наречений, назнаменований. [До своєї меті, назнаменованої йому од бога, дійде (Куліш)]. **-ться** – 1) визначатися *и* визначуватися, бути визначуваним, визначеним, повизначуваним *и т. п.*; 2) призначатися *и* призначуватися, бути призначуваним, призначеним, попризначуваним *и т. п.* [Речінця побутові на Запоріжжі не визначалося нікому (Куліш). Щоб полагодити спір, визначається губерніяльна комісія (Франко). Її ще здавна призначено мені (Грінч.). Почала лічити йому лінійкою в долоню, скільки було то вже йому призначено (Васильч.)]. **Деньги -чались на одно, а пошли на другое** – гроші призначено було на одно, а пішли на інше. **Срок -чался длинный, а теперь его сократили** – термін (строк, речінець) призначено (визначено) було довгий, а тепер скорочено. **Срока не -чалось никому** – терміну (строку, речінця) не становлено (не визначали, не визначалося) нікому; 3) призначатися, настановлятися *и* настановлюватися, бути призначуваним, настановлюваним, призначеним, настановленим, попризначуваним, понастановлюваним *и т. п.* ким, на кого, за кого, на яку посаду. [Панна настановляється на вчительку в село С. (Коцюб.). Ті батюшки, що вчилися в академії й були понастановлювані на парафії (Н.-Лев.). Інструктора від нас забрано, а нам надано іншого (Київц.). Полковники і сотники надані теж із польського панства (Куліш)]. **Он -ется инструктором** – його призначено (настановлено, призначають, настановляють) на (за) інструктора. **-ется комиссия для рассмотрения дела** – призначається комісія (призначають комісію), щоб розглянути справу. **-ется следствие по этому делу** – призначається (призначають) слідство в цій справі; 4) судитися, призначатися, приділятися, бути призначеним, приділеним, наданим, назнаменованим, нареченим. [Щоб не було одних, яким ніби призначено тільки працювати, і других, яким призначено з чужої праці живитися (Рада). Шлях без міри, вік без ліку їй надано від творця (Самійл.). Та вже коли наречено вмирати, і знахури не відшепчуть (ЗОЮР I)].

Назначенец – призначенець (-нця).

Назначение – 1) (обозначение, отмечание чего) визначання, визначування, зазначання, зазначування, на[по]значання, на[по]значування, відзначання, відзначування, *оконч.* визначення, зазначення *и* зазначіння, на[по]значе[і]ння, відзначе[і]ння чого; 2) (определение чего кому, чему, для кого, для чего, на что) призначання, призначування, визначання; визначування, приділяння чого кому, чому, (за-)для кого, (за-)для чого, на що; (*оконч. и результат действия*) призначення *и* призначіння, визначення, приділення *и* придіління, приділ (-лу). [Кожна година в нього мала своє призначення (Коцюб.)]. **-ние награды** – призначання (призначення) нагороди. **-ние наказания** – визначання (визначення), призначання (призначення) кари. **-ние срока** – призначання (призначення), визначання (визначення) терміну (строку, речінця). **-ние цены** – визначання (визначення) ціни. **Дать -ние чему** – призначити (приділити) що куди, до чого, на що, дати призначення (приділ) чому. **Дать совсем другое -ние чему** – дати зовсім інше призначення чому, призначити що на зовсім інше. [Дав зовсім інше призначення тому закладові (Ор. Левиц.)]. **Доставить письмо по -нию** – приставити (віддати, принести, привезти) листа, кому (куди) призначено.

Не доходить по -нию – не доходить, куди призначено (*шутл.* куди націлено). [Його увага, здається, не доходить, куди її націлено (Короленко)]. *По месту -ния* – до призначеного місця, куди призначено. *Отправиться к месту своего -ния* – поїхати (піти, вірядитися), куди призначено (до призначеного місця). *Станция -ния* – станція призначення; 3) (*на должность, для исполн. обязанности*) призначання, настановляння, настановлювання, наставляння когось ким, на когось, за когось, на яку посаду, приділяння когось за когось, (*гал.*) іменування когось ким, на яку посаду; (*оконч. и результат действия*) призначе[і]ння, (*только оконч.*) настановлення, настановна, настановлення, приділе[і]ння; (*только куда, кому, к кому*) надавання, *оконч.* надання когось куди, когось, до когось. [Почув про призначення його на голову комісії (Київ). Читаєш здебільшого (по газетах) у відділі нових призначень «Трупів, Дьяков...» (Н. Рада)]. *-ние на вакантное место* – призначання (призначення), настановляння (настановлення, настановна) на вільну посаду. *Получить -ние* – дістати (одержати) призначення, бути призначеним (настановленим). *Состоялось -ние его на службу* – його призначено (настановлено) на посаду; 4) (*человека на земле*) призначення. [Довідується про своє місце й призначення в житті (Грінч.). Задумався про те, яке призначення в людині (Крим.). Чоловіче, подумай про своє високе призначення (Наш)].

Назначенка – призначенця, призначенка.

Назначенство – призначенство.

Назначковый – назначковий.

Назобить, -ся, Назоблять, -ся, см. Назабливать, -ся.

Назобаться – наклюватися, надзю[б]ватися.

Назойстый, см. Назойливый.

Назойливо, нарч. – настірливо, настірно, в'їдливо, натрутливо, натрутно, назойливо, (*навязчиво*) нав'язливо, налазливо, влізливо, нависом. [Практика настірливо підкреслює інтелігентові: забудь про село й думати (Короленко). У голові в'їдливо бринів якийсь вірш (Крим.)]. *-ливо приставать, см. Назойничать.*

Назойливость – настірливість, настірність, в'їдливість, натрутливість, натрутність, (*навязчивость*) нав'язливість, налазливість, влізливість (-ости).

Назойливый – настірливий, настірний, в'їдливий, натрутливий, натрутний, назойлистий, (*навязчивый*) нав'язливий, налазливий, влізливий. [Надоїдливе, настірливе крутіння в голові (Крим.). Ну, й настірна-ж дитина! (Бердянц.). Настірне питання (Коцюб.). Довгий, в'їдливий гудок (Черкас.). В'їдлива думка (Дніпр. Ч.). Ті замки сховають від натрутних очей мої розкоші (Л. Укр.). Нахабна, тупа, налазлива гидотність (Крим.). Влізлива думка (Крим.)]. *-вый человек* – настірлива людина; *см. Назойник, -ница.*

Назойник, -ница – настіра, в'їда, причепа, причепенда, назола (*общ. р.*).

Назойничать – настірятися, настірливо (настірно, в'їдливо) чіплятися, причепою чіплятися (до когось), сліпицею (сльотою) в вічі лізти (кому).

Назойный и Назойчивый, Назойство, см. Назойливый, Назойливость.

Назол – 1) (*действие*), *см. Назолка*; 2) попіл (-пелу), зола; (*щёлок*) луг (-гу), митель (-лю).

Назола – (*грусть*) смуток (-тку), сум (-ку), журба; (*досада*) досада. *В -лу кому* – на злість (на прикрість) кому.

Назолачивание – назолочування, позолочування, визолочування.

Назолачивать, назолотить – назолочувати, назолотити що *и* чого, по[ви]золочувати, по[ви]золотити що, (*о мног.*) поназолочувати, повизолочувати. **Назолоченный** – назолочений, позолочений, визолочений, пона[пови]золочуваний. *-ться* – 1) назолочуватися, назолотитися; бути назолочуваним, назолоченим, поназолочуваним *и т. п.*; 2) (*обогащаются*) золотити, позолотити, багатити, забагатити; 3) (*досыта, сов.*) назолотитися, попозолотити (досхочу), (*о мног.*) поназолочуватися.

I. Назойстый – назойлистий, досадливий; *срв. Назольный.*

II. Назолистий (*золистий*) – золистий, попелистий.

Назолить кому – дозояти, доїдати, досаждати, докучати кому.

Назолить, -ся, см. Назаливать, -ся.

Назолка – назолювання, налу́жування, *оконч.* назо́лення *и* назолі́ння, налу́ження.

Назоллок – луг (-гу), митель (-лю).

Назолотить, -ся, см. Назолачивать, -ся.

I. Назольник (*бук*) – жлукто, зільниця.

II. Назольник, -нища (*досаждатель, -нища*) – зола, назо́ла, дозо́ла (*общ. р.*), докучник, -нища, досадливец (-вця), -ливица.

Назольничать – робити (чинити) на збітки (на злість, на при́крість) кому.

Назольный – досадний, при́крий.

Назольщик, -щица – золі́льник, -нища, назо́лювач, -вачка.

Назолять, -ся, см. Назаливать, -ся.

Назонтичный – 1) напарасо́льний; 2) *бот.* – нао́кружко́вий.

Назор – 1) *см. Надзор*; 2) *см. Назерка*.

Назорей – назорей (-рея).

Назорок – ви́хованець (-нця).

Назором, нарч. – на́зирцем, на́зирці, на́зирком; *см. Назерка (В-ку)*.

Назорщик, -щица, см. Назиратель, -нища.

I. Назревание, см. Назирание.

II. Назревание – 1) настига́ння, наспіва́ння, до[по]співа́ння; 2) набира́ння, виспіван́ня, вистига́ння; 3) наспіва́ння; зроста́ння; наставан́ня. *Срв. II. Назревать.*

I. Назревать, см. Назирать.

II. Назревать, назре́ть – 1) (*о плодах, хлебах*) настига́ти, насти́гти, дости́гати, дости́гти, наспіва́ти, наспі(ну)ти, до[по]співа́ти, до[по]спі(ну)ти. [Оце вже ягоди настигають (Рудч.). Настигли груші, яблука (Н.-Лев.). Полуниці вже наспіли (Харківщ.). Не збирай малину, нехай трохи більше наспіне (Звин.). Жито поспіває – незабаром і жати (Сл. Ум.); 2) (*о нарыве*) набира́ти, набра́ти, виспівати, віспіти, вистига́ти, вистигти. [Чиряк вистигає (Сл. Ум.); 3) (*перен.*) наспіва́ти, наспі(ну)ти, нароста́ти, нарости́; (*о мысли*) зроста́ти, зрости́; (*о времени*) наставати, на́стати, наспівати, наспіти. **-ва́ет конфликт** – наростає конфлікт.

Назревший – що настиг *и т. п.*; *см. ещё Назре́лый.*

Назре́лый – 1) (*о плодах, хлебах*) дости́глий, доспі́лий; 2) (*о нарыве*) на́бранный, віспі́лий, вистиглий; 3) (*перен.*) наспі́лий.

I. Назре́ть, см. Назирать.

II. Назре́ть, см. II. Назревать.

Назре́ться – надиві́тися, нагляді́тися на ко́го, на що.

Назубец – вовкозу́бий (-бого), з во́вчими зубами.

Назубица – 1) дике м'ясо на яснах; 2) вовкозу́ба (-бої), з во́вчими зубами.

Назубный – назу́бний.

Назубок – на́сікач (-ча), терпу́г (-га).

Назубоска́лить – наскі́рити зу́би; (*насмехаясь*) на́смішкува́ти(ся), на́глузува́ти(ся), на́глумі́тися з ко́го, з чо́го. **-ться** – на́смішкува́тися, на́глузува́тися, на́глумі́тися, попо́глузува́ти, попо́глумува́ти (досхо́чу).

Назубривание – 1) назу́блювання; 2) визи́блювання, ви́щербля́ння *и* ви́щерблюва́ння; 2) жо́лоблення. *Срв. Назубривать.*

Назубривать *и* Назубря́ть, назу́брить – 1) (*делать зубья*) назу́блюва́ти, назу́бити, (*о мног.*) поназу́блюва́ти, позу́бити що. [Назу́блюва́ти пі́лку (Сл. Гр.) Ой, де́сь мене́ бог не прости́в, що я у наді́лю серпи позу́бив (Пісня)]; 2) (*делать зазубрины*) визи́блюва́ти, визи́бити, ви́щербля́ти *и* ви́щерблюва́ти, ви́щербити, (*о мног.*) пови́зублюва́ти, пови́щербля́ти,

повищѣрблювати що; 3) (*насекать дорожки желобки*) жолобити, пожолобити що; 4) **-рить кому что** – втовкмачити, натуркати у вуха кому що. **Назубренный** – 1) назублений, поназублюваний, позублений. [Борона нова, ще не назублена (Борзенщ.); 2) візублений, вищѣрблений, повизублюваний, повищѣрблюваний; 3) пожолоблений. **-тьяся** – 1) назублюватися, назубитися, поназублюватися; бути назублюваним, назубленим, поназублюваним *и т. п.*; 2) **-ряться (чего)** – натовктися, натрубитися, (*рус.*) назубритися (чого).

Назубристый – 1) (*с зубьями*) зубчастий, позублений; 2) (*с зазубринами*) візублений, вищѣрблений, пощѣрблений, щѣрбатий.

Назубры – 1) (*зубья*) зуб'я (-б'я, *ср. р., соб.*), зубкі (-ків), зубці (-ців); 2) (*зазубрины*) візубні, зазубні (-нів), зазуби (-бів), щѣрбини (-бин).

Назудѣлый – насвербілий.

Назудеть – насвербіти; (*на ухо*) натуркати, натуркотати кому що, чого.

Назудить – 1) (*надразнить*) надрочити, надражнити, надратувати когo, надрочитися, надражнитися з ким *и з когo*; 2) (*бока кому*) полатати боки кому, набити, налупити, натовкти, натовкмачити, намолотити когo.

Назудиться – 1) *см.* **Назюзиться**; 2) (*назубриться.*) натовктися, натрубитися, (*рус.*) назубритися (чого).

Назудливый – 1) (*склонный к зуду*) сверблівий, свербкій; 2) (*производящий зуд*) свербіжний; 3) *см.* **Назойливый**.

Назудчивый, *см.* **Назудливый 1**.

Называет – 1) (*действие*), *см.* **Называние и Название 1**; 2) *см.* **Название 2**.

Называла, *см.* **Называтель, -ница**.

Называние – 1) називання, іменування, на(й)меновування; узивання; дражнення; величання когo, чогo ким, чим. [Мене завжди дивувало називання Ніцше імморалістом (Виннич.); 2) називання, кликання, величання когo на ім'я (на ймення), на(й)меновування когo; 3) називання когo, чогo, переказування чогo; 4) називання когo, чогo ким, чим, уважання, визнавання когo за когo, за що, чогo за що; 5) виказування когo; 6) накликавання, напрошування, напрохування когo; (*гончих*) скликання. *Срв.* **Называть**.

Называтель, -ница – 1) (*имени*) називач (-ча), -вачка, називальник, -ница, 2) (*гостей*) закликач (-ча), -качка.

Называть, назвать – 1) (*давать название, имя, кличку*) звати, називати, назвати, нарікати, наректи, кликати когo, казати на когo, на що, (*не только именовать*) іменувати, на(й)меновувати, на(й)менувати, (*преимущ. с оттенком пренебр.*) узивати, узвати, (*прозывать*) дражнити, продражнити, (*величать*) величати, звеличати, (*о мног.*) поназивати, понарікати, пона(й)меновувати, повзивати когo, що ким, чим, яким. [Дехто звав туя квартиру катакомбою (Крим.). Ідного назвав Гавриїлом, другого Михаїлом, – усіх поназивав. (Чуб. І). Своє дитя без сорома байстрам нарікає (Шевч.). То як-же наректи мою психіку? (Крим.). Не кличте преподобним лютого Нерона (Шевч.). Тільки найгіршу жінку лахудою кличуть (Крим.). Поступ веде за собою те, що можемо найменувати ростом особи (Доман.). Сонце найменував він небесним оком (М. Калин.). Автор наменував свого писаря таким ім'ям, що його ніхто не може вимовити (Грінч.). Нас хлопцями звали (Франко). Проклятим начинням не зивай святої арфи (Л. Укр.). То тільки собак дражнять рудими (Н.-Лев.). Народня муза так гарно звеличала Хмельницького Русиним (Куліш)]. *Как -вают это?* – як зветься це? як кажуть на це? [В Херсонській губерні кажуть на затірку «мотузка» (Звин.). *Он -вает себя вашим родственником* – він зве себе вашим родичем. **-вать кого дураком** – дурнем звати (узивати, величати), назвати, дурняти (*женщину*: дуркати) когo, дурня завдавати, завдати, дурня загинати, загнути кому. *Так называемый* – так званий, так зветься, (*мн.*) так зветься. [Так звана слава (Грінч.). Ходить до нас, так

звѣтъся, миронóсниця (Звин.). Бувають, так звѣтъся, характѣрники (Звин.); 2) (*по имени, по фамилии*) звѣти, називати, назвати, кликати, величати когò на ім'я (на ймення, на прізвище), на(й)менóувати, на(й)менува́ти когò. [Та забула людѣй розпитати, як милого на імнячко звати (Пісня). Де-ж такі видано, щоб мати звала сина на прізвище? (Грінч.). Ой ти, дівчино, ти, мила моя, як-же тя кличе мати твоя? (Голов.). Їх ім'я всяке тепѣр знає і не трѣба їх тут наменóувати (Грінч.). -звѣтъ когò по имени и отчеству – назвати когò на ім'я й по батькові; 3) (*перечисляют*) називати, назвати когò, що (однó на óдним, однó за другим), переказувати, переказати що, (*о мног.*) поназивати, попереказувати. [Цар переказав усе, що було в його найкращого, а чорт все каже: «ні!» (Рудч.). -звѣл два-три имени и обчѣлся – назвав два чи три (з два-три) ймення, – і край лікові (і недолік); 4) (*считает кем чем*) звѣти, називати, назвати когò, що ким, чим, уважати, визнавати, визнати когò за когò, за що, що за що. *Вы -ете это любовью?* – ви це зветѣ любов'ю (коханням)? ви вважаєте це за любов (кохання)?; 5) (*выдают кого*) виказувати, виказати когò. [Його піймано, мордовано, вимагаючи, щоб він виказав товаришів; він не виказав нікого (Грінч.); 6) (*напрашивают*) накликати, накликати, напрошувати, напросити, напрохувати, напрохати, (*о мног. или в большом количестве*) понакликати, наскликати, понапрошувати, понапрохувати когò. [Накличу весѣлих гостѣй (Н.-Лев.). Напросила старців і вбóгих (Н.-Лев.). Нащо ти так багато людѣй понакликав, – де ми їх посадимо? (Харківщ.). Понапрохували гостѣй, а гостити не дуже є чим (Харківщ.). -вѣтъ гончих, охотн. – скликати, скликати, (*о мног.*) поскликати гончаків. **Названный** – 1) названий, наречений, на(й)менований, поназваний, пона(й)менований; визнаний; виказаний; 2) (*напрошенный*) накликаний, напрошений, напроханий, понакликаний, понапрошений: понапрохуваний; (*о гончих*) скликаний.

Называются, назвѣтъся – 1) (*носит имя*) звѣтися, називатися, іменуватися, на(й)менóуватися, величатися, прозиватися; бѣти називаним, названим, іменованим, на(й)менованим, прозваним. [Трѣтя частина цьогò ромáну звѣтъся... (Крим.). Звѣвся він Тиміш Іванович (М. Вовч.). В тім горóді жила Дидона, а горóд звѣвся Карфаген (Котл.). Та й не згадує, що ти в мене сином називався (Рудан.). Я назареєм бóжим був названий (Л. Укр.). Козакама величалися (Куліш). Вночі приснілися йому ті карлючкі, що прозиваються літерами (Коцюб.). *Как он -тся* – як він звѣтъся? (*как его имя?*) як він звѣтъся? як його звѣтъ (кликать)? як він (його) на ім'я (на ймення)? як йому ім'я (ймення)? *Как -тся этот цветок?* – як звѣтъся (*реже називається*) ця квітка? *Это -тся мошенничеством* – це звѣтъся шахрайство(м). *И это -тся дружба!* – і це звѣтъся пріязнь (звѣтъ пріязню, вважають за пріязнь)! *Школа -на его именем* – школу названо його ім'ям. *Что -тся удружил* – оцѣ, звѣтъся (*или мовляли*), допоміг; (*насмешливее*) оцѣ, звѣтъся, підвіз (дóброму товарищеві) візочка; оцѣ, звѣтъся, вивів (любогò) дядька на сухе. *Что -тся в голом виде* – як то кажуть (як то мовляють, *фам.* як той казав), гольцѣм-голий (голий-голісінький, *грубее* голяком голісінький); 2) (*называет самого себя*) називатися, назвати, іменуватися, найменуватися; (*присваивать себе имя*) прибірати, прибрати собі ім'я; (*называет своё имя*) називати, назвати своє ім'я (ймення). [Як оселився він у Вербівці, то й сам найменувався Вербівський Василь (М. Грінч.). *Я -звѣлся* – я назвав себе (своє ім'я, своє ймення). -звѣлся *груздѣм, полезай в кузов* – обібрався грибом, то вже нікуди, як у кошик (М. Вовч.); 3) (*быть приглашаемым*) накликатися, напрошуватися, напрохуватися, бѣти накликуваним, накликаним, напрошуваним, напрошеним, напрохуваним, напроханим, (*о мног.*) бѣти понакликаним, понапрош[х]уваним; (*напрашиваться к кому*) напрошуватися, напроситися, набиватися, набитися, нав'язуватися, нав'язатися до когò, на що. [Сам напросився на обід до мене (Богодух.). Вони самі набилися в гості до мене (Сл. Ум.). -тъся *на работу* – набиватися, набитися на працю (працювати). *Сам на беду -тся* – сам на біді напрошується (*грубо: прѣтъся*).

Назывной и Назывный – 1) називний, назóвний; 2) зазивний, зазóвний. *Срв. Называют 1 и*

6.

Назы́вчивый (*навязчивый*) – нав'язливий, (*сиц.*) набівач (-в'ачка). [Хто того набівача до себе кличе? він сам себе до всіх кличе (М. Грінч.).]

Назьмы́, см. **Назёмок**.

Назю́зиться и **Назю́каться** – надудлитися, наджмулітися, наджуглитися, нажлуктатися, нацмулітися.

Назяба́ть, назя́бнуть (*озябать*) – мерз(ну)ти, померз(ну)ти, примерзати, примерз(ну)ти; змерзати, змерз(ну)ти (у що). [Руки мені померзли без рукавиць (Київщ.). Ми змерзли в ноги (Чуб. III)].

Назя́блый – померзлий, примерзлий.

Назя́бнуть, см. **Назяба́ть. -ться** – намерз(ну)тися. [Поки доїхав, – так намерзся, що й досі не нагрівсь (Київщ.).]

Наи (*в сложных словах*) – най, (*сильнее*) як-най, що-най.

Наиб – наїб (-їба), замісник (-ка).

Наиболее, *нрч.* – 1) найбільш(е), (*более всего*) (най)більш за все (від усього), над усе, (*больше всех*) (най)більш за всіх (від усіх), над усіх, (*пуще всего, особенно*) найпаче, (*гал.*) найпак; (*сильнее всего*) найдужче, найтяжче; (*хуже всего*) найгірше. [Найбільше (найдужче) гніваюсь на його за нещирість (М. Грінч.). Ви повинні над усе дбати, щоб не проминути терміну (Київ). Найтяжче я люблю помідори (Звин.). Найгірше мене вразила його брехня (Київ)]; 2) (*в сложении*) – а) (*сложн. форма превосх. степ. от прлг. и нрч. с -лее обычно передаётся, одночленной формой превосх. степ. от соотв. прлг. или нрч., реже (считается руссизмом)*) – найбільш(е) с формою полож. степ., напр.:) **-лее** удачний, *-но* и т. п. – найвдаліший, найвдаліше и т. п. **-лее** великий – найбільший и (*рус.*) найбільш великий. [Серед найбільш надійних літературних сил (Рада)]; б) (*конструкции -лее с прч. со знач. прлг. передаются, как предыдущ., но наибольш(е) не есть уже руссизм, напр.:*) **-лее** развитые дети, **-лее** распространённая газета и т. п. – найрозвиненіші (найбільш розвинені) діти, найпоширеніша (найбільше поширена) газета. **-лее** запутанный – найзаплутаніший (найбільш заплутаний). [Вживання найпростіших і найреалістичніших засобів у найбільш заплутаному і нереальному сюжеті (М. Калин)]; в) (*при прч., а также прлг. в синтактич. функции – наибольш(е) с соотв. причастной или глаг. формой или формой полож. степ. прлг., напр.:*) Лицам, **-лее** замешанным в этом деле, не миновать тюрьмы – особам, найбільш уплутаним (що найбільше вплуталися) у цю справу (найбільш причетним, до цієї справи), не минути в'язниці. Служащие, **-лее** ответственные за это упущение, смещены – службовців, що найбільш(е) відповідають (найбільш відповідальних) за цей недогляд, звільнено.

Наибольше, см. **Наиболее 1**.

Наибольший – найбільший, (*сильнее*) як[що]найбільший; (*самый сильный*) найдужчий; (*наихудший*) найгірший. [Найгіршу кару зухвальством заробів – його живцем спечуть (Л. Укр.)].

Наибство – 1) (*звание*) наїбство, замісництво; 2) (*пребыв. в этом звании*) наїбування, заміснювання (-ння).

Наивеличайший – (*большой*) (як-)найбільший, (що-)найбільший, (*зп.*) найсамбільший; (*великий*) (як-)найбільш великий; (*огромный*) найвеличезніший.

Наивничать – (*притворно*) прикидатися наївним, удавати наївного, розводити наївність; (*простодушничать*) дитинитися. [Семен дитинився, наче він ніколи не чув і не бачив (Яворн.)].

Наивно, *нрч.* – наївно, простосерд(н)о, безхитро.

Наивность – наївність, простосерд(н)ість, безхитрість (-ости).

Наивный – наївний, простосерд(н)ий, безхитрий, простий. [Наївна дівчина, – вірить сему]

шарлатанові (Франко). Слухав прости, наївні її оповідання (Крим.)].

Наивозможно, *нрч.* – як-най..., що-най... як(о)мога. **-но широкий** – як-найширший, що-найширший, яко-мога ширший.

Наивозмутительнейший – (*вызывающий негодование*) (як-)найобурливіший, (що-)найобурливіший; (*отвратительный*) (як-)найогидніший, (що-)найогидніший. **-шим образом** – як-найобурливіш(е); як-найогидніше.

Наивыгоднейший – найкорисніший, найзисковніший, найвигідніший, найбарисовитіший, найпожитніший, найпожитовніший, найспірніший; (*наиболее пригодный*) найпридатніший.

Наивысший – найвищий.

Наиглупейший – найдурніший; (*бессмысленный*) (як-)найбезглуздіший, (що-)найбезглуздіший.

Наигрывание – 1) награвання чого чим; 2) награвання, вигравання чого на що *и* на чому, у що; 2) вигравання, обгравання чого. *Срв.* **Наигрывать 1 - 3.**

Наигрывает, наигрываеть – 1) (*наживает игрой*) награвати, награти, (*о мног.*) понагравати що, чого чим. [Картами він уже собі два будинки награв (Богодухівщ.). Він своєю скрипкою великої слави собі награв, та й грошей досить (Київ)]; 2) (*на чём, несов.*) награвати, вигравати (-граю, -граєш) що на що *и* на чому, у що. [Награвала на гітарі якийсь романс (Н.-Лев.). Награють на басі всякі відповідні мелодії (Харк.). Вигравали на сопілках (Франко)]; 3) (*вдоволь*) награвати, награти чого. [Буде, – награв уже я вам усякої всячини (Київ)]; 4) (*обыгрывать муз. инструмент*) вигравати, виграти, обгравати, обграти *и* обіграти, (*о мног.*) повигравати, пообгравати що. **Наигрываемый** – 1) награваний; 2) награваний, виграваний; 3) виграваний, обграваний. **Наигранный** – 1) награваний, понаграваний. **-ное состояние** – награне добро; 2) виграваний, обграваний, повиграваний, пообграваний. **-ная скрипка** – виграна (обграна) скрипка. **-ные глаза** – ярі очі (*р. очей*). **-ный плут** – обметаний (напрактикований) шахрай (дурисвіт). **-ное чувство** – роблене (вдаване фальшиве) почуття.

Наигрываются, наигрываются – 1) (*игрою*) награватися, бути награваним, награваним, понаграваним; 2) (*на чём, несов.*) награватися, виграватися на що *и* на чому, у що; 3) (*обыгрываются*) виграватися, вигратися; бути виграним, обганим. **Новая скрипка не скоро ается** – нова скрипка не швидко виграється; 4) (*досыта*) – а) *во что* – награватися, награтися, нагулюватися, нагулятися у що *и* в чого, (*натешиться*) набавитися у що, нажартуватися; (*о мног.*) понаграватися, понагулюватися. [Не встигли книжок начитатися, награтися, наспіватися (М. Вовч.). От нагулялись і полягали спати (Рудч.). Не нагулялося мені, дівчині (Пісня)]; б) *на чём* – награватися, награтися, (*о мног.*) понаграватися на що *и* на чому, у що.

Наидолжайший – (як-)найдовший, (що-)найдовший.

Наизбный – нахатній.

Наизвозничать что – зах[ф]урманувати, заробити х[ф]урманкою (фурою) що. **-ться** – нах[ф]урмануватися.

Наизвол, *нрч.* – на призволяще, на призволящу, на волю когo.

Наизволиться – наконтентуватися, начастуватися; *см.* **Назюзиться.**

Наизволок, *нрч.* – нав(с)кіс, скісно, зукоса, похілом; *см.* **Наискошь.**

Наизворот, *нрч.* – 1) (*на изнанку*) навиворі[о]т, виворотом, на другий бік, другим боком; 2) (*наоборот*) навпаки, нав(с)пак.

Наиздеваться над кем – наглузуватися, наглумитися, наглумуватися, назбиткуватися, назнущатися, накепкуватися з когo. [Чи ще зима не досить наглумилась? (Самійл.). Що вже назнущалися з його, що наштовхалися! (Коцюб.)].

Наиздохе, *нрч.* – на сконі, на скону, на сконанні, конуючи.

Наизлёт, *нрч.* – на виліт.

Наизлётё, *нрч.* – на вілеті, долітаючи свого лё[бо]ту. [Ку́ля, долітаючи свого лёту, малу вже силу має (М. Грінч.).]

Наизмахе, *нрч.* – на спіні, на останніх змахах, за останніх змахів, за останніми змахами.

Наизмашь, *нрч.* – на замах, на вімах.

Наизмо́ле, *нрч.* – домелюючись; *срв.* **Измóл 1.**

Наизмыва́ться, *см.* **Наиздева́ться.**

Наизмы́лке, *нрч.* – домілюючись. *Мыло -ке* – мило домілюється.

Наизнанку, *см.* **Изнанка (На -ку).**

Наизно́вь, *см.* **Сно́ва, Сызно́ва.**

Наизно́се, *нрч.* – на зносі. *Пальто -се* – пальто доношується.

Наизредка *и* **Наизредке**, *нрч.* – зрідка, коли-не-коли; *см.* **И́зредка.**

Наизустный – з пам'яти, по пам'яті, з голови (казаний, писаний *и т. п.*). **-ное учение** – заучування (завчання) на пам'ять.

Наизусть, *нрч.* – 1) (*на память*) на пам'ять; (*по памяти*) з пам'яти, по пам'яті, з голови.

[Батько приневольовав його вивчити на пам'ять відомий на́пис (Крим.). (Півень) на пам'ять своєю пісню знає (Рудан.). Знав з голови багато всяких його (Шевченкових) щірих слів (Грінч.).] *Говорить, сказать, читать, прочитать -зусть* – проказувати, проказати, читати, прочитати з пам'яти (по пам'яті, з голови). [Я їй (Кулішеву «Граматку») всю по пам'яті і тепер прокажу (Кониськ.). Коли вночі не спиться, я читаю собі з голови (Кониськ.);] 2) *см.*

Наобум.

Наиз'янить – напсувати, наробити шкоди.

Наикать, -ся – нагикати, -ся.

Наикрянеть – наікритися, набратися і[и]кря.

Наилование – намулювання (-ння).

Наиловать – намулювати що.

Наилок – 1) (*наносной ил*) наму́л (-лу); 2) (*иловатая почва*) мулува́тий г[г]рунт (-ту), муло́вина.

Наилу́чше, *нрч.* – найкраще, найліпше, найлу́чче, (*как можно лучше*) як[що]-найкраще *и т. п.* [От найліпше, як Дарка приходить сама (Л. Укр.).] *Сделай -ше* – зроби як-найкраще.

Наилу́чший – найкращий, найліпший, найлу́ччий, найпе́рший, (*как можно лучший*) як[що]-найкращий, як[що]-найліпший, як[що]-найлу́ччий, що-найпе́рший. [Найкраща скриня – добра господиня (Приказка). Я на се найліпший доказ маю (Франко). Принесіть найпе́ршу одягу і одягніть його (Морзч.).] **-шим образом** – як-найкраще, що-найкраще.

Наимале́йший – (як)найменший, (що-)найме́нший, (як-)найдрі́бніший, (що-)найдрі́бніший. [Вам я йму віру в усьому, в найдрі́бніших дрі́бницях (Грінч.).]

Наиме́нее, *нрч.* – найме́нш(е), (*как можно менее*) – як[що]-найме́нш(е). [Це мені найме́нш подобається (Київц.). Робіть помило́к як-найме́нш(е) (Київ)]. **-нее удачный** – найме́нш удалий.

Наименова́ние – 1) (*действие*) на(й)менува́ння, назва́ння; 2) найме́ння (-ння), на́зва. *См.* **Назва́ние.**

Наимено́вка, *см.* **Наимено́вывание** *и* **Наименова́ние 1.**

Наимено́вывание – на(й)менува́ння, назива́ння; *срв.* **Называ́ние 1** *и* **2.**

Наимено́вывать, наименова́ть – на(й)менува́ти, на(й)менува́ти, назива́ти, назва́ти, (*о мног.*) пона(й)менува́ти, поназива́ти ко́го, що; *срв.* **Называ́ть 1** *и* **2.** **Наименова́нный** – на(й)менува́ний, назва́ний, пона(й)менува́ний, поназива́ний. **-ться** – на(й)менува́тися, на(й)менува́тися, пона(й)менува́тися; бути на(й)менува́вим, на(й)менува́ним, понаименова́вим *и т. п.*

Наиме́ньше, *см.* **Наиме́нее.**

Наиме́нший – найме́нший, найдрі́бніший.

Найпаче *и* **Найпуще**, *нрч.* – найпаче, найбільше; *срв.* **Наиболее 1** *и* **Особенно 2**. [Не пожалуй золота, ні срібла, а найпаче хитрої підмови (Франко)].

Наиск, *см.* **Найскивание**. *Ищи -ком* – шукай добре.

Найскивание – нашуківання, (*путём расспросов*) напитування; (*собиранце*) назбирування.

Найскивать, наискать – нашукувати, нашукати, (*путём расспросов*) напитувати, напитати, (*о мног.*) понашукувати, понапитувати чого; (*собирать*) назбирувати, назбирати, (*о мног.*) поназбирувати чого. [Тут не багато грибів назбираєш, – усє повизбирували (Брацлавщ.)].

Найсканный – нашуканий, понашукуваний; напитаний, понапитуваний; назбираний, поназбируваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нашукуватися, бути нашукуваним нашуканим, понашукуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нашукатися, попошукати (досхочу), (*о мног.*) понашукуватися, (*путём расспросов*) напитатися, (*о мног.*) понапитуватися (*собирая*) назбиратися, (*о мног.*) поназбируватися. [Попошукав довго, поки знайшов (Сл. Ум.)]; 3) *см.*

Называются 3.

Найскорее, *нрч.* – найшвидше, найскоріш(е), найхутше, (*наибыстрее*) найпрудше, (*сильнее*) як[що]-найшвидше *и т. п.*

Найскорейший – найшвидший, найшвидкіший, найскоріший, найскоріший, найхутший, найхутчіший, (*самый быстрый*) найпрудкіший, найпрудший, (*сильнее*) як[що]-найшвидший *и т. п.*

Найскось, Найскосик *и* **Найскосок**, *нрч.* – навскіс, навкіс, нав(с)косі, скісно, навкося, на(в)косяка, на(в)косяк, навкосінь, назукіс, назукісь, наперекіс, скосом, укосом, скісняком, (*наклонно*) похіло, похілом, зукоса. [Хрестики всякі, що просто стоять або навскіс (М. Левиц.). Розкопали дорогу навкосі (Н.-Лев.). Розсілина, що скісно бігла знизу вгору (Франко). І вздовж, і впоперек, і навкосінь (Тесл.). Беріться лиш дручками наперекіс (Сл. Гр.)].

Наитие – надих (-ху), надхнення, навіяння (-ння), нахід (-ходу); (*влияние*) вплив (-ву). [Ми всі під надихом твоім (Куліш). Чому так довго не знаходить на нього містичне навіяння од бога та екстаз? (Крим.). А як-же це вона обох нас знає? чи з находу якого, чи з надхнення? (Куліш)]. *Под -тием, по -тию* – під надихом, з навіяння; (*под влиянием*) під(о) впливом.

Наичка – заїкування (-ння).

Найда (*общ. р.*) – знахідник, -ниця.

Найдёныш (*общ. р.*) – (*общ. р.*) найда, знайда, (*поменьше*) знайдень (-няти), (*только м. р., диал.*) найдух, знайдух (-ха), (*только ж. р.*) (з)найдушка. [Насмішки дітей: «Байстрюк! Знайда! Бовдур!» (Франко)].

Найм, Наймы, *см.* **Наём**.

Наймодавец, -вица – винаймач (-ча), -мачка, наймодавець (-вця), -дав(н)иця. [Соціяльне забезпечення всіх трудящих за кошти наймодавців і держави (Азб. Комун.)].

Найти, -сь, *см.* **И. Находить, -ся** *и* **II. Находить.**

Найтов, *морск.* – не(й)тов (-ва).

Найтовить, найтовливать – не(й)тувати що. **Найтовленный** – не(й)тований. **-ться** – не(й)туватися, бути не(й)тованим.

Найтовный – не(й)товний.

Найтовщик – не(й)тувальник (-ка).

На-ка – на лиш (лишень, бо), ану на.

Накабалить (*многих*) – поневолити, повід[позав]давати в неволю (*стар.* в кабалу) кого. **-ться** – набитися в неволю (в кабалу) до кого.

Накаблунчик – підківка, нап'ятник.

Накаверзить, -ся – накаверзувати, -ся.

Накавывать, см. **Наковывать.**

Накадильный – накадильний.

Накади́ть – 1) накади́ти, накури́ти ла́даном, налада́нити де; 2) (*нальстить*) накади́ти ко́му.
-ться – накади́тися.

Нака́з – 1) (*действие*), см. **Наказы́вание 2** и **Наказа́ние 1 б**; 2) (*приказ*) нака́з (-зу); 3) (*инструкция*) нака́з, інстру́кція, уста́ва, регла́мент (-ту).

Наказа́ние – 1) (*действие*) а) покара́ння; скара́ння; (*через палача*) с[вiд]катува́ння ко́го за що. [З покара́нням уби́йців справа́ зати́хне (Франко)]; б) нака́з, загада́ння, зага́д (-ду); 2) (*кара*) ка́ра, (ум. ка́ронька), пока́ра, кара́ння, покара́ння, скара́ння, укара́ння (-ння), пеня́ (-ні). [За всякі́ провину́ була́ зара́з кара́ (Грінч.). Ва́рті ми надго́роди, а не кар (Франко). Не бо́же кара́ння, сво́є дурува́ння (Номис). Всякі́ його́ укара́ння зно́сила, терпі́ла (Гол. 1). Хоч вина́ твоя́ яка́ бу́де – за пра́вду зба́влю то́бі пені́ (Квітка)]. -**ние** *божье* (*божеское, господне*) – ка́ра бо́жа (госпо́дня), бо́жий на[по]пуст (-ту). *Жестокое -ние* – лю́та ка́ра, лю́те покара́ння. -**ние** *исправительное* – ка́ра для попра́ви, виправна́ ка́ра. -**ние** *розгами* – ка́ра (покара́ння) ри́зками, хлос́та (-ти), хлост (-ту). [Пі́сля хлос́ти жи́ти не мо́жна: дiвча́та о́чі висмію́ть (Кониськ.)]. -**ние** *смертью* – ка́ра на го́рло (на сме́рть), скара́ння го́рлом, покара́ння сме́ртю. -**ние** *телесное* – тіле́сна ка́ра, ка́ра по ті́лу (Кониськ.), ка́ра на ті́ло (М. Грінч.). -**ния** *уголовные* – горло́ві ка́ри. *Мера -ния* – мі́ра (вiмiр) ка́ри. *Высшая мера -ния* – найви́ща ка́ра, ро́зстрі́л (-лу). *Степень -ния* – мі́ра (сту́пінь) ка́ри. *Положение о -ниях* – ка́рний ста́тут (-ту), ка́рний ко́декс (-су). *Под страхом -ния* – під загро́зою ка́ри, під ка́рою. [А я під ка́рою гото́в по сві́ту опові́стити, що́ рівні́ нам нема́є (Куліш)]. *В -ние кому* – на ка́ру, (*вместо -ния*) за ка́ру ко́му. [Хай на ка́ру вам се́ при́йде без зава́ди (Самі́йл.). До́ля щербáта поста́вила їх за чи́сь грі́хи на ка́ру коло́ газе́тної украї́нської ро́боти (Рада)]. *По совокупности -ний* – за суку́пністю ка́р. *Заслужитъ -ние* – заслу́жити ка́ри (на ка́ру). *Назначитъ (определить) -ние* – ви́значити (призна́чити) ка́ру. *Налагать, наложитъ -ние* – накла́дати, накла́сти ка́ру. *Нести, понести -ние* – прийма́ти, при(й)ня́ти ка́ру (поку́ту), (*казниться*) кара́тися. [Що́б ми́г нарэ́шті́ він при́няв од мене́ ка́ру (Самі́йл.). При́няв ка́ру й поку́ту (Коцю́б.) А я й до́сі кара́юся і кара́юсь бу́ду й на ті́м сві́ті (Шевч.)]. *Подвергать, -ся -нию*, см. *Подвергать, -ся*. *Смягчитъ -ние* – полегчи́ти ка́ру. *Увеличитъ, уменьшитъ -ние* – збі́льшити, зме́ншити ка́ру. *Не избегнуть -ния* – не вте́кті́ (вiд) ка́ри, не мину́ти ка́ри (Кониськ.); 3) *стар.* – нау́ка, навча́ння (чо́го).

Наказа́тель, -ница, см. **Наказы́ватель, -ница**.

Наказа́тельный – кара́льний, ка́рний.

Наказа́ть, -ся, см. **Наказы́вать, -ся**.

Наказа́ник – нака́зник (-ка), збі́рка нака́зiв.

Наказа́ной и **Наказа́ный** – нака́зний. [Полубо́тку, Полубо́тку, нака́зний гетьма́не! (Рудан.)].
-ная *грамота* – нака́з (-зу).

Наказа́уемость – кара́ність, кари́гiдність (-ности).

Наказа́уемый – кара́ний, кари́гiдний.

Наказа́чик, -чица – нака́зувач, -вачка; (*надсмотрщик, -щица*) догля́дач, -да́чка, нагля́дач, -да́чка.

Наказы́вание – 1) кара́ння; (*через палача*) катува́ння; (*смертью*) кара́ння на го́рло (на сме́рть, го́рлом, сме́ртю), зава́да́ння на сме́рть ко́го; 2) нака́зува́ння, за́каза́ва́ння, зага́дува́ння чо́го ко́му. *Срв. Назказы́вать*.

Наказы́ватель, -ница – 1) (*каратель, -ница*) кара́тель (-ля), -телька, ка́рник, -ница; 2) (*приказывающий, -щая*) нака́зувач, -вачка.

Наказы́вать, наказáть – 1) ко́го кем, чем, за чо́ – кара́ти, покара́ти, накара́ти ко́го ким, чим, за чо́, скара́ти, укара́ти ко́го на чо́, зава́дати, зава́дати ка́ру ко́му за чо́. [До́ма його́ не кара́ли за жа́дні́ па́кості́ (Франко). Ко́ли я зне́хтую́ зако́н приро́ди, то приро́да покара́є мене́ головно́ю сла́бістю́ (Наш). Проти́ то́го, що́б накара́ти хло́пця, я нічо́го не ма́ю (Крим.). Ой, накара́в мене́ бо́г таким чо́ловіком! (Г. Барв.). Чи́я кривда́, нехай то́го бо́г скара́є (Номис). Ви

самі собі кару завдаєтє (Крим.). **-вать, -зять** *плетьми* – карати, покарати канчуками (батогами, нагаями, *шпирутенами*: киями). **-вать, -зять** *через палача* – катувати, с[від]катувати. [Суд присудив одкатувати прилюдно (Кониськ.)]. **-вать, -зять** *розгами* – карати (бити), покарати (вйбити) різками когò, (*ирон.*) (зав)давати, (зав)дати хлòсти (*и* хлòсту) кому. [Дивися, хлопче Валер'яне, щоб не дали тобі там хлòсту (В. Еллан.)]. **-вать, -зять** *смертью* – карати, скарати на горло (на смерть, горлом), карати, покарати смертю, завдавати, завдати на смерть когò. **-вать, -зять** *так, чтобы помнил* – (*шутл.*) пам'яткового (пам'ятного) давати, дати. **-жи** *меня бог!* – скарай мене, боже! [Люблю тебе вірно, – скарай мене, боже! – буду тебе цілувати, поки сон ізможе (Пісня)]; 2) (*приказывать кому*) наказувати, наказати, заказувати, заказати, загадувати, загадати, веліти, звеліти, (*о мног.*) понаказувати, позаказувати, позагадувати кому що *или* що (з)робити. [Чи я-ж тобі не казала, не наказувала, щоб ти хлопців не водила, не принаджувала? (Пісня). Поховали його, як він зажавав (Манж.). Загадали йому хорошенько грати (Метл.). Звеліла мені мати ячменю жати (Чуб. III)]. **Наказанный** – 1) покараний, накараний, скараний; катований, с[від]катований; битий. [«Холодна» за-для накараних (Крим.)]; 2) наказаний, заказаний, загаданий, звелений, понаказуваний, позаказуваний, позагадуваний. [Загадану роботу я вже доробив (Київц.)]. **-тсья** – 1) каратися, бути караним, покараним *и т. п.* [Розбійники ті були покарані смертю (Л. Укр.). Я-ж за те найбільш і буду покараний (Крим.)]. **Смертоубийство -вається (-зается)** *смертной казнью* – за душоубство карають на горло (смертю). **Воровство -ется** *тюремной* – за злòдійство карають ув'язненням (в'язницею); 2) наказуватися, бути наказуваним, наказаним, понаказуваним *и т. п.* [Ой, зажазано і жагадано всім козаченькам у військò йти (Маркев.)]. **-ется вам** – наказується вам, дається вам жаказ(а).

Накал – 1) (*действие*) – а) розжарювання, розпікання, *оконч.* розжарення, розпечення; б) насамаження, напращення. *Срв.* **Накалывать**; 2) (*состояние*) розпечення, гарт (-ту), жар (-ру). *Белый -кал* – білий гарт, ясний жар.

Накаление, *см.* **Накал 1**, *оконч.*

Накалывание, *см.* **Накал 1 а**, *неоконч.*

Накалывать, -ся *и* **Накалять, -ся, накалить, -ся** – 1) (*раскалять, -ся*) розжарювати, -ся, розжарити, -ся, розпікати, -ся, розпекти, -ся, (*о мног.*) порозжарювати, -ся, порозпікати, -ся; бути розжарюваним, розжаденим, розпеченим, порозжарюваним. [Земля була наче розжажена і дихала немòв-би вогнем (Крим.). Мішкòм роздимається вогонь, щоб залізо розпікалося (Звин.). Залізнi дахи порозпікалися (Звин.)]. **-лять, -лить** *печь, плиту* – роз[на]жарювати, роз[на]жарити, напалювати, напалити піч (*комнатную*: грубу), плиту, (*о мног.*) пороз[пона]жарювати, понапалювати печі *и т. д.* [Він плиту як нажарив, так просто червона стала (Чигиринц.)]; 2) **-лить** *орехов, ягод и т. п.* – насамажити, напращити горіхів, ягід *и т. п.* **Накаленный** – 1) розжадений, розпечений, порозжарюваний; нажарений, напалений, понажарюваний, понапалюваний; 2) насамажений, напращений.

Накалистый – розжадений, розжапливий.

Накалка, *см.* **Накал**.

Накалывание – 1) наколювання, вйколювання; татуювання; 2) нашіплювання, настрòмлювання, настрікування; 3) пришіплювання; 4) наколювання, скòлювання, пробивання; 5) наколювання, нарізування; 6) наколювання, нарубування; наскипування; набивання, налупування. *Срв.* **Накалывать**.

Накалыватель, -ница – наколювач, -вачка; нашіплювач, -вачка; *срв.* **Накалывать**.

Накалывать, наколоть – 1) (*выкалывать остриём на чём-либо*) наколювати, наколоти що *и* чогò, вйколювати, вйколоти що, (*о мног.*) понаколювати, повйколювати; (*тесто*) наколювати, наколоти, поколотити що. [Нащо ти наколòв тут стільки дірочок? (Київц.)]. Спершу взірєць на папері вйколює, а тоді вишиває (Богодух.)]. **-ть тело** – наколювати (татуювати), наколотити (нататуювати) тіло; 2) (*натывать на остриё*) нашіплювати,

нашпи́лити, настрóмлювати, настромі́ти, наштри́кувати, наштрикну́ти, (*о мног.*)
 понашпи́лювати, понастрóмлювати, понаштри́кувати що на що. [Нашпи́лив метéлика
 (Київ)]; 3) (*прикальвaть*) пришпи́лювати, пришпи́лити (*о мног.*) попришпи́лювати що на
 що. [Пришпи́лила на го́лову кві́ти (Київщ.)]; 4) (*глаз, палец, ногу на что*) нако́лювати,
 нако́лотити око, палець, ногу, ско́лювати; ско́лотити, пробива́ти, пробити палець, ногу на що, (*о
 мног.*) понако́лювати, поско́лювати, попробива́ти; *см. ещѐ* **Нака́льваться 2**. [Ой, поло́ла
 дівчина пастерна́к, та ско́лола ніженьку на будя́к (Пісня)]; 5) (*свиней, поросят*) нако́лювати,
 нако́лотити, (*скота*) нарі́зувати, нарі́зати, (*о мног.*) понако́лювати, понарі́зувати чо́го; 6) (*дров,
 сахару, льда*) нако́лювати, нако́лотити, наруб́увати, нарубáти, (*лучины*) нако́лювати, нако́лотити,
 наски́пувати, наскипа́ти, (*камня*) набива́ти, набити́, налуп́увати, налупáти, (*о мног.*)
 понако́лювати *и т. п.* чо́го. **Нако́лотый** – 1) нако́лотий *и* нако́лений, ви́колотий *и* ви́колений,
 понако́люваний, пови́колюваний; покóлотий *и* покóлений; натату́юваний; 2) нашпи́лений,
 настрóмлений, наштри́кнутий, понашпи́люваний *и т. п.*; 3) пришпи́лений,
 попришпи́люваний; 4) нако́лотий, нако́лений, ско́лотий, пробитий; 5) нако́лотий, нако́лений,
 понако́люваний; нарі́заний, понарі́зуваний; 6) нако́лотий, нако́лений, нарубаний,
 наски́паний, набитий, налупаний, понако́люваний *и т. п.*

Нака́льваться, нако́лoться – 1) (*стр. з.*) нако́люватися, бу́ти нако́люваним, нако́лотим *и*
 нако́леним, понако́люваним *и т. п.*; *срв.* **Нака́львать**; 2) (*натыкаться на что-либо острое*)
 нако́люватися, нако́лотися, наштри́куватися, наштрикну́тися (о́ком, пáльцем, ного́ю),
 (*порезаться*) нaтинáтися, нaтя́тися (ного́ю, пáльцем), (*о мног.*) понако́люватися,
 понаштри́куватися, понaтинáтися чим на що. [Нaтя́вся на ко́су (Сл. Гр.)].

Нака́льный – розжа́рювальний, (*калильный*) гaрто[і]вний; жа́ровий.

Нака́льчивый – розжа́ристий.

Нака́льщик – розжа́рювач (-ча), розпіка́ч (-ча); (*калильщик*) гaрто[і]вник (-ка́).

Накаля́кать, -ся – наба́лакати, -ся, наба́зікати, -ся, напaтя́кати, -ся.

Накаля́ть, -ся, см. Нака́ливать, -ся.

Нака́менный – нака́мінний.

Нака́мник, бот. *Empetrum nigrum L.* – водя́нка, голу́бінець (-нцю).

Наканáвный – (на)ров'я́ний, (на)канáвний.

Наканифо́ливание – ко́льфо́нення, нако́льфо́нювання.

Наканифо́ливать, наканифо́лить – ко́льфо́нити, нако́льфо́нювати, нако́льфо́нити що;
см. **Канифо́лить**. **Наканифо́ленный** – нако́льфо́нений. **-ться** – 1) ко́льфо́нитися,
 нако́льфо́нюватися, нако́льфо́нитися; бу́ти ко́льфо́неним, нако́льфо́нюваним,
 нако́льфо́неним; 2) **-литься, см. Назю́зиться.**

Накану́не, нрч. – напередо́дні, в передде́нь чо́го, де́нь перед чим; *см.* **Кану́н 1**.

Накану́нный – (на)переддне́вий.

Наканю́кать *и* Наканю́чить чо́го – наканю́чити, нацига́нити чо́го в ко́го. **Наканю́чений** –
 наканю́чений, нацига́нений.

Накапа́ть, -ся, см. I. Нака́пывать, -ся.

Нака́пливание, см. Нако́пление, неоконч.

I. Нака́пливать, -ся, см. I. Нака́пывать, -ся.

II. Нака́пливать, -ся, см. Нако́плять, -ся.

Нака́плюжиться, см. Назю́зиться.

Нака́пной – нака́пний; (*накапанный*) нака́паний.

Нака́призничаться – наведе́уватися, накове́рзуватися, нака́призува́тися, (*наупрямиться*)
 накомизитися, (*о ребёнке: наплакаться*) наплакaтися, накричатися.

Нака́пустный – ка́пустяний, нака́пустяний.

Нака́пчивание – 1) нако́пчування, (*зап.*) наву́джування; 2) зади́млювання, підку́рювання,
 наку́рювання.

Нака́пчивать, накоптіть – 1) (*о продуктах*) нака́пчувати, накоптіти, (*зап.*) наву́джувати, наву́дити, (*о мног.*) понака́пчувати, понаву́джувати що *и* чо́го. [Накоптіли гусей (Сл. Ум.); 2) (*стекло*) задімлювати, задиміти, підкурювати, підкуріти, (*о мног.*) позадімлювати, попідкурювати що. [Задимів скло над лямпою і став дивітися на со́нце (Київ)]. **Лампа -тила** – лямпа накуріла (надиміла, начаділа). **Накопчѣнный** – 1) накопчений, наву́джений, понака́пчуваний, понаву́джваний; 2) задімлений, підкурений, позадімлюваний, попідкурюваний. **-ться** – 1) нака́пчуватися, накоптітися, понака́пчуватися; бу́ти нака́пчуваним, накопченим, понака́пчуваним *и т. п.*; 2) задімлюватися, задимітися, позадімлюватися; бу́ти задімлюваним, задімленим, позадімлюваним *и т. п.*; 3) (*вдоволь, сов.*) накоптітися, наву́дитися, (*о мног.*) понака́пчуватися, понаву́джуватися.

I. Накапывание (*капель*) – накапування, закроплювання (-ння).

II. Накапывание (*ям, корнеплодов и т. п.*) – накопування.

I. Накапывать и Накапливать, накапать – 1) накапувати, накапати, (*внутри*) закроплювати *и* закропляти, закропіти, (*о мног. или во мн. местах*) понака́пувати, позакроплювати чо́го *или* чим. [Накапай мені капель (Київ). Накапала олією на настільник (Канівщ.). Зacroпі три капки в око (Звин.); 2) *см.* **Накрапывать. Накапанный** – накапаний, понакапуваний; закроплений, позакроплюваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нака́пуватися, бу́ти нака́пуваним, накапаним, понака́пуваним *и т. п.* [Пога́но накапуються каплі (Богодух.); 2) (*вдоволь, сов.*) нака́патися, нака́патися; *срв.* **Капать**.

II. Накапывать, накопать, накопнуть – 1) (*раскапывая землю*) нака́пувати, нака́пати що, чо́го, накопну́ти що, (*о мног. или во мн. местах*) понака́пувати. [Понака́пували ямо́к – щепи садитимемо (Богодух.); 2) (*выкапывая из земли*) нака́пувати, нака́пати, (*о мног.*) понака́пувати, (*о картофеле, свёкле ещё, сов.*) нави́бирати, набра́ти чо́го. [Картоплі нака́пали багато (Канівщ.)]. **Накопанный** – нака́паний, понакапуваний. **-ться** – 1) нака́пуватися, нака́патися, понака́пуватися; бу́ти нака́пуваним, накапаним, понака́пуваним; 2) (*вдоволь, сов.*) – (*в сыпучем*) нака́патися, нарі́тися, напор́патися, нагребті́ся, нашпо́ртатися, (*в мокром, грязном*) нака́патися, нарі́тися, наба́братися; (*наковыряться*) нака́патися, накопирса́тися; (*в вещах*) нака́патися, нарі́тися, напор́патися, напор́татися, нашпо́ртатися; (*навозиться*) намару́дитися, надлуба́тися, навовту́зитися.

Накапь – накапок (-пка), (*капельник*) бору́лька, вису́лька, сосу́лька; (*сталактит*) сталакті́т (-та).

Накара́ться над кем – накара́тися ко́го; (*наиздеваться*) назнуща́тися з ко́го.

Накаркивать, накаркать – накря[а]кувати, накря[а]кати (-каю, -каеш *и* -кря[а]чу, -чеш) накру[ю]кувати, накру[ю]кати, накрумкувати, накрумкати, накрумча́ти, накавкувати, накавкати, (*о мног.*) понакря[а]кувати, понакру[ю]кувати, понакрумкувати, понака́вкувати (що *и* чо́го). [Закракав-би я вороном, накракав-би йому́, накракав (Куліш). Крячуть крюкі; накрячуть вони одлигу (Богодух.)]. **-кать беду** – накря[а]кати ліха. **Накарканный** – накря[а]каний, накру[ю]каний, накрумканий, нака́вканий, понакря[а]куваний, понакру[ю]куваний, понакрумкуваний, понака́вкуваний. **-каться** – накря[а]катися, накру[ю]катися, накрумкатися, накрумчатися, нака́вкатися, попокря[а]кати (досхочу) *и т. п.*, (*о мног.*) понакря[а]куватися, понакру[ю]куватися *и т. п.*

Накармливание, *см.* **Накормка**, *неоконч.*

Накармливать и Накормлять, накормить – нагодо́увати, нагодува́ти, (*редко*) накармлювати, накармити, (*давать пищу*) нахарчо́увати, нахарчува́ти ко́го, дава́ти, да́ти їсти ко́му, (*о мног.*) понагодо́увати, понакармлювати, понахарчо́увати ко́го. [Попа́ одним обі́дом не нагоду́еш (Номис). Він понагодо́ував са́лом усі́х (Рудч.). Ворога не гніви́: напій, накарми́ (Номис)]. **Глаз не -мишь** – очей не напасе́ш. **Накормленный** – нагодо́ваний, накармлений. нахарчо́ваний, наї́дений *и* наї́джений, понахарчо́уваний *и т. п.* [Я́ бу́ду що́дня і наї́дена, і напита́ (Манж.)]. **-ться** – нагодо́уватися, нагодува́тися, понагодо́уватися,

(*напасаться*) напасатися, напастися; бути нагородованим, нагородованим, понагородованим *и т. п.*

Накарні́зник – накарні[і]ззя (-ззя).

Накарні́зний – накарнізовий, нагзимсовий, надкарнізовий, надгзимсовий.

Накарта́вить, -ся – нагаркавити, -ся.

Накарта́мливать, Накарто́млять, см. Накорто́мливать.

Накасочный – нашишаковий, накасковий.

Нака́стить, см. Нака́щивать.

Нака́т – 1) (*действие*), см. **Нака́тка 1**. *Братъ -том* – брати по́котом, котіти що; 2) (*морск. орудия*) відко́чування; 3) (*на дороге*) накі[о]т (-ко́ту), нако́та (-ти), (*на санной дороге ещѣ*) набій (-бою); 4) *строит.* – накіт (-коту), (*настилка*) на́стил (-лу), на́сти[і]лка, на́стилля (-лля). *Материал для -та, см. Накатник 1*; 5) (*лавина*) сніговина, лавина; 6) *в -кат полный* – ущерть (по вінця) повний.

Нака́тать, -ся, см. I. Нака́тывать, -ся.

Нака́тина – накотина, стелина (Борзенщ.), (*в виде доски*) мостіна.

Нака́тистый – 1) накотистий; 2) (*охочий накатывать гурьбой*) навалістий.

Накати́ть, -ся, см. I и II. Нака́тывать, -ся.

Накатка – 1) (*действие*) – а) на́кочування, натира́ння, у[про]тира́ння, торува́ння, уторо́вування, *оконч.* на́кочення, натертя, у[про]тертя (-тя), уторува́ння. **-ка вручную, строит.** – на́кочування руками; б) на́вивання, на́качування, наго́ртання, намотува́ння, *оконч.* на́виття (-ття), на́качання, наго́рнення, намотання; в) на́качування, на́кручування, нагро́маджування, *оконч.* на́качання, на́кручення *и* на́круті́ння, нагро́мадження; г) на́качування, нама́гльовування, нава́льцьовування, нава́лювання, *оконч.* на́качання, нама́глюва́ння, нава́льцюва́ння, нава́ля́ння; г) наво́ження, *оконч.* нава́знення; д) на́кочування, ско́чування, *оконч.* на́кочення, ско́чення. *Срв. I. Нака́тывать 1 - 5 и II. Нака́тывать 1 и 2*; 2) (*скалка для намота*) кача́лка; 3) (*хлебный шарик*) ку́лька (га́лочка) з хлі́ба; 4) (*накатная машина*) на́кочувалка.

Накатли́вый – накотистий.

Накатни́к – 1) (*материал для наката*) накі́ття (-ття), де́рево на на́кіт (на на́стил), сті́лля (-лля); 2) *см. Зака́тник*; 3) *см. Нака́ть.*

Накатну́ть, см. II. Нака́тывать.

Накатный – на́ко[і]тний. **-ный вал** – кача́лка, каток (-тка); *см. Каток 1*. **-ная дорога** – на́кочена доро́га, на́кочений (бітий) шлях. **-ные каменя, см. Нака́ть. -ный лес, см. Нака́тник 1. -ная машина** – на́кочувалка. **-ный мост** – відкотний міст (*р. мосту*).

Накаточный – (що) на на́кіт, (що) на на́стил. **-ный лес** – де́рево на на́кіт (на на́стил).

Накаточный – накатковий; накачалковий; *срв. Каток 1 - 3.*

Нака́тчивый – на́котливий, на́котистий.

Нака́тчик, -чица – на́кочувач, -вачка; на́вивач, -вачка; на́качувач, -вачка; *срв. I и II.*

Нака́тывать.

Нака́тывание, см. Накатка 1, неоконч.

I. Нака́тывать, нака́тать – 1) (*дорогу колёсами*) на́кочувати, на́котіти, (*полозьями*) на́тирати, на́терти, у́тирати, у́терти, про́тирати, про́терти, (*торить*) то́рувати, у́торо́вувати, у́торувати, (*о мног.*) по́накочувати, по́на[пов,попро]тирати, по́второ́вувати що. [Гладкий протерли шлях мужицькі сани (Франко)]; 2) (*навивать*) на́вивати, на́ви(ну)ти, на́качувати, на́качати, наго́ртати, наго́рнути, (*наматывать*) на́мотувати, на́мотати, (*о мног.*) по́навивати, по́накачувати, по́наго́ртати, по́намотувати що на що. [Навинув картину на качалку (Київ)]; 3) (*чего: придавая округлённую, цилиндрич. форму*) на́качувати, на́качати, (*шариков из хлеба ещѣ*) на́кручувати, на́крутіти, (*сена*) на́громаджувати, на́громадити, (*о мног.*) по́накачувати, по́накручувати, по́нагромаджувати чо́го; 4) (*чего: придавая гладкость, плоскость*)

накачувати, накачати; (о белье) накачувати, накачати, (на станке) намагльовувати, намаглювати; (о металлах) накачувати, накачати, навальцьовувати, навальцювати; (о шерсти) навалювати, наваляти и навалити, набити; (о мног.) понакачувати, понамагльовувати, понавальцьовувати, понавалювати чого; б) (чего: навозить) навозити, навезти и навозити чого; б) (кого: навозить) накатувати, накатати, попокатати кого (кіньми). [Добре попокатав дітей (Богодух.)]; 7) (что: наделать во всю) накатувати, накатати, нашкварювати, нашкварити, начісувати, начесати що. [Накатав я йому ліста довжелізного (Київ)]. **Накатанный** – 1) накічений, натертый, у[про]тертый уторований, понакічований, пона[пов,попро]тираний, повторований. **-ная дорога** – накічена и т. п. дорога, накічений (битий) и т. п. шлях. [Іхав добре накіченим шляхом (Грінч.)]; 2) навітий и навінутий, накачаний, нагорнутий и нагорнений, намотаний, понавіваний, понакічований, понагортаний, понамотуваний; 3) накачаний, накручений, нагромаджений, понакачований, понакручований, понагромаджуваний; 4) накачаний, намагльований, навальцьований, наваляний, набитий, понакачований, понамагльований, понавальцьований, понавалюваний; 5) навезений; 6) накатаний, нашкварений. **-ться** – 1) накічуватися, накотитися, понакічуватися; бути накічуваним, накіченим, понакічуваним и т. п.; 2) (покататься вдоволь) – а) (перекатываясь) накічуватися, накачатися; б) (езда) накітуватися, накататися, (верхом, сов.) наїздитися верхи; (с горки на салазках) наспускатися з гори; (на коньках) набігатися на ковзана[я]х; (по льду) на(с)ківзатися, насовгатися (на льоду).

II. Накатывать, накатить, накатнуть, действ. з. – 1) что на что – накічувати, накотити, скочувати, скотити, (о мног.) понакічувати, поскочувати що на що. [Накотили хуру з дровами на терези, зважили (Богодух.). Скотили деревину на дроги (Чорвоногр.)]; 2) **-вать, -тить, что, чего куда к чему** – накічувати, накотити, (о мног.) понакічувати що, чого, куди, до чого. [Накотили каміння (Київщ.). Накотили діжок до льоху (Канівщ.)]. **Накаченный** – 1) накічений, скочений, понакічований, поскочований; 2) накічений, понакічований. **-ться** – 1) накічуватися, накотитися, скочуватися, скотитися, пона[пос]кічуватися; бути накічуваним, накіченим, понакічуваним и т. п. [Колесо накотилося на пень (Брацл.)]; 2) (вином), см. **Накачиваться 2 (под Накачивать)**; 3) (о плодах) см. **Наливаться 2**.

III. Накатывать, накатить, ср. з. – 1) наїздити и наїжджати, наїхати, понаїздити и понаїжджати. [Наїхало до нас гостей багато, – відкіля їх стільки понаїзділо? (Богодух.)]; 2) **-ть и -ться (о грозе, туче)** насувати(ся), насунути(ся); см. **Надвигаться**; 3) (у хлыстов, сов.) насунути, наринути, налетіти на кого.

Накатыш, см. Накат 5.

Накаты – наносне (ератичне) каміння (-ння).

Накачание, см. Накачка, оконч.

Накачение, см. Накатка 1 д, оконч.

Накачивание, см. Накачка, неоконч.

Накачивать, накачать, накачнуть – 1) (насосом) помпувати що, напомповувати, напомпувати, насмоковувати, насмокувати, (редко, рус.) накачувати, накачати що, чого, (воздуха ещё, гал.) млинкувати що, намлинкувати чого, (о мног.) понапомповувати, понасмоковувати, понакачувати чого. [Машина помпує воду (Коцюб.). Напомпували (накачали) десять відер води (Київ)]; 2) **-вать, чать кого чем** – а) (вином) упоювати, упоїти, надудлювати, надудлити, (шутл.) напомповувати, напомпувати, (о мног.) повпоювати, понадудлювати, понапомповувати кого чим; б) (знаниями и т. п.) напихати, напхати кого чим, набивати, набити кому голову чим, (шутл.) напомповувати, напомпувати кого чим; срв. **Напичкивать**; 3) **-вать, -чать кого (на качелях)** – нагойдувати, нагойдати, наколіхувати, наколіхати, (шутл.) навихати, (о мног.) понагойдувати кого (на гойдал[н]ці); 4) **-вать, -чнуть кого, что на что** – нахитувати, нахитнути, нагойдувати, нагойднути кого,

що на що. **Нака́чанный** – 1) напompований, насмокóваний, нака́чаний, намлинкóваний, понапompовуваний, понасмокóвуваний, понака́чуваний; 2) упо́єний, надудлений, повпо́юваний, понадудлюваний; на́пханий, напompований чим; 3) наго́йданий, наколи́ханий, наві́ханий, понаго́йдуваний. **-ться** – 1) помпува́тися, напompовува́тися, напompува́тися, понапompовува́тися; бу́ти напompовува́ним, напompова́ним, понапompовува́ним *и т. п.* [Юрма дедалі напompовувалася власними вигадками (Коцюб.)]; 2) (*напива́ться*) упива́тися, упитися, на́пива́тися, на́питися, надудлюва́тися, надудлится, (*шутл.*) напompовува́тися, напompува́тися, (*о мног.*) пов[пона]пива́тися, понадудлюва́тися, понапompовува́тися; *срв.* **Напива́ться 2**; 3) *на кого* – нахитува́тися, нахитну́тися, наго́йдува́тися, нагойдну́тися на ко́го; 4) (*вдоволь*) нахитува́тися, нахита́тися, нахилита́тися, нахиля́тися, наколих[в]а́тися, нажива́тися, нажиба́тися; (*на качелях*) наго́йдува́тися, нагойда́тися, наколи́хувати́ся, наколиха́тися, (*шутл.*) нави́хати́ся; (*о мног.*) понаго́йдува́тися *и т. п.* [Нагойда́лися до́бре на го́йдалці (Брацл.)].

Нака́чка – 1) помпува́ння, напompовува́ння, насмокóвування, (*редко, рус.*) нака́чування, (*воздуха ещѐ, гал.*) млинкува́ння, *оконч.* напompува́ння, насмокува́ння, накача́ння, намлинкува́ння чо́го. [Помпува́ння пові́тря (Франко)]; 2) – а) упо́ювання, надудлюва́ння, напompовува́ння, *оконч.* упо́єння *и* упо́їння, надудле́ння, напompува́ння ко́го чим; б) напиха́ння, напompовува́ння, *оконч.* на́пхання, напompува́ння ко́го чим. *Срв.* **Накачива́ть 1 и 2.**

Накачно́й – помпований, напompований, насмокóваний.

Накашева́рить, -ся и Накашева́рничать, -ся – накашовари́ти, -ся.

Накашивание, *см.* **I и II. Накоска**, *неоконч.*

I. Нака́шивать, нака́сить (косою) – нака́шувати, нака́сити, (*немного*) уко́шувати, укоси́ти, (*о мног.*) понако́шувати, повко́шувати чо́го. [Накоси́в два настрѐмки трави (Брацл.). Укоси́ тро́шки трави на городі, – теля́ті да́ти (Сл. Гр.)]. **Накоше́нный** – накошений, укошений, пона[пов]ко́шуваний. **-ться** – 1) нака́шувати́ся, нака́ситися, понако́шувати́ся; бу́ти нака́шувани́м, нака́шени́м, понако́шувани́м *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нака́ситися, попоко́сити (*досхо́чу*), (*о мног.*) понако́шувати́ся.

II. Нака́шивать, нака́сить (линию, постройку) – ско́шувати, ско́сити, покоси́ти, скривля́ти *и* скривлюва́ти, скриви́ти, (*о постройке ещѐ*) нахиля́ти, нахилити на́бік, (*о мног.*) поско́шувати, поскривлюва́ти, понахиля́ти на́бік що. **Накоше́нный** – скошений, покошений, скривлений, нахилений на́бік, поскошуваний, поскривлюваний, понахиля́ний на́бік. **-ться** – 1) ско́шувати́ся, ско́ситися, покоси́тися, поскошувати́ся; бу́ти ско́шувани́м, ско́шени́м, поско́шувани́м *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*о постройке*) нака́ситися, накриви́тися; б) (*косясь на кого, что*) нака́ситися, накриви́тися на ко́го, на що, надиви́тися ско́са (скрива, зизом) на ко́го, на що.

Нака́шливать, нака́шлять, нака́шлянуть – 1) (*выкашливать*) ви́кашлюва́ти, ви́кашляти, ви́харкува́ти, ви́харкати, ви́харкнути що; 2) нака́шлюва́ти, нака́шляти що, чо́го. **-шлять** *беду кому* – нака́шляти (набу́хикати) ли́ха ко́му. **Накашля́нный** – 1) ви́кашля́ний, ви́харканий; 2) накашля́ний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) ви́кашлюва́тися, бу́ти ви́кашлювани́м, ви́кашля́ним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нака́шляти́ся, (*шутл.*) на́кахи́кати́ся, набу́хикати́ся, набу́хкати́ся.

Нака́шивать, нако[а]сти́ть – 1) напаску́дзува́ти, напаску́дити, (*испражняясь ещѐ*) накла́дати, накла́сти, наваля́ти; 2) (*бранить кого*) напаску́дзува́ти, напаску́дити, начисти́ти начеса́ти ко́го.

Нака́яться – нака́ятися; насповіда́тися ко́му в чо́му; *срв.* **Ка́яться.**

Наква́кать, -ся – (*о лягушках*) наку́мкати, -ся, накру[ю]кати, -ся, наква́кати, -ся, накра[я]кати, -ся, (*диал.*) набрекеке́кати, -ся, нара́кати, -ся; (*об утках*) на́каха́кати, ся.

Наквас – 1) *см.* **Накваска 1**; 2) (*плесень на кваш. капусте и т. п.*) брезклі́ни (-лі́н).

Накваса, *см.* **Накваска 2.**

Накваса́ть, наква́снуть, см. Накиса́ть, накисну́ть.

Накваса́ить, -ся, см. Наква́шивать, -ся.

Накваса́ка – 1) (*действие*) – а) наква́шування, *оконч.* наква́шення; б) заква́шування, *оконч.* заква́шення. *Срв. Наква́шивать*; 2) за́кваса́ка; (*для закваш. теста*) (квасне́) тісто; *см. За́кваса́ка.*

Наква́снуть, см. Накваса́ть.

Наквасцо́вание – нагалу́нення (-ння).

Наквасцо́вка – нагалу́нювання, *оконч.* нагалу́нення.

Наквасцо́вывание – нагалу́нювання (-ння).

Наквасцо́вывать, наква́сцо́вать – нагалу́нювати, нагалу́нити, (*о мног.*) понагалу́нювати що.

Наквасцо́ванный – нагалу́нений, понагалу́нюваний. **-ться** – нагалу́нюватися, нагалу́нитися, понагалу́нюватися; *бути* нагалу́нюваним, нагалу́неним, понагалу́нюваним.

На́квась, см. Накваса́ка 2.

Накваше[о]нник – ві́ко (в діжі).

Наква́шивание, Наква́шение, см. Накваса́ка 1.

Наква́шивать, наква́сить – 1) (*овощей впрок*) наква́шувати, наква́сити що, чо́го, (*о мног.*) понаква́шувати чо́го. [Наква́сила діжку буря́ків (Київщ.); 2) (*о посуде*) заква́шувати, заква́сити, (*о мног.*) позаква́шувати що. [Усі гладишки позаква́шувала, – куди-ж молоко ці́дити? (Богодух.)]. **Накваше́нный** – 1) наква́шений, понаква́шуваний; 2) заква́шений, позаква́шуваний. **-ться** – наква́шуватися, наква́ситися, понаква́шуватися; *бути* наква́шуваним, наква́шеним, понаква́шуваним *и т. п.*

Наквита́ться – наквита́тися, наквитува́тися.

Наке́ривание, Накерне́ние – кернува́ння, накернува́ння.

Наке́ривать и Накерня́ть, накерни́ть – кернува́ти, накернува́ти що. **Накерне́нный** – накерно́ваний.

Накива́ть, -ся – накива́ти, -ся, (*головой ещё*) нахита́ти, -ся. [Накива́в на ме́не та й пішо́в (Сл. Гр.)].

Накида́ние, см. Наки́дка 1.

Накида́ть, -ся, см. I и II. Наки́дывать, -ся.

Накидистый – наки́дистий, наки́дливий.

Наки́дка – 1) (*действие*) – а) (*от I. Наки́дывать*) накида́ння, *оконч.* наки́дання; на́кид (-ду); б) (*от II. Наки́дывать*) накида́ння, скида́ння, напина́ння, нахо́плювання, *оконч.* накинне́ння, на́кид (-ду), ски́нення, на́пнуття (-ття), нахо́плення; закида́ння, *оконч.* закинне́ння; зверта́ння, *оконч.* зверне́ння; 2) на́кидка. *В -ку* – нао́пашки, нао́паш, нао́пашку, о́пашки, вна́кидку; *срв. Нао́пашку.* [Узяв кожух нао́пашки, пішо́в в корчму́ пи́ти (Грінч. III). На хребті́ латана свити́на нао́пашку (Кониськ.). Наді́в кожух унаки́дку (Валк.); 3) (*одежда*) на́кидка, керейка. [Яка́сь по́стать у на́кидці (Виннич.). Стоя́в якийсь чоло́вік у чо́рній ле́гкій керейці́ (Виннич.); 4) (*набавка*) на́кидка.

Наки́дковый – наки́дковий, керейко́вий.

Наки́дной – наки́дний; (*накинутый*) на́кинутий, на́кинений.

Наки́дочный, см. Набавочный.

Наки́дчик, -чица – на́кидач, -да́чка.

Наки́дование, см. Наки́дка 1, неоконч.

I. Наки́дывать, на́кида́ть (*много чего*) – на́кида́ти, на́кидати, (*о мног. или во мн. местах*) пона́кида́ти *и* пона́кидува́ти чо́го; *срв. I. Набра́сывать.* [А лисичка́ все кі́да по ри́бці на доро́гу, все кі́да; от як на́кидала́ вже ба́гато, тоді́ ни́шком і са́ма злі́зла (Рудч.)].

Наки́данный – на́киданий, пона́кид(ув)аний. **-ться** – на́кида́тися, на́кидатися, пона́кида́тися *и* пона́кидува́тися; *бути* на́киданим, пона́кид(ув)аним.

II. Наки́дывать и На́кидать, на́кинуть – 1) *что на кого, на что* – на́кида́ти, на́кинути, (*о*

мног.) **понакида́ти** що на ко́го, на що, (*об одежде ещё*) **скида́ти**, **ски́нути**, **напина́ти**, **напну́ти** *и* **нап'ясти**, **нахо́плювати** *и* **нахопля́ти**, **нахо́пити** що на ко́го, на що, (*на самого себя ещё*) **накида́тися**, **наки́нутися**, **обкида́тися**, **обки́нутися** чим, (*о мног.*) **поскида́ти**, **понапина́ти**, **понахо́плювати** що на ко́го, на що, **понакида́тися**, **пообкида́тися** чим; *срв.* **II. Набра́сывать** **1**. [Скинув наопа́шки оде́жину і вибіг на вулицю (Кониськ.). Оде́жину яку́сь нахо́плять, що аж гляну́ти гідко (Номис). «Наки́нься чим, а так не вихо́дь.» – «Ой, нема-ж чим наки́нутися!» (Звин.). **-ть узду на ко́го** – **закида́ти**, **заки́нути**, **напина́ти**, **напну́ти** (*нап'ясти*) **гнуздечку** (*обро́ть*) на ко́го, ко́му. [Заки́нув на чо́рта *обро́ть* (Рудан.). **-ть петлю на шею ко́му** – **накида́ти**, **наки́нути**, **закида́ти**, **заки́нути** **петлю** (*за́шморг*) на ши́ю ко́му. **-ть горшок, банки ко́му** – **скида́ти**, **ски́нути** **горща**, **приклада́ти**, **прикла́сти** **баньки ко́му**; 2) (*работу на ко́го*) **накида́ти**, **наки́нути** **пра́цю** (*робо́ту*) ко́му, **зверта́ти**, **зверну́ти** **пра́цю** (*робо́ту*) (*з себе*) на ко́го. [Я не хоті́в цієї робо́ти, мені її **наки́нули** (Київ). Сам він нічо́го не робив, а все діло **зверну́в** на старшину (Грінч.); 3) **накида́ти**, **наки́нути**; *см.* **Набавля́ть**. [Мало, **наки́нь** ще хоч тро́хи! (Київщ.). **Наки́нутый** – 1) **наки́нутий** *и* **наки́нений**, **ски́нутий**, **на́пну́тий** *и* **нап'я́тий**, **нахо́плений**, **понаки́даний**, **понапина́ний**, **понахо́плюваний**; **заки́нутий** *и* **заки́нений**; 2) **наки́нутий** *и* **наки́нений**, **зверну́тий** *и* **звер́нений**; 3) **наки́нутий**. **-ться** – 1) **накида́тися**, **наки́нутися**, **понакида́тися**; **бути** **наки́даним**, **наки́нутим** *и* **наки́неним**, **понаки́даним** *и т. п.*; 2) (*агрессивно*) **накида́тися**, **наки́нутися**, **напада́ти(ся)**, **напа́сти(ся)**, (*зап.*) **вергати́ся**, **верг(ну)тися**, (*только о людях*) **нашто́пуватися**, **нашто́патися**, (*словесно*) **напада́тися**, **напа́стися**, **наскі́пуватися** *и* **наскі́патися**, **наскі́патися** на (*до*) ко́го, **прискі́пуватися**, **прискі́патися** до ко́го, **насіда́ти**, **насі́сти** на ко́го, **нако́пуватися**, **накопа́тися** на ко́го, (*зверем*) **визвіря́тися**, **визві́ритися** на ко́го; *срв.* **II. Набра́сываться** **2**. [Собаки **наки́нулися** на нас (Сл. Ум.). **Поліціяни**, як **звіри**, **верглися** на Бовдура (Франко). **Нашто́павсь** на Се́мена, та й дава́й його́ удво́х міси́ть (Новомоск.). «Чо́го сто́їш? Іди!» – гру́бо **на́павсь** Шмі́дт на слугу́ (Крим.). Ми тут гуля́ли, до нас **наскі́пались**: де та й де мо́ю дочку́ ді́ли? (Мирний). «Не віри́ш?» – **прискі́павсь** він до ме́не, **поба́чивши**, що я **посмі́хаюсь** (Черкас.). **Найбі́льше-ж** **нако́пується** на Хі́врю (Крим.). Чо́го ти **визві́рився** на ді́тей? (М. Левиц.); 3) (*на роботу, на еду и т. п.*) **допада́тися**, **допа́стися** до чо́го; *срв.* **II. Набра́сываться** **2** (**-ться на еду**). [Допався до кни́жок (Крим.). Допався до **борщу** так, що й за ву́ха не **одтя́гнеш** (Богодух.).]

Наки́дь – 1) **наки́дь** (-ди), **наки́дьки** (-ків), **наки́дане** (-ного), (*куча*) **ку́па**, **ку́ча**, **кучу́гура**; 2) (*речной выкид*) **бережняк** (-ку).

Наки́льний – **наки́львий**.

Наки́нуть, -ся, *см.* **II. Наки́дывать, -ся**.

Накипа́ние – **накипа́ння** (-ння).

Накипа́ть, накипе́ть – **накипа́ти**, **накипа́ти**, (*о мног.*) **понакипа́ти**. [І **отру́тою** **страшно́ю** **накипа́є** нам ду́ша (Франко). **Накипа́ло** мені на **се́рці** від **тієї** **гризні** **щодо́нної** (Богодух.).]

Накипе́вший – що **накипа́в**, **накипа́лий**.

Накипе́лый – **накипа́лий**.

Накипе́ние – **накипа́ння** (-ння).

Накипе́ться – **накипа́тися**; (*о водовороте, прибое и т. п.*) **нави́рува́тися**, **нашумува́тися**, **нашпува́тися**.

Накипно́й – **накипни́й**; (*накипевший*) **накипа́лий**.

Наки́пчивый – **наки́пистий**, **наки́пливий**.

Наки́пь – 1) (*пена при кипении и перен.*) **шум** (-му), **шумові́на**, **шумові́ння** (-ння); (*пров.: при варке мёду, варенья и т. п. ещё*) **барма**. [Да́ть **заки́птити**, **зібрати́ шум** (Клин.). Не **вважа́й**, що **шум** **збіга́є**, – на **дні** **гу́ща** **бу́де** (Комар). **Викида́ється** за **межі** **історії** **письме́нства** **все** **те** **шумові́ння** **в** **письме́нстві**, що **вплива́є** на **по́верх** (Рада). Як з **више́нь** **варе́ння** **ва́риш**, так **барми** **бага́то** (Харківш.). *Снима́ть, сня́ть* **-ки́пь** **с** **че́го** – **шумува́ти**, **зшумува́ти**, (*пров.: с*

мёда, варенья ещё) бармувати, збармувати що; 2) (осадок в самоваре, котле и т. п.) накіп (-пу), накіпіло (-лого); 3) жужелиця, жужіль (-жели); см. **Окалина**.

Накипятить – 1) чего – накіп'ятити, напарити чого; (воды) нагріти окропу, наварити води; (молока: на огне) наварити (молока), (в духу) напарити (напряжити) (молока), (в духу) напарити (напряжити) (молока); 2) кого – під'юдити, піддрочити кого. **Накипяченный** – 1) нагрітий, напарений, наварений, напружений; 2) під'юджений, піддрочений. **-ться** – 1) накіп'ятитися, напаритися; наваритися; напружитися; 2) (сердась) накіпітися, наваритися, налютуватися.

Накисание – накісання, (закисание) закісання, (преим. о молоке) квасніння.

Накисать, накиснуть – накісати, накіснути, (закисать) закісати, закіснути (преим. о молоке ещё) квасніти, накісніти, (о мног.) понакісати, позакісати. **Накисший** – що накіс и т. п. накіслий, закіслий, накісний.

Накисление – накіслювання, накіслювання, (оконч. накіслення, накіснення).

Накисло, нарч. – дуже кісло. **Кислым -ло** – кісло-прекісло, (кісло-)кіслісінько.

Накислый – накіслий, (о мног.) понакісний.

Накислять, накислить – накіслювати, накіслити, накіслювати, накіслити, (о мног.) понакіслювати, понакіслити чого, що. **Накисленный** – накіслений, накіслений, понакіслюваний, понакіслений. **-ться** – накіслюватися, накіслитися, понакіслюватися; бути накіслюваним, накісленим, понакіслюваним и т. п.

Накиснуть, см. Накисать.

Накись – накіс (-су).

Наклад – 1) см. **Накладка 1**; 2) (расход) на́клад (-ду), (убыток) утрати́та, шко́да. [Без на́кладу зиску не буде (Номис). Не хочеш утрати́ти, – не лізь ні в куми́, ні в свати́ (Приказка). Шко́да нікому́ не мила (Номис)]. В -ла́д, в -ла́де, с -дом – з утратою. **Быть, остаться в -ла́де** – програти́; не заробити, а проробити; не заробити, а ще й свого́ доложити (докласти́); бути з утратою, втратити; (шутл.) шилом па́токи вхо́пити. [Не заробив я на тому́ крамі́, а проробив (Богодух.). Ду́мав заробити, та не то не заробив, а ще й своїх доложив (Канівищ.). *Если возьмётся за это дело, то не будет в -де* – якщо́ за цю́ справу візьметься, то не програє. *Барыш с -дом на одних санях ездят* – де зиск, там і втрати́та; 3) стар., см. **Лихва 2**.

Накладистый – утратний; см. **Накладной 2** и **Убыточный**.

Накладка – 1) (действие) – а) (от **I. Накладывать**) накла́дання, (оконч. накла́дення; б) навантажування, наладовування, наріх[ш]товування, напаковування, (оконч. навантаження, наладування, наріх[ш]тування, напакування; в) см. **Надстрой 1**; г) (от **II. Накладывать**) накла́дання, накіда́ння, (оконч. накла́дення, накінення; см. **Налагание** и **Наложение**; 2) на́кладка. *Пить чай в -ку* – пити́ чай у на́кладку; 3) техн. – на́кладка; (на полозьях в санях) підлатка. **-ка главная (головная, поддерживающая) железнодорож.** – на́кладка го́ловко́ва; 3) (тяжесть для пригнѣта) пригні́ток (-тка); 4) (на одежде, на лысину) на́кладка; 5) (в каменнойстройке), см. **Надстрой 2**; 6) (набавка) на́кидка.

Накладная, сц. – накла́дна (-но́ї), (железнодорожная ещё) переви́зний лист (-та́), -ний квит (-ту), -ний квиток (-тка), (от купца купцу, от продавца покупателю) фа́ктура. [Мануфа́ктуру на то́варній ста́нції здав і квит одержав (Київ). У квитку́ спі́сано все, що́ зда́но ху́рманові (Сл. Ум.)]. **Обратная -ная** – з[по]воротна накла́дна.

Накладно, нарч. – утратно, невігідно.

Накладной – 1) накла́дний; (накладыаемый, наложенный) накла́даний, накла́дений; (фанерочный) форні́рований. [Окраси накла́дні (М. Грінч.)]. **-ные волосы, усы** – фальші́ве во́лосся (о женск. ещё фальші́ві ко́си), фальші́ві ву́си. **-ное дерево** – форні́р (-ру). **-ной рукав** – накла́дний (накла́дений) рука́в. **-ное серебро** – накла́дне срі́бло; 2) (набавочный) надда́тковий, дода́тковий, дода́вний. **-ные расходы** – над[до]да́ткові витрати́ти.

Накладность – утратні́сть, невігідні́сть (-ности́).

Накладный – утратний, невігідний.

Накладочка – накладочка.

Накладочный, см. **Накладной 2**.

Накладчивый – укладистий, місткий. [Укладистий віз (Хорольщ.).]

Накладчик, -чица – 1) накладач, -дачка, накладальник, -ниця; 2) **-чик**, *типогр.* – накладач.

Накладывание, см. **Накладка 1**, *неоконч.* и **Налагание**.

Накладыватель, -ница, см. **Накладчик, -чица**.

I. Накладывать и Накладать, накласть – 1) *что, чего на что, во что* – накладати и (*редко*)

накладувати, класти, накласти и (*редко*) наложити, (*о мног.*) понакладати и понакладувати що, чого на що, в що; (*в большом количестве*) гатити, нагатити що, чого в що. [Накладала одно поліно на одне, поки й попадало все (Канівщ.). Коли пішеш, не клади руки на зшиток (Київ). І навіть стільки дров гатити в грубу? (Сл. Гр.)]. **-класть яиц** (*о курах*) – наносити (нанести) яєць. **-класть в шею кому** – надавати (за)потіличників кому, нагодувати (за)потіличниками когo, набити потілицю кому, накласти комy по потілиці (по шії); 2) (*нагружать*) навантажувати, навантажити, наладовувати, наладувати, нарих[ш]товувати, нарих[ш]тувати, напаковувати, напакувати, (*о мног.*) понавантажувати и т. п. що; (*о телеге ещё*) набирати, набрати хуру (*зап.* фуру), хуруватися, нахуруватися. [Ой, ти будеш хуру набирати, а я буду гроші одбирати (Грінч. III). Чумаки хуруються (Сл. Гр.)]; 3) (*стену*), см.

Надстраивать. Накладенный – 1) накладений, наложений, понакладаний, понакладуваний; нагачений; нанесений; 2) навантажений, наладований, нарих[ш]тований, напакований, понавантажуваний и т. п.; 3) см. **Надстроенный. -ться** – накладатися, накластися, понакладатися; бути накладаним и накладуваним, накладеним, наложеним, понаклад(ув)аним и т. п.

II. Накладывать и Налагать, наложить – 1) см. **I. Накладывать 1 и 2**; 2) накладати и (*редко*) накладувати, накласти и (*реже*), наложити, (*о мног.*) понакладати, понакладувати що. [Ярмо накладає, воли запрягає (Пісня). Данину з року в рік не змогли хижакі на селян накладувати (Куліш)]. **-жить головой** – накласти (*реже* наложити) головою. **-ть дань, налог, подать, пошлину, штраф, эпитимию на кого** – накладати, накласти, накидати, накинати, (*о мног.*) понакладати, понакидати дань (данину), податок, подать, мито, пеню, покуту на кого, комy. [Додатковий податок накладали (Доман.). Хижі сусіди часто нападали на їх і накидали на їх податі (Н.-Лев.). Накинули мостового ще по копійці з хури (Сл. Ум.)]. **-ть запрещение на что** – накладати, накласти заборону на що. **-ть клеймо на кого, на что** – таврувати, натавровувати, натаврувати, клейнити, наклеїнити, (*о мног.*) потаврувати, понатавровувати, поклейнити когo, що, (*о товарах ещё*) шта[е]мпувати, нашта[е]мпувати, (*о мног.*) пошта[е]мпувати що. **-вать, -жить люльку** – набивати, набити, накладати, накласти люльку. [На вулиці та в перевулку накладала та Марушка Василькові люльку (Грінч. III)]. **-ть наказание на кого** – накладати, накласти кару на когo. **-ть обязанность на кого** – накладати, накласти, покладати, покласти, накидати, накинати обов'язок (повинність) на когo, комy. **-гать, -жить оковы на кого** – забивати, забити, (*о мног.*) позабивати в кайдани когo, покладати, покласти кайдани на когo. [По двоє кайданів на ноги покладено (Ант.-Драг.)]. **-ть отпечаток на кого, на что** – позначатися, позначитися, відбиватися, відбитися на комy, на чомy. **-жить печать на кого, на что** – покласти (*редко* наложити) печатъ, (*перен. ещё*) знак (ознаку) на когo, на що. **-ть повязку на что** – накладати, накласти пов'язку на що, (*чаще*) завивати, завити, зав'язувати, зав'язати, бандажувати, забандажувати що чим, що в що. **-ть руку на кого, на что** – накладати, накласти руку на когo, на що, пригноблювати, пригнобити когo. **-ть руки на себя** – здімати, зняти руки на себе, руки на себе накладати, накласти, смерть собі заподіяти, віку собі вкоротити. **-ть слой серебра, золота** – накладати, накласти, садити, насадити срібло, золото. [Лапки – з біличого хвоста, щоб садити на рямці золото (Яворн.)]. **Не -гай гнева, -ложи милость** – не бери в неласку, зміни гнів на ласку.

Накладываемый и **Налагаемый** – що його (її, їх) накладає (-дають), що накладається *и т. п.*, накладаний *и* накладуваний; накиданий; покладаний. [Люди визволятимуться з-під пут, накладуваних природою (Азб. Комуни.)]. **Наложённый** – накладений *и* (*реже*) наложений, понакладаний, понакладуваний; накинутый *и* накинённый, понакиданий; набитый; покладаний. [Моя кісонька, віночком наложена (Чуб.)]. **-ный платёж** – післяплата, накладений платіж (-теж). **Послать с -ным платежом** – по[наді]слати з(за) післяплатою. **-ться** – накладатися, накластися, понакладатися; бути наклад(ув)аним, накладеним *и* (*реже*) наложеним, понаклад(ув)аним *и т. п.* **Повязка -ется на рану** – рану завивають (зав'язують, бандажують).

Накланяться – накланятися, попокланятися комусь. [Поки накланяється, поки хто оглянеться на вдову (Г. Барв.)]. **-ться кому о чём** – напроситися (напрохатися) когось уклінно про що, накланятися (попокланятися) комусь на чому *или* прохаючи про що.

Накласть, -ся, см. I. Накладывать, -ся.

Наклёв – 1) *см.* **Наклёвка**; 2) *см.* **Надклёв 2.**

Наклевание, см. Наклёвка 1, оконч.

Наклевать, -ся, см. Наклёвывать, -ся.

Наклеветать, -ся, см. Наклеветывать, -ся.

Наклеветливый – наклепливый; *см.* **Клеветливый.**

Наклеветный – наклепный; *см.* **Клеветнический 2.**

Наклеветчивый, см. Наклеветливый.

Наклеветчик, -чица – наклепник, -ниця; *см.* **Клеветник, -ница.**

Наклеветывание, Наклеветание – наклепування, наклепання, наклеп (-пу), набрїхування, набрехання, наговорювання, наговорення *и* наговоріння на когось.

Наклеветывать, наклеветать – наклепувати, наклепати, набрїхувати, набрехати, (*наговаривать*) наговорювати, наговорити що, чогось на когось, обмовляти, обмовити, обносити, обнести, оббрїхувати, оббрехати когось, (*недобру*) славу пускати, пустити про когось, (*о мног.*) понаклепувати, понабрїхувати, понаговорювати чогось на когось, пообмовляти, пооббрїхувати когось. [Вони там щось на інших наклепали (Л. Укр.). Чогось тільки ви на себе не наклепете! (Крим.). Люди – собаки, – чогось не набрешуть! (Номис). Наговорив на його сім міхів горіхів (Свидниц.).] **Наклеветанный** – наклепаний, набреханий, наговорений, понаклепуваний, понабрїхуваний, понаговорюваний на когось. **-ться** – 1) (*стр. з.*) наклепуватися, бути наклепуваним, наклепанним, понаклепуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) наклепатися, наклеветатися, (*назлоречить*) наліхомовитися, наліхословитися.

Наклёвка – 1) *см.* **Надклёв 1**; 2) наклёвування. надзб[ю]бування, *оконч.* наклёвання, надзб[ю]баня; 3) карбування, накарбовування, *оконч.* накарбування, покарбування. *Срв.*

Наклёвывать.

Наклевной – наклёвний; (*наклёванный*) на(д)клёваний *и* на(д)клёвнутый, на(д)дзб[ю]баний.

Наклёвок, см. Надклёвыш.

Наклёвочный (*молоток*) – карбувальний (молоток).

Наклёвщик (*жорнова*) – карбувальник (-ка).

Наклёвывание, см. Наклёвка, неоконч.

Наклёвывать, наклевать, наклёвнуть – 1) *см.* **Надклёвывать**; 2) **-вывать, -вать чего** – наклёвувати, наклёвати, надзб[ю]бувати, надзб[ю]бати, (*о мног.*) понаклёвувати, понадзб[ю]бувати чогось; 3) **-вывать, -вать жорнов** – карбувати, накарбовувати, накарбувати, покарбувати жорно; 4) **-нуть, безл.** (*о деньгах*) – завестися, заворушитися. *У него -нуло* – у його завелися (заворушилися) грошенята. **Наклёванный** – 1) *см.*

Надклёванный; 2) наклёваний, надзб[ю]баний, понаклёвуваний, понадзб[ю]буваний; 3) накарбований, покарбований.

Наклёвываться, наклеваться – 1) (*стр. з.*) – а) *см. Надклёвываться (под Надклёвывать)*; б) *наклёвуватися, бути наклёвуваним, наклёваним, понаклёвуваним и т. п.*; в) *карбуватися, накарбовуватися, бути карбованим, накарбовуваним, на[по]карбованим. Срв. Наклёвывать*; 2) (*досыта, сов.*) *наклюватися, надзьо[ю]батися, (о мног.) понаклёвуватися, понадзьо[ю]буватися. [Він пшениці наклюється, водіці нап'ється (Чуб. V)].*

II. Наклёвываться, наклёнуться – 1) (*о птенце в яйце*) *на(д)кльовуватися, на(д)кльонутися, (о мног.) пона(д)кльовуватися. [Коли наклёнулося, то й вилупиться (Номис). Курча надкльовується з яйця (Сл. Ум.). Яйця всі вже понаклёвувалися (Богодух.)]; 2) (о рыбе) заїдати, заїсти, наклёвуватися, наклёнутися. [Коли поплавець дрижить, це значиться, що риба заїдає; а як заїсть, то поплавець упірне в воду (Звин.)]; 3) (перен.) наклёвуватися, наклёнутися, заклёвуватися, заклёнутися; (случаться) траплятися, трапитися. [Піду, може де робота яка наклёнується (М. Грінч.). Це питання поки-що тільки заклёвується (Рада)]. Ему -ється хорошее место – йому наклёвується (трапляється) гарна посада.*

Наклёвыш – *на(д)кльоване (на(д)кльонуте) яйце; см. ещё Надклёвыш.*

Наклёвание, Наклёение, см. Наклёйка 1.

Наклёивать, наклёить – *наклёювати, наклёїти, (налеплять) наліплювати, наліпити, (о мног. или во мн. местах) понаклёювати, поналіплювати що, чого. -ить нос кому – утерти (наставити, приправити) носа кому; (при сватанье) гарбуза піднести (дати) кому.*

Наклёенный – *наклёєний, наліплений, понаклёюваний, поналіплюваний. [Лист з наліпленими пошто́вими ма́рками (Крим.)]. -ться – 1) наклёюватися, наклёїтися, понаклёюватися; бути наклёюваним, наклёєним, понаклёюваним и т. п.; 2) (вдоволь, сов.) наклёїтися, попоклёїти (досхочу), (о мног.) понаклёюватися.*

Наклёйка – 1) (*действие*) *наклёювання, наліплювання, оконч. наклёєння, наліплення; 2) (работа по своему качеству) наклёйка, наліпка; 3) (наклеенное) наклёйка, (чаще) наліпка.*

Наклёймить – *натаврувати, наклёїнити, (о мног.) понатаврувати когo, що, чого; (о товарах ещё) нашта[е]мпувати що, чого.*

Наклёйной – *наклёїний, наліпний; (наклеенный) наклёєний, наліплений.*

Наклёйный – *наклёювальний, клеїльний.*

Наклёйщик, -щица – *наклёїник, -ниця, наклёювач, -вачка.*

Наклёп – 1) *см. Наклёпка 1 и 2; 2) на́клеп, по́клеп (-пу), нагові́р (-вору), обмо́ва; срв.*

Поклёп.

Наклёпа – *наклёпник, -ниця; срв. Клеветник, -ница.*

Наклепание, см. Наклёпка 1, оконч.

Наклепать, -ся, см. Наклёпывать, -ся.

Наклёпистый – *наклёпливий.*

Наклёпка – 1) (*действие*) – а) *наклёпування, нанютовування, оконч. наклепа́ння, нанютува́ння; б) см. Наклеветывание, Наклеветание; 2) (наклёпанное) на́клепка, (при помощи заклёпок) нанюте́нь (-тня).*

Наклепной – *наклепний; (наклёпанный) наклёпаний, (при помощи заклёпок) нанютований.*

Наклёпный – 1) *см. Наклепной; 2) наклёпний; срв. Клеветнический 2.*

Наклёпчивый – *наклёпливий; срв. Клеветливый.*

Наклёпщик, -щица, см. Наклёпа.

Наклёпывание, см. Наклёпка 1, неоконч.

Наклёпывать, наклепать – 1) *что, чего – наклёпувати, наклепа́ти, (заклёпками) нанютовувати, нанютува́ти, (о мног.) понаклёпувати, понанютовувати що, чого; 2) на кого, см. Наклеветывать. Наклёпанный* – 1) *наклепаний, нанютований, понаклёпуваний, понанютовуваний; 2) см. Наклеветанный. -ться – 1) – а) наклёпуватися, наклепа́тися, понаклёпуватися; бути наклёпуваним, наклёпаним, понаклёпуваним и т. п.; б) см.*

Наклеве́тываться 1; 2 (*напрашиваться на что*) набива́тися, набі́тися на що. *Сам на грех - пался* – сам на гріх нагоди́вся (наліз, наверхну́вся); 3) (*приставать с наклепами*) лізти (в'язну́ти) до ко́го з на́клепами; 4) (*вдоволь, сов.*) – а) наклепа́тися, нанютува́тися; б) наклепа́тися, набреха́тися, наплеска́тися; в) наклепатися, накалататися в що. *Срв. Клепа́ть.*

Накле́тник – надкомірок (-рка).

Накле́тний – накомірний.

Накле́точный – наклітковий.

Наклеть – надкомірок (-рка).

На́клик – 1) (*действие*) – а) наклика́ння, склика́ння, *оконч.* накли́кання, скли́кання ко́го; *см.*

Называ́ние б; б) наклика́ння, *оконч.* накли́кання, напро́шення, напита́ння чо́го ко́му, на ко́го. *Срв. Наклика́ть; 2) (птичий клик)* го́лос (-су), ви́клик, кли́к (-ку). [Перепели́чку з го́лосу зна́ти (Звин.)].

Наклика́ние, Накликание, см. На́клик 1.

Наклика́тель, -ница – накли́кач (-ча), -ка́чка, наклика́йло (*м. р.*).

Наклика́ть, наклика́ть, накли́кнуть – 1) *кого* – накли́кати, накли́кати, склика́ти, скли́кати, (*о мног.*) понакли́кати, посклика́ти ко́го; *см. Называ́ть б; 2) (клика вызывать что)* накли́кати, накли́кати що; (*на себя, на кого*) накли́кати, накли́кати, проси́ти, напроси́ти, напита́ти що собі, на себе, ко́му, на ко́го. [Воро́ни літаю́ть і, зда́ється, свої́м криком бу́рю наклика́ють (Рудан.). Журбо́ю не накли́чу собі до́лі (Шевч.). Чо́го ти сме́рть на ме́не наклика́еш? (Л. Укр.). Сам на се́бе сме́рти проси́в (Звягельщ.). Ну, напита́в собі́ біду́! (Н.-Лев.)]. *Худу́ю сла́ву себе -чешь* – недобро́ї сла́ви собі́ напита́еш (набу́деш), недобро́ї сла́ви заживе́ш. **Наклика́нный** – 1) наклика́ний, склика́ний, понакли́к(ув)аний, поскли́к(ув)аний; 2) накли́каний, напро́шений, напита́ний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) накли́катися, бу́ти накли́к(ув)аним, накли́каним, понакли́к(ув)аним *и т. п.*; 2) *на что* – набива́тися, набі́тися, напро́шуватися, напроси́тися на що; *см. Называ́ться 3. Сам на грех -кну́лся* – сам на гріх напроси́вся (набiвeся), сам собі́ грі́ха напита́в; 3) **-каться** (*вдоволь*) – а) накли́катися, нагука́тися ко́го *и* на ко́го; б) нагука́тися, наволатися; в) надражнитися (з) ко́го. *Срв. Кли́кать.*

Накли́нивать, накли́нить стену – клинцюва́ти, наklinцюва́ти сті́ну. **Накли́ненный** – наklinцюва́ний. **-ться** – клинцюва́тися, наklinцюва́тися; бу́ти клинцюва́ним, наklinцюва́ним.

Накли́нка – клинцюва́ння, *оконч.* наklinцюва́ння (сті́ні).

Накли́чка – 1) *см. На́клик 1; 2) прізвище, при́кладка; срв. Кли́чка.*

Наклобу́чивать, -ся, наклобу́чить, -ся, см. Нахлобу́чивать, -ся.

Наклобу́чка, см. Нахлобу́чка.

Накло́н – 1) (*действие*), *см. Накло́нение 1; 2) (наклонённость)* по́хил, хил, на́хил (-лу), похі́лість (-лости), нахі́лення (-ння), (*почвы ещё*) спад (-ду), схил, схі́лок (-лку). [Мали́й по́хил у сіе́ї сохи́ (Вовчанщ.). Рівни́на ма́є по́хил до Дні́пра (Кониськ.). Ще не закопу́йте стовпа: він стои́ть нері́вно, ма́є хил он-куди! (Звин.). Похі́лість скелі́ (Сл. Ум.). Нахі́лення екли́птики (Павлик). Треба так зроби́ти, щоб спад був од сті́ні, то вода́ стіка́тиме (Кам'янеч.). **-ло́н голо́вы** – на́хил голо́ви. **-ло́н столба́** – по́хил (хил, *пров. навал*) стовпа́ (слупа́); 3) похі́лість, похі́ла пло́ща; *срв. Накло́нный 1 (-ная плоскость)*. [Стою́ на похі́лості на́че і хо́чу зсу́нутися вниз (Коцюб.); 4) (*у верха экипажного*) кози́ро́к (-рка); (*над крыльцом*) дашо́к (-шка), підда́шок (-шка). [Відки́нь кози́ро́к, щоб дощ не та́к забива́в (Сл. Ум.); 5) *пить в -ло́н (в наклонку, наклонкою)* – пи́ти хильце́м (нахі́льцем, нахі́лки, хильці́). [Випи́в нахі́льцем ці́лу пля́шку (Сл. Ум.). Він без ча́рки поча́в го́рілку нахі́лки ко́вати (Сл. Ум.)].

Накло́нение – 1) (*действие*) нахі́ля́ння, похі́ля́ння, схи́ля́ння, перехі́ля́ння, наги́на́ння, *оконч.* нахі́лення *и* нахі́лі́ння, похі́ле[і]́ння, схи́ле[і]́ння, перехі́ле[і]́ння, нагну́ття чо́го до

кого, до чого, над ким, над чим; прихильня, пригинання, *оконч.* прихиле[і]ння, пригнуття чого до кого *и* кому, до чого; (*в одну сторону пров.*) перехняблювання, *оконч.* перехняблення чого (набік, на один бік); (*в разные стороны*) розхильня, *оконч.* розхиле[і]ння чого; 2) (*наклонённость*), *см.* **Наклон 2.** -*ние* земної осі к екліптике – похил (нахил, нахилення) земної осі до екліптики. Угол -*ния* – кут похилу (нахилу, хилу); 3) *грам.* – спосіб (-собу). *Из 'явительное, повелительное, сослагательное -ние* – дійсний, наказовий, умовний спосіб. *Неопределённое -ние* – дійменник (-ка).

Наклонённость – нахиленість, похиленість (-ности); *срв.* **Наклон 2.**

Наклонитель, -ница, *см.* **Наклонщик, -щица.**

Наклонительный – нахильяльний, нахильний.

Наклонить, -ся, *см.* **Наклонять, -ся.**

Наклонка – 1) *см.* **Наклонение 1;** 2) *см.* **Наклон 5.**

Наклонно, *нрч.* – похило, похилисто, нахило, похилом, насхил(ь), схилисто, (*покато*) спохова, спухова, (*в меньшей мере*) спо[у]ховато, (*в одну сторону*) набокувато, (*косо*) скісно. [Стоп стоїть похило (Київщ.). Пускайте-бо сторч, а не похилом (Звин.). Треба, щоб було тут не круто, а спохова (Звин.). Вашгерд ставлять скісно, насипають у короб піску й пускають у нього воду (Троян.)].

Наклонность – 1) похилість, нахилість (-лости), нахилення чого. -*ность* екліптики – нахилення екліптики; 2) (*склонность к чему*) нахил (-лу), нахильність, схильність (-ости), нахилок (-лку), уподобання до чого. [Має приуроджений нахил до формалізму (Доман.). Патологічні нахили (Виннич.). Жандармські, панські нахильності (Грінч.). Боротьба з своїми власними нахильностями (Рада). Схильність вишукувати правдивість там, де нам подобається (Наш). Придушити вроджений нахилок до свого рідного (Франко)]. *Хорошие, дурные -сти* – добрі, лихі нахили (нахильності), нахильність до доброго, до лихого. *Преступные -сти* – злочинні нахили (нахильності). *Животные -сти* – тваринні (тваринячі звірячі) нахили (нахильності).

Наклонный – 1) похилій, похильний, похилистий, нахилій, схилистий, (*реже*) спохилій, схильнистий, (*косой*) укісний, скісний. [Нігде мені постояти під похильним тином (Мил.). Шапка чорна похилиста (ЗОЮР I). Верба стояла крива, схилиста на став (Грінч. II). Дощ дедалі частіш стукав по укісному дашку (Корол.). Сонце скісними проміннями зазирає йому в вічі (Загірня)]. -*ная* *плоскость* – похила пліща (площина), похилість (-лости), (*косогор*) косогір (-гору). [Буйна фантазія тручає його по похилості в якусь чорну безодню (Коцюб.)]. *Катится по -ной* *плоскости* – котитися по похилій пліщі (площині), котитися по похилості (похилом), (*перен.*) як з гори котитися. -*ное* *положение* – похилій стан, нахиленість, похиленість, похилість (-ости), нахилення (-ння). *Работать, сидеть в -ном* *положении* – нахилившись (насхил(ь)) працювати, сидіти, працювати, сидіти на[по]хиленим. [Він сидів, на[по]хилений над книжками (Київ)]. *Башня в -ном* *положении* – вежа (башта) в по[на]хиленій (похилій), постаті, по[на]хилена (похіла) вежа (башта). [Дзвіниця довго, як Пізанська вежа, перебувала в похилій постаті, аж поки не розібрано її на цеглу (М. Зеров)]. -*ная шахта* – похідна шахта; 2) (*о почве*) похилій, похилистий до чого, спади́стий, скісис́тий, згористий, убо́чистий. [Гора похіла до річки (Вовчанщ.). Претенсійність зводить цього поета на похилу стежку ризикованих експериментів (Рада). Скісиста гора (Верхр.). Двір був згористий, і до ганку треба було під'їжджати трошки під гору (Н.-Лев.)]; 3) (*склонный к чему*) що має нахил, нахильний, схильний, прихильний, охочий до чого; з уподобанням до чого. [Він має нахил до балачок (Звин.). Нахильний до меланхолії, він на людях силувався удавати веселого (Крим.). Він схильний до добра (Сл. Ум.)].

Наклоноватый – похилуватий, (*покатый*) спо[у]ховатий.

Наклончивость – нахилистість, хилкість (-ости).

Наклончивый – нахилистий, хилкий, похильчастий. [Хилку лозину і снігур зігне (Приказка). Похильчаєте то дерево – ялина (Пісня)].

Наклонщик, -щица – нахилляч, -лячка, нахилляльник, -ниця; (*подстрекатель, -ница*) підохочувач, -вачка, призвідник, -ниця до чого.

Наклонять, наклонить – нахилляти, хилити, нахилити, похилляти, похилити, схилляти, схилити, перехилляти, перехилити, нагинати, нагнути, (*редко*) поклоняти, клонити, поклонити, уклоняти, уклонити, (*о мног.*) понахилляти, посхилляти, поперехилляти, понагинати що до кого, до чого, в що, над ким, над чим; (*к кому к чему ещё*) прихилляти, прихилити, пригинати, пригнути, (*редко*) приклоняти, приклонити, (*о мног.*) поприхилляти, попригинати, поприклоняти що до кого *и* кому, до чого. [Нахилляє дуб високий віти дужі і широкі до червоної калини (Грінч.). Як дуба не нахилиш, так великого сина на добре не навчиш (Номис). Куди хилить вітер, туди й я хилюся (Пісня). Скрізь-же ти, буйнесенький, по полю гуляєш, тирсу похилляєш (Основа 1861). Червоні корогви розпустив, до води похилів (Ант.-Драг.). Журавель схилів довгу шию у колодязь (Коцюб.). Нехай ударять в тулумбаси сумно, а ратища додолу посхилляють (Куліш). Перехилив порожню пляшку над чаркою (Н.-Лев.). Витягає пляшку і перехилляє до рота (Васильч.). Нагинай гілляку, доки молоді (Номис). Поле усіляке зілля до себе клонить, аби з нього води напитися (Стефан.). Вітрець шелесне та прихилить мені у віконце пахучий бузок (М. Вовч.). Він радніший був би їй небо прихилити (Загірня). Пригинав їм вишні, а вони обривали ягоди (Богодух.). Приклонив голову їй на плече і пильно слухав (Загірня)]. **-ть голову** – нахилляти, нахилити, схилляти, схилити, похилляти, похилити, перехилляти, перехилити, уклоняти, уклонити, (*понура*) похнюплювати, похнюпити голову, похнюплюватися, похнюпитися, (*приветствия, прося*) уклонятися, уклонитися, похилятися, похилитися, (*о мног.*) понахилляти, посхилляти голови. [Стискаємо руки й схилляємо голови (Коцюб.). Ще нижче голову похилила (Грінч.). Перехилить голову (Номис). Стоїть, уклонивши голову (Квітка). Сиділа, низько похнюпивши голову (Грінч.). Сидів похнюпившись (Богодух.). Мовчки похилились: «Благослові, – кажуть, – батьку!» (Шевч.)]. **-ть на один бок** – нахилляти, нахилити на один бік, (*пров.*) перехняблювати, перехнябити що (набік, на один бік). [Нащо ти так шапку порехнябив? (Сл. Гр.)]. **-ть в разные стороны** – нахилляти, нахилити в різні боки, розхилляти, розхилити що. [Вітер віє по долині, розхилляє лист калині (Грінч.)]. **Наклонённый** – нахилений, похилений, (*прлг.* похилый), схилений, перехилений, нагнутий, понахилляний, посхилляний, поперехилляний; прихилений, пригнутий, приклонений, поприхилляний; похнюплений; перехняблений; розхилений. [Похилена голівка (М. Вовч.). З перехиленої пляшки нічого не текло: була вже порожня (Червоногр.). Відко було тільки похнюплену голову (Богодух.)].

Наклоняться, наклониться – 1) (*стр. з.*) нахилятися, бути нахилляним, нахиленим, понахилляним *и т. п.*; *срв.* **Наклонять**; 2) нахилятися, хилитися *и (диал.)* хилятися, нахилитися, похилятися, похилитися, схилятися, схилитися, перехилятися, перехилитися, нагинатися, нагнутися, (*о мног.*) понахилятися, посхилятися, поперехилятися, понагинатися до кого, до чого, в що, над ким, над чим; (*к кому, к чему ещё*) прихилятися, прихилитися, пригинатися, пригнутися, (*редко*) приклонятися, приклонитися, (*о мног.*) поприхилятися, попригинатися до кого *и* кому, до чого; (*на один бок*) нахилятися, нахилитися на один бік, (*пров.*) перехняблюватися, перехнябитися (набік, на один бік), звертатися, звернутися, (*о мног.*) поперехняблюватися; (*в разные стороны*) розхилятися, розхилитися (*о мног.*) порозхилятися. [Віти зелені нахилляються над хлопчиком (Грінч.). Володимир нахилився до його подушки (Крим.). Хилітеся, густі лози, куди вітер віє (Глібів). Дві смуги лісу, що хилився назад від шалених подмухів хуртовини (Олмейрова Примха). Хилляється явір до явора (Яворськ.). Червона калина похилляється (Грінченко III). Стоїть явір над водою, в воду похилився (Пісня). Магнолія до кипариса стрункого схилляється (Л. Укр.). Схилився до

чамадана (*над чемоданом*) (Крим.). Високі вози́ посхиля́лися на волі́ (Н.-Лев.).
 Перехилилася через тин (М. Вовч.). Юзя нагнулася над книжкою (Л. Укр.). Ой, дуб до
 калини прихилиється (Пісня). Здоровенна грудка землі прошуміла над його головою;
 Грицько прихилився (Мирний). До білих ніжок приклоняється (Чуб. V). Старá хата вже
 перехнябилася набік (Н.-Лев.). Хата звернулася (Радом.). Очерет розхилився: то хтось
 простував до річки (Загірня)]. **Наклонясь, Наклонившись** – нахилившись *и т. п.*; (*нрч.*)
 хильцём, хильці, схилком, згинці, внахилку, на́схил(ь). [Хильцём, хильцём попід верби
 (побіг) (Пісня). Побіг хильці бур'янами та й утік (Кам'янич.). Схилком, схилком попід
 тинком в зіллячко сховався (Пісня). Зирк! аж лежить заяць; тоді Петро – згинці, та
 тихесенько: «Цітьте!» (Звин.). Усю ніч на́схил просідила (Мінос.). На́схиль стіл стоїть
 (Червоногр.)]. **Наклонившийся** – що нахилився *и т. п.*, нахилений, похилений, схилений *и т. п.*, похилий. [Нахилена постать (Черкас.). Похилени хати (Грінч.). Верби сумні і похили
 (Грінч.). Похилий баркан (Коцюб.)].

Наклохтать, -ся – на́квок[х]та́ти, -ся, на́кво́кати, -ся, на́кло́кати, -ся.

Наклубить чего – (*намотать клубками*) намотати клубка́ми, наклубкува́ти чо́го;
 (*напустит дьму клубом*) на́здійма́ти, на́звива́ти клубкі́в диму. **-тсья** (*о дыме*) –
 на́клубо́та́тися, на́клубо́читися, на́ку́блится, на́куже́лити(ся), на́вихори́тися.

Наклюкаться – на́дудлится, на́бражиться, (*редко*) на́буца́тися; *срв.* **Назюзиться.** [Старий
 на́бражиться було тут-таки, у нас (Короленко). На́буца́всь горі́лки (Київщ.)].

Наклюнуть, -ся, *см.* **Наклёвывать, -ся.**

Наключатся, на́ключи́ться, *см.* **Приклячатся.**

Наключный – 1) на́клю́чний, на́клю́чевий; 2) на́джерельний. *Срв.* **Ключ 1 и 3.**

Накляпый – ска́рлю́чений; *см.* **Покляпый.**

Наклязуть, -ся *и* **Наклязничать, -ся** – 1) на́клявзува́ти, -ся, на́крути́ти, -ся (ка́рлючо́к); 2)
 на́ябе́дити, -ся, на́клепа́ти, -ся, на́брехати, -ся на ко́го, на́плеска́ти, -ся. *Срв.* **Клязничать.**

Накобёниться – на́комизи́тися, на́принди́тися, на́коцю́битися; наогу́ряться, наопина́тися.

Наков, см. **Наковка.**

Наковаленка – (*ум.*) кова́длечко, кова́льце; (*небольшая наковальня*) на́ковань (-ни) (Верхр.),
 (*для отбивания кос*) ба́бка, кова́ленька.

Наковаленный и Наковальный – кова́дловий, (*зап.*) кова́ловий.

Наковальня – 1) кова́дло (*р. мн.* кова́дел), (*зап.*) кова́ло; (*для загибания железа*) шпе́ра́к (-ка́);
см. *ещё* **Наковаленка.** [З я́зика́ так і си́плютьс́я брехні́, на́че з кова́дла і́скри (Н.-Лев.). Б'ють
 в кова́дла кова́лі (Чупр.)]. *Быть (очутиться) между молотом и -ней* – у[за]лі́зти ме́жи
 (мі́ж) мо́лот і кова́дло, опини́тися між мо́лотом і кова́длом, опини́тися під мо́лотом на
 кова́длі; 2) *анат.* **incus** – кова́дло.

Наковальщик – кова́дляр (-ра).

Накование, см. **Наковка 1, оконч.**

Наковать, -ся, *см.* **Наковывать, -ся.**

Наковка – 1) (*действие*) – а) *см.* **Надковка 1;** б) на́ковува́ння, у́ковува́ння, на́клепува́ння,
 ста́лення *и* ста́лі́ння, на́ста́люва́ння, *оконч.* на́кува́ння *и* на́куття, у́кува́ння *и* у́куття (-ття),
 на́клепа́ння, на́ста́ле[і́]ння; в) ка́рбува́ння, на́ка́рбу́вання, на́сіка́ння, кува́ння, *оконч.*
 на́ка́рбува́ння, на́сі́чення, на́кува́ння *и* на́куття. *Срв.* **Наковывать;** 2) (**работа**) на́кува́ння,
 на́ковання; на́ка́рбува́ння, на́ка́рбу́вання.

Наковной – на́кувний; (*накованный*) на́кований, на́ку́тий, на́клепа́ний; на́ка́рбу́ваний. *Срв.*
Наковывать.

Наковочный – на́ковува́льний. **-ный мастер** – на́ковува́ч; *см.* **Наковщик.**

Наковчивый – на́ковистий.

Наковщик – на́ков(ув)а́ч, (*преим. холодной ковкой*) на́клепува́ч, (*мельн. жерновов и т. п.*)
 ка́рбува́ч (-ча), на́ка́рбу́вач, ка́рбува́льник.

Наковывание, см. **Наковка 1**, неоконч.

Наковывать, наковать – 1) см. **Надковывать**; 2) (*наклёпывать ковкой что, чего*) наковувати, накувати що, чого, уковувати, укувати чого, (*преим. о холодной ковке*) наклепувати, наклепати що, чого, (*насталивать*) сталити що, насталувати, насталити що, чого, (*о мног.*) понаковувати, понаклепувати, понасталувати що, чого. [Треба накувати (насталити) сокиру (Канівщ.). Чого бог не дасть, того коваль не накує (Номис). Накував багато ухналів (Сл. Ум.). Вкуй кілька цвяхів (Сл. Гр.)]; 3) (*насекает что*) карбувати, накарбовувати, накарбувати, насікати, насікти, (*о мельн. жернове ещё*) кувати *и* (*реже*) кути, накувати, накути, (*о мног.*) понакарбовувати, понасікати що. **Накованный** – 1) см. **Надкованный**; 2) накований *и* накутий, укований *и* укутий, наклепаний, насталений, понаковуваний, понаклепуваний, понасталуваний; 3) накарбований, насічений, накований *и* накутий, понакарбовуваний, понасіканий. **-ться** – 1) см. **Надковываться**; 2) наковуватися, накуватися, понаковуватися; *бути* наковуваним, накованим (накутим), понаковуваним *и т. п.*; 3) (*вдоволь, сов.*) – а) накуватися, наклепатися, (*о мног.*) понаковуватися, понаклепуватися; б) накуватися; в) нас[ц]вірчатися, наспіватися, натріщатися. *Срв. Ковать.*

Наковыливать, наковылять – шкандибати, нашкандибати, шкутильгати, нашкутильгати, шкату[и]льгати, нашкату[и]льгати, накульгувати, накульгати, наканделяти, накривуляти. – **ляться** – нашкандибатися, нашкутильгатися *и т. п.*; *срв. Ковылять.*

Наковылка – накульгування.

Наковыривание, см. **Наковырка 1**, неоконч.

Наковыривать, наковырять, наковырнуть – 1) см. **Надковыривать**; 2) наколупувати, наколупати що, чого, наколупнути що, накопирсувати, накопирсати, надовбувати, надовбати, надлубувати, надлубати, нашпортувати, нашпортати що, чого, (*о мног.*) понаколупувати, понакопирсувати, понадовбувати, понадлубувати, понашпортувати що, чого. [Піди, старий-старесенький, наколупай меду (Чуб. V). Наколупай масла (Сл. Ум.)]. **-рять рану** – надряпати (нашкрятати) рану. **-рять червей** – накопати (наколупати) черваків (хробаків); 3) (*лапти*) підсмікувати, підсмікати, (*о мног.*) попідсмікувати (личаки); (*выплетать по передку лаптя узор*) мережа[и]ти, помережа[и]ти (личаки). **Наковырянный** – 1) см. **Надковырянный**; 2) наколупаний, накопирсаний, надовбаний, надлубаний, нашпортаний, понаколупуваний *и т. п.*; надряпаний, нашкрятаний; накопаний; 3) підсміканий, попідсмікуваний; мережа[е]ний *и* помережа[е]ний. **-ться** – 1) см. **Надковыриваться**; 2) (*стр. з.*) наколупуватися, *бути* наколупуваним, наколупаним, понаколупуваним *и т. п.*; 3) (*вдоволь, сов.*) – а) накопирсатися, наколупатися, нашпортатися, надовбатися, надлубатися, надолубатися, накорпатися чий, в чому, напорпатися в чому; б) наплестися; в) накопирсатися з чим, напоратися коло (біля) чого, з чим, в чому, надлубатися коло чого, з чим, начовптіся з чим, (*ирон.*) намучитися з чим, коло чого. *Срв. Ковырять.*

Наковыристый – наколупистий.

Наковырка – 1) (*действие*) – а) см. **Надковырка**; б) наколупування, накопирсування, надовбування, надлубування, нашпортування, *оконч.* наколупання, накопирсання, надовбання, надлубання, нашпортання; в) підсмікування, мережа[е]ння, *оконч.* підсмікання, помережа[е]ння. *Срв. Накovyривать*; 2) (*в лаптях*) підсмічка; (*узор на передке*) мережа[е]ння (-ння); (*лыко, пакля для -рки*) лыко, клоччя (-ччя) (підсмікувати личаки).

Наковырнуть, см. **Наковыривать**.

Наковырный – колупальний, на(д)колупувальний; підсмікувальний; *срв. Накovyривать*.

Наковырок – надколупок (-пка).

Наковырочный, см. **Наковырный**.

Наковырщик, -щица – на(д)колупувач, -вачка; (*лаптей*) пісмікувач, -вачка.

Наковырыш – надколупок (-пка).

Нако́ечный – наліжковий, накойковий, натапчановий, натапчанний.

Нако́жный – нашкурний, (*зап.*) нашкірний. **-ная болезнь** – шкірна (нашкурна) хвороба.

Нако́журный – нашкурковий, (*зап.* нашкірковий); налушпінний, нашкаралупний.

Нако́зельный – напередковий, накозельний.

Нако́коть, -ся – нацокати, -ся.

Нако́кетничать – накокетувати. **-ться** – накокетуватися, налиціятися з ким, начепурітися, нахизуватися, напишатися перед ким; (*нажеманиться*) наманіритися; (*чем*) накокетуватися, нахизуватися чим.

Нако́кошить – (*набить*) набити чого; (*наубивать*) навбивати, (*настрелять*) настріляти кого, чого.

Нако́ксовать – накоксувати (кам'яного вугілля).

Нако́л – 1) *см.* **Нако́лка 1**; 2) (*наколотое место*) нако́лоте, нако́лене (-ого).

Нако́лачивание, см. **Нако́лотка, неоконч.**

Нако́лачивать, нако́лотить – 1) *что и что на что (набивать)* – набивати, набити, (*о мног.*) понабивати що, що на що. [Набив обручі на діжку (Сл. Ум.)]. **-вать ракету** – набивати ракету; 2) *чего во что, на что (вколачивать)* – набивати, набити *и (чаще)* понабивати чого в що, на що, забивати, забити *и (чаще)* позабивати що в що; (*дрань под штукатурку*) решетити, порешетити, зарешетити, дранкувати, подранкувати (стіну). [Понабивав гвіздків у стіну (Сл. Ум.). Позабивай тут скрізь коляки (Богодух.). Попереду стінку зарешетимо, а тоді тинькуватимем (Звин.)]; 3) *чего (разбивать)* – набивати, набити, натовкти, натрощити чого; 4) **-тить кого** – набити, налупити, налупцювати, (*образно*) набанити, намотлошити, намолотити *и т. п.* кого; *срв.* **Колотить 3. -тить бока кому** – полатати (облатати, потасувати) боки кому. [І боки так потасувала (Котл.)]; 5) (*цену*) набивати, набити ціну; 6) (*копейку, денежки*) збивати, збити копійчину (грошики, грошенята, гріш, грошву), назбивати грошків (грошенят), зібрати (чимало, читрохи) грошей. [Зібрав грошей і став хороший (Кропивн.)]. **Нако́лоченный** – 1) набитий, понабиваний; 2) набитий, забитий, пона[поза]биваний; порешете[я]ний, зарешетений, подранкований; 3) набитий, натовчений, натрощений; 4) набитий, налуплений, налупцюваний *и т. п.*; 5) набитий; 6) збитий, назбиваний. **-ться** – 1) набиватися, набитися, понабиватися; бути набиваним, набитим, понабиваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*стуча*) наколотитися, нагрюкатися, налупитися, нагатитися, нагупатися; б) (*избивая*) набитися, налупитися, налупцюватися *и т. п.* *Срв.* **Колотить 1 и 3**; в) (*бьюсь обо что*) набитися, наколотитися об що, в що, (*трясаясь*) натіпатися, натріпатися, накідатися, натрястися, (*ударяясь*) набитися, настукатися об що, в що; г) (*стараясь*) натовктися, набитися, наповиватися, напоратися, нападатися коло чого, над чим, з чим; г) набратися (ззнати) лиха, натерпітися; набідуватися, назлиднюватися; *срв.* **Намаяться.**

Нако́лбасничать, -ся – наковбасникувати, -ся, наробити, -ся ковбас, наторгувати, -ся ковбасами.

Нако́лдовывание, Нако́лдование – 1) начаровування, наворожування, нашіптування, наговорювання, *оконч.* начарування, навороження *и* наворожіння, наговоре[і]ння чого; 2) наворожування, приворожування, начакловування, *оконч.* навороже[і]ння, привороже[і]ння, начаклування чого кому; 3) виворожування, заворожування, *оконч.* вивороження, завороже[і]ння чого.

Нако́лдовывать, нако́лдовать – 1) *что (воду, зелье и т. п.)* – начаровувати, начарувати, наворожувати, наворожити, нашіптувати, нашептати, наговорювати, наговорити, замовляти, замовити, (*о мног.*) поначаровувати *и т. п.* що. [Як наговорить воду та вип'єш, то відразу поміже (Канівц.). Оце-ж ворожка воду замовляє (Звин.)]; 2) *что кому* – наворожувати, наворожити, приворожувати, приворожити, начакловувати, начаклувати, (*о мног.*) понаворожувати *и т. п.* що кому. [Пішли вони вдвох до ворожки, щоб вона приворожила їм

дитину (Звин.). **-жить** *болезнь кому* – наворожити х(в)оробу кому, поробити, починити що кому. [Так ворожка поробила (Шевч.). Це мені на весіллі так пороблено (Богодух.). Починено, та й знаючи починено! (Квітка)]; 3) (*наживать колдовством*) виворожувати, виворожити, заворожувати, заворожити, (*о мног.*) повиворожувати, позаворожувати що. [Виворожив карбованця в дурної баби (Канівщ.)]. **Наворожённый** – 1) начарований, наворожений, нашептаний, наговорений, замовлений, поначарований *и т. п.*; 2) наворожений, приворожений, начаклований, понаворожуваний *и т. п.*; 3) виворожений, заворожений, пови[поза]ворожуваний. **-ться** – 1) начаровуватися, начаруватися, поначаровуватися; бути начаровуваним, начарованим, поначаровуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) начаклуватися, начаруватися, навідьмуватися, (*наворожиться*) наворожитися.

Наколевать, наколеть – 1) наздіхувати, наздихати; 2) (*от холода*) наклепати, наклекнути, заклепати, заклекнути.

Наколенивать, наколенить (*бур*) – наколінювати, наколінити (свёрдло, свідер), наставляти, наставити коліно (до свердла, до свідера). **Наколённый** – наколінений.

Наколённый и Наколёнок – наколінник (-ка), накоління (-ння).

Наколённый – наколінний.

Наколесить – 1) (*поколесить*) накружляти, наколувати, (*гал.*) наколесити; 2) (*дорогу*) накотити, уторувати (шлях, дорогу). **-ться** – накружлятися, наколуватися.

Наколёсный – наколісний, наколєсний.

Наколка – 1) (*действие*) – а) наколювання, виколювання, *оконч.* наколення, виколення; татуювання, *оконч.* нататуювання; б) нашпильювання, настромлювання, наштрикування, *оконч.* нашпиле[і]ння, настромлення, наштрикнення; в) пришпильювання, *оконч.* пришпиле[і]ння; г) наколювання, сколювання, пробивання, *оконч.* наколення, сколення, пробиття (-ття); г) наколювання, нарізування, *оконч.* наколення, нарізання; д) наколювання, нарубівання, *оконч.* наколення, нарубівання; наскипування, *оконч.* наскипання; набивання, налупування, *оконч.* набиття (-ття), налупання. *Срв.* **Накалывать**; 2) (*женский головной убор*) начіпок (-пка), нашпилька, зашпилька, (*рус.*) *наколка*; 3) (*для накалыванья узора*) *наколка*; 4) (*копиров. игла*) *наколювачка*.

Наколобравивать, наколобродить – 1) (*наслоняться*) *ника́ти*, *наника́ти*, *сновиг[г]а́ти*, *насновиг[г]а́ти*, *блукати*, *наблукати*, *натиня́тися*, *навешта́тися*, *наснува́тися*; 2) (*проказить*) *колобродити*, *наколобродити*, (*коло*)*бро́іти*, *на(коло)бро́іти*, *пустувати*, *напустувати*, *штукарити*, *наштукарити*, *чмутувати*, *начмутувати*. **-диться** – 1) *наника́тися*, *насновиг[г]а́тися* *и т. п.*; 2) *наколобродитися*, *на(коло)бро́ітися* *и т. п.*; 3) *набелькотатися*. *Срв.* **Колобродить**.

Накол – нашпильок, пришпильок (-лька).

Накол, *см.* **Накол**.

Накол, *см.* **Накол** 1, *оконч.*

Накол, *см.* **Накол**, **-ся**.

Накол – 1) *набивання*, *оконч.* *набиття* (-ття); 2) *набивання*, *забивання*, *оконч.* *набиття*, *забиття*; (*драни под штурку*) *решетіння*, *дранкування*, *оконч.* *порешетіння*, *зарешетіння*, *надранкування* (*тиньку*, *стіни*); 3) *набивання*, *оконч.* *набиття*, *натовчення* *и* *натовчіння*, *натроше[і]ння*; 4) *набиття*, *налупцювання*, *налуплення* *кого*; 5) *набивання*, *оконч.* *набиття* (*ціни*); 6) *збивання*, *оконч.* *збиття* *копійчини* (*грошників*, *грошенят*, *гроша*, *грошви*). *Срв.* **Накол**.

Накол – *набивний*; (*наколоченный*) *набитий*.

Накол, **-чица** – *набивач*, *-вачка*.

Накол *и* **-тырничать** – 1) (*наболтать*) *наплєска́ти*, *наля́пати*, *наторохті́ти*, *натеревєніти*; (*насплетничать*) *наплєсти́*; (*намутить*) *накаламу́тити*, *наколоти́ти*. [Наколотила такого, що всіх посварила брєхнями своїми (Богодух.)]; 2) (*набарышничать*)

набарисува́ти. **-т'ся** – набідува́тися, назлиднюва́тися; напліска́тися, наляпата́тися *и т. п.*;
срв. **Колоты́рить.**

Наколоть, *см.* **Коло́ть.**

Наколóть, **-ся**, *см.* **Нака́лывать**, **-ся.**

Наколочене́, *см.* **Наколóтка**, *оконч.*

Наколочный – наколювальний.

Наколошма́тить – налушпа́рити, налупцюва́ти, напа́рити, напі́рчити ко́го.

Наколпа́чивание, **Наколпаче́ние** – наковпа́чування, наковпа́чення, надіва́ння (*неоконч.*).

Наколпа́чивать, **наколпа́чить** – наковпа́чувати, наковпа́чити, (*надевать*) надіва́ти, наді́ти, (*о мног.*) понаковпа́чувати, понадіва́ти що на що. **-ть шапку**, *см.* **Нахлобу́чивать.**

Наколпа́ченный – наковпа́чений, наді́тий, понаковпа́чуваний, понадіва́ний. **-т'ся** – наковпа́чуватися, наковпа́читися, понаковпа́чуватися; бу́ти наковпа́чуваним, наковпа́ченим, понаковпа́чуваним *и т. п.*

Наколпа́чка, *см.* **Наколпа́чивание**, **Наколпа́чение.**

Наколпа́чник – наковпа́чник, накапту́рник.

Наколпа́чный – наковпа́чний, накапту́рний.

Наколупливать *и* **-лупывать**, **наколупа́ть**, **наколупну́ть**, *см.* **Наковы́ривать.**

Наколча́нник – насагайда́чник (-ка).

Наколча́нный – насагайда́чний.

Наколчено́житься – накульга́тися, нашкандиба́тися, нашкутильга́тися, нашкату[и]льга́тися.

Наколыха́ть, **-ся** – (*качая*, *-сь*) наколиха́ти, **-ся**, нагойда́ти, **-ся**, наколиса́ти, **-ся**, нахилита́ти, **-ся**; (*раскачивая*, *-сь*) нама́яти, **-ся**, нахиба́ти, **-ся**, нахвилюва́ти, **-ся.**

Наколыш, *см.* **Нако́лок.**

Накольчу́жный – нако[і]льчу́жний, напа́нцёрний.

Накольщик, **-щица**, *см.* **Нака́лыватель**, **-ница.**

Наколю́шка – фо́рштих (-ха), ши́ло, шильце́.

Нако́мкать – 1) *чего* – набга́ти, на́м'яти, нажу́жмити, на́жма[и]кати чо́го; 2) *чего во что* – набга́ти, на́пхати чо́го в що. [На́пхала (на́бгала) а́бі-як бі́лизни в чамадан (Ки́ївщ.)]; 3) (*о работе*) на́жмакати, на́жвакати, на́жужмити; 4) (*о словах*) на́жмакати, на́жвакати, на́жувати.

Нако́мканный – 1) на́бганий, на́м'ятий, на́жужмлений, на́жма[и]каний; 2) на́бганий, на́пханий; 3) на́жмаканий, на́жваканий, на́жужмлений; 4) на́жмаканий, на́жваканий. **-т'ся** – 1) набга́тися, на́м'ятися, на́жужмитися, на́жма[и]катися; бу́ти на́бганим, на́м'ятим *и т. п.*; 2) набга́тися, на́пхатися; бу́ти на́бганим, на́пханим; 3) (*вдоволь*) набга́тися, на́м'ятися, на́жужмитися, на́жма[и]катися.

Нако́мса́ть, **-ся**, *см.* **Накро́мса́ть**, **-ся.**

Нако́на́т'ся – намі́ряться, ко́му почина́ти; намі́ряться си́лою.

Нако́не́ц, *нрч.* – на́решті, вре́шті, (*при перечислении ещё*) кіне́ць-кі́нцем, на́самкіне́ць, (*под конец*, *напоследок*) наостанку, наостанці, вкі́нці, на́последок. [На́решті я її злови́в (Крим.). А, згадав на́решті! (Загі́рня). Чи догоди́в-же вам, міле́ді, вре́шті? (Гри́нч.) Поплели́ся тині́, поставали́ стіжки́, порозроста́лися ма́ленькі за́курєні ю́рточкі́; на́самкіне́ць, немо́в пра́пор, стрéльнула до не́ба дзві́ниця (Короленко). Як і від чо́го все ста́ло? куди́ наостанку́ ми дійде́м? (Самі́йл.). Не сплю́, нудьгу́ю, та вкі́нці за́плющив о́чі (Крим.). **-не́ц-то(!)** – на́решті(!), на́силу. [На́решті ви з'явили́ся! (Ки́їв). На́силу діжда́лися тебе́ (Брацл.). На́силу дав бог си́лу (Приказка)]. **Вот -не́ц!** – аж ось ко́лі! [А! аж ось ко́лі мені́ зовсі́м з'ясува́лися всі́ ті йо́го на́тяки (Крим.)].

Нако́не́чник – 1) на́конечник (-ка), на́конечча́ (-ччя); *специальнее*: (*палки ещё*) о́скіп (-па); (*аранника*, *кнута*) при́конечник; (*копья*) на́конечча́, клю́га, (*острие*) ві́стря, шпі́чка; (*стрелы*) пло́щик (-ка); (*кабеля*) кі́нці́вка; (*в брандсбойте*) ви́пріскувач; (*оковка*) за́ківка; (*башмак*, *техн.*) чере́вик (-ка). [Па́лиця з за́лізним на́конечником (Ки́їв). На це́й ці́пок тре́ба

зробити внизú залізний óскіп (Кониськ.). Били, аж приконечник на гарапникові одпав (Сл. Ум.). Клюги списовіі (Куліш)]. *Кольцевой -ник сваи* – кільцювата заківка палі. *Полюсной -ник* – полюсовий черевік; 2) *-ник и -ники (в полотенце)* – торочки (-чок и -чків).

Наконечный – накінцевий, наківцьовий; (*концевой*) кінцевий, кінцьовий.

Наконный – наоновий.

Наконовалить – 1) (*наделать коновальством*) наконовалити. [Покликали коновала, а він так наконовалів, що коняка здохла (Крим.)]; 2) (*заработать коновальством*) законовалити, заробити (нажити, набути) коновальством (коновалюючи) що. **-ться** наконовалюватися.

Наконопачивание, Наконпачение – наконопачування, наконопачення, напакльовування, напаклювання, (*замаской*) нашпакльовування, нашпаклювання, (*мхом*) (і)мшіння, намшіння.

Наконопачивать, наконопатить – наконопачувати, наконопатити, напакльовувати, напаклювати, наклочувати, наклочити що, чого, (*клиньями*) глобити (-блю, -биш) що, наглобити що, чого, (*замаской*) нашпакльовувати, нашпаклювати що, чого, (*мхом*) (і)мшити що, намшити що, чого, (*о мног.*) понаконопачувати, понапакльовувати, понаклочувати, понашпакльовувати що, чого. **Наконопаченный** – наконопачений, напакльований, наклочений, наглоблений, нашпакльований, намшений, понаконопачуваний *и т. п.* **-ться** – 1) наконопачуватися, наконопатитися, понаконопачуватися; бути наконопачуваним, наконопаченим, понаконопачуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) наконопатитися, напаклюватися, наглобитися, нашпаклюватися, намшитися.

Накончатъ – покінчати, позакінчувати, подокінчувати, доробити, подоробляти (багато) чого.

Накопание – накопання (-ння).

Накопать, -ся, см. II. Накапывать, -ся.

Накопейный – написовий.

Накопённый – (*о хлебе*) накоповий; (*о сене*) накопичний.

Накопировка – 1) скопійовування, списування, *оконч.* скопійовання, списання чого на чому; 2) накопійовування, *оконч.* накопійовання чого. *Срв. Накопировывать.*

Накопировывание, Накопирование, см. Накопировка.

Накопировывать, накопировать – 1) *что на что* – скопійовувати, скопійовати, списувати, списати, (*о мног.*) поскопійовувати, посписувати що на чому; 2) *чего* – накопійовувати, накопійовати, (*о мног.*) понакопійовувати чого; 3) **-пировать кого, что** – надавати, наслідувати, накопійовати кого, що. **Накопированный** – 1) скопійований, списаний, поскопійований, посписуваний; 2) накопійований, понакопійований. **-ться** – 1) скопійовуватися, скопійоватися, поскопійовуватися; бути скопійовуваним, скопійованим, поскопійовуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) накопійоватися, насписуватися; б) надаватися, наслідуватися, накопійоватися. *Срв. Копировать.*

Накопитель, -ница – призбір(ув)ач, -рувачка, (*фамил.* призбирайло, *м. р.*), збирач (-ча), -рачка, нагромаджувач, -вачка, скупчувач, -вачка.

Накопить, -ся, см. Накоплять, -ся.

Накопка – накопування, *оконч.* накопання.

Накопление – призбірування, назбірування, збирання, збір (*р. збору*), нагромаджування, збивання (до купи), скупчування, накупчування, *оконч.* призбирання, назбирання, зібрання, нагромадження, скупчення, накупчення, (*нагромождение*) накопичування, *оконч.* накопичення, (*наживание, приобретение*) наживання, набування, придбання, надбавання, *оконч.* нажиття, набуття (-ття), придбання, надбання чого. [Нагромаджування серед громадянства критично-мислящих осіб (Короленко)]. **-ние воды на пашне** – збір (збирання) води на лану, напливання (наплив) води на лан. **-ние капитала** – нагромаджування, нагромадження, скупчування, скупчення, призбірування, призбирання, акумуляція капіталу. [Перетворення надвартости в капітал звється акумуляцією (нагромадженням) капіталу (Екон. Наука). Скупчення капіталу, попереду розпорошеного, звється централізацією

капіталу (Азб. Ком.). **-ние мокроты** – збір (накупчування, накупчення) фля[е]гми (мокротиння). **-ние нерассмотренных дел** – накупчення (накопичення, навала) нерозглянутих справ. **-ние пластов, геол.** – скупчування (скупчення) верств.

Накоплять, накопить – призбирувати, призбирати, назбирувати, назбирати, збирати, зібрати, нагромаджувати, нагромадити, збивати, збити (до купи), скупчувати, скупчити, накупчувати, накупчити, (*нагромождать*) накопичувати, накопичити, (*наживать, приобретать*) наживати, нажити, набувати, набути, придбавати, придбати, надбавати, надбати що, чого, (*о мног.*) попризбирувати, поназбирувати, понагромаджувати, поскупчувати, понакупчувати, понакопичувати, понаживати, понабувати, попридбавати, понадбавати що, чого. [Призбирав я собі срібло й золото й скарби (Куліш). Ззнали, діди біди, поки нажили, а онуки муки, доки збули (Приказка). Знання багато-багато за стільки віків ми придбали (Самійл.). **-ть капитал** – нагромаджувати, нагромадити, скупчувати, скупчити капітал. **Накопленный** – призбираний, назбираний, зібраний, нагромаджений, збитий (до купи), скупчений, накупчений, накопичений, нажитий, набутий, придбаний, надбаний, попризбируваний *и т. п.* [Призбирані наслідки попередньої фізичної і духової праці (Доман.). Фінансові резерви, набуті віковичною експлуатацією робітників (Пр. Правди). Надбане добро все загинуло (Богодух.). **-ные деньги** – призбирані (нажиті, набуті) гроші. **-ный опыт** – набутий досвід.

Накопляться, накопиться – призбируватися, призбиратися, назбируватися, назбиратися, набиратися, набратися, нагромаджуватися, нагромадитися, нагуртовуватися, нагуртуватися, скупчуватися, скупчитися, накупчуватися, накупчитися, (*нагромождаться*) накопичуватися, накопичитися, (*о мног.*) попризбируватися *и т. п.*; бути призбируваним, призбираним, попризбируваним *и т. п.*; (*наживаться*) наживатися, набуватися, придбаватися, надбаватися, бути придбаним, придбаним, нажитим *и т. п.* [Знання призбирувалися віками (Загірня). Грошик до грошика, – призбиралося дещо (Франко). Вже по всіх усядах потроху набирається чималенько нашої свідомої української інтелігенції (Крим.). Листування потроху скупчувалося йому на столі, але на це згромадження він дивився поблажливо (В. Підмог.). **Вода -ется на пашне** – вода збирається на лану, вода напливає на лан. **Капитал -ется, -пился** – капітал нагромаджується (скупчується, призбирається), нагромадився (скупчився, призбирався). [Великі капітали скупчилися в їх руках (Київ)]. **-пилось много неотложных дел, долгов** – набралось (назбиралося, нагуртувалося, накопичилося, зависло) багато невідкладних справ, боргів. [Я й платів, щоб подать не зависала (Сл. Гр.)]. **Много на совести -пилось** – багато на совісті (на душі) нагрузло.

Накопнить – (*снопов*) накласти (в) ко́пи, накопити (сно́пів), (*сена*) нагромадити (накласти) в копиці, накопичити (сіна).

I. Накопной – накопний, накопувальний.

II. Накопной и Накопный – призбирувальний, скупчувальний, збірний; (*накопленный*) призбираний, нагромаджений, скупчений, зібраний. **-ной бассейн** – збірний басейн.

Накопнуть, см. II. Накапывать.

Накопок – ошадок (-дку).

Накопотки и Накопоть – кі[и]птява; см. **Копоть.**

Накопошиться – накопшитися, накуйовдитися, нароїтися, накомашитися, накомашніти.

Накоптельный – задимлений, задимілий, закурений; см. **Закоптельный.**

Накоптеть – задимітися, задиміти, закуритися; см. **Закоптеть.**

Накоптить, -ся, см. Накапчивать, -ся.

Накопчение – 1) накупчення *и* накопіння, (*зат.*) наву́дження; 2) задимлення, підкуріння, накуріння. *Срв. Накапчивать.*

I. Накопщик, -щица (от II. Накапывать) – накопувач, -вачка.

П. Нако́пщик, -щица (от **Накоплять**), см. **Накопитель, -ница**.

Накопы́л – 1) (действие), см. **Накопыливание, Накопыление**; 2) см. **Накопы́льник**.

Накопы́ливание, Накопы́ление – накопылювання, накопылення, настрóмлювання, настрóмлення на копы́л.

Накопы́ливать, накопы́лить – накопылювати, накопылити, настрóмлювати, настрóмити на копы́л, (о *мног.*) понакопылювати, понастрóмлювати на копы́л що. **-ть полозья** – вбивати, вбити, забивати, забити, (о *мног.*) пов[поза]бивати копы́ли в полозі. **Накопы́ленный** – накопылений, понакопылюваний, настрóмлений, понастрóмлюваний на копы́л. **-ться** – 1) накопылюватися, накопылитися, понакопылюватися; бути накопылюваним, накопыленим, понакопылюваним *и т. п.*; 2) (*натыкаться на копы́л*) напорюватися, напорóтися, наражатися, наразитися на копы́л; *срв.* **Напарываться 2** (под **Напарывать**).

Накопы́лка, см. **Накопыливание, Накопыление**.

Накопы́льник – накопыльник, накорсник (-ка), в'язок (-зка).

Накорённый – накоренок (-нку).

Накориться – 1) (*коря*) накоритися, накартатися; 2) (*покоряясь*) накорітися ко́му *и* перед ким; 3) (*перекоряясь*) наперекорюватися *и* наперекорятися, назаїдатися з ким.

Накорм, см. **Накормка**.

Накормить, -ся, см. **Накармливать, -ся**.

Накормка – нагодо́вування, (*редко*) накормлювання, (*продовольствование*) нахарчо́вування, (*оконч.*) нагодування, накормлення, нахарчування.

Накормление, см. **Накормка**, *оконч.*

Накормлять, -ся, см. **Накармливать, -ся**.

Накормок – підгодо́ванець (-нця), скорогодо́ванок (-нка), (*ж. р.*) підгодо́ванка, скорогодо́ванка.

Накорнать – 1) *кого* – пообчикри́жувати ко́го; (*только о крыльях*) поприбо́ркувати, (*слегка*) попідо́ркувати ко́го, крила ко́му, (*уши, хвост*) пообру́бувати, поврізувати (вуха, хвості) ко́му; 2) *чего*, см. **Накромсать**.

Накорник – накоренок (-нку).

Накорный – накоряний, накоровий.

Накоробить, -ся – нажолобити, -ся, накорчити, -ся, надубити, -ся, накорючити, -ся, накоцо́р(у)бити, -ся, накожу́шити, -ся, нашкару́бити, -ся; (*нагнуть, -ся*) нагнути, -ся.

Накоронный – накоронний.

Накоротатся – накоротатися.

Накоротить – накоротити, навкороча́ти *и* навкорочува́ти, (о *мног.*) пона(в)корочува́ти чо́го.

Накоротке, *нрч.* – 1) (*на близком расстоянии*) на близькій (недалекій) відстані, на невеликому віддаленні, недалечко, зблизька; 2) (*вскоре*) незаба́ром, незаба́вом, невдо́взі, нега́йно, притьмо́м; 3) (*вкратце*) ко́ротно, ко́ротенько; 4) *приступать, приступить -тке к кому* – приступати, приступити з ко́роткими гу́жами до ко́го, притьмо́м допомина́тися (допевня́тися) в (від) ко́го чо́го.

Накоротко, *нрч.* – дуже ко́ротно, ко́ротісінько.

Накорпеть – нагнути (попогну́ти) спіну, накряхі́ти, нагорба́тіти, насиді́ти (ма́ком). **-ться** – накряхі́тися, нагорба́тітися, насиді́тися ма́ком, (*навозиться*) навовту́зитися, наморочі́тися, (*впотьмах, напрягая зрение*) насліпатися коло чо́го, над чим.

Накортамливание, Накортомление, см. **Накортомка**.

Нако[а]ртамливать *и* Накартомлять, накортомить – наби́рати, набра́ти в посесію, наорендува́ти, надержа́ти в посесі́ї, (о *мног.*) понаби́рати в посесію чо́го. **Накортомле[ё]нный** – набраний, понаби́раний у посесію, наорендо́ваний, надержаний у посесі́ї. **-ться** – 1) (*стр. з.*) наби́ратися, бу́ти наби́раним, набраним, понаби́раним у посесію *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) наорендува́тися.

Нако[а]ртóмка – набирáння, *оконч.* набрáння в посéсію чо́го.

Накорчѣвка – накорчовування, накичовування, (*мелколесья*) натеріблювання, *оконч.* накорчування, накичування, натеріблення.

Накорчѣвывание, Накорчѣвание, см. Накорчѣвка.

Накорчѣвывать, накорчевать – накорчовувати, накорчувати, накичовувати, накичувати, (*мелколесья*) натеріблювати, натеребити, (*о мног.*) понакорчовувати *и т. п.* чо́го. [Вони́ за день небагато накорчують (Звин.)]. **Накорчѣванный** – накорчований, накичований, натеріблений, понакорчовуваний *и т. п.* **-ться** – 1) (*стр. з.*) накорчовуватися, бути накорчовуваним, накорчованим, понакорчовуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) накорчуватися, накичуватися, натеребитися.

Накорчѣмничать, -ся и -чѣмствовать, -ся – 1) накорчмарювати, -ся, нашинкарювати, -ся, нашинкувати, -ся; 2) накорчмувати, -ся. *Срв. Корчѣмничать.*

Накорчмарить, -ся, см. Накорчѣмничать, -ся 1.

Накорыстоваться – накористуватися *и* накористатися, покористуватися *и* покористатися чим *и з чо́го*, (по)поживитися чим.

Накорье – накір'я (-р'я), (*нарушений слой коры*) зовнішній шар (-ру) кори.

Накорючить – 1) *что* – закарлючити, загнути, зігнути (карлючкою), (*о мног.*) позакарлючувати, поз(а)гинати (карлючкою) що; 2) *чего* – накарлючити, нагнути, (*о мног.*) понакарлючувати чо́го. **Накорюченный** – 1) закарлючений, загнутий *и* загнений, зігнутий (карлючкою), позакарлючуваний, поз(а)гинаний (карлючкою); 2) накарлючений, нагнутий, понакарлючуваний.

Накоряветь – зашкарубнути, зашкарубіти, (*о кожуре плодов ещё*) закорявіти (звѣрху, зóкола), нашкарубнути.

Накорячиться – накобенітися, накомізитися, накоцюбитися.

I. Накос, см. I. Накоска.

II. Накос – 1) (*действие*), *см. II. Накоска*; 2) *см. Наклón 2.*

Накосить, -ся, см. I и II. Накашивать, -ся.

I. Накоска – накошування, укошування, *оконч.* накошення *и* накосіння, укошення *и* укосіння; *срв. I. Накашивать.*

II. Накоска – скошування, скривляння *и* скривлювання, нахиляння набік, *оконч.* скошення, скривлення, нахиле[і]ння набік; *срв. II. Накашивать.*

Накосматеть – скошлатіти, зволохатіти, скудлатіти, спелехатіти (трóхи).

Накосматить – накосмачити, накошлати, науїовдити, скуїовдити ко́го, що.

Накосмаченный – накосмачений, накошланий, науїовджений, скуїовджений. **-ться** – накосмачитися; *см. ещё Накосматеть.*

Накоснѣться – нанідітися, наскнітися, начѣврітись, наживотітися, натриватися в чо́му.

I. Накосник (*косы – орудия*) – перстень (-сня), наперсток (-стка), серга.

II. Накосник (*на женск. косе*) – кісніки (-ків), виплітки (-ток), *соб.* упліт (-льóту), випліт (-льóту).

Накосный – скісний, укісний.

Накосо, нрч. – скісно, на(в)скіс; *см. Наискось.*

Накостерить – 1) насмітити кострицею (терміттям); 2) напаскудити; *см. Накастить 1 (под Накашивать).*

Накостить, см. Накашивать.

Накóстица, анат. periosteum – накісниця, надкістя, окістя (-стя), періост (-ту).

Накóстница – накостиця; (*у человека*) хрящова гуля на кістці; (*у лошади на ноге*) хрящова гуля на нозі (в коня).

Накóстный – накістковий. **-ная плева, см. Накóстица.**

Накóсток – накісток (-тка), кістяна гуля на кістці.

I. Накосты́жить, см. **Накосте́рить 2**.

II. Накосты́жить, см. **Накосты́лять**.

Накосты́льник – поперечина (в костурі), голівка.

Накосты́лять, -ся – 1) надубцювати, -ся, налупіти, -ся, налупцювати, -ся, надуба[о]сити, -ся, (*иноск.*) наштапувати, -ся. **-лять шею кому** – нагодувати (за)потиличниками (товчениками) когó, надавати (за)потиличників кому́; 2) нашкандиба́ти, -ся, нашку[а]тильга́ти, -ся, нашкатульга́ти, -ся. *Срв. Косты́лять*.

Накось, см. **Накосо**.

Накося, см. **II. На**.

Накочевать, -ся, см. **Накочёвывать, -ся**.

Накочёвка – накочовування, прикочовування, *оконч.* накочува́ння, прикочува́ння когó куди́, накочівля (-лі).

Накочёвочный – кочовищний.

Накочевряжиться, см. **Накорячиться**.

Накочёвывать, накочевать – накочовувати, накочувати, прикочовувати, прикочувати, (*о мног.*) понакочовувати, поприкочовувати куди́. **-ваться** – накочуватися.

Накоченеть – заклякнути, приклякнути, задубіти, задубнути (трохи, зверху).

Накочечный – 1) нагруд(к)овий; 2) накупинний, накупинівий. *Срв. Кочка*.

Накочка́рный – накуп'яний, накупинниковий.

Накоше́льничать и Накошеля́ть – 1) *что* – назбирати в коші́ль що, чо́го; (*нищенством*) наже́брати, настарцюва́ти чо́го; 2) **-лять что на кого**, см. **Нахомутать 1 (под Нахомучивать)**.

Накошение, см. **I и II. Накоска**, *оконч.*

Накощу́нить, -ся и Накощу́нствовать, -ся – наблюзнити, -ся, наблюзнува́ти, -ся, (*ц.-слав.*) накощунити, -ся.

На́кра, *стар.* – бубон (-бна), на́кри (-крів), бубни (-нів); (*литаври*) тулумба́си (-сів).

Накра́дка – накрада́ння, *оконч.* накраде́ння, на́крад (-ду).

Накра́дной – накрадні́й; (*накраденный*) накраде́ний, (*о мног.*) понакра́даний.

Накра́дчивый – закра́дливий, підкра́дливий.

Накра́дывание – накрада́ння (-ння).

Накра́дывать, накрасть – накрадати, накра́сти *и (редко)* наскрада́ти, (*о мног.*) понакра́дати чо́го. [Як возив він ліс, то наскрада́в лісу чимало (Канівщ.). Понакра́дали старшина з писарем громадських грошей, а тепер і багаті (Грінч.). **Накра́денный** – накраде́ний, понакра́даний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) накрада́тися, бу́ти накра́даним, накра́деним, понакра́даним. [Що зароблялося, що накрада́лося, – та й ста́ло хазя́йствечко непога́не (Загірня)]; 2) (*вволю, сов.*) накра́стися, попокра́сти (досхочу́), (*о мног.*) понакра́датися. [Замолоду накра́вся, а тепер уже́ не кра́де (Богодух.)].

Накра́ек – о́крайок, закра́йок (-ра́йка), са́мий край (*р. краю*).

Накра́ивание, см. **Накро́йка**, *неоконч.*

Накра́ивать, накро́ить – накраювати, накра́яти, накро́ювати, накро́їти, (*о мног.*) понакра́[о]́ювати що, чо́го. **Накро́енный** – накра́яний, накро́єний, понакра́[о]́юваний. **-ться** – 1) накра́юватися, накра́ятися, понакра́юватися; бу́ти накра́юваним, накра́яним, понакра́юваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) накра́ятися, накро́їтися.

Накрамо́лить, -ся и Крамо́льничать, -ся – накрамо́лити, -ся, (*зап.* на́коромо́лити, -ся, на́коромолува́ти, -ся), наворохобити, -ся, (*действ. з. ещѣ*) насіяти чвар, наздійма́ти колотне́чі (ворохобні).

Накрап – на́крап (-пу), кра́пкува́ння, ця́т(к)ува́ння, кра́пко́ва́ння, ця́т(к)о́ва́ння, кра́пки (-по́к), ця́тки (-то́к), бри́зки (-зо́к).

Накра́п, см. **Накра́пка**.

Накрапа́ние, см. **Накра́пывание**.

Накрапа́ть, см. **Накра́пывать**.

Накрапи́ть, -ся, см. **I. Накра́пливать, -ся**.

Накра́пка – накрапля́ння *и* накра́плювання, крапкува́ння, накрапко́вування, цят(к)ува́ння, *оконч.* накра́плення, покрапкува́ння, накрапкува́ння, поцят(к)ува́ння, нацят(к)ува́ння; *срв.* **I. Накра́пливать**.

Накра́пливать.

Накра́пление, см. **Накра́пка**.

I. Накра́пливание, см. **Накра́пка**, *неоконч.*

II. Накра́пливание – накропля́ння *и* накро́плювання, покропля́ння *и* покро́плювання, скропля́ння *и* скро́плювання; *срв.* **II. Накра́пливать**.

I. Накра́пливать *и* Накра́пляют, накра́пнуть (*покрывать каплями краски и т. п.*) – накрапля́ти *и* накра́плювати, накра́пити, крапкува́ти, покрапкува́ти, накрапко́увати, накра́пува́ти, цят(к)ува́ти, поцят(к)ува́ти, нацят(к)ува́ти, (*о мног.*) понакра́пляти *и* понакра́плювати, понакра́пко́увати що. [Шо́вом вишива́ти, зло́том накра́пляти (Голов. I.)].

Накра́пленный – накра́пленый, крапко́ваний, покрапко́ваний, накрапко́ваний, цят(к)о́ваний, поцят(к)о́ваний, нацят(к)о́ваний, понакра́плюваний, понакра́пко́вуваний. **-ные карты** – накра́плені (крапко́вані) ка́рти. **-ться** – накра́плюватися, накра́питися, понакра́плюватися; бу́ти накра́плюваним, накра́пленим, понакра́плюваним *и т. п.*

II. Накра́пливать *и* Накро́пляют, накро́пнуть (*каплями дождя и т. п.*) – накропля́ти *и* накро́плювати, кро́пити, накро́пити, покропля́ти *и* покро́плювати, покро́пити, скропля́ти *и* скро́плювати, скро́пити що, (*о мног.*) понакро́пляти *и* понакро́плювати *и т. п.* що. [Дощ покро́пив зе́млю (Брацл.)]. **Накро́пленный** – накро́пленый, покро́пленый, скро́пленый, понакро́плюваний *и т. п.* **-ться** – 1) накро́плятися *и* накро́плюватися, накро́питися, понакро́плятися *и* понакро́плюватися; бу́ти накро́плюваним, накро́пленим, понакро́плюваним *и т. п.* [Ці́лий день лляв дощ, – зе́мля до́бре накро́пилася (Вінниччина)]; 2) (*вдоволь, сов.*) накро́питися.

Накра́пной – накра́пний; (*накра́пленный*) накра́пленый, крапко́ваний, покрапко́ваний, накрапко́ваний, поцят(к)о́ваний, нацят(к)о́ваний.

Накра́пывание – накрапа́ння, накрапува́ння, бризка́ння (дощу́).

Накра́пывать *и* Накрапа́ть – накрапа́ти, накрапува́ти, покрапа́ти *и* (*пров.*) покропля́ти, бризка́ти; (*о мелком дожде*) сі́яти, мря[я]чи́ти, (*гал.*) сі́тнити (Верхр.). [Ой, насту́пила та чо́рная хмара, став дощ накрапа́ть (Пісня). До́щик що, накра́пує (Чуб. V). Та се дрі́бен до́щик покрапа́є (Чуб. V). До́щик покро́пляє (Основа 1862). Дощ і́де бризка́є (Звин.). «Чи є ще дощ?» – «Та так тро́хи сіє» (Звин.). До́щик мрячи́ть (Богодух.)].

Накра́с – прикра́са, оздо́ба.

Накра́савиться – причепури́тися, вічепури́тися.

Накра́сить, -ся, см. **Накра́шивать, -ся**.

Накра́ска – 1) (*действие*) накра́шування, нафарбо́вування, *оконч.* накра́шення, нафарбува́ння; (*красным, чёрным и т. п. ещё*) червоне́ння, чорні́ння, *оконч.* начерво́нення, віччервоне́ння, начорне́ння, вічорне́ння *и т. п.*; (*лица*) нафарбо́вування, малюва́ння, намазува́ння, *оконч.* нафарбува́ння, на[по]малюва́ння, намаза́ння. [В не́ї ли́ця і без малюва́ння рум'яні (Звин.)]; 2) (*накрашенное*) накра́ска, нафарбува́ння, нафарбо́вання, малюва́ння, мальова́ння, накра́шене, нафарбо́ване (-ного).

Накра́снеть – почерво́ніти (тро́хи, зверху́).

Накра́снеться – начерво́нітися, нашарі́тися, напалені́тися (*от стыда*) начерво́нітися, напалені́тися (з со́рому *или* з со́рома), (*насм.*) напекти́ ракі́в.

Накра́сно, *нрч.* – дуже черво́но. Кра́сным **-но** – черво́но-пречерво́но, (черво́но-)черво́нісінько́.

Накра́сноба́ить, -ся *и* -сло́вить, -ся – наговори́ти, -ся кра́сно, накра́сномо́вити, -ся.

Накрасоват'ся – накрусувати(ся), накрусити, напишати(ся), напишнітися (крусою).

[Накрусувалася вона, дівуючи, а як заміж пішла, то де й ділася та краса дівоча! (Загірня)]; 2) (о хлебных злаках) накрусуватися, накрутувати.

Накрусотит'ся, см. **Накрусавит'ся**.

Накрусотничат'ся – навихорошуватися, навихрашатися; (накокетничат'ся) накокетуватися, начепуритися.

Накрусть, -ся, см. **Накрудывать, -ся**.

Накрухмаливание, Накрухмаление, см. **Накрухмалка**.

Накрухмаливать, накрухмалить – накрухмалювати, накрухмалити, (о мног.)

понакрухмалювати що, чо́го, покрухмалити що. [Тільки комірці покрухмал, а па́зуху не накрухмалой (Звин.)]. **Накрухмаленный** – накрухмалений, понакрухмалюваний, покрухмалений. [Покрухмалені сорочки (Звин.)]. **-ться** – 1) накрухмалюватися, накрухмалитися, понакрухмалюватися, покрухмалитися; бу́ти накрухмалюваним, накрухмаленим, понакрухмалюваним, покрухмаленим; 2) (вдоволь, сов.) накрухмалитися.

Накрухмалка – накрухмалювання, *оконч.* накрухмалення.

Накручай, стар. – бубнар (-ря), бубній (-нія), до́вбиш (-ша); (литаврицик) тулумба́сник. [Довбиш почав бити в бубни (Куліш)].

I. Накрушивание, Накрушение, см. **Накру́ска 1**.

II. Накрушивание, см. **Накру́шка 1**.

I. Накрушивать, накру́сить – накрушувати, накрусити, нафарбувати, нафарбувати, (о

мног.) понакрушувати, понафарбувати що, чо́го чим; *специальнее ещё*: (красным)

червонити, начервонити, вичервонити, (чёрным) чорнити, начорнити, почорнити,

вичорнити що чим *и т. п.* [Накрусили багато крашанок (Сл. Ум.). Нафарбував чорним волосся і вуса (Загірня). Видобула з шахви рум'яна, начервонила що́ки, потім начорнила брови (Крим.)]. **-ть лицо** – нафарбувати, нафарбувати, малювати, на[по]малювати,

намазувати, намазати обличчя (лице); см. *ещё* **Накрушиват'ся 2**. [А вдовиця, гарна кіця, малювала собі лица (Пісня)]. **Накрушенный** – накрушений, нафарбований,

понакрушуваний, понафарбовуваний; начервонений, вичервонений, начорнений,

почорнений, вичорнений *и т. п.*; (о -ном лице и т. п.) нафарбований, мальований,

на[по]мальований, намазаний. **-ться** – 1) накрушуватися, накруситися, понакрушуватися,

нафарбуватися, нафарбуватися, понафарбуватися, (красным) червонитися, начервонитися, вичервонитися, (чёрным) чорнитися, начорнитися, вичорнитися; бу́ти

накрушуваним, накрушеним, понакрушуваним *и т. п.*; 2) (**-ть себе лицо**) нафарбуватися,

нафарбуватися, намальовуватися, намалюватися, підмальовуватися, підмалюватися,

накрусуватися, накрусуватися, намазуватися, намазатися, підмазуватися, підмазатися, (о

мног.) понафарбуватися, пона[попід]мальовуватися *и т. п.* [Намастилася, нафарбувалася і

пішла до міста (Брацл.). Намалювалася (намазалася) та й думає, що справді гарна

(Богодух.). Накрасовується вона, тим і гарна видає (Загірня)]; 3) (вдоволь, сов.)

нафарбуватися, накруситися, намалюватися; *срв.* **Кру́сить, -ся**; 4) надудлюватися,

надудлитися; см. **Напиват'ся 2**.

II. Накрушивать, накру́шить чего, чем – накрушувати, накрушити, (о мног.)

понакрушувати чо́го, чим *и* чо́го; (*чего во что ещё*) укрушувати, укрушити чо́го в що.

[Ма́ти, нагадала їй накрушити сала (Н.-Лев.). Накрушила (укрушила) хліба в молоко

(Канівщ.). Не накрушуй кришка́ми (*и* кришок) (Брацл.)]. **Накруше́нный** – накрушений,

понакрушуваний; укрушений. **-ться** – 1) накрушуватися, накрушитися, понакрушуватися;

бу́ти накрушуваним, накрушеним, понакрушуваним, укрушеним; 2) (вдоволь, сов.)

накрушитися; натрощитися; налокшатися, насіктися, накавальцюватися; нашаткуватися;

срв. **Кру́шить**.

Накрусе[и]рывать, -ся – накрусувати, -ся, накружати (накружляти), -ся мо́рем.

Накрéн, см. **Накрéнка**.

Накрéнивание, см. **Накрéнка**, *неоконч.*

Накрéнивать и **Накрéнять**, **накрéнить** – (о судне) нахиліяти, нахиліти, перехиліяти, перехиліти **на́бік**, знабо́чувати, знабо́чити, (о мног.) понахиліяти, поперехиліяти що; (наклонять на-бок ещё, пров.) перехня́блювати, перехня́бити, (о мног.) поперехня́блювати що. **Накрéнный** – нахилений, перехилений, понахиліаний, поперехиліаний **на́бік**; знабо́чений; перехня́блений, поперехня́блований. **-ться** – (о судне) нахилітися, нахилітися, перехилітися, перехилітися, пона[попе]рехилітися **на́бік**; знабо́чуватися, знабо́читися; бути нахиліаним, нахиленим, понахиліаним **на́бік** и т. п.; (наклоняться на-бок ещё, пров.) поперехня́блюватися, поперехня́битися, поперехня́блюватися; бути поперехня́блованим, поперехня́бленим, поперехня́блованим. [Чóвен знабо́чився і зачерпну́в води́ (М. Грінч.). В цьому́ стіжку́ добра́ кладь, то й стіжок не перехня́бився (Н.-Лев.)].

Накрéнка – нахиліання, перехиліання **на́бік**, знабо́чування, *оконч.* нахиле[і]ння, перехиле[і]ння **на́бік**, знабо́чення; перехня́блювання, *оконч.* перехня́блення; *срв.* **Накрéнять**.

Накрéпа – скріпа, скріплина, *соб.* скріплиння (-ння).

Накрéпко, *нрч.* – 1) дуже міцно, наміць. [Це наміць робилося (Сл. Гр.)]. **Кре́пко -ко** – міцно-преміцно, дуже-предуже; 2) (*стро́го*) суворо, го́стро. **Кре́пко -ко** – суворо-пресуво́ро, суворо-суворісінько. *Срв.* **Кре́пко**.

Накрéпляют, **накрéпят** – скріпляти и скріплювати, скріпіти, наскріплювати, (о мног.) поскріплювати, понаскріплювати (багато) чо́го. **-пить** *паруса* – наключува́ти вітрила.

Накрéплённый – скріплений, наскріплюваний, поскріплюваний, понаскріплюваний; наключований. **-ться** – 1) (*стр. з.*) скріплюватися, бути скріплюваним, наскріплюваним, скріпленим, поскріплюваним, понаскріплюваним; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*кре́пя*) наскріпля́тися и наскріплюва́тися, (*паруса*) наключува́тися; б) (*кре́пясь*) накрі[е]пі́тися.

Накрéпчатъ (о *ветре*) – подужчати, зміцнішати.

Накрéст, *нрч.* – на(в)хрест, наохрест, охрест, хрeсно, перехрeстям, уперехрест, кри́жем; *срв.*

Крестообразно. [Поскладали вони лопати на́вхрест (Звин.). Я розколю́ дурний твій че́реп на́вхрест (Куліш). Б'є на́хрест па́лкою по две́рях (Грінч. III)]. **Склады́вать, сложить** **руки -рест** – складати, скласти руки на(в)хрест (наохрест, охрест, перехрeстям), скри́жувати, скри́жити руки. **Крест -рест** – на(в)хрест, уперехрест.

Накрéститъ, -ся, см. **Накрéщивать, -ся**.

Накрéстный – нахрeсний, нахрестовий.

Накрéсток – хрестик (-ка).

Накрéщивание, Накрeщение – 1) нахре́[и]щування, нахре́[и]щення и нахрeстіння ко́го; 2) позначання, позначе[і]ння хрeст[щ]иком (-ками) чо́го.

Накрéщивать и **Накрeщатъ, накрeститъ** – 1) (во множестве кого) нахре́[и]щувати, нахре[и]стіти, (о мног.) понахре́[и]щувати ко́го; 2) (*помечать крестом что*) позначати, позначити хрeст[щ]иком (-ками) що, похрeстити що. [Котрі кавуні спілі, він тії похрeстив (Звин.)]. **Накрeщённый** – 1) нахре́[и]щений, понахре́[и]щуваний; 2) позначений хрeст[щ]иком (-ками). **-ться** – 1) (*стр. з.*) нахре́[и]щуватися, бути нахре́[и]щуваним, нахре́[и]щеним, понахре́[и]щуваним и т. п.; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*кре́стя*) нахре[и]сті́тися; б) (*осеняя, -сь крестом*) нахрeститі́ся.

Накривля́ние, Накривле́ние – кривлення, скривля́ння и скривлюва́ння, скривлення, викривля́ння, ви́кривлення, нагінання, нагнуття́ (-ття), нахиліання, нахиле[і]ння **на́бік**; *срв.*

Накривля́ть.

Накривля́ть, накриві́ть – кривіти, скривля́ти и скривлюва́ти, скривіти, покривіти, викривля́ти и ви́кривлюва́ти, ви́кривити, (*нагибать*) нагінати, нагну́ти, нахиліяти, нахиліти **на́бік**, (о мног.) поскривля́ти, поскривлюва́ти, повикривля́ти, повикривлюва́ти, понагінати, понахиліяти **на́бік** що. [Не криві, станови́ просто! (Богодух.)]. **-вить рот** – скривити

(вікривити) рота. **Накривлѣнный** – скривлений, покривлений, вікривлений, нагнутий, нахилений набік, поскривлюваний, повикривлюваний, понагинаний, понахиляний набік. **-ться** – 1) кривітисся, скривлятисся *и* скривлюватисся, скривітисся, покривітисся, поскривлюватисся; бути кривленим, скривлюваним, скривленим, покривленим, поскривлюваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) накривитисся, накривулятисся, накарлючитисся; *срв.* **Кривить**.

Накривля́ться – 1) (*в разговорі*) наламатисся, наманіритисся; (*лицом*) навикривлятисся, (*гал.*) нагримасуватисся; 2) *см. под* **Накривлять**.

Накриво, *нрч.* – криво, нерівно.

Накрик – крик, гук (-ку), гука́ння (-ння).

Накритиковаться – накритиковатисся.

Накрича́ть, -ся – накричати, -ся, (*кричма*) нагаласувати, -ся, (*вульг.*) нагорлати, -ся, наредпетувати, -ся, (*пронзительно*) наверхещати, -ся, наверхескотіти, -ся, налящати, -ся, (*навопить*) налемутовати, -ся, (*стена*) назойкати, -ся, найойкати, -ся, (*зовя кого*) нагукати, -ся, (*сердцясь на кого*) нагриматисся. [Дайте накричатисся дитині, то воно й засне (Хорольщ.). Наверхещала повну хату, та все чорт-зна-що (Сл. Гр.). Налемутовалися наші баби, аж похрипли (Сл. Гр.). Нагукався я, поки докликався (Сл. Ум.)]. **-чать на кого** – накричати, нагримати, нагукати, нагомоніти, (*пров.*) нагромічати на кого. [Настя накричала на його, щоб він не встрявав у бабську роботу (Коцюб.). Нагримав на дітей, щоб не пустували (Васильч.). Нагукай на його (Сл. Гр.). Нагомонів добре на свою жінку (Драг. III)].

Накрівельный – напокрівельний, надаховий.

Накроение, *см.* **Накройка**, *оконч.*

Накройть, -ся, *см.* **Накраивать, -ся**.

I. Накрой – 1) (*действие*), *см.* **Накройка**; 2) (*накроённое*) накраяне, накроёне (-ного).

II. Накрой, *см.* **Накрывать**.

Накройка – накраювання, накроювання, *оконч.* накраяння, накроєння *и* накроїння.

Накро́мочный – напруговий, напружковий; на(о)крайковий, наокравковий.

Накромса́ть, -ся *и* **Накромши́ть, -ся** – начикрижити, -ся, накрёмсати, -ся, набатувати, -ся, начимисувати, -ся, (*о мног.*) поначикрижувати, -ся *и т. п.*; бути начикрижуваним, начикриженим, поначикрижуваним *и т. п.* **Накромсанный** *и* **Накромше́нный** – начикрижений, накрёмсаний, набатований, начимисований, поначикрижуваний *и т. п.*

Накропа́ть – напартачити, (*стихи*) набазграти, надряпати, (*картину*) наляпати що, чого.

Накропи́ть, -ся, *см.* **II. Накрапливать, -ся**.

Накропле́ние – накроплення, покроплення, скроплення.

Накропотать – набурчати, набуркотіти. **-ться** – 1) (*насуетиться*) нахлопотатисся, наметушитисся; 2) (*набрюзжаться*) набурчатисся, набуркотітисся.

Накрохоборничать – набути, (*о мног.*) понабувати скнарством що. **-ться** – надрібникуватисся, натруситисся (натрястисся) над кожною крихтою, наскнаруватисся.

Накроши́ть, -ся, *см.* **II. Накрашивать, -ся**.

Накро́шка – 1) накришування, *оконч.* накрише[і]ння; укрише[і]ння; 2) (*накрошённое*) накришене (-ного).

Накро́щик, -щица – накришувач, -вачка.

Накру́гление – 1) накруглювання, *оконч.* накруглення; 2) о(б)круглювання, викруглювання, за(о)круглювання, *оконч.*, о(б)круглення, викруглення, за(о)округлення.

Накру́гло, *нрч.* – накругло. **Круглым -лю** – зовсім кругло, круглісінько.

Накру́гляют, накру́гли – 1) *чего* – накруглювати, накруглити, (*о мног.*) понакруглювати чого; 2) (*округлять что*) о(б)круглювати *и* о(б)кругляти, о(б)кругліти, викруглювати *и* викругляти, викруглити, за(о)круглювати *и* за(о)кругляти, за(о)кругліти, (*о мног.*) поо(б)круглювати, повикруглювати, позакруглювати, покруглити що. **Накру́гленный** – 1)

накру́лений, понакру́глюваний; 2) о(б)кру́лений, вікру́лений, за(о)кру́лений, поо(б)кру́глюваний *и т. п.* **-тсья** – 1) (*стр. з.*) накру́глюватися, бу́ти накру́глюваним, накру́гленим, понакру́глюваним *и т. п.*; 2) об[ви]кру́глюватися, об[ви]кру́глітись, пооб[пови]кру́глюватися; бу́ти об[ви]кру́глюваним, об[ви]кру́гленим, пооб[пови]кру́глюваним, покру́гленим.

Накру́жить – (*что, чем*) накру́тити що, чим (*вокруг кого, чего*) накру́жляти навколо ко́го, чо́го; (*о птице*) накру́жляти, накру́женяти; (*о воде в водвороте*) навирува́ти, нануртува́ти. **-жить кого в танце** – накру́тити ко́го в танку (танцюючи). **-жить путём** – наколува́ти, (*гал.* наколесити), накинута́ти кругу. **-жить голову кому** – закру́тити (заморо́чити, задури́ти) го́лову ко́му. **-жить речами** – нахвалі́тись, нахизува́тись, напусті́ти туману́. **-тсья** – накру́титись чим; накру́жлятись, накру́женятись; навирува́тись, нануртува́тись *и т. п.*; *срв.* **Кру́жить, -ся.**

Накру́пнітсья – 1) (*наестсья*) наї́стсья, (*насм., вульг.*) на́трі́скатсья, на́ло́патсья, набу́хатсья; 2) (*наважничатсья*) навелича́тсья; 3) наду́тсья, мов ми́ша на кру́пі; *см.*

Наду́тсья 4 (под Надува́тсья).

Накру́пніть чо́го – накру́піти чо́го, подер́ти на кру́пі що; надрі́бніти чо́го. **-тсья** – покру́пітсья, скру́пітсья, скру́піти; надрі́бнітсья.

Накру́пно, нарч. – дуже буйно. **Кру́пным -но** – буйно-пробуйно, буйнісінько.

Накру́т см. Накру́тка.

Накру́тить, -ся, см. Накру́чивать, -ся.

Накру́тка – 1) накру́чування, наві́рчування, навива́ння, намо́тування, *оконч.* накру́чення, наверхче́ння, навиття́ (-ття), намота́ння; 2) накру́чування, насукува́ння, *оконч.* накру́чення, насука́ння. *Срв.* **Накру́чивать.**

Накру́то, нарч. – дуже кру́то, пре́круто, крутісінько; (*вкрутую: о яйцах*) кру́то, крутісінько, гу́сто, гу́стісінько.

Накру́чивание, Накру́чение, см. Накру́тка.

Накру́чивать, накру́тить – 1) *что на что* – накру́чувати, накру́тити, наві́рчувати, наверхті́ти, (*навивать*) навивати, наві́(ну)ти, (*наматывать*) намо́тувати, намота́ти, (*о мног.*) понакру́чувати, понаві́рчувати, понавива́ти, понамо́тувати що на що; 2) *чего* – накру́чувати, накру́тити, (*насукивать*) насукува́ти, насука́ти, (*о мног.*) понакру́чувати, понасукува́ти чо́го; 3) **-тить** – а) (*чем*) накру́тити, наверхті́ти (*хвостом ещѐ*) намеля́ти, намелька́ти (*хвостом*); б) (*кем*) накру́тити, наверхті́ти, наверхово́дити, наору́дувати ким; в) (*о ветре, снеге, метели*) накру́тити, нахурде́лити (сні́гом); (*воду: о водвороте*) нануртува́ти, навирува́ти, накру́тити (воду); г) (*кости*) накру́тити (кі́стки, у кі́стках); г) *см.* **Накру́жить. Накру́ченный** – 1) накру́чений, наверхче́ний, наві́(ну)тий, намо́таний, понакру́чуваний, понаві́рчуваний, понавива́ний, понамо́туваний; 2) накру́чений, насука́ний, понакру́чуваний, понасукува́ний; 3) накру́чений, наверхче́ний; нанурту́ваний, навирований. **-тсья** – 1) накру́чуватсья, накру́титсья, понакру́чуватсья; бу́ти накру́чуваним, накру́ченим, понакру́чуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) накру́титсья, навітсья; наверхті́тсья; навирува́тсья; навихоритсья *и т. п.*; *срв.*

Кру́тить, -ся.

Накру́тінітсья и Накру́шітсья – нажури́тсья, насумува́тсья, насмуті́тсья, насмуткува́тсья.

Накрыва́ла, см. Накрыва́льщик, -щица.

Накрыва́ло – накривало, накриття́ (-ття), (*покрывало*) покрива́ло.

Накрыва́льщик, -щица – накрива́ч (-ча), -ва́чка.

Накрыва́ние – 1) накрива́ння, укрива́ння, покрива́ння, (*чем-л. опрокинутым*) наверхта́ння; (*головы*) на́діванна́, накла́данна́ ша́пки (капелю́ха *и т. п.*) (на го́лову); (*головы платком*) на́пінанна́, за́пінанна́ (го́лові ху́сткою); (*стола скатертью*) за́стеля́ння (стола́ ска́теркою, на́сті́льником); (*на стол*) накрива́ння сто́ла (на ста́л), за́стеля́ння сто́ла, го́тування сто́ла до

обіду, до вечері; *(телеги)* накривання, нарядання; 2) *(врасплох)* застукання, заскакування. *Срв. Накривать.*

Накрива́ть, накрыва́ть – 1) *кого что чем* – накрива́ти, накрива́ти, *(укрывать)* укрива́ти, укрива́ти, *(покрывать)* покрива́ти, покрива́ти, *(тяжёлой посудиною и т. п., перевернув её, ещё)* наvertsати, наvertsати, *(о мног.)* понакрива́ти, повкрива́ти, понаvertsати кого́, що чим. [Накрив очі китайкою, заслугою козацькою (Пісня). Понакривав вулики покривлями череп'яними (Грінч.). Лягайте, дітки, спати, а я вас повкриваю гарненько, щоб не померзли (Богодух.). Навернула його коритом (Борзенщ.).] -**ть голову** – надівати, надіти, накладати, накласти шапку (капелюха *и т. п.*) (на голову). -**ть голову платком** – напинати, напнути *и* нап'ясти, запинати, запнути *и* зап'ясти голову хусткою, напинатися, напнутися, запинатися, запнутися хусткою, *(редко, пров.)* нарядати, наряд[е]нути хустку на себе. [Ти хоч-би напнула на себе хустку, чи що (Олександр.)]. -**ть стол скатертью** – застеляти, застелити стіл скатеркою (настільником). -**ть (на) стол** – накрива́ти, накрива́ти стіл (на стіл), застеляти, застелити стіл, готувати, наготувати стіл до обіду, до вечері. [Накривай на стіл! (Брацл.). На понакриваних столах поставили закуски та напитки (Н.-Лев.). Чи не час-би вже столи застеляти? (Н.-Лев.)]. -**ть телегу (для защиты от непогоды и т. п.)** – накрива́ти, накрива́ти віз (воза), *(пров.)* нарядати, наряд[е]нути віз (воза). [Нарядали віз рядниною (півстю, шкурою) (Сл. Гр.)]; *(захватывать кого врасплох)* застукати, застукати; заскакувати, заскочити, *(поймать)* злапати, зловити, *(захватить)* захопити кого́. [Застукав, як сотника в горосі (Приказка). Нарвав він черешень, сів їсти, – Хведір його застукав: «А що ти робиш у чужому садку?» (Звин.). Не хочу, не хочу... незабаром усі ваші поприходять, застукають тут нас (Крим.). Орда людей живцем брала, де кого заскочила (Літопис Величка)]. -**крить кого на месте преступления** – застукати (заскочити, злапати, зловити) кого́ на гарячому (вчинку). -**крить кого на два рубля** – нагрівати (напекти) кого́ на два карбованці. **Накрива́тый** – 1) накриваний, укриваний, покриваний, наvertsаний *и* наvertsаний, понакриваний, повкриваний, понаvertsаний; напнутий, нап'ятий *и* напнений, запнутий, зап'ятий *и* запнений; накриваний, застелений, наготовлений до обіду, до вечері. [Там серед двору столи понаставляні, понакривані (Рудч.)]; 2) застуканий, заскочений, злапаний, зловлений, захоплений. -**ться** – 1) накриватися, накриватися, понакриватися; бути накриваним, накриваним, понакриваним *и т. п.*; 2) *(какой-л. одеждой)* накриватися, накриватися, напинатися, напнутися *и* нап'ятися, *(редко, пров.)* нарядатися, наряд[е]нутися, *(укрываются)* укриватися, укриватися, *(о мн.)* понакриватися, понапинатися, понарядатися, повкриватися чим. [Стоїть дівка з козаком, накривалася рукавом (Пісня). Напнулася од дощу свитиною. (Богодух.). Один рукав підстелю, другим напрануся (Грінч. ІІІ). Жінки понакривалися білими хустками (Комар.). В їх на плечах бурнуси, що одкидаються на голову, – понапиналися їми (Крим.). Полягали на печі, ще й кожухами повкривалися (Харківщ.)]. -**кройся!, -кройтесь!** – надінь (наклади) (на голову) шапку (капелюха *и т. п.*), надіньте (накладіть) (на голову) шапки (капелюхи *и т. п.*).

Накривка, *см. Накривание и Накривание.*

Накривно́й – накриваний, накривальний, *(накрываемый)* накриваний.

Накривочно́й – накривний, накривальний.

Накрива́льний – накривальний.

Накрива́ние – 1) накривання, укривання, покривання (-ття), *(чем-л. опрокинутым)* наvertsання; *(стола скатертью)* застелення (стола скатеркою, настільником); *(на стол)* накривання стола́ (на стіл), застелення стола́, наготування стола́ до обіду, до вечері; 2) *(врасплох)* застукання, заскочення; злапання, зловлення, захоплення. *Срв. Накривать.*

Накрива́ть, -ся, *см. Накривать, -ся.*

Накрива́шка – накривка, покривка, покшивка. [Накривка на діжку (Канівщ.). Мясничка ціла, розбилася сама накривка (Звин.). Покшивка на гладущик (Брацл.)].

Накрю́чивание, Накрю́чение – 1) нагинання, нагнуття (-ття) (карлю́чкою), накарлю́чування, накарлю́чення; 2) наловлювання, наловлення (га́ком, на гак); насмікування, насмікання; 3) нако́шування, нако́шення *и* нако́сіння. *Срв. Накрю́чивать.*

Накрю́чивать, накрю́чить – 1) (*нагибать чего*) нагинати, нагну́ти, назагинати, назгинати (карлю́чкою), накарлю́чувати, накарлю́чити, (*о мног.*) понагинати (карлю́чкою), понакарлю́чувати чо́го; 2) (*налавливать крюком*) наловлювати, наловити, (*о мног.*) поналовлювати чо́го (га́ком, на гак). **-ть сена** – насмікувати, насмікати сі́на (кля́чкою); 3) (*о горохе*) нако́шувати, нако́сити, (*о мног.*) понако́шувати (горо́ху). **Накрю́ченный** – 1) на́гнутий, накарлю́чений, понагинаний (карлю́чкою), понакарлю́чуваний; 2) наловлений, поналовлюваний (га́ком, на гак); 3) нако́шений, понако́шуваний. **-ться** – 1) нагинатися, нагну́тися, понагинатися (карлю́чкою); бу́ти нагинаним, на́гнути, понагинаним (карлю́чкою) *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нагну́тися, накарлю́читися *и т. п.*; *срв. Крю́чить, -ся.*

Накрю́чка, *см. Накрю́чивание, Накрю́чение.*

Накрю́чокотво́рить – назагинати крю́чків (карлючо́к), нагну́ти артику́лів (карлючо́к).

Накрю́чный – нагаковий, наключковий.

Накрю́чье (*у крючников*) – мотузо́к (-зка), моту́зка на гак (на крюк).

Накря́кать, -ся – 1) (*наломаться с треском*) нахря́скати, -ся; 2) (*о человеке*) накрéхкати, -ся, накря́кати (каю, -каеш), -ся, нагéкати, -ся; 3) (*об утке*) накря́кати (-крячу, -чеш), -ся, (*пров.*) наква́кати, -ся; (*о вороне*) накря́кати (-крякаю *и* -крячу), -ся.

Накто́уз, *морск.* – нахтга́вз (-за).

Накуба́риться – накру́титися (навертíтися) як дзи́га, клубко́м на́котітися.

Наку́бить чо́го – накубува́ти, нарі́зати кубами, (*о мног.*) понакубу́вувати, понарі́зувати кубами чо́го.

Накувы́ркать, -ся – наперекида́ти, -ся, напереверта́ти, -ся.

Накуда́кать, -ся *и* Накуда́хтать, -ся – накудкуда́кати (-дачу, -чеш), -ся, насо́котати (-кочу́, -чеш), -ся *и* насо́котіти (-кочу́, -котіш), -ся, на́троскота́[і]ти, -ся, (*тише*) насо́коріти (-рю, -риш), -ся.

Накуде́лить – 1) *что* – скуже́лити, скуйо́вдити, с[на]ко́шлати, ску́длати, на́коструба́чити що; 2) *кого* – начу́бити, на́скубити ко́го.

Накуде́рить – 1) скучеря́вити ко́го, куче́рі зви́ти ко́му; 2) *см. Накуде́лить 2.*

Накуде́сить, -ся – 1) начаклува́ти, -ся, начарува́ти, -ся, (*наворожить, -ся*) наворожі́ти, -ся; 2) наштука́рити, -ся, напустува́ти, -ся, на(коло)бро́їти, -ся, на́колобро́дити, -ся, на́шурбу́рити, -ся.

Накудла́тить, -ся – ску́длати, -ся, с[на]ко́шлати, -ся, скуйо́вдити, -ся, на́коструба́чити, -ся.

Накудри́ть, *см. Накуде́рить.*

Накудря́веть – скучеря́вити (тро́хи).

Накудря́вить – скучеря́вити, закучеря́вити ко́го, що. **Накудря́вленный** – скучеря́влений, закучеря́влений. **-ться** – 1) скучеря́вити (закучеря́вити) себе́, куче́рі зви́ти со́бі; 2) *см.*

Накудря́веть.

Накузне́чить – 1) (*наделать кузнечеством*) на́ковалюва́ти; 2) (*заработать кузнечеством*) за́ковалюва́ти що. **-ться** – на́ковалюва́тися, (*пренебр.*) на́ковальцюва́тися.

Накузничный – накузе́нний.

Накузовный – на́коробовий, на́васаго́вий.

Накузьми́ться, *см. Нализа́ться 2 (под Нализы́ваться).*

Накука́нивать, накука́нить ры́бу – на́низува́ти, на́низати (*о мног.*) пона́низува́ти ри́бу на ку́кан. **Накука́ненный** – на́низаний, пона́низуваний на ку́кан.

Накукаре́кать, -ся – на́кукуру́кати, -ся.

Накукова́ть, -ся – на́кувати, -ся, на́кукати, -ся, на́куку́кати, -ся, на́куку́тіти, -ся. [Зозу́ля на́кувала (Номис)].

Наку́ксить *глаза* – натерти (о *мног.* понатирати) очі кулаками, накулачити очі. **-тсья** – накваситися; (*нахмуриться*) насупитися, намурмоситися.

Накула́чивать, накула́чить – 1) (*кулаки на что*) набивати, набити, (о *мног.*) понабивати накулачніки на що; 2) **-чить кого** – накулачити, накулакувати кого; 3) **-чить что** – нам'яти, натовкти, намісити (кулаками) що. **Накула́ченный** – 1) набитий, понабиваний; 2) накулачений; 3) нам'ятий, натовчений, намішений (кулаками).

Накула́чки, *нрч.* – навкулачки, навкулакi; *см.* Кула́чки.

Накула́чник – 1) (*рукавица*) рукавиця без пальців; 2) (*кистень*) обушок (-шка); 3) *техн.* – накулачник (-ка).

Накулика́ться – напітися, надудлитися, налігатися; *срв.* **Нализа́ться 2** (*под Нализыва́ться*).

Накуми́ть – накумити, покумити кого. **-тсья** – накума́тися.

На́куп – 1) *см.* **Наку́пка 1**; 2) *стар.* – підкуп (-ну); *см.* **Подкуп.**

Накупание, *см.* **Наку́пка 1**, *неоконч.*

Накупате́ль, -ница – накуповувач, -вачка, накупец (-пця, *м. р.*).

I. Накупать, -ся, см. I. Накупывать, -ся.

II. Накупать и Накупывать, закупить – 1) *чего* – накуповувати, купати, накуплювати и накупляти, закупити, накупувати чого, (*диал.*) покупляти, закупити и (*реже*) покупувати що, (о *мног.*) понакуповувати, понакупляти чого. [Всього йому закупив (Рудан.).

Накупували вони вина всякого (Рудч.). Може в вас така думка, що я все те покупував? (М. Вовч.). Понакуповували хліба (Квітка). Багато всего понакупляли (Слов'яносербщ.)]. **-ть материал для одежды, обуви** – набирати, набрати, (о *мног.*) понабирати чого. [Набрала стрічок та стьожок на п'ятнадцять карбованців (Н.-Лев.)]; 2) *кого* – підкуповувати, підкуплювати и підкупляти, підкупити, (о *мног.*) поідкуповувати и *т. п.* кого; *см.*

Подкупать 1. Накупленный – 1) накуплений, накупований, покуплений, понакупований, набраний, понабираний; 2) підкуплений, поідкуповуваний. **-тсья** – 1) (*стр. з.*) накуповуватися, бути накуповуваним, накупленим, понакупуваним и *т. п.*; 2) продаватися, продатися, запродуватися, запродатися кому; (*набиваться*) набиватися, набитися; 3) (*купить всё, что надо*) накуповуватися, закупитися, скупитися, (о *мног.*) понакуповуватися. [Чи скоро ви закупитесь? увесь базар хочете закупити! (Богодух.). Скупився, зараз поїхав з ярмарку (Сл. Ум.)].

Накупка – 1) (*действие*) – а) накуповування, купання, накуплювання и накупляння, *оконч.* накуплення чого; набирання, *оконч.* набрання чого; б) підкуповування, підкуплювання и підкупляння, *оконч.* підкуплення чого. *Срв.* **II. Накупать**; 2) (*накупленное*) накупка, покупка; (о *материале для одежды, обуви*) набірка, набране (-ного).

Накупной – закупний; (*накупленный*) накуплений, (о *мног.*) понакупований.

Накупольный – набаньовий.

Накупоривать, закупорить *чего* – (*бочек*) задинати, задніти, (*пробками*) закорковувати, закоркувати, (*заливая смолой*) засмолювати, засмолити, (о *мног.*) позадинати, позакорковувати, позасмолювати (багато) чого. **Накупоренный** – заднений (*диал.* заднітий), позадинаний; закоркований, позакорковуваний; засмолений, позасмолюваний.

Накупороситься, см. Накулика́ться.

Накупщик, -щица, см. Накупате́ль, -ница.

I. Накупывать, купать – купати, купати, скупати, покупати кого. **-паться** – накупатися, попокупатися. [Купается, не накупается (Н.-Лев.). Попокупавсь я за це літо (Сл. Ум.)].

II. Накупывать, -ся, см. II. Накупать, -ся.

Накураживать, накуражить – підбадьорювати, підбадьорити кого, додавати, додати духу кому. **Накураженный** – підбадьорений. **-житься** – накуражитися, накомизитися, назадаватися; (*над кем*) назбиткуватися над ким; *срв.* **Куражиться.**

Накурга́нный – намогільний, накурга́нный, нашпильовий, нагорбовий, накучугу́рний; *срв.* Курга́нный.

Наку́ривание, Накуре́ние – 1) наку́рювання, наку́ре[і́]ння, нака́джування, накади́ння, напахування, напахання; (*табаком*) наку́рювання, наку́ре[і́]ння; 2) виганя́ння, вигна́ння, наку́рювання, наку́ре[і́]ння, вику́рювання, вику́рення; 3) обпа́лювання, обпалення комлі́в (у стовпі́в).

Наку́ривать, накурі́ть – 1) *чем* – наку́рювати, накурі́ти, нака́джувати, накади́ти, (*чем.-л. благовонным ещё*) напахувати, напахати, (*о мног.*) понаку́рювати, понака́джувати, понапахува́ти чим; (*табаком*) наку́рювати, накурі́ти, (*попыхивая*) напа́[и]хкувати, напа́[и]хкати, напа́кати, (*о мн.*) понаку́рювати, понапа́[и]хкувати (тютюно́м). [Оці ще мені курі́ї! Понаку́рюють так, що й світу не відно! (Харківщ.)]; 2) (*водки, смолы и т. п.*) гна́ти, виганя́ти, вигнати, наку́рювати, накурі́ти, вику́рювати, вику́рити, (*о мног.*) понаку́рювати, повику́рювати (горі́лки, дьо́гтю). [Вигнавдеся́ть віде́р горі́лки (Сл. Ум.)]; 3) (*столбы*) обпа́лювати, обпалі́ти, (*о мног.*) пообпа́лювати комлі́ (в стовпі́в); 4) (*о снеге, сов.*) накурі́ти, наме́сти, нахурде́лити; 5) (*набахвалить, сов.*) напусти́ти туману́ кому́ *и* на ко́го, нахвалі́тися, нахизува́тися; 6) *см.* **Накути́ть. Наку́ренный** – 1) наку́рений, нака́джений, напаханий, понаку́рюваний, понака́джуваний, понапахува́ний; наку́рений, понаку́рюваний, напа́[и]хканий, напа́каний; 2) вигна́ний, наку́рений, вику́рений, пона[пови]ку́рюваний. **-ться** – 1) наку́рюватися, накурі́тися, понаку́рюватися; бу́ти наку́рюваним, накурени́м, понаку́рюваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь*) – а) (*табаку*) напалу́ватися, напалі́тися, наку́рюватися *и (редко)* наку́рятися, накурі́тися тютюну́, (*насосатъся*) насмокта́тися, натягну́тися тютюну́, (*попыхивая*) напа́[и]хкатися, напа́катися (тютюно́м *и* тютюну́, з лю́льки). [Кури, кури, наку́ряйся (Грінч. III). Та як натягну́всь то́го тютюну́, то так одразу́ і очмані́в (Яворн.)]; б) (*благодарно курясь*) накурі́тися; в) (*тля с дымом*) накурі́тися, накурі́ти.

Накурка, *см.* **Наку́ривание, Накуре́ние.**

Накурлы́кать, -ся – 1) (*о журавлях*) накурлы́кати, -ся, накурлы́кати, -ся, накрю́[у]кати, -ся; 2) (*напеть, -ся про себя*) наму́гикати, -ся, накурны́кати, -ся.

Накурно́й – накурны́й; (*накуранный*) накурени́й.

Накурны́кать, -ся, *см.* **Накурлы́кать, -ся.**

Накуроле́сить, -ся – наколобру́дити, -ся, на(коло)бро́їти, -ся, нашрубу́рити, -ся, напустува́ти, -ся, наштука́рити, -ся, нафиглюва́ти, -ся, наплата́ти, -ся штук. [Як залиця́вся до Пушкаре́вої Мо́трі, то у два тижні тако́го набро́їв, що... (М. Вовч.). А ти, Якове, вчора нашрубу́рив си́льно (Короленко). На цей рік нови́х штук наплата́в (Свидниц.)].

Накурча́веть, -ча́вить, *см.* **Накудря́веть, -дря́вить.**

Накус – 1) *см.* **Наку́ска**; 2) (*знак от укушения*) на́кус (-су), наку́сане (-ного).

Накуса́ние, *см.* **Наку́ска**, *оконч.*

Накуса́ть, -ся, *см.* **І. Наку́сывать.**

Накуси́ть, *см.* **ІІ. Наку́сывать.**

Наку́ска – 1) *см.* **Надку́ска**; 2) куса́ння, наку́шування, згриза́ння, *оконч.* накуса́ння, покуса́ння, скуса́ння, згризе[і́]ння; *срв.* **І. Наку́сывать.**

Накусно́й – накусны́й; (*накусанный*) наку́саний.

Накусо́к – надкусок (-ска).

Накусти́ться – накущи́тися, (*зап.*) накорчи́тися, (*о злаках и траве ещё*) наруни́тися.

Наку́сывание, *см.* **Наку́ска**, *неоконч.*

І. Наку́сывать, накуса́ть – 1) (*искусывать*) куса́ти, наку́шувати, накуса́ти, (геть) покуса́ти, скуса́ти ко́го, що, (*изгрызатъ*) гризти, (геть) погризти, згриза́ти, згризти що. [Та й накуса́ли-ж мене́ кома́рі! (Брацл.). Бло́хи геть усе́ ті́ло скуса́ли (Київщ.). Ко́ні геть згризли́ ди́шель (Київщ.)]; 2) **-са́ть чего́** – накуса́ти чо́го. **Наку́санный** – 1) наку́саний, (геть, (у)весь) поку́саний, ску́саний (геть, (у)весь) погризе́ний, згризе́ний; 2) наку́саний. **-ться** – 1) (*стр.* 3.)

наку́шуватися, бу́ти наку́шуваним, наку́саним, понаку́шуваним *и т. п.*; 2) (*вволю, сов.*)
накусатися, (*о насекомых ещё*) натятися, нажалитися.

II. Наку́сывать, накусить, см. Надку́сывать.

Наку́тание, см. Наку́тка, оконч.

Наку́тать, -ся, см. Наку́тывать, -ся.

Наку́терьмить – зняти (збити) бучу (гармідер, веремію), нароби́ти ша́рварку (колотне́чі).

Наку́тить – нагуляти, на́пити-нагуляти, накурити. **-тсья** – нагуля́тися, на́питися-нагуля́тися.

[Напи́лись-нагуля́лись за ніч до-не́схочу (Київщ.)].

Наку́тка – 1) наку́тування, *оконч.* наку́тання ко́го; 2) намо́тування, нагорта́ння, *оконч.*
намота́ння, нагорне́ння чо́го на ко́го.

Наку́тывание, см. Наку́тка, неоконч.

Наку́тывать, наку́тать – 1) *кого* – наку́тувати, наку́тати, (*о мног.*) понаку́тувати ко́го; 2) *что на кого* – намо́тувати, намота́ти, нагорта́ти, нагорну́ти, (*о мног.*) понамо́тувати, понагорта́ти що на ко́го. [Не намо́туйте тако́го ба́гато на дитину, – удушні́є (Богодух.)]. **Наку́танный** – 1) наку́таний, понаку́туваний; 2) намо́таний, нагорне́ний *и* нагорну́тий, понамо́туваний, понагорта́ний. **-тсья** – 1) наку́туватися, наку́татися, понаку́туватися. [Наку́талася так, що насила́ йду (Богодух.)]; 2) (*стр. з.*) намо́туватися, бу́ти намо́туваним, намотаним, понамо́туваним *и т. п.*

Наку́харить, -ся – накухова́рити, -ся, накуха́рити, -ся.

Наку́харничать, -ся – 1) *см. Накухарить, -ся*; 2) (*будучи поваром, поварихой*) накухарюва́ти, -ся.

Наку́чивание, Наку́чение – наку́пчування, наку́пчення, згрома́джування (згріба́ння), згрома́дження до ку́пи (в ку́пу, на ку́пу).

Наку́чивать, наку́чить – наку́пчувати, наку́пчити, згрома́джувати, згрома́дити, згріба́ти, згребти до ку́пи (в ку́пу, на ку́пу) що. **Наку́ченный** – наку́пчений, згрома́джений до ку́пи (в ку́пу, на ку́пу). **-тсья** – наку́пчуватися, наку́пчитися; бу́ти наку́пчуваним, наку́пченим *и т. п.*

Наку́чка, см. Наку́чивание, Наку́чение.

Наку́шать, -ся, см. Наку́шивать, -ся.

Наку́шение, см. Надку́ска, оконч.

Наку́шивание, Наку́шание – 1) наїда́ння, наїд(ж)е́ння; 2) куштува́ння, покуштува́ння, скуштува́ння, ку́шання, поку́шання.

Наку́шивать, наку́шать – 1) (*всякой всячины*) наїда́ти, наї́сти, (*о мног.*) понаїда́ти чо́го; 2) (*отведывать чего*) куштува́ти що, покуштува́ти, скуштува́ти чо́го, ку́шати що, поку́шати чо́го. **-тсья** – наїда́тися, наї́стися, (*делик.*) уконтентува́тися, (*о мног.*) понаїда́тися.

Налаба́зничать – нажити, набу́ти, (*о мног.*) понажива́ти, понабува́ти що борошеннику́ючи. **-тсья** – наборошенникува́тися.

Нала́бзить, см. Нальсти́ть. -тсья – на́підлабу́знюватися, на́підсипа́тися, налабу́зитися.

Налаві́рива́ть, -ся – накерува́ти, -ся помі́ж чим, навикеро́увати, -ся, налаві́рува́ти, -ся.

Нала́вливание – наловлюва́ння (-ння).

Нала́вливать, налови́ть – наловлюва́ти, налови́ти, (*о мног.*) поналовлюва́ти, (*нахватать*) нахапа́ти, налапа́ти ко́го, чо́го. [Уся́ких пташо́к понало́влює, та й несе́ продава́ти (Богодух.). Пошли́ дурня́ по ра́ки, а він жа́б нала́па (Номис)]. **-ви́ть ры́бы** – наловити ри́би, (*удой*) на(в)уди́ти (нана́дити) ри́би. **-ви́ть раков в норах** – напечерува́ти ра́ків. [Звелі́в їм пі́ти на рі́чку й напечерува́ти ра́ків (Н.-Лев.)]. **Нало́вленный** – налове́ний, поналове́люваний; нахапа́ний, налапа́ний; на(в)у́дженый, нана́джений; напечерова́ний. **-тсья** – 1) налове́люватися, налови́тися, поналове́люватися; бу́ти налове́люваним, налове́леним, поналове́люваним *и т. п.*; 2) (*вволю, сов.*) налови́тися; нахапа́тися, налапа́тися; на(в)уди́тися, нана́дитися; напечерува́тися.

Налавочник – нала́вник (-ка).

Налавочный – налавний.

Налагання – накладання; (*налога, пошлины, штрафа и т. п. ещё*) накидання; *см.*

Наложение, *неоконч.*

Налагать, -ся, *см. П. Накладывать, -ся.*

Налад, Наладка, *см. Налаживание, Налажение.*

Наладить, -ся, *см. Налаживать, -ся.*

Наладонивать, наладонить *рукавицы* – латати, на[по]латати, залатувати, залатати рукавиці на долонях, надолонювати, надолонити рукавиці, прилатувати, прилатати надолонки до рукавиць.

Наладонка – надолонка.

Наладонный – надолоньовий, надолонни[і]й.

Наладчик, -чица – лагодільник, -ниця, ладнач (-ча), -начка, налагоджувач, -вачка, направник, -ниця; (*настройщик, -щица*) настроювач, -вачка.

Налаживание, Налажение – 1) лагодження *и* лагодіння, полагодження *и* полагодіння, налагоджування, налагодження *и* налагодіння, ладнання, наладнання, направління, направлення; 2) налагоджування, лагодження (лагодіння), налагодження (налагодіння), злагоджування, злагодження, наладнування, ладнання, наладн(ув)ання, нарих[ш]товування, рих[ш]тування, нарих[ш]тування; впорядковування, впорядкування; 3) настроювання, настроєння; 4) навчання, навчєння. *Срв. Налаживать 1 - 4.*

Налаживать, наладить – 1) (*исправлять*) лагодити, полагодити, налагоджувати, налагодити, ладнати, наладнати, поладнати, направляти, направити, (*о мног.*) поналагоджувати, понаправляти що. [Спинився годинник, – треба до майстра нести, щоб полагодив (направив) (Київ). Віз поламався, – треба налагодити (Сл. Гр.)]; 2) (*приготовляют к работе, приводят в порядок*) налагоджувати, лагодити, налагодити, злагоджувати, злагодити, наладнувати, ладнати, ладнувати, наладн(ув)ати, ладити, наладити, (*пров.*) напосуджувати, напосудити, (*преимущ. снаряжать*) нарих[ш]товувати, рих[ш]тувати, нарих[ш]тувати, (*о мног.*) поналагоджувати, поналаднувати, понарих[ш]товувати що. [Налагодив пилку, – ходімо пиляти (Київщ.). Наладнала машинку, – сідай, ший (Київщ.). Наладив дід хіжу для бабки (Номис). Напосудив млина такі як треба, а вітру нема (Канівщ.). Я вже тобі напосудила, – сідай та тчи (Канівщ.). Наріштував воза (Канівщ.)]. **-ть дело** – налагоджувати, лагодити, налагодити, наладнувати, ладнати, наладнати, наладити справу (діло), дати лад справі. [Чи не налагодить він того діла? (Стор.). Справу вже були зовсім наладнали, а він приїхав і все нам попсував (М. Грінч.). Я всякій справі дам лад (Звин.)]. **-ть жизнь, отношения с кем** – налагоджувати, налагодити, наладнати, наладити, впорядковувати, впорядкувати життя, відносини (взаємини) з ким, (*сделать благополучной жизнь, редко*) згараздити життя. [Він добре впорядкував відносини між цими двома установами (Київ). Може собі чоловік усє здобувати, та не згараздить собі життя силою (М. Вовч.)]; 3) (*настраивать музык. инструмент*) настроювати, настроїти, (*о мног.*) понастроювати що (в лад, до ладу); 4) (*подучать кого*) навчати, навчити, (*о мног.*) понавчати кого. [Навчив його, що треба говорити (Київщ.)]; 5) **-дить своё** – заторочити своє, завести свої, правити (торочити) своє. [Я йому кажу одно, а він своє править (Радом.). Хоч ти йому що кажи, а він своє торочить (Черкаш.)]. **-дила сорока Якова**, – одно про всякова; **-дила песню, так хоть тресни** – наш дяк що співа, та все на осьмий глас, (*грубее*) говорила бабусенька до самої смерти, та все чорт-зна-що. **Налаженный** – 1) полагоджений, налагоджений, злагоджений, наладаний, поладнений, направлений, поналагоджуваний, понаправлений; 2) налагоджений, злагоджений, наладнований, наладнений, наладжений, напосуджений, нарих[ш]тований, поналагоджуваний, поналаджуваний, понарих[ш]товуваний; впорядкований. [На току стояла зовсім налагоджена (нарихтована) до праці війка (Київщ.). Наладнані підприємства (Азб. Ком.). Доводилося робити добре вже впорядковане й звичне діло (Рада)]; 3)

настроєний, понастроюваний; 4) навчений.

Налаживаться, наладиться – 1) (*стр. з.*) лагодитися, налагоджуватися, бути лагодженим, налагоджуваним, налагодженим, поналагоджуваним *и т. п.*; 2) (*возвр. з.*) налагоджуватися, лагодитися, налагодитися, наладноуватися, ладнатися, ладн(ув)атися, ладитися, наладитися, іти, піти в(на) лад, (*пров.*) напосуджуватися, напосудитися, (*устраиваться*) в[на]лаштуватися, в[на]лаштуватися, (*о мног.*) поналагоджуватися, поналадноуватися; (*готовиться, собираться*) лагодитися, налагоджуватися, налагодитися, злагоджуватися, злагодитися, лаштуватися, налаштуватися, налаштуватися, збиратися, зібратися, (*о мног.*) поналагоджуватися, поналаштуватися; (*поправляются*) поправлятися, поправитися, (*выздоровливать*) одужувати, одужати, видужувати, видужати. [Стара капіталістична організація розлізалася; нова, соціалістична, ще не налагоджувалась (Азб. Ком.). Ладнається справа (Грінч.). Справа йде на лад (Звин.). Вже осінь, уже весілля всюди ладяться (М. Вовч.). Дочка оце вмёрла, та й син щось напосудився, – лагодиться вмирати (Канівщ.). Господарство починає влаштуватися (Азб. Ком.). Зовсім налаштувалися в дорогу (Київщ.)]; 3) (*вдоволь, сов.*) налагодитися, наладнатися, (*о мног.*) поналагоджуватися *и т. п.*; *срв.* Ладить, -ся.

Налазять (тропу) – протоптати, втоптати, натоптати (стежку). -ться, *см.* **Налазяться (под Налазить).**

Налазить – 1) *см.* **Налазять**; 2) (*мёду*) нарізати щільників. -ться – налазитися, пополазити (досхочу); наплазуватися; нарачкуватися; *срв.* Лазить 1.

Налаивать, -ся, налаять, -ся – нагавкувати, -ся, нагавкати, -ся, набрехати, -ся, (*лаймя*) навалувати, -ся.

Налакeяться – набратися лакейських (*зап. льокайських*) манёр, налакізитися, злакеїтися.

Налакивать, нало[а]кать, налокнуть – 1) (*надлакивать что*) надхлєп[б]тувати, надхлєп[б]тати, надхлєп[б]нути, (*о мног.*) понадхлєп[б]тувати що; 2) -вать, -кать чего – нахлєп[б]тувати, нахлєп[б]тати, (*о мног.*) понахлєп[б]тувати чого. -каться – нахлєп[б]татися, (*диал.*) нахльо[б]татися, нахлїстатися, нахлїськатися, наглохтатися (чого).

Налакировка – налаковування, лакування, *оконч.* налакування.

Налакировывание, Налакирование, см. **Налакировка.**

Налакировывать, налакировать – налакувати, лакувати, налакувати, лачіти, налачіти, (*о мн.*) поналакувати, полачіти що. **Налакированный** – налакований, налачений, поналаковуваний, полачений. -ться – 1) налакуватися, налакуватися, поналакуватися; бути налаковуваним, налакованим, поналаковуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь сов.*) налакуватися.

Налакомить – розласувати, розласити когo. -ться – 1) розласуватися, розласитися; 2) (*волю*) наласуватися, пополасувати (досхочу).

I. Наламливать, -ся, см. **Наламывать, -ся.**

II. Наламливать, -ся и Наломлять, -ся, наломить, -ся, см. **Надламывать, -ся.**

Наламывание и Наламливание, см. **Наломка, неоконч.**

Наламывать и Наламливать, наломать – наламувати, наламати, (*реже*) наломлювати, наломіти, (*намелко, накрушить*) натрошувати, натрошити, (*о мног.*) поналамувати, поналомлювати, понатрошувати чого. [Наламай трошки сухоньких дровець (Сл. Гр.). Натрошив трісочок (Богодур.)]. -мать камня, соли – наламати (набити, налупати) каменю (каміння), налупати соли. **Наломанный** – наламанний, наломлений, натрощений, поналамуваний, поналомлюваний, понатрошуваний; набітий, налупаний. -ться – 1) наламуватися, наламатися, поналамуватися; бути наламуваним, наламанним, поналамуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*ломаю*) наламатися, наломитися; (*намелко, круша*) натрошиться *и т. п.*; б) (*ломаюсь*) наламатися, навиламуватися, навивертатися; (*чинясь*) наманіритися, наманіжитися, навикривлятися, напишатися; (*упрямьсь*) накомизитися,

накоцю́битися; (*важничая*) навелича́тися, начва́нитися, напри́ндитися; (*издеваясь над кем*) назну́чатися з ко́го *и т. п.*; *срв.* **Ломать, -ся.**

Наланитный – нащоківий, наланитний.

Налапать – налапати, намацати що.

Налапотный – наличаковий, напостоловий, находаковий, наверзуновий; *срв.* **Лапоть.**

Налапшить – налокшити чо́го.

Наласить – поплямувати що; (*наполосатить*) посмугувати що.

Наласкать – 1) *кого, что* – наголубити, напестувати *и* напестити, (*преимуц. о любовн. ласкам*) намилиувати, налюбувати ко́го, наластити *и* налащити ко́го, що; 2) *кому, см.*

Нальстить, -ться – 1) (*лаская*) наголубитися, напестуватися, напеститися *и т. п.*; 2) (*ласкаясь*) наластитися *и* налащитися; (*взаимно*) наголубитися, намилиуватися *и т. п.* [Я-ж націлувався, я-ж намиливався (Чуб. V)]; 3) *к кому* – підластитися, підмазатися до ко́го. *Срв.* **Ласкать, -ся.**

Налащивание – налощування, вилощування, наглянсовування, наглянцьовування; (*у сапожников*) клесування; (*галом*) галення.

Налащиватель, -ница – лощільник, -ница, налощувач, -вачка, глянсувальник, -ница.

Налащивать, налощить – налощувати, налощити, вилощувати, вилощити, наглянсовувати, наглянсувати, виглянсувати, наглянцьовувати, наглянцьовати, виглянцьовати, (*о мног.*) поналощувати, повилощувати, понаглянсо[цьо]вувати що; (*у сапожников*) клесувати, віклесувати що; (*галом*) галити, вігалити що. [Налощувати полотно́ (Харківщ.). Виглянсував чо́боти (Брацл.)]. **Налощённый** – налощений, вилощений, наглянсований, виглянсуваний, наглянцьований, виглянцьований, поналощуваний, повилощуваний, понаглянсо[цьо]вуваний; віклесуваний; вігалений. **-ться** – 1) налощуватися, налощитися, поналощуватися; бу́ти налощуваним, налощеним, поналощуваним *и т. п.*; 2) (*приобретать внешний лоск*) набиратися, набратися, (*о мн.*) понабиратися зовнішнього поліску (зовнішньої вигляди, зовнішнього поліру), вигладитися; 3) (*вдоволь, сов.*) налощитися, наглянсуватися *и т. п.*; *срв.* **Лощить.**

Налаять, -ся, см. Налаивать, -ся.

Налгание – набрехання (-ння).

Налгать, -ся, см. Налыгать, ся.

Налебезить – 1) *перед кем* – налабу́зитися, напідсипа́тися до ко́го, накру́титися перед ким; 2) *кому, см.* **Нальстить 1** (*под Нальщать*); 3) *на кого, см.* **Наговорить 2** (*под Наговаривать*). **-ться** – 1) *см.* **Налебезить**; 2) *началапаться, нашелепаться, натъопаться. Срв.* **Лебезить.**

Налевкасить – налевкасити, заґрунтувати що левка́сом.

Налево, нарч. – (*на вопрос: где*) лівору́ч, (*по левую руку*) по лі́ву ру́ку; (*на вопр.: куда, в каком направлении*) лівору́ч, влівору́ч, в лі́ву ру́ку, на лі́ву руч, влі́во, (*редко*) налі́во; (*восклиц., которым погоняют -во волов, и перен. – шутл.*) соб, цоб; (*то же – к лошадям*) ві́стя, (*гал.*) ві́сьта. [Двері́ просто́ гляда́ча, правору́ч і лівору́ч (Грінч.). Я кідаю́ стрі́ли правору́ч, лівору́ч (Л. Укр.). Ввесь час його́ навскі́сна тінь ішла́ по лі́ву його́ ру́ку (Кінець Неволі́). Метну́вся влівору́ч (Країна́ Слі́пих). Тихе́нко одчи́нив двері́ в лі́ву ру́ку (Н.-Лев.). І куди́ їм ска́же йти, чи напра́во, чи налі́во (Кві́тка). Поверта́й цабе́ (*направо*) бо́ соб нікуди́ (Н.-Лев.). Ї́дьте, се́рденько, на́впряме́ць, а там живе́ Андрі́й Шве́ць; а там кру́то соб – живе́ Ку́лина Вакуле́нкова (ЗОЮР I). Я вас до хреста́ до́вів та й пішо́в ві́сьта до́мів (*домой*) (Франко)]. **-во от кого, чего** – лівору́ч (влівору́ч, влі́во, на лі́ву руч) від ко́го, від чо́го. [Лівору́ч від о́зера (Грінч.). Влі́во од Андрі́я грав на со́нці срі́бними бри́жами ставо́к (Коцю́б.). На лі́ву руч від бу́рти розісла́вся степ (Мирний)]. **Поворачивать -во** – поверта́ти (заверта́ти, бра́ти) (в)лівору́ч (в лі́ву ру́ку). [Заверну́в лівору́ч у drúгу ву́лицю (Грінч.). Ба́чить, як його́ брати́ заверта́ють сте́жкою влівору́ч (Крим.)]. **-во кругом, шагом марш!** – лівору́ч (налі́во) навкру́г, кро́ком руш! (Ки́їв).

Налегание – 1) налягання, натискання *и* натискування, наважування на що; прилягання чого; 2) налягання, натискання *и* натискування на кого; наполягання, напосідання, насідання на кого. *Срв.* **Налегать**.

Налегать, налечь – 1) (*наваливаться, надавливать на что*) налягати, налягти (*пр. вр.* наліг, -лягла, -лягло, -лягли), натискати *и* натискувати, натиснути, наважувати, наважити на що, прилягати, прилягти що, (*о мног.*) поналягати, понатискати *и* понатискувати, понаважувати на що. [Не налягай грудьми на стіл (Київщ.). Сад ззаду так і наліг на той домік (Тесл.). Наліг (натиснув) з усієї сили на підойму (*рычаг*) (М. Грінч.). А як наважу, двері виважу (Пісня). Не наважуй дуже на цей бік, а то перекинеш (Київщ.). Ой, да сирая земля ручки й ніжки прилягла (Чуб. V)]; 2) (*теснить, напирать на кого – в прям. и перен. знач.*) налягати, налягти, натискати *и* натискувати, натиснути, (*о мног.*) поналягати, понатискати *и* понатискувати на кого; (*только в перен. знач.: наседать*) наполягати, наполягти, напосідати(ся), напосісти(ся), насідати, насісти на кого. [Не налягайте (не натискуйте) так на мене, – ще задушите! (Київ). Почали (варяги) дуже на людей налягати (Куліш). Пани тяжко поналягали на селян (Куліш). Наполягли сини, щоб поділити їх (Жанівщ.). Мировий натискає, щоб школа була (Сл. Гр.). Я таки на його напосяду, то він оддасть (Миргородщ.). Напосівся на мене так, що вже й не сила терпіти (Сл. Ум.)]. *Неприятель сильно -гает* – ворог дуже насідає (натискає); 3) (*напрягая все силы*) наполягати, наполягти на що, напружуватися, напружитися, натужуватися, натужитися, намагатися, намогтися. [Напружтеся, хлопці, – ану разом! (Київ)]. *Он -гает на свою работу* – він наполягає на свою працю, він щиро працює; 4) (*нависать: о тучах, тумане, буре и перен.*) налягати, налягти на що, над чим, наполягати, наполягти на що, (*только в прям. знач.*) прилягати, прилягти (що), (*только в перен. знач.*) на(по)сідати, на(по)сісти на кого, на що. [Туман наліг на широке поле (Боров.). Чорні хмари налягли над дворичем (Мирний). В кімнатах наполягла на все тиша (Васильч.). Наполягає було на мене якась нудьга (М. Вовч.). Туман прилягає (Чуб. V). Туга-печаль напосіла (Глібів). На тебе й нудьга з похмілля насідає (Основа 1862)]; 5) (*геол.: лежатъ поверх чего*) лежати, лягти поверх чого, (по)над чим, налягати, налягти на що.

Налегajúщий – що (хто) налягає (наполягає *и т. п.*); *прлг.* наляжний. **-щий пласт, геол.** – наляжна верства. **Налёгший** – що (хто) наліг (наполіг *и т. п.*); наля[є]глий, наполя[є]глий; напосілий.

Налегкё, нарч. – (*о легко одетом*) лєгко о[в]дїягнений (одягшись); (*без долгих сборов*) не довго збираючися; (*без поклажи*) порожнем, порожняком, упорожні, без усього; (*наскоро*) нашвидку. [Лєгко одягнений вийшов (Сл. пр. м.). Не довго збираючися, пішов (поїхав, подався) в дорогу (М. Грінч.). Поїхав порожняком (Брацл.)].

Налегко, нарч. – дуже лєгко, лєгісінько, злєгісінька. *Легким -ко* – (легко-) лєгісінько.

Налёгочный – налегєневий, налегєньовий.

Налегчатъ, налегчить – 1) (*делаетъ лёгким что*) полєгшувати *и* полєгшати, полєгшити що (від ваги); 2) **-чить** (*выхолоститъ многих*) – навалашити, начистити когó. **Налегчєнный** – 1) полєгшений (від ваги); 2) навалашений, начищений. **-ться** – 1) (*стр. з.*) полєгшуватися, бути полєгшуваним, полєгшеним; 2) (*возвр. з.*) облєгшуватися, облєгшитися, улєгшуватися *и* улєгшатися, улєгшитися.

Налегчение – полєгшування, *оконч.* полєгшення чого (від ваги).

Наледенёлый – наледенілий, намєрзлий, (*слегка*) зашєрхлий, пошєрхлий, (*едва*) пришєрхлий.

Наледенение – наледеніння.

Наледенеть – наледеніти, взятися льодом (кригою), (*намёрзнуть*) намєрз(ну)ти, (*слегка*) зашєрхнути, пошєрхнути, (*едва*) пришєрхнути. **Наледенёвший** – що наледенів *и т. п.*; *см.* *ещё Наледенёлый*.

Наледенять, наледенить – леденіти, заледеніти, (*замораживать*) заморóжувати,

заморозити, холодити, захолодити що. **-тсья** – леденіти, наледеніти, братися, взятися льодом (кригою); *срв.* **Наледенеть.**

Наледица, *см.* **Наледь.**

Налёдный – ожелёдний, ожелёдовый.

Налёдный – налідний, нальодовий, надьодяний, накрижаний.

Наледь – полій (-лія).

Належ, *см.* **Налёжка.**

Належалый – належаний, відлєжаний.

Належень – належень (-жня).

Налё[ё]живание, Належание – налєжування, налєжання, (*отлеживание*) відлєжування, відлєжання.

Налё[ё]живать, належать – 1) *что* – налєжувати, налєжати, (*отлеживать*) відлєжувати, відлєжати, облєжувати, облєжати, (*пролеживать*) перелєжувати, перелєжати, (*о мног.*) поналєжувати *и т. п.* що. [Так собі налєжав боки, що аж болять (Сл. Гр.). Відлєжав собі руку (Брацл.)]; 2) (*пролежатъ изв. время, сов.*) влєжати, пролєжати. [На твердій постелі довго не влєжиш (Канівщ.)]. **-жатсья** – налєжатися, вилєжатися, (*о мног.*) поналєжуватися, повилєжуватися. [Будете старі, тоді ще налєжитесь (Квітка). Тепер ніч, – можна і вилєжатися і виспатися (Борзенщ.)].

Налёжка – 1) *см.* **Налё[ё]живание, Належание**; 2) *см.* **Належь.**

Належь – довге лєжання, довга лєжанка, наліж (-лежи).

Налезание – налізання (-ння).

Налезать, налезть – 1) *на что* – налázити, налізти на що. [Комашінка налізла на патік та й суп'ятилася (Загірня)]; 2) (*входитъ во множестве*) налázити, налізати, налізти, поналázити, поналázати, (*набиватьсья*) набіватися, набітися, понабіватися в що, на що. [Чого́ ви сюди поналázили? (Чуб. II). В гребінець набилося багато волосся (Київщ.)]. **-зло** (*вылезло*) *многo* **волос** – налізло (вилізло) багато волосся. **Налезший** – що наліз (поналázив *и т. п.*), налізлий.

Налезжать – натеревенити, набазікати. **-тсья** – 1) налázитися; набурчáтися, набуркотітися; 2) натеревенитися, набазікатися; 3) наканючитися, нациганитися. *Срв.* **Лезжать.**

Налезить – нагострити, вігострити, відгострити що.

Налезлый – налізлий.

Налекарить и Налекарничать – 1) (*наделать лекарством*) налікáрити, налікáрцювáти; 2) (*заработать лекарством*) залікарити, нажити (набути) що лікарством (лікарюючи). **-тсья** – налікáритися, налікáрцювáтися.

Налелеяьт – 1) (*вдоволь кого*) напéстити, напéстувати, наголúbити, намілувáти когó; 2) (*выпестовать многих*) вікохати, віплекати, випестити, (*о мног.*) повікохувати когó.

Налелеянный – 1) напéщений, напéстуваний, наголúbлений, намілований; 2) вікоханий, віплеканий, випещений, повікохуваний. **-тсья** – накохáтися, наплекáтися, напéститися, напéстуватися, наголúbитися, намілувáтися *и т. п.*; *срв.* **Лелеяьт.**

Налениться – налінувáтися (*диал.* налінітися), наледачітися; *срв.* **Налентяйничатьсья.**

Налентяйничатьсья – налінувáтися, наледарювáтися, набаглаювáтися.

Налепёстный – напелюстний, напелюстковий.

Налепётывать, налепетать – 1) (*о ребёнке*) налєпéтувати, налєпетáти, набелькотáти, нажебоніти; (*о листьях, сов.*) налопотáти *и* налопотіти чогó; 2) (*наговаривать непонятно, налопотать*) налєпéтувати, налєпетáти *и* налєпетіти, налопотá[і]ти, набелькота[і]ти чогó. **-таться** – налєпетáтися, набелькотáтися *и т. п.*; *срв.* **Лепетать.**

Налепёшить – накоржити що, чогó.

Налёпка – 1) (*действие*) наліплювання, *оконч.* наліплення; 2) (*налепленное*) наліпка, наліплене (-ного).

Налéпливание, Налеплéние – наліплювання, наліплення.

Налéпливать и Налеплять, налепить *что на что, чего* – наліплювати, наліпити, (*о мног.*) поналіплювати що на що, чого. [Наліпів пластір на чиряк (Брацл.). Наліпила варéників (Київщ.)]. **Налéпленный** – наліплений, поналіплюваний. **-ться** – 1) наліплюватися, наліпитися, поналіплюватися; бути наліплюваним, наліпленим, поналіплюваним. [Диви! снігу якого наліпилося (Київщ.)]; 2) (*вдоволь, сов.*) наліпитися.

Налепной – наліпний; (*налепленный*) наліплений.

Налéпок – наліпок, надліпок (-пка).

Налéпчивый – ліпкий.

Налéпщик, -щица – наліплювач, -вачка.

Налеск – відляск (-ку).

Налéскать, -ся – 1) (*нахлопать, -ся, нащёлкать, -ся*) наляскати, -ся, (*бичом ещё*) нахвіськати, -ся, нахльо[я]стати, -ся; 2) (*зубами*) накла(н)цати, -ся; 3) (*нажрать, -ся*) натріскати, -ся, налопати, -ся, налупити, -ся, нажерти, -ся; 4) (*начавкать, -ся*) наплямкати, -ся, нацямкати, -ся, нажвакати, -ся, начвакати, -ся.

Налесовать – 1) налісувати, нажити в лісі, наполовати в(по) лісах; 2) нажити, набути що лісуванням (лісуючи, полюванням, полюючи в (по) лісах). **-ться** – налісуватися, нажитися в лісі, наповолюватися в (по) лісах.

Налестить, -ся, см. Налъстить, -ся (*под Налъщать*).

Налесть, см. Лесть.

Налёт – 1) (*действие*) – а) на(д)літання, *оконч.* на(д)летіння; б) налітання, *оконч.* налетіння, наліт (*р.* налету). [Налітання метеликів на вогонь (Київ)]. *Вешний -лёт птиц* – провесняний (весняний) приліт (наліт) птахів (пташок); в) налітання, набігання, насакування, нападання, *оконч.* налетіння, набіг (-гу), наскочення, напад (-ду). *Срв. Налетать*; 2) (*внезапное движение, наскок*) наскок (-ку), наліт. *С -ту* – наскоком, знаскоку, з розгону, навалом, (раптово, быстро) надлітаючи. *Сокол бьёт с -ту* – сокіл б'є наскоком (бістро надлітаючи). *Ветер -том сорвал с меня шапку* – вітер імпетом (нападом) здер з мене шапку. *Взять -том* – взяти знаскоку (навалом). *Побывать где -том* – побувати де наїздом (нападом); 3) (*нападение*) наскок, напад; (*набег*) наїзд (-ду). **-лёт кавалерии** – наскок (наїзд) кінноти. [Легка кіннота турбувала військо наскоками (М. Грінч.). Бригада легкої кінноти організувала наскок на всі торговельні пункти (Пр. Правда)]. **-лёт грабителей** – наскок (напад) грабіжників. [Часто бувають наскоки (напади) на банки (Київ)]; 4) (*тонкий слой осевшего вещества*) поволока, (*болезн.*) падь (-ди), (*плёнка*) плінка, плівка. [Дуже посушливе літо було, то на листі, на ягодах, на всьому – якась падь (Звин.)]; *специальнее: а) (жирный на поверхн. жидкости)* суга, осуга, *ум.* осужка. [Як наллеш м'ясний горщик водою, то на воді й виступе осуга (Манж.)]; б) (*матовый на плодах*) барва, суга, осуга, туман (-ну), (*преимуц. на незрелых*) свид (-ду), (*на сливах, синем винограде и т. п. ещё*) синява (Липовеч.); *срв. Мат 1*; в) (*на металле*) цвіт (-ту); г) (*на губах, на языке – от болезни, жажды усталости*) смага, *ум.* смажка. [Дай води прогнати смагу (Лубенщ.). У горлі пересохло, смага губи попалила (Мирний)]; г) (*в горле*) обклад (-ду) *и* обклада (-ди); д) (*перен.*) поволока, (*редко*) плівка. [Лічко Наталі було жалісне-жалісне, з поволокою смутку та журби (Н.-Левиц.). Найлегша, поволока романтичного мрійництва (М. Калин.). І обличчя, і голос, і самé (його) оповідання вкривалися особливою плівкою фантазії (Короленко)]. *Покрываются, покрыться -том* – братися, взятися поволокою (паддю, сугою *и т. п.*), зтягатися, зтяг(ну)тися паддю; (*особ. от внутр. жара*) присмагати, присмаг(ну)ти. [У його губи присмагли (Сл. Гр.). На озері вода присмагла (Сл. Гр.)].

Налетание, см. Налёт 1, неоконч.

Налетать, налетывать, налететь – 1) (*надлетать*) на(д)літати, на(д)летіти, налінути, (*стремит.*) нарінути. [Надлетіли гуси з броду, сколотили з піском воду (Чуб. V). Як раптом

наліну́ла хма́ра бог-зна́є зві́дки, так ра́птом і зні́кла у бе́звість (Дніпр. Ч.). **-те́л ветер** – налеті́в (нахопився) ві́тер. [На половині доро́ги нахопився ві́тер з полудня, нагна́в хмари піску́ (Л. Укр.); 2] (*прилетать во множестве – в прям. и перен. знач.*) наліта́ти, налітува́ти, налеті́ти, поналіта́ти, наліну́ти, (*слететься*) назліта́тися. [Як та га́лич по́ле криє, ляхи, уні́яти наліта́ють (Шевч.). Налітува́ли голуби́ бо́-зна відкі́ля (Харківщ.). Пілу́ у вікно́ бага́то налеті́ло (Київщ.). Зві́дки це о́си до нас поналіта́ли? (Київщ.). Назліта́лося пти́ці без лі́ку (Грінч.). Наліну́ли голуби́ із чужо́ї сторо́ни (Чуб. V). Ра́птом наліну́ли хма́ри і потьма́рили я́сний де́нь (М. Грінч.)]. **-те́ло много листьєв** – налеті́ло (*опало*: на́падало) бага́то листя́; 3) *на кого, на что* – наліта́ти, налеті́ти, (*наскакивать*) наганя́тися, нагна́тися, набіга́ти, набі́гти, на́скакува́ти, на́ско́чити на ко́го, на що; (*нападать*) на́пада́ти, на́пасти, (*напускаться*) на́пада́тися, на́па́стися на ко́го. [Птахи́ наліта́ли на мая́к і вбива́лися (Загірня). Ваго́н нагна́вся на ваго́н (Звин.). Чо́вник нагна́вся на підво́дну скелю́ (Крим.). З розго́ну він на́ско́чив (набі́г) на ме́не (Київ). Коза́ки на́ско́чили на за́мок (Загірня)]. **Налеті́вший** – що (хто) налеті́в *и т. п.*; налеті́лий, (*о мног.*) поналіта́лий.

Налетáться, см. Налётываться.

Налетéлый – налеті́лий, (*о мног.*) поналіта́лий.

Налетéние, см. Налёт 1, оконч.

Налётка, см. Налёт 1.

Налётный – налітний; (*налетевший*) налеті́лий, (*о мног.*) поналіта́лий; (*пролётный*) перелітний. **-ные листьє, семена, -ная пыль** – налеті́ле (поналіта́ле) листя́, насі́ння, налеті́лий поро́х. **-ные пти́цы** – перелітні птахи (пташки́). **-ный рой** – прибу́дний рій (*р.* роя́).

Налету́, нарч. – на лету́, на льоту́; *см. Лёт.*

Налетучива́ть, налетучи́ть – робіти, зробіти що летю́чим (лету́чим, *улетучивающимся*: летким, лету́чим).

Налётчик, -чи́ца – на́ско́чник, -ни́ця, (*грабитель, -ни́ца*) грабі́жник, -ни́ця.

Налётыва́ть, см. Налетать.

Налётыва́ться, налетáться – налітува́тися, наліта́тися, (*с силой, с шумом*) на́шуга́тися.

Налечива́ть, налечи́ть – 1) (*леча*) лікува́ти, налікува́ти, лічи́ти, налічи́ти, курува́ти, накурува́ти, го́їти, наго́їти; (*занимаясь лечением*) наліка́рюва́ти; 2) **-чи́ть что кому** – прилікува́ти, поробіти що ко́му. **-чи́ться** – налікува́тися, налічи́тися, накурува́тися, наго́їтися.

Налечь, см. Налегать.

I. Налещи́ть, -ся – 1) наля́скати, -ся, нахслё́остати, -ся; (*наплескать, -ся*) на́плекота́[і]ти, -ся, на́плюскоти́ти, -ся, нахлю́поті́ти, -ся; 2) (*натараторить, -ся*) на́торохті́ти, -ся, нас[ц]о́коти́ти, -ся, на́плекати, -ся.

II. Налещи́ть чего – на́колоти на плиткі́ (на плі́ття, на та́флі), на́тафлюва́ти чо́го.

Нали́в – 1) (*действие*), *см. Наливка 1*; (*фруктов, ягод, хлебов*) налива́ння, (*ягод, колоса ещѐ*) наби́рання. *Грузи́ть -вом* – вантажити наливом (лі́вом, ливцем). *В зной плохой -лив хлеба* – у спе́ку па́шня (збі́жжя) пога́но налива́ється. *Озимли в -ве* – озими́на налива́ється (налива́є или наби́рає ко́лос); 2) (*время -ва*) час (пора́), ко́ли налива́ється па́шня (збі́жжя) (налива́ються па́шні), -ва́ються я́блука, -ва́ються (наби́раються) я́годи, -ва́ється (наби́рається) ко́лос *и т. п.* *После цвета -лив* – по квітува́нні (відквітува́вши) па́шня (збі́жжя) налива́ється. *Теперь самый -лив яблокам* – тепе́р са́ме налива́ються я́блука; 3) (*сок*) на́лив (-ву), налива́ (-ви), сі́к (*р. со́ку*). [Животво́рчі па́хощі інді́ської о́сени, що звелі́ла ри́жовим сте́блам похилитися під наливом спі́лих зе́рен (М. Калин.)]. *Ябло́ко белого, винного -ва* – я́блуко бі́лого, ви́нного со́ку; 4) (*верхнее отверстие бочки*) у́стя (-тя), лля́ло, налива́льне дно.

Налива́ла – налива́йко, налива́йло (*м. р.*), налива́льник, -ни́ця.

Налива́льщик, -щица – налива́льник, -ниця, нали́вач (-ча), -ва́чка.

Налива́ние – 1) налива́ння, (*длительное*) нали́ванка; сипання, насипа́ння, всипа́ння; то́чіння, нато́чування, вто́чування чо́го; (*колоса*) налива́ння, набира́ння; *см. ещё Налив 1; 2*) вилива́ння чо́го. *Срв. Наливать.*

Налива́тель, -ница, см. Налива́льщик, -щица.

Налива́ть, нали́ть – 1) налива́ти, нали́ти *и (зап.)* налля́ти, (*о мног., во мн. местах или во мног. сосуды*) поналива́ти що, чо́го, (*о жидкой пище, напитках и т. п. ещё*) насипа́ти, сипати, насипати, всипа́ти, всипати (*о мног.*) пона́сипати, повсипа́ти що, чо́го, (*из крана, из затыкаемого сосуда, из бочки ещё*) нато́чувати, то́чити, нато́чити, вто́чувати, вто́чити, (*о мног.*) пона́то́чувати, повто́чувати чо́го з чо́го; (*набухать*) набу́хати, вбу́хати, набу́рити чо́го. [Ніхто не наливає вина́ нового в бурдюки старі (Куліш). Налійте (*и* налля́ть) мені чаю (Київ). Їли як пани, а налляли, як свині (Чуб. I). Поналива́ла у казані оливи (Рудч.). Син мерщій борщу́, бо їсти хочеться (Богодух.). Скількись годин тягав воду, аж поки насипав дві великі діжки (Крим.). Усип меду і горілки (Метл.). Наточили з кұхви олії (Грінч.). Вто́чив собі чаю з самовара (Звин.). Вто́чив слив'янки з баріла (Брацл.). Ото, набу́рив стільки! (Сл. Ум.)]. **-лить на пол, на стол и т. п.** – нали́ти (налля́ти), (*во мн. местах*) поналива́ти на підлогу (на долівку) *и* на підлозі (на долівці), на стіл *и* на столі *и т. п.* **-лить через край чего** – нали́ти (налля́ти) через вінця, перелити *и (зап.)* перелля́ти (через вінця) чо́го. **-ть кого, что чем** – налива́ти, нали́ти ко́го, що чим. [Намага́лися нали́ти мої вуха та моє серце, тим, чим самі були по́вні (Коцюб.). Чи пам'ятає зерно стебліну, коріння й землю, що його нали́ли? (Ніков.)]. **-лить вина в стакан** – нали́ти (налля́ти) вина́ в склянку. **-лить стакан вином** – нали́ти повну склянку вина́. **-ть водкой вишни и т. п. для наливки** – налива́ти, нали́ти нали́вку (вишнівку *и т. п.*). [Нали́ли вишнівки барильце (Харківщ.)]. **-ть подо что** – налива́ти, нали́ти (налля́ти) під(о) що, підлива́ти, підли́ти *и (зап.)* підлля́ти що. [Хто то дрова мені підлів? – вони-ж не горітимуть (Богодух.)]. **-лить бельма** – зали́ти сліпи; *см. Нализаться 2.* [Зали́в сліпи зранку, то вже й не тямиш, що верзеш? (Тобіл.)]. **-ть колос** – налива́ти (набира́ти), нали́ти (набра́ти) ко́лос; *см. Наливаться 2.* [Жито вже набирає ко́лос (Липовеч.)]. **Корова стала -вать** – коро́ва почала налива́ти; 2) *чего (наготовлять отливкою)* – вилива́ти, вилити (багато), (*о мног.*) навилыва́ти чо́го. [Навилыва́ли свічок (Сл. Ум.)].

Нали́тый и Нали́той – 1) нали́тий, налля́тий *и* налля́ний, понали́ваний; насипаний, всипаний, пона[пов]сип(ув)аний; нато́чений, вто́чений, пона[пов]то́чуваний; набу́ханий, набу́рений; перелітий, перелля́тий. [Нали́та (налля́та) на підлозі вода стікала в щілини (М. Грінч.). Раз добром нали́те серце (Шевч.). Насипаний у міську борщ стояв на столі (Канівщ.)]. **Лицо у него как -тое** – обличчя йому мов нали́те (налля́не). **-той колос** – нали́тий (набра́ний, сповнений) ко́лос; 2) вилітий, навилываний.

Налива́ться, нали́ться – 1) налива́тися, нали́тися *и (зап.)* налля́тися, (*о мног.*) поналива́тися; бу́ти нали́ваним, нали́тим *и (зап.)* налля́тим, понали́ваним; (*из крана и т. п.*) нато́чуватися, нато́читися, (*о мног.*) пона́то́чуватися; бу́ти нато́чуваним, нато́ченим, пона́то́чуваним *и т. п.* [Ли́це пана налива́ється кро́в'ю, з уст прискає піна (Франко)]. **Чай -ется в стакан** – чай налива́ють у склянку. **Вода -лась в лодку** – води́ набра́лося (нали́лося, налля́лося, набі́гло) в чо́вн. **Судно -ется водою** – судно́ набирає води́. **Глаза -ются, -лись кровью** – о́чі набі́гають, набі́гли (зайшли) кро́в'ю, о́чі червоніють, почервоніли, (*пров.*) о́чі лля́ються (*зап.* лля́ються). [Розгні́вався, за́чав червоніти, аж о́чі йому́ лля́лись (Звин.)]; 2) (*о хлебах, плодах и перен.*) налива́тися, нали́тися (налля́тися), набира́тися, набра́тися, сповня́тися *и* сповнюва́тися, сповні́тися, виповня́тися *и* виповнюва́тися, виповні́тися, наповнюва́тися, наповні́тися, набро́шуватися, набро́ститися, (*о мног.*) поналива́тися, понабира́тися, пови[пона]повнюва́тися, понабро́шуватися. [На ниві неозорій хліб дорогий, нали́вшись, зросте (Грінч.). Вже житá налива́ються (Сл. Гр.). Яблука налива́ються (Сл. Ум.). Недобра радість налля́лась їй у серці (Коцюб.). Колоски вже набира́ються (Звин.). Ужé жито

співнилося (Звягельщ.). По кущах виповнюють розпуковочки (М. Вовч.). Гречка достоюється: вже наповнилася мов грона (Звин.). У ячмені колос набростився (Мил.). *Почки на деревах -ються* – бростки на деревах наливаються (набираються *и т. п.*), дерева наброштуються. *Оспа -ється* – віспа набирає; 3) (*напиваться*) наливатися, заливатися, налитися горілкою (вином), напиватися, напиться як ніч (як хлюща), надудлюватися, надудлитися.

Наливка – 1) (*действие*), см. **Наливание 1 и 2**; *оконч.* – а) налиття (-ття), налив (-ву); насипання, всипання; наточе[і]ння, вточе[і]ння чого; б) вилиття; 2) (*напиток*) наливка. [Вийняв пляшку горілки, другу – наливки (Рудч.)]. **-ка** *первого, второго настоя* – первак, (ум.-ласк. *первачок* (-чку)), другак (-ку). [Дулівочка-первак така смачна була (Глібів)]. **-ка абрикосовая** – абрикосівка, (*диал.*) жерделівка; (*из айвы*) айвівка; (*вишнёвая*) вишнівка, вишняк (-ку); (*грушевая*) грушівка, (*на грушах-дулях*) дулівка; (*ежевичная*) ожинівка; (*земляничная*) суніцівка; (*кизилевая*) деренівка, дереняк, кизилівка; (*клубничная*) полуніцівка, полунічник (-ку); (*крыжовниковая*) агрусівка; (*малиновая*) малинівка, малиняк; (*сливовая*) слив'янка, сливняк, (*род вина*) сливовиця; (*смородиновая*) порічківка; (*терновая*) тернівка, терняк; (*черничная*) чорницівка.

Наливковый – наливковий.

Наливной – 1) наливний, наливальний. **-ное колесо**, см. **Колесо**. **-ная мельница** – корчак (-ка), коречний млин (-на); 2) **-ное яблоко** – а) оливне яблуко, оливи[в'я]нка; б) (*ласковый привет: о жениц.*) повна рожа, красунька, кралечка, (*о мужч.*) маковий квіт, красунчик, вроддлівчик.

Наливняк, *зоол.* **Infusorium** – наливочка, інфузорія.

Наливок – 1) (*свинчатка*) литок (-тка), бітка, свинчатка, олив'янка, ллянка; 2) (*ведро*) черпак (-ка).

Наливочка – наливочка. [Наливочко-вишнівочко, будем тебе піти (Пісня)].

Наливочный – 1) см. **Наливной 1**; 2) (*о наливке-напитке*) наливковий; 3) **-ные** (*животные*), *зоол.* **Infusoria** – наливочки (-чок), інфузорії (-рій).

Наливчатый, см. **Наливной 2**.

Наливщик, -щица, см. **Наливальныйщик, -щица**.

Нализ – 1) см. **Нализка**; 2) (*нализанное место*) нализ (-зу), нализане (-ного).

Нализание, см. **Нализка**, *оконч.*

Нализать, -ся, см. **Нализывать, ся**.

Нализка – налізування, *оконч.* нализання, (*насм.*) нализкання.

Нализнуть что – надлизнути, надлизати що.

Нализок – на(д)лизок (-зка).

Нализной – нализний; (*нализанный*) нализаний.

Нализывать, нализать – налізувати, нализати, (*насм.*) нализкати, (*о мног.*) понализувати когo, чогo, що. **Нализанный** – нализаний, нализканий, понализуваний.

Нализываться, нализаться – 1) (*вволю*) налізуватися, нализатися, (*насм.*) нализкатися, (*о мног.*) понализуватися. [Чим не наїсися, тим не нализешся (Номис)]; 2) (*напиваться*) налізуватися, нализатися, насмoктуватися, насмoктатися, нарізуватися, нарізатися, набиратитися, набратися, надудлюватися, надудлитися, наджудитися, налігатися, (*налить бельма*) залити сліпи. [Ведуть раба божого нарізаного так, що ледве тямить себе (Квітка). Надудлившись пива, задумали танцювати (Н.-Лев.). Налігавшись рому та портеру (Н.-Лев.)].

Наликовать, -ся – нарадіти, -ся (гучно, бурхливо, радощами), нарадуватися, (*архаич.*) наликувати, -ся.

Налим – 1) см. **Мень**; 2) (*жидкий шлак из домны*) рідка жужіль (-жели).

Налимый – миневий.

- Налимоніться** – см. **Нализа́ться 2** (под **Нализыва́ться**).
- Налине́вка** – лініюва́ння, налінію́вання, налініюва́ння, *оконч.* налініюва́ння, налініе[я]ння.
- Налине́вывание, Налиневáние, см. Налине́вка.**
- Налине́вывать, наливéвать** – лініюва́ти що, налінію́вати, налініюва́ти, налініювати, наліні[я]ти, (*о мног.*) поналінію́вати, поналініювати що, чо́го. **Налине́ванный** – налінію́ваний, налініе[я]ний, поналінію́ваний, поналініюваний. **-ться** – 1) налінію́ватися, налініюва́тися, поналінію́ватися; бу́ти лініювани́м, налініювани́м, налініювани́м, поналінію́вани́м *и т. п.*: 2) (*вдоволь, сов.*) налініюва́тися, налініяти́ся.
- Налини́вать, налиня́ть** – нали́нювати, нали́няти, ви́линювати, ви́линяти.
- Налипа́ние** – налипа́ння (-ння).
- Налипа́ть, нали́пнуть** – налипа́ти, нали́пнути, нали́плюватися, нали́пті́ся, (*о мног.*) поналипати, понали́плюватися. [Нали́пті́ться боло́то на чо́боти, хоч но́жем зчи́щай (Звин.)].
- Нали́пший** – що нали́п *и т. п.*; см. *ещё* **Нали́пльйй**.
- Нали́пльйй и Нали́пной** – нали́плий, (*о мног. или во мн. местах*) поналипа́лий.
- Нали́пок, см. Нали́пыш.**
- Нали́пчивый** – липкий, прилі́пчастий.
- Нали́пыш** – нали́пок (-пка), (*противная грязь*) леп (-пу).
- Нали́сить** – нали́сичити, на́вдавати ліса.
- Нали́ственный** – нали́стяний.
- Нали́стник, кулин.** – нали́сник (-на). [Нали́сники з греча́ною ка́шею до борщу́ (Клин.)].
- Нали́тие, см. Нали́вка 1, оконч.**
- Нали́тик и Нали́тка, см. Нали́вок 1.**
- Налитографі́ровать, -ся** – на[вiд]лі́тографува́ти, -ся; бу́ти на[вiд]лі́тографова́ним.
- Налитографі́рованный** – на[вiд]лі́тографова́ний.
- Налито́й, см. Налива́ть.**
- Налито́к, см. Нали́вок 1.**
- Налитро́вать** – налі́трува́ти, на́чи́стити, парафі́нува́ти чо́го. **Налитро́ванный** – налі́трований, на́чи́щений, парафі́нований.
- Налі́тыш, см. Нали́вок 1.**
- Налі́ть, -ся, см. Налива́ть, -ся.**
- Налихо́вать** – налю́тува́ти, нако́їти (на́чині́ти) лі́ха. **-ться** – налю́тува́тися *и т. п.*; *срв.* **Лихова́ть.**
- Налиходе́йничать, -ся** – нали́ході́яти, -ся, нали́хува́ти, -ся, нали́хово́дити, -ся.
- Налицева́ть, -ся, см. Налицо́вывать, -ся.**
- Налицеме́ритель, -ся** – нали́цемери́ти, -ся, нали́цемери́ствовать, -ся, нафа́льшува́ти, -ся, налу́кавити, -ся; (*намаскирова́ться*) нали́чкува́тися; (*надвоеду́шничать, -ся*) на́двоі́ти, -ся, на́двоеду́шити, -ся; (*наханжи́ть, -ся*) на́святобо́жити, -ся.
- Налицо́, см. Лицо́ 9.**
- Налицо́вка** – 1) (*действие*) личкува́ння, *оконч.* нали́чкува́ння (кра́му); 2) (*работа*) личкува́ння, личко́вання.
- Налицо́вщик, -щица** – личкува́льник, -ниця.
- Налицо́вывать, нали́це[о]ва́ть товар** – личкува́ти, нали́чкува́ти, поличкува́ти кра́м.
- Налицо́ванный** – нали́чкова́ний, поличко́ваний. **-ться** – личкува́тися, нали́чкува́тися; бу́ти личко́вани́м, нали́чкова́ним, поличко́вани́м.
- Нали́чие, см. Нали́чность 1.** *В виду -чия кого* – зважа́ючи (з о́гляду, з о́глядом) на прису́тність ко́го. *В виду -чия чего* – зважа́ючи на наявність чо́го; зважа́ючи на те, що є(сть) що. *При -чии, в случае -чия чего* – якшо́ (коли́) є́ (бу́де) що; в ра́зі, коли́ є́ (бу́де) що; за наявності чо́го. [(Шту́чне) добува́ння води́ за наявності мо́рів та океа́нів (В. Підмог.)]. *При -чии свободных мест, должностей* – якшо́, (бу́дуть) вільні місця́, вільні поса́ди.

Наличник – 1) (накладная планка вокруг окон, дверей) ліштва; 2) (на замке) наліччя (-ччя); см. **Личина 2**; 3) налічник, (забрало ещё) забороло; (личина) личина, машкара.

Наличность – 1) (о людях) присутність когo, (чаще о животных и неодуш.) наявність (-ности) чоgо. [Присутність свідків, наявність доказів (Київ)]; 2) (в деньгах) готівка, готіві гроші (-шей и -шів), готовик (-ка), готовина, (стар.) готовизна; срв. **Наличный 2 (-ные деньги)**. **Денежная -ность** – готівка и т. д. **Свободная -ность** – вільні гроші, (вільна) готівка. [Не можемо купити, бо вільних грошей не маємо (Київ)]. **Какая у нас -ность?** – скільки (ми) маємо готівкою (готових грошей)? **Быть, состоять в -ности**, см. **Лицо 9 (Быть, состоять на -цо)**. **В -ности имеется, сто рублей** – наявних (готових) грошей (готівки) є (маємо) сто карбованців.

Наличный – 1) (лицевой) чільний, передній. **-ная (сторона дома)** – чолo будінку; 2) (присутствующий) присутній, (чаще о животных и неодуш.) наявний. **-ных в роте сто человек** – присутніх (наявних) у роті сто чоловік(а). **-ный состав войска, служащих** – дійсний (наявний) склад війська, службовців. **-ный состав судей** – наявний склад суддів, присутні судді. **-ное имущество** – наявне добро (майно). **-ный интерес** – дійсний (явний) інтерес. **-ный капитал** – наявний капітал. **-ные деньги** – (находящиеся налицо) наявні гроші (-шей и -шів.), (свободная наличность) готіві (гроші), готівка, готовик (-ка), готовина, (стар.) готовизна. [Після його зосталося готовими грішми 600 тисяч червінців (Куліш). Купив за готіві (Сл. Афан.). Набір не беру, усє купую за готівку (Київщ.). Хіба не відко, що ти приїхав жити з готовика? – значить, готовик у тебе є (Кониськ.). Панове державці свої срібла, золоті пояси ковані на готовизну переводять (Куліш)]. **В кассе всего двадцать рублей -ных денег** – у касі наявних (готових) грошей (готівки) всьогo двадцять карбованців. **-ный платёж, платёж -ными деньгами** – платіж (виплата) готовими грішми (готівкою).

Налишек, Налишний, см. **Лишек 1, Лишний**.

Налобанивать, налобанить – набивати, набити, (о мног.) понабивати когo. **-ниться** – 1) налобцюватися; 2) набітисся, нарізатисся. Срв. **Лобанить**.

Налобзаться – націлуватися.

Налобник – 1) начілок (-лка), начільник, налобник, набрівник, чільце; (у воинов) прилбїця. [Чогo се прибралась еси в хмурий налобник? (Куліш). Наділа новий набрівник, що був їй дуже до лиця (Полт.). Панцері, бехтірі, прилбїці, про які є згадки ще за часів перших київських князів (Ор. Левиц.)]; 2) (в узде) начо[і]лка.

Налобный – налобний, начільний.

Налобызаться – націлуватися.

Налобье – начілок (-лка), начілля (-лля).

Налов – 1) (действие), см. **Налавливание и Наловление**; 2) (улов) налов (-ву).

Наловить, -ся, см. **Налавливать, -ся**.

Наловление – наловлення; нахапання, налапання; на(в)удження, нанадження; напечерування; срв. **Налавливать**.

Наловный – наловний.

Наловчатъ, наловчить – навчати, навчити когo чоgо, привчати, привчити, призвичаювати, призвичаїти, наламувати, наламати и наломлювати, наломити когo до чоgо. **Наловченный** – навчений, привчений, призвичаєний, наламаний и наломлений.

Наловчатся, наловчиться – привчатисся, привчитисся, призвичаюватисся, призвичаїтисся до чоgо и що робити, наламуватисся, наламатисся и наломлюватисся, наломитисся до чоgо и в чоmu, набивати, набити руку в чоmu и що робити, (о мног.) попривчатисся и т. п. [По-первах, поки не наламавсь, дуже нескоро йшла робота (Звин.)].

Наловчение – навчання, привчання, призвичаювання, наламування и наломлювання, оконч. навчення когo чоgо, привчення, призвичаєння когo до чоgо, наламання и наломлення когo до чоgо.

Наловщик, -щица – наловлювач, -вачка.

Налог – 1) (*действие*), см. **Налагание** и **Наложение**; 2) податок (-тку), оплата (*преимущ. во мн.*: оплаткі, -ток), соб. оплата (-ти). [Податків наш народ платить більше, ніж того вимагають офіційні цифри (Грінч.). Великі оплаткі, – ніяк на гроші не зіб'єся (Конотіш.). Оплата тії за хату поплавили: і городські, і земські, і в казну, і ще якісь (Крим.). Оплата велика (Сл. Гр.)]. **Государственный -лог** – державний податок. **Квартирный -лог** – квартирний (житловий) податок. **Косвенный -лог** – посередній податок. **Личный -лог** – особовий податок. **-лог с недвижимого имущества** – податок з нерухомого добра (майна). **Обременительные -логи** – сутужні (тяжкі) податки (оплатки). **Подоходно-поимущественный -лог** – прибутково-майновий податок. **Подоходный -лог** – прибутковий податок, податок з прибутку. **Поземельный -лог** – поземельний податок, поземельне (-ного). **Помольный -лог** – податок на меливо (на мливо). **Прогрессивно-подоходный -лог** – прогресивно-прибутковий податок. **Продовольственный -лог** – харчовий податок. **Промысловый -лог** – промисловий (*гал.* зарібковий) податок. **Прямой -лог** – безпосередній податок. **Сельско-хозяйственный -лог** – сільсько-господарський податок. **Уравнительный -лог** – з[ви]рівняльний податок. **Вносит, внести -лог за (на) что** – вносити, внести, сплачувати, сплатити, виплачувати, виплатити, (*о мног.*) повносити, пови[пос]плачувати податок за (на) що, оплатити що. [Я вже грунт оплатив, але є ще інші оплатки (Звин.)]. **Внесение -га за (на) что** – с[ви]плачування, *оконч.* сплачення, виплачення податку за (на) що, оплата чого. **Облагать, обложить -гом, гами кого, что** – оподатковувати, оподаткувати когочого, що. **Обложение -гом, -гами** – оподаткування, *оконч.* оподаткування когочого, чого. **Налагать, наложить -лог** – накладати, накласти, накидати, накинути податок. **Облегчать, облегчить -лог** – полегшувати, полегшити, зменшувати, зменшити податок. **Освободить, освободить от -га кого, что** – звільняти, звільнити від податку когочого, що. **Распределять, распределить -ги** – розкладати, розкласти, (*о мног.*) порозкладати податки. **Свободный от -гов** – вільний від податків.

Налого – 1) (*натуга*) напруга, натуга; 2) (*стар.*: *гнёт*) налога на когочого, утиск (-ку), гнобителство, пригніт (-ту) когочого і над ким.

Налоговик, -вичка – податковець (-ківця), -ковиця.

Налоговый – податковий.

Налогообложение – оподаткування, *оконч.* оподаткування.

Налогоплательщик, -щица – платник (-ка), -ниця податків.

Налогоспособность – податкоспроможність, податкова спроможність (-ности).

Налодыжник – нащиколюдник, нащиколюдок (-дка).

Налодыжный – накісточковий, нащиколюдковий.

Наложение – накладання, *оконч.* накладення; (*налога, пошлины, штрафа и т. п. ещё*) накладання, *оконч.* накінення. **-ние запрещения на что** – накладання, накладення заборони на що. **-ние заплаты на что** – налатування, *оконч.* налатання чого. **-ние клейма на кого, на что** – таврування, клейніння, *оконч.* натаврування, наклеїніння когочого, чого, (*о товарах ещё*) шта[е]мпування, *оконч.* нашта[е]мпування чого. **-ние повязки на что** – накладання, *оконч.* накладення пов'язки на що, (*чаще*) завивання, зав'язування, бандажування, *оконч.* завиття (-ття), зав'язання, забандажування чого чим, чого в що.

Наложный, см. II. Накладывать.

Наложить, -ся, см. II. Накладывать, ся.

Наложкарить что – заложкарити що, заробити (нажити, набути) ложкарством що.

Наложница – підло[і]жниця, нало[і]жниця, підбічниця, невінчана (нерідна) жінка, (*презр.*) приспанка, (*шутл.*) сестра з Остра; (*гаремная*) харемниця, одаліска. [Самі благословили дати свою підложницю в супруги (Шевч.). Викрав її і зробив своєю наліжницею (Ор. Левиц.). Усіх жінок, усіх своїх харемниць порозсилав Осман, куди схотіли (Куліш)].

Наложницын – підло[і]жничин, нало[і]жничин, підбічничин (-на, -не).

Наложнический – підло[і]жницький, нало[і]жницький, підбічницький.

Наложничество – підло[і]жництво, нало[і]жництво, підбічництво.

Наложничий, см. **Наложнический**.

Налозный – налозовий, налозяний.

Налой – аналой (-лоя), стілець (-льця), поставець (-вця).

Налойный – аналойний.

Налокать, -ся, налокнуть, см. **Налакивать, -ся**.

Налокотник – налоко[і]тник (-ка), (в доспехах ещё) локо[і]тник (-ка).

Налокотный – налі[о]ктьовий.

Налокчить – накарбувати, покарбувати що.

Налом, см. **Наломка**.

Наломание, см. **Наломка 1**, *оконч.*

Наломать, -ся, см. **Наламывать, -ся**.

Наломить, -ся, см. **II. Наламливать, -ся**.

Наломка – 1) (*действие*) наламівання, наломлювання, *оконч.* наламівання, наломлення; (*намелко*) натрошчування, *оконч.* натроще[і]ння; 2) (*наломанное*) налім (-лому), наламане (-ного). *Много ли -ки?* – чи багато налому? чи багато наламано (набито, налупано)? *Срв.*

Наламывать.

Наломление, см. **Надлом 1**.

Наломлять, -ся, см. **II. Наламливать, -ся**.

Наломок, см. **Надломок**.

Наломотить и Наломтить – наламівати, нарізати, накрівати, (*о мног.*) поналамувати (поналомлювати), понарізувати, понакрівати чого на скиби (на скибки, на шматки) *или* скибами (скибками, шматками).

Наломчивый – наломистий, ламкий, лімкий, (*хрупкий*) крихкий, кришкий.

Налопастить чего – поділити що на лопатні (на лопаті), нарізати (накрівати) чого лопатнями (лопатями).

Налопываться, налопаться – натріскуватися, натріскатися, налопуватися, налопатися, нажиратися, нажертися, напиратися, напертися, налігатися, (*о мног.*) понатріскуватися, поналопуватися, понажиратися. [Натріскався за обідом, що аж сопé (Сл. Ум.).]

Налоск – 1) см. **Налащивание и Налощение**; 2) см. **Лоск 1**.

Налощение – налоще[і]ння, вилощення, наглянсування, віглянсування, наглянцювання, віглянцювання; (*у сапожников*) клесування, виклесування; (*галом*) галення, вігалення.

Налощитель, -ница, см. **Налащиватель, -ница**.

Налощить, -ся, см. **Налащивать, -ся**.

Налубенеть – залуб'яніти, зашкарубіти, зашкарубнути, скозубіти, лубом (як луб, козубом) стати (трохи, звёрху), пришкарубнути.

Налубный – налубний, налубовий, налуб'яний.

Налуживать и Налужать, налудить чего – налуджувати, налудіти, набілювати, набіліти, (*о мног.*) поналуджувати, понабілювати чого. **Налужённый** – налуджений, набілений, поналуджуваний, понабілюваний. **-ться** – 1) налуджуватися, налудитися, поналуджуватися; бути налуджуваним, налудженим, поналуджуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) налудитися, набілітися.

Налукаветь – злукавіти, набратися лукавства.

Налукавить – налукавити, нахитрувати. **-ться** – 1) (*вдоволь*) налукавитися, нахитруватися, знаходитися на хитрощах; 2) см. **Налукаветь**.

Налукать чего – накидати, нашпурляти чого. **-кнуть что** – накінути що. **-каяться** – 1) накидатися, нашпурлятися; 2) настрілятися з лука.

Налу́пка – 1) *см.* **Надлу́п**; 2) налу́плювання, *оконч.* налу́плення; 3) надира́ння, *оконч.* надертя́ (-тя) *и* надрання.

Налу́пливание, Налупле́ние, см. **Налу́пка.**

Налу́пливать и Налупля́ть, налупи́ть – 1) *что, см.* **Надлу́пливать**; 2) *чего* – (*сдирая кожу, снимаю кожуру*) налу́плювати, налупити, (*о мног.*) поналу́плювати чо́го; (*надирая*) надирати, надерти *и* (*реже*) надрати, налу́плювати, налупити, (*о мног.*) понадирати, поналу́плювати чо́го; 3) **-пить кого** – налупцюва́ти, налупи́ти, нач[ш]у́стрити ко́го. **Налу́пленный** – 1) *см.* **Надлу́пленный**; 2) налу́пленный, поналу́пленный; надертий *и* надраний, понадираний; 3) налупцюва́ний, налу́пленный, нач[ш]у́стрений. **-ться** – 1) *см.* **Надлу́пливаться**; 2) налу́плюватися, налупи́тися, поналу́плюватися; бу́ти налу́плюваним, налу́пленным, поналу́плюваним *и т. п.*

Налу́пной – налупни́й; (*налу́пленный*) налу́пленный, (*о мног.*) поналу́пленный.

Налу́пчивый – лупкий.

Налуча́ть, налучи́ть (рыбы) – нало́влювати, налови́ти, (*о мног.*) понало́влювати ри́би з світильцем (з лучницею) уночі вилками, навилковувати, навилкувати ри́би вночі, навітлува́ти ри́би. **Налуче́нный** – наловлений, поналовлений з світильцем *и т. д.*, навилкований уночі, навітлований.

Налучие и Налучник – налучник (-ка).

Налу́щивание, Налущёние – налу́щивання, налу́щення, налу́скування, налу́скання, налу́зування, налу́зання.

Налу́щивать и Налуща́ть, налу́щитъ – 1) (*шелушить*) налу́щувати, налу́щити, (*нащёлкивать*) налу́скувати, налу́скати, налу́зувати, налу́зати, (*шутл.*) надзьобати, (*о мног.*) поналу́щувати, поналу́скувати, поналу́зувати чо́го. [Налу́скала волоських горіхів до ку́ті (Богодух)]; 2) (*набросать шелухи от орехов и т. п.*) налу́скувати, налу́скати, налу́зувати, налу́зати, (*о мног.*) поналу́скувати, поналу́зувати чо́го. [Скрізь поналу́скували на́сіння (Богодух.). Не люблю, як ви скрізь поналу́зуйте; візьміть хто-небудь та позамітайте (Пирятинщ.)]. **Налу́щённый** – налу́щений, налу́сканий, налу́заний, поналу́щуваний *и т. п.* **-ться** – 1) налу́щуватися, налу́щитися, поналу́щуватися; бу́ти налу́щуваним, налу́щеним, поналу́щуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) налу́щитися, налу́скатися, налу́затися *и т. п.*; *срв.* **Лу́щить.**

Налыга́ние – набрі́хування, накле́пування на ко́го, оббрі́хування, обмовля́ння ко́го.

Налыга́тель, -ница – набрі́хувач, -вачка, набре́ха (*общ. р.*), наклепник, -ниця, обмовник, -ниця.

Налыга́ть, налга́ть – 1) *что* – неправду ка́зати, сказа́ти, неправди нака́зати про що, набрі́хувати, набре́хати що, чо́го; 2) *на кого* – неправду ка́зати, сказа́ти про ко́го, бре́хати, набрі́хувати, набре́хати, накле́пувати, наклепа́ти на ко́го, оббрі́хувати, оббре́хати, обмовля́ти, обмови́ти ко́го, (*о мног.*) понабрі́хувати, понакле́пувати на ко́го. [Оббре́хала його́ (Червоногр.). Що вона́ на мене понабрі́хувала! – Я сяка́ й така (Н.-Лев.)]. **Налганный** – набре́ханий, накле́паний, понабрі́хуваний, понакле́пуваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) набрі́хуватися, бу́ти набрі́хуваним, набре́ханим, понабрі́хуваним; 2) (*вволю*) набрі́хуватися набре́хатися, (*о мног.*) понабрі́хуватися.

I. Налы́жник – нанартовень, нали́жвень (-вня).

II. Налы́жник, -ница, см. **Налыга́тель, -ница.**

I. Налы́жный – нанартовий, нали́жвяний.

II. Налы́жный – набре́ханий, накле́паний; накле́пний, обмовни́й; *срв.* **Клеветни́ческий 2.**

Налысе́ть – ви́лісити, злі́сити (трохи).

Налыси́ть – зроби́ти лі́сим, злі́сити ко́го, що.

Нальди́нный – нальодови́нний, накри́жинний.

Нальну́ть, -ся – 1) нагорну́тися, нату́літися, нахилі́тися, налі́пнути, -ся, (*наласкаться*)

- нала́ститися, нала́щитися до ко́го; 2) нали́пнути, -ся, нав'язну́ти, -ся. *Срв. Лянуть.*
- Нальща́ть, нальсти́ть** – налещувати, лестити, налестити, пополестифти, наговорити лесто́щів ко́му. **-сти́ться** – 1) (*льстя*) налеститися; 2) (*льстясь*) наласитися, наласува́тися, нава́битися, наана́дитися на що, на ко́го.
- Налюбе́зничать** – 1) *кому* – наговорити ми́лих рече́й ко́му, (*фам.*) підпу́стити ме́ду ко́му, пома́стити ме́дом ко́го; 2) (*с кем: любезно обходясь*) нава́дати коло ко́го, напримиля́тися до ко́го; (*ухаживая*) на(за)лиця́тися до ко́го, з ким, нажениха́тися з ким. **-ться** – нава́да́тися коло ко́го, напримиля́тися до ко́го, на(за)лиця́тися до ко́го, з ким, нажениха́тися з ким; *срв. Любезничать.*
- Налюби́ться** – 1) (*любя кого*) нахо́хатися, налюби́тися ко́го *и* в ко́му; 2) (*любясь с кем*) нахо́хатися, налюби́тися з ким. [*Я-ж націлува́вся, я-ж намили́вався (Чуб. V)*].
- Налюбле́нный** – улюблений, укоханий.
- Налюбова́ться кем, чем, на кого, на что** – налюбува́ти(ся), намили́ва(ся) ким, чим, на ко́го, на що, в чо́му, з чо́го, (*сильнее: пожирая глазами*) напа́сти очі́ма ко́го, що. [*Вроді́ла йо́му така гречка, що на все поле; він не налюбу́є тією гречкою (Рудч.). Га́рно всюди, кра́сно так: не надиві́вся-б, не налюбува́вся! (Мирний)*].
- Налюбодéйничать и Налюбодéйствовать** – начини́ти перéлюбу, (*ц.-слав.*) налюбодéяти. **-ться** – налюбодéятися.
- Налюбчи́вость, -бчивый, см. Влю́бчи́вость, -бчивый.**
- Налюдне́ть** – полюдні́ти, (*больше прежнего*) полюдні́шати.
- Налюдня́ть, налюдни́ть что** – залюднюва́ти *и* залюдня́ти, залюдні́ти, (*о мног.*) позалюднюва́ти що; *см. Заселять. Налюдне́нный* – залюднений, позалюднюваний. **-ться** – залюднюва́тися *и* залюдня́тися; залюдні́тися, залюдні́ти, позалюднюва́тися; бу́ти залюднювани́м, залюднени́м, позалюднювани́м.
- Налютова́ть, -ся** – налютовува́ти, -ся.
- Налю́чний** – налю́ковий; наля́довий; *срв. Люк.*
- Наля́бзить, -ся** – 1) нахапа́ти, -ся; 2) нацупи́ти, -ся; 3) налабу́зитися до ко́го; 4) наволочи́ти, -ся; 5) намирити, -ся, наха(ра)марка́ти, -ся. *Срв. Лябзить.*
- Наляга́ть, -ся** – набрикати, -ся, нахви́ца[я]ти, -ся, навиха́ти, -ся.
- Налядвейный и Наля́женный** – настоге́нный, настегновий.
- Наля́мзить, -ся, см. Наля́бзить, -ся.**
- Наляпа́ть, -ся** – 1) наляпа́ти, -ся; нальо́пати, -ся; 2) напарта́чити, -ся, накрéмсати, -ся, наба́зграти, -ся, напарто́лити, -ся; 3) наляпа́ти, -ся, набовкати, -ся, наплеска́ти, -ся (язи́ком), набля́вкати, -ся. *Срв. Ляпать.*
- Нам** (*дат. п. мн. ч. от мест. Я*) – нам. [*От де нам пожи́ва бу́де! (Шевч.)*]. *К нам* – до нас.
- Намаглева́ть (свечей)** – намаглюва́ти (сві́чок). **Намагле́ванный** – намаглю́ваний.
- Намагнетизи́рование** – намагнетизува́ння (-ння).
- Намагнетизи́ровка** –магнетизува́ння, *оконч.* намагнетизува́ння.
- Намагнетизи́ровывать, намагнетизи́ровать** – магнетизува́ти, намагнетизува́ти ко́го, що. **Намагнетизи́рованный** – намагнетизо́ваний. **-ться** – 1) магнетизува́тися, намагнетизува́тися; бу́ти магнетизо́вани́м, намагнетизо́вани́м; 2) (*вдоволь, сов.*) намагнетизува́тися.
- Намагни́чивание, Намагни́чение** – магнетува́ння, намагне́чування, намагне́чення.
- Намагни́чивать, намагни́тить** – магнетува́ти, намагне́чувати, намагне́тити, (*о мног.*) понамагне́чувати що. **Намагни́ченный** – намагне́чений, понамагне́чуваний. **-ться** – 1) магнетува́тися, намагне́чуватися, намагне́титися, понамагне́чуватися; бу́ти намагне́чувани́м, намагне́чени́м, понамагне́чувани́м; 2) (*вдоволь, сов.*) намагнетува́тися.
- Нама́з** – нама́р (-зу). *Творить -ма́з* – справля́ти (чини́ти) нама́з(а).
- Нама́зание, см. Нама́зка, оконч.**

Нама́зати, -ся, см. Нама́зывать, ся.

Намази́, см. Мазь 2.

Нама́зка – нама́зування, нама́щування, насма́льцьо́вування, наяло́жування, нало́ювання, наш[с]маро́вування, *оконч.* нама́зання, нама́щення *и* намасті́ння, насма́льцьо́ва́ння, наяло́ження, нало́єння, наш[с]марува́ння; *срв.* **Нама́зывать 1.**

Нама́зної – нама́зний; (*намазанний*) нама́заний, нама́щений, (*дѣтем, ваксой и т. п.*) наш[с]маро́ваний.

Нама́зний – нама́зовий.

Нама́зывание, см. Нама́зка, неоконч.

Нама́зывать, нама́зати – 1) нама́зувати, нама́зати, нама́щувати *и* намаща́ти, масти́ти, намасти́ти що чим, чо́го *и* що, (*жиром, особ. свиным ещѐ*) насма́льцьо́вувати, насма́льцюва́ти наяло́жувати, яло́зити, наяло́зити, (*бараньим ещѐ*) нало́ювати, нало́їти, (*дѣтем, ваксой и т. п. ещѐ*) наш[с]маро́вувати, ш[с]марува́ти, наш[с]марува́ти; (*сильно*) ква́цювати, наква́цювати що чим; (*о мног.*) понама́зувати, понама́щувати, понасма́льцьо́вувати, понаяло́жувати, понало́ювати, понаш[с]маро́вувати. [Нама́зала хліб ма́слом (Київщ.). Нама́зала ма́сла на хліб (Київщ.). Понама́зував підо́шви смо́лою (Чуб. П). Чимсь тре́ба намаща́ти о́цю ви́разку, то вона́ шви́дше заго́їться (Кані́вщ.). Ой ти, Гандзю чо́рнобрива, чим ти брови намасти́ла? (Пісня). Наяло́зив сма́льцем губи (Київщ.). Наква́цював чо́боти, аж дьоготь течѐ (Сл. Гр.); 2) (*плохо написать, нарисовать*) нама́зувати, нама́зати, ма́зюкати, нама́зюкати; (*особ. о плохом письме красками*) ляпати, наляпати; (*особ. о безграмотном письме*) ба́зграти, наба́зграти (що); *срв.* **Нама́рывать 2**; 3) (*загрязнять*) ма́зати, нама́зати, яло́зити, наяло́зити (що). **Нама́занный** – 1) нама́заний, нама́щений, насма́льцьо́ваний, наяло́жений, нало́єний, наш[с]маро́ваний, наква́цюваний, понама́зуваний *и т. п.*; 2) нама́заний, нама́зюканий, наляпа́ний, наба́зграний; 3) нама́заний, наяло́жений. **-ться** – 1) нама́зуватися, нама́затися, понама́зуватися, бу́ти нама́зуваним, нама́заним, понама́зуваним *и т. п.* **-ться беллами, румянами** – нама́зуватися, ма́затися, нама́затися, нама́льо́вуватися, ма́люватися, нама́люватися, (*слегка*) підма́зуватися, підма́затися, (*о мног.*) понама́зуватися, понама́льо́вуватися, попідма́зуватися білі́лом (бі́ллю), рум'я́нами (краси́лом). [Вони́ все своѐ життя́ ма́стяться товстим ша́ром гриму́ (Ніков.). Вона́ га́рна тільки́ як нама́люється (М. Грінч.); 2) (*вдоволь, сов.*) нама́затися, намасти́тися, наш[с]марува́тися *и т. п.*; *срв.* **Мазать.**

Нама́ивати, нама́яти – 1) *кого* – (*намучивать*) зму́чувати, зму́чити, наму́чувати, наму́чити, попому́чити; (*намаривать*) змо́рювати, зморити, намо́рювати, наморити; (*изнурять*) висна́жувати *и* висна́жати, висна́жити, знеси́лювати, знеси́лити; (*натомляют*) вто́млювати вто́мити, нато́млювати, нато́мити, (*истомляют*) сто́млювати, стомити *кого*; 2) *что* – наму́лювати *и* наму́ляти, наму́ляти *и* (*зап.*) наму́лити, натира́ти, нате́рти, (*о мног.*) понаму́лювати, понатира́ти що. **-ться** – наму́чуватися, намучи́тися, зму́читися, попомучи́тися; намо́рюватися, намори́тися, змори́тися; висна́жуватися *и* висна́жатися, висна́житися, знеси́люватися, знеси́литися; нато́млюватися, нато́митися, вто́митися, стоми́тися.

Нама́йка – 1) (*действие*) – а) зму́чування, наму́чування; змо́рювання, намо́рювання; висна́жування *и* висна́жання, знеси́лювання; вто́млювання, нато́млювання, сто́млювання; *оконч.* зму́чення, наму́чення; змо́рення; висна́ження, знеси́лення; нато́млення, сто́млення *кого*; б) наму́лювання, натира́ння, *оконч.* наму́ля[е]ння, нате́ртя́ (-тя́) чо́го; 2) (*состояние*) зму́чення, зму́ченість; змо́рення, змо́реність; висна́ження, висна́женість, знеси́лення; вто́млення, вто́ма, сто́млення, сто́мленість (-ности).

I. Нама́кивать, нама́кати (*свечей*) – нама́чувати, намача́ти, нави́тяга́ти (свічо́к).

Нама́канний – нама́чаний, нави́тяганий. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нама́чуватися, бу́ти нама́чуваним, нама́чаним, нави́тяганим; 2) (*вдоволь, сов.*) намо[а]ча́тися.

П. Нама́кивать, нама́кнуть *что* – умоча́ти, умокну́ти *и* умочи́ти що (*или* кіне́ць чо́го) в що. – **нуть** *палец* – умокну́ти кіне́ць па́льця.

Намакла́чить *и* **Нама́клерить** – 1) (*наделать маклачеством*) нага[е]ндлярува́ти *и* нага[е]ндля́рити, нага[е]ндлюва́ти, нафакторува́ти, набаришникува́ти, набаришівникува́ти; 2) (*нажить маклачеством*) зага[ен]для́рити, зафакторува́ти що. **-ться** – нага[е]ндлярува́тися, нага[е]ндлюва́тися, нафакторува́тися, набаришувати́ся, набаришівникува́тися.

Намале, *нрч.* – мало, не гурт, обмаль чо́го, (*скудно*) ску́по, то́нко на що.

Намалевание – намалювання (-ння).

Намале́вка – намальо́вування, *оконч.* намалюва́ння.

Намале́вывать, намалевать – намальо́увати, намалюва́ти що *и* чо́го, змалюва́ти що, (*о мног.*) понамальо́увати що, чо́го. **Намале́ванный** – намальо́ваний, змалюва́ний, понамальо́уваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) намальо́уватися, бу́ти намальо́уваним, намальо́ваним, змалюва́ним, понамальо́уваним; 2) (*вдоволь, сов.*) намалюва́тися, попомалюва́ти (*досхочу*), (*о мног.*) понамальо́уватися.

Намалівать, намоліть – намолюва́ти, намолі́ти ко́го, чо́го *и* що, вимолюва́ти, вимолі́ти, ви́благати ко́го, що, (*о мног.*) понамолюва́ти, повимолюва́ти. **Намоле[є]нний** – намолений, вимолений, ви́благаний, пона[пови]молюва́ний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) намолюва́тися, бу́ти намолюва́ним, намоленим, понамолюва́ним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*моля*) намолі́тися, на́благати́ся; б) (*молясь*) намолі́тися.

Намалоду́шничать – ви́явити легкоду́хість (малоду́шність).

Намалчивать, намолча́ть – намовчува́ти, намовча́ти; (*приобретать молчанием ещё*) вимовчува́ти, вимовча́ти що. **-чатся** – намовча́тися, на́німува́тися.

Намалывание – 1) намелювання; 2) намелювання, наплескування (язиком).

Намалы́вать, намолоть – 1) (*муки*) намелюва́ти, намолоти́, (*о мног.*) понамелюва́ти чо́го. [Тобі намелю́, йому́ зшерету́ю (Рудан.). Бува́ло пше́ничного боро́шна мішкі́в по де́сять намелю́ємо (Кані́вщ.); 2) (*вздора, языком*) намелюва́ти, намолоти́, наплескува́ти, наплеска́ти (язиком), на́верзти́, на́верзя́кати, на́варня́кати, на́лепетати́, на́бовтати́, на́калатати́ язиком, на́курзюка́ти, на́блягу́кати, на́балди́кати чо́го. **Намолотый** – 1) намелений *и* намолотий, понамелюва́ний; 2) намелений, намолотий, наплесканий, на́верзя́каний *и т. п.* **-ться** – 1) намелюва́тися, намолоти́ся, понамелюва́тися; бу́ти намелюва́ним, намеленим (намолотим), понамелюва́ним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) намолоти́ся; на́терти́ся; б) на́махати́ся, на́крути́тися; на́меля́тися; в) намолоти́ся, наплеска́тися (язиком), на́верзти́ся *и т. п.* *Срв.* **Молоть**.

Намаля́рить *и* **Намаля́рничать** – 1) (*наделать малярством*) намалярува́ти, намаля́рити, нафарбарюва́ти, нафарба́рити; 2) (*заработать малярством*) замаля́рити, зафарба́рити що. **-ться** – намалярува́тися, намаля́ритися, нафарбарюва́тися, нафарба́ритися.

Наманеврі́ровать, -ся – наманеврува́ти, -ся.

Намане́жить – намані́жити, ви́мані́жити, ви́дресува́ти (ко́ня).

Намане́житься – намані́житися, намані́ритися, на́лама́тися.

Намане́риться – 1) (*приобрести манеры*) намані́ритися, намані́житися, на́бра́тися (*о мн.* пона́бира́тися) ма́нер; 2) (*вдоволь*) намані́ритися, намані́житися, попомані́ритися, попомані́житися (*досхочу*).

Наманівание, *см.* **Нама́нка**, *неоконч.*

Намані́вать, намані́ть – наманюва́ти, намані́ти, нава́блювати́, нава́бити, на́на́джува́ти, на́на́дити, (*о мног.*) понаманюва́ти, понава́блювати́, пона́на́джува́ти ко́го. [Дава́й до се́бе на́манюва́ти люде́й (Манж.). Я за́кличу́ му́зики та на́маню́ хло́пців (Н.-Лев.). На́рва́в кві́точок, на́мані́в діво́чок (Пі́сня)]. **Намане́нный** – наманений, нава́блений, на́на́джений, понаманюва́ний *и т. п.* **-ться** – 1) (*стр. з.*) наманюва́тися, бу́ти наманюва́ним, наманеним,

понам'янюваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) наманітис'я ког'о, нажив'атис'я на ког'о; б) наманітис'я; наваб'итис'я, нанад'итис'я. *Срв. Мани́ть.*

Нама́нка – нама́нювання, наваб'лювання, нанад'жування, *оконч.* нама́нення *и* намані́ння, наваб'лення, нанад'ження.

Нама́нчивый – прим'аністий, зама́ністий.

Нама́нщик, -щица – прим'анювач, -вачка, зама́нювач, -вачка, мани́ло (*м. р.*).

Нама́ра́ние, *см. Нама́рка, оконч.*

Нама́ра́ть, -ся, *см. Нама́рывать, -ся.*

Нама́ривание, *см. Нама́рка, неоконч.*

Нама́ривать, нама́ривать – 1) (*зубить*) нама́рювати, нама́ривати, вима́рювати, вима́ривати, вигуб'лювати *и* вигуб'ляти, вигубити, (*о мног.*) понама́рювати, повима́рювати, пови́губ'лювати ког'о; 2) *чего* – (*о кушаньях*) натушк'овувати, натушк'увати, (*о мног.*) пона́тушк'овувати чо́го; (*об извести*) налюсо́увати, налюсува́ти, (*о мног.*) поналюсо́увати (*вапни*); 3) (*изнурять*) нама́рювати, нама́ривати, зма́рювати, зма́ривати, висна́жувати *и* висна́жати, виснажити, знеси́лювати, знеси́лити, (*о мног.*) понама́рювати, позма́рювати, повисна́жувати, повисна́жати, познеси́лювати ког'о. **-ривать лошадь** – на[з]ма́ривати, перетоміти ко́ня. **Нама́риванный** – 1) нама́рений, вима́рений, вигуб'лений, понама́рюваний, повима́рюваний, пови́губ'люваний; 2) натушк'ований, пона́тушк'овуваний; налюсо́ваний, поналюсо́уваний; 3) нама́рений, зма́рений, висна́жений, знеси́лений, понама́рюваний *и т. п.* **-ться** – 1) нама́рюватися, нама́риватися, понама́рюватися; бу́ти нама́рюваним, нама́реним, понама́рюваним *и т. п.*; 2) (*утомляться*) нама́рюватися, нама́риватися, зма́рюватися, зма́риватися, висна́жуватися *и* висна́жатися, висна́житися, знеси́люватися, знеси́литися, (*о мног.*) понама́рюватися *и т. п.* [Нама́ривсь я сьогодні, цілий день бі́гавши (Київ)].

Нама́ринова́ть – нама́ривувати, наме́жити чо́го. **Нама́ринова́нный** – нама́ринова́ний, наме́жений. **-ться** – 1) (*прома́ринова́ться*) нама́ривуватися, вма́ривуватися, наме́житися, вме́житися; 2) (*вдоволь*) нама́ривуватися, наме́житися.

Нама́ривать – напа́ривати; (*нажарить – о солнце*) нажа́ривати, напе́кти, насма́лити ког'о.

Нама́рка – 1) нама́зування, нама́щування; ума́зування чо́го в що, забру́днювання, забруджування, каля́ння чо́го чим; валя́ння; заба́гнювання; наяло́жування, насма́льцьовування; на[за]му́рзування; *оконч.* нама́заня, нама́щення *и* нама́стіння; ума́заня, забру́днення, закаля́ння; заваля́ння; заба́гнення; на́яло́ження, насма́льцьова́ння; на[за]му́рзаня; 2) нама́зування, ляпа́ння, ба́зграня; ригува́ння, шкря́баня, дряпа́ння; *оконч.* нама́заня, наляпа́ння, наба́зграня, наригува́ння, нашка́баня, надряпа́ння. *Срв.*

Нама́рывать 1 и 2.

Нама́ривать – нама́ривати; (*нама́ривать*) нама́риваний, нама́щений.

Нама́родерить, -дерничать и -дерствовать – нама́родерити, на́грабува́ти. **-ться** – нама́родерствуватися, на́грабуватися.

Нама́рширивать, -ся – нама́ршувати, -ся, (*зап.*) нама́шерувати, -ся. **Нама́ршириванный** – нама́ршований, нама́шерований.

Нама́ривание, *см. Нама́рка, неоконч.*

Нама́ривать, нама́ривать – 1) нама́зувати, нама́зати, нама́щувати, нама́стити; (*загрязнять*) ума́зувати, ума́зати що в що, забру́днювати, забру́днити, забруджувати, забрудити, каля́ти, закаля́ти що чим; (*сыпучим, грязным*) валя́ти, заваля́ти; (*грязью*) заба́гнювати, заба́гнити; (*жирным*) на́яло́жувати, на́яло́жити, насма́льцьовувати, насма́льцьова́ти; (*о лице ещё*) на[за]му́рзувати, на[за]му́рзати; (*о мног.*) понама́зувати, понама́щувати, повма́зувати, позабру́днювати, позабру́дзувати, позаба́гнювати, пона́яло́жувати, пона́сма́льцьовувати, пона[поза]му́рзувати що чим. [Нама́зав пі́ку са́жею (Сл. Ум.). Ума́зав світу в кре́йду (Звин.)]; 2) (*плохую картину, стихи и т. п.*) нама́зувати, нама́зати, ляпа́ти, наляпа́ти, ба́зграти, наба́зграти, (*о плохо написанном ещё*) ригува́ти, наригува́ти, шкря́бати,

нашкр'ябати, дряпати, надр'япати, (о *мног.*) понама́зувати що; 3) (*гадить*) каля́ти, накаля́ти, напаску́джувати, напаску́дити, (*эффем.*) робити, наробити, (о *мног.*) понапаску́джувати. [Ку́ри напаску́дили в сїнях (Кані́вщ.). Коро́ва наробі́ла перед поро́гом (Звин.)].

Нама́ранный – 1) нама́заний, нама́щений, ума́заний, забру́днений, забру́джений, закаля́ний, заба́гнений, наяло́жений, насма́льцьований, на[за]му́рзаний, понама́зуваний *и т. п.*; 2) нама́заний, наля́паний, наба́зганий, нариго́ваний, нашкр'яба́ний, надр'япа́ний, понама́зуваний; 3) накаля́ний, напаску́джений, наробле́ний, понапаску́джуваний. **-ться** – 1) нама́зуватися, нама́затися, понама́зуватися чим, ума́зуватися, ума́затися, повма́зуватися в що, уби́ратися, убу́ратися в що, нама́щуватися, нама́ститися, понама́щуватися чим; бу́ти нама́зуваним, нама́заним, понама́зуваним *и т. п.* [Не спи́райсь на сті́ну, бо ти й так у кре́йду вбравсь (Звин.)]; 2) (*вдоволь, сов.*) нама́затися, нама́ститися, набру́днитися, набру́дитися, накаля́тися; (*сыпучим, грязным*) наваля́тися; (*грязью*) наба́гнитися; (*жирным*) наяло́зитися, насма́льцьоватися; (*жидким*) наля́патися; (*о лице ещё*) наму́рзатися; (*скверня, бесславя*) накаля́тися, напаску́дитися, напога́нитися, намерзе́нитися; (*о плохом каллиграфе, живописце, писателе*) нама́затися, наля́патися, наба́згратися, (*только о каллигр.*) наригу́ватися; (*вычёркивая написанное*) начерка́тися.

Намаскиро́вать, -ся – замаскува́ти, -ся, заличкува́ти, -ся, (*личиной*) замашкарува́ти, -ся.

Нама́сливание, Нама́сление – 1) нама́щування, нама́щення *и* нама́стиння (ма́слом, олі́єю *и т. п.*), нама́слювання, нама́слення; нао́ліювання, нао́лієння; наяло́жування, наяло́ження, насма́льцьовування, насма́льцьова́ння чо́го; 2) підма́слювання, підма́слення, підма́зування, підма́заня ко́го. *Срв. Нама́сливать.*

Нама́сливать, нама́слить – 1) (*всяким маслом*) нама́щувати *и* нама́щати, нама́стити (ма́слом, олі́єю *и т. п.*), (*только коровьим маслом*) нама́слювати, нама́слити, (*только растит. маслом*) нао́ліювати, нао́ліїти, (*жиром*) наяло́жувати, наяло́зити, насма́льцьовувати, насма́льцьова́ти, (о *мног.*) понама́щувати, понама́слювати, понао́ліювати, понаяло́жувати, понама́слювати що. [Чи́мсь тре́ба нама́щати о́цю ви́разку, то вона́ швидше загої́ться, – ло́єм, чи що-б то (Кані́вщ.). Нама́стив ка́шу (Сл. Ум.). Наяло́зив губи́ (Сл. Ум.)]; 2) ко́му – підма́слювати, підма́слити, підма́зувати, підма́зати, (о *мног.*) по́підма́слювати, по́підма́зувати ко́го; *срв. Подма́сливать* 2. **Нама́сленный** – 1) нама́щений, нама́слений, нао́лієний, наяло́жений, насма́льцьований, понама́щуваний, понама́слюваний *и т. п.*; 2) підма́слений, підма́заний, по́підма́слюваний, по́підма́зуваний. **-ться** – 1) нама́щуватися, нама́ститися, понама́щуватися; бу́ти нама́щуваним, нама́щеним, понама́щуваним *и т. п.* [Так ма́ло ма́сла, що й не нама́стилися млинці́ (Сл. Гр.)]; 2) (*вдоволь, сов.*) (*всяким маслом*) нама́ститися, (*коровьим*) нама́слитися, (*растит.*) нао́ліїтися, (*жиром*) наяло́зитися, насма́льцьоватися, (о *мног.*) понама́щуватися *и т. п.*; 3) (*напиться, сов.*) насмокта́тися, надудли́тися, наджму́литися.

Нама́стачить – 1) нама́йструва́ти, (*диал.*) напов́чити, накле́мези́ти, накро́зяти, нашпанто́лити; 2) *что* – зроби́ти аби́-як, скапа́рити що. *Срв. Нама́стери́ть. -ться* – нама́йструва́тися, напов́читися, накле́мези́тися, накро́зятися, нашпанто́литися; накапа́ритися; (о *мног.*) понама́йструва́тися.

Нама́стери́ть – 1) нама́йструва́ти, (о *мног.*) понама́йстру́вувати; 2) *что* – налаштува́ти що. *Срв. Нама́стачи́ть. -ться* – найма́йструва́тися, (о *мног.*) понама́йстру́вуватися.

Нама́стикова́ть пол – нама́стити (натерти) підлогу ма́стивом (ма́стикою).

Нама́сти́ть, -ся, см. Нама́щати́, -ся.

Нама́сти́чить, см. Нама́стикова́ть.

Нама́стка – нама́щування, ума́щування, *оконч.* нама́щення *и* нама́стиння, пома́щення *и* пома́стиння, ума́щення *и* ума́стиння ко́го, чо́го чим.

Нама́те[о]ре́ть – помате́рити, помате́рніти, (*поплотнеть*) набу́рати(ся) ті́ла, пото́вщати, погла́дшати, подебе́лішати.

Нама́тывание – 1) см. **Намо́тка 1**, *неоконч.*; 2) (*наделывание долгов*) намо́тування.

Нама́тыватель, -ница – 1) намо́тувач, -вачка, навива́ч (-ча), -вачка; 2) **-тель** (*инструмент*) – намо́тувач, навива́ч. **-тель автоматический** – самонамо́тувач.

Нама́тывать, намота́ть и намотну́ть – 1) *что на что* – намо́тувати, намота́ти, намотну́ти, накручува́ти, накрути́ти, (*редко*) навірчува́ти, наверті́ти (*навива́ть*) навива́ти, навити (-в'ю, -в'єш) *и* навину́ти (-вину, -винєш), (*о мног.*) понамо́тувати, понакручува́ти, понавірчува́ти, понавива́ти *що на що*. [Намо́тувала па́смо свого́ волосся́ на па́лець (Л. Укр.). Наверті́ла ганчірку на патичо́к – ото́ й лялька (Київщ.). Ткач навива́є осно́ву на верста́т (Київщ.)]. **-та́ть два клубка ниток** – намота́ти два клубкі́ нито́к. **-та́ть себе на ус** – замота́ти (закрути́ти) собі́ на вус, узя́ти на ро́зум. [Замота́й собі́ на вус (Номис). На вус це тре́ба накрути́ть (Тобі́л.)]; 2) (*прома́тыва́ться*) намо́тувати, намота́ти, нароблюва́ти, наробіти борги́в, (*о мног.*) понамо́тувати, понароблюва́ти борги́в. **Намота́нный** – 1) намота́ний, накру́чений, наве́рчений, наві́тий *и* наві́нутий, понамо́туваний, понакру́чуваний, понаві́рчуваний, понавива́ний; 2) намота́ний, понамо́туваний. **-ться** – 1) намо́туватися, намота́тися, понамо́туватися; бу́ти намо́тувани́м, намота́ним, понамо́тувани́м *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*мотая нитки, пряжу и т. п.*) намота́тися; б) (*мотая деньги, имущество*) намарно́тра́титися, нац(в)и́ндритися, намота́тися; в) (*суетя́сь*) намота́тися, накида́тися, (*диал.*) наба́датися; г) (*слоняя́сь*) нати́нятися, наве́штатися.

Нама́хивание – нама́хування, навива́ння чо́го.

Нама́хивать, намаха́ть и намахну́ть – 1) *что, чего* – нама́хувати, намаха́ти, намахну́ти, навива́ти, навія́ти (маха́ючи) *що или чо́го*, (*о мног.*) понама́хувати, понавива́ти; (*рукой, платком и т. п., сов.*) намаха́ти. [Що́ ці́пом намаха́єш, то музи́ки найма́єш (Чуб. І)]; 2) (*нажарить, накатать, сов.*) наката́ти, нашкварі́ти, нашпа́рити *що*. **Нама́ханный** – 1) нама́ханий, навія́ний, понама́хуваний; 2) наката́ний, нашкваре́ний, нашпа́рений. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нама́хуватися, бу́ти нама́хува́ним, нама́хани́м, понама́хува́ним; 2) *на кого*, см. **Зама́хива́ться**; 3) (*вдоволь, сов.*) намаха́тися, нама́ятися, навиха́тися, (*наколыха́ться*) наколиха́тися, (*наколеба́ться*) наколива́тися, нахита́тися; (*накива́ться*) накива́тися. [Намаха́всь я ко́сою (К. Старина)].

Намахро́веть – поповні́ти, зробі́тися по́вним (повнокві́тим, повно[рясно]цві́тним).

Намахря́тничать – зароби́ти (нажи́ти, набу́ти) розно́сним то́ргом.

Нама́чивание, см. **Намо́чка**, *неоконч.*

Нама́чивать, намочи́ть – 1) *кого, что* – намочува́ти, намочи́ти, (*о мног.*) понамо́чувати ко́го, *що*, повмоча́ти *що*; (*о дожде*) намочува́ти, намочи́ти, (*пров.*) напі́рити ко́го, *що*; (*обмакива́ть*) мача́ти, намача́ти *що в чо́му и в що*; (*вспрыскива́ть*) шпува́ти, нашпува́ти *що*. [Намочи́ла ри́бу соло́ну, *щоб* ви́мокла (Київщ.). Позбира́й же всі́ сорочки́ та понамо́чуй (Кані́вщ.). На ні́ч шма́ття повмо́чую, а вдосві́та віджима́тиму (Проску́рівщ.). Щоб тебе́ дощ намочи́в! (Приказка). Оце́ дощ Іва́на як напі́рив (Хя́рківщ.)]; 2) *чего* (*заготовля́ть впрок*) намочува́ти, намочи́ти, наква́шувати, наква́сити, (*о мног.*) понамо́чувати, понаква́шувати чо́го. [Намочи́ла дві́ ді́жечки я́блук у пі́спу (*в мучно́м отва́ре*) (Богоду́хівщ.). Наква́сила бу́ряків, я́блук (Сл. Ум.)]; 3) *чем где* (*сов.*) – намокри́ти, (*наплеска́ть*) наля́пати *чим де*; 4) (*помочи́ться, сов.*) намочи́ти, насече́ти, (*сильно*) напу́дити, (*вульг.*) насця́ти, насі́кати, (*детск.*) напі́сяти, насю́сяти, нацю́няти, нацю́яти, нацю́ркати. **Намо́че[є]нный** – 1) намоче́ний, понамо́чуваний; (*дожде́м*) намоче́ний; нама́чаний; нашпо́ваний; 2) намоче́ний, наква́шений, понамо́чуваний, понаква́шуваний; 3) намо́крений наля́паний; 4) намоче́ний, насця́тий, напі́сяний. **-ться** – 1) намочува́тися, намочи́тися, понамо́чуватися; бу́ти намочува́ним, намочени́м, понамо́чувани́м *и т. п.*; 2) (*вдоволь*) намочува́тися, намочи́тися, (*о мног.*) понамо́чуватися; (*о мочке припасов ещє*) наква́шуватися, наква́ситися, (*о мног.*) понаква́шуватися; (*испуска́я мочу*) намочува́тися, намочи́тися, (*вульг.*) насця́тися, (*детск.*) напі́сятися.

Намаши́стий – замаши́ний, розмаши́ний.

Нама́шка – 1) нама́хування, навіва́ння, *оконч.* намаха́ння, навія́ння чо́го; 2) зама́хування, заміря́ння, зама́х (-ху), замі́р (-ру) на ко́го; *срв.* **Зама́хивание.**

Намашли́вий – замашли́вий, замірли́вий.

Намашно́й – 1) намаши́ний; (*намаханный*) намаха́ний; 2) (*замашной*) замаши́ний.

Намаща́ть, намасти́ть – намаща́ти *и* нама́щувати, намасти́ти, помасти́ти, умаща́ти *и* ума́щувати, умасти́ти, (*о мног.*) понама́щувати ко́го, що́ чим. [Намасти́ла го́лову пома́дою (Київ)]. **Намащенни́й** – намащени́й, помащени́й, умащени́й, понама́щуваний. **-тсья** – 1) намаща́тися *и* нама́щуватися, намаститися, понама́щуватися; бу́ти нама́щувани́м, нама́щени́м, понама́щувани́м *и т. п.*; 2) (*вволю, сов.*) намаститися, (*о мног.*) понама́щуватися.

Намаще́ние, см. **Нама́стка.**

Нама́щивание, см. **Намо́стка, неоконч.**

Нама́щивать *и* Намо́щать, намості́ть – 1) (*досками, стланью*) намо́щувати, намості́ти, вимо́щувати, вимості́ти, (*настилать*) настелю́вати, настелі́ти *и* настіла́ти, наслати, (*камнем, бульжником*) ви́бруку́вати, ви́брукувати, (*вульг.*) ви́бурку́вати, ви́буркувати, (*щебнем*) насіпа́ти, насіпати, висіпа́ти, висіпати (гру́зом), нагруджа́ти *и* нагруджу́вати, нагрудзити, вигруджа́ти *и* вигруджу́вати, вигрудзити, (*фашинником*) тарасу́вати, витарасу́вати, (*о мног.*) пона[пови]мо́щувати, понастелю́вати, пови́бруку́вати (*вульг.* пови́бурку́вати) *и* побруку́вати, пона[пови]сіпа́ти (гру́зом), пона[пови]груджа́ти *и* пона[пови]груджу́вати що́ чим. [Намості́ли підло́гу (Богодухівщ.). Настелі́в стелю́ (Сл. Ум.). Ви́буркували ба́гато ву́лиць (Київ). Витарасу́вали греблю́ (Кам'я́неч.).]; 2) (*наваливать ворохом, сооружать*) намо́щувати, намості́ти, змо́щувати, змості́ти, (*о мног.*) понамо́щувати що́. [Жі́нка не злюби́ла й висо́ку крoва́ть змості́ла (Чуб. V)]. **Намо́щенни́й** – 1) намощени́й, вимощени́й, настелени́й *и* наслани́й, ви́брукувани́й *и* (*вульг.*) ви́буркувани́й, насіпани́й, висіпани́й (гру́зом), нагруджени́й, вигруджени́й, витарасувани́й, пона[пови]мо́щувани́й, понастелювани́й, пови́буркувани́й, побруковани́й, пона[пови]сіпани́й (гру́зом), пона[пови]груджувани́й; 2) намощени́й, понамо́щувани́й. **-тсья** – 1) намощу́ватися, намості́тися, понамо́щуватися; бу́ти намощу́вани́м, намощени́м, понамо́щувани́м *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) намості́тися, (*о мног.*) понамо́щуватися.

Нама́ять, -ся, см. **Нама́ивать, -ся.**

Нама́ячивать, нама́ячить – 1) *что* – (*наделать условных знаков где*) наро́блювати, наро́бити зна́ків (га́сел), наставля́ти, на́стави́ти зна́ків (га́сел, мая́ков: мая́ків, ліхтарень) де, на чо́му, (*утыть вехами*) витика́ти, витика́ти тичка́ми (ві́хами, мая́ками) що́, (*о мног.*) понаро́блювати, понаставля́ти зна́ків *и т. п.*, повитика́ти тичка́ми *и т. п.*; (*надавать знаков о чём*) надава́ти, понадава́ти зна́ків (*сигналов: га́сел*) про́ що; 2) *см.* **Нама́ячиться 2.**

Нама́ячиться – 1) нама́ячі́тися, нама́нячі́тися, набоввані́тися, набовваня́читися на́мрі́ти(ся), нама́йорі́тися, на́лелі́тися, набрині́тися; *срв.* **Мая́чить 1**; 2) (*наслоняться*) на́тиня́тися, на́вешта́тися, по́потиня́тися, по́повешта́тися, на[по]поневі́ряться по́ світу́ (по́ світа́х); 3) (*набедоваться*) на́бідува́тися, на́калата́тися.

Намгли́ть, безл. – намлі́ти. **-лило** – впа́ла мла.

Намедвя́неть – на́брáтися ме́ду, на́медові́ти; зроби́тися соло́дким як ме́д.

Намедвя́нить – на́сити́ти (на[під]солоди́ти) ме́дом що́. **-тсья, см.** **Намедвя́неть.**

Наме́длить – 1) *что* – до́баритися, до́га́ятися, до́длі́ятися, до́ба́витися до́ чо́го; 2) (*помедлить известн. время*) на́баритися, на́га́ятися, на́длі́ятися, по́добаритися *и т. п.*; *срв.* **Наме́длиться.**

Наме́длиться – на́баритися, на́га́ятися, на́длі́ятися, на́ба́витися, по́добаритися *и т. п.*; (*проволакивая время*) на́зволі́катися, (*навозиться*) на́волово́дитися, (*диал.*) на́мниха́тися, на́мо́нятися.

Наме́дни, нрч. – не́щода́вно, не́да́вно, не́да́внечко, скі́лькись де́нь то́му́, ці́ми де́нями, (*гал.*)

оногди. [Війт віняв папір, той сáмий, що мені той пан оногди дава́в (Франко)].

Намеднишний – нещодавній, неда́вній.

Намеже́вка, см. **Намеже́вывание**, **Намежева́ние**.

Намеже́вывание, **Намежева́ние** – намежо́вування, намежува́ння, вимежо́вування, вимежува́ння, (*нарезка*) нарізува́ння, наріза́ння.

Намеже́вывать, **намежевать** – 1) *что, чего кому* – намежо́вувати, намежува́ти, вимежо́вувати, вимежува́ти, (*нарезывать*) нарізува́ти, наріза́ти, (*о мног.*) понамежо́вувати, повимежо́вувати, понарізува́ти що, чо́го кому; 2) (*наделать между, сов.*) намежува́ти, (*о мног.*) понамежо́вувати. **Намеже́ванный** – намежо́ваний, вимежува́ний, наріза́ний, понамежо́ваний, повимежо́ваний, понарізува́ний. **-ться** – 1) намежо́вуватися, намежува́тися, понамежо́вуватися; бути намежо́вуваним, намежо́ваним, понамежо́вуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) намежува́тися, попомежува́ти (досхочу́), (*о мног.*) понамежо́вуватися, (*устанавливая столбы, колья, зап.*) напалькува́тися, (*выкапывая ямы*) накопцюва́тися.

Намездре́ть – нан[м]іздри́тися, на[по]шарша́вити.

Наме́к – 1) (*действие*) натыка́ння, *оконч.* натыкне́ння; 2) на́тык (-ку), натыка́ння (-ння) на ко́го, на що, про що, (*иногда*) наты́ма. [Тонкий на́тык (Л. Укр.). На́тыки на існува́ння такої літературної шко́ли ми ма́ємо в Каза́ннях Кири́ла Ту́ровського (Рада). Їй здало́ся, що в Гордієвих слова́х хова́ються якісь натыка́ння (Грінч.). Так збив чо́боти прокля́тий хлопець, що тільки наты́ма оста́лась (Козелеч.).]. *Делать -ки* – робити на́тыки (натыка́ння), натыка́ти на ко́го, на що, (*пров.*) дава́ти натеньки. *Делать злостные -ки на кого* – робити злосли́ві (злі) на́тыки, (*шутл.*) закида́ти гадю́чку на ко́го. [Се так на ме́не закида́ гадю́чку, а я... на́че мені невтямки (М. Вовч.).]. *Говорить, спрашивать и т. п.* -ками – каза́ти (говори́ти), пита́ти *и т. п.* на́тыками (на(з)дога́д, навтя́ки, *обиняками*: навманя́). [Корті́ло побачи́ти Степа́на і, про́сто чи навманя́, вия́вити йому́ спочуття́ від се́бе (Короленко)]. *Нет и -ка на то (нет и признака)* – нема́ то́го й званя́, і озна́ки то́го нема́. [Та що́б спере́чалася з тобо́ю, гніва́лася на те́бе – нема́ то́го й званя́ (Тесл.). Та тих умо́в тоді́ й озна́ки ще не було́ (Рада)]. *Тонкий -ме́к на толстые обстоятельства* – на́тык на бу́ряки, що́б дали́ капу́сти; *срв.* **Намекать**.

Намекáла, см. **Намекáтель**, **-ница**.

Намекáние – натыка́ння на ко́го, на що, про що, закида́ння (на(з)дога́д, слів) про ко́го, про що, каза́ння, накида́ння про́ти чо́го.

Намекáтель, **-ница** – натыка́ч (-ча), натыка́чка, наты́кувач, -вачка, натыка́йло (*м. р.*).

Намекать, **намекнуть** *на кого, на что, о чём* – натыка́ти *и (редко)* наты́кувати, наты́кнути на ко́го, на що, про що, закида́ти, заки́нути (на(з)дога́д, слова) про ко́го, про що, каза́ти, накида́ти про́ти чо́го, (*пров.*) намену́ти на що, (*шутл.*) стригти́ куди́, ключку́ закида́ти куди́, загина́ти куди́, (*тонко -кать на толстые обстоятельства, шутл.*) говори́ти на(з)дога́д (навмані́ки) бу́ряків, що́б дали́ капу́сти (Ню́мис), говори́ти, пита́ти *и т. п.* наздога́д бу́ряків. [Дозво́льте спита́тсья, – на ко́го ви натыка́єте? (Грінч.). Він оце́ про гро́ші йому́ наты́кував (Кані́вщ.). Натя́кнув ба́тькові, що ба́тько любі́ть ходи́ти до ко́рчми (Н.-Лев.). Почерво́ніла, як я їй став закида́ти, що ї́ полюби́в (Кві́тка). Заки́нув Мару́сі наздога́д, що се він ї́ любі́ть (Кві́тка). Почне́ слова́ закида́ти, во́ду, як то ка́жуть, каламу́тити (М. Вовч.). «Про́ти чо́го це він ка́же?» – «А про́ти то́го, що, мо́же, в вас залиши́лося де́що з його́ добра́» (Звин.). Не розбе́ру, про́ти чо́го він мені на́кида́є (Чигири́нщ.). Да́лі вже й намену́ти на сю́ річ боя́всь (М. Вовч.). Хри́стя зна́є, куди́ це Гри́цько стри́же, та мовчи́ть (Мирни́й). «Ба, мо́же-ж, і́хня мо́ва кра́ща за на́шу?» – спита́в я наздога́д бу́ряків (Крим.).]. *Тот, на кого -кали* – той, на ко́го наты́кали (наты́кувано); наты́кнений. [Ми́щани брацла́вські, наты́кнені при сій наго́ді (Кулі́ш)].

Наме́л, см. **Наме́лка**.

Намеледи́ть – 1) см. **Наме́шкать**; 2) наро́бити дурни́ць (дурни́чок, марни́ць, пу́стого). **-ться** –1) см. **Наме́шкаться**; 2) (*вдоволь*) наба́витися дурни́цею (дурни́цями, пу́стим).

I. Намелѣние (мелом), см. **Намѣлка**, *оконч.*

II. Намелѣние – 1) надрібнення *и* надрібніння, накрише[і]ння, натівчення чого; 2) (реки, озера) зміління, наміління, (больше прежнего) помільшання.

Намелѣть – зміліти, наміліти, (больше прежнего) помільшати.

Намѣливание, см. **Намѣлка**, *неоконч.*

Намѣливать *и* **Намелять**, **намелить** – 1) (натирать мелом) накрейдівувати, крейдувати, накрейдувати, натирати, натерти крейдою, (покрывать развед. мелом) біліти, побіляти, побіліти крейдою, (о мног.) понакрейдівувати, понатирати крейдою що; 2) (исписывать мелом) списувати, списати, (о мног.) посписувати крейдою, (исчёркивать) кресліти (черкати), покресліти (почеркати) крейдою, (измазывать) вимазувати, вимазати, (о мног.) повимазувати крейдою що. **Намелѣнный** – 1) накрейдіваний, понакрейдіваний, натертый, понатираний, побілений крейдою; 2) списаний, посписуваний, покреслений, почерканий, вимазаний, повимазуваний крейдою. **-ться** – 1) (стр. з.) накрейдівуватися, бути накрейдівуваним, крейдіваним, накрейдіваним, понакрейдівуваним *и т. п.*; 2) (возвр. з.) накрейдівуватися, накрейдуватися, натиратися, натертися, убілюватися, убілітися, (измазываются) замазуватися, замазатися, (о мног.) понакрейдівуватися, понатиратися, позамазуватися крейдою. [Не лазь, капосна дитино, попід стінами! – так убілівся, що вже й одѣжі не знать (Грінч.)]; 3) (вдоволь, сов.) – а) накрейдуватися, набілітися крейдою (досхочу); б) нарисуватися, накреслитися крейдою (досхочу); *срв.* **Мелить**.

I. Намелить, **-ся**, см. **Намѣливать**, **-ся**.

II. Намелить, **-ся** – надрібніти, **-ся**, накришити, **-ся**, (натолочь, **-ся**) натовкті, **-ся**. Так **-ліл** в письме, что *и* читать нельзя – так дрібно написав листа, що й не вчитаєш.

Намѣлка – накрейдівування, натирання, білення, побіління, *оконч.* накрейдування, натертя (-тя), побілення крейдою; *срв.* **Намѣливать**.

Намелко, *нрч.* – надрібно, дуже дрібно, дрібнісінько. **Мелким -ко** – дрібно-дрібнісінько.

Намелькаться – намигтітися, намиготітися *и т. п.*; *срв.* **Мелькаться**.

Намелькивать, **намелькнуть** – мигтіти, миготіти, мигнути (часом, іноді, коли-не-коли); *срв.* **Мелькаться**. **-вает** иногда у меня эта мысль – мигтить (миготить, блискає, блискотить) мені часом (іноді коли-не-коли) ця думка.

Намельком, см. **Мельком**.

Намельничный – намлічний, намліновий, (о ветр. мельнице) навітряковий.

Намельчение, см. **II. Намеление 1**.

Намельчить, **-ся**, см. **II. Намелить**, **-ся**.

Намѣн, см. **Наменка**.

Намѣнивание – намінювання чого.

Намѣнивать, **наменять** – намінювати, наміняти (о мног.) понамінювати чого. [Він наміняв дрібних шагів (Сл. Гр.). Щетинник усячини понамінює: і полотна, і щетини, і яєць (Слов'яносербщ.)]. **Намѣнянный** – наміняний, понамінюваний. **-ться** – 1) (стр. з.) намінюватися, бути намінюваним, наміняним, понамінюваним; 2) (вдоволь) намінюватися, намінятися, попомінятися (досхочу) чим з ким.

Намѣнка – намінювання, *оконч.* наміняння чого, наміна (-ни), намін (-ну).

Намѣнный – намінний; (наменянный) наміняний, (о мног.) понамінюваний.

Намѣщик, **-щица** – намінювач, -вачка.

Намѣньши – вимінки (-ків).

Наменять, **-ся**, см. **Намѣнивать**, **-ся**.

Намер, см. **Намерка**.

Намереваться, **намериться** – наміряться, наміритися, мати (брати), взяти намір, (замышлять) заміряться, заміритися, думати, задумувати, задумати, надумуватися, надуматися, замишляти, замислити, мати (на думці, на мислі), мати думку, взяти думку (на

думку) (з)робити що, (*вознамериваться*) наважуватися, наважитися, поважитися, зважитися на що *и* (з)робити що, (*собираться*) збиратися, зібратися, лагодитися, налагодитися, (*редко*) залицятися, тіяти (з)робити що. [Розсердивсь і вже був намірявся щось іще казати (Крим.). Ти інше щось робити замірявсь (Грінч.). Сіна свого в крамарчуки віддавати не думає (Грінч.). Присягався, що не проп'є цих грошей сьогодні, а сам мав на думці зробити це негайно (Звин.). Я таки мав на мислі так зробити, та жінка відряла (Богодух.). Кому господь має що дати, то дасть і в хаті (Номис). Через тиждень мав виїхати до Києва (Н.-Лев.). А сесі воли за що маєте продати? (Кам'янич.). Наваживсь ото він потай набрати хліба з громадської комори (Рада). Кинув тліючу губку на ожерідь солони і поваживсь тікати (Коцюб.). Всі сплять, опріче двох, що лагодяться й собі закуняти (Грінч.). Хлопці вже залицалися бити мене (Гуманщ.). Щоб сватати (її) – ніхто і не тіяв (Гр. Григор.).]

Намерекать – вимудрувати, виміркувати що; імкнути; *см.* **Смекнуть**.

Намерен, *см.* **Намеренный 2**.

Намерение – намір, (*замысел*) замір, замисл (-лу), задум (-му), (*мысль*) думка. [Не вхо́джу в наміри його (Франко). Мала щирій замір послужити просвіті (Грінч.).] *Враждебные -ния относительно кого* – ворожі заміри (замисли) проти кого. *Дурное -ние* – поганий замір. *Похвальное, прекрасное -ние* – похвальний, прекрасний (прегарний, чудовий) намір. *Без -ния* – без наміру, ненавмисне, невмисне, (*диал.*) без замірення. [Ти умисне, чи невмисне убив її? (Кониськ.). Звиняйте, я це сказав без замірення (Хорольщ.).] *С -нием* – з наміром, (*нарочно*) умисне, навмисне. [Я вмисне навів цей уривок із спогадів, щоб показати... (Рада)]. *Сделать что с дурным хорошим -нием, с наилучшими -ниями* – зробити що бажаючи злого, добра, зробити що з поганим заміром (замислом), з гарним, з найкращим наміром. *Не с добрыми -ниями* – не з добрими замірами, не з добрим духом.

[Остерегайтесь, гетьмане мій, бо він не з добрим духом (Куліш)]. *С заранее обдуманым -нием* – з наперед (із заздалегідь) узятим наміром. *Приехать с -нием увидетъ кого* – приїхати, маючи на думці (маючи намір *или* щоб) побачити кого. *Иметь, питать -ние* – мати намір (замір), мати на думці; *см.* **Намереваться**. [Він має замір оженитися з удовою (М. Вовч.). Сватати Саню він і в голові собі не покладав, бо мав на думці тільки трохи пожартувати (Н.-Лев.)]. *Иметь корыстные -ния* – мати корисливі заміри. *Питать самые лучшие -ния относительно кого* – мати найкращі заміри супроти кого. *Принимать, принять -ние* – брати, взяти намір, наважуватися, наважитися. [Реакція знов наважилася повернути той стан, що повстав був на Україні після 1876 року (Рада)]. *Возьметъ -ние, см.* **Вознамериться**. *Помогать -ниям кого* – сприяти намірам (замірам) кого. *Упорствовать в своём -нии* – упёрто триматися свого заміру.

Намерение, *см.* **Намеривание**.

Намеренно, *нрч.* – з наміром, умисне, навмисне. [Оце́ зараз я сміюся вже ніби умисне (Крим.). Царі Гіксоси може навмисне нехтували бо́гом Аммо́ном (Л. Укр.). Навмисне запліщуючи на правду очі (Рада)].

Намеренность – умисність, навмисність (-ности).

Намеренный, *прлг.* – 1) (*преднамеренный*) умисний, навмисний, (*обдуманный*) обдуманий (наперед, заздалегідь). *-ный поступок* – умисний учинок (-нку); 2) *-ный и Намерен* – хто (що) має намір (думку, на думці), хто (що) наміряється (гадає) (з)робити що; *см.*

Намереваться. *Что вы -ны делать?* – що ви маєте на думці (збираєтеся) робити?

Намереть, -ся, *см.* **Намирать, -ся**.

Намерещиться – наверзтися, намірятися кому́.

Намерзание – намерзання.

Намерзать, намёрзнуть – намерзати, намёрзнути *и* намёрзти, (*о мног. или во мн. местах*) понамерзати. [Понамерзало на вікнах (Сл. Гр.). Вікна понамерзали (Тесл.)]. **Намёрзший** – що намерз; *см.* **ещё Намёрзлый**.

Намерзаться, намерзнуться – намерзатися, намерз(ну)тися (*шутл.*) прийняти холоду, (*о мног.*) понамерзатися. [Намерзшися у світлі, додому він погрітися біжить (Грінч.). Ну й намерзлися-ж ми! (Київщ.). Прийняли і холоду й голоду (Номис)].

Намерзлый – намерзлий, (*о мног.*) понамерзалий. [Намерзлі шибки (Мирний). Понамерзали вікна (Васильч.)].

Намеривание – 1) намірювання *и* наміряння; 2) *см.* **Намежёвывание.**

Намериватель, -ница – намірювач, -вачка, намірник, -ниця.

Намеривать и Намерять, намерить и намерять – 1) намірювати *и* наміряти, наміряти, (*о мног.*) понамірювати що *и* чого. [Наміряв два кінці життя (Брацлавщ.). На осінь обміряли (землі); взявся наш землемір списувати, скільки він наміряв (Кониськ.)]; 2) *см.*

Намежёвывать 1; 3) (*метит в кого, во что*) ціляти, націляти(ся), націлити(ся) на (в) ко́го, в (на) що; *срв.* **Метить 2 а.** **Намерянный** – 1) наміряний, понамірюваний; 2) *см.*

Намежёванный 1. -ться – 1) (*стр. з.*) намірюватися *и* намірятися, бути намірюваним наміряним, понамірюваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*измеряя что*) намірятися, попоміряти (досхочу); б) (*меряясь с кем*) намірятися з ким; 3) (*нацеливаться, замахиваться*) намірятися, наміритися, що (з)робити; замірятися, заміритися на ко́го. [Раз десять може я вже намірявся його штрикнути в бік (Куліш)].

Намерка – 1) *см.* **Намеривание и Намеряние**; 2) (*намерянное*) намірок (-рку), наміряне (-ного); (*надел*) наділ (-лу), наділок (-лку).

Намеркать, намеркнуть – примеркати, примірк(ну)ти.

Намерный – намірний; (*намерянный*) наміряний.

Намерок, см. **Намерка 2.**

Намертве, нарч. – при смерті, на смерті, (*образно*) на божій дорозі.

Намертветь – змертвіти, (*отерпнуть*) затерп(ну)ти, замліти, (*о мног.*) помертвіти, потерп(ну)ти, помліти.

Намертвить кого – намертвити, навбивати, нагубити ко́го.

Намертвиться – напітися як ніч (як чіп, як земля, як зюзя, як хлющ(а)).

Намертво, нарч. – 1) *см.* **Наповал**; 2) (*замертво*) без дүху, як мертвий.

Намерцаться – намігтїтися, наміг(к)отїтися, намерехтїтися, набліматися, наблікатися, намеркотїтися, наклїпатися.

Намерщик, -щица, см. **Намериватель, -ница.**

Намеряние – 1) наміряння; 2) *см.* **Намежевание.**

Намерять, -ся, намерять, -ся, см. **Намеривать, -ся.**

Намес, см. **Намеска.**

Намесить, -ся, см. **І. Намешивать, -ся.**

Намеска – 1) (*действие*) – а) намішування, *оконч.* намішення *и* намісіння, (*грязи ещё*) нагужування, *оконч.* нагуження чо́го; б) (*замешиванье*) замішування, *оконч.* замішення *и* замісіння; 2) (*намешенное*) наміс (-су), намісок (-ску), намішене (-ного).

Намести, -сь, см. **І. Наметать, -ся.**

Наместка – по[і]мста. *В -ку кому* – щоб помстїтися на ко́му.

Наместник – 1) намісник (-ка). [Намісник княжий (Куліш). Ти-ж бо в сій громаді зостанешся намісником моїм (Л. Укр.)]; 2) (*в монастыре*) намісник.

Наместников – намісників (-кова, -кове).

Наместница – 1) намісниця; 2) (*жена наместника*) намісникі́ва дружина, (па́ні) намісникі́ва (-вої).

Наместницын – намісничин (-на, -не), (*жены наместника*) намісникі́вої дружини, (па́ні) намісникі́вої.

Наместничество – намісникування (-ння).

Наместничать – намісникувати, бути намісникі́вом (за намісникі́а).

Наместнический – намісницький.

Наместничество – 1) (*сан, область*) намісництво; 2) (*пробывание в сане*) намісникування.

Наместничий – намісницький, (*наместников*) намісників (-кова, -кове).

Наместный – 1) місцевий, тутешній; *срв. Местный 1*; 2) (*заменяющий*) намісний, заступний, (*заместитель*) намісник (-ка), заступник; (*заместительный*) замісний.

Наместо, *нрч.* – замість, замісто; *см. Вместо. -то того* – натомість.

Наместок – замінок (-нку), (*суррогат*) сурогат (-ту).

Наместь, -ся, *см. I. Наметать, -ся.*

Намесь – мішанина, мішанка, сумісь (-си), сумішка.

Намёт – 1) (*действие*), *см. Намётка 1*; 2) (*куча*) купа, куча, (*побольше*) кучугура, валява, (*нанос*) наніс (-носу), надув (-ву), (*намыв*) намул (-лу), наплав (-ву), наплинок (-нку); (*снежный сугроб*) наме[і]т; (*занос*) заме[і]т (-мету), *соб.* заміття (-ття). [Мороз і снігові намети з синіми тіннями за ними (В. Поліщук)]; 3) (*покрышка*) покриття, накриття (-ття), (*чехол*) чехол (-хла); 4) (*шатёр*) намет (-ту), шатро. Ой, нап'яли козаченьки голубий намет (Пісня)]; 5) (*сеть для ловли птиц*) сітка (на птахи); 6) (*рыболовная сеть на шесте*) хвátка, то[у]рбук (-ка); 7) *строит.* – накидь (-ди); 8) (*мантия герба*) мантия; 9) (*железная полоса*) штаба, штиба, (*болт у ставень*) прогонич; 10) (*побежка зверя*) біга.

Намета, *см. Намётка.*

I. Наметание, Наметение – (*метлой*) намітання, наметення *и* наметіння (*ветром*) намітання, наметення *и* наметіння, навіювання, навіяння, (*о снеге ещё, редко*) надування, надуття (-ття).

II. Наметание, см. Намётка 1, оконч.

I. Наметать, намести и намесь – (*метлой*) намітати, наместі, (*о мног.*) понамітати чого; (*ветром*) намітати, наместі, навівати *и* навіювати, навіяти, (*о снеге ещё, редко*) надувати, надуті, (*о мног.*) понамітати, понавівати *и* понавіювати, понадувати чого. [Намела цілу фуру сміття (Брацлавщ.). Гори (*вин. п.*) намітають з снігу хуртовини (Грінч.). Замети високі понамітало (Київщ.). **-тать, -сти на что** – намітати, наместі на що, примітати, примісти що. [Її (торбину) і в руки не беруть, а іноді і сміттям приметуть (Гліб.). Да й примітало сніжком білесеньким (Чуб. V)]. **Наметенный** – наметений, понамітаний; наметений, навіяний, надутий, понамітаний, понавіюваний; приметений. **-ться** – 1) намітатися, наместіся, понамітатися; бути намітаним, наметеним, понамітаним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) наместіся, попомісти (досхочу); назамітатися; *срв. Мести.*

II. Наметать, -ся, см. I. Намётывать, -ся.

Наметелить, -ся – наметелити, -ся, позавірюшити, -ся, накурити, -ся.

Наметельник – 1) *см. Метловище*; 2) *железнодорож.* – замітальник.

Наметение, см. I. Наметание.

Наме[ё]тины – наніс (-носу), (*речной выкид*) вікидь (-ди), бережняк (-ку).

Наметить, -ся, см. Намечать, -ся.

Намётка – 1) (*действие*) – а) значіння, позначання *и* позначування, назначання, зазначання, відзначання, помічання *и т. п.*; *срв. Мечение 1*; *оконч.* позначе[і]ння, назначе[і]ння, зазначе[і]ння, відзначе[і]ння, намічення, помічення, (*зарубками*) на[по]карбування, (*клеймом*) на[по]таврування, на[по]клеїнення, (*товаров*) нашта[е]мпування, пошта[е]мпування чого; б) намічання, накреслювання, визначання, назначання, назнаменування, *оконч.* намічення, накреслення, визначення, назначення, назнаменування чого; в) наглядання, назирання когo, чого, націлання, *оконч.* націлення когo. *Срв. Намечать 1 - 3*; 2) (*паметка*) зазначка, помітка; *см. Мётка 2*; 3) (*плана, программы и т. п.*) намітка.

Намётка – 1) (*действие*) – а) (*набрасывание*) накидання, *оконч.* накидання чого. *Одеться в -ку* – о[в]дягтися внакидку (наопашки). [Надів кожух унакидку (Валк.)]; б) (*детеньшей*) метання, приводження, приводіння, *оконч.* наметання, приведення (малят), (*икры*)

викидання (ікри), нерест (-ту, м. р.) и нересть (-ти, ж. р.); в) (о шитье) нафастригування, наживляння (ниткою), *оконч.* нафастригування, наживлення (ниткою); (*петель*) обкидання, *оконч.* обкидання; г) (*руки*) набивання, наламування и наломлювання, *оконч.* набиття (-ття), наламання и наломлення руки; 2) (*женский головной убор*) намітка, ум. наміточка; 3) (*женская полурубашка*) накидка; 4) (*заплата*) латка, *соб.* лаття (-ття); 5) (*у портных*) фастрига, жива нитка; 6) (*железная полоса для навески замка*) штаба, штиба; 7) (*петля*) петля, (*затяжная*) зашморг (-гу); (*силок*) сільце; 8) (*для промера глубины реки*) глибомірка; 9) (*навык, сноровка*) навичка, звичка; 10) *см.* **Намёт 6.**

Наметной, см. Намётный.

Наметнуть, см. II. Намётывать.

Намётный – 1) накидний; (*набросанный*) накиданий. **-ная земля** – наносний г[г]рунт, (*нанесённый водой*) наливний (наплавний) г[г]рунт (-ту), намул (-лу). **-ная мель** – наплавна мілина, наплав (-ву), наплавина. **-ные деньги** – додаткові (накидні) гроші (-шей и -шив); 2) (*о шатре*) наметовий, шатровий.

Наметочка – поміточка; *см.* **Меточка.**

Наметочный – 1) намітковий; 2) глибомірний, глибомірчий.

Наметчик, -чица – значільник, -ниця.

Наметчик – 1) накидач; 2) (*лотовой*) лотовий (-вого), глибомірник.

I. Намётывание, см. Намётка 1, неоконч.

II. Намётывание – накидання чого на кого, на що.

I. Намётывать, наметать – 1) (*набрасывать чего*) накидати, накидати, метати, наметати, навергувати и навергати, навергати, (*о мног.*) понакидати, понавергувати чого. [Навергали купу каміння (Кам'янеч.)]. **-тать сена** – накидати сіна (*в копну*: в копійцю; *в стог*: в стіг, в стіжок; *на сеновал*: в сінник). *Много ли -тал пару?* – чи багато наорав пару (напаренав, напаренив)?; 2) (*детёнышей*) метати, наметати, приводити, привести (малят) (*о суке ещё*) щенити, нащенити цуценят (щенят) и т. п.; *см.* **Метать 2.** [Львиця так свині сказала: «Ти наметала десяток поросят, а я одно львеня» (Боров.)]. **-тать икры** – навикідати ікри, нанереститися, натерти кашки; 3) (*шить на живую нитку*) нафастригувати, нафастригувати, наживляти, наживити (ниткою), (*о мног. или во мн. местах*) понафастригувати, понаживляти (ниткою) що; (*петли*) обкидати обкидати, (*о мног.*) пообкидати (петелькі, застіжки); 4) (*руку*) набивати, набити, наламувати и наломлювати, наламати и наломити, (*о мног.*) понабивати, поналамувати и поналамлювати руку. **-тать глаз** – наламати, (навчити) око. **Намётанный** – 1) накиданий, наметаний, наверганий, понакид(ув)аний, понавергуваний; наораний; 2) наметаний, приведений; навикіданий, натертый; 3) нафастригований, понафастригуваний, наживлений, понаживляний (ниткою); обкиданий, пообкид(ув)аний; 4) набитий, наламанний и наломлений. **-ная рука** – набита (наламана, призвичаєна) рука. **-ный глаз** – звичне (наламане, навчене) око. **-ться** – 1) (*стр. з.*) накидатися, бути накиданим, понакид(ув)аним и т. п.; 2) (*навыкать*) привчатися, привчитися, призвичаюватися, призвичаїтися (до чого), наламуватися, наламатися, набивати, набити руку, (*о мног.*) попривчатися, попризвичаюватися, понабивати руку. [Давніш я цього не вмів, тепер наламався (Звин.)]; 3) (*вдоволь, сов.*) – а) накидатися, наметатися, навергатися и т. п.; *срв.* **Метать**; б) накидатися, наметушитися и т. п.; *срв.* **Метаться 2 и 3.**

II. Намётывать, наметнуть что – накидати, накинати, (*о мног.*) понакидати що на кого, на що. [Накинув петлю коневі на шию і зловив його (Київц.)]. **-ться** – накидатися, бути накинутим, понакиданим.

Намечание, см. Намётка 1, неоконч. -ние работы – намічання праці.

Намечатель, -ница, см. Намётчик, -чица.

Намечать, наметить – 1) (*меткой, знаком*) значити, позначати и позначувати, позначити,

назначати *и* назначувати, назначити, зазначати *и* зазначувати, зазначити, відзначати *и* відзначувати, відзначити, намічати, намітити, (*зарубками*) карбувати, накарбувати, (*клеймом*) таврувати, натаврувати, клейн[м]ити, наклейн[м]ити, (*товари*) шта[е]мпувати, нашта[е]мпувати, (*о мног.*) поназначати *и* поназначувати, позначити, поза[повід]значати *и* поза[повід]значувати, понамічати, помітити, покарбувати, потаврувати, поклейн[м]ити, пошта[е]мпувати *що*. [Узяв заступ та лопату, пішов ямки значити (ЗОЮР II). Позначив сокірою дерева ті, що рубати (Богодух.). Позначив найкращі кавуні (Сл. Ум.). Зазначи сього дуба, щоб ізнайти потім (Сл. Гр.). Став кожний заробляти власний хліб, орати землю, зазначати межі (Крим.). Помітили всі рушники (Сл. Ум.). *Он -тил это место карандашом* – він за[від]значив це місце олівцем; 2) (*перен.: в мыслях*) намічати, намітити, накреслювати, накреслити, визначати *и* визначувати, визначити, назначати *и* назначувати, назначити *що*. [Молодий учений накреслив собі широкий план роботи (В. Підмог.). *Он -тил себе эту цель* – він визначив собі цю мету. **-тить в общих чертах что** – намітити (накреслити) в загальних рисах, (*очертить*) зачеркнути *що*. [Куліш пробував зачеркнути вже й межі української критики (Рада)]. **-чатъ, -тить путь кому, чему** – намічати, намітити, назначати, назначити, назнаменовувати, назнаменовати шлях (путь, стежку) кому, чому. [Намітити шляхи майбутньої роботи (Пр. Правда). Поставили на науковий ґрунт українське питання та назначили стежки, якими дальшим поколінням легше було йти (Доман.). (Квітка і Шевченко) познаменовали нашої словесності правий і далекій шлях (Куліш)]. **-чатъ ряд мероприятий** – намічати (накреслювати) низку заходів. [Наша програма накреслює низку заходів (Азб. Кому.).]; 3) (*наглядывает кого, что*) намічати, намітити, наглядати, нагляд[е]діти *и* нагляднути, назирати, назирити, назорити, набачити, назнати когo, що, взяти на око, накинати оком когo, (*для какой л. цели ещё*) націляти, націлити когo, (*упорно, диал.*) наповратитися. [Я вже назирала теличку, – коли-б тільки на гроші збитися, зараз куплю (Кониськ.). Ота дівчина, що я назорив, – моя буде (Червоногр.). Виважив двері, щоб живосилом схопити дочку безталанних пожилців, яку назвав собі раніш (Крим.). Інші собаки взяли на око онучкаря – біжать попри віз, хапають зубами за колеса (Франко). Капітан накинув оком Оксану та й почав її хвалити (Квітка). Або забіжи куди-небудь, або-що, бо тебе націлили у привод (Квітка). Націлили мене обікрасти (Канівщ.). Вже коли наповратилися вкрасти мою телицю, то вкрадуть! (Звин.); 4) (*нацеливается в кого, во что*) націляти(ся) *и* націлювати(ся), націлити(ся) на (в) когo, в (на) що, поціляти, поцілити що, наміряти(ся), наміритися на (в) когo. **Намеченный** – 1) позначений, назначений, за[від]значений, намічений, накарбований, наклейн[мл]ений, нашта[е]мпований, поназначуваний, помічений *и т. п.* [Йду до своєї наміченої стежиночки (М. Вовч.); 2) намічений, накреслений, визначений, назначений, зачеркнутий, назнаменований. *Итти прямо к -ной цели* – простувати до визначеної мети. **-ный к исполнению** – призначений (намічений) до виконання; 3) нагляджений, нагляднутий, назирений, назорений, назнаний, взятий на око, нагляднутий оком, націлений. **-ться** – 1) (*стр. з.*) значитися, назначатися, бути назначуваним, назначеним, поназначуваним *и т. п.* **-ются к рассмотрению такие вопросы** – намічено розглянути (обміркувати) такі питання. **-ются новые пути** – намічено нові шляхи. **-ются такие кандидаты** – намічено таких кандидатів; 2) (*возвр. з.*) зазначатися, зазначитися, визначатися, визначитися, намічатися, намітитися. [На сході почало пробиватися крізь хмари сонце; спершу зазначилося блідим матовим кружалом (Грінч.). Те, що може визначитися на обрії нової доби (Рідний Край)]; 3) (*вдоволь, сов.*) намітитися, (*зарубками*) накарбуватися, (*целясь*) націлятися *и т. п.*; *срв.* **Метить**.

Намечение, см. **Наметка 1**, *оконч.*

Намечный – натажковий.

Намечтатъ, -ся – намріяти, -ся, намарити, -ся про (за) когo, про (за) що, (*редко*) намарити[і]ти, -ся чим, (*о несбыточном*) нахимерити, -ся про що; (*о самом себе*) надумати, -ся про себе.

Намешáние, см. **Намешка**, *оконч.*

Намешéние, см. **Намеска 1**, *оконч.*

I. Намешивание, см. **Намеска 1**, *неоконч.*

II. Намешивание, см. **Намешка**, *неоконч.*

I. Намешивать, намесить – 1) *намішувати, намісити, (о мног.) понамішувати що, чого, (о грязи ещё) нагнужувати, нагнужити (о мног.) понагнужувати чого.* [Намісити тіста, глини (Київщ.). Такого болота нагнужили на подвір'ї, що й пройти не можна (Брацлавщ.); 2) (*замешивать*) *замішувати, замісити, (о мног.) позамішувати що.* [Рідко тісто замісила (Канівщ.)]. **Намешенный** – 1) *намішений, понамішуваний; нагнужений, понагнужуваний;* 2) *замішений, позамішуваний.* **-ться** – 1) *намішуватися, наміситися, понамішуватися; бути намішуваним, намішеним, понамішуваним и т. п.;* 2) (*вдоволь, сов.*) *наміситися, попомісити (досхочу, до-не(с)хочу).*

II. Намешивать, намешать – *намішувати, намішати, (о жидкости ещё) наколочувати, наколотити чого, (подмешивать) підмішувати, підмішати чого в що, (о мног.) понамішувати, понаколочувати, попідмішувати.* [Понамішуй-же їсти коровам та свінням (Харківщ.). Понаколочували такого, що й свині не їстимуть (Богодухівщ.)]. **Намешанный** – *намішаний, наколочений, підмішаний, понамішуваний, понаколочуваний, попідмішуваний.* [Тільки зверху чисте зерно, а в середині з половою намешане (Основа 1861)]. **-ться** – *намішуватися, намішатися, понамішуватися; бути намішуваним, намішаним, понамішуваним и т. п.*

Намешка – *намішування, наколочування чого, підмішування чого в що, оконч. намішання, наколочення, підмішання; срв. II. Намешивать.*

Намешкать, -ся, см. **Намедлить, -ся.**

Намзглеть, см. Намозгнуть.

Нами (*твор. п. мн. ч. от мест. Я*) – *намі.* [Він порядкує нами всіма (Київ). Ідіть слідом за нами (Київщ.)]. **Край, завоёванный -ми** – *країна, що ми завоювали. Он накормлен -ми* – *його нагодували ми. Это сделано не -ми* – *це зробили не ми, це не від нас зроблено. Они -ми недовольны* – *вони з нас незадоволені.*

Намигать, -ся – 1) (*глазами*) *накліпати, -ся, наблімати, -ся, наблікати, -ся, наморгати, -ся, на(г)ліпати, -ся, (грубовато) налупати, -ся (очіма);* 2) (*о молнии, звёздах свете*) *наблімати, -ся, наблікати, -ся, намигати, -ся, намиготіти, -ся, наморгати, -ся, накліпати, -ся.*

Намиловаться с кем – *намилуватися, наголубитися з ким.*

Намиловидничать, см. Накокетничать.

Намин, см. Наминка.

Наминание, см. Наминка 1, неоконч.

Наминать, намять – 1) *наминати, нам'яти, м'яшкурити, нам'яшкурити, (комкать) набигати, набгати, нажужмлювати, нажужмити, нагарбувати, нагарбати, нажмакувати, нажмакати, жмакувати, нажмакувати; (о глине и т. п.) намішувати, намісити; (о волокнистых растениях) наминати, нам'яти, натирати, натерти, натіпувати, натіпати; (о коже) наминати, нам'яти, виминати, вим'яти; (о соломе ещё) намервлювати, намервити; (о мног.) понаминати, понамішувати, понатирати, понатіпувати и т. п. що, чого.* [Нам'яла повіско прядива (Богодухівщ.). Намісила вальків на десять глини (Київщ.). От мерви намервили! (Липовеч.)]. **-мять бока кому** – *полатати боки кому, дати наминачки кому.* [Як-би, слухай, ще боків не полатали (Короленко). Дали йому такої наминачки (Гліб.)]. **-мять уши, хохол кому** – *нам'яти (нам'яшкурити) вуха, чуба кому.* [Батька впіймали, чуба намняли (Вірша). Мене перестріла да за ухо, да так добре нам'яшкурила (Г. Барв.). Нам'яшкурити чуба (Сл. Гр.)]; 2) (*о тесной обуви*) *намулювати и намуляти, намуляти и (зап.) намулити (ногу), (о мног.) понамулювати (ноги).* **Намятый** – 1) *нам'ятий, нам'яшкурений, набганий, нажужмлений, нагарбаний, нажмаканий, нажмакований, намішений, натертый, натіпаний,*

вім'ятій, намервлений, полатаний, понамінаний *и т. п.*; 2) намуляний, намулений, понамулюваний. **-тсья** – намина́тися, нам'ятися, понамина́тися; бути наміна́ним, нам'ятим, понаміна́ним *и т. п.*

Намінка – 1) (*действие*) – а) наміна́ння, м'яшкúрення; набигáння, нажу́жмлювання, нага́рбування, нажма́кування, жмакува́ння; намішува́ння; натира́ння, натіпува́ння; виміна́ння; намервлюва́ння; *оконч.* нам'ятя́ (-ття), нам'яшкúрення; набга́ння, нажу́жмлення, нага́рбання, нажма́кання, нажмакува́ння; намі́щення *и* намісі́ння; натертя́ (-тя), натіпа́ння; намервлення́ чо́го; б) намулюва́ння, *оконч.* намуля[е]ння (ноги́); 2) (*количество намятого в один раз*) намін (-ну), (*глины*) заміс (-су); 3) намуля[е]не (-ного), на́гніток (-тка), (*волдырь*) пухи́р (-ря), (*диал.*) піху́р, міху́р (-ра), (*мозоль*) мозо́ля (-лі).

Намінний – наміна́льний; (*намятый*) нам'ятій, (*о глине*) намі́шений, (*о волдыре, мозоли*) намуля[е]ний.

Намінчивий (*мозолящий*) – му́лький.

Намінщик, -щица – м'яльни́к, -ни́ця; (*месильщик*) місі́льний, -ни́ця.

Намира́ть, намере́ть – намира́ти, намерти́, навра́мірати, перемира́ти, перемерти́, ви́гнути. **-тсья** – намира́тися, намерти́ся.

Намирво́лити, -ся – напору́рати, -ся, напору́кати, -ся ко́му.

Намири́ть, -ся – нами́рити, -ся.

Намири́тися – зми́ршитися.

Намлева́ть, намле́ть – намли́вати, намли́ти, затерпа́ти, затерп(ну)ти. [Що то ду́ша наболі́ла, се́рце намлі́ло! (Г. Барв.)].

Намно́жить, -ся – намно́жити, -ся; *срв.* **Мно́жить**. [Наро́ду намно́жилося (Звин.)].

Намога́ть, -ся, см. Надмога́ть, -ся.

Намогі́льник *и* Намогі́льниця – надгробо́к, нагробо́к (-бка).

Намогі́льний – намогі́льний, нагробни́й. [Нагробні́ ка́мені (Коцюб.)].

Намогуте́ть – 1) (*физически*) зміцні́ти, (*больше прежнего*: зміцні́шати) вбі́тися в си́лу, зрости́ на си́лах; 2) (*стать могущественным*) змо́жніти, намогутні́ти.

Намо́дничать, -ся – намо́дникува́ти, -ся.

Намо́згнуть – (*загнуть*) при́гнути, за́гнути; (*сморщиться*) при́мерхнути; (*одрябеть*) при́трухля́віти; (*протухнуть*) про́тухнути; (*о дереве*) при́трухнути, надтрухля́віти, спорохня́віти; (*о воздухе*) за́гнилі́тися, за́гнилі́ти; (*о погоде*) за́слоті́тися, задо́щитися.

Намо́згова́ть, -ся – намі́зува́ти, ся, намі́ркува́ти, -ся.

Намо́згота́ть, -ся – на́верзти́, -ся на́клепати́, -ся, на́ляпати́, -ся язи́ком, на́блягу́зкати́, -ся, на́тереве́нити́, -ся.

Намо́золивање, Намо́золеніе – намо́золюва́ння, наму́люва́ння, *оконч.* намо́золення́, наму́ля[е]ння.

Намо́золива́ть, намо́золи́ть – намо́золюва́ти, намо́золи́ти, (*ногу, руку *и* перен.*) наму́люва́ти *и* наму́ляти́, наму́ляти́ *и* (*зап.*) наму́лити́, (*о мног.*) пона́мо́золюва́ти, пона́мулюва́ти що. [Нащо-ж то́бі, мо́я ми́ла, так тя́жко пра́цюва́ти, на па́льчиках піху́рчики наму́ляти? (Грінч. III)]. **-лил себе́ ногу** – намо́золив (наму́ля[и]в) со́бі но́гу. **-лить глаза́** – наму́ля[и]ти́ о́чі. [Ми аж о́чі наму́ляли о́дин о́дному (Крим.)]. **Намо́золенний** – намо́золений, наму́ля[е]ний, пона́мо́золюва́ний, пона́мулюва́ний. **-тсья** – намо́золюва́тися, намо́золити́ся, пона́мо́золюва́тися; бу́ти намо́золюва́ним, намо́золені́м, пона́мо́золюва́ним *и т. п.*

Намо́йна, см. Намы́вок.

Намо́й – 1) на́мив (-ву), на́ніс (-но́су), наму́люва́ння, *оконч.* наму́лення́ (-ння); *срв.* **Намы́вка 1г**; 2) (*речной выкид*) ви́кидь (-ди), бере́жняк (-ку).

Намо́йний, см. Намы́вной.

Намо́йчивий, см. Намы́вчивый.

Намо́кае́мость – намо́кальни́сть (-ности).

Намока́емый – намока́льний.

Намока́ние – намока́ння (-ння).

Намока́ть, намoкнyть – 1) намока́ти, намoк(ну)ти, (*о мног.*) понамока́ти; 2) (*мокреть*) мокрі́ти, змокрі́ти, мокря́віти, змокря́віти, (*о мног.*) помокрі́ти, помокря́віти. **Намо́кший** – що намoк *и т. п.*; *см. ещё* **Намо́клый**.

Намо́клый – 1) намoклий; 2) (*отсыревший*) змокрі́лий, змокря́вілий.

Намо́л – 1) (*действие*) намeлювання, *оконч.* намeлення чо́го; 2) (*намотое*) намeл (-лу), мливо, меливо.

Намоло́живание – 1) моло́дження, з[під]моло́дження ко́го, надава́ння молодя́вого ви́гляду ко́му; 2) підсолoджування чо́го. *Срв.* **Намоло́живать**.

Намоло́живать, намoлоди́ть – 1) *кого* – моло́дити, з[під]моло́джувати, з[під]моло́дити ко́го, надавати, надати молодя́вого ви́гляду ко́му; 2) (*пиво, мёд, квас*) підсолoджувати, підсолoдити що; 3) (*безл.: о погоде*), *см.* **Замоло́живать 2**. **Намоло́жённый** – 1) з[під]моло́джений; 2) підсолoджений. **-тая** – 1) моло́дитися, з[під]моло́джуватися, бу́ти з[під]моло́джуваним, з[під]моло́дженим; надавати, надати собі́ молодя́вого ви́гляду; 2) підсолoджуватися, підсолoдитися; бу́ти підсолoджуваним, підсолoдженим.

Намоло́чивание – намoлoчування чо́го.

Намоло́чивать, намoлоті́ть – намoлoчувати, намoлоті́ти (*о мног.*) понамоло́чувати чо́го. [Намоло́тили ба́гато, тре́ба вже віяти (Сл. Ум.)]. **Намоло́ченный** – намoлoчений, понамоло́чуваний. **-ться** – 1) намoлoчуватися, намoлоті́тися, понамоло́чуватися; бу́ти намoлoчуваним, намoлoченим, понамоло́чуваним; 2) (*вдоволь, сов.*) намoлоті́тися, (*о мног.*) понамоло́чуватися.

Намо́лвка, см. Наговoр 2.

Намо́лвливать и Намoлвля́ть, намoлвить – 1) *на кого*, *см. Наговoривать 2*; 2) *кого*, *см. Подговoривать*.

Намо́лвный, см. Наговoрный 1.

Намо́лить, -ся, см. Намoливать, -ся.

Намо́лка, см. Намoл 1.

Намоло́дечествовать – намoлодцюва́ти, накозакува́ти, наюна́чити.

Намо́лоди, нарч. – 1) *Квас -ди* – квас ще молоді́й; 2) *см. Намoлоду́.*

Намоло́дить, -ся, см. Намoла́живать, -ся.

Намоло́дка, см. Намoла́живание и Намoложeние.

Намо́лоду и -дyху, нарч. – на молодикy. [Тре́ба на молодикy ви́йти надві́р і говoрити до міся́ця три́чі (Чуб. I.)].

Намоло́дь – молодня́к, молодни́к (-кy).

Намоло́жение – 1) з[під]моло́дження *и* з[під]моло́діння ко́го, надaння молодя́вого ви́гляду ко́му; 2) підсолoдження *и* підсолoдіння чо́го.

Намо́лот – 1) (*действие*) намoлoчування, *оконч.* намoлoчення чо́го; 2) (*намоточное*) намoлoт (-ту), намoлoчене (-ного).

Намо́лoтие – намeлення (-ння).

Намо́лoтить, -ся, см. Намoла́чивать, -ся.

Намо́лoтка, см. Намoлот 1.

Намо́лoтный – намoлoтний.

Намо́лoтчивый – намoлoтливий.

Намо́лoть, -ся, см. Намoлыва́ть, -ся.

Намо́лчать, -ся, см. Намoлчива́ть, -ся.

Намо́льный – вимолений, ви́благаний.

I. Намoльщик, -щица – намoлювач, -вачка, вимoлювач, -вачка.

II. Намoльщик, -щица – намeлювач, -вачка.

Намор, см. **Наморка**.

Намораживание – наморóжування.

Намораживать, наморозить – наморóжувати, наморóзити, (*о мног.*) понаморóжувати чо́го.

Наморóженный – наморóжений, понаморóжуваний. **-тсья** – 1) наморóжуватися, наморозитися, понаморóжуватися; бути наморóжуваним, наморóженим, понаморóжуваним; 2) см. **Намерзаться**.

Наморга́ть, -ся – наморга́ти, -ся.

Наморда́сить – ляпасами (ляпанцями, лящами) нагодува́ти ко́го, набі́ти по мо́рді (по пі́ці, по піску) ко́го, наморда́чити ко́го. **-тсья** – набі́тисся по мо́рді (по пі́ці, по піску), наморда́читися.

Намо́рдник – намо́рдник; (*колючий для телят, не позволяющий сосать*) їжа́к (-ка́). А котра́ (собака) й на во́лі ходи́ть, то намо́рдник ма́є кожна́ (Самі́йл.).

Намо́рдный – намо́рдний.

Наморéние, см. **Наморка**, *оконч.*

Наморить, -ся, см. **Намаривать, -ся**.

Наморка – 1) намо́рювання, вимо́рювання, ви́гублювання, вини́щування, *оконч.* намо́рення, ви́морення, ви́гублення, винищення́ ко́го; 2) натушко́вування, *оконч.* натушкува́ння чо́го; налюсо́вування, *оконч.* налюсува́ння (ва́пни); 3) намо́рювання, змо́рювання, виснажува́ння *и* виснажа́ння, знеси́лювання, *оконч.* намо́рення, змо́рення, ви́снаження, знеси́лення ко́го.

Срв. **Намаривать**.

Наморóжение – наморóження.

Наморозка – наморóжування, *оконч.* наморóження чо́го.

Наморозь – о́желедь (-ди); см. **Гололе́дица**.

Наморокова́ться чему – навчи́тисся чо́го.

Намороси́ть, -ся – навра[я]чи́ти, -ся, на́мжити, -ся, намотроши́ти, -ся, на́сіяти, -ся, мра́[я]]ко́ю.

Наморóчить ко́го, голо́ву ко́му – заморóчити, запаморóчити, затума́нити ко́го, го́лову ко́му, наморóчити го́лову ко́му, памороки (ба́ки) за́бити ко́му, тумана́ пустити на ко́го, го́лову заду́рити ко́му; (*вызывая обман чувств*) ма́ну (на)пусти́ти на ко́го.

Наморщивание, Наморщение – 1) намо́рщування, намо́рщення, змо́рщування, змо́рщення чо́го; (*лба, бровей*) намо́рщування, намо́рщення, насу́плювання, насу́плення (ло́ба *или* чо́ла, брив); 2) намо́рщування, намо́рщення, набри́жування, набри́ження, побри́ження чо́го.

Наморщивать, наморщить – 1) (*делать морщины*) намо́рщувати, наморщити, змо́рщувати, змо́рщити, (*о мног.*) понаморщувати, позморщувати що. **-вать, -щить** ло́б, брови – намо́рщувати, наморщити ло́б(а) (чо́ло), брови, (*нахмуривать*) нахму́рювати, нахму́рити, насу́плювати, насу́пити чо́ло, брови, насу́плюватися, насу́питися, 2) (*делать складки*) намо́рщувати, наморщити, набри́жувати, набри́жити, побри́жити, (*о мног.*) понаморщувати, понабри́жувати що. [Халя́ви в чо́ботах тре́ба понабри́жувати (Гри́нч.)]. **Намо́рщенный** – 1) намо́рщений, змо́рщений, пона[поз]мо́рщуваний; нахму́рений, насу́пленный; 2) намо́рщений, набри́женный, понаморщуваний, понабри́жуваний. **-тсья** – 1) (*стр. з.*) намо́рщуватися, бу́ти намо́рщуваним, наморщеним, понаморщуваним *и т. п.*; 2) (*покрываются морщинами*) намо́рщуватися, наморщитися, змо́рщуватися, змо́рщитися, (*складками*) набри́жуватися, набри́житися, побри́житися; (*о мног.*) пона[поз]мо́рщуватися, понабри́жуватися; 3) мо́рщитися, намо́рщитися, змо́рщитися, (*нахмуриваться*) нахму́рюватися, нахму́ритися, насу́плюватися, насу́питися, (*о мног.*) понахму́рюватися, понасу́плюватися, посу́питися.

Намоскв́ичиться – навчи́тисся моско́вського крути́ства; набра́тисся моско́вських зви́чаїв, намоска́литися.

Намо́ст – 1) (*действие*), см. **Намо́стка**; 2) (*помост*) по́міст (-мо́сту), мо́стиння, мо́стови́ння (-ня); 3) (*мельничный лоток*) ло́токи (-кíв).

Намо́стина – мо́сти́на, мо́стови́на; см. **Мостови́на**.

Намо́стити, -ся, см. **Нама́щивать, -ся**.

Намо́стка – 1) намо́щування; насте́лювання *и* настила́ння; вибу́ркува́вання, (*вульг.*) вибу́ркува́вання; на[ви]си́пання (гру́зом), на[ви]гружа́ння *и* на[ви]гру́жування; тарасува́ння; *оконч.* намо́щення *и* намо́стиння, насте́лення *и* насла́ння; ви́бру[ур]кува́ння; на[ви]си́пання (гру́зом), на[ви]гру́ження; на́тарасува́ння чо́го чим; 2) намо́щування, *оконч.* намо́щення *и* намо́стиння чо́го. *Срв.* **Нама́щивать**.

Намо́стний – 1) (*мостильный*) мо́стильний, намо́щувальний; 2) (*наход. на мосту*) намо́стовий.

Намо́т – 1) (*действие*), см. **Намо́тка 1**; 2) (*мотушка*) мо́ташка.

Намота́ние, см. **Намотка 1**, *оконч.*

Намота́ть, -ся, см. **Нама́тывать, -ся**.

Намо́тка – 1) (*действие*) намо́тування, накру́чування, (*редко*) наві́рчування, (*навивание*) на́вива́ння, *оконч.* намота́ння, накру́чення, наве́рчення, навиття́ (-ття́); 2) (*вещь*) на́мотка, на́витка; шпу́лька.

Намо́тний – намо́тувальний, намо́тний, на́вивальний, на́вивний; (*намотанный*) намо́таний.

Намо́ток (*мотушка*) – мо́ташка; см. *ещё* **Намо́тка 2**.

Намо́точный – намотний, на́вивний. **-ний а́ппарат** – виту́шка, вите́лка.

Намо́тчик, -чи́ца – намо́тувач, -вачка, мото́льник, -ни́ця.

Намоты́жить *и* Намоты́жничать – насап(ув)а́ти, на́шарува́ти, на́прашува́ти.

Намохна́теть – скошля́тити, зволоха́тити, ску́дла́тити, спелеха́тити, спухна́тити (тро́хи, зве́рху).

Намохна́чивание, Намохна́чение – кошля́тіння, на́кошля́тіння, волоха́тіння, на́волоха́тіння, пу́хна́тіння, на́пухна́тіння.

Намохна́чивать, намохна́тить – кошля́тити, на́кошля́тити, волоха́тити, на́волоха́тити, пу́хна́тити, на́пухна́тити ко́го, що́. **Намохна́ченный** – на́кошля́чений, на́волоха́чений, на́пухна́чений. **-ться** – кошля́титися, на́кошля́титися, скошля́тити; бу́ти на́кошля́ченим *и т. п.*

Намо́чаливание, Намо́чале́ние – дертя́, подертя́ (-тя́) на ма́чулу (на лі́ко), ма́чулення, зма́чулення чо́го.

Намо́чаливать, -ся, намо́чалить, -ся – де́рти, -ся *и* дра́ти (де́ру, -ре́ш), -ся, поде́рти, -ся на ма́чулу (на лі́ко), ма́чулити, -ся, зма́чулити, -ся (*ставать волокнистым, ср. з.*) ликува́тити, зликува́тити. **-лить шею кому** – (за)по́тиличникі́в (на́шийникі́в) надава́ти ко́му.

Намо́чале́нный – поде́ртий на ма́чулу (на лі́ко), зма́чулений.

Намо́чалка, см. **Намо́чаливание, Намо́чале́ние**.

Намо́че́ние, см. **Намо́чка**, *оконч.*

Намо́чить, -ся, см. **Нама́чивать, -ся**.

Намо́чка – намо́чування, (*о мочке припасов ещё*) на́квашува́ння, *оконч.* намо́чення *и* намо́чі́ння, на́кваше́ння.

Намоше́нничать, -ся – на́шахрува́ти, -ся, на́шахраюва́ти, -ся, на́крутіюва́ти, -ся, на́махлюва́ти, -ся, на́махля́рити; -ся, на́махори́ти, -ся.

Намо́щать, см. **Нама́щивать**.

Намо́ще́ние, см. **Намо́стка**, *оконч.*

Намрача́ться, намрачи́ться – тьма́ритися, по́тьма́ритися, за́тьма́рюватися, за́тьма́ритися; (*мрачнеть*) хму́рніти, по́хму́рніти, (*более прежнего*) хму́рніша́ти, по́хму́рніша́ти.

Намсти́ть кому – на́мститися на́д ким, на́ кому, ко́му.

I. Намсти́ться – на́мститися.

II. Намсти́ться, см. **Намере́щиться**.

Наму́дрене́ть – 1) на́бра́тися ро́зуму, по́му́дріти, (*более прежнего*) по́му́дріша́ти; 2) см.

Наму́дриться 1.

Наму́дреть – набра́тися ро́зуму, помудрі́ти, порозумні́ти, (*более прежнего*) помудрі́шати, порозумні́шати.

Наму́дрить, -ся, см. Намудря́ть, -ся.

Наму́дровать, -ся – (*нахитрить, -ся*) наму́друвати, -ся, (*наумничать, -ся*) наму́дрячити, -ся, нахи́мерити, -ся, наму́драгеліти, -ся.

Наму́дрствовать, -ся – наму́друвати, -ся, нарозу́мувати, -ся, наму́драгеліти, -ся.

Наму́дрять, наму́дрить – 1) *кого* – навча́ти, навчи́ти ро́зуму (на ро́зум), наво́дити, наве́сти на ро́зум (*умудрять*) умудро́вувати *и* умудря́ти, умудри́ти *кого*; 2) **-дрить, см. Намудрovať.**

Наму́дряться, наму́дриться – 1) наби́ратися, набра́тися, (*о мног.*) понаби́ратися ро́зуму, умудри́тися, примудри́тися; (*научатся*) навча́тися, навчи́тися, (*о мног.*) понавча́тися чо́го; 2) **-дриться, см. Намудрovaťся.**

Наму́жичить *кого* – зму́жичити *кого*.

Наму́жичиться *и* Наму́жля́ниться – зму́жичитися, набра́тися му́жичьких (хло́пських, проста́цьких) ма́нер (звича́їв).

Наму́равливать, наму́равить *горшков, черепицы* – наро́бляти, наро́бити по́лив'яних го́рщиків, по́лив'яної че́репиці.

Наму́равливатьсѧ, наму́равитѧ – моро́жком бра́тися, взѧ́тися заде́рнюватися, заде́рнитѧ, де́рном (моро́жком) укрива́тися, укритѧ.

Наму́рлыка́ться – 1) (*о кошке*) (наму́ркота́[і]тися, наму́рката́ся; 2) (*напевая про себя*) наму́гика́тися, наку́рника́тися, нати́рлика́тися, наку́ргика́тися.

Наму́рлыки́вать, наму́рлыка́ть – 1) (*о кошке*) му́ркота́ти (-кочу́, -кочеш), наму́ркота́ти, му́ркота́ти (-кочу, -котиш), наму́ркота́ти, му́рката́ти, наму́рката́ти; 2) (*напевать про себя что*) му́гика́ти (-гикаю *и* -гичу), прому́гика́ти, наму́гика́ти, тирли́кати, проти́рлика́ти, нати́рлика́ти *що*.

Наму́са́тить – нап्रा́вити (на пра́вилі) *що*.

Наму́сливание, Наму́сление – 1) насли́нювання, насли́нення; 2) засли́нювання, засли́нення. *Срв. Наму́сливать.*

Наму́сливать, наму́слить *и* наму́со́лить – 1) *где* – насли́нювати, насли́нити, (*о мног. или во мн. местах*) понасли́нювати *де*; 2) *что* – засли́нювати, засли́нити, (*о мног.*) позасли́нювати *що*. [Соро́чечку дити́на засли́нила (Ки́ївщ.)]. **Наму́сленный *и* Наму́со́ленный** – 1) насли́нений, понасли́нюваний; 2) засли́нений, позасли́нюваний. **-тѧся** – 1) насли́нюватися, насли́нитѧ, понасли́нюватися; бу́ти насли́нювани́м, насли́нени́м, понасли́нювани́м *и т. п.*; 2) (*заслюниваются*) засли́нюватися, засли́нитѧ, (*о мног.*) позасли́нюватися; 3) (*вдоволь сов.*) насли́нитѧ.

Наму́сорить, -ся – насьмі́тити, -ся.

Наму́чать, наму́тить – 1) (*жидкость*) каламу́тити, скаламу́чувати, скаламу́тити, ко́лотити, ско́лотити, му́тити, зму́тити, заму́тити *що*; 2) (*среди людей*) баламу́тити *кого, що, де*, збаламу́тити *кого, що*, набаламу́тити *де*, ко́лотити *кого, що, де*, ско́лотити *кого, що*, на́ко́лотити *де*, каламу́тити *що, де*, скаламу́тити *що*, нака́ламу́тити *де*, (*редко*) му́тити *кого, що, де*, зму́тити *кого, що*, наму́тити *де*. **Наму́че́нный** – скаламу́чений, ско́лочений, зму́чений, заму́чений *и т. п.* **-тѧся** – 1) каламу́титѧ, скаламу́титѧ; бу́ти каламу́чени́м, скаламу́чени́м *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нака́ламу́титѧ, на́ко́лотитѧ, наму́титѧ; на́баламу́титѧ *и т. п.*; *срв. Му́тить.*

Наму́чить – наму́чити, виму́чити, (*истерзать*) на́катува́ти, на́мордува́ти, (*истомить*) сто́мити, на́томити, (*изнурить*) ви́снажити, знеси́лити, (*о мног.*) понаму́чувати, пона́кату́вувати, пона́мордо́вувати, по́мордува́ти *и т. п.* *кого*. **Наму́ченый** – наму́чений, понаму́чований; виму́чений; на́кату́ваний, на́мордо́ваний, по́мордо́ваний; сто́млений, на́то́млений; ви́снаже́ний, знеси́лений.

Наму́читься – наму́читѧ, по́пому́читѧ, (*о мн.*) понаму́чуватѧ, (*настрадаться*)

настраждатися, (*натерпеться*) натерпітися, (*натерзаться*) накатуватися, намордуватися, (*о мног.*) понакатовуватися, понамордовуватися, (*натомиться*) нанудитися, натомитися. [Доки не наму́читься, до́ти не нау́читься (Номис). О, скільки я наму́чився із то́го! (Грінч.). Попому́чився я, по́ки ту коло́ду спер на воза (Грінч.). Намордува́вся я з тим коне́м, по́ки вко́ськав його́ (Богодух.)].

Намучнять, намучнить – наборо́шнювати, наборо́шнити, на[за]поро́шувати, на[за]поро́шити боро́шном, (*о мног.*) понаборо́шнювати, пона[поза]поро́шувати боро́шном, поборо́шнити. [Не наборо́шньої мені на столі! (Грінч.). Ач, скрізь понаборо́шнювали (Сл. Ум.). Понапоро́шували боро́шном (Київщ.)]. **Намучнённый** – наборо́шнений, понаборо́шнюваний, поборо́шнений, на[за]поро́шений, пона[поза]поро́шуваний боро́шном. **-ться** – наборо́шнюватися, наборо́шнитися, понаборо́шнюватися, запоро́шуватися, запоро́шитися, позапоро́шуватися боро́шном, вбиратися, у(ві)братися в боро́шно; бу́ти наборо́шнюваним, наборо́шненим, понаборо́шнюваним *и т. п.*

Намуштровать – намуштрува́ти, вимуштрува́ти ко́го.

Намчатъ и Намчатъся на что – намчати(ся), нагна́тися, (*налететь*) налеті́ти, (*набежать*) набі́гти, (*наскочить*) наско́чити на що.

Намшаветъ, см. Намшиться.

Намшавить, -ся, см. Намшить, -ся.

Намшить – 1) (*пазы*) намшити, вимшити, замшити що; (*сукно*) на[с]кошля́тити, на[з]волоха́тити, (*наворсить*) накорсува́ти що.

Намшиться – змохува́тіти, скошля́тіти, зволоха́тіти, за[з]шарша́віти, (*наворситься*) наворсува́тися, (*о мног.*) помохува́тіти *и т. п.* **Атлас -лся** – отлас скошля́тів (наворсува́вся).

Намыв – 1) *см. Намывка*; 2) *см. Намывок.*

Намывание, см. Намывка 1, неоконч.

Намывать, намытъ – 1) намыва́ти, намы́ти, (*посуды, преимущ. деревянной, овощей и т. п.*) наба́нювати, наба́нити, (*о мног.*) понамыва́ти, понаба́нювати чо́го. [Вже намы́ли пшени́ці (Сл. Ум.)]. **-мытъ голову кому, см. Намылить голову (под Намыливать)**; 2) (*настирывать белья*) напыра́ти, напыра́ти, (*о мног.*) понапыра́ти чо́го; 3) (*накопляют промывая, добывают мытьём*) намыва́ти, намы́ти, (*о мног.*) понамыва́ти чо́го, що; 4) (*течением*) намыва́ти, намы́ти, нано́сити, нане́сти чо́го, що, (*преимущ. ила*) наму́лювати, му́лити, наму́лити (му́лу), (*о мн.*) понамыва́ти, понано́сити, понаму́лювати. [На луку́ чимало піску́ нанесло́, а в деяких місцях наму́лило (Сл. Ум.). Річка як розлива́ється, то наму́лює нам му́лу на капу́сник (Богодух.). Оце́ як вода́ бігла, то му́лило пісо́к, та й занесло́ на́шу криничку́ (Звин.)]. **Водой -мыло остров** – водою́ наму́лило (вода́ наму́лила) о́стрів. **Намытый** – намы́тий, наба́нений, понамыва́ний, понаба́нюваний; напыра́ний, понапыра́ний; нане́сений, наму́лений, понано́шений, понаму́люваний. **-ться** – 1) намыва́тися, намы́тися, понамыва́тися; бу́ти намыва́ним, намы́тим, понамыва́ним; наму́люватися, наму́литися, понаму́люватися; бу́ти наму́люваним, наму́леним, понаму́люваним *и т. п.* [Му́лу наму́лилося аж на пів арши́на (Богодухівщ.)]; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*обмывая кого, вымывая что*) намы́тися, наба́нитися; (*стирая бельё*) напыра́тися; б) (*моясь*) намы́тися, попомі́тися (досхочу́).

Намывка – 1) (*действие*) – а) намыва́ння, наба́нювання, *оконч.* намы́ття (-ття́), наба́нення; б) напыра́ння, *оконч.* напыра́ння; в) намыва́ння, *оконч.* намы́ття; г) намыва́ння, нано́шення, наму́лювання, *оконч.* намы́ття, намы́в (-ву), нане́сення, нані́с (-но́су), наму́лення; *срв.*

Намывать; 2) (намытое) намы́в (-ву), намы́то (-того́).

Намывки, см. Намылки.

Намывной – 1) намы́вний, намы́ваний; (*намытый*) намы́тий. **-ное золото** – намы́вне зо́лото; 2) *геол.* – намы́вний, напла[и]вний, нано́сний, наму́лений. [Всі́ інші азі́йські низи́, – се напла́вний у́твір, річна́ мулавіна́ (Калит.)]. **-ной песок** – а) (*в потенции: намываемый*) намы́вний (напла[и]вний) пісо́к; б) (*намытый*) наму́лений пісо́к (-ску́).

Намывняк – намывний (напла[и]вний, намулений) г[г]рунт (-ту), намул (-лу).

Намывок – наплав (-ву), наплавина, наплинок (-нку), намулина, мулавина.

Намывчивый – намывистий.

Намызгать *одежду* – заносити (замізкати) одѣжу;

Намызничать *что* – зафа[е]рмерувати що, заробити що фа[е]рмерством (фа[е]рмеруванням).

Намыкать, -ся, см. **Намыкивать, -ся**.

Намыкивание, Намыкание – намыкування, намыкання, начісування, начесання, надѣрганя.

Намыкивать, намыкать – намыкувати, намыкати, начісувати, начесати, надѣргати, (*о мног.*) понамыкувати, поначісувати чого. **Намыканный** – намыканий, начесаний, надѣрганий, понамыкуваний, поначісуваний. **-ться** – 1) намыкуватися, намыкатися, понамыкуватися; бути намыкуваним, намыканим, понамыкуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) намыкатися, начесатися, надѣргатися; надѣртися; б) (*набедствоваться*) нагорюватися, набідуватися, попоневіряться. **-ться** *горя* – прийняти (зазнати) горя (горювання); в) (*нашататься*) натиняться, навештатися, насновиг[г]атися; г) (*натолкаться, насоваться*) намыкатися, насоватися.

Намыл – 1) (*действие*), см. **Намылка**; 2) см. **Намылки**.

Намыливание, Намыление – намылювання, намылення.

Намыливать, намылить – намылювати, милити, намылити, (*о мног.*) понамылювати когó, що. [Ідна шие, друга миѣ, трѣтя поливаѣ, а четвѣрта милом милить (Чуб. V). Понамылюй сорочки (Богодухівщ.)]. **-лить** *голову кому* – намылити (нагріти) чуба кому, намылити когó, дати прочуханки кому. **Намыленный** – намылений, понамылюваний. **-ная вода**, см.

Намылки. -ться – 1) намылюватися, милитися, намылитися, понамылюватися; бути намылюваним, намыленим, понамылюваним; 2) (*вдоволь, сов.*) намылітисѣ.

Намылистый – милкій, намылистий.

Намылка, см. **Намыливание, Намыление**.

Намылки – (з)милини (-лин), миловиння (-ння), змылки (-лок *и* -ків).

Намыловарить и -варничать – 1) (*наделать мыловарством*) намыловарити, намылярувати; 2) (*заработать мыловарством*) заробити мыловарством (мылярством) що.

Намыльчивый, см. **Намылистый**.

Намыльщик, -щица – намылювач, -вачка.

Намыслить, см. **Намышлять**.

Намыслиться – надуматися, намыслитися, доміркуватися, (*намозговаться*) намізкуватися.

Намытарить, см. **Намошенничать**.

Намытариться – 1) намытарюватися, намытникуватися; 2) см. **Намошенничаться**; 3) (*натормошиться*) натермоситися, наторсатися, нашарпатися; 4) см. **Намыкаться 2б** (*под Намыкивать*); 5) см. **Намотаться 2б** (*под Наматывать*).

Намыть, -ся, см. **Намывать, -ся**.

Намычать, -ся – намыкати, -ся, (*сильнее*) наревті, -ся, наревіти, -ся, (*низко*) набутіти, -ся; (*о человеке: набормотать, -ся*) намымити, -ся.

Намычка – 1) (*действие*), см. **Намыкивание, Намыкание**; 2) мичка; см. **Мычка 2**.

Намычный – намыкувальний.

Намышечный – намыязний, намыязовий.

Намышлять, намыслить – намышляти, намыслити що; см. **Надумывать**.

Намякать, -ся, см. **Намямлить, -ся**.

Намякать, намякнуть – намыякати, м'якнути, намыякнути, розм'якати, розм'якнути, (*о мног.*) пона[пороз]м'якати. [Та вже болячка намыякла, можна й проколоти (Сл. Ум.)].

Намямкать, -ся, см. **Намямлить, -ся**.

Намямлить – (*нажевать*) нахамелити, (*перен.*) наремигати що; (*наговорить вяло*) намымити, напаяляти, наслѣбизувати, (*нерешительно*) надзямдзяти, намондзяти що, чогó *и*

т. п.; срв. Мямлитель.

Намямлиться – нам’ятися, намніхатися; намімритися, нап’яплятися *и т. п.; срв. Мямлитель.*

Намясничать – 1) (*наделать мясничеством*) нарізникувати, нарізничити; 2) (*заработать мясничеством*) заробити різництвом що.

Намясничаться – нарізникуватися.

Намятежить, -ся и -тежничать, -ся – наколотнічати, -ся, наворохобити, -ся, наворохі[о]бничити, -ся, набунтарити, -ся, набунтівничити, -ся.

Намятель, -ся, см. Наметель, -ся.

Намять, -ся, см. Наминать, -ся.

Намяюкать, -ся – нанявкати, -ся, нанявчати, -ся, (*зап.*) нам’явкати, -ся, нам’явчати, -ся.

Нанаживать, нанозить, см. Нанизывать.

Нанашничать на кого – нашептати, наклепати, набрехати на ко́го, обмовити ко́го.

Нанашальничать – нанашабничати.

Нанашивание – наношування, наношення чо́го; *срв. Нанесение 1.*

Нанашивать, см. I. Наносить.

Нанашиваться, см. II. Наноситься 1.

Нанаяниться к кому – нав’язатися, набітися до ко́го.

Нанбук, -букový – нанбук (-ку), нанбуковий.

Нанду, пт. *Rhea americana* Lath. – нанду (*нескл.*).

Нанебный – нанебний, (на)небесний.

Нанебный – напіднебінний, (що) на піднебінні.

Наневольт кого – попоневольтити, попросилувати ко́го. **-ться** – наневольтитися.

Нанегодничать – наробити негідних учинків, нанегідничати.

Нанегодоваться – наобурюватися.

Нанедельный – середтижневий.

Нанежить кого – напестити, напестувати, наголубити, намилувати, (*редко*) наніжити, (*изнежить*) розніжити, зніжити, (*избаловать*) розпестити ко́го.

Нанежиться – напеститися, напестуватися, нарозкошуватися, (*редко*) наніжитися; (*в постели*) навилежуватися, (*навалются*) навикачуватися; попроситися (досхо́чу) *и т. п.*

Нанежничаться – напанькатися, наманіжитися, намарципанитися з ким; нападатися коло ко́го; намилуватися з ким *и т. п.; срв. Нежничать.*

Нанеистовствовать, -ся – нашаленіти, -ся, наскаженіти, -ся, налютовати, -ся.

Нанеметь – притерп(ну)ти, примліти.

Нанемечить, – знімчити, обнімчити, (*о мног.*) понімчити ко́го.

Нанемо, нрч. – аж до зніміння. *Язык отнялся у него -мо* – йому відібрало мову, аж (язик) знімів.

Нанемочься, см. Нахвораться.

Нанесение – 1) (*натаскивание в большом количестве чего*) наношування, наношення, *оконч.* нанесення, наносіння чо́го; 2) (*ветром*) наношення, намітання, навіювання, *оконч.*

нанесення, намете[і]ння, навіяння чо́го; (*водой*) наношення, намулювання, *оконч.*

нанесення, намулення; (*занесение*) замулювання, *оконч.* замулення чо́го; 3) (*заразы, болезни*) заношення, *оконч.* занесення чо́го; 4) (*на план, на карту*) зазначання *и*

зазначування, *оконч.* зазначе[і]ння чо́го на плані, на мапі (на карті); 5) *техн.* – накидання, *оконч.* накидання чо́го. **-ние штукатурки** – накидання, накидання тиньку на що,

тинькування, *оконч.* обтинькування чо́го. **-ние лака на что** – лакування, *оконч.* полакування чо́го; 6) (*причинение*) завдавання, чиніння, учиніння, спричиніння *и* спричинювання,

заподіювання, *оконч.* завдання, учине[і]ння, спричинення, заподіяння чо́го. **-ние**

оскорбления – образа ко́го, заподіювання (заподіяння, учине[і]ння) образи ко́му. **-ние побоев**

– завдавання (завдання) побою ко́му, побій (-бою). [За побій він мені заплатить

(Богодухівщ.). *Он наказан за -ние жене побоев* – його покарано за те, що побив жінку. **-ние ран, ударов** – завданннн (завданнн) ран, ударів. **-ние удара палкой, шпагой** – удар (-ру) палицею, шпадою. **-ние вреда, материального ущерба кому** – чиніннн (учиняннн, учине[і]ннн) шкоди кому; шкода. [Я позиватиму його за шкоду, що він мені вчинив (Київщ.)].

Нанести, -сь, нанести, -ся, см. I и II. Наносить, -ся.

Нанёт, см. Нет 3.

Нанивный – нанив'яний, нанивний.

Нанизание – нанизання, (*зап.*) насиляннн, (*зап.*) наволоччннн.

Нанизка – 1) (*действие*), см. **Нанизывание и Нанизание**; 2) нїзка; (*мониста*) разок (-зка); (*баранок и т. п.*) в'язка. [Надївала на шїю разок дорогого намїста (Коцюб.)].

Нанизной – нанизний; (*нанизанный*) нанизаний.

Нанизывание – нанизування, (*зап.*) силяннн, насиляннн, (*зап.*) наволїканнн.

Нанизывать, нанизать – нанизувати, нїзати, нанизати, (*зап.*) силїати, насилїати (*несов. и сов.*), (*гал.*) наволїкати, наволоктї, (*о мног.*) понанизувати, понизати, понасилїати, понаволїкати що на що. [Нїзала, нїзала намїсто, та нанизала тїльки один разок (Сл. Гр.). Буду лежати і буду нїзати немов намїсто разки моїх думок (Коцюб.). Пїймав з десяток окунькїв, нанизав на хвойдину і понїс додому (Богодух.). Рожї понариваємо та на нїтку понанизуємо (Київщ.). Чи зумїєш ти намїсто понизати? (Харкївщ.). Насилїала коралї (Брацлавщ.).

Нанизанный – нанизаний, нїзаний, насилїаний, понанизуваний, понизаний, понасилїаний. [Тут намїсто лежить понизане, а там ненизане (Богодух.)].

Нанизываться, нанизаться – 1) нанизуватися, нїзатися, нанизатися, (*зап.*) силїатися, насилїатися (*несов. и сов.*), (*гал.*) наволїкатися, наволоктися, понанизуватися *и т. п.*; бути нанизуваним, нанизаним, понанизуваним, понизаним *и т. п.*; *срв. Нанизывать*. [Не нанизується намїсто – вїчка малї на цю нїтку (Червоногр.). І полетїли думи одна за другою, наче зєрна дорогого намїста нїзалися на шовкову нїтку (Н.-Лев.)]; 2) (*вдоволь, сов.*) нанизатися, насилїатися чоґо.

I. Нанизь, см. Нанизка 2.

II. Нанизь, см. Низменность.

Нанимание – найманнн, (*договаривание*) єднаннн, рядїннн, годїннн, договоряннн коґо; 2) найманнн чоґо; 3) винайманнн, найманнн чоґо. *Срв. Нанимать*.

Нанимателей – наймачїв; винаймачїв (-чєва, -чєве).

Наниматель, -ница – 1) наймач (-ча), -мачка. [Наймачї робочої сїли (Київ)]; 2) (*берущий, -щая в наём что*) наймач, -мачка чоґо; 3) (*сдающий, -щая в наём что*) винаймач, -мачка чоґо, наймодавець (-вця), -в(н)иця.

Нанимательницын – наймаччин; винаймаччин (-на, -не).

Нанимательский – наймацький, наймачївський; винаймацький, винаймачївський.

Нанимать, нанять – 1) *кого* – наймати, на(й)няти, (*о мног.*) понаймати, (*договаривать*) єднати, поєднати, з'єднати, рядїти, порядїти, підрядїти, годїти, згодїти, договоряти, договорити коґо. [Пїшов наймати наймита (Рудч.). Не сердься, найму взавтра музики (Н.-Лев.). Дївчат на буряки понаймав (Г. Барв.). (Зємство) одну стару бабу поєднало служити коло лїкарні (Яворн.). Я от землемїра з'єднав, щоб перемерїяв ваш надїл (Кониськ.). Ще з вечора треба порядити вїзника (Звин.). Менї треба було згодїти вїзника (Н.-Лев.). Пїшов договоряти молотникїв (Звин.)]; 2) *что* – наймати, на(й)няти, (*о мног.*) понаймати що. [Наймаємо собї малєньке примїщеннн у великому будинковї (Київщ.). Молєбїнь наняла аж на цїлого карбованця (Тесл.)]; 3) (*отдавать в наём*) винаймати, винайняти *и (зап.)* винаймити, наймати, на(й)няти, (*о мног.*) повинаймати, понаймати що. **Нанимаемый** – найманий; винайманий. **Нанятый и Нанятой** – 1) на(й)нятий, найманий, (*о мног.*) понайманий, (*договорённый*) поєднаний, з'єднаний, поряджений, підряджений, згоджений, договорений. **-тый работник** – найманий робїтник (-ка), наймит (-та), (**-тый на определ.**

срок) строковий (-во́го) (робітні́к); 2) на(й)ня́тий, найма́ний, (о́ мног.) по́найма́ний. [Живемо не в своїй хаті, а в нанятій (Звин.)]; 3) вина́йнятий, вина́ймлений *и т. д.*

Нанима́ться, наня́ться – 1) (о́ людях) найма́тися, на(й)ня́тися *и (зап.)* найми́тися, (о́ мног.) по́найма́тися, (поступа́ть на службу по найму) ставати, ста́ти (піти́), (о́ мног.) поставати в найми, (договарива́ться) єднатися, поєднатися, рядитися, порядитися, підрядитися, годитися, згодитися, договоря́тися, договори́тися; бу́ти найманим, на(й)ня́тим, (о́ мног.) по́найманим *и т. п.*; *срв.* **Нанима́ть.** [Найня́вся – прода́вся (Приказка). Ра́яла до па́на наня́тися (Грінч.). Найми́вся в одного склепа́ря (Франко). Приму́шені блука́ти, щоб де-небу́дь в найми ста́ти (Олесь). Він був зго́джений носи́ти з містечка до чаю свіжі паляни́ці (Н.-Лев.)]. **-т́ся** (служить) кем, в качестве кого – найма́тися, на(й)ня́тися, по́найма́тися, ставати, ста́ти, поставати за ко́го. [Найма́вся за чередника́ і пас ві́вці (Крим.). Найня́лася (ста́ла) за ня́нку (Канівш.). Он **-ня́лся** в подёнцики – він на(й)ня́вся (став) за подённого. **-т́ся** на известный срок – найма́тися, на(й)ня́тися, ставати, ста́ти на певний термін (строк, у строки́, у строка́х). [На́ші дівча́та в строки́ по́наймали́ся до Покро́ви (Слов'яносербц.)]. Он для этого **-ня́т** – його́ на це (для цього) на(й)ня́то; 2) (о́ вещах) найма́тися, бу́ти найманим, на(й)ня́тим, по́найманим. *Этот дом -ется* каким-то частным лицом – цей буди́нок (цього́ буди́нка) найма́є яка́сь прива́тна о́соба; 3) (сдава́ться в наём) вина́йма́тися, найма́тися, бу́ти вина́йманим, вина́йня́тим, найманим, на(й)ня́тим, (о́ мног.) по́найманим.

Нани́ц, нрч. – 1) ни́ць, до́лілиць, лице́м до землі́; *см.* **Ни́ц**; 2) (наизнанку) на́вивори́[о]т, ви́воротом.

На́нка – на́нкин (-ну) *и (рус.)* на́нка, кита́йка, (ум. кита́єчка), кита́й (-таю́), (диал.) пейстри́на.

На́нковый – на́нкиновий *и (рус.)* на́нковий, кита́йковий, кита́йчатий, кита́йчаний, кита́йчастий, кита́євий, (диал.) пейстри́новий.

Нанови́ться – віднові́тися, понові́тися; на́ста́ти. *Ме́сяц -лся* – молоді́к на́ста́в.

Наново, нрч. – за́ново, на́ново. [Так з не́ї нечи́ста сила й ви́йшла, мов охристи́ли її́ за́ново (Рудч.). Розки́дав піч та на́ново скла́в (Ки́вш.).]

Нано́жни – на́ножні (-нів); *ед. ч.* на́ножень (-жня). [Подиви́ся на його́ на́ножні! чи чу́вано де, щоб мертвякі́ з'явля́лись уночі́ з золотими́ за́пинками на нога́х? (Олм. Примха)].

Нано́жный – на́ніжний.

Нанози́ть, см. **Нана́жива́ть.**

Нано́с – 1) (действие), *см.* **Нанесе́ние**; 2) (нанесе́нное: ветром) на́ніс (-но́су), наду́в (-ву), (сне́жный) наме́[і]т, (за́нос) заме́[і]т (-ме́ту), (ку́ча) купа, (побольше) кучугу́ра (в піску́, із сні́гу *и т. п.*), (нанесе́нный водой) напла́в, напли́в (-ву), напли́нок (-нку), напла́вина, (песок, ил) наму́л (-лу), наму́лина; (*перен.*) на́ніс, наму́л; *срв.* **Наме́т 2.** [Піщані́ наду́ви (Калит.). До нас на́ город кучугу́ри піску́ по́наноси́ло ві́тром (Богодух.). Побере́жжя, неза́несене напла́вами рік (Калит.). Полудне́ва ча́сть, рівна́ як сті́л, повста́ла з на́несено́ї рі́чної напла́вини (Калит.). На наму́лі капу́ста гарна́ росте́ (Ки́вш.). Ї́ затяглю́ товстим ша́ром морські́х наму́лин (Троян.). Шко́да ду́мати, щоб о́це на́носом о́сі́ла Русь Ви́сляні́ узбере́жжя (Кулі́ш). Лі́тературний наму́л (Рада)]; 3) на́клеп (-пу); *см.* **Наго́вор 2.**

Наноси́тель, -ни́ца – на́носильник, -ни́ця, (учини́тель, -ни́ца) за́поді́йник, -ни́ця, (оби́д) кривди́к, -ни́ця, покривди́к, -ни́ця, (клеветы́) на́клепник, -ни́ця, (пора́жения) пора́зник, -ни́ця.

I. Наноси́ть (несов.), нана́жива́ть, наноси́ть (сов.), нанести́ *и* нане́сть чего́ (натаски́вать в большо́м количе́стве) – на́но́сити, на́но́шувати *и (стар.)* на́ноша́ти, на́но́сити, на́не́сти, на́зно́шувати, на́зно́сити, (о́ мног.) по́наноси́ти, по́нано́шувати, по́назно́шувати чо́го. [Не ма́вши де за́ложити во́щину, на́носи́ла бджо́ла ме́ду по́вні́ ямки́ в землі́ (Кулі́ш). Со́ломи́ в сі́ни на́носи́ла (Шевч.). Лю́ди на́несли́ поро́ді́ллі м'я́са, па́ски (Г. Барв.). На́носим ка́міння, на́зно́симо гли́ни, збу́демо́ ха́тку (Коцю́б.). По́наноси́ли на чо́ботя́х сні́гу в ха́ту (Ки́вш.).] **-си́ть, -ва́ть, -сти́** *яиц* (о́ пти́це) – на́но́сити, на́но́сити *и* на́не́сти, (о́ мног.) по́наноси́ти *яе́ць.*

Нано́шенный и **Нанесе́[ѐ]нный** – нано́шений, нане́сений, понано́шений, понано́шуваний, поназно́шуваний. [Нано́шена до пе́чи соло́ма зайняла́ся (Богодухівщ.). Сніг, нане́сений у ха́ту на чобо́тях, порозтава́в (Кані́вщ.)].

II. Наноси́ть, нанести́ и нане́сть – 1) см. **I. Наноси́ть**; 2) (о ветре: *наметать*) нано́сити, нане́сти, наміта́ти, наме́сти, навіва́ти и навіюва́ти, навія́ти, (о мног. или во мн. местах) понано́сити, понаміта́ти, понавіва́ти и понавіюва́ти чо́го; (о воде: *намывать*) нано́сити, нане́сти, (*преимуц. об иле*) наму́лювати, наму́лити, (о мног.) понано́сити, понаму́лювати чо́го; срв. **I. Наметать** и **Намывать** 4. [Нане́сло ві́тром піску́ на гря́дки (Кані́вщ.). Намело́ сні́гу в сі́ни (Ки́ївщ.)]. *Река -сла илу на луг* – ріка́ (річка) нане́сла (наму́лила) му́лу на луку́, (*занесла илом*) заму́лила луку́; 3) (*заразу, болезнь*) зано́сити, зане́сти, (о мног.) позано́сити що. [Коли-б наші заробітчани не занесли холери з До́ну (Сл. Ум.)]; 4) (*наносит что на что*) нано́сити, нане́сти, зано́сити, зане́сти, (о мног.) понано́сити, позано́сити що на що. *Корабль -сло на мель* – корабель нане́сло (н[з]агна́ло) на мілину́ (на мілке́). *Тучу -сло на лес* – хма́ру нане́сло (нагна́ло) над ліс. *Бадью з землею -сят на сруб* – цебе́р з землею зано́сять на зруб (ця́м[б]рину). **-сти руку на кого** – зня́ти (підне́сти) руку́ над ким, замі́ритися, зама́хнутися на ко́го; 5) (о лоша́дях: *набегать с разгону*) набіга́ти, набі́гти, наска́кувати, наско́чити, наліта́ти, налеті́ти, намча́ти на що; 6) (о *чертёжных работах*) зазнача́ти и зазнача́увати, зазначити, (о мног.) позазнача́ти, позазнача́увати, позначити що на чо́му. **-сти на план, на карту леса и горы** – зазначити на плані, на ма́пі (на ка́рті) лісі́ і го́ри; 7) *техн.* – накида́ти, накидати, (о мног. или во мн. местах) понакида́ти що. **-силь, -сти слой штукатурки** – накида́ти, накидати шар тиньку́ на що, тинькува́ти, обтинькува́ти що. **-силь, -сти лак на что** – лакува́ти, полакува́ти що; 8) (*причинять*) завда́вати, завда́ти чо́го и що, чини́ти, учиня́ти, учини́ти, спричиня́ти и спричинюва́ти, спричини́ти, заподіюва́ти, заподі́яти що ко́му. **-силь, -сти бесчестие кому** – чини́ти, учини́ти безче́стя ко́му, несла́вити, знесла́вити, ганьби́ти, зганьби́ти ко́го, завда́вати, завда́ти несла́ви (ганьби́) ко́му. **-силь, -сти вред** – робити, зроби́ти, чини́ти, учини́ти, заподіюва́ти, заподі́яти шко́ду, шко́дити, нашко́дити, пошко́дити ко́му. **-сти обиду, оскорбление кому** – скривди́ти (покривди́ти), обра́зити ко́го, кривду́, образу́ заподі́яти (вчини́ти) ко́му. [Почтиво́сті мо́їй, чесно́ті ви як зважи́лись таку вчини́ти кривду́? (Грінч.). Єди́ний спо́сіб загла́дити ту кривду́, яку́ йо́му заподі́яно (Крим.)]. **-силь оскорбление на словах, действием** – обра́жати (чини́ти обра́зу) сло́вом, вчи́нком. **-силь, -сти побои кому** – завда́вати, завда́ти побо́ю ко́му, би́ти, побити и (*сильнее*) наби́ти ко́го. **-силь, -сти поражение неприятелю** – побива́ти, побити во́рога, завда́вати, завда́ти побо́ю (пора́зки), учини́ти пора́зку во́рогові. **-силь, -сти раны кому** – ра́нити, порáнити ко́го, завда́вати, завда́ти ра́ну ко́му. [Забу́ти неда́вне мину́ле, що́ таких ран глибо́ких завдало́ було́ йо́му (Рада). То не спис коза́цький ра́ну ї́й глибо́кою завда́в (Франко)]. **-силь, -сти удар кому** – уда́р(у) ко́му завда́вати, завда́ти, уража́ти, урази́ти, уда́рити ко́го. [Оста́ннього уда́ру завда́в украї́нському пи́сьменству́ Мико́ла (Рада). Ніхто́ в Росі́ї не завда́в такі́х ду́жих уда́рів систе́мі людо́владства́ (Рада)]. **-сти удар палкою, шпагою кому** – уда́рити па́лицею, шпадо́ю ко́го. **-сти ущерб кому, чему** – (*материальный*) учини́ти шко́ду ко́му, чо́му, уще́рбити що́ ко́му, (*диал.*) забі́дити ко́го, (*нравственный*) уще́рбити, надвeредити що́; см. *ещё -сти вред*. [Він ду́же уще́рбив мо́є бага́тство (Крим.). Мо́єї сла́ви тим ви не вще́рбили (М. Грінч.). Я тим не забі́див йо́го бага́то, що́ взяв у йо́го тро́хи сьо́го та то́го (Дніпропетр.). Прі́суду пере́мініть не мо́жна, хіба́-б ми на́шу че́сть надвeредили (Куліш)]; 9) **-силь на кого**, см. **Наговаривать** 2; 10) **-силь цену** – набива́ти (підбива́ти) ці́ну.

Нанесе́[ѐ]нный – 1) см. *под I. Наноси́ть*; 2) нане́сений, наметений, навія́ний, понано́шений, понаміта́ний, понавіюва́ний; наму́лений, понаму́люваний; 3) зане́сений, позано́шений; 4) нане́сений, зане́сений, понано́шений, позано́шений; зня́тий, підне́сений над ким, замі́рений, зама́хну́тий на ко́го; 5) зазнача́ний, позазнача́уваний; 6) накида́ний, понаки́д(ув)аний; 7) завда́ний, учинений, спричинений, заподі́яний, зроби́лений; 8) наби́тий, підби́тий.

I. Наносі́ться (*вдоволь*) – 1) (*от Носи́ть*) – а) наносі́тися ко́го, чо́го, попоноси́ти ко́го, що *и* чо́го, попоноси́тися з ким, з чим. [Попоносив по келі́йках води (Куліш)]. *На вас води не -шься* – на вас води́ не наноси́шся; б) (*об одежде, обуви*) наносі́тися чо́го, находи́тися в чо́му. [І не наноси́лася я свого́ нового́ кожуха, а довелось прода́ти (Кані́вщ.). Не находи́лася я в цих череви́ках – скоро стопта́лися (Липовеч.)]. *Не -шусь я этого́ платья* – ношу́ – не наноси́юся цього́ вбрання (*женского ещё*: ціє́ї сукні); 2) (*от Носи́ться*) – а) (*об одежде, обуви: проноситься*) поноси́тися, проноси́тися. [Не довго́ ці чо́боти проно́сяться, бо товар зовсі́м пога́ний (Сл. Ум.)]; б) наносі́тися; на(в)ганя́тися, намикати́ся; наліта́тися, нашуга́тися; набу́ятися, наширя́тися, накружля́тися; *срв. Носи́ться 2*; в) *с кем, с чем* – наносі́тися, (*ирон.*) напа́нькати́ся, наця́цькати́ся з ким, з чим.

II. Наносі́ться, нанести́сь и нанесётся – 1) (*натаскиваться в большом количестве*) наносі́тися, наноси́ватися, назно́шувати́ся, бу́ти наносе́ним, наноси́вани́м, наносе́ним, пона́ношувани́м *и т. п.*; *срв. I. Наноси́ть*. [Боло́то в ха́ту за чо́бїтьми наносі́ться (Киї́вщ.)]; 2) (*ветром*) наносі́тися, нане́стїся, намі́тати́ся, наме́стїся, навію́ватися, наві́ятїся, (*водою*) наносі́тися, нане́стїся, наму́лювати́ся, наму́літїся; бу́ти наносе́ним, наноси́вани́м, нанесе́ним, пона́ношувани́м *и т. п.*; *срв. II. Наноси́ть 2*; 3) (*о заразе, болезни*) заносі́тися, зане́стїся, позано́сити́ся; бу́ти заносе́ним, зане́сени́м, позано́шени́м; 4) наносі́тися, бу́ти наносе́ним, наноси́вани́м, нанесе́ним *и т. п.*; зазнача́тися *и* зазнача́ватися, бу́ти зазнача́вани́м, зазнача́ени́м, позазнача́вани́м; накида́тися, бу́ти наки́д(ув)ани́м, наки́дани́м, понаки́д(ув)ани́м; завда́ватися, чини́тися, учиня́тися, заподію́ватися, бу́ти завда́вани́м, за́вдани́м *и т. п.*; *срв. II. Наноси́ть 4, 6, 8. Хутор -се[é]н на карту* – хути́р зазнача́но на ма́пі (на карти́). *Мне -сено оскорбление* – мене́ обра́жено, мені́ заподі́яно (вчинено) обра́зу; 5) (*набегать на кого, на что*) наганя́тися, нагна́тися, набі́гати, набі́гти, (*наскакивать*) на́скакува́ти, на́ско́чити, (*налетать*) налі́тати, налеті́ти на ко́го, на що́ (*напарываться*) напорю́ватися, напороти́ся на ко́го, на що́; 6) **-ти́сь** (*о птице*) – нане́стїся, нане́сти́ яєць.

Наноси́ца – (*у людей*) пере́нісся (-сся), (*у животных*) хра́[я]пи (-пів).

Наноска, *см. Нанесение*.

Наносли́вый, *см. Наносчи́вый*.

I. Наносни́к (*речной выкид*) – бережні́як (-ку́).

II. Наносни́к – 1) (*у сапожников*) на́кладка; 2) (*в шлеме*) на(д)ні́сся (-сся).

I. Наносни́й и Наносно́й (*от Нанос*) – 1) (*о песке, иле и т. п.*) наносни́й, нане́сени́й, (*нанесённый водой*) на́мивни́й, напла́[и]вни́й, наму́лений; *срв. Намывно́й 2. -ные камни* – наносне́ (єрати́чне) ка́мїння. **-но́й лес** – бережні́як (-ку́); 2) (*о заразе, болезни*) зане́сени́й; (*эпидемический*) по́шесни́й. **-ная беда** – ли́ха по́шесть (-ти); 3) (*о ветре*) наносли́вий, наду́вистий, наві́йни́й; 4) на́клепни́й, обмо́вни́й; *срв. Клеветни́ческий 2*.

II. Наносни́й (*от Нос*) – на(д)ні́сний, на(д)носови́й.

Наносок – нане́сок (-ску), (*речной*) бережні́як (-ку́).

Наносоудержа́тель (*речной*) – наму́лозатри́мник.

Наносчи́вый – 1) (*о ветре, воде*) наносли́вий, (*о воде ещё*) на́мивистий, напла́вистий; 2) (*о человеке*) на́клепли́вий, обмо́вли́вий.

Наносчи́к, -чи́ца – на́клепни́к, -ни́ця, клепа́ч (-ча́), па́чка; *срв. Нау́шник, -ни́ца и Клеветни́к, -ни́ца*.

Наносье, *см. Наноси́ца*.

Наносчи́й – на́дні́чний, пере́дні́чний.

Наносе́ние, *см. Нанесение, оконч.*

Нансу́к, -су́ковий – на́нсу́к (-ку́), на́нсу́кови́й.

Нануди́ться – на́нуди́тися.

Нанужда́ться – на́бїдува́тися, на́те́рпїтися, при(й)ня́ти ну́жди.

Нанука́ться – на́нука́тися, на́нунука́тися.

Нанутренєть і **Нанутрєть** – подебеліти, поглядшати, потовщати, набратися тіла (*фамил. сальця*), (*налиться*) налітисся.

Нанывать, наныйть – нанивати, наніти, намлоїти, наболіти.

Наныривать, нанырнуть *на что* – напоринати і напірнати, напірнути на що. [Напірнув на камінь (Звин.)].

Нанырять – 1) напоринати і напірнати, (*панырять*) попоринати, попірнати; 2) *что* – випірнати що.

Наныряться – напоринатися, напірнатися.

Нанюнится – нарюматися, нарюмсатися.

Нанюхать *кого, что* – вінюхати, вінюшити, занюхати когo, що. [Собака вінюшив дичину (Сл. Ум.). Занюхав, що в хаті десь горілка є (Богодух.)].

Нанюхаться – нанюхатися, напахатися. [Нанюхався табаки (Сл. Ум.). То ти по чужих степах налітавсь, руської кісти напахавсь (Казка). Напахалася квіток (М. Грінч.)].

Наняньчить *кого* – наняньчити, (*забавить*) забавити когo.

Наняньчиться – наняньчитися, нанянькуватися; (*напестоваться*) нанянькатися, напестуватися, (*навозиться*) напанькатися, нацяцькатися з ким, з чим. [Напанькалася вона з дітьми, поки вигодувала (Грінч.)].

Нанятие, см. **Наём 1**, *оконч.*

Нанятой, Нанятый, см. **Нанимать**.

Нанять, -ся, см. **Нанимать, -ся**.

Наобещать – наобіцяти, -ся, (*вост.*) наобіцяти, -ся. [Отакі ви, дядино! – наобіцями повну торбу, а тепер і назад (Кониськ.)].

Наоборот, *нрч.* – 1) (*в обратную сторону, задом наперёд, изнанкой вверх*) навпаки, навспак, навіворі[о]т, навідворіт(ь), назворі[о]т, (*диал.*) навбакир, нав(в)ерле; (*обратно*) відворотно. [Дарма, що вкупі ночували, а тільки одно туди, а друге туди, головами навпаки (Г. Барв.). Що не загадай, усе зробить навпаки (Гр. Григор.). В житті частенько трапляється навпаки (Крим.). Або навпаки: попереду викладається якась теорія, а потім... (Крим.). Він тепер зробився забобонний, як-раз навіворіт, ніж перше (Куліш). І навідворіть: де-б мало бути «ъ», там видавці віддрукували «ь» (Крим.). І все робили назворот (Котл.). Вони прийняли мої слова як-раз навбакир (Сл. Гр.). Наверле становиш стовпа, – товщим краєм угору: треба товщим у землю (Вовчанщ.). Під 50° полудневої ширини є найнижчий стан сонця, тоді як у нас найвищий, і відворотно (Калит.)]. **-рот** *пошло дело* – навпаки пішла справа, на переверт пішло діло (Н.-Лев.); 2) (*напротив*) навпаки. [Із тих грошей він не стратив ані шеляга, – навпаки, доложив до них іще пару ренських (Франко). Навпаки, історія дала нам зовсім інші приклади (Грінч.)]. **А -рот** – а навпаки. [Зовсім не старалися роз'яснити свої догмати, а навпаки ще їх затемнювали (Л. Укр.)].

Наоброчить – набрати (понабирати) в посесію чогo.

Наобум, *нрч.* – навмання, навманя[ь]кі, навгід(ь), на галай- (на) балай, (*диал.*) на́з(д)ря; *срв.*

Наугад. [Вибачайте люди добрі, що козацьку славу так навмання розказую без книжної справи (Шевч.). Він ніколи не вмів жити навмання, не знаючи нащо (Грінч.). Читання йде навмання, читається безсистемно (Грінч.). Поїхав на галай- на балай (Липовеч.). Цьогó діла не можна робити на́зря, не обміркувавши (Н.-Лев.)].

Наовражный – наяружний, наярний, над'яружний, над'ярний.

Наогол, *нрч.* – наголо, геть, геть-чисто, до-останку; см. **Наголо 2**.

Наоградный – на(о)горожні[і]й.

Наодали і **Наодаль**, см. **Поодаль**.

Наодежный – наодежний, наодіжний.

Наодинке і **Наодиноке**, *нрч.* – самотою, само[і]тно, наодинці.

Наозёрный – наозе[і]рний.

Наозорніча́ть, -ся – набешкетува́ти, -ся, нагалабу́рдити, -ся.

Наоконник – навіко́ння (-ння).

Наоконничный – навікня́ний.

Наоконный – навіко́нний.

Наоли́фить, -ся – заоли́ти, -ся, наоли́ти, -ся.

Наопа́шку и Наопа́шь, нрч. – наопа́шки, наопа́ш, наопа́шку, о́пашки, (*диал.* навпа́шки), накі́дкою, внакі́дку. [Ой, чи той се Микі́та, що наопа́шки сві́та? (Пі́сня). Накі́нув сіря́чину на себе о́пашки (Полтавщ.). Наді́в сві́ту навпа́шки (Звягельщ.).]

Нао́прокидь, см. О́прокидь.

I. Наора́ть, -ся – нагорла́ти, -ся, нарепетува́ти, -ся, нагаласува́ти, -ся.

II. Наора́ть, Наорыва́ть, см. Напаха́ть, Напахива́ть.

Наосвете, нрч. – на-ро́звидні.

Наоска́ле, нрч. – на-ві́скі́р, на-ви́щі́р. *У него́ зу́бы все́гда -ле* – у його́ зу́би за́вжди ви́скалені (ві́ск[щ]і́рені).

Нао́слаби, нрч. – сла́бко. *Верё́вка -би* – моту́зка стає сла́бка (осла́бла).

Нао́слабь, нрч. – на-осла́б.

Нао́слепь, нрч. – о́сліп, на-о́сліп, на́сліпо, за́жмуром; *срв. О́слепью.* [Стріля́ли на-о́сліп (Маков.). Хоч на́сліпо, та сме́ло (Франко). Як можна в таке ді́ло за́жмуром і́ті? – треба бу́ло до́бре розпита́ти та розміркува́ти (О. Пчі́лка)].

Нао́спить (иглу) – наві́спити (го́лку).

Наості́ть (иглу, шило) – нагострі́ти, ви́гострити (го́лку, ши́ло).

Наостре́, нрч. – наго́ло; (*наготове*) напого́тові; *срв. Наго́ло 1.*

Наостре́ние – наго́стрення *и* наго́стріння, ви́гострення; (*на точиле*) нато́чення *и* наточі́ння; (*о зубч. орудиях*) назу́блення чо́го.

Наостре́нь – гостри́ло, (*точило*) то́чило, (*осёлок*) бру́с (-са), брусо́к (-ска́), (*клепачка*) манта́чка.

Наостри́ть, -ся, см. Наостря́ть, -ся.

Нао́стро, нрч. – ду́же го́стро. *Остры́м -ро* – го́стро-прего́стро, гострі́сінько.

Наостровный – (на)острі́вний.

Наостро́же, см. Насторо́же.

Наостро́жить ры́бы – навилкува́ти ри́би, налови́ти ри́би на ві́лка.

Наостря́ть, наостри́ть – 1) наго́стрювати, нагострити, ви́гострювати, ви́гострити, погострити, (*на точиле*) нато́чувати, наточі́ти, (*о мног.*) пона[пови]го́стрювати, погострити, понато́чувати, поточі́ти що; (*зубчатые орудия*) назу́блювати, назу́бити, (*о мног.*) поназу́блювати що; *см. Нава́стрива́ть.* [Тре́ба нагострі́ти соки́ру (Сл. Ум.). Ви́гострю, ві́точку збро́ю іскри́сту (Л. Укр.). Як соки́ра притупи́ться, то й не пого́стриш ві́стря, – треба напружува́ти си́ли (Кулі́ш). Шаблі́ погостри́ли (Рудан.). Тре́ба серпа́ назу́бити (Звин.).] **-рить кулаки** – наго́тува́ти (наго́товити) кулаки́, (ста́ти) з кулака́ми напого́тові, ма́ти кулаки́ напого́тові; 2) (*наотпуска́ть остро́т, сов.*) набала́кати до́тепів, надоте́пува́ти, остю́чками (шпи́гачками) наколо́ти. **Наостре́нный** – наго́стрений, ви́гострений, пого́стрений, пона[пови]го́стрюваний; нато́чений, понато́чуваний; назу́блений, поназу́блюваний; наго́товлений. **-ться** – 1) наго́стрюватися, нагостри́тися, понаго́стрюватися; бу́ти наго́стрювани́м, наго́стрени́м, понаго́стрювани́м *и т. п.*; 2) *см. Нава́стрива́ться 2*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*остря́ что*) нагостри́тися; (*на точиле*) наточі́тися; (*на бру́ске*) набру́ситися; (*о зубч. орудиях*) назу́битися; б) (*отпуска́я остро́ты*) надоте́пуватися.

Наотва́л, нрч. – 1) *см. Огу́лом*; 2) (*до отва́лу*) до-не(с)хо́чу, до-не́змогу; 3) на спа́д, на впа́док; *см. Наубы́ль.*

Наотга́д, см. Науга́д *и* Наобу́м.

Наотко́сь, нрч. – на́в(с)кі́с; *см. Наі́скось.*

Наоткрышь, *нрч.* – просто, навпрямець, відверто.

Наотмашь, *нрч.* – навідліг, навідлі, (*пров.*) навідлів, наодлів, навігля. [Ударив просто навідлі кулаком (Грінч.). Бий павука навідлі, а не долонею (Звин.). Ляснув його навігля старшина (Васильч.)].

Наотпашку и **Наотпашь**, *см.* **Нараспашку**.

Наотрѣз, *нрч.* – навідріз, (*решительно*) рішуче, (*совершенно*) цілком. [Сказав наодріз, що не дасть (Сл. Ум.)]. **Отказать -рѣз** – цілком відмовити, відмовити як відрізати.

Наохать, *-ся* – наохкати, *-ся*, наохати, *-ся*.

Наохачивать, **наохотить** *кого* – заохочувати, заохотити *кого* до чого.

Наохотиться – наполюватися на *кого*, на *що*, *находитися* на (в)лові, настрільцюватися.

Наохривание, **Наохрение** – навохрювання, навохрення.

Наохривать, *-ся*, **наохрить**, *-ся* – навохрювати, *-ся*, навохрити, *-ся*, (*о мног.*) понавохрювати, *-ся*; бути навохрюваним, навохреним, понавохрюваним. **Наохренный** – навохрений, понавохрюваний.

Наочный – наочний, очевидний; *см.* **Наглядный**.

Наощупь, *нрч.* – 1) на дотик. [Люди справляли враження невиразних, невідчутних на дотик привидів (М. Калин.)]. *Рука -ощупь была холодна* – рука на дотик була холодна; рука, як доторкнутися, була холодна; 2) *см.* **Ощупью** (*под Ощупь*).

Напугубить – нашкодити, накоїти ліха.

Напад – 1) *см.* **Нападывание** и **Нападение**; 2) *см.* **Нападание** и **Нападение**.

Нападала, *см.* **Нападчик**, *-чица*.

Нападание – нападання чого.

Нападание – нападання, *напад* (-ду) на *кого*, на *що*.

Нападатель, *-ница*, *см.* **Нападчик**, *-чица*.

Нападательный – нападальний, нападівий, нападний.

Нападать, *см.* **Нападывать**.

Нападать, **напасть** – 1) *нападать*, *напасти* на *кого* и *кого*, (*со всех сторон*) о(б)падать, о(б)пасти, (*шутл.*) обаранювати, обаранити, (*обседать*) обседати, обсісти *кого*, (*о мног.*) понападать, поо(б)падать, пообседати; (*о войске и перен. ещё*) бити, ударяти, ударити на *кого*, чинити, учинити *напад*, (*делать набег*) наскакувати, наскочити на *кого*. [Аж тут раптом двадцять тисяч на них (козаків) нападають (Рудан.). Сорок комісарів в замку цім мене напали (Грінч.). Собаки обпали тих людей (Бердич.). Опала його сарана (Куліш). Діти обаранили мене за гостинцями (Н.-Лев.). Бджоли як обаранили його! (Манж.). А тим часом орендарів обсіли комахи (Рудан.). І хоче ворогом на тебе бити (Куліш). Ми вдарим несподівано на їх (Грінч.). Наскочив на наш хутір загін татарський (Тобіл.)]. **-пасть** *врасплох* – *напасти* несподівано (зненацька) на *кого* и *кого*, *заскочити* несподівано, збігти *кого*. [Тепер ляхи збіжать нас п'яних (Куліш)]. **-дать**, **-пасть на еду** – допадатися (*припадать*), допастися (*припасти*) до їжі, *накидатися*, *накинутися* на їжу; 2) (*вз'едаться, напускаться, на кого*) *нападатися*, *напастися*, *напосідатися*, *напосістися*, *насідатися*, *насістися* на *кого*, *насідати*, *насісти* *кого*, *накопуватися*, *накопатися*, *нагрібатися* на *кого*, *напастувати* *кого*, (*приставать к кому*) *наскіпуватися* и *наскіпатися*, *наскіпатися*, *накасуватися* и *накасатися* (*несов.*), *накасатися* (*сов.*) *наважувати* на *кого*. [Жінки найбільше нападалися на Ївгу (Грінч.). Напосілися злодії раз на мужика (Рудан.). Чого ти насідаєшся на мене? (Сл. Гр.). Дома насів жінку, чому не йшла боронити (Кониськ.). Чого це ви всі накопалися на мене? (Звин.). Я вам усе даю, а ви ще й нагрібаєтеся на мене! (Звин.). Чого це ти на парубка наскіпався? що він зробив тобі таке? (Мирний). Та чого ти накасаєшся на мене? (Харківщ.). Жінка як накасалась: «Біжи та й біжи за околицю!» (Г. Барв.). Защо ви всі наважуете на мене? (М. Вовч.)]. **-дать**, **-пасть на что** (*осуждать, критиковать*) – *нападати*(ся), *напасти*(ся), *ударяти*, *ударити* на *що*, *напастувати* *що*. [На цю книгу часом

нападалися (Грінч.). Ударив з своєю критикою на двоперсне знамення (Короленко). Духовний уряд гостро наступає шлюбну розлуку (Доман.); 3) (*наталкиваться, встречать*) нападати, напасти на кого, на що, натрапляти, натрапити на кого *и* кого, на що, наскакувати, наскочити на кого, на що, упадати, упасти на кого, надібати, надібати, здібати, здібати, (*диал.*) нагибувати, нагибати кого, що. [Ходив, ходив і таки напав на таких (Стор.). Чув якесь незадоволення, не натрапивши на те, що повинно бути його заняттям (Франко). Заблудив у лісі, та на щастя надібав карбівничого (Сл. Ум.). Ходив лісом та нагибав стільки полуниць (Грінч.). Утікав перед вовком, а впав на ведмедя (Номис)]. **-пасть на след** – напасти (натрапити) на слід, узяти слід кого, чий. [Нах тільки слід мерщій-би взяти, то не сховаються вони й у хмарах (Тобіл.); 4) (*овладевать, одолевать*) нападати, напасти кого *и* на кого, опадати, опасти кого, находити, найти на кого. [Щоб не потерпіти від диких капризів, що нападали його якось раптом (Франко). Хіба не всякого з вас іноді нападав безпричинний сміток? (Крим.). Чогось мене позіхи напали (Переясл.)]. **На него -пала лень** – його обсіли лінощі (ліньки, баглаї). **На мене -пал сон** – на мене найшов сон, мене взяв сон. **-даєт, -пал страх** – страх нападає (падає, находить), напав (найшов) на кого, страх опадає (посідає), опав (посів) кого. [Такий страх на мене пада, що й сказати вам не можу (Поділля). Находили на неї якісь страхи (Сл. Гр.)].

Нападаться – нападатися.

Нападаться, напасться – 1) *см.* **Нападать 3; 2) -даться, безл.** – нападатися.

Нападение – напад (-ду) на кого, на що. [Весь підібрався, як перед нападом (Коцюб.)].

Внезапное, непредвиденное -ние – наглий, непередбачений (несподіваний) напад. *При первом, при каждом -нии* – першого, кожного нападу; за першим, за кожним нападом. [Частіш почали кримці та ногайці набігати; кожного нападу брали селян у неволю тисячами (Куліш). За першим нападом ворога було побито (Київц.)]. **Быть в безопасности от -ния** – бути вбезпеченим (безпечним, забезпеченим) від нападу, проти нападу. **Возобновляют, возобновить -ние** – поновляти, поновити напад. **Выдерживать, выдержатъ -ние** – витримувати, витримати напад. [Не витримали турецькі галери козацького нападу (Загірня)]. **Отражают, отразить -ние** – відбивати, відбити напад кого, чий, давати, дати відсіч кому. [Відбито напад геть (Грінч.). Давали такі добру одсіч харцизякам (Куліш)]. **Производит, произвести -ние** – чинити, учинити напад, бити, ударяти, ударити на кого, на що; (*быстрые -ния на кого*) швидко наскакувати, наскочити на кого, (*образно*) крутити веремія. [Прийшов чужоземець татарин і ото вже на Вишгород б'є (Ант.-Драг.). Ніхто краще його не ставав до бою, ніхто не крутив ляхам такого веремія (Куліш). Як зачав він веремія крутити: то шарпне, то сіпне, то кусне мене (Канівц.)].

Нападка, см. **Напад.**

Нападки – напади (-дів) *и* напад (-ду), нападки (-док), напастування, нападання (-ння).

[Напади на все нелюбе авторові (Грінч.). Нападки терпіти од старого (Квітка)]. **Делать несправедливые -ки на кого (обвиняя в чём-л.)** – чинити несправедливі напади, пеню зводити на кого.

Нападной – нападний.

Нападок – напад (-ду); *см.* **Припадок.**

Нападчивость – напасливість (-вості).

Нападчивый – напасливий. [Це такі напасливі люди, що краще їх не займати (Звин.)].

Нападчик, -чица – напасник, -ниця, нападник, -ниця, нападач (-ча), -дачка. [Напасник на культурних людей Острянин (Куліш). Роздулася напасниця хмара, роззявила хижку пащу і сонце зовсім проковтнула (Дніпр. Ч.). Побідний поступ нападачів був нарешті спинений (Павлик)].

Нападывание – нападання чого.

Нападывать, нападать *и* напасть – нападати, нападати, понападати. [За ніч напало багато

снігу (Київщ.). Після бурі такого багато напало в саду груш та яблук (Сл. Гр.).

Нападыши – падалиця, падалка, падаличні яблука (груші *и т. п.*).

Напаживать, напазить – нажолоболовати, нажолобити, нажолобковувати, нажолобкувати, набуртовувати, набуртувати, нагаровувати, нагарувати, (*о мног.*) понажолоблювати *и т. п.* чого. **Напаженный** – нажолоблений, нажолобкований, набуртований, нагарований, понажолоблений *и т. п.* **-ться** – 1) нажолоблюватися, нажолобитися, понажолоблюватися; бути нажолобленим, нажолобленим, понажолобленим *и т. п.*, 2) (*вдоволь, сов.*) нажолобитися, нажолобкуватися, набуртуватися, нагаруватися.

Напажитный – напасовищний. **-ный скот** – випасова худоба, ялівник (-ку).

I. Напаивание – налютовування чого; *срв.* **I. Напаивать.**

II. Напаивание – напоювання кого, чого, напування кого, напоівання; *срв.* **II. Напаивать.**

Напаиватель, -ница – напувальник, -ница, напоювач, -вачка, напувайло (*м. р.*), (*спаиватель, -ница*) обпоювач, -вачка.

I. Напаивать, напаять – налютовувати, налютувати, (*о мног.*) поналютовувати що, чого.

Напаянный – налютований, поналютований. **-ться** – 1) налютовуватися, налютуватися, поналютовуватися; бути налютованим, налютованим, поналютованим; 2) (*вдоволь, сов.*) налютуватися.

II. Напаивать, Напоевать и Напоят, напоить – 1) (*утоляют жажду*) напувати, напоювати, напоїти, (*о мног.*) понапувати, понапоювати; (*хмельным, допьяна*) у[об]поювати, у[об]поїти, (*о мног.*) понапоювати кого чим. [Напувала нас солодкими медами (Метл.). Не напувай слізьми малого сина (Л. Укр.). Дівчино моя, напій мого коня! (Пісня)]; 2) (*землю водой*) напоювати, напоїти, (*о мног.*) понапоювати що чим. [Дошки майові гарно напоїли землю (Богодух.)]. **Напоённый** – 1) напоєний, напійтий, понапоюваний; упоєний, повпоюваний. [Спасібі вам; ідемо від вас нагородані й напійти (Богодухівщ.)]; 2) напоєний, понапоюваний. **-ться** – 1) напуватися, напоюватися, напоїтися, понапуватися, понапоюватися; бути напоюваним, напоєним, понапоюваним; (*допьяна*) упоюватися, упоїтися, повпоюватися; бути упоюваним, упоєним, повпоюваним; 2) (*о земле*) напоюватися, напоїтися, понапоюватися; бути напоюваним, напоєним, понапоюваним.

Напай и Напайка – 1) (*действие*) налютовування, *оконч.* налютування чого; 2) (*напаянное*) налютоване (-ного), налютівка, налютовання (-ння).

Напайщик, -щица – пайовик (-ка), -вичка, спільник, -ница.

Напаковывание, Напакование – напаковування, напакування.

Напаковывать, напаковать – напаковувати, напакувати, (*о мног.*) понапаковувати що, чого. [Всячини напакували: і курей, і гусей, і всього, всього (Свидн.)]. **Напакованный** – напакований, понапакований. **-ться** – 1) напаковуватися, напакуватися, понапаковуватися; бути напакованим, напакованим, понапакованим; 2) (*вдоволь, сов.*) напакуватися.

Напакостить и Напакостничать – 1) (*наделать пакостей*) напакостити, напакостити, наробити капостей, (*о мног.*) понакапощувати, понароблювати капостей кому; 2) (*нагадить*) напаскудити, накаляти, напоганити.

Напал, см. Напаливание и Напаление.

Напалашный – напалашний.

Напаление – напалення *и* напаління, насмалення *и* насмаління.

Напалечный (*наход. на пальце*) – напалечний, напальцьовий.

Напалзывание, см. Наползание.

Напалзывать, см. Наползать.

Напаливание – напалювання, насмалювання.

Напаливать, напалить – напалювати, напалити, (*обжигая волосы, шерсть*) насмалювати, насмалити (*о мног.*) понапалювати, понасмалювати чого. **-ть кирпич** – випалювати, випалити, (*о мног.*) навипалювати цегли. **Напалённый** – напалений, насмалений,

понапáлюваний, понасмáлюваний; вiпáлений, повiпáлюваний. **-тсья** – 1) напáлюватися, напáлитися, понапáлюватися; бiти напáлюваним, напáленим, понапáлюваним *и т. п.*; 2) (*опалять на себе волосы*) обпáлюватися, обпáлитися, обсмáлюватися, обсмáлитися; 3) (*вдоволь, сов.*) – а) (*сжигая*) напáлитися; (*обжигая: волосы, шерсть*) насмáлитися, (*кирпич*) навiпáлюватися; б) (*напекая*) напéктися, напáлитися; в) (*стреляя*) напáлитися, настрiлятися, (*из пушки ещё*) набухатися, нагатитися, нагрiматися.

Напáлка, см. **Напáливание** и **Напáление**.

Напáлок – 1) (*в рукавице*) напáльок (-лька); 2) (*в косовице*) рúчка.

I. Напáлочный (*наход. на палке*) – напáли[í]чний.

II. Напáлочный – 1) напáльковий; 2) ручковий. Срв. **Напáлок**.

Напáлубный – напомóстовий, нача[е]рдáчний, напáлубний.

Напáлый – понападалий. [Понапададе листя (Київщ.)].

Напáльник, см. **Напáлок**.

Напáльный, см. **Напáлечный**.

Напáмятка – 1) (*действие*) нагáдування, пригáдування, *оконч.* нагáдання, пригáдання, нагáд (-ду); 2) (*памятная записка*) пам'ятка, (*меморандум*) пропам'ятний лист (-та).

Напáмятывать, напáмятовать – нагáдувати, нагáдати, пригáдувати, пригáдати комú що. [Нагáдай (пригáдай) менi зáвтра, бо може забúду (Київщ.)].

Напáмять, см. **Память 2** (*На -мять*).

Напáнцырный – напáнцерний.

Напáривание – напáрювання когó, чогó.

Напáривать, напáрить – 1) *кого, чего* – напáрювати, напáрити, (*о мног.*) понапáрювати когó, чогó. [Трéба напáрити обiддя (Київщ.). Напáрив нóгу в лазнi (Київщ.); 2) (*розгами, плетью*) пáрити, напáрити когó. [Як напáрив мужик цiпом, то й шкúра вiдстáла (Пiсня)].

Напáренный – 1) напáрений, понапáрюваний; 2) напáрений. **-тсья** – напáрюватися, напáритися, понапáрюватися; бiти напáрюваним, напáреним, понапáрюваним.

Напáрка – напáрювання, *оконч.* напáрення когó, чогó.

Напáрывать – 1) *кого* – спарувати когó; 2) *что* – добрати до пáри що чомú.

Напáромный – напорóнный.

Напáрусить, -ся – навiтрилити, -ся, напáрусiти, -ся; бiти навiтриленим, напáрушеним.

Напáрушенный – навiтрилений, напáрушений, пiдстáвлений пiд вiтер.

Напáршиветь – спаршивiти.

Напáрывание – напорóвання чогó.

Напáрывать, напорóть – 1) *чего* – напорóвати, напорóти, (*о мног.*) понапорóвати чогó. **-рóть чепухи** – наплéсти (наверзти) (дурниць), наторóчити, наблягúзкати; 2) **-рóть нóгу** – напорóти нóгу на що, скóлоти (прóбити, пропорóти) нóгу. **Напорóтый** – 1) напорóтий, понапорóваний; 2) скóлотий, прóбитий, пропорóтий. **-тсья** – 1) (*стр. з.*) напорóватися, бiти напорóваним, напорóтим, понапорóваним; 2) (*натыватьсья*) напорóватися, напорóтися, наражáтися, наразитися, (*ногой*) настрóмлюватися, настрóмитися, наштрикуватися, наштрикнуватися, нахромитися на що. [Напорóвся на вiла (Сл. Гр.). Чоловик iз скiрди впав, та на вiла й нахромився (Борзенщ.)].

Напáрье – свердел (-дла), свердло; (*в бураве*) пiрнáч (-чá).

Напасание, см. **Напаска**, *неоконч.*

Напасать, напасти – 1) (*скот*) напасáти, напáсти, випасáти, вiпáсти, (*диал.*) напáшувати, напáшити, (*о мног.*) понапасати, повипасáти когó, що. [Сьогóдня дóбре напасла корóву (Сл. Гр.). Скóтину за нiч так понапасáе, що бóки повирiвнюютьсья (Г. Барв.)]; 2) (*припасать*) припасáти, припáсти, запасáти, запáсти, призапасити, назапасити; надбавати, надбáти, пристарáти чогó. **Напасéнный** – 1) напасений, напáшений, понапасаний; 2) припасений, запасений, призапасений, назапасений. **-тсья** – 1) напасáтися *и* (*пров.*) напасуватися,

напа́стися, (*диал.*) на́пашитися, (*о мног.*) пона́паса́тися; бу́ти на́пасаним, на́пасеним, на́пашеним, пона́пасаним. [Во́лики на́пасаю́ться (Грінч. III). Не на́пасуе́ться скот (Борзенц.). Во́ли вже на́пашилися (Ковельщ.). Скоти́на на́пашена (Сл. Гр.); 2) при́паса́тися, бу́ти при́пасеним, при́пасеним *и т. п.*; 3) *чого* – при́зби́рувати, при́збирати, на́дбава́ти, на́дба́ти, уза́пасити чо́го (до́сити). [Ні́як не на́дбаю оде́жі, що́б зайва́ була: що́ спра́вимо, те й поно́симо (Богодух.)]. -**тись** *на кого* – на́ста(р)чи́ти(ся) на́ ко́го. [Оде́жі не на́ста́чу на́ його́, як він ла́зить по барка́нах та по гілля́ках. (Звин.). На́ всіх злоді́в не на́ста́чишся (Кониськ.)].

На́паса́ка – 1) (*скота*) на́паса́ння, *оконч.* на́паса́ння, на́пас (-су); 2) *чого* – при́паса́ння, за́паса́ння, *оконч.* при́паса́ння, за́паса́ння, при́за́паса́ння чо́го.

На́паса́муреть *и* **На́паса́муритьс́я** – на́хма́рити(ся), на́хму́ритися, по́хма́рити(ся), (*диал.*) на́сурмени́ти, на́супи́ти(ся), (*о небе*) по́смутні́ти. [Я́к по́хма́рить, то ве́ртайся до́дому (Хоролющ.). Розпо́годилося а́ на́супило бу́ло як! (Борзенц.). Шо́сь на́сурмени́ло, ма́бу́ть бу́де до́щ (Хоролющ.). Не́бо по́смутні́ло (Крим.)].

На́пастный – на́пасний, злиго́дний.

I. На́пасть – на́пасть (-ти), на́падо́к (-дку), на́падь (-ди), лі́хо, пеня́, приго́да, ха́лепа, наха́ба [I відкі́ля ця на́пасть на́ мене взя́лася! (Звин.). I за́ступайте од вра́жди, од бі́д, на́пра́слини, на́па́дку (Котл.). Така́ нам лу́чилася пеня́ (Сл. Гр.). Ка́жуть, приго́ди у́чать люде́й зго́ди (Грінч.). Ха́лепи яко́ї що́б не на́пита́ть (М. Левиц.). По́дякува́в бо́гу, що́ зня́в з мене́ ту наха́бу (Кониськ.)].

II. На́пасть, -ся, *см.* **На́пада́ть, -ся**.

III. На́пасть, *см.* **На́пады́вать**.

На́пау́зити (*лодку*) – наванта́жити (чо́вна).

I. На́пахивание, *см.* **На́пашка**, *неоконч.*

II. На́пахивание – 1) навіва́ння *и* навіюва́ння чо́го; 2) за́пина́ння чо́го. *Срв.* **II. На́пахива́ть**.

I. На́пахива́ть, на́паха́ть – (*плугом*) нао́рювати, нао́рати, (*о мног.*) понао́рювати; (*екстирпатором*) на́ралюва́ти, на́ралити, (*о мног.*) пона́ралюва́ти чо́го. **На́паханный** – нао́раний, понао́рюваний; на́ралений, пона́ралюваний. -**ться** – 1) нао́рюватися, нао́ратися, понао́рюватися; бу́ти нао́рюваним, нао́раним, понао́рюваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нао́ратися, (*о мног.*) понао́рюватися; на́ралитися, (*о мног.*) пона́ралюватися.

II. На́пахива́ть, на́паха́ть, на́пахну́ть – 1) (*навева́ть*) навіва́ти *и* навіюва́ти, наві́яти, наві́яну́ти, (*о мног.*) понавіва́ти *и* понавіюва́ти чо́го; 2) (*запахива́ть оде́жу*) за́пина́ти, за́пну́ти *и* за́п'я́сти, (*о мног.*) поза́пина́ти що́. **На́пахнутый** – 1) наві́яний, понавіюваний; 2) за́пнутий *и* за́п'я́тий, поза́пинаний. -**ться** – 1) наві́ятися, наві́ятися, понавіва́тися; бу́ти навіюваним, наві́яним, понавіюваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) на́паші́тися, на́дму́хатися; (*жа́ром*) на́паші́тися; *срв.* **II. Па́ха́ть**.

На́пахну́ть – на́пахатися, про́пахатися, (*неприятным*) про́смерді́тися чим. **На́пахший** – на́пахлий, про́пахлий чим.

На́пахты́вание, На́пахтание – на́коло́чування, на́коло́чення *и* на́колоті́ння, на́бива́ння, на́збива́ння (ма́сла).

На́пахты́вать, на́пахта́ть – на́коло́чувати, на́колоті́ти, на́бива́ти, на́бити, на́збива́ти, на́ро́блювати, на́робі́ти, (*о мног.*) пона́коло́чувати, пона́ро́блювати (ма́сла). [Жі́нка на́збива́ла ді́жечку ма́сла (Рудч.)]. **На́пахтанный** – на́коло́чений, на́битий, на́збиваний, на́ро́блений, пона́коло́чуваний, пона́ро́блюваний. -**ться** – 1) на́коло́чуватися, на́колоті́тися, пона́коло́чуватися; бу́ти на́коло́чуваним, на́коло́ченим, пона́коло́чуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) на́колоті́тися, на́битися, на́збива́тися, на́робі́тися (ма́сла).

На́пачка́ние – 1) на́брудне́ння чо́го; 2) на́пачку́дження, на́каля́ння *и т. п.*; 3) на́пачку́дження, на́базгра́ння, на́парта́чення. *Срв.* **На́пачка́ть**.

На́пачка́ть, -ся – 1) (*о посуде, белье*) на́брудні́ти, -ся; бу́ти на́брудне́ним. [На́брудні́ли по́суду – до ве́чора ста́не ба́нити (Богодухівщ.)]; 2) (*нама́рать, -ся*) на́пачку́дити, -ся,

накаляти, -ся, наваляти, -ся, набрудніти, -ся, набрудіти, -ся, намазати, -ся, намастити, -ся чим, (о лице) намурзати, -ся, (грязью) набагнити, -ся, (жидким) наляпати, -ся, наталапати, -ся, (жирным) наялозити, -ся, насмальцювати, -ся, (мукой) наборошнити, -ся; бути напаскудженим *и т. п.*; 3) (делать, -ся как попало) напоганити, -ся, набазграти, -ся, напартачити, -ся, (зап.) накапарити, -ся; бути напоганеним *и т. п.* **Напачканный** – 1) набруднений; 2) напаскуджений, накаляний, наваляний, набруднений, набруджений, намазаний, намурзаний, наляпаний, наталапаний, наяложений, насмальцьований, наборошнений; 3) напоганений, набазграний, напартачений, накапарений.

Напашенный – нарілляний, наріллевій, напільний, нанів'яний, нанівний.

Напаяние – налютування чого.

Напаясничать – наблазню[у]вати, настроїти (наклеїти) дурника. **-ться** – наблазню[у]ватися.

Напаять, -ся, см. I. Напавать, -ся.

Напёв – 1) (действие) наспівування, *оконч.* наспівання; 2) поспів, спів (-ву); го́лос (-су).

[Поспів пісні був якийсь могільний, немов-би когось ховали (Крим.). Я виразно почув журливо-поважний го́лос української пісні (Коцюб.). На го́лос не зведу пісні (Сл. Ум.)].
Знаете ли вы **-пёв** этой песни? – чи знаєте ви, як цю пісню на го́лос? **-пёв** говорком – речитатив (-ву).

Напевала, см. Наговорщик.

Напевание – 1) наспівування, (*гал.*) лебедіння; мугікання, курнікання, кургікання; 2) наспівування; 3) *см. Наговаривание 2. Срв. Напевать.*

Напеватель, -ница – 1) наспів(ув)ач, -вачка; 2) *см. Наговорщик, -щица.*

Напевать, напеть – 1) (*про себя, только несов.*) наспівувати, (*гал.*) лебедіти, (*под нос себе*) мугікати, курнікати, кургікати що. [Ходить, щось думає, сти́ха наспіває (Васильч.). Зачав пісню лебедіти слізними слова́ми (Млака). Арію якусь мугікав сти́ха (Шевч.). Бондар бари́ло й бо́чку набиває, та ще й курникає (Шевч.). Он давно мне **-ваёт** (*про*) *это* (*об этом, эту песенку*) – він давно мені про це *или* цієї (пісні) співає (*зап. піе*); 2) (*для грамоф. пластинки и т. п.*) наспівувати, наспівати, (*о мног.*) понаспівувати що. *Я -пёл ему за это порядком* – я до́бре вічитав йому́ за це; 3) (*зарабатывать пеньем*) заспівувати, заспівати, виспівувати, виспівати що. [Співав цілий вечір, та й карбованця не виспівав (Сл. Ум.)]; 4) *кому на кого, см. Наговаривать 2. Напётый* – 1) наспіваний, понаспіваний; 2) заспіваний, виспіваний. **-ться** – 1) наспівуватися, мугікатися, курнікатися, кургікатися; 2) наспівуватися, бути наспівуваним, наспіваним, понаспівуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) наспіватися, (*диал.*) напі(я)тися; наму́гикатися, накурнікатися, накургікатися.

Напёвка, см. Напёв 1.

Напёвный – 1) наспівний; 2) (*невучий*) співучий, співо́чий, співний. **-ная речь** – співуча мо́ва.

Напёвочный – наспівний.

Напёвщик, -щица – 1) наспів(ув)ач, -вачка, мелодист, -дістка; 2) **Наговорщик, -щица.**

Напекание – 1) напикання; 2) напикання, напалювання, нажарювання, насмалювання. *Срв.*

Напекать.

Напекать, напечь – 1) *чего* – напикати, напекти, (*о мног.*) понапикати чо́го. [Навари́ла й напекла́, не для ко́го, для Петра́ (Пісня)]; 2) (*нажигать*) напикати, напекти, напалювати, напалити, нажарювати, нажарити, насмалювати, насмалити, (*о мног.*) понапикати, понапалювати *и т. п.* чо́го. **Напече[ё]нный** – 1) напечений; 2) напечений, напалений, нажарений, насмалений, понапалюваний *и т. п.* **-ться** – 1) напикатися, напектис́я, понапикатися; бути напеченим. *Много ли хлеба -ется?* – чи ба́гато хлі́ба напикають?; 2) (*нагреваться от жара; -ться вдоволь*) напикатися, напектис́я, напалюватися, напалитис́я, нажарюватися, нажаритис́я, насмалюватися, насмалитис́я, (*о мног.*) понапикатися *и т. п.*

Напеленать, -ся – напеленати, -ся, наповивати, -ся.

Напёнивание, см. Напёнка, неоконч.

- Напéнивать, напéнить** – напéнювати, напéнити що, чо́го, с[за]пéнювати, с[за]пéнити що, збивáти, збити пéну (шум) на чо́му, (*о мног.*) понапéнювати, пос[поза]пéнювати, позбивáти пéну (шум). **Напéненный** – напéнений, понапéнюваний, с[за]пéнений, пос[поза]пéнюваний. -**ться** – напéнюватися, напéнитися, понапéнюватися; бу́ти напéнюваним, напéненим, понапéнюваним *и т. п.*; 2) (*вспениваться*) шумувáти, зашумувáти, спéнюватися, спéнитися, укривáтися, укритися пéною (шумом).
- Напéнка** – напéнювання, с[за]пéнювання чо́го, збивáння пéни (шуму) на чо́му, *оконч.* напéнення, с[за]пéнення чо́го.
- Напéнчивый** – пéнявий, пéнистий, шумли́вий.
- Напеня́ть(ся)** *на кого* – нажалкува́тися, нажалувáтися, напеня́тися, наремствува́ти(ся) на ко́го.
- Напепеля́ть, напепелі́ть** – насмі́чувати, смі́тити, насмі́тити по́пелом, натру́шувати, натрусі́ти по́пелу *и* по́пелом.
- На́перво**, *нрч.* – попе́рше, спéршу. *Первым (сперва) -во* – наса́мперéд, передусі́м, перéд усього́.
- Наперде́ть, -ся** – наперде́ти, -ся.
- Наперебо́й**, *нрч.* – на(в)перебо́й, наперебо́ивки, наперебо́йми, наза́хват, перебивáючи одно́ одного́ (*общ. р.*), один одного́ (*м. р.*), одна́ одну́ (*ж. р.*), (хапа́ючись) одно́ *и т. п.* перед одним, одно́ *и т. п.* з-перед одного́; *срв.* **Напереры́в**. [Тро́є говорять наперебо́й (Л. Укр.). Со́нце і мо́ре наперебо́йми намага́лися розгорну́ти перед ним усі́ свої́ дива́ (Коцюб.). Ляцкі́ господарі́ почали́ залюдня́ти ди́кі поля́, хапа́ючись один перед одним (Куліш)].
- Наперевал**, *нрч.* – навро́стець, навро́мець, навро́мки, ввро́мцём.
- Напереве́с**, *нрч.* – навро́еваги; *см.* **Переве́с 4**.
- Наперéд**, *нрч.* – 1) (*в пространстве*) наперéд, вперéд. [Побі́гши наперéд, зліз на шовко́вицю (Куліш)]; 2) (*во времени*) наперéд, поперéду; *срв.* **Заране́е**. [Я наперéд знав, що воно́ так буде (Сл. Ум.). То ли́хо поперéду зна́ти, що нам в сві́ті зострі́неться (Шевч.). Посила́є мене́ поперéду, а сам ма́є прийти́ пізні́ше (Київщ.)].
- Напереди**, *нрч.* – спéреду, поперéду, *ум.* по[на]передо́чку. [Ві́йсько йде, коро́вки ма́ють; поперéду музиче́ньки гра́ють (Пісня). Леті́ть зозуле́нька напередо́чку (Метл.)].
- Напереки́д**, *нрч.* – упереки́д, на(в)переки́д.
- Наперекор**, *нрч.* – наперекі́р, в[на]супереч, насуперекі́, наперек, упо́перек, навсу́по[і]р, (на)всу́ко[і]р, насу́кір, навпі́р, (*диал.*) навкі́р(ки); *см.* **ещё Зло 3 (На зло)**. [А вже наперекі́р йому́ і не дума́ іти́ (Кониськ.). Насупереч со́бі са́мому (Грінч.). Була́ слухня́на така́, що й сло́ва впо́перек було́ не промові́ть (Рада). Насу́кір їм навмі́сне зго́дився (Крим.)]. *Поступа́ть, поступи́ть, дела́ть, сдела́ть -ко́р кому́* – робі́ти, зробі́ти, чини́ти, учини́ти переки́р кому́, наперекі́р кому́, і́ти, пі́ти з ким насуперекі́, (*редко*) боро́здити кому́ що. [А я то́бі, мо́я ма́ти, переки́р ізроблю́ (Пісня.). Син іде́ насуперекі́ з ба́тьком (Вовчанщ.)]. **-ко́р судьбе́** – наперекі́р до́лі.
- Наперекос** *и* **Наперекоски́**, *нрч.* – навкосі́, навкосі́.
- Наперекро́й**, *нрч.* – у-перекрі́й, на(в)перекрі́й.
- Наперело́м**, *нрч.* – впо́перек, вбі́к; наперекі́р; *срв.* **Наперекор**. *Иди́ -ло́м кому́* – і́ти з ким насуперекі́.
- Наперемéнку**, *нрч.* – навро́еміну, на(в)вро́емінку[и]. [Помага́ють їй то одна́, то дру́га навро́емінку (Г. Барв.). Навро́емінку: то дощ, то вия́сниться (Номис)].
- Наперере́з**, *нрч.* – 1) навро́еями, навро́естрі́т кому́. [Схопи́вся й побі́г навро́еями старо́му (Н.-Лев.). Я кину́вся їй навро́естрі́т пра́мо через бузо́к (Мова)]; 2) (*прямо*) навро́шки, навро́стець. [Шля́х тут кру́титься; то ви і́дете во́зом, як шля́х іде́, а ми пі́демо вго́ру навро́шки та й вас перестрі́немо (Звин.)].
- Напереры́в**, *нрч.* – 1) на(в)перебо́й, навро́еями, навро́передки, оди́н з-перед одного́, оди́н

поперед одного; *срв.* **Наперебой**. [Наввіпередки один з-перед одного їй догоджають (Київщ.)]. *Весь товар расхватили -ры́в* – увесь крам порозхоплювали (похапали) наперебій (один з-перед одного). *Все -ры́в хотят прочесть это произведение* – усі один з-перед одного бажають прочитати цей твір; 2) безнастанно; *см.* **Непрестанно**.

Наперестрел, *нрч.* – навперейми. [Навперейми вибіг чоловік (Свидн.)].

Напереть, -ся, *см.* **Напирать, -ся**.

Наперехват, *см.* **Наперерыв**.

Наперечёт, *нрч.* – під ліком, на вілік. [Цього року не вродило нічого, – всі вишні під ліком (Звин.)]. *Я их всех знаю -чёт* – я їх усіх знаю на вілік, вони в мене всі, під ліком, (*образно*) я їх усіх знаю як свої п'ять пальців. *Все -чёт* – всі як один, всі до одного; самі за себе, одним лицем. *Они у нас -чёт* – вони в нас під ліком, (*обр.*) їх у нас як кіт наплакав. *Нас и всего то -чёт трое* – нас і всіх, хоч полічі (перелічі), троє; нас і всіх тройко.

Наперить, *см.* **Наперять**.

Напернатить, *см.* **Наперить**.

Наперник – 1) (*вставочка для пиш. перьев*) р'учка, колодочка; 2) (*для подушки*) напірник, насипка. [Пошила насипки на подушки (Київ)]; 3) *см.* **Пенал**.

Наперсник – 1) наперсник, нагрудник; *срв.* **Нагрудник**; 2) (*довер. лицо*) повірник, вірник, секретник. [Привіт тобі, мій друже вірний гаю, повірнику моїх найкращих дум (Франко). Такий секретник, як Ганна в картагенської цариці (Куліш)].

Наперсников – (по)вірників (-кова, -кове).

Наперсница – повірниця, вірниця, секретниця.

Наперсницын – (по)вірничин (-на, -не).

Наперснический – (по)вірницький.

Наперсный – наперсний, нагрудний.

Наперсток, Наперсточек – наперсток (-тка), наперсточок (-чка). **-ток глухой** – наперсток з денцем. **-ток сквозной** – наперсток без денця.

Наперсточник – 1) (*мастер*) наперстка́р (-ря́); 2) *бот.* **Digitalis purpurea L.** – наперсник (-ку) (червоний), наперстянка (пурпурова), напальки (-ків) (червоні).

Наперсточника – наперсткарка.

Наперсточный – наперстковий. **-ная мастерская, фабрика** – наперстка́рня, наперсткова майстерня (робітня), наперсткова фабрика. **-ная трава**, *см.* **Наперсточник 2**.

Наперстянка, *бот.* **Digitalis L.** – наперсник (-ку); (**D. grandiflora All.**) наперсник жовтий, наперстки (-ків), наперстянка, наперсниця, жовті дзвіночки (-ків).

Наперчить – наперчити що. **Наперченный** – наперчений.

Наперять, наперить – наперяти, наперити що. **-рять стрелу** – наперяти стрілу.

Наперенный – наперений.

Напесочный – напесковий, пісковий. **-ное растение** – піскова рослина.

Напестрение – 1) наряблення, поряблення, построкатіння, напістрявлення, вицяткування, посмугування, вимережа[е]ння; 2) вицяцькування. *Срв.* **Напещрять**.

Напестренность – вицяткованість, посмугованість, вимережа[е]ність; вицяцькованість (-ности).

Напестреть – порябіти, зстрокатіти, спістрявіти, стати (зробитися) рябим (строкатим, перістим, пістрявим).

Напестрить, -ся, *см.* **Напещрять, -ся**.

Напестро, *нрч.* – дуже рябо, дуже строкато, дуже перісто. *Пестрым -ро* – рябо-прерябо, строкато аж в очах (в очу) рябіє. *Отделать комнату -ро* – вичепурити (вицяцькувати) кімнату дуже рябо (строкато, перісто).

Напещрять, -ся, *см.* **Напещрять, -ся**.

Напетливать, напетлить – напетлювати, напетліти, (*о мног.*) понапетлювати чого. **-лнтъ**

дичи – поначі[é]плювати дичині. *Нитка -лилась* – нитка заплуталася петельками.

Напéть, -ся, см. Напéвaть, -ся.

Напечáлить кого – засмути́ти, зажури́ти когó.

Напечáлиться – насумува́тися, насмуті́тися, нажури́тися, ви́журитися (довóлі, вдóсталь).

Напечáтание – надрукува́ння, відрукува́ння, друк (-ку). *За -ние об 'явления в газете* *взимается плата* – за те, що надрукують (за друк) оголошення в часописі, беруть плату.

Напечáтaть – надрукува́ти, відрукува́ти, (о *мног.*) понадрукóвувати, повидрукóвувати, (*устар.*) напечатати, випечатати що. [От-от указ надрукують (Шевч.). Ще досі не відрукували?! (Київ). Так у книжці випечатано (Звин.)]. **-тaть в газете** – на[ви]друкува́ти в часописі. *Он уже -тал своё произведение* – він уже надрукува́в свій твір (своє писання).

Напечáтанный – надрукóваний, відрукуваний, пона[пови]друкóваний. [Пісня стояла в голові як відрукувана (Васильч.)]. **-тьcя** – 1) надрукува́тися, відрукуватися,

пона[пови]друкóвуватися; бути надрукóваним, відрукуваним, пона[пови]друкóваним.

Книга эта -на в количестве тысяча экземпляров – цю книжку (книгу) надрукóвано (відрукувано) в числі тисяча примірників, тираж цієї книжки (книги) тисяча примірників.

Его труд ещё не -тан – його пра́цю ще не (на)друкóвано, його пра́ця ще не надрукóвана. *Об этом -но во всех газетах* – про це надрукóвано (понадрукóвано) в усіх часописах; 2) (*вдоволь*) – а) напечататися; б) надрукуватися. *Срв. Печáтaть.*

Напечатлeвание, Напечатлeние – 1) відбива́ння, відбиття́ (-ття), відтиска́ння *и* відтіскува́ння, відтіснення (в пам'яті, в серці), в[за]корінюва́ння, в[за]корінення; 2) вбива́ння, врізува́ння, вріза́ння в пам'ять (в серце), втовкма́чування, втовкма́чення (в тямку), вибива́ння (в пам'яті, в серці). *Срв. Напечатлeвать.*

Напечатлeвать, напечатлeть – 1) (*поселять, укореняют в ком что*) відбива́ти, відбити, відтиска́ти *и* відтіскува́ти, відтісну́ти (в пам'яті, в серці) в ко́го що, в[за]корінюва́ти, в[за]корені́ти в ко́му що; 2) (*вбивать*) вбива́ти, вбити, врізува́ти, врізати ко́му в пам'ять (в серце) що, (*грубее*) втовкма́чувати, втовкма́чити ко́му (в тямку) що, (*сильнее*) вибива́ти, вбити в ко́го (в пам'яті, в серці) що; *срв. Запечатлeвать. -вать поцелуй на челе, на устах* –

відтиска́ти поцілунок на чолі, на устах, цілува́ти в чолó, в уста. **Напечатлeнный** – 1)

відбитий, відтіснений *и* відтіснений, в[за]корінений; 2) вбитий, врізаний, втовкма́чений, вибитий. **-тьcя** – відбива́тися, відбитися, відтиска́тися *и* відтіскуватися, відтісну́тися (в пам'яті, в серці), в[за]корінюватися, в[за]корені́тися в ко́го; бути відбиваним, відбитим, відтіскуваним, відтісненим (відтісненим), в[за]корінюваним, в[за]коріненним *и т. п.*

Напечéние – 1) напечення; 2) напечення, напалення *и* напаління, нажарення, насмале[і]ння. *Срв. Напекáть.*

Напéчный – напічний.

Напéчь, -ся, см. Напекáть, -ся.

Напещeрный – напечeрни[і]й, надпечeрни[і]й.

Напещись о ком – напіклуватися, нахлопотатися, натурбува́тися ким *и* про ко́го; *срв. Пещися.*

Напещрeние – 1) ря́блення, наря́блювання, строкáтіння, пістря́влення, виця́ткóвування, смугува́ння, вимере́жування; 2) виця́цькóвування. *Срв. Напещрjáть.*

Напещрjáть *и* Напестрjáть, напестрítь – 1) (*делает пестрым*) ря́бити, наря́блювати, наря́бити, поря́бити, строкáтити, построкáтити, пістря́вити, напістря́вити, робити, зробити ря́бим (строкáтим, пістря́вим), (*точками*) виця́ткóвувати, виця́ткувати, (*полосами*) смугува́ти, посмугува́ти, вимере́жувати, вимере́жа[и]ти, робити, зробити пері́стим, (о *мног.*) понаря́блювати, повиця́ткóвувати, повимере́жувати, поробити ря́бим (строкáтим, пістря́вим, пері́стим) що; 2) (*украшает пестро*) прикра́шати, прикрасі́ти ря́бо (строкáто, пері́сто), (*не в меру, без вкуса*) виця́цькóвувати, виця́цькувати, (о *мног.*) повиця́цькóвувати (зана́дто, без смаку) ко́го, що. **Напестрeнный** – 1) наря́блений, поря́блений, напістря́влений,

вицяткуваний, посмугований, вімережа[е]ний, понаряблюваний, повицятковуваний, повимережуваний; 2) вицяцькуваний, повицяцьковуваний; (*пёстрый*) рябий, строкатий, перістий. **-ться** – вицяцьковуватися, вицяцькуватися, повицяцьковуватися; бути вицяцьковуваним, вицяцькуваним, повицяцьковуваним *и т. п.*

Напивать, напиток – 1) (*выпивать что-л., сколько в изв. срок*) випивати, випити, напивати, напіти, (*о мног.*) повипивати, понапивати що, скільки за який час. [Випили дві четвертини за ніч (Луб.). За один день на п'ять карбованців напів (Богодух.)]. **-пили, наели, и след простыл** – напили, наїли, та й згадуй як звали; 2) (*приобретать питьём что*) напивати, напіти собі що, допиватися, допитися до чого. *Пил, пил, да и -пил водянку* – пив, пив, та й допився до водянки (та й напів собі водянку).

Напиваться, напитокся – 1) (*утоляют жажду*) напиватися, напітися, (*с жадностью, грубо*) надудлюватися, надудлитися, нажлуктуватися, нажлуктатися, (*о мног.*) понапиватися, понадудлюватися, понажлуктуватися чого. [Напився погожої води (Канівц.). Наївся, напився й спати положився (Номис.)]. *Дайте мне -питься* – дайте мені напітися (пити), дайте мені води. *Не хотите ли пить?* – *Нет, я уже -пился* – Чи не хочете пити? – Ні, я вже напився. *Пьёт, не -пьётся* – п'є, не на[віді]п'ється. [Знай – пили воду, не відіп'ються (Квітка)]. **-ваться вволю** – напиватися досхочу (уволю), (*всласть*) напиватися всмак, (*по горло*) напиватися до-не(с)хочу (по самé нікуди, по зав'язку, по дужку). *Лошади -пились* – коні понапивалися (понапувалися); 2) (*пить земельное, упиваться*) напиватися, напітися, упиватися, упитися, (*о мног.*) понапиватися, повпиватися, попитися, (*наугощаются*) начастуватися, (*грубо*) набиратися, набратися, наливатися, налітися, насмоктуватися, насмоктатися, нарізуватися, нарізатися, надудлюватися, надудлитися, налигуватися, налигатися, наджулюватися, наджулитися, (*диал.*) набражуватися, набражитися, натюжуватися, натюжитися, (*о мног.*) понабиратися, понасмоктуватися, понадудлюватися *и т. п.*, (*заливать глаза*) на[за]ливати, на[за]лити (*зап.* на[за]лляти) очі (*бельма*: сліпи), (*о мног.*) позаливати очі, (*образно*) набирати, набрати повну голову, зачмелювати, зачмелити голову, завдавати, завдати гарту. [Хай солодкого меду напивається (Метл.). Не впивайтесь, люди! – на тім світі вам смола замість вина буде (Рудан.). П'ють, п'ють, поки нап'ються, потім звада (Л. Укр.). Зібрались добрі люди, на бесіді вже звісно попилися (Гліб.). Пиля, пиля козаченьки, та вже попилися (Грінч. III). Начастувалися ми так, що й поснули (Основа 1862). Буржуа, налигавшись рому, підняли гвалт (Н.-Лев.). Набрався як свиня мулу (Звяг.). Іде він п'яний, знов надудливсь (Звин.). Набражился як п'яниця (Номис). Залив сліпи зранку, то вже не тямш, що верзеш (Тобіл.). Зачмелив голову та й іде співаючи (Франко)]. **-ваться допьяна** – напиватися доп'яну, напиватися п'яним, п'яно випиватися. **Напившийся** – що напився, напітий; упитий, начастований, набражений. *Наевшийся и -пившийся* – наїдений і напітений.

Напил, см. Напилка.

Напиливание, Напиление – напилювання, напиляння (-ння).

Напиливать, напилить – напилювати, напиляти, (*о дровах ещё*) нарізувати, нарізати; (*о мног.*) понапилювати, понарізувати чого. **Напиле[ё]нный** – напиляний, нарізаний, понапилюваний, понарізуваний. **-ться** – 1) напилюватися, напилятися, понапилюватися; бути напилюваним, напиляним, понапилюваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) напилятися, попопиляти (досхочу, до-не(с)хочу). [Ну, вже напилялися, на сьогодні буде (Лубенц.)].

Напилика́ть, см. Напилюка́ть (под Напилюкивать). **-ться** – натерликатися, нацигикатися.

Напилка – напилювання, *оконч.* напиляння.

Напилок – терпуг (-га), пил(ь)ник (-ка), напилок (-лка). *Драчевой -лок* – драчевий терпуг.

Напилочный – терпуговий.

Напильник, см. Напилок.

Напилюкивать, напилюка́ть – натерлікувати, натерлікати, нацигікувати, нацигікати,

(*брянчать*) набрінькувати, набрінькати.

Напина́ть, напя́ть *и* **напну́ть** – 1) (*напяливать*) напина́ти, напну́ти *и* нап'я́сти що на чо́му, на що, на ко́го; 2) (*наталкивать*) нашто́вхувати, нашто́вхну́ти, наганя́ти, нагна́ти ко́го на що. **Напну́тий** – 1) на́пнутий *и* на́п'ятий; 2) нашто́вхнутий, на́гнаний. **-т'ся** – 1) напина́тися, напну́тися, нап'я́стися; бу́ти напина́ним, напну́тим, нап'яти́м; 2) (*натыкаться*) нашто́вхувати́ся, нашто́вхну́тися, натика́тися, наткну́тися, наганя́тися, нагна́тися на що. [Наткну́всь на ка́мінь, забі́в па́льца (Звин.)]; 3) (*спотыкаться*) зачіпа́тися, зачепи́тися за що, спотика́тися, спіткну́тися на що.

Напира́ние, *см.* **Напо́р 1**, *неоконч.*

Напира́тель, -ни́ца, *см.* **Напо́рщик, -щи́ца**.

Напира́ть, наперéть – напирати, напе́рти, натиска́ти, натисну́ти, наляга́ти, налягти́, (*надавливать*) нада́влювати, нада́вити, (*о мног.*) понапирати́, понатиску́вати *и т. п.* на ко́го, на що. [Із-за Дніпра напірає дурний Самойло́вич (Шевч.). А биймо двері! напрімó скі́льки сі́ли! (Куліш). Та не наляга́йте бо! не встою́! (Звин.)]. *Лёд -рает на мост* – крига напірає (натискає, пре) на міст. *Неприятель сильно -рал на нас* – ворог міцно напірав (налягав) на нас. *Он всё -рает на этот факт* – він все натискає (напірає, на(по)лягає) на цей факт.

Напе́ртый – напе́ртий, натисну́тий *и* натиснений, нада́влений, понапи́раний, понатиску́ваний, понада́влюваний. **-т'ся** – 1) (*стр. з.*) напіра́тися, бу́ти напірани́м, напе́ртим, понапірани́м *и т. п.*; 2) (*наваливаться*) напіра́ти(ся), напе́рти(ся), нава́люватися, нава́литися, наляга́ти, налягти́, (*о мног.*) понапіра́ти(ся) *и т. п.*; 3) (*нажираться*) напіра́тися, напе́ртися, нажи́ратися, наже́ртися, (*о мног.*) понапіра́тися, понажи́ратися.

Напирова́ть – набенкетува́ти, набалу́вати. **-т'ся** – набенкетува́тися, нагуля́тися, набалу́ватися.

Написа́ние – 1) (*действие*) – а) написа́ння, списа́ння, накрéслення, надря́пання, нашкря́бання; б) змалюва́ння, намалюва́ння, вималюва́ння. *Срв.* **Написыва́ть**; 2) (*надпись и графич. обозначение*) на́пис (-су); *см.* **Надпись 2**.

Написа́ть, -ся, *см.* **Написыва́ть, -ся**.

Напискля́веть – спискли́[я]віти; наві́кнути каню́чити (цига́нити).

Написно́й – написни́й; (*написанный*) написа́ний; змальований.

Написыва́ние – 1) написа́вання, (*нацарапывание*) надря́пування, нашкря́бування; 2) *см.*

Надписа́вание.

Написыва́ть, написа́ть – 1) написа́увати чо́го, написа́ти що *и* чо́го, спису́вати, списа́ти про що, (*начертывать*) накрéслювати, накрéслити, (*нацарапывать, намарывать*) надря́пувати чо́го, надря́пати що *и* чо́го, нашкря́бувати чо́го, нашкря́бати що *и* чо́го, нариглюва́ти, наригу́вати, набазгра́ти, (*о мног.*) понаписа́увати, пописа́ти, понакрéслювати, понадря́пувати, понашкря́бувати, понариглю́увати що *и* чо́го. [Напиши́ оце́ сло́во (Сл. Гр.). Написа́в де́чого на пе́рший раз (Квітка). Вона́ взяла́ й понаписа́увала на всі́х воро́тях (Рудч.). У кни́гах усе́ як-ра́з пописа́но (Основа 1862). Вра́дили про все в ті́м папе́рі списа́ти; як умі́ли так і списа́ли (Грінч.). Та вирвемо́ по листочку́, спи́шемо по письмо́чку (Гнід.). Коли́ й надря́пає що по-украї́нському, то се не вели́кого ва́жить (Грінч.). Це він сам наригу́вав, щоб нас підду́рити (Богодух.). **-са́ть письмо́ кому́** – написа́ти листа́ кому́, до ко́го, (*диал.*) налистува́ти ко́му, до ко́го, (*о мног.*) пописа́ти, понаписа́увати листи́. [Приве́деш до мене́, як попи́шу листи́ (Куліш)]. **-са́ть в письме́ (уведомить)** – написа́ти, прописа́ти, приписа́ти (в листі́). [У листі́ написа́в їй про все (Богодух.). Чому́-ж ти мені́ зара́з сьо́го не прописа́ла? (М. Вовч.). Наш моска́ль приписа́в, щоб йому́ хоч карбо́ванців два пода́ли (Київщ.). **-са́ть в отве́т кому́** – відписа́ти кому́. [Я відписа́в тобі́ то́го са́мого дня́, як тво́го листа́ одібра́в (Київщ.). **-са́ть кни́гу, сочи́нение** – написа́ти (скла́сти) кни́гу, твір. **-са́ть (составить) список, постано́вление, заве́щание** – написа́ти (списа́ти, скла́сти) спис, ухвалу́, духівни́цю (запові́т, теста́мент). [Спи́шу папе́ри всі́ по фо́рмі, як годі́ться (Самійл.). Списа́в Хмельни́цький на

папери, чого козаки од короля бажають (Куліш). Списали постанову (Грінч.). І тестамент сама списала свій (Грінч.); 2) **-сать красками, кистью, образами** – змалювати, намалювати, вималювати фарбами, пензлем, образами), (*устар.*) написати, списати, виписати когось, що. [Була чорнява, в рум'янцях, – змалювати-б таку та дивитися (М. Вовч.). Твоє біле личко да й намалювати (Чуб.). Коли-б мені тії малярі, вималювала-б милого собі (Метл.). Ой ти, Оксано, паняночко, в тебе личко, як яблучко, – не так личко, як ти сама, як на картині написана: писав три дні ще й три години, доки виписав як на картині; писав три дні ще й три ночі, доки виписував карії очі (Пісня). Типи в повісті змалювано майстерно (Київ)]; 3) *см.*

Надписывать. Написанный – 1) написаний, списаний, накреслений, надріпаний, нашкрібаний, наригльований, набазграний, понаписуваний *и т. п.*; 2) змальований, намальований, вималюваний, списаний, виписаний (на картині). [До того часу у нас не було докладної програми, списаної на папері (Азб. Ком.). Зовсім ніби картина намальована штучним пензлем (Н.-Лев.)]. **Красиво -ный** – гарно (красно) написаний; краснопісний; 3) *см.* **Надписанный. -ться** – 1) написуватися, написатися, списатися, накреслитися, надріпатися, нашкрібатися, нариглюватися, (*о мног.*) понаписуватися, пописатися *и т. п.*; бути написаним, списаним, понаписуваним *и т. п.* [Як що пописалося у Шевченка під надихом фальшованої історичної традиції, так воно й заклало навіки (Куліш). Глянь, як гарно написалося (Київщ.)]. **Видно так ему на роду -сано** – мабуть уже так йому судилося (на віку написано). **Что -сано пером, того не вырубишь топором** – що написано пером, того не вивезеш і волон (Номис); 2) змалюватися, намалюватися, вималюватися; бути змальованим, намальованим; (*устар.*) написатися, списатися, виписатися; 3) (*записываются*) записуватися, записатися, (*о мног.*) позаписуватися, пописатися. **Он -салея купцом** – він записався в крамарі; 4) *см.* **Надписываются**; 5) (*вдоволь, сов.*) написатися, (*красками*) намалюватися, (*о мног.*) понаписуватися, понамальовуватися.

Напись – 1) *см.* **Написание 1**; 2) *см.* **Надпись**; 3) *см.* **Опись**; 4) *см.* **Запись**.

Напитание – 1) нагодування; 2) насич[щ]ення, напоєння *и* напоїння; 3) перейняття, проїняття (-гтя), (*о жидкости*) пересякнення. *Срв.* **Напитывать.**

Напитатель, -ница – годувальник, -ниця, годівник (-ка), -ниця.

Напитать, -ся, см. Напитывать, -ся.

Напиток – напій (-пою), напіток (-тку), (*питьё*) пиття (-гтя), питво, (*диал.*) питок (-тка), (*пойло*) пійло, (*хмельной ещё*) трунок (-нку). [Я п'ю тебе сонце, твій теплий сцілющий напій (Коцюб.). То Хмельницький теє зачував, ще луччих напітків подавав (Ант.-Драг.). Той наркотичний напіток більше дає йому сили, ніж їжа (Крим.). Дав отруту панові підкоморію в питві (Ор. Левиц.). Не жалуйте, діти, трунку дорогого, із двора не випускайте тверезим нікого (Куліш)]. **-ток десертный** – десертний (десертний) напій (трунок). **-ток заговорный, волшебный** – замовний (чарівний) напій (трунок), дання (-ння), чарівне питво, еліксир (-ру). [Дання гірше від трутизни (Номис)]. **-ток игристый** – іскристий (шипучий) напій (трунок). **-тки крепкие, спиртные** – трунки (напої) спиртові (міцні, сильні); спиртуози (-зів). [Напій був сильний – за хвилику я заснув, мов камінь (Франко)]. **-ток любовный** – любовне дання, любовці (-щів), кохан-зілля (-лля). **-ток опьяняющий** – п'янкій напій (трунок), п'яноче питво. **-тки и яства** – напітки (напої) й наїдки, пиття (питення) й їдення, питіме й їдіме. [Наїдки найдобрі та напітки (Франко). Послав йому усякого питення, їдення і горілок усяких (Номис). Пішли собі, покидавши усє: питіме і їдіме (Рудч.)]. **Торговать -тками** – торгувати напоями (трунками), (*шинкарить*) шинкувати чим *и* що. **Нет -тка лучше воды** – нема(є) напою над воду, нема(є) пиття (питва) за воду.

Напиточный – напійний, напітковий, трунковий, (*питьевой*) питний.

Напитчивый – напійливий, живний; *срв.* **Питательный.**

Напитчик – напійник; трункар (-ря).

Напитывание – 1) нагодовування; 2) насич[щ]ування, напоювання; 3) переймання,

проймання, (о жидкості) пересякання. Срв. **Нап'ятувати**.

Нап'ятувати, нап'ятати – 1) *кого чем* – нагодувати, нагодувати, (о мног.) понагодувати когось чим. [Як мені жити, як горювати, як свої дітки нагодувати? (Пісня)]; 2) *что чем* – насич[щ]увати, наситити, напоювати, напоїти, (о мног.) понасич[щ]увати, понапоювати що чим. [Добре напоїв чоботи дьогтем, – не протікатимуть (Богодух.)]. **-вати** *вещество жидкостью* – напоювати речовину (надіб'я) течивом (плином); *специальнее: (влажною)* наволожувати, наволожити; срв. **Навлаживати**; (краскою) вифарбовувати, вифарбувати; (кислотами) накіслювати, накіслити що. **-ть парафином, воском** – парафінувати, випарафінувати, з[ви]вощувати, з[ви]вощити що. **-ть солью, щёлочами** – висолювати, висолити, вилугувати, вилугувати що. **-ть ядом, отравой** – насич[щ]увати (напоювати), наситити (напоїти) отрутою, затруювати, затруїти що. **Напитанный** – 1) нагодований, понагодований; 2) насич[щ]ений, напоєний, понасич[щ]уваний, понапоєваний; наволожений; вифарбований; накіслений; випарафінуваний, звощений, вивощений; висолений; вилугуваний; затруєний, пересяклий отрутою. **-ться** – 1) нагодуватися, нагодуватися, наїдатися, наїстися, (*вежл.*) наконцентуватися, наконцентуватися, (о мног.) понагодуватися *и т. п.*; бути нагодованим, нагодованим, понагодованим; 2) насич[щ]уватися, насититися, напоюватися, напоїтися чим, набиратися, набратися, братися, узятися чим *и* чого, натягатися, натягтися, пересякати, пересякнутися чим; бути насич[щ]уваним, насич[щ]еним, понасич[щ]уваним *и т. п.*; срв. **Пропитываться**. [Поки гніт гасу не набереться, то горіти не буде (Київ). Вишні вже натягаються горілкою (Сл. Гр.). Земля пухка, вже геть пересякла водою (Звин.)]. **Снег -тался водой** – сніг узявся водою. **-ться влагою, кислотами, воском, солью, ядом** – наволожуватися, наволожитися (братися, взятися вільгістю), накіслюватися, накіслитися, звощуватися, звощитися, висолюватися, висолитися, затруюватися, затруїтися (пересякати, пересякнутися отрутою); 3) перейматися, перейнятися, проймаються, пройнятися чим, набиратися, набратися чого; см. **Проникаются**. *Он смолоду -тался революционным духом, освободительными идеями* – він змалку перейнявся революційним духом, визвольними ідеями, він змалку набрався революційного духу, визвольних ідей. **Напитавшийся** – що нагодувався *и т. п.*; нагодований, наїдений; насич[щ]ений, напоєний; перейнятий, пройнятий, пересяклий.

Нап'ять, -ся, см. Напивать, -ся.

Нап'их, см. Нап'ихивание и Нап'ихание. **Насовать -хом** – нап'ихом нап'ихати, натовкмачати жужмом.

Нап'ихание – 1) нап'ихання, набгання, натовкмачення, натасування, напакування, насівання; 2) нашттовхнення, насунення; 3) нап'ихання, нашттовхання. Срв. **Нап'ихивать**.

Нап'ихать, -ся, см. Нап'ихивать, -ся.

Нап'ихач – нап'ихайло.

Нап'ихивание – 1) нап'ихання, набгання, натовкмачування, натасовування, напаківування, насівування; 2) нашттовхування, насунання *и* насівування. Срв. **Нап'ихивать**.

Нап'ихивать, нап'ихать, нап'ихнуть – 1) *чего, что во что* – нап'ихати *и* нап'ихувати, нап'ихати, нап'ихнути, набигати, набгати, натовкмачувати, натовкмачати, натасовувати, натасувати, напаківувати, напаківати, (*насовывать*) насівувати, насівати, (о мног.) понап'ихати *и* понап'ихувати *и т. п.* чого, що. [Нап'ихав стільки, що вже більше не влізть (Київщ.). Набгав повну кишеньку горіхів (Сл. Гр.). Понап'ихав і туди, і сюди (Грінч.). Напаківав повний рот цукериків (Волинь)]; 2) *кого, что на кого, на что* – нашттовхувати *и* нашттовхати, нашттовхнути когось, що на когось, на що, (*надвигать*) насувати *и* насівувати, насунути *что* на когось, на що, (о мног.) понашттовхувати, понасувати *и* понасівувати; 3) **-хать кого** – нап'ихати, нашттовхати когось. **Нап'иханный, Нап'ихнутый** – 1) нап'иханий, нап'ихнутий, набганий, натовкмачений, натасований, напаківаний, насіваний, понап'ихуваний *и* понап'иханий *и т. п.*; 2) нашттовхнутий, насунутий *и* насунений, понашттовхуваний; 3) нап'иханий, нашттовханий.

-т'ся – 1) напіхуватися *и* напіхатися, напхатися, понапіхуватися *и* понапіхатися; бути напіхуваним *и* напіханим, напханим, понапіх(ув)аним *и т. п.*; 2) (*наталкиваться*) нашттовхуватися *и* нашттовхатися, нашттовхнутися, напорюватися, напоротися на ко́го, на що; 3) (*набиваться*) натóвплюватися, натóвпитися, набиватися, набитися, (*о мног.*) понатóвплюватися, понабиватися. [Натóвпилося людей, що й стати нема́ де (Лубенщ.)]; 4) (*вдоволь, сов.*) напхатися, нашттовхатися.

Напі́чкivanje, Напі́чкание – напіхання, напхання, напакóвування, напакування, начиняння, начинення (-ння).

Напі́чкивать, напі́чкать – напіхати, напхати, напакóвувати, напакувати, начиняти, начинити, (*о мног.*) понапіхати *и т. п.* ко́го, що чим. **-кать** *ребёнка лакомствами* – напхати (напакувати) дитину ласощами. *Он -кал себе голову книжной премудростью* – він напакував (набив, начинив) собі голову книжною премудрістю (книжними мудрощами).

Напі́чканный – напханий, напакóваний, начинений, понапіх(ув)аний *и т. п.* **-т'ся** – напіхатися, напхатися, понапіхатися; бути напіх(ув)аним, напханим, понапіх(ув)аним *и т. п.*

Напища́ть, -ся – напищати, -ся, напискотіти, -ся, напіскати, -ся, (*тонким голосом*) напікати, -ся.

Напла́в – 1) *см.* **Напла́вка**; 2) напла́в (-ву); намул (-лу); *см.* **Нанос 2**; 3) óсад (-ду), на́кип (-пу); *см.* **Осадок, Накипь**; 4) (*на своде домны*) жужелиця; 5) плаво́к (-вкa), бомбiрка; *срв.* **Поплаво́к**; 6) плав (-ву), плив (-ву). *Судно идёт -вом* – а) (*силою течения*) судно́ йде пла[и]вoм, судно́ пливе́ (тільки за) водою (течією); б) (*разбегом, инерцией*) судно́ йде розго́ном (із розго́ну); 7) (*нарост на дереве, callus*) наплинок (-нку), г[г]уля, (*прикорневой*) наго́ни (-нів) (Волинь); 8) *бот.* **Potamogeton pusillus L.** – рдесник (-ку) (дрібний), жабурник (-ку) (дрібненький).

Напла́вать, -ся – напла́вати, -ся, (*диал.*) наплі́вати, -ся. [Досі-ж мо́ї лебеді́ та й напла́валися (Грінч. III)].

Напла́вка – 1) наганя́ння, *оконч.* нагна́ння (пла́вом, водою, течією); 2) наплавля́ння, *оконч.* наплавлє́ння; 3) натóплювання, *оконч.* натóплення. *Срв.* **Напла́вливать.**

Наплавление, см. **Напла́вка, оконч.**

Наплавлє́ние, см. **Напла́вка.**

Напла́вливание, см. **Напла́вка, неоконч.**

Напла́вливать и Напла́влять, напла́вить – 1) (*нагонять по течению*) наганяти *и* наго́нити, нагна́ти, (*о мног.*) понаганяти *и* понаго́нити (пла́вом, водою, течією) чо́го; *срв.* **Спла́влять**; 2) (*устанавливать по воде*) наплавляти, напла́вити. **-лять мосты** – наплавляти (плавні́, наплавні́, живі́) мості́; 3) натóплювати, натопі́ти, (*о мног.*) понатóплювати чо́го. [Натопі́ли руді́ вдвоє́ проти́ вчора́шнього (Дніпропетр.)]. **Напла́вленный** – 1) на́гнаний (пла́вом, водою, течією); 2) напла́влений; 3) натоплений, понатóплюваний. **-т'ся** – 1) наганятися, нагна́тися, понаганятися; бути наго́неним, на́гнаним (пла́вом, водою, течією) *и т. п.*; 2) натóплюватися, натопитися, понатóплюватися; бути натóплюваним, натоплє́ним, понатóплюваним.

Напла́внóй – напла́вний, плавний; *см.* *ещё* **Наплы́внóй. -нóй мост** – (на)пла́вний (живий) міст. **-ная земля** – напла́вна (наносна, наму́льна) земля. **-нóй остров** – (на)пла́вний (живий) о́стрів.

Наплаво́к – поплаве́ць (-вця́); *см.* **Поплаво́к.**

Напла́вчивый – пливкий, розго́нистий.

Напла́вщик – сплавник, напла́вник (-ка́).

Напла́вь – 1) (*неводн. полавки*) плавкі́ (-кі́в), бомбiркі́ (-бі́рок); (*мелевой*) бакан (-на́); *срв.* **Поплаво́к**; 2) *см.* **Напла́в 2**; 3) напла́вна (жива́) горо́жа (за́гата); 4) *см.* **Напла́в 3.**

Наплаивать, наплóить – наплювати, наплóити, нафалдо́вувати, нафалдува́ти, (*о мног.*)

понапльоювати, понафалдóувати чо́го. **Напльо́нный** – напльо́ений, нафалдóваний, понапльоюваний.

Напла́каться – 1) напла́катися, попопла́кати, (*нахныкаться*) нарю́м(с)атися, (*о мног.*) понапла́куватися, понарю́м(с)уватися, (*с причитаниями*) нату́житися, налему́туватися, наголоситися. [Як зійду́ся, з ким люби́лась, напла́чуся сти́ха (Чуб. V). Ма́ти з попаде́ю за плач ме́рщій, і до́бре, усма́к напла́чуться со́бі (М. Вовч.). Ста́ра тії́ листі́ що-дн́я ви́читує і попопла́че над ні́ми, і попо́сміє́ться (М. Вовч.). Налему́тували́ся на́ші ба́би, аж похри́пли (Грінч.)]. *По все́м поко́йника́м не -шься* – на ко́жний гу́к не обгу́кає́шся, чу́жим го́рем не нажу́ри́шся; 2) (*насетоваться*) напла́катися, наба́їдка́тися, нажалку́ватися.

Наплаки́вать, напла́кать – напла́кувати, напла́кати, (*нахныкать*) нарю́м(с)увати, нарю́м(с)ати, (*о мног.*) понапла́кувати, понарю́м(с)увати. [Он, напла́кала вже́ ці́лу калю́жу (Луб.)]. *-каться глаза* – напла́кати о́чі. *Как кот -кал* – як кіт напла́кав. **Напла́канный** – наплаканий, нарю́м(с)аний, понапла́куваний, понарю́м(с)уваний. [Утира́ючи напла́кани о́чі (Васильч.)].

Наплакиро́вание – наплакува́ння, налестува́ння, навест(в)ува́ння.

Наплакиро́вка, см. Наплакиро́вывание и Наплакирование.

Наплакиро́вывание – наплако́вування, налесто́вування, навест(в)о́вування.

Наплакиро́вывать, -ся, наплакиро́вать, -ся – наплако́увати, -ся, наплаку́вати, -ся, налестову́вати, -ся, налестува́ти, -ся, навест(в)о́увати, -ся, навест(в)ува́ти, -ся; бу́ти наплако́вани́м, наплако́вани́м *и т. п.* **Наплакиро́ванный** – наплако́ваний, налестований, навест(в)о́ваний.

Наплаксиве́ть – сплаксиві́ти.

Напла́менный – наполо́м'яний, наполо́мінний. *-ный дым, -ная копоть* – наполо́м'яний дим, наполо́м'яна́ кі́птява.

Напланиро́вать – спланува́ти, напланува́ти чо́. **Напланиро́ванный** – сплано́ваний, напланований. *-ться* – с[па]планува́тися; бу́ти с[на]плановани́м.

Напла́ст, см. Напла́стка.

Напласта́ние, см. Напла́стка, оконч.

Напла́статься – 1) (*наваляться*) накача́тися, наваля́тися; 2) (*накупаться*) накупа́тися, напла́[и]ватися; 3) (*навозиться*) наво́тузі́тися.

Напласти́ть, см. Наплю́щить.

Напла́стка – 1) нарі́зування, *оконч.* нарі́зання ски́бами (скибка́ми); 2) наплато́вування, *оконч.* наплатува́ння *и* наплата́ння. *Срв. Напла́стывать.*

Напласто́вание – 1) (*действие*), *см. Напласто́вка, оконч.*; 2) *см. Насло́ение 2. -ние несогласное, смешанное* – навест(в)о́вання, незгі́дне (перехре́сне).

Напласто́вка – навест(в)о́вування, наве́рствування, нашаро́вування, *оконч.* навест(в)ува́ння, навеста́ння, нашарува́ння.

Напласто́вывание, см. Напласто́вка, неоконч.

Напласто́вывать, напласто́вать – навест(в)о́увати, навест(в)ува́ти, наве́рствува́ти, навеста́ти, нашаро́увати, нашарува́ти, (*о мног.*) понавест(в)о́увати, понаве́рствува́ти, понашаро́увати чо́, чо́го. [По́верх ву́гілья навеста́ли жу́желиці́ та піску́ (Кременч.)].

Напласто́ванный – навест(в)о́ваний, наве́рстаний, нашаро́ваний, понавест(в)о́уваний, понаве́рстуваний, понашаро́уваний. *-ться* – навест(в)о́уватися, навест(в)ува́тися, понавест(в)о́уватися; бу́ти навест(в)о́увани́м, навест(в)о́вани́м, понавест(в)о́увани́м *и т. п.*

Напла́стывание, см. Напла́стка, неоконч.

Напла́стывать, напласта́ть – 1) (*нарезать пластинами*) нарі́зувати, нарі́зати, (*о мног.*) понарі́зувати ски́бами (скибка́ми) чо́го; 2) (*о рыбе*) наплато́увати, наплатува́ти *и* наплата́ти, (*о мног.*) понаплато́увати чо́го. **Напласта́нный** – 1) нарі́заний, понарі́зуваний ски́бами

(скибками); 2) наплатований и наплатаний, понаплатовуваний. **-ться** – 1) нарізуватися, нарізатися, понарізуватися скибами (скибками); бути нарізуваним, нарізаним, понарізуваним скибами (скибками) *и т. п.*; 2) (вдоволь, сов.) наплатуватися и наплататися, (о мног.) понаплатовуватися.

Наплата – 1) (действие), см. **I. Наплачивание и Наплачение**; 2) (предмет) – а) (подбивка) підбивка, підшивка; б) (заплата) лата, латка.

Наплатить, -ся, см. **I и II. Наплачивать, -ся**.

Наплатка, см. **Наплата**.

Наплачать, см. **I. Наплачивать**.

Наплачение – 1) підбиття, підшиття (-ття); 2) налатання. Срв. **I. Наплачивать**.

I. Наплачивание – 1) підбивання, підшивання; 2) налатування. Срв. **I. Наплачивать**.

II. Наплачивание – наплачування. Срв. **II. Наплачивать**.

I. Наплачивать и Наплачать, наплатать и наплатить – 1) (подбивать) підбивати, підбити, підшивати, підшити, (о мног.) поідбивати, поідшивати що. **-тать подоплёку** – підбити підоплічку; 2) (ставить заплату) налатувати, налатати, (о мног.) поналатувати що чим. **-тать заплату** – налатати латку. **Наплатанный и Наплаченный** – 1) підбитий, підшитий, поідбиваний, поідшиваний; 2) налатаний, поналатуваний. **-ться** – підбиватися, підбитися, поідбиватися; бути підбиваним, підбитим, поідбиваним *и т. п.*

II. Наплачивать, наплатить – наплачувати, наплатити, (о мног.) понаплачувати чого. [Тут ви мені й зайвого понаплачували (Лубенц.)]. **Наплаченный** – наплачений, понаплачуваний. **-ться** – наплачуватися, наплатитися, пооплатити (до-не(с)хочу), (о мног.) понаплачуватися. [Наплативсь я за вас, годі! (Київ)].

Наплачка – голосіння, (зап.) заводи (-дів).

Наплёв, см. **Наплёвка**.

Наплевание, см. **Наплёвка**, *оконч.*

Наплеватель – наплювака.

Наплевательный и Наплевательский – наплювальный, наплювацький. *Он смотрит на это с -кой точки зрения* – він на це дивиться наплювацьким оком, він на це дивиться й посвістує, він до цього ставиться байдуже, йому до цього байдужки, йому на це начхати.

Наплёвка – наплювання, начвиркування, *оконч.* наплювання, начвиркання.

Наплевной – наплювний; (наплёванный) наплюваний.

Наплёвывание, см. **Наплёвка**, *неоконч.*

Наплёвывать, наплевать – 1) наплювати, наплювати, (сквозь зубы) начвиркувати, начвиркати, (о мног.) понаплювати, поначвиркувати на кого, на що. [От не люблю куріів, – поначвиркують та понаплювають повну хату (Харк.)]; 2) на кого (перен., только сов.) начхати, наплювати на кого, (редко) кому. [Ой, коли-б я, козаченько, була багатенька, наплювала-б я на тебе й на твого батенька (Пісня). Наплюю я багачу, коли своє молочу (Номис). Ат, начхати (наплювати) мені на його, мені про його байдуже! (Миргор.)]. **-плюй да и отойди** – плюнь (наплюй) та й покинь (відійди); 3) (наслеживать) насліджувати, наслідити, (о мног.) понасліджувати. *Это муха -вала* – це муха наслідила. **Наплёванный** – 1) наплюваний, начвирканий, понаплюваний, поначвиркуваний; 2) насліджений, понасліджуваний. **-ться** – 1) (стр. з.) наплюватися, бути наплюваним, наплюваним, понаплюваним *и т. п.*; 2) (вдоволь) наплюватися, наплюватися, (сквозь зубы) начвиркуватися, начвиркатися, (о мног.) понаплюватися, поначвиркуватися.

Наплека (о птицах) – рябоплічко (-ка), строкань (-ня). **-лека галка** – рябоплеча галка, строката галка.

Наплёкий – рябоплечий, строкатий. **-кий голубь** – рябоплечий (строкатий) голуб.

Напленить кого – наполонити, набрати в полон, (о мног.) понабирати в полон кого; срв.

Пленять.

На́плеск – 1) (*действие*) наплі́[ю]скування, нахлю́пування, наля́пування, *оконч.* наплé[ю]́скання, нахлю́пання, наля́пання, наплі́[ю]ск (-ку), нахлю́п (-пу); 2) **-леск** *и (мн.) На́плески* (*всплески*) – наплі́[ю]ск (-ка), наплі́ски, виплі́ски (-ків).

Наплеска́ние, *см. На́плеск 1, оконч.*

Наплеска́ть, -ся, *см. Наплé[ё]скивать, -ся.*

Наплé[ё]скивание, *см. На́плеск 1, неоконч.*

Наплé[ё]скивать, наплеска́ть, наплесну́ть – наплі́скувати, наплеска́ти, (на)плесну́ти, наплю́скувати, наплю́скати, (на)плю́снути, нахлю́пувати, нахлю́пати, (на)хлю́пнути, наля́пувати, наля́пати, (*о мног. или во мн. местах*) понаплі́[ю]скувати, понахлю́пувати, поналя́пувати чо́го на що, куди. [Хви́ля наплю́скала води́ в чо́вен (Черкащ.). Не нахлю́пуй на до́лівку (Лубенщ.).] **Наплé[ё]сканный** – наплé[ю]сканий, нахлю́паний, наля́паний, понаплі́[ю]скуваний, понахлю́пуваний, поналя́пуваний. **-ться** – 1) наплі́скуватися, наплеска́тися, наплесну́тися, понаплі́скуватися; бу́ти наплі́скуваним, наплесканим, понаплі́скуваним *и т. п.* [Води́ нахлю́палося повний чо́вен (Ки́вщ.);] 2) (*вдоволь*) наплі́скуватися, наплеска́тися, наплю́скуватися, наплю́скатися, наплескоті́тися, наплю́скоті́тися, нахлю́пуватися, нахлю́патися, нахлю́постатися; (*наболтаться в воде ещё*) наполо́ска́тися, ната́лапати́ся, набо́втатися, набрё́хатися, (*о мног.*) понаплі́[ю]скуватися, понахлю́пуватися.

На́плесковый – наплі́сковий, виплі́сковий.

На́плеском, *нрч.* – наплі́[ю]ском, нахлю́пом. [Налива́ти нахлю́пом (Лубенщ.);]

Наплéсневельый – на[за]плі́сній, на[за]плі́сний, нацві́лий, зацві́лий, поцві́лий.

Наплéсневеть *и Наплéснеть* – наплі́снити, наплі́снѣти, заплі́снити, заплі́снѣти, цві́ллю взя́тися, зацві́сти, (*о мног.*) цві́ллю побра́тися, поцві́сти.

Наплéснелый, *см. Наплéсневельый.*

Наплесной – наплі́[ю]сний, нахлю́пний; (*наплесканный*) наплé[ю]сканий, нахлю́паний. **-ная вода** – нахлю́пна (нахлю́пана) вода.

Наплéт, *см. Наплéтка.*

Наплета́ние, *см. Наплéтка, неоконч.*

Наплета́тель, -ница, *см. Наплéтчик, -чица.*

Наплета́ть, наплести́ *и наплéсть* – 1) наплі́тати *и* наплі́тувати, наплéсти, (*о мног.*) понаплі́тати *и* понаплі́тувати, поплéсти́ що, чо́го. [Понаплі́та́в лича́ків на всю сі́м'ю (Богодух.);] 2) (*наставлять плетением*) на(д)плі́тати, на(д)плéсти, (*теснее о плетне ещё*) на(д)горо́джувати, на(д)горо́дити, (*о мног.*) пона(д)плі́тати, пона(д)горо́джувати чо́. [Лі́са місця́ми поосі́дала, треба понагоро́джувати (Мирг.);] 3) (*вздору*) наплі́тати, наплéсти, наторо́чувати, наторо́чити, наплескувати, наплескати, наба́зікувати, наба́зікати, нацвёнькувати, нацвёнькати, наверхза́кати, (*о мног.*) понаплі́тати, понаторо́чувати, понаплéскувати, понаба́зікувати, понацвёнькувати. [Наплела́ тако́го, що й купи́ не дэ́ржится (Номис). Вам сто дурні́х казо́к про йо́го наплету́ть (Самі́л.). Тако́го наба́зікаю, що й у ша́пку не забра́ти (М. Вовч.);] 4) (*на кого*) набрѣ́хувати, набрехати, накле́пувати, накле́пати на ко́го, оббрѣ́хувати, оббрехати, обмовля́ти, обмови́ти ко́го. **Наплéте[ё]нный** – 1) наплéтений, понаплі́таний, понаплі́туваний; 2) на(д)плéтений, на(д)горо́джений, пона(д)плі́таний, пона(д)горо́джуваний; 3) наплéтений, наторо́чений, наплесканий, наба́зіканий, нацвёньканий, понаплі́таний *и т. п.*; 4) набрѣ́ханий, накле́паний. **-ться** – 1) наплі́татися, наплéстися, понаплі́татися; бу́ти наплі́таним, наплéтеним, понаплі́таним *и т. п.*; 2) (*вдоволь*) наплі́татися, наплéстися, (*о мног.*) понаплі́татися *и т. п.*; *срв. Плести́, -ся.* [Шабаш, хло́пці, вже понаплі́та́лися, час і спочи́ти (Лубенщ.).]

Наплета́ние, *см. Наплéтка, оконч.*

Наплéтка – 1) наплі́тання, *оконч.* наплéте[і́]ння, наплі́т (-лету); 2) на(д)плі́тання, на(д)горо́джування, *оконч.* на(д)плéте[і́]ння, на(д)горо́дження; 3) наплі́тання,

наторо́чування, наплéскування, набазі́кування, нацвéнькування, *оконч.* наплéте[í]ння, наторо́чення, наплéскання, набазі́кання, нацвéнькання; 4) набрі́хування, накле́пування, оббрі́хування, обмовля́ння, *оконч.* набрехáння, наклепа́ння, оббрехáння, обмовле́ння, набрех (-ху), на́клеп (-пу), обмо́ва. *Срв.* **Наплетать.**

Наплётливый – накле́пливий, клеветли́вий, лихомо́вний, лихослі́вний.

Наплётни – на́клепи (-пів), клеветня́, лихомо́ва, лихослі́в'я (-в'я); *срв.* **Сплётни, Клевета́.**

Наплётный – накле́пний, клеветни́й, лихомо́вний. **-ный грех** –накле́пний гріх; *срв.*

Напраслина.

Наплётчивый, *см.* **Наплётливый.**

Наплётчик, -чица – накле́пник (-ка), -ниця; бреху́н (-на́), бреху́ха, бреху́нка; *срв.* **Клеветник, Враль.**

Наплечек, Наплéчина, На́плечка, *см.* **Наплéчник.**

Наплéчник – 1) наплéчник, (*зап.*) нарамéнник (-ка); *срв.* **Оплéчник 2; 2)** (*в мужской рубахе*) плі́чко, (*в женск.*) у́ставка, (*вышивка*) по́лік (-ка́); *срв.* **Оплéчник 1.** [Поликі шовкові (Чуб. V)].

Наплéчный – наплі́чний, (*зап.*) нарамéнний.

Наплешиветь – полісі́ти, вілісіти (тро́хи); почáти лісі́ти. *Он уже -вел* – у його́ вже лісіна на[по]значілася.

Наплову, *нрч.* – напливу́.

Наплóд – 1) *см.* **Напложéние**; 2) на́плід (-лоду); *срв.* **Приплóд.**

Наплóдчивый – наплі́дливий, плодю́щий; *срв.* **Плодо́витый.**

Наплóдчик, -чица – наплі́дник, -ниця.

Напложáть, наплóдить – 1) наплóджувати, наплóдити, наводіти, навести́, (*о мног.*) понаплóджувати, понаводіти. [Ні́где мені́ гнізда́ звіти, ні́где діто́к наплóдити (Метл.). Діте́й понаплóджували, а годувати́ нічим (Київщ.). Байстря́т понаводіла (Київщ.); 2) (*распложать*) розплóджувати, розплóдити, розводіти, розвести́, (*о мног.*) порозплóджувати, порозводіти. **Напложéнный** – 1) наплóджений, наведений, понаплóджуваний, понаводжений; 2) розплóджений, розведений, порозплóджуваний, порозводжений. **-ться** – наплóджуватися, наплóдитися, понаплóджуватися, поплóдитися; бу́ти наплóджуваним, наплóдженим, понаплóджуваним *и т. п.* [У не́й як пішли́ діти, так і́стино́ як сарані́ наплóди́лося (Г. Барв.). Сухе́ літо́, так ба́гато вся́кої черві́ понаплóджувало́ся (Київщ.). А вони́-ж із чо́го поплóдились? – І вони́-ж із мужикі́в породі́лись (ЗОЮР I)].

Напложéние – 1) наплóджування, наводження́, *оконч.* наплóдження, наведення́; 2) розплóджування, розводження́, *оконч.* розплóдження, розведення́. *Срв.* **Напложáть.**

Наплоско, *нрч.* – дуже (звсі́м) плóско (плáско, пли[е]скáто, плискува́то). **Плоско -ко** – плó[а]ско-преплó[á]ско, пли[е]скатісінько.

Наплоті́нный – нагребельни́й, нагребля́ний.

Наплотить – назбивати, назлучáти (плоті́в).

Наплóтничать – натеслюва́ти, натеслярува́ти, намайструва́ти. **-ться** – натеслюва́тися, натеслярува́тися, намайструва́тися, попотеслюва́ти, попомайструва́ти (досхочу́).

Наплотно, *нрч.* – дуже (звсі́м) щі́льно. **Плотно -но** – щі́льно-прещі́льно, щі́льнісінько.

Наплочéние – збиття́ (-ття), злучення́.

Наплóшатъ и Наплóшиться – погіршати, попогані́ти, (*более прежнего*) попогані́шати; поплóхшати; *срв.* **Плóшатъ.**

Наплóщадный – намайда́нний, напла[я]цови́й.

Наплóжить – наплóжити.

Наплутáть, -ся – наблукáти, -ся, наблуді́ти, -ся.

Наплутни – на́крутні (-нів). *Крой плутни -ми* – хова́й крутню́ за(під) на́крутнями́.

Наплутувать – 1 (*наделать плутней*) нашахрувати, нашахраювати, намахлювати, намахлярити, намахорити, (*о мног.*) понашахривувати, понамахльовувати; 2) (*нажить плутнями*) нажити (надбати) шахрайством. **-ться** (*вдоволь*) – нашахруватися, нашахраюватися, намахлюватися, попокрутити, попошахрувати, попомахлювати (досхочу), (*о мног.*) понашахривуватися, понамахльовуватися.

Наплутяжить и -тяжничать, см. **Наплутувать**.

Наплив – 1) (*действие*), см. **Напливание и Наплытие**; 2) наплив, приплив (-ву). [З надмірного напливу енергії він схопив Фуада за руки (Крим.) Корнет розм'як і почув приплив мрійного смутку (Черкас.); 3) см. **Наплав 2 - 4 и 7**.

Напливание – 1) напливання; 2) напливання, наїжджання, нашто́вхування; 3) набрякання. Сrv. **Напливать**.

Напливать, наплыть – 1) напливати, наплисти, напливти и наплинути, (*о мног.*) понапливати. [Неначе хвилі напливали (Шевч.). Звідусіль напливли туди християни, особливо з Дамаску (Крим.). Опісля вже напливлó польської мови на Україну (Куліш). Ледве на місяць наплине прозора хмара, коло на ній засіє (Л. Укр.); 2) (*наталкиваться пльвя*) напливати, наплисти, напливти, наплинути, (*специальнее*) наїздити, наїхати, нашто́вхуватися, нашто́вхнутися, (*о мног.*) понапливати, понаїздити, понашто́вхуватися на що. *Лодка -лыла на мель* – човен наїхав на мілину (на мілké); 3) (*набухать*) набрякати, набрякнути, набубнявити, (*о мног.*) понабрякати. [Чирка (*чирей*) дуже болить, – бач як набрякла (Зміївщ.)]. *Дерево -лыло* – на дереві поробилися наплинки (наго́ни); сrv. **Наплав 7**.

Напливаться, наплыться, безл. – напливатися, наплистися, напливтися и наплинутися.

Напливной – 1) напливний; 2) напливний, наносний; намульний. **-ная земля** – напливна (наносна, намульна) земля, намулина. [Земля була гарна, – намульна (Франко)]; 3) жужеличний; 4) осадовий, накипний; 5) наплинковий. Сrv. **Наплив**.

Напывок, см. **Напывь**.

Напывочный, см. **Напывной**.

Напыву́, нрч. – напливу́.

Напывь – 1) наплив (-ву), наплинок (-нку); 2) см. **Наплав 2 - 4**.

Наплылой – наплилий; наносний; накипільий.

Наплытие – 1) наплиття; 2) наплиття (-ття), наплив (-ву), наїхання, нашто́вхнення; 3) набрякнення. Сrv. **Напливать**.

Наплыть, -ся, см. **Напливать, -ся**.

Наплюск – (на)тиск (-ку), гніт (*p. гніту*); сrv. **Нажим 1**.

Наплющивание, Наплющение – наплющування, наплющення, наплéскування, наплескання, (*надавливание*) начавлювання, начавлення.

Наплющивать, наплющить – наплющувати, наплющити, наплéскувати, наплескати, (*надавливать*) начавлювати, начавити, (*о мног.*) понаплющувати, понаплéскувати, поначавлювати чого. **-ть проволоки, листов меди** – наплющувати, наплющити дрóту, мідяних листів. **Наплюще[ё]нный** – наплющений, начавлений, понаплющуваний, понаплескуваний, поначавлюваний. **-ться** – 1) наплющуватися, наплющитися, понаплющуватися; б́ути наплющуваним, наплющеним, понаплющуваним и т. п.; 2) (*вдоволь, сов.*) наплющитися, наплескатися, начавитися, (*о мног.*) понаплющуватися и т. п.

Наплясать – 1) (*известное время*) натанцювати, попотанцювати; 2) (*приобрести плясанием*) натанцювати, витанцювати що. [Натанцювала пухирі на ногах (Вовчанщ.). Танцюй, танцюй, – може витанцюєш собі чоловіка (Київщ.)]. **Наплясанный** – 1) натанцюваний; 2) натанцюваний, витанцюваний. **-ться** – натанцюватися, попотанцювати (досхочу) (*о мног.*) понатанцювуватися. [Натанцювалася, що й ніг не чу́ю (Лубенщ.)] *Он у меня -шется* – я його зажену на слизьке (гаряче), я його пережену на гречку.

Наплясывать – витанцьовувати чого. **-в'ять метелицу** – витанцьовувати метелиці. **-ться** – витанцьовуватися, бути витанцьовуваним.

Напнуть, -ся, см. Напнать, -ся.

Наповаживать, наповадить – спонаджувати, спонадити, принаджувати, принадити, (о *мног.*) попринаджувати кого до чого. [Спонадили kota в вікно лазити (Лубенщ.)].

Наповаженный – спонаджений, принаджений, попринаджуваний. **-ться** – спонаджуватися, спонадитися; бути спонаджуваним, спонадженим *и т. п.*; *срв. Поваживаться.*

Наповал, нарч. – 1) (*наголову*) у-пень, до-ногі. *Разбить неприятеля -вал* – роз[по]бити ворога в-пень (до-ногі); 2) (*на смерть*) на смерть, (*на месте, сразу*) відразу, з одного маху. *Убить -вал* – убити на смерть (відразу), убити з одного маху.

Наповарить, -ся и Наповарничать, -ся – накух(ов)арити, -ся, накухарювати, -ся.

Наповестка – оповіщення, *оконч.* оповіщення.

Наповётный – наповітний.

Наповещать, наповестить кого о чём – оповіщати, оповістити кого про що. **Наповещённый** – оповіщений. **-ться** – оповіщатися, оповіститися; бути оповіщеним від кого про що.

Наповещение – оповіщення (-ння).

Наповоить молодую – по[на]крити, скрити, по[за]вити молоду (повиванням, завивальцем), (*стар.*) надіти на молоду серпанок (намітку). **Наповоенный** – по[на]критий, скритий, по[за]витий. **-ться** – по[на]критися, скритися, по[за]витися; бути по[на]критим, скритим, по[за]витим (повиванням, завивальцем).

Напоганивать, напоганить – 1) *что* с[за]поганювати, с[за]поганити, зогіджувати, зогідити (о *мног.*) позапоганювати *и т. п.* що; *срв. Опоганивать*; 2) (*нагаживать*) напоганювати, напоганити, напаскуджувати, напаскудити, накаляти, (о *мног.*) понапоганювати, понапаскуджувати. **Напоганенный** – 1) с[за]поганений, зогіджений, позапоганюваний *и т. п.*; 2) напоганений, напаскуджений, накаляний, понапоганюваний, понапаскуджуваний. **-ться** (*возвр. з.*) – запоганюватися, запоганитися, зогіджуватися, зогідитися, (о *мног.*) позапоганюватися, позогіджуватися.

Напогляд, нарч. – навказ; (*насмех*) на сміх. [У Глибичку п'ять мурованих хат, а в нас хоч-би одна на сміх (Звин.)]. *Это лето неурожай, – нет яблок и -гляд* – цього літа не вродило, немає яблук і навказ (немає яблук і подивитися).

Напогодить, безл. – наробити негоди, (*специальнее*) наместі снігу, нагна́ти дощу.

Напогонный – 1) наплічниковий, (*зап.*) нарамінниковий; 2) (на)пасовий. *Срв. Погон 3 и 4.*

Напогрёбник и -грёбница – надльохівниця.

Напогрёбный – надльоховий.

Наподгуде, нарч. – на підпідтку.

Наподавать и Наподдать – навіддавати чого.

Наподлад, нарч. – в лад, на лад. *Человек, дело не даётся, не идёт -лад* – людина, діло не дається (не йде в лад); з людиною, з ділом не добирати (не давати) собі ладу.

Наподличать – нападлючити, наробити підлот.

Наподобие, см. Подобие 1.

Наподошвенный – (на)піддошвний, що на піддошві.

Наподошвить сапоги – підбити (дати) піддошви (підметки) до чобіт.

Наподры́в, нарч. – на шкоду, на збитки.

I. Наподряд, см. – порядження *и* порядіння, згодження *и* згодіння, поєднання; *срв.*

Наподряжать.

II. Наподряд, нарч. – 1) (*от см. Подряд*) – з (під)ряду. *Отдавать, отдать работу -ряд* – віддавати, віддати роботу з (під)ряду. *Брать работу -ряд* – брати роботу з (під)ряду, рядитися робити що. [Рядимося вугіль із станції возити (Київщ.)]; 2) (*от см. Ряд*) – уряд, порядку, поспіль; *срв. II. Подряд, Сряду. Все -ряд* – усі поспіль (уряд), (*все решительно, все*

как один) геть-чісто всі, усі як один, усі як на підбір. [Усі огірочки як на підбір – зелені та тверді (Луб.)]. **Братъ -ряд** – брати в ряд. [Не вибирайте, беріть уряд! (Богодух.)].

Наподряжать и **Наподрядить** – порядити, згодити, поєднати когось. [Поєднав (порядив, згодив) майстрів хату будувати (Київщ.)]. **Наподряжѣнный** – поряджений, згоджений, поєднаний. **-ться** – порядитися, згодитися; бути порядженим, згодженим *и т. п.*

Наподряжение, см. **1. Наподряд.**

Наподхват, *нрч.* – 1) назахват; см. **Нарасхват**; 2) **-ват работать** – працювати хутко (швидко), (*наперегонки*) працювати один з-перед одного (наввипередки).

Наподход, *нрч.* – напідхід.

Напод'езд, *нрч.* – напід'їзд.

Напоевать, см. **II. Напаивать.**

Напоение – напоєння *и* напоїння.

Напоздне, *нрч.* – пізно, пізньої доби.

Напоздно, *нрч.* – дуже (вельми) пізно, пізнісінько.

Напознавать, **напознать что** – (роз)пізнавати, (роз)пізнати, (*о мног.*) по(роз)пізнавати що полапки (помацки).

Напозорить – 1) наганьбити когось; 2) наробити ганьбного (ганьбних учинків). **-ться** – зганьбити (зганьбувати) себе, набратися слави (неслави).

Напоитель, **-ница** – напоювач, -вачка, напувальник, -ниця; *срв.* **Напаиватель.**

Напоить, **-ся**, см. **II. Напаивать**, **-ся.**

Напоиш – (*м. р.*) годіванець (-нця), годіван(ч)ик, (*ж. р.*) годіванка; *срв.* **Питомец**, **Питомица.**

Напой – 1) (*действие*) напоювання, напування, *оконч.* напоєння, напоїння. **Колода для -пою скота** – корито (щоб) худобу напувати, напувальне корито для худоби; 2) см. **Напойка 2.**

Напойка – 1) (*действие*), см. **Напой**; 2) напій (-пою), питво; см. **Напиток**; а) понюх (-ху); *срв.* **Понюх.**

Напойливый – охочий спіювати (підпоювати, частувати) когось, напиту́щий.

Напойный – 1) напійний. **-ный долг** – напійний борг; 2) напувальний. **-ная колода** – напувальне корито; 3) (*утоляющий жажду*) напійний. **-ная вода**, **-ный арбуз** – напійна вода, напійний кавун.

Напойчивый, см. **Напойливый.**

Напойщик, **-щица**, см. **Напоитель**, **-ница.**

Напока, *нрч.* – на час, до часу, про час, доки-що, поки-що, на якийсь час. [Візьмі на час, а як мені треба буде, – віддаси (повернеш) (Мирг.)]

Напоказ, *нрч.* – на-показ, навказ, (*гал.*) на позір, (*для вида*) про людське око. [На вікнах крам порозкладаний на-показ (Київ). На карбованця купить, а жменю грошей витягне на-показ (Богодух.). Мачуха в їх про людське око до їх добра, а без людей сичить, як гадина (Київщ.)]. **Это работа -каз** – це робота на-показ (про людське око); це німецька робота.

Напокамест, см. **Напока.**

Напокат, *нрч.* – 1) на-схил. **Беги -кат поля** – біжи на-схил поля; 2) з гори, спадом. **Вода -кат течёт** – вода з гори (спадом) тече (біжить).

Напокате, *нрч.* – на схилі.

Напокуда, *нрч.*, см. **Напока.**

Напол, *нрч.* – наполи, надвоє, на(в)піл; см. **Пополам.**

Наполазить – понасліджувати, понато́птувати.

I. Наполаскивание – наполо́скування.

II. Наполаскивание – вино́шення хвілею; наплі́скування, нахлю́пування.

I. Наполаскивать, **наполоскать** – наполо́скувати, наполо́скати, (*о мног.*) понаполо́скувати чого. **-каты белья** – наполо́скати білизни (шмаття). **Наполосканный** – наполо́сканий,

понаполіскуваний. **-тсья** – 1) наполіскуватися, наполоскатися понаполіскуватися; бути наполіскуваним, наполісканим, понаполіскуваним; 2) (*вдоволь, сов.*) – наполоскатися, (*о мног.*) понаполіскуватися.

П. Наполаскивать, наполоснуть – вино́сити, вінести хвілею, напліскувати, наплеска́ти, (на)плесну́ти, нахлю́пувати, нахлю́пати, (на)хлю́пнути; *срв. Напле[é]скивать.*

Напола́тник – лежень (-жня); *срв. Лежебок.*

Напола́тный – (на)помі́сний, напомо́стовий; що на помості (на поду́, на полу́); *срв. Пола́ти. -ные покои* – горниці в надбудові, антресолі (-лів).

Наполео́ндо́р – наполеондо́р (-ра), (*сокращ.*) наполео́н (-на), черві́нець (-нця).

Наполеоно́вский – наполеонівський, Наполео́нів (-нова, -нове). [У Наполеоно́вій по́зі (Грінч.).]

Наполз – наповза́ння, *оконч.* наповзе́ння, на́повз (-зу).

Наполза́ние – наповза́ння (-ння).

Наполза́ть, наползти́ – 1) *на что* – наповза́ти, наповзти́, (*о мног.*) понаповза́ти на що; 2) (*во множестве*) наповза́ти, наповзти́ *и* понаповзати, нала́зити, налізти, понала́зити *и* поналізати куди́, до чо́го, в що́.

Наполза́ться – наповзати́ся, наплазува́тися, нала́зитися, попола́зити (досхочу́).

Наползе́нь – 1) на́повзе́нь (-вня); 2) (*переселенец, презр.*) за́йда заволока, прибу́да; 3) (*оползе́нь*) сплив, зсув, об́сув (-ву).

Наползно́й – 1) наповзний; (*наползший*) на́повзлий. **-ной гад** (*соб.*) – наповзне́ га́ддя, наповзна́ гадь; 2) спливний, з[об]сувний. **-ная земля** – зсувна земля́; *срв. Оползе́нь.*

Наползок, *см. Наползе́нь 3.*

Наползчи́вый – на́повзливий, нала́зливий.

Наползу́ха – на́повзь (-зи).

Наполива́ть и Наполи́вить – наполива́ти, насклі́ти чо́го; *срв. Полива́ть 2.*

Наполиро́вка – нало́щування, наполиро́вування, *оконч.* налоще́[і]ння, наполиро́вання.

Наполиро́вывать, наполиро́вать что – нало́щувати, нало́щити, наполиро́вувати, наполиро́увати, (*о мног.*) понало́щувати, понаполиро́вувати що́; *срв. Полиро́вать.*

Наполиро́ванный – нало́щений, наполиро́ваний, понало́щуваний, понаполиро́вуваний. **-тсья** – 1) нало́щуватися, нало́щитися, понало́щуватися; бути нало́щуваним, нало́щеним, понало́щуваним *и т. п.*; 2) (*вволю, сов.*) нало́щитися, наполиро́уватися.

Наполне́ние – 1) сповнюва́ння, повне́ння, наповнюва́ння, заповнюва́ння, виповнюва́ння, запоро́жнюва́ння, насипа́ння, налива́ння, *оконч.* сповне́ння, на́повне́ння, за́повне́ння, ви́повне́ння, запоро́жне́ння, насипа́ння, наліття́ (-ття); 2) сповнюва́ння, пере́ймання, пройма́ння, налива́ння, *оконч.* сповне́ння, пере́йняття, пройма́ття, наліття́ (-ття). *Срв. Наполня́ть.*

Наполня́ть.

Наполне́ть – 1) (*наполниться*) сповні́тися, на́повні́тися, (*заполниться*) за́повні́тися, (*до краёв*) ви́повні́тися; 2) (*пополнетъ*) поповні́шати, поситі́шати, посі́тшати, погла́дшати, набратися́ тіла.

Наполните́ль, -ница – сповнюва́ч, -вачка, на́повнюва́ч, -вачка, за́повнюва́ч, -вачка, ви́повнюва́ч, -вачка.

Наполните́льный – с[на]повнюва́льний. **-ный снаряд** – сповнюва́льний при́лад.

На́полно, *нрч.* – повно́, до повна́, (*до самых краёв*) повно́ по са́мі ві́нця, (*вровень с краями*) повно́ вщерть, (*вполне*) ці́лком, ці́лковито́, до краю́. **Полным -но** – повно́-преповно́, повнісі́нько, ці́лком повно́.

Наполня́ть, напо́лнить – 1) *что чем* – сповнюва́ти *и* сповня́ти, сповні́ти, по́внити, на́повнюва́ти, наповня́ти, на́повнити, (*заполняютъ*) за́повнюва́ти *и* заповня́ти, за́повні́ти, (*до краёв*) ви́повнюва́ти *и* ви́повня́ти, ви́повнити, сповнюва́ти, сповні́ти *и т. п.* вщерть (*до самых краёв*: по са́мі ві́нця), (*посуду, помещение ещё*) запоро́жнюва́ти *и* запоро́жняти,

запорожнити що чим, (*сыпучим, жидкой пищей*) насипати, насіпати, (*жидкостью*) наливати, налити *и* (*зап.*) налляти що в що, куди *и* що чим, (*о мног.*) посповнювати, посповняти, понаповнювати, понаповняти, позаповнювати, позаповняти, повиповнювати, повиповняти, позапорожнювати, позапорожняти, понасипати, поналивати. [Сповнімо кубки! (Куліш). Темрява сповняла глибокі яри та долини (Грінч.). Люди кожну кімнату сповнили гвалтом (Коцюб.). Кубочки посповняла (Мил.). Сполоханий гомін повнить дерева (Дніпр. Ч.). Тут тобі, серденько, в степу погибати, червоною кров'ю річки наповняти (Метл.). Невідомі люди заповнювали кімнати (Виннич.). Дим всю хату заповняє (Франко). Кров'ю річки й озера виповнювали (Куліш). Тиша виповняла весь двір (Коцюб.). Не виповниш Дніпра-Славути слізьми (Куліш). Глибокі долини волоською кров'ю повиповнював (Ант.-Драг.). -**нять** *воз кладью* – навантажувати (наладнювати) віза (віз); *срв. Нагружать*; 2) (*отвлеч. и метаф.*) сповнювати, сповняти, сповнити, переймати, перейняти, проймаєти, про(й)няти, поміяти, по(й)няти, наливати, налити, (*о мног.*) посповнювати, посповняти, попереймаєти, попрймаєти, поналивати когось, що чим. [Се хвилювало й сповнювало чуттям зворушеної вдячності (Н.-Лев.). Вітер сповняв Зінківі груди молодією силою (Грінч.). Всю землю сповнила слава чуткою про його (Куліш). Радощі, що серце помівають (М. Вовч.). Душу переймали ніжні чари (Крим.)].

Наполненный – 1) сповнений, наповнений, заповнений, виповнений, запорожнений, насипаний, налитий *и* (*зап.*) наллятий, посповнюваний *и т. п.* [Передаючи сповнену чарку (Васильч.). Посуд, позапорожнюваний усякими напоями (Н.-Лев.)]; 2) сповнений, про(й)нятий, перейнятий, налитий, попереймаєний, попрймаєний чим. [Очі в неї сповнені були слізьми (М. Вовч.). Раз добром налите серце вік не прохолоне (Шевч.)]. *Сочинение -ное ошибками* – твір повний помилок. -**ться** – 1) сповнюватися *и* сповнятися, сповнитися, посповнюватися *и* посповнятися; бути сповнюваним, сповненим, посповнюваним *и т. п.* [Відро вже сповнилось водою (Сл. Гр.). Покої сповнились людьми (Н.-Лев.). Чарка повнилась вином (Греб.). Хата вся виповнялася людьми, що надходили (М. Вовч.)]. *У коровы вымя -ется молоком* – корова наливає, у корови вим'я наливається. *У неё глаза -нулись слезами* – у неї очі зайшли слізьми (слізьми), у неї очі сповнилися сліз; 2) сповнюватися *и* сповнятися, сповнитися, перейматися, перейнятися, проймаєтися, про(й)нятися, поміятися, по(й)нятися, наливатися, налитися чим, (*о мног.*) посповнюватися, посповнятися, попереймаєтися, попрймаєтися, поналиватися; бути сповнюваним, сповненим, посповнюваним *и т. п.* [У його груди плачем сповнялися тяжким (Самійл.). Вся істота сповнилася радістю (Черкас.). Душа її переймалася жалем до тієї людини (Київщ.). Серце понялося гнівом та помстою (Леонт.)].

Наполовинить *чего* – наполовинити, напереділяти надвоє чого. **Наполовиненный** – наполовинений.

Наполовину, *нрч.* – напів, наполовину, половиною, з половини, (*редко*) до-пів, через-пів. [Білі плями вапни, напів прикриті бур'янами (Коцюб.). Вікно наполовину одчинене (Київщ.). Шибки у вікнах з половини поцвіли (Мирн.). Людей тих не стало; zostалися тільки до-пів зроблені діла їх рук (Куліш)].

Наполозу, *нрч.* – 1) по дорозі. *Он живёт -зу* – він живе по дорозі; 2) на(по)готові (в дорозі). *У них всё -зу* – у їх усе на(по)готові (в дорозі).

Наполок – полиця; *см. Отвал 4.*

Наполонить – наполонити когось. -**нить** *пленников* – наполонити (набрати) бранців.

Наполоск – водоплеск (-ку), прибий (-бою); *срв. Прибой 4.*

I. Наполоскание – наполоскання; *срв. I. Наполаскивать.*

II. Наполоскание – винесення хвилею; наплескання, нахлюпання; *срв. II. Наполаскивать.*

Наполоскать, *см. I. Наполаскивать.*

Наполоснуть, *см. II. Наполаскивать.*

Наполосова́ть, *сов.* – накра́яти, надерти, нарі́зати стяжка́ми (смуга́ми), (*о металле*) наштабува́ти чо́го.

Наполю́ть, -ся, *см.* **Напалы́вать, -ся**.

Напо́лочник – наполи́чник (-ка).

Напо́лочный – наполи́чний.

Напо́лочный – 1) при́полковий; 2) на(д)рунду́чний. *Срв.* **Поло́к 1**.

Напо́лочье – наполи́ччя (-ччя).

Напо́лочье – при́полоччя (-ччя), місце на при́полку; *срв.* **Поло́к 1**.

Наполоши́ть – наполо́хати, наполоши́ти, (*напуга́ть*) наляка́ти, (*о мног.*) пополо́хати, пополоши́ти, поляка́ти ко́го. **-ться** – наполо́хатися, наполоши́тися, наляка́тися, (*о мног.*) пополо́хатися *и т. п.*

Наполуднича́ться – напо́луднуватися, напо́луднувати всмак.

Напо́лы, см. **На́пол.**

Напо́лынивать, напо́лынить вино – насто́ювати, насто́яти горі́лку на полину́.

I. Напо́лье (*от Пол*) – місце (-сця) на помос́ті (на до́лівці), (*под нара́ми*) підпі́лля (-лля), (*под печью́*) підпі́ччя (-ччя), (*диал.*) штанда́ри (-да́р).

II. Напо́лье (*от По́ле*) – нив'я́ (-в'я́), поля́ (-лі́в), лани́ (-ні́в). [Зелене нив'я́ (Мирн.). Дікі качкі по нив'ях пасу́ться (Чорном.). По нив'ю пога́на доро́га (Міуш.).]

Напо́льный – польови́й, напі́льний, нив'яни́й, ланови́й. **-ная доро́га** – польова́ доро́га, пу́тівець (-вця́); *срв.* **Просе́лок. Жаворонок-птичка -ная** – жа́йворонок – пта́шка польова́.

Напо́льныйщик – ланови́й (-во́го).

Напо́люсный – на(д)по́люсний, на(д)бігуно́вий.

Напо́лячить ко́го – спо́льщити, спо́лячити, (*фамил.*) зля́шити, (*о мног.*) поспо́льщувати, поспо́лячувати, попо́лячити, поля́шити ко́го; *срв.* **Полонизи́ровать. Напо́ляченный** – спо́льщений, спо́лячений, зля́шений, поспо́льщуваний *и т. п.* **-ться** – спо́льщитися, спо́лячитися *и т. п.*

Напома́живание, Напома́жение – напома́джування, напома́дження.

Напома́живать, напома́дить – напома́джувати, напома́дити ко́го, що чим. **Напома́женный** – напома́джений. **-ться** – напома́джуватися, напома́дитися; бу́ти напома́джуваним, напома́дженням.

Напо́мйн – 1) (*действие*), *см.* **Напо́минание 1**; (*оконч.*) нагада́ння, пригада́ння; 2) *см.*

Напо́минание 2.

Напо́минала – нага́дувало (*общ. р.*).

Напо́минание – 1) (*действие*) нага́дування, прига́дування; 2) на́гад (-ду), напо́мйн (-ну), нага́дування (-ння). [Слу́хає наві́ть таких неприе́мних нага́дів (Рада). Самі́х нага́дування́в було́ мало (Н. Громада)].

Напо́минатель, -ница – нага́дувач, -вачка.

Напо́минательный – нага́дувальний, напо́мінний.

Напо́минать, напо́мнить и напо́мянуть – нага́дувати, нагада́ти, прига́дувати, пригада́ти, напо́минати, напо́м'яну́ти, (*о мног.*) понага́дувати, поприга́дувати ко́му ко́го, що, ко́му про (за) ко́го, про (за) що. [Нага́дуєш ти мо́лодість мою́ (Вороний). Я то́бі нагада́ю слова́ його́ (Крим.). Зло́му зло́го не прига́ду́й (Куліш). Хочу́ вам її напо́м'яну́ти (Куліш). Понага́дуйте ї́м, а то мо́же хто забу́вся (Богодух.)]. **Напо́мненный и Напо́мянутый** – нага́даний, прига́даний, пона[попри]га́дуваний. **-ться, безл.** – нага́дуватися. *Об этом -тсья тебе в послед́ний раз* – про це нага́дують (нага́дується) то́бі в-оста́нне.

Напо́минка, см. **Напо́мин.**

Напо́минный, см. **Напо́минательный.**

Напо́минование, см. **Напо́минание.**

Напо́минщик, -щица, см. **Напо́минатель, -ница.**

Напопа́, *нрч.* – на́всторч, сторч, сторчма́, торчма́, стійма, (*реже*) стойма́.

Напопрошайничать – нацига́нити, наканю́чити, наже́брати. **-ться** – нацига́нитися, попоцига́нити (досхо́чу) *и т. п.*

Напопя́тнюю, *нрч.* – наза́д, (*очень редко*) наза́дгузь (Рудан.). **Идти -ною** – відмага́тися, відступа́тися.

Напо́р – 1) (*действие*) напира́ння, натиска́ння, наляга́ння, нада́влювання, *оконч.* напертя́ (-тя́), натисне[і]́ння, нада́влення, напі́р (-по́ру), на́тиск (-ку); *срв.* **Напира́ть**; 2) напі́р (-по́ру), (на)тиск (-ку), на́вал (-лу), (*порыв, особ. воздушный*) і́мпет (-ту). [Під напо́ром хвилі (Франко). Тиск води́ зменшився (Корол.). Перед тиском життя́ (Корол.). Душний ві́тер з і́мпетом бив об го́ри (Коцюб.). Біг та́к швидко, мов і́мпетом його́ несло́ (М. Грінч.).] **-ром** *воды прорвало плотину* – тиском води́ прорвало́ греблю́; 3) нава́ла, на́лога, на́ступ (-пу); *срв.*

Наступле́ние 2. [На́ше військo відби́ло воро́жу нава́лу (Київщ.). Що дужчо́ю стає нава́ла пролетарі́ату, то суцільні́шає згра́я капіталі́стів (Азб. Ком.).]

Напора́шивание – 1) напоро́шування, насмі́чування, натру́шування; 2) напоро́шування; набива́ння, натира́ння поро́хом (вугіллям). *Срв.* **Напора́шивать.**

Напора́шивать, напоро́шить – 1) *чем, чего куда, во что* – напоро́шувати, напоро́шити, (*насаривать*) насмі́чувати, насмі́тити, натру́шувати, натру́сити, (*о мног.*) понапоро́шувати, понасмі́чувати, понатру́шувати *чим, чого куди, в що.* [Обере́жно, напоро́шиш в о́чі! (Київщ.);] 2) *что чем* – напоро́шувати, напоро́шити *що чим*; набива́ти, набі́ти, натира́ти, нате́рти *що поро́хом (вугіллям).* **Напороше́нный** – 1) напоро́шений, насмі́чений, натру́шений, понапоро́шуваний *и т. п.*; 2) напоро́шений; набі́тий, нате́ртий поро́хом (вугіллям). **-ться** – 1) напоро́шуватися, напоро́шитися, понапоро́шуватися; бу́ти напоро́шувани́м, напоро́шени́м, понапоро́шувани́м *и т. п.*; 2) *см.* **Запора́шиваться.**

Напорé, *нрч.* – в ро́зц[к]ві́ті ві́ку; (*о девушке-невесте*) на по́рі, на відда́нні.

Напористо, *нрч.* – 1) напористо́, напорли́во, натисли́во; 2) *см.* **Настойчи́во.**

Напористость – 1) напористі́сть, напорли́вість, натисли́вість (-ости); 2) *см.* **Настойчи́вость.**

Напористый – 1) напористий, напорли́вий, натисли́вий. [Тут вода́ дуже напо́риста (Звин.);] 2) *см.* **Настойчи́вый.**

I. Напо́рка – напо́рювання, *оконч.*, напо́рття́ (-ття́); *срв.* **Напа́рывать.**

II. Напо́рка, *см.* **Напо́р 1.**

Напо́рливо, -вость, -вый, *см.* **Напо́ристо, -стость, -стый.**

Напорный – напі́рний, натисни́й, нава́льний.

Напороди́ть – наро́дити, поро́дити, напло́дити, (*о мног.*) понаро́джувати, понапло́джувати *кого*; *срв.* **Роди́ть.** [Породила́ та удіво́нька хоро́шого сина́ (Пісня). Діте́й понапло́джували, а годувати́ нічим (Київщ.).]

Напоро́жне́ и Напоро́жняк, *нрч.* – упо́рожні́, поро́жняко́м, поро́жнем. [Туди́ і́хав з ваго́ю, а зві́дти упо́рожні́ (Богодух.).]

Напо́рознь, *нрч.* – на́різно, по́різно; *срв.* **По́рознь.**

Напоросятничать – насвиня́чити, насвини́ти, накаля́ти, напаску́дити, набрудни́ти.

Напоро́ть, -ся, *см.* **Напа́рывать, -ся.**

Напороше́ние – 1) напоро́шення *и* напоро́шіння, насмі́чення, натру́шення *и* натру́сіння; 2) напоро́ше[і]́ння, набиття́, нате́ртя́ (-тя́) поро́хом (вугіллям). *Срв.* **Напора́шивать.**

Напоро́шка, *см.* **Напора́шивание *и* Напороше́ние.**

Напоро́шний – напоро́шний.

Напорти́ть – напсува́ти, нані́вечити, (*неумелой работой*) напартáчити; (*навредитъ*) нашко́дити; *срв.* **Порти́ть.** [Не чіпа́й, бо напсує́ш тільки́ (Гуманщ.). Скільки́ папе́ру напсува́в, а написа́ти та́ки не написа́в (Київ.).] **Напорченны́й** – напсо́ваний, нані́вечений; напартáчений; нашко́джений. **-ться** – 1) напсува́тися; бу́ти напсо́вани́м *и т. п.* [У вас напсува́лося ба́гато садовини́ (Мирг.);] 2) (*вдоволь*) напсува́тися, нані́вечитися,

(по)попсувати, попонівечити (досхочу).

Напортняжить и **-няжничать** – 1) (*наделать портняжеством*) накравцювати, (*о портнихе*) нашвачкувати; 2) (*заработать портн.*) заробити кравцюванням (кравцюючи, *о портнихе*: швачкуванням, швачкуючи). **-тъяся** – накравцюватися, (по)покравцювати (досхочу), (*о портнихе*) нашвачкуватися, (по)пошвачкувати (досхочу).

Напору, *нрч.* – 1) (*на время*) на час, до часу; (*иногда*) часом, інколи, іноді; 2) вчасно, впору, саме в час, до речі; *срв.* **Впору**.

Напоручать и **Напоручить** – надоручати, напоручати, назагадувати комусь чого.

Напоручный – напоручний, що на поруках (у кого).

Напорчиво, **-вость**, **-вый**, *см.* **Напористо**, **-стость**, **-стый**.

Напорщик, **-щица** – натіскувач, -вачка, натісник, -ниця, налягальник, -ниця.

Напорядках, *нрч.* – чимало, читрохи, досить, порядненько, (*зап.*) незгірше; *срв.* **Порядком 2**.

Напосаживать, **напосадить** – пришивати, пришити, (*о мног.*) попришивати що дрібними збірками. **Напосаже[ё]нный** – пришитий, попришиваний дрібними збірками. **-тъяся** – пришиватися, бути пришиваним, пришитим, попришиваним дрібними збірками.

Напосле, *нрч.* – навіпісля, напітім, (*позже*) пізніше, згодом.

Напоследок и **Напоследях**, *нрч.* – наслідок, наслідки, на(при)слідку, наостанці, наостан[т]ку, наприкінці, вкінці, врешті. [Мовчазливий Ковиль-Свідок сказав наслідок (Гліб.). А наслідки все-ж таки на горілку наполяжеш (Мова). Руйнував своє село і врешті підпалив клуню (Грінч.). Яке слово він сказав наостанці? (Звин.). Наостанку ви їм віри поймете (Самійл.). Наприкінці й каже (Київщ.). А вкінці ще й вилаяв мене (Лубенщ.)].

Напосреди, *нрч.* – посередині, насередині.

Напостить и **Напостничать** – напостити, напостувати, напісникувати, попостити, попостувати (досхочу). **-тъяся** – напоститися, напостуватися, напісникуватися.

Напостылеть и **Напостыть** – остити, ості(г)нути, настити, наприкритися, набриднути; *срв.*

Опостылеть. **Напостылевший**, *см.* **Напостылый**.

Напостылый – ості(г)лий, настийлий, набридлий.

Напотёлый – спітнілий, змокрілий, запітнілий, (*о мног.*) попітнілий.

Напотеть – спітніти, употіти, змокрити. **Окна -тели** – вікна попітніли (запітніли), (*делик.*) вікна плачуть. **Напотевший**, *см.* **Напотёлый**. **-тъяся** – попопріти, (*образно*) попогріти чуприну (чуба). **-лся я над этою работою** – попопрів я коло цієї роботи.

Напотешить – натішити, напотішати когось чим. **-тъяся** – натішитися, напотішатися, навітшатися чим *и* з чого. [За довгу ніч навітшається досхочу покотиполем вітер лютий (Васильч.)].

Напоткнутся, *см.* **Напотыкаются**.

Напотолочный – настельовий, що на стелі, що під стелею.

Напотом, *нрч.* – напітім, навіпісля, (*впрок*) надалі, на дальший час, про запас.

Напоторчиться – настромитися, наколотися, наткнутися на що.

Напотрошить – нательбушити, напатрати чого. **Напотрошённый** – нательбушений, напатраний. **-тъяся** – нательбушитися, напатратися, попопатрати (досхочу).

Напотчевать – нагостити, натракувати, (*хмельным*) начастувати когось чим. **-тъяся** – нагоститися, натракуватися, (*хмельного*) начастуватися, (*потчуйсь ещѐ*) напризволятися.

Напотыкаются, **напоткнутся** – спотикатися, спіткнутися *и* спотикнутися на що; *см.*

Спотыкаются. [На паличку спіткнулася (Метл.)].

Напотычка – 1) (*действие*) спотикання, *оконч.* спіткнуття (-ття); 2) (*толчок*) спотикач (-ча), (*тумак*) стусан, штурхан, штовхан (-на). [Спотикача як дав (Сл. Гр.). Іноді й штовханів давав (Грінч. II)].

Напохмельное, *сщ.* – напохмелина; що п'ють (їдять) на похмілля.

Напохмелять, **-ся**, **напохмелить**, **-ся** – похмеляти, -ся, похмелити, -ся.

Напочива́ть – наспа́ти, віспа́ти (собі́) ко́го, що́. **-тсья** – наспочива́тися, наві́дпочива́тися, (наспа́тсья) наспа́тися.

Напошле́ть, см. **Опошле́ть**.

Напо́ясать снопов – на́в'язати сно́пів.

Напо́ять, см. **II. Напаива́ть**.

Напра́ва, см. **Напра́вливание**.

Напра́вдітьсѧ – напра́вдітисѧ, на́бра́тисѧ пра́вди.

Напра́ве, см. **Напра́во 1а**.

Напра́витель, -ни́ца – 1) см. **Напра́вщик, -щи́ца**; 2) **-тель**, агро́н. – на́пря́мні́к (-ка́).

Напра́вить, -ся, см. **Напра́вля́ть, -ся**.

Напра́вка – 1) (*действие*), см. **Напра́вленіе 1**; 2) (*качество действия, работы*) спря́мува́ння *и* спря́мова́ння, спра́влення *и т. п.*

Напра́вленіе – 1) (*действие*) – а) спря́мо́вува́ння, на́пря́мо́вува́ння, на́пря́вля́ння, на́пря́мля́ння, спра́вля́ння, на́прова́джува́ння, ви́пря́мо́вува́ння, на́керо́вува́ння, ске́ро́вува́ння, кер(м)ува́ння, *оконч.* спря́мува́ння, на́пря́мува́ння, на́пря́влення, на́пря́млення, спра́влення, на́прова́дження, ви́пря́мува́ння, на́керува́ння, ске́р(м)ува́ння; б) спра́вля́ння, на́верта́ння, зве́рта́ння, оберта́ння, приверта́ння *и т. п.*, *оконч.* спра́влення, на́вернення, зве́рнення, обернення, привернення *и т. п.*; в) на́пря́вля́ння, на́пря́мля́ння, на́стано́вля́ння, на́пу́чува́ння *и т. п.*, *оконч.* на́пря́влення, на́пря́млення, на́стано́влення, на́пу́чення *и* на́пу́ті́ння *и т. п.*; г) на́пря́вля́ння, на́ці́ля́ння, ви́мі́рюва́ння *и* ви́мі́ря́ння, на́лу́ча́ння, ри́х[ш]тува́ння *и т. п.*, *оконч.* на́пря́влення, на́ці́лення, ви́мі́рення, на́лу́чення, ви́рих[ш]тува́ння, на́рих[ш]тува́ння *и т. п.*; г) ла́годження *и* ла́годі́ння, на́ла́годжува́ння, ла́дна́ння, на́лашту́ва́ння, на́посу́джува́ння *и т. п.*, *оконч.* по́лагодження, на́ла́годження *и* на́ла́годі́ння, на́ладна́ння, на́лашту́ва́ння, на́посу́дження *и т. п.*; д) на́пря́вля́ння, на́го́стрюва́ння, ма́нта́чення, *оконч.* на́пря́влення, на́го́стре[і́]ння, на́манта́чення; е) сти́ра́ння, *оконч.* сте́ртя (-тя). Срв. **Напра́вля́ть 1 - 7**; 2) (*линия пути*) на́пря́м (-му), на́пря́мок (-мку). [Ві́тер не зми́нюва́в сво́го на́пря́му (Ки́ївщ.). Держі́тьсѧ цьо́го на́пря́мку, ні́куди не зве́ртаю́чи, то за со́нця ще до́їдете (Ніс). У трьох на́пря́мках ви́явила́сь йо́го дія́льність (Гри́нч.). Ви́кривле́ння револю́ційно́го на́пря́мку ку́льт-ро́боти (Еллан). Да́ли на́пря́мок да́льшо́му йо́го ру́хові (Гри́нч.)]. **-ніе гла́вное** – голо́вний на́пря́м(ок). **-ніе господа́ствующее, преобла́дающее** – перева́жний на́пря́м. **-ніе изме́няющее́ся** – ми́нливий на́пря́м. **-ніе непра́вильное, оши́бочное** – хи́бний, поми́лковий на́пря́м. **-ніе о́брatное** – зворóтний на́пря́м. **-ніе пря́мое** – про́стий на́пря́м, (*пря́мик*) про́стець (-стця), пря́мець (-мця). **-ніе по перпендику́ляру** – сто́рчовий на́пря́м. **-ніе ве́тра, тече́ния, пу́ти** – на́пря́м(ок) ві́тру, те́чії, шля́ху (до́роги). **-ніе пони́жения ме́стности** – на́пря́м спа́ду ме́сцево́сти. **-ніе скло́на** – на́пря́м схи́лу. **-ніе по вто́рому взво́ду (кома́нда)** – на́пря́мок за дру́гою чо́тою. **Бра́ть, взя́ть -ніе, при́нимать при́нять -ніе** – бра́ти, взя́ти на́пря́м(ок); пря́мува́ти, по́пря́мува́ти; спря́мовува́тисѧ, спря́мува́тисѧ; срв. **Напра́вля́тьсѧ 2 и 3**. [Ві́тер спря́мува́всь на за́хід (Ки́ївщ.)]. **Дава́ть, да́ть -ніе** – с[на]ке́ровува́ти, с[на]ке́рува́ти, спря́мовува́ти, спря́мува́ти; срв. **Напра́вля́ть 1**. **Дава́ть одно́ -ніе** – дава́ти оди́н на́пря́м(ок). **Держа́ть -ніе** – про́стувати, пря́мува́ти; срв. **Напра́вля́тьсѧ 3**. **Изме́нять, изме́нить -ніе** – зми́няти, зми́ніти на́пря́м(ок). **Име́ть -ніе** – ма́ти на́пря́м, (*о до́розе: проле́гать*) сла́тисѧ, сте́литисѧ, держа́ти, ле́жати, йти, впа́да́ти; срв. **Напра́вля́тьсѧ 5**. **Находи́ть, най́ти (пра́вильное) -ніе** – зна́ходити, зна́йти (пра́вді́вий) на́пря́м(ок), (*обра́зно*) взя́ти (вхо́пити) тро́пи (тро́пу). [О, зна́єм, зна́ємо, як трудно́ ухо́пити тро́пи (П. Ти́чина)]. **Показыва́ть, показа́ть -ніе** – в[по]ка́зувати, в[по]ка́зати на́пря́м(ок); спря́мо́вувати, спря́мува́ти, ске́ро́вувати, ске́рува́ти, дава́ти, да́ти на́пря́м(ок); срв. **Напра́вля́ть 1**. **В како́м -ни́и** – в яко́му на́пря́мі (на́пря́мкові), кудо́ю, куди́; срв. **Куда́ 1**. **В то́м -ни́и** – в то́му на́пря́мі (на́пря́мкові), тудо́ю, туди́; срв. **Туда́**. **В это́м -ни́и** – в цьо́му (в ці́м) на́пря́мі (на́пря́мкові), сюдо́ю, сюди́; срв. **Сюда́**. **Во всех -ни́ях**

– по всіх напрямках. [Виходили ліс по всіх напрямках (Київщ.)]. *По -нию к чему* – в напрямі (в напрямкові) до чого. *По -нию голоса* – на голос. [Зирнула Оксана на голос (Квітка)]. *По прямому -нию (прямоком)* – просто, на(в)простець, на(в)прямець, на(в)прямки; [Ідіть просто, нікуди не звертайте (Київщ.)]; 3) (*школа, течение*) напрям (-му), напрямок (-мку); прямування, простування (-ння), течія, школа. [Філософ Аристотелевого напрямку (Крим.)]. Він здавна був лівого напрямку (Київ). В Росії немаь одкритих політичних партій, але є політичні напрямки (Ленін). Школа своїм схоластичним прямуванням не сприяла освіті (Кониськ.). Нові течії в земстві (Грінч.). *-ние создаёт гений* – напрям (школу) творить геній. *-ние журнала, сочинения* – напрям(ок) журналу, твору. *-ния искусства, литературы, науки, философии* – мистецькі, літературні, наукові, філософські напрями (напрямки, школи), напрями (напрямки, прямування) в мистецтві, літературі, науці, філософії. [Всіх надбань різних мистецьких шкіл (Еллан)]. *Эволюция литературных течений и -ний* – еволюція літературних течій і напрямів (напрямків). *Современные -ния* – сучасні напрями (прямування); 4) (*наклонность, стремление*) напрям, напрямок, прямування, простування. [Коли-б усі були такого напрямку, як я (Слов'яносербщ.). Які в їх ідеали, які напрямки? (Коцюб.). Я розглядаю історичний напрямок (*tendance*) капіталістичного нагромадження (Азб. Ком.). Революціонери у своїх політичних переконаннях, а не в мистецьких напрямках (Еллан). Оце добре, що в вас такий напрямок (Грінч.). Поважне прямування його розуму (Н.-Лев.)]. *-ние (образ) мыслей* – напрям думок. *Человек известного -ния* – людина певного напрямку. *В этом обществе дурное -ние* – в цьому товаристві лихий напрям, це товариство лихого напрямку; 5) (*руководство*) направа, керунок (-нку), (*установка*) налад (-ду), настанова, напрям, напрямок. [Немає у їх напрями доброї (Ніс). Він гарної напрями і політику життя тямить (Н.-Лев.). З батьків та матерів і дітям направа (Сл. Ум.). З усім напрямком свого пахарського життя (Мирн.)]. *У него с детства дурное (худое) -ние* – у його з дитинства лиха направа.

Направленческий – напрямковий; вузький, тенденційний, небезсторонній.

Направленчество – напрямковість; вузькість, тенденційність, небезсторонність (-ости).

Направливание – направлювання, нагострювання, намантачування. *-ние лезвия бритвы* – направлювання лезва в бритви.

Направляемость – спрямовуваність, напрямкуваність, скеровуваність (-ности).

Направляют, направит – 1) (*дают направление*) спрямовувати, спрямувати, напрямкувати, напрямувати, направляти, направити, напрямляти, напрямити, (*указывать путь*) справляти, справити, напроваджувати, напровадити когось, що на когось, на що, до когось, до чого, випрямовувати, випрямувати що проти когось, проти чого, на когось, на що, накерувувати, накерувати, скеровувати, керувати, скерувати, кермувати, скермувати когось, що на когось, на що, до когось, до чого *и* ким, чим, (*заправляют, распоряжаются*) орудувати ким, чим, (*о мног.*) поспрямовувати, понапрямкувати, понаправляти, понапрямляти, понапроваджувати, повипрямовувати, понакерувувати, поскеровувати. [Ми направляли човен на тині, бо там ясніше горіли вогні (Коцюб.). Направивши їх темними лісами (Сторож.). Направляв письменство на вільні простори (Корол.). Дозвілля вкупі з допитливим розумом напрямити дівчину на книжки (Коцюб.). Треба його напрямити на ту стежку (Мирн.). Справив його на битий шлях (Сл. Ум.). Девлет-Гірей справив татарву на дорогу мирного побуту (Куліш). Справляють честь її на небезпечну путь (Самійл.). Прийдете оце до села, а там вас справлять до школи (Канівщ.). Сам горе до себе справлю (Франко). Накерує їх до кращого життя (Рада). Провідник брався за ланцюг, щоб скерувати човен (Коцюб.). Скеруй половими (волами) добре, щоб часом не зачепитися (Н.-Лев.). Я тямлю, куди ти кермуєш (Кониськ.). Сказано: молода сила, тільки вміло орудує нею, вона тобі й землю переверне (Кониськ.)]. *Меня к вам -вили* – мене до вас направили (справили, напровадили). [Там черничка мене до вас направила (Кониськ.). Напровадьте

його до мене (Крим.)). **-ть корабль рулём и парусами** – направляти (скеровувати), направити (скерувати) корабель кермою і вітрилами. **-ть путь куда** – простувати, попростувати, прямувати, попрямувати куди. *Куда путь -ете?* – куди простуєте? куди вам дорога?; 2) (*устремлять, обращать*) справляти, справити, направляти, направити, напрямовувати, напрямувати, напрямляти, напрямити, навертати, навернути, звертати, звернути, обертати, обернути, напроваджувати, напровадити, скеровувати, скерувати, накеровувати, накерувати що на кого, на що, до кого, до чого, (*склонять*) привертати, привернути кого до чого, (*о мног.*) понавертати *и т. п.*, попривертати. [Направляючи свою увагу туди, куди потребує революційна стратегія (Еллан). Він силоміць напрямив свої думки на щоденну роботу (Коцюб.). Читання наvertsало її думки на новий шлях (Грінч.). Наверні мене на їх віру (Манж.). Звернути свою увагу в інший бік (Коцюб.). До тебе звертаю всі думи свої (Самійл.). Обертати всенки свої сили на розвивання науки (Статут Ак. Н.). Така любов напроваджує всі наші заходи тільки на одну точку (Крим.). Всі сили накерували (Сл. Гр.)]; 3) (*наставлять*) направляти, направити, напрямляти, напрямити, настановляти, настановити, навертати, навернути, напроваджувати, напровадити, (*о мног.*) понаправляти, понапрямляти *и т. п.* кого на що; (*руководить*) керувати, скерувати ким, водити кого. [Маючи думку на чесну працю і дітей напрямити (Мирн.). Потяг до світла водив письменника в його шуканнях правдивого життя (Корол.)]. **-ть к добру, на путь правильный** (*спасительный*), **на путь истины** – направляти (навертати), направити (поправити, навернути) до доброго (на все добре, на добро), на праву путь (на дорогу, на стежку), напучувати, напутити на путь спасенну, на путь істинну, наводити, навести на пуття (на добро, на добрий лад). [Сила, що змогла-б направляти всіх до доброго (Грінч.). Серце навернуть на праву, чесну путь (Самійл.). Поможіть синочкові моєму та напутить його (Тесл.). Вона тебе, як мати рідна, напутить (Кониськ.). Чому й на пуття не навести? (Свидн.). Учителька розумна наведе на добро (Свидн.)]. **-ть на ложный, на гибельный путь** – справляти (напроваджувати), справити (напровадити) на хибну (помилкову, помільну) путь, на згубну путь; *срв. Заблуждение (Вводит в -ние)*. [Напровадив його на згубний шлях (Київщ.)]. **-ть на ум, см. Наставлять (4) на ум. -ть к лучшему** – направляти, направити до кращого (на краще). **-ть советами** – напучувати, напутити, наставляти, наставити порадами на пуття; 4) (*нацеливать*) направляти, направити що на кого, на що, проти кого, проти чого, що кому в що, справляти, справити, націляти, націлити що на що, спрямовувати, спрямувати, випрямовувати, випрямувати що проти кого, проти чого, скеровувати, скерувати, накеровувати, накерувати, вимірювати *и* виміряти, вимірити що проти кого, проти чого, на кого, на що, налучати, налучити чим в що, (*орудие, войско ещё*) рих[ш]тувати, вірих[ш]тувати, нарих[ш]тувати, (*о мног.*) понаправляти, посправляти *и т. п.*; *срв. Наводить 2*. [Тепер я знаю, куди свого кинджала направляти (Куліш). Не налучу ніяк ниткою у вушко (Червоногр.). А своє військо на Львів рихтує (Ант.-Драг.)]. **-ть оружие, ружьё на кого, на что** – направляти, направити зброю, рушницю на кого, на що, проти кого, проти чого, націляти, націлити зброю, рушницю на кого, на що. **-ть шутку, насмешку на кого** – виміряти, вимірити жарт, посміх проти кого; 5) (*налаживать, исправлять*) лагодити, полагодити, налагоджувати, налагодити, ладнати, наладнати, направляти, направити, налаштувати, налаштувати, справляти, справити, (*пров.*) напосуджувати, напосудити, (*о мног.*) поналагоджувати, понаправляти *и т. п.* що; *срв. Поправлять 1, Налаживать 2*. [Взялися лагодити грубу (Кониськ.). Треба направити машину (Звин.)]; 6) (*наострять*) направляти, направити, нагострювати, нагострити, (*косу правилкой*) мантачити, намантачити, (*о мног.*) понаправляти, понагострювати, помантачити що. **-ть бритву** – направляти (нагострювати), направити (нагострити) бритву. **-ть нож, топор** – нагострювати, нагострити ножа (ніж), сокиру; 7) (*изглаживать*) стирати, стерти, (*о мног.*) постирати що. [Чисто постирав зубки в борони (Лубенщ.)]; 8) (*только сов.*) – а)

(*науправлять*) накерувати ким, чим *и* ког^о, що, направити ким, чим *и* що *и т. п.*; б) (*некоторое время*) покерувати, поправити ким, чим *и т. п.* *Срв.* **Править**. [Недовго й поправив, – тільки виїхали, зараз і перекинув (Київщ.)]. **Направленный** – 1) с[на]прямований, направлений, напрямлений, справлений, напроваджений, випрямуваний, накерований, скер(м)ований, поспрямовуваний *и т. п.* [Ще дитиною напрямований по хліборобській дорозі (Мирн.). Інстинкти, направлені до однієї меті (Наш)]; 2) справлений, направлений, напрямлений, наведений, навертнений, звернений, обернений, напроваджений, скерований, накерований, привертнений, понавертаний *и т. п.* [Око ніби на тебе справлене, а само дивиться десь у глибіню безмірну (Стефанік). Всі думки напрямовані на добування більших достатків (Грінч.)]; 3) направлений, напрямлений, настановлений, наведений, напроваджений, понаправляний *и т. п.*; скерований; напучений, наведений; 4) направлений, справлений, націлений, спрямований, випрямуваний, скерований, накерований, вимірений, налучений, вірих[ш]туваний, нарих[ш]тований, понаправляний *и т. п.* [У порівнянні з «Гартом», проти якого направлено вістря удару (Еллан). З обурливою статтею, спрямованою проти уряду (Пр. Правда). Багацько сатиричної кусливости, випрямуваної проти клерикалів і багатих клас (Крим.). Коли держава буржуазна, то вона скерована проти пролетаріату (Азб. Ком.). Накази, скеровані на вивласнення великих книгозбірень (Азб. Ком.). Мова, вимірена проти аристократизму (Крим.)]; 5) полагоджений, налагоджений, налаштований, направлений, налаштований, справлений, напосуджений, поналагоджуваний *и т. п.*; б) направлений, нагострений, намантачений, помантачений *и т. п.*; 7) стертій, постираний; 8) – а) накерований, направлений *и т. п.*; б) покерований, поправлений.

Направляются, направляться – 1) спрямовуватися, спрямуватися, поспрямовуватися; бути спрямовуваним, спрямованим, поспрямовуваним *и т. п.*; (*руководиться*) водитися; *срв.* **Направляют**. [Вся жизнь старосвітських панів водилася духом церкви (Куліш)]. **Корабль -ется по компасу** – кораблем кер(м)ують за компасом, кораблем кер(м)ується за компасом. **Глаза всех -вились на него** – усі очі (усі очі) обернулися (справилися) на його. **Политика партии -ется твердой рукой** – міцна рука спрямовує партійну політику. **Мероприятия правительства -лялись к развитию страны** – державні заходи були спрямовані (скеровані) на розвиток країни. **Он увидел, что врагом -ется в его сердце кинжал** – він побачив, що ворог направляє йому в серце кинджал(а). **Бродяга -ется по месту жительства** – волоцюгу відпроваджують (відпроваджується) на місце проживання (пробування). **Преступник -ется в Нарым** – злочинця ви[за]силають (или ви[за]силається) до Нариму. **Рабочими -ется селоско-хозяйственный инвентарь к весеннему сезону** – робітники лагодять сільсько-господарський реманент до весняної сівби. **Бритва -ляется** – бритву направляють (нагострюють), бритва направляется (нагострюється). **Бритва -лена** – бритву направлено (нагострено). **Бритва -рилась** – бритва направилася (нагострилася); 2) (*братъ направление*) прямуватися, попрямуватися, правуватися, правитися, поправуватися, спрямовуватися, спрямуватися, скеровуватися, скеруватися, (*о мног.*) поспрямовуватися, поскеровуватися; (*диал.*) напрямлятися, напрямитися куди, до ког^о, до чог^о. [До пекла навпростець прямуйся (Котл.). А той правується туди чумақ (Мартин.) Я до того дуба правлюся (Харк.). «А куди правитесь?» – «До Київ(а)!» (Сл. Гр.). Народи скерувалися на схід (Шахмат.). Напрявилася в куток до печі (Мирн.). Напрявивсь іти до школи (Н.-Лев.); 3) (*держатъ путь*) простувати, попростувати, прямувати, попрямувати, простати, попростати, керувати, (*диал.*) прямувати, попрямувати, (*образно*) стежку гаптувати, шлях-дорогу верстати; *срв.* **Идти 1, Пойти 1**. [Куди вони простують? (М. Вовч.). Простували вони до Лубень (Сторож.). Пливе військо, простуючи униз до порогів (Мордовець). Глядів, куди це попростує хлопець (Крим.). Він догадався, що й той туди прямує (Н.-Лев.). Товариство на Січ прямувало (Шевч.). Прямував до старого береста (Коцюб.). Марина була попрямувала до дверей

(Крим.). Проста́ли ми в Україну вольними но́гами (Шевч.). Сам попроста́в до ха́ти (Г. Барв.). Зна́ти, куди ча́йка (лодка) но́сом керує (Звин.). У воро́та пря́мцює (Свидниц.). Куди прямува́ти, я́ким тра́хтом сте́жку га́птува́ти? (Сл. Гр.). **-тсья доро́гою** – простувати (прямува́ти), попростувати (попрямува́ти) шля́хом (доро́гою). *Ви в яку́ сторону -етесь?* – ви в я́кий бік (куди) простуєте (прямуєте)? **-тсья на о́гонь** – простувати, попростувати на сві́тло. *Мы -лись к приста́ни* – ми прямува́ли, попрямува́ли до приста́ни; 4) (*пуща́тсья, устремля́тсья*) пуща́тсья, пу́стїтсья, подава́тсья, пода́тсья, уда́рятсья, уда́ритсья, (*диал.*) простяга́тсья, простягáтсья, хили́ти, похили́ти, наста́влятсья, наста́вїтсья, (*тяго́теть*) тягну́ти *и* тягáти, (*проби́ра́тсья*) бра́тсья, побра́тсья, (*о мног.*) попростяга́тсья, пона́ставля́тсья куди, до чо́го, на що. [Пу́стїли́сья пі́шки че́рез ве́рх (Франко). Пода́вся сте́жкою з лі́су на шля́х (Коцюб.). Пода́вся вни́з я́ром (Франко). Пода́вся до́дому (Крим.). Зна́є, куди вда́ритсья, де чо́го шука́ти (Свидниц.). Васи́ль простя́гсья на музи́ки під ве́рби (Н.-Лев.). Селя́ни-ра́таї тя́гли на Україну (Куліш). Чу́ти, як що́сь бе́ре́тсья в ба́шті по схода́х (Куліш). Побра́ли́сья налива́йці до Річи́ці (Куліш). Побра́вся Па́вло до́дому (М. Вовч.); 5) (*иметь на́правление, проле́гать*) сла́тсья, п(р)осла́тсья, стелі́тсья п(р)остелі́тсья, держа́ти, лежа́ти, йти, впа́да́ти, впа́сти. [Шля́х стелі́вся помі́ж житáми (Ки́ївщ.). Ця ву́лиця держа́ть пра́мо, не криві́тсья ніку́ди (Звин.). Куди та́я до́ріженька, куди во́на впа́ла: чи в те́мний лу́г, чи у по́ле? (Метл.); 6) (*запаса́тсья*) на́паса́тсья, на́пастсья, запаса́тсья, запастсья, (*о мног.*) пона́паса́тсья, поза́паса́тсья. *На вас тетра́дей не -ви́шсья* – на вас зши́тків не на́паса́тсья (не на́ста́рчи́сья); 7) (*вдово́ль, сов.*) на́керува́тсья, на́пра́вїтсья, попо́керува́ти, попо́пра́вїти (досхо́чу) *и т. п.*; *срв. Пра́вїть.*

Направляющая, шц. и -щая линия, геом. – на́прямна́ (-но́ї) (лі́нія). **-щая (конструкція)** – на́прямна́ця.

Направляющий, прлг. – на́пря́мний, на́правний.

Направной – 1) *см. Направляющий*; 2) го́стрильний.

Направо, нарч. – (*на во́прос: где*) пра́воруч, (*по пра́вую ру́ку*) по пра́ву ру́ку, по пра́ву руч; (*на во́пр.: куда, в ка́ком на́правленні*) пра́воруч, упра́воруч, у пра́ву ру́ку, на пра́ву ру́ку (руч), (*редко*) напра́во; (*воскли́ц., кото́рым пого́няють -во волов, и перен. – шу́тл.*) цабе́, (*то́лько в пря́м. знач., диал. зап.*) ча, чаба́ла, гейсь; (*то́ же – к лоша́дям*) га́ття, (*гал.*) гайта, го́тьта, гайта́, герта́; *срв. На́лево.* [Две́рі про́сто гляда́ча, пра́воруч і ліво́руч (Грінч.). Стоя́ть по пра́ву руч (Тесл.). Ві́дно бу́ло на пра́ву руч мі́сто (Ми́рн.). Напра́во, налі́во мечі́ (П. Тичина). Держи́-бо цабе́! (Н.-Лев.). Цабе́, худі́й, у воро́та! (Номис)]. *Повора́чива́ть, поверну́ть -во* – поверта́ти (зверта́ти, бра́ти), поверну́ти (зверну́ти, в́зяти) (у)пра́воруч (у пра́ву ру́ку, у пра́ву руч, *вола́ми и перен. – шу́тл.*: цабе́). [І зверну́в у пра́ву ру́ку (Рудан.). На́ші студенти поверну́ли цабе́ (Н.-Лев.). Ві́н узя́в цабе́ (Н.-Лев.). **-во кругом! полу́оборот -во!** – пра́воруч (напра́во) на́вкруг! пра́воруч пі́вповоро́т! (Ки́їв).

Направочный, см. Правной.

Направщик, -щица – на́правник, -ни́ця, (*бри́твы ещѐ*) го́стрильник, -ни́ця.

Напраздновать – на́святкува́ти, на́празникува́ти. **-тсья** – на́святкува́тсья, на́празникува́тсья, по́посвяткува́ти (досхо́чу).

Напрактиковывать, напрактиковать *кого* – на́практикува́ти, на́практикува́ти, виму́штровува́ти, виму́штрува́ти, наму́штровува́ти, наму́штрува́ти, (*о мног.*) пона́практикува́ти *и т. п.* *кого*. **Напрактикованный** – на́практикований, виму́штрований, наму́штрований, пона́практикуваний *и т. п.* **-тсья** – 1) (*стр. з.*) на́практикува́тсья, бу́ти на́прикову́ваним, на́практикову́ваним, пона́практикову́ваним *и т. п.*; 2) (*возвр. з.*) на́практикува́тсья, на́практикува́тсья, наму́штровува́тсья, наму́штрува́тсья, на́лама́ватсья, на́лама́ватсья *и* на́ломлюва́тсья, на́ломї́тсья, на́бива́ти, на́бити ру́ку до чо́го, (*о мног.*) пона́практикува́тсья *и т. п.* [Те́пер я вмію́ це й без те́бе: наму́штрува́вся (Звин.). По́переду мені́ ва́жко бу́ло гово́рити по-па́нському, а те́пер на́лама́всь (Звин.). Чита́ю шви́дко вже:

трошки набів руку (Крим.)]. **Напрактиковавшийся** – що напрактикувався, напрактикований *и т. п.*

Напрасливость – напрасливість, наклепливість, поклепливість, обмовливість (-вости).

Напрасливый – напрасливий, наклепливий, поклепливий, обмовливий.

Напраслина – напрасна обмова, напрасна (-ни), напасть (-ти), напасниця, набалачка, пеня, марний наклеп, поклеп (-пу), наговір (-вору); *срв.* **Поклёп, Клевета**. [Все, що свідки кажуть, сама напасниця (Кониськ.). «Ти хіба не крав?» – «Ні, це напасть на мене!» (Звин.). «Чи правда, що ти свекруху біла?» – «То набалачка!» (Борзенц.). Мамо, як ти можеш такий на мене наклеп допускати? (Л. Укр.)]. *Взводить, взвести -ну* – наволокіти, наволокті напрасну обмову, зводити, звести пеню на кого, пеню волокті, наволокті, прикидати, прикинути пеню кому, натягати, натягти напасть, клепати, наклепати, натягати, натягти на кого. [Напасть натягає на мене (Звягельщ.). А ви пеню на нас ізводите (Грінч.). Хіба я буду на себе пеню волокті? (Сл. Гр.). Прикинуть пеню, що й копою не одбудеш (Квітка). Лисиця на вівцю Петрову наклепала, що, буцім, нічю кури краді (Боров.). Хіба можна такé натягати на людину? (Лубенщ.). *Выдумывать -ну* – вигадувати напрасну, видумувати напасть. [Де-ж це видано, щоб на Грицька таку напрасну вигадувати? (Грінч.)].

Напрасно, *нрч.* – 1) (*тщетно, бесполезно*) даремно[е], марно[е], надаремно[е], дарма, дурно, задурно, даром, задаром, по[за]даремно[е], дармо, надармо; *срв.* **Понапрасну**. [Даремно Драгоманов так нападав на сервілізм у Костомарова (Грінч.). Отак я сидів і даремне крутив мозком (Крим.). Літа мої молодії марно пропадають (Шевч.). Марно від мене ти думи ховаєш, – бачу всю душу твою (Крим.). Ой, плачу я, плачу, свої літа марне трачу (Метл.). Не марне говорять люди: до щасливого всяк лине (Кониськ.). Надаремно намагавсь я розважити себе (Коцюб.). Надаремне бідні люди плугом землю рили (Руданськ.). Дарма щоніч дівчинонька його виглядає (Шевч.). Я вірив, що жив не дарма (Черняв.). Дурно ждала, а він не приходив (Н.-Лев.). Та й не дурно старий плаче: його дружина у холодній ямі (Грінч.). Я тільки громадський хліб дурно заїдатиму (М. Вовч.). Позирнула на його і відразу вгадала, що дурно він ходив (Грінч.). Вже не даром Левко каже (Квітка). Нехай такі я не даром житиму на світі (Квітка). Ліхо, згину я задаром! (Самійл.). Але дармо стара ненька сватам відмовляла (Рудан.). Твоєю дивною красою надармо всіх маниш ти к собі (Франко)]. *Совершенно -но* – даремнісінько, марнісінько, дурнісінько. [Даремнісінько ви, панночко, боялися (К. Старина). Дякі дурнісінько їздитимуть до мене (Н.-Лев.)]. *-но тратить что* – марнувати, гайнувати що. [Тільки час вона гайнує (Крим.)]. *-но утруждать себя* – завдавати собі даремної праці (роботи), (*беспокоить*) марно (дурно) турбувати себе, (*фамил.*) завдавати собі праці на вітер; 2) несправедливо, безвинно, безневинно, даремно[е], марно[е], дарма, дармо. [Покривдити сильнішого, хоча й безвинно, то буде знак самотійности (Крим.). Здаватиметься мені, ніби я його марне скривдив (Крим.). Тоді-б не сёрдився дарма (Комар.). Зненавиділи мене дармо (Куліш)]. *Совершенно -но* – даремнісінько, дурнісінько (*фамил.*) гарма-дарма. [Так дурнісінько вилаяла мене (Харківщ.). Ти дурнісінько на мене сёрдишся (Н.-Лев.). Гарма-дарма заарештували (Липовеч.). Причепився гарма-дарма, задивився, що я гарна (Пісня)].

Напрасный – 1) (*тщетный, бесполезный*) даремний, марний, некорисний, порожній, задаремний, надаремний, (*пропащий*) запропалий. [Ти все не йдеш, і заклик наш даремний (Самійл.). Він бачив, що даремні будуть всі його слова (Грінч.). У мене син марного слова не скаже (Звягельщ.). І бачу, що марні були всі заміри (Самійл.). Надаремна туга (Голов. I)]. *-ный вопрос* – даремне (марне) питання. [Не радив-би я вам завдаватися марними питаннями (Крим.)]. *-ное желание* – даремне (марне) бажання. [Замість безсмертя людям ти дала даремне бажання (Самійл.)]. *-ная мечта* – марна (даремна, порожня) мрія. *-ная надежда* – марна (порожня) надія. [Порожня надія твоя (Вовчанщ.)]. *-ный страх* – даремний страх. [І покинь ти даремний свій страх (Грінч. I)]. *-ный труд* – даремна (марна,

запропа́ла) пра́ця (робо́та), дарма́-пра́ця, шко́да пра́ці, пра́ця на ві́тер. [Даре́мная робо́та! все вода зми́ває (Рудан.). Нема́ло ма́рної пра́ці (Франко). Дурно́му про розу́мне бала́кати – запропа́ла пра́ця (Сл. Гр.). А він хо́че, щоб слуха́ли, як старці́ співа́ють! – Дарма́ пра́ця, па́не брате! (Шевч.). О, й не кажі́ть про ньо́го: шко́да пра́ці! (Куліш)]. **-ные старания, усилия** – даремні (марні) силкува́ння (з[на]мага́ння). [Лу́чче жме́ня в споко́ю над пригорші́, по́вні пра́ці й ма́рного силкува́ння (Куліш)]. **-ная трата** – марнува́ння (-ння), даремна (марна, непотрі́бна) ви́трата. *За -ный труд никто спасибо не скажет* – за даремну (непотрі́бну) пра́цю ніхто́ не подяку́є; 2) несправедли́вий, безві́нний, безневинни́й, даремни́й, (*безосновательный*) безпідста́вний; *срв.* **Безві́нний, Несправедли́вый**. **-ное обвинение** – несправедли́ве (даремне) обвинува́чення. **-ное оскорбление** – безневинна́ образа. **-ное подозрение** – даремна (безпідста́вна) підозра.

Напра́шивание – 1) напро́ш[х]ува́ння; 2) накли́кува́ння *и* накли́ка́ння; 3) набива́ння, накида́ння. *Срв.* **Напра́шивать, -ся**.

Напра́шивать, напроси́ть – 1) *чего* – напро́шувати, напроси́ти, напро́хувати, напроха́ти, (*о мног.*) понапро́ш[х]увати чо́го. [Напроси́в ці́лу то́рбу (Лубенщ.); 2) *кого* – напро́шувати, напроси́ти, напрохувати, напрохати, накли́кати, накли́кати, (*о мног.*) понапро́шувати, понапро́хувати, понакли́кати ко́го; *срв.* **Называть 6**. [Понакли́ка́в госте́й, а гостити́ ні́чим (Київ)]. **Напро́шенный** – 1) напро́шений, напро́ханий, понапро́ш[х]уваний; 2) напро́шений, напро́ханий, накли́каний, понапро́шуваний, понапро́хуваний, понакли́куваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) напро́шуватися, бу́ти напро́шувани́м, напро́шени́м, понапро́шувани́м *и т. п.*; 2) (*досы́та*) напро́шуватися, напроси́тися, напрохуватися, напроха́тися, (*о мног.*) понапро́ш[х]уватися. [І коли́ вже вона́ напроси́ться? усе́ па́пи та й па́пи (*хлебца*) (Лубенщ.); 3) (*навязываются*) набива́тися, набі́тися, накида́тися, накинута́тися, проси́тися, напро́шуватися, напроси́тися, напрохуватися, напроха́тися, (*о мног.*) понапро́ш[х]уватися на що́, до ко́го, з ким, з чим, (*иногда*) ким, чим. [Набива́ється на робо́ту (Київщ.). Раз-у-раз набива́вся до йо́го з свої́ми послуга́ми (Корол.). Коли́ не тре́ба, – я не накидаю́сь (Л. Укр.). Вона́ напро́шується на комплі́менти (Л. Укр.). **Выводы сами -ваются** – висно́вки сами́ прося́ться (насува́ються, виника́ють, по(в)стаю́ть), висно́вки що́сь само́ підка́зує.

Напре́в – 1) зоприва́ння, уприва́ння, *оконч.* зопрї́ття (-ття), зопрї́в (-ву); 2) наприва́ння, накипа́ння, *оконч.* напрї́в (-ву), накипа́ння. *Срв.* **Напрева́ть**.

Напрева́ние, *см.* **Напрев**, *неоконч.*

Напрева́ть, напре́ть – 1) (*сопрева́ть*) зоприва́ти, зопрї́ти, уприва́ти, упрї́ти, (*о мног.*) повприва́ти, попрї́ти. **Ка́ша -рела** – каша упрї́ла (умлі́ла). **У ребѐнка подмы́шки -рели** – в дити́ни пахви́ попрї́ли; 2) наприва́ти, напрї́ти, накипа́ти, накипа́ти, (*о мног.*) понаприва́ти, понакипа́ти. [Напрї́ло листя́ за зи́му (Лубенщ.). Накипа́ло о́саду (Київщ.); 3) попрї́ти, поса́днити, взя́тися ура́зками. **Лоша́дь -рела, седлом напари́ло** – у ко́ня попрї́ло (поса́дніло) (*или* у ко́ня пороби́лися ура́зки), – сі́длом напари́ло. **Лоша́дь под седлом -рела** – у ко́ня під сі́длом взя́лося ура́зками (пороби́лися са́дна (ура́зки)). **Напре́вший, см.** **Напре́лый**.

Напреде́льный – намі́жний, награницни́й, накордо́нний.

Напре́дки, *нрч.* – наперѐд, надалі́. [Наперѐд (надалі́) ви тако́го не робі́ть (Богодух.).]

Напре́дь, *нрч.* – 1) *см.* **Напре́дки**; 2) перш[е], спѐршу, попере́ду, наперѐд, передше, давни́ш(е), рани́ш(е). [Перш нічо́го цьо́го не було́ (Київщ.). Наперѐд то́ було́ й так, а тепѐр іна́к (Богодух.).]

Напрекосло́вить ко́му, чѐму – наперѐчити, насуперѐчити, наробі́ти переко́ру ко́му, чо́му. **-ться** – насперѐчатися, напереко́ряться з ким.

Напре́лый – 1) зопрї́лий, упрї́лий; 2) напрї́лий, накипа́лий.

Напре́ль – напрї́в (-ву), накипа́ (-пу); (*на губа́х*) сма́га.

Напре́ние, *см.* **Напрев**, *оконч.*

Напресто́льный – напресто́льний.

Наприклад, см. **Напримёр**.

Напримёр, *нрч.* – наприклад, прикладом, приміром. [Народ дав багато талановитих і навіть геніальних людей, – Шевченка, наприклад (Грінч.). Хіба ти знаєш, чого тобі бажатиметься, приміром, 1895 року? (Крим.)]. *Как -мёр* – як от, як ото, як от прикладом, як от приміром, (*при перечислении иногда*) там. [Інші по пущах селами сідали, як от Деревляни (Куліш). Той пил не рухався, як приміром у бурю, але висів у повітрі (Крим.). Садять у нас найбільше вишні та сливи, а інші дерева, там груші, яблуні, черешні, – дуже рідко садять (Звин.)].

Напринимать и **Напринять** – наприйма́ти, (*набрать*) понабира́ти кого́, чо́го.

Наприпасать и **Наприпасть** – наприпа́сти чо́го.

Напритолочный – надгла́вньовий, надві́рковий; *срв.* **Притолока**.

Наприхотничать – нави́гадувати, напри́мхувати, напри́мхати, напередувати. **-ться** – нави́гадуватися, напри́мхуватися, напередуватися, попови́гадувати, поповередувати (досхочу).

Напричитать – наго́лосити, нату́жити. [Наго́лосила повнісіньку хату (Богодух.)]. **-ться** – наго́лоситися, нату́житися, попого́лосити, попоту́жити (досхочу).

Напричудничать – нахи́мерувати, нахи́мерити, нахи́мородити, нави́требенькувати; *срв.* **Причудничать**.

Напробовать – наспі́тувати, напро́бувати; наку́штувати чо́го. **-ться** – наспі́туватися, напро́буватися; наку́штуватися, попоку́штувати чо́го. [Попоку́штувала я тих борщів (Лубенц.)].

Напробос, **Напробоску** и **Напробось**, *нрч.* – на бо́су но́гу, (на)босо́ніж.

Напробочный – (на)корко́вий.

Напровадить, **-ся**, см. **Напроваживать**, **-ся**.

Напровадка, см. **Напроваживание**, **Напроважение**.

Напровадчик, **-чица** – 1) напроваджува́ч, **-вачка**, напровадни́к, **-ниця**; 2) насила́ч (**-ча**), **-силачка**.

Напроваживание, **Напроважение** – 1) напроваджува́ння, напровадже́ння, наприя́мовува́ння, наприя́мува́ння, справля́ння, справле́ння; 2) насила́ння, наслан́ня. *Срв.* **Напроваживать**.

Напроваживать, **напровадить** – 1) *кого на что, куда* – напроваджува́ти, напровадити, наприя́мовувати, наприя́мувати, справля́ти, справити, (*о мног.*) понапроваджува́ти и *т. п.* ко́го на що́, куди́; *срв.* **Направлять** 1; 2) *чего кому* – насила́ти, наслати́, (*о мног.*) понасила́ти чо́го ко́му. [Йому́ з до́му як понасилають уся́кого добра́ (Лубенц.)]. **Напроваженный** – 1) напровадже́ний, наприя́мований, справле́ний, понапроваджува́ний и *т. п.*; 2) насланий, понасила́ний. **-ться** – напроваджува́тися, бу́ти напроваджува́ним, напровадже́ним, понапроваджува́ним и *т. п.*

Напроворивать, **напроворить что** – 1) (*делать проворно*) шви́дко (ха́пко, мото́рно) наро́блювати чо́го, наробі́ти що́, чо́го, (*о мног.*) понаро́блювати чо́го; 2) нагото́влювати и нагото́вляти чо́го, нагото́увати що́, чо́го, (*о мног.*) понагото́влювати, понагото́вляти чо́го; *срв.*

Настряпывать; 3) пу́стувати, напу́стувати, витво́ряти, нави́творювати; *срв.* **Проказить**,

Напроказить. **-ться** – наму́штровува́тися, наму́штрува́тися, нала́муватися, налама́тися и наломлюва́тися, наломі́тися, набива́ти, набити́ ру́ку, (*о мног.*) понаму́штровува́тися и *т. п.*

Напроворчивый – необа́чний, нерозва́жливий; *срв.* **Опрометчивый**.

Напрогляд, *нрч.* – на о́ко, о́ком; врі́вень, врі́вні. *Пройти -ляд* – о́ком змі́ряти, (*пронивеллировать*) змі́ряти спади́.

Напродёр, *нрч.* – напроде́р, напро́тиск, про́тиском.

Напродольный – по(в)здо́вжній, (у)подо́вжній, уздо́вжній.

Напрок, *нрч.* – про за́пас, на схов.

Напроказить и **Напроказничать** – напу́стувати, нави́творювати, нави́тинати́, наштука́рити,

наброїти, накоїти пу́стошів, напроку́дити, (*о мног.*) понавитво́рювати, понаштука́рювати; понабро́ювати, понако́ювати пу́стошів. **-тсья** – напустува́тися, надурі́тися, навитворя́тися, наштука́ритися, набро́їтися, нако́їтися пу́стошів, поповитворя́ти, попоштука́рити, попобро́їти, попоко́їти пу́стошів (досхочу́). [У два ти́жні тако́го набро́їв, що до́брому чоловікові на цілий вік удостачу (М. Вовч.). Мабу́ть до́бре напроку́див, що вже й очей не появи́ть (Мова)].

Напрока́т, *нрч.* – на (платне) користува́ння, в зажі́ток, на-віна́йми, на платну́ пози́ку. *Братъ, взятъ -кат* – брати, взяти на користува́ння винайма́ти, вина́йняти що, позича́ти, позичи́ти в ко́го що за пла́ту (за гро́ші). *Отдава́тъ -кат* – віддава́ти на користува́ння (на-віна́йми) що, позича́ти, позичи́ти, ко́му що за пла́ту (за гро́ші).

Напроко́л, *нрч.* – напро́тик, наскри́зь, навилі́т; *срв.* **Наскво́зь.**

Напроку́дить *и* **Напроку́дничать** – 1) *см.* **Напрока́зить**; 2) (*напакостить*) нака́постити, нако́їти, нашко́дити, наро́бити збі́тків (шко́ди), (*о мног.*) понака́пощува́ти, понаро́блюва́ти збі́тків (шко́ди).

Напрола́з, *нрч.* – наві́лаз; навви́передки.

Напроле́т, *нрч.* – 1) наскри́зь, навилі́т, від кра́ю до кра́ю; *срв.* **Наскво́зь, Навві́лет.** [Пробі́в дірку наскри́зь (Мирг.). Простре́лив го́лову навилі́т (Лубенщ.).] *Пройти лес -ле́т* – пере́йти (пройти) лі́с наскри́зь, пере́йти (пройти) кри́зь увесь лі́с, пере́йти лі́с від кра́ю до кра́ю. *Прочестъ книгу -ле́т* – прочита́ти кни́жку від до́шки до до́шки (від поча́тку до кінця́, від кра́ю до кра́ю), прочита́ти кни́жку геть-чи́сто всю (від сло́ва до сло́ва); 2) (*о времени*) без перер́ви, аж до, (*зан.*) через що. *Просидели всю ночь -ле́т* – проси́діли без перер́ви всю ні́ч, проси́діли цілісі́ньку ні́ч (з ве́чора аж до ра́нку). *Не спать ночи -ле́т* – не спа́ти цілісі́нькі но́чі, (*зан.*) не спа́ти через ці́лу ні́ч (через цілі но́чі).

Напроло́м, *нрч.* – пробо́єм. [Пробо́єм вде́рлися в воро́же мі́сто (Ки́ївщ.).] *Идти -лом* – і́ти пробо́єм.

Напромышля́ть *и* **Напромышлі́ть** – 1) чо́го – на(ро)здобува́ти чо́го; (*рыбн. ловлей*) налови́ти, (*охотой*) наполюва́ти чо́го; 2) **-шля́ть чем** – напромишля́ти, надобуткува́ти чим.

Напромышле́нный – на(ро)здобу́тий, наловле́ний, наполюва́ний. **-тсья** – 1) (*стр.* з.) бу́ти на(ро)здобу́тим; бу́ти наловле́ним, наполюва́ним; 2) (*вдоволь*) – а) на(ро)здобува́тися, налови́тися, наполюва́тися, пополови́ти, пополюва́ти (досхочу́); б) напромишля́тися, надобуткува́тися.

Напропалу́ю, *нрч.* – напропа́ле, навмі́[і]р, (*отчаянно*) о(д)чайду́шно, запе́кло, шале́но, несамови́то, (*очертя голову*) на о[ві]дчай. [Капу́сту напропа́ле їда́ть (Звин.). Що ті́льки ба́чив, гра́бив напропа́ле (Рудан.). Миску чи макі́тру кїдає напропа́ле, щоб розбі́лося (Звин.). Навмі́р б'є худо́бу (Липовеч.). Солодкі́й очерет хло́пці навмі́р їда́ть (Чигиринщ.).] *Он играет в карты -люю* – він грає в ка́рти напропа́ле (на о[ві]дчай). *Он пустился -люю* – він пусти́вся бере́га; він кинувсь на о[ві]дчай. [На одчай кинувсь ті́кати (Ки́ївщ.).] *Идти на приступ -люю* – і́ти на при́ступ навмі́р (запе́кло, на о[ві]дчай).

Напророчивание, Напророчение – напро́рочува́ння, напро́рочення, про́рокува́ння, напро́рокува́ння, віщува́ння, навіщува́ння, вивіщува́ння, вивіщува́ння *и* вивіще́ння.

Напророчива́ть, напро́рочить – напро́рочува́ти, напро́рочити що *и* чо́го, про́рокува́ти що, напро́рокува́ти що *и* чо́го, віщува́ти що, навіщува́ти чо́го, вивіщува́ти, вивіщува́ти *и* вивісти́ти що ко́му. [Я мо́жу напро́рокува́ти вам (Крим.). Щоб воно́ на сво́ю го́лову вивіщува́ло! (Номис)]. **Напророче́нный** – напро́рочений, напро́рокований, навіщований, вивіщований *и* вивіщений. **-тсья** – 1) напро́рочува́тися, бу́ти напро́рочува́ним, напро́рочени́м *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) напро́рокува́тися, напро́рочитися, навіщува́тися.

Напророчка, *см.* **Напророчивание, Напророчение.**

Напрос – напро́шува́ння, напро́хува́ння, *оконч.* напро́шення, напро́хання; накли́кання, *оконч.* накли́кання; *срв.* **Напрашива́ть.**

Напросіть, -ся, см. Напра́шивать, -ся.

Напросный – напро́ш[х]уваний; (*напрошеный*) (на)про́шений, (на)про́ханий.

Напростать – наспорожняти чого, поспорожняти що.

Напростежь, нрч. – наскрізь, напрості́б, (*диал.*) напросте́об.

Напростить, см. Напроща́ть.

Напросто, нрч. – 1) дуже (зовсім) про́сто. *Просто (простым) -сто* – простісінько; 2) (*без прикрас*) про́сто, просте́нько, по-про́сту, по-про́стому, без прикрас, без оздо́б.

Напросторить – зробити простір, напросторити, (*убрать лишнее*) прибрати, забрати зайве.

Напросчивый – напросливий; (*навязчивый*) нав'язливий, настірливий, нала[і]зливий.

Напроти́в – 1) *предл. с род. п.* – навро́ти, про́ти, напро́ти(в), насупро́ти(в), супро́ти(в), нава́кі, (*визави*) про́сто, напро́сто ко́го, чо́го; *срв. Против.* [Стояла вона про́ти місяця молодика (М. Вовч.). Сіла собі напро́тив віконця (Чуб. V). Він сидів напро́сто мене (Звин.). Покотила паляницю нава́кі сонця (Квітка)]. *Лежащий, находящийся -тив* – проти́вний, супро́тивний, проти́лєжний. [Через сіни проти́вна ха́та (Квітка). З проти́вної вулиці доносився парубочий го́мін (Мирн.)]; 2) *союз* – а, ба (навро́ти, нава́кі). *Я тебя учу добру, ты -тив делаешь худо* – я тебе вчу доброго, а ти (навро́ти, нава́кі) робиш лихе; 3) *нрч.* – на(в)про́ти, про́ти, насупро́ти, всупереч, нава́кі, (*зап.*) проти́вно, (*диал.*) навро́ть; (*наперекор*) наперекі́р; *срв. Вопреки, Наоборот.* [Не бачите, що навро́ти ідемо? – Звертайте! (Мирн.). Нава́кі, історія сама́ дала́ нам зовсім інші приклади (Грінч.). Я не гніваюсь, а нава́кі радію з то́го (Київц.). Я зовсім навіть не розгнівався на ньо́го: проти́вно, його́ по́гляд бо́лів мене́ (Франко). Та не йдіть бо навро́ть (Київ)]. *Его там не было! – -тив, он там был! – Його́ там не було! – Нава́кі, він там був! (ба був!).*

Напрохва́т, нрч. – наскрізь (прошива́ючи, пробира́ючи). *Мороз меня -хв́ат пробрал* – моро́з мене́ наскрізь пробра́в.

Напроход, нрч. – наскрізь (прохо́дячи, пройшо́вши). *Прошёл лес -хо́д* – про[пере]йшо́в ліс наскрізь. *Мы ночь -ход прошли* – ми йшли цілісіньку (все́ньку) ніч (геть-чи́сто всю ніч, *зап.* через усю́ ніч).

Напроче́т, нрч. – 1) перелі́ком, облі́ком. *Поверь деньги -че́т* – переві́р гро́ші перелі́ком (полі́чивши); 2) на прочитання, читанням, читавши. *Объявить указ -че́т* – оголосити ука́за читавши.

Напрочно, нрч. – ду́же мі́цно (крі́пко). *Прочным -но* – мі́цно-премі́цно, ве́льми (ду́же, геть) мі́цно.

Напрочь, нрч. – геть, прі́ч. *Отруби -рочь* – відруба́й геть.

Напрошение, см. Напрос, оконч.

Напроща́ние, нрч. – на проща́нні, на розпроща́нні, на (роз)проща́ння; *см. Проща́ние.*

Напроща́ть и Напростить чего́ кому́ – напроща́ти, надарувати, нави́бача́ти, напро́бача́ти ко́му чо́го.

Напроща́ться – напроща́тися, попопроща́тися (досхо́чу) з ким.

Напру́г и Напру́га – напру́жування, *оконч.* напру́ження, напру́га, напін (-ну).

Напру́гий – напру́жений; (*упругий*) пружний.

Напру́гость – напру́женість, напін (-ну); (*упругость*) пружність (-ности).

Напру́д – 1) (*действие*), *см. Напру́дка*; 2) окі́п (*р.* окопу).

Напру́дить, см. I. Напру́живать.

Напру́дка – нага́чування, *оконч.* нага́чення.

Напру́док – нага́тка; (*гать*) зага́та, га́тка; (*плотина*) грéбля.

Напру́жа́ть, см. 1 и 2 Напру́живать.

Напру́жение – напру́ження (-ння), напнуття́ (-ття).

Напру́жение, см. Напру́дка, оконч.

I. Напру́живание – нага́чування; *срв. I. Напру́живать.*

II. Напру́живание – напру́жування, напина́ння; *срв.* **II. Напру́живать.**

I. Напру́живать *и* **Напру́жать, напру́дить** – нага́чувати, нагати́ти, (*о мног.*) понага́чувати що *и* чо́го. *На аршин -дйли плотину* – на аршин нагати́ли греблю. *Он -дйл прудов* – він нагати́в (накопа́в) став(к)і́в. **Напру́жённый** – нага́чений, понага́чуваний. **-ться** – 1) (*стр.* з.) нага́чуватися, бу́ти нага́чуваним, нага́ченим, понага́чуваним; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) нагати́тися, попогати́ти (досхочу́); б) натаба́нитися, попотаба́нити (досхочу́); в) нагальмува́тися, попогальмува́ти (досхочу́); г) набу́ритися, надзю́ритися, наби́гтися цю́рком, попобу́рити *и т. п.* *Срв.* **Прудить.**

II. Напру́живать *и* **Напру́жать, напру́жить** – напру́жувати, напру́жити, (*напряга́ть*) напи́нати, напну́ти *и* нап'я́сти, (*о мног.*) понапру́жувати, понапи́нати що. [Напні́ м'я́зи на руці́ (Кані́вщ.)]. **Напру́женный** – напру́жений, напну́тий *и* нап'я́тий, понапру́жуваний, понапи́наний. **-ться** – напру́жуватися, напру́житися, понапру́жуватися; бу́ти напру́жуваним, напру́женим, понапру́жуваним *и т. п.* [Глянь, як жили понапру́жувалися (Харк.)].

Напры́гивание, Напры́гание – настрибува́ння, настриба́ння, напли́гування, наплига́ння, наска́кування, наскака́ння.

Напры́гивать, напры́гать, напры́гнуть – 1) *куда, во что, на что* – настрибува́ти, настриба́ти, настрибну́ти, напли́гувати, наплига́ти, наплигну́ти, наска́кувати, наскака́ти, наскакну́ти, наско́кнути, наскі́кнути, (*с силою*) настрибону́ти, наплигону́ти, насакону́ти, (*о мног.*) понастрибува́ти, понапли́гувати, понаска́кувати куди́, в що́, на що́. [Понастрибували жа́би в сі́ні (Богодух.). Настрибну́в на ка́мінь (Ки́ївщ.)]; 2) (*нажива́ть прыганием*) настрибува́ти, настриба́ти, напли́гувати, наплига́ти, наска́кувати, наскакати, вистрибува́ти, вистриба́ти *и т. п.* (*собі́* що́). **Напры́ганный** – настриба́ний, наплига́ний, наскака́ний, понастрибува́ний *и т. п.* **-ться** – настрибува́тися, настриба́тися, напли́гуватися, наплига́тися, наска́куватися, наскака́тися, (*о мног.*) понастрибува́тися, понапли́гуватися, понаска́куватися, попостриба́ти, попоплига́ти, попоскака́ти (досхочу́).

Напры́ск – 1) (*действие*), *см.* **Напры́скивание, Напры́скание**; 2) (*краси́ны*) ця́т(к)ува́ння, ця́т(к)о́вання, кра́пки (-по́к), брі́зки (-зо́к), кра́пкування, кра́пкування, по́крапка. [Береги́ в кни́жки – з блакі́тною по́крапкою (Крим.)]; 3) *пчелов.* – напры́ск (-ку).

Напры́скивание, Напры́скание – напры́скува́ння, напры́скання, напи[о́]рскува́ння, напи[о́]рскання, набри́зкува́ння, набри́зкання.

Напры́скивать, напры́скать, напры́снуть – напры́скувати, напры́скати, (на)при́снути, напи[о́]рскува́ти, напи[о́]рскати, (на)порсну́ти, набри́зкувати, набри́зкати, (на)бри́знути, (*о мног. или во мн. местах*) понапры́скувати *и т. п.* що́, чо́го, чим на що́, на чо́му. [Набри́зкала на до́лівці, аж до поро́га потекло́ (Богодух.)]. **Напры́сканный** – напры́сканий, напи[о́]рсканий, набри́зканий, понапры́скува́ний *и т. п.* **-ться** – 1) напры́скуватися, напры́скатися, понапры́скуватися; бу́ти напры́скуваним, напры́сканим, понапры́скуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) напры́скатися, напи[о́]рскатися, набри́зкатися, попопры́скати (досхочу́) *и т. п.* (*о мног.*) понапры́скуватися *и т. п.*

Напры́тко, нрч. – дуже прудко́, дуже швидко́, дуже мото́рно. *Пры́тким -ко* – прудко́-препру́дко, швидко́-прешвидко́, мото́рно-премото́рно, прудкі́сінько, швидкі́сінько, мото́рнісінько.

Напры́тчиться – набра́тися прудко́сти (швидко́сти, мото́рности), нажаві́ти.

Напря́г – 1) (*действие*), *см.* **Напря́жение 1**; 2) *см.* **Напря́жение 2**; 3) (*снаря́д*) на́пруг (-га).

Напряга́й – прочуха́фнка, прочуха́н (-на), нага́на; *срв.* **Нагона́й, Взбу́чка.**

Напряга́ние – 1) *см.* **Напря́жение 1, неоконч.**; 2) на́пряга́ння, за́пряга́ння, впра́га́ння. *Срв.* **Напряга́ть.**

Напряга́ть, напря́чь – 1) *что* – напру́жувати, напру́жити, нату́жувати, нату́жити, (*натягива́ть*) на́тягати, на́тяг(ну́)ти, напина́ти, напну́ти *и* нап'я́сти, (*о мног.*) понапру́жувати *и т. п.* що́. [Вас обі́ймає ми́ць напру́жує ва́ші жили́ (Мирн.). Те́мера си́льно нату́жував свої́

очі (Франко). Роман натужує всі свої сили (Коцюб.). **-гать зрение** – напружувати зір. **-гать память, ум** – напружувати пам'ять, розум, думку (тямку). [Напружуючи думку, все згадала (Грінч.). Напружуючи яко-мога цілу свою тямку (Крим.)]. **-гать, -рячь слух** – напружувати, напружити слух(и), (*навастривать уши*) нащуплювати, нащупити вуха. [Хлопець напружує слухи (Коцюб.)]. **-гать, -рячь последние силы** – напружувати, напружити останню силу, змогтися на останнє, (*собирать*) добувати останніх сил. [Вона добуває останніх сил (Коцюб.)]; 2) *кого* – нап'ягати, понап'ягати когo, запрягати, запрягти, упрягати, упрягти, (о *мног.*) позапрягати, повпрягати багато когo. **-рячь лошадей** – понап'ягати коней, позапрягати багато коней. **Напряжённый** – 1) напружений, натужений, натягнений *и* натягнутий, напнутий *и* нап'ятий, понапружуваний *и т. п.*; нащуплений; 2) понап'яганий, запряжений, упряжений, позапряганий, повпряганий; 3) *прлг., см. отдельно.* **-ться** – 1) напружуватися *и* напружатися, напружитися, понапружуватися; бути напружуваним, напруженим, понапружуваним *и т. п.* Все тіло дивно напружилось у його (Коцюб.). Відко було, як жили напружались (Сторож.). Лук **-ется** – лук(а) натягають, лук натягається; 2) (*силиться, жилисья*) напружуватися *и* напружатися, напружитися, натужуватися, натужитися, пнутися, напинатися, напнутися *и* нап'ястися, силкуватися, в[по]силкуватися (*диал.*) напомагатися, напомогтися, змогтися, натягтися, натягтися, (о *мног.*) понапружуватися, понатужуватися, понапинатися. [Мусіли ляхи добре напинатися проти Литви (Куліш). Де велике напнеться, там мале спіткнеться (Липовеч.). У плузі силкувався, копії волочив (Гребінка). Як напомігся, – доніс таки мішка (Липовеч.). Якось таки змоглася та й рачки долізла до дверей (Звин.). Коненята натягалися під усю силу (М. Лев.)]. **Напрягаясь** – напружуючись, натужуючись, напруго, з напругою з напругом. [Мені не можна напруго піднімати (Київщ.)].

Наряд, *см. Нарядка.*

I. Напрядать, -ся, *см. Напрядывать, -ся.*

II. Напрядать, напрямь – 1) (*известн. коллч.*) нап'ядати, нап'ясти, (о *мног.*) понап'ядати що, чого; (*часть или быть в состоянии -прямь ещё*) упрядати, упрясти. [По два починки нап'ядаю (Чуб. V). То все вона понап'ядала (Г. Барв.)]; 2) (*зарабатывают прядением*) запрядати, запрясти, (о *мног.*) позапрядати, заробляти, заробити прядінням (на прядлі) що. **Напряденный** – нап'ядений, понап'яданий. **-ться** – нап'ядатися, нап'ястися, понап'ядатися; бути нап'яданим, нап'яденим, понап'яданим; 2) (*вдоволь, сов.*) нап'ястися, попоп'ясти (досхочу), (о *мног.*) понап'ядатися. [Поки багата нап'ялася, убогая нап'ялася (Чуб. V)].

Напрядение – нап'ядіння (-ння).

Нарядка – 1) (*действие*) нап'ядання, *оконч.* нап'ядіння; 2) (*напряденное*) нап'яд (-ду), (*прядево*) пряди[е]во, (*пряжа*) пряжа.

Нап'ядной – нап'ядний; (*прядильный*) прядний, прядильний; (*напряденный*) нап'ядений.

Нап'ядчивый – нап'ядливий.

Нап'ядывать *и* Нап'ядать, нап'ядать, нап'януть; *см. Нап'рягивать. -даться* – настрибатися, наплигатися, попострибати, попоплигати (досхочу).

Нап'ряжение – нап'ряження, нап'ряження; *срв. Нап'ряжить.*

Нап'ряжение – 1) (*действие*) напружування, натужування, натягання, напинання, (*оконч.*) напруження, натуження, натягнення, напнуття (-ття); *срв. Нап'рягать 1.* [З такого напружування очі йому стали недобачати (Київщ.)]; 2) (*усилие*) напруга (-ги, *ж. р.*) *и* (*реже*) напруг (-гу, *м. р.*), напруження, натуга, натуження, зусилля (-лля), силкування. [З великої напруги він був увесь мокрий (Коцюб.). Весь цирк замирає в напруженні (Л. Укр.). Лице його посиніло з натуги (Франко). З великим зусиллям видерлася вона йому з рук (Київщ.)]. *От -ния мышцы лопнули* – з напругу (з напруги, з напруження) м'язи полопалися.

Чрезмерное -ние – надмірне напруження, надсада, перенатуження. [Хлопець із надсадою

глитнѹв той ковто́к (Крим.). **-ние** *требует отдыха* – напру́ження потребує відпочі́нку. **-ние** *всех сил* – напру́ження (напру́га) всі́х сил.

Напру́же́нно, *нрч.* – напру́жено, з напру́гою *и* (*редко*) з напру́гом, з напру́женням, напру́жившись, з нату́гою, напру́го, напру́гом. [Вона́ прикла́дала до ві́кна ву́хо і напру́жено слухала (Коцю́б.)].

Напру́же́нность – напру́женість (-ности); *срв.* **Натяну́тость**.

Напру́же́нный, *прлг.* – напру́жений. [Вся істо́та бу́ла яка́сь напру́жена (Грінч.). О́тє напру́жене дожида́ння (Крим.). По мої́х напру́жених нер́вах уда́рила хви́ля згу́ків (Коцю́б.). Стоя́в у господа́ напру́жений на́стрій (Васильч.). Слу́хав з напру́женою ува́гою (Киї́вщ.).]

Напру́жить – напру́жити *и* напру́гти, на́смажити чо́го. **-жить** *хворосту* – напру́жити (на́смажити) хру́сту (вергу́нів). **Напру́женный** – напру́жений, на́смажений.

Напру́жка, *см.* **Напру́гание 2**.

Напру́жной – напру́жний, напру́говий.

Напру́мик, *нрч.* – 1) (*кратчайшим путём*) на(в)просте́ць, на(в)пряме́ць, просто́, прями́, на(в)пря́мки, пря́мце́м, на(в)про́шки, (*диал.*) прости́ком, на́вправці́, на́впрі́сть. [Весні́є, і со́нце сві́тить на́впросте́ць (Сосюра). Воро́на на́впросте́ць літа́є (Номис). Напру́ме́ць тільки воро́ни літа́ють (Номис). Як рі́чка заме́рзне, так хо́димо просто́ (Киї́вщ.). Напру́мки пі́деш, то ху́тко дійде́ш (Звин.). Не спи́тавшись бро́ду, не су́нься пря́мце́м у во́ду (Номис). Пря́мце́м до пе́кла (Котл.). Як пої́хав круго́м, так сьо́годня бу́де, а як на́впро́шки, то хіба́ завтра (Осно́ва 1861). Я побі́гла до кри́ниці на́впро́шки горо́дами (Проску́рівщ.). Ві́н і́хав до нас прости́ком (Новомоско́вщ.). Ішли́ пі́шки на́вправці́ (Франко). До яли́ці бу́ло на́впрі́сть кро́ків дві́сті (Франко)]. *Итти -мик* – іти́ на́впросте́ць, прости́увати, пря́мувати; *срв.* **Напру́вля́ться 3**. [Хто прости́ує, той удо́ма не но́чує (Приказка)]; 2) (*начистоту*) просто́, прями́, на(в)просте́ць, на(в)пряме́ць, на(в)пря́мки, на прями́ту, (откровенно) щиро́, відве́рто, (*без стеснений, фамил.*) без соро́ма (сорому́) ка́зка. [Так просто́ йому́ й че́ше (Лубенщ.). Скажу́ тобі́ просто́ (широ́), що ти пога́но зроби́в (Мирг.). Ко́жен не хоті́в проти́ тих люде́й на́впросте́ць виступа́ти (Грінч.). Кажі́ мені́ на́впряме́ць (Мова). Смі́ліші – так ті́ так на́впросте́ць і ста́нуть ка́зати (Кві́тка). Я йому́ напру́мки так і сказа́в (Звин.). Говори́ти на прями́ту ви́гідні́ш (Крим.)]. *Резать, не стесняясь, -мик* – че́сати без соро́ма ка́зка, че́сати руба́. [Він руба́ так і че́ше, до кра́ю догово́рює (Звин.)].

Напру́мить, -ся, *см.* **Напру́млять, -ся**.

Напру́мка – 1) ви́прости́ування, ви́пря́мля́ння, на́прости́ування, ви́рівнюва́ння, *оконч.* ви́проста́ння, ви́пря́млення, на́проста́ння, ви́рівня́ння; *срв.* **Напру́млять 1**; 2) *см.*

Напру́вление 1 а.

Напру́мо, *см.* **Напру́мик**.

Напру́мление, *см.* **Напру́мка**.

Напру́млять, напру́мить – 1) (*делать прямым*) ви́прости́увати, ви́прости́ати, ви́пря́мля́ти, ви́пря́мити, на́прости́увати, на́прости́ати, (*выравнивать*) ви́рівнюва́ти, ви́рівня́ти, (*о мног.*) пови́прости́увати, пови́пря́мля́ти *и т. п.* що; 2) (*давать направление*), *см.* **Напру́влять 1**.

Напру́мленный – 1) ви́проста́ний, ви́пря́млений, на́проста́ний, ви́рівня́ний, пови́прости́уваний *и т. п.*; 2) *см.* **Напру́вленный 1. -тсья** – ви́прости́увати́ся, ви́прости́ати́ся, пови́прости́увати́ся; бу́ти ви́прости́увани́м, ви́проста́ним, пови́прости́увани́м *и т. п.*

Напру́нити *пищу, лакомство* – присма́чити прями́щами (кори́нням) стра́ву, ла́соці.

Напру́нуть, *см.* **Напру́дыва́ть**.

Напру́сть, -ся, *см.* **II. Напру́да́ть, -ся**.

Напру́гание – нахо́вання, нахо́ронення *и* нахо́роні́ння.

Напру́жка, *см.* **Напру́гывание** *и* **Напру́гание**.

Напру́гчивый – о́хочий приховува́ти, (*сщ.*) прихова́йко, захо́ронько; (*запасливый*) за́пасливий, за́пасний.

Напря́тывание – нахо́вування, нахоро́нювання.

Напря́тывать, напря́тать *чего* – нахо́вувати, нахова́ти, нахоро́нювати, нахорони́ти, (*о мног.*) понахо́вувати, понахоро́нювати чо́го. [Два куски сала знайшла, пшо́на ву́злик, – ма́буть невісточка понахо́вувала (Пирятинщ.)]. **Напря́танный** – нахо́ваний, нахоро́нений, понахо́вуваний, понахоро́нюваний. **-ться** – 1) нахо́вуватися, наховати́ся, понахо́вуватися; бу́ти нахо́вуваним, нахованим, понахо́вуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) наховати́ся, попохо́ватися (досхочу́), (*о мног.*) понахо́вуватися; (*натаяться*) накритися, ната́їтися.

Напря́чь, -ся, см. Напряга́ть, -ся.

Напса́рный – напса́рний, насобача́рний.

Напташи́ть и Напташи́чатъ – нагоро́бцюва́ти, навітрого́нити, (*о мужч.*) нажевжикува́ти, (*о женщ.*) навіяти. **-ться** – нагоро́бцюва́тися, навітрого́нитися, нажевжикува́тися, навіяти́ся, попогоро́бцюва́ти, поповітрого́нити, попожевжикува́ти, поповіяти́ся (досхочу́).

Напу́г – 1) (*действие*), *см. Напу́гивание, Напу́гание*; 2) (*испуг*) ляк, пере́ляк (-ку).

Напу́га, см. Напу́г 1.

Напу́гивание, Напу́гание – наля́кування, наля́кання, настра́шування, настра́шення, настра́хання, наполо́хування, наполо́хання.

Напу́гивать, напу́гать *кого чем* – наля́кувати, наля́кати, страши́ти *и* настра́шувати, настра́шити, страхати́, настра́хати, наполо́хувати, наполо́хати, (*немного*) полякати, підлякати, (*о мног.*) поналя́кувати, понастра́шувати, понаполо́хувати, (*сильно*) пополякати, завдава́ти, завда́ти ля́ку, нага́няти, нагна́ти ля́ку (стра́ху, ду́ху, хо́лоду) ко́му чим; *срв.*

Пу́гать. [Наляка́в міх, то й то́рби стра́шно (Номис). Во́на була́ дівчина боя́зька, ма́буть наляка́в її ба́тько-п'яни́ця (Грінч.). Вони́ свої́х діте́й дуже поналя́кували то ци́ганом, то дідом з то́рбою (Богоду́х.). Цю́ ніч так мене́ настраши́ло (Черніг.). Як наполо́ха ку́ри, так вони́ по́летом (Борзенщ.). Поляка́й його́ тро́хи, щоб не ходи́в сюди́ (Сл. Гр.). Такого́ бідному хлоп'я́ті хо́лоду нагна́в, що тільки погля́не, так воно́ вже й труси́ться (Квітка). А що, нагна́ла я вам хо́лоду? (Черніг.)]. **Напу́ганный** – наля́каний, настра́шений, настра́ханий, наполо́ханий, поляканий, поналя́куваний *и т. п.* [Де́ чолові́к, і такий наля́каний (Г. Барв.)]. **-ться** – 1) (*стр. з.*) наля́куватися, бу́ти наля́куваним, наля́каним, поналя́куваним *и т. п.*; 2) (*возвр. з.*) наля́куватися, наля́катися, поналя́куватися *и т. п.*, наби́ратися, набрати́ся, (*о мног.*) понаби́ратися стра́ху.

Напу́говичный – (на)гу́дзиковий, що на гу́дзикові.

Напу́делить, -ся, охотн. – надава́ти, -ся ма́ху.

Напу́дривание, Напу́дрение – пудрува́ння, напу́дровування, напу́друва́ння.

Напу́дривать, Напу́дрить – 1) *кого, что* – пудрува́ти, напу́дровувати, напу́друва́ти, (*о мног.*) понапу́дровувати ко́го, що. **-вать** *лицо* – пудрува́ти обліччя; 2) *кого (перен.: намыливать голову)* – намина́ти (нагріва́ти), нам'я́ти (нагрі́ти) чу́ба, (чуприну) ко́му, дава́ти, да́ти прочуханки (прочухана́) ко́му. **Напу́дренный** – напу́дрований, понапу́дровуваний. **-ться** – 1) пудрува́тися, напу́дровуватися, напу́друва́тися, понапу́дровуватися; бу́ти пудро́ваним, напу́дровуваним, напу́дрованим, понапу́дровуваним; 2) (*вволю, сов.*) напу́друватися, попу́друватися (досхочу́).

Напу́жать, народн., см. Напу́гать (под Напу́гивать).

Напу́заниться – накла́сти (напакува́ти) че́рево, напакува́тися, насади́тися, ви́класти че́рево (і́жею). [Йо́му аби́ ви́класти че́рево галу́шками, а іншо́ї думки нема́ (Звин.)].

Напу́зник, см. Набрю́шник.

Напу́зырить – наду́ти що пу́зирем. **-ться** – 1) наду́тися (зду́тися) пу́зирем; 2) наду́длитися; *срв. Напи́ться 2 (под Напи́ваться); 3) см. Напу́заниться.*

Напу́кать – напу́кати, наба́хкати, настріля́ти. **-ться** – напу́катися, наба́хкатися, попу́кати, поба́хкати (досхочу́).

Напу́льсник – напу́льсник (-ка).

Напу́пник, см. **Нагры́жник**.

Напу́пный и **Папу́почный** – (на)пуповий, (на)пупко́вий.

Напу́ск – 1) (*действие*) – а) напу́скання, *оконч.* напу́щення, напу́ск (-ку); б) напу́скання, на́совування, насува́ння, *оконч.* напу́щення, насу́нення; в) напу́скання, пу́скання, на́цьковування, *оконч.* напу́щення, пу́щення, на́цькування; спу́скання, *оконч.* спу́щення, спу́ск; г) напу́скання, налива́ння, на́ціджування, на́то́чування, *оконч.* напу́щення, наліття (-ття), на́цідження и на́цідіння, на́то́чення и на́то́чіння, г) завдава́ння, нага́няння, *оконч.* завда́ння; нагна́ння (страху, ляку и т. п.); д) удава́ння, *оконч.* уда́ння; е) пу́скання, закла́дання, *оконч.* пу́щення, закла́дення. *Срв.* **Напу́скать 1 - 7**; 2) на́тиск (-ку), на́тискання, на́пирання; *срв.* **На́тиск, Напо́р 1**; 3) (*складки на голенище*) бри́жі (-жів). *Голенища, сапоги с -ком* – халяви, чоботи брижати (у брижі); 4) виступ (-пу). **-пуск в ларчике** – виступи в скринці. **-пуск крыши** – причілок (-лка), (*соломенной*) острішок (-шка), стріха, (*железной*) навис (-су), піддашок (-шка); 5) **-пуски** (*в причёске*) – начоси (-сів). [Начосів не напускай (Номис)].

Напускание, см. **Напуск 1**, *неоконч.*

Напу́скатель, -ница – напу́скач (-ча), -качка; насила́ч (-ча), -сила́чка; (*знахарь*) зна́хар (-ря), знахарка.

Напу́скать, напу́стить – 1) *кого, чего* – напу́скати, напу́стити, (*о мног.*) понапу́скати ко́го, чо́го; *срв.* **Напу́скать 8**. [Висилає крепаків ловити живих зайців і напу́скати в садок (Мирн.). Хто це напу́стив соба́к у хату? (Сл. Гр.). І щук звелів у став понапу́скати (Глібів)]. *Он -тил жильцов, да и сам им не рад* – він понапу́скав пожилців, та й сам їм не радий. *Не-кайте дыму в комнаты* – не напу́скайте диму до покоїв; 2) *что (вниз) на что* – напу́скати, напу́стити, на́совувати и насува́ти, насу́нути, (*о мног.*) понапу́скати, пона́совувати, понасува́ти що на що. [Насу́нула ху́стку на са́мі о́чі (Лубенц.). Понапу́скала начоси аж на брови (Київщ.)]; 3) *кого, что на кого, на что* – напу́скати, пу́скати, напу́стити, (*о мног.*) понапу́скати ко́го, що́ на ко́го, на що́, (*направливать*) на́цьковувати, на́цькувати, (*о мног.*) пона́цьковувати ко́го на ко́го, ко́го ким. [На́цькувала-б мене́ всіма́ соба́ками на селі (Н.-Лев.)]. **-кать собак на зверя, охотн.** – спу́скати соба́к (хортів) на звіра. **-ска́ть ястреба на утку** – пу́скати яструба на качку. *Неприятель -тил на нас свою конницу* – ворог пу́стив (кинув) на нас свою кінноту. **-тили голодного на кашу** – пу́стили голо́дного до каші; 4) *чего во что и что* – напу́скати, напу́стити, налива́ти, наліти и (*зап.*) на́лляти, (*нацеживать*) на́цідзувати, на́цідити, на́то́чувати, на́то́чити, (*о мног.*) понапу́скати, пона́ливати, пона́цідзувати, пона́то́чувати чо́го в що́ и що́; *срв.* **Налива́ть 1**. [Напу́стив повнісіньку ку́хню води́ (Київ)]; 5) *что на кого* – завдава́ти, завда́ти ко́му чо́го, нага́няти, нагна́ти ко́му, на ко́го чо́го, (*о мног.*) позавдава́ти, понага́няти; *срв.* **Причина́ть. -ть страх на кого** – завдава́ти, завда́ти ко́му стра́ху (ляку), нага́няти, нагна́ти стра́ху (ляку) на ко́го, нага́няти, нагна́ти духу (холоду) ко́му; *срв.* **Напу́гивать. -ть болезнь, сон** – нага́няти, нагна́ти, насила́ти, насла́ти х(в)оро́бу, сон на ко́го. [Напу́скає туману́ на ва́рту, насилає сон твердий на неї (Л. Укр.)]. **-ть порчу** – напу́ст напу́скати, напу́стити на ко́го, наслан́ня насила́ти, насла́ти на ко́го, зурочува́ти, зурочити ко́го; *срв.* **Портитъ 4**; 6) *на себя что (притворяются)* – удава́ти, уда́ти з себе́ ко́го, яко́го, стро́ити з себе́ ко́го, (*фамил.*) пришива́ти, приши́ти собі́ що́. **-ть на себя дурь, болезнь** – удава́ти, уда́ти з себе́ дурня (дурника, дурного), х(в)оро́го, стро́ити з себе́ дурня (дурника, дурного), х(в)оро́го, (*фам.*) пришивати, пришити собі́ х(в)оро́бу; 7) (*у портных*) **-ть против мерки** – пу́скати, пу́стити бі́льше (ши́рше, до́вше) проти́ мі́р(к)и, припу́скати, припу́стити проти́ мі́р(к)и. **-ть складку** – закла́дати (ро́бити), закла́сти (зро́бити) зго́ртку; 8) (*только сов.*). – а) (*во множ.*) понапу́скати, напу́стити, (*о блохах*) пона́пру́дзувати, на́пру́дити. *Собака -кала блох* – соба́ка напу́стив (на́пру́див) бі́лх. *Собаки -кали блох* – соба́ки понапу́скали (по́напру́дзували) бі́лх; б) напу́скати ко́го, чо́го; напу́скати, накида́ти чо́го и чим в ко́го, в що́ и т. п.; *срв.* **Пу́скать. Напу́щенный** – 1)

напу́щений, понапу́сканий; 2) напу́щений, насунений *и* насуну́тий, понапу́сканий, понасовува́ний; 3) напу́щений, пу́щений, нацькований, понацьковува́ний; спу́щений; 4) напу́щений, налі́тий, на́ллятий, наці́джений, нато́чений, поналі́ваний *и т. п.*; 5) за́вданий, на́гнаний, напу́щений; 6) уда́ний *и* уда́ваний; 7) пу́щений закла́дений. **-тсья** – 1) (*стр. з.*) напуска́тися, пуска́тися, бу́ти (на)пуска́ним, (на)пу́щенням, понапуска́ним *и т. п.* **Собаки -ю́тсья по сигналу** – собак спуска́ють на га́сло. **Ваши́ми сосе́дями скоти́на -е́тсья в на́ши луга** – ва́ші су́сїди пуска́ють худо́бу на на́ші лу́ки; 2) (*набрасываться на кого, на что*) накида́тися, кидати́ся, накинута́тися на ко́го, на що, (*нападать*) нападати́ся, напа́стися, на́сїдати́ся, на́сїстися, (*привязываться*) наскї́пуватися *и* наскї́пати́ся, наскї́пати́ся, присї́куватися, присї́кати́ся, (*перен.*) накрива́ти, накрї́ти мо́крим рядно́м ко́го, (*на еду, питьё с жадностью*) допадати́ся, допа́стися до чо́го, (*о мног.*) понакида́тися, понападати́ся, пона́сїдати́ся; понаскї́пуватися, попри́сїкуватися. [Накинута́вся на ме́не ва́ш соба́ка, тро́хи не порва́в (Лубенц.). Напа́лась на ме́не, що я беру́ся до ви́щої нау́ки (Н.-Лев.). Чо́го ти на́сїда́єшь на ме́не? (Сл. Гр.). Наскї́пався мо́в на ба́тька (Номис). Присї́кався до чо́ловіка, – як не б'є (Рудч.). Тї́льки я на дveré, а ба́тько та і накрив ме́не мо́крим рядно́м (Богодух.). Допа́вся як му́ха до ме́ду (Номис)]; 3) (*вволю, сов.*) напуска́тися; накида́тися; наруша́тися *и т. п.*; *срв.* **Пуска́ть, -ся.**

Напускной – 1) напускни́й, спускни́й; (*напущенный*) напу́щений. **-ная затворка** – спускна́ заставка. **-ная рыба** – напускна́ (*напущена*) ри́ба. **-ной край крыши, см. Напуск 4.** **Сапоги с -ными голенищами** – брижа́ті чо́боти, чо́боти у бри́жі; 2) (*притворный*) уда́ваний, уда́ний, облудни́й, нещи́рий. **-ная бодрость** – уда́вана (удана́) бадьори́сть. **-ная болезнь** – уда́вана х(в)оро́ба. **-ная веселость, веселие** – уда́вана (нещи́ра) весє́лість, уда́вані (нещи́рі) весє́лощі. **-ная наивность** – уда́вана наївни́сть. **-ная непринужденность, развязность** – уда́вана невї́мушеність, розв'язни́сть. **-ная серьёзность** – уда́вана пова́жність. **-ная смелость, храбрость** – уда́вана смї́ливість, хоро́брість.

Напустить, -ся, см. Напуска́ть, -ся.

Напусто, нарч. – 1) зовсі́м пу́сто, зовсі́м поро́жньо. **Пустым -сто** – пу́сто-препу́сто, поро́жньо-препоро́жньо, пу́стїсінько, поро́жнісінько; 2) ма́рно[е], да́ремно[е], на́дарємно[е], (*сильнее*) ма́рнісінько, да́ремнісінько; *срв.* **Попустому.** [Ма́рнісінько зга́яв ці́лий де́нь (Київщ.)].

Напустобайть, Напустозвонить, см. Напустомє́лить.

Напустомє́лить – наба́зїкати, на́верзти, наплє́сти, намоло́ти (язи́ком), на́торочити, наплє́скати, на́теревє́нити, на́верзїя́кати, на́блягу́зкати. [Намоло́ла сво́їм до́вгим язи́ком (Богодух.)].

Напусторечить, см. Напустосло́вить.

Напустосло́вить – 1) напустосло́вити, на́марносло́вити; 2) *см.* **Напустомє́лить.**

Напутание – наплута́ння (-ння).

Напутать, -ся; см. Напутыва́ть, -ся.

Напутешествовать – 1) наподо́рожувати, на́мандрува́ти, (*вдоволь*) попомандрува́ти; 2) *что* – на́мандрува́ти, ви́мандрува́ти (со́бі) що́. **-тсья** – наподо́рожувати́ся, на́мандрува́тися, попомандрува́ти (досхо́чу), (*о мног.*) пона́мандрува́тися.

Напутлять – наплу́тати; *срв.* **Напутать (под Напутыва́ть).**

Напутное, см., см. Напутье.

Напутный – доро́жній, шляхови́й. **-ный столб** – доро́жній (шляхови́й) стовп.

Напутственный – ви́ряджа́льний, напу́тний. **-ное слово** – напу́тне сло́во, напу́чення, *и* напу́тїння (-ння). [Напу́тне сло́во до «По́вісток і ескї́зів» (Крим.)].

Напутствие – 1) (*действие*) – а) ви́ряджа́ння, ви́проваджа́ння; б) напу́чува́ння; в) прова́джа́ння напу́тною мо́литвою, чи́та́ння напу́тного. *Срв.* **Напутствовать;** 2) (*наставление*) напу́чення *и* напу́тїння (-ння); 3) (*напутствие. молитва*) напу́тня мо́літва, напу́ття (-ття), напу́тне (-нього).

Напу́тствовање, см. **Напу́тствие 1**.

Напу́тствовате́ль, -ни́ца – 1) виряджа́льник, -ни́ця; напу́тник, -ни́ця, напу́те́нник, -ни́ця.

Срв. Напу́тствовать 1 и 2.

Напу́тствовать – 1) (*наделять кого чем в дорогу*) виряджа́ти, випроваджа́ти ко́го чим. [Я сидів уже на возі, а приятель виряджав мене порадами (Корол.)]; 2) (*наставляют*) напу́чувати ко́го на що. [Напу́чував синів своїх на все добре (Ор. Левиц.)]; 3) *церк.* – проваджа́ти напу́тною молитвою, чита́ти напу́тне, (*особ. с причащ.*) давати напу́ття.

Напу́тствуемый – 1) виряджува́ний, випроваджува́ний; 2) напу́чуваний.

Напу́тчик, -чи́ца, см. **Напу́тствовате́ль, -ни́ца**.

Напу́тывање – наплу́тува́ння (-ння).

Напу́тыва́ть, напу́тати́ – наплу́тува́ти, наплу́тати, (*о мног.*) понаплу́тува́ти. [Наплу́тала ниток та й пішла, а мені – розплу́туй! (Харк.). Наплу́тав у цій справі такого, що й не розбереш (Богодух.)]. **Напу́танны́й** – наплу́таний, понаплу́тува́ний. **-ться** – 1) наплу́тува́тися, наплу́тати́ся, понаплу́тува́тися; бу́ти наплу́тува́ним, наплу́тани́м, понаплу́тува́ним; 2) заплу́тува́тися, заплу́тати́ся, (*о мног.*) позаплу́тува́тися; *срв. Запу́тыва́ться 1*; 3) (*вдоволь, сов.*) наплу́тати́ся, попоплу́тати (досхочу), (*о мног.*) понаплу́тува́тися *и т. п.*; *срв. Пу́тати́, -ся*.

Напу́тье – припа́с (-су) (на доро́гу, у доро́гу) (*или просто: на доро́гу*), (*специальнее: с'естное*) харч (-чу, *м. р. и -чи, ж. р.*) на (у) доро́гу, харчі (-чів) на (в) доро́гу, (*дорожные вещи*) подорожні речі. [А на доро́гу взяв з собою? (Звин.)].

Напу́ха́ние – напу́ха́ння, набряка́ння.

Напу́ха́ть, напу́хну́ть – напу́ха́ти, пу́хнути, напу́хнути, (*набухать*) набряка́ти, набрякну́ти, (*о мног.*) понапу́ха́ти попу́хнути, понабряка́ти. [Наробила́ся, аж руки попу́хли (Київщ.).

Чи́рка (*вперед*) дуже бо́літь: бач, як рука набрякла (Зміївщ.)]. **Напу́хший**, см. **Напу́хлый**.

Напу́хлина, см. **Напу́хлость**.

Напу́хлость – напу́хли́сть, набрякли́сть (-лости), пу́хли́на, пу́хля́тина, пу́хле́нина; (*мед. tumor*) о́пух, на́пух (-ху); *срв. Опу́холь*.

Напу́хлый – напу́хлий, набрякли́й. [Напу́хле ті́ло (Франко)].

Напу́хну́ть, см. **Напу́ха́ть**.

Напу́чеглази́ться, см. **Наглазе́ться**.

Напу́чивание, Напу́чение – 1) надима́ння, надуття́, обдима́ння, обдуття́, здима́ння, здуття́ (-ття); 2) витріща́ння, витріще́ння, вилу́плюва́ння, вилу́плен́ня. *Срв. Напу́чива́ть*.

Напу́чива́ть, напу́чити́ – 1) надима́ти, наду́ти, обдима́ти, обду́ти, (*вздымать*) здима́ти, зду́ти, (*о мног.*) понадима́ти, пообдима́ти, поздима́ти що. **-чил себе горб** – зробив (настановив) собі горб(а). **-чило живот мне** – мене обду́ло, мені обду́ло черево (живіт). *Лёд на реке -чило* – лід на річці зду́ло; 2) (*таращить глаза*) витріща́ти, витріщити, (*грубо*) вилу́плюва́ти, вилу́пити, (*о мног.*) повитріща́ти, повилу́плюва́ти о́чі (*грубо: баньки*).

Напу́ченны́й – 1) наду́тий, обду́тий, зду́тий, понадима́ний *и т. п.*; 2) витріще́ний, вилу́плен́ий, повитріщува́ний, повилу́плюва́ний. **-ться** – 1) надима́тися, надутися, понадима́тися; бу́ти надима́ним, надутим, понадима́ним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) наобдима́тися *и т. п.*; *срв. Пу́чити́, -ся*.

Напу́чка – 1) (*действие*), см. **Напу́чивание, Напу́чение**; 2) (*состояние*) на́дим, обди́м, зди́м (-му).

Напу́ша́ть, напу́ши́ть – 1) (*меховой и т. п. опушкой*) облямо́вувати, облямува́ти, обшива́ти, обши́ти, (*о мног.*) пооблямо́вувати, пообшива́ти що чим; *срв. Опу́ша́ть 1*; 2) (*снегом и т. п.*) напу́шувати, напу́шити, запу́шувати, запу́шити, (*о мног.*) пона[поза]пу́шувати що чим; 3) **-шить кого** – вилаяти, нака́ртати, напу́трити, нашпе́тити ко́го; *срв. Пу́шити 3*.

Напу́ше́нны́й – 1) облямо́ваний, обшити́й, пооблямо́вуваний, пообшиваний; 2) напу́шений, запу́шений, пона[поза]пу́шуваний; 3) вилая́ний, нака́ртаний, напу́трений, нашпе́тений.

-т'ся – 1) облямо́уватися, облямува́тися, пооблямо́уватися; бу́ти облямо́увани́м, облямо́вани́м, пооблямо́увани́м *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) напу́шитися, попопу́шити (досхо́чу); наоблямо́уватися; наля́тися, пополя́яти (досхо́чу) *и т. п.*; *срв. Пу́шить.*

Напуше́ние, см. Напу́шка 1.

Напу́шка – 1) (*действие*) – а) облямо́ування, обшива́ння, *оконч.* облямува́ння, обшиття́ (-ття); б) напу́шування, запу́шування, *оконч.* напу́шення *и* напу́шіння, запу́ше[і]ння; в) вілая́ння, накарта́ння. *Срв. Напу́шати*; 2) облямі́вка, лямі́вка, обшивка; *срв. Опу́шка 1.*

Напушно́й – облямо́увальни́й, облямі́вни́й; напу́шний, запу́шний; (*напуше́нный*) облямо́вани́й, обшити́й; на[за]пу́шений; *срв. Напу́шати.*

Напуща́ло, см. Нали́в 4.

Напуща́ть, народн., см. Напуска́ть.

Напуще́ние, см. Напуск 1, оконч.

Напха́ть, -ся, см. Напихива́ть, -ся.

Напы́живание, Напы́жение – настовбу́рчування, напу́трювання, *оконч.* настовбу́рчення, напу́трення.

Напы́живать, напы́жить – 1) (*шерсть, перья*) настовбу́рчувати, настовбу́рчити, напу́трювати, напу́трити, (*о мног.*) понастовбу́рчувати, понапу́трювати що; 2) **-жить лошадь** – напы́жити (нахльо́стати, нах(а)ля́стати) коня. **Напы́женный** – 1) настовбу́рчений, напу́трений, понастовбу́рчува́ний, понапу́трюва́ний; 2) напы́жений, нахльо́станни́й, нах(а)ля́станни́й. **-т'ся** – 1) (*стр. з.*) настовбу́рчуватися, бу́ти настовбу́рчува́ним, настовбу́рчени́м, понастовбу́рчува́ним *и т. п.*; 2) (*натопы́рива́ться*) настовбу́рчуватися, настовбу́рчитися, наі́жуватися, наі́житися, напу́жуватися, напу́житися, надима́тися, наду́тися, (*спесиво*) напидю́чуватися, пидю́читися, напидю́читися, набундю́чуватися, бундю́читися, набундю́читися, (*о мног.*) понастовбу́рчуватися *и т. п.*; *срв. Надува́ться 4.* [Шарава́ри напу́жилися (Квітка). Їхав напидю́чивши́сь (Свидниц.).]; 3) (*натужи́ться*) напина́тися, напну́тися *и* нап'я́стися. [Нап'я́всь, за гілечку смикну́в (Котл.);] (*вдоволь, сов.*) настовбу́рчити, -ся, напу́трити, -ся, попостовбу́рчити, -ся (досхо́чу) *и т. п.*; *срв. Пы́жить, -ся.*

Напыла́ться – напала́тися, напалахкоти́тися, напала́хкатися, напалахті́тися, наполоме́нітися, попопала́ти (досхо́чу) *и т. п.* *срв. Пыла́ть.*

Напыле́ние – напоро́шення *и* напоро́шіння, наку́рення *и* накурі́ння, напы́лення; *срв.*

Напыли́ть 1.

Напыли́ть – 1) *на что, во что* – напоро́шити, наку́рити, напыли́ти, (*о мног.*) понапоро́шувати, понаку́рювати, понапылюва́ти на що, в що. **-лить на книги** – напоро́шити на книжкі. **Ветром -лило в комнаты** – ві́тром напоро́шило до поко́їв; 2) (*поднять пыль*) збіти пил (по́рох, ку́ряву), напоро́шити, наку́ри[і]ти, напыли́ти. [Ві́вці збили таку́ ку́ряву, що й сві́та не видно (Мирг.). Оді́йдіть, бо я тут наку́рів, – заміта́в мітло́ю (Звин.);] 3) (*пустить пыль в глаза*) ману́ пустити (напу́стити), туману́ напу́стити (*о мног.* понапуска́ти) ко́му *и* на ко́го; 4) (*накричат*) нагала́сувати, на́репетува́ти, (*нагорячи́ться*) на́гарячитися.

Напыле́нный – напоро́шений, наку́рений, напы́лений. **-т'ся** – 1) напоро́шитися; бу́ти напоро́шени́м, понапоро́шувани́м *и т. п.*; 2) (*вдоволь*) напоро́шитися, наку́ри[і]тися, напыли́тися; попоку́ри[і]ти, попопыли́ти (досхо́чу); назбива́тися ку́ряви, попозбива́ти ку́ряву *и т. п.*; *срв. Пыли́ть.*

Напы́льник – надчі́лок (-лка), наполо́минок (-нка).

Напы́рение – 1) напха́ння; 2) натичкува́ння; 3) наткнуття́ (-ття), наса́дження. *Срв. I.*

Напы́ривать.

I. Напы́ривание – 1) напиха́ння; 2) тичкува́ння, натичко́вування; 3) натика́ння, наса́джування. *Срв. I. Напы́ривать.*

II. Напы́ривание – наштурхува́ння, набива́ння (рога́ми); *срв. II. Напы́ривать.*

- I. Напы́ривать, напы́рить** – 1) (*напихивать*) напиха́ти, напха́ти, (*о мног.*) понапиха́ти чо́го в що, куди; 2) (*ставить тычины*) тичкува́ти, натичковува́ти, натичкува́ти, (*о мног.*) понатичковува́ти що. **-рить** *горох* – натичкува́ти горох, наста́вити (настанови́ти) тичо́к у горо́сі; 3) *что на что* – натикати, наткну́ти, наса́джувати, насади́ти, (*о мног.*) понатика́ти, понаса́джувати що на що; *срв.* **Натыкать. Напы́ренный** – 1) на́пханий, понапи́х(ув)аний; 2) натичкований; понатичковуваний; 3) на́ткнутий, наса́джений, понати́куваний, понаса́джуваний. **-ться** – 1) напиха́тися напхатися, понапиха́тися *и* понапи́хуватися; бу́ти напи́х(ув)аним, на́пханим, понапи́х(ув)аним *и т. п.*; 3) (*напарываться на что*) натика́тися, наткнутися, напо́рюватися, напороти́ся, настро́млюватися, настроми́тися, (*о мног.*) понатика́тися; понапо́рюватися, понастро́млюватися на що. [Коро́ва наткну́лася (напо́ролася) на кіло́к (Київщ.)]; 4) *см.* **Напы́живаться 1** (*под Напы́живать*).
- II. Напы́ривать, напы́рять кому что** – наштурхувати, наштурхати, (*о мног.*) понаштурхувати, (*бодать*) набива́ти, набити (рога́ми) ко́му що *или* ко́го в що.
- Напы́рка**, *см.* **I. Напы́ривание и Напы́рение.**
- Напы́ряние** – наштурханья, набиття (-ття) (рога́ми).
- Напы́ряться** – наштирха́тися, наштирка́тися, настрика́тися, наштурхатися попоштирх[к]а́ти, попоштурхати (досхо́чу); *срв.* **Пы́рять.**
- Напы́тать** – намордува́ти, нака́тувати ко́го. **-ться** – 1) (*пытая*) намордува́тися, нака́тува́тися, попомордува́ти, попока́тувати (досхо́чу); 2) (*пытаясь*) наспитуватися, напро́бувати(ся), насила́ватися *и т. п.*; *срв.* **Пыта́ться.**
- Напы́хать** – 1) наса́пати, насо́пти, нахе́кати, наха́кати; 2) *см.* **Напы́шать 2. -ться** – 1) наса́патися, насо́птіся, нахе́катися, наха́катися, попоса́пати (досхо́чу) *и т. п.*; 2) *см.* **Напы́шаться 2.**
- Напы́хтеть** – 1) напи́хкати, напа́хкати, набу́хати; 2) напи́хкати, напу́хкати; наса́пати, насо́пти, наха́кати. *Срв.* **Пыхтеть. -ться** – напи́хкатися? попопи́хкати (досхо́чу) *и т. п.*
- Напы́шать** – 1) *см.* **Напы́хать 1**; 2) (*о пламени, жаре*) напаші́ти, напалахкоті́ти; нашуга́ти; (*чувством*) напалахкоті́ти; *срв.* **Пы́шать 2 и 3. -ться** – 1) *см.* **Напы́хаться 1**; 2) напаші́тися, попопаші́ти (досхо́чу) *и т. п.*
- Напы́шка** – 1) (*действие*) наса́панья, насо́піння, нахе́канья, наха́канья; 2) (*состояние*) заса́панья (-ння), вели́кий дух, бага́то дүху. [От, яко́го в грудях дүху бага́то, що й не одди́шүся (Лубенщ.)]. *От -ки лошадь голову понури́ла* – з вели́кого дүху кінь аж го́лову похилив.
- Напы́шно**, *нрч.* – дүже (вельми) пи́шно (бу́чно, бундю́чно, розкі́шно), препи́шно. *Пы́шным -но* – пи́шно-препи́шно.
- Напы́щать, напы́щить** – набундю́чувати, набундю́чити, напиндю́чувати, напиндю́чити, (*о мног.*) понабундю́чувати, понапиндю́чувати ко́го. **-ться** – набундю́чуватися, набундю́читися, напиндю́чуватися, напиндю́читися, (*о мног.*) понабундю́чуватися, понапиндю́чуватися.
- Напы́щенно**, *нрч.* – 1) (*спесиво*) пи́хато, пи́шно, бундю́чно, пиндю́чно. *Держать себя -но* – поводитися згорда (зпи́шна, з-висо́ка), поводитися бундю́чно (пиндю́чно); 2) (*высокопарно*) пи́шномовно, висо́комовно, напу́шисто, напу́шено, зви́сока, висо́кохма́рно. *Выражаться -но* – висло́влюватися пи́шномовно (висо́комовно, напу́шисто, висо́кохма́рно). *Он любитель -но выражаться* – він охо́чий до пи́шномовних (напу́шистих, напу́шених) висло́вів (до пи́шних слів), у йо́го на́хил говори́ти зви́сока (напу́шисто), (*насм.*) у йо́го на́хил говори́ти висо́ким (висо́кохма́рним) шти́лем.
- Напы́щенность** – 1) (*спесивость*) пи́хаті́сть, пи́шність, бундю́чність, пиндю́чність (-ости); 2) (*высокопарность*) пи́шномовні́сть, висо́комовні́сть, напу́шисті́сть, напу́шені́сть, висо́кохма́рні́сть (-ости).
- Напы́щенный**, *прлг.* – 1) (*спесивый*) пи́хатий, пи́шний, бундю́чний, пиндю́чний; 2) (*высокопарный*) пи́шномовний, висо́комовний, напу́шистий, напу́шений, висо́кохма́рний.

-ная фраза, речь – пишномовна фраза, напушиста (напушена) мова. **-ный стиль** – пишномовний (напушений) стиль.

Напьянствовать – нап'ячити, нап'янчити. **-ться** – нап'ячитися, нап'янчитися, попоп'ячити (досхочу).

Напьянчужить и Напьянюжить – нап'янчужити, нап'янчїти. **-ться** – нап'янчужитися, нап'янчїтися.

Нап'ял – 1) (*действие*), см. **Нап'ялка 1**; 2) (*мера*) п'ядь (-ди).

Нап'яливание, Нап'яление – нап'янення, нап'януття *и* нап'яття (-ття), нап'ягання, нап'ягнення; нацуплювання, нацуплення; *срв.* **Нап'яливать**.

Нап'яливать, нап'ялить – 1) *что на кого, на что* – нап'япати, нап'янути *и* нап'ясти, нап'ягати, нап'яг(ну)ти, (*натаскивать*) нацуплювати, нацупити, (*о мног.*) понап'япати, понап'ягати, понацуплювати *що на кого, на що*. [Соня соромливо нап'янала щось на голі плечі (Васильч.). Наталка нап'яла хустку (Григор.). Скинув із себе синій жупан та над ним і нап'яв (Чуб. V). Натягла полотно на п'яльця (Харк.). Постоли як-же позсихались, – насилу нацупив (Основа 1862)]; 2) **-лить глаза** – нап'япати очі. **Нап'яленный** – нап'янутий *и* нап'ятний, нап'ягнений, нацуплений, понап'янений *и т. п.* [Шапка, нап'ята на вуха (Васильч.)]. **-ться** – 1) нап'япатися, нап'янутися *и* нап'ястися, понап'япатися; бути нап'яняним, нап'янутим, понап'яняним *и т. п.*; 2) *на кого* – нап'ядатися, нап'ястися, нап'якуватися *и* нап'якатися, нап'якатися на *кого*, присікуватися, присікатися до *кого*; 3) (*вдоволь, сов.*) нап'ясти, -ся, попоп'ясти, -ся (досхочу); *срв.* **П'ялить, -ся. -ться на кого (натаращить глаза)** – нап'япатися на *кого*.

Нап'ялка – 1) см. **Нап'яливание, Нап'яление**; 2) (*палочка*) нап'ялка.

Нап'ялочный – нап'яльничий.

Нап'яльщик, -щица – нап'яльничик, -ниця.

Нап'ястать кого – нап'ядувати *кого* кулаками (б'єбехами, стусанами), відлупцювати, віддухопелити *кого*.

Нап'ястный – нап'ястковий, нап'ясний.

Нап'ятерить – нап'ятерити.

Нап'ятеро, нарч. – нап'ятеро.

Нап'ятнать – нап'ямувати, поп'ямувати, (*в игре*) нап'яцати, пок'яцати, намазати *кого*.

Нап'ятанный – нап'ямований, поп'ямований, нап'яцаний, пок'яцаний, намазаний. **-ться** – нап'ямуватися, нап'ямитися, попоп'ямувати, попоп'ямити (досхочу) *и т. п.*; *срв.*

П'ятнать.

Нап'яточный – нап'ятний, п'ятовий, *що на п'яті*.

Нап'ять, -ся, см. Нап'януть, -ся.

Нап'ячивание, Нап'ячение – нап'явання, нап'янення, нап'явання, нап'явання назад, збивання, збиття (-ття), нап'явхування, нап'явхнення.

Нап'ячивать, нап'ятить – нап'явати, нап'янути *що назад*, нап'явати, нап'яти *кого*; *що назад*, збивати, збити *кого*, *що*, (*наталкивать*) нап'явхувати, нап'явхнути *кого*, *що на кого*, на *що*, (*о мног.*) позбивати, понап'явхувати. **-ть лошадей** – нап'явати, нап'яти (назад), збивати, збити *коні*. **Нап'яченный** – нап'янений *и* нап'янутий, нап'янений назад, збитий, нап'явхнутий, позбиваний, понап'явхуваний. **-ться** – 1) нап'яватися, нап'янутися назад; бути нап'яняним, нап'яняним *и* нап'янутим назад *и т. п.*; 2) (*надвигаться задом*) нап'яватися, нап'янутися *задом на кого, на що*; 3) (*вдоволь, сов.*) – а) нап'ядкуватися, понап'ядкувати (досхочу); б) нап'ядатися, нап'ядатися. *Срв.* **П'ятиться.**

Наработывание, см. Нарботка, неоконч.

Наработывать, наработать – 1) (*дела, работы*) нарабляти *и* нараблювати, нарабїти (багато) *чого*, зробїти (багато) *чого* *и що*, нап'рацювати, нап'рацювати, (*успевать, быть в состоянии -тать*) уробляти, уробїти (багато) *чого* *и що*, (*о мног.*) понараблювати,

понапрацювати. [За цілий день наробив багато (Сл. Ум.). Понароблювали багато колес (Сл. Ум.). Я сьогодні багато діла всякого зробила (Київщ.). Чи багато він напрацює? (Основа 1862). Рано вставши, багато вробиш (Номис). Одними руками не багато вробиш (Квітка). Пішов на поле подивитися, що вона вробила (Рудч.); 2) (*зарабатывать*) заробляти, заробити, працювати, працювати, (*о мног.*) позароблювати, позапрацювати що *и* чого. [Що ручки зароблять, те спинка й зносить (Приказка)]; 3) (*наделать работой, сов.*) наробити, працювати. **Нароботанный** – 1) нароблений, зроблений, працьований, уроблений, понароблюваний, понапрацьований; 2) зароблений, працьований, позароблюваний, позапрацьований. **-тсья** – 1) (*стр. з.*) нароблятися *и* нароблюватися, бути нароблюваним, наробленим, понароблюваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) наробітися працюватися, попоробити, попрацювати (досхочу), (*о мног.*) понароблюватися, понапрацюватися. [За дванадцять годин наробилася досить (Кониськ.). Хіба я мало на тих панів працювавсь? (Крим.)].

Наробленствовать, -ся – наплазувати, -ся, наколінкувати, -ся перед ким.

Нароботание, см. Нароботка, оконч.

Нароботать, -ся, см. Нароботывать, -ся.

Нароботка – 1) наробляння *и* нароблювання, працьовування, уробляння, *оконч.*

нароблення, працювання, уроблення; 2) заробляння, працювання, *оконч.* зароблення, працювання. *Срв. Нароботывать 1 и 2.*

Нароботок – нарібок (-бку), наробіток (-тку).

Наравне, нарч. – 1) нарівно, рівно, порівну, зарівно[а]; *срв. Поровну.* [Кожного зілья взяти зарівно (Сл. Гр.). Укупі грались і усе в них зарівна (Манж.); 2) *с кем, с чем* – нарівні, врівні, врівень, рівно, зарівно, порівно з ким, з чим, (*рядом*) поруч кого, чого *и* з кии, з чим. [Там нарівні з мужиками всі пані працюють щиро (Самійл.). Його наукова праця поставила його врівні з найвидатнішими ученими (Київ). Він не застається позаду, а вчиться врівні з іншими (Київ). Бувало так, що шовк у Києві йшов урівень з льоном, а перець дешевше од соли (Куліш). Одержує все рівно з усіма (Київ). Українські жінки переймалися тими-ж самими інтересами, як і їх чоловіки чи брати, зарівно з ними творили чи добре, чи лихе (Ор. Левиц.). Не змагала на найширшім загоні йти порівно з другими (Франко). Квітка вже не написав нічого, що можна було-б поставити поруч з «Марусею» (Грінч.)].

Наравнивать, наравнять – 1) (*выравнивать*) нарівнювати, наравняти що *и* чого, вирівнювати, вирівняти до, (*о мног.*) понарівнювати, повирівнювати; 2) (*сравнивать во множестве*) нарівнювати, наравняти кого, чого *и* що.

Нарадеть кому – надбати, настаратися (за-)для кого.

Нарадеться – надбатися, нахлопотатися за кого, за що.

Нарадовать – нарадувати, натішити кого.

Нарадоваться кому, чему и на кого, на что – нарадіти(ся), нарадуватися, попорадіти, попорадуватися з кого, з чого, натішитися, навішатися, попотішитися ким; чим *и* з кого, з чого. [Добра дитина, – не нарадіюся з неї (Канівщ.). Та нехай-же я перше сама тобою натішусь, рибко, нехай на тебе надивлюся (М. Вовч.). Кому чим не дала фортуна навішатися, – терпінням може він із неї насміятися (Куліш)].

Нарадостях, нарч. – на радощах, з радощів, з радости. [Аж три пари на радощах кумів назбирали (Шевч.)].

Нараждать, -ся, см. Нарождать, -ся.

Наразбойничать, -ся – нарозбійникувати, -ся, нарозбишакувати, -ся.

Наразить – набити, напобивати кого.

Наразмёт, нарч. – 1) нарізно, в різні боки, туди й сюди краями (кінцями), (*в противоположные стороны головами*) митусём, митусь (*накрест*) на(в)хрест; 2) *см.*

Наискось.

Нара́зно, *нрч.* – різно, по-різному, не однаково.

Наразногласи́ть – нарізнити, наговорити, не в одно́, з ким; *см. ещё Наразноголо́сить.*

Наразноголо́сить, -ся (*в пенни, музыке*) – нарізнити, -ся.

Наразу́мле́ние – нарозумля́ння, навча́ння на (добрий) ро́зум, напоумля́ння, *оконч.* нарозумле́ння, навче́ння на (добрий) ро́зум, напоумле́ння.

Наразу́млять и Наразу́мливать, наразу́мить – нарозумляти, нарозуміти, навча́ти, навчи́ти на (добрий) ро́зум, напоумляти, напоуміти ко́го; *срв. Наставля́ть 4. Наразу́мленный* – нарозумлений, навчений на (добрий) ро́зум, напоумлений. **-ться** – нарозумлятися нарозумітися; бу́ти нарозумлювани́м, нарозумлени́м *и т. п.*

Наразу́мничать, -ся – нарозумува́ти, -ся, (*насм.*) намудря́чити, -ся, намудраге́лити, -ся.

Нара́льник – нара́льник (-ка).

Нара́менный, *см. Наплече́ный.*

Нара́мник, *церк.* – наплé[і]чник, омофо́р (-ра).

Нара́мный – 1) *см. Наплече́ный*; 2) нара[я]мний.

Нара́мочный – нара[я]мний, нара[я]мковий.

I. Нарани́вать, нароні́ть что на что – (у)пуска́ти, (у)пусти́ти, (*о мног.*) по(в)пуска́ти що на що. **Нароні́нный** – (у)пу́щений, по(в)пусканий. **-ться** – (у)пуска́тися, бу́ти (у)пу́щеним, по(в)пускани́м.

II. Нарани́вать, нароня́ть чего – нагу́блювати, нагубі́ти, наро́нювати, нароні́ти, (*о мног.*) понагу́блювати, понаро́нювати чо́го. **Нароні́нный** – нагу́блений, наро́нений, понагу́блений, понаро́нюваний. **-ться** – нагу́блюватися, бу́ти нагублювани́м, нагу́бленим, понагу́блювани́м *и т. п.*

Нарани́ть – 1) *кого* – нара́нити, (*о мног.*) понара́нювати ко́го; 2) *что* – порани́ти, (*развередить*) розра́нити, роз'я́трити що. **Наране́нный** – 1) нара́нений, понара́нюваний; 2) поранений, розранений, роз'я́трений.

Нарапортовать, -ся – нарапортува́ти, -ся, (*вульг.*) налeпортува́ти, -ся.

Нараспа́шку, *нрч.* – нарозхрист. [Чумарчина на йо́му нарозхрист: і незасте́бнена, і непідперезана (Київщ.)]. *Окна и двери -ку* – ві́кна і две́рі на́встяж. *Душа -ку* – непотайна́ душа (*иронич.*) розхристана (розперезана) душа.

Нараспе́в, *нрч.* – з протягом, співуче, співучим го́лосом. [Хло́пці вже почина́ли чита́ти склади; вони по сто раз співучими го́лосами повто́ряли: «а-ба-ба» (Франко)].

Нараска́зывать – наопові́дати чо́го. [Тако́го нам наопові́дав, що весь день слухали (Грінч.)].

Нараста́ние, *см. Нароста́ние.*

Нараста́ть, нарасти, *см. Нароста́ть, нарості́.*

Нарасті́ть, -ся, *см. Нараша́ть, -ся.*

Нарасхва́т, *нрч.* – наза́хват. [Наза́хват розкупо́увати (Н.-Лев.). Молоко́ сього́дні наза́хват (Київ)].

Нара́товать – 1) навоюва́ти(ся), насто́яти(ся) за що; 2) (*нажить ратуя*) заробі́ти (нажи́ти, набу́ти) вою́ючи(ся) (сто́ючи) за що *или* обсто́ючи що. **-ться** – навоюва́тися, насто́ятися, поповоюва́ти, попосто́яти за що.

Нараша́ть и Нарашивать, нара[а]сти́ть – 1) наро́щувати, на́рости́ти чо́го *и* що, ро́стити, зро́щувати, зрості́ти, ви́рощувати, ви́ростити, ви́кохувати, ви́кохати, (бага́то) чо́го *и* що, зако́хувати, закоха́ти що, (*о мног.*) понаро́щувати, поз[пови]ро́щувати, повико́хувати. [Яке́ че́рево зако́хав (Полт.)]; 2) (*наставля́ть*) доточува́ти, доточи́ти, надточува́ти, надточити, (*о мног.*) подо[понад]точува́ти що; 3) нагрома́джувати, нагрома́дити, акумулюва́ти, закумулюва́ти що; *срв. Нако́плять.* [У нас ще ма́ло нагрома́джено зна́нь і свідомости; подба́ймо, щоб нагрома́дити їх (М. Скрипн.)]. **Нара[а]ще́нный** – 1) наро́щений, зро́щений, ви́рощений, ви́коханий, зако́ханий, понаро́щуваний *и т. п.* **-ный бере́г** – наро́щений бе́рег (-

га); 2) доточений, надточений, подо[понад]то́чуваний; 3) нагрома́джений, закумуляований. -
ться – наро́щуватися, бу́ти наро́щувани́м, наро́щени́м, понаро́щувани́м *и т. п.*

Нароще́ние – 1) (*действие*) – а) наро́щування, зро́щування, ви́рощування, ви́кохування, *оконч.* наро́щення, зро́щення, ви́рощення, ви́кохання; б) доточування, надточування, *оконч.* доточе[і]ння, надточе[і]ння; в) нагрома́джування, акумулюва́ння, *оконч.* нагрома́дження, закумуляова́ння; 2) *см.* **Нарост 2**; 3) *грам.* – наро́сток (-стка).

Нарощивание, *см.* **Нарощение 1**, *неоконч.*

Нарощивать, -ся, *см.* **Нарощать, -ся.**

Нарва́л, *зоол.* **Monodon monoceros** – зубо́ріг (-ро́га), нарва́л (-ла).

Нарва́ние, *см.* **Нарывка**, *неоконч.*

Нарва́ть, -ся, *см.* **Нарывать, -ся.**

Наргиле́ – наргіле (*нескл.*).

Нард, *бот.* **Nardostachys Jatamansi** – нард (-ду). [Кардамо́н зілля́вся з на́рдом (Крим.)].

Нардева́ние – 1) черво́ніння, (*в ещѣ́ больше́й мере*) черво́нішання; 2) *см.* **Назрева́ние 1 и 2.**

Нардева́ть, нардѣть – 1) (*красне́ть*) черво́ніти, почерво́ніти *и (ещѣ́́ боле́е)* черво́нішати, почерво́нішати, ша́ріти(ся), заша́рітися; 2) *см.* **Назрева́ть 1 и 2. Нарде́вший**, *см.*

Нарде́лый.

Нарде́лость – 1) почерво́нілість (-лості), почерво́ніння (-ння); 2) (*о плодах*) дости́глість, доспі́лість; (*о нары́ве*) на́браність, ви́спілість, ви́стиглість (-ості).

Нарде́лый – 1) почерво́нілий; 2) *см.* **Назре́лый 1 и 2.**

Нарде́ть, *см.* **Нардева́ть.**

Нарде́ться – начерво́нітися, наша́рітися.

На́рдный и На́рдовый – на́рдовый.

Наре́бренник (*в кры́ше*) – на́ріжок (-жка), на́ріжник.

Наребе́рный – наребе́рний, наребро́вий.

Наребри́ть – наребрува́ти що. **Наребре́нный** – наребро́ваний.

Нареб́ячиться – надити́нитися, наблазни́тися, напустува́тися, наду́ріти.

Наревѣ́ть – наревти́, (*реже*) нареві́ти. [А нам про се поро́ги на́ші інші наді́ї й міркува́ння наревлі́ (Куліш)]. -**ться** – наревті́ся, нареві́тися, попоревті́ (досхочу́).

Наревнова́ться – 1) *о чѣм* – надба́тися, нахлопота́тися про що; 2) *к кому* – наревнува́тися до ко́го.

Наредѣ́лый – (тро́хи) порі́ділий, (тро́хи) зрі́ділий.

Наредѣ́ть – (трохи) порі́діти, зрі́діти, обрі́діти, (*ещѣ́́ боле́е*) (тро́хи) порі́дшати, порі́дішати.

Наредѣ́вший, *см.* **Наредѣ́лый.**

Нареді́ть – нареді́ти (що *и чо́го*).

На́редко, *нрч.* – (ду́же) рідко, рідсі́нько; о́брідь. [Сі́яв не гу́сто, а о́брідь (Звин.)].

Наредко́сть, *нрч.* – як рідко до, як рідко коли́, як неча́сто; (*на диво*) нади́во, надивові́жу, напро́чуд, (*исключи́тельно*) ви́ключно, ви́ймково; ви(й)ня́тково. -**кость хоро́шо** – нади́во (напро́чуд) га́рно; га́рно, як рідко де.

Наре́з – 1) *см.* **Надрез**; 2) *см.* **Наре́зка 1 и 2**; 3) наре́з (-зу), на́різка; (*метка, знак*) ка́рб (-ба́), (*на ва́льке для катанья́ белья́ и т. п.*) рубі́[е]ж (-бежа́). [Зна́в ко́жен ша́жок (*каждую́ полушку*): де на йо́му пля́ма, де ка́рб (Свидн.). Рубе́жі в рублі́ (Сл. Гр.)]. **Поля́ -зов** (*в огне́стр. ору́жии*) – поля́ наре́зів. **Делать -зы**, *см.* **Наре́зывать 3.**

Наре́зальный – наре́зува́льний; ка́рбува́льний, ка́рбівний.

Наре́зание, Нарезание, *см.* **Наре́зка 1.**

Наре́зать, -ся, наре́зать, -ся, *см.* **Наре́зывать, -ся.**

Наре́звиться – наба́витися, нагуля́тися, напустува́тися, наду́ріти, (*грубе́е*) нажи́рува́тися, (*напрыга́ться*) настриба́тися.

Наре́зво, *нрч.* – ду́же жва́во, ду́же мото́рно, ду́же рі́зво, жвавісі́нько, мото́рнісі́нько,

різвісінько.

Нарезка – 1) (*действие*) – а) *см.* **Надрезка**; б) нарізування, накраювання, начикрижування, нашматовування, набатовування, накришування, натинання, напилювання, *оконч.* нарізання, начикриження, нашматування, набатування, накрише[і]ння, напиляння; в) нарізування, карбування, накарбовування, закарбовування, зарізування (карба), *оконч.* нарізання, накарбування, закарбування, зарізання (карба); г) вирізування, карбування, викарбовування, *оконч.* вирізання, викарбування; ґ) нарізування, *оконч.* нарізання. *Срв.* **Нарезывать 1 - 5**; 2 (*качество работы*) різь (-зи, *ж. р.*) і різ (-зу, *м. р.*), нарізка; карбування, карбовання. *Глубокая -ка винта* – глибока різь (нарізка) гвинта; 3) *см.* **Нарез 3**; 4) *см.* **Нарезок**; 5) *см.*

Нарезь 2.

Нарезко, *нрч.* – дуже різко, як[що]-найрізкіше.

Нарезной – 1) *см.* **Нарезальный**; 2) (*нарезанный*) нарізаний; накарбований; викарбуваний; (*резной*) карбований, різьблений. [Сволок карбований (Сл. Гр.)]. **-ноє ружьє** – нарізна рушниця.

Нарезок – нарізок (-зка), наділ (-лу); *срв.* **Надёл 2.**

Нарезочка – нарізочка, карбик, карбок (-бка), карбець (-бця), карбичок (-чка); рубіжик; *срв.*

Нарез 3.

Нарезочный, *см.* **Нарезальный.**

Нарезчик, **-чица** – нарізувач, -вачка.

Нарезывание, *см.* **Нарезка 1**, *неоконч.*

Нарезывать і **Нарезать**, **нарезать** – 1) *см.* **Надрезывать**; 2) (*во множестве чего*) нарізувати, нарізати, (*особенно о ткани, хлебе*) накраювати, накраяти, (*кромсать*) начикрижувати, начикрижити, (*кусками*) нашматовувати, нашматувати, (*большими кусками*) набатовувати, набатувати, (*мелко*) накришувати, накришити, (*нарубливать*) натинати, натяти, (*напиливать*) напилювати, напиляти (*о мног.*) понарізувати, понакраювати, поначикрижувати, понашматовувати, понабатовувати, понакришувати, понатинати, понापилувати чоґо. [Понарізують хліба багато, а тоді й засихають шматки (Київщ.). Хазяйка накраяла хліба (Н.-Лев.). Одному картоплі начистить, а другому борщ накришить (Борз.)]; 3) (*делать нарезы*) нарізувати, нарізати що, (*делать пометки на чём*) карбувати, накарбовувати, накарбувати що, закарбовувати, закарбувати що на чо́му, зарізувати, зарізати карб (карба) на чо́му, (*о мног.*) понарізувати, понакарбовувати *и т. п.* [Неписьменні люди закарбовують на паличці хрещиками або карбами, скільки йому хто винен (Крим.). Зміряв купу буряків, та й зарізав на палиці маленького карбика (Звин.)]. **-ть винт** – нарізувати, нарізати гвинт(а). **-ть зубцы на чём** – нарізувати зубці (зубки, зуб'я) на чо́му, зубити, позубити що; 4) (*узор на дереве, камне и т. п.*) вирізувати, вирізати, карбувати, викарбовувати, викарбувати, різьбити, вирізьбити, (*о мног.*) повирізувати, повикарбовувати що на чо́му; 5) (*землю*) нарізувати, нарізати, (*о мног.*) понарізувати землі (ко́му). [Нарізали вісім десятин землі (Сл. Ум.)]; 6) (*на музык. инструменте, несов.*) тяти і тнути (тну, тнеш), затинати; *срв.* **Наяривать**. [Гульня! весільної співають, музики тнуть (Грінч.)].

Нарезанный – 1) *см.* **Надрезанный**; 2) нарізаний, накраяний, начикрижений, нашматований, набатований, накришений, напиляний, понарізуваний *и т. п.*; 3) нарізаний, накарбований, закарбований, зарізаний понарізуваний, понакарбовуваний *и т. п.*; 4) вирізаний, викарбуваний, вирізьблений, повирізуваний, повикарбовуваний; 5) нарізаний, понарізуваний. **-ться** – 1) нарізуватися, нарізатися, понарізуватися; бути нарізуваним, нарізаним, понарізуваним *и т. п.*; 2) *на кого, на что* – напорюватися, напоротися, наражатися, наразитися на кого, на що; *срв.* **Напарываться 2** (*под Напарывать*); 3) надуддюватися, надудлитися, насмоктуватися, насмоктатися; *см.* **Напиваться 2**; 4) (*вдоволь, сов.*) нарізатися, накраятися, начикрижитися, набатуватися, попорізати (досхочу) *и т. п.*; *срв.* **Резать**.

Нарезь – 1) *см.* **Нарез 3**; 2) різьба, різь (-зи); *срв.* **Резьба**.

Нарекання – 1) (*действие*) – а) нарікання, називання, на(й)меновування кого, чого ким, чим; б) настановлення кого ким, за кого, на кого; в) нарікання, ремствування на кого, дорікання, докоряння кому. *Срв.* **Нарекать**; 2) (*укоризна*) нарікання, ремствування, ремство, дорікання, докір (-кору), жаль (-лю), (*худая слава*) поговор (-вору). [Годі тепера! ні скарг, ані плачу, ні нарікання на долю, – кінець! (Л. Укр.). Ремства прости мені гріх! (Щогол.). Народ, темний і затурканий, багато справедливих жалів може поставити в рахунок інтелігенції (Рада). Ліпше хай моє перейде, та щоб не було поговору на мене, що їх скривдив (Харк.)].

Нарекать, наречь – 1) *кого, что* – нарікати, наректи, називати, назвати, на(й)меновувати, на(й)менувати кого, що ким, чим; *срв.* **Называть 1**. [Твій батько звався Хусою і сина на честь йому я нарекла так само (Л. Укр.). Ви батенька свого повинні вдовольнити, коли-б і мавпу він подружжям вам нарік (Самійл.)]; 2) *кого во что* – настановляти, настановити, ставити, поставити кого ким, за кого, на кого; 3) **-кать на кого** – нарікати, ремствувати на кого, дорікати, докоряти кому, (*пров., зап.*) марикувати на кого. [Я вибачив йому, я вже не нарікаю (Самійл.). На його багато людей ремствувало (Грінч.). Не тра марикувати на свою долю (Бердич.)]. **Наречённый** – 1) наречений, названий, на(й)менований. [Дали йому ім'я Ісус, наречене од ангела (Біблія)]; 2) настановлений, поставлений. **-ться** – 1) нарікатися, наректися, називатися, назватися; бути нареченим, названим; 2) (*безл.*) нарікатися, ремствуватися на кого, дорікатися, докорятися кому.

Наремеслить – 1) (*наделать ремеслом*) нареместувати, (*занимаясь ремеслом*) наремісникувати; 2) (*заработать ремеслом*) заробити (нажити, набути) ремством (ремісникуючи), зареміснича[и]ти що.

Наремизить – наставити ремізів. **-ться** – наремізитися.

Наремонтироваться – наремонтуватися.

Наречёние – 1) наречення, названня, на(й)менування кого, чого ким, чим; 2) настановлення, поставлення кого ким, за кого, на кого. *Срв.* **Нарекать 1** и **2**.

Наречённый – 1) *прлг.* – наречений, названий; *см.* **Названный**. [Робимо вкупі, молотимо і в гаях рубаємо з нареченим тєстем (Г. Барв.)]; 2) *сщ.* – наречений (-ного), жених (-ха), (*во время свадьбы*) молодий (-дого), (*в свад. обряде*) князь (-зя). **-ная** – наречена (-ної), (*во время свадьбы*) молода (-дої), (*в свад. обряде*) княгиня. **-ные** – наречені (-них), молоді (-дїх), молодята (-дят), (*в свад. обряде*) князь і княгиня, князі (-зів).

Наречие – 1) (*диалект*) наріччя (-ччя), діялект (-ту); (*язык*) мова, язик (-ка; *мн.* язїки). [Такої форми не було в аттицькому наріччі (Крим.). Поділ української мовної території на північну і на південну групи наріччів (В. Ганцов). Навколо – незліченна юрба: різні племена, язїки, держави, народи – діти всіх віків (М. Калин.)]; 2) *грам.* (*часть речи*) – прислівник (-ка).

I. Наречный, грам. – прислівниковий, адвербіяльний.

II. Наречный – (по)надрічний, узрічний, порічний.

Наречье (*поречье*) – (по)надріччя, узріччя, поріччя (-ччя).

Нарешать – (*дел*) нарішати, навирішати, (*зап.*) наухвалювати (справ), (*вопросов, задач*) нарозв'язувати (питань, за(в)дач или завдань).

Нарешёчивание, Нарешёчение – латування, полатування, (*мелкое*) решетіння, порешетіння.

Нарешёчивать, нарешетить – латувати, полатувати, (*мелко*) решетити, порешетити, зарешетити що. **Нарешёченный** – полатований, по[за]решетений. **-ться** – латуватися, полатуватися; бути латованим, полатованим и т. п.

Нарешить, см. **Нарешать**.

Наржаветь – 1) заіржавіти и заржавіти; *см.* **Заржаветь**; 2) *безл.* – наіржавіти и наржавіти.

Наржать – на(і)ржати. **-ться** – на(і)ржатися, попо(і)ржати (досхочу).

Нарзан – нарзан (-ну).

Наринуться – накінутися, наско́чити, напа́сти(ся) на ко́го.

Нарисовка, см. **Нарисовывание, Нарисование.**

Нарисовывание, Нарисование – намальовування, намалюва́ння; нарисовування, нарисува́ння; срв. **Нарисовывать.**

Нарисовывать, нарисовать – малюва́ти що, намальовувати, намалюва́ти що *и* чо́го, (*чертить*) рисува́ти що, нарисовувати, нарисува́ти що *и* чо́го, (*о мног.*) понамальовувати, понарисовувати що *и* чо́го. **Нарисованный** – намальований, понамальовуваний, нарисований, понарисовуваний. **-ться** – 1) намальовуватися, намалюва́тися, понамальовуватися; бу́ти мальованим, намальовуваним, намалюваним, понамальовуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*рисуя*) намалюва́тися, нарисува́тися; б) (*рисуясь*) нахизува́тися, накрусува́тися, нафасува́тися.

Нарицание, см. **Нарекание 1а.**

Нарицательно, нарч. – 1) номіна́льно; 2) зага́льно. Срв. **Нарицательный.**

Нарицательный – 1) назовний, на́званий, (*номинальный*) номіна́льний. **-ная стоимость, цена** – назовна (на́звана, номіна́льна) ва́ртість, ціна́; 2) *грам. и перен.* – зага́льний, (*только перен.*) прозивний. **-ное имя** – а) *грам.* – зага́льне ім'я́; б) (*перен.*) зага́льне (прозивне) ім'я́. *Это сделалось -ным именем (перен.)* – це зби́лося (зага́льною) на́звою (прозивним ім'ям), це ім'я́ ста́ло(ся) прозивним.

Нарицать, -ся, см. **Нарекать 1, -ся.**

Наркоз – наркоза (-зи, *ж. р.*) *и (реже, рус.)* нарко́з (-зу). **Общий, местный -коз** – зага́льна, місцева́ (лока́льна) наркоза.

Нарком – нарком (-ма), наро́дній коміса́р (-ра).

Наркоман, -нка – наркоман, -манка.

Наркомания – наркоманія.

Наркомат – наркомат, наро́дній коміса́ріят (-ту).

Наркомвнешторг – 1) (*комиссариат*) Наркомзовнішторг (-гу), Наро́дній коміса́ріят зовнішньої торго́влі; 2) (*комиссар*) наркомзовнішторг (-га), наро́дній коміса́р зовнішньої торго́влі.

Наркомвнутдел – 1) (*комиссариат*) Наркомвну(тр)спра́в (-ву *и нескл.*), Наро́дній коміса́ріят внутрішніх справ; 2) (*комиссар*) наркомвну(тр)спра́в (-ва), наро́дній коміса́р внутрішніх справ.

Наркомвнуторг – 1) (*комиссариат*) Наркомвну(тр)торг (-гу), Наро́дній коміса́ріят внутрішньої торго́влі; 2) (*комиссар*) наркомвну(тр)торг (-га), наро́дній коміса́р внутрішньої торго́влі.

Наркомвод – (*комиссариат*) Наркомво́д (-ду), Наро́дній коміса́ріят во́дного тра́нспорту; 2) (*комиссар*) наркомво́д (-да), наро́дній коміса́р во́дного тра́нспорту.

Наркомвоен, -военмор – 1) (*комиссариат*) Наркомвійськ (-ку), Наркомвійськмóр (-ру), Наро́дній коміса́ріят військових (і морських) спра́в; 2) (*комиссар*) наркомвійськ (-ка), наркомвійськмóр (-ра), наро́дній коміса́р військових (і морських) спра́в.

Наркомздрав – 1) (*комиссариат*) Наркомздоров'я (-в'я), Наро́дній коміса́ріят охоро́ни здоро́в'я; 2) (*комиссар*) наркомздоров'я (*нескл.*), наро́дній коміса́р охоро́ни здоро́в'я.

Наркомзем – 1) (*комиссариат*) Наркомзем (-му), Наро́дній коміса́ріят земе́льних спра́в; 2) (*комиссар*) наркомзем (-ма), наро́дній коміса́р земе́льних спра́в.

Наркоминдел – 1) (*комиссариат*) Наркомзакспра́в (-ву *и нескл.*), Наро́дній коміса́ріят закордонних (чужоземних) спра́в; 2) (*комиссар*) наркомзакспра́в (-ва), наро́дній коміса́р закордонних (чужоземних) спра́в.

Наркомлегпром – (*комиссариат*) Наркомлегпро́м (-му), Наро́дній коміса́ріят легко́ї промисло́вості; 2) (*комиссар*) наркомлегпро́м (-ма), наро́дній коміса́р легко́ї промисло́вості.

Наркомлес – 1) (*комиссариат*) Наркомліс (-су), Наро́дній коміса́ріят лісово́ї промисло́вості;

- 2) (*комиссар*) наркомліс (-са), народній комісар лісової промисловости.
- Нарномна́ц** – 1) (*комиссариат*) Наркомна́ц (-цу), Народній комісаріят національних справ; 2) (*комиссар*) наркомна́ц (-ца), народній комісар національних справ.
- Наркомпочте́ль** – 1) (*комиссариат*) Наркомпочте́ль (-лю), Народній комісаріят пошти і телеграфів (пошт і телеграфів); 2) (*комиссар*) наркомпочте́ль (-ля), народній комісар телеграфів (пошт і телеграфів).
- Наркомпро́д** – 1) (*комиссариат*) Наркомха́рч (-чу), Комісаріят народнього харчування; 2) (*комиссар*) наркомха́рч (-ча), комісар народнього харчування.
- Наркомпро́с** – 1) (*комиссариат*) Наркомос (-су), Народній комісаріят освіти; 2) (*комиссар*) наркомос (-са), народній комісар освіти.
- Наркомпути́**, см. Наркомпу́ть.
- Наркомпу́ть** – 1) (*комиссариат*) Наркомшля́х (-ху), Народній комісаріят шляхів; 2) (*комиссар*) наркомшля́х (-ха), народній комісар шляхів.
- Наркомрабкрин** – 1) (*комиссариат НКРКИ*) Наркомробселі́н (-ну) (НКРСІ), Народній комісаріят робітниче-селянської інспекції; 2) (*комиссар*) наркомробселі́н (-на), народній комісар робітниче-селянської інспекції.
- Наркомсв'язь[и]** – 1) (*комиссариат*) Наркомзв'язку́ (*нескл.*), Народній комісаріят зв'язку́; 2) (*комиссар*) наркомзв'язку́ (*нескл.*), народній комісар зв'язку́.
- Наркомсна́б** – 1) (*комиссариат*) Наркомпостача́ння (*нескл.*), Народній комісаріят постачання; 2) (*комиссар*) наркомпостача́ння (*нескл.*) народній комісар постачання.
- Наркомсобес** – 1) (*комиссариат*) Наркомсоцзабез (-зу), Народній комісаріят соціального забезпечення; 2) (*комиссар*) наркомсоцзабез (-за), народній комісар соціального забезпечення.
- Наркомто́рг** – 1) (*комиссариат*) Наркомто́рг (-гу), Народній комісаріят торгівлі; 2) (*комиссар*) наркомто́рг (-га), народній комісар торгівлі.
- Наркомтруд** – 1) (*комиссариат*) Наркомпра́ці (*нескл.*), Народній комісаріят праці; 2) (*комиссар*) наркомпра́ці (*нескл.*), народній комісар праці.
- Наркомтяжпро́м** – 1) (*комиссариат*) Наркомважпро́м (-му), Народній комісаріят важкої промисловости; 2) (*комиссар*) наркомважпро́м (-ма), народній комісар важкої промисловости.
- Наркомфі́н** – 1) (*комиссариат*) Наркомфі́н (-ну), Народній комісаріят фінансів (грошових справ); 2) (*комиссар*) наркомфі́н (-на), народній комісар фінансів (грошових справ).
- Наркомхоз** – 1) (*комиссариат*) Наркомгосп (-пу), Народній комісаріят комунального господарства; 2) (*комиссар*) наркомгосп (-па), народній комісар комунального господарства.
- Наркомюст** – 1) (*комиссариат*) Наркомюст (-ту), Народній комісаріят юстиції; 2) (*комиссар*) наркомюст (-та), народній комісар юстиції.
- Наркотиза́ція** – наркотизація, (*действие ещё*) наркотизування.
- Наркотизи́ровать** – наркотизувати когось.
- Наркотизм** – наркотизм (-ну).
- Нарко́тик** – наркотик (-ку). **-ки** – наркоти́ки (-ків). [Забі́йчі до́зи наркоти́ків приголо́мшували мене́ (Л. Укр.)].
- Нарко́тин**, хім. – наркотин (-ну).
- Наркоти́ческий** и **Наркоти́чный** – наркотичний, дурманний, дурманючий; *срв.* **Снотво́рный**. [Наркоти́чне питво́ (Крим.)]. **-кое средство** – наркотик (-ку).
- Наробе́лый** – сторопілий; (*робкий*) боязкий, полохливий.
- Наробе́ть** – сторопіти, зробитися боязким (полохливим). **Наробе́вший** – сторопілий. **-тсья** – наторопітися, (*сильнее*) набоятися, налякатися.
- Наробра́з** – наросвіта (-ти).
- Наробра́зовец, -вка** – наросвітовець (-тівця), наросвітівка.

Наробразовский – наросвітівський, наросвітянський.

Наровень, *нрч.* – врівні, врівень, рівно з ким, з чим.

Наровно; *нрч.* – нарівно; *срв.* **Поровну**.

Народ – 1) (*нація*) народ (-ду) *и* (*реже, гал.*) на́рід (-роду), (*часто*) люд (-ду), (*редко, устар.*) мир (-ру). [Назвався сей народ Русь (Куліш). Український народ (Н.-Лев.). Любіть-бо на́рід наш (Біблія). Слава лю́дові українському на мно́гі літа́ (Дума). У ко́жного лю́ду, у ко́жній краї́ні живе́ такий спо́гад (Л. Укр.). Увесь ру́ський мир під ними (кня́зями) збирався (Куліш)]. *Все земные -ды* – всі народи світу, (*торж.*) всі народи земні; 2) (*крестьянство*) народ *и* (*гал.*) на́рід, простолю́д (-ду), простолю́ддя (-ддя), (прóсті) лю́ди (-дей), (прóстий) лю́д, протóта, (*гал.*) хло́пство, (*стар.*) посполиті (-тих), (прóсте) поспільство, (мир) мир. [Міський простолю́д зно́ву й тут не мав місця́ (Грінч.). Книжники й пані верхово́дять в грома́ді на́шій, наче бог злюбив їх понад простолю́д (Л. Укр.). Дивісь: пан, а балака, як лю́ди (Номис). То пані, а ми – лю́ди (Номис). Твої слова́ протóту те́мну на до́брій ро́зум наставляють (Куліш). Де мені пора́ди шука́ти: чи межі кня́зівством, чи межі прóстим поспільством? (Л. Укр.); 3) (*множество или группа людей*) народ *и* (*гал.*) на́рід, лю́ди, лю́д, мир. [Наро́ду насхо́дилося сила́ (Київ). Яко́го наро́ду зіб́ралось там ба́гато! (Греб.). Мша скінчилась у ко́стьолі, лю́д порозсипався (Рудан.). На пристані́ мі́ру тако́го, що страх (Канівщ.). *При -де* – при лю́дях, прилю́дно. *Ну и -род!* – ну й лю́ди (наро́д)! *-род валом валит* – лю́ди як плав пливуть, наро́д (лю́д) суне́ як хма́ра (лаво́ю пре). *Мутить -род* – колотити (баламу́тити) лю́дей, колотити миром. *Глас -рода, глас божий* (*стар.*) – глас наро́ду – глас бо́жий; ко́ли лю́ди брешу́ть, то й я з ними (Приказки); 4) (*всё, что народилось*) на́рідок (-дку), на́рід (-роду) *и* наро́д (-роду). [А тут і всякого́ іншого на́рідку намно́жилось (К. Старина). Це я для соба́чнї і́дло несу́; а ну, соба́чий наро́де, сю́ди! (Звин.)].

Народец – народець (-дця), (*ласк.*) наро́донько, лю́донько, лю́доньки (-ків); *см.* *ещё*

Народишка. [Наро́дець вони́ (литвини) бу́ли невели́чкий (Куліш). Мій лю́доньку, в слю́зах живе́ш ти, в го́рі! (Грінч.). *Ну и -дец!* – ну й наро́дець! ну й лю́дці! ну й лю́доньки!

Народить, -ся, *см.* **Нарождают, -ся** *и* **Нарожать**.

Народишка – погане́нький (аби-який) наро́дець (-дця), (*людишки*) лю́дці (-ці́в).

Народник, -ница – народник, -ница, (*демократ*) наро́довець (-вця), (*народолюбец, -бка*) наро́долюб, -лю́бка, наро́долюбець (-бця), -лю́бниця. [Таланови́тий тата́рський поет-наро́дник нога́єць Чергі́єв (Крим.). Те́рмін «наро́довець», ко́ли він появи́вся в поча́тку 1860-тих ро́ків, значив «демократ» (Драгом.). Ми – наро́довці стаємо́ на бі́к наро́да (Н.-Лев.). Українським наро́долюбця́м забороня́ли спові́щати рідний край про все, чим-би осві́тилась його́ те́мрява (Буліш)].

Народнический – наро́дницький, наро́довський, наро́долю́бний, наро́доприхі́льний; *срв.*

Народник. [Сенти́ментальність наро́дницького та́бору (Виннич.). Народо́любні іде́ї (Грінч.). Народо́прихі́льна інтелі́генція (Грінч.).]

Народничество – наро́дництво, (*гал.* наро́довство), наро́долю́бство. [Так са́ме бу́ло і з славе́тним толсто́вським наро́дництвом (Грінч.).]

Народно, *нрч.* – 1) (*людно*) лю́дно, ба́гато[вели́ко,веле́]лю́дно, (*массово*) грома́дно; 2) (*публично*) принаро́дно, прилю́дно, привсе́людно, при лю́дях.

Народность – 1) (*свойство*) наро́дність; (*простонародность*) протонаро́дність, протоло́дність (-ности); 2) (*нация*) наро́дність, наро́д (-да) *и* (*реже, гал.*) на́рід (-роду), на́ція, націо́нальність (-ности). [Не потоне́ наро́д наш без слі́ду в наро́дностях інших (Самійл.).]

Народнохозяйственный – наро́дньогоспода́рчий.

Народный – наро́дні[и]й, (*противопол. барскому*) лю́дський, (*всенародный*) всена́родні[и]й; (*простонародный*) протонаро́дні[и]й, протоло́дний, протоло́дський, лю́довий, (*стар.*) посполитий, (*государственный*) держа́вний. [Коміса́ріят наро́дної осві́ти (Харк.). Наро́дній

суд (Київ). Народні пісні (Рудан.). Народні права боронів (Самійл.). В його дух зовсім народний (Самійл.). Людова фантазія залюднила Брокен відьмами та чародіями (Калит.). То земля панська, а то людська (Полтавц.). Охорона добра всенароднього (Пр. Правда). Людові забобони (Лепк.). **-ний быт** – народній побут (-ту). **-ная Воля (партия)** – Народня Воля. **-ний дом** – народній дім. **-ное имущество** – (все)народне (державне) добро (майно). **-ний комиссар** – народній комісар (-ра). **-ное ополчение** – людове військо, (стар.) посполите рушення. **-ная перепись** – (все)народній перепис (-су), перепис (опис) людности; *срв.* **Народосчисление. -ное представительство** – народне заступництво. **-ная речь** – (просто)народня (проста, простолюдна) мова. **-ний университет** – народній університет. **-ное хозяйство** – народне господарство.

Народовед – народознавець (-вця), етнограф.

Народоведение – народознавство, (*редко* *людовознавство*), етнографія.

Народоведка – народознавиця, (жінка-)етнограф.

Народоведческий – народознавський, народознавчий, етнографічний.

Народовластие, -властный, см. Народноправство, -правный.

Народоволец – народоволец (-льця).

Народодержавие, -жавный, см. Народноправство, -правный.

Народолюбец, -бка – народолюбець (-бця), -бниця, народолюб, -бка.

Народолюбие – народолюбність (-ности).

Народонаселение – людність (-ности); *см. Население 2.*

Народоначание и -правление, см. Народноправство.

Народноправство – народоправство, народодержавство.

Народноправный – народоправний, народодержавний. [Народноправний лад (Куліш)].

Народосчисление – перепис (спис) людности, (все)народній перепис (-су), ревізія, (*гал.*) конскрипція. [Нових людей понароджувалося багато після ревізії, а землі не прибавилося (Харк.)].

Нарожать – народити, навести, (*фам.*) наплодити, (*о мног.*) понароджувати, понаводити, понаплоджувати кого; *срв. Народить 1 (под Нарождать).* **-ться** – народитися (досхочу, доне(с)хочу).

Нарождаемость – народжуваність, нарожденність (-ности).

Нарождают, народить – 1) (*во множестве кого*) народжувати, народити, (*о животн. и фам. о челов.*) наплоджувати, наплодити, (*в особ. о животн.*) наводити, навести, приводити, привести, (*о мног.*) понароджувати, понаплоджувати, пона[попри]водити; наводити когò. [Народила вона йому діточок аж троєчко (Брацл.). Багацько хлопців там наплодить (Котл.). Нігде мені гніздо звити, нігде мені діток наплодити (Метл.). Собака навела цуценят (Сл. Гр.). Вже вона й молодиця, вже й діточок наводила (Квітка)]; 2) (*рождать кого*) народжувати, народити, родити, (с)породити, зроджати *и* зроджувати, зродити, виплоджувати, виплодити, приводити, привести, (*о мног.*) понароджувати, повиплоджувати когò. [Так його мама народила (Номис). Вже другого байстриюка привела (Звин.)]; 3) (*производит кого, что*) родити, зродити *и* породити, плодити, сплодити когò, що; (*о земле*) зрощати, зростити що. **Нарожденный** – 1) народжений, наплоджений, наведений, приведений, понароджуваний *и т. п.*; 2) народжений, (с)породжений, зроджений, виплоджений, понароджуваний, повиплоджуваний; 3) зроджений, породжений, сплоджений; зрощений. **-ться** – 1) (*в прям. и перен. знач.*) народжуватися, народитися, уроджуватися, уродитися, (*только в прям. знач. фам.*) наплоджуватися, наплодитися, (*о мног.*) понароджуватися, понаплоджуватися; бути народжуваним, народженим, понароджуваним, наплоджуваним, наплодженим, понаплоджуваним. [Народжується українська інтелігенція (Крим.). З кожної краплі народжується гаспид (Грінч.). Нових людей понароджувалося багато (Харк.)]; 2) (*о луне*) народжуватися *и* народжатися,

наставати, настати. [Як місяць народжається, то він молодіє (Март.). Як молодік настає з дощем, то цілий місяць буде дощ (Звин.)].

Наро́дження – наро́джування, *оконч.* наро́дження, наро́ждєння, наро́діння (Н.-Лев.). [Наро́ждєння нових сил пролетаріату (Доман.)]. **-ние луны** – наро́джування (наставання), наро́дження (настання) молодика. *Сегодня -ние луны* – сьогодні молодика, сьогодні молодік настає.

Наро́ждєнный, *прлг., см. Новоро́жде[ѐ]нный.*

Наро́жение, *см. Наро́ждение, оконч.*

I. Наро́жник, *см. Нали́чник 3.*

II. Наро́жник, *строит.* – на́ріжни́ця, (*пров.*) ключі́на.

Наро́знить – на́різни́ти чо́го.

Наро́зно *и Наро́знь*, *нрч.* – рі́зно, на́різно, по́-різно. [Ой, ви, тучі громовії, розійді́тесь рі́зно! (Пісня). Планєти гурто́м бігають, а врозті́ч, ко́жна собі́ по́різно (Комар)].

Наро́зовєть – поро́жеві́ти (тро́хи, зве́рху).

Наро́ить, -ся – наро́їти, -ся, (*о мног.*) понаро́ювати, -ся. [Чи ба́гато в те́бе сьо́го лі́та ро́ів наро́їлося? (Сл. Гр.)].

Наро́к – 1) докі́р (-ко́ру); *см. Уко́р*; 2) на́клеп (-пу), на́гові́р (-во́ру), намо́ва, обмо́ва; *срв. Навє́т*; 3) (*порча*) причи́на; (*сглаз*) уро́ки (-ків), пристрі́т (-ту).

Наро́ком, *нрч.* – на́вмисне[о], у́мисне[о], наро́ком, (*пров.*) знаро́шна; *срв. Наро́чно*. [Чи ти вже узя́всь наро́ком за́напасти́ти? (М. Вовч.)].

Наро́нить, -ся, *см. I. Наро́нивать, -ся.*

Наро́нять, -ся, *см. II. Наро́нивать, -ся.*

Наро́пта́ть, -ся – на́ре́мствува́ти, -ся, на́нарі́кати, -ся на ко́го, на що́.

Наро́сить – на́роси́ти.

Наро́скошничать – на́розко́шува́ти(ся), по́порозко́шува́ти (до́схочу́).

Наро́слий – на́рослий.

Наро́сль – 1) (*всє, что нарoсло*) на́рість (-рoсти, *ж. р.*) *и* на́ріст (-рoсту, *м. р.*), на́росль (-сли), на́ростєнь (-тня); *срв. Наро́ст 2*; 2) (*молодняк*) мо́лодня[і]к (-ку), на́молодь (-ди).

Наро́спуск, *нрч.* – на́розпуск.

Наро́ст – 1) (*действие*) на́рoста́ння, на́ріст (-ро́сту); 2) (*нарoстшее*) на́ріст (-рoсту, *м. р.*) *и* (*реже*) на́рість (-рoсти, *ж. р.*) на́росля, (*часто*) на́ростєнь (-тня), (*на кости ещє*) на́кістник, (*на дереве ещє, диал.*) я́пина, (*в виде кольца, пров.*) пе́рещик, (*на плоде ещє*) стру́п (-па); *специальнее:* (*шишка, преим. на теле*) г[г]у́ля, (*пров.*) мо́ргуля, гу́ргуля, (*мозольный*) мо́золя (-лі), (*пров.*) мо́годзу́ля, му́дзу́ля; (*на трубе*) на́липєнь (-пня). [Мертва, для всіх ру́ських пле́мен одна́кова чу́жа мо́ва, скі́льки вона́ не оживля́лась сві́жими місце́вими на́рoстами (Р. Край). На но́зі за́велась яка́сь на́рість (Н.-Лев.). Кі́стяні на́ростні́ вкида́ються перева́жно у ро́бочих ко́ней (Коро́льов). Ва́пняко́ві на́плави́ чи на́ростні́ зву́ть ста́лакті́тами (Троя́н.) Ду́плина́сті з на́ростня́ми бу́рякі (Уря́дж. Лабо́р.). Ба́чите, які́ в осо́ко́ра ві́тровини́ скрі́зь та́ я́пини (Новомоск.)]. *Покры́тый -ми* – вкритий на́рoстами (на́ростня́ми *и т. п.*); (*диал.*) я́пинува́тий; стру́пува́тий; г[г]у́люва́тий; 3) до́точка, на́дточка; *см. Надста́в 2 б*; 4) (*зарoдыши в яйце*) за́плід (-пло́ду), за́плідок (-дка).

Наро́станіє – на́рoста́ння; (*возрoстание*) зрoста́ння; (*увеличение*) збі́льшува́ння; (*капитала*) на́рoста́ння, на́грома́джува́ння, акуму́ляція; *срв. Наро́ста́ть*. [На́рoста́ння нових лі́терату́рних фо́рм (М. Зе́ров). Зрoста́ння револю́ційних на́строї́в (Коро́ленко)].

Наро́ста́ть, на́рoсти – 1) *на ком, на чєм* – на́рoста́ти, на́рoсти, (*о мног.*) пона́рoста́ти на ко́му, на чо́му. [Стри́жи па́на як ві́вцю, – на́ йому́ ше́рсть на́рoсте́ (Сл. Гр.). У ха́ті во́гко, аж на́ сті́нах цві́ль пона́рoста́ла (Кані́вщ.); 2) (*вырoстать во множестве*) на́рoста́ти, на́рoсти, ви́рoста́ти, ви́рoсти, (*о мног.*) пона́[пови]рoста́ти. [І́ ко́лі ці́ дівча́та пона́рoста́ли? (Черні́гівщ.); 3) (*возрoстать*) ро́сти, зрoста́ти, зрoсти́, на́рoста́ти, на́рoсти; (*увеличиваться*)

збільшуватися, збільшитися. [Зло проти пана Бржозовського росте серед слухачів (Грінч.)]; 4) (*накопляться*) – а) (*о процентах, пене и т. п.*) наростати, нарости, (*диал.*) привершуватися, привершитися. [Не спроможен я виплатити боргу: відсотківросло багато (Київ). Платіть швидше, бо пеня-ж наростає (Київ). Що-року по рубліві привершується (Звягельщ.)]; б) (*о капитале*) наростати, нарости, нагромаджуватися, нагромадитися, акумулюватися, закумулюватися. [Нас тут не цікавить питання, чи акумулюється ціла надвартість, чи лише частина її (Екон. Наука)]. **Наросший** – що *нарис и т. п.*, *нарослий*. [Російська дійсність не давала іншого виходу, іншої підпори *нарослому* тим часом незадоволенню мас (Рада)].

Наростень, бот. *Agaricus L.* – платинник (-ка).

Наростить, -ся, см. **Нарощать, -ся**.

Наростка, см. **Нарост 1**.

Наростовать(ся) – 1) (*о курах*), см. **Роститься**; 2) (*о рыбе*) нереститися, викидати ікру, (*икрится*) тертися.

Наростовина, см. **Наросль 1**.

Наростовщичать – нажити (набути) лихв[я]рством, налихварити.

Наростовый – *наростовий*, *наростневий*.

Наросток – 1) *наростень* (-тня); см. **Нарост 2**; 2) см. **Нарост 3**; 3) см. **Нарост 4**.

Наростчатый – 1) *наростовий*, *наростневий*, з *нараста* (з *нарастня*) (*зроблений и т. п.*); 2) (*наростообразный*) *наростуватий*, *наростнюватий*.

Наротиться – *наклястися*, *наприсягатися*, (*набожиться*) *набожитися*, *набігматися*, (*ц.-сл. и ирон.*) *наротитися*.

Наротозеить – *наловити гав* (*реже* *випорожнів*), *нагавити(ся)*, *напродавати витрішків, -ться* – *наловитися гав* (*реже* *випорожнів*), *нагавитися*, *напродаватися витрішків*, *пополовити гав*.

Нарочито, *нрч.* – *нарочито*, (*умышленно*) *на навмісне[о]*, *умісне[о]*; (*подчёркнуто*) *підкреслено*; (*многозначительно*) *значуще*, *значливо*, *багатозначно*; *срв. Нарочно*.

Нарочитый – 1) *нарочитий*, (*умышленный*) *навмісний*, *умісний*; (*подчёркнутый*) *підкреслений*; (*многозначит.*) *значущий*, *значливий*, *багатозначний*; 2) *стар.*, см. **Значительный 1**.

Нарочно, *нрч.* – *навмісне[о]*, *умісне[о]*, *зумісне[о]*, (*пров.*) *знарошна*, *знарошне*, *назнарошне*, *назнарошки*, *нарочито*; (*в шутку*) *жартом*, *жартома*, *жартуючи*, *так*. [Мені хотілося допомогти їм, а тут, наче навмісне, грошей у мене не було (Крим). Оксана була певна, що він зробив це навмісне (Васильч.). Читала вона навмісне повільно (В. Підмог.). Навмісно підсувався Германові перед очі (Франко). Щоб вам сказати це, умісне поспішився наперед (Грінч.). Умісно широко дихаючи, перейшов він клаптик безлісного шляху (Грінч.). Наче зумісне спиняє мене на дорозі (Н.-Лев.). На лови і хорті було зумісне взято (М. Рильськ.). Я знарошна так кажу (Звин.). Се він знарошне їх налякав (Квітка). Такої другої пицюри не можна й знарошне вигадати (Яворн.). Це назнарошне такє виплели, щоб мене обдурити (Мирний). Виговський подався назад та й почав назнарошки тікати (Грінч.). Це вони нарочито так кажуть, аби дражнитися (Звин.)].

Нарочный – 1) *нрлг.* – *навмісний*, *умісний*; (*обдуманый*) *обміркований*; 2) *сиц.* – *посланець*, *гінець* (-нця), (*рус.*) *нарошний* (-ного). [Послав листа з *нарошним* (Сл. Ум.)].

Нарощение, см. **Нарощение 1**, *оконч.*

Нарпйт – *нархарч* (-чу).

Нарпйтовец, -вка – *нархарчовець* (-чівця), *нархарчівка*.

Нарпйтовский – *нархарчівський*.

Нарсуд – *нарсуд* (-ду), *народній суд* (-ду).

Нарта и Нарты – *нарти* (*р.* *нарт*).

Нартучивать, наргутить – *натирати*, *натерти живим сріблом* (*диал.* *оргуттю*), *живосрібнити*,

поживосрібнити. **Нарту́ченний** – натертий живим сріблом (орту́ттю), поживосрібнений. **-ться** – натиратися, бути натираним, натертим живим сріблом (орту́ттю) *и т. п.*; 2) (*напиться ртутью*) набиратися, набратися живого срібла, (*диал.*) орту́тніти, наорту́тніти.

Наруб, см. **Нарубка**.

Наруба́ние, см. **Нарубка 1**, *неоко́нч.*

Наруба́ть *и* **Нарубли́вать**, **наруби́ть** – 1) *что*, см. **І. Надрубли́вать**. **-би́** себе *это* на нос – закарбу́й собі це на носі; 2) *чего* – нарубувати, нарубати, натинати, натягти, (*немного*) урубувати, урубати, утинати, утягти, (*мелко*) насікати, насікти, нацюкувати, нацюкати, (*в добавл. к ранее нарубл.*) прирубувати, прирубати, (*о мног.*) понарубувати, понатинати, поврубувати, повтинати *и т. п.* чо́го. [Нема́ чим запали́ти, – піди нарубай дров (Брацл.). Дров нікому вруба́ть (Кониськ.). Підіть ви, братоньки, со́сноньки втніть (Гол. IV). Кабанові кропиви насікла (Г. Барв.). Нацюкай дровець (Сл. Гр.). Прирубай ще трохи дровець (Сл. Гр.)]. **Нарубленний** – 1) см. **І. Надрубленний**; 2) нарубаний, натягтий, урубаний, утягтий, насічений, нацюканий, прирубаний, понарубуваний, поврубуваний *и т. п.* **-ться** – 1) см. **І. Надрубли́ваться**; 2) нарубуватися, нарубатися, понарубуватися; бути нарубуваним, нарубаним, понарубуваним *и т. п.*; 3) (*вдоволь, сов.*) – а) (*рубя что*) нарубатися, натятися. [Нарубався за день, аж спіна не розгинається (Брацл.)]; б) (*рубясь с кем*) нарубатися, натятися, набитися, настинатися з ким.

Нарубашень, см. **Молоди́ло 2**.

Нарубе́жник – узграни́чник, узгранича́нин (*мн.* -ча́ни, -ча́н).

Нарубе́жный – узграни́чний, прикордо́нний.

Нарубистый – нарубистий.

Наруби́ть, -ся, см. **Наруба́ть, -ся**.

Нарубка – 1) (*действие*) – а) см. **Надрубка 1**; б) нарубування, натинання, урубування, утинання, насікання, нацюкування, прирубування, *око́нч.* нарубання, урубання, насічення, нацюкання, прирубання. *Срв.* **Наруба́ть**; 2) см. **Надрубка 2**.

Нарубле́ние, см. **Нарубка 1**, *око́нч.*

Нарубной – 1) см. **Надрубной**; 2) нарубний; (*нарубленный*) нарубаний.

Нарубщик, -щица – 1) см. **Надрубщик, -щица**; 2) нарубувач, -вачка.

Наруга́ние, см. **Наруга́тельство**; (*кощунство*) блюзнірство.

Наруга́тель, -ница – глумі́вник (-ка), -ни́ця, глумі́й (-мія), -мі́йка, глумі́вник (-ка), -ни́ця, глумі́й (-зія), -зі́йка, наругач, -гачка, ганьбитель, -лька, знуща́йло (*м. р.*).

Наруга́тельный – глумі́вний, глумі́вний, ганьблї́вий, знуща́льний.

Наруга́тельство – наруга, глумування, глум, поглум (-му), глумування, знуща́ння з ко́го, з чо́го; *срв.* **Надруга́тельство**.

Наруга́ть – налаяти, (добре) віляти ко́го. [Не то що не вда́рив, а й не налаяв ніко́го (Сл. Ум.)].

Наруга́ться – 1) *над кем, чем* – поглумі́тися, наглумі́тися, поглумува́ти, наглумува́тися, назнуща́тися з ко́го, з чо́го; *срв.* **Надруга́ться**. [Поглумився з дівчини та й кинув на посміх людський (Київщ.). Знаю вашу славу, – поглумують, покепкують та й кинуть під ла́ву (Шевч.)]; 2) (*вдоволь*) налаятися, пополаятися (досхочу́) (з ким). [Лаялася, аж по́ки налаялася досхочу́ (Богодух.). Налаєтеся з дітворою (Квітка)].

Наружейный – нарушні́чний.

Наружи, *нрч.* – зо́кола, зокóлу, зовні́, знадво́ру; (*под открытым небом*) надво́рі; *срв.*

Снаружи. [Оббив (хату) зо́кола і з середини (Ми́рн.)].

Наружно, *нрч.* – зо́кола, зокóлу, зверху́, по(з)верху́; зовні́шньо, назо́вні, зовні́, надві́рно; (*на вид*) на погляд, з погляду, на взір, на око, з позо́ру, з віду; *срв.* **Вне́шне** (*под Вне́шность 5*).

[Назо́вні ко́жен з них ніби й ніяк не змінився (В. Підмог.). Тон його́ мо́ви – лагі́дний зовні́

(В. Підмог.). *Он только -но добродетелен* – він тільки на погляд (назовні) доброчесний, він тільки здається доброчесним.

Наружное, *сиц., см. Наружный (-ное лекарство).*

Наружность – 1) (*наружн. сторона, поверхность*) око́ло, зовнішність, поверховість, по(з)верховість (-ости), верх, поверх (-ху). *По -сти дом хорош* – зо́кола (зо́колу, назовні, зовні, на погляд, на взір) будинок (дім) гарний; 2) (*человека*) – а) (*внешний вид*) (зовнішній) ви́гляд (-ду), зовнішність, зверхній ви́гляд, (*редко*) зверхність, (*гал.*) поверховість (-ости), (*осанка*) постава. [Була це людина привабливого вигляду (*с располагающей -ностью*) (Короленко). Постава свята, а сумління злодійське (Номис)]; б) (*физиономия*) вро́да, подоба, приро́да. *Срв. Внешность 4 и 5.* [Се був чоловік і на вро́ду незгірший, і на вдачу (М. Вовч.). Друга любого подобу красну богиня прийняла (Л. Укр.). Гарна дівчина, – такої подобі і не бачили в нас на Україні (Стор.)]. *Счастливая -ность* – вда́тна вро́да, щаслива зовнішність. *Счастливой -сти* – що вдався (вда́тний) на вро́ду. *-стью, по -сти* – назовні, на ви́гляд, на взір, на вро́ду, на обличчя. *-ность обманчива* – вро́да (зовнішність) облудна. *По -сти не суди* – не суди з око́ла (з зовнішнього *или* з око́лишнього вигляду).

Наружный – (*находящийся снаружи*) (з)око́лишній, (з)око́льний, надві́рні[и]й, знадві́рні[и]й; (*наход. на поверхности тела, предмета*) зверхній, (*поверхностный*) поверховий, позверховий; (*внешний*) зовнішній; *срв. Внешний 1, 2 и 4.* [Око́лишня ма́зка (Сл. Левч.). Око́лишній (надві́рній) бік ха́ти (Богодух.). Око́льні галере́ї хра́му (Кониськ.). Після знадві́рного дуже ясного со́нця вони нічого не бачили в те́мній кра́мниці (Н.-Лев.). Надві́рня те́мрява (Київщ.). Душа́ жіно́ча щира сяє в зверхній красоті (Франко). Запа́лення копитів може бути позверхове й глибоке (Корольов). Зовнішній бік явищ (М. Грінч.). *С -ной стороны* – з око́лишньою (зовнішнього) бо́ку, зо́кола, зверху, знадво́ру. [З око́лишнього бо́ку га́рно (Короленко). Клепки стружа́ть з зовнішнього бо́ку вігнуто (Бонд. Виробн.). Бачили ви, яка шко́ла зо́кола? (Грінч.)]. *-ная болезнь* – зовнішня (зверхня) х(в)оро́ба. [Зверхні хвороби (Корольов)]. *-ная дверь* – надві́рні двері (-ре́й). *-ный диаметр* – зовнішній діаметр (поперечник). *-ное лекарство* – зовнішні (зверхні) лі́ки (-ків), (*надпись на аптеке. этикетке*) зовнішне (-нього). *-ная линия* – зовнішня лі́нія. *-ный надзор* – зовнішній на́гляд. *-ная поверхность чего* – зовнішній по́верх, зовнішня по́верхня, око́ло чо́го. *-ный порядок* – зовнішній поря́док (лад). *-ное почтение* – зовнішня (зверхня, ви́дима) поша́на. [Зверхні озна́ки поша́ни (Короленко)]. *-ная радость* – зовнішня (зверхня) ра́дість. *-ная стена* – око́лишня (надві́рня) ста́на. *-ные стены* – око́лишні (надві́рні), ста́ни, око́ло. [Ма́зати око́ло (Полт.)]. *-ные укрепления* – око́лишні (зовнішні) укрі́плення.

Наружу, *нрч.* – на-о́коло, на́верх, на по́верх, (*не только во двор*) надві́р; (*со стороны двора*) знадво́ру; (*внешне*) назовні; *срв. Наружно.* [Важке стражда́ння, що не могло пробитись на-о́коло рухом або слова́ми (Короленко). Ця лю́дина перетрави́ла в собі сті́лки багатю́щого матеріялу і так блискуче виявила його́ на́верх, що... (Рада). Всі його́ хитро́щі вийшли на́верх (Київ). Соба́ка вийшов з халабу́ди надві́р (Брацл.). Двері відчиня́ються надві́р (на-о́коло) (Київ). Не зважа́ючи на показний спо́кій, щось гризе́ в середині, щось пробива́ється надві́р (Короленко). Тин нахи́лився знадво́ру (Сл. Ум.). Коха́ння нікому, крім зако́ханих, неціка́ве; воно́ на́віть відража́є, коли десь необере́жно назовні вия́виться (В. Підмог.)].

Нарукавень, *см. Нарукавник.*

Нарукавить *что* – прито́чити рука́ва до чо́го.

Нарукавник – нарука́вник (-ка).

Нарукавный – нарука́вний.

Нарукоделить *и -дельничать* – 1) (*наделать рукоделием*) нарукоді́льнити, нарукоді́льствувати, наро́бити рукоді́льством; (*заработать рукодельем*) заробі́ти (нажі́ти, набу́ти) рукоді́льством. *-тсья* – нарукоді́льнитися, нарукоді́льствуватися.

Наруку, *нрч.* – на́руч, на ру́ку, на́ руку. *А ему́ это и -ку* – а йому́ це й на́руч (Сл. Гр.), (*шутл.*)

йому́ й на́ руку ковінька.

Нарульний – настерновий, накермовий.

Нарум'янивание, Нарум'янение – нарум'янювання, нарум'янення, начервонювання, начервонення.

Нарум'янивать, нарум'янить – нарум'янювати, нарум'янити, начервонювати, начервоніти, (о *мног.*) понарум'янювати, поначервонювати когo, що. [Видобула з шахви рум'яна, начервоніла щоки (Крим.)]. **Нарум'яненный** – нарум'янений, начервонений, понарум'янюваний, поначервонюваний. **-т'ся** – 1) нарум'янюватися, нарум'янитися, понарум'янюватися; бути нарум'янюваним, нарум'яненим, понарум'янюваним *и т. п.*; (*накрашиваться*) накрасовуватися, накрасуватися, (о *мног.*) понакрасовуватися. [Вони нарум'янені і набіляні (Крим.). У Києві дівчата накрасовуються, – така мода, кажуть, повелася (Канівц.)]; 2) (*вдоволь, сов.*) нарум'янитися, начервонитися.

Нарунный – нарунний, навовняний.

Нарусачиться, Нарусеть и Наруситься – набратися (о *мног.* понабиратися) російських (москoвських) звичаїв, зруситися, зрусіти, (*устар.*) змоскoвитися, (о *мног.*) помоскoвитися.

Нарухнуть(ся) – упасти, повалитися, гунути на що; (*наброситься*) накинутися на когo, на що; *срв.* **Рухнуть.**

Нарухом, нарч. – знаскоку, наскоком, нападом, навалом; (*внезапно*) раптом, враз, нараз, зненацька.

Наручаться – наручитися.

Наручейный – наструменевий, наструмковий, наручаєвий.

Наручень (*запястье*) – наручень (-чня), наруччя (-ччя).

Наручнеть – присвоїтися, приручитися, приручїти, (о *мног.*) поприсвоюватися.

Наручни – 1) *см.* **Наручень**; 2) (*кандалы*) наручні (-нів), кайдани (на руки, ручані), *зап.* кайданки (ків).

Наручник – наручник (-ка).

Наручный – наручний.

Нарушатель, -ница, см. Нарушитель, -ница.

Нарушать чего – нарізати, накраїти, (о *мног.*) понарізувати, понакраювати чогo; *срв.*

Нарезать (*под Нарезывать*). **Нарушанный** – нарізаний, накраїний, понарізуваний, понакраюваний.

Нарушать, нарушить – порушувати *и* порушати, порушити, ламати, зламати, (*реже*) зломити, поламати *и* (*редко, диал.*) поломити що, (*преступать*) переступати, переступити що *и* через що; (*расстраивать, прерывать*) зрушувати, зрушити, розбивати, розбити, перебивати, перебити, збивати, збити, руйнувати, зруйнувати що. [Це порушує наші вигоди (Пр. Правда). Коли я порушу сю нашу угоду, то... (Ор. Левиц.). Я стара, щоб мала звичай батьківський ламати (Л. Укр.). Ти зламав наказ (Грінч.). Не зломить віри (Свидн.). Ти поламав пункт нашої присяги (Куліш). Громадську волю поламали (Мирний). Поломила матусину волю (Чуб. V). Князьки стародавні звичаї переступали (Куліш). Педагогі переступають усяку справедливість (Крим.). Не любив, коли розбивали його самотину (Короленко). Ніхто не перебивав тут нашої самотини (Короленко). Сувора дійсність перебила фантазію (Крим.). Не хотілося руйнувати того тихого, думного настрою (Василь.)]. **-ть** (*супружескую*) *верность* – ламати, зламати, порушувати, порушити (подружню) вірність. [Я не ламала ніколи вірности (Л. Укр.)]. **-ть владение** – порушувати, порушити володіння (посідання), (*чужое земельное, стар.*) в чужий ґрунт вступати, вступити. **-шить границы земельного владения** – порушити межі земельного володіння (земельної посілості), (*стар.*) зємлю переступити. **-шить граничные знаки** – порушити межові знаки, (*стар.*) закони рушити. **-ть договор** – порушувати (ламати), порушити (зламати) договір (умову, угоду). **-ть долг, обязанности службы** – порушувати, порушити

обов'язок (повинність), службові обов'язки. **-ть закон, заповідь, присягу (клятву)** – ламати, зламати (зломити), порушувати (порушати), порушити, переступати, переступити закон, заповідь (заповіт), присягу, (*реже*) переступати, переступити через закон *и т. п.* [Не думайте, що я прийшов зламати закон або пророків (Біблія). Ви, святий закон гостинності зламавши, мене замкнули у темницю (Грінч.). Не зломлю закону (Г. Барв.). Ми присяги не хочемо ламати (Л. Укр.). Порушають суспільний та моральний закони (Наш). Через закон переступлю, а зроблю по-своєму (Квітка)]. **-ть інтереси** – порушувати, порушити інтереси. **-ть мир** – а) (*о покое*) порушувати, порушити, ламати, зламати, розбивати, розбити, руйнувати, зруйнувати спокій. [Не злама спокію за-для нас (Доман.) Прилине щось пізно осінньої ночі, розбудить, засмутить, спокій зруйнує (Васильч.); б) (*об отсутствии войны*) ламати, зламати, руйнувати, зруйнувати мир. **-ть обещание** – ламати, зламати, порушувати, порушити, схибити обіцянку. [Схибить хоч малу частину обіцянки (Куліш)]. **-ть очарование** – руйнувати, зруйнувати чар(и) (о[з]чарування). **-ть порядок, см. Порядок 2.** **-ть право** – порушувати, порушити, ламати, зламати, переступати, переступити право. [Ламаячи права народні (Грінч.)]. **-ть приличия** – переступати, переступити пристойність, порушувати, порушити, зневажати, зневажити звичай (звичайність). **-ть равновесие** – порушувати, порушити, зрушувати, зрушити рівновагу. **-ть слово** – ламати, зламати (*редко* поламати, поломити), порушувати, порушити слово, (*сов. ещё*) схибити (змити) слово, змити на слові. [Хто ламає слово, той віру ламає (Номис). Не зламав Роберт свого слова (Л. Укр.). Не порушить слова (Ор. Левиц.). Ви знайшли тепер, до чого причепитись, щоб слово схибить (Самійл.). Не ти змилів слово, – я (Кониськ.). Коли-б чого не було нам за те, що змилимо на слові (Кониськ.)]. **-ть тишину** – порушувати (порушати), порушити, зрушувати, зрушити, розбивати, розбити, перебивати, перебити, збивати, збити тишу. [Напружену тишу ніщо не порушало (Кодюб.). Гудок паровоза порушав іноді урочисту тишу ночі (Черкас.). Затримував дихання, щоб не зрушити тиші (Л. Укр.). Тишу перебивало тільки дзенькання дзвоника (Короленко). Тільки крик шуліки різко збивав тишу (Короленко)]. **-шать общественную тишину** – порушувати громадський спокій. **-ть ход работы** – перебивати, перебити роботу. **Нарушенный** – порушений, зламаний, поламаний, переступлений; зрушений, розбитий, перебитий, збитий, зруйнований. [Охорона зламаною права (Рада)]. **-тсья** – порушуватися, порушитися, ламатися, зламатися; бути порушуваним, порушеним, ламаним, зламаним, переступленим *и т. п.* [Сили небесні порушуються (Біблія)]. **Равновесие - шилось, -шено** – рівновага порушилася (зрушилася), рівновагу порушено (зрушено). **Законы природы не -ются безнаказанно** – законів природи не можна зламати (порушити, переступити) безкарно.

Нарушение – нарізання, накраяння.

Нарушение – порушення, ламання, *оконч.* порушення, (*редко* поруха), зламання, поламання чого, (*преступание*) переступання, *оконч.* переступлення, переступ (-пу) чого *и* через що; (*расстраивание, прерывание*) зрушення, розбивання, перебивання, збивання, руйнування, *оконч.* зрушення, розбиття, перебиття (-ття), зруйнування чого; *срв.* **Нарушать.** [Порушення закону природи (Наш). Накликає гнів на тих, то-б насмілився вчинити хоч малу поруху її останньої волі (Ор. Левиц.). Ламання умови з ляхами (Куліш). Ламання прав української нації (Грінч.). Зламання присяги (Л. Укр.)]. **-ние владения** – порушення (порушення) володіння (посідання). **-ние должностной тайны** – порушення (порушення) службової таємниці. **-ние закона** – ламання (зламання), порушення (порушення), переступання (переступ) закону, переступство, (*преступление*) переступ. [Що ти гріхи мої перебираєш, переступу дошукуєшся грізно? (Куліш)]. **-ние обязательного постановления** – порушення (порушення) обов'язкової постанови. **-ние порядка, см. Порядок 2.** **-ние слова** – ламання (зламання), порушення (порушення) слова. **В -ние слова** – ламаючи (зламавши), порушуючи (порушивши) слово.

Наруш^імый, *прлг.* – поруш^іний.

Наруш^ітель, -ни́ца – поруш^іник, -ни́ця, поруш^іувач, -вачка, лам^ач (-ча́), -ма́чка, пересту́пец (-пця), -сту́пни́ця. **-тель зако́на** – поруш^іник (лам^ач) зако́ну, правопоруш^іник. **-тель о́бщественной ти́шины** – поруш^іник (поруш^іувач) грома́дського спокою.

Наруш^ательный – що поруш^{ує} (ламає, переступає *и т. п.*) що; поруш^{увальний}, лам^{альний}; *срв.* Нар^ушат^ь.

I. Нар^уш^іть, *см.* Нар^ушат^ь.

II. Нар^уш^іть, -ся, *см.* Нар^ушат^ь, -ся.

Нарцис(с), *бот.* **Narcissus L.** – нарцис (-са). [Я – нарцис, Саро́нська кві́тка (Біблія)].

Нарци́сный и Нарцис(с)овый – нарцисовий.

На́ры – 1) (*в крест^янской избе́ для спан^ья*) – а) (*высокие*) поміст (-мо́сту); б) (*низкие*) піл (*р.* полу), *ум.* полик, поло́чок (-чка). [Ч^ет^ве^ро діте́й ла́годили́сь уже́ ляга́ти спа́ти на полу́ (Грінч.). Під піл схова́вся (Рудан.). На одні́м з полі́в ви́значила́сь худорля́ва по́стать (Короленко)]. *Место под -ми* – підпілля (-лля); 2) (*носилки*) но́ші (-ші́в); (*похоронные*) ма́ри (*р.* мар). Неслі труну́ на ма́рах боя́ри (Квітка)].

Нарыба́чить и Нарыболовнича́ть – 1) (*наловить рыбы*) налови́ти, (*о мног.*) поналовлюва́ти риби; 2) (*наделать рыболовством*) нариба́лчити, нарибалкува́ти. **-ться** – нариба́лчитися, нарибалкува́тися, попоріба́лчити (досхочу́).

Нары́в – 1) (*действие*), *см.* Нары́вка; 2) *мед.* **abscessus** – гнойові́к, гнійні́к, гноя́к (-ка), гноя́нка, на́рив (-ва *и* -ву), (*редко*) на́рва (-ви), (*в просторечии ещ^ё*) боля́чка, боля́к (-ка); (*вскрывшийся*) норі́ця. [Кле́чання́ дуже́ помага́є від на́риву: обрива́ють з ньо́го листочкі́ та кладу́ть до на́риву (Звин.). Виразки, гноя́нки та боля́чки мину́вших часі́в (Н.-Лев.)].

I. Нарыва́ние, *см.* Нары́вка, *неоконч.*

II. Нарыва́ние – 1) на́рива́ння; на́копува́ння; 2) на́копува́ння, у́копува́ння, на́рива́ння. *Срв.* II. Нарыва́ть.

I. Нарыва́ть, нарва́ть – 1) *чего* – на́рива́ти, на́рва́ти, на́зрива́ти, на́дирати́, на́де́рти *и (реже)* на́драти́ (-деру́, -ре́ш), (*фамил., пров.*) на́порюва́ти, на́пороти́, на́пелеха́ти, (*на куски*) на́шматовува́ти, на́шматува́ти, (*надёргивать*) на(с)ми́кувати, на(с)ми́кати, на́шарпува́ти, на́шарпати́, (*о мног.*) пона́ривати́, пона́дирати́, пона́порюва́ти, пона́шматовува́ти, пона́(с)ми́кувати, пона́шарпува́ти чо́го. [Ой, на́рвала́ дівчи́на лободи́, лободи́! (Пісня). Фіяло́чок на віно́чок на́зриваю́ (Метл.). По́вні па́зухи грушо́к пона́ривали́ (Драг.). На́де́рти собі́ мо́ху (Яворськ.). На́шматува́ли папе́ру (Київщ.). Пона́порюва́вши горо́ху по́вні па́зухи (Свидн.). На́пелехала́ ці́лу за́паску я́блук (Н.-Лев.). Ба́рвінку́ ди́кого на́мичу́ (Федьк.); 2) (*о на́рыве на теле*) на́ривати́, рва́ти, на́рвати́, на́бирати́(ся), на́брати́(ся), (*пров.*) на́кручува́ти, на́крути́ти, (*о мног.*) пона́ривати́, пона́бирати́(ся), пона́кручува́ти. [У мене́ но́гу рва́ло (Бердич.). Трі́снув стру́п пога́ний, що відда́вна на́бира́в (Франко). Пухи́рі на́бираю́ться (Житом.). Пона́кручу́є гу́льки (на ті́лі) (М. Милора́д.)]. **Нарва́нный** – на́рваний, на́де́ртий *и (реже)* на́драний, на́шматований, на(с)ми́каний, на́шарпаний, пона́риваний *и т. п.* **-ться** – 1) на́рива́тися, на́рва́тися, пона́рива́тися; бу́ти на́ривани́м, на́рвани́м, пона́ривани́м *и т. п.*; 2) *на кого, на что* – на́скакува́ти, на́ско́чити, на́трапля́ти, на́тра́пити, на́ража́тися, на́разити́ся, нахо́плюва́тися, нахо́пити́ся на́ ко́го, на́ що, здо́бува́тися, здо́бутися чо́го. [Прийшо́в до не́ї та й на́тра́пив на Гри́цька (Грінч.). На небезпе́ку на́ража́ти́сь (Л. Укр.). Бою́ся на́разити́ся на при́крість (Київ). Здо́бувся кло́поту (Сл. Ум.)].

II. Нарыва́ть, нары́ть – 1) (*разрывая*) на́ривати́, на́рйти́, (*о мног.*) пона́ривати́, (*накапывать ям и т. п.*) на́копува́ти, на́копати́, (*о мног.*) пона́ривати́, пона́копува́ти чо́го. [Кля́та сви́ня на́рила́ тако́го на́ городі́, що хо́ч плач (Сл. Гр.). На́копали́ ба́гато я́м (Сл. Ум.)]; 2) (*вырывая что из чего*) на́копува́ти, на́копати́, (*немного, успевать, быть в состоянии* **-ры́ть**) у́копува́ти, у́копати́, (*о сви́нье*) на́ривати́, на́рити́, (*о мног.*) пона́копува́ти, по́вкопува́ти, пона́ривати́ чо́го. [На́копали́ ці́лий ві́з карто́плі (Сл. Ум.). Вко́пай ба́раболі́ на́ борщ (Сл. Гр.)].

Свиня наріла півгорода картоплі (Грінч.)]. **Нары́тый** – 1) на́ритий, на́копаний, понако́пуваний; 2) на́копаний, у́копаний, на́ритий, понако́пуваний, повко́пуваний. **-ться** – 1) на́рива́тися, на́ритися, пона́рива́тися; бу́ти на́ривани́м, на́ритим *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) на́ритися, на́копа́тися, попо́рити, попо́копа́ти (досхо́чу), (*о мног.*) пона́рива́тися, пона́копува́тися.

Нары́вистый – гно́якові́тий, на́ривисти́й, болячи́стий.

Нары́вка – на́рива́ння, нади́ра́ння, *оконч.* на́рва́ння, на́дertá (-тя́) *и* на́дра́ння; (*надёргивание*) на(с)ми́кування, на́ша́рпування, *оконч.* на(с)ми́кання, на́ша́рпа́ння; *срв.* **I. Нарыва́ть.**

Нарывной, см. Нары́вный 1.

Нары́вный – 1) (*относ. к нарыванию*) на́ривни́й. **-ное вещество** – на́ривна́ речовина́ (ма́терія); 2) (*относ. к нарыву*) гво́йовикови́й, гні́йникови́й, гно́яко́вий, на́ривни́й, боля́чкови́й; 3) (*способств. нарыванию*) ви́тяжни́й. [Ви́тяжни́й пля́стер (Ки́їв)].

Нары́вчатый (*похожий на нарыв*) – гно́йовикува́тий, гно́якува́тий, боля́чкува́тий.

Нары́вчивый, см. Нары́вистый.

Нарыга́ть, -ся – на́рига́ти, -ся, на́блюва́ти, -ся.

Нарыда́ть, -ся – на́рида́ти, ся, (*с причитаньями*) на́голосо́ти, -ся.

Нарыже́ть – см. Надрыже́ть.

Нарыка́ть, -ся – на́рика́ти, -ся, на́рича́ти, -ся.

Нары́льник – на́рильни́к; *см.* **Намордник.**

Нары́ночный – (на)ри́нкови́й, (на)ба́за́рни́й.

Нары́ск – слі́д (-ду) (лі́сячий, зві́рячий), слі́дки (-ків).

Нары́скать – 1) на́біга́ти, на́ганя́ти, нага́(й)са́ти, на́ника́ти; (*наследить*) на́сліди́ти, на́топта́ти; 2) (*добыть рыская*) на́біга́ти, ви́біга́ти що́. **-ться** – на́біга́тися на́ганя́тися, нага́(й)са́тися, на́ника́тися, попо́біга́ти, попо́ганя́ти, попо́га(й)са́ти, попо́ника́ти (досхо́чу).

Нары́сях, нрч. – вклу́с, клу́сом, ври́сть.

Нары́тие – 1) на́риття́ (-ття́); на́копа́ння; 2) на́копа́ння; на́риття́. *Срв.* **II. Нарыва́ть.**

Нары́ть, -ся, см. II. Нарыва́ть, -ся.

Нары́хление – спу́шування́ (зве́рху), на́дпу́шування́, *оконч.* спу́шення́ (зве́рху), на́дпуше́[і]ння́.

Нары́хле́ть – спухні́ти (зве́рху), на́дпухні́ти.

Нары́хлять, на́рыхли́ть – спу́шувати, спу́щити́ (зве́рху), на́дпу́шувати, на́дпуши́ти що́.

Нары́хлений – спу́шений (зве́рху), на́дпу́шений. **-ться** – спу́шувати́ся, спу́щити́ся; бу́ти спу́шувани́м, спу́шени́м (зве́рху) *и т. п.*; *см.* *ещё Нарыхле́ть.*

Нары́царить, -ся *и* Нары́царствова́ть, -ся – на́лицарюва́ти, -ся.

Нары́чажный – на́підоймови́й, на́підвагови́й, на́важелеви́й.

Нары́ча́ть – на́рича́ти, на́рика́ти, (*о собаках *и* перен.*) на́га́рча́ти. **-ться** – на́рича́тися, на́рика́тися, на́га́рча́тися, попо́рича́ти (досхо́чу) *и т. п.*

Нарю́мить – на́рюмсати́, на́рюма́ти. **-ться** – на́рю́м(с)ати́ся, попо́рю́м(с)ати́ (досхо́чу).

Нарябе́ть – зря́бити, зро́битися ря́бим (тро́хи, зве́рху).

Наря́бить – зря́бити, по́рябити, зро́бити ря́бим (тро́хи, зве́рху) що́. **-ться, см. Нарябе́ть.**

Наря́бь – (дрі́бні) брі́жі (-жів), (дрі́бні) жму́ри (-рів), брі́жики (-ків), жму́рки (-рок).

Наря́вкать – на́ревти́, (*зап.*) на́ревати́; (*о человеке ещё*) на́га́рка́ти. **-ться** – на́ревти́ся, на́рева́тися, на́га́рка́тися, попо́ревти́ (досхо́чу) *и т. п.*

Наря́д – 1) (*действие*), *см.* **Наряжа́ние *и* Наряже́ние**; 2) (*приказ о посылке людей на работу*) за́гад (-ду), на́каз (-зу), на́ряд *и* (*рус.*) на́ряд, ві́ряд (-ду), на́рядже́ння, ві́дрядже́ння. [Ци́ми дня́ми Сою́зхлі́б дасть пе́рші на́ряди На́ркомзе́му на ві́дванта́ження на́сі́ння (Пр. Пра́вда). Ки́ївські підпри́ємства прийма́ють екску́рси́йні гру́пи за на́шими на́рядами (Пр. Пра́вда).

Ко́ні ро́зісла́ні в на́ряд (Івч.)]. *По -ду* – з на́казу, за на́рядом, за на́[ві́д]ря́дже́нням; 3) (*отряд*) на́ряд (-ду). **-ряд гарни́зонный** – за́логови́й на́ряд. **-ряд поли́цейский** – на́ряд (загі́н) полі́ції. -

ряд *рабочих* – наряд робітників. **-ряд** *суточный* – наряд добовий; 4) (*ростись, список*) реєстр (-ру), спис (-су), список (-ску). **-ряд** *приданому* – реєстр (спис) посагу (віна); 5) (*одеяние*) убрання, убір (*р.* убору), (*редко*) прибір (-бору), (*зап.*) стрій (*р.* строю), (*роскошный*) шати (*р.* шат). [Знов фіялочка на себе сіне вбрання надіва (Крим.). І пишно так горить нове твоє убрання, немов ти під вінець весільний одяглась (Філян.). Вітрусила до дна кешені свого чоловіка на убори (Н.-Лев.). Жінота закрашала святніми строями сіре тло голого села (Коцюб.)]. *В полном -де* – в усьому (в повному) уборі (строї); 6) (*у птиц*) убрання; 7) (*избы*) опорядження; (*украшение*) оздоблення, оздоба; 8) (*инструментов*) справилля (-лля); *срв.* **Набор 3.**

Нарядить, -ся, см. Наряжать, -ся.

Нарядка, см. Наряжание и Наряжение.

Нарядливость – охота (хіть, нахил) (гарно, пишно) убиратися (прибиратися, вистроюватися, виряджатися), одягливість, чепурливість (-вости).

Нарядливый – охочий (гарно, пишно) убиратися, прибиратися, вистроюватися, виряджатися), одягливий, чепурливий, (*сц.*) чепурун (-на), -руха.

Нарядник, -ница – чепурун (-на), -руха.

Нарядно, нарч. – одягно, одіжно; прибірно; ошатно (*реже* шатно), чепурно, (*зап.*) стрійно; *срв.* **Нарядный 4.** [Хоч не ошатно, та здатно (Номис)].

Нарядность – одягність, одіжність; прибірність; ошатність, (*реже* шатність), чепурність, (*зап.*) стрійність (-ности); *срв.* **Нарядный 4.**

Нарядный – 1) (*относящ. к наряду*) – а) загадівий, наказівий, нарядівий; б) реєстровий, спис(к)овий; в) убранный, уборовий, (*зап.*) строевий; 2) *см.* **Нарядчик 1;** 3) *см.*

Наряженный 2 (*под Наряжать*); 4) (*щегольской: только о нарядно одетом*) одягний, зодягнений, одіжний, (гарно, пишно) убраний, (*только о наряде*) прибірний, багатий, пишний (*и о наряде и о нарядно одетом*) ошатний, (*реже* шатний), чепурний, (*зап.*) стрійний; (*перен.*) чепурний, пишний. [Народ по тих хуторах гарний, одягний (Куліш). Татарки в червоних чадрах, одягні й кольористі (Корол.). Одягна, як міщанка (Квітка). Дивіться, люди добрі, який я зодягний та ошатний (Г. Барв.). Одібрав кошовий щонайкращий народ та одіжний (Драг.). На тобі сукні дуже прибірні (Чуб. V). Багата сукня (Брацл.). І сама не ошатна ходиш і нас, козаків, без світи водиш (Дума). Стрійні слуги (Франко). Чепурні випаси і пещені ниви, обсажені шипшиною (М. Калин.)]. **-ный дом** – чепурний (пишний) будинок. **-ная берёза** – ошатна береза.

Наряду, нарч. – поряд, поруч кого, чого *и* з ким, з чим, побіч кого, чого, поспіль з чим, (*вместе*) разом з ким, з чим, враз, вкупі, врівні з ким. [Поруч цього потрібно вжити й інших заходів (Азб. Ком.). В деяких державах поруч з цивільним шлюбом повинно бути обов'язково й церковне вінчання (Доман.). Побіч вас усі – нікчемне тільки сміття (Самійл.). Козаки кохалися у торгах поспіль з війною (Куліш)].

Нарядчик – 1) загадник (-ка), нарядник, вирядник (-ка); (*приказчик*) пригінчий (-чого), пригонич (-ча), (*десятник*) десятник, десятицький (-кого); 2) *стар.*, *см.* **Дворецкий;** 3) *стар.*, *см.* **Лазутчик 1.**

Нарядчица – загадниця, нарядниця, вирядниця; пригінча (-чої).

Наряжание – 1) зряджання *и* зряджування, (з)наряджання, виряджання, споряджання, віряджання кого; налагоджування, налаштування, нарих[ш]товування чого; 2) уряджання, призначання *и* призначування чого; наряджання, зряджання кого, ви[від]ряджання кого, чого, ставлення кого на що, до чого *и* що (з)робити; загадування кому що (з)робити *и* чого, наказування кому чого *и* що (з)робити; настановляння, ставлення кого ким *и* на кого, за кого; 3) убирання, прибирання, прибір (-бору), виряджання, зряджання, вистроювання; причепурювання, вичепурювання, прикукоблювання кого; 4) опоряджання; оздобляння *и* оздоблювання чого. *Срв.* **Наряжать.**

Наряжа́ть, наряди́ть – 1) (*срѣжати, снаряжати кого*), зряджа́ти *и* зряджува́ти, зряди́ти, (з)наряджа́ти, (з)наряди́ти, виряджа́ти, виряди́ти, споряджа́ти, споряди́ти, (*отряжати*) відряджа́ти, відряди́ти ко́го; (*налаживати что*) налагоджува́ти, налагодити, налаштува́ти, налаштува́ти, нарих[ш]то́увати, нарих[ш]тува́ти що. **-ди́ть ткацький станок** – налагодити (налаштува́ти) ткацький верста́т; 2) (*назначать*) уряджа́ти, уряди́ти, признача́ти *и* признача́увати, призначити що, (*в дело, на работу*) наряджа́ти, наряди́ти, зряджа́ти, зряди́ти, ко́го, ви[вiд]ряджа́ти, ви́рядити, відряди́ти ко́го, що, ста́вити, постави́ти, станови́ти, постанови́ти ко́го на що, до чо́го *и* що (з)роби́ти, (*делает распоряжение*) зага́дувати, загада́ти ко́му що (з)роби́ти *и* що, наказува́ти, наказа́ти ко́му що *и* що (з)роби́ти, (*назначать кого кем*) настановля́ти, настанови́ти, ста́вити, поста́вити, (*о мног.*) понастановля́ти ко́го ким *и* на ко́го, за ко́го. [Зараз наряди́ли верхово́го та й послали у ту слободу́ (Рудч.)]. **-ди́ть подводу́** – наказати (загадати) ви́рядити підводу́. **-ди́ть караул, людей в караул** – поставити, постановити (призначити; *зап.* виточити) ва́рту (сторо́жу), люде́й на ва́рту. **-ди́ть следствие** – урядити (призначити) слі́дство. **-ди́ть людей на работу** – загада́ти (наказа́ти), щоб лю́ди вийшли на роботу, постави́ти (зрядити, ви́рядити) люде́й на роботу. [На ту роботу зряди́ли двадцять чоловіка́ (Сл. Ум.)]. **-ди́ть войска в экспедицию** – ви́рядити війско́ в експеди́цію. **-ди́ть кого в выборные** – настанови́ти (поста́вити) ко́го ви́борним, на (за) ви́борно́го; 3) (*нарядно одевать*) (га́рно, пи́шно) уби́рати, убра́ти, приби́рати, прибра́ти, ви́ряджа́ти, ви́рядити, зряджа́ти, зряди́ти, (*зап.*) вистроюва́ти *и* (*редко*) стро́їти, вистро́їти, (*прихорашивать*) причепу́рювати, чепу́рити, причепу́рити, вичепу́рювати, вичепу́рити, прикуко́блювати, прикуко́бити, (*о мног.*) повби́рати, поприби́рати, пови́ряджа́ти *и* пови́ряджува́ти, позряджа́ти *и* позряджува́ти, повистроюва́ти, попричепу́рювати, повичепу́рювати ко́го. [В я́сну оде́жу убра́ти (Л. Укр.). У мунди́р уберу́ть (Рудан.). Прибери́ пень, бу́де хороше́нь (*или* то й пень покра́щає) (Приказки). Ми звiнчаємо́ся й принесемо́ (ма́тері) і хусто́к і золотих очі́пків; а що тебе́ вже ви́ряджу, так... (Квітка). Зряди́в його́ пан ласка́вий, як рiдно́го бра́та (Куліш). Вистро́їла дочку, як на ба́ль (Волинь). Одягли́ (його́), причепу́рили (Рудч.). Спершу́ він був чепу́рив її, купую́чи їй то те, то се з оде́жі (Грінч.). Ми такі́ його́ прикуко́били, прибра́ли (Борзенщ.); 4) (*отдельвать начисто*) опоряджа́ти, опоряди́ти, (*украшают*) оздобля́ти, оздобити що (*напр.* ха́ту). **Наряже́нный** – 1) зрядже́ний, (з)нарядже́ний, ви́рядже́ний, спорядже́ний, відрядже́ний; нала́годже́ний, налаштува́ний, нарих[ш]то́ваний; 2) урядже́ний, призначе́ний, нарядже́ний, зрядже́ний, ви́рядже́ний, відрядже́ний, поста́влений, постано́влений, зага́даний, наказаний; настановле́ний, поста́влений; 3) (га́рно, пи́шно) убра́ний, прибра́ний, ви́рядже́ний, зрядже́ний, вистроє́ний, причепу́рений, вичепу́рений, прикуко́блений, пов[попри]би́раний, пови́ряджаный *и* пови́ряджуваный, повистроюва́ний *и т. п.* [Сиди́ть на різьбле́ному стiльці, пи́шно вбра́на (Л. Укр.). Дiвча́та га́рні, усi при́брані (Квітка). Парубо́чки повря́джані (Чуб. III)]; 4) опорядже́ний, оздобле́ний.

Наряжа́ться, наряди́ться – 1) зряджа́тися, зряди́тися; бу́ти зряджуваним, зрядже́ним; признача́тися, бу́ти призначуваним, призначе́ним *и т. п.*; *срв.* **Наряжа́ть 1, 2 и 4.** **Я сам -ди́лся в работу** – я сам зряди́вся (поряди́вся) працюва́ти. **-жа́ться в дорогу** – ви́рядитися в доро́гу. **-жа́ться дом строи́ть** – збирати́ся (лагодитися) ді́м (ха́ту) будува́ти; 2) (*нарядно одеваться*) (га́рно, пи́шно) уби́ратися, убра́тися, приби́ратися, прибра́тися, ви́ряджа́тися, ви́рядитися, зряджа́тися, зряди́тися, уряджа́тися, уряди́тися, (*зап.*) вистроюва́тися *и* (*редко*) стро́їтися, вистро́їтися, (*прихорашиваться*) причепу́рюватися, чепу́ритися, причепу́ритися, вичепу́рюватися, вичепу́ритися, прикуко́блюватися, прикуко́битися, ви́штатува́тися, (*о мног.*) повби́ратися, поприби́ратися, пови́ряджа́тися *и* пови́ряджува́тися, поз[пов]ряджува́тися, повистроюва́тися, попри[пови]чепу́рюватися; бу́ти (га́рно, пи́шно) уби́раним, приби́раним, ви́ряджуваним, вистроюваним, убра́ним, прибра́ним, ви́рядже́ним, вистроє́ним, повби́раним, поприби́раним, пови́ряджуваним, повистроюваним *и т. п.*; *срв.*

Наряжать 3. [Марну́єш гроші, вбира́єшся немóв княгі́ня (Самійл.). В неділю, прибравши́сь по-літньому, не вважаючи на осінь, побігла до нього (Н.-Лев.). Як у тебе дочки виряджаються серед будня! (Мова). Повиряджаються та йдуть удво́х на село́, сяючи намисто́м (Гр. Григор.). Вістроїлася, як до шлюбу́ (Липовеч.).] -**диться во что** – убраться в що *и (реже)* убраться що, прибратися, вирядитися, урядитися, повбиратися *и т. п.* в що. [Вберись у шати пишні (Грінч.). Убрався в жупан і дума, що пан (Номису). В голубий жупан приберись (Макс.). Вирядивсь у саму красну одіжу (Яворн.). У жупан синій уряджу́ся (Пісня)].

Наряжение – 1) зрядження *и* зрядіння, (з)нарядження, вирядження, спорядження, відрядження кого; налагодження, налаштування, нарих[ш]тування чого; 2) урядження, призначення чого; нарядження, зрядження *и* зрядіння кого, вирядження, відрядження кого, чого, поставлення кого на що, до чого *и* що (з)робити; загадання кому́ що (з)робити *и* чого, наказання кому́ чого *и* що (з)робити; настановлення, наставлення кого ким *и* на кого, за кого; 3) убрання, прибрання, прибір (-бору), вирядження, зрядження, вістроєння; причепурення, вичепурення, прикукоблення кого; 4) опорядження; оздоблення чого. *Срв.*

Наряжать.

Наряжен(н)ый, прлг., см. Ряженный.

Нас (*род. и вин. п. мн. ч. от мест. Я*) – нас. [Підеш, мій сину, по Україні, нас кленучі (Шевч.)]. *О нас, про нас* – про (за) нас.

Насабельный – нашабельний.

Насад – 1) (*действие*), *см. Наса́дка 1*; 2) *строит.* – насад (-ду), насадка; (*лежень*) лежень (-жня), лег[г]ар, ліг[г]ар (-ря).

Насадистый – місткий, укладистий; просторий.

Насадитель, -ница – насадник (-ка), -ниця, (*м. р. ещё*) садівничий (-чого). [Насадник нево́лі (Федьк.). Садівничі зємного раю (Доман.)].

Насадить, -ся, см. Насаждать, -ся и I. Насаживать, -ся.

Наса́дка – 1) (*действие*), *см. Наса́живание, Наса́жение и Наса́жание*; 2) *см. Наса́д 2. -ка* каменная, кирпичная – за́грузка; 3) (*в печи*) сльосник (-ка); (*трубы*) патрубок (-бка).

Насадковый – насад(к)овий.

Наса́днеть – насвербіти, напекти, наболіти.

Наса́днить – зсаднити, намуля[и]ти, нашму́гляти, нашмульга́ти, обшмо́ргати, натерти що. -**ться** – зсаднити, намуля[и]ти *и т. п.* собі що.

Наса́днóй – насадний; (*насаженный*) наса́джений.

Наса́днóй – 1) (*относ. к насаживанию*) наса́дживальний; 2) (*отн. к насаду*) насад(к)овий.

Наса́довничать – 1) (*наделать садоводством*) насадівничити, насадівникувати; 2) (*заработать садовничеством*) заробити (нажити, набути) садівництвом (садівникуючи).

-**ться** – насадівничитися, насадівникува́тися.

Наса́док – 1) *см. Наса́д 2*; 2) (*в духов. инструм.*) насад (-ду), насадка; 3) (*накись*) на́кис (-пу).

Наса́дочка – насадочка.

Наса́дочнóй – насад(к)овий.

Наса́дчик, -чица – насадник (-ка), -ниця.

Наса́жание – 1) наса́джання; 2) оселення, осадження. *Срв. II. Наса́живать 2 и 3*; 3) *см.*

Наса́жение 4.

Наса́жать, -ся, см. II. Наса́живать, -ся.

Наса́ждать, -ница, см. Наса́дитель, -ница.

Наса́ждать, насадить – 1) (*растенья*) наса́дживати, наса́дити (*реже*) наса́довіти, (*о мног.*) понаса́дживати що, чого. [Наса́дили карто́плі, а вона́ й поме́рзла (Сл. Ум.). Наса́довів ліщіни (Звин.). Се-ж він свої́ми рука́ми і дерева́ понаса́джував (Стор.)]; 2) (*перен.*) наса́дживати, (*ц.-слав.* наса́ждати), наса́дити, заво́дити, заве́сти, запрова́дживати,

запровадити, (о мног.) понасаджувати, позаводити, позапроваджувати що. [Тяжкі негоди насаждають в душах злобу (Франко). Почали нові порядки скрізь заводити (Сл. Ум.)].

-ждать науки и искусства – насаджувати (заводити, запроваджувати) науки й мистецтва.

Насаженный и Насаждённый – 1) насаджений, насадовлений, понасаджуваний; 2) насаджений, заведений, запроваджений, позаовджений, позапроваджуваний. **-ться** – 1) насаджуватися, бути насаджуваним, насадженим, насадовленим, понасаджуваним.

[Підсапували дерева, що насадовлено вподовж залізниці (Крим.)]; 2) насаджуватися, заводитися, запроваджуватися, бути насаджуваним, запроваджуваним, насадженим, заведеним, запровадженим, понасаджуваним, позапроваджуваним.

Насаждение – 1) (действие) насаджування, *оконч.* насадження (рослін); (*перен.*) насаджування, заводження, запроваджування, *оконч.* насадження, заведення, запровадження чого; 2) (посадка) посадка. [Посадки понад чавункою (Київщ.)].

Насажение – 1) *см.* **Насаждение 1**, *оконч.*; 2) *см.* **Насажение 1**; 3) насадження; набиття (-ття); настромлення, наштрикнення, наткнуття; загруження; *срв.* **Насаживание 4**; 4) пришиття; нашиття; *срв.* **Насаживание 5**.

Насаживание – 1) (растений) насаджування, садіння, садження; (*перен.*) насаджування, заводження, запроваджування чого; 2) (во множестве кого) насаджування когo; 3) (поселение) оселювання, осаджування, саджання когo; 4) (надевание) насаджування, (набивание) набивання, (на остриё, на макушку) настромлювання, наштрикування, натикання чого на що; загружання, загружування чого; 5) (пришивание) пришивання чого до чого, (нашивание) нашивання чого на що.

I. Насаживать, насадить – 1) *см.* **Насаждать**; 2) *см.* **II. Насаживать 2**; 3) (надевать что на что) насаджувати, насадити, (набивать) набивати, набити, (на остриё, на макушку) настромлювати, настромити, наштрикувати, наштрикнути, натикати, наткнути, (о мног.) понасаджувати, понабивати, понастромлювати, понаштрикувати, понатикати що на що; (*кирпичным боем, строит.*) загрузити и загрузувати, загрузити ще. [Насадив сокиру на топорыше (Сл. Ум.). Набити сокиру на дёржално (Київщ.). Настромили на віху його козацькую головку (Котл.). Наштрикнув картоплину на ціпок (Сл. Гр.). Наткнути хробака на гачок (вудки) (Канівщ.)]; 4) (пришивать) пришивати, пришити, (нашивать) нашивати, нашити, (о мног.) попришивати що до чого, понашивати що на що. **-дить пуговицы** – попришивати гудзики до чого. **Насаженный** – 1) насаджений, понасаджуваний; набитий, понабиваний; настромлений, понастромлюваний, наштрикнений, наткнений; 2) пришитий, попришиваний; нашитий, понашиваний. **-ться** – 1) насаджуватися, насадитися, понасаджуватися; бути насаджуваним, насадженим, понасаджуваним *и т. п.*; 2) *см.*

Насеждать; 3) (*вдоволь, сов.*) насаджатися, насадитися, насадовитися.

II. Насаживать, насажать – 1) (растений) насаджувати, насадити, насаджати, понасаджувати чого; *срв.* **Насаждать 1**; 2) (во множестве кого) насаджувати, саджати и садити, насадити, понасаджувати, садовити, насадовити когo. [Насадовила гостей, що сісти не можна (Сл. Гр.)]. **-жать в тюрьму кого** – насадити, насаджати, понасаджувати насадовити, вкинути, закинути, повкидати, позакидати у в'язницю когo. **-жать кур на яйца** – попідсипати курей (квочок). **-ть рыбы в садок** – напускати, напустити, понапускати риби в кіш (в саж, в саджал[в]ку); 3) оселяти и оселювати, оселити, пооселювати, осаджувати, осадити, саджати, посадити, поосаджувати когo; *срв.* **Поселять**; 4) **-жать кого во что, на должность** – понастановлювати и понастановляти, попризначати когo ким и на когo, за когo; 5) **-жать заплат, пуговиц** – понашивати (понаставляти) латок, пона[попри]шивати гудзиків. **-жать мушек** – поналіплювати мушок. **-жать хлеба в печь** – насаджати (повсаджувати) хліба в піч. **Насаженный** – 1) насаджений, понасаджуваний; 2) насаджений, насадовлений, понасаджуваний; вкинутий, закинутий, повкиданий, позакиданий; напущений; 3) оселений, осаджений, пооселюваний, посаджений, поосаджуваний; 4)

понастановлюваний, попризначуваний; 5) понашіваний, попришіваний; поналіплюваний. -
ться – 1) насаджуватися, бути насаджуваним, насадженим, понасаджуваним *и т. п.*; 2)
(вдоволь: сажая растенья, усаживая кого; сов.) насаджатися, насадитися, насадовитися.

I. Насаливание, Насаление – насалювання, насалення, насмальцьовування,
 насмальцювання, наяложування, наяложення, налюювання, налюєння; *срв. I. Насаливать.*

II. Насаливание – насолювання; *срв. II. Насаливать.*

I. Насаливать, насалить – насалювати, насалити, *(жиром, особ. свиным ещё)*
 насмальцьовувати, насмальцювати, наяложувати, наялозити, *(бараньим ещё)* налюювати,
 налюїти, *(о мног.)* понасалювати *и т. п.* що. [Губи насалить (Номис)]. **Насаленный** –
 насалений, насмальцьований, наяложений, налюєний, понасалюваний *и т. п.* -**ться** –
 насалюватися, насалитися, понасалюватися; бути насалюваним, насаленим, понасалюваним
и т. п.

II. Насаливать, насолить – 1) *что, чего* – насолювати, насолити, *(о мног.)* понасолювати що,
 чого; 2) *кому* – насолювати, насолити, капостити, накапостити, надолужати, надолужити,
 шкодити, нашкодити, наробити шкоди, допикати, допекти, упикатися, упектись, надозолити,
 даватися, датися в знаки, зазлостити кому. [Уже як він мені надолужив, то я рад-би його в
 ложці води втопити (Київщ.). Він так зазлостив громаді, що вона йому нічого не зробить,
 чого-б він хотів (Черкащ.)]. **Насолённый** – насолений, понасолюваний. -**ться** –
 насолюватися, насолитися, понасолюватися; бути насолюваним, насоленим,
 понасолюваним.

Насалотопничать – 1) *(наделать салотопленьем)* насалганувати; 2) *(заработать салотопл.)*
 засалганити, заробити (нажити, набути) салганництвом (салгануючи). -**ться** –
 насалгануватися.

Насамовольничать, -ся и -управничать, -ся – насамоволити, -ся, насаволити, -ся.

Насандаливание, Насандаление – бразолювання, набразолювання, санталє[і]ння,
 насанталє[і]ння, крашення, покрашення, викрашення, фарбування, нафарбування,
 намащування, намащення *и* намастіння бразолією (санталом).

Насандаливать, насандалить – бразолювати, набразолювати, санталіти, насанталіти,
 красити, покрасити, викрасити, фарбувати, пофарбувати, намащувати, намастити бразолією
 (санталом) що. -**лить нос**, *см. ниже Насандалиться 2. Насандаленный* –
 набразольований, насанталений, покрашений, викрашений, пофарбований, намащений
 бразолією (санталом). -**ться** – 1) бразолюватися, бути бразольованим, набразольованим *и т.*
п.; 2) -**литься** – надудлитися, наджулитися; *см. Напиться 2 (под Напиваться).*

Насапать – зсапати, ослабнути (захворіти) на сап.

Насапожничать – 1) *(наделать сапожничеством)* начоботарити, начоботарювати,
 нашевцювати; 2) *(заработать сапожнич.)* зачоботарити, заробити (нажити, набути)
 чоботарством (чоботарюючи, шевцюючи). -**ться** – начоботарюватися, нашевцюватися.

Насапожный – начобітний.

Насаривание – насмічування чим; напорішування чим; натрушування чого *и* чим; *срв.*

Насаривать.

Насаривать и Насорять, насорить – насмічувати, насмітити чим, *(пылью)* напорішувати,
 напорошити чим, *(насыпать зерна, соломы и т. п.)* натрушувати, натрусити чого *и* чим, *(о*
мног. или во мн. местах) понасмівувати, понапорошувати, понатрушувати. [Лузали насіння
 та скрізь насмітили (Звин.). Натрусіла половою (Брацл.)]. **Насорённый** – насмічений,
 напорошений, натрушений, понасмівуваний *и т. п.* -**ться** – 1) насмічуватися, насмітитися,
 понасмівуватися; бути насмічуваним, насміченим, понасмівуваним *и т. п.* [Багато зерна зо
 снопів натрусілося (Сл. Ум.)] 2) *(вдоволь, сов.)* насмітитися.

Насасывание, см. Насоска, неоконч.

Насасывать, насосать – 1) *(ртом)* насмоктувати, насмоктати, насисати, нассати, *(о мног.)*

понасмо́ктувати, понасиса́ти що, чо́го; 2) (*насосом*) напомпо́увати, напомпува́ти, насмоко́увати, насмокува́ти, натяга́ти, натяг(ну)ти, (*о мног.*) понапомпо́увати *и т. п.* чо́го.

Насосанный – 1) насмо́ктаний, на́ссаний, понасмо́ктуваний; 2) напомпо́ваний, насмоко́ваний, натя́гнений *и* натя́гнутий, понапомпо́уваний *и т. п.* **-ться** – 1) насмо́ктуватися, насмо́ктатися, понасмо́ктуватися, насиса́тися, нассáтися, понасиса́тися; бу́ти насмо́ктуваним, насмо́ктаним, на́ссаним, понасмо́ктуваним *и т. п.* [Дити́на нассáлася (Брацл.)]; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) насмо́ктатися, нассáтися, понасмо́ктуватися, понасиса́тися, попосмо́ктати (досхочу); б) насмо́ктатися, надудли́тися, наджули́тися; *см.* **Напиться 2** (*под Напива́ться*).

Насатане́ть – розсатані́ти, осатані́ти, посатані́ти, збісі́ти.

Насатані́ть – розсатані́ти ко́го. **-ться**, *см.* **Насатане́ть**.

Насафья́нивать, насафья́нить – насап'янюва́ти, насап'яни́ти що. **Насафья́ненный** – насап'янений.

Наса́харивание, Наса́харение – нацукро́вування, нацукрува́ння, насоло́джування, насолоджен́ня *и* насолоди́ння; *срв.* **Наса́харивать**.

Наса́харивать, наса́харить – 1) нацукро́увати *и* цукрува́ти, нацукрува́ти, (*подслаща́ть*) насоло́джувати, насолоди́ти, (*о мног.*) понацукро́увати, понасолоджува́ти що; 2) *кому* (*досажда́ть*) – дава́ти, да́ти ме́ду *кому*; *см.* *ещё* **II. Насалива́ть 2. Наса́харенный** – нацукро́ваний, насоло́джений, понацукро́уваний, понасолоджува́ний. **-ться** – нацукро́уватися, нацукрува́тися, понацукро́уватися; бу́ти нацукро́уваним, нацукро́ваним, понацукро́уваним *и т. п.*

Наса́чивание – 1) нато́чування, вто́чування, наці́джування; 2) підсо́чування; виживи́чування; 3) накле́пування, набрі́хування. *Срв.* **Наса́чивать**.

Наса́чивать, насочи́ть – 1) (*нацежива́ть чего*) нато́чувати, нато́чити, вто́чувати, вто́чити, наці́джувати, наці́дити, (*о мног.*) понато́чувати, повто́чувати, понаці́джувати чо́го; 2) (*подсачива́ть деревья́*) – а) (*для рубки*) підсо́чувати, підсо́чити, (*о мног.*) попідсо́чувати що; б) (*добыва́ть сок, смолу*) виживи́чувати, виживи́чити що; 3) *на кого* – накле́пувати, наклепа́ти, набрі́хувати, набрехáти, (*о мног.*) понакле́пувати, понабрі́хувати на ко́го; *срв.*

Наговарива́ть 2. Насочё́нный – 1) нато́чений, вто́чений, наці́джений; понато́чуваний, повто́чуваний, понаці́джуваний; 2) підсо́чений, попідсо́чуваний; виживи́чений; 3) накле́паний, набрехáний, понакле́пуваний, понабрі́хуваний. **-ться** – нато́чуватися, нато́читися, понато́чуватися; бу́ти нато́чуваним, нато́ченим, понато́чуваним *и т. п.*

Насбива́ть – назбива́ти, поназбива́ти чо́го.

Насбира́ть – назбира́ти, поназби́рувати чо́го. [Поназби́рували слив (Лебединщ.)].

Насвайник – напáльок (-лька), напáлля (-лля).

Насва́йный – (на)пáлєвий.

Насва́тать – насва́тати, (*о мног.*) понасва́тувати ко́го. **-ться** – 1) (*вдоволь*) насва́татися; 2) (*навяза́ться в сваты́*) присва́т(к)атися до ко́го.

Насведомля́ться, насведоми́ться, см. Осведомля́ться, осведоми́ться.

Насве́же, *нрч.* – дуже сві́жо; дуже хо́дно, (*зап.*) дуже зи́мно. **Све́жим -же** – сві́жо-пресві́жо; хо́дносінько, (*зап.*) зимнісінько.

Насве́жевать – набі́лувати чо́го.

Насве́жение – осві́ження *и* осві́жіння, відсві́же[і]ння.

Насве́же́ть – похолода́ти, схо́лода́ти, (*ещё́ более́*) похолодні́шати.

Насве́жить – осві́жити, відсві́жити що. **Насве́же́нный** – осві́жений, відсві́жений. **-ться** – осві́житися, відсві́житися; бу́ти о[від]сві́женим.

Насвербе́ть, -ся – насвербі́ти, -ся.

Насверка́ть, -ся – набли́скати, -ся.

Насверливание, Насверле́ние – 1) *см.* **Надсве́рливание, Надсверле́ние**; 2)

насве́рдлювання, насве́рдлення, наві́рчування, наве́рчення *и* наверті́ння.

Насверливать, насверлить – 1) *см.* **Надсверливать**; 2) насве́рдлювати, насвердли́ти, насвердло́увати, насвердлува́ти, наві́рчувати, наверті́ти, (*о мног. или во мн. местах*) понасве́рдлювати, понасвердло́увати, понаві́рчувати що, чо́го. **Насверле[ё]нный** – 1) *см.*

Надсверле[ё]нный; 2) насве́рдлений, насвердлований, наве́рчений, понасве́рдлюваний, понасвердло́уваний, понаві́рчуваний. **-ться** – 1) *см.* **Надсвердливаться**; 2) насве́рдлюватися, насвердли́тися, понасве́рдлюватися; бу́ти насве́рдлюваним, насвердленим, понасвердлюваним *и т. п.*; 3) (*вдоволь, сов.*) насвердли́тися, наверті́тися.

Насверхсыта, *нрч.* – досхо́чу, до-не́(с)хо́чу, доневпо́їду.

Насветать – світа́ти, розвидня́тися, на сві́т благословля́тися; *срв.* **Рассветать**.

Насветёлковый и -тёлочный – насвітлі́чний.

Насветлить – нагля́нсува́ти, ви́глянсува́ти, налощи́ти, ви́лощити що.

Насветло, *нрч.* – уже́ ясно. **Светлым -ло** – ясно-прея́сно, яснісі́нько.

Насветный – світовий; *срв.* **Мирской 1**.

Насвист – ви́свист, свист (-ту).

Насвистание – насвисті́ння, насвист (-ту).

Насвиста[ё]ть, -ся, *см.* **Насвистывать, -ся**.

Насвистка, *см.* **Насвистывание и Насвистание**.

Насвистывание – 1) насвистува́ння; 2) висвистува́ння. *Срв.* **Насвистывать**.

Насвистывать, насвистать и насвистеть – 1) насвистува́ти, насвисті́ти *и (реже)* насвиста́ти. [Наспівав, насвистів та й пішов (Київщ.)]. **-тать уши кому** – насвисті́ти по́вні уха́ кому; 2) **-вать (песню)** – висвистува́ти (пісню *и* пісні). [Почав висвистувати пісню (Коцюб.). Витяг з-за пояса сопілку, висвистує якої зна (Основа 1862)]. **Насвистанный** – насвистаний. **-ться** – насвистува́тися, бу́ти насвистуваним, насвистаним; висвистува́тися, бу́ти висвистуваним; 2) (*вдоволь, сов.*) насвисті́тися, насвиста́тися, попо́свисті[а]ти (досхо́чу).

Насводничать, -ся – назво́дити, -ся, (*эфем.*) насвашкува́ти, -ся.

Насводный – на(д)склепі́нний.

Насвоеволить, -ся и -вольничать, -ся, *см.* **Насамовольничать, -ся**.

Насвятотатствовать, -ся – начини́ти, -ся святокра́дства (святотатства).

Насвяточный – святковий, празникóвий.

Насвящать, насвятить – насвячува́ти, насвяті́ти, (*о мног.*) понасвячува́ти ко́го, чо́го.

Насвящённый – насвячений, понасвячуваний.

Насдавать и Надать карт – надава́ти, надава́ти, понадава́ти карт.

Насдирать – наздира́ти, поназдира́ти чо́го; (*лыка ещё*) понадира́ти (лі́ка).

Насев – 1) (*действие*), *см.* **Насевание и Насеяние**; 2) (*посев*) сі́в, за́сів, по́сів (-ву), за́сівок (-вку), сі́яття (-ття).

Насевание – 1) насіва́ння, за́сіва́ння; 2) насіва́ння, про[пере]сіва́ння, висіва́ння.

Насеватель, -ница – насіва́ч (-ча), -ва́чка, (*стар.*) насівець (-вця, *м. р.*).

Насевать, насеять – 1) (*засевать*) насіва́ти, насі́яти, за́сіва́ти, за́сі́яти, (*о мног. или во мн. местах*) понасіва́ти *и* понасіюва́ти, поза́сіва́ти *и* поза́сіюва́ти що *и* чо́го. [Насіяла василе́чків у зеленому саду (Пісня). Горобці що-літа повикльо́вують усé, що він понасіва́в (Квітка). Се все понаса́джував, понасіюва́в дідусь (Основа 1862)]; 2) (*просевать*) насіва́ти, насі́яти, про́сіва́ти, про́сі́яти, пере́сіва́ти, пере́сі́яти, висіва́ти, висі́яти, (*о мног. или во мн. местах*) понасіва́ти *и* понасіюва́ти чо́го. Насіяла борошна на хлі́б (Сл. Гр.). Треба висі́яти землі на парник (Київщ.)]. **Насеянный** – 1) насі́яний, за́сі́яний, пона[поза]сіюваний; 2) насі́яний, про́сі́яний, пере́сі́яний, висі́яний, понасіюваний. **-ться** – 1) насіва́тися, насі́ятися, понасіва́тися; бу́ти насіюваним, насі́яним, понасіюваним *и т. п.* [Подертий мішо́к, – скі́льки борошна насія́лося! (Брацл.)]; 2) (*вдоволь, сов.*) насі́ятися.

Насе́вка, см. **Насе́в**.

Насевной и **Насе́вный** – насівний; (*насеянный*) насіяний.

Насе́вок – засівок (-вку).

Насе́д – (*осадок*) о́сад (-ду), на́сідок (-дку); 2) (*зародыш в яйце*) заплід (-лоду), заплідок (-дка). *Яйцо с -дом*, см. **Насе́дыш**.

Наседало, см. **Насе́ст**.

Наседа́ние – 1) насіда́ння; (*пыли и т. п.*) насіда́ння, наляга́ння; (*снега, грязи*) налипáння; 2) *на кого* – напосіда́ння, насіда́ння, наляга́ння, напіра́ння на кого.

Наседа́ть, насе́сть – 1) (*садиться во множестве*) насіда́ти, насі́сти, (*о мног.*) понасіда́ти; (*о пыли и т. п.*) насіда́ти, осіда́ти, осі́сти, наляга́ти, налягті́, (*налипать: о грязи, снеге*) налипáти, налі́пнути, налі́плюватися, налі́питися, (*во мног. местах*) понасіда́ти, наосіда́ти, поналяга́ти, поналипа́ти, понали́плюватися. [До його сизокрилі орли наліта́ли, в головах насіда́ли (К. Старина). Скільки́ їх (пані́в), – жмі́нька, а гляди́, як насі́ли землі́ на груди́ (Коцю́б.)]; 2) *на кого* – напосіда́ти, напосі́сти, насіда́ти, насі́сти на ко́го и (*реже*) кого́, наполяга́ти, наполягті́, напіра́ти, напе́рти на ко́го, (*нападать*) напосіда́тися, напосі́стися на ко́го; срв. **Налега́ть 2**. [Де-далі́ дужче напосіда́в цар на ха́на (Леонт.). Редактори́ напосіда́ли на мене́, проха́ючи оддати́ їм пові́сть (Крим.). Я таки́ на його́ напосяду́, то він одда́сть (Миргор.). До́ма насі́в жі́нку, чо́му не йшла́ боро́нити (Свидни́ц.). Якби́-що він тве́рдо сказа́в, що не да́сть сво́го писа́ння, то та́то не дуже́ бу́в-би й наполяга́в на його́ (Крим.). Так і напосі́всь (на його́): не держи́ куче́ром Анто́на, та й не держи́! (Кониськ.)]; 3) (*поступать на должность*) сіда́ти, сі́сти на поса́ді, вступáти, вступі́ти на поса́ду.

Наседе́льный – насіде́льний, накульба́чний.

Наседе́ть – посі́віти (тро́хи, зве́рху).

Насе́дка – 1) квочка. [Повиводи́ла в нас квочка́ курча́та (Крим.)]; 2) (*народн.: Плеяды*) Квочка́ (з курча́тами), Стожа́р, Волосожа́р (-ра).

Насе́дкин – квоччи́н (-на, -не).

Насе́дкин, бот. *Ephedra L.* – ефе́дра.

Насе́довать – сиді́ти на яйця́х, квочкува́ти. [Куре́й ба́гато квочку́ють, тим і яе́ць ма́ло по гні́здах (Вовчанщ.)].

Насе́док, см. **Насе́д 1**.

Насе́дыш – за́сідок (-дка). [Ді́вча́там не мо́жна за́сідків ї́сти, щоб до́вго не засі́джували́ся (Борзенщ.)].

Насек, см. **Насе́чка 1** и **3**.

Насе́ка – 1) см. **Насе́чка 3**; 2) (*инструм. для насек. жерновов*) о́скард (-да, м. р.) и о́скарда (-ди, ж. р.); 3) (*кузнечное зубило*) шу́рубель (-бля); 4) (*у казаков*) булава́.

Насека́льный – насіка́льний; карбува́льний; діркува́льний; срв. **Насека́ть**.

Насека́льщик – насіка́льник; (*жорнова*) карбува́льник (-ка), карбі́вник (-ка).

Насека́ние, см. **Насе́чка 1**, *неоконч.*

Насека́ть, насе́чь – 1) см. **Надсека́ть**; 2) *что* – насіка́ти, насі́кти, (*о мног.*) понасіка́ти що; *специальнее*: (*жорнов*) накарбо́увати, карбува́ти, накарбува́ти, (*напильник*) назу́блювати, зуби́ти, назу́бити, (*картон*) діркува́ти, подіркува́ти, (*о мног.*) понака́рбоувати, поназу́блювати що; 3) *чего* – насіка́ти, насі́кти, на́рубувати, на́рубати, (*о мног.*) понасіка́ти, пона́рубувати чо́го. [Кабано́ві кро́пиви насі́кла (Г. Барв.). На́рубай дров (Ки́ївщ.)]. **-се́чь капусти́** – нашаткува́ти капу́сти; 4) **-се́чь ко́го** – на́бити рі́зками, на́шмага́ти, на́парити, на́шпарити, на́лущува́ти, (*настегать*) нахльо́стати, нах(а)ля́стати ко́го. **Насе́че[ѐ]нный** – 1) см. **Надсе́че[ѐ]нный**; 2) насі́чений, накарбо́ваний, назу́блений, подіркува́ний, понасі́каний, понакарбо́ваний, поназу́блений; 3) насі́чений, на́рубаний, понасі́каний, пона́рубуваний; на́шаткований; 4) на́битий рі́зками, на́шмаганий, на(ш)па́рений, на́лущува́ний, нахльо́станий, нах(а)ля́станий. **-ться** – 1) см. **Надсека́ться**; 2) насіка́тися,

насі́ктися, понасі́катися; бу́ти насі́каним, насі́ченим, понасі́каним; нару́буватися, нарубáтися, понарубáватися; бу́ти нарубáваним, нарубáним, понарубáваним *и т. п.*; 3) (*вдоволь, сов.*) насі́ктися, нарубáтися.

Насеко́мое, *энтом.* **insectum** – кома́ха, (*гал.*) насі́комець (-мця), *ум.* кома́шка, *ласк.* кома́шечка, (*отдельное*) комашина, *ум.* комахинка, *соб.* комахня (-ні). [Чимало комах і кузок всяких з'являлося після по́води Нілу (Л. Укр.). Чолові́к проти землі менше, ані́ж са́ма менша комахина проти чолові́ка здається (Дещо)].

Насекомоя́дний – комахої́дний. [Комахої́дні тварі́ни (Троян.)]. **-ные**, *энтом.* **insectivora** – комахої́ди (-дів). [Між ссавця́ми з'явилися не тільки торбуни, а ще й гризачі́ та комахої́ди (Тутк.)].

Насекрeтничать – (*скрывает что-л.*) натаї́тися, накрі́тися з чим; (*наделать тайно*) наробі́ти чо́го ни́шком (по́тай); (*наговорит утайкою*) наговорі́ти ни́шком (по́тай, під секретом, у секреті). **-ться с кем** – наговорі́тися ни́шком (по́тай, секретно).

Насёл, *см.* **Населёние 1**.

Населёние – 1) (*действие*) засе́лювання, обсе́лювання, залю́днювання, (*колонизации*) осаджування, *оконч.* заселення, обсе́лення, залю́днення *и* залю́дні́ння, осадження чо́го ким; 2) (*народонаселение*) лю́дність (-ности), (*книжн. слово, рус.*) насе́лення (-ння), (*люд*) лю́д (-ду), лю́ди (-дей), кра́яни (-ян). [Тепе́р в Англі́ї коло землі порається хі́ба восьма частина усі́єї лю́дності (Доман.). Місто з численною промисловою лю́дністю (Ор. Левиц.). Широ́кі ма́си лю́дності (Рада)]. *Городское -ние* – міська лю́дність, *-кий лю́д, городя́ни (-дя́н)*. *Женское, мужское -ние страны* – жіно́ча, чолові́ча лю́дність (*части́на или половина лю́дності*) кра́їни; чолові́цтво, жіно́цтво. *Торговое -ние* – торго́ва лю́дність, торго́вий лю́д; кра́марство, купе́цтво.

Населё́нность – залю́днені́сть (-ности), залю́днення (-ння).

Населё́нный, *прлг.* – осе́лений, залю́днений. **-ное место**, **-ный пункт** – осе́лене (залю́днене) місце, се́л(ьб)и́ще, осе́ля, оса́да.

Населё́нцы, *см.* **Насе́льники** (*под Насе́льник*).

Населі́тель, -ница – засе́лювач, *-вачка*, залю́днювач, *-вачка*.

Населі́ть, -ся, *см.* **Населя́ть, -ся**.

Насе́лок – новосе́лиця, вісі́лок, ху́тір (-тора), (*вблизи селенья*) присі́лок (-лка).

Насе́лый – осі́лий, (*во мног. местах*) понасі́далий.

Насе́льник, -ница – осе́[і]льник, *-ница*, жи́тель (-ля), *-телька*, кра́янін (*мн. кра́яни, кра́ян*), кра́янка. **-ники** – осе́[і]льники, насе́ленці, жи́телі, кра́яни, лю́дність (-ности); *срв.*

Населёние 2.

Населя́ть, насе́литель – 1) (*водворяют жителей*) засе́ляти *и* засе́лювати, засе́лити, обсе́ляти, обсе́лювати, обсе́лити, залю́днювати *и* залю́дні́ти, залю́дні́ти, (*колонизовать*) осаджува́ти, осаді́ти, (*о мног.*) позасе́ляти *и* позасе́лювати, пообсе́ляти *и* пообсе́лювати, позалю́днювати, поосаджува́ти що́ ким; *срв.* **Заселя́ть**; 2) **-лять что** (*жить где*) – жи́ти, прожива́ти, сиді́ти де, осе́ляти *и* осе́лювати, залю́днювати *и* залю́дні́ти що́. [Молдова́ни оселя́ють части́ну Подо́лії понад Дні́стром (Сл. Ум.). Залю́дні́ли її́ (подні́пря́нську зе́млю) на́ші хлі́боробні пре́дки (Кулі́ш)]. **Населё́нный** – засе́лений, обсе́лений, залю́днений, осаджений, позасе́люваний, пообсе́люваний, позалю́днюваний, поосаджува́ний ким. **-ться** – 1) (*стр. з.*) засе́лятися, бу́ти засе́люваним, засе́леним, позасе́люваним *и т. п.* *Голландия густо -лена* – Го́ландія – гу́сто залю́днена кра́їна. *Северо-западная Франция -лена бретонцами* – півні́чно-за́хідню Франці́ю оселя́ють (залю́днюють, залю́дні́ють) брето́нці, у півні́чно-за́хідній Франці́ї сидя́ть брето́нці, 2) (*поселяться*) оселя́тися, оселі́тися, осі́дати, осі́сти де.

Насемени́ть, -ся – надрі́боті́ти, *-ся*, надрі́бцюва́ти, *-ся* (нога́ми).

Насе́нный – надсі́нний.

Насерде́чный – на(д)серце́вий, на(д)серде́чний.

Насерди́ть – насердити, розсердити, розгнівати *и* розгнівити когó. **-тсья** – насердитися, нагніватися, попосердитися, попогніватися (досхочу).

Насердка – злоба, (*вражда*) ворожнеча.

Насеребрять, насеребрить – насрібл[н]ювати, сріблити, насрібл[н]іти що. **Насеребрённый** – насрібл[н]ений. **-тсья** – 1) насрібл[н]юватися, насрібл[н]итися; бути насрібл[н]юваним, насрібл[н]еним; 2) (*вдоволь, сов.*) насріблитися.

Насерение – насіркування (-ння).

Насерка – сіркування, *оконч.* насіркування.

Насеря́ть, насерить – сіркувати, насіркувати що. **Насерённый** – насіркуваний. **-тсья** – сіркуватися, насіркуватися; бути сіркуваним, насіркуваним.

Насест и Насестка – сідало. [Курка де ходить, а на сідало йде (Приказка). Усі кури на сідалі, півень на порозі (Метл.)].

Насестковый и Насестный – сідаловий.

Насесток, *см.* **Насест**.

Насесть – 1) *см.* **Насест**; 2) (*в лодке*) прилавок (-вка).

Насесть, *см.* **Наседа́ть**.

Насестье, *см.* **Насест**.

Насе́товать – 1) нажуритися, насумувати, натужити; *см.* *ещё* **Посе́товать 1**; 2) *на кого* – наремствувати на кого. **-тсья** – 1) нажуритися, насумуватися, натужитися, набідкатися; 2) наремствуватися, нажалкуватися на кого.

Насече́ние, *см.* **Насе́чка 1**, *оконч.*

Насечина – зарубина; *см.* **Насе́чка 3**.

Насе́чка – 1) (*действие*) – 1) *см.* **Надсе́чка 1**; б) насікання, накарбовування, карбування, назублювання, зублення *и* зубіння, діркування, *оконч.* насічення, накарбування, назублення, подіркування; в) насікання, нарубівання, *оконч.* насічення, нарубання. *Срв.* **Насека́ть 2 и 3**; 2) (*работа*) насічка, насік (-ку), насічення; карбування, карбовання; діркування; 3) (*насеченное место*) насічка, (*зарубка*) зарубка, зарубина, карб (-ба). [У зарубини грязі поналазило, так ніяк не витирається (Чернігівщ.)].

Насе́чковый – насічковий.

Насе́чник – насікач (-ча).

Насе́чной – насічний; (*насеченный*) насічений.

Насе́чный – насікальний.

Насе́чь, -ся, *см.* **Насека́ть, -ся**.

Насе́яние – 1) насіяння, засіяння, насів, засів (-ву); 2) насіяння, просіяння, пересіяння, висіяння. *Срв.* **Насева́ть**.

Насе́ять, -ся, *см.* **Насева́ть, -ся**.

Насид – 1) *см.* **Насидка**; 2) *см.* **Насед 2**.

Насиде́ть, -ся, *см.* **Насижива́ть, -ся**.

Насидка – 1) насиджування, *оконч.* насидження; 2) висиджування, *оконч.* висидження; 3) насиджування, висиджування, *оконч.* насидження, висидження; 4) викурювання, накурювання, *оконч.* викурення, накуре[і]ння. *Срв.* **Насижива́ть**.

Насидчик – викурювач (-ча).

Насиживание, *см.* **Насидка**, *неоконч.*

Насижива́ть, насиде́ть – 1) (*долго сидеть на чём-л.*) насиджувати, насидіти що, на чо́му. *-де́ть место* – насидіти (*опис.* нагріти) місце. *Блохи -де́ли бельё* – блохи засліділи білизну; 2) (*о птицах: сидя на яйцах*) висиджувати, висидіти, (*о мног.*) повисиджувати що. [Кво́чка висиділа курча́та (Сл. Ум.)]; 3) (*наживать сиденьем*) насиджувати, насидіти, висиджувати, висидіти що. [Дне́нь-у-дне́нь сидів за робо́тою, то й насидів почечу́й (Сл. Ум.). Сиділи три дні, та й висиділи злидні (Номис)]; 4) (*выкуривать вино, смолу, дёготь*) викурювати, гнати що,

вікурити, накурювати, накурити, вигнати, нагнати чого. **Наси́женный** – 1) насиджений. **-ное место**, см. **Место 3**; 2) висиджений, повисиджуваний; (*о яйце*) засиджений. [Цього яйця не варить: воно засиджене (Звин.)]; 3) насиджений, висиджений; 4) вікурений, накурений. **-ться** – 1) (*стр. з.*) насиджуватися, бути насиджуваним, насидженим *и т. п.*; 2) (*вдоволь*) насиджуватися, насидітися, висиджуватися, висидітися. [Коло неї не насидіться (Мил.). Нехай висидіться (Сл. Гр.)].

Насизеть – посизіти, присивіти (трохи, зверху).

Насиление – си́лування, приму́шування, приневольовання, *оконч.* приси́лування, приму́шення, приневольення.

Наси́ливать, см. **Наси́ловать 1**.

Наси́ливаются, **наси́лились** – силкува́тися, поси́лкува́тися, намага́тися, намогті́ся, напру́жуватися, напру́житися, нату́жуватися, нату́житися, напина́тися, напну́тися. [Намі́гся підняти мішка, та й підвередився (Київц.)].

Наси́лие – 1) (*действие*), см. **Наси́лование**; 2) наси́льство, (*пров.* надси́льство), наси́лля (-лля), си́лування (-ння), си́ла, гвалт (-ту), (*принуждение*) примус (-су); (*половое*) гвалтува́ння (-ння), *оконч.* згвалтува́ння. [Ламання́ прав української нації́ було́ гвалтом, наси́льством (Грінч.). В кожній країні́ буржуазія́ за допомо́гою релі́гії́ творить нечу́вані наси́льства над трудя́щими (Пр. Правда). Наси́лля люде́й над людьмі́ (Франко.). Сі́ очі́ ба́чили скрі́зь лихо́ і наси́лля (Л. Укр.). Ті́, з ким живе́мо з примусу́ і хто́ примусом накида́є нам свої́ закони́ (Леонт.)]. *Физическое -лие* – фізи́чне наси́льство. *Грабёж с -лием* – грабі́ж з наси́льством. *Путём -лия* – наси́льством, си́лою, примусом, гвалтом. [Це́ не до́брою во́лею робі́лося, а наси́льством (Звин.). Розумом, а не гвалтом мусимо́ ми лука́вство переважа́ти (Куліш)]. *Производит, произвести -лие над кем, чем* – робі́ти, зробі́ти, чини́ти, учиня́ти, учини́ти, зчиня́ти, зчини́ти наси́льство над ким, над чим; (*половое*) гвалтува́ти, згвалтува́ти, (*о мног.*) погвалтува́ти ко́го.

Наси́лить (*несов. и сов.*) – си́лувати, приси́лувати, приму́шувати, приму́сити, нево́лити, приневольовати, приневольити ко́го; *срв.* **Наси́ловать 1**.

Наси́лком, см. **Наси́льно**.

Наси́лование – 1) си́лування, приму́шування, нево́лення, приневольовання; 2) (*половое*) гвалтува́ння.

Наси́ловать – 1) си́лувати, приму́шувати, нево́лити, приневольовати, (*редко*) гвалтува́ти ко́го; см. *ещё* **Наси́лие 2** (*Производит -лие*). [Не́ хоче́ робі́ти, – не́ си́луй, ї́сти не́ хоче́, – бий (Номис)]. *-луя себя, свою совесть* – си́луючи (приму́шуючи) себе́; через си́лу. [Ду́мала, ду́мала, і́ через си́лу намі́рилася сказа́ти (Квітка)]; 2) (*в половом отнош.*) гвалтува́ти ко́го. [Хто́-би́ дівку́ уси́льством згвалтува́в (Стат. Лит.)]. **-ться** – 1) си́луватися, приму́шуватися, приневольоватися, бу́ти си́луваним, приму́шуваним, приневольованим; 2) гвалтува́тися, бу́ти гвалтованим.

Наси́лу, **Наси́лушку**, *нрч.* – 1) (*через си́лу, с трудом*) наси́лу, всі́лу, на (пре)вели́ку си́лу, від си́ли, (*едва*) ле́две; *срв.* **Едва 2 б**. [Наси́лу но́ги волочу́ (Метл.). Всі́лу воло́че но́ги (Васильч.). Всі́лу доде́ржались, по́ки робо́та зно́ву у полі́ відкри́лася (Манж.). На вели́ку си́лу підвела́ся (Звин.). Ще́ так, мо́же, ро́ків з дво́є проде́ржиться́, і то́ вже од си́ли (Звин.). Ле́две встиг уте́кти (Брацл.)]; 2) (*наконец-то*) наси́лу, нарэ́шті́. [Наси́лу я вас дочека́вся (Київ)]; 3) **-си́лу** (*против желанья*) – проти́ во́лі; (*по принуждению*) з примусу́; *срв.*

Наси́льно.

Наси́льник – наси́льник, гвалто́вник, гвалтíвник, (*притеснитель*) гнобі́тель, (*обидчик*) кривдник, напáсник; (*в половом отнош.*) гвалтíвник (-ка).

Наси́льница – наси́льниця, гвалто́вниця, гвалтíвниця, (*притеснительница*) гнобі́телька, (*обидщица*) кривдниця, напáсниця.

Наси́льничество – гвалтíвництво.

Насильничать – гвалтівничити, робити (чинити) насильства; (*в половом отнош.*) гвалтувати (жінок).

Насильнический – насильницький, насильничий, насильний, гвалтовний. [З рук насильних утекла (Франко). Невпокійні, гвалтовні часі (Куліш)].

Насильно, *нрч.* – силою, силоміць, силоміццю, живосилом, неволею, гвалтом, примусом, насильно, насильне, (*насильственно*) насильниче, (*пров.*) насильці, насилком, сил(к)ом, (*вульг.*) силопіхом; (*по принуждению*) з примусу; (*принуждая себя*) через силу, над силу. [Людей гонили силою на присягу (ЗОЮР I). Хоче силоміць її віддати за його (Мирний). Почали напувати його силоміць (М. Левиц.). Селяни силоміццю поодбирають у панів грунт (Крим.). Живосилом одволокла Катрю од дверей (М. Вовч.). Неволею сина оженила (Гнід.). Взяв гвалтом (Сл. Аф.). Насильно їй заткали рот (Франко). Мені мати насильне женила (Чуб. V). Слабшу націю насильниче приєднано до дужчої (Азб. Комун.). Силопіхом заміж витурили (Старобільщ.)]. **-но мил не будешь** – на милування нема силування.

Насильный – силуваний, примушений, поневільний, приневолений, зневолений; *срв.*

Насильственный. [Силуваний шлюб (Франко). Ой, шлюбе, мій шлюбе, примушений шлюбе! (Гол. I). Там дівчина поневільний шлюб брала (Гол. I). Приневолені адміністративні пересеління (Н.-Лев.)].

Насильственно, *нрч.* – насильниче, силоміць, силоміццю, силоміцно, самоміцно, гвалтовно; *срв.* **Насильно**.

Насильственный – насильний, насильницький, насильничий, силоміцний, самоміцний, гвалтовний, силуваний, примушений, поневільний, приневолений; *срв.* **Насильный**. [Чи ви яким насильним робом опанували, отруїли душу? (Куліш). Насильне обрусіння (Крим.). Насильницький переворот із зброєю в руках (Азб. Комун.). Насильниче скинуття капіталістичного ладу (Азб. Комун.). Самоміцні єдинителі Русі (Куліш). Гвалтовне діло (Грінч.)]. **-ное лишение владения** – насильне позбавлення (*неоконч.* позбавляння) володіння. **-ная смерть** – гвалтовна смерть, не своя смерть. **Умереть -ной смертью** – умерти не своєю смертю. [Він умер не своєю смертю, – його розбійники зарізали (Сл. Ум.)].

Насильство, *см.* **Насилие**.

Насильствование – насильництво, насильство, насилування, гвалтівництво.

Насильствовать – 1) *кого*, *см.* **Насиловать**; 2) (*быть насильником*) робити (чинити) насильства; *см.* **Насильничать**.

Насильщик, -щица, *см.* **Насильник, -ница**.

Насильщина – насильство, насильництво.

Насинение, *см.* **Насинька**.

Насинеть – посиніти (трохи, зверху).

Насинивание, *см.* **Насинька**, *неоконч.*

Насинивать, *см.* **Насинять, насинить** – насинювати, насиніти, висинювати, висинити, (*слегка*) підсинювати, підсиніти, (*о мног.*) пона[пови]синювати, попідсинювати що.

Насинённый – насинений, висинений, підсинений, понасинюваний *и т. п.* **-ться** – насинюватися, насинітися, понасинюватися; бути насинюваним, насиненим, понасинюваним.

Насинь – просинява, синява.

Насинька – насинювання, висинювання, підсинювання, *оконч.* насинення, висинення, підсинення.

Насипеть – нахрипіти, нахарчати.

Насипнуть – захрип(ну)ти, охрип(ну)ти.

Насиротеть – посиротіти, посиротитися.

Насиротить – насиротіти, посиротіти когo.

Насиротствоваться – насиротуватися.

Насія́ть, -ся – нася́яти, -ся, нася́ти, -ся, насі[и]я́ти, -ся, назо́ріти, -ся.

Наска́бливание – 1) надскріба́ння, надшкря́бування, 2) наскріба́ння, нашкря́бування, наскромáджування; (*настрагивание*) настрóгування. *Срв. Наска́бливать.*

Наска́бливать, наско́блїть – 1) *что* – надскріба́ти, надскребті́, надшкря́бувати, надшкря́бати, (*о мног.*) понадскріба́ти, понадшкря́бувати що; 2) *чего* – наскріба́ти, наскребті́, нашкря́бувати, нашкря́бати, наскромáджувати, наскромáдити, (*настрагивать*) настрóгувати, настрóгати, (*о мног.*) понаскріба́ти, понашкря́бувати, понаскромáджувати, понастрóгувати чо́го. [Наскребті́ редьки (Сл. Ум.)]. **Наско́блєнный** – 1) надскреблений, надшкря́баний, понадшкря́буваний; 2) наскре́блений, нашкря́баний, наскромáджений, настрóганий, понашкря́буваний *и т. п.* **-ться** – 1) на(д)скріба́тися, на(д)скребті́ся, пона(д)скріба́тися, на(д)шкря́буватися, на(д)шкря́батися, пона(д)шкря́буватися; бу́ти на(д)шкря́буваним, на(д)скре́бленим, на(д)шкря́баним, пона(д)шкря́буваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) наскребті́ся, нашкря́батися, наскромáдитися; настрóгатися; попоскребті́ (*досхочу*) *и т. п.*

Наска́з – 1) (*действие*), *см. Наска́зывание и Наска́зание*; 2) на́брехи (-хів), на́клеп (-пу), обмо́ва; *срв. Нагово́р 2.*

Наска́зание – 1) нака́зання, нагово́ре[і]ння, набала́кання; 2) набреха́ння, наклепа́ння, наплете[і]ння. *Срв. Наска́зывать.*

Наска́зать, -ся, см. Наска́зывать, -ся.

Наска́зка, см. Наска́з.

Наска́зчик, -щица – 1) (*говорун, -нья*) балаку́н (-на́), говору́ха; 2) (*наговори́к, -щица*), набрі́хувач, -вачка, накле́пник, -ни́ця, обмовник, -ни́ця.

Наска́зывание – 1) нака́зування, нагово́рювання, набала́кування; 2) набрі́хування, накле́пування, напліта́ння. *Срв. Наска́зывать.*

Наска́зывать, наска́зать – 1) *кому* – нака́зувати, нака́зати, нагово́рювати, наговорі́ти, набала́кувати, набала́кати, (*о мног.*) понака́зувати, понагово́рювати, понабала́кувати чо́го ко́му. [Ти тільки слухай, – він тобі набала́кає тако́го! (Брацл.)]. **-за́л с три коро́ба** – нака́за́в (*наговорив, набала́кав*) три мішкі греча́ної вовни (Приказка); 2) *на кого* – набрі́хувати, набреха́ти, накле́пувати, наклепа́ти, напліта́ти, наплести́, (*о мног.*) понабрі́хувати, понакле́пувати, понапліта́ти на ко́го; *срв. Нагова́ривать 2. Наска́занный – 1) нака́заний, нагово́рений, набала́каний, понака́зуваний *и т. п.*; 2) набре́ханий, накле́паний, наплéтений, понабрі́хуваний *и т. п.* **-ться** – нака́зуватися, бу́ти нака́зуваним, нака́заним, понака́зуваним *и т. п.**

Наска́кание – 1) наско́чення, приска́кання *и* приско́чення; 2) наска́кання, настриба́ння, наплига́ння. *Срв. I. Наска́кивать.*

Наска́кать, -ся, см. I. Наска́кивать, -ся.

I. Наска́кивание – 1) наска́кування, приска́кування; 2) наска́кування, настри́бування, напли́гування. *Срв. I. Наска́кивать.*

II. Наска́кивание – наска́кування, набіга́ння; *срв. II. Наска́кивать.*

I. Наска́кивать, наска́кать – 1) (*набегать вскачь*) наска́кувати, наско́чити на ко́го, на що, (*подскакивать*) приска́кувати, приска́кати *и* приско́чити до ко́го, до чо́го; (*о мног.*) понаска́кувати, поприска́кувати. [Тут їм назустріч і коні наско́чили (Стор.)]. **-ка́ть на мост** – приска́кати (приско́чити) до мо́сту; 2) (*во множестве*) наска́кувати, наска́кати, (*напрыгивать*) настри́бувати, настриба́ти, напли́гувати, наплига́ти, (*о мног.*) понаска́кувати, понастри́бувати, понапли́гувати. [Аби боло́то, а жаби́ наска́чуть (Номис)]. **-ка́ться** – наска́катися, настриба́тися, наплига́тися, попоска́кати (*досхочу*) *и т. п.*

II. Наска́кивать, наско́чить, наско́кнуть – наска́кувати, наско́чити, ско́[і]кну́ти на що, (*набегать*) набіга́ти, набі́гти, нага́нятися, нагна́тися, (*наталкиваться*) нахо́плюватися, нахо́питися, натра́пляти, натра́пити, наража́тися, наразі́тися на ко́го, на що, (*о мног.*)

понаска́кувати, понабі́гати, понаганя́тися, понахо́плюватися, понаража́тися на ко́го, на що. [«Мовчи!» – писнула па́ні, наска́куючи (М. Вовч.). Треба́ бути обере́жним, щоб не наско́чити на во́рога (Франко). Чого́ ти не диви́шся? набі́г на чолові́ка! (Сл. Гр.). Розпита́ти... на яке́ безголо́в'я набі́г він (Потебня). За́дній віз нагна́всь на пе́редній (Н.-Лев.). Степа́н якийсь час мовча́в, нахопивши́сь в оповіда́нні на несподі́вану пере́тику (Короленко)]. **-чить на беду** – наско́чити (нахопи́тися) на ли́хо.

Наска́лить зу́би – 1) наскі́рити (навищі́ряти) зу́би; 2) (*насме́хаясь над кем*) насмі́шкувати́ся, наглузува́тися, наглуми́тися з ко́го.

Наскалозу́бничать, см. **Наска́лить зу́би 2**.

Насканда́лить, -ся – насканда́лити, -ся, набешкетува́ти, -ся, напроку́дити, -ся. [Та ти-б дуже́ напрокудила́, – ти-б і в ха́ту його́ полі́зла з ла́йкою (Мова)].

Наскаре́дничать – 1) (*наде́лать скаре́дничая*) наскна́рувати, наску́питися; 2) (*нажи́ть скаре́дничая*) нажи́ти (набу́ти) скна́рством. **-тсья** – наскна́рувати́ся, наску́питися, (*фам.*) наску́паритися, наску́пенди́тися.

Наска́ть – насукати́ чо́го.

Наскверне́ние – 1) паску́дження, пога́нення, *оконч.* напаску́дження, напога́нення; 2) с[за]пога́нювання, *оконч.* с[за]пога́нення. *Срв.* **Наскверня́ть**.

Наскверне́ть – с[за]пога́нити, с[за]пога́нитися, оскверни́тися, сплюга́вити, сплюга́витися.

Наскверносло́вить, -ся – наліхосло́вити, -ся, наговорі́ти, -ся соромі́ських (пога́них, плюга́вих) слі́в.

Наскверня́ть, наскверни́ть – 1) (*накості́ть*) паску́дити, напаску́дити, пога́нити, напога́нити де; 2) (*оскверня́ть*) с[за]пога́нювати, с[за]пога́нити, оскверня́ти, оскверни́ти, плюга́вити, сплюгави́ти що. **Наскверне́нный** – 1) напаску́джений, напога́нений; 2) с[за]пога́нений, оскве́рнений, сплюгавле́ний. **-тсья** – 1) (*стр. з.*) паску́дитися, бу́ти паску́дженим, напаску́дженим *и т. п.*; 2) (*возвр. з.*) с[за]пога́нювати́ся, с[за]пога́нитися, с[за]пога́нити, оскверня́тися, оскверни́тися, сплюгави́тися, сплюга́вити.

Наскво́зь, нарч. – наскрі́зь *и (диал.)* на́вскрі́зь; (*навылет*) навілі́т; на́вспі́л чо́го. [Ті́льки де ступне́ ногою́, – всю́ так зе́млю наскрі́зь ба́чить (Грінч.). Ті́хі о́чі проні́зують наскрі́зь (Крим.). Прокопа́в (пробі́в) на́вскрі́зь (Звин.). Ті́ діри́ викопа́но навілі́т (Звин.). Ця́ пля́ма на́вспі́л сукна́ пройшла́ (Сл. Гр.)]. *Пуля́ пройшла́ -скво́зь* – ку́ля пройшла́ наскрі́зь (навілі́т). *Я его́ по гла́зам все́го -скво́зь ви́жу* – я його́ по о́чах усьо́го наскрі́зь ба́чу. *Я -скво́зь промок* – я змок (вимо́к) до рубця́ (до ру́бчика). *-скво́зь прогни́вший* – прогни́лий (протру́хлий) наскрі́зь.

Наски́рдный – наск[т]и́ртовий.

Наскита́ться – наблукати́ся, нати́нятися, наве́штати́ся, пооблукати́, попотиня́тися (досхо́чу).

Наско́бление – 1) надскре́блення, надшкря́бання; 2) наскре́блення, нашкря́бання, наскромáдження; (*настрога́ние*) наструга́ння. *Срв.* **Наска́блывать**.

Наско́блины – наскрі́[е]бки, нашкря́бки (-ків); (*стру́жки*) остружі́ни (-жин), (о)стру́жки (-жо́к).

Наско́блїть, -ся, см. **Наска́блывать, -ся**.

Насковоро́дный – насковорі́дний, напательня́ний.

Наско́к – 1) (*действие*), см. **II. Наска́кивание** *и* **Наскоче́ние**; 2) на́ско́к (-ко́ку); *срв.* **Нале́т 2. -ком** – знаско́ку; 3) (*на́хал*) наха́ба, харці́з (-за).

Наско́кнуть, см. **II. Наска́кивать**.

Наско́ль, см. **Наско́лько**.

Наско́льзатъ, наско́льзнуть – насува́тися *и* насóвувати́ся, насу́нутися, (*о мног.*) понасува́тися *и* понасóвувати́ся на що́.

Наско́льзїть – наслиза́тися, находити́(ся), набі́гати(ся) по́ковзом, находити́(ся) ле́гко

(безгучно); (на коньках) наковзатися. [Наслизалися ноги (М. Рильськ.)].

Насколько, *нрч.* – скільки, (*при нрч. и глг.*) як, (*при прлг.*) який (яка, яке, які), (*канцел.*) наскільки, (*поскольку, зап.*) оскільки, (*в какой мере*) якою мірою, в якій мірі, в яку міру. [В цій спірці (вони) стають при (його) боці (*на его стороне*), але скільки щиро, – то воно хто й зна (Грінч.). Перетворившись з наукового видання на живий, скільки це можна було під цензурною довбнею, орган сучасности (Рада). За орбітою Нептуна простягається простір, так само порожній, скільки може проїняти людське спостереження (Країна Сліпих). Такі статті зацікавлювали мало і дуже не надовго; а як мало, то се видно з того, що... (Грінч.). Наскільки можу я пригадати, це були... (Крим.)]. **-ко** *возможно* – як(о)-мога, скільки можна. [Будемо дбати, яко-мога, за добробут краю й народу (Н.-Лев.)]. **-ко** *мне известно* – скільки я знаю. **-ко** *припоминаю* – скільки пригадую. **-ко** – *настолько* – скільки – стільки, (*канцел.*) наскільки – настільки, (*зап.*) оскільки – остільки, (*в какой – в такой мере*) як (яка, яке, які) – так (така, таке, такі). **-ко** *она прежде была бледна, столько вдруг покраснела* – яка вона перше була бліда, така раптом зробилась червона.

Наскоморошить *и* **-рошничать** – нафіглювати, насміхачити, наштукарити, наштукарювати, настругати фіглів; (*напаясничать*) наблазну[у]вати, настроїти (наклеїти) дурника. **-ться** – нафіглюватися, наштукарюватися, наблазну[у]ватися.

Наскорбеть – натужити, нажуритися, насумувати, наскорбіти; (*наболеть от скорби*) наболіти з скорботи (з туги, з журби, з жалю). **-ться** – натужитися, нажуритися, насумуватися, наскорбітися.

Наскорбить (*бельё*) – накрохмалити, покрохмалити (білизну).

Наскорблый – зашкарублий, зашкарублій.

Наскорбнуть – зашкаруб(ну)ти, зашкарупитися, зашкарубіти.

Наскоре, *нрч.* – 1) (*второпях*) з-похвату, хапаючися; *см.* **Наскоро**; 2) (*вскоре*) незабаром.

Наскорлупный – нашкаралупний, нашкаралуповий.

Наскорняж[ч]ить – 1) (*наделать скорнячеством*) накушнірювати; (*наготовить кож*) навичиняти (нагарбувати) шкур; 2) (*нажить скорнячеством*) заробити (нажити, набути) кушнірством (кушнірюючи).

Наскоро, *нрч.* – нашвидку, на швидку (на скору) руку (руч), швидкома (Сл. Ум.); (*торопливо*) похапцем, прихапцем, прихапці, похапки, похапком, хапком, хапкама, хватком, хват(ь)кома, нахватку; *срв.* **Поспешно**. [Нашвидку вмівшись (Грінч.). Обідать нашвидку (Греб.). Зробив сяк-так на швидку руку (Сл. Ум.). На швидку руч розгорнув одно число газети (Крим.). Поставають закусити на скору руч чого-небудь (Олекс.). Олесья хапком причесала голову (Н.-Лев.). Випив нахватку стакан чаю (Мирний)]. **Скоро** (*Скорым*) **-ро** – дуже швидко, як-найшвидше, швиденько, (*духом*) (одним) духом, за один дух, (*шутл.*) хватопеком, за одним махом-пахом.

Наскородить – наскородити, наборонувати що, чого.

Наскотиниться – стоварячитися, збідлитися, збідліти, (*о мног.*) потоварячитися, побідлитися, побідліти.

Наскочение – наскочення (-ння).

Наскочить, *см.* **Наскакивать**.

Наскрёб, *см.* **Наскрёбка**.

Наскребание, *см.* **Наскрёбка**, *неоконч.*

Наскребать *и* **Наскрёбывать**, **наскресті** *и* **наскресть** – наскребати, наскребти, нашкрябувати, нашкрябати, наскромаджувати, наскромадити, (*о мног.*) понаскребати, понашкрябувати, понаскромаджувати чого; (*немного*) ускребати, ускребти, ушкрябувати, ушкрябати, ускромаджувати, ускромадити чого. **Наскрёбённый** – наскреблений, нашкрябаний, наскромаджений, понашкрябуваний, понаскромаджуваний; ускреблений, ушкрябаний, ускромаджений. **-ться** – наскребатися, наскребитися, понаскребатися,

нашкр'ябуватися, нашкр'ябати́ся, понашкр'ябуватися; бу́ти нашкр'ябувани́м, нашкр'яблени́м, нашкр'ябани́м, понашкр'ябувани́м *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нашкр'ябти́ся, нашкр'яба́тися, нашкром'адити́ся, (*зап.*) нашкром'об'ати́ся. [Нашкром'об'ався в го́лову (Галич.).]

Нашкр'я́бка – нашкр'яба́ння, нашкр'ябува́ння, нашкром'аджува́ння, *оконч.* нашкр'ябле́ння, нашкр'яба́ння, нашкром'адже́ння; (*в небольш количествe*) ускр'яба́ння, *оконч.* ускр'ябле́ння *и т. п.*

Нашкр'я́бно́й – нашкр'ябни́й; (*нашкр'ябе́нный*) нашкр'ябле́ний, нашкр'яба́ний, нашкром'адже́ний.

Нашкр'я́бок – нашкр'ябок (-р'ібка *и* -р'ебка), вишкр'ябок (-бка).

Нашкр'я́быва́ть, -ся, см. Нашкр'яба́ть, -ся.

Нашкр'я́быш, см. Нашкр'я́бок.

Нашкр'я́сти, -сь, Нашкр'я́сть, -ся, см. Нашкр'яба́ть, -ся.

Нашкр'я́пе́ть, -ся – нашкр'япі́ти, -ся, нарипі́ти, -ся, (*преимуц. дверями, о дверях*) нашкр'япа́ти, -ся, нарипа́ти, -ся.

Нашкр'я́зь, вульг., см. Нашкр'я́зь.

Нашкр'я́жничать, -ся, см. Нашкр'я́редничать, -ся.

Нашкр'я́да[е]́ть – зубо́жити, зубо́житися, зб'ї́дніти, (*диал.*) зматчі́ти, (*шутл.*) скапца́ніти.

Нашкр'я́да́ться – наб'ї́дува́тися, назли́днюва́тися.

Нашкр'я́дно, нарч. – дуже вбо́го (нужде́нно, мі́зерно). *Ску́дно (Ску́дным) -но* – вбо́го-превбо́го, нужде́нно-пренужде́нно, мі́зерно-премі́зерно.

Нашкр'я́ку́ка – надокуча́ння, докуча́ння, (на)доку́ка, набрида́ння (-ння).

Нашкр'я́купі́ться – наскупи́тися.

Нашкр'я́купо, нарч. – дуже ску́по. *Ску́по (Ску́пым) -по* – ску́по-преску́по.

Нашкр'я́куча́тель, -ни́ца, см. Надоеда́ла.

Нашкр'я́куча́ть, нашкр'я́кучи́ть – надокуча́ти, надокучи́ти, нашкр'я́куча́ти, нашкр'я́кучи́ти, докуча́ти, докучи́ти, на(в)куча́ти, на(в)кучи́ти, у(с)куча́тися, у(с)кучи́тися, на(д)брида́ти, на(д)бри́днути, обрида́ти, обри́днути, (*о мног.*) понабрида́ти ко́му чим; *срв. Надоеда́ть.* [Надокучи́ли мені його́ бала́чки (Київщ.), Да вже-ж мені нашкр'я́кучи́ло (Чуб.). Хіба́ ще не нашкр'я́кучи́ло до́ма сиді́ти? (Звин.). Я вам навкучи́в (Крим.). До́бре ніко́ли не укучи́ться (Номис). Бі́дний чоло́вік ходи́в до ньо́го (багача́) худо́би позича́ти, і йому́ вкучи́лося дава́ти (Драг.). Йому́ набри́дла холо́дна, поро́жня самотні́сть (Черкас.).] **Нашкр'я́кучи́вший** – що надокучи́в *и т. п.*, набри́длий. [Набри́дле житт́я (Грінч.).]

Нашкр'я́кучли́вий, см. Надокучи́вий.

Нашкр'я́бева́ть, нашкр'я́бе́ть *и* нашкр'я́бнуть – ослаба́ти, осла́б(ну)ти, (*более прежнего*) сла́бшати, посла́бшати.

Нашкр'я́би, нарч. – на-осла́бі, на-о́слаб. [Ланцю́г ві́сить на-осла́бі (Сл. Гр.). Як д'єржи́ш на-о́слаб че́пігу, то й ви́вернет'ся плуг (Вовчанщ.).]

Нашкр'я́бле́ние – 1) (*от Нашкр'я́бева́ть*) ослаба́ння, *оконч.* осла́бне́ння, осла́ба; 2) (*от Нашкр'я́бля́ть*) попускан́ня, *оконч.* попу́щен'я, по́пуск (-ку).

Нашкр'я́бля́ть, нашкр'я́бити́ – 1) (*верёвку *и т. п.**) попуска́ти, попусті́ти що; 2) **-бити́ ко́го, безл.** – до́бре пронести́ (прочі́стити, промкну́ти) ко́го. **Нашкр'я́бле́нный** – попу́щений. **-ться** – 1) попускати́ся, попусті́тися; бу́ти попускани́м, попу́щени́м; 2) *см. Нашкр'я́бева́ть.*

Нашкр'я́в'ка, см. Молва́ 2.

Нашкр'я́вля́ть, нашкр'я́в'и́ть – 1) вихваля́ти, хвали́ти, нахваля́ти, прославля́ти, просла́вити ко́го, що; (*ославля́ть*) ославля́ти, осла́вити, несла́вити, знесла́вити ко́го, погові́р (сла́ву) пускати́, пу́стити про ко́го; 2) (*зарабаты́вать славлен'ем*) виславля́ти, ві́славити що, (*колядой*) ви́колядувати́, (*под новый год*) за[ві́]щедрува́ти що. **Нашкр'я́вле́нный** – 1) нахва́лений, просла́влений; осла́влений, знесла́влений; 2) ві́славлений, ви́колядувани́й, защедро́ваний, ви́щедрувани́й.

Нашкр'я́жда́ть, нашкр'я́жди́ть – ті́шити, наті́шити, усоло́джувати́, усолоди́ти ко́го, що чим,

о[на]солодити що чим; *срв.* **Услаждать**. [Чим-же я вас нагороджу, ваші літа осолоджу? (Пісня)]. -**дить слух музикою** – натішити слух (вуха) музикою, (о себе сапом) натішитися музикою.

Наслаждаться, насладиться чем – тішитися, натішитися, утішатися, навтішатися, розкошувати, порозкошувати, розкошуватися, нарозкошуватися чим *и* з чого, втіхи (насолоди, розкоши *и* розкошів) зазнавати, зазнати з чого, кохатися в чому, насолоджуватися, насолодитися з чого *и* чим, усолодитися чим, (*преимуц. о зрительн. впечатл.*) милувати(ся), любитися чим, в чому *и* з чого, (*преимуц. о вкусовых ощущениях*) смакувати що, насмакувати чого, ласувати(ся), поласувати з чого *и* чим, (*упиваться*) упиватися, упитися чим. [Душа його життєвою гармонією тішиться що-найповніше (Крим.). Чи довго-ж тішився він тим щастям? (Коцюб.). Втішаюся письменство та музикою (Крим.). Не дала фортуна навтішатись (Куліш). О, живіте, кохайтесь, первістки зривайте, розкошуйте, танцюйте, вино наливайте! (Л. Укр.). Всіх більше розкошувала нею (опера) «молода княгиня» (Куліш). Розкошуючи після смачного обіду, спокійно піхкав цигаркою (Грінч.). Обідав швидко, не смакуючи та не розкошуючись (Франко). Нарозкошувався я за свій вік і коханням і всіма втіхами життєвими (М. Грінч.). Не можу, як ви, кохатися в цій мертвій природі (Грінч.). Моє життя складається з того, що я насолоджуюся наукою та поезією (Крим.). Улакомимось, усолодимось (ягодами) донехочу (М. Вовч.). Він (Котляревський) милується в описах оцієї живої сторони, малюючи здебільшого пияцтво, розпусту та чвари (Рада). Ніхто не міг любитися вільними думками, бо його ждала кара (Павлик). Я смакував науку (Крим.). Ми й самі всього того доволі поначитувались і насмакувались (Куліш). Пан ласував з переваги своєї над убогим чоловіком (Куліш). Ласуйся, мов чистим медом, солодкою росю сну (Куліш). Хотів довше поласувати і почав крутити бублик у руках, нюхати, як він пахне (Грінч.). Лежав у холодку під деревом, упиваючися свіжим запашиним повітрям (Грінч.). -**диться жизнью** – натішитися життям (з життя), (*диал.*) нажитися. [Ціле літо така гарна погода, – можна нажитись! (Звин.)].

Наслаждение – 1) (*действие по глг.* **Наслаждать**) тішення, усолодження, *оконч.* натішення, усолодження кого, чого чим, о[на]солодження чого чим; 2) (*состояние по глг.* **Наслаждаться**) насолода, утіха з чого, ровкошування чим *и* з чого, кохання в чому, милування, любування чим, в чому *и* з чого, ласування з чого *и* чим. [Розкошування надбаним добром (Франко). Любування з ідеальної краси душевної (Грінч.). До ласування ти йому на стежці (Куліш)]; 3) (*удовольствие*) насолода, (*редко осолода*), утіха, розкіш (*р. розкоши, мн. розкоші, -шів*), (*улады*) солодощі (-щів *и* -щей). [Краще не прив'язуватися до втіхи, не робитися рабом насолоди (Крим.). Їхні губи вже кресали болючі іскри насолоди (В. Підмог.). Всяка праця дає людині велику осолоду й забуття (Крим.). Ваблять (морські царівни) до себе зеленуватими очима своїми, обіцяючи ще нечувані втіхи (Леонт.). Що за втіха – з тобою сидіти! що за втіха – на тебе глядіти! (Крим.). Естетична втіха (М. Зеров). Ти ще не розумієш, яка се розкіш – почуття своєї сили (Франко). Моє серце в цілїм морі розкоши тонуло (Рудан.). Розкоші раю (Франко). Дай мені любощів, пахошів, чарів-солодощів (Франко)]. **С -нием** – залюбки, з утіхою, з насолодою, любо. [Залюбки згадував, що сьогодні піде додому, обмиється, відпочине й побуде в своїй сім'ї (Грінч.). Не дві ночі карі очі любо цілувала Шевч.). Невольники лежать, простягшись любо (Куліш)]. **От -ния** – з насолоди, з утіхи, з розкоши. **Светские, мирские -ния** – світові втіхи (розкоші). [Світових не відавши утіх (Грінч.). За світовими розкошами вганяли (Куліш)]. **Чувственное -ние** – почуттєва (зміслова) насолода (втіха). **Чувственные -ния** – почуттєві (зміслові) втіхи, (*любовные*) любощі (-щів *и* -щей), любування (-ння). **Исполненный -ния** – повний насолоди (утіхи), насолодний, розкішний. [В насолодній млості тіла й душі (В. Підмог.). В ім'я любві й годин її розкішних (Куліш)]. **Доставляют, доставит -ние кому** – давати, дати насолоду

(втіху) кому́, тішити, потішити когось. *Испытывать, испытать -ние* – зазнавати, зазнати насолоди (втіхи, розкоши); *срв. Наслаждаются. Находит в чём, с -нием предаваться чему* – кохатися в чому, милуватися в чому *и* чим, тішитися чим *и* з чого.

Наслаивание, *см. Напластовка, неоконч.*

Наслаивать и Наслоять, наслоить – 1) (*накладывает слоями*), *см. Напластовывать*; 2) (*делит на слои*) верст(в)увати, поверст(в)увати що, ділити (різати), поділити (порізати) що на шари́ (на верстви́) *или* шара́ми (верствами); 3) **-ить теста** – налистувати тіста.

Наслоившийся – нашарований. **Наслоённый** – 1) *см. Напластованный*; 2) поверст(в)ований, поділений (порізаний) на шари́ (на верстви́) *или* шара́ми (верствами); 3) налистований. **-ться** – 1) *см. Напластовываться*; 2) верст(в)уватися, поверст(в)уватися; бути верст(в)ованим, поверст(в)ованим *и т. п.*

Наслание – 1) (*действие*) наслання; 2) наслання (-ння); *срв. Наваждение 3.* [Наслання́ бо́же (Брацл.)].

Насластка – насолоджування, *оконч.* насолодження *и* насолодіння, на́солод (-ду).

Наслать, -ся, *см. Насылать, -ся.*

Наслащивание, Наслащение, см. Насластка.

Наслащивать и Наслащать, насластить – насолоджувати, насолодити, (*о мног.*) понасолоджувати що *и* чого. [Дуже насолодили кисіль, – аж нудний (Богодух.)].

Наслащённый – насолоджений, понасолоджуваний. **-ться** – 1) насолоджуватися, насолодитися, понасолоджуватися; бути насолоджуваним, насолодженим, понасолоджуваним; 2) (*вдоволь, сов.*) насолодитися, (*о мног.*) понасолоджуватися.

Наследие – спадок (-дку) *и* (*мн.*) спадки (-ків), спадщина; *срв. Наследство.* [Ти, Прометейо, спадок нам покинув великий, незабутній (Л. Укр.). Є цілі вирази – спадки тих часів, як семінаристи мусіли балакати по-латинськи (Свидниц.). Літературна спадщина старих часів (М. Зеров). Війну і військо вважали за пережиток, за спадщину старого ладу (Рада)]. **В -дие** – у (на) спадщину, у (на) спадок, у спадку, спадщиною, спадком. **-дие предков, дедов, отцов** – предківські спадки (предківщина), дідівські (прадідівські) спадки (дідівщина, дідизна, прадідівщина), батьківщина. [Кожна народність живим словом боронить предківських спадків (Куліш). Свідок слави, дідівщини з вітром розмовляє (Шевч.). Гине слава, батьківщина (Шевч.)].

Наследить – 1) *где, на чём* – наслідити, натоптати, натупати де, на чому. [У хаті чобітьми наслідить (Васильч.). Тільки поміст помила, а ви вже й натупали (Богодух.)]; 2) *кого* – натрапити на чий слід, вислідити когось.

Наследиться – настéжитися; (*идя по следам*) наслідкуватися.

Наследком, *нрч.* – слідком, слідом, услід, наслідці, (*не выпуская из виду*) на́зирком, на́зирці за ким.

Наследник – 1) спадкоємець (-мця), спадкоёмця (-ці, *м. р.*). [Батьками цивілізації в Європі були давні греки, а спадкоёмцями стали усі християнські народи (Доман.). Діти, внуки, небожата – все-ж то адепти, одноідейні спадкоёмці Кониськ.]. **Законный -ник** – правний (законний) спадкоємець. **Прямой -ник** – безпосередній (*по крови: крѣвний*) спадкоємець; 2) (*преемник*) наступник. [Країна вся боялась, що вона (королева) умерти може без крѣвного наступника (Грінч.)]. **-ник престола** – наступник на престолі (на троні, на царстві); *срв.*

Престолонаследник.

Наследников – спадкоёмців (-цева, -цеве); наступників (-кова, -кове).

Наследница – 1) спадкоёмниця; 2) (*преемница*) наступниця.

Наследницын – спадкоёмничин; наступничин (-на, -не).

Наследнический – спадкоёмницький; (*преемнический*) наступницький.

Наследный – 1) спадковий, спадкоёмний; *срв. Наследственный.* [Спадковий трон (Крим.)]; 2) (*наследующий*) – (*м. р.*) наступник, (*ж. р.*) наступниця. **-ный принц** – принц-наступник.

Наслєдование – 1) кому – спадкоємство, спадкуванн̄я по кому, діставанн̄я, одержуванн̄я, *оконч.* дістанн̄я, одержанн̄я спадщини (спадку) по кому; 2) *чего* – діставанн̄я, одержуванн̄я, відбиранн̄я, *оконч.* дістанн̄я, одержанн̄я, відібранн̄я чого у (на) спадщину (у *и* на спадок, у спадку, спадщиною, спадком), (*гал.*) одідичуванн̄я, *оконч.* одідиченн̄я чого; спадкоємство (чого), спадкуванн̄я. [В спадкоємстві жінка завжди одержує меншу частину (Азб. Кому.).] - **ние** по заветчанію, по закону – спадкоємство (спадкуванн̄я) за духівницею, за законом (з права, правом). -**ние** *чьего-л. имущества* – спадкоємство (спадкуванн̄я) по кому. -**ние** *престола* – заступанн̄я (спадкове перейманн̄я, *оконч.* перейнятт̄я) престолу. *Право -ния* – право спадкоємства, спадкове право. [Ченців позбавлено права спадкоємства (Київ)]. *Порядок -ния* – порядок спадкоємства.

Наслєдовать – 1) кому – спадкувати по кому, діставати, одержувати, *сов.* дістати, одержати спадщину (спадок) по кому. *Дети -дуют отцу* – спадщина по батькові припадає (спадає) дітям; 2) *что* – діставати, одержувати, здобувати, переймати, відбирати, *сов.* дістати, одержати, здобути, перейняти; відібрати у (на) спадщину (у *и* на спадок, у спадку, спадщиною, спадком) що, (*гал.*) одідичувати, *сов.* одідичити що; спадкувати. -**вать** *родительский престол* – переймати, *оконч.* перейняти в спадщину (заступати, заступити) батьківський престол (трон), заступати, заступити батька на престолі, (*гал.*) одідичувати, одідичити престол (трон). -**вать** *царство небесное, церк.* – осягати, осягнути царство небесне (Біблія). **Наслєдованный** – дістаний (одержаний, здобутий, перейнятий, відібраний) у (на) спадщину (у *и* на спадок *и т. п.*), одідичений; осягнутий.

Наслєдодатель, -ница – спадкодавець (-вця), -давниця.

Наслєдом, см. Наслєдком.

Наслєдственно, нарч. – спадково, спадщиною, спадком.

Наслєдственность – спадковість, спадщинність, спадщанність (-ости).

Наслєдственный – спадковий, спадкоємний, спадщинний, спадщанний, (*о недвиж. имуществе ещё*) дідизний, дідичний, (*от предков*) предківський, прадідівський, (*по отцу*) батьківський, (*по матери*) материз(не)ний. [Завелися на Україні села княжі і боярські спадкові (Куліш). Державець спадковий (Грінч.). Вподобала я в простій козацькій спадкову пиху своїм поважним родом (Г. Барв.). Князь князував яко самовладний пан на своєму дідизному панстві (Куліш). Це в мене плахта ще материзнена (Вовчанщ.)]. -**ная** *болезнь* – спадкова (спадщинна) х(в)ороба (слабість). -**ная** *власть* – спадкова влада. -**ный** *грех* – спадковий (спадкоємний) гріх. -**ное** *имение* – спадковий (дідизний) маєток, спадщина, (*доставиешся от отца*) батьківщина, отцівщина, (*от матери*) материзна *и т. п.*; *см.*

Наслєдство. -ное *право* – спадкове право. -**ная** *правоспособность* – спадкова правоздатність, право бути спадкоємцем.

Наслєдство – спадщина, спадок (-дку) *и (мн.)* спадки (-ків), (*гал.*) дідицтво; *специальнее: (от предков)* предківщина, (*от деда*) дідизна, дідівщина, (*от бабки*) бабізна, бабівщина, (*от отца*) батьківщина, отцівщина, (*от матери*) материзна, (*от брата*) братовізна, братівщина, (*от сестры*) сестрівщина, (*от свёкра*) свекрівщина, (*от тестя*) тестівщина; *срв. Наслєдие.* [Після (Вольфової) смерті він зробився паном усієї його спадщини (Франко). Я спадок мав од батька: виногради, і ніву добру, і садок, і дім (Л. Укр.). Спадків по вас я не сподіваюся мати (Харківщ.). Йому, сироті, нігде узяти, тільки що спадками живітись (Квітка). Малє дідицтво, велике головництво (*уголовицина*) (Франко). Нам батьківщини не ділити (Приказка)]. **В -ство, по -ству** – у (на) спадщину, у (на) спадок, у спадку. [Мали власну землю і передавали її в спадщину (Доман.). Взяли собі у спадок всі пісні його (Л. Укр.). По ньому світ зоставсь на спадок иншим (Крим.)]. **Вступать** *вступить в -ство* – обіймати, об(ій)няти спадщину. *Доставатсья, достатсья в -ство, по -ству кому от кого* – припадати, припасти, спадати, спасти кому (спадщиною, спадком, у спадщину, у спадок, у спадку), діставатсья, дістатсья кому спадщиною *и т. п.* по кому (*реже* після кого).

[Отче́ць уме́р, на ме́не спав ма́єток (Куліш). Од яко́їсь тітки у спа́дку йо́му діста́вся (М. Вовч.).] **Лиша́ть, лиши́ть -ства** ко́го – позбавля́ти позба́вити спа́дщини ко́го, не дава́ти, не да́ти спа́дку ко́му, (*об отце по отнош. к сыну ещё*) висино́вляти, висино́вити ко́го. **Оста́влять, оста́вить в -ство** – (за)лиша́ти, (за)лиши́ти спа́дком (у спа́дщину, у спа́док), (*завещать, словесно*) відка́зувати, відка́зати, прика́зувати, прика́зати, (*письменно*) відпи́сувати, відпи́сати ко́му що. [Вмира́ючи, усе́ господа́рство прика́зала дочці (Квітка). Зна́й: спа́дщини то́бі я вві́к не відпи́шу (Самійл.).] **Отказ, отрече́ние от -ства** – зріка́ння, *оконч.* зрече́ння спа́дщини (спа́дку), відмовля́ння, *оконч.* відмовле́ння (відмо́ва) від спа́дщини. **Отказы́ваться, отка́заться от -ства** – зріка́тися, зрече́тися спа́дщини (спа́дку), відмовля́тися, відмови́тися від спа́дщини. **Откры́тие -ства** – відкриття́ спа́дщини. **Получа́ть, получи́ть -ство** – діста́вати, діста́ти, одержу́вати, одержа́ти, відбира́ти, відбра́ти спа́дщину (спа́док, спа́дки). [Одержавши невеличку спа́дщину від родича (Грінч.).] **Получи́ть в -ство что** – діста́ти, одержа́ти, відбра́ти, здобу́ти, прийма́ти, пере́йняти у (на) спа́дщину (у *и* на спа́док, у спа́дку, спа́дщиною, спа́дком) що, (*гал.*) оді́дичити що. [У́клад життя́, одібра́ний од ба́тьків у спа́дщину (Рада). Пере́йняла добро́ на спа́дщину од сво́єї ма́ми (Н.-Лев.). Одержаний у спа́дку по ба́тькові фі́льварочок (Франко). Одібра́в його́ (капі́тал) в спа́дку (Крим.).] **Утвержде́ние в правах -ства** – стве́рджуванн́я (*оконч.* стве́ржде́ння) пра́в(а) на спа́дщину.

Насле́жение – 1) наслі́дженн́я, нато́птанн́я, нату́панн́я; 2) нато́птанн́я на чий слі́д, вислі́дженн́я ко́го. *Срв.* **Наследі́ть.**

Наслезі́ть, -ся – насльозі́ти, -ся, (*наплакать, -ся*) напла́кати, -ся.

Наслепі́ть – наслі́пити, нате́мнити, посла́пити, поте́мнити (бага́то) ко́го.

Наслесарі́ть и -сарнича́ть – 1) (*наделать слесарством*) наслю́сарюва́ти; 2) (*заработать слес.*) заслю́сарюва́ти, зароби́ти (нажи́ти, набу́ти) слю́сарством (слю́сарю́ючи) що. **-ться** – наслю́сарюва́тися.

Наслива́ть – назлива́ти, поназли́вати чо́го.

Наслизну́ть – ос(к)лизну́ти, укрити́ся (взя́тися) сли́зом (с(к)лизю́).

Насли́нивать, -ся, насли́нить, -ся, см. **Наслю́нивать, -ся.**

Насло́єние – 1) (*действие*), *см.* **Напласто́вка, *оконч.***; 2) (*слой*) нашарува́ння, нашаро́вання, наверст(в)ува́ння, наверст(в)о́вання, на́шарок (-рку), ша́р (-ру), верста́.

Насло́ить, -ся, см. **Насла́ивать, -ся.**

Насло́й и Насло́йка – 1) (*действие*), *см.* **Напласто́вка**; 2) *см.* **Насло́єние 2.**

Насло́йный – наверство́вий; нашаро́вий; (*слоистый*) верствувати́й, шарувати́й; (*наслоённый*) наверст(в)о́ваний, нашаро́ваний.

Насло́нять, насло́нить что на что – нату́лювати *и* нату́ляти, нату́лити, нахи́ляти, нахи́лити що на що, приту́лювати *и* приту́ляти, приту́лити, прихи́ляти, прихи́лити що до чо́го.

Насло́енный – нату́лений, нахи́лений, приту́лений, прихи́лений. **-ться** – нату́люва́тися, нату́литися; бу́ти нату́лювани́м, нату́лени́м *и т. п.*

I. Насло́няться, см. под Насло́нять.

II. Насло́няться – нати́нятися, наве́штатися, наснови́г[г]а́тися, наблукáтися.

Насло́ять, -ся, см. **Насла́ивать, -ся.**

Наслу́д – 1) (*вода поверх льда*) полі́й (-лію́). [Не мо́жна рі́чку пере́їхати: полі́й пішо́в по льоду́ (Новомоск.);] 2) *см.* **Наст.**

Наслу́живать, наслу́жить – 1) наслу́жувати, наслу́жити, служі́ти, послужі́ти. [Не до́вго наслу́жив, – прогна́ли (Харківщ.). Не бага́то ме́ні ці чо́боти послужі́ли, – підме́тки швидко попроти́ралися (Київщ.);] 2) (*зарабатывает службой*) вислу́жувати, вислу́жити, заслужу́вати, заслужи́ти що.

Наслу́житься – наслу́житися, (*службой*) наслу́гува́тися.

Наслу́х – пого́лос (-су), пого́вір (-во́ру), чу́тка; *см.* **Молва́2.**

Наслу́хом, *нрч., см. Наслы́шка (По -ке).*

Наслуша́ть, *см. Наслы́шать.*

Наслуша́ться, *см. Наслу́шиваться и Наслы́шаться.*

Наслу́шивание – 1) прислуха́ння, дослуха́ння до чо́го; обслу́хування чо́го; 2) нама́цування чо́го. *Срв. Наслу́шивать.*

Наслу́шивать что – 1) (*слухом*) прислуха́тися и прислу́хуватися, дослуха́тися и дослу́хуватися до чо́го, на(д)слу́хати(ся), прислу́хати, дослу́хати; (*выслушивая что-л. у больного*) обслу́хувати що; *срв. Прислу́шиваться*; 2) (*ощупью*) нама́цувати що.

Наслу́живаться, наслу́шаться – наслу́хуватися, наслу́хатися, начува́тися, начу́тися, (*о мног.*) понаслу́хуватися, поначува́тися. [Не раз, наслухавшись сумних яких приго́д, ми ра́ді наві́ть да́ти хлі́ба (Самі́йл.). Понаслу́хуються уся́ких брехе́нь (Богодух.). Вже-ж я на полі́ набу́вся, буйного ві́тру начу́вся (Грінч. III)]. *Слушала и -шаться не могла* – слухала і наслу́хатися не могла́; слухала без на́ситу. [Хуте́нько впо́равшись, до нас верта́лась і слухала без на́ситу розмо́ву (Кулі́ш)].

Наслы́хом, *см. Наслу́хом.*

Наслы́шать что – наслу́хати про що, дочу́тися, почу́ти про що, прочу́ти, у[на]чу́ти що; *срв. Прослы́шать.*

Наслы́шаться – наслу́хатися, начу́тися. *Я -лся о нём много хорошего* – я за (про) йо́го бага́то га́рного наслу́хався (начу́вся).

Наслы́шка – чу́тка (-ки) и (*мн.*) чу́тки (-то́к), погові́р (-во́ру). *По -ке* – з чу́тки, з чу́ток, як від людей чув (чула, чули), з лю́дського поговору. [Ві́дко, що й Плато́н і Діоген лиши́лися для Хафиза ві́домі хі́ба з чу́тки, та й кра́й (Крим.)]. *Говорю об этом только по -ке* – кажу́ (говорю́) про (за) це тільки з чу́ток (та́к, як від людей чув). *Рассказы по -ке* – опові́дання з лю́дського пере́казу (з лю́дської пого́лоски, з чу́ток). *Петь, играть по -ке* – співа́ти, гра́ти з го́лосу (на слух).

Наслю́ивание, Наслю́ение – наслі́нювання, наслі́нення, заслі́нювання, заслі́нення.

Наслю́ивать, наслю́ить – наслі́нювати, наслі́нити, (*заслюивать*) заслі́нювати, заслі́нити, (*о мног.*) понаслі́нювати, позаслі́нювати що. **Наслю́енный** – наслі́нений, заслі́нений, пона[поза]сли́нюваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) – наслі́нюватися, бу́ти наслі́нюваним, наслі́неним, понаслі́нюваним *и т. п.*; 2) (*возвр. з.*) заслі́нюватися, заслі́нитися, позаслі́нюватися.

Наслю́явить и Наслю́нтяить – наслі́нити, напу́стити слі́ни.

Насля́котить – набагніти, набрудніти, на́нести (понано́сити) боло́та.

Насма́ливание, *см. Насмо́лка 1, неоконч.*

Насма́ливать, насмо́лить – 1) *что* – насмо́лювати, насмо́лити, висмо́лювати, ві́смолити, о(б)смо́лювати, о(б)смо́лити, (*о мног.*) понасмо́лювати, повисмо́лювати, поо(б)смо́лювати що; 2) *чего* – насмо́лювати, насмо́лити, (*о мног.*) понасмо́лювати чо́го. **Насмо́ленный** – 1) насмо́лений, ві́смолений, о(б)смо́лений, понасмо́люваний *и т. п.*; 2) насмо́лений, понасмо́люваний. **-ться** – 1) насмо́люватися, насмо́литися, понасмо́люватися; бу́ти насмо́люваним, насмо́леним, понасмо́люваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – насмо́литися, (*о мног.*) понасмо́люватися.

Насма́нивать и Насма́нить – назма́нювати, поназма́нювати, назна́джувати, поназна́джувати, назва́блювати, поназва́блювати ко́го.

Насма́ркование – 1) нашма́ркування, нася́кування; 2) нашма́ркування, нася́кування, вишма́ркування, вися́кування. *Срв. Насма́рковать.*

Насма́рковать, насморка́ть – 1) нашма́ркувати, нашма́ркати, нася́кувати, нася́кати, (*о мног. или во мн. местах*) понашма́ркувати, понася́кувати (на що); 2) (*высмарковать*) нашма́ркувати, нашма́ркати, нася́кувати, нася́кати, вишма́ркувати, вишма́ркати, вися́кувати, вися́кати, (*о мног.*) пона[пови]шма́ркувати, пона[пови]ся́кувати (бага́то) чо́го.

Насморканный – нашмарканий, насяканий, вишмарканий, вісяканий, понашмаркуваний *и т. п.* -ться – 1) (*стр. з.*) нашмаркуватися, бути нашмаркуваним, нашмарканим, понашмаркуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нашмаркатися, насякатися, (*о мног.*) понашмаркуватися, понасякуватися.

Насмарку, *нрч.* – на загладу, на заглядь, на вікреслення, (*фам.*) на виш[с]крібки. *Итти, пойти -ку* – йти, піти на загладу (на заглядь, в непам'ять, *фам.* на виш[с]крібки), загляджуватся, заглядитися за ким, за чим.

Насматривание, *см. Насмотр 1, неоконч.*

Насматривать, насмотреть – 1) *кого, что* – наглядати, глядіти, нагля[е]діти *и* наглянути, назирати, назирити *и* назорити, визирати, визи[о]рити когo, що, набачати, набачити що, доглядатися, догля[е]дітися чогo; *срв. Высматривать 3.* [Вона вже давно його нагляділа (Мирний). Нагледів я дівчину гарну, та не знаю чия (Харківщ.). Назирив він коненя на ярмарку (Рудч.). Визирала собі Настя славного парубка (Кониськ.); 2) *за (над) кем, чем* – глядіти, доглядати, догля[е]діти *и* доглянути когo, чогo *и* за ким, за чим, пильнувати когo *и* за ким, чогo, допильнувати когo, чогo *и* що; *срв. Надсматривать и Присматривать 2.* [Кожен робить одну яку роботу, одного чогось глядять (Рада). Пильнуй курчата, щоб шуліка не вхопив (Богодух.)]. **Насмотренный** – нагля[е]джений, назирений, назорений, визи[о]рений, набачений.

Насматриваться, насмотреться – 1) (*стр. з.*) наглядатися, назиратися, бути нагляданим, назираним, нагля[е]дженням, назиреним *и* назореним *и т. п.*; *срв. Насматривать*; 2) *на кого, на что* – надивлятися, надивітися, наглядатися, нагля[е]дітися, (*о мног.*) понадивлятися, понаглядатися на когo, на що; пасти, напасти очима когo, що, пасти, напасти очі (чим). [Годі надивлятися на нього (Пісня). Лист у неї в руках; не надивіться на нього, не начитається (Тесл.). Не напасу своїх очей, на їх глядячи (Г. Барв.); 3) **-треться чего** – надивітися чогo *и* на що, нагля[е]дітися, набачитися чогo. [Всього надивився – і щастя, і горя (Глібів). На все надививсь я за днів марного життя мого (Куліш). Я змалечку нагледілась тяжкого (Грінч.). Та й світа таки набачився! (Квітка)].

Насмекать – наімкати (чогo).

Насмелеть – посмілішати, осмілитися, набратися смілости (сміливости).

Насмердеть – насмердіти.

Насмерть, *нрч.* – 1) (*до смерти*) до смерті, на смерть. [Бітися до смерті (Київщ.). Побів до смерті (Сл. Ум.)]. **Убить -смерть** – убити (забити) на смерть; 2) (*очень*) до смерті. [До смерті їсти (спати) хочу (Брацл.)]. **Он пьёт -смерть** – він п'є не прохмеляючись, він смертельно п'є.

Насметать и Насмести – назмітати, поназмітати, поназмітувати чогo.

Насмех, *нрч.* – на глум, на сміх (насміх), на посміх. [Він сказав на глум, а ти бери на ум (Приказка). Я насміх сказала, а ти вже й віри поняла (М. Грінч.)]. **Такая работа только курам -смех** – це курам на сміх зроблено; це не робота, а сміх курячий.

Насмехательство – насміхання, глузування, глумування, глузи (-зів), глум, поглум (-му), (*пров.*) кпїни (*р.* кпин) з когo; *срв. Издевательство.*

Насмехаться, насмеяться над кем, чем – сміятися, насміхати(ся) *и* (*редко*) насміватися, насміяти(ся) з когo, з чогo, (*редко*) кому, чому, посмішкувати, посмішк(ов)уватися, напосмішкуватися, глузувати, поглузувати, глумувати, поглумувати, глумитися, наглумитися, кепкувати, покепкувати (*пров.*) кпити(ся), накупити(ся), закупити, (*редко*) шкилювати, шкилити з когo, з чогo, (*поднимают на смех*) на глузи (на глум, на кпї(ни), на сміх) брати, взяти когo, що, сміхи збивати, збити з когo; сміх собі робити з когo. [Чи не люблю тебе щиро, чи з тебе сміявся? (Шевч.). Не чує, не бачить, як ворогі сміються їй (Шевч.). Може демон який насміхається з мене? (Франко). Зневажливо насмівається з нього (Крим.). Насміялась татарва з бідного Микити (Шевч.). Щоб ви нашому пісному борщеві не

насміялися (Зміївщ.). Стали з їх сусіди насміхати (Метл.). З мертвох насміхали (П. Тичина). Хотів я, мати, з сироти насміяти (Чуб. V). З наших сліз вони глузують (Самійл.). З хазяїна кепкує (Грінч. III). Було не кпяти з бідного Микіти (Номис). Хоч ти сильний, а зі смерті ти даремно кпийся (Рудан.). Маруся з козака накпіла (Грінч. III). З усіх моїх фантазій ти гарненько вмів закпяти (Крим.). Любила шкилювати з школярів (Яворн.). Шкилить та й шкилить цілий ранок з баби (Чернігівщ.). Щоб сіячів твоїх їх власне покоління на глум не брало і на сміх (Франко). Чого ти сміхи збіла із моєї хати? (Гол. I)].

Насмешить – насмішити, (*сильно*) засмішити когo. **-ть собою** – сміху з себе наробити.

Поспешишь, людей -шить – скорий поспіх – людям поспіх (Приказка).

Насмешка (*над кем*) – насміх, насмішка, поспіх (-ху), поспішка, глум, поглум (-му), поглумка, глузування, глумування, кепкування (-ння) (з когo). [З очей твоїх мигне злий насміх, гордість, глум (Франко). З поспіху люди бувають (Номис). Його слова він узяв за поспіх із себе і обуривсь (Крим.). Це поспішка з мене (Грінч. I). Щаслива я, ти кажеш? хіба не глум, не сором на всі люди, що ми в руках усі в нічёмної прибуди? (Самійл.). З болізним глумом вглядається в мене (Крим.). Його поглумка гірш не те лайки, – бійки (М. Вовч.)]. **-ки** – насміхи, поспіхи (-хів) *и* насміх, поспіх (-ху), насмішки, поспішки (-шок), поглумки (-мок), глузи (-зів), глум, поглум, глузування, глумування, кепкування (-ння, *соб. и* (*мн.*) -вання, -вань *и* -ваннів), (*пров.*) кпини (*р.* кпин). [Вчора ви балакали без насміхів (Крим.). Не боячись поспіхів (Крим.). Мов горох сипалися насмішки на (його) голову (Франко). Остигло й глузи людські терпіти (Грінч. II). Веселий глум (Крим.). Жарт веселий, повний глуму (Чупр.). Почали з нас сміятися; ми терпіли їх глузування довго (Грінч.). Посипалися кепкування і нарікання (Стор.). Доведеться зазнати і перешкод, і кпин, і ворожнечі (Стебн.)]. **В -ку** – на глум, на сміх (насміх); *срв.* **Насмех**. [Сказати-б, що це на сміх написано, так ні (Грінч.)]. *Делать в -ку что* – робити на глум (на сміх, на поспіх) що. **С -кой** – глузливо, глузуючи; *см.* **Насмешливо**. *Это -ка судьбы над ним* – це доля глузує (поглузувала) з його. *Не давать, не дать проходу -ками* – висміювати *и* висмівати, висміяти очі когo. *Подвергать -кам*, *см.* **Насмехаться**.

Насмешливо, *нрч.* – глузливо, глумливо, насмішкувато, (*гал.*) смішкóвато. [Подивиться на його згорда або глузливо (Мова). «А що, Охріме?» – спитався глузливо Петренко (Грінч.). Глумливо усміхнулася (Кониськ.). «Вас усє карає», – сказав Карпо насмішкувато (Н.-Лев.). Явдоха насмішкувато перекривила його (Крим.). Його очі спокійно, трохи навіть смішкóвато дивилися на нового арештанта (Франко)].

Насмешливость – глузлівість, глумлівість, насмішкуватість (-ости).

Насмешливый – глузливий, глумливий, насмішкуватий, (*реже*) глуз[м]овитий. [Почував на собі глузливі погляди робітників (Черкас.). Глумлива усмішка (Коцюб.). Насмішкуваті очі (Н.-Лев.). Насмішкуватий гóлос (Л. Укр.). Іди звідси, глузовитий дядю! (Куліш)]. **-вое прозвище** – глузливе (глумливе) прізвище (прізвисько), прикладка.

Насмешник, -ница – глузівник (-ка), -ниця, глузій (-зія), -зійка, глумливець (-вця), -лівиця, насмішник, -ниця, насмішко (*общ. р.*). [Парубки глузівники все було з старого шкилюють (Харківщ.). Де багато дурнів, знайдеться й насмішник (Франко). Женице мій, насмішку мій, на сміх мене любиш! (Пісня)].

Насмешничество – насміхання, глузування, глумування, кепкування (з когo).

Насмешничают – (тільки те й робити, що) сміятися (насміхатися, глузувати, глумувати, кепкувати) (з когo).

Насмеяться – 1) *см.* **Насмехаться**; 2) (*досыта*) – а) насміятися, попосміятися, (*нахохотаться*) нареготатися, попореготатися (досхочу). [Тії листі що-дня вичітує – і попоплаче над ними, і попосміється (М. Вовч.)]; б) (*издеваясь*) наглузуватися, наглумуватися, накепкуватися, нареготатися, попосміятися, попоглузувати, попореготати з когo, з чогo. [Попосміялись же зате з Цьомаха довго (Сим.)].

Насмол, см. **Насмолка**.

Насмоленіє, см. **Насмолка 1**, *оконч.*

Насмоли́ть, -ся, см. **Насма́ливать, -ся**.

Насмолка – 1) (*действие*) – а) насмолювання, висмолювання, о(б)смолювання, *оконч.* насмолення *и* насмоління, висмолення, о(б)смоле[і]ння; б) насмолювання, *оконч.* насмоле[і]ння. *Срв.* **Насма́ливать**; 2) (*качество работы*) насмоле[і]ння, о(б)смоле[і]ння.

Насморк – нежить (-тю, *м. р. и (реже)* -ти, *ж. р.*), нежит (-ту, *м. р.*). [Нежить сам собою – хвороба легка (Корольов). Напала мені нежить (Лебединщ.). Нежити здобувся (Куліш). В мене завжди нежит у носі (Н.-Лев.)].

Насморка́ние – 1) нашма́ркання, насяка́ння; 2) нашма́ркання, насяка́ння, ви́шмаркання, ви́сякання. *Срв.* **Насма́ркивать**.

Насморка́ть, -ся, см. **Насма́ркивать, -ся**.

Насмо́тр – 1) (*действие*) – а) наглядання, назирання, визирання, *оконч.* нагля[е]дження, назірення *и* назорення, визи[о]рення; б) доглядання, пильнування, *оконч.* догля[е]дження, допильнування. *Срв.* **Насма́тривать**; 2) см. **Надсмо́тр 2**.

Насмотрение, см. **Насмо́тр 1**, *оконч.*

Насмотре́ть, -ся, см. **Насма́тривать, -ся**.

Насмо́трщик, -щица, см. **Надсмо́трщик, -щица**.

Насмради́ть – насмородити, насмердіти.

Насму́глеть – насму́глити (трохи), присму́глити, (*загореть*) присма́глитися, присма́глити, причорня́вити.

Насму́тничать – набаламу́тити, наколоті́ти, (*насмутьяни́ть*) наколотні́чати, наворохі́[о]бнічати, набунтві́вничати.

Насма́г[к]нуть – присма́гнути. [У його́ губи присма́гли (Сл. Гр.)].

Наснаряди́ть и Наснаряжа́ть – назряджати, наспоряджати, назнаряджати, (*в дорогу*) навиряджати ко́го.

Наснежи́ть – 1) (*о снегопаде*) напа́дати, напороши́ти. **-жи́ло** – напа́дало (напороши́ло) сні́гу; 2) (*снегом*) нанести́ (понаноси́ти) сні́гу, натопта́ти сні́гом, нату́пати сні́гу. **-жи́ли в сенях сапогами** – нанесли́ (понаноси́ли) в сні́гу на чобо́тах.

Наснести́ (яиц) – нанести́ (яе́ць). [А наш ко́гут на шопі́ нані́с яе́ць три копі́ (Пісня)].

Наснима́ть и Насня́ть – назді́мати ко́го, чо́го.

Насно́се, см. **Насно́сях**.

Наснеси́ть – назно́сити чо́го.

Насно́сях, *нрч.* – на о́станніх днях, в о́станній наді́ї, (*пров.*) на-ві́скоці, (*зап.*) в ці́лові. [Я тоді́ оци́м хлопцем ходила, на о́станніх днях бу́ла (Харківщ.). Жінка моя́ зараз на-ві́скоці, то й не може на суд ста́ти (Липовеч.). На́ша коро́ва в-ці́лові ходи́ть (Огон.)].

Насня́ть, см. **Наснима́ть**.

Насоба́читься – насоба́читися.

Насобира́ть и Насобра́ть – назби́рати, поназби́рувати, призби́рати, попризби́рувати, (*накопи́ть*) нагрома́дити, накопи́чити чо́го. **-ться** – 1) назби́ратися, поназби́руватися, призби́ратися, попризби́руватися, (*накопи́ться*) нагрома́дитися, накопи́читися; бу́ти назби́раним, поназби́руваним, призби́раним, попризби́руваним, нагрома́дженим, накопи́ченим; (*о людях*) назби́ратися, настяга́тися, нагрома́дитися, нагуртува́тися. [Всі мо́ї папе́ри і рукописи, які в мене́ нагрома́дилися до 1847 ро́ку (Куліш). Як де лу́читься весі́лля, чи пра́зник, чи що, то госте́й настяга́ється, що й го́лці не впа́сти (Свидн.)]; 2) (*вдоволь*) назби́ратися *и т. п.*; *срв.* **Собира́ть, -ся**.

Насо́в, см. **Насо́вка**.

Насова́ние, см. **І. Насо́вка**, *оконч.*

Насова́ть, -ся, см. **І. Насо́вывать, -ся**.

Насовершіть – натворіти чого́.

Насоветовать кому́ чего́ – нара́дити, нара́яти кому́ чого́. **Насоветованный** – нара́джений, нара́яний. **-ться** – нара́дитися, нара́ятися.

Насоветывать кого́ в чём – дава́ти кому́ пора́ду що-до чо́го, ра́дити, ра́яти кого́ про що.

I. Насовка – насóвування, напиха́ння, *оконч.* насóвання, напха́ння; *срв.* **I. Насовывать**.

II. Насóвка – 1) (*действие*) насóва́ння *и* насóвóвування, *оконч.* насóунення; *срв.* **II. Насóвывать**; 2) (*насунутое*) на́сúвка, на́сúвок (-вка).

Насовокупить *и* **-куплять** – 1) наспóлуча́ти, на́з'є́днувати чо́го; 2) на́злуча́ти, на́парува́ти ко́го.

Насовратить *и* **-враща́ть** – по́приверта́ти ко́го до чо́го, по́наверта́ти ко́го на що; (*наразвраща́ть*) на́псува́ти, (*наобольща́ть*) на́зво́дити, (*с пу́ти*) на́відверта́ти від пу́ття ко́го, по́пантели́чити ко́го. [Скілько́х хри́стиан по́привертали вони́ до ісла́му (Крим.). Усі́х по́навертали вони́ на сво́ю ві́ру (Крим.)].

Насóвщик, -щица – на́сóв(у́в)ач, -вачка.

I. Насóвывание, см. I. Насовка, неоконч.

II. Насóвывание, см. II. Насóвка 1, неоконч.

I. Насóвывать, насóва́ть чего́ – насóвóвати, на́сóвати, (*напихива́ть*) на́пиха́ти, на́пха́ти, (*о мног.*) по́насо́вувати, по́напиха́ти чо́го. **Насóванный** – на́сóваний, на́пханий, по́насо́вуваний, по́напих(у́в)аний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) на́со́вуватися, бу́ти на́со́вувани́м, на́сóвани́м, по́насо́вувани́м *и т. п.*; 2) (*набива́ться толпо́й*) на́пиха́тися, на́пха́тися, на́пирáтися, на́пє́ртися, на́су́нути. [На́пє́рлося ба́гато наро́ду (Сл. Гр.). А люде́й скільки́ на́су́нуло до нас! (Звин.)]; 3) (*вдово́ль, сов.*) – а) (*совая*) на́со́ватися, на́тикáтися; б) (*соваясь*) на́со́ватися, (*туда-сюда*) на́метуши́тися, (*локтями*) на́пиха́тися *и т. п.*; *срв.* **Сова́ть, -ся.**

II. Насóвывать, насóну́ть что́ на что́ – на́сува́ти *и* на́со́вувати, на́су́нути, (*о мног.*) по́насу́вати *и* по́насо́вувати що́ на що́; *срв.* **Надвига́ть**. [Ша́пку на́ очі на́сунув (Котл.)]. **Насóнутый** – на́су́нутий *и* на́су́нений, по́насо́вуваний. **-ться** – 1) на́сува́ти(ся) *и* (*реже*) на́со́вуватися, на́су́нути(ся), по́насува́ти(ся) *и* по́насо́вуватися; бу́ти на́со́вувани́м, на́су́нути́м (на́сунени́м), по́насо́вувани́м; *срв.* **Надвигáться**. [Мо́вчки на́су́нули хма́ри (Грінч.)]; 2) (*наталкива́ться*) на́што́вхуватися, на́што́вхну́тися, на́тикáтися, на́ткну́тися, на́ража́тися, на́рази́тися, на́трапля́ти, на́тра́пити на́ ко́го, на́ що.

Насодо́мить – зби́ти (зня́ти, зчи́нити) бу́чу, зчи́нити (чи́сту) содо́му, зчи́нити гвалт (ша́рварок, гарми́дер), на́гвалтува́ти, на́галасува́ти.

Насоздавать *и* **Насозда́ть** – натворіти чого́.

Насо́л – 1) (*действие*), *см.* **Насо́лка**; 2) (*засол*) за́сіл, на́сіл (-со́лу).

Насола́живание, см. Насо́лодка, неоконч.

Насола́живать, насолоди́ть – 1) что́ – о[у]со́ло́джувати, о[у]со́лоді́ти, на́соло́джувати, на́солоді́ти, (*о мног.*) поо[пов]со́ло́джувати, по́насо́ло́джувати що́; 2) *чего́* – на́соло́джувати, на́солоді́ти, (*о мног.*) по́насо́ло́джувати чо́го. **Насоложе́нный** – 1) о[у]со́ло́джений, на́соло́джений, поо[пов]со́ло́джуваний, по́насо́ло́джуваний; 2) на́соло́джений, по́насо́ло́джуваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) о[у]со́ло́джуватися, бу́ти о[у]со́ло́джувани́м, о[у]со́ло́джени́м, поо[пов]со́ло́джувани́м *и т. п.*; 2) (*возвр. з.*) о[у]со́ло́джуватися, о[у]со́лоді́тися; *срв.* **Насолоде́ть**.

Насолеварить *и* **-варнича́ть** – 1) (*наделать солевареньем*) на́солярува́ти; 2) (*заработать солевар.*) заробі́ти (на́жити, на́бути), соля́рством (соля́рюючи). **-ться** – на́солярува́тися.

Насо́ление – на́со́лення *и* на́со́лі́ння.

Насо́лить, -ся, см. II. Насо́ливать, -ся.

Насо́лка – на́со́лювання, *оконч.* на́со́ле[і́]ння.

Насолове́ть – по́солові́ти (тро́хи), при́солові́ти.

Насолоде́лый – о[у]со́лоді́лий, по́солоді́лий.

Насолоде́ть – о[у]солодіти, посолодіти.

Насолоди́ть, -ся, см. Насола́живать, -ся.

Насоло́дка – о[у]солоджування, насоло́джування. *оконч.* о[у]солодження, насоло́дження.

Насолоне́ть – присолонути, посолоніти (трохи).

Насо́льный – солильний, насоловальний; засільний, насільний; *срв.* **Насо́л.**

Насопе́ть, -ся – насопти, -ся.

Насоре́ние – насмічення чим; напорощення чим; натрушення чим *и* чого́; *срв.* **Наса́ривать.**

Насорить, -ся, см. Наса́ривать, -ся.

Насорли́вый – насмітливий, (*легко сорящийся: о соломе и т. п.*) натрусливий.

Насоря́ть, см. Наса́ривать.

Насо́с – 1) (*действие*), *см.* **Насо́ска**; 2) смок *и* (*диал.*) цмок (-ка), помпа. [Смо́ками вітягнуть воду з шахти (Грінч.). Десь дзюрчала вода, стікаючи з усієї шахти до цмока (Черкас.).

Повітряна помпа (Троян.)]. **-со́с винный, см. П. Лівер. -со́с водопод'ёмный** – смок водотяжний, водотяг (-га). **-со́с водяной** – смок водяний, водосмо́к. **-со́с воздушный** – смок повітряний, повітросмо́к. **-со́с двойного действия** – смок двочинний. **-со́с масляный** – смок олійний, олієсмо́к, (*для смазки*) смок мастильний. **-со́с нефтяной** – смок нафтовий, нафтосмо́к. **-со́с паровой** – смок паровий, паросмо́к. **-со́с пожарный** – смок пожежний (*пров.*) прис (-са), сікавка, (*насосная труба*) кишка. [«У нас як займеться хата, то горить, аж поки догорить». – «А хіба у вас приса нема́?» – «Нема́; прис есть аж у Мостищах, а у нас тільки дві бо́чки» (Сквирщ.)]. **Качать -сом, см. Кача́ть**; 3) *ветер.* – насо́с (-са). [Кінь сапа́тий, му́чать його́ насоси (Куліш)]. **Спускать, спустить -со́с** – сколювати, сколо́ти насос(а); 4) **-сосы** (*детск. болезнь*), *см.* **Молочница 2.**

Насоса́ние, см. Насо́ска, оконч.

Насоса́ть, -ся, см. Наса́сывать, -ся.

Насо́сец – 1) смочо́к (-чка), помпочка; 2) *зоол.* **Siphunculus** – смочо́к (-чка).

Насо́сик, см. Насо́сец 1.

Насо́ска – 1) насмо́ктування, насиса́ння, *оконч.* насмо́ктання, нассáння; 2) напомпо́вування, насмо́ковування, натяга́ння, *оконч.* напомпува́ння насмо́кува́ння, натягнення. *Срв.*

Наса́сывать.

Насо́сный – смоковий, помповий. **-ная станция** – смоко́[і]вня (-ні).

Насосу́лить, см. Насу́слить.

Насосу́литься, см. Насоса́ться 2 (под Наса́сывать).

Насо́счивый – насмо́ктливий.

Насо́сы, см. Насо́с 4.

Насо́хлый – насо́хлий, (*диал.*) на́схлий.

Насо́хнуть, -ся, см. Насыха́ть, -ся.

Насочене́ние – 1) нато́че[і]ння, вто́че[і]ння, наці́дження; 2) підсо́че[і]ння; віживичення; 3) наклепа́ння, набреха́ння. *Срв.* **Насачива́ть.**

Насочета́ть – насполуча́ти, напарува́ти кого́, накомбінува́ти чого́.

Насочиня́ть – насклада́ти, накомпонува́ти чого́; (*наврять*) наплести́ чого́, насклада́ти бре́хень, казо́к *и т. п.*, понавидумува́ти чого́. [Наро́д насклада́в силу́ силе́нну казо́к (М. Грінч.). Вам сто дурних казо́к про його́ наплету́ть (Самійл.)].

Насочить, -ся, см. Наса́чивать, -ся.

Насо́чка, см. Наса́чивание *и* Насочене́ние.

Наспаса́ть – нарятува́ти кого́; наспаса́ти кого́; *срв.* **Спаса́ть. -ться** – наспаса́тися; (*наберечься*) наберегті́ся, настерегті́ся *и т. п.*; *срв.* **Спаса́ться.**

Наспа́ть, -ся, см. I. Насыпа́ть, -ся.

Наспева́ние – 1) наздоганя́ння, настига́ння; 2) настига́ння, наспіва́ння; приспіва́ння; 3) настава́ння.

- Наспева́ть, наспéть** – 1) *за кем* – наздоганя́ти *и* наздогоні́ти, наздогна́ти *и* наздогоні́ти, наста́гати, настиг(ну)ти ко́го; *срв.* **Настига́ть**; 2) наста́гати, настигти, наспіва́ти, наспі́ти наспі́нути на що *и* до чо́го; *срв.* **Поспева́ть 3**. [Настигли са́ме на обі́д (М. Грінч.); 3) (*назрева́ть*) наста́гати, настигти, наспіва́ти, наспі́(ну)ти; (*приспева́ть*) приспівати, приспі́ти. [За сьогодні ба́гато динь наста́гло (Богодух.). Об'єктивні умови соціалізму цілком наспі́ли (Пр. Правда). Жито поспі́ло, приспі́ло ді́ло (Пісня)]. *Эк, тебе -пе́ло(сь)!* – ач, як тобі приспі́ло (зако́ртіло)!; 4) настава́ти, наста́ти; *срв.* **Настава́ть 1**.
- Наспесиве́ть** – загорді́ти, запиша́тися, зачвані́тися, запиндю́читися, (*о мног.*) погорді́ти.
- Наспéх, нрч.** – поспі́хом, по́хапцем, при́хапцем, нашвидку́, на швидку́ (ско́ру) ру́ку, на швидку́ (ско́ру) руч, поспі́шно, у поспі́ху; *срв.* **Наскоро́**. [Поспі́хом твора́ються нові форми життя́ (Доман.). По́хапцем (при́хапцем) робило́ся, тин не до ладу́ й вийшло́ (М. Грінч.). І в путь Ма́рія нашвидку́ зібрала́сь (Шевч.). На швидку́ руч добудову́ються кам'яни́ці (Крим.). Доводило́сь у поспі́ху нервово озива́тися на поді́ї (Рада)].
- Наспінний** – наспі́нний, нахребо́вий.
- Наспінье** – хребéт (-бта).
- Наспиртова́ние** – наспиртува́ння (-ння).
- Наспирто́вка, см. Наспирто́вывание и Наспиртование.**
- Наспирто́вывание** – наспиртува́ння, спиртува́ння.
- Наспирто́вывать, наспиртова́ть** – наспиртува́ти, спиртува́ти, наспиртува́ти, (*о мног.*) понаспиртува́ти що. **Наспирто́ванный** – наспиртований, понаспиртува́ний. **-ться** – наспиртува́тися, наспиртува́тися, понаспиртува́тися; бу́ти наспиртува́ним, наспиртовани́м, понаспиртува́ним.
- Насплавля́ть** – насплавля́ти, нагна́ти чо́го.
- Насплéтничать** – наплéсти, наплéска́ти (язико́м), налихосло́вити (на ко́го), на́каза́ти на ко́го; (*лживо*) набрехати́, наклепа́ти (на ко́го). [Так язи́ки-ж! тако́го набрешу́ть, тако́го наплету́ть! (Квітка). Нічо́го то́го не було́: то лю́ди налихосло́вили на ме́не (Богодух.). Ді́дові на́каже на ме́не, а мені́ на ді́да, щоб посварі́ти (Звин.)].
- Наспло́шь, нрч.** – поспі́ль, су́спіль, геть-чи́сто весь (вся, все, всі); скрі́зь; *срв.* **Спло́шь**.
- Наспорі́ть, -ся** – наспереча́тися, намага́тися, наспорі́тися (з ким про що).
- Наспоря́ть, наспорі́ть кому в чéм** – підсобля́ти, підсо́бити ко́му, підмага́ти, підмогті́ ко́му *и* ко́го в чо́му.
- Наспоты́каться** – наспотика́тися.
- Наспра́шивать, наспросі́ть** – напі́тувати, напита́ти, допі́туватися, допита́тися ко́го, чо́го, розпі́туватися, розпита́тися про ко́го, про що.
- Наспуска́ть, -ся** – напуска́ти, -ся.
- Насража́ться** – набі́тися, насти́на́тися; навоюва́тися; *срв.* **Сража́ться**.
- Насрамле́ние** – соромле́ння, осоромлюва́ння, га́ньбле́ння, *оконч.* насоромле́ння, посоромле́ння, осоромле́ння, зга́ньбле́ння.
- Насрамля́ть, насрамі́ть** – соромі́ти, насоромі́ти, посоромі́ти, попосоромі́ти, осоромлюва́ти, осоромі́ти ко́го, со́рому (сорома́) завдава́ти, завда́ти ко́му, га́ньбі́ти, зга́ньбі́ти ко́го. **Насрамле́нный** – насоромле́ний, посоромле́ний, осоромле́ний, зга́ньбле́ний. **-ться** – осоромлюва́тися, осоромі́тися, со́рому наби́ратися, набра́тися; бу́ти соромле́ним, осоромлювани́м, насоромле́ним, посоромле́ним, осоромле́ним.
- Насрамосло́вить, -ся, см. Наскверносло́вить, -ся.**
- Насре́ді, предл. с род. п.** – насере́д, посере́д, серед чо́го; *срв.* **Сре́ді**.
- Нассорі́ться** – насварі́тися, попосварі́тися.
- Наст** – сніго́ва ко́ра, сніголі́д (-льо́ду), скрижа́нійлий (стужа́вілий) сні́г, (*рус.*) наст (-ту).
- Настава́ние** – настава́ння, наступа́ння, наста́гання, приспіва́ння; *срв.* **Настава́ть**.
- Настава́ть, наста́ть** – 1) (*во времени*) настава́ти (-стаю́, -стає́ш *и* (*редко, диал.*) -става́ю,

-ваєш), на́стати, става́ти, ста́ти, поста́ти, встава́ти, вста́ти, (*реже*) наступа́ти, наступа́ти, (*напева́ть*) настига́ти, настигти, пристига́ти, пристиг(ну)ти, приспіва́ти, приспіти, (*подо́дить, наближа́ться, начина́ться*) заходити, зайти, надходити, надійти, приходити, прийти, (*о мног.*) понастава́ти. [Наставало різдво́ (Тесл.). Настає́ якась мить байдужо́сти (В. Підмог.). Тиша наставала́ в кімнаті (В. Підмог.). Що-далі́ на світі, то більша́ біда настава́є (Номис). Ось скоро́ молоді́к настане́ (Богодух.). Настала́ розлу́ка (Крим.). (Та́кі) вче́ні понаставали, (що) все в їх дурни́ця (Грінч.). Гайдама́ки дерли наро́д ро́ків мо́же з де́сять, аж по́ки Мандебурія ста́ла (ЗОЮР I). Після́ Тата́рщини но́ві поря́дки на Укра́їні поста́ли (Куліш). На мить поста́ла була́ тиша (Короленко). Вста́ла й весна́ (Шевч.). Подиві́сь: весна́ уста́ла (Грінч.). Півні́ч наступа́є (Рудан.). Ча́с наступа́є – ході́м! (Грінч.). Усьо́му наступа́є свій кра́й (Грінч.). От і обідня́ пора настигла́ (Квітка). Настіг день́ свято́ї во́лі (Кониськ.). Той ча́с пристиг (Грінч.). О́сінь приспі́ла (Глібів). Було́ літо: са́ме жнива́ заходили́ (Звин.). На́дходить о́сінь (М. Вовч.). Де́сь на́дходила́ весна́ (П. Тичина). На́дходить сце́на проща́ння (Грінч.). То́му раюва́нню на́дійшо́в шви́дко кіне́ць (Крим.). На́дійшо́в день від'ї́зду (Франко). Як при́йде різдво́, вони... (Крим.)]. **-гала́** *ночь* – наста́ла (на́дійшла, впа́ла, обля́гла) ніч. [Ні́ч упала́ (Сл. Гр.). Як обля́гла ніч, він і ви́їхав (Манж.)]. **-ло** *утро*, **-гал** *вечер* – наста́в (при́йшо́в) ра́нок, наста́в (на́дійшо́в, при́йшо́в) ве́чір, при́йшло на ра́но, на ве́чір (Гнатюк). **-гала́** *зима* – наста́ла (за́йшла, на́дійшла, впа́ла) зи́ма; 2) (*о местности*) настава́ти, наста́ти, почина́тися, поча́тися. *Зде́сь -таю́т* *пески* – тут настаю́ть (почина́ються) пі́ски.

Наставитель, -ни́ца – напу́тник, -ни́ця, напу́тєнник, -ни́ця; *срв.* **Наставник, -ни́ца.**

Наставительно́, *нрч.* – навча́льно, напу́тливо, напу́тєнно, напоу́мливо; *срв.* **Назидательно́.**

Наставительность – навча́льність, напу́тливість, напу́тєнність, напоу́мливість (-ости); *срв.* **Назидательность.**

Наставительный – навча́льний, напу́тливий, напу́тєнний, напоу́мливий; *срв.*

Назидательный.

Наставить, -ся, *см.* **Наставлять, -ся.**

Наставка – 1) *см.* **Наставление 1**; 2) *см.* **Надстав.**

Наставление – 1) (*действие*) – а) наставля́ння, настановля́ння, *оконч.* наставлення́, настановлення́; б) *см.* **Надстав 1**; в) наставля́ння; насторожува́ння; наводже́ння; ста́влення; *оконч.* наставлення́; настороже́ння; наведе́ння; поста́влення; г) навча́ння, напу́чування, нарозу́мля́ння, напоу́мля́ння, *оконч.* на́вче́ння, напу́чення *и* напу́тіння, нарозу́млення, напоу́млення. *Срв.* **Наставлять**; 2) (*назидание*) нау́ка (*ед. и мн.*), навча́ння, напу́чування, напу́чення *и* напу́тіння (-ння), напра́ва, (*совет*) пора́да, ра́да. [А чо́м ти не слуха́лась, як я тебе́ навча́ла? – Каза́ла: про́си! А ти слуха́лась моє́ї нау́ки? (Тесл.). Ба́нальна і нічи́м з дією́ не зв'язана́ нау́ка в оста́нніх слова́х ціє́ї дра́ми (Крим.). «Тре́ба каза́ти, що все є́ найкраще́» – Канді́д ува́жно слуха́в цю нау́ку і безо́глядно ві́рив їй (Канді́д). Доку́чили мені́ повсякча́сні навча́ння ті́тчині (Богодух.). Замо́вк і став слуха́ти їх навча́ння (*р. п. ед. ч.*) (Кра́їна Слі́пих). Ба́тькового напу́чування́ не забува́й, си́ну! (Харкі́вщ.). Во́на да́вно зві́кла слуха́ти та́кі напу́тіння од своє́ї ма́чухи і вже́ не огри́залась (Н.-Лев.). Про́шу ва́шої напра́ви, як мені́ на суді́ каза́ти (Червоно́гр.)]. **Давать, дать, делать, сделать -ние** – дава́ти, да́ти нау́ку; *см.* **Наставлять, наста́вить 4.** [Наду́мав да́ти нау́ку сво́їм ді́тям, як ї́м жи́ти (Н.-Лев.)]. *Я не нуждаю́сь в ва́ших -ниях* – я не потре́бую ва́шої нау́ки (на́прави), ва́шого навча́ння; 3) (*инструкция*) інстру́кція, на́каз (-зу), (*руководство*) пора́дник; (*указание*) вказі́вка.

Наставливать, см. **Наставлять 1.**

Наставлять, наста́вить – 1) *чего* – наставля́ти, наста́вити *и* понаставля́ти, настановля́ти *и* настановлюва́ти, настанови́ти, понастановля́ти *и* понастановлюва́ти чо́го. [Круго́м наста́вили ми́сок (Котл.). Поналива́ла у ка́зані оли́ви і понаставля́ла у пі́ч (Рудч.). На́їдків, напі́тків понастановлюва́ла (М. Вовч.)]; 2) *см.* **Надставлять. -ть ро́га ко́му** – наставля́ти, наста́вити, ста́вити, поста́вити ро́ги ко́му; 3) (*направляют, готовят постановкой*)

наставля́ти, наставля́ти, (о *мног.*) понаставля́ти що; см. **Наводити́ 2. -ть запа́дню (ловушку)** – наставля́ти, наставля́ти пастку. **-ть копьё** – наставля́ти, наставля́ти, насторо́жувати, насторо́жити списа. [Гайдама́ка стоїть, виставивши но́гу в сап'янці і насторо́живши списа (Куліш)]. **-ть самовар** – стави́ти, постави́ти, наставля́ти, наставля́ти, настановля́ти, настанови́ти самовар(а). [Поста́в самовар! (Брацл.). Самовари́ наставля́є (Звин.). Настанови́но самовара́! (Липовеч.)]. **-ть уши**, см. **Нава́стривать уши**; 4) *кого* – нав[у]ча́ти, навчи́ти (на (добрий) ро́зум) ко́го, дава́ти, да́ти нау́ку ко́му, напу́чувати, напути́ти, нарозу́мляти, нарозу́мити, ра́дити, пора́дити, нава́жувати, настановля́ти, настанови́ти, наставля́ти, наставля́ти, (надоу́млять) напоу́мляти, напоу́мити ко́го. [А ма́ти хо́че навча́ти, так солове́йко не да́є (Шевч.). Почну́ на до́брий ро́зум навча́ти, – як умію, так і навча́ю (М. Вовч.). Ба́тько нау́ку мені дава́в, щоб я худо́бу жалува́в (Харківщ.). «Ти не повинна хо́ватися з ним по заку́тках», – напу́чувала Навро́цька (Н.-Лев.). Не було́ ко́му нарозу́мити сироту́ (Канівш.). Це він так пора́див нас (Звин.). «Будь покі́рна», – нава́жують, – «та до робо́ти щира́» (М. Вовч.). Він там вас настано́ве, що да́лі тре́ба робі́ти (Мирний)]. **-ть на что** – навча́ти, навчи́ти на що *и* чо́го, напу́чувати, напути́ти, напра́вляти, напра́вити, наvertsáти, наvertsáти, призво́дити, призве́сти на що. [Ви його́ на до́бро навча́те (М. Вовч.). Лихого́ на до́бре не навча́ш (Приказка). Одда́м до шко́ли, мо́же там його́ на до́бре напра́влять (Звин.). Вони́ самі мене́ на це призво́дили (Крим.). Якби́-ж ви на до́бре призво́дили, а то все на ли́хе (М. Грінч.)]. **-ть на ум** – настановля́ти, настанови́ти, наставля́ти, наставля́ти, наvertsáти, наvertsáти, наводити, наве́сти, навча́ти, навчи́ти на (добрий) ро́зум, навча́ти, навчи́ти ро́зуму. [Настанови́ли на ро́зум (Сл. Гр.). Хто його́ на ро́зум до́брий наставля́в? (М. Вовч.). На до́брий ро́зум наvertsáти (М. Вовч.). Нехай́ при́йде, навча́мо його́ на до́брий ро́зум! (Звин.). Я її́ ро́зуму навча́ла (М. Вовч.)]. **-ть на путь (истины́, добродетели́, спасения́ и т. п.)** – напу́чувати, напути́ти на до́бру (спасе́нну) путь, наломлю́вати, наломі́ти на до́бру путь (доро́гу); *срв.* **Напра́влять (3) на путь**. [Він тебе́ годува́в, рости́в, на до́бру путь напу́чува́в (Мирний). На спасе́нну путь напути́в (Рада). Наломі́ти сво́го вихованка́ на до́бру доро́гу (Франко)]. **Наставля́енный** – 1) наставля́енный, настановле́ний, понастановлюва́ний; 2) см. **Надставля́енный**; (о *рогах*) наставля́енный; 3) наставля́енный; насторо́жений; наве́дений; поста́вленый: (об *ушах*), см. **Наво́стрєнный (под Нава́стривать)**; 4) навча́енный, нау́чений, напу́чений, нарозу́млєний; напоу́млєний. **-ться** – 1) наставля́тися, наставля́тися, настановля́тися, настанови́тися, понаставля́тися, понастановля́тися; бу́ти настановлюва́ним, наставля́єним, настановле́ним, понастановлюва́ним *и т. п.*; *срв.* **Наставля́ть 1 и 3**; 2) см. **Надставля́ються**; 3) навча́тися, навча́тися, напу́чуватися, напути́тися; бу́ти навча́ним, напу́чува́ним, навча́єним (нау́ченим), напу́ченим *и т. п.*

Наставля́ник, -ница – напу́тник, -ница, напу́те́нник, -ница, (*рус.*) наставля́ник, -ница; (*учитель, -ница*) учи́тель, -телька, навча́тель, -телька, (*воспитатель, -ница*) вихова́тель, -телька. [Він нево́бла́ганный напу́тник і силку́ється напути́ти бра́та (Н.-Лев.). Пора́до ми́лая моя́, напу́тнице́ моя́ і ма́ти! (М. Макар.). Ти все зга́дуєш лю́бов, – вона́ й моя́ наставля́ниця єди́на (Л. Укр.)]. **Класный -ник, класная -ница** – класний вихова́тель, -на вихова́телька, (*гал.*) господа́р (-ря), -диня́ класи́.

Наставля́ников, Наставля́ницын – напу́т(єн)никі́в (-кова, -кове), напу́т(єн)ничин, у[нав]чи́телі́в, у[нав]чи́тельчин, вихова́телі́в (-лева, -леве), вихова́тельчин (-на, -не).

Наставля́нический – навча́льний. **-ким тоном** – навча́льним то́ном, навча́льно. [Люби́в говори́ти навча́льним то́ном (М. Грінч.). «Не умліва́йте!» – навча́льно вда́вся до мене́ мій сусі́да (Крим.)].

Наставля́ничество – напу́тництво, (*рус.*) наставля́ництво. **Класное -во** – класне вихова́тельство, (*гал.*) господа́рюва́ння над клясо́ю.

Наставля́ной, см. Надставля́ной.

Наставля́вок, см. Надставля́ 2.

Наставщик, -щица, см. Надставщик, -щица.

Настаивание – 1) настоювання; 2) настоювання, вистоювання чого, достоювання до чого *и* чого; 3) стояння на чому, обстоювання за чим, чого *и* (*редко*) за що, настоювання на чому, обставання за чим *и* (*реже*) за що, наполягання, налягання, напосідання на що, домагання, допоминання, допевняння, намагання чого; правлення свого, повертання на своє. *Срв.*

Настаивать 1 - 3.

Настаиватель, -ница – настоювач, -вачка, настійник, -ниця.

Настаивать, настоять – 1) (*жидкость*) настоювати, настояти що на чому. [Горілку на калгані настоюю (Канівщ.); 2) (*наживать стояньем, достаиваться до чего*) настоювати, настояти, вистоювати, вистояти що, достоюватися, достоятися чого *и* до чого, достоювати, достояти до чого. **-ять** *противного ветру* – достоятися (су)протівного вітру; 3) (*стоять на своём*) стояти на чому, обстоювати за чим, що *и* (*редко*) за що, обстояти за чим *и* що, обставати за чим *и* за що, (*реже*) настоювати, настояти на чому, (*редко*) устоювати за що, наставати, (*усиленно просить, требовать, подчеркивать*) наполягати, наполягти на що, налягати, налягти на що *и* (*редко*) на чому, напосідати, напосісти на що, (*добиваться*) домагатися, домогтися, допоминатися, допевнитися, допевнитися чого, намагатися, намогтися, (*твердить своё*) правити своє, (*вульг.*) товкти своє, (*делать по-своему*) повертати, повернути на своє. [А ви не так гадаєте? на своїм стоїте? (Крим.). Тепер я сам обстоюю за тим, щоб виконати присуд той негайно (Грінч.). «Треба так зробити, щоб схотів», – обстоював за своє Рябченко (Грінч.). Чемберлен обстоював у палаті громад, щоб Гендерсон дав відповідь на запитання (Пр. Правда). Вона все встоювала, щоб Терлецька дала Олесі багато гусей (Н.-Лев.). «Чому-ж Ярина не чергується з тобою?» – наставляла Юзя (Л. Укр.). Дівчинка наполягала (*-вала на том, чтобы*) винищити квітки (М. Вовч.). А я все наполягаю: «скажи та скажи!» (М. Вовч.). «Давай хліба!» – налягав уперто Бовдур (Франко). Старий почав був налягати, щоб... (Кониськ.). Домагається, щоб було так, як він хоче (Київщ.). Я на з'їзді допоминався, але не підтримано мене (Київщ.). «Ми приїдемо» – допоминалася сваха (Н.-Лев.). Я такі допевнюся свого (М. Грінч.). Жінка намагалася, щоб Прокіп ночував дома (Коцюб.). Він намігся, щоб я одягнувся в його хутра (Корол.). Олесья й собі намоглася їхати (*-яла на том, что поедет*) на поле (Н.-Лев.). Я вже чого їй не казав, – не йметься, своє править (Кониськ.). *Он -вает, -ял на своём* – він стоїть на своєму, він домагається (допомінається) свого, він налягає на своє, він обстоює своє, він домігся (допевнився) свого, він повернув на своє. [Газіс заспокоїв хана і такі повернув на своє (Леонт.)]. *Он -вает, -ял, на своём требовании* – він обстоює свою вимогу, він обстає за своїм, він стоїть на своєму, він править своє, він обстояв свою вимогу, він домігся того, чого вимагав (на чому наставляв), він допевнився свого жадання, він свого жадання діп'яв, (*фамил.*) він свого торгу добив; 4) *см. Настоять 2 и 3.* **Настоенный** – настояний. **-ная водка** – настояна горілка, настоянка (*шутл.*) мочена (-ної); *срв. Настойка 2.* [Будем мочену пити (Квітка)]. **Настоянный** – настояний, вистояний. **-тсья** – 1) (*о жидкости*) настоюватися, настоятися, натягати(ся), натяг(ну)ти(ся); бути настоюваним, настояним. [Чай добре настоюється Київ). Вишнівка настоялася (Брацл.). Зваріла сливok, та ще не натягнулось добре (Київщ.). Поставете чай на самовар, нехай натягне (Київ.); 2) *см. Настаивать 3.* *На этом -ется в сферах* – на цьому стоять (за цим обстоюють *или* обстають) у сферах (у вищих колах); 3) (*вдоволь*) настоюватися, настоятися, попостояти, вистоюватися, вистоятися, (*о мног.*) понастоюватися, повистоюватися. [Ми сьогодні в черзі настоялися добре (Київ). Добре, що перша прийшла, а то-б попостояла (Г. Барв.). Вівці, вистоявшись за день, ідуть швидко (Основа 1862)]. **Настоявшийся** (*о жидкости*) – (добре) настояний, вистояний, натяглий.

Настаканиться – начаркуватися, налигатися, насмоктатися, надудлитися, наджмулітися.

Насталёвка, см. Насталька.

Наста́ливание, Настале́ние – ста́ле[і]ння, наста́лювання, наста́ле[і]ння, виста́лювання, вистале́ння (-ння).

Наста́ливать, настали́ть – ста́лити, наста́лювати, настали́ти, виста́лювати, вистали́ти, (*о мног.*) понаста́лювати, повиста́лювати що. [Прино́сить (до коваля) соки́ру настали́ти (Грінч.). Висталив ніж і став її різать (Рудч.)]. **Настале́нный** – наста́лений, вистале́ний, пона[пови]ста́люваний. **-ться** – наста́люватися, настали́тися, понаста́люватися; бу́ти наста́люваним, наста́леним, понаста́люваним *и т. п.*

Насталкивать – наспиха́ти, назшто́вхувати ко́го.

Наста́лька – 1) (*действие*), *см.* **Насталивание, Настале́ние**; 2) (*качество работы*) наста́ле[і]ння (-ння).

Наста́льщик, -щица – наста́лювач, -вачка, наста́льник, -ниця.

Настана́вливание – наставля́ння, настановля́ння.

Настана́вливать, -ся и Настановля́ть, -ся, настанови́ть, -ся, см. Наставля́ть, -ся, наста́вить, -ся 1.

Наста́ние – наста́ння, надхі́д (-ходу); *см.* **Наступле́ние 2.**

Настано́вка, см. Настана́вливание и Настановле́ние.

Настановле́ние – наста́влення, настано́влення.

Наста́скивать – наста́гати, понаста́гати *и* понаста́гувати, назво́ліка́ти, поназво́ліка́ти ко́го, чо́го.

I. Наста́ть, см. Настава́ть.

II. Наста́ть, нарч. – 1) в лад, на лад; *см.* **Лад 1 (На лад)**; 2) на лад, на (к)штальт; *см.* **Лад 5**; 3) *см.* **Подста́ть.**

Наство́льный – 1) (*о стволе дерева*) насто́вбурний, насто́вбу́ровий; 2) (*о стволе ружья*) наці́вковий.

Настебе́льный – настє́бловий, настє́бельний.

I. Настєга́ние, см. Настє́жка 1 а – г, оконч.

II. Настєга́ние, см. Настє́жка 1 г, неоконч.

Настєга́ть, -ся, см. I. Настє́гивать, -ся и II. Настє́гивать.

Настє́гивание, см. Настє́жка 1, неоконч.

I. Настє́гивать, настєга́ть – 1) (*нахлє́стывать*) нахлє́стувати, нахлє́стати, нах(а)лє́стувати, нах(а)лє́стати, настє́обувати, настє́обати, хво́[і]ськати, нахво́[і]ськати, (*кнутом*) батожити, набатожити, (*сечь*) шмага́ти, нашмага́ти, чухра́ти, начухра́ти, бити, набити ко́го; 2) нафастриго́увати, нафастригува́ти, (*о мног.*) понафастриго́увати що; *срв. I.*

Намє́тывать 3; 3) (подшивать ватой и т. п.) підб[ш]ива́ти, підб[ш]и́ти, підштапо́увати, підштапува́ти, (*о мног.*) попідб[ш]ива́ти, попідштапо́увати ватою *и т. п.* що; 4

(*наготовлять стє́г. товару*) настє́обувати, настє́обати, наштапо́увати, наштапува́ти, (*о мног.*) понастє́обувати, понаштапо́увати чо́го. **Настє́ганный** – 1) нахлє́станий,

нах(а)лє́станий, настє́обаний, нахво́[і]ськаний, набатожений, нашма́ганий, начухра́ний, набитий; 2) нафастриго́ваний, понафастриго́уваний; 3) підб[ш]и́тий, підштапо́ваний,

попідб[ш]иваний, попідштапо́уваний ватою *и т. п.*; 4) настє́обаний, наштапо́ваний, понастє́обуваний, понаштапо́уваний. **-ться** – 1) нафастриго́уватися, нафастригува́тися,

понафастриго́уватися; бу́ти нафастриго́уваним, нафастриго́ваним, понафастриго́уваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*стєгая кого*) нахлє́статися, нах(а)лє́статися, настє́обатися,

нахво́[і]ськатися, набатожитися, нашмага́тися, начухра́тися, набитися; б) (*стєгая что*) настє́обатися, наштапува́тися; в) *см.* **Назю́зиться.**

II. Настє́гивать и Настєга́ть, настєгну́ть что на что – настє́бати, настє́бну́ти, наці́бати,

нащє́бну́ти що на що, пристє́бати, пристє́бну́ти, прищє́бати, прищє́бну́ти що до чо́го, (*о мног. или во мн. местах*) понастє́бати *и т. п.* **Настє́гну́тый** – настє́бнений *и* настє́бну́тий,

нащє́бнений *и* нащє́бну́тий, пристє́бнений *и* пристє́бну́тий, прищє́бнений *и* прищє́бну́тий,

понасті́баний *и т. п.* -**тсья** – настіба́тися, настебну́тися, понастіба́тися; бу́ти настіба́ним, настебне́ним (настебну́тим), понастіба́ним *и т. п.*

Насте́жка – 1) (*действие*) – а) нахльо́стування, нах(а)ля́стування, настьо́бування, хво́[и]ськання бато́жіння, шмага́ння, чухра́ння, *оконч.* нахльо́стання, нах(а)ля́стання, настьоба́ння, нахво́[и]ськання, набато́жіння, нашмага́ння, начухра́ння; б) нафастриго́вування, *оконч.* нафастригува́ння; в) підб[ш]ива́ння, підштаповува́ння, *оконч.* підб[ш]иття́ (-ття), підштапува́ння ва́тою *и т. п.*; г) настьо́бування, наштапо́вування, *оконч.* настьоба́ння, наштапува́ння. *Срв. I. Насте́гивать*; г) настіба́ння, нащіба́ння, пристіба́ння, прищіба́ння, *оконч.* настебне́ння, наще́бне́ння, присте́бне́ння, прище́бне́ння; *срв. II.*

Насте́гивать; 2) насті́бка, насті́жка; (*засте́жка*) засті́бка засті́жка.

Насте́жковий – насті́ковий, насті́жковий; засті́ковий, засті́жковий.

Насте́жної – фастригува́льний; насті́бний; (*насте́ганный*) нафастриго́ваний; підб[ш]и́тий (підштапований) ва́тою; настебне́ний *и т. п.* *срв. I* *и II. Насте́гивать*.

Насте́жь, *нрч.* – на́встяж, на́(в)стіж, (*пров.* на́встяжі, на́(в)стежі, на́встяже́нь, на́всте́жень на́всте́жей), на́розтіж, (*зап.*) на́розтві́р, на́отві́р. [На́встяж две́рі одчи́нили (Котл.). Две́рі поки́нули розчи́нені на́встяж (Крим.) І сі́ни й ха́та перед то́бою на́стіж (Куліш). Я две́рі на́встіж: – «Іди!» (Кониськ.). Две́рі на́стежі розчи́нені (Л. Укр.). На́що две́рі одчи́нили на́встяже́нь? (Київщ.). Две́рі у передпо́кій – на́розтіж (Коцюб.). У нього́ всі две́рі на́розтві́р (Франко). Поки́нуті на́отві́р две́рі (Л. Укр.)]. *Откры́тый -сте́жь* – від[роз]чи́нений на́встяж, (*зап.*) розтво́ром, отво́ром. [Ха́та сто́яла розтво́ром (Франко). Две́рі в возі́вню сто́ять отво́ром (Коцюб.)].

Насте́кловать *и -кля́нить*, *см. Намура́вить (под Намура́вливать)*.

Насте́колить – зароби́ти (нажи́ти, набу́ти) скля́рством (скля́рюючи).

Насте́ль, *см. Насті́л 2*.

Насте́нник – 1) насті́нник (-ка), насті́нний сві́чник (-ка), насті́нна ля́мпа; 2) *см. Ма́уерлат*.

Насте́нный – сті́нний, насті́нний, надсті́нний. **-ная та́блица** – сті́нна та́блица.

Насте́рвене́ть – озві́рити, (п)осата́нити, розсата́нити.

Насте́рвеня́ть, насте́рвені́ть – озві́ряти, озві́рити, розлюто́вувати, розлютува́ти, розлючува́ти, розлю́тити, розсата́нити, ро́бити, зроби́ти ко́го несамові́тим (шалени́м).

Насте́рвенё́нный – озві́рений, розлютований, розлю́чений. **-тсья** – озві́рятися, озві́ритися, розлюто́вуватися, розлютува́тися, розлю́чуватися, розлю́титися, става́ти, ста́ти несамові́тим (шалени́м); *см. ещё Насте́рвене́ть*.

Насте́регать, насте́речь – 1) *кого* – насте́регати, насте́регти, під[при,ви]сте́регати, під[при,ви]сте́регти ко́го; *срв. Подсте́регать*; 2) *что* – насте́регати, насте́регти, набе́регати, набе́регти шо́.

Насте́речься – насте́регті́ся, набе́регті́ся.

Настига́ние – наздоганя́ння, (з)доганя́ння, наста́гання, (с)постига́ння, спобіга́ння.

Настига́ть, наста́гнуть *и наста́чь* – наздоганя́ти *и* наздого́нити, наздогна́ти *и* наздогони́ти, (з)доганя́ти, (з)догна́ти, наганя́ти, нагна́ти, наста́гати, наста́г(ну)ти, (с)постига́ти, (с)пості́г(ну)ти, спобіга́ти, спобі́гти, наспіва́ти, наспі́ти, досту́пити, надпа́сти ко́го, шо́. [Бі́жить садко́м, чу́є, хто́сь наздоганя́ її (Грінч.). Запряга́йте, слуги́ мої́, ко́ні воро́нії, наздого́ньте лі́та мої́, лі́та молоді́! (Метл.). Бі́г, ба́ч, да́к і не випереді́ть і не наздоже́не (Рудч.). Нагна́в її́ аж ге́ть за село́м (Сл. Гр.). В село́ із лі́су вовк за́біг... прокля́тий лю́д з соба́ками наста́г (Глі́бів). Йо́го спості́гли, як він уті́кав (Борзенщ.). Гуля́й, воро́не́нький, гуля́й, вра́га пості́гай! (Шашк.). Вже од'ї́хали, ве́рхами; я́кби-ж то те́пер спобі́гти! (Звин.). Жи́ття недо́вго ті́шить нас, проми́не, – тоді́ спобі́гти вже не ча́с (Крим.). Лиси́ця де спобі́гла ку́рку, то – її́ (Кані́вщ.). Огляда́в, чи не наспіва́ по́гоня (Стор.). Ти му́сиш та́к за́їхати да́леко, шо́б ті́нь мо́я тебе́ не досту́пила (Л. Укр.). Чи ти забу́в, шо́ жа́ндари́ ле́да хви́ля надпа́дуть? (Франко)]. **Насті́гну́тий** – наздогнаний, здо́гнаний, спості́гнений *и* спості́гну́тий,

спобігнений *и* спобігнутий.

Насти́жение – наздогна́ння, (з)догна́ння, (с)пости́гнення, спобігнення.

Насти́жка, см. **Настига́ние** *и* **Насти́жение**.

Насти́л – 1) (*действие*), см. **Насти́лка 1**; 2) на́сті[и]лка, (*из дерева или ровных плит*) поміст (-мо́сту), мостиння (-ння), (*из камня*) брукува́ння, брукова́ння, брук (-ку); *срв.* **Насти́лка 2**. - **ти́л досчатый** – поміст дощаний. -**ти́л плитный** – плит(к)ове брукува́ння (брукова́ння), ка́м'яний поміст.

Настила́ние, см. **Насти́лка 1**, *неоконч.*

Настила́ть, настѝлы́вать, настла́ть – настѝла́ти, наслáти, настѝля́ти *и* настѝлюва́ти, настѝли́ти, (*о мног.*) понасти́лати, понастѝлюва́ти що *и* чо́го; (*намащивать*) намо́щувати, намостѝти що *и* чо́го, мостѝти, змостѝти, помостѝти що, (*только камнем*) брукува́ти що, набрукува́вати, набрукува́ти що *и* чо́го, (*вульг.*) буркува́ти, набуркува́вати, набуркува́ти, (*о мног.*) понамо́щувати, понабрукува́вати, (*вульг.*) понабуркува́вати. [Коро́вам у хліві соло́ми настѝлено товсто (Харківщ.). Настѝлиш соло́ми в холо́дній, щоб бу́ло їм м'яке́нко (Коцюб.). Намостѝв колючо́к під я́блунею (Рудч.). Мостѝли мостѝ через рі́ченьки (Пісня). Висо́ку крова́ть змостѝла (Чуб. V). Прийшо́в у садо́к, помостѝв на дере́вині колючо́к і сів на їх (Рудч.)]. -**ть пол, потоло́к** – мостѝти, намо́щувати, намостѝти поміст (підло́гу), настѝла́ти, наслáти поміст (підло́гу), стѝлю. -**ть мостово́ю (камнем)** – брукува́ти, вибрукува́вати, вибрукува́ти що (*напр.* ву́лицю). **Настла́нный** – наслáний, настѝлений, понасти́ланий, понастѝлюва́ний; намо́щений, змо́щений, помо́щений, понамо́щуваний; набрукува́ний, понабрукува́ний, (*вульг.*) набуркува́ний, понабуркува́ний. [Поміст, шкло́м настѝлений (Рудч.). Доро́га, з дощо́к намо́щена, що по їй ваго́нчики біга́ють (Грінч.)]. -**ться** – 1) настѝла́тися, наслáтися, понасти́латися; бу́ти настѝлани́м, наслáним, понасти́лани́м *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) настѝли́тися, (*намостѝться*) намостѝ́тися, (*о мног.*) понастѝлюва́тися, понамо́щуватися.

Насти́лка – 1) (*действие*) настѝла́ння, настѝлюва́ння, *оконч.* наслáння, настѝле[і́]ння; (*намащивание*) мостѝ́ння, намо́щування, *оконч.* намо́щення *и* намостѝ́ння, (*камнем*) брукува́ння, набрукува́вання, (*вульг.*) буркува́ння, набуркува́вання, *оконч.* набрукува́ння, (*вульг.*) набуркува́ння. -**ка пола, потоло́ка** – мостѝ́ння *и* намо́щування (намо́щення) помосту (підло́ги), настѝла́ння (наслáння) помосту (підло́ги), стѝлі. -**ка мостово́й** – брукува́ння, *оконч.* вибрукува́ння чо́го (*напр.* ву́лиці); 2) (*всѝ, что настлано или настѝлается*) на́сті[и]лка, (*из дерева или ровных плит*) поміст (-мо́сту), мостиння (-ння); (*из соломы – для скота*) по[і́]дсті[и]лка, гайно́; (*стелька в обуви*) устілка.

Насти́лковый, см. **Насти́лочный**.

Насти́лок – на́сті[и]лка, (*подстилка*) по[і́]дсті[и]лка.

Насти́лочный – настѝльни́й, мостови́й, (*о настѝлке камнем*) брукува́льни́й, (*вульг.*) буркува́льни́й.

Насти́льность – назѝмні́сть; (*прямызна*) прѝсті́сть (-ости).

Насти́льный – 1) см. **Насти́лочный**; 2) *воен.* – назѝмни́й; (*прямой*) прѝсти́й. -**ный выстрел** – прѝсти́й по́стріл (-лу). -**ная траекто́рия** – назѝмна траекто́рія; 3) (*о поле, потоло́ке*) стѝле́ний.

Насти́льщик, -щица – настѝлюва́ч, -вачка.

Насти́рание – на́прання́ (-ння).

Насти́рка – на́пирання́, *оконч.* на́прання́.

Насти́ривание – на́пирання́ (-ння).

Насти́ривать, насти́рать – на́пирати, на́прати, (*о мног.*) пона́пирати чо́го. [На́прала бага́то білі́зни (Київщ.)]. **Насти́ранный** – на́прани́й, пона́пирани́й. -**ться** – 1) на́пирати́ся, на́прати́ся, пона́пирати́ся; бу́ти на́пирани́м, на́прани́м, пона́пирани́м; 2) (*вдоволь, сов.*) на́прати́ся, попо́прати, (*о мног.*) пона́пирати́ся чо́го.

Настихоплётничать – набазґрати (написати, понаписувати) нікчёмних віршів, наліпіти віршиків. **-ться** – навіршомазатися.

Настичь, см. **Настигать**.

Настлание, см. **Настилка 1**, *оконч.*

Настлать – поміст (-мосту), мостиння (-ння).

Настлать, -ся, см. **Настилать, -ся**.

Настов(н)ица, *пт.* **Vanellus vanellus L.** – чайка, луговиця, кибіска.

Настовый – із снігової кори, снігольодовий, (*рус.*) настовий.

Настоечка – настояночка, вистоялочка.

Настоечный – настоянковий, настойовий, (*рус.*) настойковий.

Настежный – настоговий, наск[т]иртний, настіжковий.

Настойстый – настоїстий.

Настой – 1) настій (-тою); *срв.* **Настойка 1 и 2**; 2) (*молока*) вершо́к (-шка). [Рідке молоко – вершка мало (Богодур.)].

Настойка – 1) (*действие*) настоювання, *оконч.* настоювання чо́го; 2) настоянка, вистоялка, (*рус.*) настойка; *специальнее:* (*анисовая*) ганусівка, (*на берёзовых почках*) березівка, бруньківка (Липовеч.), (*на горьких травах*) гірчак (-ку), (*имбирная*) інберівка, (*калганная*) калганівка, калганка, (*калиновая*) калинівка, (*на кореньях*) корінькова (-вої), (*на перце*) перцівка, перчаківка, (*попынная*) полинівка, (*на травах*) травняк (-ку), (*чемеричная*) чемерівка; *срв.* **Наливка 2**. [Живівся звичайного часу самим коржём із настоянкою з кирпичного чаю (Корол.)].

Настойковый, см. **Настоечный**.

Настойный – настойовий; (*настоенный*) настояний. **-ный осадок** – настойовий осад (-ду), гу́ща, фус (-су).

Настойчиво, *нрч.* – (*энергично, твёрдо*) завзято, (*упорно*) уперто, (*упорно, настоятельно*) притьмом, (*неотступно*) невідступно, напосідливо, настійливо, (*навязчиво*) невідчепно, (*назойливо*) настірливо, настірно, наважливо, навратливо. [Впевняєте завзято, та хто-ж повірить вам? (Самійл.). «Маю повне право», – уперто сказав він собі задруге (Крим.). Верзе притьмом, що... (Гул.-Артем.). Силувався здержати щось, що притьмом ринуло з середини (Черкас.). Притьмом просить (Квітка). Заздалегідь, напосідливо, збиралися на своїй силі (Рідний Край). Усе частіш, усе напосідливіше й дужче проривалася якась, що за саму душу брала, нота (Корол.). Спочатку тихо, мляво, потім глибше, настірливіше (*ср. ст.*) (цілувала його) (В. Підмог.). Життя настірливо вимагає свого (М. Грінч.). **-во браться, взяться за что** – завзято (уперто) братися до чо́го, за(по)взятися на що, (*пров.*) наповратитися. [Бувало, як на що завізьметься, то все поставить на своїм (Франко). Якби наповратився, то дістав-би землі (Липовеч.). **-во стремиться к своей цели** – уперто йти (простувати, прямувати) до своєї меті. **-во требуют** – притьмом (уперто, напосідливо, наважливо) вимагати.

Настойчивость – (*энергичность, твёрдость*) завзяття (-ття), завзятість, (*упорство*) упертість, намогливість, (*неотступность*) невідступність, напосідливість, настійливість, (*назойливая*) напосідання (-ння), (*навязчивость*) невідчепність, (*назойливость*) настірливість, настірність, наважливість, навратливість (-ости). [Одваги та завзяття з праці він у малого павука навчився (Л. Укр.). Щоб досягти чо́гось, треба напосідливість мати (М. Грінч.). Не люблю я його за оте його напосідання (Звин.)]. **-вость в достижении цели** – уперте простування (прямування) до меті, уперте досягання меті.

Настойчивый – 1) (*энергичный, твёрдый*) завзятий, (*упорный*) упертий, намогливий, (*неотступный*) невідступний, напосідливий, настійливий, (*навязчивый*) невідчепний, (*назойливый*) настірливий, настірний, наважливий, навратливий. [Був завзятий у кожному ділі: як за що візьметься, то не кине, а мудруватиме, поки такі зробить (Харківщ.). Я –

люди́на вперта: сказа́в, що не піду, по́ки не віддасте́ гроше́й, то й не піду (Київ). Невідступна думка (Кінець Неволі). Не будьте такі напосідливі, – все одно не віддам (Київщ.). Невідчепне бажання (Київ). Під тиском настірного вимагання (Рада). Наважлива думка. (Н.-Лев.). Навратливий чоловік (Н.-Лев.)]. *Человек -вый в достижении цели* – людина, що вперто йде (простує, прямує) до мети. *Он -чив в достижении цели* – він уперто йде (простує, прямує) до мети; 2) (*легко настаивающийся*) настоїстий.

Настолова́ться – насто́лува́тися, нахарчува́тися; (*напироваться за столом*) наконтентува́тися, начастува́тися.

Насто́лние и Насто́лник – капіте́ль (-лю, м. р.), на́головок (-вка).

Насто́лпный – насто́впний, (*зап.*) наслупний.

Насто́ль, см. Насто́лько.

Насто́лько, нарч. – сті́льки, (*при нарч. и глаг.*) та́к, (*при прлг.*) та́кий (така́, таке́, та́кі), (*канцел.*) насті́льки, (*постольку, зап.*) ості́льки, (*в такой мере*) такою мірою, в та́кій мі́рі, та́к си́льно; *срв. Наско́лько*. [Тут не така щіра ляхва живе по селах, як на лівобережжі (Куліш). Вони та́кі відмі́нні (та́к різня́ться) між собою, що... (Київ). Корабе́ль та́кий вели́кий і та́к оздобле́ний радо́щами, що... (М. Зеров). Боро́тьба но́вітніх прінци́пів з пе́рвісними поси́льніша́ла в ньо́го насті́льки, що він... (Крим.)]. *Он насто́лько ослабел что...* – він та́к осла́б (знеси́лився, занепа́в на силах), що... *Он не -ко беден, чтобы...* – він не та́кий бі́дний, що́б... *Не -ко уж* – не та́к (не та́кий, не така́, не та́ке, не та́кі) то вже, не з-та́к то вже. [Рим не та́ке то вже й прина́дне мі́сто, як про ньо́го ка́жуть лю́ди (Країна Сліпих). Письме́нство чимале́ й не з-та́к то вже й бі́дне, як на на́ші обста́вини (Рада)]. *-ко* – *насколько* – сті́льки – скі́льки, (*канцел.*) насті́льки – наскі́льки, (*зап.*) ості́льки – оскі́льки, (*в такой – в какой мере*) та́к (та́кий, така́, та́ке, та́кі) – як (я́кий, яка́, я́ке, я́кі). *Он -ко же добр, насколько и справедлив* – він та́кий (-же) до́брый як і спра́ведли́вий. *Она нравилась ему ровно -ко, насколько отталкивала* – вона подо́балася йому́ рівно сті́льки(-ж), скі́льки й (я́к і) відража́ла (та́к си́льно, я́к і відража́ла).

Насто́льник – насті́льник (-ка), о́[у]бру́с (-са), ска́терка; *срв. Ска́терть*. [Сті́л засте́лений чі́стим насті́льником (Основа 1862). Льо́ннії обру́си на сто́лі (Основа 1862). А по тих сто́лах то́нкі убру́си (Гол.)].

Насто́льный – 1) насті́льник. *-ная книга* – підручна (насті́льна) кни́жка (кни́га). *-ный реестр* – насті́льний (підручний) ре́єстр (-ру); 2) *см. Сто́льный*.

Настоля́рить и -ля́рничать – 1) (*наделать столярством*) настоля́рува́ти; 2) (*заработать стол.*) заробі́ти (на́жити, набу́ти) столя́рством (столя́рюючи) що́. *-ться* – настоля́рува́тися.

Настона́ть – настогна́ти. *-ться* – настогна́тися, попостогна́ти.

Настора́живание – 1) (*стражи*) ста́влення (ва́рти, сторо́жі); 2) (*ушей*) насто́рочування, нашо́рошування, настру́нчування, нащу́лювання (вух); (*западни*) наста́вля́ння (па́стки).

Настора́живать, насто́рожить – 1) (*стражу*) ста́вити, поста́вити ва́рту (сторо́жу); 2) (*уши, западню*), *см. Наставля́ть* (3) *уши, западню. -жить ружьё* – насто́рожити (наці́лити) ру́шницю, наці́литися (ру́шницею), намі́ритися з ру́шницю на ко́го, на що́; 3) *-жить (вдоволь)* – насте́регти, попостере́гти ко́го, що́; нава́ртува́ти, нача́тува́ти. **Настороже́нный** – 1) *см.*

Наставле́нный 3 (*под Наставля́ть*); 2) *см. отдельно Настороже́нный 2. -ться* – 1) (*стр. з.: о западне*), *см. Наставля́ться 1* (*под Наставля́ть*); 2) (*стр. и возвр. з.: об ушах*) насто́рочува́тися, насто́рочі́тися, нашо́рошува́тися, нашо́рошиться, нащу́люва́тися, нащу́литися, настру́нчува́тися, настру́нчитися, (*о мног.*) понасто́рочува́тися *и т. п.*; бу́ти насто́рочува́ним, насто́рочени́м, понасто́рочува́ним *и т. п.* [Ву́ха мо́ї нащу́лились (Крим.)]; 3) (*возвр. з.*) насто́рочува́тися, насто́рочі́тися, нашо́рошува́тися, нашо́рошиться, насто́рошува́тися, насто́рошиться, (*о человеке ещё*) насто́рожува́тися, насто́рожі́тися, (*о мног.*) понасто́рочува́тися *и т. п.* [Насторо́чили́ся соба́ки, а поті́м кину́лись на во́вчика гурто́м (Глі́бів). Хто́сь ішо́в; О́ри́ся вся та́к і нашо́рошила́сь (Грі́нч.). Вже́ й Ко́рсунь

супротив них насторошивсь (Куліш). Насторожився, став придивлятися, – здається, біжить собака Васильч.). **Насторожившийся**, см. **Насторожённий 2**.

Насторáниваться, насторони́ться – 1) *на кого, на что* – натика́тися, наткну́тися, нахо́плюватися, нахо́питися, на́ража́тися, на́рази́тися на ко́го, на що; 2) **-ни́ться кого** – надержа́тися осторо́нь, нацура́тися ко́го.

Насторо́же, *нрч.* – на сторо́жі, на ва́рті, на ча́тах. [Ко́ні хотя́ть вкра́сти, то я вже на ча́тах (Липовеч.)]. *Стоя́ть -же* – стоя́ти на сторо́жі (на ва́рті), (*пров.*) стоя́ти сторо́жки. [Їде́н краде, а дру́гий ча сторо́жі стои́ть (Липовеч.)]. Стою́ коло не́ї сторо́жки, бою́ся, щоб не впа́ла (Чигиринц.). *Стоя́ть -же чьих интeресов* – пильнува́ти чи́х інте́ресів, оберега́ти чи́ї інте́реси.

Насторо́же, *нрч.* *Бы́ть -же́* – держáтися сто́рожко, ма́ти себе́ на осторо́зі, бу́ти обере́жним, (*зап.*) ма́тися на ба́чності. [Він держáвсь чу́йно, сто́рожко (Корол.)].

Насторо́жение – 1) (*стражи*) поставле́ння (ва́рти, сторо́жі); 2) (*ушей*) насторо́чення, нашо́рення, настру́чення, нащу́лення (вух); (*западни*) наставле́ння (па́стки).

Насторо́же́нно, *нрч.* – нашо́рено насторо́жено, (*сторожко*) сто́рожко, (*чутко*) чу́йно. [Чу́йно, насторо́жено слухав (Виннич.)].

Насторо́же́нность – нашо́реність, насторо́женість, (*сторожкость*) сто́рожкість, (*чуткость*) чу́йність (-ости). [Зразу-ж помітив її насторо́женість (Виннич.)].

Насторо́же́нный – 1) *прич.*, см. *под Настора́живать*; 2) *прлг.* – нашо́рений, насторо́жений, (*сторожкий*) сто́рожкий, (*чуткий*) чу́йний. [До кімна́ти ра́птом пришо́в знадво́ру те́плий і нашо́рений ве́чір (В. Підмог.). Дейла́мці, наля́кані і сторо́жкі, не давали́ся на розмо́ву (Леонт.)]. **-ний** *взгляд* – сто́рожкий (чу́йний) по́гляд (-ду).

Насторо́жить, -ся, см. **Настора́живать, -ся**.

Насторо́жка, см. **Настора́живание** и **Насторо́жение**.

Насторо́не, *нрч.* – не вдо́ма, на чужи́ні, між чужи́ми людьми́; на відшибі́; на заробі́тках; сторо́ною, побі́чно. *Он зараба́тывает и на службе́ и -не́* – він заробля́є і на службі́, і прива́тно (і побі́чно). *Гуля́ть -не́* – гуля́ти з чужи́ми (сто́ронніми) жі́нками (чолові́ками), (*насм.*) ска́кати в (чужу́) гречку́ з ким. *Узна́ть -не́* – дові́датися сторо́ною.

Насторони́ться, см. **Насторáниваться**.

Насторо́ну, *нрч.* – 1) (*на-бок*) на́бік, на оди́н бік. *С[На]кло́няются, с[на]кло́ниться -ну* – похи́лятися, похи́литися (на́бік, на оди́н бік), (*пров.*) пере́хняблюва́тися, пере́хнябити́ся. [Ни́зько-ни́зько похи́лилась на́ша рідна ха́та (Грінч.). Ха́та ста́ра, вже аж пере́хняби́лась (Харкі́вщ.). Очі́пок їй на одно́ ву́хо пере́хняби́вся (Богоду́х.)]; 2) на чужи́ну, між чужи́ люди́; на заробі́тки. *Иди́ти, ходи́ть зараба́тывать -ну* – і́ти, ходи́ти на заробі́тки, ходи́ти по заробі́тках, заробля́ти не вдо́ма.

Настоя́ние – 1) (*жидкости*) на́стоя́ння; 2) (*настоятельное требование*) на́поляга́ння, на́посіда́ння, до́мага́ння (-ння), на́сти́йна (пи́льна) вимо́га; *срв.* **Наста́ивание 3** и **Насто́йчивость**. [Спе́ршу бу́ла опи́налася, але́ поті́м здала́ся на ба́тькові на́посіда́ння (Корол.)].

Насто́ятель – насто́ятель (-ля.), (*игумен*) ігу́мен (-на).

Насто́ятельница – насто́ятелька, (*игуменья*) ігу́меня, гу́менія, ста́рша ма́ти (-тери) (Куліш).

Насто́ятельно, *нрч.* – пи́льно, нага́льно, притьмо́м, (*крайне*) ко́нче; (*хоть караул*) про́бі, аж про́бі, аж гвалт; см. *еще́ Насто́йчиво*. [Ме́ні пи́льно тре́ба його́ побачи́ти (Харкі́вщ.). Хто́сь мене́ нага́льно клі́че, хто́сь мене́ ба́жає пратьмо́м побачи́ти (Крим.). Притьмо́м проси́ть (Кві́тка). Притьмо́м нака́зав йому́, щоб він і́хав (Кониськ.). А Сали́єнчисі аж гвалт потри́бні гро́ші (Крим.)]. **-но про́шу вас** – про́хаю вас пи́льно.

Насто́ятельность – пи́льність, нага́льність, пеку́чість, (*крайность*) ко́нечність, пи́льна (пеку́ча, ко́нечна, ко́нча) потре́ба, (*неолог.*) на́сти́йність (-ости). [Чо́го та́ка пи́льність? мо́жна-ж і зажда́ти (Харк.). Про пеку́чість ці́єї спра́ви нема́ чо́го й говори́ти, це всі ви зна́єте

(Київ)].

Настоятельный – пильний, нагальний, пеку́чий, (*крайний*) ко́нечний, ко́нчий, (*неолог.*) настійний; *см. ещё Настойчивый*. [Цю пильну потребу мусимо задовольнити (Київщ.). Стала нагальна потреба утворити, свою організацію (Р. Край). Найпеку́чіші потреби (Н.-Лев.). Т-ш Ч. у своїй доповіді підкреслив ко́нчу потребу самоперевірки робко́рів (Пр. Правда). Настійна вимо́га (Київ)]. **-ные мольбы** – невідступні благання.

НастояТЕЛЬский – настоятельський, (*игуменский*) ігуменський. [Ді й ти з нами, настоятельський послушнику! (Корол.)].

НастояТЕЛЬство – 1) (*сан*) настоятельство, (*игуменство*) ігуменство; 2) (*пребывание в этом сани*) настоятелювання, (*в игуменстве*) ігуменування (-ння).

НастояТЕЛЬствовать – бути настоятелем (за настоятеля), настоятелюва́ти, (*игуменствовать*) ігуменува́ти.

Настоять – 1) *см. Настаивать 1 - 3*; 2) *см. Предстоять 4*; 3) *чему, над чем (устар.)* – стояти на чолі чо́го, правити, управляти, керува́ти, орудува́ти чим.

Настояться, *см. Настаиваться (под Настаивать)*.

Настоящее, *сиц.* – сучасність, теперішність (-ности), теперішнє (-нього), теперішній час (-су), (*фамил.*) теперішня часіна. [Від того, як ми дивимось на минулість, у значній мірі залежить і те; як ми розуміємо сучасність (Грінч.). Майбутність, скоро вона зробилася сучасністю, тратить ореол свій (Рада). Из вічності ніщо не виходить: усе є теперішність (Павлик). Грядущеє сянє тобі полуднем, теперішнє яснїтиме, як ранок (Куліш)]. *Украинский язык в прошлом и -щем* – українська мова в минулому і тепер.

Настоящий – 1) (*нынешний*) теперішній, (*современный*) сучасний, сьогочасний, (*этот*) цей, сей. [Ваша доля – це доля молодих чесних людей теперішнього часу (Н.-Лев.). Він уважав за профанацію рівняти давніх аскетів до теперішніх черців (Крим.). Забуваєш про сучасне життя (Крим.)]. *В -щее время* – тепер, (*пров.* теперечки), теперішнього часу, в теперішній час, в теперішніх часах, за теперішніх часів, в цей час, (*приблизит.*) під (на) цей час, (*ныне, зап.*) нині. [Тепер я про це не думаю (Київ). Там теперечки новий базар (Квітка). Не був ще тоді тим, чим був теперечки (Крим.). Дія, котра діється в теперішній час (Н.-Лев.). Нема́ краще в теперішніх часах, як бути орендарем (Франко). Про одіж мало дбають нині (Франко)]. *В -щее время я работаю на фабрике* – тепер (на цей час) я працюю на фабриці. *До -щего времени* – до цього (до теперішнього) часу, дотепер, досі, (*зап.*) донині. [Довготя в цих складах задержалася й до цього часу (В. Ганцов). Бідив я, та й дотепер бідую (Кам'янич.). *До -щего времени бывший (сделанный и т. п.)* – дотеперішній. [Всі дотеперішні досліди не дали великих наслідків (Крим.)]. *В -щем году* – цього (*в текущем:* поточного, біжучого) року. *В начале -щего года* – на (з) початку цього (поточного, біжучого) року. **-щее положение** – теперішній (сучасний, сьогочасний) стан, -не (-не) становище. *В -щем своём виде эта вещь мне не нужна* – в теперішньому (в цьому) своєму вигляді ця річ мені не потрібна; 2) *грам.* **-щее время** – теперішній час (-су); 3) (*этот, находящийся перед кем*) цей, (*данный*) даний. *По -щему делу* – в цій (в даній) справі. **-щий случай** – цей (даний) випадок (-дку). **-щим** *удостоверяется, что...* – цим свідчу (свідчимо), що..; 4) (*подлинный, истинный*) справжній, правдивий, справедливий, (*действительный*) дійсний, (*неподдельный*) щирий, (*сущий*) сущий, сутий, (*истый*) існий, істий, істотний, (*точь-в-точь, чистейший*) чистий, достотний, (*всамделишный*) справдешній, правий, прямий; *срв.*

Подлинный. [Се наш справжній друг (Коцюб.). (Він) справжній був поет (Самійл.). Тепер ви справжне своє обличчя показали, досі-ж була то маска (Грінч.). Кохання справжне соромливе (Тобіл.). Незабаром той шипучий кашель переходив у справжній (Коцюб.). З весною, коли розпочалися справжні роботи (Коцюб.). Йшли відважно, як правдиві герої (Франко). Правдиві волоські гарбузи (Сим.). Фальшиве золото – для вас правдиві гроші (Самійл.). Знаходять своє правдиве призначення (Корол.). Справедливий чумак був (М.

Вовч.). Хліб, оде́жа, па́ливо то́що, – оте́ все й є справедлі́вий доста́ток, спра́вжнє бага́тство (Рада). Ді́йсна сто́лиця Да́нії – не Копенга́ген а Га́мбург (Грінч.). Щи́рий коза́к зза́ду не напада́ється (Номис). Це не ка́зка, а щи́рая пра́вда (Чуб. II). Там упоко́ю лю́дина зазна́є, тільки де во́ля є щи́ра (Грінч.). Красу́ня щи́рого класи́чного ти́пу (Н.-Лев.). Су́ща дра́ма, не вигадана, не підмальована (Кониськ.). Су́ща причи́на суперечки проявилася ясно (Павлик). Ото́ було́ су́ще ща́стя моє́ (Кониськ.). І́сний моска́ль (М. Вовч.). На облі́ччя істо́тний Степан, але́ не він (Звягельщ.). Чи́стий ба́тько, – от як уда́вся сино́к! (Чигиринщ.). Ході́в чи́стим бося́ком (Виннич.). Спра́вде́шній коза́к (Сл. Гр.). Сиді́ла собі́ вільно́, як спра́вде́шня пта́шка (М. Вовч.). Відчу́ла спра́вде́шний апеті́т (Н.-Лев.). Я не мі́щанка яка́сь там, а спра́вде́шня па́ні (Н.-Лев.). Пра́вий ри́цар, ще́ молоді́й, а вже́ не ма́є рівні́ (Куліш). То́ моя́ пра́ва жі́нка (Яворськ.). Як побачи́ш, так пря́мий запо́рожець! (Мирний). Пряме́є пе́кло там було́ (Греб.). **Самий -щий** – спра́вжнісі́нський, щи́рісі́нський, і́снісі́нський, чи́стісі́нський. [Щи́рісі́нський мате́ріялі́ст (Рада). І́снісі́нська щи́рість (Основа 1862). Чи́стісі́нське пе́кло (Крим.)]. **-щєє зо́лото** – щире (су́те) зо́лото. **-щя́я сто́имость** – ді́йсна (спра́вжня) ва́ртість. **-щя́я це́на** – спра́вжня (пра́вдива, спра́вде́лива) ці́на. *Тепе́рь -щя́я по́ра сади́ть дере́вья* – тепе́р са́ме ча́с сади́ти (садо́вити) дере́во. *По -щєму* – а) по-спра́вжньому́, по пра́вді, спра́вді, (*искренно*) щи́ро, щиро́се́рдно, по щиро́сті; (*как следует*) як слі́д, наспра́вжкі, ді́йсно[є]. [Не вмі́є нічо́го як слі́д зроби́ти (Ки́їв). Посварити́ся наспра́вжкі не мо́гли (Крим.). До́відаємо́сь ді́йсне, побачи́мо йо́го – я́кий (М. Вовч.)]. *Я вас по -щєму* люблю́ – я вас пра́вдиво люблю́ (коха́ю), я вас по пра́вді (та́кі спра́вді, щи́ро, щиро́се́рдно) люблю́ (коха́ю); б) (*сказать правду*) на́правду; пра́вду (на́правду, по пра́вді) ка́жучи, по щиро́сті, (*в сущности*) су́ще. [На́правду вам не тре́ба було́ втруча́тися в цю́ спра́ву (Ки́їв). Во́на су́ще не бу́ла че́рницею, по́стригу не бра́ла (Кониськ.). Про́дражни́ли йо́го «Зимо́ю», а су́ще він про́зива́вся Гу́ркалом (Кониськ.)]. **-щим о́бразом** – по-спра́вжньому́, як слі́д; *срв. ви́ше По -щєму а. По́каза́ть се́бя в -щєм сво́єм ви́де* – пока́зати се́бе в спра́вжньому́ сво́єму ви́гляді.

Настра́гивание – на́стру́гування (-ння).

Настра́гивать, на́строга́ть, на́строгну́ть – на́стру́гувати, на́струга́ти, на́стругну́ти, (*о мног.*) пона́стру́гувати чо́го. **На́строга́нный** – на́струга́ний, пона́стругува́ний. **-ться** – 1) на́стругува́тися, на́струга́тися, пона́стругува́тися; бу́ти на́стругува́ним, на́стругани́м, пона́стругува́ним; 2) (*вдоволь, сов.*) на́струга́тися, по́поструга́ти (досхо́чу), (*о мног.*) пона́стругува́тися; (*рубанком*) на́гемблюва́тися, по́погемблюва́ти (досхо́чу), (*о мног.*) пона́гемблюва́тися.

Настра́да́ть – на́стражда́ти, по́постражда́ти.

Настра́да́ться – на́стражда́тися, по́постражда́ти, (*намучи́ться*) на́мучи́тися, по́помучи́тися, (*сильнее*) на́мордува́тися, (*натерпе́ться*) на́терпі́тися. [О, скі́льки я на́мучи́вся із то́го! (Грінч.). Бага́то від ньо́го на́терпі́лися (Кониськ.)].

На-страже, *см. На́стороже*.

На́страивание – 1) *см. На́дстро́й 1, неоконч.*; 2) на́будовува́ння, на́му́ровува́ння; 3) на́роблюва́ння, на́ко́ювання (фі́глів, збі́тків, шко́ди, ка́постів), на́броюва́ння; 4) на́строюва́ння, на́ла́джува́ння, на́ладже́ння, на́ла́годжува́ння, ви́ладно́вува́ння, ви́лаго́джува́ння, на́правля́ння; 5) – а) на́строюва́ння, на́ла́джува́ння, на́правля́ння; б) на́мовля́ння, підмо́вля́ння, на́правля́ння, на́раюва́ння, на́струнчува́ння, на́стрє́нчува́ння, під'ю́джува́ння, підстро́ю́джува́ння, на́уща́ння, на́цьковува́ння, підцьковува́ння; в) на́строюва́ння, на́стру[є́]нчува́ння, підбу́рюва́ння. *Срв. На́страива́ть.*

На́страива́тель, -ни́ца, *см. На́стро́йщик, -щи́ца*.

На́страива́ть, на́строи́ть – 1) (*строение*), *см. На́дстра́ива́ть*; 2) (*строений*) на́будовува́ти, на́будова́ти, на́ста́вити, (*каменных, кирпичных*) на́му́ровува́ти, на́му́рува́ти, (*во множестве, о мног. или во мн. местах*) пона́будовува́ти, пона́му́ровува́ти чо́го. [Бу́дував, бу́дував, – ото́ й на́будува́в (Брацл.). По́набудовува́в ко́мір по́вен дві́р (Сл. Ум.). По́набудовува́ли і

понамуровували собі пані замочків (Куліш)]; 3) (*проказ*) нароблювати, наробити, накоювати, накоїти (фіглів, *вредных*: збитків, шкоди; *пакостей*: капостів), наброювати, наброїти; *срв.* **Напроказить**; 4) (*музык. инструмент*) настроювати, строїти, настроїти (в лад, до ладу), наладжувати, ладити, наладити, налагоджувати, налагодити, наладноувати, наладнувати, вилагоджувати, вилагодити, направляти, направити, (*о мног.*) понастроювати *и т. п.* що. [Як дудку настроїш, так вона грає (Чуб. І). Настроїв ліру (Рудан.). Ой ти, Давіде, свої гусли стрій! (Колядка). Ти теж (зозуле) строїла струни моєї душі (Коцюб.). Налагоджує свою скрипку (Васильч.). Вилагодить скрипку (Федьк.). Взяла гітару, направила її, натягуючи струни (Н.-Лев.)]. **-ть радио-антенну** – настроювати, настроїти радіо-антену; 5) (*перен.*) – а) *кого, что как, на какой лад* – настроювати, настроїти, наладжувати, наладити, направляти, направити когось, що як, на який лад (тон). [Се вже приятелі Вигівського простих козаків так наладили (Куліш)]. **-ить кого на враждебный лад** – настроїти когось вороже; б) *кого на что* – (*подговаривать*) намовляти, намовити когось на що *и (чаще)* що (з)робити, підмовляти, підмовити, підбивати, підбити когось на що, до чого, що (з)робити, (*направляют*) направляти, направити когось на що, (*насоветывают*) нараювати, нараяти, (*преимуществ. на что-л. плохое*) наструнчувати, наструнчити, настренчувати, настренчити когось на що, що (з)робити, (*подстрекать*) під'юджувати, під'юдити, підтроюджувати, підтроюдити, (*наущать*) наущати, наущити когось що (з)робити, призводити, призвести когось на що *и* що (з)робити, (*науськивать*) нацьковувати, нацькувати, підцьковувати, підцькувати когось що (з)робити. [То він намовив (підмовив, направив) її на це (Київщ.). Нараяли люд на святе діло (Стор.). То вони наструнчують та підшпиговують, то бо їх користь (Мирний). Все Васюту настренчує, щоб із тебе на вулиці знущався (Грінч.). Не хто й наустив Варку, як не Дмитрик (Кониськ.). То його паніч підтроюдив (Харківщ.)]. **-ить кого на тяжбу с кем** – намовити (нараяти, настру[є]нчити, підбити) когось – позиватися з ким; в) *кого против кого, чего* – настроювати, настроїти, ставити, поставити когось проти когось, проти чого, (*исподтишка*) настру[є]нчувати, настру[є]нчити когось проти когось, (*возбуждают*) підбурювати, підбурити когось проти когось, проти чого. [Не наструнчуй других проти його (Мирний). Настренчила всіх дітей проти мене (Грінч.)]. **Настроенный** – 1) *см.* **Надстроенный**; 2) набудований, наставлений, намурований, понабудований, понамурований; 3) нароблений, накоєний, наброєний; 4) настроєний, наладжений, налагоджений, наладнований, вилагоджений, направлений, понастроюваний *и т. п.* [Струни тугі, налажені (Коцюб.)]; 5) – а) настроєний, наладжений, направлений. [Було тут багато молоді, настроєної романтично (В. Петров). Поетично направлена душа (Н.-Лев.)]; б) намовлений, підмовлений, підбитий, направлений, нараяний, наструнчений, настренчений, під'юджений, підтроюджений, наущений, нацькований, підцькований; в) настроєний, настру[є]нчений, підбурений. **-ться** – 1) *см.* **Надстраиваться**; 2) набудовуватися, набудуватися, понабудовуватися; бути набудовуваним, набудованим, повабудовуваним *и т. п.*; 3) (*перен.*) настроюватися, настроїтися, настру[є]нчуватися, настру[є]нчитися; бути настрюваним, настроєним, настру[є]нчуваним, настру[є]нченим *и т. п.*; (*собираются*) налагоджуватися, налагодитися, налаштуватися, налаштуватися, збиратися, зібратися, (*забратъ себе в голову*) наворотитися, наповоротитися. [Знаходити шлях до іншого серця, що й само настроюється в унісон до співця свого інтимного світа (Рада). Значні групи українського пролетаріату, селянства та війська настроєні по-більшовицькому (Н. Рада). Коли думки наструнчилися так, то їх не легко збити з тієї стежки (Мирний). Уява у Василька настренчувалася вже задалегідь (Корол.). Вже він наворотився продати свою теличку, – нічим його не переконаєш (Звин.). Коли наповоротилися вкрасти, то вкрадуть (Звин.)]. **Вы сегодня хорошо -ны** – ви сьогодні в гарному (доброму) настрої (в доброму гуморі), ви сьогодні гарно настроєні. [О! ви настроєні сьогодні гарно (Куліш)]. **Всё общество явно было -но против этой авантюры** – усе суспільство (громадянство) явно

((в)очевидячки) було настроєне (стояло) проти цієї авантю[рю]ри; 4) (вдоволь, сов.) – а) (стро́я зда́ння) набу́дуватися, на́ста́внися, понабу́дувати (досхо́чу), (каменны́е, кирпи́чны́е) наму́руватися, попому́рувати (досхо́чу), (о́ мног.) понабу́дуватися, понамуро́уватися; б) (настраива́я музы́к. инстр.) настро́їтися, нала́дитися, налагодитися, нала́днуватися, на́направля́тися, по́построїти (досхо́чу) *и т. п.*, (о́ мног.) понастро́юватися *и т. п.*; в) (стро́я в ряды́) на́шикуватися *и т. п.* Срв. **Строить**.

Настрани́чатъ – 1) нади́вачити, нахи́мерувати; срв. **Начуда́чить**; 2) см. **Настраи́ствовать**.

Настраи́ствовать – намандрова́ти. **-ться** – намандрова́тися, попомандрува́ти, попоходи́ти (попо́їздити) по світа́х (досхо́чу).

Настрасти́ть, -ся, см. **Пристрасти́ть, -ся**.

Настра́стка – настра́шування, страха́ння, жаха́ння, наля́кування, ляка́ння, заля́кування, *оконч.* настра́ше[і]́ння, настра́хання, нажаха́ння, наляка́ння, заляка́ння ко́го; за́вда́ння, *оконч.* за́вдання́ стра́ху (жа́ху) ко́му; срв. **Настра́щивать**.

Настрахова́ть – настрахува́ти, (о́ мног.) понастраху́увати. **-ться** – настрахува́тися, по́пострахува́ти (досхо́чу), (о́ мног.) понастраху́уватися.

Настра́ху, *нрч.* – у стра́ху, під стра́хом. **Держать ко́го -ху** – держа́ти (трима́ти) ко́го у стра́ху (під стра́хом). **Сидеть -ху** – сиді́ти у стра́ху (наля́каним), сиді́ти потерпа́ючи (опа́суючись, побо́юючись) чо́го.

Настра́чивание – 1) сте́бнува́ння, висте́бнува́ння; 2) насте́бнува́ння, нашива́ння висте́бом; 3) наче́ркува́ння, нака́тува́ння, на́шпа́рюва́ння. Срв. **Настра́чивать**.

Настра́чивать, настро́чить – 1) (*выстра́чивать что*) сте́бнува́ти, висте́бнува́ти, висте́бнувати, (о́ мног.) посте́бнува́ти що. **-чить спину́ ко́му** – відшмарува́ти (вишпарити) ко́го, (за́в)да́ти хло́сти (хло́сту) ко́му; 2) *чего* – насте́бнува́ти, насте́бнува́ти, нашива́ти, на́шити висте́бом, (о́ мног.) понасте́бнува́ти, понашива́ти висте́бом чо́го; 3) (*наче́ркивать*) наче́ркува́ти, наче́ркати, на́писува́ти, на́писа́ти (шви́дко, шпа́рко, шви́дко-пру́дко), (*нака́тывать*) нака́тува́ти, нака́тати, на́шкварюва́ти, на́шкварити що. [Наче́ркав чимале́нького листа́ до Кавка́зького кура́тора (Крим.)]. **Настро́че́нный** – 1) висте́бнува́ний, посте́бнува́ний; 2) насте́бнува́ний, на́шитий висте́бом, понасте́бнува́ний *и т. п.*; 3) наче́рканий, на́писаний (шви́дко, шпа́рко, шви́дко-пру́дко), нака́таний, на́шкварений. **-ться** – 1) (*выстра́чиваться*) сте́бнува́тися, висте́бнува́тися, висте́бнуватися, посте́бнува́тися; бу́ти сте́бновани́м, висте́бновани́м, висте́бнувани́м, посте́бновани́м; 2) (*стр. з.*) насте́бнува́тися, бу́ти насте́бновани́м насте́бновани́м, понасте́бновани́м *и т. п.*; 3) (*вдоволь, сов.*) – а) насте́бнува́тися, по́посте́бнува́ти (досхо́чу), (о́ мног.) понасте́бнува́тися; б) наче́рка́тися *и т. п.*; срв. **Строчить**.

Настраши́ть, см. **Настра́щать**.

Настраши́ться – настраха́тися, нажаха́тися, настраши́тися, по́пострахати́ся *и т. п.*, у стра́ху побува́ти.

Настра́шливый – стра́шливий, ля́кливий, боя́зкий; см. **Пугли́вый**.

Настра́шно, *нрч.* – дуже стра́шно. **Стра́шным -но** – стра́шно-престра́шно.

Настра́щание, см. **Настра́стка**, *оконч.*

Настра́щать, -ся, см. **Настра́щивать, -ся**.

Настра́щивание, см. **Настра́стка**, *неоконч.*

Настра́щиватель, -ница – настра́шувач, -вачка, стра́хач (-ча́), -ха́чка.

Настра́щивать, настра́щать – настра́шувати, стра́шити, настра́шити, стра́хати, настра́хати, наля́кувати, ля́кати, наля́кати, жа́хати, нажа́хати, (*запуги́вать*) заля́кувати, заля́кати ко́го; (*наводи́ть страх*) за́вда́ти, за́вдати стра́ху (жа́ху), нагна́ти стра́ху (хо́лоду) ко́му.

Настра́щанный – настра́шений, настра́ханий, наля́каний, заля́каний, нажа́ханий. **-ться** – 1) (*стр. з.*) настра́шувати́ся, бу́ти настра́шувани́м, настра́шени́м *и т. п.*; 2) (*стр. з., сов.*), см.

Настраши́ться.

Настрєкание – 1) наштริกáння, наштирх[к]áння, нашпигáння, наштúрханья; 2) нажалення; 3) наджигáння, нахвиськанья, нахльóстанья, нах(а)лястанья; 4) під'юдження. *Срв.*

Настрєкать.

Настрєкáть – 1) (*натыкать, наколоть*) наштрикáти, наштирх[к]áти, нашпигáти, наштúрхати когò. **-кало в ухе** – наштрикало в усі; 2) (*нажалить*) нажалити когò; 3) (*нахлестать*) наджигáти, нахвиськати, нахльóстати, нах(а)лястати когò; 4) (*подстрекнуть*) піджигну́ти, підштрикну́ти, під'юдити когò.

Настрєкáться – 1) (*напрыгаться*) настрибáтися, наплигáтися, наскакáтися, нацибáтися; (*наметаться*) нага(й)сáтися, наметушíтися; 2) (*натыкаться, наколоться*) наштрикáтися, наштирх[к]áтися, нашпигáтися, наштúрхатися; 3) (*нажалиться*) нажалíтися; 4) (*нахлестаться*) наджигáтися, нахвиськатися, нахльóстатися, нах(а)лястатися. *Срв.*

Стрєкать.

Настрєкотáть, -ся – 1) (*о сороке*) наскрєкотáти (-кочú, -кóчеш), -ся, наскрєкотíти (-кочú, -котиш), -ся; (*о кузнечике, сверчке и т. п.*) насюрчáти, -ся, нацвíркати, -ся, нацвíрчáти, -ся, нацвíринькати, -ся; 2) (*о болтливом человеке*) нацокотíти, -ся, надзигорíти, -ся; (*наболтать, -ся*) наторохтíти, -ся.

Настрєливание, см. Настрєлка, неоконч.

Настрєливать, настрєлять – настрíлювати, настрíляти, (*дичи ещё*) набивáти, набíти, (*о мног.*) понастрíлювати, понабивáти чогò. [Наш стрíлець сьогóдні багáто качок настрíляв (Сл. Гр.). Набив багáто дичини (Сл. Ум.)]. **Настрєлянный** – настрíляний, набíтий, понастрíлюваний, понабиваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) настрíлюватися, бу́ти настрíлюваним, настрíляним, понастрíлюваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) настрíлятися, попострíляти (*досхочú*), (*о мног.*) понастрíлюватися.

Настрєлка – настрíлювання, набивáння, *оконч.* настрíляння, набиття́ (-ття); *срв.*

Настрєливать.

Настрєляние, см. Настрєлка, оконч.

Настрєлять, -ся, см. Настрєливать, -ся.

Настригание – настригáння (-ння).

Настригáть, настричь, настригнуть – настригáти, настригíти, (*о мног.*) понастригáти когò, чогò. **Настриженный** – настрижений, понастриганий. **-ться** – 1) (*стр. з.*) настригáтися, бу́ти настриганим, настриженим, понастриганим; 2) (*вдоволь, сов.*) настригíтися, попостригíти (*досхочú*), (*о мног.*) понастригáтися.

Настрижение – настриження (-пня).

Настрижка – настригáння, *оконч.* настриження, на́стриг (-гу).

Настрогание – настругáння (-ння).

Настрогáть, -ся, настрогнуть, -ся, см. Настрогивать, -ся.

Настро́го, нарч. – дуже суворо (гóстро). **Стро́го -го** – як[що]-найсуворіше, як[що]-найгостріше, як[що]-найтвердіше, суворо-пресуворо, гóстро-прегóстро, твердо-претвердо. **Стро́го -го запретить** – як-найсуворіше (як-найгостріше) заборонити.

Настроение – 1) (*действие*), см. **Настройка 1, оконч.**; 2) настрíй (-рою), (*очень редко*) напра́ва, (*расположение духа*) гúмор (-ру), дух (-ху). [Цей настрíй нарешті й запанував над Лаговським (Крим.). Ходили чутки про страйк і вливали якийсь новий настрíй в темну задурену ма́су (Черкас.). У рожевім настрóї (Франко). Су́тичка вийшла в настрóях родини (Виннич.). Євреї, поярмаркувавши, очевидячки ще були в ярмарковій напра́ві: розказували усі заразом (Н.-Лев.). Почала розуміти часті і на́гли зміни в її гуморі, незрозумілу дражливість (Франко). Ужé дух і так був на мене (**-ние против меня**) гíркий (Борзенщ.). *Дурное (плохое) -ние* – поганий настрíй. **-ние биржи** – настрíй на біржі. *Повышательное -ние, -ние на повышение* – ростúчий настрíй (на біржі), тендєнція збíльшувати. *Повышенное -ние* – піднесений настрíй. *Сдержанное -ние* – стриманий настрíй. *Хорошее*

-ние – гарний (добрий) на́стрій, добрий гумор. *Быть в плохом, хорошем -нии* – бути в гарному (в доброму) на́строї, бути в доброму гуморі (дусі), бути в поганому на́строї (не в доброму гуморі). [Ви в доброму гуморі, як і завжди (Виннич.)]. *Быть в -нии делать что* – бути в на́строї (мати на́стрій) робити що. [Я саме в на́строю з ким-небудь говорить (Самійл.)]. *Быть не в -нии* – бути не в доброму на́строї (гуморі, дусі), (*не в духе*) бути не в гуморі. [Володимир встав другого дня не в гуморі (Крим.)]. *Быть не в -нии делать что* – не мати на́строю робити що. **-ние умов** – на́стрій (людських) дум.

Настрожить (*уши*), **-ся**, см. **Насторожить 2, -ся 2 и 3.**

Настроить, **-ся**, см. **Настраивать, -ся.**

Настрой – 1) (*действие*), см. **Настройка 1**; 2) см. **Надстрой 2**; 3) муз. – лад (-ду).

Настройка – 1) (*действие*), см. **Настройка 1, 2 и 4; оконч. – а** см. **Надстрой 1, оконч.; б)** набудування, намурування; в) настроєння, наладження, налагодження, виладнування, виладження, направлення, направа; 2) (*качество работы*) настроєння, направа. *Скрипка требует -ки* – скрипка потребує направи, скрипку треба настроїти (наладити, направити *и т. п.*); *срв. Настраивать 4. -ка чего плоха* – настроєно (наладжено *и т. п.*) що погано; 3) см.

Надстрой 2.

Настройный – настроювальний, настрійний, направний.

Настройщик, -щица – 1) (*музык. инструментов*) настроювач, -вачка, направник, -ниця. [Приїжджий з міста направник накручував ключем (фортепіяно) (Корол.)]; 2) намовник, -ниця, підмовник, -ниця, направник, -ниця, призвідник, -ниця; *срв. Подуститель, -ница.*

Настропиловать, настропилить что – ставити (зводити), поставити (звєсті) крокви на чому. **Настропиленный** – з поставленими (зведеними) кроквами.

Настропильный – накроквовий.

Настропиться и Настропиться – зробітися (ста́ти) непокірним (перекірливим), зсупротивитися.

Настро́ение – 1) вістебнування; 2) настєбнування, нашиття́ (-ття́) вістебом; 3) начеркання, накатання, нашкварення. *Срв. Настрачивать.*

Настро́чить, -ся, см. **Настрачивать, ся.**

Настро́чка – 1) (*действие*), см. **Настрачивание и Настро́ение**; 2) (*качество работы*) стебнування *и* стебновання.

Настро́чный – надрядковий.

На́струг – струг (-га).

На́стругивать, на́струга́ть, см. **Настра́гивать, на́строга́ть.**

На́стружить – на́смітити стру́жками (о́стру́жками).

На́струпеть – взятися стру́пом, за́струпитися.

На́стрянуть и На́стря́ть – на́стряг(ну)ти, пона́стряга́ти. **На́стря́вший** – на́стря́глий, пона́стряга́лий.

На́стря́панье, см. **На́стря́пка, оконч.**

На́стря́пка – на́готовля́ння, на́готовлюва́ння, *оконч.* на́готовле́ння, на́готовува́ння, на́готі́вля (-лі), нава́ре[і]́ння *и* напе́чення, нава́рення-напе́чення, на́по́рання; *срв. На́стря́пывать.*

На́стря́пывание, см. **На́стря́пка, неоконч.**

На́стря́пывать, на́стря́пать – 1) (*наготовлять стряная*) на́готовля́ти *и* на́готовлюва́ти, на́готови́ти *и* на́готува́ти, (*описат.*) нава́рити *и* напе́кти, (*пренебр.*) на́по́рати чо́го. [Чи йти по до́брих люде́й – склика́ти, щоб по́їли те, що на́по́рали, чи соба́кам відда́ти? (Мирний)]; 2) (*накухарить, сов.*) накухова́рити, накуха́рити, (*будучи поваром, поварихой*) накухарюва́ти; 3) (*напутывать*) на́плутува́ти, на́плутати; (*накаверзничать, напакостить*) накаверзува́ти, наробі́ти ка́верз (шкоди, збі́тків), на́капости́ти, на́шкоди́ти; (*накрючкомтворить*) наза́гінати крю́чків (карлю́чок), на́гну́ти артику́лів (карлю́чо́к); (*насплетничать*) на́плє́сти пліто́к; (*намутить*) наба́ламу́тити. **На́стря́панный** – 1) на́готовле́ний, на́готований, нава́рений *и*

напечений, напораний; 2) наплутаний; наплетений; набаламучений. **-тгся** – 1) (*стр.* з.) наготовлятися *и* наготовлюватися, бути наготовлюваним, наготовленим; 2) (*вдоволь, сов.*) наготуватися; накуховаритися, накухаритися, накухарюватися; *срв.* **Стряпать.**

Настрячь, см. Настрянуть.

Настряхать и Настряхивать – струсіти, натрусіти (багато, силу) чого, наструшувати чого.

Настуда, см. Настуживание, Настужение.

Настужать, настуживать, настудить – настуджувати *и* настуджати, настудіти, нахолоджувати, нахолодити, (*остуживать*) остуджувати *и* остуджати, остудити, вистуджувати, вистудити, охолоджувати, охолодити, вихолоджувати, вихолодити, (*о мног.*) понастуджувати *и т. п.* що. [Нахолодили хату (Сл. Ум.)]. **Настуженный** – настуджений, нахолоджений, остуджений, вистуджений, охолоджений, вихолоджений, понастуджуваний *и т. п.* **-тгся** – 1) настуджуватися, настудитися, понастуджуватися; бути настуджуваним, настудженим, понастуджуваним *и т. п.*; 2) (*остывать*) остигати, остиг(ну)ти, простигати, простиг(ну)ти, прочахати, прочахнути, (*холодеть*) холонуті, прохолонуті, охолон(ну)ти, (*совсем*) вистигати, вистиг(ну)ти, вичахати, вичахнути, (*о мног.*) поо[попро]стигати, похолонуті, повистигати.

Настуживание, Настужение – настуджування, настудження, нахолоджування, нахолодження *и* нахолодіння, остуджування, остудження, вистуджування, вистудження, охолоджування, охолодження *и* охолодіння, вихолоджування, вихолодження; *срв.*

Настужать.

Настуживать, -ся, см. Настужать, -ся.

Настукивание, Настукиание – 1) настукування, настукування, вистукування, вистукування; 2) настукування, настукування; набивання, набиття (-ття). *Срв.* **Настукивать.**

Настукивать, настукать – 1) *что* – настукувати, настукувати, вистукувати, вистукати, (*о мног.*) пона[пови]стукувати що. **-кать** *трещину* – настукувати (вистукати) щілину (розколину), достукатися щілини (розколини); 2) *чего, где* – настукувати, настукувати чого, де; (*набивать орехов*) набивати, набити, (*о мног.*) понабивати (горіхів). **Настуканный** – 1) настуканий, вистуканий, пона[пови]стукуваний; 2) настуканий; набитий, понабиваний. **-тгся** – 1) (*стр.* з.) настукуватися, бути настукуваним, настуканим, понастукуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) настукатися, попостукати (досхочу), (*о мног.*) понастукуватися; *см.*

Настучаться; 3) (напиться пьяным) надудлитися, насмоктатися; *см.* **Нализаться 2 (под Нализываться).**

Настульный – (на)стільцевий, (на)стільцовий.

Наступ; см. Наступление 1. Идти -пом на неприятеля – іті наступом, рушати (наступати) на ворога.

Наступание – наступання, наступ на ко́го, на що, настоптування на ко́го, на що *и* чого́ кому́; настолочування ко́го, чого́; *срв.* **Наступать 1. -ние ледника** – наступання (наступ) льодовика.

Наступатель, -ница – наступач (-ча), -пачка, нападач (-ча), -дачка, нападник, -ниця.

Наступательно, нарч. – наступом, наступцем, нападом, нападаючи, нападчим способом.

Действовать -но – діяти наступом, наступати.

Наступательный – наступовий, нападний, (*захватный, диал.*) забі[о]рчий, (*агрессивный*) агресивний, нападчий. [Забірча війна (Дніпропетр.). Заборча політика (Львів)]. **-ный бой** – нападний бій. **-ная война** – нападна війна. **-ные действия** – нападні дії. *Переходить, перейти к -ным действиям* – переходити, перейти до наступу (до нападання). **-ный марш** – наступовий рух. **-ным образом, см. Наступательно.**

Наступать, наступить – 1) (*ногою на кого, на что*) наступати, наступити на ко́го, на що, настоптувати, настоптати на ко́го, на що *и* що́ кому́; (*-пив, раздавливать*) настолочувати, настолочити ко́го, що. [Даю вам силу наступати на гадюки (Куліш)]. Наступив мені на ногу

(Київщ.). Турн злѣбно сїльною п'ятою на труп Паланта настоптав (Котл.). Настоптала Балабушисї закаблуком на пальці з могодзулями (Н.-Лев.). Забрїв у дамське купе та й настоптав нѳги аж двом дамам одразу (Крим.). Ногою настолочив хробака (Верхр.); 2) (*вести наступление*) наступати, наступити, (*нападать*) нападати, напати, (*производитъ нападение*) бити, ударяти, ударити на кого, на що. [Бились ви, як личить римлянам: наступали без запалу, а відступали сти́ха і без стра́ху (Куліш). Збирайтеся, бідні лю́ди, всі до оборо́ни! – бо то на нас наступають великі нава́ли (Франко). Ворогі напали на на́шу зе́млю (Київщ.). Цезар бити хоче на Александрію (Куліш)]; 3) (*наседать на кого*) наслідати(ся), насісти(ся), напосідатися. напосістися на кого, обсідати, обсісти ко́го, (*о мног.*) понасідати(ся), пообсідати. *Кредиторы -пают на него* – кредитѳри (позичальники, (*зап.*) вірителі) наслідують (напирають) на його (обсідають, обпадають його). *-ть на горло кому, с ножом к кому* – приступати, приступити з короткими гужами до кого, притьмом вимагати в (*или від*) ко́го чо́го; 4) (*о времени, сроке*), см. **Наставать 1**; 5) (*на власть, стар.*) заступати, заступити уряд, ставати, стати на уряд(і), обіймати, обійняти владу.

Наступаться, безл. – наступатися; (*нападутся*) нападатися.

Наступающий, прлг. – що настає (надходить *и т. д.*; см. **Наставать 1**), надхожий, (*будущий*) наступний, майбутній. *-щий день* – наступний ((в)завтрішній) день, надхожий день (Сл. пр. м.). *-щий год* – наступний рік; рік, що настає (має настати *и т. п.*).

Наступка, см. **Наступание**; *оконч.* наступлення, настоптання; настолочення.

Наступление – 1) (*на кого, на что*) наступ (-пу), (*действие ещё*) наступання; (*нападение*) напад (-ду), (*действие ещё*) нападання на ко́го, на що. [Тяжкі грїхи впинїли прѣдків на́ших від наступу на християнські зе́млі (Куліш). Наступ на всьому́ фронті на капітал (Пр. Правда). Не боялися наступання зоколу (Рада)]. *При -нии, во время -ния* – під час наступу, за наступу; наступаючи. *Вести, повести -ние* – наступати, вѣсти (провадити, робити), повѣсти наступ, (*начинать, начать*) починати (розпочинати), почати (розпочати) наступ. *Переходить, перейти в -ние на кого, на что* – переходити, перейти до наступу, починати, почати наступ, наступати, рушати, рушити на ко́го, на що. *Переход в -ние* – перехід до наступу. *Генеральное -ние* – загальний наступ, загальна атака [Тїні немѳв-би чекали гасла, щоб почати загальну атаку на вільні простори свїту (Кїнець Неволї)]; 2) (*о времени, сроке*) наставання, *оконч.* настання (-ння), (*редко, диал.*) настаття (-ття), (*приход*) надходження, *оконч.* надхїд, прихїд (-ходу), (*начало*) початок (-тку). [В Йосифа-ж родилося два сїни, до настання семи год голодних (Бїблїя). Мрїї про настання на землі золотого віку (М. Калин.)]. *При -нии, с-нием чего* – коли (як) настає (надходить, заходить, *в прошлом*: наставало, настало *и т. п.*, *в будущем*: настане *и т. п.*; *срв. Наставать*) що, (*о времени, но не о сроке ещё*) з чим, з приходом (*редко* з наставанням, з настанням, з надходом) чо́го, (*с началом чего*) на (при) початку чо́го. *При -нии весны* – коли (як) настає *и т. п.* весна, об весні, (*с -нием*) з весною, з приходом весні. *При -нии, с -нием ночи* – коли (як) настає *и т. п.* нїч. *При -нии опасности* – коли заходить (настає *и т. п.*) небезпека. *При -нии срока* – коли (як) настає *и т. п.* термін (строк, речїнець).

Наступный, см. **Наступательный**.

Наступчивость, см. **Нападчивость**.

Наступчивый, см. **Нападчивый**.

Настурция, бот. – 1) (***Nasturtium R. Br.***) настурція; (***N. officinale R. Br.***) настурція лікарська, дїкий (водяний) хрін (-ну); 2) (***Tropaeolum L.***) красѳля, настурція; (*садовая, T. majus L.*) красѳля, красулі (-суль), красульки (-льок), капуціни (-нів), настурція, настурка, табачковий цвіт (-ту). [Метелик над квітками літав, сїдав то на красѳлю, то на мак (Самїйл.)].

Настучать – настукати, (*дольше*) настукотїти (-кочу, -котїш) *и* настукотати (-кочу, -чеш), (*сильно*) нагрїюкати, нагрїюкотїти, (*нагромыхать*) нагрїмїти, нагрїмотїти, нагуркотїти, наторохтїти. *-ться* – настукатися *и т. п.*, попостукати (досхочу) *и т. п.*; *срв. Стучать*.

Настыва́ние – 1) хо́ло́нення, хо́лоді́ння; 2) застига́ння; намерза́ння. *Срв. Настыва́ть 1 и 2.*

Настыва́ть, настынуть и настыть – 1) (*охлаждаться*) ви́холоджува́тися, ви́холодитися, ви́студжува́тися, ви́студитися, хо́ло́нути нахо́лонути, ви́холонути, хо́лодіти, нахо́лодіти, (*о мног.*) по́вихолоджува́тися, по́вистуджува́тися, по́холо́нути. [Нахо́ло́нула ха́та (Сл. Ум.); 2) (*застывать*) застига́ти (де-да́лі б́льше), застиг(ну)ти, (*о мног.*) по́застига́ти; (*намерзать*), намерза́ти, намерз(ну)ти, (*о мног. или во мн. местах*) по́намерза́ти. *Пенка -ваёт на кипячёном молоке* – на па́реному мо́лоці де-да́лі б́льше застига́є плівка (кожу́шок). *Грязь -тыла комьями* – грязь (грязю́ка) по́застига́ла (стужа́вила) *или* бо́лото по́застига́ло грудка́ми; 3) *-ва́ть, безл.* – мо́рози́ти, бра́ти мо́ро́зом. *На дворе -ваёт, см. Морозить 1 (На дворе -зит).*

Настывший – що ви́холодився *и т. п.*; *см. ещё Насты́лый.*

Насты́дять, см. Настыжа́ть.

Насты́диться – на́соромитися, на(в)стида́тися.

Настыжа́ть, насты́дять – на́соромлюва́ти, со́ромити, на́соромити ко́го, за́здава́ти, за́дати со́рому (со́рома) ко́му, на́встиджа́ти, (*насрамить*) на́страми́ти ко́го.

Насты́лый – 1) ви́холоджений, ви́холоді́лий, ви́студжений, нахо́ло́лий, нахо́лоді́лий; 2) засти́глий; намерзлий. *Срв. Настыва́ть 1 и 2.*

Насты́ль – о́желедь (-ди), о́желе́диця, голо́щік (-що́ка, *м. р.*) *и* голо́що́ка (-ки, *ж. р.*).

Настынуть, Настыть, см. Настыва́ть.

Насуда́риться – 1) на́соба́читися; (*набраться плутней*) на́шахрува́тися, на́махо́ритися, на́махло́ва́тися; 2) на́дудли́тися; *см. Напиться 2 (под Напива́ться).*

Насуда́чить – на́пересуджува́ти, на́судити ко́го, на́пашекува́ти на ко́го. **-ться** – на́пересуджува́тися, на́судитися, на́пашекува́тися.

Насуді́ться – на́судитися, на́позива́тися, на́правува́тися, (*гал.*) на́процесува́тися з ким.

Насудобі́ть чего (призапасти) – призапа́сити, назапа́сити, наспо́рити, пристара́ти, прихова́ти чо́го.

Насуе́мудрствовати́, -ся – на́мудраге́лити, -ся, на́мудрува́ти, -ся, на́розумува́ти, -ся.

Насуе́словити́, -ся – на́марносло́вити, -ся, на́просторікува́ти, -ся *и* на́просторіка́ти, -ся.

Насуе́тити́ся – на́метуши́тися, по́петуши́тися (до́схочу́).

Насу́живати́, насуди́ти – на́суджува́ти, на́судити, (*о мног.*) по́насу́джува́ти ко́го.

Насу́л – 1) (*действие*) ще́дрі о́бця́вання, *оконч.* нао́бця́ння, (*вост.*) нао́бця́ння чо́го; 2) (*насулённое*) ще́дрі о́бця́нки (-но́к), зо́лоті го́ри.

Насу́ление, см. Насу́л 1, *оконч.*

Насу́ливати́, -ся, насу́лити́, -ся, см. Насу́лять, -ся.

Насу́лка, см. Насу́л 1.

Насу́льний – нао́бця́ний, (*вост.*) нао́бця́ний.

Насу́льщик, -щица – ще́дрий о́бця́вач, ще́дра о́бця́вачка, (*вост.*) о́бця́льник, -ниця.

Насу́лять, насу́ливати́, насу́лити́ – (ще́дро) о́бця́вати (ба́гато), нао́бця́ти, (*вост.*)

нао́бця́ти чо́го (зо́лотіх гір). **Насу́лённый** – нао́бця́ний, нао́бця́ний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) (ще́дро) о́бця́ватися, бу́ти (ще́дро) о́бця́ваним, нао́бця́ним; 2) (*вдоволь, сов.*) нао́бця́тися, нао́бця́ватися, нао́бця́тися.

Насу́масбро́дити́, -ся, -сбро́днича́ть, -ся *и* -сше́ствовати́, -ся – на́дурі́ти, -ся, на́шала́ти, -ся, на́наві́снити, -ся, на́наві́женствувати́, -ся, на́шурубу́рити, -ся, на́шарабу́рити, -ся; на́робити, -ся, на́чинити, -ся *безглу́здя.*

Насу́мочный – на́торби́нний; (*наход. на патронной сумке*) на́ладі́вни́чний.

Насу́мрачити́, безл. – на́хмарити, за[при]хмарити, на́сурме́нити. **-чи́ло** – на[за]хма́рило, по́хмарило, не́бо хма́рами заво́локло, на́супило.

Насу́мрачи́ться – по́тьма́ритися, на́хмаритися, за[при]хмарі́тися, по́хмарі́ти, по́хмарні́ти, на́супитися; (*о небе*) по́тьма́ритися, за[при]хмарі́тася, по́ві́тися в хма́ри, на́супитися.

Насу́ндучный – на́скринні́й, на́скриньови́й.

Насу́нуть, -ся, см. Насо́вывать, -ся.

Насу́пистый – насупистий, насупуватий; (*насу́пленный*) насуплений.

Насу́пливание, Насу́пление – насуплювання, насуплення.

Насу́пливать и Насу́плять, насу́пить – насуплювати, насупити (лоб(а) *или* чоло, брови); (*о мног.*) понасуплювати (лоби *или* чола, брови); *срв.* **Нахму́ривать. Насу́пленный** – насуплений, понасуплюваний. [Мені ка́зали, ти сварли́ва, злю́ща, насупле́на (Куліш). Насу́плене лице́ (Н.-Лев.)]. **-ться** – насуплюватися, супитися, на[по]супитися, (*диал.*) насумритися, (*о мног.*) понасуплюватися, посупитися; (*о небе*) насуплюватися, насупитися, засуплюватися, засупитися, за[при]хмарюватися, за[при]хмаритися, повива́тися, пові́тися в хмари; *срв.* **Нахму́риваться.** [Один з троянської громади, насупивши́ся, все мовча́в (Котл.). Не су́пишся, не диви́шся з-під лоба (Куліш). Насупивсь як той сич (Номис). Сиди́ть, насумрився, – ото се́рдитьс́я (Грінч.)]. **Небо** (*на небе*) **-пилось** – небо на[за]супилося.

Насупившийся – що насупився *и т. п.*; насуплений.

Насу́пор, народн., см. Напереко́р. Делать что -по́р – робіти що насукі́р (насу́пір, навкі́р, *на зло*: на злість) кому.

Насу́против, см. Напро́тив 1.

Насургу́чивание, Насургу́чение, см. Насургу́чка.

Насургу́чивать, -ся, насургу́чить, -ся – насургу́чувати, -ся, насургу́чити, -ся, (*о мног.*) понасургу́чувати, -ся; бути насургу́чувани́м, насургу́чени́м, понасургу́чувани́м.

Насургу́ченный – насургу́чений, понасургу́чований.

Насургу́чка – насургу́чування, *оконч.* насургу́чення.

Насу́роветь – 1) (*о ткани, коже*) нагрубну́ти, загрубі́ти, зашкару́бну́ти, зашкару́бі́ти, (*о мног.*) погрубну́ти, пошкару́бну́ти; 2) (*о нраве, внешности*) посуворі́ти, (*больше прежнего*) посуворі́шати.

Насу́рови́ться – насупитися, (*диал.*) насумритися, (*о мног.*) понасуплюватися.

Насу́рьмлєние – начорнювання, *оконч.* начорнення (антимоном, сюрмою).

Насу́рьмлять, насу́рьмить – начорнювати, начорнити, (*о мног.*) поначорнювати, почорніти (брови) (антимоном, сюрмою). **Насу́рьмлєнный** – начорнений, поначорнюваний, почорнений (антимоном, сюрмою). **-ться** – 1) начорнюватися, начорнітися, поначорнюватися; бути начорнювани́м, начорнени́м, поначорнювани́м (антимоном, сюрмою); 2) (*-ть самому себе брови*) начорнювати, начорнити брови, (*о мног.*) поначорнювати, почорнити собі брови (антимоном, сюрмою). [Гандзю́ моя, Гандзю́ ми́ла, чим ти брови начорнила? (Пісня)].

Насуса́ливать, -ся, насуса́лить, -ся – визоло́чувати, -ся, візолотити, -ся, підзолочувати, -ся, підзолотити, -ся; бути визоло́чувани́м, підзолочувани́м, візолочени́м, підзолочени́м сухозліткою (шумихою). **Насуса́ленный** – візолочений, підзолочений, пови[попід]золочуваний сухозліткою (шумихою).

Насу́сливать, насу́слить, см. Наму́сливать. -ться – 1) *см. Наму́сливаться 1*; 2) надудлюватися, надудлитися; *см. Напива́ться 2.*

Насу́точный – добовий, (що) на (одну) добу́, (*дневной*) дєнний.

Насу́туливать, насу́тулить – згорблювати, горбити, згорбити, пригорблювати; пригорбити ко́го. **Насу́туленный** – згорблений, пригорблений. **-ться** – 1) (*стр. з.*) згорблюватися, горбитися, бути згорблювани́м, згорблени́м *и т. п.*; 2) (*возвр. з.*) згорблюватися, горбитися, згорбитися, пригорблюватися, пригорбитися.

Насу́тяжить(ся) и Насу́тяжничатъ(ся) – напозива́тися, насуді́тися, попозива́тися, попосуді́тися (досхочу́), (*гал.*) напроцесува́тися.

Насу́хо, нрч. – насу́хо, досуха. [Витер до́суха (Сл. Ум.)].

Насу́чивание, Насу́чение, см. Насу́чка.

Насу́чивать и Насу́чать, насу́чить – насу́кувати, насу́кати, (*немного*) всу́кувати, всу́кати, (*о*

мног.) понасу́кувати, повсу́кувати чо́го. [Із лик моту́зок насукáвши (Чуб. І). Всучі́ моту́зки зав'язати ворота (Брацл.)]. **Насуче́нный** – насуканий, всуканий, пона[пов]сукуваний. **-ться** – 1) насукуватися, насукатися, понасукуватися; бути насукуваним, насуканим, понасукуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) насукатися, попосукати (досхочу́), (*о мног.*) понасукуватися.

Насу́чка – насукання, всукання, *оконч.* насукáння, всукáння; *срв.* **Насу́чивать**.

Насушивание, Насушение, см. Насушка.

Насушивать и Насушать, засушить – насушувати, засушити, (*немного*) всушувати, всушити, (*о мног.*) понасушувати, повсушувати чо́го. [Ми сухарі́в засушили (Номис). Всуши́ сухарі́в (Брацл.). Я собі́ понасушувала і више́нь, і груш, і я́блук (Харківщ.)].

Насуше[е]нный – засушений, всушений, пона[пов]сушуваний. **-ться** – 1) насушуватися, засушитися, понасушуватися; бути засушуваним, засушеним, понасушуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*суша*) засушитися, попосушити (досхочу́), (*о мног.*) понасушуватися; б) (*сушась*) засушитися, попосушитися (досхочу́), (*о мног.*) понасушуватися.

Насушина – насохлина *и (диал.)* насхлина, шкару́блина.

Насушка – насушування, всушування, *оконч.* насуше́ння *и* засуші́ння, всуше́ння; *срв.*

Насушивать.

Насущий, см. Насущный.

Насущность – насущність; (*необходимость*) (до)конечна (кóнча) потре́ба, потрі́бність; (*настоятельность*) (до)конечність, пекучість (-ости).

Насущный – 1) насущний, (*обыденный*) щоденний, (*жизнейский*) життєвий, житєйський; (*необходимый*) (до)кóнче потрі́бний, найпотрі́бніший; (*настоятельный*) (до)кóнечний, кóнчий, пекучий; (*неотложный*) невідкладний. **Хлеб -ный** – хлі́б щоденний (насущний), (*эллипт.*) насущний (-ного), (*сиц.*) насущник (-ка). [Хлі́б наш щоденний дай нам сьогодні́ (Куліш). Як то тяжко той насущний лю́ди добувають! (Шевч.). Він кривавицею добува́ той насущник (Сим.)]. **-ная потребность** – насущна (пекуча, (до)кóнечна, кóнча) потре́ба. [Письме́нство зробило́ся тепе́р заступником і речником насущних потре́б наро́да (Рада)]. **Забота о -ном** – турбо́та про хлі́б щоденний (насущний), турбо́та про щоденні́ (насущні́) потре́би. **У них и -ного нет** – вони́ й найпотрі́бнішого (насущного) не мають; 2) *см.*

Настоящий 1.

Насче́т, нарч. – (*относительно*) що-до ко́го, що-до чо́го, (*канцел.*) відно́сно ко́го, відно́сно чо́го, (о, об) про (за) ко́го, про (за) що́.

Насчитывание, Насчитание – 1) нарахо́вування, нарахува́ння, налі́чування, налі́чення; 2) нарахо́вування, нарахува́ння, налі́чування, налі́чення, прираху́вування, прирахува́ння, прилі́чування, прилі́чення, накида́ння, накинє́ння. *Срв.* **Насчитывать.**

Насчитывать, насчитать и начесть – 1) ко́го, чо́го, чо́ – нарахо́вувати, нарахува́ти, налі́чувати, налі́чити, (*о мног.*) понарахо́вувати, поналі́чувати ко́го, чо́го, ще́. [Нарахува́в де́сять карбо́ванців дрі́бних гро́шей (Київщ.). Од Війо́на до Олє́кси Влизька́, лишє́ оди́н крок, хоч він і нараховує кі́лька столі́ть (Г. Шкур.). Як вели́кий мороз, тре́ба налі́чити двана́дцять лі́сих (Номис)]; 2) на ко́го чо́, чо́го, (*присчитывать*) прираху́вувати, прирахува́ти, прилі́чувати, прилі́чити, накида́ти, накинє́ти ко́му чо́, (*о мног.*) понарахо́вувати *и т. п.* [Нарахувала́ бари́ша ці́лого коповика́ (Кониськ.). Поналі́чував на лю́де́й сті́льки до́вгу (ЗОЮР І)].

Насчитанный и Начтённый – 1) нарахо́ваний, налі́чений, понарахо́вуваний, поналі́чуваний; 2) нарахо́ваний, налі́чений, прираху́ваний, прилі́чений, накинє́тий *и* накинє́ний, понарахо́вуваний *и т. п.* **-ться** – 1) (*стр. з.*) нарахо́вуватися, бути нарахо́вуваним, нарахованим, понарахо́вуваним *и т. п.* **В учреждении. -ется до тридцати служащих** – в устано́ві, є́ що́сь із три́дцять (блі́зько три́дцятьо́х) службо́вців; 2) (*причисляя себя к кому, к чему*) зарахо́вувати, зарахува́ти, залі́чувати, залі́чити себе́ до ко́го, до чо́го;

(*навязываться, к кому*) набива́тися, набі́тися, нав'язува́тися, нав'язáтися до ко́го; 3) (*вдоволь, сов.*) – а) (*считая*) нарахува́тися, налі́читися, попорахува́ти, пополі́чити (*досхочу*), (*о мног.*) понараховува́тися, поналі́чуватися; б) (*считаясь*) нарахува́тися, попорахува́тися (*досхочу*) з ким, з чим.

Насы́л, см. **Насы́лка**.

Насыла́ние, см. **Насы́лка 1**, *неоконч.*

Насыла́тель, **-ни́ца** – на́силáч (-ча́), -ла́чка; на́дсилáч (-ча́), -ла́чка, на́дсилы́ник, -ни́ця; *срв.*

Насыла́ть.

Насыла́ть, на́сла́ть – 1) *кого, что* – на́силáти, на́сла́ти, (*о мног.*) пона́силáти ко́го, чо́го.

[На́слали ба́гато го́стинців (Сл. Ум.). По́насилáли сю́ди ду́рнів на службу́ (Київщ.).

По́насилáла їм уся́чини (Грінч.); 2) *что кому* – на́дсилáти, на́дсла́ти, (*о мног.*) пона́дсилáти

що ко́му. [На́дсла́ли на́каза (Київщ.); 3) *что на кого, кому, на что* – на́силáти, на́сла́ти, (*о*

мног.) пона́силáти що на ко́го, ко́му, на що. [На́слав на ньо́го сон (Рудан.). Про́кляття, що він

на́слав на смо́ковни́цю (Крим.). **На́сланный** – 1) на́сланий, пона́сланий; 2) на́дсланий,

по́надсиланий; 3) на́сланий, пона́силаний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) на́силáтися, бу́ти на́силаним,

на́сланим, пона́силаним *и т. п.* [На́слано до нас чу́жих люде́й (Сл. Гр.). І в кана́ві у нас

джме́лі, на́че на́слано (Борзенщ.); 2) (*вдоволь, сов.*) на́посила́тися. [По те́бе не

на́посила́єшся (Брацл.).]

Насы́лка – 1) (*действие*) – а) на́силáння, *оконч.* на́сланя́, на́сил (-лу); б) на́дсилáння, *оконч.*

на́дсилáння, на́дсил (-лу); в) на́силáння, *оконч.* на́сланя́; 2) (*насланное*) – а) на́силка,

на́слане (-ного); б) на́дсилка; в) (*наважде́ние*) на́сланя́ (-ння), на́силка. *Срв.* **Насыла́ть**; 3)

(*адрес*) а́дреса.

Насы́лочный, см. **Насы́льный**.

Насы́льный – на́сылы́ний; на́дсылы́ний; (*насланный*) на́сланий; на́дсланий; *срв.* **Насыла́ть**.

Насы́льчивый – охоч́ий на́силáти; охоч́ий на́дсилáти; *срв.* **Насыла́ть**.

Насы́льщик, **-щи́ца**, см. **Насыла́тель**, **-ни́ца**.

Насы́п (*на мельнице*) – кіш (*р. ко́шу и ко́ша*).

Насы́п, см. **Насы́пка 1**.

Насыпа́ла, см. **Насыпа́льщик**, **-щи́ца**.

Насыпа́льный – на́сипа́льний.

Насыпа́льщик, **-щи́ца** – на́сипáч, -па́чка, на́сипа́льник, -ни́ця, на́сипа́йло (*м. р.*).

Насыпа́ние, Насыпа́ние – 1) на́сипáння, на́сипання; на́трушування, на́трушення,

на́поро́шування, на́поро́ше[і]ння; ви́вершування, ви́вершення, по́сипáння, по́сипання; 2)

на́сипáння, на́сипання, ви́сипáння, ви́сипання. *Срв.* **Насыпа́ть**.

Насыпа́нка – значена карта.

I. Насыпа́ть, на́спа́ть *что* – на́сипáти *и* на́сина́ти, на́спа́ти, ви́сипáти *и* ви́сина́ти, ви́спати

що, до́сипáтися *и* до́сина́тися, до́спа́тися до чо́го, (*о мног.*) пона́сип[н]áти *и т. п.*

На́спанный – на́спаний, ви́спаний. **-ться** – на́сипля́тися *и* на́сип[н]áтися, ви́сипля́тися *и*

ви́сип[н]áтися, по́спати (*досхочу*), (*о мног.*) пона́сипля́тися, пона́сип[н]áтися *и т. п.*

II. Насыпа́ть, на́сыпáть – 1) *что, чего на что, куда* – на́сипáти, на́сыпáти, (*о мног.*)

по́насипáти *и* по́насы́пувати що, чо́го на що, ку́ди; *специальнее*: (*насаривать соломой и т. п.*)

на́трушувати, на́труси́ти, (*пылью, мукой и т. п. ещё*) на́поро́шувати, на́поро́шити чим, (*о*

мног.) по́натру́шувати, по́напоро́шувати. [На́сипав жи́та в за́сік (Київщ.). Па́м'ята́тиме до

су́дної до́шки, по́ки аж по́роху на о́чі на́сиплю́ть (Номис). Ді́ти по́насы́пали пі́ску в сі́нях

(Брацл.).] **-ть** *полный мешок чего* – на́сипáти, на́сыпáти по́вний мішо́к чо́го, на́сипáти,

на́сыпáти мішо́к чим. [По́насы́пай мі́шки про́сом (Грінч.).] **-ть** *чего в уровень с краями* –

на́сипáти, на́сыпáти чо́го вще́рть (вкра́й), (*выше краёв*) на́сипáти, на́сыпáти з на́спою чо́го,

ви́вершувати, ви́верши́ти, зве́рши́ти що. [На́сипав мі́рку жи́та та ще й зве́ршив (Сл. Гр.).] **-ть**

зерна (домашней птице) – на́сипáти, на́сыпáти зе́рна, по́сипáти, по́сипáти ко́му. [Ви́мети

хату! внесі́ дрова! посі́п інди́кам! (Шевч.); 2) (*вал, курган и т. п.*) на́сипа́ти, на́сипати, висипа́ти, висипати, (*редко, зал.*) усипа́ти, усипати, (*о мног.*) пона́сипа́ти и пона́сипувати и т. п. що. [На́сипали край доро́ги дві моги́ли в жи́ті (Шевч.). Та ви́сип-же, ми́ла, висо́ку моги́лу (Метл.). Дава́й ва́лі висипа́ти та кана́ви ри́ти (Рудан.). І моги́лу вже усипав (Федьк.)]. **Насы́панный** – 1) на́сипаний, пона́сип(ув)аний; на́трушений, на́поро́шений, пона́трушуваний, пона́поро́шуваний; 2) на́сипаний, ви́сипаний, усипаний, пона́сип(ув)аний и т. п. **-гья́** – 1) (*стр. з.*) на́сипа́тися, бу́ти на́сипува́ним, на́сипани́м, пона́сип(ув)ани́м и т. п. [Ви́сипано висо́ку моги́лу (М. Вовч.). І коли́ ті ва́лі повисипува́ні? (Драг.)]; 2) (*возвр. з.*) на́сипа́тися, на́сипа́тися, пона́сипа́тися; на́трушувати́ся, на́труси́тися, пона́трушувати́ся, на́поро́шувати́ся, на́поро́ши́тися, пона́поро́шувати́ся. [Скря́зь пона́сипало́ся бо́рошна (Харківщ.)]; 3) (*вдоволь, сов.*) – а) (*сыпля*) на́сипа́тися, попо́сипати (досхо́чу), (*о мног.*) пона́сипа́тися; б) (*сыплясь*) на́сипа́тися, попо́сипа́тися (досхо́чу), (*о мног.*) пона́сипа́тися и т. п. *Срв. Сыпать.*

Насы́пка – 1) (*действие*), см. **Насыпа́ние, Насы́пание**; 2) (*качество работы*) на́сипка, висипка; 3) (*насыпанное*) на́сипка, на́сипане, ви́сипка, ви́сипане (-ного).

Насы́пковый, см. Насы́почный.

Насы́пной – на́сипний; ви́сипний; (*насыпанный*) на́сипаний; ви́сипаний; *срв. II. Насыпа́ть. -ная почва, см. Насы́пняк.*

Насы́пняк – сипе́ць (-пцю́), на́сипний г[г]рунт (-ту). [Земля́ – сипе́ць, суха́ (Сл. Гр.)].

Насы́почный – на́сипний; (*развесной*) ваговий, важений. [Ваговий чай (Київ)].

Насы́пчато, нрч. – на́сипчасто. [Як на́сипчасто, то й на́кипчасто (Номис)].

Насы́пчатый – на́сипчастий.

Насы́пщик, -щица, см. Насыпа́льщик, -щица.

Насы́пь – 1) см. **Насы́пка 1 и 2. Грузи́ть -пью́** – ванта́жити на́сипом; 2) на́сип, ви́сип (-пу, м. р.), на́спа, на́спише, (*пересыпь*) пересип, переспа, (вал) вал (-лу), (*моги́льная, курган*) моги́ла, (*бугор, груда*) бу́рта, (*канавная вместе с канавой*) о́кіп (*р. око́пу*), (*реже*) рі́в (*р. ро́ву*), (*межевая вместе с ямой*) копе́ць (-пця́). [Стра́х бра́в його́, щоб не зва́лі́тися де́сь з на́сипу (М. Левиц.). Жи́ве за на́сипом (Кременчуч.). Ту́рок наро́бив та́кі висо́кі ви́сипи, от як-би ха́та (Брацл.). Обличчя́ Укра́їни скря́зь позначене на́спищами (Куліш). Із тру́пів бу́рти на́сипа́є (Котл.)]. *Железнодоро́жная -сы́пь* – за́лізнич(н)ий на́сип; 3) (*кратины*) кра́пки, ця́тки (-то́к), ця́ткува́ння и ця́тко́вання. *Золота́я -сы́пь по атласу* – зо́лоті ця́тку[о]ва́ння (зо́лоті кра́пки, зо́лоті ця́тки) на отла́сі; отла́с, поця́тко́ваний зо́лотіми кра́пками.

Насыре́ть – зво́гчи́ти, відво́лог(ну)ти, (*навлажиться*) наво́лог(ну)ти, наво́ложити́ся, (*намокнуть*) змокря́віти, змокря́ти, (*о мног.*) понаво́ложувати́ся, помо́кряві́ти, помо́кря́ти.

Насыре́вший – зво́гчи́лий, наво́логлий, змокря́вілий, змокря́лий.

Насыте́лый – розси́тлий, гладкий.

Насыте́ть – нагуля́ти си́ти (са́ла, фам. са́льця́), розси́ти́ти, погла́дшати, розгла́днути.

Насыти́тель, -ница – наго́дівник (-ка́), -ни́ця, наго́довувач, -вачка; на́сипувач, -вачка, (*возвыш.*) на́сипи́тель, -лька; *срв. Насыща́ть.*

Насыти́тельный – 1) (*относ. к насыщению*) на́сипува́льний и на́сипча́льний; 2) на́сипний, на́сипли́вий, (*сытный*) си́тний, (*питательный*) по́живний.

Насыти́ть, -ся, см. Насыща́ть, -ся.

Насыти́ть, ся, см. Насыча́ть, -ся.

Насы́тка, см. Насыще́ние.

Насы́тки – недо́їдки (-ків), о́крушки (-шок).

Насы́тливый, см. Насыти́тельный 2.

Насы́тний, см. Насыти́тельный.

Насы́тчивый – на́сипистий.

Насы́ть, см. Насыще́ние.

Насыха́ние – насиха́ння на чо́му, присиха́ння до чо́го.

Насыха́ть, насо́хнуть – насиха́ти, насо́х(ну)ти *и* (диал.) насхну́ти, (о *мног.*) понасиха́ти на чо́му, присиха́ти, присо́х(ну)ти *и* (диал.) присхну́ти, (о *мног.*) поприсиха́ти до чо́го; (коркою, сов.) накорі́ти на чо́му, прикорі́ти до чо́го, (струпом) настру́піти, настру́пнути на чо́му; *срв.*

Присыха́ть. [Понасихало на світі болота (Київщ.)]. **Насохший** – насохлий, насхлий, присо́хлий, прісхлий, накорі́лий, прикорі́лий; настру́плий, настру́плий.

Насыха́ться, насо́хнуться – насиха́тися, насо́х(ну)тися, (диал.) насхну́тися, (о *мног.*) понасиха́тися.

Насыча́ть, насыти́ть – насичува́ти, насити́ти, насоло́джувати, насолоди́ти сито́ю, (о *мног.*) понасичува́ти, понасолоджува́ти сито́ю що. **Насы́ченный** – насичений, насоло́джений сито́ю, понасичуваний, понасолоджуваний сито́ю. **-ться** – насичуватися, насититися, понасичуватися; бу́ти насичувани́м, насичени́м, понасичувани́м *и т. п.*

Насы́чение – насичува́ння, насоло́джува́ння сито́ю, *оконч.* насиче́ння, насоло́дження сито́ю.

Насы́шка – 1) (*состояние*), насиха́ння, *оконч.* насо́хнення на чо́му, присиха́ння, *оконч.* присо́хнення до чо́го; 2) (*действие*), *см.* **Насу́шка**; 3) (*насохшее*), *см.* **Насу́шина**.

Насыща́емость – 1) насич[щ]ува́ність; 2) насища́льність (-ности). *Срв.* **Насыща́емый.**

Насыща́емый – 1) *прч.* – насич[щ]ува́ний; 2) (*способный насыщаться*) насища́льний.

Насыща́тель, -ница, см. **Насыти́тель, -ница.**

Насыща́ть, насыти́ть – 1) (*накармливать досыта*) нагодо́вувати, нагодува́ти (досита, досхочу́, до-не́(с)хочу), (*обычнее в возвыш. речи*) насища́ти *и* насичува́ти, сити́ти, насити́ти, (о *мног.*) понагодо́вувати, понасища́ти *и* понасичува́ти ко́го чим; *срв.* **Накармлива́ть.**

[Жаднючого не нагоду́єш (Київщ.). Старшого сина сити́ть, жа́лує, поважа́є (Ант.-Драг.).

Трупи-б тлі́ли та ситили́ і без то́го сити́ зе́млю (Мирний)]; 2) (*перен.*) насища́ти *и*

насичува́ти, насити́ти ко́го чим; (*удовлетворять*) задово́льняти *и* задово́л(ьн)юва́ти,

задово́л(ьн)и́ти, вдово́льняти *и* вдово́л(ьн)юва́ти, вдово́л(ьн)и́ти ко́го чим. [Срі́блом-злото́м

пані́в насища́ти (ЗОЮР II). Думки насища́й мину́лим щастя́м (Куліш). Чита́ючи, ду́шу свою́

насища́є сло́вом (Грінч.). Є́ чим се́рце насити́ти (Федьк.). Не насити́в своєї́ по́мсти

(Сторож.). **-тити** *любопытность чью* – вдово́льни́ти допи́тливість (жадо́бу до знання́)

чию́, насити́ти знатте́любивість (знатте́любність) чию́; 3) *хим. и перен.* – насич[щ]ува́ти,

насити́ти що́ чим. **Насы́щенный** – 1) нагодо́ваний, насичений, понагодо́вуваний,

понасичува́ний; 2) насичений; задово́л(ьн)ений, вдово́л(ьн)ений; 3) насич[щ]ений. [Любо́

ї́й ди́хати те́плим пові́трям, насичени́м па́хощами (Франко)]. **-ться** – 1) (*стр. з.*)

нагодо́вуватися, бу́ти нагодо́вувани́м, нагодо́вани́м, понагодо́вувани́м; насич[щ]ува́тися *и*

насища́тися, бу́ти насич[щ]ува́ним, насич[щ]ени́м, понасич[щ]ува́ним *и т. п.* [Око́лишня

ти́ша насиче́на бу́ла триво́гою (Коцю́б.); 2) (*наедаться*) наї́датися, наї́стися (досита,

досхочу́, до-не́(с)хочу) чим, чо́го *и з чо́го*, заї́датися (*редко*), заї́стися, дої́дати (*редко*), дої́сти,

закви́лятися, заквита́тися, (*слегка*) оживля́тися, оживи́тися, (*обычнее в возвыш. речи*)

насища́тися *и* насичува́тися, насити́тися чим, (о *мног.*) понаї́датися, позаї́датися (*редко*),

позакви́лятися, понасища́тися *и* понасичува́тися; (*удовлетворяются*) вдово́льнятися,

вдово́л(ьн)и́тися; *срв.* **Наеда́ться 2.** [Я вже наї́вся, – не хо́чу бі́льше (Гайсинщ.). Сіда́й

обіда́й, – гру́шками (з грушо́к) не наї́сися (Брацл.). Наш лю́д тої́ зе́млі ніко́ли не наї́дається:

хоч-би́ й скі́льки мав, хочеться́ ще бі́льше (Звин.). Не дої́си стра́вою, то намага́й хлі́бом

(Чуб. III). Що́ сама́ пої́м-же (гру́ші), то не оживлю́ся, а мило́му однесу́, сла́ви наберу́ся

(Гнідич). «Їж», – ка́же, – «насища́йся!» (Свидн.). Ї́ли хлі́б і насити́лися (Морач.). Купи́ти

хлі́ба до́сить, щоб насити́тись (Франко). І ї́ли і вдово́льни́лись усі́ (Морач.); 3) (*перен.*)

насища́тися *и* насичува́тися, насити́тися чим, (*удовлетворяются*) задово́льнятися,

задово́л(ьн)и́тися, вдово́льнятися, вдово́л(ьн)и́тися чим; (*наслаждаются*) ті́шитися,

втіша́тися, наті́шитися чим *и з чо́го*, (*преимуц. лицезрением*) напаса́тися, напастися́ чим. [Не

насити́тись око́, дивля́чись, не наповни́тись у́хо, слуха́ючи (Куліш). Ті́, що жада́ють пра́вди,

задовольняється (Біблія). Як напасється його тілом, побачить тоді, що помилилась вибором (Куліш)]; 4) *хим. и перен.* – насич[щ]уватися, насититися.

Насыщение – 1) (*действие*) – а) нагодування, насищення *и* насищування, *оконч.* нагодування, насищення; б) насищення *и* насищування, *оконч.* насищення; задовольняння *и* задовол(ьн)ювання, вдовольняння *и* вдовол(ьн)ювання *оконч.* задовол(ьн)ення, вдовол(ьн)ення; в) насич[щ]ування, *оконч.* насич[щ]ення. *Срв.* **Насыщать**; 2) (*состояние*) – а) (*наевшегося, удовлетворённого и т. п.*) насит (-ту), насищення. [Та ідольська розкіш, що нема їй ні міри, ні впину, ні наситу (Куліш)]. *До -ния* – до наситу, до наїдку, (*досыта*) досита, досхочу, до-не(с)хочу. [Аж досхочу, до наситу словами (Куліш). Не годувати-ж її справді курятиною – до наїдку! (Богодух.)]; 3) *хим.* – насич[щ]ення (-ння). *До -ния* – до насич[щ]ення.

Насыщенность – насич[щ]еність (-ности).

Насягнуть, *см.* **Настигнуть**.

Натабачить – прокурити тютюном, протютюнити, (*махоркой*) промахорити що.

Натазать – (*нагонять*) наганяти, попоганяти когось; (*набранить*) налаяти, насварити когось; (*избить*) набити когось, полатати боки, дати наминачки когось.

Натазаться – наборюкатися, наовтузитися, набитися, поборюкатися (*досхочу*) *и т. п.* з ким.

Натаивание – 1) натавання (-ння); 2) натоплювання. *Срв.* **Натаивать**.

Натаивать, натаять – 1) (*ср. з.*) натавати, натанути, (*о мног.*) понатавати; (*наплавляться*) натоплюватися, натопитися, (*о мног.*) понатоплюватися. [Натануло багато води з снігу (Київщ.)]; 2) (*действие. з.*) натоплювати, натопити, (*о мног.*) понатоплювати чого. **Натайный** – натоплений, понатоплюваний.

Натаймничать, -ся, *см.* **Насекрётничать, -ся**.

Натаить – натаїти, (*напрягать*) наховати, (*о мног.*) понатаювати, понаховувати чого.

Натаённый – натаєний, нахований, понатаюваний, понаховуваний.

Натайтись – натаїтися, накрітись, (*напрягаться*) наховатися з чим.

Натайка, *см.* **Натаивание** *и* **Натаяние**.

Натайничать, -ся, *см.* **Насекрётничать, -ся**.

Натакать – 1) *кого на что*, *см.* **Наустить**; 2) (*наговорить «так»*) на(так)такати; (*кому*) напритакувати, напідтакувати когось.

Натакаться – 1) на(так)такатися; 2) *на кого, на что* – натрапити на когось, на що, напитати (собі) когось, що.

Наталанить кому, безл. – наталанити, нащастити, поталанити, пощастити когось.

Наталкивание – 1) наштóвхування, наштóрхування; наштóрикування; 2) напихання, набивання, набигання, напакóвування. *Срв.* **I. Наталкивать**; 3) наштóвхування, натручання *и* натручування; 4) наштóвхування, наvertsання, натручання *и* натручування; підказування, навіювання; 5) підштóвхування, підбивання. *Срв.* **II. Наталкивать**.

I. Наталкивать, натолкать – 1) *см.* **II. Наталкивать**; 2) *кого, что кому* – наштóвхувати, наштóвхати, наштóрхувати, наштóрхати, (*палкой, чем-л. острым*) наштóрикувати, наштóрикати, (*усилит.*) попоштóвхати *и т. п.*, (*о мног.*) понаштóвхувати, понаштóрхувати, понаштóрикувати когось, що когось. [Наштóвхали мене, набили, – ледве втік (Брацл.). Добре попоштóвхали мене в юрбі (Київщ.). На базарі наштóрхали мені боки (Сл. Гр.). (Соцькі) добре такі наштóрикали старому боки (Манж.)]; 3) *что, чего во что, куда* – напихати, напхати, набивати, набити, набигати, набгати, напакóвувати, напакувати, (*о мног.*) понапихати, понабивати, понабигати, понапакóвувати що, чого в що, куди; *срв.* **Напихивать 1, Набивать 2 и Натолкивать**. [Напихай (набивай, напакóвуй) білизну в чамадана щільніше (Київ)]. **Натолканный** – 1) *см.* **Натолкнутый**; 2) наштóвханий, наштóрханий, наштóриканий, попоштóрханий *и т. п.*, понаштóвхуваний, понаштóрхуваний,

понаштрикуваний. **-т'ся** – 1) (стр. з.) – а) нашто́вхуватися, бу́ти нашто́вхуваним, нашто́вханим, понашто́вхуваним *и т. п.*; б) напиха́тися, бу́ти напих(ув)аним, на́пханим, понапих(ув)аним *и т. п.*; 2) (наталплива́ться) напиха́тися, напха́тися, набива́тися, наби́тися, нато́вплюватися, нато́впитися; *срв. Набива́ться 3*; 3) (вдоволь, сов.) – а) (толкая) нашто́вхатися, наштурхатися, наштрикатися, попошто́вхати (досхочу) *и т. п.*; (о мног.) понашто́вхуватися *и т. п.*; б) (толкаясь) нашто́вхатися, наштурхатися, попошто́вхатися (досхочу) *и т. п.*; в) (толкаясь среди людей, по свету) нати́нятися, нашто́вхатися, натовќтися, попоти́нятися (досхочу) *и т. п.* між людьми́ (між людей), нати́нятися, находити́ся, попоти́нятися, попоходити́ (досхочу) по світах.

II. Наталкивать, натолкнуть – 1) кого, что на кого, на что – нашто́вхувати, нашто́вхну́ти ко́го, що́ на ко́го, на що́, натруча́ти *и* натручува́ти, натру́тити ко́го на ко́го, на що́, (о мног.) понашто́вхувати, понатруча́ти *и* понатручува́ти. [Обережно пересувай сто́ла, щоб не нашто́вхнула-сь його́ на припічок (Брацл.). Не натручайте мене́ на поренча (Гайсинщ.); 2) кого на что (перен.) – нашто́вхувати, нашто́вхну́ти, наvertsáти, наvertsну́ти ко́го на що́ *и* що́ (з)робити, (неожиданно) натруча́ти *и* натручува́ти, натру́тити ко́го на що́, (подсказывать) підказувати, підказа́ти ко́му що́, (внушать) навіюва́ти, навія́ти ко́му що́. [На цю думку нашто́вхну́в мене́ несподіваний випадок (Київ). Приро́да наvertsну́ла окремі особи скла́сти суспільство (Наш). Ідею цього винаходу навіяла мені одна книжка (Київ)]; 3) (подстрекать) під[на]што́вхувати, під[на]што́вхну́ти ко́го до чо́го *и* на що́, підбива́ти, підбити ко́го на що́ *и* що́ (з)робити. *Это -ну́ло его́ на преступление* – це нашто́вхну́ло (підби́ло) його́ на злочин, (гал.) це поpxну́ло його́ до злочину. **Натолкнутый** – 1) нашто́вхнутий, натру́чений, понашто́вхуваний, понатручуваний; 2) нашто́вхнутий, наvertsнутий *и* наvertsнений, натру́чений; 3) під[на]што́вхнутий, підбитий. **-т'ся** – 1) (стр. з.) нашто́вхуватися, бу́ти нашто́вхуваним, нашто́вхнутим, понашто́вхуваним *и т. п.*; 2) (сталкива́ться) нашто́вхуватися, нашто́вхнутися, натруча́тися *и* натручува́тися, натру́титися, (наскакива́ть) наскакува́ти, наско́чити *и* (очень редко, безл.) наскакува́тися, наско́читися, (нагоня́ться) наганя́тися, нагна́тися, (натыка́ться) нати́катися, наткну́тися, наража́тися, нарази́тися на ко́го, на що́, (встречать, нападать) натра́пляти, натра́пити (в перен. знач. наиболее обычно) на ко́го, на що́ *и* ко́го, що́, надібати́ *и* надібувати́, надібати́ на ко́го, на що́ *и* ко́го, що́, нападати́, напати́ на ко́го, на що́, (набращива́ть) набро́дити, набре[и]сти́ ко́го, що́ *и* на ко́го, на що́; *срв. Натыка́ться 2* (под II. Натыка́ть). [Нашто́вхуютьс'я одна́ на одну́ (Азб. Кому́н.). Тут треба́ бу́ти обережним, щоб не наско́чити на ворога́ (Франко). Та чи не наскакуе́тьс'я (безл.) тут на найповажніший за́кид? (Павлик). Ваго́н нагна́всь на ваго́н (Звин.). Нема́є прору́сту думкам; куди́ не кинутьс'я, нати́каютьс'я на му́ри (Васильч.). Обережно́ треба́ поводити́ся, щоб не нарази́тися на перешко́ду (Рада). Прийшли́ вони́ в село́ да й натра́пили як-раз на того́ ді́да (ЗОЮР II). Натра́пив на висо́кий му́р бюрокра́тичного ста́влення (Пр. Правда). Те ста́влення, що́ на ньо́го натра́пили робі́тники підприє́ств (Пр. Правда). Ко́го він натра́пляв в тво́їх пала́тах, – поодбива́в їм голо́ви од ті́ла (Крим.). Ми смія́лись із радо́щів, що́ натра́пили таких гарних лю́дей (Г. Барв.). Розгорта́ю оста́ннє число́ «Правди́», натра́пляю статтю́: «Жертви...» (Крим.). Ходив, ходив і та́кі на́пав на таких (Сторож.). Подожди́, не гука́й, – ми його́ й та́к десь у рові́ або́ в бур'я́ні набредемо́ (Мирний)]. **-т'ся на след** – натра́пляти, натра́пити на слі́д. **-т'ся на сопротивление** – наража́тися, нарази́тися на о́пір.

Наталпливаться, натолпиться – нато́вплюватися, нато́впитися, напиха́тися, напха́тися, набива́тися, наби́тися, (о мног.) понато́вплюватися *и т. п.*; *срв. Набива́ться 3*. [Нато́впилось у хату́ лю́дей; го́мін, го́лосьба́ (М. Вовч.). Лю́дей нато́впилось повнісі́нька хата́ (Н.-Лев.)].

Натанцовать, -ся, см. Наплясать, -ся.

I. Натопливание – 1) напáлювання, нато́плювання; 2) нато́плювання, нап'я́жування. *Срв. I. Натопливать.*

II. Натáпливание – нато́плювання; *срв.* **II. Натáпливать.**

I. Натáпливать и Нато́плять, нато́пить – 1) (*печь, избу*) напáлювати, напáлити, нато́плювати, нато́пити (пíч, гру́бу, хату́ *и* в печі́, в гру́бі, в хати́), (*о мног.*) понапáлювати, понато́плювати (пéчі, гру́би, хати́ *и* в печа́х, у гру́бах, у хата́х). [Напáлили в гру́бці, що в хати́ не всидиш (Сл. Ум.). Нато́пи хату́ (Номис)]; 2) (*жиру, воску и т. п.*) нато́плювати, нато́пити, (*о мног.*) понато́плювати чо́го; (*молока*) нап́ряжувати, нап́ряжити, (*о мног.*) понап́ряжувати (молока́). [Понато́плювати смáльцю (Богодух.)]. **Нато́пленный** – 1) напáлений, нато́пленный, понапáлюваний, понато́плюваний; 2) нато́пленный, понато́плюваний; нап́ряжений, понап́ряжуваний. **-ться** – 1) напáлюватися, напáлитися, понапáлюватися; бу́ти напáлюваним, напáленим, понапáлюваним *и т. п.* [Напáлилася гру́ба до́бре (Сл. Гр.). Понато́плювалися хати́ (Сл. Гр.)]; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) напáлитися, нато́питися, попопáлити, попо́тופити (досхочу́), (*о мног.*) понапáлюватися, понато́плюватися; б) нато́питися, попо́тופити (досхочу́), (*о мног.*) понато́плюватися; нап́ряжитися, попоп́ряжити (досхочу́), (*о мног.*) понап́ряжуватися. *Срв.* **Топи́ть.**

II. Натáпливать, нато́пить (*в воде*) – нато́плювати, нато́пити, (*о мног.*) понато́плювати, по́тופити ко́го. **Нато́пленный** – нато́пленный, понато́плюваний, по́топлений. **-ться** – нато́плюватися, нато́питися, понато́плюватися; бу́ти нато́плюваним, нато́пленным, понато́плюваним; 2) (*вдоволь, сов.*) нато́питися, (*о мног.*) понато́плюватися.

Ната́птывание – 1) нато́птування чо́го *и* на чо́му, нано́шення (боло́та, грязю́ки, сні́гу); 2) нато́птування, вто́птування, прито́птування; намі́шування (глини); 3) нато́птування; нато́лочування. *Срв.* **Ната́птывать.**

Ната́птывать, нато́птать – 1) (*пол, избу*) нато́птувати, нато́птати (помі́ст, підло́гу, до́лівку *и* на помі́сті, на підло́зі, на до́лівці, в хати́), нату́пувати, нату́пати, (*наноси́ть грязь, снег*), на́но́сити, на́не́сти (боло́та, грязю́ки, сні́гу), наба́гнити, (*о мног.*) понато́птувати, понано́сити. [Тако́го понато́птували, сті́лки грязю́ки понано́сили, що́ хоч бери́ та й лопа́тою чи́сть Грінч.); 2) *что, чего во что* – нато́птувати, нато́птати що́, чо́го в що́, (*ута́птывать*) вто́птувати, вто́птати, (*прита́птывать*) прито́птувати, прито́птати що́, (*о мног.*) понато́птувати *и т. п.* **-ть глины** – намі́шувати, намі́сити, (*о мног.*) понамі́шувати гли́ни (нога́ми); 3) (*раста́птывать во множ.*) нато́птувати, нато́птати, (*о травянистых растениях*) нато́лочувати, нато́лочити, (*о мног.*) понато́птувати, понато́лочувати чо́го.

Нато́птаный – 1) нато́птаний, нату́паний, на́несений, наба́гнений, понато́птуваний, понано́шений; 2) нато́птаний, вто́птаний, прито́птаний, понато́птуваний *и т. п.*; намі́шений, понамі́шуваний; 3) нато́птаний, нато́лочений, понато́птуваний, понато́лочуваний. **-ться** – 1) нато́птуватися, нато́птатися, понато́птуватися; бу́ти нато́птуваним, нато́птаним, понато́птуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*топча*) нато́птатися, (*трав. раст.*) нато́лочитися, попо́топтати, попо́толо́чити (досхочу́), (*о мног.*) понато́птуватися, понато́лочуватися б) (*топчасть*) нато́птатися, попо́топтатися (досхочу́), (*о мног.*) понато́птуватися; (*находи́ться*) нату́патися, нату́пкатися, нату́пцюватися, нату́патися, попо́тупати (досхочу́) *и т. п.*, (*о мног.*) понату́пуватися *и т. п.*; (*натолкнись*) натовкнiтися, попо́товкнiтися (досхочу́) *и т. п.* *Срв.* **Топта́ть, -ся.** [Хіба́ ма́ло нату́паєшся за де́нь! (Звин.)].

Натарабáрить, -ся – 1) набала́кати, -ся, наплéскати, -ся, наба́зікати, -ся, натереве́нити, -ся, наторо́чити, -ся, на́верзти, -ся, на́верзкати, -ся; 2) (*напутать, -ся*) наплу́тати, -ся, наробити (начини́ти), -ся (вся́кого) безглу́здя. **Натарабáренный** – 1) набалаканий, наплéсканий, наба́зіканий, натереве́нений, наторо́чений, на́верзений, на́верзканий; 2) наплу́таний.

Натаранитъ – ната́гати, нати́рити, натарабáнити, натарга́нити чо́го.

Натаранитъ, -ся, см. Натараторитъ, -ся.

Натараторитъ, -ся – наторохті́ти, -ся *и* наторохта́ти, -ся, наторохкоти́ти, -ся, надрі́боті́ти, -ся, на́цокоти́ти (-кочу́, -коти́ш), -ся *и* на́цокота́ти (-кочу́, -чещ), -ся (*редко*) на́свіготати, -ся.

Натараторенный – наторохтаний, на́цокотаний, на́свіготаний.

Натарáщивание, Натара́щение – 1) (*глаз*) виря́чування, виря́чення, витріща́ння, віт́рищення, вилу́плювання, вилу́плення, вибалу́шування, вибалу́шення; 2) *см.*

Натопы́ривание, Натопы́рение.

Натарáщивать, натарáщить – 1) (*глаза*) виря́чувати, виря́чити, витріща́ти, віт́рищити, вилу́плювати, вилу́пити, вибалу́шувати, вибалу́шити, (*о мног.*) повіря́чувати, повіт́рища́ти, повілу́плювати, повібалу́шувати (*о́чі, грубо: баньки, ба́лухи*); 2) (*пальцы, шерсть и т. п.*), *см.* **Натопы́ривать 2 и 3. Натара́щенный** – 1) виря́чений, витріщений, вилу́плений, вибалу́шений, повіря́чуваний *и т. п.*; 2) *см.* **Натопы́ренный. -ться** – 1) (*о глазах*) – а) (*стр. з.*) виря́чуватися, бу́ти виря́чуваним, виря́ченим, повіря́чуваним *и т. п.*; б) (*возвр. з.*) виря́чуватися, виря́читися, витріща́тися, віт́рищитися, вибалу́шуватися, вибалу́шитися, визиратися, визиритися, (*о мног.*) повіря́чуватися, повіт́рищатися, повібалу́шуватися на ко́го, на що; 2) *см.* **Натопы́риваться.**

Натарéлочный – натарéльний, натарéлковий.

Натаривание – 1) наторóвування, торува́ння, на́кóчування, натира́ння; 2) при́звичаювання, при́натурювання, при́вчання, зу́чання, на́ламування *и* на́ломлювання. *Срв.* **Натаривать.**

Натаривать и Наторя́ть, натори́ть – 1) (*дорогу*) наторóвувати, торува́ти, наторува́ти, (*накаты́вать*) на́кóчувати, на́котити, (*полозьями*) на́тирати, на́терти, (*о мног.*) по́наторóвувати, по́накóчувати, по́натирати що; 2) (*приучать*) при́звичаювати, при́звича́ти, при́натурювати, при́натурити, при́вча́ти, при́вчити, зу́чати, зу́чити, на́ламувати, на́ламати *и* на́ломлювати, на́ломити ко́го до чо́го. **-рить рысака** – ви́їздити рисака. **Наторéнный** – 1) наторóваний, на́кóчений, на́тертий, по́наторовува́ний *и т. п.*; 2) при́звича́ений, при́натурений, при́вчений, зу́чений, на́ламаный *и* на́ломлений. **-ться** – 1) наторóвуватися, торува́тися, наторува́тися, по́наторовува́тися; бу́ти наторóвуваним, то́рованим, наторóваним, по́наторовува́ним *и т. п.*; 2) при́звичаюва́тися, при́звича́тися; бу́ти при́звичаюваним, при́звича́еним *и т. п.* до чо́го; (*навастриваться*) на́ламува́тися, на́лама́тися *и* на́ломлюва́тися, на́ломитися до чо́го, (*вульг., сов.*) на́собачитися в чо́му *и* на що, (*набивать руку*) на́бива́ти (на́ламувати, на́ломлювати, на́ва́жувати), на́бити (на́ламати, на́ломити, на́важити) ру́ку до чо́го; *срв.* **Натереть.**

Натаск – 1) (*действие*), *см.* **Натаска**; 2) (*натасканное*) на́тяг (-гу), наво́лік (-локу), на́таск (-ку), на́ніс (-носу); (*дряг*) мо́тлох (-ху), хла́міття (-ття).

Натаска – на́тяг (-гу); наво́лік (-локу); му́штра; *см.* **ещё Натаскивание и Натаскание.**

Натаскание – 1) на́тягнення, на́пнуття (-ття), наво́лочення; 2) на́тягання, на́таскання, на́тирення, на́тарабанення, на́тарганення, на́несення, наво́лочення, на́витягання; 3) на́тягання, на́крадення; 4) на́таскання; на́тягання; 5) ви́муштрування, на́муштрування, при́звичаєння, при́натурення; на́муштрування, на́товкмачення, на́топтання, на́ламання *и* на́ломлення. *Срв.* **Натаскивать.**

Натаскать, -ся, см. Натаскивать, -ся.

Натаскивание – 1) на́тягання, на́пинання, наво́лікання; 2) на́тягування, на́таскування, на́тирювання, на́ношення, наво́лікання; 3) на́тягування, на́крадання; 4) му́штрування, при́звичаювання, при́натурювання; на́муштровування, на́товкмачування, на́топтування, на́ламування *и* на́ломлювання. *Срв.* **Натаскивать 1 – 3 и 5.**

Натаскиватель, -ница – 1) на́тягач (-ча), -тягачка, на́тягувач, -вачка; 2) (*дрессировщик, -щица*) му́штрувальник, -ница, му́штрій (-рія), -рійка, му́штрівник (-ка), -ница. [З його добрий му́штрувальник: навчить найдурнішого (Київ)].

Натаскивать, натаскать и натащить – 1) чо́ – на́тягати, на́тяг(ну)ти, на́пинати, на́пнути *и* на́п'ясти, наво́лікати, наво́локити, (*о мног.*) по́наты́гати *и* по́наты́гувати, по́напинати, по́наво́лікати що; *срв.* **Натягивать.** [Натягни на себе уквивало (Київщ.)]; 2) (*во множестве*) на́тягувати, на́тягати (*сов.*), на́таскувати, на́таскати, на́тирювати, на́тирити ко́го, чо́го, на́тарабанити, на́тарганити, (*наносить*) на́носити, на́нести *и* на́носити, (*наволакивать*)

наволікати, наволокти *и* наволочити чого, (*о мног.*) понатягувати, понатаскувати, понатирювати, понаносити, понаволікати; (*вытаскивая отовсюду, сов.*) навитягати чого. [Нащо ти сюди мішків такого багато натягав? (Сл. Гр.). Повну холодну натирили людей (Квітка). Звідусіль понаносили харчів на ярмарок (Київщ.). Нащо то ти всякого ломаччя сюди понаволікав? (Харківщ.). Написати програму, навитягавши й насмикавши до неї звідусюди (Рада)]; 3) (*накрадывать*) натягувати, тягати, натягати, накрадати, накрасти, (*о мног.*) понатягувати, понакрадати чого; *срв.* **Натибрить**; 4) **-кать кого** – а) (*на руках, на плечах*) натаскати, попотаскати кого. **-кать кого по судам** – натягати кого по судах; б) (*здать потасовку*) (зав)дати прочуханки (*прочухана*) кому, (*с тасканьем за волосы*) натягати за чуба кого, нагріти чуба, дати чубійки (чубрія) кому; 5) **-вать, -кать кого** – а) (*собаку, охотн.*) муштрувати, вимуштрувати, намуштрувати (собаку), призвичаювати, призвичаїти, принатурювати, принатурити (собаку) до чого. [Свого собаку він сам вимуштрував (Звин.)]; б) (*ученика*) намуштровувати, намуштрувати, натовкмачувати, натовкмачити, натоптувати, натоптати, наламувати, наламати *и* наломлювати, наломити кого до чого. [Маєте за два місяці намуштрувати (наламати) мені сина до іспиту (Київ). Натовкмачте його добре, щоб не зрізався на іспиті (Київ)]. **Натасканный** – 1) натягнутий *и* натягнений, напнутий *и* нап'ятий, наволочений, понатяг(ув)аний, понапинаний, понаволіканий; 2) натяганий, натасканий, натирений, натарабанений, натарганений, нанесений наволочений, понатягуваний, понатаскуваний, понатирюваний, понаношений, понаволіканий) навитяганий; 3) натяганий, накрадений, понатягуваний, понакраданий; 4) натасканий, попотасканий; натяганий; 5) муштрований, вимуштрований, намуштрований, призвичаєний, принатурений; намуштрований, натовкмачений натоптаний, наламанний *и* наломлений. [Тра це щенятко вимуштрувати, – буде муштрований (Звин.)]. **-тсья** – 1) натягатися, натяг(ну)тися, понатягатися *и* понатягуватися; бути натяг(ув)аним, натягнутим *и* натягненим, понатяг(ув)аним *и т. п.*; натягуватися, натягатися (*сов.*), понатягуватися; бути натягуваним, натяганим, понатягуваним *и т. п.*; муштруватися, намуштровуватися, бути муштрованим, намуштровуваним, вимуштрованим, намуштрованим *и т. п.*; 2) (*сходиться во множестве*) стягатися, настягатися, сходитися, насходитися, находити, найти, понаходити куди; 3) (*вдоволь, сов.*) – а) (*таская*) натягатися, натаскатися, попотягати, попотаскати (досхочу), (*о мног.*) понатягуватися, понатаскуватися *и т. п.*; б) (*таская друг друга*) натягатися, попотягатися. [Натягалися за чуба (Сл. Гр.)]; в) (*слоньясь*) натягатися, наволочитися, натинятися, навештатися, наблукатися, попотягатися (досхочу) *и т. п.* *Срв.*

Таскать, -ся.

Натаскной – натягальний; натягувальний; муштрувальний; (*натасканный*) натягнений; натяганий; муштрований, вимуштрований, намуштрований; *срв.* **Натаскивать.**

Натасование, см. Натасовка, неоконч.

Натасовка – 1) натасовування, *оконч.* натасування; 2) підтасовування, підтальовування, *оконч.* підтасування, підталювання, підталення. *Срв.* **Натасовывать.**

Натасовывание, см. Натасовка, неоконч.

Натасовывать, натасовать – 1) (*карт*) натасовувати, натасувати, (*о мног.*) понатасовувати (*карт*); 2) (*подтасовывать*) підтасовувати, підтасувати, підтальовувати, підталювати, підталити, (*о мног.*) попідтасовувати, попідтальовувати (*карти*). **Натасованный** – 1) натасований, понатасовуваний; 2) підтасований, підтальований, підталений, попідтасовуваний, попідтальовуваний. **-тсья** – 1) натасовуватися, натасуватися, понатасовуватися; бути натасовуваним, натасованим, понатасовуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) натасуватися, наталюватися, попотасувати, попоталювати (досхочу), (*о мног.*) понатасовуватися, понатальовуватися.

Нататарить, -ся – (добре) статар(щ)ити, -ся. **Нататаренный** – (добре) статар(щ)ений.

Нататуировать – нататуювати кого, що. **Нататуированный** – нататуйований. **-тсья** – 1)

нататуюватися; бути нататуюваним; 2) (*вдоволь*) нататуюватися.

Натачание, см. **Натачка**, *оконч.*

Натачать, -ся, см. **I. Натачивать, -ся**.

I. Натачивание, см. **Натачка**, *неоконч.*

II. Натачивание, см. **Наточка**, *неоконч.*

I. Натачивать, натачать – 1) чего – нашивати, нашити, (*о мног.*) понашивати чого; 2) (наставлять тачкою) наштукуувати, наштукувати, на(д)точувати, на(д)точити, доточувати, доточити; (*о мног.*) понаштукуувати, пона(д)точувати, подоточувати що чим. **Натачанный** – 1) нашитий, понашиваний; 2) наштукований, на(д)точений, доточений, понаштукуваний *и т. п.* **-ться** – 1) нашиватися, нашитися, понашиватися; бути нашиваним, нашитим, понашиваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нашитися, попошити (досхочу), (*о мног.*) понашиватися.

II. Натачивать, наточить – 1) (*наострять что, чего*) нагострювати що, чого, гострити що, нагострити що, чого, (на точиле) наточувати що, чого, точити що, наточити що, чого, (*о мног.*) понагострювати, понаточувати що, чого; (косу) мантачити, намантачувати, намантачити (косу), (*о мног.*) понамантачувати (коси); 2) (*токарных изделий*) наточувати, наточити, (*о мног.*) понаточувати чого. **Наточе[ѐ]нный** – 1) нагострений, наточений, понагострюваний, понаточуваний; намантачений, понамантачуваний. [Стріла нагострена до бою (Франко). Наточений ніж (Коцюб.)]; 2) наточений, понаточуваний. **-ться** – 1) нагострюватися, гостритися, нагостритися, понагострюватися; бути нагострюваним, гостреним, нагостреним, понагострюваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нагостритися, наточитися, попогострити, попоточити (досхочу), (*о мног.*) понагострюватися, понаточуватися *и т. п.*; *срв.* **Точить**.

Натачка – 1) нашивання, *оконч.* нашиття (-ття); 2) наштукування, на(д)точування, доточування, *оконч.* наштукування, на(д)точе[і]ння, доточе[і]ння. *Срв.* **I. Натачивать**.

Натащить, -ся, см. **Натаскивать (1 – 3), -ся**.

Натаялый – ната(ну)лий, понатавалий.

Натаяние – 1) натаення; 2) натоппення. *Срв.* **Натаивать**.

Натаять, см. **Натаивать**.

Натверделый – натвердлий, затвердлий, затверділий, зашкарублий, зашкарубілий (зверху, з поверху), пришкарублий, пришкарубілий; натужавілий, затужавілий, притужавілий; *срв.*

Натвердеть.

Натвердеть – натверднути, затверднути, затвердіти, (*заскоружнуть*) зашкарубнути, зашкарубіти (зверху, з поверху), (*слегка*) пришкарубнути, пришкарубіти, (*высыхая и плотнея*) натужавіти, затужавіти, (*слегка*) притужавіти. **Натвердевший**, см. **Натверделый**.

Натвердить, -ся, см. **Натверживать, -ся**.

Натвержение – натвердження, наказання; втовкмачення (в голову).

Натверживание – 1) натверджування, наказування; втовкмачування (в голову); 2) витверджування, затверджування, завчання, заучування. *Срв.* **Натверживать**.

Натверживать, натвердить – 1) натверджувати, твердити, натвердити, наказувати, наказати, натовкмачувати, натовкмачити чого кому (втемяшивать) втовкмачувати, втовкмачити (в голову) що кому; *срв.* **Натолковывать 1**; 2) **-вать урок** – витверджувати (затверджувати, завчати *и* заучувати) завдання (лекцію). **Натверженный** – натверджений, наказаний, натовкмачений, втовкмачений (у голову). **-ться** – 1) – а) (*стр. з.*) натверджуватися, наказуватися, бути натверджуваним, твердженням, наказуваним, натвердженням, наказаним; б) витверджуватися, затверджуватися, заучуватися, бути ви[за]тверджуваним, заучуваним; 2) (*вдоволь, сов.*) натвердитися, направитися свого; (заучивая на память) натовктися, натрубитися *и т. п.*; *срв.* **Твердить** *и* **Зубрить 3**.

Натвор – 1) (*действие*), см. **Натворка**; 2) (*раствор*) розчин (-ну).

Натвораживание – наставляння молока на сир.

Натвораживать, натворожить *молока* – наставляти, понаставляти молока на сир.

Натвороженный – наставлений на сир. **-ться** – наставлятися, бути наставляваним, понаставляваним на сир.

Натворение – 1) натворення *и* натворіння; 2) натворе[і]ння, нароблення, начинення, накоєння, наброєння, нашкодження; напустування, накуйовдження, наплатавання штук, настроєння фіглів; 3) нарозчиняння. *Срв. Натворять.*

Натворить, -ся, см. Натворять, -ся.

Натворка – 1) розчиняння, розчин (-ну), *оконч.* нарозчиняння; 2) причиняння, *оконч.* причинення (дверима *и т. п.*) чого. *Срв. Натворять 3 и 4.*

Натворожение – наставляння молока на сир.

Натворожить, -ся, см. Натвораживать, -ся.

Натворять, натворить – 1) (*созидать во множестве*) натворювати, натворити, (*о мног.*) понатворювати чого; 2) (*наделявать*) натворювати, натворити, нароблювати *и* наробляти, наробити, начинити, (*скверного ещё*) накоювати, накоїти, наброювати, наброїти чого, нашкодити, (*о мног.*) понатворювати, понароблювати *и* понаробляти, понакоювати, понаброювати чого; (*проказить*) витворяти, навитворяти, напустувати, накуйовдити, наплатавати штук, настроїти фіглів. [Бачите ви, чого ви натворили (Шевч.). Наробила шкоди (Н.-Лев.). Великого бешкету накоїла (Кониськ.). На цім світі й вона накуйовдила таки чимало (Мова). Нових штук наплатав (Свидн.); 3) (*растворять во множестве*) розчиняти, нарозчиняти чого; 4) (*дверь, крышку и т. п. на что*) причиняти, причинити (дверима, на[по]кришкою *и т. п.*) що. **Натворённый** – 1) натворений, понатворюваний; 2) натворений, нароблений, начинений, накоєний, наброєний, нашкоджений, понатворюваний, понароблюваний, понакоюваний, понаброюваний; 3) нарозчиняний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) натворюватися, бути натворюваним, натвореним, понатворюваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*творя*) натворитися, попотворити (досхочу), (*о мног.*) понатворюватися *и т. п.*; б) (*растворяя*) нарозчинятися *и т. п.* *Срв. Творить.*

Натёк – 1) (*действие*), *см. Натёчка*; 2) *на́тик* (теку), *на́плив* (-ву). *В подвале много -ку* – в підвалі (в льоху) багато понатікало води; 3) (*накапь*) *накапок* (-пка), (*сталактит*) *сталактит* (-та); 4) *горн.* – *ока́пник* (-ка).

Натёка – 1) *см. Натёк 2*; 2) *см. Натёчка 2.*

Натекание, см. Натёчка, неоконч.

Натекать, натечь – 1) (*о жидкости*) *натіка́ти*, *натекти́*, *набіга́ти*, *набі́гти*, *наплива́ти*, *напли́нути*, *напли́сти* *и* *напливти́*, *находи́ти*, *найти́*, *налива́тися*, *нали́тися*, (*струёй, сов.*) *надзю́рити*, (*о мног.*) *понатіка́ти*, *понабіга́ти*, *понаплива́ти*, *понаходи́ти*, *поналиватися*. [Водиця сама в хату натече (Чуб. V). Як іде дощ, то набігає вода в сіни (Звин.). Неначе хвилі напливали (Шевч.). Вода находить у колодязь (Борзенц.). Діжка тече, – глянь скільки надзюріло (Сл. Гр.)]. **-ка́ть, -те́чь кровью** – *заплива́ти*, *запли́сти* (*запливти́*) *кров'ю*. *Тучи -кли* – хмари *набі́гли* (*нари́нули*, *насу́нули*, *надійшли́*, *надтя́гли*, *наступі́ли*); 2) (*о людях*) *набіга́ти*, *набі́гти*, *нари́нати*, *нари́нути*; 3) **-те́чь** (*зверя, на зверя, охотн.*) – *доскочити* когось. [Хорти доскочили звіра (Крим.)]

Натёклый – *натеклий*, *набіглий*.

Нателёжный – *навозовий*.

Нателиться – *нателітисся*.

Нательный – *натільний*. **-ная рубаха** – *сорочка*, *біла сорочка*.

Натемненный – *натім'яний*.

Натёмки, см. Натёмок.

Натемне, нарч. – *смерком*, коли (як) зовсім смерклося; (*впотьмах*) *поночі*.

Натемнеть – *потемніти*, *стемніти*, (*больше прежнего*) *потемнішати*.

- Натемніть** – натемніти, перетемніти, на[по]класти забагато (надто багато) темної фарби.
- Натемно**, *нрч.* – дуже (зовсім) темно. *Темным -но* – темно-претемно, темнісінько.
- Натёмок** *и* **Натёмки** – при́смерк (-ку), при́(с)мерки, су́тинки (-ків); *см.* **Сумерки**.
- Натемянный** – натім'яний.
- Натемяшить** – натовкма́чити чо́го ко́му; (*втемяшить*) втовкма́чити (в го́лову), вбіти в го́лову що́ ко́му.
- Натенетить** – наснува́ти (ни́то́к, паву́тиння).
- Натеня́ть, натени́ть** – за́тінювати *и* за́тіняти, за́тінити що́. **Натенённый** – за́тінений.
- Натепле́ть** – нагрі́тися, (*о мног.*) понагріва́тися (звѐрху, з по́верху, тро́хи).
- Натепли́вать** *и* **Натепля́ть, натепли́ть** – на́свічува́ти, на́світити, (*о мног.*) пона́свічува́ти чо́го. **Натепленный** – на́свічений, пона́свічуваний.
- Натепли́чный** – на́тепли́чний, те́пли́чний.
- Натепло**, *нрч.* – дуже те́пло. *Теплым -ло* – те́пло-прете́пло, те́плісінько.
- Натепля́ть**, *см.* **Натепли́вать**.
- Натереби́ть, -ся**, *см.* **Натереблыва́ть, -ся**.
- Натере́бка**, *см.* **Натереблыва́ние, Натеребле́ние**.
- Натереблыва́ние, Натеребле́ние** – 1) на́смікува́ння, на́сміка́ння; 2) на́смікува́ння, на́сміка́ння, на́сіпува́ння, на́сіпа́ння, на́ша́рпува́ння, на́ша́рпа́ння. *Срв.* **Натереблыва́ть**.
- Натереблыва́ть** *и* **Натеребля́ть, натереби́ть** – 1) *чего* – на́смікува́ти, на́сміка́ти, (*о мног.*) пона́смікува́ти чо́го; (*льна, конопли*) на́бира́ти, на́бра́ти, (*о мног.*) пона́бира́ти чо́го; 2) *что кому* – на́смікува́ти, на́сміка́ти, на́сіпува́ти, на́сіпа́ти, на́ша́рпува́ти, на́ша́рпа́ти ко́го за́ що́. - **би́ть бо́ка ко́му** – по́латати бо́ки ко́му, да́ти на́мина́чки ко́му. - **би́ть чу́б** – на́ску́бти (на́драти, на́м'яти) чу́ба ко́му, на́чу́бити ко́го. **Натеребле́нный** – 1) на́сміка́ний, пона́смікува́ний; на́бра́ний, пона́бира́ний; 2) на́сміка́ний, на́сіпа́ний, на́ша́рпа́ний; по́латаний; на́ску́блений, на́драний, на́м'ятий. - **тѣся** – 1) на́смікува́тися, на́сміка́тися, пона́смікува́тися; бу́ти на́смікува́ним, на́сміка́ним, пона́смікува́ним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) на́сміка́тися, по́посміка́ти (до́схочу́), (*о мног.*) пона́смікува́тися; на́сіпа́тися, по́посіпа́ти (до́схочу́), пона́сіпува́тися *и т. п.*; *срв.* **Тереби́ть**.
- Натере́бный** – сміка́ний, на́сміка́ний.
- Натерѣ́ть, -ся**, *см.* **Натира́ть, -ся**.
- Натерза́ть** – 1) (*во множестве*) на́рва́ти, на́де́рти, на́шматува́ти ко́го; 2) (*намучить*) на́мучи́ти, на́мордува́ти ко́го.
- Натерза́ться** – 1) (*терзая*) на́рва́тися, на́де́ртися, на́шматува́тися, по́порва́ти (до́схочу́) *и т. п.*; 2) (*терзаясь*) на́мучи́тися, на́мордува́тися, по́помучи́тися, по́помордува́тися.
- Натерпе́ться** – на́терпі́тися, на́братися го́ря (ли́ха, бі́ди), (*претерпеть*), ви́терпі́ти. [Ба́гато від ньо́го на́терпі́лися (Кониськ.). Всьо́го на́терпі́лася Пара́ска (Грінч.). Хо́ть на́бравши́ся го́ря, до́дому ве́рну́тись (Потебня). Ввесь мій ві́к я за дво́х ро́бив, да́ й ви́терпі́в та́ки чима́ло (Греб.)].
- Натерпну́ть** – за́терпну́ти, за́млі́ти, (*о мног.*) по́терпну́ти, по́млі́ти. **Зубы -рпли** – на́ зу́бах о́скома.
- Натеря́ть, -ся** – на́губи́ти, -ся, на́втрача́ти, -ся.
- Натѣ́с** – 1) (*действие*) на́тісува́ння, *оконч.* на́теса́ння; 2) (*натёсанное*) на́тіс (-тесу), на́теса́не (-ного).
- Натеса́ние** – на́теса́ння (-ння).
- Натеса́ть, -ся**, *см.* **Натѣ́сывать, -ся**.
- Натѣ́ска** – 1) (*действие*) *см.* **Натѣ́с** 1; 2) на́(д)тісо́к (-ска).
- Натесне́ние**, *см.* **I. Наті́скивание 1** *и* **Наті́скание 1**.
- Натесня́ть, натесни́ть**, *см.* **I. Наті́скивать**.
- Натесня́ться, натесни́ться**, *см.* **Наті́скиваться 1** *и* **2** (*под I. Наті́скивать*).

Натѣсок – на(д)тісок (-ска).

Натѣсывание – натісування (-ння).

Натѣсывать, натесать – натісувати, натесати, (*о мног.*) понатісувати чого. [Бач, скільки трісок понатісували! (Богодух.)]. **Натѣсанный** – натесаний, понатісуваний. **-ться** – 1) натісуватися, натесатися, понатісуватися; бути натісуваним, натесаним, понатісуваним; 2) (*затесаться во множестве*) натиснутися, напёртися; 3) (*вдоволь, сов.*) натесатися, попотесати (досхочу), (*о мног.*) понатісуватися.

Натесь – на(д)тісок (-ска).

Натесьмить – натасьмувати чого.

Натечѣние, см. **Натѣчка 1**, *оконч.*

Натѣчка – 1) натікання, набігання, напливання, *оконч.* натѣча, натічка, набіг (-гу), наплив (-ву); 2) набігання, наринання, *оконч.* набіг; 3) доско́чення. Срв. **Натекать**.

Натечный – 1) см. **Натѣклый**; 2) *горн.* – окапниковий.

Натечь – 1) см. **Натѣчка 1**; 2) см. **Натѣк 2**.

Натечь, см. **Натекать**.

Натѣшить, -ся – натішити, -ся, навтішати, -ся, набавити, -ся. [Не може натішитися, що вчена дитина (Рудан.). Нехай-же я перше сама тобою натішусь (М. Вовч.). Та не довго навтішалась конвалія біла (Л. Укр.)].

Натибрить – натягати, натарганити, нахапати, нацупити, нацобрити чого.

Нативизм – нативізм (-му).

Натиране – 1) (*действие*) – а) натирання; б) натирання; витирання; в) натирання; намулювання, нашмулювання, о(б)шмулювання, нашмульгування, обшмульгування, нашморгування, натруджування. Срв. **Натирать**; 2) (*мазь*) масть (*р. масти и масті*), мазь (*р. мази и мазі*), натирання.

Натираниль и **Натиранствовать** – натиранили, (*изв. время ещё*) попотиранили.

Натиратель, -ница – натірач (-ча), -рачка, натиральник, -ница, (*пренебр.*) натірайло (*м. р.*).

Натирать, натирывать, натереть – 1) *чего* – натірати, натерти, (*о мног.*) понатірати чого. [Знайшла ріпу, натерла на тертушку (Мирний)]; 2) *кого, что чем (покрывают слоем чего-л.)* – натірати, натерти, (*о мног.*) понатірати кого, що чим; (*больного*) витірати, витерти (хворого, слабого). [Натри мені бік шпигінаром (Київщ.). Натерла підлогу мастікою (Київ)]; 3) *что (продолжительным трением)* – натірати, натерти, (*о мног.*) понатірати що; (*саднить*) намулювати и намуляти, намуляти и (*зап.*) намулити, нашмулювати, нашмуляти, о(б)шмулювати, о(б)шмуляти, нашмульгувати, нашмульгати, обшмульгувати, обшмульгати, нашморгувати, нашморгати що, (*утомляют работой*) натруджувати, натрудити, (*о мног.*) понамулювати, помуля[и]ти, понашмулювати, понашмульгувати, понашморгувати, понатруджувати и т. п. що. [Матірка з десятки (*грубое полотно*) натірає тіло до розчосу (Мирний). Машкара намуляла мені вже добре щіки (Н.-Лев.). Мені паляниці (в торбіні) намуляли плечі (Тесл.). Мотуз ошмуляв молодее тіло (Н.-Лев.). Кайдани тіло обшмульгали (Дума). Хоч ніжку натрудив (голуб), одначе вирвався і полетів (Глібів)]. **-реть бока, перен.** – обтертися, обговтатися, вигладитися, (*наловчиться*) налама́тися и наломі́тися, (*вульг.*) насобачитися. **Натёртый** – 1) натёртий; понатіраний; 2) натёртий, понатіраний; витертый; 3) натёртий, понатіраний; намуля[е]ний, о(б)шмуляний, обшмульганий, нашморганий, натруджений, понамулюваний, помуля[е]ний, пообшмулюваний, пообшмульгуваний, понашморгуваний, пошморганий, понатруджуваний. **-ться** – 1) натіратися, натертися, понатіратися; бути натіраним, натертим, понатіраним и т. п. [Руки-б йому перецілувала, а більш, де пошморгані залізом (Квітка)]; 2) (*наловчиться, сов.*), см. **Навастривать (-рить к чему руку)**. Он в людях **-тёрся** – між людьми він обтерся; см. *выше -реть бока*; 3) (*вдоволь, сов.*) – а) натертися, попотерти (досхочу), (*о мног.*) понатіратися; б) натертися, попотертися (досхочу), (*о мног.*)

понатир'ятися *и т. п.*; *срв.* **Тереть, -ся.**

Натірка – 1) (*действие*), *см.* **Нати́рание 1**; *оконч.* натертя́ (-тя́); наму́ля[є]ння, нашму́гляння, о(б)шму́гляння, нашму́льга́ння, обшму́льга́ння, нашморга́ння, натрудже́ння; 2) (*качество действия*) натертя́, натірка; 3) *см.* **Нати́рание 2.**

Натірный – натерний, натираний; (*натёртый*) натёртий.

Натірищик, -щица, см. **Натиратель, -ница.**

Натірывать, см. **Натирать.**

Натиск – 1) (*действие*) *см.* **Наті́скивание, Наті́скание и Наті́снутие**; (*давление*) на́тиск, тиск (-ку), (*не только нагнёт*) на́гніт (-ніту), (*напор*) на́вал (-лу) *и* навала (-ли), (*стремительный*) і́мпет (-ту); (*только о толпе*) на́товп (-пу), (*диал.*) нало́га. [Міцний на́тиск бу́рі (Л. Укр.). Під на́тиском ворожо́ї си́ли (Доман.). Пе́рший на́гніт тяжко́ї реакці́ї (Рада). Що дужчо́ю стає на́вала пролетарі́ату, то суцільні́шає згра́я ка́піталі́стів (Азб. Ком.). Пе́рший і́мпет ля́дський зу́пинити (Куліш). Радзиви́л побі́в коза́ків одні́м на́товпом і́ потя́г до Ки́йва (Куліш). Там на́лога та́ка, що трохи па́на не звали́ли, – так на́лягли́ (Черкащ.).] **Бу́ря и -тиск (Sturm und Drang)** – бу́ря і́ на́тиск.

Наті́скание – 1) напха́ння, на́бга́ння, на́топта́ння, на́пакува́ння, на́биття́ (-ття́); *срв.* **I. Наті́скивать**; 2) *см.* **Наті́снение, оконч.**

Наті́скать, см. I и III Наті́скивать.

Наті́скаться – 1) *см. под I и III. Наті́скивать; 2) (*вдоволь*) – а) (*тиская, давя*) на́тискати́ся, на́тиснути́ся, по́поті́скати, по́поті́снути (досхо́чу); б) (*печата́я*) на́друкува́тися, по́подрукува́ти (досхо́чу); (*отпечатыва́я тиснение*) на́ві́дтискати́ся *и* на́ві́дті́скувати́ся, на́ві́дбивати́ся; в) (*тискаясь*) на́тискати́ся, на́тиснути́ся, по́поті́скати́ся, по́поті́снути́ся (досхо́чу). *Срв.* **Ті́скать.***

Наті́скивание – 1) на́пиха́ння, на́біга́ння, на́то́птува́ння, на́пако́вува́ння, на́бива́ння; *срв.* **I. Наті́скивать**; 2) на́тиска́ння *и* на́тискува́ння, по́ті́скува́ння, на́душува́ння, на́да́влюва́ння; *срв.* **II. Наті́скивать**; 3) *см.* **Наті́снение, неоконч.**

I. Наті́скивать, на́тискать чего во что – на́пиха́ти, на́пха́ти, на́біга́ти, на́бга́ти, на́то́птува́ти, на́топта́ти, на́пако́вувати, на́пакува́ти, на́бива́ти, на́бити, (*о мног.*) по́напиха́ти *и* по́напихува́ти, по́набіга́ти *и т. п.* чо́го в чо́; *срв.* **На́бивать 2.** [На́пхав чо́рно́ї бі́лізні в скрі́ню (Ки́йвщ.).] **-кати́** *полный сундук добра* – (по́вно) на́топта́ти (на́пакува́ти, на́бити) скрі́ню до́бро́м. **Наті́сканный** – на́пханий, на́бганий, на́то́птаний, на́пако́ваний, на́бі́тий, по́напих(ув)аний, по́набі́ганий *и т. п.* **-тє́ся** – 1) (*стр. з.*) на́пиха́тися, бу́ти на́пих(ув)ани́м, на́пхани́м, по́напих(ув)ани́м *и т. п.*; 2) на́тиска́тися *и* на́тискува́тися, на́тиснути́ся, (*о мног.*) по́натиска́тися *и* по́наті́скувати́ся; *срв.* **На́талплива́ться.** [На́тиснуло́ся лю́де́й по́вна ха́та (Ки́йвщ.);] 3) (*наеда́ться до отвалу*) на́пако́вувати́ся, на́пакува́тися, на́піра́тися, на́пе́рти́ся, (*о мног.*) по́напако́вувати́ся, по́напіра́тися чо́го; 4) **-кати́ся (вдоволь), см. отдельно (Наті́скаться 2).**

II. Наті́скивать, на́тиснуть что – на́тиска́ти *и* на́тискува́ти, на́тисну́ти, по́ті́скува́ти, по́ті́снути, на́душувати, на́душити, на́да́влюва́ти, на́да́вити, (*о мног.*) по́натиска́ти *и* по́наті́скувати, по́наду́шувати, по́нада́влюва́ти чо́; *срв.* **На́жима́ть 1 и На́да́влива́ть 1.**

Наті́снутый – на́тиснений *и* на́тисну́тий, по́ті́снений *и* по́ті́снутий, на́ду́шений, на́да́влений, по́наті́ск(ув)аний *и т. п.* **-тє́ся** – на́тиска́тися *и* на́тискува́тися, на́тиснути́ся, по́натиска́тися *и* по́наті́скувати́ся; бу́ти на́ті́ск(ув)ани́м, на́тисне́ним *и* на́тисну́тим, по́наті́ск(ув)ани́м *и т. п.*

III. Наті́скивать, -ся, на́тискать, -ся и на́тиснуть, -ся, см. **Наті́снять, -ся.**

Наті́скливый – на́тискли́вий.

Наті́скной – 1) (*относ. к наті́скиванию*) на́тисний, на́тиско́вий, на́тисканий. **-но́й удар войск** – на́тисний (на́тиско́вий, на́вальний) у́да́р ві́йська; 2) (*наті́снутый*) на́тиснений *и* на́тисну́тий, на́ду́шений, на́да́влений; (*оттиснутый*) ві́дтиснений *и* ві́дтисну́тий, ві́дбі́тий,

відбиваний, вибитий, вибіваний. **-ной** узор – вибіваний узір (р. узору).

Натисковый, см. **Натискной 1**.

Натисне́ние – 1) ви[від]тискання *и* ви[від]тіскування, відбивання, *оконч.* витиснення, відтіснення, відбиття (-ття), відтиск (-ку); надруковування, видруковування, друкування, *оконч.* надрукування, видрукування; 2) ви[від]тискання *и* ви[від]тіскування, відбивання, *оконч.* нави[навід]тискання *и* нави[навід]тіскування, навідбивання; надруковування, *оконч.* надрукування. *Срв.* **Натиснять**.

Натиснить, -ся, см. **Натиснять**, -ся.

Натисну́тие – 1) натиснення *и* натисніння, потисне[і]ння, надуше[і]ння, надавлення; *срв.* **II. Натискивать**; 2) см. **Натисне́ние**, *оконч.*

Натисну́ть, -ся, см. **II** *и* **III. Натискивать**, -ся.

Натисня́ть, **натисни́ть** – 1) *что на чём* – ви[від]тискати *и* ви[від]тіскувати, витиснути, відтіснути, відбивати, відбити, вибивати, вибити, (*о мног.*) пови[повід]тискати *и* пови[повід]тіскувати, повідбивати, повибивати що на чому; (*печатая*) надруковувати, надрукувати, видруковувати, друкувати, видрукувати, (*о мног.*) пона[пови]друковувати що на чому; 2) *чего* – ви[від]тискати *и* ви[від]тіскувати (багато), нави[навід]тискати *и* нави[навід]тіскувати, відбивати (багато), навідбивати чого; (*печатая*) надруковувати, надрукувати, (*о мног.*) понадруковувати чого. **Натисне́нный** – 1) витиснений *и* витиснутий, відтіснений *и* відтіснутий, відбитий, вибитий, повитиск(ув)аний, повід[пови]биваний; надрукований, видрукований, пона[пови]друковуваний; 2) нави[навід]тиск(ув)аний, навідбиваний; надрукований. **-ться** – витискатися *и* витіскуватися, витиснутися, повитискатися *и* повитіскуватися; бути витиск(ув)аним, витисненим *и* витиснутим, повитиск(ув)аним *и* т. п.

Нати́шь – притишок (-шка), (видіма, вдавана) ти́ша (ла́года, зла́года), (видіма, вдавана) за́тишність (-ности); (*спокойствие*) (видіме, вдаване) тихомі́р'я (-р'я).

Натка, см. **II. На 1**.

Натка́ние – наткання (-ння).

Натка́ть, -ся, см. **Натокáть**, -ся.

Наткну́тие – 1) наткнуття (-ття), настрóмлення, наштри́кнення, з[на]низáння; нашпи́лення *и* нашпи́ління; 2) наштóвхнення, наткнуття; наведе́ння, напрова́дження. *Срв.* **II. Натыка́ть**.

Наткну́ть, -ся, см. **II. Натыка́ть**, -ся.

Натлева́ть, **натле́ть** – 1) (*сгорая*) натліва́ти, натлі́ти, наже́вріти, (*о мног.*) понатліва́ти; 2) (*нагнивать*) нагнива́ти, нагнито́, (*о дереве*) натруха́ти, натрухну́ти, (*о мног.*) понагнива́ти, понатруха́ти.

Натли́ть – 1) натлі́ти, (*нагноить*) нагноі́ти чого́, (*о мног.*) потлі́ти, погноі́ти що; 2) (*нагубить*) нани́щити, (*напортить*) напсува́ти, нані́вечити, назбавля́ти кого́, чого́, (*о мног.*) пони́щити, попсува́ти, поні́вечити, позбавля́ти кого́, що.

Натли́ться, см. **Натле́ть** (*под Натлева́ть*).

Натоварный – натоварний, накрамний.

I. Наток, см. **Натечка 1**.

II. Наток – 1) (*действие*) тка́ння *и* (*малоупотр.*) натика́ння, *оконч.* натка́ння; *срв.* **Натокáть**; 2) (*натканное*) наткане (-ного), наткання. *Много ли -ку?* – чи багато (скільки) наткано?

Натокáрить *и* **Натокáрничать** – 1) *чего* – наточити, (*о мног.*) понаточува́ти чого́; 2) (*наделать токарничая*) натока́рюва́ти; 3) (*заработать токарничая*) затока́рювати що. **-ться** – натока́рюватися, попотока́рювати (*досхочу*).

Натокáть, **натка́ть** – тка́ти *и* (*малоупотр.*) натика́ти, натка́ти. **Натканный** – натканий. **-ться** – 1) натика́тися (*малоупотр.*), натка́тися; бути натканим; 2) (*вдоволь, сов.*) натка́тися, попотка́ти (*досхочу*).

Натола́кивание – нато́птування, нато́ло́чування; насліджування *срв.* **Натола́кивать**.

Натолакивать, натолочить – нато́птувати, нато́птати, (*трав. растений*) нато́ло́чувати, нато́ло́чити, (*о мног.*) понато́птувати, понато́ло́чувати що, чо́го; (*наслеживать*) наслі́джувати, наслі́дити, (*о мног.*) понаслі́джувати де; *срв.* **Натаптывать.**

Натолоче[ё]нный – нато́птаний, нато́лочений, понато́птуваний, понато́ло́чуваний; наслі́джений, понаслі́джуваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нато́птуватися, бу́ти нато́птуваним, нато́птаним, понато́птуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нато́ло́читися, попото́ло́чити (*досхочу́*) *и т. п.*; *срв.* **Толочить.**

Натолк – 1) (*действие*), *см.* **Ната́лкивание** *и* **Натолка́ние**; 2) на́штовх (-ху); (*тумаки*) штовха́ни, штурха́ни (-ні́в).

Натолка́ние – 1) на́штовхнення, на́тручення; 2) на́штовха́ння, на́штурха́ння; на́штрика́ння; 3) на́пха́ння, на́биття́ (-ття́), на́бга́ння, на́пакува́ння. *Срв.* **I. Ната́лкивать.**

Натолка́ть, -ся, Натолкну́ть, -ся, см. **I и II. Ната́лкивать, -ся.**

Натолкование, см. **Натолко́вка, оконч.**

Натолко́вать; -ся, см. **Натолко́вывать, -ся.**

Натолко́вка – вто́лко́вува́ння, втлу́ма́чува́ння, вто́вкма́чува́ння (в го́лову), вбіва́ння в го́лову, *оконч.* вто́лкува́ння, втлу́ма́ченн́я, вто́вкма́ченн́я.

Натолко́вывание, см. **Натолко́вка, неоконч.**

Натолко́вывать, натолко́вать – 1) *что кому* – вто́лко́вувати, вто́лкува́ти, втлу́ма́чувати, втлу́ма́чити, (*втемляивать*) вто́вкма́чувати, вто́вкма́чити (в го́лову), вбіва́ти, вбити в го́лову що́ кому́; *срв.* **Натверживать I**; 2) (*вдоволь, сов.*) а) (*об'ясняя*) на́тлу́ма́чити, на́товма́чити, на́толкува́ти, (*напояснять*), на́з'ясо́вувати, на́виясня́ти *и* на́вияснюва́ти, на́поясня́ти *и* на́пояснюва́ти; б) (*разговаривая*) на́говорити, на́балака́ти, на́гомони́ти.

Натолко́ванный – 1) вто́лкований, втлу́ма́чений, вто́вкма́чений (в го́лову), вбі́тий в го́лову. **-ный ум** – на́вче́ний (нато́птаний) ро́зум. [Кра́ще ро́зум приро́дженний, ніж на́вче́ний (Сл. Гр.)]; 2) на́тлу́ма́чений, на́товма́чений, на́з'ясо́вуваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) вто́лко́вуватися, бу́ти вто́лко́вуваним, вто́лкованим *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*об'ясняя*) на́тлу́ма́читися, на́толкува́тися, по́потлу́ма́чити (*досхочу́*) *и т. п.*; б) (*разговаривая*) на́говоритися, на́балака́тися, на́гомони́тися, по́погово́рити (*досхочу́*) *и т. п.* з ким.

Натолкти́, -сь, см. **Натоло́чь, -ся.**

Натолма́чивать, -ся, натолма́чить, -ся *и* натолми́ть, -ся, см. **Натолко́вывать 1 *и* 2 а, -ся.**

Нато́лока – на́толо́ч (-чи), по́толо́ч (-чи), на́толо́ччя, по́толо́ччя (-ччя), нато́птани́ (нато́лочене) (мі́сце, збі́жжя). [Наша пані охоча, збрала по́толо́ччя, житне́е й пше́ни́чне́е (Пі́сня)].

Натоло́чение – нато́птання́, нато́ло́ченн́я; наслі́дженн́я; *срв.* **Натолакивать.**

Натоло́чить, -ся, см. **Натолакивать, -ся.**

Натоло́чка, см. **Натолакивание *и* Натоло́чение.**

Натоло́чь *и* Натолкти́ – натовкти́, (*о мног.*) понато́вкувати чо́го. [Натовчи́ пе́рцю (Ки́ївщ.)].

Натолче́нный – нато́вчений, понато́вкуваний. **-ло́чься *и* -лкти́сь** – 1) натовкти́ся; бу́ти нато́вченим, понато́вкуваним; 2) (*вдоволь*) – а) натовкти́ся, по́пото́вкти́ (*досхочу́*) (чо́го); б) (*наслоняться*) натовкти́ся, на́тинятися, на́вештатися, на́воло́читися, по́пото́вкти́ся, по́потинятися (*досхочу́*) *и т. п.*; *срв.* **Натолка́ться 3 *в* (под I. Ната́лкивать).**

Натолпи́ться, см. **Наталплива́ться.**

Натолсто́, нарч. – ду́же то́всто, ду́же гру́бо. **Толстым -то** – то́всто-пре́то́всто, гру́бо-пре́гру́бо, то́всти́сінько, гру́бісінько.

Натолче́ние – нато́вченн́я *и* натовчи́ння.

Нато́лчка, см. **Нато́лк 1.**

Натомле́ние – 1) (*действие*) – а) на́томля́ння *и* на́томлюва́ння, на́мо́рюва́ння, змо́рюва́ння, *оконч.* на́томле́ння, на́мо́ренн́я, змо́ренн́я; пере(в)то́млюва́ння, пере́нату́жува́ння, *оконч.* пере(в)то́мле́ння, пере́нату́женн́я; б) на́томля́ння *и* на́томлюва́ння, на́трудо́жува́ння, на́сіпува́ння, *оконч.* на́томле́ння, на́трудо́женн́я, на́сіпа́ння; в) на́в'ялюва́ння, *оконч.*

нав'ялення; накрицьовування, *оконч.* накрицюва́ння. *Срв.* **Натомлять**; 2) (*состояние*) натома, втома, (*переутомление*) перевтома, перенатуга, перенатуження.

Натомлять, натомить – 1) *кого* – натомляти *и* натомлювати, наморювати, наморити, зморювати, зморити (*переутомляют*) пере(в)томлювати, пере(в)томити, перенату́жувати, перенату́жити, (*о мног.*) понатомлювати, потомити, понаморювати, позморювати, поморити, попере(в)томлювати, попере(в)нату́жувати *кого*; 2) *что* – натомляти *и* натомлювати, натомити, (*натруждать*) натруджувати, натрудити, (*дёрганием*) насіпувати, насіпати, (*о мног.*) понатомлювати, понатруджувати, понасіпувати *що*. [Натомив очі (Київ). Натрудила но́гу (Київщ.). Смікаючи сіно, насіпав собі́ руки (Сл. Гр.)]; 3) *чего* – а) (*дерева*) нав'ялювати, нав'ялити (*о мног.*) понав'ялювати (*дерева*); б) (*стали*) накрицьовувати, накрицюва́ти, (*о мног.*) понакрицьовувати (*стали*). **Натомлённый** – 1) натомлений, наморений, зморений, пере(в)томлений, перенату́жений, понатомлюваний *и т. п.*; 2) натомлений, натруджений, насіпаний, понатомлюваний *и т. п.*; 3) нав'ялений, понав'ялюваний; накрицьований, понакрицьовуваний. **-тсья** – 1) (*стр. з.*) натомлятися *и* натомлюватися, бути натомлюваним, натомленим, понатомлюваним *и т. п.*; 2) (*утомляются*) натомлятися *и* натомлюватися, натомитися, наморюватися, наморитися, (*переутомляются*) пере(в)томлюватися, пере(в)томитися, перенату́жуватися, перенату́житися. [Напрацювавшись цілий день на полі, натомившись, що й но́гами не здвигну́, мушу́ ме́рзнути на мо́крій землі (Коцюб.)]; 3) (*вдоволь, сов.*) – а) (*томя, изнуряя*) натомитися, наморитися, (*мучая*) намучитися; б) (*томя дерево*) нав'ялитися; (*сталь*) накрицюва́тися; в) (*томясь*) натомитися, нанудитися, нанудьгуватися.

Натонеть, см. Натонітьсся.

Натоніть, -ся, см. Натоня́ть, -ся.

На́тонко, *нрч.* – дуже тонко, як[що]-найтонше, тон(к)ісінько.

Натончить – наробити (наговорити) тонкощів, (*перетончить*) перетон(ш)іти.

Натоня́ть, натоніть, см. Надтоня́ть.

Натоня́тсья, натонітьсся – 1) *см. Надтоня́тсья (под Надтоня́ть)*; 2) **-нітьсся** – вітончитися, набратися світських манёр, обтертися (між людьми), вигладитися; набратися тоншого розуму, похитрішати.

Натоп, см. I. Натáпливание и I. Натопле́ние.

Нато́пание – нату́пання; нату́пцюва́ння.

Нато́пать, -ся – нату́пати, -ся, (*сильнее*) нату́потіти, -ся; (*притопывая на ходу*) нату́пцюва́ти, -ся.

Нато́пить, -ся, см. I и II. Натáпливать, -ся.

Нато́пка, см. I. Натáпливание и I. Натопле́ние.

I. Натопле́ние – 1) напáлення *и* напáління, нато́плення, на́пал (-лу); 2) нато́плення; напру́ження. *Срв. I. Натáпливать.*

II. Натопле́ние – нато́плення; *срв. II. Натáпливать.*

Нато́плять, -ся, см. I и II. Натáпливать, -ся.

Нато́порник – насокі́рок (-рка), насокі́рник (-на).

Нато́порный – насокі́рний.

Нато́порщивание, Нато́порщение, см. Натопы́ривание, Натопы́рение.

Нато́порщивать, -ся, нато́порщить, -ся, см. Натопы́ривать, -ся.

Нато́пт, см. Натáптывание и Натопта́ние.

Нато́птаніе – 1) нато́птання чо́го *и* на чо́му, на́несення (болота, грязю́ки, сні́гу); 2) нато́птання, вто́птання, прото́птання; на́міщення (глини); 3) нато́птання; нато́лочення. *Срв.*

Натáптывать.

Нато́птáть, -ся, см. Натáптывать, -ся.

Нато́птыжить, -ся, см. Нато́птáть, -ся.

Нато́пщик, -щица – напáлювач, -вачка, нато́плювач, -вачка; (*истопник, -ница*) гру́бник, -ниця.

Нато́пыривание, Нато́пырение – 1) натя́гання *и* натя́гування, натя́гнення, напина́ння, напнуття́ (-ття); розтя́гання *и* розтя́гування, розтя́гнення, розпина́ння, розі́пнуття́; 2) розчепі́рювання, розчепі́рення; закопи́лювання, закопи́лення; 3) насто(в)бу́рчування, насто(в)бу́рчення, настовпу́жування, настовпу́ження. *Срв.* **Нато́пыривать**.

Нато́пыривать, нато́пырить – 1) (*натягивать*) натя́гати *и* натя́гувати, натяг(ну́)ті, напинати, напну́ти *и* нап'ясти́, (*о мног.*) понатя́гати *и* понатя́гувати, понапинати що; (*растягивать*) розтя́гати *и* розтя́гувати, розтяг(ну́)ті, розпина́ти, розі́пнути *и* розі́п'ясти́, (*о мног.*) понатя́гати *и* понатя́гувати, порозпина́ти що. **-рять** *рядно на кольях* – на[роз]тяг(ну́)ті *рядно на колах* (між колами). **-рять сапог** – натяг(ну́)ті чо́біт (чо́бота); 2) (*пальцы*) розчепі́рювати, розчепі́рити, (*о мног.*) порозчепі́рювати (па́льці); (*зубы*) закопи́лювати, закопи́лити, (*о мног.*) позакопи́лювати (гу́би); 3) (*перья, шерсть*) настовбу́рчувати, настовбу́рчити, настовпу́жувати, настовпу́жити, (*о мног.*) понастовбу́рчувати, понастовпу́жувати що; *срв.* **Напы́живать 1**. [Кабан настовбу́рчив шетину (Сл. Ум.)]. **-рять брови** – настовбу́рчити брови. **Нато́пыренный** – 1) натя́гнений *и* натя́гнутий, на́пнутий *и* на́п'ятый, понатя́г(ув)аний, понапи́наний; 2) розчепі́рений, порозчепі́рюваний; 3) настовбу́рчений, понастовбу́рчуваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) натя́гатися *и* натя́гуватися, бу́ти натя́г(ув)аним, натя́гненим *и* натя́гнутим, понатя́г(ув)аним *и т. п.*; 2) (*о человеке, животных*) на́їжуватися, на́їжитися, напу́трюватися, напу́тритися, напу́жуватися, напу́житися, (*о мног.*) пона́їжуватися, понапу́трюватися, понапу́жуватися; 3) (*о перьях, шерсти*) настовбу́рчуватися, настовбу́рчитися, напу́жуватися, напу́житися, (*о мног.*) понастовбу́рчуватися, понапу́жуватися; *срв.* **Напы́живаться 2**.

Нато́пырка, *см.* **Нато́пыривание, Нато́пырение**.

Нато́р – 1) (*действие*), *см.* **Нато́ривание** *и* **Нато́рение 1**; 2) (*состояние*) *см.* **Нато́рение 2**.

Нато́ривать, нато́рочить – 1) (*наготовлять торока*) нато́рочувати, нато́рочити, налямо́увати, налямува́ти, (*о мног.*) понато́рочувати, поналямо́увати чо́го; 2) (*подвязывать в торока*) приторо́чувати, приторо́чити (бага́то) ко́го, чо́го (до сі́дла).

Нато́рочённый – 1) нато́рочений, налямо́ваний, понато́рочуваний, поналямо́уваний; 2) приторо́чений.

Нато́рговывать, нато́рговать – 1) (*наживать торговлей*) нато́рговувати, нато́ргувати, нажива́ти (набува́ти, заробля́ти), нажити (набу́ти, заробити, придба́ти) що́ торго́м (торгую́чи), (*выручать*) вто́рговувати, вто́ргувати що́. [Продава́ла бу́блики коза́кам, вто́ргувала, се́рденько п'ятака́ (Шевч.)]; 2) **-ва́ть** (*изв. время, наделать торгоуя*) нато́ргувати, накрамарюва́ти, (*пренебр.*) нагандлюва́ти. **Нато́ргованный** – нато́ргований, нажитий (набу́тий, зароблений, придба́ний) торго́м, вто́ргований. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нато́рговуватися, бу́ти нато́рговуваним, нато́ргованим *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*торгуя*) нато́ргуватися, накрамарюва́тися, (*пренебр.*) нагандлюва́тися; попото́ргувати (досхо́чу) *и т. п.*; б) (*торгуясь*) нато́ргуватися, попото́ргуватися (досхо́чу).

Нато́релость – наві́клість, зви́клість, при́звичає́ність, при́нату́реність, на́ламаність *и* на́ломленість до чо́го, на́ста́леність у чо́му, (*искусность*) впра́вність у чо́му.

Нато́релый – наві́клий, зви́клий, при́звичає́ний, при́натуре́ний, на́ламаний *и* на́ломлений до чо́го, на́ста́лений у чо́му, (*искусный*) впра́вний у чо́му.

Нато́рение – 1) (*действие*) – а) нато́рування, на́ко́чення (*малоупотр.*), на́тертя́ (-тя́); б) при́звичає́ння, при́нату́рення, при́вчення, на́лама́ння *и* на́ломлення. *Срв.* **Нато́ривать**; 2) (*состояние*) наві́кнення, зви́кнення, при́звичає́ння, при́звичає́ність, при́нату́рення, при́нату́реність, на́ламаність *и* на́ломленість до чо́го, на́ста́леність (-ности) у чо́му, (*навык*) наві́чка, зви́чка до чо́го.

Нато́ре́ть – наві́кнути, зви́кнути, при́звича́їтися, при́нату́ритися до чо́го, (*наво́стриться*)

налама́тися *и* наломі́тися до чо́го, настали́тися в чо́му, (*набить руку*) наби́ти (налама́ти, наломі́ти, нава́жити) ру́ку до чо́го; *срв.* **Натариваться 2** (*под Натаривать*).

Натористый – 1) (*о дороге*) второ́ваний, (*преимуц. колёсной*) нако́чений, (*санной*) натер́тий; 2) (*о человеке*) на́ламаний *и* на́ломлений до чо́го, настале́ний у чо́му, (*искусный*) впра́вний у чо́му; (*сиц.: тёртый калач*) би́та голова, би́тий жак, лю́дина бува́ла.

Наторить, -ся, см. Натаривать, -ся.

Натормошить, -ся – нато́рсати, -ся, нате́рмоса́ти, -ся, нате́рмоси́ти, -ся, на́сіпати, -ся, на́смикати, -ся, на́ша́рпати, -ся, нате́рзати, -ся.

Наторопить – на́ква́пити, на́приспі́шати ко́го.

Наторопиться – на́ква́питися, на́спі́шитися, на́хапа́тися.

Наторочить, см. Наторачивать.

Наторц, и Наторцем, нарч. – сто́рч, на́всто́рч, сто́рчки, сто́рчма́.

Наторщик, -щица – 1) уторі́вник (-ка), -ни́ця, уторо́вувач, -вачка; 2) на́ламу́вач, -вачка. *Срв.* **Натаривать.**

Натосковаться – на́сумува́тися, на́тужі́тися, на́жури́тися, на́ну́дітися, на́нудьгува́тися.

Наточение, см. Наточка, оконч.

Наточить, -ся, см. Натачивать, -ся.

Наточка – 1) на́го́стрюваня, го́стри́ння, *оконч.* на́го́стре[і́]ння; на́то́чування, то́чі́ння, *оконч.* на́то́че[і́]ння; 2) на́то́чування, *оконч.* на́то́че[і́]ння. *Срв.* **II. Натачивать.**

Наточливый – на́то́чли́вий, що до́бре го́стри́ть (то́чить).

Наточный, см. Натёклый.

Натошак, нарч. – на-тше-се́рце, (*диал.* на-ще-се́рце), на́тше, на́тошака́, (*шутл.*) на го́лу пе́чінку. [На-тше-се́рце так і ру́шила до по́шти (Г. Барв.). Пішо́в на ле́кції на-тше-се́рце (Яворн.). Чаю́ ще не пи́ли? – так хо́дім скупа́ємося в ста́вку: на́тше воно́ до́бре (Кониськ.). Прира́яли пи́ть о́цет на́тше (Свидн.). З'ї́жте о́це на го́лу пе́чінку (Звин.)].

Натошати – сху́днути, охля́сти *и* охля́нути, захля́нути, спа́сти з ті́ла, (*о мног.*) поохля́вати, позахля́вати, поспа́дати з ті́ла.

Натр, хим. – на́тр (-ру). **Натр едкий** – ї́дкий на́трій (-рію), ї́дкий со́д (-ду).

Натравить, -ся, см. Натравливать, -ся.

Натравка, см. Натравливание и Натравление.

Натравление – 1) на́цькува́ння, підцькува́ння, зацькува́ння, на́тю́кання; підбу́рення, під'ю́дження; 2) на́полюва́ння; 3) ви́муштрува́ння, на́муштрува́ння, при́звичає́ння до (в)ло́вів; 4) ви́травлення; 5) ро́зразі́ння, ро́з'ятре́ння; 6) на́псува́ння *и* на́псуття́ (-ття), на́нівече́ння, пере́веде́ння, зве́дення, зба́влення, на́травлення; спа́шення, спа́сення, спа́ш (-шу), на́толо́чення; зго́дування, ви́годува́ння. *Срв.* **Натравливать.**

Натравливание – 1) на́цько́вування, цькува́ння, підцько́вування, зацько́вування; підбу́рювання, під'ю́джування; 2) на́польо́вування; 3) му́штрува́ння, на́муштрово́вання, при́звичаюва́ння до (в)ло́вів; 4) ви́травля́ння *и* ви́травлюва́ння. *Срв.* **Натравливать.**

Натравливать и Натравлять, натравить – 1) *кого на кого* – на́цько́вувати, цькува́ти, на́цькува́ти, підцько́вувати, підцькува́ти ко́го на ко́го *и* (*реже*) ко́го ким, зацько́вувати, зацькува́ти ко́го ким, (*диал.*) на́ганяти *и* на́го́нити, на́гнати ко́го на ко́го, (*наатукать*) на́тю́кати ко́го ким, (*о мног.*) пона́цько́вувати, по́підцько́вувати; (*перен. ещё*) підбу́рювати, підбу́рити, під'ю́джувати, під'ю́дити ко́го про́ти ко́го *и* на ко́го. [На́цько́вуй тво́ї хорти́ на ме́не, як на за́йця (Куліш). На́цькува́ти наро́д на інте́ліге́нцію (Коцюб.). А ви не на́цькує́те йо́го соба́ками? (Звин.). На́що ти соба́к цькує́ш? (Звин.). Та я-ж са́ма ба́чила, як ви на́го́нили соба́к на мо́їх курча́т (Бердянц.). На́тюка́в йо́го соба́ками (Основа 1862). Під'ю́джує́ йо́го про́ти си́на (Кониськ.); 2) (*дичи*) на́польо́вувати, на́полюва́ти ко́го; 3) (*приучать к травле*) му́штрува́ти, ви́муштрува́ти, на́муштрово́увати, на́муштрува́ти, при́звичаюва́ти, при́звича́їти ко́го до (в)ло́вів; 4) (*вытравляют едкой жидкостью на чём-л.*) ви́травля́ти *и* ви́травлюва́ти,

(о мног. или во мн. местах) повітравлювати що; 5) **-вить** палець – розразити (*разбередить*: роз'ятрити) палець (пальця); 6) **-вить чего** – а) (*напортить*) напсувати, нанівечити чого; (*известить*) перевести, звісти, збавити (багато), попереводити, назводити, назбавляти чого; (*натравить*) натравити чого; б) (*полей, лугов*) спашити, спасти (багато), наспасати чого; (*натолочить*) натолочити чого; в) (*скормить скоту*) згодувати, вигодувати (багато) чого.

Натравленный – 1) нацькований, підцькований, зацькований, натюканий, пона[попід]цьковуваний; підбурений, під'юджений; 2) напольований; 3) вимуштровуваний, намуштровуваний, при звичасний до (в)ловів; 4) витравлений, повітравлюваний; 5) розражений, роз'ятрений; 6) напсований *и* напсутий, нанівечений, переведений, зведений, збавлений; натравлений; спашений, спасений; натолочений; згодований, вигодуваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нацьковуватися, бути нацьковуваним, цькованим, нацькованим, понацьковуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нацькуватися, попоцькувати (досхочу); натравитися, попотравити (досхочу) *и т. п.*; *срв.* **Травить**.

Натравный – натрав'яний.

Натравщик, -щица – нацьковувач, -вачка, цькувач (-ча), -вачка, цькувайло (*м. р.*); (*подстрекатель, -ница*) підбурювач, -вачка, підбурник, -ниця.

Натравянетъ – задернитися, замуравитися, укрітися дерником (моріжком), взятися моріжком.

Натрапезник – настільник, скатерка.

Натрапезничатъся – натрапезуватися, набен(ь)кетуватися.

Натрапезный – натрапезний, настільний.

Натрачивать, натратить – натрачати *и* натрачувати, натратити чого. **Натраченный** – натрачений. **-ться** – 1) (*стр. з.*) натрачатися *и* натрачуватися, бути натрачуваним, натраченим, понатрачуваним; 2) (*вдоволь, сов.*) натратитися.

Натрашивать и Натрощать, натростить – 1) (*верёвок*) насукувати, насукати, (о мног.) понасукувати (мотузок, мотуззя); 2) **-тить вздору, см. Наболтать 2**.

Натрбовать, -ся – напотребувати, -ся чого; нажадати, -ся, навимагати, -ся чого; *срв.* **Трбовать**.

Натревожить кого – натурбувати, натривожити кого.

Натревожиться – натурбуватися, попотурбуватися, натривожитися, попотривожитися.

Натрезвлять, натрезвить – витверезувати, витверезити, протверезувати, протверезити, (о мног.) повітверезувати, попротверезувати кого.

Натрезвонить, -ся – 1) надзвонити, -ся в усі дзвони, (*ирон.*) набамкати, -ся, наблямкати, -ся; 2) наторохтіти, -ся, наторочити, -ся, натеревенити, -ся; *срв.* **Наболтать 2, -ся**; 3) (*наславить, -ся*) надзвонити, -ся.

Натрѣкаться – наухатися, нагукатися на по́вен го́лос (гуртом).

Натрелить, -ся – натрелити, -ся.

Натрень – тріна *и* (мн.) тріни, (*соб.* тріння), терту́ха, (*опилки*) тірса, (*металлич.*) ошурка.

Натренькаты, -ся – набринькати, -ся, набренькати, -ся.

Натрепанье, см. Натрѣпка, оконч.

Натрепаты, -ся, см. Натрѣпывать, -ся.

Натрепаться – натріпотітися (-почуся, -потішся) *и* натріпотатися (-почуся, -чешся); (*от страха*) натремтітися, надрижатися, натруситися (із страху); *срв.* **Надрожаться**.

Натрѣпка – 1) натіпування, *оконч.* натіпанья; 2) нашарпанья, насіпанья, насміканья, натермосання, натермошення, наторганья; начублення, наскублення. *Срв.* **Натрѣпывать**.

Натрѣпывание (пеньки, льну) – натіпування.

Натрѣпывать, натрепаты – 1) (*пеньки, льну*) натіпувати, натіпати, (о мног.) понатіпувати (конопель, льону); 2) **-паты** – а) (*надѣргаты*) нашарпати, насіпати, насмікати, натермосати, натермосити кого, що, наторгати що. **-паты кого по плечу** – наплєскати кого по плечі (*и по*

плечу́). **-па́ть кому вихор** – нам'я́ти ко́му чу́ба, начу́бити (наску́бити) ко́го; б) (*крыльями*) **натріпати** (крилами). **Натре́панный** – 1) **натіпаний**, **понатіпуваний**; 2) **нашарпаний**, **насіпаний**, **насмиканий**, **натермо́саний**, **натермо́шений**, **наторганий**; **наплéсканий**; **нам'я́тий**; **натріпаний**. **-ться** – 1) (*стр. з.*) **натіпуватися**, **бути натіпуваним**, **натіпанім**, **понатіпуваним** *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – **натіпатися**, **попотіпати** (*досхочу*); **нашарпатися**, **попшарпати** (*досхочу*) *и т. п.*; *срв.* **Трепа́ть, -ся**.

Натреск – **натріск** (-ку). *Говорить с -ком* – **говорити тріскучим го́лосом**, **тріскотіти**.

Натрескиваться, натрескаться – **натріскуватися**, **натріскатися**, **налопуватися**, **налопатися**, **нажиратися**, **нажертися**, **напаковуватися**, **напакуватися**, **напихатися**, **напхатися**, **напиратися**, **напертися**, **налу́скуватися**, **налу́скатися**, (*о мног.*) **понатріскуватися** *и т. п.*, *срв.*

Нажираться.

Натреснуть – **надтріснути**; *см.* **Надтреснуть** (*под* **Надтрескиваться**).

Натрещать, -ся – 1) **натріщати**, **-ся**, (*сильнее*) **натріскотіти** (-кочу́, -котіш), **-ся** *и* **натріскотати** (-кочу́, -чеш), **-ся**, (*лопаясь*) **налу́щати**, **-ся**, (*нахрустеть, -ся*) **нахрущати**, **-ся**. **Масло -щало на огне** – **масло нашкварчало** (**нашкваркотіло**) **на огні**; 2) (*наговорить, -ся скороговоркой*) **натріскотіти**, **-ся**, **наторохтіти**, **-ся**, **нацокоті[а]ти**, **-ся**, **надренькотіти**, **-ся**, (*редко*) **насвіготати**, **-ся**. **-щать уши кому** – **натріскотіти** (**наторохтіти**) **повні вуха ко́му**.

Натрещина – **надколина**, **шпара**, **шпарина**.

Натриевый – **натрійний**, **со́довий**. **-вое** (*натровое*) **мыло** – **со́дове мі́ло**. **-вая селитра**, *см.*

Натровый.

Натрий, *хим.* – **натрій** (-рію), **сод** (-ду).

Натровый – **натровий**. **-вое мыло**, *см.* **Натриевый**. **-вая** (*натриевая, натронная, чилийская*) **селитра** – **чі́льська** (**со́дова**) **салітра**. **-вая соль** – **натрійна** (**со́дова**) **сі́ль**. **-вое стекло** – **натрійне** (**со́дове, бі́ле**) **скло**.

Натрогать (*больное место*) – **наятрити** (**роз'ятрити**, **розразіти**) (**болю́че місце**).

Натрогивать что – **нама́зувати**, **нала́пувати**, **наторкувати** **що**.

Натрое, *нрч.* – **натро́є**.

Натролит, *минер.* – **натролі́т** (-ту).

Натрон, *хим.* – **натрон** (-ну).

Натро́нный *и* **Натро́новый** – **натро́новий**. **-ная селитра**, *см.* **Натровый**.

Натростить, *см.* **Натращивать**.

Натроститься, *см.* **Наболтаться 2**.

Натрубить, -ся – **насурміти**, **-ся**, **натрубіти**, **-ся**; (*натараторить, -ся*) **наторохтіти**, **-ся**, **натуркотати**, **-ся**, **натуркати**, **-ся**; (*натрезвонить, -ся*) **надзвоніти**, **-ся**. **-бить уши, в уши кому** – **натрубіти** (**наторохтіти**, **натуркати**) **повні вуха ко́му**.

Натрубный – **натрубний**.

Натрудить, -ся, *см.* **Натруж(д)ать, -ся**.

Натрудно, *нрч.* – **ду́же важко**, **ду́же тяжко**, **ду́же тру́дно**. **Трудным** (*Натрудным*) **-но** – **ва́жко-прева́жко**, **тяжко-претя́жко**, **трудно-претрудно**, **важкісінько**, **тяжкісінько**, **труднісінько**.

Натрудчивый – **сутужний**, **важкий**, **тяжкий**; (*надсадный*) **надсадний**.

Натруж(д)ать, натрудить – 1) **кого**, *см.* **Натомлять 1**; 2) (*руку, ногу*) **натру́джувати**, **натрудити**, (*натирать*) **натирати**, **натерти**, (*намозолить*) **наму́лювати** *и* **намуляти**, **намуляти** *и* (*зап.*) **наму́лити** (*руку, ногу*), (*о мног.*) **понатру́джувати**, **понатирати**, **понаму́лювати**, **пому́ля[и]ти** (*руки, ноги*). **Камінчик**, **об який мо́гла-б натрудіти но́ги коня́ка** (**Коцю́б.**)]. **Натруже́нный** – 1) *см.* **Натомле́нный 1**; 2) **натру́джений**, **натертий**, **намуля[е]ний**, **понатру́джуваний** *и т. п.* **-ться** – 1) *см.* **Натомляться 1** *и* **2**; 2) **натру́джуватися**, **бути натру́джуваним**, **понатру́джуваним** *и т. п.*; 3) (*вдоволь, сов.*) **напрацюва́тися**, **попрацювати** (*досхочу, до-не(с)хочу*), (*наработаться*) **наробі́тися** (*досхочу, до-не(с)хочу*), **натрудитися**, **попотрудитися**, (*о мног.*) **понапрацю́вуватися**,

понароблюватися. [Крѣкче, ненáче-б то дѹже втомѣвся й напрацювáвся (Н.-Лев.)].

Натрудившийся – що натомѣвся, натомленій; що напрацювáвся, напрацьований *и т. п.*; натруджений. [Заснѹв твердим сном натрудженого робѣтника (Коцюб.)].

Натрудѣние – 1) *см.* **Натомлѣние 1а**; 2) натруджування, натирання, намулювання *и* намуляння, *оконч.* натрудження, натертя (-тя), намуля[є]ння. *Срв.* **Натруж(д)áть**.

Натружѣнно, *нрч.* – натомлено, наморено, (*с переутомлением*) пере(в)томлено, перенатужено.

Натружѣнность – натомленість, намореність, (*переутомлѣнность*) пере(в)томленість, перенатуженість (-ности) *и т. п.*; *срв.* **Натружѣнный** (*под Натруж(д)áть*).

Натрунивать, натрунить – кепкувати, накепкувати, глузувати, наглузувати, смѣятися, насмѣятися, (*диал.*) шкилювати, нашкилювати *и* нашкилити з ко́го, з чо́го; *срв.*

Насмехаться.

Натруниться – накепкуватися, наглузуватися, нашкилюватися, насмѣятися, попокепкувати (досхочѹ) *и т. п.* з ко́го, з чо́го.

Натрус, *см.* **Натруска 1**.

Натрусить, *см.* **Натрушивать**.

Натруситься – набоятися, налякáтися, пополякáтися, настрахáтися, нажахáтися, попожахáтися.

Натруситься, *см.* **Натрушиваться** (*под Натрушивать*).

Натруска – 1) (*действие*) натрушування, *оконч.* натрушення; (*действие и образ действия*) нáтрус (-су); нáтруска. *В -ку* – натрусом, нáтрускою. [Нáтрусом мѣряти овѣс, жѣто (Сл. Гр.)]; 2) (*щепотка*) щипка, щѣпочка, (*понюшка*) понюх (-ху); 3) (*пороховница*) натруска.

Натрусной – натрусний; (*натрушѣнный*) натрушений.

Натрусочка – 1) щѣпочка; 2) нáтрусочка. *Срв.* **Натруска 2 и 3**.

Натрусчивый – натрусливий, натрусистий.

Натручать, -ся и Натручивать, -ся, натрутить, -ся, *см.* **Натруж(д)áть 2, -ся**.

Натручивание, Натручение, *см.* **Натрудѣние 2**.

Натрушивание, Натрушение, *см.* **Натруска 1**.

Натрушивать, натрусить – натрушувати, натрусѣти, (*о мног.*) понатрушувати чо́го.

[Натрусѣв з рѣжка табáки (Сл. Закр.)]. **Натрушѣнный** – натрушений, понатрушуваний. -ться

– 1) натрушуватися, натрусѣтися, понатрушуватися; бѹти натрушуваним, натрушеним, понатрушуваним; 2) (*вдоволь, сов.*) натрястися, натрусѣтися, (дóбре) попотрястися, попотрусѣтися; *срв.* **Натрястись 2** (*под Натрясать*).

Натрущик, -щица – натрусник, -ниця, натрушувач, -вачка.

Натряс, *см.* **Натряска**.

Натрясание, *см.* **Натряска 1, неоконч.**

Натрясать, натрясывать, натрясти – 1) *чего* – натрушувати, натрусѣти, (*о мног.*)

понатрушувати чо́го. [Натрусѣв трóхи груш та кислиць (Грѣнч.)]; 2) *кого, что* – натрясáти,

натрясти ко́го, що́. [Натряс ѳо́го за чѹба (Сл. Гр.)]. **Натрясѣнный** – 1) натрушений,

понатрушуваний; 2) натрясеній. -сáться, -стѣсь – 1) (*стр. з.*) натрушуватися, бѹти

натрушуваним, натрушеним, понатрушуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) натрястися, (дóбре)

попотрястися; (*от холода, страха и т. п. ещѣ*) натрусѣтися, надрижатися, натремѣтися,

(дóбре) попотрусѣтися, поподрижáти, попотремѣти (з хóлоду, із стрáху *и т. п.*); *см.*

Надрожаться. [Та ѳ натрясѣ-ж я, ѣдучи до мѣста лѣтернякóм! (Брацл.). Натрусѣвся на морозѣ (Гайсинщ.)].

Натрясение, *см.* **Натряска 1, оконч.**

Натряска – 1) (*действие*) – а) натрушування, *оконч.* натрушення; б) натрясáння, *оконч.* натрясення. *Срв.* **Натрясать**; 2) (*состояние*) нáтрус, натряс (-су).

Натрясти, -сь, *см.* **Натрясать, -ся**.

Натрясчивый – 1) натрусливий; натрясливий; 2) (*тряский*) тряський, трусський.

Натрясывание, см. **Натряска 1**, неоконч.

Натрясывать, см. **Натрясать**.

Натрях – натрушування, *оконч.* натрушення; *натрус* (-су), *натруска*.

Натряхание – натрушування (-ння).

Натряхать, натряхивать, натряхнуть – 1) *что, чего на что* – натрушувати, натрусити, (*насыпать*) насипати, насипати що, чого на що, (*напылять*) напорошувати, напорошити (чим) на що, (*о мног.*) понатрушувати, понасипати, понапорошувати. [Не натруси порошу (не напороши) на хліб (Брацл.)]; 2) **-хнутъ кого на что** – натруснути когo на що. **Натряхнутый** – натрушений, насипаний, напорошений. **-ться** – натрушуватися, бути натрушуваним, натрушеним, понатрушуваним.

Натряхивание – натрушування (-ння).

Натряхом, *нрч.* – *натрусом*, *натрускою*.

Натуг – 1) см. **Натуга**; 2) (*бастрык*) рубель (-бля); см. **Нажим 3**; 3) натягнутий мотуз, натягнута мотузка, (*у строителей*) шнурка жи́ла; (*тетива*) тятива.

Натуга – запертя (-тя), затвердіння (-ння), за́прет (-ту); *срв.* **Запор 2**.

Натуга – 1) (*действие*), см. **Натуживание, Натужение**; *напруга*, *натуга*; 2) (*состояние*) *натуга*, *напруга*. [З натуги (жаба) луснула та й одубіла (Глібів). Червоне від натуги лице (Васильч.)].

Натуго, *нрч.* – *дуже туго*, *дуже цупко*. *Тугим -го* – *туго-претуго*, *цупко-прецупко*, як[що]-*найтугіше*, як[що]-*найцупкіше*, *тугісінько*, *цупкісінько*.

Натужание, см. **Натуживание**.

Натуживание, Натужение – 1) *напружування*, *напруження*, (*туге, цупке, міцне*) *натягання* *и* *натягування*, *натягнення*, *напінання*, *напнуття* (-ття); 2) *натужування*, *натуження*; *перенатужування*, *перенатуження*; (*только неоконч.*) *над[під]ривання*, *надсаджування*. *Срв.*

Натуживать.

Натуживать и Натужать, натужить – 1) *что* – *напружувати*, *напружити*, *натужувати*, *натужити*, (*туго, цупко, міцно*) *натягати* *и* *натягувати*, *натяг(ну)ти*, *напинати*, *напнути* *и* *нап'ясти*, (*о мног.*) *понапружувати* *и т. п.* *що срв. Напрягать 1*; 2) *кого* – *натужувати* *и* *натужати*, *натужити когo* (*над силу, над міру*), *примужувати*, *примусити когo* *напружувати* (*напружити*) *всі свої сили* (*перетуживать*) *перенатужувати*, *перенатужити когo*, (*надрывать*) *над[під]ривати*, *надсаджувати когo*. [Ми, їдучи, не натужали коня (Вовчанщ.)].

Натуженный – 1) *напружений*, *натужений*, (*туго, цупко, міцно*) *натягнутий* *и* *натягнений*, *напнутий* *и* *нап'ятий*, *понапружуваний* *и т. п.*; 2) *натужений* (*над силу, над міру*), *примужений* *напружувати* (*напружити*) *всі свої сили*, *перенатужений*. **-ться** – 1) *напружуватися*, *напружитися*, *понапружуватися*; *бути напружуваним, напруженим, понапружуваним* *и т. п.*; 2) (*напрягать свои силы*) *натужуватися*, *натужитися*, *напружуватися*, *напружитися*, *напинатися*, *пнутися*, *напнутися* *и* *нап'ястися*, *натягатися*, *натяг(ну)тися*, (*перетуживаться*) *перенатужуватися*, *перенатужитися*, (*надрываться*) *над[під]риватися*, *надсаджуватися*, (*о мног.*) *понатужуватися* *и т. п.* [Аж натужується, щоб не сміятися, та ніяк не здержиться (Мирний). Треба було такі добре напинатися, щоб перегукуватись (Н.-Лев.). Червак плазує, аж напинається (Мирний). Натягається, як пес до роботи (Номис)]; 3) (*вдоволь, сов.*) *натужитися*, *напружитися*, *насилкуватися*, *намоцуватися*, (*нажильтись*) *надутися*, *нанадиматися*; *срв.* **Тужиться**.

Натужина, см. **Натуг 2**.

Натужить, -ся, см. **Натуживать, -ся**.

Натужить – *натужити*, *нажуритися*, *насумувати*, *попотужити* *и т. п.* *за ким, за чим* *и по ко́му, по чо́му*.

Натужиться – *натужитися*, *нажуритися*, *насумуватися*, *попотужити*, *попожуритися*,

попосумувати за ким, за чим *и* по ко́му, по чо́му.

Нату́жка, см. **Нату́га**.

Нату́жливий *и* **Нату́жный** – суту́жний, важкий, тяжкий; (*надсадный*) надса́дний.

Натузіть – накула́чити, налупити, набити, намотло́шити, наба́нити ко́го, надава́ти стусані́в ко́му. *-зитъ шею кому* – надава́ти (за)потіличників (нашийників, бебехів) ко́му, нагодува́ти (за)потіличниками ко́го.

Натузі́ться – накула́читися, налупі́тися, набі́тися (з ким).

Натума́нить – 1) *безл.* – натума́нити; 2) напустити туману́.

Натума́ниться – натума́нитися, притума́нитися; (*затуманиться*) затума́нитися, затума́нити, (*нахмуриться*) насупитися.

Натупе́ть – 1) натупі́ти, натупі́тися, за[при]тупі́ти, за[при]тупі́тися; 2) (*перен.*) отупі́ти, ступі́ти.

Нату́пленіє – нату́плія́ння *и* нату́плюва́ння, на[при]ту́плія́ння *и* за[при]ту́плюва́ння, *оконч.* нату́плення, за[при]ту́плення.

Нату́плять, **нату́пить** – нату́пляти *и* нату́плювати, нату́пити, за[при]ту́пляти *и* за[при]ту́плювати, за[при]тупі́ти, (*о мног.*) пона[поза,попри]ту́плювати, потупі́ти що.

Нату́плє́нный – нату́плений, за[при]ту́плений, пона[поза,попри]ту́плюваний. **-ться** – нату́плятися, нату́плюватися, нату́питися, понату́плюватися; бу́ти нату́плюваним, нату́пленим, понату́плюваним *и т. п.*

Нату́по, *нрч.* – ту́по; ду́же ту́по. *Тупы и -по* – ту́по-прету́по, як[що]-найту́піше, ту́пісінько.

Нату́поуми́ть ко́го – да́ти ко́му дурну́ пора́ду, нара́дити (нара́яти) ко́му дурно́го, навчи́ти на дурний розум ко́го.

Нату́поуми́ться – придума́ти (надума́ти) дурни́цю (дурне́), додума́тися дурни́ці (дурно́го).

Нату́ра – 1) (*природа*) нату́ра, приро́да; 2) (*врождённые свойства, склонности*) нату́ра, (*ум. натуронька*), приро́да, (*естество*) е́ство, (*сущность*) істо́та, (*характер*) вда́ча; *срв. Приро́да* 2. [Ма́єм ми нату́ру преледа́чу (Самі́йл.). То вже в них нату́ра мабу́ть, щоб покеккува́ти (Рудан.). Ма́ло спі́льности, ма́ло соліда́рности: індивідуа́лістична нату́ра перемага́є (Грінч.). Така́ вже вда́ча соба́ча (Номис). Ти моє́ї вда́чі (*у тебя такая же -ра, как у меня*): не люби́ш ходи́ти по госта́х (Звин.). Оригіна́льний, чу́тливо́ї вда́чі (*с чуткой -рой*) по́ет (Рада)].

Впечатлительная, нежная, сильная -ра – вразли́ва (сприйня́тлива), ні́жна, си́льна (поту́жна, *твёрдая*: тве́рда) вда́ча (нату́ра). *По -ре* – а) (*по своим врождённым качествам*) з нату́ри, з приро́ди, зроду, нату́рою, приро́дою, на нату́ру. [Чисти́й лі́рик з нату́ри (Рада). Га́рний хлопець на нату́ру (Пі́сня)]; б) (*по нраву кому*) до (по) ми́слі, під ми́слі ко́му. **-ра хлебно́го зєрна** – нату́ра (приро́да) зє́рна (збі́жжя, пашні́). *Привычка – вторая -ра* – звичка – дру́га нату́ра; 3) (*натуральная повинность, поставка вещами*) нату́ра. [Плати́ти робі́тникам нату́рою (Пр. Праща)]. *Получать жалованье, квартиру -рою* – одє́ржувати (здобува́ти, дістава́ти) платню́ нату́рою (в нату́рі), ма́ти ква(р)ти́ру в нату́рі (нату́рою); 4) (*у художников*) нату́ра, живо́взір (-зо́ру); (*натурицик, -щица*) нату́рник, -ни́ця. *Писать (красками) с -ры* – малюва́ти з нату́ри (з живо́взору). [Малюва́тиме з живо́взору, дивую́чи профе́сорів і товари́шів (Д. Пісочинець)].

Нату́раліза́ція – 1) (*действие*) нату́ралізува́ння, *оконч.* знату́ралізува́ння; 2) (*и действие и результат*) нату́раліза́ція.

Нату́ралізо́вать, -ся, см. **Нату́ралізо́вать, -ся**.

Нату́ралі́зм – нату́ралі́зм (-му).

Нату́ралізо́вать – нату́ралізува́ти, *сов.* знату́ралізува́ти, (*о мног.*) понату́ралізува́ти ко́го.

Нату́ралізо́ванный – (з)нату́ралізо́ваний, понату́ралізо́ваний. **-ться** – нату́ралізува́тися, знату́ралізува́тися; бу́ти (з)нату́ралізо́ваним. [Ми опини́лися, та й уже́ зовсі́м мабу́ть знату́ралізува́лися, в сторо́ні напівгре́цькій (Крим)].

Нату́раліст, -лі́стка – нату́ралі́ст, -лі́стка, приро́дозна́вець (-вця), -зна́виця.

Натуралистический – натуралістичний.

Натурально, *нрч.* – 1) натурально, природн(ь)о; 2) (*разумеется*) натурально, звичайно, звичайна (певна) річ, звісно; *срв.* **Конечно 2**.

Натуральный – натуральний, природни[і]й, саморідний, родимий, прирощений, природжений; *срв.* **Природный**. [Натуральна барва (Л. Укр.). Натуральний тон (Л. Укр.). Природні закони (Наш). Саморідна віспа (Полтавщ.)]. **-ная повинность** – відбуток (-тку), натуральний відбуток, (*диал.*) відбуча, відбуч[т]ка, (*стар.*) роботізна. **-ное право** – натуральне право. **-ная философия** – натуральна філософія, натурфілософія. **-ное хозяйство** – натуральне господарство.

Натуречить, -ся – потурчити, -ря, стурчити, -ся. **Натуреченный** – потурчений, стурчений.

Натуривать и Натуриять, натурить – наганяти, нагнати, нагонити, понагонити кого, чого.

Натурённый – нагнаний, понагонений.

Натурлыкать, -ся, *см.* **Накурлыкать, -ся**.

Натурный – натурний. **-ный класс** – натурна класа.

Натурусить – набаляндасити, натеревенити.

Натурфилософия – натурфілософія.

Натурщик, -щица – натурник, -ниця, живовзір (-зору). *Она ему служит -щицей* – вона йому править за живовзір.

Натускнелый – примірк[х]лий, притьмарений, притьмянїлий.

Натускнеть и Натускнуть – примірк[х]нути, притьмарїтися, притьмянїтися, притьмянїти, (*образно*) взятися тїнню.

Натучиться, безл. – нахмарити, захмарити, насупити.

Натучнелый – розситїлий, розгладлий.

Натучнеть – нагуляти сїти (сала, *фам.* сальця), набрати(ся) тіла, розситїти, розгладнути; *см.* *ещё* **Натучниться 2 (под Натучнить)**.

Натучнять, натучнить – надобрювати, добрити, надобрїти, (*унаваживать*) нагноювати, нагноїти, (*о мног.*) понадобрювати, понагноювати що. **Натучнённый** – надобрений, нагноєний, понадобрюваний, понагноюваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) надобрюватися, бути надобрюваним, надобреним, понадобрюваним *и т. п.*; 2) (*возвр. з.*) надобрюватися, надобрїтися, (*унаваживаться*) нагноюватися, нагноїтися, (*о мног.*) понадобрюватися, понагноюватися; *см.* *ещё* **Натучнеть**.

Натушевание, см. **Натушовка 1**, *оконч.*

Натушить, -ся – 1) (*огней*) нагасити, -ся (огнів); (*ссор, восстаний*) навгамовувати, -ся, наприборкувати, -ся (сварок, повстань); 2) (*мяса*) натушкувати, -ся. (*о мног.*) понатушковувати, -ся (м'яса). **Натуше[ё]нный** – 1) нагашений; навгамовуваний, наприборкуваний; 2) натушкований, понатушковуваний.

Натушный – натушовий, тушовий.

Натушовка – 1) (*действие*) натушовування, *оконч.* натушування; відтушовування, відтїнювання, *оконч.* відтушування, відтїнення; *срв.* **Натушовывать**; 2) (*качество действия*) натушування *и* натушовання; відтушування *и* відтушовання, відтїнення.

Натушовывание, см. **Натушовка 1**, *неоконч.*

Натушовывать, натушевать – натушовувати, натушувати, (*о мног.*) понатушовувати що; (*оттушовывать*) відтушовувати, відтушувати, відтїнювати *и* відтїняти, відтїнити, (*о мног.*) повідтушовувати, повідтїнювати *и* повідтїняти що. **Натушованный** – натушований, понатушовуваний; відтушований, відтїнений, повідтушовуваний, повідтїнюваний. **-ться** – 1) натушовуватися, натушуватися, понатушовуватися; бути натушовуваним, натушованим, понатушовуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) натушуватися, попотушувати (досхочу), (*о мног.*) понатушовуватися.

Натык – 1) (*действие*), *см.* **I** *и* **II**. **Натыкание, Натыкание** *и* **Наткнутие**; 2) натык (-ку),

на́тичка. *Водить -ком, по -ку* – водити на́тиком (на(в)по́мацки, нао́сліп).

Натыка́лень, -ка́лка, -ка́льница и -ка́льня – копирса́лка, копирса́чка, патичо́к (-чка).

Натыка́льщик, -щица – натика́льник, -ниця, настрóмлювач, -вачка; нако́пувач, -вачка; *срв. I. Натыка́ть.*

Натыка́ние – 1) натика́ння, настрóмля́ння, наштрика́ння; напха́ння, набга́ння; 2) наштрика́ння, наколюва́ння, нашпи́гування; *срв. I. Натыка́ть.*

I. Натыка́ние – 1) натика́ння, настрóмлюва́ння, наштрикува́ння; напиха́ння, набига́ння; 2) наштрикува́ння, наколюва́ння, нашпи́гування. *Срв. I. Натыка́ть.*

II. Натыка́ние – 1) натика́ння, настрóмлюва́ння, наштрикува́ння, з[на]ни́зування, нашпи́лювання; 2) нашто́вхування, натика́ння, наво́дження, напрова́джування. *Срв. II. Натыка́ть.*

I. Натыка́ть, -ся (*наговорить, -ся «ты»*) – натика́ти, -ся, (*шутл.*) нагуля́тися в ти́чки.

II. Натыка́ть, -ся, см. I. Натыка́ть, -ся.

I. Натыка́ть, натыка́ть – 1) (*во множестве чего во что, куда*) натика́ти и натика́вати, натика́ти, настрóмлюва́ти, настрóмля́ти, (*гроздей, игло́к и т. п.*) наштрикува́ти, наштрика́ти, (*о мног.*) понатика́ти и понатика́вати, понастрóмлюва́ти, понаштрикува́ти чо́го в що, куди; (*напихать*) напиха́ти, напха́ти, набига́ти, набга́ти, (*о мног.*) понапиха́ти, понабига́ти чо́го в що, куди. [Натика́є коло шля́ху тичо́к (Київщ.). Заду́мала вра́жа ба́ба молодóю бу́ти, натика́ла за намі́тку зеле́ної ру́ти (Пісня). Настрóмля́в па́ліччя в тин (Полтавщ.). Понастрóмлюва́ли кілкі́в, а пло́та не заплелі́ (Брацл.). Наштрика́є скрі́зь у сті́ну голо́к, а тоді́ й сам не зна́йде, де вони́ (Сл. Гр.). Тре́ба бі́льше мо́ху понапиха́ти в щі́лини, щоб бу́ло теплі́ше (Гайсинщ.); 2) (*наделывать дыр*) наштрикува́ти, наштрика́ти, (*накалывать*) наколюва́ти, наколо́ти, нашпи́гувати, нашпи́гати, (*о мног.*) понаштрикува́ти, понаколюва́ти, поколо́ти, понашпи́гувати що. [До́бре нашпи́га́й гав'я́дину, щоб кра́ще вмі́ла (Брацл.).] **-ты́чь луно́к в грядку** – наробі́ (*накопай*) ямо́к (ду́чок, кубахі́в) у грядці́; 3) **-ты́кать бо́ка кому́** – нашпи́гати (наштурха́ти, нашто́вхати) ко́го, надава́ти штовхані́в (штурхані́в) кому́, полата́ти бо́ки кому́. **-ты́кать зу́бы кому́** – да́ти зуботі́чки, надава́ти в зу́би кому́, (*фамил.*) пополі́чити зу́би кому́ *или* чи́ї. **Натыка́нный** – 1) натика́ний, настрóмля́ний, наштрика́ний понатик(ув)аний, понастрóмлюва́ний, понаштрикува́ний; напха́ний, набга́ний, понапих(ув)аний, понабига́ний; 2) наштрика́ний, наколотий *и* нако́лений, нашпи́ганий, понаштрикува́ний *и т. п.*; наробле́ний, накопі́рсаний. **-ться** – 1) натика́тися *и* натика́ватися, натика́тися, понатика́тися *и* понатика́ватися; бу́ти натика́ваним, натика́ним, понатик(ув)аним *и т. п.* [Понастрóмлюва́лось у воло́сся сі́на (Кані́вщ.); 2) (*вдоволь, сов.*) натика́тися, настрóмля́тися, (*чем-л. острым*) нашту́рхатися, наштрика́тися, нашпи́гатися, попотика́ти (досхо́чу) *и т. п.*; *срв. Ты́кать.*

II. Натыка́ть, наткну́ть – 1) *что, кого на что* – натика́ти, наткну́ти, (*чаще*) настрóмлюва́ти, настрóми́ти, наштрикува́ти, наштрикну́ти, з[на]ни́зувати, з[на]ни́зати, (*нашпиливать*) нашпи́лювати, нашпи́лити, (*о мног.*) понатика́ти, понастрóмлюва́ти, понаштрикува́ти, поз[пона]ни́зувати, понашпи́лювати що, ко́го на що. [Ді́ток мали́х на спи́си натика́ли (Київщ.). Рибáлка удо́чку заки́нув, наткну́вши на гачо́к чима́лий червячо́к (Боров.). Нена́че мене́ х́то настрóмив на ви́ла (Н.-Лев.). Настрóмив на удо́чку ри́бу (Кулі́ш). Понастрóмлю́йте на щóгли голо́ви рандарські́ (Кулі́ш). Наштрикну́в карто́плину на ці́пок, а тоді́ як кине́ нею! (Сл. Гр.). Возьмі́те Ба́йду, пові́сите і на о́стрый гак зни́жіте (Ант.-Драг.). Метели́ків нашпи́люють на при́шпильки (Київ); 2) *кого на кого, на что* – нашто́вхувати, нашто́вхну́ти, (*реже*) натика́ти, наткну́ти, (*наводит*) наво́дити, наве́сти, напрова́джувати, напрова́дити, (*о мног.*) понашто́вхувати *и т. п.* ко́го на ко́го, на що. [Цьо́го ко́та хоч мордо́ю нашто́вхни́ на ми́шу, все одно́ не спи́має (Брацл.).] **Наткну́тый** – 1) наткну́тий, настрóмле́ний, наштрикну́тий, з[на]ни́заний, нашпи́лений, понатика́ний, понастрóмлюва́ний, понаштрикува́ний, поз[пона]ни́зува́ний, понашпи́люва́ний; 2) нашто́вхну́тий, на́ткну́тий,

наведений, напроваджений, понатіканий *и т. п.* **-т'ся** – 1) натика́тися, наткну́тися, понатика́тися; бути натіканим, наткнутим, понатіканим *и т. п.* **Насекомые -ют'ся** на шпильки – комах нашіплюють на припшійки; 2) (*наталкиваться*) натика́тися, наткну́тися на ко́го, на що, натра́пляти, натра́пити на ко́го, на що *и* ко́го, що, нахо́плюватися *и* нахо́плятися, нахо́питися, наганя́тися, нагна́тися на ко́го, на що, (*на что-л. острое и перен.*) наража́тися, нарази́тися на ко́го, на що, (*только в прям. знач.*) настромлюва́тися, настромі́тися, настрикува́тися, настрикну́тися на що, (*напарываться*) напорюва́тися, напороті́ся, нарізува́тися, нарізати́ся на ко́го, на що, (*накальваться*) наколюва́тися, наколоті́ся, (*порезаться*) нати́натися, нати́ятися чим (*напр.* ногою) на що, (*о мног.*) понатика́тися *и т. п.*; (*встречать, нападать*) нападати́, напа́сти на ко́го, на що, надібати́ *и* надібувати́, надібати́ на ко́го, на що *и* ко́го, що, здібати́, здібати́, (*диал.*) нагибувати́, нагибати́ ко́го, що, впадати́, впа́сти на ко́го, (*набежать*) набігати́, набігти́ на ко́го, на що *и* ко́го, що, (*о мног.*) понападати́, понадібати́, понабігати́; *срв.* **Наталкиваться 2 (под II. Наталкивать)**. [Плентавсь важкими ногами по хаті, натикався на стіни (Коцюб.). Наткнувсь на таке погане, що... (Шевч.). Комуністичне перетворення суспільства натрапляє на скажену боротьбу (Азб. Комен.). Ми сміялись із радощів, що натрапили таких гарних людей (Г. Барв.). Нахопився в лісі на вовків (Сл. Гр.). Якийсь час мовчав, нахопившись в оповіданні на несподівану перетику (Корол.). (Слухалися його,) щоб не наразитися на прикрість (Остр. Скарбів). Настромився на ніж (Київц.). Наштрикнувсь на її (довгий) ніс (Н.-Лев.). Напорівся на вила (Сл. Гр.). З розбігу напорівся в дверях на кондуктора (Крим.). Інший (черкес) наріжеться на пластуна, то й амінь йому (Основа 1862). Натявся на косу (Сл. Гр.). По всіх книжках її очі надібували на слово «кохання» (В. Підмог.). Перегортаючи своє старе шпарталля, я знов надібав на той рукопис (Крим.). Поки-що він не знаходив нічого цікавого, аж ось надібав таке... (Крим.). Лисиця набігла виноград (Біл.-Лос.).]

Натыльник – напотиличник (-ка).

Натынник, *см.* **Надтынник**.

Натынный – (*на тыне*) нати́нний; (*вдоль тына*) надти́нний, понадти́нний.

Натычень, *см.* **Натыкалень**.

Натычинить – натичкувати що. **Натычиненный** – натичкований.

Натычка – 1) (*действие*), *см.* **Натык 1**; 2) *в -ку набитый* – добре (туго, напхом, натоптом) на́пханий (набганий), на́топтаний, начинений.

Натычной и Натычный – натика́льний, настромлюва́льний; нашіплюва́льний; (*наткнутый*) наткнутий, настромлений; нашіплений; *срв.* **II. Натыкать**.

Натюкивать, натюкать – нацюкувати, нацюкати що, чо́го; *срв.* **Натяпывать. Натюканный** – нацюканий, понацюкуваний. **-т'ся** – 1) (*стр. з.*) нацюкува́тися, бути нацюкуваним, нацюканим, понацюкуваним; 2) (*только сов.*) – а) (*вдоволь*) нацюка́тися, попоцюкати (досхочу́), (*о мног.*) понацюкува́тися; б) *см.* **Наклюкаться**.

Натюривать, натюрить *чего во что* – накри́шувати, накриші́ти, (*о мног.*) понакри́шувати чо́го в що. **Натюренный** – накри́шений, понакри́шуваний.

Натюр-морт, живопись – натюр-морт (-та), ме́ртва (нежива́) приро́да, тіхе життя́.

Натявкать, -ся – надзявкати, -ся, (*упорнее*) надзявкоті́ти, -ся, (*налаять, -ся*) нагавкати, -ся, нагавкоті́ти, -ся.

I. Натяг – 1) *бочарн., кузн.* – натяга́ч (-ча). [Для надівання обручів на бочку вживають особливого струмента, що зветься «натягач» (Бонд. виробн.); 2) *бот.* – а) (**Paris quadrifolia L.**) вороняче око, воронівка, хрещате зілля, хрест-трава, волосінник (-ку); б) *см.* **Мыльник 1**.

II. Натяг и Натяга, *см.* **Натяжка 1**.

Натягаться – 1) *с кем (в чём)* – намага́тися, наперемага́тися, наспереча́тися, (*намеряться чем*) наміря́тися, напробува́тися, нарівноважитися, попозмага́тися (досхочу́) *и т. п.* з ким

(чим); 2) (судом) напозиватися, попозиватися (досхочу) з ким.

Натягивание – 1) натягання, напинання, напружування, нагужування; накручування; 2) натягання, напинання; 3) натягання, напинання, нацуплювання. *Срв.* **Натягивать.**

Натягивать, натянуть – 1) (*напрягать*) натягати *и* натягувати, натяг(ну)ти, напинати, напнути *и* нап'ясти, напружувати, напружити, (*натуживать*) натужувати, натужити, (*о* *мног.*) понатягати *и* понатягувати, понапинати *и т. п.* що. [Не натягай так віжок! (Сл. Гр.). Як не натягнете свого лука, то становіться на баталію (ЗОЮР I). Увесь свій вік я лука напинав (Грінч.). Як напне стрілець тятивочку (Рудч.). **-ть струну** – натягати (напинати), натяг(ну)ти (напнути), (*подкручивать*) накручувати, накрутити струну; 2) *что над кем, чем, поверх чего, между чем* – натягати *и* натягувати, натяг(ну)ти, напинати, напнути *и* нап'ясти, (*о* *мног.*) понатягати *и* понатягувати, понапинати що над ким, над чим, поверх чого, (по)між чим. [А павук собі швиденько від верха до споду входу нитку натягав (Франко). Скинув з себе синій жупан та над ними і нап'яв (Чуб. V)]; 3) (*надевать с усилием*) натягати *и* натягувати, натяг(ну)ти, напинати, напнути *и* нап'ясти, (*о тесной одежде, обуви ещё*) нацуплювати, нацупити, (*о* *мног.*) понатягати *и* понатягувати *и т. п.* що на кого, на що. [Шину натягти на колесо (Сл. Гр.). Земля напнула буденну одежу (Коцюб.). Соня соромливо напинала щось на голі плечі (Васильч.). Нацупив на себе сорочку (Кониськ.). Постоли як-же позсихались!.. насилу нацупив (Основа 1862)]; 4) (*изв. время, сов.*) натяг(ну)ти, попотяг(ну)ти (досхочу) когось, що *и т. п.*; *срв.* **Тянуть**; 5) (*перен.*) **-вать дело** – навертати справу, повертати справу на чий користь, по-сторонничому (не по правді, небезсторонно) судити, сприятельствувати (приязнити, догоджати) комусь в справі. **-вать на чью сторону** – тяг(ну)ти за ким, (*реже*) за когось. [Не тягнеш ти за беззаконних, що прикриваються законом (Куліш)]. **-нуть кому нос** – а) (*осадить*) утерти носа комусь, наставити (довгого) носа комусь; б) (*отказать*) дати відкоша комусь, вдарити по носі когось. *Как-нибудь да -нем (изворотимся)* – якось викрутимося. **Натянутый** – 1) натягнутий *и* натягнений, напнутий *и* нап'ятий, напружений, натужений, понатяг(ув)аний, понапинаний *и т. п.*; накручений. [Мов стріли з нап'ятого лука – летіть! (Франко). Нерви йому аж тріпотять, наче накручені струни (Крим.)]. **-тые нервы** – напружені нерви; 2) натягнутий *и* натягнений *и т. п.*; 3) натягнутий *и* натягнений, напнутий *и* нап'ятий, нацуплений, понатяг(ув)аний *и т. п.*; 4) *прлг., см. отдельно.* **-ться** – 1) натягатися *и* натягуватися, натяг(ну)тисся, понатягатися *и* понатягуватися; бути натяг(ув)аним, натягнутим *и* натягненим, понатяг(ув)аним *и т. п.* [Струни ослабли, пошарпані грубими пучками, а тепер натягуються знову (Коцюб.). Струна напинається (Сл. Гр.)]; 2) насмоктуватися, насмоктатися, набиратися, набратися; *см.* **Напиваться 2**; 3) (*вдоволь, сов.*) – а) (*тянучи*) натяг(ну)тисся, попотяг(ну)ти (досхочу), (*о* *мног.*) понатягатися *и* понатягуватися; б) (*тянучись*) натяг(ну)тисся, попотяг(ну)тисся (досхочу), (*о* *мног.*) понатягатися *и* понатягуватися *и т. п.*; *срв.* **Тянуть, -ся.**

Натягивающий, прлг. – натяжний.

Натяговый – натягачевий.

Натяжение – 1) (*действие*) натягання, напружування, *оконч.* натягнення, н'ятяг (-гу), напруження; *срв.* **Натягивать 1**; 2) (*качество действия; состояние*) н'ятяг (-гу), напруга. *Искусственное -ние* – штучний н'ятяг. **-ние поверхности жидкости** – поверхневий н'ятяг плинну.

Натяжённость – натяженість, напруженість (-ности).

Натяжка – 1) (*действие*), *см.* **Натягивание**; *оконч.* – а) натягнення, н'ятяг (-гу), напнуття (-ття), напруження, натуження; накручення *и* накрутіння; б) натягнення, напнуття; в) натягнення, напнуття, нацуплення; 2) *сапоги в -ку* – обліплі (підліпчасті, обліпчасті, тісні) чоботи; 3) натягування (-ння), н'ятяжка, (*принуждение*) силування; (*преувеличение*) прибільшення. [Художник подав руку громадянинуві, і вкупі вони, без натягування й тенденційности, таку змалювали картину, яка вбирає очі мистецьким виконанням (Єфр.)].

Стихи с -ками – вірші з на́тяжками, си́лувані вірші. *Дело решено с -кой* – справу ви́рішено з на́тяжкою (си́лувано). *С -кой можна предположить* – через си́лу (від си́ли, на́тягаючи правду, на́тягаючись) мо́жна припустити. *С -кой концы свели* – через си́лу (від си́ли, си́луючись, на́тягаючись, ле́две) звели́ кінці́ з кінця́ми. *Вывод с -кой* – си́луваний ви́сновок.

Натяжной – на́тяжний, на́тягальний, на́тягувальний; на́тяганий; (*натянутый*) на́тягнутий *и* на́тягнений.

Натянуто, *нрч.* – на́тягнуто (*редко*); напру́жено; си́лувано; ви́мушено, приму́шено, неві́льно, роблено, вдавано, вдаючи́; неприродн(ь)о, ненатурально́; нещиро́; неприязно́, вороже́; *срв.* **Натянутый**, *прлг.* *Держаться -то* – триматися (пово́дитися) напру́жено (неві́льно, невпе́внено).

Натянутость – на́тягнутість; напру́женість; си́луваність; ви́мушеність, приму́шеність, неві́льність, робленість, вдаваність; неприродність, ненатуральність; нещирість, неприязність, відчуженість, ворожість (-ости); *срв.* **Натянутый**, *прлг.*

Натянутый, *прлг.* – на́тягнутий *и* на́тягнений; (*напряжённый*) напру́жений; (*принуждённый*) си́луваний, ви́мушений, приму́шений, неві́льний, (*деланный*) роблений, (*притворный*) вдаваний, вданий, (*неестественный*) неприродни[і]й, ненатуральний; (*неискренний*) нещирий; (*неприятный*) неприязний, (*враждебный*) ворожий. **-тая весёлость** – си́лувана (роблена, вдавана, неприродна[я]) веселість. **-тые отношения** – напру́жені (нещірі, не надто приязні, відчужені) відносини. **-тое сравнение** – на́тягнуте (си́луване, *грубо*: за вуха притягнуте) порівняння. [«Лялечка» (Коцюбінського) наслідує Андрєєва з його ви́шуканими о́бразами, на́тягнутими порівняннями (Єфр.)].

Натянуть, -ся, *см.* **Натягивать, -ся**.

Натяпание – нацю́кання (-ння).

Натяпка – нацю́кування, *оконч.* нацю́кання.

Натяпной – нацю́куваний; (*натяпанный*) нацю́каний.

Натяпывание – нацю́кування (-ння).

Натяпывать, натяпать, натяпнуть – нацю́кувати, нацю́кати що, чо́го, нацю́кнути що, (*о мног.*) понацю́кувати що, чо́го. [Нацю́кав трісо́чок (Полтавщ.)]. **-пать капусты** – насі́кти (*нашинковать*: нашаткувати) ка́пусти. **Натяпанный** – нацю́каний, понацю́куваний.

Натяпнутый – нацю́кнутий. **-ться** – 1) нацю́куватися, нацю́катися, нацю́кнутися, понацю́куватися; бу́ти нацю́куваним, нацю́каним, нацю́кнутим, понацю́куваним; 2) (*вдоволь, сов.*) нацю́катися, попоцю́кати (досхочу), (*о мног.*) понацю́куватися.

Наубыль, нрч. – на спад, (*реже*) на впа́док; *см.* **Убыль**. **Итти, пойти -быль** – і́ти, пі́ти на спад (на впа́док), (почина́ти) спада́ти, поча́ти спада́ти. [Так уже́ пішло воно́ на впа́док, ста́ли до́хти корови (Кониськ.)]. **Вода пошла -быль** – вода́ пішла́ на спад, вода́ поча́ла спада́ти.

Наугад, нрч. – нава́гад, (*реже* нава́гадь), наздога́д, (*обычно*) нава́мання, нава́маня[ь]ки, (*диал.*) нава́гадьки, нава́мана, нава́манці, (*наавось*) на ща́стя. [«А шрі́би де?» – спита́вся я, зовсі́м нава́гад (Франко). Загуби́в мірку́ та так нава́гадь і зроби́в (Кам'янеч.). Тро́хи посто́яв, подума́в, одчини́в наздога́д дveré направо (Н.-Лев.). Ми шля́ху цьо́го не знаємо́, ідемо́ нава́мання (Звин.). Хло́пці тікали́ з нево́лі сте́пом, через го́ри зовсі́м нава́мання (Дніпр. Ч.). Я пода́лась ву́лицею нава́мання, сама́ не зна́ючи, куди́ я йду́ (Л. Укр.). Він непи́сьме́нний! як-же він бу́де чита́ти? мо́же нава́мання, без кни́жки? (Квітка). Те́мно бу́ло, пої́хав нава́маняки (Звин.)].

Наугарить – нача́дити чим; (*шерстью*) насма́лити (*шерстью*); (*при неодоуш. суб'екте*) нача́дити. [Ля́мпа нача́дила (Ки́ївщ.)]. **Наугаренный** – нача́джений; насма́лений. **Как тут -но!** – як тут нача́дили! яко́го тут ча́ду наро́блено!

Науглить, -ся – наву́глиити, -ся, нате́рти (начорніти), -ся ву́гіллям. **Наугленный** – наву́глений, нате́ртий (начорнений) ву́гіллям.

Наугнёт, нрч. – туго́, щі́льно, (*битком*) на́пхом, на́топтом.

Науголок и Наугольник – 1) (накладка, оковка) нарі́зник, нарі́жок (-жка); 2) (*плотн.*,

чертёжн. инструмент) косінець (-нця), кутівник (-ка); 3) (*мебель*) косінець (-нця).

Наугольничек – 1) наріжничок (-чка); 2) косінчик, кутівничок (-чка); 3) косінчик. [В кутках (стояли) косі столики, а над ними вгорі косінчики з карнізом на книжці (Н.-Лев.)]. *Срв.*

Науголок.

Наугольный – наріжний, кутовий. [Наріжна крамниця (Сл. Ум.)].

Науго́н, *нрч.* – гоном. -гон *гнать* – гоном гнати.

Наугощать, -ся – наугощати, -ся, нагостити, -ся, натракувати, -ся, наконцентувати, -ся, (*питьём*) начастувати, -ся. [Начастувались ми так, що й послули (Основа 1862)].

Наудалую, см. Наудачу и Напропалую.

Наудачу, нрч. – навмання, навманя[ь]кі, (*редко*) наудалу, (*наавось*) на щастя, на щасливого долю, на від[од]чай, (*наобум, фамил.*) на галай-(на) балай, (*куда глаза глядят*) світ за очі, світ за очима. [Заблудив, дороги не знаю, їду навманякі (Звин.). У султана наудалу він пустив свою стрілу (Чупр.). Поїхав на галай-на балай (Липовеч.)].

Наудить, -ся, см. Науживать, -ся.

Наудник и Наудочник – наудник, наудничок (-чка).

Науживание, Наужение – на(в)уджування, на(в)удження *и* на(в)удіння, наловлювання, наловлення на вудку (вудкою), нанаджування, нанадження.

Науживать, наудить – на(в)уджувати, на(в)удити, наловлювати, наловити, вловити, нанаджувати, нанадати, (*о мног.*) пона(в)уджувати, поналовлювати на вудку (вудкою), понанаджувати чого. **Науже[ё]нный** – на(в)уджений, наловлений, вловлений на вудку (вудкою), нанаджений, пона(в)уджуваний, поналовлюваний на вудку (вудкою), понанаджуваний. **-тсья** – 1) (*стр. з.*) на(в)уджуватися, бути на(в)уджуваним, на(в)удженим *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) на(в)удитися, попо(в)удити (досхочу), нанадитися, (*о мног.*) пона(в)уджуватися, поналовлюватися вудкою, понанаджуватися чого.

Наужинаться – навечерятися, добре (всмак) (по)повечеряти, заживитися вечерею. [А чом не вечеряєш? чи вже десь-інде навечеряєш? (Звин.)].

Науз (колдовской) – закрутка, вузлик (замовний).

Науза – сухий (порожній) щільник (-ка).

Наузень – бучок (-чка), ройовик (-ка), *срв. Улей.*

Наузить – 1) (*соты*) підрізувати щільники; 2) (*колдовать*) крутити закрутки, чаклувати, відьмувати, (*знахарить*) знахарювати, (*ворожить*) ворожити.

Наузник – 1) *см. Наузень*; 2) *см. Колдун.*

Наука – 1) (*система однородных знаний*) наука. *Прикладная, точная -ка* – прикладна (застосовна), точна наука. *Врачебная, медицинская -ка* – лікарство, медицина. *Социально-экономические, естественно-исторические -ки* – соціально-економічні, природничо-історичні науки. *Изучать -ки, обучаться -кам* – вивчати (студювати) науки, вчитися наук; 2) (*изучение, знание*) наука; (*познания*) знання (-ннів). [Гаслом стало: «освіта й наука» (Вороний). Цікавий до всяких знаннів (Грінч.)]; 3) (*учёба*) наука, вчі[є]ння *и (диал.)* вчиття (-ття), навчання. [В школу хлопця одвела... в науку (Шевч.). Він до хазяйства більше має охоти, ніж до вчіння (Васильч.)]; 4) (*поучение, урок*) наука. [Це тобі наука – не ходи в ліс без дрюка! (Приказка)]. *Вперёд -ка* – оце тобі (вам) наука, надалі наука. *Давать, дать -ку кому* – давати, дати науку (научку) кому. [Аж до божевілля бажалося дати Лаговському добру научку: бажалося зробити так, щоб він слізно благав у неї кохання (Крим.)].

Науклаживать, наукладить, см. Наваривать 2.

Науличный – вуличний, навуличний.

Науличье – вулиця *и (мн.)* вулиці (-лиць), (*заворотье*) заворіття (-ття).

Наумах, нрч. – подумки, в думці, в думках.

Наумка и Наумление – 1) нарозумляння, наумляння, настановляння на (добрий) розум, навчання, напучування *и* напучання, *оконч.* нарозумлення, наумлення, настановлення на

добрій) розум, навчєння, напучєння *и* напутіння; 2) нагадування, *оконч.* нагаданья. *Срв.*
Наумлять.

Наумлять, наумить – 1) нарозумляти, нарозуміти, наумляти, науміти, настановляти, настановити на (добрій) розум кого, (*научать*) навчати, навчити кого, (*надоумливать*) напоумляти, напоумити кого, (*наставлять*) напучувати *и* напучати, напутити кого; 2) *см.*

Напоминать. Наумлённый – нарозумлений, наумлений, настановлений на (добрій) розум, навчєний, напоумлений, напучєний. **-ться** – 1) нарозумлятися, нарозумітися, наумлятися, наумітися, навчатися, навчитися; бути нарозумлюваним, нарозумленим *и т. п.*; 2) (*вспоминать*) згадувати, згадати, пригадувати, пригадати що.

Наумык, Наумычку и Наунос, *нрч.* – несучи, носячи, понісиши. *Лошади -мык пошли* – коні понесли.

Наупражняться – 1) *в чём* – направлятися в чому, (*натренироваться*) намуштруватися в чому, (*навостриться*) наламатися *и* наломитися, до чого, насталитися в чому, набити (наламатися *и* наломити, наважити) руку до чого; (*о мног.*) понамуштруватися, поналамуватися *и* поналомлюватися; 2) (*вдоволь*) направлятися, намуштруватися, поповправлятися, попомуштруватися (*досхочу*).

Наура, *нрч.* – на-ура, (*вульг.*) навра; (*дружно*) дружно, разом, враз. *Взять -ра* – взяти на-ура, взяти знаскоку (наскоком, навалом) що. *Лезть -ра* – лізти на-ура.

Наурезывать – навізувати, навтинати чого.

Наурыв, *нрч.* – уривом, вірвом; (*урывкой*) уривцєм, (*поспешно*) прихапцєм, прихапці.

Науститель, -ница – призвідник *и* призво[і]дець (-відця), -відниця, підмовник, -ниця, направник, -ниця, (*редко*) наущатель, -телька.

Наустить, -ся, *см.* **Наущать, -ся.**

Наусторонь, *нрч.* – на відшибі, на-узбіч, (*встороне*) осторонь (чого).

Науськание – нацькування; *см.* **Натравление 1.**

Науськивание – 1) (*действие*) нацьковування, цькування; *см.* **Натравливание 1; 2)** цькування (-ння, *ед. и мн. ч.*), (*редко*) підцьковини (-вин, *мн. ч.*). [Серед наріканнів, докорів та цькування з ворожого табору (Рада). Се він сам бунтується, не з наших підцьковин (Куліш)].

Науськивать, науськать кого на кого – нацьковувати, цькувати, нацькувати, (*о мног.*) понацьковувати кого на кого *и* (*реже*) кого ким; *см.* **Натравливать 1.** [Нацькую собак на тебе (Звин.). Нацькувала-б мене всіма собаками на селі (Н.-Лев.)]. **Науськанный** – нацькований, понацьковуваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нацьковуватися, бути нацьковуваним, цькованим, нацькованим, понацьковуваним; 2) (*вдоволь, сов.*) нацькуватися, (*о мног.*) понацьковуватися.

Наутёк, *нрч.* – навтіки, навтеки *и* (*диал.*) навтьоки, навтікача, (*пров.*) втеки, втеком, устєч, (*вульг.*) навдьори, навдєри, навде[и]ранці. [Не витримали турецькі галєри козацького нападу і кинулися навтіки (Загірня). Кинулися навтеки (Коцюб.). А ти злякався, та мерщій навтьоки! (Тобіл.). Я навтікача додому (Глібів). Гості прожогом кинулися навтікача (Н.-Лев.). Стара втеки, а він до мене (Франко). Біжи утеком, а я такі твою вполюю шкуру (Куліш). Ми устєч... вже наочно, що не втекти, а такі втікаємо (М. Вовч.). Грицько погнався, Василь потяг навдьори (Мирний). Кинула і барана того та навдєри (Рудч.)].

Наутешаться – навтішатися, натішитися чим *и* з чого.

Наутилус, *зоол.* **Nautilus (pompilius L.)** – кораблик (-ка) (перлістий).

Наутро, *нрч.* – другого ранку, другого дня (на другий день) ранком (вранці); (*завтра*) звівтра ранком (вранці).

Наухаживать за кем – 1) находіти, попоходіти коло кого *и* за ким, нападати коло кого; (*навозиться*) напанькатися, попанькатися з ким *и* коло кого; 2) (*с амурными целями*) налициятися, назалициятися, пополициятися до кого, нападати біля кого.

Нау́хажива́ться за кем – 1) *находитися, попоходити (досхочу́) коло ко́го и за ким, нападати коло ко́го; (навози́ться) напанькатися, попанькатися (досхочу́) з ким и коло ко́го; 2) (с амурными целями) налиця́тися, назалиця́тися, пополиця́тися (досхочу́) до ко́го, нападати (досхочу́) біля ко́го.*

Нау́хать, Нау́хнуть – *набу́хати, набу́рити, вбу́хнути чо́го. [Вона́ туди́ дьо́гтю набу́рила (Манж.).]*

Нау́чать, нау́чить – 1) (*обучать кого чему*) *навча́ти, (реже) нау́чати и нау́чувати, навчи́ти и (реже) нау́чити, вивча́ти и (реже) виу́чувати, вивчи́ти, (приучать) зуча́ти и зучу́вати, зучи́ти, (о мног.) понавча́ти и понау́чувати; повивча́ти и повиу́чувати ко́го чо́го и що́ робі́ти. [Навча́є чужі́х мов (Ки́їв). Я ду́рно гро́ші беру́, а вас нічо́го не навча́ю (Крим.). Зві́дки зна́єш, чо́го там нау́чають? (Л. Укр.). Ви, ка́же, діте́й не нау́чете стра́ху (Стефанік). Хто мовчи́ть, той дво́х навчи́ть (Приказка). Він і сам чи́тати вмі́є і діте́й усі́х понавча́в (Пирят.). Всі́х сама́ навча́ла пісе́нь (Харкі́вщ.). Важка́ робо́та в убо́зтві зучи́ла і́х труси́тися над ко́жною крiхто́ю (Грінч.); 2) (наставлять) нав[у]ча́ти, навчи́ти (на ро́зум, на до́брий ро́зум) ко́го, дава́ти, да́ти нау́ку ко́му, настано́вляти, настано́вити (на ро́зум, на до́брий ро́зум), напу́чувати и напу́чати, напу́тити, наро́зумляти, наро́зумити (диал.) на́груща́ти, на́грусти́ти ко́го, (советовать) ра́дити, на́ради́ти, ра́яти, на́раюва́ти, на́раяти ко́го и ко́му, по́ради́ти ко́го. [Як жи́ти він пови́нен, його́ нау́чає (Рудан.). -чи́ть уму-разу́му – навчи́ти (настано́вити, на́вєсти) на (до́брий) ро́зум. [Нехай́ при́йде, навчи́мо його́ на до́брий ро́зум (Звин.). Скори́ш ду́рень оду́рити ро́зумно́го, як ро́зумни́й ду́рня на ро́зум на́веде (Номис)]; 3) (подучать) навча́ти, навчи́ти, намо́вляти, намо́вити, нау́ща́ти, нау́стити ко́го; см. Нау́щать. [Ви навча́єте його́, щоб він мене́ ля́в (Крим.).] Нау́че[ё]нны́й – 1) на́вче́ний и (реже) нау́чений, ви́вче́ний, понау́чува́ний, повиу́чува́ний. -ны́й го́рьким о́пытом – гі́рким до́свідом на́вче́ний; 2) на́вче́ний, нау́чений, настано́влений (на ро́зум, на до́брий ро́зум), напу́чений, наро́зумле́ний, на́груше́ний; 3) на́вче́ний, нау́чений, намо́влений, нау́ше́ний. -тьс́я – 1) (стр. з.) навча́тися, (реже) нау́чатися и нау́чуватися, бу́ти на́вчани́м и нау́чувани́м, на́вче́ним и (реже) нау́чени́м, понау́чувани́м чо́го и т. п.; срв. Нау́чать; 2) (возвр. з.) навча́тися, (реже) нау́чатися и нау́чуватися, навчи́тися, вивча́тися и (реже) виу́чуватися, вивчи́тися, (о мног.) понавча́тися и понау́чуватися, повивча́тися и повиу́чуватися чо́го и що́ робі́ти. [В шко́лі вони́ зна́ння навча́ються (Звин.). В ко́го ти навчи́вся тіе́ї пі́сні? (Грінч.). В па́нів навча́лись (Кві́тка). І від ко́го вони́ понавча́лись та́к робі́ти! (Грінч.). Понау́чувались вони́ уся́ку па́шню сі́яти (Дещо). Зві́дки лю́ди виу́чуютьс́я пісе́нь? (Крим.). Став усьо́го вчи́тися і за рік усьо́го ви́вчивс́я (Рудч.); -чи́тьс́я уму-разу́му – ви́вчи́тися на до́брий ро́зум (Крим.), навчи́тися ро́зуму, настано́витис́я на (до́брий) ро́зум; 3) (вдоволь, сов.) навчи́тися, поповчи́тися (досхочу́).*

Нау́че́ние – 1) на́вче́ння и на́вчи́ння, ви́вче́ння; 2) на́вче[і]́ння, настано́влення (на ро́зум, на до́брий ро́зум), напу́чення и напу́ти́ння, наро́зумле́ння, на́рає́ння; 3) на́вче[і]́ння, намо́влення, нау́ще́ння. Срв. Нау́чать.

Нау́чка, см. Нау́щение 2.

Нау́чно – 1) *нрч.* – науко́во; 2) (*в сло́женні*) науко́во-.

Нау́чно-иссле́довательский – науко́во-до́слі́дчий. [Науко́во-до́слі́дчий інсти́тут мовозна́вства (Ки́їв)].

Нау́чность – науко́вість (-вості).

Нау́чный – науко́вий. [Науко́ві до́слі́ди (Грінч.). Науко́вих книжо́к він ніко́ли в ру́ки не брав (Н.-Лев.)]. -ная *организа́ция тру́да* – науко́ва организа́ція (*действие ещѐ*: науко́ве организува́ння, *оконч.* зорганізува́ння) пра́ці; срв. **НОТ**. -ны́й *работник* – науко́вий робі́тнік.

Нау́шина – 1) (*у шлема*) наву́шок (-шка), наву́шник (-ка); 2) (*в машинах*) хли́павка, хли́пак (-ка).

Нау́шник – 1) (*у шапки*) наву́шок (-шка), наву́шник, (*завязываемый под подбородком, диал.*)

капель (-пля); 2) (для слухання радио) наву́шник; 3) (шептун) шепоті́нник, шепоті́льник, шептун (-на), шептунець (-нця), ухашепт (Куліш), (шутл.) навуходоно́сор (-ра), (наговорщик) обмóвник, (клеветник) наклéпник. [Він в урядника на́шого за шепоті́нника, – що тільки почує, з́араз йому́ в уха́ вно́сить (Кониськ.)].

Нау́шница – шепоті́нниця, шепоті́льниця, шептунка, шептю́ха, (наговорщица) обмóвниця, (клеветница) наклéпниця.

Нау́шничание – 1) наші́птування, підші́птування, на́шепти, шéпти (-тів); 2) см.

Нау́шничество 2.

Нау́шничать – 1) шепта́ти, наші́птувати, підші́птувати (кому́ на ко́го); нагу́ркувати (кому́ про кого); (наговаривать) наклéпувати, набрі́хувати на ко́го, обмовля́ти, обبری́хувати ко́го; 2) (занима́ться нау́шничеством) шепоті́нникува́ти, бу́ти шепоті́нником (шепоті́льником, шептуно́м), -ницею (-тункою, шептю́хою), бу́ти за шепоті́нника (шепоті́льника, шептуна́), -ницю (-тунку, шептю́ху).

Нау́шничество – 1) см. **Нау́шничание 1**; 2) (заня́тие) шепоті́нництво.

Нау́щать, нау́стить – нау́щати, нау́стити, (чаще) намовля́ти, намо́вити, підмовля́ти, підмо́вити, призво́дити, призве́сти ко́го, дава́ти, да́ти при́(з)від (-воду) кому́ на що, до чо́го *и* що (з)робі́ти, напра́вляти, напра́вити ко́го на що *и* що (з)робі́ти, (*о мног.*) понау́щати, понамовля́ти, попідмовля́ти, попризво́дити, понапра́вляти. [Нау́стив його́ і поміг йому́ (Основа 1862). Намовля́ють дитину кра́сти в ма́тери (Проскурівщ.). Не вона́, а вони́ мене́ на це призвели́ (Звин.). До лука́вства призво́дите (Крим.). Ти повинен ви́казати товари́шів, бо напевне тебе́ хтось призво́див (вкра́сти ко́жуха) (Звин.). Не той злоді́й, хто рука́ми бере́, а той, хто при́звід да́є (Звин.). Напра́вив його́ вкра́сти (Канівщ.)]. **Нау́щённый** – нау́щений, намо́влений, підмо́влений, призве́дений, напра́влений, понау́щуваний, пона[попід]мо́влюваний, понапра́вляний. **-т́ся** – нау́щати́ся, намовля́тися, бу́ти нау́щувани́м, нау́щени́м, намо́влювани́м, намо́влени́м, понау́щувани́м, понамо́влювани́м *и т. п.*

Нау́щение – 1) (*действие*) нау́щання, намо́вля́ння, підмо́вля́ння, призво́дження, напра́вля́ння, *оконч.* нау́щення, намо́влення, підмо́влення, призве́дення, напра́влення; *срв.* **Нау́щать**; 2) (*подговор*) нау́ст (-ту), нау́щання, (*обычно*) намо́ва, намо́вка, (*ум.* намо́вонька), підмо́ва, при́(з)від (-воду), напра́ва, (*тайное*) на́шепт (-ту). [То намо́ва була́, бо він сам не го́ден те зробити́ (Кам'янеч.). Не здава́йся на підмо́ву (Чуб. V). Ду́мають, що то з мене́ вся напра́ва, щоб не оддава́в бома́ги (Козелеч.). Од Рома́на вся напра́ва (Гнід.)]. **По -нию́** – з намо́ви, з підмо́ви, (*реже*) з нау́сту, (*реже*) за намо́вою *и т. д.*, за при́(з)водом (Кониськ.). [Усе́ оце́ я чини́ла з намо́ви і підго́вору злих люде́й (Ор. Левиц.). Зневажа́ли князі́ грома́ду, за нау́стом духо́венства (Куліш)].

Нафа́бривание, Нафа́брение – нафа́рбовува́ння, нафа́рбува́ння, чорні́ння, начо́рнення.

Нафа́бривать, нафа́брить – нафа́рбовувати, нафа́рбувати, чорни́ти, начо́рнити, (*о мног.*) понафа́рбовувати що. [Бува́ло нама́стити́ голову́ оли́вою, а вуса́ начо́рнити́ са́жею (Звин.)].

Нафа́бранный – нафа́рбований, начо́рнений, понафа́рбовуваний. [Фесе́нко з нафа́рбовани́ми ву́сиками (Н.-Лев.)]. **-т́ся** – 1) (*стр. з.*) нафа́рбовува́тися, бу́ти нафа́рбовува́ним, нафа́рбовани́м, понафа́рбовува́ним *и т. п.*; 2) (*возвр. з.*) нафа́рбовува́тися, нафа́рбува́тися, нафа́рбовувати, нафа́рбувати со́бі що, (*о мног.*) понафа́рбовува́тися, понафа́рбовувати со́бі що *и т. п.*

Нафанфа́ронить(ся) – навели́ча́тися, начва́нитися, назадава́тися.

Нафарисеи́ть, -ся, см. Налицеме́рить, -ся.

Нафарси́ть, -ся – нафарсува́ти, -ся, напустува́ти, -ся, надурникува́ти, -ся.

Нафарши́рование – начинення, нафаршува́ння.

Нафарши́ровка, см. Нафарши́ровывание и Нафарши́рование.

Нафарши́ровывание – начиня́ння, нафаршо́вува́ння, (*зап.*) нади́вання.

Нафарширо́вывать, нафарширова́ть – начиня́ти, начини́ти, нафаршо́увати, нафаршува́ти, (*зап.*) надіва́ти (*несов.*), (*о мног.*) поначиня́ти, понафаршо́увати що чим.

Нафарширо́ванный – начинений, нафаршо́ваний, (*зап.*) надіваний, (*о мног.*) поначинюваний, понафаршо́уваний. [Пече́не порося́ начинене (Свидн.). Щупа́к надіваний (Балтш.)]. **-ться** – 1) начиня́тися, начини́тися, поначиня́тися; бу́ти начинюваним, начиненим, поначинюваним *и т. п.*; 2) (*наедаться*) напако́уватися, напакува́тися, (*о мног.*) понапако́уватися чо́го *и* чим.

Нафинти́ть, -ся – нафинтити, -ся, навиля́ти, -ся, накрути́ти, -ся, (*нахитрить, -ся*) нахитрува́ти, -ся.

Наформова́ние – наформува́ння.

Наформо́вка – наформува́ння, *оконч.* наформува́ння.

Наформовыва́ть, наформова́ть – наформува́ти, наформува́ти, (*о мног.*) понаформо́увати чо́го. **Наформова́нный** – наформо́ваний, понаформо́уваний. **-ться** – наформува́тися, наформува́тися, понаформо́уватися; бу́ти наформо́уваним, наформо́ваним, понаформо́уваним.

Нафталин, *хим.* – нафтали́на (-ни).

Нафтали́нный и Нафталино́вый – нафтали́новий.

Нафтол, *хим.* – нафтол (-лу).

Нафуфу, *нрч.* – натю́тю, надю́дю, нашар(о)мака́, на-дурни́чку. *Поддеть -фу́ кого* – підвезти́ воза кому, (хоч у кешені дюдя свистить,) об[під]дурити ко́го.

Нафуфы́ривание, Нафуфы́рение – набундю́чування, набундю́чення, напиндю́чування, напиндю́чення.

Нафуфы́ривать, -ся, нафуфы́рить, -ся – набундю́чувати, -ся, набундю́чити, -ся, напиндю́чувати, -ся, напиндю́чити, -ся. **Нафуфы́ренный** – набундю́чений, напиндю́чений.

Нафы́ркать, -ся – напирхати, -ся, наприхкати, -ся, наприхати, -ся, нафо́ркати, -ся, напирскати, -ся, наприскати, -ся, напорс(ь)кати, -ся, начми́хати, -ся. **Нафы́рканый** – напирханий, наприхканий, наприханий, нафо́рканий, напирсканий, наприсканий, напорс(ь)каний, начми́ханий.

I. Нахаживание – ча́сте знахо́дження; *см. Нахожде́ние 1, неоконч.*

II. Нахаживание – 1) ривчакува́ння, нажоло́блювання, вижоло́блювання; 2) нахо́джування, вихо́джування; 3) накру́чування. *Срв. II. Нахажива́ть.*

I. Нахажива́ть – ча́сто (ча́стенько) знахо́дити; *см. I и II. Находи́ть.*

II. Нахажива́ть, находи́ть – 1) (*доски, те́с*) ривчакува́ти, на́ривчакува́ти, поривчакува́ти, нажоло́блювати, нажоло́бити, вижоло́блювати, вижоло́бити, (*о мног.*) пона[пови]жоло́блювати що; 2) (*изв. расстояние*) нахо́джувати, нахо́дити, вихо́джувати, вихо́дити що; (*изв. время, сов.*) нахо́дити, попохо́дити. [Чима́ло ми сьо́годня нахо́дили (Брацл.). Версто́в по п'ятдеся́т за день вихо́джуємо (Гайсинщ.). Ходи́в, ходи́в, – ото́ й нахо́див (Київщ.). Попоходи́в по сві́ті (Брацл.)]; 3) **-вать воду** – накру́чувати води́.

Нахо́женный – 1) на[по]ривчако́ваний, нажоло́блений, пона[пови]жоло́блований; 2) нахо́джений, вихо́джений; нахо́джений, попохо́джений.

I. Нахажива́ться, см. I. Находи́ться 1 и 2.

II. Нахажива́ться, находи́ться – 1) (*стр. з.*) ривчакува́тися, бу́ти ривчако́ваним, на[по]ривчако́ваним *и т. п.*; *срв. II. Нахажива́ть 1*; 2) (*вдоволь, сов.*) нахо́дитися, попохо́дити (досхо́чу), (*о мног.*) понахо́джуватися *и т. п.*; *срв. Ходи́ть*. [По сві́тлонці хо́джу, та й не нахо́джуся (Шо́ня). Та вже-ж мо́ї ніженьки нахо́дилися (Сл. Гр.). Поляга́ли дівча́та за́ра́ння, бо за день до́бре понахо́джували́сь (Полтавщ.)].

Нахал, -халка – наха́ба (*общ. р.*), наха́бник, -ниця, безчи́льник, -ниця. [Одмо́вити сьому́ наха́бі (Виннич.). Спритним рухом ви́бравши́сь з рук наха́бника, (ба́ба) да́ла йому́ до́брого стусана (Черкас.)].

Наха́лить(ся), см. **Наха́льничать**.

Наха́лом, нарч., см. **Наха́льно**.

Нахальє́, см. **Наха́льщина 1**.

Наха́льник, -ни́ца, см. **Наха́л, -ха́лка**.

Наха́льничание – наха́бничання (-ння).

Наха́льничать – наха́бничати, наха́бити.

Наха́льно, нарч. – наха́бно, (*нагло*) зухва́ло, зухва́льно, безчи́льно. [Зазира́ючи наха́бно провінціалці в лице́ (Л. Укр.). Наха́бно регота́вся (Черкас.)].

Наха́льность – наха́бність, (*наглость*) зухва́лість, зухва́льність, безчи́льність (-ости); *срв.*

Наха́льство.

Наха́льный – наха́бний, (*наглый*) зухва́лий, зухва́льний, безчи́льний. [Став наха́бний такий: ніколи не змовчить (Крим.). Не стерпів я його наха́бних слів (Грінч.)].

Наха́льство – наха́бство, наха́бність, наха́ба, (*наглость*) зухва́льство, зухва́лість, зухва́льність, безчи́льство, безчи́льність (-ости). [Се-ж надзвичайне наха́бство, нетакто́вність! (Черкас.). Трохи пукати, через те з виразом наха́бства, очі його́ дивилися прямо (Виннич.). Ба́чити, куди його́ ще занесе́ наха́бність (Самійл.) Безкра́я наха́бність (Крим.). Козаки не зоста́вили сліду па́нської наха́би (Куліш)].

Наха́льствовать, см. **Наха́льничать**.

Наха́льщина – 1) (*нахалы*) наха́бня, наха́би (-ха́б), наха́бники (-ків); 2) см. **Наха́льство**.

Наха́миться – наба́ртися ха́мських зви́чаїв, наха́митися.

Нахандрі́ть – нанудьгува́ти, нанудіти (сві́том). **-тсья** – нанудьгува́тися, нанудітися (сві́том), попону́дгува́ти, попону́дитися (сві́том) (досхо́чу, до-не́(с)хо́чу).

Наханжи́ть – нава́дати (з себе́) свято́го, насвятобо́жити, (*шутл.*) нама́ткобо́жити. **-тсья** – попова́дати (з себе́) свято́го (досхо́чу), насвятобо́житися, (*шутл.*) нама́ткобо́житися.

Наханствова́ть – наханува́ти, (*вдоволь ещѐ*) попоханува́ти (досхо́чу, до-не́(с)хо́чу). **-тсья** – наханува́тися, попоханува́ти (досхо́чу, до-не́(с)хо́чу), попанува́ти на ха́нстві.

Наха́п – 1) (*действие*), см. **Наха́пка**; 2) (*нахапанное*) наха́пане, нага́рбане (-ного).

Наха́пание, см. **Наха́пка**, *оконч.*

Наха́пка – наха́пування, нага́рбування, *оконч.* наха́пання, нага́рбаня, наха́п (-пу); ха́паніна, ха́патня, ха́панка.

Наха́пной – наха́пний; (*нахапанный*) (на)ха́паний, нага́рбаний. [Кра́ще сво́є ла́тане, ніж чуже́ ха́пане (Приказка)].

Наха́пщина – наха́пане (нага́рбане) добро́, наха́пані (нага́рбані) гро́ші.

Наха́пывание, см. **Наха́пка**, *неоконч.*

Наха́пывать, наха́пать – наха́пувати, наха́пати, нага́рбувати, нага́рбати, (*о мног.*) понаха́пувати, понага́рбувати чо́го. [Наха́пав гро́шиків дово́лі (Київщ.)]. **Наха́панный** – наха́паний, нага́рбаний, понаха́пуваний, понага́рбуваний. [Помру́ть, – та нічо́го нага́рбаного не ві́знуть із собо́ю (Мирний)]. **-тсья** – 1) (*стр. з.*) наха́пуватися, бу́ти наха́пуваним, наха́паним, понаха́пуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) наха́патися, нага́рбатися, попоха́пати, попога́рбати (досхо́чу) (*о мног.*) понаха́пуватися, понага́рбуватися.

Наха́ркивание, Нахаркание – наха́ркування, наха́ркання, нахря́кування, нахря́кання, ви́харкування, ви́харкання, ви́хрякування, ви́хрякання; *срв.* **Нахаркивать**.

Наха́рковать, наха́ркать – наха́ркувати, наха́ркати, нахря́кувати, нахря́кати, (*о мног.*) понаха́ркувати, понахря́кувати (чо́го); (*выхаркивать ещѐ*) ви́харкувати, ви́харкати, ви́харкнути, ви́хрякувати, ви́хрякнути що́. [Ото́ понаха́ркували, хоч ві́зьмі піско́м позасипа́й (Богодух.)]. **Нахарканный** – наха́рканий, нахря́каний, понаха́ркуваний, понахря́куваний; ви́харканий, ви́харкнутий, ви́хряканий, ви́хрякнутий. **-тсья** – 1) (*стр. з.*) наха́ркуватися, бу́ти наха́ркуваним, наха́рканим, понаха́ркуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нахарка́тися, нахря́катися, попохарка́ти, попохря́кати (досхо́чу, до-не́(с)хо́чу), (*о мног.*) понахаркуватися,

понахр'якуватися.

Нахва́л – 1) (*действие*), см. **Нахва́ливание, Нахвалéние**; 2) (*хвала*) хвала́, похвала́, хвалі́ння; (*похвальба*) хвальба́, по[на]хвальба́, вихваля́ння (-ння).

Нахва́ливание, Нахвалéние – нахва́лювання *и* нахваля́ння, нахвалення *и* нахвалі́ння, вихва́лювання *и* вихваля́ння, вихвалення.

Нахва́ливать, нахвалі́ть – нахва́лювати *и* нахваля́ти, нахвалі́ти, вихва́лювати *и* вихваля́ти, ви́хвалити, (*о мног.*) пона[пови]хва́лювати кого́, що. [Нахвалі́ли його́, а тепе́р він і несéться високо (Брацл.). Ач як вихваля́є свій крам! (Сл. Ум.)]. **Нахвале[é]нный** – нахвалений, ви́хвалений, понахва́люваний, пови́хвалюваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нахва́люватися, бу́ти нахва́люваним, нахвалéним, понахва́люваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) нахвалі́тися, попохвалі́тися (досхочу́); *срв.* **Нахва́статься** (*под Нахва́стывать*); б) (*кем, чем*) нахвалі́тися ким, чим. *Не -лі́ться кем, чем* – не нахвалі́тися ким, чим, не схвалі́тися ким. [Так до́бре жи́ти, – не нахва́літься (Сл. Ум.). Не схвалі́лись (*не могли -лі́ться*) ним (Грінч. I)].

Нахва́льный – вихва́льний; (*нахва́лённый*) нахвалéний, ви́хвалений.

Нахва́льщик, -щица – 1) нахва́лювач, -вачка, вихва́лювач, -вачка, хвалі́й (-лія́), -лі́йка; 2) (*самохвал, -хвалка*) хвалько́, чванько́ (*общ. р.*).

Нахва́рываются, нахворáются – насла́бовуватися, наслабува́тися, нанеду́жуватися, нанедужа́тися, нахворі́тися, нахорува́тися.

Нахва́стание – нахва́стання, начванення.

Нахва́стка – нахва́стування, начва́нювання, *оконч.* нахва́стання, начва́нення.

Нахва́стывание – нахва́стування, начва́нювання.

Нахва́стывать, нахва́стать – нахва́стувати, нахва́стати, начва́нюватися, начва́нитися, (*обычно*) нахва́люватися, нахвалі́тися. **Нахва́станный** – нахва́станний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нахва́стуватися, бу́ти нахва́стуваним, нахва́станим, понахва́стуваним; 2) (*вдоволь, сов.*) нахва́статися, (*обычно*) нахвалі́тися; попохва́стати, попохвалі́тися (досхочу́); (*натщеславиться*) навихваля́тися, навелича́тися, начва́нитися, нахизува́тися (ким, чим). [Поки хвалько́ нахвалі́ться, будько́ набуде́ться (Номис)].

Нахва́т – 1) (*действие*), см. **Нахва́тка**; 2) (*нахватанное*) – а) наха́пане, нала́пане (-ного); *срв.*

Нахва́тывать 1; б) см. Наха́п 2; 3) см. Наси́лие 2.

Нахва́тание см. **Нахва́тка**, *оконч.*

Нахва́тка – 1) наха́пування, нахо́плювання, нала́пування, *оконч.* нахапа́ння, налапа́ння, наха́п (-пу); 2) см. **Наха́пка**. *Срв.* **Нахва́тывать**.

Нахватной, см. **Наха́пной**.

Нахватщина, см. **Наха́пщина**.

Нахва́тывать, нахвата́ть – 1) наха́пувати, нахапа́ти, нахо́плювати (*только несов.*), (*о людях ещё*) нала́пувати, налапа́ти, (*о мног.*) понала́пувати, понахо́плювати, понала́пувати кого́, чо́го. [Наха́пав чужіх гусенят за па́зуху (Г. Барв.)]; 2) см. **Наха́пывать**. **Нахва́танный** – 1) наха́паний, нала́паний, понаха́пуваний, понахо́плюваний, понала́пуваний; 2) см.

Наха́панный. **-ться** – 1) (*стр. з.*) наха́пуватися, бу́ти наха́пуваним, наха́паним, понаха́пуваним *и т. п.* [А хіба-ж то їх (суддів) з просто́люду наха́пано? (Л. Укр.)]; 2) (*вдоволь*) наха́пуватися, нахапа́тися, (*о мног.*) понаха́пуватися, понахо́плюватися (чо́го). [Наха́павсь як Мартін ми́ла (Приказка). Наха́павсь сами́х вершкі́в, а до ді́ла не дійшо́в (Київщ.)].

Нахва́щивание, см. **I. Нахлéстывание**.

Нахва́щивать, нахвоста́[и]ть, см. **Нахвора́щивать**.

Нахворáются, см. **Нахва́рываются**.

Нахвора́щивание, см. **I. Нахлéстывание**.

Нахвора́щивать, нахворості́ть – 1) см. **I. Нахлéстывать**; 2) **-стіть**, см. **Насплéтничать**.

-стяться, см. **Нахлестаться 2** (под **I. Нахлестывать**).

Нахворост и **Нахворостка**, см. **I. Нахлестывание** и **Нахлестание**.

Нахворость – 1) *нрч.* – на злість, на прикрість, на збітки, (*наперекор*) навкір(ки), насукір (кому); 2) см. **Сплетня**.

Нахворощение, см. **Нахлестание**.

Нахвоста[и]ть, см. **Нахващивать**.

Нахвостка, см. **Нахворост**.

Нахвощение, см. **Нахлестание**.

Нахерить – 1) закреслити, викреслити (багато), назакреслювати, навикреслювати, (о мног.) позакреслювати, повикреслювати, покреслити (багато) чого; 2) занеха(я)ти (багато), назанехаювати, (о мног.) позанехаювати (багато) кого, чого. *Срв. Херить. Нахеренный* – закреслений, викреслений, наза[нави]креслюваний, поза[пови]креслюваний; 2) занехающий, позанехающий. -т^{ся} – назакреслюватися, навикреслюватися.

Нахилеть – похирішати, покволішати, змарніти, занепасти, змиршавіти; *срв. Захилеть*.

Нахилеться – нахирітися, накволітися, накволитися, нахворітися.

Нахищать, нахитить – накрадати, накрасти, натягати, натягти, (о мног.) понакрадати, понатягати чого. **Нахищенный** – накрадений, натягнутий и натягнений, понакраданий, понатяганий. -т^{ся} – 1) (*стр. з.*) накрадатися, бути накраданим, накраденим, понакраданим и т. п.; 2) (*вдоволь, сов.*) накрастися, попокрасти (досхочу), (о мног.) понакрадатися. [Наілися, накрались обоє (Шевч.)].

Нахищение – накрадання, натягання, *оконч.* накрадження, натягнення.

Нахламить и **Нахламостить** – намотлошити, накидати (навергати) мотлоху, (*насорить*) насмітити.

Нахлебай – дармоїд (-да), дармоїдник, мисколіз (-за).

Нахлебание – насьорбання, нахлеп[б]тання; *срв. I. Нахлебывать*.

Нахлебайть, -ся, см. **I. Нахлебывать, -ся**.

Нахлебник, -ница – 1) (*приживалец, -валка*) нахлібник, -ниця, приймак (-ка), -мачка, (*квартирант, -рантка*) комірник, -ниця; 2) (*дармоед, -едка*) дармоїд (-да), -їдка, дармоїдник, -ниця; 3) (*из платы*) столо[і]вник (-ка), -ниця. [Вона столовників держить і з того живе (Харківщ.)]; 4) (*батрак, -рачка*) наймит, -мичка.

Нахлебников – 1) нахлібників (-кова, -кове), приймаків (-кова, -кове), комірників (-кова, -кове); 2) столо[і]вників (-кова, -кове); 3) наймитів (-това, -тове). *Срв. Нахлебник*.

Нахлебницын – 1) нахлібничин, приймаччин, комірничин; 2) столо[і]вничин; 3) наймиччин (-на, -не). *Срв. Нахлебница*.

Нахлебничество – 1) нахлібникування, комірникування; приймакування, життя (-ття) в приймах; 2) столування (харчування) не вдома (в чужих людей). *Срв. Нахлебничать*.

Нахлебничать – 1) нахлібникувати, приймакувати, у приймах жити, комірникувати; 2) столуватися (харчуватися) не вдома (в чужих людей).

Нахлебничество – 1) нахлібництво, прийма (-мів), комірництво; (*дармоедство*) дармоїдство; см. *ещё Нахлебничество 1*; 2) см. **Нахлебничество 2**; 3) *биол.* – коменсалізм (-му).

Нахлебничий – 1) нахлібницький, приймацький, комірницький; 2) дармоїдський. *Срв.*

Нахлебник 1 и 2.

Нахлебнуть, см. **II. Нахлебывать**.

Нахлебный – 1) нахлібний; назбіжжєвий, напашенний; *срв. Хлеб*; 2) столувальний, харчувальний. -ные деньги – гроші за столування (харчування), харчове (-вого).

Нахлебство, см. **Нахлебничество 1 и 2.**

Нахлебчивый – насьорбливий, нахлеп[б]тливий.

I. Нахлебывание – насьорбування, нахлеп[б]тування; *срв. I. Нахлебывать*.

II. Нахлебывание – зачерпування; *срв. II. Нахлебывать*.

I. Нахлѣбывать, нахлебать – насъорбувати, насъорбати, (*налакивать*) нахлѣп[б]тувати, нахлѣп[б]тати, (*о мног.*) понасъорбувати, понахлѣп[б]тувати чого. **Нахлѣбанный** – насъорбаний; нахлѣп[б]таний, понасъорбуваний, понахлѣп[б]туваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) насъорбуватися, бути насъорбуваним, насъорбаним, понасъорбуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) насъорбатися, нахлѣп[б]татися, попосъорбати, попохлѣп[б]тати (*досхочу, до-не(с)хочу*), (*о мног.*) понасъорбуватися, понахлѣп[б]туватися.

II. Нахлѣбывать, нахлебнуть – зачерпувати, зачерпнути чого. **Нахлѣбнутый** – зачерпнутий.

Нахлѣст – 1) (*действие*) – а) см. **I. Нахлѣстывание и Нахлестание**; б) см. **II.**

Нахлѣстывание; *оконч.* зашморгниення, накинєння зашморга; наведення (відбиття) пруга; надовбання перекладки (поперечки, поперечного бруса). *Закинуть верёвку -том на что* – закинути мотуз(а) зашморгом (навключки) на що; 2) хлоста (-ти) *и* хлост (-ту); *срв.*

Нахлѣстка б.

Нахлестание – нахлѣстання, нах(а)лястання, нахвиськання, нармаганя, напирєння, настѣобання, набичування; *срв. I. Нахлѣстывать.*

Нахлестать, -ся, см. **I. Нахлѣстывать, -ся.**

Нахлѣстка – 1) (*действие*), см. **Нахлѣст 1**; 2) (*заплата*) латка (шкурятяна); 3) (*плотн., стол. прибор*) навідка; 4) *строит.* – перекладка, поперечка, поперечний брус, (*переводина*) слиж (-жа); 5) (*в телеге*) полудрабок (-бка); 6) прочуханка, натруска, напірка; см. **Нагоняй.**

Нахлестной – зашморгуваний; (*нахлѣстнутый*) нашморгнутий. **-ной брус** – надовбаний брус.

I. Нахлѣстывание – нахлѣстування, нах(а)лястування, нахвиськування, настѣобування, набичовування; *срв. I. Нахлѣстывать.*

II. Нахлѣстывание – 1) зашморгування, накиданя зашморга; 2) наводження (відбивання) пруга; 3) надовбування перекладки (поперечки, поперечного бруса). *Срв. II.*

Нахлѣстывать.

I. Нахлѣстывать, нахлестать кого, что – нахлѣстувати, нахлѣстати, нах(а)лястувати, нах(а)лястати когo, що, по чoму, нахвиськувати, нахвиськати, шмагати, нармагати, пірити, напірити, (*настѣгивать*) настѣобувати, настѣобати, (*бичом*) набичовувати, набичувати, (*о мног.*) понахлѣстувати *и т. п.* когo, що. [Нахлѣстав коня (Брацл.). Нахвиськує коні (Київщ.). Твар мені вітром нармагало (Липовеч.). Добре напірив хлопчину (Київщ.). Підняв пугу з видимим бажанням набичувати коняку (Корол.)]. **Нахлѣстанный** – нахлѣстаний, нах(а)лястаний, нахвиськаний, нармаганий, напирєний, настѣобаний, набичований, понахлѣстуваний *и т. п.* **-ться** – 1) (*стр. з.*) нахлѣстуватися, бути нахлѣстуваним, нахлѣстаним, понахлѣстуваним *и т. п.*; 2) (*возвр. з.*) нахлѣстуватися, нахлѣстатися, понахлѣстуватися *и (чаще)* нахлѣстувати, нахлѣстати, понахлѣстувати себе *и т. п.*; 3) нахлїстуватися, нахлїстатися, нахлющуватися, нахлющитися, надудлюватися, надудлитися; см. **Напиваться 2**; 4) (*вдоволь, сов.*) нахлѣстатися, попохлѣстати (*досхочу*), (*о мног.*) понахлѣстуватися *и т. п.*; *срв. Хлестать.*

II. Нахлѣстывать, нахлестнуть кого, что – 1) (*петлей*) зашморгувати, зашморгнути когo, що чим, накидати, накинати зашморг на когo, на що. [Зашморгни слупа мотузом й тягни додолу! (Брацл.)]; 2) (*плотн., стол.: отбивать черту шнуром*) наводити (відбивати), навести (відбити) пруг на чoму; 2) (*строит.: нарубать перекладину на столбы*) надовбувати, надовбати перекладку (поперечку, поперечний брус) на чoму; 4) (*наплескивать*) наплїскувати, наплєснути, нахлюпувати, нахлюпати, нахлюпнути чого в що. **Нахлѣснутый** – зашморгнутий. **-ться** – 1) (*стр. з.*) зашморгуватися, бути зашморгуваним, зашморгнутим *и т. п.*; 2) (*возвр. з.*) зашморгуватися, зашморгнутися. *Нитка -нулась на пуговицу* – нитка зашморгнулася на гудзикові (навколо гудзика). *Доска -нулась* – на дощці відбився пруг (відбилася лінія).

Нахлїпаться – нахлїпатися, попохлїпати (*досхочу, до-не(с)хочу*), (*о мног.*)

понахліпуватися; см. *ещё* **Нахныкаться**.

Нахлобучивание, Нахлобучение – насування *и* насобування, насунення, (*диал.*) нахлучування, нахлучення, наплюскування, наплюснення; (*бровей*) насування (насплювання), насунення (насплення) (брів).

Нахлобучивать, нахлобучить – насувати *и* насобувати, насунути, (*о шапке ещё, диал.*) нахлучувати, нахлучити, наплюскувати, наплюснути, (*о мног.*) понасувати *и* понасобувати що на що. [Насунув шапку на самі очі (Сл. Ум.). На чуб нахлучив каплаух (Біл.-Нос.). Наплюснув шапку на голову (Квітка)]. **-ть горшки на плетень** – настромлювати, настромити, (*о мног.*) понастромлювати горщики на пліт. **-чить брови** – насунути (наспити) брови, насупитися. **Нахлобученный** – насунутий *и* насунений, нахлучений, наплюснутий, понасобуваний; настромлений, понастромлюваний; насуплений. [Низько на очі насунутий капелюх (Васильч.)]. **-ться** – насуватися *и* насобуватися, бути насобуваним, насунути *и* насуненим, понасобуваним *и т. п.*

Нахлобучка – 1) (*действие*), см. **Нахлобучивание, Нахлобучение**; 2) прочуханка, натруска, перегін (-гону), напірка; см. **Нагоняй**. [Від кого прочуханки сподіватись? (Самійл.). Буде йому за те од батька натруска! (Звин.)]; 3) стусан (-на) по голові; 4) (*шапочка*) шапчина.

Нахлопанье – 1) наплєскання, наляскання, наляпанья; 2) наплєскання; 3) наплєскання, наляскання; набиття (-ття), налопотіння; нагрюканья; нахльостання, нахвостання; накліпанья, налупання; нахляпанья; наполоскання, налопотіння. Срв. **I. Нахлопывать**.

Нахлопать, -ся, см. **I. Нахлопывать, -ся**.

Нахлопнуть, -ся, см. **II. Нахлопывать, -ся**.

Нахлопотать – 1) (*наделать хлопотами*) нахлопотати(ся), (*дохлопотаться*) дохлопотатися (чого, до чого); 2) (*выхлопотать*) вихлопотати що. **-тать себе беду** – наплатити (нахлопотати) собі біди (лиха), набратися клопоту.

Нахлопотаться – нахлопотатися, попохлопотати(ся) (досхочу, до-не(с)хочу) про кого, про що *и* за кого, за що; (*навозиться*) напоратися коло кого, коло чого *и* з ким, з чим, навовтузитися, попововтузитися (досхочу, до-не(с)хочу) з ким, чим.

I. Нахлопывание – 1) наплєскування, плєскання, наляскування, ляскування, ляпанья; 2) наплєскування. Срв. **I. Нахлопывать 1 и 2**.

II. Нахлопывание – 1) пристукування, нахляпування, гучне причиняння, захрьопування; 2) запопадання, застукування, заскакування. Срв. **II. Нахлопывать**.

I. Нахлопывать, нахлопать – 1) *кого* – наплєскувати, плєскати, наплєскати, наляскувати, ляскати, наляскати, ляпати, наляпати, (*о мног.*) понаплєскувати, поналяскувати кого (по чому). **-пать кого по плечу** – наплєскати (наляпати) кого по плечі (по плечу) *и* кому плече; 2) *что* – наплєскувати, наплєскати, (*о мног.*) понаплєскувати що. [Наплєскав долоні, що й досі болять (Сл. Ум.)]; 3) (*вдоволь, сов.*) – а) (*в ладони*) наплєскати (наляскати) (в долоні); б) (*крыльями*) набити (налопотіти) (крилами); (*дверью*) нагрюкати (дверима); (*кнутом*) нахльостати (нахвостати) (батоном); (*глазами*) накліпати (налупати) (очима); (*ушами*) нахляпати (вухами, ушіма); (*о парусе*) наполоскати (налопотіти, нахлюпо(с)тати).

Нахлопанный – 1) наплєсканий, налясканий, наляпаний, понаплєскуваний, поналяскуваний; 2) наплєсканий, понаплєскуваний; 3) наплєсканий, налясканий; набитий; нагрюканий; нахльостаний, нахвостаний; накліпаний, налупаний; нахляпаний; наполосканий. **-ться** – 1) (*стр. з.*) наплєскуватися, бути наплєскуваним, наплєсканим, понаплєскуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь*) наплєскуватися, наплєскатися, попоплєскати (досхочу), (*о мног.*) понаплєскуватися *и т. п.*; срв. **Хлопать**.

II. Нахлопывать, нахлопнуть – 1) (*крышку*) пристукувати, пристукнути, нахляпувати, нахляпнути, причиняти, причинити (гучно, з грюкотом), захрьопувати, захрьопнути що; 2) *кого* – запопадати, запопасти, застукувати, застукати, заскакувати, заскочити кого (на чому).

Нахлопнутый – 1) пристукнутий, нахляпнутий, причинений (гучно, з грюкотом),

захрьопнутий; 2) запопадений, застуканий, заскочений. **-тсья** – 1) (*стр. з.*) пристукуватися, бути пристукуваним, пристукнутим *и т. п.*; 2) (*возвр. з.*) пристукуватися, пристукнутися, наляпуватися, наляпнутися, причинятися, причинитися (з грюкотом) захрьопуватися, захрьопнутися.

Нахлупениться – на[по]тютюритися, нахнюпитися; *см. ещё Пригорюниться.*

Нахлучка – шапчина.

Нахлынуть – 1) (*о воде, волне*) наринуть *и (редко)* нарнуть, наплинуть, наплисти, *и* напливти. [Наринуло багато води (Сл. Ум.). Наринула на мене хвиля щастя (Велз). Як нарнуло води з моря, весь день не спадає (Мил.). Здавалося – в темну камеру наплинуло багато весняної неспокійної води (Васильч.); 2) (*о людях, животных и перен.*) наринуть, налінути, наплинуть, наплисти *и* напливти, насунуть, (*нагрянуть*) пригромити(ся), (*налететь*) налетіти. [Народу наринувало – тьма тем (Мова). На бульвар налінула публіка, неначе полились хвилі з моря (Н.-Лев.). Ціле море спогадів налінуло до мене (Васильч.). Налінули (на нього) тихі мрії (Васильч.). Наплило польської мови на Україну (Куліш). Насунуло гостей, що і сісти ніде (Богодух.). Як пригромлять люди до колодязя, дак дотовпу нема (Сл. Гр.). Хмарою налетіла сарана (Херсонщ.)].

Нахлынь – 1) наплив (-ву), наплин (-ну); 2) *см. Конгестия.*

Нахлюстывать, нахлюстать – нахлюстувати, нахлюстати, нахлюпувати, нахлюпати, наляпувати, наляпати, (*нагрязнять*) набруднювати, набруднити, накаляти. **-статься** – нахлющитися, надуддитися; *см. Напиться 2 (под Напиваться).*

Нахмуривание, Нахмурение – нахмурювання, нахмурення, похмурення, схмурювання, схмурення, насумрювання, насумрення, насуплювання, насуплення, посуплення; нахмарювання; нахмарення; насування, насунення; *срв. Нахмуривать.*

Нахмуривать, нахмурить – нахмурювати, нахмурити, похмурити, схмурювати, схмурити, насумрювати, насумрити, (*насупливать*) насуплювати, насупити, посупити що, (*только о бровях*) насувати, насунути (брови), (*о мног.*) понахмурювати, похмурювати, понасумрювати, понасуплювати, понасувати. **-ть брови** – нахмурювати (схмурювати, насумрювати, нахмарювати, насуплювати, напускати, насувати), нахмурити (похмурити, схмурити, насумрити, нахмарити, насупити, посупити, напустити, насунути) брови. [Схмуривши чорні брови, стиснувши уста (М. Вовч.). Нахмаривши брови (Крим.). Грізно насупила свої тонкі брови (Н.-Лев.). Посупив брови (Крим.). Напустила брови, як сова (Сл. Гр.)]. **Нахмуренный** – нахмурений, похмурений, схмурений, насумрений, насуплений, посуплений, насунутий *и* насунений, понахмурюваний, похмурюваний, понасумрюваний, понасуплюваний, понасовуваний; (*о человеке ещё, прлг.*) охмарений, похмурий, хмурий, охмурий. [Нахмурене обличчя (Київ). Нахмурені (насуплені, насунуті) брови (Київ)]. **-тсья** – 1) (*стр. з.*) нахмурюватися, бути нахмурюваним, нахмуреним, понахмурюваним *и т. п.*; 2) (*возвр. з.*) – а) (*о человеке и перен.*) нахмурюватися, нахмуритися, похмуритися, схмурюватися, схмуритися, похмуріти, похмарніти, насумрюватися, насумритися, (*образно*) заворситися, (*насупливаться*) насуплюватися, насупитися, (*только о бровях*) насуватися, насунутися, (*о мног.*) понахмурюватися, похмурюватися, понасумрюватися, понасуплюватися, понасувати. [Нахмурився, насупився, – мовчить, ані пари з уст (Київщ.). Височенні кручі понахмурювались (Свидн.). Не міг розхмурити брову, що сама собою була похмурилася (Крим.). Усі похмуріли, зажурилися (Мирний). Він похмарнів (Крем.). Полковник насумрився (Корол.). Слобідка потемніла і вся насумрилась понуро й сумовито (Корол.). Всміхнувся, але зараз-же заворсілося його лице (Франко). Нічого не каже, тільки ще гірше насуплюється (Л. Укр.). Брови насупились (Н.-Лев.). Хмара насупилась (Г. Барв.). Стіни понасуплювались (Тесл.). Захарко посупився (Крим.). Брови насунулись, очі викотились (Стор.); б) (*о небе*) нахмурюватися, нахмуритися, захмарюватися, захмаритися, насуплюватися, насупитися, засуплюватися, засупитися,

смутніти, посмутніти, (*безл.*) нахму́рити, нахму́рити, захму́рити, насупи́ти(ся). [Не́бо засупи́ться (Свидн.). На не́бі нахму́рило (Полтавщ.). Насупи́ло, – аж світу божого не відно (Сл. Гр.)]. **Нахму́рившийся** – нахму́рений, насуплений *и т. п.*; *см. ви́ше Нахму́ренный.*

Нахму́рка, *см. Нахму́ривание, Нахму́рение.*

Нахны́кать, -ся – нарюм(с)ати, -ся, напхикати, -ся, напхы́нъкати, -ся.

Нахо́д – 1) *см. Нахо́дження 2; 2) (нападе́ние)* нахі́д (-хо́ду), на́пад (-ду), на́ско́к (-ку), на́біг (-гу); *срв. Наше́ствие; 3) (временное пребывание)* нахі́д, наї́зд (-ду), наско́к, на́біг. [Періодичні находи до готелів туристів (Кінець Неволі)].

I. Находи́ть, наха́живать, найти́, действ. з. – 1) знаходи́ти (*в песнях и находжа́ти*) знайти́, находи́ти (*в песнях и находжа́ти*), найти́, (*о мног.*) познаходи́ти, понаходи́ти кого́, що, (*редко*) повизнаходи́ти що; *специальнее: (отыскивать)* нашу́кувати, нашукати́, відшу́кувати, відшукати́, вшукати́ що; (*приискивать*) винаходи́ти, винайти́ що; (*натыкаться*) натрапля́ти, натрапити́ кого, що *и на* кого, на що, надиба́ти *и* надибува́ти, надибати́, (*диал.*) наги́бувати, наги́бати що. [Там втómлені знаходи́ть опочи́вок (Куліш). Уміла ти ма́тір покинути́, умі́й-же й знайти́ її! (Квітка). Хоч ти зна́йдеш з русою косою, та не зна́йдеш з такою красою (Метл.). Блука́в, дороги не знайшо́в (М. Вовч.). Я знайшо́в буди́нок, де він живе́ (Коцюб.). Якби́ то дали́ся орли́ні крила, за сині́м-би мо́рем мило́го знайшла́ (Шевч.). У На́зона теж ти про риба́лку спогади́ зна́йдеш (М. Рильськ.). Не могла́ найти́ для мене́ сло́ва поті́хи (Франко). Стали́ тії сини́ до ро́зуму доходи́жати, стали́ собі́ молоді́ подру́жжя знаходи́жати (Метл.). На труп побитий... шукали́, та тре́тього дні́ находжа́ли (Март.). Однослу́живців не мо́жна бу́ло познаходи́ти (Крим.). Де що бу́ло диді́вське, – повизнаходи́ла (Г. Барв.). По́тім він нашука́в свій портмо́нет і подивився, що́ в нім є́ (Крим.). Шука́йте скі́льки хочете, не вшука́єте (Звин.). Коли́-б нам слу́шну винайти́ годину́, то ми поговори́ли-б про́ сю спра́ву (Куліш). Не встиг ви́найти собі́ якийсь відпові́дний геше́фт (Франко). Шука́є живу́щої води́ і не знає́, де її́ натра́пити (Мирний). Чув яка́сь незадово́лення, мов не натра́пивши на те, що́ повинно́ бу́ти його́ заняття́м (Франко). Не міг нади́бать гарні́шого собі́ зя́тя (Федьк.). Чудо́ві бу́ли пу́щі, – тепе́р таких і не надиба́єш (М. Вовч.). Якби́ ти ска́рб наги́бав, то ходи́в-би ти в са́етах (*тонких сукнах*) (Грінч.). **-ди́ть, -ти́ вкус, приятность в чём** – наби́рати, набра́ти смаку́ до чо́го, розби́рати, розібра́ти смак у чо́му, знаходи́ти, знайти́ прие́мність у чо́му; *срв. Вкус 4.* [За́чав наби́рати смаку́ до ліни́вства (Франко). Лю́ди почи́нають розби́рати смак в і́нших про́мислах (Звин.). Дали́ мені́ щось скуштува́ти; не розібра́в я смаку́ в то́му (Звин.). Я не знаходи́ю прие́мности в цьо́го ро́ду спор́ті (В. Гжицьк.). **-ди́ть, -ти́ по вкусу кого, что** – знаходи́ти (добира́ти), знайти́ (добра́ти) (со́бі) до смаку́ (до впо́доби), уподо́бати ко́го, що. **-ди́ть, -ти́ вновь (потерянное)** – віднаходи́ти, віднайти́, (*о мног.*) пові́днаходи́ти (загубле́не). **-ди́ть, -ти́ для себя выражение в чём** – знаходи́ти, знайти́ со́бі ви́раз у чо́му, ви́ливатися, ви́литися в чо́му. [Цей на́стрій найкра́ще ви́лився в органі́зації бра́тства (Рада)]. **-ди́ть, -ти́ выход (исход) в чём** – знаходи́ти, знайти́ ви́хід (пора́тунок, ра́ду) у чо́му, дава́ти, да́ти со́бі ра́ду (пора́ду) з чим; *срв. Исход 2.* [Знаходи́ть со́бі ра́ду зовсі́м реалё́ну, життё́ву (О. Пчі́лка)]. **-ти́ в ком друга** – знайти́ в ко́му прия́теля (дру́га). **-ди́ть, -ти́ себе место** – знаходи́ти, знайти́ со́бі мі́сце; притика́тися, приткну́тися. [Молода́ не сіда́є за ста́л, а де́небу́дь приткне́ться (Полтавщ.). *Он не -дит себе места* – він не знаходи́ть со́бі мі́сця; він не знає́, де приткну́тися (де приткну́ти себе́); він ходи́ть, як неприка́яний; він маруди́ться, він по́пору не зна́йде. [Нудився, марудився; чо́гось хоті́лося – і сам не знав чо́го (Свидн.)]. **-ти́ кого своими милостями** – вдарува́ти (обдарува́ти) ко́го своєю́ ла́скою. **-ди́ть, -ти́ оцупью** – нама́цувати, нама́цати, налапува́ти, налапа́ти, (*о мног.*) понама́цувати, поналапува́ти ко́го, що. [Нама́цав сві́чку і встро́мив її́ в сві́чник (Велз)]. **-ди́ть, -ти́ уют кому, себе** – знаходи́ти, знайти́ приту́лок (за́хист, за́хисток) ко́му, со́бі, приту́ляти, приту́лити ко́го, (*себе ещѐ*) приту́лятися, приту́литися. [Де сирота́ безри́дний приту́литься? де за́хисток со́бі зна́йде? (Сл. Гр.)]. **-ди́ть, -ти́ путём расспросов** – на́питува́ти, на́питати ко́го, що,

допитуватися, допитатися ког^о *и* до ког^о, чог^о. [Приїхали ми, напита́ли адвоката (Франко). Може-б ви – напита́ли мені па́ру курей? (Кролевеч.). Допита́вся до того багáтого купця (Грінч. П)]. **-дить, -ти** *в себе силу для чого* – знаходити, знайти в собі силу на що, здобуватися, здобу́тися на що. [Не раз ми здобувалися колосáльну руїни́цьку ене́ргію (Ніков.)]. *Не-ду́ слов, чтобы выразить своё возмущение* – слів не добу́ру, щоб висловити своє обурення. **-дить, -ти** *удовольствие (наслаждение) в чѐм* – знаходити, знайти втіху (насолóду) в чо́му, коха́тися (милува́тися), закоха́тися (замилува́тися) в чо́му, тішитися (втіша́тися), втішитися чим *и* з чо́го. **-ше́л у кого спрашивать!** – знайшов, у кого (кого) пита́тися! бу́ло (мав, не мав) у ког^о (кого) пита́тися! *Вот -ше́л кого!* – от знайшов ког^о! *Не знаешь, где -де́шь, где потеряешь* – не знаєш, де зарóбиш, де прорóбиш; хіба хто знає, де він що зна́йде, де втеряє. *За чем пойдѐшь, то и -де́шь* – чо́го шукаєш, те й напита́єш. *Лучше с умным потеря́ть, чем с дураком (глупым) -ти, см. Потеря́ть. Дай бог с умным -ти и потеря́ть* – дай боже з розумним загубити, а з дурним не знайти; з дурнем ні знайти, ні поділити; з дурнем зна́йдеш, то й не поділи́шся (Приказки). *По лесу ходит, дров не -де́т* – по лісі товчеться, а до дров не допаде́ться; по горло в воді, а шука́в, де напита́тися; 2) (*открывать*) знаходити, знайти, відкривати, відкрити, відшукувати, відшукати що, (*выявлять*) віднаходити, віднайти що, (*обнаруживать, изобретать: о научн. данных, открытиях*) винаходити, винайти що, (*преступника, преступное*) викривати, викрити ког^о, що. [Спрóби віднайти мані́вці, якими відбу́вався перехід від багатобóжжя Вед до пантеї́зму Упаніша́д (М. Калин.). Порівню́ючи о́пис Моско́вського ца́рства з твором Йо́вія, можна вінайти деякі паралелі (Україна). Вінайти таку мову, що-б бу́ла зрозумі́ла ру́ському й украї́нцеві (Г. Шкур.)]. **-дить, -ти** *поличное* – витрушувати, витрусити, (*о мног.*) повитрушувати крадене. **-дить, -ти** *способ (средство)* – знаходити (винаходити), знайти (вінайти) спóсіб, (*в просторечии обычно*) добирати (прибирати), добрати (прибрати) спóсoбу (ро́зуму, у́ма). [Ви повинні добрати спóсoбу, щоб цьог^о не бу́ло (Грінч.). Тамтє́шні мудреці не добрали спóсoбу попередити руїну (Кандід). Прибрали люди спóсoбу літати (Дещо). Отаман чума́цький собі у́ма прибирає, що йому́ робить (ЗОЮР I)]. *Русские мореплаватели -шли несколько неизвестных островов* – російські морепла́вці знайшли (відкрили) кі́лька (декі́лька) невідо́мих острóвів. *Ревизор -ше́л много упущений* – ревізóр знайшов (вікрив) багáто, недо́глядів (хиб); 3) (*определять*) визначати *и* визначувати, визначити, (*вычислять*) обчислювати, обчислити, вираховувати, вірахувати що. *По радиусу круга -дят длину його окружности* – за радіусом крúга обчислюють довжину його кола; 4) (*заставать*) знаходити, знайти, заставляти, застати, (*встречать*) зустрів[ч]ати, зустріти, стрічати, стрінути, стрівати, стріти ког^о, що. [Забрív до брата, знайшов його вдома (Звин.). Повернувшись з мандрівки до́дому, він застав усіх родичів живих і здорових (Київ). Застав його́ за обідом (Сл. Ум.). Застав дома цілкови́тий безлад (Брацл.). Прийшов до нього, зустрів його́ в садку (Київ). Рішучости такої не стріча́в ніколи у дівчини (Франко)]. **-ше́л еѐ в хлопотах** – знайшов (застав) її заклопóтану (в клопóті); 5) (*видеть, усматривать*) бачити, вбачати, добачати, побачити в чо́му що. [Не ба́чу в тво́йй, синку, роботі ніяко́ї користи (Сл. Ум.). Приро́да бу́ла вели́чна і благоді́йна, – захват поета побачив у ній неперевер́шене (М. Калин.)]. *Не -хожу́ в этом ничего остроумного* – не ба́чу (не вбачаю, не добачаю) в цьо́му нічо́го дотє́пного; 6) (*полагать*) уважати (ког^о, що за ког^о, за що *и* (*реже*) ким, чим), (*думать*) га́дати, думати, подумати (що), (*считать*) визна́вати, визна́ти ког^о, що за ког^о, за що, (*казаться кому*) здава́тися, зда́тися, видава́тися, відатися ко́му; (*называть*) називати, назвати ког^о, що ким, чим; (*приходить к заключению*) приходити, прийти до висновку. [Я вважаю, що він ма́є ра́цію (Київ). Я зовсім не вважаю, що мої одмі́тки були погáні (Крим.). Уважаю тебе́ за люди́ну розумну (Харківщ.). Він уважа́в мене́ дуже га́рною (Кандід). Я подума́в собі, що вона́ дуже змарні́ла (Київ). Він не визна́в моїх аргу́ментів за слу́шні (Київ). Ті шибеники, здається йому́ (**-дит он**), ненавиділи весь сві́т (Кінець Неволі).

Скільки він міг змалювати їм небо, воно видавалося їм (*они -дили его*) жакливою порожнечою (Країна Сліпих). Було в йому дещо таке, що ворог назвав-би фертивством (Кінець Неволі). Я переглянув його статтю і прийшов до висновку, що друкувати її не можна (Київ)]. **-дить, -ти возможным, нужным** – уважати (визнавати), визнати за можливе за потрібне. [Не вважала за потрібне крити своєї втіхи з того від'їзду (Л. Укр.). Вища сила визнала за потрібне не лишити йому нічого (Кінець Неволі)]. **-дить, -ти кого невиновным** – уважати (визнавати), визнати когось за невинуватого (за без(не)винного). **-дить, -ти хорошим, плохим** – визнавати, визнати за гарне (за добре), за погане (за кепське, за лихе). Я **-хожу это странным** – мені це здається (видається) дивним (чудним), я вважаю це за дивну річ.

Находимый – що його (її, їх) знаходять *и т. п.*; знаходжений, знаходжений. **Найденный** – 1) знайдений, знайдений, познаходжений, понаходжений; нашуканий, відшуканий; винайдений; натраплений, надібаний, нагібаний; намацаний, налапаний, понамацуваний, поналапуваний; напінаний; дібраний, прибраний; 2) знайдений, відкритий, відшуканий; винайдений; викритий; витрушений, повитрушуваний; 3) визначений, обчислений, вирахований; 4) зустрінутий, стрінутий; 5) побачений; 6) визнаний; названий.

II. Находит, нахаживать, найти, ср. з. – 1) (*наталкиваться*) **находити, найти, натрапляти, натрапити, трапити, (наскакивать)** наганятися, нагнатися, наскакувати, наскочити, (*набегать*) **набігати, набігти, (нападать)** **нападати, напасти, (напарываться)** **напорюватися, напоротися на когось, на що.** [За наші гріхи **находять** **ляхи** (Номис). **Бодай на тебе лиха година найшла!** (Брань). **Хто зна, щоб часом на якого ворога не (на)трапив** (Брацл.). **Трапила** (Натрапила) **коса на камінь** (Приказка). **Пароплав нагнався на міліну** (Київ)]. **Не на такого -шёл!** – не на такого **напав** (**натрапив, наскочив!**); 2) (*о тучах, облаках*) **наступати, наступити, надходити, надійти, набігати, набігти; срв. Надвигаться 2.** [Набігла **хмара, мов чумацьке ряденце** (Коцюб.). **-шёл туман** – **запав** (**упав, насунув, наліг, наполіг**) **туман. -шёл шквал** – **зірвався** (**знявся, схопився**) **шквал, зірвалася** (**знялася, схопилася**) **буря; 3** (*натекать*) **набиратися, набратися, набігати, набігти, натікати, натекти, находити, найти, (усилит.)** **понабиратися, понабігати, понатікати, понаходити.** [В **човен набралось** (**набігло**) **багато води** (Київщ.); 4) (*о людях: собираться во множестве*) **находити, найти, понаходити, збиратися, зібратися, назбиратися, (наталпливаться)** **натовплюватися, натовпитися; понатовплюватися.** [Найдуть **купою у хату** (М. Вовч.). **Найшло до шинку багато людей** (Сл. Ум.). **На ярмарок багато людей понаходило з околиць сіл** (Київщ.). **До зборні багато людей зібралось** (Сл. Ум.); 5) (*перен.: нападать на кого*) **находити, найти на когось, нападати, напасти на когось і когось, опадати, опасти когось, спадати, спасти на когось; срв. Нападать 4.** [На мене **такé находить, що сам не тямлю, що чиню** (Кониськ.). **На мене находить щось, від чого все навкруги тьмариться** (Країна Сліпих). **Це на мене часом нападає, – ось нічого не хочу робити, та й вже!** (Гр. Григор.). **На нього спадала байдужість** (Стефанік)]. **На меня -шёл такой стих** – **такий стих на мене найшов** (*накатил. насунув, нарінув*), **такий вітер на мене війнув, такé на мене найшло.**

III. Находит, см. II. Нахаживать.

I. Находиться, нахаживаться, найтись – 1) (*стр. з.*) **знаходитися** (*в песнях и находжаться*), **бути знаходженим, знайденим, познаходженим и т. п.; срв. I. Находит.** [Кістки тії **знаходжено дуже глибоко під землею** (Л. Укр.)]. **Встарину тут -вались** **клады** – **за старих часів тут знаходжено скарби.** **Широта места -дится по высоте солнца** – **широту місця (місцевості) визначають** (*реже: відшукують*) **за висотою сонця.** **Всё -дено в наилучшем порядке** – **все знайдено в найкращому порядку.** **Винный не -ден** – **винуватого (винного) не знайдено** (**не викрито, не знайшли, не викрили**). **При обыске -дены компрометирующие документы** – **під час трюсу знайдено** (**витрушено, викрито**) **компромітовні документи.** **Не -ден способ полного обесцвечивания тканей** – **не знайдено способу** (**спосіб**) **цілковитого знебарвлювання тканин** (*обычнее: зовсім или цілком знебарвлювати тканини*); 2) (*возвр. з.*)

знаходитися (в *песнях* и знаходжати́ся), знайти́ся, нахо́дитися (в *песнях* и находжа́тися), знайти́ся, (о *мног.*) по(з)нахо́дитися; *специальнее*: (-**дїтьсѧ** *вновь*) віднахо́дитися, віднайті́ся; (*отыскиваться*) відшу́куватися, відшука́тися, (о *мног.*) повідшу́куватися; (*выискиваться, сыскиваться, как исключение*) вийма́тися, ви(й)ня́тися, обира́тися, обібра́тися и обра́тися, (с *трудом, диал.*) ви́рискатися; (*встречаться, попадаться, случаться*) трапля́тися, трапити́ся, нагоджа́тися, нагодити́ся, вибира́тися, ви́братися; (*быть*) бу́ти, (*существовать*) існува́ти. [Побіть, то й аби-хто знайде́ться (Номис). Як но́же́м пробито, то знайдуться ліки (Чуб. V). Вслуговують їм слуги, – от пані в нас такі знаходяться! (М. Вовч.). Може знайде́ться дівоче серце, карі очі (Шевч.). Познахо́дилися такі жінки, що бачили, як він цілува́в її (Грінч.). Усе познахо́дилося, що в їх покра́дено (Чернігівщ.). «Чи понахо́дились-же коні?» – «Понахо́дились» (Київщ.). На цілий сві́т винявся один такий дід (Кониськ.). Винявся там такий чоловік, що за вбо́гих люде́й обставав (Грінч.). Треба тільки, щоб вийнявся енергі́йний ініціатор (Грінч.). Такі пішли до́щі, що й дня не винялося пого́жого (Грінч.). Обібра́вся такий-то хазя́їн (Драг.). Нехай між ва́ми обереться хто сміливий та піде вночі на грі́шну моги́лу (Г. Барв.). Десь ви́рискався ми́ршавий чолові́чок (Мирний). Моя дочка удови́ця, її люди́ трапляються; не сьогодні-завтра хтось посва́тає (Коцюб.). (Хоті́ли) затрима́ти (ні́мку), поки наго́диться францу́зка (Л. Укр.). Якщо не наго́диться нічо́го (служби), він бу́де зму́шений узя́ти з її гро́шей (Кінець Неволі). Як тільки бу́ло ви́береться у його́ слободна година (Сим.)]. **Виновний -шѣлсѧ** – винуватий (винний) знайшо́вся, -ого зна́йдено (ві́крито). *Не -дѣтсѧ ли у вас листа бумаги?* – чи нема́(є) (не бу́де, не знайде́ться) у вас (чи не ма́єте ви) а́ркуша папе́ру? *В мире такого другого не -дѣтсѧ* – у (на) (всьо́му) сві́ті тако́го друго́го не знайде́ться, сві́т його́ (тако́го, тако́го друго́го) не пока́же. [Удава́в із се́бе тако́го люто́го звіря́ку, що його́ і сві́т не пока́же (Яворн.)]. *Вот -шѣлсѧ приятель!* – от знайшо́вся при́ятель! *Вишь, какой -шѣлсѧ!* – ач який ви(й)нявся (ви́рискався, обібра́вся, ви́брався)! [Чи ти бач, який багати́р винявся! (Грінч.)]; 3) **-дїтьсѧ** (*не теря́ться*) – добира́ти, добрати́ розуму, дава́ти (знахо́дити), да́ти (знайти) собі́ ра́ду, (*догадываться*) догада́ватися, догада́тися, (*выпутываться*) ви́кручува́тися, ви́крутитися, (*не растеря́ться*) не втра́тити (не вте́ряти) розуму, не збенте́житися, не сторо́пити, не стеря́тися. [Не стеря́вся: добрав розуму (Полтавщ.). Він дасть собі́ ра́ду: бува́в у бувальця́х (Харківщ.). Догада́вся, що робити (Київщ.). Не стеря́вся і так все розпоя́снів, що по його́ ста́лося (Сл. Ум.)]. *Его не озадачишь, всегда -дѣтсѧ* – його́ не зіб'єш з пантелику (не спантели́чиш), за́вжди дасть собі́ ра́ду (ви́крутиться *или* зна́тимо, що робити). *Он везде -дѣтсѧ* – він скрі́зь (в усьо́му) дасть собі́ ра́ду (зна́тимо, що робити), він з усьо́го ви́крутиться. *Он ловко -шѣлсѧ, ответил хорошо* – він спритно ви́крутився, відказа́в добре; він не збенте́жився (не сторо́пів, не стеря́вся) і добре (доте́пно, ме́тко) відказа́в. *Он -шѣлсѧ и отвечал ему сейчас же* – він дав собі́ ра́ду (не збенте́жився, не сторо́пів, не стеря́вся) і відказа́в йому́ нега́йно. *Он -шѣлсѧ и умел выпутаться из затруднения* – він дав собі́ ра́ду (не збенте́жився, не сторо́пів) і зумі́в ви́плутати́ся (ви́борсати́ся) із скру́тного ста́новища. *Не -шѣлсѧ, что сказать* – не знайшо́в (не добрав розуму, не догада́вся), що сказа́ти; збенте́жився (сторо́пів, стеря́вся) і не зміг нічо́го сказа́ти; він не здо́бувся на сло́во (Крим.); 4) **-дїтьсѧ** (*только несов.*) – а) (*быть, пребывать*) бу́ти (сов. пробу́ти, *многokr.* бувати), перебува́ти (сов. перебу́ти), пробува́ти (сов. пробу́ти), (*в просторечии редко, в научном языке обычно*), знахо́дитися, (*иметь жилище, обитать*) домува́ти, (*жить*) жити, (*зан.*) ме́шкати, (*обретаться*) оберта́тися, (*редко*) поверта́тися, пово́дитися, ма́тися, (*зан.*) ме́шкати, промешка́ти, (*постоянно быть, не покидать*) держа́тися, (*помещаться, содержатся*) місти́тися; (*на складе: об имуществе, товарах*) бу́ти, перебува́ти, лежа́ти; (*стоять*) стоя́ти, (*лежать*) лежа́ти, (*сидеть*) сиді́ти, (*висеть*) висі́ти *и т. п.*; *срв. Быть*. [Якийсь час він лежа́в до́лілиць, диву́ючись, де він (*где он -дїтсѧ*) і що з ним ско́їлось (Країна Сліпих). Коно́н за́вжди був при госпо́ді, Грицько́ при скла́ді (Сл. Ум.). Де тепе́р

(перебуває, пробуває) ваш брат? (Київ). Де він тепер може перебувати? (Крим.). За капіталізму все перебуває в руках буржуазії (Азб. Комун.). Робітники й капіталісти перебувають зовсім не в однакових умовах (Азб. Комун.). Як тяжко на безвідді рибі пробувати, так тяжко на чужині безрідному пробувати (Метл.). Дунканів син пробуває в святого Едуарда (Куліш). Для того проживав Квітка в монастиреві, щоб ближче знаходитись коло дома божого (Куліш). З актових книгах знаходиться такий цікавий документ (Україна). Матрона римська у тюрмі домує! (Л. Укр.). Стах бере за розум і чесноту мого пана, коли такі тарантули отрутні доують вкупі з ним (Л. Укр.). Він там у Пісках мешкає (Мирний). Не раз у хаті обертався тоді його лакей (Крим.). Мирові переговори обертаються поки-що в стадії підготовчій (Н. Рада). Вона сама, одним одна душею, буде повертатися у такому великому городі (Квітка). Знає, де він поводитьсь (Квітка). А третя (частина війська) де ся має? (Ант.-Драг.). Порубаний, на рани смертельні змагає, а коло його джура Ярема промешкає (Ант.-Драг.). Зимом риба держиться на дні (Сл. Гр.). Напросто Лаговського містився за столом консул (Крим.). Право на кінці меча міститься (Вороний). В цих збірниках містились коротенькі оповідання (Рада). Цукор лежить у коморі (Київ). З одного боку рядка стояла дата (Остр. Скарбів). Він углядив, що лежить біля долішньої межі снігів (Країна Сліпих)]. **-тсья в бегах**, см. **Бег 2**. **-тсья в бедности** – жити (перебувати) в (при) злиднях (убого, при вбозстві), (образно) (голодні) злидні годувати. **-тсья в беспамятстве** – бути непритомним. **-тсья в ведении, подчинении чьём** – бути (перебувати) у віданні чиєму, у волі чий (під орудою чиєю), підлягати кому, чому. [Академія Наук перебуває в безпосередньому віданню верховної влади (Стат. Ак. Н.)]. **-тсья вне себя от чего** – (аж) нетямитися (сов. нестямитися) з чого. **-тсья дома** – бути вдома, (домовничать) домувати. [Наша пані домує, вечеряти готує (Чуб. III)]. **-тсья в заблуждении** – помилятися, мати помилкову думку, бути омиленим. [Чи справді я вирвалася на волю, чи може я тільки омилена? (Кониськ.)]. **-тсья в (полной) зависимости от кого, чего** – бути (перебувати) в цілковитій залежності, (цілком) залежати від кого, від чого. **-тсья в добром здравьи** – бути живим-здоровим (фам. в доброму здоров'ячку), матися добре, почувати себе добре. **-тсья в опасности** – бути (перебувати) в небезпеці (під небезпекою). **Он -дितсья в опасности** – він у небезпеці, йому загрожує небезпека. **-тсья в затруднении (в затруднительном положении)** – бути в скрутному становищі, бути заклопотаному (в клопоті), (редко) стояти зле, (безл.) комусь клопіт, (шутл.) непереливки (доводитися) кому. [В його природне щастя, що тебе поборе, хоч як-би зле стояв він (Куліш). Тепер я в клопоті (мені клопіт): що-ж далі діяти (Звин.). Заморгав очима, як завжди, коли доводилося непереливки (Корол.)]. **-тсья на пользовании в лечебном заведении** – перебувати на лікуванні – (лікуватися; зап. куруватися) в лікарні. **-тсья в равновесии с чем** – мати рівновагу (рівноважитися) з чим. **-тсья в верных руках** – бути (перебувати) в певних (вірних, надійних) руках. **-тсья в связи с чем** – бути зв'язаним (пов'язаним) з чим, бути (перебувати, стояти) в зв'язку з чим. [З оцим семітським коренем чи не перебуває часом в етимологічному зв'язку слов'янське «хмара»? (Крим.)]. **-тсья на службе** – бути (перебувати, пробувати) на службі; (служить) служити. **-тсья в соответствии с чем** – відповідати чому. [Прискорений темп поезій Олесья відповідає подіям гарячого часу (Рада)]. **-тсья на сохранении** – бути на схові (на схованці), переховуватися. **-тсья в тревоге** – бути (перебувати) в тривозі. **-тсья при этом, при том** – бути при цьому, при тому. **Рука его -лась на столе** – рука його лежала на столі. **Его имя не -дитсья в списке** – його ім'я нема(є) в спискові, його ім'я не стоїть у спискові. **Он -дитсья за границей** – він (перебуває, пробуває, живе) за кордоном. **Если -дутсья желающие** – якщо знайдуться (будуть, трапляться) охочі. **-дятсья люди, осмеливающиеся мечтать** – є (існують, трапляються, знаходяться) люди, що з[на]важуються мріяти; б) (о местоположении) бути, міститися, (только о географ.) знаходитися, (лежатсья) лежати, розлягтись (в прощ. вр. глагола), (стоятьсья) стояти; (простиратсья) простягатися (сов. простягтись), стелитися,

простелятися (*сов.* простелітися) (-люся, -лишся), простилатися (*сов.* прослатися (-стелюся, -стелешся)); *срв.* **Лежать 4**. [Навпроти його каюти була комора (Кінець Неволі). В поперечній стіні будинку були двері (Олм. Примха). Навпроти будинку містилася (стояла) стайня (Київщ.). Насподі гортани міститься персневий хрящ (М. Калин.). Квартира містилася в найнижчому поверсі (Крим.). Ця установа (міститься) в Києві (Київ). Основа лежить під самим Харковом (Куліш). Склепіння лежало глибоко під поверхнею землі (Едг. По). Подався до їдальні, що лежала в кідьканадцятьох кроках (В. Гжицьк.). Де наше село? – а їдьте просто шляхом, доїдете до ставу – то наше село розляглося понад ставом (Звин.). Одна з подовжніх стін будинку стояла просто воріт огорожі (Олм. Примха). Перед ганком стелився моріжок (Київщ.)]. **Остров Мадагаскар -диться вблизи восточного берега Африки** – острів Мадагаскар (знаходиться *или* лежить) близько східного берега Африки. **Город -дится на берегу реки** – місто лежить (розляглося, розгорнулося) над рікою. **Между Африкой и Южной Америкой -дится Атлантический океан** – (по)між Африкою й Америкою простягається (простягся) Атлантийський океан. **Находясь** – бувши (*многор.* буваючи), перебуваючи, пробуваючи *и т. п.* [Пробуваючи на службі (Н.-Лев.)]. **Находящийся, Находившийся** – що є (перебуває, пробуває *и т. п.*), що був (перебував, пробував *и т. п.*), (-щийся *ещё*) сущий. [До всіх земляків, на Україні сущих (Шевч.)]. **-щийся близко** – близький, поблизький. **-щийся вверху, внизу** – горішній, долішній. **-щийся далее** – дальший. [Сіра мряка, що залягла дальшу, безлісну долину (Франко)]. **-щийся на таком-то расстоянии от чего** – далекій на стільки то від чого. [Одно моє поле даліке від другого на гонів двоє (Звин.)]. **-щийся вне себя от чего** – нестямний з чого. **-щийся на учёте** – обліковий; *см.* **ещё Состоящий (под Состоятъ)**.

II. Находиться, *см.* II. Нахаживаться 2.

Находка – 1) (*действие*), *см.* **Нахождение 1 а – в; оконч.** – а) знайдення, знахід (-ходу), найдення; нашукування, відшукування; винайдення, натраплення, надібання, (*диал.*) нагибання; віднайдення; намацання, налапання; напигання. [Щасливе натраплення на спосіб прискорювати темп життя (М. Калин.)]; б) знайдення, відкриття (-ття), відшукування; винайдення; викриття; витрушення; в) визначення, обчислення, вирахування; 2) (*найденное*) знахідка, нахідка, знахід (-ходу), (*редко, обыкнов. найденный*) знайда, (*диал.*) нагибка. [Вряди-годи трапляється знайти нові пам'ятки тогочасної літератури; можливість таких знахідок не виключена й надалі (Рада). Учись си́ну, – на старість буде як нахідка (Приказка). Становий приїхав тільки на другий день після знайди (М. Левиц.). «Йду до пана знайду продавати». – «Що за знайда! покажи-но!» (Рудан.)]. **Удачная -ка** – щаслива знахідка; 3) (*открытие*) відкриття (-ття); (*изобретение*) винайдення (-ння), винахід (-ходу).

Находковый – знахідковий.

Находник – зайда, заволока. [Інші історики вважають ляхів заволоками, що прийшли та й насіли на вислян (Куліш)].

Находной, *см.* Нахожий.

Находный – 1) (*найденный*) знайдений, натраплений, надібаний; 2) *см.* **Нахожий**; 3) (*временно приходящий*) нахожалий. [Він не тутешній; се так якийсь нахожалий, – хто його зна, відкіля він (Київщ.)].

Находочный – знахідковий; (*находимый*) знаходжений.

Находу, *нрч.* – серед ходу, серед руху, на-всьому ході, (*только о человеке*) похода, (*мимоходом*) мимохідь, за одним ходом, (*бегло, вскользь*) побіжно. [Хіба-ж можна посмарувати вагон серед ходу? (Київ). «Ти-ж і торбу не зав'язав!» – «Та це я похода зроблю» (Кониськ.). Біжу мерщій на роботу, хліб похода їм (Н.-Лев.). «Увечері буду», – шепнув він мені мимохідь (Крим.). Побіг і, за одним ходом, сіпнув мене за рукав: «примічай!» мовляв (Крим.)].

Находчиво, *нрч.* – спритно, дотепно, метко, бистродумно; (*удачно*) вдало; *срв.* **Находчивый**

2.

Находчивость – бистродумність, бистрий розум (-му), бистроумність, додумливість, спритність, дотепність, меткість (-ости); *срв.* **Находчивый**.

Находчивый – 1) (*счастливый на находки*), знахідливий; 2) (*умеющий найтись*) бистродумний, бистрий на розум, бистрий на слово, бистроумний, додумливий, спритний, (*остроумный*) бистроумний, дотепний, (*ловкий*) меткий. [Огонь вигадливого та бистроумного гумору не згасав у йому (Н.-Лев.). Не дуже дотепний (Київ). Перо меткого публіциста (Рада). О, меткий хлопець! ніколи не стеряється – знайде, що одмовить (Сл. Ум.)].

Находчик, -чица – знахідник, -ниця.

Находящийся, см. I. Находиться.

Находят – (з)находжати; *см. I. Находить 1.*

Нахождение – 1) (*действие*) – а) знаходження, нахóдження; нашу́кування, відшу́кування; вінахóдження, натрапліяння, надібання *и* надібування, (*диал.*) нагібування; віднахóдження; намацування, налапування; напитування. *Арестовать на месте -ния* – (в будущем) заарештувати, де знайдено (знайдений, -на, -не) буде (де знайдуть); (в прошлом) заарештувати, де знайдено (було) (*или* де знайшли). *В случае -ния* – якщо знайдено (знайдений, -на, -не) буде, якщо знайдеться; б) знахóдження, відкривання, відшукування; винахóдження; викривання; витрушування; добира́ння; в) визначання, обчислення, вираховування; *оконч. см. под Находка 1*; г) заставання, зустріч[в]ання, стрічання, стрівання. *Срв. I. Находить 1 - 4*; 2) (*наход*) – а) нахóдження, натрапліяння, наска́кування, набігання, нападання; *см. ещё Наход 1 и Нашествие*; б) наступання, надхóдження, надхід (-ходу), набігання; (*о тумане*) западання, упадання, налягання, наполягання; в) набігання, натікання, нахóдження, нахід (-ходу); г) нахóдження, нахід; г) нахóдження, нахід, нападання, напад (-ду), опадання, спадання. *Срв. II. Находить 1 - 5*; 3) (*пробывание*) буття (-ття); перебування, пробування; *срв. I. Находиться 4*; 4) родовище; *см. Месторождение 2.*

Нахожий – нахóжий, найшлий, зайшлий. [Чужі, нахóжі люди хтять у нас верховодити (Звин.)].

Нахозяйничать – 1) (*наделать хозяйничая*) нагосподарювати, нахазяї[й]нувати, (*гал.*) нагаздувати. [Отак, кажу, нахазяйнував синочок! (Тесл.)]; 2) (*заработать хозяйничая*) загосподарювати *и* загосподарити, пригосподарювати *и* пригосподарити що.

Нахозяйничанный – 1) нагосподарьований, нахазяї[й]нований, нагаздований; 2) за[при]господарьований, за[при]господарений. **-ться** – нагосподарюватися нахазяї[й]нуватися, нагаздуватися, попогосподарювати (досхочу) *и т. п.*

Нахоложивание, см. Настуживание.

Нахоложивать, -ся, нахолодить, -ся, см. Настуживать, -ся.

Нахольться – напеститися, напестуватися, попопестити (досхочу) *и т. п.*; *срв. Холить.*

Нахолькать шею кому – надавати (за)потіличників (нашийників) кому, нагодувати (за)потіличниками кого.

Нахольмить – (*землю*) напáгорити, нагорбувати, насугóрбити, погорбувати, погорбити, посугóрбити (землю), (*песок, снег*) накучугóрити, скучугóрити (пісок, сніг).

Нахольмлённый – напáгорений, на[по]горбований, на[по]сугóрблений, на[с]кучугóрений. **-ться** – випнутися горбом.

Нахолодать, см. Настыть 1 (под Настывать).

Нахолодаться – намерз(ну)тися, (*о мног.*) понамерзатися; *см. Намёрзнуться (под Намерзаться).*

Нахолодёлый, см. Настылый 1.

Нахолодеть, см. Нахолодать.

Нахолодить, -ся, см. Нахоложивать, -ся.

Нахоло́женіє, см. **Насту́женіє**.

Нахоло́нуть, см. **Нахолода́ть**.

Нахому́таніє – 1) намота́ння, наго́рнення; накі́нення, нава́лення; 2) наклепа́ння, набреха́ння; 3) наве́рзе[і]ння, наторо́чення, наплі́скання, наля́пання язико́м. Сrv. **Нахому́чивать**.

Нахому́тати, см. **Нахому́чивать**.

Нахому́тник – нахому́тник (-ка).

Нахому́чиваніє – намо́тування, наго́ртання; накіда́ння, нава́лювання: сrv. **Нахому́чивать 1**.

Нахому́чивать, нахому́тати – 1) *что на кого* – а) (*накуты́вать*) намо́тувати, намота́ти, наго́ртати, наго́рнути, (*о мног.*) понамо́тувати, понаго́ртати що на ко́го; б) (*навали́вать роботу*) накіда́ти, накіну́ти, нава́лювати, навалі́ти ба́гато (си́лу) пра́ці (робо́ти) на ко́го, до́бре впря́гти ко́го в робо́ту; 2) **-та́ть на ко́го** – наклепа́ти, набреха́ти на ко́го; сrv.

Наклевета́ть; 3) **-та́ть** – наве́рзти, наторо́чити, натере́вєнити, наплі́скати, наля́пати язико́м;

см. **Наболта́ть 2**. **Нахому́танный** – 1) намота́ний, наго́рнений *и* наго́рнутий, понамо́туваний, понаго́ртаний; накіну́тий *и* накі́нений; нава́лений, понакі́даний, понава́люваний; 2) наклепа́ний, набреха́ний; 3) наве́рзений, наторо́чений, натере́вєнений, наплі́сканий, наля́паний язико́м.

Нахорони́ть – 1) (*напря́тать*) нахова́ти, понахо́увати чо́го. [Скрі́зь понахо́ував до́бра (Ки́ївщ.)]; 2) (*напогреба́ть*) нахова́ти, попохова́ти ко́го. [Хіба́ ма́ло я попохова́в ро́дичів! (Звин.)].

Нахорони́ться – нахова́тися, попохова́ти (досхо́чу, до-не́(с)хо́чу).

Нахоро́хориться – 1) см. **Нахо́хлиться** (*под Нахо́хливать*); 2) (*вдоволь*) нако́стричїтїся, найоржїтїся; напріндїтїся, накомїзїтїся, налама́тїся, назадава́тїся, попоко́стричїтїся (досхо́чу) *и т. п.*; сrv. **Хоро́хориться**.

Нахоті́ться – нах(о)ті́тїся, набажа́тїся.

Нахо́хливать го́лову ко́му – нахо́шлати, накуйо́вдити, скуйо́вдити го́лову (воло́сся, чу́ба) ко́му, наї́жити, наї́жачити чупрїну ко́му.

Нахо́хливаніє, Нахо́хленіє – настовбу́рчування, настовбу́рчення, настовпу́жування, настовпу́ження, наї́жування, наї́ження, напу́трювання, напу́трєння.

Нахо́хливать, нахо́хлить – настовбу́рчувати, настовбу́рчити, настовпу́жувати, настовпу́жити, наї́жувати, наї́жити, напу́трювати, напу́трїти, (*о мног.*) понастовбу́рчувати, понастовпу́жувати, понаї́жувати, понапу́трювати що; сrv. **Наї́живать. Нахо́хленный** – настовбу́рчений, настовпу́жений, наї́жений, напу́трєний, понастовбу́рчуваний *и т. п.* **-тїся** – настовбу́рчува́тїся, настовбу́рчїтїся, понастовбу́рчува́тїся; бу́ти настовбу́рчуванїм, настовбу́рченїм, понастовбу́рчуванїм *и т. п.*; сrv. **Наї́жива́тїся *и* Надува́тїся 4**. [Кво́чка, наду́вшись *і* настовбу́рчївшись рябе́ньким пір'я́чком, во́дила курча́т (Ко́цюб.). Инді́чка настовбу́рчїлась (Хоро́льщ.). Як напу́трївсь! дїві́ть! воло́сся дого́ри! (Звин.)].

Нахо́хотати, -ся – наре́готати (-го́чу, -чеш), -ся, наре́готїти (-го́чу, -го́тиш), -ся. [По́вну ха́ту наре́готала (Ки́ївщ.). Нареготала́сь, аж кишкі́ боля́ть (Кані́вщ.)].

Нахо́хрїть, -ся, см. **Нахо́хлить, -ся** (*под Нахо́хливать*).

Нахрабрі́ть – нахоробрі́ти, (*подбодрїть*) підба́дьорїти ко́го.

Нахрабрі́ться – нахоробрі́тїся, нахрабрува́тїся, (*подбодрїтїся*) підба́дьорїтїся.

Нахра́мываніє – наку́льгування, припа́дання (наля́гання) на но́гу.

Нахра́мывать – наку́льгувати, припа́дати (наля́гати) на но́гу.

I. Нахра́п – гвалт (-ту), на́храп (-пу); Сrv. **Насї́ліє 2. -пом**, см. *отдельно*.

II. Нахра́п – 1) см. **Нахра́пник**; 2) сплю́х (-ха), сплю́ха (-хи), сонько́, соню́га; сrv. **Соня**.

Нахра́пєть, -ся – нахро́пті, -ся, нахро́птіти, -ся.

Нахра́пїстый – гвалтї́внїчий, нахра́пїстий.

Нахра́пкі, нрч. – наха́бно, наві́сом. **-кі лєзть** – осо́ю лі́зти у ві́чі ко́му, насі́кува́тїся на ко́го, сі́[и]ка́тїся до ко́го.

Нахра́пник – 1) гвалтівник (-ка), нахра́пник (-ка); *срв.* **Насильник**; 2) (часть узды) нахра́пник (-ка).

Нахра́пный – гвалтівний, нахра́пний.

Нахра́пом, *нрч.* – живосилом, гвалтом, нахра́пом, нало́пом, навісом, на́падом, самопі́хом, на-самопіх. [Човна́ взяв живосилом (Корол.). Налопом увійшли у хату (Сл. Гр.). Навісом не можна робити (Чернігівщ.). На́падом до мене лізе (Тобіл.). Лізуть у хату самопі́хом (Зміївщ.). Як я до їх піду на-самопіх? (Чернігівщ.)].

Нахребетник – 1) дармоїд (-да), похлібець (-бця); 2) (*в шлее*) накри́жник (-ка).

Нахребетничать – дармоїдно жити, об'їдати кого.

Нахребетный – нахребтовий.

Нахрипе́ть, -ся – нахрипіти, -ся, нахарча́ти, -ся.

Нахристосо́ваться – нахристува́тися, нахристос(ув)а́тися з ким.

Нахрома́ться – накульга́тися, нашкандиба́тися, нашку[а]тильга́тися, нашкатульга́тися.

На́хрупко, *нрч.* – накрихко, аж до крихкості.

Нахрусте́ть – нахрустіти, нахруща́ти, нахрумтіти, нахрумча́ти, нахруп(с)тіти.

Нахрюка́ть, -ся – нарохкати, -ся, нарохкотіти, -ся, нахр(ь)о́кати, -ся, нахрунькати, -ся.

Нахули́ть, -ся – наганити, -ся, нага́ньбити, -ся, нагу́дити, -ся, напога́нити, -ся.

Нацапа́ть, *см.* **Нахапачь**.

Нацара́паніе – 1) надря́пання, нашкря́бання, надертя́ (-тя) *и* надра́ння; 2) наригува́ння *и* нариглюва́ння. *Срв.* **Нацара́пыва́ть**.

Нацара́пка, *см.* **Нацара́пыва́ние** *и* **Нацара́паніе**.

Нацара́пыва́ние – надря́пування, нашкря́бування, надира́ння.

Нацара́пыва́ть, нацара́пачь, нацара́пнуть – 1) надря́пувати, надря́пати, надря́пнути, нашкря́бувати, нашкря́бати, надирати, надерти *и* надра́ти, (*о мног.*) понадря́пувати, понашкря́бувати, понадирати що. [Нашкря́бав собі руку (Сл. Гр.)]; 2) **-пачь** (*написа́ть*) – надря́пати, нашкря́бати, наригува́ти *и* нариглюва́ти, (*о мног.*) понадря́пувати, понашкря́бувати, понариго́увати що. [Надря́пає що по-украї́нському (Грінч.). Такого́ тут нашкря́баю, що й сам опісля не розберу́ (Тобіл.). Бач, як нариглюва́в письмо! (Вовчанщ.)].

Нацара́панный – надря́паний, нашкря́баний, понадря́пуваний, понашкря́буваний; нариго́ваний, нариглю́ваний, понариго́уваний. [Надря́пана рука́ (Канівщ.). Надря́паний на папе́рі вірш (Київ)]. **-ться** – 1) (*стр. з.*) надря́пува́тися, бу́ти надря́пуваним, надря́панім, понадря́пуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) надря́патися, нашкря́батися, поподря́пати, попошкря́бати (*досхочу*).

Нацвести, Нацвесьть, *см.* **Нацвета́ть**.

Нацвестись – нацві́стися, накві́тнутися, попоцві́сти, (*о злаках*) наквітува́тися, попоквітува́ти *и т. п.*; *срв.* **Цвести**.

Нацвёт – 1) *см.* **Налёт 4 б и в**; 2) (*цвель*) цвіль (-ли); *срв.* **Плесе́нь**.

Нацвёт – 1) (*действие*), *см.* **Нацветка**; 2) (*на мехе*) сідь (-ди), сивина́.

Нацвета́ние – 1) нацвіта́ння, зацвіта́ння, розцвіта́ння; 2) нацвіта́ння. *Срв.* **Нацвета́ть**.

Нацвета́ть, нацвести́ *и* нацвесьть – 1) (*о цветах*) нацвіта́ти, нацві́сти, позацвіта́ти, (*зацвета́ть*) зацвіта́ти, зацві́сти, позацвіта́ти, (*расцвета́ть*) розцвіта́ти, розцві́сти, порозцвіта́ти; 2) (*о плесени*) нацвіта́ти, нацві́сти, понацвіта́ти.

Нацвете́ние – нацві́тіння.

Нацвети́ть, -ся, *см.* **Нацвечи́вать, -ся**.

Нацветка – розмальо́вування, *оконч.* розмалюва́ння.

Нацветной – 1) насі́лий, понасіда́лий; 2) нацві́лий. *Срв.* **Нацвет**.

Нацвечи́вание, Нацвече́ние, *см.* **Нацветка**.

Нацвечи́вать *и* Нацвеча́ть, нацвети́ть – розмальо́увати, розмалюва́ти що; *см.*

Расцвети́вать. -ти́ть нос – надудлитися, насмокта́тися; *см.* **Напи́ться 2** (*под Напива́ться*).

Нацвечѣнный – розмальований; (*цветистый*) квітчастий, (*с цветками*) цвіткований. [Галєра цвіткована, мальована (Дума)]. **-тѣся** – 1) розмальовуватися, розмалюватися; бути розмальовуваним, розмальованим. **-тѣться рум'янами** – нарум'янитися, нашмінкуватися, намалюватися (намаститися) рум'янами (рум'янцєм). **-тѣться нарядами** – вицяцькуватися (вичепуритися) квітчасто (строкато). *Лука -тились цветами* – луки вимережилися (забарвилися, заясніли, вкрилися) квітками; 2) **-тѣться**, см. *выше -тѣть нос*.

Нацѣд, см. **Нацѣдка**.

Нацѣдѣть, -ся, см. **Нацѣживать, -ся**.

Нацѣдка – 1) (*действие*), см. **Нацѣживание, Нацѣжение**; 2) (*нацѣжѣнная жидкость*) нацїдка, нацїджене (-ного). *В кринках -ка не полна* – глїчки нацїдженї не повно.

Нацѣдчик, -чица – нацїдник, -ниця, нацїдживач, -вачка, цїдїй (-дїя), -дїйка.

Нацѣжать, см. **Нацѣживать**.

Нацѣживание, Нацѣжение – 1) нацїдживання, нацїдження; 2) нацїдживання, нацїдження, вцїдживання, вцїдження, наточування, наточення *и* наточїння, вточування, вточє[ї]ння; пїдцїдживання, пїдцїдження, пїдточування, пїдточ[ї]ння. *Срв. Нацѣживать*.

Нацѣживать и Нацѣжать, нацѣдѣть – 1) (*процѣживать известное количество чего*) нацїдживати, нацїдити чогó. **-дѣть сквозь зубы** – нацїдити крізь зуби; 2) (*наливать во что*) нацїдживати, нацїдити, вцїдживати, вцїдити чогó в що, (*из крана, из затыкаемого сосуда ещѣ*) наточувати, наточити, вточувати, вточити чогó в що з чогó, (*о мног.*) понацїдживати, повцїдживати, понаточувати, повточувати; (*вдобавку к ранее нацѣжѣнному*) пїдцїдживати, пїдцїдити, пїдточувати, пїдточити чогó. [Нацїди молока в пляшку (Київщ.). В таку малєньку кварту багато не вцїдиш (Брацл.). Ведє його до бочок та й точить пів кварти, алє тїлько наточив, – аж чопá чорт має! (Рудан.). Ходїм, мѣду вточим! (Тобїл.). Пїдточи наливки в пляшку! (Сл. Гр.)]. **Нацѣже[ѣ]нный** – 1) нацїджений, понацїдживаний; 2) нацїджений, вцїджений, наточений, вточений, понацїдживаний *и т. п.*; пїдцїджений, пїдточений. **-тѣся** – 1) нацїдживатися, нацїдитися, понацїдживатися; бути нацїдживаним, нацїдженням, понацїдживаним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нацїдитися, попоцїдити (досхочу), (*о мног.*) понацїдживатися *и т. п.*; *срв. Цѣдѣть*.

Нацѣл, см. **Нацѣливание, Нацѣление**.

Нацѣливание, Нацѣление – нацїлювання *и* нацїляння, нацїлення, налучання, налучення; нарих[ш]товування, нарих[ш]тування, вимїрювання *и* вимїряння, вимїрення; *срв.*

Нацѣливать.

Нацѣливать и Нацѣлять, нацѣлѣть – нацїлювати *и* нацїляти, нацїлити що *и* чим на (в) кого, в (на) що *и* когó, що, (*удачно*) налучати, налучити чим в кого *и* когó, (в) що, (*преимущ. о пушке ещѣ*) нарих[ш]товувати, нарих[ш]тувати, вимїрювати *и* вимїряти, вимїрити (гармату) на що, (*о мног.*) понацїлювати *и* понацїляти, повимїрювати, понарих[ш]товувати; *срв.*

Наводитъ 2 и см. ещѣ ниже -тѣся 2. [Добре нацїляй (у яблуко), щоб збив за пѣршим разом (Грінч.). Не налучу нїяк нїткою у вушко (Червоногр.)].

Нацѣленный – нацїлений, налучений, нарих[ш]тований, вимїрений, понацїлюваний, повимїрюваний, понарих[ш]товуваний. **-тѣся** – 1) (*стр. з.*) нацїлюватися, бути нацїлюваним, нацїленням, понацїлюваним *и т. п.*; 2) нацїлятися *и* нацїлюватися чим на (в) кого, в (на) що, наміряти(ся), наміритися ким на (в) кого. [Що тїльки нацїлѣться (стрїлєць), заяць і є (ЗОЮР I). Ножєм у груди він дївчинї наміряє (Грінч.). Стрїлєць ще намірився в третїй раз (Рудч.)]; 3) (*вдоволь, сов.*) нацїлятися, нацїлитися, налучитися на (в) кого, в (на) що, наміря[и]тися на (в) кого, попоцїляти (досхочу) *и т. п.*

Нацѣлка, см. **Нацѣливание, Нацѣление**.

Нацѣло, *нрч.* – нацїло, без остачї.

Нацѣловать, см. **Нацѣловывать**.

Нацѣловаться – 1) (*целуя*) нацїлюватися, попоцїлювати (досхочу), (*о мног.*) понацїлюватися;

- 2) (*целуясь*) націлува́тися, попоцілува́тися (досхочу́), (*о мног.*) понаціло́вуватися. [Націлувавши́сь, наговоривши́сь, пішли (Квітка). Навздогінці не націлува́тися (Номис)].
- Нацеловыва́ть, нацелова́ть** – націло́вувати, націлува́ти, (*о мног.*) понаціло́вувати ко́го. [Ач, як понаціло́вували собі́ губи, – аж попу́хли! (Полтавщ.)]. **Нацелова́нный** – націло́ваний, понаціло́ваний.
- Нацельщик, -щица** – націлювач, -вачка.
- Нацеля́ть, -ся, см. Нацелива́ть, -ся.**
- Наценя́ть, наценить** – націнювати, націніти, націно́вувати, націнува́ти, (*о мног.*) понацінювати, понаціно́вувати чо́го. **Наценённый** – націнений, націнований, понацінюваний, понацінований.
- Нацеп** – начіпок (-пка); *срв. Привеска 2.*
- Нацепи́ть, -ся, см. I. Нацепля́ть, -ся.**
- Нацепка** – 1) (*действие*), *см. Нацепле́ние*; 2) *см. Наце́пок.*
- Нацепле́ние** – начі[é]плювання, *оконч.* начéплення, почéплення.
- Нацепля́ние** – начіпля́ння (-ння).
- I. Нацепля́ть (несов.), нацепи́ть** – начі[é]плювати, начепи́ти, почепи́ти, (*о мног.*) поначі[é]плювати, почіпля́ти що на ко́го, на що. [Начепи́ла ланцюжо́к (Котл.). Почепи́в собі́ сакви́ на плечі (Греб.). Взяла́ землі́ під вишнею, на хрест почепи́ла (Шевч.)]. **Нацепле́нный** – начéплений, почéплений поначі[é]плюваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) начі[é]плюватися, бу́ти начі[é]плюваним, начéпленим, поначі[é]плюваним. [Поначіплювано́ густо́ стру́ни золоті́ (Куліш)]; 2) (*возвр. з.*) начі[é]плюватися, начепи́тися, поначі[é]плюватися. **-питься на кого** (*перен.*) – причепи́тися до ко́го; 3) (*вдоволь, сов.*)– а) (*целяя*) начіпля́тися, попochіпля́ти (досхочу́); б) (*целяясь*) начіпля́тися, попochіпля́тися (досхочу́).
- II. Нацепля́ть (сов.)** – начіпля́ти, поначі[é]плювати чо́го на ко́го, на що. [Начіпля́є корали́ків, щоб ї́ любити (Пісня). Ти тільки́ придиви́сь, чо́го вони́ поначіплювали на себе́ (Н.-Лев.)].
- Нацепля́нный** – начіпля́ний, поначі[é]плюваний.
- Нацепно́й** – начіпни́й, начі[é]плюваний; (*нацепле́нный*) начéплений.
- Наце́пок** – ка́пиця.
- Нацепчивы́й** – начéпистий, причéпистий.
- Нацепщик, -щица** – начі[é]плювач, -вачка.
- Национализа́тор, -торка** – націоналіза́тор (-ра), -торка.
- Национализа́торский** – націоналіза́торський.
- Национализа́ция** – 1) (*действие*), *см. Национализиро́вание*; 2) (*и действие и результат*) націоналіза́ція.
- Национализиро́вание** – націоналізува́ння, *оконч.* знаціоналізува́ння.
- Национализиро́вать** – націоналізува́ти, *сов.* знаціоналізува́ти ко́го, що.
- Национализиро́ванный** – (з)націоналізо́ваний. **-ться** – націоналізува́тися, *сов.* знаціоналізува́тися; бу́ти (з)націоналізо́ваним.
- Национализм** – націоналі́зм (-му). [Прихильник зоологі́чного націоналі́зму (О. Пчілка)].
- Национали́ст, -ли́стка** – націоналі́ст, -ли́стка, (*устар.*) націона́л (-ла), -на́лка. [Націоналісти́ різних та́борів (Пр. Правда). Українські націона́ли (Грінч.). Ви космополі́тка чи націона́лка? (Н.-Лев.)]. **Узкий -лист** – вузький націоналі́ст.
- Национали́стически, нарч.** – націоналі́стично.
- Национали́стический** – націоналі́стичний. [Боротьба́ па́ртії проти націоналі́стичних збо́чень (М. Скрипн.)].
- Национа́л-либе́рал** – націона́л-лібе́рал (-ла).
- Национа́л-фаши́ст** – націона́л-фаши́ст (-та).
- Национа́льно, нарч.** – націона́льно. **-но созна́тельный** – націона́льно свідомий.
- Национа́льность** – 1) (*принадлежность к нации*) націона́льність (-ности). [Дороге́ пра́во

своєї національності (Куліш)]. *Ваша -нось?* – ваша національність?; 2) національність, нація, (*народность*) народність (-ности); *срв.* **Нація**. [Доки буде на світі хоч одна пригноблена національність (Грінч.). Панувала зверху (польщина), понявши саму шляхту руську, а внизу – яка була народність у хліборобів, така й зосталась (Куліш)].

Национальный – національний. [Національний гімн (Куліш). Національний убір (Н.-Лев.). Національна епопея (Крим.)]. **-ний вопрос** – національне питання, -на справа. [Боротьба на терені національного питання (М. Скрипн.)]. **-ная гвардия** – національна гвардія. **-ний конвент** – національний конвент, Конвент (-ту). **-ное собрание** – національні збори (-рів). **-ное угнетение** – національне пригноблення, -ний утиск (гніт).

Нація – нація. [Вважаючи свою народність за українську націю (Грінч.)].

Нацмен – нацменшість (-шости). **-ны** – нацменшості (-тей *и* -тів).

Нацокать, -ся – нацокати, -ся.

Нацыганить, -ся – 1) (*наканючить, -ся*) нациганити, -ся; 2) (*набарышничать, -ся*) намі[е]нжувати, -ся, (*диал.*) наменджувати, -ся чим (*напр.* кіньми).

Начавкать, -ся – наплямкати, -ся, нацямкати, -ся, начва[я]кати, -ся, нажва[я]кати, -ся.

Начадить – начадити, наробити чаду, (*при неодоуш. суб'екте*) начадіти. [Так начаділа молоком, що й не продихнеш (Київщ.). Наробила чаду (Брацл.)]. **-тсья** – начадітися, (*при неодоуш. суб'екте*), начадітися.

Начайничаться – начаюватися, попочаювати (досхочу).

Начайный – чарковий, (на)чайовий; *срв.* **Наводочный**.

Начакрыжить – начикрижити, накрёмсати, (*о мног.*) поначикрижувати, понакрёмсувати чого. **Начакрыженный** – начикрижений, накрёмсаний, поначикрижуваний, понакрёмсуваний. **-тсья** – 1) начикрижитися, поначикрижуватися; бути начикриженим, поначикрижуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь*) начикрижитися, накрёмсатися, попочикрижити, попокрёмсати (досхочу), (*о мног.*) поначикрижуватися, понакрёмсуватися.

I. Начал, см. Началка.

II. Начал (*у раскольников*) – початок (-тку) моління, первомолітва, первомоління, (*рус.*) начал (-ла). **Великий, малый -чал** – велике, мале первомоління, (*рус.*) великий, малий начал. **Класть, положить -чал** – молитися, помолитися, справляти (відбувати), справити (відбути) начал.

Начала, см. Начало 5 и 10.

Началивание, Началение – 1) доточування, доточення *и* доточіння, на(д)точування, на(д)точе[і]ння, підточування, підточе[і]ння, наштуковування, наштукування; 2) прив'язування, прив'язання. *Срв.* **Началивать**.

Началивать, началить – 1) *что чем* – доточувати, доточіти, на(д)точувати; на(д)точіти, підточувати, підточіти, наштукувати, наштукувати, (*о мног.*) подоточувати *и т. п.* що чим; 2) *что к чему* – прив'язувати, прив'язати, (*о мног.*) поприв'язувати що до чого.

Началенный – 1) доточений, на(д)точений, підточений, наштукований, подоточуваний *и т. п.*; 2) прив'язаний, поприв'язуваний. **-тсья** – 1) доточуватися, доточітися, подоточуватися; бути доточуваним, доточеним, подоточуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нав'язатися, попов'язати (досхочу), (*о мног.*) понав'язуватися *и т. п.*; *срв.* **Чалить**.

Началие, стар., см. Начальство 1.

I. Началить, -ся, см. Началивать, -ся.

II. Началить, см. Начальствовать.

Началишко – поганенький (абі-який) початок (-тку).

Началка – 1) (*действие*), *см.* **Началивание, Началение**; 2) (*качество действия; началенное*) доточка, на(д)точка, підточка; прив'язка; *срв.* **Началивать**.

Началковый – доточковий, на(д)точковий, підточковий; прив'язковий; *срв.* **Началка 2.**

Начало – 1) (*в пространстве*) початок (-тку) *и* (*зап.*) початок (-тку). [От початок дошки, а от

кінєць її (Київщ.). Нитки так попереплутувалися, що й не знайдеш ні початку, ні кінця (Київщ.). Початок (Шевченкової) поеми «Княжна» (Доман.). *В -ле книги* – на початку книжки (книги). *От -ла до конца* – від початку (від краю) до кінця (до краю). [Переїдімо поле від початку до кінця (від краю до краю) (Київщ.)]. *-ло долины* – верхів'я (початок) долини. *Братъ -ло* – починатися, (*реже*) зачинатися. [Наша річка зачинається десь дуже далеко (Звин.)]; 2) (*во времени*) початок *и* (*зап.*) початок, почин (-ну), починок (-нку), начаток (-тку), (*зачало*) зачало, зачаток (-тку). [Початок і не можна знати, відкіля взявся (Номис). Був початок осені (Грінч.). Перед початком учіння (Васильч.). Тихо ліну до ясного краю, де нема ні смерті, ні почину (Грінч.). Починок словесности руської (Куліш)]. *Не иметь ни -ла, ни конца* – не мати ні початку (ні почину), ні кінця (ні краю, ні кінця-краю). *Нет ни -ла, ни конца* – нема(є) ні початку (ні почину), ні кінця (ні краю, ні кінця-краю), нема(є) початку (почину) і кінця (краю, кінця-краю). [Душі почину і краю немає (Шевч.)]. *В -ле, см. Вначале. В -ле чего* – на початку чого. [На початку нового семестру (Київ)]. *В самом -ле чего* – а) на самому початку, наприпочатку чого; б) з почину, з починку; *срв. ниже С самого -ла а и Сначала*; в) (*в зародыше*) в зародку, в зароді, (*в корне*) в корені. [Удар, що мав їх усі (надії) в зароді розбити (Франко)]. *В -ле жизни* – на початку (свого) життя. *В -ле своего поприща* – на початку свого життєвого шляху (своєї кар'єри). *-ло весны* – початок весни, провесна, провесень (-сни). *В -ле весны* – на початку весни, на провесні. *-ло года* – початок року. *В -ле года, месяца* – на початку року, місяця. *-ло мира* – початок (первопочаток) світу. [До початку сього світа, ще до чоловіка (Рудан.). Допитувався про первопочаток світу (Крим.)]. *От -ла мира* – від початку світа, відколи світ настав (зачався). *-ло пятого (часа)* – початок на п'яту (годину). *В -ле пятого* – на початку п'ятої. *Для -ла (для почина)* – на початок, на почин, для почину. [Дав йому п'ятсот карбованців на початок господарства (Грінч.). Дайте нам на почин (Грінч. III). Коли досі не бив ні разу, то виб'ю для почину (Мова)]. *О -ле этого ещё и не думали* – про початок цього ще й не думали, ще й заводу того нема(є) (не було). *От -ла* – з початку, з почину; *срв. Искони*. [Не заповідь нову пишу вам, а заповідь стару, котру маєте з почину; заповідь стара, се слово, котре ви чули з почину (Біблія)]. *От -ла до конца* – від (з) початку (з почину) до кінця, (*диал.*) з початку до останку. [Чоловікові не зрозуміти всього з почину та й до кінця (Куліш)]. З початку до останку він цілий вік не вилазить з чужої роботи (Звин.)]. *По -лу* – з початку, з почину. [З почину знати, яких нам треба ждати справ (Самійл.)]. *Судить по -лу о чём* – робити з (на підставі) початку висновок про що, висновувати (*сов.* виснувати) з (на підставі) початку що. *С -ла существования чего* – відколи існує що. *С -ла существования мира* – відколи існує світ, як світ стоїть (настав), як світ світом. *С самого -ла* – а) з (від) самого початку (почину), з почину, з починку, з (самого) зачала, з самого першу; *см. ещё Сначала*. [З самого початку виявився іронічний погляд на діячів у комедії (Грінч.). Російська держава від самого почину була разом азійською державою (Куліш)]. З почину були самовидцями (Куліш). Він щось почав був говорити, да судді річ його з починку перебили (Греб.). Треба усе з зачала і до ладу вам розказати (М. Вовч.). Якби я знав (це) з самого першу, то я-б тоді сказав (Квітка)]; б) (*прежде всего*) з самого початку, насамперед, всамперед, передусім, передовсім. [Насамперед я перекажу вам зміст книжки (Київ)]; в) (*сразу, немедленно*) з самого початку, зразу, відразу. [Ми тільки-що наткнулись, він так-таки зразу і почав лягати (Новомоск.)]. *Начать с самого -ла* – почати з самого початку (від самого краю). [Я почну від самого краю (Кониськ.)]. *С -лом двадцатого столетия* – з початком двадцятого століття (Вороний). *Братъ (вести) -ло* – брати початок (почин), (роз)починатися. *Иметь -ло в чём* – мати початок (почин) у чому, починатися в чому *и* з (від) чого. *Полагать, положить, давать, дать -ло чему* – покладати (робити), покласти (зробити) початок чому *и* чого, давати, дати початок (почин) чому, (*редко*) скласти (зкласти, зложити) початки чого, (*основывать*) засновувати, заснувати, закладати, закласти що; (*показывать пример*) давати,

дати привід. [Шекспір поклав початок сьогочасної комедії (Рада). Я не скупий на подяку і, щоб зробити початок, пораджу... (Куліш). Леся Українка дає почин індивідуалістичній поезії (Рада). Я діла власного зложив початки (Біл.-Нос.). Другу тисячу доклав, а хліб продам, то з баришів закладу третю (Тобіл.). Як ви дасте привід, то й інші сядуть на коней (Н.-Лев.)]. *Получать, получить -ло от чего* – починатися, початися, ставати, стати з (від) чого, походити, піти, виходити, вийти, по(в)ставати, по(в)стати з чого; *срв. Происходитъ 2*. [З тої коняки і почалися наші коні (Рудан.). Як і від чого все стало? (Самійл.)]. *-ло этого идёт от чего* – це бере початок (почин) (це починається) з (від) чого. *-ло этого рода идёт от такого-то* – цей рід походить (іде) від такого-то. *Доброе -ло полдела откачало* (– половина дела) – добрий початок – половина справи (діла); добрий початок (почин) до кінця доведе; добре почав, добре й скінчив. *Не дорого -ло, а похвален конец* – не хвались починаючи, а похвались кінчаючи. *Лиха беда -ла* – важко розгойдатися, а далі легко; 3) (*причина*) початок, причина, (*источник*) джерело. [В цих оповіданнях землю показано, як невичерпне джерело вічної астрономічної казки (М. Калин.)]. *-ло -чал* – початок початків, причина причин, джерело джерел, первопочаток (-тку), первопричина, перводжерело. *-ло света (оптич.)* – (перво)джерело світла. *Вот -ло всему злу* – от початок (причина, корінь) всього лиха (зла); 4) (*основа*) основа, (*возвыш.*) начало, (принцип) принцип (-пу), засада. [Життєва основа людини є той самий принцип, що надихає природу (М. Калин.). Охопити в статті цінності великої культури, щоб у тисячі рядків нерозривно сплелися порізнені начала (М. Калин.)]. *Доброе, злое -ло* – добра, недобра основа, (*возвыш.*) добре, недобре начало. *Духовное и плотское -ло* – духова (духовна) і матеріальна основа, духовий (духовний) і матеріальний принцип. *-ла жизни* – життєві основи (засади). *-ло возможных перемещений* – принцип можливих переміщень; 5) *-ла (мн. ч.)* – а) (*основные принципы науки, знания*) основи, засади чого. *-ла космографии, математики* – основи (засади) космографії, математики. *Основные -ла* – основні засади (принципи); б) (*первые основания, элементы*) початки (-ків) чого; *срв. Начатки 2 а*. *-ла знания* – початки знання; в) (*основания*) основи, підстави (-тав), засади (-сад), принципи (-пів). [Перебудування світу на розумних основах (М. Калин.). Ми збудували нову армію на нових засадах, для нових завдань (Азб. Комун.)]. *-ла коллегиальные, комисионные, компанейские, корпоративные, паритетные, полноправные* – засади (реже підстави) колегіальні, комісійні, компанійські (товариські), корпоративні, паритетні (рівні, однакові), повноправні. *На коллегиальных, комисионных -лах* – на колегіальних засадах (колегіально), на комісійних засадах. *На -лах хозрасчета* – на підставі госпрозрахунку. *Вести дело на компанейских -лах* – провадити підприємство (справу) на компанійських засадах; б) (*коренное вещество*) основа, (*материя*) речовина, матерія, надіб'я (-б'я). *Горькое -ло* – гірка основа (речовина), гіркота. *Красящее -ло* – фарбовина, фарбник (-ка и -ку), красило. *Коренное -ло кислоты* – корінна основа кислоти; 7) (*химич. элемент*) елемент (-та); 8) – а) (*власть*) влада, уряд (-ду), зверхність (-ности); *срв. Начальство 1*. *Быть, находится под -лом кого, чьим* – бути (перебувати) під владою (рукою) в кого, чиєю, бути під урядом (проводом) чийм, бути під зверхністю чиєю, бути під ким. *Держать -ло, править -лом* – перед вести; (*править*) керувати, правити ким, чим, де, старшинувати над ким, над чим, де; *см. Начальствовать 1*; б) *см. Начальник*; 9) *церк.* – а) (*начальные слова, -ные молитвы*) початок молитви, початкові молитви, (*возвыш.*) начало. *Творить -ло* – правити начало; б) (*первая ступень иночества*) новоначало, новопочаток (-тку). *Положить -ло* – закласти новопочаток, взяти постріг, пострігтися в ченці (*о жениц.*: в черниці). *Быть под -лом* – бути (перебувати) під чиєю рукою, бути під керуванням (під наглядом) у кого, чийм, бути на покуті. [Під рукою того старця перебувало троє послухників (Крим.)]. *Отдать кого под -ло* кому – здати когось під чию руку (під чіє керування); 10) *-ла (чин ангельский) церк.* – начала (-чал), початки (-ків).

Началобытний – 1) (*первобытный*) первісний, первобутній, (*исконный*) споконвічний,

(с)правічний, відвічний; 2) (*безначальный*) безпочатковий, вічний.

Началовать – 1) закладати, засновувати, розпочинати що; 2) *см. II. Начал* (*Классь -чал*).

Началок, *см. Началка 2*.

Началородный – 1) *см. Родоначальный*; 2) (*исконный*) споконвічний, (с)правічний, відвічний.

Началосчисление – літочисління, літочислення; е́ра; почáток (-тку) е́ри.

Начальник – начальник; (*заведующий, председатель, предводитель*) голова; (*старшой, шеф*) старший (-шого); (*власть имущий*) зверхник. [Ти чув, що говорив отут начальник? (Л. Укр.). Та то-ж послав намісник, начальник ваш (Грінч.). Чоловік, що мала його більша частина (козаків) собі за голову; закликав сього нового зверхника Зборівський у свій курінь (Куліш). Хто тебе наставив старшим над нами? (Брацл.)]. **-ник гарнизона** – начальник залoги. **Земский -ник** – земський (-кого) (начальник). [Хіба йому земський не вибив зуба? (Коцюб.)]. **Караульный -ник** – начальник сторожі. **Непосредственный (прямой), низший -ник** – безпосередній, нижчий начальник. **-ник отделения** – начальник (голова) відділу. **-ник связи, снабжения** – начальник зв'язку, постачання. **-ник станции** – начальник станції. **-ник школы** – начальник (завідувач) школи. **-ник штаба** – начальник штабу. **Отношения между -ком и подчинённым** – відносини (по)між начальником і підлеглим (підвладним), відносини старшого до підлеглого (підвладного). **Быть -ком** – бути начальником (за начальника *и т. п.*); *см. ещё Начальствовать 2*.

Начальников – начальників; головін (-на, -не), голові (старшому) належний, голові, старшого; зверхників (кова, -кове).

Начальница – начальниця; голова; старша (-шої); зверхниця; *срв. Начальник. -ца училища* – начальниця (завідувачка) школи.

Начальницын – начальничин; головін (-на, -не); голові (старшій) належний, голові, старшої, зверхничин (-на, -не).

Начальничать – погано (свавільно) урядувати (начальникувати).

Начальнически, *нрч.* – по-начальницькому.

Начальнический – начальницький. [Репетус з поважною начальницькою міною (Н.-Лев.). Начальницький тон (Крим.)].

Начальничий, *см. Начальников и Начальнический*.

Начальничишка – начальничок (-чка), поганенький (паршивенький) начальник.

Начальный – 1) початковий. [Ріка, де-далі од початкових джерел своїх, усє більшої набирає сили (Рада)]. **-ные буквы** – початкові букви (літери). **-ная скорость** – початкова швидкість. **-ное состояние системы** – початковий стан системи; 2) (*первобытный*) первісний, (перво)початковий. [Первісна прирoдєнна мораль (Наш)]. **-ные силы** – первісні сили; 3) (*первоначальный, исходный*) первісний, перший. **-ное намерение** – перший (первісний) намір. **-ная ссора** – перша сварка; 4) (*основной*) основний. **-ные вещества** – основні речовини, елементи. **-ные основания науки** – (основні) засади науки, основи науки; (*элементарный*) початковий, елементарний, первісний. [Початкові шкільні книжечки (Куліш)]. **-ное обучение** – початкове навчання. **-ные правила** – початкові (елементарні) правила. **-ное училище, -ная школа** – початкова школа. [Послав сина до початкової школи (Грінч.)]; 6) (*правлящий*) керівний, керівничий, владущий. **-ные власти** – керівна влада; *см. Начальство 2*.

Начальственный, *см. Начальнический*.

Начальство – 1) (*власть*) влада, зверхність (-ности), (*реже*) начальство, (*правительственное*) уряд (-ду), (*управление*) керування, порядкування, урядування, орудування, оруда, (*командование*) командування. **Под -ством кого, чьим** – під владою в кого, чиєю, під урядом (прóводом) чийм під одудою (зверхністю) чиєю, (*под предводительством*) за приводом чийм, (*стар.*) за головою чиєю. [Під його урядом було

багато сільських шкіл (Рідний Край). Українське театральне товариство під орудою Садовського (Афіша). Поляки ходили за приводом князя по чужих землях (Куліш). Щоб ми за твоєю (гетьмане Хмельницький,) головою пили та гуляли (Ант.-Драг.]. *Главное -ство* – головна влада; (командование) головне командування. *Главное -ство над войском* – головне командування (над) військом. *Поручать, поручить -ство над городом кому* – доручати, доручити владу (зверхність) над містом кому, доручати, доручити керувати (правити) містом (урядувати над містом) кому. *Поручить -ство над армией кому* – доручити командувати (командування) армією кому. *Принимать, принять -ство над кем, над чем* – переймати, перейняти (на себе) провід (владу) над ким, над чим, (над войском) переймати, перейняти (на себе) командування військом; 2) см. **Начальствование 1** и 2; 3) – а) начальство, начальник; *срв. Начальник*. [Тебе вибрано за начальство (Рудч.]. *Это моё -ство* – це моє начальство, це мій начальник; б) (начальники) начальство, начальники, (старшие) старші (-ших), (преимуц. военное, устар.) старшина, (власть) влада, уряд; (власть имущие) зверхники (-ків), владущі кола. [Ті часі, як голосі начальство тільки мало (Самійл.). Поліціант лявся, бо був гнівний: від старших йому сьогодні добре впало (Грінч.). Військова старшина (Стор.). Те, що спадає від рота нашим зверхникам, нам вистачило-б на життя (Куліш)]. *Высшее -ство* – вище начальство, вища влада, вищий уряд. *Докладывать, доложить по -ству о чём* – доповідати, доповісти начальству що, (сообщать) повідомляти, повідомити начальство про що, подавати, подати до відома начальству що; 4) (круг власти, сан) начальство, зверхність (подвластная сфера) начальство, (подначалие) підвладність, підручність (-ности). [Він зверхности достоїн (Куліш)].

Начальствование – 1) керування, правління, порядкування, правування, старшинування, урядування, орудування, верховодження; командування; отаманування. [Несітая жадоба старшинування (Куліш)]; 2) начальникування, головування, старшинування, урядування. *Срв. Начальствовать*.

Начальствовать – 1) над кем, над чем, где (управлять) – керувати ким, чим, правити ким, чим, де, порядкувати, правувати, старшинувати, урядувати, стояти над ким, над чим, де, орудувати чим, (не только верховодить) верховодити ким, чим и над ким, над чим, де, (командовать) командувати ким, чим, (предводительствовать) отаманувати над ким, (быть во главе) бути на чолі кого, чого, (властвовать) панувати над ким. [Нашою округою керував тоді Волинець (Брацл.). Озаріф, що старшинував над ними, зрікся свого ймення (Л. Укр.). Хто більше з нас їстиме, так той над нами буде старшинувать (Рудч.). Вони в класі старшинують і їм ніхто нічого, бо кожен боїться (Свидн.). Ватага ваша велика, а чи розумний хто стоїть над вами? (Звив.); Нема Січи, пропав і той, хто всім верховодив (Шевч.). Коли я змії, а ти прозмії, так ти над нами будеш верховодить (Рудч.). Отаманує наша панночка над дівчатами (Квітка)]. *-вать над войском* – командувати військом; 2) (быть начальником) начальникувати, головувати, старшинувати, урядувати, бути начальником, (за начальника) и т. п.; *срв. Начальник*. [Вже другий рік старшиною, а начальникувати не навчився (Грінч.)].

Начальствующий, *прлг.* – начальницький, керівний, (командный) командний. *-щий состав* – начальницький (командний) склад.

Начальщик, -щица – доточувач, -вачка; прив'язувач, -вачка; *срв. Началивать*.

Начанник – кружало (віко, накривка) на кадіб (на бражник и т. п.; *срв. Чан*).

Начанный – накадібний, набражниковий и т. п. *срв. Чан. -ный круг, см. Начанник*.

Начас, *нрч.* – на (яку) часину (хвилину).

Начасах, *нрч.* – (с часу на час) що-часу, з години на годину; (вскоре) незабаром, от-от, далі-далі, тут-тут.

Начасок, *нрч.* – на (яку) часінку (хвилинку).

Начастить – 1) (в шитье) начастити; 2) (насеменить) надріботити, надрібцювати, надрібити.

Начатель, -ница – початник, -ниця; ініціатор, -торка.

Начатие – 1) (действие) почаття (-ття), розпочін (-ну). **-тие дела в суде** – почаття (розпочін) справи в суді; 2) см. **Начало 2**; 3) см. **Начинание 2**.

Начатковый – початковий.

Начаток – 1) см. **Начало 2**; 2) **-тки** (мн. ч.) – а) (первые основания, элементы) початки (-ків) (чого). [Український народ проявив початки власної культури (Рада)]. **-ки науки** – початки науки; б) (задатки) нахили (-лів), почини (-нів). [Гордість у душі людській всі добрі почини викориняє (Франко)]; (первые плоды) першочатки, новинки (-нок), (соб.) новина.

Начаточный – початковий.

Начать, -ся, см. **Начинать, -ся**.

Начаяться – (надеясь) насподіватися когo, чогo; (ожидая) начекатися, наждатися когo, чогo.

Начвакать, -ся, см. **Начавкать, -ся**.

Начваниться – начванитися, навеличатися, напиндючитися, набундючитися, наприндитися, попочванитися (досхочу) *и т. п.*

Начеканивание, Начеканение – 1) накарбування, накарбування, набивання, набиття (-ття), вибивання, вибиття; 2) викарбування, викарбування, вибивання, вибиття. *Срв.*

Начеканивать.

Начеканивать, начеканить – 1) *чего* – накарбувати, накарбувати, (о монете ещё) набивати, набити чогo, вибивати, вибити (багато) чогo, (о мног.) понакарбувати, понабивати, повибивати; 2) *что на чём* – викарбувати, викарбувати, вибивати, вибити, (о мног.) повикарбувати, повибивати що на чому. **Начеканенный** – 1) накарбований, набитий, вибитий, понакарбовуваний, понабиваний, повибиваний; 2) викарбуваний, вибитий, повикарбовуваний, повибиваний. **-ться** – 1) накарбуватися, накарбуватися, понакарбуватися; бути накарбовуваним, накарбованим, понакарбовуваним *и т. п.*; 2) (вдоволь, сов.) накарбуватися, покарбувати (досхочу), (о мног.) понакарбуватися *и т. п.*; *срв.* **Чеканить.**

Начеканка, см. **Начеканивание, Начеканение.**

Начекмарить – набити, (о мног.) понабивати (дoвбнею) когo.

Начекрыжить, -ся, см. **Начакрыжить, -ся.**

Начеку, нарч. – 1) напogотoві; см. **Наготoве.** **Быть -ку** – бути напogотoві; 2) **быть -ку**, см.

Настороже (**Быть -же**).

Начекушить, см. Начекмарить.

Начельник – начілок (-лка), начільник; см. **Налобник 1.**

Начельный – начільний, налoбний.

Начелюстный – нащелепний.

Начепечный – (на)чепщевий, (на)чепщовий, (на)чепчиковий.

Начервлять, начервить (*улей*) – начервлювати, начервити (вулик(а)), (о мног.) поначервлювати (вулики). **Начервленный** – начервлений, поначервлюваний. **-ться** – начервлюватися, начервитися, поначервлюватися; бути начервлюваним, начервленим, поначервлюваним.

Начеревный – начеревний, наживітний.

Начерить, см. Начервить (*под Начервлять*).

Начерк – 1) (действие), см. **Начеркивание, Начеркание**; 2) начерк (-ку); см. **Почерк.**

Начеркивание, Начеркание – наче[і]ркування, черкання, начеркання, накреслювання, накреслення.

Начеркивать, начеркать, начеркнуть что – наче[і]ркувати, черкати, начеркати, накреслювати, накреслити, (о мног.) поначе[і]ркувати, понакреслювати що. [Що начеркав, то так в друкарню і несе (Основа 1861)]. **Начерканный** – начерканий, накреслений,

поначэ[і]ркуваний, понакрэслюваний. **Начёркнутый** – начёркнутий. **-ться** – 1) (*стр.* з.) начёркуватися, бути начэ[і]ркуваним, начёрканим, начёркнути, поначэ[і]ркуваним *и т. п.* [На першому аркушику начёркано пером, без кольору, костел (Куліш)]; 2) (*вдоволь, сов.*) начеркаться, попочеркати (досхочу) *и т. п.*; *срв.* **Чёркать**.

Начернение – 1) начорнювання, вичорнювання, *оконч.* начорнення, почорнення, вичорнення; 2) намазування, намащування, набруднювання, забруднювання, *оконч.* намазання, намащення *и* намастіння, набруднення, забруднення. *Срв.* **Начернять 1 и 2.**

Начернеть, -ся – начорніти, -ся.

Начернивать, -ся, начернить, -ся, см. Начернять, -ся.

Начерно, нарч. – начорно. **Написать -но** – написати начорно. **Написанный -но** – написаний начорно, (що) в чернетці.

Начернять и Начернивать, начернить – 1) начорнювати, начорніти, чорніти, почорніти, вичорнювати, вичорнити, (*о мног.*) поначорнювати, повичорнювати що. [Чим ти брови начорніла? (Чуб. V)]; 2) (*намазывать*) намазувати, намазати, намащувати, намастити, (*нагрязнять*) набруднювати, набруднити, забруднювати, забруднити, (*о мног.*) понамазувати *и т. п.* що; 3) (*набрасывать начерно*) начёркувати (накидати), начёркати (накидати) начорно що. **Начернённый** – 1) начорнений, почорнений, вичорнений, поначорнюваний, повичорнюваний; 2) намазаний, намащений, набруднений, забруднений, понамазуваний *и т. п.*; 3) начёрканий (накиданий) начорно. **-ться** – начорнюватися, начорнітися, поначорнюватися; бути начорнюваним, начорненим, поначорнюваним *и т. п.*

Начерп – 1) (*действие*) *см.* **Начерпка**; 2) (*черпак*) черпак (-ка), черпало, коряк (-ка).

Начерпание – начерпання (-ння).

Начерпка – начерпування, *оконч.* начерпання.

Начерпной – начерпний, начерпуваний; (*начерпанный*) начерпаний.

Начерпывание – начерпування (-ння).

Начерпывать и Начерпать, начерпать, начерпнуть – начерпувати, начерпати, начерпнути *и зап.*) начерпті, (*о мног.*) поначерпувати чого. [Приходить жінка начерпати води (Куліш)].

Начерпанный – начерпаний, поначерпуваний. **Начерпнутый** – начерпнутий. **-ться** – 1) начерпуватися, начерпатися, начерпнутися *и (зап.)* начерптіся, поначерпуватися; бути начерпуваним, начерпаним, начерпнутим, поначерпуваним; 2) (*вдоволь, сов.*) начерпатися, попочерпати (досхочу), (*о мног.*) поначерпуватися.

Начерствёлый – начерствілий, зачерствілий.

Начерстветь – начерствіти, наскориніти, зачерствіти, заскориніти (трохи, звёрху, зóкола).

Начерствёвший – що начерствів *и т. п.*; *см.* **ещё Начерствёлый.**

Начертание – 1) (*действие*) накрэслення, нарисування, начёркання, накідання; *срв.*

Начёртывать; 2) нарис (-су), начерк (-ку). **-ние всемирной истории** – нарис всесвітньої історії.

Начертательный – нарисовий. **-ная геометрия** – нарисова геометрія. **-ные искусства** – нарисові мистецтва.

Начертать, -ся, см. Начёртывать, -ся.

Начертить, -ся, см. Начерчивать, -ся.

Начертывание – накрэслювання, нарисовування; начёркування, накідання; *срв.*

Начёртывать.

Начёртывать, начертать – накрэслювати, накрэсліти, (*начерчивать*) нарисовувати, нарисувати, (*набрасывать очерк*) начёркувати, начёркати, накидати, накидати, (*о мног.*) понакрэслювати, понарисовувати, поначёркувати що. **Начертанный** – накрэслений, нарисований, начёрканий, накіданий. **-ться** – накрэслюватися, бути накрэслюваним, накрэсленим, понакрэслюваним *и т. п.*

Начертыхать, -ся – начёркати, -ся, начортити, -ся, начортякати, -ся.

- Начёрчивание, Начертёние** – нарисо́вування, рисува́ння, нарисува́ння; нацирк(у)льо́вування, нацирк(у)люва́ння; накреслюва́ння, накреслення; *срв.* **Начёрчивать.**
- Начёрчивать, начертить** – нарисо́вувати, рисува́ти, нарисува́ти, (*о мног.*) понарисо́вувати що; (*циркулем*) нарисо́вувати, нарисува́ти ціркулем, нацирк(у)льо́вувати, нацирк(у)люва́ти що; (*перен.*) накреслюва́ти, накреслити що. [Нарисова́в план Замглаївського торфовика (Київ). Узяв він ціркуля та й на пісо́чку нацирклюва́в зразок на булаву (Крим.)] – **Начерче[ё]нный** – нарисо́ваний, понарисо́вуваний; нацирк(у)льо́ваний. **-ться** – 1) нарисо́вуватися, рисува́тися, бути нарисо́вуваним, рисо́ваним, нарисо́ваним, понарисо́вуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нарисува́тися, попорисува́ти (досхочу́), (*о мног.*) понарисо́вуватися.
- Начёс** – 1) (*действие*), *см.* **Начёсывание и Начесание**; (*почёсывание*) чу́хання, (*усилит.*) чу́ханіна; 2) (*добытое чёской*) на́чіс (-чосу); 3) (*начёсанное место*) начёсане, нашкря́бане, надря́пане, начу́хане (-ного); 4) **-сы** (*в прическе*) – начо́си (-сів), (*диал.*) му́ськи (-сьок). [Начо́сів не напуска́й (Номис). Му́ськи попуска́ла на ло́ба (Липовеч.)].
- Начесание** – 1) начеса́ння; начухра́ння; напачесува́ння; 2) начеса́ння, нашкря́бання, надря́пання, начу́хання. *Срв.* **Начёсывать.**
- Начесать, -ся**, *см.* **Начёсывать, -ся.**
- Начёска**, *см.* **Начёсывание и Начесание.**
- Начёски** – начіски (-ків); (*очёски*) пачо́си (-сів), па́чіські (-со́к); (*пеньковые*) валові́на; (*шерстяные*) вовни́ння (-ння).
- Начесной** – начісний; (*начёсанный*) начёсаний.
- Начёсок** – на́чісок (-ска); *срв.* **Начёс 2 и 4.**
- Начестить, -ся** – 1) нашанува́ти, -ся, начесті́ти, -ся; 2) (*набранить, -ся*) нала́яти, -ся, нака́ртати, -ся, набешта́ти, -ся, нашпéтити, -ся.
- Начестно**, *нрч.* – ці́лком чёсно, (*безукоризненно*) бездога́нно.
- Начесть**, *см.* **Насчитывать и I. Начитывать.**
- Начёсывание** – 1) начісува́ння; 2) начісува́ння, нашкря́бування, надря́пування, начу́хування. *Срв.* **Начёсывать.**
- Начёсывать, начесать** – 1) *чего* – начісува́ти, начеса́ти, (*о мног.*) поначісува́ти чо́го; (*шерсти ещё, сов.*) начухра́ти (во́вни); (*льна, пряжи ещё, сов.*) напачесува́ти (льо́ну, пряди́ва). [Тихо дівча́ ко́су че́ше; що наче́ше, на Дуна́й не́се (Чуб. V). Начухрав во́вни (Сл. Гр.)]; 2) *что* – начісува́ти, начеса́ти, нашкря́бувати, нашкря́бати, надря́пувати, надря́пати, начухува́ти, начу́хати, (*о мног.*), поначісува́ти *и т. п.* що. [На ті́м'ї начеса́в аж стру́п (Котл.). Не шкря́байся так, – ще коро́сту нашкря́баеш! (Брацл.). Начу́хав ру́ку, тро́хи не поздира́в (Сл. Ум.)]. **Начёсанный** – 1) начёсаний, поначісуваний; начухра́ний, напачесуваний, напачесо́ваний; 2) начёсаний, нашкря́баний, надря́паний, начу́ханий, понашкря́буваний *и т. п.* **-ться** – 1) начісува́тися, начеса́тися, поначісува́тися; бути начісуваним, начесаним, поначісуваним *и т. п.*; нашкря́буватися, бу́ти нашкря́буваним, нашкря́баним, понашкря́буваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*чеша*) начеса́тися, попочеса́ти (досхочу́), (*о мног.*) поначісува́тися; б) (*чешась*) начісува́тися, попочеса́тися (досхочу́), (*о мног.*) поначісува́тися *и т. п.*; *срв.* **Чесать, -ся.**
- I. Начёт** – 1) (*действие*) нарахо́вування, налі́чування, *оконч.* нарахува́ння, налі́чення; *срв.* **I. Начитывать**; 2) нарахува́ння *и* нарахо́вання (-ння), налі́к (-ку), налі́чка; (*недочёт*) недо́лік (-ку), недо́лічка. *На нём -ту сто рублей* – за ним недо́ліку сто карбо́ванців. *Делать, сделать -чёт на кого* – робі́ти, зробі́ти нарахува́ння (нарахо́вання) на ко́го, нарахо́вувати, нарахува́ти на ко́го.
- II. Начёт** – прі́мовка *и* прі́мовки (-вок), прі́казка *и* прі́казки (-зок); прі́кладка *и* прі́кладки (-док); *см.* **Прибаутка.**
- Начетвереньках**, *нрч.* – на чоти́рьо́х (нога́х), ра́чки, (*раскарячившись*) ра́ком, ра́ка. [Ану́-но, су́нься! полі́зеш од ме́не на чоти́рьо́х! (Звин.). Робі́ти хоч кіе́м бі́ти, а ї́сти хоч ра́чки лі́зти

(Номис). Ева́ндр у ха́ту ра́чки ліз (Котл.). Не всім туди ра́ком лізти, де зозу́ля ку́є (Номис). Став на двє́рях раком (Грінч. II)]. *Ползати -ках* – рачкува́ти, (*диал.*) рачкува́тися. [Дівчина кропіву шаткує, а за нею дитина рачкує (Чуб. V)].

Начетверо, *нрч.* – начётверо. [Начётверо розпалася розрита моги́ла (Шевч.)].

Начётгистый – утратний, невігідний.

Начётный – нарахівний, налічний; (*начтённый*) нарахований, налічений.

Начётчик, -чица – 1) нарахівник (-ка), -ни́ця, налічильник, -ни́ця; 2) (*чтец, чтица*) читець (-тця), читальник, -ни́ця, (*ирон.*) чита́йло (*м. р.*); 3) (*начитанный, -ная*) начитанець (-нця), -танка, очитанець (-нця, *м. р.*), начітник, -ни́ця. [Одна тільки слухачка його цікавила, – його начітниця, його молитовниця непокірлива (Корол.)].

Начешуйный – налусковий.

Начигириться – насмокта́тися, надудлится; *см.* **Напиться 2** (*под Напиваться*).

Начин – поча́ток (-тку), почи́н (-ну), почи́нок (-нку); *см.* **Начало 2** и **Почин 1**.

Начинание – 1) (*действие*) почина́ння, розпочина́ння, зачина́ння; 2) почи́н (-ну), почина́ння, (*редко*) зачина́ння (-ння), (*мероприятие*) за́хід (-ходу), (*чаще во мн. ч.*) за́ходи (-дів). [Наші гарні почина́ння кінчаються здебільшого нічим (Грінч.). В усіх практичних почина́ннях віддава́в пе́ред Ма́ркові (Корол.). Зачина́нню його приходив край (Корол.). Справа ця важка, шкода й за́ходу! (Звин.). Маса́ трудящого лю́ду дають життя́ всім за́ходам рук лю́дських (Рада). Культурні за́ходи (Пр. Правда). За́ходи просві́тні (Вороний)]. *Благое -ние* – добрий почи́н, добре почина́ння. *Благие -ния* – добрі за́ходи (почіни, почина́ння). *-ния в области чего* – за́ходи коло чо́го. [За́ходи коло наро́дної просві́ти (Грінч.)].

Начинатель, -ница – почина́льний, -ни́ця, почина́ч (-ча), -начка, (роз)почи́нник, -ни́ця, почина́тель, -тельца, (*насм.*) (роз)почина́йло (*м. р.*); (*основатель, -ница*) фунда́тор, -торка. [П'ятниця – почина́льниця (Мил.). Почина́телі че́ського націона́льного руху (Стебниц.). Ох ти, розпочина́йло-некінча́йло! (Звин.)].

Начинательный – почина́льний, розпочи́нний; (*начальный*) поча́тковий. **-ный глагол, грам.** – почина́льне дієслово.

Начинать, начать – 1) почина́ти, поча́ти, розпочина́ти, розпоча́ти, зачина́ти, зача́ти, (*редко*) начина́ти, нача́ти, (*редко, диал.*) розчина́ти, розча́ти, започина́ти, започа́ти що *и* що робити, (*очень редко*) вчина́ти, вча́ти що робити; (*ставать*) става́ти, ста́ти що робити, (*приниматься*) бра́тися, в́зяти *и* (*реже*) в́зятися, пі́ти що робити, заходжува́тися *и* заходитися, (*сов.*) заходитися що робити *и* коло чо́го, (*о мног.*) поропочина́ти, позачина́ти, позаходжува́тися. [Я знав кінець, іще й не почина́вши (Самійл.). Життя́ свого я не почну́ як діти (Грінч.). Го́сті поча́ли проща́тися (Коцюб.). Со́нце поча́ло поверта́ти на ве́чірній пруг (Н.-Лев.). Киньмо жере́б, хто розпочина́ти му́сить (Куліш). Тро́хи оддихавши, зно́ву розпочина́є (Мирний). Тепе́р-би нам з ворога́ми бі́йку розпоча́ти (Рудан.). Па́ртія ви́знала за потрі́бне розпоча́ти рішучу боро́тьбу з пра́вим у́хилом (Пр. Правда). Ста́рий розпоча́в но́ву ха́ту будова́ти (Мирний). Ка́рдина́л каза́ння зачина́є (Самійл.). Ка́шель зачина́є ду́шити його́ сла́бі груди (Франко). Зачина́є із ним розмовля́ти (Рудан.). До́бре зача́в, ли́хо скінчи́в (Франко). Зача́в бу́в його́ сороми́ти (Грінч.). За́чне крича́ти (Звин.). Як начне́ш постити́, то нічо́го бу́де хрестити́ (Номис). Співа́ли га́рні пі́сні, а да́лі й ка́зки розчали́ (Біл.-Нос.). Розчали́ робити ха́ту (Червоногр.). Заходити́сь коло тіе́ї пра́ці, що започа́ли на́ші предки́ (Куліш). Прибі́г до нас та й ста́є нам розказува́ти, що йому́ трапи́лося (Звин.). Став до мене́ ходи́ти (М. Вовч.). Бра́вся він голоси́ти (Крим.). Взяв він ла́ятися (Звин.). Погла́дить по голо́вці, а сам ві́зьме ходи́ти по садку́ (М. Вовч.). Учора́ взяла́ за щось супе́речитися зо мно́ю (Крим.). Взяли́ся стреля́ти (Гол. I). Пішли ста́рі про Ка́м'янець розпи́туватися́ (Свидн.). Пообі́дав і робити за́ходився́ (Грінч.)]. **-ть говорить** – почина́ти, поча́ти говори́ти, зді́ймати (зніма́ти), зня́ти мо́ву, заговори́ти про (за) ко́го, про (за) що. *Ребе́нок -наёт говорить* (*впервые*) – дитина почина́є говори́ти (лепеті́ти), (*диал.*) дитина на́ріка́є. [«А що мали́й, ще

не говорить?» – «Та ні, потро́ху вже нарі́ка» (Бердянщ.). **-ть год, день** – почина́ти (розпочина́ти), поча́ти (розпоча́ти) рік, день. **-ть дело** – а) (*судебное*) почина́ти (розпочина́ти, заво́дити), поча́ти (розпоча́ти, заве́сти) справу (діло). [Я тобі й ко́ні подарую́ і діла́ ніякого́ не заведу́ (Тобі́л.); б) (*исковое, тяжбу*) закла́дати, закла́сти (*реже* заложи́ти) позов; в) (*предприятие*) почина́ти (розпочина́ти), поча́ти (розпоча́ти) діло; закла́дати, закла́сти підприє́мство, (*зан.*) підніма́тися, підня́тися (яко́їсь справи). **-ть драку, ссору** *и т. п.* с кем – почина́ти, поча́ти бійку, сва́рку *и т. п.* з ким, заво́дитися, заве́стися (бі́тися, сваритися *и т. п.*) з ким. [Нащо́ ти з дітьми заводи́шся? знов почнуть пла́кати через тебе (Звин.). Завели́ся, як той ка́зав: бага́тий за бага́тство, а вбо́гий – бо-зна́ й за ві́що вже (Номис). Завели́сь князі́ помі́ж собо́ю бі́тись (Кулі́ш)]. **-ть жизнь** – почина́ти (розпочина́ти), поча́ти (розпоча́ти) життя́. [Мо́жна бу́ло но́ве життя́ по-кра́щому розпоча́ти (Доман.). **-ть от (с) Адама** – почина́ти, поча́ти від Ада́ма (від ба́тькового ба́тька). **-ть переговоры** – почина́ти (розпочина́ти), поча́ти (розпоча́ти) пере́мови (переспра́ви). **-ть (затягивать) песню** – заво́дить, заве́сти пі́сні *и* пі́сню. [Вночі́ заво́див сво́їх ча́рівних пі́сень (Гр. Григор.). Без ме́не не зна́єш, як і пі́сню заве́сти (Стор.). **-ть пирог, хлеб** – почина́ти, поча́ти, (*слегка*) надпочина́ти, надпоча́ти пирі́г (пирога́), хлі́б. **-ть (заводить) разговор** – почина́ти (розпочина́ти), поча́ти (розпоча́ти) розмо́ву, зди́мати (зніма́ти), зня́ти розмо́ву (бе́сиду, бала́чку, мо́ву, (*диал.*) рі́ч, заво́дити, заве́сти (мо́ву), забала́кувати, забала́кати про (за) ко́го, про (за) що́. [Ти даремно́ сам знов розпочина́єш ту розмо́ву (Л. Укр.). Не зди́маймо журли́вих розмо́в! (Л. Укр.). Сама́ вона́ таких розмо́в не зніма́ла, – все він почина́в (Грінч.). Коли́-б не хоті́в, то-б і бе́сиди оці́ї не зди́ма́в (Кониськ.). «Бра́тіки мо́ї!» – зди́ма́є рі́ч оди́н (Коцю́б.). Не зди́мала́ бі́льше ре́чи про свою́ думку (Кониськ.). Не хті́в їй ка́зати всьо́го про се́бе одра́зу і заві́в про дру́ге (Гр. Григор.). **-ть сначала** – почина́ти, поча́ти споча́тку. [Почні́ть споча́тку, а то я вас перебі́ла (Л. Укр.). **-чать поддакивать** – поча́ти притакува́ти (підтакува́ти), ата́кати. **-ть разглагольствовать** – почина́ти, поча́ти (зача́ти) простори́к(ув)ати, запростори́кати, розпуска́ти, розпустити́ патя́ки. **-ть танец** – почина́ти (заво́дити), поча́ти (заве́сти) та́нець (тано́к). **-чать читать** – поча́ти чита́ти, зачита́ти. [Пи́сьма принесли́ і всі́ тихе́нко зачита́ли (Шевч.). *Как -чал, как -не́т читать! и т. п.* – як поча́в (зачав), як (не) почне́ (зачне́) чита́ти! *и т. п.* *Опять -чал своё* – знову́ заві́в сво́єї. *Не с чем -чать* – нема́ з чим (ні́ з чим) поча́ти (підня́тися), (*образно*) нема́ за що́ рук заче́пити. *Не знаю, что и -чать* – не зна́ю, що́ й поча́ти (що́ його́ й робі́ти). [Я не зна́ю, що́ мені́ робі́ти, що́ мені́ поча́ти (Сл. Гр.). *Не торопись -нать, спеши кончатъ* – не швидко́ почина́й, а швидко́ кінча́й. **-най, да о конце помышляй** – почина́й, та про кі́нець дбай. *Ни -чать, ни кончатъ пришло* – ані́ сюди́, ані́ туди́, Микито́! (Приказка); 2) *безл.* – почина́ти, поча́ти, (*становиться*) става́ти, ста́ти. [Почина́ло става́ти ду́шно (Грінч.). Почало́ йому́ зга́дуватися́ все, що́ тоді́ бу́ло (Грінч.). Ста́ло на сві́т займа́тися (Кві́тка)]. **-нает идти дождь** – почина́є йти́ дощ, зрива́ється дощ (і́ти). [Зрива́ється до́щик і́ти (Звин.). **-нает теплетъ** – почина́є теплі́ти, (*больше прежнего*: теплі́шати), забира́ється на тепло́. **Начиная** – 1) почина́ючи, розпочина́ючи *и т. п.*; 2) *нрч.* – почина́ючи, поча́вши з (від) ко́го, з (від) чо́го. **-ная с этого времени** – почина́ючи з цьо́го ча́су, з цьо́го ча́су поча́вши. **-ная с этого места** – почина́ючи від цьо́го місця́, від цьо́го місця́ поча́вши. **Начатый** – поча́тий, розпоча́тий, зача́тий, нача́тий, розча́тий, започа́тий, вча́тий, порозпочинаний, позачинаний; заведений; надпоча́тий; зня́тий. [Поча́ти в дев'ятна́дцятomú ві́ці спроби́ (Крим.). Кінча́ли розпоча́ту бе́сиду (Коцю́б.). Надпоча́тий хлі́б (Франко)]. **-ться** – 1) (*стр. з.*) почина́тися, розпочина́тися, бу́ти почина́ним, розпочина́ним, поча́тим, розпоча́тим, порозпочинани́м *и т. п.* [Пра́цю тільки́ розпочато́ (Самі́йл.). **-чат судебный процесс** – поча́то (розпоча́то) судови́й проце́с (судову́ справу); 2) (*в пространстве*) почина́тися, поча́тися, (*реже*) зачина́тися, зачатися́. [Там, де гори́ вкриті́ туманами́, мій рідни́й кра́ю, – там, поча́вся ти́ (Грінч.). Обидва́ ярі́ зачина́ються́ коло́ лі́са (Звин.); 3) (*во времени*) почина́тися, поча́тися, розпочина́тися,

розпоча́тися, зачина́тися, зача́тися, (*редко*) начинáтися, нача́тися, (*редко, диал.*) почина́ти, поча́ти, розчина́тися, розча́тися, зачина́ти, зача́ти; (*наступать; появляться; возникают*) заходи́ти, зайти́; (*возникать, брать начало*) ставати, стати, вставати, вста́ти, по(в)ставати, по(в)ста́ти, іти́, піти́ з чо́го, від ко́го; (*подниматься: о крике, шуме, ссорах и т. п.*) зчиня́тися, зчині́тися, учиня́тися, учині́тися, зчина́тися, зча́тися, (*также о разговоре*) зді́яматися и зніма́тися, зня́тися. [Дія почина́ється з то́го, що... (О. Пчілка). Незабáром почне́ться діло (Рудан.). Коли воно́ (не́бо) почало́сь, то́го ми не зна́єм (Рудан.). Коли розпочина́лося на Україні яке́ добре діло, то завжди... (Рада). Розпочавши́ся р. 1901 боротьбо́ю за украї́нський універсітет, ця тенде́нція невпінно йде впе́ред (Рада). Бє́нкет розпочав́сь (Самійл.). Розпочала́ся нудьга́ за Україно́ю (Крим.). Неба́вом розпочне́ться нау́ка в шко́лі (Коніськ.). Нове́ життя́ зачалос́я (Мирний). Закінчи́ти ту справу́, що зачала́сь у березо́лі (Куліш). Рожа одцвіла́ся, а калина нача́лася (Метл.). На Чорному́ морі все недобре́ почина́є (Пісня). Як зачина́є зва́да, не помо́же ї́ рада (Номис). Прийшли́ морозі, ви́пав сні́г; зайшла́ інша́ робота́ (Васильч.). Сва́рка зайшла́ із-за якихос́ь ви́плат (Франко). Ста́ла сла́ва, стали́ й поговори́, ой на тую́ дівчино́нку, що чо́рнії́ брови́ (Метл.). Вста́є життя́ нове́ (Грінч.). Повстала́ боротьба́ націо́нальності за сво́є націо́нальне «я» (Грінч.). Все воно́ з сва́рки поста́ло (Грінч.). Така́ дру́жба, таке́ това́риство пішло́ між ні́ми! (Мирний). Зав'язала́ся бала́чка, пішла́ обмі́на думка́ми (Крим.). Зчиня́ється до́сить палка́ спі́рка (Грінч.). Вчині́вся нараз крик (Франко)]. - **етє́ся день** – почина́ється (наста́є) день. **-етє́ся жатва́** – почина́ються (заходи́ють) жни́ва. **-лось ненастьє́** – почала́ся него́да, занепого́дилос́я. **-етє́ся но́чь** – почина́ється (наста́є, заступа́є, запада́є) ніч. **-етє́ся осе́нь** – почина́ється о́сінь, осе́ніє. **-етє́ся пра́здник** – почина́ється (заходи́ть) свято́. **-лось с пуста́ков** – почало́ся (зайшло́) з дурни́ці. **-етє́ся, -чалє́ся разго́вор** – почина́ється (здійма́ється), почала́ся (зняла́ся) розмо́ва (бе́сіда). [Розмо́ва на який час затну́лася, а там зно́ву зняла́сь (Мирний). Зняла́ся в нас бе́сіда про кни́жки (Коніськ.)]. **-етє́ся рас́свет** – почина́є світа́ти (розвиднюва́тися, на сві́т благословля́тися, дні́ти). **Список -етє́ся его́ имене́м** – спі́сок почина́ється його́ ім'ям (з його́ ім'я). **Не на́ми -лось, не на́ми и о́кончи́тся** – не від нас повелос́я – не з на́ми й мине́ться; не від нас ста́ло, не на́ми й скінчи́ться (Приказки).

Начина́ющий, *прлг.* – початку́ючий, (*сщ.*) початкі́вець (-вця). [Молода́ шко́ла початку́ючих пи́сьменникі́в (Крим.)].

Начинє́ние, *см. I. Начинка, оконч. и II. Начинка 1.*

Начинивание, *см. I. Начинка, неоконч.*

Начинивать, начини́ть – 1) нала́годжувати, нала́годити, (*заплатами*) нала́тувати, налатáти; (*о мног.*) понала́годжувати, понала́тувати чо́го; 2) (*карандашей*) застру́гувати, заструга́ти, підстру́гувати, підструга́ти, заго́стрювати, заго́стри́ти що́, ба́гато чо́го, наза́стругувати, напідстру́гувати, назаго́стрювати чо́го, (*о мног.*) поза́стругувати *и т. п.* що́, ба́гато чо́го.

Начинє́нный – 1) нала́годжений, налатаний, понала́годжуваний, понала́туваний; 2) застру́ганий, наза́стругуваний, підстру́ганий, напідстру́гуваний, заго́стрений,

назаго́стрюваний, позаго́стрюваний *и т. п.* **-тьє́ся** – 1) (*стр. з.*) нала́годжуватися, бу́ти нала́годжувани́м, нала́годжени́м, понала́годжувани́м *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а)

нала́годитися, попола́годити (досхо́чу), (*о мног.*) понала́годжуватися; налатáтися, пополатáти (досхо́чу), (*о мног.*) понала́туватися; б) наза́стругуватися *и т. п.*; *срв. Чини́ть.*

Начини́ть, *см. Начинивать и Начиня́ть.*

I. Начини́тьє́ся, *см. Начиниватьє́ся (под Начинивать) и Начиня́тьє́ся (под Начиня́ть).*

II. Начини́тьє́ся – намані́ритися, намані́житися, напи́шатися; (*ломаєсь*) налама́тися, навила́муватися; (*упрямаєсь*) накомі́зитися, (*вульг.*), нако́цюбитися; (*важничая*) навели́чатися, начвані́тися, напри́ндитися; попомані́ритися (досхо́чу) *и т. п.*

I. Начи́нка – 1) нала́годжуванн́я, *оконч.* нала́годженн́я; нала́туванн́я, *оконч.* налатáнн́я; 2) застру́гуванн́я, підстру́гуванн́я, заго́стрюванн́я, *оконч.* заструга́нн́я, підструга́нн́я,

загострення *и* загостріння. *Срв.* **Начинивать.**

II. Начинка – 1) (*действие*) начиняння *и* начинювання, *оконч.* начинення; *срв.* **Начинять.** -ка бомбы – начиняння (набивання, напаковування), *оконч.* начинення (набиття (-ття), напакування) бомби; 2) начинка, (*диал.*) осередок (-дку). [З начинкою пироги (Глібів). Налисник з осередком і без осередку (Лохвич.)].

Начинковый – начинковий, (*диал.*) осередковий.

Начинный – початковий.

Начинок – начинок (-нку).

Начиночный, *см.* **Начинковый.**

I. Начинщик, -щица – 1) *см.* **Начинатель, -ница**; 2) призвідник, -ниця; *см.* **Зачинщик, -щица.**

II. Начинщик, -щица – начиняльник, -ниця.

Начиньш – начинок (-нку); (*о человеке*) черевань (-ня), (*о ребенке*) череванчик, опецьок (-цька), (*в сказках*) телесик; *срв.* **Бутуз.**

Начинять, начинить – начиняти *и* начинювати, начинити, (*о мног.*) поначиняти що чим. [Порося начиняють кашею (Київщ.). Ввечері поначиняю ковбаси (Брацл.)]. -ть бомбу – начиняти (набивати, напаковувати), начинити (набити, напакувати) бомбу, (*о мног.*) поначиняти (понабивати, понапаковувати) бомби. **Начинённый** – начинений, поначинюваний; набитий, напакований, понабиваний, понапаковуваний. -ться – 1) (*стр. з.*) начинятися, бути начинюваним, начиненим, поначинюваним *и т. п.* [Під цим кущем картоплі як начинено (Харківщ.)]; 2) (*наедаться*) напаковуватися, напакуватися, (*о мног.*) понапаковуватися чого *и* чим; 3) (*набивать себе голову*) начиняти (набивати), начинити (набити) собі голову чим; 2) (*вдоволь, сов.*), наначинятися, поначиняти (досхочу).

Начиреть – набрати, нарвати, виспіти, вистигти.

Начирикать, -ся – нацвірінкати, -ся, нацвірінчати, -ся, начіркати, -ся, (*с писком*) націпкати, -ся.

Начисление – 1) (*действие*) нараховування, налічування, *оконч.* нарахування, налічення.

Путём -ния – нараховуючи, нарахувавши, шляхом (через) нарахування; 2) *см.* **Начёт 2.**

Начислять, начислить – нараховувати, нарахувати, налічувати, налічити, (*о мног.*) понараховувати, поналічувати що, чого; *срв.* **II. Начитывать. Начисленный** – нарахований, налічений, понараховуваний, поналічуваний. -ться – нараховуватися, бути нараховуваним, нарахованим, понараховуваним *и т. п.*

Начистить, -ся, *см.* **Начищать, -ся.**

Начистка, *см.* **Начищение, Начищение.**

Начисто, *прч.* – 1) (*набело*) начісто. *Переписать -то* – переписати начісто. *Дом вчерне достроен, но ещё не отделан -то* – будинок начорно добудовано, але ще не опоряджено (не улаштовано, не оброблено) начісто; 2) (*наотрез*) навідріз, (*решительно*) рішуче, (*совершенно*) цілком. -то отказать кому в его просьбе – цілком відмовити комусь на його прохання; 3) (*напрямик*) на(в)прямець, навіпрямки, прямцем, навпростець. *Скажу тебе -то, что ты поступил дурно* – скажу тобі навіпрямець (навіпрямки), що ти вчинив погано; 4) (*дочиста*) начісто, геть-чісто, геть усё, усё чісто, (*дотла*) до решти, до-ноги, у-пень, до-ща(д)ку, (*полон.*) до-щенту, (*без остатка*) без остачі. [Вигубили їх усіх начісто (до-ноги) (Київщ.). Вийв борщ начісто (без остачі) (Київщ.)]. *Всё -то с'едено* – геть усё (усё чісто) поїд(ж)ено. -то разорить кого – до-щадку (у-пень, до-щенту) зруйнувати когось.

Начистоту и Начистую, *см.* **Начисто 3 и 4.**

Начитание – 1) начитання; 2) начитання, вчитання. *Срв.* **II. Начитывать.**

Начитанность – начитаність, начитання (-ння), очитаність (-ности). [Його начитання тільки йшло на шкоду (Крим.)].

Начитанный, *прлг.* – начитаний, очитаний.

Начита́ть, -ся, см. II. Начи́тывать, -ся.

I. Начи́тывание, см. I. Начёт 1, неоконч.

II. Начи́тывание – 1) начи́тування; 2) начи́тування, вичи́тування; 3) прока́зування (як *или* мов (з кни́жки) чита́ння); 4) вичи́тування. *Срв. II. Начи́тывать.*

I. Начи́тывать, наче́сть – нарахо́вувати, нарахува́ти, налі́чувати, налі́чити, (*о мног.*) понарахо́вувати, поналі́чувати що, чо́го; *срв. Насчи́тывать. При проверке счетов на него -чили сто рублей* – перевіряючи раху́нки (під час пере́вірки раху́нків) на його нарахо́вано (нарахували, налі́чено, налі́чили) сто карбо́ванців. **Начте́нный** – нарахо́ваний, налі́чений, понарахо́ваний, поналі́чуваний. **-ться** – нарахо́вуватися, бу́ти нарахо́ваним, нарахо́ваним, понарахо́ваним *и т. п.*

II. Начи́тывать, начита́ть – 1) (*изв. количество*) начи́тувати, начита́ти, (*о мног.*) поначи́тувати чо́го; (*быть в состоянии -тать, особ. при отрицании*) вчитува́ти, вчита́ти. [Бага́то начита́в цієї зими (Київ). Хіба цьо́го бага́цько вчита́єш? (Звин.). Цьо́го бага́то не вчита́єш (Брацл.); 2) (*вычитывать*) начи́тувати, начита́ти, вичи́тувати, вичита́ти, (*о мног.*) поначи́тувати, повичи́тувати що. [Мо́же й спра́вді не так сонце сходить, як письме́нні начита́ли (Шевч.). Вичита́в з кни́жки (Сл. Ум.); 3) (*произносить*) проказува́ти що (як *или* мов (з кни́жки) чита́ти), проказа́ти що (як *или* мов (з кни́жки) прочита́ти). **-ва́ть сказки** – проказува́ти казкі, як (мов) з кни́жки чита́ти; 4) *кому (отчитывать)* – вчитува́ти, вчитати́ *кому́*. **Начита́нный** – 1) начита́ний, поначи́туваний; 2) начита́ний, вчитаний, поначи́туваний, повичи́туваний; 3) проказаний (як *или* мов (з кни́жки) прочита́ний); 4) вичитаний; 5) *прлг., см. отдельно. -ться* – 1) (*стр. з.*) начи́туватися, бу́ти начи́туваним, начита́ним, поначи́туваним *и т. п.*; 2) *чего (набираться чего из книг)* – начи́туватися, начита́тися (*о мног.*) поначи́туватися чо́го. [Начита́всь філоло́гії (Крим.); 3) (*вдоволь, сов.*) начита́тися, попочита́ти (досхо́чу), (*о мног.*) поначи́туватися; (*в некоторой степени*) почита́тися чо́го. [Лист у не́ї в рука́х; не надиви́ться на його́, не начита́ється (Тесл.). Украї́нський письме́нник повинен почита́тися путя́щих записі́в з наро́дніх уст (Грінч.)].

Начиха́ть, -ся – начха́ти, -ся, начиха́ти, -ся; *срв. Начха́ть. Начиха́нный* – начханий, начиханий.

Начища́ть, начи́стить – 1) *чего* – начища́ти, начи́стити, (*о мног.*) поначища́ти чо́го; *специальнее: (очищая от шелухи картофель, фасоль и т. п.)* оббира́ти, обібра́ти бага́то чо́го, наоббира́ти чо́го; (*налуцивать*) налу́щувати, налу́щити, (*о мног.*) поналу́щувати чо́го *и т. п.*; *срв. Чисти́ть*. [Начисти́ла ри́би на обі́д (Брацл.). Наоббира́й барабо́лі (Гайсинщ.). Налу́щив кварта́ горі́ху (Вінниччина)]; 2) *что* – начища́ти, начи́стити (*налацивать*) нагля́нсо́вувати, нагля́нсува́ти, вигля́нсо́вувати, вигля́нсува́ти, (*о мног.*) поначища́ти, понагля́нсо́вувати, повигля́нсо́вувати що. [А́ч як начи́стив чо́боти! – лища́ть, як сонце (Київщ.)]. **-ти́ть пря́жку кому́, перен.** – зми́ти *кому́* (му́дру) голо́воньку, нагрі́ти *чу́ба кому́*, налая́ти, насвари́ти *кого́*; 3) **-ти́ть (вдоволь)** – начи́стити, попочи́стити *и т. п.* *кого́, що́, чо́го; (наделать чистой)* начи́стити *и т. п.* **Начи́щенный** – 1) начи́щений, поначи́щуваний; обібра́ний, наоббира́ний; налу́щений, поналу́щуваний; 2) начи́щений, нагля́нсований, вигля́нсуваний, понагля́нсо́вуваний, повигля́нсо́вуваний. **-ться** – 1) начища́тися, начи́ститися, поначища́тися; бу́ти начи́щуваним, начи́щеним, поначи́щуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь*) – а) (*чистя*) начи́ститися, попочи́стити (досхо́чу), (*о мног.*) поначища́тися; б) (*чистясь*) начи́ститися, попочи́ститися (досхо́чу), (*о мног.*) поначища́тися *и т. п.*; *срв. Чисти́ть, -ся.*

Чисти́ть, -ся.

Начи́щение, Начи́щение – 1) начища́ння, начи́щення; оббира́ння, обібра́ння, наоббира́ння; налу́щування, налу́щення; 2) начища́ння, начи́щення, нагля́нсо́вування, нагля́нсува́ння, вигля́нсо́вування, вигля́нсува́ння. *Срв. Начища́ть 1 и 2.*

Начка́нц – завка́нц (-ца), заві́дувач, -вачка канцеля́рії.

Начми́л – начмі́л (-ла), нача́льник мілі́ції.

Нацмо́кати, -ся – 1) (*погоня коня; от удовольствия*) нацмо́кати, -ся; 2) (*целуя, -сь*) нацмо́кати ко́го, нацмо́катися з ким, (*о мног.*) понацмо́кувати, -ся. **Нацмока́нный** – нацмо́каний, понацмо́куваний.

Начо́лок, см. Наче́льник.

Начсо́став – начскла́д, комскла́д, нача́льницький (кома́ндний) скла́д (-ду).

Начто́, нарч. – 1) (*зачем*) на́що, наві́що, (*с раздражением*) на бі́са, яко́го ді́дка. [На́що мені чо́рні бро́ви, на́що ка́рі о́чі, на́що лі́та молоді́? (Шевч.). Наві́що було́ бра́ти? (Брацл.)]; 2) (*как*) я́к, (*какой*) я́кий. *Уж -то́ висо́ко там, он и туда́ взобра́лся* – вже як там висо́ко, а він і туди ви́дерся. *Уж -то́ он хитёр, но и его́ обманули* – вже я́кий він хитри́й, а та́кі й його́ о(б)ду́рено.

Начуда́чить, -ся – надива́чити, -ся; *срв. Начуді́ть.*

Начуде́сить, -ся, см. Начуді́ть и Начуді́ться 1.

Начуді́ть – (*начудачить*) надива́чити, (*напричудничать*) нахимерува́ти, нахимеріти, (*начудотворить*) начудоді́яти, (*напроказничать*) наштука́рити, напустува́ти, наколобродити, набро́їти, нашурубурити, (*дурачась*) надурі́ти, (*надурить*) надурува́ти.

Начуді́ться – 1) надива́читися, поподива́чити (досхочу́) *и т. п.*; *срв. Начуді́ть*; 2) *на кого, чему́* – надивува́тися з ко́го, з чо́го *и* ко́му, чо́му.

Начудно́, нарч. – дуже чу́дно, дуже дівно́. *Чудным -но́* – чу́дно-пречу́дно, дівно́-предівно́.

Начудотвори́ть, -ся – начудоді́яти, -ся; *срв. Начуді́ть и Начуді́ться 1.*

Начха́ть, см. Начиха́ть. -хал я на него́! – начха́в я на його́!

Наш, мест. прит. – наш (*ж. на́ша, ср. на́ше; р. на́шого, на́шої, на́шого*), (*нам свойственный, у нас принятый, обычный: обычнее русского «нашинский»*) на́ський (*ж. на́ська, ср. на́ське*). [На́ша ду́ма, на́ша пі́сня не вмере, не загі́не (Шевч.). На́ських (*таких, как у нас*) пиро́гів ля́хи не печу́ть (Номис). Сви́ні не на́ські, а я́кісь но́ві (Кониськ.)]. *Это не ваше́ дело, а -ше́* – це не ва́ша спра́ва, а на́ша. *Не наш* – не наш; (*чужой*) нена́ський, чу́жий. [Цьо́го тепе́р не мо́жна сказа́ти, бо в ха́ті є нена́ські лю́ди (Козелеч.)]. *По -му́* – а) (*как у нас*) по-на́шому, по-на́ському, по-на́ськи. [Убра́на не по-на́ськи (Л. Укр.)]; б) (*по нашему мнению*) на на́шу га́дку (ду́мку), я́к на нас; в) (*на нашем языке*) по-на́шому, нашо́ю мо́вою, по-на́ському, по-на́ськи. [По́ки, ба́тько встане та розка́же по-на́шому про свої́ гетьма́ни (Шевч.). Не по-ара́бськи вплива́ють опові́дання з-під мо́го пе́ра, а по-на́ському та́кі, рідно́ю мо́єю мо́вою украї́нською (Крим.)]. *Вот это́ по -му́!* – оце́ по-на́шому (по-на́ському, по-на́ськи)! *По -му́ вышло́, вы́йдет* – на на́ше ви́йшло, ви́йде. *-ша взяла́!* – на́ше зве́рху! *За кем -ше́ не пропада́ет, не пропада́ло* – де на́ше не пропада́є, не пропада́ло. **Наш брат** – наш брат (бра́тчик); *см. Брат. Не -му́ брату́ чета́* – не нам грі́шним па́ра (рі́вня). **На́ши** (*близкие, земляки и т. п.*) – на́ші. [Моги́ли... пита́ють у бу́йного (*ветра*): «Де на́ші пану́ють?» (Шевч.). Пі́шли на́ші вго́ру! (Номис)]. *И вашим и -шим* – і ва́шим і на́шим. **Знай -ших!** – зна́й на́ших! ота́кі на́ші! *Увидите́ ваших, так кланя́йтесь -шим* – побачі́те ва́ших, – віта́йте на́ших.

Нашабаші́ться – нашабашува́тися, нашаба́шитися.

Нашага́ться – намарширува́тися, наході́тися (ши́роко ступа́ючи), наді́батися, нациба́тися, попомарширува́ти, попоходи́ти, поподі́бати, попоциба́ти (досхочу́, чимало́), (*шутл.*) попосо́вати нога́ми; (*взад и вперед*) наході́тися туди́ й сю́ди; *срв. Шага́ть.*

Нашалбе́рить, -ся, см. Нашали́ть, -ся.

Нашали́ть – напустува́ти, нажирува́ти, начмутува́ти, (*дурачась*) надурі́ти.

Нашали́ться – напустува́тися, нажирува́тися, начмутува́тися, (*дурачась*) надурі́ти, (*набеситься*) нака́зитися; (попожирува́ти (досхочу́, до-не(с)хочу́) *и т. п.*

Наша́мкати, -ся – нахамарка́ти, -ся, нашавкоти́ти, -ся, наплямкати. -ся.

Наша́почный – наша́пковий.

Наша́рить, -ся – нани́шпорити, -ся, нашукати́, -ся.

Наша́ркаць, см. **Наша́ркивать**.

Наша́ркацься – нача́вгати́ся, насóвгати́ся, попочóвгати, попосóвгати (досхочу́, до-не́(с)хочу), (о *мног.*) понача́вгвати́ся, понасóвгвати́ся.

Наша́ркивать, наша́ркаць – нача́вгувати, нача́вгати, насóвгувати, насóвгати, (*нашуршать*) наша́рудіти, (о *мног.*) понача́вгувати, понасóвгувати.

Нашаромы́гу, см. **Нашаромы́жку**.

Нашаромы́жить, -ся, см. **Нашаромы́жничать, -ся**.

Нашаромы́жку, *нрч.* – наша́р(о)мака́, на-дурни́чку; *срв.* **Нафу́фу**. [Робіти не хо́че: хтів-би все наша́рмака́ мати (Херсонщ.). Пообіда́в наша́рмака́ (Брацл.). Го́ді вам на-дурни́чку жи́ти! (Київщ.)].

Нашаромы́жничать – 1) (*наплутовать*) наша́хрува́ти, нама́хлюва́ти, нама́хля́рити, нама́хорити; 2) *что* – на́жити (набу́ти) що́ наша́р(о)мака́ (на-дурни́чку).

Нашаромы́жничаться – наша́хрува́тися, нама́хлюва́тися, нама́хля́ритися, нама́хоритися, попо́шахрува́ти (досхочу́, до-не́(с)хочу) *и т. п.*

Наша́т – 1) (*действие*), см. **Наша́тывание 1**; *оконч.* на́хита́ння, ро́зхита́ння, ви́хита́ння; 2) на́хит, ро́зхит, ви́хит (-ту). *Вали -том* – ва́ли (зва́люй) на́хитом (ро́зхитом, ро́зхиту́ючи).

Наша́тать, -ся, см. **Наша́тывать, -ся**.

Наша́тка, см. **Наша́т 1**.

Наша́тно́й – 1) (о *людях*) на́йшли́й, за́йшли́й, нахо́жий, нахо́жальи́й; 2) (о *скоте*) прибу́дний.

Наша́тну́ть, -ся, см. **II. Наша́тывать, -ся**.

I. Наша́тывание – 1) на́хитува́ння, ро́зхитува́ння, ви́хитува́ння; 2) на́хитува́ння. *Срв.* **I.**

Наша́тывать.

II. Наша́тывание – на́хитува́ння, на́хиля́ння; *срв.* **II. Наша́тывать.**

I. Наша́тывать, наша́тать – 1) *чего* – на́хитува́ти, на́хита́ти, (*диал.*) на́хилі́тува́ти, на́хилита́ти чо́го, (*расшатывать*) ро́зхитува́ти, ро́зхита́ти, ви́хитува́ти, ви́хита́ти, (*диал.*) ро́з[ви]хи́літува́ти, ро́зхилита́ти, ви́хилита́ти ба́гато чо́го, (о *мног.*) пона́хитува́ти, поро́зхитува́ти *и т. п.* [Ви́хита́в ба́гато слупі́в (Брацл.)]; 2) *кем, чем, кого, что* – на́хитува́ти, на́хита́ти ким, чим, ко́го, що́. **Наша́танны́й** – 1) на́хитаний, на́хилитаний, ро́зхитаний, ро́зхилі́таний, ви́хитаний, ви́хилитаний, пона́хитува́ний *и т. п.*; 2) на́хитаний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) на́хитува́тися, бу́ти на́хитува́ним, на́хитани́м, пона́хитува́ним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*шатая*) на́хита́тися, попо́хита́ти (досхочу́, до-не́(с)хочу), (о *мног.*) пона́хитува́тися; б) (*шатаясь от ветра, усталости и т. п.*) на́хита́тися, попо́хита́тися (досхочу́, до-не́(с)хочу); в) (*слонясь*) на́вешта́тися, на́тиня́тися, на́мота́тися, на́шала́тися, попове́шта́тися (досхочу́) *и т. п.* *Срв.* **Шата́ть, -ся**.

II. Наша́тывать, наша́тну́ть – на́хитува́ти, на́хитну́ти ко́го, що́ на ко́го, на що́, (*наклонять*) на́хиля́ти, на́хилі́ти що́ на ко́го, на що́, (о *мног.*) пона́хитува́ти, пона́хиля́ти.

I. Наша́тываться, наша́таться, см. **I. Наша́тывать.**

II. Наша́тываться, наша́тну́ться – 1) на́хитува́тися, на́хитну́тися, (*наклоняться*) на́хиля́тися, на́хилі́тися, (о *мног.*) пона́хитува́тися, пона́хиля́тися на ко́го, на що́; 2) на́тика́тися, на́ткнуті́ся на ко́го, на що́; см. **Натыка́ться 2** (под **II. Натыка́ть**).

Наша́тырны́й – амоні́яко́вий, (*вульг.*) салм'яко́вий, наша́діро́вий. **-ны́й спирт** – амоні́яко́вий (салм'яко́вий, наша́діро́вий) спи́рт, амоні́яко́ва вода́.

Наша́тырь, *хим.* – амоні́як, (*вульг.*) салм'я́к (-ку́), наша́ді́р (-ру).

На́швы – 1) см. **Набо́й 3**. *Лодка с -ми* – чо́вє́н-на́ши́ваник; 2) (*переды у сапог*) при́шви (-шов *и* -шві́в), *переді* (-ді́в), *передкі* (-кі́в).

На́швыр – 1) (*действие*), см. **На́швырка**; 2) на́шпу́р (-ру), на́шпу́рка, на́шви́рг (-гу), на́ки́д (-ду), на́ки́дка. **-ром** – на́шпу́ром, на́шви́рго́м, на́ки́дом.

На́швыривание, см. **На́швырка 1**, *неоконч.*

I. На́швыривать, на́швырну́ть – на́шпу́рюва́ти, на́шпу́рну́ти, на́шви́ргувати,

нашвирг(о)ну́ти, накида́ти, накіну́ти, (*о мног.*) понашпурювати, понашвіргувати, понакидати що на ко́го, на що; *срв.* **II. Накидывать. Нашвырнутый** – нашпурнутий, нашвиргнутий, накінутий *и* накинений, понашпурюваний, понашвіргуваний, понакиданий. **-ться** – нашпурюватися, нашпурнутися, понашпурюватися; бу́ти нашпурюваним, нанашпурнутим, понашпурюваним *и т. п.*

II. Нашвыривать, нашвырять – нашпурлювати, нашпурляти, нашвіргувати, нашвирга́ти, наві́ргувати, наві́ргати, накида́ти, накидати, (*о мног. или во мн. местах*) понашпурлювати, понашвіргувати, понаві́ргувати, понакидати *и* понакидувати чо́го; *срв.* **I. Накидывать. Нашвырянный** – нашпурляний, нашвирганий, наві́рганий, накиданий, понашпурлюваний, понашвіргуваний, понаві́ргуваний, понакид(ув)аний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нашпурлюватися, бу́ти нашпурлюваним, нашпурляним, понашпурлюваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нашпурлятися, нашвиргáтися, наві́ргатися, накидатися, попошпурляти (досхочу́) *и т. п.*; (*о мног.*) понашпурлюватися *и т. п.*; *срв.* **Швырять.**

Нашвырка – 1) (*действие*) – а) (*от I. Нашвыривать*) нашпурювання, нашвіргування, накидання, *оконч.* нашпурнення, нашвиргнення, накинєння, нашпур (-ру), нашвирг (-гу), на́кид (-ду); б) (*от II. Нашвыривать*) нашпурлювання, нашвіргування, наві́ргування, накидання, *оконч.* нашпурляння, нашвиргáння, наві́рганья, накидання; 2) *см.* **Нашвыр 2.**

Нашвыряние, *см.* **Нашвырка 1 б, оконч.**

Нашвырять, -ся, *см.* **II. Нашвыривать, -ся.**

Нашевеливать, нашевелить – 1) *кого, что* – навору́шувати, навору́шити ко́го, що; (*нащупывать*) нама́цувати, нама́цати, нала́пувати, нала́пати ко́го, що; 2) (*изв. время, сов.*) навору́шити, поповору́шити (досхочу, до-не(с)хочу). **Нашевелённый** – 1) навору́шений; нама́цаний, нала́паний; 2) навору́шений, поповору́шений.

Нашевелиться – навору́шитися, навору́хатися, (*надвигаться*) нару́хатися; поповору́шитися (досхочу́) *и т. п.*

Нашевни – чо́боти (-біт) з при́швами, при́швяники́ (-кі́в).

Нашеек – заші́юк (-йка), (*затылок*) поти́лиця; (*загривок у лошади*) за́гривок (-в́ка).

Нашезе́мец, -зе́мка – зе́мляк (-ка́), зе́млячка, наш чо́ловік (*мн. наші или наські люди*), (наш) кра́янин (*мн. наші кра́яни*), (наша) кра́янка.

Нашезе́мный – (з) нашо́ї зе́млі (ба́тьківщини), (з) на́шого кра́ю, (*нашинский*) на́ський.

Наше́йник – 1) наші́йник; (*ожерелье*) намі́сто, (*зап.*) гердан (-ну); (*галстук*) крава́тка; 2) (*ошейник*) наші́йник.

Наше́йный – наші́йний.

Нашелесте́ть, -ся – нашелесті́ти, -ся, нашамоті́ти, -ся, нашаруді́ти, -ся, (*налепетать, -ся*) налопо́тіти, -ся.

Нашеломник, -ный, см. Нашлёмник, -ный.

Нашелуді́веть – нашолуді́ти, зашолуді́вити, спарші́вити.

Нашелу́шивание, Нашелу́шение – налу́щування, налу́щення, налу́скування, налу́скання, налу́зування, налу́зання; влу́щування, влу́щення; *срв.* **Нашелу́шивать.**

Нашелу́шивать, нашелу́шить – налу́щувати, налу́щити, (*нащёлкивать орехов, подсолн. семечек и т. п.*) налу́скувати, налу́скати, налу́зувати, налу́зати, (*о мног.*) поналу́щувати, поналу́скувати, поналу́зувати чо́го; (*часть чего-н. ещё*) влу́щувати, влу́щити чо́го (в що). [Налу́щила горо́ху (Брацл.). Влу́щити горо́ху до борщу́ (Гайсинщ.)]. **Нашелу́шённый** – налу́щений, налу́сканий, налу́заний, поналу́щуваний *и т. п.*; влу́щений. **-ться** – 1) налу́щуватися, налу́щитися, поналу́щуватися; бу́ти налу́щуваним, налу́щеним, поналу́щуваним *и т. п.*; 2) (*наедаться шелуша*) налу́щуватися, налу́щитися, (*о мног.*) поналу́щуватися *и т. п.* чо́го; 3) (*вдоволь, сов.*) – а) (*шелуша*) налу́щитися, пополу́щити (досхочу́), (*о мног.*) поналу́щуватися *и т. п.*; б) (*шелушась*) налу́щитися, пополу́щитися (досхочу́), (*о мног.*) поналу́щуватися *и т. п.*; *срв.* **Шелу́шить, -ся.**

Нашепелявить, -ся и **Нашепелять, -ся** – нашепеляти, -ся, нашепелявити, -ся.

Нашепт – 1) (*действие*), см. **Нашёптывание** и **Нашептание**; 2) *нашепт* (-ту), *шепіт* (-поту). [*Завидливий нашепт* (Куліш)]. **-ты** – *нашепти*, *шепоти* и *шепти* (-тів). [А про що ви *шепоти* ведете з наймічкою? (Сам.). Баб'ячі *шепти* (Черкащ.). «Коли-б так *пошептати...*» – «Ну, матінко, не помогли-б ті *шепти*» (Л. Укр.)].

Нашептание – 1) *нашептання*; 2) *нашептання*, *натуркання*; 3) *нашептання*, *зашептання*, *замовлення*, *завороження* и *завороження*. Срв. **Нашёптывать 1, 3 и 4.**

Нашёптывание – 1) *нашіптування*; 2) *нашіптування*, *натуркування*; 3) *нашіптування*, *зашіптування*, *замовляння*, *заворожування*. Срв. **Нашёптывать 1, 3 и 4.**

Нашёптыватель, -ница – *нашіптувач*, -вачка; (*наушник, -ница*) *шептун* (-на), -тунка, *шепотинник*, -ница, *шепотільник*, -ница.

Нашёптывать, нашептать – 1) *кому что* – *нашіптувати*, *нашептати*, *підшіптувати*, *підшептати*, (*о мног.*) *понашіптувати* *що, чо́го*. [*Плескотливі хвилі* *нашіптували мені яку-небудь екзотичну поезію* (Крим.). *Співати тобі (місяцеві) думу, що ти-ж нашептав* (Шевч.). «Тебе *обкрадають*» – *десь у глибу душі підшіптував якийсь голос* (Крим.)]; 2) **-тать** – а) (*наделать шептаньем*) *нашептати*, *нашепотіти* (-почу, -потіш), *нашепотати* (-почу, -почеш); б) (*пошептать изв. время*) *нашептати*, *нашепоті[а]ти*, *пошептати* (*досхочу*) и т. п.; 3) *кому на кого* – *нашіптувати*, *нашептати*, *натуркувати*, *натуркати*, (*о мног.*) *понашіптувати*, *понатуркувати кому на ко́го*; срв. **Наговаривать 2** и **Наушничают.**

[*Нашіптують на мене, що я і такий і сякий* (Полтавщ.). *Шайтан натуркував їм у вуха облудні думки* (Леонт.)]; 4) *что и на что* (*навораживать*) – *нашіптувати*, *нашептати*, *зашіптувати*, *зашептати*, *замовляти*, *замовити*, *заворожувати*, *заворожити* *що*.

Нашёптанный – 1) *нашептаний*, *підшептаний*, *понашіптуваний*; 2) *нашептаний*, *попошептаний*; 3) *нашептаний*, *натурканий*, *понашіптуваний*, *понатуркуваний*; 4) *нашептаний*, *зашептаний*, *замовлений*, *заворожений*. [*Нашептана вода* (Київщ.)]. **-ться** – 1) (*стр. з.*) *нашіптуватися*, *бути* *нашіптуваним*, *нашептаним*, *понашіптуваним* и т. п.; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*шепча*) *нашептатися*, *нашепоті[а]тися*, *пошептати* (*досхочу*) и т. п., (*о мног.*) *понашіптуватися*; б) (*шепчасть*) *нашептатися*, *нашепоті[а]тися*, *вішептатися*, *пошептатися*, *пошепоті[а]ти* (*досхочу*), (*о мног.*) *понашіптуватися*. [*Ви ще шепочетесь! невже не нашепотілися?* (Брацл.)].

Нашеромыжку, Нашеромыжничать, -ся и т. п., см. **Нашаромыжку, Нашаромыжничать, -ся** и т. п.

Нашерстить – *наворсувати* *що*. **-ться** – *наворсуватися*; *бути* *наворсованим*.

Нашествие – *наше́стя* (-тя), (*обычно*) *нахід* (-ходу), *навал* (-ду), *навала* (-ли), *напад* (-ду), (*редко*) *натовп* (-пу). [*Перед татарським находом Київська держава зовсім ослабла* (Крим.). *Люди в городах од находу ворогів сиділи* (Куліш). *Двісті років пройшло од першого находу Русі до Несторового писання* (Куліш). *Постраждав од монгольського навалу* (Крим.). *Найгірша річ – це ворожа навала* (Азб. Комун.). *Се плем'я жило своїм державним життям до татарського нападу* (Грінч.). *Впала князька сила під татарським натовпом* (Куліш)].

Нашибаривать – *напроворювати* *грошей*, *прудко* (*швидко*, *шпарко*) *напихати* (*набигати*, *напаковувати*) (*грошіма*) *кешеню*.

Нашибать, нашибить *что на кого, на что* – *збивати*, *збити*, *звалювати*, *звалити*, (*о мног.*) *позбивати*, *позвалювати* *що на ко́го, на що*; см. **ещё I. Нашвыривать. Нашибленный** – *збитий*, *звалений*, *позбиваний*, *позвалюваний*. **-ться** – 1) (*стр. з.*) *збиватися*, *бути* *збиваним*, *збитим*, *позбиваним* и т. п.; 2) (**налетать**) *налітати*, *налетіти*, (*наскакивать*) *наскакувати*, *наскочити*, *наганятися*, *нагнатися*, (*наталкиваться*) *наштовхуватися*, *наштовхнутися*, (*напарываться*) *напорюватися*, *напоротися*, *наражатися*, *наразитися на ко́го, на що*.

Нашибенивать, см. **Нашибать.**

Нашибко, *нрч.* – *дуже прудко*, *дуже швидко*, *дуже шпарко*.

На́шибом, *нрч.* – з ро́змаху, з розго́ну.

Нашив (*в лодке*) – на́шва *и (мн.)* на́шви (-шов *и* -швів).

Нашива́ние – ча́сте носі́ння, ча́сте но́шення; *см.* **Ноше́ние**.

Нашива́ние – 1) нашива́ння, пришива́ння; на́ла́тування; приби́ва́ння; 2) нашива́ння, спра́вля́ння. *Срв.* **Нашива́ть**.

Нашива́тель, -ни́ца – нашива́льний, -ни́ця, наші́вач (-ча́), -шива́чка, пришива́льний, -ни́ця, пришива́ч, -шива́чка; *срв.* **Нашива́ть**.

Нашива́ть – ча́сто (ча́стєнько) носі́ти; *см.* **Носі́ть**.

Нашива́ть, наші́ть – 1) *что* – нашива́ти, наші́ти що на що, пришива́ти, приші́ти що до чо́го, (*о мног.*) понашива́ти, попришива́ти; (*заплату ещѐ*) на́ла́тувати, на́ла́тати, (*о мног.*) пона́ла́тувати що чим. [Наші́в стьо́жку на бри́ль (Сл. Ум.)]. **-ть лодку** – пришивати (прибивати), пришити (прибити) на́шви до чо́вна; 2) *чего* – нашива́ти, наші́ти, понашива́ти, (*одежды себе, своим*) спра́вляти ба́гато чо́го, наспра́вляти, (*о мног.*) поспра́вляти чо́го. [Ти собі понашива́єш доро́гих су́конь (Н.-Лев.). Наспра́вляла собі́ вся́кої оде́жі (Мирний)].

Наші́тый – 1) наші́тий, приші́тий, понашива́ний попришива́ний; на́ла́таний, пона́ла́туваний; прибі́тий; 2) наші́тий, понашива́ний, спра́влений, наспра́влюваний, понаспра́влюваний. **-ться** – 1) нашива́тися, наші́тися, понашива́тися; бу́ти наші́ваним, наші́тим, понашива́ним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) наші́тися, попоші́ти (досхо́чу), (*о мног.*) понашива́тися.

Наші́вка – 1) (*действие*), *см.* **Нашива́ние** *и* **Наші́тие**; 2) (*нашитое сверху*) на́шивка, на́шва, (*узор*) наші́ванка.

Нашивко́вый – нашивко́вий.

Нашивно́й – нашивно́й, наші́ваний; пришивно́й, приші́ваний; (*нашитый*) наші́тий; приші́тий; *срв.* **Нашива́ть**.

Наші́вок – нашивка, (*заплата*) ла́тка; *срв.* **Наші́вка 2**.

Наші́вщик, -щи́ца, *см.* **Нашива́тель, -ни́ца**.

Наші́кать, -ся – наші́кати, -ся.

Наші́льник – 1) (*в упряжи*) наші́льник. [Ді́вчина закі́нула на бри́чку шле́ї і наші́льники (Свидн.)]; 2) (*чехол на шило*) наші́льник (-ка).

Наші́льничать, -ся – напроно́зити, -ся, на́шахрува́ти, -ся, на́шахраюва́ти, -ся, на́махлюва́ти, -ся, на́махля́рити, -ся, на́махо́рити, -ся.

Наши́нкование – на́шаткува́ння.

Наши́нко́вка – на́шаткува́ння, *оконч.* на́шаткува́ння.

Наши́нко́вывание – на́шаткува́ння (-ння).

Наши́нко́вывать, наши́нковать – на́шаткува́ти, на́шаткува́ти, (*о мног.*) пона́шаткува́ти чо́го. [По ді́жці ка́пусти пона́шаткува́ли (Сл. Гр.)]. **Наши́нко́ванный** – на́шаткува́ний, ша́ткований, пона́шаткува́ний. **-ться** – 1) на́шаткува́тися, на́шаткува́тися, пона́шаткува́тися; бу́ти на́шаткува́ним, на́шаткува́ним, пона́шаткува́ним; 2) (*вдоволь, сов.*) на́шаткува́тися, попо́шаткува́ти (досхо́чу), (*о мног.*) пона́шаткува́тися.

Наши́нский, *см.* **Наш**.

Наши́петь, -ся – наші́піти, -ся, наші́поті́ти, -ся, (*только о человеке и животн.*) на́сича́ти, -ся, (*на огне*) на́шкварча́ти, -ся, на́шкварко́тіти, -ся.

Наши́пник, *техн.* – на́чіпник (-ка).

Наши́ря́ться – наші́ря́тися, на́кружля́тися, на́буя́тися, попоши́ря́ти (досхо́чу) *и т. п.*

Наші́тие – 1) наші́ття, приші́ття; на́ла́тання; прибі́ття (-ття); 2) наші́ття, наспра́вляння. *Срв.* **Нашива́ть**.

Наші́ть, -ся, *см.* **Нашива́ть, -ся**.

На́шко́ливание, На́шко́ление – на́муштро́вування, на́муштрува́ння, ви́муштро́вування, ви́муштрува́ння, ви́шко́лювання, ви́шко́лення.

Нашко́ливать, нашко́лить – намуштро́увати, намуштрува́ти, вимуштро́увати, вимуштрувати, вишко́лювати, вишко́лити, (*о мног.*) понамуштро́увати *и т. п.* ко́го.

Нашко́ленный – намуштро́ваний, вимуштруваний, вишко́лений, понамуштро́уваний *и т. п.* **-тсья** – 1) (*стр. з.*) намуштро́уватися, бути намуштро́уваним, намуштрованим, понамуштровуваним *и т. п.*; 2) (*возвр. з.*) намуштровуватися, намуштруватися, вимуштровуватися, вимуштруватися, вишко́люватися, вишко́литися, (*о мног.*) пона[пови]муштро́уватися, повишко́люватися; (*навастриватьсья*) на́ламуватися, на́лама́тися *и* на́ломлюватися, на́ломі́тися, на́бивати, на́бити ру́ку до чо́го.

Нашле́мник – нашоло́мок (-мка), нашоло́мник (-ка).

Нашле́мный – нашоло́мний, нашоло́мовий.

Нашле́п, см. Нашле́пка 1.

Нашле́пание, см. Нашле́пка 1 а, неоконч.

Нашле́пать, -ся, см. Нашле́пывать, -ся.

Нашле́пка – 1) (*действие*) – а) (*от I. Нашле́пывать*) наплéскування, наля́скування; нашльо́пування, наля́скування, нах(а)ля́стування, наля́пування, накле́пування; *оконч.* наплéскання, наля́скання; нашльо́панья, наля́скання, нах(а)ля́станья, наля́панья, наклепа́ння, надава́ння шльо́панці́в (ля́панці́в); б) (*от II. Нашле́пывать*) наля́пування, нахрьо́пування, *оконч.* наля́пнення, нахрьо́пнення; 2) шльо́панці́, ля́панці́ (-ці́в), (*диал.*) лопоца́нка. *Дать -жу кому* – надава́ти шльо́панці́в (ля́панці́в) *и* (*диал.*) да́ти лопоца́нки ко́му, нах(а)ля́статися ко́го; 3) (*синяк*) сине́ць (-нці́я), синя́к (-ка́), шму́гля, шму́льга, (*с шишкой*) гу́ля.

Нашле́пнуть, -ся, см. II. Нашле́пывать, -ся.

Нашле́пом, нарч. – наля́пом, нахрьо́пом; (*внезапно*) знепа́цька, несподі́вано.

Нашле́пывание, см. Нашле́пка 1, неоконч.

I. Нашле́пывать, нашле́пать – 1) *что* – наплéскувати, наплéскати, поплéскати, наля́скувати, наля́скати, поля́скати, (*о мног.*) понаплéскувати, поналя́скувати *що*. [Не випрала бі́лизни, а лишé наплескала́ її праником (Брацл.)]; 2) *кого* – нашльо́пувати, нашльо́пати, наля́скувати, наля́скати, нах(а)ля́стувати, нах(а)ля́статися, наля́пувати, наля́пати, накле́пувати, наклепа́ти ко́го по чо́му, надава́ти шльо́панці́в (ля́панці́в) ко́му, (*диал.*) да́вати, да́ти лопоца́нки ко́му (Звин.), (*о мног.*) понашльо́пувати *и т. п.* [Нашльо́пав по губа́х (Полтавщ.). По пи́ці наля́скала (Куліш). Нахалéстав по мордя́ці (Звин.). Наклепа́й його́ по морда́сам (Борзенщ.)]. **-пать ко́го по плечу** – наплéскати (наля́пати) ко́го по плечі́ (*и* по плечу́); 3) **-пать губа́ми** – нашльо́пати губа́ми. **Нашле́панный** – 1) наплéсканий, наля́сканий, понаплéскуваний, поналя́скуваний; 2) нашльо́паний, наля́сканий, нах(а)ля́станий, наля́паний, накле́паний, понашльо́пуваний *и т. п.* **-тсья** – 1) (*стр. з.*) наплéскуватися, бу́ти наплéскуваним, наплéсканим, понаплéскуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) наплéскатися, попоплéскати (досхочу́), (*о мног.*) понаплéскуватися *и т. п.*; (*шле́пая нога́ми*) нашля́патися, нача́патися, (*по грязю, по жидкому*) нача́лапатися, нача́лапкатися, нальо́патися, набрьо́хатися; попочала́пати (досхочу́) *и т. п.*; *срв. Шле́пать.*

II. Нашле́пывать, нашле́пнуть ко́го, что́ чем – наля́пувати, наля́пнути, нахрьо́пувати, нахрьо́пнути ко́го, *що́ чим*; *срв. II. Нахло́пывать. Нашле́пнутый* – наля́пнутий, нахрьо́пнутий. **-тсья** – наля́пуватися, бу́ти наля́пуваним, наля́пнутим, поналя́пуваним *и т. п.*

Нашля́тсья – нашев́енда[я]ти(ся), навéштатися, нати́нятися, нашля́тися, попошев́енда[я]ти(ся) (досхочу́) *и т. п.*

Нашны́рить, -ся и Нашны́рять, -ся – нашмигля́ти, -ся, наника́ти, -ся, нани́шкати, -ся, попошмигля́ти (досхочу́) *и т. п.*

Нашпа́жный – нашпа́дний.

Нашпа́клевание – нашпа́клюва́ння (-ння).

Нашпа́клёвка – 1) (*действие*) шпа́клюва́ння, нашпа́кльо́вування, *оконч.* нашпа́клюва́ння; 2)

(*качество действия*) шпаклюва́ння *и* шпаклюва́ння, нашпаклюва́ння *и* нашпаклюва́ння.

Нашпаклюва́ние, см. **Нашпаклюва́нка 1**, *неоконч.*

Нашпаклюва́ть, нашпаклюва́ть – шпаклюва́ти що, нашпаклюва́ти, нашпаклюва́ти, (*о мног.*) понашпаклюва́ти що, чо́го. **Нашпаклюва́нный** – нашпаклюва́ний, понашпаклюва́ний. **-ться** – шпаклюва́тися, нашпаклюва́тися, нашпаклюва́тися, понашпаклюва́тися; бу́ти шпаклюва́ним, нашпаклюва́ним, нашпаклюва́ним, понашпаклюва́ним.

Нашпа́льник – назле́жник (-ка).

Нашпа́ривание, Нашпа́рение – нашпа́рювання, нашпа́рення.

Нашпа́ривать, нашпа́рить – нашпа́рювати, нашпа́рити, (*о мног.*) понашпа́рювати ко́го, чо́го.

Нашпа́ренный – нашпа́рений, понашпа́рюваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нашпа́рюватися, бу́ти нашпа́рюваним, нашпа́реним, понашпа́рюваним; 2) (*вдоволь, сов.*) нашпа́ряться, попошпа́рити (досхо́чу), (*о мног.*) понашпа́ряться.

Нашпа́рка – нашпа́рювання, *оконч.* нашпа́рення.

Нашпи́кование – нашпи́гування (-ння).

Нашпи́ковка – 1) (*действие*) шпи́гування, нашпи́гування, *оконч.* нашпи́гува́ння; 2) (*качество действия*) (на)шпи́гува́ння *и* (на)шпи́гува́ння.

Нашпи́ковывание, см. **Нашпи́ковка 1**, *неоконч.*

Нашпи́ковывать, нашпи́ковать – шпи́гува́ти що, нашпи́гува́ти, нашпи́гува́ти, (*о мног.*) понашпи́гува́ти що, чо́го. [Са́лом шпи́гува́ти (Куліш). Зая́чину тре́ба до́бре нашпи́гува́ти са́лом (Сл. Ум.)]. **Нашпи́кованный** – нашпи́гований, понашпи́гований. **-ться** – 1) нашпи́говуватися, нашпи́гува́тися, понашпи́говуватися; бу́ти шпи́гованим, нашпи́гованим, нашпи́гованим, понашпи́гованим; 2) (*вдоволь, сов.*) нашпи́гува́тися, попошпи́гува́ти (досхо́чу), (*о мног.*) понашпи́говуватися.

Нашпи́ливание, Нашпи́ление – 1) нашпи́лювання, нашпи́лення *и* нашпи́ління; 2) пришпи́лювання, пришпи́ле[і]ння. *Срв.* **Нашпи́ливать.**

Нашпи́ливать, нашпи́лить – 1) (*насаживать на шпильку*) нашпи́лювати, нашпи́лити, (*о мног.*) понашпи́лювати ко́го, що на що; *срв.* **Нака́лывать 2**; 2) (*пришпиливать*) пришпи́лювати, пришпи́лити, (*о мног.*) попришпи́лювати що на що; *срв.* **Нака́лывать 3.**

Нашпи́ленный – 1) нашпи́лений, понашпи́люваний; 2) пришпи́лений, попришпи́люваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нашпи́люватися, бу́ти нашпи́люваним, нашпи́леним, понашпи́люваним *и т. п.*; 2) (*натывать на острие*) нашпи́люватися, нашпи́литися, (*о мног.*) понашпи́люватися на що.

Нашпи́лька, см. **Нашпи́ливание, Нашпи́ление.**

Нашпи́онить, -ся *и* Нашпи́онничать, -ся – нашпи́гува́ти, -ся, нашпи́гу́нити, -ся.

Нашпо́рник – наостро́[і]жник (-ка).

Наштемпе́левание, см. Наштемпе́левка, *оконч.*

Наштемпе́левка – штемплюва́ння, наштемплюва́ння, штампуюва́ння, наштампуюва́ння, *оконч.* наштемплюва́ння, наштампуюва́ння.

Наштемпе́левывание, см. Наштемпе́левка, *неоконч.*

Наштемпе́левывать, наштемпе́левать – штемплюва́ти що, наштемплюва́ти, наштемплюва́ти що, чо́го, штампува́ти що, наштампуюва́ти, наштампуюва́ти що, чо́го, (*о мног.*) поштемплюва́ти, поштампуюва́ти що, понаштемплюва́ти, понаштампуюва́ти що, чо́го. **Наштемпе́леванный** – наштемплюва́ний, наштампуюва́ний, поштемплюва́ний, поштампуюва́ний, понаштемплюва́ний, понаштампуюва́ний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) штемплюва́тися, наштемплюва́тися, бу́ти штемплюва́ним, наштемплюва́ним, поштемплюва́ним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) наштемплюва́тися, наштампуюва́тися, попоштемплюва́ти, попоштампуюва́ти (досхо́чу), (*о мног.*) понаштемплюва́тися, понаштампуюва́тися.

Нашто́пывание, Нашто́паніе – нацеро́вування, нацерува́ння, нашто́пування, нашто́пання.

Нашто́пывать, нашто́пать – нацеро́вувати, нацерува́ти, нашто́пувати, нашто́пати, (о *мног.*) понацеро́вувати, понашто́пувати чого. **Нашто́панный** – нацерований, нашто́панний, понацеро́ваний, понашто́пуваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нацеро́вуватися, бу́ти нацеро́ваним, нацерова́ним, понацеро́ваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нацерува́тися, нашто́патися, попоцерува́ти, попошто́пати (*досхочу*), (о *мног.*) понацеро́вуватися, понашто́пуватися.

Наштука́рить, -ся – 1) наштука́рити, -ся, наплатати́, -ся штук, настро́ити, -ся фі́глів (фі́глів-міглів) навитворяти́, -ся; 2) *см. Начудить и Начудиться 1.*

Наштукату́ривание, Наштукату́рение – 1) тинькува́ння, нати́нько́вування, нати́нькува́ння, (*реже*) штукатуре́ння, наштукатуре́ння; 2) нашмі́нко́вування, намальо́вування, намазува́ння, *оконч.* нашмі́нкува́ння, на[по]малюва́ння, намаза́ння. *Срв. Наштукатуривать.*

Наштукату́ривать, наштукату́рить – 1) тинькува́ти, нати́нько́вувати, нати́нькува́ти, (*реже*) штукату́рити, наштукату́рити, (о *мног.*) поти́нькува́ти, понати́нько́вувати, поштукату́рити що; 2) **-рить** (*наработать штукатуря*) нати́нька́рювати; 3) (*лицо косметиками*) нашмі́нко́вувати, нашмі́нкува́ти, намальо́вувати, на[по]малюва́ти, намазува́ти, намаза́ти, (о *мног.*) понашмі́нко́вувати *и т. п.* що. **Наштукату́ренный** – 1) нати́нько́ваний, наштукату́рений, поти́нько́ваний, понати́нько́ваний, поштукату́рений; 2) нашмі́нко́ваний, на[по]мальо́ваний, намаза́ний, понашмі́нко́ваний *и т. п.* **-ться** – 1) (*стр. з.*) тинькува́тися, нати́нько́вуватися, бу́ти тинько́ваним, нати́нько́ваним, нати́нько́ваним, поти́нько́ваним, понати́нько́ваним *и т. п.*; 2) (*косметиками, возвр. з.*) нашмі́нко́вуватися, нашмі́нкува́тися, намальо́вуватися, намалюва́тися, намазува́тися, намаза́тися, (о *мног.*) понашмі́нко́вуватися *и т. п.*

Наштукату́рка, см. Наштукату́ривание, Наштукату́рение.

Наштуко́вание – наштукува́ння (-ння).

Наштуко́вка – 1) (*действие*) наштуко́вування, *оконч.* наштукува́ння; 2) (*качество действия*) наштукува́ння *и* наштуко́вання.

Наштуко́вывание – наштуко́вування (-ння).

Наштуко́вывать, наштуко́вать – наштуко́вувати, наштукува́ти, (о *мног.*) понаштуко́вувати що чим. **Наштуко́ванный** – наштуко́ваний, понаштуко́ваний. **-ться** – 1) наштуко́вуватися, наштукува́тися, понаштуко́вуватися; бу́ти наштуко́ваним, наштуко́ваним, понаштуко́ваним; 2) (*вдоволь, сов.*) наштукува́тися, попоштукува́ти (*досхочу*), (о *мног.*) понаштуко́вуватися.

Наштурмова́ть, -ся – наштурмува́ти, -ся.

Нашты́ки, нарч. – на-багне́ти. [Т-ша Л., що поткну́вся був із своїм о́рдерам на одну́ кімна́ту, взяли́ на-багне́ти (Пр. Правда)].

Нашты́чник – набагне́тник (-ка), пі́хви (-хов) на багне́т.

Нашу́лерить и Нашу́лерничать – нашахрува́ти, нашахраюва́ти, намахлюва́ти, намахля́рити, намахорити.

Нашумевший, прлг. – нашумі́лий, нагомони́лий, (*громкий молвою*) розго́лосний, що набра́в ро́зголосу. **-шее событие** – подія́ не аби́-якого́ (широ́кого) ро́зголосу, розго́лосна подія́.

Нашуме́ть – 1) (о *неодушев. предметах*) нашумі́ти, нашелесті́ти, (о *людях*) нагаласува́ти, наробі́ти галасу́ (шелесту), (о *толпе*) нагомони́ти, наробі́ти го́мону. [Прийшо́в, наробі́в шелесту та й пішо́в (Полтавщ.). Нагомони́ли вам по́вну ха́ту (Глі́бів)]; 2) (*перен.: наделать шума*) наробі́ти (вели́кого) шелесту, наробі́ти (далекося́жного) відго́мону (відголосу), прогустити (на весь світ). *Это событие весьма -ло* – ця подія́ набра́ла вели́кого ро́зголосу, ця подія́ наробі́ла вели́кого шелесту (далекося́жного відго́мону, -ного відголосу), ця подія́ прогула́ на весь світ.

Нашуме́ться – нашумі́тися, нашелесті́тися; нагаласува́тися; нагомони́тися; попошумі́ти

(досхочу́) *и т. п.*; *срв.* **Нашуметь.** [Нашумілося (нашелестілося) лістя за літо (Київ)].

Нашуршать, -ся – нашарудіти, -ся, нашурхотіти, -ся, нашорошіти, -ся, нашамотіти, -ся, (*налепетать, -ся*) налопотіти, -ся.

Нашустроить – намуштрувати, (*с боями*) начустроить когось; *см.* **Нашколить** (*под* **Нашколовать**).

Нашустриться, см. **Навостриться 2.**

Нашутить, см. **Нашучивать.**

Нашутиться – нашуткуватися, нажартуватися, (по)пошуткувати, (по)пожартувати (досхочу́).

Нашуточный, см. **Шуточный.**

Нашучивать, нашутить – шуткувати, нашуткувати, жартувати, нажартувати.

Нашушукать – нашушукати.

Нашушукаться – нашушукатися, нашептатися, (*шушукая ещё*) (по)пошушукати (досхочу́) (*шушукаясь ещё*) попошушукатися (досхочу́).

Нащебетать, -ся – 1) (*о птицах*) нащебетати, -ся; 2) (*о людях*) нащебетати, -ся, нацокотіти (-кочу́, -котіш), -ся, нацокотати (-кочу́, -кочеш), -ся, наляскотіти, -ся.

Нащеголять(ся) – накрусуватися, нахизуватися, начепуритися.

Нащёка – 1) (*пощечина*) ляпас (-са), ляпанець (-нця), лящ (-щя́); 2) (*румянец*) рум'янець (-нця); 3) (*заплата на обуви*) латка; 4) (*в саях*) копил (-ла).

Нащёкий и Нащёковатый – набокуватий, кривобокий.

Нащекотать, ся – 1) налоскотати, -ся; 2) *см.* **Настрекотать, -ся.**

Нащеление – надколювання, *оконч.* надколення.

Нащелить, -ся, см. **Нащелять, -ся.**

Нащёлка – надколина.

Нащёлкивание – 1) налу́скання, налуза́ння; 2) наля́скання, наляща́ння, накла́(н)цання, нацо́кання; накло́кання, накла́(н)цання; натьо́хкання, налящання; надавання щигликів (лускані́в, клаці́в). *Срв.* **Нащёлкивать.**

Нащёлкивание – налу́скування, налузування.

Нащёлкивать, нащёлкать – 1) (*орехов, семечек*) налу́скувати, налу́скати, налузувати, налузати, (*о мног.*) поналу́скувати, поналузувати (горі́хів, насі́ння); 2) **-кать** – (*кнутом, языком*) наля́скати, наляскотіти, наляща́ти, (*зубами*) накла́(н)цати, нацо́кати, (*пальцами*) накло́кати, накла́(н)цати; (*о пении соловья*) натьо́хкати, наляща́ти; (*надавать щелчков*) надавати щигликів (лускані́в, клаці́в). **Нащёлканый** – 1) налу́сканий, налузаний, поналу́скуваний, поналузуваний; 2) наля́сканий; накла́(н)цаний, нацо́каний; налоканий, накла́(н)цаний; натьо́хканий, налящаний. **-тсья** – 1) налу́скуватися, налу́скатися, поналу́скуватися; бу́ти налу́скуваним, налу́сканим, поналу́скуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) налу́скатися, пополу́скати (досхочу́), (*о мног.*) поналу́скуватися *и т. п.*, *срв.* **Щёлкать.**

Нащёлочивание, Нащелочение – налу́жування, налу́ження.

Нащёлочивать, нащелочить – налу́жувати, налу́жити, (*о мног.*) поналу́жувати що.

Нащелоченный – налу́жений, поналу́жуваний. **-тсья** – налу́жуватися, налу́житися, поналу́жуватися; бу́ти налу́жуваним, налу́женим, поналу́жуваним.

Нащелять, нащелить – надколювати, надколю́ти, (*о мног.*) понадколювати що.

Нащеленный – надколений *и* надколотий, понадколюваний. **-тсья** – надколюватися, надколю́тися, понадколюватися; бу́ти надколюваним, надко́леним *и* надко́лотим, понадко́люваним.

Нащемление – 1) витиска́ння *и* витіскування, *оконч.* вітиснення; 2) наду́ше[і́]ння, надавлення. *Срв.* **Нащемлять.**

Нащемлять, нащемить – 1) *что на чём* – витиска́ти *и* витіскувати, вітиснути, (*о мног.*) повітіскувати що на чо́му; 2) **-мить** – а) (*орехов*) надуші́ти (надаві́ти) (горі́хів); б) (*о сердце*) нащемі́ти, наскимі́ти, нані́ти. **Нащемлённый** – 1) витиснений *и* витиснутий,

повитіскуваний; 2) надушений, надавлевий. **-тсья** – витискатися *и* витіскуватися, бути витіскуваним, витисненим *и* витиснутим, повитіскуваним *и т. п.*

Нащепание – наскіпання, наколення.

Нащепать – наскіпати, наколоти, (*о мног.*) понаскіпувати, понаколювати чого. [Наколі трісок (Сл. Ум.)]. **Нащепанный** – наскіпаний, наколений *и* наколотий, понаскіпуваний, понаколюваний. **-тсья** – наскіпатися; бути наскіпанним, понаскіпуваним *и т. п.*

Нащепить – 1) *см.* **Нащепать**; 2) *что кому* – нащепнути що кому.

Нащепка, *см.* **Нащепание**.

Нащегинивать, -ся, нащегинить, -ся – наїжувати, -ся, наїжити, -ся, нагороїжувати, -ся, нагороїжити, -ся, настовбурчувати, -ся, -настовбурчити, -ся; *срв.* **Наеживать, -ся.**

Нащегиненный, Нащегинившийся – наїжений, нагороїжений, настовбурчений. [Ярі, нагороїжені, мов щетиною, гостроверхими лиственицями (Корол.)].

Нащечина, *см.* **Нащёка 1.**

Нащечить кого – набити по піці (по піску) когo, наляскати по піці (по піску) кому, нах(а)лястати по піці когo, ляпасами (ляпанцями, лящами) нагодувати когo.

Нащечный – нащоківий, налицьовий.

Нащипание – 1) нащипання; 2) нащипання, нарвання, наскубання *и* наскублення, надерт'я (-тя); назбирання, насмикання. *Срв.* **Нащипывать.**

Нащипка, *см.* **Нащипывание и Нащипание.**

Нащипной – нащипний; (*нащипанный*) нащипаний.

Нащипок, *нрч.* – чепурно, одягно. **Одеться -пок** – убраться як на весілля (як на показ).

Нащипом, *нрч.* – нащипом, ущипом.

Нащипывание – 1) нащипування; 2) нащипування, нарівання, наскубування, надирання.

Срв. **Нащипывать.**

Нащипывать, нащипать – 1) *кого, что* – нащипувати, нащипати, (*о мног.*) понащипувати когo, що. [Нащипала йому руку (Брацл.). Гірчичник добре нащипав мені бік (Київ). Мороз нащипав щоки (Київ)]; 2) *чего* – нащипувати, нащипати, (*нарывать*) нарівати, нарівати, (*преимущ. о волосах, перьях*) наскубувати, наскубати *и* наскубті, (*перьев ещё*) надирати, надерти, (*о мног.*) понащипувати, понарівати, понаскубувати, понадирати чого. [Наскубала (наравала) салати (Гайсинщ.)]. **-пать грибов** – назбирати грибів. **-пать корпи** – насмикати (наскубати) шарпіни (понитчини). **Нащипанный** – 1) нащипаний, понащипуваний; 2) нащипаний, наріваний, наскубаний *и* наскублений, надертий, понащипуваний, понаскубуваний, понадираний; назбираний; насмиканий. **-тсья** – 1) (*стр. з.*) нащипуватися, бути нащипуваним, нащипаним, повищипуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нащипатися, попощипати (досхочу), (*о мног.*) понащипуватися *и т. п.*; *срв.* **Щипать.**

Нащит – щиток (-тка); (*козырёк*) дашок (-шка).

Нащитный – нащитний, нащитовий.

Нащока, *см.* **Нащёка.**

Нащуп, *см.* **Нащупывание и Нащупание.**

Нащупание – намацання, налапання.

Нащупом, *нрч.* – на(в)помацки, помацки, навполапки, полапки; *см.* **Ощупью (под Ощупь).**

Нащупывание – намацування, налапування.

Нащупывать, нащупать – (*в прямом и перен. знач.*) намацувати, намацати, (*только в прям. знач.*) налапувати, налапати, (*о мног.*) понамацувати, поналапувати когo, що. [Обидві сторони намацують той ґрунт, на якому вони могли-б стрінутися (Рада). Почала мацати у п'яті і намацала якийсь тин чи поручні (Грінч.). Винниченко вже намацав твердий ґрунт під ногами (Рада). Як почне мацати, то скрізь усё понамацує, де що лежить (Харківщ.). Налапала поночі засув (Квітка). Налапав під скатертею її руку (Н.-Лев.)]. **Нащупанный** – намацаний, налапаний, понамацуваний, поналапуваний. **-тсья** – 1) (*стр. з.*) намацуватися,

бути нама́цуваним, нама́цаним, понама́цуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нама́цатися, налапа́тися, попома́цати, попола́пати (досхочу), (*о мног.*) понама́цуватися, понала́пуватися.

Наэкономливание, Наэкономление – наекономлювання, наекономлення, наощаджування, наощадження, наберега́ння, набереже́ння.

Наэкономливать, наэкономить – наекономлювати, наекономити, наощаджувати, наощадити, наберега́ти, наберегті́, (*о мног.*) понаекономлювати, понаощаджувати, пона(з)берега́ти що, чо́го. **Наэкономленный** – наекономлений, наощаджений, набережений, понаекономлюваний, понаощаджуваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) наекономлюватися, бу́ти наекономлюваним, наекономленим, понаекономлюваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) наекономитися, наощаджа́тися *и* наощаджуватися, попоекономити (досхочу) *и т. п.*, (*о мног.*) понаекономлюватися *и т. п.*

Наэлектризование – наелектризува́ння (-ння).

Наэлектризовка – 1) (*действие*) наелектризовування, *оконч.* наелектризува́ння; 2) (*качество действия*) наелектризува́ння *и* наелектризо́вання.

Наэлектризовывание – наелектризо́вування (-ння).

Наэлектризовывать, наэлектризовать (*в прямом и перен. знач.*) – наелектризо́увати, наелектризува́ти, (*о мног.*) понаелектризо́увати ко́го, що́. **Наэлектризованный** – наелектризований, понаелектризо́уваний. **-ться** – наелектризо́уватися, наелектризува́тися, понаелектризо́уватися; бу́ти наелектризо́уваним, наелектризованим, понаелектризо́уваним.

Наэскизить – наескізува́ти *и (зап.)* наскицува́ти, нарисувати́ що.

Наюлить(ся) – наго́рзатися, найорзатися, насова́тися, (*насуе́титься*) наметуши́тися, (*наверте́ться*) наверті́тися, накруті́тися; попого́рзатися (досхочу) *и т. п.*

Наюру, *нрч.* – 1) (*на возвышенном месте*) на белебні, на голотечі. [Хата стоїть на белебні (Сл. Гр.). Розумна голова: на белебні за́тишку хо́че! (Комар)]; 2) (*наветру*) на повітрі, (*на сквозняке*) на протягу, на (крізно́му) повітрі. [Не стій на (крізно́му) повітрі (Київ)].

Наябедничание – наябедні́ня, наклепа́ння, наплеска́ння, набреха́ння.

Наябедничать, -ся – наябедити, -ся, наклепа́ти, -ся, наплеска́ти, -ся, набра́хати, -ся, попо́ябедити (досхочу) *и т. п.* (на ко́го).

Наяблонный – наяблуньовий, наяблуневий.

Наяблочный – наяблучний.

Наявлять, наявить – появля́ти, появи́ти що.

Наявляться, наявиться – з'явля́тися, з'яви́тися, об'явля́тися, об'яви́тися, від'явля́тися, від'яви́тися.

Наяву, *нрч.* – уві́ч, наяві́, наяву́, в'яві́, явма́, наяв, у на́ту́рі, (*воочию, наглядно*) на́віч, уя́вкі, перед (живими) очі́ма. [Приснились йому ті карлючки, що називаються лі́терами, і Семен кра́ще вивчив їх уві́ сні, ніж уві́ч (Коцюб.). Я слабу́ю на галюцина́ції: передо мно́ю уві́ч постає засму́чений ма́терин образ (Крим.). Тужу́ за не́ю що-дня́, що-но́чи, уві́ сні́ й наяві́ борю́ся (Пачов.). Чи то йому́ снилось, чи справді́ наяву́ усе́ те дія́лося (Сторож.). Ма́рення в'яві́ (Едг. По). Та чи воно́ мені́ усе́ оце́ явма́ діе́ться, а чи уві́ сні́ уздрі́вається? (Мова). «Чи це вам так снилось?» – «Еге́, снилось! – у на́ту́рі!» (Любеч.). Ще́ й досі́ мов на́віч їх ба́чу (Крим.)). *Во сне ли это или -ву?* – чи це вві́ сні́, чи уві́ч (наяві́, наяву́, в'яві́, явма́, у на́ту́рі)? чи це сон, чи на́ту́ра? (Яворн.).

Наяда – 1) наяда. [Наяда серед водогра́ів (Едг. По)]; 2) *зоол.* **Unio** – ско́йка. **-ды (Unionidae)** – ско́йкувати (-тих).

Наядовые, *бот.* **Najadaceae** – різухува́ти (-тих).

Наядревать, наядреть, наядренеть и наядриться – 1) (*о нарыве*) наби́рати(ся), набра́ти(ся), на́ривати, на́рвати, виспи́вати, виспи́ти, вистига́ти, вистигти; *срв.* **Назревать 2**; 2) (*об овощах, плодах*) наби́ратися, набра́тися (со́ку, м'яку́шу), нали́ватися, налі́тися *и (зап.)*

- налля́тися, сповня́тися *и* сповнюва́тися, сповні́тися, виповня́тися *и* виповнюва́тися, виповнитися, (*о мног.*) понабира́тися (со́ку, м'якушу), поналива́тися, пос[пови]повнюва́тися; 3) (*о бродящем напитке*) набира́тися, набра́тися си́ли (мі́цности). **Наядревший**, **Наядренёвший** *и* **Наядрившийся** – що набрав(ся) *и т. п.*, см. *ещё* **Наядренёлый**.
- Наядренёлый** – 1) набраний, виспілий, вистиглий; 2) набраний, налитий, сповнений, виповнений; (*сочный*) соковитий; (*ядрёный*) ядерний; 3) міцний. *Срв.* **Наядревать**.
- Наязы́читься** – навчитися, (*о мног.*) понавчатися чужих мов.
- Наякша́ться** – наводитися, поповодитися, набрататися, натоваришуватися з ким.
- Наямиться** – наямлїтися, наста(р)читися чо́го, наямлїти (досхочу) чо́го.
- Наян**, **-янка** – (*нахал*, *-халка*) нахаба (*общ. р.*), наха́бник, *-ниця*; (*назойник*, *-ниця*) насти́ра, приче́па, назола (*общ. р.*); (*попрошайка*) каню́ка (*общ. р.*), лабзю́к (*-ка*), *-зю́чка*, циган, циганка.
- Наянистый**; см. **Наянливый**.
- Наянить** – (*нахальничать*) нахабува́ти, наха́бничати; (*назойничать*) насти́ряться, насти́рливо (насти́рно) чи́плятися (до ко́го), слі́пцею (слёотою) у ві́чі лі́зти (кому́), (*попрошайничать*) каню́чити, лабзю́кати, циганити.
- Наянливо**, *нрч.* – наха́бливо, наха́бно; насти́рливо, насти́рно, приче́пливо, назо́листо, нав'язливо; *срв.* **Наянливый**.
- Наянливость** – наха́блівість, наха́бність; насти́рлівість, насти́рність, приче́пливість, нав'язливість (*-ости*); *срв.* **Наянливый**.
- Наянливый** – наха́бливий, (*нахальный*) наха́бний; (*назойливый*) насти́рливий, насти́рний, приче́пливий, назо́листий, (*навязчивый*) нав'язливий; охочий каню́чити, (*сщ.*) каню́ка (*общ. р.*) *и т. п.*, *срв.* **Наян**.
- Наянный**, см. **Наянливый**.
- Наяноватый** – наха́бкуватий; насти́ркуватий; *срв.* **Наянливый**.
- Наянство** – наха́бство, наха́бність (*-ности*); см. **Наянливость**.
- Наярение** – роз'я́рення *и* роз'я́ріння, розлютува́ння.
- Наяривание** – шкваре́ння, нашкварюва́ння, жа́рення, нажа́рювання, сма́ле[і]ння, насма́лювання, чеса́ння, чухра́ння, зати́нання, вити́нання, рі́зання, нарі́зування, виграва́ння; *срв.* **Наяривать**.
- Наяривать** – (*жарить*) шкварі́ти, нашкварюва́ти, жа́рити, нажа́рювати, сма́літи, насма́лювати, чеса́ти, чухра́ти, тя́ти *и* тну́ти; (*на музык. инструм.*) зати́нати, вити́нати, тя́ти *и* тну́ти, рі́зати, нарі́зувати, виграва́ти на чо́му. [В шинку́ хтось так на бубні вити́нає, що аж стрі́ха ходором ходить (Кониськ.). Музи́ки тя́ли з усі́єї си́ли (Грінч.). А за мно́ю молодо́ю сі́м кі́п хлопці́в чере́дою в цимбалоньки тну́ть (Пісня). Два скри́пники рі́жуть на нитя́них струна́х щось таке, що й розі́брати не мо́жна (Квітка)].
- Наярить** – роз'я́рити, розлю́тити, розлютува́ти ко́го. **Наярённый** – роз'я́рений, розлю́чений, розлю́тований. **-ться** – роз'я́ритися, розлю́титися, розлютува́тися; бу́ти роз'я́реним, розлю́ченим, розлю́тованим.
- Не** – 1) *отриц. частица* – не. [Не руса́лонька блука́є: то дівчи́на хо́дить (Шевч.). Ще трети́ півні́ не співа́ли, ніхто́ ніде́ не гомо́нів (Шевч.). Не хо́ди, не лю́би, не зали́цяйся, не лю́блю, не пі́ду, не споді́вайся! (Пісня). Не рідни́й він, хоч водяно́го ро́ду (Л. Укр.). Не за-для собо́лів, не для ка́зні пода́вся на Москву́ небі́жчик ба́тько! (Л. Укр.)]. **Не был**, **не дали** – не був, не дали. **Не пьёт**, **не ест** – не п'є, не їсть. **Не будь этих звуков, вокруг цари́ла бы мёртвая ти́шина** – коли́-б (якби́) не ці́ звуки (коли́-б *или* якби́ не було́ цих зву́ків), навко́ло (навкру́ги) панува́ла-б ме́ртва ти́ша. **Не будь я** – а) (*пусть я не буду*) (не)ха́й я не бу́ду; б) (*если бы я не был*) коли́-б (якби́) я не був. **Не без греха** – не без грі́ха. **Он сердит и не без причины** – він серди́тий, і (та й) ма́є раці́ю (*или* та й не без раці́ї). **Не в под'ём и т. п.**, см. **Невпод'ём** *и т. п.* **Не так глуп** – не та́кий ду́рний. **Не так скоро** – не та́к шви́дко. **Не**

слишком много – не надто багато, не надто. *Она была не довольна* – вона була не незадоволена. *Я не мог не засмеяться* – я не міг не засміятися. *Брат не брат, а сродни* – брат не брат, а (але) родич. *Воз не воз; дерево не дерево, а, кажется, что-то шевелится* (Пушкин) – віз не віз, дерево не дерево, а, здається, щось ворухіться. *Кум не кум, а в горох не лезь* – чи (хоч) кум, чи не кум, а в горох не лізь. *Идёт-неидёт, да и едет-не едет* – йти (йде)-не йде, та й їхати (іде)-не їде. *Лай не лай, а хвостом вилай* – хоч (чи) гавкай, хоч (чи) не гавкай, а хвостом крути (махай). *Рад не рад, а...* – радий чи не радий, а...; чи радий, чи не радий, а... *Шить не шьёт, а только иглой тычет* – шити не шие, а тільки (зап. а лише) голкою тикає. *Праздник не в праздник* – свято не (в) свято. *Сон не в сон* – сон не (в) сон. *Вовсе не* – зовсім не, ані. [Ані думав цього робити (Звин.)]. *Если не* – коли (як, якщо) не. *Если бы не* – коли-б (якби, якби-що) не. *Ещё не* – ще не. *Когда бы не, см. Когда 4. Кто бы не* – хто-б не. *Неужели не?* – невже не? *Пока не* – а (если в аподосисе тоже есть не) поки не; доки не. [Доки він не прийде, не прийду й я (Київ)]; б) (если аподосис не содержит отрицания) поки, доки. [Не дві ночі карі очі любо цілувала, поки слава на все село недобра стала (Шевч.). Ні, я ще побуду, поки ви заспокоїтесь (В. Підмог.)]. *Разве не?* – хіба не? *Что бы не* – що-б не. *Чтобы не* – щоб не. **Не кто, не на кого, не от кого, не у кого, не к кому, не с кем и т. п.; см. Некто. Не что, не из чего, не от чего, не за что, не к чему, не о чем, не с чем и т. п., см. I. Нечто. Не кто иной, как** – не хто (інший), як; см. **Кто 3. Не что иное, как** – не що (інше), як. **Не – ли – чи не.** [Горпина огляділася, чи не відко де дочкі (Крим.)]. **Не вы ли взяли книгу?** – чи не ви взяли книжку? **Не – ни – не – ні** (ані, не). **Не от тучи, ни от грома, ни от солнышка** – не від хмари, ні (не) від грому, ні (ані, не) від сонечка. **Не – но (а) – не – а, не – ба. Не – а наоборот** – не – а навпаки, не – ба. [Ці слова не підбадьорили його товаришів, а навпаки ще додали їм страху (Остр. Скарбів). Іспити зминули для Х. не нещасливо, ба деякі навіть з виблиском (Крим.)]. **Не только – но и** – не тільки – а й (ба й). **Приходите, не то я обижусь** – приходьте, а то я ображуся. **Не то, чтобы** – не то, щоб (що). **Не то, чтобы – не то, чтобы** – не то (щоб, що) – не то (щоб, що). [Вулиця не то дуже крива, не то дуже й рівна, – так собі (Звин.)]. **Не сегодня, так завтра** – (як) не сьогодні, то (в)завтра. **Не столько из любви к вам, сколько из тщеславия** – не стільки (не так) з любови до вас, скільки (як) через пиху. **Сам не свой** – сам не свій, (исступлённый) несамовитий. **Не в себе** – сам не свій. **Не по себе** – а) см. *выше не в себе*; б) *чувствовать себя не по себе* – почувати себе ніяково. *Мне как-то не по себе* – мені якось ніяково; (жутко) мені якось моторошно. **Не тут то было** – де там; срв. **Куда (5) там. Не наша сила** – нечиста сила; 2) (в сложении) – а) (отрицание признаков, обознач. простыми словами) не, (спорадически) без, безне, напр.: **Недоверие** – недовіра, недовір'я. **Невинный** – невинний, без(не)винний; б) (противоположение этим признакам) не, напр.: **Недруг** – неприятель. **Непогода** – негода; в) (сходство с ними, но как бы с из'яном) па, напр.: **Неклен** – паклен. **Несын** – пасинок; г) (в составе неопредел. местоим.) ні, нема(є), напр.: **Негде** – ніде, нема(є) де; 3) *нрч. (народн.) – ні, (диал., зап.) не; см. Нет 2.*

Неабсолютность – неабсолютність (-ности).

Неавантажный – неавантажний, (незначительный) незначний (жалкий) мізерний, (нехороший) поганий, кепський, блаґенький; срв. **Плохой и Плоховатый.**

Неавтоматический – неавтоматичний.

Неадекватно, нрч. – неадекватно; нерівнозмірно; непóвно; срв. **Неадекватный.**

Неадекватность – неадекватність; нерівнозмірність; непóвність (-ности); срв.

Неадекватный.

Неадекватный – неадекватний, (несоразмерный) нарівнозмірний, (неполный) непóвний.

Неакадемический – неакадемічний; (ненаучный ещё) ненауковий.

Неаккуратно, нрч. – 1) неакуратно, недбало, неретельно, несправно; неакуратно, неохайно, нечепурно; срв. **Неаккуратный**; 3) (неумеренно) над міру. **-но выпить** – над міру випити,

перебрати міру.

Неаккуратність – 1) неаккуратність, недбалість, неретельність, несправність; 2) неаккуратність, неохайність, нечепурність (-ости). *Срв.* **Неаккуратный**.

Неаккуратный – 1) неаккуратний, (*небрежный*) недбалий, (*неточный*) неретельний, (*неисправный*) несправний. [Неаккуратний чоловік, несправний: ніколи грошей у строк не платить (Київ). Неаккуратне (недбале) виконання своїх обов'язків (Київ)]; 2) (*неопрятный*) неаккуратний, неохайний, нечепурний.

Неактивно, *нрч.* – неактивно, недіяльно.

Неактивность – неактивність, недіяльність (-ности).

Неактивный – неактивний, недіяльний.

Неандертальський – неандертальський. **-кий человек** – неандертальська людина.

Неаполітанський – неаполітанський, неапольський. **-кий донник**, *бот.* **Melilotus neapolitanus** *Тен.* – неаполітанський буркун (-ну). **-кий лук**, *бот.* **Allium neapolitanum** – неаполітанська цибуля. **-кая желть** (*желчь*), *техн.* – неаполітанська жовта фарба, неаполітанська жовтянка (жовтка).

Неаппетитный – неапетитний, (*невкусный*) несмачний; (*противный*) огідний.

Неарктический – неарктичний.

Неароматный – неароматний, незапашний, непахуч[щ]ий.

Неартроз, *мед.* – неартроза (-зи).

Неассимилируемый – що не асимілюється, неасимільов(а)ний, (*неусвояемый*) незасвоюваний, незасвійний.

Не-ахти, *нрч.* – не дуже, не надто, не вельми.

Неахтительно, *нрч.* – не дуже (не вельми) добре (гарно), поганенько, абі-як.

Неахтительный – не дуже (не вельми) добрий (гарний), поганенький, абі-який, благенький, ледаченький, (*жалкий*) мізерний, мізерненький; *срв.* **Плоховатый**.

Небаснословный – 1) немітологічний, немітичний; 2) (*правдоподобный*) небайковий, (нене)звичайний, (нене)ймовірний, ненебувалий.

Небдительность – непильність, недбайливість (-ости).

Небдительный – непильний, недбайливий, (*см.*) недбаха, недбайлиця (*общ. р.*).

Небегло, *нрч.* – нешвидко; (*неповерхностно*) непобіжно.

Небеглый – нешвидкий; (*неповерхностный*) непобіжний. **-лое чтение** – нешвидке читання.

Небедный – небідний, неубогий. [Він людина небідна (Київщ.). Улаштуєш цю валку неубогу (Крим.)].

Небезбедный (*бедный*) – досить (доволі) убогий (бідний, нужденний, злиденний), незаможний.

Небезвредный – досить (доволі, трохи) шкідливий (вадливий).

Небезвыгодно, *нрч.* – не без зиску (користи), беззисковно. **-но продать** – не без зиску (користи) продати.

Небезвыгодность – беззисковність, безкорисність (-ности).

Небезвыгодный – беззисковний, безкорисний, не без зиску (користи), досить (доволі) зисковний (корисний, баришовитий, вигідний, пожитний). [Небеззисковна справа (Київ.). Це діло не без користи (Київщ.)]

Небезгрешно, *нрч.* – безгрішно, безгріховно, не без гріха.

Небезгрешность – безгрішність, безгріховність (-ности).

Небезгрешный – безгрішний, безгріховний, не без гріха. [Небезгрішні прибутки (Київ). Там справа не без гріха (Київ)].

Небездарный – ненездарний, бездарний, ненездібний, досить (доволі) талановитий (здібний).

Небезденежный – досить (доволі) грошовитий, не без грошей, (*шутл.*) безгрішний.

[Людина він не без грошей (Київщ.)].

Небездѣтный – небездѣтний.

Небеззаботный – небезтурботний, небезжурний.

Небеззащитный – небеззахисний, небезоборонний, небеззаступний.

Небезнадѣжный – небезнадійний.

Небезначальность – небезпочатковість (-вості).

Небезначальный – небезпочатковий.

Небезобидный – досить (доволі, трохи) образливий, небезкривдний.

Небезопасно, *нрч.* – небезпечно. [(Йому) після його промов на мітингах небезпечно сидіти вдома (Коцюб.)].

Небезопасность – небезпечність (-ності), небезпека. [Видіма небезпечність справи (Київ)].

Небезопасный – небезпечний. [Мати книжку народню в руках я признав небезпечною річчю (Самійл.)].

Небезосновательно, *нрч.* – небезпідставно, не без підстави, не без г[г]рунту.

Небезосновательный – небезпідставний, небезг[г]рунтовний.

Небезразличный – 1) небайдужий; 2) (*не без выражения*) небезвиразний, небайдужний.

Небезрассудный – небезрозсудливий, небезрозважливий, досить (доволі) розсудливий (розважливий).

Небезрасчётный – небезрахубний, не без розрахунку; (*небескорыстный*) небезкорисливий, (*не без задней мысли*) не без прихованої (потаєнної) думки.

Небезрезультатно, *нрч.* – безрезультатно, не без наслідку, (*недаром*) недаремно, недурно, немарно; *срв.* **Небезуспешно**.

Небезрезультатный – безрезультатний, безнаслідний, недаремний, немарний.

Небезукоризненно, *нрч.* – бездоганно, не без догани.

Небезукоризненный – бездоганный, не без догани.

Небезупречно, *см.* **Небезукоризненно**.

Небезупречность – бездоганність (-ності).

Небезупречный, *см.* **Небезукоризненный**.

Небезуспешно, *нрч.* – безуспішно, не без успіху, ненадаремне[о], недаремно, немарно.

Небезуспешность – безуспішність (-ності).

Небезуспешный – безуспішний, не без успіху, не(на)даремний, немарний.

Небезутешный – безутішний, безпотішний.

Небезучастный – небайдужий.

Небезызвестный – неневідомий, досить (доволі) відомий.

Небезыntenесный – досить (доволі) цікавий, не без цікавості.

Небелѣный – небілений, (*диал.*) небіляний. [Небілене полотно (Брацл.)].

Небережение – 1) *см.* **Небережливость**; 2) (*неосторожность*) небережність (-ності).

Небережливо, *нрч.* – неощадливо, неощадно.

Небережливость – неощадливість, неощадність (-ності).

Небережливый – неощадливий, неощадний.

Неберѣжно, *нрч.* – 1) небережно, необачно; 2) неохайно. *Срв.* **Неберѣжный**.

Неберѣжность – 1) небережність, необачність, (-ності); 2) неохайність (-ності). *Срв.*

Неберѣжный.

Неберѣжный – 1) (*неосмотрительный*) небережний, необачний; 2) (*неряшливый*) неохайний.

Небеса, *см.* **Небо**.

Небесконечный – безкрайї (-края, -крас, *р.* -крайого, -крайої), безкрайній, безмежний, (*во времени ещё*) недовічний.

Небескорыстный – 1) *см.* **Небызвыгодный**; 2) (*алчный*) безкорисливий.

Небесно, *нрч.* – 1) небесно; (*по-небесному*) по-небесному; (*восхитительно*) чарівливо, чарівно, чудово; 2) (*в сложении*) небесно.

Небесно-голубой – блакитний (як небо).

Небесный – небесний, (*диал.*) небеський; (*неземной*) надземний. [Місяць зник з очей у небесному сяйві (Країна Сліпих). Благати мусять силу ту небесну (Л. Укр.). Було йому прізвисько «небеський», бо він усє вгору, наче на небо, дивівсь (Звин.). В аллаховій обителі надземній (Куліш)]. **-ная империя** – небесна імперія, Китай (-таю). **-ная красота** – небесна краса, надземна краса (Франко). **Круг -ный** – небесне коло, (*горизонт*) небокруг (-гу), (*небо*) небо. **-ная лазурь** – небесна блакить. **-ная любовь** – небесна любов. **Птицы -ные** – птаство небесне (Куліш). **-ный свод** – небесне склепіння; *см.* **Небосвод 1**. **Твердь -ная** – (видіме) небо. **-ное тело** – тіло небесне, (*светило*) світило. **-ный цвет** – небесний (блакитний) колір. **Царь -ный!** (*устар.*) – царю (*ц.-слав.* царю) небесний! боже світе! **Царство ему -ное** (*устар.*) – царство йому небесне (Номис), нехай царствує (Шевч.).

Небеспечный – безтурботний.

Небесплодно, *нрч.* – безплідно, даремно, марно.

Небесплодный – безплідний, даремний, марний.

Небесповоротный – безповоротний.

Небеспользанный – безкорисний, не без користи, досить (доволі) корисний (пожиточний, спожиточний).

Небеспредельный – безмежний, безкрайї (-края, -крає, *р.* -крайого, -крайої), безкрайній, безмірний.

Небеспристрастие – безсторонність (-ности).

Небеспристрастно, *нрч.* – безсторонн(ь)о.

Небеспристрастность – безсторонність (-ности).

Небеспристрастный – безсторонний.

Небессердечный – безсерд(н)ий, не без серця.

Небесславно, *нрч.* – безславно.

Небесславный – безславний.

Небесследно, *нрч.* – безслідно, не без сліду.

Небесследный – безслідний.

Небессознательный – 1) несвідомий; 2) неспритомний. *Срв.* **Бессознательный**.

Небессомнительный – досить (доволі, трохи) сумнівний, безсумнівний, непевний, такі непевний.

Небесспорность – безперечність; безспірність (-ности).

Небеспорный – безперечний; безспірний; *срв.* **Беспорный**.

Небессчастный – безщасний, безталанний, бездольний.

Небесталанный – безталанний; *см.* **ещё Несчастный**.

Небесталантный – досить (доволі) талановитий, не без талановитости (хісту).

Небеструдный – безтрудний, досить (доволі) трудний (важкий).

Небесчего, *нрч., народн.* – 1) (*не без того*) не без того; ніде (нема де) гріха діти (потаїти); 2) (*притом*) до того, до того-ж; (*ещё*) ще; 3) *см.* **Небось**.

Небесчестный – безчесний, досить (доволі) чесний.

Небитый – небитий.

Неблаговидно, *нрч.* – негоже, негарно, непристойно, малопрстойно.

Неблаговидность – 1) немилівидість, негожість; 2) негожість, негарність, непристойність, малопрстойність (-ости). *Срв.* **Неблаговидный**.

Неблаговидный – 1) немилівидий, негожий; *срв.* **Невзрачный**; 2) (*предосудительный*) негожий, негарний, непристойний, малопрстойний. **-ный поступок** – негожий (негарний) учинок. **-ный предлог** – непристойний (малопрстойний) привід.

Неблаговоленіє – 1 (*нерасположение*) неласка, неприхильність (-ности), неприхилья (-лля) до ко́го; (*неприятнь*) неприязнь (-ни) до ко́го. *Питать -ние к кому* – почувати неприязнь до ко́го, не любити ко́го; 2) (*неудовольствие*) незадово́лення з ко́го, з чо́го *и* ким, чим. *Выразить кому своё -ние* – виявити (віказати, *словами*: висловити) ко́му своє незадово́лення.

Неблаговоли́тельный – неприязний.

Неблаговоли́ть – бу́ти неласка́вим до ко́го, не ма́ти ла́ски до ко́го, неприя́ти (до́бра) ко́му (Звин.).

Неблаговоспи́танность – неві́хованість, неві́ховання (-ння), (*невежливость*) незвичайність, негречність, нечёмність (-ности).

Неблаговоспи́танный – неві́хований, не ві́хований до́бре, недо́брого ві́ховання, (*невежливый*) незвичайний, негречний, нечёмний.

Неблаговре́менно, *нрч.* – невча́сно, невча́с, не нача́с, не в свій час, нево́ро.

Неблаговре́менность – невча́сність, несвоєча́сність (-ности).

Неблаговре́менный – невча́сний, несвоєча́сний.

Неблагоговейно, *нрч.* – непобо́жно, без побо́жності.

Неблагоговейность – непобо́жність (-ности).

Неблагоговейный – непобо́жний, без побо́жності.

Неблагодарно, *нрч.* – невдя́чно.

Неблагодарность – 1) невдя́чність (-ности), невдя́ка. [Він бажа́в До́рі до́бра, а замість то́го діста́в невдя́чність (Коцюб.). Не сказа́ти вам – бу́ла-б до вас невдя́чність (Самійл.) Рани́ла мою́ ду́шу їх невдя́ка (Франко)]. *Чёрная -ность* – чо́рна невдя́чність (невдя́ка). [Назива́ють мою́ вдя́ку чо́рною невдя́кою (Рудан.)]; 2) невдя́чливість, невіддя́чливість; 3) невдя́чність, невдя́чливість, невіддя́чливість. *Срв. Неблагодарный.*

Неблагодарный – 1) (*не чувствующий благодарности*) невдя́чний (до ко́го, про́ти (су́проти) ко́го *или* для ко́го). [Невдя́чна звірю́ка! – забу́в, скі́льки я на те́бе працюва́в? (Крим.)]. **-ный человек**, **-ная женщина** – невдя́чна лю́дина, невдя́чна жі́нка, (*сиц.*) невдя́чник, -ни́ця, невдя́ка (*общ. р.*); 2) (*по своей природе*) невдя́чливий, невіддя́чливий; 3) (*невознаграждающий за труд*) невдя́чний, невдя́чливий, невіддя́чливий. **-ная почва** – невдя́чний (невдя́чливий) г[г]рунт. **-ная роль** – невдя́чна (нев[неві́д]дя́члива) ро́ля. **-ная тема** – невдя́чна (нев[неві́д]дя́члива) те́ма. **-ный труд** – невдя́чна (нев[неві́д]дя́члива) пра́ця.

Неблагодатный – неблагода́тний, неблагода́тній.

Неблагожелатель, -ница, *см. Недоброжелатель, -ница.*

Неблагожелательно, -ность, -ный, *см. Недоброжелательно, -ность, -ный.*

Неблагозвучие и -звучность – недоброзвучність, нелегкозвучність, негармонійність (-ности).

Неблагозвучный – недоброзвучний, нелегкозвучний, негармонійний. [Негармонійний го́лос (Крим.)].

Неблаголе́пие – 1) неба́гоподо́бність, него́жість (-ости); *срв. Неблаголе́пный*; 2) (*неустройство*) безла́ддя (-ддя).

Неблаголе́пный – неба́гоподо́бний, нега́рний на ви́гляд (*о человеке ещё*: на вро́ду), (*неизящный*) него́жий.

Неблагомы́слие – недоброду́мність, недобромі́сність (-ности), недо́бри ду́ми (*р.* -дум).

Неблагомы́слящий – недоброду́мний, недобромі́сний.

Неблагонадёжно, *нрч.* – неба́гонаді́но, (*обычно*) непевно́; (*ненадёжно*) ненаді́но.

Неблагонадёжность – неба́гонаді́йність, (*обычно*) непевність; (*ненадёжность*) ненаді́йність (-ности). *Политическая -ность* – політи́чна неба́гонаді́йність (непевність).

Неблагонадёжный – неба́гонаді́йний, (*обычно*) непевний; (*ненадёжный*) ненаді́йний. [Ху́тко збі́льшуються й мі́цнішають гуртки сих «непевних» (шахтарі́в) (Черкас)].

Неблагонаме́ренно, *нрч.* – недобромісно, не з добрими замірами.

Неблагонаме́ренность – недобромісність (-ности).

Неблагонаме́ренный – недобромісний, не з добрими замірами, недобрим замірів.

Неблагона́равие – не(добро)звичайність (-ности), недобрі звичаї (-чаїв).

Неблагона́равно, *нрч.* – не(добро)звичайно.

Неблагона́равный – не(добро)звичайний, з недобрими звичаями.

Неблагоо́бразие – немиловидість (-дости); *срв.* **Неблаголе́ние**.

Неблагоо́образно, *нрч.* – негарно.

Неблагоо́образность, *см.* **Неблагоо́образие**.

Неблагоо́образный – негарний на вигляд (*о человеке ещё: на вроду*); немиловидний; *срв.*

Неблаголе́пный.

Неблагопо́лучие – 1) недобра доля, нещастя (-тя), негаразд (-ду); 2) (*опасность*) небезпека, небезпечність (-ности).

Неблагопо́лучно, *нрч.* – негаразд; нещасливо; небезпечно; непевно, неладно; *срв.*

Неблагопо́лучный. [Виходить, що й у вас в родині негаразд стає, не з медом? (Кониськ). У нас негаразд: Пахоменко фершалку вбив (Кониськ.). Боїмося, що в касі нашій трохи непевно (Звин.).] **-но упасть** – нещасливо (небезпечно, недобре) впасти. **-но обстоит дело с чем** – негаразд стоїть справа (діється) з чим. [Негаразд діється з символізмом Яцкова (Рада)]. **-но окончится** – недобре (с)кінчитися, вийти на зло (не на гаразд).

Неблагопо́лучность – 1) нещасливість; 2) небезпечність (-ности). *См. ещё* **Неблагопо́лучие**.

Неблагопо́лучный – 1) (*неудачный, неблагоприятный*) нещасливий. **-ный исход дела** – нещасливий кінець справи. *Случилось что-то -ное* – сталося щось недобре (неладне), сталося якесь нещастя. [Щось неладне йому сталося (Звик.)]; 2) (*опасный*) небезпечний, (*рус.*) неблагополучний, (*сомнительный*) непевний. [Що там неблагополучного в житах? жук? муха? чи що? (Кониськ.)]. *Местность -на по холере* – місцевість небезпечна на холеру (холерно непевна). **-ный в отношении эпидемии** – небезпечний від пошести, пошесно непевний; 3) (*о человеке: несчастный*) нещасний, нещасливий, безталанний.

Неблагопристойно, *нрч.* – недобропристойно, не(добро)звичайно, (*предосудительно*) негоже.

Неблагопристойность – 1) недобропристойність, не(добро)звичайність, (*предосудительность*) негожість (-ости); 2) (*неблагопристойный поступок*) недобропристойність, недобропристойний (негожий) учинок (-нку); 3) (*неблагоприст. выражение*) непристойність, соромітський вислів (-слова), соромітське слово; *срв.*

Непристойность.

Неблагопристойный – недобропристойний, не(добро)звичайний, (*предосудительный*) негожий; (*непристойный*) непристойний, (*о выражении, слове ещё*) соромітський.

Неблагоприятель, -ница, *см.* **Недоброжелатель, -ница**.

Неблагоприятно, *нрч.* – 1) несприятливо, недобре, негарно, погано; 2) неприязно, неприхильно, неласкаво; 3) неприхильно, непохвально; 4) недобре, погано, нещасливо. *Срв.*

Неблагоприятный 1 и 4 - 6.

Неблагоприятность – 1) несприятливість, (*неудобство*) недогідність; непогожість, непогідність, непогодливість; 2) непогожість, (су)протівність; 3) недогідність; неслухність; 4) неприязність, неприхильність, неласкавість; 5) неприхильність, непохвальність; 6) недобрість, нещасливість (-ости). *Срв.* **Неблагоприятный**.

Неблагоприятный – 1) (*не благоприятствующий*) несприятливий, несприятний кому́ *и* для ко́го, чо́му *и* на що, недобрим, негарним, поганим на що, (*неудобный, неподходящий*) недогідний; (*о погоде ещё*) непогожий, непогідний, непогодливий. [Не дивлячись на низку несприятливих умов, дитячих садків уже функціонувало багато (Азб. Кому́н.). Наші національні скарби, не зважаючи на несприятну долю історичну, заховалися в Києві (Рада).

Під тиском недогідних обставин життя (Доман.)]. **-ная обстановка** – несприятливі умови (обставини), несприятлива обстановка, несприятливе оточення. **-ная погода** – непогідна (непогожа) година, (для *растительности*) недобра (негарна, погана) погода (година) на що (напр. на яблука). **-ное лето** – непогідне (непогоже) літо, (для *растительности*) недобре (погане) поліття, недобрый (поганий) політок (-тку) на що; 2) (о *ветре*) непогожий, (противный) (су)противний; 3) (о *поре, времени*) недобрый, недогідний, несприятливий, (неподходящий) неслухний. **-ное время** – недобрый (лихий) час, недобра (лиха, тяжка) година, лихоліття (-ття), знегіддя, безгіддя (-ддя), знегода; (неподходящее) неслухний час. В **-ное время** – не в добрий час, не в добру годину, в недобрый час, в недобру годину, недоброї години, під злу годину; (в *неподходящее*) в неслухний час, неслухного часу, в неслухну годину, неслухної години; 4) (неприятный) неприязний, неприхильний, неласкавий до кого; 5) (неодобрительный) неприхильний до кого, непохвальний. **-ный ответ** – неприхильна відповідь, (письменный) неприхильний відпис. **-ный отзыв о ком, о чём** – неприхильна думка, неприхильний відзов про кого, про що; 6) (неудачный, неприятный) недобрый, нелюбий, поганий, лихий, нещасливий. **-ное впечатление** – недобре (нелюбе, погане, несприятливе) враже[і]ння. **-ное известие** – недобра (лиха) (з)вістка (новина). **-ный исход дела** – нещасливий кінець справи.

Неблагоразумие, см. **Неблагоразумность 1**.

Неблагоразумно, *нрч.* – 1) нерозважливо, нерозважно, нерозсудливо; 2) нерозумно. *Срв.*

Неблагоразумный.

Неблагоразумность – 1) нерозважливність, нерозважність, нерозсудливність; 2) нерозумність (-ости). *Срв.* **Неблагоразумный**.

Неблагоразумный – 1) (о *человеке*) нерозважливий, нерозважний, нерозсудливий; 2) нерозумний, необережний, недобрый. **-ный поступок** – нерозумний учинок. **-ный совет** – нерозумна (недобра, необережна) порада.

Неблагорасположение и -расположенность – неприязнь (-ни), неприхильність (-ности), неприхилля (-лля), неласка до кого.

Неблагорасположенный – неприязний, неприхильний, неласкавий до кого.

Неблагородно, *нрч.* – неблагородно, (*зап.*) нешляхетно.

Неблагородность, см. **Неблагородство**.

Неблагородный – 1) (по *характеру, по нравственной оценке*) неблагородний, (*зап.*) нешляхетний, (*нечестный*) нечесний, (*неджентльменский*) неліцарський. **-ный поступок** – неблагородний (нешляхетний) учинок; 2) (по *происхождению*) неблагородний, непанський, нешляхетський, невельможний, простий, (*недворянский*) недворянський; (*неблаговоспитанный*) невихований, недобре вихований; 3) (*низший по породе, по достоинству*) простий, звичайний. **-ный метал** – простий метал(ь). **-ный сокол** – простий (звичайний) сокіл.

Неблагородство – неблагородність, неблагородство, (*зап.*) нешляхетність (-ности).

Неблагосклонно, *нрч.* – неприхильно, неласкаво, не(добро)зичливо.

Неблагосклонность – неприхильність, неприхилля (-лля), неласкавість, неласка, недоброзичливість (-ости) до кого, до чо́го. [Ся неприхильність старших до вистав залéжала від нещасливого добору п'ес (Грінч.).]

Неблагосклонный – неприхильний, неприязний, неласкавий, недоброзичливий до ко́го, до чо́го. [Ворога мого я чу́ю в слова́х, цих неприхильних (Грінч.). Не бу́дьте-ж до мого́ дару́нку неласка́ві (Самійл.).]

Неблаготворно, *нрч.* – недобротво[і]рно, недобровпливо́во, недобре; (*вредно*) шкідливо.

Неблаготворный – недобротво[і]рний, недобротвірчий, недобровпливовий, недобрый; (*вредный*) шкідливий. **-ное влияние** – недобрый (шкідливий) вплив.

Неблагоуспешный – недоброуспішний, (*неудачный*) невдалий.

Неблагоустроение, см. **Неблагоустройство**.

Неблагоустроенность – невпорядженість, невпорядкованість (-ности).

Неблагоустроенный – невпоряджений, невпорядкований, недобре впоряджений, недобре впорядкований.

Неблагоустройство – невпорядженість, невпорядкованість (-ности), невпорядкування (-ння), недобрий лад (-ду), недобрий порядок (-дку). **-во города** – невпорядженість (невпорядкованість) міста, міське невпорядкування.

Неблагочестивый – неблагочестивий, небогочестивий, непобожний.

Неблагочестие – неблагочестя (-тя), непобожність (-ности).

Неблагочиние – не(добро)пристойність (-ности), (*беспорядок*) недобрий лад (-ду), безладдя (-ддя).

Неблагочинный – не(добро)пристойний.

Неблазный – неспокусний; (*невинный*) неблазний; (*беспорочный*) бездоганний, безвадний.

Небл[е]кнущий – небляклий, нескоробляклий, (*неотцветающий*) незідцвітний, неперецвітний, неоцвітний, (*неточно*) невмирущий; срв. **Неувядаемый**.

Неблестяще, *нрч.* – неблискуче, без виблиску.

Неблестящий (*в прямом и перен. знач.*) – неблискучий. [Неблискучі успіхи (Київ)].

Неближний – неблизький, непоблизький.

Неблизкий – неблизький, непоблизький, далеченький. **-кий лес** – неблизький (непоблизький) ліс. **-кий путь** – неблизька путь (дорога), неблизький шлях. **-кий родственник** – неблизький родич.

Неблизко, *нрч.* – неблизько, непоблизу, далеченько.

Неблистательно, *нрч.* – неблискуче.

Неблистательный – неблискучий.

Небно-верхнечелюстной, *анат.* – піднебінно-горішньощелепний.

Небно-глоточный, *анат.* – піднебінно-горловий, піднебінно-пролиговий.

Небно-зубной, *лингв.* – зубо-піднебінний.

Небность, *лингв.* – піднебінність (-ности).

Небно-челюстной, *анат.* – піднебінно-щелепний.

Небный – піднебінний. **-ная дуга**, *анат.* – піднебінна дуга. **-ная завеса** (*занавеска*), *анат.* – м'яке піднебіння. **-ные звуки**, *лингв.* – піднебінні звуки.

Небо – 1) (*мн. небеса*) небо (-ба; *во мн. ч. употребл. редко, преимущ. в поэзии: им. небеса, р. небес и т. д.*). [Сіло сонце, з-за діброви небо червоніє (Шевч.). Те небо (невидіме) звється небесами (Рудан.)]. **Горнее -бо** – вишне небо. **Мрачное -бо**, см. **Мрачный 1**. **Облачное -бо** – хмарне (захмарене) небо. **Отверстое -бо**, *церк.* – відкрите небо. **Открытое (вольное) -бо** – голе небо, чисте небо. **Под открытым -бом** (*При вольном -бе*), см. **Открытый 2**. **Родное, чужое -бо** – рідне, чуже небо. **Чистое, ясное -бо** – чисте, ясне небо. **В -бе** (**В -сах**), *на небе* (*на -сах*) – в небі, на небі (*поэтич. ещё*) на небесах. [Не перезорять в небі зорі (Філян.). В далекому небі виблискують зорі (Черняв.). А зірочок, зірочок блискотіло-горіло на небі! (М. Вовч.)]. **На небо** (*на -са*) – на небо. **По небу** (*по -сам*) – небом, по небі, (*в поэзии ещё*) небесами, по небесах. [Небом блакитним хмаринки легесенькі лінуть (Грінч.). Хмара наступила і по небі розвинула свої чорні крила (Рудан.). Хмарки на південь небесами летять (Грінч.). У всіх кольорах веселки котяться по небесах (Франко)]. **На краю -ба** – край (покрай) неба, на крайнебі. **Зерк[ц]ало -ба (-бес)** (*перен.*) – зерцало неба. **Лазурь -ба (-бес)** – небесна блакить. **Свод -ба (-бес)** – небесне склепіння, небозвід (-воду), небосхил (-лу), (*купол*) небесна баня; срв. **Небосвод 1**. **-бо и земля** – небо і земля. **Как -бо от земли** (*Как земля от -ба*) – як небо від землі, як від землі до неба. **Далеко до этого, как -бо от земли** – далеко до цього, як від землі до неба (як до зір небесних). **Возносит** (*превозносит, расхваливает*), **вознести** (*превознести, расхвалит*) до **-бес** (*до седьмого -ба*) – підносити

(вихвалювати, славити), піднести́ (вихвалити) до не́ба (аж понад зорі́), вихвалювати над сонце́ й місяць. *Жить между -бом и землёй (меж землёй -сами)* – жити між не́бом і землею, жити в повітрі. *Коптитъ -бо* – копити не́бо; см. *ещё Коптитъ. С -ба пасть (упасть, свалиться)* – з не́ба впасти (спасти). *Попастъ пальцем в -бо* – попати́ пальцем у не́бо. *Призываютъ -бо в свидетели, клясться -бом* – не́бом свідчитися, присягати(ся) (заприсягатися, клястися) не́бом. *Быть, чувствовать себя на седьмом -бе от чего* – бути, почувати себе щасливим аж до не́ба з чо́го. [Ба́тько, щасливий аж до не́ба, перека́зує своєму Петрусе́ві вчительські компліменти (Крим.)]. *Хватать звёзды с -ба, см. Звезда 1. -бо видно (видать) (о худой крыше)* – не́бо світить (висвічує, видно). *-бу жарко будет, стало и т. п.* – аж не́бо заже́вріє, заже́вріло *и т. п.* *-бо с овчинку показалось* – аж не́бо за ма́кове зёрня́тко зда́лося. *Против -ба на земле* – просто не́ба на землі. *Под -бо (перен.)* – під не́бо. [Хо́ лізе по ступа́нці висо́ко аж «під не́бо» (Коцюб.)]. *Под -бом (в прямом и перен. знач.)* – під не́бом. [Мале́нька кімна́та «під не́бом» (Коцюб.)]. *Все мы под -бом ходим* – усі ми під не́бом ходо́мо; усі ми ряст то́пчемо. *За волоса, да под -са* – за чу́ба (о жєниц.: за ко́си), та надві́р; за чу́ба, та й до дуба; (*шутл.*) за волосне́ правлі́ння, та в земський суд (Квітка); 2) *-бо и -са (перен.: бог, боги)* не́бо, небеса́, бог (-га), бо́ги (-гів). *Слава -сам* – сла́ва бо́гу (бо́гові). *О -бо!* – о, не́бо! о, бо́же (з не́ба)! бо́же світе!; 3) (*потолок*) стє́ля; 4) (*в берлоге*) верх (-ху); 5) *стар. (балдахин)* – на́мет (-та).

Не́бо – 1) піднебі́ння (-ння). [Віпи́ла гаря́чого моло́ка, спекла́ собі піднебі́ння (Звин.)]. *Мягкое -бо, анат. palatum molle (velum palati)* – м'я́ке піднебі́ння. *Твёрдое -бо, анат. palatum durum* – тве́рде піднебі́ння. *Переднее, среднее -бо, лингв.* – пе́реднє, се́реднє піднебі́ння; 2) (*в печи*) піднебі́ння.

Небога́тенький – небага́тенький.

Небога́то, *нрч.* – 1) небага́то, не по-бага́цькому; 2) небага́то, непи́шно, нерозкі́шно; нещє́дро. *Срв. Небога́тый.*

Небога́тство – небага́тство, неста́тки (-ків), бі́дність (-ности), убо́зтво.

Небога́тый – 1) небага́тий на що́, (*неденежньий*) негрошови́тий, (*малосостоятельньий*) мало́замо́жний. [Небага́ті па́ніі частува́ли її в поко́ях (Н.-Лев.). Зінько́, негрошови́тий чолові́к, не здолає тут нічо́го пособити (Грінч.); 2) (*нероскошньий*) небага́тий, непи́шний, нерозкі́шний; (*нещєдрый*) нещє́дрий, не надто ще́дрий, (*необильньий*) неря́сний. **-тый ви́бор** – небага́тий (неря́сний) ви́бір.

Небогобоя́зненньий – небогобоя́зливий, небогобоя́зний.

Небогомоль́ньий – небогомі́льний.

Небогослуже́бньий – небогослужбо́вий, небогослуже́бний.

Небогоуго́дньий – небоговго́дний.

Небоеспосо́бность – небоездатні́сть (-ности).

Небоеспосо́бный – небоездатний.

Небоже́ственность – небожестве́нність (-ности).

Небоже́ственный – небожестве́нний.

Небожи́тель, -ница – небожи́тель (-ля), -лька.

Небозо́р, *ихтиол. Uranoscopus scaber L.* – зіркогла́д (-да́), мо́рська коро́ва.

Небойки́й – 1) неметкі́й, нежва́вий, немото́рний, неба́дьюри́стий, несмі́ливий; 2) нелю́дний, малолю́дний. **-ная ули́ца** – нелю́дна (малолю́дна) ву́лиця.

Небойсь, см. **Небо́сь.**

Небокопті́тель, -ница – небокопті́й (-тія́), -ті́йка.

Небокря́й – кра́йнебо́ (-ба), не́ба кра́й (*р. краю*), о́брій (-рію); см. **Горизо́нт**. [Аж і по́ки не́ба кра́й зачервоніє (Шєвч.)].

Небокря́г – небокря́г (-гу), о́брій (-рію); см. **Горизо́нт**.

Небольно́й – несла́бий, нех(в)о́рий.

Небольшой – 1) (по протяженію, об'єму) невеликий, (поменьше) невеличкий, (малый) малий, маленький, (мелкий) дрібний. [Невелика хата (Київщ.). Серед невеличкої міської світлички (Грінч.). Яка шия! а голова невеличка (М. Вовч.). Невеличкий ще я (Тесл.). Ще нема двох маленьких коробочок (Н.-Лев.). Дрібні речі (Київщ.); 2) (по числу, по стоимості) невеликий, невеличкий. [Хитро, мудро та невеликим коштом (Котл.). Зійшлося невелике товариство (Г. Шкур.). Невели(ч)ка кількість людей (Київ). Невеличка сума (Крим.); 3) (недолгий) недовгий. *Скажуть после -шого молчания* – сказати (мовити) після недовгого мовчання (недовгої мовчанки); 4) (незначительный) невеликий, невеличкий, малий, маленький, незначний. [Це біда невелика (Київщ.). Невеличка (незначна) розмова (Київ). Хоч він малий серед панів чоловік, та великий розум має (Сл. Гр.)]. **-шой барин** – невеликий пан. **-шая барыня** – невелика пані. **-шой голос** – невели(ч)кий голос. **-шое дело** – невели(ч)ка справа. **-шим делом** – трохи, тро[і]шки, потроху. **-шой души человек** – невеликої душі людина. **-шой любитель** – невеликий (несильний) аматор. **-шой охотник до чего** – не дуже охочий до чого, не дуже ласий на що. **-шой праздник** – невели(ч)ке свято, присвяток (-тка). **-шая просьба** – невеличке прохання. **-шой ум** – невеликий (малий, обмежений) розум. **-шое усилие** – невели(ч)ке зусилля. **С -шим** – з чимсь, (с лишним) з лишкою, з гаком; *срв. Лишнее (С -ним)*. [Заплатив три карбованці з чимсь (Київ). Їй двадцять з чимсь років (Київ)]. **С -шим три года** – три роки з чимсь. **Дело за -шим стало** – справа за малим стала.

Небо(о)писание – небопис (-су), небоопісування, уранографія.

Небо(о)писатель – небоопісувач, уранограф.

Небо(о)писательный – небоопісувальний, небописний, уранографічний.

Небосвод – 1) небозвід (-воду), (небосклон) небосхил (-лу). [Сірі хмари небозвід весь залягли (Франко). Землю мла вечірня вкрила, небозвід темніє (Черняв.). Горді смереки-гіганти простяглися гіллям в небосхил (Чупр.)]; 2) (край неба) крайнебо (-ба), край (р. краю) неба, неба край. [Чорні хмари росли на крайнебі (Коцюб.). Над горою край неба палав, мов пожежа далека (Франко)].

Небоскат, см. **Небосклон 1**.

Небосклон – 1) небосхил (-лу), (небосвод) небозвід (-воду). [Небосхил нерухомо схилився, і пливло ясне сонце горою (Грінч.). На південно-західньому краю небозводу висіла чорна хмара (Франко)]. *Литературный, политический и т. п. -склон* – літературний, політичний *и т. п.* небосхил (обрій, гал. овид). [Оповідання Марка Вовчка блиснули на нашому літературному небосхилі (Рада). Хмари на нашому політичному овиді (Діло)]; 2) (горизонт) крайнебо (-ба), обрій (-рію), (гал.) овид (-ду), (реже) небосхил. [Чорна хмара обіймала крайнебо (Коцюб.). Око бігло снігами аж до крайнеба і не мало на чому спинитись (Коцюб.). Темна хмарка на обрії, тонка курява диму, таємниче росла з порожняви в ясне небо (Кінець Неволі). В квітах палає небосхил (Олесь). Небосхил горить і віти золотить (М. Рильськ.)].

Небосклонный – небосхильний.

Небоскрёб – хмарочос (-са), небосяг (-га), хмародёр (-ра), хмародряп (-па). [(Нордост) злітав до третього поверху хмарочоса (Влизько)].

Небостык – обрій -рію), крайнебо (-ба); см. **Горизонт**.

Небось, *нрч.* – 1) (должно быть) мабуть, либонь, либонь-таки, певно, певне, десь-певно, десь; (вероятно) надісь, не бійсь, здоров (-ва, -ві), а йди, (гал. аді), а диві; (ведь) адже, аджеж, таж; (кажется) здається. [«Регочеться... Гарно, не бійсь! – тільки візьму та на твоєму баранові верхи й сяду!» – грозився Івась (Мирний). Бо сам, здоров, знаєш (Шевч.)]. **-бось ты устал?** – мабуть (певно[е], десь-певно) ти втомився? *Рада, -бось* – радієш, мабуть (певно[е], десь-певно). **-бось, по-немецки не сделает орфографической ошибки!** – надісь (не бійсь), по-німецькому не зробить правописної помилки! *Ноги -бось свои, не купленные* – адже(ж) (таж, мабуть, либонь-таки) ноги свої, не куповані. **-бось это он** – мабуть (здається),

це він; гляді, це він. **-бо́сь** *не пойдю?* – гадаєш, не підю? *А ты -бо́сь был там?* – а ти, скажеш, був там? **-бо́сь**, *не даст он тебе ни гроша* – не сподівайся, не дасть він тобі ні шага; 2) (*конечно*) так *и* (*диал.*) дак, звичайно, звісно, певна річ. [Сам так не хоче робити, а тому велить (Грінч.)]; 3) (*не бойся*) не бійся[ь]. **-бо́сь**, *собака моя не кусается* – не бійся, собака мій не кусає. *Авось да -бо́сь до добра не доведут* – мабу́ть та нехай – недобро́рії люди (Приказка), нехай та мабу́ть до добра не доведуть.

Небо́ська – мабу́тько, нехайко (-ка).

Небо́ськать – мабу́тькати, нехайкати.

Небоязливо́сть – небо́язкість, небоязливо́ість, нелякливо́ість, неполохливо́ість (-ости).

Небоязливо́ый – небо́язкий, небоязливо́ый, нелякливо́ый, неполохливо́ый. [Він у нас небо́язкий був (Кониськ.)].

Небоязненно, *нрч.* – безбо́язно, безстра́шно, небо́язно, небо́язко.

Небоязненный – безбо́язний, безстра́шний, небо́язний, небо́язкий.

Небо́язнь – небо́язь (-ти), небо́язня (-ння).

Небра́вый – небра́вий, неголі́нний, нежва́вий, немолоде́цький.

Небра́жник – негуля́ка, (*непьющий*) непиту́щий (-щого), непиту́ха.

Небра́ние – небра́ння (-ння).

Небратолю́бие – небратолю́бство, небратолю́бність (-ности).

Небратски́й – небрате́рський, небрате́рній, небратні́й, (*не принадлежащий к братству*) небрате́ський.

Небра́чие – безшлю́бність, безшлю́б'я (-б'я), (*только о мужч.*) безже́нність, безже́нство, нежона́тість, (*только о женщ.*) безму́жність (-ости), незамі́жжя, беззамі́жжя (-жжя).

Небра́чно, *нрч.* – нешлю́бно, позашлю́бно, поза шлю́бом, (*только о мужч.*) безже́нно, (*только о женщ.*) безму́жно.

Небра́чный – безшлю́бний, (*только о мужч.*) безже́нний, (*только о женщ.*) безму́жній.

Одеяние -ное – невесі́льне вбра́ння, невесі́льний о́дяг.

Небреже́ние – 1) (*действие*) – а) не́хтування, занеха́ювання, зане́дбування, недба́ння; гайнува́ння; б) недба́ння, не́хтування. *Срв. Небре́чь*; в) (*неохранение*) неохоро́на, необоро́на, (*несохранение*) незберега́ння, (*недосмотр*) недогляд (-ду); 2) *о ком, о чём, к кому, к чему* (*нерадение, незаботливость*) – недба́ння про ко́го, про що, не́хтування (*оконч.* знéхтування) ким, чим *и* ко́го, чо́го, занеха́ювання (*оконч.* занеха́яння), зане́дбування (*оконч.* зане́дба́ння) ко́го, чо́го, (*невнимание*) неува́жність, неува́га до ко́го, до чо́го, (*равнодушие*) байдуж(н)ість; (*небрежность*) недба́лість, недба́льство, (*редко*) недба́йність (-ости) (про ко́го, про що). [Не́хтування наро́днім добро́м (Київ). Неува́жність до сво́го наро́ду (Доман.). Недба́йність про наро́д і держа́ву (Л. Укр.)]. **С -нием** *делать что* – недба́ло (недба́йливо, неува́жно) робити що; 3) (*состояние*) зане́дба́ність, занеха́яність, зане́дба́ння, занеха́яння. *Оставляют, оставит в -нии кого, что* – занеха́ювати (зане́дбувати, не́хтувати), занеха́я(я)ти (зане́дба́ти) ко́го, що. [Не́хтував сво́є ті́ло (Грінч.)]. *Остава́ться (быть), оста́ться в -нии* – занеха́юватися, зане́дбуватися, бу́ти занеха́ювани́м, занеха́яни́м, зане́дбувани́м, зане́дба́ним. [Занеха́ювали́сь старі́ звича́ї (Грінч.)]. *Приводит, привести в -ние что* – занеха́ювати (зане́дбувати), занеха́я(я)ти (зане́дба́ти) що; 4) (*пренебрежение, презрение*) знева́га, погорда́ до ко́го, до чо́го.

Небрежи́тельно, *нрч.* – недба́ло; *см. Небре́жно*.

Небрежи́тельный – недба́лий; *см. Небре́жный*.

Небрежи́ть, *см. Небре́жничать*.

Небрежли́вец – недба́йло, недба́ха, недба́йлиця.

Небрежли́вый – недба́лий; *см. Небре́жный*.

Небре́жничать – недба́лити, недба́льствува́ти, ви[по]явля́ти недба́лість (недба́льство), бу́ти недба́лим (до ко́го, до чо́го), поводити́ся недба́ло; (*притворя́ться небре́жным*) вдава́ти

недбало́го (недбайли́цю).

Небрежно, *нрч.* – 1) недба́ло, недба́йливо; (*невнимательно*) неува́жно; (*равнодушно*) байдуже́, байдужно́; (*пренебрежительно*) знева́жливо. [Што́льні були оця́мровані до́сить недба́ло (Франко). Грома́дські зако́ни встано́влено недба́ло (Л. Укр.). Сторі́нка папе́ру, недба́ло пописа́ного (Крим.). Красо́ України, Поді́лля! – розкину́лось мило, недба́ло (Л. Укр.). Недба́ло відпові́в (Грінч.). Недба́ло підспі́вував (Черкас.). Спокі́йно та недба́ло пішо́в із світли́ці (Грінч.). Приві́талася байдужно́ й недба́йливо (Н.-Лев.). Говори́ла про сво́є скороче́ння недба́йливо (В. Підм.). Працю́є хлопе́ць неува́жно (Загі́рня)]. *Он -но относится к своим обязанностям* – він недба́ло (недба́йливо, неува́жно) стави́ться до свої́х обов'язкі́в; 2) (*в сложении*) недба́ло-, недба́йливо-; неува́жно-; знева́жливо-.

Небрежность – 1) (*свойство небрежного*) недба́лість, недба́льство, недба́йливі́сть; (*невнимательность*) неува́жливі́сть, неува́жні́сть (-ости); 2) (*нерадение, небрежное исполнение*) недба́лість, недба́льство. [Гудза́н через свою недба́лість програ́в (Куліш). В і́хніх (шахта́рів) ру́хах помі́тно було́ недба́лість (Черкас.). Через тво́є недба́льство дожи́лися до того́, що нічо́го й їсти (Осно́ва 1862)]. *Какая -ность!* – яка недба́лість! яке недба́льство! *Преступная -ность* – злочинна недба́лість, хлочинне недба́льство. *Сплошная -ность* – цілкови́те недба́льство, самé (самісі́ньке) недба́льство. *Явная -ность* – види́ме (я́вне) недба́льство; 3) (*необработанность*) недба́лість. *-ность языка (слова)* – недба́лість мо́ви; 4) (*невнимательность*) недба́лість, неува́жні́сть; (*равнодушие*) байдуж(н)і́сть; (*пренебрежительность*) знева́жливі́сть. [Недба́лість (знева́жливі́сть) в пово́дженні з усіма́ (Крим.)].

Небрежный – 1) (*о человеке: нерадивый*) недба́лий, недба́йли́вий (до ко́го, до чо́го), (*сущ.*) недба́йло (*м. р.*), недба́ха, недба́йлиця (*общ. р.*). [Недба́лий (недба́йли́вий) уче́нь (Київ). Випести́ли і́х чужі́, недба́лі ру́ки (Куліш). Ой, на́ші хло́пці – недба́йлиці́: не віруба́ли купа́йлиці́ (Пісня)]; 2) (*исполняемый небрежно, необработанный*) недба́лий. [Недба́ла пра́ця (Київ). Зо́лота ро́та тая ні́вечила лу́ки недба́лим косі́нням (Корол.). Набли́жався до нас сво́єю недба́лою хо́дою (Л. Укр.). Недба́лий ко́стюм (Крим.). Недба́ла зачі́ска (Київ)]; 3) (*невнимательный*) недба́лий, неува́жний (до ко́го, до чо́го); (*равнодушный*) байдуж(н)и́й; (*пренебрежительный*) знева́жливий (до ко́го, до чо́го). [Недба́лим по́глядом чита́в її́ пису́льку (Крим.)]. *-ное обращение с кем* – недба́ле (неува́жне, знева́жливе) пово́дженні́ з ким. *-ный тон* – недба́лий (неува́жний, знева́жливий) то́н.

Небречь – 1) *кем, чем и что* – не́хтувати́ ким, чим *и* ко́го, що́, занеха́ювати, неха́яти, зане́дбувати *и* зане́дбовува́ти ко́го, що́, не зва́жати на ко́го, на що́, не дба́ти про ко́го, про що́; (*растрачивать*) гайнува́ти що́; *срв.* **Пренебрегать**. *-бречь нужными людьми* – не́хтувати́ потрі́бними лю́дьми. *-бречь делом* – не́хтувати́ справо́ю (спра́ву), занеха́ювати (зане́дбувати) спра́ву, не дба́ти про спра́ву. *-бречь своей внешностью* – не дба́ти про сві́й зовні́шній ви́гляд (про сво́ю зовні́шні́сть); 2) *о ком, о чём* – не дба́ти про ко́го, про що́, не́хтувати́ ким, чим *и* ко́го, що́. *-бречь о своей собственной жизни* – не дба́ти про сво́є вля́сне життя́, не́хтувати́ свої́м вля́сним життя́м (сво́є вля́сне життя́). **Небрегомый, стар.** – не́хтувани́й, занеха́ювани́й, неха́яний. *-чься* – не́хтувати́ся, занеха́ювати́ся, зане́дбувати́ся, бу́ти не́хтувани́м, занеха́ювани́м, зане́дбувани́м.

Небритье – 1) (*действие*) него́лення *и* него́ління, (*реже*) небри́ття (-ття); 2) (*состояние*) него́лені́сть, (*реже*) небри́ті́сть (-ости).

Небритьый – него́лений, (*реже*) небри́тий. [Него́лена боро́да (Коцю́б.)].

Небронированный – 1) (*о судне, автомобиле и т. п.*) непанце́рований, небро́ньований; 2) (*о деньгах, местах*) незабезпече́ний, незабро́ньований.

Небудничный – небуде́нний, небудні́й.

Небуйный – небу́йний.

Небуйственность – небу́йливі́сть (-вості).

Небу́йственный – небу́йливий.

Небуля́рный – небуля́рний.

Небу́рный – (*неподверженный бурям*) небурхли́вий, (*тихий*) ти́хий.

I. Не[é]бушно (*ум. от Не́бо*) – небонько.

II. Не́бушко (*ум. от Не́бо*) – піднебі́ннячко.

Небува́ло, *нрч.* – небува́ло, (*необычайно*) незвичайно, надзвичайно, (*неслыханно*) нечу́вано.

По -ло дешёвой цене – за небува́ло деше́ву ціну, нечу́вано де́шево.

Небува́лость – небува́лість, (*неслыханность*) нечувані́сть (-ости).

I. Небува́лый, *прлг.* – 1) (*не бывший прежде*) небува́лий. [Ще небува́лая подія (Київ)]. **-лый** в чѐм – небува́лий у чо́му. [Небува́лий в історії факт (Пр. Правда)]. *Как ни в чѐм -лый* – на́че й (мов і) не було нічо́го, любе́нько, любісі́нько; 2) (*необыкновенный*) небува́лий, (*о чувствах, характере и т. п. ещё*) несві́тський, несві́тній; (*неслыханный*) нечу́ваний; (*странный*) химерний. [Серед фіолетових сполохів блискавки і небува́лого гра́ду (Країна Сліпих). Обра́за здава́лася їй тако́ю вели́кою, несві́тською, що... (Грінч.). Дізна́в він несві́тського одча́ю (Л. Укр.); 3) (*вымышленный*) небува́лий, вигаданий; 4) (*не бывший где, неопытный*) небува́лий, що не був(ав) у бува́льцях. [Люди́на з його́ небува́ла (Бриж.)].

II. Небува́лый, *сщ.* – небува́лий (-лого), небува́лець (-льця).

Небува́льщина, *см. Небы́лица 1 - 3. Понести -ну* – почати верзти́ небува́льщину (неби́лиці, нісені́тницю).

Небы́лица – 1) (*чего не было, что не соответствует действительности*) небува́льщина, неби́лиця. [Розка́зує всякі небува́льщини (Київ)]. *Быль и -ца* – бува́льщина й небува́льщина, би́лиця й неби́лиця. [Поє́т творчо́ю фанта́зію уявля́є собі би́лиці й неби́лиці (Рада)]; 2) (*вымысел*) неби́лиця, ви́гадка, ба́йка. [Бала́дою зветься та́кий епі́чний твір, в я́кому переважа́є ви́гадка, фанта́зія, неби́лиця (Р. Край). Що ті люди́ нерозу́мні се плещу́ть за неби́лицю про княги́ню ту пре́красну? (Федьк.). Ні про ко́го не скла́далось сті́льки ба́йок, ви́гадок, як про Мака́ра Мусі́йовича (Яворн.)]. **-ца в лицах** – а) (*сказка с картинками*) ка́зка (ба́йка) з малю́нками; б) (*выдумка*) неби́лиця, ви́гадка, (*вздор*) нісені́тниця; в) бреху́н (-на), бреху́ха; *см. Враль, -лиха*; 3) (*сплетня*) неби́лиця, (*клевета*) на́клеп (-пу). *Взводитъ, вмести (всклепать) -цу на кого* – ви́гадувати, ви́гадати неби́лицю про (на) ко́го, клепа́ти, наклепа́ти на ко́го. [Тепе́р-же я, голу́бчику, віддячу́ тобі́ за всі тво́ї малюва́ння та неби́лиці, що ви́гадува́в на нас, чорті́в! (Гоголь)]; 4) (*вздор*) неби́лиця, нісені́тниця.

Небы́личка – неби́личка, небува́льщинка.

Небы́лой – небува́лий; (*ложный*) неправди́вий, брехли́вий. **-лое дело** – небува́ла рі́ч. **-лые слова (речи)** – неправда, брехня, брехні́; (*сплетни*) плі́тки; (*клевета*) на́клеп (-пу).

Небыль, *см. Небува́льщина.*

Небы́стрый – нешвидки́й, (*медленный*) пові́льний.

Небы́тие, *см. Небы́тность.*

Небы́тие[é] – небу́ття (-ття). [З небу́ття стра́шної но́чі вста́є найпе́рший чоло́вік (Грінч.). У небу́ття пішла́ так ра́но (Самі́йл.)]. *Воздвигать, воздвигнуть кого из -тия* – піді́мати (піді́мати, підно́сити), під(і́й)няти (підне́сти) ко́го з небу́ття.

Небы́тность – відсу́тність, небу́тність (-ности); *см. Отсу́тствие 1. В -ность мою дома* – коли́ (як) я не був (у)до́ма, коли́ (як) мене́ не було́ вдо́ма.

Небы́тный – небува́лий.

Небу́ющийся – небитки́й; (*прочный*) мі́цний. **-щийся стакан** – небитка́ скля́нка.

Нева́жно, *нрч.* – погане́нько, та́к собі́, аби́-як. [Ші́ла вона́ погане́нько (Грінч.). Погане́нько (Та́к собі́) співа́є (Київ)].

Нева́жность – незна́чність, (*реже*) неважли́вість, нева́жність, (*маловажность*) малозна́чність, малова́жність (-ости).

Нева́жный – 1) (*не имеющий значения*) незна́чний, (*реже*) неважли́вий, нева́жний,

(*маловажний*) малозначний, маловажний. [Поставили на порядок денний кілька незначних питань (Київ). По ділу я неважному (Виннич.).] **-ная должность** – незначна посада. **-ное знакомство** – незначна знайомість. **-ная особа** – невеликої руки (незначна) людина. **-ная птица** (*ирон.*) – невелике цабе, невелика маця (моція); 2) (*не особенно хороший*) незначний; (*незамысловатый*) немудрий, (*плохой*) плохий, аби-який, такий собі, (*плоховатый*) поганенький, плохенький. [З його митець незначний (Крим.). Немудрий мур (Франко). Цього року плохий хліб (Звин.). Політниця з тебе аби-яка (Л. Укр.). Поганенький крам (Київщ.)].

Неварение (*желудка*) – нетравність (-ности) (шлунку), нетравлення (-ння) (шлунку), (*диспепсия*) диспепсія.

Неварёный – неварений.

Недавно и **Недавнох**, *нрч.* – недавно, нещодавно.

Недалекё, *нрч.* – 1) (*вблизи*) (десь) поблизу (кого, чого), недалеко (кого, чого и від кого, від чого), недалечко, недалеченько (кого, чого и від кого, від чого), (*несколько подальше*) віддалік, віддалеки. [З гушавини часом чути було рохкання: десь поблизу бродив дикий вепр (Крим.). Мотря неначе стояла тут на току, недалечко від його (Н.-Лев.). А я стала собі оддалік та придивляюся (Звин.)]; 2) *см.* **Недолге**.

Недалёчке, *нрч.* – недалечко, недалеченько (кого, чого и від кого, від чого); *см.* **Недалекё 1**.

Недали, *см.* **Недалекё 1**.

Недогад, *см.* **Недомёк**.

Недолге, *нрч.* – незабаром, небавом, незабавом; невдовзі. [Незабаром після сього вернувся з війни мій батько (Стор.). Небавом тихий сон гостей натомлених забрав у свій полон (М. Рильськ.). Незабавом прийде й Семен (Звягельщ.). Пишу вам лист, невдовзі буду сам (Київ)].

Недомёк, *нрч.* – недогад, невтямки, невтямку, байдуже. [Мені й недогад, що ключниця зводницею була (Кониськ.). Се йому було невтямки; навдогад йому й те, що... (Куліш). Дали йому сотню; і нікому невтямки, що то дідові гроші (Кониськ.). А мені й зовсім невтямку, що тудою не можна ходити (Липовеч.). І на сього, і на того думаємо, а про Івана Дранку і байдуже (Кониськ.)].

Недохновительный – ненадхнущий, недухобудний.

Неведанность – незнаність, невіданість, (*неведомость*) невідомість (-ости).

Неведанный – незнаний, невіданий, (*неведомый*) невідомий.

Неведающий – нетямуч[щ]ий, (*реже*) незнаючий (у чому), невідущий (чого), (*сиц.*) невіда. (*общ. р.*); (*несознательный*) несвідомий.

Неведение – незнання (кого, чого и про кого, про що), невідання (чого), (*неизвестность*) невідомість (чого), (*редко*) недовідомість, (*несознательность*) несвідомість (-ости) (чого); (*неумение*) невміння, незнання и незнаття (-ття) (що робити и чого). [Спроби (познайомити Європу з нами,) які потопали в морі європейського незнання про нас (Грінч.). Гріхи людські, вільні й невідільні, яке віданням і невіданням (М. Левиц.). Невідомість гріха не чинить (Номис). Тут панує повна недовідомість, а тимчасом народ повинен знати, що робило його правительство (Доман.). Вона не хотіла чуда повороту до дитячої несвідомості (Л. Укр.)]. **-ние стыда** – незнання (невідання) сорому (стиду или стыда), (*иногда*) безсоромність (-ности). [Молоді липи стояли голі, мов діти у своїй безсоромності (Коцюб.)]. **-ние чтения и письма** – невміння читати й писати. **По -нию** – з незнання, з невідомості, не знаючи; з несвідомості. [В чім-же я з незнання грішна? (Куліш)]. **В блаженном -нии** – в блаженному (щасливому) невіданні (незнанні). **В -нии своём, я...** – у своїй несвідомості (у своєму невіданні), я... **В -нии значения чего, я...** – несвідомий (не знаючи) вагі (значе[ї]ння) чого, я... **Быть (пробывать, находится), оставаться в -нии относительно чего, насчёт чего** –

не знати чо́го, про що, бу́ти (перебува́ти, пробува́ти) в незна́нні (в невіданні, в несвідомості), бу́ти, зостава́тися несвідомим (нетяму́щим) чо́го. *Воспитыва́ть, держа́ть, оста́вляют кого в -нии чего* – вихо́вувати, трима́ти, залиша́ти ко́го в незна́нні (в невіданні, в несвідомості) чо́го. *Мрак (тьма) -ния* – те́мрява (тьма, пітьма) незна́ння (невідання).

Неведомка (общ. р.) – невідомий, -ма, незна́ний (-ого), -на (-ої), невідома (незнана) лю́дина. -кою *сделает что* – інко́гніто (непізнано, непізнаним, -ною *и т. п.*) зроби́ти що.

Неведомо, нарч. – 1) (как сказ. безл. предл.) невідомо, не знати. [Отак і невідомо, чо́го він хоті́в (Київ). Не знати, що рік дівча́м скаже (Рудан.). -мо *кто, что, какой, куда и т. п.* – невідомо (не знати[ь]) хто, що, який, куди *и т. п.*; *срв. Не́весть*; 2) невідомо, незна́но; (*непонятно*) недовідомо; (*бессознательно*) несвідомо; (*без ведома*) без відома; 3) (*в сложении*) невідомо-, незна́но-, недовідомо-, несвідомо-. *Срв. Не́ведомый*.

Неведомое, сщ. – невідо́ме, незна́не, (*чаще*) недовідо́ме (-ого). [Віри́ть в невідо́ме (Франко). «L'incognu» (Фляммаріона) – «Невідо́ме» (Крим.)].

Неве́домость – 1) (*неизвестность*) невідо́мість, незна́ність; (*непонятность, непостижимость*) недовідо́мість (-ости); 2) (*неизвестное*) невідо́ме, незна́не; (*непостижимое*) недовідо́ме (-ого).

Неве́домщина, см. **Неве́домость 2**.

Неве́домый – 1) (*неизвестный*) невідо́мий, незна́ний, (*изредка*) незві́сний, (*редко*) недовідо́мий, несвідомий (кому); (*малоизвестный*) маловідо́мий, малозна́ний. [В ру́ках невідо́мих брата́в ста́неш ти (збро́я) кра́щим мече́м на кати́в (Л. Укр.). В ньо́му живе́ щось вели́ке, невідо́ме (Коцюб.). Из дале́кої, невідо́мої кра́їни (Васильч.). Не́відо́ме йо́му життя́, незна́ні кра́їни (Грінч.). Лечу́ в кра́ї та́ємні і незна́ні (Олесь). Шука́ння незна́ного ща́стя (Дніпр. Ч.). Не суму́й, що ти мали́й, помі́ж людьми́ незна́ний (Грінч.). В то́бі, мисте́цтво, є за́хист: у кра́сі незна́них слі́в (М. Рильськ.). Незві́сне до́сі (йо́му) чу́ття любо́ви (Франко). Ті недовідо́мі до́бре ча́си, як Укра́їна помі́ж татарво́ю й Литво́ю хиля́лася (Куліш). Не́довідо́ма дале́чїнь (Корол.). Це ді́ло мені́ о́всі несвідо́ме (Сл. Гр.)]. -мая *даль* – невідо́ма (незнана, недовідо́ма) дале́чїнь, бе́звість (-ти), (*реже*) бе́звісті (-тей *и* -тів). -моє *место*, см. **Место 1**; 2) (*непонятный, непостижимый*) недовідо́мий (кому), (*таинственный*) та́ємничий. [Сла́вили недовідо́мого ї́м бо́га (Куліш). Мене́ яка́сь недовідо́ма сила́ одверну́ла од йо́го (Кониськ.). Якийсь та́йний, недовідо́мий го́лос ше́пче йо́му, що... (Франко). Лечу́ в та́ємнічу́ безо́дню (Франко)].

Неве́дреный – непого́жий, непогі́дний; см. **Нена́стный**.

Неве́дущий, см. **Неве́дающий**.

Неве́дь, см. **Не́весть**.

Неве́жа (общ. р.) – 1) неві́чливий, -ва, нече́мний, -на, нече́ма (общ. р.), незвичай́ний, -на, негреч́ний (-ого), -на (-ої), (*мужлан*) мужла́й (-лая), му́гир (-ря), -гирка, ге́вал, -валка, му́рло (общ. р.), му́рляка (общ. р.). [Бджо́ли догляда́ла так, аж, незвичай́ні, куса́ли її́ (М. Вовч.)]; 2) см. **Невежда**.

Неве́жда (общ. р.) – (м. р.) не́ук, неві́глас *и* (*реже*) неві́голос, (ж. р.) не́учка, не́ука, неві́гласка *и* (*реже*) неві́голоска. [Хіба́-ж мо́жна вести́ бала́чку з та́ким не́уком? (Київ). Це-ж не́уки, неві́гласи, з я́кими й не мо́жна пово́дитись кра́ще (Леонт.). З грі́шми ду́рня-неві́гласа по́читують (Номис)]. -жда *в чём* – не́ук (неосві́чений, нетяму́ч[щ]ий) у чо́му, в ца́рині чо́го, неві́дущий чо́го.

Неве́жествен(ен), см. **Неве́жественный 2**.

Неве́жественность – не́уцтво, неві́гла́ство, (*неведение*) неві́дання, (*необразованность*) неосві́ченість (-ности), неосві́та.

Неве́жественный – 1) (*свойственный невежде, относяц. к невежеству*) не́уцький, неві́гласний *и* (*реже*) неві́голосий, (*редко*) неві́жий, неу́кий. -ная *самонадеянность* – не́уцька (неві́гласна, неві́голоса) самовпе́вненість; 2) -ный *и* **Неве́жествен(ен)**

(*необразованный*) – неосвічений, невігласний (*реже*) невіголосий, невіжий, недукований (*вульг.* недукований), (*тёмный*) темний, (*простой*) простий. [Україна темна й неосвічена (Р. Край). Волхв'ям невіголосим тяжко було своєї слави збутися (Куліш). Крепак, недукований сіряк (Шевч.). Твої слова простоту темну на добрий розум наставляють (Куліш)].

Невежество – 1) нецтво, невігластво, (*гал.*) ігноранція, (*необразованность*) неосвіченість, (*неведение*) невідання, (*темнота*) темність (-ности), темнота, темрява, (*простота*) простота. [Ретроградство та нецтво (Грінч.). Темнота, невігластво (Доман.). Вбачались йому мільйони голоти, і темність, і вбожество їх (Самійл.). Злидні, темнота, чварі, насильство (Р. Край)]. **-ство в чѐм** – нецтво (неосвіченість) у чому, в царині чого. *Из -ства, по -ству* – з нецтва (з неосвіченості *и т. п.*). *Мрак (тьма) -ства* – темрява нецтва, темна неосвіта. *Историческое -ство* – нецтво (неосвіченість) в царині історії. *Крайнее -ство* – крайне (надмірне) нецтво (невігластво). *Учёное -ство* – наукове нецтво (невігластво). *Коснеть, закоснеть (закоренеть) в -стве* – скніти (животіти, нідіти, дубіти), задубіти (загрузнути, зашкарубнути) в нецтві (в темряві); 2) (*соб.*: *невежды*) нецтво, невігластво, неуки (-ків), невігласи (-сів), темнота, простота. [Дикунство та нецтво бралися до своїх справ (Велз)]; 3) (*невежливость, невежл. поступок*) невічливість, незвичайність (-ости); *см.* **Невежливость 2**.

Невежествовать, *см.* **Невежество 1** (*Коснеть в -стве*).

Невежливо, *нрч.* – невічливо; незвичайно, нечѐмно, негрѐчно. [Поводитися невічливо (нечѐмно) (Київ). Се-ж навіть незвичайно (Л. Укр.)].

Невежливость – 1) (*свойство, неучтивость*) невічливість, незвичайність нечѐмність, негрѐчність (-ости). [У розмову з їми підбавляв чималу дозу невічливості (Крим.)]. *Верх -ти* – найвища (крайня, надмірна) невічливість *и т. п.*, верх невічливості *и т. п.*; 2) (*невежливый поступок*) невічливість, невічливий учинок (-нку) *и т. п.* [Велику незвичайність серед людей учинила (Куліш)].

Невежливый – невічливий, незвичайний, нечѐмний, негрѐчний. [Невічлива людина (Київ). Нечѐмний учинок (Шухевич). Ви занадто незвичайні, – що смієте тут говорити ви? (Л. Укр.)]. *Быть -вым* – бути невічливим *и т. п.*, не знати звичаю; не знати, що годиться.

Невежничать – поводитися невічливо (незвичайно, нечѐмно, негрѐчно), розводити невічливість.

Невезение – нещастіння, неталаніння, неталан (-ну) нефортуна (в чому).

Невейка – 1) (*невеянное зерно; мука, хлеб из него*) невіянка; 2) *бот.* **Briza media L.** – трясучка.

Невейкий – невіякий.

Невейница, *см.* **Невейка 1**.

Невеликий – 1) (*не выдающийся*) невеликий. **-кий человек** – невелика людина; 2) **-кий и Невелик** – невеликий; *см.* **Небольшой**. [Невелику й небагату чоловік поставив хату (Щог.)]. **-лик кто, -лико что** – невеликий хто, невелике що, (*не больно велик, -ко*) не який, не яке, не надто великий, -ке. [На рік надія не яка (М. Макар.)]. **-лика беда** – а) невелика (мала, не яка, абі-яка) біда: б) (*пустяки*) дарма, байдуже, дурниця. **-лико(е) дело** – а) невелика (*неважное*: незначна, *пустячное*: пуста) справа; б) (*о человеке*) невелике цабе, невелика маця (моція). **-лик ростом** – невисокий (невеликий) на зріст.

Невеликодушно, *нрч.* – невеликодушно.

Невеликодушный – невеликодушний.

Невеликонький – невеличєнький, невеличєчкий.

Невеличек, *см.* **Невеличкий**.

Невеличка (*сиц. общ. р.*) – невеличкий, -ка, -ке; *срв.* **Карлик, Карлица**. *Он птичка -ка* – з його птичка невеличка.

Невели́чкий *и* **Невели́чек** – невели́чкий. *Ростом -чек* – на зріст невели́чкий. *-ка* *птичка*, *да коготок остёр* – малий пташок-неборак, а сіпне – буде знак. *-ка синичка*, *да та же птичка* – пташка-синиця – така са́ма птиця.

Невельмо́жный – невельмо́жний, неможновла́дний.

Невенча́льный – 1) неві́нчальний, невесі́льний; 2) *см.* **Неве́нчанный**.

Невенча́ние – неві́нчання; (*небра́чие*) безшлю́бність (-ности), безшлю́б'я (-б'я). *Жить в -нии* – жити неві́нчаним (неві́нчаною), жити на віру.

Неве́нчанный – 1) неві́нчаний; (*небра́чный*) нешлю́бний. [Кохáються неві́нчані (Шевч.).

Нешлю́бна дружина (Франко)]; 2) (*некоронованный*) некороно́ваний.

Неве́р – 1) неві́р (-ра), неві́ра; *срв.* **Неве́рующий 1**. [Неві́р неві́ром і́ буде (Проскурівщ.); 2) (*недоверчивый*) неві́ра, неймові́ра.

Неве́ра, *см.* **Неве́р** *и* **Неве́рка**.

Неве́ривший, *прлг.* – недо́вірливий; *срв.* **Недо́верчивый**.

Неве́рие – 1) (*безверие*) неві́рство, неві́ра, безві́р'я (-р'я), безві́рство. [Спихáли все неві́рство тих часів на ара́бського філософа (Павлик). Впало в молоду́ ду́шу перше насіння безві́рства (Крим.); 2) (*недоверие*) неві́ра, недо́віра, недо́вірство. [Дивую́сь на таку неві́ру превелику (Самійл.). Отака неві́ра розійшла́ся по світу! (Гоголь)].

Неве́рка – 1) неві́рка, неві́ра; *срв.* **Неве́рующий 1**; 2) (*недоверчивая*) неві́ра, неймові́ра.

Неве́рно, *прч.* – 1) неві́рно. [Неві́рно він живе́ з жінкою (Сл. Гр.); 2) неправди́во, неві́рно; несправедли́во, неправи́льно, непопра́вно; неслу́шно; хи́бно, помилко́во; фальши́во. [Цю подію переказано неправди́во (Київ)]. **-но** *написано*: *есть ошибки* – непопра́вно написано: *е* помилки. **-но** *понятый* – неправди́во зрозумі́лий. **-но** *петь* – фальши́во співа́ти; 3) непев́но, непев́нено. [Непев́но свічка миготі́ть (М. Рильськ.)]. *Срв.* **Неве́рный 1 - 3**.

Неве́рность – 1) неві́рність; непев́ність; зрадли́вість (-ости). *Супружеская -ность* – подру́жня неві́рність (зрада). *Делать -ности, сделать -ность* – порушувати, порушити (подру́жню) ві́рність; 2) неправди́вість, неві́рність; несправедли́вість, неправи́льність, непопра́вність; неслу́шність; хи́бність, помилко́вість; фальши́вість (-ости); (*ошибка*) помилка; 3) непев́ність, непев́неність; хиткі́сть, хисткі́сть (-ости); 4) непев́ність. *Срв.* **Неве́рный 1 - 4**.

Неве́рный – 1) (*вероломный, изменяющий*) неві́рний, (*сщ.*) неві́рник, (*ненадежный*) непев́ний, (*склонный к изменам*) зрадли́вий, зра́дний; (*непостоянный: о состояниях, чувствах*) непев́ний. [З неві́рною дружи́ною куди́ піду́, то загіну (Пісня). Неві́рний (непев́ний) приятель (Київ). Човен непев́ний воді́ доручив (Л. Укр.). Зрадли́вий чоловік (Київ)]. **-ная** *женщина* – неві́рна (зрадли́ва) жі́нка (женщина), неві́рниця. **-ное** *счастье* – непев́не щастя. **-на** *их любовь* – непев́на (зрадли́ва, зра́дна) їх любов, непев́не (зрадли́ве, зра́дне) їх кохання; 2) (*ложный*) неправди́вий, неві́рний, (*неправильный*) несправедли́вий, неправи́льний, непопра́вний, (*неосновательный*) неслу́шний, (*ошибочный*) хи́бний, помилко́вий, (*фальшивый*) фальши́вий. [Неправди́ве змалюва́ння поді́ї (Київ). Несправедли́ве (неслу́шне) заува́ження (Київ). Чи ві́рна на́ша, чи хи́бна доро́га? (Франко)]. **-ный** *вес* – неправди́ва (несправедли́ва) вага́. **-ный** *взгляд* (*в перен. знач.*) – неправди́вий (хи́бний, помилко́вий) по́гляд. **-ное** *вычисление* – неправи́льне (неві́рне) обчи́слення. **-ный** (*фальшивый*) *голос* – фальши́вий го́лос. **-ное** *известие* – неправди́ва (помилко́ва, *грубо*: брехли́ва) (з)ві́стка. **-ный** *ответ* – неправди́ва (хи́бна, помилко́ва) відпо́відь. **-ный** *перевод* – неправи́льний (непопра́вний, неві́рний) пере́клад. **-ный** *путь* – непев́на (хи́бна) путь (доро́га). **-ный** *слух* (*молва*) – неправди́ва (*грубо*: брехли́ва) чу́тка. **-ный** *счёт* (*бухг.*) – неправи́льний (неві́рний) раху́нок. **-ные** *часы* – неправи́льний (неві́рний) годинник; 3) (*нетвёрдый, неустойчивый*) непев́ний, непев́нений; (*колеблющийся*) хиткі́й, хисткі́й; (*капризный*) химерні́й. [Дрі́бним, непев́ним кро́ком пішо́в бічно́ю вулице́ю (Коцюб.). Блі́мас непев́ний о́гник (Р. Край)]. **-ный** *взгляд* (*в прям. знач.*) – непев́ний (непев́нений) по́гляд, непев́не о́ко. **-ный** (*неуверенный*) *голос* – непев́ний (непев́нений) го́лос. **-ная**

походка – непевна (невпевнена, хитка) хода. **-ний свет, блеск** – непевне (химерне) світло, непевний (химерний) блиск. **-ные тени** – непевні (хисткі, химерні) тіні; 4) (*сомнительный, ненадёжный*) непевний. **-ное дело** – непевна справа; 5) (*не исповедующий господств. веры*) невірний, (*сщ.*) невір (-ра, *м. р.*), невіра (-ри, *общ. р.*), невірник, -ниця, (*соб.*) невірство; (*язычник, -ница*) поганин (*стар.*) поган (*мн.* -гани) поганка, (*соб.*) поганство; (*басурманский*) бузувірний, (*сщ.*) бузувір (-ра), -вірка; *срв.* **Неверующий 1**. [Абдулла сумно дивився на цього невірного, з котрим так довго змагався (Олм. Примха). Ця, бачте, невіра, то й темниці доладу не вміє змурувати, – не то що ми, християни (М. Вовч.). Християни ставали учениками невірника (Павлик). Бо незрячий сей поганин був, ще вірив непохитно в честь і в вірність (Крим.)]; 6) (*недоверчивый*) невірний, неймовірний. *Фома -ний* – Хома невірний, Хома неймовірний (Д. Укр.). [Знайшовся такі один Хома невірний, та так Хомою і звався (Франко)].

Неверование – невірування, невіра (в кого, в що).

Невероимный – 1) *см.* **Невероятный 1**; 2) *см.* **Недоверчивый**.

Невероимчивый, *см.* **Недоверчивый**.

Невероподобный, *см.* **Невероятный 1**.

Неверотерпимый – невіротерпний, нетолерантний.

Невероятие, *см.* **Невероятность**.

Невероятно, *нрч.* – 1) неймовірно, неправдоподібно; 2) неймовірно, надзвичайно. *Срв.*

Невероятный 1 и 2.

Невероятность – 1) неймовірність, неправдоподібність (-ности); неймовірна, неправдоподібна річ (*р.* речі). **-ти** – неймовірності, неправдоподібності, неймовірні речі; 2) неймовірність, надзвичайність. *До -ти, см.* **Невероятный 2 (до -го)**.

Невероятный – 1) (*неправдоподобный*) неймовірний, неправдоподібний. [Слова, далекі й неймовірні, як у казці (Коцюб.). Се неймовірним вам здається? (Самійл.). **-ное дело** – неймовірна (*несообразное*: неподобна, *неслышанное*: нечувана) річ. *Это -но* – це неймовірна річ. *Рассказывать -ные вещи* – розповідати неймовірні речі (щесь неймовірно); 2) (*чрезвычайный*) неймовірний, надзвичайний. [Мені огнем ударило в лице, коли почув близько таку неймовірну силу (Васильч.). Зчиняючи неймовірний галас (Епік)]. *До -ной степени, до -го* – до неймовірної міри, до неймовірності (неймовірно, аж віри не можна по(й)няти). [Ви такі до неймовірності жалісливі (Л. Укр.)]. *В -ном количестве* – в неймовірній кількості, в неймовірнім числі; *см.* **ещё Множество 2 (Во -ве)**; 3) *см.*

Недоверчивый.

Неверственный – невірницький.

Неверство, *стар.*, *см.* **Неверие 1**.

Неверствовать – невірствувати, безвірствувати.

Неверующий – 1) (*безбожник*) невірний, безвірний, (*в бога*) небоговірний, безбожний, (*сщ.*) невір (-ра, *м. р.*), невіра (*общ. р.*), (*пренебр.* невіряка), невірець (-рця), невірник, -ниця, безвірник, -ниця, (*басурман*) бузувір (-ра), -вірка; *срв.* **Неверный 5**. [Ховають бруд душі за ревністю до віри, безвірні, лицемірні! (Самійл.). Та ти, звісно, небоговірна (Київ). Це од невірців усє (Тесл.)]; 2) (*не верящий чему*) хто (що) не вірить (не йме віри) (чому, на що) невірний. [Вложи (руку) в ребра, і не будь невірним, а вірним (Морач.)]; 3) *см.* **Неверный 6**.

Неверящий, *см.* **Неверующий 1 и Недоверчивый**.

Невесело, *нрч.* – невесело, нерадісно, невтішно.

Невеселость – невеселість, нерадість (-ости), нерадоці (-щів), невтіха.

Невеселый – невеселий, (*нерадостный*) нерадісний, невтішний, (*грустный, печальный*) сумтний, сумний. [Чого-ж сумтна, невесела? (Шевч.). Невеселі гості (М. Вовч.). Думки нерадісні (Мирний)].

Невеский – 1) (*нетяжёлый*) неваговітий, неважкий, незаважний; 2) (*перен.*) неповажний.

Невесомость – 1) безважність, безвагість; 2) незважність; непомітність (-ости). *Срв.*

Невесомый.

Невесомый – 1) (*не имеющий веса*) безважний, безвагий; 2) (*не могущий быть взвешенным, в прям. и перен. знач.*) незважний, незважений, неваговий, (*перен. ещё: незаметный*) непомітний. [Згусток незваженої потенціальної енергії (Рада). Щось невловне, невагове (Н.-Лев.)].

Невеста – 1) (*сговорённая замуж*) наречена, засватана (-ної), (*обрученица*) заручена (-ної), заручениця, (*во время свадьбы*) молода (-дої), (*в свад. обряде*) княгиня, молодуха. [Одчиняйте двері – наречена йде! (П. Тичина). Чого ти сидиш, руки згорнувши, мов засватана? (Звин.). Не дали попроситися з зарученицею (М. Вовч.). Молоду в веселій час дівки до шлюбу убирали (Рудаи.). Розстеліте кожуха, щоб стала молодуха (Пісня)]. **Красная -та** – красна молода. **Нареченная** (*объясненная, устар.: отъясненная*) **-та** (*устар.*) – наречена. **Христова** (*божья, господня*) **-та** (*устар.*) – христова наречена (молода), христова засватаниця. [Христові хочеш молодію бути (Грінч.)]. **-та** *ненивестная, церк.* – наречена ненаречена, без жениха наречена, невіста ненивсіная. **-та без места** – молода без посаду, (*ирон.*) перестарок (-рка), злиденниця. **-та без места, жених без ума, см. Место 1. Быть -той** – бути нареченою (засватаною), (*во время свадебных торжеств*) бути молодію, молодіти, княгинювати. [Чи давно сама молоділа, а це вже й невістку взяла (Янов.)]. **Высватать, сосватать -ту кому, за кого** – висватати дівчину (наречену) кому. **Прочить кого в -ты кому** – добирати (прибирати, ладнати, намічати, назначати) когось до пари кому, ладити когось за когось, ворожити (собі) когось за дружину для когось *или* кому. [Я ще нарубчак був, а мати вже Оксану добирали до пари мені (Звин.). А ти-ж хіба за когось її ладиш? (Мова). За нелюба мене вже прибирає (М. Вовч.). За дружину для свого Панаса вони собі ворожили Марійку (Крим.)]; 2) (*девушка в брачном возрасте*) відданиця, дівчина (*барышня; панна*) на відданні (*ум.* на відданячку). [Багата відданиця за ним пішла (Л. Укр.). Вона в мене панна на відданню (Л. Укр.)]. **Достигнуть возраста девушки -ты** – на порі стати. [Росла собі і виростала, і на порі Марія стала (Шевч.)]. **Иметь дочь -ту** – мати дочку на відданні (на порі).

Невестин – нареченої, засватаної, зарученої, молоді, молодущин, княгинин; відданичин (-на, -не); *срв. Невеста.*

Невестить – (кого) сватати когось, (*девицу*) прибирати собі наречену.

Невеститься – 1) (*достигать брачного возраста*) ставати на порі; 2) (*показываться, как невеста*) показувати себе женихам; 3) (*считать себя невестой*) вважати себе за дівчину на відданні (на порі), поводитися як дівчина на відданні (на порі), вдавати з себе дівчину на відданні (на порі); 4) (*молодиться*) молодітися; 5) (*стыдится*) соромотися, стидатися, (*жеманивается*) маніритися, маніжитися (як засватана, як дівчина на відданні); 6) *за кого* – присватуватися до когось, збиратися (ладнатися, рихтуватися) (іти) заміж за когось (одружитися ким).

Невестка – невістка, (*диал.*) невіхна (-ни), (*жена сына ещё*) синова, (*жена брата*) братова (-вої), (*жена мужнина брата*) ятрівка. [Невістка – чужа кістка (Приказка). Прийшла свекруха невіхну побужати (Метл.). З братом я помирюся, а з братовою – ніколи (Звин.)]. **Быть -кой** – бути невісткою, невістчити. [Сімнадцять років я коло неї невістчила (Липовеч.)].

Невесткин – невістчин (*нескольких невесток: невестчаний*), (*диал.*) невіхнин; синові; братові; ятрівчин (-на, -не), (*нескольких*) ятрівчаний; *срв. Невестка.* [Як не невістка (вінна), то невістчина плахта (Приказка). У нас три невістки, так то невістчана худоба (Грінч.)].

Невесточка, Невестушка (*ум.* *от Невестка*) – невісточка, невістонька, (*диал.*) невіхночка, невіхнонька.

Невесть, *нрч.* – *и знати и не знать, невідомо, невідь и* (*диал.*) невіть, (*пренебр.*) бо-зна, ка-зна,

кат-зна, чорт-зна, чорт-відь. **-вість** *кто, что, какой, куда и т. п.* – не знати[ь] (не зна-) хто, що, який, куди, невід[т]ь -хто, -що, -який, -куди, (*пренебр.*) бо-зна (ка-зна, кат-зна *и т. п.*) -хто, -що, -який, -куди, абі-хто, абі-що, абі-який, абі-куди *и т. п.* [Навів на гулянку не знати кого (Н.-Лев.). Та годі бо, верзе не знати що! (Гоголь). Не знати чим підперезаний (Квітка). Заберуться не знати куди та й видирайся до них! (Васильч.). Що вам з того прийде, як будете по-якомусь там, невідь-якому знати (чужі мови)? (Л. Укр.). Бур'ян, – такé невідь-що! (Борз.). Тільки язиком чорт-зна-що верзете (Н.-Лев.). Мов заяць той, полохається абі-чого (Коцюб.)].

Неветвістий – негіллястий, негільчастий.

Неветвящийся – нерозгалужений, нерозвітвілий; *см. ещё Неветвістий.*

Невечереющий – невечорілий; *срв. Невечерний.*

Невечерний – невечірній, (*невечереющий*) невечорілий, (*непомеркающий*) непотьмарний, (*не имеющий вечера*) безвечірній. [І світ ясний, невечірній тихенько засяє (Шевч.)].

Невещественно, *нрч.* – нематеріально; нетілесно; духово, духовно; *срв. Невещественный.*

Невещественность – нематеріальність; неречовинність, нетілесність; духовість, духовність; неречевість (-ости); *срв. Невещественный.*

Невещественный – 1) (*нематериальный*) нематеріальний, неречовинний, (*бестелесный*) нетілесний; (*неплотский*) неплотський, нетілесний, нематеріальний, (*духовный*) духовий, духовний; 2) (*о доказательствах, уликах и т. п.*) неречовий, неречевий.

Невещность, -ный, *см. Невещественность, -ный.*

Невеяница, *см. Невейка.*

Невеянный – невіяний.

Невзачёт, *нрч.* – не в лічбу, не в рахунок, понад рахубу.

Невзбитый – 1) (*о белке, сливках и т. п.*) непідбитий; 2) (*о подушке, постели и т. п.*) неперебитий.

Невзболтанный – невбóвтаний, непобóвтаний, неперебóвтаний.

Невзвидеть – не побачити, невбачити, не уздріти чого. *Сделалась такая метель, что он ничего не -дел* (Пушкін) – закрутила така метелиця, що йому нічого не було видно (перекл. А. Харченка). *Он земли под собою -дел* – він землі не відчув під ногами, йому аж земля пішла хідора (хідором) під ногами. *Он не -дел света (дня)* – йому світ потьмарився, йому потемніло в очах (в очу), голова йому пішла обертом.

Невзгода – 1) негода, знегода, невгода, лиха година, (*житейская буря*) лиха (зла) хуртовіна. [Ніхто вас не любить, не маєш на кім опертись в хвилі негоди (Франко). Одвідай мене в чужій стороні, при лихій хуртовині (Метл.)]. **-ды** – негоди, знегоди (*соб. знегіддя*), невгоди (-гід), (*бедствия, тяжёлые години*) злігодні, злідні (-нів), (*житейские бури*) лихі (злі) хуртовіни (-він). [Боротьба з негодами життя (Олесь). Життьові негоди (Рада). Довго думала Оксана про свої негоди (Гр. Григор.). Негоди сих хитких обставин (Куліш). Всі злігодні на мене обернулись (Куліш). Головні причини всіх зліднів України (Крим.). Багато ще промчить злих хуртовин над головою в мене (Л. Укр.)]; 2) неласка, неприхильність (-ности); *см. Немилость*; 3) негода; *см. Ненастье.*

Невзгодушка – негодонька, лиха годинонька.

Невзгодье, *см. Невзгода 1 и 3.*

Невзирая на что, *нрч.* – не вважаючи (*не обращая внимания*: не вважаючи) на що, без огляду на що; попри що; *срв. Несмотря*. [Попри всеньку охоту нічого не вдіяв (Крим.). А попри все те нічого не вийшло (Діло)]. **-рая на то, что** – не вважаючи (не вважаючи) на те, що; дарма що. [Дарма що й зубів недолік, він ще до дівчат залицяється (Звин.)].

Невзлюбить – незлюбити, незалюбити, не полюбити когось, що. [Мати чогось незлюбила (його) (Рудан.)].

Невзлюбиться – не полюбитися, (*не понравиться*) не с[в]подобатися когось.

Невлюбчивый – незлюбливий, незалюбливий.

Невзначай, *нрч.* – 1) (*неожиданно*) несподівано, зненацька. [Несподівано набрів на той будинок, що довго не міг його відшукати (Київ). Вітер зненацька налітав на військо враже (Галуз.). Як виглянув в вікно зненацька, прийшов Латин в великий страх (Котл.). Заздрість зненацька десь ворухнулася глибоко (Ледянко)]; 2) (*вдруг*) раптом, раптово, зненацька, нагло, як стій. [Чи не здурів ти раптом? (Київ). Іспити призначили раптом (зненацька), без попередження (Київ). Ще часом помреш нагло! (Київ). Я до вас сама ладналася занести гроші, але-ж як стій занедужала (Крим.)]; 3) (*неумышленно*) невмисне[о], ненавмисне[о], (*пров.*) незнарошна. [Я не(на)вмисне сказав це (Київ). Незнарошна стукнули ліктем об шибку (Звин.). «Від кого-ж я тікала? – так бігла, та на старого пана й наскочила.» – «Так незнарошна-б то?» (Мирний)]; 4) (*случайно*) випадково, випадком, зненацька, (*диал.*) невбачай, (*ненароком*) ненароком. [Я зустрівся з ним випадково (Київ). Він натрапив зненацька на своє відкриття (Кінець Неволі). Бач, невбачай, та й попав (Номис). Чудна пригода з чоловіком, що ненароком загруз у меду (Україна)].

Невнос и **Невноска** – невношення, *оконч.* невнесення; (*неплатёж*) неплатіж (-тежу), несплата, невіплата, *неоконч.* несплачування чого.

Невнужданный – незагнузданий, незанузданий.

Невзошедший (*о посевах*) – що не зійшов, незійшлий, (*диал.*) несходжений. [Треба дощу, – ще єсть жито несходжене (Борз.)].

Невзрачие, *см.* **Невзрачность**.

Невзрачно, *нрч.* – миршаво; непоказно; мізерно, нужденно, злиденно, (*бедно*) убого; *срв.*

Невзрачный.

Невзрачность – 1) міршавість; щуплість; непоказність; 2) мізерність, нужденність, злиденність; 3) мізерність, нужденність, жалюгідність (-ости). *Срв.* **Невзрачный**.

Невзрачный – 1) (*о человеке и животных*) міршавий, (*худосочный*) щуплий, щуплявий, (*невидный*) непоказний, (*лицом*) поганкуватий. [Такий він із себе міршавий, нікчемний (Грінч.). А сам він маленький, міршавий, куценький (Гр. Григор.). Пара маленьких міршавих коненят (М. Левиц.). Ви не дивіться на мене, що я такий непоказний (Київ). Соловейко – пташка непоказна, а як співає! (Звин.). Дівка вже дожила, тільки поганкувата і до роботи лінива (Основа, 1862)]. **-ное** *лицо* – негарне (невиразне) обличчя (лице). **-ная** *наружность* – непоказна зовнішність. **-ной** *наружности* – міршавий (непоказний) на вигляд. *Делаться (становиться), сделаться (стать)* **-ным** – міршавіти, з[по]міршавіти, заміршавіти; 2) (*о вещах*) міршавий (*редко*); (*жалкий*) мізерний, нужденний, злиденний, (*хилый*) щуплий, заміркуватий. [Мізерне пальто (Київ). Нужденна (злиденна) халупа (Київ). Щуплий колосок (Звягельщ.). Колосок заміркуватий (Звин.). Щупле будівання (Котл.)]; 3) (*об отвлеч. понятиях*) мізерний, нужденний, жалюгідний, благенький. **-ное** *впечатление* – мізерне враже[і]ння.

Невзрослый – недорослий, недійшлий.

Невзрощенный – незрощений, невікоханий.

Невзрывающийся – невібухливий, нерозривний.

Невзрывчатый – невібуховий.

Невыскание (*налога*) – несправлення, непобрання, (*устар.*) нестягнення (податку).

Невыскательность – невимогливість; невибагливість, невигадливість; простість (-ости).

Невыскательный – 1) (*по отнош. к другим*) невимогливий, (*нестрогий*) несуворий. [Я людина невимоглива (Київ)]; 2) (*по отношению к своим нуждам*) невимогливий, (*некапризный*) невибагливий, невигадливий. [Невибагливий смак (Л. Укр.)]; 3) (*простой*) простий, простенький, немудрий.

Невзятие – невзяття; (*крепости*) нездобуття (-ття).

Невзяточник – нехабарник, (*с вымогательством*) нездірщик, нездірця (-ці).

Невида́ль и **Невида́льщина** – дивови́жа, (*диво*) диво, проди́во, (*диковинка*) дивина́, дико́вина, (*новинка*) новина́. [Що-ж тут за дивови́жа? де́сять раз на день, трапля́ється, ба́чиш це зі́лля, – яке-ж тут чу́до? (Гоголь). Ото́ іще́ диво́, за до́зволом сказа́вши! (Корол.). Яка́ дико́вина, що сви́ня не́кована! (Приказка). Не яка́ там і дико́вина старши́нува́ти (Кониськ.). *Какая (эка, экая, что за) -даль (-щина)!* – яка́ (оце́ так) дивови́жа (дивина́, новина́)! ото́ не ба́чили! овва́, яке́ невидальце́! (Свидн.) (*насм.*) вели́ке діло́ опе́ньки! [Оце́ так новина́! а хто́-ж таки на віку́ та не зна́вся з нечи́стою си́лою? (Гоголь)]. *Что за -даль такая ваш сын!* – а що то за диво́ таке́ (за ця́ця така́) ваш син!

Невиданность – неба́ченість, невиданість; небува́лість; дивови́жність (-ости); *срв.*

Невиданный.

Невиданный – неба́чений, (*реже*) невиданий, (*диал.*) невидали́й; (*небывалый*) небува́лий, (*дивный, чудной*) дивови́жний, чудний. [Оле́ся глянула в вікно́ на неба́чену картину́ (Н.-Лев.). На суда́х метуши́лися якісь неба́чені лю́ди в дивно́му вбра́нні (Загірня). Довго дивила́ся Робінзон та П'ятни́ця на неба́чене диво́ (Грінч.). Присни́лось (мені) невидане ща́стя дивне́ (Л. Укр.). Новий, нечу́ваний і невиданий спосі́б поети́чної творчо́сти (Рада). Ви́жени мені́ зві́ря неслухано́го й невидано́го (Рудч.). *Давно, раньше -ный* – давно, перше не ба́чений. *Неслыханное, -ное дело* – нечу́вана, невидана́ (неба́чена) річ.

Невиден, *см.* **Невидный.**

Невидение – неба́чення (-ння).

Невидим, *см.* **Невидимка.**

Невидимка – невиди́мка (*м. р.*), невиди́мець (-мця, *м. р.*), невиди́мка (*общ. р.*), (*о человеке чаще*) невиди́мий (-мого), -дима (-мої). [Чарі́вний ками́нчик, що гре́є й сві́тить невиди́мкою на весь сві́т (Васильч.). Сиди́ть на тій бри́чці, що невиди́мкою її прозва́ли (Свидн.). «*The Invisible Man*» (Г. Велза) – «Невиди́мий» (М. Калин.). *Летать, ходит и т. п. -кой* – літати, ходити *и т. п.* невиди́мкою. [(Комар) невиди́мкою літа́ (Біл.-Нос.). По́між ним (дере́вом) ходи́ть щось невиди́мкою (Васильч.). *Он прошёл -кой (о человеке)* – він пройшо́в невиди́мкою (неба́чений). *Шапка -ка* – ша́пка невидимка.

Невидимо, *нрч.* – невиді́мо, незри́мо; непомі́тно; *срв.* **Невидимый.** [Став їх невиді́мо кара́ти (Март.). Незри́мо лю́дяма (*для людей*) тру́їли моє́ ща́стя (Кониськ.). *Видимо -мо* – сила си́ленна, хмара-хмаро́ю, тьма-тьму́ща, види́мо-невиді́мо; *см.* **ещё Множество 2 (Великое -ство).**

Невидимость – невиди́мість, незри́мість; невиді́нність; непомі́тність (-ости); *срв.* **Невидимый.**

Невидимый – 1) (*скрытый от глаз*) невиди́мий, (*не только незримый*) незри́мий, (*невидный*) невиді́ний, (*никем не замеченный*) неба́чений. [Замо́вкли музи́ки, спі́вці невиди́мі співа́ють (Л. Укр.). Немо́в вела́ розмо́ву з які́мись невиди́мими сусі́дами (Франко). Ми несли́ кайдани́ невиди́мі (Л. Укр.). Я побачи́в, що стою́ ни́шком, незри́мий, у його́ кімна́ті (Крим.). Ти зде́ржуєш усю́ будо́ву на́шу, хоч сам невиді́ний (Л. Укр.). Про́щали́ся ми без слю́зини, а неба́чені слю́зи давили́ (Грінч.). *-мый спектр* – невиди́мий спектр. *-мые чернила* – невиди́ме чорни́ло. *-мый глазом* – невиді́ний на око́; недо́ступний окові́ (зо́рові). [За́хисток, недо́ступний лю́дському окові́ (Грінч.). *Отдалённые звёзды -мы простым глазом* – дале́ких (відда́лених) зі́р не ві́дно го́лим (про́стим) о́ком (на го́ле о́ко); 2) (*недоступный зрению*) невиди́мий, незри́мий. [З рече́й види́мих лю́ди поча́ли переносити́ озна́ки на рече́ невиди́мі (Рада). Ві́тер бив по поля́х свої́ми невиди́мими кри́лами (Грінч.). Немо́в ми́цна, невиди́ма рука́ вхопи́ла його́ за гру́ди (Франко). Спі́шіть до незри́мої ці́ли (Франко)]. *-мый мир* – невиди́мий (незри́мий) сві́т. *-мая сила* – невиди́ма (незри́ма) си́ла; 3) (*незамечаемый*) непомі́тний, непримі́тний; *срв.* **Незамётный.** [Огне́нне коло́ со́нця си́пле непримі́тними і́скорками жа́ру (Мирний)]. *-ные миру слезы* – непомі́тні (невиди́мі, невиді́ні) для сві́ту слю́зи.

Невидно, *глагол. нрч.* – не ві́дно, не ві́дко; (*не видать*) не ба́чити, (*нельзя различить*) не зна́ти.

[Ми прийшли, а господаря щось не видно (не відко, не бачити) (Звин.). Колеса замуровані так болотом, що не знати шпиць (М. Левиц.). Уродили полуниці, аж степу не знати (Пісня)].

Невидность – невидність; непомітність; незначність; непоказність; *срв.* **Невидный**.

Невидный – 1) (*скрытый от глаз*) невидний. [Поїдеш далі, – побачиш невидний звідси ліс (Брацл.)]. *Киев отсюда -ден* – Київ звідси не видно (не відко, не бачити); 2) (*незаметный*) непомітний. *Наша работа -ная* – наша праця (робота) непомітна; 3) (*незначительный*) незначний, (*невыдающийся*) невидатний. *-ная должность* – незначна посада. *-ный человек* – невидатна (незначна) людина; 4) (*неказистый*) непоказний, (*невзрачный*) миршавий. [Непоказний він із себе (Мова)].

Невидящий – 1) (*слепой*) невидючий, невидючий, незрячий; 2) (*не воспринимающий видимого*) невидющ[ч]ий. *-ми глазами* – невидющ[ч]ими очима, невидющ[ч]им оком. [Дививсь оком на все невидючим (Коцюб.)].

Невинен, *см.* **Невинный**.

Невинно, *нрч.* – 1) (*без вины, напрасно*) невинно, безвинно, безневинно. [Страждаєш ти невинно (Л. Укр.). Близьких сусідів хліба й соли безневинно збавляв (Ант.-Драг.)]; 2) (*непорочно, простодушно*) невинно, безвинно, безневинно. [Юнак невинно поцілував панночці руку (Кандід)]; 3) (*безобидно*) невинно, (*скромно*) скромно. [Грали невинно в карти (Коцюб.)]; 4) (*в сложении*) невинно-, безвинно-, безневинно-.

Невинность – 1) (*невиновность*) – а) невинність, безвинність, безневинність (-ности); б) *см.* **Невиновность** 2; 2) (*непорочность, простодушие*) невинність, невинності (-щів *и* шей), безвинність, безневинність. [Блиск невинности сніжної (Франко). Думка поетова блукала ще в первісній невинності (Рада). Віряться у молодість жінок, у їх невинності (М. Рильськ.)]. *Аркадская -ность* – аркадійська невинність. *В -ти души* – в душевній невинності, в невинності своєї душі; 3) (*физическая девственность*) невинність, неблазність, незайманість (-ности), (*о девушке ещё, устар.*) панянство, (*девственность*) дівочтво. [Принести на груди до повії невинність молоду (Крим.). Церква вчить, що й шлюб і дівочтво, невинність, однаково припущені богом (Безвірник 1930). Здержувати полову жадобу та найдовше шанувати свою неблазність (Наш)]. *Лишить -ти (о девушке)* – позбавити невинности (*устар.* панянства), (*стар.*) справичити, (*описат., устар.*) з панянством розлучити когось, (*в народн. творч., поэзии*) розв'язати (зірвати, з(дій)няти) вінок комусь, вінця позбавити когось, розчесати косу комусь. *Лишиться -ти, потеряют -ность* – втратити невинність (*о девушке ещё, устар.* панянство), (*в народн. творч., поэзии о девушке*) загубити (згубити, втеряти) вінок (віночок), калину стратити; 4) (*безобидность*) невинність, (*скромность*) скромність (-ности).

Невинный и Невинен – 1) (*невиновный*) – невинний (*в сказуемом и невинен*), безвинний (*в сказ. и безвинен*), безневинний, (*неповинный*) неповинний (*в сказ. и неповинен*). [Суд не страшний для того, хто невинний (Л. Укр.). Безумства сліпого невинна жертво! (Грінч.). О, скільки спалено невинних! (Сосюра). За лихий язик сестри дурної скараєте безвинну? (Куліш). Я – безвинний (Кониськ.). Сей чоловік безвинен (Куліш). Безневинних б'ють (Мирний). Безневинні люди страждають (Київц.). Чи вона-ж його неповинного оборонила? (Грінч.)]. *-ный, -нен в чём* – невинний (*и невинен*) у чому. *Он -нен в этом, в том* – він невинний (не винен) у цьому (*и цьому*), у тому (*и тому*). *Кровь -ная* – кров невинна (Л. Укр.), кров неповинна (Грінч.); б) *см.* **Невиновный** 2; 2) (*непорочный, простодушный*) невинний, безвинний, безневинний. [Ви невинна душею дитина (Крим.). Ворог невинні душі побивав (Рудан.). Чужинець в долині ці прийшов щасливі, тихі, і звичай невинні поламав! (Грінч.). Я над безвинне немовля простіший (Куліш). (Квітки) білі, чисті, як безвинні панні (Н.-Лев.). Засмутив я душу ще безвинну (Самійл.). Скорчив безневинну гримаску (Крим.)]. *-ный взгляд, голос* – невинний (безвинний) погляд, голос. *-ная дружба, ласка, любовь, радость* – невинна (безвинна) приязнь, ласка, любов (-не кохання), радість (-

ні радощі). **С -ним видом** – з невинним (з без(не)винним) виглядом; 3) (*фізически девственний*) невинний, неблазний, незайманий, чистий. **-ная девушка** – невинна (неблазна, незаймана, чиста) дівчина; 4) (*безобидный*) невинний, (*безвредный*) незавадний, нешкідливий, (*скромный*) скромний. [Невинна байка, надрукована у невинному «Дзвінку» (Грінч.). Перевів розмову на інакші теми, пустяковинні й зовсім невинні (Крим.)]. **-ный вздор** – невинні дурниці (нісенітници), невинна всячина (пустячина). **-ная игра** – невинна гра. **-ное средство (лекарство)** – невинні ліки, невинний спосіб (лік). **-ное тщеславие** – невинна амбітність (пустославність), невинний (нешкідливий, незавадний) гонор, невинна (нешкідлива, незавадна) піха. **-ные увеселения** – невинні (простенькі, скромні) забавки (втіхи, розваги).

Невиноватость – невинність, невинуватість; см. **Невинность 1 а.**

Невиноватый и Невиноват в чём (*чему*), *перед кем* – невинний, невинуватий у чому *и* чому, супроти (проти) кого *и* кому; см. **Невинный 1 а.** *Он в этом, в том -ват* – він у цьому (*и* цьому), у тому (*и* тому) не винний (не винен). *Я ничем перед вами -ват* – я нічого вам не винний (не винен), я нічого (нічим) вам не завинив. *Я же -ват, что так случилось* – я-ж не винний (не винен, я-ж не причиною), що так сталося (трапилося, скоїлося).

Невиновность – 1) см. **Невиноватость**. *В виду -ти кого* – вважаючи (*принимая во внимание*: зважаючи, з огляду) на невинність (невинуватість, без(не)винність) кого *и* чию; 2) невинність, непривинність, непричинність (-ности). Срв. **Невиновный 2.**

Невиновный и Невиновен – 1) см. **Невиноватый**; 2) (*не служащий причиной*) невинний, непривинний, непричинний у чому; срв. **Винный 2.**

Невключение – 1) (*в список*) незаводження, незаношення, *оконч.* незаведення, незанесення чого (до списку, до реєстру); невписування, *оконч.* невписання чого; 2) (*в электр. сеть*) невмикання, *оконч.* неввімкнення (до електричної мережі).

Невкусно, нарч. – 1) несмачно, недобре; 2) не до смаку, не до вподоби, не до думки, не до мисли. [Мабуть йому таке слово не до думки спало (Рудан.)]. Срв. **Невкусный.**

Невкусность – несмачність, несакаковитість (-ости).

Невкусный – 1) несмачний, несамаковитий, недобрый (на смак), (*нелакомый*) неласий. [Несмачний (недобрый) борщ (Брацл.)]; 2) (*перен.: неприятный*) нелюбий, прикрый. *Ему это было -но* – йому це було не до смаку (не до вподоби, не до думки, не до мисли).

Невкушаемый – 1) (*о пище*) неспоживаний, незаживаний, неїстівний; 2) (*перен.*) незізнаваний, незазнаваний, некуштований.

Невкушение – неспоживання (*оконч.* неспожиття (-ття)), незаживання, неїдіння, неїдження, неїжа чого.

Невлад, нарч. – не в лад. [Коли наше не в лад, то ми й назад (Приказка)].

Невладение – 1) (*имуществом*) неволодіння чим, непосідання чого, (*недвиж. имущ. ещё*) недержання чого. [Практичні вигоди неволодіння нічим (Крим.)]; 2) (*своими чувствами и т. п.*) неволодіння, невлдання чим; (*собой*) невлдання (некерування) собою; непанування над собою, несамоопанування; 3) (*орудием, органом*) неорудування, неволодання чим. **-ние языком** – а) (*органом*) неволодання язиком; б) (*какого-л. народа*) неорудування мовою, незнання мови.

Невладяющий собой – що не має влади над собою, що не владає (не керує) собою, несамоопанований, не пан собі; (*сам не свой*) несамаковитий. [Людина нестримана, несамоопанована (Крим.). А серце тихо шепче: ти вже собі не пан! (Крим.)].

Невлажность – невологість; невогкість (-ости).

Невлажный – невологіий, (*несырой*) невогкий.

Невластный – 1) (*не имеющий власти над кем, чем*) невлдний, що не має влади (сіли, волі) над ким, над чим, незверхній над ким, над чим. *Я -тен над собой* – я не паную (не маю влади) над собою, я над собою (собі) не пан (не володар). *Я -тен в этом* – це не в моїй волі,

не моя на це сила (влада), це не від мене залежить; 2) (*не имеющий возможности распоряжаться кем, чем*) неспроможний, нездатний, нездольний (з)робити що. [Невільники життя, нездольні дати одсіч (М. Калин.)]; 3) (*не обладающий большой властью*) маловладний, маломожний; 4) (*не властительный*) невідладний, невідладарський, невластеливий.

Невменєние – 1) (*в вину*) нествавлення, *оконч.* нествавлення за провину (вину), непривинювання, *оконч.* непривинення комусь чого; 2) *см.* **Невменяемость**.

Невменимый, *см.* **Невменяемый 1**.

Невменяемо, *нрч.* – 1) невідсудно, неосудно; (*непроизвольно несознательно*) мимоволі, мимохіть, невідомо; 2) неосудно; 3) несамовито, (*диал.*) неpritаманно. *Срв.*

Невменяемый.

Невменяемость – 1) невідсудність, неосудність; 2) неосудність; 3) несамовитість, (*диал.*) неpritаманність (-ости). *В состоянии -ти – а) юрид.* – в неосудному стані; б) в несамовитому стані, в нестямі. *В состоянии полной -ти* – в стані цілковитої несамовитості (неpritаманності). *До состояния -ти* – до несамовитого стану, до нестями. [Бралися змагатися кулаками, у спорі грізному дійшовши до нестями (М. Рильськ.)]. *Срв.*

Невменяемый.

Невменяемый – 1) (*в вину: о поступке*) невідсудний, неосудний; (*непроизвольный, несознательный*) мимовільний, невідомий; 2) (*неподлежащий ответственности, осуждению: о человеке, состоянии*) неосудний. [Суд визнав Фрола неосудним, і він знову повернувся в громаду (Корол.). Він неосудний, він завжди п'яний і ніколи не вихмеляється (Черкас.)]; 3) (*не облад. полным сознанием: о человеке, состоянии*) несамовитий; (*ненормальный*) несамовитий, (*только о человеке, диал.*) неpritаманний. [Як ославили його несамовитим, так з того часу я опасаюся, щоб не напався він на такого, що не тямить його вдачі (Кониськ.). Я хворий, несамовитий, і мої слова й учинки теж несамовиті (Київ). Не треба уважати на Антонову лайку, бо він людина неpritаманна (Кониськ.)].

Невмеру, *нрч.* – 1) понад міру, (*чересчур*) занадто, через край, через лад; 2) (*не под силу*) не під силу.

Невместимость – невідмітність, невідміщенність (-ности).

Невместимый – невідмітний, невідміщений.

Невместительность – не(в)відмітність, мала відмітність; (*о зданиях*) непросторість, тісність (-ости).

Невместительный – не(в)відмітний; *специальнее: (для твёрдых тел)* неукладистий, (*для сыпучих тел*) ненасипчастий; (*о зданиях*) непросторий, тісний.

Невместно, -ность, -ный, *см.* **Неуместно, -ность, -ный**.

Невмешательство – невтручання, невплутування, *оконч.* невтручення, невплутання в що, (*в постороннее дело, фам.*) невстрявання (-ння) до чого. *Политика -ства* – політика невтручання, (*фам.*) політика: моя хата з краю.

Невмещение – невідміщення і невідміщування, *оконч.* невідміщення.

Невмоготу, *см.* **Могота** (*Не в -ту*).

Невмочь, *см.* **І. Мочь** (*Не в мочь*) і **Невмоготу**.

Невнесение – 1) (*в список*), *см.* **Невключеніє 1**; 2) (*денег*), *см.* **Невзнос**.

Невнимание – 1) *кому, чему (действие)* – неслухання когось, чого, невчування чого; 2) неувага; *см.* **Невнимательность**.

Невнимательно, *нрч.* – неуважно, (*реже*) неуважливо (до когось, до чого), (*без внимания*) безуважно. [Карпо Петрович неуважно їх слухав (Коцюб.). Кивала головою неуважливо (М. Вовч.). Я сумно слухала товаришки розповідь і безуважно торочки спітала на обрусі (Л. Укр.)].

Невнимательность – неуважність і (*реже, преим. как постоянное свойство*) неуважливість

(-ости), неува́га (до ко́го, до чо́го). [Через коре́кторову неува́жність у кни́жці ба́гато помило́к (Київ). Неува́жність до свого́ наро́ду (Рада). Не вважав на ува́гу чи на неува́гу своїх слухачі́в (Н.-Лев.). Через неува́гу наді́бав на гли́бінь і шубо́вснув у ню́ (Франко)].

Невнимательный – неува́жний *и (реже, преим. как о постоянном свойстве)* неува́жливий (до ко́го, до чо́го), безува́жний. [Неува́жний уче́нь (Київ). Йо́го неува́жне, нері́вне і ча́сто згі́рдне пово́дження з не́ю (Раїсо́ю) (Коцюб.). Він ба́гато разі́в зніма́в про се розмо́ву з не́ю, але що-ра́зу була́ вона́ до ньо́го неува́жна (Грінч.). Не слухав, прики́нувся неува́жливим (Крим.)].

Невнушительность – непока́зність, неімпоза́нтність, неімпо́нентність, (*незначительность*) незначі́нність (-ности).

Невнушительный – непока́зний, неімпоза́нтний, неімпо́нентний, (*незначительный*) незначі́нний. **-ний голос** – неімпо́нентний го́лос. **-ная наружность** – непока́зна (неімпоза́нтна) зовні́шність.

Невнятно, *нрч.* – невира́зно, нерозбі́рно, нерозбі́рливо; (*неясно*) не́ясно. [Ча́сом крі́зь сон говори́в він скоре́нько й невира́зно (Васильч.). Невира́зно бубо́нів яку́сь надума́ну промову́ (Крим.)].

Невнятно́сть – невира́зність, нерозбі́рність, нерозбі́рливість, ма́ла розбі́рність; (*неясность*) не́ясність (-ости). **-ность произношения** – невира́зність (ма́ла розбі́рність) вимови́.

Невнятный – 1) (*неясный для слуха*) невира́зний, нерозбі́рний, нерозбі́рливий. [Слова́ злива́лись у не́ї в го́рлі в невира́зний крик (Коцюб.). Якийсь невира́зний го́мін розлі́гся в кав'я́рні (Коцюб.). Ворко́че щось невира́зне (Л. Укр.). Лі́стя іно́ді, чу́тливо стрепену́вшись, шепоти́ло щось нерозбі́рне (Корол.)]; 2) (*перен.*) невира́зний, не́ясний. **-ная ласка** – невира́зна (не́ясна) ла́ска; 3) (*непонятный*) незрозумі́лий, не́ясний. *Им -тен этот язык* – їм незрозумі́ла (нічо́го не промовля́є) ця мо́ва. **-ное содержание читаемого** – незрозумі́лий (не́ясний) змі́ст чита́ного.

Не во-время, *нрч.* – невча́с, невча́сно, не в свій ча́с, невпо́ру, (*в неподходящее время*) неслу́шно. [Невча́сно) ви при́йшли (Київ). При́йшов до його́ са́ме неслу́шно (Кониськ.)].

Невогнутый – неvgну́тий, неvgну́тий.

Невод – не́від (-вода). [У на́метах риба́лки проки́нулись, з кі́лля не́від зняли́, в чо́вни ве́сла несуть (Самійл.). Напе́ред не́вода ри́бою не хвали́сь (Номис)]. *Ловить -дом рыбу* – лови́ти не́водом (*редко* в не́від) ри́бу. [Ви ло́вите бі́лу ри́бку в шовко́вий не́від (Федьк.)].

Вытягивать, вытянуть -вод из воды – виби́рати, вибрати́, тягти́, витягти́ (*из проруби, испода льда*: ви́тонити) не́від (не́вода). *Закидывать, закинуть -вод* – закида́ти (заво́дити, розсипа́ти), заки́нути (заве́сти, розсипа́ти; *в прорубь, под лёд*: затони́ти) не́від. [«По́ра уже́ нам не́від заве́сти». – Хло́пці взяли́сь; скла́ли не́від на шлю́пки, розсипа́ли в мо́ре (Март.)].

Невод кому, чему – 1) (*о деньгах*) не́від (-во́ду) на що́. *У нас дене́жкам -вод* – у нас гроше́нята (гроши́ки) не ве́дуться; 2) (*о домашних животных*) не́від, неплі́д (-ло́ду) на ко́го (*напр.* на ку́ри).

Неводит – лови́ти не́водом (ри́бу).

Неводишко – (погане́нький, аби-який) не́відо́к (-дка́), неведе́ць (-відця́).

Неводкий – неплодо́ч[щ]ий, неплі́дний.

I. Неводник (*лодка*) – чо́вен під не́від, не́відня́к (-ка́).

II. Неводник (*рыбак*) – не́відник (*ум.* не́відничок (-чка)), не́відни́чий (-чого). [Звели́ ти свої́м не́відни́чим; – хай ло́влять ри́бу (Манж.)].

Неводной – 1) *прлг.* – не́відний; 2) *сц.* – не́відни́чий (-чого); *срв.* **II. Неводник**.

Неводный – не́відний.

Неводок – не́відо́к (-відка́).

Неводчик – 1) (*рыбак*) не́відник-ватажо́к (-жка́), вата́жко (ота́ман, старши́й) над не́відника́ми; 2) *орнит.* *Nyroca Fuligula L.* – чернь (-ни) (чу́бата), черну́шка.

Невоёванный – невойований.

Невоённый, *прлг. и сщ.* – невійськовий (-во́го), невоённый (-ного).

Невозбранимость – незаборонність, непідлеглість (-ости) забороні.

Невозбранимый – незаборонний, непідлеглий забороні.

Невозбранно, *нрч.* – безборонно, беззаборонно, без перешкоди, без перепони, вільно.

Можно было -но делать что – можна було безборонно (или вільно було) робити що.

Невозбранность – безборонність, беззаборонність; незабороненість (-ности); *срв.*

Невозбранный.

Невозбранный – (*беспрепятственный*) безборонний, беззаборонний, (*незапрещённый*) незаборонений, вільний. [Безборонний (вільний) доступ (Київ). Беззаборонний продаж тютюну (Київ)].

Невозбудимость – незбудливість, невразливість, (*нечувствительность*) нечутливість (-вості).

Невозбудимый – незбудливий, невразливий, (*нечувствительный*) нечутливий.

Невозбуждаемость, -мый, см. Возбуждаемость, -мый.

Невозбуждение – 1) (*вопроса*) непорушування, *оконч.* непорушення (пита́ння); 2) (*дела*) непорушування, нерозпочинання, *оконч.* непорушення, нерозпочаття (-ття) (справи).

Невозведение (*о постройках*) – неспоруджування, незводження, невиводження, небудування, *оконч.* неспорудження, незведення, невиведення, незбудування чо́го.

Невозвратимо, -мость, -мый, см. Возвратно, -ность, -ный.

Невозвратно, *нрч.* – безповоротно, без вороття, без повороту. [Весна́ нашо́ї прія́зни промину́ла безповоротно (Крим.)].

Невозвратность – безповоротність (-ности).

Невозвратный – безповоротний. [Безповоротне ща́стя (Грінч.). Поспіша́в ви́користати оста́нню, безповоротну хвилину (Крим.). Безповоротна мо́лодість (Тесл.). Безповоротне мину́ле (Корол.)].

Невозвращение – 1) *чего* – неповерта́ння, *оконч.* неповернення чо́го. *В случае -ния им денег* – якщо він не поверне грошей; 2) *кого* – невороття (-ття), неворот (-ту). *В случае -ния его из отпуска* – якщо він не повернеться з відпустки.

Невозгораемость – незапальність, незапалимість, негорючість (-ости).

Невозгораемый – незапальний, незапалимий, негорючий.

Невозделанность – необробленість, невпораність невправленість, невробленість (-ности).

Невозделанный – необроблений, невпораний, невправлений, невроблений. **-ное поле** – необроблене (невпоране *и т. п.*) поле, (*давно не паханное, заброшенное*) обліг (-логу).

Оставаются (лежат), остаются -ным (о поле) – лежати необробленим (невпораним *и т. п.*, облогом, облогами), вакувати, облогувати, заоблогувати. [Земелько моя рідна, ти-ж неорана-невпорана лежиш! (Грінч.). Трете літо вже оці дві десятині облогу́ють (Харківщ.)].

Невоздержание – 1) *см. Воздержанность*; 2) *чего* – нестримання, нездержання чо́го.

Невоздержанно, *нрч.* – нездержливо, (*зап.*) непоздержливо; (*несдержанно*) нестримано; (*неумеренно*) непомірко́вано, непомірно, не до міри. [Хоч хто і сто літ проживе безчесно, непоздержливо, – волів-би... (Франко)].

Невоздержанность – нездержливість, (*зап.*) непоздержливість; (*несдержанность*) нестриманість; (*неумеренность*) непомірко́ваність, непомірність (-ости) (у чо́му).

Невоздержанный – нездержливий, (*зап.*) непоздержливий; (*несдержанный*) нестриманий; (*неумеренный*) непомірко́ваний, непомірний (у чо́му), недомірний. [Нестримана вда́ча (Київ)].

-ный в пище – непомірко́ваний у їжі, непоздержливий на їжу. **-ная жизнь** –

непомірко́ване (непомірне, непоздержливе) життя. **-ный язык** – нестриманий язик. **-ный на**

язык – нездержливий на язик, (*чаще*) язика́тий, (*болтливый*) слабкий на язик (Крим.), (*не*

умеющий держать в секрете) слизькоязикий. [Непосидячо́ї вда́чі був дід, і на язик

нездёржливий (Кониськ.). Ти дуже язика́та: сваво́лі й смі́лости в то́бі як-ра́з до ка́та (Самійл.).

Невоздёржно, -ность, -ный, см. Невоздёржанно, -ность, -ный.

Невозможно, *нрч.* – 1) *глагол. нрч.* – немо́жливо, (*нельзя*) не мо́жна, (*нет возможности*) не змо́га, не спромо́га, не мо́га, нема́(є) змо́ги (спромо́ги), неспромо́[і]жно, не сила, (*никак -но*) ніяк, (*зап.*) го́ді. [Немо́жливо переказа́ти слова́ми те стано́вище (Кониськ.). Скільки я о́сів полама́в через ту го́ру, то й полічи́ти не мо́жна (Н.-Лев.). Не змо́га мені поклоня́тися їй (Крим.). Не спромо́га мені се зроби́ти (Сл. Гр.). Лю́дям заборони́ти не сила, що́ хочуть думати (Грінч.). Той кра́м, що без йо́го ніяк прожи́ти на сві́ті (Н. Громада). Гу́дзя го́ді бу́ло спини́ти: він гна́в, на́че з горба́ (Коцюб.); 2) (*чрезвычайно*) немо́жливо, надзвичайно, на́дто, (*чересчур*) зана́дто, (*до невозможности*) до незмо́ги, до неспромо́ги, (*сил нет выдержать*) аж невидержка. **-но упрям** – немо́жливо (надзвичайно, на́дто) впе́рта лю́дина; 3) (*в сложении*) немо́жливо-; надзвичайно-, на́дто-.

Невозможное, *сиц.* – немо́жливе (-вого). [Немо́жливе – се те, що не вді́яв ще смі́лий (Грінч.). *Требовать -го* – вимага́ти немо́жливого. *До -го*, см. **Невозможность 1 (До -ти)**.

Невозможность – 1) немо́жливість (-вості). [Треба пере́могти немо́жливість (Київ). Немо́жливість да́льшої пра́ці за таки́х умо́в (Київ). Немо́жливість цьо́го стано́вища (Київ)]. *До -ти* – до немо́жливості, до незмо́ги, до неспромо́ги, (*свыше всякой меры*) над уся́ку мі́ру, понад уся́ку спромо́гу, до оста́ннього, до оста́нку, (*дальше некуда*) да́лі нема́ куди, (*фам.*) аж-аж; *срв. Донельзя. До -ти обнажённая* – до немо́жливості (над уся́ку мі́ру, до оста́ннього, до оста́нку) ого́лена. *Глуп до -ти* – дурни́й до оста́ннього (до оста́нку); дурни́й, як (не) треба; дурни́й, аж невидержка; 2) (*сделать что-л.*) немо́жливість, (*бессилие*) неспромо́жність, неспромо́га, несила, незмо́га, (*неспособность*) незда́тність, незді́бність, нездо́льність (-ості) зроби́ти що́. [Немо́жливість встано́вити хроноло́гію веді́йських гі́мнів (М. Калин.). Почувала́ся несила що́сь поді́яти, що́сь допо́могти (Р. Край)]. *В случае -ти* – якщо́ не мо́жна (бу́де), коли́ нема́(є) (не бу́де) змо́ги. *При -ти немедленного оповещения* – якщо́ не мо́жна (бу́де) нега́йно спові́стити. *Отговариваться -тью, приносит -ти* – відмовля́тися, поси́лаючись на немо́жливість; вимовля́тися немо́жливістю (неспромо́гою); відма́гатися тим, що́ не мо́жна (немо́жливо, нема́(є) змо́ги) зроби́ти що́. *Ставить, поставит кого в -ность сделать что* – унемо́жливлюва́ти, унемо́жливити ко́му́ що́; 3) (*невозможное*) немо́жливе (-вого).

Невозможный – 1) (*превосходящий возможность*) немо́жливий, (*редко, архаич.*) немо́жні[и]й. [Нічо́го немо́жливого в на́ші часи́ нема́є (Р. Край). Зві́кла до думки, що́ йти за Гна́том в да́лекий Си́бір – рі́ч немо́жлива (Коцюб.). Не́можня рі́ч, не до́пускає ро́зум (Куліш)]. *Делать, сделать -ным что* – робити, зроби́ти немо́жливим, унемо́жливлюва́ти, унемо́жливити що́. *Хочешь, захотелось -ного* – хочеш, зах(о)ті́лося (заману́лося) немо́жливого, (*насм.*) зах(о)ті́лося пече́ного льо́ду (сні́гу) (Приказки)]. *Это -но* – це немо́жлива рі́ч. *Это физически -но* – це фі́зично немо́жливе, це рі́ч фі́зично немо́жлива; 2) (*неестественный*) немо́жливий, не́природні[и]й, ненату́ральний. *Самым -ным образом* – як-найнемо́жливіше, як-найне́природніше, як-найненату́ральніше; 3) (*недопустимый; невыносимый*) немо́жливий. [Що́ вона́ гово́рить? Що́сь немо́жливе, безглу́зде! (Коцюб.). Чванли́вість немо́жлива (Самійл.)]. **-ное положение, состояние** – немо́жливе стано́вище, немо́жливий стан. **-ный человек** – немо́жлива (нестерпу́ча) лю́дина. *В -ном виде* – в немо́жливому ви́гляді.

Невозмутимо, *нрч.* – 1) незвору́шно, без (найме́ншого) звору́шення, (*спокойно*) спо́кійно, супо́кійно, лагі́дно, (*беззаботно*) безжу́рно, безтурбо́тно, (*равнодушно*) ба́йдуже, ба́йдужно. [Ба́тько без найме́ншого звору́шення спу́стив ру́ку і заспо́кійливо поплеска́в дити́ну по поти́лиці (Кі́нець Неволі)]; 2) не́пору́шно. *Срв. Невозмутимый.*

Невозмутимость – 1) незвору́шність, незру́шливість, (*спокойствие*) спо́кій, супо́кій (-ко́ю),

лагідність, (*беззаботность*) безжурність, безтурботність (*равнодушие*) байдуж(н)ість (-ости). [Не видержав рівної Тимошиної незрушливості (Корол.). Дивився на хлопця мовчки, ніби милуючись його спокоєм (Васильч.). Супокій справжнього філософа (Доман.)]; 2) непорушність (-ности). *Срв.* **Невозмутимый**.

Невозмутимый – 1) (*неспособный к волнению*) незворушний, незрушливий, (*спокойный*) спокійний, супокійний, лагідний, (*беззаботный*) безжурний, безтурботний, (*равнодушный*) байдужий, байдужний. [Джим-Енг пояснив йому одноманітним, байдужим голосом завязтого курця опію, що його хата підупала (Олм. Примха)]; 2) (*ничем не нарушаемый*) непорушний, спокійний, супокійний; ясний. [Німотна річка, затінена і супокійна, мов лісова стежка (Кінець Неволі)]. -*мое здоровье, спокойствие* – непорушне здоров'я, непорушний спокій.

Невозмущаемо, -мость, -мый, см. Возмутимо, -мость, -мый.

Невозмущённый – 1) нескаламучений, незбаламучений; необурений *и т. п.*; *срв.*

Возмущать; 2) *см.* **Невозмутимый**.

Невознаградимо, нарч. – невідплатно.

Невознаградимость – невідплатність, незаплатність, невіджалуваність; невідшкодність (-ности); *срв.* **Невознаградимый**.

Невознаградимый – невідплатний, (*реже*) незаплатний, (*зап.*) невіджалуваний; (*об убытках*) невідшкодний. [Ви приносите мені невідплатні жертви (Л. Укр.). Втрата незаплатна (Павлик). Невіджалувані stratи (Франко). Кожна річ нагадувала вдові невіджалувану для неї stratу (Кониськ.)].

Невозобновление – непоновлювання, невідновлювання, *оконч.* непоновлення, невідновлення чого.

Невозобновляемость – непоновлюваність, невідновлюваність (-ности).

Невозрастный – неповнолітній, недолітній; *срв.* **Несовершеннолетний**.

Невойнственность – невойовничість (-чости).

Невойственный – невойовничий.

Неволеенье – 1) неволення, приневолювання, сілування, примушування, змушування; 2) неволення, утіснення, утискання *и* утискування; стискання; поневолювання. *Срв.*

Неволить.

Неволить – 1) (*принуждать к чему*) неволити, приневолювати, (*чаще*) сілувати, примушувати, змушувати когось до чого *и* що робити. [Тебе я не неволив, та міг іти додому, якби хтів (Л. Укр.). Рідний батько – ворог мені: неволить іти за нелюбого (Гоголь). Не треба їй торгувати, – не неволив її до цього Дувид (Васильч.). А ти-ж чому заблукав до нашої хати? хіба тебе хто сілував? (Коцюб.). Та я-ж її не сілувала позичати в мене гроші (Крим.). Сілюють його в одну душу: випий ще (М. Левиц.)]; 2) (*притесняют*) неволити, (*утесняют*) утіснити, утискати *и* утискувати, (*стесняют*) стискати, (*порабощают*) поневолювати когось. -*тсья* – 1) (*стр. з.*) приневолюватися, примушуватися, бути приневолюваним, сілуваним, примушуваним. *Он -тсья родными* – його приневолюють (неволять) родичі; 2) (*возвр. з.*) неволити, приневолювати, сілувати, примушувати себе.

Невольготно, нарч. – (*несвободно*) невільно; (*непривольно*) непривільно, недозвільно, непросторо, нерозкішно.

Невольготный – (*несвободный*) невільний, (*непривольный*) непривільний, недозвільний, нерозкішний.

Неволье, см. Неволя.

Неволька – 1) *см.* **Неволюшка**; 2) (*инструмент*) – а) (*тиски*) лещата (-щат); б) (*стяжка*) стягель (-ля).

Невольник, -ница – 1) (*раб, рабыня – в прямом и перен. знач.*) невільник, -ница, раб (-ба), рабіня. [Віл, невільник людський, що гне в ярмо покірно шию (Грінч.)]. -*ки жизни* –

невільники (раби) життя; 2) (*содержащ. под стражей*) невільник, -ниця, (узник, -ниця) в'язень (-зня), ув'язнений (-ного), ув'язнена (-ної); (*пленник, -нища*) полонений (-ного), полонена (-ної), полонянин, полонянка, полоненік, -ниця, бранець (-нця), бранка. [Як невільник, плазує він (вільний дух) у поросі й темряві (Коцюб.)].

Невольников, -ницін – невільників (-кова, -кове), невільничин (-на, -не).

Невольничек – невільничок (-чка).

Невольнический – невільницький. [Невільницька поезія Шевченка (Доман.). Невільницька туга (Васильч.)].

Невольничество – 1) (*состояние*) невільництво; 2) (*рабство*) неволя.

Невольничий – невільничий, невільницький. [Гасне все в душі невольничій у вас (Л. Укр.)].

Невольно, *нрч.* – 1) (*против воли*) проти волі, мимо волі, проти бажання; 2) (*непроизвольно, неумышленно*) мимоволі, (*реже*) мимовільно *и* (*редко*) мимовіль, мимохіть, несамохіть, нехотячі, (з)нехотя. [Мимоволі викотилися у мене з очей сльози (Кониськ.). Мимоволі закрадається думка, що... (Доман.). Очі (його) мимовільно зупинилися на образі (Франко). Інколи такє сплетє, що мимовіль розрегочешся (Мова). Мимохіть згадувався їй той радісний трепет, з яким... (Коцюб.). Наталка мимохіть озирнулася (Гр. Григор.). Сагайдачний несамохіть здригнувся (Загірня). Дівчина несамохіть звернула на його увагу (Грінч.). Несамохіть жвавіше робив (Ледянка). Нехотячи починав думати про того, хто читав цю книжку (Крим.). Інколи знехотя розсердишся (Мова). Всі жажнулися знехотя (Н.-Лев.). Нехотя переймаєшся думкою про смерть (Кониськ.)].

Невольность – 1) невільність, (*неволя*) неволя; 2) підневільність; 3) мимовільність (-ности), несамохіття (-ття). *Срв.* **Невольный**.

Невольный – 1) (*несвободный*) невільний, без волі. *Гость – -ный человек, – где посадят, тут и сядет* – гість – невільник: де посадять, там і сиді (Номис); 2) (*подневольный*) підневільний, поневільний, приневільний, невільний, (*вынужденный*) силуваний, (*принудительный*) примусовий. **-ный брак** – поневільний (силуваний, примушений) шлюб; *срв.* **Насильный**. **-ная работа** – підневільна (приневільна, силувана, примусова) праця, праця з примусу; 3) (*действующий без намерения; произвольный*) мимовільний, несамохітні[и]ий, (*неумышленный*) невмісний, ненавмісний, незумісний. [Свою мимовільну дрож він складав на змучене і ослаблене тіло (Франко). Мимовільна усмішка (Крим.). Несамохітний рух (Корол.). Невмісна хіба (Куліш). Моє становище незумісного підглядача здалося мені не зовсім зручним (Корол.)]. **-ный вздох** – мимовільне зідхання. **-ная досада** – мимовільна досада. **-ный свидетель** – мимовільний свідок.

Неволюшка – неволенька, неволючка. [Попалась я в неволючку (Чуб. V)].

Неволя – 1) (*рабство, плен*) неволя. [Бідні невольники у тяжкій неволі заплакали (Ант.-Драг.). Вивів ти мене з неволі сильною рукою (Рудан.). Ставок під кригою в неволі (Шевч.). Коли-б ти знала, коли-б собі ти уявляла тяжку неволю міст нудних! (Пушкін, перекл. М. Драй-Хмари)]. *Быть (находиться) в -ле* – бути в неволі (в кого, чий), (*реже*) бути під неволею (в кого), бути підневоленим кому. [Був у неволі турецькій (Грінч.). Не на те ми цареві присягали, щоб у своїх мужиків під неволею бути (Куліш)]. *Отдавать, отдать в -лю кого* – завдавати, завдати (*реже* віддавати, віддати) в неволю когось. [Знущались над нами, завдавали в неволю з жінками та дітьми (Л. Укр.)]. *Попадать, попасть в -лю* – попадати(ся), попасти(ся) (*редко* упасти) в неволю; *срв.* **Попадать 1**; 2) (*власть обстоятельств, нужда*) неволя, (*принуждение*) силування (-ння), примус (-су), принюка. [Неволя примушує мене працювати з рання до смеркання (Київ). У нашій справі примусу (силування) не повинно бути (Київ)]. **-лею[й]**, *за -лю, по -ле, из-под -ли* – (*против воли*) неволею; (*по принуждению*) з неволі, (*чаще*) з примусу, з принюки; (*путём принуждения*) силуванням, примусом; (*невольно*) мимоволі, несамохіть. [Хазяйка мусіла неволею годить (Біл.-Нос.). З неволі він не робить (Червоногр.). Все в них силою та примусом (Київщ.)].

Волею *и* (или) **-лею** – (своєю) волею та й (чи) неволею, по волі і (чи) з неволі, хоча́чи й (чи) не хоча́чи. *От одного удара смычком музыканта всё обратилось, волею и -лею, к единству* (Гоголь) – від одного зма́ху смичка́ музики, все на́вернулось, по волі і з нево́лі, до односта́йности (А. Харченко). *Волей -лей* – а) волею-неволею, (*фам.* воленькою-невольенькою), по волі чи з нево́лі, самохіть чи несамохіть; б) (**volens-nolens**) хочеш-не-хочеш, (*сокращ.* хоч-не-хоч), хіть або й нехіть, (*невольно*) мимово́лі. *Какая -ля! что за -ля! была -ля!* – (*охота*) яка охота!, (*нужда*) яка потре́ба! хто нево́лит (нево́лив)! хто си́лує (си́лував)!, (*с какой стати*) з якої речі! з якої нево́лі! *Какая мне -ля итти за него замуж?* – а хто (що) мене нево́лит (принево́лює, си́лує, приму́шує) іти за його́ заміж? *Охота пуще -ли* – охота гірш від нево́лі, своя охота гірша за нево́лю (Приказки); 3) (*неохота*) неохота, нехіть (-хоти).

Невообразимо, *нрч.* – неуявлено; (*чрезвычайно*) надзвичайно.

Невообразимый – неуявлений: (*чрезвычайный*) надзвичайний; (*сумбурный*) неподобний. [У голові ходо́ром ходив сьогоднішній день, такий неподобний, такий сум'ятливий (А. Любч.)].

Невооружённость – неозброєність (-ности), неозброєння (-ння).

Невооружённый – неозброєний. **-ный** *глаз* – го́ле (просто́е) о́ко. **-ным** *глазом* – го́лим (просто́м) о́ком, на го́ле о́ко.

Невоплотимо, *нрч.* – невітлено.

Невоплотимость – невітленність (-ности).

Невоплотимый – невітлений.

Невороть – нелицьованка, (ще) не лицьована одя́жа (ткани́на).

Неворочёный – нелицьований.

Невоскресимый – невоскресений, невоскресний, невоскресимий.

Невоскресный (*день*) – будній (буденний) (день). *Лишь бы в -ный день* – аби́ не в неді́лю, аби́ в бу́день.

Невоспетый – неоспіваний, невіспіваний, неславлений піснями (в піснях).

Невоспитание – невиховування, *оконч.* невиховання; *см. ещё* **Невоспитанность**.

Невоспитанность – невихованість, (*неучтивость*) незвичайність (-ности).

Невоспитанный – невихований, (*неучтивый*) незвичайний. [Ви невихований дурень (Виннич.)].

Невоспламеняемость, -мый, *см. Невозгораемость, -мый.*

Невоспращённый – незаборонений.

Невосприимчивость – 1) несприйнятливість до чо́го *и* на що, (*непонятливость*) непохіпливість, непохіпність, нетямовітість; (*нечувствительность*) невразливість на що, нечу́лість, нечу́ткість (-ости) до чо́го; 2) (*к заболеванию*) невразливість на що, несприйнятливість до чо́го, (*иммунитет*) іму́нітет (-ту).

Невосприимчивый – 1) несприйнятливий до чо́го *и* на що, (*непонятливый*) непохіпливий, непохіпний, нетямовітний; (*нечувствительный*) невразливий на що, нечу́лий, нечу́ткий до чо́го. **-вый** *ребёнок* – несприйнятлива (непохіпна, нетямовіта) дитина. **-вый** *к чужой мысли* – несприйнятливий до чо́жої думки; 2) (*к заболеванию*) невразливий на що, несприйнятливий до чо́го. *Он -чив к болезням* – він невразливий на х(в)оро́би, (*в обиходе*) його́ х(в)оро́ба не бере́, до його́ х(в)оро́ба не пристає, він не скоро́ сла́бне, він на х(в)оро́би не сла́бкий.

Невоспроизводимый – невідтворний.

Невосстановимость – невідновність, непоновність (-ности).

Невосстановимый – невідновний, непоновний.

Невосстановляемый – 1) невідновлюваний, непоновлюваний; 2) *см. Невосстановимый.*

Невосторженный – неперейнятий захватом, незахоплений, (*непылкий*) незапальний.

- Нево́стрéбование** – 1) неза́пит (-ту); 2) невіді́брання. Срв. **Нево́стрéбованный**.
- Нево́стрéбованный** – 1) (о письме, товаре) неза́питаний; 2) (о денежн. сумме) невіді́браний.
- Невосхище́ние** – незахо́плення (-ння).
- Невою́ющий** – що не воює, що не берé участи в війні, нево́йовий.
- Невпод'ём**, *нрч.* – не під силу (кому́). *Ему́ это -ём* – це йому́ не під силу, він цього́ не піднесé (не підійме), (о *предприятии*) він цього́ не підійметься.
- Невполне́**, *нрч.* – не цілком, не цілковито, не зовсім, несповна.
- Невпопад**, *нрч.* – 1) (*некстати, не к делу*) не до речі, не до ладу́, невлáд, невгаразд, (*неудачно*) невлучно, (*не во-время*) невчас, невчасно, невпору́, (*шутливо*) як Пилип з конопель, (*в неподходящее время*) не в слухний час, (*не к слову*) не до слова. *Отвечать -пад на вопросы* – відповідати не до ладу́ (невлáд) на (за)пита́ння. *Петь -пад (не в такт)* – співа́ти не в лад. *Притти -пад* – прийти невчас(но) (невпору́). *Ваши догадки всегда -пад* – ва́ші (з)догадки завжди невлучні (недорéчні).
- Невпору́**, *нрч.* – невпору́; *см. Не во-время. Сапоги мне -ру* – чо́боти не на мене́ (не на мою́ ногу, не до моє́ї ноги).
- Невприме́р**, *нрч.* – 1) (*несравненно*) незрівня́нно, без порівня́ння, (*вне сравнения*) над(уся́ке) порівня́ння; (*при сравн. степ. обычно*) бага́то, бага́цько, дале́ко, значно, куди́, (*редко*) невза́міру. [Товари́ства зібрало́ся невза́міру більш (Сл. Гр.)]; 2) (*в виде исключения*) як ви́(й)няток, (*в противоположность*) на протиле́жність. *мер другим (прочим)* – як ви́(й)няток проті́ інших (проті́ решти), не то що́ інші́, не так як інші́. *Он -мер своему́ брату́ послушен* – він протиле́жно сво́єму́ братові́ слухня́ний, він на відмі́ну від сво́го́ брата́ слухня́ний, він не так як його́́ брат – слухня́ний.
- Невприме́т(у)**, *см. Невдомёк.*
- Невпроворот**, *нрч.* – невпрого́рт, безліч, си́ла силéнна, що́ й не перего́рнеш (не перегребéш); *см. Множество 2 (Великое -ство). Чертям -рот* – чорта́м тісно́ (ні́як поверну́тися).
- Невпрогре́б**, *см. Невпроворот.*
- Невпрое́д**, *нрч.* – невпо́ід. [Було́́ то́рік карто́плі невпо́ід (Вовчанщ.)].
- Невпроче́т**, *нрч.* – 1) (*нечётко*) нечи́тко, нерозбі́рно; 2) (*незаметно*) непомі́тно, неві́дно. *Этот поче́т лю́дям -че́т* – тако́ї поща́ни ніхто́ в сві́ті не розгля́не.
- Невпускані́е** – неву́скання, непу́скання.
- Невражде́бность** – неворо́жість (-жости).
- Невразуми́тельно**, *нрч.* – неврозумліво, незрозумі́ло, не́ясно. [Говори́в неврозумліво́ (Яворн.)].
- Невразуми́тельность** – неврозумлі́вість, незрозумі́лість, не́ясність (-ости).
- Невразуми́тельный** – неврозумлі́вий, (*непонятный*) незрозумі́лий, не́ясний (кому́). [Незрозумі́лі заго́ловки (Крим.)].
- Невралгі́ческий и -гі́чный** – невралгі́чний.
- Невралгі́я** – невралгі́я.
- Неврасте́ник** – неврасте́ник, (*гал.*) невро́тик. [Бала́кати з тим неврасте́ником не си́ла (Крим.)].
- Неврасте́нический** – неврасте́ничний.
- Неврасте́ничка** – неврасте́ничка.
- Неврасте́ния** – неврасте́нія.
- Невреді́мо**, *нрч.* – ці́ло, без пошко́ди, без (у)шко́ди. [Ті́льки лю́д збро́йний і смі́ливий, як коза́ки, здо́лав возі́ й во́лі од на́пасти оберéгати і ці́ло до горо́дів верта́тися (Куліш)].
- Невреді́мость** – цілі́сть, непошко́джені́сть, невшко́джені́сть (-ости).
- Невреді́мый** – ці́лий, непошко́джений, невшко́джений, здоро́вий. [(Ви) (*об одном лице*) смію́чись наза́д прихо́дили невшко́джений із запа́дні́ мирської́ (Куліш)]. *Жив (здрав, цел) и -дим* – живи́й (ці́лий) і здоро́вий. [Наре́шті́ він ці́лий і здоро́вий поверну́вся до господа́]

(Крим.)].

Невредительно, -ный, см. Невредно 1, -ный 1.

Невредненький – нічогенький. [Нічогенька наливка (Київ)].

Невредно, *нрч.* – 1) (*безвредно*) нешкідливо, неважливо, невадко; 2) (*недурно: как безл. сказуемое*) не погано, не зле, (*не мешает, не мешало бы*) не вадить, не завадить, не пошкодить, не вадило-б, не завадило-б, не пошкодило-б.

Невредный – 1) (*безвредный*) нешкідливий, невадливий, нешкідний, невадкий; 2) (*недурной*) непоганий, (*ничего себе*) нічогенький, незгірший.

Невременный – нетимчасовий; (*неминутный*) нехвильовий, нехвилинний.

Неврит, *мед.* – неврит (-та).

Невробиологический – невробіологічний.

Невробиология – невробіологія.

Невробласт, *гистол.* – невробласт (-ту).

Невроз, *мед.* – невроза.

Невролиз, *мед.* – невроліза.

Неврологический – неврологічний.

Невролог – невролог (-га).

Неврологический – неврологічний.

Неврология – неврологія, неврознавство.

Неврома, *мед.* – неврома.

Невромер, *биол.* – невромер (-ра).

Неврон, *биол.* – неврон (-ну).

Невронал, *фармак.* – невронал (-лу).

Невропат, -патка – невропат (-та), -патка; (*в обиходной речи ещё: ненормальный, -ная*) причинний, -на, божевільний (-ного), -на (-ної).

Невропатик – невропат (-та).

Невропатический – невропатічний.

Невропатия, *мед.* – невропатія.

Невропатолог – невропатолог (-га).

Невропатологический – невропатологічний.

Невропатология, *мед.* – невропатологія.

Невропсихоз, *мед.* – невропсихоза.

Невротом, *хирург.* – невротом (-ма), невротомічний ніж (*р. ножа*).

Невротомия, *мед.* – невротомія.

Невручение – невручення чого.

Неврученный – невручений.

Невручный – незручний.

Невсасываемость – невсмоктуваність (-ности).

Невскрытый – нерозкритий, (*о письме, конверте*) нерозпечатаний, (*о конверте ещё*) нерозрізаний, (*о посылке*) нерозпакований.

Невспаханный – не(з)ораний, (*о мног. ещё*) непоораний.

Невступление – 1) (*в должность*) необіймання, *оконч.* необ(ій)няття (посади), незаступання, *оконч.* незаступлення (уряду); 2) (*в брак*) неодруження, неодружіння, невзяття шлюбу з ким.

Невступно, *народн., нрч.* – несповна, не зовсім, не цілком, (*безл.*) добирається, от-от буде, (*почти*) мало не, безмаль, майже, сливе; (*неполномерно*) неповною мірою, не на повну (цілу) міру, не вщерть. *Ему -но двадцать лет* – йому до двадцятьох (літ) добирається, йому от-от двадцять буде.

Невступный, *народн.* – тріхи неповномірний, тріхи неповний.

Невсход (*о посевах*) – несхід (-ходу), непроріст (-росту), (*неоконч. ещё*) несходження,

непроростання (-ння).

Невсхожесть – 1) незіхожість, непрорісність, непроріст (-росту); 2) невисхожість (-жости).
Срв. Невсхожий.

Невсхожий – 1) (о семенах) незіхожий, незіхідний, непрорісний; 2) (о тесте) невисхожий.
[Тісто невисхоже, бо дріжджі недобрі (Звин.)].

Невтерпёж, *нрч.* – не сила терпіти (кому що), невідержка (терпцю нема) (кому що робити).
[Невідержка в хаті сидіти (Чигиринщ.). От невідержка тобі: кортіть напітись? (Звин.).
Пустили тихцем чутку про неї, що їй вже невідержка чекати (Рада). Уже й невідержка
серцям вояцьким (Крим.)]. **-пёж было** – не сила (невідержка) була (робити що), не було
сили (робити що). *Ему уже было -пёж дожидаться* – йому вже не сила (невідержка) була
дожидатися (чекати). *Ему становится -пёж* – йому не стає сили (снаги) терпіти, бере його
нетерплячка (Мирний), бере його нетерпляча (Основа 1862), йому терпець уривається, йому
нетерпій. [Як оце у шинку сидять та п'ють горілку люди, то вже йому нетерпій, – і собі купе
(Вовчанщ.)]. *По ночам становилось -пёж от холода* – ночами аж не сила була терпіти
холод, ночами ставала вже невідержка з холоднечі. *Украинцам становилась -пёж от
татар* – українцям уже й снаги не ставало терпіти від татар, українцям татари в знаки
давалися аж до невідержки. **-пёж стало (сделалось, пришло)** – не стало сили терпіти що,
терпець у(ві)рвався на що. **-пёж стало делать что** – не стало сили (снаги, терпцю) робити
що.

Невтягивающийся и Невтяжной – невягливий. [Пальці в неї закінчуються тупими
невтягливими кігтями (Троян.)].

Невулканический – невулканічний.

Невход и Невхождение – невхід (-ходу), невходження, невступ (-пу), невступання когось до
чого, куди. **-ние в состав чего** – невходження (невступ) до складу чого.

Невхожий – 1) (*запрещённый для входа*) невхідний, куди заборонено в(ві)ходити (заходити),
(*недоступный*) неприступний. *Этот сад -хож для публики* – в цей сад(ок) заборонено (не
вільно) заходити публіці, цей садок для публіки невхідний; 2) (*в дом к кому*) невхожий. [В
твій дім Ардент невхожий (Л. Укр.)].

Невыверенный – невивірений, незвірений; (о весах) невіважений, невітаруваний.

Невывод – невивід (-воду), (*оконч. ещё*) невиведення (-ння).

Невывоз – невивіз (-возу), (*оконч. ещё*) невивезення (-ння).

Невыговоренный – 1) (*невысказанный*) невимовлений, невісловлений; 2) (*по договору*)
незастережений.

Невыгода – невігода, некорість (-ти); (*убыток*) утрата; *см. ещё Невыгодность.*

Невыгодно, *нрч.* – 1) невігідно, незисковно, некорісно; утратно, з утратою; 2) невігідно,
несприятливо; неприхильно; негарно, погано. *Срв. Невыгодный.*

Невыгодность – 1) невігідність, незисковність, некорісність; утратність (-ности); 2)
невігідність, несприятливість; неприхильність; негарність (-ости). *Срв. Невыгодный.*

Невыгодный – 1) невігідний, некорісний, незисковний; (*убыточный*) утратний. [Батько був
проти забастовки, вважаючи її невігідною для робітників (Виннич.). Невігідна (утратна)
умова (Київ)]; 2) (*неблагоприятный*) невігідний, несприятливий, (*неодобрительный*)
неприхильний, (*дурной*) негарний, поганий. **-ное заключение (вывод)** – невігідний
(неприхильний) висновок. **-ное мнение** – невігідна (неприхильна) думка (гадка), невігідний
(неприхильний) погляд. **-ная наружность** – невігідна (невіграшна) зовнішність. **-ное
положение** – невігідний (несприятливий) стан, невігідне (несприятливе) становище. **-ный
свет** (-ное освещение) – невігідне світло (освітлення). *Показать себя с -ной стороны* –
показати себе з негарного (невігідного) боку.

Невыдача – невидавання, *оконч.* невідання; (*денег*) невіплата, несплата.

Невыделанный – невірблений, невроблений; (о коже) невіченений.

Невы́держанность – 1) неві́триманість, неві́держаність; 2) неві́триманість; недодержаність; 3) нестриманість, невірноваженість (-ности). *Срв. Невы́держанный.*

Невы́держанный – 1) (*о продуктах, товарах*) неві́триманий, неві́держаний, неві́старений. [Неві́триманий тютю́н (Київщ.). Не ї́жте цьо́го са́ла, ще з ньо́го ропа те́че, воно́ неві́старене (Звин.)]; 2) (*неровный*) неві́триманий, неві́держаний; (*о стиле, тоне и т. п.*) недодержаний; (*невышколенный*) невимуштруваний; 3) (*о человеке: несдержанный*) нестриманий, (*неуравновешенный*) невірноважений.

Невы́держка – 1) (*о продуктах, товарах*) неві́тримання, неві́держання (-ння), неві́держка; 2) (*о характере*) невитривалість (-лості).

Невы́езд – неві́їзд (-ду). *Подписка о -де* – підпис (підписка) про неві́їзд.

Невы́езженный – неві́їжджений, непринатурений до їзди.

Невы́зрeвание – недостига́ння, недоспіва́ння.

Невы́зрeвший – недостиглий, надоспілий; недосто́яний.

Невы́ключае́мый – невимі́каний.

Невы́лазны́й – невила́зний. [Невила́зне боло́то (Черкащ.). Невила́зні довгі (Куліш)].

Невы́мыты́й – невимитий, немитий.

Невыно́симо, *нрч.* – нестерпно, нестерпуче, (*реже*) непереносно, (*зап.*) незно́сно.

[Нестерпно гордий (Франко). Від неї нестерпуче тхнуло потом (Черкас.). Як буде зовсім непереносно, тоді вийдете звідси (Стебн.)].

Невыно́симость – нестерпність, нестерпучість, (*реже*) непереносність, (*зап.*) незно́сність (-ости).

Невыно́симый – нестерпний, нестерпучий, (*реже*) непереносний, (*зап.*) незно́сний. [Від них на сто кроків віє нестерпний дух нечисти (Франко). Інколи його просто гедз нападав, і тоді він ставав нестерпучим (Коцюб.). Нестерпучий біль (В. Підмог.). Нестерпуча спе́ка (Крим.). Народо́ві незно́сні кривди чинили (К. Старина)].

Невыно́сливый – невитривалий, невиносливий.

Невыно́сный – невиносний.

Невы́печeн(н)ый – неві́печений, (*недопеченный*) недопечений, (*вязкий, сыроватый*) глевкий.

Невы́печка – неві́пика́ння, *оконч.* неві́печення.

Невы́писавшийся (*о почерке*) – неві́писаний.

Невы́плаканны́й – неві́плаканий, несплаканий.

Невы́плата – неві́плата, неві́плат (-ту), неспла́та.

Невы́плаченны́й – неві́плачений, незапла́чений, неспла́чений, непла́чений. [Банк спродав дім за непла́чені довгі (Н.-Лев.)].

Невы́полнение – неві́конування, *оконч.* неві́конання (*условия, договора и т. п. ещё*) недодержування, *оконч.* недодержання. [Неві́конання промфінпляну (Пр. Правда). Недодержання шлюбної умови (Доман.)].

Невы́полнимость – нездійсненність (-ности).

Невы́полнимый – нездійснений.

Невы́пуск – неві́пуск (-ку), (*действие ещё*); неві́пускання, *оконч.* неві́пущення.

Невы́работанность – неві́робленність (-ности). [Неві́робленість наших національних поглядів (Грінч.)].

Невы́работанны́й – неві́роблений. [Неві́роблена термінологія (Київ)].

Невы́работка – неві́роблювання *и* неві́робля́ння, *оконч.* неві́роблення.

Невы́разимо, *нрч.* – невимовно, невисловно, (*не только несказанно*) несказанно, невиві́дно. [Невимовно любо ба́чити вас (Грінч.). Я невимовно зраділа (Кониськ.). Несказанно тяжко слухати, як пла́че оттакій чоловік (Сим.)].

Невы́разимость – невимовність, невисловність (-ности).

- Невыразимые**, *сиц.* – неназівані (-них), штани́ (-нів), (*кальсоны*) підштанки (-ків), сподні (-день), спідні (-ніх) (штани́).
- Невыразимый** – невимовний, невисловний, (*не только несказанный*) несказаний, невивідний. [(Сказав) з невимовною погордою (Франко). Невимовний жах (Самійл.). Невимовне щастя (Тобіл.). Коло уст лягли в неї складки невимовного болю (Коцюб.). Несказанна туга охопила його (Мирний). Він був у несказанному горі (Олесь). Несказаний галас (Коцюб.)]. *Нечто -мое* – щось невимовне (невисловне).
- Невыразительно**, *нрч.* – безвиразно, без виразу, непромовисто, (*неотчётливо*) непрозїрно. *-но читать* – безвиразно (без виразу, непрозїрно) читати. [Степан книжку читав, та непрозїрно, нічого ніхто не розбирав (Звин.)].
- Невыразительность** – безвиразність, непромовистість (-ости).
- Невыразительный** – безвиразний, невиразний, без виразу, непромовистий, (*преимущ. о глазах*) невиразистий. [Середнього віку чоловік з невиразним обличчям (М. Левиц.)]. *-ный голос* – безвиразний голос.
- Невысказанный** – невисловлений, невимовлений. [Невисловлена думка (Коцюб.)].
- Невысказываемый** – невисловлюваний, невимовлюваний, невивіданий.
- Невысокий** – 1) (*физически*) невисокий, (*реже*) невеликий. [Невисока (невелика) гора (Київщ.)]. *-кий ростом* – невеликий (невисокий, низький) на зріст. *-кий голос* – невисокий голос; 2) (*по количеству*) невеликий, (*реже*) невисокий. *-кая цена* – невелика (невисока) ціна. *-кий процент* – невеликий відсоток (процент); 3) (*по качеству*) невисокий. *-кое мнение о ком* – невисока думка про кого. *-кого рода (о происхождении)* – невисокого (невеликого, незначного) роду (коліна).
- Невысоко**, *нрч.* – невисоко.
- Невыспавшийся** – невиспаний. [Невиспані обличчя визирали неживим камінням (Васильч.). Степан знервований і невиспаний, тинявся по подвір'ї (В. Підмог.)].
- Невыспанный** – невиспаний.
- Невыставка** – 1) *см. Невыставление*; 2) (*недоставка*) неприставляння, непостачання, *оконч.* неприставлення, непостачення.
- Невыставление** – невивавляння, *оконч.* невивавлення.
- Невыставной** – невивавний.
- Невыстоявшийся** – невістояний, невістоялий.
- Невысыхающий** – що не висихає (не сохне), несхнучий, (*нескоровысыхающий*) нескоросохлий. [У вибоїнах асфальту стояли несхнучі калюжі (В. Підмог.)].
- Невытанцовавшийся** – невітанцюваний. *-шаяся любовь* – невітанцюване кохання. *-шаяся повесть* – невітанцювана повість.
- Невыход** – 1) невихід (-ходу); [З трудовою дисципліною негаразд: кількість невиходів протягом декади становила 7,6% (Комуніст)]; 2) *хим.* – недобуток (-тку).
- Невыходной** – 1) *см. Невыходный*; 2) (*о платье*) невихідний; 3) (*о дне*) невихідний.
- Невыходный** – безвихідний, безпорадний.
- Невыцветший** – невіцвілий.
- Невычет**, *мат.* – нелішка.
- Невычистка** – невичищення, *оконч.* невичищення.
- Невышлифованный** – невішлифований, невідшлифований.
- Невыщелоченный** – (*о белье*) невізолений, невілужений; (*о почве*) невілугуваний, невіполосканий.
- Невыясненность** – невісвітленість, нез'ясованість, невіясненість (-ности).
- Невыясненный** – невісвітлений, нез'ясований, невіяснений.
- Невыяснившийся** – 1) *см. Невыясненный*; 2) (*неясный*) неясний.
- Невьющийся** – (*о растении*) невиткий, (*о волосах*) некучерявий.

Нев'язушийся – незв'язаний, беззв'язковий, безладний; такий, що купи не держиться; (*несогласованный*) непогоджений.

Нев'язка – 1) незв'язаність, беззв'язковість, безладність, (*неувязка*) непогодженість непоєднаність (-ости), непоєднання (-ння); 2) *топогр.* нев'язка.

Невянуший, см. **Неувядаемый**.

Нега – 1) (*действие*), см. **Нежение**; 2) (*полное довольство*) розкіш (р. розкоші) и (*чаще мн.*) розкоші (-шів). [Шкода мені Оксаночки: вдома в мене їй була розкіш, а в чужих людях не те (Звин.)]. *Жить в -ге* – жити в розкоші (*чаще* в розкошах), розкошувати, купатися в розкоші (в розкошах), (*переносно*) панувати. [Наше цуценятко живе у вас в розкоші (Звин.). Наші коті живуть у таких розкошах, як рідні діти (Звин.). Дійна коро́ва у розкоші купається (Шевч.). Він багатий, одинокий, будеш панувати (Шевч.)]. *Содержать скот в -ге* – держати (купати) товар у розкоші (у розкошах); 3) (*упоение, услада*) розкіш и розкоші, пестоші (-щів и -щей), насолода, (*очень редко*) ніга; (*разнеженность*) розніженість (-ности); (*сладостное изнеможение*) (солодка) знемо́га, (*истома*) мло[і]сть (р. мло́сти) и (*мн.*) мло́сті (-ті́в). [Хотілося мовчати, щоб не зменшувати почуття розкоши (А. Чайківський). Вся ніга минеться – з льодом води нап'ється (Пісня). Все навколо, поблизу і даліко, мліло в солодкій знемо́зі (Кінидь Неволі)].

Негадан(н)о, *нрч.* – несподівано, (*реже*) негадано; (*вдруг*) ра́птом, враз, нараз, зненацька. [Люди ловляться в лиху годину, як вона прийде негадано до них (Куліш)].

Негадан(н)ый – несподіваний, (*реже*) негаданий. *Недуманный -ный* – недуманий-негаданий.

Негадин, -диновый – негадин (-ну), негадиновий.

Негарантированный – не(в)гарантований, незагарантований, незабезпечений.

Негармонически, *нрч.* – негармонійно, негармонічно.

Негармонический – негармонійний, негармонічний.

Негармоничность – негармонійність, негармонічність (-ности).

Негармоничный, см. **Негармонический**.

Негарный – недокурений, недігнаний. **-ный спирт** – спирт недогі[о]н (-го́ну).

Негарь (*прошлогодня трава*) – нежер (-ри, *ж. р. и -ру, м. р.*), нежар (-ра, *м. р.*). [Косить було дуже трудно, бо між травою була нежер (Драг.)].

Негасимо, -мый, см. **Неугасимо, -мый**.

Негатив, фотогр. – негатива (ви, *ж. р.*) и (рус.) негатів (-ва, *м. р.*).

Негативизм, мед. – негативізм (-му).

Негативный – 1) (*относ. к негативу*) негатівний; 2) (*отрицательный*) негатівний.

Негашеный – нелюсований. **-ная известь** – нелюсована вапна, нелюсоване вапно.

Негде, *нрч.* – нема(є) де, ніде, (*диал.*) нігде. [Гіне сла́ва, батьківщина; немає де дітись (Шевч.). Нема де прихилітись в світі одино́ким (Шевч.). Ніде подітись (Київщ.). Нігде правди діти (Шевч.)]. *Мне -де сесть* – мені ніде (я не маю де) сісти. *Достать воды было -где* – (роз)добути (дістати) води не було де. *-где яблоку упасть* – нема де (ніде) яблукові впасти.

Негеройский – негеройський, негероїчний.

Негибкий – негнучкий, негнучий.

Негибко, *нрч.* – негнучко.

Негибкость – негнучкість, негнучість (-ости).

Негибнуший – негиблий, непропа́щий, що не гіне (не пропадає), невмиру́щий, (*вечный*) вічний, довічний.

Негигиенический – негігієнічний.

Негигиенично, *нрч.* – негігієнічно.

Негигиеничность – негігієнічність (-ности).

Негігієнічний – негігієнічний.

Негладкий – нерівний, негладенький, невігладжений; (о речи, выражении и т. п.) кострубатий. [У нас земля нерівна (Рудан.)]. **-кая речь, -кий стих** – кострубата мова, кострубатий вірш. **-док лицом кто** – має нечісте обличчя хто, нечісте обличчя в ко́го.

Негладко, *нрч.* – нерівно, негладенько; кострубато; (*неладно*) негаразд, недобре, погано, зле; *срв.* **Негладкий.**

Негладкость – нерівність, негладінь (-ни), невігладженість, кострубатість (-ости); *срв.* **Негладкий.**

Неглазирóванный – 1) (*неглянцевитый*) неглянсований, неглянцьований; 2) *кулин.* – неглазурований.

Неглазурóванный (о керамич. изделиях) – неполіваний, неполів'яний.

Негласно, *нрч.* – неявно; неприлюдно, (*тайно*) таємно, нішком, (*секретно*) секретно.

Негласность – неявність, неприлюдність; таємність; секретність (-ности); *срв.* **Негласный.**

Негласный – неявний, неприлюдний, (*редко, рус.*) негласний, (*тайный*) таємний, (*секретный*) секретний. **-ный надзор** – таємний (неявний) догляд (нагляд). **-ным образом** – таємно, нішком, секретно; (*неофициально*) неофіційно. **-ный редактор** – неофіційний (невідповідальний) редактор.

Неглиже́ – 1) *сиц.* – неглиже́ (*ср. р. нескл.*); 2) *нрч.* – недбало; *см.* **Небрежно.**

Неглижирование – нехтування ким, чим *и* ко́го, чо́го, легковаження чо́го. **-ние службой** – нехтування службовими обов'язками, недбання про службу.

Неглижировать – 1) (*быть невнимательным*) бути недбалим, недбальствувати; 2) *кем, чем и что* – нехтувати ким, чим *и* ко́го, що, легковажити що, не дбати про що.

Неглижировка, *см.* **Неглижирование.**

Неглижор, -жорка – нехтувач, -вачка (ким, чим *и* ко́го, чо́го); недбайло (*м. р.*), недбаха, недбайлиця (*общ. р.*).

Неглубокий – неглибокий, (*мелкий: о реке, посуде и т. п. ещё*) мілкий. [Мілкий мішо́к (Київщ.)].

Неглубоко, *нрч.* – неглибоко.

Неглубокость – неглибокість, неглибінь (-ни), (*мелкость*) мілкість (-кости).

Неглупый – недурний, недурноголовий, небезголовий, (доволі, досить) розумний. **-пый совет** – (доволі, досить) розумна порада. **-ный человек** – недурна людина, людина з головою, не дурень. *Очень (весьма) -пый* – аж надто недурний, розумний, (*фам.*) розумний нівро́ку, мудрячий, (*сиц.*) розума́ха (*общ. р.*).

Неглядя, *нрч.* – не дивлячись; (*не обращая внимания*) не звертаючи ува́ги; (*уверенно*) впевнено; (*небрежно*) недбало.

Неглянцевитый – неглянсуватий, неглянцюватий, неліску́чий.

Негнездовой и Негнездящийся – негніздовий.

Негниение – негниття́ (-ття́), (*незагнивание*) незагнива́ння.

Негнию́чка, *бот.* – 1) (*Thuja occidentalis L.*) ту́я (американська), жистя́к (-ку́); 2) (*Taxus baccata L.*) тис (-су), негні́й-де́рево.

Негнию́щий – негнию́ч[щ]ий.

Негну́щийся (*негибкий*) – негнучкі́й, негну́чий.

Него́ (*род. и вин. п. ед. ч. м. и ср. р. от мест. Он после предлогов*) – (в, до, з, за, коло, на, про, через *и т. п.*) йо́го (*реже* ньо́го). [Нема́ в йо́го ні осе́лі, ні са́ду, ні ста́ву (Шевч.)].

Него́д – 1) (*неблагоприятное время*) недобрий (лихий) час, недобра (лиха, тяжка) го́дина, знегі́ддя (-ддя), (з)него́да; 2) (*недород*) недорі́д (-ро́ду), (*неурожай*) неврожа́й (-жаю́).

Негодивец, *см.* **Негодник.**

Него́дник, ница – 1) леда́що (*общ. р.*) *и* ледащíця (*общ. р.*), (*сильнее*) ледацю́га (*общ. р.*), непотрі́б (-ба, *м. р.*) *и* непотрі́б (-би, *общ. р.*), (*сорванец*) ланець (-нця, *м. р.*); (*негодяй*,

-*дйа*ка) негідник, -ниця, погáнець (-нця), погáнка; (*повеса*) гультья́й (-тя́я), -тя́йка. [Зав'язала собі світ за таким ледащом: рябий, гугнявий та ще й злодій (Коцюб.). Від такого ледацюги на все можна сподіватись (Мова). Через тебе, ледацюго, може й мені люди заплюють (Васильч.). Ах, ти непóтрібе, нездáро, ну́ждо моя несосвітéнна! (Франко). Обóм непóтрібам горіло серце, щоб швидше зми́ть з очей усякий сором (Крим.). Мовчала-б уже краще така непóтріб! Хіба́ думаєш, я не зна́ю, що до тебе дяк що-вечóра хóдить? (Гоголь)]; 2) непридáтний, -дáтна, негодя́щий (-ого), -дйа́ща (-ої) до чо́го; (*никудышний*, -ная) нікчéма (*общ. р.*), нікчéмник, -ниця, (*бездарь*) нездáра (*общ. р.*); см. **Негодный 1 в.**

Негодничать – негідничати.

Негодно, *нрч.* – погáно, кéпсько, зле, недóбре.

Негодность – 1) непридáтність, нездáтність, (*зап.* нездáлість), неспосі́бність; нікчéмність (-ости). **-ность для питья** – непридáтність до (для) пиття, непитність (-ности). **-ность к употреблению** – непридáтність до вживання, неужитність (-ности). *Приводить, привести в -ность что* – доводити (призвóдити), довести (призвéсти) до непридáтності що. *Приходить, притти в -ность* – робитися, зробитися непридáтним (нездáтним, неспосі́бним), (*о человеке ещё*) нікчéмніти, знікчéмніти, ледащіти, зледащіти (*прич.* знікчéмнілий, зледащілий); см. **Приходить 1**; 2) негідність, паску́дність (-ности). *Срв.* **Негодный.**

Негодный – 1) (*непригодный*) – а) (*о вещах, неодуш. предметах*) непридáтний, негодя́щий, леда́чий, (*реже*) нездáтний, неспосі́бний. [Цьóго чо́бота я ви́кину, бо він негодя́щий (Звин.). Залежáлий та негодя́щий крам (Рада). Таку́ негодя́щу хáту, що вже й гі́ршої не бува́є, може швидше даду́ть (Грінч.). Сукно́ леда́че, розла́зиться (Звин.). Мені ці халя́ви нездáтні, бо малі́ (Кам'я́неч.). Гвіздок уже неспосі́бний, – без голóвки (Чигиринщ.). **-ная вещь** – непридáтна (негодя́ща) річ; см. *ещё Негодь 1.* **-ная трава** – бур'я́н (-ну); б) (*о животных*) непридáтний, негодя́щий, несудний, (*зап.*) нездáлий, (*вредный*) шкідливий. [Несу́ (пса) в ліс забити, бо вже коло хáти незда́лий (Яворськ.)]; в) (*о людях*) непридáтний, нездáтний, негодя́щий, непу́тящий, неспосі́бний, (*зап.*) нездáлий; (*никудышний*) нікчéмний. [В вас оди́н некру́т негодя́щий (Свидн.). З вимóги сі́льради звільнено непу́тящого агроно́ма (В. Підмог.). У рай його́ не прийняли́, бо неспосі́бний, і пішо́в він у пéкло (Гр. Григор.). **-ный поэт** – нікчéмний (нездáтний) поет; г) (*об отвлеч. понятиях*) непридáтний, (*ничтожный*) нікчéмний. *Покушение с -ными средствами* – замах з нікчéмними засóбами. **-ный к чему, для чего, на что** – непридáтний, нездáтний, (*зап.*) нездáлий до чо́го *и* робіти що. **-ный к военной службе** – непридáтний до військової служби (до війська), негодя́щий до призову. **-ный для питья** – непридáтний до (для) пиття, непитний. **-ный к употреблению** – непридáтний до вживання, неужитний, неспосі́бний. [Ця́ дйа́жка вже неспосі́бна: дві клéпки геть погни́ли (Звин.). *Язык, -ный для выражения отвлечённых мыслей* – мо́ва, непридáтна (нездáтна) вислóвлювати абстра́ктні думки. *Ни на что (никуда, ни к чему) -ный* – ні до чо́го непридáтний (нездáтний, незда́лий), (*эллиптич.*) ні до чо́го, (*диал.*) ніку́ди не судний, (*ничего не стоящий*) нічо́го не ва́ртий, (*ничтожный*) нікчéмний, (*о человеке ещё, сщ.*) нікчéма (*общ. р.*), нікчéмник, -ниця. [Чолові́к незда́лий до нічо́го (Стефанік). Цей ки́нь ніку́ди не судний (Сл. Гр.). Так і зріс він ні до чо́го (Свидн.). Наві́що сей нікчéмний жарт? (Самійл.). Нікчéмні вірші (Грінч.); 2) (*дурной, скверный*) негідний, погáний, (*сильнее* препогáний), паску́дний, леда́чий, него́жий; (*о людях ещё, сщ.*) погáнець (-нця, *м. р.*), погáнка (*ж. р.*), леда́що (*общ. р.*); *срв.* **Негодник, -ница**. [Бо́дай лиш не ма́ти негідну дити́ну (Гол. III). Пізна́в препогáний, пізна́в ті́ї карі́ о́чі (Шевч.). Ах ти зра́дник паску́дний! (В. Підмог.). Сам призна́всь, леда́чий, в зра́ді (Грінч.). Я створі́ння зле, него́же (Самійл.). *Самый -ный человек* – найпаску́дніша лю́дина, найгі́рший непотрі́б.

Негодование – обóурення (-ння). [Вся ця́ сцена виклика́є обóурення (Грінч.). **-ние на что и против чего** – обóурення прóти чо́го. [Обóурення прóти кривд і неправди (Доман.).]

Приводить, привести в -ние кого – обóурювати, обóурити ко́го. [Москва́ почала́ мені́ сер́дити

та обурювати (Крим.)]. *Приходить, притти в (крайнее) -ние* – починати (дуже) обурюватися *и* (дуже) обурюватися, (дуже) обуритися. *Исполненный -ния* – повний обурення, обурений. *Он говорил в -нии, что...* – він говорив повний обурення (обурений, з обуренням), що...

Негодовать – обурюватися, бути обуреним. [Коли не хочете обурюватись, то киньте книжку й не читайте далі (Крим.)]. **-вать на кого** – обурюватися, бути обуреним на кого. [Вона то плаче, то страшно обурюється на людей (Грінч.)]. **-вать на что и против чего** – обурюватися, бути обуреним проти чого. [Обурені були ці прості душі проти нових порядків і неволі (Грінч.)]. **-вать за что** – обурюватися, бути обуреним за що, (*вследствие чего*) з чого. [Обурюються на Геслера за наказ кланятися брилеві (Грінч.). Обурюється з того, що його однодумців не розуміють (Р. Край)].

Негодующе, *нрч.* – обурено, з обуренням; обурений. [«Неправда!» – обурений казав він (Крим.)].

Негодующий, *прлг.* – обурений. [У кімнатах лящав його обурений голос (Васильч.)].

Негодь – 1) (*о вещах*) – (*соб.*) негідь (-годи), непотріб (-би, *ж. р. и -бу, м. р.*), (*отброс*) покидь (-ди), (*об одном предмете*) непотріб, покидьок, (-дька, *м. р.*), покидька (-ки, *ж. р.*), покидище, нікчемниця, (*шутл.*) надібок (-бка) у піч. [Покинули вони, яко негідь, багатства свої (Куліш). В редакцію не прийняли його творів, як непотріб (Н.-Лев.). Викинув геть цей непотріб (кохання) (В. Підмог.). Вважати українську мову за мову, а не за покидьок (Грінч.). Що я вам за покидище?! (Звин.)]; 2) (*о людях*) – (*соб.*) негідь (-годи), непотріб (-би), (*об одном человеке*) покидьок. [Чи давно покидьком був, ба – землю вже купив! (Грінч.)].

Негодяй, -дьяка – негідник, -ниця, поганець (-нця), поганка, (*зрубее*) паскудник, -ниця, (*об одном лице и соб.*) погань (-ни), паскуда. [Такого негідника ще світ не бачив (Київ). Плаче та ридає, як рибонька б'ється, а над нею молодію поганець сміється (Шевч.)].

Негодяйский – негідницький.

Негодяйство – негідництво, паскудство; (*гнусность*) погань (-ни); *срв.* **Мёрзость 1**.

Негодящий – негодящий.

Негоже, *безл.* – не годиться, негоже, не лічить, не слід, не чля.

Негожий – 1) негожий, негодящий, непридатний; *см.* **Негодный 1**. [На тобі, небоже, що мені (нам) негоже (Приказка). Ой, негожа в кутку вода (Чуб. V)]; 2) (*плохой*) поганій, кепський, недобрий; (*непристойный*) негожий.

Негораздо, *нрч.* – 1) (*нехорошо*) негаразд, недобре, погано; 2) (*не очень*) не дуже, не вельми.

Негораздый – нездатний, нездібний, недотепний, невмілий, нетямущий. **-разд на что** – нездатний, незугарний, недотепний, не майстер (*м. р.*), не майстерниця (*ж. р.*) на що, до чого, що робити. **-разд чему** – не знає, не вміє чого; не майстер на що, до чого, що робити.

Негордый – негордий, негордовитий, непишний.

Негородской – неміський, (*реже*) негородський.

Негорючесть – негорючість, незапальність (-ости).

Негорючий – негорючий, незапальний.

Негорячий – негарячий; (*нежаркий*) нежаркий, (*непылкий*) непалкий, незапальний; (*о лошади*) небаский.

Негосировать, *бухг.* – перепродувати, відпродувати, (*о векселе ещё*) пережирівувати, *сов.* перепродати, відпродати, пережирувати що. **Негосированный** – перепроданий, відпроданий, пережирований.

Негостеприимно, *нрч.* – негостинно. [Негостинно стриває культура своїх молодших сестер (Рада)].

Негостеприимность – негостинність, (*о человеке ещё*) негостелюбність (-ности).

Негостеприимный – негостинний, (*о человеке ещё*) негостелюбний. [Покинув негостинну країну (Загірня)].

- Неготóвность** – неготóвість; (*неохота*) неохóта, неохóчість (-ости); (*неподготовленность*) непідготóваність (-ности).
- Неготóвость** – неготóвість (-вности).
- Неготóвый** – неготóвий. [Застáв нас сóнних, неготóвих йогó призів (Франко)]. **-вый** к чему, что делать – неготóвий, (*о человеке ещё*) ненаготóвлений до чо́го, на що, що робити.
- Негоциа́нт** – негоціа́нт, (*купец*) купе́ць (-пця́), (*торговец*) кра́мар (-ря).
- Негоциа́нтка** – негоціа́нтка; кра́марка.
- Негоциа́ция** – негоціа́ція. **-ции** – пере́мови (-мо́в), переспра́ви (-ра́в).
- Негоциа́ровать** – прова́дити пере́мови (переспра́ви), трактува́ти, пактува́ти з ким.
- Негоциа́ровать**, см. **Негоси́ровать**.
- Него́ция** – (*сделка*) оборо́дка, зла́да, (*условие*) умо́ва, (*соглашение*) уго́да; (*дело*) спра́ва.
- Негр** – негр, (*стар. и зап.*) му́рин. [Товсти́, як у не́грів, губи (Н.-Лев.). Як му́рин білим, так ду́рень розу́мним ніколи не бу́де (Приказка)].
- Неграма́тический** – неграма́тичний.
- Неграмоте́й** – неписьма́к (-ка), неграмоти́й (-тія), (*неграмотный*) неписьме́нний, (*сц., гал.*) ана́лфабет (-та); (*невежда*) неу́к, неві́глас.
- Негра́мотно**, *нрч.* – безгра́мотно, негра́мотно.
- Негра́мотность** – 1) неписьме́нність, (*реже*) негра́мотність (-ности). *Ликвизация -ти* – ліквіда́ція (*действие ещё*: ліквідува́ння, *оконч.* зліквідува́ння) неписьме́нності, (*сокр.*) лікне́п (-пу); 2) безгра́мотність, негра́мотність (-ности). *Срв.* **Негра́мотный**.
- Негра́мотный** – 1) (*не умеющий читать и писать*) неписьме́нний, (*реже*) негра́мотний, (*сц., гал.*) ана́лфабет (-та), (*описат.*) те́мний на письмо́. [Нам дово́дилося чита́ти неписьме́нним і письме́нним слухача́м (Грінч.). На Пірине́йськім півострові 70% лю́дності ана́лфабети (Калит.). Хоч те́мний на письмо́, да ду́же розу́мний (Основа 1862)]; 2) (*безграмотный*) безгра́мотний, негра́мотний.
- Неграцио́зно**, *нрч.* – неграцио́зно, неграці́йно, без граці́ї.
- Неграцио́зность** – неграцио́зність, неграці́йність (-ности).
- Неграцио́зный** – неграцио́зний, неграці́йний.
- Негрёнок**, см. **Негрите́нок**.
- Негрё́тый** – негрі́тий, (*неподогретый*) непідігрі́тий, нерозігрі́тий.
- Негрё́шный** – негрі́шний.
- Негрё́ющий** – що не грі́є (не вигріва́є), нете́плий, негрі́йний. **-щее солнце** – негаря́че (непалке́, непалу́че, холодне) сонце. **-щая одежда** – нете́плий о́дяг.
- Негрит**, см. **Негритос**.
- Негрите́нок** – негрє́ня, (*стар. и зап.*) му́риня́ (-ня́ти).
- Негритос** – негрит. [Австра́льські негрити (Калит.)].
- Негрита́нка** – 1) негрита́нка, (*стар. и зап.*) му́ринка; 2) *бот.* ***Sorghum vulgare Pers.*** – туре́цьке (тата́рське) просо́, со́рго, дурра́.
- Негрита́нский** – негрє́ський, негрита́нський, (*стар. и зап.*) му́ринський.
- Негро́мкий** – него́лосний, негучний, (*неслышный*) нечу́тний; (*перен.*) негучний, незначний, (*скромный*) скро́мний.
- Негро́мко**, *нрч.* – него́лосно, нево́лос, негу́чно, (*тихо*) ті́хо, сти́ха. [Него́лосио сказа́в (Виннич.)].
- Негро́мкость** – него́лосность, негу́чність (-ности).
- Негропро́мышленник** и **-торго́вец** – негропро́мисло́вець, неготорго́вець. (-вця́), (*зап.*) торгове́льник му́ринів.
- Негру́бо**, *нрч.* – негру́бо, не по-грубіа́нському, не по-гру́бо́му, небрута́льно.
- Негру́бый** – 1) (*нежесткий наощупь*) нешо́рсткий, нецупкий; 2) (*на слух*) негру́бий, (*о голосе ещё*) нетовсти́й; (*о вкусе и т. п.*) негру́бий; 3) (*о человеке, обращении*) негру́бий,

небрутальний, (только об обрацении) негрубіянський.

Негус – негус (-са).

Негусто, *нрч.* – 1) негусто; 2) (немного) не густо, не (дуже) густо, тонко. [У мене грошей тонко (не густо) (Звин.)].

Негустой – негустий, (редкий или жидкий) рідкий; (о голосе) негубий, нетовстий, (слабый) кволий. [Рідкий ліс (Брацл.). Рідка каша (Звин.)].

Недавање – недавання (-ння).

Недавніий – недавній, нещодавній; (свежий) свіжий. [Недавні ще сльози на личеньку знати (Грінч.). «Так ти ще й битись!» – скрикнула крамарка на недавно свою товаришку (Мирний). Нещодавні приятелі посварилися (Франко). Ясно вставала перед нею нещодавня розмова у садку (А. Любч.). -нее время – недавній час, недавні часи. В -нее время, в -нем времени – недавніми часами, недавнім часом, (за) недавніх часів, недавно, нещодавно. [Недавніми часами за Києвом, Баром і Брацлавом простягалась пустиня (Куліш). Отό раз, недавніх часів, свято наступило (Рудан.). До -него времени – до недавнього часу, донедавна. [Донедавна хазяїнували вони кожен у своєму маєтку (Леонт.). С -него времени, с -ней поры – знедавна. [Я помічаю знедавна, що ви не зовсім добре почувате себе (Кінець Неволі)]. -нее прошлое – недавнє (свіже) минуле, недавня (свіжа) минувшина.

Недавнішний, *см.* **Недавніий**.

Недавно, *нрч.* – недавно, (ум. недавнечко), нещодавно; (только что, свежо) свіжо. [Недавно я по-за Уралом блукав (Шевч.). Я тут сидів під липою недавно (Грінч.). З батьком недавнечко посварився (Грінч.). Селянство, свіже увільнене з-під панщини (Франко)].

Недавность – недавність, нещодавність (-ности).

Не далее, как, *см.* **Не дальше, как**.

Недалёкий – 1) (в пространстве) недалекій, (ум. недалечкий), поблизький. [Недалека дорога (Сл. Ум.). Місяць зайшов на шпиль поблизької гори (Корол.); 2) (во времени) недалекій, поблизький; (о прошлом) недавній. [Перший повів поблизької весни (Корол.)]. -кое будущее – недалеке майбутнє, недалека прийдешність. В -ком будущем – в недалекому майбутньому, (вскоре) незабаром. В самом -ком будущем – в найближчому майбутньому, (образно: вот-вот) от тільки невидно, (зап.) що-йно невидно. [Легенда, що, от тільки невидно, монастир має спіткати доля Содома та Гоморі (Корол.)]. -кое прошлое – недавнє минуле; 3) (по степени родства, в духовном отношении) недалекий, (близкий) близький. -кий родственник – недалекій родич; 4) (по уму) немудрий, блаженський, недоумкуватий, невеликого (невисокого, недалекого) розуму, бідний на розум, (рус.) недалекій, (сиц.) недоумок (-мка, м. р.), (дураковатый) пришеліпуватий, (ограниченный) обмежений. [Верхня плівка громадянства, блаженська собі нівроку, не розуміє елементарної думки (Рада). Це (о преподавании) було щось тупе, дуже нудне, недоумкувате (Яворн.). Недалека вона, не несеться високо вгору, – за те слухняна (Мирний)]. Он очень -лёк – він дуже невеликого (невисокого, недалекого) розуму.

Недалёко и Недалеко, *нрч.* – 1) недалёко, (ум. недалечко), неподалеку, (ум. неподалечку), (пров.) неподалеці, неподалець, (вблизи) поблизу, (близко) близько. [Він живе недалёко (Київ). Довбишів двір був недалеко (Н.-Лев.). Махніть навпрошки, – це недалечко (А. Любч.). Тут поблизу лежить людина (Крим.). Побачивши так близько берег той (Грінч.)]. -ко от кого, от чего – недалёко (ум. недалечко) від кого (редко кого), чого (редко від чого), неподалеку (ум. неподалечку) кого, чого, (пров.) неподалеці від кого, від чого, (друг от друга ещё) неподалець з ким, (вблизи) близько, поблизу кого, чого. [Недалёко Стародуба стали відпочити (Рудан.). Став возик недалечко од мене (М. Вовч.). Недалечко села пасється свиня (Рудч.). Неподалечку нас майнула постать (Корол.). Той другий дуб, – од першого неподалеці, – і той обтрушено (Борз.). Ми неподалець з ними живемо (Новомоск.). Близько ліжка неньки спали в колисці (діти) (Л. Укр.). -ко уйти (уехать) (перен.) – недалеко

заїхати; 2) *сказ. безл. предл.* – недалёко. [Недалёко до кінця (П. Тичина). До Жиліянської вулиці було недалёко (В. Підмог.). *До берега -ко* – до берега недалёко. *-ко от счастья, от тюрьмы* – недалёко від (до) щастя, від (до) в'язниці. *-ко и праздник* – скоро (незабаром) і свято. *-ко ходит за примером* – недалёко йти (ходити) по приклад; недалёко шукати прикладу.

Недалёкость – 1) недалекість, побли́зькість; близькість (-кости); 2) немудрість, недоумкуватість; невеликий (невисокий, недалекій) розум (-му), -обмеженість (-ости). *Срв. Недалёкий.*

Недалёче, *см. Недалёко.*

Недалёчко, *нрч.* – недалёчко, неподалёчку; *срв. Недалёко.* [Сказав-би словечко, та вовк недалёчко (Номис)].

Недальний – 1) *см. Недалёкий*; 2) *см. Недальновидный.*

Недальнобойность – короткобійність (-ности).

Недальнобойный – короткобійний.

Недальновидно, *нрч.* – недалекоглядно, короткозоро, непередбачливо, необачно; *срв.*

Недальновидный.

Недальновидность – недалекоглядність, короткозорість, близькоокість, низькоокість (-ости); *срв. Недальновидный.* [Сліпота й низькоокість – немину́ча риса мало не кожної людини (Доман.)].

Недальновидный – недалекоглядний, (*близорукий*) короткозорий, близькоокій, низькоокій, непрозорливий, непрозірливий, (*непредусмотрительный*) непередбачливий, (*неосмотрительный*) необачний.

Недальнозоркий – 1) (*близорукий*) короткозорий, близькоокій, низькоокій; 2) *см.*

Недальновидный.

Недальность, *см. Недалёкость.*

Не дальше, как, *нрч.* – на давніш(е), як; не дальше (не далі), як. **-ше, как сегодняшней ночью** – не давніш (не дальше, не далі), як сьогодні вночі; оце (*или всего*) тільки вчора вночі.

Недаровитость – неталановитість, необдарованість (-ости) (хистом).

Недаровитый – неталановитий, необдарований (хистом).

Недаровой – недарований, недаровий.

Недаровый, *см. под Мат 5.*

Недаром, *нрч.* – недурно, недарма, недаром. [Недурно кажуть, що як має скластися лихо, то... (Коцюб.). Тобі там буде добре царицею у Лідії багатій, – її-ж недарма золотою звать (Л. Укр.)].

Недающийся – нейнятливий, неподатливий, непіддатливий, що не йметься кому́, що не дається до рук кому́.

Недвижимо, *нрч.* – непорушно, нерухомо, (*реже*) неповорушно, не(з)рушно, недвижно.

[Непорушно стоять дерева (Коцюб.) Сиділа непорушно, як кам'яна (Грінч.). Сиділа неповорушно на одному місці (Н.-Лев.). Недвижно темні дерева стоять (Франко). Пил висів у повітрі недвижно (Крим.)].

Недвижимое, *сиц., см. Недвижимость.*

Недвижимость – нерухомість (-мости), нерухоме добро (майно), (нерухомий) маєток; *см.*

Недвижимый 2.

Недвижимость – непорушність, нерухомість (-ости). [Одвічні гори, що в своїй непорушності бачили славу великого народу (Коцюб.). Земною нерухомість вони бажають зворушити (Чупр.)].

Недвижимый – 1) (*неподвижный*) непорушний, нерухомий, (*реже*) неповорушний, не(з)рушний, недвижний; (*перен.: незыблемый*) непорушний. [Скелі стояли непорушні над водою (Н.-Лев.). З цього серпанку світла виступав непрозорою, непорушною твердиною

лиш найближчий край берега (Кінець Неволі). Андрій вмер може – он лежить довгий і нерухо́мий (Коцюб.). Целя стояла бліда, холодна, недви́жна (Франко). Недви́жні тіні (М. Рильськ.); 2) (*об имуществе*) нерухо́мий. **-мое имущество** – нерухо́ме добро́ (майно́), (нерухо́мий) ма́єток, нерухо́мість. [Браті зоста́вили (йому́) все нерухо́ме добро́ (Н.-Лев.). Ко́жного невільного вважати за вільного з усім його ма́єтком рухо́мим та нерухо́мим (Доман.)].

Недвижимый, см. **Недвижимый 1**.

Недвижно, **-ность**, см. **Недвижимо**, **-жимость**.

Недвижный, см. **Недвижимый 1**.

Недворянский – недворя́нський, нешляхетський, (*небарский*) непанський.

Недвусмысленно, *нрч.* – недвозначно.

Недвусмысленность – недвозначність (-ности).

Недвусмысленный – недвозначний.

Недееспособность – неіездатність (-ности).

Недееспособный – неіездатний.

Недейственность – нечінність, недіющ[ч]ість (-ости).

Недейственный – нечінний, недіющ[ч]ий.

Недействительно, *нрч.* – 1) недійсно, нереально; неправдіво; 2) недійсно, нечінно; марно, даремно. *Срв.* **Недействительный**.

Недействительность – 1) недійсність, нереальність; неправдівість; 2) недійсність, нечінність; неважність; марність, даремність (-ости). *Срв.* **Недействительный**.

Недействительный – 1) (*нереальный*) недійсний, нереальний, (*неистинный*) несправжній, несправдешній, неправдивий. [Це недійсна подія (Київ). Усі незрозумілі явища раціоналізм визнає за нереальні, за неправдиві (Доман.). Зроби так, щоб те, що минуло, було неправдивим! ((Крим.)]; 2) (*не имеющий силы, значения*) недійсний, нечінний, (*юрид. ещё*) неважний, неправосильний; (*тщетный*) марний, даремний. **-ный голос** (*при голосовании*) – недійсний (неважний) го́лос. **-ный закон** – нечінний (неправосильний) зако́н. **-ное лекарство** – непомічні (нечінні) лі́ки; лі́ки, що не ма́ють си́ли. [Дали́ піти якусь травину, вона не ма́є си́ли (Звин.)]. **-ные меры** – недійсні (марні) заходи. *Это удостоверение -но* – ця по́свідка недійсна. *Признать завещание -ным* – визна́ти духівни́цю (духо́вну) за недійсну (нечінну, неважну). *Просьбы мои -ны* – проха́ння (про́сьби) мо́ї марні (даремні, не ма́ють си́ли).

Недействующий – недіющ[ч]ий, нечінний, недійовий. **-щий вулкан** – недіющий вулка́н. **-щая машина** – нечінна маши́на. *Это -щий телеграф* – цей телегра́ф не працює.

Неделание, см. **Ничегонеделание**.

Неделечка – тижничок (-чка).

Неделикатно, *нрч.* – неделікатно, (*невежливо*) невічливо, незвичайно, нечемно, негречно.

Неделикатность – 1) неделікатність, (*невежливость*) невічливість, незвичайність, нечемність, негречність (-ости); 2) (*неделикатный поступок*) неделікатність, неделікатний учинок (-нку) *и т. п.*

Неделикатный – неделікатний, (*невежливый*) невічливий, незвичайний, нечемний, негречний.

Неделимое, *сщ.* – 1) *биол.* – особень (-бня), особина; 2) *хим.* – атом (-ма).

Неделимость – неподільність, (*реже*) нероздільність (-ности). [Цілість і неподільність особи (Рада)].

Неделимый – неподільний, (*реже*) нероздільний. [Денікинське гасло; «єдина неподільна» (Пр. Правда). Нероздільна цілість (Доман.)].

Неделить – працювати по черзі тиждень, тижнити.

Неделовать – 1) см. **Неделить**; 2) (*проживать где-л. неделю*) тижнюва́ти.

Недѣлька – тижник (-ка).

I. Недѣльно, *нрч.* – не до діла, не до ладу, не до пуття; *срв.* **I. Недѣльный**.

II. Недѣльно, *нрч.* – тижнево, тиженно, потиженно; *срв.* **II. Недѣльный 1**.

I. Недѣльный (*неосновательный*) – недодільний, не до діла, недоладні[и]й, не до ладу, непутящий, непутній, не до пуття. [Він людина не до діла (Звин.)].

II. Недѣльный – 1) (*относ. к неделе*) тижневий, тижньовий, тиженний, (*понеделный*) потиженевий, потиженний, (*на целую неделю, длящийся целую неделю*) цілотижневий. [Тижневий речінець (Київ). Поденна та потиженева платня (Екон. Наука.). Торба з хлібом і цибулею – це його цілотижнева пожива (Франко)]. **-ный заработок** – тижневий (тижньовий) заробіток; 2) (*воскресный*) недільний, неділішний. **День -ный** – неділішний день, неділя.

Недѣльски, Недѣльский, *см. под Недѣля 1*.

Недѣльщик – 1) (*чередной в неделю*) тижньовий (-вого); 2) *см.* **Понеделщик**.

Недѣльщина – 1) *см.* **Понеделщина**; 2) (*плата*) тижнева (тиженна) плата (платня).

Недѣля – 1) тиждень (*р.* тижня), (*редко*) неділя (*р. мн.* неділь). [Тиждень пролежала Олесья в постелі (Н.-Лев.). Більш неділі, як нема їх до́ма (Квітка). І минуло неділь кілька, кілька літ минає (Рудан.)]. *На прошлой, на этой -ле* – на тому (тім), на цьому (цім) тижні, то́го (минулого), цього тижня. *С будущей -ли* – знеділі. *На будущей (следующей) -ле* – на тому (тім) тижні, друго́го тижня, знеділі, (*диал.*) назнеділі. [Певно на тім тижні при́де (Кониськ.) Друго́го таки тижня ми захтіли знов зробити те саме (Крим.). Знеділі почнуть орати (Київщ.). Назнеділі по́йду до Ки́ва (Липовеч.)]. *За -лю* – за (у) тиждень. [Не скінчить у тиждень цієї роботи (М. Вовч.)]. *Через -лю* – за (через) тиждень. [За тиждень великдень (Приказка). Через тиждень у неділю (*в воскресенье*) (Гнід.)]. **-ли через две** – тижнів за (через) два. *Каждую -лю* – що-тижня, ко́жного тижня. *Каждые две, три -ли* – що-друго́го, що-третьо́го тижня. **-лю недѣльски (недѣльску, недѣльскую)** – цілий (цілісінький) тиждень, (*грубо*) цілу тижняку. *Проводить, провести -лю где* – тижнювати, перетижнювати де. *Семь пятниц на -ле*, *см.* **Пятница**. *Мели, Емеля, твоя -ля* – мели, Іване, доки вітер не стане (вітру стане); 2) (*в назв. церк. седмиц*) тиждень, (*редко*) неділя. **Вербная -ля**, *см.* **Вербный**. **Крестопоклонная -ля**, *см.* **Крестопоклонный**. **Светлая -ля** – великодні свята (*р.* свят). **Страстная -ля** – білий тиждень. **Фомина -ля** – провідний тиждень, проводи (-водів и -від).

Недемократически, *нрч.* – недемократично, не по-демократичному.

Недемократический – недемократичний.

Недемократично, -ный, *см.* **Недемократически, -ский**.

Недержание – 1) недержання, нетримання; (*слова*) недодержування; 2) *мед.* – нетримання. **-ние мочи** – нетримання сечі.

Недержан(н)ый – невживаний, новий; (*об одежде, обуви*) ненішений, нехóджений.

Недержкий – 1) (*о земле*) недержкий; (*о человеке*) слаб(к)ий на вторі.

Недетский – недитячий. [Недитяча любосність у дитині (В. Підмог.)].

Недѣшево, *нрч.* – недѣшево.

Недѣшевый – недѣшевий.

Недеятельность – недіяльність, неактивність (-ности).

Недеятельный – недіяльний, неактивний. [Хто цього не зробить, то́го вважатимуть за недіяльного (М. Левиц.)].

Недисциплинированность – недисциплінованість (-ности).

Недисциплинированный – недисциплінований, (*о человеке, животном ещё*) невідисциплінуваний, невимуштруваний.

Недифференцированный – не(з)диференційований.

Недлинный – недовгий.

Недлячего, см. **Некчему**.

Недо (в словосполученні) – недо.

Недобег – недобіг (-гу).

Недобел – недобіл (-лу); см. **Недобелка**.

Недобелён(н)ый – недобілений.

Недобелка – недобілювання, *оконч.* недобілення, недобіл (-лу).

Недобелок – недобілений віск (*р.* вóску), недобілок (-лку).

Недобивать, недобить – недобивати, недобити кого. **Недобитый** – недобитий.

Недобиток и Недобитыш – недобиток (-тка).

Недобой – недобій (-бою).

Недобор – недобір (-бору); (*недоимка*) недоплата (-ти), недоплат (-ту), недоплата.

Недоборка – недобір (-бору).

Недоборщик, -щица – недобірник, -ниця.

Недображивать, недобродить – недогравати, недограти, не вигравати(ся), не виграти(ся) добре, (*с образованием пены*) недошумувати, недошумувати. **Недобродивший** – що недограв (не виграв(ся) добре), не виграний, недошумований.

Недобранный – недібраний.

Недобрасывание – недокидання (-ння).

Недобрасывать, недобросить – недокидати, недокинути що. **Недоброшенный** – недокинутий *и* недокинений.

Недобро – недобро, лихо, зло. *Поминать -рóm кого* – згадувати лихом (лихим словом) когò.

Недобровольно, нарч. – недобровільно, не з доброї (не з своєї волі), не своєю охотою (волею), недоброхить, несамохить.

Недобровольный – недобровільний, недоброхитній, несамохитній.

Недоброд – недограння, недошумування (-ння), недошум (-му); *срв.* **Недображивать**.

Недобродить, см. **Недображивать**.

Недоброе, см. – недобре (-рого) *и* недобро (-ра), лихє, зле (-ого), лихо, зло. *Замышляют -рое* – замишляти (заміряти) лихє (зле), замишляти лихє (недобре) діло. *Чуютъ -рое* – чути (передчувати) (якесь) лихо (недобро) *или* (якусь) біду.

Недоброжелатель, -ница – недоброзичливець (-вця), -виця, недоброхит (-хота), -хитка, неприхильник, -ниця, (*злоствующий, -щая*) злосник, -ниця, злобитель, -телька, (*враг*) ворог (*общ. р.*), (*о женщ. изредка*) ворожка.

Недоброжелательно, нарч. – недоброзичливо, незичливо, неприхильно; (*враждебно*) вороже.

Недоброжелательность – недоброзичливість, неприхильність (-ости); *см.*

Недоброжелательство.

Недоброжелательный – недоброзичливий, незичливий, неприхильний; (*враждебный*) ворожий. [Співають наші селяни про таємничу, часом незичливу долю (Г. Барв.).]

Недоброжелательство – недоброзичливість, незичливість, неприхильність, неприхилля (-лля), недоброхитство; (*враждебность*) ворожість (-ости), ворожнеча. **-ство к кому** – неприхильність, неприхилля до когò.

Недоброжелательствовать кому, чему – не зичити добра, лиха (зла) зичити, мислити зло когò, не(с)приятити когò, чомò, ставитися неприхильно (вороже) до когò, до чогò. [Яксь недобра людина мислить зло мені й вам (Н.-Лев.).]

Недоброкачественность – недобротність, недобра (погана) якість (-ости), недобрі прикмети (-мет).

Недоброкачественный – недобротний, недобрый, недоброї (поганої) якості, недобрих прикмет, поганій.

Недобропорядочность – непорядність, непутність, непутящість, (*беспутность*) безпутність (-ости).

Недобропорядочный – непорядний, непутній, непутящий, (*беспутный*) безпутній.

Недоброс – недокид (-ду).

Недобросовестно, *нрч.* – несовісно, несумлінно.

Недобросовестность – несовісність, несумлінність (-ности). [Баришівництво вимагає не лише несумлінності, але також знання психології (Франко)].

Недобросовестный – несовісний, несумлінний. [Несовісна шовіністичність (Крим.). Несумлінні конкуренти (Франко)]. **-ное владение, приобретение** – несовісне володіння, придбання.

Недобро́та – недобрість (-рости).

Недоброхот, -хотка, -хотно, -хотный, -хотство, -хотствовать, см. Недоброжелатель, -ница, -но, -ный, -ность, -ствовать.

I. Недобрый, *нрлг.* – 1) недобрий (для ко́го, до ко́го), (*злой*) лихий, злий; (*негуманный, бесчеловечный*) нелюдяний (для ко́го); (*неприятный*) недобрий, неприязний (до ко́го). [В (його) голосі забриніло щось жорстке, недобре (Л. Укр.). Лиха людина (Київщ.). Який він добрий був для вас, а ви для його сиріт такі нелюдяні (Свидн.). Хто (з нас був) неприязний, – щоб доброти вчився (Самійл.)]; 2) (*дурной*) недобрий, лихий, (*нехороший*) негарний, поганий; (*неблагоприятный*) недобрий, лихий, злий. [Прийшли вісті недобрі (Шевч.). Слава на все село недобрая стала (Шевч.). Надійде година злая (Рудан.)]. **-рый глаз** – лихе (пристрітне, наврочливе, урічливе, урічне) око. [Лихим оком глянули на нас (Гоголь)]. **-рое дело** (*о грабеже, разбое*) – лихе діло, лихий учінок, злочинство. **-рые люди** (*молодцы*) – недобрі люди (хлопці). **-рое место** – нечисте місце. **-рый товар** – недобрий (недобротний, поганий) крам. **В -рый час** – в недобру (лиху) годину, в недобрий час, недоброї (лихої) години. [Шануйтеся в недобру годину (Шевч.). В недобрий час з того нерівні ти насміялась (Шевч.)].

II. Недобрый, *сц.* – 1) недобрий (-рого), лихий, злий (-ого). [З лихими я лиха, а з добрими добра (Кониськ.)]; 2) (*чорт*) лихий, нечистий (-ого), нечиста сила, дідько. [Приніс його лихий (Київщ.)].

Недобудчивый – 1) (*о человеке*) недобудливий такий, що й не добудиться його; 2) (*о сне*), *см. Непробудный.*

Недобычливый – 1) (*неприбыльный*) невігідний, незисківний, непожитний; 2) (*непредприимчивый*) нездобічливий, непромітний, неметкий.

Недобычный, *см. Недобычливый 1.*

Недова́л – 1) (*недогрузка*) недовантажування, *оконч.* недовантаження; 2) (*недостаточная обработка при валянии*) недовалявання, *оконч.* недоваляння; 3) (*недовалянное*) недова́л (-лу).

Недова́лка, *см. Недова́л 1.*

Недоваля́нный – недоваляний.

Недова́р – 1) (*действие*) недоварювання, *оконч.* недоварення *и* недоваріння; 2) недова́р (-ру), недоварок (-рк).

Недоваре́ние – недоварення *и* недоваріння.

Недова́ре[ѐ]нность – недовареність (-ности).

Недоваривание – недоварювання (-ння).

Недоваривать, недоварить – недоварювати, недоваріти що. **Недова́ре[ѐ]н(н)ный** – недоварений.

Недова́рка, *см. Недова́р.*

Недоварный – недоварений.

Недовезе́нный – недовезений.

Недове́рие – недовіра, (*реже*) недові́р'я (-р'я), недові́рство, неві́ра, неві́рство, неймові́ра, неймові́рство, (*потеря веры*) зневі́ра, зневі́р'я (-р'я). [Він з недовірою подививсь на Онісію

(Н.-Лев.). Беру́ з недо́вір'ям кни́жку (Васильч.). Я не сказа́в «бу́дь ві́рна» з недо́вірства (Куліш). До пані́в наро́д наш ма́є да́вню істо́ричну неві́ру (Основа 1862). Зникне та сумна́ промі́ж їх неві́ра, яка га́льмує по́ступ (Грінч.). Усі́ з неймо́вірою сте́жили за ко́жним мої́м рухо́м (Коцюб.). Зникне все неймо́вірство з-ме́жи дво́х наро́дів (Грінч.). **-рие** *к кому, чому* – недо́віра, недо́вір'я, неві́ра до ко́го, до чо́го, зневі́ра, зневі́р'я до ко́го, до *и* про́ти чо́го. [Розпа́лений неві́рою до жі́нки, не дава́в їй про́світку (Грінч.). На́дходить розча́рува́ння, зневі́ра до се́бе (Крим.). Зневі́р'я про́ти нещи́рих за́ходів до кріпа́цької рефо́рми (Доман.)]. **С -рием** – з недо́вірою *и т. п.*; *см. е́щё Недо́верчиво. Возы́меть -рие* – запалитися (перейня́тися) недо́вірою. *Иметь (питать) -рие к кому* – не ма́ти дові́ри до ко́го; *см.*

Недо́верять.

Недо́верок – 1) (*недоверчивый*) неймо́віра, неві́ра; 2) (*иноверец*) недо́вірок (-рка).

Недо́верчиво, *нрч.* – недо́вірливо, неймо́вірно, неймо́вірливо. [«Пли́тко»? – спи́тав недо́вірливо Мирон (Франко). Сто́їть на бе́резі і яко́сь неймо́вірно погляда́є на во́ду. (Мирний). Неймо́вірно похита́в голо́вою (Крим.). «Хіба́ й ви з на́ми?!» – неймо́вірливо зве́рнувся до ньо́го муля́р (Васильч.)].

Недо́верчивость – недо́вірливість, неймо́вірність, неймо́вірливість, недо́вірство, неймо́вірство. [Неха́й хоч раз Каса́ндра не ска́ржиться на лю́дську неймо́вірність (Л. Укр.)].

Недо́верчивый – недо́вірливий, (*диал. недо́віркуватий*), неймо́вірний, неймо́вірливий. [Які́ тепе́р лю́ди поста́вали недо́вірливі! (Київц.). У мене́ чоло́вік неймо́вірний (Гуманц.). Неймо́вірний чоло́вік, що не йме́ ві́ри ні́кому (Н.-Лев.). Ба́ба гля́нула (на йо́го) неймо́вірним по́глядом (Грінч.)].

Недо́верше́нный – недо́вершений, недо́кінчений, неві́кінчений, недо́ро́блений, недо́ведений до кінця́ (до кра́ю).

Недо́веря́ть – не ма́ти ві́ри до ко́го, не йня́ти (не дійма́ти) ві́ри, не до́віря́ти, не ві́рити ко́му, чо́му, не вві́ряти ко́му *и* на ко́го, на що, не вві́ряти на ко́го; *срв. До́веря́ть*. [Ще́ й ві́ри не йме́, що в мене́ є́сть дере́во на хату́ (Рудч.). З брехні́ не мру́ть, та вду́рге ві́ри не йму́ть (Номис). А ко́зак на жі́нку не потура́є, жі́нці ві́ри не дійма́є (Дума)].

Недо́вєс – 1) (*действие*) недо́ва́жування, *оконч.* недо́ва́ження; 2) (*неполный вес*) недо́ва́га, не́повна ва́га.

Недо́вєситель, -ся, *см. Недо́вєшива́ть, -ся*.

Недо́вєска, *см. Недо́вєс*.

Недо́вєсний – недо́ва́жний.

Недо́вєсок – 1) *см. Недо́вєс*; 2) (*неполновесная вещь*) недо́ва́жок (-жка).

Недо́вєсчик, -чица – недо́ва́жник, -ниця.

Недо́вєшивание, Недо́вєшение – недо́ва́жування, недо́ва́ження.

Недо́вєшива́ть, недо́вєситель – недо́ва́жувати, недо́ва́жити що́, чо́го. **Недо́вєшений** – недо́ва́жений. **-ться** – недо́ва́жуватися, бу́ти недо́ва́жувани́м, недо́ва́жени́м.

Недо́видеть – недо́бача́ти. [Моя́ ста́ра недо́бача́є й недо́чува́є (Брацл.)].

Недо́витый *и Недо́витой* – недо́вятий; (*о клубке ниток*) недо́мотаний.

Недо́во́д – недо́від (-во́ду), (*действие ещё*) недо́во́дження, *оконч.* недо́веде́ння.

Недо́во́з – недо́віз (-во́зу), (*действие ещё*) недо́во́ження, *оконч.* недо́везе́ння.

Недо́во́льно, *нрч.* – 1) незадо́волено, невдо́волено, (*как прлг.: незадо́волений, невдо́волений*), (*зап.*) нера́до, (*как прлг.*) нера́дий. [Ма́рфа Га́лактіо́нівна незадо́волено дри́гає но́гою (М. Хвильов.). «Чи́я це дити́на?» – невдо́волено спи́тав Ю́рій (В. Підмог.). Па́н Ручи́цький невдо́волений здвигну́в плечи́ма (Крим.). Не ва́жко бу́ло помі́тити, що ди́ре́ктор нера́до слухав йо́го ува́ги (Кониськ.); 2) (*недостаточно*) недо́во́лі, недо́ситель, ма́ло.

Недо́во́льный – 1) незадо́волений, невдо́волений, (*зап.*) неконте́нтний, нера́дий, (*неудовлетворенный*) незадо́во́льнений, невдо́во́льнений. [Ко́ли ви незадо́волені, мо́жете о́скаржити цю́ постано́ву (Київ). Фортуна́т (невдо́волений): – «Ну, а наві́що се?» (Л. Укр.)].

«Чого́ вам треба?» – верескливо почала невдово́лена до́нька (Крим.). «Не те, все не те!» – бубонів серди́то неконте́нтний Ме́надр (Дніпр. Ч.). Сестра́ приї́хала в го́сті до йо́го, а він такий не́радий (Кониськ.). Були́ дуже не́задово́лені, що опові́дання урива́ється (Грінч.). Ути́скування і кара́ння не́задово́лених ро́бітників (Азб. Кому́н.). **-ний кем** (*на кого*) – не́задово́лений, не́задово́лений з ко́го, ким, на ко́го. [Не́задово́лений Гнат із Гри́цька (Ле́дянка)]. **-ний собою, самим собою** – не́задово́лений (не́задово́лений) з се́бе (со́бою, на се́бе), з само́го се́бе (са́мим со́бою, на се́бе само́го). [Си́лувався, на се́бе не́задово́лений, одкину́ти те чу́же почу́вання (Крим.)]. **-ний чем** (*в чём, на что*) – не́задово́лений (не́задово́лений) з чо́го, чим. [Ра́з-у-ра́з із чо́гось не́задово́лений (Кониськ.)]. **-ний взгляд, голос** – не́задово́лений (не́задово́лений) по́гляд, го́лос. [«Ну, от зно́в!» – заго́монів Зи́нько не́задово́леним го́лосом (Грінч.)]; 2) (*недостаточный*) не́доста́тній.

Недовольство – не́задово́лення, не́задово́лення (з ко́го *и* ким, з чо́го *и* чим). [Не́задово́лення дійсно́стю (Рада). В йо́го го́лосі Ма́рко почу́в яку́сь но́тку не́задово́лення (Грінч.)]. **С -ством** – з не́задово́ленням; *см. ещё Недовольно 1.*

Недовоспитание – не́довихо́вання (-ння), не́довихо́ваність (-ности).

Недовоспитанный – не́довихо́ваний.

Недовыполнить – не́довико́нати що. **Недовыполненный** – не́довико́наний.

Недовыпуск – не́довипу́ск (-ку), (*действие ещё*) не́довипу́скання, *оконч.* не́довипу́щення.

Недовыработать – не́довиро́бити що, чо́го. **Недовыработанный** – не́довиро́блений.

Недовыработка – не́дові́рїб (-робу), не́дові́рблення (-ння).

Недовыручить – недо[і]бра́ти, (*торгуя ещё*) не́довторгува́ти що, чо́го. **Недовырученный** – не́дібра́ний, не́довторго́ваний.

Недовыручка – не́добі́р (-бо́ру), (*в торговле ещё*) не́довторгува́ння, не́довто́рг (-гу).

Недовязанный – не́дов'язаний, (*о чулках, сети и т. п.*) не́доплéтений.

Недовялка – не́дов'ялюва́ння, *оконч.* не́дов'я́лення *и* не́дов'я́ління.

Недогад и Недогада – не́дога́дко (*общ. р.*).

Недогадка – 1) *см. Недогадливость*; 2) (*неясность*) не́ясність (-ности), (*недоразумение*) не́порозу́міння (-ння).

Недогадливость – не(з)до́га́дливість; (*несообразительность*) не́тямкі́сть, не́тямові́тість (-ости).

Недогадливый – не(з)до́га́дливий; (*несообразительный*) не́тямкі́й, не́тямові́тій.

Недога́р – не́догін (-го́ну), не́докур (-ру).

Недога́рний, *см. Негарный.*

Недога́рок – не́дога́рок (-рка), не́допа́лок (-лка). [З ді́мом іду́ть не́допа́лки культу́ри (Доман.)].

Недогло́док и Недогло́дыш – не́догло[и]до́к (-дка), не́догри́зок (-зка).

Недогляд – не́догляд (-ду).

Недоглядéние – не́догля́нення, не́догляд (-ду).

Недоглядка – не́догляд (-ду).

Недоглядчивый – не́догля́дливий, не́ува́жливий.

Недоглядывание – не́догля́дання, не́догляд (-ду).

Недоглядывать, недоглядéть – 1) (*не замечать при просмотре*) не́догля́дати, не́догля́нути *и* не́догля[е]ді́ти, не́додивля́тися, не́додиві́тися чо́го, про́мінати, про́мину́ти, (*фам.*) про́га́влювати, про́га́вити що. [Ба́гато поми́лок ві́н не́догля́див (Київ)]; 2) (*невнимательно наблюдать*) не́ догля́дати, не́ догля́нути ко́го, чо́го *и* за ким, за чим, не́ досте́жити чо́го, (*не стеречь*) не́ пильну́вати ко́го *и* за ким, чо́го, не́ допильну́вати ко́го, чо́го.

Недогно́й – не́догні́й (-гно́ю).

Недоговáривание – не́договóрюва́ння, не́до(с)ка́зува́ння, не́добала́кува́ння.

Недоговáривать, недоговорить – не́договóрювати, не́договóрити, не́до(с)ка́зувати,

недо(с)каза́ти, недо́мовляти, недо́мовити, недо́бала́кувати, недо́бала́кати що, чо́го. [«А там... а там... си́ну, си́ну!» – та й не до́казала (Шевч.)]. **Недо́гово́ре́нний** – недо́гово́рений, недо(с)каза́ний, недо́мовлений. **-ться** – недо́гово́рюватися, бу́ти недо́гово́рюваним, недо́гово́реним *и т. п.*

Недо́гово́р, *см.* **Недо́мо́лвка**.

Недо́гово́ре́нність – 1) недо́гово́реність, недо(с)каза́ність, недо́мовленість (-ности); 2) (*недо́гово́ре́нное*) недо́гово́рене, недо(с)каза́не, недо́мовлене (-ного), недо́мо́вка, недо́сказ (-зу).

Недо́гово́ре́нний – 1) *см. под* **Недо́гово́ривать**; 2) (*не усло́вленный в до́говоре*) недо́говорений, неумо́влений, (*невы́говоренный*) незастере́жений.

Недо́гово́рка, *см.* **Недо́мо́лвка**.

Недо́го́н – 1) (*спирта, смо́лы и т. п.*) недо́гін (-го́ну), недо́кур (-ру); 2) (*беспло́дный коло́с*) поро́жній ко́лос (-са), сто́ян (-на́).

Недо́го́нний – нездо́гнанний.

Недо́горе́вший – недо́горілий, (*диал.* недо́горений), недо́палений.

Недо́гру́живать, недо́гру́жить – недо́ванта́жувати, недо́ванта́жити що, чо́го.

Недо́гру́же[є]нный – недо́ванта́жений.

Недо́гру́з *и* **Недо́гру́зка** – недо́ванта́жування, *оконч.* недо́ванта́ження. [Лісо́рганіза́ції форсу́ють пере́віз лісу ко́штом недо́ванта́ження попередні́х міся́ців (Кому́ніст)]. **Судно́ с -кой** – недо́ванта́жене судно́.

Недо́гу́л – недо́гул (-лу).

Недо́дава́ть, недо́даты́ – недо́дава́ти, недо́дати́ що, чо́го; (*о зара́б. пла́те ещѐ: вы́читывать*) виверта́ти, виверну́ти що. [Карбо́ванця виверну́в за те, що ви́ла залі́зні загуби́в (Куба́нь)].

Недо́данны́й – недо́даний, виверну́тий. **-ться** – недо́дава́тися, бу́ти недо́даним. [Ме́ні недо́дано два карбо́ванці (Ки́їв)].

Недо́дата́к, *см.* **Недо́дача́ 2**.

Недо́дача́ – 1) (*действие*) недо́дава́ння, *оконч.* недо́да́ння; 2) недо́дача; (*недо́плата*) недо́плата́ (-ти), недо́плат (-ту).

Недо́де́л, *см.* **Недо́делка́**.

Недо́де́ланность – недо́ро́бленість, недо́кі́нченість, неві́кі́нченість (-ности).

Недо́де́ланний – недо́ро́блений, недо́кі́нчений, неві́кі́нчений. [Мої «Неофі́ти» неві́кі́нчені (Шевч.)].

Недо́де́лка – 1) (*действие*) недо́ро́блювання, недо́кі́нчування, неві́кі́нчування, *оконч.* недо́ро́блення, недо́кі́нчення, неві́кі́нчення; 2) (*недо́деланное*) недо́ро́бок (-бка), недо́ро́блене, недо́кі́нчене (-ного).

Недо́де́лок – недо́ро́бок (-бка).

Недо́де́р – недо́дертя́ (-тя).

Недо́де́рживание, *см.* **Недо́де́ржка**, *неоконч.*

Недо́де́рживать, недо́де́ржать – недо́де́ржувати, недо́де́ржати, недо́три́мувати, недо́три́мати що, чо́го. **Недо́де́ржанний** – недо́де́ржаний, недо́три́маний. **-ний** *снимок, фото́гр.* – недо́де́ржаний знімок (зня́ток), -на сві́тлина.

Недо́де́ржка – недо́де́ржування, недо́три́мування, *оконч.* недо́де́ржання, недо́три́мання.

Недо́ди́р, *см.* **Недо́де́р**.

Недо́до́й – недо́до́й (-до́ю).

Недо́до́йка – 1) (*действие*) недо́до́й (-до́ю); (*нетель*) я́лівка, я́ловиця.

Недо́до́уманность – недо́до́уманість (-ности).

Недо́до́уманны́й – недо́до́уманий. [Усе́ недо́до́мане з Шевче́нкової пі́сні щѐзло (Кулі́ш)].

Недо́еда́ние – 1) недо́їда́ння (-ння); недо́сит (-ту). [Злі́дні, недо́їда́ння покла́ли тавро́ своѐ на ли́ця (Ле́дянка). Ру́ки попу́хли з недо́ситу (Чи́гири́нщ.)]. **Осла́беть от -ния** – охля́сти

(охлянути, захлясти, знесилитися, виснажитися) з (через) недоїдання, захарчуватися (*прич.* захарчований). [Геть-чисто захляв за зиму, захарчувався (Коцюб.); 2) недоїдання. *Срв.*

Недоеда́ть.

Недоеда́ть, недо́есть – 1) (*есть впроголодь*) недоїда́ти, недоїсти. [Чого́ ізмарніло твоє личенько? чи недопивала, чи недоїдала? (Чуб. V). Як недоїси, то й святого продаси (Номис)]; 2) (*не с'єдать всего*) недоїда́ти, недоїсти, (*диал.*) недобира́ти, недобра́ти що, чого́. [Нащо́ було починати, щоб покинути, недоївши? (Брацл.)]. **Недо́е́денный** – недоїд(ж)ений.

Недо́е́дки – недоїдки (-ків), (*огрызки*) недо́гризки, недо́куси, (*ед.*) недоїдок (-дка), недо́гризок (-зка), недо́кусок (-ска); (*от сена, соломы*) з'їди, переїди (-дів), переїдки (-ків). [Недоїдки багаті жертви, що не успіли пожерти боги (Васильч.). Недо́гризок з огірка (Н. Громада)].

Недожа́ренный – недосма́жений, недопря́жений, недопе́чений.

I. Недожа́тый (*не вполне выдвленный*) – недочавлений, недоду́шений, недода́влений, недобре (не зовсім) вічавлений (відушений, відавлений).

II. Недожа́тый (*серпом*) – недожа́тий.

Недожа́еванный – недожова́ний *и* недожу́тий, (*грубее*) недожва́каний.

Недожи́г – недо́пал (-лу).

Недожи́гать, недоже́чь – (*об угле, извести и т. п.*) недопа́лювати, недопалі́ти, (*о клейме ещѣ*) недопіка́ти, недопекти́ що, чого. **Недожа́е́н(н)ый** – недопалений, недопечений.

Недожи́н – недо́жин (-ну); (*недожатое*) недожа́те (-того). **-ну десяти́на** – недо́жину десяти́на, недожа́то десяти́ну.

Недожо́г – недо́пал (-лу).

Недозво́ление – недозволю́ння, *оконч.* недозволю́ння, недо́звіл (-волу), (*запрещение*) заборона́.

Недозво́ленный – недозволю́ений, (*запрещѣнный*) забороне́ний, неві́льний. [Ужива́ння недозволю́ених спосо́бів пропа́нди (Пр. Правда). Магічне коло, за яке вхід був для інших неві́льний (Рада)]. **-ный брак** – недозволю́ений шлюб. **-ное время** – недозволю́ений (забороне́ний) час; час, коли́ забороне́но (неві́льно) робіти́ що.

Недозво́лительный – недозволю́енний; (*недозволенный*) недозволю́ений, (*запрещѣнный*) забороне́ний.

Недозре́вание – недостига́ння, недоспіва́ння.

Недозре́вать, незозре́ть, см. Недогля́дывать 1.

Недозре́вший, см. Недозре́лый.

Недозре́л и Недозре́лка, *бот. Hieracium pilosella L.* – нечу́й-ві́тер (-тра *и* -тру) (волосі́стий).

Недозре́лость – недостиглі́сть, недоспілі́сть (-лости).

Недозре́лый – недостиглі́й, недоспі́лий, недосто́яний, (*зелѣный*) зелений, (*зеленоватый*) зелен(к)уватий, (*только о злаках*) свідовий, свідний, у свиду́, (*несколько*) свидува́тий, евидовитий. [Недостиглі́ ягоди (Брацл.). Недоспі́лий каву́н (Сл. Ум.). Дитя́ моє́ недоспі́ле! (Рудан.). Хлопці́ геть обірва́ли груші́, хоч і недосто́яні (Звин.). Зелені́ груші́ (Сл. Ум.). Яблука́ ще зеленкува́ті (Звин.). Жито́ ще свідне́ (Гайсинщ.)]. **-лым** (*в незозревлом виде*), *см. Зелѣный 3.* **-лый ум** – недостиглі́й (недоспі́лий, неді́йшлий, зеленкува́тий) розум.

Недои́грывать, недои́гра́ть (*на сцене*) – недограва́ти, недогра́ти.

Недо́ймка – 1) недопла́та (-ти), недо́плат (-ту), недо́платок (-тку), залеглі́сть (-лости), недо́ймка. [За дядьком було́ багато́ недо́платку (Грінч.)]. *Взыскивать, взыскать, выколачивать, выколотить -ку, -ки с кого* – правити (виправля́ти, *устар.* стяга́ти, ви́бивати), ви́правити (*устар.* стягті́, ви́бити) недо́платок, недо́платки з ко́го. [Ті гроші́ правля́ть з мужика́ яко недо́платок (Грінч.)]; 2) (*недобор*) недоби́р (-бору).

Недо́ймный, см. Недо́ймочный.

Недо́ймок, см. Недо́ймка.

Недо́ймочка – ма́ленька недо́платка, недо́платочка.

Недоимочник, см. **Недоимщик**.

Недоимочность – недоплатність (-ности); (*недоимки*) недоплатки (-ків).

Недоимочный – 1) (*относ. к недоимке*) недоплатний, недоплатковий; 2) (*недоплаченный*) залеглий, недоплачений; (*недобранный*) недібраний. **-ные проценты** – залеглі проценти (відсотки).

Недоимщик, **-щица** – недоплатник, -ниця.

Недойка – 1) (*нетель*) ялівка, яловиця, (*гал.*) недійка (-ки); 2) (*трудно доящаяся корова*) недійка корова.

Недойкий – 1) недійкий; 2) см. **Недойный**.

Недойный – недійний. **-ная корова** – недійна корова, (*нетель*) ялівка, яловиця.

Недоказанность – недоведеність, (*неподтверждённая*) недоказаність (-ности).

Недоказанный – недоведений, (*неподтверждённый данными*) недоказаний.

Недоказательность – недоводливість, невідність, недоказність; (*неосновательность*) неслухність (-ости).

Недоказательный – недоводливий, невідний, недоказний; (*неосновательный*) неслухний.

Недоказуемость – недоводженість (-ности).

Недоказуемый – недоводжений.

Недокал – 1) (*действие*) недогартування, *оконч.* недогартування; 2) (*состояние, качество работы*) недогарт (-ту), недогартування *и* недогартування; 3) *электр.* – недожар (-ру).

Недокалённый (*недостаточно закалённый*) – недогартований.

Недокалка, см. **Недокал**.

Недокальный – недогартований.

Недокармливание – негододування (-ння), негододівля.

Недокат – 1) недокіт (-коту), недокочення (-ння); 2) см. **Недокатка**.

Недокатка (*белья*) – недокачування, *оконч.* недокачання; (*на станке*) недомагльовування, *оконч.* недомаглювання.

Недокваска – недоквашування, *оконч.* недоквашення, недоквас (-су).

Недоквашивать, недоквасить – недоквашувати, недоквасити що. **Недоквашенный** – недоквашений. **-ться** – недоквашуватися, недокваситися; бути недоквашуваним, недоквашеним.

Недокисленный – недокислений.

Недокись, *хим.* – недокис (-су), оксид (-ду).

Недоклёпанный – недоклепаний.

Недоклёпка – недоклеп (-пу), (*действие ещё*) недоклепування, *оконч.* недоклепання.

Недоков и Недоковка – недоковування, *оконч.* недокування *и* недокуття (-ття).

Недокол и Недоколыш – недоколок (-лка).

Недоконченность – недокінченість, недоробленість, невикінченість; недоговореність (-ности); *срв.* **Недоконченный**.

Недоконченный – недокінчений, (*недоделанный*) недороблений, невикінчений; (*недоговорённый*) недоговорений *и т. п.*; *срв.* **Доканчивать**.

Недокорм – негододування, *оконч.* негододування, негододівля; (*недоедание*) недоїдання.

Недокормленный – негододований; (ослабевший от недоедания) захарчований.

Недокормок и Недокормыш – (*м. р.*) негододованець (-нця), негододованок (-нка), (*ж. р.*) негододованка, (*заморыш*) замірок (-рка, *общ. р.*), (*прлг.*) заміркуватий.

Недокос – недокіс (-косу).

Недокрещёнец – недохре[и]сток (-тка); (*недоверок*) недовірок (-рка).

Недокупка – недокупування, недокупляння, недокупання, *оконч.* недокуплення, недокуп (-пу).

Недокур, см. **Недогон 1**.

Недоку́ренный – недоку́рений, недопа́лений. [Цига́рки па́лим недоку́рені (П. Тичина)].

Недокурка, см. **Недогон 1**.

Недолавлыва́ть, недолови́ть *чего* – недоло́влювати, недолови́ти чо́го, не нало́влювати, не налови́ти дово́лі (до́сить, скі́льки тре́ба) чо́го.

Недолга́, нескл. *Вот (вот тебе, да) и вся -га́* – та й край, та й го́ді, та й по всій спра́ві, та й квіт, та й конт.

Недо́лгий – недо́вгий. [Пряму́є со́нце тіхою ходо́ю до роздо́ріжжя ве́чорів смутні́х, недо́вгий час спиня́ється у них (П. Филип.)].

Недо́лго, *нрч.* – недо́вго.

Недолговече́нность – недо́вгові́чність (-ности).

Недолговече́нный – недо́вгові́чний (*преимуц. живу́щий недо́лго*) недо́вгові́кий, (*только живу́щий недо́лго*) слабові́кий. [Серце розцві́талось, як кві́тка па́пороти, недо́вгові́чним цві́том (Коцюб.). Знайшла́ся дити́нка, та таке-ж воно́ слабе́ та недо́вгові́чне було́ (Звин.). Недо́вгові́ка ця сва́рка: загри́злись тро́хи та й поми́ряться (Звин.). Дити́на ця слабові́ка: хто зна, чи ви́живе (Звин.)]. *Быть -ным* – бу́ти недо́вгові́чним *и т. п.*, ко́ротно жи́ти, ма́ти ко́роткий ві́к.

Недолговре́менность – недо́вгоча́сність (-ности).

Недолговре́менный – недо́вгоча́сний.

Недоле́живать, недоле́жать – недоле́жувати, недоле́жати.

Недоле́жка – недоле́жування, *оконч.* недоле́жання.

Недолёт – недо́літ (-лѐту *и* -лѐту).

Недолета́ние – недо́літання (-ння).

Недолѐтный – недо́літний.

Недолѐток *и* **Недо́леть** – недо́літок (-тка); *срв.* **Подро́сток**.

Недолече́ивание – недо́ліковування (-вня).

Недолече́ивать, недоле́чить – недо́ліковувати, недо́лікува́ти ко́го. **Недо́леченный** – недо́лікований.

Недо́лжный – 1) (*чего не следует делать*) що́ (чо́го) не слі́д (не тре́ба, не годі́ться) робі́ти, ненале́жний, неподо́бний; 2) (*не имеющий денежного долга*) невинний.

Недо́лив – недо́лив (-ву), (*действие ещё*) недо́ливання, *оконч.* недо́лиття́ (-ття́).

Недо́ливание – недо́ливання (-ння).

Недо́ливок – недо́ливок (-вка).

Недо́лисок *и* **Недо́лись** – недо́лисок (-ска), молоді́й лис, лис-ли́няк (-ка).

Недо́літок – недо́ливок (-вка).

Недо́лов – недо́лов (-ву).

Недолови́ть, см. **Недолавлыва́ть**.

Недо́ловщик – недо́ловник (-ка).

Недо́лупок – недо́лупок (-пка).

Недолю́бливать – неполю́бляти, не ду́же люби́ти ко́го. [Він шо́сь його́ неполю́бляє (Грінч.)].

Недо́ля – недо́ля, нетала́н (-ну́).

Недома́шка – недо́мах (-ху).

Недоме́р – 1) недо́мір (-ру); 2) (*недомерок*) недо́мірок (-рка).

Недоме́ривание – недо́мірювання (-ння).

Недоме́ривать *и* **Недоме́рять, недоме́рять** *и* **недоме́рить** – недо́мірювати, недо́міряти що́, чо́го. **Недоме́ря[е]нный** – недо́міряний. **-ться** – недо́мірюватися, недо́мірятися; бу́ти недо́мірювани́м, недо́міряни́м.

Недоме́рка, см. **Недоме́р**.

Недоме́рный – недо́мірний, неповно́мірний.

Недоме́рок – недо́мірок (-рка).

- Недомес** и **Недомеска** – 1) (*действие*) недомішування. *оконч.* недомішення и недомісіння, недоміс (-су); 2) (*недомешенное*) недомісок (-ска).
- Недомин** и **Недоминка** – недоминання, *оконч.* недом'яття (-ття); (*о льне, конопле*) недотирання, недотіпування, *оконч.* недотерття (-тя), недотіпання.
- Недомогание** – (легке) нездужання (недугування), невели(ч)ка (легка) недуга (неміч (-мочи)). [Не можна вважати за хворобу ті невеличкі немочі, що швидко зникають (Корольов)].
- Недомогать** – трохи нездужати, трохи недугувати, кволитися, (*хиреть, диал.*) гібіти. [Я щось недугую трохи (Л. Укр.). В мене син чогось кволиться, жаліється на голову все (М. Вовч.). Ліг він на мокрій траві, занедужав од того і все гібіє з того часу (Лубенц.).]
- Недомогаться**, *безл.* – трохи нездужатися, трохи немогтися.
- Недомол** – недомел (-лу) и недоміл (-молу), (*действие ещё*) недомелювання, *оконч.* недомелення.
- Недомолвка** – недомівка, недомова, недосказ (-зу). [Вони зрозуміли невиразні його оповідання, недомовки (Доман.)].
- Недомолот** – недомолот (-ту), (*действие ещё*) недомолочування, *оконч.* недомолочення.
- Недомот** и **Недомотка** – недомот (-ту), (*действие ещё*) недомотування, *оконч.* недомотання.
- Недомочка** – недомочування. *оконч.* недомочення и недомочіння.
- Недомыл** и **Недомылка** – недомил (-лу), (*действие ещё*) недомилювання, *оконч.* недомилення.
- Недомысленный** – недомислений, (*чаще*) недоуманий.
- Недомыслие** – 1) недомислення, недодумання, недорозум (-му), (*чаще*) недоумство. [Не з злої волі він це зробив, а з недомислення (Крим.). От що виходить із матеріного недорозуму, що не вчила мати ділечка робити (Г. Барв.)]. Нехай жінки еманципуються з усіх своїх слабостей, з темноти і недоумства (Франко). Політичне недоумство (Пр. Правда)]; 2) *см.* **Недоразумение, Недоумение.**
- Недонашивание** – недоношування (-ння).
- Недонашивать, недоносить** – недоношувати, недоносити, (*диал., сов.*) поронити (дитину). [Мати поронила (Кременчуч.).] **Недоношенный** – недоношений. **-ться** – недоношуватися, бути недоношуваним, недоношеним.
- Недонесение кому о чём** – несповіщення, неповідомляння, *оконч.* несповіщення, неповідомлення когось про що, недонесення когось про що; (*невыдача кого, чего*) невиказування, *оконч.* невикання, невказ (-зу) когось, чого.
- Недонимать, недонять** – недобирати, недо[і]брати що, чого. **Недонятый** – недібраний.
- Недонос** – 1) (*преждеврем. роды*) недонос (-су). [Русалки мстяться над людьми за недонос, за те, що їх мати звергла (Г. Барв.)]; 2) *см.* **Недоймка 1**; 3) *см.* **Недонесение.**
- Недоноситель, -ница** – несповісник, -ниця, неповідомник, -ниця; невказник, -ниця; *срв.* **Недонесение.**
- Недоносительство** – невказництво; *см.* **Недонесение.**
- Недоносить, см.** **Недонашивать.**
- Недоноска** – 1) (*действие*) недоношування, *оконч.* недоношення; 2) *см.* **Недоносок.**
- Недоносок** – 1) (*недоразвитый физически*) недоносок (-ска, *общ. р.*), (*женск. пола ещё* недоношениця), недорід (-рода), недорідок (-дка), (*диал.*) порон(ен)ник, (*бранно, диал.*) випор(о)ток (-тка), (*о ребёнке ещё*) недоношена (нечасова, не(в)часна) дитина, (*о яйце и перен. о ребёнке*) виливко (-вка); (*о животном, растении и перен.*) недоносок. [Ах ти випортку поганій! (Липовеч.)]; 2) (*об одежде, обуви*) недоносок. **-ски** – недоноски, (*одежды*) виноски (-ків), (*обуви*) шкарбані (-нів).
- Недоносочек** – недоносочок (-чка), недонища (-щати).
- Недоносыш, см.** **Недоносок.**
- Недонять, см.** **Недонимать.**

Недообложэние – недооподатковування, *оконч.* недооподаткування.

Недообразованность – недоосвіченість (-ности), недоосвіта.

Недообување – недовзування, недообування (-ння).

Недоодевање – недоо[в]дягання (-ння).

Недооценивание – недо(о)цінювання, легковаження; *срв.* **Недооценивать.**

Недооценивать, недооценить – недо(о)цінювати, недо(о)цінити ког^о, що *и* чог^о, не складати, не скласти справжньої ціни ком^у, чом^у, (*не придавать значения*) легковажити, злегковажити що. [Їх (ворогів) сила – велика: не треба легковажити тієї лих^ої сили (Р. Край)]. **Недооценённый** – недо(о)цінений, злегковажений. **-ться** – недооцінюватися, бути недо(о)цінюваним, недо(о)ціненим *и т. п.*

Недооценка – 1) (*действие*), *см.* **Недооценивание**; *оконч.* недо(о)цінення, злегковаження; 2) недооцінка, недоцін (-ну).

Недопай и Недопайка – недолютовування, *оконч.* недолютування.

Недопас – недопас (-су).

Недопашка – 1) (*действие*) недоорювання, *оконч.* недоорання; 2) (*невспаханная полоса*) недоорок (-рка).

Недопёк – 1) (*состояние*) недопік (-ку), недопечення (-ння), недопеченість (-ности); 2) (*невыход должного количества хлеба*) недопічка.

Недопёка – 1) (*действие*) недопікання, *оконч.* недопечення, недопік (-ку); 2) (*недопеч. хлеб*) недопічок (-чка) *и* недопічка (-ки), (*сыроватый, клейкий*) глевтяк, глевтюк (-ка).

Недопекание – недопікання (-ння).

Недопекать, недопечь – недопікати, недопекти що. **Недопечённый** – недопечений; (*о хлебе ещё: сыроватый, клейкий*) глевкий; *срв.* **Недопёка 2.** **-ться** – недопікатися, недопектис^я; бути недопеченим.

Недопёклость – недопеченість (-ности).

Недопёклый – недопечений.

Недопесец, -пёсок и -песь – недопесець (-сця), молодій песець (-сця), песець-линяк (-ка).

Недопётый – недоспіваний. [Пісні недоспівані (Філян.). Недоспівані співи (Сосюра)]. **-тое** – недоспіване (-ного), (*см.*) недоспів (-ву). [Недоспів твій доспівую, мій брате! (Куліш)].

Недопечатка – недодруковування, *оконч.* недодрукування, недодрук (-ку).

Недопечатывать, недопечатать – недодрукувати, недодрукувати що. **Недопечатанный** – недодрукований. **-ться** – недодрукуватися, бути недодрукованим, недодрукованим.

Недопечка – 1) *см.* **Недопёк 1**; 2) *см.* **Недопёка 1.**

Недопивать, недопить – 1) (*недосыта пить*) недопивати, недопити. [Чи я перепив, чи я недопив? (Київщ.)]; 2) *что* – недопивати, недопити що, чог^о. **Недопитый** – недопитий. [Недопите вино (Грінч.)].

Недопиво́к – недопивок (-вка), недопиток (-тка).

Недопилка – недопілювання, *оконч.* недопиляння, недопил (-лу).

Недописание – недописання (-ння).

Недописать, см. Недописывать.

Недописка – 1) (*действие*) недописування, *оконч.* недописання; 2) (*пропуск в письме*) недопис (-су), недописка.

Недописывание – недописування (-ння).

Недописывать, недописать – недописувати, недописати що. **Недописанный** – недописаний. **-ться** – недописуватися, бути недописуваним, недописаним.

Недопись – недопис (-су).

Недопитки – недопивки, недопитки (-ків). [В пляшках недопивки (Г. Барв.)].

Недопить, см. Недопивать.

Недоплата – 1) (*действие*) недоплачування, *оконч.* недоплачення, недоплата (-ти), недоплат

(-ту); 2) (*недоплаченное*) недоплатіа, недоплатка, недоплаток (-тку).

Недоплатчик, -чица – недоплатник, -ниця.

Недоплачивание – недоплачування (-ння).

Недоплачивать, недоплатить – недоплачувати, недоплатити що, чого. **Недоплаченный** – недоплачений. **-ться** – недоплачуватися, бути недоплачуваним, недоплаченим.

Недопой и Недопойка – недопій (-пою).

Недопоказанный – недопоказаний.

Недополучать, недополучить – недоодржувати, недоодржати, недобирати, недо[і]брати що, чого. **Недополученный** – недоодржаний, недібраний. **-ться** – недоодржуватися, бути недоодржуваним, недоодржаним *и т. п.*

Недополучка – 1) (*действие*) недоодржування, недобирання, *оконч.* недоодржання, недо[і]брання; 2) (*недополученное*) недоодржане (-ного), недоодржані гроші (-шей *и* -шив), недоодржана платня; (*причитающийся долг*) залеглість (-лості).

Недопродавать, недопродать – недопродувати, недопродати що, чого, не все випродавати, випродати, (*о мног.*) не все попродавати, попродати. [Я ще не всі яблука випродала (Київ)].

Недопроданный – недопроданий. **-ться** – недопродуватися, бути недопродуваним, недопроданим.

Недопродажа – недопродаж (-жу), (*действие ещё*) недопродування, *оконч.* недопродання.

Недопродыш – недопродок (-дка).

Недопроизводство – недовиробляння, *оконч.* недовироблення, недопродукування, недовіріб (-робу) чого.

Недопуск – 1) *см.* **Недопущение**; 2) *см.* **Недодача**; 3) *см.* **Недополучка 1**.

Недопускание – 1) *куда, к кому, чему* – не(до)пускання куди, до кого, до чого; 2) *чего* – неприпускання, нездоляння чого.

Недопускаемый – нездолюваний, (*недопустимый*) нездоленний, непри[недо]пущенний, неприпустимий.

Недопустимо, нарч. – нездолено, непри[недо]пущенно, неприпустимо, (*запрещённо*) нездолено. [Неприпущенно рівняти жінку до будінку (В. Підмог.)].

Недопустимость – нездоленність, непри[недо]пущенність, неприпустимість, (*запрещённость*) нездоленість (-ости).

Недопустимый – нездоленний, непри[недо]пущенний, неприпустимий, (*запрещённый*) нездолений. **-мый поступок** – неприпущенний (неприпустимий, нездоленний) учинок. *Это -мо* – це неприпущенна (неприпустима, нездоленна) річ.

Недопущение – 1) *куда, к кому, чему* – не(до)пускання, *оконч.* не(до)пущення, недопуст (-ту), недопуск (-ку) куди, до кого, до чого; 2) *чего* – нездоляння, неприпускання, *оконч.* нездолення, неприпущення, недозвіл (-волу) чого, (*запрещение*) заборона чого.

Недоработка – 1) (*действие*) недороблювання, *оконч.* недороблення; 2) (*неоконченная работа*) недороблене (-ного), недоріб (-робу), недоробок (-бка).

Недораждать, см. **Недорождать.**

Недоразвивать, недоразвить – недорозвивати, недорозвінути *и* недорозвіти чого.

Недоразвившийся и Недоразвитый – недорозвинений *и* недорозвитий. **-ться** – недорозвиватися, недорозвінутися *и* недорозвітися; бути недорозвиненим *и* недорозвитим.

Недоразвитие – недорозвинення (-ння), недорозвиненість (-ности), недорозвиття (-ття), недорозвіток (-тку).

Недоразвитость – недорозвиненість (-ности), недорозвіток (-тку).

Недоразумевать, недоразуметь – (не цілком, не зовсім) розуміти, зрозуміти, недорозумлюватися, недорозумітися, недодумуватися, недодуматися; *см.* **ещё Неодоумевать.**

Недоразумение – непорозуміння (-ння). [Те, що межі нами зайшло, не було непорозуміння (Л. Укр.). Коли в його й були з мужиками непорозуміння, то вони кінчалися ладом (Грінч.).

Це попросту непорозуміння, я-ж бо не так казав (Крим.). *По -нию* – через непорозуміння, з непорозуміння. *Вышло -ние* – сталося непорозуміння.

Недора́зуміє – непорозуміннячко.

Недора́стание – недоростання (-ння), недорі́ст (-росту).

Недорéз и Недорéзка – 1) (*действие*) недорізування, *оконч.* недорі́зання; 2) (*недорезанное*) недорі́зане (-ного), недорі́з (-зу).

Недорéзанный – недорі́заний. [Недорі́зані курча́та (Микит.)].

Недорисо́ванный – (*о рисунке*) недорисований, (*красками*) недомальований.

Недоро́го, *нрч.* – недорого, (*сходно*) поці́нно. [Поці́нно купив (Черкаш.)].

Недоро́гой – недорогий, (*сходный*) поці́нний.

Недорóд – недорі́д (-рóду) (на що). [Цьóго рóку недорі́д на сливкі (Брацл.)].

Недорóдный (*неурожайный*) – недорі́дний.

Недорóдок – недорі́док (-дка).

Недорóждать, недорóдить – недорóджувати, недорóдити.

Недорóслый – недорóслий. [Невже́ його причарувала так тая недорóсла Гаї́нка? (Грінч.)].

Недорóсль – 1) (*недоросток: о человеке, животн.*) недорі́сток, недорóсток (-тка), (*о растении*) недогін (-гóну), недогíнок (-нка), (*пренебр.*) недорóсляк (-ка). [Оддала́ мене́ ма́ти за недорóстка (Гнід.). Людськість уже́ виросла над звіриною, але́ мов недорóсток той не розумі́ла ще́, як іде́ життя́ на світі́ (Рада). Бурякі́ ці недогíни (Сл. Ум.). Недогíнків багáто в ва́шій пшени́ці (Липовеч.); 2) (*не достигший совершеннолетия*) недолі́ток (-тка). [Пані́ч-недолі́ток (Шевч.); 3) (*перен.*) недорі́док, (*недоучка*) недо́ук (-ка).

Недорóст – недорі́ст (-росту); недоростання (-ння).

Недорóстание – недоростання (-ння).

Недорóсток, *см.* **Недорóсль 1.**

Недорóсточек – недорóсточок (-чка).

Недорóсший – недорóслий. [Паня́т недорóслих (Шевч.)].

Недорóб и Недорóбка – 1) (*действие*) недорóбування, *оконч.* недорóбу́ання; 2) (*неполный разруб*) недорóб (-бу).

Недорóбленный – недорóбаний.

Недосаливание – недосолювання (-ння).

Недосáливать, недосóлить – недосóлювати, недосóлити що. **Недосóленный** – недосóлений. **-ться** – недосóлюватися, бу́ти недосóлюваним, недосóленим.

Недосéв – недосéв (-ву), (*действие еиѳ*) недосéвання, *оконч.* недосéя́ння. [Руї́на сільсько́го господарства́ призвела́ до постійно́го недосéву (Азб. Кому́н.)].

Недосе́вать, недосе́ять – недосéвати, недосéяти що, чо́го. **Недосе́янный** – недосéяний. **-ться** – недосéватися, бу́ти недосéяним.

Недосид – 1) недосиджування, *оконч.* недосидже́ння *и* недосиді́ння; 2) *см.* **Недогóн 1.**

Недосиде́ться – недосиді́тися; (*ожидая*) недочекáтися ко́го.

Недосидка, *см.* **Недосид.**

Недосидок и Недосиды́ш – недосидок (-дка), недосидже́не яйце́.

Недоси́живать, недосиде́ть – недосиджувати, недосиді́ти. **Недоси́женный** – недосидже́ний. **-ное яйцо** – недосидже́не яйце́, недосидок (-дка).

Недосило́к – 1) незму́жній (-лого), -ні́ла (-лої), що не вбі́вся, не вбі́лася в си́лу; 2) (*бессильный*) недосилкува́тий (-того), -вата (-тої), безси́лок (-лка), недо́луга (-ги, *м. р.*), недо́лугий (-гого), -луга (-гої), (*тщедушный*) мирша́ (*общ. р.*) шупля́к (-ка, *м. р.*).

Недосказанный, *см.* **Недоговоре́нный** (*под Недоговаривать*).

Недо́сланный – неді́сланий.

Недосла́стка – недосоло́джування, *оконч.* недосоло́дження *и* недосолоді́ння, недосоло́да.

Недослу́га и Недослу́жка – недослу́жування *оконч.* недослу́ження, недослу́га.

Недо́слух, см. **Недослы́шка**.

Недослы́шать – недочува́ти, сов. недочу́ти. [І но́ги не дёржать, і недочува́ю, і недобача́ю (Стор.). Що він сказа́в, я недочу́в (Київ)].

Недослы́шка – недочува́ння. *По -шке* – через недочува́ння; недочува́ючи, недочу́вши.

Недосма́тривать, недосмотре́ть – недогляда́ти, недогляну́ти *и* недогля[е́]діти що, чо́го, недобача́ти, недобачи́ти чо́го, недодивля́тися, недодиви́тися; см. **Недогляды́вать 1**.

Недосмо́тренный – недогляну́тий, недогля[е́]джений, недобаче́ний, недодивле́ний. **-тсья** – 1) (*стр. з.*) недогляда́тися, бу́ти недогляну́тим *и т. п.*; 2) (*недождатсья высматривая, сов.*) недогляди́тися, недочекати́ся вигляда́ючи ко́го.

Недосмо́тр – недо́гляд (-ду). [Йо́го недо́гляд, – не пильнува́в (Кониськ.). Реда́кторський недо́гляд (О. Пчілка)]. *По -тру* – через недо́гляд, з недо́гляду. [Цензу́ра, через недо́гляд, пусти́ла цю кни́жку на сві́т (Крим.)].

Недосмотре́ние – недогля[е́]дження (-ння), недо́гляд (-ду).

Недосо́боль – молодий со́боль (-ля), со́боль-ли́няк (-ка).

Недосо́л – недосі́л (-со́лу). [Недосі́л на сто́лі – пересі́л на голо́ві (Номис)].

Недосо́ль – просі́л (-со́лу). *Рыба -соль* – просі́л, малосі́льна (малосо́льна) ри́ба.

Недосо́льный – недосоле́ний, (*малосо́льный*) малосі́льний, малосо́лоний.

Недосо́хлый – недосо́хлий; (*недосуше́нный*), недосу́шений.

Недоспа́ть, см. **I. Недосыпа́ть**.

Недоспе́лка – (*о плодах*) зелене́ць (-нця), (*ум.*) зеленочо́к (-чка), зелену́х (-ха), (*о хлебах*) свид (-ду), свидне́ (свидове́) збі́жжя; срв. **Надзелень**.

Недоспе́лый, см. **Недозре́лый**.

Недостава́ть, безл. гл. – нестава́ти, неvistача́ти чо́го ко́му, чо́му, в чо́му, (*чаще зап.*) бракува́ти ко́го, чо́го *и* (*редко*) бракну́ти чо́го ко́му *и* (*реже*) в ко́го, чо́му, в чо́му, (*при отрицании ещё, гал.*) хибува́ти *и* хи́бнути чо́го, ко́го ко́му; срв. **Нехватать**. [І чо́го їм неста́є! (Звин.). Невистача́є двох ко́пійок (Київщ.). Село́ чимале́, але́ якесь невесе́ле: дере́в браку́є (Кониськ.). Як рости́нам браку́є життя́ в во́гкій тьмі́, так обо́м нам браку́є простора́ (Л. Укр.). Дівча́т у нас браку́є, а хло́пців си́ла (Сл. Левч.). Коли́ в тебе́ браку́є то́го насіння́, позич йо́го (Стор.). В їх мі́сті браку́є до́брых адво́катів (Грінч.). Лічи́ла ранком війсь́ко, і ба́гато найкращи́х воя́ків у ньому́ бракува́ло (Л. Укр.). Бра́кне ко́пійки (Сл. Гр.). Не бра́кло Охримо́ві розва́ги (М. Вовч.). Не ба́гато йому́ хибува́ло, аби́ всі хати́ обчитати́ (Стефанік). Йо́му ніколи́ слів не хи́бло (Франко)]. *Чего тебе́ -гае́т?* – чо́го то́бі неста́є? чо́го то́бі недоста́ча? (Звин.). *-гае́т двух рублей до полной суммы* – неста́є (невистача́є) два карбо́ванці́ (двох карбо́ванців) до по́вної суми́. *Только этого -вало* – ті́льки цьо́го (то́го) (й) нестава́ло (бракува́ло). [Мені́ ті́льки цьо́го бракува́ло (Н.-Лев.)].

Недоста́ль, см. **Недоста́ча**.

Недоста́ток – 1) *кого, чего* – (*отсутствие*) бра́к (-ку) ко́го, чо́го, (*нехватка*) недоста́ча, неста́ча ко́го, чо́го. [Бра́к фарб на сво́ій палі́трі поет надолу́жує зву́ками (Рада). Бра́к відпові́дної лі́тератури (Наш). Недоста́ча досві́дених робі́тників (Пр. Правда). Недоста́ча сві́жого пові́тря (Франко). На всьо́му (у сві́тлиці) є́ слі́д недоста́чі пильнува́ння (Л. Укр.). Неста́чу вну́трішнього́ змі́сту силку́ється надолужити́ на са́мі нерви́ розрахо́ваними сло́вами (Рада)]. *Вследствие -тка, по -тку чего* – через бра́к чо́го, за бра́ком чо́го, через те що браку́є чо́го, бо браку́є чо́го. [Через бра́к гро́шей му́сили спини́тися всякі́ спра́ви (Доман.). Неможли́вість да́ти місце́ певні́й осо́бі через бра́к вака́нсії (Коцюб.)]. **-ток воды, хлеба** – бра́к (недоста́ча) води́, хлі́ба, безві́ддя (-ддя), безхлі́б'я (-б'я). [Де́котрі од безві́ддя та безхлі́б'я по сте́пу пада́ли (Куліш)]. **-ток надлежащего надзора** – бра́к нале́жного до́гляду, мали́й до́гляд. **-ток памяти, ума** – бра́к пам'я́ти, розу́му. **-ток средств** – а) бра́к за́собів; б) (*бедность*) неста́тки; см. *ниже под 3*); 2) *в чём* – недоста́ча чо́го *и* в чо́му, бра́к чо́го. [Ну, кажи́: чо́го то́бі недоста́ча? (Звин.). Нам недо́бре: в нас хлі́ба недоста́ча (Звин.). Сього́-того́

треба, жінка не вважає: тільки чого недоста́ча, – в ба́тька-ма́тір ла́є (Грінч. III). Коли в монастирях був папі́русу брак, ченці з рукопису старе́ письмо́ змивали (Вороний). Купив-би всього́, та брак гроше́й (Сл. Гр.). *Есть -ток в чём* – бракує чого́, є недоста́ча в чо́му (чого́), (*описат.*) ску́по (то́нко) на що́ *и* чого́, (*шутл.*) посу́ха на що́. [Ску́по в ме́не на гроші́ (Кониськ.). В ме́не гроше́й то́нко (Васильч.). Зна́ть у вас на че́сть посу́ха, в нас – на ко́пійки́ (Рудан.)]. *Нет, не было -тка в ком, в чём* – не бракує, не бракува́ло ко́го, чо́го, нема́(є), не було́ недоста́чі в ко́му, в чо́му, (*гал.*) не хибу́є, не хи́бне, не хибува́ло, не хи́бло ко́го, чо́го. [В збі́рці пое́зій він показав і свої́ гарні прикме́ти, яких у його́ ба́гато, так і хиби́, яких йому́ теж не бракує (Н. Громада). Ні в чи́м не було́ недоста́чі (Квітка). Коли́ вже да́но при́клад, не хи́бло й наслі́дувачі́в (Павлик)]. *Окажется -ток в чём* – виявиться, що бракує (нестає, невивста́чає чо́го); забра́кне що́ *и* чо́го. *Испытывать (терпеть), испытать -ток в чём* – зазнава́ти (*при отрицании ещё знати*), зазна́ти недоста́чі (*нужды: нужди*) в чо́му, (*иногда*) нужда́тися чи́м, бідува́ти на що́, голодува́ти на що́. [Не зазна́ли вони́ ні в чо́му недоста́чі (Коцюб.). Не зна́є ду́ша його́ недоста́чі в нічо́му, чо́го ба́жає (Куліш). Злида́р Макси́м поліно́м дров нужда́вся (Боров.). Найпа́че бідує́ на шта́ні (Корол.). На гребі́нці́ я не голодува́ла (Житом.); 3) (*нужда*) неста́ток, недоста́ток (-тку), (*чаще мн.*) неста́тки, недоста́тки (-ків), (*редко*) неста́чі (-та́ч), (*нищета, убожество*) зли́дні (-нів). [Прийшо́в неста́ток, забра́в і оста́ток (Приказка). Товари́ші насклада́ли з неста́тків свої́ гроше́нят (Р. Край). Ці́ле його́ життя́ пройшло́ в бі́дності́ і недоста́тку (Франко). Вироста́в у зли́днях та недоста́чах (Мирний)]. *Жить в -тке* – жи́ти в (при) зли́днях (при вбо́зтві, убого́), зли́днюва́ти; 4) (*дефект, порок*) ва́да, хи́ба, (*из 'ян*) га́нджа (*ж. р.*), га́ндж (-джу, *м. р. и -джи, ж. р.*) *и* га́нч (-чу, *м. р. и -чи, ж. р.*), дога́на, прига́на. [В не́ї були́ свої́ вади́, – напри́клад, вона́ була́ ду́же го́рда (Грінч.). Не вважа́ючи на дрі́бні ва́ди в його́ тво́рах, Шевче́нко єсть ге́ній (Грінч.). Не до́брый, ка́жеш, борщ? а яка́-ж йому́ ва́да? (Звин.). Не будемо́ випра́вдувати хи́б нашо́го наро́ду (Грінч.). До́брість – на́ша пе́вна хи́ба (Самі́йл.). Це в його́ ма́ленька хи́ба, ма́ленька га́нджа (Н.-Лев.). Ки́нь – як со́кіл, і га́нчу не ма́є (Рудан.). Світа до́бра, ніде́ дога́ни в ній нема́ (Звин.)]. *Пороки и -тки* – хи́би й ва́ди. *Душевный -ток* – душе́вна ва́да. *Органический, природный -ток* – органи́чна, приро́дна ва́да (га́нджа). *Телесный -ток* – тіле́сна ва́да, (*увечье*) ка́ліцтво. *Находит, найти -тки в ком, чём* – знахо́дити, зна́йти ва́ди (хи́би, га́нджу, га́ндж, га́нч) в ко́му, в чо́му, га́нчува́ти ко́го, що́, дава́ти, да́ти дога́ну (прига́ну, га́ньбу) ко́му, чо́му. [Ді́вчина вереду́є з жени́хами, га́нчує (Гуманщ.). Світа до́бра, ні́хто дога́ни не дасть (Чигиринщ.)].

Недоста́точно, *нрч.* – не до́сить, не до́сталь, (*мало*) ма́ло. [Як ко́жний з нас поми́лився, чи не до́сить був завзя́тий, ми... (Самі́йл.)].

Недоста́точность – 1) недоста́тність (-ности), (*недостача*) недоста́ча, брак (-ку), (*недостаточное количество*) недо́сталь (-ли) чо́го. **-ность доказательств** – недоста́тність (недо́сталь) до́казів (Сл. пр. м.). **-ность питания** – недоста́тність харчува́ння, недоста́тне (зли́денне, мізе́рне) харчува́ння; 2) (*малосостоятельность*) не́заможність, ма́лозамо́жність (-ности).

Недоста́точный – 1) недоста́тній, (*малый*) ма́лий. [Недоста́тня успі́шність у́чнів (Ки́їв). Недоста́тні підста́ви (Ки́їв)]. **-ное количество чего** – недоста́тня кі́лька́сть, недо́сталь (-ли) чо́го; 2) (*малосостоятельный*) не́замо́жний, ма́лозамо́жний.

Недоста́ча – брак (-ку), недоста́ча, неста́ча, (*диал.*) неві́стачка чо́го; *срв. Недоста́ток 1 и 2*. [Як неві́стачка дров, то я дам ху́ру (Кані́вщ.)]. *При -че, в случае -чи* – коли́ (якщо́) нестає́ (неві́стачає́, браку́є), (*в будущем*) коли́ (якщо́) неставати́ме (неві́стачати́ме, бракува́ти́ме).

Недоста́ющий – відсу́тній, недохва́тний, неві́стачений, (*недополученный*) неди́браний, (*зан.*) браку́ючий, (*нехватавший*) забра́клий, (*обычно*) яко́го нестає́ (неві́стачає́, браку́є). **-щее** – відсу́тнє *и т. п.*; недо́бір (-бору). *Пришлите мне всё -щее* – наді́шліть мені́ весь мій недо́бір (все, чо́го мені́ нестає́ *и т. п.*).

Недосяга́емость, -мый, см. Недостижимость, -мый.

Недостижи́мо, нарч. – недосяжно.

Недостижи́мость – недосяжність (-ности).

Недостижи́мый – недосяжний, (*редко*) неосяжний, недосяглий; *срв.* **Недосяга́емый.**

[Недосяжний ідеал (Крим.). Хто наш проводір? – Та далéка мрія, недосяжна, як марево пустині (Л. Укр.). Туга за чимсь далéким і неосяжним (Франко)].

Недості́жність, -ний, см. Недостижимость, -мый.

Недостове́рно, нарч. – непéвно, не цілком пéвно, неправдіво, не цілком правдіво, невіро[и]гідно.

Недостове́рність – непéвність, нецілковита пéвність, неправдівість, нецілковита правдівість, невіро[и]гідність (-ости).

Недостове́рный – непевний, не цілком певний, неправдивий, не цілком правдивий, не гідний віри, невіро[и]гідний. [Історик повинен усі джерéла перевірити, одкинути все віри негідне (Рада)].

Недосто́ин – негідний *и* (*им. ед. м. р.*) негóден, нева́ртий *и* (*им. ед. м. р.*) нева́рт, (*ц.-слав.*) недостóйний. *Он -ин, она -йна этой чести* – він негóден (нева́рт), вона негідна (нева́рта) цієї чéсти.

Недостóй и Недостóйка – недостóй (-то́ю).

Недостóйно, нарч. – негідно, (*ц.-слав.*) недостóйно.

Недостóйность – негідність, (*ц.-слав.*) недостóйність (-ности).

Недостóйный – негідний, (*ц.-слав.*) недостóйний когó, чогó. [Негідні його́ чуття (Франко).

Підмовляти на негідне, на ганéбне діло (Франко). Як благáти маю я негідний пречистую тебе? (Л. Укр.). Звикає до думки, що його́ мо́ва – щось низьке, недостóйне (Крим.)].

Недостро́енный – недобудóваний, (*о каменном, кирпичном строении*) недомурóваний.

[Недобудóвана хáтина (Куліш)].

Недосту́п – непри́ступ, недосту́п (-пу).

Недосту́пно, нарч. – непри́ступно, недосту́пно, (*недосягаемо*) недосяжно; *срв.* **Недосту́пный.**

[Мріє здалéка моїм очам так непри́ступно, як і ті́ гори (Л. Укр.)].

Недосту́пность – непри́ступність, недосту́пність, (*недосягаемость*) недосяжність (-ности); *срв.* **Недосту́пный.** [В непри́ступності суворій в глибинах землі (Чупр.)].

Недосту́пный – непри́ступний, недосту́пний, (*недосягаемый*) недосяжний ко́му *и* (*реже*) (за-) для ко́го, чо́му *и* (*реже*) (за-) для чо́го. [Непри́ступна фортеця (Київ). Він (чоловік) мені здавався суворим, непри́ступним (Кониськ.). Закордонні видання тоді зовсім за-для нас непри́ступні були (Грінч.). Там йому́ зати́шне місце, непри́ступне для люде́й (Крим.).

Захисток, недосту́пний лю́дському о́кові (Грінч.). В них недосту́пне ціну найви́щу має (Куліш). Чванькува́ти та недосяжні лю́ди (Яворн.). Не бу́дьте недосяжні, як скéля (Грінч.).

Ви́ща осві́та робила́ся недосяжно́ю для кля́си тру́дящих (Азб. Комун.). То річ недосяжна за-

для звичáйного робітника́ (Черкас.). **-ный злобе, сознанию** – непри́ступний (недосту́пний)

злобі́ *и* для злобі́, непри́ступний (недосту́пний, недосяжний) свідомості́ *и* для свідомості́.

[Серце в вас злобі́ недосту́пне (Самійл.)].

Недосу́г – 1) *сщ.* – брак (-ву) ча́су, ніко́льство, недозві́лля (-лля). [Та все, ба́ч, ніко́льство

трикляте – зайво́го ча́су не було (Мо́ва). Як до ці́па, так і ніко́льство у його́, а до дівчат... (Кониськ.).

За -гом, по -гу – за бра́ком ча́су, за ніко́льством. [В не́ї, за ніко́льством,

назбирала́ся си́ла неми́тої бі́лизни (Загірня)]; 2) *нарч.* – ні́коли, нема́(є) ко́ли, нема́(є) ча́су,

(*диал.*) нема́(є) впра́вки, невпра́вка. [Ні́коли усма́к засну́ти, ні́коли борщу́ сьорбну́ти (Котл.).

Не то що виспатись, а й попо́їсти нема́ впра́вки (Кролеве́ч.). Я-б да́вно була́ прийшла́ до вас,

дак усе́ невпра́вка, сво́єї робо́ти бага́цько (Борз.). *Мне -су́г* – мені ні́коли, я не маю́ ча́су.

Недосу́житься – ні́колитися.

Недосу́жно, нарч., см. Недосуг 2. -но стало кому – ста́ло ні́коли, за́ні́колилося ко́му. [Чо́го то́бі

так заніколилось? (Липовеч.)].

Недосужный – (о человеке) невільний, заклопотаний (справами), обтяжений (обов'язками, працею); (о дне) невільний, гарячий, повний праці.

Недосул – недообіцянка, (действие ещё) недообіцяння.

Недосушка – 1) (действие) недосушування, *оконч.* недосушення *и* недосушіння; 2) (состояние) недосохнення (-ння), недосохність (-лости).

Недосчитывать, недосчитать и недочесть – недолічувати, недолічити когó, чогó, до чогó.

Недосчитанный – недолічений. **-ться** – недолічуватися, недолічитися чогó.

Недосчитывающийся, прлг. – недолічений, недібраний; *см. ещё Недостающий.*

Недосыл и Недосылка – 1) (действие) недосилання, *оконч.* недослання *и* недіслання, недосил (-лу); 2) (недосланное) недіслане (-ного), недосилка.

Недосыльный – недісланий.

Недосыльщик, -щица – недосілач (-ча), -силачка.

I. Недосыпание – недосипання *и* недосипляння, недосип (-пу); *срв. I. Недосыпать.* [Чи ти з недосипу забув, хто сам еси? (М. Левиц.)].

II. Недосыпание – недосипання (-ння); *срв. II. Недосыпать.*

I. Недосыпать, недоспать – недосипати *и* недосипляти, недоспати. [Доводилося недосипляти й недоїдати (Брацл.)].

II. Недосыпать, недосыпать – недосипати, недосипати чогó. **Недосыпанный** – недосипаний. **-ться** – недосипатися, бути недосипаним.

Недосыпка – недосипання, *оконч.* недосипання, недосип (-пу).

Недосыть – 1) (состояние) ненасит (-ту), ненаїсть (-ти), (*грубо*) ненаже[и]р (-ру). [Ненажир напав (Номис)]; 2) ненаситний (-ного), -ситна (-ної), (*обжора*) ненажера, обже[и]ра (*общ. р.*).

Недосышка, см. Недосушка 2.

Недосягаемо, нарч. – недосяжно.

Недосягаемость – недосяжність (-ности).

Недосягаемый – недосяжний; *срв. Недостижимый и Недоступный.* [Дрижали зорі у недосяжній вишині (Черняв.)].

Недотёпа – недотёпа, нетіпака (*общ. р.*) (*головотяп, -тяпка*) головотес, -теска, головотеса (*общ. р.*), бараняча голова. [Бачу, що писав якийсь недотёпа (Мова). Чогó він такий бідовий зробився? то нетіпака така була, а то хоч на ножа готов лізти (Борз.)].

Недотлёвший – недотлілий, (о горящем ещё) недожеврїлий.

Недотрога – 1) (*общ. р.*) недоторка, недотика, незаймай-менé, (*пренебр.*) нечіпаха, нечіпайло, незаймайло, (*м. р.*) недоторканий, недоторкливий (-ого), (*ж. р.*) недоторкана, недоторклива (-ої). [Дивись, яка недоторка! і пожартувати не можна (Сл. Ум.). Отó яка недотика! (Шевч.). Чи ти ба, яка нечіпаха! (Мова). Така недоторкана звичайно, вона ставала щирою до того, до когó схилялось її серце (Грінч.). Оце недоторканий дядько, неначе молодіця (Н.-Лев.). Він недугує усé, то недоторкливий такий (М. Вовч.)]; 2) *бот. Impatiens noli tangere L.* – розрив-трава, не-руш-менé, не-зачіпай-менé, недотика.

Недотыка, см. Недотрога 1.

Недотыкомка – недотика, недоторка; *срв. Недотрога 1.*

Недоугливание, Недоугление – недовуглювання, недовуглення, нецілковите звуглювання, звуглення.

Недоугливать, недоуглить – недовуглювати, недовуглити, не зовсім (не цілком) звуглювати, звуглити що. **Недоугленный** – недовуглений, не зовсім (не цілком) звуглений. **-ться** – недовуглюватися, недовуглитися; бути недовуглюваним, недовугленим *и т. п.*

Недоуздковый – недоуздковий, обротяний, обротьковий, кантарковий, кантаровий; *срв.*

Недоуздок.

Недоуздок – недоуздок (-дка), (*обычно: обротъ*) обротъ (-ти), обротька, (*пров.*) кантарка (-ки), (*реже*) кантар (-ру), кантарок (-рка). [Батько веде того коня за недоуздок (Рудч.) Бодай же тії коні воронії да й обротей не зносили (Грінч. III). Моя кобильчина зорнула (*высвободила голову*) з кантарки і як у воду впала (Канівщ.)].

Недоук и **Недоука**, см. **Недоучка**.

Недоукраїнізований и **Недоукраїнізований** – недоукраїнізований.

[Недоукраїнізовані урядовці (Г. Шкур.)].

Недоулок – сліпий за(в)улок (-лка), сліпа вуличка, зазубень (-бня).

Недоумевать – недомислюватися и недомислятися, недоміркуватися, недорозуміватися, (*не понимать*) не розуміти, (*грубее*) не тямити, не могли втіямити, (*колебаться*) вагатися, (*быть неуверенным*) бути непевним, (*не знает, что делать, сказать и т. п.*) не знати, що робити, сказати и т. п., (*быть в нерешительности*) (бути) ні в сих, ні в тих; (*изумляются*) дивуватися, чудуватися; (*чаще как песенный оборот*) не здумати думки, не змислити мисли. [Кохання своє він зустрів, як раптово катастрофу; спочатку він нічого не міг утіямити й запитував себе, що-ж власне з ним робиться (В. Підмог.). *Что же вы -вааете? всё ясно – чого-ж ви не розумієте (не (в)тіямите, вагаєтесь, втіямити не можете)? все ясно. -ваю, что бы это значило – не можу зрозуміти (втіямити) (или не врозумію), що-б це мало значити (визначати, означати). Оставалось только -вать и удивляться – лишалося тільки дивуватися і чудуватися. Недоумевая* – недомислюючись, недоміркуючись; не розуміючи, не тямлячи; вагаючись; см. *ещё Недоуменно и Недоумение (В -нии)*. [Недомислюючись, я питаю себе: «Як се сталося?» (Крим.). «Тероризм не здається мені чимсь диким», – казав я, все недоміркуючись, куди це він гне (Крим.)].

Недоумевающе, *нрч.* – недомисленно; (*нерешительно*) нерішуче; *срв. Недоуменно*.

[Полковник подививсь на його недомисленно (Корол.)].

Недоумевающий, *нрлг.* – недомислений, (*не понимающий*) нетямущ[ч]ий; (*нерешительный*) нерішучий. [Він глянув на мене недомисленим поглядом (Корол.). Гнат звів очі на батька й позирнув нетямущим поглядом, ніби не розібрав, чого батько хоче (Крим.)].

Недоумение – недомисл (-лу), (*непонимание*) нерозуміння и (*реже*) непорозуміння, (*оконч.* незрозуміння), невтяма, недоміркування, (*грубо*) невторопання, (*колебание*) вагання, (*неуверенность*) непевність (-ности), (*сомнение*) сумнів (-ву), недомудрення. [Отже глибини всі розгадано, отже з'ясовано всі недомудрення (П. Тичина). В його очах відбивається недомисл: «що це?» (Корол.). «Не знаю – це не значить, що їх не було», – справедливо кінчає: він свої недомисли (Рада). Немов якесь вічне непорозуміння стоїть в душі у письменниці (Рада)]. *Быть в -нии (не понимать)* – не розуміти, (*колебаться*) вагатися, (*быть в нерешительности*) бути ні в сих, ні в тих. *В -нии* – недомисленно, не домислюючись, в недомислі; (*в нерешительности*) ні в сих, ні в тих; см. *ещё Недоуменно и Недоумевая (под Недоумевать)*. [Я спинився й стояв у недомислі (Н.-Лев.). Він стояв ні в сих, ні в тих, бо не міг зорієнтуватися (Київ)]. *С -нием* – недомисленно, з недомислом, з не(по)розумінням; см. *ещё Недоуменно*. [«Ви-ж погодилися в принципах», – сказала з недомислом Сая (Н.-Лев.). Спочатку з непорозумінням, а потім з чуттям страху став дивитися на батька (Виннич.)]. *Полное (полнейшее) -ние* – цілковите не(по)розуміння. *В полном, полнейшем -нии* – нічого, нічогісінько не розуміючи (не тямлячи, не розбираючи). *Быть в полнейшем -нии* – нічогісінько не розуміти (не тямити), нічогісінько не могли з[в]розуміти (втіямити). *Я в полнейшем -нии* – я нічогісінько не (в)розумію (не (в)тіямлю, не розбираю), я й думок не зберу, я нічогісінько втіямити не можу, (*в песнях*) не здумаю думки, не змислю я мисли. *Я пришёл в -ние* – я (того, нічого) втіямити не (з)міг, я аж знерозумнів, я запантеличився; я став ні в сих, ні в тих; мене посіло (обгорнуло) вагання; мене посіла (взяла) непевність, мене посів (взяв) сумнів (недомисл).

Недоуменно, *нрч.* – недомисленно, (*с недоумением*) незрозуміло, непорозуміло; *срв.*

Недоумевающе. [Він недомисленно глянув на мене (Корол.). Стурбований, поводячи кругом незрозуміло очима, сидів у кабінеті (Васильч.). Мати закрила очі й непорозуміло стиснула плечима (Виннич.)].

Недоумённость – недомисленність (-ности).

Недоумённый – недомислений; (*непонятный*) непорозумілий, недорозумований. [Серед товариства запанувала поважна тиша, під якою чувається так виразно недомислений ляк (Корол.)]. **-ный вопрос** – недорозумоване (непорозуміле, нерозв'язне) питання.

Недоумие – недоумство.

Недоумный – недоумкуватий.

Недоумок – недоум (-ма), недоумок, недоумко, недо́тямок (-мка), недо́тяма. [Недоуми! занастали божий рай! (Шевч.). Всі ті люди, чи вони розумні чи недо́тямки, дивилися на мене (Кониськ.)].

Недоуч и Недоученка, см. **Недоучка**.

Недоучившийся – недочечений. [Недочечений корпусянський вихованець (Мова)].

Недоучка – недоук (м. р.), (*диал.*) недовучка[о] (*общ. р.*). [Ще недоук, не все зна (М. Вовч.). По селах ковалі – самі недовучки (Звин.)].

Недохвал и Недохвалка – недохвалювання, *оконч.* недохвалення и недохваління, недохвала.

Недохватка – недостача, недохват (-ту), (*недочёт*) недолік (-ку).

Недохватки – недохапки, недохватки (-ків); (*недоедки*) недоїдки (-ків).

Недоход – недоходження (-ння), неприхід (-ходу); (*неприбытие*) неприбуття (-ття).

I. Недочётъ, -ся, см. **Недосчитывать, -ся**.

II. Недочётъ, см. **Недочитывать**.

Недочёт – 1) (*недостача*) недолік (-ку), (*дефицит*) недобір (-бору). [Думав, заробив на ярмарку, аж виходить, що грошей недолік (Звин.). Продав на десять карбованців, а в кешені тільки вісім: два карбованці недобору (Крим.)]; 2) (*недостаток, порок*) хиба, вада. [Громадські хиби (Рада)]; 3) (*в работе*) хиба, огріх (-ху).

Недочётный – недоліковий, недоборовий; (*недосчитывающийся*) недолічений, недібраний; см. *ещё Недостающий*. **-ная ведомость** – відомість недобору.

Недочитывать, недочитать и недочётъ – недочитувати, недочитати що. **Недочитанный** – недочитаний. **-ться** – недочитуватися, бути недочитуваним, недочитаним.

Недошибать, недошибить, см. **Недобрасывать**.

Недошитый – недошитий. [Недошита блюзка (Л. Укр.)].

Недошлый – 1) (*недоразвившийся*) недійшлий, недоспілий. [Ще ти дитя молодé, розумом недійшло (Метл.)]; 2) (*о хлебе на корню*), см. **Недозрелый**, 3) (*о хлебе печёном*), см.

Невыпеченный; 4) (*не мастер*) невмілий, неправний, (*сиц.*) не майстер (-тра, м. р.), не майстриня (*ж. р.*), нетямуха, (*пров.*) нетімаха (*общ. р.*), (*с ирон. оттенком*) недойда (*общ. р.*).

Недреманный и Недремлющий – недрімливий, недріманий, (*обычно: неусыпный*) невисипуший. [На замку є недрімливі очі, що не допустять лихого ворога (Ор. Левиц.). Надіюся на себе й на свої обидва невисипущі ока (Грінч.)].

Недро и (обычно мн.) Недра – надро (-ра) и (*мн.*) надра (-дер и -дрів); *срв.* **Лоно**. [Що в земнім глибокім надрі заховалося від ока (Грінч.). Прийняв чумака вільний степ у своє надро (Коцюб.). Вода просякає до надрів землі (Троян.)]. **В -рах земли** – в надрах землі, в зёмних надрах. **Материнские -ра** – а) (*утроба*) матірне надро, матірні надра; б) (*лоно*) матірне лоно.

Недровый – надровий.

Недруг – неприятель (-ля), недруг, (*обычно*) ворог (-га). [Кругом неприятелі; нема на ко́го здатися (Київщ.). Піднявсь на всіх недругів отчизни батько Хмельницький (Куліш). Візьме відра опівночі, піде за водою, щоб вороги не бачили (Шевч.)].

Недру́жба – неприязнь (-ни).

Недружелюбие – неприязнь (-ни), неприязність (*недружественность*) недружність; (*неблагодарность*) неприязнь, неприхильність, неприхилля (-лля), неласкавість (-ости) до ко́го.

Недружелюбно, *нрч.* – неприязно, (*недружественно*) недружньо; (*неблагодарно*) неприязно, неприхильно, неласкаво. [Неприязно поводи́шся ти, зго́рда (Л. Укр.). «Ті́хше, а то ще почують», – сказа́в він неприхильно (Грінч.). «Хіба́ я вміва́ю?» – неласкаво одгризну́вся я (Крим.)].

Недружелюбность – неприязність (-ности); *см.* **Недружелюбие**.

Недружелюбный – неприязний, (*недружественный*) недружній; (*неблагодарный*) неприязний, неприхильний, неласкавий до ко́го. [Проша́й, зе́мле, неприязний краю! (Шевч.)].

Недружеский *и* **Недружественный** – неприязний, неприятельський, недружній.

Недружественно, *нрч.* – неприязно, не по-приятельському, недружньо, не по-дружньому.

Недружний – неприятельський, недружній.

Недружно, *нрч.* – 1) (*не в одно время*) недружно, не враз, не разо́м, неодностайно, (*пров.*) невдру́жку; 2) (*не в ладах*) недружно, не в (до́брій) (з)ла́годі, не в ладу́ (з ким).

Недружный – недружній *и* (*реже*) недружній, неодностайний. [Їхні́ голо́си, висо́кі, неодностайні, різали́ ву́хо (Микит.)].

Недуг – недуга (-ги, *ж. р.*), недуг (-гу, *м. р.*), сла́бість (-бости), х(в)оро́ба, х(в)оро́ість (-рости), немі́ч (-мочи). [Не сме́рть стра́шна, а недуга (Номис). За́роди сме́ртельної недуги (Франко). (Публіка) прибула́ сюди́, щоб ви́зволитись від своїх недугів (Л. Укр.). Со́нце го́їть усі́ сла́бості ті́ла і ду́ха (Л. Укр.). Со́н то, чи дру́га, стра́нніша, немі́ч вас похили́ла (Мирний)].

Недугование – нездужання, недугування, недужання, слабування, х(в)орування на що.

Недуговать – нездужати, недугувати, недужати, слабувати, х(в)орувати на що.

Недужливый – недужливий, слабовитий, х(в)оровитий, х(в)оробливий, (*хилый*) хі́рий, хі́рний, хі́р'явий, кво́лий.

Недужный – недужний, недужий, недугий, сла́бий, х(в)о́рий. [Всі́, в ко́го бу́ли недужні́ на всякі́ хвороби́, приво́дили до його́ (Куліш). Не́дуже се́рце моє́ (П. Тичина). Я же́нчик (*жнец*) недугий (Макс.)].

Недуренький – нічоге́нький, байдуже́нький. [Чо́біткі – байдуже́нькі (Звин.)].

Недурно, *нрч.* – непога́но, незле́, (*диал.*) незгі́рш(е), несугі́рш(е), (*ничего себе*) нічоге́нько. [Співа́є непога́но (Київц.). Рабо́та зробо́лена незгі́рше (Липовеч.). Жи́веться мені́ несугі́рш (Липовеч.). Ози́міна нічоге́нько пока́зує на цей рік (Коцюб.)].

Недурной – непога́ний, (*диал.*) незгі́рший, несугі́рший, (*ничего себе*) нічоге́нький, байдуже́нький. [На се́лі в нас є́ непога́ні шевці́ (Житом.). Що́-ж, і го́рщик непога́на рі́ч в потре́бі (Рада). На́че незгі́рші оселе́дці (Борз.). Чолові́к він несугі́рший (Липовеч.). Нічоге́нький тютю́н (Свидн.). Борщ байдуже́нький (Звин.)]. **-ре́н собо́й** – непога́ний з се́бе (з ли́ця, на в́роду, *по виду́*: на ви́гляд), незгі́рший на в́роду. [Чолові́к ро́ків 35, непога́ний з се́бе (Грінч.). Вона́ непога́на на в́роду (Звин.). Се́ був чолові́к і на в́роду незгі́рший і на в́дачу (М. Вовч.)]. **-но бы́ло бы́ пообедать** – не пога́но (не зле) бу́ло-б пообі́дати, не зава́дило-б пообі́дати.

Недюжинный – незвичайний, небуденний, не аби́-який. [По́ет небуде́нної си́ли (Н. Громада)].

Неё́ (*род. и вин. п. ед. ч. ж. р. от мест. Он после предлогов*) – 1) *с род. п.* – (без, в, до, з, коло *и т. п.*) не́ї. [Без не́ї в ха́ті яко́сь су́мно (Шевч.)]; 2) *с вин. п.* – (в, за, на, про, через *и т. п.*) не́ї (*зап. и правобер.* ню). [Гля́нув ќруго́м се́бе і на не́ї (Шевч.). Я-ж вам про́ ню каза́в (Звин.). Поди́віться на ню́, – яка́ вона́ га́рна! (Брацл.)].

Неестественно, *нрч.* – неприро́дн(ь)о, ненатурально́; (*искусственно*) штучно́. [«Чи це ти

обламався в дорозі?» – спитала вона ненатурально високим тоном (Н.-Лев.).

Неестественность – неприродність, ненатуральність; (*искусственность*) штучність (-ности). [Ненатуральність моїх відносин до вас (Франко). Сю ненатуральність помітили (Грінч.).]

Неестественный – неприродни[і]й, ненатуральний, (*противоестественный*) протиприродний. [Чудне, неприродне світло (Коцюб.). «Неприродньо все це», – зідхнув Степан (В. Підмог.). Вона лежить, простягнувши голі ручки, витягнена й ненатуральна, як воскова лялька (Коцюб.).] **-ные уклонения** – протиприродні збочення.

Неждан(н)о, *нрч.* – несподівано, (*редко*) неждано, (*вдруг*) раптом, зненацька, враз, нараз, як стій. [Ми вертали додому поволі, манівцями, щоб де несподівано не попалися в руки жандарам (Франко)]. **-н(н)о-негадан(н)о** – (цілком) несподівано, неждано-негадано, зненацька. [Неждано-негадано їй упала з неба удача (Виннич.).]

Неждан(н)ый – несподіваний, (*редко*) нежданий. [Сказала ти мені своє нежданє слово (М. Рильськ.).] **-н(н)ый-негадан(н)ый** – несподіваний, нежданий-негаданий.

Нежелание – небажання, нехотіння (-ння), (*неохота*) нехіть (-хоти), неохота. *При -нии кого* – коли (як, якщо) не хоче (не схоче, не захоче) хто.

Нежелательный – небажаний. **-но было бы** – небажано було-б, небажана річ була-б, не хотілося-б.

Нежели, *союз* – ніж, аніж, як; (*в сравнении при именах и местоим.*) ніж (аніж) (*с им. п.*), від (*с род. п.*), над, за (*с вин. п.*). [Півень більше начитав, ніж ти (Коцюб.). Любіше їм загинути, аніж без волі жити (Грінч.). Іти тепліше, як їхати (Проскурівщ.). Нема сильнішого від (над) мене (Київщ.). Розумніший за сестру (Звин.). За нас розумніший (Чуб.).] *Прежде -ли* – перш(е) ніж (як), перед тим як, (*реже*) передніше (передше) як (ніж).

Неженатый – нежонатий, (*безбрачный*) безженний. [Ой, я в тебе, моя маїти, нежонатий хіджу (Грінч. III). У нього троє синів: усі живуть безженні (Слов'яносербщ.).] **-тый молодой человек** – молодик (-ка), (*парень*) парубок (-бка).

Нежение – пещення, пестіння, пестування, голублення, милування; кохання, викохування, плекання; *срв.* **Нежить**. [Не зазнала вона матчиного голублення (Кониськ.).]

Неженка – 1) (*м. р.*) пестун (-на), пещений (-ного), (*зап.*) пестій (-тія), (*маменькин сынок*) мамій (-мія), (*баловень*) мазун (-на), плеканець (-нця); *ум.* пестунчик, мазунчик. [З тих одинаків-плеканців і виходять злодії (Звин.);] 2) (*ж. р.*) пестуха, пещена (-ної), (*зап.*) пестійка *и (реже)* пестінка, коханка, (*баловница*) мазуха; *ум.* пестушка, мазушка. [Вона була в їх така коханка, що виросла, а не вмiла діла робити (Рудч.).]

Нежень, *см.* **Неженка 1.**

Неживой – неживий, (*мёртвый*) мёртвий. [Хіба квітки чують? адже вони неживі (Грінч.).]

Нежилец – нежитець (-тця); *срв.* **Жилец 2.**

Нежилица – неживуща (-щої); *срв.* **Жилец 2.**

Нежилой – 1) (*о доме, где не живут*) нежилий. **-лой дом** – нежилий (пустий) будинок, пуста. [Пустку затопити нема кому (Шевч.);] 2) (*о строении, где нельзя жить*) нежитловий, непридатний щоб жити (мешкати).

I. Нежить, *сщ.* – нечиста сила, нечисть (-ти), погань (-ни).

II. Нежить, *глагол.* – пестити (пещу, пестиш), пестувати, голубити, милувати, (*редко*) ніжити, (*зап.*) ніжити, (*холить*) кохати, викохувати, плекати когo, що, (*перен.*) в розкоші купати; *срв.*

Лелеять. [Його (море) сонечко пестить кохано (Л. Укр.). Сумно пестила їх нічка осіння (Чупр.). Власне безсилля колисало й пестило Марту (В. Підмог.). Галя його заспокоювала, голубила (Мирний). Образ за образом проходили йому в голові, голублячи його відблиском перебутого щастя (Грінч.). Буду тобі годити, буду тебе ніжити (Квітка). Як ягідку, як пташечку, кохала, ростила (дочку) (Шевч.).] **-жить слух** – голубити (тішити) слух ((в)ухо).

Нежащий – що пестить *и т. п.*; пест(л)ивий, приголубливий. **Неженный** – пещений, голублений; коханий, плеканий. [Пещена Катерина не була слухняна (Грінч.).] **-ться** – 1)

(стр. з.) пеститися, голубитися; бути пещеним, голубленим; кохатися, викохуватися, плекатися, бути коханим, плеканим; 2) (возвр. з.) пеститися, пестуватися; розкошувати, (редко) ніжитися; (в постели) вилежуватися, (валяться) викачуватися. [У спеці опівденній так солодко пеститись у воді (Грінч.). Хлопчик пеститься на зеленій шовковій травіці (Грінч.). На сонці і пеститься й мліє переспіло-солодка малина (М. Рильськ.). Чому не йде до свого діла? що вона ніжитья мов пані? (М. Вовч.). Ми робимо, а вона на подушках викачується (Звин.)]; 3) (взаимн. з.) голубитися, голубкатися, милуватися, пеститися, пестуватися (з ким); срв. **Ласкаться 2**.

Нежнейший – найніжніший, (сильнее) як [що] найніжніший *и т. п.*; срв. **Нежный**.

[Найніжніші квітки (Вороний)].

Нежненький – ніжненький, делікатненький, тендітненький; лагідненький; срв. **Нежный**.

[Голосочок у неї ніжненький (Мова)].

Нежненько, *нрч.* – ніжненько, делікатненько, тендітненько; лагідненько; срв. **Нежный**. [Усе в неї виходе якось легенько та тендітненько (Мова)].

Нежнёхонький – ніжнесенький; (самый нежный) ніжнісінький.

Нежнёхонько, *нрч.* – ніжнесенько, ніжненько; ніжнісінько; срв. **Нежнёхонький**.

Нежничание – 1) панькання, маніження; марципанство; 2) упадання, приміляння; залицяння, лицяння, женихання; 3) милування, голублення. Срв. **Нежничать**.

Нежничать с кем – 1) (возиться) панькатися, маніжитися, (деликатничать) делікатність розводити, (миндальничать) марципанитися, марципани розводити з ким; 2) (любезничать) упадати коло кого, примілятися до кого, мастити медом кого; (волочиться) залицятися, лицятися до кого *и з ким*, женихатися з ким; розводити ніжні розмови з ким; 3) (миловаться) милуватися, голубитися, голубкатися з ким.

Нежно, *нрч.* – 1) ніжно, делікатно, тендітно; лагідно; (чувствительно) чуло; срв. **Нежный**.

[Хтось гладив ниви, так ніжно гладив (П. Тичина). Піскова земля його гойдає ніжно, мов коліска (М. Рильськ.). На се дівча дивились ви так ніжно (Куліш). Не голосно, – лагідно, ніжно грай (Л. Укр.). Він їй так лагідно пожалував, що вона заразісінько втихомірилася (Звин.). Ніхто Ганнусі щіро й чуло не любив (Ор. Левиц.). «Сестро моя мила!» – чуло промовив він (Стор.)]; 2) (в сложении) ніжно-, ніжно, *напр.*: ніжно-синій, ніжномрійний.

Нежноватый – досить *или* надто ніжний (делікатний *и т. п.*); срв. **Нежный** *и* **Нежненький**.

Нежность – 1) (свойство, качество) ніжність, делікатність, тендітність; м'якість; лагідність; чулість (-ости); срв. **Нежный**. [(Цей мотив) ритмом ніжності й химери ще наших неньок веселив (М. Рильськ.)]; 2) (чувство нежной любви) ніжність, (ласка) ласка, прихилля (-лля), чулість (-лости). [Олеся до мамуні почувала вдячну ніжність (Виннич.). Не одразу розпізнаєш, у кого в серці є ласка, а в кого нема (Звин.). Вона з матернім прихиллям цілувала й голубила мене (Крим.). Стріньмо (їх) серцем одвертим і чулості повним (Самійл.). Плач Ярославни дихає глибокою чулістю (Рудан.)]; 3) **-сти** (*мн. ч.: из явления -ти*) – ніжності (-стей), пестоші (-щів *и* -щей), пестування, пещення, пестіння, лашення, (с подольщением) приміляння (-ння, *ед. ч.*). [Гані такє стало гидке те лукаве пестіння, що вона... (Н.-Лев.). Не могла його звеселити ніяким своїм прихиллянням та щибетанням (Грінч.)]. *Говорить -сти* – говорити ніжності; розводити ніжні розмови; *см. ещё*

Любезничать 2. **Телячьи -сти** – телячі ніжності, теляче лашення.

Нежный – 1) (негрубый) ніжний, делікатний; тендітний; (мягкий) м'який; (ласковый, кроткий) лагідний. [Ніжна Навзікає, струнка дочка феакського царя (М. Рильськ.). Розбіті ніжні ворогі (П. Тичина). Ніжний звук (Франко). Ніжний шелест молодих розмов (М. Рильськ.). Будем іти ми з тобою в ніжному вітрі до рання (Сосюра). Холод торкається делікатного дітського тіла (Коцюб.). Делікатні риси жінчиного обличчя (Грінч.). Куц черемхи з медовим запахом білих делікатних китиць (Коцюб.). Показав мені трьох дітей, чистеньких, тендітних (Грінч.). Білі тендітні руки (Мирний). Осінь тендітна (Сосюра). Зорі

лагідні, як очі дівочі (Л. Укр.)]. **-ный взгляд** – ніжний (прихильний, лагідний) погляд. **-ный вкус** – ніжний (делікатний, тонкий) смак. **-ный голос** – ніжний (делікатний) голос. **-ная работа** – делікатна (тонка) праця (робота). **-ные речи** – ніжні слова, ніжні розмови, ніжна мова. **-ные слова** – ніжні (милі) слова. **-ная улыбка** – ніжна (лагідна) усмішка (посмішка). **-ные чувства** – ніжні почуття. *Лебяжий пух -нее всякой шерсти* – лебединий пух ніжніший (делікатніший, м'якший) за всяку шерсть; 2) (*слабый, хрупкий, требующий бережного обращения*) ніжний, тендітний, делікатний, (*диал.*) (в)утлий. [Прибита градом ніжна квітка (Л. Укр.). Ніжне коріння вода з його рідного ліжка вирвала (Грінч.). Нерухомо стояли стрункі берези, мов тендітні панночки в білих суконьках (Черкас.). Лямпа – річ тендітна: торкнеш возом – наробиш шкла (Васильч.). Тендітна лірика (О. Пчілка). Чи ти ба, який делікатний, – йому й слова не можна сказати! (Брацл.). Гречка вутла – боїться морозу (Лебединц.). Дуже вутла жінка: аж кричить-розривається за родивом (Бердянц.)]. **-ный возраст**, **-ные лета** – ніжний (делікатний) вік, ніжні літа. **-ный пол** – ніжний (тендітний) рід, жіноцтво. **-ное растение** – тендітна рослина, ніжна рослина. **-ное тело сложение** – тендітна будова тіла, тендітна статура; 3) (*чувствительный, чуткий*) ніжний, чулий. [Ніжна душа (Крим.). З ніжним серцем, самотнім і чулим, до села я приїду (Сосюра). Ніжна лірика (Влизько). Материнські очі чулі (Франко). Лунала журливая, чула музика (Л. Укр.). З потоку гуків чулих серенада виринала (Л. Укр.)]. **-ный слух** – чулий (ніжний) слух; 4) (*любящий*) ніжний. **-ная мать** – ніжна мати.

Незабвенно, *нрч.* – незабутн(ь)о, вікопомно, вікопам'ятно.

Незабвенность – незабутність, вікопомність, вікопам'ятність (-ности).

Незабвенный – незабутній, (*редко* незабутний), вікопомний, вікопам'ятний; (*незабытый*) незабутий. [Микола Дмитрієв – незабутній перший редактор «Рідного Краю» (Рідний Край). Незабутня поря! (Коцюб.). Марусенько моя незабутная! (Квітка). 60-ті роки минулого століття – то вікопомні роки в історії просвіти (Яворн.). О, вікопам'ятна свята хвилино! (Куліш). О, друже, мій добрий, друже незабутий! (Шевч.)].

Незаборонный, *см.* **Невозбранный**.

Незаботливо, *нрч.* – недбайливо, недбало; (*нестарательно*) нестаранно.

Незаботливость – недбайливість, недбалість; (*нестарательность*) нестаранність (-ности).

Незаботливый – недбайливий, недбалий, (*сиц.*) недбаха, недбайлиця (*общ. р.*); (*нестарательный*) нестаранний. [Вона недбала тобі буде жінка (Грінч.)].

Незаконченный – незакінчений, невикінчений.

Незабронированный (*о деньгах, местах*) – незабезпечений, незаброньований.

Незабудка, *бот.* **Myosotis L.** – незабудька; (**M. palustris L.**) незабудька (болотяна), незабудь-мене, павині вічки. [Бачив її сині очі, ясні кучері, обвіті блакитними незабудьками (Н.-Лев.)].

Незабываемый – незабутній; *срв.* **Незабвенный**. [Хутко-хутко усє «незабутне» забувається в світі отсім (Л. Укр.). Незабутне вражіння (Рада)].

Незабытый, *см.* **Незабвенный**.

Незабытый – незабутий.

Незаведённый (*о часах*) – ненакручений. [Годінник чудово йшов, алє кооператорові зненацька в голову впало об'явити його ненакрученим (В. Підмог.)].

Незавершённый – незавершений, недовершений, невивершений, (*незаконченный*) незакінчений, невикінчений.

Незавидно, *нрч.* – незаздо, незавидно, незаздрісно.

Незавидность – незавидність (-ности).

Незавидный – незавидний, негідний заздристи. [Незавидна чекає його доля (Франко)].

Независимо, *нрч.* – 1) незалежно від кого, від чоґо; (*неподвластно*) непіддєгло, непідвладно кому, чому; (*свободно*) вільно; (*самостоятельно*) самостійно. [Зараз знати, що живе чоловік

незалежно (Кониськ.). Приязнь приходить незалежно од нас (Крим.). Незалежно від його волі (Виннич.); 2) (*помимо*) незалежно від чого, поза чим, (по)минаючи, поминувши що; (*криме*) крім, окрім, опріч чого. [Все, що друкується в межах України, засилається в одному примірникові до Академії, незалежно від тих примірників, що надходять до Національної Бібліотеки (Стат. Ак. Н.)]. -**мо** *от наказания виновный подвергается лишению прав* – окрім (опріч) кари винуватий підпадає позбавленню прав. -**мо** *от этого* – крім (окрім) того (цього), поза тим (цим). [Повінен заплатити рату (*плату*) за цілий рік і окрім цього ще й штраф (Сл. Ум.)].

Независимость – незалежність від ко́го, від чо́го; (*неподвластность*) непідле́глість, непідвладність ко́му, чо́му; (*свобода*) воля, вільність; (*самостоятельность*) самостійність (-ости). [Незалежність од будь-чиїх поглядів (Крим.). Тільки одна незалежність є – незалежність нашого життя від нас (В. Підмог.). Козаки допевняли свої непідвладности старостам (Куліш). Національна самостійність (Грінч.)]. **Материальная -мость** – матеріальна незалежність. -**мость суждений** – незалежність поглядів.

Независимый – незалежний від ко́го, від чо́го; (*неподвластный*) непідле́глий, непідвладний ко́му, чо́му; (*свободный*) вільний; (*самостоятельный*) самостійний. [Вільний я тепер і незалежний (Самійл.). Саманідська династія сілувалася бути незалежною од багдадських халіфів (Крим.). Незалежний від чужих впливів (Л. Укр.). Непідлегла воля духа (Куліш). Непідлегла адвокатура (Грінч.). Почував себе непідлеглим батькові (Крим.). Жити не рабом злидінним, а вільним, непідвладним (Л. Укр.). Вільний дух людський (Коцюб.). Кожний великий пан мався собі мов самостійний король (Куліш)]. -**мое мнение** – незалежна (вільна) думка. -**мое положение** – незалежне становище, незалежний стан. -**мое состояние** (*имущество*) – незалежний достаток, незалежна маєтність.

Независтливый – неза́здрий, неза́здрісний, незавидю́щий, незави́дливий.

Независящий, см. **Независимый**. По -**шим обстоятельством** – через незалежні обставини, з незалежних причин (обставин).

Незагладимый – (*нестираемый*) незати́раний, нести́раний *и* несте́ртий; (*непоправимый*) непопра́вний; (*невознаградимый*) невідшко́дний; (*о вине, грехе*) неспокутуваний. [Оце-ж мій гріх, неспокутуваний! (Звин.)].

Незаглушимый – неза́глушний, непри́глушний; (*о чувствах, боли*) невгамо́вний.

Незагрязнённость – неза́брудненість (-ности).

Незагрязнённый – неза́бруднений *и* неза́бруджений, неза́гиджений, незака́ляний, невма́заний, незаба́гнений, непова́ляний, (*чистый*) чистий; *срв.* **Загрязнять**.

Незадаваться, задаваться, *безл. гл.* – не щастіти, не пощастити.

Незадача – невда́ча, неща́стя (-та); см. **Неудача, Неуспех**.

Незадачливо, *нрч.* – невдало, нещасливо.

Незадачливый и Недачный – невда́лий, нещасли́вий. -**вый день** – нещасли́вий день.

Незадолго, *нрч.* – неда́вно, (*ум.* неда́внечко), нещода́вно. -**го до чего** – не(за)до́вго до чо́го *и* перед чим, неда́вно (нещода́вно) перед чим. [Нещода́вно перед початком мого оповідання, він поселився на квартирі в свого товариша (Кониськ.)].

Незакіточный – незамо́жний, незасі́бний, недоста́тній.

Незаземлённый – невзе́млений.

Незасорно, *нрч.* – 1) негане́бно, нести́дко, без га́ньби, без со́рому; 2) (*сказ. безл. предл.*) негане́бно, несоро́мно, нести́дно, не га́ньба, не со́ром (робити що).

Незасорность – негане́бність, несоро́мність (-ности).

Незасорный – негане́бний, несоро́мний, нести́дний, нести́дкий.

Незаинтересованный – незаціка́влений, незаі́нтересований чим, у чо́му. [То була́ чіста, незаціка́влена любов (В. Підмог.)].

Незаклённый – незакле́сний, незали́плений. [Холод прола́зив крізь незали́плене вікно́ (В.

Підмог.)].

Незаконно, *нрч.* – незаконно, неправно, не по закону. [Вона неправно володіє чужим добром (Ор. Левиц.)].

Незаконнорожде[є]нний, *устар.* – нешлюбний, позашлюбний, неправонароджений, неправого ложа, неправоложний, незаконний, (*устар.: грубо, вульг.*) жировий, прижитний, нажитний, добутий, саморідний, самосійний, падаличний. **-ний ребёнок** – неправонароджена (незаконна *и т. д.*) дитина, (*сиц.*) безбатьченко, покритченко (*м. р.*), (*устар.: крайне грубо, вульг.*) (*общ. р.*) байстрия (-ряти), байстриючєня (-няти), (*м. р.*) байстриюк (-ка), (*ж. р.*) байстриючка.

Незаконность – незаконність, неправність (-ности).

Незаконный – незаконний, неправний, (*перен.*) несправедливий. [Ми не раз чинили незаконні речі (Крим.). Ми – люди убогі, і такого тягару неправного знести не можемо (Ор. Левиц.). Несправедлива вимога (Київ)]. **-ное действие** – незаконний учинок. **-ная жена, -ный муж** – нешлюбна (неправна, незаконна) жінка, нешлюбний (неправний, незаконний) чоловік. **-ный брак** – неправний (незаконний) шлюб. **-ный ребёнок**, *см.* **Незаконнорожде[є]нний**.

Незаконченность – незакінченість, невикінченість (-ности).

Незаконченный – незакінчений, невикінчений. [(Цієї повісти,) яко речі невикінченої, ми нікому не читали (Грінч.)].

Незакрашенный – незабарвлений; (*краской*) незафарбований, незакрашений.

Незалечимый – незагойний, (*неисцелимый*) незцілений.

Незалупа, *мед.* **phimosiс** – незалупа, фімоза.

Незаймака, *см.* **Недотрога 1**.

Незаймать, *народн.* – не займати, не чіпати, не рувати когo, чогo. **Незаймай, -те** – не займай, -те, не чіпай, -те, не рув, -те, нехай, -те. [Чужих груш не руш (Приказка). Нехайте його! (М. Вовч.)].

Незамедлительно, *нрч.* – негайно, не гаючись, (*немешкотно*) незагайно, незабарно. [Приїзди негайно (Сл. Ум.)].

Незамедлительный – негайний, (*немешкотный*) незагайний, незабарний.

Незаменимо, *нрч.* – незамінно.

Незаменимость – незамінність (-ности).

Незаменимый – незамінний. [Незамінний що-до товариської вірности (Корол.). Він був дотепний, вправний, скрізь незамінний (В. Підмог.)].

Незамерзающий – незамерзущий, що не замерзає.

Незаметно, *нрч.* – 1) непомітно, непримітно (кому, чому *и* (за-)для когo, (за-)для чогo), (*редко*) незавважно. [Звернувши з дороги, непомітно підійшов до тину й став прислухатися (Васильч.). Непомітно здобував що-дня більше прав (В. Підмог.). Це лишало слід у серці – непомітно їм самим, а такі лишало (Грінч.). Вечір надійшов непомітно (Епік). Він, сливе непримітно, усміхнувся (Кониськ.). Незавважно помилився (Свидн.)]. **-но для (самого) себя** – непомітно для себе (самого), (*пров.*) невзамітку *и* невзаміту собі (самоу). [Професор невзамітку собі трішки розвеселився (Крим.)]. *Проходить, пройти -но (о времени)* – минати, минути непомітно; *см.* **Проходить 10**; 2) (*сказ. безл. предл.*) непомітно, не видн[к]; не знати. [Вмилася холодною водою, щоб не знати було сліз (Грінч.)].

Незаметность – непомітність, непримітність; (*незначительность*) незначність (-ности).

Незаметный – непомітний, непримітний (кому, чому *и* (за-)для когo, (за-)для чогo), (*редко*) незавважний, (*с трудом распознаваемый*) незнатний, (*невидный*) невидний; (*незначительный*) незначний. [Яуза була колісь прудкою річкою, а не такою непомітною течійкою, як тепер (Крим.). Бачив себе непомітним хліборобом (В. Підмог.). Непомітна (незначна) людина (Київ). Ви – частина світу, непримітний куточок його безмірної душі

- (Мирний). Незавважні відтінки (Павлик)]. **-ним образом** – непомітно; *срв.* **Незамётно 1.**
- Незамечаемый** – незауважуваний, непомітний, незавважний. [Упадок температури, повільний, незавважний у малі періоди (Павлик)].
- Незамечание** – непомічання когось, чого.
- Незамеченный** – непомічений, не(с)постережений, незауважений. *Сделать что -ным (не будучи замеченным)* – зробити що непомітно (непостережено). [Я тільки намагавсь, щоб вийти непомічено (Корол.)].
- Незамкнутый** – незамкнений *и* незамкнутий; (*о человеке*) незамкнутий *и* незамкнений, неприхований у собі, незакритий.
- Невозмо́жник** (украин.) – невозможник (-ка).
- Незамоли́мый** – незамоленний, (*неискупимый*) неспокутний, неспокутуваний.
- Незаму́жний** – незамі[у]жний.
- Незаму́жня**, *сц.* – незамі[у]жня (-ньої), неodrúжена, невіддана (-ної), (*девушка*) дівчина.
- Незанима́тельный** – нецікавий, неінтересний.
- Незаноси́мость** – (*снегом*) незамётність; (*илом*) незаму́льність (-ности).
- Незаноси́мый** – (*снегом*) незамётний; (*илом*) незаму́льний.
- Незанято́й, см. Неза́нятый 3.**
- Неза́нятость** – порожність, вільність; незапоро́женість; неза(й)нятість; непозіченість; незапозіченість (-ости); *срв.* **Неза́нятый.**
- Неза́нятый** – 1) (*пустой*) порожній, пустий, вільний, гулящий, не в роботі, (*незаполненный*) незапоро́жений; (*о земле: пустующий*) ваканце[рьо]вий, (*диал.*) забильний. [Чи нема́ де порожнього місця сісти? (Чигиринщ.). Король довідався, що вдома його престол порожній (Куліш). Було тоді багато місця вільного (Грінч.). Можна знайти яку гулящу будівлю (Грінч.). Під олію візьмі шклянку, вона не в роботі (порожня) (Звин.). Ваканцьова земля (Звин.). Землі забильної скільки хочеш, аби-б здолав обробляти (Новомоск.)]. **-тый стул** – вільний стілець. *Быть -тым* – бути порожнім *и т. п.*, порожнювати, пустувати, порожнем стояти, гуляти, не в роботі бути; (*о земле*) ваканцювати; *см. ещё Пустовать*; 2) (*о времени*) вільний, гулящий. [Часу вільного багато (Грінч.). Сумні часи гулящі в тюрмі (Грінч.); 3) (*о человеке*) неза(й)нятий (коло чого), вільний (від чого), гулящий. [Неза́няті візники поволі роз'їздилися (В. Підмог.). Прикидається такий час, що вони й гулящі бувають і одпочинуть такі як слід (Драг.)]. *Ничем -тым* – нічим не за(й)нятий, вільний від усякої праці; 4) (*незаимствованный*) непозичений в когось; (*неперенятый*) незапозичений в когось, непере(й)нятий від когось.
- Незапа́мятный** – не(за)пам'ятний, (*неизведанный*) неза́знаний, (*изначальный*) предков'ичний, споконвічний, (с)правічний, (*извечный*) відвічний; *срв.* **Да́вний.** [Насліддя неза́зної старосвітчини (Куліш)]. *В -ные времена* – за не(за)пам'ятних часів, незапам'ятними часами, за незапам'ятної (да́вньої-преда́вньої) старовини. *С -ных вре́мён* – з не(за)пам'ятних часів, з найдавніших (несказанних) да́вен, з да́внього да́вна. **-ная старина** – незапам'ятна старовина, старовина днедавна.
- Незапа́сливый** – незапасливий, малозапасний.
- Незапла́танный** – нелатаний. [Шинель моя нелатана (Сосюра)].
- Незапломби́рованный** – незапломбований.
- Незапо́лненность** – незаповненість, невіповненість, незапоро́женість (-ности).
- Незапо́лненный** – незаповнений (чим), невіповнений, незапоро́жений чим; *срв.* **Заполня́ть. -ная анкета, -ный бланк** – незаповнена анкета, незаповнений блан(о)к (-нка).
- Незапрещё́нный** – незаборонений, вільний, (*незаказанный*) незаказаний.
- Незапятна́нный** – незаплямований, незаплямлений, несплямований, непоплямований, непоплямлений. **-ная репутация** – неза[нес]плямована репутація (слава).
- Незаразительность** – незаразливість, (*редко*) незамётливість (-вости).

Незаразительный – незаразливий; незаразний, (*редко*) незаметливий; *срв.* **Заразительный** *и* **Прилипчивый**.

Незаросший – незарослий, непорослий, неврослий (чим); (*чистый*) чистий. [Свіжі, непорослі дві чорні могілі (Федьк.)]. **-шее место, местечко** (в лесу, среди пруда, пров.) – чистина, чистинка. [Серед озера є дві чистині (Сл. Гр.)].

Незасаженный – неzasаджений (чим), непосаджений чим; (*лесом*) незалиснений.

Незаселенный – незалюднений, незаселений, нео(б)селений, (*гал.*) незамешканий (ким, чим). [Мрія про незаселену людьми країну (Л. Укр.)]. **-ное место** – незалюднене (незаселене) місце. **-ная местность** – незалюднена (незаселена) місцевість, пустовщина, пуста, (*стар.*) пустизна, (*зап.*) безвини (-вин); (*поля, степь*) гуляй-поле, (*стар.*) діке поле.

Незасеянный – незасіяний, несіяний, (*пустующий*) гулящий. [Земля несіяна (Черняв.). Гуляще поле (Черкаш.)].

Незаслоненный – незаслонений, незатулений, незаставлений.

Незаслуженно, *нрч.* – незаслужено, не по заслугі; (*ни за что*) ні за що, (*без вины*) без(не)винно.

Незаслуженность – незаслуженість (-ности).

Незаслуженный – незаслужений. [Незаслужений комплімент (Виннич.)].

Незаслуживающий *чего* – негідний, невартий чого. **-щий внимания, доверия** – невартий уваги, негідний довіри (віри), невіро[и]гідний.

Незасоренный – незасмічений; (*о желудке*) незабитий, незахарашений; *срв.* **Засоренный** (*под Засаривать*).

Незастегнутый – незастебнений *и* незастебнутий, незашчебнений *и* незашчебнутий; (*открытый на груди; с открытой грудью*) розхристаний. [Розхристана сорочка (Кониськ.). Без шапки ходить, розхристаний (М. Вовч.)].

Незастекленный – незасклений, (*о мног.*) непосклений.

Незастрахованный – незабезпечений, небезпечений, незастрахований, (*гал.*) незаасекурований (від чого).

Незастроенный – незабудований.

Незасчитанный – незарахований, незаличений.

Незатверделый – незатвердлий, незатверділий, (*о земле*) незабучавілий, (*слабее*) незатужавілий.

Незатейливо, *нрч.* – невигажливо; нехитро, немудро; невибажливо; просто, простенько, плохенько, скромно, абі-як; *срв.* **Незатейливый**.

Незатейливость – невигапливість; нехитрість, немудрість; невибапливість; простість, скромність (-ости); *срв.* **Незатейливый**.

Незатейливый – невигапливий, (*незамысловатый*) нехитрий, немудрий, нехимерний, (*нетребовательный*) невибапливий, (*простой, скромный*) простий, простенький, плохенький, скромний, абі-який. [Невигапливі речі пасажирів четвертої класи (Черкас.). Нехитре існування (Корол.). Сільські немудрі ласощі (Корол.). Його бухгалтерія була невибаглива (Франко). Простеньке плаття (Мова). Чарівно бринить навіть абі-який оркестр (Корол.)].

Незатемненный – незатемнений, незатьмарений; незатуманений; *срв.* **Затемненный** (*под Затемнять*).

Незатененный – незатінений.

Незатопляемость – незатоплюваність, незаливаність, незатопність, незаливність (-ности).

Незатопляемый – незатоплюваний, незаливаний, незатопний, незаливний.

Незатребованный (*о письме, багаже*) – незапитаний, невзятий.

Незатронутый – неторкнутий, недіткнений, незачеплений, непорушений. [Почуття автора зосталось незачеплене його темою (Л. Укр.)].

- Незаурядность** – непересічність, незвичайність, неповсякденність, небуденність, неординарність (-ности).
- Незаурядный** – непересічний, незвичайний, неповсякденний, небуденний, не аби-який, неординарний, незгірший. [Небуденна сила (Крим.). Не аби-який мистець (Київ). Його постать виявляє не аби-яку силу (Корол.). Незгірший був-би з нього проповідник (Л. Укр.)].
-ная жєницина – незвичайна (неординарна, непересічна) жінка.
- Незахватанный** – незахапаний, замацаний, залапаний.
- Незаходимый, -ходный и -ходящий** – незахідни[і]й, незаходимий, незаходжений. [Сонце моє незахіднеє (Свидн.)]. **Страна -щєго солнца** – країна сонячного заходу.
- Незачем, нарч.** – нема чого; (*не надо*) не треба, (*не следует*) не слід. [Нема чого розбивати собі лоба на поклонах (О. Пчілка)]. **-чем было, будет** – не було, не буде чого; не треба було, буде, не слід було, буде. **Дальше -чем было оставаться** – далі не було чого (за)лишатися.
-чем было говорить так – не треба (не слід) було казати (говорити) так.
- Незаштемпелёванный** – незаштемпліваний, незаштампований.
- Незащитимый** – беззахисний.
- Незащищённый** – захищений, необоронений; захищений; *срв.* **Защищённый** (*под Защищать и отдельно*).
- Незаявление** – 1) незаявлення, *оконч.* незаявлення, заява; (*о своём присутствии или готовности*) незголошування, *оконч.* незголошення; 2) (*документа*) незасвідчування, *оконч.* незасвідчення.
- Незаявленный** – 1) (*о жильце*) незаявлений, (*редко*) незголошений; 2) (*о документе*) незасвідчений.
- Незван(н)ый** – некліканий, (*редко*) незваний, (*непрошенный*) непрошений, непроханий. [Прийшов некліканий (Л. Укр.). Захищай-же край од лиха, од незваних ворогів (Сосюра). Притарабанився непроханий (Н.-Лев.)]. **-ный гость хуже татарина** – непроханий гість гірший від (за) татарина, непрохані гості гірші за татар.
- Нездешний** – нетутешний *и (зап.)* нетутейший, чужосторонній, (*не односельчанин*) чужосільний, (*в более широком смысле: неестественный, нелюдский*) несьогосвітній, несвітній, несвітський. [Ми нетутешні (Брацл.). Чи то я який чужосільний, чи що? (Франко). Несьогосвітній спосіб (Куліш). Несвітська мука (Грінч.)].
- Нездороветь, см. Недомогать, Недуговать.**
- Нездоровиться, безл. гл.** – нездужатися, недобрітися. **Мне -тся** – я нездужаю, мені нездужається, мені недобре, мені недобрітися. [Так щось нездужається мені (Сл. Гр.). «Чого се ти сумуєш?» – «Мені якось недобре» (Л. Укр.). Недобрітися, так воно такє сніться (Борз.)].
- Нездорово, нарч.** – нездорово; непожиточно; х(в)оробливо, болісно; *срв.* **Нездоровый.**
- Нездоровость** – нездоровість; непожиточність; х(в)оробливість, болісність (-ости); *срв.* **Нездоровый.**
- Нездоровый** – 1) (*больной*) нездоровий, слабій, х(в)орій, недужий. [А хоч рана й загоїлась, – він... нездоров (Франко)]. **Быть -вым** – нездужати, бути слабим (х(в)орим). [Він і фізично ще трохи нездужав (Виннич.)]; 2) (*слабый*) нездоровий, кволий, млявий, (*хилый*) хирий, хирний, хирявий. [Хирне, мляве та кволе покоління інтелігенції (Крим.)]; 3) (*вредный для здоровья*) нездоровий, непожиточний, шкідливий, вадливий; (*неполезный*) непожиточний; (*о воде*) нездоровий, негожий. **-вый климат** – нездоровий (шкідливий, вадливий) клімат, нездорове (шкідливе, вадливе) підсоння, (*воздух*) -ве повітря. **-вая местность** – нездорова місцевість. **-вая пища** – нездорова (непожиточна) їжа; 4) (*перен.: болезненный*) нездоровий, х(в)оробливий, болісний. **-вое любопытство** – нездорова (х(в)ороблива) цікавість. **-вое явление** – х(в)оробливе явище.
- Нездоровье** – нездоров'я, нездоровість (-вості), безздоров'я (-в'я), брак здоров'я, недужість

(-жости); (*болезнь*) слабість, х(в)ороба, х(в)орість (-ости), недуга (-ги, *ж. р.*), недуг (-гу, *м. р.*), німіч (-мочи). [Моя дочка ніколи тебе обіжати не буде: се вона так щось із нездоров'я (М. Вовч.)].

Неземно́й – неземний, надземний. [Неземне с'яйво (Крим.). Спів неземного кохання (Вороний). Я приколов тобі на груди троянди чорні, неземні (М. Рильськ.). Надземна краса (Франко)].

Незло́біво, *нрч.* – незлоб(л)іво, незлосліво, незлостіво.

Незло́бивость – незлоб(л)ивість, незлослівість, незлостивість (-вості); *см. ещё* **Незло́бие**.

Незло́бивый – незлоб(л)ивий, незлослівий, незлостивий; *см. ещё* **Незло́бный**. [Добряча, незлостива людина (Корол.)].

Незло́бие – незлоба́, незлоб(л)івість, незлослівість, незлостівість, незло́бність, незлісність, (*добродушие*) добродушність, (*кротость*) лагідність (-ости). [Через свою незлослівість здобув собі прізвище «мокрої курки» (Яворн.). Незло́бність душі (Самійл.)].

Незло́бно, *нрч.* – незло́бно, незлоб(л)іво, незлосліво, незлостиво, незлісно.

Незло́бность – незло́бність, незлоб(л)ивість, незлослівість, незлостивість, незлісність (-ости); *см. ещё* **Незло́бие**.

Незло́бный – незло́бний, незлоб(л)ивий, незлослівий, незлостивий, незлісний.

Незло́й – незлий, нелихий; *срв.* **Зло́й**.

Незлопа́мятно, *нрч.* – незлопам'ятливо, незлопомно, нелихопомно.

Незлопа́мятность – незлопам'ятливість, незлопомність, нелихопомність (-ости).

Незлопа́мятный – не(зло)пам'ятливий, незлопомний, нелихопомний, непам'ятущий зла.

Незна́емо, *нрч.* – незнано, невідомо, не знати; *срв.* **Неве́домо**, **Неизве́стно**.

Незна́емость – незнаність, невідомість (-ости); *срв.* **Неве́домость**, **Неизве́стность**.

Незна́емый – 1) незнаній, невідомий, незнайо́мий; *срв.* **Неве́домый**, **Неизве́стный**. -**мый** мною – незнаній (невідомий) мені; 2) *см.* **Незнако́мый 1**.

Незна́йка – незнайко (-ка, *общ. р.*), незнай (-ная, *м. р.*). [Знайко біжить, а незнайко лежить (Номис)].

Незнако́мец – незнайо́мець (-мця), незнайо́мий, незнайо́мий чоловік, (*редко*) незнако́мий (-мого). [Стрів її чужоземець, – чужоземець, незнайо́мець (Гол. I)].

Незнако́мка – незнайо́мка, незнайо́миця, незнайо́ма (-мої), незнайо́ма жінка (дівчина).

[Серпанок окутує прекрасну незнайо́мку (Наш). «Незнайо́ма» О. Блока (О. Бургардт)].

Незнако́мство – 1) *с кем* – незнайо́мість, (*редко*) незнако́мість (-мости) з ким; 2) *с чем* – необізнаність, незнайо́мість (-ости), необізнання (-ння) з чим, незнання чого.

Незнако́мый – 1) – (*незнакомец*) незнайо́мий, (*редко*) незнако́мий, незнаній, (*чужой*) чужий.

[В незнайо́мих часом краще жити, ніж у знайо́мих (Київ). Ми розстались мов незнані (Франко)].

Быть -мым с кем – бути незнайо́мим з ким; (*не имеет ничего общего*) не знатися з ким; 2) (*неизвестный*) незнайо́мий, (*редко* незнако́мий), незнаній, невідомий, несвідомий (кому).

[Якийсь незнайо́мий чоловік (Звин.). Незнайо́ма мені людина (В. Підмог.). Серед суворих незнайо́мих малюнків (Васильч.). Незнако́мі мені місця (М. Вовч.). Побачив

незнану землячку (Самійл.). Незнана мо́за (Крим.). Це діло мені о́всі несвідо́ме (Сл. Гр.)].

Быть -мым кому – бути незнайо́мим *и т. п.* кому, (*редко*) бути не по знаку кому. [Такий тон

батькові ще новина й не по знаку (Крим.)]; 3) (*неознакомленный с чем*) необізнаний,

незнайо́мий з чим. *Быть -мым с чем* – бути необізнаним (незнайо́мим) з чим, не знатися на

чо́му, (*не смыслить*) не тямити чо́го.

Незна́мо, -**мый**, *см.* **Незна́емо**, -**мый**.

Незна́ние – незнання, незнаття (-ття) чо́го, (*вульг.*) незна́йство, (*неведение*) невідання чо́го,

(*отсутствие сведений*) невідомість про що, (*неумение*) незнаття чо́го, невміння чо́го *и* що

робити. [Незнання звичаїв (Київ). Незнаття історії (Крим.). Невідомість гріха не чинить

(Номис)]. *По -нию* – з (через) незнання, не знаючи, (*пров.*) з незнавки (Н.-Лев.), з нетями.

Полное -ние дела – цілковите незнання справи.

Незнáтний – незначний, невели́можний; *срв.* **Зна́тний**.

Незна́чащий – незнача́щий, (*малозначащий*) малозна́чний, малова́жний. *Ничего -щий человек* – без ніякої ваги людина.

Незначітельно, *нрч.* – незначно.

Незначітельность – незначність; малозна́чність, малова́жність; мізе́рність (-ности); *срв.*

Незначітельный. [Мале́нкій особі, вже хоч-би через її незначність, легше наблизитися до селянина (Коцюб.)].

Незначітельный – 1) (*по размеру, количеству, стоимости*) незначний, невели́кий, невели́чкий, (*малый*) малий. [Розсипáлась та вели́ка іскра на іскоркі малéсенкі, незна́чні (Л. Укр.). Малий, незначний дарунок (Крим.). Дев'ять робітників дістали незначні пошкодження (Ледянка). В нього була невеличка сума (Грінч.)]. **-ное большинство** – незначна більшість. *В -ной степени* – в незначній (в невели́кій) мірі; 2) (*по значению*) незначний, (*малозначительный*) малозна́чний, малова́жний, (*мелкий*) дрібний, дрібне́нкий, (*жалкий*) мізе́рний. [Незначна людина, посада (Київ). Яксь малова́жна справа (Ор. Левиц.). Пісні ті здаються дрібними (Самійл.). Дрібне́нка південна варіяція московського народу (Грінч.). Ці скелі страшéнні приму́шують вас що-хвилини розуміти, що ви малéнкі, мізе́рні (Грінч.)]. **-ная поправка** – незначна поправка.

Незнаю́щий – незнаю́чий, (*непонимающий*) нетямуч[щ]ий у чо́му, нетя́ма (*общ. р.*). [Та що вам кло́піт? – то кло́піт нетямучо́му та незнаю́чому (Мирний)].

Незре́лость – 1) недости́глість, нести́глість, недоспі́лість, неспі́лість, нездо́рілість, неді́йшли́сть; зеле́ність; 2) неді́йшли́сть, недоро́слість, недоспі́лість, нездо́рілість; зеле́ність (-ости). *Срв.* **Незре́лый**.

Незре́лый – 1) (*неспелый в прямом знач.*) недости́глий, нести́глий, недосто́яний, (*и в прям. и в перен. знач.*) недоспі́лий, неспі́лий, нездо́рілий, неді́йшлий, (*зелёный*) зеле́ний; *см. ещѐ Зелёный 2*. [Недости́гли (зелéні, недосто́яні) груші (Брацл.). Все мля́ве або недоспі́ле я геть одкидаю́ (Куліш)]. **-лый плод** – недости́глий *и т. п.* плід (овоч), зеле́нець (-ня́), (*преимуц. о ягодах*) зеле́пух (-ха). [Пообривáли черешні ще зеле́пухами (Брацл.)]. *В -лом виде* – зазеле́нь, зеле́нцем, надзеле́нь. **-лый умом** – розумом неді́йшлий, на розум неспі́лий; 2) (*невозможный*) неді́йшлий, недоро́слий, недоспі́лий, нездо́рілий, (*зелёный*) зеле́ний. [Таких молодих та зелéних доводиться одсилáти на тяжку́ пра́цю (Васильч.)].

Незримо, *нрч.* – незримо, (*чаще*) невидимо; *срв.* **Невидимо**. [О Цэ́зарю! твій дух незримо мечі нам в серце наше направляє (Куліш)].

Незримость – незрими́сть, (*чаще*) невидими́сть (-мости); *срв.* **Невидимость**.

Незримый – незримий, (*чаще*) невидимий; *срв.* **Невидимый**. [І зробився я зно́ву незримий (Шевч.). На вії́ вже сія́вся незримий попіл смéрти (Микит.). Чиясь невиді́ма рука́ тихо звóдила полові́нки віко́нниці (Коцюб.)].

Незря́чий – невидю́ч[щ]ий, незря́чий, небачу́чий. [Ти – те́мний, невидю́щий (Коцюб.). Шкуру дерете́ з братів незря́чих, гречкосі́їв (Шевч.). Живе́є горе́ усім очам незря́чим показáв (Самійл.)].

Незы́блемо, *нрч.* – не(по)ру́шно, непохі́тно, несхі́тно, (*устойчиво, прочно*) ста́ло, твёрдо, нехи́бо. [На верху́ гори́ спокі́йно та неру́шно пи́шався храм (Дніпр. Ч.). (Він) на свої́м держи́ться непохі́тно (Куліш)].

Незы́блемость – непору́шність, непохі́тність, несхі́тність, (*устойчивость, прочность*) ста́лість, твёрді́сть, нехи́бокiсть (-ости).

Незы́блемый – непору́шний, непохі́тний, несхі́тний, (*устойчивый, прочный*) ста́лий, твёрди́й, нехи́бкий. [Істо́тна приро́да украї́нського пи́сьме́нства ли́шиться непору́шна (Н. Громада). Непохі́тна ві́ра (Франко). Тут, на сві́ті нашо́му, є́ твёрде́ щось і непору́шне, ста́ле й непохі́тне (Корол.)].

Неи́дущий – (*неподходящий*) непідхожий; (*не к делу*) недодільний, недоречний, недоладни[і]й, що не йде, що не стосується до чого; (*неотносящийся, гал.*) недотичний; (*не к лицу*) (що) не до лиця, що не лічить (не лицює) кому. **-щие к делу ссылки** – посилання, що не стосуються до справи.

Неизбе́жно, *нрч.* – немину́че, (*редко*) немину́ще, (*непременно*) ко́нче, ко́нечне. [Нове́ життя́ немину́че при́йде (Грінч.). Перешко́ди, що немину́че ста́нуть нам на до́розі (Коцюб.). Вороги немину́че потопа́ли в Дні́прі (Дніпр. Ч.). Немину́че тре́ба зе́млю прода́ти (Грінч.). Вже-ж його́ немину́ще оддава́ти (Харьк. Сб.). (Ці пита́ння різні,) але ко́нче зв'язані до́купи (Грінч.). Нове́ розумі́ння світо́вої систе́ми ко́нечне приво́дить до ново́ї мо́рали (Л. Укр.)].

Неизбе́жность – немину́чість, (*необходимость*) ко́нечність, (*в филос. яз.*) необхі́дність (-ости). [Жах, як немину́чість, стис се́рце (Черкас.). З немину́чістю до́лі насува́ється реакція́ (Наш). З ко́нечности бе́ре арти́ст робо́ту, яка приде́ться (Л. Укр.)].

Неизбе́жный – немину́чий, (*редко*) немину́щий, (*необходимый*) ко́нечний, (*в филос. яз.*) необхі́дний, (*неизбывный*) невідбу́тний, невідбу́тній. [Завча́су приви́кати до немину́чого (Л. Укр.). Немину́ча біда́ (Грінч.). Смерть при́няти немину́чу (Самійл.). Немину́чий хід поді́й (Пр. Правда). Немину́ча потре́ба (Грінч.). Все немину́че мене́ обурю́є (В. Підмог.). Передмо́ва бу́ла немину́ча (Грінч.). Смерть – немину́ща до́рога (Номис). Нема́ боротьби́, цієї ко́нечної умо́ви життя́ (Л. Укр.)].

Неизбира́емость – необира́ність (-ности).

Неизбира́емый – необира́ний.

Неизбира́тельный – невибо́рчий, необира́льний.

Неизбра́ние – необра́ння, необібра́ння, неви́бір (-бору) ко́го, чо́го.

Неизбра́нный – необра́ний, необібра́ний, неви́браний; (*не отборный*) неви́браний, неви́борний; недо́бірний.

Неизбы́вность – невідбу́тність, неперебу́тність, невиво́дність; непогамо́вність (-ности).

Неизбы́вный – невідбу́тний, невідбу́тній, неперебу́тний, неперебу́тній, непозбу́тний, непозбу́тній, невиво́дний, (*неутешимый*) непогамо́вний. [Смерть невідбу́тна́ (Кролевеч.). Йо́му оця́ недуга́ ма́буть неперебу́тна́ (Кролевеч.). Непозбу́тне го́ре (Куліш). Невиво́дне го́ре жіно́че (Корол.). Лихо непогамо́вне (М. Вовч.)].

Неизбы́тность, -ный, см. Неизбы́вность, -ный.

Неизве́данность – неза́знаність, неді́знаність, неспро́буваність (-ности); *срв. Неизве́данный.*

Неизве́данный – неза́знаний, неді́знаний, (*неиспытанный*) неспро́буваний, незна́ний, невідо́мий. [Неза́знане ща́стя (Л. Укр.). Неді́знане прова́лля (Загірня). Неді́знане так ва́бить і так ляка́є! (А. Любч.). Нове́, неспро́буване ще почуття́ (Корол.). Пе́рший поцілу́нок, незна́ний і раді́сний (Дніпр. Ч.)].

Неизве́стен, см. II. Неизве́стный.

Неизве́стно, *сказ. безл. предл.* – невідо́мо, не зна́ти, (*невесть*: не зна́ти[ь], незві́сно, нема́(є) відо́ма. [Втік невідо́мо куди́ (М. Вовч.). Що то бу́ло за божи́ще, – невідо́мо (Л. Укр.). Ну, не, зна́ти ще, що воно́ бу́де (Франко). Що з їм ста́лося, – не зна́ти (Грінч.). Не зна́ти, скільки в цих опові́даннях бу́ло пра́вди (Грінч.). Не зна́ти куди́ по́їхав (Вінниччина). Не зна́ти в яку́ по́ру (Рудан.). Не зна́ть по-яко́му гово́рять (Сл. Гр.). Незві́сно, чи ба́гато люде́й прихили́лося до шту́нди (Крим.). Обцілу́вала мене́, незві́сно чо́му диву́ючись (Крим.). Нема́є відо́ма, чим вам годі́ти! (Л. Укр.)]. **-но, кто, что** – невідо́мо, хто, що; невідо́ма річ, хто, що. [Невідо́мо, хто спра́вжній руші́ життя́ (В. Підмог.)].

Неизве́стное, *сущ.* – невідо́ме, незна́не, безві́сть (-ти) *и* (*мн.*) безві́сті (-тей), (*непостижимое*) недовідо́ме (-ого); *срв. Неве́домое, Неизве́стность 2.* [Віри́ть в недовідо́ме (Франко)].

Неизве́стность – 1) (*состояние*) а) (*неизвестного*) невідо́мість, незна́ність, незві́сність, безві́сність; незнайо́мість; недовідо́мість; *срв. Неизве́стный 1.* [Нема́ у світі гі́рше, як та невідо́мість, непевні́сть (М. Вовч.). Ко́жна хвили́на наближа́ла стра́шну невідо́мість

(Коцюб.). Жах, болючий, як невідомість (Черкас.). Накипіло на серці у купця з недовідомости й горя (Корол.). *Полная -носьть* – цілковита невідомість. *-носьть о чём* – невідомість про (за) що. *Быть в -ти о чём* – бути в невідомості, (нічого) не знати про (за) що, (*пров.*) бути незвісним (невідомим) про (за) що. *Жить в -ти* – жити в невідомості. [Невідомість, що в їй живемо (Грінч.); б) (*незнаменитого*) невідомість, незнаність (-ости). *Жить в -ти* – жити в невідомості, жити (нікому) невідомим (незнаним); 2) (*неизвестное*) невідомість, невідоме, незнане (-ого), безвість (-ти) *и (мн.)* безвісті (-тей). [Ліне в безвість чоловік (Вороний). «Куди ти йдеш?» – «Не знаю. Так, на безвість» (Л. Укр.). Правда й сила в безвістях пропали (Млака)].

I. Неизвестный, сщ. – невідомий, незнаний, (*незнакомый*) незнайомий (-ого), незнайома людина. [Закон не вимагає одвічати незнайому на визов (Куліш)].

II. Неизвестный и Неизвестен, прлг. – 1) невідомий, незнаний, незвісний, беззвісний, (*незнакомый*) незнайомий, несвідомий (кому), (*премуц. непостижимый*) недовідомий; *срв. Неведомый*. [Що там, на тих невідомих річках, якими пливе чужий тобі народ? (Коцюб.). Зовсім невідомий мені чоловік (Кониськ.). Перша причина речей нам невідома (В. Підмог.). Незнані таємниці (Дніпр. Ч.). Доля незнана (Л. Укр.). Я приїхав у незнаний край (М. Рильськ.). Незнані досі твори Шевченка (Доман.). Незвісне досі чуття любови (Франко). Дивився на незнайому йому молодіцю (Кониськ.). Манастир той недалечко, а дорога несвідома, стежками (М. Вовч.). Діло нове, або й зовсім недовідоме (Куліш)]. *-ное будущее* – невідоме (недовідоме) майбутнє, (*описат.*) безвість (-ти) віків. *-ная величина, мат.* – невідома величина. *-ное время* – невідомий час. *-ный народ* – невідомий народ (*гал. на́рид*). *Он никому -тен* – його ніхто не знає, він нікому невідомий. *Мне это -но* – мені це невідомо, я цього не знаю, (*пров.*) я про (за) це (те) не (з)вістен (не звісний, не відомий). [Чи вона їх знівечила, – я про те не вістен (Кониськ.). Може хто і вбив, а ми про те не відомі (Кониськ.)]. *Мне -но это дело* – мені невідома ця справа, я не знаю цієї справи. *Имя его -но* – ім'я його невідоме (незнане); 2) (*незнаменитый*) невідомий, незнаний. [Не сумуй, поете безгаланний, що ти малий, поміж людьми незнаний (Грінч.). Брут скоріше буде незнаним селюхом, ніж... (Куліш)].

Неизвестие – неповідомляння, несповіщання, неоповіщення, (*оконч.*) неповідомлення, несповіщення, неоповіщення.

Неизвинимость, -мый, см. Извинительность, -ный.

Неизвинительно, нарч. – 1) невибачно, непробачно; 2) (*непростительно*) непростенно, непростимо.

Неизвинительность – 1) невибачність, непробачність; 2) (*непростительность*) непростенність, непростимість (-ости).

Неизвинительный – 1) невибачний, непробачний; 2) (*непростительный*) непростенний, непростимий. [Непростенний гріх (Наш). Буває гріх простимий, а буває непростимий (Звин.)]. *Ему это -но* – йому цього не можна вибачити (пробачити; простити), йому це річ непростенна.

Неизворотливый – невиверткий, невикрутний, (*неповоротный*) неметкий, непромітний.

Неизглаголанный – незглаголаний; *см. ещё Незреченный.*

Неизгладимо, нарч. – незгладно, незагладно, невиводно, невитравно; нестерто; незабутн(ь)о; *срв. Незгладимый.*

Неизгладимость – незгладність, незагладність, невиводність, невитравність; нестертість; незабутність (-ости); *срв. Незгладимый.*

Неизгладимый – незгладний, незагладний, невиводний, невитравний; (*нестирающийся*) нестертий, незатертий; (*незабвенный*) незабутній. [Невиводна пляма (Сл. Ум.).

Невиводними рисами записалися ті звуки в душі письменника (Корол.). Невитравне враження (Сл. Ум.). Ця трагедія наложила на неї свої нестерті сліди (Н. Громада). Ймення

ва́ші в пам'яті люде́й зоста́нуться навіки незате́рти (Самійл.).

Неизданный – невиданий, неопублікований.

Неизживной – непережитній, неперебутній; *срв.* **Неизбывный**.

Неизлечимо, *нрч.* – невігійно, (*неисцелимо*) незцілено, незцільно.

Неизлечимость – невігійність, (*неисцелимость*) незціленність, незцільність (-ности).

Неизлечимый – невігійний, (*неисцелимый*) незцілений, незцільний. [Невигойна рана (Куліш). Незцілена слабість (Київ)].

Неизменимость, -мый, см. Неизменяемость, -мый.

Неизменно, *нрч.* – 1) незмінно, беззмінно, незмінливо, невідмінно, без зміни, без відміни, (*непоколебимо*) непорушно, непохитно. [Все знов незмінно воскрешаю тебе я в споминах своїх (Черняв.). Солодко плачуть в садах солов'ї, так як і завжди незмінно (Сосюра)]; 2) незрадливо, незрадно. *Срв.* **Неизменный**.

Неизменность – 1) незмінність, беззмінність, незмінливість, невідмінність, (*непоколебимость*) непорушність, непохитність (-ости). [Все ті-ж незмінні думки снувалися в голові і втомляли своєю незмінністю (Грінч.). Незмінність нашої позиції (Доман.)]; 2) незрадливість, незрадність (-ости). *Срв.* **Неизменный**.

Неизменный – 1) (*неизменяющийся*) незмінний, беззмінний, незмінливий, невідмінний, (*непоколебимый*) непорушний, непохитний. [Права довічні, незмінні наче зорі (Грінч.). Основна моя теза лишається цілком незмінна (В. Підмог.). Чуття незмінне (Вороний). На світі нема незмінливого буття (Н.-Лев.). Природа діє за невідмінними законами (Павлик). Неодмінним застається лиш невідмінний вічний рух (Самійл.)]; 2) (*несклонный к изменам*) незрадливий, незрадний. [Вітаю знов товаришку незрадливую мою (Крим.). Беріг твердий, незрадливий (Грінч.). Незрадливе кохання (Самійл.). Любов незраднуо, побачить ваша хата (Самійл.)].

Неизменяемо, *нрч.* – незмінно. [(Душа́ ловить) ко́жну мить і все незмінно відбиває (Олесь)].

Неизменяемость – незмінність (-ности). [Мені здавалося, що сіре, непорушне каміння – то емблема довічності, незмінності (Грінч.)].

Неизменяемый – незмінний, незмінюваний. **-мая часть речи, грам.** – незмінна частина мови.

Неизменяющийся – незмінний, незмінюваний.

Неизмеримо, *нрч.* – невимірно; незмірно, безмірно, (*реже*) незміряно, неомірно; незглибно; *срв.* **Неизмеримый**. [Гоголь переріс його (М. Вовчка) незмірно (Куліш). Робив-би незмірно краще, якби був вільний (Л. Укр.). Любив ти її безмірно більше, ніж мене (Л. Укр.). Авто стеле доро́гу, незміряно прекрасну (Микит.)].

Неизмеримость – невимірність; незмірність, (*реже*) незміряність, неомірність, (*безмерность*) безмірність, безмір (-ру), безмір'я (-р'я); незглибність (-ности); *срв.*

Неизмеримый. [У блакитному безмір'ї сонце плине і палає (Щогол.)].

Неизмеримый – 1) (*научн., техн.: о величине, числе и т. п.*) невимірний. **-мая величина** – невимірна величина; 2) незмірний, незміренний, (*реже*) незміряний, неомірний, нео(б)міряний, (*безмерный*) безмірний; (*в глубину*) незглибний. [Життя людське обмежене й коротке, а робота нескінченна й незмірна (В. Підмог.). Явище незмірної ваги (Грінч.). Весняну радість незмірну віщує сонячний спів (П. Филип.). Незміренні череди овець (Маков.). Плуг крає незміряні ниви (Коцюб.). Твій дух сягає понад хмари, туди, в незміряний простір (Вороний). Округ сонця шлях широкий в неоміряних краях (Самійл.). Необміряна глиб океану (Влизько). Міряли й ви її (України) безмірні шляхи (Мирний). Незглибна безодне, безмежний просторе! (Вороний). Незглибне чуття (В. Підмог.)]. **-мое количество** – незмірна кількість, безмір (-ру).

Неизмеряемость, -мый, см. Неизмеримость, -мый.

Неизносимый – незношуваний, незношний, без зносу, (*пров.*) несходимий. [Цюю світу ти й

за десять год не сходиш, матерія несходіма (Звин.).]

Неизобразимо, *нрч.* – незмальов(а)но, незобразно; невисловно, невимовно; неказанно; невідтворно, невідтворенно; *срв.* **Неизобразимый**.

Неизобразимость – незмальов(а)ність, незобразність; невисловність, невимовність; неказанність; невідтворність, невідтворенність (-ности); *срв.* **Неизобразимый**.

Неизобразимый – незмальовний, незмальований, незобразний, (*невыразимый*) невисловний, невимовний, (*неказанный*) неказаний, (*невоспроизводимый*) невідтворний, невідтворений.

Неизобретательный – невинахідливий; невигадливий, невимісливий; *срв.* **Изобретательный**.

Неизрасходованный – невитрачений, непотрачений; (*непотреблённый*) незужиткований.

Неизреченно, *нрч.* – невимовно, неказанно.

Неизреченность – невимовність, неказанність (-ности).

Неизреченный – невимовний, неказаний; *срв.* **Неказанный**.

Неизуродованный – некалічений, незнівечений, (*о мног. непонівечений*), неспотворений, незнекрашений.

Неизучаемый – невиучуваний, нестудійований.

Неизученный – невивчений, неvistудіюваний.

Неизъявление – невиявлення, невиказування, *оконч.* невиявлення, невикання, невияв (-ву).

Неизъяснимо, *нрч.* – нез'ясовно, нез'ясенно, невияснено, (*обычно: невыразимо*) невимовно; невисловно, (*неказанно*) неказанно. [Потягло мене туди невимовно (Кониськ.). Невимовно сумна пісня (Крим.)].

Неизъяснимость – нез'ясовність, нез'ясенність, невиясненність, (*обычно: невыразимость*) невимовність, невисловність, (*неказанность*) неказанність (-ности).

Неизъяснимый – нез'ясовний, нез'ясенний, невияснений, (*обычно: невыразимый*) невимовний, невисловний, (*неказанный*) неказаний. [(Цей образ) стояв йому в думці, сповнюючи його великою нез'ясовною радістю (В. Підмог.). Чарівний погляд, що невимовним якимсь щастям душу обвиває (Тобіл.). З невимовною зневагою поглянув на мене (Крим.)].

Неизящно, *нрч.* – негоже, нечепурно, незграбно, нехудожньо, неелегантно.

Неизящность – негожість, нечепурність, незграбність, немайстерність, нехудожність, неелегантність (-ости).

Неизящный – негожий, некрасний, нечепурний, невіборний, незграбний, (*нехудожественный*) немайстерний, нехудожній, (*неэлегантный*) неелегантний; *срв.*

Изящный.

Неимать, -ся, см. Ненять, -ся.

Неимение – брак (-ку), не(до)ста́ча чо́го, (*отсутствие*) відсу́тність (-ности); (*необладание*) неволодіння чим, непосідання чо́го. *За -нием чего* – через брак (недоста́чу), за бра́ком за не(до)ста́чею, не ма́ючи, не ма́вши, бо нема́(є), бо не було́, бо не буде чо́го; (*в случае -ния*) якщо́ (коли́, як) нема́(є) чо́го. *За -нием средств (материальных)* – через брак (недоста́чу) ко́штів, не ма́ючи (не ма́вши) ко́штів. *За -нием лучшего* – через брак кращо́го, за недоста́чею кращо́го, не ма́ючи (не ма́вши) кращо́го; якщо́ (коли́, як) нема́(є) (не було́, не буде) кращо́го.

Неимоверно, -ность, -ный, см. Невероятно, -ность, -ный.

Неимоверство, см. Недоверчивость.

Неимущество – бідність (-ности), убо́зство, не(до)ста́тки (-ків), зли́дні (-нів); *срв.* **Нужда 2.**

Неимущий – бідний, убо́гий, незамо́жний, незасі́бний, недоста́тній, нема́ючий, (*ц.-слав.*) нейму́щий. [Най багатий нема́ючим помо́же (Франко). Бага́цько роздава́в я старця́м, бідним, нейму́щим (Стор.)].

Неиндоевропейский – неіндоевропе́йський. **-кое языковедение** – неіндоевропе́йське

мовозна́вство.

Неинтеллиге́нтность – неінтеліге́нтність (-ности).

Неинтеллиге́нтный – неінтеліге́нтний.

Неинтересе́сно, *нрч.* – неціка́во, неінтересе́сно; малопріна́дно.

Неинтересе́нность – неціка́вість, неінтересе́нність; ма́ла прина́дність (-ости).

Неинтересе́сный – 1) неціка́вий, неінтересе́сний. [Хоті́в переба́лакати про щось сво́є, зовсі́м неціка́ве для ме́не (Крим.). Писа́ння з наро́дного життя́ здаю́ться сільсько́му чита́чеві нудни́ми, неінтересе́сними (Грінч.); 2) (*некрасивый*) нега́рний, неінтересе́сний, малопріна́дний.

Неинфекцио́нный – неінфекці́йний; *см.* **Неза́разный**.

Неискаже́нный – неспотво́рений, непокалі́чений; *срв.* **Искаже́нный** (*под* **Искажа́ть**).

Неискале́ченный – нескалі́чений, непокалі́чений, нез[непо]ні́вечений; *срв.* **Искале́ченный** (*под* **Искале́чивать**).

Неисключе́ние – невиключа́ння, невилуча́ння, невийма́ння, *оконч.* неві́клучення, неві́лучення, невийня́ття (-ття).

Неискове́рканный – незні́вечений, нескалі́чений, непере́кручений, непо́кручений. **-ный** *язык* – нескалі́чена (не́ламана) мо́ва. [Зверну́лася до діте́й чісто́ю, не́ламано́ю мо́вою (Коцю́б.)].

Неиско́рени́мо, *нрч.* – невикори́нно, невикори́ненно, невиво́дно, невитра́вно.

Неиско́рени́мость – невикори́нність, невикори́ненність, невиво́дність, невитра́вність (-ности).

Неиско́рени́мый – невикори́нний, невикори́нений, невиво́дний, невитра́вний.

Нейскре́нный – нещи́рий, нещи́росе́рд(н)ий, (*лукавый*) лука́вий, (*фальшивый*) фальши́вий. [Нещи́ре се́рце (Франко)].

Нейскре́нно, *нрч.* – нещи́ро, нещи́росе́рд(н)о, (*лукаво*) лука́во, (*фальшиво*) фальши́во.

Нейскре́нность – нещи́рість, нещи́росе́рд(н)і́сть, (*лукавство*) лука́вість, (*фальшивость*) фальши́вість (-ости). [Вам не до лиця́ нещи́рість (Л. Укр.). Відчу́в фальш сво́їх слів і нещи́рість сво́єї ціка́вості (В. Підмог.)].

Неиску́пимо, *нрч.* – неспоку́тно.

Неиску́пимость – неспоку́тність (-ности), неспоку́та.

Неиску́пимый – неспоку́тний, неспоку́туваний, (*о грехе ещё*) неспасе́нний.

[Нespoку́тувано́го грі́ха завда́сть це ді́ло (Безві́рник 1930). Грі́ха неспасе́нного доку́пишся (Стефа́ник)].

Неиску́плённый – неспоку́туваний *и (редко)* неспоку́таний, невідпоку́туваний, неві́куплений, невідку́плений. [Покину́в на мені́ вели́кий неспоку́туваний грі́х (Грінч.)].

Неиску́сно, *нрч.* – 1) невмі́ло, немайсте́рно, невпра́вно, недоте́пно; 2) немудо́ро, нехі́тро; (*нехудожественно*) не по-мисте́цькому. *Срв.* **Неиску́сный**.

Неиску́сность – 1) *см.* **Неиску́сство**; 2) немудо́рість, нехі́трість (-ости); *срв.* **Неиску́сный 2**.

Неиску́сный – 1) *в чём* – невмі́лий, немайсте́рний у чо́му, до чо́го, (*ненаме́танный*) невпра́вний у чо́му, (*несметливый*) недоте́пний на що, до чо́го, *в чёму*, (*не мастер*) не майсте́р (-тра), не мите́ць (-ття) на що, до чо́го, що робити. **-ная рука** – невпра́вна рука; 2) (*не мастерски сделанный*) невмі́лий, немудо́рий, нехі́трый, (*нехудожественный*) немисте́цький. [Марму́рові нехі́трої роботи́ фонта́ни (Леонт.)]. *Срв.* **Иску́сный**.

Неиску́сство – невмі́лість, немайсте́рність, невпра́вність, недоте́пність; немайсте́рність (-ости); *срв.* **Неиску́сный 1**.

Неиску́ше́нный *в чём* – неві́пробува́ний, (*неопытный*) недосві́дчений, (*ненаме́танный*) невпра́вний, (*незакалённый*) незага́ртований у чо́му. [Недосві́дчена в ці́й спра́ві лю́дина не дасть собі́ ра́ди (Київ)].

Неиску́ше́нность – неві́пробува́ність, недосві́дченість, невпра́вність, незага́ртова́ність (-ности); *срв.* **Неиску́ше́нный**.

Неиспове́димо, *нрч.* – недові́домо.

Неисповедимость – недовідомість (-мости).

Неисповедимый – недовідомий, (*неизреченный*) несказаний, невимовний. [Куди жене їх таємнича доля, предвічного недовідома воля? (Куліш)].

Неисполнение – невиконання *и* невиконання, несправляння, *оконч.* невиконання, несправлення чого; (*воли, желания*) неволяння *и* неволювання, невиконання, невичнювання, *оконч.* неволення *и* невоління, невиконання, невичнення (волі, бажання); (*неотбывание*) невідбування, *оконч.* невідбуття (-ття) чого; (*неосуществление*) нездійснювання, несправджування, *оконч.* нездійснення, несправдження чого; (*несоблюдение*) недодержування, *оконч.* недодержання чого; *срв.* **Исполнение 1**. [Невиконання наказів (Сосюра)].

Неисполненный – невиконаний, несправлений, невідбутий, нездійснений, несправджений, несповнений; (*о воле, желаних*) неволений, невиконаний, невичнений; (*несоблюдённый*) недодержаний; *срв.* **Исполненный 1** (*под Исполняют*).

Неисполнимость – невиконанність, (*неосуществимость*) нездійсненність (-ности).

Неисполнимый – невиконаний, (*неосуществимый*) нездійснений. [Нездійсненні плани (Корол.)]. *Это -мо* – цього не можна виконати (здійснити), це річ нездійснена.

Неиспользование – невикористання когось, чого, неспожиткування, незужиткування чого, нескористання з чого, (*непотребление*) не(с)пожиття, незужиття (-ття) чого, незужиток (-тку). **-ние профессионального отпуска** – невикористання професійної відпустки.

Неиспользованный – невикористаний, нескористаний, неспожиткований, незужиткований, не(с)пожитий, не(з)уживаний, не(з)ужитий. [Невикористана можливість (Київ). Невикористана відпустка (Київ). Всі неуживані і приголомшені здібності дитини заніміють (Франко). Підпалив у грубі, побачивши кілька незужитих дровин (В. Підмог.)].

Неиспорченность – незіпсованість *и* незіпсутість, непопсованість, незбавленість, (*неискалеченность*) нез[непо]нівеченість (-ости).

Неиспорченный – незіпсований *и* незіпсутий, непопсований, незбавлений, (*неискалеченный*) нез[непо]нівечений.

Неисправимо, *нрч.* – непоправно, ненаправно.

Неисправимость – непоправність, ненаправність; нерозкаянність (-ности); *срв.*

Неисправимый.

Неисправимый – непоправний, (*о поступке ещё*) ненаправний; (*отчаянный, отъявленный*) неприторенний, (*нераскаянный*) нерозкаяний. [Вчинив непоправну помилку (Азб. Кому.)]. Непоправний злочинець (Пр. Правда). Неприторенний злодій (Номис). «Ви-ж розумієте інтереси правосуддя й законності», – вкинув таку гадючку нерозкаяний глядач (Корол.). Нерозкаяною совіслівістю повіває з його творів (Корол.).

Неисправленный – невіправлений; ненаправлений *и т. п.*; *срв.* **Исправленный** (*под Исправляют*).

Неисправно, *нрч.* – 1) несправно, неакуратно, негарзд; недбало, неретельно; 2) несправно. *Срв.* **Неисправный.**

Неисправность – 1) несправність, неакуратність; недбалість, неретельність (-ости); (*неуправка*) несправ(к)а. [Попосиде він на везі за свої несправки (Васильк.)]; 2) несправність (-ности). *В -ти что* – несправне, без направи що. [Машина і досі стоїть без направи (Коцюб.)]. *Всё в -ти* – все несправно (негарзд). *Срв.* **Неисправный.**

Неисправный – 1) несправний, (*неаккуратный*) неакуратний, (*небрежный*) недбалий, неретельний. **-ный плательщик налогов** – несправний (неакуратний) платник податків. **-ное ведение конторских книг** – недбале (несправне) провадження (ведіння) конторських книжок; 2) (*об инструменте, вещи, тексте и т. п.*) несправний. [«Слово о полку Ігореві» дійшло до нас у дуже несправній редакції (Крим.)]. **-ный телефон** – несправний телефон.

Неиспробованный – неспробований; нескуштований *и т. п.*; *срв.* **Испробованный** (*под*

Испробовать).

Неиспытанный – 1) невіпробований, неспробований, невівірений; 2) (*неизведанный*) незазнаний, недізнаний *и т. п.* Срв. **Испытанный** (под **Испытывать**).

Неисследованность – недослідженість (-ности).

Неисследованный – недосліджений, (*непрослеженный*) невісліджений, (*неузнанный*) недізнаний, (**неразведанный**) нерозвіданий, (*необследованный*) необсліджений, (*неосмотренный: о больном*) неоглянутий. [Недосліджені психологічні закони телепатії (Крим.)].

Неиссякаемо, *нрч.* – невичерпно, невичерпанно.

Неиссякаемость – 1) несхнучість, невисиханість (-ости), невисихання (-ння); 2) невичерпність, невичерпанність (-ности). Срв. **Неиссякаемый**.

Неиссякаемый – 1) (*невысыхаемый*) несхнучий, невисиханий. [Твій образ чистий несхнучі сльози туманять (Самійл.)]; 2) (*неисчерпаемый*) невичерпний, невичерпанний, (*редко*) незсякний, незсяклий (*неистоцимый*) безпереводний, невиводний; срв. **Неисчерпаемый**. [Невичерпний запас енергії (Київ). Невичерпна любов (А. Любч.). Плита та примус, – невичерпні джерела колотнечі (В. Підмог.). Невичерпанний запас потенціальної сили (Крим.). Незякле джерело веселости (Н.-Лев.)].

Неисто, *нрч.* – несамовито, нестямно, безтямно, навіжено, нетямлячись, шалено, скажено, люто; срв. **Неистовый**. [«Що це ви вигадали?» – загримав несамовито прокурор (М. Левиц.). Почали несамовито верещати (Корол.). Серце тріпається в грудях несамовито (Франко). «Ти цілував її?» – «Так, цілував!» – крикнув він жінці нестямно (Коцюб.). Бівся шалено (струмок) (Дніпр. Ч.). Влетіла в середину кімнати і люто ринулась до столів (Яворн.)].

Неистовость – несамовитість, нестямність, навіженість, шаленість, скаженість (-ости); **Неистовый**.

Неистовство – несамовитість, нестямність, нестяма (-ми, *ж. р.*) *и* нестям (-му, *м. р.*), навіженість, шаленість, шаленство, шал (-лу), скаженість, лютість (-ости), лютування (-ння); срв. **Неистовый**. [Щезла свідомість; повна нестяма; шаленість (Коцюб.). Якесь шаленство всіх охопило (Коцюб.). Лютість одняла у нього тям (Коцюб.)]. В -стві – несамовито, нестямно *и т. п.*; см. *ещё* **Неисто**. [Ха-ха-ха! – несамовито зареготавсь він (Крим.)]. *Приходит, притти в -ство* – сатаніти, по[роз]сатаніти, шаленіти, розшаленіти, скаженіти, оскаженіти, казитися, сказитися, розпасюватися; срв. **Неистовствовать**.

Неистовствовать – шаленіти, шаліти, скаженіти, лютувати, казитися, сатаніти, в пасію кидатися. [Даль шаліє, все швидше крутиться земля (Сосюра). Насміялись з дощу й вітрів, що діко скаженіють (Куліш). Я, мов безумний, лютував (Франко). Нехай він (соловейко) лютує, поки сам загине (Шевч.). Дзвінок скавав, хрипів, казівся (Коцюб.)].

Неистовый – несамовитий, нестямний, безтямний, навіжений, навісний, шалений, (*бешеный*) скажений, оскаженілий, (*яростный, дикий*) лютий. [Лімент несамовитий, лютий (Л. Укр.). З гушавини доносилося нестямне щебетання соловейків (Мирний). Нестямний вереск розлюченої юрби (Франко). Безтямні викрики тих, що били (Франко). Він якийсь навіжений, репетує і слухати нічого не хоче (Брацл.). Ох, б'ється воно невгамовно, те серце моє навісне (Л. Укр.). Гнів шалений (Коцюб.). Зареве шалений тромбон (А. Любч.). Уляглись вітри скажені (Франко). Скажений душу роздирає крик (Вороний). Хуртовина оскаженілих звуків (А. Любч.)]. **-вый Роланд** – несамовитий (шалений) Роланд.

Неисторический – неісторичний. [Неісторична нація (М. Скрипн.)].

Неистоцимо, *нрч.* – невичерпно, невичерпанно, безпереводно; невиснажно; срв.

Неистоцимый. [Усе в тебе будуть гроші безпереводно (Квітка)].

Неистоцимость – невичерпність, невичерпанність, безпереводність; невиснажність (-ности); срв. **Неистоцимый**.

- Неистоци́мый** – невичерпний, невичерпаний, безпереводний; (*о почве и перен.*) невиснажний; *срв.* **Неиссякаемый 2. -мое воображение** – невичерпна (невиснажна) уява. -**мый рудник** – невиснажна (невичерпна) копальня.
- Неистраченный** – невитрачений, непотрачений, (*попусту*) незмарнований, незбавлений, неперевердений, незгайнований (марно).
- Неистребимость** – невигубність, невиводність, невибавність (-ности).
- Неистребимый** – невигубний, невиводний, невибавний, (*непропадающий*) непропащий. [Непропаша енергія (Крим.)].
- Неистребование** – 1) *см.* **Невыскание**; 2) *см.* **Неостребование**.
- Неистребованный** – 1) *см.* **Невысканный**; 2) *см.* **Неостребованный**.
- Неисходатайствование** – невиклопотання, невістарання чого в кого.
- Неисходимый, см. Неисходный 1.**
- Неисходный** – 1) несходимий, (*непроходимый*) непрохідний. [Шуміли несходимі пущі (Куліш). Там за морями та за глибокими, ще й за шляхами несходимими (П. Тичина)]; 2) (*безысходный*) безвихідний, (*неизбывный*) невиводний. [Невиводне горе (Корол.)].
- Неисцеленный** – незцілений, невилікуваний, невигоєний.
- Неисцелимо, нарч.** – незцілено, незцільно, (*неизлечимо*) невигоїно.
- Неисцелимость** – незціленність, незцільність, (*неизлечимость*) невигоїність (-ности).
- Неисцелимый** – незцілений, незцільний, (*неизлечимый*) невигоїний. [Сліпота її дитини стала і їй вічною незціленою недугою (Корол.)].
- Неисчерпаемо, нарч.** – невичерпно, невичерпано.
- Неисчерпаемость** – невичерпність, невичерпанність (-ности). [Невичерпанність артезійської води (Тутк.)].
- Неисчерпаемый** – невичерпний, невичерпаний; *срв.* **Неиссякаемый 2.** [Запас його жартів невичерпний (Н.-Лев.). Його вибаганки були невичерпні (В. Підмог.). Його тягло до землі, невичерпної скарбниці багатства (Франко). Єгипет є і нині краєм невичерпної плодovitости (Калит.)].
- Неисчерпанный** – невичерпаний, (*о воде, деньгах и т. п. ещё*) невібраний. [В мене був невичерпаний фонд почуття, невитрачений на своє власне життя (Л. Укр.). Невібрані кредити (Київ)].
- Неисчерпывающий** – невичерпливий, невичерпний. [Дав дуже невичерпливу відповідь (Київ)].
- Неисчислимо, нарч.** – незліченно, незчислено.
- Неисчислимость** – незліченність, незчисленність (-ности).
- Неисчислимый** – незліченний, незчислений. [Розбили вороже військо й загарбали усі його незліченні скарби (Н.-Лев.). Огні незліченні до моря спускаються з міста (Л. Укр.). Була вдячна йому за незчисленні дрібні услуги (Коцюб.). Сонця незчисленні (Самійл.)]. -**мое количество** – незліченна (незчисленна) кількість, незліченне число, безліч (-чи).
- Ней** (*дат., твор. и предл. п. ед. ч. ж. р. от мест. Она после предлогов*) – 1) *дат. п.* К ней – до неї; 2) *твор. п.* – (з, за, над, під *и т. п.*) нею. [Петро стоїть перед нею (Шевч.)]; 3) *предл. п.* – (в, на, по, при) ній (їй). [На землі горе, бо на їй, широкій, куточка нема тому, хто все знає (Шевч.)].
- Нейзильбер** – нове срібло, мельхіор (-ру).
- Неймёт, -ся, см. Ненять, -ся.**
- Нейрон, анат.** – неврон (-на).
- Нейти** – не йти; *см.* **Идти.** *Эта шляпа вам нейдёт* – цей капелюх вам не до лиця (не лічить, не лицює). *Это нейдёт к делу* – це не до діла, це до діла не стосується.
- Нейтрализация** – 1) (*действие*) нейтралізування, *оконч.* знеутралізування; 2) (*и действие и результат*) неутралізація.

Нейтрализи́рование – неутралізува́ння (-ння).

Нейтрализи́ровать – неутралізува́ти, *сов.* знеутралізува́ти кого́, що. **Нейтрализи́рованный** – (з)неутралізо́ваний. **-ться** – неутралізува́тися, *сов.* знеутралізува́тися; бути неутралізо́ваним, *оконч.* знеутралізо́ваним.

Нейтрализи́рующий, *прлг.* – неутралізу́ючий.

Нейтрализова́ние – неутралізува́ння (-ння).

Нейтрализова́ть, -ся, *см.* **Нейтрализи́ровать, -ся**.

Нейтраліте́т – неутраліте́т (-ту). *Соблюда́ть (сохраня́ть) -те́т* – доде́ржувати неутраліте́ту.

Нейтра́льно, *нрч.* – неутра́льно; (*беспристра́стно*) безсто́ронньо.

Нейтра́льность – 1) неутра́льність; (*беспристра́стность*) безсто́ронність (-ности); 2) неутра́льність. *Срв.* **Нейтра́льный**.

Нейтра́льный – 1) неутра́льний; (*беспристра́стный*) безсто́ронній. [Неутра́льна па́ртія (Крим.)]; 2) *хим.* – неутра́льний. [Неутра́льна реакція (Мінц.)].

Нейтроді́н, *радио* – неутроді́н (-на).

Неказі́сто, *нрч.* – непока́зно, нега́рно (на ви́гляд).

Неказі́стость – непока́зність (-ности).

Неказі́стый – непока́зний; *срв.* **Невидный 4**. [Таке́, ба́чте, воно́ непоказне́: ні з очей, ні з плечей (Кониськ.). В його́ непоказній поста́ті не було́ нічого́ визначного́ (Ор. Левиц.)]. **-тый с виду́ (на вид)** – з се́бе (на ви́гляд) непоказний.

Нека́к, *нрч.* – неначе́, наче́, наче-б то, либо́нь; (*должно́ быть*) ма́бу́ть, де́сь, (*вероятно́*) пе́вно, де́сь-пе́вно. [Неначе́ хтось іде́ (Грінч.). Та ти, либо́нь, блу́диш? (Рудан.). Семен закривсь рукою́ від со́нця. – «Либо́нь Мо́тря», – подума́в він. – «Вона́» (Коцюб.)].

Нека́ла – нікало; *см.* **ещё Нека́льщик, -щица**.

Нека́льщик, -щица – ніка́льник, -ниця, нікало (*общ. р.*).

Нека́ние – нікання (-ння).

Неканоні́зованный – неканонізо́ваний.

Неканоні́ческий – неканоні́чний.

Некапіталі́стический – некапіталі́стичний.

Некарае́мый – некара́ний.

Некатало́гизированный – не(за)катало́гізований, незаве́дений до ката́логу, (*о мног. ещё*) непоката́логізований.

Нека́ть – нікати; (*отказыва́ться*) відмовля́тися, (*не соглаша́ться*) не зго́джуватися.

Некваліфі́кованный – некваліфі́кований, неза[нес]кваліфі́кований. **-ний рабо́чий** – некваліфі́кований робі́тник. **-ний тру́д** – некваліфі́кована пра́ця.

Неке́м, *см.* **Некто́ 2**.

Не́кий, *мест. неопр.* – 1) (*какой-то*) я́кийсь, де́який(сь), я́кийсь-то, котри́й(сь), оди́н, (*с оттенком пренебрежения*) я́кийсь-там, котри́йсь-там, (*при имени, фамилии ещё: некто*) та́кий (со́бі), я́кийсь со́бі; оди́н я́кийсь (та́кий), на ім'я; оди́н я́кийсь (та́кий), на прізви́ще. [Приходив до вас я́кийсь Шмі́дт (оди́н я́кийсь, на прізви́ще Шмі́дт), дуже хоті́в ба́чити вас (Київ). Та́кий со́бі Х. розпо́відав мені́, що... (Брацл.). Бага́то літ тому́ я мав за бли́зького прія́теля тако́го м-ра Ві́льяма Лє́грана (Едг. По)]. **В -ко́ем ца́рствє** – в я́ко́мусь (де́які́мсь) ца́рстві; 2) (*известный*) де́який, (*определённый*) пе́вний. **-ко́е де́ло** – де́яка спра́ва. **-ка́я істи́на** – де́яка (пе́вна) і́стина.

Некі́слый – некі́слий.

Некля́сний – 1) (*о школе*) некля́сний, поза́кля́сний. **-но́є вре́мя** – некля́сний (позакля́сний, ві́льний) ча́с; 2) (*о чине, службе*) не́ранго́вий.

Не́клен, *бот.* ***Acer tataricum L.*** – чо́рно́клен, па́клен (-ну); *срв.* **Па́клен**.

Некля́тчатый – 1) нека́рта́тий, нека́рта́[и]сти́й, негратча́стий; 2) (*о растении*) неклі́тінний.

Некля́чимый – (*негодный*) не́годя́щий, неспосі́бний; (*неисправимый*) непопра́вний,

(от 'явленный) о(д)чайдушний, неприторенний; (погибший) пропавший; (распутный) розпусний, розпутний, (блудный) блудний, блудящий; (горемычный) бідолашний; (бесовский) вражий. **-мая сила** – нечиста (вража) сила. **-мое дитя** – розпусна дитина, (о сыне) блудний син.

Некнижный – невчений, малограмотний, малописьменний, (сиц.) некнижник (-ка), некнижна людина, неписьмак (-ка), неграмотій (-тія); см. *ещё* **Неграмотный 1**.

Нековкий – нековний, нековкий.

Нековкость – нековність, нековкість (-ости).

I. Нёкогда, нарч. (нет времени) – ніколи, нема(є) коли, нема(є) часу, (диал.) нема вправки; срв.

Недосуг 2. [Ніколи і вмерти буде (Приказка). Так ніколи? ще молодій, а мало так маєш ти часу! (Грінч.). Ніколи їм за дівчатами бігати (Квітка). Нема коли й пообідати (Брацл.). Нема часу, бо багацько маю роботи (Н.-Лев.)]. **Мне -да** – мені ніколи, я не маю часу, (вопросит.) є(сть) мені коли? **-да было** – ніколи було, не було коли.

II. Нёкогда, нарч. (когда-то) – колись, колись-то, (в прошлом ещё) колись було. [Було колись, минулося, не вернеться знову (Шевч.). Забули рід і хати відреклись, що годувала їх колись (Самійл.). Ліхо колись спіткає його (Грінч.). Колись-то було, та тепер загуло (Приказка). Колись було, жив один чоловік (Звин.)].

Некогдашний – неколишний, (недавний) недавній, нещодавній.

Нёкого, см. **Некто 2**.

Некодифицированный – не(с)кодифікований.

Некозырный – некозирний.

Некокетливый – некокетний, некокетливий.

Неколлективизированный – не(с)колективізований.

Неколонизированный и -зованный – не(с)колонізований.

Неколоритный – некольоритний.

Некоммерческий – некомерційний.

Некоммунист, -нистический – некомуніст, -ністичний.

Некомпанейский – некомпанійський, нетоваріський.

Некомпенсированный – не(с)компенсований.

Некомпетентность – некомпетентність (-ности).

Некомпетентный – некомпетентний.

Некомплéкт – недобір (-бору), некомплéкт *и* (гал.) некомплёт (-ту); розбить (-ти).

Некомплéктность – некомплектність, неповність (-ности).

Некомплéктный – некомплектний, неповний.

Нёкому, см. **Некто 2**.

Некомфортабельно, нарч. – некомфортабельно, невігідно.

Некомфортабельность – некомфортабельність, невігідність (-ности).

Некомфортабельный – некомфортабельний, невігідний.

Неконгруэнтный – неконгруентний.

Ноконденсированный – не(с)конденсований, незгущений.

Неконкретизированный – не(с)конкретизований.

Неконсервированный – не(с)консервований, незаконсервований.

Неконсолидированный – не(с)консолідований, нескупчений.

Неконстатированный – не(с)констатований.

Неконституционный – неконституційний.

Неконтрактированный и -тованный – не(за)контрактований.

Неконтрасигнированный и -нованный – не(за)контрасигнований.

Неконфирмованный – неконфірмований, незатверджений, нескріплений.

Неконфискованный – не(с)конфіскований.

Неконцентри́рованный – несконцентро́ваний, незосере́джений, нескуп́чений.

Неконча́емый – некінче́нний; (*нескончаемый*) нескінче́нний.

Неко́нченний – не(с)кінчений, недокінчений, (*часто*) недороб́лений.

Некоопе́рированный – не(с)коопе́рований.

Некоопти́рованный – не(за)коопто́ваний.

Некоорди́нированный – не(с)коорди́нований.

Неко́рмле[ё]нный – негодо́ваний.

Некорректи́рованный – не(с)кориго́ваний, нескоре́ктований, непра́влений, невіпра́влений.

Некорре́ктно, *нрч.* – некоре́ктно, незвичайно, нечемно.

Некорре́ктность – 1) (*свойство*) некоре́ктність, незвичайність, нечемність (-ности); 2)

(*некорр. поступок*) некоре́ктність, некоре́ктний учи́нок (-нку) *и т. п.*

Некорре́ктный – некоре́ктний, незвичайний, нечемний.

Некоры́стно, *нрч.* – 1) некорисли́во, некористолю́бно; 2) незиско́вно, некористо́вно. *Срв.*

Некоры́стный 1 и 2.

Некоры́стность – 1) некорисли́вість, некористолю́бність; 2) незиско́вність, некористо́вність (-ости). *Срв. Некоры́стный 1 и 2.*

Некоры́стный – 1) (*некорыстолюбивый*) некорисли́вий, некористолю́бний; 2)

(*неприбыльный*) незисковний, небаришівний, некористовний; 3) (*плохонький*) плохе́нький, (*негодный*) негодящий.

Некорыстолю́бный, *см. Некоры́стный 1.*

Неко́сь – неко́шена лука; *см. ещё Нега́рь.*

Неко́торый, *мест. неопр.* – 1) (*какой-то*) якийсь, деякий(сь), котрийсь, оди́н, (*с оттенком пренебрежения*) якийсь-там, котрийсь-там. **-рый человек** – яка́сь (котра́сь, одна́, яка́сь-там, котра́сь-там) лю́дина. **-рое время** – який(сь) (деякий, *реже* котрийсь) час, яка́(сь) часи́на.

[Коло цього твору якийсь час крутилася ува́га громадянства (Крим.). Мовчить який час, да́лі

не видержує (Л. Укр.). Через який час полічить (гроші) і перехова́ у друге місце (Грінч.).

Жде до котро́гось часу (Номис). Молоди́ця спинилася; яку́сь часину вона́ придивля́лась

(Коцюб.). *В продолжении -рого времени* – який(сь) (деякий) час, яку́(сь) (деяку) часи́ну. *На*

-рое время – на який(сь) (деякий) час, на яку́(сь) (деяку) часину. *В -ром царстве, в -ром* (*не*

в нашем, в тридесятом) *государстве* – в деякі́мсь ца́рстві, в деякі́мсь госуда́рстві (Рудч.); не

в на́шій землі – в да́лекій сторо́ні; в яко́мсь ца́рстві, тридеся́тому держа́встві. [Пригоди в

Грюневальді, – яко́мсь ца́рстві, тридеся́тому держа́встві, – принца́ Отто (М. Калин.); 2)

(*кое-какой, известный*) деякий (*р. деякого, до деякого и (редко) де до якого и т. п.*),

деко́трий; (*известный, определённый*) пе́вний; (*кое-какой*) де-не-який, який-не-який,

(*пренебр.*) який-такий, такий-сякий, сякий-такий; (*пустячный*) якийсь. [Забра́вши деяких

троя́нців, п'ятами з Трої наківа́в (Котл.). Деякі варяги з грецького ца́ря служи́ть найма́лися

(Куліш). Деякі ідоли бронзового періоду маю́ть вигляд досить га́рний (Л. Укр.). Деякий

матеріал до міркува́ннів про се (Грінч.). На́віть і в ві́рі бу́ла деяка одмі́на у нас про́ти їх

(Грінч.). Со́нечко підлизує сніг де́ з яких го́рбиків на піску́ (Квітка). Деко́трі грецькі купці́

(Крим.). Не міг втрима́ти думки про потво́рність деко́трих білих люде́й (Кінець Неволі). Я

прига́дую тільки деко́трі його́ жа́рти (Н.-Лев.). З ним Лаго́вський мав деко́тру знайо́мість

(Крим.). Пе́вну кі́лькість книжо́к про́дано (Київ). З того́ завзя́ття бу́ло-б нічо́го не вийшло,

коли-б не щасли́вий ви́падок, що показав який-такий заробок (Франко)]. **-рое количество** –

деяка (пе́вна, яка́сь) кі́лькість, дея́ке число́, скі́льки(сь), (*пренебр.*) скі́льки(сь)-там, [Да́йте

йому́ скі́льки-там гроше́й, – і неха́й собі́ йде (Звин.).] *В -рых случаях* – в деяких ви́падках,

(*изредка*) коли-не-коли. **-рым образом** – дея́ким чи́ном (робом), (*в известной степени*) до

пе́вної мі́ри, в дея́кій (в які́сь) мі́рі; 3) (*иной, который*) инши́й, деко́трий, котрий *и (редко)*

ко́торий, який; *см. Кото́рый 4.* [В инши́х губе́рніях, напр. на півночі Росі́ї, тако́ї землі́ нема́є

(Доман.). Ти-ж не така́, як инши́ жінки: ти розумі́єш, що... (Грінч.). Кото́рі селя́ни вже й

па́стки станові́ли на тхора́, – так ні, не лóвється (Остерщ.). До нас ча́сом і дохо́дять які чу́ткі, але за́пізно (Брацл.); 4) **-рые** (в значенні *си.*) – дехто (р. дэкого, дэ до кого и до дэкого и т. п.), дэко́трі (-рих), дэякі (-ких), (*кое-кто*) дэнехто (р. дэнекого). [Дехто брав чита́ти (Грінч.). Тро́шки зго́дом верну́лись до Бру́са дехто і поса́дали край його́ (Квітка). Позби́рав дэкого та й учинив про́ти ляхі́в триво́гу (Сніп). Не всі спля́ть, що хропля́ть, – лиш дэко́трі (Кам'янеч.). Всі спля́ть, хропу́ть, а дэякі сопу́ть (Гул.-Артем.)]. **-рые** *подумаю́т, что...* – дехто подума́є (подума́є дехто), що..., дэко́трі (дэякі) подума́ють, що... **-рые** *из них* – дехто (дэко́трі, дэякі) з них; 5) **-рые** – **-рые** (*одни-другие: из неопр. количества*) – дэякі – дэякі, дэко́трі – дэко́трі, які – які, ко́трі – ко́трі *и (редко)* ко́трі-ко́трі, і́нші-і́нші, які-ті, і́нші – а дэко́трі, і́нші – а дэякі. [Дэякі опові́дання бу́ли друко́вані, дэякі́х ще й не бу́ло тоді́ (Грінч.). Які лежа́ть, які сидя́ть, які сновига́ють по кутка́х (Грінч.). Ко́трі приста́ють на се, а ко́трі ка́жуть – ні (Грінч.). Ко́ні та во́лі – які пасу́ться, ті – лягли́ (Грінч.). І́нші гомоня́ть, а дэко́трі пону́рі сидя́ть М. Вовч.)].

Некраден(н)ый – некра́дений.

Некрасиво, *нрч.* – нега́рно, пога́но, (*зап. и поэт.*) некра́сно; него́же, нечепу́рно; *срв.*

Некрасивый.

Некрасивость – нега́рність, некра́са, (*зап. и поэт.*) некра́сність; него́жість, нечепу́рність (-ости); *срв.* **Некрасивый**. [Аполло́ном Бельведерським вас не назву́, але й особли́вої некра́си теж не ба́чу (Крим.)].

Некрасивый – нега́рний, пога́ний, (*ув. поганю́чий*), (*зап. и поэт.*) некра́сний, (*о внешности ещё*) него́жий, нечепу́рний. [Та й нега́рна! – і руда і нечупа́рна (Грінч.). Не жаль мені́ того́ воза, коли-б дівчина́ го́жа, а то руда́ та пога́на, та й та воза́ поламала́ (Пісня). Некра́сні кві́тки вночі́ (Л. Укр.). Васька́ бу́ла него́жа, мізе́рна дівка́ (М. Левиц.). У та́кі хвили́ни його́ нечепу́рне облі́ччя става́ло га́рним (Грінч.)]. **-вая** *история* – нега́рна (пога́на) істо́рія.

Некрасноречиво, *нрч.* – некра́сномо́вно, непромо́висто.

Некрасноречивость – некра́сномо́вність, непромо́вистість (-ости).

Некрасноречивый – некра́сномо́вний, непромо́вистий.

Некраткий – некоро́ткий, (*несжатый*) нести́слий.

Некратко, *нрч.* – некоро́тко, (*несжато*) нести́сло.

Некратность – некра́тність (-ности).

Некратный, *мат.* – некра́тний.

Некрашен(н)ый – не(по)ма́льований, не(по)фа́рбований; незаба́рвлений, незакра́шений; *срв.*

Крашенный (*под Красить*). [Про́сті непома́льовані сті́льці́ (Н.-Лев.)]. **-ные** *волосы* – непофа́рбоване (незакра́шене) волóсся.

Некредитоспособность – некра́дитоспромо́жність, некра́дитозда́тність (-ности).

Некредитоспособный – некра́дитоспромо́жний, некра́дитозда́тний.

Некрепкий – (*непрочный*) немі́цний, некрі́пкий, нетривкі́й, недебе́лий, некреме́зний, некрем'язні́й; (*невыносливый*) немі́цний, некрі́пкий *и т. п.*; *срв.* **Крепкий**. **-кий** *чай* – немі́цний (*слабый, диал.: негустый, тонкий*) чай. [Мені́ нали́вайте чаю́ тонкого́, негусто́го (Звин.)].

Некрещён(н)ый – нехре́щений. [Мене́ ма́ти поро́дила, нехре́щену́ положи́ла (Шевч.)].

Некристаллизационный – некриста́лізаці́йний.

Некристаллический – некриста́лічний.

Некритически, *нрч.* – некрита́чно, безкрита́чно.

Некритический – некрита́чний, безкрита́чний.

Некритичность – некрита́чність, безкрита́чність (-ности). [Хлоп'я́ча безкрита́чність (в істо́рії) (Куліш)].

Некробиоз, *биол.* – некробі́оза (-зи).

Некрівный – некрéвний, непокрéвний. **-ные** *родственники* – некрéвні ро́дичі, некрéвні (-

- них), некрéвна роді́на.
- Некро́графия** – некрогра́фія.
- Некро́з**, *мед.* – некро́за (-зи).
- Некро́лог** – некроло́г (-га).
- Некрологический и -логичный** – некрологічний.
- Некрома́нт, -тка** – некрома́нт, -ма́нтка.
- Некрома́нтический** – некрома́нтічний.
- Некрома́нтія** – некрома́нтія.
- Некро́поль** – некро́піль (-поля).
- Некроти́ческий, мед.** – некроти́чний.
- Некрото́мія** – некрото́мія.
- Некрофо́бія** – некрофо́бія.
- Некру́пный** – невеликий, малий, (*мелкий*) дрібний; (*незначительный*) незначний, несильний); *срв.* **Кру́пный**. [Поёт в нього несильний (Крим.)].
- Некруто́й** – некрутий; *срв.* **Круто́й**.
- Некруче́ный** – некручений, невітій, несуканий. **-ный шёлк** – несуканий шовк.
- Некруши́мый, см. Несокруши́мый.**
- Некры́тый** – некрітий.
- Некста́ти, нрч.** – не до ре́чи, (*не к делу*) не до діла, (*не к месту, не в лад*) не до ладу́, не влад, (*вульг.*) не до шми́ги, (*не к слову*) не до слова, (*невпору*) невчас, невчасно, невпору; *срв.* **Кста́ти**. [Ваші слова тут не до ре́чи (Київ). Мені воно зовсім не до діла! (Н.-Лев.). Ці хаткі стоять тут понад вулицею зовсім не до ладу́ (Звин.). До чо́го не кине́ться, – усé не так, усé не до шми́ги (Квітка)]. **-ти сделанный, сказанный и т. п.** – недорéчний, недоді́льний, недола́дни[і]й.
- Не́ктар** – 1) *миф.* – не́ктар (-ру). [Втіша́йся не́ктаром, амбро́зії глита́й! (Самійл.)]; 2) *бот.* **nectar** – нектар (-ру).
- Некта́рий, бот.** **nectarium** – некта́рій (-рія).
- Нектарник, бот.** – некта́рник (-ка).
- Нектарница, орнит.** **Nectarinia** – некта́рниця.
- Не́ктарный** – не́ктаровий.
- Не́кто**, *мест, неопр.* – хтось, (*при имени, фамилии ещё*) такий (собі), якийсь собі; один якийсь (такий), на ім'я; один якийсь (такий), на прізвище; *срв.* **Не́кий 1**. [Байку українську після Гребінки репрезентують провінціали: такий собі Мазюкевич в 50-х роках у Києві видав чотирнадцять байок Крилова в українському перекладі (М. Зеров)]. **-то Шмидт** *рассказывал мне, что...* – такий (собі) Шмідт (один такий (якийсь), на прізвище Шмідт.) розповідав мені, що... **-то в сером** – хтось у сірому. [Андреев полюбляє схематичні персонажі: Хтось у сірому, Той, що дістає полічинки, – такі їх імена (М. Зеров)].
- Некто́ (Не кто́)**, *мест. указат.-отриц.* – 1) (*никто не*) нікто́ не; (*не кто иной*) не хто(сь) інший, нікто́ інший. **-то тебя просил** – нікто́ тебе́ не просив. **Не ко́го зовут**, – *тебя* – не ко́го(сь) іншого кличуть (нікого́ іншого не кличуть), а тебе́; не ко́го(-ж) кличуть, як тебе́. **Не ко́му́ говорят, что не тебе** – не ко́му(сь) іншому ка́жуть (ніко́му іншому не ка́жуть), а то́бі; 2) (*с переносом удар. на отрицание – в косв. пад.*). **Не́кого** – нема́(є) (*прош. вр.*: не було, буд.: не буде) ко́го, нікого́. **Мне -го просить об этом** – мені нікого́ (мені нема́ ко́го, я не маю ко́го) просити про це. **Не́кому** – нема́(є) ко́му, нікому́. [Нема́ ко́му́ запитати, за що їх уби́то (Шевч.). Розкрив-би я своє́ серце, та нікому́ (Куліш)]. **Не́кем** – нема́(є) ким, ніким. **Не́ за ко́го** – нема́(є) за ко́го, ні за ко́го. **Не́ к ко́му** – нема́(є) до ко́го, ні до ко́го. **Не́ на ко́м** – нема́(є) на ко́му, ні на ко́му. **Не́ о ко́м** – нема́(є) про (за) ко́го, ні про ко́го, ні за ко́го. **Не́ от ко́го** – нема́(є) від ко́го, ні від ко́го. [Ні від ко́го мені піти́ з до́му, бо сама́ (одна́) до́ма (Вовчанщ.)]. **Не́ при ко́м** – нема́(є) при ко́му (кім), ні при кім. [Трудно; нема́ при кім нам

жити (Л. Укр.). **Не́ с кем** – нема́(є) з ким, ні́ з ким. [Ні́ з ким бу́де попла́кати (Шевч.)]. **Не́ у кого** – нема́(є) в ко́го, ні́ в ко́го. [Ні́ в ко́го було́ спита́ть (П. Тичина)].

Некто́н – некто́н (-ну).

Не́куда, *нрч.* – нема́(є) куди́, ні́куди, (*иногда*) нема́(є) де, ні́де, (*диал.*) ні́где; (*никаким путём*) нема́(є) куди́, ні́куди, (*иногда*) ні́кудою. [Тяжко, ва́жко в сві́ті жити́ сироті́ без роду: нема́ куди́ прихили́ться, хоч з гори́ та в во́ду (Шевч.). Проки́нулись ляшки́-панки́ – ні́куди вті́кати! (Шевч.). Наставля́й ші́рше, а то, ба́ч, ні́куди сипа́ть (Номис). Да́лі ні́куди і́ти (М. Рильськ.). Йо́му ні́де ді́тись (Сл. Гр.). Ні́где Дома́сі ді́тись (Квітка). От ти вже́ наза́д не ви́йдеш, бо ні́кудою (Рудч.)]. *Мне -да итти* – мені́ ні́куди (мені́ нема́ куди́, я не ма́ю куди́) йти. *-да было* – не було́ куди́, ні́куди було́. *По самое -да* – по са́ме ні́куди, по са́му за́в'язку.

Некульту́рно, *нрч.* – некульту́рно.

Некульту́рність – 1) (*состояние*) некульту́рність (-ности); 2) (*некульт. поступок*) некульту́рність, некульту́рний учи́нок (-нку).

Некульту́рний – некульту́рний.

Неку́рящий – неку́рець (-рця). *Для -щих* – для неку́рців.

Не́кчему, *нрч.* – нема́ чо́го, нема́ пощо́; (*не надо*) не тре́ба, (*не следует*) не слі́д; *см.* **Не́зачем.**

Нела́дица – не(з)ла́года; *см.* **Нела́ды.**

Нела́дко, *нрч.* – негара́зд, не до ладу́ *и (реже)* нела́дно, недо́бре, не як слі́д, (*зап.*) нелі́пше. [З театро́м спра́вді у нас негара́зд (Еллан). Зізва́ли вони́ ахайці́в усі́х до грома́ди поква́пно, та не до ладу́ вже́ надвечі́р, к за́ходу со́нця (Потебня). Я давно́ поміча́в, що у йо́го, оту́т, щось нела́дно (Васильч.). Ой, кумо́, коло́ вас ро́биться нелі́пше, ви сьо́годні засла́бнете (Звин.)]. *-но скроён, да крепко шит* – хоч не гладко, та мі́цно (Приказка).

I. Нела́дний, *прлг.* – негара́зд (не до ладу́) зробо́лений, (*плохой*) пога́ний, лихий, (*нехороший*) недо́брий, (*скверный*) ке́пський, злий, (*редко*) нела́дний, (*зап.*) нелі́пший; *срв.* **Плохой.** *Будь ты -ден!* – безго́лов'я на те́бе! *Здесь что-то -но* – тут щось негара́зд (недобре), тут щось не так. *Это -но* – це негара́зд (не до ладу́); так не годі́ться.

II. Нела́дний, *сщ.* – нечи́стий (-того), чорт (-та), (*эфем.*) той, що не при ха́ті зга́дувати; *срв.*

II. Нечи́стий.

Нела́ду́ха, *см.* **Нела́ды.**

Нела́ды, Не́ладь – не(з)ла́года, незго́да, не́лад (-ду), нела́годи (-год), різнота́; *срв.* **Лад 2,**

Раздо́р. [Із свої́м мі́лим незла́года (Пісня). Ой ти старі́й, я моло́да – чо́м між на́ми нела́года? (Метл.). Тепе́р між на́ми ча́сто бу́ла незго́да (Коцюб.). Ті́льки й тямі́ть, що в сі́м'ї не́лад робити́ (Крим.). Почали́ся на землі́ сва́ри, нела́годи (Крим.). «Обри́дла мені́ та різнота́!» – ка́же ба́тько (Хоро́льщ.). *У них в до́ме -ды* – у їх у ха́ті не(з)ла́года (незго́да). *У них ме́жду собо́ю -ды* – вони́ між собо́ю не ла́дують (не мі́ряться), вони́ не в зла́годі жи́вуть, у їх між собо́ю не(з)ла́года (незго́да). *Пошли -ды* – зайшла́ не(з)ла́года (незго́да).

Неласко́во, *нрч.* – неласка́во, неприхильно́, неприві́тно, непри́язно. [Сказа́в він неприхильно́ (Грінч.)].

Неласко́вість – неласка́вість, неприхильно́сть, неприві́тність, непри́язність (-ости).

Неласко́вий – неласка́вий, неприхильний, неприві́тний, непри́язний до ко́го, з ким; *срв.*

Ласко́вий. [Го́мін був неласка́вий, серди́тий (Грінч.)]. **-вий к кому́, с кем** – неласка́вий (неприві́тний, непри́язний) до ко́го, з ким. [Яка́ ти неласка́ва з лю́дьми! (В. Гжицьк.)]. **-вая встре́ча** – неприві́тна зу́стріч. **-вий прие́м** – неласка́ве прийма́ння (прийма́ття), непри́язне віта́ння. **-вий ребёнок** – неприві́тна дити́на.

Неlegáльно, *нрч.* – неlegáльно, (*незаконно*) незако́нно.

Неlegáльність – неlegáльність, (*незаконность*) незако́нність (-ности).

Неlegáльний – неlegáльний, (*незаконный*) незако́нний. [Чоти́ри неlegáльні брошу́ри та з де́сятеро проклама́цій (Доман.)].

Неlegáльщина – неlegáльщина. [Це не яка́сь неlegáльщина (Крим.)].

Нелёгкий – 1) нелёгкий, важкий, трудний, сутужний; *срв.* **Тяжёлый, Трудный.** *Это -кий труд* – це нелёгка (важка) праця, це трудна робота. **-ное дело, -кая задача** – нелёгка (важка) справа, нелёгке (важке) завдання; 2) вражий, дідьчий, чортячий, бісівський, гаспидський; *срв.* **Бесовский.** **-кая (сила)** – нечиста (вража) сила, враг, нечистий (-того), дідько, мара, (*перен.*) лиха година, х(в)ороба. [Нечиста сила з'їла (ЗОЮР II.)]. **-кая меня угораздила (дёрнула) сказать** – і надало-ж мені (і надав-же мені дідько (враг, нечистий)) сказати. *Зачем меня туда -кая понесёт?* – яка мара (х(в)ороба, лиха година) мене туди потягне? і чого-б мене туди понесло (нечиста сила понесла *или* нечистий (враг, дідько) поніс)? *Понесла его -кая* – понесло його (безголов'я, чортів'я), понесла його нечиста (вража) сила (лиха година, х(в)ороба), поніс його нечистий (дідько, враг), понесли його чорти. *Эк его -кая куда угораздила!* – ач (ба, чи ба) куди його нечиста (вража) сила (лиха година, зла мара, х(в)ороба) понесла (чорти понесли)! *Пустится во все -кие* – зовсім берега пуститися, піти всіма крутими манівцями, пуститися на бездоріжжя (на всі чотири вітри).

Неленивый – нелінійний, неледачий, (*работающий*) роботячий, працюючий. [І заклика на працю нелініву (Грінч.).]

Нелепица, см. Нелепость 1.

Нелепо, нарч. – 1) безглуздо, нісенітно, неподобно, по-дурному. [Се діко, се безглуздо! (Коцюб.). Натопп якось по-дурному зареготався (Рада)]; 2) неподобно, негарно, недоладн(ь)о, нечупарно. [Лаковані халяви якось неподобно зсунулися до низу (Корол.).] *Срв.* **Нелепый.**

Нелепость – 1) безглуздя (-дя), безглузде (-дого), (*вздор*) нісенітниця, дурниця, (*деликатнее*) марниця, пустячина, (*белиберда*) аби-що, ка-зна-що, невідь-що, курзу-верзу. [Я не оправдуюсь проти безглуздя (Л. Укр.). Такого абсолютного безглуздя, як залик до «держави» (Ленін). Се щось таке безглузде, що не варте відповіди поважної (Л. Укр.). Донос повний нісенітниць та обмовних вигадок (Гр. Думка). Отє курзу-верзу їм дуже до вподоби (Крим.)]. *Говорить -ти* – нісенітниця (дурниця) говорити (молоти, плести, верзти, плескати), говорити *и т. п.* невідь-що (ка-зна-що; таке, що й купи не держиться), провадити не знати[ь] що. [Ніхто не зважиться, не будши спеціалістом, плескати нісенітниця (Крим.). Невідь-що верзеш ти, Опанасе! (Кониськ.). Ат, верзе щось таке, що й купи не держиться (Н.-Лев.)]. *Принимать -пость всерьёз, верить -ти* – брати нісенітниця за правду, няти віри нісенітниця (нісенітницям); 2) неподобність, недоладність, нечупарність, брідкість (-ости). *Срв.*

Несуразица.

Нелепый – 1) безглуздий, нерозумний, пустий, дурний, нісенітний, неподобний, недотепний. [Без тебе жить – безглуздий жарт, і світ весь порожнеча (Франко). Безглузді цензурні заборони (Гр. Думка). Через якусь нісенітну легенду (Коцюб.). Кажеш, Іване, щось неподобне (Яворн.). Циркуляр недотепний (Усенко)]. **-пые затеи, мечтания** – безглузді (нерозумні, пусті, дурні) вигадки (витівки), мрії; 2) неподобний, негарний, недоладні[и]й, нечупарний, брідкий. **-пая фигура** – неподобна (недоладня) постать, (*чучело*) чуперадло. *Срв.* **Несуразный.**

Нелестный – 1) *см.* **Нельстивый**; 2) (*неприятный*) нелюбий, невтішний; (*незаманчивый*) непринадний; (*непочётный*) непочесний; (*неодобрительный*) не(по)хвальний, непідхвальний, недобрий, неприхильний. **-ный отзыв, -ное мнение** – не(по)хвальний (непідхвальний, недобрий) відзов, неприхильна (непідхвальна, недобра) думка.

Нелетучесть, -чий – нелеткість (-кости), нелеткий.

Нелживый – ненеправдивий, небрехливий, нефальшивий, необлудний, чужий неправді.

Нелиберально, нарч. – неліберально.

Нелиберальность – неліберальність (-ности).

Нелиберальный – неліберальний.

Неликвидность – неліквідність (-ности).

Неликвідний – неліквідний. **-ний баланс** – неліквідний баланс. **-ное имущество** – неліквідне майно (добро).

Нелинейний – нелінійний.

Нелицемерно, *нрч.* – нелицемерно, нефальшиво, нелукаво.

Нелицемерный – нелицемерний, нефальшивий, нелукавий. [І нову славу воспоём чеснім собором сёрцем нелукавим (Шевч.)].

Нелицеприемно, -ный, *см.* **Нелицеприятно, -ный**.

Нелицеприятие – несторонничість, безсторонність; справедливість, правдивість (-ости).

Нелицеприятно, *нрч.* – несторонниче, не по-сторонничому, безсторонно; справедливо, правдиво, по правді.

Нелицеприятный – несторонничий, безсторонній; справедливий, правдивий. **-ный суд** – безсторонній (справедливий) суд.

Неличь – непоказне, непоказненьке, погане, поганеньке (-ого). *Клячѣнка -личь, а неистомчива* – непоказна (міршава) шкапина, а везуча; непоказне коненя, а везуче.

Неловкий – 1) неспритний, (*неуклюжий*) незграбний, (*диал., вульг.*) неоковірний, нековірний, (*мешковатый: об одежде*) бахматий, (*о человеке*) вайлуватий, (*непроворный*) немоторний, неметкий *и т. п.*; (*робкий*) ніяковий; *срв.* **Ловкий 1**. [Став на порозі сірій і незграбний у своїх довгих штанях (Коцюб.). Був у вдові хлопчик, та такий неоковірний (Манж.). Таке воно якесь нековірне та неговірке (Полт.). Я такий смуглявий і ніяковий, а вона мені: «Конваліє!» (Сосюра)]. **-кие манеры** – незграбні манери. **-кий человек** – неспритна (незграбна *и т. п.*) людина, (*увалень*) незграба, вайло. [«Чому-ж ви руки не подасте?» У, незграба, не часто, певне, доводиться ходити під руку (Черкас.)]; 2) (*неумельный*) невправний. [У його ще невправні руки, допіро став до цієї роботи (Київщ.)]; 3) (*неудобный: о вещи*) незручний, невігідний, непохватний, (*неметкий*) незамашний, некидкий. [Незамашна гилка (Луб.)]; 4) (*неудобный: о положении, обращении и т. п.*) ніяковий, незручний. [Проказував він із ніяковою фамільярністю (Корол.)]. **Окажется в -ком положении, попасть в -кое положение** – опинитися в ніяковому становищі, потрапити в ніякове становище. **Поставить в -кое положение кого** – поставити в ніякове становище, зніяковити, (*сconfузить*) засоромити, заклопотати кого. [«Чому-ж ви не женитесь?» – Максима це питання видимо зніяковило (В. Підмог.)]. **Чувствовать себя в -ком положении** – почувати себе ніяково (ні в сих, ні в тих), ніяковіти (*оконч.* зніяковіти), (*шутл.*) почувати себе як у сливах; 5) (*неметкий*) невлучливий, невлучкий; невлучний. [Який-же дотеп ваш невлучний! (Київ)]. **-кий стрелок** – невлучливий (невлучкий) стрілець. **Быть -ким кому** – бути незручним (невігідним, ніяковим *и т. п.*) кому.

Неловко, *нрч.* – 1) неспритно, (*неуклюже*) незграбно, (*диал., вульг.*) неоковірно, нековірно, (*мешковато: об одежде*) бахмато, (*о человеке*) вайлувано, (*непроворно*) немоторно, неметко, (*неумело*) невправно; *срв.* **Ловко**. [Трохи незграбно глiдiв її долонею по бiлій голiвцi (Л. Укр.)]. **Вы всё делаете -ко** – ви все робите (у вас все робиться) незграбно (немоторно, невправно). **Он -ко танцует** – він незграбно танцює; він невправно танцює; 2) (*неудобно: о вещи*) незручно, не з руки, невігідно, непохватно, (*неметко*) незамашно, некидко. [Підмости сіна, бо невігідно сидіти (Звин.). Сідайте в крісло, – на тому стільці невігідно вам буде (Київ). Непохватно склав, то й незручно нести (Мирг.)]. **-ко сделанный, пошитый** – недоладно (не до ладу) зроблений, пошитий. **Платье -ко сидит** – вбрання лежить негарно (не до ладу, недоладно, *неуклюже*: незграбно, *мешковато*: бахмато); 3) (*неудобно: о положении и т. п.*) ніяково, незручно, негарно, недобре, (*диал.*) ніяко, яковось, варівко. [Синявський ніяково посміхнувся (Ле). Розмову починає незручно якимись уривками (Грінч.)]. **Делается, сделалось -ко** – робиться (стає), зробилося (стало) ніяково (незручно, недобре). [Тому й зовсім ніяково стало (Номис). Романові робиться ніяково (Васильч.)]. **Он чувствует себя -ко** – він себе почувает ніяково (ні в сих, ні в тих), він ніяковіє. *Он*

почувався, йому стало **-ко** – йому стало ніяково, він зніяковів. *Ви поступили -ко* – ви зробили (вчинили) негарзд (недобре, негарно); 4) (*неметко*) невлучно; невлучливо, невлучко. [І знову невлучно ударив (Київ)]; 5) (*сказ. безл. предл.*) – а) ніяково, незручно, негарно, недобре, (*диал.*) ніяко, яковось, варівко. [Андрієві було ніяково (Коцюб.). Спочатку було яковсь варівко: чужа людина, очевидно, трохи псувала настрої (Коцюб.)]. *Ему здесь как-то -ко* – йому тут яковсь ніяково (недобре). *Ему -ко* *встречаться с вами* – йому ніяково (*образно*: не відне око) зустрів[ч]атися з вами; б) (*не годится, не поодобает*) не лічить, не годиться, не випадає, ніяково, незручно, негарно, недобре, не до ладу, неподоба, (*диал.*) нечля, ніяко, яковось, (*неприлично*) непристойно, (*зап.*) непризвоїто. [Ніяково мені з старцями знатися (Мартин.). Він почував себе ніяково (Полт.). Ні, Марку, ніяко мені матір'ю сидіти (Шевч.). Іскінь, іскінь, бо неподоба, не пристає хустина до лоба (Пісня). Нечля в день коло церкви блукати (Н.-Лев.). Тепер вже мені яковось іти по воду (Кременч.). Яковсь навіть непризвоїто самій проходжуватися (Л. Укр.)]. *Как-то -ко хвалить своих* – яковсь-то не випадає вихвалити своїх (Л. Укр.).

Неловкість – 1) неспритність, незграбність, (*диал., вульг.*) нековірність, нековірність; вайлуватість, неоторність, невірність; 2) незручність, негідність, непохватність; 3) ніяковість, незручність, (*замещательство*) зніяковіння, (*беда*) халіпа. [Він, щоб не збільшувати ніяковости, спитався (Н.-Лев.). Панна Юзя була ні в сих, ні в тих, але покоївка перебила ту ніяковість (Л. Укр.). Вираз зніяковіння та разом і впертости (Корол.). Сам у халепу вскочив (Кирил.)]. *С чувством -ти* – з почуттям ніяковости, ніяково. [«Я розійшовся з їми», – ніяково вимовив Лаговський (Крим.)]; 4) невлучливість, невлучність (-ости). *Срв.*

Неловкий.

Нелогічески, -кий, см. Нелогічно, -ний.

Нелогічно, нарч. – нелогічно.

Нелогічность – нелогічність (-ности). [Цілковіта нелогічність (Грінч.)].

Нелогічний – нелогічний.

Неложный – несправдливий, нефальшивий, правдивий, (*устар.*) неложний, неолживий; (*неошибочный*) нехібний, непомилковий. [Учи неложними устами сказати правду (Шевч.). Учитель був неложний (Франко). Слово неолживе (Куліш)].

Неломкий – неламкий, (*нехрупкий*) некрихкий.

Нель, нарч. – не то що, не тільки.

Нельзя. До -зя, см. Донельзя.

Нельзя – 1) *глагол нарч.* – а) (*невозможно*) не можна, не сила, не вільно, ніяк, (*зап.*) годі, (*диал.*) нільга. [Скільки я осів поламав, то й полічити не можна (Н.-Лев.). Не сила забути (Грінч.). За людським гудінням, однаково їх не сила було-б чути (Крим.). Люблю, люблю дівчиноньку, та не вільно взяти (Пісня). Потішити-б її, попестити, та ніяк увійти (Коцюб.). Для їх усє дарма і годі їх спинити (Вороний). Є речі, що годі їх обминути мовчки (Павлик). Одно я серце маю, – нільга ним ділитися (Макар.). Ні так, ні сак нільга обернутися (Куліш)]. *-зя ли вам замолвить за меня слово?* – чи не можна-б вам (чи не могли-б ви) закинути за мене слівце? *-зя* *упросить кого* – не можа упросити когось, (*диал.*) немає впросу в когось. [У неї немає впросу (Федьк.)]. *Здесь одному -зя управиться* – тут самому не можна (не сила) впоратися, тут сам один не впораєшся. *Как -зя лучше, хуже, более* – як-найкраще, як-найгірше, як-найбільше, як(о)-мога краще, гірше, більше. [Цензурна практика довела це як-найкраще (Гр. Думка)]. *Никак, никоим образом -зя* – ніяк (*отнюдь не*: аж ніяк) не можна, ніякою силою не можна, (ні) жадною мірою не можна, ані способом. [Просили мене до себе, так мені ніяк не можна, поспішаюся дуже (М. Вовч.). Дозволити цього аж ніяк не можна (Київ). Ні жадною мірою не можна, – баба дуже завзята (Квітка). Ані способом разом поскладати (Рудан.)]. *Против этого -зя ничего сказать* – проти цього не можна (годі) щось сказати. *Сказать -зя* – не можна сказати, сказати не можна, не сказати. [Не сказати, щоб він

цурався жіночого товариства (Грінч.)). *Этого -зя сделать* – цього не можна (не сила) зробити. *Этой беды -зя исправить* – цього лиха не направити (не можна, не сила *или* годі направити); б) (*запрещено*) не вільно, не можна, заборонено. [Увійти в містечко не вільно було козакові, як не покаже білета від сотника (Куліш). По пасіці бігати не вільно, – дідусь не велять (Грінч.)]. *Здесь -зя курить, плевать, ходить* – тут палити (курити) плювати, ходити не вільно (не можна). [«Не кури!» – «А хіба не вільно?» (Грінч.)]. *Мало ли что можно бы, да -зя* – чого-б не схотілось, тав не можна. *Чего -зя, того не можно* – чого не вільно, того й не можна. *Чего -зя, того и хочется* – чого не вільно (що заборонено), того й кортить; 2) (*в качестве междом.: не сметь! дудки!*) зась! засі!, (*диал.*) заськи! (а)дзуськи! [Очіма їж, а руками зась! (Номис). Що панові можна, то дякові зась (Номис). Горілка не дівка, а козакові зась (Млр. лит. сб.). Заськи до моєї запаски (Харк.)].

Нельма, *ихтиол.* **Salmo nelma Pallas** – білуха-нельма.

Нельмина – нельмина.

Нельстивый – нелестивий, непіддєсливий, необлєсливий, невлєсливий, необлєсний, (*искренний*) щірий, (*прямой*) простий, прямий, нелукавий. [Нелестиві рєчі (М. Вовч.)].

Нелюб, *прлг.* – нелюбий, немилый. **-люб он мне** – не любий (не милий) він мені, він мені не до вподоби, він мені осоружний. **-ба кума, немилы и гостинцы** – нелюба кума, немілі й гостинці.

Нелюбезный и -зен – 1) неласкавий, неприязний неприхильний, непривітний, нелюб'язний; (*невежливый*) неввічливий, нечємний, негрєчний; 2) нелюбий, немилый. [Дружина неміла (Луб.)].

Нелюбимый – нелюбий, немилый. [Поховаю сина та під цєрковою, нелюбу невістку під дзвіницею (Пісня). Я конав у ярмі немілої роботи (Чернявськ.). **-мый (муж, жених)** – нелюб (-ба), нелюбий, немилый (-ого). [Хоче менє мати за нелюба дати (Пісня). Віддавала себе нелюбу (Квітка). Життя за нелюбом (Крим.). Зав'язує дочці з нелюбим світ (Самійл.)].

Нелюбо, *прч.* – нелюбо, неміло, не до вподоби, не вподоба. [Нащо й худоба, коли жити не вподоба (Номис)].

Нелюбовь – нелюбов, нєхить (-хоти). [Нелюбов і погорда проти поляків (Крим.)]. *У него какая-то -бовь ко мне* – у його якась нелюбов (нєхить) до (проти) мене.

Нелюбознательный – незнаттєлюбивий, незнаттєлюбний, недопитливий, недовідливий.

Нелюбой – 1) нелюбий, немилый. *Не свой глаз, -бой товар* – не сам брав, не до вподоби крам; 2) не аби-який, не перший-ліпший.

Нелюбопытный – нецікавий.

Нелюд, Нелюди, *см.* **Нелюдь**.

Нелюдим – відлюдок (-дка), відлюдник, відлюдько, безлюдько, безлюдок (-дка), нелюдько, нелюда, безлюдень (-дня), (*детск.: бука*) вова. [Я щодня – відлюдок дикий – тікав у ліс (Франко). Він був відлюдько великий (Грінч.). Він зрікся всього, став диваком і відлюдьком (В. Підмог.). Ото безлюдько, не хоче з людьми й випити (Звягельщ.). Не люблю я його, оту вову (Крим.)]

Нелюдимка – відлюдниця, відлюдок (-дка), відлюдько, нелюда. [Вона жила собі відлюдьком із своєю журбою (Грінч.)].

Нелюдимость – 1) відлюдкуватість, відлюдність, вовкуватість. [Я через свою кабінєтну вдачу та відлюдність не любив виходити з хати (Крим.)]; 2) (*безлюдность*) безлюдність (-ости).

Нелюдимство, *см.* **Нелюдимость 1**.

Нелюдимый – 1) відлюдкуватий, відлюдний, вовкуватий. [Маруся була неговірка, відлюдкувата (Корол.). У мене хлопці вовкуваті, а дівчатко так до всякого приступне (Вовчанщ.)]; 2) (*безлюдный*) безлюдний.

Нелюдиться – цуратися людей (товариства), ховатися від людей, бути відлюд(ь)ком

(безлюд(ь)ком), відлюдитися.

Нелюдность – нелюдність (-ности).

Нелюдный – нелюдний.

Нелюдски, *нрч.* – не по-людському; не так, як у людей, (*фамил.*) в півтора людського. [У тебе все не по-людському, – черевик он на столі! (Мирг.). Справив собі в півтора людського кожущину (Полт.)]. **-ски живут**, – *день-деньской содом* – не по-людському живуть (у їх не так, як у людей), – *день-у-день сварка* (колотнеча, содома).

Нелюдской – 1) нелюдський. [Таке якесь нелюдське вродилося в нас це хлоп'я (Лубенщ.)]. **-кое житьё** – нелюдське життя. **-кой народ**, *см.* **Нелюдь**; 2) несвітський, незвичайний, надзвичайний, (*уродливый*) нелюдський, (*фамил.*) в півтора людського. [Незвичайні (надзвичайні) морози (Київ). Нелюдська (в півтора людського) піджачина (Лубенщ.)].

Нелюдскость – нелюдськість (-кости).

Нелюдь – лихі люди (-дей).

Нелюдьё – безлюдство, безлюддя (-ддя).

Нем, *см.* **Немой**.

Нём (*местн. п. ед. ч. м. и ср. р. от мест. Он после предлогов*) – (в, на и т. п.) йому (*реже*: ньому). *О нём* – про (за) його (цього).

Немало, *нрч.* – немало, (*изрядно, порядочно*) чимало, чималенько, багатенько, читро́хи, не помалу, (*значительно*) багато, вельми, (*книжн.*) значно, (*очень*) дуже. [Немало праці поклав він на цю справу (Київ). Чимало літ перевернулось, води чимало утекло (Шевч.). Нас було такі чимало, всі були ми патріоти (Самійл.). Маруся вже чимало читала (Грінч.). Та й викине на весну полотенця шматків чималенько (Головка). Цікавого в Сухарівських букіністів можна знайти багатенько (Крим.). А далі і тернівки покуштували читро́хи (Квітка). Українські письменники спричинилися навіть не помалу до вироблювання літературної мови на півночі (Рада). Вони значно пособляли тому, що українство переводилося на шовінізм (Грінч.)].

Немаловажный – немаловажний, не абі-який, великий, немалозначний, значний, не малої (не абі-якої) вагі. **-ное событие** – велика (значна) подія, подія не малої (не абі-якої) вагі.

Немалый – немалий, (*изрядный, порядочный*) чималий, (*довольно большой*) чималенький, досить великий, величенький, (*очень большой*) вельми (дуже) великий, величезний, превеликий; *срв.* **Громадний**. [Городець чималий (Рудч.). У розмову підбавляв чималу дозу неввічливості (Крим.). Усього придбали – і хазяйство чималеньке, і садок, і поля (Грінч.)]. **-лый долг** – чималий борг (довг), великий борг. **-лая радость** – немала (велика) радість, величезна (превелика) радість.

Немарксист – немарксист (-та).

Немарксистский – немарксистський, немарксівський. [Немарксівське розуміння соціальних співвідносин (М. Скрипн.)].

Нематода (*свекловичная*), *энт.* **Heterodera schachtii Schm.** – різношійка (бурякова). **-ды**, *энт.* **Nematodes** – нитяки (-ків).

Немач, *см.* **Немтырь**.

Немедленно, *нрч.* – негайно, (*без промедления, не мешкая*) не гаючись, не гаючи часу, без загаяння, незабарно, необарно, (*вскоре, скоро*) незабаром, незадовго, невзабарі, небавом, (*стар.*) вборзі, (*вот-вот*) ось-ось, от-от, затого, (*сейчас*) зараз, заразівськи, (*мигом*) миттю, притомом, як стій. [Готовитись в похід негайно (Куліш). Виконати присуд той негайно (Грінч.). І велів він бранця перед себе привести негайно (Франко). З району просять набобів, негайно просять (Кирил.). Скинути його, абі самим не гаючись Собіському скоритись (Грінч.). Смерть хапає незабарно (Біл.-Нос.). Сенат постановляє, щоб виконати сей вирок необарно (Л. Укр.). Родина недалечко, – незабаром і раду знайдеш і пораду (М. Вовч.). Громадка опришків щезла небавом на горбках (Маковей). Потреба пильна, просить бути

вборзі (Куліш). Скажи́, що за́раз прийдú (Харк.). За́раз Іва́на зв'язали, вівели його́ в чи́сте по́ле (Чуб. V). Герш за́раз пере́нісся (*перешёл*) з жі́нкою на інше примі́щення (Франко). І миттю осідла́вши ра́ка; схвативсь на його́ як бурла́ка (Котл.). Щоб притьмо́м було́ зро́блено (Київщ.). Зня́вся-б як стій і пішо́в на робо́ту (Коцюб.). На сонце не тре́ба диві́тися, бо можна очі збавити як стій (Звин.)].

Неме́дленность – 1) нега́йність, незаба́рність, необа́рність; 2) невідкла́дність (-ности). *Срв. Немедленный.*

Неме́дленный – 1) (*скорый*) нега́йний, незаба́рний; необа́рний. **-ная помощь** – нега́йна до́помога; 2) (*неотложный*) невідкладний, невід[неод]воло́чний. [Вимага́ючи відповіди нега́йної й неодволо́чної (Рада)]. **-ный от 'езд** – нега́йний (невідкладний) від'їзд.

Неме́для, см. **Неме́дленно**.

Неме́йский – неме́йський. **-кие игры** – неме́йські (і)гри (гри́ща).

Неме́ньший – неме́нший. **С -шим успехом** – з неме́ншим (не з ме́ншим) у́спіхом.

Немерти́ны, *энт.* **Nemertini** – тясемники́, шнурча́кі (-ків), немерти́ни (-нів).

Немерца́ющий – немиготли́вий, немерехтли́вий, немінли́вий, немигкотю́чий.

Немеря́нный – неміря́ний. [Ті доро́ги неміря́ні (Федьк.). Залюдняли неміря́ні пусти́ні (Куліш)].

Неметкий – невлучни́й, невлучли́вий, невлучки́й, нецілкий. [Невлучни́й по́стріл (Київщ.). Не влучите, – невлучка́ в вас рука́! (Н.-Лев.)].

Неме́ткий – 1) (*некидкий*) некидкий; 2) (*непроворный*) неметкий, немото́рний.

Неме́ть – 1) німіти, ставати німі́м. [Уста не вмію́ть розі́мкнути, німію́ть (М. Вовч.)]; 2) (*терпнуть*) те́рпнути, поте́рпати, млі́ти, (*цепенеть*) колі́ти, дубі́ти, дере́в'яніти, (*от холода*) кля́кнути. [Холо́дним по́том облива́лась Мала́нка, вся те́рпла (Коцюб.). Поте́рпає шку́ра, як подума́єш собі́, до чо́го воно́ йде́ться (Коцюб.)]; 3) (*замирать, утихать*) німіти. [До́вго, до́вго, тільки – «се́рце!» та й зно́ву німі́ли (Шевч.). Гай похили́вся, німі́є (Грінч.). По́ле німі́є (Шевч.). Бі́ль німі́є тро́хи (Сл. Гр.)]. **-ме́ть от ужаса, от злости, от испуга** – німі́ти з жа́ху, із (від) зло́сти, з пере́ляку. [Ма́ти диві́ться на не́ї, од зло́сти німі́є (Шевч.)]; 4) (*заглушаться*) німі́ти, бу́ти за́глушувани́м. *При этой буре живой голос -меет* – під цю бурю живи́й го́лос німі́є (живо́го го́лосу не чути).

Немец – німець (-мця), (*стар.*) ні́мчин, (*насмешл.*) шва́б, (*бранно*) ні́мчура́, ні́мчу́р (-ра́), ні́мцюга, (*редко*) ні́мчак (-ка), ні́мчай (-чая), (*образно*) ні́мий я́зик, (*соб.*) ні́мота. [І на Сі́чі му́дрий німець карто́пельку са́дить (Шевч.). З ким я́ буду́ сю́ ні́ч ночува́ти? чи з ту́рчином, чи з ні́мчином, ой чи з поля́ком? (Чуб. V). Ой, дай жі́нко нага́я, проучи́ти ні́мчая (Номис). Така́ пі́сня, що́ вже пан, – ні́мий я́зик, – та́ й той пла́кав (Номис). Було́ коли́сь шля́хетчина, вельмо́жная па́ні, мі́рялася з моска́лями, з ні́мотою (Шевч.). Повели́ся леда́чі зви́чаї від ні́моти (Куліш)].

Немецкий – німецький, (*насмешл.*) шва́бський, (*немцев*) ні́мців (-це́ва, -це́ве). [Тут є́ яка́сь німе́цька штука́ (Рудч.). Коли́сочка шва́бська (Максим.)]. **-кая земля** – німе́цька зе́мля (сторона́), Німе́ччина. [Ой, хма́ри, хма́ри з німе́цької зе́млі́ (П. Тичина). Мабу́ть в Німе́ччині, а може́ і в Кита́ю (Гребі́нка)]. **-кое платье** – європе́йське вбра́ння. **-кий умбирь, бот. *Arum maculatum* L.** – клі́щинце́ць (-нця́) (пля́мистий), ко́зяча боро́да, сухо́тний ко́рїнь (-реня́).

Немечение – ні́мчення, зні́мчування.

Немечить – ні́мчити, зні́мчувати ко́го.

Немешкотный – незага́йний, незага́йли́вий.

Немилосе́рдие – немилосе́рдя, немилосе́рд(н)і́сть, безмилосе́рдя (-дя), безмилосе́рд(н)і́сть, (*беспощадность*) неща́дність, безща́дність (-ости).

Немилосе́рдно, *нрч.* – немилосе́рд(н)о, безмилосе́рдно, (*беспощадно*) неща́дно, неща́димо. [Немилосе́рдно сонце пекло́-пали́ло (Мирний). Біла в облі́ччя кула́ками лю́то, немилосе́рдо (Шиян). У тебе ча́бани неща́димо рі́жуть ове́ць (Мова)].

Немилосердність – немилосерд(н)ість (-ости); см. **Немилосердие**.

Немилосердный – немилосердний, немилосердий, безмилосердний, (*беспощадный*) нещадний, безщадний до, для, супроти ко́го. [Немилосердні, ко́трі нас розлучать (Чуб. V). Такé молодé, а такé немилосердне (М. Вовч.). Гайневе немилосердне глузування (Н. Громада). Він безмилосердний чоловік, а ви ка́жете добрий (Олександрівщ.)].

Немилосердствовать – бути немилосердним (безмилосердним), це ма́ти милосердя до, для, супроти ко́го; немилосердувати.

Немилостивый – немилостивий, неласка́вий до, для, супроти ко́го. [Серце в його́ такé немилостиве (Полт.). Не бу́дьте-ж до мого́ дарунку неласка́ві (Самійл.)].

Немилость – 1) немилість, неласка́вість (-ости); 2) неласка. Срв. **Милость**. *Быть в -ти* – бу́ти (жи́ти) в неласці, ласки не ма́ти в ко́го. [Я чув, Мандо́ф живе́ вже у неласці (Куліш). Через добрих люде́й у його́ ласки не ма́є (Рудан.)]. *Попасть в -лость* у ко́го – потрапити в неласку в ко́го, (*потеря́ть милость*) збу́тися ласки чиє́ї, втра́тити ласку чию́, відпа́сти ласки чиє́ї.

I. Немилый, *прлг.* – нелю́бий, немілий, (*нелюбезный*) нелюб'язний, негрéчний, (*неблагодарный*) неласка́вий, неприхильний; срв. **I. Милый**. [Сві́т мені став немілий (Сл. Гр.). Гуля́є Васи́ль з товари́ством сво́ім, черка́ють нелю́біі твóри (Самійл.)].

II. Немилый, *сщ.* – немілий, нелю́бий (-ого), нелюб (-ба). [Лучче-ж умéрти, ніж з немілим жи́ти (Метл.). Ї́ за нелю́ба присилувано пі́ти (Грінч.)]. **Немилая**, *сщ.* – немила (-лої), нелю́ба (-бо́ї и -би). [Він не мо́же жи́ти з нелю́бою (Коцюб.)].

Немимоходный – 1) неперехідний, немимохідний; 2) см. **Неминуемый**.

Неминуемо, *нрч.* – немину́че, немину́ще, ко́нечне[о]. [Перешко́ди, що немину́че ста́нуть нам на доро́зі (Коцюб.). Немину́че ста́неться катастро́фа (Ле). Вже-ж його́ немину́ще оддава́ти (Харьк. Сб.)].

Неминуемость – немину́чість, немину́щість (-ости).

Неминуемый – немину́чий, немину́щий. [Немину́ча сме́рть (Мирг.). Немину́чі грабу́нки та бе́шкети (Кирил.)].

Немину́честь, -чий, см. **Неминуемость, -мый**.

Немир, см. **Немирье**.

Немирной – незами́рений.

Немированный – немиро́ваний. [Ту́рок ти немиро́ваний (Коцюб.)].

Немирье – 1) не(з)ла́года, незго́да, нелад (-ду); срв. **Неладь, Ссора**; 2) неспо́кійні часі́, воє́нні часи́ (-сі́в).

Немка – 1) ні́мке[й]ня, (*редко*) ні́мка, (*насмешл.*) шва́бка. [Я ка́зала і па́ні, і ні́мке́ні (Кониськ.). Францу́зьку вимову ні́мка наві́ть попсувала ї́й (Л. Укр.)]; 2) німа́ (-мо́ї), (*редко*) ні́мка, ні́мке́ня; срв. **Немой** (-ма́я же́ницина).

Немкин – ні́мке[й]нин, (*редко*) ні́мчин (-на, -не).

Немногий – ма́ло-хто́, небага́то-хто́ (*м. и ж. р.*), ма́ло-що, небага́то-що́ (*ср. р.*), ма́ло-які́й, ма́ло-ко́трий, небага́то; срв. **Многий**. *Счастье -гим служит* – ма́ло-хто те ща́стя ма́є, небага́тьом сприя́є до́ля. **-гих учи, а многих слушай** – бага́тьо́х не вчи, а бага́тьо́х слухай. **-гие его понимали** – ма́ло-хто (небага́то-хто) його́ розумі́в. *Он писал для -гих* – він писа́в для небага́тьо́х. *Это удовольствие для -гих* – це вті́ха про (для) небага́тьо́х. *В -гих словах* – в небага́тьо́х слова́х, небага́ть(о)ма́ слова́ми, ко́ротно ка́жучи. *Сказать много в -гих словах* – ви́словити бага́то кі́лькама́ слова́ми (в небага́тьо́х слова́х). **-гое понравилось мне из его произведений** – ма́ло-що сподо́балося (припа́ло до вподо́би) мені́ з його́ твóрів (писа́ннів). **-гим могу вас порадовать** – ма́ло-чим (небага́то-чим) мо́жу вас поті́шити. **Без -гого** – бе́змаль, бе́змаль не, без тро́шки, без тро́шки не, без ма́лого (не); срв. **Малый 1** (*Без -лого*). [Ші́сть ти́жнів без тро́шки (Звин.). Без ма́лого два ме́три (Полт.)]. *За -гим остановка* – дрі́бниці браку́є (неста́є). **-гим более (больше) чего** – не (на) бага́то (на небага́то, тро́хи)

більше, ніж (як) що; (*около*) близько чого.

Немного, *нрч.* – небагато, трохи, (*редко, зап.* тро́ха), ма́ло(-шо), (*устар.*) *немно́го*, (*кое-что*) де́що, щось, (*малость*) де́щиця, (*не так много*) не скі́льки, (*маловато*) *обмал*, не *гурт*, (*диал.*) не з гурта, (*перен.*) *капля*, *жменя*, *дробинка*, (*зап.*) *дрібка*; *срв.* **Мно́го 1** (*Не -го*). [Тільки *бачив*, а *прочитав* дуже небагато (Шевч.). Літературних творів Леніна маємо дуже небагато (Еллан). Маємо й *городчик* і *пашні* трохи (М. Вовч.). А *згадаймо!* може *серце* хоч трохи *спочине* (Шевч.). Та я *колись* трохи *плавав* (Мирний). Я такі *трохи* *задрімав*, щоб хоч *мало* *голові* *легше* було (Квітка). За *царя* *Гороха*, як *людей* було *троха* (Номис). Лиш *дами* *троха* *кривляться* (Франко). А *Перебийніс* *просить* *немного* (Пісня). *Людина* без *суспільства* *мало-що* *спроможна* *осягнути* (Наш). *Заробив* *дещо* *грошей* (Франко). *Тютюну* *вкрав* *щось*, так *його* *й* *прогнали* (Тесл.). *Грошенят* *дещицю* *приніс* (Кониськ.). *Діла* не скі́льки (Сл. Гр.). Хоч і не скі́льки, а *й* *Настя* *бере* *воду* (Борзенц.). *Новітніх* *осад* *ще* *тут* *обмал* (Крим.). У *передміській* *ліску* *люду* *обмал* (Крим.). *Худобу* *забрав*, не *гурт* *тієї* *й* *худоби* було (Загірня). У *самих* у *їх* не *гурт* *чого* є (Грінч.). На *світі* *страв* було *тоді* не *гурт*, бо *м'ясива* *тоді* *ще* не *їли* (Крим.). *Писав* *горопаха*, щоб *прислали* *грошей*, – *дак* і *тут-же* не з *гурта* (Борзенц.). За *старого* *Хмеля* *людей* було *жменя* (Номис). *Стоїть* *хати́на*, *коло* *неї* *жменя* *города* (Н.-Лев.). *Зачне* *сіріти*, так *що* *можна* *буде* хоч *дрібку* *бачити* в *лісі* (Франко). *Дрібку* *постояти* і *поговорити* (Верхр.). *Дрібку* *води* в *склянятку* *взяв* (Яворськ.). **-го** *погода* – трохи *згодом*, по *малій* *годині*. [Коли *трохи* *згодом* *дзвоніть*: *дзелень-дзелень* (Рудч.). Коли по *малій* *годині* і *він* *приходить* *назад* (Новомосковщ.). **-го** *не два метра* – *безмал* (без *трошки*) (не) *два метри*; *срв.* **Немно́гий** (*Без -гого*). **-го** *взяв* – *небагато* *поживівся*, (*грубо*) *поживівся*, як *пес* *мухою*. **-го** *пользы* *от этого* – з *цього* *небагато* *користи*. **-го** *поправил*ся – *трохи* *очу́няв* (*одужав*, *оклигав*). **-го** *лучше, больше* – не *багато* (не на *багато*, *трохи*) *краще*, *більше*. *Ещё -го* *и* *конец* – *ще* *трохи* *та* *й* *край*.

Немногое, *см.* **Немно́гий**.

Немногочисленность – *нечисленність* (-ности).

Немногочисленный – *нечисленний*, *малий* *лічбою*. [*Нечисленні* *відомості* (Грінч.).]

Немно́жечко, *нрч.* – *небагатечко*, *трошечки*, (*редко, зап.* тро́шечка), (*диал.*) *трішечки*, (*детск.*) *трісі*, *трісіюні*, *тріньки*, *трінюні*, *трінюсі*, *трісі-трісіюні*, (*перен.*) *капелечку*, *капелі*[*ю*] *ночку*, *крихточку*, *жмі́нечку*, на *макове* *зерно* (*зерня*, *зерня́тко*), на *мачиночку* *дрібню́ню*, з *комареву* *ніжку*. [*Небагатечко* є *дома* *травічки* (Тесл.). *Я-б* *хотів* хоч *трошечки* *поговорити* з *вами* (Грінч.). *Ні*, *я* *трошечки*, *трісі-трісіюні* *повірила*, – *як* на *мачиночку* *дрібню́ню* (Грінч.). *Голос* *баритоновий*, *трошечка* *хрипуватий* (Франко). *Ще* є *грошей* *трішечки* (Звин.). *Хоч-би* *тобі* на *макове* *зерно* *що* *зробив*, – *анічо́гісінько!* (Кониськ.). *Підсунеться* *хлоп'я* на *макове* *зерня* (Основа 1862)]. *Дайте* *коть -ко* – *дайте* хоч *трошечки* (*небагатечко*, *капеліночку*).

Немно́жко, *нрч.* – *трошки*, (*диал.*) *трішки*, (*чуть-чуть*) *мало-небагато*, *мало-мало*, (*перен.*) *кап(е)лину*, *капелінку*, *капельку*, *дрібочку*, *жмі́[е]ньку*, (*диал.*) *капочку*. [*Випий* *трошки* *цього* *зілля* (Шевч.). *Трошки* *того* *віку*, а *як* *його* *важко* *прожити* (Коцюб.). *Молодиця* *гарна*, *трошки* *кирпатенька* (Квітка). *Парубки* *були* *русяві* з *трошки* *горбатими* *носами* (Н.-Лев.). За *таку* *ласку*, щоб хоч *мало-мало* *прислужитись* (Квітка). *Треба-ж* *такі* хоч *мало-небагато* *знати* *історію* (Грінч.). *Капельку* *там* *було* *сіру* (Сл. Гр.). *Капочку* *чогось* (Сл. Желех.).]

Не́мо, *нрч.* – *німо*, *безмовно*, *отерпло*, *замліло*; *неголосно*, *недзвінко*; *срв.* **Немо́й**. [*Мати* *приглядається*, *наче* *що* *випітує* *німо* (Г. Барв.). У *хаті* *сумно*, *німо* (Мирний). *Німо* *шепотіли* *його* *губи* (Крим.). І *німо* – *може*, *хвильку* – *дивилися* *мовчки* *один* на *одного* (Головка)].

Немова́ние – 1) *німування*; 2) *гаркавлення*, *лепетання*, *белькотіння*. *Срв.* **Немова́ть**.

Немова́то, *нрч.* – *німува́то*; *гаркотливо*, *лепетливо*; *неголосно*, *недзвінко*; *срв.* **Немова́тый**.

Немова́тость – *німува́тість*; *гаркотливість*, *лепетливість*; *неголосність*, *недзвінкість* (-ости); *срв.* **Немова́тый**.

Немов'ятый – німуватий, (о человеке) гаркотливий, лепетливий, (о колоколе) неголосний, недзвінкий.

Немовать – 1) (*быть немым*) німувати, бути німим; 2) гаркавити, лепетати, белькотати; *срв.* **Картавить, Лепетать 2.**

Немога, *см.* **Немочь.**

Немоглый, *см.* **Немощный.**

Немогузнайка – незнайко, (*бестолочь*) безтямко.

Немогута, *см.* **Немочь.**

Немогущий – що не може; що не має змоги (спромоги), неспроможний, нездольний, (*неспособный*) нездатний зробити що.

Неможение – нездужання, квоління, х(в)оріння, слабування; *срв.* **Немочь.**

Неможется, *см.* **Немочься.**

Немой и Нем – 1) (*лишённый речи и перен.*) німий, (*ласк.* німєнький), безмовний, (*стар.* безмовий, немовний), без'язикий; *срв.* **Бессловесный, Безгласный.** [Він німий, як тварина (Луб.). Дівчинка допомагала своїй глухій і німій бабі (Михайлич.). Кіно німе, звукове та говорюще (Пр. Правда). Поділюся моїми сльозами, та не з братом, не з сестрою, – з німими стінами (Шевч.). Ой постіль біленька, а стіна німєнька (Чуб. V). Нічого не мовить, як мрець безмовний (Г. Барв.). Син його недоросток безмовий (Куліш). Тварина немовна (Київщ.). І всі уряд поставали, наче без'язики (Шевч.). Шевченко, вийшовши дивом якимсь із тієї темноти притоптаної, похилої, без'язикої (Основа 1861)]. **-мая азбука** – німа абетка. **-моє вино** – німе (мертве) вино. **-мой восторг** – німий захват. [Увесь зворушений, у захваті німим (Вороний)]. **-мая карта** – німа (сліпа) мапа (карта). **-мой приказ** – німий наказ. [Такі, щоб зрозуміть німий наказ уміли (Грінч.)]. **-мая скорбь** – німа туга (скорбота). [Де поділися ви, голосні слова, що без вас моя туга німа? (Л. Укр.)]. **-мой страх, упрёк** – німий страх, докір. [Німий страх дивився на неї великими як темрява очима (Грінч.). Далєко десь з німим докором в тій хвилі згадуєш мене? (Франко)]. **-мой человек** – німий (-мого); *срв.* **Немтырь.** [Глухого та німого справи не допитаєшся (Номис)]. **-мая жєница** – німа (-мої), (*редко*) німка, німкєня. **-мыє люди** – німі (-мих) (люди), (*соб.*) німота. **Быть -мым** – бути німим, німувати; *срв.* **Немотствовать. Делатьсья -мым** – ставати німим, німіти; *срв.* **Неметь.** **Стать -мым** – стати німим, оніміти, заніміти, зніміти, (*о мног.*) поніміти; *срв.* **Онеметь.** [Чому-ж уста не заніміли? (Вороний). Мов поніміли всі (Мирний)]. **Сделать -мым** – онімити, знімити. [Сам не оглух, других не онімив (Боровик.)]. **Он глух и нем к просьбам** – він глухий і німий на прохання (до прохання); 2) (*утративший чувствительность*) затєрплий, отєрплий, замлілий, (*о мног.*) потерплий, помлілий; 3) неголосний, недзвінкий. **-мой колокол** – неголосний (глухий) дзвін.

Немолодой – немолодий, (*пожилой*) літній, підстаркуватий, (*шутл.*) підтоптаний. [Він уже чоловік немолодий (Полт.). Корова моя вже літня, та я її й на молоду не промінюю (Остерщ.)]. **-дых лет, -дого возраста (человек)** – немолодого (літнього) віку (людина), в літах (людина).

Немолчность – безугавність, невгамовність (-ности).

Немолчно, *нрч.* – не вгаваючи, без угаву, не вщуваючи, не в[при]мовкаючи, без устанку.

Немолчный – безугавний, неугавний, невгамовний; *срв.* **Неумолчный.** [Неугавний гомін пташні в саду (Ле). Я забуду рідне бескеття, музику невгамовного говору водоспадів (Ле)]. **-ный ропот волн** – безугавний гомін хвиль.

Немоляха – немоляка, немола.

Неморождённый – німий зроду. [У їх парубок зроду німий (Полт.)].

Немость, *см.* **Немота.**

Немота – німота. [Німота кожного гнітить (Мирний). Скарай уста ворожі німотою смерті (Л. Укр.)].

Немотова́ть, см. **Немова́ть**.

Немо́тствовање – німо́тствування, німува́ння.

Немо́тствовать – німо́тствувати, німува́ти. [Німує все, могла могилою (Г. Барв.). Німує розум, серце замирає (Куліш)].

Немофи́ла, бот. *Nemophila insignis* Dougl. – немофі́ля (визначна).

Немо́чь, *сщ.* – немі́ч (-мочи), немо́щі (-ців), слабоси́лля, безси́лля (-лля), х(в)оро́ба, недуга; *срв.* **Болезнь**, **Немо́щность**. [Я-б і робила, та лихо тяжке – немі́ч моя (Кобел.). Ну, а потім, як старість та немі́ч візьмуть своє? (Мирний). Ви, любощі, ви, немо́щі, хуже тої ви болеши (Чуб. V). У його́ жінка в недугі лежала (М. Вовч.). **-чи** *одолевают, одолели* – немо́ч[щ]і (х(в)ороби) змагають (посідають), змогли (посіли). *Бледная (девичья) -мочь*, мед. **chlorosis** – хлоро́за, блідни́ця, біла немі́ч. *Дурная -мочь* – погана х(в)оро́ба, пранці (-ців); см. **Сифилис**. *Злая -мочь бьёт его* – чорна немі́ч (падуча) б'є його́.

Немо́чь, *глагол.* – незду́жати, кво́літи, хворі́ти, слабува́ти, незду́жати; *срв.* **Боле́ть 1**. [Незду́жає Катерина, ледве-ледве дише (Шевч.). Я не незду́жаю, – нівро́ку (Шевч.). **-жет**, *а косточку гложет* – на вмируще лежить, а без пам'яті хліб їсть (Приказка).

Немо́чься, *безл. гл.* – 1) незду́жатися. *Ему -тся* – він незду́жає, йому́ незду́жається. *Ему тогда -моглось* – він тоді незду́жав, йому́ тоді незду́жалось; 2) не мо́жна, не си́ла, не вільно; *срв.* **Нельзя**. *И хочется, да -тся* – і хочеться (кортіть), та не мо́жна (не вільно). *Неправдою жить не хочется, правдою жить -тся* – неправдою жити не охота, а правдою – незмо́га (нема́ змоги); до неправди неохота, а до правди немо́гота.

Немо́щен, см. **Немо́щный**.

Немо́ществовање, см. **Немо́жение**.

Немо́ществова́ть, см. **Немо́чь**.

Немо́щно, *нрч.* – немі́чно, немо́щно; кво́ло, слабоси́ло; безси́ло, безвлади́но, недо́луго; недо́лужно, х(в)оровито́, недужно́, слабовито́, хирно́, хиряво́. [Ра́птом стримався і забелькотів не в міру немо́щно Ле)].

Немо́щной, см. **Немо́щный**.

Немо́щность – немі́чність, немі́ч (-мочи), немо́щність; кво́лість, слабоси́лість; безси́лість, безвлади́ність, недо́лугість; хворі́сть, недужі́сть, слабі́сть; х(в)орови́тість, нед(ол)ужні́сть, слабови́тість, хирні́сть, хиряви́сть (-ости); *срв.* **Немо́щный**. [Тут перед нами немі́ч і си́ла душі́ людської (Куліш)].

Немо́щный и **Немо́щен** – немі́чний, немо́щний, (*усеч. форма им. п. ед. ч. м. р.* немо́щен), незду́жалий, (*диал.*) немо́щний, (*слабый*) кво́лий, благий, слабоси́лий, (*бессильный*) безси́лий, безвлади́ний, недо́лугий, (*больной*) хво́рий, недужий, сла́бий, (*болезненный*) х(в)орови́тий, нед(ол)ужний, слабови́тий, хирний, хирявий. [Я немі́чна, зчорніла від пра́ці (Коцюб.). Почуває себе́ поро́хном, немі́чною руїною (Коцюб.). І немо́щну мою́ ду́шу за сві́т поси́лаю (Шевч.). Ру́ки у нас немо́щні уже́, – не пра́цюють, як ко́лись (Г. Барв.). Думки́ підрі́зують немо́щну си́лу (Мирний). Я стар був, немо́щен (Шевч.). Сльо́зи наро́дів Росі́ї: удов, сирі́т, батькі́в незду́жалих (Ледя́нко). Хирного́, мляво́го та кво́лого поколі́ння росі́йської інтелі́генції (Гр. Думка). Се Мойсе́й, позабу́тий проро́к, се ді́дусь слабоси́лий (Франко). І скла́вши ру́ки, стої́ш безвлади́на перед тим приви́дям стра́сної пра́вди (Л. Укр.). А котрі́ старі́, недо́лугі, то й наві́ки пропада́ли (Пісня). Був недо́лужний, – усе́: «кахи́, кахи!» (Кониськ.). *Дух бодр, а плоть -на* – ті́ло немо́щне (немі́чне), та ду́ша си́лу ма́є (Грінч.).

Немо́щь, см. **Немо́чь**.

Немсти́тельный – немсти́вий.

Немты́рка – німту́рка, німгура́ (-ри), безри́ка (*редко*) німка́, німке́ня.

Немты́рь – німту́р (-ра), німтура́ (-ри), німча́к (-ка), німча́й (-чая), безри́ка.

Нему́ (*дат. п. ед. ч. м. і ср. р. от мест. Он после предлога к*) – (до) його́ (*реже* ньо́го).

Нему́дреный, см. **Нему́дрый 2**.

Немудро, *нрч.* – немудро, нерозумно, недоумкувато; немудряче, нехитро; неважко; поганенько, аби-як; *срв.* **Немудрый**.

Немудрый – 1) немудрий, нерозумний, (*глуповатый*) недоумкуватий; *срв.* **Мудрый**; 2) немудрий, немудрячий, нехитрий; (*нетрудный*) неважкий, (*плоховатый*) поганенький, аби-який; *срв.* **Мудрёный**. [Немудра річ, а не вмючи не зробиш (Луб.). Прийми мою мову, немудру та щиру, – прийми, привітай (Шевч.). Нап'яв таку собі немудрячу повіточку аби од дощу (Мирг.)].

Немужний – незамі[у]жній. [Незаміжня дочка (Київщ.)]. **-няя** (*женщина*) – незамі[у]жня (-ньої), (*специальнее*) удова, розві[о]дка, дівчина.

Немутка, **Немуть** – відмуть (-ти), нескаламучена рідина (вода), некаламуття (-ття), (*отстоявшаяся*) устояна (устояла, відмучена) рідина (вода).

Немец – німців (-цева, -цева).

Немчик – німчик, (*ребёнок*) німча (-чати). [Пожар погасили, а німчики пожарище й сиріт поділили (Шевч.)].

Немчин – німчин; *срв.* **Немец**.

Немчура – 1) німчура; *срв.* **Немец**. [Хтось рало відумав, запевне німчура (Боровик.)]; 2) *см.* **Немтырь**.

Немшёнй – немшёнй, неконопачений мохом.

Немыслимо, *нрч.* – немислимо, неможливо, не можна, не сила; *срв.* **Невозможно**. [Неможня річ, – сьому не можна статись (Куліш)]. *Это -мо исполнить* – це не сила (неможливо) виконати, це зробити нема чого й думати, це виконати – річ немислима.

Немыслимый – немислимий, неможливий, (*устар.*) неможні[и]й; *срв.* **Невозможный**. **-мая вещь** – немислима (неможня[а]) річ; *срв.* **Немыслимо**. [Неможня річ, щоб Вольськи збунтувались (Куліш)].

Немытик, *см.* **Неумывака**.

Немытый – немитий, (*неумытый*) невмиваний, невмитий. [Брудні, по три місяці немиті хлопці (Кирил.). Припав поцілунком до теплої, може й невмиваної ще руки (Ле)].

Немытыш, *см.* **Неумывака**.

Ненавётный – ненаклепний, необмовний.

Ненавидеть – ненавидіти когось, що, злість на когось мати, дихати важким (лихим, злим) духом, дихати чортом, горіти на когось. [Намісник цей ненавидить тебе (Грінч.). Вона-ж проста дівчина, яка нічого не вміє, не вміє навіть ненавидіти (Михайлич.). Зашо вони ненавидять цей народ? (Ле). Ой він на дитину важким духом дише (Пісня). Її й за рідну не приймають, чортом дихають на неї (Мирний). Ви-ж бачите, вона горить на мене (Звин.)].

Ненавидящий, *см.* **Ненавістный 2**.

Ненавістен, *см.* **Ненавістный**.

Ненавістливый – ненавидливий, ненависливий.

Ненавістник – ненавидник, ненавидець (-дця). [Він ненавидник народу (Куліш)]. Прихилить до нас душі ненавидців наших (Куліш)]. *Это мой -ник* – це мій ненавидник, це ворог мені. *Я -ник квасного патриотизма* – я ненавидник (ворог) галушкового патріотизму.

Ненавістница – ненавидниця.

Ненавістничать – злостувати, злостітися, горіти на когось, проти когось; *срв.* **Злобствовать**.

Ненавістно, *нрч.* – ненавидно, ненависно, зненависно, осоружно. [Ненавидно ніжне вітання (Куліш)]. Як нею він ненависно гордує! (Куліш). Холодний вітер, мов звір у байраці, віє осоружно (Вороний)].

Ненавістность – ненавидність, ненавісність, зненавісність, осоружність (-ности).

Ненавістный *и* **Ненавістен** – 1) (*ненавидимый*) ненавидний (*усеч. форма им. п. ед. ч. м. р.* ненавиден), ненавісний (*усеч. форма им. п. ед. ч. м. р.* ненавістен), зненавісний, зненавиджений комусь *и* (*реже*) для когось, (*постылый*) осоружний, огидний, обридливий,

відрадлиий. [Ненавидна йому лестивість (Куліш). Ти мені бридкий, ненавидний душі моїй і серцю (Л. Укр.). Ненавидна мені побожність для людей, збудована з брехні (Самійл.). Поглядав, куди пішли ненавидні для його люди (Шиян). Ненавиден той нам, хто нас підвів на гріх (Куліш). Зосталося тільки ненависне життя (Сторож.). Не хочу нашої зривати дружби, за вас ненависну дочку віддавши (Л. Укр.). Геть думи! Геть ненависні! (Франко). Нехай-же на голлі тім горлом звисне чуже, нерідне, ненависне (П. Тичина). Из нелюбом зненависним звінчатись (Грінч.). Зоня не звалася зненавидженим словом «гувернантка» (Л. Укр.). Нехай вони будуть розумні, багаті, та коли вони мені осоружні! (Котл.). Осоружна я тобі, як смерть (Л. Укр.); 2) (*ненавидящий*) ненависний, повний (сповнений) ненависти (злості) до кого *и* проти кого. [Не будьте вороги ненависні до того, хто в серці замірів владарних не здійма (Л. Укр.).]

Ненависть – ненависть, зненависть (-ти), (*редко*) ненавищі (-щів) до кого *и* проти кого. [Що ж, тільки той ненависти не знає, хто цілий вік нікого не любив (Л. Укр.). І гніт чужинців, і ненависть, і власна кволість, і одчай (П. Тичина). Хлоп'я забуде свою ненависть проти батька (Крим.). Вона лише ридає з ненависти (Михайлич.). Я починаю чути зненависть до неї (Коцюб.). Зненависть узяла гору над коханням (Грінч.). Забрєніли нотки такої огневої зненависти, що мороз пішов за спиною (Васильч.). Тут уперше батько його вчив зненависти до поліцаїв (Ле). Очі заогнілися ненавищами (Васильч.). *Питать -висть к кому* – плекати (мати) (з)ненависть до кого, проти кого. *Проникнутый -тью* – про(й)нятий, пере(й)нятий, напоєний (з)ненавистю. [По розбурканих землях гримить нога напоєних зненавистю пролетарів (Влизько)]. *По -ти* – з ненависти, через ненависть.

Ненагляда – 1) *см. Ненаглядный* 2; 2) чудо, диво, дивовижа; *срв. Невидаль.*

Ненаглядность – 1) ненаглядність, любовість (-ости); 2) незрозумілість, неясність; ненао́чність (-ости). *Срв. Ненаглядный.*

Ненаглядный – 1) *прлг.* – ненаглядний, мільий, любий, коханий; *срв. I. Мильий.* [Нічого більше, як життям ошадним сей скарб свій ненаглядний побільшати (Франко)]. *Дитятко моє -ное!* – дитинко моя люба! очей моїх утіхо! 2) *сщ.* – мільий (-лого), любий (-бого), коханий (-ного); *срв. II. Мильий. -ная, сщ.* – мила (-лої), люба (-бої), кохана (-ної); 3) ненао́чний; (*непонятный*) незрозумілий, (*нечёткий*) невиразний, (*неясный*) неясний. **-ный пример** – ненао́чний (неясний) приклад.

Ненаглядчивый – ненаглядливий; (надто) пильний.

Ненаглядье, см. Ненагляда.

Ненаградимый – ненагороджуваний, невинагороджуваний; (*невознаградимый*) невідплатний, незаплатний, (*зап.*) невіджалуваний; (*об убытках*) невідшкодний. **-мое самоотвержение** – невідплатне *и т. п.* самозречення (самовіддання). **-мая потеря** – невідшкодна (невіджалувана) втрата.

Ненагрыза – 1) лузан (-на), -занка, лущай (-щай), -щайка, лущайко (*общ. р.*), (*шутл.*) дзьобар (-ря), -барка. [От іще з цими лузанами, поналузують, – хоч лопатою горни! (Луб.); 2) буркун, буркотуха, воркун (-на), воркотуха; *срв. Брюзга.*

Ненадёжно, нарч. – ненадійно, непевно, невірно; негрунтовно, нетривало, нетривко, неміцно, нестало; хитко; хибко, слабко; нестатє[о́]чно; *срв. Ненадёжный.*

Ненадёжность – ненадійність, непевність, невірність; негрунтовність, нетривалість, нетривкість, неміцність, несталість; розхитаність, хиткість; хибкість, слабкість; занепалість; нестатє[о́]чність (-ости). [Того душа болить, що зна непевність радощів своїх (Самійл.). Непевність людського щастя (Л. Укр.)]. *Здание снесли вследствие -ти* – будівлю розібрано через її хибкість (слабкість, занепалість, *литер.*: ненадійність, *в обиходе чаще*: бо могла-б завалитися *или* запастися). *Уволили служащего по -ти* – звільнили службовця через непевність (ненадійність, нестатє[о́]чність).

Ненадёжный – ненадійний, непевний, невірний; (*неосновательный*) негрунтовний,

(*непрочный*) нетривалий, нетривкий, німічний, несталий, (*исшатавшийся*) розхитаний, хиткий, (*слабо держащийся*) хибкий, слабкий, (*в упадке*) занепалий; (*несолидный: о человеке*) нестатє[о]чний, несталий. [Тепер нічки да темнєнькіі, доріженьки да непєвніі (Метл.). Ще й козаки реєстрові не всі перебралися через ті невірні грєблї (Куліш). Не ходїть цією кладкою, вона слабка (Звин.). Стїну цю варто підперти, бо й завалїтися може: хибка (Звин.). Одна стєля ціла, а друга занєпала, – доведється підважити або розібрати (Звин.)]. *Его слово -но* – його (у його) слєво хиткє (непєвне, нестале). *Его речи -ны* – його мєва непєвна. *Это человек -ный* – це людина непєвна (ненадїйна, нестатє[о]чна). [Нїби ненадїйний чоловїк із його (Корол.)]. *-ный больной* – ненадїйний (малонадїйний, *сильнее*: мабуть безнадїйний) х(в)орий (слабий). *-ный долг* – ненадїйний (непєвний) борг (довг).

Ненадлежаше, *нрч.* – неналежно, неслушно, невідповідно, негаразд, не до діла, не до ладу, не до пуття, непутяще, не по-путящому.

Ненадлежащий – неналежний, неслушний, невідповідний, непутящий, зрєблений (вчинений) негаразд (не до діла, не до ладу, не до пуття); *срв.* **Належащий**. **-щим образом**, *см.* **Ненадлежаше**.

Ненадобность – непотрїбність, непотрєба, некорїсність, зайвїсть (-ости). *По -ти продаются вещи* – через (з огляду на) непотрїбність продають рєчі. *Упразднєн за -тью* – скасований через (з огляду на) непотрїбність.

Ненадобный – непотрїбний, некорїсний, (*лишний*) зайвий; *срв.* **Ненужный**. [Дармоїди менї непотрїбні (Л. Укр.)].

Ненадолго, *нрч.* – ненадовго, не на довгий (на недовгий) час.

Ненаеда, *см.* **Ненасыть**.

Ненаедный, Ненаедчивый, *см.* **Ненасытный**.

Ненажїра, *см.* **Ненажєра**.

Ненажирный, *см.* **Ненажєрливый**.

Ненажєра – ненажє[ї]ра[я], ненаїда, зажє[ї]ра, зажїрака (*общ. р.*), жеретїй (-тїя), -тїйка, жеретїяка (*общ. р.*), жерун (-на), жеруха, (*зап., образно*) незаткана яма. [Ненажєря, – скїльки йому не дай, нікому не зоставить (Новомосковщ.). Спїв побїдєнний зажєр-глїтаїв (Черняв.). То ще незаткана яма! (Франко)].

Ненажєрливость – ненажєрлївїсть, ненажє[ї]рнїсть, ненаїднїсть, зажєрлївїсть, зажїракуватїсть, ненажєрущїсть, ненажєрєннїсть (-ости). [Трєба тинїв та ровїв, щоб ващу ненажєрлївїсть спинити (Мирний)].

Ненажєрливый – ненажєрлївий, ненажє[ї]рний, ненаїдний, зажєрлївий, зажїракуватий, (*сильнее*) ненажєрущий, ненажєрєнний; *срв.* **Ненасытный**. [Скатертїна – душє ненажєрлива (Номис). Має очї ненажєрлїві (Мирний). Своєму ненажєрному сєрцевї вгодити (Г. Барв.)].

Неназва – (*м. р.*) неназванєць (-нця), безїменко (-ка), (*ж. р.*) неназванка, безїменка (-ки). *Побыватъ -вой* – побувати неназванцем (неназванкою, інкогнїто, непїзнано).

Неназванный – неназваний, ненайменований.

Неназывный – неназивний, неназовний.

Ненайгранный – 1) щїрий, нерєблений, невдаваний, нефальшївий; *срв.* **Искренний**.

Настоящее, -ное чувство – справжнє, щїре (невдаване) почуття; 2) невіграний, необграний. *-ная скрипка* – невіграна (необграна) скрипка.

Ненаказанность – непокаранїсть, (*безнаказанность*) безкарнїсть (-ности).

Ненаказанный – непокараний, (*безнаказанный*) безкарний. *-ное преступление* – непокараний злочин.

Ненаказуемость – некаранїсть (-ности).

Ненаказуемый – некараний. *-мый поступок* – некараний вчїнок.

Неналаженность – неналагодженїсть, ненастроєнїсть, ненаправленїсть (-ности).

- Ненала́жений** – ненала́годжений, ненастро́єний, ненапра́влений; *срв.* **Нала́жений** (*под Нала́живать*).
- Ненало́говий** – неподатко́вий. **-вое** *поступление* – неподатко́ве одержання.
- Ненаме́ренно**, *нрч.* – без на́міру, не(на)вмісне[о]; *срв.* **Ненаро́чно**.
- Ненаны́ра** – (*м. р.*) невто́мний порина́йло, упірна́йло, (*ж. р.*) невто́мна порина́льниця.
- Ненападе́ние** – нена́пад (-ду), (*действие ещё, неоконч.*) ненапада́ння (-ння) на ко́го, на що. [Догові́р про неутралі́тет і нена́пад (Пр. Правда)].
- Ненапеча́таний** – не(на)друко́ваний, невидуку́ваний.
- Нена́пляс** – невто́мний танцю́ра, (*прыгун*) стрибун (-на), го́пкало, го́пцюва́ка.
- Ненапо́лнений** – неспов́нений, ненапов́нений, невипов́нений чим, непов́ний чо́го *и (реже)* чим.
- Ненапра́сно**, *нрч.* – недаре́мно[е], нема́рно.
- Ненаро́ком**, *нрч., см.* **Ненаро́чно**.
- Ненаро́чно**, *нрч.* – ненавмісне[о], невмісне[о], незумісне[о], (*пров.*) нена́рошне, незна́рошна, незна́рошне, (*ненаро́ком*) ненаро́ком, (*ненамеренно*) без на́міру, нехотя́чі; *срв.* **Нечая́нно 2**. [Я це зроби́в невмісне, – присяга́юсь (Грінч.). Мо́же й мене́ ненаро́ком ді́точки згада́ють (Шевч.). Чу́ли ненаро́ком розмо́ву ва́шу (Л. Укр.). Нехотя́чі штовхну́в його́ (Гуманщ.).]
- Ненаро́чний** – ненавмі́сний, невмі́сний, незумі́сний, зроби́лений (учи́нений) без на́міру (ненаро́ком, нехотя́чі).
- Ненаруша́емый** – непору́шуваний; *срв.* **Ненаруши́мый**.
- Ненаруше́нность** – непору́шеність, неру́шеність (-ности).
- Ненаруше́нный** – непору́шений, неру́шений.
- Ненаруши́мо**, *нрч.* – непору́шно, неруше́нно, не(з)руши́мо, незла́мно. *Свято и -мо* – свя́то й ну́рши́мо (непору́шно).
- Ненаруши́мость** – непору́шність, неруше́нність, не(з)руши́мість, незла́мність (-ости). [Непору́шність зв'язкі́в (Гр. Думка)].
- Ненаруши́мый** – непору́шний, неруше́нний, не ру́шений ніко́ли, не(з)руши́мий, незла́мний. [Непору́шний спо́кій (Коцюб.). Нака́з його́ – непору́шний зако́н (Кирил.). Права́ дові́чні, неруше́нні, незмі́нні на́че зорі́ (Грінч.). Серед не ру́шеної ніко́ли ти́ші пролину́в якийсь звук (Грінч.). Да́й мені́ пору́ку певну́, незруши́му (Франко)]. **-мая** *клятва* – ну́рши́ма (незла́мна) кля́тьба (прися́га).
- Ненаря́дно**, *нрч.* – нео́дягно, нео́діжно, неоша́тно; *срв.* **Наря́дно**. [І сама́ (ко́рчмо) есі́ неоша́тно ходи́ш, і нас ко́закі́в не́тяг під слу́чай без сви́ток во́диш (ЗОЮР I)].
- Ненаря́дний** – нео́дягний, незодо́ягний, нео́діжний, неоша́тний; *срв.* **Наря́дний 4**.
- Нена́ститься** – него́дитися, непого́дитися, сльоті́тися, дощі́тися. **-тця на дворе** – надво́рі непого́диться (сльоті́ться), надво́рі чви́ря (пого́да) б'є.
- Нена́стливо**, *нрч.* – непого́[і]дли́во, непого́дно, сльотлі́во; *срв.* **Нена́стно**.
- Нена́стливість** – непого́[і]дли́вість, непого́да, сльотлі́вість (-вости).
- Нена́стливый** – непого́[і]дли́вий, непого́дний, сльотлі́вий; *срв.* **Нена́стный**. [Ні́ч те́мна непого́дли́ва (Корол.). У сі́ру сльотлі́ву по́ру (Крим.)].
- Нена́стно**, *нрч.* – непого́дно, него́дяно, сльота́во. *У него́ на се́рдце -но* – у його́ на се́рці сум, у його́ се́рдце невесе́ле (него́дяне).
- Нена́стность** – непого́дність, него́дяність, сльота́вість (-ости). **-ность надокучила** – непого́дність обри́дла.
- Нена́стный** – непого́дний, непого́жий, него́дяний, сльота́вий, (*zap.*) слота́вий. [Вре́м'я й годи́на течу́ть і чере́з непого́дну дніну́ (Кулі́ш). Вихо́дила хма́ра чо́рна і дру́гая непого́жая (Чуб. V). Него́дяна о́сінь (Василькі́вщ.). Ні́ч захо́дила сльота́ва та бурлі́ва (Корол.). У слота́ву о́сі́нню дніну́ йшов сте́жкою по́над рі́кою (Франко)].

Нена́стовать, см. **Нена́ститься**.

Ненастоя́щий – несправжній, неправдивий, нещірий *и т. п.*; *срв.* **Настоя́щий**. [Нещіре те золото, хоч і світиться (Гр. Сл.)].

Нена́стье – него́да, непогода, непогі[о]дь, негі[о]дь (-годи), него́диця, (*слякоть*) сльота́ *и* (*мн.*) сльоти́ (*р.* сльот), (*зап.*) слота́, слоти, (*диал.*) слякота, плюта, чвиря, пого́да, *ум.* негодка, негодонька. [Без пригоди, мов него́да, минула молодість моя (Шевч.). На него́ду дим стелеться по землі (Звин.). Дуби́ до него́ди та борвію звиклі (Л. Укр.). У таку́ не́погодь Гриць лежав у своїй пуста́ці (Яворн.). Підско́чила него́дь: уночі линув великий холо́дний дош (Кониськ.). Ти йшов у вир, на тьму і сльоту́ (Сосюра). Чи в пого́ду, чи в слоту́ весели́й іду́ на роботу́ (Чуб. V). Плюта така́, що хоч за́раз гинь (Франко). У горо́ді су́хо, бо не було́ ще чвирі (Основа 1862). І сніг іде́, і него́донька (Грінч. III)]. *Будет, наступае́т, собирае́тся -тье* – на него́ду береться (кладеться, йдеться), зане(по)го́джується. *Наступило -тье* – насте́ла него́да, пішли него́ди, зане(по)го́дилось, сльоти́ взяли́ся, засльотило́ся; *срв.* **Занена́ститься**. [Настав хо́лод, сльота́ та него́да не тільки в природі, а й у се́рці (Коцюб.). Пішли него́ди, уда́рили холо́ди (Васильківщ.). Сльоти́ взяли́ся (Житомирщ.). Засльотило́ся, та й не на короткий либо́нь час (Липовеч.)]. *-тье прекрати́лось* – не(по)го́да переи́шла, пересльотило́ся, (*распогоди́лось*) вигоди́нилося, розгоди́нилося, ви́погоди́лося. *-тье стояло* – не(по)го́да була́, чвиря́ би́ла. *Быть бы -тью, да дождь помешал* – на него́ду бра́лося, та сльота́ переби́ла. *К -тью соль волгнет* – на него́ду сіль мокрі́є (вогчі́є). *Надоедлив, как -тье* – в'їдли́вий, як (на́че) сльота́. *Наше счастье – дождь да -тье* – на́ше ща́стя, як (та́я) тря́сця (Приказка). *Не всё по -тью, будет и ведро* – не все́ него́да, бу́де й пого́да. *Сей в -тье, а убирай в ведро* – сій за него́ди (у него́ду), а збирай за пого́ди (у пого́ду).

Ненасы́тимо, *нрч.*, **-мость**, **-мый** – невиситимо, невисити́мість (-мости), невисити́мий; *срв.*

Ненасы́тно, **-ность**, **-ный**.

Ненасы́тник, **-ница** – ненасы́тник, -ница; см. **Ненасы́ть 1**.

Ненасы́тно, *нрч.* – ненасы́тно, неси́то, невиситимо, нена́тло, захла́нно, заже́рливо, жаде́нно, нена́їдно, нена́їсно, проже́рливо, на́жерливо, про́їсно, нена́жерливо, нена́же[и]рно; *срв.*

Ненасы́тний.

Ненасы́тність – ненасы́тність, неси́тість, нена́сать, невисити́мість, нена́тлість, нена́тля (-лі), захла́нність, заже́рливість, жаде́нність, жадню́чість нена́їдність, нена́їсність, нена́їсть (-ти), проже́рливість, па́жерливість, про́їсність, нена́жерливість, нена́же[и]рність (-ости); *срв.*

Ненасы́тний. [Допала́ся вона́, як ужа́ка до моло́ка – світе мій, яка нена́сать! (М. Вовч.). Що то ро́блять за́здо́рці на сві́ті і нена́тля голо́дная! (Шевч.). Рубе́ць зве́ртав те ска́рження на лю́дську нена́жерливість (Мирний)].

Ненасы́тний – ненасы́тний, неси́тий, невисити́мий, (*алчньий*) нена́тлий, захла́нний, (*жадньий*) заже́рливий, жаде́нний, жадню́чий, (*ненаедчивый*) нена́їдний, нена́їсний, (*прожорливый*) проже́рливий, па́жерливий, про́їсний, (*ненажорливый*) нена́жерливий, нена́же[и]рний. [О́чі його́ ненасы́тні на бага́тство (Куліш). В її кро́ві горі́ла ненасы́тна жа́доба життєво́ї розко́ши (Франко). Розпаде́ться лу́да на очах ва́ших неси́тих (Шевч.). Неси́тії ксьондзи́, магна́ти нас роз'єдна́ли, розвели́ (Шевч.). Чому́-ж його́ злоба́ неси́та їсть (Самійл.). О, га́дино! моє́ї му́ки то́бі, неси́та, ще не до́сить? (Л. Укр.). Жа́доба та́я неси́та: все-б заже́р собі́ (Грінч.).

Невисити́ме бажа́ння (Крим.). Нена́тлому чо́ловікові дай хоч увесь ми́р, то ма́ло (Мирг.).

Оце́й піп у нас ду́же захла́нний (Кобеляч.). Щоб сво́єму нена́жерному се́рцеві вгоди́ти, він із сві́ту хо́че зве́сти дві ду́ші (Г. Барв.). Нена́жерливо́ю пам'яттю пи́сьме́нника всічу́є в се́бе всю цю́ карти́ну (Коцюб.). Нена́жерливе мусу́лманське духи́вництво (Крим.). **-ная утроба** – ненасы́тна утроба́, (*глотка, грубо*) нена́тля (нена́жерлива) пелька́. **-ный человек** – ненасы́тна (невисити́ма) лю́дина, нена́жера; *срв.* **Нена́жора**, **Ненасы́ть**.

Ненасы́тство – ненасы́тство, неси́тство, не́сать, не́сать (-ти), нена́тля, заже́рство, нена́їдство, проже́рство, па́жерство, нена́жерство.

- Не́насыть** – 1) ненасить, несить (-ти), нена́тля, нена́йда, нена́же[и]ра[я], (*образно, грубо*) вóвча пелька, (*зап.*) незаткана яма; *срв.* **Ненажора**; 2) (*волчий голод*) ненасит (-ту), нена́же[и]р (-ру).
- Ненасы́щенность** – ненасич[щ]еність (-ности).
- Ненасы́щенный** – ненасич[щ]ений. [Ненасичене повітря (Троян.).]
- Ненатурально́**, *нрч.* – ненатурально, неприродн(ь)о, штучно, роблено. [Якось штучно, роблено, дуже низенько й химерно поклонився (Н.-Лев.).]
- Ненатуральность** – ненатуральність, неприродність, штучність, робленість (-ности).
- Ненатуральный** – ненатуральний, неприродни[і]й, (*искусственный*) штучний, (*деланный*) роблений. [Резонування здавалося мені робленим, штучним (Грінч.).]
- Ненау́чность** – ненауковість (-вості).
- Ненау́чный** – ненауковий. [Безпідставна, ненаукова та нелогічна теорія (Грінч.).]
- Ненахо́дчивость** – незнахідливість; неспритність; недотепність, неметкість; незарадливість (-ости).
- Ненахо́дчивый** – незнахідливий; неспритний; недотепний; неметкий; нетямкий; незарадлавий; *срв.* **Находчивый**.
- Ненахо́ждение** – незнаходження, *оконч.* незнайдення. *В случае -ния адреса́та* – не знайшовши адреса́та, якщо не (бу́де) знайдено адреса́та.
- Нена́частье**, *нрч.* – порідку, вряди-годи, коли-не-коли; *срв.* **Нечасто**.
- Нена́чатый** – непчатий, непчинаний.
- Не́начем, Не́начто**, *см.* **І. Нечто 2**.
- Ненашутку**, *нрч.* – не в жарт, не жартом, (*в самом деле*) насправжккі, (*серьёзно*) серйозно.
- Ненаэлектризованный** – ненаелектризований.
- Не́наямиться чего́ на что́** – не наямлітися, не напастіся, не наста́(р)читися, не наготува́тися чо́го на що́. *На мир хлеба́ -ться* – на громаду хліба не напасе́шся.
- Не́нии** – не́ніі (-ній), голосі́ння (-ння), (*зап.*) заводи (-дів).
- Ненорма́льно**, *нрч.* – ненорма́льно.
- Ненорма́льность** – ненорма́льність; (*психич. ещё*) непритама́нність (-ности).
- Ненорма́льный** – ненорма́льний; (*психич. ещё*) непритама́нний. [Та що там у ньо́го пита́ти? Він непритама́нний! (Мирг.). Сновигає, немóв непритама́нний (Кониськ.).]
- Не́нужный** – неси́луваний; *срв.* **Нужный** (*под Нудить*).
- Не́нужное**, *сиц.* – непотрі́бне (-ного), зайве (-вого), (*негодь*) непотрі́б (-рібу), (*сильнее*) по́кидь (-ди); *срв.* **Отброс 1**.
- Не́нужность** – непотрі́бність (-ности). [Від папірці́в повіяло давни́ною, непотрі́бністю (Ле)].
- Не́нужный** – непотрі́бний, безпотрі́бний, (*непригодный*) неприда́тний, (*ничего не стоящий*) ма́рний, пу́стий, нікче́мний, (*излишний*) зайвий, (*свободный*) гуля́щий, (*редко*) забильний; *срв.* **Пустой 4, Лишний**. [Хто бі́дний, той ні́кому непотрі́бний (Номис). Поліцме́йстер стрі́маним басом робі́в які́сь непотрі́бні на́кази (Коцюб.). Непотрі́бна респу́бліці, в радя́нських шта́нях ба́ришня лі́зе з фальши́вим «марксизмом» (Влизько). Гая́ти час на таку ма́рну рі́ч, як вивча́ти мо́ву (Грінч.). *Быть -ным* – бу́ти непотрі́бним, бу́ти без ді́ла, бу́ти не до ді́ла. [Ко́ли дешеві́ робочі́ ру́ки бу́ли, ка́піталі́стові ма́шини бу́ли без ді́ла (Азб. Кому́н.). Зникла, значить, і держа́ва: вона́ тут без ді́ла (Азб. Кому́н.). *Ни к чему́, ни на что́ -ный* – ні на що́ непотрі́бний, (*никудышний*) нідо́чогий. [Ні на що́ непотрі́бний екіпа́ж (Н.-Лев.). Як обжа́вся, хоч пола́май ру́ки, бо непотрі́бні-ж ні на що́ (Головко)].
- Не́нять, -ся** – не ня́ти (йму, ймеш), -ся, не бра́ти, -ся. *Он не́ймёт ве́ры* – він не йме (не дійма́є, не дає) ві́ри. *Ему́ ве́ры не́ймут* – йому́ ві́ри не йму́ть. *Глаз ви́дит, да зуб не́ймёт* – ба́чить о́ко, та зу́б не йме. *Не́ймётся кому́, безл.* – корти́ть ко́го *и* ко́му, невіде́ржка ко́му, бере́ нетерпля́чка ко́го.
- Необве́нчанный** – неві́нчаний, що без шлю́бу (не бра́вши шлю́бу, на ві́ру) живе́.

- Необгонимый** – необігнаний, невипередний; неперевершений, неперевищений.
- Необделанный** – необроблений, (*необработанный*) неопрацьований, (*о дереве, камне ещё*) необтесаний, нетесаний, необточений, (*о пашне ещё*) невпораний, (*сырой*) сировий, (*неопривлеченный*) неоправлений. [Невпорана ніва (Полт.). Скеля нетесана (Куліш). Сировий матеріал (Київ)]. **-ный перевод** – необроблений (невігладжений, невікінчений) переклад.
- Необделённый** – непокривджений, нескривджений, необминутий (як наділяли, в ділиніні).
- Необдуманно**, *нрч.* – нерозважно, без розваги, необмірковано, незмірковано, необдуманно, (*нерассудительно*) нерозсудливо, нерозважливо, (*неосторожно*) необережно (*наавось*) навмання, на галай-(на)балай, (*попусту, зря*) по-дурному, дурно. [Нерозважно кинув ущипливе слово (Крим.). Нерозважно відіпхнув її тепер (Куліш). Баба-дипломатка така хитра, що й словечка по-дурному не скаже (Грінч.)]. **-но поступать** – робити (чинити) нерозважно (без розваги). **-но сказать** – бовкнути, белькнути, ляпнути (язиком); *срв.* **Сболтнуть.** [Язык белькне та в кут, а спину виставлять – б'ють (Номис)].
- Необдуманность** – нерозважність, нерозваженість, незваженість, необміркованість, незміркованість, необдуманість, (*нерассудительность*) нерозсудливість, нерозважливість, (*неосторожность*) необережність (-ости).
- Необдуманный** – нерозважний, нерозважений, незважений, необміркований, незміркований, необдуманий, (*нерассудительный*) нерозсудливий, нерозважливий, (*неосторожный*) необережний. [Наш нерозважений приговор (Кониськ.). Уперше чула такі незважені речі (Г. Барв.)]. **-ный поступок** – нерозважний (необдуманий) учинок.
- Необерегаемый** – нестерезений, небережений, непильований. [Із непильованим Дунканом (Куліш)].
- Необеспечение**, *юрид.* – незабезпечування, *оконч.* незабезпечення. **-ние иска** – незабезпечення поз(о)ву.
- Необеспеченный** – 1) незабезпечений, невбезпечений чим, негарантований від чого; 2) (*несостоятельный*) незабезпечений, (*незажиточный*) незаможний. [Незабезпечений землероб небезпечніший за пролетаря (Ледянко)].
- Необещанный** – необіцяний, (*зап.*) необіщаний.
- Необжалование** – неоскаржування, *оконч.* неоскарження. **-ние решения, приговора** – неоскарження вирішення, вироку.
- Необжалованный** – неоскаржений. **-ное решение, -ный приговор суда** – неоскаржене вирішення судове, неоскаржений вирок судовий.
- Необжаренный** – необсмажений, неприсмажений, невсмажений, невпряжений, невпечений; *срв.* **Недожаренный.**
- Необинуясь** (*в знач. нрч.*) – прямцем, прямо, просто, на(в)простець, на(в)прямець, (*не колеблясь*) не вагаючись, без вагання, без ваганнів, (*без стеснений*) без сором'а казка; *срв.* **Напрямик 2.** [Прямцем казали (Куліш)].
- Необитаемость** – незаселеність, незалюдненість, (*пустынность*) безлюдність (-ости).
- Необитаемый** – незаселений, незалюднений, (*пустынный*) пустий, безлюдний. [Безлюдна сторона півострова (Калит.)]. **-мый дом** – неоселений (незаселений, незалюднений) будинок, (*пустующий*) пуста. **-мый остров** – незаселений (безлюдний, пустий) острів.
- Необиходный** – 1) нещоденний, небуденний, не з (повсякчасної) обихідки, незвичайний; *срв.* **Необычный;** 2) безладний; (*неповоротный*) немоторний; (*неопрятный*) неохайний. **-ная хозяйка** – немоторна (неохайна) господиня.
- Необлагаемость** – необкладуваність, (*налогом, налогами*) неоподатковуваність *и* неоподаткування, невідлягання (-ння) податковій (податкам), вільність (-ности) від податку.
- Необлагаемый** – необкладуваний, (*налогом, налогами*) неоподатковуваний, вільний (звільнений) від податку (податків). **-мый минимум дохода** – неоподатковуваний (вільний від податку) мінімум добутку.

- Необла́женный** – необлагоджений, невладнований, невлаштований, (*необставленный*) неустаткований, необладований, неопоряджений.
- Необла́сканный** – неприголублений, неомилований, (*не знавший привета*) непривітаний. [Гордовито умирає непривітаний співець (Глібів)].
- Необле́нный** – нелінуватий, нелінкуватий, (*зап.*) нелін(т)юхуватий, непóлінкий. **-ный** *работник* – нелінкуватий робітник.
- Необли́ченный** – невіказаний, невиявлений. **-ный** *не вор* – не впіймав за руку, не кажи, що злодій (Приказка).
- Необмо́ка**, *бот.* **Adiantum Capillus Veneris L.** – кудри́чка (ніжна).
- Необна́родованный** – неоголошений, неопублікований, (*стар.*) неозна́ймований. **-ный** *декрет* – неоголошений декрет. **-ный** *манифест* – неоголошений (неозна́ймований) манифест.
- Необна́ружение** – невиявля́ння, *оконч.* невиявлення, (*нераскрытие*) невикрива́ння, *оконч.* невикриття́ (-ття).
- Необна́руженный** – 1) невікритий, невідкритий, незнайдений; (*при обыске*) невітрушений; *срв.* **Необли́ченный**.
- Необожже́нный** – невіпалений, непáлений. [Невіпалений го́рщик (Полт.)].
- Необозри́мо**, *нрч.* – неоглядно, неозорно, нео(б)сяжно, безмежно, без краю. [Го́ря то́го за нею́ і поперед нею – неозорно, неоглядно (Мирний). Зайво́ї землі лежа́ло неозорно (Мирний)].
- Необозри́мость** – неоглядність, неозорність, нео(б)сяжність, безмежність, безкрайність (-ности), безкрай (-краю). [Сте́пи безкра́ї й до́сі ллють у твою́ широ́ку розхри́стану ду́шу свою́ неосяжність, безмежність, стихійність (Кирил.)].
- Необозри́мый** – неоглядний, неозорний, (*необ'ятный*) нео(б)сяжний, (*беспредельный*) безмежний, безкрайний, безкра́їй, (*неисходимый*) несході́мий. [Широ́чезні неоглядні простори степові (Головка). Шелест шовко́вий степі́в неоглядних (Олесь). Неоглядне мо́ре книг (Крим). На ниві неозорній хлі́б доро́гий наливши́ся зросте́ (Грінч.). На увесь необсяжний і неоглядний мир (Яворн.). Черво́не со́нце в безкра́їх степа́х (П. Тичина). База́р сьогодні́ несході́мий (Звин.). **-мые горизонты** – неоглядні (неосяжні) о́брії. **-мые просторы** – неоглядні (безмежні) простори (о́бшири). **-мый путь** – безмежна (несході́ма) путь. [Перед ний стелеться несході́ма путь, а він за вся́ку ціну му́сить її про́йти (Кирил.)].
- Необори́мый** – непобóрний, необóрний; *срв.* **Непобеди́мый**.
- Необорони́тельный** – необоро́нний. **-ная постройка** – необоро́нна будівля.
- Необосно́ванный** – неогрунто́ваний, невгрунто́ваний, (*несостоятельный*) несті́йний. **-ная теория** – неогрунто́вана (не до́сить огрунто́вана, ні́чим не підпе́рта) теорія; несті́йна теорія.
- Необрабо́танный** – необро́блений, неопрацо́ваний, (*особ. о пашне*) невпо́раний, (*сырой*) сирови́й; *срв.* **Необде́ланный**. [Неопрацо́ваний вірш (М. Зеров)]. **-ный доклад**, **-ная лекция** – неопрацо́вана (необро́блена) до́повідь, ле́кція. **-ный продукт** – необро́блений (сирови́й) проду́кт. **-ное сырьё** – необро́блена сировина.
- Необразо́ванность** – неосві́ченість, неосві́та, неписьме́нність, невче́ність, темно́та, (*зап.*) неедуко́ваність (-ности), неедука́ція. [У не́ї всень́ка прові́на – її темно́та, несвідо́мість та неосві́та (Крим). Без просві́ти в темно́ті сиді́ти (Франко)].
- Необразо́ванный** – неосві́чений, (*неграмотный*) неписьме́нний, невче́ний, те́мний, (*зап.*) неедуко́ваний. [Єсть спра́вді коштóвні твóри світо́вої лі́терату́ри, що їх мо́же розумі́ти й неосві́чений селя́нин (Грінч.). Не приста́ло ві́рити в сни, як ві́рить у їх те́мна, неосві́чена ба́ба на селі́ (Коцюб.). Литва́ була́ земля́ малолю́дня, неписьме́нна (Куліш). До́бре вам, учени́м, – всього́ ви до́відали́ся, а ми те́мні лю́ди, то як у лі́сі (М. Вовч.)].
- Необрати́мость**, **-мый** – беззворóтність (-ности), беззворóтний.
- Необраще́нный** – незве́рнений *и* незве́рнутий, непо́вернений *и* непо́вернутий, (*в веру*)

ненавернений. [Баба така як і вона відьма, а дочка ще ненавернена (Манж.)].

Необрезанный – необрізаний.

Необременённый – необтяжений. **-ный обязанностями** – необтяжений обов'язками.

Необстоятельно, *нрч.* – 1) недокладно, негрунтовно, абі-як, поганенько; 2) нестатє[о]чно, нерозважно, нерозсудливо. *Срв.* **Необстоятельный**.

Необстоятельный – 1) недокладний, негрунтовний, на швидку руку (руч) зроблений, (*плоховатый*) абі-який, поганенький. **-ное исследование** – недокладна (поганенька, слабка) розвідка; 2) нестатє[о]чний, нерозважний, нерозсудливий. **-ный человек** – нестатє[о]чна людина, (*легкомысленный*) легкодух; *срв.* **Легкомысленный** (**-ный человек**).

Необсуждённость – необміркованість, необговореність (-ности) и необміркування, необговорення (-ння). *Полнейшая -ность этого вопроса* – цілковита необміркованість (*невыясненность*: нез'ясованість) цього питання.

Необуздание – неприборкання, (*потачка*) потурання, попускання; *срв.* **Потворство**.

Необузданный, -ница – неприборкана людина, свавільник, -ниця, своєволець (-льця), своєвільник, -ниця.

Необузданно, *нрч.* – неприборкано, невгамовно, непогамов(а)но, свавільно, своєвільно.

Необузданность – 1) незагнузданість; 2) неприборканість, невгамовність, непогамов(а)ність, нестрим(а)ність, неспинність, свавільність, своєвільність (-ности), самоволя. *Срв.*

Необузданный.

Необузданный – 1) незагнузданий. [Незагнузданий кінь (Полт.)]; 2) неприборканий, невгамовний, непогамов(а)ний, нестрим(а)ний, неспинний, (*образно*) незагнузданий, свавільний, своєвільний; *срв.* **Неукротимый, Своевольный**. [Ставити межі й перешкоди проти непогамованої самоволі (Гр. Думка). Топлять у нестримній розпусті своє горе (Ле). І гарний хлопець, та незагнузданий (Кобеляч.). Він сам терпів од незагнузданого панського норову (Грінч.). **-ная страсть** – невгамовна (неприборкана) жага (пристрасть). **-ные поступки** – свавільні (своевільні) вчинки.

Необусловленный – необмежений умовою (умовами), неумовлений, незумовлений, (*невыговоренный вперёд*) незастережений.

Необутик (*м. р.*), **Необутка** (*ж. р.*), **Необуть** (*общ. р.*) – невзутько, необутько (*общ. р.*), (*пренебр.*) невзувака (*общ. р.*).

Необу́тый – невзу́тий, необу́тий, невбу́тий, (*диал.*) незобу́тий, (*босой*) босий, (*ненадетый*) ненабу́тий, неназу́тий. [Невзу́тий я туди не піду (Звин.). Чи бач, погань розхристана, байстрія необуте! (Шевч.). Аж тут легінь набігає обдертий, невбу́тий (Федьк.). Посилає рано по воду – незобу́ту, незодягну (Метл.)].

Необученный чему – ненавчений, невивчений чого, що не вмє чого, що не вмє що робіти.

Необходимо, *нрч.* – 1) кнче, докнче, кнчно, докнчно, невід[од]мінно, неминуче, (*в филос. яз.*) необхідно. **-мо нужно** – кнче (докнче, неминуче, невідмінно, прикро) треба, (*крайне -мо*) до скруту треба, неминуча потреба. [Видання книжок для народнього читання, яких прикро було треба (Грінч.). Туди він не часто забігав: хіба вже до скруту чого треба (Мирний)]; 2) (*сказ. безл. предл.*) неминуче, кнчно, докнчно, (*в филос. яз.*) необхідно, (*нужно*) треба, потрібно. [Бо неминуче – їхати туди (Крим.). Вам тепер сховатися кнчно (Самійл.). Хоч хочете, не хочете, – треба привикати (Пісня). Свобода може співіснувати з абсолютною необхідністю, бо необхідно, щоб ми були вільні (Кандід)]. *Кроме того -мо заметить, что...* – крім того треба (потрібно) зазначити, що... *Мне -мо его видит* – мені неминуче (кнче) треба його бачити. **-мо, чтобы он здесь остался** – треба (кнчно), щоб він тут zostався (залишився). **-мо представить сведения** – треба (кнче треба) подати відомості.

Необходимое, *сщ.* – потрібне, (*в филос. яз.*) необхідне (-ного). *Он небогат, но всё -мое имеет* – він небагатий, але все потрібне він має (але все, що треба, він має). *Он не имеет самого*

-мого – він не має (у його нема(є)) найпотрібнішого, (*ровно ничего нет*) він нічогосінько не має, у його нічогосінько нема(є). *Только -мое бери с собою* – тільки те, що потрібне (конец потрібне), бери з собою. *Это не -мое* – це не (конец) потрібне, (*лишнее*) це вже зайве (зайва річ).

Необходимость – конечність, доконечність, потрібність, невід[од]мінність, неминучість, (*в филос. яз.*) необхідність (-ости), (*нужда*) потреба. [Доконечність задуманої роботи (Н.-Лев.). Женé менé до того неминучість (Грінч.). Широ віруючи в їх необхідність, людина виконує норми морали (Наш). Гегель був перший, що правильно визначив відношення між свободою й необхідністю; для його свобода є розуміння необхідности (Азб. Ком.). Пора жорстока й потреба вимага від мене служби (Куліш)]. **Крайняя -мость** – крайня (конечна, неминуча, необхідна) потреба, крайня конечність, конечна необхідність, конечна річ (*р. речи*). [Так схотілося авторові, але конечної потреби в цьому нема ніякої (Гр. Думка). Неминучая потреба та, що і державців володарську волю лама (Грінч.). Вимага того потреба необхідна (Грінч.). Ніхто не осмілювався без крайньої конечности взяти на себе ту страшну гідність (Франко)]. **Настоятельная -мость** – пекуча потреба. [Відчуваємо аж надто пекучу потребу мати свій університет (Діло)]. *Иметь -мость в чём* – потребувати чого, мати потребу чого. *Имеется -мость в чём* – є потреба на щó. *Нет -ти* – нема(є) потреби; не треба. *По -ти* – з конечности, з потреби, (*по принуждению*) з примусу, (*диал.*) з мусу. [З конечности берé артист роботу (Л. Укр.)]. *Покориться -ти* – скоритися конечности (неминучій потребі, *диал. мусові*). *Поставить в -мость кого* – змусити, примусити, приневолити когó. *Предметы первой -ти* – річі (най)першої потреби. *При -ти, в случае -ти* – в потребі, якщо є потреба.

Необходимый – 1) конечний, доконечний, (*нужный*) потрібний (*усеч. форма им. п. ед. ч. м. р.* потрібен), (*непременный*) невід[од]мінний, (*неизбежный*) неминучий, (*в филос. яз.*) необхідний. [Конечна (неодмінна) умова успіху – витривалість (Київ). Мені самому ця книжка потрібна (Харк.). Робочий час, потрібний для підтримання існування самого робітника, Маркс зве потрібним робочим часом (Екон. Наука). Неминучі наслідки (Харк.). Те саме казав і Куліш, доводячи морально-необхідну потребу (Грінч.). Це була неминуча річ у найкращому із світів, необхідний його інгредієнт (Кандід)]. **Крайне -мый** – конче (доконче, неминуче, невідмінно, тяжко) потрібний. **Самый -мый** – найконечніший, найпотрібніший, як-найконечніший, як-найпотрібніший. **-мое зло** – неминуче лихо. **-мая оборона** – конечна оборона, потрібний захист (-ту). *Ваше присутствие -мо* – ваша присутність конечна (невідмінна). **Кислород -дим для человека** – кисень конче потрібний (потрібен) людині. *Не только нужный, но даже -мый расход* – не тільки потрібна, а навіть конечна витрата. *Я считаю -мым* – а вважаю за потрібне (за конечне, за конче потрібне); 2) необхідний, неминуч[щ]ий, необіденний. [Як підуть дощі, так грязь буде необхідна (Борзенц.)]. *Мель эта -ма* – ця мілина неминуча (необіденна), цієї мілини ніяк не минути (не можна минути).

Необходительность – неввічливість, необіхідливість (-вості).

Необходительный – неввічливий, необіхідливий. [Неввічливий продавець (Київ)].

Необширный – невеликий, неширокий, непросторий; (*поменьше*) невеличкий, маленький.

Необшитый – необшитий, (*каймою*) необлямований.

Необщительность – негуртожитність (-ности).

Необщительный – негуртожитний.

Необщественный – негромадський, (*лишённый чутья общественности*) негромадянський. [Негромадські гроші (Київщ.)].

Необщительно, нарч. – відлюдкувато, не по-товариському; нетоварисько, не по-компанійському, некомпанійсько.

Необщительность – відлюдкуватість, нетовариськість, негромадськість (-ости).

Необщительный – відлюдкуватий, нетовариський, негромадський, некомпанійський.

Необ'єденный – необ'їдений, необ'їджений; необібраний; *срв.* **Об'єдать**.

Необ'єдинєнный – необ'єднаний, нез'єднаний; незгуртований. [Необ'єднані думки (Київщ.). Незгуртовані ремісники (Луб.).]

Необ'єзженный – нев'їжджений, невїїжджений. **-ная лошадь** – нев'їжджений (невїїжджений) кінь, кінь-неук.

Необ'ємистый – 1) необсяговитий, невеликий обсягом, (*нетолстый*) негрубий; 2) немісткий, неукладистий. [Неукладистий кошик (Полт.).]

Необ'ємлемый, *см.* **Необ'ятный**.

Необ'явление – неоголошування, неоповіщення, *оконч.* неоголошення, неоповіщення; (*незаявка*) незголошування, *оконч.* незголошення.

Необ'явленный – неоголошений, неоповіщений. **-ное решение** – неоголошений вирок.

Необ'ясненный – невїяснений, непояснений, нез'ясований.

Необ'яснимо, *нрч.* – нез'ясовно, нез'ясєнно; незрозуміло.

Необ'яснимость – нез'ясовність, нез'ясєнність; незрозумілість (-ости).

Необ'яснимый – нез'ясовний, нез'ясєнний, що не можна (не надається) з'ясувати; (*непонятный*) незрозумілий. **-мым образом** – незрозумілим (нез'ясовним, нез'ясєнним) чином (робом), (якось) незрозуміло (нез'ясовно, нез'ясєнно); *срв.* **Необ'яснимо**.

Необ'ятно, *нрч.* – неосяжно; необсяжно; безмежно, необмежно, неомірно; незбагєнно; *срв.* **Необ'ятный**.

Необ'ятность – неосяжність, необсяжність; безмежність, необмежність, неомірність; незбагєнність (-ности); *срв.* **Необ'ятный**. [Яка величність і неосяжність ця безліч зоряних світів (Вороний)]. **-ность вселенной** – неосяжність (безмежність) всєвіту.

Необ'ятный – неосяжний, необсяжний; безмежний, необмежний, неомірний; незбагєнний; *срв.* **Безграничный, Непостижимый**. [Він цілком знайшов себе і на неосяжні обрії розгорнув рямці українського письменства (Гр. Думка). Високий чорний мур неосяжний (Кониськ.). Коли так, летімо разом в неосяжні високості (Вороний). Широкий, необмежений, незайманий степ (Коцюб.). Земля лежить величєзна, неомірна (Корол.). Увєсь необсяжний і неоглядний світ (Яворн.).] **-ное пространство** – неосяжний (безмежний) простір, неосяжні простори.

Необыде[є]нный – нещоденний, небудєнний, неповсякдєнний; *срв.* **Необычный**.

Необыкло, *нрч.* – незвікло, непризвичєсно.

Необыклость – незвіклість, непризвичєсність (-ости) до чого.

Необыклый – незвіклий, непризвичєсний до чого.

Необыкновенно, *нрч.* – незвичєно, надзвичєно, незвічно, надзвічай, видєтно, неординарно, непересічно, надприродньо, нечувано, несвітсько, несосвітєнно, дивно, чудно, химерно, особливо; *срв.* **Необыкновенный**. [В той день незвичєно холодно було (Кониськ.). Був незвичєно холодний ранок (Коцюб.). Слухають надзвичєно уважно (Грінч.). Поєт, надзвичєно популярний у своїй рідній Персії (Крим.). Йї ті ліки надзвічай помічні (Л. Укр.). Я говіркий надзвічай, серденьтко, від щєстя сам себе не пам'ятаю (Куліш)].

Необыкновенное, *сщ.* – незвичєне, надзвичєне, незвічне, надприродне[є], дивне, небувале, нещодєне (-ого). [Коли так душа бажала надзвичєного, дивного, я любила вік лицєрства (Л. Укр.)]. *Он любит всє -ное* – він кохєється у всьому незвічному (небувалому, нещодєнному).

Необыкновенность – незвичєність, надзвичєність, незвічність, видєтність, неординарність, непересічність, надприродність, нечуваність, дивність, химерність (-ности); *срв.* **Необыкновенный**. **-ность этого явления бросается в глаза** – незвичєність (надприродність, дивність) цього явища впадає в очі.

Необыкновенный – незвичайний, (*чрезвычайный, выдающийся*) надзвичайний, видатний, неординарний, непересічний, (*необычный*) незвичний, (*сверхъестественный*) надприродни[і]й, (*неслыханный*) нечуваний, несвітський, несвітній, (*отъявленный*) несосвітінний, (*странный*) дівний, чудний, химерний, (*особенный*) особливий, (*необыденный*) нещоденний, небувалий. [Та королем коверзує, – не кажу Степаном або Яном Собієським, ті два незвичайні, а іншими (Шевч.). Якесь незвичайна сміливість і духова міць (Мирний). Честь надзвичайна (Р. Край). При комуні буде надзвичайна техніка (Кирил.). Вона чула все з надприродньою вразливістю (Виннич.). Самому Кулішеві сяєво Шевченкового духа було чимсь надприроднім (Грінч.). Це визначає тільки, що обличчя в тії людини розумне або видатне (Крим.). Це вже несвітський сором сидіти в острозі (Харк.). Ото ще дурень несосвітінний! (Звин.). Кость засміявся, але якимсь особливим, чудним сміхом (Крим.). **-ний талант** – надзвичайний (видатний) талант. **-ний человек** – незвичайна (непересічна) людина. **-ное явление** – незвичайне явище, надприродне[є] явище, феноменальне явище. [Бачимо в Шевченкові феноменальне, може єдине явище у всесвітній історії (Грінч.). *Случилось что-то -ное* – сталося щось надзвичайне (незвичайне).

Необычайно, *нрч.* – 1) *см.* **Необыкновенно**; 2) *см.* **Необыкло**.

Необычайность – 1) *см.* **Необыкновенность**; 2) *см.* **Необыклость**.

Необычайный – 1) *см.* **Необыкновенный**. **-ний случай** – незвичайний (нечуваний) випадок. **-ное явление** – незвичне (дівне) явище, диво, диво дівне, дивовижа; 2) *стар., см.*

Необыклый.

Необычливость, **-вый**, *см.* **Необходительность**, **-ный**.

Необычно, *нрч.* – 1) незвичайно, нечувано, дивно; *срв.* **Необыкновенно**. **-но ранняя весна** – незвичайно (нечувано) рання весна; 2) незвикло, незвично, непризвичаєно; 3) незвично, незвичайно; 4) незвичайно, екстравагантнo, ексцентрічно, надто вільно, неподобно. *Срв.*

Необычный. *Он -но ведёт себя* – він поводить незвично (не по-звичайному, ексцентрічно, надто вільно).

Необычность – 1) незвичайність, незвичність, нечуваність, дівність; *срв.*

Необыкновенность; 2) незвиклість, незвичність, непризвичаєність; 3) незвичність, незвичайність; 4) незвичайність, екстравагантність, ексцентрічність, неподобність (-ости).

Срв. **Необычный**.

Необычный – 1) незвичайний, незвичний, нечуваний, дівний; *срв.* **Необыкновенный**. **-ное веселье**, **-ный разгул** – нечувані веселощі, нечувана гульня. **-ной формы дерево** – дивної форми дерево; 2) *к чему (ненавыкший, стар.)* – незвиклий, незвичний, непризвичаєний до чого. [Ще незвиклий до нового (Київщ.)]. *Он ещё к этому делу -чен* – він до цієї роботи (справи, до цього діла) ще незвичний (не звук, не призвичаївся, не наломився); 3) незвичний, незвичайний; *срв.* **Непривычный 1**. [Що за незвичайні гості? (Франко). Діти, здивовані незвичайною обставиною, шепталися поміж себе (Коцюб.)]. *В -ный час, в -ную пору* – у незвичну годину, у незвичну пору, незвичної пори, незвичної доби; 4) незвичайний, екстравагантний, ексцентрічний, надто вільний, неподобний. **-ное поведение** – незвичне поводження, надто вільна (ексцентрічна) поведінка.

Необязан – неповинен. [Я цього робити неповинен (Луб.)].

Необязанный – незобов'язаний, вільний від зобов'язання (від зобов'язань), вільний від обов'язку (від обов'язків). **-ные платит налог** – незобов'язані платити податок. **-ные присутствовать могут покинуть собрание** – вільні від обов'язку бути присутніми можуть залишити збори.

Необязательно, *нрч.* – 1) необов'язково, (по)надобов'язково, (по)наднормово; 2) непослужливо, неу[в]служливо; нелюб'язно. *Срв.* **Необязательный**.

Необязательность – 1) необов'язковість, (по)надобов'язковість, (по)наднормовість; 2) непослужливість, неу[в]служливість; нелюб'язність (-ости). *Срв.* **Необязательный**.

- Необязательный** – 1) необов'язковий, (*не входящий в обязанности*) (по)надобов'язковий, (*сверхурочный*) (по)наднормовий. [Плата була необов'язкова, але хто хотів, той давав (Грінч.)]. **-ний взнос** – необов'язковий внесок (-ску). **-ний предмет** – надобов'язковий предмет, надобов'язкова наука, факультативна дисципліна. [Російська мова зробилася наукою надобов'язковою (Крим.)]. **-ная работа** – понаднормова праця; 2) непослушливий, неу[в]служливий; нелюб'язний; *срв.* **Неуслужливый, Нелюбезный.**
- Неовитализм** – неовіталізм (-му).
- Неоген, Неогеновый** – неоген, неогеновий.
- Неоглашенный** – неоголошений, неоповіщений, неопублікований. **-ное решение** – неоголошений вирок. **-ная резолюция** – неопублікована резолюція.
- Неогляд, Неогляда** – необачний, неоглядний (-ного); *срв.* **Неоглядчивый.**
- Неоглядка** – 1) безоглядність (-ности), безстрах (-ху); 2) *см.* **Неоглядчивость 1 и 2.**
- Неоглядность** – неоглядність, неозорність (-ности); *срв.* **Необозримость.**
- Неоглядный** – неоглядний, неозорний; *срв.* **Необозримый.**
- Неоглядчивость** – 1) необережність, необачність, безоглядність, (*фам.*) неоглядання на задні (колеса); *срв.* **Неосмотрительность;** 2) нерозсудність, нерозсудливість; (*поспешность*) сквапливість (-ости).
- Неоглядчивый** – 1) необережний, необачний, безоглядний; *срв.* **Неосмотрительный;** 2) нерозсудний, нерозсудливий; (*поспешный*) сквапливий.
- Неогороженный** – необгороджений, необплетений, необтинений, (*о здании ещё*) обхідча(с)тий, обхідний. [Необгороджена садиба (Полт.). Обхідчаста хата, – ніде й коня прив'язати (Мартин.)].
- Неограниченно, нрч.** – необмежено, (*реже*) необмежовано; повно, цілковито, безмежно; *срв.* **Безгранично, Вволю.** [Це-ж наша незнана культура, що з віками іде необмежено (Усенко)].
- Неограниченность** – необмеженість, (*реже*) необмежованість; повнота, цілковитість, безмежність (-ости). **-ность власти** – необмеженість влади, необмежена влада, абсолютизм (-му).
- Неограниченный** – необмежений, (*реже*) необмежований; (*полный*) повний, цілковитий, (*безграничный*) безмежний. **-ная власть** – необмежена (абсолютна) влада; безмежна влада. **-ное доверие** – необмежена (повна) (до)віра. **-ное количество** – необмежена кількість (-ости), необмежене число. **В -ном количестве** – у необмеженій кількості, необмежено; *срв.* **Вволю.** **-ный кредит** – необмежений кредит. **-ная монархия** – необмежена (абсолютна) монархія. **-ный простор** – необмежений (цілковитий, безмежний) простір. **-ное пространство** – необмежена (необмежована) просторинь, (*беспредельное*) безмір (-ру), безмежна (необмежна) просторинь (-рони). **-ная свобода** – необмежена воля. **-ное честолюбие** – безмежне шанолюбство (честолюбство), безмежний гонор.
- Неодетый** – невдягнений, не(з)одягнений, невбраний.
- Неодим** – неодим (-му).
- Неодинакий** – неоднакий, неоднаковий.
- Неодинаково, нрч.** – неоднаково, різно; неоднотайно, неоднорірно; *срв.* **Неодинаковый.** [Учені різно думали над цими словами (Рудан.)].
- Неодинаковый** – неоднаковий, різний; (*неоднородный*) неоднотайний, неоднорірний (Рудан.). [Вона якась неоднакова: часом сумна, а інколи надто весела (Полт.). Неоднакова правда; до дівчини така, а до парубка інша (Грінч.). У його очі різні – одне каре, друге зелене (Київщ.)].
- Неодинокий** – несамо[і]тний, несамо[і]тній, неодинокий. [Там неодинокий з нею був-би я (Шевч.)].
- Неодновременно, нрч.** – неоднотайно, нерівнотайно, не враз, не разом, не зараз, не водночас, не воднораз.

Неоднорі́вненість – неодночасність, нерівночасність (-ности).

Неоднорі́вненний – неодночасний, нерівночасний.

Неоднокра́тно, *нрч.* – не раз, кілька разів.

Неоднокра́тний – неодноразовий, кількаразовий. [Неодноразові нагадування лишаяються без наслідків (Київ)].

Неоднород́ний – неоднотайний. неоднотайний, (неоднообразний) неодномірний (Рудан.).

Неодноцвѣ́тний – неколірний, некольоровий, некобарвний, не одного кольору, не однієї барви, (*диал.*) таркатий, тарканистий.

Неодобре́ние – неприхвала, не(по)хвала, осуд (-ду); *срв.* **Порица́ние**. *Послышался гул -ния* – почувся неприхвальний (нехвальний, осудний) гомін.

Неодобре́нный – неухвалений, несхвалений; непохвалений; *срв.* **Одобря́ть**. [З пріводу неухвалених рукописів редакція не листується (В. Підм.)].

Неодобре́тельно, *нрч.* – неприхвально, не(по)хвально, осудно.

Неодобре́тельный – неприхвальний, не(по)хвальний, осудний. **-ний отзы́в** – не(по)хвальний відзов, не(по)хвальна думка.

Неодожди́мый – незрошуваний, неполиваний (дощами).

Неодожди́тельность, -ний, *см.* **Необяза́тельность 2, Обяза́тельный 2.**

Неодоли́мо, *нрч.* – непереможнo, не(п)оборно, неборимо, нездоланно, незло[а]мно. [Горизонт починав мене вабити непереможнo (Л. Укр.)].

Неодоли́мость – непереможність, не(п)оборність, неборимість, нездоланність, незло[а]мність (-ости).

Неодоли́мый – непереможний, не(п)оборний, неборимий, нездоланний, незло[а]мний; *срв.*

Непобеди́мый. [І потягло його в поле непереможною могутчою силою (Грінч.). Економічні умови – то вже нездоланна стихія (Г. Думка)].

Неодряхле́вший – незістарілий, неспорохнілий, (*диал.*) невдряглілий, (*сц., диал.*) несухогриб (-ба). [Нові твори своєї незістарілої музи (Крим.)].

Неодушевлѣ́нность – неживість, неживотність, бездушність, безживність (-ости).

Неодушевлѣ́нный – 1) неживий, неживотни[і]й, бездушний. [Я-ж мов дерево бездушне, мов глухий не чую (Куліш)]. **-ний предмет** – нежива річ, бездушний предмет. [Обернуся тоді у бездушний предмет (Коцюб.)]; 2) *грам.* – неживий.

Неожида́емо, -мость, -мый – неочікувано, неочікуваність (-ности), неочікуваний; *срв.*

Неожиданно, -несть, -ный.

Неожиданно, *нрч.* – несподівано, несподіванкою, (*редко*) неспогадано, (*невзначай*) зненацька, зні[е]чєв'я, невбачай, ненароком, нечайно, (*врасплох*) ненадійно, (*диал.*) знеобачки[а], знезнанки, знезнямки, знезнамітка, знетельки, знетелька, (*вдруг*) раптом, раптово, нагло, спрожогу. [«Скажіть: ви в політиці радикал?» – несподівано спитав мене він (Крим.). Десь берези хвартушок; і несподівано птінка (П. Тичича). Він не помітивши несподівано наткнувся на Храпкових (Ле). Находить на його несподіванкою і неможливо попередити (Корол). Собака, гавкнувши зненацька, прожогом кинувся до брами (Кониськ.). Коли зненацька чую: «Ось Байдари!» (Л. Укр.). Лихо так зненацька підкралося (Коцюб.). Як ось знечєв'я вбіг Меркурій засапавшись до богів (Котл.). Ненароком акація зацвіла вдруге (Звин.). Міцна рука його плеча нечайно дотулилася (Франко). Ненадійно у ночі напали на чату опришки (Маковей). Знеобачка Настин регіт почувся (М. Вовч.). Струнка тінь знезнанки спинилася (Васильч.). Знетелька шурхнула маленька сіренька пташка (Основа 1863). Якесь так знетелька верть на закаблуках та зирк на парті (Яворн.). Аж раптом її чоловік вертається додому (Липовеч.). Раптом дощ! А ми з тобою йшли бульваром через луку (Крим.). Раптово спитала їх пані Висока (Н.-Лев.)].

Неожиданность – 1) (*свойство, качество*) несподіваність, (*редко*) неспогаданість, (*внезапность*) раптовість, наглість (-ости); 2) (*неожиданное событие сюрприз*)

несподіванка. [Приємна несподіванка: не ждав тебе з своїй домі бачити (Л. Укр.). Хотів тебе несподіванкою здивувати (Грінч.). Не треба казати, нехай це несподіванкою буде (Коцюб.). Розгублений і спантеличений несподіванкою випустив з рук рушницю (Кирил.)]. *От -ти* – з несподіванки, (*диал., собств., исподтишка*) спотання. [Трохи почервонівши з несподіванки (Грінч.). «Ой!» – тихенько з несподіванки (Головка). Схвачується мов опечений, – він спотання не добрався до правдивої тями того жарту (Н. Лев.)].

Неожиданный – несподіваний, (*редко*) неспогаданий, нежданий, (*внезапный*) рапто́вий, наглий. [Несподіване лихо (Номис). Пером не списати тієї несподіваної краси, якою до вас усміхнулася долина (Мирний). Тут трапився зовсім несподіваний випадок (Грінч.). Стала на Єгипет несподівана біда (Л. Укр.). Кінець наради такий несподіваний (Ле). Лучаються й раптові дощі (Основа 1861). Нагла перерва його світлих мрій (Леонт.)]. *-ное нападение, происшествие* – несподіваний напад, несподівана подія (пригода). *-ная смерть* – несподівана смерть, (*скоропостижная*) нагла смерть.

Незабоченный – незаклопотаний, незатурбований, (*беззаботный*) безжурний, безтурботний, (*безмятежный*) тихомірний.

Неознакомленность – необізнаність (-ности).

Неознакомленный – необізнаний в чому *и* з чим. [Вона в цій справі необізнана (Київ)].

Неозойский, *геол.* – неозойський.

Неоказание – неподання, *оконч.* неподання. *-ние помощи* – неподання допомоги.

Неокантианец, -нство – неокантиянець (-нця), неокантиянство.

Неокатанный – незакруглений.

Неокатолик – неокатолик, новокатолик.

Неокатолицизм – неокатолициство, новокатолициство.

Неокисленный – незакислений.

Неокисляемость – незакислюваність, незакисність (-ности).

Неокисляемый – незакислюваний, незакисний.

Неокладный – безподатковий, посередній. *-ные сборы* – посередні податки.

Неоклассик – неокласик (-ка).

Неоклассицизм – неокласицизм (-му).

Неоклассический – неокласичний.

Неокованный – нео(б)кований, нео(б)ку́тий, некований, неку́тий, (*о колёсах ещё*) нешинований, небушований, (*и о повозке, редко*) босий. [Босими возами загородить тіснину в нєтрах (Куліш). Босі колеса (Кам'янич.)].

Неоколесица, Неколёсная – нісенітниця, дурниця; *срв.* **Околёсная.**

Неокончательный – 1) неостаточний, некінцевий, (*непоследний*) неостанній. *-ный вывод* – неостаточний висновок. *-ный приговор* – неостаточний присуд. *-ное решение* – неостаточне вирішення; неостаточний вирок; 2) *грам.* – недоконаний; *срв.* **Несовершенный.** *-ный вид глагола* – недоконаний вид дієслова. *-ное наклонение* – діємєнник.

Неоконченный – нескінчений, недокінчений, незакінчений, невикінчений, недоведений до кінця; (*с отглагольными существительными обычно передаётся страд. причастием глагола, напр.: -ный печатанием* – недодрукований; *-ный в работе* – недороблений; *-ный в разговоре* – недоказаний; *-ная песня* – недоспівана пісня; *-ное письмо* – недописаний лист). [Нескінчена розмова (Л. Укр.). Синявський проковтнув нескінчену фразу й сів (Ле). З недокінченою піснею на устах (О. Пчілка). До столу знов сіли старі; точили незакінчену за вечерею балачку (Головка). Постаті богів з невикінченими емблемами (Л. Укр.)].

Неокрашенный – 1) непокрашений, невикрашений, нефарбований, непофарбований чим *и* в що. [Ще й досі непокрашений поміст (Полт.). Нефарбована підлога (Київ)]; 2) (*не имеющий окраски*) незабарвлений, незакрашений, (*бесцветный*) безбарвний, безкольоровий. [Безбарвна рідина (Київ)].

- Неокре́пший** – незміцнілий. [Кожна нова думка викликала цілу бурю в молодій незміцнілій ще душі (Коцюб.)].
- Неолит** – неоліт (-ту).
- Неолити́ческий** – неолітичний. **-кая эпо́ха** – неолітична доба.
- Неологізм** – неологізм (-му), (мовний) новотвір (-вору). [Доводити красу цих неологізмів тут зовсім не випадає (Крим.)].
- Неологі́ческий** – неологічний, новоутворений, новотвірний. **-кое выра́жение** – новоутворений вислів.
- Неомальтузіанство** – неомальтузіанство.
- Неомраче́нный** – непотьмарений, незахмарений, незакаламучений. [Уява малювала перед ним картини тихого, незакаламученого щастя (Коцюб.)].
- Неон**, *хим.* – неон (-на).
- Неопа́вший** – неопалий. [Суху неопалу листву (Сторож.)].
- Неопали́мость** *и* **Неопаля́емость** – неспалимість, неспаленність (-ости).
- Неопали́мый** *и* **Неопаля́емый** – неспалимий, неспаленний. **-мая купина, церк.** – неспалима купина.
- Неопа́сение**, *см.* **Неогля́дка.**
- Неопа́сно**, *нрч.* – 1) безпечно, ненебезпечно. *Он -но заболел* – він неважко (нетяжко, ненебезпечно) захворів (зслаб, занедужав), він легко занедужав, у його неважка (легка) х(в)ороба (слабість, недуга). *Здесь тебе -но* – тут тобі безпечно (немає небезпеки); 2) необережно, необачно, без обережності, без обачності. *Срв.* **Неопа́сный.**
- Неопа́сный** – 1) безпечний, ненебезпечний. **-ная болезнь, -ное заболевание** – неважка (нетяжка, незагрозлива, ненебезпечна) х(в)ороба (слабість), неважкє (нетяжкє, незагрозливе) захворіння (занедужання), легкє захворіння; 2) необережний, необачний; *срв.*
- Неогля́дчивый 1.**
- Неопа́каемый** – неопікуваний.
- Неопераціо́нный** – неопераційний. **-ное время** – неопераційний час.
- Неопера́нный** – нео(б)пєрений, необпєрений.
- Неопера́вшийся** – безпєрий, голий; *срв.* **Неопера́нный.** [Та деколи яструб на камінь сідає, щоб гадину діткам безпєрим пїмать (Морд.). Рот мав як у голого вороняти (Свидн.)]. **-шийся птенец** – безпєре пташеня, голя (-ляти), голятко, голєня (-няти), голєнятко, голопїрка, голопїрча (-чати), голопуцьок, голоцюцьок (-цька), голоцванок (-нка), пущєвіринок (-нка). [Та воно ще голєня (Карк.). Півне гніздо горобїних голоцюцьків (Н.-Лєв.). Вони драли по гніздах пущєвіринків (Сторож.)].
- Неопа́санный** – 1) несписаний, нео(б)пїсаний; непоцінований; *срв.* **Опа́санный** (*под Опа́сывать*); 2) *см.* **Неопа́сваемый.**
- Неопа́сваемо**, *нрч.* – несписанно, неопа́сано, невіпїсано, невимовно, неказанно, неказано, що й списати (описа́ти) не можна (не сила). [Кїнувши такїм неопа́сано згїрдним поглядом, якого я зроду не бачив (Франко). Я був невимовно щасливий (Київ)].
- Неопа́сваемость** – несписанність, неопа́саність, (*неказанность*) невимовність, неказанність (-ности).
- Неопа́сваемый** – несписанный, (*редко*) неопа́саний, невіпїсаний, (*неказанный*) невимовний, невисловний, неказанный; що й списати (описа́ти, вїмовити) не сила (не можна). [Шкуни під усіма вітрилами з несписанным вантажем консервів, джїну... (М. Калин.). Побачив молоду дївчину такої неопа́саної вроди, що не було нїде їй пари (Франко). Він зробївся красенем невимовлєним, невіпїсаним (М. Вовч.). Невимовний цензурний гніт (Гр. Думка). Пиха була в обозї неказанна (Куліш)].
- Неопа́канный** – неопа́каний. [І, неопа́каний своїми, в неволї плачучи умру (Шевч.). Нехай я неопа́каним не згїну (Л. Укр.)].

Неоплата – неоплата, несплата, несплачення (*неоконч.* несплачування), (*неплатёж*) неплатіж (-тежу).

Неоплатимый, см. Неоплатный 2.

Неоплатно, *нрч.* – 1) невіплатно; 2) неоплатно, неоплатимо, невідплатно, незаплатно, невіплатно, несплатно, (*невознаградимо*) невіджалувано, невідшкодно. *Срв. Неоплатный.*

Неоплатность – 1) неспроможність, невіплатність; 2) неоплатність, неоплатимість, невідплатність, незаплатність, невіплатність, несплатність, (*невознаградимость*) невіджалуваність, невідшкодність (-ости). *Срв. Неоплатный.*

Неоплатный – 1) (*о должнике*) неспроможний, невіплатний; (*о долге*) несплатний, невіплатний. **-ный должник** – невіплатний винуватець (довжник) (Сл. пр. м.); 2) (*неоплатимый*) неоплатний, неоплатимий, невідплатний, незаплатний, невіплатний, несплатний, (*невознаградимый*) невіджалуваний, невідшкодний. [Скільки ми втратили неоплатимої сили (Куліш). Ви приносите мені невідплатні жертви (Л. Укр.)]. **-ная потеря** – незаплатна втрата (Павлик), (*невознаградимая*) невіджалувана втрата.

Неоплатонический – неоплатонічний. [Філософ неоплатонічного напрямку (Крим.)].

Неоплаченный – неоплачений, несплачений, невіплачений, (*о мног.*) непоплачений.

[Неоплачений довг (Н.-Лев.). Несплачений податок (Київщ.). Непоплачені борги (Київ)].

Неоплодотворённый – незапліднений.

Неоправданный – 1) невіправданий. [Він наша невіправдана надія (Київ)]. **-ный документом** – невіправданий (нестверджений) документом; 2) *см. Неосуществлённый.*

Неоправдываемый – невіправдуваний, неоправдуваний; невіправданний, невіправдний.

Неоправленный – неоправлений, невправлений.

Неопределённо, *нрч.* – неозначено, невизначено, неокреслено; невиразно, непевно; *срв.*

Неопределённый. [Члени комісії висловлювались надто ввічливо й невиразно що-до висновків (Ле)]. **-но выражаться** – невиразно висловлюватися. **-но отвечать на вопрос** – невиразно відповідати на питання.

Неопределённость – неозначеність, невизначеність, неокресленість; нез'ясованість, невиразність, непевність (-ности); *срв. Неопределённый. -ность положения* – невиразність (непевність) становища (стану).

Неопределённый – 1) неозначений, невизначений, неокреслений; (*неясный*) нез'ясований, невиразний, (*сомнительный*) непевний. [Метод вираховування неозначених кількостей (Павлик). В житті нові форми мають ще зовсім невиразний і неокреслений характер (Гр. Думка). Панна Клава мовчала, повна невловимих, нез'ясованих переживань (Черкас.). Діяльність Шевченкова вивела справу з невиразного становища (Рада). Невиразною постаттю уявляється той «Новий рік» (Р. Край). Глухі невиразні звістки долинули й до його (Грінч.). Йї мулило серце якесь невиразне почуття (Л. Укр.). Звідти неслись якісь невиразні, змішані згуки (Коцюб.)]. **-ное местоимение, грам.** – неозначений займенник. **-ное наклонение, грам.** – дійменник. **-ное положение** – невиразне становище, непевне становище, невиразний (непевний) стан. [Може-б ми довго перебували в такому непевному стані, коли-б на нас не почали звертати увагу робітнички (Кирил.)]. **-ное уравнение, мат.** – неозначене рівня[а]ння. **-ный член, грам.** – неозначений член. *На -ный срок, на -ное время* – на неозначений (невизначений) термін (строк, речінець), час. *Человек -ного возраста* – людина невизначеного (невиразного) віку; 2) *см. Неопределимый.*

Неопределимость – неозначність; нез'ясовність, нез'ясненість (-ности).

Неопределимый – невизначний, неозначний; нез'ясовний, нез'яснений; *срв.*

Необъяснимый.

Неопровергаемо, -мость, -мый, см. Неопровержимо, -мость, -мый.

Неопровергнутый – неспростований, незаперечний, незбитий, невідпертий. **-тое обвинение** – неспростоване обвинувачення, неспростований закид. **-тые практикой утверждения** –

незбиті практикою твердження; твердження, що їх практика не збила.

Неопровержимо, *нрч.* – незаперечно, незаперечимо, незапереченно, незбито, нерушимо, (*неотразимо*) невідпорно, (*безусловно*) безумовно, безперечно. [Незаперечимо справедливий (Крим.)].

Неопровержимость – незаперечність, незаперечимість, незапереченність, незбитість, нерушимість, невідпорність, (*безусловность*) безумовність, безперечність (-ости).

Неопровержимый – незаперечний, незаперечимий, незапереченний, незбитий, нерушимий, (*неотразимый*) невідпорний, (*безусловный*) безумовний, безперечний. [Життя давало незбиті докази невмирущої енергії (Гр. Думка). Печатають між нерушимими фактами такі падаючі факти, як те, що М. Яворський святів гайдамацькі ножі (Куліш). Докази противників стали невідпорні (Павлик)]. **-мая истина** – незаперечна істина.

Неопрометчивый – нехапливий, (*нелегкомысленный*) нелегковажний, (*осторожный*) обачний, оглядний, обережний, (*осмотрительный, диал.*) опантров(а)ний, (*рассудительный*) розважливий, розважний.

Неопрятно, *нрч.* – неохайно, неохайливо, нечепурно, нечупарно, нехарно, нехлюйно, неприбрано; *срв.* **Неопрятный**. [У хаті було нечепурно (Грінч.)].

Неопрятность – неохайність, неохайливість, нечепурність, нечупарність, нехарність, нехлюйність, нехар (-ри), неприбраність (-ости), (*неряшество*) неохайство, нечупарство, нехарство; *срв.* **Неопрятный**. [Хата вдарила Чіпці в вічі своєю неохайністю (Мирний.)].

Неопрятный – неохайний, неохайливий, нечепурний, нечупарний, нехарний, нехлюйний, (*диал.*) зачумузаний, (*неубранный*) неприбраний. [Чистоти не любить... неохайна, – у кухні порозводила таргани (Крим.). Школа була в невеличкій неохайній, необмазаній будівлі (Грінч.). Розпáтлана, в заялозненій спідниці нагадала Гнатіві його нечепурну жінку (Коцюб.). І Трахтемірів геть горою нечепурні свої хатки розкидав з долею лихою (Шевч.). Мерзла в обідраній, нечупарній хаті (Грінч.). Там хати старі, зачумузані, – нема охоти й дивитися на їх (Звин.)]. **-ный человек** – неохайна людина, (*неряха*) нечепура, нечупара, нечупайда, невмивака, невтирака, замазура, замурза (*общ. р.*), неохайник (*м. р.*), не(о)хая (*ж. р.*), нехлюй (-люя, *м. р.*), нехлюя (*ж. р.*), шмаровоз (*м. р.*), нетіпаха, нетьопуха, задрипа (*ж. р.*), задрипанка, забовтюха, забовтянка (*ж. р.*). [Ах ти-ж, шмаровозе! (Васильч.). Топи, нетіпахо! (Рудч.). Там дівчина нетьопуха запаску згубила (Милор.). А ти, задрипанко, шинкарко, перекупко п'яна! (Шевч.)].

Неопытность – 1) недосвідченість, недосвідність, недосвід (-ду), брак (-ку) досвіду, несвідомість (-ости). [Ради наживи з людського недосвіду і легкодумства (Куліш)]. **По -ти** – з недосвідченості, з недосвіду, через недосвідченість (недосвід), через брак досвіду; 2) *в чём* – недосвідченість, невірність у чому, несвідомість чого. *Вследствие -ти в этом деле* – через недосвідченість (невірність) у цій справі (в цін ділі, в цій роботі).

Неопытный – 1) (*лишённый житейского опыта*) недосвідчений, недосвідний, несвідомий, небувалий, (*зелёный*) зелений. [Старé, а недосвідчене, як дитина (Київщ.). На що вже я молоде, недосвідне (Кониськ.). Де ділись ті пориви щирі, гарячі, та віра недосвідних літ? (Маковей). Которий молодик не спробував стоянки узгранічної, тогó вважали на Русі несвідомим домонтарём (Куліш). Я-ж, хлопчина небувалий, взяв до серця цяцю тую (Зеркало). То якийсь зовсім ще зелений «фраер» (Франко)]; 2) *в чём* – недосвідчений, невірний у чому, несвідомий чого. [Перші спроби недосвідченого пера (Крим.). Новий управитель з несвідомим господарства хазяїном (Грінч.)]. **-ная рука** – недосвідчена (невірна) рука.

Неорганизованно, *нрч.* – незорганізовано, необ'єднано, незгуртовано; *срв.*

Неорганизованный. **-но вести собрание** – незорганізовано (*беспорядочно*: безладно, без ладу) провадити збори. **Ийти -но** – йти незорганізовано, (*вразброд*) йти врозтіч, (*толпой, стадом*) йти юрбою, йти табуном (отарою). [Шикуйтеся лавою, не йдіть юрбою (Київ)].

Неорганизованность – незорганізованість, необ'єднаність, незгуртованість (-ности); *срв.* **Неорганизованный.**

Неорганизованный – 1) незорганізований, невпорядкований, невпоряджений, невлаштований. **-нее производство, дело** – незорганізоване (невпорядковане) виробництво, незорганізована (невлаштована) справа; 2) незорганізований, незгуртований, необ'єднаний. **-ное выступление** – незорганізований (*беспорядочный*: безладний) виступ. [Не безладними виступами будується життя, а організованою силою (Пр. Правда)]. **-ные выступления на собраниях** – незорганізовані (необ'єднані) виступи на зборах, виступи на зборах урзтіч.

Неорганический – неорганічний. **-кая природа** – неорганічна природа. **-кая химия** – неорганічна хемія.

Неоромантизм – неоромантизм (-му).

Неоромантик – неоромантик (-ка).

Неоромантический – неоромантичний.

Неорощённый – незрошений, неполітий, (*ирригацией*) незаводнюваний, незаводнений, (*безводный*) безвод(н)ий.

Неосведомле[ё]нность – 1) *в чём* – несвідомість чого, необізнаність *и* необізнання в чому *и* (*реже*) з чим, (*сильнее*) нетямущ[ч]ість у чому *и* (*реже*) чого. *Вследствие (по) -ти* – з несвідомости (необізнаности), через несвідомість (необізнаність, необізнання); 2) *о чём* – непоінформованість, несповіщеність (-ости) про що. *Полнейшая -ность* – цілковита непоінформованість. *Вследствие -ти* – через непоінформованість, з незнавки. [Тільки з незнавки та з нетямучости можна ставити українському письменству на рахунок «национальную узость» (Грінч.)].

Неосведомле[ё]нный – 1) *в чём* – несвідомий чого, необізнаний в чому *и* (*реже*) з чим, нетямущ[ч]ий у чому *и* (*реже*) чого; *срв.* **Несмыслящий. -ный в этом человек** – несвідома цього людина, необізнана в цьому (з цим) людина, людина в цьому нетямуща, (*профан*) нетяма, нетямуха. [Освідомлювали нетямущих (Київ)]. *Быть -ным в чём* – бути несвідомим чого (необізнаним у чому, з чим), (*быть профаном*) бути нетямущим у чому, бути нетямою (нетямухою) в чому; 2) *о чём* – непоінформований, несповіщений про що.

Неосвещаемый – неосвітлюваний.

Неосвещённый – неосвітлений.

Неосё[ё]дланный – не(о)сідланий, (*реже*) неокульбачений, (*о мног.*) непосідланий, непокульбачений. **-ная лошадь** – не(о)сідланий кінь. *Ехать, сидеть на -ной лошади* – їхати, сидіти на не(о)сідланому коневі, (*ехать, сидеть без седла*) їхати, сидіти охляп. [На коні сидить охляп (Шевч.)].

Неосёдлый – неосілий, (*кочевой*) кочовий, мандрівний.

Неосквернённый – 1) неспоганений, неопоганений; 2) незневажений, незбезчещений, неосквернений. *Срв.* **Осквернённый (под Осквернять).**

Неоскорбительный, Неоскорбляющий – необразливий, незневажливий.

Нескудеваемость – 1) *см.* **Неоскудельность**; 2) невичерпанність, невичерпність, невисиханність, невисиханість, невиснажність, невисильність, невірні[о]бність (-ности); *см.*

Неоскудеваемый.

Неоскудеваемый, Неоскудевающий, Неоскудный – 1) *см.* **Неоскудельный**; 2) (*неисчерпаемый*) невичерпанний, невичерпний, (*неиссякаемый*) невисиханний, невисиханий, (*неистощимый*) невиснажний, (*не знающий усталости*) невисильний, невірні[о]бний, що не знає виробу, що на його (й) виробу нема(є). [Невичерпанне джерело надхнення (Київ)].

Неоскудévший, см. Неоскудélый.

Неоскудельность – незубожілість, незбіднілість; непідупалість, незматчілість; неослаблість; достатність; надмірність (-ости); *срв.* **Неоскудélый.**

- Неоскуде́лый** – незубожілий, незбіднілий; непідупа́лий, незматчі́лий; неосла́бний; (*изобильный*) багáтий на що, (*достаточный*) достáтній на що, (*избыточный*) надмі́рний. [Незбідні́лий хазя́їн (Полт.). Непідупа́ле господа́рство (Лубенщ.). З неосла́блою витрива́лістю (Київ). Багáтий на лати та на дрібні сльо́зи (Шевч.)].
- Неосла́бно**, *нрч.* – неосла́бно, непосла́бно, неослаба́ючи; щиро, пильно, запопа́дливо; по́стійно, повсякча́сно, невпінно, безупинно, безнаста́нно, без переста́ну, незмі́нно; суво́ро; (*без по́блажки*) без по́пуск[т]у, без потура́ння, (*редко*) без по́туру; (*неутомимо*) невто́мно; *срв.* **Неослабный**. *Она -но следит (смотрит) за ним* – вона неосла́бно (пильно, по́стійно, суво́ро) пильну́є, догляда́є його́. *Филёр -но следил за рабочим* – шпиг (філе́р) запопа́дливо (безупинно, без переста́ну) сте́жив (слідкува́в, зорів) за робітником.
- Неосла́бность** – неосла́бність, непосла́бність; щирі́сть, пильні́сть, запопа́дливі́сть, по́стійні́сть, повсякча́сність, невпінні́сть, безупинні́сть, безнаста́нність, незмі́нність; суво́рість (-ости); *срв.* **Неослабный**. *-ность присмотра* – неосла́бність (пильні́сть, по́стійні́сть, суво́рість) до́гляду. *-ность слежки* – запопа́дливі́сть (безупинні́сть, неосла́бність) слідкува́ння (стеження, сте́жі).
- Неосла́бный** – неосла́бний, непосла́бний, (*усердный*) щі́рий, пільний, запопа́дливий, (*постоянный*) по́стійний, повсякча́сний, невпінний, безупинний, безнаста́нний, незмі́нний, (*строгий*) суво́рий, (*неутомимый*) невто́мний. *-ный надзор* – неосла́бний (пільний, по́стійний, суво́рий) до́гляд за ким, за чим. *-ное наблюдение, -ная слежка* – запопа́дливе (безупинне) слідкува́ння (стеження), запопа́длива, (безупинна) сте́жа за ким. *-ное попечение* – неосла́бне (щі́ре, незмі́нне) піклува́ння, повсякча́сні турбо́ти про (за) ко́го, про (за) що.
- Неослепле́нный** – 1) неослі́плений, неотемне́ний; 2) незаслі́плений. [Це тепе́р видко ко́жному незаслі́пленому о́кові (Грінч.)].
- Неосложне́нный** – неускладне́ний.
- Неосмотрите́льно**, *нрч.* – необа́чно, необа́чливо, неогля́дно, необере́жно, необере́жливо, неопасли́во, нерозважли́во, нерозва́жно, недбайли́во, недбало, неува́жливо, (*диал.*) неопантро́в(а)но; *срв.* **Беспечно**. [Живе́ хто в сві́ті необа́чно, тому́ ніде́ не бу́де сма́чно (Котл.). Тільки-ж і пустити́ непевно́го чужинця – необа́чно (Л. Укр.). Нерозва́жно кінув ущи́пливе сло́во (Крим.)].
- Неосмотрите́льность** – необа́чність, необа́чливі́сть, неогля́дність, необере́жність, необережливі́сть, неопасли́вість, нерозважли́вість, нерозва́жність, недбайли́вість, недба́лість, неува́жливі́сть, (*диал.*) неопантро́в(а)ні́сть (-ости), необа́чка. [По-мо́йому це просто необа́чність (Самі́йл.). Що́ то за неопантро́вність, – пере́їхав гу́ску! (Могилі́вщ.)]. *По-ти* – з необа́чності, через необа́чність (недба́лість), з необа́чки. [Гудза́н через свою́ недба́лість програ́в (Кулі́ш)].
- Неосмотрите́льный** – необа́чний, (*редко* невба́чний), необа́чливий, неогля́дний, необережний, необере́жливий, неопасли́вий, нерозважли́вий, нерозва́жний, недбайли́вий, недба́лий, неува́жливий, (*диал.*) неопантро́в(а)ний; *срв.* **Беспечный**. [Прості́ їй раз, вона́ і вдру́ге бу́де такою необа́чною (Кониськ.). Віск розтанув, і безкри́лий впав ти, хлопче необа́чний! (Вороний). Схамени́сь, дівчи́но необа́чна! (Франко). Невба́чний, не знав він то́го, що Ате́на не да́сться вблагáти (Потебня). Герць скінчи́вся для неогля́дних ідеа́лістів дуже неща́сливо (Грінч.)]. *-ный человек* – необа́чна людина, необа́чний чолові́к, необа́чна жі́нка, необа́чний (-ного), необа́чна (-ної), недбайли́ця, недбальни́ця, недба́ха (*общ. р.*); *срв.*
- Нерадивец**. *Быть -ным* – бу́ти необа́чним, (*зап.*) не ма́тися на ба́чності.
- Неосмы́сленный** – несвідо́мий, несмисле́нний, необмі́ркований, (*неумный*) нерозу́мний, (*глуговатый*) дурнува́тий, недоумкува́тий, (*непонятный*) незрозумі́лий. [Лепече́ які́сь незрозумі́лі сло́ва (Звин.)].
- Неоснаще́нный** – неопоря́джений, ненаря́джений, непристро́єний, неосна́щений. *-ный корабль* – неосна́щений (непристро́єний, ненаря́джений) корабе́ль.

Неоснова́тельно, *нрч.* – негрунто́вно, необгрунто́вано, безгрунто́вно, безпідста́вно, безосно́вно, (*несостоятельно*) несті́йно, (*неправильно*) неправди́во, неслу́шно, (*непрочно*) нетрива́ло, нетривко, немі́цно, неста́ло, хітко, хі́тко, сла́тко, (*несолидно*) непова́жно, нестате[о́]чно, недола́дно; *срв.* **Неоснова́тельный**.

Неоснова́тельность – негрунто́вність, необгрунто́ваність, безгрунто́вність, безпідста́вність, безосно́вність; несті́йність; неправди́вість, неслу́шність; нетрива́лість, нетривкі́сть, немі́цність, неста́лість, хіткі́сть, хі́ткість, сла́ткість; непова́жність, нестате[о́]чність, недола́дність (-ости); *срв.* **Неоснова́тельный**. [Позитивна наука вже ніби довела всю безпідста́вність націона́льних змага́ннів (Грінч.). Несті́йкість цієї гіпо́тези ле́гко довести (Київ)].

Неоснова́тельный – негрунто́вний, (*необоснованный*) необгрунто́ваний, (*несостоятельный*) несті́йний, (*беспочвенный*) безгрунто́вний, безпідста́вний, безосно́вний, (*несправедливый*) неправди́вий, неслу́шний, (*непрочный*) нетрива́лий, нетривкі́й, немі́цний, неста́лий, (*неустойчивый*) хіткі́й, (*шаткий*) хі́ткій, (*слабый*) сла́ткій, (*несолидный*) непова́жний, (*о члов.*) нестате[о́]чний, недола́дни[і]й; *срв.* **Легкомы́сленный**, **Неосмотрі́тельный**, **Поверхно́стный**. [Не треба ба́гато доводити, яка ця теорія безпідста́вна, ненауко́ва та нелогі́чна (Грінч.). Я не кажу́, що а́второва гіпо́теза безпідста́вна (Грінч.). Зовсім несті́йна теорія (Крим.). Неслу́шний закид (Київ). Немі́цна робота (Лубенщ.). Хі́бка підста́ва до таких широ́ких узагальне́нь (Київ). Час замі́ж, та все які́сь недола́дні лю́ди трапля́ються (Н.-Лев.)]. **-ные предполо́жения** – безпідста́вні (неслу́сні) припу́щення (здогади). **-ные претензи́и** – безпідста́вні претен́сії (вимо́ги).

Неосновно́й – неосновни́й, незасно́вний; неголо́вний, непрові́дний, (*второстепенный*) другорядни́й, побі́чний.

Неосо́бенно, *нрч.* – не на́дто, не ве́лми, не ду́же, не геть то, не з-так то, не як (які́й, яка́, яке́) там. [Лю́ди блягу́зкають, та я не ве́лми прислуха́юся (Кониськ.). Не геть то й полі́шало мені́ (Кониськ.). Не яка́ там і стара́ (Кониськ.)].

Неосо́знанный – неусвідо́млений. **-ное заблужде́ние** – неусвідо́млена по́милка.

Неоспори́мо, *нрч.* – 1) незаперечно́, безперечно́; *срв.* **Бесспо́рно**; 2) *см.* **Неопровержи́мо**.

Неоспори́мость – 1) незаперечни́сть, безперечни́сть; *срв.* **Бесспори́мость**; 2) *см.*

Неопровержи́мость.

Неоспори́мый – 1) незаперечни́й, безперечни́й; *срв.* **Бесспо́рный**. [З незаперечно́ю півні́стю мо́жна сказа́ти (Київ). Їх крити́ка, робить безперечну́ корис́ть украї́нській спра́ві (Грінч.). Я маю́ безперечні́ дані́ (Доман.). Я був свідо́мим того́ безперечно́го факту́ (Крим.)]; 2) *см.*

Неопровержи́мый.

Неостаро́к – нестарі́й (-ро́го), непрі́старий (-ро́го), не ді́д. [Він нестарі́й (не ді́д), – за молодого́ здужає́ і з ко́сою, і за плу́гом (Лубенщ.)].

Неосторо́жно, *нрч.* – необере́жно *и (реже)* необережливо́, несто́рожко, без осторо́ги, без о́гляду; *срв.* **Неосмотрі́тельно**. [«Ті́хше! – говорю́ я, – не збуді́ її!» – Як необере́жно дзвоня́ть солов'я́! (Олесь)]. **-но обра́щаться с маши́ною** – необере́жно пово́дитися з маши́ною, несто́рожко (без осторо́ги) ходи́ти коло́ маши́ни.

Неосторо́жность – необере́жність *и (реже)* необережли́вість, несто́рожкість; *срв.*

Неосмотрі́тельность. [Копач за́гинув через власну́ необере́жність, – чо́му не сигналі́зува́в швидше́ (Франко)].

Неосторо́жный – необере́жний *и (реже)* необережли́вий, несто́рожкі́й; *срв.*

Неосмотрі́тельный. **-ное обра́щение с огне́м** – необере́жне пово́дження з огне́м. **-ный (сц.)** – необере́жний (-ного). [Русалки́ залоско́чуть необере́жного (Г. Барв.)].

Неостроу́мно, *нрч.* – недоте́пно. [Той геть увесь спа́лахну́в: – «Недоте́пно!» – нерво́во відказа́в він (Крим.)].

Неостроу́мный – недоте́пний. [Недоте́пний жарт (Грінч.)].

Неосудимість – неосудність; незасудженість; бездоганність; незлочинність (-ости); *срв.*

Неосудимый.

Неосудимый – неосудний; (*неосуждённый*) незасуджений; (*безукоризненный*) бездоганний; (*непреступный*) незлочинний.

Неосудливый – неосудливий. [Неосудливий чоловік (Яворн.)].

Неосудность, -ный, см. Неосудимость, -мый.

Неосудчивый, см. Неосудливый.

Неосушимый, Неосушный – невисушний. **-мое болото** – невисушне болото.

Неосуществимость – нездійсненність, нездійснимість; неможливість; неймовірність; небувалість; казковість, мітичність (-ости); *срв. Неосуществимый.* [Історія капіталізму доводить нездійсненність за буржуазного ладу військової програми соціалістичних партій (Азб. Комун.)].

Неосуществимый – нездійснений, нездійснимий; (*невозможный*) неможливий; (*невероятный*) неймовірний, (*небывалый*) небувалий, (*мифический*) казковий, мітичний. [Ідея заселення Голодного степу нездійснена (Ле)].

Неосуществлённый – нездійснений, несправджений. [Нездійснений план (Київ)].

Неосвязаемо, нарч. – невідчутно на дотик, недіткнено; непомітно; невпійманно; нечутно; *срв. Неосвязаемый.*

Неосвязаемость – невідчутність на дотик, недіткненність, недотіканість, недотикальність; непомітність; невпійманність; нечутність (-ности); *срв. Неосвязаемый.*

Неосвязаемый – невідчутний на дотик, недіткнений, недотіканий, недотикальний; (*незаметный*) непомітний; (*неуловимый*) невпійманний; (*неслышный*) нечутний.

Неотопливаемый – неопалюваний, нетоплений. [Вчаться в нетопленій хаті (Грінч.)].

Неотвергаемый – невідкидуваний, незаперечуваний, (*приемлемый*) при(й)нятний.

Неотвергнутый – невідкинаний і невідкинаний, непокинаний і непокинаний, (*незабракованный*) небракований, незганджований.

Неотверждённый – нестверджений; назабезпечений; *срв. Отверждённый (под Отверждать).*

Неответственно, нарч. – невідповідально, безвідповідально.

Неответственность – невідповідальність, безвідповідальність (-ности).

Неответственный – невідповідальний, безвідповідальний. **-ный работник** – невідповідальний робітник.

Неотвратимо, нарч. – невідхильно, невідворотно, непереборно, непереможливо; неминуче; фатально; непозбутно; *срв. Неотвратимый.*

Неотвратимость – невідхильність, невідворотність, непереборність, непереможність; неминучість; призначеність долею, фатальність; непозбутність (-ости); *срв.*

Неотвратимый. -мость бедствия не утешение – невідхильність (неминучість) лиха не потіха.

Неотвратимый – невідхильний, невідворотний, непереборний, непереможний, (*неизбежный*) неминучий, (*роковой*) призначений долею, фатальний, (*неустрашимый*) непозбутний. [Це непереборний закон історії (Доман.)]. **-мое бедствие** – невідхильне (неминуче) лихо. **-мая ошибка** – непозбутня помилка. **-мое последствие, -мый результат** – неминучий (невідворотний) наслідок.

Неотвязно, нарч. – невідчепно, невідв'язно, невідклично, невідзівно, настірливо, настірно. [Хоч сам мовчить, але своїм тоном невідчепно пригадує читачеві про своє авторське «я» (Крим.). Гадка почала неодв'язно муляти хлопчача (Крим.). Риму замість асонансу родить невідклично (Кулик)].

Неотвязность – невідчепність, невідв'язність, невідкличність, невідзівність, настірливість, настірність (-ости).

Неотв'язний – невідчепний *и* (*реже*) невідчипний, невідв'язний, невідкличний, невідзівний, настірливий, настірний. [Невідчепне лихо (Короленко). Невідчепна думка (Грінч.). Біль у серці перестає бути невідчипним (Крим.). Неодв'язна надія шматувала серце (Звин.). Всі ті прихильні слова родили в його голові тільки одну невідкличну гадку (Р. Край.). Професора не кидала невідзівна думка (Крим.)].

Неотв'язчивость – невідчепливість, невідчепність, в'їдливість, настірливість, настірність (-ости); *срв.* **Неотв'язность**. [Згадавши чудну в'їдливість, з якою вони їхали слідом за мною (Корол.)].

Неотв'язчивый – невідчепливий, невідчипний, в'їдливий, настірливий, настірний; *срв.*

Неотв'язный. [Не будь в'їдливий, як та оса (Гул.-Артем.)].

Неотгаданный – невідгаданий; невідгаданий.

Неотгадный – невідгадний. **-ная тайна** – невідгадна тайна (таємниця).

Неотдаленный – недалекій, недалний.

Неотделимо, *нрч.* – невіддільно, невідлучно, невідривно, неділімо. [Цей дух невідлучно товаришує їм (Крим.)].

Неотделимость – невіддільність, невідлучність, невідривність, неділімість (-ости).

Неотделимый – невіддільний, невідлучний, невідривний, неділімий. [Здавалося, ніби Русь єсть неділіма часть Речи Посполитої польської (Куліш)].

Неотёса – (*невежа*) не(о)тёса, нескреба, невіглада, нечема (*обиц. р.*), (*неуч*) неук (*м. р.*) проста́к (-ка) (*соб.* проста́ччя), -стачка, (*пренебр.*) сліпа́к (-ка, *м. р.*), (*увалень*) вайло, товпі́га, маку́ха, хамло́ (*обиц. р.*), чвала́й (-лая, *м. р.*), (*вахлак*) му́рло, му́рляка, (*соб.* му́рляччя), му́рмило (*обиц. р.*), ге́вал (*м. р.*), (*зап.*) му́дь, вахла́й (-лая), кніп, кніпо́ть, кабро́, ка́бряка, квак (*м. р.*), (*байбак*) тюхті́й (-тія), -ті́йка, (*болван, дубина*) бо́вдур, ло́бур (-ра) (*соб.* ло́буряччя, ло́бурня), -бу́рка, ло́буря́ка (*м. р.*), йо́лоп, бе́взь (-зя), ло́боз, бе́цман (*м. р.*), незгра́ба, одоро́б(а)ло, дороба́ло, бамбу́ла, маму́ла, машту́ла, мачу́ла, марму́за (*обиц. р.*), мармо́с (*м. р.*), (*мужлан, пренебр.*) му́гир (-ря) (*соб.* му́гиряччя), -гі́рка, му́гиря́ка (*м. р.*) му́жлай (-лая, *м. р.*); *срв. ещє* **Неуклюжий**. [Яка була неотёса, такою й зосталась (Мова). Ой, вийду я за ворота – нема́ мого́ злота, тільки стоїть той нескреба, що мені не треба (Пісня). Чвала́ями ходять, а бісів прова́дять (Номис). Він такий хамло́, поки дочвала́, то й сонце за́йде (Сл. Гр.). Прова́дячи розмо́ву, цей му́рло ледві поверта́є язико́м (Н.-Лев.). Там такий то́бі му́рляка, що й слова́ по-людо́ському не ска́же (Звин.). Чи чу́єш, ти, му́рмило? (Гул.-Арт.). Ге́вали, ге́вали, їм що не ляпати язико́м, аби ляпати (Васильч.). Та що й говорити з такими му́дями! (Н.-Лев.). Там ходило́ два: подиви́тись – кніпи, а як загра́! (Лебед.). Чорті́в кніпо́ть, туди-ж та́кі до пані́в те́шется (Новомоск.). Чорті́в кабро́ (Харк.). Хто-ж ї́й бі́льше любий – пан чи квак? (Хорольщ.). Цить лише́нь, гу́льцяю! не зна́єш ша́ни, ді́кий ло́буря́ко! (Куліш). А вони́ ло́бурня, як одвезу́ть (*сболтнут*) що-не́будь, то за їх зчерво́нієш (Васильч.). Бісова ти бамбу́ла, не підбі́жиш! (Канівщ.). Не ко́жен ба́чив ота́ку машту́лу, як ото́ був у бу́рсі Ма́кар Му́сійович (Яворн.). Нема́ мого́ марму́зи (Пісня). Там такий мачу́ла (Яворн.). Що це за му́гиря́ка? (Звин.)].

Неотёсанность – 1) необтёсаність *и* (*зап.*) необтёсання, нетёсаність, колодува́тість; 2) неотёсаність, невіглада, нескребе[а]ність, простакува́тість, простува́тість, вайлува́тість, макухува́тість, хамлува́тість, му́рлякува́тість, тюхтіюва́тість, ло́бурюва́тість, незгра́бність, маму́лува́тість, ломакува́тість, бру́соватість, неокові́рність, му́гирність, му́гирюва́тість, му́гирякува́тість, (*сивола́пость*) ре́паність (-ости). *Срв.* **Неотёсанный**.

Неотёсанный – 1) необтёсаний, некрязо́ваний, небру́сований, нетёсаний, колодува́тий. [Необтёсаний і тяжкий ярем му́жицького ба́гатства (Стефанік). Об цю скелю́ нетёсану́ розби́лося вельмо́жне панство́ (Куліш)]; 2) *перен.* – неотесаний, невігла́жений, нескребе[а]ний, простакува́тий, простува́тий, простий, вайлува́тий, макухува́тий, хамлува́тий, му́рлякува́тий, му́рми́лува́тий, тюхтіюва́тий, ло́бурюва́тий, незгра́бний,

маму́луватий, ломакуватий, брусо́ватий, неокови́рний, муги́рний, мугирюва́тий, мугирякуватий, (*сиволапий*) репаній; *срв.* **Неотёса**. [Зві́дки він – борода́тий, маму́луватий? (Хвильовий)]. **-ное** (*сиволапое*) *мужичьё* (*пренебр.*) – ре́пана мужва́ (Полт.).

Неотзы́вный – невідкلی́чний. **-ний друг** – невідгукні́й (скупі́й на відгук) друг, друг без відгуку; друг, що не подає вістки про себе.

Неоткло́нимый – невідхі́льний, немину́чий, непозбу́тній; *срв.* **Неотврати́мый**. **-мый удар** – невідхі́льний (немину́чий, непозбу́тній) удар.

Неотко́рмленный – негодо́ваний, невгодований, невідгодо́ваний. **-ний кабан** – негодо́ваний *и т. п.* каба́н, (каба́н-)надві́рняк (-ка́). [Негодо́ваний каба́н (Полт.). «А в вас що, каба́н годо́ваний?» – «Ні, надві́рняк!» (Звин.)].

Неоткрове́нность – невідве́ртість, (*неискренность*) нещи́рість; (*скрытность*) прихо́ваність (-ности).

Неоткрове́нный – невідве́ртий, (*неискренний*) нещи́рий, (*скрытный*) прихо́ваний. **-ний характер** – нещи́ра (прихо́вана) вда́ча.

Неоткры́тый – невідкритий, невідчи́нений; неві́явлений, неві́критий; незна́йдений; невіна́йдений; (*неведомый*) незна́ний, невідо́мий, (*непубличный*) неприлю́дний; *срв.* *ещё* **Неоткрове́нный**. [Неприлю́дне засі́дання (Київ)].

Неоткуда, *нрч.* – нізві́дки, нізві́дкіль, нізві́дкіля, ніві́дкіль, ніві́дкіля, нема́(є) зві́дки, нема́(є) зві́дкіль *и т. п.* [Нізві́дки ста́ло правди дізна́тися (Грінч.). Нізві́дкіль жда́ти мені запомо́ги (Крим.). Ряту́нку сподіва́тися було́ нізві́дкіль (Ледя́нко). Нам нізві́дкіля сподіва́тися гро́шей вели́ких (Основа 1862)].

Неотлагате́льно, -ность, -ний, см. Неотло́жно, -ность, -ний.

Неотло́жно, *нрч.* – невідкла́дно, невідволо́чно, невідга́йно; пильно́, притьмо́м, нага́льно; нега́йно; коне́чно[є]; *срв.* **Неотло́жный**. [До́мі невідкла́дно бу́дуть збу́довані (Н.-Лев.). Щоб невідкла́дно, який-би суд ми не дали, сповни́вся (Куліш). Хтось мене́ нага́льно кли́че, хтось мене́ бажає притьмо́м побачи́ти (Крим.)]. **-но нужно** – нега́йно (ко́нче, при́кро, до скру́ту) тре́ба.

Неотло́жность – невідкла́дність, невідволо́чність, невідга́йність; пильні́сть, нага́льність; нега́йність; пеку́чість; коне́чність (-ости); *срв.* **Неотло́жный**. [Да́ти вільний пляц вла́стителя́ до́му зо всією пильні́стю, в неодволо́чний час (Самі́йл.)]. **-ность этих мероприятий совершенно очевидна** – невідкла́дність (пильні́сть) цих за́ходів ці́лком нао́чна (очевіста).

Неотло́жный – невідкла́дний, невідволо́чний, невідга́йний, (*настоятельный*) пильні́й, нага́льний, (*немедленный*) нега́йний, (*жгучий*) пеку́чий, (*крайний*) коне́чний. [Невідкла́дна потре́ба (Гр. Думка). Може за́гаяти цю невідкла́дну справу (Рада). Вимага́ючи відпові́ди нега́йної й неодволо́чної (Гр. Думка). Прихо́дьте за́втра, а ко́му пильна́ нужда́, подава́йте бума́ги (Кві́тка). Ідіть до́дому, я зна́ю, що у вас є пильна́ робо́та (Н. Гром.). З нетерпля́чкою відрива́ється від ду́же пильного́ діла́ (Коцю́б.). Ко́гось посла́ти в дале́ку доро́гу у пильні́й справі́ (Коцю́б.). У тяжкі́й нага́льній робо́ті (Мирні́й). За́всі́гді до́корятиму́ нашим учени́м, що вони́ ба́гато копа́ються по архі́вах, забува́ючи про живу́ нага́льну потре́бу (Грінч.). За́ іншою нага́льною робо́тою (Грінч.). Зага́єшся в нега́йні́м ділі́, – за́раз насу́неться на те́бе небезпе́чність (Куліш). Пе́куча потре́ба (Крим.). Про всякі́ сього́часні пеку́чі справи́ (Грінч.)].

Неотлу́чка – невідлу́чання, *оконч.* невідлу́чення. **-ка подсудимого, поднадзорного с места пребывания** – невідлу́чання підсу́дного, піддо́глядного з місця, де він по́стійно перебува́є.

Неотлу́чно, *нрч.* – невідлу́чно, невідсту́пно, невідхі́дно, невідклі́чно, невідзі́вно.

Неотлу́чность – невідлу́чність, невідсту́пність, невідхі́дність, невідклі́чність, невідзі́вність (-ности).

Неотлу́чный – невідлу́чний, невідсту́пний, невідхі́дний, невідклі́чний, невідзі́вний.

[Пляшка з вином – його невідзівний товариш (Франко)]. **-ний** *глаз, надзор, надзиратель* – невідлучне (пильне) око, невідлучний (невідступний) догляд, невідлучний (невідхідний) доглядач.

Неотменённый – нескасований, не(з)анульований, незнесений. **-ное** *решение* – нескасована постанова (ухвала), (*юрид.*) нескасований вирок.

Неотменимый, Неотменный, см. Неотменяемый.

Неотменчивый – що не любить касувати (скасувувати) свої постанови, твердого слова. [Це твердого слова людина (Полт.)].

Неотменяемо, нарч. – нескасовно, невідклично; обов'язково, невідмінно, конечно[e]; невідхильно; *срв. Неотменяемый.*

Неотменяемость – нескасовність, невідкличність; обов'язковість, невідмінність; невідхильність (-ости); *срв. Неотменяемый.*

Неотменяемый – нескасовний, невідкличний; (*обязательный*) обов'язковий, (*непременный*) невідмінний; невідхильний; *срв. ещё Неотвратимый.*

Неотмолённый – невідмолений, (*неискупленный*) неспокутуваний, неспокутаний.

Неотмолимый – невідмолимий, невідблаганный; (*неискупимый*) неспокутний. **-мый** *грех* – неспокутний гріх.

Неотмщённый – невідомщений, непо[і]мщений. **-ный** *злодей* – непомщений лиходій. **-ное** *злодеяние* – невідомщений злочин.

Неотмываемый – невідмиваний, (*неотстирываемый*) невідпирний, що не можна відіпрати. **-мое** *пятно* – невідпирна пляма; пляма, що її не можна відіпрати.

Неотмытый – невідмитий, незмитий, (*неотстиранный*) невідіпраний. **-тая** *грязь* – невідіпраний бруд.

Неотносящийся к делу – сторонній, неналежний, нестосовний, що не належить, що не стосується до справи, чужий справі, (*гал.*) недотичний.

Неотожжённый – невідпалений. **-ная** *провода* – невідпалений дріт.

Неотпойный – ненапійливий, ненапитенний. **-ный** *пьяница* – ненапитенний п'яниця (*пьянчуга*: п'янюга), опияцький (невситимий) п'яниця (п'янюга), заливний п'яниця (Звин.).

Неотправленный – невідпроваджений, невиряджений, невідрядження, невіправлений; невідісланий, непосланий, невісланий. **-ное** *письмо* – невідісланий (непосланий) лист. **-ная** *экспедиция* – невідряджена експедиція.

Неотпущенный – невідпущений; невіданий; нерозгрішений; невігострений, ненагострений, неклепаний; *срв. Отпущенный (под Отпуска́ть)*. [Невіданий крам (Полт.). Нерозгрішена дуща (Київщ.). Невігострена сокира (Луб.). Над головою вже несе свою неклепану кошу косар непевний (Шевч.)].

Неотразимо, нарч. – невідпорно, невідхильно, невідворотно, непереборно, непереможнo; незаперечно, незбито, не(по)хибно, (*зап.*) неомильно; фатально; *срв. Неотразимый. Это лекарство действует -мо* – ці ліки мають непереможну (чудову) силу, ці ліки діють (впливають) непереможнo (чудово, непохибно).

Неотразимость – невідпорність, невідхильність, невідворотність, непереборність, непереможність; незаперечність, незбитість, не(по)хибність; фатальність (-ости); *срв.*

Неотразимый. Слушателей поражала -мость его логики – слухачів вражала непереможність його логіки.

Неотразимый – невідпорний, невідхильний, невідворотний, непереборний, непоборний, неподоланний, непереможний; незаперечний, незбитий, (*без промаха, верный*) не(по)хибний; (*роковой*) призначений долею, фатальний. [Змалювати дівчину фарбами, створити з неї дивний, невідпорний портрет, що перед ним кожен тремтів-би (В. Підмог.). Як зберегла ти цю непоборну ніжність? (В. Підмог.)]. **-мый** *довод* – незаперечний (незбитий) доказ. **-мый** *красавец* – непереможний (*поразительный*: надзвичайний, дивний)

красень. **-мое средство против чего** – не(по)хибний (неомільний) спосіб на що. [Я знаю нехибний (неомільний) спосіб на щурі (Зеркало)]. **-мый рок** – непереможна (немину́ча) доля, (в *выражениях*: так на віку́ (немину́че) судилося). **-мый удар** – невідхильний (непереможний, фатальний) удар. *Его речь производила -мое впечатление* – його мо́ва справляла непереможне (непоборне) враже[і]ння.

Неотрезвмый – 1) невитверезний; безпросипний, раз-у-раз п'яний. **-мый пропойца** – невитверезний (непросипенний, мокрий) п'яню́га; п'яню́га раз-у-раз (як дим, як ніч) п'яний; 2) незцілений, невігойний, непоправний; *срв. Неизлечимый. -мый мечтатель* – непоправний мрійник.

Неотрешаемость – невідлучуваність, невідділюваність, (*несменяемость*) незмінність (-ности).

Неотрешаемый – невідлучуваний, невідділюваний, (*несменяемый*) незмінний.

Неотрешимость, -мый, см. Неотрешаемость, -мый.

Неотрицаемый – 1) незаперечуваний; невідкид(ув)аний; 2) незаперечний; *срв.*

Неопровержимый.

Неотрывно, нарч. – невідривно, невідступно. [Душа́ моя – аж дивно – до неї, наче той поліп, присалась невідривно (Франко). Невідступно водив за ним очима з якимось дико-понурим поглядом (Франко)].

Неотрывный – невідривний, невідступний. **-ный взгляд** – невідривний погляд.

Неотряся, нарч. – без обтруссу, не відтягавши, не потягавши. **-ся не заплатит** – не відтягавши (без недоплату) не заплатить. *Кошка -ся не с'ест* – кіт не потягавши не з'їсть; кіт, доки не обваляє, не з'їсть (Звин.).

Неотсидный – невідсидний, неперечікуваний; незбутій, непозбутній. **-ная беда** – непозбутне ліхо.

Неотсрочимый и неотсрочный – невідкладний, (*зан.*) невідрочний. [Це пекуче, невідкладне діло (Крим.)].

Неотступно, нарч. – невідступно, не відступаючи, невідхідно, невідклично, невідчепно, безвідхідно, нависом; *срв. Неотвязно.* [Йду. Невідступно за мною хмарка дрібненьких мушок (Коцюб.). Хлипання обдертого чоловіка, що все ще невідступно стояв під дверима (Франко). Щур кинувся мерщій одягатись; товариш не одступаючи наганяв його (Васильч.). Тішиться тим, що він усю тут невідхідно (М. Вовч.). Єзуїти невідхідно оточали ліжку своєї добродійки (Ор. Левиц.). Стояла безодхідно коло панщанних людей (Н.-Лев.). Нависом ходить: «Що я буду робити?» (Липовеч.). Ходить нависом коло неї (Звягельщ.). **-но следит за кем** – невідступно стежити (слідкувати) за ким.

Неотступность – невідступність, невідхідність, невідкличність, безвідхідність (-ности). [Невідступністю свого прохання (Куліш)].

Неотступный – невідступний; невідхідний, невідкличний, невідчепний, беввідхідний; *срв.*

Неотвязный. [Моя розкішна, невідступна мріє! (Франко). Тіхий сон іде за мною, невідступний, неутішний (Вороний). Душу гризло невідкличне каяття (Крим.)]. **-ный докучала** – невідступний настира, настирливий докучник.

Неотторгнутый – невідірваний. **-тые земли** – невідірвані землі.

Неотходно, нарч. – невідхідно, безвідхідно, не відходячи; *срв. Неотлучно и неотступно.*

Неотходность – 1) невідхідність, безвідхідність (-ности); *срв. Неотлучность и*

Неотступность; 2) (*неотчуждаемость*) невідчужуваність, невивласнюваність (-ности).

Неотходный – 1) невідхідний, безвідхідний; *срв. Неотлучный и неотступный*; 2)

(*неотчуждаемый*) невідчужуваний, невивласнюваний.

Неотходчивый – невідхідливий, (*сильнее*) запеклий. **-вое сердце** – запекле (невідхідливе) серце, запекла душа.

Неотцветший – невідцвілий, невідквітлий. [Напоїти його́ ду́шу неодквітлою свіжиною (Ле)].

Неотчётливо, *нрч.* – невиразно, (*о письме, печати*) нечітко, (*неразборчиво*) нерозбірно, нерозбірливо; *срв.* **Нечётко**. [Щось вона ще говорила, та вже невиразно, нишком (М. Вовч.)]. **-во говорящий** – невиразний у вимові, (*лепечущий*) лепетливий, белькотливий, болботливий, (*сщ.*) лепетун (-на, *м. р.*), (*ж. р.*) лепєтя.

Неотчётливость – невиразність, (*о письме, печати*) нечіткість, (*неразборчивость*) нерозбірність, нерозбірливість (-ости); *срв.* **Нечёткость**.

Неотчётливый – невиразний, (*о письме, печати*) нечиткий, (*неразборчивый*) нерозбірний, нерозбірливий; *срв.* **Неразборчивый** и **Нечёткий**. **-вое произношение** – невиразна (нерозбірна) вимова. **-вая речь** – невиразна (нерозбірна) мова; лепетливість, белькотливість (-ости).

Неотчуждаемость – невідчужуваність, невивласнюваність (-ности).

Неотчуждаемый – невідчужуваний, невивласнюваний. **-мое имя** – невідчужуваний маєток.

Неотчуждённый – невідчужений, невивласнений.

Неот’емлемость – невідійманість, невіднятність, невідбірність, невідбіраність, невідмінність, невідкличність, невідлучність (-ности).

Неот’емлемый – невідійманий, невіднятний, невідбірний, невідбіраний, невідмінний, невідкличний, невідлучний; *срв.* **Непременный**. **-мый признак** – невідмінна (невідлучна, невіднятна, неминуча) ознака (прикмета). **-мое условие** – невідмінна умова.

Неот’емный – невідніманий, невіднятний; *срв.* **Неот’емлемый**.

Неотыскание – незнахід (-ходу), незнайдення (-ння), нерозшук (-ку).

Неотысканный – незнайдений, нерозшуканий.

Неофит – неофіт (-та), новонавернений (-ного); новохрищенець (-нця).

Неофициально, *нрч.* – неофіційно; (*частным образом*) приватно.

Неофициальный – неофіційний; (*частный*) приватний.

Неофобия – неофобія, страх перед новим.

Неоформленный – неоформлений. [Неоформлені прагнення (В. Підмог.)].

Неохота – неохота, знеохота до чого, (*нерасположение*) нехіть (-хоти) до чого *и* (*реже*) проти чого, відріза до чого; *срв.* **Отвращение 2**. [Неохота якась напала балакати (Крим.). Знеохота опанувала (його) (Коцюб.). Він з нехіттю це робить (Сл. Гр.). Нехіть до праці (Франко). Нехіть проти того, щоб виступати привселюдно (Крим.). Почувала відрізу до невдячних (Коцюб.)]. **-та есть** – не хочеться їсти, нема(є) охоти до їжі. *Он пошёл с большой -тою* – він пішов дуже неохоче (з великою неохотою). *Такая на меня -та напала* – така мене нехіть узяла.

Неохотно, *нрч.* – неохоче, нехотя, знехотя, знехочу, (*диал.*) неохітно, (*с неудовольствием*) нерадо. [Він якось неохоче балакав з ними (Кониськ.). Неохоче й коротко відповідала своєму гостеві (Коцюб.). Неохоче, а обирали між себе мирабів (Ле). Нехотя пані ляхи до мирової вмови Хмельницькому уху нахилляли (Куліш). Нехотя відірвався Панько від своїх мрій (Грінч.). Хлопці послухались, але знехотя (Грінч.). «Давно!» – знехотя промовив Сухобрус і замовк (Н.-Лев.). Трохи згодом одповів якось знехочу (Корол.). Так якось неохітно й садить, як воно холодно (Борзенц.). Фірмани нерадо возили дерево (Франко)].

Неохотный – неохочий. [До говірки неохочий (Франко). Не будьте-ж ви такі до згоди неохочі (Самійл.)].

Неохоть – 1) неохота, нехіть (-хоти), небажання (-ння); *срв.* **Неохота, Неуслужливость**; 2) лінощі (-щів *и* -щей), ліньки (-ків); *срв.* **Лень 1**; 3) (*человек*) лін(т)юх (-ха), ледар (-ря), ледащо (*ср. р.*); *срв.* **Лентяй**.

Неохочий, *см.* **Неохотный**.

Неохраемый, *см.* **Необерегаемый**.

Неоценённость – 1) неоціненість, неоцінюваність, (*зан.*) неотако́ваність; 2) неоціненність,

коханість, любовість (-ости). Срв. **Неоценё[е]нный**.

Неоценённый – 1) неоцінений, неоцінований, що йому ціни не складено, (*зан.*) неотаксований. **-ная лошадь** – неоцінений кінь; кінь, що йому ціни не складено; 2) **-нённый** (*дорогой, ласк.*) – неоцінений, дорогий, коханий, милий, любий, що йому (й) ціни нема(є). **-ный друг** – дорогий (неоцінений) друг; друг, що йому (й) ціни нема(є).

Неоценимость – 1) неоціненність, неоцінність, (*драгоценность*) коштовність, дорогоцінність (-ности); 2) см. **Неоценённость**.

Неоценимый – 1) неоцінений, неоцінний, (*драгоценный*) коштовний, дорогоцінний. **-мое сокровище** – неоцінений скарб; 2) см. **Неоценё[е]нный 2**.

Неочередной – нечерговий, (*внеочередной*) понадчерговий, позачерговий, що понад (поза) чергою; безчерезжний.

Неочерчённый – необчеркнутий *и* необчеркнений, необведений, (*неопределённый*) неокреслений, невизначний. [Почуття неокреслені словами (Л. Укр.)].

Неочищенный, *хим.* – нечищений, нерафінований.

Неошибающийся – безпомільний, непомільний, неомільний.

Неощутимый, Неощутительный – невідчутний, непомітний. **-мая перемена климата** – непомітна зміна клімату (підсоння). **Почти -мая боль** – майже непомітний (невідчуваний) біль.

Неощущаемый – невідчуваний, що не відчувають.

Непа́дкий на что – неласий до чо́го, на що, неохочий до чо́го, нежадібний на що.

Непа́мятливый – непам'яткий, непам'ятливий, непам'ятущий.

Непа́мятность – 1) безпам'ятність, нетямкість; непам'яткість, непам'ятливість; 2) непам'ятність (-ости). Срв. **Непа́мятный**.

Непа́мятный – 1) (*беспамятный*) безпам'ятний, нетямкий; непам'яткий, непам'ятливий. **-ный человек** – непам'ятка (*туповатый*: нетямка) людина, забудько, нетямко; 2) (*недостопамятный*) непам'ятний. **-ный случай** – непам'ятний випадок (-дку).

Непамятозлбивый, -злбный – незлопомний, незлопам'ятливий; срв. **Незлопа́мятный**.

Непамятозлбие – незлопомність, незлопам'ятливість (-ости).

Непа́мятство – неpritомність, безтямність (-ности); срв. **Беспа́мятство**.

Непара́дный – непара́дний; прости́й, звичайний. **-ная одежда** – непара́дна (звичайна, буденна) оде́жа.

Непара́лельный – непара́лельний, нерівнобіжний.

Непа́рно, нарч. – непари́сто, непарно.

Непара́нокопытный – непари́стостокопитий.

Непара́рность – непари́рність, непари́рність; розпарованість (-ости).

Непа́рный – непари́рний, непари́рний, не до пари; розпарований. [Непари́сті чо́боти (Лубенщ.). Сідло з розпарованими стремінами (Куліш)]. **-ные во́лы** – непари́сті во́ли (во́ли-)ро́зпарки (-ків).

Непа́ртийность – непари́тійність, позапарти́йність; (*беспристрастие*) безсторонність (-ности).

Непа́ртийный – непари́тійний, позапарти́йний; (*беспристрастный*) безсторонній.

Непа́сённый – несподіваний, неготовлений. **-ный пир** – несподіваний (неготовлений) бенкет.

Непа́ханный – неораний. [Ниву неорану дощик полив (Чупр.)].

Непа́хотный – неробочий, не під ріллю. **-ная земля** – неробоча земля; неорна земля.

Непа́хотоспособный – неорний.

Непа́хучий – непахучий, непахущий, незапашний, непахнючий.

Непа́ч – непа́ч (-ча); срв. **Нэпман**.

Непа́шь – неорана земля; цілина, цілік, переліг, обліг (-логу); (*подсека*) зруб, віруб (-бу). [Лежить облогом лан широкий твій (Франко)].

Непервокла́сный – 1) непершорядний, другорядний; 2) неперш[в]окла́сний. Срв.

Первоклáссный.

Непервостепенный – непершорядний; неособливий *и (зап.)* неособливий, поганенький, аби-який. **-ный музыкант** – поганенький (аби-який) музика.

Непереборчивый – невередливий, неперебірливий.

Непереводимый – неперекладаний, неперекладний, чужий для перекладу, що не піддається перекладові (перекладанню).

Непереводный – 1) непереведений; 2) неперекладний, неперекладаний. *Срв. Переводный.*

Непереводящийся – невивідний. [У його гроші невивідні (Звин.)].

Неперевозимый – неперевізний.

Непередаваемость – 1) невіддаваність, несказанність, невимовність (-ности); *срв.*

Невыразимость; 2) *см. Неотчуждаемость.*

Непередаваемый – 1) невіддаваний, несказаний, невимовний; *срв. Невыразимый*; (*невоспроизводимый*) невідтворений. [Пиха була в обозі несказанна (Куліш). З невимовною зневагою поглянув на мене (Крим.)]; 2) *см. Неотчуждаемый.*

Непередвижной – непересувний, непереставний; нерухомий; постійний.

Непережжённый – неперепалений.

Непережигаемый – неперепалюваний.

Неперелива – неперелівки (-вків). *Пришла пиву -ва* – трапилися неперелівки.

Непереносимый – непереносуваний; нестерпний, нестерпучий, (*зап.*) незносний. **-мая боль** – нестерпучий (нестерпний) біль.

Непересекающийся – неперехресний.

Непереходный – неперехідний. **-ный глагол, грам.** – неперехідне дієслово.

Непечатный – такий, що не до друку; нецензурний; непристойний; соромітський, соромітний. **-ная брань, -ное выражение, -ное слово** – непристойна (соромітська) лайка, непристойний вираз, вираз не до друку, соромітне (не до друку) слівце.

Непивоха, см. Непьющий.

Неписанный – 1) неписаний, незаповнений, чистий, білий. [Час – то білий лист паперу, ви-ж – на картці письмена (Франко)]. **-ная грамота** – неписана (чиста) грамота. **-ный вексель** – незаповнений вексель; 2) усний, словесний, неписаний; *срв. Изустный.* [Неписана словесність народу українського (Куліш). Се був сам закон неписаний (Ле)].

Непитательность – непоживність, неживність (-ности).

Непитательный – непоживний, неживний, (*реже*) нетривний. [Поживок несмачний, нетривний (Н.-Лев.)].

Непитующий, см. Непьющий.

Неплавкий – нетопкий.

Неплавкость – нетопкість (-кости).

Неплавный – неплавкий, неплавний, рвачкий, уривчастий, поривчастий. **-ная речь** – неплавка (рвачка) мова.

Неплановый – неплановий, позаплановий; безплановий.

Непланмерно, нарч. – безпланово.

Непланмерность – безплановість.

Непланмерный – безплановий.

Неплатёж – неплатіж (-тежу), несплата, несплачення, невіплата, невіплат (-ту).

Неплатежеспособность – неплатоспроможність, платіжна неспроможність (-ности).

Неплатежеспособный – неплатоспроможний, неспроможний платити.

Неплатёжный – неоплачуваний, невіплачуваний, неплатіжний. **-ный рост** – невіплачувані відсотки. **-ное взыскание** – неплатіжне справляння, справляння за неплатіж.

Неплательщик, -щица – неплатник (-ка), -ниця, неплатіжник, -ниця, недоплатник, -нища. неплатій (-тія), -тійка. **-щик злостный** – зловмисний неплатник (неплатій).

- Неплате́льщико́в** – непла́тників (-ко́ва, ко́ве), неплаті́жників (-кова, -кове).
- Неплате́льщи́чий** – непла́тницький, неплаті́жницький.
- Неплатя́щий** – 1) неоподатко́ваний; 2) *щ.*, *см.* **Неплате́льщик**.
- Неплеменно́й** – незаві́дський, непле́ме[і]нний, нерасо́вий, нерозплідний; про́стий, звича́йний. [Незаві́дський каба́нчик (Лубенщ.). Прості кури (Мирг.)].
- Непло́д, Непло́да** – 1) недорі́д (-ро́ду), неврожа́й (-жаю); *срв.* **Непло́дие**. *На груши -да* – на гру́ші недорі́д, гру́ші не вродили, груш не вродило. *У нас деньга́м -ло́д* – у нас гро́ші не водяться, (*шутл.*) у нас на гро́ші недорі́д (посу́ха); 2) *-да* – неплідни́ця; *срв.* **Непло́дный (-ная же́нщина)**.
- Непло́дие** – 1) неплі́ддя (-ддя), неплі́дність (-ности), (*недород*) недорі́д (-ро́ду); *срв.* **Непло́дность**. *На ово́ци -дие* – на горо́дину недорі́д, горо́дина не вродила, горо́дини не вродило.
- Непло́дливо́сть** – 1) непл[і]дли́вість, непло́довиті́сть, (*о земле*) нехлі́бність, нехлі́бородність, неврожа́йність (-ости); 2) *см.* **Непло́дность**.
- Непло́дливый** – 1) непл[і]дли́вий, непло́довитий, (*о земле, стране*) нехлі́бний, нехлі́бородний, неврожа́йний; 2) *см.* **Непло́дный**.
- Непло́дность** – неплідність, непло́дуч[щ]і́сть, неродю́чість, я́ловість (ости); *срв.* **Непло́дный**.
- Непло́дный** – (*обыкнов. о же́нщине*) неплідний, (*о самке животн. ещѐ*) непло́дуч[щ]ий, (*о земле, растениях*) неродю́чий, я́ловий. [Пе́рва його́ жі́нка була́ неплідна (Г. Барв.). Камі́ння скрі́зь понад шля́хом нависло́ неплідне та го́ле (Л. Укр.)]. *-ная же́нщина* – неплідна жі́нка, неплідни́ця, непло́да, безді́тниця, (*диал.*) безді́ткіня. *-ная коро́ва* – я́лівка, я́ловиця; *срв.* **Нете́ль. -ные овцы, коровы, соб.** – я́лівник (-ку́). *Остава́ться, оста́ться -ной* (*о самке животн.*) – я́ловіти, зая́ловіти. *Сдела́ться, ста́ть -ной* – з'я́ловіти.
- Непло́довый** – непло́довий, неовоче́вий, неродю́ч[щ]ий. [Ве́рба – неродю́че де́рево (Полт.)]. *-вый сад* – неовоче́вий сад(ок).
- Непло́дородка** – неродю́чість, непло́дуч[щ]і́сть (-ости).
- Непло́дородный** (*о земле*) – неродю́чий, непло́дуч[щ]ий. [Неродю́чий гру́нт (Лубенщ.). Їх неродю́ча зе́мля ви́гнала з сво́го краю́ (Грінч.)].
- Непло́дство**, *см.* **Непло́дие**.
- Непло́дствова́ние** – 1) перебува́ння (пробува́ння) неплідним *и т. п.* (*срв.* **Непло́дный**), непло́дува́ння; 2) *см.* **Непло́дие**.
- Непло́дствова́ть** – бу́ти неплідним *и т. п.* (*срв.* **Непло́дный**), непло́дува́ти. *Нива -вует* – нива ваку́є (обло́гом ле́жить). *Его́ разу́м -вует* – його́ розу́м марну́ється (дарму́ється).
- Неплот́но**, *нрч.* – нещільно́, нести́сло, на-о́слаб. [Че́рез нещільно́ причинені́ віко́нниці просмі́кували́сь смуги́ сві́тла (Н.-Лев.)].
- Неплот́ный** – 1) нещільний, нести́слий, негустий, (*пористый*) дірча́стий, шпара́стий. [Нещільний гру́нт (Ки́їв)]; 2) (*о чел. и животн.*) негладкі́й, (*только о чел.*) неогрядні́й. *Срв.* **Плот́ный, Дородный**.
- Непло́хо**, *нрч.* – непога́но, незле́, неке́псько, незгі́рш(е), (*диал.*) несугі́рш. [Непога́но намальова́ний (Крим.). По́етові жи́лось між ні́ми незгі́рш (Кулі́ш). І жи́лось тоді́ незгі́рше (Франко). Жи́веться ме́ні несугі́рш (Липовеч.)].
- Непло́хой** – непога́ний, незлий, неке́пський, незгі́рший, (*диал.*) несугі́рший, (*хороший*) до́брый, га́рний; *срв.* **Пло́хой**. [Робі́тник з його́ непога́ний (Звин.). Наче́ незгі́рші оселе́дці (Борзенщ.). Чолові́к він несугі́рший (Липовеч.)].
- Непло́шь** – тяму́ха (*обиц. р.*), спрї́тник, мото́рун (-на́), мите́ць (-тця́); *срв.* **Ловка́ч, Маста́к**.
- Непма́н** *и т. д.*, *см.* **Нэ́пман**.
- Непобеди́мо**, *нрч.* – непере́можно, непоборно́, непобори́мо, нездола́нно, (*устар.*) незвї́тяжно, необорно́, необори́мо. [Туди́ мене́ потягну́ло непере́можно (М. Леви́цьк.)].

Непобедимость – непереможність, непоборність, непоборимість, нездоланність, неподоланність, (*устар.*) незвитяжність, необорність, необоримість (-ости). [Водоспади тільки шумом давали знати про свою непереможність (Ле)].

Непобедимый – непереможний, непоборний, непоборимий, нездоланний, неподоланний, (*устар.*) незвитяжний, необорний, необоримий; *срв.* **Неодолимый**. [Нікчемні заходи доктринерства перед непереможною силою фактів (Грінч.). Непереможною силою віяло від цієї маси живих тіл (Кирил.). Гордую, непереможну силу рука підступна жінки подолала (Л. Укр.). Зичили, щоб він був щасливий та непереможний (Крим.). Непоборна завзятість (Н.-Лев.). Куди мою душу кинуть очі твої непоборні (Грінч.). Самсона руки непоборні (Л. Укр.). Кого-ж тепер нам страшно, нам непоборним, недосяжним (Усенко). Вона непоборима пані (Куліш). Між нами стоїть якийсь нездоланний мур (Корол.). За незвитяжних себе козаки вважали (Куліш). Вогонь дмухнув гадом, а далі вискочив ще потужніший, ще могутніший, як незвитяжний переможець (Коцюб.). Чолом тобі, сине, широке море. Міцне, необорне! (Вороний). Не подолати її необорну (Л. Укр.). Козацтво дихало необоримим духом руїни (Куліш)].

Непобеждённый – непереможений, неподоланий, нездоланий, незвитяжений.

Непоборимый, Непоборный – непоборний, непоборимий; *срв.* **Непобедимый**.

Неповадно, *нрч.* – неу[в]надно, неу[в]надливо, незнадно. *Чтобы -но было* – щоб неунадно (незнадно) було, щоб не кортіло.

Неповадный – 1) неласий, нелакомий, незваблівий, незнадний, непринадний, непривабний. **-ный кусок** – неласий (нелакомий, непривабний) шматок (-тка); 2) (*непотачливый*) непоблажливий, непопускливий, непотурливий, що не дає попуску (потуру).

Неповинно, *нрч.* – невинно, безвинно, безневинно. [Безвинно гнали мене дуки (Куліш)].

Неповинность – 1) невинуватість, невинність, неповинність, безвинність, безневинність у чому *и* чому; 2) непідлеглість (-ости).

Неповинный – 1) невинуватий, невинний (*в сказ. и невинен*), неповинний, безвинний, безневинний у чому *и* чому; *срв.* **Невинный 1 а**. [Я в тім невинен (Звин.). Невинен я тому, що сумно співаю (Франко). Карайте мене, а неповинного пустіть на волю (Сторож.). Погибає безвинна людина (Грінч.)]. *Ни в чём -ный* – ні в чому невинуватий (невинний); 2) непідлеглий, що не підлягає.

Неповиновение – непокірливість, непокірність, неслухняність (-ости), непослух (-ху), неслухнянство; *срв.* **Непослушание**. [Кость перший показав стежку до неслухняности (Крим.). (Школа) була б гніздом крамоли і неслухняности рабів (Самійл.). Казав стратити слуг за неслухняність (Л. Укр.)]. **-ние закону** – непослух законові (перед законом).

Неповинующийся – непокірливий, непокірний, неслухняний, (*стар.*) непослушний; *срв.* **Непослушный**. [Учинився праву посполитому непослушний (Ор. Левиц.)].

Неповорота (*общ. р.*) – неповертайло, вайло, вайлюка *и* (*диал.*) вахло, макуха, хамула, мамула, мніха, лемішка, бандура, зателєпа, нестелєпа, (*диал.*) неніла, гамєла, базала, баланда, ковба, кнюхало, кипа, пухтя, розсолода, розтяпака, торопа, торопало, товба (*общ. р.*). [Маня була непроворна і таке неповертайло, як і її батько (Н.-Лев.). Вайло дурне (М. Вовч.). От іще вахло (Полт.). Що ти за чоловік? ти макуха! (Мирний). А цар був мабуть не макуха (Гребінка). Іде штриха-мніха з обідом нерано (Грінч. III). Така уже зателєпа! – поки повернеться! (Дніпропетр.). Така вже вдалась нестелєпа, роззява (Г. Барв.). Знаю я тебе базалу, розтяпаку (Яворн.). «Хто пішов?» – «Та це та ковба посунулась!» (Харківщ.). Оце ще кипа сидить!(Чуб VII). Ич який розсолода! (Дніпропетр.). Ото з тебе товба! (Шейк.)].

Неповоротень – бецман (-на), легейда, стовбур (-ра), бреус, кнюх, бутурлин, базалій, пухтій (-ія), рептух, клєвцур, (*зан.*) макух, лантух, лемех; *см. ещё Поворота*.

Неповоротливость – немоторність, неметкість, неворушкість, неповоротність, неповороткість, неповоротливість, неповертайливість, немність; вайлуватість,

макухуватість, хамулуватість, мамулуватість, макулуватість, лантухуватість, лемехуватість, глевтякуватість, ведмедкуватість, бандуруватість, валькуватість, завалькуватість, зателепуватість (-ости); *срв.* **Неповоротливый**.

Неповоротливый – (*нерасторопный*) немоторний, неметкий, неворушкий, неповоротний, неповороткий, неповоротливий, неповертайливий, немний, (*неуклюжий*) вайлуватий, макухуватий, хамулуватий, мамулуватий, макулуватий, лантухуватий, лемішкуватий, лемехуватий, глевтякуватий, ведмедкуватий, бандуруватий, валькуватий, завалькуватий, зателепуватий, завалий, заважуватий, (*диал.*) заглемездий. [Він не дуже охочий до розмови та якийсь неворушкий (Н.-Лев.). Поворотний, як пень (Кониськ.). Таке неповоротке, ведмедкувате (Запоріжжя). Отакий неповороткий, та отак плава (Мирний). Повороткі, як воли, мислі (Кирил.). Свирид неповертайливий, мов віл (Н.-Лев.). Яка ти немна! (Номис). Чоловік хамулуватий (Сл. Гр.). Кінь і добрий та якийсь хамулуватий (Н.-Лев.). Ото ще Андрій – лантухуватий (Черкац.). Стала така лемехувата (Г. Барв.). Глевтякувата дитина (Сл. Гр.). Він хлопець-би й нічого, та дуже ведмедкуватий (Дніпропетр.). Хлопець несміливий, бандуруватий (Свидн.). Він якийсь валькуватий, неповороткий (Хорольщ.). Завалькуватий дід (Г. Барв.)].

Неповрежденный – непошкоджений, невшкоджений, невражений, непопсований, (*целый*) цілий, ціленький, (*совершенно*) цілісінський.

Неповрежденный – неперіодичний. *-ное издание* – неперіодичне видання.

Неповторимо, *нрч.* – неповторно, (*невозобновимо*) непоновно, невідновно.

Неповторимость – неповторність, (*невозобновимость*) непоновність, невідновність (-ности).

Неповторимый и неповторяемый – неповторюваний, неповторний, (*невозобновимый*) непоновний, невідновний.

Неповязанный – незав'язаний, непов'язаний, (*платком ещё*) незапнутий і незапнений, (*с открытой головой*) простоволосий. [Убігла в хату боса й простоволоса (Полт.)].

Непогашенный – 1) непогашений. [Непогашене світло (Полт.)]; 2) несплачений, невіплачений. [Несплачений борг (Київ)].

Непогибший – нез(а)гибний, незагінутий; непропащий, нестрачений.

Непогода – негода, непогода, (*слякоть*) сльота; *срв.* **Ненастье**. [Неначе сонце вийшло з-за хмар після довгої негоди та сльоти (Н.-Лев.). У дощ, у негодку змокне було (Коцюб.). Не вважаючи на будь-яку спеку, будь-яку негодку (Крим.). Настигне ніч та негода серед голого степу (Васильч.).] *В -ду* – під негодку. [Під вітряну жорстку негодку, як Тибр кипів і бився з берегами (Куліш)]. *От -ды* – від негоди, з негоди. [Верства вся почорніла від негоди (Мирний)].

Непогодиться – не(по)годитися, сльотитися; *срв.* **Ненаститься**. [Сльотитися та й сльотитися, і кінця не відко (Липовеч.)].

Непогодица – негодиця, негодонька, негодочка.

Непогодливый, непогодный – непогожий, негодяний, непогідний, не(по)годливий, сльотавий; *срв.* **Ненастный, Ненастливый**.

Непогодушка, *см.* **Непогодица**.

Непогодь, непогодье – негодь і негідь, непогідь (-годи), негоди (*р.* негод), негодяний час, сльоти (*р.* сльот), (*мокредь*) мокреча. *Нам нынче что-то, -дые* – нам сьогодні щось не щастить (немає щастя).

Непогожий, *см.* **Непогодливый**.

Непогребенный – непохований.

Непогрешимо, *нрч.* – непохибно, непомильно, непогрішливо, непогрішно, непохибливо; безпохибно, без помилок, без помилки.

Непогрешимость – непохибність, непомильність, непогрішливість, непогрішність, непохибливість; безпохибність (-ости). [З рішучістю життєвого досвіду і непохибности

(Франко). Сподіваюся, що ви в цій справі не втілена непомилність (Грінч.). Католицька церква проголосила непохибність папи (Павлик)].

Непогрешимый – непохибний, непомилний, непогрішливий, непогрішний, непохибливий; непохибний. [Одна наука непохибна (Куліш). Каже, що він (папа) непохибний (Павлик)].

Непогрешительный, см. **Непогрешимый**.

Неподалёку, *нрч.* – недалеко (кого, чого *и* від ко́го, від чо́го), невдалеку, неподалеці, непоодаль (від ко́го, від чо́го), (*поблизости*) поблизу, близько, (*зап.*) близь (кого, чого); *срв.*

Недалёко 1. [Наша хата недалеко школи (Звив.). Ми сидимо (*живём*) недалеко вас (Крим.). І другий дуб од його неподалеці (Борз.). Тут непоодаль від порохівні дімок стояв (Свидн.). Близько ліжка своєї померлої неньки (Л. Укр.). Старий зупинився близь не́го (Франко)].

Неподатливость – непіддатливість, неподатливість, нездатливість; непоступливість, незгідливість (-ости); *срв.* **Неподатливый**.

Неподатливый – непіддатливий, неподатливий, нездатливий; (*неуступчивый*) непоступливий, незгідливий; *срв.* **Упорный**. [З його людина непіддатлива (Крим.). Нездатливий чоловік (Н.-Лев.)].

Неподатной – неподатковий; неподаткований, вільний від податків. **-ное** *сословие* – неоподаткований стан.

Неподача – неподання, *оконч.* неподання, не(по)дача. *По -че* *заявления в срок в просьбе отказать* – через подану несвоєчасно (після терміну, після строку) заяву (через неподання своєчасно заяви) в проханні відмовити. **-ча вагонов в срок повлекла срыв снабжения** – через несвоєчасно (невчасно) подані вагони (через несвоєчасне подання вагонів) зірвано постачання.

Неподведомственность – непідурядність, непідлеглисть, (*специальнее*) непідвідомність (-ости).

Неподведомственный – непідурядний, непідлеглий, (*специальнее*) непідвідомний; *срв.*

Неподчинённый. [Установи непідлегли Районовому Виконавчому Комітетові (Вісті)].

Неподверженность – непідпалість, непіддатливість; чужість, нездатність (-ости); *срв.*

Неподверженный.

Неподверженный – непідпалій під що, непіддатливий, чужий чому, нездатний до чо́го, на що *и* що робити, нескорий на що. *Он -жен простуде* – він не легко застуджується (нескорий на застуду, не піддається застуді). **-ный ошибкам** – вільний від помилок, чужий помилкам, нездатний помилятися (на помилки). **-ный тлению** – нетлінний. **-ный гниению** – негнильний.

Неподви́га – недви́га, (*шутл.*) недви́жимко, недви́жимка, неповору́шко; *срв.* **Лежебо́к, Уваленё**.

Неподви́жно, *нрч.* – нерухо́мо, непору́шно, (*редко*) неру́шно, неповору́шно, недви́жно.

[Цілісінький день пролежить нерухо́мо (М. Вовч.). Тихо, нерухо́мо, наче шкло, стоїть на Десні вода (Кониськ.). Її очі нерухо́мо дивились на дрібненьку квіточку (Л. Укр.). Сидів нерухо́мо, аж доки прийшла на зміну варта (Кирил.). І я у знеможі лежу непору́шно (Вороний). Мовчала і сиділа непору́шно, мов кам'яна (Грінч.). Непору́шно стоять дерева (Коцюб.). Саїд-Алі непору́шно сидів (Ле). Сиділа непору́шно на одному місці (Н.-Лев.). Вуста німіють згорнені неру́шно (Дніпр. Ч.). Недви́жно темні дерева стоять (Франко). Нічо́го не говорив, сидючи недви́жно, покірно (Виннич.)].

Неподви́жной – 1) нерухо́мий, непересувний; глухий. **-ная гайка** – глуха́ гайка; 2) нерухливий, неповору́шний недви́жимий, (*застывший*) застиглий; *срв.* **Неподви́жный**. [Очі великі і нерухливі (Франко). З мертвим, застиглим обличчям (Коцюб.). Застигла душа узбечки (Ле)].

Неподви́жность – нерухо́мість, непору́шність, (*редко*) неповору́шність, недви́жність, недви́жимість (-ости). [Україна волею й неволею з нерухо́мості вийшла (Куліш). Зосталося

- вражіння повної нерухо́мості (Л. Укр.). Ру́ки втра́тили важку́ непору́шність (Коцюб.).
- Неподви́жный** – нерухо́мий, непору́шний, (*редко*) неру́шний, неповору́шний, недви́жний, недви́жимий; *срв.* **Неподви́жной 2**. [Біля сто́лу сиді́ла нерухо́ма (Грінч.). Берез плаку́чих нерухо́мі ві́ти (Л. Укр.). Ліс сто́яв нерухо́мий, мов ме́ртвий (Коцюб.). Сиді́ть, як го́ра кам'яна́я, нерухо́мая, в пова́жному споко́ю (Васильч.). До́вго диві́ться в яку́сь ві́трину нерухо́мий, монолі́тний (Кирил.). Очі те́мні й блиску́чі і нерухо́мі, мов скам'яні́лі (Головка). Я при́йшов, щоб ста́ти дозо́ром непору́шним, незло́мним, як му́р (Терещенко). Яке́сь опу́дало сто́яло за вікно́м, нена́че ме́ртве, непору́шне (Н.-Лев.). Мрака непору́шна ві́сить у во́здусі (Стефанік). Непору́шне ка́міння – е́мблема до́вічності, незмі́нності (Грінч.). Над ти́хим, неру́шним дівча́тком (Грінч.). Ве́летень недви́жний (Куліш). Сиді́ть він, ску́лившись від хо́лоду, недви́жний (Франко). До то́го дочастува́лися, що він недви́жимий зроби́вся (Мартин.)]. **-ная звезда** – нерухо́ма (недви́жна) зоря. **-ное существо** – нерухо́ма (неповору́шна) істо́та, недви́га; *срв.* **Неподви́га**. *Делать́ся сде́лать́ся -ным* – робі́тися (става́ти), зроби́тися (ста́ти) нерухо́мим, дере́в'яні́ти, за́дере́в'яні́ти, (*зап.*) дере́віти, за́дере́віти; *срв.* **Око́ченева́ть**. [Ше́пти стиха́ють, ли́ця дере́віють (Стефанік)]. *Оста́ться -ным* – лиши́тися непору́шним (нерухо́мим), (*образно*) прики́піти (на місці); *срв.* **Оце́пене́ть**. [Так і прики́пів на місці (М. Вовч.)].
- Неподвля́стность** – не́підвля́дність, (*неподчи́ненность*) не́підле́глисть (-ости).
- Неподвля́стный** – не́підвля́дний, (*неподчи́ненный*) не́підле́глий. [Здолаю́ жити не рабо́м злиде́нним, а вільним, не́підвля́дним (Л. Укр.)].
- Неподгото́вленность** – не́підгото́ваність до чо́го, нена́гото́вленість, не́гото́вість, нена́лаго́дженість.
- Неподгото́вленный** – не́підгото́ваний до чо́го, нена́гото́влений, не́гото́вий, нена́лаго́джений. [Аж на́дто не́підгото́вана слуха́чка (Крим.). Схо́пили його́ не́підгото́ваним (Виннич.). Рапто́ві поді́ї застава́ли Са́йда зне́нацька, не́підгото́ваним (Ле). До рефо́рми не́гото́ві (Павлик)].
- Неподда́тный, неподда́точный, неподда́ющийся** – не́підда́тний, не́підда́тливий; (*несклонный*) не́схильний; (*упорный*) упе́ртий. **-ный спорщик** – упе́ртий (не́підда́тливий) супе́речник. **-щаяся лечению́ болезнь** – х(в)оро́ба (неду́га) упе́рта про́ти лі́ків (не́підда́тлива для лі́ків); х(в)оро́ба (неду́га), що не да́ється ви́лікувати.
- Неподде́льно**, *нрч.* – не́підро́блено, не(з)фа́льшовано, нефа́льши́во; не́вда́вано, не́лука́во, пра́вдиво, ши́ро; *срв.* **Неподде́льный**.
- Неподде́льность** – не́підро́бленість, не(з)фа́льшованість, нефа́льши́вість; не́вда́ваність, не́лука́вість, спра́вжність, пра́вдивість, спра́вде́шність, щи́рість (-ости); *срв.* **Неподде́льный**.
- Неподде́льный** – не́підро́блений, не(з)фа́льшований, нефа́льши́вий, (*непритворный*) не́вда́ваний, не́лука́вий, (*истинный*) спра́вжний, пра́вдивий, спра́вде́шний, (*чистый*) щи́рий, (*сильнее*) су́то-щи́рий. [З не́підро́бленим здивува́нням (Крим.). Мужні́сть пра́вдива (Грінч.). Ши́ре зо́лото (Полт.). Це не ка́зка, а ши́рая пра́вда (Чуб. II)]. **-ное вино** – не́підро́блене (на́туральне) ви́но.
- Неподе́лу, неподе́льно**, *нрч.* – не ді́ло, не до ді́ла, не до пу́ття, не розсу́дливо. **-лу говори́шь** – не до ді́ла гово́риш, (*ирон.*) ду́рніці (нісе́нітницю) рече́ш (*ерунду поре́шь*) нісе́нітницю верзе́ш (плете́ш), ка-зна-що верзе́ш.
- Неподе́льчивый** – не́поді́льчивий.
- Неподе́ржанный** – не́вживаний, не́вжитко́ваний, (*об одежде*) не́но́шений, (*новый*) но́вий.
- Неподко́ванный** – не́ко́ваний, не́підко́ваний, не́підку́тий, (*о лошадях иногда ещё*) бо́сий. [Бо́сі ко́ні (Франко)].
- Неподкре́пленный** – не́підси́лений, не́поси́лений, не́підпе́ртий, (*пищейю*) не́піджи́влений.
- Неподку́па** – не́підпла́тна (не́продо́жна, пе́вна, че́сна) лю́дина, (*редко*) не́заку́па, (*образно*) не́продо́жна ду́ша (со́вість).

Неподкупной, см. **Неподкупный**.

Неподкупность – непідкупність, незакупність, непідплатність; некористливість (-ости).

Неподкупный – непідкупний, незакупний, непідплатний, непродажний; некористливий.

[Там усяк говорить правду непідкупними устами (Самійл.). З мене людина непродажна, всякому скажу правду в вічі (Звин.)].

Неподлад, *нрч.* – не в лад, не до ладу, не під лад, не рука, не на руку, не підхоже діло. [Коли наше не в лад, то ми й назад (Приказка)].

Неподлежание – неналежність, (*неподверженность*) непідлягання (-ння), непідлеглисть (-ости); *срв.* **Неподлежащий**.

Неподлежащий – неналежний до чого, непідлеглий чому; *срв.* **Подлежащий**. **-щий уплате** – неналежний до виплати.

Неподметенный – непідметений, невиметений, незаметений, незамітаний. [На підлозі лежало незамітане сміття (В. Підмог.)].

Неподоба – неподоба, неподобне (-ного), неподобна річ (*р. речі*). [Неподоба зірці проти місяця зходити, неподоба дівці до козака та виходити (Пісня). Гордуючи мною, вони неподобнее роблять (Потебня)].

Неподобающий – неподобний; (*неприличный*) непристойний. **-щее дело**, см. **Неподоба**. **-щим образом** – неподобно. [І що за дикий звичай – виявляти так неподобно тугу (Л. Укр.)].

Неподобие, **Неподобное**, см. **Неподоба**.

Неподражаемость – ненаслідовність; невідтворенність; незрівнянність; нечуваність; недосяжність (-ности); *срв.* **Неподражаемый**.

Неподражаемый – ненаслідовний, (*невоспроизводимый*) невідтворений, (*несравненный*) незрівнянний, (*неслыханный*) нечуваний, (*недостижимый*) недосяжний. [Ненаслідовна своєрідність його поезії (М. Зеров)].

Неподстать, *нрч.* – не до діла, не личить, не годиться, не до росту, не до міри, не до пари, не рука; *срв.* **Неподлад**, **Подстать**.

Неподступность – недоступність, неприступність (-ности).

Неподступный – недоступний, неприступний.

Неподсудность – непідсудність, непідлеглисть (-ости) судові.

Неподсудный – непідсудний, непідлеглий судові.

Неподходчивый – 1) неметкий, непромітний, неспритний; *срв.* **Неловкий**; 2) незвичайний, невічливий, нечемний; *срв.* **Невежливый**; 3) недоступливий, неприступливий, недоступний, неприступний. [Поведіть мене до лікаря, бо я сама не зважуся, – а така неприступна (Борзенц.)]; 4) неу[в]лєсливий, непідлєсливий, незакрадливий; *срв.*

Вкрадчивый.

Неподходящий – непідхожий, негодящий; (*несогласный*) незгідний, не до пари; (*несоответственный*) невідповідний; *срв.* **Подходящий**. [Один молодик старому жалівсь на незгідную пару (Крим.)]. **-щее дело** – непідхоже діло, не рука, не на руку, не спосіб. [Нащо добро псуєш? це не спосіб! (Звин.)]. **-щая вещь** – непідхожа (негодяща) річ, непідхоже (-жого). **-щая пора** – неслухний час, (*с оттенком суеверия*) недобрий час. **-щий по цене** – непоцінний, надто дорогий. **Это для меня -щий товар** – цей крам мені непідхожий.

Неподчинение – непокіра, непокірність, непокірливість (-ости) перед ким, непослух (-ху) кому *и* перед ким; *срв.* **Неповиновение**.

Неподчинённость – непідлеглисть, непідвладність, невідручність, невідпорядкованість (-ости).

Неподчинённый – непідлеглий, непідвладний, невідручний, невідпорядкований, невідхилений, (*неподчинимый*) невідхильний. [Чуючи себе непідлеглим батькові (Грінч.). Нікому невідвладні орудували (Куліш)].

Непозаимствованный – непомічений, незаж[з]ичений; (*собственный*) власний, свій

власний, (*зап.*: *оригинальний*) собі свій. [Сюжет непозичений (Крим.). Всі його теми досить собі свої (Маковей)].

Непозво́лений – недозво́лений.

Непозво́лительно, *нрч.* – недозво́ленно, неприпусті́мо, недопущ́енно; недозво́лено, неві́льно; непристо́йно, незвичайно; *срв.* **Непозво́лительный**.

Непозво́лительность – недозво́ленність, неприпусті́мість, недопущ́енність; недозво́леність, неві́льність; непристо́йність, незвичайність (-ости); *срв.* **Непозво́лительный**.

Непозво́лительный – (*недопустимый*) недозво́лений, неприпусті́мий, недопущ́ений, (*неразрешённый*) недозво́лений, неві́льний; (*непристойный*) непристо́йний, незвичайний. *Он допустил -ную ошибку* – він допусті́вся недозво́леної помилки.

Непоздорові́ться кому – не на здоро́в'я піти́, не до́бре (не гара́зд, не щаслі́во) пове́стися, зава́дити кому́; *срв.* **Поздорові́ться. -тся от таких похвал** – такі хвали не підуть на здоро́в'я, щоб не зава́дило з таких похвал.

Непозна́ваемо́сть – не(с)пізна́нність (-ности).

Непозна́ваемо́ый – не(с)пізна́нний, що не може бу́ти (с)пізна́ний.

Непозна́нный – не(с)пізна́ний, не́дзізна́ний.

Непозна́тельный – непомі́тний, невпозна́чний.

Непои́менованный – нена́званий, непо[нена]йме́нований, незга́даний, неза́значений.

Непока́зывае́мый – непока́зуваний, невия́влюваний.

Непока́янность – нерозка́янність, запеклі́сть, непопра́вність (-ости).

Непока́янный – нерозка́яний, запекли́й, непопра́вний. **-ный грешник** – нерозка́яний грі́шник. **-ный злодей** – запекли́й злочинець.

Непокла́дистый – непокла́дливий, незгі́дливий, сперечли́вий, неува́жливий, (*зап.*) непоту́льний, неми́рний.

Непокла́дный – невто́мний, запопа́дливий, (*усердный*) щі́рий, пі́льний.

Непоко́й – неспо́кій, невпо́кій, несупо́кій (-кою), (*мятеж*) за́колот; *см. ещё Волне́ние 2 и 3, Сму́та*. [Воє́нні несупо́кої (Павлик). Чуємо про за́колот на дале́кому кордо́ні (Пр. Правда)].

Непоко́йный – неспо́кійний, невпо́кійний, несупо́кійний, (*беспокойный*) турбо́тний, турбо́тливий. [В ті невпо́кійні, гвалто́вні часі́ понад Балти́цьким узбережжя́м ору́жні хижакі́ куйовди́лись (Кулі́ш). Турбо́тлива́ вда́ча (Ки́їв)]. **-ный человек** – неспо́кійна лю́дина; баламу́тна лю́дина, баламу́тник; *срв.* **Сму́тьян**.

Непоколе́бимо, *нрч.* – непохи́тно, несхи́тно, несхи́бно, незло́[а]мно, незбі́то; мі́цно, тве́рдо. [Непохи́тно спо́кійний (Н.-Лев.). На свої́м держі́ться непохи́тно, не зру́шиться ні́чим (Кулі́ш). Пильнува́ли щі́ро, непохи́тно, невто́мно (Гршч.). Як із ка́меню із кри́ці, непохи́тно я стою́ (Олесь). Серге́й незла́мно стоя́в на свої́му (Кирил.).].

Непоколе́бимость – непохи́тність, несхи́тність, несхи́бність, незло́[а]мність, незбі́тість; мі́цність, тве́рдість (-оств). [Незло́мність ду́ха (Грінч.). Вони́ йшли оборо́няти сво́ю че́сть з незла́мністю́ Яйлі́ (Коцю́б.). Гли́боко вще́плені забобо́ни що-до незбі́тості́ буржуа́зних прав (Азб. Комун.).].

Непоколе́бимый – непохи́тний, несхи́тний, несхи́бний; незло́[а]мний, незбі́тий; мі́цний, тве́рдий. [Зві́дси з непохи́тною ло́гічністю́ вихо́дить потре́ба (Грінч.). Непохи́тний у найбі́льших неща́стях (Н. Громада). Непохи́тна сла́ва гуморі́ста (Доман.). Бу́в несхи́тний у вигна́нні (Кулі́ш). Незло́мний то́н перемо́жця́ (Крим.). Незло́мний на́мір (Франко). Незбі́та і́стина (Крим.). Підма́йстер бу́в тве́рдий, як ка́мінь (Франко)].

Непоко́ре́нный – не́підхи́лений, неупо́корений, не́підбитий, не́подо́ланий, незво́йований, незнево́лений, не́понево́лений.

Непоко́рли́вый – непокі́рливий; *срв.* **Непоко́рный**.

Непоко́рник, -ница – непокі́рник, -ница, (*мятежник, -ница*) ворохі́[о]бник, -ница.

Непоко́рно, *нрч.* – непокі́рно, непокі́рливо, неслухняно. [Непокі́рно дмухну́в ві́тер

(Васильч.)].

Непокорность – непокірність, непокірливість, непокіра, неслухняність (-ости). [Я тебе скарати смертю можу за непокірність (Л. Укр.). Мужики почали виявляти ще більшу непокірливість (Грінч.). Перший показав стежку до неслухняности (Крим.)].

Непокорный – непокірний, непокірливий, неслухняний. [Не чу́тно брязкоту кайданів, ні стогнання, ні непокірних слів (Л. Укр.). Труїла його цілий рік непокірливою вдачею (Коцюб.). Прогнівати непокірливим словом (Основа 1862). Ховала під очіпок неслухняне русяве волосся (Грінч.)].

Непокорство – непокіра, непокірність (-ности).

Непокорствовать – бути непокірним (непокірливим, неслухняним), чинити непокору, (сму́тьянить) ворохобити; *срв.* **Крамольничать**.

Непокорщина – непокірництво; ворохі[о]бництво; *срв.* **Непокорник, -нища**.

Непокрытый – непокритий, некритий, неокритий, ненакритий, (*крышей*) безвєрхий. [Тяжко матір покидати у безвєрхій хаті (Шевч.)]. **-тая головушка** – непокрита (нескрита) голівонька (дівчина). **-тая бедность** – голе злидарство, злидні злиденні, (*соб.*) бідна голота. **С -той головой** – простоволосий, непокритий. [Голе, босе й простоволосе (Номис). Венєра без спідниці, боса, в халатику, простоволоса (Котл.). Лєдвє не збївши з ніг непокритої на цей раз, біловолосої Адолят-Хон (Ле)]. **Ходить с -той головой (о женщине)** – ходити простоволосою (незапнутою, без очіпка), (*насм.*) волоссям (головою) світити. [«А дружину бачив?» – «Бачив: вибачайте, волоссям світить, простоволоса ходить, неначе дівка!» (Н.-Лєв.)].

Непокупной – некупований, (*о матери*) некрамний, (*кустарный*) доморобний, домотканий. [Некупований розум (Куліш). Домоткане полотно (Полт.). Доморобне сукно (Лубенц.)].

Неполадка – 1) нєлагодa, нєполаднання, нєзгодa, (*ссора*) сварка, чварі (*р.* чвар), звада; *срв.*

Ссора. [Ой ти старий, я молода, чим між нами нєлагодa? – Тим між нами нєлагодa, що ти старий, я молода (Пісня)]; 2) нєлад, нєполад, нєгаразд (-ду), нєгаразди (-дів), нєдоладности (-тів). **-ки на производстве** – нєлад (нєгаразди) на виробництві, (*беспорядки*) безладдя на виробництві.

Неполитично, нарч. – нєполітично.

Неполитичность – нєполітичність; простакуватість, нєхитрість, нємудрість (-ости); *срв.*

Неполитичный.

Неполитичный – нєполітичний; простакуватий, нєхитрий, нємудрий; *срв.* **Простоватый**.

Неполно, нарч. – нєповно, нєсповна; нєдовєршено, нєзавєршено; (*невсцело*) нєцілковито.

Неполновесность – нєповна вага, нєправдива вага, нєдоважність *и (недовес)* нєдовага, (*невескость*) наваговитість (-ости).

Неполновесный – нєповної ваги, нєсповна ваги, нєправдивої ваги; нєдоважний, (*невеский*) нєваговитий. **-ная монета** – нєдоважна (нєправдивої ваги, нє повна ваги) монєта (грошина).

Неполнозубые, зоол. **Edentata** – щєрбуні (-нів), (*зап.*) нєсповназубі (-бих).

Неполноправность – нєповноправність; обмєженість у правах; *срв.* **Неполноправный**.

Неполноправный – нєповноправний, (*ограниченный в правах*) обмєжений у правах.

Неполнота – нєповність; нєцілість; нєдовєршеність, нєзавєршеність; (*невсцелость*) нєцілковитість (-ости); *срв.* **Неполный**.

Неполный – нєповний; (*умаленный*) нєцілий, нє (в)вєсь; (*незаконченный*) нєдовєршений, нєзавєршений; (*невсцельй*) нєцілковитий; *срв.* **Полный**. **Ей -ных пятнадцать лет** – їй нєповних п'ятнадцять років (літ), їй нєсповна п'ятнадцять років (літ), їй добирається п'ятнадцять років. **-ное зерно** – нєповне (нєядєрне, морхлє, послїдувате) зерно. **-ное представление** – нєповне (нєцілковите, нєзавєршенє) уявлення. **-ное сходство** – нєцілковита схожість (подібність). **-ный цветок** – нєповна квітка, нєповноцвіт (-та). **-ный экземпляр издания** – нєцілий (дєфєктний) примірник видання.

- Неположений** – неналежний, непризначений, невизначений; невстановлений, (*обиходн. ещё*) не свій. [Чого́ ти приходиш в не свою́ пору? (Звин.)].
- Неположительный** – 1) нестатковитий, несталий, непевний, нестат[о]чний. **-ний человек** – нестатковита (нестала, нестат[о]чна) людина, (*редко*) нестаток (-ка). [Нехазяїновита й нестатковита людина (Н.-Лев.). Дала матка за нестатка, та й навіки-м пропала (Грінч. III)]; 2) неопозитивний, недодатний, (*отрицательный*) негативний, від'ємний, заперечний.
- Неполучение** – неoderжування, нездобування, *оконч.* неoderжання, нездобуття (-ття). [Неoderжання належних коштів (Київ)].
- Непомерно**, *нрч.* – непомірно, незмірно, (*чрезмерно*) надмірно, над міру, надто. [В непомірно великім масштабі (Тутк.)]. **-но мал, велик** – над міру (надто) малий, великий. *Он глуп -но* – він дурний аж надто, (*безмежно*) він несосвітенно дурний, з його дурень по саме нікуди; *срв.* **Непроходимый**.
- Непомёрность** – непомірність, незмірність, надмірність (-ности). **-ность наших желаний** – надмірність наших бажань (прагнень).
- Непомёрный** – непомірний, незмірний, (*чрезмерный*) надмірний; *срв.* **Чрезмерный**. [Непомірним гнівом (Франко)]. **-ная гордость** – надмірні гордощі, надмірна пиха.
- Непомнящий** – непам'яту́щий, забудько, (*насмешл.*) незгада́йло. **-щий родства** – безрідний (-ного), безродич (-ча); (*бродяга*) волоцюга, заволока. *Иван -щий* – Іван Безродич, (*шутл.*) Михайло Незгада́йло.
- Непомрачённый** – непотьмарений, незатьмарений, незатёмнений, (*с незабитой головой*) незаморочений; незапаморечений.
- Непомутнёвший** – непомутнілий, нескаламучений. **-ший взгляд** – непомутнілий (непригаслий, нестьмянілий) погляд. **-ший источник** – нескаламучене джерело.
- Непонимание** – нерозуміння, нерозбирання, *оконч.* незрозуміння, невторопання, (*неуменье понять*) нетям (-му), (*незнание*) нетяма, (*несознание*) несвідомість (-мости). [Напади від чужих і нерозуміння від своїх (Грінч.). Мрачить їм нетям пам'ять (Куліш). Який дивний нетям (Грінч.). Наука, із невдячності осліпши, з нетямою по-братськи обнялась (Куліш). Несвідомість свого катастрофічного становища (Київ)]. *Взаимное -ние* – взаємне (обопільне) нерозуміння.
- Непонимающий** – нетямуч[щ]ий, нетямкій, нетямливий, безтямний, незрозумний; *срв.* **Непонятливый, Неспособный**. [То клопіт нетямучому та незнаючому, а вам... (Мирний). Звів очі й позирнув нетямущим поглядом (Крим.). Хто поклопоче за нас нетямущих? (Мирний). Питаюся, дивлячись на його нетямливими великими очима (Кониськ.). Я незрозумними очима дививсь на його, бо нічого второпати не міг (Крим.)].
- Непонятливость** – нескоре (з)розуміння, невямливість, нетямуч[щ]ість, безтямкість, нетямкість, нетямовитість (-ости). [Нетямучість їх тупа (Франко)].
- Непонятливый** – нескорий (небістрий) на (з)розуміння, невямливий, нетямуч[щ]ий, безтямкій, нетямкій, нетямовитий. [Невямливий чоловік (Н.-Лев.). Е, який-же ти, хлопчику, безтямкій! (Корол.)]. **-вый человек** – небістра на розуміння (нетямка, нетямуча) людина, безтямко, невямко, невторопа.
- Непонятно**, *нрч.* – незрозуміло, невямно, темно; недовідомо, незбагнено, (*невдомёк*) невямки, невямку, не до тями, не до тямку; (невнятно) незбірно. [Невже вам невямку, що я вважаю це собі за образу? (Крим.)].
- Непонятность** – незрозумілість, невямність, темність; недовідомість, незбагненність; незбірність (-ости); *срв.* **Непонятный**.
- Непонятный** – незрозумілий, невямний, темний, (*непостижимый*) недовідомий, незбагнений, (*неясный*) незбірний. [Сталося щось дивне, незрозуміле (Коцюб.). Говорив якийсь європєць незрозумілою для Гасанбая мовою (Ле). Жодного слова незрозумілого для їх, жодної думки плутаної (Кирил.). Цей спосіб розмови був невямний для дівчат (Н.-Лев.).

Прóслідки слов'янської дохристиянщини уже тёмні наро́дові (Куліш). Не зна́ючи, чим заспоко́йти свою недово́дому для розу́му триво́гу (Куліш). Крута мо́ва, нерозбі́рна (Звин.).

Непополнимый, Непополняемый – непоповне́ний, непоповнюваний, несповнюваний, (*невозместимый*) ненадо́лужний.

Непоправимо, *нрч.* – непопра́вно, несправі́мо.

Непоправимость – непопра́вність, несправі́мість (-ости).

Непоправимый – непопра́вний, несправі́мий. [Учині́в непопра́вну по́милку (Азб. Комун.). Превели́ке несправі́ме ли́хо (Сторож.).]

Непопра́вно, -ность, -ный, см. Непоправі́мо, -мость, -мый.

Непопуля́рно, *нрч.* – непопуля́рно.

Непопуля́рность – непопуля́рність (-ности).

Непопуля́рный – непопуля́рний.

Непопу́тный (*ветер*) – несприя́тливий, проті́вний, неходо́вий, неподоро́жний (ві́тер).

Не́пора – 1) не час, не свій час, (на́дто) пі́зній (ра́нній) час, (на́дто) пі́зня (ра́ння) доба; 2) *см.*

Непого́да.

Непо́ристый – неді́рчастий, нешпара́истий, непо́ристий, (*плотный*) гу́стий, щі́льний.

Непо́ристый – невча́сний, несвоєча́сний, передча́сний, на́дто ра́нній (пі́зній).

Непоро́жний – непоро́жній, важкі́й. **-ня** – непоро́жня, важка; *срв. Беременная.*

Непоро́чно, *нрч.* – непоро́чно, неві́нно, чи́сто, небла́зно.

Непоро́чность – непоро́чність, неві́нність, чи́стість, (*девственность*) небла́зність (-ости), (*о девушке ещё, устар.*) паня́нство.

Непоро́чный – непоро́чний, неві́нний, чи́стий, чи́стий се́рцем, (*девственный*) небла́зний.

[Непоро́чними уста́ми (Шевч.). Пе́ред ним я непоро́чна, чи́ста (Куліш). Непоро́чная, мов чи́стая ліле́я (Чернявськ.). Чи́стий се́рцем това́риш для її непоро́чних сині́в (Крим.). Так вона́ небла́зною і звікувала (Кониськ.).]

Непору́шний, *см. Неруши́мый, Ненаруши́мый.*

Непоря́дки – 1) *см. Непоря́док*; 2) ро́зрухи (-хів), за́колот (-ту). *Пошли -ки* – поча́лися ро́зрухи (за́колоти), поча́лася ко́лотне́ча.

Непоря́дком, *нрч.* – не гара́зд, не як слі́д; непо́рядно; *срв. Непоря́дочно.*

Непоря́док – безла́д (-ду), безла́ддя (-ддя), непо́рядок (-дку), нела́года; *срв. Поря́док, Беспоря́док 1.* [Куди не поткни́сь, усю́ди безла́д (Мова). Без жі́нки не збу́дешся нела́годи в до́мі (Мова)]. *Ето -док* – це безла́ддя; це не гара́зд, це не спосі́б, так не годі́ться (робі́ти).

Непоря́дочно, *нрч.* – непо́рядно, нестате́[о]чно, (*неприлично*) непристо́йно. [Пово́дився з жі́нкою нестате́чно (Ор. Левицьк.).]

Непоря́дочность – непо́рядність, нестате́[о]чність, (*неприличие*) непристо́йність (-ности).

Непоря́дочный – непо́рядний, нестате́[о]чний, непутні́й, непу́тящий, (*неприличный*) непристо́йний; *срв. Беспутный.* [Вчі́нки непу́тні (Н.-Лев.).]

Непосвяще́нный – 1) непосвя́чений, неві́свячений, (*сиц., пренебр.*) несвя́чена голова́; (*в тайну*) невтає́мничений; (*недостойный*) негі́дний святоші́в, святи́лища негі́дний, (*чуждый святыне, профан*) чужі́й для святи́ні, свято́щам чужі́й, дале́кий від святи́ні (від свято́го); (*религ. и перен., соб.*) несвя́чений лю́д (-ду), (*пренебр.*) несвя́чене ко́дло. [Ті́кайте всі́ чужі́ї для святи́ні! (Крим.). Нена́видим той лю́д, що́ свято́щам чужі́й (Крим.). **-ным этого не понять** – невтає́мничени́м цьо́го не зро́зумі́ти (не збагну́ти); 2) *кому, чему* – неприя́святий ко́му, чо́му. [Ні́кому неприя́святи́ні ві́рші (Ки́їв)].

Непосе́да – непосі́да, непоси́дячка, (*юла*) дзі́га, (*редко*) гайса́ло, гайсу́ха, гайса́ра (*общ. р.*), побі́гайко, *ласк.* побі́гайчик (*м. р.*), побі́гайка (*ж. р.*), (*вертушка*) гомзи́ло (*общ. р.*), верту́н (-на), крутько́ (*м. р.*). [Наві́ть ось ця́ непосі́да і та примо́вкла, сорочку́ мені́ дошиває (Васильч.). Ну, та й непоси́дячка з те́бе! ті́льки прійшо́в, уже́ й бі́жить (Сл. Гр.). Оди́н син пло́хий, а дру́гий гайса́ра (Коноті́щ.). От гомзи́ло, ні́як не всиди́ть на місці́! (Коноті́щ.).]

Там такий вертун: так і крутиться, як тая дзіга (Харківщ.).

Непоседчивость – непосидячість, непосидюч[щ]ість, непосидущість, непосидливість, (*суетливость*) метушливість (-ости).

Непоседчивый – непосидячий, непосидюч[щ]ий, непосидущий, непосидливий, (*суетливый*) метушливий; *см. ещё Непоседа*. [Микола дуже непосидячий, раз-у-раз зривається з місця (Грінч.). Непосидючий, як чорт (Номис). Замість жвавого й непосидючого франта – насупроти сидів тепер покійник (Васильч.)].

Непосещаемый – невідвідуваний, мало (рідко) відвідуваний.

Непосещение – невідвідання, *оконч.* невідвідання; (*нехождение*) неходіння. [За неходіння до церкви карано (Грінч.)].

Непосильно, *нрч.* – понадсильно, надсильно *и (реже)* непосильно, надмірно, понад силу.

Непосильность – понадсильність, надсильність, непосильність, надмірність (-ности).

Непосильный – понадсильний, надсильний *и (реже)* непосильний, надмірний. [Дитяча голівка працювала коло надсильного завдання (Корол.)]. *От -ного труда, от -ной работы* – з надмірної (надсильної) праці.

Непоследовательно, *нрч.* – непослідовно, (*зап.*) неконсеквентно.

Непоследовательность – непослідовність, (*зап.*) неконсеквентність (-ности) *и* неконсеквенція.

Непоследовательный – непослідовний, (*зап.*) неконсеквентний.

Непослушание – непослух (-ху), неслухняність, неслухнянство; (*часто о детях*) непокірливість (-ости); *срв. Непокорность*. [За непослух забере тебе той, що ж скалі сидить (Л. Укр.). Татко вичитує їй за неслухняність (Л. Укр.)].

Непослушник – неслух (-ха), непослушник.

Непослушница – неслухнянка, непослушниця.

Непослушность – неслухняність (-ности); *срв. Непослушание*.

Непослушный – неслухняний, (*зап.*) непослушний, (*часто о детях*) непокірливий, непокірний; *срв. Непокорный*. [Коли-ж лінуватиметься або неслухняна буде, так на те є батіг (Кониськ.). З величезною торбою за плечима, повною неслухняних дітей (Коцюб.). Перо непослушне крутилося в пальцях (Франко). Нянька каже, що дівчинка покірна, а хлопчик непокірний (Звин.)]. **-ный человек** – неслухняна людина, неслух (-ха).

Непособимый, Непособный – безрадіний, безпорадіний, безпомічний, неспособний. **-ая беда** – безпорадне (невідхильне) лихо. **-ое горе** – безпорадне (безпомічне, неспособне) горе.

Непосол – незасіл, недосіл (-солу).

Непосолонь, *нрч.* – навпаки сонця, не за сонцем.

Непоспелый – не(до)стиглий, не(до)спілий, недостояний, (*о злаках*) свидовий; неготовий; *срв. Незрелый. Поспелый -лого не ждёт* – готовий неготового не жде.

Непосредственно, *нрч.* – безпосередньо, просто, прямо, (*зап.*) впрост; нештучно, незроблено; несилювано, невимушено; *срв. Непосредственный*. [Похвали, заадресовані безпосередньо на ім'я Махмуда Інджу (Крим.). Природа та історія могутньо й безпосередньо впливають на розвиток нації (Наш)]. *Обратитесь -но к нему* – удайтеся безпосередньо (просто) до його.

Непосредственность – безпосередність; нештучність, неробленість; несилюваність, невимушеність (-ности); *срв. Непосредственный*. [У Куліша саме цієї безпосередності й було мало (Грінч.). Панує здорова безпосередність і простота в стосунках (Крим.)].

Непосредственный – безпосередній, (*безыскусственный*) нештучний, нероблений, (*непринуждённый*) несилюваний, невимушений. [Українська Академія Наук перебуває в безпосередньому віданні верховної влади (Статут Ак. Наук). В безпосереднім сусідстві (Франко). Вони прості, безпосередні діти природи (Крим.). В щирій, нештучній формі (Коцюб.)].

Непостигаемый, см. Непостижимый.

Непости́гнутый – незба́гнений, незба́гнутий.

Непости́жимо, *нрч.* – незба́гненно, (*неисследимо*) незгли́бно, (*неисповедимо*) недові́домо.

Непости́жимость – незба́гненність, (*неисследимость*) незгли́бність, (*неисповедимость*) недові́домість (-ости).

Непости́жимый – незба́гнений, (*неисследимый*) незгли́бний, (*неисповедимый*) недові́домий. [Зухва́льство незба́гненне (Самійл.)].

Непости́жность, -ный, *см.* **Непости́жимость, -мый.**

Непостоя́нник, -ница – непості́йник, -ниця, легкоду́м, легкоду́х; *срв.* **Ве́треник, -ница** *и* **Непосе́да.**

Непостоя́нничать, *см.* **Непостоя́нствовать.**

Непостоя́нно, *нрч.* – непості́йно, неста́ло; неповсякча́сно; пере́міно, змінно, мінли́во, хитли́во, хитко, нетве́рдо, нері́вно; *срв.* **Непостоя́нный.**

Непостоя́нный – 1) непості́йний, неста́лий, (*невсегдашний*) неза́всідній, неповсякча́сний; (*изменчивый*) пере́мінний, змінний, мінли́вий, (*нестойкий*) хитли́вий, хиткий, нетверді́й; (*неровный*) нері́вний, (*диал.*) перепа́дистий, (*неверный*) зрадли́вий; *срв.* **Легкомы́сленный.** [Людська до́ля – непості́йна, людське ща́стя – зрадли́ве (Крим.). Людина неста́лих по́глядів, неста́лої вда́чі (Київ). Нічо́го не ва́ртий, хисткий та мінли́вий лібе́ралізм (Грінч.). Вони́ мінливі в свої́х по́глядах, хитли́ві в пересві́дченнях (Грінч.). Нері́вна температура (Київ). Перепа́диста зима́: то сні́г, то дощ (Сл. Гр.). Зрадли́ва дру́жина (Полт.)]. *Быть -ным в любви* – бу́ти непості́йним у коха́нні (зрадли́вим коханцем); 2) рухо́мий, переставни́й, пересувни́й, переї́зний; *срв.* **Передви́жной**; 3) неста́лий, непості́йний, неперіо́дичний, (*не ограниченный сроком*) неречі́нцевий, необме́жений речі́нцем, (*книжн.*) нетермі́новий, нетермі́нований, не обме́жений термі́ном (термі́нами), не на певни́й термі́н, не до певно́го термі́ну. **-ный выход издания** – неста́лий (неперіо́дичний) ви́хід вида́ння. **-ный взнос** – непості́йна вкла́дка, неречі́нцевий (нетермі́новий) вно́сок; 4) мандрі́вний, кочови́й, кочі́вний, роз'ї́зний. [Мандрі́вне життя́ (Лубенц.)]; 5) (*суетливый*) метушли́вий, (*разбросанный*) розки́даний; *срв.* **Рассе́янный** 3. **-ная жизнь** – метушли́ве життя́.

Непостоя́нство – непості́йність, неста́лість, неза́всідність, неповсякча́сність; пере́мінність, змінність, мінли́вість, хитли́вість, хиткі́сть, нері́вність; зрадли́вість; рухо́мість; неречі́нцеві́сть, нетермі́нов(ан)і́сть; мандрі́вність; метушли́вість, розки́даність (-ости); *срв.*

Непостоя́нный. [Неста́лість людської вели́чи (Павлик)].

Непостоя́нствовать – бу́ти непості́йним (неста́лим, неста́лої вда́чі), бу́ти легкоду́мним (легкоду́хим), (*ветренничать*) вітрого́нити; бу́ти метушли́вим; коха́тися у світові́х розко́шах, коха́тися у світові́х уті́хах.

Непосту́пательный – непосту́пний. **-ное движение** – непосту́пний рух, (*вращательный*) обкру́жний рух (на то́му са́мому місці).

Непосту́пающий и Непосту́пной – ненадхі́дний. **-ной счет** – ненадхі́дний раху́нок (-нка).

Непосту́пный – 1) *см.* **Непосту́пательный**; 2) *см.* **Непосту́пающий.**

Непосты́дный – негане́бний, несоро́мітний, несоро́мотні́й.

Непотерпе́вший – (*необиженный*) нескрив́джений, (*неповрежденный*) непошко́джений, невшко́джений. **-шая сторона** – нескрив́джена сторо́на.

Непоті́зм – непоті́зм (-му).

Непотопля́емость – непото́плюваність, незато́плюваність; нетону́чість, невто́пність (-ости); *срв.* **Непотопля́емый.**

Непотопля́емый – непото́плюваний, незато́плюваний, (*нетонущий*) нетону́щий, невто́пний.

Непотре́бник, -ница – розпу́с[т]ник, -ниця, (*м. р.*) ба́хур (-ра), (*диал.*) завіякува́тий чолові́к, (*ж. р.*) пові́я; *срв.* **Развратні́к, -ница.** [Один завіякува́тий чолові́к та пия́чив у шинку́ (Грінч. II)].

Непотре́бничать – розпу́с[т]но жи́ти, (*о мужч.*) баху́рува́ти, (*о женщ. и реже о мужч.*)

віятися. [Мабу́ть назва́в десь повію́ всесві́тню та й віе́ться (Мирний)].

Непотре́бно, *нрч.* – 1) непотрібно; 2) розпу́с[т]но, непотре́бно.

Непотре́бність – 1) непотрібність; 2) розпу́с[т]ність, непотре́бність (-ности).

Непотре́бний – 1) непотрібний, негодя́щий, зайвий; *срв.* **Нену́жный**; 2) розпу́сний, розпутний, непотре́бний, (*кабацки́й*) корче́мний [Підла чернь корче́мна (Куліш)]. **-ний дом** – непотре́бний дім, дім розпу́сти. **-ная жєницина** – розпу́с[т]на жінка, повія. **-ные слова** – непотре́бні (неподобні) слова. [Парубо́чі голо́сі, регі́т, непотре́бні слова́ (Васильч.). Вилаявся неподобним словом (Добровольськ.).]

Непотре́бство – розпу́ста, розпу́с[т]не життя́, непотре́бство *и* непотрібство (Федьк.).

Непохва́льно, *нрч.* – нехва́льно, непохва́льно, (*нєлєстно*) непідхва́льно.

Непохва́льний – нехва́льний, непохва́льний, (*нєлєстный*) непідхва́льний.

Непохо́же, *нрч.* – несхо́же, непохо́же, неподібно, (*отлично*) відмінно, відмітно, (*особо*) опрі́чно, осібно. **-же ни на что** – не зна́ти що. **-же, чтобы он это сделал** – не зда́ється (не впадає, не повинно), щоб він це зробив (щоб це була́ його́ робота́).

Непохо́жий на кого́, на что – несхо́жий, непохо́жий на ко́го, на що́, неподі́бний до ко́го, до чо́го, (*отличный*) відмінний, відмітний, (*особый, отдельный*) опрі́чний, осі́бний від ко́го, від чо́го. [Зара́з постереже́ш, що пішла́ перед то́бою відмінна́ від на́шої сторо́на (Куліш). Мій ба́тько був чоло́вік дуже відмінний від інших на́ших селя́н (Грінч.). Нас вразив його́ світо́гляд, осі́бний від класно́го (Крим.).] **Станови́ться, ста́ть -жим на ко́го, на что** – ставати́ (робитися), ста́ти (зробитися) несхо́жим (непохо́жим) на ко́го, на що́ (неподі́бним до ко́го, до чо́го, відмінним від ко́го, від чо́го), відмінюватися́, відмінитися́ від ко́го, (*между собою, друг на друга*) різнитися́, порізнитися́ (мі́ж со́бою). [Розбили́ся лю́ди на різні поро́ди, або́ ра́си, і мо́вою порі́знили́ся (Крим.).]

Непоча́тий – непоча́тий, нерозпоча́тий, непочі́наний. [Почу́вши душе́ю в прі́стому і невче́ному сло́ві селя́н сві́жу си́лу, мов непоча́ту во́ду (Куліш). На сєлі́ пра́ці для парті́йця непоча́тий край (Головка)].

Непочем, *см.* **Непочто**.

Непочєстливый; *см.* **Непочтительный**.

Непочєт, *см.* **Непочтєние 2**.

Непочитаніє – нешанува́ння, неповажа́ння.

Непочтєніє – 1) (*действие*) непошанува́ння, невшанува́ння; 2) (*отсутствие чувства уважения*) непошана́, нешано́ба, непова́га, не(по)шану[о]вання́, неповажанія́ до ко́го, до чо́го, знева́га до ко́го, до чо́го *и* (*реже*) ко́му, чо́му. [Скарати́ вчитє́ля за його́ непошану́ до сво́го нача́льства (Грінч.). Щоб за непова́гу до старших́ була́ зара́з кара́ (Грінч.). Побачив Турн́ собі́ знева́гу (Котл.).] **С -нием** *относится к кому* – ставитися́ без пошани́ (пова́ги, шани́, (по)шану[о]вання́, поважанія́) до ко́го, не шанувати́, не поважати́ ко́го, ставитися́ зневажливо́ до ко́го. **Оказатъ кому -ние** – виявити́ до ко́го (вчинити́ ко́му) непоша́ну *и т. п.*, не пошанува́ти ко́го.

Непочтительно, *нрч.* – нешано́бливо, нешановлі́во, без шанóби, без пошáни, непова́жливо, (*пренебрежительно*) знева́жливо. **-но** *относится к кому*, *см.* **Непочтєние (С -нием** *относится)*.

Непочтительность – нешано́бливість, нешановлі́вість, непова́жливість, (*пренебрежительность*) знева́жливість (-вості).

Непочтительный – нешано́бливий, нешановлі́вий непова́жливий, (*пренебрежительный*) знева́жливий. [Нєшановлі́вий тон тіє́ї розмо́ви (Крим.).] **-ное** *отношение* – нешано́бливе ставлення́, непошана́; *срв.* **Непочтительность**.

Непочто, Нєпочем, *нрч.* – нема́(є) чо́го, нічо́го. [Нічо́го туді́ ході́ти (Полт.). Нема́ чо́го жу́ритися́ (Київ)]. **Горє, что горєватъ -чем** – горє́, що горюва́ти нема́ чо́го.

Неправда – 1) (*неистина*) неправда́ (*ум.* неправдонька), (*устар.*) олжа́; *срв.* **Ложь**. [А

неправда-ж! я того не казав! (Сл. Гр.). Здалося Саїдові, що тут десь єсть неправда (Ле). Неправдонька ваша (Рудч.). *Это -да* – це неправда, цьому неправда; 2) неправда, кривда, неправдивість, несправедливість (-вості). [Щеміла та неправда на серці в руських людей (Куліш). Ні, не хочу більш терпіти на землі неправди злої (Самійл.). Най серце за неправду болить змалечку (Головка). На всякі кривди від панів не було суду, ні управи (Доман.). Розуміння всієї кривди світового й надто російського ладу (Гр. Думка)]. *Лучше умереть, чем -ду терпеть* – краще вмерти, як кривду терпіти до смерті. *-дой жить* – на неправді жити, неправдувати, кривдувати, жити кривдою (неправдою); *срв. Неправдовать*. [З давнього-давня панує, бо неправдує (Сл. Гр.)].

Неправдиво, *нрч.* – неправдиво, неправдомовно, (*грубее*) брехливо, (*устар.*) олживо; криводушно, кривосудно, несправедливо; фальшиво, нещиро; *срв. Неправдивый*.

Неправдивость – неправдивість, неправдомовність, брехливість, (*устар.*) олживість; криводушність, кривосудність, несправедливість; фальшивість, нещирість (-ости); *срв. Неправдивый*.

Неправдивый – неправдивий, неправдомовний, (*грубее: лживый*) брехливий, (*устар.*) олживий; криводушний, кривосудний, несправедливий; фальшивий, нещирий; *срв.*

Неправедный. [Чваньковитих і нещирих материних слів. (Н.-Лев.)]. *-вые деньги* – фальшиві (підроблені) гроші. *-вый паспорт* – фальшивий (підроблений, вульг. липовий) паспорт. *-вое раскаяние* – нещире каяття.

Неправдовать над кем – неправдувати над ким, кривдувати когось.

Неправдоподобие – неправдоподібність, (*невероятность*) неймовірність, (*невозможность*) неможливість (-ости).

Неправдоподобно, *нрч.* – неправдоподібно, (*невероятно*) неймовірно, (*невозможно*) неможливо.

Неправдоподобность, *см. Неправдоподобие*.

Неправдоподобный – неправдоподібний, (*невероятный*) неймовірний, (*невозможный*) неможливий. *-ная вещь* – неймовірна річ, неможлива річ.

Неправдослов – неправдомовець (-вця), (*архаич.*) неправдомовця (-ці).

Неправдословие – неправдомова; неправдомовність (-ности).

Неправдословить – неправдомовити.

Неправдо[у]ха, (*общ. р.*) – (*м. р.*) неправдомовець (-вця), (*ж. р.*) неправдомовиця, (*общ. р.*) неправдуха, *ласк.* неправдушка. [Ти, мамо, неправдушка! (Мирг.)].

Неправдошний, *народн.* – несправжній, не(с)правдешній, неправдивий; *срв. Ложный, Поддельный*.

Неправедник, -ница – неправедник, -ниця.

Неправедность – неправедність; несправедливість, неправість (-ости).

Неправедный – неправедний; несправедливий, неправий, кривий. [Кривими дорогами ходити (Франко)]. *-ный судья* – неправедний суддя, кривосуд, кривосудець (-дия), (*устар.*) кривосудця. [Кривосудця ти, небоже! (Голов. І)].

Неправильно, *нрч.* – неправильно; неправдиво, несправедливо, непоправно, неслухно; неналежно; невірно; хибно, помилково; невіривняно, невіривнувано; нерегулярно; *срв.*

Неправильный. [Висловлювався так темно, що слухач його розумів хибно (Крим.)].

Неправильность – неправильність; неправдивість, несправедливість, непоправність, неслухність; неналежність; невірність; хибність, помилковість; невіривняність, невіривнуваність; нерегулярність (-ости); *срв. Неправильный*.

Неправильный – 1) (*отступающий от правил, от нормы*) неправильний, (*несоответств. правильности*) неправдивий, несправедливий, непоправний, неслухний, (*ненадлежащий*) неналежний, (*неверный*) невірний, (*ошибочный*) хибний, помилковий; *срв. Превратный 2*. [Недобре стилізована фраза, може дати привід до зовсім неправдивого розуміння твору

- (Грінч.). Несправедливий поділ цілого «Слова» (Рудан.)]. **-ний** *вес* – неправдіва (несправедлива) вага. **-ний** *взгляд на вещи* – неслухний (неправдивий) погляд на речі, помилковий (хибний) погляд на речі. **-ний** *глагол, грам.* – неправильне дієслово. **-ная** *дробь, мат.* – дріб (р. дроби) неістий (неправильний). **-ное** *заклучение, догадка, замечание* – неслухний (невірний, неправдивий) висновок, здогад, неслухна (невірна, неправдіва) увага. **-ное** *исполнение приговора* – неправильне виконання (виконання, *оконч.* виконання) присуду. **-ний** *подход* – неналежний (невірний, неправильний) підхід. **-ное** *понимание, представление* – неправдіве (неналежне), хибне (помилкове) розуміння, уявлення. **-ное** *требование* – несправедлива вимога. **-ний** *треугольник* – неправильний (різнобічний) трикутник. **-ний** *стиль, перевод, язык* – недобрий (неправильний) стиль, невірний (неправдивий) переклад, неправильна (невірна, недоладня) мова, (*неряшливый язык*) неохайна мова. **-ное** *уравнение* – неправильне рівняння. **-ная** *форма* – неправильна форма. **-ные** *черты лица* – неправильні (нерівні) риси обличчя; 2) (*нерегулированный*) невіривняний, невіривений, невіривуваний, (*нерегулярный*) нерегулярний, (*неверный*) невірний. [Невіривений годинник (Полт.). Нерегулярний плодозмін (Київ)]. **-ные** *весы* – невірна (неправдіва, несправедлива) вага. **-ний** *ход* – невіривняний (невіривуваний) хід.
- Неправо**, *нрч.* – 1) неправо, неправдою, не по правді, несправедливо, неправдіво, неправедно, кривдою, кривдно, криво, неслухно. **-во** *судить* – (*букв. и переносно*) криво судити; (*мыслить*) неправдіво гадати. **-во** *нажил состояние* – несправедливо (неправдою, кривдою) нажив (набув) маєтність (добро); 2) (*незаконно*) неправдо, не на правних підставах.
- Неправовѣрие** – неправовірність, неправовірство, кривовірність (-ности), кривовірство, крива віра.
- Неправовѣрный** – неправовірний, кривовірний, кривої віри. [Кривовірні ляхи (Куліш)].
- Неправомѣрный** – 1) неправний, неправомірний, незгідний із правом (із законом), незаконний; 2) *см. Несоразмѣрный.*
- Неправомочный** – неправосильний.
- Неправосильный** – неправосильний, неважний. **-ний** *документ* – неважний документ. *Объявить доверенность -ной* – оголосити довіреність за неважну, (*уничтожить*) скасувати довіреність.
- Неправославіе** – неправославіність (-ности), неправославі'я (-в'я).
- Неправославный** – неправославний, (*стар.: во времени унии*) неблагочестивий.
- Неправоспособность** – неправоздатність (-ности).
- Неправоспособный** – неправоздатний.
- Неправость** – 1) неправість, несправедливість, неправдивість, кривдність, неслухність; 2) неправність (-ости). *Срв. Неправый 1 и 2.*
- Неправосудие** – неправосудність (-ности), неправий (кривий, несправедливий) суд (-ду), (*реже*) неправосуддя, кривосуддя (-ддя). [Де-б бути правосуддю, там кривосуддя (Куліш)].
- Неправосудный** – неправосудний, кривосудний, (*неправый*) несправедливий, неправедний.
- Неправота** – 1) неправота, неправість, (*неправда*) неправда, (*неправильность*) неправдивість (-вості). **-та** *его очевидна* – неправота його очевидна; 2) *см. Неправда 2.*
- Неправщина** – 1) *см. Неправда 2*; 2) (*собир.*) винуваті, винні (-их); (*обидчики*) кривдники, напасники (-ків).
- Неправый** – 1) неправий, несправедливий, неправдивий, неправедний, кривдний, кривий, неслухний. [Неправим свідченням себе він думав обрятувати (Грінч.). В моїх словах не знайдете лукавства, я знаю й сам, що просте, що кривеє (Куліш). Так іншого-ж ти спосіб найди державу рятувати, бо страшити Стюарт – неправий спосіб: ти не маєш права казати присуд їй, бо не піддана вона тобі (Грінч.). *Дело твое -вое, иск -вый, обвинение -вое* – справа твоя несправедлива, неправий (кривдний) позов, неправе (несправедливе, кривдне)

винувачення. **-вая жизнь** – неправедне життя. **Я -прав** – я неправий, я не маю рації, моя неправда. **Вы оба -вы** – ви обоє (обидва) неправі (не маєте рації); 2) (*незаконный*) неправний. **-вое владение** – неправне володіння; 3) *сиц.* – винувачений, винуватий, вінний (-ого) в чому; *срв.* **Обвиняемый, Виновный.**

Непраздничный – несвятний, несвятковий, непразничковий, (*будничный*) буденний, будній.

Непразднолюбивый – неохочий гуляти, негульливий, неледачий, роботящий, працьовитий.

Непразднословный – немарнословний, непустословний. **Человек -ный** – людина немарнословна (непустословна), немарнословець, непустословець (-вця).

Непраздный – 1) негулящий, (*сиц.* негультьй (-тяя)), трудящий, роботящий. [Роботящим рукам – перелогі орать (Шевч.)]; 2) (*занятый*) непорожній, негулящий. [Непорожнє приміщення (Київ). Негуляща земля (Звин.)]; 3) (*о берем. женщине*) непорожня, важка, вагітна, (*эф.*) в надії, у поважному стані; *срв.* **Беременная.**

Непрактичность – непрактичність (-ности).

Непрактичный – непрактичний.

Непревзойденный – неперевершений, (*недостижимый*) недосяжний. [Неперевершені шедеври (Крим.). Перед ким ми повинні схилитись, як перед недосяжним і досі генієм (Грінч.)].

Непревратимый – неперетворний, незмінний.

Непревращаемый – неперетворюваний, незмінюваний; *срв.* **Непревратимый.**

Непредвзятость – неупередженість (-ности), неупередження (-ння).

Непредвзятый – неупереджений.

Непредвиденный – непередбачений. [Нового факта, непередбаченого за старих політичних умов (Гр. Думка)].

Непреднамеренный – невмісний, ненавмісний, незумісний, необміркований.

Непредосудительный – негідний осуду, невартий догани (докору), недоганный, неогудний, (*неплохой*) непоганий.

Непредполагаемый – негаданий, наперед негаданий, (*неожиданный*) несподіваний.

Непредположительный – нездогадний, негіпотетичний.

Непредприимчивый – незаповзятливий, невідприємливий, непромітний, неметкий.

Непредставительный, см. Непрезентабельный.

Непредубежденный – неупереджений.

Непредугаданный – незавбачений, наперед невгаданий.

Непредумышленный, см. Непреднамеренный.

Непредупрежденный – неопереджений; неперестережений, незастережений.

Непредусмотренный – непередбачений.

Непредусмотрительность – непередбачливість, непередбачність, недобачливість (-ости).

Непредусмотрительный – непередбачливий, непередбачний, недобачливий; *срв.*

Недальновидный.

Непрезентабельный – непоказний, (*о фигуре*) нестатний, нестатурний, (*диал.*) некоруплентний; *срв.* **Неказистый.** [У його жінка некоруплентна (Полт.)].

Непреклонность – непохитність, незла[о]мність, твердість, (*неумолимость*) невблаганність (-ости).

Непреклонный – непохитний, незла[о]мний, твердий, (*неумолимый*) невблаганный.

[Непохитна воля (Коцюб.). Незломний тон переможця (Крим.)]. **Человек -ного характера** – людина твердої вдачі.

Непрекословный – неперекірний, неперекірливий, несперечливий, несуперечливий; *срв.*

Беспрекословный.

Непрекращаемый – неприпинюваний, неприпинний, неспінний.

Непрекращающийся – безнастанний, безперестанний, (*бесконечный*) нескінченний,

(*беспрерывный*) безперервний, безупинний, (*неизбывный*) невиводний; *срв.* **Непереривний**. [Невиводна сварка в хаті (Звин.)].

Непреложность – 1) невідмінність, безвідмінність, твёрдість; 2) неминучість, півність, вірність (-ости).

Непреложный – 1) невідмінний, безвідмінний, (*твёрдый*) твердий, (*непоколебимый*) непохитний; *срв.* **Непремєнный**. [Невідмінні закони природи (Павлик). Неодмінний закон (Куліш). Це моє тверде бажання (Полт.)]; 2) неминучий, певний, вірний.

Непреломляемость – непереломлюваність, непереламуваність, непереломність (-ности).

Непреломляемый, Непреломляющийся – непереломлюваний, непереламуваний, непереломний.

Непременно, *нрч.* – невідмінно, безвідмінно, безперемінно, (*диал.*) неперемінно, безпремінно, небезпремінно, (*неизбежно*) неминуче; (*необходимо*) кінче, докінче, кінечне, докінечне, (*диал.: безотлагательно*) притьмом, (*караул*) аж гвалт, пробі. [Невідмінно заведе в школі різки, а то страху нема (Кониськ.). А де мусить упасти шматок, там впаде неодмінно (Франко). Йї неодмінно треба йти додому (Ле). Селюк якийсь прийшов і хоче бачить твою царську милість безодмінно (Куліш). Уночі безперемінно буду (Основа 1862). Сказали, щоб безперемінно зробив, або нехай і не приходить (Звин.). В Чорноморію завтра, неперемінно (Тесл.). Хтось безпремінно буде в гості (Чуб. І). Віддай безпремінно Василя в школу (Мирний). В-осени безпремінно відвезу вже Масю, а ті ще підождуть (Свидн.). І положив він собі довідатись небезпремінно (Гр. Григор.). А неминуче, неминуче треба Зінькові сина! (Грінч.). Нащо це вам його так кінче треба? (М. Вовч.). Треба було кінче, щоб він згодився (Грінч.). Він так кінче зробить (Коцюб.). З якого боку не їхати в Кам'янець, кінче треба через воду (Свидн.). Докінче привезу книжок (Н.-Лев.). І ти кінечне мусиш бути на зборі (Л. Укр.). Докінче треба (Основа 1861). А той докінечне, щоб співати (Чуб.). Коли люди косять, – йому притьмом у шинок треба йти (Г. Барв.). Щось вільно розмовлять тобі притьмом кортить (Самійл.). Аж гвалт йому грошей треба (Звин.). Пробі треба (Полт.)].

Непременность – невідмінність, безвідмінність; безперемінність, (*диал.*) неперемінність, безпремінність; (*неизбежность*) неминучість (-ости); (до)кінечна потреба.

Непремєнный – невідмінний, безвідмінний, безперемінний, (*диал.*) неперемінний, безпремінний; (*неизбежный*) неминучий; (до)кінечний. [Невідмінний секретар (Київ)].

Непреодолимо, -мость, -мый, см. Преодолимо, -мость, -мый.

Непреодолимо, *нрч.* – непереможно, непоборно, непереборно, нездоланно, (*устар.*) необоримо. [Дівчина така багата на ту принадну жіночість, що непереможно вабить до себе мужчин (Грінч.). Туди мене притягнуло непереможно (М. Левицьк.). Його непоборно тягло до громадської діяльності (Франко). Ти стережись! сильний він непоборно (Крим.)].

Непреодолимость – непереможність, непоборність, непереборність, нездоланність, (*устар.*) необоримість (-ости).

Непреодолимый – непереможний, непоборний, непереборний, нездоланний; (*устар.*) необоримий, незборимий (Франко), *срв.* **Непобедимый**. [Шалений, непереможний, дикий гнів (Коцюб.). Вона не могла здержати сміху непереможного, п'яного, що клетотів у грудях (Коцюб.). Музика драгувала безсилі старечі ноги своєю непереможною, дикою силою (Л. Укр.). Вона іде! Непереможна сила мене примушує за нею простувати (Л. Укр.). Непереможні обставини (Рада). Непоборна завзятість (Н.-Лев.). Непоборні перепони (Павлик). Непоборні життєві обставини (Грінч.). Непоборний жах (Г. Григор.). Козацтво дихало необоримим духом руїни (Куліш). Нездоланний дух (Крим.)].

Неперерекаемость – незаперечність *и* (*зан.*) незаперечимість, безперечність (-ости).

Неперерекаемый – незаперечний *и* (*зан.*) незаперечимий, безперечний; *срв.* **Беспорный**. [Незаперечима правда (Франко). Це безперечна правда, безперечний факт (Київ)].

Неперерывка – безперервка, безперервна п'ятиденка, (*неделя*) безперервник, безперервний тиждень (-жня). [Цього року хлібозаготівний апарат працював, цілком зрозуміло, за безперервною (Безвірник 1930)]. *Наш завод перешёл на -ку* – наш завод перейшов на безперервну п'ятиденку (на безперервний тиждень), на нашому заводі запроваджений безперервник.

Неперервно, *нрч.* – безперервно; *срв.* **Непрестанно**.

Неперервность – безперервність, безперепинність (-ности); *срв.* **Непрестанность**.

Неперервный – безперервний, безперепинний, (*сплошной*) суцільний; *срв.* **Непрестанный**. *-ная величина* – величина неперервна. *-ная дробь* – дріб (*р.* дробу) ланцюговий (безперервний). *-ная линия* – лінія суцільна (неперервна). *-ная неделя* – безперервний тиждень (-жня), безперервник (-ка); *срв.* **Неперывка**.

Непрестанно, *нрч.* – безупинно, без упину, невинно, безнастанно, ненастанно, безустанно, безперестанно, без перестан(к)у, (*диал.*) безперестанці, безперестань, безпересталь, (*не успокаиваясь*) неу[в]гавно, безугавно, без угаву, негавуще, не вгаваючи, (*постоянно*) повсякчасно, по всяк час, раз-у-раз, раз-по-раз, (*реже*) раз поз раз. [У голові все: стук, стук, стук! – безупинно (Гр. Григор.). Індивідууми невинно і повсякчасно відмінюються (Грінч.). Круторогі, бедраті воли жують безустанно жуїку (Коцюб.). Обоє плакали безперестанно (Квітка). Музика безперестанно гриміла (Кирил.). Панні безперестанку реготалися (Н.-Лев.). Ходив по хаті, безперестану човгаючи (Н.-Лев.). Вода лилася безперестань (Комар). Косили безпересталь сім день (Мавжура). Вода раз-у-раз неугавно крапала краплями додолу (Грінч.). Струмък туркоче без угаву десь за кущем (Васильч.)].

Непрестанность – безупинність, невинність, безнастанність, ненастанність, безустанність, безперестанність; неу[в]гавність, безугавність негавущість; повсякчасність (-ости); *срв.* **Непрестанный**.

Непрестанный – безупинний, невинний, безнастанний, ненастанний, безустанний, безперестанний, (*немолчный*) неу[в]гавний, безугавний, негавущий, (*всегдашний*) повсякчасний, завсідній, разуразний; *срв.* **Безостановочный**. [Безупинне шукання людини (Крим.). У безупинній боротьбі (Пр. Правда). Гудіння робилося рівним, безупинним (Корол.). Я всю силу, що мав я і маю, на роботу невинную клав (Грінч.). А надворі, неначе потоп, – дощ невинний (Л. Укр.). Безнастанний біль (Київ). Ненастанні розмови (Франко). Ненастанний рух людей (Павлик). Безустанна війна (Куліш). Він аж зблід від безустанного зворушення (Коцюб.). Серед неугавної роботи (Грінч.). То до неба посилає гімни степ свої нічні – гармонійні, безугавні, невимовно чарівні (Чернявськ.). Тоді напала на мене туга ревная, невиспуща, негавуща (М. Вовч.). Україна колотиться негавущим колотом бунту (Куліш). Повсякчасне горе (Крим.)].

Непреткновенный – незблудний, без оґриху, негрішущий, безгрішний, чистий; *срв.*

Непорочный.

Непреувеличенный – неперебільшений, неприбільшений; (*без утрировки*) без пересади.

Непременный – неминущий, непропаций, тривкий, непорушний, навіки нерушний, перманентний. [Неминуще значення (Київ). Непропаща енергія (Корол.). Істотна його природа лишиться навіки нерушна (Крим.). Тривке значіння (Доман.)].

Неприборчивый – непопрятливий, неприбірливий; (*неряшливый*) неохайний, (*беспорядочный*) безладний. *-вый слуга* – непопрятливий служник.

Неприбыльной – неприбутковий.

Неприбыльный – незисківний, невігідний, (*неполезный*) некорисний.

Неприбытие – неприбуття (-ття). *-тие в суд* – неприбуття (нестання) до суду (на суд). [За нестання до суду (Ор. Левиц.)].

Неприветливо, *нрч.* – непривітно, непривітливо, (*неприятленно*) неприязно, неласкаво, неприхильно.

Непривітливость – непривітність, непривітливість, (*неприятность*) неприязність, неласкавість (-ости), неприхилля (-лля).

Непривітливий – непривітний, непривітливий (*неприятный*) неприязний, неласкавий, неприхильний. [Тільки всі вони якісь непривітні (Л. Укр.). Давіде, чого ти сьогодні такий непривітний? (Головка). День був сірий, холодний, непривітний (Крим.). Прощай, похмурий непривітний краю! (Вороний). Його неласкаві темні очі завжди так дивилися, мов-би він усю гнівався (Грінч.). Така вже в його неприхильна вдача (Звин.)]. **-вая** (*женщина*) – непривітниця.

Непривітний, см. **Непривітливий**.

Непривілейований – непривілейований, неупривілейований.

Непривлекательно, *нрч.* – непринадно, непривабно, непринадливо, непривабливо, нелюбо, (*не маня взора*) не на очі.

Непривлекательность – непринадність, непривабність, непринадливість, непривабливість, нелюбисть (-ости).

Непривлекательный – непринадний, непривабний, непринадливий, непривабливий, нелюбий, (такий), що не притягає (до себе), (*не манящий взора*) не на очі, (*невзрачный*) непоказний. [Для ока непринадний (Куліш). Розумова праця була мені зовсім нелюба (Крим.). Принесли свіженького хліба, але й він мені не на очі (Звин.). Така робота мене не притягала (Крим.)].

Непривыкльй – незвиклий, непривыкльй, незвичний, непривычньй, (*неосвоившийся*) непривычасьний, необыкльй; *срв.* **Непривычньй 1**.

Непривычка – незвичка, непривычасьність, (*диал.*) непривыченість, (-ности); *срв.*

Непривычность. **-ка** – в *работе помеха* – незвичка – в роботі перепона (завада).

Непривычность – 1) незвичність, незвиклість, незвичка, ненавиклість, непривычність, непривычасьність, (*диал.*) непривыченість до чого *и* що робити; 2) незвичайність, незвичність, непривычність (-ости). *Срв.* **Непривычньй**.

Непривычньй – 1) (*необыкльй*) незвичний, незвиклий, ненавикльй, непривычньй, непривычасьний, (*диал.*) непривычений до чого *и* що робити. [Писав хтось незвиклий писати (Л. Укр.). Незвикла до думок голова її якось недобре працювала (Коцюб.). Натужував свої непривычні очі (Франко)]; 2) незвичайний, незвичний, непривычньй; *срв.*

Необычньй. [Натомлений незвичною працею на паровозі (Микит.). Чулася сконфуженою непривычними для неї об'явами чулості і співчуття (Франко)].

Неприглядно, *нрч.* – непоказно, нечепурно, (*жалко*) мізерно, жалюгідно. [Вони живуть дуже нечепурно та неохайно (Звин.)].

Неприглядньй – непоказний, нечепурньй, (*жалкий*) мізерний, жалюгідний.

Непригнанньй – неприпасований, недопасований, неприлаштований, (*диал.*) непридертьй.

[Не можна цвяхами забивати непридерті дошки (Звин.)].

Непригода, см. **Негодь 1 и 2**.

Непригодность – непридатність, нездатність, (*ни к чему*) нездатність ні до чого *и* ні на що, нікчемність (-ости).

Непригодньй – непридатний, нездатний, негодящий, неспосібний до чого *и* на що; *срв.*

Негодньй 1. [Маніфест що? Тьху! Паперу клаптик непридатний (Ледянка). Ця дошка вже неспосібна (Звин.)]. **-ньй ни к чему** – ні до чого (ні на що) не здатний (не спосібний *и т. п.*), нікчемний, (*диал.*) нідоцогий, нікуди не судний; *срв.* **Ничтожньй 2**. [Зрадниці нікчемне життя (Грінч.). Нікуди не судний вдався хлопець (Липовеч.)].

Непригоже, *нрч.* – (*некрасиво, в прямом и перен. знач.*) негоже, негаразд, непригоже, (*не подобает*) не годиться, непристойно, незвичайно, неподоба; *срв.* **Неприлично**. [Негоже так чинити (Звин.). Ой негаразд запорожці, негаразд зробили (Пісня). Не годиться синові ляяти батька (Звин.)].

- Неприго́жество, Неприго́жестъ** – него́жість, неприго́жість, невродли́вість, нечепурні́сть, непоказні́сть (-ости).
- Неприго́жий** – 1) нега́рний, него́жий, неприго́жий, невродли́вий, нечепурни́й, непоказни́й; *срв.* **Некраси́вый, Некази́стый**. [Нега́рна дівчина (Полт.)]; 2) него́жий, неприго́жий, непристойни́й, незвичайни́й; *срв.* **Неприли́чный**.
- Непригото́вленный** – непригото́ваний, непригото́влений, ненагото́ваний, ненагото́влений, неві́готуваній, неві́готувлений, негото́вий, ненала́годжений. [Заста́в нас со́нних, негото́вих (Франко)].
- Неприе́млемо**, *нрч.* – неприйня́тно.
- Неприе́млемость** – неприйня́тність (-ости).
- Неприе́млемый** – неприйня́тний. [Це неприйня́тна гіпо́теза (Київ)].
- Непризна́ние** – 1) невизна́ння, (*обычно: непризна́тельность*) непризна́ння. [За невизна́ння власте́й його́ засла́но (Корол.)]; 2) (*неузна́ние*) не(в)пізна́ння.
- Непризна́нный** – 1) невизна́ний, (*обычно: не заслужи́вший призна́тельности*) непри́знаний. [Невизна́ний проро́к (Київ). Непризна́ні заслуги (Франко)]; 2) (*неузна́нный*) не(в)пізна́ний.
- Неприкладно́й** – неприкладни́й, незастосо́вний.
- Неприкла́дный** – 1) недоре́чний. **-ный пример** – недоре́чний при́клад; 2) безпри́кладний, небува́лий, нечу́ваний. **-ный случай** – нечу́ваний випадок.
- Неприкоснове́нно**, *нрч.* – непору́шно, неруши́мо, недоторка́нно, (*зап.*) недотика́льно. [Дру́га мо́ва держа́лася неруши́мо в те́мній простоті (Куліш)].
- Неприкоснове́нность** – 1) непору́шність, неруши́мість, недоторка́нність, (*зап.*) недотика́льність (-ости). [Недоторка́нності стату́ти хтось хо́че занести́ в наш край (Самійл.). Пра́во на недотика́льність (Доман.)]. **В -ти** – в непору́шності, в неруши́мості, непору́шно, неруши́мо; *срв.* **Неприкоснове́нно**; 2) (*непричастно́сть*) непри́четність (-ности).
- Неприкоснове́нный** – 1) непору́шний, неруши́мий, недоторка́нний, (*зап.*) недотика́льний. [Що ба́тьки кро́в'ю здобу́ли, те неруши́ме (Коцюб.)]. **Депутатская личность -на** – посольська о́соба недоторка́нна (*зап.* недотика́льна); 2) *к чему* – непри́четний до чо́го, чужий чо́му; *срв.* **Непричастный**. **-ный к делу** – непри́четний до спра́ви.
- Неприкра́шенный** – неприкра́шений, непідмальо́ваний, безокрасни́й. [З деся́точок про́стих, неприкра́шених істо́рій життя́ і горюва́ння сільсько́го (Куліш). Прихилі́те милости́ве у́хо до безокрасно́го опові́дання (Куліш)].
- Неприкры́тый** – неприкрити́й, відкрити́й; неокри́тий, неопові́тий; непричи́нений; незаслонений, незатулений, незахи́щений, беззахі́сний; неприхо́ваний; *срв.* **Прикры́тый** (*под Прикрыва́ть*). [Неприхо́вана знена́висть одбіла́сь на його́ обличчі (В. Підмог.)].
- Неприку́чливый** – ненабри́дливий, необри́дливий, недоку́чливий, недоку́чний, невкучни́й. **-вое дело** – необри́длива (недоку́члива) робо́та.
- Неприла́женный** – неприлашто́ваний, неприла́днаний *и* неприладо́ваний; *срв.* **Непри́гнанный**.
- Неприлега́ющий** – неприле́глий, неприле́жний до чо́го, несумі́жний, несусі́дній з чим.
- Неприлипчи́вый** – неприче́пливий, нечі́пкий, неприлипчастий, нелипки́й; незара́зливий. [Незара́злива хвороба́ (Лубенц.)].
- Неприли́чие** – 1) непристойні́сть, незвичайні́сть, него́жість, неподо́бність, (*непотребство*) непотребні́сть, (*срамота*) соромі́тність, соромі́сть, (*вульг.*) стра́мність (-ости); *срв.* **Срам**. [Дово́дять особисті раху́нки до справжньо́ї непристойно́сти (Грінч.)]; 2) (те,) що не лі́чить (не годі́ться), непристойні́сть, ненале́жність, непідхо́жість, неслу́шність (-ости) для ко́го, для чо́го. *Срв.* **Прили́чие**.
- Неприли́чно**, *нрч.* – 1) непристойно́, незвичайно́, него́же, неподо́бно; 2) (*сказ. безл. предл.*) непристойно́, не годі́ться, него́же, неподо́бно, неподо́ба, не лі́чить, не випада́є, (*диал.*) яковось, нечля́. [Із ста́ршими лю́дьми так балакати не годі́ться (Звин.). В неді́леньку при́йти

та до тебе негоже (Грінч. III). Неподоба дівці до козака та виходити (Пісня). Мені не випадає так казати (Волинь). І не хотілось-би йти в гості, та яковось, бач (Кобеляч.). За їх нечля навіть говорити з порядними людьми (Н.-Лев.).

Неприличность – 1) см. **Неприличие 1** и 2; 2) (*неприличное выражение, -ный поступок и т. п.*) непристойність (-ности), непристойний вислів (вираз), учинок и т. п. [Смакуючи говорять непристойності (Київ)].

Неприличный – 1) непристойний, незвичайний, негожий, неподобний, (*непотребный*) непотребний, (*срамной*) соромітний, сороміцький, соромний, стидний, (*вульг.*) страмний. [Це-ж усє слова непристойні (Крим.). Чути було голосні незвичайні речі (Грінч.). Лається неподобними словами (Мирг.). Ганьбив бридкими, соромітними словами рідного брата (Ор. Левиц.). Сороміцькі пісні співа (Квітка). Ті, для реального гешэфтсмана навіть соромні дурниці (Франко). Не слухайте, це стидна пісня (Звин.). -ное – незвичайне, непристойне (-ного), (*вульг.*) страмне (-ного) и т. п. [Та й дочитались-же до такого страмного (Основа 1862)]; 2) (*несоответственный*) непристойний кому, чому и для кого, для чого, непідхожий, неналежний, неслухний для кого, для чого.

Неприложимость – неприкладність, неприкладанність (-ности).

Неприложимый – неприкладний, неприкладаний до кого, до чого.

Неприманчивый – непривабливий, непринадливий, непривабний, непринадний; *срв.*

Непривлекательный.

Неприменимость – непристосовність, незастосовність, непридатність, нездатність (-ности) до чого.

Неприменимый – непристосовний, незастосовний, непридатний, нездатний до чого; *срв.*

Неприложимый, Непригодный. -мое *сравнение* – непридатне (непристосовне) порівняння.

Неприменяемый – неприкладаний, непристосовуваний, (*неупотребляемый*) невживаний.

Неприметливый – некмітливий.

Неприметно, *нрч.* – непомітно, не знати, (*пров.*) невзамітку, невзаміту, невгадно, незавважно. [Дітей невгадно в хаті (Сл. Гр.). Тут і незавважно, що їдеш над безоднею (Свиди.).]

Неприметный – непомітний.

Непримиренность – непогодженість, непоєднаність; непоміреність (-ости).

Непримиренный – непогоджений, непоєднаний; непомірений з ким, з чим. [Однаково справедливим бути до обох непогоджених (Грінч.).]

Непримиримо, *нрч.* – непримиренно, непримиримо, непримірно; запекло; *срв.*

Непримиримый. [У мене ці слова ідуть урзтїч і ставляться, як два мечі на герці, одно напроти одного, так гостро, непримиренно (Л. Укр.).]

Непримиримость – непримиренність, непримиримість, непримірність, (*закоренелость*) запеклість (-ости).

Непримиримый – непримиренний, непримиримий, непримірний, (*закоренелый*) запеклий.

[Вказівки природничих наук перебувають у непримиренній ворожнечі з усякими релігійними (Азб. Комун.). Зробишся непримиренною, – сама своє життя отруїш (Кониськ.). Б'ють на нас і явно й тайно вороги непримиримі (Франко). Запеклий ворог фальшивої морали (Київ)].

Непримирительный – непримірний; непримірливий, незгодливий; *срв.*

Примирительный. -ный *нрав* – непримірлива вдача.

Неприноровленный – непринатурений, неприладнований и неприладнаний, неприпасований, неприлаштований, непристосований; незастосований.

Непринужденно, *нрч.* – 1) невимушено, несилувано, (*естественно*) природн(ь)о, натурально, (*свободно*) вільно, (*развязно*) сміливо, (*просто*) просто; 2) (*не путём принуждения*) не з примусу, не примусом, не силою.

Непринужденность – 1) невимушеність, несилуваність; природність, натуральність;

вільність; сміливість (-ости); 2) непримущеність, незмущеність, неприсилуваність, неприневоленість, незневоленість (-ности). *Срв. Непринуждённый.*

Непринуждённый – 1) невимушений, несилюваний, (*естественный*) природни[і]й, натуральний, (*свободный*) вільний, (*развязный*) сміливий, (*простой*) простий. [Розмова була жвава, весела, несилювана (Н.-Лев.). Підбавляв чималу дозу неввічливости, грубости та сміливого тону (Крим.)]. **-ные манеры, -ное обращение** – невимушені манери, невимушене (просто) поводження; 2) непримущений, незмущений, неприсилуваний, неприневолений, незневолений до чого.

Непринятие – неприйняття (-ття).

Непринято, *нрч.* – непри(й)нято; незвичайно, незаведено, (*неупотребительно*) невживано. **-то у нас так обращаться** – незвичайно (нема звичаю) в нас так поводитись, в нас так не поводяться.

Непринятый – непри(й)нятий; незвичайний, незаведений, невживаний.

Неприобщённый – неприлущений, недолущений, неприсданий. **-ный к делу** – неприлущений до справи.

Неприобъклый – незвіклий, непривіклий, ненавіклий; *срв. Непривычный 1.*

Неприрождённый – неприроджений, невроджений, неприроджений, неприродни[і]й.

Неприручаемый – неосвоюваний; неосвійний, неприручний.

Неприручённый – неосвоєний, неprisвоєний, неприручений, дикий.

Неприсоединение – неприєднання, *неоконч.* неприєднування.

Неприспособленный – неприладнений, непристосований; *срв. Неприлаженный. -ный к борьбе* – непристосований до боротьби.

Непристойность – непристойність (-ности); *срв. Неприличность 1 и 2.*

Непристойный – непристойний; *срв. Неприличный 1 и 2.*

Непристрастный – несторонничий, (*реже*) несторонницький, (*беспристрастный*) безсторонній, (*объективный*) об'єктивний.

Неприступа – неприступа, недоторка (*общ. р.*), недоторканий (-ного), недоторкана (-ної).

Неприступно, *нрч.* – неприступно, недоступно; (*надменно*) гордо, гордовито. [Мріє здалека моїм очам так неприступно, як і ті гори, що я на їх лиш мрією літаю (Л. Укр.)].

Неприступность – неприступність, недоступність; (*надменность*) гордість, гордовитість (-ости). [В неприступності суворій (Чупр.)].

Неприступный – неприступний, недоступний; (*надменный*) гордий, гордовитий.

[Неприступна панна сама запобігла Четвертинського (Сторож.). Неприступні, величезним камінням завалені дєбри (Франко). Недоступний, колючий, немов колючкі ті тернові (Франко)].

Неприсутственный – неурядовий, неслужбовий, (*праздничный*) святний, святковий, вільний від праці, неробітний. **-ный день, -ное время** – неурядовий (неслужбовий, святковий, вільний від уряду (від урядування)) день, час. **-ное место** – неурядове місце, неурядова установа.

Неприсутствующий – 1) *нрч.* – неprisутній, відсутній; 2) *сщ.* – неprisутній (-нього), неучасник (-ка).

Непритворно, *нрч.* – невдавано, невдано, непідроблено, (*искренно*) щіро, правдіво. [Він зовсім щіро забував, що працюючи для дітей, він завсігди мав їх за тягар (Крим.). Плакали вони гірко й правдіво (Яворн.)].

Непритворный – 1) невдаваний, невданий, непідроблений, (*искренний*) щірий, правдивий. [Скрикнула з невданою прикрістю в голосі (Франко). З непідробленим здивуванням запитався він (Крим.)]; 2) ненавішений, (*специальнее*) засувний, заставний, спускний, підносний. **-ная дверь** – засувні *и т. п.* двері.

Непритёртый – непритертий. **-тая пробка** – непритерта затичка, -тий корок.

- Непритѣсанный** – непритѣсаний; см. *ещѣ* **Непригнанный**.
- Непритомный** – неприсутній, відсутній, (*непричастный*) непричѣтний, (*посторонний*) сторонній.
- Непритомчивый** – непритомливий, невтомний, що не знає втоми (не пристає), (*специальнее*) везучий. [Коби́ла, хоч і шкапува́та, та протѣ везуча (Ніженщ.)].
- Непритуплённость** – непритупленість *и* непритупіння (-ння); свіжість, го́стрість (-ости).
- Непритуплённый** – непритуплений; свіжий, го́стрый. **-ное восприятие** – свіже (го́стре сприймання (*оконч.* сприйняття)).
- Непритязательный** – невибагливий, невимогливий; непретенсійний, непретенціозний, безпретенсійний. [Невибаглива публіка (Крим.). Непретенсійний тон (Маковей). Безпретенсійні оповідання (Дорошкев.)].
- Непритянутый** – непритягнений, непритягнутий. **Держать, висеть -тым** – держати, висіти на-ослаб(і).
- Неприукрашенный** – неприкрашений, (*подлинный*) щірий, щирісінький. [Неприкрашена правда (Київ)].
- Неприучённый** – непривчений, незучений, непризвичаєний, напринатурений до чо́го. [Діти виростають непризвичаєними змалку до боротьби (Наш)].
- Неприхотливый** – невігадливий, невибагливий, непримхливий, невередливий; (*незатейливый*) нехимёрний, простий, простенький (собі), безпретенсійний; *срв.* **Непритязательный**.
- Непричастность** – непричѣтність (-ности).
- Непричастный** – 1) *прлг.* – непричѣтний до чо́го. [Він до вбивства непричѣтний (Л. Укр.)]. **Оставаться -ным** – zostаватися (лишатися) непричѣтним (збоку, убоці, набоці), не брати участі; 2) *сщ.* – непричѣтний (-ного). [Вони сами крали, а возили сюди непричѣтні (Міющ.)].
- Непричёсанный** – незачѣсаний, непричѣсаний, нечѣсаний. [У двѣрі кабінѣту заглянула непричѣсана Мар'я (Ле)].
- Непричитающийся** – неналежний кому́. [Неналежні йому́ сума́ (Київ)].
- Неприятно**, *прч.* – неприязно, неласкаво, неприхильно, нелюбо, (*враждебно*) вороже. [Неприятно поведився ти, згорда (А. Укр.). «Хіба я вмліваю?» – неласкаво огризнувся я (Крим.). «Чо́го-ж то так?» – спита́в неприхильно Дени́с (Грінч.). Увіходить Васи́ль, почоломкався з Грищенком, а на Оленку тільки нелюбо так глянув (Тесл.)]. **Смотреть -но** – неприязно (неприхильно, неласкаво) дивитися, (*образно*) дивитися зашморгом (сторч, зізом, кривім оком), (*коситься*) бочитися; *срв.* **II. Коситься 1**. [Дивиться сторч (Тесл.). І ко́со, зашморгом дивись (Котл.). Бочиться на мене, як би-м йому́ ма́му зарі́зав (Франко)].
- Неприятность** – неприязність, неласкавість, неприхильність, неприхилля (-лля), (*враждебность*), ворожість (-ости), ворожнеча. [Розставляє свої сільця чиясь підступна ворожнеча (Крим.)].
- Неприятный** – неприязний, неласкавий, неприхильний, нелюбий, (*враждебный*) ворожий. [Де вона й уроділася така неприязна? (М. Вовч.). – «Ач, гладуха – трясѣ салом!» – провѣдила вона ковалиху неприязною думкою (Коцюб.)]. **Питать -ные чувства к кому** – мати неприязні (неприхильні, неласкаві) почуття, мати неприхильність до ко́го і прѣти ко́го, (*образно*) важким духом дихати, пѣклом дихати на ко́го, лихої во́лі бу́ти на ко́го.
- Неприятнь** – неприязнь (-ни), неласка, нелюбов (-бови), неприхилля (-лля), неприхильність (-ности). [Неба́вом почув я ту неприязнь (Франко). Нелюбов і погорда прѣти поляків (Крим.)].
- Неприятелев** – неприяте́лів, супрѣтивників, кривдників, напасників, ворогів (-ова, -ове).
- Неприятельшка** – неприяте́люжка, неприяте́льщина, аби-який (поганенький, дрібний) ворог.
- Неприятель** – 1) неприяте́ль (-теля), супрѣтивник, (*обидчик*) кривдник, напасник, (*враг*)

ворог, ум. воріженько; *срв.* **Недруг**. [Не так тії ворогі, як добрії люди (Шевч.). Щоб було так важко противникам, ненависникам і усім ворогам моїм (Чуб. I)]; 2) неохочий, неголінний до чого, що не має охоти до чого, що має відразу до чого, неприхильник чому. *Он -тель книге, печатному слову* – він не охочий (не має охоти) до книжки, до друкованого слова, він книжці неприхильник (не(с)прияє); 3) (*внешн. враг*) неприятель, ворог. [Боронити нас від неприятеля (Квітка). Страшенна сила неприятеля (Куліш)]. **-тель дрогнул** – ворог похитнувся (подався). **-тель налегает** – ворог налягає (натискає).

Неприятельница – неприятелька, (*реже*) ворогиня, (*зап.*) ворожиця, (*обидчица*) кривдниця, напасниця.

Неприятельницын – неприятельчин, кривдничин, напасничин (-на, -не).

Неприятельски, *нрч.* – по-неприятельському, по-кривдницькому, по-напасницькому, вороже.

Неприятельский – неприятельський, кривдницький, напасницький, ворожий. [Суспільність і їхня сім'я – це ніби два ворожі табори (Крим.). І никнуть ворожі сили (Грінч.)]. *У друга тить воду лучше -кого меду* – краще у друга напиться води, ніж попивати ворожі меди.

Неприятельствовать кому – ворогувати з ким, бути неприємцем (ворогом) з ким, (*неблагоприятствовать*) не(с)приятити кому, не приятити добра кому.

Неприятно, *нрч.* – неприємно, нелюбо, неміло, прикро; (*досадно*) досадно; (*противно*) противно. [Він почував себе дуже неприємно (Полт.). Повз церкву як проходив, неприємно вразило Давида: пахло фарбою свіжою (Головка). Нелюбо й болуче було мені подивитися на того бідолаха (Крим.). Нелюбо вразило душу (Крим.). Може вам і прикро буде слухати те, що почуєте (Кониськ.). Прикро стало мені (Лохвич.). «А тобі що, прикро?» – «Ну, та все ж неприємно!» (Франко). Вона помітила, що йому це прикро (Грінч.). Нема в їх нічого того, що часом так прикро вражає в деяких людей (О. Пчілка) Дзвінок прикро вдарив його по напружених нервах (Коцюб.)].

Неприятность – 1) неприємність, прикрість (-ости). [Доніси були причиною великих неприємностей для його (Доман.). Сором перед тією півсотною культурних людей, що через його відсутність зазнали таких неприємностей (Ле). Йому трапилася прикрість (Грінч.). Тоді-б я була не дочекалася ніяких прикростей од вас (Крим.)]. *Причиняють, причинить -ность* – робити (чинити), зробити (вчинити) неприємність (прикрість), (*образно*) підвезти веза (візка) кому. [Не роби прикрости (Волинь). Заборона бавитися з селянськими дівчатами драгувала Яринку, робила їй навіть прикрість (Коцюб.). Я знаю, хто підвіз візка! (Мирний)]. *Нажить -ность (беду)* – набратися прикрости (прикростей, неприємности, неприємностей, лиха), (*испытать*) зазнати прикрости; *срв.* **Наживать 1 (-жить беду)**; 2) неприємність, нелюбість, немілість, прикрість, досадність (-ости). **-ность положения усилилась** – неприємність становища погіршала (збільшилася), становище сприкрішало. **-ность его обращения известна** – неприємність (неприятність) його поводження відома.

Неприятный – неприємний, нелюбий, немілий, прикрый, (*досадный*) досадний; (*противный*) противний. [Саїд розумів, що в Намангані коїться щось неприємне, несподіване (Ле). Трапилася йому неприємна історія (Київ). Запанувало між ними нелюбе мовчання (Крим.). Прикрі, погані слова (Н.-Лев.). Мені не прикрый зміст його промови, лиш спосіб (Куліш). Засміялася своїм прикрим сміхом (Л. Укр.). Я почув навіть прикрый холодок у лікті (Коцюб.). Прикрый дух (Київ). Мене гризла прикра думка (Крим.). Я не хотів нічого прикрого сказати (Звин.). Досадні звістки (Грінч. III). Противна, як старцеві гривня (Номис)]. **-ный вкус** – неприємний смак, несмак (-ку). *Сделать -ным (немым)* – зробити неприємним, сприкрити, знемилити. [Світ мені знемилити (Г. Барв.)]. *Сделаться, стать -ным* – зробитися (стати) неприємним (немилым, нелюбим, прикрим), сприкрити, сприкритися, знемилити, знемилитися. [Сам змучився і людям прикрый став (Крим.). Германові сприкрилося те ремесло (Франко)]. *Этот человек мне -тен* – ця людина мені неприємна (немила, нелюба, прикра, противна).

Неприятство, см. **Неприятнь**.

Неприятствовать – неприхильно ставитися до ко́го, до чо́го, не(с)приятити ко́му, чо́му.

Непробель – недобіл (-лу). *Воск -бель* – віск-недобіл.

Непробитый – непробитий, цілий.

Непробуд – непробуда, соня (*общ. р.*), сонько, сплюх (-ха, *м. р.*); лёжень (-жня), лежебока, полейай; *срв. Лежебок*.

Непробудно, *нрч.* – непробудно, безпробудно, безпросипно, незбудно, непробудимо.

Непробудность – непробудність, безпробудність, безпросипність, незбудність, непробудимість (-ости).

Непробудный – непробудний, безпробудний, безпросипний, незбудний, непробудимий.

[Опочивав сном тихим, безпробудним (Куліш). В непробудимому Китаї (Шевч.)]. **-ный пьяница** – безпросипний (непросипущий, мертвий, заливний) п'яниця. **-ный сон (летаргия)** – летаргія, обмирання. **-ный сон (смерть)** – непробудний (вічний) сон. [Заснув вічним сном (Полт.)].

Неповар – недовар (-ру); недогарт (-ту). *Мясо жёстко от -ру* – м'ясо тверде, бо недоварене (через недовар). **-вар железа** – недогарт заліза.

Неповарок – недоварок (-рку), недоварки (-ків). **-ком кормить** – годувати недоварками.

Непроверенный – неперевірений, невивірений, незвірений, (*на весах ещё*) невіважений. [Тягарці без штампа, невіважені (Звин.)].

Непровётренный – непровітрений, невивітрений.

Непровешенный – 1) вірно (точно) зважений; 2) недоважений; 3) невивірений (вискóm); 4) непров'ялений. *Срв. Провешенный (под Провешивать, провесить)*; 5) невитичений; *срв. Провешенный (под Провешивать, провешить)*.

Непроводник – непровідник (-ка). **-ник тепла, электричества** – непровідник тепла, електрики.

Непроводящий – непровідний.

Неповорный – немоторний, неметкий, неповорний, (*нескорый*) нешвидкий, непрудкий, (*медлительный*) повільний, забарливий, (*вялый*) млявий, (*о жив. суц. ещё*) покволий, (*пров.*) мних[к]уватий, лемехуватий, немний. [Серед дітей він несмілий і неповорний (Франко). Мникуватий дуже (Борзенц.)].

Непроглаженный – 1) невіпрасуваний, непрасований. [Непрасовані сорочки (Київ)]; 2) невігладжений. [Невігладжений стиль (Київ)].

Непроглядный – непроглядний, невідний, непрозорий, безпросвітни[і]й. [З-за високих непроглядних борів (Васильч.). У непроглядній темряві спинивсь (Ле). В безберезнім непрозорім тумані (Франко). Усе поринуло в сірому, холодному, безпросвітньому для очей тумані (Корол.)]. **-ная ночь** – ніч темная (невидная), (*хоть глаз выколи*) безока ніч. [Ніч темная і невидная (Рудан.). В довгу, темную нічку невидну (Л. Укр.). В безоку ніч, в незвичну пору (Куліш)]. **-ная тьма, -ный мрак** – непроглядна темрява, теменна темрява (Федьк.), непроглядний морок.

Непродажный – непродажни[і]й. **-ный человек** – непродажна людина.

Непродолжительно, *нрч.* – недовго, недовгочасно, нетривало, недовготривало.

Непродолжительность – недовгість, недовгочасність, непротижність, нетривалість, недовготривалість (-ости).

Непродолжительный – недовгий, недовгочасний, непротижний, нетривалий, недовготривалий, короткий. [Тепла й непротижна зима (Звин.). Короткі зустрічі (Грінч.)]. **В -ном времени** – не в довгім часі, незабаром, небавом, невзабарі, недовзі, незадовго; *срв.*

Вскоре.

Непродор – непролаз (-зу), непродра (-ри), (*чаща*) гущина, гущавник (-ку), хаші, (дебри) нетрі (-ів).

- Непродорный** – непролазний, непродерний, густий. **-ный лес, -ные трущобы** – непролазний (непродерний, непроглядний) ліс, непрохідний гущавник; *срв.* **Непродор, Чаша.**
- Непродуктивно**, *нрч.* – непродуктивно, неплідно.
- Непродуктивный** – непродуктивний, неплідний. [Непродуктивна праця (Київ)].
- Непродуманный** – непродуманий, необміркований, недодуманий (до кінця). [Непродумані поклики (Рада). Необміркований висновок (Київ). Шкода було покидати щось необмірковане, недодуману до кінця думку (В. Підмог.).]
- Непроездной** – непереїзний, непроїзний. **-ной проулок** – глухий (сліпий) завулок (-лка); *срв.* **Тупик.** *Зимник у нас летом -ной*, – *летником ездим* – у нас зимняк улітку непереїзний (непроїзний), – їздимо літняком.
- Непроездный, Непроезжий** – непроїзний. **-ная грязь** – непроїзне (невилазне) багно (болото). **-ная дорога** – непроїзна (*о зимн. пути*: забита) дорога.
- Непроем** – непрострім (-рому), непрокіл (-колу).
- Непрожаренный** – не випечений, не пропечений, не висмажений, не просмажений, (*недожаренный*) недопечений, недосмажений.
- Непрожжёванный** – не пережований, нерозжований.
- Непрозрачность** – непрозорість, непрозо[і]рність, непрозі[о]рчастість (-ости).
- Непрозрачный** – непрозорий, непрозо[і]рний, непрозі[о]рчастий. [Крізь тьму непрозору скрізь зазирайте (Кулик)].
- Непроизводительно**, *нрч.* – непродуктивно, неплідно; непродукційно, невиробно; недоцільно; *срв.* **Непроизводительный.** [Гулящий час гине дуже непродуктивно (Грінч.).] **-но тратит, расходовать** – непродуктивно (недоцільно) витрачати, марнувати. **-но проводит время** – марно гаяти (гайнувати) час.
- Непроизводительность** – непродуктивність; непродукційність; недоцільність (-ности); *срв.* **Непроизводительный.**
- Непроизводительный** – (*непродуктивный*) непродуктивний; (*непроизводящий*) непродукційний, нетворчий, невиробний; (*нецелесообразный*) недоцільний. **-ная трата, -ное расходование времени, энергии** – непродуктивна (недоцільна) витрата часу, енергії (сили), марнування часу, енергії.
- Непроизводственный** – невиробничий, непродукційний.
- Непроизвольно**, *нрч.* – мимохіть, мимоволі, мимовільно, несамохіть. [Мимоволі смієшся (Звин.). І я один, без тями, мимохіть, немов затерплий весь, іду байдужно (Вороний)].
- Непроизвольный** – мимовільний, несамовільний, несамохітний. [Мимовільне, важке зідхання злетіло з Германових грудей (Франко). Професор з мимовільним усміхом виписав цю тираду (Крим.).] **-ное движение** – мимовільний рух.
- Неприносимый** – невимовлюваний, непроказуваний; *срв.* **Неудобноприносимый.**
- Непрок** (*м. р.*), **Непрока** (*общ. р.*) – непутній, безпутній (-нього), непутня, безпутня (-ньої), гулящий (-того), гуляща (-щої), гультяй (-тяя, *м. р.*), мандрьоха, повія (*ж. р.*); *срв.* **Непутёвый.**
- Непрокипяченный** – непрокипільний, непрокиплений; (*о молоке ещё*) не(с)парений, (*о воде ещё*) непереварений. [Йому неспарене молоко вадить (Звин.).]
- Непрокислый, Непрокисший** – непрокислий, невокислий, непроквасілий, несквашений.
- Непрокопченный** – непрокопчений, непрокурений, непродимлений.
- Непролазный** – непролазний, невилазний. [З комишів непролазних (Коцюб.). Невилазна борода (Микит.).]
- Непролетарский** – непролетарський. **-го происхождения** – непролетарського походження (роду).
- Непромах, Непромаш** – не дурень, не в тім'я бітий. *Он парень -мах* – він хлопець не

дурень, він маху не дасть, він хлопець не в тім'я бітий, з його добрий митець; *срв.* **Ловкач.**
Он выпить -мах – він випити не дурень; він (не п'ють) не проливає.

Непромашний – нехибний, влучний, цілкий, цільний; *срв.* **Меткий. -ний выстрел** – нехибний (влучний) (по)стріл.

Непромет – обережний, обачний (-ного); *срв.* **Непромах.**

Непромок, Непромока, см. Непромокашка 1.

Непромокаемость – непромокальність (-ности).

Непромокаемый – непромокальний, непромокний. [Чоботи були зовсім непромокальні (В. Підмог.).] *-мый суб'єкт* – недошкулений (товстошкурий, *шутл.* непромокний) суб'єкт, непромока (*общ. р.*), суб'єкт, що його нічим не діймеш (не дошкулиш).

Непромокашка – 1) (*ткань*) непромоканка, непромокайка; 2) (*плащ*) непромокайка, непромокальний плащ, непромокачка (Звин.).

Непромышленный – непромисловий.

Непроницаемость – непроякність, непроякність (-ости); *см.* **Непроницаемость и Непромокаемость.**

Непроницаемый – непроякний, непрояклий; *см.* **Непроницаемый и Непромокаемый.**

Непроницаемость – 1) непроникливість, непроникненність, непропускарність, непропускарність (-ости); 2) незбагненність, непрозорність (-ности). *Срв.* **Непроницаемый.**

Непроницаемый – 1) непроникливий, непроникнений, непропускарний, непропускарний. [Вода затримується на непроникливих скелях (Тутк.). Він має силу, щоб бути непроникненим для всіх очей (В. Підмог.). Стінки в ямах треба робити непропускарні (Київ). Вода, що спинилася на непропускарній верстві, звється ґрунтовою (Герин.); 2) незбагнений, непрозорний; *срв.* **Непостижимый. -мая тайна** – незбагнена (непрозорна) таємниця.

Непроноза, см. Непроем.

Непропёка – непропечене, невпечене, невипечене, недопечене (-ного); (*вязкий, сыроватый хлеб*) глевт'як (-ка).

Непропётый – неспіваний, невіспіваний. [Невіспівані пісні (Франко)].

Непропечённый – непропечений, невпечений, невипечений, недопечений; (*вязкий, сыроватый*) глевкий.

Непрописа́ние – непрописа́ння, незаписа́ння; *срв.* **Непрописа́ние.**

Непрописанный – непрописаний, незаписаний, ненаписаний.

Непрописа́ние – непропис, незапис (-су); *срв.* **Непрописа́ние, Непрописа́ние.** *За -ку жильцов полагается штраф* – за непропис пожитців належить (беруть) штраф (пеню).

Непрописа́ние – непрописування, незаписування; *срв.* **Непрописа́ние.**

Непропита́нный – ненасичений, ненапошений, непересяклий чим.

Непропорциона́льно, нарч. – непропорційно.

Непропорциона́льность – непропорційність (-ности).

Непропорциона́льный – непропорційний.

Непропу́ск – 1) непропуск, неперепуск (-ку), затримка. *Для -ка* – щоб не пустити, щоб затримати; 2) *см.* **Застава 2**; 3) *см.* **Перека́т 2.**

Непропуска́ющий, см. Непроницаемый 1, Непроницаемый.

Непрорабо́танный – неопрацьований. *-ные тезисы* – неопрацьовані тези.

Непросвещё́нность – неосвіченість, непросвіченість, неосвіта, (*перен.*) незрячість (-ости) темнота. [В неї всенька провина – її темнота, несвідомість та неосвіта (Крим.).]

Непросвещё́нный – неосвічений, непросвічений, (*перен.*) незрячий, темний. [Тут бачив Україну темну й неосвічену (Крим.). Ми й просвічених умієм просвічати (Самійл.). Шкуру дерете з братів незрячих, гречкосіїв (Шевч.). Ми темні люди, – то як у лісі (М. Вовч.).]

Непросе́янный – непросіяний, непересіяний.

- Непрослежѣнный** – непростежений, недостежений, непростіджений, непростілкований.
- Непросмолѣнный** – непросмолений, незасмолений, невисмолений.
- Непросмѳтренный** – непереглянутий.
- Непросо́хший** – непросо́хлий, (*неподсохший*) непроти́ряхлий, нестри́яхлий. [Непроти́ряхлий шлях (Брацл.). Сховала до шу́хляди нестри́яхлого рушника (Звин.)].
- Непросро́ченный** – непростро́чений, незада́внений, непереда́внений. [Непереда́внені права́ (Франко)].
- Непростительно**, *нрч.* – непростѣнно, непрості́мо, непроти́бно. [Всі латинці непростѣнно грішні перед людьмі (Куліш). Непрості́мо кѣпські вірші (Л. Укр.)].
- Непростительный** – непростѣнний, непрості́мий, непроти́бний. [Непростѣнна кривда (Грінч.). Непрості́ма гидѳта (Крим.)]. **-ный поступок** – непростѣнний учи́нок.
- Непросто**, *нрч.* – непроти́сто, не по-просто, не по-просто́му.
- Непросто́й** – непроти́стий, незвичайний.
- Непростра́нный** – непроти́сторий; неширо́кий, неширокомо́вний, коро́ткий, коротѣнький, (*сжатый*) стислий. **-ное изложение** – неширокомо́вний (стислий) ви́клад. **-ная речь** – неширо́ка (коро́тенька, стисла) (про)мо́ва.
- Непросы́пный** – безпроси́пний, (*усилит.*) непроти́сипу́щий, непроти́сипѣнний; *см. ещѣ*
- Непробу́дный**. **-ная соня** – безпроси́пна со́ня, безпроси́пний сонько (сплюх).
- Непрося**, *нрч.* – не спита́вши(сь) *и* не пита́ючись, без до́зволу.
- Непроти́тка** – 1) (*вода, река*) не́теч (-чи), не́теча; 2) (*бумага*) непроти́мока́льний папі́р (-пе́ру).
- Непроти́вление** – непроти́влення чо́му. [Непроти́влення злу (Виннич.)].
- Непроти́вный** – 1) непроти́вний, несупроти́вний; 2) негідкий, неогідний, небри́дкий, неосору́жний. *Срв. Проти́вный.*
- Непроти́ск** – густи́й тиск (-ку), сильна́ тісно́та, (*шутл.*) чо́ртів тиск, бісова тісно́та. [І па́нства чо́ртів тиск (Греб.)].
- Непроти́орѣнный** – непроти́орѳваний, невто́рѳваний, непроти́орѳтий, непроти́битий, непроти́птаний, невто́птаний; *срв. Проти́орѣнный* (*под Проти́аривать*).
- Непроти́очный** – нетеку́чий, небі́гучий, незбі́гущий, непливучий. **-ная вода** – нетеку́ча вода́, не́теч (-чи), не́теча, незбі́гуща вода́; вода́, що не збіга́є (Звин.); *срв. Проти́тка.*
- Непроти́оциона́л, -льный** – непроти́оциона́л, непроти́оциона́льний, непроти́оцисі́йний.
- Непроти́оциро́ванный** – непроти́оциро́ваний, непроти́оциді́жений, непроти́оцифі́льтро́ваний, непроти́оциці́джений.
- Непроти́оцимость** – непроти́оциді́ність, непроти́оцихі́дність; (*непроти́оцидность*) непроти́оцихі́жість; (*непроти́оцилазность*) непроти́оцила́зність, непроти́оцила́зність (-ности). *По -ти* – через непроти́оциді́ність.
- Непроти́оцимый** – непроти́оциді́нний, непроти́оцихі́дний; (*непроти́оцидный*) непроти́оцихі́жий; (*непроти́оцилазный*) непроти́оцила́зний, непроти́оцила́зний. [На звалищах росли непроти́оциді́ні ха́щі (Маковей). Доро́ги були більшу́ частину ро́ку непроти́оциді́ні (Павлик). Між непроти́оциді́ними боло́тами заці́лили де-не-де́ стоянки й майстерні доісторично́ї лю́дини (Тутк.). Довело́ся пересі́кти впо́перек го́стру непроти́оциді́нну скѣлю (Ле). Непроти́оциді́ні го́ри (Франко). Непроти́оцила́зне боло́то (Київщ.). Живѣ орангу́тан по густи́х, непроти́оцилазних лі́сах (Троян.)]. **-мый дурак, -мая дура** – непроти́орѣнний (несосві́тенний) ду́рень, непроти́орѣнна (несосві́тенна) ду́рка; дурний, дурна́, як пень (як коло́да, як сту́па).
- Непроти́оцино́й** – непроти́оцихі́дний, непроти́оциді́нний. **-но́й дво́р, -ная ко́мната** – непроти́оцихі́дний двір, непроти́оциді́на (непроти́оциді́на) кімна́та (ха́та). **-но́й переу́лок** – слі́пий (глухий, непроти́оцизі́нний, безвихі́дний) заву́лок; *срв. Тупи́к.*
- Непроти́оцидный, см. Проти́оцидый.**
- Непроти́оцидо́ль** – непроти́оцихі́ди (-ходи), непроти́оциді́на місці́на, непроти́оциді́не місце, (*специальнее: чаща*) не́трі, ха́щі (-ів), (*болота*) ба́гнища (-нищ).
- Непроти́оцитаный** – непроти́оцитаний, непроти́оцичитаний, (*из-за трудности*) непроти́оцичитаний,

невідчитаний. [Ще *и* досі невідчитані тексти (Крим.)].

Непрочно, *нрч.* – неміцно, некріпко, нетривало, нетривко; нестало; *срв.* **Непрóчний**.

Непрóчность – неміцність, некріпкість, нетривалість, нетривкість; несталість (-ости); *срв.* **Непрóчный**.

Непрóчный – неміцний, некріпкий, нетривалий, нетривкий, (*непостоянный*) несталий, (*плохой*) лихий, ледачий, недобротний. [Наслідування «Утопії» Томаса Мора, якщо й мали часами успіх, то дуже нетривкий (Н. Громада). Нетривкі форми життя (Гр. Думка). З нетривалого сукна (Діло). А яке-ж ледаче, так і тягнеться за пальцями, так і лізе! (*о ткани*) (Свидн.)].

Непрóчь, *нрч.* – не від того, не проти того; *срв.* **Не прочь** (*под Прочь 2*). *Я от доброго дела - прочь* – я не від доброго діла (вчинку). *И я непрóчь бы там побывать* – і я не від того, щоб там побувати. *Он -прóчь выпить* – він не від того, щоб випити; він чарці не ворог, він чарки не цурається (не проливає).

Непрошенный – 1) (*незванный*) непрошений, непроханий, некліканий, незваний. [Прийшли непрохані, пішли недякувані (Приказка). Непроханий гість гірше як татарин (Приказка). Там, де власні чоловіки бувають непроханими гістьми (Ле). Незваному гостю місце за дверима (Приказка)]; 2) (*без припросу*) непроханий, непрошений. [Гусари, непрохані, самі наливали горілку й пили (Н.-Лев.)].

Непрóща – 1) (*о положении*) непростення (-ння); 2) (*о человеке*) немилосерд(н)ий, злопам'ятущий, злопомний, лихопомний (-ого), немилосерд(н)а, злопам'ятуща, злопомна, лихопомна (-ої), немилосердна (злопомна, лихопомна) людина.

Непростѐн(н)ый – непростенний, непростимий, непростачний, невідпущенний. [Непростенний гріх (Вовчанц.). Щоб твоя кість непростенна була! (Номис)].

Непрóявь – диво, чудо, дивовижа; *срв.* **Невидаль**.

Непруда – незагать (-ти).

Непря, Непрядоха, *см.* **Непряха**.

Непрямой – непрягий, непростий; (*неискренний*) нещирий, непрямодушний, криводушний.

Непряха – непряха; недбаха, недбалиця; *срв.* **Нерадивица**.

Нептунизм, Нептунист – нептунізм (-му), нептуніст (-та).

Нептунический – нептунічний.

Непустячный – непустяковинний, непустий, не аби-який, (*фам.*) небайдуженький, (*значительный*) значний, важливий. **-ное событие** – не дрібна (не аби-яка, значна) подія.

Непутевой, см. **Непутѐвый**.

Непутѐвый – непутній, непутящий, ледачий, (*беспутный*) безпутній. [Що-ж він, когó чужого взявся проводити, когó непутнього? (Мирний). Нехай, кажуть, гине ледача дитина, коли не зуміла себе шанувати (Шевч.). Такому молодому, як ти, воно не пристало-б те робити, що другі безпутні заводять Мирний]. **-вая женщина** – непутяща жінка; *см.* **ещѐ Потаскуха**. **-вый человек** – непутяща людина, безпутник, гультай (-тяя); *см.* **ещѐ Беспутник**.

Непутѐм, Непутно, *нрч.* – непутньо, по-непутящому, непутяще, погано, недобре, безладно, недоладн(ь)о, негаразд. [Все в нього робиться по-непутящому (Звин.)].

Непутный, Непутящий, см. **Непутѐвый**.

Непьющий – 1) *нрлг.* – непитущий. [Він був непитущий, працьовитий господар (Грінч.)]; 2) *сц.* – непитущий (-щого), непитець (-тця), непитуха (*общ. р.*). [Непитущий зроду (Мирний). Уперше бачу стільки непитущих (Л. Укр.)].

Неработливый – нероботящий, непрацьовитий, нетрудящий; *срв.* **Ленивый**. **-вый человек** – непрацьовита людина, нероба (*общ. р.*), неробітниця (*ж. р.*) (*диал.*) байтало (*общ. р.*). [Ой, неробо моя, не пила, не їла худоба твоя (Звин.). І ти прийшла обідати, моя неробо (Звин.). Ой п'яниця та й неробітниця і день, і ніч п'є (Пісня)].

Неработничий, см. **Нерабочий 3**.

Неработный, см. **Нерабочий 1**.

Неработоспособность – непрацездатність (-ности).

Неработоспособный – непрацездатний, нездатний до праці.

Нерабочий – 1) неробітний, неробочий, (*свободный от работы*) вільний від праці, (*выходной*) вихідний, (*неприсутственный*) неурядовий, неслужбовий, (*праздничный*) святний, святковий. [Неробочий день (Полт.). Була п'ятниця, неробочий день – неділя мусулманська (Ле). У мене завтра вільний (від праці) (вихідний) день (Київ). В неурядові години просять не турбувати (Київ)]; 2) неробітний, неробочий, (*зап.*) неробучий, (*праздный*) гулящий, вільний (від праці), (*не знающий, не знавший труда*) нетруджений, що праці не знає (не знав), (*барский*) панський, (*нежный*) ніжний, делікатний; *срв. Гулевой*. [Гулящий чоловік (Чуб. V). Все теє гуляще, дак такє випещене (Основа 1862)]. **-чие руки** – неробітні (неробо[у]чі, нетруджені, панські, делікатні) руки. [Наготувала і прядива, і ткання, щоб невістонька не склала руки свої неробочі (Ле). Ви паразити з водянистим мізком, ви неробучі, загрибуці руки (Франко). Білі неробучі руки (Коцюб.)]; 3) неробітний, неробочий, неробітничий, неробітницький, не робочого роду, панського роду. **-чие происхождение** – неробітне (неробітніче) походження. **-чий состав, сектор правления** – неробітничий склад, сектор (неробітніча частина) управи; 4) см. **Неработливый**; 5) *сц.* – неробітник (-ка), неробочий (-чого).

Неравенство – нерівність (-ности), нерівенство, нерівня. [Школа стирає нерівність достатків економічних (Кониськ.). Як-же ви можете терпіти таку нерівність між вами та їми? (Крим.). Знищення останніх слідів нерівенства жінки (Азб. Кому.).]

Неравно – 1) *нрч.* – неоднаково (*усилит.* *неоднаковісінько*), не все одно, не те саме, не так само. *Это всё равно!* – *Нет, -но, а делай, как велят!* – це те саме (однаков(ісіньк)о! – Ні, не однаков(ісіньк)о (не те саме), а роби, як кажуть (велять)!); 2) *союз (народн.)* – як, а як, коли, а коли, що як, а що як, а ну, а може, неначе, немов, часом, чи не. **-но кто спросит меня, так скажи, что скоро буду** – як (коли, часом) хто мене питатиме, так скажеш, що незабаром буду. **-но дождь будет, захвачу плащ** – неначе (немов) дощ буде (чи не буде дощу, коли-б (якби) часом дощу не було), візьму-но плаща. **-но кто-то идёт** – немов хтось іде, мабуть чи не йде хтось.

Неравнобедренный – нерівнорамінний.

Неравнодушие – небайдуж(н)ість, (*влюблённость*) закоханість (-ости).

Неравнодушный – небайдужий, небайдужний до кого, до чого, (*влюблённый*) закоханий в кого *и* в кому.

Неравномерность – нерівномірність, нерівність (-ости).

Неравномерный – нерівномірний, нерівний.

Неравноправие, Неравноправность – нерівноправність (-ности).

Неравноправный – нерівноправний.

Неравносильный – нерівносильний, нерівнопотужний, не рівної (не однакової) сили (потуги).

Неравносторонний – нерівнобічний. [Нерівнобічний трикутник (Мат. Сл.)].

Неравный – нерівний, неоднаковий. [Переломив на дві нерівні частини (Полт.). Ясно, що «бій» надто нерівний (Еллан)]. **-ный брак** – нерівний шлюб, шлюб із нерівнею (*не под стать*: не до пари). *И худо худу -но* – і лихо лихові нерівне.

Нерадельник, см. **Нерадивец**.

Нерадельщина – недбайливість, ледарство, неробство. *У вас народ всё -щина* – у вас люди все недба(й)лиці, ваші люди само ледарство.

Нерадение – недбальство, недбалість (-лости), недбання (-ння), ледарство. [Хай згіне шляхетська натура стара, шляхетське недбальство й неробство! (Франко). Через твоє недбальство дожилися до того, що нічого й їсти (Основа 1862)].

Нерадѣтельный, см. **Нерадивый**.

Нерадѣть *о чѣм, к чѣму* – не дбати про що, не пильнувати чо́го, не впа́дати, (*реже*) не падкувати коло чо́го, неха́яти що.

Нерадивец – недба́(й)лиця, недба́льниця, недба́лець лья), недба́ха, недба́йло, ледащи́ця, негляд (-да), *ум.-ласк.* недба́йличка, недба́йличок (-чка), ледащиче́нька, ледащичка. [Ой, на́ші хло́пці недба́йлиці (Пісня). Оддала́ заміж за п'яницю, за недба́льницю (Чуб. V). Я вас, мо́лодь, знаю – недба́льці ви. За що візьметесь, все в вас так, як мо́кре горить (М. Вовч.). Бідою й голодом недба́х вона карає (Куліш). На́ші багати́рі осла́вили його́ недба́хою (Кониськ.). Ничипорі́в ба́тько та був собі вели́кий ледащичка: спився і звівся ні на́ що (Квітка). Аж він са́мий п'яни́ченька й вели́кая ледащиче́нька (Грінч. III)].

Нерадивица – недба́(й)лиця, недба́льниця, недба́ля, недба́ха, ледащи́ця, неглядка, некукі́бниця, *ум.-ласк.* ледащичка, ледащиче́нька. [Неха́я! Недба́ля! Все-б тільки неха́яти та гайнува́ти! (Мирний). Була́ собі непря́ха й недба́ха, що ма́тка дала, поноси́ла усе́ чисто і придба́ти нічо́го не придба́ла (Рудч.). Ходила-б у білому, дак ска́жуть – чепури́ться, ходила-б у чо́рному, дак ска́жуть – ледащи́ця (Метл.). Узяв неві́стку та й ка́ється, що вона́ него́жа, що вона́ неглядка та й ледаче́нька (Новомосковц.). Вона́ така нехлю́я, некукі́бниця (Л. Укр.)].

Нерадиво, *нрч.* – недба́ло, недба́йливо, нестаранно, непі́льно, непадковито.

Нерадивость – недба́лість, недба́йливість, недба́йність, недба́льство, недба́ння (-ння), нестаранні́сть, непі́льність, непадкові́тість, ледачі́сть (-ости), леда́рство. [Адже-ж Петро́ своєю́ недба́лістю пропа́в (Канівц.). Од ліно́щів похі́лится́ будівля, а через недба́лість текти́ме дощ у ха́ту (Куліш). Ми вже за́надто до́вгий час виправдуємо́ свої́ ліно́щі, сво́є недба́льство, сво́ю гане́бну байду́жість (Грінч.). Помпе́я недба́ння на́ше тільки́ підкре́пляє (Куліш). Ся ледачі́сть до́ходить на́віть аж до куме́дного (Грінч.). Леда́рством сво́ім вони́ його́ гні́вили (Куліш)].

Нерадивый – недба́лий, недба́йливий, нестаранний, непі́льний, непадкові́тий. **-вий человек** – недба́ла *и т. п.* людина; см. **Нерадивец**, **Нерадивица**.

Нерадісно, *нрч.* – нера́дісно, неві́драдісно, невті́шно. [Нера́дісно й сму́тно гляді́ла ста́ра на сво́го си́на (Сторож.). Ко́ли на ду́ші ва́жко та нера́дісно, то жа́рти і спі́ви не ми́лі (Мирний). То́бі сумно? та й ме́ні невті́шно (Крим.)].

Нерадостный – нера́дісний, неві́драдісний, невті́шний; *срв.* **Печальний**. [Неві́драдісна ду́мка (Корол.). І в го́лову ду́мка невті́шна іде́, і мрію́ весе́лу вбива́є (Чупринка). Невті́шні перспекти́ви ці́єї кампа́нії (Київ)].

Нерадушный – неприві́тний, нещи́рий, (*негостеприимный*) негостинний, негост(е)лі́вий.

Нераже, *нрч.* – 1) недо́бре, не до ла́ду, негара́зд; гру́бо. **-же обтесал** – недо́бре (гру́бо) обтеса́в; 2) негара́рно, него́же, нехо́роше́, нечепу́рно. **-же вырядилась** – негара́рно (нехо́роше́) убра́лася (прибра́лася).

Неражий – 1) него́жий, непока́зний, негара́рний; *срв.* **Несуразный 1**, **Неуклюжий**; 2) безси́лий, недо́лугий, квóлий, хи́рний, хи́ржавий; *срв.* **Слабый**.

Нераз и Не раз, *нрч.* – не раз, не один раз, чи раз, не одного́ разу. [Бі́лі ви́ряджали́ ці́лі полки́ проти́ його́, але́ не раз ї́м до́водило́ся верта́ти до ми́ста потро́щеними, без ку́леметі́в (Кирил.). Стано́вий був лю́тий, кля́в їх на всі́ вкриви; чи раз бу́ло й стуса́нів нада́є (М. Левиц.)].

Неразбавленный – нерозве́дений, нерозві́дний, чи́стий. [«А го́рїлка нерозві́дна?» – «Ні, до́бра го́рїлка» (Раєвськ.)]. *Он пьёт -ный спирт* – він п'є́ чи́стий (го́лий) спирт.

Неразбериха – (неви́лазна) плута́нина, плута́ниця, закрута́нина, мі́шма, (*сумятица*) сум'ятня́, мету́шня, гарми́дер (-дєру). [Украї́нці кі́нець-кі́нцем му́сили зре́ктися сво́го ста́рого істо́ричного найме́ння «руські́», – щоб не пло́дити непоро́зумні́в та плута́нини в сво́їх націо́нально-грома́дських стосунка́х (Крим.). Ця́ плута́ниця бу́ла зо́всім не така́, щоб з не́ї ле́гко мо́жна бу́ло ви́плутатись (Грінч.). Ї́х бе́сида злива́лася в яку́сь куме́дну мі́шму (Коцю́б.)].

- Неразбиваемый** – нерозбивний, (*об оковах*) нерозривний. [А сміливий нащадок Прометія знаходив смутну долю свого предка: вигнання, мука, нерозривні пута (Л. Укр.)].
- Неразбитной** – нетямкий, недотепний; немоторний, неметкий, нежвавий, вайлуватий.
- Неразбитый** – нерозбитий, (*о мног.*) непобитий; (*непобеждённый*) непереможений, неподужаний, неподоланий.
- Неразболтанный** – 1) нерозбóвтаний, нерозколóчений, нерозмішаний. [Нерозмішані висівки (Полт.)]; 2) (*неразглашённый*) нерозголошений, нероздзвонений, нерозбóвканий, нерозбреханий, нерозляпаний (язиком).
- Неразборный** – нерозбірний. **-ная модель** – нерозбірний модель, **-на** модель.
- Неразборчиво**, *нрч.* – 1) нерозбірно, невиразно, (*о письме, печати*) нечітко. [І знов по-своєму забалакала, нерозбірно (Корол.). Невеличка сторінка паперу, недбало й нечітко написаного (Васильч.)]; 2) нерозбірливо безрозбірно, безрозбірливо, (*некапризно*) неперевіряливо, непередливо, непримхливо, (*небрежливо*) негідливо, небридливо.
- Неразборчивость** – 1) нерозбірність, невиразність; нечіткість (-ости); 2) нерозбірливість, безрозбірність, безрозбірливість; неперевіряливість *и* неперевіряння (-ння), непередливість, непримхливість; негідливість *и* негідування, небридливість (-ости). *Срв. Неразборчивый.*
- Неразборчивый** – 1) нерозбірний, невиразний, (*о письме, печати*) нечиткий. [Соловей захарамаркав щось нерозбірно (Васильч.)]. **-вая рука**, **-вое письмо** – нерозбірна (нечитка) рука, нерозбірно (нечитке) письмо. **-вая печать** – нерозбірний (нечиткий) друк; 2) нерозбірливий, безрозбірний, безрозбірливий, (*некапризный*) неперевіряливий, непередливий, непримхливий, (*небрежливый*) негідливий, небридливий. [Такий собі – безрозбірний: що подася, усє їстиме (Новомосковщ.)]. **-вый в средствах** – нерозбірливий (неперевіряливий, негідливий) у засобах (на засоби, що-до засобів).
- Неразведё[ё]нный** – 1) нерозчинений; *см. ещё Неразбавленный*; 2) нерозлучений, нерозведений. **-ная жена** – нерозлучена жінка (дружина), нерозвідка, нерозвідниця (Звин.).
- Неразвёрнутый** – нерозгорнений *и* нерозгорнутий. [Нерозгорнена дискусія (Київ). Нерозгорнутий пакунок (Полт.)].
- Неразвёрстанный** – нерозкладений. **-ный продналог** – нарозкладений продподаток (продовольчий податок).
- Неразвитой**, *см. Неразвитый.*
- Неразвитость** – нерозвіненість, нерозвітість (-ости), нерозвіток (-тку).
- Неразвитый** – нерозвинений, нерозвитий. [Тоненький, нерозвинений стан (Л. Укр.). Нерозвіта маса давила свою мускульну працю (Грінч.)].
- Неразвитый** – нерозгорнений *и* нерозгорнутий, нерозкручений. [Нерозгорнений сувій (Полт.). Нерозкручений кінець мотузочки (Мирг.)].
- Неразвязка** – невив'язка, (нерозплутна) закрутана; незгода, непогодженість (-ности).
- Неразвязность** – несміливість, нерозв'язність (-ости).
- Неразвязный** – несміливий, (*в разгов. ещё несмелённый*), нерозв'язний; *срв. Неразбитной, Робкий.*
- Неразвязчивость** – невідчепливість, нав'язливість, причепливість, учепливість; химерність; хитромудрість, вузлуватість (-ости); *срв. Неразвязчивый.*
- Неразвязчивый** – невідчепливий, нав'язливий, причепливий, учепливий, учепистий; (*странный*) химерний; (*мудрёный*) хитромудрий, вузлуватий. **-вый человек** – невідчеплива (нав'язлива, причеплива) людина, невідчєпа, причєпа, (*иносказ.*) пеня, сльота.
- Неразгада** – нездогадько, нездогадливий (-вого), нездогадлива (-вої).
- Неразгаданность** – 1) нерозгаданість; 2) невгаданність; нез'ясовність; невідгадність, загадковість; недовідомість (-ости). *Срв. Неразгаданный.*
- Неразгаданный** – 1) нерозгаданий. [На його чолі відзначалася мука нерозгаданого питання (Васильч.)]; 2) невгаданий; (*необ'яснимый*) нез'ясовний, (*загадочный*) невідгадний,

загадковий; (*непостижимый*) не(до)відомий, незрозумілий. [Стояв неначе в легкій задумі після дивного й неогідного сну (Яворн.). Таємний і неогідний Чумацький шлях (Яворн.). Недовідома загадка (Крим.)].

Неразгадний, Незагадочний, см. **Незагаданий 2**.

Неразговорчивость – неговіркість, небалакучість, небалаклівість, нерозмовність, маломовність; немовність (-ости); *срв.* **Незаговорчивый**.

Незаговорчивый – неговіркий, небалакучий, небалаклівий, нерозмовний, маломовний, (*молчаливый*) немовний, мовчущий, мовчазний. [Параска цілий вечір була неговірка, невесе́ла (Мирний). Був він маломовний і немов сумовитий (Франко). Товариш трапився мені немовний (Крим.)]. **-вий человек** – неговірка людина, мовчун, мовчан (-на), мовчак (-ка), (*угрюмый*) понура (*общ. р.*).

Незадвижной – нерозсувний.

Незадвоєнность – 1) нероздвоєність, неподіленість; (*недвойственность*) недвоїстість; 2) неподільність, цілість, монолітність (-ости).

Незадвоєнный – 1) нероздвоєний, неподілений; (*недвойственный*) недвоїстий; 2) неподільний, цілий, монолітний, однолітний.

Незадел – нерозділ, неподіл (-лу). *Они живут в -ле* – вони живуть нерозділені.

Незаделенный – неподілений; що не має відповіді; (*необойденный*) необопільний.

Незаделимость, -мый, см. **Незадельность, -ный**.

Незадельно, *нрч.* – неподільно, нероздільно, сукупно, ціло. [Драма неподільно зв'язується з театром (Крим.). Бояри за царя присягли, що буде цар ціло всю Україну по обидва боки Дніпра держати (Куліш)].

Незадельность – неподільність, нероздільність (-ности). [Цілість і неподільність особи людської (Н. Громада)].

Незадельный – неподільний, нероздільний, (*редко*) сукупний, (*цельный*) цілий. [В одну неподільну цілість (Крим.). В одну зіллємось душу єдину, неподільну і щасливу (Л. Укр.). Одиниці, що є нероздільні цілості (Доман.). Ой лучче нам, подружечки, суцільного п'ятака мати (Милор.)].

Незадробленность – неподрібненість, нерозбитість, непотро́щеність, нерозпоро́шеність, неподільність (-ости).

Незадробленный – неподрібнений, нерозбитий, непотро́щений, нерозпоро́шений неподільний.

Незажога – гарку́ша (*общ. р.*), гарка́вець (-вця), гарка́вий (-вого), гарка́ва (-вої); *срв.* **Карта́ва, Мья́ля**.

Незалагаемость – нерозкладність (-ности).

Незалагаемый – нерозкладний.

Незалагающийся – нерозкладний; негнільний, нерозпа́дний.

Незаличаемый – невідрізняваний.

Незаличный – нерозрізнєний, (*незаличаемый*) нерозрізняваний; (*невидный*) нерозглядний, невидний, невидимий.

Незаложимость – 1) нерозкладність; 2) *мат.* – нерозв'язність (-ности).

Незаложимый – 1) нерозкладний; 2) *мат.* – нерозв'язний.

Незалучимость – нерозлученність, нерозлучимість, нерозділимість (-ости).

Незалучимый – нерозлучєний, нерозлучимий, нерозділимий. [Оксанка й ки́ценя – це прия́телі нерозділи́мі (Звин.)].

Незалучка – нерозлучєнь (-чия). **Пти́ца -ка** – птах (пти́ця)-нерозлучєнь.

Незалучно, *нрч.* – нерозлучно. [Цілий рік я нерозлучно їздив з повста́нським заго́ном (Кирил.)].

Незалучность – нерозлучність (-ности).

- Нерозлúчний** – нерозлúчний, (*зап.*) невідкличний, невідзóвний. [Моя пам'ять, той нерозлúчний секретар мій (Коцюб.). Картини, повні художньої правди і нерозлúчної з нею краси (Н. Громада). Невідкличний мій супутник (Франко). Невідзóвний атрибут (Діло)].
-ные друзья – нерозлúчні (нероздiлiмi) приятелi.
- Нерозлúчье** – нерозлука, нерозлúччя (-ччя), нерозлúчне житт'я.
- Неразмельчённый** – непокришений; непотóвчений, *срв.* **Нераздроблённый**. [Непотóвчена сiль (Звин.)].
- Неразмённый** – нерозмiнний. **-ный рубль** – нерозмiнний карбóванець.
- Неразмёрненный** – нерозмiряний, (*немерный*) неритмóваний, неритмовий. **-ная речь** – неритмована (неритмова) мóва.
- Неразмягчённый** – нерозм'якшений.
- Неразнимок** – нерознiмок (-мка).
- Неразношеный** – нерозношений, нерозхóджений. [Нерозхóдженi черевiки (Киiв)].
- Неразработанный** – нерозрóблений, необрóблений, неопрацьóваний.
- Неразрешённость** – 1) недозволенiсть; 2) нерозв'язанiсть, нерозгаданiсть, незбагнутiсть (-ости). *Срв.* **Неразрешённый**.
- Неразрешённый** – 1) (*запрещённый*) недозволений. [Недозволенi твори (Полт.)]; 2) (*неразгаданный*) нерозв'язаний, нерозгаданий, незбагнутий. [Поет незбагнутих загадок (Н. Громада)].
- Неразрешимость** – 1) нерозв'язнiсть, нерозгаднiсть, незбагнённiсть; 2) непростiеннiсть (-ости). *Срв.* **Неразрешимый**.
- Неразрешимый** – 1) нерозв'язний, нерозгадний, незбагнённий; *срв.* **Непостижимый**. **-мый вопрос** – нерозв'язне питанн'я. **-мая тайна** – нерозв'язна (незбагнённа) тiйна (таємниця); 2) непростiенний, нерозгрiшний; *срв.* **Непростимый**. **-мый грех** – непростiенний (нерозгрiшний) грiх.
- Неразрод** – нерозрiд (-рóду), важкé (тяжкé) рóдиво, важкi полóги (-гiв).
- Неразрушаемость** – незруйнóвнiсть, нерозвiльнiсть, неруiннiсть, незруйнóвуванiсть (-ости).
- Неразрушаемый** – незруйнóвний, нерозвiльний, неруiнний, незруйнóвуваний.
- Неразрушенный** – незруйнóваний, нерозвалений, (*о мног.*) непоруйнóваний.
- Неразрушимо**, *нрч.* – незруйнóвно, нерозвiльно, (*прочно*) мiцно, трiвко, тривiло, (*непоколебимо*) непохiтно.
- Неразрушимость** – незруйнóвнiсть, нерозвiльнiсть, (*прочность*) мiцнiсть, трiвкiсть, тривалiсть, (*непоколебимость*) непохiтнiсть (-ости).
- Неразрушимый** – незруйнóвний, нерозвiльний, (*прочный*) мiцний, тривкiй, тривiлий, (*непоколебимый*) непохiтний; (*не подлежащий разрушению*) не призначений до зруйнування, що не маé бути зруйнований.
- Неразрушный**, *см.* **Неразрушимый**.
- Неразрывно**, *нрч.* – нерозривно. [Так у душi зiллiютьс'я нерозрiвно вражiння тi, любóв i бiль, що дивно, справдi дивно (Франко)].
- Неразрывность** – нерозривнiсть (-ности).
- Неразрывный** – нерозривний. [Нерозривнi úзи (Корол.). Нерозривная фалiнга (Франко). Нерозривний зв'язок збройноi сили з організацiями пролетарiяту (Азб. Комуни.)].
- Неразумение** – нерозумiння, нетям (-му, *м. р.*), нет'ям (-ми, *ж. р.*); *срв.* **Непонимание**. [Багато було хвали й цитат з моiх писаннiв, але-ж який дивний нет'ям! (Гринч.)].
- Неразумие** – нерóзум, недорóзум, нет'ям (-му). [Приказки про рóзум i нерóзум (Крич.). Материн недорóзум (Г. Барв.)].
- Неразумливый** – нерозумний, (*глупый*) дурний, (*непонятливый*) нет'ямкiй, нет'ямуч[щ]ий, нет'ямовитий. **-вый человек** – нет'ямка людина.
- Неразумно**, *нрч.* – нерозумно, безт'ямн[к]о, безумно, (*диал.*) незмислённо; нерозсúдливо,

нерозважно; *срв.* **Неразумний**.

Неразумність – нерозумність, безтямн[к]ість, безумність, (*диал.*) незмісленність; нерозсудливість, нерозважність; безрозумність, божевілля (-лля), божевільність, навіженість (-ости), навіженство; *срв.* **Неразумний**.

Неразумний – нерозумний, безтямн[к]ий, безумний, (*диал.*) незмісленний; (*безрассудный*) нерозсудливий, нерозважний; (*безумный*) безрозумний, божевільний, навіжений. [Сині мої невеликі, нерозумні діти (Шевч.). Най розумний нерозумних на розум наводить (Франко). Хотілося розцілувати Альошу, як малу нерозумну дитину (Кирил.). Мов дітям безумним я вам розповім одну казку (Франко). Прости свою дочку безтямну і зрадливу (Олесь). Де він добуде той хліба шматок за-для малих незмісленних діток? (Манж.). Нерозсудлива я, невдячна, от що! (Франко)].

Неразучений – невивчений, незавчений. **-ная роль** – невивчена ролля.

Неразукання – нерозшукання, нерозшук (-ку). **За -нием** – через нерозшукання.

Неразуканий – нерозшуканий.

Нерайонований – не(з)районований.

Неранений – непоранений, незранений. [Дужчий і непоранений Преображенський намагався зловити за горло техніка (Ле)].

Неранний – неранний, пізний; *срв.* **Поздний**.

Нерано, *нрч.* – нерано, пізно.

Нераскаянно, *нрч.* – нерозкаяно, запекло, непокаяно.

Нераскаянность – нерозкаяність, запеклість, непокаяність (-ости).

Нераскаянный – нерозкаяний, запеклий, непокаяний.

Нераскипающий – нерозкипний, некипущий.

Нераскрытый – нерозкритий; невикритий; нерозгорнений; нерозчинений *и т. п.*; *срв.*

Раскрытый (*под Раскрывать*).

Нераспакованный – нерозпакований.

Нераспечатанный – нерозпечатаний. **-ный конверт** – нерозпечатаний конверт.

Нерасплата – нерозплата, невіплата, (*неплатёж*) неплатіж (-тежу).

Нераспознаваемый – нерозпізнаний; (*неразборчивый*) нерозбірний.

Нерасположение, Нерасположенность к кому, к чему – неприхильність (-ности), неприхільля (-лля), нехїть (-хоти), неохота до ко́го, до чо́го. [Неприхильність старших до вистав заліжала від нещасливого добору п'єс (Грінч.). Нехїть до Гашіци зростала у серці Йо́новім (Коцюб.). Він перше мав до християнства неохоту (Л. Укр.)]. **Вызывать, вызвать -ние, -ность** – знеохочувати, знеохотити, виклика́ти, ви́кликати неохоту (нехїть, неприхильність). [Самі дрібниці мо́жуть геть знеохотити вас до як-найбі́льш талановітої людини (Крим.)].

Нерасположенный – неприхильний, неохочий до ко́го, до чо́го, що ма́є неохоту (нехїть, неприхильність) до ко́го, до чо́го, проти́вний чо́му. **-ный к кому** – неприхильник чий. [З неприхильників Зінькових був тільки один чоловік, що мучився думкою про Зінькову неволю (Грінч.)].

Нераспорядительность – нерозпорядливість (-вості).

Нераспорядительный – нерозпорядливий.

Нераспределённый – нерозподілений, нерозкладений.

Нераспределяемый – нерозподілюваний, нерозкладаний.

Нераспряженный – нерозпряжений, невипряжений; *см. ещё* **Нерассёдланный**.

Нераспущенный – нерозпущений; нерозгорнений *и* нерозгорнутий; нерозчинений, нерозведений, нерозтоплений; нерозпуклий, нерозпукнутий; нерозпус[т]ний; *срв.*

Распущенный (*под Распускать*).

Нерассёдланный – нерозсідланий, нерозкульбачений.

- Нерассле́дованный** – нерозслідуваний, недізнаний, недостежений; невиявлений, невикритий.
- Нерассуді́мость** – нерозсудність (-ности).
- Нерассуді́мый** – нерозсудний.
- Нерассудите́льность** – нерозсудливість, нерозважливість, нерозважність, непоміркованість (-ости). [Ніхто не міг обвинуватити його в нерозсудливості (Епік). Ніхто в тому не винен, ніхто крім його необачности, нерозважливости (Крим.)].
- Нерассудите́льный** – нерозсудливий, нерозважливий, нерозважний, (*редко*) незважений, непоміркований; *срв.* **Неразумный, Неосмотрите́льный**. [А ти, вража дочко, така непоміркована, що ставиш горщик на самому краєчку (Н.-Лев.). Вперше чула такі незважені речі (Г. Барв.)]. **-ный человек** – нерозсудлива людина, нерозсуда.
- Нерассудли́вый, Нерассудный**, *см.* **Нерассудите́льный**.
- Нерассче́тливый**, *см.* **Нерассче́тливый**.
- Нераство́р** – нерозчин (-ну).
- Нераствори́мо**, *нрч.* – 1) нерозчинно, нерозпуско, нерозпускально; 2) невідчинно, нерозчинно, на-глухо; *срв.* **Наглухо**.
- Нераствори́мость** – нерозчинність, нерозпускність, нерозпускальність (-ности).
- Нераствори́мый** – 1) нерозчинний, нерозпускний, нерозпускальний. [Нерозпускні частини (Герин.). Нерозпускальні сполуки (Сл. хем. терм.)]; 2) *см.* **Нерастворный**.
- Нерастворный** – невідчинний, нерозчинний, нерозімкнений, що не розчиняється (не відчиняється, не розмикається). **-ная дверь** – невідчинні (невідчинювані, нерозімкненні) двері; двері, що не відчиняються (не розмикаються); на-глухо забиті двері.
- Нерастворча́тый**, *см.* **Нерастворный**.
- Нерасте́л** – нерозрід (-роду), неотелення (-ння). *Корова от -лу издохла* – корова з нерозроду (з неотелення) пропала.
- Нерастле́нный** – нерозтлінний, нерозпус[т]ний, чистий.
- Нерасторжи́мо**, *нрч.* – нерозривно; непорушно, незло[а]мно.
- Нерасторжи́мость** – нерозривність; непорушність, незло[а]мність (-ности). **-мость брака** – нерозривність шлюбу. **-мость договора** – непорушність умови (договору).
- Нерасторжи́мый** – нерозривний; непорушний, незло[а]мний.
- Нерасторо́пно**, *нрч.* – немоторно, нежваво, неметко, непроворно, (*зан.*) нерозторопно.
- Нерасторо́пность** – немоторність, нежвавість, неметкість, непроворність, (*зан.*) нерозторопність (-ости).
- Нерасторо́пный** – немоторний, нежвавий, неметкий, непроворний, (*зан.*) нерозторопний, (*сц.*) нерозторопа (*общ. р.*); *срв.* **Медлительный 1**.
- Нерасцветши́й** – нерозцвілий, нерозквітлий.
- Нерасче́са** – нечоса, розтріпа (*общ. р.*), кудла́й (-лая), кудла́нь, патла́нь (-ня, *м. р.*), коструба́ха, косма́чка (*ж. р.*); *срв.* **Космач, -чка**. [Потьомкина козаки назвали Грицько Нечоса (Яворн.)].
- Нерасче́санный** – нерозчесаний, нечесаний, (*косматый*) пелехатий, кудлатий. **-ный мужчина, -ная женщина** – нечесаний чоловік, нечесана жінка, нечоса (*общ. р.*); *срв.* **Нерасче́са**.
- Нерасче́тливо**, *нрч.* – неощадливо, неощадно, безрахубно; необраховано; неоглядно, нерозважливо; *срв.* **Нерасче́тливый**.
- Нерасче́тливость** – неощадливість, неощадність, безрахубність, необрахованість; неоглядність, нерозважливість (-ости); *срв.* **Нерасче́тливый**.
- Нерасче́тливый** – неощадливий, неощадний, безрахубний, необрахований; (*неосмотрительный*) неоглядний, нерозважливий. [Поёт людина безрахубна, не розуміє, що то берегти гроші (Грінч.). Так гроші й киди безрахубний (Червоногр.). Був необрахований,

щедрий (Маковей)].

Нерасчленённость – нерозчленованість (-ности).

Нерасчленённый – нерозчленованийий.

Нерасширяемость – нерозширюваність, нерозширність, нерозширяльність (-ности).

Нерасширяемый – нерозширюваний, нерозширний, нерозширяльний.

Нерациональность – нераціональність, (*нецелесообразность*) недоцільність (-ности).

Нерациональный – нераціональний, (*нецелесообразный*) недоцільний.

Нерачение, см. **Нерадение**.

Нерачивый, см. **Нерадивый**.

Нерачительно, *нрч.* – недбало, недбайливо.

Нерачительность – недбання (-ння), недбалість, недбайливість (-ости), недбальство; *срв.*

Нерадивость. [Через твоє недбальство дожились до того, що нічого й їсти (Основа 1862)].

Нерачительный – недбайлий, недбайливий; *срв.* **Нерадивый**.

Нерв – 1) *анат.* **nervus** – нерв (-ва), (*соб., фам.*) **нерва** (*ж. р.*). [Нерви Приходенков далі не видержали, він почав ридати (Кониськ.). Мої нерви, немов чули здалека дотик оливця (Франко). По моїх напружених нервах ударила хвиля рідних, близьких мені звуків (Коцюб.). Під грім од повстань од всіх своїх нервів у степ посилаю – поете, устань! (П. Тичина).

Нерва розходилася, нерва мене мучить (Київ)]. **Нерв глазной** (**n. ophthalmicus**) – очний нерв.

Нерв лицевой (**n. facialis**) – лицевий нерв. **Нерв лучевой** (**n. radialis**) – променевий

(радіяльний) нерв. **Нерв оптический** (**n. opticus**) – зоровий (оптичний) нерв. **Нерв**

седалищный (**n. ischiadicus**) – сідничний нерв. **Возбуждать, дразнить -вы** – зворушувати

(дратувати, дразнити) нерви кому, нервувати когю. [Зелена цибуля дразнила наркотично

нерви й апетит (Н.-Лев.)]. **Воспаление -вов** – неврит (-та); см. **Неврит**. **Растраивать,**

расстроить -вы – псувати, зіпсувати (собі) нерви. **Расстройство -вов** – знервування,

знервовання. [Мусів через малярню й болюче знервування покинути тепле Туапсе (Крим.)].

Человек с расстроенными -вами – людина з зіпсованими (хворими) нервами, знервована

людина, (*с расстроенными в конце, совершенно -вами*) людина украй (геть) знервована.

[Геть знервований Химченко не міг працювати гаразд (Крим.)]; 2) (*перен.*) нерв (-ва), (*букв.*

пульс) живчик (-ка). [О, Агамемноне, великий, дуко! ти, нерве й косте грецької країни, ти

серце наших військ! (Куліш)]. **Движущий нерв** – рушійний нерв; 3) *бот.* – жилка, (*диал.*)

хробор (-ра), жигаль (-ля).

Нервация, *бот.* – нервация, жилкування.

Нервировать – нервувати когю. [Отє напружене дождання нервувало професора (Крим.)].

Нервический, Нервичный, см. **Нервный 2 и 4**.

Нервничать – нервуватися, (*редко*) нервувати. [Інспектор починав нервуватися (Васильч.).

Він нервував і зовсім не знав, що йому діяти (Епик)].

Нервно – 1) *нрч.* – нервово, (*диал.*) нервено, (*устар.*) нервно, нервозно. [Все оце говорів,

нервово махаючи руками (Кониськ.). Походенко якось нервово стрельнув очима на

Голінного (Кониськ.). Нервово крутив він свої пальці (Крим.). І балакає якось нервено

(Звин.)]; 2) (*в сложении*) нервово-. **-но-расстроенный, -но-больной** – знервований, нервово-

хворий.

Нервномукульный – нервово-мукульний, нервово-м'язовий.

Нервность, *мед.* **nervositas** – нервовість, (*устар.*) нервність, нервозність (-ости). [В рухах її

пробивалася апатія, в голосі нервовість (Л. Укр.)].

Нервный – 1) *анат.* – нервовий. [Нервова тканина (Троян.)]. **-ное волокно** – нервове

волоконце, нервова волокнин(к)а. **-ная оболочка** – нервова оболонка, неврилема. **-ные**

окончания – нервові кінчики. **-ная система** – нервова система. **-ный узел, -ное утолщение** –

нервовий гудзь, ганглії. **-ные центры** – нервові центри (осередки); 2) *мед.* – нервовий. **-ная**

боль – нервовий біль. **-ный больной** – нервово-хворий, нервовий хворий, хворий на нерви.

Лечебница для -ных больных – лікарня для нерво́во-хво́рих (для хво́рих на нерви). *Врач по -ным болезням* – лікар (від) нерво́вих х(в)оро́б. **-ное заболевание** – а) (*процесс*) – нерво́ве захво́рюванн́я (*оконч. захворі́ння*); б) (*болезнь*) нерво́ва х(в)оро́ба. **-ный приступ** – нерво́вий на́пад, нерво́ва ата́ка. **-ное расстройство, страдание** – знервува́ння, знерво́ванн́я, нерво́вий ро́зстри́й (-рою), нерво́ве стражда́ння, невропа́тія; 3) *фармак.* – нерво́вий. **-ные средства** – нерво́ві лі́ки; 4) (*о свойстве характера*) нерво́вий, (*диал.*) нерве́ний, (*устар.*) нерве́ний, нерво́зний. [Чесний, смі́ливий, ду́же нерво́вий на вдачу (Н.-Лев.). Ї́ ру́хи зроби́лися жва́вими, нерво́вими (Коцю́б.). Нерво́вим холо́дом поло́скала його́ зга́дка про робо́ту (Ле). Ді́д був ду́же нерве́ний (Звин.). «А чи не пра́вду гово́рю?» – «Розу́міється, що непра́вду!» – з нерве́ним притиско́м відказа́ла Це́ля (Франко). Ста́рий був нерве́ний і серди́тий (Н.-Лев.). Безси́лий, нерво́зний П'є́ро куса́є свою́ подо́шку (Р. Край)].

Нервоз – нерво́за (-зи), нерво́ве напру́ження; несано́витість (-тости).

Нервозность, см. **Нервность**.

Нервозный, см. **Нервный 4**.

Нервоздражающий, Нервоздражительный – нерво́драти́вний, нерво́звору́шний, нерво́збудни́й.

Нервоуспокоительный – нерво́заспокі́йливи́й.

Нервюра – нерво́юра, ребро́. [Нерво́юри (а́еро) визи́рала з-під ма́терії, як по́гнуті ре́бра лю́дини, заму́ченої від кати́в (Кузьми́ч)].

Нереальность – нереа́льність (-ности).

Нереальный – нереа́льний.

Неревнивый – неревни́вий, (*зап.*) неза́здрісний.

Нереволюционный – нереволу́ційни́й.

Нерегулярный – нерегуля́рний, непості́йний, неста́лий.

Нередко, *нрч.* – не́рідко, ча́стєнько, не ра́з, (*порою*) ча́сом. [До́бро не ра́з псу́є лю́дину (Самі́йл.)].

Нередкость – не́рідкість (-кости); не диво́.

Нерёдник, см. **Нерётчик**.

Нерезкий – него́стрий, не́різкий, негру́бий, м'я́кий.

Нерейда, *зоол.* **Nereis pelagica L.** – роба́к (-ка) мо́рський, боги́нька мо́рська. **-ды**, *зоол.*

Nereidae – робакува́ті мо́рські, не́рейди (-і́д), боги́ньки (-ньо́к), мо́рські че́рви.

Нерелигиозный – нерелі́гійни́й. [Я скажу́ про село́ – моло́дь зо́всім нерелі́гійна (В. Підмог.)].

Нерентабельный – нерента́бельни́й.

Нерест – не́рест (-ту, *м. р.*) и не́ресть (-ти, *ж. р.*).

Нерестилище – терло́.

Нерётный – не́ре́товий.

Нерёто – не́рет (-та), ве́рша.

Нерётовый – не́ре́товий.

Нерётчик – не́ре́тник (-ка).

Неречистый – непромо́вний, непромо́висти́й, немо́вний, непро́рєчи́стий, недо́мовни́й, мало́мовни́й, мовча́зний, мовча́зливи́й, мовчу́щий. [Недо́мовна вона́, – й сло́ва з не́ї не ви́тягнеш (Звин.)].

Нерешённость – неві́рішеність, нерозв'язаність (-ности).

Нерешённый – неві́рішений, нерозв'язани́й. [Неві́рішене пита́ння (Ки́їв)].

Нерешимость – 1) неві́рішеність, нерозв'язність (-ности); 2) см. **Нерешительность**.

Нерешимый – 1) неві́рішенни́й, нерозв'язни́й. [Неві́рішенне за́дання (Ки́їв)]; 2) см.

Нерешительный.

Нерешительно, *нрч.* – не́рїшу́че, (*несмело*) не́зважли́во, не́наважли́во, не́смїливо, не́відва́жно; (*колеблясь*) вагаю́чись. [Га́фійка не́рїшу́че мовча́ла (Коцю́б.). «Мо́же й бу́ла-б!»]

– нерішуче, без усякої певності промовила Юзя (Л. Укр.). Геншель помалу підходить до столу, озирається незважливо назад (Грінч.). Та й пішла, – і так несміливо, що ступить, та й придивляється з-за вишеньок і то побіліє, то почервоніє (Тесл.). Каже вагаючись, чи то іронічно, чи то похваляючи (Грінч.).

Нерешительность – нерішучість, (*несмелость*) незважливість, ненаважливість, несміливість, невідважність (-ости); (*колебание*) вагання (-ння); *срв.* **Колебание 2**. [А я дивуюся з того вагання (Л. Укр.)]. *Быть в -ти* – вагатися *срв.* **Колебаться 2**.

Нерешительный – нерішучий, (*несмелый*) незважливий, ненаважливий, несміливий, невідважний. [Сонце стояло якесь безпомічне й нерішуче (Коцюб.). Нерішучі кроки неначе ступали разом з припливом крові в голову техніка (Ле)].

Нержавеющий – нержавілий, неіржавілий, що не іржавіє, що не ржавіє.

Неритмичный – неритмічний, безритмічний.

Нерифмованный – неримований. [Неримовані поезії (Франко). Неримований вірш (Київ)].

Неробкий – небоязкий, непохлопкий, сміливий, смілий. [Він у вас і небоязкий був, та хіба на смілого собаки не нападають? (Кониськ.)]. *Он -кого десятка* – він не з боязких; він не з того гурту, що лякаються.

Неровно, *нрч.* – 1) нерівно; коряво, корцюбісто, горбасто; пагірчасто, погористо; 2) нерівно, нерівномірно; 3) нерівно. *Срв.* **Неровный**.

Неровность – 1) нерівність; корявість; горбастість. **-ность почвы** – нерівність г[г]рунту; 2) нерівність, нерівномірність; 3) нерівність (-ости). **-ти характера** – нерівності вдачі. *Срв.* **Неровный**.

Неровный – 1) (*о поверхности*) нерівний, (*корявый*) корявий, (*диал.*) корцюбістий, (*холмистый*) горбастий, пагірчастий, погористий. [У нас земля нерівна (Рудч.). Револуція од вас, як од нерівного гнотика, тільки чадить (П. Тичина). Саїд рушив за ним по нерівних верхів'ях (Ле). Стіни були такі коряві, наче сухорєбра коняка (Кониськ.). Земля якась корцюбіста, нерівна (Дніпропетрівщ.)]. **-ная дорога** – нерівна (*кочковатая*: грудкувата) дорога. **-ный пол** – нерівний поміст, нерівна підлога; 2) нерівний, нерівномірний; *срв.*

Неравномерный. [Переривалося нерівне дихання (Ле)]. **-ное движение** – нерівномірний рух; 3) *перен.* – нерівний. **-ный характер** – нерівна вдача. **Неровен час** – усяко бува(є), трапляється часом.

Неровня – нерівня (*общ. р.*), (редко) нерівень (-вня, *м. р.*). [Звяже руки з Опанасом, хоч йому й нерівня (Макар.). Я тобі нерівня, бо ти ткач, ниткоплут, а я бондарівна (Пісня). Партійні, громадські обов'язки проміняв на якусь розмазану вертихвістку міщанську... Класова нерівня (Ле). Вельможная пані нерівня кохала (Чуб. V)].

Нерод – недорід (-роду) (чого *и* на що).

Неродившийся, *см.* **Нерождённый**.

Неродной – нерідний, (*зап.*) некрівний. [Молода дружина, трохи менша на зріст за свою нерідну дочку (Ле)].

Неродовой – неродовий.

Нерождённый – ненароджений, нероджений, незроджений. [Ненароджених на світ (Куліш). У зародку незроджених убийте (Грінч.)].

Нерожистый – невродливий, непоказний з лиця.

Нерозень – 1) рівня (-ні), рівень (-вня). *Братья -зни* – брати мов близнята (мов дві краплі води). *Холст этот -зень от образца* – це полотно таке самісіньке, як зразок; 2) нерозлучень (-чня); *срв.* **Неразлучка**.

Нерознак – нерізнак (-ка).

Нерозыск – нерозшукання (-ння), нерозшук (-ку).

Нерой – безматень (-тня).

Нерпа, *зоол.* ***Phoca groenlandica fabr.*** – тюлень (-ня) grenляндський, лисун (-на), (*рус.*) нерпа;

срв. Тюлень.

Нерповый – тюленячий, (*рус.*) нёрп'ячий.

Нерпятина – тюленіна, тюленятина, тюленяче (*рус.* нёрп'яче) м'ясо.

Нерпячий, *см.* **Нерповый**.

Нерука, *нрч.* – не з руки, не рука, не по дорозі, (*диал.*) незавороті. [Мені до вас заїздити не з руки (Мирг.)].

Нерукотворённый, Нерукотворный – нерукотворний.

Нерусь – неросіяни (-ян), неросійщина, чужолюд (-ду), чужинці (-ців); *срв.* **Чужестранец**.

Неручь – незручне (-ного).

Нерушимо, *нрч.* – непорушно, нерушимо.

Нерушимость – непорушність, нерушимість (-ости).

Нерушимый – непорушний, нерушимий, незбитий; *срв.* **Незыблемый**. [Істотна природа його на віки лишиться непорушна (Крим.). І та стіна звється нерушима (Казка). Незбита підстава до всього нашого існування (Корол.)].

Нерушно, *см.* **Нерушимо**.

Нёршиться – нереститися. [До великодня забороняють ловити рибу, бо вона тоді нереститься (Київ)].

Нерядность – безладність, непорядливість (-ости), безлад (-ду).

Нерядный – безладний, непорядливий.

Неряжий – безтурботний, безжурний; *срв.* **Беззаботный**.

Неряха – неохайний (-ного), неохайна (-ної), неохая (*ж. р.*), нечупара, нечепура, (*диал.*) нечупайда (*общ. р.*), нехлюй (-люя, *м. р.*), нехлюя (-люї, *ж. р.*), нетіпаха, нетьопуха, нетіпанка, підтіпанка, (*замарашка*) таляпалка, таляпало, зателепа (*общ. р.*), зателепанка (*ж. р.*), затьопа, задріпа (*общ. р.*), задріпанець (-нця, *м. р.*), задріпанка (*ж. р.*), дріпавка, захвойдаха, замазура, замазуха, замурза, жмайло, шльондра, шлюндра, шлінда, розстьоба (*общ. р.*), (*растрёпа*) патлань, пелехань (*м. р.*), пелеханя (*ж. р.*), патлач (-ча), -лачка, кудлань, пелех, космач (-ча, *м. р.*), -мачка, косматій (-тія), -тіяка, коструб, кострубань; *срв.* **Замарашка, Космач**. [Кара божа, не дівка! Ти як голову вичесала? Хто тебе візьме таку нечупару? (Коцюб.). Та то, каже, така нетіпаха; нечепура – куди їй! (Рудч.). Я не бачив її в будень дома, але казали, що вона ходить великою нехлюєю (Грінч.). Топи, нетіпахо! (Рудч.). Там дівчина нетьопуха запаску згубила (Милор.). Нетіпанка – одіжку на себе начепить та вивозить-виялозить так, що й свого доброго не пізнаєш! (Мирний). Оце ще зателепа, все в неї чорт знає як: сорочка от-от опадє, пояс аж по землі волочиться (Брацл.). Уже й вечір минає, зателепи немає, а як вечір проминує, зателепа прилинує (Грінч. III). Не розуміла Мотря сама себе, як вона могла полюбити ото такого нехлюя, задріпу, затьопу (Гр. Григор.). І хто її візьме, таку задріпанку? – на вулиці як приберуться, та й то на їй скрізь висить, а вже коли дома пораяється, то й глянути гідко (Бердянц.). Дріпавко, ти! (Липовеч.). Де це ти так зателепалася, як свиня закалюжена? от захвойдаха! (Зміївщ.). Хоч у неділю причепурилася-б, замазуро! (Хорольщ.). Мені тільки досадно, що він мене застав такою шліндою, – в капоті, нечесану (Л. Укр.). Відібрала пелеханя сокола від мене (Голов. IV). Бач, яка космачка! ти хоч-би пальцями пригладила свою голову! (Новомоск.)].

Неряшество – нечупарство, нехлюйство, нехарство; *см.* *ещё* **Неряшливость**. [Нехлюйства, нечепурної обробки в літературі він не терпів (Н. Громада). Своїм нехарством, своєю нелюдською поганню (Фанко)].

Неряшиться – ходити неохайно (нечупарно *и т. п.*), ходити неохайним (нечупарою, неохаяю *и т. п.*; *срв.* **Неряха**).

Неряшливо, *нрч.* – неохайно, нечупарно, нечепурно, нехлюйно, нехарно.

Неряшливость – неохайність, нечупарність, нечепурність, нехлюйність, нехарність, (*забрызганность*) зателепаність, задріпаність, захвойданість, замурзаність (-ности); *срв.*

Запачканность.

Неряшливый – неохайний, нечупарний, нечепурний, нехлоўйний, нехарний, (*забрызганный, запачканный*) зателепаний, задрипаний, захвойданий, замурзаний, зашльондраний; *срв.*

Замаранный (*под Замарывать*), **Косматый**. [І чистоти не любить... неохайна, – у кухні порозводила таргані (Крим.). Я-б її й забрав за себе, так вона дуже нечупарна (Кобеляч.). Вийшов сторож, якийсь дід нечупарний (Н.-Лев.). Розпáтлана, в заяло́зений спідниці вона нагадала Гнатові його нечепурну жінку (Коцюб.)]. **-вый человек** – неохайна людина; *срв.*

Неряха.

Неряшничать – бути неохайним (нечепурним, нечупарою *и т. п.*; *срв.* **Неряшливый**).

Несамобытный – несамобутні[и]й.

Несамоличный – неособистий, несамоособовий.

Несамостоятельность – несамотійність, (**зависимость**) залéжність, (*подчиненность*) підле́глість (-ости).

Несамостоятельный – несамотійний, залéжний, підле́глий; *срв.* **Несамостоятельность**.

Несбойливо, *нрч.* – недёржко, неміцно, некріпко.

Несбывной – 1) непозбутній; 2) неходовий. **-ной товар** – неходовий крам (-му).

Несбывшийся – несправджений, нездійснений, що не справдівся, що не здійснився.

Несбытной, *см.* **Несбывной**.

Несбытный, *см.* **Несбыточный**.

Несбыточность – незбутність, нездійсненність, несправдженність; неможливість, неймовірність (-ости); *срв.* **Несбыточный**.

Несбыточный – незбутній, незбутний, нездійснений, несправджений; (*невозможный*) неможливий, (*невероятный*) неймовірний. **-ное дело** – неможлива річ.

Несварение (*желудка*), *мед.* **dispepsia** – нетравлення (шлунку).

Несваримый – нестравний; важкий до травлення.

Несведомый – недовідомий, загадковий, таємний, незрозумілий.

Несведущий в чём – нетямущ[ч]ий чо́го *и* в чо́му, незнаючий. [Рябчénко репетува́в, що Зінько нетямущий опікунства (Грінч.). То клопіт нетямущому та незнаючому, а вам... Ви тільки глянули... (Мирний)].

Несвежий – несвіжий. **-жее мясо** – несвіже (да́вне) м'ясо. **-жие новости, известия** – несвіжі (старі, да́вні) новіни, відомості (звістки); **-тая память** – несвіжа (заморена) пам'ять. **-жая рыба** – несвіжа риба; (*солёная*) солона риба.

Несвёртывающийся – незсідний, непрокисний. **-щееся молоко** – незсідне молоко.

Несветский – несвітський; невілощений, невігладжений. **-кий человек** – несвітська людина. **-кие манеры, -кое обращение** – несвітські (невігладжені) манери, несвітське поводження.

Несвобода – нево́ля, невільність; залéжність; обмеженість (-ности); *срв.* **Несвободный**.

Несвободный – невільний; (*зависимый*) залежний; (*ограниченный*) обмежений. [Вільну ду́шу скува́ли життя́м невільним, а життя́ – звичаями (Мирний). Залéжне становище (Київ). Обмежений ви́бір (Полт.)].

Несвоевременно, *нрч.* – несвоеча́сно, невча́сно, невча́с, не в слу́шний час, безчасу́. [Тепе́р про їх (права́) невча́сно міркува́ти: великі́ поді́ї маю́ть ста́тись (Грінч.). Даре́мно вме́рло дома́гання́ горде невча́с розкві́тлого, розпа́леного се́рця (Грінч.). Вона́ безчасу́ дитину́ привела́ (Звягельщ.)].

Несвоевременность – несвоеча́сність, невча́сність; неслу́шність (-ности). [Несвоеча́сність за́ходів (Павлик)].

Несвоевременный – несвоеча́сний, невча́сни[і]й; неслу́шний. [О, невча́сна бо́лість! коли́-б тепе́р ти, бра́вий Ка́ю, здужав! (Куліш). Невча́сні тут жалі́ усі́ жіно́чі (Грінч.)].

Несвойский – несвій (-во́го), ненаський.

Несвойственно, *нрч.* – невласти́во, (*диал.*) непритама́нно.

- Несво́йственност** – невласти́вість, (*диал.*) непритама́нність (-ности).
- Несво́йственный** – невласти́вий, (*диал.*) непритама́нний. [Покинула невласти́ву їй пова́жність (Крим.). Екскурси в ці́лком непритама́нну сфе́ру (Н. Громада)].
- Несвя́зица** – нісенітниця; таке, що купи не держи́ться; *срв.* **Ерунда**.
- Несвя́зно**, *нрч.* – незв’язано; нескла́дно, недола́дн(ь)о; непоє́днано.
- Несвя́зност** – незв’язані́сть; нескла́дність, недола́дність; непоє́днані́сть (-ности). **-ност** *изложения* – нескла́дність (незв’язані́сть) ви́кладу.
- Несвя́зний** – незв’язаний; нескла́дний, недола́дни[і]й; непоє́днаний. **-ная речь** – нескла́дна (недола́дня) мо́ва.
- Несгара́емост, -мый**, *см.* **Несгара́емост, -мый**.
- Несгиба́емый** – негнучки́й, негнучи́й.
- Несгово́рчиво**, *нрч.* – незгові́рливо, незгові́рно; незгі́дливо; непідда́тливо, несхи́льчиво; упе́рто, зата́то, ту́го; кру́то; *срв.* **Несгово́рчивый**.
- Несгово́рчивост** – незгові́рливі́сть, незгові́рні́сть незмо́вність; незгі́дливі́сть; непідда́тливі́сть, несхи́льчиві́сть; упе́рті́сть, зата́ті́сть, ту́гі́сть; кру́ті́сть (-ости); *срв.* **Несгово́рчивый**.
- Несгово́рчивый** – незгові́рливи́й, незгові́рний, незмо́вний, (*обычно: неуступчивый*) незгі́дливи́й, (*неподатливый*) непідда́тливи́й, несхи́льчиви́й, (*упрямый*) упе́рти́й, зата́ти́й, ту́ги́й, (*крутой*) кру́ти́й. [Той Борис таки́й упе́рти́й, пе́вно, і незгові́рний бу́де (В. Підмог.). Я чоловік не ту́гий: дасте́ 25 карбованці́в, то й ваш кінь (Кам’янеч.)].
- Несго́да и Несго́дица** – 1) *см.* **Невзго́да**; 2) (*немилость*) не ла́ска, неми́лость (-лости) до ко́го, проти́ ко́го; (*гнёт*) гні́т (*р.* гні́ту), при́гніт (-ніту) над ким.
- Несго́дова́ть**, *народн.* – не минути́ ли́ха (біди́), доско́чити ли́ха (біди́). **-ва́ть тебе, -ду́ешь ты** – доско́чиш ти ли́ха (біди́), не мине́ тебе́ ли́хо (біда́), не минути́ тобі́ ли́ха (біди́).
- Несгара́емост** – неспале́нність, неспали́мість, негорю́ч[щ]і́сть; огнетрива́лість, огнетривкі́сть (-ости); *срв.* **Несгара́емый**.
- Несгара́емый** – неспале́нний *и (реже)* неспали́мий, негорю́ч[щ]и́й, (*огнеупорный*) огнетрива́ліи́й, огнетривкі́й. **-мая касса, -мый шкаф** – огнетрива́ла (негорю́ща) ка́са, огнетрива́ла (негорю́ща) ка́са (*зап.* ша́фа).
- Несда́ча** – незада́ння, *оконч.* незда́ння (-ння).
- Несде́ржанно**, *нрч.* – нестри́мано, незде́ржливо, невтри́мливо. [Вступі́вся за́надто рі́зко, па́лко й нестри́мано (Виннич.). «А який воро́г позива́в, як не ти?» – незде́ржливо озва́вся ді́д Васи́ль (Кониськ.). Зві́сно, по-жіно́чому вона́ невтри́мливо з тобо́ю говори́ла (Л. Укр.)].
- Несде́ржанност** – нестри́мані́сть, незде́ржливі́сть, невтри́мливі́сть (-ости).
- Несде́ржанный** – нестри́маний, незде́ржливи́й, невтри́мливи́й, (*вульг.*) сла́б(к)и́й на уто́ри. [Він бу́в ду́же правди́вий, але́ вда́чу мав запальну́, нестри́ману (Загі́рня). Непосидя́чої вда́чі бу́в ді́д, – на язик незде́ржливи́й (Кониськ.). Богі́ні в гні́ві ті́-ж ба́би і та́к-же на уто́ри сла́бі (Котл.)].
- Несдобро́ва́ть**, *см.* **Сдобро́ва́ть (Не -ва́ть)**.
- Несдру́жливи́й** – нездру́жливи́й, (*неуживчивый*) не(з)ла́гі́дний, не(з)ла́гі́дної вда́чі, (*фам.*) йоржува́тий, (*нелюдимый*) відлю́дкува́тий, (*см.*) відлю́дько.
- Несе́ние** – 1) несі́ння ко́го, чо́го; 2) держа́ння, трима́ння (на со́бі) чо́го, зде́ржува́ння чо́го; 3) відбува́ння чо́го; зазнава́ння чо́го; прийма́ння чо́го, покутува́ння чо́го; піклува́ння ким, чим *и* про ко́го, про що́; відпові́дання за що́; 4) верзи́ння, плеті́ння (нісені́тниці, нісені́тниць, дурни́ць, ка́-зна чо́го). *Срв.* **Нести**.
- Несерде́чност** – несерде́чність, нещи́рі́сть (-ости).
- Несерде́чний** – несерде́чний, нещи́ри́й. [У вас безлі́ч фальши́вого, нещи́рого, несерде́чного (Виннич.)].
- Несерди́тый** – несерди́тий, негні́вливи́й.

- Несердобольный** – що не вболіває серцем, нежалісливий, (*безжалостный*) немилосерд(н)ий, безжальний, немилостивий.
- Несерьёзно**, *нрч.* – несерйозно, неповажно.
- Несерьёзность** – несерйозність, неповажність (-ости).
- Несерьёзный** – несерйозний, неповажний. [Несерйозна людина (Київ). Несерйозне ставлення до роботи (Ле). Неповажна причина (Київ)].
- Несесёр** – несесёр (-ра).
- Несесёрчик** – несесерик (-ка).
- Несеянный** – несіяний; (*непросеянный*) непросіяний, непересіяний.
- Несжатость** – нестислість (-лости). [Нестислість викладу (Київ)].
- Несжимаемость** – нестисливість, нестисність, нестискальність (-ости).
- Несжимаемый** – нестисливий, нестисний, нестискальний.
- Несидение** – несидіння, несидження, (*шутл.*) несиденьки (-ньок).
- Несидуха** – несидюха, квочка-відкида, недоқвочка.
- Несиженный** – негнаний, некурений. **-ная смола** – некурена (жива) смола, смола-самотока, живиця.
- Несильный** – несильний, недужий, неміцний, малосілий; (*немогущий*) непотужний; (*незначительный*) незначний; *срв.* **Сильный**.
- Несимметрический** – несиметричний.
- Несимметрично**, *нрч.* – несиметрично.
- Несимметричность** – несиметричність (-ности).
- Несимметричный** – несиметричний.
- Несимметрия** – несиметрія, несиметричність (-ности).
- Несимпатический** – несимпатійний. [Здебільша в нас на селі ліки симпатійні, а несимпатійних, що з аптеки, в нас нема (Звин.)].
- Несимпатично**, *нрч.* – несимпатично; нелюбо, неприємно, прикро; не до вподоби, не до сподоби; *срв.* **Несимпатичный**.
- Несимпатичность** – несимпатичність; нелюбість, неприємність, прикрість; несподібність, несподібність (-ости); *срв.* **Несимпатичный**.
- Несимпатичный** – несимпатічний, (*неприятный*) нелюбий, неприємний, прикрій, (*не по вкусу, не по нраву*) несподібний, несподібний, не до вподоби, не до сподоби. [В його очах було щось прикре (Крим.)].
- Несказанно**, *нрч.* – несказанно, невимовно, невисловно, незмовленно. [Сей ліс густий був, несказанно (Котл.). Сідайте, дорогі гості! я рада невимовно (Кониськ.)].
- Несказанность** – несказанність, невимовність, невисловність, незмовленність (-ности).
- Несказанный** – несказаний, непромовлений, невимовлений. [В душі далекі гони, і солодко цвітуть несказані слова (Сосюра). Слів непромовлених луна (М. Рильськ.)].
- Несказанный** – несказаний, невимовний, невисловний, незмовлений *и* незмовлений. [Як мовляв Гомер: сміх несказаний зчинився тоді у богів прещасливих (Крим.). З невимовним інтересом заходивсь читати ті книжки (Р. Край). Ходжу я з болем та з журбою, і з невимовним каяттям (М. Рильськ.)].
- Нескважистость** – нешпаристість, (*непористость*) недірчастість, непористість (-тости).
- Нескважистый** – нешпаристий, (*непористый*) недірчастий, непористий.
- Нескладница** – нескладність, недоладність (-ности); (*бестолочь*) ні склад, ні лад; безладдя (-ддя) розгардіяш (-шу); *срв.* **Несвязица**.
- Нескладно**, *нрч.* – 1) незграбно, нескладно. **-но сложённый** – незграбно (нескладно) збудований; 2) нескладно, недоладн(ь)о, не до ладу, незграбно. [Бреше так нескладно (Сл. Гр.). Квітка по-російськи писав нескладно (Куліш)]. **-но, да прикладно** – не до ладу, та до прикладу (Приказка); нескладно, та ладно; *срв.* **Нескладный**.

Нескладной – нескладаний, нестільний.

Нескладность – 1) незграбність, нескладність; 2) нескладність, недоладність, незграбність (-ности). *Срв. Нескладный.*

Нескладный – 1) незграбний, нескладний, (*неповоротливый, угловатый*) неповоротний, неповороткий, (*диал.*) клинцюватий, (*несоразмерно высокий и худой, диал.*) гандраба(с)тий; *срв. Неуклюжий.* [Важка гава перелітала двір, махаючи своїми незграбними крилами (Грінч.). (Сонце) незграбні ярі проміж скель запинало синястим серпанком (Дніпр. Ч.). Нескладна постать (Звин.). Той чоловік – якийсь клинцюватий, неначе із клинців стулений (Павлогр.). Дочка у його була негарна – гандрабаста якась, довга та худа (Звин.); 2) нескладний, недоладни[і]й, незграбний; *срв. Несвязный.* [Нескладні (незграбні) вірші (Київ). Нескладні звуки собачого розпачу з далєких вулиць (Микит.). Недоладні старі вірші (Куліш). Замість гімну танець недоладний зачув (Самійл.). Недоладня мова (Корол.).]

Нескладывающийся (*нескладной*) – нескладаний, нестільний.

Несклонность – неохильність, до чого *и* що робити, ненахильність, неприхильність, неохочість (-ости) до чого, нехить (-хоти) до чого *и* проти чого. [Нехить проти того, щоб виступати привселюдно (Крим.).]

Несклонный – неохильний, ненахильний, неприхильний, неохочий до чого.

Несклоняемость – невідмінюваність (-ности).

Несклоняемый, *грам.* – невідмінюваний.

Несколько – 1) *мест. неопр.* – кілька *и* кільки, декілька *и* декільки, скілька *и* скільки (-кох, -ком, -кома), скількись *и* кількись, (*зап.*) кількоро, скількоро (*употр. в им. и вин. пад.*); (*какие-то -ко*) (с)кілька[и]-там; (*свыше десяти*) кільканадцять (-тьох, -тьом, -ть(о)ма). [Кілька пар хлопців та дівчат (Н.-Лев.). Напиши хоть кілька слів (Рудан.). Разів кілька позіхнув (Рудан.). Занесє з собою на чужий край кілька різних пісень (Р. Край). Сорочок справила кільки (М. Вовч.). Днів через кільки (Грінч.). Спершу їх гурт ще трохи побільшав, але потім кільки чоловіка відрізнилося (Загірня). Коли-б спромога кількох збудити, а ті вже інших (Коцюб.). Я кільком казав, – коли не хотять (Звягельщ.). Є такі липи, що з кількома дуплами (Кониськ.). Коли декілька чоловіка одну роблять роботу, то пісня помагає їм (Рада). (Вона) буде тут за декільки хвилин (Грінч.). Уся ця подія скоїлася в декільки моментів (Крим.). Купа книжок на столі і на декількох стільцях (Крим.). Додано скілька фотографій кобзарів (Р. Край). Вже скільки днів поїть громаду (Тобіл.). На току скільки стогів ще торішнього хліба (Свидн.). У нас артіль збирається: я з братом та ще чоловіка скільки буде (Грінч.). Дав йому скількись шагів грошей (Сторож.). Скількись разів поцілував його (Крим.). Минуло кількись часу (Г. Барв.). Кількоро людей побігло вулицею (Маков.). Народу не дуже багато: панів кількоро та паній двоє (Грінч.). Вийшло скількоро чоловіка копати буряки (Брацлавщ.). Випив скільки-там, чарок та й каже (Куліш). Назустріч Микулі вибігло кільканадцять мужчин (Маковей). Кільканадцять десятин землі мають (Доман.).] *Рассказать в -ких словах* – переказати (розказати, розповісти) в кількох (в декількох, в скількох) словах. *В -ких шагах от кого, чего* – за кілька[и] (за декілька[и], за скількись) кроків (ступенів) від кого, від чого. *По -ко* – по кілька[и], по скілька[и], по декілька[и], по скількись, (*редко*) по (с)кількоро. [Старий знєхотя кїдав йому по кільки слів (Н.-Лев.). (Діти) до вікна по кількоро пнуться (Рудан.); 2) *нрч.* – трохи, тро[і]шки, дещо, денешо. [Трохи вперта людина (Загірня). Спомігся трішки Трохим (Квітка). Дещо передніше трапилася ще одна пригода (Р. Край)]. **-ко обескураженный** – трохи (трошки, дещо) збентежений.

Нескончаемо, *нрч.* – нескінченно, без краю, без кінця-краю.

Нескончаемость – нескінченність (-ности), безкраїсть (-райости).

Нескончаемый – нескінченний, (*редко* нескінчимий), безкраїй (-края, -крає). [Нескінченні розмови (Київ). Нескінченна (безкрая) путь (Київ). Нескінчима путь, куди нам треба йти

(Сосюра). Безкраї свої думки думає-гадає (Л. Укр.).

Нескорый – нешвидкий, нехуткий, нескорий.

Нескромно, *нрч.* – нескромно, (*зап.*) недискретно; (*неучтиво*) незвичайно; (*нестыдливо*) несоромливо. [З-під короткої спідниці несоромливо визирала гола нога (Крим.).]

Нескромность – 1) (*качество, свойство*) нескромність, (*зап.*) недискретність; незвичайність; несоромливість (-ости); *срв.* **Нескромный**; 2) (*нескромный поступок и т. п.*) нескромність, незвичайність, нескромний (незвичайний, *зап.* недискретний) учінок (-нку) *и т. п.* [Простіть за незвичайність, – чи не дозволите довідатися, як ваше прізвище? (Крим.).]

Нескромный – нескромний, (*зап.*) недискретний; (*неучливый*) незвичайний; (*нестыдливый*) несоромливий.

Нескрываемый – неприхований, невтасний, (*редко*) некрітий, [Неприхований протест (Доман.). В їхніх очах горіла неприхована цікавість (Микит.). Сказав з некрітою холодністю (Крим.).]

Нескрытый – непотайний, неприхований (у собі). [Вона людина правдива, щіра, непотайна (Н.-Лев.).]

Неслава – неслава. [Погубиш їх, і їх слава стане їм в неславу (Шевч.).]

Несладкий – несолодкий; (*незаманчивый*) неласий. [Неласий шматок хліба (Коцюб.).]

Несладко, *нрч.* – несолодко. **-ко пришлось кому** – несолодко довелось (випало, дійшлося) кому, не мед кому. [Став до іншого хазяїна, та й там йому не мед (Звин.).]

Неслаженность – незладнаність, незлагодженість, неспасованість; (*несогласованность*) непогодженість (-ности). [Неспасованість суспільства (Азб. Комун.).]

Неслаженный – незладнаний, незлагоджений, неспасований; (*несогласованный*) непогоджений.

Несловоохотливость – несловоохочість, неговіркість, небалакучість (-ости).

Несловоохотливый – несловоохочий, неговіркий, небалакучий; *срв.* **Неразговорчивый**. [В зносинах з людьми Коцюбинський був обережний та неговіркий (Рада)].

Неслоговой, *грам.* – нескладовий.

Неслоёный – нелістований.

Несложно, *нрч.* – нескладно, просто; (*немудрёно*) немудро, нехитро; (*непритязательно*) невибагливо.

Несложность – нескладність, простість; (*немудрёность*) немудрість, нехитрість; (*непритязательность*) невибагливість (-ости).

Несложный – нескладний, простий; (*немудрёный*) немудрий, нехитрий; (*непритязательный*) невибагливий. [Нескладне виробництво (Бонд. виробн.). Це робота проста, і без струмента можна зробити (Канівщ.). Немудре життя (Доман.). Рало дуже нехитра штука, його будь-який чоловік зробить (Звин.). Його бухгалтерія була невибаглива, – вся в його голові (Франко)].

Неслоистость – неверствуватість, нешаруватість (-тости).

Неслоистый – неверствуватий, нешаруватий; (*неслоёный: о тесте*) нелістований.

Несломленный – незламаний, незломлений.

Неслух – неслух (-ха), неслухняний (-ного).

Неслучайный – невипадковий.

Неслушка – непослух (-ху).

Неслыханно, *нрч.* – нечувано. [Нечувано мене одурено (Грінч.). Пропівайте (пісню) нечувано-солодко (Олесь)].

Неслыханность – 1) (*качество*) нечуваність (-ности); 2) (*неслыханное дело*) нечувана річ (*р. речи*).

Неслыханный – нечуваний, нечутий; (*небывалый, необыкновенный*) несвітський, несвітній; (*непроходимый, перен.*) несосвітений. [Щастя нечуване (Самійл.). Нечувана сваволя дика

(Грінч.). Марш нечуваних століть (Бажан). У той вечір нечуване почули шахтарі (Ледянка)]. Несвітський сором (Куліш). Несвітній батько (М. Вовч.). Ото ще дурень несосвітений! (Крим.). **-ное дело** – нечувана (нечу́та) справа, (*небывалое, невиданное*) нечувана річ. [Дождатися таких нечутих справ, щоб сина рідного з оселі він прогнав (Самійл.). Оце ще нечувана річ: ми чули, що... (Грінч.)].

Неслы́шка – 1) *см.* Недослы́шка; 2) *см.* Тугоу́хость.

Неслы́шно, *нрч.* – нечу́тно. [Чорні постаті нечу́тно ступали по гарячій землі (Коцюб.). Ввесь край нечу́тно плаче (Олесь). Вечір нечу́тно спадає з листям на землю (Сосюра)].

Неслы́шность – нечу́тність (-ности).

Неслы́шный – нечу́тний. [Легким нечу́тним кро́ком помандрува́ти в далечінь (Коцюб.).

Зірочки наче співали нечутних пісень (Гр. Григор.)].

Несме́жно, *нрч.* – несумі́жно.

Несме́жность – несумі́жність (-ности).

Несме́жный – несумі́жний.

Несме́ло, *нрч.* – несмі́ливо, несмі́ло; (*робко*) ніяково. [Несмі́ливо підходила до його (Грінч.).

Раїса несмі́ливо пита́ла: «Може почитаємо?» (Коцюб.). «Тепер добивають!» – шепнула несмі́ло сама́ до себе́ Анна (Франко). «Може він міг-би ма́ти якийсь заробіток?» – несмі́ло докинув він (Л. Укр.). Чи підйдеш коли-небудь до мене ніяково, як Форнаріна до Рафаеля? (Влизько)].

Несме́лость – несмі́ливість, несмі́лість, неосмі́леність (-ости).

Несме́лый – несмі́ливий, несмі́лий, неосмі́лений; (*робкий*) ніяковий. [Хоро́ша на вро́ду, та ще й до того́ сми́рна, несмі́лива (Ор. Левиц.). Несмі́ливі надії на визволення (Доман.).

Тихесенький, несмі́лий голосок (Франко). Чому́ я несмі́лий до тебе́ (*перед тобой*), коха́на? (Пачов.). Неосмі́лений хлопець (Звин.). Де-ж ти, мій ніяковий Володю, з золотими очі́ма, як став? (Сосюра)]. **-лый человек** – несмі́лива (несмі́ла) людина, (*сц.*) несмі́ляк (-ка).

Несменя́емость – незмі́нність, незмі́ненність (-ности).

Несменя́емый – незмі́нний, незмі́ненний.

Несмесы́мый – незмі́сний, незмі́шуваний.

Несме́тливость – неімкливо́сть, недога́дливо́сть (-вості).

Несме́тливый – неімкливо́вий, недога́дливий; *срв.* Несообрази́тельный.

Несме́тно, *нрч.* – незлі́ченно, незчислі́нно, без лі́ку, безлі́ч, (*фам.*) до чо́рта, до бі́са. **-но богатый** – без лі́ку (без ви́гребу, *фам.* до бі́са) бага́тий. [Він був без ви́гребу бага́тий чоловік (Яворн.)].

Несме́тность – незлі́ченність, незчислі́нність (-ности).

Несме́тный – незлі́ченний, незчислі́нний; *срв.* Несче́тный. [Незлі́ченні скарби́ (Н.-Лев.)].

-ное количество (*число, множество*) – незлі́ченна (незчислі́нна) кількі́сть (сі́ла, безлі́ч), безлі́ч, без лі́ку, сі́ла силе́нна. [Незчислі́нна сі́ла публіцисти́чних праць (Крим.). Уряд римський держа́в безлі́ч шпигі́в (М. Левиц.)].

Несмея́н – несмі́шко́, несмію́н (-на), (*в сказках ещѐ*) несмі́ян (-на).

Несмея́на – несмію́ха, несмі́яниця. **-на царевна** – коро́лівна-несмі́яниця.

Несмолка́емый – невга́вущ[ч]ий, неу[в]га́вний, безуга́вний, невгамо́вний, невгава́ний; (*срв.*)

Неумо́лчный. [Ці́ла хуртовина невга́вучих, оскаже́нлих зву́ків (А. Любч.). В цьому́ будинку сто́яв пості́йний, невгава́ний гул (Микит.)].

Несмотря́ на, *нрч.* – не вважа́ючи на, не зважа́ючи на; (*вопреки*) всу́переч чо́му, наперекі́р чо́му, (*при всѐм желании и т. п.*) попри́ що; *срв.* Невзира́я. [Не вважа́ючи на пі́зню пору́, його́ прийняв смотре́тель (Коцюб.). Не вважа́ючи на вели́ку сі́лу праць з історі́ї письменства, ми все-ж не ма́ємо... (Н. Громада). Всу́переч усі́м трудно́шам, тре́ба зорганізува́ти промисло́вість (Азб. Комун.). Ця́ тенде́нція невпи́нно йде́ вперед наперекі́р одсі́чі паную́чого польського еле́менту (Рада). Попри́ всі́ трудно́щі пере́мога́ буде́ наша́ (Пр.

Правда)]. **-ря** на то, что – дарма що, не в[з]важаючи на те, що; (хотя) хоч. [Щастя моє було-б вельми худорляве, дарма що моє життя було-б страшенно сіте (Куліш). Оповідання, дарма що не сяє мистецькою красою, так приподобалося, що... (О. Пчілка). Хоч повзуть тут скрізь по горах стежечки, та протє не оживляє їх розмова (Франко)]. **-ря** на это – протє, а протє, а втім, алє, алє-ж, однак, одначе. [Логіка каже, що не варто сумувати про це, а докори совісти, протє, менє гризуть (Крим.)]. **-ря** на всё это – не в[з]важаючи на все це (те), з усім тим, попри все це (те). **-ря** ни на что – не в[з]важаючи ні на що (на будь-що); (что бы ни было) хоч-би там що.

Несмываемость – незмивність, незмиваність (-ности).

Несмыаемый – незмивний, незмиваний. **-мый позор** – незмивна ганьба. **-мое пятно** – незмивна (невідпирна) пляма.

Несмыкание – 1) (несоединение) незлучання, нез'єднування, незмикання; 2) (глаз) нестуляння, неплющування (очей).

Несмысленность – 1) (бессмысленность) безглуздя (-дя); 2) см. **Несмышлёность 2**.

Несмысленный – 1) (бессмысленный) безглуздий, нісенітний; 2) см. **Несмышлёный 2**.

Несмыслёныш – нерозум (-ма), (ум. нерозуменя (-няти)), нетяма. [Дітям воно й любо, – звісно, – нерозуми (Корол.). Ой, дитинчата-нерозуменята! (Звин.)].

Несмышлёность – 1) см. **Несметливость**; 2) нетямущість, нетямучість; безтямність, безтямкість (-ости). Срв. **Несмышлёный**.

Несмышлёный – 1) см. **Несметливый**; 2) (несмыслящий) нетямущий, нетямучий (у чому у чого), (несообразительный) безтямний, безтямкий. [Хто-ж напише все те, хто похлопочє за нас, нетямущих? (Мирний). Молодий метафізик, дуже нетямущий у справах цього світу (Кандід)]. **-щий человек** – нетямущ[ч]а людина, (сиц.) нетяма (обиц. р.).

Несносно, нарч. – непереносно, нестерпно, нестерпучє.

Несносность – непереносність, нестерпність, нестерпучість (-ости).

Несносный – непереносний, нестерпний, нестерпучий; срв. **Невыносимый**. **-ная жара** – нестерпна (нестерпуча, непереносна) спека. **-ный человек** – непереносна людина.

Несоблюдаемый – недодержуваний; (неисполняемый) невиконуваний.

Несоблюдение – недодержування, недотримання, *оконч.* недодержання, недотримання; (неисполнение) невиконання *и* невиконання, *оконч.* невиконання. [Недодержання шлюбної умови (Доман.). Умови тяжкі, а їх недотримання грозить руїною (Франко)].

Несовершенно, нарч. – недосконало; невикінчено; срв. **Несовершенноый**. [Найбільша частина людей вихована недосконало (Павлик)].

Несовершеннолетие – неповноліття, недоліття (-ття), неповнолітність, недолітність (-ности), неповнолітство, недолітство, недорослість (-лости).

Несовершеннолетний – неповнолітній, недолітній, недорослий, неповних літ, недорослого (неповного) віку, (сиц.: о мужч. и женщ.) недоліток (-тка). [Він іще неповнолітній, не має повних вісімнадцять років (Київ). Призначив його опікуном над своєю недорослою донькою (Ор. Левиц.). Я, хоч рівний літами йому, немов недоліток, не маю волі (Грінч.). Тєкля ще недоліток (Свидн.)].

Несовершенноый – 1) недосконалий; (необработанный) необроблений, невикінчений, невивершений, недовершений. [Недосконала форма (Грінч.). Недосконале пізнання (Павлик). Як він помер, недруковані поезії його відано в світ в їх необробленій, невикінченій формі (Крим.). Стиль невивершений (Крим.)]; 2) грам. – недоконаний. **-ный вид** – недоконаний вид; 3) биол. – неповний. **-ный гриб** – неповний гриб.

Несовершенноый – незроблений, невчинений, незаподіяний; (неисполненный) невиконаний; (об условии: незаключённый) нескладений; срв. **Совершенноый** (под Совершать).

Несовершенство – недосконалість, (необработанность) необробленість, невикінченість, невивершеність, недовершеність (-ости); (из'ян) вада, (недостаток) хиба. [Менє вражала

недосконалість б'ратня (Л. Укр.). Недосконалість цукроварницьких лабораторій (Мінц.). Невивершеність стилю й форми (Крим.). Я люблю цю повість, з усіма її вадами й хибами (Грінч.).

Несовестли́вый – несовісний, несумлінний.

Несове́т, см. **Несо́гласіе 1**.

Несове́тский – нерадянський.

Несовместимо́, *нрч.* – несполучно.

Несовместимость – 1) несполучність; 2) незбіжність, розбіжність; 3) непристайність; 4) незгідність (-ности). *Срв.* **Несовместимый**.

Несовместимый – 1) несполучний. [Несполучні посади, поняття (Київ)]; 2)

(*несовпадающий*) незбіжний, розбіжний; 3) *геом.* – непристайний; 4) *мат.* – незгідний.

Несовместность – 1) несумісність; (*необщность*) неспільність (-ности); 2) см.

Несовместимость 1.

Несовместный – 1) несумісний; (*необщий*) неспільний; 2) см. **Несовместимый 1**.

Несовмещение – 1) несполучання, *оконч.* несполучення, несполука; 2) *геом.* – неприставання.

Несовпадающий – незбіжний, розбіжний.

Несовпаде́ние – незбіг (-ту), незбіжність чого́ (*расхождение*) розбіжність чого́, у чому́, (по)між чим; (*противоречие*) суперечність (-ности). [Розбіжність у поглядах (поглядів) (Київ). Розбіжність поміж двома рахунками (Київ). Суперечність (розбіжність) інтересів (Пр. Правда)].

Несовратимость – 1) незводимість, ненаворотність, незатягненність (-ости); 2) невідхильність, незбічність (-ности); см. *ещё* **Неуклонность**.

Несовратимый – 1) незводимий, ненаворотний, незатягнений; 2) невідхильний, незбічний; см. *ещё* **Неуклонный**.

Несо́гласен, см. **Несо́гласный**.

Несо́гласіе – 1) (*нелады*) незго́да, незла́года, нела́года, не́лад (-ду), розра́да, різно́та, (*раздор*) зва́да, розбра́т (-ту), (*ссоры*) сва́рка, чва́ри (*р.* чвар), (*спор*) суперечка, супереча. [Погодіся з жінкою, щоб не було, межі вами незгоди (Коцюб.). Між ним та Самуїлом почалася незго́да (Л. Укр.). Повстала у сім'ї сва́рка та незла́года (Грінч.). З тобою не буде нела́год і сва́рок у мене́ (Крим.). Поміж товаришами був не́лад, непорозуміння (Грінч.). Нема́ тої ха́ти, щоб не було́ часом зва́ди (Приказка). Сва́рка та розбра́т межі людьми (Рада). Зго́ди нема́є, панує розра́да (Л. Укр.). Зайшла різно́та між братами (Хорольщ.). Межі нами на ту пору вийшла суперечка (Рудан.); 2) (*противность мнения, разность убеждений*) незго́да з ким, з чим. *Вследствие -сия, по -сию* – через незго́ду; 3) незгідність чого́ (*расхождение*) розбіжність чого́, в чому́, (по)між чим. [Незгідність характерів (Франко). Розбіжність думок (Київ)]; 4) (*в звуках, в голосах*) різноголосиця; см. *ещё* **Несозвучность**; 5) *геол.* – незгідність (-ности).

Несо́гласі́мость – непеоднанність, (*непримиримость*) непримиренність (-ности).

Несо́гласі́мый – непеоднаний, (*непримиримый*) непримиренний.

Несо́гласі́ца, см. **Несо́гласіе 1** и **4**.

Несо́гласно́, *нрч.* – 1) різноголо́со, несуго́лосно, не в ла́д, не до ла́ду. [Співа́ють не в ла́д (Київ)]; 2) незла́гідно, не в злагоді, не в ладу́. [Живу́ть не в ладу́ (Київ)]; 3) незгідно з чим. [Незгідно з правдою (Самійл.).] *Срв.* **Несо́гласный 1, 2** и **4**.

Несо́гласно́сть – 1) різноголо́сність; 2) незла́гідність; 3) незгідність (-ости), незго́да. *Срв.* **Несо́гласный**.

Несо́гласный и **Несо́гласен** – 1) (*о звуках, пении*) різноголосий, не в ла́д, не до ла́ду; 2) (*о жизни в несогласии*) незла́гідний, не в злагоді, не в ладу́. [Незла́гідне життя́ (Київ)]; 3) (*несоглашающийся*) незгідний, (*усеч. форма им. п. ед. ч. м. р.*) незго́ден з ким, з чим, на що. *Я -сен с вами* – я не зго́ден (не зго́джуюся, не пого́джуюся) з вами. *Я -сен на это* – я

незгоден на це; 4) (*противный чему-л.*) незгідний з чим. [Всі закони, незгідні з інтересами суспільства, мусять бути скасовані (Павлик)]; 5) *геол.* – незгідний.

Несогласование – непогодження (-ння).

Несогласованно, *нрч.* – непогоджено.

Несогласованность – 1) непогодженість (-ности), непогодження (-ння); 2) *мат.* – незгідність, суперечність (-ности).

Несогласованный – 1) непогоджений; 2) *мат.* – незгідний, суперечний.

Несоглашающийся – що не згоджується, що не погоджується; *см. ещё Несогласный 3.*

Несоглашение – 1) незгода; *срв. Несогласие 2*; 2) *см. Несогласие 3.*

Несодейный – нездійснений.

Несозвучно, *нрч.* – несуголосно, неспівзвучно.

Несозвучность – несуголосність, несуголос (-су), неспівзвучність (-ности).

Несозвучный – несуголосний, неспівзвучний.

Несознательно, *нрч.* – несвідомо.

Несознательность – несвідомість (-мости). [Через несвідомість свою він навіть голосу проти цього не подавав (Н. Громада)].

Несознательный – несвідомий. [Несвідомий громадянин (Пр. Правда)].

Несозрелость – недостиглість, недоспілість, недозрілість, недійшлисть (-лости).

Несозрелый – недостиглий, недоспілий, недійшлий, незрілий.

Несоизмеримость – неспільномірність, неспівмірність, неодномірність, різномірність (-ности).

Несоизмеримый – неспільномірний, неспівмірний, неодномірний, різномірний.

Несократимость – 1) некоротність, некоротимість; 2) *мат.* – неспростимість (-ости).

Несократимый – 1) некоротний, некоротимий; 2) *мат.* – неспростимий.

Несокрушимо, *нрч.* – незламно, незломно, некрушимо, (*непоколебимо*) непохитно.

Несокрушимость – незламність, незломність, некрушимість, (*непоколебимость*) непохитність (-ости). [Незломність духу (Р. Край)].

Несокрушимый – незламний, незломний, некрушимий, (*непоколебимый*) непохитний, нерушимий. [Тьми незламна гать (Сосюра). Незломна волею і вірою людина (Вороний).

Незломна сила (Л. Укр.). Незломна надія (Грінч.). Некрушимо грати неволі (Куліш).

Непохитна сила (Доман.)].

Несолёность – несолоність (-ности).

Несолёный – несолоний. *Сделаться (стать) -ным* – зробитися (стати) несолоним, висолонити. [Коли сіль висолоніє, то чим осолити її? (Морач.)].

Несолідно, *нрч.* – несолідно, неповажно, нестат[о]чно, нестатковито.

Несолідность – несолідність, неповажність, нестат[о]чність, нестатковитість (-ости).

Несолідный – несолідний, неповажний, нестат[о]чний, нестатковитий. [Несолідна (неповажна) людина (Київ). Нестатечні вибрики (Куліш)].

Несолоно, *нрч.* – несолоно. *-но хлебавши* – шилом патоки вхопивши (закоштувавши).

Несомневаемость *в ком, в чём* – несумнів (-ву), (цілковита) певність (-ности) у ко́му, у чо́му.

Несомненно, *нрч.* – 1) безперечно, безсумнівно. [Життя свого за тебе не покладуть, тільки-ж тебе люблять безперечно (Крим.)]; 2) безперечно, нема(є) сумніву, понад усякий сумнів, (*конечно*) звичайно, певна річ, видима річ, певне[о], напевне[о], запевне[о], звісно. [«По правді?» – «Безперечно. Обранню вашому звіряйтеся безпечно» (Самійл.). Безперечно, основа цього твору – якась західньо-європейська космографія (Україна). Певна річ, будуть читачі, що не вподобають цієї п'єси (Грінч.)].

Несомненность – безперечність, безсумнівність, несумнівність, (цілковита) певність, очевидність, видимість (-ости); *срв. Несомненный*. [Довів з певністю, що ця справа шкідлива (Крим.)].

Несомнённый – безперечний, безсумнівний, несумнівний, (*совершенно определённый*) (зовсім, цілком) певний; (*очевидный*) очевидний, видимий. [У тому, що казав Куліш, була безперечна правда (Грінч.). Безперечна перевага розуму над надхненням (Грінч.). Безсумнівна істина (Р. Край.). Для мене тепер зовсім певна річ, що я був тоді причинний (Крим.). Це в неї, кажу, тиф, видимий тиф (Борзенц.).]

Несомнительный – несумнівний, певний.

Несообразительность – неметикуватість, небістрый розум (-му), недотепність, нетямкість, нетямущість, нетямучість, безтямність, безтямкість, недогадливість, невторопність, незміркованість (-ости).

Несообразительный – неметикуватий, небістрый на розум, недотепний, нетямкий, нетямущий, нетямучий, безтямний, безтямкий, недогадливий, невторопний, незміркований. [Е, який-же ти хлопчику, безтямкий! (Корол.).]

Несообразно, *нрч.* – 1) *с чем* – невідповідно до чого, (*несогласно*) незгідно з чим; 2) *см.*

Несуразно 2.

Несообразность – 1) *с чем* – невідповідність до чого, (*несогласность*) незгідність з чим; 2) *см.* **Несуразица 2.**

Несообразный – 1) *с чем* – невідповідний до чого, (*несогласный*) незгідний з чим; 2) *см.*

Несуразный 2.

Несообщительность – замкнутість, замкненість; прихованість (у собі); неговіркість; нетовариськість; відлюдкуватість, відлюдність; *срв.* **Несообщительный.**

Несообщительный – (*замкнутый*) замкнутий, замкнений, (*скрытый*) прихований (у собі), (*неразговорчивый*) неговіркий, (*необщительный*) нетовариський, (*нелюдимый*) відлюдкуватий, відлюдний, вовкуватий, (*см.*) відлюдок (-дка), відлюдько.

Несоответственно, *нрч.* – невідповідно до чого.

Несоответственность *чему* – невідповідність (-ности) до чого.

Несоответственный – невідповідний до чого.

Несоответствие *с чем* – невідповідність (-ности) до чого.

Несоответствующий – невідповідний до чого.

Несоразмерно, *нрч.* – 1) непомірно, недомірно, не в міру до чого. [Строїть плани не в міру до сил (Франко)]; 2) (*несоответственно*) невідповідно до чого, нерозмірно з чим.

Несоразмерность – 1) непомірність, недомірність (-ности); 2) (*несоответствие*) невідповідність до чого, нерозмірність з чим.

Несоразмерный – 1) непомірний, недомірний, не в міру до чого; 2) (*несоответственный*) невідповідний до чого, нерозмірний з чим.

Несовётный и **Несовётимый** – несосвітєнний, несвітський, несвітїній; *см.* *ещё*

Небывáлый 2.

Несостоявшийся – 1) що не відбувся, невідбутий. [Невідбутий торг (Сл. пр. м.); 2) (*неосуществлённый*) нездійснений. **-шийся акт** – нездійснений акт.

Несостоятельность – 1) (*материальная, физическая, моральная*) неспроможність, неспромога; (*долговая*) неви́платність (-ности). **Злостная -ность** – зловмисна неви́платність; 2) (*бедность*) неспроможність, незаможність, нестáток (-тку) и (*чаще мн.*) нестáтки (-ків). [Неспроможність гірка! (М. Вовч.).] **По -ти** – через неспроможність, через незаможність, через нестáтки; 3) (*неосновательность*) неслухність, нестійність, (*неудачность*) невлучність (-ности).

Несостоятельный – 1) (*о должнике*) неспроможний, неві́платний. [Неви́платний винува́тець (довжник) (Сл. пр. м.); 2) (*неимущий*) незаможний; 3) (*физически, морально*) неспроможний, (*неосновательный*) неслухний, нестійний, (*неудачный*) невлучний, (*ничтожный*) нікчємний. [Всі релігійні системи мусять бути неспроможні (Павлик). Неслухний аргумент (Київ). Нестійна гіпотеза (Київ)].

Несострада́тельный – нежалісливий.

Несотворе́нный – нестворений.

Неспелость, -лий, см. Незре́лость, -лий.

Неспеша́, нарч. – не поспішаючи, не хапа́ючись; *см. Неторопли́во.*

Несподру́чно, нарч. – незручно, не з руки, не рука́. [Мені з ним не рука́ (Звин.)].

Несподру́чность – незручність (-ности).

Несподру́чный – незручний, не з руки, не рука́.

Неспокойно, нарч. – неспокійно, неспо́кійно; (*от забот*) кло́пітно. [Неспо́кійно спить дитина (Брацл.). «Хіба́ якé діло є?» – спита́в Зінько, почувáючися неспо́кійно (Грінч.). Оста́пові чо́гось бу́ло тро́хи кло́пітно на душі (Грінч.)].

Неспокойность – неспокійність, неспо́кійність (-ности).

Неспокойный – неспокійний, неспо́кійний. [Цілісінький день він був неспо́кійний (М. Вовч.). Дивілися на мо́ре, що бу́ло неспо́кійне то́го дня (Л. Укр.). Невпо́кійне обличчя (М. Вовч.). Спо́гади зрину́ли в неспо́кійній голі́вці (Черкас.)].

Неспокойствие – неспокій, неспо́кій (-кою).

Неспори́ть – не на ко́ристь іти́, (*зап.*) не спосо́бувати; (*быть помехой*) не́путити.

Неспори́ться – не в лад іти́, неспі́рно йти (Сл. Ум.), (*зап.*) неспоро́ йти. [Робота́ не в лад іде́ (Київщ.)].

Неспори́ный – неспі́рний, несупе́речний.

Неспоро́, нарч. – неспі́рно, (*зап.*) неспоро́, (*медленно*) забарно, зага́йно.

Неспори́ый – 1) (*о работе*) неспі́рний, (*зап.*) неспори́ый, (*медленный*) забарни́ый, зага́йний, (*пров.*) пінявий. [Робота́ неспі́рна (Сл. Гр.)]; 2) (*о работнике*), *см. Медлительный 1*; 3) (*недобротный*) недобро́тний, недобри́ый; 4) *см. Несы́тный.*

Неспособность – 1) незда́тність, незді́бність, незуга́рність, недоте́пність; нездо́льність, неспромо́жність; 2) незді́бність, недоте́пність (-ности). *Срв. Неспособный.*

Неспособный и Неспособен – 1) *к чему* – незда́тний (*усеч. форма им. п. ед. ч. м. р.* незда́тен) до чо́го, на що *и* що (з)робі́ти, незді́бний до чо́го, незуга́рний (*усеч. форма им. п. ед. ч. м. р.* незуга́рен) до чо́го *и* що (з)робі́ти, (*несообразительный*) недоте́пний до чо́го *и* чо́го; (*бессильный сделать что-л.*) нездо́льний, неспромо́жний що (з)робі́ти. [«Півде́нно-ру́ське плем'я» довело́, що воно́ незда́тне до державного життя́ (Грінч.). На творчу́ синтезу́ він незда́тний (Рада). Очі здава́лися незда́тними на щось пога́не (Ледя́нко). Незда́тен ро́зум, незуга́рні ру́ки знайти́ чо́гось тако́го, що-б... (Л. Укр.). Хіба́ вона́ незуга́рна до че́сної праці́? (Мирний). Він незуга́рен робі́ти (Звин.). Я по-росі́йськи незуга́рна говори́ти (Н.-Лев.). Недоте́пні вони́ до сьо́го діла́ (Кониськ.). Е, бісі́в си́ну, і то́го недоте́пний! (Рудч.)]; 2) (*недаровитый*) незді́бний, недоте́пний; (*сиц.: бездарный*) незда́ра, (*недотёпа*) недотепа. [Учи́в недоте́пних гімна́зистів (Грінч.)]; 3) (*неудобный*) неспосі́бний, (*несподручный*) незру́чний; (*о времени*) неслу́шний.

Несправедливо, нарч. – несправедлі́во, не по пра́вді, (*реже*) непра́ведно, непра́вдіво; (*обидно*) кривдо́но; (*неосновательно*) неслу́шно. [Обвинува́тив не по пра́вді (Грінч.). Все вони́ непра́ведно робля́ть, такі́ вже лю́ди (Звин.)]. *Поступать, поступить -во с кем, по отношению к кому* – чини́ти (робі́ти), учини́ти (зробі́ти) не по пра́вді з ким, кривди́ти, скривди́ти (укривди́ти), (*о мног.*) покривди́ти ко́го. [Зробі́ли не по пра́вді ви зо мно́ю (Грінч.). Співа́ли про те, як і́ скривди́ли се́стри (Грінч.)].

Несправедливость – 1) (*свойство, качество*) несправедли́вість, непра́вда, (*реже*) непра́вдівість; (*обидность*) кривди́ність; (*неосновательность*) неслу́шність (-ости). [Ми просто йшли́, у нас нема́ зерна́ непра́вди за собо́ю (Шевч.)]; 2) (*несправедливый поступок*) несправедли́вість, непра́вда, (*обида*) кривда́. [Оповідáння про старі́ часи́, старі́ непра́вди (Рада). Щимі́ла та непра́вда на се́рці (Кулі́ш). Яку́ гане́бну кривду́ терпимо́! (Грінч.). Він захисті́ть арешта́нтів од кривди́ (Коцю́б.)]. *Совершать -вость по отношению к кому* –

заподіювати (чиніти, робіти), заподіяти (вчиніти, зробіти) кривду кому, кривдити, скривдити (укривдити), (о мног.) покривдити кого. [Плаче з тієї кривди, яку заподіяв (Крим.). Людям кривди не робіте (Рудан.).]

Несправедливый – несправедливий, (*реже*) неправедний, неправдивий; (*обидный*) кривдний; (*неосновательный*) неслухний. [Несправедливе діло (Доман.). Несправедлива злоба (Виннич.). Суд неправедний (Звин.). Суддя неправдивий (Морач.). Я проклинаю ту юрбу неправдиву (Л. Укр.).] *Вы -вы к нему* – ви несправедливі до його (проти його), ви неправдиві до його (Н. Лев.).

Неспроста, *нрч.* – недурно. [Недурно їй цей сон снівся (Грінч.).]

Неспрягаемый, *грам.* – невідмінюваний.

Неспячка – несплячки (-чок), неспання, нічніці (-ніць), безсоння (-ння).

Несравненно, *нрч.* – незрівнянно, над усяке порівняння, безмірно. *Он -но красивее её* – він над усяке порівняння (безмірно) кращий від (за) неї.

Несравненность – незрівнянність (-ности).

Несравненный – незрівнянний, (*бесподобный*) безподібний. [Незрівнянний лірик (М. Зеров)].

Несравнимо, -мость, -мый, *см.* **Несравненно, -ность, -ный.**

Несродность – неспорідненість, (*иногда*) нерідність, (*несходство*) несхожість (-ости). [Гнітить мене нерідність наших душ (Загірня)].

Несродный – неспоріднений з чим, (*иногда*) нерідний чому, (*несходный*) несхожий з чим.

Неставать, нестать – неставати, нестати, неvistачати, неvistачити, бракувати, забракнути, забракувати; *срв.* **Недоставать и Нехватать.** [Тут нестає багато чого (Звин.).]

Нестарательно, *нрч.* – нестаранно, недбало, недбайливо, непильно, негорливо (до праці).

Нестарательность – нестаранність, недбалість, недбайливість, непильність, негорливість (-ости) (до праці).

Нестарательный – нестаранний, недбайлий, недбайливий, непильний, негорливий (до праці), (*сц.*) недбаха, недбайлиця (*общ. р.*).

Нестарелка и Нестарка, *бот.* **Ageratum L.** – пахучка.

Нестать, *см.* **Неставать.**

Нестепенный – нестатє[о]чний, нестатковитий, неповажний.

Нестерпимо, *нрч.* – нестерпно, нестерпуче, до-нестерпу, до нестерпучости. [Нестерпно горда (Франко). Болить серце, нестерпуче болить (Грінч.). Я гидую до-нестерпу дурним їх величанням своєю властю (Куліш). Світло до нестерпучости ясне (Коцюб.).]

Нестерпимость – нестерпність, нестерпучість (-ости).

Нестерпимый – нестерпний, нестерпучий. [Нестерпний біль (Грінч.). З шкіряного заводу валить нестерпний дух (Микит.). Нестерпуча спека (Грінч.). Він ставав нестерпучим, глузував з її екзальтації (Коцюб.). Нестерпучий гніт безсилої люти (В. Підмог.).]

Нести – 1) нести кого, що. [Молодиця несла на руках двоє своїх дітей (Коцюб.). Чобітки в руках несе (Метл.). Несімо-ж світло аж туди, де зорі (Самійл.). Несем ми дію скрізь, співці гудка й нагана (Сосюра)]. *Ноги не -сут, не -сли* – ноги не несуть, не несли. [Мене ноги не несли ані до неї, ані від неї (М. Вовч.);] 2) (*быть в состоянии -ти, подымать*) нести, носити, могти нести (на собі) що *и* скільки чого. *Слон -сёт свыше ста пудов* – слон може нести на собі понад сто пуд(ів); 3) (*держат на себе*) нести (на собі), держати, тримати (на собі) що здержувати що. [Море несе на собі кораблі (Київ). Ця колона здержує (держить) велику вагу (Київ)]. *Лёд не -сёт* – лід не держить, лід не держкий; 4) (*перен.; бремя и т. п.*) нести що; (*обязанности, убытки и т. п.*) відбувати що; зазнавати чого *и т. п.* [Він легко ніс свій вік (*свои годы*) (Кінець Неволі). Його плечі не почували тягара, який йому випало нести від коліски до домовини (Кінець Неволі)]. *-ти бремя работы (труд)* – нести тягар праці, відбувати роботу, приймати труд. [Атмосфера порожнечі, в якій доводиться одбувати

свою роботу комісії (Рада)]. **-ти** *возмездие за что* – покутувати що, каратися за що. **-ти** *высоко себя (голову)* – нести (носити) високо (вгору, гордо) голову, високо нестися; *срв.* **Нестись 4**. [Шлях кохання дивовижний, дивний із шляхів: гордо голову там носить, хто її згубив (Крим.)]. **-ти** *заботы о ком, о чём* – піклуватися ким, чим *и* про кого, про що. **-ти** *издержки* – платити витрати. **-ти** *наказание за что* – приймати (*отбывать*: відбувати) кару за що, (*за грехи, проступок*) приймати покуту за що, покутувати що; *см.* **Наказание 2**. [Ти ще будеш покутувати гріхи на сім світі (Шевч.). Щоб ти дев'ять літ покутував свою гордість (Рудч.)]. **-ти** *ответственность за что* – відповідати, бути відповідальним, нести відповідальність за що, (*принимать на себя ответственность*) брати на себе відповідальність за що. [Педагогічний склад наших ВИШ'ів несе відповідальність за якість майбутніх кадрів (Пр. Правда)]. **-ти** *последствия* – (*отвечать*) відповідати за наслідки; (*платиться*) платитися за наслідки, (*искупать*) покутувати наслідки. **-ти** *службу, служебные обязанности* – відбувати (нести) службу, відправляти службу *и* служби, (*устар.*) правити (справляти) службу, відбувати (виконувати) службові обов'язки. [Другий місяць одбуває службу (Сл. Ум.). Жінки гарно несуть сторожову службу (Комуніст). Ой пішов він до ляшеньків служби відправляти (Пісня). Ви, козаки, сторожову службу нам правте (Куліш). Вони справляють за жалювання державну службу (Корол.)]. **Он -сёт тяжёлую службу** – він на важкій (тяжкій) службі, він має важку (тяжку) службу. **-ти** *труды и заботы* – мати багато праці і клопоту, нести великий (важкий) тягар праці і клопоту. **-ти** *убытки* – зазнавати втрат, мати (терпіти, *редко* поносити) втрати, утрачатися; (*при работе*) проробляти. [Велику від цього втрату поносить наша культура (Рада). Де заробиш, а де проробиш (Приказка)]. **-ти** *на сердце* – мати (*редко* носити) на серці; терпіти мовчки; 5) (*увлечь: о ветре, течении и перен.*) нести, (*мчат*) мчати, (*гнать*) гнати кого, що. [Кленовий листоньку, куди тебе вітер несе? (Метл.). Тихо, тихо Дунай воду несе (Пісня). Вода несе кригу (Сл. Ум.). Осінній вітер мчав жовті хмари (Коцюб.). Сердита ріка, збурена грозою, мчала свої хвилі, до моря (Олм. Примха)]. **Куда (тебя) бог -сёт (устар.)** – куди (тебе) бог провадить? (Звин., Франко). **Куда -сёт тебя нелёгкая?** – куди несе тебе лиха година (х(в)ороба, враг, вража мати, нечиста сила, нечистий)?; 6) (*о поре, о времени: приносит*) нести, приносити (з собою). [Нехай я щастя не найшов того, – його весна несе струнка (М. Рильськ.). Осінь і зима несуть Німеччині політичні бурі (Пр. Правда). Що то нам новий рік несе? (Київ)]; 7) (*вздор, дичь, околёсную, чепуху, чушь*) верзти (плести) нісенітницю (нісенітниця, дурниці, ка-зна-що), нісенітниця (теревені) правити, провадити (пліскати) не знати[ь] що; *см.* **Вздор, Околёсная 2, Чепуха**. **-ти** *небылицы* – верзти (провадити) небилиці. **-ти** *своё* – провадити (правити, *грубо*: торочити, товкти) своєї, своєї правити; 8) (*о птицах: яйца*) нести (яйця), нестися. [Кури несуть яйця (Сл. Ум.)]; 9) (*о лошадях*) нести, носити. **Лошади -сут** – коні носять; 10) (*о метели*) мести, бити, курити, куйовдити, хурделити; *срв.* **Мести 2**. [Завірюха б'є (Грінч. II)]; 11) *безл.* – а) нести. **По реке -сёт лёд** – рікою (річкою) несе лід (кригу). **Пар -сёт из бани** – пара шугає (вихоплюється, вибивається) з лазні; б) (*о неприятном запахе*) тхнути ким, чим від кого, від чого, (*отдавать*) відгонити, (*редко*) віяти чим від кого, від чого, (*быть слышным*) чути чим від кого; (*тянут*) нести -чим. [Од старого німця дуже тхнуло табакою (Н.-Лев.). Від наймички тхнуло пекарнею й потом (Черкас.). Тхне свіжою фарбою (Васильч.). Од тебе часником одгонить (Звин.). Від них на сто кроків віє нестерпний дух нечисти (Франко). Від тебе тютюном чути (Свидн.). Інколи їдко несло гаром з обідніх огнищ (Олм. Примха)]; в) (*о токе воздуха*) тягти, протягати. **Из-под пола -сёт** – з-під помосту (підлоги) тягне (віє, *дует*: дме). **-сёт тепло(м) из печи** – тягне (віє) теплом з печі (*комнатной*: з груби); г) (*слабит*) проносити, прочищати, промикати. **Несенный** – несений; відбуваний; зазнаваний; прийманий; покутуваний; виконуваний; гнаний, гонений; що його несе (ніс) *и т. п.* **-тись и тисся** – 1) (*стр. з.*) нестися, бути несеним, відбуватися *и т. п.*; 2) нестися, (*мчатся*)

мчати(ся), гнати(ся); (*бежать*) бігти; (*лететь*) летіти, лінути; (*плывть*) плісти, пливти, плинути; (*об эхе*) котитися, розлягатися, йти; *срв.* **Мчатся.** [Мов віхор неслася чвірка (Франко). З кузні нісся пекельний стукіт (Коцюб.). «Івасю! Івасю!» – гукав Грицько, несучись полем до бурти (Мирний). До сонця несемося (М. Хвильов.). Коні мчать, аж іскрять ногами (Боров.). Звістка мчала збудженими вулицями (Країна Сліпих). Мчать життям, як розлогіми степами, наші буйногріві місяці (А. Любч.). Вчвал женé по втоптаній дорозі чвірка (Франко). Чого летіш, як скажений? (Волинь). Далéко лінув думок легкій рій (Л. Укр.). Лінув до нас за грати весняний вітер (Васильч.). «Івана Купайла!» ліне по повітрю (Крим.). Хропé, аж луна по хаті котиться (Борз.). Аж по хаті луна йде (Пісня)]. *Всадник -тсся на коне* – верхівець (вершник) мчить на коні. *Корабль -тсся по ветру* – корабель ліне за вітром. *Лёд -тсся по реке* – лід (крига) женé (пліне) рікою (річкою). *Молва (слух) -тсся* – поголос (поголоска, чутка) ліне. *-тсся молва, что...* – чутка йде, що... *Облака -тсся* – хмари мчать (несуться, летять, лінуть). *Куда ты так -шься?* – куди ти так женешся (біжиш, летіш, несешся)?; 3) (*о птицах: нести яйца*) нестіся. [Кому ведётся, то й півень несётся (Приказка)]; 4) (*много о себе думать*) (високо) нестіся (літати). [Високо літає; та низько сідає (Номис)].

Нестираемый и -рающийся – нестираний, незатіраний, нестертий, незатертий; *срв.*

Неизгладимый.

Нестихающий – нестишний, непритишний, невтишний, невтишимий, (*неунимающийся*) нев[у]гавний. [Чути було невгавний галас людського стовпища (Грінч.).]

Нестойкий – нестійкий; (*шаткий*) хиткий; (*колеблющийся*) хитливий.

Нстойко, нарч. – нестійко; хитко; хитливо; *срв.* **Нстойкий.**

Нстойкость – нестійкість; хиткість; хитливість (-ости); *Срв.* **Нстойкий.**

Несторианец и Несторианин, -нка – несторіяннин (*мн.* -ріяни, -ріян), -янка.

Несторианский – несторіянський.

Несторианство – несторіянство.

Нестоящий – невартий, без вартости, безварт(н)ий, (*ничтожный*) нікчемний. **-щая вещь** – нічого не варта річ, нікчемна річ, нікчемниця.

Нестроевой – 1) *воен.* – немуштровий. **-вая должность** – немуштрова посада. **-вая команда** – немуштрова команда. **-вой солдат** – немуштровий солдат; 2) (*о лесе*) небудівельний, небудівний. **-вой лес** – небудівельне (небудівне) дерево.

Нестроение – нелад, безлад (-ду), безладдя (-ддя), безладність (-ности), (*неустроенность*) неупорядкованість; (*разруха*) розрух (-ху). [Громадський нелад (Пр. Правда). Безвихідне ліхо соціального неладу (Доман.). Наше внутрішнє безладдя (Р. Край)].

Нестройно, нарч. – 1) неструнко; нескладно; безладно. [Чоловіка десь козаків безладно йдуть, співаючи (Грінч.)]; 2) безладно, нескладно; 3) незгідно, безладно, нескладно; незграйно; негармонійно. [Чогось наші дівчата сьогодні співають нескладно (Звин.). Непевно, незграйно, переганяючи один одного, пурхнули звуки (А. Любч.)]. *Срв.*

Нестройный.

Нестройность – 1) нестрункість, безладність; нестатурність, неставність; нескладність; 2) безладність, нескладність; 3) незгідність, безладність, нескладність; незграйність; негармонійність (-ности). *Срв.* **Нестройный.**

Нестройный – 1) (*о стане, человеке, рядах и т. п.*) нестрункий; (*о рядах ещё*) безладний; (*нестатный*) нестатурний, неставний, (*нескладный*) нескладний. [Ішли нестрункими лавами (Київ)]. **-ный рост** – нестрункий (нескладний) (з)ріст; 2) (*беспорядочный*) безладний, нескладний. [Усі сумні факти арештантського життя неслися в його думках якоюсь безладною метелицею (Франко). Нескладне оповідання (Звин.)]; 3) (*о звуках*) незгідний, безладний, нескладний, незграйний, (*негармоничный*) негармонійний. [Нескладний спів (Звин.)].

Нестыдлівий – несоромливий, несором'язливий, не(в)стидливий.

Нестяжання – ненабутливість, непридбайливість, незаже[ї]рливість, (*некорыстолобивость*) некорыстолобність, некорисливість, (*бескорыстие*) безкорисливість (-ости).

Нестяжательность, см. **Нестяжання**.

Нестяжательный – ненабутливий, незаже[ї]рливий, (*некорыстолобивый*) некорыстолобний, некорисливий.

Несудимость – 1) несудженість, несудимість; 2) непідсудність; 3) невисудність (-ости). Срв. **Несудимый**.

Несудимый – 1) несуджений, несудимий; (*неосуждаемый*) негуджений, неганьблений; 2) (*неподсудный*) непідсудний. **-мый кем** – непідсудний кому. **-мая грамота**, стар. – грамота про непідсудність; 3) (*невменяемый в вину*) невисудний.

Несудоходность – несудноплавність, несуднохідність (-ности).

Несудоходный – несудноплавний, несуднохідний.

Несуеверный – немарновірний, незабобонний.

Несуетливый – неметушливий.

Несуженный – несуджений. [Ой піду я над берегом-лугом, зустрінуся з несудженим другом (Пісня)].

Несуразица – (*нелепость*) недоладність, (*несообразность*) неподобна річ (р. речі), неподобність, (*бесмыслица*) безглуздя (-здя), нісенітниця, (*глупость*) дурниця, (*опис.*) (таке,) що й купи не держиться. [Всякі недоладності в книзі (Крим.). Комісії пощастило відкрити силу дрібних недоладностей (Пр. Правда). Видіма нісенітниця (Грінч.). Плеще всякі нісенітниці (Крим.). Говориш, що й купи не держиться (Звин.)].

Несуразно, нрч. – 1) нескладно, незграбно; безглуздо; 2) недоладн(ь)о, неподобно, безглуздо; незграбно. Срв. **Несуразный**.

Несуразность – 1) (*качество*) – а) нескладність, незграбність; безглуздість; б) недоладність, неподібність, безглуздість; незграбність (-ости). Срв. **Несуразный**; 2) см. **Несуразица**.

Несуразный – 1) (*о внешности*) нескладний, (*неуклюжий*) незграбний; (*бестолковый*) безглуздий; 2) (*нелепый*) недоладни[ї]й, (*несообразный*) неподобний, (*бесмысленный*) безглуздий, нісенітний; (*неуклюжий*) незграбний. [Помітив, що починається щось недоладне, і швидко зник з світлиці (Н.-Лев.). Бо-зна-що кажеш, Іване, неподобне! (Лохв.). Безглузда етимологія: «я узка» – «річка Яуза» (Крим.). Силабічне віршування виходило важким, кострубатим та незграбним (Рада)].

Несуветный – 1) **Несосветный**; 2) **Нестерпимый**.

Несучая курица и **Несуч[ш]ка** – несуща курка, несу[ю]чка. [Несущі ці кури придались (Червоногр.)].

Несущественный – неістотни[ї]й, (*не по существу*) непосутній, несуттєвий. **-ное замечание** – непосутня увага, непосутнє зауваження. **-ная поправка** – неістотна[я] (малозначна) поправка.

Несуществующий – що не існує, неіснуючий. **-щий на свете** – ніде (на світі) не сущий, (*нестественный*) несвітовий, (*не бывавший*) небувалий.

Несходно, нрч. – 1) несхоже, неподібно, неоднаково, відмінно; 2) непоцінно, недешево, дорого, невігідно. Срв. **Несходный**.

Несходность – 1) несхожість, неподібність, неоднаковість, відмінність, (*различие*) різниця, (*расхождение*) розбіжність; 2) непоцінність; невігідність (-ости). Срв. **Несходный**.

Несходный – 1) (*несхожий*) несхожий з ким, з чим, неподібний до кого, до чого, (*неодинаковый*) неоднаковий, (*отличный*) відмінний від кого, від чого, (*различный*) різний, (*расходящийся*) розбіжний. [Вони між собою несхожі (Київ). Розбіжні думки (Пр. Правда)]; 2) (*по цене*) непоцінний, не по грошак; (*дорогой*) недешевий, дорогий; (*о цене*) непомірний, великий, високий; (*о деле*) невігідний, непідхожий.

Несходство, см. **Несходность 1**. -ство *характеров* – несхожість (відмінність) вдачі. -ство *во взглядах* – різниця в поглядах (в думках), розбіжність поглядів (думок).

Несхожий, см. **Несходный 1**.

Несчастливец, -вица – нещасливий (-вого), -ва (-вої), нещасливець (-вця), -виця, нещасник, -ниця (ум. нещасничка), безщасник, -ниця, (*неудачник, -ница*) бездолець (-льця), бездольник, -ниця (ум. бездольничка), безталанник, -ниця (ум. безталанни[о]чка); *срв.* **Несчастный** (как *сиц.*). [Ти – нещасник великий (Кониськ.). Не скажучу, що я нещасниця, – довелось і щастя зазнати (Самійл.). Ой десь наша безщасниця на чужій стороні (Чуб. V). Сльози найбільшого бездольця (Леонт.). Він марнів, марнів, бездольник (Крим.). Моя дочка безталанничка і бездольничка (Чуб. V)].

Несчастливо, *нрч.* – нещасливо, (*бесталанно*) безталанно. [Коли хто, хоть нещасливо, вперше любить... (Грінч.)].

Несчастливый – нещасливий, (*бездольный*) бездольний, (*бесталанный*) безталанний; *срв.*

Несчастный. [Прости мене нещасливу, я од тебе одрікаюсь (Стор.)].

Несчастье, *нрч.* – нещасно, безщасно, (*не только несчастливо*) нещасливо, (*бесталанно*) безталанно, (*жалко*) мізерно, нужденно, злиденно, жалюгідно.

Несчастный – нещасний, безщасний, (*не только несчастливый*) нещасливий, (*бездольный*) бездольний, (*бесталанный*) безталанний, (*горемычный*) бідолашний, (*диал.*) горопашний, (*злополучный*) сердешний, (*жалкий, убогий*) мізерний, нужденний, злиденний, жалюгідний. [Ой, я нещасний, що маю діяти? (Пісня). Ідїть на фабрики й заводи, нещасні торбарі! (П. Тичина). Прийдуть безщасним щасливі дні (Грінч.). Не забули вони нас безщасних (Дніпр. Ч.). Безщасний чоловік той, хто не знає латини (Яворн.). Хлопці з гіллям обдирають безщасні дерева (Грінч.). Летім у край мій нещасливий (Олесь). Що-ж я, бездольна, при старощах моїх, робитиму? (Грінч.). Для інших це особа ненавидна, а мені він видається тільки дуже безталанною людиною (Крим.). Люди добрі, пожалїйте бідолашного піту! (Самійл.). Почала бідолашна Русь нову криваву війну (Куліш). Сердешна дитина, обідрана, ледве-ледве несе ноженята (Шевч.). Гостей зачинених своїх сердешним чаєм напували (Шевч.). Од жаху горопашна дитина забилась у саму глибину печери (Яворн.). Мій повелитель на всіх мізерних проливає милість (Куліш). Приїхало сюди воно такє миршаве, обшарпане, мізерне (Н.-Лев.). Приняв злиденного, як брата (Самійл.)]. **-ный, -ная** (как *сиц.*) **-ный человек, -ная женщина** – нещасний, -на, нещасливий, -лива, бідолашний, -на, сердешний (-ого), -на (-ої), (*сиц.*) нещасник, -ниця (ум. нещасничка), безщасник, -ниця, бідолаха, бідаха, сердега, горопаха (*общ. р.*), небога (*ж. р.*); *срв.* **Несчастливец, -вица**. [Русалоньки взяли... її, сердешную, та й залоскотали (Шевч.). Так били і товкли, аж кісті хрускали в небоги (Самійл.)]. **-ная головушка** – бідна головонька. **-ный день** – нещасливий (недобрий) день. **-ный случай** – нещасливий випадок, пригода, лиха пригода, (*диал.*) лиховина. **-ная судьба** – лиха (нещаслива, безщасна, щербата, нужденна, гірка) доля, недоля, бездо[і]лля (-лля), безталання (-ння). *Куда тебе -ному!* – де (куди) тобі нещасному (мізерному, грішному)! *Делать, сделать -ным кого* – робити, зробити нещасним кого, унещасливлювати, унещасливити когo.

Несчастье – нещастя (-тя); (*неблагоприятная судьба*) недоля, безщастя, безталання (-ння), бездо[і]лля (-лля), (*невезение*) неталан (-ну), (*бедствие, гибель*) безголов'я (-в'я), (*беда*) лихо, біда, лиха година, причина, (*беда, несчастный случай*) пригода, лиха пригода, (*напасть*) халепа; ум. недоленька, лиха годинонька, пригодонька. [Багатство дме, а нещастя гне (Номис). Пóвен світ нещастів (Грінч.). Його болять нещастя України (Франко). Поодинокі нещастя творять загальне щастя (Кандід). Коли я тут недолі досить маю, хай буду я щаслива там, у іншим краю! (Л. Укр.). Нащо вам судилось тут загинути в недолі? (Рудан.). Усім лю́дям щастя, доля, – мені-ж безталання (Метл.). У тім селі, на безталання та на погібель, виріс я (Шевч.). Нам на здоров'я, а тобі на безголов'я (Номис). Сам собі

наклікав безголов'я (Крим.). Завжди нарікала на своє безголов'я (Черкас.). Ліхо зненацька підкралося (Коцюб.). Сталась мені причина: жінка вмёрла, зосталась дитина (Пісня). Чому не зарятувати, коли чоловік у пригоді (*человека постигло -тє*)? (Мирний). Халепи якої щоб не напитать (М. Левиц.). Як-би то її визволити з такої халепи та журби? (Кониськ.). *Это верх -тєя* – це найбільше нещастя (ліхо). *К (по) -тєю* – (як) на нещастя, (*чаще*) (як) на біду, як на ліхо. [На біду, ці дурні люди мали силу (Крим.). Талановитий, на ліхо дочасно помёрлий публіцист (Рада). Треба, думаю, зайти провідати хрещеників, та, як на ліхо забув (Васильч.).] *К моему -тєю* – на моє нещастя, на мою біду, на моє ліхо, мені на нещастя *и т. п.* *К вящєму -тєю* – на ще більше нещастя (ліхо); ще й (ба й) гірш(е) від того, ще й гірше ліхо. *На -тєе чє* – на нещастя, на ліхо чиє, кому, на біду чию, кому, на безголов'я чиє, на голову чию. [Упаду собі на ліхо (Л. Укр.). Закався женитись, щоб знов не взяти лихої (жінки) на своє безголов'я (Коцюб.). Чим-же я винна, що тую думу постановили на наше безголов'я? (М. Левиц.). Нехай горшки б'ються на ганчареву голову (Номис)]. *В -тєи* – у нещасті, у (лихій) пригоді, при лихій годині. [Не годіться журитись в пригоді такій, адже іншим ще гірше буває (Л. Укр.). Як-би їм допомогти Мєндля в його лихій пригоді? (Франко). Та нема гірш нікому, як тій сиротині: ніхто не пригорне при лихій годині (Пісня)]. *Мне -тєе в картах* – мені не щастить (не таланить) у картах, мені карта не йде. *Впадать, впасть в -тєе* – потрапити (попасти(ся)) в біду, зазнавати, зазнати нещастя (недолі, безталання, лиха, біди), сходити, зійти на біду, знедолюватися, знедолитися, знедоліти, збезталаніти, знещасливлюватися, знещасливитися. *Приносить, принести -тєе кому* – приносити, принести нещастя кому, завдавати, завдати лиха (біди) кому, (*пров.*) випадком випасти кому. [Сльози мої випадком йому випали: вона (його корова) здохла (Кониськ.).] *С ним случилось -тєе* – його спіткало (побило) ліхо, з ним стала(ся) пригода, на його (впала) пригода, на його впало безголов'я. [На козака – пригодонька; козак зажурився (Пісня)]. *Не бывать бы счастьем, да -тєе помогло* – коли-б (якби) не нещастя, не було-б і щастя. *Счастье одного основано на -тєи другого* – на безталанні одного виростає щастя другого (Тобіл.).

Несчєтно, *нрч.* – незліченно, незчисленно, без ліку.

Несчєтность – незліченність, незчисленність (-ности).

Несчєтний – незліченний, незчислений, (*редко*) незрахований. [Скарб незліченний людської мови (Крим.). Скарб великий, незрахований (Куліш)]. **-ное количество** (*множество*) – незліченна (незчисленна) кількість (сила, безліч), безліч (-чи), без ліку, сила сильна. [Незчисленна сила дичини (Крим.).]

Нес'єдобнєсть – неістивність, (*непитательность*) непоживність (-ности).

Нес'єдобный – неістивний, неїдимий (Рудч.), (*непитательный*) непоживний.

Несытно, *нрч.* – несітно, (*непитательно*) непоживно, ненаїдно, нетрівно.

Несытность – несітність, (*непитательность*) непоживність, ненаїдність, нетрівність (-ности).

Несытный – несітний, (*непитательный*) непоживний, ненаїдний, нетрівний. [Поживок несмачний, нетрівний (Н.-Лев.).]

Несытость – 1) несітість, голодність; (*ненасытность*) ненасітність, ненажерливість (-ости); 2) *народн.*, см. **Несытность**.

Несытый – 1) несітий, (*голодный*) голодний; (*ненасытный*) ненасітний, ненажерливий; 2) *народн.*, см. **Несытный**.

Нєсыть – 1) (*волчий голод*) ненасит (-ту), ненаже[и]р (-ру); 2) (*обжора*) ненаже[и]ра[я] (*общ. р.*), ненасітна (ненажерлива) людина.

Нет – 1) *безл. глаг.* – нема, немає (*ум.* немаєчки), (*очень редко, зап.*) ніт, (*в детск. языке*) ма; (*нет и в помине, народн.*) біг-ма(є), (*грубо: нет ни черта*) чорт-ма(є), кат-ма(є), біс-ма(є), дідько має. [Нема в саду соловейка, нема щєбетання; нема мого миленького, – не буде й

гуляння (Пісня). Багато є людей, нема людей-братів (Грінч.). Смерті нема для творців (Сосюра). Шука козак свою долю, – а долі немає (Шевч.). Нема очей, що бачити хотіли, немає розуму, що знання прагнув, немає навіть самого бажання (Самійл.). Там люди добрі, де мене ніт (Гол. III). Де сніг упаде, квіточок вже ніт (Пісня). Грошей біг-ма (Рудан.). Землі власної у його біг-ма (Кониськ.). «Є гроші?» – «Чорт-ма й копійки» (Сл. Гр.). Всі ми тут б'ємось, а діла все чорт-має (Грінч.). Багато ума, та в кешені кат-ма (Номис). Своєї землі кат-ма (Васильч.). *У мене, у него и т. п.* **нет** – я не маю, в мене нема(є), (*иногда, преимущ. о членах тела и психич. явлениях*: мені нема), він не має, в його нема(є), (*иногда*: йому нема) *и т. п.* [В мене батька немає (Пісня). Придивілися: аж одного вуха йому нема (Звин.). Стида тобі нема! (Звин.)]. *Его нет дома* – його нема(є) вдома. **Нет ли у тебя денег?** – чи нема в тебе грошей? чи ти (часом) не маєш грошей? **Нет ничего** – нема(є) нічого. **Нет решительно ничего** – нічогісінько нема. **Совершенно нет чего** – зовсім нема(є) чого, нема й крихти чого, і звання (заводу) нема чого, (*диал.*) нема ані гич, (*зап.*) і на позір нема чого. **Нет ни души, см. Душа 2. и Ни 1 (Ни души).** **Нет времени** – нема(є) часу, нема(є) коли, ніколи. *У мене нет времени* – я не маю часу, мені ніколи, мені нема коли. *Дела нет кому до чего* – байдуже кому про що. [(Пташки) цвірінькають так, мов їм про зиму байдуже (Л. Укр.)]. *Дня нет, чтобы я об этом не думал* – дня (такого) (*или* дніни такої) не буває, щоб я не думав про це. **Нет сил (с)делать что** – не сила (нема(є) сили) (з)робити що. [Не сила ту кривду словом розбити (Рада)]. **Нет ничего легче, как...** – нема(є) нічого легшого, як... **Нет ничего выше, лучше и т. п., как...** – нема(є) нічого вищого, кращого *и т. п.*, як...; нема в світі, як...; нема (в світі) над що; *срв. Лучше 1.* [Нема в світі, як у злагоді жити (Сл. Гр.). Нема цвіту більшого та над ожиноньку, нема роду ріднішого та над дружиноньку (Пісня)]. *Где только его нет* – де тільки його нема, (*везде он вмешается*) де не посій, то вродиться (Приказка). **Нет как (да) нет** – нема та й нема; як нема, так (*диал.* дак) нема; як відрізано. [А в неділеньку пораненьку козочки як нема, дак нема (Метл.). То було що-дня вчащає, а тепер і не побачиш: як одрізано (Сл. Гр.)]. *Слова нет* – нема що казати, шкода й слова, ані слова, про те й мови нема, (*конечно*) звичайно, певна річ, звісно, (*правда*) правда. [Мужик аж міниться: – «Та то, пане, ані слова! – що кому годиться!» (Рудан.)]. *На нет и суда нет* – на нема й суду нема. **Нет-нет да и** – коли-не-коли (та й); коли-не-коли, а; вряди-годи (та й); а колись-інколи; нема-нема, та й, (*в прошлом*) нема-було, нема, та й; було-не-було (та й); байдуже-байдуже, та й; ні, ні, та й. [Він коли-не-коли та й скаже щось дуже путне (Звин.). Він уже був заспокоївся, але часом виникали сумніви: коли-не-коли, а набіжить думка, що він хворий (М. Зеров). А вона вряди-годи та й зазирне до його (Крим.). А в голові нема-нема, та й майне якась розумна гадка (Крим.). Нема-нема, та й щось дадуть (Гуманц.). Він нема-було, нема, та й навідається до своїх родичів (Звин.). І брат тоді ще не вмер, і тітка було-не-було (та й) заскочить до нас і пособить (Звин.). Не лащить цього собаку, бо він байдуже-байдуже, та й кусне за палець (Звин.). А він ні, ні, та й бовкне такє, що купи не держиться (Крим.); 2) *нрч. отриц.* – ні, (*зап., нелитер.*) не, (*очень редко*) ніт. [Люблю тебе, доба переходова, за владне «так» і непокірне «ні» (Сосюра). «Підеш ти до його?» – «Ні» (Сл. Гр.). Скажи правду ти мені, а чи любиш мене, чи ні (Пісня). Може син мій буде у комуні, а як ні, то, може, мій онук (Сосюра). «Хочеш?» – «Не, не хочу» (Брацл.). Одєн брат був багатий, а другий не (Звин.). Може вийде, а може й ніт (Свидн.). Казав, дурню, мовчи; ніт, патякає? (Мирний)]. *Да или нет?* – так чи ні? *Ни да, ни нет* – ні так і не ні; ні так, ні сяк. *Ан нет!* – ба ні! *Да нет* – та ні, ба ні. [«Здається, дзвонять». – «Та ні, то люди гомонять» (Шевч.). «А що се галас наче?» – «Ба ні, се спів» (Грінч.). Ти смієшся, а я плачу; ба ні, не плачу – регочусь (Шевч.)]. *Да нет же* – та ні-ж, та-ж ні, так (*диал.* дак) ні; (*ни в каком случае*) аніже, аніж, аж ніяк, (*диал.*) аж нікуди. [«Хіба тобі такого батька?» – «Аніже! Аніже! не такого» (Грінч.)]. *Ну, нет!* – е, ні! ба ні! ну, ні! Е, ні! цього я тобі не дам (Брацл.). «Ходім погуляймо!» – «Ба ні! треба працювати» (Липовеч.). *Так нет же* – т[д]ак ні(-ж). **Нет ещё** – ні ще, (*эллиптич.*) ще.

[«А ви його ще не бачили?» – «Ще!» (Звин.)]. *А чому (бы) и нет?* – а чом би й ні? а чом(у) не так? *Может быть да, может быть нет* – може так, а може (й) ні; або так (воно), або ні. [«Може так, а може ні» – пам'ятаєте є такий роман д'Аннунціо (В. Підмог.)]. *Никак нет* – ні, аніжé, аж ніяк, (*диал.*) аж нікуди; 3) *на -нет*, *нрч.* – а) кліном, скісно, спохова. [Візьмі лопату та підстругай отут землю, щоб було спохова (*сведено на -нет*) (Звин.)]. *Стёсывать на -нет* – стісувати скісно (спохова). *Жила (горная) сходит, сошла на -нет* – жила виклиновується, виклинувалася; б) (*перен.*) на нівець, на ніщо, ні на що. *Сводит, свести на -нет что* – зводити, звісти що на нівець (на ніщо). [Ти звів на ніщо всю нашу справу (Остр. Скарбів)]; *см. Ничто (Обращать в -то)*. *Сходит, сойти на -нет* – сходити, зійти на нівець, зводитися (переводитися), звістися (перевестися) ні на що (на ніщо), переводитися, перевестися, (*итти прахом*) іти, піти в нівець; (*исчезать*) зникати, зникнути. [Двоєдушницька тактика ППС довела, що вплив ППС'ців зійшов на нівець (Пр. Правда). Під лядським пануванням звелась би ні на що наша народність (Куліш). Бувають такі часи, коли письменство занепадає й переводиться (Крим). Пішло все багатство в нівець (Крим.)]. *Конкуренция сошла на -нет* – конкуренція зійшла на нівець; 4) *сиц.* – ні (*нескл.*). *Пирого с -том* – пироги з таким (Поділля), нізчійні пироги (Сосн.). *Есть лучше -та* – «є» краще ніж (за, від) «нема(є)», так краще за ні. *-ты считать* – недо́ліки лічити.

Нетактично, *нрч.* – 1) нетактично; 2) (*бестактно*) нетакто́вно.

Нетактичность – 1) (*качество*) – а) нетактичність; б) нетакто́вність (-ности). *Срв.*

Нетактичный; 2) (*бестактность*) нетакто́вність, (*бестактный поступок*) нетакто́вний учи́нок (-нку).

Нетактичный – 1) нетактичний; 2) (*бестактный*) нетакто́вний.

Нетала, *бот. Salix repens L., var. rosmarinifolia W. et Gr.* – ницелі́з (-ло́зу), нетала́; *см. ещѐ Лозка (Песчаная -ка)*.

Нетвёрдо, *нрч.* – нетвёрдо; недер́жко; нести́йко, неста́ло; хи́(с)тко, хитли́во, хи́бка; непѣвно, невпѣвнено; *срв. Нетвёрдый. -до знать* – нетвёрдо (недобре) знати. *-до отвечать* – невпѣвнено відповідати. *-до стоять на ногах* – нетвёрдо стояти на ногах.

Нетвёрдость – нетвёрдість; недер́жкість; нести́йкість, неста́лість; хи́(с)ткість, хитли́вість, хи́бкість; непѣвність, невпѣвненість (-ости); *срв. Нетвёрдый.*

Нетвёрдый – 1) (*жидкий, неплотный, нежесткий*) нетвердий. [Це дере́во нетверде́ (Київщ.)]; 2) (*непрочный*) нетвердий, (*о снежном насте, льде и т. п.*) недержкий; (*неустойчивый*) нести́кий, неста́лий, (*колеблющийся*) хиткий, хисткий, хитли́вий, хи́бкий; (*неуверенный, ненадёжный*) непѣвний, (*неуверенный в себе*) невпѣвнений. *-дый курс* – нетвердий (неста́лий) курс. *-дая память* – нетверда́ (недобра, недержка́, слабка́) пам'ять. *-дая походка* – нетверда́ (хитка́, хи́бка, непѣвна) хода. *-дыми шагами* – хиткими кро́ками, непѣвним кро́ком, нетвердо́ю ходо́ю. [Дрі́бним, непѣвним кро́ком пішов бічно́ю вулице́ю (Коцюб.)]. *-дая почва* – нетвердий (недержкий) г[г]рунт. *-дый духом* – хи́(с)ткий (хи́бкий, хитли́вий) ду́хом. [Я ду́хом хиткий (Вороний)]. *-дый нравом* – хи́(с)ткий (хи́бкий, хитли́вий) на вдачу. *-дый в своих ответах* – невпѣвнений (хи́(с)ткий, хи́бкий, хитли́вий) у свої́х відпові́дах.

Нетѐл – 1) (*качество, состояние*) нетѐлення, нетѐлі́ння; 2) *соб.* – ялі́вни[я]к (-ку).

Нетель – ялі́вка, ялови́ця.

Нетеплопроводный – нетеплопрові́дний.

Нетеплопрозрачный – нетеплопрони́кливий.

Нетѐпльи́й – нетѐпли́й.

Нетерпѐж – нетерпѐць (-пця́), нетерпѐлячка, (*диал.*) нетерпѐій (-пія́); *срв. Нетерпѐние.*

[Нетерпѐій на́па́в (Брацл.)]. *-пѐж берѐт кого* – берѐ нетерпѐлячка ко́го, невидержка́ ко́му, корти́ть ко́му *и* ко́го.

Нетерпеливо, *нрч.* – нетерпѐляче, (*редко*) нетерп(е)лі́во, нетерпѐче. [Ко́ні нетерпѐляче пірхали

перед ганком (Грінч.). «Нічого ви не знаєте» – нетерпляче перебіла вона (Л. Укр.). Лист, про котрий він так нетерпливо допитувався (Франко). Кожного нетерпуче питає: «Піймали?» (Стор.)].

Нетерпеливість – нетерплячість, (*редко*) нетерп(е)лівість, нетерпучість (-ости). [Почекайте! – звідки така нетерплячість? (Київ). (Вона) горіла нетерпливости огнем пекельним (Франко)].

Нетерпеливый – нетерплячий, (*диал.* нетерплячий), (*редко*) нетерп(е)лівий, нетерпучий. [Які бо ви швидкі та нетерплячі! (Самійл.). Нетерпляча ручка (Коцюб.). Нетерплячий голос (Васильч.). Публіка здіймає нетерплячий гомін (Коцюб.). Яка-ж ти нетерплячка! (Бердич.). Альоша сидів у нетерпучім чеканні (Микит.)].

Нетерпение – 1) нетерплячка, (*реже*) нетерпіння (-ння), (*нетерпеливость*) нетерп(е)лівість (-вості); (*нетерпёж*) нетерпець (-пця), *и* (*диал.*) нетерпій (-пій), невідержка; (*не дающее усидеть на месте*) непосидячка. [Андрія жерла нетерплячка (*снесало -ние*) (Коцюб.). Нетерплячка Лаговського росла (Крим.). В'їжджає в двір – і по́вен нетерпіння прямує до дверей (М. Рильськ.). Жандарм аж затремтів з нетерпеливості (Франко). Од невідержки втік з хати (Чигиринц.). *От (с) -ния* – з нетерплячки. [Савка аж горить з нетерплячки і цікавості (Франко). Нетямивсь з нетерплячки (Самійл.)]. *С -нием* – нетерпляче, (*с таким -нием*) так нетерпляче, (*с большим и т. п. -нием*) з великою *и т. п.* нетерплячкою; *срв.*

Нетерпеливо. [«Зовсім тут не в одиниці сила», – нетерпляче одказав мені Р. (Крим.). Тепер мусить початися акція, так нетерпляче очікувана (Коцюб.). Зося з великою нетерплячкою дивилась на гай (Н.-Лев.). З якоюсь несвідомою нетерплячкою (Крим.). *Быть в -нии* – нетерпеливитися, нетерпляче робити що, (*опис., диал.*) (аж) варитися. *В -нии ждать* – нетерпляче чекати; чекати аж варитися. *Выказывать (выражать проявлять) -ние* – нетерпеливитися, виявляти нетерплячку (нетерпіння). [Гості нетерпеливилися, щоб швидше почати танці (О. Пчілка). Джіафер видимо нетерпеливився, очікуючи Рустема (Коцюб.). До вас депутація прийшла; біжіть швидше, вони нетерпеливляться (Виннич.)]. **-ние** *охватывает (одолеывает, разбирает), охватило (одолело, разобрало) кого* – нетерплячка бере, взяла (напала) кого, (*не терпится*) кортіть, закортіло, свербіть, засвербіло кому *и* кого; (*невтерпёж*) невідержка кому. [Максима брала нетерплячка: йому аж руки свербіли до бійки (Коцюб.). Розмовлять тобі притьмом кортіть (Самійл.). Кортіть побігти подивітися (Сл. Гр.). Йому була невідержка, і, звівшись з постелі, він пішов... (Корол.)]; 2) (*недопущение чего, ненависть к чему*) нетерпіння чого.

Нетерпеться, *см.* **Терпеть** (*Не -тъяся*).

Нетерпимо, *нрч.* – 1) нестерпно, нестерпуче, непереносно; 2) нетерпимо, (*редко*) нетерпливо, (*нетолерантно*) нетолерантно. *Срв.* **Нетерпимый**.

Нетерпимость – 1) нестерпність, нестерпучість, непереносність; 2) нетерпимість, (*редко*) нетерпливість, (*нетолерантность*) нетолерантність (-ости). [Приклад сектантської вузькості і нетерпимості (Рада). Католичка, повна надмірного фанатизму й нетерпливості до людей іншої віри (Ор. Левиц.)].

Нетерпимый – 1) (*невыносимый, нестерпимый*) нестерпний, нестерпучий, непереносний. **-мый в обществе** – нестерпний (непереносний) у товаристві; 2) нетерпимий, (*редко*) нетерпливий, (*нетолерантный*) нетолерантний. [Християнство – дуже фанатична, нетерпима релігія (Крим.)].

Нетерпящий отлагательства – невідкладний.

Нетёс и Нетесь – 1) не(об)тесаний камінь (*р.* каменю *и* -меня), (*соб.*) нетёсане каміння, (*дикий камень*) дикар (-ря), камінь-дикар; не(об)тёсане дерево *и т. п.*; 2) *см.* **Неотёса**.

Нети. *Быть в -тях* – бути відсутнім, не бути присутнім, бути в неприхо[і]дках, (*шутл.*) в нетутечках ховатися.

Нетитулованный – нетитулований, безтитульний, (*незначный*) незначний, невельможний,

- (простой) простий. [Безтитульні гетьмани: Свіргівський, Скалозуб (Куліш)].
- Неткаля** и **Неткаха** – неткаля, неткаха, погана (абі-яка) ткаля. [Марусенька непряха, а матінка (в) Марусеньки неткаха (Маркев.)].
- Неткати(ся)** – нікати(ся). [Підлізливі сі волоцюги підтакують і нікають до речі (Куліш)].
- Нетление** – нетління (-ння); (*нетленность*) нетліннясть (-ности).
- Нетленно**, *нрч.* – нетлінно.
- Нетленность** – нетліннясть (-ности). [Дівна нетліннясть (безсмертної царіці) (Л. Укр.)].
- Нетленный** – нетлінний.
- Нетó, союз** – 1) чи то́, чи може. **-то** – **-то** – чи то́ – чи то́ (а чи); 2) а як ні, то; а ні, то; а то; *срв.* **Не 1 (не то)**. [Тікай, а то бітиму (Звин.)].
- Нетождественно**, *нрч.* – нетотожньо, неідентично.
- Нетождественность** – нетотожність, неідентичність (-ности).
- Нетождественный** – нетотожній, неідентичний, не той самий.
- Нетонущий** – що не тоне (не потопає), нетонущий, невтопний.
- Нетопленный** – непалений, нетоплений. [Вночі в нетопленій хатині дрімас бідний каганець (М. Рильськ.)].
- Нетопырий** – кажанячий, кажановий, ліликовий, нічвидовий.
- Нетопырь** – 1) *зоол.* **Vespertilio** – кажан (-на), лилик (-ка), нічвид (-да). **-пырь** *большой* (**Myotis myotis Borkh.**) – нічвид звичайний (сірий). **-пырь** *карлик* (*малый*) (**Papistrellus papistrellus Schreb.**) – нетопир (-ра) малий. **-пыри** (**Vespertilionidae**) – кажануваті (-тих); 2) *ихтиол.* **Malthe vespertilio** – нетопир (-ра).
- Неторопливо**, *нрч.* – неспішно, неспішливо, не(с)квапливо, неквапно, непоквапно, нехапливо, непохапливо, непохопливо, не поспішаючи, не хапаючись, (*медленно*), поволі, повільно, звільна помалу, повагом, проквільно, спроквола. [Небожа привітав Сопліця нехапливо (М. Рильськ.). Твердою ходою, непохапливо йшов капітан надберезною вулицею (Кінець Неволі). Ходжу непохопливо я по тобі (по саду) в вечірній час (Черняв.). Роман собі поволі гризе грушу (Васильч.). Ось панство звільна при столі сідає (Франко)].
- Неторопливость** – неспішність, неспішливість, не(с)квапливість, неквапність, непоквапність, нехапливість, непохапливість, непохопливість, непохіпність, (*медленность*) повільність, (с)проквільність (-ости).
- Неторопливый** – неспішний, неспішливий, не(с)квапливий, неквапний, непоквапний, нехапливий, непохапливий, непохопливий, непохіпний, (*медленный*) повільний, (с)проквільний, (*медлительный*) повільний. [Парубок поважний, неспішний (Грінч.). Рухи його були повільні й повні рішучості (Корол.)].
- Неторопясь**, *нрч.* – не поспішаючи, не хапаючись; *см.* **Неторопливо**.
- Нетóчно**, *нрч.* – 1) нетóчно, (*не точь-в-точь*) недостатно, не достóту, недостемénно, (*неверно*) непéвно, неправдиво; (*о часах*) нетóчно, неправдиво, невірно; 2) непунктуально; несправно, неретельно. *Срв.* **Нетóчный**.
- Нетóчность** – 1) (*качество*) – а) нетóчність; недостатність, недостемénність; непéвність, неправдивість, невірність; б) непунктуальність; несправність, неретельність (-ости). *Срв.* **Нетóчный**; 2) (*неточное*) нетóчність, нетóчне (-ного). *В этом произведении много -тей* – в цьому творі багато нетóчного.
- Нетóчный** – 1) нетóчний, (*не точь-в-точь*) недостатний, недостемénний, (*неверный*) непéвний, неправдивий; (*о часах*) нетóчний, неправдивий, невірний; 2) (*о человеке*) непунктуальний, (*неисправный*) несправний, неретельний.
- Нетребовательно**, *нрч.* – невимогливо, (*непритязательно*) непретенсійно, (*непривередливо*) невибагливо.
- Нетребовательность** – невимогливість, (*непритязательность*) непретенсійність, (*непривередливость*) невибагливість (-ости).

Нетре́бовательный – невимогли́вий, (*непритязательный*) непретенсі́йний, (*непривередливый*) невибагли́вий. [Невибагли́вий смак (Л. Укр.). Популярність серед невибагли́вої публіки (Крим.)].

Нетре́зво, *нрч.* – нетверезо.

Нетре́звость – нетверезі́сть (-зости).

Нетре́звый – нетверези́й; (*подвыпивший*) підпи́лий. [Дядько Влас, крути́й, нетверези́й чоловік (А. Любч.). В **-вом** *виде* – нетверези́й, нетверези́м бу́вши, (*подвыпивший*) на підпитку (бувши)].

Нетро́нутость – нето́рканість; незаче́пленість, не(по)ру́шеність, незру́шеність, непору́шність; непоча́тість; неза́йманість (-ости); *срв.* **Нетро́нутый**. [Душа́ виявля́лася тако́ю, яко́ю її створи́ла приро́да, в усій її простоті і непоча́тості (Н.-Лев.)].

Нетро́нутый – неторкнута́й, неторкани́й, неди́ткнений, (*незадетый*) незаче́плений, (*несдвинутый, недвижимый, непотревоженный*) непору́шений, (*диал.* неру́шений), незру́шений, непору́шний, неру́шний, неруши́мий, (*неначатый, непочатый, девственный*) непоча́тий, (*часто: девственный*) неза́йманий, (*о земле ещё*) ціли́нний, ціли́ковий. [Послана на куше́тці й нето́ркана по́стіль особливо́ рі́же око (Коцюб.). На Дніпрі́ ще лі́д неру́шений лежи́ть (Київщ.). Земля́ неси́яна, незру́шена плуга́ми (Черняв.). Все (в кімна́ті) було́ ці́ле й непору́шене (Ор. Левиц.). Межа́ стои́ть неру́шною тро́хи не два́дцять лі́т (Кониськ.). Сю́ о́сінь до́вго лист неруши́мий стои́ть (Борз.). Широ́кий, необме́жений, неза́йманий степ (Коцюб.). Жде́ да́вно її неза́ймана тарі́лка (М. Рильськ.). **-тый морозом** – нето́ркнута́й (неприби́тий) морозом, неприморо́жений. **-тая душа** – неза́ймана (невінна) ду́ша.

Нетро́нь-меня, *см.* **Недо́трога**.

Нетру́дно, *нрч.* – нетя́жко, нева́жко, нетру́дно.

Нетру́дность – нетя́жкість, нева́жкість, нетру́дність (-ости).

Нетру́дный – нетя́жкий, нева́жкий, нетру́дний.

Нетру́довой – 1) (*о хозяйстве, доходе*) нетру́дови́й; (*не трудом добытый*) нетру́джений; (*о жизни*) нетру́дови́й, без ро́боти, (*редко*) безро́бітні[і]й. [Живе́ на нетру́дові до[при]бу́тки (Київ). У його́ хлі́б нетру́джений (Сл. Гр.). Безро́бітне́ життя́ на до́вгий ві́к збере́гло її си́ли (Н.-Лев.)]; 2) (*о соц. классах*) нетру́дящий, нетру́дови́й. [Пра́цею ро́бітників живля́ться всі нетру́дящі́ люди (Рада)]. **-вой элемент** – нетру́дови́й еле́мент.

Нетру́долюбі́вый – непрацо́вита́й, неробота́щий, нетру́дови́тай, неробо́чий.

Нетру́долюбі́е – непрацо́вита́ість, неробота́щіість, нетру́дови́таість (-ости).

Нетру́доспо́бность – непраце́зда́тність (-ности).

Нетру́доспо́бный – непраце́зда́тний. [Вла́да не шко́дує за́собів, що́б допо́могти непраце́зда́тним (Азб. Кому́н.)].

Нетру́дящийся – нетру́дящий, неробо́чий, (*зап.*) неробу́чий. [Нетру́дящим нема́ місця́ в на́шій краї́ні (Пр. Правда). Неробу́чі ру́ки (Франко)].

Не́тто – не́тто (*нескл.*), чи́сто, чи́стої ва́ги.

Не́ту, *см.* **Нет 1**.

Нетупо́й – нетупи́й.

Не́тчик, **-чица** – неприхо́[і]дько, відсу́тній (-ньо́го), -ня (-ньо́ї).

Нетыча́нка – біда́, двоколі́сна бри́чка, найтича́нка.

Нетягу́честь – нетягу́чіість, нетягли́стіість; нерозтя́гливість (-ости).

Нетягу́чий – нетягу́чий, нетягли́стий; нерозтя́гливий.

Нетяже́лый – нетя́жкий, нева́жкий.

Нетя́жкий – нетя́жкий, нева́жкий. [Ка́рцер був ї́м що́сь зовсі́м нева́жке́ (Крим.)].

Неубеди́тельно, *нрч.* – недо́відно недо́водливо, непереко́нливо.

Неубеди́тельность – недо́відність, недо́водливість, непереко́нливість (-ости).

Неубеди́тельный – недо́відний, недо́водливий, непереко́нливий.

- Неубористо**, *нрч.* – нести́сло, (*размашисто*) розго́нисто. [Він пі́ше дуже розго́нисто (Звин.)].
- Неубористый** – нести́слий, (*размашистый*) розго́нистий.
- Неубранный** – 1 (*о хлебе*) незі́браний; 2 (*о помещении*) непри́браний.
- Неубы́точно**, *нрч.* – невтра́тно.
- Неубы́точность** – невтра́тність (-ности).
- Неубы́точный** – невтра́тний.
- Неува́женіе** – непова́га, непоша́на, (*невнимание*) неува́га, (*не только пренебрежение*) знева́га до ко́го, до чо́го. [За непова́гу до старши́н була́ кара (Грінч.). Непоша́на до будь-яких авторитеті́в (Крим.). Знева́га до найкращо́го її́ почуття́ боли́ла Раїсу (Коцюб.)]. *Оказывать, оказывать -ние кому* – чини́ти, вчини́ти знева́гу ко́му, зневажа́ти, зневажити ко́го. [Го́ре то́му, хто вдову́ знева́жить (Франко)]. *Относится, отнесись с -нием к кому, чему* – стави́тися, постави́тися з непова́гою (з непоша́ною) до ко́го, до чо́го, зневажа́ти, зневажити ко́го, що. [Він узя́в зневажа́ти вся́ке *decorum* (Крим.)].
- Неува́жительно**, *нрч.* – 1) нешано́б[в]ли́во, знева́жливо, знева́жно, без пова́ги, без поша́ни; 2) непова́жно, неслу́шно, без пова́жно́ї (важли́вої, слу́шно́ї) причи́ни. *Срв. Неуважительно́ый.*
- Неува́жительно́сть** – 1) нешано́б[в]ли́вість, знева́жли́вість, знева́жність; 2) непова́жність, неважли́вість, неслу́шність (-ости). *Срв. Неуважительно́ый.*
- Неува́жительно́ый** – 1) (*неуважающий*) нешано́б[в]ли́вий, знева́жливий, знева́жний (до ко́го, до чо́го); *срв. Непочтительно́ый.* [Нешано́вли́вий то́н розмо́ви (Крим.)]; 2) (*недостойный уважения*) непова́жний, неважли́вий, неслу́шний, не ва́ртий ува́ги. *-ная причины* – непова́жна (неважли́ва, неслу́шна) причи́на.
- Неуве́ренно**, *нрч.* – невпе́внено, непе́вно. [«Бу́ду па́ном панува́ти?» – поспита́в співе́ць непе́вно (Л. Укр.)].
- Неуве́ренность** – невпе́внені́сть, непе́вність (-ности). [Його́ напала́ непе́вність, чи туди́ він по́пав, куди́ слід (Крим.)]. *-ность в завтрашнем дне* – непе́вність (що-до) (в)завтра́шнього дня.
- Неуве́ренный** – невпе́внений у ко́му, у чо́му, непе́вний у ко́му, у чо́му *и* чо́го, про ко́го, про що, що-до ко́го, що-до чо́го. [Самсо́н зня́в рі́ч до не́ї́ голо́сом непе́вним (Л. Укр.). Дрі́бним, непе́вним кро́ком пішо́в бі́чною ву́лицею (Коцюб.). З прези́рливим і непе́вним ви́разом на ви́ду (Кі́нець Неволі́). Недо́бре роби́ш ти, що ти непе́вна в ти́м (Самі́йл.). Цьо́го я непе́вний (Ки́їв). Про чесноту́ мою́ непе́вним бу́ти вільно́ (Самі́йл.)].
- Неувяда́емо**, *нрч.* – 1) невідцві́тно, неоцві́тно; 2) невмиру́ще, непропа́ще, неми́ну́ще. *Срв. Неувядае́мый.*
- Неувяда́емость** – 1) невідцві́тність, неоцві́тність; 2) невмиру́щі́сть, непропа́щі́сть, неми́ну́щі́сть (-ости). *Срв. Неувядае́мый.*
- Неувяда́емый** – 1) (*о цветах*) невідцві́тний, неоцві́тний, нев'яну́щий, (*зап.*) нев'яду́щий, нев'яли́й; 2) (*перен.*) нев'яну́щий, (*зап.*) нев'яду́щий, (*неумирающий*) невмиру́щий, (*негибнущий*) непропа́щий, (*непреходящий*) неми́ну́щий. [Кра́са моя́ нев'яну́ща (Свидн.). Нев'яну́щі зразки́ лі́тературно́ї творчо́сти (Рада). Невмиру́щий о́браз борця́ (Рада). Непропа́щі́ ці́нності́ вели́кої́ культу́ри (М. Кали́н.). В цьо́му його́ неми́ну́ща заслу́га (Рада)].
- Неувяда́лка**, *бот.* – сухо́цві́т (-ту), безсме́ртка, безсме́ртник, іморте́ля, іморте́лька.
- Неувя́занность** – непого́джені́сть, непоє́днані́сть (-ности).
- Неувя́занный** – непого́джений, непоє́днаний.
- Неувя́зка** – непого́джені́сть, непого́дження, непоє́днані́сть (-ности), непоє́днанні́я (-ння), нев'язь (-зи), (*рус.*) неув'язка. [Ко́ли-б у зв'язка́х не було́ неув'язки́ (Влизько)].
- Неугаса́емый**, *см. Неугаси́мый.*
- Неугаси́мо**, *нрч.* – незга́сно, неуга́сно, непога́сно, неугаси́мо, незгаси́мо, (*зап.*) неуга́сло. [Го́риш ти в мене́ в се́рці́ неугаси́мо (Л. Укр.)].
- Неугаси́мость** – незга́сність, неуга́сність, непога́сність, нев[з]гаси́мість (*зап.*) неуга́слість (-

ости).

Неугасимый – незгасний, неугасний, непогасний, неугасимий, незгасимий, (*зан.*) неугаслий. [Роман Г. Велза «Незгасний огонь» (М. Калинин). Неугасне сяйво суму (Едг. По). Неугасиме поривання до правди (Наш). Неугасимий огонь (П. Тичина). Неугасиме огнище життя (В. Підмог.).]

Неугасший – незгаслий, непогаслий, неугаслий. [В його серці тліє неугасла іскра любови (Франко)].

Неугодливість – 1) *см.* **Неуслужливість**; 2) недогідливість, незапобігливість, (*нельстивість*) непіддєсливість (-вості).

Неугодливый – 1) *см.* **Неуслужливый**; 2) недогідливий, незапобігливий, (*нельстивый*) непіддєсливий.

Неугодность – неугодність, недогідність, нелюбність (-ости).

Неугодный – неугодний, недогідний, нелюбий кому. [Сердита хазяйка – тікаю, неугодна – кидаю (Номис). Вона йому недогідною стала (Н.-Лев.).]

Неугомон – 1) неугомін (-мону); невпін (-ну); неупокій (-кою); *см.* *ещё* **Неугомонность**; 2) *см.* **Неугомонник, -ниця**.

Неугомонник, -ниця – неугомо[і]нний (неугамовний, неупокійний, непосидючий) чоловік. -на (-ща) жінка; -ний, -на, -щий (-ого), -ща (-ої); (*дебошир, -рка*) гармидерник, -ниця.

Неугомонно, *нрч.* – неугамовно, неугомо[і]нно, неуг[у]гавно, неугавуче; (*безостановочно*) безугавно, без угаву, безупінно, без упину, неупінно, безнастанно. [В голові все: стук, стук, стук... безупінно, неугамовно (Гр. Григор.). Струмък, що туркоче без угаву десь за кушем (Васильч.).]

Неугомонность – неугамовність, неугомо[і]нність, неуг[у]гавність, неугавуш[ч]ість; (*безостановочность*) безугавність, безупінність, неупінність, безнастанність; (*непоседливость*) непосидюш[ч]ість, непосидячка; (*неусыпность*) неусипушність; (*беспокойность*) неупокійність, неупокійність (-ости).

Неугомонный – неугамовний, неугамований, неугомо[і]нний, неуг[у]гавний, неугавуш[ч]ий, (*диал.*) безгамульний; (*безостановочный*) безугавний, безупінний, неупінний, безнастанний; (*непоседливый*) непосидюш[ч]ий; (*неусыпный*) неусипушчий; (*беспокойный*) неупокійний, неупокійний. [Тіхе море спокою навчило неугамовнеє серце моє (Л. Укр.). «Яким способом ви гадаєте досягти свого?» – допитувався неугамовний Стемпківський (Ор. Левиц.). Він неугамований, що стосується до вигадок у жартах (Н.-Лев.). А-а, та й неугомонний-же який! (Мирний). «Оксано! не спи!» – гука неугомонний наглядач (Крим.). Неугомонна щибетушка (Франко). Неугавні коники завелі у траві такє сюрчання, аж у вухах ляскотить (Мирний). Чув розмову неугавушу (М. Вовч.). (До берега) біжать хлоп'ята неугавучі – і сміх, і гук, і галас навкруги (Грінч.). От-то який безгамульний! – та сядь, та хоч трохи посидь! (Яворн.). Неупінний моря шум (Франко). Безталання неусипуше і нам усміхнється (Шевч.). **-ный человек** – неугомо[і]нна (неугамовна, неупокійна, непосидюща) людина; *срв.* **Неугомонник, -ниця**.

Неугомонь, *см.* **Неугомон**.

Неугрожающий – незагрозливий, що не загрожує кому, чому.

Неудавшийся – що не вдався, невдалий. **-шееся покушение** – невдалий замах.

Неудаление – 1) (*зуба*) невірвання, *оконч.* невірвання чого; 2) (*от должности*) неусування, *оконч.* неусунення когю.

Неудаленный – 1) (*о зубе*) невірваний; 2) (*от должности*) неусунений.

Неудало, *нрч.* – несміло, несміливо, невідважно, незважливо.

Неудалой – несмілий, несміливий, невідважний, незважливий.

Неудальность – несмілість, несміливість, невідважність, незважливість (-ости).

Неудальный, *см.* **Неудалой**.

Неудаль, см. **Неудалость**.

Неударяемость – ненаголо́шеність (-ности).

Неударяемый, грам. – ненаголо́шений. **-мый слог** – ненаголо́шений склад.

Неудача – невдача; (*невезение*) нещастіння, неталаніння, неталан (-ну́). [Мазéпа... невдачу тяжкую полтавську проклинає (Черняв.). Де віра кріпила завзяття, бувало, там повно розпуки, невдач (Маковей). Треба скористатися з невдач воєнних (Ледянко). Хоч-би що почав, – скрізь неталан (Київщ.).] *Мне во всем -ча* – мені в усьому (ні в чому) не щастить, мені в усьому (скрізь) неталан (не щастить, не таланить). *Терпеть (испытывать), потерпеть (испытать) -чу в чём* – зазнавати, зазнати невдачі в чому, (*насм.*) піймати (вхопити, з'їсти) облизня; см. **Потерпеть 1**. *Он потерпел -чу в чём* – йому не пощастило (не поталанило) в чому, (*реже*) він зазнав невдачі в чому, (*насм.*) він піймав (ухопив, з'їв) облизня.

Неудачливо, нрч. – безталанно, нещасливо.

Неудачливость – безталанність, безталання (-ння), нещасливість (-ости). [Що подужає у Винниченкові, – чи талант художника, чи безталання мораліста, – таке питання... (Рада)].

Неудачливый – безталанний, нещасливий, (*редко*) невдачливий. [Самородні вироби безталанних піїтів (Рада)]. **-вый человек** – безталанна (нещаслива) людина; см. *ещё*

Неудачник, -ница.

Неудачник, -ница – невдаха (*общ. р.*), (*ум. ж. р.* невдашечка), невдатник, -ница, безталанник, -ница, бездолець (-льця), бездольник, -ница. [Невдаха безталанний (Сл. Гр.). Гарний був, чесний собі, хоч і невдаха (Корол.) У нього була велика сім'я дорослих паничів і панночок невдатників і невдатниць (Яворн.).]

Неудачно, нрч. – невдало, невдатно; нещасливо; недоладн(ь)о; невлучно; недотіпно; *срв.*

Неудачный.

Неудачность – невдалість, невдатність; нещасливість; недоладність; невлучність; недотіпність (-ости); *срв.* **Неудачный**.

Неудачный – невдали́й, невдатний, (*редко*) невдачний; *специальнее: (несчастливый)* нещасливий, (*зап.*) нефортунний; (*нескладный*) недоладни[і]й; (*неметкий*) невлучний, (*неостроумный*) недотіпний. [З його терорист вийшов-би поганенький, невдали́й (Крим.). Не лихо журить і чужа сторона, а невдала жінка (Номис). Невдала баталія (Л. Укр.). Невдалі булочки (Сл. Ум.). Невдатний був хан з Магомета Оглі (Леонт.). Невдатна зустріч (Крим.). Ся поема – невдатне наслідування Шевченка (Грінч.). Напечу хліба – невдачний, наварю борщу – несмачний (Харк. Збірн.). Нещасливий добір п'єс на першу виставу (Грінч.). Той роман видався мені дуже недоладним (Крим.).] **-ный исход** – невдали́й (нещасливий) кінець. **-ное сравнение** – невдале (невлучне) порівняння. **-ная шутка** – невдали́й (недотіпний, невлучний) жарт.

Неудержимо, нрч. – невтримно, нестримно, (*реже*) невтримливо, невдержно, нездержно, (*преимуц. безостановочно*) невпинно, безупинно; (*непреодолимо*) непоборно, непереможно, (*неукротимо*) невгамовно. [Люди недужні простують нестримно, сум і хвороби до їх (хвиль животворчих) несучи (Дніпр. Ч.). Уся туга невтримливо, раптово вилилася заразом і надалі її не стало (Л. Укр.). Його невдоволення і гнів готові були невдержно вибухнути навёрх (Крим.). Зацькованого вовка потягло до рідного лігва, потягло стихійно, непереможно (Черкас.)].

Неудержимость – невтримність, нестримність, (*реже*) невтримливість, невдержність, нездержність, (*преимуц. безостановочность*) невпинність; (*непреодолимость*) непоборність, непереможність, (*неукротимость*) невгамовність (-ности).

Неудержимый – невтримний, нестримний, (*реже*) невтримливий, невдержний, нездержний, (*преимуц. безостановочный*) невпинний, неспинний, (*непреодолимый*) непоборний, непереможний, (*неукротимый*) невгамовний, невгамований, непогамов(а)ний. [Невтримне

бажання (Крим.). В гніві нестримний (струмóк) порухом гордим кiдався з кручі (Дніпр. Ч.). Веселий нестримний регiт (Черкас.). Як зберегла ти оцей тихий нестримний запал? (В. Підмог.). В огні нестримної навали рубали, рiзали наш сад (Сосюра). Сльоза в неї в очах бринiла від гарячих нестримливих слiв (Л. Укр.). Слiпа невдiржна сила (Стебн.). Гомiн нездiржного, мов стихiя, потоку людського (Корол.). Ще хвили́на – i криком, як невпiнна стихiя, полине кудись невiльницька ту́га (Васильч.). Невпiнні слiози заливали її обличчя (Коцюб.). Неспинний потяг (*поезд*) (В. Підмог.). Жадоба невгамовна помсти (Франко). Душа стрепенеться від дум невгамовних (Самiйл.). Iдуть потужні голоси, як лави невгамовні (Бажан). Непогамований потяг (*порыв*) кудись далеко (Корол.).

Неудивительно, *сказ. безл. предл.* – неди́вно, не диво, не дивни́ця, не диво́та. [I не диво: що інтересно чоловікові, не може бути зовсім не до вподоби об'єктові його́ студiй (Грінч.). Ви занедужали... перевтома... – се й не дивни́ця (Л. Укр.)]. **-но, что...** – неди́вно (не диво, не дивни́ця, не дивота), що... [Він встав разом з курми; йому́ то й не диво́та, – у нього́ робота (В. Гжицьк.)].

Неудивительный – неди́вний, нева́ртий по́диву. [Неди́вним речам не диву́йся (Номис)].

Неудобно – 1) *нрч.* – неви́гiдно, (*чаще несподручно*) незру́чно; 2) (*сказ. безл. предл.*) – а) неви́гiдно *и (редко)* (є) неви́года, неспосiбно, (*чаще несподручно*) незру́чно, (*зап. ненаручно*), не з руки, не від руки, (*неприятно*) при́кро, (*плохо, круто*) му́лько. [Одному́ легше тiкати тими лісами, а двом неви́гiдно (Франко). Мені є неви́года тут сидiти (Л. Укр.). Iхати цим во́зом неспосiбно (Звин.). Лiвою рукою незру́чно робити (Київ). Ненаручно йому́ вертати́ся доро́гою, котро́ю прийшо́в (Маковей). Сидiти було́ при́кро, бо скринька була́ перев'язана гудзоватим мотузко́м (М. Левиц.). I в того́ (сина) старому хутко стало му́лько (Драг.)]. *Сидеть в этом кресле -но* – сидiти в цьому́ крiслі неви́гiдно. *Нести это ведро -но* – нести це ви́дро незру́чно; б) (*неловко*) незру́чно, нiяково, (*диал.*) яковось; (*не пристало*) не випадає. [Тепер їй незру́чно було́ зустрiчатися з цим учителем (Васильч.). Незру́чно було́ нагадувати начальниковi про його́ обов'язки (М. Левиц.). Мені чо́гось нiяково було́ просити його́ про це (Крим.). I не хотiлось-би йти в гостi, та яковось, бач (Кобеляч.). Яко́сь-то не випадає вихвалiти своiх (Л. Укр.)].

Неудобность – 1) неви́гiдність, (*чаще несподручность*) незру́чність; 2) неприда́тність, неспосiбність; 3) неви́гiдність; непи́дхо́жість; 4) незру́чність, нiяковiсть скру́тність; при́крість, неприє́мність (-ости). *Срв. Неудобство и Неудобный.*

Неудобный – 1) неви́гiдний, (*редко*) недогiдний, (*очень редко*) непридо́бний, (*чаще несподручный*) незру́чний, не з руки, (*зап.*) ненаручний, (**-ний** для польовання вследствие громозкости и т. п.) неповороткий, (**-ний** для взяття, в работе) непохватний; неспосiбний. [Почина́лася довга та втомлива доро́га з неви́гiдними ночiвлями (Корол.). Неви́гiдне лі́жко (Київ). Непридо́бне крiсло (М. Вовч.). Яка́сь незру́чна ло́жка (Київ). Лице́ (його́) ле́две витика́лось із кованих, багати́х риз, важки́х i незру́чних (Коцюб.). У націо́нальностях ба́чать вони́ незру́чну перешкоду за-для сьогочасни́х iнтересiв (Грінч.). Ви́ла неповороткі, бо дуже довгі й товсті (Вовч.). Ва́ша коцю́бка дуже непохватна, – верніть мені мою́ (Звин.)]. **-ное время** – неслу́шний (незру́чний) час, невчасна доба. *Притти в -ное время* – прийти́ невчас(но) (неслу́шного часу́). **-ная дорога** – неви́гiдна (неспосiбна, погана) доро́га. **-ная обувь** – неви́гiдне взуття́, -ні черевики, -ні чо́боти. **-ная одежда** – неви́гiдна (*реже* незру́чна) оде́жа, -ний о́дяг. **-ное положение** (*по отнош. к окруж. местности*) – неви́гiдне станови́ще, -на пози́ція. *Лежать в -ном положении* – неви́гiдно лежа́ти, (*неловко*) незру́чно лежати. **-ный стул** – неви́гiдний стiлець; 2) (*непригодный*) неприда́тний, негодя́щий, неспосiбний, (*для постройки ещё, диал.*) неприютний (Кролевец.). **-ная земля** – неприда́тна земля́, -ний г[г]рунт, невжитки (-кiв). [Лiс займає 39% простору, сiножати́ i толоки 16%, невжитки 19% (Калит.)]; 3) (*о человеке*) неви́гiдний, (*очень редко*) непридо́бний. [Неви́гiдний пожи́лець (Київ). З яку́тських «приiскiв» бiльшiсть цих

непридобрних громадян назад не повертається (Корол.); 4) (*неловкий*) незручний, ніяковий, (*затруднительный*) скрутний, (*неприятный*) прикрий, неприємний. **-ное положение** – ніякове (незручне, скрутне, прикре) становище.

Неудобоваримость – нестравність, нелегкотравність (-ности).

Неудобоваримый – нестравний, нелегкотравний.

Неудобовразумительно, -ность, -ный, см. Неудобопонятно, -ность, -ный.

Неудобоисполнимость – незручність (нелєгкість) для(до) виконання, нелегкоздійсненність (-ости), нелєгке вчинення.

Неудобоисполнимый – незручний (нелєгкий) для (до) виконання, нелегкоздійснений, що нелєгко вчинити.

Неудобопонимаемый, см. Неудобопонятный.

Неудобопонятно, нарч. – незрозуміло, нелегкозрозуміло, не до тями; (*неразборчиво*) нерозбірно.

Неудобопонятность – незрозумілість, нелєгка (важка) зрозумілість, нелєгкість для (до) зрозуміння; (*неразборчивость*) нерозбірність (-ости).

Неудобопонятный – незрозумілий, нелегкозрозумілий, нелєгкий (важкий) для (до) зрозуміння; (*неразборчивый*) нерозбірний; *срв. Невразумительный.*

Неудобопостижимость – неврозумілість, нелєгка (важка) врозумілість, нелєгка (важка) збагненність (-ости).

Неудобопостижимый – неврозумілий, нелегковрозумілий, нелегкозбагнений, нелегковтямний, що не лєгко можна збагнути.

Неудобоприложимый и -применимый – нелегкоприкладний; нелегковжитний, нелегкопри[за]стосовний до чо́го; *срв. Применять.*

Неудобопроизносимость – нелегковимовність, нелєгкість для (до) вимови (для вимовляння); (*непристойность*) непристойність, неподобність (-ости); *срв. Неудобопроизносимый.*

Неудобопроизносимый – нелегковимовний. важкий (нелєгкий) для (до) вимови, (*диал.*) крутий; (*непристойный*) непристойний, неподобний, крутий, (*похабный*) сороміцький. [«Агатангел?» – круте ймення (Звин.). Вона йому каже: «Дурень»; а він їй такє круте слово загнув, що й сказати не можна (Звин.). Сороміцькі слова (Київщ.).]

Неудобопроходимый – нелегкопрохідний, непрохідний.

Неудобочитаемость – нелєгкість (-ости) для (до) читання, нелєгка читаність.

Неудобочитаемый – нелєгкий для (до) читання, нелегкочитаний.

Неудобренный – невгноєний, нездобрений.

Неудобство – невігода, незручність, (*редко*) недогода, недогідність (-ности); (*недостаток*) хиба, вада; *см. ещё Неудобность.* [Араби користуються чужою монетою і не добавляють собі в тім ніякої невігоди (Крим.). Готовий поділяти з своєю добродійкою всі невігоди вигнання (Ор. Левиц.). Власними боками зазнати всіх невігод містечкового балагули (М. Левиц.). Жити в таких невігодах так довго – без теплої страви, у безнастанній журбі (Маковей). Місто найшвидше денаціоналізується; коли ця незручність є в нас, то... (Грінч.). Недогода (недогідність) централізації – в тому, що... (Н.-Лев.)]. *Не испытывать ни малейшего -ства* – не зазнавати (не відчувати) (ані) найменшої невігоди (незручності). *Причинять, причинить -ство кому* – завдавати, завдати невігоди (незручності) кому, наробити невігоди кому. *Представляют (иметь) свои -ства* – мати свою невігоду (незручність), мати свої невігоди (незручності). *Это представляет большие -ства* – це чинить великі невігоди, в цьому є велика невігода (незручність).

Неудовлетворение – 1) (*действие*) незадовольняння, невдовольняння, незаспокоєвання, *оконч.* незадово́л(ьн)ення, невдово́л(ьн)ення, незаспокоєння ко́го, чо́го. [Незаспокоєння пеку́чих потре́б – річ ненормальна (Доман.)]; 2) *см. Неудовлетворённость.*

Неудовлетворённо, нарч. – незадоволено, невдоволено, без заспокоєння.

Неудовлетворённость – незадоволення, невдоволення (-ння), незадоволеність, невдоволеність (-ности) (з ко́го, з чо́го *и* ким, чим); *срв.* **Недовольство**. [Незадоволення із минулого (Крим.). Незадоволення дійсністю (М. Зеров). Він нудився, почував невдоволення (Леонт.)].

Неудовлетворённый – незадовол(ьн)ений, невдовол(ьн)ений (з ко́го, з чо́го *и* ким, чим), незаспокоєний чим. [Були дуже незадовольнені, що оповідання уривається (Грінч.). Невдоволені бажання (Самійл.). Невдоволене серце в грудях нам обом ридало (Грінч.). Незаспокоєні потреби (Доман.)].

Неудовлетворительно, *нрч.* – незадовільно, (*устар.*) незадовольняюче. **-но** *отвечать* – незадовільно відповідати. *Получить -но по математике* – дістати «незадовільно» з математики.

Неудовлетворительность – незадовільність (-ности). **-ность упаковки** – незадовільність (у)пакування ((у)пакування).

Неудовлетворительный – незадовільний, (*устар.*) незадовольняючий; (*отрицательный*) негативний. [Незадовільний хід осінньої сівби (Пр. Правда)]. **-ный ответ** – а) незадовільна відповідь; б) (*отрицательный*) негативна відповідь. *Работа -на* – робота незадовільна, робота не задовольняє.

Неудовольствие – незадоволення, невдоволення; *срв.* **Недовольство**. [Обурилась і виявила йому своє незадоволення (Коцюб.). В його голосі Марко почув нотку чи то невдоволення, чи то роздратування (Грінч.). **С -ствием** – з незадоволенням, з невдоволенням, незадоволено, невдоволено, (*обычно передаётся конструкцией с прлг.* незадоволений, невдоволений). *К великому (моему) -ствию* – (мені) на превеликий жаль, на велике моє незадоволення. *Возбуждают, возбуждают -ствие чьё* – викликати, викликати незадоволення (невдоволення) чиє. *Иметь -ствие на кого* – бути незадоволеним (невдоволеним) з ко́го *и* ким, (*нарекать*) ремствувати, (*диал.*) мати ремсть (зуб: храп) на ко́го. [Він на мене ремсть має та через те й коня не дав до міста (Канівщ.)]. *Навлекать, навлечь на себя -ствие чьё* – стягати, стягти на себе незадоволення чиє (*диал.* жалі чиї), викликати, викликати до себе незадоволення (невдоволення) чиє. *Подавать, подать повод кому к -ствию* – давати, дати привід ко́му до незадоволення (до невдоволення, до жалів), спричинюватися, спричинитися до чийого незадоволення (невдоволення), призводити, призвести ко́го до незадоволення (до невдоволення).

Неуём, *см.* **Неугомон 2**.

Неуёмный – невгамовний, непогамовний; *срв.* **Неукротимый** *и* **Неугомонный**.

Неужели, *нрч.* – невже, (*усилит.*) невже-ж, чи вже-ж, чи вже (таки), чи то-ж, (*разве*) хіба, чи-ж; (*в самом деле?*) справді?, (*диал.*: ну?) йо? [Невже не кинем ми й тепер свій сон глибокий? (Самійл.). Невже боятися ко́го синам Червоного Терору? (Сосюра). Через що воно так? невже-ж через те, що?.. (Крим.) Чи вже-ж ти мене забула? (Рудан.). Чи вже-ж і він мене не оборонить? (Грінч.). Чи вже таки не розважусь я? (М. Вовч.). Чи то-ж вони там, у Києві тому, всі такі? (Київщ.). Хіба таки справді він приїздив? (Сл. Ум.). Чи-ж можна (чи можна-ж) так казати? (Канівщ.). Чи-ж виходу нема? (Франко). Щось хотів сказати та й не зміг, а тільки, силкуючись, ледве-ледве промовив: «йо?» (Квітка). Страшенно здивував (хлопця), сказавши, що вміє пошити чоботи. – «Йо пошієте?» – спитався дивуючись хлопець (Грінч.). *Да -ли? -ли же?* – (та) невже? та невже-ж? хіба-ж? та хіба-ж?, (*только в ответе, диал.*) але? [Невже-ж (хіба-ж) ви не чули? (Київщ.). Та невже-ж та Україна ще для мене не чужа? (Франко). «Піде заміж за нього!» – «Але?» (Липовеч.)].

Неуживчиво, *нрч.* – немирно, несумирно, не(з)лагідно, невжитно; сварливо.

Неуживчивость – немирність, несумирність, незлагідність, нелагідність, невжитність, (*склонность спорить*) сперечливість, сварливість (-ости); (*неуживчивый характер*) немирна (не(з)лагідна, невжитна, тяжка, важка) вдача.

Неуживчивий – немірний, несумірний, незлагідний, нелгідний, немірної (не(з)лагідної, невжитної, тяжкої, важкої) вдачі, невжитний, (*непокладистий*) непотульний, (*спорщик*) сперечливий, (*сварливий*) сварливий.

Неужли, Неужто, см. Неужели.

Неузнаваемость – не(в)пізнанність, не(в)пізнання (-ння), непізнаваність (-ности). До **-ти** – до не(в)пізнання. [Він зміниться та спотвориться до непізнання (Л. Укр.).]

Неузнаваемый – не(в)пізнаний, непізнаваний, до не(в)пізнання змінений; такий, що й пізнати важко (не можна).

Неуимчивый, см. Неуёмный.

Неук – (о лошади) неук, (*диал. невук*), невійжджений кінь (р. коня).

Неуказание – невказання; (*адреса*) незазначе[і]ння.

Неукатанный (о дороге) – (*колёсами*) ненакочений, (*полозьями*) ненатертий, невтертий, непротертий, (*неуторённый*) невторований.

Неукладчивый – некладистий; *срв. Громоздкий.*

Неуклонно, нарч. – неухильно, невідхильно, (*безошибочно*) несхибно, непохибно, несхиблено, (*непоколебимо*) непохитно, (*несокрушимо*) незла[о]мно, (*не медля*) не відтягаючись. [Він неухильно простує до своєї меті (Виннич.). Наші збройні сили неухильно міцнітимуть (Комуніст). Несхиблено, непереможно, прямо у дальню даль простують юнаки (М. Рильськ.). Твердо, непохитно провадити свою політику (Черкас.).]

Неуклонность – неухильність, невідхильність, (*безошибочность*) непохибність, несхибність, несхибленість, (*непоколебимость*) непохитність, (*несокрушимость*) незла[о]мність (-ности).

Неуклонный – неухильний, невідхильний, (*безошибочный*) несхибний, непохибний, несхиблений, (*непоколебимый*) непохитний, (*несократимый*) незла[о]мний. [Неухильна правдивість та совіслівість (Корол.). Тверда, незломна віра (Франко)].

Неуклончивость – неунікливність (-вості).

Неуклончивый – неунікливий.

Неуклюже, нарч. – незграбно, нескладно, (*неловко: о человеке*) вайлува́то, (*диал., вульг.*) неоковірно, нековірно. [Убрана досить незграбно (Л. Укр.). (Блюзку) трохи незграбно пошито (Л. Укр.). Незграбно підступив до скрині (Корол.). Уряд топчеться на одному місці безсило і нековірно (Рада). Андрій Іванович якийсь нековірно ворушився (Корол.).]

Неуклюжесть – незграбність, нескладність, (*пров.*) неуклюж[г]ість, (*зап.*) неклужість, (*неловкость: о человеке*) вайлуватість, (*диал., вульг.*) неоковірність, нековірність (-ости). [Автобус, який ми звали «бульдогом» за його нековірність (Епік)].

Неуклюжий – незграбний, нескладний, (*пров.*) неуклюжий; неклужий, (*зап.*) неклужий, (*неловкий: о человеке*) вайлуватий, (*неповоротливый, угловатый*) неповоротний, неповороткий, ведмедкуватий, валькуватий, хамулуватий, пентюхуватий, (*диал., вульг.*) неоковірний, нековірний. [Незграбна постать, вилізши із кобеняка, стала високим, гнучким хлопцем (Васильч.). Незграбне інсценування, що має заховати сліди замаху на наше повпредство (Пр. Правда). Нескладний він якийсь, і повернутися не вміє (Звин.). І в кого цей хлопець удався такий вайлуватий? (Харківщ.). Він якийсь валькуватий, неповороткий (Хорольщ.). Поворотка думка ніби з'являється йому в чоловічках (Микит.). Серед кімнати стояв дуже довгий і дуже широкий, ведмедкуватий стіл (Яворн.). Хамулуватий чоловік, кінь (Н.-Лев.). А який-же ти нековірний! (Борз.). Здоровенний, міцний, нековірний, він схожий був на товсте корячкувате берівело (Яворн.). **-жий человек** – незграбна *и т. п.* людина, (*сщ.*) незграба, хамула (*общ. р.*), неповертайло (*м. р.*), неповоротниця (*ж. р.*) (*пров.*) неклужа (*общ. р.*), (*увалень*) тюхтій (-тія), -тійка. [Чому-ж ви руки не даєте? У-у, незграба! (Черкас.).] **-жее существо** – незграбна істота, (*сщ.*) незграба. [Недалеко від чайок, з моря виринали якісь чорні незграби (Загірня).]

Неукоризненно, нарч. – бездоганно.

Неуко́ризненность – бездога́нність (-ности).

Неуко́ризненный – бездога́нний.

Неуко́снительно, *нрч.* – ретельно; нега́йно, незага́йно, без зага́яння, незаба́рно; невідкладно, не відкладаючі; точно; *срв.* **Неуко́снительный**.

Неуко́снительность – ретельність; нега́йність, незага́йність, зага́яння, незаба́рність; невідкладність, невідкладання (-ння); то́чність (-ности); *срв.* **Неуко́снительный**. **С -тью** – з ретельністю, ретельно; без зага́яння.

Неуко́снительный – (*тщательный*) ретельний; (*немедленный*) нега́йний, незага́йний, незаба́рний; (*неотложный*) невідкладний; (*точный*) то́чний. **-ное исполнение** – ретельне (незага́йне, незаба́рне) вико́нування, (викона́ння, *оконч.* вико́нання).

Неукраинизи́ровавшийся – що не зукраїнізувався, незукраїнізований, (*о мног.*) непоукраїнізований.

Неукраинизи́рованный – неукраїнізований, *оконч.* (*о мног.*) непоукраїнізований.

Неукреплённый (*в военном отнош.*) – неукріплений.

Неукротимо, *нрч.* – неприборканно, неприбо́ркно, неприбо́ркливо, (*чаще*) неугамо́вно, (*неудержимо*) неупи́нно, неупи́мно, нестри́мно, (*неодолимо*) нездола́нно; (*упорно, отважно*) завзято.

Неукротимость – неприборка́нність, неприбо́ркність, неприбо́ркливість, (*чаще*) неугамо́вність, (*неудержимость*) неупи́нність, неупи́мність, нестри́мність, (*неодолимость*) нездола́нність; (*упорство, отважность*) завзя́тість (-ости), завзя́ття (-ття).

Неукротимый – неприборка́нний, неприбо́ркний, неприбо́ркливий, (*чаще*) неугамо́вний, неугамо́ваний, непогамо́вний, непогамо́ваний, (*неудержимый*) неупи́нний, неупи́мний, нестри́мний, (*необузданный*) незагну́зданий, (*неодолимый*) нездола́нний; (*упорный, отважный*) завзя́тий. [Неугамо́вне обу́рення проти́ пра́ва однієї лю́дини над життя́м та добро́м другої (Рада). Під неугамо́вним подо́хом ві́трів (П. Филип.). Я кидаю́сь по ха́ті, як зранений звір, і в непогамо́ваній злобі́ розпихаю́ ме́блі (Коцюб.). Сів на ко́ня неупи́нного, прудко́го (Крим.). Мене́ порива́ло безпосере́дне, незагну́здане чу́ття (Крим.). Зві́дки набра́всь то́го нездола́нного ду́ху Шевче́нко, де черпа́в ви́н си́лу держа́тись так ви́соко над лю́дьми та обста́винами? (Рада). Наш ота́ман Гамалі́я, ота́ман завзя́тий (Шевч.).]

Неукрощённый – неприбо́рканий.

Неулаженный – непола́годжений, невла́годжений, неза́лагоджений, непола́даний.

Неуловимо, *нрч.* – неупи́манно, (*реже*) неупи́вно, (*устар.*) неупи́вимо; (*незаметно*) непомі́тно; (*неслышно*) нечу́тно, (*еле слышно*) ле́две чу́тно. [Швидка, неупи́вимо пливе́ година́ за година́ю (Франко)].

Неуловимость – неупи́манність, (*реже*) неупи́вність, (*устар.*) неупи́вимість; (*незаметность*) непомі́тність; (*неслышность*) нечу́тність (-ости). [Неупи́вимість ща́стя (Рада)].

Неуловимый – неупи́манний, неспи́манний, (*реже*) неупи́вний, (*устар.*) неупи́в[у]ло́вимий; (*незаметный*) непомі́тний; (*неслышный*) нечу́тний, (*еле слышный*) ле́две чу́тний. [Ні́ч брини́ть неспи́манними ше́пота́ми (В. Підмог.). Якийсь чу́дний, неупи́вний і неупи́вний ви́крик (Н.-Лев.). Що́сь лоско́че се́рце і тремти́ть бі́ля ву́ха чимсь неупи́вимим (Коцюб.). Неупи́вимий го́лос луна́ то тут, то там (Дніпр. Ч.). Летя́ть пісе́нь неупи́вими згра́ї (М. Рильськ.).]

Неумёло, *нрч.* – невмі́ло, не вмі́ючи, (*неискусно*) недоте́пно, (*без навыка*) невпра́вно.

Неумелость – невмі́лість, (*неискусность, неспособность*) недоте́пність, (*вследствие отсутствия, навыка*) невпра́вність (-ости).

Неумелый – невмі́лий (чо́го *и* в чо́му), (*неискусный, неспособный*) недоте́пний, (*без навыка*) невпра́вний. [У невмі́лого ру́ки боля́ть (Номис). Струну́ заче́плено невмі́лою руко́ю (Крим.). Невмі́ле поранна́ бі́ля пе́чи (Мирний). Для недоте́пного, незру́чного то воно́ добро́ (ді́литися

з компаньйонами своїм заробітком) (Франко). Облога ся – через його упёртість та через те, що недотéпний він (Грінч.). Красу її списати моє перо неправне не здолає (Крим.).

Невправною рукою взяв сокиру (Звин.). **-лоє пеніє** – невправний спів.

Неумєніє – невміння (-ння), (*вследствие отсутствия навыка*) невправність (-ности). [За невміння деруть реміння (Приказка). Невміння викохувати дітей (Куліш)].

Неумєреннo, *нрч.* – непомірно, (*преимуц. невоздержанно*) непомірковано, невимірковано, (*не в меру*) не до міри; (*сверх меры*) над міру, (*чересчур*) надто, занадто, через край, через лад, (*свыше всякой меры*) (по)над усяку міру.

Неумєренность – непомірність, (*преимуц. невоздержанность*) непоміркованість, невиміркованість; (*чрезмерность*) надмірність; (*неумер. употребление чего, пользование чем*) надуживання чого. [Надуживання святих любови прав (Куліш)]. **-носьть в еде** – непоміркованість у їжі, надуживання їжі.

Неумєренний – непомірний, (*преимуц. невоздержанный*) непоміркований, невиміркований; (*чрезмерный*) надмірний. [Непоміркована самостійність (Доман.)]. **-ный едок** – непоміркований їдець; *срв.* **Обжора**. **-ный климат** – невиміркований (непоміркований) клімат. **-ное прилежание** – непомірна (надмірна) запопадливість (пильність). **-ное употребление чего (пользование чем)** – непомірне (надмірне) вживання чого, надуживання чого. **-ное употребление алкоголя** – непомірне (непомірковане, надмірне) вживання алкоголю, надуживання алкоголю.

Неумєстнo, *нрч.* – 1) недорéчно, недоладн(ь)о, недодільно, не до рéчи, не до ладу, не до діла; 2) (*сказ. безл. предл.*) не до рéчи, не до ладу, не до діла, не спосіб; (*не подобает*) не годиться, не личить, не випадає, не впадає, не пристало, не подоба. **-но вам так говорить** – не годиться (не личить, не випадає, не пристало) вам так(є) казати.

Неумєстность – недорéчність, недоладність, недодільність (-ности).

Неумєстный – недорéчний, недоладни[і]й, недодільний, не до рéчи, не до ладу, не до діла. [Усе, що хотіла казати Ганна, здалося їй таким недорéчним тепер, як вона глянула на скривлене з муки Гордієве обличчя (Грінч.). Недорéчні дорікання критиків (Крим.). Що-ж ви нічого не кажете? невже се недорéчне питання? (Л. Укр.). Замість гімну танець недоладний зачув (Самійл.). Варнякаєте все такє, що воно зовсім не до діла (Васильч.)]. **-ное замечание** – недорéчна (недоладна[я], недодільна) увага, -не зауваження. **Ваши слова здесь - ны** – ваші слова тут не до рéчи (не до ладу, не до діла).

Неумирающий – немирущий, немертний. [Я вічний образ ваш, я дух ваш немирущий (Куліш)].

Неумно, *нрч.* – 1) нерозумно, (*немудро*) немудро, (*глупо*) по-дурному; (*некстати*) не до рéчи, не до ладу, не до діла; 2) (*сказ. безл. предл.*) нерозумно, немудро. [Журитись через край і непрактично й нерозумно (Самійл.)].

Неумный – нерозумний, (*немудрый*) немудрий, убогий на розум, (*глупый*) дурний, (*бестолковый*) безголовий. [Най розумний нерозумних на розум наводить (Франко). Премудрих немудрі засудять (Шевч.). Судді ті такі вбогі на розум були, що... (Доман.). Із таким обличчям найбільш бувають люди безголови (Куліш)].

Неумой (*м. р.*), **Неумойка** (*общ. р.*), *см.* **Неумывака**.

Неумолимо, *нрч.* – невблаганно, (*редко*) невпроханно, (*устар.*) невмолимо. [Життя безупинно і невблаганно йде на мене, як хвиля на берег (Коцюб.). За рікою вітер невблаганно нагина дугою дерева (Сосюра)].

Неумолимость – невблаганність (-ности). [Невблаганність смерти (Коцюб.)].

Неумолимый – невблаганний, (*редко*) невпроханный, (*устар.*) нев[у]молимий. [Невблаганна Мойра (Л. Укр.). Невблаганний, суворий голос (Грінч.). Невблаганна зима (Франко). Невблаганна дійсність (Пр. Правда). Невблаганний хід історії (Доман). Невпроханный, невблаганний час (Н.-Лев.). Як доля, невмолимий (Л. Укр.). Усіх поглине темним ротом

неумолимий крокодил (М. Рильськ.).

Неумолкаемый, см. **Неумолчный** и **Несмолкаемый**.

Неумолкающий – немовчущий; см. *ещё* **Неумолчный**. [Жартун немовчущий (Крим.).]

Неумолчно, *нрч.* – не вгаваючи, без угаву, безугавно, неугавно, не втихаючи, не вмовкаючи, не вщухаючи.

Неумолчность – безугавність, неугавність, невгавуш[ч]ість, невгамовність (-ости).

Неумолчный – безугавний, неугавний, невгавуш[ч]ий, невгамовний. [Безугавний пінявий гомін прибою біля рифів (М. Калин.). Чув розмову невгавущу (М. Вовч.). Ночами над заводом лунав невгавучий соловйовий захлин (А. Любч.). Невгамовний джеркотливий крик (О. Пчілка)].

Неумывака – невмивака, (*неточно*) невтирака, (*замарашка*) мурза, замурза (*общ. р.*). [У, ти, невмивака, невтирака! (Звин.)].

Неумывкой, *нрч.* – не вмиваючись, не вмівшись, невмиваний, невмитий, замурзаний, мурзатий. [Пішла з хати невмивана (Київц.)].

Неумытик, см. **Неумывака**.

Неумытность, см. **Нелицеприятие**.

Неумытный, см. **Нелицеприятный**.

Неумытый – невмиваний, невмитий. [Хапаючись, невмиваний, одягнувся (Свидн.). І небо невміте, і заспані хвилі (Шевч.)]. **-тая рожа** (*бранно*) – невмивака (*общ. р.*). [Ти брешеш, ледарю кудлатий, невмивако! (Куліш)].

Неумышленно, *нрч.* – невмісне[о], ненавмісне[о], незумісне[о], (*пров. незнарошна, незнарошне*), ненароком, без наміру, нехотячи, (*невольно*) мимоволі, мимохіть, несамохіть; *срв.* **Ненарочно**.

Неумышленность – невмісність, ненавмісність, незумісність (-ности).

Неумышленный – невмісний, ненавмісний, незумісний, (*о поступке ещё*) зроблений без наміру (нехотячи). [Остерегав я своїм переднім словом критику од невмісної хиби (Куліш). Незумісний підглядач (Корол.)].

Неунавоженный – невгноєний.

Неуничтожимость – незнищуваність, незнищенність, (*зап.*) незнищівість, (*неразрушимость*) нерушівість, незруйновність; (*неистребимость*) невиводність (-ости). [Незнищівість матерії та сили (Павлик)].

Неуничтожимый – незнищуваний, незнищений, (*зап.*) незнищівий, (*неразрушимый*) нерушівий, незруйновний; (*неистребимый*) невиводний, (*негибнущий*) непропащий. [Сила в незнищима і вічна (Павлик)].

Неунывающий – безжурний, безсумний, незажурений, несумлівий, несмутлівий, (*беззаботный*) безтурботний. **-щий россиянин** – безжурний (безтурботний) росіянин.

Неуплата – несплата, невіплата, невіплат (-ту), (*действие ещё*) несплачування, *оконч.* несплачення чого, (*неплатёж*) неплатіж (-тежу), неплата.

Неуплатный – несплатний, невіплатний. **-ный долг** – несплатний (невіплатний) борг.

Неуплатчик, **-чица** – неплатник (-ка), -ниця.

Неупорядоченность – невпорядкованість, невпорядженість (-ности).

Неупорядоченный – невпорядкований, невпоряджений.

Неупотребительность – невживаність (-ности).

Неупотребительный – невживаний, що не вживається.

Неупотребление – невживання, *оконч.* невжиття (-ття) чого.

Неуправка – невпорання (-ння), невпоранка, невправка. [Йй уже самій невправка, треба наймички (Мирний)]. **В виду -ки** – (через те,) що не впоралися (не впорався *и т. п.*), бо не впоралися (не впорався *и т. п.*), (*реже*) через невпорання.

Неуправляемость – некерованість (-ности).

- Неуправляемый** – некерований. **-мый летательный аппарат** – некерований літальний (літний) апарат, некерований літак.
- Неуправный** – що не може впоратися (вправитися, дати собі раду), невправний.
- Неупросимость** – невпроханність (-ности); см. **Неумолимость**.
- Неупросимый** – невпроханий; см. **Неумолимый**.
- Неуравнительность** – невіривняльність, незрівняльність (-ности).
- Неуравнительный** – невіривняльний, незрівняльний.
- Неупругий** – непружистий, непружний, нееластичний.
- Неупруго**, *нрч.* – непружисто, непружно, нееластично.
- Неупругость** – непружистість, непружність, нееластичність (-ости).
- Неуравновешенно**, *нрч.* – невірноважено, незрівноважено; *срв.* **Неуравновешенный**.
- Неуравновешенность** – невірноваженість, незрівноваженість (-ности); *срв.* **Неуравновешенный**.
- Неуровновешенный** – (в *прям.* и *перен.* значении) невірноважений, (только в *прям.* знач.) незрівноважений. [Невірноважена людина (Київ)].
- Неурегулированность** – нерегульованість, непорядкованість, неполаднаність (-ности).
- Неурегулированный** – нерегульований, непорядкований, неполаднаний.
- Неурожай** – неврожай (-жаю), (*недород*) недорід (-роду). [Все неврожай та неврожай, – зведуться люди ні на що (Грінч.). Ставсь недорід, усюди дорожнеча (Грінч.)]. **-жай чого** – неврожай на що, недорід чого *и* на що, не вродило (не зародило) що. [Неврожай на яблука (Брацл.). Цього року яблука не вродили (не зародили) (Звин.)].
- Неурожайность** – 1) неврожайність, недорідність; 2) неродючість, недорідність (-ости). *Срв.* **Неурожайный**.
- Неурожайный** – 1) неврожайний, недорідни[і]й. [Неврожайний рік (Пр. Правда). Недорідний рік (Грінч.)]; 2) (*неплодородный*) неродючий, недорідни[і]й. [Недорідня нивка (Манж.)].
- Неуроженец, -нка** – ненародженець (-нця), -нка, ненародженець, -нка, родом не (звідки). **-нец этой страны** – не з цієї країни родом, (*не туземец*) не тубілець (-льця), нетутешній краянин, -ня краєнка.
- Неурочный** – 1) (*о времени*) невизначений, непризначений; (*ненадлежащий*) неналіжний, невідповідний; (*несвоевременный*) невчасний; неслухний; (*незаконный*) незаконний, (*недозволенный*) недозволений; (*для работы*) невизначений, непризначений, (*сверхурочный*) позанормовий, ((по)наднормовий, позачерговий. **В -ное время** – а) невизначеного (непризначеного) часу, в невизначений (непризначений) час; (*не во-время*) невчас(но). [Непризначеного часу заліз був на дзвіницю та й ну калатати (Корол.)]. **Притти в -ное время** – прийти невчасно (в неслухний час); б) недозволеного часу, в недозволений час. **Охотиться в -ное время** – полювати в недозволений час; в) (*для работы*) позанормового ((по)наднормового) часу, в позанормовий ((по)наднормовий) час; 2) (*о работе*) незагаданий, ненормований, (*сверхурочный*) (по)наднормовий, позачерговий.
- Неурочье** – (*неудача*) неталан (-ну); (*недобрая пора*) лиха година.
- Неурядица** – безладдя (-ддя), нелад, безлад (-ду), (*несогласие*) не(з)лагода, (*устар.*) неряд (-ду), нерядність (-ности), (*разлад*) розбрат (-ту), розтіч (-течи), (*разруха*) розрухи (-хів), розрух (-ху), (*смута*) колотнеча, заколот (-ту), (*замешательство, путаница*) замішка, (*бестолочь*) розгардіяш (-шу). [В Ізраїлі в той час було повне безладдя в уряді (Л. Укр.). Страшна ніч безладдя і самоволі (Стебн.). Національний нелад в Австрії (Грінч.). Соціальний нелад (Пр. Правда). Годі стерегтися маленьких нелагод, коли все так погано (Леонт.). Війна не перестає і неряд в отчизні все ще тягнеться (Ор. Левиц.). Політичні тривоги та неряди в краї (Ор. Левиц.). Розгардіяш у господарстві (Київ)].
- Неурядливо**, *нрч.* – безладно; нерозпорядливо; недбало; безтурботно; *срв.* **Неурядливый**.
- Неурядливость** – безладність; нерозпорядливість; недбалість, недбальство; безтурботність (-

ости); *Срв.* **Неурядливый.**

Неурядливый – (беспорядочный, бестолковый) безладний; (нераспорядительный) нерозпорядливий; (небрежный) недбалий; (беззаботный) безтурботний.

Неусидчивость – неусидливість; непосидливість, непосидющ[ч]ість; невитривалість (-ости); *срв.* **Неусидчивый.**

Неусидчивый – неусидливий, (непоседливый) непосидливий, непосидющ[ч]ий, (невыносливый) невитривалий.

Неусловленный – неумовлений, (необусловленный) необумовлений.

Неуслужливо, *нрч.* – непослужливо.

Неуслужливость – непослужливість (-вости).

Неуслужливый – непослужливий.

Неусовершенствованность – невдосконаленість (-ности).

Неусовершенствованный – невдосконалений.

Неуспеваемость – неуспішність (-ности).

Неуспевающий – що не встигає; неуспішний.

Неуспех – неуспіх (-ху), (неудача) невдача. *В случае -ха* – коли (якщо, як) не вдається (*в прошл.*: не пощастило, не вдалося; *в буд.*: не пощастить, не вдається).

Неуспешно, *нрч.* – неуспішно, без успіху, (неудачно) невдало; (тщетно) марно, даремно.

Неуспешность – неуспішність, (неудачность) невдалість; (тщетность) марність, даремність (-ости).

Неуспешный – неуспішний, (неудачный) невдалий; (тщетный) марний, даремний.

Неуспокоительный – незаспокійливий.

Неустанно, *нрч.* – неупинно, безупинно, безупину, ненастанно, безперестанно, без перестан(к)у, безперестань, безнастанно, безустанно, безугавно, безугаву, (*диал.*) безвідгалу; (*неутомимо*) невтомно. [Шукала правди неупинно (Грінч.). Не зможу на славу тобі пісень укладати неупинно (Франко). І плач, і сміх, мов цілий світ гримить розривами неупинно (Сосюра). Міші ненастанно гризуть коріння (Франко). Безустанно кружляють світила (Черняв.)].

Неустанный – неупинний, безупинний, ненастанний, безперестанний, безнастанний, безустанний, безугавний, невгавущ[ч]ий, нев[у]гавний; (*неутомимый*) невтомний. [І довічні, і неупинні, хвилюватимуть вони (хвилі) (Грінч.). Ненастанне, кипуче розумове життя (Крим.). Невгавна робота (Грінч.)].

Неустановившийся – несталій, (неустановленный) нев[у]сталений, (колеблющийся) хиткий, хисткий, хибкий; (*изменчивый*) мінливий; *срв.* **Неустойчивый.** **-шийся характер** – нестала (хитка, хистка, нетверда) вдача. **-шаяся погода** – нестала (мінлива) погода. **-шиеся цены** – нев[у]сталені (несталі) ціни.

Неустановленность – 1) (*срока и т. п.*) невстановленість, невизначеність; 2) (*недоказанность*) недоведеність (-ности).

Неустановленный – 1) (*о сроке и т. п.*) невстановлений, невизначений; 2) (*недоказанный*) недоведений.

Неустой – 1) (*жидкости*) невстояність, невстоялість (-ости). *Квас мутен от -тою* – квас мутний, бо (через те, що) не встоявся; 2) невстояння (-ння). *Мост сорвало от -тоя ледорезов* – міст (моста) зірвало через те, що не встояли (не вдержалися) льодорізи (кригорізи).

Неустойка – 1) *см.* **Неустой 2**; 2) (*неисполнение условия*) недодержування, *оконч.* недодержання умови. *При -ке* – якщо (коли, як) не додержано (було, буде) умови, якщо (коли, як) не додержити (не додержать *и т. п.*) умови; 3) недодержка, (*стар.*: *гарантия*) зарука, (*пеня*) пеня. [Коли я порушу сю нашу угоду, то повинен буду платити заруку противній стороні п'ятсот кіп (250 рублей) грошей литовських (Ор. Левиц.)]. *Условие*

- заклучено с **-кою** в сто рублей – умову складено з недодержкою в сумі сто карбованців.
- Неустойчиво**, *нрч.* – нестійко; нестало, нетривко; хитко, хистко, хибко; мінливо; нетвёрдо; непёвно; *срв.* **Неустойчивый**.
- Неустойчивость** – 1) нестійкість; несталість, нетривкість; хиткість, хисткість, хибкість; мінливість; нетвёрдість; непёвність (-ости); *срв.* **Неустойчивый**.
- Неустойчивый** – 1) (*нестойкий*) нестійкий; (*неустановившийся, непостоянный*) несталий, нетривкий; нестано[і]вкий; (*колеблющийся*) хиткий, хисткий, хибкий; (*изменчивый*) мінливий, (*нетвёрдый*) нетвердий, (*ненадёжный*) непёвний. [Хитка кладка через річку (Липовеч.). Море хитке (Вороний). Хиткі суспільні елементи (Пр. Правда). Хибкий місток (Г. Барв.). (У лілеї) стебло тоненьке, хибке (Куліш). В мене серце хибке (М. Вовч.). Мінливі естетичні погляди (М. Зеров). Нетвердий політичний курс (Пр. Правда). Чудне, хибке, непёвне слово в його (Куліш). Краса твоя непёвна, як туман (Вороний)]. **-вая** лодка – хи(с)ткий (хибкий, перекидистий, верткий) човен. [Дума в його гойдалась, як хибкий човен на морі (Коцюб.)]. **-вая** погода – нестала (мінлива) погода. **-вое равновесие** – нестійка (хистка) рівновага. **-вый столб** – нестійкий (хиткий) стовп. **-вые** цены – хиткі (несталі) ціни. **-вый человек** – нестала (нестійка, хитка, хистка) людина; 2) *хим.* – нетривкий.
- Неустрашимость** – неусувність, невідводність, невідворотність; непоборність, переможність; неминучість (-ости); *срв.* **Неустрашимый**.
- Неустрашимый** – неусувний, (*неотвратимый*) невідводний, невідворотний; (*непреодолимый*) непоборний, переможний; (*неминуемый*) неминучий.
- Неустрасимо**, *нрч.* – нестрашливо; безбоязно, небоязно, небоязко, безстрашно; сміливо; відважно.
- Неустрасимость** – нестрашливість, (*бесстрашие*) безбоязність, небоязність, небоязкість, безстрашність, (*смелость*) сміливість, (*отважность*) відважність (-ости). [Андрій Іванович нові показував приклади нестрашливості (Корол.)].
- Неустрасимый** – нестрашливий, (*бесстрашный*) безбоязний, небоязний, небоязкий, безстрашний, (*смелый*) сміливий, (*отважный*) відважний.
- Неустроенный** – непорядкований.
- Неустрой и Неустройство** – непорядкованість (-ности), безладдя (-ддя), безлад, нелад (-ду); *см.* **Нестроение и Неурядица**.
- Неуступчиво**, *нрч.* – не поступливо, незгідливо, нездатливо, непокірливо, (*упрямо*) упёрто, завзято, затято, запекло.
- Неуступчивость** – не поступливість, незгідливість, нездатливість, непокірливість, (*упрямство*) упёртість, завзятість, затятість, запеклість (-ости).
- Неуступчивый** – не поступливий, незгідливий, нездатливий, непокірливий, (*упрямый*) упёртий, завзятий, затятий, запеклий, (*спорщик*) сперечливий. [Погано, коли чоловік непокірливий та сердитий (Н.-Лев.)].
- Неусыпно**, *нрч.* – неспіваючі[ч]е; (*неутомимо*) невтомно. [Жорес неспіваюче працював, щоб обидві держави одну до одної наблизити (Грінч.)].
- Неусыпность** – неспіваючі[і]сть; (*неутомимость*) невтомність (-ости).
- Неусыпный** – неспіваючі[ч]ий; (*неутомимый*) невтомний. [Вона хазяйка неспіваюча (Квітка). Неспіваюча праця (Кониськ.). Турботи неспіваючі (Куліш). Журба неспіваюча (Л. Укр.)].
- Неутвердительно**, *нрч.* – негативно, заперечно, відмовно.
- Неутвердительнось** – негативність, заперечність, відмовність (-ости).
- Неутвердительный** – негативний, заперечний, відмовний. **-ный ответ** – негативна (заперечна, відмовна) відповідь.
- Неутверждение** – незатвердження, *оконч.* незатвердження когось, чого.
- Неутверждённый** – незатверджений.
- Неутерпный** – нестерпний, нестерпучий; *см.* **Нестерпимый**.

Неу́терпчивый – нетерплячий; см. **Нетерпеливый**.

Неутешимо, см. **Неутешно 1**.

Неутешимость, см. **Неутешность**.

Неутешимый, см. **Неутешный 1**.

Неутешительно, нарч. – невтішливо, непотішливо, (*невесело*) невтішно, невесело, (*печально*) сумно.

Неутешительность – невтішливість, непотішливість, (*невеселость*) невтішність, невеселість, (*печальность*) сумність (-ости).

Неутешительный – невтішливий, непотішливий, (*невесёлый*) невтішний, невеселий, (*печальный*) сумний. [Невтішні враження від важкої селянської долі (Доман.)]. **-ные известия** – невтішні (невтішливі, сумні) звістки.

Неутешно, нарч. – 1) безутішно; (*беспомощно*) безпорадно; (*горько*) гірко; 2) см.

Неутешительно.

Неутешность – безутішність, нерозважність; (*беспомощность*) безпорадність (-ности).

Неутешный – 1) безутішний, нерозважний, нерозважений; (*беспомощный*) безпорадний; (*горький*) гіркий. [О, владико безутішних! (Куліш). Нерозважна туга вникає в серце (Л. Укр.). Нерозважний сум огортає мене (Кониськ.). Плакав в журбі нерозважній (Черняв.). Плакала нерозважними дрібними сльозами (Мирний). Жаль нерозважений (Л. Укр.)]; 2) см.

Неутешительный.

Неутилизированный – незутилізований, незужиткований, невикористаний.

Неутихающий, см. **Нестихающий**.

Неутишимо, нарч. – невтішно, невтишимо, нестишно, невгамовно; срв. **Неутолимо**.

Неутишимость – невтішність, невтишимість, нестишність, невгамовність (-ости); срв. **Неутолимость**.

Неутишимый – невтішний, невтишимий, нестишний, невгамовний; срв. **Неутолимый**. [Невтишима туга (Франко)].

Неутишный, см. **Неутишимый**.

Неутолённый – невгамований, непогамований, незаспокоєний. [Невгамована потреба (Корол.). Незаспокоєний голод (Київ)].

Неутолимо, нарч. – неуситимо, невгамовно; ненажерливо, ненаже[и]рно; срв. **Неутолимый**.

Неутолимость – неуситимість, невгамовність; ненажерливість, ненаже[и]рність (-ости); срв. **Неутолимый**.

Неутолимый – неуситимий, невгамовний, невтішний, невтихомирний, (*ц.-слав.*) нев[у]толимий, (*ненажорливый*) ненажерливий, ненаже[и]рний. [Неуситиме бажання (Доман.). До всього почував неуситиму цікавість, невтішну жадобу знати (В. Підмог.). Прямує тінь неутолима Григорія Сковороди (М. Рильськ.)]. **-мый голод** – неуситимий (невгамовний) голод. **-мая жажда** – невтішна (невгамовна, неутолима) спрага. **-мая печаль** – невтихомирна журба, невтихомирний сум. **-мая потребность** – невгамовна потреба.

Неутомимо, нарч. – невтомно; (*неусыпно*) неусипущ[ч]е. [Працював невтомно він (Грінч.)].

Неутомимость – невтомність; (*неусыпность*) неусипущ[ч]ість (-ости).

Неутомимый – невтомний, (*устар.*) невтомимий; (*неусыпный*) неусипущ[ч]ий. [З його косар такий жвавий, такий робочий – невтомний (Мирний). Невтомні руки (Грінч.). Невтомна погоня за багатством (Франко). Невтомний рух праці (А. Любч.). Невсипуща з неї хазяйка була (М. Вовч.). Невсипуща революційна кров бурлива (Франко)].

Неутомчивость – невтомливість (-вості).

Неутомчивый – невтомливий.

Неутрамбованный – неутрамбований.

Неуч – 1) неук, невіглас; срв. **Невежда**. [Хіба-ж можна вести балачку з таким неуком?]

- (Крим.)]. **-уч из -чей** – неук неукій (Федьк.); 2) *см.* **Невежа**.
- Неучастие** – 1) неучасть (-ти), неучасництво 2) (*безучастие*) байдужість (-жости).
- Неучённость** – 1) невчєність; неосвіченість, неосвіта; 2) ненауковість (-ости). *Срв.* **Неучєный**.
- Неучєный** – 1) невчєний, (*необразованный*) неосвічений. [Буду вчїтися, бо невчєному тяжко живється (Епїк)]; 2) (*ненаучный*) ненауковий.
- Неучєнье** – невче[і]ння; (*необучение*) ненавчання. *Ученье – свет, -нье – тьма* – наука – світло, неучтво – пїтьма; наука – все ясне, без науки все гасне.
- Неучитывание** – невраховування, (*оставление без внимания*) незважання на що, небрання до уваги (на увагу) чого.
- Неучтєнный** – 1) (*не взятый на учёт*) неврахований, не взятий на облік, необлічений; 2) (*о векселе*) не(з)дисконтований; 3) (*не принятый во внимание*) не взятий до уваги (на увагу).
- Неучтивец, -вица, см.** **Невежа 1**.
- Неучтиво, нарч.** – невічливо, незвичайно, нечємно, негрєчно.
- Неучтливость** – 1) (*свойство*) невічливість, незвичайність, нечємність, негрєчність (-ости); 2) (*неучтивый поступок*) невічливість (-вості), невічливий учинок (-нку) *и т. п.* [Мовчки кивнув їй головою, і з такої невічливості баба Явдоха аж затремтіла (Кониськ.). Простїть за незвичайність, – як ваше прїзвище? (Крим.)].
- Неучтливый** – невічливий, незвичайний, нечємний, негрєчний. [Ви занадто незвичайні, лорде, – що смїєте тут говорити ви! (Грінч.)].
- Неучь** – неучтво, невігластво, неуки (-ків), невігласи (-сів).
- Неуютно, нарч.** – незатишно, непритульно; невігїдно; некомфортабельно; *срв.* **Неуютный**.
- Неуютность** – незатишність, непритульність; невігїдність; некомфортабельність (-ности); *срв.* **Неуютный**.
- Неуютный** – незатишний, непритульний, (*неудобный*) невігїдний, (*некомфортабельный*) некомфортабельний.
- Неуязвимость** – невразливість, недїткнєнність (-ости).
- Неуязвимый** – невразливий, недїткнєнний.
- Неф, архит.** – неф (-фа), корабель (-бля).
- Нефелин, минер.** – нефелїн (-ну).
- Нефилофский** – нефїлософський, нефїлософїчний, антифїлософїчний.
- Нефологія** – нефологія, хмарознавство.
- Неформально, нарч.** – неформально.
- Неформальность** – неформальність (-ности).
- Неформальный** – неформальний.
- Неформенный** – неформений.
- Нефранкірованный и -кованный** – нефранкований, неоплāчений.
- Нефридии, зоол.** – нефрїдїї (-дїїв).
- Нефрит** – 1) *мед.* **nephritis** – нефрит (-ту), запалення нирок; 2) *минер.* – нефрит (-ту).
- Нефритовый** – нефритовий.
- Нефрогєнный** – нефрогєнний.
- Нефролитїаз, мед.** **nephrolithiasis** – нефролітїаза (-зи, *ж. р.*).
- Нефронтвой** – 1) *строит.* – нефронтвий; 2) *воен.* – нефронтвий; (*нестроевой*) немуштровий.
- Нефроррагія, мед.** **nerhorrhagia** – нефрорагія, кровотєча з нирок.
- Нефростом, зоол.** – нефростома, лїйка ниркова.
- Нефротом** – нефротом (-му), пасмо пєрвїсної нирки.
- Нефтагїл, минер.** – нафтагїл (-лу).
- Нефтегруз** – нафтовантаж (-жу).
- Нефтедобыча** – 1) (*действие*) нафтоздобування, нафтовидобування, *оконч.* нафтоздобуття,

- нафтовидобуття (-ття); 2) (*добытое*) нафтоздобуток, нафтовидобуток (-тку).
- Нефтекачка** – нафтоцяг (-га).
- Нефтеналивной** – нафтоналивний.
- Нефтеносный** – нафтоносний, нафтовмісний.
- Нефтеперегонный** – нафтоперегінний. **-ный завод** – нафтодестильярня (-ні).
- Нефтепровод** – нафтогін (-гону), нафтопровід (-воду).
- Нефтепроводный** – нафтогінний, нафтопровідний.
- Нефтепродукт** – нафтопродукт (-ту).
- Нефтепромышленник** – нафтопромисловець (-вця), нафтяник (-ка), нафтяр (-ра).
- Нефтепромышленность** – нафтопромисловість (-вості), нафтярство. [Лекція з нафтярства (Франко)].
- Нефтехранилище** – (*бассейн*) нафтозбір (-збору), (*большая цистерна*) нафтозбірня.
- Нефть** – нафта, (*диал.*) нахта, нехта, (*образно, народн.*) земляна олія, (*гал.*) ропа, текучка. [Виходила нафта жовтава, каламутна, небезпечна в своїх вибухах (Франко)]. *Белая, красная нефть* – біла, червона нафта. *Неочищенная нефть* – неочищена нафта, (*зап.*) кип'ячка. [Магазини, завалені бочками кип'ячки (Франко)]. *Очищенная нефть* – очищена нафта. *Сырая нефть* – сирова нафта. *Месторождение -ти* – нафтовище, нафтове родовище, (*гал.*) ропище. *Сосуд для хранения -ти* – нафтянка.
- Нефтяник** – нафтовик (-ка).
- Нефтяной** – нафтовий, нафтяний, (*диал.*) нахтовий, нехтяний. [Нафтові випари (Франко). Набралася нехтяного духу (Стор.)]. **-ной амбар** – нафтозбір (-збору). **-ной двигатель** – нафтовий рушій (двигун). **-ной дух** – нафтовий сопух. [Удушливі нафтові сопухи (Франко)]. **-ной источник** – нафтове джерело. **-ной колодезь** – нафтовий колодезь. **-ной насос, см.**
- Насос 2. -ной промысел** – нафтярство, нафтова промисловість, нафтопромисловість (-вості). **-ной фонтан** – нафтограй (-граю).
- Нехарактерность** – нехарактеристичність, нехарактерність (-ности).
- Нехарактерный** – нехарактеристичний, нехарактерний.
- Нехватать, нехватить** – неставати, нестати, невивстачати, невивстачити, бракувати, забракнути, забракувати, (*гал.*) хибувати, хибнути (*несов.*); *срв.* **Недоставать**. [Дві копійки до карбованця нестає (невистачає) (Київщ.). В степовому селі дерев бракує (Кониськ.). Часу все бракує (Кониськ.). Бракувало тільки хати переночувати (Рудан.). Під час баталії забракло набоїв (Н. Громада). Забракувало мені грошей, а нема де роздобути (Липовеч.)]. **-тать чего кому** – неставати, бракувати чого кому. [Йому бракувало відваги (Грінч.)]. *Только этого и -тало* – тільки цього (того) (й) неставало (бракувало).
- Нехватка (чего, в чём)** – недостача, нестача, брак (-ку) (чого). [В нас хліба недостача (Звин.). Ну, кажи: чого тобі недостача? (Звин.). Недостача популярної літератури про протиповітряну оборону (Пр. Правда). Нестача внутрішнього змісту (Н. Громада)].
- Нехворощь, бот. *Artemisia L.*** – полінь (-ну), чорнобиль (-лю); (*A. campestris L.*) (чорна, біла) нехворощ (-щи), (польові) вінички (-ків).
- Нехитростный** – 1) (*о человеке, поступке*) нехитрий, (*нелукавый*) нелукавий; 2) (*немудренный*) нехитрий, немудрий, нехитромудрий.
- Нехитрый, см. Нехитростный.**
- Нехождение** – неходіння до чого, на що. [Неходіння до школи (Грінч.)]. **-ние на лекции** – неходіння на лекції, невідвідування лекцій.
- Нехозяйственно, нарч.** – негосподарно, безгосподарно, нехазяї[й]новито, не по-господарському, не по-хазяїському.
- Нехозяйственность** – негосподарність, безгосподарність, нехазяї[й]новитість (-ости). [Безплановість, нехазяїновитість, невміння працювати (Пр. Правда)].
- Нехозяйственный** – негосподарний, безгосподарний, нехазяї[й]новитий, негосподарський,

нехазяйський.

Нехолость – покладена (невікладена, невівалашена, нечищена) тварина (*напр.* -ний кінь); *специальнее:* (о кабане ещё) кнур (-ра); (о коне ещё) жеребець (-бця). [Кінь некладений (Сл. Гр.)].

Нехороший – недобрий, негарний, нехороший, (*плохой*) поганій, (*ум.* поганенький), кепський, злий, (*диал.*) злецький, (*мерзкий*) мерзенний, паскудний, паршивий; *см.* **Плохой** *и срв.* **Хороший**. [Негарний знак або недобрий час (Самійл.). Чим-же Вівдя негарна? – говорить тонісінько, тиха, як ягниця (Н.-Лев.). Тільки очі (в його) нехороші (М. Вовч.). Треба одвернути його (сина) од будь-чого поганого (Крим.). Директор сказав із усмішкою поганенькою (Ледянку). Чи справді-ж нова література була така кепська? (Грінч.). Ой, дитино моя мила, що ти злого учинила? (Чуб. III). Злі думки залазять мені в голову (Крим.). Злий жупан (Чуб. V). Злецький чоловік (Липовеч.). Злецька озимина вродила (Липовеч.)]. - **шее дело** – недобра (негарна, погана) справа. -**шая слава** – недобра слава. **Это -шо** – це недобре (негарно, погано, негаразд).

Нехорошо – 1) *нрч.* – недобре, негарно, негаразд, негоже, (*плохо*) погано, кепсько, зле, злецько, (*не по-хорошему*) не по-доброму, по-недоброму, не по-гарному, по-негарному. [Недобре стилізована фраза (Грінч.). А негаразд, недобре! – зібралася громада, дожида, а він там десь ще дляється (Грінч.). Злецько їй живеться у сватів (Липовеч.). Очі дивляться по-негарному (Крим.)]. -**шо жить с кем** – не в злагоді (в незлагоді) жити, не ладнати з ким. *Оканчиваться, окончиться -шо* – кінчатися (кінчитися), (с)кінчитися недобре (погано, зле, негаразд), (*для кого, чего*) виходити, вийти на зле. *Поступать, поступить -шо* – робити (чинити), зробити (вчинити) недобре (негаразд, негарно, погано, зле), (*с кем*) поводитися, повестися недобре *и т. д.* з ким. [Ой негаразд запорожці, негаразд вчинили: степ широкий, край веселий та й занастіли (Пісня)]. *Чувствовать себя -шо* – почувати себе (*зап.* почуватися) недобре (погано, зле, негаразд, кепсько). [Вона відчуває себе трохи зле сьогодні (Олесь)]. *Почувствовать себя -шо* – почути себе (*зап.* почувтися) недобре (негаразд). *Он почувствовал себя -шо* – йому стало недобре (погано, негаразд, зле). *Здесь -шо пахнет* – тут тхне (чути) чимсь поганим (недобрим), (*реже*) тут погано пахне, (*грубо*) тут чимсь (щось) смердить; 2) (*сказ. безл. предл.*) недобре, негарно, (*скверно*) негоже, (*плохо*) погано, кепсько, зле; (*не следует*) не годиться, не личить. [Недобре, як на сонних дітей місяць сипле промінням (М. Вовч.). Негарно (не годиться) так робити (Київщ.). Чи було нам так негоже, як тепер ми дожились? (Самійл.). Зле без дружини жити (Чуб. V)]. -**шо кому, сделалось (стало) кому** – недобре (погано, негаразд, зле) кому, стало кому, завадило кому. [З твари знати було, що Явдосі справді негаразд (Кониськ.). Поїхав я на ярмарок, та як мені завадило, так я у той-же день і вернувся (Квітка)]. -**шо на душе** – недобре (зле) на душі. [Мені мучила совість, на душі було зле (Крим.)]. -**шо с вашей стороны** – негаразд ви чините (вчинили); як на вас, негарно, що ви..., (*книжно*) недобре (негарно, негаразд) з вашого боку.

Нехотение – нехотіння, (*нежелание*) небажання.

Нехоть – 1) нехить (-хоти), знеохота, знеохочення; *срв.* **Неохота**; 2) (*лень*) ліньки (-ків). -**хоть** *напала на кого* – ліньки (баглаї) напали (обсіли) когось; 3) ледар (-ря); *см.* **Лентяй**.

Нехотя, *нрч.* – 1) (*против воли*) не хочачи, нехотячи, (*реже*) нехотя, мимоволі, мимохіть, несамохіть, (*ненаочно*) ненавмисне[о], невмисне[о]. [Хіба я зумисне його бив у ніс? – нехотячи (Канівщ.). Щоб нехотя на весь світ почули, що діялось в Україні (Шевч.). П'яні і діти і нехотя правду скажуть (Номис)]; 2) (*с неохотой*) знехочу, знехотя, нехотя; (*лениво*) ліниво. [Антосьо усміхнувся якось наче знехочу (Свидн.). Дід трохи згодом одповів якось знехочу (Корол.). Знехотя кидав йому по кільки слів (Н.-Лев.). Береться за роботу знехотя (Липовеч.). Трохи нехотя відірвався Панько від своїх мрій (Грінч.)].

Нехристианский – нехристиянський; *см.* **ещё Неверный 5**.

Нехристь – нехрист (-та); *см.* **ещё Невер 1**.

Нехудожественно, *нрч.* – нехудожньо.

Нехудожественность – нехудожність (-ности).

Нехудожественный – нехудожній, немистецький.

Нецелесообразно, *нрч.* – недоцільно. [Недоцільно витрачені кошти (Пр. Правда)].

Нецелесообразность – недоцільність (-ности).

Нецелесообразный – недоцільний. [Недоцільно перенесення в місто низки продукція (Азб. Комун.)].

Нецелованный – нецілований. [Ще-ж наша Оксана нецілована (Пісня)].

Нецеломудренно, *нрч.* – неневинно, ненепорочно; недоброчесно, нечесотно, нечесотливо; розпус[т]но; *срв.* **Нецеломудренный**.

Нецеломудренность – неневинність, ненепорочність, займаність; недоброчесність, нечесотність, нечесотливість; розпус[т]ність (-ости); *срв.* **Нецеломудренный**.

Нецеломудренный – неневинний, ненепорочний, займаний; (*недобродетельный*) недоброчесний, нечесотний, нечесотливий; (*распутный*) розпус[т]ний.

Нецензурно, *нрч.* – нецензурно, (*непристойно*) непристойно. **-но** *выражаться* – нецензурно висловлюватися, (*вульг.*) нецензурно загина́ти, нецензурності пускати.

Нецензурность – нецензурність, (*непристойность*) непристойність (-ности).

Нецензурный – нецензурний, (*непристойный*) непристойний, (*похабный*) сороміцький, соромітний. **-ное выражение** – нецензурний *и т. д.* вислів.

Неценный – нецінний, безцінний, безвартний, (*о вещи ещё*) некоштовний.

Нецентрализованность – не(з)централізованість, незосередженість (-ности).

Нецентрализованный – не(з)централізований, незосереджений.

Нецеремонно, *нрч.* – нецеремонно, (*бесцеремонно*) безцеремонно.

Нецеремонность – нецеремонність, (*бесцеремонность*) безцеремонність (-ности).

Нецеремонный – нецеремонний, (*бесцеремонный*) безцеремонний.

Нечаемый – несподіваний; *см.* **Нечаянный 1.**

Нечасто, *нрч.* – нечасто, (*иногда*) негусто, не часто-густо, (*редко*) рідко, рідко коли, мало коли. [Такі події трапляються в нас нечасто (негусто) (Київ). Рідко коли про це й згадую (Брацл.). Усе літо він жив на пасіці, мало коли й навідуєчись додому (Грінч.)].

Нечастый – нечастий. [Нечастий випадок (Київ)].

Нечаяние – нечekanня, нежданія, неочікування когó, чогó *и* на когó, на що; несподівання чогó; *срв.* **Неожидание.**

Нечаянно, *нрч.* – 1) (*неожиданно*) несподівано; (*внезапно*) нагло, нагально; 2) (*нехотя*) не хочучи, нехотучи, (*редко*) нехотя, (*ненаочно*) ненавмісне[о], невмісне[о], незумісне[о], (*пров.*) незнарошна, ненарошне, незнарошне, ненароком, (*случайно*) випадково, випадком, (*непреднамеренно*) без наміру. [Нехотучи розбив миску (Звин.). Поправляючи сукню, вона ніби незумісне оглянулася набік (Н.-Лев.). Незнарошна пхнув її (Звин.). Я йшов через лід та ненарошне увалівся (Васильч.). Ось ви незнарошне приснули (водою), – веселка знялася біля вас (Мирний). Я знов, мов ненароком, глянув на неї (Васильч.). Про віщо тільки ненароком мені дізнатись довелось (Самійл.)].

Нечаянность – 1) (*качество, свойство*) – а) несподіваність; наглисть; б) ненавмісність, невмісність, незумісність (-ости). *Срв.* **Нечаянный**; 2) (*неожиданный случай, -ное обстоятельство*) несподіванка. [На таку несподіванку не наста́чима (Київщ.)]. *По -ти, см.*

Нечаянно 2.

Нечаянный – 1) несподіваний; (*внезапный*) наглий, нагальний; *см.* **Неожиданный. -ный гость** – несподіваний гість. **-ная радость** – неспівана радість. **-ная смерть** – несподівана (нагла, нагальна) смерть; 2) (*ненаочный*) ненавмісний, невмісний, незумісний.

Нечего – 1) *мест.*, *см.* **1. Нечто 2**; 2) *нрч.* – нема́ чогó, нема́ що, нічого, (*редко*) ніщо. [Перед нами нема́ чогó критися: ми знаєм усе діло (Грінч.). Нема́ чогó задалегідь горлати (Грінч.).

Нема́ чо́го ляка́тись ворогі́в (Крим.). Зіма́ – ко́жуха нема́, чо́боти леда́що, – і йти нема́ що (Сл. Гр.). Все пропа́ло, – а пропа́ле ні́що в пі́сні й спомина́ти (Франко)]. *Вам -го боя́ться мене́* – вам нема́ чо́го боя́тись мене́. *Е́тим -го шу́тить* – цим нема́ чо́го жартува́ти. **-го говори́ть** – нема́ що (шко́да, нема́ чо́го, *редко* ні́що) й каза́ти, шко́да й сло́ва, нема́ (й) сло́ва, ні(г)де пра́вди ді́ти, (*упомина́ть*) шко́да й зга́дувати. [Шко́да вже й говори́ти про це (Грінч.). Що вже повиро́блювано горорі́зьбою, то ні́що й каза́ти (Свидн.). Шко́да й зга́дувати, що той моря́к не дава́в мені́ спо́кійно спа́ти (Остр. Скарбі́в)]. **-го говори́ть, он молоде́ць** – нема́ що каза́ти (нема́ сло́ва), він (з його́) молоде́ць. **-го мно́го говори́ть** – нема́ чо́го розводи́тися (розбала́куватися). **-го сказа́ть** – нема́ що (нема́ чо́го) каза́ти, нічо́го сказа́ти. [Ну, і ро́лька, нічо́го сказа́ти! (Кирил.)]. **-го и дума́ть** – а) *о ком, о че́м* – нема́ чо́го (нічо́го) й дума́ти (гада́ти) про ко́го, про що́, нема́ чо́го (нічо́го) й міркува́ти про що́; б) шко́да й га́дки (про що́), шко́да, го́ді ((з)роби́ти що́). *Срв. Дума́ть 1*. [Шко́да було́ (**-го было́ и дума́ть**) шляхти́чеві роздобу́тків сподіва́тися (Куліш)]. *И дума́ть -го (тебе́)* – і га́дки (ду́мки) (тако́ї) не ма́й, і дума́ти не гада́й, і ду́мку поки́нь. *Да тут и дума́ть -го* – та тут і дума́ти (гада́ти) нема́ чо́го (нічо́го).

Нечелове́чески, *нрч.* – нелю́дські, не по-лю́дському.

Нечелове́ческий – нелю́дський, (*сверхчеловеческий*) надлю́дський, (*сверх'естественный*) несві́тський, несві́тній. [Кри́ком нелю́дським озвала́ся враз неща́сна (Грінч.). Сті́снувши ру́ки з нелю́дської му́ки (Вороний). Груди несли́ нелю́дську жагу́ (М. Рильськ.).

Нелю́дський зойк (Стефанік). Но́сить несві́тський жах в душі́ свої́й (Черкас.). **-кие уси́лия** – нелю́дські (надлю́дські) зуси́лля, нелю́дське (надлю́дське) си́лкува́ння.

Нечелове́чно, *нрч.* – нелю́дяно, негума́нно.

Нечелеве́чность – нелю́дяність, негума́нність (-ности).

Нечелове́чный – нелю́дяний, негума́нний.

Нечем, Нечему́, *см. I. Нечто 2*.

Нечёса – нечо́са (*общ. р.*) кудла́ (*общ. р.*), кудла́й (-лая́, *м. р.*), патла́нь (-ня), патла́ч (-ча), -ла́чка, пё́лех (*м. р.*); (*неряха*) нечу́пара, нехлю́й (-люя́, *м. р.*), нехлю́я (*ж. р.*).

Нечествова́ть – жити́ нечести́во, жити́ в нечести́, жити́ грі́шно.

Нечести́вец, -вица – нечести́вец (-вця), -ви́ця; *см. ещё Невер 1*.

Нечести́во, *нрч.* – нечести́во; (*безбожно*) безбо́жно.

Нечести́вость – нечести́вість; (*безбожность*) безбо́жність (-ости).

Нечести́вый – нечести́вий; (*безбожный*) безбо́жний. [А лука́вих, нечести́вих і слі́д пропада́є (Шевч.)].

Нечесті́е – нечестя́ (-тя), нечести́вість (-вості); *см. ещё Нечесті́вость*. [Срі́бний міся́ць з тако́го нечестя́ розколо́вся на шма́тки (Крим.)].

Нечестно́, *нрч.* – нечестно́.

Нечестно́сть – нечестні́сть (-ности).

Нечестный – нечестні́й. [Хазя́йки меблю́ваних кімна́т жадню́чі, несóвісні, нечестні́ (Кінець Неволі)].

Нечесть – 1) *см. Нечесті́е*; 2) нечесть (-ти), непоша́на, непова́га. *Быть, жить в -ти́ у кого* – бу́ти, жити́ в непоша́ні в ко́го; 3) *соб.* – неві́ри, недо́вірки, бузуві́ри (-рів), безбо́жники (-ків).

Нечет и Нечётка – непари́сте (непа́рне) число́, непа́ра; (*в игре*) ли́шка. [Чи́т, чи́ ли́шка? (Номіс)]. *Игра́ть в че́т и -чет* – гра́ти (гуля́ти) в чи́т чи́ ли́шку.

Нечёткий – нечі́ткій, (*неразборчивый*) нерозбі́рний, нерозбі́рливий, (*о почерке, печати ещё*) нечиткі́й, невчитанні́й, невчитні́й, (*о речи*) неви́разний, нерозбі́рний, нечі́ткий. [Глухі́й, нечі́ткий звук (В. Підмог.)].

Нечётко, *нрч.* – нечі́тко, нерозбі́рно, нерозбі́рливо; нечі́тко, невчитанно́, невчі́тно; неви́разно, нерозбі́рно, нечі́тко; *срв. Нечёткий*. [Сторі́нка папе́ру, недба́ло й нечитко́ написа́ного (Крим.)].

Нечёткость – нечіткість, нерозбірність, нерозбірливість; нечіткість, невчитанність, невчитність; невиразність, нерозбірність, нечіткість (-ости); *срв.* **Нечёткий**.

Нечётность – непаристість, непарність (-ости).

Нечётный – непаристий, непарний. **-ное число** – непаристе (непарне) число; (*в игре: нечет*) лишка.

Нечинно, *нрч.* – 1) нецеремонно, просто, по-простому, простенько; 2) непристойно, незвичайно, по-простецькому; бешкетно. *Срв.* **Нечинный**.

Нечинность – 1) нецеремонність, простість; 2) непристойність, незвичайність, простацьтво; бешкетність (-ости). *Срв.* **Нечинный**.

Нечинный – 1) нецеремонний, (*простой*) простий, простенький. **-ное обращение** – нецеремонне (просто) поводження; 2) непристойний, незвичайний, простацький; (*бесчинный*) бешкетний.

Нечисткий – нечисткий.

Нечисто, *нрч.* – нечісто, (*грязно*) брудно, (*неопрятно*) неохайно. *Комната -то выметена* – кімнату нечісто замітено. **-то действовать** – нечісто орудувати, крутити; (*искать отговорок, зап.*) микитити. **-то ходить** – нечісто (брудно, неохайно) ходити.

Нечистокровность – нечистокривність (-ности).

Нечистокровный – нечистокривний.

Нечистоплотно, *нрч.* – неохайно, (*рус.*) нечистоплотно.

Нечистоплотность – неохайність, (*рус.*) нечистоплотноість (-ности).

Нечистоплотный – неохайний, (*рус.*) нечистоплотноий. [Чистоті не любить, – неохайна (Крим.)].

Нечистота – 1) (*свойство*) нечістість (-тости), нечистота. **-та печати** – нечістість друку; 2) (*грязь*) нечість (-ти), бруд (-ду), брудота. [В хаті повно нечісти (Кониськ.). Скрізь така нечість у хаті, що гидко й дивитися (Грінч.). Любов моя без бруду (Вороний). З душі брудоту й погань вимітає (Франко). Визволив (їх) з гріховної брудоти (Крим.)]. *Душевная -та* – душевна брудота, бруд (брудота) душі. **-тоты** – нечистоти (-тот), нечість, бруд. [Лопатою нечість відкидають (Номис)]. *Городские -тоты* – міські нечистоти, міський бруд.

I. Нечистый, *нрч.* – 1) (*с примесью*) нечистий. [Нечіста пшениця, нечіста олія (Сл. Ум.)].

-тая масть – нечіста масть. **-тая кровь** – нечіста кров; 2) нечистий, (*грязный*) брудний, (*особ. с жидкой грязью*) кальний, (*загрязнённый*) занечищений, (*о мутной воде ещё*) каламутний, (*неопрятный*) неохайний. [Нечіста (брудна) одіжа (Київщ.). Не шукає помислу брудного (Франко). Бидло те брудне (Франко). Спали мертвим сном на кальнім помості в казармі (Черкас.). Занечищена (каламутна) вода (Київщ.)]. **-тое бельё** – брудна (нечіста, чорна, кальна) білізна. [Ходить у чорній сорочці, бо не має в що змінитися (Звин.)]. **-тое дело** – нечіста (*грязное: брудна*) справа. **-тое лицо** – нечісте обличчя (лице). **-тая совесть** – нечіста совість, нечісте сумління. **-тый на руку** – на руку нечистий, хапкий, хаповитий. [На пасіку треба чоловіка, щоб не хапкий (Черкащ.). У нас люди хаповиті (Вовчанщ.)]. *Быть -тым на руку* – мати нечісті (не зовсім чисті) руки (пальці), бути хапким (хаповитим), мати довгу руку (лапу). [Гнат не зовсім має чисті пальці: не раз там крізь них і дещо чуже прослизнеться (Франко)]; 3) (*скверный, дурной*) нечистий. **-тый воздух** – нечісте повітря. **-тый выговор** – нечіста вимова. **-тый дух** – нечистий (дух); *см. ещё ниже -тая сила б.* **-тое животное** – нечіста тварина. **-тая сила** – а) (*соб.*) нечіста (вража) сила; б) (*бес*) нечистий (-того), (*реже*) нечіста (сила); (*сбивающая с пути*) блуд (-ду); *срв.* **II. Нечистый**. [Блуд напав (Брацл.)]. У нас **-то** (*устар.*) – в нас нечіста сила водиться (завелася), в нас нечісте місце.

II. Нечистый, *сц.* – нечистий (-того), лихий (-хого), (*реже: нечистая сила*) нечіста (сила), (чорт) чорт, дідько; *срв.* **I. Нечистый 3** (*-тая сила б.*) *Знаётся с -тым, см. Знаётся.*

Нечисть – 1) *см.* **Нечистота 2**; 2) (*всё нечистое*) нечість (-та), (*погань*) погань (-ни),

(*мерзость*) гідь, бридь (-ди), негідь (-годи); (*насекомые*) не́чисть, (*вши*) вошва́, ну́жа (*блохи*) блошня́, блошва́. [(Свиня) уся́ку не́чисть жере́ (Манж.). Пекельна́ не́чисть (М. Вовч.). Блощи́ці і вся́ка інша не́чисть (Звин.); 3) (*грязь на теле и перен.*) леп (-пу), (*диал.*) тури́ця; (*сыть*) вісип (-пу), вісипка; (*чесотка*) короста́; (*сифилис*) пранці́ (-ців). [Леп брудного життя́ (Коцюб.). Тури́ця чорноморська покрила́ вид (Чорном.).]

Нечленистый – 1) *зоол.* (о но́ге) – непочленований; 2) *бот.* (о мицелии) – неперегородчастий.

Нечленораздельно, *нрч.* – 1) нерозчленовано; 2) нерозбірно, невиразно. *Срв.*

Нечленораздельный.

Нечленораздельность – 1) нерозчленованість; 2) нерозбірність, невиразність (-ности). *Срв.*

Нечленораздельный.

Нечленораздельный – 1) нерозчленований. **-ная речь** – нерозчленова мо́ва; 2) (*перен.*) – (*неразборчивый*) нерозбірний, (*неясный*) невиразний; (*несуразный*) нісенітний, неподобний, безглуздий; *срв.* **Несуразный 2.** *Несёт что-то -ное* – белькоче щось нерозбірне, верзе́ (плете́) щось нісенітне (яку́сь нісенітницю).

I. Нечто, *мест. неопр.* – щось, (*кое-что*) де́що, (*как сиц.*) де́щиця. [Я маю́ сказа́ти вам щось (де́що) (Київ). Мо́же в цій книжці є щось путне́ (Кандід). Я маю́ де́що бра́тові пересла́ти (М. Вовч.). Ми хо́чемо розказа́ти де́щицю про міся́ць (Де́що)]. **-то** *весьма удивительное* – щось вельми дивне. **-то** *невообразимое* – щось неуявленне. **-то** *поразительное* – щось разю́че, (*невероятное*) щось неймові́рне. *Взгляд и -то* – по́гляд і де́що. **-то** *иное* – що (щось) інше. [Ра́дить йому́ зовсім що́ інше, ніж до́сі пра́вив (Кониськ.).]

II. Нечто, *см. Нешто.*

I. Нечто (Не что), *мест. указат.-отриц.* – 1) (*ничто не*) ніщо́ не; (*не что иное*) не що(сь) інше, ніщо́ інше. **-то** *в лесу трещит, что не медведь ломится* – не що(сь) інше в лісі трі́щить (ніщо́ інше в лісі не трі́щить), а ведмі́дь прёться (су́не). **-то** *возьмёшь* – нічого́ не візьмеш. **-то** *ему сделаешь* – нічого́ йому́ не зроби́ш, (*ничего с ним не поделаешь*) нічого́ з ним не вді́єш; 2) (*с переносом удар. на отрицание – в косв. пад.*). **Нечого** – нема́(є) (*прош.* *вр.*: не бу́ло, *буд.*: не бу́де) чо́го, нема́ що, нічо́го; *срв.* **Нечего 2** (*отдельно*). [Нема́ чо́го відпи́сувати їм (Грінч.). Нічо́го з чужо́ї мо́ви на нашу пере́клада́ти (Крим.)]. *Мне -го да́ть вам* – мені́ нічо́го (мені́ нема́ чо́го, я не маю́ що́ *или* чо́го) да́ти вам. **-го** *делать* – а) нема́ чо́го (нічо́го) робі́ти. *Мне -го* *делать* – я не маю́ що́ робі́ти; б) нічо́го робі́ти, (*ничего не поделаешь*) нічо́го не вді́єш. *От -го* *делать* – зні[є]чів'я, від (з) нічо́го робі́ти. [Зні́чів'я наві́ть згоди́лась дивити́сь, як розпина́ли трьох злочинці́в (Л. Укр.)]. **-го** *сказать!* – нівро́ку! нема́ що́ (й) каза́ти! [До́бра компа́нія бу́де, нівро́ку! (М. Левиц.). *Больше (дальше) -го* *сказать* – бі́льше нема́ чо́го (нічо́го) сказа́ти; (*да и всё тут*) та й го́ді! го́ді! [Смі́х, та й го́ді! (Шевч.). До́бре мені́ так, що́ го́ді! (М. Вовч.)]. **Нечему** – нема́(є) чо́му, нічо́му. **-му** *удивляются* – нема́ з чо́го (на що́) дивува́тися, (*незачем*) нема́ чо́го дивува́тися. **Нечем** – нема́(є) чим, нічим. **Не за что** – нема́(є) за що́, ні́ за що́. **Не к чему** – нема́(є) до чо́го, ні́ до чо́го. **Не на чем** – нема́(є) на чо́му, ні́ на чо́му. **-чем** *сесть* – нема́ на чо́му (ні́ на чо́му) сі́сти. «Спа́сибо!» – «**-чем**» – «Дя́кую!» – «Нема́ за що́ (ні́ за що́)». **Не на что** – нема́(є) на що́, ні́ на що́, нема́(є) за що́, ні́ за що́. **-что** *купить хлеба* – нема́(є) за (на) що́ (ні́ за (на) що́) купі́ти хлі́ба. **Не от чего** – нема́(є) від чо́го, ні́ від чо́го, нема́(є) з чо́го, ні́ з чо́го. **Не с чем** – нема́(є) з чим, ні́ з чим.

II. Нечто, *нрч. (народн.)* – (*ничего*) нічо́го; (*вестимо*) зви́чайно, зві́сно, а зві́сно, авже́ж; (*пожалуй*) (не)хай і так; (*ладно*) гара́зд, ну-ну́. *Да́ть то́ бы -то́, да́ бы́ло бы́ за что* – да́ти не ва́жко (не стра́шно), аби́ бу́ло за що́. «*Бывал ли ты в Москве?*» – «**-то́**» – «Чи́ ти́ бува́в у Москві́?» – «Зви́чайно (Авже́ж, Зві́сно)». «*Берёшь, что ли, полтину?*» – «**-то́, дава́й**» – «Бере́ш півка́рбованця, чи́ що́?» – «Гара́зд (Ну-ну́), дава́й».

Нечувственность – непочуттєві́сть, несенсуа́льність (-ости).

Нечувственный – непочуттєві́й, несенсуа́льний.

Нечувствительно, *нрч.* – 1) нечутливо, нечуло; 2) непомітно; недіткливо; безболісно. *Срв.* **Нечувствительный**.

Нечувствительность – 1) нечутливість, нечулість; 2) непомітність; недіткливість; безболісність (-ости). *Срв.* **Нечувствительный**.

Нечувствительный – 1) нечутливий, нечулий. **-ный к чему** – нечутливий, нечуткий до чого. [Нечутливий до всякої втіхи світової (Л. Укр.). Потрібно, щоб школа робила нечутливою свідомість дітей до релігійних казок (Азб. Комун.)]. **-ный к боли** – нечутливий до болю; невразливий, безболісний. [Такий безболісний чоловік, що йому до чужого лиха байдуже (Сл. Гр.)]; 2) (*незаметный*) непомітний; (*не резко ощутительный*) недіткливий; (*безболезненный*) безболісний. [Покарав його дуже недіткливим способом (Маковей)].

Нечувствование – непочування чого. [Нічого непочування (Виннич.)].

Нечуй, *см.* **Метлиця 2 в.**

Нечуй-вітер, *бот.* ***Hieracium pilosella L.*** – нечуй-вітер (-тра и -тру).

Нечуткий – нечуткий, нечутливий, нечуїний, нечулий. **-кий к чему** – нечутливий, нечуткий до чого.

Нечутко, *нрч.* – нечутко, нечутливо, нечуїно, нечуло.

Нечуткость – нечуткість, нечутливість, нечуїність, нечулість (-ости).

Нешто, *нрч. (народн.)* – (*разве*) хіба, чи-ж, (*неужели*) невже, (*будто*) або, або-ж. [Чи-ж я не маю права на це? (Крим.). «А нащо-ж усі вчаться?» – «Або я відаю?» (Л. Укр.)].

Нешто, *см.* **II. Нечто**.

Нешуточность – нежартівість, нежартливість, (*не шутка*) не жарт (-ту), (*серьёзность*) серйозність, поважність (-ости).

Нешуточный – нежартовий, нежартливий, (*серьёзный*) серйозний, поважний. **-ное дело** – не жарту, неперелівки; [Та це-ж неперелівки: заробив хліба, а довести не можна (Бердянц.)].

Нешутя, *нрч.* – не жартуючи, не в жарт, без жарту, (*в самом деле*) насправжки, (*серьёзно*) серйозно, поважно.

Нешадно, *нрч.* – нещадно, безщадно, без пощадку, безпощадно, нещадімо, немилосердно, без жалю, люто. [Мати взяла її лупцювати нещадно (Крим.). Чабани нещадімо ріжуть овець (Мова)]. **Бить -но кнутом (стар.)** – без пощадку бити батогами.

Нешадность – нещадність, безщадність, безпощадність, немилосердність (-ности).

Нешадный – нещадний, безщадний, безпощадний, немилосердний.

Нещечко, *народн.* – дешиця; *срв.* **I. Нечто**.

Неэкономно, *нрч.* – неекономно, неощадно.

Неэкономность – неекономність, неощадність (-ности).

Неэкономный – неекономний, неощадний.

Неэлегантно, *нрч.* – неелегантно.

Неэлегантность – неелегантність (-ности).

Неэлегантный – неелегантний, (*зап.*) неелегантський.

Неэнергично, *нрч.* – неенергійно.

Неэнергичность – неенергійність (-ности).

Неэнергичный – неенергійний.

Неэстетический – неестетичний.

Неэстетично, *нрч.* – неестетично.

Неэстетичность – неестетичність (-ности).

Неэстетичный – неестетичний.

Неэтично, *нрч.* – неетично, неморально.

Неэтичность – неетичність, неморальність (-ности).

Неэтичный – неетичний, неморальний.

Неэффектно, *нрч.* – неефектно.

Неэффе́ктность – неефектність (-ности).

Неэффе́ктный – неефектний.

Нею́, см. **Ней 2**.

Нея́ (по стар. право.), см. **Неё́**.

Неявившийся – неприбу́лий. **-шаяся сторона, юрид.** – неприбу́ла сторона; сторона, що не з'явилася (не стала на суд).

Неявка – 1) (*неприбытие*) неприбу́вання, *оконч.* неприбуття́ (-ття); (*неприход*) неприхі́д (-ходу); *неставання, оконч.* нестання́. **-ка в суд** – неприбуття́ (нестання́) на суд. **-ка на роботу** – неприбуття́ (нестання́) на роботу. **За -кой кого** – через неприбуття́ *и т. п.* ко́го, (через те,) що не з'явився (не прибу́в) хто; бо не з'явився (не прибу́в) хто. **При -ке кого** – в разі неприбуття́ *и т. п.* ко́го, якщо́ (коли́, як) не з'явиться (не прибу́де, в наст.: не з'являється, не прибува́є, в прощ.: не з'явився, не прибу́в) хто; 2) (*непред'явление*) непода́вання, *оконч.* непода́ння (-ння), непо́каз (-зу) чо́го.

Неявленный – неявлений; (*незаявленный*) неза́явлений.

Неявный – неявний, невидимий, неочевидний.

Неявственно, *нрч.* – нея́сно, невира́зно, нерозбі́рно, нерозбі́рливо.

Неявственность – нея́сність, невира́зність, нерозбі́рність, нерозбі́рливість (-ости).

Неявственный – нея́сний, невира́зний, нерозбі́рний, нерозбі́рливий.

Неядение – неї́діння, неї́дження, неї́жа. [Фізи́чні му́ки від неї́діння (Крим.)].

Неядовитость – 1) неотру́йність, неотру́тність; 2) (*перен.*) нев[у]щи́пливість (-ости).

Неядовитый – 1) неотру́йний, неотру́тний; 2) (*перен.*) нев[у]щи́пливий.

Неяркий – неяскра́вий, (*реже*) нея́ркий, (*неясный*) нея́сний, (*неблестящий*) неблиску́чий, (*нежаркий, беспламенный*) нея́рий.

Неярко, *нрч.* – неяскра́во, (*реже*) нея́рко; нея́сно; неблиску́че; нея́ро; *срв.* **Нея́ркий**.

Неяркость – неяскра́вість, (*реже*) нея́ркість; нея́сність; неблиску́чість; нея́рість (-ости); *срв.* **Нея́ркий**.

Нея́сно, *нрч.* – 1) нея́сно, (*тускло*) тьма́но; (*(с)мутно*) каламу́тно, му́тно. [Сонце сві́тить яко́сь нея́сно (Брацл.). На столі каламу́тно бі́ліли дві тарі́лки (Коцюб.). В голо́ві каламу́тно за́чав ви́ринати якийсь невідо́мий ві́рш (Крим.)]; 2) невира́зно; нерозбі́рно; нея́сно. [Що́сь шепочу́ть удво́х, та невира́зно так, нічо́го не чу́ти мені́ (Кониськ.). Кри́зь сон гово́рить він ско́ре́нько й невира́зно (Васильч.). Невира́зно мелька́ли ве́рби й телеграфні стовби́ (Коцюб.). В автора́ про це висловлено невира́зно (Грінч.)]; 3) нея́сно, не вира́зно, незрозумі́ло. *Срв.*

Нея́сний; 4) (*сказ. безл. предл.*) нея́сно. **Мне -но** – мені́ нея́сно.

Нея́сность – 1) (*качество, свойство*) – а) нея́сність, (*тусклость*) тьма́нність; (*(с)мутность*) каламу́тність, му́тність (-ности). [Вечі́р мрі́йно обі́ймав си́не небо, все обертаю́чи на нея́сність і мрі́ння (Гоголь)]; б) невира́зність; нерозбі́рність; нея́сність (-ности).

[Невира́зність політи́чного стано́вища в Німе́ччині, нея́сність у спра́ві пози́ки (Пр. Правда)];

в) нея́сність, невира́зність, незрозумі́лість (-ости). *Срв.* **Нея́сний**; 2) (*неясное*) нея́сність, невира́зність, незрозумі́лість, нерозбі́рність, (*чаще*) нея́сне (-ного), невира́зне, незрозумі́ле, нерозбі́рне (-ного). **В этом произведении много -тей** – в цьо́му твора́ ба́гато нея́сного (невира́зного, *сомнительного*: непев́ного).

Нея́сный – 1) (*несветлый, нечистый*) нея́сний, (*тусклый*) тьма́ний, (*сумрачный*) те́мрявий; (*(с)мутный*) каламу́тний, му́тний. [Нея́сний де́нь (Брацл.). Нея́сне сві́тло (Київ). Те́мрявий сві́т зимо́вого де́ня (Грінч.). Лі́нива па́м'ять, ва́жка й каламу́тна (Коцюб.)]; 2) (*неотчётливый, невнятный*) невира́зний, (*неразборчивый*) нерозбі́рний, (*неопределённый*) нея́сний; (*неверный, безотчётный*) непев́ний. [Обра́з люде́й, блі́дих, невира́зних, як з гобелені́в (Коцюб.). Ї́й му́лило се́рце яко́сь невира́зне почуття́ (Л. Укр.). Чу́ти бу́ло які́сь невира́зні спі́ви (Грінч.). Глухі́, невира́зні чу́тки (Грінч.). Невира́зні хоті́ння та неофо́рмлені пра́гнення (В. Підмог.). Нея́сні обра́си яру́ги (Велз). Нея́сний шепі́т (Едг. По). Пливу́ть які́сь нея́сні сні

(Сосюра)]. **-ные мечты** – невиразні (непевні) мрії. [Стою я у мріях непевних (Л. Укр.)]; 3) (*непонятный*) неясний, невиразний, незрозумілий. **-ное выражение** – неясний (непевний) вислів. **-ное значение слова** – неясне (невиразне) значення слова.

Неясыть – 1) *Strix aluco* L. – сіра сова; 2) см. **Ненасыть 1**.

Ни – 1) союз – а) ні, (*экспрессивнее*) ані. [Кругом ні билини! (Шевч.). На небі нема ні зорі (Л. Укр.). На синьому небі ані хмариночки (Н.-Лев.)]. У него **ни копейки денег** – у його ні шеляга (грошей), (*шутл.*) у його ані копія. **Ни даже** – ні (ані) навіть. [А що він за це одержував? – Ні навіть належної пошани (Кінець Неволі)]. **Ни души** – ні духа (живого), ні (живої) душі, ні людини. [Добіга до полонини віла... леле боже! там нема ні духа, тільки чорна вся трава од крові (Л. Укр.). Ні душі ні в вікнах, ні круг хати не видно (М. Рильськ.). Нігдє ні живої душі (Н.-Лев.). Ні людини кругом (Остр. Скарбів)]. На улице **ни души** – на вулиці (а)ні душі ((а)ні духа живого, нікогісінько, (*фам.*) ані лялечки). **Ни духу (нет)** – нічогісінько (нема). **Ни капли**, см. **Капля 2**. **Ни крошки**, см. **1. Крошка 1**. **Ни малейшей надежды и т. п.** – (ані) найменшої надії *и т. п.*; *срв.* **Малейший**. **Ни с места**, см. **Место 1**. **Ни слова** – а) ні (ані) слова, (*как в рот воды набрал*) (а)ні пари з уст. [Ні слова не мовить, мовчить (Л. Укр.). Вона-ж ні пари з уст – і глянула зненацька (М. Рильськ.)]. *Не произнес ни слова* – ні (і) слова не промовив (не вимовив), і пари з уст не пустив. [Ніхто й слова не промовить (Шевч.)]; б) (*молчать!*) ні слова!; см. *ещё Нигугу*. *Не говоря ни слова* – не мовлячи й слова. **Ни боже мой!** – далєбі, ні! бігме, ні!, (*и думать нечего*) і гадки (думки) (такої) не май, і думати не гадай, і думку покинь. **Ни гугу**, см. **Нигугу**. **Ни в жизнь**, (*народн.*) **ни в жисть**, см. **Ничто (Ни за что)**. **Ни в зуб не знает** – нічогісінько (ні бе, ні ме) не знати. **Ни один не** – жадний (*усеч. форма им. п. ед. ч. м. р. жаден*) не, (*значительно реже*) жодний (*усеч. форма им. п. ед. ч. м. р. жоден*) не *и (очень редко)* ні жа[о]дний (ні жа[о]ден) не, ні один не; (*никто*) ніхто не; *срв.* (*ниже*) **Ни единый** *и см. Один*. [Ласкаве телятко дві матки ссе, а лихе жадної (Номис). З горла мого не виходить і жадного звука (Дніпр. Ч.). Облєсник жаден не знав тебе (Грінч.). (Вітер) жодного села, хатинки не минає (П. Тичина). Без брєхні ні жоден чоловік не сватався (Квітка). Ніколи ні жодної душі не обідив (ЗОЮР I). Ні одна ще зоря не була така гарна (Л. Укр.). Ні один співець її не вславив і ні один мистець не змалював (Л. Укр.)]. **Ни один этого не говорит** – ніхто (жадний, жаден) цього не каже. У него много книг, но он не прочёл **ни одной** – в його (він має) багато книжок, але (та) він не прочитав жадної (ні одної, і одної). **Ни единый** – жадний, жаднісінький, ні однісінький, (*шутл. или торж., напыщ.*) ніже єдиний. [Всіх перерізали, не втік ніже єдиний католик (Шевч.)]. **Ни на кого**, **ни на ком**, **ни с кем** *и т. п.*, см. **Никто**. **Ни на что**, **ни на чём**, **ни с чем** *и т. п.*, см. **Ничто**. **Ни за что (на свете)**, см. **Ничто**. **Ни к чему**, *нрч.*, см. **Никчему**. **Ни – ни (при перечислении)** – ні – ні, ні – ані, ані – ні, ані – ані, ні (ані) – (а) ніже. [Ні батька, ні неньки: одна, як та пташка в далєкім краю (Шевч.). Ні руху, ні людєй (М. Рильськ.). Ні бога, ні чорта (П. Тичина). Як не було ще нічоґо: буття й небуття, ні етеру, ні неба (Л. Укр.). Ні на землі, ні в пєклі, ні в раю він (Данте) не забув своєї Беатріче (Л. Укр.). Він не забув його (сонце) ні в темряві понурій, ані при хатньому багатті (Л. Укр.). Ані битись, ні втекти (Рудан.). Ані зустрічи, ні проводу, без меті і навмання (М. Рильськ.). Не дошкуляють тут нас ані Австер, ні те честолюбство, ані пропасниці люті, ні смєрти осінній ужинок (М. Зеров). Ані встати, ані сісти (Сл. Гр.). Я ні трохи не хочу заперечити ані високої літературної вартости (цих) творів, ані ваґи їх в історії нашого літературного руху, ані їх великих заслуг (Грінч.). Не минайте ані титла, ніже тії коми (Шевч.)]. **Ни этот**, **ни никакой** – ні цей і ніякий. **Ни он**, **ни никто** – ні він і ніхто. **Ни тебе**, **ни никому** – ні тобі і нікому; ні тобі, ні кому. **Ни да**, **ни нет**, см. **Нет 2**. **Ни так**, **ни саяк** – ні так, ні саяк; ні саяк, ні так. **Ни так**, **ни саяк**, **ни этак** – ні саяк, ні так, ні о(н)так; ні саяк, ні такечки (ні онтакечки). **Ни тот**, **ни другой** – ні той, ні той. **Ни туда**, **ни оттуда** – ні туди, ні звідти. **Ни туда**, **ни сюда** – ні туди, ні сюди. **Ни дать**, **ни взять какой кто** – достоту (достеменно, достеменнісінько,

існісінько, точнісінько) який хто, і спереду й збоку який хто, чистісінький, достеменнісінький, існісінький, точнісінький, (*вылитый*) викапаний хто. [У жупані – кругом пані і спереду й збоку (Шевч.)]. **Ни** *кожи*, **ни** *рожи*, см. **Кожа 1**. **Ни** *из короба*, **ни** *в короб*, см. **Короб 1**. **Ни** *рыба*, **ни** *мясо*, см. **Мясо**. **Ни** *к селу*, **ни** *к городу* – ні до ладу, ні до прикладу; ні сіло, ні впало, (*грубо*) ні к лісу, ні к бісу; ні для нашої внучки, ні для бабиної сучки; (*некстати*) не до речі, недоречно; як Пилип з конопель, як собаці п'ята нога. **Ни** *то*, **ни** *се* – ні те, ні се; ні сякої, ні такої; (*шутл.*) ні тес, ні онес. [Ви така ось, – ні те, ні се (Влизько)]. **Ни** *с того*, **ни** *с сего* – ні з того, ні з сього; ні сіло, ні впало; з доброго дива. [Він раптом ні з того, ні з сього здригався (М. Хвильов.). А він – ні сіло, ні впало – причепився до мене (Грінч.). Одного разу сей дурень їй каже так – ні сіло, ні впало: «чи ви-б мене не одружили?» (Грінч.)]. **Ни** *за что*, **ни** *про что* – ні за що, ні про що; дарма, дурно; б) (*перед сказ. в уступит. предлож.*) (*изредка*) не, (*обычно конструкции с*) хоч. *Где ни* – хоч де, хоч-би де, хоч де-б, (*изредка*) де не. [І де вже я не ходив, де вже не молився, але, видно, жаден бог не змилосердився (Рудан.)]. *Где бы ни* – хоч би де, хоч де-б, (*изредка*) де-б не. *Где бы вы ни были*, *я вас найду* – хоч-би де ви були, я вас знайду. *Где бы то ни было*, *где ни есть* – аби-де, будь-де, (*диал.* будлі-де), де припаде, де трапиться. *Как ни*, *как бы ни*, *как ни попало*, см. **Как 4**. *Как он ни умён*, *как он ни был умён* – хоч який він розумний, хоч який він був розумний. *Как вы ни остерегайтесь* – хоч-би як ви стереглися (береглися). *Уж как ни*, *как бы ни (было)*, а..., см. **Как 2**. *Как бы то ни было* – хоч-би (там) як, хоч-би (так) що, будь-як-будь, будь-що-будь. [Будь-що-будь, церква місце публічне (Франко)]. *Какой ни* – хоч який, хоч-би який, хоча-б який, (*изредка*) який не. *Какой бы ни*, *какой бы то ни было*, см. **Какой 2**. *Без какого и т. п. бы то ни было* – без будь-якого, без ніякого *и т. п.* [Наша боротьба проти націоналізму мусить бути безумовна і без ніяких застережень (М. Скрипн.)]. *Какой ни есть* – аби-який, будь-який, (*диал.* будлі-який), який припаде, який трапиться, (*раскакой*) перелякий. *Когда ни* – хоч коли, хоч-би коли, хоч коли-б, (*изредка*) коли не. [Хоч коли приїду, до тебе, тебе вдома нема (Київ). Коли не прийдеш до тебе, то пуття не бачиш (Мова)]. *Когда бы ни*, см. **Когда 3**. *Когда бы то ни было* – аби-коли, будь-коли, (*диал.* будлі-коли), коли припаде, коли трапиться. *Который бы ни было*, см. **Который-нибудь**. *Кто ни* – хоч хто, хоч-би хто, хоч хто-б, (*изредка*) хто-б не. *С кем ни говорил*, *к кому ни обращался*, *все отвечали мне одно и то же* – з ким (тільки) я не говорив (не розмовляв), до кого не звертався (не вдавався), всі відповідали мені те саме. *Кто бы ни*, *кто бы то ни было*, см. **Кто 3**. *Куда ни* – хоч куди, хоч де, хоч-би куди, хоч-би де, хоч куди-б *и т. п.*, (*изредка*) куди не, де не; (*каким путём*) хоч кудою, хоч куди; хоч-би кудою, хоч-би куди, (*изредка*) кудою не, куди не. [Хоч куди-б пішов я, всі думки – про тебе (Крим.). Де не піду я, всюди твій розумний любий погляд сяє (Л. Укр.)]. *Куда ни пойду*, *где ни бываю*, *я встречаю этого человека* – хоч-би куди пішов, хоч-би де був, я зустрічаю цю людину. *Куда бы ни*, *куда бы то ни было*, *куда ни есть*, *куда ни кинься*, *куда ни шло*, см. **Куда 3**. *Сколько ни* – хоч скільки, хоч-би скільки, хоч скільки-б, (*изредка*) скільки не. [Скільки літ не пройде, – під осінніми зорями умиратиме в щасті пливець (М. Рильськ.)]. *Сколько бы ни* – хоч-би скільки, хоч скільки-б, (*изредка*) скільки-б не. [Скільки-б терну на тії вінки не стяли, ще зостанеться ціла діброва (Л. Укр.)]. *Сколько бы то ни было*, *сколько ни есть* – аби-скільки, будь-скільки, скільки є, скільки припаде, скільки трапиться. *Что ни* – хоч що, хоч-би що, хоч що-б, (*изредка*) що не. *Что ни сделает*, *всё неудачно* – хоч що зробить (хоч-би що зробив), усє невдало. *Кто что ни говори* – хоч-би хто що казав. *Что он ни говорил*, *его не послушали* – хоч що (вже) він казав (говорив) *или* чого (вже) він не казав (не говорив), його не послушали. *Что бы ни* – хоч-би що, хоч що-б, (*изредка*) що-б не. [Справжніх чуд не буває, хоч-би що там ви говорили (Велз)]. *Что бы то ни было* – аби-що, будь-що, (*диал.* будлі-що), хоч що, хоч-би що, що припаде, що трапиться. *Во что бы то ни стало* – хоч-би (там) що, хоч-би що там було, хоч що-будь, будь-що-будь. [Польський уряд ухвалив хоч що-

будь повернутися «лицем до моря» (Пр. Правда)]. *Что ни на есть лучший* – як-найкращий, що-найкращий, як-найліпший, що-найліпший; 2) *нрч.* – ні, (*зап., нелитер.*) не; *срв.* **Нет 2.** **Ни-ни** – ні-ні, аніні, аніже. [Тільки щоб свої знали: щоб начальство ні-ні (Ледяно). Не руш! аніні! (Липовеч.). «Із-за Німану ви отримали щось?» – «Нічого, аніні!» (М. Рильськ.). Сиди тихо! аніже! (Липовеч.)].

Нибудь, *част.* **Где-нибудь** – де, десь, де-небудь, (*где бы то ни было*) будь-де. **Как-нибудь**, *см.* **Как 4** і **5.** **Какой-нибудь**, *см.* **Какой 2.** **Когда-нибудь**, *см.* **Когда 2.** **Который-нибудь**, *см.* **Который-нибудь.** **Кто-нибудь**, *см.* **Кто 3.** **Куда-нибудь**, *см.* **Куда 3.** **Сколько-нибудь** – скількись, скільки-небудь, скільки; *см.* **Сколько.** **Что-нибудь** – що, щось, що-небудь; *см.* **Что.**

Нива – (*в прямом и перен. знач.*) нива, (*только в прям. знач., соб.*) нив'я (-в'я), (*побольше, только в прям. знач.*) лан (-ну), (*отдельная полоса, редко*) ланина, (*поле, участок*) поле, (*вспаханная пашня*) рілля (-ллі). [Оріся-ж ти, моя ниво, долом та горою (Шевч.). Он латані ниви, наче плахті, – навкругі розляглись (Л. Укр.). Гей, дзвін гуде – іздалеку, думки пряде – над нивами (П. Тичина). На літературній ниві (М. Зеров). Далекі гай, що важкою смугою синів на тлі жовтого нив'я (Корол.). Ходім на лан жито жати (Шевч.). Рідний лан (Філян.). Ідуть вони темним лісом, буйними ланами (Рудан.). Туман, туман по ланині (Лукаш.). Оце – моє поле, а це – його (Брацл.). На полі українського письменства (Коцюб.). Став чоловік над чорною ріллею, як небо, гордий, сильний, як земля (П. Филип.)]. **Красная -ва** (*перен.*) – Червона Нива.

Нивел(л)ір – нівелір, спадомір (-ра).

Нивел(л)ірний – нівелірний, спадомірний.

Нивел(л)ірованіє – нівелювання, зрівнювання (-ння); *срв.* **Нивел(л)іровать.**

Нивел(л)іровать – нівелювати, *сов.* знівелювати когось, що; (*сравнивать, уравнивать*) рівняти, зрівнювати, *сов.* зрівняти когось, що. [Знівелювати всі підвладні нації (Крим.)].

Нивел(л)ірований – (з)нівельований; зрівняний. **-тсья** – нівелюватися, бути нівельованим, *оконч.* знівельованим *и т. п.*

Нивел(л)іровка – 1) (*действие*) нівелювання, *оконч.* знівельування; рівняння, зрівнювання, *оконч.* зрівняння; *срв.* **Нивел(л)іровать**; 2) (*качество действия*) нівелювання, нівельовання.

Нивел(л)іровщик – 1) нівелірник, спадомірник; 2) *см.* **Нивел(л)ятор.**

Ниве(л)лятор – нівелятор (-ра).

Нивел(л)яторський – нівеляторський.

Нивел(л)яціонний – нівеляційний.

Нивел(л)яція – 1) (*действие*), *см.* **Нивел(л)іровка**; 2) (*и действие и результат*) нівеляція.

Нивесть, *см.* **Невесть.**

Нівка – нівка, ланок (-нка), пільце, польце, полечко, (*зап.*) пілько; *срв.* **Нива.** [Ой ми нівку виорем, виорем! (Метл.). Присіяв і гречки ланок (Манж.). Засіяв чоловік просом польце (Основа 1862). Не плач, не плач, перепілко, вже не підемо в твоє пілько (Голов.)].

Нівний – нів'яний, лановий, польовий, пільний; *срв.* **Нива.**

Нівоз – нівоз (-за), сніжень (-жня).

Ніворосль, *см.* **Злак.** **-ли** – пашня, пашні (-шень).

Нівочка – нівочка, нівонька, ланочок (-чка), полечко, поленько; *срв.* **Нива.**

Нивяник, *бот.* ***Chrysanthemum Leucanthemum* L.** – королиця, (білий) роман (-ну), ромензілля (-лля), Іван-трава, маруна (польова), сонечко, золотоцвіт (-ту), тарілочка.

Нивянка, *бот.* ***Dryas octopetala* L.** – курп'яча трава.

Нивяний, *см.* **Нівний.**

Нигде, *нрч.* – ніде, (*зап.*) нігдє. [Ще треті півні не співали, ніхто ніде не гомонів (Шевч.). Ніде він не міг знайти спокою (Грінч.). Ніщо ніде не пропадає (Самійл.). Нема нігдє проїзду

(Рудан.). На землі нігде нема святині (Л. Укр.). Він нігде не бачив гадюки (Мирний)].
Решительно -де – аніде. [Аніде йому не таланило (Крим.)].

Нигили́зм – нігілі́зм (-ну).

Нигили́ст, -стка – нігілі́ст, нігілі́стка.

Нигилисти́чески, *нрч.* – нігілісти́чно. [Люксембургія́нство нігілісти́чно ста́вилося до національного питання (М. Скрипн.)].

Нигилисти́ческий – нігілісти́чний. [Нігілісти́чне весі́лля тим до́бре, що воно дешéве (Н.-Лев.)].

Нигугу́, *междом.* – ні чичі́рк, (а)ні чичі́рк, (а)ні па́ри з уст, ані мур-му́р, (*зап.* ані мру-мру́), ані телéнь. [Кажі ти, Яре́мо, а ти, Хо́мо, ні чичі́рк! (Костомар.). Ні чичі́рк! і дух притаїв (Номис). Я нікому ні чичі́рк (Крим.). Буржуа́зні льокаї поховались, ані чичі́рк (Сосюра). Мовчи мені! ані мур-му́р! (Липовеч.). І всі уряд поставали, ніби без'язи́кі, ані телéнь (Шевч.)].

Нижай́ше, *нрч.* – найни́жче, (*сильнее*) як-найни́жче, (низéнько) низéнько; найпокі́рніше, найуклі́ніше; *срв.* **Нижай́ший**. [Ї́ ми вітали й низéнько вклоня́лись (Л. Укр.)].

Нижай́ший – 1) найни́жчий, (*сильнее*) як-найни́жчий. **-ший поклон** – найни́жчий (низéнький) поклі́н (-ло́ну); 2) (*наипокорнейший*) найпокі́рніший, найуклі́ніший. **-шее почтене́!** моє **-шее!** – моє поважа́ння! найуклі́нніше поважа́ння! **-ший слуга** – найпокі́рніший слуга́.

Ни́же – 1) (*сравн. ст. от прлг. Низкий*) – а) ни́жчий від ко́го, від чо́го, за ко́го, за що, ни́ж (як хто, що; (*меньше*) ме́нший; (*о голосе*) ни́жчий, товсті́ший, гру́бший. *Он -же меня́ ростом* – він ни́жчий (ме́нший) за (від, проти) ме́не на зрі́ст. *Суммы -же ста́ рубле́й* – су́ми ме́нші, як сто карбо́ванців. *Температура -же ну́ля* – температура ни́жча від ну́ля (*и ни́жче ну́ля*). *Цены на хлеб е́ще -же* – ці́ни на хлі́б ще ни́жчі (ме́нші). *Это -же его́ досто́инства* – це ни́жче (від) його́ гідно́сти. *Это -же всяко́й крити́ки* – це (стої́ть) поза всяко́ю крити́кою, це ни́жче за всяку крити́ку. *Все́ -же и -же* – (все) ни́жчий та (і) ни́жчий, (*с каждым разом*) шо-ра́з(у) (чим-раз, де-да́лі) ни́жчий (-ча, -че; *мн.* -чі) *и т. п.* *Станови́ться все́ -же и -же* – шо-раз (чим-раз, де-да́лі) ни́жчати *и т. п.* **-же всех** – ни́жчий за всі́х, від усі́х; найни́жчий, (*сильнее*) як-найни́жчий, що-найни́жчий *и т. п.* *Станови́ться, ста́ть -же* – ни́жчати, пони́жчати, (*уменьша́ться*) зме́ншувати́ся, зме́ншити́ся; робі́тися ни́жчим, ме́ншим *и т. п.* (*в определё́нной глаг. форме предпочтительнее им. п.*: робі́тися ни́жчий, ни́жча *и т. п.*); б) ни́жчий, (*меньше*) ме́нший, (*хуже*) гі́рший, (*проще*) про́стіший, (*незначнее*) незначні́ший, (*вульгарнее*) вульга́рніший; в) ни́жчий, ни́ціший, (*недостойнее*) негі́дніший, (*подлее*) підлі́ший, (*позорнее*) гане́бніший. *Срв. Низкий*; 2) (*сравн. ст. от нрч. Низко*) – а) ни́жче; (*о рубке, стри́жке е́ще*) прикрі́ше. *О чём сказа́но -же* – про що сказа́но ни́жче (*и пони́жче*). *Смотри -же* – диві́ся ни́жче. *Тоном -же* – на (один) то́н ни́жче. **-же взя́ть** (*прицели́ваясь*) – пони́зити. [На два ца́лі лиш пони́зив, та й і ша́пки не ізби́в (Рудан.)]. *Все́ -же и -же* – все ни́жче та (і) ни́жче, (*с каждым разом*) шо-ра́з(у) (чим-раз, де-да́лі) ни́жче. *Как можно -же* – як-найни́жче *и т. п.*; як(о)-мо́га ни́жче *и т. п.* **-же тра́вы, ти́ше водо́** – а) *нрч.* – ни́жче (від) тра́ви, тих(і)ше (від) водо́; б) *прлг.* – ни́жчий від тра́ви, тих(і)ший від водо́; б) ни́жче, (*вульгарнее*) вульга́рніше; в) ни́жче, ни́ціше, (*недостойнее*) негі́дніше, (*подлее*) підлі́ше, (*позорнее*) гане́бніше. *Срв. Низко*; 3) *предл. с род. п.* – ни́жче ко́го, чо́го. [Ни́жче поро́га, серед збу́рених хви́ль (Загі́рня)]. **-же ко́лена** – ни́жче ко́ліна. *Продава́ть вещь -же е́е сто́имости* – продава́ти рі́ч дешéвше (ни́жче) від її ва́рности. *Рту́ть упала в гра́дуснике -же ну́ля* – живе́ срі́бло спусти́лося (*диал.* орту́ть спусти́лася) в гра́дуснику ни́жче (від) ну́ля. **-же точки́ замерза́ния** (*на термо́метре*) – ни́жче (від) рі́си (лі́нії) замерза́ння. **-же Киє́ва** (*по течени́ю Дне́пра*) – ни́жче Ки́їва, пони́жче Ки́їва; 4) (*в сложени́и*) ни́жче.

Ни́же, *союз (стар.)* – ніже́, аніже́, (а)ні, (*ни да́же*) ні (а́ні) наві́ть; *срв. Ни 1.*

Ни́жеизло́женный – ни́жчеві́кладений, ни́жчепереказаний, ни́жчепода́ний, ви́кладений *и т. п.* ни́жче (да́лі).

Нижеиз'яснённый – нижчез'ясований, з'ясований ніжче (далі).

Нижеименованный – нижченазваний, нижченайменований, названий, найменований ніжче (далі).

Нижеисчисленный – нижчезлічений, нижчезрахований, (*перечисленный*) нижчеперелічений, нижчеперерахований, (*о мног.*) нижчеполічений, нижчепорахований; злічений *и т. п.* ніжче (далі).

Нижележащий (*о месте*) – ніжчий, понижчий.

Ниженазванный – нижченазваний, названий ніжче (далі).

Ниженаписанный – ніжче(на)писаний, (на)писаний ніжче (далі).

Нижеоб'яснённый – нижчепояснений, нижчез'ясований, нижчевіяснений, пояснений *и т. п.* ніжче (далі).

Нижеозначенный – нижчезазначений, зазначений ніжче (далі).

Нижеподписавшийся – нижчепідписаний, що підписався ніжче (далі).

Нижепоименованный – нижчепойменований, нижченазваний, пойменований, названий ніжче (далі).

Нижеприведенный – нижченаведений, нижчеподаний, наведений, поданий ніжче (далі).
[Нижченаведених прикладів задосить (Пр. Правда)].

Нижепрописанный – ніжче(на)писаний, (на)писаний ніжче (далі).

Нижесказанный – нижческазаний, сказаний ніжче (далі).

Нижеследующее, *сиц.* – таке, отаке, так. *Он пишет мне -щее* – він пише мені ((о)таке, так).

Нижеследующий – 1) нижченаведений, нижчеподаний, наведений, поданий ніжче (далі), дальший; 2) (*перед двоеточием, при перечислении*) такий, отакий. *Я получил от него -шее письмо* – я одержав (дістав) від його (о)такого листа.

Нижеть – ніжчати.

Нижеуказанный – нижчевказаний, нижчепоказаний, вказаний, показаний ніжче (далі).

Нижеупомянутый – нижчезгаданий, нижчезазначений, згаданий, зазначений ніжче (далі).

Нижнебойное колесо – підсубійне колесо.

Нижне-немецкий – долішньонімецький. **-кий** *язык* – долішньонімецька мова.

Нижнетретичный – долішньотретинний.

Нижнечелюстный – спідньощелепний, спідньощелеповий.

Нижний – 1) (*находящийся внизу, на низу, идущий по низу*) долішній, (*редко*) ніжній.

[Долішня частина п'єдесталу (Л. Укр.). Гості ідуть у дім долішнім входом (Л. Укр.).

Долішня часть села (Франко). Емблеми горішнього і долішнього Єгипту (Л. Укр.). Не

випрохав ніжнього, не випросиш вищого (Номис)]. **-ний** *конец стола* – долішній кінєць

(край) столу (стола). **-няя** *конечность* – долішня кінцівина (кінцівка). **-ний** *Новгород* –

Нижній Новгород. *Гласные -него под'ема* – голосні долішнього підняття (піднесення). **-нее**

окно – долішне вікно. **-няя** *палата* (*в англ. парламенте*) – ніжня (ніжча) палата. **-няя**

полка шкафа – долішня полиця шахви (*зап.* шафи). **-ний** *Рейн* – долішній Райн. *Верхнее,*

среднее *и -нее течение реки* – горішній, середній і долішній біг ріки (річки). **-ний** *этаж* –

долішній поверх; 2) (*находящийся под низом, исподний*) спідній. [Спідне жорно (Франко).

Слабенький промінець висвічує на підлозі крізь спідню щілину зачинених дверей (Крим).

Закопилила спідню губу (Н.-Лев.)]. **-нее** *бельё*, *см. ниже -нее платье* б. **-нее** *платье* – а)

(*брюки*) штани (-нів), (*юбка*) спідниця; б) (*исподнее*) спідня одежа; (*кальсоны*) спідні (-ніх)

(штани), сподні (день), підштанки (-ків). **-ние** *слои почвы* – спідні шарі г[г]рунту. **-няя**

челюсть – спідня щелепа; 3) (*низовой*) низовий. **-ние** *города* – низові міста, міста в пониззі

(ріки, річки). **-няя** *путина* – плав (плавба) за водою; 4) (*низший*) ніжчий. **-ние**

присутственные места – ніжчі урядові установи. **-ний** *чин, устар.* – ніжчий чин (-на),

(*рядовой*) рядовий (-вого), рядовий (простий) солдат, (*унтер-офицер*) унтер-офіцер, (*зап.*)

підофіцер (-ра). **-ние** *чины* – ніжчі чини.

Нижник – 1) (*всё исподнее*) спідняк (-ка); 2) *строит.* – спідняк; 3) (*нижний жорнов*) спідняк; 4) (*нижний пильщик*) спідняк.

Нижняк, см. **Нижник 3**.

Нижутка (*общ. р.*) – малюта, малявка (*общ. р.*), малюк (-ка, *м. р.*), приземок (-мка), (*насм.*) курдупель (-пеля), кабак (-ка), кабачок (-чка, *общ. р.*).

Нижуха (*ж. р.*) – малюта, малявка, курдупель (-пеля).

Низ – 1) (*нижняя часть предмета*) низ (-зу), доли́на, (*испод*) спід (*р. споду*). [Стіни всі од вишки до низу розмальовані червоними пташками (М. Вовч.). Я подаю нотатки не в тексті, а в долині під текстом (Франко). Підпалили сосну від споду до верха (Чуб. V)]. **Низ и верх строения** – низ і верх будівлі. **Низ горы** – низ гори, підгір'я (-р'я), підгірок (-рка). **Низ подсвечника** – низ (спід) свічника. *В самом -зу* – на самому споді (низу). [У брічці, десь аж на самому споді цвірчав цвіркун (Яворн.)]. *На низ* – наспід. *Под низ* – під спід, наспід. [Підверне всіх собі під спід (Котл.). Сховала в скриню аж наспід (Сл. Гр.)]. *Под -зом* – насподі, під сподом. *Станови тюк -зом* – став паку сподом; 2) (*нижний этаж*) діл (*р. долу*), долішній поверх (-ху). [Ви, матусю, казали-б ліжко перенести в діл, бо вам сутужно лазити на сходи (Л. Укр.). На Москві не звичай, щоб жінка мешкала на долі (Л. Укр.)]; 3) (*фундамент*) фунда́мент (-ту), (*каменный ещё*) підму́рок (-рка), підму́ривок (-вка); 4) (*низина*) низ (-зу), низькоділ (-долу), (*дол*) діл (*р. долу*), доли́на. [Над долиною, низом – сонце горою! (П. Тичина). Пішли низами (Сл. Гр.). Скрізь уже висохло, а по низах вода стоїть (Кролевеч.). Я чвалав низькодолом, натрапляючи на кущі (Остр. Скарбів). Несі мене, сивий коню, горами, долами (Грінч. III). Що на горах та все сніги лежать, по долинах води стоять (Гнід.)]. **Низ реки** – пониззя (низ) ріки (річки); см. **Низовье**. *Было, да на низ сплыло* – було, та за водою пішло; 5) *Ходить, пойти на низ* – випорожнятися, випорожнитися, (*эффем.*) ходити, піти до вітру (до двору), (*о больных*) сідати на горщик (горня). *Было на низ у кого* – випорожнявся хто, (*эффем.*) ходив до вітру (до двору) хто; сідав на горщик (горня) хто. *Проглоченная монета вышла -зом* – проковтнута монета вийшла відходом; 6) низові но́ти, (*бас*) бас (-са), низи́ (-зів). *Бери -зом, а я верхом* – бери басом (низами), а я горою (верхами), (*в обиходе*) бери товсто, а я тонко; 7) **-зы** (*мн.*) – ніжчі (*неимущие*: незаможні) класи (верстви), спід (суспільства); низ (-зу) *и* низи́ (-зів); (*чернь*) низота; (*подонки*) поденки (пото́лоч) (суспільства). [Вийшов із самого споду соціальної піраміди (Рада). Із споду, з народніх мас вийшов Шевченко (Р. Край). Я прийшов із мас, із поля, з низу (Сосюра)].

Низальный – низальний, нанізувальний.

Низальщик, -щица – низальник, -ниця, нанізувач, -вачка.

Низам – низам (-му).

Низание – 1) (*действие*) низання, нанізування, (*длительное*) низаніна, (*продевание, зап.*) силяння; 2) (*низанный убор*) низання, низка (наміста).

Низатель, см. **Низальщик. -тель рифм** – віршомаз (-за).

Низать, низывать – 1) низати (нижу, -жеш), нанізувати, (*продевать, зап.*) силяти що, що на що. [Саме кінчала низати намисто, а нитка й урвалася (Канівщ.). У своїх поезіях він ніже перліни незрівнянної лірики (Р. Край). Нитка дуже груба, – важко силяти коралі (Брацл.)]. *Рыбу -жут на кукан* – рибу нанізують на кукан; 2) (*пронизывать*) низати, пронізувати, пройма́ти, прошива́ти ко́го, крізь що. [Холод мене́ ніже (Щогол.)]. **Низанный** – низаний, *оконч.* нанізаний, (*о много.*) понізаний, понанізуваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) низатися, нанізуватися, бу́ти низаним, нанізуваним *и т. п.*; 2) (*возвр. з.*) низатися, нанізуватися, силятися.

Низбегающий (*лист*) – збіжний лист (листо́к).

Низведение – зводження, *оконч.* зведення; (*выведение*) виводження, *оконч.* виведення.

Низверг – вибруд (-ду) (воску).

Низвергание, см. **Низвержение 1**, *неоконч.*

Низверга́ть, низвергну́ть – скида́ти, скину́ти, зва́лювати, звалі́ти, повалі́ти, (о мног.) поскида́ти, позва́лювати ко́го, що. [Один твій погляд скине лжепророків (Л. Укр.)]. **-га́ть каменя с горы** – скида́ти ка́міня з гори. **-ну́ть кого с высоты величия** – скину́ти ко́го з високо́стей (з височини́) вели́чності. **-ну́ть в прах** – звалі́ти (повалі́ти) в поро́х (в поро́ху). **Низвергнутый** – скину́тий *и* ски́нений, зва́лений, пова́лений, поскида́ний, позва́люваний. [Лежатимуть ме́ртва, пова́лені в поро́х мона́рхії (М. Калин.)]. **-ться** – 1) (*стр.* з.) скида́тися, бу́ти скида́ним, скину́тим *и* ски́неним, поскида́ним *и т. п.*; 2) (*возвр.* з.) па́дати, впа́сти (вниз); (*сваливаться*) зва́люватися, звалі́тися, (*ниспадать*) спада́ти, спа́сти, (*бросаться*) кидáтися, кину́тися; (о мног.) попада́ти (вниз), позва́люватися, поспада́ти. [Прудкі струмки, вище́рблюючи ка́мінь, спада́ють на діл водоспа́дами (М. Калин.)]. **Он -вергся в пропасть** – він кинувся (упав, звалівся) у безодню (прі́рву, прова́лля). **Водопад -ется** – водоспа́д спада́є, водоспа́д рине (вниз).

Низвержение – 1) (*действие*) скида́ння, зва́лювання, *оконч.* ски́нення, зва́лення, пова́лення; 2) (*состояние*) спа́д (-ду); (*провал*) прова́л (-лу). [Прова́л Ро́ни під зе́млю (Р. Край)].

Низводи́ть, низвести́ – зводи́ти, зве́сти, (о мног.) позводи́ти ко́го з чо́го в що, куди; (*выводить*) виво́дити, вівести́, (о мног.) повиводи́ти ко́го з чо́го в що, куди. **Низведе[ё]нный** – зве́дений; виве́дений. **-ться** – зводи́тися, бу́ти зве́деним *и т. п.*

Низень (м. р.), см. Нижутка.

Низенький и Низёнок – низе́нький, (*маленький*) мале́нький. [Низе́нький на зрі́ст (*ростом*) (Кирил.)].

Низе́нько, нарч. – низе́нько. [Зеле́не́нький ба́рвіночку, стелі́ся низе́нько (Пісня)].

Низе́хонький и Низе́хонек – низе́сенький; (*совсем низкий*) низі́сінький; (*малехонький*) мале́сенький.

Низе́хонько, нарч. – низе́сенько; (*совсем низко*) низі́сінько. **Низким -ко** – нізько-низі́сінько, нізько-прени́зько.

Низина́ – 1) (*низкость*) ні́зкість (-кости.) низина́, низько́та. **Комната такая -на́, что сидеть душно** – кі́мната така́ низька́, що (*или аж*) сиді́ти ду́шно; 2) низина́, низькоді́л (-до́лу), низовина́, низ (-зу); *срв.* **Низ 4 и Низменность 1**. [Ліво́руч, в тумані гори́ла низина́ Подо́лу (В. Підмог.). За висо́кими гора́ми, де́сь на низькодо́лі (М. Макар.). Набрів оце́й низькоді́л, де тепе́р село́ (М. Вовч.); 3) (*перен.*) низина́ (*мн.* -зини). [З низи́н тих мра́чних і ля́чних я хоті́в їх підве́сти... до сві́тлих висот (Франко)].

Низинка – низи́нка, низови́нка.

Низити́ – низи́ти, пони́жувати, зни́жувати що; *срв.* **Понижа́ть.**

Низи́ться – ни́жчати, пони́жуватися, зни́жуватися; (о воде) спада́ти; *срв.* **Понижа́ться.**

Низка – 1) (*действие*), *см.* **Низание 1**; 2) ні́зка, низанка, (*зап.*) си́лянка, лу́чка, (*мониста, бус и т. п. и перен. обычно*) разо́к (-зка), (*реже*) ста́лька, (*диал.*) ста́ля, ста́ль (-ли), (*вязанка*) в'язка, (*рыбы и перен.*) ме́тка, (*грибов ещѐ*) со́тка. [Маю́ де́сять низок коралі́в (Брацл.). Гру́ди так і обни́зані до́брим намі́стом, – разо́к два́дцять бу́де (Квітка). Спо́кійна зато́ка на́дівала на ши́ю разо́к доро́гого намі́ста – неаполіта́нських вогні́в (Коцюб.). Купи́ла собі́ ста́льку намі́ста (Козелеч.). При́віз ді́тям з мі́ста в'язку бу́бликів (Гайсинц.). В'юні́в ме́тками прода́ють (Богодух.). Ста́рий Криви́нський з ці́лою ме́ткою ста́рих до́чок (Мирний). Со́тка грибі́в (Радом.)].

Низкий и низок – 1) низький, (*невысокий*) невисо́кий; (*малый*) мали́й. [Низька́ ха́та (Сл. Ум.). Низькі́й тин (Номис). Низькі́ ві́кна (Сл. Ум.). Низькі́й бе́рег (Кі́нець Неволі́)]. **-кий го́лос** – низькі́й (*редко* низови́й, *преимуц.* *грубый*: товсти́й, гру́бий) го́лос. [Серди́тий товсти́й го́лос (Грінч.). М'я́кий низови́й барито́н (Н.-Лев.)]. **-ким го́лосом** – низькі́м (товсти́м) го́лосом, товсто. **-кий зву́к** – низькі́й зву́к. **-кое ме́сто (местность)** – низи́нне (низови́нне) мі́сце, низькоді́л (-до́лу), низина́, низовина́, низь (-зи) (Франко); *срв.* **Низменность 1**. **-кие ноты** – низькі́ (низові́) но́ти. **-кий покло́н** – низькі́й поклі́н. **-кий пото́лок** – низька́ сте́ля. **-кий**

разрыв (арт. снаряда) – низький розрив (гарматня). **-кий** *рост* – низький (малий) зріст. **-кого** *роста кто* – низький (малий, невисокий) на зріст хто, низькорослий хто. [Побачила постать людини не надто високої і не низької на зріст (Олм. Примха). Він був малий на зріст (Морач.)]. **-кая** *температура* – низька температура. **-кая** *цена* – низька (мала, невисока) ціна. **-ное** *чутьё собаки* – низький нюх (у) собаки; 2) (по качеству, по достоинству) низький, (малый) малий, (невысокий) невисокий, (плохой) поганий, недобрий, (простой) простий, (незначительный) незначний, (простонародный) простонародні[и]й, (простецкий) простацький, (вульгарный) вульгарний. **-кое** *выражение* – вульгарний (простацький) вислів. **-кая** *добродота товара* – невисока (мала) добротність краму. **-кое** *золото*, см.

Низкопробный (**-ное** *золото*). **-кая** *проба* – низька (мала, невисока) проба. **-кое** *происхождение* (устар.) – невисоке (просто, незначне) походження, низький (невисокий) рід. **-кого** *происхождения*, **-кий** *родом кто* – невисокого (простого, низького) роду (коліна) хто; срв. **Происхождение 2**. **-кий** *разбор* – невисокий (простий, підлий) гатунок (розбір). **-кий** *слог* (язык) – простолюдна (простонародня[а], простацька, *вульгарный*: вульгарна) мова, простолюдний (вульгарний *и т. д.*) стиль. **-кое** *сословие* – низький (незначний, простий) стан; 3) (в нравств. смысле) низький, нищий, (недостойный) негідний, (подлый) підлий, підлотний, падлюч(н)ий, падлюцький, (позорный) ганебний. [Низький спосіб мислення (Франко). Се лиш злоба низька (Франко). Селянин звикає до думки, що його мова щось низьке, недостойне (Крим.). Наваживсь на таке низьке діло (Тесл.). Вираз низької хитрости на обличчі (Едг. По). Ница душа (Куліш). Серце нице (Куліш). Нищий страх (Грінч.). Почування нечисті і ниці (Грінч.). Підла чернь корчёмна (Куліш). В душі своїй були і темні й підлі (Куліш). Падлючна улєсливість (Яворн.)]. **-кий** *поступок* – низький (нищий, негідний, підлотний) учинок. [Безчільний, нищий вчинок (Л. Укр.)]. **-кий** *человек* – низька (ница, підла) людина, ницак (-ка) (Куліш).

Низким, см. **Низьхонько**.

Низко, *нрч.* – 1) низько, (о рубке, стрижке ещё: при корне, близко к краю) прикро. [Голова йому низько похилилась на груди (Кінець Неволі). Прикро одрубав дерево (Хорольц.). Нащо ти так прикро його підстригла? (Борз.)]. **Инструмент настроен -ко** – інструмент(а) настроєно (нала(го)джено) низько. **Поклониться -ко кому** – вклонитися низько кому. *Очень, весьма -ко, -ко-ко* – дуже, вельми низько, низько-низько, низенько(-низенько). [Сонце низенько, вечір близенько (Пісня). Прикрутили низенько лямпу (Васильч.)]; 2) низько, (*простецки*) по-простому, по-простацькому, (*вульгарно*) вульгарно. **-ко** *выражаться* – вульгарно висловлюватися; 3) (в нравств. смысле) низько, ницо, (недостойно) негідно, (*подло*) підло, підлотно, падлючно, по-падлюцькому, (*позорно*) ганебно. **-но** *мыслить* – низько (*вульгарно*: вульгарно) мислити (думати). **-но** *пасть* – низько впасти, зледащити, пуститися берега. **-ко** *поступать* – поводитися низько (підлотно, підло, негідно, ганебно, ницо). **-ко** *поступить* – поведітися підлотно (підло, негідно, ганебно, ницо), зробити (вчинити) низький (нищий, негідний, підлотний, підлий) учинок.

Низковато, *нрч.* – низькувато, понизько, низенько.

Низковатость – низькуватість, понизькість; (*маловатость*) помалість (-ости).

Низковатый – низькуватий, понизький, низенький, (*маловатый*) невеличкий, помалий. **-тый** *ростом* – на зріст понизький (невеличкий). [Обидва вони були понизькі на зріст (Кониськ.)].

Низководица – низькові[о]ддя, малові[о]ддя, мілкові[о]ддя (-ддя), низька (мала, мілка) вода.

Низководный – низьковод(н)ий, маловод(н)ий, мілковод(н)ий.

Низководье, см. **Низководица**.

Низковольтный – низьковольтовий.

Низкодел *и* **Низкодолье** – низькоділ (-дóлу); см. **Низина 2**.

Низкозадый – низькозадий.

Низкопередый – низькопередий.

Низкопокльонливо, *нрч.* – низьковкльонливо; *см.* **Низкопокльонно**.

Низкопокльонливість – низьковкльонливість (-вості); *см.* **Низкопокльонство 1**.

Низкопокльонливый – иизьковкльонливый; *см.* **Низкопокльонный**.

Низкопокльонник, -ница – низьковкльонник, -ниця, плазовітий (плазуватий) чоловік, плазун (-на), плазунець (-нця), плазовита (плазувата) жінка, (*льстец, -тица*) підлесник, -ниця, облесник, -ниця, (*подлиза*) підлабузник, -ниця.

Низкопокльонничание – шапкування, плазування, колінкування, падання (перед ким).

Низкопокльонничать – низько кланятися (кому), шапкувати, плазувати, колінкувати, падати, стелитися, простелятися, (*образно*) карка вигинати (перед ким); *срв.* **Пресмыкаться 2**. [Він мені все здавався єхидним, – щось дуже вже падав передо мною (Мирний)].

Низкопокльонничество, *см.* **Низкопокльонство**.

Низкопокльонно, *нрч.* – низьковкльонно, (*образно*) шапкуючи, (*пресмыкаясь*) плазовіто, плазувано, плазуючи, колінкуючи, простеляючися, (низько) хиялячи спіну, вигинаючи карка, (*льстиво*) підлесливо, облесливо, облесно, (*подлизываясь*) підлабузливо.

Низкопокльонный – низьковкльонний, (*образно*) шапкогнучий, шапковітий, (*пресмыкающийся*) плазовітий, плазуватий, (*льстивый*) підлесливий, облесливий, облесний, (*подлизывающийся*) підлабузливий. [Сказано лях: такий облесливий, шапковітий (Поділля). Облесні панегірики (Доман.)].

Низкопокльонство – 1) (*качество, свойство*) низьковкльонність, (*образно*) шапкогнучість, (*пресмыкательство*) плазовітість, плазуватість, (*льстивость*) підлесливість, облесливість, облесність; підлабузливість (-ости). [Уся його постать виявляла підлесливість і запобігливість (Черкес.); 2) (*действие, поступок*) плазування, (*подлизывание*) підлабузнювання.

Низкопородый – низькопородий, простопородий, невисокою (простого, низького) роду (плόδу).

Низкопробно, *нрч.* – низькопробно.

Низкопробность – низькопробність, низька (мала, невисока) проба.

Низкопробный – низькопробний, малопробний, низької (малої, невисокої) проби. **-ное золото** – низькопробне (малопробне) золото, низької (малої, невисокої) проби золото. **-ная шутка** – низькопробний жарт, жарт невисокої марки.

Низкорослость – низькорослість (-лості).

Низкорослый – низькорослий, низький, (*низкого роста*) низький (малий) на зріст, (*карликовый*) карлуватий, карловий, (*о растениях ещё, диал.*) піший. [Коміш низькорослий (Основа 1862). Карлуваті волошки на низьких ніжках (Коцюб.). Піша квасоля (Липовеч.)].

Низкосортность – низькогатурнковість, низькосорт(н)ість, низькорозбірність (-ости).

Низкосортный – низькогатурнковий, низькосорт(н)ий, низького розбору.

Низкоствольник – низьколісся (-ся); *срв.* **Низкоствольный (-ный лес)**.

Низкоствольность – низькостовбурність (-ности).

Низкоствольный – низькостовбурний. **-ный лес** – низькостовбурний ліс, низьколісся (-ся).

Низкость – 1) низькість, (*невысокость*) невисокість; (*голоса*) низькість, товстість, грубість; (*местности*) низинність, низовинність (-ости). **-кость роста** – низькість зросту, низькорослість (-лості), низький (малий) зріст; 2) низькість, (*невысокость*) невисокість; (*простота*) простість; (*вульгарность*) вульгарність. *Срв.* **Низкий 1 и 2**. **-кость происхождения (устар.)** – невисокість (низькість, простість, незначність) походження, невисоке (низьке, просте, незначне) походження, низький рід (*p.* роду); 3) *см.* **Низость 2**.

Низкосучный – низькосучий.

Низлагать, низложить – скидати, скинути, зсаджувати, засадити когó (з чо́го), позбавляти, позбавити когó чо́го (трону, престолу), (*о мног.*) поскидати, позсаджувати. [Року 1917 царя Миколу II скинули з царства (Київ)]. **Низложенный** – скинутий *и* скинений, зсаджений,

позбавлений (трону, престолу), поскиданий, позсаджуваний. **-тсья** – скидатися, бути скиданим, скинутим *и* скиненим, поскиданим *и т. п.*

Низливати, низлити – зливати, злити *и (зап.)* зілляти, виливати, вилити *и (зап.)* вилляти, проливати, пролити *и (зап.)* пролляти що на що. [Зливає вино і олій на вогонь (Л. Укр.). Канал вибризкував водоспадом струмків, виливаючи зайву воду в глибіню провалля (Країна Сліпих)].

Низложение – скидання, зсаджування, *оконч.* скінення, зсадження когось (з чого); позбавлення, *оконч.* позбавлення когось чого (трону, престолу).

Низложитель, -ница – скидач (-ча), -дачка.

Низложить, см. Низлагать.

Низменно, нарч. – низько, (*неблагогородно*) нешляхетно; *срв. Низко 3.*

Низменность – 1) (*о местности*) низина, низовина, низькоділ, (*подолье*) поділ (-долу), поділля (-лля), (*диал.*) під (*р.* поду; *мн.* поді, -дів), подіна, припадь (-ди), (*у реки*) поліг (-логу) *и (мн.)* пологі (-гів). [За низину вважається такий край, який не підноситься понад море вище, як на 200 метрів (С. Я. Геогр. Укр.). Багністий пояс Гімалаю – низина перших джунглів (М. Калин.). Повільні зміни морів та суходолів, гір та низовин (Тутк.). Сніг тільки де-не-де на низькодолі позоставався (Васильк.). Ой ходила подруженьки, з гір на поділ (Метл.). Скрізь було відко села на пологіх луках, на подолі та рівнині (Н.-Лев.). Ліну степом та поділлям та дібровою (Філян.). Перепелиця сіла на поду (Харківщ.). Ой вийду я на могилу, та погляну на подіну (Пісня)]; 2) (*в нравств. смысле*) низькість, ницість, (*неблагородство*) нешляхетність, низькодухість (-ости); *срв. Низость 2.*

Низменный – 1) (*о местности*) низинний, низовинний, низький, долішний, низькодільний, дільний, подолистий, (*диал.*) принадливий, принадибий. [Уздóвж низинних берегів (Ставн.). Низовинне побережжя (Герин.). Геть та геть поміж низькими берегами пробивалась устріч течії «Софала» (Кінець Неволі). У нас всі городи понад берегом, подолисті (Чигиринщ.). Припадлива земля у долинах родить у посуху, а в мочливе літо ні (Сл. Гр.)]. **-ная местность** – низинна (низовинна) місцевість, низина, низовина, низькоділ (-долу); *срв. Низменность 1*; 2) (*низкорослый*) низькорослий, низький; 3) (*в нравств. смысле*) низький, ниций, (*неблагородный*) нешляхетний, низькодухий; *срв. Низкий 3. Из -ных побуждений* – з низьких мотивів.

Низмянка – 1) *бот. Centunculus minimus L.* – недоро[і]сток (-тку) (найменший); 2) (*лесок*) дрібноліс (-су), (*кустарник*) чагар (-ря) *и* чагарі (-рів), чагарник (-ка), куці (-щів).

Низнуть – нижчати; *см. Низеть.*

Низовина, см. Низина 2.

Низовка – 1) (*хлеб с низовья*) пашня (пшениця *и т. п.*) з поніззя; 2) (за)метіль (-тели), заметь (-ти); *срв. Метель (-тель нижняя).*

Низовой – 1) низовий. [Олег позаймав усі низові землі аж до Волги (Куліш). Низові парторгани (Пр. Правда)]. **-вой аппарат** – низовий апарат. **-вой ветер** – низовий (південносхідний) вітер, нижняк (-ка), (*южный*) полуденник (-ка). [Легенький подих низового вітру (Коцюб.)]; 2) (*нижний*) долішний, (*исподний*) спідний. **-вые огни** – долішні огні. **-вое брожение, хим.** – спіднє ферментування.

Низовщик – низовик (-ка), робітник з поніззя.

Низовый – низовий; *см. Низовой 1.*

Низовье – поніззя (-ззя), низ (-зу), (*устар.*) низов'я (-в'я). [Поніззя Дніпра (Київ). Ой попливли наші славні запорожці та понад низов'ями широкими та глибокими (Пісня)]. **-вьях реки** – в поніззі ріки (річки).

Низогорье – низькогір'я, (*подгорье*) підгір'я (-р'я).

Низойти, см. Нисходить.

Низок, см. Низкий.

Нізом, *нрч.* – нізом, сподом; *срв.* **Низ 1** *и* **2**. [Верхом іде і нізом ворог на нас (Влизько)].

Низомежек *и* **Низомежье** – перебалок, вибалок (-лку), видолинок (-нка), падь (-ди), падина (між *или* поміж горами).

Низость – 1) *см.* **Низкость 1** *и* **2**; 2) (в *нравств. смысле*) – а) (качество, свойство) нізькість, ницість, (подлость) підлотність, підлота, підлість, (позорность) ганебність (-ости). [Дівчині моторошно стало від безсоромності, ницости її суддів (В. Підмог.)]; б) (низкий поступок) нізькість, низота, ницість, низький (ниций, негідний, підлотний) учінок (-нку), (подлость) підлота, (мерзость) мерзота, гидота, бридота. [Яка ганьба! ницість, бридота! (В. Підмог.)].

Низринуть – скинути, звалити, (*ц.-слав.*) низринуть, (*о мног.*) поскидати, позвалювати кого, що; *срв.* **Низвергнуть** (под **Низвергать**). [Мене низрине з неба (Куліш)]. **Низринутый** – скинутий *и* скинений, звалений, поскиданий, позвалюваний.

Низринуться – (броситься) кинутися, (упасть) впасти, (свалиться) звалитися, (рухнуться) гунути з чого в що, куди.

Низший – нижчий. **-шая геодезия** – ніжча геодезія. **-шая должность** – ніжча посада. **-ший начальник** – ніжчий начальник.

Низы, *см.* **Низ 7**.

Низь – 1) *см.* **Низменность 1**; 2) *см.* **Низка 2**.

Ник – потилиця, карк (-ку); *см.* **Затылок**.

Ника, *см.* **Ничёк**.

Никак, *нрч.* – 1) ніяк, (*отнюдь не*) аж ніяк, (*никоим образом*) жадним (ніяким) способом (чіном, побутом, робом) (ні) жадною мірою, (*ни в коем случае*) в жадному разі, (*никогда*) зроду-(з)віку, (*ничего*) нічого. [Не розберу ніяк, про віщо мова (Грінч.). Сьогодні він у Бродських ніяк не зможе бути (М. Хвильов.). Ніяк не второпаю оцієї вашої манії (Кінець Неволі). Пристати на це я аж ніяк не згоден (Київ). Жадною мірою не вдержиш їх (Куліш). Зроду-віку з цим не погоджуся (Київ). Я її лаю, лаю на три поверхи, – нічого не пособляе (Крим.)]. *Я этого -как не желаю* – я цього аж ніяк (в жадному разі) не бажаю (не хочу). *Я этого -как не ожидал* – я цього аж ніяк (зроду-(з)віку) не сподівався. **-как нельзя**, *см.*

Нельзя 1. -как нет, *см.* **Нет 2**; 2) *см.* **Некак**.

Никакой – ніякий, жадний (*усеч. форма им. п. ед. ч. м. р. жаден*), (*значительно реже*) жодний (*усеч. форма им. п. ед. ч. м. р. жоден*), (*ровно -кой, диал.*) нікоторий, (*ни малейший*) найменший. [Не буде з цього пива ніякого дива (Номис). Ніякий цар не може дарувати того, що наше (Грінч.). Отже (не єсть він) ніякий фантастичний лицар, а звичайний... (О. Пчілка). Контівська соціологія ніякого серйозного впливу від Гегеля не зазнала (С. Оран.). Ніякої аналізи за ствердження цієї тези у т. Р. абсолютно нема (М. Скрипн.). Нема ніяких підстав не припускати, що... (В. Підмог.). Жадних прав! (Франко). Я не бачу жадних причин, щоб і в нас не було так само (Доман.). Не показували жадної ворожнечі (М. Рильськ.). Не почуєш від мене і жодного грубого слова (Квітка). Не потаю ні думоньки, ні руху жодного в собі (Олесь). Нікоторого пуття з нього не буде (Звин.)]. *Не имеет -кого представления о чём* – не мати найменшого уявлення (*вульг.* жадної *или* найменшої тямі) про що, нічого не тямити в чому. *Не обращать -кого внимания на кого, на что* – не звертати жадної уваги на когось, на що, не надавати жадної уваги чомусь. [Вона не надавала цьому жадної уваги (Коцюб.)]. **-ким образом** – жадним (ніяким) способом (чіном, побутом, робом), (ні) жадною мірою, аж ніяк, (*диал.*) аж нікуди; *срв.* **Никак 1. Ни за какой и т. п.** – ні за який, за жадний *и т. п.* [Цю нішу не призначалося ні для яких завдань (Едг. По). Дома його не карали за жадні пакості (Франко)]. **Ни за -кие блага** – ні за які блага, ні за що в світі, (*никогда*) зроду-(з)віку. *Ни в -ком случае*, *см.* **Никой (Ни в коем случае)**. **Без -них** – без ніяких, без нікоторих, (*да и всё тут*) та й годі, та й край, (*зап.*) та й конт. **Решительно -кой** – жаднісінький, ніякісінький. [Немає жаднісінької роботи (Н.-Лев.). Привілеїв для себе я ніякісіньких не маю (Крим.)].

Никём, см. **Никто**.

Никитки, народн., см. **Микитки**.

Никкелевый – нікльовий, ніклівий.

Никкелирование – ніклювання (-ння).

Никкелировать – ніклювати, сов. поніклювати, вініклювати що. **Никкелированный** – нікльований, *оконч.* понікльований, вінікльований. **-ться** – ніклюватися, бути нікльованим, понікльованим, вінікльованим.

Никкелировка – 1) (*действие*) ніклювання, *оконч.* поніклювання, вініклювання; 2) (*наложенный слой никкеля, качество работы*) ніклювання *и* нікльовання (-ння).

Никкелировочный – ніклювальний. **-ная мастерская** – ніклювальня (-ні).

Никкелировщик, -щица – ніклювальник, -ниця, нікляр (-ра), -лярка.

Никкель – нікель (*р.* ніклю). **-кель сернистый** – сірчак (-ку) ніклистий. **-кель хлористый** – хлорак (-ку) ніклистий.

Никлый – ніклий, поніклий, (*наклонившийся*) похілий, похілений; *срв.* **Пониклый** (*под Поникать*).

Никнуть – нікнути, (*клониться*) хилітися, (*наклоняться*) похилітися, (*склоняться*) схилітися. [Нікли трави жалощами (Куліш). Нікнув аж до землі з туги (Г. Барв.). Від сййва його (бога Агні) никне темрява (Л. Укр.). Блідий місяць никне в знеможі (Сосюра). Нікнуть думи, тихнуть муки (Чупр.). Під їх хуртовинним гоном ліси схилються на горах (М. Калин.)].

Никогда, *нрч.* – ніколи, (*диал., зап.*) нігди, нігди[е], (*-да в жизни, в век, во веки*) зроду, зроду-(з)віку, ні з роду, ні зроду-(з)віку, ніколи в світі, ні в світі, (*до смерти*) довіку, повік, увік, поки віку, до суду-віку, до віку-суду, поки світа, поки світ-сонця, (*диал.*) аж нікуди. [Ніколи ми неволі не терпіли (Грінч.). Не забувай мене ніколи (Грінч.). Юзя її ніколи не любила (Л. Укр.). Він ніколи не буває дома (Київ). Хто росте в наші роки, той до старого ніколи вже не вернеться (Епік). Бідному нігди нічого не мати (Номис). З ляхом нігди не ділитись (Рудан.). Це дерево нігде не цвіте (Житом.). Копієчки громадської зроду не заняв (Грінч.). Я ще зроду такого не чув (Тобіл.). Хто не знає, зроду-віку не подумає, що вони наймити (Кониськ.). Зроду-звіку козак не був і не буде катом (Номис). Зроду-звіку не пойму віри, що він ізрадив (Грінч.). За гроші ні зроду так жваво не робитимуть (Кониськ.). Ніколи в світі я Цвітецькою не була! (Крим.). Щоб я свого не доказав? – ні в світі! (Куліш). Не забути вам того довіку (Мирний). Тії слави козацької повік не забудем (Шевч.) Раз добром налите серце вік не прохолоне (Шевч.). До віку-суду не виплатили-б (проценту) (Кониськ.). Поки світ-сонця вороги-б Київ не достали (ЗОЮР I). Хіба-ж він коли жінку послухав? – аж нікуди! (Звин.)]. **-да ещё** – ніколи ще; зроду, зроду-(з)віку. [Зроду-віку не було такого (Поділля)]. **-да уже** – ніколи вже, довіку (вже).

Никого, см. **Никто**.

Никой. -коим образом – жадним (ніяким) способом (чіном, побутом, робом), (ні) жадною мірою; *срв.* **Никак 1. Ни в коем случае** – в жадном разі, ні в якому разі, (*никогда*) (ні) зроду-(з)віку. [Щоб з натури своєї люди були лихі, – ні в якому разі! (Кінець Неволі). «Чи то-ж пустити з рук такий шматок землі?» – «Ні зроду звіку!» (Грінч.)].

Никола – Микола. **-ла зимний, устар.** – осінній Микола. [Коло осіннього Миколи (Шевч.)].

Николин день, устар. – Миколи. **В (На) -лин день** – на Миколи. [На Миколи, та й ніколи (Приказка)]. **До -на дня, перед -ным днём, после -на дня** – до Миколи, перед Миколою, після Миколи.

Никому, см. **Никто**.

Никотидин, *хим.* – нікотидин (-ну).

Никотин, *хим.* – нікотин (-ну).

Никотиновый – нікотиновий.

Никоторый – нікотрий, (*диал.*) нікоторій, (*никакой*) ніякий, жадний (*усеч. форма им. п. ед. ч. м. р. жаден*), (*значительно реже*) жодний (*усеч. форма им. п. ед. ч. м. р. жоден*).

Никтитация, *мед.* **nictitatio** – ніктитація, (часте, спазматичне) моргання.

Никто́, *мест.* – ніхто́; (*ровно, решительно -то*) аніхто́, ані будь-хто́, (*диал.*) ніхтогісінько. [Зійде сонце – утру сльози, ніхто не побачить (Шевч.). Ніхтогісінько не чув і не бачив такого (Стародуб)]. **-то** *из них* – ніхто з них, жадний (жаден) з них. **-то** *в мире (на свете)* – ніхто в світі. [Кого я? – де? – коли любив? Ко́му яке добро зробив? – Нікого в світі, нікому в світі (Шевч.)]. **Никого́** – нікого. [Я так вас кохаю, як досі ніхто нікого не вмів ще кохати (Самійл.)]. **Решительно -го** – анікого, (а)нікогісінько, (*ни души, фам.*) ані лялечки. [Я не кохав ще анікого всім палом духу молодого (Черняв.). В розправі нікогісінько (Кониськ.). На вулиці – ані лялечки (Звин.)]. **Никому́** – нікому, (*решительно -му*) анікому. [Бодай-же вас, чорні брови, нікому не мати (Шевч.). Марних мук моїх нікому не помітить (М. Рильськ.)]. **Никем** – ніким. **Ни за кого́, ни к кому́, ни на кого́ и т. п.** – ні за кого, ні до кого, ні на кого *и т. п.*, (*решительно ни за кого и т. п.*) ані за кого *и т. п.*

Никуда, *нрч.* – 1) нікуди, (*никаким путём*) нікудою, нікуди. [Він нікуди не ходив (Грінч.). «Кудою мені йти до вокзалу?» – «Тут нікудою не пройдете» (Київ)]; 2) (*никчему*) нікуди ні до чого, ні на що, ні на віщо. [Нікуди не годиться (Сл. Ум.). Ні на що воно не здається (Сл. Ум.)]. **-да не годный** – ні до чого (нікуди) не здатний (не придатний, не спосібний).

Никудышность – нікчемність, (*диал.*) нідочогість (-ости).

Никудышный – нікчемний, (*диал.*) нікчемашний, нідочогий; *см.* **Никче[ё]мный**.

Никче[ё]мность – нікчемність (-ности).

Никче[ё]мный – нікчемний, (*диал.*) нікчемашний. [Я легкодуха, нікчемна істо́та (Коцюб.). Життя наше нікчемнеє (Манж.). Нікчемашний чоловік (Київщ.)]. **-ный человек** – нікчемна людина, (*сиц.*) нікче́ма (*обиц. р.*).

Никчему́, *нрч.* – ні до чого, (*зап. до нічого*), ні на́ що́, ні на віщо, нікуди. [Ви це ні до чого робите, – все одно з цього не буде пуття (Київщ.). Сей квас до нічого, ми ліпший п'ємо (Маковей). Оддасте мені те, що вам у дворі ні на віщо не потрібне (Г. Барв.)].

Ним (*твор. п. ед. ч. м. и ср. р. и дат. п. мн. ч. всех р. от мест. Он после предлогов*) – 1) *твор. п. ед. ч.* – (з, за, над, під *и т. п.*) ним. [Ти з ним розмовляєш (Шевч.). Буде над ним його мила квіткою стояти (Шевч.)]; 2) *дат. п. мн. ч. К ним* – до них, до їх. *По ним* – по них (по їх), з них (з їх) *и т. п.*; *см.* **По**.

Нимало, *см.* **Нисколько 2**.

Нимб – німб (-бу), (*сияние, ореол*) с'яйво, аврео́ля. [Світло од гру́би золотить протиле́жну стіну і круг Стасиково́ї голови́ сіяє німб (Коцюб.)].

Ними (*твор. п. мн. ч. всех р. от мест. Он после предлогов*) – (з, за, над, під *и т. п.*) німи. [Батько-мати – чужі люди, тяжко з ними жити (Шевч.)].

Німфа – німфа. [Німфа Егерія (Шевч.)].

Нимфея, *см.* **Кувшинка**.

Нимфомания, *мед.* **nymphomania** – німфоманія.

Ни на есть, *см.* **Ни 1 б**.

Ниобий, *хим.* – ніобій (-бію).

Ниобит, *минер.* – ніобіт (-ту).

Ниотколе и -коль, *см.* **Ниоткуда**.

Ниоткуда, *нрч.* – нізвідки, нізвідкіля. [Нізвідки нема́ ряту́нку (Коцюб.). Смерть нізвідки не приходить (В. Підмог.)]. «Вести ниоткуда» В. Морриса – «Вісті нізвідки» В. Морріса.

Нипочём, *нрч.* – 1) (*дёшево*) ні по чо́му, за-півдарма, за безцінь (продається). *У нас огурцы -чём* – в нас огірки за-півдарма (продаються); 2) (*безразлично, всё равно*) байдуже, дарма, ані гадки. [Що там не кажуть про його, йому байдуже (Сл. Ум.). Дарма йому́, що й чо́боти в дірках! (Грінч.). Хоч гори усе, йому́ ані гадки (Сл. Ум.)]; 3) (*плёвое дело*) недорого, за

іграшку, (пустяковина) дурни́ця, дрібни́ця. *Ему солга́ть -чѐм* – збрехати йому́ не доро́го (за іграшку, дурни́ця, дрібни́ця).

Нипо́что, *нрч.* – ні по що, (*попусту*) дурно́ й дарма.

Ниппе́ль, *техн.* – ніпель (-пля).

Нирал, *морск.* – нирал (-ла).

Нирвана – нирва́на. [Смерть дасть ща́стя зникнути назавжди, розчині́вшись у світові́й душі́, дасть, як згодо́м скаже́ Будда, нирва́ну (М. Калин.)]. *Достига́ть, достичь -ны* – дохо́дити, дійти нирвани.

Ниско́лько, *нрч.* – 1) ніскі́льки. [«Скі́льки запла́тив за чо́боти?» – «А то́бі що? – ніскі́льки!» (Брацл.)]; 2) (*ничу́ть*) (а)ні тро́хи, (а)ні тро́[і]шки, і тро́хи, ані скі́лечки, (*фам.*) ані гіч, (*совсем не*) зовсі́м не, (*отнюдь*) аж ніяк, (*диал.*) аж нікуди, (*вовсе нет*) зовсі́м ні, (*никак*) нічо́го, аніні́. [Не спра́вились ані тро́хи ті наді́ї (Доман.). То́бі смі́шки, а мені́ ні трі́шки (Приказка). Мені́ зовсі́м не жа́ль його́ (Сл. Ум.). Ні в мо́ві, ні в пово́дженні він аж ніяк не зміни́вся до не́ї (В. Підмог.). Всі́ ці за́ходи аж ніяк не помо́жуть (Пр. Правда). «А сам він чи віри́ть то́му?» – «Аж нікуди!» (Звин.). Це йому́ нічо́го не пошко́дить (Київщ.). А диві́сь: са́ма маши́на аніні́ не зва́бить о́чі (Крим.). *Это меня -ко не касается* – це мене́ ані тро́хи (і тро́хи, ані тро́шки, зовсі́м) не обхо́дить. *-ко не отличается от чего* – ані тро́хи не відрізня́ється від чо́го. *Я -ко не хочу оскорбить вас* – я (а)ні (і) тро́хи не хо́чу обра́зити вас. «*Вы ошибаетесь!*» – «*-ко!*» – «*Ви поми́ляєтесь!*» – «*Ані тро́хи (Ані тро́шки, Зовсі́м ні, Аж ніяк!)*»

Ниспада́ть, ниспа́сть – спада́ти, спа́сти, опада́ти, опа́сти. [Мірі́яди дрі́бних кра́пель спада́ють додо́лу (Коцюб.). Хвилі́ шовко́ві пи́шного во́лосся спада́ли на плече́ (Грінч.). Я́сне со́няшне промі́ння зо́лотим доще́м спада́є (Вороний). Хвилі́ со́няшного сві́ту перелива́ються, то зди́маючись вго́ру, то опада́ючи вниз (Мирний)].

Ниспаде́ние – спада́ння, опада́ння.

Ниспа́сть, *см.* **Ниспада́ть**.

Ниспосы́лание, Ниспосла́ние – поси́лання, послáння, зси́лання, зісла́ння, припоси́лання, припосла́ння.

Ниспосы́ла́ть, ниспосла́ть – поси́ла́ти, послáти, зси́ла́ти, зісла́ти, припоси́ла́ти, припосла́ти, (*ц.-слав.*) низпоси́ла́ти, низпосла́ти ко́го, що. [Що́ на мене́ бог зісла́в, те бу́ду сумирно́ терпі́ти (Франко). І в пе́клі му́ку не зси́лай мені́ таку́ (Франко). Дити́на не вбира́ється в си́лу, ані в рум'я́нці, ...мо́же ще усе́ те госпо́дь припо́шле́ (М. Вовч.). Робочим го́ловам, рука́м сво́ю ти си́лу низпо́шли! (Шевч.). **Ниспосла́нный** – по́сланий, зісла́ний, припо́сланий. [При́суд, од бо́га зісла́ний (Грінч.)]. *-тсья* – поси́ла́тися, бу́ти поси́лани́м, послани́м *и т. п.*

Ниспроверга́ть, ниспровергну́ть – ва́лити, пова́лити, зва́лювати, зва́лити, (*низверга́ть*) скида́ти, ски́нути, (*опрокиды́вать, поверга́ть*) перекида́ти, переки́нути, (*о мног.*) позва́лювати, поски́дати, поперекида́ти що. [Револю́ція 1917 ро́ку пова́лила ца́рат (Київ). «Промпа́ртія» пра́гнула пова́лити Радва́ду (Пр. Правда). Зва́лити «ерети́цьку» думку́ про куля́стість землі́ (Павлик). Ді́йсність перекида́є ці мрі́ї (Драгом.)]. **Ниспровергну́тый и Ниспроверже́нный** – пова́лений, зва́лений, ски́нутий *и* ски́нений, переки́нутий *и* переки́нений, позва́люваний, поски́даний, поперекида́ний. [Ски́нені тира́ни (Комуніст). Пова́лене пригно́блення́ дрі́бніших на́цій (Доман.). Переки́нені це́зарів трони́ (Л. Укр.)]. *-тсья* – ва́литися, зва́люватися, бу́ти ва́лени́м, зва́лювани́м, пова́лени́м, зва́лени́м, позва́лювани́м *и т. п.*

Ниспроверже́ние – ва́лення *и* ва́ління, зва́люванн́я, скида́ння, перекида́ння, *оконч.* пова́лення, зва́лення, ски́нення, переки́нення; *срв.* **Ниспроверга́ть**. [Пова́лення ца́рату (Київ). Зва́лення азі́ятського хри́стіянства пе́рсами (Павлик)]. *-ние самодержавия* – пова́лення самоде́ржавства.

Ниспускані́е – спу́скання, пу́скання́ вниз.

Ниспускатъ, ниспуститъ – спускати, спустити, пускати, пустити вниз когo, що.

Ниспущенный – спущений, пущений вниз. -ться – 1) (*стр. з.*) спускати́ся, бути спущеним, пущеним униз; 2) (*возвр. з.*) спускати́ся, спуститися, (*слетать*) злітати, злетіти, злинути на кого, на що, куди.

Ниспущение – спущення, спуск (-ку) униз.

Нистагм, мед. nystagmus – нистагм (-му).

Нисходитъ, низойти – сходити, зійти (вниз), (*ц.-слав.*) низхóдити, низійти, (*спускаться*) спускати́ся, спуститися, (*свыше – при абстрактном суб'екте*) спливати, сплісти і спливти; (*о ночи ещё*) сходити, зійти, западати, запати, (*наступать*) надходити, надійти. [Помалу́ спокій став сходити до нього (Васильч.). На тихий берег ніч зійшла (Грінч.). З високо́сти спли́вала на оди́ноке се́рце ла́ска (Коцюб.). Ніч западала над стародавнім Рімом (М. Левиц.).] -дитъ с горы – сходити (спускати́ся) з гори. *Солнце -дит к закату* – сонце схиляється на захід. -дитъ, -ти к нуждам ближнего – зглядати́ся, зглянутися на потреби́ ближнього, прихилитися се́рцем (ма́ти прихильне о́ко), прихилі́тися се́рцем до потре́б ближнього. **Нисходя к мольбам чьим** – прихиляючися до благань чийх, (*образнее*) прихиляючи ву́хо до благань чийх, зглядаючися (зглянувшись) на благання чий. -дя к человеческой слабости – зглядаючися (зглянувшись, зважаючи, зваживши) на лю́дську слабоси́льність, потураючи лю́дській слабоси́льності.

Нисходящий, прлг. – низовий, низобіжний, (*направляющийся книзу*) додільний, (*к земле*) дозёмний; (*понижающийся*) падучий. [Лі́нія верхо́біжна і низобі́жна (Крим.).] -щя́я гамма – низобі́жна (падуча) га́ма. *Дифтонги восходящие и -щие* – дифто́нги (двозвуки) підносні і спадні (Укр. Правопис), дифто́нги (двозвуки) ростучі й падучі. -щій дьмоход – додільний димохі́д. -щя́я линия родства – низобі́жна лі́нія спорі́днення, низове́ коліно́ роду, (спорі́днення). *По -щей линии* – за низобі́жною лі́нією, за низови́м коліно́м. -щя́я прогрессия, мат. – спадна́ (падуча) прогресія. -щій ток, бот. – дозёмна течія. *Ударение восходящее и -щее* – на́голос підносний і спадний (Укр. Правопис), на́голос ростучий і падучий.

Нисхождение – схід (*р. схóду*), схóдження (вниз), (*спуск*) спуск (-ку), спускання; спли́вання; западання; *срв.* **Нисходитъ. -ние в ад** – хід (спуск) до пекла. -ние с горы – схід (схóдження, спуск, спускання) з гори. «*Нисхождение в Мальстрем*» Эдг. По – «Спуск у Мальстрём» Едг. По. -ние к кому (*поблажка*) – потура́ння ко́му.

Нисшествие – зішестя, (*ц.-слав.*) низшестя (-тя), схід (*р. схóду*) (вниз), (*спуск*) спуск (-ку).

Нит, Нита, см. Нитченки.

Нитевидный, -образный и -подобный – ниткува́тий. [Ниткува́ті бічні корінці (**Beta vulg.**)].

Нитевой – нитковий.

Нитина, Нитинка – нити́на, нити́нка; (*грубая толстая из пакли*) нити́на з ва́лу, ва́ліна, ва́лінка; (*шёлковая*) шовковина, шовковинка, шовчи́на, шовчи́нка.

Нитище – нити́сько.

Нитка – 1) нитка; (*специальнее: грубая толстая из пакли*) нитка з ва́лу, ва́лова нитка, ва́ліна; *срв.* **Нить 1.** [Бати́г не нитка, не вві́рветься (Номис). Тоненьке, мов шовкова нитка (Н.-Лев.).] -ки – нитки́ (-то́к), *соб.* ниття́ (-ття́), нить (-ти); *специальнее: (грубые толстые из пакли)* вал (*р. валу*); (*цветные бумажные для вышивания*) запо́лоч (-чи); (*окрашенные шерстяные, диал.*) цві́т (-ту); (*пеньковые или льняные в шерст. матери, в сукне*) порт (-ту, *м. р.*) и порть (-ти, *ж. р.*); (*кручёные*) су́кані нитки́, (*грубые, соб., диал.*) суч (-чи); (*белые для шитья*) білі нитки́, біль (-ли); (*чёрные*) чо́рні нитки́, чернь (-ни). [Вал – от як шпага́т; з нього мі́шки робля́ть (Звин.). У косах замість кі́сників мотузо́чка з ва́лу (Мирний). Третю́ (ширино́чку) поши́ла та за́полоччу (Чуб. III). Кра́йка з цві́ту (Лохв.). Це не чисте сукно́, а з порто́м (Черні́гівщ.). Та й пришив-же цагансько́ю го́лкою й суччо́ю (Свидн.). Ши́є вона́ шовком-бі́ллю (Пісня)]. -ка бумажная, вышивальная, швейная – нитка бавовняна, вишива́льна,

швацька. *Катушка -ток* – шпұлька (шпұля, коточок) ниток. *Клубок -ток* – клубок ниток. *Моток -ток* – моташка ниток; см. **Моток 1**. *Жизнь висит на -ке* – життя на волосинці (на ниточці) висить. *На живую -ку* – а) на живу нитку. *Шить, пришивать, пришить на живую -ку что* – шити, пришивати, пришити на живу нитку, фастригувати, прифастриговувати, прифастригувати що; б) нашвидку, на швидку руку (руч), похапцем; см. **Наспех и Наскоро**. *Сметать дело на живую -ку* – змайструвати (стулити, зіп'ясті) щось на живу нитку (на швидку руку). *-ки живой не оставит* – живої нитки не лишити; см. *ещё ниже Обирать, обобратить кого до -ки*. *Вдевать, вдеть -ку* – засилати (засилювати, всиляти, всилювати, наживляти), засилити (всилити, наживити) нитку. [Наживив нитку і почав шити (Київщ.)]. *Вытянуться в -ку* – а) (охлянути, аж) витягнутися як шнурка, схуднути як волосинка, стати як соломинка, перевестися на соломинку, (*грубо*) витягтися як глиста; *срв. Исхудать*; б) (*стать гуськом*) стати (вишикуватися) ключем (низкою). *Вытянуться по -ке* – витягтися як шнурка (як струна). *Обирать, обобратить кого до (последней) -ки* – обдирати (оббирати), обдерти і обідрати (обібрати) когось до (останньої) нитки (до шерстиночки, до цурки, до шнирин(к)и, до шнирочки, до шнириночки). [Обдере до шнириночки - до шерстиночки (Номис). Обібрано до цурки (М. Хвильов.)]. *Подымать клубок за -ку (перен.)* – підіймати клубок (клубка) за нитку, без ладу (навиворі[о]т) робити що, (*зап.*) капарити що. *Промокнуть, промочить до -ки* – промок(нути) (вимок(нути), змок(нути), промочити (змочити, намочити) до рубця (до рубчика, геть до рубчика). *Этой -ке (канители) конца не будет* – цієї нитки не пересотаєш, цій тяганині кінця(-краю) не буде. *Тонкую -ку вести* – тонку нитку виводити (вєсти, прясти, сукати, сотати). *Куда иголка, туда и -ка* – куди голка, туди й нитка. *По -ке дойдёшь до клубочка* – дійдеться ниточка до клубочка (Номис), по нитці дійдеш до клубочка (Сл. Гр.). *По -ку рубеж* – по цей дуб миля (Приказка). *С миру по -ке* – голому рубашка, см. **II. Мир 5; 2**) см. **Низка 2**.

Нитковщик, -щица – ниткар (-ря), -карка.

Ниткоплут – ниткоплут. [Ой ти ткач, ниткоплут (Пісня)].

Ниткошвейный – ниткозшивальний. *-ная машина* – ниткозшивалка.

Нитный, см. **Нитченковий**.

Нитовье, см. **Нитьё**.

Нитон, *хим.* – нитон (-ну).

Ниточка – ниточка, нитиночка. [Не стежиночка, а, сказати, нитиночка (М. Вовч.)]. *Висеть на -ке* – висіти на волосинці (на ниточці). *Ходить по -ке* – по струнці ходити.

Ниточник, -ница – ниткар (-ря), -карка.

Ниточный – нитковий. *-ное производство* – ниткарство, вироб ниток. *-ная фабрика* – ниткарня (-ні).

Нитрат, *хим.* – нітрат (-ту).

Нитратный – нітратний.

Нитрация – нітрація, нітрування (-ння).

Нитрил, *хим.* – нітрил (-лу).

Нитрит, *хим.* – нітри́т (-ту).

Нитрификация – нітрифікація, (*действие ещё*) нітрифікування.

Нитрифицировать – нітрифікувати, *оконч.* знітрифікувати що. **Нитрифицированный** – (з)нітрифікований.

Нитроальдегид, *хим.* – нітроальдегід (-ду).

Нитроамин, *хим.* – нітроамін (-ну).

Нитробактерия – нітробактерія.

Нитробензол, *хим.* – нітробензол (-лу).

Нитрование – нітрування (-ння), нітрація.

Нитровать – нітрувати, *оконч.* знітрувати що. **Нитрованный** – (з)нітрований.

Нитроглицерин, *хим.* – нітроглицерин (-ну).

Нитроглицериновый – нітроглицериновий.

Нитрозил, *хим.* – нітрозил (-лу). **-зил хлористый** – хлорнітрозил.

Нитрозосоединение, *хим.* – нітрозосполука, нітрозова сполука.

Нитроил, *хим.* – нітроїл (-лу). **-ил хлористый** – хлорнітроїл.

Нитрокарбол, *см.* **Нитрометан**.

Нитроклетчатка, *хим.* – нітроцелюльоза, стрільна бавовна.

Нитрокрахмал, *хим.* – нітрокрахмаль (-лю).

Нитроманнит, *хим.* – нітроманніт (-ту).

Нитрометан, *хим.* – нітрометан (-ну).

Нитрометр, *хим.* – нітрометр (-ра).

Нитросоединение, *хим.* – нітросполука, нітрова сполука.

Нитротолуол, *хим.* – нітротолуол (-лу).

Нитроуглеводород, *хим.* – нітровуглеводень (-дня).

Нитроцел(л)улоза, *см.* **Нитроклетчатка**.

Нитчанка и **Нитчатка**, *бот.* **Conferva** – конферва; (**C. bombycina Wille**) жабуріння, баговіння, кушир (-ру). [Який у нас став, самє жабуріння (самий кушир) (Брацл.). Бодай тая річка куширом заросла (Пісня)].

Нитчатковый – конфервовий, кушировий. **-вые**, *бот.* **Confervaceae** – конфервуваті (-тих).

Нитчатый – 1) (*нитевидный*) ниткуватий, нитчастий; 2) (*нитяный*) нитяний.

Нитченка – груба нитка; (*для рыболовных сетей*) суканка, *соб.* (*диал.*) суч (-чи), (*дель*) діль (-ли).

Нитчѐнка – нитчина.

Нитченки (*в ткацком станке*) – нічениці (-ниць), ниті (-тів). [Тобі, маїти, ниті й бєрдечко, мені давай полотєнєчко (Метл.)].

Нитченковый – ніченичний.

Ниты, *см.* **Нитченки**.

Нить – 1) нитка; (*шнур*) шнур (-ра); (*волокно*) волокно; (*в лампочке накаливания*) волосін(к)а; (*прядь*) пасмо, стал(ь)ка; *срв.* **Нитка 1**. [Увірветься життя коротка нитка (Самійл.)

Діямєнтова нитка (Франко). Все новє, що він бачив, лєгко вкладалося йому в голову, зв'язуючись тисячами ниток з тим, що він читав (В. Підмог.). Золотий шнур, протягнутий між хвилиним і вічним (М. Калін.). Нєрви мають вигляд тонких волокон (Київ)]. **-ти** – ниткі (-ток) и т. д.; (*пряди*) пасма (*р.* пасем), стал(ь)кі (-л(ь)ок). [Зібрано всі ниткі до викриття злочину (Пр. Правда). Золотисті пасма соняшного сїява (Черкас.). Батїг у чотїри сталки (Манж.). Широколісте латаття вкрило воду листом в три сталки (Н.-Лєв.)]. **Нить Ариадны** – Аріаднина (провідна) нитка. **Вольфрамовая -нить** – вольфрамова волосін(к)а. **Красная нить** (*иноск.*) – червона нитка. **Путеводная нить** – провідна нитка; *см.*

Путеводный. Нить пыльника, *бот.* **filamentum** – пилякова нитка. **Нить разговора** – нитка розмови. **Овладеет -тью разговора** – опанувати розмову, запанувати в розмові, захопити (взяти) в свої руки нитку розмови. **Тянется нить разговора** – сотається (плетється) розмова (балачка). **Нить мысли, рассказа** – нитка думки, оповідання. [Слїхала уважно доповідь, боячись розірвати нитку смїливої думки (Епїк). Жадїбно стєжу за ниткою його оповідання (Крим.)]. **В одну нить** – в одну нитку, в одну стал(ь)ку, в-односталь; 2) *см.* **Нїзка 2**.

Нитьѐ – ниття (-ття), нить (-ти), ниткі (-ток). [Хай (рибалки) з тїї нити та вив'яжуть нєвід (Манж.)].

Нитяник – плоскінний каптан (-на), плоскінна чумарка, (*летник*) лїтнік (-ка).

Нитяницы, *см.* **Нитченки**.

Нитяный – нитяний; (*специальнее*) валовий, валов'яний; заповочний; бїльовий; *срв.* **Нитка 1**. [Нитяна панчоха (Куліш)].

Них (*р., в. и предл. п. мн. ч. всех родов от мест. Он после предлогов*) – (в, з, за, на *и т. п.*) них (їх). [Не чваньтесь: з вас деруть ремінь, а з їх, бувало, й лій топили (Шевч.). Нехай (люди) бенкетують! – у їх доля дбає (Шевч.).]

Ниц, *нрч.* – ниць, (*вниз*) додолу, доли, (*вниз лицом*) долілиць. [Він так ниць і гєпнувся (Манж.). Хилиться ниць голова (Черняв.).] *Падаць, (у)насть ниц* – падати, впасти, (*о мног.*) попадати ниць; *см. Падаць 2.* [Лежав, упавши обличчям ниць на стіл (Грінч.).]

Ницшеанец, -анка – ніцшеанець (-нця), -анка.

Ницшеанский – ніцшеанський.

Ницшеанство – ніцшеанство.

Ничего – 1) *мест., см. Ничто*; 2) *нрч.* – а) (*сносно*) нічого, (*не плохо*) не погано, не зле. [Якби сама (гинула), ще-б нічого, а то й стара мати... мусить погібати (Шевч.). «Каковы дела?» – «-го» – «Як справи?» – «Нічого (собі).» *Он ведєт себя -го* – він нічого собі (не погано, не зле) поводитьсь. *Это вино -го* – це вино нічого собі (нічогєньке, нічогєньке собі). *-го себе* – нічого собі, нічогєнько, нівроку, (*нрлг.*) нічогєнький (собі). [Озимина нічогєнько показує (Коцюб.). Ач якє (немовля), – нівроку! (Шевч.). Дочка у його нічогєнька собі дівчина була (Гуманц.); б) (*пустяки*) дарма, пусте, дурниця. [«Це далеко?» – «Дарма!» (Грінч.). Дарма, дітки, потерпіть ще (Загірня). Ну, це – дарма, це пройде (Гр. Григор.); в) дарма, байдуже; *см. Нипочєм 2.*

Ничегонеделание – нічогонероблення, (*бездельничество*) неробство, байдикування. [Солодке нічогонероблення (*dolce far niente*) (Крим.). Та хоч-би від чоґо це неробство залєжало, алє воно факт (Рада)].

Ничей – нічий (*ж. нічия, ср. нічиє, р. нічийоґо, нічиєї, мн. нічії, нічийїх*). [Знай: або твоя, або нічия (Грінч.).] **Ни в чьєм, ни на чьї и т. п.** – ні в чийоґу (в чийїм), ні на чий *и т. п.*

Ничєк – виворі[о]т (-роту), спід (*р. споду*), спідка, низ (-зу); *см. Изнанка. -чкѡм* – а) навиворі[о]т, виворотом; б) *см. отдельно Ничком, нрч.*

Ничєм, см. Ничто.

Ничємү, см. Ничто.

Ниченицы и Ниченки, см. Нитченки.

Ничка, см. Ничєк.

Ничком, *нрч.* – ницьма, ниць, (*диал.*) нічма, (*вниз лицом*) долілиць, лицєм до землі. [Лежати на землі ницьма (Новомоск.). Вони лежати ницьма, один на одному (Л. Укр.). Впав головою на ріжок скрині, вдарився об його, і тоді зсунувся вниз, додолу, лігши ниць (Грінч.). Зачепившись, гєпнув ниць у калюжу (М. Левиц.). Він витягнувся на ковдрі ничма (В. Підмог.). Упав долілиць (Київщ.).]

Ничто, *мест.* – ніщо, (*диал.*) нічоґо; (*ровно, решительно -то*) аніщо. [Ніщо не діліло тємної ночі від ясного дня (Л. Укр.). Ніщо не забороняє вашим очам виміряти їх (стєпї) і вздовж і вшир (Мирний). Йоґу нічоґо не вадить (Звин.).] *Это -то в сравнении с чем* – це ніщо прѡти чоґо (порівнюючи, в порівнянні з чим). *Этому -то не мешает* – цьоґу ніщо не заважає (не перешкоджає, не стоїть на перешкодї *или* на заваді, не перебиває). *Ему -то не удається* – йоґу не щастить (не таланить) ні в чоґу, йоґу ніщо не йде в лад (до пуття). *Обрацать, обратить что, кого в -то* – обєртати, обєрнути що, коґо в ніщо (в нївець), повертати (пускати, перевертати), повернути (пустити, перевернути) що в нївець, повертати, повернути коґо в ніщо, зводити, звести що на нївець (на ніщо, ні на що), переводити, перевєсти що на нївець; (*уничтожать*) нищити, знищити що. [Обєрнувши в нївець моґуще королївство (Куліш). Та сила, що чоловіка стоптала, у нївець обєрнула (Грінч.). Пан та нїмець усє повернуть у нївець (Приказка). Старшина хоче писаря у нївець повернути (Харківщ.). Час менє в ніщо поверне (Самїйл.). Вона стїльки клопоталася, стїльки платїла, а тепєр усє-б то те пустити в нївець? (Кониськ.). Всї велїкі страхи перевєрне в нївець (Куліш). Життя звело стїльки законів на нївець (Н. Громада). Ту «поправку», що мїг я йоґу

дати моїми ліками, на нівець переводила тяжка праця (Н.-Лев.). За **-то** (продавать и т. п.) – за ніщо (ні за віщо, за бесценюк: за-півдарма, за так-грошей, за так-гроші). [Старі гроші підуть ні за віщо (Лебединц.). Пороздавала поросята за так-гроші (Борз.)]. **Ничего** – нічого. [«Що хто тобі зробив?» – «Ніхто нічого» (Л. Укр.). Секретар нічого не відав про сю справу (Кониськ.). Спервовіку не було нічого (П. Тичина)]. **Абсолютно, положительно, решительно, ровно, совершенно -го, -го то** – нічогісінько, (експресивнее) анічогісінько, (зап., полон.) ніц нічого; (ни-ни) аніжé. [Нічогісінько не бачу! (Н.-Лев.) «Що-ж у нас сталося?» – «Нічого... анічогісінько!» (Грінч.). Це не має анічогісінько спільного з тим розумінням, якого... (А. Любч.). Ніц нічого не знаю! (Брацл.). Не чую аніжé! (Куліш)]. **Всё или -го** – все або нічого. **-го не видно, неслышно** – нічого не видн[к]о (не знати), не чути. **Нет -го выше, лучше и т. п., как..., см. Нет 1. Нет -го легче, как...** – нема(є) нічого легшого, як... **-го подобного** – нічого подібного (схожого, підхожого, такого); *см.* **Подобный. -го в мире (на свете)** – нічого в світі. [Нічого в світі не було такого прекрасного, як ці дві армії (Кандід)]. **Не имеет -го общего с кем, чем** – не має нічого спільного з ким, з чим. **Из-за -го** – (из-за пустяков) за дурницю, за нікчемницю, (из-за выведенного яйца) за масляні вишкарки, за онучу, (от нечего делать) зні[є]чів'я. [За онучу збили бучу (Приказка)]. **Из этого -го не вышло** – з цього нічого не вийшло. **Выходит, выйти в люди из -го** – вибиватися, вибитися в люди з нічого. **-го не значит (пустяки)** – дарма, пусте, дурниця. [Мо' то й не ваше, та дарма, беріть уже (Сл. Гр.)]. **-го не поделаешь** – нічого не вдієш; *см.* **Поделать 2. -го не стоит** – нічого не коштує; нічого не варт(ий); *см.* **Стоить. Создать то из -го** – створити що з нічого. **Ничему** – нічому. **Ничем** – нічим. [Нічим не виявив своїх почуттів (Велз)]. **Я -чем не болен** – я ні на що не хворий (не слабкий, не слабую). **Он чем не доволен** – він нічим (ні з чого) не задоволений. **Ни в чем, ни на чем, ни во что, ни на что и т. п.** – ні в чому (чим) *и (реже)* в нічому, ні на чому (чим) *и (реже)* на нічому, ні в що, ні на що *и т. п.* [Це ні на що не схоже (Коцюб.)]. **Ни во что не ставит кого** – ні за що (за ніщо) має когò, не поважати, не шанувати когò. **Ни за что** – (ни за какие блага) ні за що (в світі), ні за що, (ни в коем случае) зрòду, зрòду-(з)віку, (никак) ніяк. **Ни за что, ни про что, см. Ни 1а. Остаться ни при чем, ни с чем** – зостатися ні при чому (чим), зостатися ні з чим, (в дураках) опинитися в дурнях, пошитися в дурні, облизня піймати (з'їсти), (шутл.) вхопити шилом патоки.

Ничтожество – 1) (качество, свойство) нікчемність, мізерність, мізерія, (редко) нікчемство, мізерство, (тщета) марність (-ности), марнота. [Нікчемність нашого життя (М. Левиц.). Ваша нікчемність ростиме з літами (Куліш). Дай мені моє безсилля і мізерність зрозуміти (Куліш)]; 2) (состояние) нікчемність, мізерність, (убожество) мізерія, убожество, нужденність, (ничтожная жизнь) нікчемне (мізерне, злиденне) життя (животіння). **Впадать (обращаться, превращаться), впасть (обратиться, превратиться) в -ство** – нікчемніти, знікчемніти, зводитися (переводитися), звестися (перевестися, зійти) ні на що (на ніщо, шутл., зап.: на пси). [Доблесть нікчемніє в хуртовині фортуни (Куліш). Наші предки знікчемнили (Куліш). Був колись господар, тепер зійшов на пси (Зеркало)]. **Выводит, вывести кого из -ства в люди** – виводити, вивести когò з нікчемности (з мізерії, з убожства, з нікчемного *или* мізерного животіння, *из нищеты*: із злиднів) в люди; 3) (всё ничтожное) нікчемниця, мізерія, (пустяк) марниця, дрібниця, дрібничка; *срв. Мелочь 6*; 4) (ничтожный человек) нікчемність, нікчема, нікчемство, нікчемник, -ниця, мізерія, мізера, (бездарь) нездара. [Критики досить маю, щоб зрозуміти, що я нікчемність (Крим.). Я нікчемою сиджу в своїх маєтках, марнуючи весну життя (Грінч.). Якийсь крамар, тонконоге нікчемство (В. Підмог.). Рушніці звільнили найкращий із світів від десяти тисяч нікчем (Кандід). Мізерія, мізерія мені ім'я! (Крим.). Зйдіть на хвилину з парнаських сфер, із гамузу муз і музейних мізер! (Влизько)]. **Абсолютное (полное, полнейшее, совершенное, сплошное) -ство** – цілковита нікчемність.

Ничтожить – нищити що; *см.* **Уничтожать**.

Ничтожно, *нрч.* – (дуже, зовсім) мало (незначно); нікчемно, мізерно, злиденно, нужденно; *срв.* **Ничтожный**.

Ничтожность – 1) незначність, мізерність (-ности); 2) *см.* **Ничтожество 1.** *Срв.*

Ничтожный.

Ничтожный – 1) (*крайне малый*) дуже (зовсім) малий, (*незначительный*) (дуже, зовсім) незначний, (*мелкий*) дрібний, (*скудный*) мізерний. [Все, що я повивідував, були дуже незначні дрібниці (Крим.). (Як) стану рівняти (тебе) з піснями моїми, – якими-ж пісні ті здаються дрібними! (Самійл.). Задовольняються мізерними заробітками (Франко). Достатки мої такі мізерні! (Кониськ.). Наймізерніше (*превосх. степ.*) свідчення мені зіпхнуть з моєї високости може (Грінч.). **-ное большинство** – (дуже) невелика (незначна) більшість. **-ный спрос** – зовсім (дуже) малий (незначний) попит, мізерний попит. **-ная цена** – зовсім мала (мізерна) ціна. **Я – человек -ный (не имеющий веса)** – я людина маленька (незначна). **-ное количество**, **-ная сумма и т. п.** – мізерна кількість, мізерна сума *и т. п.*, мізерія. [Робітник навіть тієї мізерії не дістає, що умовився (Рада)]; 2) (*никчемный*) нікчемний, (*жалкий, презренный*) мізерний, злиденний, нужденний, хирний, хиренний, хирющий, (*гнусный*) плюгавий, (*пустячный*) марний. [Чи довго буде ще мені понад оцим нікчемним морем нудити світом? (Шевч.). І всі ми нікчемні, і всі ми хвилинні (Черняв.). Народ нікчемний (Самійл.). Нікчемне життя (Грінч.). Нікчемного ви роду (Номис). Візьми твій дар нікчемний! (Самійл.). Ви маленькі, мізерні (Грінч.). Мізерні втіхи (Р. Край). У клопотах мізерних та марних словах красномовних люди топili свій дух (Самійл.). Марнуй життя своє злиденне (Вороний). А його мрії – це щось таке плитке й нужденне! (Франко). Мовчі, хирний! (Номис). Га? гм? що таке? гарна людина цей хирний чех? (Н.-Лев.). Вередує, як той паніч... І де взялось таке хиренне? (Шевч.). Казав, що все вволиш, про що-б я не просила питаю-ж я таку дрібницю марну! (Л. Укр.). **-ная вещь, причина и т. п.** – нікчемна (мізерна) річ, причина *и т. п.*, нікчемниця, (*пустяк*) марниця, дрібниця. [Він не раз лютівся за марницю (Франко). Для твого слуху сі слова – марниця (Л. Укр.). **-ный человек** – нікчемна людина, нікчема; *см.* **ещё Ничтожество 4.** **Делаться (становиться), сделаться (стать) -ным** – робитися, зробитися нікчемним, нікчемніти, зникчемніти.

Ничуть, *нрч.* – (а)ні трохи, (*фам.*) ані гич; *см.* **Нисколько 2.** [Чи се зменшує вагу Шевченкової поезії? – Ані трохи! (Грінч.)].

Ничья – 1) *мест.*, *см.* **Ничей**; 2) *сц.* – нічия (*р.* нічіє). **В -чью** – в нічию, в порожнє, на нічий виграш, з нічийм наслідком. [Матч команд радторгслужбовців Київ-Харків з нічийм наслідком: 3 – 3 = 0 (Глобус)]. **Игра в -чью** – гра в нічию (з нічийм наслідком, в порожнє) (*розыгрыш*) розигри (-рів), (*диал.*) розигр (-ру). [Ці сүтички завжди кінчались в нічию (В. Підмог.). «А хто виграв?» – «Ніхто: розигр» (Звин.)]. **Сыграць в -чью** – заграти в нічию (в порожнє).

Ниша – ніша. [У задній стіні був широкий межистінок (*простенок*); за ним, у заглибині, видно було велику нішу (Корол.)].

Нишкнуть – мовчати, (а)ні пари з уст не пустити, (а)ні піснути, (а)ні пікнути. **-ни!** – мовчі! цить! мовчі та диш! (а)ні пари з уст! ні писни! ні пікни! ані чичирк! **-нуть, вы!** – мовчіть (цитьте, тихо), ви!

Нищать – бідніти, убожіти, (*диал.*) нищити (Мирний), голіти, мізерніти, (*насмешл., зап.*) капцаніти, (*более прежнего*) біднішати, убогшати.

Нищаются, *см.* **Нищиться**.

Нищая, *сц.*, *см.* **П. Нищий**.

Нищброд, -дка, *см.* **П. Нищий**.

Нищбродничать, *см.* **Нищенствовать**.

Нищев – старців (-цева, -цеве), старчачий; *см.* **Нищенский 1.**

Нищелюб(ец) – старцелюб, старцелюбець (-бця), *ласк.* старчачий батько.

Нищелюбивый – старцелюбний.

Нищелюбие – старцелюбність (-ности).

Нищелюбица – старцелюбка, старцелюбиця, *ласк.* старчача ма́ти.

Нищенка, *см.* **П. Ниций (Нищая)**.

Нищенкин – старчішин, жебра́ччин, прош[х]а́ччин (-на, -не).

Нищенски, *прч.* – 1) по-старчачому, по-жебрачому, по-жебрацькому; по-бідняцькому, (*пренебр.*) по-зlidняцькому, по-зlidдарському, по-харпацькому; 2) зlidенно, мізерно. [Зlidенно малая плата (Крим.)]. *Срв.* **Нищенский**.

Нищенский – 1) (*свойств., принадлеж. нищему*) старчачий, старчий, старецький, жебрачий, жебрацький, прохацький, дідівський, (*бедняцкий*) бідняцький, (*пренебр.*) зlidняцький, зlidдарський, харпацький, убозький. [Сліпці в старчачій одёжі (Корол.). Користуючись старчачою платою за свою каторжанську працю (Яворн.). Поводатар хоч молодий, та вже знає всі старчі пісні (Звин.). Жебрацька торба (Франко)]. **-ная жизнь** – зlidняцьке (зlidдарське, харпацьке) життя. [До пів-смерти працювало, щоб забезпечити своє життя зlidдарське (Кониськ.)]. **-кий хлеб** – жебраний (прошений, проханий) хліб. [Ходити за жебраним хлібом (Л. Укр.)]; 2) (*скудный, убогий*) зlidенний, мізерний, убогий. [За се їм харч зlidенну вистачають (Куліш). Все на нім брудне, зlidенне (Крим.)]. **-кое угощение** – зlidенне (мізерне) частування.

Нищенство – 1) (*действие*), *см.* **Нищенствование**; 2) (*состояние*) старецтво, жебрацтво, прохачтво, (*бедность*) бідняцтво, (*пренебр.*) зlidняцтво, зlidдарство, харпацтво; *см.* **ещё Нищета**. [Щоб він не вибився ніколи із жебрацтва (Франко). Символи прохачтва та чернецтва Будди (Н.-Лев.). Що мені з тобою бідність та харпацтво? (Крим.)]; 3) (*занятие*) старцювання (-ная), жебрацтво, жебри (-рів), (*редко*) нищунство. [Я нищуном при церкві був; покинув і я своє нищунство, та на Січ (Куліш)]. **Заработать -ством что** – застарцювати, вижебрати, нажебрати що.

Нищенствование – старцювання, жебрачення, жебрування, жебрання, жебруще життя, (*усилит.: попрошайничество*) жебранина. [Старцювання на старість (Васильч.)].

Нищенствовать – старцювати, жебрачити, жебрати, жебрувати, (*о нищем ещё*) дідувати, (*ходит по миру*) з торбами (з торбою, з довгою рукою, по жебрах, на жебри, за прошенням или проханим хлібом) ходити, попідвіконню ходити; (*жить в нищете*) зlidнювати, голодні зlidні годувати (Шевч.), за проханим хлібом жити. [(Хоч які вони) зlidарі, а старцювати не піде жоден (М. Левиц.). Пішов уже жебрувати (Номис)].

Нищенствующий, *прлг.* – жебрущий, жебручий. [До чого я дожився! – жебрущим дідом... став (Л. Укр.). Жебручі ордени (Павлик)]. **-щий монах** – жебрущ[ч]ий чернець. [Жебручі черці (Павлик)].

Нищета – (*в прямом и перен. знач.*) убо́зство, (*сильнее* го́ле вбо́зство), убо́гість, нужде́нність, бідність, мізерність (-ости), мізерія, (*редко, ц.-слав.*) нищота́, (*только в прям. знач.*) зlidні (-нів); *см.* **ещё Нищенство 2**. [Всюди розкоші, багатство безме́жне і тут-же страшенне убо́зтво (Загірня). Я запоможу твою мізерність останками мого багатства (Куліш). Оповідали про свою домашню мізерію (Франко). Насміхаються сусіди з наших зlidнів (Куліш). Дома зlidні zostалися зlidнями, але хоч голодні не сиділи (Грінч.). Хоче із дому вигнати (мене) і в зlidні кинути (Самійл.)]. **Жить в -те** – жити (*влечит существование:* животи́ти, нидіти) в (при) зlidнях (при вбо́зтві, убо́го), зlidнювати. [Нидіють у те́мряві та зlidнях (Коцюб.)]. **Впасть, впасть в -ту** – доходити, дійти до вбо́зтва, бідніти, збідніти, убо́жити, зубожіти, мізерніти, змізерніти, переводитися, перевестися на зlidні, озlidніти, оголіти, (*редко*) нищіти, знищіти, (*о мног.*) позlidніти, поголіти. [Були колись замо́жнёнькі, а тепер озlidніли (Радам.). Не тим наші діти поголіли, що солодко пили й їли (Номис). Як Василь збіднів, так і Онисько знищів (Мирний)]. **Впавший в -ту** – зубожілий, озlidнілий.

Доводить, довести кого до -гы́ – доводити (приводити), довести (привести) когo до (голого) вбóзтва (до жебрацтва, до жебрів), (*ввергать*) вкидати, (в)кинути когo в злидні, (*делать нищим*) убожити, зубожити, зголити когo. «*Ницета философии*» К. Маркса – «Убо́зтво філософії» К. Маркса.

I. Нищий, *прлг.* – убогий, бідний, злиднений, нужденний, (*ц.-слав.*) нищий; *см. ещё II.*

Нищий. [Все злодії забрали, – тепер я голий і вбогий (Брацл.). Хто вродиться того дня, вмере нищим (Куліш)]. **-щий студент** – бідний (злиднений) студент, студент-злідар (нуждар) (-ря). **-щая братия** – жебрущ[ч]і братчики (люди), жебруща братва, жебрущ[ч]е браття, *соб.* старецтво, старчота, жебрацтво, жеброта, дідова; *см. ещё II.* **Нищий (Нищие)**. [Жебрущі люди (Рудан.). Найзлидніша старчота (Куліш). То ще жеброта з-під плота (Приказка)]. **-щий духом** – убогий духом, убогодухий, душев[у]богий, нищий душею. [Блаженні вбогі духом (Куліш). Радуйтеся, вбогодухі! (Шевч.). Ученики нетверді, душеубогі (Шевч.). Не вас мені, сердечних, жаль, сліпці ви, нищі душею (Шевч.)]. **-щий умом** – бідний (убогий) на розум. *Делать, сделать -щим кого* – убожити, зубожити, збіднити, зголити, пустити на жебри когo. **-щая трава, бот.** *Clematis vitalba L.* – ломиніс (-носу) (звичайний).

II. Нищий, *сц.* – старець (*р.* старця), жебрак (-ка), (*реже*) жебран (-на) *и* (*редко*) жебранник (-ка), прощак (-ка) *и* (*реже*) прохач (-ча), дід (*р.* діда), дідовин (-на), торбань (-ня), торбій (-бія), нищун (-на) (Куліш), (*диал.*) рахман (-на), лигир (-ря), либець (-бця), *ум.-ласк.* старчик, *ув.-презр.* старцюга, (*ребёнок -щий*) старча (-чати), старченя (-няти); (*перен.: бедняк*) бідняк, (*пренебр.*) злидняк (-ка), злідар, нуждар (-ря), злидень (-дня), харпак, голяк (-ка), голодраб, голоколінок (-нка). [«Гей, старченя! Стривай лишень!» – «Я не старець, пане!» (Шевч.). Він старця перебраний тихцем прийшов до мене (Франко). Отсе вам дар, старцюгі! (Млака). Простягнута рука жебрака (Рада). Жебран ходить, хліба просить (Чуб. V). Називається жебранник: ходе він собі, жебрає (Мартин.). «Чого так собаки гавкають?» – «Та там прощак прийшов» (Липовеч.). Київські прохачі (Н.-Лев.). Набрал, як дід у торбу (Приказка). Захтів у діда випросить хліба (Приказка). За дідовином, за його сином, тра рано вставати, торби латати (Гол. II). Дайте цьому голоколінку хоч із хліба скорінку (Чуб. V). Поти рахман (старець) плохий, поки собаки не обступлять (Номис). А, сякий-такий, землі хотів харпакам, слободи! (Тесл.). **Нищая**, *сц.* – старчиха, жебрачка, прощ[х]ачка, баба, *ум.-ласк.* старчихка; (*перен.: беднячка*) біднячка, (*пренебр.*) злиднячка, харпачка. [Прийшла якась старчиха, одріжте скибку хліба (Звин.). Нам самим хліба не стане, як кожній жебрацці давати (Брацл.). Ти нас хочеш поробити черниціями, прохачками! (Н.-Лев.). Баба в торбу візьме (*так пугают детей*) (Номис). Ач який! йому харпачки жалко! (Грінч.). **Нищие**, *сц.* – старці (-ців) *и* (*соб.*) старецтво, жебракі (-ків) *и* (*соб.*) жебрацтво *и т. п.*, (*ц.-слав.*) нищі (-щих), нищуні (-нів); *см. ещё I.* **Нищий (-щая братия)**. [Слухали, як старці співають (Шевч.). Старці для усіх одчиняють пофарбовані двері «ларка» (Сосюра). Голодні жебракі (Самійл.). Оддай нищим, а собі ні з чим (Номис)].

Нищиться – біднитися, збіднюватися, прибіднюватися, вдавати бідного. [Воні тільки бідняться, а в їх грошей до чорта! (Полтавщ.)].

Но, *союз* – але, (*зап.*) але, (*усилит.*) але-ж, (*шире русского «да», часто, особ. вост.*) та, (*да, а*) а, (*всё же*) протє, а протє, але-ж, (*впрочем*) а втім, (*однако*) одначе, однак, (*диал.*) отже ж, (*да только*) так, (*диал.*) дак, (*да, однако*) тале (*из «та» и «алє»*), (*диал.*) далє, (*усилит.*) тале-ж, (*диал.*) далє-ж, (*ан*) аж. [Хотіла спать, але не спала (Шевч.). Читають, але не дуже хвалять (Грінч.). Ми хоч бідні, але чесні (Коцюб.). Пробачте, але я вас не питаю (М. Хвильов.). (Немає) нічого нового в її коханні, але-ж тоді (нема) нічого виключного в її чутті (В. Підмог.). Кунігунда померла. О, найкращий із світів, де ти? Але-ж на яку недугу вона померла? (Кандід). Дарма! нехай умру, та думка не умре (Л. Укр.). Він добре допик їм, та то була мала втіха (Кінець Неволі). Покірно гадав: «я не звільнюся від неї ніколи». Та не розкіш, а насолода бралася в нім з тої гадки (В. Підмог.). Хотів, він прогнать з-перед очей ту

мрію, а мрія все стояла й манила його (Н.-Лев.). З-під білих, кострубатих брів визирають добрі, а (*хотя и добрые, но*) лукаві очі (Коцюб.). Вони (блудні вогники) манять, а гублять (В. Підмог.). Батько мій завжди говорив, що (через старого моряка) наш заїзд прийде до руїни. Проте (*но всё же*) мені здається, що пробування у нас старого моряка виходило нам на користь. Була, проте, одна річ, що й справді могла призвести нас до руїни (Остр. Скарбів). Робота була часом важка, а проте звична (Коцюб.). Навіть для кохання він визначив час, а втім (*но впрочем*) він справді закоханий (В. Підмог.). Якби милий, чорнобривий, – умів-би спинити (ворогів). – Так далеко чорнобривий (Шевч.). І не був там, тале знаю (Звин.). Оженитись, я-б оженився, тале-ж з поганою-б не одружився (Вороний). Не няв віри, аж вийшло усє правда (Сл. Левч.). **Но более того** – ба більше. [Багато читаю, ба більше: дуже люблю театр (В. Підмог.). **Но ведь** – але-ж, але-ж бо, та-ж, адже-ж. [«Ти заїдеш (до хворого) з візитою.» – «Але-ж він цілком здоровий!» (В. Підмог.). Та-ж ти бачила, що купувала! (Брацл.). Адже-ж ви самі не знаєте, – нащо-ж питаєте? (Київщ.). **Но вот** – аж от (ось), (*реже*) та (але) от (ось). [Ніхто їх не турбував; аж ось несподівано простягся до них перший помазок зовнішнього світу (В. Підмог.). **Но всё же** – а все-ж (такі). [«Ви любите шоколаду?» – «Не дуже.» – «А все-ж такі?» (В. Підмог.). **Но и** – але (та) й, але-ж і. [Вона була вже не молода, але й не стара (Н.-Лев.). *Не только... но и...* – не тільки... – а (*усилит.*: ба) й...; не то... – а (ба, та) й... [Служки вона не мала не тільки тому, що їй бракувало коштів, а й тому, що... (М. Хвильов.). Цікаво не тільки селянам, ба й інтелігентам (Крим.). Не встережуться мене не то вночі, а й серед дня (Мова). Страх безсилим робить не то поодиноких людей, ба й цілі народи (Коцюб.). Князькі не то самі стародавні звичаї переступали, та й своїх підручних до того призвичаїли (Куліш)].

Нобилітет – нобілітет (-ту); (*дворянство*) шляхетство, шляхта.

Нобль – 1) (*аристократ*) нобль (-ля), людина значного стану; (*дворянин*) шляхтич, *соб.* шляхетство, шляхта; 2) (*монета*) нобль (-ля).

Новатор, -торка – новатор (-ра), -торка. [Щирим новаторам, щастя фундаторам будуть вінки (Чупр.)].

Новаторський – новаторський.

Новаторство – новаторство. [Поет у своїм новаторстві не вдмувався в українську мову (Н. Громада)].

Новачія, юр. – новачія.

Новейший – 1) (*превосх. степ.*) найновіший. **-шие известия** – найновіші (найсвіжіші, *последние*: останні) звістки (вісті); 2) (*ближайший к современности, современный*) новітній, (*нового времени*) новочасний; (*модерн*) модерний. [Залежність наших новітніх авторів від стародавніх (Л. Укр.). Єгиптяни не знали такої хронології, як новітні народи (Л. Укр.). Видавання пам'яток новітньої української літератури (Стат. Ак. Н.). Новочасні західно-європейські держави (Доман.)]. **В -шее время** – за новітніх часів, за новітнього часу, за новітньої доби, в новітні часи, в новітній час, новітніми часами. **-шие философы** – новітні (найновіші, новіші) філософи.

Новелла – 1) (*лит. произв.*) новела (-ли, *мн.* -вели, -вёл), (*ум.* новелька), (*рассказ*) оповідання (-ння). [Коротенькі, веселі, чи трагічні новели розважали буржуазне суспільство доби відродження (Ст. Савч.)]; 2) **-веллы, юр., ист.** новели (-вёл).

Новелист, -листка – новеліст, -лістка, дрібний повістяр (-ра), -на -тярка.

Новенький – 1) (*о вещах*) новенький. [У новенькій хустиночці в вікно виглядає (Шевч.)]; 2) (*новичок*) новенький (-кого), -венька (-кої), (*сиц.*) новак (-ка, *о мужч. и женщ.*) новачок (-чка, *м. р.*), новачка (*ж. р.*), (*шутл.*) новобранець (-нця), -бранка (-ки). [Дітворя сипнула з хати зустрічати новобранку-товаришку (Свидн.)].

Новеть – новіти, новішати, о(б)новлятися, поновлятися; *срв.* **Новіться.** *Весной вся природа - веет* – на (по, об) весні вся природа обновляється.

- Новёхонький** *и* **Новёхонек** – новісінький, (*диал.*) новіненський. [Новісінька сукня (Київщ.). Новіненський віз (Бердич.). *Новым -кий* – новий-новісінький. [Одежина уся нова-новісінька (М. Вовч.).]
- Новец**, *см.* **Новік 5.** *На -еце*, *см.* **Намолоду.**
- Новёшенький** *и* **Новёшенек**, *см.* **Новёхонький.**
- Новизна** – 1) (*состояние*) новість, новітність (-ости), новина, (*реже*) новізна. [Кожне слово Писарева дихало принадою новітності (Крим.). Особливою новиною ця теорія не визначається (М. Калин.). Там невідоме, небезпечне, але принадно-прекрасне в своїй новізні (А. Любч.); 2) (*новшество*) новина, новізна. [В усій тій новізні давнина вчувається (Рада)]. *Страсть к -не* – пристрасть до всього нового.
- Новизник**, **-ница** – аматор (-ра), -торка всього нового, охочий (-чого), охоча (-чої) до всього нового, (*новщик*, *-щица*) новинник, -ниця.
- Новизной** – новаківський; (*вкупной*) вступний, вписовий. **-ные деньги** – вступні (вписові) гроші (-шей *и* -шів).
- Новик** – 1) *см.* **Новина 2;** (*о квасе, хлебе и т. п.*) новий квас, -вий хліб *и т. п.*; 2) (*стар.*: *паж*) джура, (*устар.*) чура; 3) *см.* **Новичок;** 4) *см.* **Новобранец;** 5) (*новый месяц*) молодик, новик, новак (-ка).
- Новина** – 1) *см.* **Новизна 2;** 2) (*новый хлеб в году, -вые овощи, -вый холст и т. п.*) новина, новий хліб, нова городина, нове полотно *и т. п.*, (*первина*) перш[в]ина, перваки (-ків), (*ед.* первак (-ка)); *срв.* **Новинка.** [«Позичений?» – каже Павло, краючи хліб. – «Оддамó, серце, оддамó новиною» (М. Вовч.). «Новина! а йдіть-но сюди!» – «Яка там новина?» – «Кавун, диня» (Свидн.). Груші перваки (Сл. Ум.); 3) *см.* **Новь 1;** 4) (*диал.*: *крестьянский холст*) – (*суровый*: гребінне, *небелёный*: небілене) полотно.
- Новинка** – 1) (*новость*) новина, новінка; (*первинка*) перш[в]інка. [Хтось розстався з світом – це щоденна новина (Франко). Це для мене новина (Звин.). Новини поетичного скарбу Шевченка (Доман.). Побіг по книгарнях подивитися, чи нема яких новин літературних (Грінч.). Газетярські новинки (Франко). А хіба мені не першінка? (Крим.)]. *В -ку что кому* – новина (новинка, першінка) що кому; 2) новінка, первачок (-чка); *срв.* **Новина 2.** [Бачить, вишеньки допівають, – хочеться покушати новинки (Звин.); 3) (*обновка*) новінка, обнова; 4) **-винки** (*мн.*) – а) *см.* **Новоселье 1;** б) *см.* **Новосёлки.**
- Новинный** – 1) новінний; *срв.* **Новина 2.** **-ный сбор** – податок з новини (з нового хліба *и т. п.*); 2) *см.* **Новной.**
- Новить** – новити, о(б)новляти, поновляти що, робити щось нове. *Рой -вит* – новий рій ставить вощину. **Новлёный** – о(б)новлений, поновлений.
- Новиться** – новитися, о(б)новлятися, поновлятися; новішати; *срв.* **Новеть.** [Як усякому свою одіжку давати, так вона-ж не новиться (Чернігівщ.).]
- Новица** – новиця, (*белица*) білиця, (*послушница*) послушниця.
- Новицият** – новіцият (-ту).
- Новичка** – 1) новичка, біличка; *см.* *ещё Новица*; 2) новенька (-кої), новачка; *срв.* **Новичок.**
- Новичок** – новак (-ка, *о мужч. и женщ.*), (*ум.* новачок (-чка, *м. р.*)), новачка (*ж. р.*), новенький (-кого), -ка (-кої), (*шутл.*) новобранець (-нця), -бранка (-ки); *срв.* **Новенький 2.** [Новак наскакував на старих майстрів (Франко). Вступив до нашої класи новак, на прізвище Р. (Крим.)].
- Новной** – цілінний, новінний. [Цілінна земля (Сл. Ум.). Новінне поле (Сл. Гр.).]
- Новобранец** – новобранець (-нця), (*ласк.* новобранчик), рекрут, (*вульг.*) некрут. [Гей ти, міла, рученяток не ламай, що іде твій новобранець за Дунай (Щогол.). Як часом некрутові говорять: будеш полковником (М. Вовч.).]
- Новобранный** – свіжобраний, новобраний, (*только что, зап.*) щойно браний. [Щойно брана плоскінь (Могилівщ.).]

- I. Новобра́чный**, *прлг.* (*устар.*) – князький, княжецький, княженецький. [Вже й корова́й спекли княжецький калач на столі (Основа, 1862)]. **-ный князь** – молодий князь. **-ный стол** – князький (княжецький) стіл.
- II. Новобра́чный**, *сц.* – молодий (-до́го), (*в свад. обряде*) князь (-зя), (*молодожён*) новоже́нець (-нця), молодожон, молодан, (-на); *срв.* **Молодожён. Новобра́чная**, *сц.* – молода́ (-до́ї) (*в свад. обряде*) княги́ня. **Новобра́чные**, *сц.* – молоді́ (-дих), молодята́ (-дят), молодожони́ (-нів), (*в свад. обряде*) князь і княги́ня, князі́ (-зі́в). [На весі́ллі бриня́ть чарочки, – хай здоро́ві живуть молодята́! (Л. Укр.)].
- Нововведе́ние** – 1) (*действие*) заво́дження (запрова́дження) но́вого, новозаво́дження, новозапрова́дження, заво́дження (запрова́дження) впе́рше, *оконч.* заведе́ння (запрова́дження) но́вого, новозаве́дення, заведе́ння (запрова́дження) впе́рше. *Путём -ния* – шляхом новозаво́дження (новозаве́дення *и т. п.*), впе́рше заво́дячи (запрова́джуючи); 2) новозаве́дення, новозапрова́дження, (*новшество*) новина́, но́вість (-вості), (*новый обычай*) но́вий зви́чай, (*новый порядок*) но́вий поря́док (лад); *срв.* **Но́вшество**. [В на́шій устано́ві ба́гато новозаве́дєнь (Київ). З но́вим завідувачем поча́ли́ся но́ві поря́дки (зви́чаї) (Київ)]. *Делать -ния* – заво́дити (запрова́джувати) но́ві зви́чаї (поря́дки).
- Нововведе́нный** – новозаве́дений, новозапрова́джений.
- Нововводи́мый** – новозаво́джений, новозапрова́джуваний.
- Новове́рец, -ве́рка** – новове́рець (-рця), -ве́рниця, новове́р (-ра), -ве́рка.
- Новове́рие** – новове́рство, новове́ра. [Прозелі́ти че́сько-німецького новове́рства (Куліш)].
- Новове́рный** – новове́рний, но́вої ве́ри.
- Нововыпу́щенный** – нововипу́щений.
- Нововы́строенный** – новозбу́дований, новови́будуваний, новопоста́влений, (*из камня, кирпича*) новозму́рований, новови́муруваний.
- Нововы́шедший** – свіжови́йшлий, новови́йшлий, що неда́вно ви́йшов; *см.* *ещё*
- Новоизда́нный.**
- Нового́дие** – новорі́ччя (-ччя).
- Нового́дний** – новорі́чний. [Новорі́чним фельето́ном газе́та зустрі́чала рік (Самі́йл.)].
- Новограмматический** – новограмматичний, неограмматичний.
- Новогре́ческий** – новогре́цький.
- Новодело́к** – новове́ріб (-робу), рі́ч но́вого ве́робу, новоро́бка.
- Новоделе́льный** – новоро́бний, нововиро́блений, но́вого ви́робу.
- Новоделе́щина**, *см.* **Новодело́к.**
- Новожён и Новоже́нец** – новоже́нець (-нця); *см.* **II. Новобра́чный.**
- Новожил** – новожил[т]е́ць (-тця), но́вий пожиле́ць (-льця́), но́вий жите́ць (-тця́), (*зап.*) но́вий ме́шканець (-нця).
- Новозаведё́нный** – новозаве́дений, новозапрова́джений.
- Новозаве́тный** – новозапо́вітний, новозаві́тний, но́вого запові́ту (заві́ту).
- Новозаконе́** – новозаконня́ (-ння), но́вий зако́н (-ну).
- Новозаконник, -ница** – новозаконник, -ниця.
- Новозаконный** – новозаконний.
- Новозаселе́нный** – новозалу́днений, новозасе́лений.
- Новозда́нный** – новостворе́ний.
- Новозеландский лён**, *бот.* **Phormium tenax Forst.** – новозеландський лён (-ну).
- Новозимье** – первозимки́ (-ків).
- Новоизбра́нный, -ница** – новообра́нець (-нця), -бра́ниця.
- Новоизбра́нный** – новови́браний, (*сц.*) новообра́нець (-нця), -бра́ниця.
- Новоизда́нный** – новови́даний.
- Новоизобрете́ние** – новови́нахід (-ходу), новови́найдення (-ння), но́вий ви́нахід, но́ве

вінайдення.

Новоизобретённый – нововінайдений.

Новоиспеченный – новоспечений, (*нововыпущенный*) нововипущений, (*новоназначенный*) новопризначений, (*новейший*) новітній. [Не поїхав Голєнц, директор новоспечений, у Носівку (Лебянко)].

Новокантианец – неокантиянець, новокантиянець (-нця).

Новокантианство – неокантиянство, новокантиянство.

Новокрещенец, -щенка – новохрищенець (-нця), -щєниця.

Новокрещён(н)ый – новохрищений, (*сиц.*) новохрищенець (-нця), -щєниця.

Новолатинский – новолатинський, неолатинський.

Новолётный – сьоголітній, новолітній.

Новолуние – (*когда луна обращена к земле неосвещ. стороной*) нів (*р. нóву*), новомісяччя (-ччя); (*первая четверть*) молодик, новик, новак (-ка), новий (молодий) місяць. В **-ние** – на нову, в новомісяччя; на молодик. *Сегодня -ние* – сьогодні молодик настає.

Новолунный – новомісячний; молодиковий, нови[а]ковий; *срв. Новолуние.*

Новомесячие, *см. Новолуние.*

Новомодничество – модникування, додержування нової моди (нових мод).

Новомодничать – модникувати, додержувати(ся) нової моди (нових мод).

Новомодно, *нрч.* – новомодно, по-новомодному *и (часто)* по-новомодньому, за новою модою.

Новомодность – новомодність (-ности).

Новомодный – новомодний, новомодній.

Новонаборный – 1) (*о войске*) новонабраний, новонабірний, нового набору (призову); *см. ещё Новонабранный 1*; 2) (*о типогр. наборе*) нового складання (набору); *см. ещё*

Новонабранный 2.

Новонабранный – 1) (*о войске*) новонабраний, новонавербований; 2) (*о типогр. наборе*) новоскладений, новонабраний.

Новоназначенный – новопризначений, новонаставлений *и т. п.*; *срв. Назначенный 3 (под Назначать).*

Новонайденный – ново(з)найдений, (*новоизобретенный*) нововінайдений, (*новооткрытый*) нововідкритий. [Новознайдений текст (Доман.). Новонайдений рай (Чупр.)].

Новонаречённый, *см. Новоназначенный.*

Новонасаждаемый – новонасаджуваний.

Новонасаждение – новонасадження (-ння).

Новонасаждённый – новонасаджений; (*нововведённый*) новозаведений, новозапроваджений.

Новонаселённый – новозалюднений, новозаселений.

Новонаселяемый – новозалюднюваний, новозаселюваний.

Новоначатый – ново(роз)початий.

Новообразовавшийся – новопо(в)сталий, недавно (нешодавно, щойно) по(в)сталий; *см. ещё Новообразованный.*

Новообразование – 1) (*процесс*) новотворення, новоутворювання, новоформування, *оконч.* новоутворення, новозформування; 2) (*результат процесса*) новотвір (-твору), нововітвір (-твору), новоутворення; (*нарост*) наріст (-росту); (*наслоение*) нашарування *и* нашарування (-ння). [В сучасній українській мові багато новотворів (Київ). В інфінітиві з'являються нововітвори на -ти (Шахм.). З'являються такі новоутворення, як хóду, нóсю (Шахм.)]; 3) *мед. neoplasm* – новотвір (-твору).

Новообразованный – новоутворений, новозформований, недавно (нешодавно, щойно) утворений (зформований). [Новоутворена комісія (Київ). Новозформована держава (Рада)].

Новообратившийся и -обращённый – новонавернений *и* новонавернутий на що, в що.

- Новооснованный** – новозаснований, новозакладений *и (редко)* новозаложений, недавно (нещодавно, щойно) заснований *и т. п.*, (*сооружённый*) новоспоруджений, недавно (нещодавно, щойно) споруджений.
- Новооткрытый** – нововідкритий, (*новонайденный*) ново(з)найдений, (*новоизобретённый*) нововинайдений; (*новозаведённый*) новозаведений, новозапроваджений; (*новоначатый*) ново(роз)початий; *срв.* **Новонайденный**.
- Новопифагореизм** – новопітагореїзм, неопітагореїзм (-му).
- Новоплатонизм** – новоплатонізм, неоплатонізм (-му).
- Новопоселёнец, -лётка, см. Новосёл, -сёлка.**
- Новопоселённый** – новопоселений, новооселений, новоосаджений.
- Новопоселяемый** – новооселюваний, новоосаджуваний.
- Новопостроенный, см. Нововыстроенный.**
- Новопреставленный** – новопомерлий, недавно (нещодавно, щойно) померлий (умерлий), (*обычно: покойник*) небіжчик, (*ж. р.*) небіжка.
- Новоприбывший** – новоприбулий, (*сщ.*) новоприбулець (-льця). [Цілується з новоприбулою (Л. Укр.)].
- Новопридуманый** – новопридуманий, нововігаданий, (*измышленный*) нововімудруваний.
- Новоприезжий** – новоприїжджий, новоприбулий.
- Новоприобретённый** – новонабутий, новонадбаний, новопридбаний *и т. п.*; *срв.* **Приобретённый** (*под Приобретать*). [Новонадбане майно (Київ). Новонадбані погляди (Крим.)].
- Новопринятый** – новоприйнятий. [Новоприйняті члени правління (Комуніст)].
- Новоприсоединённый** – новоприєднаний, новоприлучений.
- Новопришелец** – новоприбулець (-льця), новоприхо[і]дько.
- Новопроизведённый** – новозроджений; новостворений; нововіроблений; новопереведений *и т. п.*; *срв.* **Произведённый** (*под Производить*).
- Новорождённый** – новонароджений, (*реже*) ново(на)рождений, народжений, народжений, (*сщ.*) новорожденець, -рождениця, народженець (-нця), -ниця. [Новонароджені діти (Корол.). Новорожденному дали ім'я Семен (Квітка). Була я в той час новонародженна і криком болю світ новий стрічала (Л. Укр.). В кімнаті пролунав перший крик народженого (Корол.). Деякі дикуні вбивають слабосилих народжених (Наш). Кланяюсь... сином новорожденцем (Чуб. V)].
- Новосёл, -сёлка** – новоселець (-льця), новосел(ьн)иця.
- Новоселица, см. Новоселье 3.**
- Новосёлки, см. Новосёлок.**
- Новосёлок** – новоселиця, новосілка, вісілок *и (чаще)* вісілки (-ків), (*вблизи села*) присілок (-лку), (*хутор*) хутір (-тора).
- Новоселье** – 1) (*новое жильё*) нова оселя, (*новая квартира*) нова квартира (кватіра), (*зап.*) нове помешкання; 2) (*поселение в новом жильё*) новосілля (-лля); 3) (*пирушка на -лье*) вхідчини, вхідини (-дин). [Чайченкова мати купила хату; нас звано, то ми усі на вхідчинах тих були (М. Вовч.)]. *Праздновать, отпраздновать -лье* – справляти, справити вхідчини.
- Новосельщина, см. Новоселье 3.**
- Новосозданный** – новостворений, новоутворений. [Новоутворений вид пшениці (*Пр. Правда*)].
- Новостройка** – 1) (*действие*) новобудування; 2) (*здание*) новобудівля (-лі), новобудова. [Задовільний стан новобудов (*Пр. Правда*)].
- Новострочие** – новий рядок (-дка), абзац (-ца).
- Новость** – 1) (*новизна*) новість (-вості). **-вость дела** – новість справи; 2) (*новый случай, новое явление*) новина, (*редко*) новина; (*новинка*) новинка; (*первина*) перш[в]ина. [Мати

почала розмовляти рідною мовою; мені ця новина дуже припала до вподоби (Крим.). Ой у нас на селі новина: зацвіла у лузі калина (Пісня). Весна нам принесла новини невеселі (Л. Укр.). Чого нам, люди добрі, за новинами впадати? (Л. Укр.). Овва! хай б'ють! чи то мені первина! (Свидн.). *Это для меня -восьть* – це для мене (мені) новина; 3) новина, новість (-вості); см. **Новшество**; 4) (*весть, первое известие о чём-л.*) новина, новинка. [Мати, почувши страшну новину, зацікавилася (Грінч.). Став півно, скажу новину (Коцюб.). Коли ще матимеш які новини, звели й мене оповістити (Куліш). Ти на станції був, чи не чув часом новинки якоїсь? (Кирил.). *Приятная -восьть* – приємна (втішна) новина. *Какие -ти?* – які новини? які новинки?

Новоумерший – новопомерлий, недавно (нешодавно) померлий (умерлий).

Новоустроенный – нововлаштований; новопоряджений *и т. п.*; срв. **Устроенный** (*под Устраивать*).

Новоявленный – новоявлений, (*новейший*) новітній, (*нового времени*) новочасний, (*возникший внове*) новонасталий, новопо(в)сталий, новонароджений, новонароджений. [Новоявлена партія (Пр. Правда). Новітній святий (Коцюб.) Він дасть землі, Микула новочасний (М. Рильськ.). Новонароджений автократизм (Рада)].

Новцовый – молодиковий, нови[а]ковий.

Новшество – новина, новість (-вості), (*новый обычай*) новий звичай, (*новый порядок*) новий порядок (лад); срв. **Нововведение 2**. [Почало й добро з тої новини виникати (Куліш). В своїм гурточку він завів новину – гуртову працю (Коцюб.). Се була тоді новість у Галичині і збудила загальну гутірку (Франко)]. *Составляющий -ство, являющийся -ством* – новинний. [Цивільний шлюб для люду українського не новинне та нечуване щось, а цінна спадщина з попередніх часів (Доман.)].

Новщик, -щица – новинник (-ка), -ниця, (*редко*) новік (-ка), -вічка. [Бач, який новік об'явився! старе хоче ламать, а нове заводити! (Кониськ.)].

Новый и Нов – новий; (*позднее, ближе к современности*) новітній; (*нового времени*) новочасний. [Може вікую я з його (слова) до старого плуга новий леміш і чересло (Шевч.). Вступає в вік новий душа чиста (П. Тичина). Скажіть якої новітньої казки (Звин.). Новітня сукня (Крим.). Привезли саркофаг до брами новітнього храму (Л. Укр.). Новітні співці відгукнулись на голос той (Вороний). Страшна була людам якась новітня, невідома міць (Дніпр. Ч.). Знайшли собі новітнє щастя (Крим.)]. **-вые века** – нові вікі, нова доба. **-вый год** – новий рік. *Встречать -вый год* – зустрічати новий рік. *С -вым годом!* – з новим роком! *Поздравлять с -вым годом, см. Поздравлять. -вый завет* – новий заповіт (завіт). **-вая Зеландия, -вая Каледония и т. п.** – Нова Зеландія, Нова Каледонія *и т. п.* **-вые лица (особы)** – нові люди. **-вый мир** – новий світ. [Світ новий, багряний (Сосюра)]. **-вая неделя, церк.** – провідний тиждень, проводи (-від *и реже*) -дів). **-вый порядок, режим** – новий порядок (лад), режим. **-вый Свет, геогр.** – Новий Світ. **-вое серебро** – нове срібло, мельхіор (-ру). **-вое слово (неологизм)** – нове слово, новотвір (-твору). **-вый стиль** – а) (*летоисчисления*) новий стиль; б) (*в искусстве*) новий стиль, (*модерн*) модерний стиль, стиль-модерн. **-вый человек** – нова людина; (*новичок*) новак (-ка). *Что -вого?* – що (чүти) нового? *Пока -во что кому* – поки новина (новинка) що кому. *Совершенно -вый* – новісінський. *По -му* – по-новому; по-новітньому. *Старый друг лучше -вых двух* – за старого приятеля двох нових дають, (та й то не беруть). **-вая метла чисто метёт, см. Мести 1.**

Новым, см. Новёхонький.

Новь – 1) (*непашь, целина*) цілина, новина, (*диал.*) цільник, цілік (-ку), цілець (-льця) (Франко), цілиця, (*перелог*) переліг, обліг (-логу). [Де був колись пустар одвічнотий, він борозну найпершу проорав, і цілини великі скиби чорні лягли в степу (Грінч.). Орав милий на цілині (Пісня). На новині хліб сіяли (Липовеч.). От борона! такою бороною можна і цілік волочити (Звин.). Орала ми цілицю, сіяли ми пшеницю (Макс.)]; 2) см. **Новина 2; 3)**

(перен.: *новые силы*) нові сили (р. сил), цілина, новина. [Роман Тургенєва «Нові сили» (М. Зеров). Багато ще в нас соковитої цілини (А. Любч.); 4) *месяц на -ви* (в **-ви**) – молодик (-ка); см. **Новик 5**.

Нога – 1) (вместе со ступнёй или без ступни) нога́ (мн. но́ги, ніг); (ступня) нога́, (зап.) стопа́. [Тупне кінь ногою (Шевч.). Хлопчик стоїть на одній нозі (М. Вовч.). Вовка но́ги годують (Номис). Стежка засипана снігом, і ані одного сліду стопи людської не видно на його білій скатерті (Франко)]. *Две, обе -ги* – дві, обидві но́ги (нозі). [Стає на руках, одкидає обидві нозі назад, неначе брикає ними (Н.-Лев.)]. *Левая, правая -га* – ліва, права нога. *Задние, передние -ги* – задні, передні но́ги. *Деревянная -га* – дерев'яна нога, (*дерев'яшка*) дерев'янка, (*костыль*) милиця. *Вверх -гами* – а) (в прямом знач.) догори но́гами, горініж, сторч головою; б) (перен.: *вверх дном*) догори но́гами, догори коренем, шкерєберть. [Все він перевернув догори коренем (Звин.)]. **-гами вниз** (к земле) – долиніж. *Босыми -гами* – босими но́гами, (*босиком*) босоніж. *В -гах* – в но́гах. *Пусть не путается в -гах партии* – (не)хай не плутається під но́гами в партії. *На босую -гу* – на босу но́гу, (на-)босоніж, на-босе. *Лёгкий на -гу*, см. **Лёгкий 7**. *Он на -гах* (ходит, здоров) – він уже підвівся (став) на но́ги, він уже ходить, він уже здоровий (одужав, вічунав, диал. оклигав и оклигнув). *Он уже опять на -гах* – він уже знов(у) на но́гах. *В грехах, да на -гах* – у гріхах, та на но́гах. *Быть весь день на -гах* – бути цілий день на но́гах, цілий день не сісти (не присідати). [Я-ж цілий день не сяду! (Звин.)]. *Под -гами* – під но́гами, (*изредка*) під ногою. [Ви підіймаєтесь сходами; вони риплять під вашою ногою (Микит.)]. *С головы до -ног, с ног до головы* – від голови до ніг (зап. до стіп), від ніг (зап. від стіп) до голови. [Обміряв її величним поглядом од голови до ніг (Крим.)]. *Вооружённый с головы до ног* – озброєний від голови до ніг (до п'ят). *Со всех ног* – що-духу (в тілі), що є (єсть) духу, скільки духу, що-дух у тілі (М. Вовч.), що но́ги несуть (несли), (*во всю прыть*) чим-дуж, (*во все лопатки*) на всі заставки, на всю витягу, (*опрометью*) прожо́гом. *С руками и (с) -гами* – з руками й (з) но́гами. *У чьих ног* – коло (біля) чийх ніг (зап. стіп), (зап.) у чийх стіп. [У стіп твоїх (душа) весь свій тягар скидає (Франко)]. *Ни -гою* (к кому) – (а)ні кроку (ні ногою) (до ко́го). **-ги не клади** (*не ставь, не заноси*) кудя – і ступнути (і ходити) не думай куди, (а)ні кроку (ні ногою) куди. **-ги моей не будет у тебя** – но́ги моєї не буде в тебе. *Бросаться, броситься кому в -ги* – кидатися, кинутися ко́му в но́ги (під но́ги, до ніг), падати, впасти ко́му в но́ги (під но́ги, до ніг). [Упав фараону під но́ги (Франко). Він упав до ніг милосердного анабаптиста (Кандід)]. *Быть на короткой (дружеской) -ге с кем*, см. **Короткий 4**. *Быть (стоять) одной -гой в могиле* – бути одною ногою в труні (в домовині), стояти одною ногою над гробом (у гробі, в домовині). *Валиться, свалиться с ног* – на но́гах не стояти (не встояти), валитися (падати), звалитися (з ніг). [Вийду за ворота, від вітру валюся (Метл.)]. *Вставать с левой -ги, левой -гою* (*с постели*) – вставати на ліву но́гу (лівою ногою) (з постелі, з ліжка). *Давай бог -ги* – ходу, хо́да, драчки, навіть[е]ки, навітькача; срв. **Наутёк**. [Як побачив це я, кинув мерщій кавун, та ходу (Звин.). Я, не довго думавши, зараз навітьки, куди очі зирнули, а но́ги понесли (М. Вовч.)]. *Держать свой дом на приличной -ге* – держати (тримати) свою господа на порядній (пристойній) стопі (на пристойній лінії, як у (добрих) людей, як порядним лю́дям годиться). *Держаться, удержаться на -гах* – триматися (держатися), втриматися, (вдєржатися) на но́гах. *Жить на широкую* (*на большую, на барскую*) **-гу** – жити на широкую стопу (в розкошах, на всю губу, по-панському, диал. велико), розкошувати, панувати. [Захотів він велико жити і аж три кімнати собі найняв (Лубенщ.)]. *Итти (-га) в -гу* – іти (ступати) (нога́) в но́гу, іти (ступати) ступінь у ступінь, (*держать шаг*) тримати крок. [В мене донька в но́гу з Жовтнем завжди йде (Влизько). Він так ступінь у ступінь ступає, наче міря, як тра ступати (Канівщ.). Жовнярський крок тримати (Франко)]. *Не в -гу итти, сбиваться (сбиться) с -ги* – іти не в но́гу. *Итти -га за -гу* (**-га по -гу**) – іти нога́ за ногою; см. *ещё Медленно 1* (*Итти -но*) и **Плестись 2**. [Шов захожий тихо, нога́ за ногою

(Мирний)]. *Кидать, кинуть что под -ги кому* – кидати, кинути що під ноги кому.
Кланяться, поклониться в -ги – кланятися (вклоняться), вклонитися в ноги. [Вклонилася низенько, аж в саміі нозі (Сл. Закр.)]. *Класть (слагать), положить (сложит) что к -гам чьим* – класти (складати), покласти (скласти) що до ніг чийх. [До ніг народженої з піни складайте... ліхтар мій... і кий (М. Зеров)]. *-ги носят* – ноги носять. *Куда -ги понесут* – куди ноги понесуть, (куда глаза глядят) світ за очі (за очима), куди глядя, навмання, навманя[ь]кі. *Отбиваться от чего руками и -гами* – відбиватися від чого руками й ногами, (сопротивляться) пручатися проти чого руками й ногами, опинатися (огинатися) (що-сили) проти чого. *Переваливаться с -ги на -гу* – перехилатися (перехняблюватися) з боку на бік, коливати з ноги на ногу; см. **Переваливаться 3**. *Переминаться с -ги на -гу* – переступати з ноги на ногу (фам. з однієї на другу), (топтаться) тупцюватися, тупцятися, топтатися. *Плясать в три -ги* – витанцювувати на всі заставки. *-ги не повинуются (не слушаются)* – ноги не слухають(ся) (не х(о)тять слухатися). *-ги подкашиваются, подкосились* – ноги підломлюються (підтинаються, мліють), підламалися (підтялися, помліли). *Поднимают, поднят (поставит) кого на -ги* – а) (больного) зводити, звести кого на ноги, на світ пустити когo. [Хто мене на світ пустив? – Я тепер здорова (Мартинов.)]; б) (перен.) зводити (ставити), звести (поставити) когo на ноги; срв. **Поставит 1**. *Подставляют -гу, см. Ножка (Подставляют -ку)*. *Положить -гу на -гу* – закласти ногу на ногу. *Поставит войска на военную, на мирную -гу* – перевести військо на воєнне, на мирне становище. *Протянут -ги* – а) (в прямом знач.) простягти (втягти) ноги, (о мног.) попростягати (повитягати) ноги; б) (умереть) простягтися, випростатися, (вульг.) задерти ноги, дуба дати, гігнути, освіжитися, перекинутися. См. **Протягивать 1 (-нуть ноги)**. *Сбивать, сбить с ног кого* – збивати (валити, звалювати), збити (звалити) з ніг когo; см. *ещё Заморочить кого*. *Связать кого по рукам, по -гам* – зв'язати комy руки й ноги, (сделать жизнь несчастной) зав'язати комy світ. *Срезать кого с ног* – знеславити, зганьбити, зганьбувати когo. *Ставать (вставать, становиться), стать (встать) на -ги* – а) (в прямом знач.) зводитися (здійматися, спинатися), звестися (знятися, с[зі]п'ястися) на ноги, (порывисто) схоплюватися (зриватися), схопитися (зірватися) на (рівні) ноги; б) (перен.) спинатися (зводитися, здійсватися), с[зі]п'ястися (звестися, знятися) на ноги (на собственные -ги: на власні ноги), (диал.) оклігати, оклігати и оклігнути. Срв. **Подниматься**. [Коли довелося спинатися на власні ноги, то обставини дуже змінилися на гірше (Н. Громада). Він довго бідував; оцє оклігав, як зробився завідуючим ремонтами (Лубенщ.)]. *Ставать (вставать, становиться) подниматься, стать (встать, подняться) на задние -ги* – ставати, спинатися, зводитися, здійсватися), стати (с[зі]п'ястися, звестися, знятися), (о мног.) поставати (поспинатися, позводитися, поздійматися) на задні ноги, (на дыбы) ставати, стати, (о мног.) поставати цапа (цапки, цапком, ставма, дуба, дибки дибка, гопки). *Не знает, на какую -гу, стать* – не знає, на котру ступити (ступнути). *Стать без ног* – позбутися ніг, втратити ноги, зробитися безногим, збезножити. *Еле -ги унести откуда* – ледве ноги винести, ледве втекти (диал., зап. вивтекти) звідки. *Унеси бог -ги* – аби тільки (лиш(є)) втекти; см. *ещё выше Давай бог -ги*. *Руками и -гами упираться* – упиратися руками й ногами; см. *ещё выше Отбиваться руками и -гами*. *Хромать на одну -гу* – кульгати (шкандибати, шкатульгати) на одну ногу. **Ног под собою не чувствовать (не чувать)** – землі (ніг) під собою не чути. [Землі під собою не чув: як той вітер мчавсь (Мирний)]. *Шаркать -гами* – човгати (совгати) ногами. *Одна -га тут другая там* – одна нога тут, друга там; (реже) на одній нозі. [«Хутче-ж!» – «На одній нозі» (Свидн.)]. *За глупой головой и -гам непокой* – за дурною головою і ногам ліхо (Приказка). *Баба-яга, костяная -га* – баба-яга нога-костюга, баба-яга костяна нога (ЗОЮР II); 2) (подставка, стойка) нога; срв. **Ножка 2**; 3) *строит., техн.* – (крана, копра, циркуля) нога; (наклонная) наріжник (-ка); (стропильная) кроквіна; 4) (у сапожников) копил (-ла); см. **Колодка 3**; 5) (снопов) ряд (-ду), рядок (-дка).

Ногави́ца – ногави́ця, (*штанина*) холо́ша.

Ногави́чний – ногави́чний; холо́шний, холоше́вий; *срв.* **Ногави́ца**.

Нога́вка – 1) (*подвёртка под лапоть*) підмотка, (*онуча*) ону́ча; 2) *см.* **Ногави́ца**; 3) (*повязка на ногу*) та́сьмочка.

Нога́йка, Нога́йская овца – нога́йка, нога́йська вівця́.

Нога́стый – нога́тий.

Ноголо́м – ноголі́м (-ло́му), ноголо́миця, ломо́та, ломе́ць (-мця́), госте́ць (-стця́) у нога́х; (*как сказ. безл. предлож.*) крути́ть у нога́х, ло́мить (ламає) но́ги.

Ногопе́рые, ихтиол. Pediculati – ногопе́рі (-рих).

Ногоро́тые, зоол. Merostoma – ногоро́ті (-тих).

Ноготкі́, бот. Calendula L. – нагі́дкі (-до́к); (*ед. ч.*) нагі́дка, *ум.* нагі́дочка; (*C. officinalis*) нагі́дки горо́дні. [На горо́ді під чина́ром я угле́див нагі́дки (Олесь)]. *Дикие -ки* (*C. arvensis L.*) – ди́кі нагі́дки.

Ноготни́ца – зані́гтиця; *см.* **Ногто́ед**.

Ноготно́й, см. Ногтево́й.

Ногото́к – 1) ні́гтик; (*коготок*) пазуре́ць (-рця́), пазу́рик; *срв.* **Но́готь**. *Мал -то́к, да остёр* – ні́гтик ма́ленький, та до́бре гостре́нький. **-то́к** (*лепестный*), *бот. unguis* – пазуре́ць (пелю́стковий); 2) *см.* **Ноготкі́**.

Ногото́чек – ні́гтичок (-чка).

Но́готь – ні́готь (*р. ні́гтя*), (*зап., собств. коготь*) па́гність (-но́стя); (*у животных*) па́зур (-ра). [Пра́вда на ні́готь, а прибави́ться на лі́коть (Номис). Тонкі́ ні́гті в ма́нікюрі (Сосюра). У ме́не па́гність заломи́вся (Брацл.)]. *Грязные -ти* – бру́дні (чо́рні) ні́гті. *Под -тями траур* (*шутл.*) – під ні́гтями чо́рна жало́ба, ні́гті в чо́рну жало́бу вбра́ні. *Щётка для -тей* – щі́тка (щі́точка) до ні́гтів, ні́гтівка. *С младых -тей* (*шутл.*) – з жо́втого дзю́ба, з пуп'яно́чку, з зелено́чку, зма́лку, з ма́лого ма́лку, зма́лечку, з-замоло́ду, змоло́ду. *Нос с локоть, а ума с -готь* – ви́ріс (ви́сокий) до не́ба, а ду́рний як (не) тре́ба; боро́да ви́росла, ро́зуму не ви́несла; під но́сом гу́сто, над но́сом пу́сто (Приказки). **-ти грызть** (*острить*) на ко́го – гостри́ти кі́гті (зуби) на ко́го. *Обреза́вать* (*стричь, остригать*), *обреза́ть* (*остричь*) **-ти** – обти́нати (стри́гти, обстри́гати), обтя́ти (обстри́гти), (*о мног.*) пообти́нати (пообстри́гати, постри́гти) ні́гті. *Прибира́ть* (*прижимать*), *прибра́ть* (*прижать*) чо́го к **-тю** – га́рбати до се́бе чо́, зага́рбувати, зага́рбати (со́бі) чо́. *Прижимать, прижать кого к -тю* – приби́рати, прибра́ти ко́го до ру́к, приборку́вати, приборка́ти ко́го, (*образно*) вшо́ри бра́ти, ви́зяти (убра́ти) ко́го. *На -тях беляки* (*-ти цветут*) у ко́го – ні́гті цвіту́ть у ко́го. [У ко́го ні́гті цвіту́ть, той ма́є ща́стя (Етн. Збі́рн. V)]. *По -тю (-тям) и зверя зная* (*ex ungue leonem*) – зна́ти ле́ва по па́зурах; по па́зурах (з па́зурів) зві́ра зна́ти; ви́дно па́на по халя́ві (Приказка).

Ногохво́стка, энтом. Podura – стри́бохві́стка.

Ногохво́стые, энтом. Poduridae – стри́бохві́стки (-сток), стри́бохвостува́ті (-тих).

Ногоче́люсти, зоол. – ногоше́лепи (-пів). [Зве́рху рот у ра́ка затуля́ється ще трьома́ па́рами ногоше́лепів (Троян.)].

Ногтеви́дный – ні́гтюва́тий; (*когтевидный*) пазурува́тий; *срв.* **Но́готь**.

Ногтево́й – ні́гтьови́й. **-вая трава, бот. Diajthus deltoides L.** – гво́зди́ки (-кі́в) (ря́бі), діво́ча кро́в (-ви).

Ногтеобра́зный, см. Ногтеви́дный.

Ногтестри́жка – но́жички до ні́гтів.

Ногти́стый – ні́гти́стий; (*когтистый*) пазури́стий; *срв.* **Но́готь**.

Ногти́ще – ні́гтяка, ні́гтище, ні́гтисько.

Ногто́ед, -е́да и -е́ди́ца, мед. saranitium – ні́гтьо́їда, во́лос (-са), зані́гтиця, підні́гтиця.

Ногто́едный – ні́гтьо́їдний. **-ная трава, бот. Pirola rotundifolia L.** – груша́нка (кру́глолі́ста), дібро[і]вка.

Ногтяно́й – нігтяний.

Нодо́ид, мат. – нодо́ід (-да).

Нож – ніж (р. ножа́); *специальнее*: (большой нескладной с дерев. рукояткой) колода́ч (-ча́), колоді́й (-дія́); (кузнечный для отсекания копыт) обти́нач; (короткий сапожный) гни́п, гнипе́ць, книп (-па), книпе́ць (-пця́); (мездрильный) штрихо́ль; (кессона, колодца) різа́к (-ка́); (в трепалке и электрич.) мечи́к; (запоясный) запоя́сник; (запоясный казацкий из меди вроде булавы) топу́з; (засапожный) захаля́вник, (иносказ., в разб. языке) това́риш; (с отломанным кончиком) чепе́ль; (из обломка косы) скісо́к (-ска), кіска, коса́р (-ря́); (резец) різе́ць (-зця́). [Вийде злоді́й на шлях погуля́ть з ноже́м у халя́ві (Шевч.). Гострі, як ніж, очі (Н.-Лев.). По са́му коло́дку так і всади́ла йому́ колода́ч (Кониськ.). Всі ла́ски мої, ніби ніж-колоді́й, в се́рце різа́лись їй (Черняв.). Мечи́к те́рниці (Н.-Лев.). Бли́снув перед очі́ма туре́цьким запоя́сником (Куліш). Ой ви́гострю това́риша, засу́ну в халя́ву (Шевч.)]. *Вращающийся нож* – оберто́вий ніж. *Вспомогательный нож, электр.* – допомі́чний ме́чик. *Гладильный нож* – гладильний ніж, прави́ло. *Жатвенный нож* – жниварний ніж. *Контактный нож, электр.* – дотичко́вий ме́чик. *Кухонный (поварской, приспешный) нож* – кухе́нний (кухня́ний, кухова́рський) ніж. *Луговой нож (в культиваторе)* – луко́вий ніж. *Мясничий нож* – різни́чий (різни́цький) ніж, (секач) сіка́ч (-ча), сіка́чка. *Окулировочный нож* – очкува́льний ніж. *Плужной (сабанный) нож* – чересло́. *Полольный нож* – полі́льницький (полі́тницький) ніж. *Пчеловодный нож* – бджі́льницький ніж. *Садовой нож* – садо́вий (сади́вницький) ніж. *Сахароварный нож, см. Мешалка 1. Свекловичный нож* – бу́рячний ніж. *Складной нож* – склада́ний (гал. бганий) ніж, (карманный, гал.) за́бига́ч (-ча́), (привешиваемый на поясе, плохонький) чепе́лик. *Соломорезный нож* – січка́рний ніж. *Тупой нож* – тупи́й ніж, тупа́к (-ка́), тупе́ць (-пця́), тупи́ця. *Фальцовочный нож* – фальці́вний ніж, прави́ло. *Финский нож* – фі́нський ніж, фі́нка. [В руці́ йому́ бли́снула фі́нка (Микит.)]. *Без -жа́ зарезать кого* – без ножа́ за́різати ко́го. *Быть на -жах с кем* – бу́ти на ножа́х, ворогува́ти з ким. *Всадить нож кому во что* – встро́мити (застро́мити, загна́ти, вгоро́дити) ножа́ (ніж) ко́му в що́. [Мов ніж мені́ встро́мив у се́рце він (Грінч.)]. *Лезть (приставать) с -жом к горлу к кому* – лі́зти з ноже́м до го́рла ко́му, пристава́ти з коротки́ми гу́жами до ко́го; *срв. Приставать 4. Точить нож на кого* – гостри́ти ніж на ко́го. *Дело дошло до -жей* – дійшло́ся до но́жів. *Как -жом отрезало* – як ноже́м (рі́зце́м) відрі́зало (відтя́ло). *Как -жом отрезать* – як ноже́м (рі́зце́м) відрі́зати (відтя́ти); (*отказать*) відмо́вити як відрі́зати. *Это мне как нож в сердце* – це мені́ як ніж у се́рце.

Ножеви́ще – (ножове́) залі́зо, залі́зце (ножове́, в ножа́), но́жовище, но́жіло, (*лезвие*) ле́зо. [Коло́дка в ножа́ полама́лася, але́ залі́зо ще пу́тяще (Звин.)].

Ноже́вка, см. **Ножо́вка**.

Ножеви́чик – но́живні́к (-ка́), ножа́р (-ря́), но́жоро́б, но́жови́й ма́йстер (-тра).

Но́женки – но́жички (-чок).

Но́женька, Но́жечка – ні́женька, ні́жечка. [Ні́женьками все по́ле сходи́ли (Грінч.)]. **-ньки** *подкосились* – ні́женьки підломи́лися (підтя́лися).

Но́жечный – ні́жкови́й; пенько́вий; *срв. Но́жка*.

Но́жик – но́жик. *Перочинный -жик* – скла́даний но́жик, скла́дани́к, кеше́нько́вий но́жик, (*зап.*) цизо́рик. [Склада́єшся, як цизо́рик (Стефанік). Да́й сюди́ цизо́рика (Липовеч.)].

Но́жичек – но́жичо́к (-чка).

Но́жища – но́жище, но́жисько; см. *ещё Ла́пища[e]*.

Но́жище – но́жака. [Рі́жуть мене́ но́жакою (Номис)].

Но́жка – 1) ні́жка, но́женя (-ня́ти), (*в детск. языке*) но́зя. [В во́ду ступи́ла ного́ю: спи́тує ні́жка, чи те́пла вода́ (Грінч.). І го́лос твій гли́бокий, і ні́жок ле́гкий стук (М. Рильськ.). Наси́лу сто́яв на то́неньких, як ці́вки, но́женята́х (Васильч.)]. *Подставля́ть, подстави́ть -ку кому* – підста́вляти, підста́вити но́гу ко́му, підчі́плювати, підче́пити ко́го, (*описат.*)

підставляти, підставити стільчика кому́. [Тепереньки він підставить мені стільчика (Н.-Лев.)]. *По одёжке протягивай -ки*, см. **Одежда**; 2) (стула, рюмки и т. п.) ніжка. **-ка** циркуля – ніжка цїркуля, (которой проводят окружность) околїчник (Шух.); 3) (бот.: черешок) ніжка. *Заячьи -ки* (*Trifolium arvense* L.) – котики (-ків), котячі лапки (-пок); 4) зоол., анат. – ніжка, пеньок (-нька). *Брюшная -ка* – черевний пеньок. *Мозговые -ки* – мо[і]зкові ніжки; 5) см. **Клин 3**.

Но́жницы – 1) но́жиці (-жиць). [Касандра берé но́жиці і обрізує ко́си Поліксéні (Л. Укр.)]. *Железорезные -цы* – залізорізнi но́жиці, залізорізки (-зок). *Кровельные -цы* – вкривальницькі (и бляхарські) но́жиці. **-цы** для *резки жести* – бляхарські но́жиці, но́жні (-нів). *Рычажные -цы* – важільні но́жиці. *Садовые -цы* – садові (садівницькі) но́жиці. *Стригальные -цы* (для стрижки овец) – стїски (-ків); 2) (перен.) но́жиці, (надто) великий розпір (-пору). **-цы** между заработной платой и производительностью труда – но́жиці між заробітною платою і продукційністю праці.

Но́жничный – но́жичний.

Ножной – ножаний. [Ножана́ ступа (Сим.)]. **-ная** ванна – ножана́ ванна. **-ные** пальцы – ножані пальці, пальці на ногах. **-ная** швейная машина – ножана́ кравецька (швацька) машина.

Ножны – 1) піхва (-ви) и (чаще мн.) піхви (р. піхов). [Чи ти грізний свій меч схова́єш в піхву? (Куліш). Ратище поламане, піхви без шаблi булатної (Метл.). Меч, політий кров'ю, бряжчить у піхвах (Л. Укр.)]. *Влагать, вложить что в -ны* – вкладати, вкласти що в піхви. *Вынимать, вынуть что из -жён* – виймати (видобувати, добувати, витягати), вийняти (видобути, добути, витягти) що з піхов.

Ножовка – 1) (пила) (пилка-)ножі́вка; 2) (скос доски) косі́вка.

Ножовщик, см. **Ножевщик**.

Ножовый – ножовий; різаківий; мечиковий; срв. **Нож. -вое** производство (ремесло) – ножівництво, ножарство. **-вый** товар – ножовий крам.

Ножонка – ноженя (-няти). [Лéдвe-лéдвe несé ноженя́та (Шевч.). Малі босі ноженя́та (Коцюб.)].

Ножонки – піховки (-вок).

Ноздреватеть – ніздря́вити, (обычно) дірча́вити, діркува́тити. [Сніг мня́кшає, лід дірча́віє... весною́ дїше (Мирний)].

Ноздреватик, *минер.* – ніздря́стий, дірча́стий вапняк (-ку́).

Ноздреватость – ніздря́стість, ніздрюва́тість (обычно) дірча́стість, діркува́тість, дірча́вість, подіркува́тість, шпарі́стість (-ости).

Ноздреватый – ніздря́стий, ніздрюва́тий, (обычно) дірча́стий, діркува́тий, дірча́вий, подіркува́тий, шпарі́стий, (о камне ещё, диал.) макухува́тий. [Хліб такий ніздрюва́тий (Сл. Гр.). Добрі млинці, – дірча́сті (Хорольц.). Дуже діркува́тий хліб з сеї́ муки (Кам'неч.). Чогось хліб у неї́ виходить дірча́вий (Звин.)].

Ноздревина, Ноздревинка, см. **Ноздріна, Ноздрінка**.

Ноздревой – ніздря́ний.

Ноздріна, Ноздрінка – ніздрі́на, ніздрі́нка, (но́ра) шпа́ра, шпарі́нка.

Ноздрістый – 1) см. **Ноздрястый**; 2) см. **Ноздреватый**.

Ноздря – ніздря (-рі, мн. ніздрі, р. -рів и -дер); (у животных) храп (-па, мн. хра́пи).

[Делікатний ніс з ніжненькими ніздрями (Грінч.). Так з ніздер по́лум'я і па́ше (Номис)].

Подвижные -ри – рухливі ніздрі. **-ри** раздуваются – ніздрі роздимаються.

Ноздрявый, см. **Ноздреватый**.

Ноздряк – 1) ніздря́тий (-того), -та (-тої); срв. **Ноздрястый**; 2) ніздря́стий, -та, дірча́стий (-того), -та (-тої); срв. **Ноздреватый**. *Сыр -ряк* – ніздря́стий (дірча́стий) сир.

Ноздряник, см. **Ноздреватик**.

Ноздря́нка, зоол. **Madrepora** – мадрепора (-ри).

Ноздряно́й – ніздряний.

Ноздрястий – ніздрятний. [Його́ прозва́ли ніздрятний, бо великі ніздрі ма́є (Звин.)].

Ной – 1) см. **Нытьё́**; 2) см. **Но́ющий** (-щая боль).

Нойка – 1) см. **Нытьё́**; 2) бага́ття (-ття), о́гнище, жа́риво; см. **Костёр 1**.

Нойко́м и **Нойма**, нрч., см. под **Ныть**.

Нок, морск. – нок (-ка). [Нок – кіне́ць або́ вся полови́на ре́ї (Остр. Скарбів)].

Нокаут, спорт. – нокаут (-та).

Нокта́ли, морск. – нокта́лі (-лів).

Нокту́рн, муз. – нокту́рн, (герм.) нокту́рно (-на).

Нолёв́ка – нулька. [У мене борошно-нулька (Звин.)].

Нолевой – нульовий.

Но́лик – ну́лик (-ка). **-ки** и **крестики** (игра) – ну́лики і хре́стики.

Но́лище – нуля́ка, нулі́ще, нулі́сько.

Ноль – нуль (-ля), (редко, гал.) зе́ро (-ра́), (шутл.) бу́блик. [Нулі́ мина́ються при склада́нні (Куліш)].

Но́ма, мед. **но́ма** – но́ма, во́гкий рак облі́ччя.

Нома́д – нома́д (-да), (кочевник) кочові́к (-ка). **-ды** – нома́ди, (кочевники) кочови́ки, (кочевой народ, -вые народы) кочові́й (бродячий, мадрі́вний) наро́д, кочові́ (бродячі, мадрі́вні) наро́ди.

Нома́рхия – нома́рхія.

Номенкля́тор – номенкля́тор (-ра).

Номенкляту́ра – номенкляту́ра.

Но́мер – 1) (*счётная цифра*) ну́мер (-ра; мн. -мери́, -рі́в), (*число*) число́, (*сокр.*) №, Ч°. [Да́вши відбитки своїх па́льців і до́вдавшись, за яким ну́мером ці відбитки заведе́но до списків, вони... (Велз). Будіно́к число́ (*реже* ну́мер) вісі́м (Київ). Ва́ші кімна́ти не тут: кварта́л Га́йбері, Де́в'яно́сто съо́ма ву́лиця, число́ дві́ тисячі сі́мна́дцять (Велз)]. **Бу́мага -мер п'ятий** – папі́р ну́мер п'я́тий. **-мер входя́щий, исходя́щий** – вступне́, вихідне́ число́, вступний, вихідний ну́мер. **-мер газе́ты, журна́ла** – число́ (*редко* ну́мер) газе́ти (часо́пису), журна́ла. [Пе́рше число́ тижне́вика «Рі́дний Кра́й» (Р. Кра́й). В найбли́жчому числі́ журна́ла «Кри́тика» (Кри́тика). Но́вий ну́мер газе́ти (Франко)]. **-мер по журна́лу (канцел.)** – журна́льний ну́мер. **-мер галош, перчаток** – ну́мер кало́ш (гальош), рукави́чок. **Ли́чный -мер** – особі́стий ну́мер. **-мер порядко́вый** – порядко́вий (рядо́вий) ну́мер, порядко́ве (рядо́ве) число́. **По порядку -ро́в** – за порядко́м ну́мерів, за че́ргою. **Счастли́вый -мер** – щасли́вий ну́мер, щасли́ве число́. **За -ром четве́ртым** – під ну́мером (число́м) четве́ртим, число́ четве́рте, ну́мер четве́ртий; 2) (*программы, в концерте и т. п.*) но́мер, число́. [Сьо́годні «Смертний но́мер» (Кіноафі́ша)]. **Лу́чший -мер представле́ния** – найкра́щий но́мер (найкра́ща части́на, найкра́ще місце) виста́ви (у виста́ві). **Со́льный -мер** – со́льо, со́льовий но́мер, (*зап.*) одно́спів (-ву). **Во́т так -мер!** – от так шту́ка! оце́ так раху́ба! **Э́тот -мер не пройде́т** – цей но́мер не пройде́ (не пере́йде); ціе́ї не поспі́ваєш!; 3) (*в гостинице*) кімна́та, но́мер (-ра). [На́йняв кімна́ту (но́мер) в готе́лі (Київ). Кімна́ти в готе́лі бу́ли висо́кі (Кіне́ць Неволі)]. **-ра́ для прие́зжаю́щих** – кімна́ти (но́мери) для приї́жджих.

Номера́нт, -ра́нтка – служни́к (-ка), служка́, служни́ця (в готе́лі), но́мерний (-но́го), но́мерант, -ра́нтка, (*в постоя́лом дворе́*) заї́здовий (-во́го) (на́ймит), (*зап.*) мишу́рис (*м. р.*).

Номера́тор – нумератор (-ра).

Номерацио́нный, Но́мерация, см. **Нумерацио́нный, Нумера́ция**.

Но́мерник, электр. – нумерні́к (-ка).

Но́мерно́й – 1) (*отморяц. к номеру*) нумерні́й, нумеро́вий; 2) (*нумерованный*) нумерні́й, нумерований, занумерований. **-ная ло́жа** – нумерована́ ло́жа; 3) (*слуга в гостинице*)

служник (-ка), служка (в готелі), номерний (-ного), номерант, (в постоялом дворѣ) заїздовий (-вого) (наймит), (зап.) мишурис. [Робила свою туалету за допомогою не служниці, а заїздового наймита (Крим.)].

Номерный, см. **Номерной 1 и 2.**

Номерование, **Номеровать**, **Номеровка**, см. **Нумерование и т. д.**

Номеровщик – нумерувальник (-ка).

Номерок – 1) номерок (-рка), номерець (-рця); 2) кімнатка, номерок (-рка), покоїк. Сrv.

Номер.

Номинал – номінал (-лу). По -лу – за номіналом.

Номинализм – номіналізм (-му).

Номиналист – номіналіст (-та).

Номинально, нрч. – номінально.

Номинальность – номінальність (-ности).

Номинальный – номінальний; сrv. **Нарицательный. -ная стоимость** – номінальна вартість, номінал (-лу). *Выше, ниже -ной стоимости* – вище (дорожче), нижче (дешевше) від номінальної вартості. *По -ной стоимости* – за номінальною вартістю, за номіналом. *-ная цена* – номінальна ціна, номінал.

Номогенез – номогенеза.

Номограмма – номограма.

Номографический – номографічний.

Номография – номографія.

Номоканон, церк. – номоканон, (-на), кормча книга.

Нона, муз. – нона. [Крають серце не октави, – нони (П. Тичина)].

Ноне, народн., см. **Ныне.**

Нонет, муз. – нонетто (-та).

Нонешний, народн., см. **Нынешний.**

Ноний и Нониус, техн. – ноній (-нія).

Нонконформист – нонконформіст (-та).

Нонпарель, типогр. – нонпареля (-лі).

Нонпарельный – нонпарельний, нонпарельовий.

Нонсенс – нонсенс (-су), нісенітниця.

Нонче, народн., см. **Нынче.**

Ноны, ист. – нони (р. нон), дев'ятини (-тин).

Нопал, бот. **Opuntia coccinellifera** – нопаль (-лю), опунція червцева, кошенільний кактус (-су).

Нора – 1) нора; *специальнее: (берлога, логово и змеиня -ра) скота, скотище; (подводная в береге) нора, печера; (кротовина) кротовина.* [Пташина гніздо своє має, лисиця теж нору (Самійл.). Ходім шукати заячих нір (Звин.). Гадюки збираються у свої скоти (Грінч. I). Вовче скотище (Мордовець). Раки живуть по печерах (Сл. Гр.)]. *Лисья -ра* – лисиця нора, лисиця скота (Грінч. II); сrv. **Лисий. Изрывать, изрыть -рами что** – норити, (і)знорити, понорити що; сrv. **П. Изрывать;** 2) (перен.) нора, (медвежий угол) закуток (-тка), закутина, глухий кут, глухий світ, застум (-му), (закоулок) закамарок (-рка), закапелок (-лка); сrv.

Захолустье.

Норавливать, см. **Норовить.**

Норвегий, хим. – норвегій (-гію).

Норд, морск. – 1) (север) норд (-да), північ (-ночі); 2) (северный ветер) норд (-да), північний (верховий, горючий) вітер (-тру), верховік (-ка).

Норд-вест, морск. – 1) (северо-запад) норд-вєст (-та), північний захід (-ходу); 2) (северо-западный ветер) норд-вєст (-та), північно-західний вітер (-тру).

Но́рдный *и* **Но́рдовый** – но́рдовый, північний. **-вий** *ветер* – північний вітер, норд (-да); *срв.*
Норд 2.

Норд-о́ст, *морск.* – 1) (*северо-восток*) норд-о́ст (-та), північний схід (*р. схóду*), 2) (*северо-западный ветер*) норд-о́ст (-та), (*вульг., черномор.* нордо́с (-са)), північно-східний вітер (-тру). [Регóчється норд-о́ст: «ця ніч для вас о́стання» (Влизько)].

Нори́ло – пригорта́чка (для во́лока під льо́дом).

Нори́стый – нористий.

Нори́т, *геол.* – норит (-ту).

Нори́ть – норити що.

Нори́ца – 1) *ветер.* – нори́ця; 2) *см.* **Но́рка 2**; 3) *см.* **Нори́чник.**

Нори́чка, *см.* **Нори́чник.**

Нори́чник, *бот.* – 1) (*Scrophularia L.*) ра́нник (-ку); (*Scr. nodosa L.*) ра́нник бульбістий, підтинник, семисильник (-ку); 2) (*Gentiana L.*) терліч (-чу), генціяна, гірчави́ця; (*G. cruciata L.*) лихоманник (-ку).

Нори́чниковый – ра́нниковий; тирліче́вий; *срв.* **Нори́чник**, **-вые**, *бот.* *Scrophulariaceae* – ра́нникува́ті (-тих).

Нори́чный – ра́нниковий, з ра́ннику. **-ная трава**, *см.* **Нори́чник.**

Нори́шка – нірчи́на, нори́на, нори́нка.

Нори́ща – нори́ще, нори́сько, (*редко*) норо́ха. [Силкува́лась не пусти́ти пацюка́ в норо́ху, звідкіля він ви́скочив (Яворн.)].

Но́рия, *механ.* – но́рія.

Но́рка – 1) (*ум. от Но́ра*) ні́рка. [(Лиса́) бра́лася ни́щечком у ні́рку до байра́ка (Біл.-Нос.)]; 2) *зоол.* *Lutreola lutreola L.* – но́рка, ну́рка, нури́ця, нуре́ць (-рця).

Но́рковый – но́[у]рковий, з но́[у]рки.

Но́рма – но́рма; (*мера*) мі́ра; (*образец*) зразо́к (-зка́), взіре́ць (-рця). [Мо́ральні но́рми (Наш). Яку-ж лі́пити но́рму на се́рце мо́лоде? (Влизько). На підста́ві статисти́чних до́слідів мо́жна встанови́ти но́рму (мі́ру) спожи́вання для одно́го ро́бтника́ (Пр. Правда)]. *Возра́стная -ма* – но́рма лі́т (ві́ку). *-ма ви́робки* – но́рма ви́робу (ви́робля́ння). *Душе́вная -ма* – поду́шна но́рма, но́рма на ду́шу. *Ко́личественные -мы* – кі́лькісні но́рми, но́рми кі́лькості. *Средня -ма* – пере́січна но́рма. *Урочна́я -ма* – ро́бітна но́рма. *По -ме* – за но́рмою. *Сверх (Свы́ше) -мы* – по́над но́рму. *Входи́ть, во́йти в -му (стано́виться -мой)* – става́ти, ста́ти но́рмою (за но́рму), ро́битися, зро́битися но́рмою. *Приходи́ть, при́тти в -му* – при́ходити, при́йти до но́рми (до но́рмально́го ста́ну, до но́рмально́го ста́новища).

Но́рмализа́тор, -рка – но́рмализа́тор (-ра), -торка.

Но́рмализа́ционный – но́рмализа́ційний.

Но́рмализа́ція – но́рмализа́ція, (*действие ещё*) но́рмализува́ння (-ння). [Но́рмальність є наслідок тради́ції, но́рмализа́ція – озна́ка по́ступу (В. Підмог.)].

Но́рмализова́ть – но́рмализува́ти, *оконч.* з[в]но́рмализува́ти що. **Но́рмализова́нний** – но́рмализова́ний, з[в]но́рмализова́ний. **-ться** – но́рмализува́тися, з[в]но́рмализува́тися, бу́ти но́рмализова́ним, зно́рмализова́ним.

Но́рмализова́нно, *нрч.* – но́рмализова́но. [Ми по́винні жи́ти не но́рмально, а но́рмализова́но (В. Підмог.)].

Но́рмализова́нность – но́рмализова́ність, з[в]но́рмализова́ність (-ности).

Но́рмаль, *мат.* – но́рмаля (-лі).

Но́рмальна́я, *щц., см.* **Но́рмаль.**

Но́рмально, *нрч.* – но́рмально (*обычно*) зви́чайно. *Со́вершенно -но* – ці́лком но́рмально, но́рмальнісі́нько. *Он ве́дєт се́бя со́вершенно -но* – він пово́диться ці́лком но́рмально (но́рмальнісі́нько), ви́н пово́диться, як ці́лком но́рмальна (но́рмальнісі́нька) лю́дина.

Но́рмальность – но́рмальність (-ности).

Нормальний – 1) нормальний; (*обычный*) звичайний; (*образцовый*) зразковий, взірцевий; (*полагающийся по норме*) нормовий. [Нормальне становище літератури (Грінч.)]. **-ний робочий день** – нормальний робочий (робітний) день. **-ная температура** – нормальна температура. **-ний устав** – нормальний (зразковий) статут. **-ная школа** – нормальна школа. **Совершенно -ний** – цілком нормальний, нормальнісінький. [Нормальнісінький результат розумової праці (Крим.)]; 2) (*психически*) нормальний. [Нормальна людина (Київ)]; 3) (*средний*) нормальний, пересічний. **-ний урожай** – нормальний (пересічний) врожай.

Нормативно, *нрч.* – нормативно.

Нормативность – нормативність (-ности).

Нормативный – нормативний. [Нормативна грамати́ка (Київ)].

Нормирование – нормування, унормовування.

Нормировать – нормувати, унормовувати, *сов.* унормувати що. **Нормированный** – нормований, *оконч.* унормований; (*прлг.: полагающийся по норме*) нормовий. **-ться** – нормуватися, бути нормованим, унормованим.

Нормировка – нормування, унормовування, *оконч.* унормування.

Нормировочный – нормувальний.

Нормировщик – нормувальник (-ка).

Норна, *миф.* – норна.

Норный – норовий, норяний.

Норов – 1) (*обычай*) звичай (-чаю). *Что город, то -ров* – що край, то й звичай; що криниця, то й водиця; всяк молодець на свій взірєць; у вас, у Києві, мруть, – до нас ховати не везуть (Приказки); 2) (*характер*) норов (-ва) *и (мн.) норови* (-вів), (*обычно*) вдача; *срв. Нрав 1*. [(Жінка) норовом страшенно непокірна (Куліш). В удові два норови, а в удівця – немає й кінця (Приказка)]. *Крут -вом кто* – круту (сувору) вдачу має хто; *срв. Норовистый. Вести (подводит)*, *подвести кого под свой -ров* – натягати, натягти когось на свій копил, підтягати (перегинати), підтягти (перегнути) когось під свій норов. **-ров не боров, на убой не откормишь** – хоч яка лиха людина, та тобі не скотина: на зарі́з не відгодуєш. **-ров на -ров не приходится** – норов на норов не прийдеться; 3) (*у лошади и перен.*) норов. [Норов – не хвороба, а тільки хиба деяких коней (Корольов)]. *Лошадь с -вом* – норовистий кінь. *Женщина с -вом* – жінка з норовом, норовіста жінка, норівниця (М. Вовч.).

Норовец, *см. Норовок.*

Норовистый – норовистий, норовливий; *срв. Норов 3*. [Норовистий кінь (Сл. Гр.). Чорнявая дівчинонька норовистая (Пісня)].

Норовить, норавливать – 1) *кому* – а) (*дают потачку*) потура́ти, попускати ко́му, по́пуск (по́тур, *пров.* потолю) дава́ти ко́му; б) (*угождать*) догоджа́ти, годити, (*лицеприятствовать*) сприя́тельствувати ко́му. *Сроду я никому не -вал, а жил по правде* – зроду (зроду-віку, ніколи) я нікому не догоджав, а жив по правді; в) (*заботиться, о ком, стараться для кого, о ком, за кого*) дба́ти, клопотати́ся про (за) ко́го, піклува́тися про ко́го, добра́ прияти ко́му; *см. ещё ниже -вить 2*. **-рова себе, понорови и людям** – про себе дба́ти дбай, але́ й люде́й не забувай; дба́ючи про себе, подбай і про люде́й. *Всяк Демид себе -вит* – всяк Іванець дбає в свій гаманець; 2) (*искать, выжидать случая*) шука́ти (чекати, вичікувати) наго́ди ((щоб *или* як-би) зроби́ти що), пильнува́ти (щоб *или* як-би зроби́ти що), (*стремиться, силиться*) силкува́тися, намага́тися, вціля́ти ((як-би) зроби́ти що), гну́ти, (*исподтишка*) кра́стися (як-би зроби́ти що), (*реже*) гоно́бити ((щоб *или* як-би) зроби́ти що), (*пров.*) ца́хати (щоб зроби́ти що). [Він так і гне, щоб йому́ достало́сь (Сл. Ум.). У нас теля́ таке, що краде́ться сса́ти; як не додиви́шся, геть ви́ссемоло́ко (Звин.). Я-ж так і вціля́в, щоб красі́ння було́ сіре́нке (Звин.). Так і гоно́бить кінь дремену́ти до лі́са (Корол.). Так і гоно́бить, щоб де-небу́дь укра́сти (Сл. Ум.). Такий вре́дний мужчи́на, – за́вжди гоно́бить, як-би чоло́віка зні́вечити (Корол.). Оце́-ж він і ца́хає, щоб що-небу́дь прода́ти (Сл. Гр.)]. *Он -вит захватит всё, он себе -вит* – він

шукає (чекає, вичікує) нагоди захопити (загарбати) все, він силкується (намагається) захопити (загарбати) все; він так і гне (гонобить), щоб усé захопити (загарбати); 3) (целить) цілити(ся), націляти(ся) и націлювати(ся), лучити на (в) ко́го, в (на) що; *срв.* **Метить 2 а.** [Цілив (лучив) у ворону, а попав у коро́ву (Номис)]. *Он -віт в голо́вы* – він націляється (наставляється, важить) на головування, (*лезет*) він пне́ться в голо́ви.

Норовіться, *безл.* – потура́тися, догоджа́тися, сприя́тельствувати́ся; *срв.* **Норовіть 1.** *В суде́ нікому не -ві́тсся* – в суді ні́кому не сприя́тельствують (не догоджа́ють, не потура́ють), суд ні́кому не сприя́тельствує (не догоджає, не потурає).

Норовище – норови́ще, норови́сько.

Норовка и Норовле́ние – 1) потура́ння, попускання́, по́пуск (-ку). по́тур (-ру); догоджа́ння, сприя́тельствування, сприя́тельство; 2) дба́ння, клопо́тання, піклува́ння; 3) шука́ння (чекання́, вичікува́ння) нагоди, пильнува́ння, силкува́ння, намага́ння, гонобле́ння; 4) ціля́ння, ціле́ння, націля́ння и націлюва́ння, луче́ння. *Срв.* **Норовіть.**

Норовник, -ни́ца – потура́льник, -ни́ця, потура́ч (-ча); -ра́чка, (*пренебр.*) потура́йло (*общ. р.*).

Норовой – норови́й.

Норово́к – норове́ць (-вця́). *С -вко́м кто* – норови́стий, норови́стенький хто.

Норовча́тый – норови́стий, норовли́вий: (*упрямый*) упе́ртий, нату́ристий; (*капризный*) примхли́вий, комизи́стий.

Норовщи́к, -щи́ца, *см.* **Норовни́к, -ни́ца.**

Норок, *см.* **П. Ласка.**

Норості́ться – нерести́тися, те́ртися.

Норость – 1) (*лягушачья икра*) кле́к (-ку), (*диал.*) жабури́ння (-ння), (*зап.*) жаби́ни (-бін); 2) (*время метанья икры*) не́рест (-ту, *м. р.*) и не́ресть (-ти, *ж. р.*).

Норохті́ться – 1) (*собираться*) зби́ратися, ла́годитися, ла́днатися, лаштува́тися, ті́яти, (*замышлять*) замі́рятися; (*бодриться*) ба́дьоритися; 2) (*домогаться*) домага́тися, намага́тися, допевня́тися; (*приставать*) в'язну́ти, в'язати́ся, чи́плятися, сі́катися, прісі́куватися до ко́го.

Норочка – но́рочка, но́ронька.

Норча́тый, *см.* **Норко́вый.**

Нос – 1) ніс (*р.* но́са). [У йо́го ніс, зу́би і борода́, як у інши́х людей (М. Вовч.)]. **Нос баклуше́й** – товсти́й ніс, (*насм.*) ку́шка, курдю́к (-қа). *Вздёрнутый нос* – кирпа́тий (*слегка*: кирпа́тенький) ніс, (*насм.*) кирпа. [Очка́ми кирпу осі́дла́в (Котл.)]. *Горбачый нос*, **нос с горби́нкой** – горбува́тий (горбова́тий) ніс, ніс з горбо́чком. **Нос картошкóй** (*луковко́ю, пята́кою*) – ніс карто́пелько́ю, ніс-бурульба́шка, бу́льба. *Крючковачый нос*, **нос крjúчком** – карлю́чкува́тий (закарлю́чений, зака́ндзюбле́ний, за́клуче́ний, *реже* крjúка́стий) ніс. *С крjúковачым -сом*, *см.* **Крjúковачый 1.** **Мясистый нос** – м'яси́стий (м'яси́стий, товсти́й) ніс, (*насм.*) курдю́к (-ка́). **Орли́ный нос** – орли́ний (орля́чий) ніс. **Остры́й нос** – го́стрий ніс. **Нос пуговко́й** – пли[е]ска́тий ніс, (*насм.*) пипка. **Сизы́й нос** (*у пъяни́цы*) – си́ній ніс. **Тупо́й нос** – тупи́й ніс. *Человек с дли́нным, кривы́м, острым, толсты́м -сом* – до́вго́ніс, криво́ніс, го́стро́ніс, товсто́ніс (-но́са), до́вгоно́сий *и т. п.*, лю́дина з до́вгим *и т. п.* но́сом. **Болезни -са** – носо́ві хворо́би, хворо́би но́са. *Бить, ударить в нос* (*о сильном запахе*) – бі́ти, вда́рити в ніс (*реже* до но́са). *Бормотать* (*говорить*), *пробормотать* (*проговорить, произнести*) **под нос** – му́рмоті́ти (бу́рмоті́ти, ми́мрити, бубо́ніти), прому́рмоті́ти (пробу́рмоті́ти, проми́мрити, пробу́боні́ти) со́бі під ніс; *срв. ниже* *Говорить в нос*. *Водить за нос ко́го* – во́дити за но́са, ду́рити ко́го, (*диал.*) мо́тузити ко́го, (*фам.*) плес́ті сухо́го дуба ко́му. [Вона́ віри́ть сьому́ шарла́танові а він їй плете́ сухо́го дуба (Франко)]. *Воротить нос от чего* – ве́рнути но́са (ніс), від чо́го, (*отвора́чиваться*) відверта́ти но́са (ніс) від чо́го.

Встретиться, сойтись -сом к -су – зу́стрі́тися, зійти́ся но́сом до но́са. *Говорить, проговорить* (*произнести*) **в нос** – го́ворити гу́гняво, гу́гнявити, прогу́гнявити, гу́гнити,

прогугніти. [«Спаси́бі» – прогугнів Кривоніс, глянувши з-під лоба (Стор.)]. *Дать по -су, щелчка в нос кому* – дати по носі, дати носака (щигля), дати пинхви (цибульки) кому, вдарити по носі когo, (*осадить*) утерти носа, пихи збити кому; (*отказать*) дати відкоша кому, (*при сватанье*) дати гарбуза кому. *Держать нос по ветру* – тримати носа за вітром; ловити носом, куди (кудою) вітер віє (дме), (*шутл.*) належати до партії к. в. д. (куди вітер дме). *Заложило нос кому* – заклало в носі кому, (*диал.*) ніс заліг у когo. [Уже три дні, як у мене ніс заліг (Харківщ.)]. *Запороть -сом* – заорати (запороти) носом. [Пхнув його, а він так носом і заорав (Сл. Ум.)]. *Зарубить себе (у себя) на -су, себе на нос (что)* – закарбувати собі на носі (що), затямити (собі) (що). [Ти розмовлятимеш ввічливо і не напиватимешся, аж поки я не скажу свого слова, – закарбуй це собі на носі (Остр. Скарбів)]. *Из-под -са у кого* – з-під (з-перед) носа в когo и кому; см. **Из-под (под Из)**. *Клевать -сом, -сом окуней ловить, см. Клевать. На -су* – (*совсем близко*) близенько, коло носа, під носом, над носом, (*за плечами*) за плечима; (*скоро*) скоро, незабаром, (*не за горами*) не за горою, (*вот-вот*) от-от, далі, далі-далі, тут-тут, тільки не видно. *Беда на -су* – біда (лихо) вже коло носа (над головою, коло дверей). *Конец месяца на -су* – скоро (незабаром, от-от, далі, далі-далі, над носом) кінець місяця. *Неприятель у него на -су* – ворог коло його носа, ворог дивиться в вічі. *Смерть на -су* – смерть за плечима (*грубее*: коло носа). *Наклеить нос кому, см. Наклеивать. Не видит дальше своего -са* – не бачити поза своїм носом (дальше від свого носа). *Не по -су нам это* – це не для нашого носа, ще не вмілися ми до цього, (*вульг.*) це не для рила нашого Гаврила, (*не по карману*) не по наших грошах (достатках) це, не з нашими грошиками (на це или це). *Не тычь -са в чужое просо* – не сунь носа до чужого проса (Приказка). *Опустить нос* – спустити (похнюпити) носа. *Остаться с -сом, получить нос* – облизня піймати (спіймати, з'їсти, вхопити), (*при сватанье*) гарбуза з'їсти (вхопити). *Оставить кого с -сом, приставить кому нос* – наставити (приправити, натягти) кому носа, (*оставить в дураках*) пошити когo в дурні. *Отойти с -сом* – піти з носом (з облизнем). [Почухається (що батько не хоче його женити), та з тим носом і піде (Квітка)]. *Перед самым -сом* – перед самим носом, коло самого носа. *Повесить нос* – похнюпити (посупити) носа (ніс), похнюпитися, посупитися, (*пров.*) потютюритися. *Повесить нос на квинту* – похнюпити (посупити) носа, повісити носа на квінту. *Под (самым) -сом* – під (самим) носом. [Чуже бачить під лісом, а свого не бачить під носом (Приказка)]. *Под -сом взошло, а в голове и не посеяно* – під носом насіялося, в голову й не завіялося; під носом косить поря, а в голові й не сіяно; вже й борідка виросла, а глзду не винесла (Приказки). *Поднимають (задирают, драют), поднят (задрать) нос (перед кем)* – підводити (задирати), підвести (задерти, задрати) носа, високо тримати ніс (носа), (*о мног.*) попідводити (позадирати) носі, (*голову*) підводити, підвести голову (*о мног.* попідводити голови), починати, почати високо нестися, (*грубо*) кирпу гнути (дерти, драти, задирати), задерти (задрати), губу копилити, накопирити (проти когo). [Починав ходити туди й сюди по палубі, підвівши згорда голову (Остр. Скарбів). Він так високо тримав ніс, що... (Кандід). Ти, дочко, не дуже кирпу гни та мерщій виходь до гостя (Н.-Лев.). Ти не смієш проти матери кирпу гнути! (Крим.). Кирпу проти людей так драв, що й кочергою не достанеш (Кониськ.). Є в них щось таке, що дає їм право задирати кирпу (Микит.). Проти всіх губу копилить (Мова)]. *Показывать, показать длинный нос кому* – показувати, показати довгого носа кому; см. *ещё выше Оставить кого с -сом. И -са не показывать, не показать кому* – і носа не потикати (не появляти, не являти), не поткнути (не появи́ти) до когo. [Не зваживсь-би й носа поткнути до мене (Мова)]. *И -са к ним показывать нельзя* – і носа до їх поткнути не можна, і поткнутися до їх не можна. *И -са не показывать, не показать откуда, из чего* – і носа не витикати (не виткнути) звідки, з чо́го. *Потягивать, потянуть -сом* – шморгати, шморгнути носом, (*пыхтеть*) чмихати, чмихнути (носом). [Не шморгай носом! (Брацл.). Покинь чмихати! візьми хустку та вісякайсь (Звин.)]. *Совать (свой) нос во что, всюду, лезть -сом куда* – стромляти (*или*) встромляти,

пхати, тикати) (свого) носа до чого, всюди (скрізь, до всього), куди. [Куди тільки він не стромляє свого носа! (Брацл.). На що було пхати носа до чужого тіста? (Пісня). Не пхай свого носа туди, де не твоє діло! (Звин.)]. *Утереть нос кому* (в прямом и перен. знач.) – утерти носа кому. **Нос не по чину у кого** – ніс не доріс у кого или кому, високо несеться хто, заноситься хто. *Чують, почують -сом что* – чути носом, занюхати що. [Носом чує, де що лежить (Приказка). Занюхає ковбасу в борщі (Номис)]. *У него идёт кровь из -су (или -сом)* – у його (и йому) кров іде (сильнее: юшить) з носа. *Кровотечение из -су* – кровотеча з носа, з носа кров іде. *У него течёт из -су* – у його капає з носа; (*сопли из -са*) йому ніс віскриться, (*шутл.*) йому кози з носа дивляться, (*насм.*) дядьки з носа аж пищать (Рудан.); 2) (*у птиц:* клюв) дзюб, дзьоб (-ба), (*редко*) ніс (*р. носа*); 3) (*у судна*) ніс (*р. носа*) (*у лодки ещё:* носок (*р. носка*)), перед (-да) (*у судна*), прова (англ. **grow**); (*специальнее:* у дубаса, *диал.*) чердак (-ка). [Горить світло коло носа (на кораблі) (Рудан.). Дивилась на хвилю, що гнав своїм носом пароплав (В. Підмог.). Вітрила на фордевінд! носа на хвилю! (Влизько). Помічник капітана забарився на носі (Кінець Неволі). Носок човна виткнувся біля колоди (Олм. Примха). Пересядьте з корми на перед (Київ). Прова, як меч, розсікає зеленую хвилю (Дніпр. Ч.); 4) (*выдающаяся часть предмета*) ніс (*р. носа*), ріг (*р. рога*). **Нос машины** – ніс машини. **Нос наковальни** – ріг ковадла; 5) *геогр.* – (*мыс*) ріг (*р. рога*), виступ (-па), (*коса*) коса, (*стрелка*) стрілка.

Носарь, *ихтиол.* **Acerina rossica** – носар (-ря).

Носатеть – носатити, робитися (ставати) носатим.

Носатить кого – носатити кого.

Носатый – носатий, *ум.* носатенький; (о птицах) дзюбатий, дзьобатий. [Яка ти носата! (Грінч. III)].

Носатик – 1) (*о человеке*) *см.* **Носач 1**; 2) (*о жуке*) носай (-сая), носаль (-ля); (*энт.*

Curculio: *долгоносик*) свинка, довгоносик.

Носатить кого – наставляти (приправляти, натягати) носа кому.

Носатиха и **Носатка**, *см.* **Носачка**.

Носатый, *см.* **Носатый**.

Носач – 1) (*о человеке*) носач (-ча), носатий (-того), носар (-ря), носань (-ня); 2) (*о сосуде*) носатка, носатий глечик, -тий чайник и т. п. [Барильця, пляшечки, носатку, – все висушили без остатку (Котл.). Носатий глечик (Звин.)].

Носачка – носачка, носата (-тої), носаля (-лі).

Носик – 1) носик, (*реже*) носок (-ска), *ласк.* носеня (-няти), (*в детск. языке*) нося (-сі); *срв.*

Нос 1 и **2**. [В неї носик тоненький (Київщ.). Кирпатенький носок (М. Вовч.). Носок невеличкий, щічки круглєсенькі (Тесл.); 2) *см.* **Носок 3**; 3) *Комаровы -ки*, *бот.* **Delphinium consolida L.** – сокірки (-рок) (польові), комареві носики (-вів).

Носила, *см.* **Носилки**.

Носилки – ноші (-шів), (*реже*) носилкі (-лок), (*диал.*) носіли (-сіл); (*похоронный*) мари (*р. мар*). [На ношах несуть чоловіка до шпиталю (Кониськ.). Раби проносили у ношах патриція (М. Левиц.). На дерев'яних носилках двигают цеглу (Франко). В лікарню! кладіть на носилки (Микит.). Лєдвє на носилах донєсли (Сл. Гр.). Зробили мари з гілок і понєсли тіло додому (Грінч.)].

Носилочный – ношевий, (*реже*) носілковий.

Носильный – носільний, до (для) носіння; (*обиходный*) щоденний, повсякденний, (*будничный*) буденний. **-ное бельє**, *см.* **Нижний 2** (**-нее бельє**). **-ная одежда** (**-ное платье**) – повсякденна (буденна) одежа, повсякденний (буденний) одяг; (*для слуги: платье и обувь*) дохід (-ходу). [Дастє мені сорок карбованців за рік та світу, а дохід – мій (Звин.)].

Носильщик, **-щица** – 1) носільник, -ниця, носій (-сія *м. р.*), носія (-сії, *ж. р.*), тягоноша (*общ. р.*). [Візник черкнув дишлем носильника, що ніс якогось тягаря на спині (Крим.)]; 2)

(на вокзалі) носильник, -ниця, носій; 3) (на стройке) підносець (-ся), підносник, -ниця.

Носильщиков, Носильщицын – носильників (-кова, -кове), носильничин, носіїв (-сієва, -сієве), носіין (-на, -не), підносників, підносничин (-на, -не).

Носильщикий – носильницький.

Носимость – 1) ношеність (-ности); 2) см. **Но́скость**.

Носина, см. **Носище**.

Носитель, -ница – носій (-сія, м. р.), носія (-сії, ж. р.), носитель, -лька. [Носії нових ідей (Пр. Правда). Носителі європейської культури (Доман.). Носителькою цих ідей була інтелігенція (Р. Край)]. **-тель фамилии** – власник (носій) прізвища.

Носить – 1) носити когось, що. [Катеріна по садочку ходить, на рученьках носить сина (Шевч.). Хто-ж тобі, моє серденько, обідати носив? (Пісня). Чуже ярмо народи інші носять (Грінч.). Його знають люди, бо носить земля (Шевч.). На собі носив ти (, Дніпре,) легкими човнами славетного Святослава (М. Вербицьк.)]. **-сить на руках кого** (в прямом и перен. знач.) – носити на руках когось; 2) см. **Нести 2**; 3) (о волосах, предм. туалета, очках и т. п.) носити що; (одеваться ещё) о[в]дягатися, вбиратися в що, (об одежде и одуви ещё) ходити в чому. [Одна його доля – чорні бровенята, та й тих люди заздрі не дають носити (Шевч.). Носи створено для окулярів – і тому ми носимо окуляри; ноги, очевидячки, призначено для того, щоб їх узувати, і от ми носимо черевіки (Кандід). Куртку мою шкіряную носить якийсь спекулянт (Сосюра). Капітан ніколи не носив модних коркових шоломів (Кінець Неволі)]. **-сить траур по ком** – носити жалобу, ходити в жалобі по кому. **-сить чёрное** – о[в]дягатися (убиратися) в чорне, ходити в чорному; 4) (перен.: имя, характер и т. п.) мати, носити що. **-сить имя** – зватися, мати (реже носити) ім'я. **-сить славное имя** – мати (носити) славетне ім'я. **-сить название** – зватися, мати (реже носити) назву. **-сить звание** – мати звання (ступінь, гідність); срв. **Звание**. **-сить печать, отпечаток чего** – мати на собі печатку, позначку чого, бути позначеним чим. **Его наружность -сила отпечаток той самоуверенности, которая...** – на його зовнішності (зовнішньому вигляді) познача[и]лася та самовпевненість, що... **-сить характер** – мати характер чого; 5) (быть беременной) носити (дитину), на дитину заходити, ходити дитиною, ходити важкою (непорожньою); срв.

Беременная (Быть -ой) и Беременеть; 6) (о лошадах: нести) носити. [Мене коні не раз носили (Звин.)]; 7) безл. – носити. **Корабль долго -сило по волнам** – корабель довго носило на (по) хвилях. **-сить кого** – носити когось. [Стільки років вони не бачились: де, справді, його носило? (Кінець Неволі)]. **Где его нелёгкая -сит?** – де його лиха (тяжка) година (нечиста сила, нечистий) носить? **Носимый** – що його носить (носив) и т. п.; ношений. **Корабль, бурю -мый** – корабель, що буря кидає всюди; корабель, що буря скрізь (його) бурхає.

Ношенный – 1) ношений; 2) прлг., см. **отдельно Ношенный**. **-ться** – 1) (стр. з.) носитися, бути ношеним. **Провизия -тся в корзине** – харч (харчі, живність) носять у кошику; 2) носитися; (гоняться) ганяти, вганяти, (метаться) га(й)сати, (слоняться) микатися, віятися; (летать в прям. и перен. знач.) літати, (шумно) шугати, (о ветре ещё) гуляти, (вихрем) вихрити, (парить) буяти, ширяти, (кружиться в воздухе) кружляти (в повітрі); (витать) витати. [Мошка хмарами носилась (Мирний). По шляхах носилися цілі хмари куряви (Коцюб.). Перед ним носився образ Галі (Васильч.). Ті інтелігентні люди, що мають матеріальну змогу носитися в емпіреях абстрактности (Крим.). Ганяє сірим вовком через гори, яри (Рудан.). Вона ганяла по світах за пророком (Л. Укр.). Хмари так і ганяли по небу (Теол.). А вітер ганяє, а вітер гасає (Васильч.). Вганяв по лісах (Франко). Гасає по полю, мов навіжений (Звин.). (Маруся) микалась то в кімнату, то в хату (Квітка). Вітер, веселий і дужий, шугав між блакитним небом і зеленим морем (Грінч.). Мисль космополіта вільна, як птиця: шугає над морями, над горами (Н.-Лев.). Він шугав вулицями, мов Тамерлан той (Корол.). По діброві вітер віє, гуляє по полю (Шевч.). Серце прагне буяти на просторі (Л. Укр.). Вітерець долиною легесенько витає (Філян.)]. **В воздухе -тся испарения** – в повітрі

но́сяться ви́пари. **-т́ся на коне́** – ганя́ти на коні́ (конём). *Корабелъ -т́ся по волнам* – корабель но́ситься на (по) хви́лях. *Собака -т́ся по двору́* – соба́ка ганя́є (га(й)са́є) по подві́р'ї. **-т́ся слухи, что...** – ширя́ться (йдуть) чу́ткі (ши́ряться, йде чу́тка), що...; 3) (*о предм. туалета*) но́ситься. *Эта материя́ долго -т́ся* – ця ма́терія (ткани́на) довго но́ситься; 4) *с кем, с чем* – но́ситься з ким, чим, (*ирон.: няньчи́ться с кем*) па́нькатися, ця́цькатися з ким. [Но́ситься, як ду́рень з сту́пою (Номис). А вб'є в го́лову сло́во яке, – де й тре́ба, де й не тре́ба но́ситься з ним (Тесл.). Ця́цькається з ним (Сл. Ум.)]. **-т́ся, как курица́ с яйцом, см. Курица́.**

Носичек – носичок, (*реже*) носочок (-чка).

Носишко – носюрина, носисько.

Носище – нося́ка, нося́ра.

Носка – носі́ння; *срв. Ноше́ние. Ведро́ для -ки воды́* – відро́ (щоб) но́сити во́ду. *Материя́ прочная́ в -ке* – мі́цна ма́терія, що не швидко зно́шується; ма́терія, що да́ється довго но́сити; довготрива́ла ма́терія.

Носки́ – 1) *см. Носок 4*; 2) *см. Носок 6*; 3) (*карт. игра*) ніс (*р. но́са*), носок (*р. носка́*). [Гра́ли в но́са (Брацл.)].

Ноский – 1) (*об одежде, ткани*) мі́цний, довготрива́лий, тривкий, держкий, добро́тний; *срв. Прочный*. [Мі́цна ма́терія, – до́вго но́ситься (Київ). Чоботи́ шкапо́ві добро́тні (Сл. Гр.)]; 2) (*о птицах*) несущий. [Курка́ була́ дуже несуща, – що-дня́ з яйце́м (Звин.)].

Носковый – шкарпетковий; *срв. Носок 6*.

Носкость – 1) мі́цність, (довго)трива́лість, тривкі́сть, держкі́сть, добро́тність; 2) несущі́сть (-ости). *Срв. Ноский*.

I. Носовой, прлг. – 1) носовий. [Носовий го́лос (Франко). Спі́льно-слов'я́нські носові́ зву́ки (Шахм.)]. **-вой платок** – ху́сточка (*реже* ху́стка) (*до носа*), носові́к (-ка́), носі́вка (Чигиринц.), (*поменьше*) носовичок (-чка́), носі́вочка. [Загуби́ла ху́сточку, – ні́чим но́са вте́рти (Київ). Виймаю́ ху́стку і обтираю́ лице́ (Коцюб.)]. **-вое произношение** – носова́ (наза́льна) вимо́ва; 2) (*относ. к носу судна*) носовий. **-вая часть корабля́** – носова́ (пе́редня) ча́стина кора́бля. [Вони́ сиді́ли на носові́й ча́стині кора́бля (Остр. Скарбів)]. **-вой гребец** – носові́й весля́р (гребе́ць). **-вой парус** – клі́вер (-вера).

II. Носовой, сщ., см. Носовщик.

Носовщик, морск. – носовий (-во́го), носові́к (-ка́), *специальнее: (баковый)* ба́ковий (-во́го); (*гребец*) носовий весля́р (-ра́), -вій гребе́ць (-бця́).

Носоглотка, анат. nasopharynx – носопро́лиг (-га).

Носоглоточный – носопро́лиговий.

Носогрѣйка – носогрѣ́йка, (лю́лька-)буру́нька. [У глибо́кій кешені́ лю́лька-буру́нька (Метл.)].

Носок – 1) (*ум. от Нос*) – а) *см. Носик 1*; б) дзюбо́к, дзьобок (-бка́), (*реже*) носок (*р. но[і]ска́*); *срв. Нос 2*. [Ра́нняпта́шка носоќ чи́стить (Чуб. I)]. *С воробьи́ный -сок* – з кома́реву ні́жку; 2) (*предмета, орудия*) носоќ, ріжо́к (-жка́); (*кончик*) кінчик; (*острый конец яйца*) носоќ *и* носик; 3) (*посуды*) носоќ, носик, пипти́к, пі́пка, (*диал.*) циплі́к (-ка́), ру́лька. [Чайник з відбитим пипти́ком (Брацл.). Циплі́к у лі́йки, в самоварі́ (Липовеч.). Хто се одбі́в ру́льку? (Київц.)]; 4) (*обуви*) носоќ, (*редко* ніс (*р. но́са*)), носаќ; (-ка́), (*диал.*) вісп'яток (-тка), (*перед*) пе́ред (-да), передо́к (-дка́). [Вда́рив його́ носакóм (Сл. Гр.)]. **-ски** – носкі́, (*переды*) пере́ди (-дів), передкі́ (-ків). [Перебу́йся наза́д носка́ми (Номис). Вісп'ятка́ми бі́ти (Драг.). В чоботях ста́рі халя́ви, а пере́ди і підо́шви но́ві (Звин.). Диві́вся на пере́дкі́ свої́х чере́вків (Васильч.)]. *Бить мяч с -ска́* – бі́ти м'яч(а́) носко́м (передко́м). *Бороться с -ска́* – боро́тися но́га об но́гу; 5) (*чулка*) носоќ. *Нав'язать у чулок -ски* – доплес́ті до панчі́х носкі́; 6) (*короткий чулок*) шкарпетка́. **-ски** – шкарпеткі́ (-ток). [Му́сів ски́нути чоботи́ і пішо́в на башта́н в са́мих шкарпетка́х (Н.-Лев.)]; 7) (*гарпун*) гарпу́на (-ни).

Носологический – носологі́чний.

Носология, мед. – носоло́гія, хворобозна́вство.

Носоро́г – 1) *зоол.* **Rhinoceros** – носорі́г (-ро́га). **-ги** (**Rhinoceridae**) – носорогува́ті (-тих); 2) *орнит.* **Buceros bicornis** – ро́годзю́б (-ба); 3) *ентом.* **Oryctes nasicornis L.** – одно́рі́жок (-рі́жка), одно́рі́г (-ро́га).

Носороговий – носоро́говий.

Носочек – носичок; носо́чок; дзюбо́чок, дзьобо́чок; ріже́чок; піпти́чок; передо́чок (-чка); шкарпе́точка; *срв.* **Носок**.

Ностальгія – ностальгі́я, ту́га за ба́тьківщиною: *срв.* **Тоска по родине**.

Носу́лька – 1) носю́рка; 2) (*колючий намордник, не позволяющий сосать*) їжа́к (-ка).

Носу́ля – 1) носю́ра; 2) *см.* **Носу́ха**.

Носу́рик, *см.* **Носа́рь**.

Носу́ха, *зоол.* **Nasua rufa L.** – носа́й (-сая) (руді́й), носу́ха, коа́ті (*нескл.*).

Носчик – 1) носі́й (-сія), ноша́к (-ка), (*дрягиль*) тяга́ль (-ля); 2) (*подноси́к у каменщи́ков*) підносе́ць (-сця), підно́сник.

НОТ – НОП, науко́ва організа́ція пра́ці; *срв.* **Нау́чний**.

Но́та – 1) *муз.* – но́та. [В повсякде́нній музи́ці (мі́ста) вчува́лись які́сь но́ві но́ти (Кири́л.)]. **-ты** – а) но́ти (*р.* нот); б) (*записанные или отпечатанные*) но́ти. *Брати́ть, взяти́ть -ту* – брати́ (виво́дити), взяти́ (вивести) но́ту. [Чудо́ву но́ту, виві́в (Яворн.)]. *Брати́ть, взяти́ть висо́кую -ту* – брати́ти, взяти́ти висо́ку но́ту, брати́ти, взяти́ти горо́ю, заво́дити, заве́сти вгору́. [Як заведе́ оце́ він вгору́, то... (Яворн.)]. *Игра́ть, петь по -там* – гра́ти, співа́ти по но́тах. *Разыгра́вать, разыгра́ть, как по -там* – роз[ві́д]гравати́, ров[ві́д]грати́ як по но́тах. *Класть, положить на -ты что* – заво́дити, заве́сти в но́ти що́, класти́, покла́сти на но́ти що́; 2) (*дипломатическая*) но́та. [Но́та Ра́дянського уряду́ спра́вила скрі́зь за кордо́ном вели́ке враже́ння (*Пр.* Пра́вда)]; 3) (*заметка*) но́та́тка.

Нотабе́на[е] – нотабе́на (-ни), нотабе́не (*нескл.*).

Нота́бль – нота́бль (-ля).

Нотариа́льный – нотаріа́льний. **-ный акт** – нотаріа́льний акт. **-ное духовное заве́щание** – нотаріа́льна духі́вни́ця. **-ное зая́вление** – зая́ва через нотаря́, нотаріа́льна зая́ва. **-ная конто́ра** – нотаріа́льна конто́ра. **-ным порядко́м** – нотаріа́льним порядко́м, нотаріа́льно, через нотаря́. **-ный сбор** – нотаріа́льна оплата́.

Нотариа́т, *юр.* – нотаріа́т (-ту).

Нотариу́с – нотар (–ря). [Був у нотаря́ та нача́льника по́шти (Коцю́б.)]. *Профессия -са* – нотарство́. *Быть -сом* – бу́ти нотаре́м, нотарюва́ти.

Нота́ція – нота́ція, вимо́ва. [Frl. **Therese** розточі́лась у до́вгій нота́ції про Ю́зину «невиховані́сть» (Л. Укр.)]. *Чита́ть, прочита́ть -цію кому́* – чита́ти, прочита́ти нота́цію кому́, вичі́тувати, вичита́ти кому́. [Вичита́вши всьому́ гурто́ві, дире́ктор поча́в брати́ в шо́ри пооди́нці (Васильч.)].

Нотидану́с, *ихтиол.* **Notidanus** – нотида́н (-на).

Нотифіка́ція – повідо́мля́ння, спові́щання, *оконч.* повідо́млення, спові́щення.

Но́тка – но́тка, но́та. [Оле́сі почу́лись в його́ го́лосі но́тки за́хвату (Виннич.)] Приглу́шені, непевні́ но́ти гнило́ї морально́ї нау́ки (Рада)].

Но́тний – но́тний. [Но́тні за́писи (Р. Край)]. **-ный ключ** – но́тний ключ.

Нотопеча́тание – ното́друкува́ння, ното́друк (-ку).

Нотопеча́тающий – ното́друкі́вний.

Но́ты, *см.* **Но́та 1**.

Но́умен, *см.* **Ну́мен**.

Ночва и Ночвы – но́чви (*р.* но́чов, *д.* но́чвач), (*поменьше*) но́човки (-вок).

Ночебро́д – ночебро́дник, (ні́чний) снови́да; (*гуляка*) (ні́чний) волоцю́га; (*привидение*) ма́ра.

Ночевальщи́к, -щица – ночува́льник, -ни́ця, (*пров.*) ночува́ка (*м. р.*); *срв.* **Ночле́жник, -ница**. [В шко́лі був учи́тель і тро́є хло́пців ночува́льникі́в (Грінч.). Тепе́р злоді́йства́ сі́ла, –

треба, щоб коло комори ночувака був (Звин.).

Ночевание – ночування; см. *ещё* **Ночлежение**.

Ночевать, ночёвывать – ночувати; см. *ещё* **Ночлежить**. [Попідтінню сіромаха і днює й ночує (Шевч.). Питається сон в дрімоти: «де ти будеш ночувати?» (Метл.)]. **Ночь, ночку -вать** – ніч, нічку ночувати. [Ні з ким нічки ночувати (Гнід.)].

Ночеваться, *безл.* – ночуватися.

Ночевая – 1) нічліг, (*редко*) ночліг (-лігу). *Итти на -вую* – а) (*на ночлег*) іти на ніч (на нічліг); б) (*ложиться спать*) лягати спати, лягати; 2) (*ночной промысел*) нічкування, нічліги (-гів), (*редко* ночліги), нічлігування, (*редко* нічлігування), нічна (вночішня) праця (робота), (*охота*) нічні (вночішні) (в)лові (-лів), нічне (вночішне) полювання, (*ловля*) нічна (вночішня) ловля (ловитва).

Ночёвка – 1) (*действие*) ночування; 2) см. **Ночлэг**.

Ночёвник – 1) см. **Ночлежник**; 2) см. **Ночеброд**.

Ночёвывать, см. **Ночевать**.

Ночевьё, см. **Ночлэг**.

Ночеденно, *нрч.* – (і) день і ніч, (і) вдень і вночі, (*ц.-слав.*) денно і но́чно, днено́чно.

Ночеденный – і вночішній і вденішній, цілонічний і цілоденний, ночеденний, (*ц.-слав.*) днено́шний; (*беспрестанный*) безнастанний, повсякчасний.

Ноченски, см. **Ночь-ноченски**.

Ноченька – ніченька. [Так ось де ти ніченьками ходив тими! (Мирний)].

Ночесь, *нрч., народн.* – вчорашньої (минулої) ночі, тієї ночі, ту ніч, сю ніч.

Ночешний, *народн.* – що (був, стався *или* трапився) вчорашньої (минулої, тієї) ночі, сьогонічний.

Ночища – ночіще, ночісько.

Ночка – нічка. [Що когось втоміло – когось щастя, когось сльози, – все нічка покрила (Шевч.). Може й справді в нічку ту єдину я любив? (М. Рильськ.)].

Ночлэг – нічліг, (*редко*) ночліг (-лігу), (*действие ещё*) нічлігування, (*редко* ночлігування) ночівля; (*приют для -га*) ночівля, (*реже*) нічліг. [Дуть собі парубки на нічліг до гаю (Рудан.). Десь ворохнулася тривожна думка за свій ночліг (Микит.). Товариш огледів у корчмі хатину про наше ночлігування (Г. Барв.). Сонце встає, понад полем блищить, десь за морем ночівлю покинуло (Самійл.). *Останавливаются, останавливаются на -лэг* – зупинятися (ставати), зупинитися (стати), (*о мног.*) поставати на ніч (на ночівлю *и* на ночівля), ставати, стати ночувати, заночувати, обночуватися. [Дуть вони аж до ліса, стають ночувати, – поставали на ніч (Рудан.) Обночувався в Дрогобичі у старого Туртельтавба (Франко)]. *Принимать, принять на -лэг кого* – приймати (пускати), прийняти (пустити) на ніч когось, (*давать, дать -лэг кому, диал.*) ночувати, переночувати, заночувати когось. [Я вас не можу ночувати, бо я дуже рано їду (Яворськ.). Згодився переночувати його в себе (Франко)]

Ночлеговать, см. **Ночлежить**.

Ночлежение – нічлігування, нічліження, (*редко* ночлігування, ночліження), підночовування, ночування.

Ночлежить – нічлігувати, нічліжити, (*редко* ночлігувати, ночліжити), підночовувати, ночувати. [Дико й сумно нам було в дорозі; ще дикше й сумніше було ночлігувати (Г. Барв.). До N. доїдемо, а там і нічліжити можна (Корол.). Такий заїзд, що там усє пані ставали, підночовували (Грінч. П). Їхав я день і ніч – серед степу ночував (М. Вовч.)].

Ночлежка – нічліжок (-жка), нічліжка; *срв.* **Ночлежный (-ный дом)**.

Ночлежник, -ница – нічліжанин, -жанка, (*редко* ночліжанин, -жанка) (*мн.* -жани, -жан), нічліжник, -ниця, (*редко*) ночліжник, -ниця; *срв.* **Ночевальщик, -щица**. [Наказала своїм нічліжанам, щоб того дня приходили ночувати зарані (Васильч.). Понад шляхом ночліжани чу хаки постали (Куліш)].

Ночлежное, *сущ.* – плата за нічліг, плата за ночівлю (за ночівля, за переночування), ночувальне (-ного).

Ночлежный – нічліжний. **-ний дом** – нічліжний дім, нічліг (-лігу), ночівля; *см.* **Дом 2**.

Ночник – 1) (*ночная лампочка*) каганець (-нця). [Дрижіть, зігнувшись над каганцем, лічить гроші (Шевч.). Убоге світло каганця (Васильч.)]; 2) *артиллер.* – нічник (-ка); 3) (*ночная птица*) нічниця, нічний (вночішній) птах (-ха), нічна (вночішня) птаха (пташка); 4) (*ночной мотылёк*) нётля; *см.* **Ночной (-ная бабочка)**; 5) (*ночной извозчик, сторож и т. п.*) нічний візник (-ка), нічний сторож *и т. п.*, нічняк, нічняник, нічник (-ка); 6) (*ночное стойло*) нічне стійло.

Ночниковый – каганцевий.

Ночница, *см.* **Ночное**.

Ночница – 1) (*сиделка*) нічна доглядачка, нічниця; 2) *см.* **Нётопырь (-пырь большой)**; 3) *орнит.* ***Caprimulgus europaeus*** – дрімлюга, сплюха; 4) (*бессонница*) нічниця (-ниця), безсоння (-ння), неспання (-ння), несплячки (-чок). [Нічниця напала, та казав-би ніч, дві, а то ось тиждень вже зато́го буде (Сл. Гр.)].

Ночничать – працювати вночі (ночами), нічкувати.

Ночничок – каганчик, (*шутл.*) моргунчик. [Каганчик все мигоче в хаті вбогій на столі (Грінч.). Горить у хаті тільки моргунчик (Звин.)].

Ночно, *см.* **Ночь-ноченски**.

Ночное, *сущ.* – нічліги (-гів), (*редко* ночліги), нічлігування (-ння), (*редко* ночлігування), нічне (вночішне) пасіння (попасання). [То хлопці на ночлігах огонь розкладають (Київщ.)]. **В -ное** – на нічліги, на нічлігування. [Підемо на ночліги (Сл. Гр.)]. **Я нынче в -ном** – я сьогодні (сю ніч, *зап.* нинькн) нічлігую.

Ночной – нічний, (*происход. ночью, свойственный -чи ещё*) вночішній. [Погляд звів геть на небо нічнеє (Л. Укр.). В темряві нічний (Вороний). Калатало нічного сторожа (Коцюб.). Гудок прорізав повітря; кінчалася нічна зміна (Ледянка). Холодне вночішне повітря (Грінч.) Серед вночішньої тиші (Корол.). Цвірчали вночішні цвіркуні (Загірня)]. **-ная бабочка**, **-ной мотылёк** – нётля, нічний метелик. [В гнівліве серце помисл злий, як нётля в світло, ліне (Франко)]. **-ным бытом** – вночі; *см.* *ниже* **-ной порой**. **-ное время**, **-ная пора** – нічний (вночішній) час, нічна доба, (*редко*) нічна діб (*р.* доби); *см.* **Пора 1**. **В -ное время**, **-ной порой**, **в -ную пору** – вночі, за ночі, нічного (вночішнього) часу, нічної доби, нічною добою, (*диал.*) унічпори (Біл.-Нос.); *срв.* **Ночью**. **-ной горшок** – нічний горщик, нічний горщечок, (нічне) горня(тко), уринал (-ла), нічна ваза, (*эфем.*) генерал. [Передайте мені, будь ласка, нічний горщик (М. Хвильов.). Карло Іванович увійшов з порожнім «генералом» і поставив його обережно під кроватку (М. Хвильов.). Швидше посади дитину на горнятко! (Звин.)]. **-ной дозор** – нічний дозір, нічна варта (чата). **-ная красавица**, *бот.* – а) (***Hesperis matronalis L.***) вечерниця (-ниця) (пахучі), вечірня (нічна) фіялка, вечірня (нічна) доба; б) **-ная красавица** *и* **-ная красота** (***Mirabilis Jalappa L.***) нічна краса; в) **-ная красавица** *и* **-ные духи (-ной дух)** (***Platanthera bifolia Rchb.***) любка (дволиста), нічна фіялка. **-ной мрак**, *см.* **Мрак**. **-ной отдых** – нічний відпочинок (-нку), спокійне ночівля (-ля, *ср. р.*). [Як тебе забрали в москалі, – ні одного спокійного ночівля не мали ми (Г. Барв.)]. **-ной пастух** – нічний пастух, нічліжник, (*редко* ночліжник), нічліжанин, (*редко*) ночліжанин (*мн.* -жани, -жан). [Ночліжники бачили, що такі-то коло їх коней ворожили (Номис)]. **-ная птица** – нічний (вночішній) птах, нічна (вночішня) птаха (пташка), нічниця. **-ная работа** – нічна (вночішня) робота; нічкування. **-ная рубашка** – нічна сорочка, сорочка на ніч. **-ное светило** – нічне светило, місяць (-ця), місяць ясноворігий, нічник (-ка) (Чуб. І), (*поэт., алле.*) золота діжа. **-ная тень** – нічна (вночішня) тінь; (*видение*) нічний привид.

Ночнянка – нётля; *см.* **Ночной (-ная бабочка)**.

Ночушка – ніченька.

Ночь – 1) ніч (*р.* но́чи, *тв.* ні́ччю, *зв.* но́че, *мн.* но́чі, но́чей, но́чами). [На майдані пил спадає. Замовкає річ... Вечір. Ніч (П. Тичина). Смерть – се ніч, спокійна, тиха (Л. Укр.). По́дих тропічної тьмяної, п'яної но́чи (М. Рильськ.).] *Апрельская ночь* – квітнева ніч, ніч квітнівка (Васильч.). *Варфоломеевская ночь*, *истор.* – Бартоломеева ніч. *Воробьиная ночь* – горобина ніч. *Глубокая (Глухая, Полная) ночь* – глупа (глуха) ніч (*полночь*: північ, опівніч), (*раньше полночи*) пізні вляги (-гів). [Вже була глуха ніч, опівніч (Франко). Після пізніх влягів у нас кажуть: це було опівночі (Звин.)] *Глубокой -чью*, *в глухую ночь* – глупої но́чи, (*реже*) у глупу ніч. [Коли це глупої но́чи прилітає сокіл (Рудч.). Глупої но́чи на їх і огнищах ніколи не спалахував жар (Кінець Неволі). Зосталася Оксана сама собі, у темну, глупу ніч, як палець (Квітка)]. *Звёздная ночь* – зоряна ніч, (*в поэзии ещё*) ніч яснозора (Грінч.). *Купальская ночь*, *см. Купальский*. *Майская ночь* – травнева (майова, маєва, майська) ніч, ніч травнівка (Васильч.); *срв. Майский 1*. [Майська ніч або утоплена (Гоголь)]. *Поздняя ночь* – пізня ніч, (*раньше полночи*) пізні вляги. *Поздней -чью* – пізньої но́чи, пізніми влягами, (*поздно ночью*) пізно вночі; *см. ещё выше Глубокой -чью*. *До поздней -чи* – до пізньої но́чи, до-пізна, до пізнього-пізна. [Ми сиділи до-пізна (Звин.)]. *В -чи (ед. ч.)* – в но́чі, (*ночью*) вночі. [Огняного коня вітер гнав – огняного коня – в но́чі (П. Тичина)]. *В ночь* – а) в ніч. [Вдивлявся в ніч стурбованим поглядом (М. Калин.)]; б) (*ночью*) вночі. *В ночь не естся* – вночі не їсться; в) (*за ночь*) за ніч. *В одну ночь этого не сделаешь* – за одну ніч цього не зробиш. *В одну из -чей* – одної но́чи, (*однажды ночью ещё*) якось уночі, одного разу вночі. *В ночь на, в ночь с – на, см. I. На 1 в.* *В весеннюю, тёплую и т. п. ночь* – літньої, теплої і т. п. но́чи, у літню, у теплу і т. п. ніч. [Плачуть мої очі темненької но́чи (Метл.). Тоді-ж таки, теплої весняної но́чи двоє йшли і... (Гр. Григор.). В ніч осінню піскова земля його гойдає ніжно, мов колиска (М. Рильськ.).] *В ту, в эту ночь* – тієї, цієї но́чи, ту, цю (сю) ніч, в ту, в цю ніч. [Тієї но́чи він спав міцним сном (Олм. Примха). Ту ніч зовсім не спав (Сл. Ум.). Перший раз по смерті брата він заснув цю ніч (Франко). Марія Стюарт була-б, якби не я, на волі сю ніч (Грінч.)]. *В -чи (мн. ч.)* – в но́чі, за но́чей. [Поете, будь собі суддею, і в но́чі тьми і самоті спинись над власною душею (М. Рильськ.). Де, в які дні, в які но́чі (не лились ви), слёзи жіночі! (Франко)]. *Всю ночь (напролёт), в продолжение (втечение) всей (целой) -чи* – всю ніч, цілу (цілісіньку) ніч, протягом усієї (цілої) но́чи, (*зап.*) через усю (цілу, цілісіньку) ніч; *срв. Напролёт 2 и Ночь Ноченски*. [Не спав цілісіньку ніч (Київ). Через усю ніч палили вогнище (Ор. Левиц.)]. *Продолжающийся всю (целую) ночь* – цілонічний. *В продолжение (втечение) долгих -чей* – довгими но́чами. [Довгими но́чами не спала вона і думала (Грінч.)]. *За ночь* – за ніч. [За ніч доїдемо (Брацл.)]. *За ночь до этого* – ніч перед цим (тим). *Ночь за -чью* – ніч по но́чі, ніч за ні́ччю. [Ніч за ні́ччю й довгі дні я нудгував (Велз)]. *К -чи* – проти (*реже* навпроти) но́чи, (*реже*) під ніч. [Вийхали проти но́чи (Яворн.). Не розкажу проти но́чи, а то ще присниться (Шевч.). Ти куди йдеш під ніч? (Франко)]. *Не к -чи будь помянут (помянута и т. п.)* – не проти но́чи згадуючи. [Він був, не проти но́чи згадуючи, високий, як товкач (Яворн.)]. *Каждую ночь* – що-но́чи, що-ні́ч, кожної но́чи, кожну ніч, ніч-у-ні́ч, ніч крізь ні́ч. [Що-но́чи йде на річку до темного гаю (Л. Укр.). Дарма що-ні́ч дівчинонька його виглядає (Шевч.). Мені кожної но́чи сняться шляхи, дерева (М. Ввч.). День-у-дeнь (*изо дня в день*), ніч-у-ні́ч не переставала мати плакати (Мирний)]. *Каждые две, каждые три -чи* – що дві но́чі, що три но́чі. *На ночь* – на ніч. [Викинь кицьку на ніч надвір (Брацл.). Безліч пташок, злітаючись зграями на ніч на околишні скелі... (Кінець Неволі)]. *На ночь глядя* – проти но́чи. *На следующую ночь* – другої но́чи, на другу ніч. *По -чам* – но́чами, вночі. *Работать по -чам* – працювати но́чами (вночі). *Ночь под что* – ніч проти чо́го. [Ніч проти неділі (Кандід)]. *Ночь под новый год* – новорічна ніч, ніч проти нового року. *В ночь под* – вночі проти, проти но́чи. [Проти но́чи Маковія (Шевч.)]. *В ночь под новый год* – новорічної но́чи, вночі проти нового року. *Под покровом -чи* – під покровом (під накриттям, під кереею) но́чи, під вночішнім покровом. *При наступлении, с*

наступлением -чи, см. Наступлення 2. Среди -чи – серед (реже посеред) ночі. Той, эточ, весенней и т. п. -чью, см. выше В ту, в эту, в весеннюю ночь. Тёмной -чью – темної (ум. темненької) ночі, (впотьмах) поночі. [На темній одёжі світілися руки, прозорі й молочні, як поночі порохно (Коцюб.)]. День и ночь (днём и -чью) – (і) день і ніч, (і) вдень і вночі. [(Химери чорні) дражнять нас і день і ніч (Л. Укр.)]. На дворе ночь – надворі ніч, (наступает ночь, темнеет) надворі поночіє (сутеніє). Нас застигла ночь – нас спостигла (пристигла, застигла, зуспіла, захопіла, застукала) ніч; см. Застигать. [Аж застигла її нічка в дорозі (Рудч.)]. Ночь коротать – ніч коротати. -чей недосыпать – ночей недосипати (недосипляти). Проводить, провести ночь – перебувати, перебути ніч, (ночевать, переночевать) ночувати, переночувати (ніч); срв. Проводить 4. [Ніч на перебули весело (Київ). Аби день переднювати, аби ніч переночувати (Франко)]. Хорошо ли вы провели ночь? – чи добре ви перебули ніч? чи здорові ночували? (Основа 1862). Спокойной (покойной, доброй) -чи – на добраніч!, (реже) добраніч! доброї ночі! здорові ночуйте! [На добраніч, голубко коханаа! (Грінч.). Добраніч! у вирій ми, гуси, простяглися (М. Хвильов.). Здорові почуйте! (Франко)]. Желать, послать спокойной -чи – на добраніч казати (віддавати, давати), сказати (віддати, дати). [Гордій, хоч завше любив поговорити на ніч з учителем, став казати на добраніч (Васильч.). Приходить Стасик оддати на добраніч (Коцюб.)]; 2) (темень) темрява, темнява, пільма; (нрч.: темно) поночі. [Та й поночі! не вздриш нічого, хоч око виколи (Кобеляч.)]. В лесу ночь-ночью – в лісі тьма тьменна (темно-претемно); 3) (невежество) темрява, темнота. Жить в -чи – жити (коснеть: животіти, скніти, нидіти) в темряві (в темноті); 4) (север) північ (-ночі), холодний край (р. краю).

Ночь-и-день, бот. *Parietaria erecta Mert. et Koch* – помур (-ру) (прямий, лікарський), стінниця (пряма).

Ночь-ноченски, Ночь-ночно, нрч. – 1) (ночь, ночи напролёт) ніч-ніцьку, всю (цілу, цілісіньку, всеньку) ніч, цілісінькі ночі, (зап.) через усю (цілу, цілісіньку, всеньку) ніч, через цілі (цілісінькі) ночі. [І сидить він собі так на призьбі, часу не міряючи, – коли сидить годину, а коли і ніч-ніцьку (М. Вовч.)]; 2) (еженочно) що-ночі, що-ніч, кожної ночі, кожду ніч, ніч крізь ніч.

Ночью, нрч. – вночі; (ночной порой) нічної доби, нічною добою, нічної пори, (пров.) уніч-порц (Біл.-Нос.); (среди ночи) веред (реже посеред) ночі; (до окончания ночи) за ночі, поки ніч. [Ні вдень йому спокою, ні вночі (Грінч.). Його збудили вночі (Коцюб.). (Один козак) нічною добою неначе нудьгує, неначе сумує (Грінч.). Очі йому аж світяться, наче серед ночі у вовка (Кониськ.). Ми-б полетіли до неньки, хоч посеред ночі (Мартин.). Ще за ночі й на море! (Куліш)].

Ноша – ноша, ношанка; (тяжесть, бремя) тягар (-ря), вага, (увязанная) пака, пакунок (-нка), (охапка) оберёмок (-мка) (чогó). [Підхопив мішок з сіллю, кинув собі на плечі і поніс на берег; але скинув на пісок свою ношу (Коцюб.). Носильник, що ніс був якогось тягаря на спині (Крим.)]. Вы с -шею? – ви щось несете (з собою)? Без -ши – порожнем, без ноші. -ша дров – оберёмок дров. Брать людей под -шу – наймати носильників (носіїв), наймати людей нести що. Своя -ша не тянет – свій тягар не тяжить. Чужая -ша не тянет – чужий тягар не тяжить, чужий клопіт не болить.

Ношак, см. Носчик.

Ношатай – 1) см. Носчик; 2) (разносчик) розносник; (письмоносец) листоноша; 3) (торговец вразнос) крамар (-ря)-розносник, крамоноша, дрібноноша, бродячий торговельник.

Ношачка – 1) носія, ношачка; підносиця; срв. Носчик; 2) крамарка (перекупка)-розносниця, крамоноша, дрібноноша.

Ношение – носіння, ношення чогó; ходіння в чому; срв. Носить.

Ношенный, прлг. – ношений, (слегка поношенный) приношений, (заношенный) заношений, замизканий. [Не нова, – ношена одёжа (Київ)].

Но́шица – оберемо́к (-мка), (*поменьше*) оберемочок (-чка), но́шаночка.

Но́щно, *прлг.* – вночі́. *Денно* *и* **-но** – (і) день і ніч, (і) вдень і вночі́, (*ц.-слав.*) (і) дѣнно і но́щно. [Вартові стоять і дѣнно і но́щно, – то в селі́ чума на товарі́ (Марков.)].

Ною́, *см.* **І. Ныть**.

Ною́щий, *прлг.* – вию́чий, скимний. [Нію́чий спів (Васильч.). Скимний на́стрій (Крим.)].
-щя́ боль – скимі́ння (-ння), скимний (тупий, терпкий, нудний) бі́ль. **-щеє** *создание*, *см.*

Ны́тик.

Ноя́брь – листопа́д (-да), (*зап.*) падоли́ст (-та). [На ско́шених осі́нніх ні́вах ві́трами тру́бить Листопа́д (Вергарн, перекл. М. Терещ.). «Життя́ й Револю́ція», кни́жка XI, листопа́д 1929 (Ж. й р.). В **-ре** – в листопа́ді. *Перво́го -ря* – першо́го листопа́да.

Ноя́брьський – листопа́довий, (*зап.*) падоли́стовий. [Все коро́тшали дні́ листопа́дові (Крим.) падоли́стове число́ «Наро́да» (Павлик)].

Нрав – 1) (*характер*) вда́ча, (*натура*) на́тура, (*норов*) но́ров (-ва) *и* (*мн.*) но́рові́ (-ві́в); (*у животных*) на́тура; *срв.* **Норов 2**. [Ти-ж знає́ш мою́ вдачу; ні́як не всидю́, щоб не поговори́ти з ким (Васильч.). Хоч і ца́рем зробі́ться, одна́ково сво́єї вда́чі не позбу́деться (Крим.). Панглю́с був ора́кулом до́му, і мали́й Канді́д слуха́в його́ ле́кції з по́вним дові́р'ям, властивим ві́кові і вда́чі (Канді́д). То вже в ме́не така́ на́тура, щоб з усьо́го кепкува́ти (Брацл.). З лю́тим та скаже́ним но́ровом (люди́на) (Яворн.). Та й но́рови-ж у тебе́! (Н.-Лев.). А в його́ но́рови такі́ ставали́, що от було́ приче́питися до ра́тника яко́гось, та й ві́зьме вб'є́ (Крим.)]. *Буйний, весё́лий, вспы́льчивый, кроткий, крутой, тихий нрав* – буйна́, весела́, гаря́ча (пала́чка, запальна́, запальча́ста), лагі́дна (сумирна), крута́ (суво́ра), ти́ха (ми́рна, спо́кійна) вда́ча. **-вом** *какой*, **-ва** *какого* – на вда́чу який, (*реже*) вда́чі яко́ї. [Ва́ська була́ на вда́чу заля́кана та зашто́вана (М. Левиц.). *Круто́го -ва* – крути́й (-та, -те, -ті) *или* суво́рий (-ра, -ре, -рі) на вда́чу, круто́ї (суво́рої) вда́чі. **-вом** *хорош*, *да норовом* *негож* – на вда́чу добро́чий, та но́ров леда́чий. **Нрав на нрав** *не приходится* – вда́ча на вда́чу (но́ров на но́ров) не при́йдеться. *Моему -ву не препятствуй* – на́туру мою́ не спи́няй; мо́їй на́турі до́рогу не заступай; (*иногда*) гуля́й ду́ша без кунту́ша! *У оле́ня нрав кроткий* – оле́нь ма́є на́туру лагі́дну; 2) *по -ву кому* – до вподо́би (до сподо́би, *по сердцу*: до се́рця, до лю́бости, до лю́бови, до мисли́, під мислі́, *по душе*: до ду́ші, *по вкусу*: до сма́ку) ко́му, до вподо́би (до сподо́би) чи́єї; *срв.* **Вкус 4**. [«Ох, дити́но моя́! чи то-ж до па́ри?» – кажу́. – «До па́ри, до лю́бої вподо́би!» (М. Вовч.). Дру́жини шука́ють, дру́жини тако́ї, до сподо́би мо́ї (Чуб. V). Не до мисли́ жону́ взяв (Гні́д.). *Быть по -ву кому* – бу́ти до вподо́би (до сподо́би) ко́му (чи́єї) *и т. п.*, бу́ти вподо́бним (сподо́бним, в уподо́бі) ко́му, (*нравиться*) подо́бати́ся ко́му. [З тим життя́ сво́є ді́ли, хто се́рденьку до вподо́би (Чупр.). Що́-йно ті́льки пока́же, все то ца́риці до сподо́би (Рудан.). Мені́ й само́му, не все одна́ково до лю́бости з то́го, що попе́реду писа́лося (Грінч.). Ті́льки-ж мені́ до лю́бови, що чо́рнії́ бро́ви (Метл.). Скажі́ть-же ви про́ його́, що він до мисли́ вам (Самі́йл.). Вибира́й, моло́да дівчи́но, котри́й під мислі́ (Метл.). Тобі́, неві́сточко, така́ балака́нина, ви́димо, до сма́ку (Самі́йл.). Бага́то мене́ сва́тало, та ні́хто мене́ не був у тако́ї уподо́бі, як один па́рубок. (Г. Барв.)]. *Быть более по -ву кому* – бу́ти вподо́бні́шим (сподо́бні́шим) ко́му, (*реже*) бу́ти бі́льш(е) до в[с]подо́би (до лю́бости) ко́му (чи́єї) *и т. п.*, (*более нравиться*) бі́льш(е) подо́бати́ся ко́му. [Прийма́ючи життя́, ви́ризня́в, він те, що йо́му бі́льш було́ до лю́бости (Рада)]. *Быть не по -ву кому* – бу́ти не до в[с]подо́би (не до лю́бови) ко́му (чи́єї) *и т. п.*, бу́ти невподо́бним (несподо́бним) ко́му, (*не нравиться*) не подо́бати́ся ко́му. [Я з не́ю не мо́жу жи́ти, вона́ мене́ не до лю́бови (Коцю́б.). Оні́сі та гордо́віта по́за чо́мусь була́ несподо́бна (Н.-Лев.)]. *Приходиться, приттись по -ву кому* – припа́дати, припа́сти до вподо́би (до сподо́би *и т. п.*) ко́му, підхо́дити, піді́йти під мислі́ (до думки) ко́му, (*нравиться, понравиться*) подо́бати́ся, сподо́бати́ся ко́му; *срв.* **Приходиться 1**. [Моя́ мо́ва, ви́мірена про́ти аристократи́зму, дуже́ їй припа́ла до вподо́би (Крим.). Хоро́ша дочка́ твоя́ під мислі́ підхо́дить (Чуб. V)]. *Приходящийся, пришедшийся по -ву* – уподо́бний,

сподібний. *Неприходящийся, непришедшийся по -ву* – несподібний, несподібний; 3) **-вы** (*обычай*) – звичаї (-чаїв), (*реже*) норови (-вів); (*привычки*) звички; (*быт*) побут (-ту). [Який народ! які люди! які звичаї! (Кандід). Нуньес вчився побуту та звичаїв Країни Сліпих (Країна Сліпих). У нас нові люди, нові норови (М. Вовч.). Задержали чорногорці давню суворість норовів (Калит.). Ну, й звички тутешні! (Звин.)]. *Добрые -вы* – добрі звичаї. *Зверские -вы* – звірячі звичаї. *Современные -вы* – сучасні (сьогочасні) звичаї; як тепер ведеться. *Старинные -вы* – старовинні (старосвітські) звичаї, старосвітчина; як воно велось (поводилося) за давніх часів. [Держався старосвітчини (Свидн.)]. *Испорченность -вов* – зіпсутість (зіпсуття) звичаїв. *Простота -вов* – простість (простота) звичаїв. *Растление -вов* – розтління звичаїв. *Обычайи и -вы* – звичаї і побут. **-вы животных** – побут тварин.

Нравен, см. **Нравный**.

Нравить кого, народн. – полюбляти когось. [Всі Тетяну полюбляють (Котл.)]. *Он её -вит* – вона йому подобається, вона йому до вподоби (припадає).

Нравиться – подобатися, (*очень редко*) любитися, (*быть по нраву*) бути до вподоби (до сподоби) комусь (чиєй), бути уподібним (сподібним) комусь, (*по душе*) бути до мисли, бути гарним комусь; (*по вкусу*) бути до смаку, смакувати комусь; см. **Нрав 2** (*Быть, приходится по -ву*) і **Вкус 4** (*Быть, приходится по -су*). [Ніхто не вмів-би так, як він, подобатись дівчатам (Самійл.). Їй подобається чорнявий сусід (Коцюб.). Він мені починає подобатись (Коцюб.). А що, хата любиться? (Лебединц.). Невже оці пісні вам такі гарні? (Звин.). Люди звикли (до картоплі) і тепер вона всім смакує (Наш). Поважна розмова їй смакує (М. Вовч.). Мені життя іще смакує (Стар.-Чернях.). **-тся ли он вам?** – чи він важ подобається? чи він вам до вподоби? чи він вам уподібний? **Как вам это -тся?** – як вам це подобається? **Ему -тся в деревне** – йому до вподоби (подобається) на селі (селі, жити на селі). **Здесь всем -тся** – тут усім подобається, тут усім до вподоби, (*редко*) тут усі прилюбляються. [Париж гарний і усі тут прилюбляються (М. Вовч.)]. **Что кому -тся** – що комусь до вподоби (до смаку), що комусь подобається. **Больше -тся, чем кто, что** – більш(е) подобатися (бути вподібнішим, бути більш(е) до вподоби), ніж хто, ніж що; бути кращим за когось, за що, від когось, від чого. [Довший батіжок цьому хлопчикові вподібніший, ніж короткий (Н.-Лев.). Мені кавун кращий за диню (Харківщ.)]. **Перестать -тся (разнавиться)** – перестати подобатися, стати не до мисли, розлюбитися. [Незабаром три факультет мені розлюбився (Крим.)]. **Не -тся** – не подобатися, (*быть не по нраву*) бути не до вподоби (не до сподоби; бути несподібним (несподібним); (*не по вкусу*) бути не до смаку, не смакувати. [Йому не подобаються наші горниці (Черкас.)]. **Не -тся он мне** – не до вподоби (не подобається, несподібний) він мені. **Нравящийся** – що подобається, (що) до вподоби і т. п., уподібний, сподібний, гарний комусь.

Нравность – 1) уподібність, сподібність (-ности); 2) норовистість, норовливість, натуристість, комизистість, примхливість (-ости). Срв. **Нравный**.

Нравный и Нравен – 1) (*народн.: нравящийся*) уподібний, сподібний. **-вен ли тебе жених?** – чи до вподоби (чи уподібний, чи подобається) тобі наречений (молодий?); 2) (*своенравный*) норовистий, норовливий, з норовом, з норовами, (*упрямый*) натуристий, комизистий, (*капризный*) примхливий.

Нравописание – опис (-су) звичаїв, звичаєпис (-су), (*действие ещё*) описування звичаїв, звичаєписання; (*этнография*) етнографія, (*этнология*) етнологія.

Нравописатель – описувач звичаїв, звичаєописувач, (*этнограф*) етнограф, (*этнолог*) етнолог.

Нравописательный – звичаєписний, (*этнографический*) етнографічний, (*этнологический*) етнологічний. **-ный роман** – звичаєписний (побутовий, етнографічний) роман.

Нравоучение – 1) *филос.* – етика, моральна (етична) філософія, наука добрих звичаїв; 2) (*мораль*) мораль (-ли), (*назидание*) (моральна) наука, навчання, напучення і напугання (-

ння); (*нотація*) нотація, вимова; *срв.* **Мораль 2**. [Мораль, яку силоміць чіпляє він до своїх творів, як *напр.* надзвичайно банальна наука в останніх словах тієї-ж драми (Рада). В книжці мої читачі шукають моральної науки (Грінч.). *Читать, прочитать -ние, см.*

Нотація (*Читать, прочитать -цию*).

Правоучитель, -нича – мораліст, -лістка, навчитель, -лька добрих звичаїв, (*назидатель, -нича*) навчальник, -ниця, напутник, -ниця, моралізатор, -торка. [Навчитель добрих звичаїв, що сам зблудив (Крим.)].

Правоучительно, *нрч.* – моралістично, моралізаційно, по-моралізаторському, (*сентенциозно*) сентенційно, (*зап.*) сентенціонально, (*назидательно*) навчально, напутливо.

Правоучительность – моралістичність, моралізаційність, (*сентенциозность*) сентенційність, (*назидательность*) навчальність, напутливість (-ости).

Правоучительный – моралістичний, моралізаційний, моралізаторський (*напр.* тон), (*сентенциозный*) сентенційний, (*зап.*) сентенціональний, (*назидательный*) навчальний, напутливий. **-ний роман** – моралізаційний (моралістичний) роман.

Правственно, *нрч.* – морально, етично, доброзвичайно. [Людина вчиняє морально тоді, коли свідомо робить так, як цього вимагають од неї її погляди (Наш). Поводитися етично (Р. Край)]. **-но разбитый** – морально розбитий.

Правственность – моральність, етичність, доброзвичайність (-ности), (*мораль*) мораль (-ли), (*состояние -ти*) добрі звичаї (-чаїв). [(Ця) від усіх шанована, (жінка) була цензором моральності на селі (Грінч.). Дитячі часи – це часи несвідомої натури, без розуміння моральності (Н.-Лев.). Добре знаю чистоту моральності (Кониськ.). Громадська моральність (Доман.). Етичність цієї людини завжди викликала сумнів (Крим.). Норми морали часто міняються (Наш). На досвітках були добрі звичаї (Звин.)]. **Человек высокой -ти** – високоморальна людина, людина високої доброзвичайності (етики). **Человек доброй, дурной -ти** – людина доброї, недоброї етики, людина чесних, нечесних звичаїв.

Правственный – 1) моральний, етичний. [Є люди, що стоять своїм розумом і моральним розвитком вище від інших (Грінч.). Моральне те, що виправдується бажанням добра людям (Наш). Не домагайся од дітей чогось такого, на що не маєш етичного права (Крим.)]. **-ний долг** – моральна (етична) повинність, моральний (етичний) обов'язок. [Хлопець, здається, ставив собі за моральну повинність не любити батька (Крим.)]. **-ное утомление** – моральна втома. Од моральної втоми він не зміг стояти (Н.-Лев.). **-ная философия** – моральна (етична) філософія, етика; 2) (*о человеке*) моральний, (*добронравный*) доброзвичайний [Не можна сказати, щоб побожність робила народ моральнішим (*ср. ст.*) (Грінч.)].

Ну, *междом. и част.* – 1) (*для выраж. побуждения, убеждения, ободрения, поощрения к действию и т. п.*) ну; *специальнее:* (*давай*) давай, (*мн.: нуте*) нуте, давайте, (*при обращении в 1-м лице мн.*) нумо, нум. [Ну, йди вже, годі баритися! (Брацл.). Чого-ж ти мовчиш? ну, скажи-ж, товаришу! (М. Хвильов.). «Ну, Галакточко, а що там узагалі говорять про мене?» – «Себ-то де говорять?» – «Ну, взагалі» (М. Хвильов.). Ну, Вакуло, ти-ж сам знаєш, що без контракту нічого не робиться (Гоголь). Ну що ж, Тарасе! – рад еси, не рад – дивись, який в господі нашій лад (П. Тичина). Ну, так що ж робити? (М. Хвильов.). Гей, нуте, косарі (Номис). Давайте йти! **Ну, пойдём!** (Сл. Гр.). Нумо в дорогу! (Дніпр. Ч.). Нумо до праці мерщій! (Грінч.). Нум орать мерщій! (М. Терещ.). **Ну, Солопий, вот, как видиши, я и дочка твоя полюбили друг друга так...** (Гоголь) – от що, Солопію, ото, як бачиш, я й дочка твоя та й покохали одне одного так... (перекл. А. Харч.). **Ну, говорите!** – ну, кажіть! кажіть-бо!

Ну́те, рассказывайте! – ну, розповідайте! **Ну, пожалуйста** – ну, будь ласка (будьте ласкаві).

Ну, полно тебе упрямиться – ну, годі тобі упиратися. **Ну-с, что скажете?** – ну, добродію (пане), що скажете? **Вон он, ну его бить!** – ось він, нумо (нум, давайте) його бити! **Ну да ну, а всё на одном месте** – ну та ну, а все на тім самім місці (а все ні з місця). **А ну** – ану; ануте, анумо; *срв.* **Ну-ка**. [Ану, заведи-но пісні! (Остр. Скарбів). Ану: гоп трала, гоп трала,

гоп, гоп, гоп! (Гоголь)]. *А ну, тебе говорять!* – ану, тобі кажуть! **Ну же** – ну-бо, ну-ж. *Да ну* – ну-бо. [Ну-бо не пустуй! (Вороний)]. *Да ну, иди, что ли!* – та ну-бо йди, чи що! *Да ну же* – та ну-бо, (та) ну-ж бо; 2) (в вираж. угрозы, вызова) ну, (усилит.) ну-ну, (грозя пальцем) ну-ну-ну. [Ну, я-ж тобі, почекай! (Брацл.). Ну-ну-ну! я-ж тобі задам, будеш ти менé пам'ятати! (Вінниччина)]. **Ну, смотри же!** – ну, дивися! *А ну* – ану! [Ану вдар! (Сл. Гр.). Ану, виходь, котрий! (Остр. Скарбів)]. *А ну-ну ударь!* – ану-ну вдар!; 3) (в бранных вираж., проклятьях) – ну, ану. **Ну тебя!** – цур тобі! цур тобі, пек (тобі)! (а) бодай тебе! а йди ти (собі)!, (отвяжись) відчепись! [Цур тобі (бодай тебе), який ти дурний! (Номис). Цур тобі, пек! (Сл. Гр.)]. **Ну его!** – цур йому! цур йому, пек (йому)!; (нужды нет) дарма! [Цур-же йому з лісом! (Шевч.). Такé робили, що цур йому вже і казати! (Котл.)]. *А ну его!* – та цур-йому!, (пропади он пропадом) (та) хай-же він згине (зслизне)! **Ну тебя к лешему, см.**

Леший. Ну вас! – цур вам! (а) бодай вас! [А бодай вас та цур-же вам! (Шевч.)]. **Ну вас всех к чорту (к богу)!** – ану вас усіх к чорту (к бісу, до дідька, к богу)! а йдіть ви всі до чорта (до біса, до дідька)! **Ну вас всех к семи чертям!** – а йдіть ви всі під три чорті!; 4) (в вираж. удивления) ну. [Ну, їсть! нівроку! (Номис). Ну, хлопче, та й утяв-же ти штуку! (Київщ.). «А от за давнього часу, коли...» – «Ну, свате, згадав часи!» (Гоголь). Ну, та й ніч же була! (Велз)]. **Ну, кто-бы мог это подумать!** – ну, хто-б міг це подумати! «Слышал ли ты, что поговаривают в народе?» – «Ну?» – «Ну, то-то, ну!» (Гоголь) – «Ти чув, що подеюкують люди?» – «Ну?» – «От тобі й ну!» (перекл. А Харч.). **Ну что вы!** – ну що ви! [Ну що ви, Ліно, я дуже вам вдячна (В. Підмог.)]. *Да ну?!* – та нежé? та ну? **Ну уж обед!** – ну (та) й обід. **Ну и** – ну й, та й. [Ну й дивачка ви, Марто! (В. Підмог.). Та й тюхтій-же я підтоптаний! (Остр. Скарбів)]. **Ну-ну, какой сердитый!** – ну-ну, який сердитий! *Такой, что ну!* – такий, що ну-ну!, (зп.) такий що раз! [Вона така красна, така красна, що раз! (Стефаник)]; 5) (в вираж. согласия, уступки) ну; (ладно) гаразд, добре. [Нема, ну, то й нема! (Л. Укр.). «Ну, там побачимо» – сказав він лагідно (В. Підмог.). А я був подумав, що ти й справді знаєш правила; ну, та коли ти їх не знаєш, то я знаю (Остр. Скарбів). Гаразд, дивись-же, ти заскочив мене (Остр. Скарбів)]. **Ну что же, приходите** – ну що-ж, приходьте. **Ну, конечно, очевидно и т. п.** – ну, звичайно (звісно); а звісно; ну, видима річ *и т. п.* [Сподіваєтесь, що уряд сплатить ваш борг, га? а звісно, сплатить (Кінець Неволі). «Я невільна!» – «Ну, видима річ!» (В. Підмог.)]. **Ну да** – авжеж; см. **Конечно 2. Ну, ладно!** – ну, добре! гаразд! ну-ну! **Ну, и ладно** – то й гаразд, то й добре. [«Народу багато, друже?» – Батько відповів, що ні, – людей, на жаль, дуже обмаль. – «То й гаразд» (Остр. Скарбів)]; 6) (в вираж. несогласия, неудовольствия) ну. [«За пораду все, що хочеш, дам тобі я в нагороду». – «Ну, на се» – поет відмовив – «не надіюся я зроду» (Л. Укр.)]. **Ну, нет!** – е, ні! ба ні! [Ба ні! не піду до нього (Липовеч.)]. **Ну, вот ещё!** – ну, от іще! (ну.) ще що (скажеш, скажете)!, (ах, оставь) ат! ет! [«Та ну-бо, розкажі!» – «Ат, одчепись!» (Сл. Гр.). «Посидьте, поки я хоч з жінкою та з дітьми попрощаюсь». – «Ет, ще вигідав прощатся! ходім» (Рудч.)]. **Ну, вот, ещё что скажешь!** – ну, от іще що скажеш! **Ну, где таки!** – де то вже таки! [Де то вже такі він так сказати може! (Рудан.)]. **Ну, знаете** – ну, знаєте. [Я ось який, а ви така ось – ну, знаєте, ні те, ні се (Влизько)]; 7) (в вопросит. предлож.) ну; (неужели? в самом деле?, ого?!, диал.) йо? [«Ну, чи не казав-же я?» – подумав собі Чуб (Гоголь). Ну, а все-ж такі, чим-же соціалізм відрізняється від комунізму? (М. Хвильов.). «А що ти думаєш запропонувати?» – «А як ти гадаєш? Ну?... от тобі й ребус!» (М. Хвильов.). «Від кого-ж лист?» – «Від гетьмана Ханенка?» – «Ханенка? йо?» (Стар.-Чернях.)]. **Ну, а вы?** – ну, а ви? **Ну так что же?** – ну то що-ж?, (что из того?) ну то що з того? **Ну что с ним делать?** – ну що з ним робити?; 8) (в повествовании – как связка между предложениями) ну, (ну, вот) ну та, (ну) ото, ото́ж, (ну) так от. [Був собі одважний лицар, нам його згада́ть до речі... Ну, та сей одважний лицар я́кось ви́брався до бою (Л. Укр.). Багато слів було у нього в книжці, ну, й казав-би собі яке хотів (Л. Укр.). Урядники все робили справно; паспорті там, ну й хто бунтівник – знали

(Ледянку)]. **Ну** *вот он говорит* – ото(ж) він і каже; 9) (*в вираж. многократного действия*) давай, ну. [Зборов його та й давай бити (Київщ.). Пішла вона, – я давай паскудити Настуню (Крим.). Обнялися і давай цілуватися (Сл. Ум.). З переполоху ну втікати (Шевч.)]. *Да и ну* – та й давай, та й ну. [Зібрав шляхту всю до купи та й ну частувати (Шевч.)]; 10) (*окрик на лошадей*) но, ньо, (*зап.*) вйо, вйо-гей, (*направо*) гаття (*гал.*) гайта, готья, гайтта, гертá (*налево*) вістя, (*гал.*) вісьта. [Но, булані! (Гайсинщ.). Ньо, ньо, урагова! (Костомар.)].

Нуворіш – нуворіш (-ша), новий багатій (-тія), новобагатько. [Гордість сїтого нуворіша (А. Любч.)].

Нуга – нуга (-гі). [Дайте мені півкіла нуги (Київ)].

Нуд – нуд (-ду) на сечу.

Нуда – 1) *см.* **Нужда** 4; 2) *см.* **Нужда** 2; 3) (*тошнота*) нуд (-ду), нуда. [Швидко кинувся із хати, щоб холодною водою нуд угамувати (М. Макар.)].

Нуда (*общ. р.*) – принука (*общ. р.*) нудило (*общ. р.*), примушувач, -вачка, (с)понукувач, -вачка.

Нудитель, -ница, см. **Нуда.**

Нудительный – (*понудительный*) примушувальний, (с)понукувальний; (*принуждённый*) примусовий, приневільний.

Нудить, нуживать – нудити, (*редко*) нуждити, (*неволишь*) неволити, (*принуждают*) силувати, примушувати, приневолювати, (*понуждают*) понукати, (с)понукувати і спонукати, (*понукают*) підганяти когo. [Нудили хлопців, щоб призналися, хто вкрав гроші (Вовчанщ.). Коли схоче син женитись, то нуждить його не будем (Макар.)]. **Нуженный** – силуваний, з примусу (з мусу, з принуки) (з)роблений, примушений. **-ться** – 1) (*стр. з.*) силуватися, примушуватися, приневолюватися, бути силуваним, примушуваним, приневолюваним; 2) (*возвр. з.*) силувати себе, примушувати себе.

Нудить, безл. – нудити; *см.* **Тошнить, -ться** – 1) *мне -дётся* – мені нудить, млісно мені; 2) (*томиться*) нудитися, нудити світом; 3) **Нуждаться** 2.

Нудник, -ница, см. **Нуда.**

Нудно, нарч. – нудно, нудотно.

Нудность – нудність, нудотність (-ности).

Нудный – нудний, нудотний. [Нудна моя у полі робота (Грінч. III). І те, що в снах вам увижалося, зробилося близьким і нудним (М. Рильськ.). Нудна (нудотна) людина (Київщ.)].

Нудьма, нарч. – (*принудительно*) нудьма, примусово, примусом, силою, (*гал.*) принудою; (*по принуждению*) з примусу, з мусу, з принуки (*гал.*) з принуди.

Нужа – 1) **Нужда** 2; 2) **Нужда** 4. *За -жу* – з примусу, з мусу з принуки, (*поневоле*) зневолі, мимоволі, несамохіть; 3) (*потребность*) потреба. *Денег с -жу* – грошей (як) на (свою) потребу грошей скільки треба (потреба, *вульг.*: тра); *см.* **Нужно** (*Сколько -но*).

Нужаться, народн., см. **Нуждаться.**

Нужбица, см. **Нуждочка.**

Нужда и Нужда – 1) потреба, (*изредка, ц.-слав.*) нужда, (*потребность*) потрібина, (*редко*) потріб (-си), треба; *срв.* **Надобность**. [Вже яка потреба, – ні до кого не йду, – вона зарядує (Г. Барв.). Надумались збирати гроші про таку народню нужду (Куліш)]. **-да в чём** – потреба чогó *или* в чому, на що, нужда в чому; *срв.* **Потребность**. *Иметь -ду в чём* – мати потребу (нужду) в чому, потребувати чогó; *срв.* **Нуждаться** 1. *А тебе какая -да до этого дела?* – а тобі яке діло до цієї справи? а тобі що до цього (до того)?, (*фам.*) а тобі до цього якого батька горе? **-да в ком** – потреба в кому, на кого. *Ему -да в нём* – йому він потрібний (потрібен), він має діло (справу, *зап.* інтерес) до його. **-да к кому, до кого** – діло (справа, *зап.* інтерес) до кого. [Є в мене діло до вас (Київ)] *Какая мне -да до тебя?* – яке мені діло (яка мені нужда) до тебе? [Яка мені нужда до тебе? (Квітка)]. *Мне до них -ды мало* – мені про них (їх) малий клопіт (байдуже). *Не твоя -да, не заботься* – не твій клопіт, не турбуйся. *Что нужды?* – яка потреба?, (*какой смысл?*) яка рація?, (*зачем?*), нащо? навіщо?, (*пустое!*)

дарма! Велика **-да!** – велика вага! овва! велике діло опеньки!, (*пустое!*) дарма. *Что за -да* (*Какая -да*) *знать это?* – яка потреба (нащо треба) знати це? *Нет нужды говорить об этом* – нема потреби говорити про це. *Нет нужды* (*кому до чего*) – байдуже (байдужки, байдужечки) (кому про (за) що), дарма (кому), (*и горя жало*) мале горе (кому), ні гадки (гадки мало) кому про (за) що, і гадки не має хто про (за) що, (*шутл.*) і за вухом не свербить кому. [Недоля жартує над старою головою, а йому байдуже (Шевч.) Дитина кричить, як не розірветься, а їй і байдуже (Сл. Ум.). «Байдуже!» – сказала: «не журись, коханий!» (Дніпр. Ч.). А мені про те й байдужечки (Кролевеч.). Хай світ завалиться, – дарма мені! (Грінч.). «Піду, тільки нехай об осені!» – «Дарма, й подождемо» (Квітка)]. *Тебе, небось, и нужды нет* (Гоголь) – тобі, бачиться, й за вухом не свербить (перекл. М. Рильськ.). **Нужды нет**, *что* – дарма що. [Дарма що старий, аби багатий Приказка]. *Без видимой -ды* – без видимої (явної, очевидної) потреби. *В случае -ды, при -де* – в потребі, під нужду; *см. ещё* **Надобность** (*В случае -сти*). [Що-ж, і горщик річ непогана в потребі (Рада). Ви постерегли що і під нужду, як вашої запобігав він ласки (Куліш)]. *Крайняя (неотложная) -да в чём* – велика (конечна, пильна) потреба в чому й чого; скрута на що. *Я имею крайнюю -ду в деньгах* – мені аж надто (конче, до скруту) треба грошей, мені аж надто (конче, до скруту) треба (потрібно) мати гроші. *Я имею крайнюю -ду видит его, см. Крайний 3. По -де от -ды* – з потреби, через потребу. *По крайней (неотложной) -де* – з великої (конечної) потреби, через велику (конечну, пильну) потребу. *Испытывать -ду в чём* – зазнавати не достачі, (нужди) в чому, (*нуждаться*) потребувати чого, нуждатися чим. [Роздавати хліб не тільки своїм підданцям, а й іншим, хто його потребував (Ор. Левиц.). Злидар Максим поліном дров нуждавсь (Боров.)]. *Он не испытывает -ды ни в чём* – він не знає нужди ні в чому, він нічим не нуждається, йому нічого не бракує. **-ды** – потреби (-трёб), нужди (р. нужд), (*редко*) потребини (-бин). [Устами письменників народ говорить про своє життя і потреби (Н. Громада). Се не може перешкодити нам писати про свої потреби (Грінч.). Нужди у всякого є: кому хліба, кому до хліба (Кониськ.). Оплачували податки, мита і інші рядові потребини (Куліш)]. *Повседневные, текущие -ды* – повсякденні (щоденні), поточні потреби, (*фам.*) потрібка. *На все -ды не запасёшься* – на всі потрібки не наста(р)чишся; і не треба, і те треба, і тому требові кінця немає (Приказка). *Отправляют свои -ды* – відбувати свої (природні) потреби. **Удовлетворение нужд** – задовол(ьн)ювання (заспокоювання), *оконч.* задовол(ьн)ення (заспокоєння) потреб. *Большая, малая -да (естественная надобность)* – велика, мала потреба, велике, мале діло. [Треба на часиночку спинитися, за малим ділом (Звин.)]; 2) (*недостаток*) нужда, нестаток (-тку) *и (чаще мн.) нестатки (-ків), (реже) недостаток и (чаще мн.) нестатки, недоста́ча и недоста́чи (-тач), (нищета)* злидні (-нів), убозтво, (*реже*) убожество, (*стеснённое матер. положение*) скрут (-ту, м. р.) *и скрута (-ти, ж. р.)*. [Нужда закон зміняє (Приказка). Гнала козаків нужда і жадо́ба волі на Низ (*земли войска запорожского*) (Куліш). Поки був живий батько, ми нужди й не знали (Мирний). Він, як і всі, з хатин убогих, повітих мороком нужди (Сосюра). І голодом не раз намлівся і всякої нужди натерпівся (Свидн.). Прийшов нестаток, забрав і остаток (Приказка). Нестатки ймуть (*-да одолевает*) (М. Вовч.). А чи відаєш ти, що то нестатки, ти, що зросла в розкошах? (Коцюб.). Зістарена тяжкою працею та нестатками жінка (Грінч.). Її врода красна, змарніє у злиднях та нестатках (Мирний). Я побоялася злиднів, звичайного матеріального вбожества (Л. Укр.)]. **-да всему научит** – нужда (біда) всього навчить, нестатки (злидні) всього навчать, **нужда-мука** – добра наука (Приказка). *По -де* – через нужду (нестатки, злидні, убозтво). **Жить в -де, терпеть -ду** – жити в нужді (в не(до)статках, в злиднях, в убозтві, при злиднях, при вбозтві, серед злиднів, серед нужди), жити вбого (нужденно, злиденно, скрутно), терпіти нужду (злидні), (*бедствовать*) (дуже) бідувати, злиднювати. [Вони живуть скрутно (Звин.)]. **Жить без -ды** – жити без нужди (без нестатків, несутужно, безнуждно, невбого). **Денег наживёшь, без -ды проживёшь** –

грошей здобудеш, життя-вік перебудеш (или бідую перебудеш). *Крайня -да* – як-найбільша (крайня, остання) нужда, злидні злидінні, останні (великі) злидні, велике вбо́зтво. *Быть, нах(о)диться в крайней -де* – бути в як-найбільшій (крайній) нужді, терпіти як-найбільшу (крайню) нужду, жити у великих злиднях (недостатках, у великому вбо́зтві), сильно бідувати. *Испытывать, испытать -ду* – зазнавати, зазнати нужди (недостатків, злиднів, убо́зтва), (*бедствовать*) бідувати. [Змалечку зазнав нужди та бідуювання (Васильч.)]. *Про -ду закон не писан* – як нема нічого, то й закон ні до чого; на порожню кешеню й закон не важить. *Он близок к -де* – йому недалеко до злиднів. *-да скачет, -да плачет, -да песенки поёт* – злидні навчачь співати й скакати. *-да горемычная* – злидні злидінні, (*голь перекатная*) голота нещадима. *-да -птица* – пугач (-ча). *-да-хлеб* – голодний хліб; 3) *нужда, (затруднительное положение) скрут (-ту, м. р.) и скрута (-ти, ж. р.)*, скрутне становище, (*стеснённое положение*) сутуга, (*реже* притуга), сутужне становище, тіснота, (*бедствие*) біда, лихо, халепа, (*горе*) горе. *Быть, находится в -де* – бути в нужді, бути в скрутному становищі, бути в скруті (в тісноті, в біді, в притугі), зазнавати (*сов. зазнати*) халепи. [Хіба ви ніколи не читали, що вчинив Давид, коли був у нужді і зголоднів? (Морач.)]. *Кто в море не бывал, тот -ды не знал* – хто на морі не і бував, той лиха не зазнав; 4) (*неволя*) неволя, (*принуждение*) сила, примус, мус (-су), принука. *-дою* – а) (*поневоле*) знево́лі, мимово́лі, несамохіть; б) (*принудительно*) силою, примусово, примусом; в) (*по принуждению*) з примусу, з мусу, з принуки, неволею.

Нуждарь – золотар (-ря); см. **Золотарь 3**.

Нуждать, народн., см. Нудить.

Нуждаться – 1) *в ком, в чём* – потребувати когo, чогo, мати потребу в ко́му, в чо́му *и* когo, чогo, *нуждаться* ким, чим, (*редко, диал.*) *требувати* чогo. [Ми нових богів не потребуємо (Етн. Зб.). Старá людина тепла потребує, спокою (М. Левиц.). Стóмлене тіло потребує відпочинку (Черкас.). Потребувала учителька дров на зиму (Коцюб.). Єдності, яка-б робила нас незламаною силою, потребуємо й ми (Коцюб.). Парубки вдають, буцім-то вони не *нуждаються* дівками (Звіш.). Вони бабою *нуждаються* (Вінниччина). Я *вашою* роботою не *нуждаюся* (Звин.). Він такий сильний, що не *требує* нашої *помочи* (Звин.). Весільні пісні – не для концертів; вони немов *требують* і всьогo оточення весільного (Ол. Пчілка)]. *-ться в деньгах* – мати потребу (нужду) в грошах, *нуждаться* грішми (грошіма), (*жалуясь*) бідкатися грішми (грошіма). [В Персію *збираюсь*, то й бідкаюсь грошіма на дорогу (Куліш)], *Он крайне -ется в деньгах* – йому аж надто (до скруту, конче, аж-аж) потрібні гроші, він має як-найбільшу (крайню) *нужду* (потребу) в грошах, йому дуже (аж надто, аж-аж) скрутно (сутужно) на гроші. *Он -дался в ста рублях* – він не мав і ста[о] карбованців, він *нуждався* ст(ом)а карбованцями, йому бракувало (неставало) сто карбованців; (*очень нужны были*) йому були дуже (аж надто, конче, до скруту) потрібні сто карбованців. *Он -ется во всём* – він терпить *нужду* і в усьому, він усім *нуждається*, йому всьогo бракує (нестає). *Он ни в чём не -ется* – він не знає *нужди* ні в чо́му, він нічим не *нуждається*, йому нічого не бракує (не треба). *Обувь -ется в починке* – взуття *потребує* (*ботинки: черевики и т. п.* *потребують*) (по)лагодження (по)лагоди); (*фам.*) *чоботи* (черевіки) *просять* поправи. *Это не -ется в комментариях* – це не *потребує* (не вимагає, *изредка: не вартє*) коментарів (пояснення, пояснень), до цьогo коментарі *непотрібні* (зайві). *Я не -даюсь в ваших советах* – я не *потребую* *ваших* *порад*, мені *непотрібні* (без потреби) *ваші* *поради*. *Я в нём не -даюсь* – мені він *непотрібний* (без потреби); 2) (*материально*) терпіти *нужду* (злидні, недостатки), *приймати* (зазнавати) *нужди*, (*бедствовать*) бідувати, злиднювати. *Они очень -ются* – вони дуже бідують. **Нуждающийся** *в ком, в чём* – що *потребує* когo, чогo *и т. п.*: бідний на що, (*диал.: испытывающий недостатчу, не имеющий*) жадний чим, чогo *и* на що. [А скільки є сиріт, бідних і на хліб і на прихильне слово! (Звин.). Коли це *бувало*, щоб ми хлібом жадні були? (Ржищівщ.). На картоплю ми не жадні (Звин.). У сусіда доньок сім, та й є доля всім, а

в мене одна, та й та долі жадна (Приказка)].

Нуждающийся, *прлг.* (*находящийся в нужде, жалкий, несчастный*) – нужденний, (*диал.*) нуж(д)ний, (*сщ.*) нуждар (-ря), нужденник, -ниця. [Нужденні стани людности (Наш). Заступниця нужденних всіх (Стар.-Черних.). Горе мені нужному, що я вінен кожному (Сл. Гр.)].

Нуждица – потрібка; (*дельцо*) дільце, орудочка, справуночок (-чка).

Нуждич – нуждар (-ря), нуждаренко.

Нуждишка – (така-сяка) потрібка; *срв.* **Нуждица**.

Нуждища – злидота, злидні злиденні, (*голь перекатная*) голота нещадима.

Нуждочка – нуждонька, нуждочка, (*бедствие*) лишенько, лишечко, (*горюшко*) горенько, горечко.

Ну-же, *см.* **Ну 1**.

Нужен, *см.* **Нужный**.

Нуживать, *см.* **Нудить**.

Нужливый, *народн., см.* **Нуждающийся**. **-вое житьё** – злиденне життя, злиднювання (-ння).

Нужнее – 1) (*ср. ст. от прлг. Нужный*) потрібніший від кого, від чого, за кого, за що, ніж (як) хто, що; 2) (*ср. ст. от глаг. нрч. Нужно*) потрібніш(е).

Нужнейший – найпотрібніший. **-шие дела** – (дуже, вельми) пильні (найпильніші) справи. [Найпильніші справи занедбав він! (Крим.)].

Нужнёнький – миршавенький, хир(н)енький, кволенький.

Нужненько, *глаг. нрч.* – дуже (конче) треба, потрібнісінько.

Нужник – нужник, відходок, виходок (-дка), паскудник (-ка), (*звфем.*) куток для пильної потреби, ретирада, клозет (-ту), (*шутливо*) для людей сідало, канцелярія, кабінет, притулок (-лку). [У нас на все село один нужник – коло школи (Брацл.). Живіт болить! де у вас притулок? (де у вас вийти?) (Звнн.)].

Нужно, *глаг. нрч.* – треба (*в разговоре, пров.* тра и тре), потрібно; (*редко: должно*) повинно, (*следует*) слід, належить, (*имеется потребность*) потреба, до потреби; *срв.* **П. Надо**. [Треба со́ли, треба горшків, треба смоли (Н.-Лев.). Хоч хочете, не хочете, – треба привикати (Пісня). Хитроців зажити треба їм (Грінч.). Тра на базар їхати (Звин.). Тра комусь їхати в дубину (Рудан.). Тре тим рогом чесатися, котрим можна дістатися (Шейк.). Хіба потрібно було все це розказувати? (Київ). На стосунки суспільства з собою повинно дивитися, як на вільну умову (Наш). А оцього гвіздка вам потреба? (Звин.). Чарка-друга – до потреби (Стариц.). *Что (чего), кого вам -но?* – що (чого), кого вам треба? *Мне -но итти* – мені треба йти. *Это -но делать осторожно* – не треба робити обережно. *Если будет -но* – якщо (колі, як) треба буде. *Сколько -но* – скільки треба (потрібно), скільки потреба. [Хай візьме їх (гроші) або всі, або скільки потреба (Грінч.)]. *Всё, что -но для писанья* – все потрібне до (для) писання (щоб писати). *Как раз то, что -но* – саме (як-раз) те, що (чого) треба. *-но же было мне встретить его!* – треба-ж було (надало-ж) мені зустріти (спіткати) його! *Так -но* – так треба, так мусить бути, (*подобаает*) так годиться. *Не -но* – не треба (*в разгов.*: не тра, не тре), не потрібно, нема(є) потреби. *Мне это ни на что не -но* – мені цього ні на що не треба, мені це ні на що (ні до чого) не потрібне, мені це без потреби (ні до чого). *-но бы* – треба-б, (*следовало б*) слід-би, випадало-б.

Нужновато, *глаг. нрч.* – доволі (досить) потрібно, потрібненько, воно треба-б такі.

Нужноватый – доволі (досить) потрібний, потрібненький, (*не излишний*) не зайвий.

Нужный и **Нужен** – 1) потрібний, (*усеч. форма им. п. ед. ч. м. р.*) потрібен (кому, для кого, на що, до чого, для чого), (*пригодный для чего*) спосібний, здатний, придатний до чого, на що. [Лазар розумів, що йому годять, що він потрібний (Коцюб.). Бабуся знайшла потрібне вбрання (Л. Укр.). Ти думаєш, що всім язик потрібний твій (Самійл.). Бачу, що воно такі на щось потрібне (Липовеч.). Мені потрібні були наукові додатки французького перекладача

(Крим.). На що воно спосібне, це залізо? (Поділля)]. *Всё -ное кому* – все потрібне кому; все, чого треба (потреба) кому (потребує хто). **-ное место**, см. **Нужник**, **-ный человек** – потрібна людина, спосібна людина. [Частували її в покоях, як потрібну людину (Н.-Лев.). Він мені чоловік спосібний, бо він лісу стереже, то й дров дасть (Кам'янич.). *Быть -ным кому для чего* – бути потрібним кому на що, до чого, для чого, (*пригодным*) здаватися (*сов.* здатися), надаватися (*сов.* придатися) кому до чого, на що. [На що здалось мені моє життя? (Самійл.). «Я хочу бути великим чоловіком». – «Не знаю, на що се тобі придасться» (Франко)]. *Мне -но платье* – мені потрібне вбрання (*женское ещё*: мені потрібна сукня), мені треба вбрання (сукню). *Находит, считать -ным* – вважати (мати) за потрібне. *Очень -ный* – дуже потрібний; (*безотлагательный, спешный*) (дуже, вельми) пильний. *Очень -ное дело* – (дуже, вельми) пильна справа. *Не нужен* – не потрібний, не потрібен. *Мне это не -но* – мені цього не треба (не потрібно). *Ни на что не -ный* – ні на що (ні до чого) не потрібний, (*непригодный*) ні до чого (ні на що) не спосібний (не здатний, не придатний); 2) *устар.*, см. **Нуждающийся**; 3) (*истоцальный, хилый*) міршавий, хір(н)ий, кволий. **-ный год** – голодний (недорідний, неїлий) рік, (*голодовка*) голод(н)івка.

Ну-ка, а **ну-ка**, *междом.* – ану-но, ану-лиш, ану лишень, ану, ось ну лишень, (*ну же*) ну-бо; *специальнее*: (*давай*) давай (-же), (*мн.*) ну́те (-ж), ану́те, давай́те (-ж), (*при обращении в 1-м лице мн.*) нумо (-ж), ану́мо, нум (-же), (*вульг.*) ке, ке лиш, ось ке лишень, (*мн.*) ке(ть)те, а ке(ть)те; *срв.* **Ну 1**. [Ану-но підійди! (Звин.). Ану лиш, годі тобі лежати! (Сл. Гр.). Ану лиш, новобраний зятю, став могорича! (Гоголь). Ану, злазь з дерева! (Брацл.). Ось ну лишень, ягідко моя, благослові попліч сісти! (Кониськ.). Ну-бо, чоловіче вилазь-но з мішка! (Гоголь). Ану́те, ще по-нашому (почитайте), ну́те! (Тесл.). Ану́те, хлоп'ята, на байдаки! (Шевч.). Ну́мо, друзі, ще по чарці? (Вороний). Ну́м-же! до праці берись! (Грінч.). А перед читанкою ке лиш вип'ємо (Мова). Ось ке лишень вип'ємо! (Мова). А кете, приймемось і ми за те-ж (Квітка)].

Нукала (*общ. р.*), **Нукальщик**, **-щица** – нукало, (*на лошадей*) н(ь)о́кало, вйо́йкало (*общ. р.*), (*понукала*) поганяйло, підганяйло (*общ. р.*).

Нуkanie – нуkання; нокання, ньокання, вйокання; *срв.* **Нуkать**.

Нуkать, **нуkивать**, **нуkнуть** – нуkати, нуkнути, (*погоняя лошадей ещё*) нокати, нокнути, ньокати, ньокнути, (*зап.*) вйокати, вйокнути. [Не запріг, що нукаєш (Номис). Ньокни на сіру, бо зовсім не везе (Сл. Гр.)].

Нуклеин, *биол., мед.* – нуклеїна (-ни).

Ну-ко, см. **Ну-ка**.

Нулевой, **Нулик**, **Нулище**, см. **Полевой** и т. д.

Нуллипоровый – нуліпоровий.

Нуллификация – нуліфікація, (*действие ещё*) нуліфікуванн^я, *оконч.* знуліфікуванн^я, (*упразднение*) касуванн^я, скасовуванн^я, *оконч.* скасуванн^я.

Нуль – нуль (-ля); см. **Ноль**. *Этот человек полнейший нуль* – ця людина цілковитий нуль (*гал.* комплетне зеро).

Нумен, *филос.* – ноумен, нумен (-на).

Нумёр, см. **Номер**.

Нумератор – нумератор (-ра).

Нумерационный – нумераційний.

Нумерація – 1) (*действие*), см. **Нумеровка 1**; 2) (*и действие и результат; система*) нумерація. *За -цією* – за нумерами (за числами). **-ция страниц** – пагінація; (*действие*) нумеруванн^я сторінок.

Нумерова́льный – нумерува́льний. **-ная машина** – нумерува́льна машина, нумерува́лка.

Нумерова́ние – нумеруванн^я (-ння).

Нумерова́ть – нумерува́ти, (*пагинировать*) пагінува́ти що. **Нумерованный** – нумерова́ний,

оконч. занумерований, (*о мног.*) понумерований; (*о страницах*) пагінований, запагінований.
-ться – нумеруватися, бути нумерованим, занумерованим, понумерованим *и т. п.*

Нумеровка – 1) (*действие*) нумерування, *оконч.* занумерування; (*пагинация*) пагінація, пагінування, *оконч.* запагінування; 2) (*качество работы*) нумерування, нумерования; пагінування, пагінація.

Нумизма́т *и* **Нумизма́тик**, -ма́тка – нумізма́т, -ма́тка, монетознавець (-вця), -виця.

Нумизма́тика – нумізма́тика, монетозна́вство.

Нумизматический – нумізматичний, монетний. **-кий кабинет** – нумізматичний кабінет, монетозбірня.

Нуммулітовый – нумулітовий.

Нуммуліты, *геол., палеонт.* **Nummulites** – нумуліти (-тів).

Нунцій – нунцій, (папський) посланець (-нця).

Нурить – хнюпити, похнюплювати, (*зап.*) понурювати (го́лову).

Нуриться – хнюпитися, похнюплюватися.

Нутацио́нный – нутаці́йний.

Нута́ция, *астр.* – нута́ція.

Нуте, *см.* **Ну 1**.

Нутко, *см.* **Ну́-ка**.

Нутник, -ни́ца, *см.* **Ну́кала**.

Нутр, *см.* **Нутро́ 1**.

Нутрене́ть – 1) *см.* **Нутре́ть**; 2) (*перен.*) духо́віти.

Нутрени́к – нутрянік (-ка), нутряний паразит (-та).

Нутрено́й, *см.* **Нутряно́й**. **-ной замок**, *см.* **Нутрянік**.

Нутрепло́дник, *бот.* **endocarpium** – середоплоде́нь (-дня).

Нутре́ть – 1) (*о животных*) дебели́ти, гладшати, товщати, набиратися ті́ла (*фам.* сальця́), (*наливаться*) наливатися; 2) (*об овощах, плодах*), *см.* **Ная́древать 2**.

Нутре́ц – 1) (*человек или животное со скрытым внутри семенным ядром*) нутря́к (-ка), (*редко*) нутр (-ра). [Жеребець-нутря́к (Манж.)]; 2) (*нутровая болезнь у лошадей*) нутре[я]ни́ця, нутрець (-ця); 3) (*глиста*) нутри́ця, глист (-та, *м. р.*) *и* глиста (-ти, *ж. р.*), глистю́к (-ка); 4) (*червь*) червак-домонта́р (-ря) гроба́к-домонта́р, (*диал.*) роба́к, (*зап.*) хроба́к (-ка) (плодовий, овочевий); 5) жураве́ль (-вля́), гуса́к (-ка), легкуша; *см.* **І. Лівер**.

Нутрецо́вый – 1) нутреце́вий; 2) журавле́вий, гусако́вий. *Срв.* **Нутре́ц 2** *и* **5**.

Нутри́на – потрох (-ху), потрошо́к (-шку), тельбу́хи, бе́бехи (-хів); *срв.* **Потрох**.

Нутри́ться – надиматися, напружуватися (всім нутро́м).

Нутрия́, *зоол.* – ну́трія.

Нутро́ – 1) (*внутренность*) се́редина, нутро́. [Щоби загляну́ти в нутро́ яски́ні (*пещеры*), він му́сів аж при́клякну́ти (Франко)]; 2) (*утроба*) нутро́, утроба́; *срв.* **Вну́тренность 2**. [Нена́че за́лізом па́лили моє нутро́ (Стор.). Го́стрий бі́ль проши́б його́ (Каї́на) нутро́ (Франко). Хлі́ба шма́ток, со́ли дрібо́к (з'їсти), аби в утробі́ не ски́гло (Кониськ.)]; 3) (*перен.*) нутро́. [Го́рда ду́ша, що ні́кого не пу́стить до сво́го нутра́ (Франко)]. *По -ру́* – до мисли, до думки, до смаку́, до вподо́би, до сподо́би; *срв.* **Нрав 1** (*По -ву*). *Не по -ру́* – не до мисли, не до думки, не до смаку́, не до вподо́би, не до сподо́би. [Ма́бу́ть йому́ таке сло́во не до думки підійшло (Рудан.)].

Нутрово́й – 1) се́рединний, нутрово́й; 2) (*нутряной*) нутря́ний, (*внутренний*) се́рединний, вну́трішній. **-вое животное**, *см.* **Нутрени́к**.

Нутрозе́[е]м – се́редозем (-му).

Нутрозе́[е]мный – се́редозе́мний.

Нутрь, *см.* **Нутро́ 1**.

Нутря́к, *см.* **Нутрени́к**.

Нутрянік – внутрішній замо́к (-мка).

Нутрянка – (диня-)дубівка.

Нутрянóй – нутряній, (*внутренний*) середінний, внутрішній. [Нутрянú кров замо́вить (Манж.)].

Нутря́чка – 1) нутря́чка, біль у серéдині; внутрішня х(в)ороба; 2) (*лихорадка*) нутрови́ця.

Ныва́ть, см. **Ныть**.

Ны́не, *нрч.* – 1) (*теперь*) тепе́р, (*зап.*) нині, (*в настоящее время*) (за) тепе́ришнього ча́су, в тепе́ришній час, в тепе́ришніх часа́х, за тепе́ришніх часі́в, в цей час, (*приблизит.*) під (на) цей час, (*в наше время*) за на́шого ча́су, за на́ших часі́в, в наш час, в на́ші часі́, на́шими часа́ми; *срв.* **Ны́нче 1** и **Настоя́щий 1** (*В -щее время*). [Я тепе́р неві́льник Хло́ї, що пі́снями ду́шу го́їть (Франко). На́рoд, що й тепе́р визнача́ється сво́ім ро́зумом, що живе́ на терито́рії, од приро́ди ще́дро обдарова́ній, – цей на́рoд ны́ні те́мний (Н. Громада). Прига́дуючи першу на́шу зу́стріч і той промі́нчик я́сної наді́ї, що блис мені́ тоді́, присяг-би ны́ні, що се був сон (Франко)]; 2) (*в этом году*) цьо́го ро́ку, цей рік. [Цьо́го ро́ку (цей рік) жи́то до́бре вро́дило (Брацл.)]; 3) (*сегодня*) сьо́годні и сьо́годня, (*зап.*) ны́ні. [Сьо́годні ми вкри́ємось зоря́ним небо́м, а сонце – під го́лови нам! (Я. Савч.). Сьо́годня ки́даю і́скру повста́ння для всі́х (М. Сем.). Сорóчка вся на ньóму бі́ла, мо́в-би тільки ны́ні ра́но вбра́на (Франко)]. *Срв.* **Ны́нче 1 - 3.**

Ны́нешний – 1) (*теперешний, настоящий*) тепе́ришній, (*современный*) суча́сний, сьо́гоча́сний, (*новейший*) но́вітній, (*этот*) цей; (*этого года*) цьо́горі́чний, сьо́горі́чний, (*этого лета*) цьо́голі́тній; *срв.* **Настоя́щий 1**. [Тепе́ришне жи́ття (Франко). Не тепе́ришніх люде́й був Швoра Йо́сип (Сл. Гр.). Не чита́є суча́сної бeлeтpистики (Крим.)]. **-ние времена** – тепе́ришні часі́, тепе́ришній час. *В -ние времена* – за тепе́ришніх часі́в, тепе́ришні́ми часа́ми. *По -ним времена́м* – як на тепе́ришній час, як на тепе́ришні́ часі́, (*фам.*) як на тепе́речки. **-нее лето** – цьо́горі́чне лі́то, це́(є) лі́то. *В -нее лето* – цьо́го (цьо́горі́чного) лі́та. *В -нем году, месяце* – цьо́го (*в текущем*: поточного) ро́ку, мі́сяця. **-ная молодёжь** – тепе́ришня (суча́сна, сьо́гоча́сна, но́вітня) мо́лодь. **-ние нравы** – тепе́ришні (суча́сні, сьо́гоча́сні) звича́ї. *При -них обстоятельствах* – за тепе́ришніх (суча́сних, сьо́гоча́сних) обста́вин (умов); 2) (*сегодняшний*) сьо́го́днішній, (*зап.*) ны́нішній. **-ний день** – сьо́го́днішній (ныні́шній) де́нь, сьо́го́днішня (ныні́шня) дні́на; (*сегодня*) сьо́го́дни и сьо́годня. [Нехай од ны́нішньої дні́ни на́лежу я до ва́шої дру́жини (Федьк.)]. *До -него дня* – до сьо́годні[я]. **-ней ночью** – сьо́го́дни[я] вночі́, ці́єї но́чи.

Ны́нче, *нрч.* – 1) (*теперь*) тепе́р, (*пров.* тепе́речки, тепе́реньки), (*зап.*) ны́ні, ны́нки, *срв.*

Ны́не 1. [Ми ны́нки в упа́дку подві́йно тяжкі́м (Франко)]; 2) см. **Ны́не 2**; 3) (*сегодня*) сьо́го́дни и сьо́годня, (*зап.*) ны́нки, ны́ні. [І учoра горо́х, і сьо́го́дни горо́х (Пі́сня). Згада́й, ко́го ти поси́лав сьо́го́дни до Морга́ни! (Л. Укр.). Сьо́годня не пра́зник, а ти не вка́зник (Номис). Прийді́ть сьо́годня: в мене́ вдо́ма лиш я са́ма та кві́ти (П. Тичина). Ны́нка ро́диться на горе, в́завтра умира́є (Руда́в.). Ще́ неда́вно, ще́ позавчoра ви́гляда́ла йо́го, а ны́ні – не ра́да (Коцю́б.). Ны́ні тяжка́я бі́да, але́ ра́дість на́завтра я́сна (Грінч.)].

Ныр – 1) (*действие*), см. **Ныря́ние**, **-ром**, см. **Нырко́м**; 2) см. **Лазейка**.

Ныра – проно́за, прола́за.

Ныре́ц – 1) см. **Ныря́льщик**; 2) см. **Но́рка 2**; 3) *орнит.* **Podiceps L.** – пі́рні́коза, нире́ць (-рця), поганка.

Ны́ривать, см. **Ныря́ть**.

Ны́рище, *стар.* – 1) ру́їни (зва́лища) тайни́кової (тайни́цької) ве́жі (ба́шти), ру́їни (зва́лища) замково́го тайника́ (замково́ї кри́вкки); 2) (*каземат*) ка́зе[а]ма́та; (*подземелье*) підла́зи (-зів), підзе́мелля (-лля), скле́п (-пу), льо́х (-ху), (*гал.*) су́терени́ (-нів); 3) (*логово, берлога*) лі́гво, ско́та, ско́тище, барлі́г (-ло́гу); 4) (*лачуга*) халу́па, халабу́да, (*землянка*) зе́млянка; 5) (*буерак*) я́р (*р.* я́ру), я́руга.

Нырковий – 1) ну[и]рковий; 2) нурцевий. *Срв. Ныром 1 и 5а.*

Ныром, *нрч.* – ну[и]рцем; (*ныряя и выныряя в другом месте*) наввиринки. [На той бік річки я перепливу під водою, наввиринки (Звин.). Нижче порога, серед збурених хвиль, наввиринки крутився байдак (Загірня)].

Нырнуть, *см. Нырять.*

Нырок – 1) (*однократное погружение в воду*) ну[и]рок (-рка). [Нурка дати (піти) (Сл. Желех., Сл. Кміцикевича). Нирка дати (Сл. Гр.); -рком, *см. отдельно*; 2) (*ухаб*) вибій (-бою), вибоїна; 3) *см. Лазейка*; 4) *см. Нырялка*; 5) *орнит.* – а) (*Mergus albellus*) нурець (-рця); б) (*Nyroca nyroca Guld.*) чурнь (-ни) (зірка́та), черник, чернушка, нирок (-рка), рінець (-нця); в) (*Podiceps cristatus*) пірнікоза; г) (*Netta rufina Pall.*) чернь (червонозуба), готка.

Нырь, *стар.* – вежа (башта) тайникова (тайницька, з тайником), замковий тайник, замкова криївка, (*стар.*) та́лице.

Нырю, *см. Ныром.*

Ныряла, *см. Ныряльщик, -щица.*

Нырялка – (цурка-)вириначка.

Ныряло, *механ.* – пірна́ло, порина́ч (-ча).

Ныряльный – порина́льний, пірна́льний. **-ный снаря́д** – норецький (водола́зний) пристрій (прилад).

Ныряльщик, -щица – норець (-рця), порина́ч (-ча), -на́чка, порина́йло (*м. р.*), порина́льник, -ни́ця. [Норець в глибині поринає кипучій (Грінч.).]

Ныряние – порина́ння, пірна́ння, (*диал.* пурина́ння), ну[и]ря́ння; зарина́ння; *срв. Нырять 1 - 3.*

Нырять, ныривать, нырнуть – 1) (*в воду, в воде, под воду и перен.*) порина́ти и (*реже*) впорина́ти, порину́ти, пірна́ти, впірна́ти, впірну́ти, (*диал.* пурина́ти, пурну́ти), ну[и]ря́ти, ну[и]рну́ти в що, під що, куди и де, ну[и]рка дати, нурка піти, (*погружаются*) заринати, заринути и (*диал.*) зарнути, занурятися, зануритися в що, (*юркнуть*) гулькнути в що; (*в воздухе: об самолете*) ну[и]ря́ти, ну[и]рну́ти, ну[и]рка дати. [В хвилі човен порина (Шевч.). Поринав і виринав, мов шукаючи щось у воді (Л. Укр.). Бляшаний пароходик вислизнув з рук і поплив по помості, поринаючи носом, немов на хвилях (Коцюб.). Любо місяцю з зорями в воду порина́ти (Куліш). На ставі пишно лебідь плив, а гуси сірії край його порина́ли (Греб.). Од страху жаба впоринає (Рудан.). Замовкла русалочка, в воду порину́ла (Шевч.). Одежу зриває, у воду пірнає (Грінч.). Жаба пірна́ла, вирина́ла (Н.-Лев.). Сани пірнають у вибо́ях (Коцюб.). Виходив з контори, пірнав у гущу осінньої ночі (Коцюб.). Як пішла за мене, то так як під воду пірну́ла (Стефанік). Риби і птиці пірну́ли і вивнесли хлопця (з дна морського) (Дніпр. Ч.). Диві, як дівки впірнають у воду! (Звин.). Впірну́в Сатанаїл у самую безодню (Рудан.). Буду плавать, пуринати (Метл.). Зірочки пурну́ли у синю безодню неба (Мирний). То пурне, то вирне (Мирний). Нирнула в Березину да й утекла (Борзенц.). На лататті бувають великі бурульки; ми за їми заринаємо (Звин.). Зарину аж до дна (Звин.). Так і гулькнув у воду (Сл. Гр.); 2) (*в нору, подполье и т. п.*) ниряти, нирну́ти, (*обычно: юркнуть*) гулькнути; (*шмыгнуть*) шмигнути в що, куди; 3) *подо что* – пірна́ти, пірну́ти, (*шмыгнуть*) шмигнути під що. [Ганна пірну́ла під ковдру, пронізвило скрикнувши (Черкас.); 4) **-рять по дому** – скрізь лазити (мотатися, шалатися, шибатися, шваргатися) по хаті.

Ныряться, *безл.* – порина́тися, пірна́тися.

Нытик – скиглі́й (-лія), скисляк (-ка), скулі́й (-лія), скаву́ла, плакунець (-нця), плаксій (-сія) нудь (-дя). [Скиглі́ї і панікери (*Пр. Правда*)].

Нытить, *см. I. Ныть 2.*

I. Ныть, ныва́ть – 1) ніти, занива́ти, скими́ти, мліти, млої́ти; (*ломить*) ломіти що, ломо́тіти в чо́му; (*болеть*) бо́літи. [Груди не ниють мої (Грінч.). Натомлені приємно ниють но́ги (М.

Рильськ.). Годі оманою ніти, серце моє молоде! (Сосюра). Серце стогне, душа мліє (Метл.). Голова боліла, скиміла (Крим.)). **Зуб ноет** – в зубі скимить, зуб ніє (скимить). [Скимить у зубі (Верхр.)]. **Сердце -ет** – серце ніє (заниває, мліє, скимить). [Вийшла з села – серце ніє (Шевч.). Десь поїхав мій миленький, десь поїхав і немає, моє серце заниває (Пісня). Чого-ж у мене серденько і мліє, і болить? (Глібів). Серце стогне, скимить і рида (Крим.)]. **Сердце -ет по родимой сторонке** – серце ніє-нудьгує за рідним краєм. **Ныть от времени до времени, слегка** – понивати. [Понивало стіха в грудях (Васильч.)]; 2) (*хныкать, уныло жаловаться*) скіглити, скімлити, скавуліти, (*зап.*) скуліти. [Скіглить, мов кривий цуцик (Номис). Не скігли, бо ти всіх побудиш (Шевч.). Повітові Гамлети, що скіглили по своїх кутках (Крим.). Чого скімлиш? аж набридло слухати! (Звин.)].

II. Ныть, щц., см. Ноющий (-щая боль).

Нытьё – 1) ниття (-ття), занивання, скиміння, мління; (*ломота*) ломота. [Почув ниття в кульші (Яворн.). Вічне в серці занивання (Крим.)]; 2) скіглення, скімлення, скавуління, (*зап.*) скуління.

Нэп – неп (-пу, *м. р.*) и (*реже*) нэпа (-пи, *ж. р.*), нова економічна політика. [Паніка перед непою (Епік)].

Нэпач – непач (-ча). [Геть непачів! (Епік)].

Нэпман, -нка – непман, непманка и (*редко*) непія (*ж. р.*). [Непман і буржуазна інтелігенція тиснуть на пролетаріят (*Пр. Правда*). Непманки п'яніно крізь стіни чую я (Сосюра). Дочку капіталіста, непію, в І; в комсомол примають! (Епік)].

Нэпмановский – непманівський.

Нэпманствовать – непманувати. **Нэпманствующий** – непмануючий; (*о внешнем виде, прлг.*) непмануватий. **-щий обыватель** – непмануючий обиватель.

Нэповский – непівський.

Нюанс – нюанс (-су).

Нюи (вино) – нюї (*нескл.*).

Нюни – варги (*р. варг*). **-ни повесить** – похнюпити (посупити) носа. **-ни развесить** – розквасити губи (варги). [Чого-к ти розквасив губи? (Грінч.)]. **-ни распустить** – а) *см. выше -ни развесить*; б) розрюм(с)атися, розвести рюм(с)и, розревтися, розреватися; кислиці розсипати. [Рева, – кислиці розсипала! (Звин.)].

Нюнитъ – рюмати, рюмсаї, квиліти, квиліти. [Та годі тобі рюмати! (Сл. Гр.)].

Нюня (общ. р.) – рюма, рюмса, рюмсало (*общ. р.*), рева, квисля, кваша, (*плакса*) плаксії (-сія), -ксійка и -ксуха, тонкослізка (*общ. р.*).

Нюх – 1) (*чутьё*) нюх (-ху), (*образно*) ніс (*р. носа*). [Філолог з тонким лінгвістичним нюхом (Крим.). Не обдуриш! розкажуй тому, хто носа не має! (Приказка)]. **Нюх на что** – нюх на що. *Иметь нюх на что* – мати нюх на що, (*фам.*) мати добрий ніс на що; носом (нюхом) чути що. [Він ласий до грошей; нюхом їх чує, мов та собака дичину (Кониськ.)]. *У него хороший нюх* – він добрий нюх (ніс) має, у його добрий нюх (ніс). [Ніс у мене добрий, – чую недбальство навіть там, де його нема! (*Ж. й р.*)]. **Заслышатъ (почуютъ) -хом что** – занюхати що. [За сім миль занюхає ковбасу в борщі (М. Вовч.)]; 2) *см. Нюхало*; 3) (*понюшка*) нюх, понюх (-ху), понюха (-хи).

Нюхала, см. Нюхатель, -ница; (*ищейка*) нишпорка (*общ. р.*).

Нюхало – нюхало, вюх (-ха), (*шутл.*) посудина (на табаку), чхало. [Як дам тобі в нюхало, – аж перекинешся! (Брацл.). Бережи нюха! (Номис). А носатого у нас дражнять: «і табаки не нюхає, дарма що таку чудову посудину має» (Звин.)].

Нюхальный, см. Нюхательный.

Нюхальщик, -щица (табака) – нюхач (-ча), -хачка, нюхар (-ря), -харка (табаки), табачник, -ница, (*от явленный*) табачар (-ря), -чарниця. [Нюхачів багацько, а табаки нема (Номис)].

Нюхание – 1) нюхання; 2) винюхування, нишпорення, вюшення, (*зап.*) нюхтіння,

нюхнювання. *Срв.* **Нюхать**.

Нюхатель, -ниця – 1) нюхальник, -ниця; *см. ещё Нюхальщик*; 2) (*вынюхиватель, -ниця*) нюшко́, (*зап.*) нюхтій (-тія, *м. р.*), нюхтія (-тії, *ж. р.*).

Нюхательный – нюхальний, для нюхання. **-ная соль** – нюхальна сіль, сіль для нюхання. **-ный табак** – нюхальний тютюн, таба́ка, (*диал.*) нюха́чка. [Це тютюн не такий, щоб куріти: це – нюхальний (Звин.). Од старого німця дуже тхнуло табакою (Н.-Лев.). Табака – гарна, терла жінка Ганна (Приказка). Нюхачки із бадилля нароби́ла (Борзенц.)].

Нюхать, нюхивать, нюхнуть – 1) нюхати, нюхнути що. [Нюхала квітку (Сл. Гр.). Тільки що нюхнув – та ачхи! (Рудч.)]. **-хать табак** – нюхати таба́ку, зажива́ти таба́ки, (*зап.*) табачити. [Я здорово нюхав таба́ку (Квітка). Нащо мені табаті́рка? я-ж таба́ки не заживаю́ (Звин.)]; 2) (*по ветру: о животных*) нюшити, вітри́ти, нюшкува́ти, (*зап.*) нюхті́ти, нюхцюва́ти; (*вынюхивать*) винюхувати, нишпорити. [Соба́ка нюшить (Черкащ.). Соба́ка вітри́ть, ма́буть зайця чу́є (Харківщ.). Нюшкує пес (Кам'янеч.)]. -ться – 2) *стр. з.* – нюхатися. **Табак -ется с кончика пальца** – таба́ку нюхають (приню́хують) з кінчика пальця (з пучки); 2) *вз. з.* – нюхатися, обню́хуватися, нюхати, обню́хувати одно́ одного; 3) *безл.* – нюхатися.

Нюхнуть, *см.* **Нюхать**.

Нямкать – гамати, гамкати, гамсати.

Ням-ням, междом. – гам-гам. **-ням дать** – гам-гам (істоньки) да́ти.

Няечка – няньочка.

Нянин – няньчин, *ласк.* нянин (-на, -не).

Нянька, *см.* **Няня**. *У семи -нек дитя без глаз* – де сто доглядачок, там дитина крива́; де багато баб, там дитина без пу́па (дитя безпу́пе) (Приказка).

Нянькин, *см.* **Нянин**.

Няньчение – няньчення; пестування; бавлення, тішення; (*излишня возня*) па́нькання; *срв.*

Няньчить и Няньчиться. [Коло неї треба па́нькання та бігання (Н.-Лев.)].

Няньчить – няньчити кого́; (*пестовать*) пестувати кого́; (*забавлять*) бавити, тішити кого́. [Діток ва́ших няньчу (Кониськ.). Дід бавить сво́є мале́ньке вну́ча (Шевч.). Ду́мала рідних ону́ків діжду́, тішитиму́ їх (Кониськ.)].

Няньчиться – няньчитися; (*пестоваться*) нянькатися, пестуватися, (*возиться*) па́нькатися, цяцькатися, цяцькува́тися з ким, з чим. [От то́бі, ма́мо, Митрик, няньчись з ним, тіш його́! (Квітка). Треба мені робі́ти, а не з дитиною па́нькатися (М. Вовч.). Не ма́ю ча́су па́нькатися з ва́ми (Крим.)]

Нянюшка – няня, нянька.

Нянюшкин – нянин, няньчин (-на, -не).

Няня – 1) нянька, *ласк.* няня – (*дядька-пестун*) няньо (-ня). [Ме́ншу, по дру́гій весні дівчину, забавляє нянька (Коцюб.). «Няню, люба няню, розкажи казку!» – «Петрику! треба няню слухати» (Звин.)]. *Быть -ней* – бути нянькою, (*по профессии*) нянькувати. [Нянькува́ла у нас коло ме́ншого брата (Сим.)]; 2) (*сосец груди*) нінка, *ум.* ніночка. [Дитина пла́че, бо піпочки хо́че (Звин.)].

Нятой, *стар.* – понятій (-то́го).

Нять, -ся – няти (йму, ймеш), -ся, бра́ти, -ся.

О или об и обо, пред. – 1) *с вин. п.* – об, в, на. **Разбиться о камень** – розбі́тися об ка́мінь. **Об землю, о стену** – об зе́млю, в зе́млю, об му́р, в му́р. **Биться головою о стену** – об му́р (об стіну) голо́вою бі́тися (товкті́). **Опереться о стол, о перила** – спе́ртися на сті́л, на поруччя. **Споткнуться о порог, о камень** – спі́ткнутися на порі́г, на ка́мінь. **Исколоть ноги о жнитвину** – на стерню́ но́ги поколо́ти. [На бі́ле ка́міння, на сі́ре корі́ння сво́ї но́ги побива́є (Дума)]. **Стена о стену, двор о двор, межа о межу** – стіна́ повз (крізь) стіну́ *и* опо́стїнь, двір повз (крізь) двір, межа об ме́жу. [Похова́ли його́ трупа́ об труну́ з Степа́ною (Кониськ.)]. **Рука об руку, бок о бок** – руко́ю до руко́ї, поруч, побі́ч; 2) *с вин. и предл. п. п.* (для обозн.

времѣни) – об, на, за. **О Пасху** (**о Пасхе**), **о Покров**, **о Рождество**, **о полночь** (**о полночи**) – об Великодні *и* на Великдень, об Покрові *и* на Покрову, об Різдві *и* на Різдво, опівночі. **О Троице** – об Зелёній (Клечальній) неділі, на Зелёну неділю. **О святках** – святками. **Об эту (ту) пору** – об цій (тій) порі, на цю (ту) пору, на цей (той) час, під цей (той) час. *Это было о прошлое воскресенье* – це було минулою неділю. **О семидесятих годах** – за семидесятих років *и* семидесятих років; 3) *с предл. п.* – за, про, (реже) на (*с вин. п.*). *Думать, знать, слышать, говорить, петь о ком, о чём* – думати, знати, чути, говорити, співати за ко́го, за що *и* про ко́го, про що. *Я часто об этом думаю* – я часто про (за) це думую. *Я давно слышал о вас* – я давно за (про) вас чув. *Спрашивать, вспоминать, помнить, забыть о ком, о чём* – питати(ся), згадувати, пам'ятати, забути(ся) за ко́го, за що, про ко́го, про що *и* (реже) на ко́го, на що. [Не все-ж бог дарує, про що люд міркує. Я йому за свій намір нічого не казала (Неч.-Лев.). Він за ню не знав, вона за нього не знала. За милого як співати – любо й потужити (Шевч.). Хто-ж за мене спогадає (Рудан.)]. *Дума о трёх братьях Азовских* – дума про трьох братів Озівських. *Рассказы о животных* – оповідання про звірів. **Об этом** – за це, про це. *Беспокоиться, заботиться о ком, о чём* – турбуватися, пеклуватися, дбати за ко́го, за що, про ко́го, про що, (*гал.*) дбати о що. **Обо мне не беспокойтесь** – за мене не турбуйтеся. *Довольно об этом* – годі про це. *Донести о происшествии* – доповісти (сповістити) за пригоду. *Переговариваться о мире* – умовлятися за мир. *Просить, ходатайствовать о ком, о чём* – прохати (просити), клопотатися за ко́го, за що. *Жалеть о ком, о чём* – жалувати, жалкувати, шкодувати за ким, за чим. *Не об одном хлебе живы будем* – не самим хлібом живі будемо. **О сыне только на свете живу** – сином (за-для сина) тільки й живу на світі; 4) (*с качеств. прил. и числительными*) – на, з. *Дом о трёх этажах* – будинок на три по́верхи (на три о́сади). *Изба о двух горницах* – хата на дві світлиці. *Стол о трёх ножках* – стіл на трьох ніжках, з трьома ніжками. *Храм о золотой голове* – церква з золотим верхом. *Храм о трёх главах* – церква з трьома банями (верхами), на три бані. *Ведь ты не о двух головах* – у тебе-ж не дві голови, ти-ж не з двома головами. *Птица о восьми ногах* – (в сказке) птах об восьми но́гах.

О, межд. – о! ой! ну й...! [О, бо́же мій милий! О, дру́же мій до́брый! (Шевч.). Ой, лішечко мені! (*о, горе мне!*)]. **О времена, о нравы!** – ну й час, ну й люди! **О-о** – ого, еге. **О-о, брат, это уж слишком!** – ого (еге), брате, це вже занадто!

Оазис – оа́за (-зи).

Оазисный – оазний, оазовий.

Оба, обе – обидва, обидві, обоє (*об. р.*) (*р. для всех родов обо́х, обидво́х*), (*ум.*) обо́йко. *С обеих сторон, по обеим сторонам и по обе стороны* – з обо́х бо́ків, по обидва бо́ки, оба́біч, оба́поли. [Оба́поли Дніпра]. *Находящийся по обеим берегам реки* – обобічний. **Обеими руками** – обіру́ч, обома́ (обидвома́) рука́ми. [За гарячий ка́мінь обіру́ч хапа́йся]. **Обоего пола** – однієї і другої ста́ти. *Глядеть, смотреть в оба* – бу́ти на осторо́зі, ма́тися на обере́жності, взяти́ о́чі в ру́ки. *Уписывает за обе щеки* – уминає так, ща аж за уші́ма лящи́ть. **Оба лучше** – обоє рябоє.

Обабить – 1) (*ирон.*) ожени́ти, одру́жити, опе́ньгати; 2) зба́бити. **-ться** – 1) ожени́тися, одру́житися, опе́ньгатися, обенбе́ритися; 2) зба́біти, зба́битися.

Обабок (*гриб, Boletus scaber*) – ба́бка.

Обагрение (*кровью*) – закрива́влення, скрива́влення, покрива́влення.

Обагрять, обагрить – червони́ти, почервони́ти. **-ть кровью** – крива́вити, (*сов.*) закрива́вити, скрива́вити, покрива́вити, окрови́ти, покрови́ти. **-ить руки кровью** – покрива́вити ру́ки, ру́ки в кро́ві вмочи́ти. **Обагрённый** – почервонений, (*кровью*) закрива́влений, покрива́влений.

Обагряться, обагриться (*кровью*) – крива́витися, закрива́витися, покрива́витися.

Обакуливать, см. Обманывать.

Обалдельный – зду́рлий, сторопі́лий, запаморо́чений, очмані́лий.

Обалде́ть – одури́ти, здури́ти, сторопи́ти, очмані́ти. *Срв.* **Одуре́ть**.

Обанкруте́ть – збанкрутувати, збанкрутитися.

Обанкручи́вать, обанкрути́ть – збанкручувати, збанкрутити, призводи́ти, призвести́ кого́ до банкру́тства. **-ться, см.** **Обанкруте́ть. -вшийся** – збанкруто́ваний. **-ченный** – збанкручений.

Обасурма́нить – побусурме[а́]нити.

Обасурма́ниваться, обасурма́ниться – бусурме[а́]нитися, побусурме[а́]нитися. [Вже я потурчилась, побусурменилась].

Обауки́вать, обаука́ть – обаго́вкувати, обаго́вкати, обгу́кувати, обгукати́, вигу́кувати, вигукати́. [Обаговкав уже́ весь ліс, та ніхто́ не відгукується].

Обахро́миться – обторо́читися, обтрі́патися.

Обая́ние – зачаро́вання; чари. [Він був немов у зачаро́ванні].

Обаяте́льность – чарі́вність, чарі́вливість, прина́дність (-ности).

Обаяте́льный – чарі́вний, чаро[і]влі́вий, прина́дний, обворо́жливий. **-но** – чарі́вно, чаро[і]вліво, обворо́жливо.

Обая́ть кого́ – вчарува́ти кого́, обворо́жити кого́.

Оббега́ть, обежа́ть, см. **Обега́ть, обежа́ть.**

Обва́живать – 1) *см.* **Обводи́ть**; 2) *см.* **Обвози́ть**.

Обва́л – 1) *см.* **Обва́лка**; 2) зава́л(а), обру́шина, прова́лля. **Снежный -ва́л** – сніго́вина.

Обва́ливание – 1) обва́лювання, зава́лювання, розва́лювання; 2) обси́пання, обкла́дання.

Обва́ливать, обва́лить – 1) обва́лювати, обва́лити, зава́лювати, зава́лити, обру́шувати, обру́шити, (*во множ.*) пообва́лювати, позава́лювати, пообру́шувати; 2) обси́пати, обси́пати, обкла́дати, обкла́сти, обложи́ти, пообси́пати, пообкла́дати. **Обва́ленный** – 1) обва́лений, зава́лений *и т. д.*; 2) обси́паний, обкла́дений, пообкла́дуваний.

Обва́ливаться, обва́литься – 1) обва́люватися, обва́литися, зава́люватися, зава́литися, запада́тися, запа́стися, (*о горе*) обсува́тися, обсуну́тися, (*во множ.*) пообва́люватися, позава́люватися, позапада́тися, пообсува́тися. [Глинище зава́лилось, і глина́ вби́ла дівку (Неч.-Лев.)]; 2) бу́ти обси́паним, обкла́деним.

Обва́ливать, обва́лять что́ в че́м – обка́чувати, обка́чати, пообка́чувати (*о мн.*) вка́чувати, вка́чати, повка́чувати (*о мн.*) що́ в що́, вика́чувати, вика́чати що́ в чо́му. **Обва́лянный** – обка́чаний, вка́чаний, вика́чаний.

Обва́ливаться, обва́ляться – обка́чуватися, обка́чатися, пообка́чуватися, вка́чуватися, вка́чатися, повка́чуватися в що́, вика́чуватися, вика́чатися, повика́чуватися в чо́му.

Обва́листый – зава́листий, прова́листий.

Обва́лка – обкла́дання, обси́пання. *Срв.* **Обва́ливать 2.**

Обва́льчивый – ру́хлий. [Ру́хлий бе́рег].

Обва́льный – зава́ловий, обва́ловий.

Обва́ра – опара́, запара́.

Обва́ривание – о(б)па́рювання, о(б)шпа́рювання; обва́рювання.

Обва́ривать, обва́рить – о(б)па́рювати, о(б)па́рити, о(б)шпа́рювати, о(б)шпа́рити, обва́рювати, обва́рити, (*во множ.*) поо(б)па́рювати, поо(б)шпа́рювати, пообва́рювати.

Обва́рил руку́ кипятком – ошпа́рив руку́ окро́пом. **-ть тесто́** – запа́рювати, запа́рити тісто́.

Обва́ренный – о(б)па́рений, о(б)шпа́рений, обва́рений.

Обва́риваться, обва́риться – о(б)па́рюватися, о(б)па́ритися, о(б)шпа́рюватися, о(б)шпа́ритися, обва́рюватися, обва́ритися. [Як опа́ришся на молоці́, дутимеш і на холо́дну воду]. **-ться ще́локом (о белье)** – пазо́литися, опа́золитися.

Обва́рка – о(б)па́рювання, о(б)шпа́рювання, обва́рювання.

Обва́рный и обва́рной – обва́рений, запа́рений. [Обва́рені бу́блики. Запа́рене тісто́].

Обва́стривать, -ся, обва́стри́ть, -ся – заго́стрювати, -ся, заго́стри́ти, -ся, наго́стрювати, -ся,

нагострити, -ся.

Обващивать, обвощить – воскувати, навоскувати, повоскувати, навощувати, навощити що.

Обвощённый – навоскований, навощений.

Обващиваться, обвощаться – воскуватися, навоскуватися, навощуватися, навощитися.

Обвеять, обвеять – 1) обвівати, обвіювати, обвіяти, обмаювати, обмаяти, опахати, опахнути. -ть *ветром* – обвітрувати, обвітрити; 2) (*зерно*) віяти, повіяти, палати, опалати, попалати. **Обвеянный** – 1) обвіяний, обмаяний, обвітрений; 2) повіяний, попаланий.

Обведение – обведення, обгородження. -ние *забором* – обпарканення.

Обвезти, -ся, см. Обвозить, -ся.

Обвёничать, обвенчать – вінчати, (*сов.*) звінчати, перевінчати, (*о многих*) повінчати, поперевінчувати. *Срв. Венчать. Обвенчанный* – звінчаний, перевінчаний, повінчаний.

Обвёничаться, обвенчаться – вінчатися, (*сов.*) звінчатися, перевінчатися, повінчатися, поперевінчуватися з ким, шлюб узяти з ким, стати на рушнику з ким.

Обвернуть, обвертеть, см. Обвёртывать.

Обвёртка – 1) *см. Обвёртывание*; 2) обгортка, окладина, окладинка, паля[і]турка; 3) *бот.*

Involucrum – окрива, окривка, покрівець (-вця).

Обвёрток – вёрчик (-ка).

Обвёрточный, см. Обёрточный.

Обвёртывание – обгортання, обвивання, завивання, обмотування.

Обвёртывать, обвертеть, обернуть – обгортати, обгорнути, обвивати, обвинути що чим *или* в що, угортати, угорнути, увивати, увинути, завивати, завинути в що. **Обвертеть (обвёрчивать)** *винт* – обкрутити (обкручувати) гвинт. **Обвёрнутый** – обгорнутий, обгорнений, завинутий, завинений *и т. д.* *Срв. Обёртывать.*

Обвёртываться, обвертеться и обернуться – обгортатися, обгорнутися, обвиватися, обвинутися, завиватися, завинутися, увиватися, увинутися. -нуться *шубою* – загорнутися, укутатися в шубу. *Возжи -телись вокруг колеса* – віжки вкрутилися в колесо. **Обвертеться (на свете)** – о(б)говтатися, освійчитися (в світі). *Срв. Обёртываться.*

Обвершатъ, обвершить что – заве[і]ршувати, завершити що. -ить *избу* – укрітити (завершити) хату. -ить *стог* – виве[і]ршувати, вивершити стіг (стіжок).

Обвёршка – 1) заве[і]ршування, виве[і]ршування, (*крышею*) укривання (дахом); 2) (*кровля над ч.-л.*) повітка, остріха, острішок (-шка), дашок (-шка), оборіг (-рога). *Плеть, колодец с -шкой* – ліса з острішком, колодязь під дашком.

Обвёс – 1) обважування, обдурювання на вазі; 2) невірна вага, недоважка.

Обвесёница – провесна, провесень (-весни).

Обвесень – на провесні.

Обвесить, см. Обвешивать.

Обвести, -ся, см. Обводитъ, -ся.

Обвестить, см. Обвещать.

Обвётривать, обвётривать – запалювати, запалити вітром когó, що, обвітрувати, обвітрити когó, що. **Обвётренный** – запалений вітром, обвітрений.

Обветшалость – вѣтхість, старість, занепалість, благість, тряхлість (-ости).

Обветшалый – вѣтхий, старий, занепалий, благий, тряхлий. -лое *строение* – вѣтха, старá будова. -лая *одежда* – блага, тряхла одежина.

Обветшание, см. Обветшалость.

Обветшатъ – застарітися, постарітися, занепасти.

Обвешать, обвешить дорогу – обтикати, обтикати, пообтикати вітичками доро́гу (шлях).

Обвешивать, обвесить кого – обважувати, обважити, (*во множ.*) пообважувати когó. [На три хунти менѣ обважив]. -тсья – помилитися важивши. **Обвешенный** – обважений.

Обвешивать, обвешать – обвішувати, обвішати, обчіплювати, обчепляти, (*во множ.*)

пообві́шувати, пообчі́плювати. **-ть стѣну картинами** – пообві́шувати сті́ну карти́нами.

Обвѣшанный – обві́шаний, обчепля́ний, пообві́шуваний, пообчі́плюваний.

Обвѣшиваться, обвѣшаться – обві́шуватися, обві́шатися, обчі́плюватися, обчепля́тися, (*во множ.*) пообві́шуватися, пообчі́плюватися. [Старець пообві́шувався торба́ми].

Обвещение, обвестка – 1) опові́щення; 2) опові́стка.

Обвещать, обвестить – опові́щати, опові́стити, обві́щати, обві́стити.

Обвивальница, бот., см. Вьюнок.

Обвивание – обвива́ння, повива́ння, обповива́ння, опліта́ння; (*обматывание*) обмо́тування, обкру́чування, обсу́кування.

Обвивать, обвить – обвива́ти, обві́ти (*и обвіну́ти*) чим, (с)повива́ти, (с)пові́ти, о(б)повива́ти, о(б)пові́ти в що, обгорта́ти, обгорну́ти чим *и* в що, о(б)пліта́ти, о(б)плести́ чим; (*обматывать*) обмо́тувати, обмота́ти, обкру́чувати, обкру́тити, обсу́кувати, обсу́кати чим. [Хмі́ль обповив дере́во]. *Она обвила́ руки вокруг шеи его* – вона обня́ла (обхопи́ла) його́ ши́ю рука́ми. **Обвитый** – обві́тий, (о)пові́тий в що, обмо́таний чим *и т. д.* [Коза́цьке бі́ле ті́ло в кита́йку пові́те (Шевч.)].

Обвиваться, обвиться *чем или вокруг чего* – обвива́тися, обві́(ну)́тися, о(б)повива́тися, о(б)пові́тися, (с)повива́тися, (с)пові́тися, обгорта́тися, обгорну́тися; (*обматываются*) обмо́туватися, обмота́тися, обкру́чуватися, обкру́титися, обві́рчуватися, обверті́тися чим *или круг (навколо) чо́го*. [Довга коса обвива́ється круг тонкого стану (Стор.)]. *Басовые струны - ваються тонкой медной нитью* – басо́ві стру́ни обкру́чуються (обмо́туються) то́неньким мідя́ним дрото́м.

Обвивка – обві́нення, заві́нення, пові́й (-во́ю).

Обвивной – обві́вний, о(б)пові́вний.

Обвинение – (об)ві́нува́чення, обві́на. *Ложное -ние* – на́клеп, обві́нува́чення облудне. *Взводитъ, взвестъ -ние на кого* – обві́нува́чувати, обві́нува́тити ко́го, (*пред судом*) оскаржу́вати, оскаржи́ти, позива́ти, позва́ти ко́го. *Он судится по -нию в измене* – його́ судя́ть, обві́нува́чуючи в зраді́. *Свидетели со стороны обвинения* – сві́дки з пово́дової сторо́ни.

Обвинитель – обві́нник, ви́новщик, ві́нувач.

Обвинительница – обві́нниця, ви́новщиця.

Обвинительный – обві́нний, ві́нува́льний. **-ный акт** – акт обві́нува́чення. **-ная речь** – обві́нне сло́во. **-ный приговор** – за́суд (-ду).

Обвиняемость – ві́нува́ченість, обві́нува́ченість.

Обвиняемый – ві́нува́чений, обві́нува́чений, по́званий. відпо́рна сторо́на. [По́званий не заперече́ував сво́єї прові́ни].

Обвинять, обвинить *кого в чём* – ві́нити, обві́нити, ві́нува́тити, обві́нува́чувати, обві́нува́тити ко́го в чо́му; (*пред судом*) оскаржу́вати, оскаржи́ти ко́го. *В чём вы меня -няете?* – в чо́му ви ме́не ві́нува́тите (обві́нува́чуєте)? *Он -нён за злоупотребления и предан суду* – його́ оскарже́но за зловжива́ння і да́но (поста́влено) на суд. *Суд -нил его* – суд ві́знав його́ за ві́нного. **-нять во лжи кого** – брехню́ за́здава́ти ко́му. *Напрасно -нять, -нить, подозревая кого-л. в чём* – грі́хува́ти, погрі́хува́ти на ко́го за що́. [Погрі́хува́ли на його́ ду́рно, що він яблу́ка покрав]. **Обвинённый** – 1) обві́нува́чений, оскарже́ний; 2) за́суджений.

Обвиняться, обвиниться – ві́нува́титися, обві́нува́чуватися, обві́нува́титися.

Обвисать, обвиснуть – обві́сати, обві́снути, зві́сати, зві́снути, (*о мног.*) пообві́сати, позві́сати. *Потолок обвис* – сте́ля зві́сла.

Обвислость – обві́слість, зві́слість, зві́шеність (-ости).

Обвислый – обві́слий, зві́слий, зві́шений.

Обвиснуть, см. Обвисать.

Обвить, -ся, см. Обвивать, -ся.

Обвод и обводка – 1) обводжування, обводження; 2) (*очерк, контур*) обвід (-воду), обрис (-су), обвідка.

Обводит, обвести – 1) обводити, обвести, (*о мног.*) пообводити и пообводжувати. **-сти** жениха и невесту вокруг наоя – обвести молодих круг стільця; 2) (*очерчивать*) обводити, обвести, пообводити, обрисовувати, обрисувати, пообрисовувати. **-сти** круг циркулем вокруг чего – обциркулювати що. **-дить, -сти** оградю что-л. – обгороджувати, обгородити що. **-сти** город стеною, валом, рвом – обгородити (обмурувати) місто му́ром, обсіпати валом, обкопати ровом. **-сти** глазами, взором – обвести о́ком (очі́ма), поглядом, перебі́гти очі́ма. *Его вокруг пальца не -дешь* – його не одуриш сплòха. **Обведённый** – обведений, пообводжуваний.

Обводится, обвестися – 1) обводитися, обвестися; 2) (*забором*) обгороджуватися, обгородитися.

Обводка, см. Обвод.

Обводнение, геол. – обводнення, уводнення.

Обводный – обвідний, обхідний, круговий, навколишній. **-ный канал** – круговий канал.

Обводняют, обводнить – обводняти, обводнити, уводняти, уводнити.

Обвоз – обвожування.

Обвозить, обвезти – обвозити, обвезти, пообвозити. **Обвезённый** – обвезений.

Обвозиться, обвезтись – обвозитися, бути обвезеним.

Обвой, обвойка, см. Обвивка.

Обволакивание – обволікання, обтягання, обпинання, заволікання.

Обволакивать, оболочь – 1) *что вокруг чего* – обволікати, оболочіти, пообволікати що круг чо́го; 2) *что чем* – обтягати, обтягти, обпинати, обпнути и обп'ясти. *Барабан -квивают телячьей шкурой* – тарабан обпинають (обтягають) телячою шкурою; 3) укривати, укрити, затягати, затягти, заволікати, заволокити. *Небо -кло тучами* – небо вкрило(ся) (завезлося) хмарами. *Поле -кло туманом* – поле вкрилося туманом.

Обвораживать, обворожать, обворожить кого, что – обворожувати, обворожити, чарувати, обчарувати, зачаровувати, зачарувати, (*пленишь*) вчарувати, очарувати, обійти чаром (чарами) ко́го. [Ой, ти дівчино, чарівниче́нко, очарувала моє серде́нко]. **Обворожённый** – обворожений, зачарований, вчарований, обійдений чаром.

Обвораживание, см. Обёртывание.

Обвораживать, -ся, оборотить, -ся – 1) *см. Обвёртывать, -ся и Обёртывать, -ся*; 2) *см.*

Обрачивать, -ся, оборотить, -ся.

Обворовывание – обкрадання.

Обворовывать, обворовать – обкрадати, (*сов.*) обкрасти и обікрасти ко́го, що. **-ать** *понемногу* – підкратати. **Обворованный** – об(і)крадений.

Обворование – зачарування, очарування.

Обворожитель, -ница – чарівник, чарівниця, чарівка.

Обворожительно – чарівно, чаро[і]вливо, чарівнічо.

Обворожительный – чарівний, чарівкий, чарівнічий, чаро[і]вливий. [Чорні брівки чарівкі. Личко чарівниче].

Обворожить, см. Обвораживать.

Обострить, Обостренный, см. Обвастривать.

Обощить, Обощенный, см. Обващивать.

Обвык, обвычка – звичка, завичка.

Обвыкать, обвыкнуть – обвикати, обвикнути, обговтуватися, обговтатися. **-ть к чему-л.** – звикати, звикнути, призвичаюватися, призвичаїтися до чо́го.

Обвыкаться, обвыкнуться – освійчуватися, освійчитися з ким, з чим. *Срв. Привыкнуть.*

Обв'язка – 1) *см.* **Обв'язывание**; 2) пов'язка, пов'язь (-в'язи), обв'язка, ув'язка.

Обв'язочный – ув'язувальний, на обв'язування.

Обв'язывание – обв'язування, ув'язування.

Обв'язывать, обв'язать – обв'язувати, обв'язати, ув'язувати, ув'язати, зав'язувати, зав'язати, пообв'язувати, поув'язувати, позав'язувати що чим. **-зять тюк** – ув'язати пакунок. **-зять голову, руку платком** – зав'язати (зв'язати) голову хусткою, зав'язати руку хусткою. [Зв'яжи мені голівоньку, най не болить дуже]. **Обв'язать деревья соломой (на зиму)** – повк'утувати дерева соломою. **Обв'язанный** – обв'язаний, ув'язаний, зав'язаний. **С -ной головой** – з зав'язаною головою.

Обв'язываться, обв'язаться – обв'язуватися, обв'язатися, ув'язуватися, ув'язатися, зав'язуватися, зав'язатися, обпинатися, обіпнутися *и* обп'ястися.

Обв'язывать, обв'язать – в'язити, пов'язити. **-ть несколько** – прив'язити.

Обгаживать, обгадить – обгиджувати, обгидити, обпоганювати, обпоганити, обпаскуджувати, обпаскудити, обпакостити, (*о многих*) пообгиджувати, пообпоганювати, пообпаскуджувати. *Срв.* **Загаживать. Обгаженный** – обгиджений, обпоганений, обпаскуджений, обейканий. [Корова обейкана в гною].

Обгаживаться, обгадиться – обгиджуватися, обгидитися, обпоганюватися, обпоганитися, обпаскуджуватися, обпаскудитися, обейкатися, (*во множ.*) пообгиджуватися, пообпоганюватися пообпаскуджуватися. **Ребёнок -дился** – дитина обпаскудилася. *Срв.* **Загаживаться.**

Обганивать, см. Обгонять.

Обгиб и огиб – 1) обгинання, обхід (-ходу); 2) кривий обвід (-воду), кривий обрис; 3) (*изгиб реки*) заворот, закрут, коліно, лука. **Обгиб берега** – залім (-лому) берега.

Обгибать, обогнуть – 1) *что вокруг чего* – обгинати, обігнути. [Бондар обгинає обручі на діжках]; 2) обминати, обминути, обходити, обійти, об'їздити, об'їхати, обпливати, обпливти що *и* навколо (округ) чого. **-гнуть мыс, остров** – обпливти (обминути) ріг (віріжок), острів, навколо рога (віріжка), острова. **Дорога -гнула гору** – дорога обійшла гору (округ гори).

Обогнутый – обігнутий, обігнений, обійдений.

Обгибаться – обгинатися, обігнутися. [Це дерево дуже придатне на обручі, бо добре обгинається].

Обглядывать, обглодать, см. Оглядывать.

Обглаживать, обглядить, см. Оглаживать.

Обглаживаться, обглядиться, см. Оглаживаться.

Обглодать, см. Оглядывать.

Обглодыш (*остаток обглоданного*) – недогризок, обгризений маслак.

Обглядывать, обглядеть, обглянуть, см. Оглядывать, оглядеть, оглянуть.

Обглядываться, обглядеться, см. Оглядываться.

Обгнивать, обгнить – обгнивати, обгнити, (*во множ.*) пообгнивати. **Столбы -ли с концов в земле** – стовпи пообгнивали з краю в землі.

Обговаривать, обговорить, см. Оговаривать.

Обговор, см. Оговор.

Обгон, обгонка – 1) обгін (-гону), обгонення; 2) випередження, перебіг (-гу). *Срв.* **Обгонять**; 3) *см.* **Случка.**

Обгонять, обогнать – 1) *кого вокруг чего* – обганяти, *и* обгонити, обігнати когось круг чого; 2) випереджати, випередити когось, попереджати, попередити, упереджати, упередити, перебігати, перебігати, переганяти, переганяти когось, (*превзойти*) перевищати, перевищити когось, взяти гору над ким, взяти над ким. **Он всех -гнал** – усіх він випередив (попередив), над усіма він (гору) узяв. [Хлопці то перебігали діда, то лишалися ззаду]. **Обгоняться** – бігати на(в)випередки.

- Обгора́живать, -ся, обгороді́ть, -ся, см. Огора́живать, -ся, огороді́ть, -ся.**
- Обгора́ть, обгорéть** – обгоря́ти, обгорі́ти, о(б)паля́тися, о(б)па́литься. **-ра́ть, -ре́ть** *несколько* – обсмалюва́тися, обсмалі́тися. *Деревня -рела* – село погоріло.
- Обгорéлый** – обгорі́лий, обпа́лений, обсмалений.
- Обгружа́ть, обгрузи́ть, см. Огружа́ть, огрузи́ть.**
- Обгрыза́ть, обгрызть, см. Огрыза́ть, огрызть.**
- Обгры́зок, см. Огры́зок.**
- Обдавање** – облива́ння, злива́ння.
- Обдава́ть, обда́ть** – облива́ти, обли́ти *и* обі́лляти, злива́ти, зли́ти. [Так гляне, ненáче холо́дною водо́ю зі́ллé]. **-ть варом** – о(б)па́рити, о(б)шпа́рити. **Обда́ло морозом, холо́дом** – мороз пройня́в, морозом (холо́дом) пройняло́, холо́дом звіяло, **-дало жаром, огнём** – в жар кинуло, огнём всипало (сипнуло).
- Обдава́ться, обда́ться** – облива́тися, обли́тися *и* обі́ллятися чим, злива́тися, зли́тися чим.
- Обда́ривание** – обдаро́вування, обдарюва́ння, обділя́ння подару́нками.
- Обдарива́ть, обдари́ть** – обдаро́вувати, обдарува́ти, обдаря́ти *и* обдарюва́ти, обдарі́ти, (*во множ.*) пообдаро́вувати, пообдарюва́ти кого чим. *Срв. Оде́лять.*
- Обда́риваться, обдарі́ться (взаимно)** – дарува́тися, обдаро́вуватися, (*сов.*) обдарува́тися, обдаря́тися, обдарі́тися. *На свадьбе обдариваются* – на весі́ллі дарую́ться.
- Обделе́ние** – недо́діл (-лу).
- Обде́лка** – 1) *см. Обде́лывание*; 2) обро́бка, обро́ба, опра́ва, (*в одежде*) о́бшивка.
- Обде́лывание** – оброблюва́ння; вроблюва́ння, опра́вля́ння.
- Обде́лывать, обде́лать** – 1) обробля́ти, обробі́ти, пообробля́ти. *Срв. Обраба́тывать. -ать камень* – обробля́ти, обточува́ти ка́мінь. *Пашня обде́лана* – рілля упо́рана. **-ать дело** – обору́дувати спра́ву; 2) опра́вляти, опра́вити в що *и* чим, вробля́ти, вробі́ти в що. *Кубок обде́лан чёрным серебром* – кубо́к опра́влено в чо́рне срі́бло; 3) (*обмошенничать*) обмахо́рити, обмахля́рувати. **Обде́ланный** – оброблений, упо́раний, опра́влений.
- Обде́лываться** – 1) оброблюва́тися; обору́дуватися; 2) опра́влятися.
- Обде́лять, обде́лить кого** – обмина́ти, обмину́ти ко́го обділя́ючи, кривди́ти, покривди́ти ко́го обділя́ючи, недоділя́ти, недоді́лити. **Обде́лённый** – покривджений, обмину́тий при наділя́нні.
- Обде́ляться, обде́литься** – обмиля́тися, обмили́тися обділя́ючи, не да́ти ко́му обділя́ючи інших.
- Обде́ргивание** – обшмо́ргування, обсми́кування, обсі́пування.
- Обде́ргивать, обде́ргать, обде́рнуть** – (*обрывать*) обшмо́ргува́ти, обшмо́ргати, обшмо́ргну́ти, (*отеребливать, опра́влять*) обсмикува́ти, обсмика́ти, обсмикну́ти, обсі́пувати, обсі́пати, (*о многих*) пообшмо́ргувати, пообсмикува́ти, пообсі́пувати. **-ать колосья** – обшмо́ргувати ко́лосся. **-ать воз с сеном, стог** – обсмика́ти ві́з із сі́ном, стіжо́к. **Обде́рни на себе платье** – обсми́ч на собі оде́жу, обсмика́йся. *Я те виски обде́ргаю* – я то́бі чу́ба обску́бу. **Обде́рганный и обде́рнутый** – обшмо́рганий, обсмика́ний, обсі́паний.
- Обде́ргиваться, обде́ргаться и обде́рнуться** – 1) обшмо́ргува́тися, обшмо́ргатися, обшмо́ргну́тися, обсмикува́тися, обсмика́тися, обсмикну́тися, обсі́пуватися, обсі́патися, [Обсмика́лася, то́ді й вийшла]; 2) (*в картах*) поми́литися й покла́сти не ту ка́рту.
- Обдержа́ние** – посіда́ння, правува́ння.
- Обдержиза́ть, обдержа́ть** – 1) обтира́ти, огла́дити, (*об одежде*) прино́шувати, прино́сити; 2) посіда́ти, правува́ти, опосі́сти, засі́сти.
- Обдержива́ться, обдержа́ться** – обтира́тися, огла́дитися; прино́шуватися, прино́ситися. **Обдержанный** – обтер́тий, огла́джений, прино́шений. [Прино́шена оде́жа].
- Обдерне́лый** – задерні́лий.
- Обдерне́ть** – задерні́ти, порости́ чим.

Обдерновка – дернування.

Обдернять, обдернить – дернувати, задернувати, подернувати.

Обдирала – здірщик, здірник, здірця (-рці) дерій, драпуга, драпіжник, драпіка, обдерілуп, дерилюд.

Обдирание – обдирання, здирання, (кожи, коры и др.) лупління.

Обдирательство – здірство, здірництво, драпіжництво, лупіжство.

Обдирать, ободрать – 1 (снимать кору, кожу) обдирати, обдерти *и* обідрати, пообдирати, лупити, облуплювати, облупити, пооблуплювати, білувати, оббілювати, оббілувати, пооббілювати; (*зерно от шелухи*) лущити, лускати, облущувати, облущити, обшугувати, обшугати, шеретувати, обшеретувати, пошеретувати. **-драть дерево** – обдерти, облупити деревце. **-ать лошадь, животное** – облупити, оббілувати коня, звірину. **-дирать ячмень, гречу на крупу** – обшугувати ячмінь, гречку на крупі; 2) (*оцарапать*) обдряпувати, обдряпати, подряпати, обшморгувати, обшморгнути. **-драл себе руки** – подряпав собі руки; 3) *см.* **Обобрать**. **-драть как липку** – живцем облупити. **Морозом всё лицо -драло** – від морозу чисто вид полупився. **Ободранный** – обідраний, обдертий, облуплений *и т. д.*

Обдираться, ободраться – 1) обдиратися, обдертися *и* обідратися, облуплюватися, облупитися, облущуватися, облущитися, обшугуватися, обшугатися, шеретуватися, обшеретуватися, пошеретуватися. **Сырое зерно плохо обдирается** – сире зерно погано облущується (лущиться); 2) обдиратися, обдертися *и* обідратися, подратися, обшарпуватися, обшарпатися. **В дороге обносился, -дрался** – в дорозі обносивсь, обшарпався (обідрався).

Обдирный (о зерне) – (об)лущений, (об)шуганий, шеретований.

Обдувала – шахрай, дури́світ, дури́люд, баламут. *Срв.* **Обманщик**.

Обдувание – 1) обдування, обдимання, обстуджування; 2) обдурювання.

Обдувать, обдуть – 1) обдувати *и* обдимати, обдути, обстуджувати, обстудити. **-ать пыль с чего-л.** – обдмухувати порошок з чого; 2) дурити, обдурювати, обдурити, зводити, звести когось. *Срв.* **Обманывать**.

Обдутый – обдутий, пообдуваний.

Обдуманно – розважно, розважливо, з розвагою, розмірковано.

Обдуманность – обміркованість, розміркованість, обдуманість, розважність (-ости), розвага.

Обдумывание и Обдумание – обмірковування, обміркування, розмірковування, розміркування, обдумування, обдумання, розважання.

Обдумывать, обдумать – обдумувати, обдумати, обмірковувати, обміркувати що, розмірковувати, розміркувати, розважати, розважити, обраховувати, обрахувати що, мізкувати про що, обмізкувати, обмізкувати що. **Я долго -вал этот план, вопрос** – я довго обдумував (обмірковував) цей план, це питання. **Прежде чем приступить к делу, нужно -мать все возможные последствия** – перед тим як починати справу, треба обрахувати (зважити) всі можливі наслідки. **Обдуманный** – обдуманий, обміркований, розміркований *и т. д.* **Заранее -ное намерение** – наперед повзятий намір. **С заранее -ным намерением** – наперед (завчасу) зміркувавшись.

Обегать, обежать и Оббегать, обежать – 1) *вокруг чего-л.* – оббігати, оббігти, пооббігати; 2) (*обогнать*) випереджати, випередити, обганяти, обігнати, перебігати, перебігти; 3) (*избегать*) оббігати, відбігати, уникати. **Об(б)егать (сов.)** – оббігати, вибігати, обганяти, обгасати. [Вибігав усє село, до кожної хати заходив].

Обед – обід (-ду). **Званный обед** – проханий обід. **Прощальный обед** – відхідний обід.

Торжественный обед – бенкет (-ту). **Поминальный обед** – хавтур(а), гарячий обід. **Давать обед** – справляти, ставити обід. **Подавать обед** – давати обідати. **До -да** – до обід(у). **После -да, по -де** – по обіді, по обід, після обід, по обідах. **Время перед -дом** – підобідання, передобідня година. **Во время -да** – під час обіду. *Срв.* **В обеденное время (Обеденный)**. **В самый обед** – саме в обід. **Просить, звать на обед** – запрошувати, запрохати на обід.

Пригласить к -ду – запрохати, покликати до обіду, до столу. **Обед из двух, из трёх блюд** – обід на дві, на три страви[і], обід із двох, із трьох страв.

Обедание – обідання.

Обедать – обідати, трапезувати.

Обеденный, обедный – обідній, (*оставшийся от обеда*) обідняшній. **-ная пора** – обіди, обідній час, обідня пора, обідня година. **В -ное время** – в обіди.

Обедец – обідець (-дця).

Обеднелый, обеднялый – збіднілий, зубожілий, зубожений, підупалий, зматчілий. **-лые люди** – збіднілі люди. **-лое хозяйство** – підупале, зматчіле господарство. **-лая шляхта** – ходачкова, сірячкова, (*ирон.*) нешеретована шляхта.

Обеднение – збідніння, зубоження, зматчіння.

Обеднеть – збідніти, забідніти, збіднитися, збіднішати, побіднішати, зубожіти, завбожіти, зубожитися, занепасти, зматчіти, позлидніти, схудобніти, скапцаніти; (*оскудеть чем*) звестися, вивестися з чого. **Совершенно -неть** – звестися (перевестися) ні на що (на злидні), випустити, зійти на пси, зійти на злидні, на біду. **Несколько -неть** – прибідніти, підупасти. **Люди -нели скотом, лошадыми** – люди звелися (вивелися) з худоби, з коней. **Некогда богатое, хозяйство -нело** – колись-то багате господарство зматчіло (занепадо, збідніло).

Обедница – мала відправа, мала служба.

Обедня – відправа, служба божа, обідня. **-дня католическая** – мша. **Большая -дня** – велика відправа, велика служба. **Малая -дня, см. Обедница. Служить обедню** – правити службу (божу).

Обедняют, обедняют – збідняти, збідніти, (*сов.*) зубожити.

Обеднялый, см. Обеднелый.

Обежать, см. Обегать.

Обезболивание – знечулювання, анестезування.

Обезболивать – знечулювати, анестезувати.

Обезвереть – зневіритися, втратити віру.

Обезволивать, обезволить – 1) волі позбавляти. позбавити; 2) зневолювати, (*сов.*) зневолити.

Обезвреживание, обезврежение – знешкоджування, знешкодження, зневаджування, зневадження.

Обезвреживать, обезвредить – знешкоджувати, знешкодити, зневаджувати, зневадити, нешкодливым робити (зробити).

Обезглавливание, обезглавление – відтинання, відтяття голови, стинання, стяття голови.

Обезглавливать, обезглавить кого – стинати, стяти *и* зігнути кому голову, відтинати, відтяти кому голову, (*во множ.*) постинати, повідтинати голови кому. **Обезглавленный** – безголовий, з відтятою головою. [Безголовий труп].

Обезденежить – згрошитися, вибитися, звестися з грошей.

Обездоливать, обездолить кого – 1) позбавляти, позбавити когось його частки, паю, пайки; 2) знедолювати, знедолити, збездоталанювати, збездоталанити, знещасливлювати, знещасливити когось, зав'язувати, зав'язати світ кому. **Обездоленный** – знедолений, збездоталанений, знещасливлений.

Обеззабочивать, обеззаботить кого – убезпечати, убезпечити, забезпечати, забезпечити когось. **Обеззабоченный** – убезпечений, забезпечений.

Обеззараживание – знезаражування.

Обеззараживать, обеззаразить – знезаражувати, знезаразити когось, що. **Обеззараженный** – знезаражений.

Обеззараживающий – знезаражувальний.

Обезземеление – збезземелення.

- Обезземелювати, обезземелить** – збезземелювати, збезземелити, побезземелити.
Обезземеленный – збезземелений, побезземелений. **-ное крестьянство** – побезземелене селянство.
- Обеззубеть** – беззубіти.
- Обезлесение** – безлісіння.
- Обезлесеть** – безлісити, (*о мног.*) побезлісити. [Наш край геть безлісів].
- Обезлесить** – безлісити, (*о мног.*) побезлісити.
- Обезлиственное (действ. от гл. Обезлистить)** – безлістення, позбавлення лісту; (*от гл. -лиственеть*) – безлістіння.
- Обезлиственеть** – безлістити, позбутись лісту.
- Обезлистить** – безлістити, позбавити лісту (лістя).
- Обезличение** – знеособлення, позбавлення особистості, індивідуальності.
- Обезличивать, обезличить** – знеособлювати, знеособити, позбавляти (*сов. позбавити*) когось особистості, індивідуальності.
- Обезлюдение** – збезлюд(н)ення, злюднення, вилюднення.
- Обезлюдеть** – злюдніти, збезлюд(н)іти, вилюдніти, (*о мног.*) побезлюд(н)іти.
- Обезлюдить** – збезлюдити, вилюднити.
- Обезнадёживать, обезнадёжить** – позбавляти, позбавити надії когось, зневіряти, зневірити когось. **Обезнадёженный** – позбавлений надії, зневірений.
- Обезнадёживаться, обезнадёжиться** – тратити (*сов. втратити, стратити*) надію, позбавлятися, позбавитися надії, зневірятися, зневіритися.
- Обезнародеть, -дять, см. Обезлюдеть, -дять.**
- Обезначалить кого** – позбавити уряду, ладу когось.
- Обезножить** – збезножити когось, (*о мног.*) побезножити, позбавити ніг, залишити без ніг, ноги.
Обезноженный – збезножений, позбавлений ніг (ноги).
- Обезображение** – споганення, спотворення, знекраса.
- Обезображивание** – знекрашування, споганювання, спотворювання.
- Обезображивать, обезобразить** – знекрашувати, знекрасити когось, споганювати, споганити когось, спротивити, спотворювати, спотворити, показити, споневіряти, споневірити (Фр.), пошпетити, ошпетити. **Обезображенный** – споганений, знекрашений, спотворений, споневірений.
- Обезображиваться, обезобразиться** – знекрашуватися, знекраситися, споганюватися, споганитися, споневірятися, споневіритися.
- Обезопасить** – забезпечувати, забезпечити когось, що, убезпечати, убезпечити, заспокоювати, заспокоїти, (*себя*) убезпечитися. **Обезопасенный** – забезпечений, убезпечений.
- Обезоружение** – беззбройня. **Обезоруживание** – беззброювання.
- Обезоруживать, -ружить** – беззброювати, беззброїти когось. **Обезоруженный** – беззброєний, роззброєний. **-ся** – беззброюватися, беззброїтися.
- Обезуметь** – збожеволіти, збезглуздіти, здуріти, одуріти, подуріти (*о мног.*), знавісніти, збезумитися, стерятися, скрутитися, с[за]туманіти [Дикий люд затуманів: люди різались, рубались (Грінч.)], з глузду зсунутися (з'їхати), зверетітися з чого. *Он обезумел* – він збожеволів *и т. д.*, навідило його. **Обезумевший** – збожеволілий, знавіснілий. **Обезуметь от ужаса, боли** – збожеволіти з жаху, з болю.
- Обезумлять, обезумливать, обезумить кого** – збавляти (*сов. збавити*) розуму когось, позбавляти (*сов. позбавити*) розуму когось, зводити; звести з розуму когось.
- Обезьяна, Simia** – мав[л]па, ум. мав[л]почка, (*бранно*) мацапура. **Обезьяна-ревун** – мав[л]паревак. *Человекообразная -на* – мавполюд (-да).
- Обезьянёнок, обезьянчонок** – мав[л]пеня (-няти), мав[л]пенятко (-ка).
- Обезьянин, -ний** – мав[л]пин (-на, -не), мав[л]п'ячий. [Мавпине гніздо]. **Обезьяньи хватки**

– мав[л]п'ячі витівки, фі́гли.

Обезьянить, см. **Обезьянничать**.

Обезьянничанье – мав[л]пування.

Обезьянничать, **обезьянствовать**, **обезьянить** – мав[л]пувати за ким.

Обезьянный (*населённый обезьянами*) – мав[л]пінний, мав[л]п'ячий. [Мав[л]п'ячі сторони].

Обезьяночка, см. **Обезьяна**.

Обезьянский – мав[л]п'ячий. [Мав[л]п'ячі звички].

Обезьянство, см. **Обезьянничанье**.

Обёл, **обеление**, см. **Обёлка**.

Обеливание – оббілювання когó, чо́го.

Обеливать, **обелять**, **обелить** – оббілювати, оббіліти, (*о мног.*) пооббілювати когó, що.

Обелённый – оббілений.

Обеливаться, **обелиться** – оббілюватися, оббілітисся.

Обелиск – обеліск (-ка). **-сковый** – обелісковий.

Обёлка – оббілення, оббілка.

Обеловать (*убитое животное*) – о(б)білувати; (*несов.*) **беловать** – білувати когó. [Зарівав чоловік ягня, тільки-що зібравсь білувати].

Обер – обер (*нем.*); в словах: **обер-авдитор** – обер-авдітор; **обер-гофмаршал** – обер-гофмаршал; **обер-гофмейстер** – обер-гофмайстер (-стра); **обер-егермейстер** – обер-егермайстер (-стра); **обер-кондуктор** – обер-кондуктор; **обер-офицер** – обер-офіцер; **обер-полицеймейстер** – обер-поліціймайстер (-стра); **обер-прокурор** – обер-прокурор; **обер-секретарь** – обер-секретар (-ря); **-рский** – обер-секретарський *и т. д.*

I. Оберег – 1) см. **Обережение**; 2) см. **Гарнизон**, **Охрана**; 3) см. **Заговоры**, **Талисман**, **Ладанка**.

II. Оберег, **обережь** (*близ берега*) – край б́ерега. **Держись оберег (обережь)** – тримайсь, держись, берега.

Оберега, **-рёжка**, см. **Оберегание**.

Оберегание – оберегання, стер́еження, вартування.

Оберегатель – оберегач, охорóнець (-нця), охорóнник. Срв. **Охранитель**, **Защитник**, **Страж**.

Оберегательница – оберегачка, охорóнниця.

Оберегательный, см. **Охранный**.

Оберегательство – 1) охорóна; см. *ещё* **Оберегание**; 2) (*осторожность*) оберéжність (-ности).

Оберегать, **оберечь** – оберегати, оберегті когó, що від ко́го, чо́го. стерегті, устерегті когó, чо́го *и* що від ко́го, чо́го, *несов.* щитити від ко́го, чо́го. **-гайте поля от вредителей** – стережіть полів (поля) від шкідників. Срв. **Охраняют**, **Защищают**. **Обережённый** – обережений, устер́ежений.

Оберегаться, **оберечься** – оберегатися, берегтіся, оберегтіся від ко́го, від чо́го, *несов.* щитітисся від чо́го. [Літом у кожусі ходив: щитівся все від хорóби].

Обеременеть, см. **Забеременеть**.

Обеременить, см. **Обременять**.

Обёртка – 1) см. **Обвёртка**, **Обёртывание**; 2) обгóртка [Цукéрок у розмальованій обгóртці (Коцюб.)]; (*обложка в книге*) обгóртка, окла́динка. См. **Обложка**.

Обёрточный – обгортко́вий, обгóртний. **-ная бумага** – обгортко́вий папір (-пéру), папір до обгортання. **Толстая -ная бумага** – бібула.

Обёртывание – обгортання, перевертання, обертання.

Обёртывать, **обернуть** – 1) см. **Обвёртывать**, **обвернуть**. **-нуть книгу в бумагу** – обгорну́ти (*несов.* обгортати) книгу (книжку) в папір, папéром; 2) (*перевёртывать*) обертати,

оберну́ти, поверта́ти, поверну́ти, перегорта́ти, перегорну́ти. [Тре́ба оберну́ти то́ншим бо́ком]. *См. ещё Оборачивать. -нуть страницу в книге* – перегорнути (*несов.* перегорта́ти) лист(ок) у книзі; 3) (*о пути: сходит или с'ездит туда и обратно без отдыха*) обертати, -ся, обернути, -ся. [Тричі оберну́вся з сно́пами до обі́д]; 4) (*поворачивать, заворачивать на лошадях*) обертати, обернути. [Тут не обернеш во́за з кіньми, бо тісно]; (*возвращать*) повертати, повернути що кому; 5) (*превращать*) обертати, обернути ко́го, що ким, чим, на ко́го, на що, перекида́ти, перекину́ти ко́го ким, чим, в ко́го, в що. *См. ещё Превращать.*

Обёрнутый – обернутий, обернений, повернутий, повернений, перегорнутий, -нений.

Обёртываться, обернуться – 1) *см. Обвёртываться, обернуться*; 2) (*обращаться назад, другой стороной, быть обращаему в иную сторону*) обертатися, обернутися; (*возвращаться*) обертатися, обернутися. [На́че на кри́лах оберну́вся]. *См. Возвращаться*; 3) (*оглядываться*) обертатися, обернутися на ко́го, до ко́го. [Оберні́мось тро́шки на се́бе та помірку́ймо]. *См. ещё Оглядываться*; 4) (*изворачиваться, обходиться*) обертатися, обернутися чим [Яко́сь оберну́вся і цими грі́шми], обкру́чуватися, обкру́титися. *См. ещё Обходиться*; 5) (*превращаться*) обертатися, обернутися ким, чим, в ко́го, в що, на ко́го, на що, перекида́тися, перекину́тися ким, чим, в ко́го, в що, скида́тися, скину́тися ким, чим. [Оберні́ся поро́ся на кара́ся. Знов перекину́вся в люди́ну. Скида́йся ти гаду́кою, а я білим ка́менем ста́ну].

Обёрток, см. Свёрток.

Обёртыш, обертень, см. Оборотень.

Обёртчик, -чица – обго́ртач, -ачка, обго́ртник, -ниця.

Обескураживать, обескуражить – бенте́жити, збенте́жувати, збенте́жити ко́го [Збенте́жила ця річ Ла́тина (Котл.)], (*некоторое время*) побенте́жити. **Обескураженный** – збенте́жений; (*в знач. прилаг.*) як непи́шний (*гал.*).

Обеспамятеть – стра́тити па́м'ять, позбу́тися па́м'яти; (*лишиться сознания*) знеприто́мніти, стра́тити прито́мність (-ности).

Обеспамятить кого – 1) позба́вити (*о мног. позбавляти*) па́м'яти ко́го; 2) (*лишиться сознания*) позба́вити свідо́мості, прито́мності.

Обеспечение – (*действие, предмет, слово*) забезпе́чення, убезпе́чення, забезпе́ка, запев́нення, застере́ження; (*залог*) зару́ка, заста́ва, убезпе́ка. *Срв. Гарантия. Давать всевозможные -ния* – дава́ти усякі-можли́ві забезпе́чення, запев́нення. *Представит что-л. в -ние* – покла́сти (да́ти) що-небу́дь у (на) забезпе́чення.

Обеспеченность – забезпе́ченість, убезпеченість чим, запев́неність, упев́неність (-ности) у чо́му.

Обеспечивание – забезпе́чування ко́го чим, за[у]певню́вання в чо́му.

Обеспечивать, обеспечить кого чем или в чём – забезпе́чувати, забезпе́чати, безпе́чити, (*сов.*) забезпе́чити ко́го чим, ко́му що, у[о]безпе́чувати, у[о]безпе́чати, (*сов.*) у[о]безпе́чити ко́го чим, ко́му що, за[у]певню́вати, за[у]певня́ти, за[у]певни́ти ко́му що, ко́го в чо́му, застере́гати, застере́гти ко́му що, захи́щати, захисті́ти що, обми́слити (*снабдить*) ко́го чим. *Срв. Гарантировать. Обеспечить себя куском хлеба* – при́йти до хлі́ба. **Обеспечить материально** (*дать кусок хлеба*) – забезпе́чити мате́ріально, настанові́ти на хлі́б.

Обеспечивающий – забезпе́чальний; той, що забезпе́чує, запевня́є. **Обеспеченный** – забезпе́чений, у[о]безпе́чений, за[у]певнений; (*прил.: состоятельный*), *см. Состоятельный.* *Мне это обеспечено* – мені це запев́нено. **Обеспечиваемый** – забезпе́чуваний, обезпе́чуваний.

Обеспечиваться, обеспечиться – за[у]безпе́чуватися, за[у]безпе́читися, застере́гатися, застере́гтися. **-читься запасами** – зафунду́ватися.

Обесплодеть – знеплі́дніти, вия́ловіти. [Земля́ вия́лови́ла, без гно́ю нічо́го не ро́дить].

Обеспложение – знеплі́днення; (*о корове*) з'я́ловіння.

Обеспло́живание – знепліднювання.

Обеспло́живать, обеспло́дить – знепліднювати, знепліднити, робіти (*сов.* зробіти) неплідним, -ною, *сов.* з'яловити. **Обеспло́женный** – знепліднений; (*о корове*) яловий.

Обеспоко́ивать, беспоко́ить – непокоїти, занепокоювати, занепокоїти когo, бентежити, турбувати, потурбувати, стурбувати когo чим. *См.* **Трево́жить, Докуча́ть.** [Ще його занепокоїло. Не турбуй мене своїми проханнями (*просьбами*)]. **Обеспоко́енный** – занепокоєний, стурбований, збентежений.

Обеспоко́иваться, беспоко́иться – занепокоюватися, занепокоїтися; **-ся чем-либо, см.** **Забо́титься, Трево́житься.**

Обеспра́вдять – знеправдіти. [Знеправділи люди з заздрощів].

Обеспра́вить – знеправдити когo. [Знеправдило суддю золоту].

Обезры́беть – збезрибіти. [Обезрибіла наша річка].

Обесси́лывать, обесси́леть – зне[збез]сілюватися, зне[збез]сілитися, зне[збез]сіліти, побезсіліти (*о мног.*), виснажуватися, виснажитися, занепадати, занепасти від чо́го, упадати, упасти на силі, хляти, хлянути, (*сов.*) за[о]хляти, за[о]хлянути, за[о]хлясти, (*о мног.*) похлянути, отати (*сов.*). [Занепа́в од ран наш ба́тько. Як покоситься до півдня Хведь, то вже й отав-отав, ляга́ й спить]. *См.* **Ослабева́ть, Изнемога́ть, Истоща́ться. -леть от работы** – виробитися. **Обесси́левший** – знесилений, виснажений, занепалий, охлялий.

Обесси́ление – зне[збез]сілення, виснаження, висілювання, висілення.

Обесси́леть, см. **Обесси́лывать.**

Обесси́ливание – зне[збез]сілювання, виснажування.

Обесси́ливать, обесси́лить – знесілювати, знесілити [Не знесілюймо одне́ одному ду́ші (Грінч.)], збезсілювати, збезсілити, виснажувати, виснажити, висіляти, висілити, (*о мног.*) познесілювати, повиснажувати когo. *См.* **Ослабля́ть, Изнуря́ть, Истоща́ть.**

Обесси́ленный – зне[збез]сілений, виснажений.

Обесси́ливаются, обесси́лятся – знесілюватися, знесілитися, виснажуватися, виснажитися, висілятися, висілитися.

Обесси́льчивый – виснажний, знесільливий. [Виснажна́ пра́ця].

Обессла́вливать, обессла́вить – знеславлювати, знеславити, збезславлювати, збезславити, ославлювати, ославити (*о мн.* поославлювати), уводити в славу, обно́сити, обне́сти. [Не вво́дьте в славу (Котл.). Я-ж тебе́ обнесу́ на весь пові́т (Н.-Лев.)]. *См.* **ещё Опозо́рить, Осра́мить, Обесче́стить. Меня -вили** – на мене неславу зложили, увели мене́ в славу.

Обессла́вленный – зне[збез]славлений, ославлений. **Быть -ным** – у неславі бу́ти.

Обессла́вливаются, обессла́вятся – зне[збез]славлюватися, зне[збез]славитися, ославлюватися, ославитися, увійти в неславу.

Обессме́рчивать, -ся, обессме́ртить, -ся – робіти, -ся (зробіти, -ся) безсме́ртним, унесмерте́льнювати, -ся, унесмерте́льнити, -ся, зне[збез]сме́ртити, -ся.

Обессме́сливать, обессме́слить – позбавляти, позбавити глу́зду когo.

Обессу́живать, обессу́дить – осуджати, осудити. [Не осуди́ть, що ждате́ себе́ за́ставив (Куліш)]. *См.* **Осужда́ть, Порица́ть. Не обессу́дьте на сло́ве, на угощени́** – пробачте (даруйте) за сло́во (на сло́ві), за ча́стування.

Обесхво́стить – позбавити хвоста́. **-теть** – позбу́тися хвоста́.

Обесхле́бить кого – позбавити хлі́ба когo. **-еть** – позбу́тися хлі́ба.

Обесцве́тить, см. **Обесцве́чивать.**

Обесцве́чение – позбавлення ко́льору, фа́рби, (*гал.*) відба́рвлення.

Обесцве́чивание – позбавлювання, позбавлення ко́льору, фа́рби, відба́рвлення.

Обесцве́чивать, обесцве́тить – 1) позбавляти (*сов.* позбавити) ко́льору, фа́рби, (*гал.*) відба́рвлювати, відба́рвити; (*о растен.*) позбавляти цві́ту, знецві́чувати, знецві́тити; 2) (*делать пошлым*), *см.* **Опошля́ть. Обесцве́ченный** – позбавлений ко́льору, фа́рби.

- Обесцвѣчиваться, обесцвѣтиться** – позбавлятися, позбавитися, позбутися кольору, фарби.
- Обесцѣнение** – збезцінення, знецінення.
- Обесцѣнивание** – збезцінювання, знецінювання.
- Обесцѣнивать, обесцѣнить** – збезцінювати, збезцінити, знецінювати, знецінити.
[Збезцінюють саму правду життя (Сфр.)]. **Обесцѣненный** – збезцінений, знецінений.
- Обесцѣниваться, обесцѣниться** – збезцінюватися, збезцінитися, знецінюватися, знецінитися.
- Обесчасть** – знещасливати когo. **-ла меня судьба** – знещасливила мене доля.
- Обесчаститься, -теть** – знещасливіти.
- Обесчещивать, обесчестить** – безчестити, збезчестити, ганьбити, зганьбити, ганьбувати, зганьбувати. **Обесчещенный** – збезчещений, зганьблений, зганьбований.
- Обесчещиваться, обесчеститься** – безчеститися, збезчеститися, ганьбитися, зганьбитися.
- Обѣт, см. Обещание 1 и 2. Давать, дать обѣт** – давати (дати) обітницю, обіцянку, зарік (-року), зарікатися, заректисся, обрікатися, обрєктисся (обітом), помінитися (сов.), закладатися, закластися. **Давший обѣт, см. Обѣтник.**
- Обѣтник, -ница, обѣтчик, -чица** – заріканий (-ного), зарікана (-ної), заріканець (-нця), заріканка, *стар.* оброчник (Куліш).
- Обетный** (*к обету, обещаю относящийся*) – обіцянковий, обітничий.
- Обетование** – 1) (*действие*) обітування; *ещѣ Обещание 1*; 2) обітниця; *см. еще Обещание 2.*
Обетованный – обітований, обіцяний. **-ная земля** – обітована, обіцяна земля, обітований, обіцяний край. [Не ввійде мій народ в обітовану землю (Л. Укр.). Чудовий обіцяний край вже ось-ось за горою (Франко)].
- Обетовать** – обітувати. *См. Обещать.*
- Обечайка** – оби[е]чайка. [Сіто ціле, та обечайка зламалася (Крим.)]; (*в решете*) – решетище (-ща) (*ср. р.*).
- Обечейка, см. Ячей.**
- Обещание** – 1) (*действ.*) обіцянка, обіщання, об[за]рікання; 2) (*обещан. предмет, дан. слово*) обіцянка, обітниця, обріка, зарік (-року), обрік (-року). **Давать кому обещание** – обітницю кому чинити. **Дать друг другу клятвенное -ние** – присягтисся. **Исполнить -ние** – справити обіцянку, встояти на слові, додержати слова. **Не сдержать -ния** – схибити обіцянку, відскочити від слова, не додержати слова.
- Обещаник, -нец, -ница, см. Обѣтник, -ница.**
- Обещатель** – обіщувач. **-тельница** – обіщувачка.
- Обещать** – обіщати кому що, (*несов.* обіщувати) обіщати, обітуватися, прирікати кому що, помінити, поступати, поступити. [Прирікаю тобі свою пошану. Та вона мені помінила подарунок дати. Поступи йому борг віддати]. **Обещать непременно исполнить** – завірятися.
- Обещать и не исполнить** – (*насм.*) халяву з губи (з рота) робити. **-щать невозможное** – (*насм.*) показувати грушки (дулі) на вербі. **Обещанный** – обіцяний, обіщаний.
- Обещаться** – обіщуватися, обіщатися, обіщатися, обіщуватися, за[об]рікатися, помінитися, заповідатися, поступатися, поступитися. [Максим поступився везти хуру (М. Вовч.)]. **-щать не делать чего-л.** – зарікатися робити щось.
- Обжа, мн. обжи** (*держальни, рукоятки плужные, сошныя*) – чепіга, *мн.* чепіги (*р.* чепіг), чепія (-ї), *мн.* чепії (-пій).
- Обжалование** – о[за]скарження, рекурс (*гал.*).
- Обжаловать** – оскаржити (*несов.* оскаржувати), заскаржити когo, що, рекурсувати (*гал.*).
Обжалованный – оскаржений, заскаржений.
- Обжаривать, обжарить** – 1) (*пожарить хоророшо снаружи*) обсмажувати, обсмажити що (курча, рибу); 2) (*изжарить*) засмажувати, засмажити, пекти, спекти; (*на жару*) пряжити, упряжити, пекти, спекти (*напр.*, картоплю, горoх). *Срв. Изжарить*; 3) (*о солнце*) пекти, обпикати, об[по]пекти, смалити, об[по]смалити, жарити, об[на]жарити когo, що.

Обжаренный – обсмажений, засмажений, с[об]печений, обсмалений *и т. д.*

Обжариваться, обжариться – 1) засмажуватися, засмажитися. *См. Изжариться. Хорошо ли -рилось жаркое?* – чи добре засмажилась печеня?; 2) (*на солнце*) обсмалюватися, обсмалітися, обшкварюватися, обшкварітися, обпектисся. **-рился на солнце порядком** – обсмалився на сонці доволі; 3) **-рится на солнце, у печи (привыкнуть)** – звикнути до сонця, до печі, вжаритися на сонці, обжаритися коло (біля) печі; 4) (*сильно обмануться*) обпектисся на чому.

Обжаристый – гарячий. **-тая баня** – гаряча лазня (парня, мильня).

I. Обжать (обожму), см. Обжимать.

II. Обжать, -ся (обожду, -ся), см. Обжинать.

Обжвенный (*к обже относящийся*) – чепіжний.

Обжёвывать, обжевать – обжовувати, обжувати, обжмакувати, обжмакати.

Обжестить – оббляхувати, (*несов.*) оббляховувати. [Оббляхував скриню жовтою бляхою].

Обживать, обжить – обживати, обжити, обсидіти (*сов.*). **Обжитый** – обжитий, насиджений.

Обживаться, обжиться – обживатися, обжитися, (*сов.*) обсидітися. [Він уже там, на новому місці, обсидівся].

Обжиг, см. Обжигание, Обжог.

Обжигание – 1) обпикання, обпалювання, обсмалювання, о(б)шпарювання; 2) випалювання, випал.

Обжигальня (*устройство с печью для обжога*) – випалювальня.

Обжигатель, -ница, обжигальщик, -щица – випалювач, -вачка, випальник, -ница.

Обжигательный – випалювальний, випальний. [Випалювальна піч].

Обжигать, обжечь – 1) о(б)пикати, о(б)пекти когo, що [Обпик руку праскою], упикати, упекти [Не впечи руки коло жару], обпалювати, обпаляти, обпаліти що; (*волосы, шерсть, свинью и т. д.*) обсмалювати, обсмалити; (*кипятком и т. п.*) о(б)шпарювати, о(б)шпарити. [Геть обшпарив руку]; 2) (*кирпич, горшки, угли, руду и т. п.*) випалювати, випалити.

Обожжённый – 1) обпечений, обпалений, обсмалений, о(б)шпарений; 2) випалений.

Обжигаться, обжечься – 1) о(б)пикатися, о(б)пектисся, упикатися, упектисся, о(б)палюватися, о(б)палітися, обсмалюватися, обсмалітися; (*кипятком*) о(б)шпарюватися, о(б)шпарітися; 2) випалюватися, випалітися.

Обжидать, обождать – обжидати, ждати, заждати, пождати когo, чогo, на когo, чекати, зачекати когo, на когo, почекаати, тривати. *Срв. Ждать. Обожди* – тривай, стривай, постривай. **-жди меня** – за[по]жди (на) мене, за[по]чекай (на) мене. **-жди час, другой** – по[за]жди (по[за]чекай) годину, другу. *См. Выжидать, Поджидать.*

Обжимать, обжать, см. Сжимать, сжать.

Обжимок, мн. Обжимки, см. Выжимки.

Обжинать, обжать – 1) обжинати, обжати, (*о мног.*) пообжинати. [Де-де на стерні і будяк стояв сиротою: обжали бідолаху (Свид.)]; 2) **-ать кого** (*опереживать жатьём*) обжинати, обжати. [Вона не хутко жне, – я її на вісім снопів за день обжинала]. **Обжатый** – обжатий, (*о мног.*) пообжинаний.

Обжинаться, обжаться – обжинатися, обжатися, (*о мног.*) пообжинатися.

Обжин, обжинание – обжинання.

Обжинный, см. Обжвенный.

Обжирание – обжирання.

Обжирать, обожрать – обжирати, обжерти когo. [Ці прожери геть нас обжеруть]; (*опережать едою*) пережирати, пережерти.

Обжираться, обожраться – обжиратися, обжертися, (*о мног.* пообжиратися), обтріскуватися, (*сов.*), обтріскатися, облопатися.

Обжиться, см. Обживаться.

Обжо[ѐ]га, см. **Обжигание**.

Обжо[ѐ]г (действ. от гл. **обжечь**) – 1) обпечення, обпалення, обсмалення, о(б)шпарення; 2) випалення; 3) см. **Ожог**.

Обжора – обже[и]ра (общ. р.), ненажера[я] (общ. р.), прожер, прожера. См. **Прожора**.

Обжористый (обжорливый в высшей степени) – надто обже[и]рливий, ненажирущий, ненажиренний.

Обжорливость – обже[и]рливість, обжирність (-ности). См. **Прожорливость**, **Жадность**.

Обжорливый – обже[и]рливий, ненажерливий. См. **Прожорливый**, **Жадный**. **Обжорливо** – обже[и]рливо, ненажерливо.

Обжорный – обжерний.

Обжорство – обже[и]рливість, обжерність (-ности). См. **Прожорство**.

Обжужливать, -лить – обшахровувати, обшахрувати когo, обкручувати, обкрутити. [Чи я аршином обмірюю, чи ти вексями обкручуєш (Мирн.)].

Обзаведение, обзавод, обзаводка – 1) (действие) заводження, (оконч.) заведження, справляння, (оконч.) справлення; 2) (всё чем обзаводятся) заводини, завід (-воду). [Що заробимо, те проїмо, ніяк не зіб'ємось на заводини (Кониськ.)].

Обзаводить, обзавести кого чем (снабжать всем нужным для хозяйства) – облаштувати, облаштувати, справляти, справити господарство, хазяйство кому, (сов.) охазяїнувати когo, (вообще) устаткувати когo чим, кому що. **Обзаведённый** – справлений.

Обзаводиться, обзавестись – заводитися, завестися (о мног. позаводиться) ким, чим [Ніколи заводитися справжнім хазяйством], заводити, завести що, справляти, справити що, придбати що [Худоби діждалися – придбали хутір, став і млин (Шевч.)], хвируватися чим [Треба було наново хвируватися хазяйствечком (Васильч.)], (хозяйством) охазяїнуватися, огрунтуватися. -дётся, -вестись женой, детьми – придбати жінку, діти (дітей).

Обзаводливый, обзаводчивый (хороший хозяин) – хазяїновитий, господарний, падковитий.

Обзаконять, обзаконить, см. **Узаконять, узаконить**.

Обзеленить – 1) (украстить зеленью, цветами) замаїти, (о мног.) позамаїювати, (несов.) замаїювати; 2) (запачкать зеленью) обзеленити, взеленити.

Обзничь, см. **Навзничь**.

Обзирать, -ся, см. **Озирать, -ся**.

Обзор – 1) (действие от гл. **о(б)зирать, обозреть**) о(б)зира́ння, огляда́ння, (сов.) о́гляд; 2) (изложение обозрения), о́гляд, пере́гляд. [Журнал подає о́гляди українського письменства].

Делать (сделать) обзор чего – оглядати, оглянути, озирати, озирнути що, см. **Обозревать**.

Обзорщик – оглядач, обзорець, обзорця (м. р.). -щица – оглядачка.

Обзористый, см. **Обзорный 1**.

Обзорный – 1) (видный со всех сторон) оглядний, відний; 2) (для обзора служащий) оглядний. -ная башня – оглядна башта, вежа.

Обзорчивый, см. **Обзорный**.

Обзыв – 1) (действие от гл. **обзывать**), см. **Обзывание**; 2) (от **обзываются**) озивання.

Обзывание – узивання, прозивання, називання. **Обозвание** (сов.) – узвання, прозвання, названня.

Обзыватель, обзывала (общ.) (кто кого обзывает) – узивач. -тельница – узивачка.

Обзывать, обзвать кого как, чем – узивати, узвати; прозивати, прозвати, називати, назвати когo чим, як. Срв. **Прозывать, Называть, Обругать**.

Обзываются – 1) про[на]зиватися, про[на]зватися; 2) (откликаться на зов) озиватися, озватися; 3) обмилятися, обмилитися, (п)омилятися, (п)омилилися в найменні, у прізвищі.

Обзывчивый (эхо и т. п.) – відголосний, відзвоний.

Обивание – оббивання, укривання, обклеювання, шалювання, обшальювання, драчування, решетування, цвяхування.

- Обива́ть, оби́ть** – 1) оббива́ти, оббити, (*о мног.*) пооббива́ти що. [Вітер пооббива́в усі яблука]. **-ва́ть, оби́ть** (*тряской*) – обтру́шувати, обтрусіти, (*о ветре*) обшугува́ти, обшугати. [Обтрусіли яблуню. Вітер обшуга́в лістя]; 2) **-ва́ть чем** – оббива́ти, оббити, (*материей*) укрива́ти, укрити, (*обоями снару́жи*) обклеюва́ти, обклеїти що (шпалерами); (*внутри*) виклеюва́ти, виклеїти шпалерами. [Виклеїв кімнату шпалерами]; (*тёсом*) шалюва́ти, обшальовува́ти, обшальюва́ти; (*дранкой под штукатурку, решетить*) драчкува́ти, подрачкува́ти, решетува́ти, решетіти, вирішетува́ти; (*гвоздями для украшения*) цвяхува́ти, об[по]цвяхува́ти, вицвяхува́ти; 3) (*избить носкою, затаскать*), см. **Затаскива́ть. Обива́ть пороги** (*часто ходит*) уча́тати до ко́го, (*докучать*) обту́пувати (*сов.* обту́пати, сту́пати, (*о мног.*) пообту́пувати) поро́ги ко́му, обтира́ти, обте́рти (*о мн.*) пообтира́ти одвірки ко́му, оббива́ти, (*о мн.*) пооббива́ти пороги ко́му. [Скрізь ході́в, пообту́пува́в усі́м поро́ги і нічо́го не ви́ходив]. **Оби́ть у кого крьелья** – приборкати, підтяти ко́го. **Оби́тий** – оббитий, укритий, обкле́сний, обшальований, подрачкований, вирішетуваний, цвяхований, об[по]цвяхований.
- Обива́ться, оби́ться** – 1) оббива́тися, оббитися, обтру́шуватися, обтруситися, обшугуватися, обшуга́тися; укрива́тися, укритися. *Комната обива́ється обоями* – кімнату виклеюють шпалерами *и т. п.*; 2) см. **Изнашива́ться, Истаска́ться.**
- Оби́вка** – 1) оббиття, укриття, обклеї́ння, обшальова́ння *и т. д.*; 2) (*сам материал*) обби́вка, покриття. *Шёлковая -вка* – шовкове покриття.
- Обивно́й** – оббивни́й.
- Оби́вщик, обива́льщик** – обби́вач, оббива́льник. **-щица** – обби́вачка, оббива́льниця. **Обива́ла** (*общ. р.*) – оббива́ло (*бранно*).
- Оби́да** – образа, у[в]ра́за *и* ура́з (*м. р.*), кривда, (*ум.* кривдонька, -дочка, кривди́ця, ура́зка), покривда, на́пасть (-сти), оби́жа (-жі), оскорбно́та. [Со́кіл не дасть гнізда в оби́жу (Рудан.). На нас оскорбно́та – ми робіли, а нам не запла́чено (Вол. г.)]. *Жестокая, кровная -да* – тяжка образа, кривда. *Кровавая -да* – кривава образа, ура́за. *В -ду дава́ть* – в образу (кривду) пуска́ти. *Не да́ть се́бя в -ду* – не да́ти се́бе скривди́ти. *Нанести, причини́ть -ду ко́му* – скривди́ти, покривди́ти ко́го, кривду заподі́яти (*вчини́ти*) ко́му. *Твори́ть -ды* – на́па́стувати на ко́го. *Счи́тати за -ду* – вважа́ти за образу, кривду. *Вино́сити -ды* – кривду терпі́ти. *Не в -ду вам бу́дь сказа́но* – не обража́ючи вас скажу́.
- Обиде́ть**, см. **Оби́жать.**
- Обидли́вый. см. Обидчи́вый.**
- Обидно́** – образливо, ура́зливо, кривдно, закривдно, при́кро, ошкульно́.
- Обидно́сть** – образли́вість, кривдні́сть, при́крість, ошкульни́сть (-ости).
- Обидни́й** – образли́вий, ура́зливий, кривдний, при́крій, ошкульни́й.
- Обидчи́вость** – образли́вість, ура́зливі́сть (-вості).
- Обидчи́вый** – образли́вий, ура́зливий.
- Обидчи́к** – кривдник, покривдник, на́пасник, на́прасник. **-чица** – кривдниця, покривдниця, на́пасниця на́прасниця.
- Оби́жать, обиде́ть** – обража́ти, обра́жувати, обра́зити, ура́зити ко́го, кривди́ти, с[у]кривди́ти, покривди́ти ко́го, окривджа́ти, окривди́ти ко́го, чини́ти кривду ко́му, зоби́ж(д)а́ти, зоби́дити ко́го. **Оби́женно** – обра́жено, ура́жено, с[по]кривдже́но. **Оби́женный** – ображений, скривджений, покривджений, ура́жений.
- Оби́жаться, обиде́ться** – обража́тися, обра́зитися, ура́жатися, ура́зитися, кривди́тися, кривдува́тися, с[по]кривди́тися на ко́го, з чо́го, за що́. [Чи кривди́тися з його́ слів, чи смі́ятися? (Крим.)].
- Оби́лие** – 1) достато́к (-тку), доста́ча, розко́ші (-шів), рясо́та, рясно́та (*плодов, цветов, листьев*), щерть (-рти), надмі́р (Фр.); 2) (*хлеб, огоро́дина*) пашня́, горо́дина.
- Оби́ловать** – бу́ти багатим на що́. См. **Изоби́ловать, Избы́точествова́ть.**
- Оби́льничать** – 1) (*жить в обилии*) розкошува́ти, жити в достатка́х (в розко́ші, в розко́шах);

2) (*мотать*), см. **Мотать**.

Обильно – рясно [Рясно у вас, бабусю, вишень (Кониськ.)], густо [Густо сльози ллються (Млак.)], щедро [Цікаве видання, щедро ілюстроване], завально. **-но грибами** – грибно. **-но рыбою** – рибно. Ум. рясненько, ряснесенько, густенько, густесенько.

Обильность – рясність, достатність (-ности).

Обильный – рясний, буйний, достатний, розкішний, сугий [Спорядили обід сугий (Рудан.)], густий, вальний. [Вальний сніг на дорозі]. См. **Изобильный. -ный грибами** – грибний; (*зверями*) звірний; (*источниками*) джерелястий; (*лесами*) лісний; (*мёдом*) медний; (*молоком*) молочний, молочливий; (*морозами*) морозяний, морозовий; (*семенами*) сім'янистий; (*травой*) травний, травнистий; (*цветом*) рясноквітний.

Обильствовать, см. **Обильничать 1**.

Обиноваться, обинуться – 1) вагатися, вагуватися, варуватися (*стесняться*). [Комусь треба лізти, всі вагаються (Рудч.)]. См. **Сомневаться, Невероять**; 2) (*скрывать, умалчивать из опасения*) крити, -ся, укрити, -ся, таїти, -ся, потаїти, -ся; 3) (*говорит намёками загадочно*) натякати, натякнути комусь, говорити, казати (казати) на(з)догад, науверти. *Говорит не обинуюсь* – казати (говорити) прямо, просто, навпростець.

Обиняк (*намёк, иносказание*) – натяк (-ку). **-някі** – манівці (-ців). **Обиняком, -камі** (*говорит*) – на(з)догад, науверти, манівцем. **-ямі** (казати, говорити). *Без обиняков* – прямо, просто, навпростець, без сороза казка.

Обинячить, см. **Обиноваться 3**.

Обирала[о] (*общ. р.*) – здірця (-ці), драпіжник, дряпіка, (*плут*) шахрай (-ая), (*взяточник*) хабарник (-ка).

Обиральщик, -тель – оббирач, оббиральник; см. **Грабитель, -щица, -телька** – оббирачка, оббиральниця.

Обирание – збирання, зривання, обривання, відбирання, обирання, обдерання, скубання.

Оттенки, см. **Обирать**.

Обирательство – здірство, здірщина, обдерання. См. **Грабительство**.

Обирать, обобрать – 1) (*собирать*) збирати, зібрати що; (*о плодах*) зривати, зірвати, обривати, обірвати. [Зривати яблука. Обірвали вишню]; 2) **-ать что у кого** – відбирати, відібрати; 3) **-ать кого** – оббирати, обібрати, обдирати, обдерти, обідрати когось, облуплювати, облупити, обголювати, обголити когось, оббілювати. См. **Грабить**; 4) (*оципывать*) скубти, скубати, обскубти. **Обобранный** – зібраний, зірватий, зірваний, обірваний, відібраний, обібраний, обдертий, облуплений, обскублений.

Обираваться (*обирать что-л. с себя*) – обиратися, обчищатися, обчиститися. **Оберись, ты весь в репьях, в пуху** – оберіся з реп'яхів, з пуху. *Дела, хлопот, неприятностей, родни и т. д. не оберёшься* – діла, клопоту, неприємностей, рідні не обкидаєшся (П. Мирн.). *Беды не рёшься* – біди не обженешся (не скараскаєшся).

Обирка – 1) см. **Обирание**; 2) (*обшивка со складками*), см. **Обёрка**.

Обирки – вибірки (-рок), (*остатки*) лишки, залишки (-шок), брак.

Обироха, см. **Обирала**.

Обитаемость – 1) заселеність, залюдненість, замешканість, мешкальність (-ности); 2) (*пригодность, удобство к жизни*) придатність до заселення, до залюднення, до мешкання.

Обитаемый – заселений, залюднений, замешканий, житловий, мешкальний. **Необитаемый остров** – незаселений, безлюдний острів (-рова).

Обиталище – 1) житло, господа, домівка, оселя; 2) см. **Обитель**.

Обитание – 1) о[за]селювання, залюднювання, життя, мешкання, пробування. *Земное обитание* – пробування на землі; 2) см. **Обитель**.

Обитатель – мешканець (-нця), житець (-тця). См. **Житель. -ница** – мешканка.

Обитать что – о[за]селювати, залюднювати. *Россию обитают разноплеменные народы* =

Росію о[за]селяють (залюднюють) різноплеменні народи. **-ать где** – жити (живу́, -веш), мешкати, сидіти. [Сижу́ на ху́торі]; (*пробывать*) пробувати де.

Обитель – 1) житло, господа, оселя, домівка, мешкання, помешкання. *См. Жилище*; 2) монастир (-ря); 3) *см. Гостиница*.

Обительский – монастирський.

Обить, *см. Обивать*.

Обиход – 1) (*употребление*) обіхідка, обіхід (-ходу), обіхідність (-ности), ужиток (-тку), (*текущая потребность*) потреба, обіхідка. *Для своего обихода* – для власного вжитку (-ної потреби, обіхідки). *Для домашнего -да* – для хатнього вжитку (-ньої потреби, обіхідки). *Вошедший в -ход* – звичайний; 2) (*хозяйство*) господарство, хазяйство.

Обиходный – 1) щоденний, повсякденний, звичайний; 2) потрібний, необхідний; 3) *см. Хозяйственный, Опрятный*.

Обкаживать, обкадить – обкаджувати, обкадити.

Обкалывание – 1) обколювання, обрубівання; 2) обшпильовання.

Обкалывать, обколоть – 1) обколювати, обколоти, обрубувати, обрубати, (*о мног.*) пообколювати, пообрубувати; 2) обшпильовати, обшпилити, (*о мног.*) пообшпильовати.

Обколотый – обколений, обшпильований.

Обкалываться, обколоться – 1) обколюватися, обколотися, обрубуватися, обрубатися; 2) обшпильоватися, обшпилитися.

Обкапывать, -ся, обкапать, -ся – обкапувати, -ся, обкапати, -ся, обкрапувати, -ся, обкрапати, -ся. [Обкапав мене воском].

Обкапывать, -ся, обкопать, -ся – обкопувати, -ся, обкопати, -ся, (*о мног.*) – пообкопувати, -ся. [З неділі будемо леваду обкопувати].

Обкармливать, обкормить – обгодовувати, обгодувати когось чим. **Обкормленный** – обгодований.

Обкармливаться, обкормиться – обгодовуватися, обгодуватися.

Обка[о]рнять – обчиркряжувати, обчиркряжити, (*во множестве*) пообчиркряжувати. [Рукава трохи обчиркряжу (Гліб.)]; (*о крыльях*) приборкувати, приборкати. [Приборкаю усім орлятам крила (Куліш)]; (*уши, хвост*) обрубувати, обрубати.

Обкат, обкатка – 1) *см. Обкатывание*; 2) (*д. оконч.*) обкачення, укачення, об'їздження, обкочення.

Обкатывание (*действ. от гл. Обкатывать*) – обкачування, у[ви]качування, обкочування, об'їздування.

Обкатывать, обкатать – 1) (*катать до округления*) обка[о]чувати, обкачати, обкруглювати, обкруглити; (*сглаживать катанием*) укачувати, укачати (*каток*), вікачувати, вікачати; 2) (*обваливать*) обкачувати, обкачати. [Обкачати тісто в муці, в цукрі]; 3) (*обновлять*) об[в']їзжати, об'їздити, об[в']їздити (во́за, шину, колесо); 4) **-тывать, -тить что вокруг чего** – обкочувати, обкотити. [Обкотів колесо (обруч) навкруг хати]; 5) **-тывать, -тать и -тить** (*об ехать*) – об'їзжати, (*сов.*) об'їхати, об'їздити. *Он обката[и]л весь свет* – він увесь світ об'їздив; 6) **-тать кого в дележе** (*обделить*) – обдути. **Обкатанный** – обкачений, укачений, об[в']їзджений. **Обкаченный** (*от Обкатать*) – обкочений.

Обкатываться, обкататься – обкачуватися, обкачатися, у[ви]качуватися, укачатися, вікачатися, об'їздуватися, об'їздитися. [Віз об'їздивсь]; (*обваливаться*) обкачуватися, обкачатися. [Обкачався в піску. Свиня обкачалася в грязюці]; (*двигаться вокруг*) обкочуватися, обкотитися. [Земля обкочується (*обкатывается*) круг сонця. М'ячик обкотився круг столу (навкруг стола)].

I. Обкатить, *см. Обкатывать 4 и 5*.

II. О[б]катить, *см. Окачивать*.

О(б)качивать, -ся, о(б)катить, -ся, *см. Окачивать, -ся, окатить, -ся*.

Обка́чивать, обкача́ть и обкачну́ть – 1) (*на качелях*) обгойдувати, обгойдати, обгойдну́ти, (*о мног.*) пообгойдувати кого́; 2) (*качать воду насосом взапуски*) перепомповувати, перепомпувати. [Хто кого́ перепомпує?]; 3) (*ветром деревья*) обтрушувати, обтруси́ти, (*о мног.*) пообтрушувати.

Обка́шивание – обко́шування, вико́шування.

Обка́шивать – 1) (*луга*) вико́шувати, вико́сити; 2) (*косить вокруг*) обко́шувати, обко́сити. [Траву́ коси́, а пеньки́ обко́шуй]; 3) (*косить взапуски*) обко́шувати, обко́сити, переко́шувати, переко́сити кого́. [Нумо косити, хто кого́ обко́сит?]. **Обко́шенный** – вико́шений, обко́шений.

Обка́шиваться, обко́ситься (*оканчивать косьбу*) – обко́шуватися, обко́ситися, (*о мног.*) пообко́шуватися. [Я вже обко́сивсь. У нас усі́ пообко́шувалися].

О(б)ки́дывать, ся, о(б)ки́датель, -ся, сов. о(б)ки́нуть, -ся, о(б)ки́датель, -ся – обки́дати, -ся, обки́дати, -ся. [Обки́дали мене́ болотом]. *См. Оки́дывать, -ся.*

Обкла́дывание – обкла́дання, обмо́щування, викла́дання, вимо́щування, обшива́ння, облямовува́ння.

Обкла́дывать, обкла́сть и обложи́ть – 1) (*класть вокруг*) обкла́дати, об(і)кла́сти, обложи́ти, обмо́щувати, обмо́стити. [Посади́в у во́зик, обмо́стив (обкла́в) поду́шками]. **-вать** (*камнем, дёрном*) викла́дати, ви́ложити що́ (ка́мням, дёрном), (*камнем*) вимо́щувати, ви́мостити; (*дёрном*) дернува́ти, обдернува́ти; 2) (*обшивать*) обшива́ти, обшити, облямовува́ти, облямува́ти; 3) (*налагать подати*), *см. Облагать. -жить* (*крепость*), *см. Облегать.*

Обкла́денный, обло́женный – обкла́дений, обло́жений, обмо́щений, ви́ложений, вимо́щений, обшитий, облямо́ваний.

Обкла́дываться, обложи́ться и обкла́статься – 1) обкла́датися, об(і)кла́стися, обложи́тися, (*о мног.* пообкла́датися), обгорта́тися, обгорну́тися, (*о мног.*) пообгорта́тися. [Обложи́лася круго́м себе́ клу́нками (Кониськ.). Пообгорта́всь тепе́р усякими сло́варями (Крим.); 2) (*покрываться чем-л. вокруг*), *см. Покрываться. Небо -ваётся тучами* – хма́ри облягаю́ть не́бо; 3) *см. Обложиться (под Облагаться 3).*

Обклева́ть, см. Обкле́вывать.

Обкле́вывать, обклева́ть – обдзьо́[ю]бува́ти, обдзьо́[ю]ба́ти, (*о мног.*) пообдзьо́бува́ти, обкльо́увати, обкльо́увати, пообкльо́увати. **Обкле́ванный** – обдзьо́баний, обкльо́ваний.

О(б)кле́ивать, о(б)кле́ить – обкле́ювати, обкле́їти, (*о мног.*) пообкле́ювати що́ чим, облі́плювати, облі́пити, (*о мног.*) пооблі́плювати що́ чим; (*внутри*) викле́ювати, ви́клеїти що́. [Ви́клеїв кімнату́ шпале́рами]. **Обкле́енный** – обкле́єний, облі́плений, ви́клеєний. *Срв.*

Окле́ивать.

О(б)кле́иваться, о(б)кле́иться – обкле́юватися, обкле́їтися, облі́плюватися, облі́питися. [Увесь облі́пився пля́страми, лежи́ть та о́хає].

О(б)кле́йка – 1) обкле́ювання, облі́плювання; 2) (*чем обклеивают*) обкле́йка.

Обковы́вать, обкова́ть, см. Оковы́вать, окова́ть.

Обковы́лять – обшкандиба́ти, обшкутильга́ти. [Обшкандиба́в усе́ село́].

Обковы́ривать, обковы́рять – обколупува́ти, обколупа́ти; (*обмазку*) облупува́ти, облупи́ти, (*о мног.*) пообколупува́ти, пооблупува́ти, пооблупа́ти.

Обкол, см. Обкалывание.

Обкола́чивать, обколоти́ть – оббива́ти, обби́ти, збива́ти, зби́ти. **Обколоти́ть колы́шками** – обкі́лкува́ти, обпа́лькува́ти (Фр.), (*несов.*) обкі́лко́увати.

Обкола́чиваться, обколоти́ться – 1) оббива́тися, обби́тися; 2) (*отряхивать с себя снег, пыль*) обтрушувати́ся, обтруси́тися.

Обколоти́ть, см. Обкалывать.

О(б)конопа́чивать, о(б)конопа́тить – обпакльо́увати, обпакльо́увати що́.

Обкопа́ть, см. Обкапывать.

Обкормить, -ся, см. Обкармливать, -ся.

Обкоситься, см. Обкашиваться.

Обкрадывание – обкрадання, крадіжка.

Обкрадывать, обкрасть и обокрасть – обкрадати, об(і)красти, (о мног.) пообкрадати, (понемногу) підкрадати. Сrv. **Обворовывать. Обкрасться вокруг кого, чего** – обійти когo, що крадькома (крадучись). **Обкраденный и обокраденный** – окрадений, об(і)крадений. [Її (Україну) окраденую збудять (Шевч.)].

Обкургузить (одежду) – обчикрижити, врізати, обрізати. См. **Окоротить.**

Обкурювать, обкурить – обкурювати, обкурити що, когo чим [Хіба обкурили або обпоїли чим вражі дочки], прокурювати, прокурити що. [Треба на зиму льох (погреб) прокурити]. **-рить ладаном обдымить** – зладанити. [Свій терем зладаню (Пачовський)].

Обкуриваться, обкуриться (окуривать себя, выкурить лишнее) – обкурюватися, обкуритися. [Обсіявся маком свяченим, обкурився ладаном (Рудч.). Обкурився аж голова болить]. Он порохом **-рился** (бывал в сражениях) – він нюхав, понюхав порошу.

Обкусывание – обкушування.

Обкусывать, обкусать – обкушувати, обкусати, (о мног.) пообкушувати. Сrv. **О(б)грызать, Об'едать. Обкусанный** – обкусаний.

Обкутывать, обкутывать – обкутувати, обкутати, обпинати, обпнути когo, що чим.

Обкушать кого, -ся, см. Об'едать, -ся.

Облава – 1) облава, облав (-ву), оплава, лава [Зимомоу у нас на вовків що-дня лава (Крим.)], гін (р. гону); 2) (толпа) облава, (множество) сила, безліч (-чи). [Жінки облавою його обступили (Г. Барв.)]. **Облава грибов, хоть косою пусти** – сила грибів, хоч коси.

Облавный – облавний, облавовий.

Облавщик – загонич (загонищик), гучок (-чка) (гикала, -льщик); крайний **-щик** – закрільщик (Черк. п.).

Облагание – обкладання, облягання, оточування, обступання, (взыскивание) накладання на когo. **-ание податью (налогом)** оподатковування когo. **-ание пошлиной чего** – накладання мита на що. Сrv. **Обложение.**

Облагать, обложить – 1) когo чем – обкладати, об(і)класти, обложити. См. **Обкладывать.**

Обложить книгами – обкласти когo книгами. **-жить пластырями** – обклеїти плястрами когo; 2) (окружать) облягати, облягти, оточувати, оточати, оточити, обступати, обступити. [Розбійники облягли навколо табір (Коцюб.). А козаки, як та хмара, ляхів обступили (Шевч.)]. Сrv. **Окружать**; 3) (налагать) накладати, накласти, наложити, (о налоге) накидати, накинати на когo. **-гать, -жить податью (налогом)** оподатковувати, оподаткувати когo; (пошлиной) обмитити; 4) охотн. – обступати, обступити, оточувати, оточити, облягати, облягти, обложити. [Кабанів я охотниками (мисливцями) обступлю (обложу) і поб'ю (Чуб.)]. **-жить медведя в лесу** – обступити (несов. обступати), оточити (оточувати) ведмедя в лісі. **Облагаемый** – оточуваний, оподатковуваний, когo (що) оточують, облягають, обступають, оподатковують. **Обложенный** – обложений, обкладений, обляжений, обступлений, оподаткований.

Облагаться, обложиться (взв.) – 1) обкладатися, об(і)кластися, обложитися, оточуватися, оточатися, сов. оточитися; 2) (покрываться), см. **Покрываются. Небо обложилось (стало пасмурным)** – небо похмаріло, -рилось, похмарніло, завезлося хмарами; 3) (ошибиться, не туда положить вещь) обмилитися, не туди покласти, покласти по-за що (по-за кешеню и т. д.).

Облагодетельствование – обдарування когo ласкою, добром (милостями), благодійством, оласкавлення.

Облагодетельствовать – багато добра когo зробити, облагодіяти когo, обдарувати когo ласкою, добром (милостями), благодійством, оласкавити. **Облагодетельствованный** –

обблагодіяний, кому́ (що йому́) багáто добра́ зроблено, обдарований ласкою, добром (милостями) від кого, оласкавлений.

Облагоро́жение – ушляхётнення; (о поводе) поліпшення.

Облагоро́живание – ушляхётнювання; поліпшування.

Облагоро́живать, облагоро́дить – ушляхётнювати, ушляхе[о]тня́ти, ушляхётнити когó чим. [Ушляхотняли́ її польщи́ною (Кул.)]; (о породе) поліпшувати, поліпшити. [Поліпшити дере́во, росли́ну]. **Облагоро́женный** – ушляхётнений; поліпшений. **Облагоро́живаемый** – ушляхетнюваний; поліпшуваний.

Облагоро́живаться, облагоро́диться – шляхетні́ти, ушляхётнюватися, ушляхётнитися; (о породе) поліпшуватися, поліпшитися.

Обладание – посіда́ння чо́го, об́ладування, об́лада, володі́ння, владáння чим. **Самообладание** – самооб́лада. *Достичь обладания́ чем* – осягну́ти що.

Обладатель – посіда́ч (-ча), волода́р, владáр (-ря). [Посіда́ч єди́ного на ці́ле село́ коня́ (Коцюб.)]. *Срв. Властитель, Владетель.*

Обладательница – посіда́чка, волода́рка, владáрка, об́ладáрка.

Обладательство – 1) см. **Обладание**; 2) см. **Государство**.

Обладать – посіда́ти що, володі́ти, об́ладувати, владáти, володі́ти ким, чим, ма́ти си́лу над чим.

Облажь, см. **Блажь**.

Обла́живать, обла́дить – об́ладжувати, об́лагодити, об́ладити, уладно́вувати, уладна́ти, уладнува́ти, улашту́вувати, улаштува́ти що. [Вже й са́ни об́лагодив, а сні́гу й до́сі нема́ (Грінч.). Ніяк не владнаю́ть (Лохв.)]. **Обла́женный** – об́лагоджений, уладнований, улаштований.

Обла́живаться, обла́диться – об́ладжуватися, об́лагодитися [Нема́ за що об́лагодитися], уладнува́тися, уладна́тися, улашту́вуватися, улаштува́тися. [Справа на́ша уладна́лася (улаштува́лася)]; **-иться** – попра́витися. *Брат не обла́дился ещѐ после хвори* – брат не попра́вився (не оклігав) ще пі́сля хороби́.

Обла́живать, обла́зить – об́лазювати, об́лазити, ви́лазювати, ви́лазити. [Скрізь ви́лазили]. *Срв. Излазить.*

Обла́ивать, -ла́ять кого – 1) (о собаке), см. **Ла́ять**; 2) (бранить кого) об́лаювати, об́лаяти, ви́лаяти когó, як, чим. *См. Обруга́ть, Брани́ть. Обла́ившись со всеми, он уи́ёл с собрания* – по́лаявшись з усіма́, він пода́вся із зборі́в.

Облако – хма́ра, хма́рина (ум. хма́рка, -рочка, -ронька), об́олоко, об́олок (мн. об́олока и -ки, а та́кже – об́олоки, об́ло́ки (иногда в знач. небесная лазурь), (ум. об́оло́чки). [Хма́рки, як я́гнятка біжа́ть (Грінч.). Горі́ло, сні́пкі аж під об́олоки таска́ло (Липов.). Сиди́ть Хри́сто́с на святи́х об́ло́ках (Грінч.)]. *Перистые -ка* – пір'я́сті хма́ри, (волни́стые) баранці́. *Кучевые -ка* – купча́сті хма́ри. *Небольш. бел. -чка* – мо́лоди(і), по́молодки (гал.). *Покры́ть -ками* – за[по]хма́рити, заобло́чити. *Покры́ться -ками* – за[по,на]хма́рити, -ся, заобло́читися. *Покры́ться тонк. бел. -ками* – помоло́дитися (гал.), заобло́чити. **Облако омрачи́ло что** – хма́ра зависла на чо́му. **Облако ды́му, пыли́** – ку́рище. *Витать в -ках* – заходи́ти в хма́ру.

Обламы́вание – об́ламування, об́ломлювання, чухра́ння, пасинкува́ння, за[об]ва́лювання.

Обламы́ватель, об́ломщик – об́ламувач. **-телька, -щица** – об́ламувачка.

Обламы́вать, об́ломать, об́ломить – 1) об́ламувати, об́ламáти, об́ломлювати, об́ломити, (о многих пооб́ламувати, пооб́ломлювати); (*ветви*) чухра́ти, об́чухра́ти, об́чимхати; (*побеги на стеблях таба́ку, кукурузы и т. п.*) пасинкува́ти, об́пасинкува́ти; 2) (*приучать к чему-л.*), см. **Приуча́ть**; 3) (*уломать, уговаривать*), см. **Уговарива́ть**; 4) (*обрушивать*) за[об]ва́лювати, за[об]ва́лити. [Сні́г завали́в дах]. **Обломанны́й** – об́ла[о́]маний, об́ломлений, об́чухрани́й, об́пасинкований, за[об]ва́лений.

Обламы́ваться, об́ломаться, об́ломиться – об́ламуватися, об́ламáтися, об́ломлюватися,

обломі́тися, (о льде) ломі́тися, заломі́тися, проломі́тися, (о доске и т. п.) зламіватися, ламі́тися, зламіватися, зломі́тися.

Обламыш, см. **Обломок**.

Облапа, **облапник**, бот. *Asarum europaeum* – ко́питень (-тня), ко́питник, копитня́к, копите́ць (-тця), копитці́ (мн. -ці́в).

Облапитель – 1) (*охватить лапами, руками кого*) обхо́пити (*несов.* обхо́плювати) ко́го ла́п[б]ами, руками, (*по-медвежьи*) об(і́й)ня́ти (*несов.* обі́йма́ти) ко́го по-ведме́жому, як ведмі́дь, (*насм.*) обла́пувати, обла́пати. [Обхо́пила його́ руками. Ведмі́дь обхо́пив лапами мисли́вця – *медведь обла́пил охотника*]; 2) (*ощупать кругом*) обла́пати (*несов.* обла́пувати), обма́цати (обма́цувати) що, ко́го. [Став він обла́пувати (обма́цувати) круг се́бе]. См. *ещё Ощупывать*.

Облапиться – 1) обма́цатися (*несов.* обма́цуватися). [Обма́цавсь – ши́ло ко́ло ме́не]; 2) обня́тися. *Новые друзья обла́пились* – но́ві прия́телі обня́лись по-ведме́жому.

Облапошивание – ошукáння, ошуканство, обду́рювання, обма́нювання, обли́гування.

Облапошивать, **облапошить** – ошукувати, ошукáти, обли́гувати, обли́гáти, обду́рювати, обду́рити, обма́нювати, обма́нити, пошивати, поші́ти у дурні ко́го. **Облапошенный** – ошуканий, обду́рений, обма́нений, обли́ганий.

Обласкивать, **обласкать** – милувати, обмилувати, приголу́блювати, приголу́бити ко́го. [Обці́лував, обмилу́вав ме́не (Васильч.)]; (*обходиться ласково*) пово́дитися з ким ласка́во. **Обласканный** – обмилува́ний, приголублений.

Областена́чальник – нача́льник кра́ю, кра́їни, крає́вий нача́льник.

Областной – крає́вий, кра́їнний. **-ное самоуправление** – крає́ве самоврядува́ння.

Область – 1) край, кра́їна; 2) (*переносно*) ца́рина, о́бсяг (-гу), круг, діля́нка, сфе́ра, (*гал.*) те́рен. [В о́бсягові на́шого мисте́цтва бачимо... В ца́рині науко́вій – в *научн. области*].

Неизведанные области – простори. **Область действия** – о́бсяг ді́яння. **Область источников** – джерелови́ще. **Область стока** (*геол.*) – сто́чище, стокови́ще. **В области чего-л.** – ко́ло чо́го. [До́сліди ко́ло старо́го письме́нства (Єфр.)]. *Исследование в -сти чего-либо* – до́слід над чим.

Обла́тка – о́плата.

Обла́точный – о́платко́вий. [О́платко́ве ті́сто].

Облача́льный, *церк.* – одяга́льний.

Облача́[и]тель, **-ница** – одяга́ч, одяга́чка.

Облачатъ, **облачить** – о[в]дяга́ти, о[в]дяг(ну́)ти, при[у]бира́ти, при[у]бра́ти ко́го, що в що. [Любо́в свою́ до лю́ду прибира́є в пи́шні шати (Ворон.)]. **Облаче́нный** – о[в]дягнений, уба́раний.

Облачатъся, **облачиться** – о[в]дяга́тися, о[в]дягті́ся, убира́тися, убра́тися в що. **Облачи́ться во что** – прибра́ти на се́бе що.

Облаче́ние – 1) (*действие*) о[в]дяга́ння, убира́ння (в ри́зи); 2) церко́вний о́дяг (-гу), -ний убі́р (-бору), -на одя́жа, а[о]пара́т церко́вний. **В -че́нии каком** – під одягом яки́м. [Під одягом белетристичним (Єфр.)].

Облачко, см. **Облако**.

Облачно – хма́рно, хму́рно. *Сделалось облачно* – по[на,за]хма́рило, по[на,за]хма́рилось, похма́рило, похма́рнило.

Облачность – хма́рність (-ности), захма́рення.

Облачный – 1) хма́рний, хму́рний. [Хма́рне не́бо]; 2) хма́ровий, хма́ряний, хма́риний. [Хма́ровий дощ. Хма́рові (хма́ряні) яви́ща. Блиск хма́риних крил (Тичина)].

Облащивать, **облощить что** – обпо́лірoвувати, обпо́лірoва́ти, обгля́нцoвувати, обгля́нцoва́ти що.

Обле́вывать, **облева́ть** – об[у]блóвувати, об[у]блoва́ти, обри́гувати, обри́гáти що, ко́го.

Обле́ванный – обри́ганий, об[у]блoваний.

Облева́ться – об[у]блюва́тися, обрига́тися.

Облега́ть *и* **Облежа́ть**, **обле́чь** – обляга́ти, облягти́, оточува́ти, оточа́ти, оточи́ти, обгорта́ти, обгорну́ти. [Ой облягли запоріжців москалі, та всіма сторонами (*со всех сторон*). Небо хмари обгорну́ли]. *Войска облегли́ крепость* – військо облягло́ (оточило) фортецю.

Обле́глый – облеглий, обгорнутий, оточений.

Облегча́ть, **облегчи́ть** *кого что* – 1) полегч[кш]увати *и* полегч[кш]а́ти, полегч[кш]и́ти, обле́гч[кш]увати, обле́гч[кш]а́ти, обле́гч[кш]и́ти, у[з]ле́гчувати, у[з]ле́гча́ти, у[з]ле́гчи́ти ко́го, що, ко́му що, відволо́жувати, відволо́жити; (*льготить*) пільгува́ти, попільжити; (*утешать*) розважа́ти, розважити; (*убавлять вес*) полегчувати, полегча́ти, полегчи́ти від ваги. **Облегча́ть**, **-чи́ть** *сердце, совесть* – дава́ти (да́ти) полегкість се́рцеві, сумлі́нню, розважа́ти, розважити се́рце (сум). *Время -ча́ет печаль* – час полегчує сум. **-чи́ть** *подати* – полегчити податки. **-чи́ть** *вступл. в партию* – полегчити вступ до партії. *Болезнь моя несколько -чилась* – мені трохи полегчало, попустило; 2) (*о животных: холостить*) легчи́ти, злегчи́ти. *См. Вало́шить. Облегче́нный* – полегчений, об[з]ле́гчений, розважений.

Облегчае́мый – по[об]ле́гчуваний.

Облегча́ться, **облегчи́ться** – обле́гчувати́ся, обле́гчитися́, улегча́тися, улегчи́тися, бу́ти об[по]ле́гчувани́м.

Облегче́ние – полегч[кш]ення, полегчіння, улекшення, полегкість (-ости), (на ко́го) полекша, пільга, ульга. **-ние** *совести* – полегкість сумлі́нню. *Почувствовать -ние от болезни* – ста́ти ле́гше, полегшати, попустити ко́му. [Йому́ полегшало, попустило]. **-ние** *обстоятельств* – вольгота, пільга. **-ние** *мороза* – одлига. **-ние** *налогов* – зме́шення податкі́в. *Давать, дать -ние* – дава́ти, да́ти полегкість, пільгу ко́му. *Получать, -чить -ние* – дізнава́ти, дізнати полегкості, пільги.

Облегчи́тельный – полекшливий, попільжливий.

Облегчи́ть, *см. Облегча́ть.*

Облегше́ть (*о болезни*) – полегч[кш]а́ти. [Йому́ полегчало]; (*о морозе*) пересі́стися. [Мороз пересі́вся].

Обледе́нность – обме́рзлість (-лости). *См. Обледе́ние 2.*

Обледе́нелый – обме́рзлий, вкритий кригою, льодом.

Обледе́ние – 1) (*действ. от гл. обледе́нить*) обморо́ження, (*длит.*) обморо́жування; 2) (*сост. от гл. -не́ть*) обме́рзлість (-лости), обме́рзнення. *Срв. Оледе́ние.*

Обледе́нь (*покрыться ледяной корою*) – обме́рзнути *или* узя́тися (вкритися) льодо́м, кригою. [Вуси й борода взя́лися кригою (Васильч.)]. *Срв. Оледе́нь.*

Обледе́ниться, *см. Обледе́нь.*

Обледе́ница, *см. Гололе́дица.*

Обледе́нять, **обледе́нить** – обморо́жувати, обморо́зити, вкрива́ти, вкрити льодо́м, кригою.

Ребятишки обледе́няют луб для катанья – дітвори́ обморо́жує луб, щоб сковза́тися.

Обледе́ь, **обледе́е**, *см. Гололе́дица.*

Обле́живать, **облежа́ть** (*место*) – об[ви]ле́жувати, обле́жати, ви́лежати, уле́жувати, уле́жати.

Обле́женный – обле́жаний, ви́лежаний, в[у]ле́жаний. *На -ом месте теплее* – на ви́лежанім (в[у]ле́жанім) місці тепліше.

Обле́живаться, **облежа́ться** (*привыкнуть лежать*) – обле́жувати́ся, обле́жатися́, уле́жувати́ся, уле́жатися́. [Ведмідь ще не об[у]ле́жався в свої́ому лі́гві].

Облеза́ть, **облезть** – 1) (*вокруг чего*) обля́зити, обля́зати, обля́зти; 2) (*о шерсти, мехе, коже: линять*) обля́зити, обля́зати, обля́зти. [Шерсть на собаці обля́зла]; 3) (*голень, лысеть*) обля́зити, обля́зати, обля́зти [Голова́ після гарячки обля́зла], ли́сіти, ви́лисіти. [Шапка ви́лисіла]. **Облезлы́й** – обля́злий, ви́лисілий.

Облека́ть, **обле́чь** – о[в]дяга́ти, о[в]дяг(ну́)ти́, убира́ти, уба́рати, прибира́ти, прибра́ти ко́го в що. [Убирає мене́ в шати традиці́й (Коцюб.)]. **Облека́ть**, **-ле́чь** *властью* – надава́ти (нада́ти)

владу, право ко́му. **-ка́ть, -ле́чь** что-л. в одеяние – приби́рати (прибра́ти) чо́му о́дяг. **-ка́ть в человеческие формы** – чоловічити. **Обле́ченний** – одя́гнений, одя́гнутий, у́браний, при́браний в що. **-ний вла́стью** – наді́лений вла́дою від ко́го. **Обле́ченное ударение, см. Ударение.**

Облека́ться, обле́чься – о[в]дяга́тися, о[в]дяг(ну́)тися, у[при]би́ратися, у[при]бра́тися в що. **-ка́ться (-чься) в плоть и кровь** – наби́рати (набра́ти) плоти́ і крові. **Обле́чься в лёгкие одеяния** – одя́гті ле́гке вбра́ння, одя́гтіся в ле́гкі вбра́ння.

Облені́ться – зледа́щіти, заледаш́іти, обледа́щіти, (о мног.) поледа́щіти; (описат.) пу́стітися в ле́дачі. [А це й ти в ле́дачі пу́стівся?]. **Облені́вшийся** – зледа́щілий.

Облепи́ха, бот. **Hippophaë rhamnoides** – плохо́вник.

Обле́пливание – облі́плювання.

Обле́пка – 1) (действ. длит.), см. **Обле́пливание**; (окон.) облі́плення; 2) (чем облеплено) облі́пка; 3) (что налипло) нали́п (-липу), леп (-пу).

Обле́пки – ога́рки (-ків).

Обле́пляют, обле́пливать, обле́пить – облі́плювати, облі́піти, (о мног.) пооблі́плювати.

Обле́пленный – облі́плений.

Обле́пляться, обле́пливаться, обле́питься – облі́плюватися, облі́пітися. **Обле́питься чем** – зало́їтися. [Зало́ївся ка́мінь, бо зёрно бу́ло сире́].

Обле́щик, -щица – облі́плювач, -вачка.

Облесéние – залі́сення. [Залі́сення сте́пу].

Облесі́ть – залі́сити. [Я ціе́ї гори́ і не пізна́в: бач, як ви її́ залі́сили].

Облесні́ть, см. Ослепі́ть (Ослепля́ть).

Обле́сье (края́ леса) – узлі́сся, облі́сся.

Облетáть, облетéть – 1) а) летать кругом; б) мимо; в) (перебывать во мн. местах) облі́тати, (сов.) облеті́ти и облі́тати. [Я-ж-би ту́ю Укра́їну круго́м облі́тала. Сторожка́ пти́ця облі́тає сі́тку. Облі́тав увесь сві́т]; 2) (опереживать на лету) перега́няти (перегна́ти), випереджа́ти (випередити) ко́го (летючі, в лету́, в літа́нні). [Цей го́луб летю́чі перегна́в усі́х]; 3) о(б)пада́ти, о(б)па́сти (о мног. пообпада́ти), обсипа́тися, обсипа́тися, облі́тати, облеті́ти. [Листя́ вже обпада́є. Грушкі́ обсипали́ся]. Га́сне день, облі́тає мов ма́к (Тичина)].

Облетáться, облетéться (привыкнуть к летанию) – облі́татися (несов. и сов.). [Бджо́ли ще не облі́талися].

Обле́ц, обéл – 1) вал, ци́ліндер (-дра); 2) коло́да; (дрова́ кругляки, не пла́хами) кругля́ччя.

Обле́щать, обле́стить – обле́щувати, обле́стити ко́го.

Облі́в, -ка – 1) (действ.) облі́ття; 2) полі́вка; см. **Подлі́вка, Со́ус**; 3) (мурава) полі́ва.

Облі́ва (мурава) – полі́ва.

Облива́нец (крещён. без погружения) – облива́нець (-нца). **Облива́нка** – облива́нка.

Облива́ние – облива́ння. *Через -ние крестить* – хресті́ти облива́ючи.

Облива́тель, -щик – облива́льник, облива́ч (-ча). **-тельница, -щица** – облива́льница, облива́чка.

Облива́тельный – облива́льний. **-ое крещение** – облива́льне хре́щёння.

Облива́ть, облі́ть – облива́ти, облі́ти, (о мног. пооблива́ти), облі́ляти, злива́ти, злі́ти, зі́лляти що, його́. **Облива́ть водою для приведения в чувство** – відлива́ти (сов. відлі́ти) ко́го.

Облива́ть кипятком – обва́рювати (сов. обва́рити). См. **Опа́ривать. -ва́ть, -іть кровью ко́го** – об'ю́шувати, об'ю́шити ко́го, кров (мазку́, па́соку) ко́му спу́стити. **Облі́тый** – облі́тий, облі́лятий; злі́тий, ули́тий.

Облива́ться, облі́ться – облива́тися, облі́тися и облі́лятися, ули́ватися, ули́тися, злива́тися, злі́тися чим, (о слезах) зроша́тися, зросі́тися. [Вона́ все слёза́ми влива́лася (М. В.).

Слі́зьмі́ так і зроша́ється (М. В.)]. **Облива́ться кровью** – крива́витися, скрива́витися, об'ю́шуватися, мазко́ю, па́сокою вми́тись. **Сердце -ется кровью** – се́рце кро́в'ю (кривле́ю)

- обкипає. Он **-ва́ется** *потом* – йому́ піт о́чі залива́є, його́ піт злива́є.
- Обливина** – оба́пол, оба́полок, опі́лок (-лка).
- Обливистый** (*горбылястый*) – оба́польний, оба́полкуватий.
- Обливной. -ной** *дождь* – ливни́й, зливни́й дощ. **-ная** *говядина* – 1) (*жирная*) сі́те м'ясо, сі́та гов'я́дина; 2) м'ясо з по́лівкою (*с соусом*).
- Облига́ционный** – облига́ційний.
- Облига́ция** – облига́ція (-ці́).
- Облиз, облизка** – облизува́ння, облиза́ння. С **облизом** *отойти* – пі́йма́ти, вхо́пити, з'ї́сти обли́зня, облиза́ти мако́гін, мако́го́на.
- Облизывание** – облизува́ння.
- Облизывать, облизать** – облизува́ти, облиза́ти, (*во множ.* пооблизува́ти); (*обсасывать*) обсмо́ктува́ти, обсмо́ктати. **Облизанный** – облиза́ний.
- Облизываться, облизаться** – облизува́тися, облиза́тися. [Соба́ка облизу́ється].
- Облизываться** *часто* – язичкува́ти.
- Облик** – (*лицо*) обли́ччя; (*отвлечённо*) о́браз; подо́ба, лик (-ку), ви́гляд (-ду). [Бережу́чи свій націо́нальний о́браз (Грінч.). Кулі́ш – це дві люди́ні в одні́й подо́бі (Єфр.). Узя́ла на се́бе лик прудко́го хлопчи́ка (М. В.)].
- Облимо́нить, см. Обмануть.**
- Облине́ить и Облинева́ть** – облініюва́ти, (*соверш.*) облі́нюва́ти. [Облі́нюва́ти сторі́нку].
- Облиня́ть** – ви́линя́ти, поли́ня́ти, (*о мног.*) пови́лінюва́ти [Пови́лінюва́ли ко́ні], облі́зти.
- Облиня́лый** – ви́линя́лий, поли́ня́лий, облі́злий. **См. Линя́ть.**
- Облипа́ние** – облипа́ння.
- Облипа́ть, облипну́ть и оболъну́ть** – облипа́ти, обли́пнути, обли́пти чим, залипа́ти, зали́пнути, (*о мног.*) пооблипа́ти, позалипа́ти. [Оде́жа коло́ вас обли́пла. Колеса́ пооблипа́ли гли́ною].
- Облипной** – липкі́й. **-ная** *грязь* – липка́ грязю́ка.
- Обли́пчивый** – чі́пкі́й. [Чі́пкі реп'я́хи].
- Облиствене́ние** – вкрива́ння листом.
- Облиствене́ть** – в[по]крити́ся листом.
- Обли́ть, см. Облива́ть.**
- Облихова́ть** – обліхосло́вити. [Вони́ мене́ обліхосло́вили, хто його́ зна за ві́що і про що].
- Облицо́вка** – 1) (*действ.*) облицо́вання, (*длит.*) облицо́вування 2) (*одежды, здания* – *обшивка*) облямі́вка.
- Облицо́вывать, облицева́ть** – облицо́вувати, облицо́вати. **Облицо́ванный** – облицо́ваний.
- Облича́ть, обличі́ть** – 1) (*выказывать, обнаруж. кого, что*) ви́каза́ти, ви́казати, виявля́ти, вия́вити ко́го, що, дово́дити, дове́сти що; 2) **-ча́ть, -чи́ть** *кого в чём* (*уличать, изобличать*) – ви́каза́ти, ви́казати, виявля́ти, вия́вити, до́казувати, до́казати ко́му що, виво́дити, виве́сти ко́го, спі́йма́ти ко́гось на чо́му. **-ча́ть (-чи́ть)** *кого во лжи, в воровстве, измене и т. д.* – виявля́ти (вия́вити), виво́дити (виве́сти) ви́казувати (ви́казати) чи́юсь брехню́, чи́сь злоді́йство, чи́юсь зра́ду *и т. д.* Судья́ **-чи́л** *преступника во лжи* – суддя́ вия́вив злочі́нцеві його́ брехню́. **Обличе́нный** – ви́казаний, вия́влений, виве́дений (на чисту́ во́ду); 3) (*хулить*), **см. Осу́ждать 2.**
- Облича́ться, обличі́ться** – виявля́тися, вия́витися. [Ось як вия́вилась ця за́гадка (Стор.). Уся́кий злочі́н вия́виться]. **Виновный -ча́ется** *всем ходом дела* – винува́тця ви́казує (виявля́є) увесь хі́д справи.
- Обличе́ние** – ви́казува́ння, вия́влюва́ння.
- Обличі́тель** – ви́казувач, вия́вник, до́кажчик, (*стар.*) облі́читель. [Посла́в тебе́ нам, облі́чителя́ жесто́ких (Шевч.)].

- Обличитель, -ница** – (*осудитель*) огу́дник, огу́дниця.
- Обличительница** – виказувачка, виявни́ця, докажчи́ця.
- Обличительный** – виявни́чий, виявни́й.
- Обличительный** – (*осудительный*) огу́дний, угруща́льний.
- Облобызать** – поцілувати, почоломкати.
- Облобызаться** – поцілуватися, почоломкатися.
- Облог** – 1) обло́г. [Облог (*облог, налог*) такий бу́де: на десяти́ну бра́тимуть зёрна оди́н пуд (Борз. п.)]. См. **Обложение**; 2) см. **Обшлаг**.
- Обложение** – обкла́дення, обложе́ння, ото́чення, обсту́плення, накла́дення (пода́тків, ка́ри і т. и.), опода́ткува́ння. *Оттенки* см. **Облагать. -ние крепости** – обло́га форте́ці. *Косвенное -ние* – посере́дне опода́ткува́ння. *Сверхсметное -ние* – на́кидка.
- Обложка** – 1) (*кайма*) облямі́вка; 2) (*обёртка*) обго́ртка, о(б)кла́динка; (*футляр книжн.*) шаба́турка.
- Обложковая бумага** – обго́ртко́вий папі́р (-пе́ру).
- Облой** – 1) (*поём*) пійма; 2) ожеле́да, ожеле́диця, о́желедь (-ди).
- Облокачиваться, облокотиться** – опи́ратися, опи́ртися на що, на ко́го, спи́ратися, спи́ртися *и* зіпи́ртися (лі́ктем, лі́ктями) на ко́го, на що, зляга́ти, злягти́ на що. **Облокотясь** – опи́ршись, спи́ршись, на зло́гах. [Сиди́ть бі́ля сто́лу на зло́гах, голо́ву підпе́р]. **-чиваться, -тяться на (об) стол** – спи́ратися (спи́ртися) лі́ктем (лі́ктями) на сти́л.
- Облом** – 1) (*действ. оконч.*) облама́ння, обломле́ння, обчу́храння; обпаса́нкува́ння; за[об]ва́лення; (*длит.*), см. **Обламывание**. (*Оттенки* см. **Обламывать**); 2) (*всё, что обломано*) лі[о]м (*р. лому*), обло́ма (-ми); 3) см. **Уступ, Обрыв**.
- Обломник, см. Хворост, Сушняк.**
- Обломок** – ула́мок (-мка), відла́мок, зло́мок, вло́мок, недо́ломок, окру́шина. **-мок палки, сухой ветки, стебля** – цурупа́лок, цурпа́лок (-лка). **-мок сух. ветки** – оскомело́к. *Ум.* уламо́чок, відламо́чок, зломочо́к, оскомелочо́к, цурупа́лочок. **Обломки** – ула́мки; (*остатки*) недо́битки (*напр.*, вій́ська), ре́шткі; (*лом*) лі́м (*р. лому*). **-ки палок, ветвей** – цурупа́лля, цурпа́лля. **-ки скал** – ска́лля. **-ки старины (развалины)** – ру́їни, руйно́вище, румови́ще, звали́ще (-ща) (*ср. р.*).
- Облопаться** – 1) потри́скати круго́м; 2) (*обожраться*) обло́патися, опи́ртися, обтри́скатися.
- Облопошить, см. Облопошивать.**
- Облоух, облоухий, см. Вислоухий 1.**
- Облощить, см. Облащивать.**
- Облудить (посуду)** – вибі́лити (*напр.*, самова́р).
- Облук, см. Облучок. Облуковый** – передко́вий (той, що на передку́).
- Облукавить** – обле́стити ко́го, (*обмануть коварно*) обма́нити, обду́рити підсту́пно, підсту́пом.
- Облупа** – 1) облупле́не місце, -на рі́ч; 2) зді́рщик, шахра́й. См. **Обдира́ла, Плут, Обма́нщик.**
- Облупала, см. Обдира́ла.**
- Облупание, см. Облупливание.**
- Облупать, -лупливать, -луплять, -лупить** – 1) облуплюва́ти, облупи́ти, (*о мног.*) пооблуплюва́ти, полу́пи[а]ти. [Дав я́чко та ще й облупи́в. Воли́ла я, воли́ мої́, вас всі́х полу́пити (Руд.)], лу́щити, облущи́ти; 2) (*обобрать*) облупи́ти ко́го. **Облупливаемый** – облуплюва́ний. **-ленный** – облупле́ний, (*о мног.*) полу́плени́. [Облупле́на коза́. Даю́ть мені́ барабо́лі не лу́плени́ їсти].
- Облупаться, -лупливаться, -лупляться, -лупиться** – облуплюва́тися, облупи́тися, лу́щитися, злу́щитися, обла́зити, облі́зти (*о мног. или местами*) пооблуплюва́тися, полу́питися, полу́щитися, пообла́зити. [Кора́ пооблуплюва́лась. Зелена́ покрі́вля злу́щилась (Мирн.)].

- Облупливание** – облуплювання. -ливать, см. **Облупать**.
Облупливый, -пистый – облупистий, що легко облуплюється (лупиться).
Облупок, облупыш (облуплен. вещь) – облупок.
Облучок – передок (-дка).
Облущивать, облущить – лущити, вілущити, (о мног.) полущити. [Полущили горóх].
Облыгать, оболгать – оббріхувати, оббрехати когó, обмовляти, обмовити. **Оболганный, -лжонный** – оббреханий, обмовлений. -лгаться – забрехатися.
Облыжливый – брехливий. -вый человек – брехлива людина.
Облыжник – брехун (-на), обмовник (-ка). -ница – брехуха, обмовница. См. **Лгун, Клеветник**.
Облыжно – брехливо, (коварно) підступно, підступом.
Облыжный – брехливий, обмовний.
Облыжь, см. Ложь, Лукавство.
Облый – 1) круглий, закруглений. -лые дрова – круглякі (-ків); 2) см. **Плотный, Толстый**; 3) (рельефный), см. **Выпуклый**.
Облысеть – по[об]лисїти, вілисїти, злисїти. **Облысёлый** – по[об]лисїлий, вілисїлий, злисїлий.
Облысить кого – зроби́ти лїсим когó, (вульг.) пátли ко́му обі́рвати.
Облюбить, облюбовать – уподобати, обмилувати що, когó, ви́брати до лю́бости со́бі когó, улю́бити, ухвалити що. [Уподобав со́бі дівчину. От і вхвали́в я весело́ці (Кн. Еккл.)].
Облюбованный – уподобаний, обми́лований, ви́браний до лю́бости со́бі, улю́блений.
Облюбиться – злю́битися. См. **Слюбиться**.
Обмазень, см. Замарашка.
Обмазка – 1) (действ. оконч.) об[у]ма́зання, об[у]ма́щення, обшмарува́ння, обвапнува́ння, обкаля́ння; (длит.) см. **Обмазывание**; 2) см. **Замазка**.
Обмазок, см. Помазок.
Обмазчик (смазчик) – шмарово́з.
Обмазывание – обма́зування, обма́щування, ума́зування, ума́щування, обшмаро́вування, обкалюва́ння.
Обмазывать, обмазывать – обма́зувати, обма́зати, обма́щувати, обма́стити що, когó чим, (о мног. пообма́зувати, пообма́щувати), ума́зувати, ума́зати, ума́щувати, ума́стити що, когó в що, (известью) вапнува́ти, обвапнува́ти, (дѣгтем, чем-л. жирным) обшмаро́вувати, обшмарува́ти, (опачкивать) обка́лювати, обкаля́ти що, когó чим, ука́лювати, укаля́ти що, когó в що. [Жартовливо обма́зала його́ білою гли́ною (Коц.). Ума́стив чо́бит у грязю́ку].
Обмазанный – об[у]ма́заний, об[у]ма́щений, обшмаро́ваний, обвапно́ваний, об[у]каля́ний.
Обмазываются, обмазаться – обма́щуватися, обма́ститися чим, ума́зуватися, ума́затися, ума́щуватися, ума́ститися в що, обка́люватися, обкаля́тися чим, ука́люватися, укаля́тися в що.
Обмакивание, обмакание – у[в]мо́чування, ма́чання.
Обмакивать, обмакнуть – умоча́ти, умока́ти, умочува́ти, умочи́ти, умокну́ти в що, (зап.) ма́чати. [Хоч у по́піл кусо́к умочу́, та со́лодко з'ї́м. Умочив перо́ в чорни́ло]. **Обмакнутый** – умочений.
Обмакиваются, обмакнутся – 1) бу́ти умочува́ним, умочени́м; 2) (попадать, макая не туда) не туди ма́чати, ма́кати, умочи́ти, (у)ма[о]кнути.
Обмалеть – змалі́ти, (о мног.) помалі́ти.
Обмалывание – обмелюва́ння; вимелюва́ння.
Обмалывать, обмолоть (жернова) – обмелюва́ти, обмолоти́, замелюва́ти, замолоти́. [За[об]моло́в ка́меня]; (зерно) вимелюва́ти, вимолоти́, молоти́, змелюва́ти, змолоти́. *По многу ли в сутки -вае́те?* – чи ба́гато вдень вимелю́єте (мелете)? (*Обогнать в молотье*)

перемелювати, перемолоти. [Наш млин усі млині перемелює]. **Обмолотый** – обмеля[е]ний, змелений.

Обмалываться, обмолотья – обмелюватися, обмолотися. [Камінь у млині вже обмолівся. Ми обмолілися (*окончили молотья*)].

Обман – обмана, мана, омана, облуда, злуда (*гал.*), ошуканство, ошукання, ошук, ошука, дурисвітство, обдур (-ру *и* -ри) (*м. и ж. р.*). [Не вірте, це все обмана. Обдур'ю ти зо мною жила (Г. Барв.)]. **Явний обман** – видима облуда, -ме ошуканство, -мий ошук *и т. д.*

Обманом – ошуком, обманою. **Добыть -ном** – витуманити, видурити. **Без обмана** – без ошуку. **Обман чувств (призрак)** – мана, омана, мара. [Усенький світ – мана (Крим.)]. **Обман зрения, оптич. -ман** – омана, мана для ока, м. оптична. **Вводит (вести) в -ман кого** – призводити (привести) кого до облуди, до ошуку *и т. д.*, підводити, підвести кого на облуду, на ошук *и т. д.*, зводити, звести кого; **в заблуждение** – омиляти, омилити кого. **Вдаваться, вдаться (впадать, впасть) в -ман** – заходити (зайти) в облуду, в ошук *и т. д.*, допускатися, допуститися облуди, ошуку *и т. д.*

Обманка – 1) (*действ. дл.*) *см.* **Обманывание**; (*оконч.*) обманення, обдурення, ошукання; 2) *см.* **Обман**; 3) *хим.* – світня.

Обманно – облудно, обманно, ошуком.

Обманный – облудний, обманний, підманний. **Обманным образом** – підманою.

Обманчиво – обманно, облудно.

Обманчивость – об[з]лудність, обманність, ошуканство, зводність, омільність (-ности).

Обманчивый – обманний, манливий, облудний, злудний, підрадливий, зводний, омільний, (*льстивый*) лєсний. [Облудне марєво огортає всіх (Коцюб.). Підрадлива річ].

Обманщик – ошуканець (-нця), ошукач, обманник, дурисвіт, дурилюд, дурилюдок (-дка), обмана (*общ. р.*), зводник, мантяр (-ра), дурлига. [Ото з дурлигою не знайтеся і у ведмедика не грайтеся (Глібов)].

Обманщица – ошукачка, обманниця, обмана (*общ. р.*), дурисвітка.

Обманщический, обманщичий – ошуканський, дурисвітський, шахрайський.

Обманывание – обманювання, обдурювання, підманювання, ошукування.

Обманывать, обмануть – обманювати, обманити (*о мног.* пообманювати), обдурювати, обдурити, здурити, підманювати, підманити[у]ти, піддурювати, піддурити [Вони нас піддурили та водою напоїли], ошукувати, ошукати, о(б)[за]туманювати, о(б)[за]туманити, з(а)водити, з(а)вести, омиляти, омилити, облигувати, облигати, налигати. [Мене доля омиліла. Він нас налигав (Лохв. п.)]; (*описат.*) зводити з розуму кого, пускати тумана кому, убирати (убрати) в шори кого, у дурні пошивати (пошити) кого, москаля підвозити (підвезти) кому, підпускати (підпустити) -ля кому, підвозити (підвезти) воза, провезти попа в решеті кому. **-нуть чьи-л. надежды** – не справдити чийхсь надій, омилити чий надії. **Он сам себя -вает** – він сам себе дурить. **Дать себя -нуть** – датися на підмову кому.

Обманываемый – об[під]манюваний, об[під]дурюваний, ошукуваний, о(б)[за]туманюваний. **Обманутый** – об[під]дурений, об[під]манений, ошуканий, о(б)[за]туманений, зведений, облиганий. **-тое ожидание, надежда** – обдурена (ошукана) надія.

Обманываться, обмануться – 1) ошукуватися, ошукатися, обманюватися, обманутися, обдурюватися, обдуритися, омилятися, омилитися; (*насмеш.*) вхопити шилом патоки, облизня піймати; 2) бути обдурюваним, обманюваним *и т. д.* **Обмануться в своих надеждах** – омилитися на своїх надіях, (*гал.*) завестися. **-ться в ком** – омилитися на кому. **Я -нулся в нём** – я омилівся на йому.

Обмарка – 1) *см.* **Обмарывание**; 2) (*оконч.*) обкаляння, обпаскудження чим, уваляння у що, обмазаня чим, умазаня у що.

Обмарчивый, см. Маркий.

Обмарывание – обкалювання, обпаскуджування, об[у]мазування.

Обмарывать, обмарать – обкалювати, обкаляти, обпаскуджувати, обпаскудити чим, уваляти в що, обмазувати чим, умазувати, умазати в що. **Обмаранный** – обкаляний, обпаскуджений чим, уваляний в що, обмазаний чим, умазаний у що.

Обмарываться, обмараться – обкалюватися, обкалятися, обпаскуджуватися, обпаскудитися чим, увалятися в що, обмазуватися, обмазатися чим, умазуватися, умазатися в що.

Обмарыш, обмаруша, -шка (*обиц.*), *см.* **Замарашка**.

Обмасливать, обмастить – 1) (*обмазать маслом*) обмасльювати, обмасльити, обмасльюнити що, обмащувати, обмастити, (*о мног.*) пообмасльювати, пообмащувати; 2) (*обсаливать, засаливать*), *см.* **Обсаливать, Засаливать**. **Обмащенный** – обмаслений, обмасльюнений, обмащений.

Обмасливаться, обмаститься – 1) обмасльюватися, обмаститися, маститися, обмащуватися, обмаститися; 2) *см.* **Обсаливаться, Засаливаться**.

Обматывание – обмотування, обвивання, обкручування, за[у]мотування, завивання, завірчування, змотування.

Обматывать, обмотать – 1) *вокруг чего-л.* – обмотувати, обмотати що чим, круг чого, обвивати, обвинути, обвити, обкручувати, обкрутити, (*о мног.*) пообмотувати, пообвивати, пообкручувати що чим, круг чого; (*заматывать, завёртывать что-л.*) замотувати, замотати що чим *и* в що, умотувати, умотати що в що *и* чим, за[об]вивати, завинути, за[об]вити в що, чим, уповивати, уповити в що *и* чим, завірчувати, завёртати, завертати когось що в що *и* чим; 2) (*кончить что-л. моткою*) змотувати, змотати. **Обмотанный** – 1) обмотаний, обвинений, обкручений, об[за]мотаний, уповитий, о(б)[за]винений; 2) змотаний.

Обматываться, обмотаться – обмотуватися, обмотатися чим, круг чого, обвиватися, обвитися, обвинутися, обкручуватися, обкрутитися чим, круг чого, обкрутнутися; замотуватися, замотатися чим, в що, умотуватися, умотатися в що, завиватися, завитися, завинутися в що *и* чим, завірчуватися, завертатися в що *и* чим. *Он -ался на свете* – він побував у бувальцях. **-вшийся** (*бывальщый*) – обметаний, ходячий.

Обмахивание – обмахування чим.

Обмахивать, обмахнуть – 1) обмахувати, обмахнути що, когось чим (*о мног.*) пообмахувати. **-вать мух** – обмахувати мухи. **-вать пыль** – обмітати порохи; 2) обгасати. [Обгасав увесь двір]. *Я ныне успел -хатъ всех именинницъ* – я сьогодні встиг усіх іменинниць обгасати; (*обойти, об'ехать кругом*) махнути кругом, навкруги.

Обмахиваться, обмахнуться – 1) обмахуватися, обмахнутися чим. [Обмахуются в'ялами (*опашалами*) (Л. Укр.)]; 2) *см.* **Промыхиваться**.

Обмачивание – обмочування, замочування.

Обмачивать, обмочить – 1) (*кругом*) обмочувати, обмочити що, когось; (*во мног. местах*) замочувати, замочити. [І риби не зловив, собі штани замочив]; (*о мног.*) пообмочувати, позамочувати. **-чить слезами** – засльозити. [Засльозив подушку]. **-чить бочку** – замочити бочку. **-вать, -чить уриной** – усцикати, (*сов.*) усцикати, усцяти, обісцяти, заберберити, (*детск.*) упісювати, упісяти, обісіяти, запісювати, запісяти, заціоняти; 2) (*погружают в воду*), *см.* **Окунать**. **Обмоченный** – обмочений, замочений; (*уриной*) усцяний, обісцяний, упісяний, запісяний.

Обмачиваться, обмочиться – об[за]мочуватися, об[за]мочитися, (*о мног.*) пообмочуватися; (*уриной*) усцикатися, (*сов.*) усцикатися, усцятися, заберберитися, упудитися, (*в кровати*) наловити риби, (*детск.*) упісюватися, упісятися, усюсятися.

Обмачтование – обшоглування.

Обмачтовывать, обмачтовать – обшоглювати, обшоглувати. **Обмачтованный** – обшоглюваний.

Обмачивать, обмостить – (*замостить*) замощувати, замостити; (*досками*) застелювати,

- застелити; (*камнем*) забру[ур]кувати, забру[ур]кувати що чим.
- Обмащиваться, обмоститься** – (*вокруг себя*) обмощуватися, обмоститися; (*досками*) обстелюватися, обстелітися; (*камнем*) оббру[ур]куватися, оббру[ур]куватися чим.
- О(б)меблирование, о(б)меблировка** – обмеблювання. **О(б)меблировка** – меблї (-лів).
- О(б)меблировать, -ся** – обмеблювати, -ся. **-рованный** – обмебльований.
- Обмежник, обмежек** – обм[н]іжок (-жка).
- Обмежный** – обміжний.
- Обмежовывать, обмежевать** – обмежувати, обмежувати, (*о мног.*) пообмежувати; (*отделить чертой*) розмежувати, розмежувати. **-жованный** – обмежований, розмежований.
- Обмежовуваться, -жеваться** – обмежуватися, обмежуватися, розмежуватися, розмежуватися.
- Обмежу, обмеж, нар.** – обміж, поміж з ким, з чим, межа, з межею.
- Обмеление** – зміління, поміління, помілішання. **-ние Днепра** – зміління Дніпра.
- Обмелеть** – зміліти, поміліти, помілішати. **Обмелелый** – змілілий, помілілий.
- Обмельчать, обмельчить** – 1) (*землю*), *см. Обрыхлить (Обрыхливать)*; 2) *см. Измельчать (о реке)*, *см. Обмелеть*.
- I. Обмелять, обмелить** – по[з]мільшувати, по[з]мільшити. *Засухи временно -ляют реки* – посуха на якій(сь) час по[з]мільшує ріки.
- II. Обмелять, обмелить** – (*очертить мелом*) обводити, обвести крейдою, обчеркувати, обчеркнути крейдою; (*намелить, замелить*) мазати, замазати крейдою.
- Обмен** – обмін (-ну), обміна, міньба, замін (-ну), заміна, вимін (-ну), (*гал.*) виміна. *В обмен* – на заміну, на замін, на обмін, міньма. **Обмен мыслей, мнений** – обмін думками. **Обмен веществ** – обмін речовин. **Торговый обмен** – торговельний обмін, на міньба.
- Обмена, см. Обмен, Обменивание.**
- Обменивание** – обмінювання, замінювання, вимінювання.
- Обменивать, -нять и -нить** – обмінювати, обміняти *и (реже)* обмінити когo, що на що, замінювати, заміняти *и* зміняти когo, що на когo, на що, вимінювати, виміняти що на що, промінювати, проміняти що на що, (*о мног.*) поміняти, позамінювати, повимінювати. *Сапоги тесны, надо обменять* – чоботи тісні, треба заміняти (на хліб, то-що), (*заменить другими*) обмінювати, обміняти на інші. **-нить червонец на мелочь** – розміняти (розбіти) червінця на дрібні. **Обмененный** – обмінаний, замінаний, змінаний, вимінаний.
- Обмениваться, обменяться и обмениться** – обмінюватися, обмінятися, замінюватися, замінятися *и* замінитися на що (*страд.*) *и* чим (*взаим.*). **-ня[и]ться словом** – перекинутися словом. **-ниваться, -няться мыслями** – обмінюватися (обмінятися), ділитися (поділитися) думками. **-ниваться письмами** – мінятися листами. **-ня[и]ться улыбками** – пересміхнутися. **-няться поклонами** – привітатися.
- Обменный** – обмінний, на обмін призначений.
- Обменщик, см. Меновщик.**
- Обменыш (бранно), см. Подкидыш.**
- Обмер** – 1) обмір, вимір (-ру), *см. Обмерение и Обмеривание. Обмер предмета* – обмір, вимір речі; 2) (*мера*) міра.
- Обмерение, обмеряние** – обмірення, вимірення.
- Обмереть, см. Обмирають.**
- Обмерзать, -знуть** – обмерзати, обмерзнути, обмерзти, (*о мног.*) пообмерзати. [Вуса пообмерзали]. **Обмерзший, обмерзлый** – обмерзлий, примерзлий.
- Обмеривание** – обмірювання, вимірювання.
- Обмеривать, обмеряют и обмерить** – 1) обмірювати *и* обміряти, обміряти, вимірювати *и* виміряти, виміряти що, (*о мног.*) пооб[ви]мірювати. [Обмеряв хату навкруги. Вимеряв

річку], 2) *кого* – обмірювати *и* обміряти, обміряти *кого*. [Чи я аршином та хунтами обмірюю та обвішую? (П. Мирн.).] *Меня -ряли полуаршином, или на пол-аршина* – мене обміряли (обдурили, обманули) на пів-аршина. **Обмериваемый** – обмірюваний, вимірюваний.

Обмерянный – обміря[є]ний, виміря[є]ний.

Обмериваться, -ряться и -риться (*обмануться в мере*) – обмірюватися *и* обмірятися, обмірятися. *Земля наша -вается землемером* – нашу землю міряє (вимірює) землемір.

Обмеристый – великий (на обмір), чималій. *Срв. Об'ємистый.*

Обмерок – недомірок (-рка).

Обмерочный – обмірчастий, шахрайський.

Обмерщвлять, обмертвить, см. Омерщвлять.

Обмеряла, обмерщик – обміряка (*общ. р.*).

I. Обмёт, обмётка – 1) *см. I. Обметание*; 2) **Обмёт, см. Обмётица.**

II. Обмёт; обмётка – 1) *см. II. Обметание*; 2) **обмёт, см. Омёт**; 3) **обмётка** (*всякий шов через край*) обрубка; 4) *-ты заячьи, волчьи* – тенета на зайців, на вовків.

I. Обметание – обмітання, змітання, обтирання.

II. Обметание – обкидання, (*длит.*) обкидання.

Обмётина, см. Омётина.

Обмётица, обмётки – обмётиця. [У млині, як жіто млинкують, послід – отож і є обмётиця (Звин.). Де вже їм до пшеничного тіста, коли й обмётиці нема].

Обмётище – підстожище (Звин.).

I. Обмётка, см. I. Обмёт.

II. Обмётка, см. II. Обмёт.

I. Обмётывать, обметать, обмести – обмітати, обмести́, (*о мног.*) пообмітати що; (*мести долой с чего-либо*) змітати, змести́ з чого; (*пыль*) обтирати, обтерти, (*о мн.*) пообтирати. [Візьми віник та обмети біля хати]. **Обмети статуэтки осторожнее** – пообтирай (обітри) обережненько статуйки. **-тать, -мести стены** – обтирати, обтерти *и* пообтирати стіни; (*веником, метёлкой*) обмітати, обмести, пообмітати (стіни). **Обметённый** – обмётений, змётений, обтертий. **Обмётываться, обметаться, обместися** – обмітатися, обместися, змітатися, зместися, обтиратися, обтертися.

II. Обмётывать, обметать и обметнуть – 1) (*окидывать что чем*) обкидати, обкидати, (*о мног.*) пообкидати що чим; 2) (*обносит, окружить*) обкидати, обкидати, обнісати, обнести, оточувати, оточити що чим. **Обметать окопом** – обкопати; 3) (*обшивать через край*) обкидати, обкидати [Обкидай комір заповоччю], заригувувати, заригувати. **-тывать, -тать петли** – обкидати, обкидати петлі; 4) (*безл.*), *см. Осыпать, Окидывать, -тало лицо, губы* – висипало на лиці (на виду), на губах. **-тало тело** – висипало на тілі. **Обмётанный** – обкиданий. **Обмётываться, обметаться, обметнуться** – 1) обкидатися, обкидатися; 2) *см.*

Промашнуться. Обметнулся да попал в окно – про[об]махнувся та й влучив у вікно.

Обмиловать – 1) обмилувати. [Обцілував, обмилував та й покинув (Васильч.);] 2) *см.*

Облюбовать. Обмилованный – обмилований.

Обмиловаться – 1) *см. Облобызаться*; 2) *см. Слюбиться.*

Обминать, обминуть и обминовать – обминати, обминати *кого*, що.

Обминать, обмять – (*вокруг*) обминати, обім'яти; (*всё*) м'яти, зім'яти; (*снег, землю и т. д.*) утоптувати, утоптати; (*траву*) толочити, вітолочити; (*конопли*) тіпати, потіпати. **-нать, обмять бока** – латати, по[об]латати боки, давати, дати наминачки *кому*. **-нать, об(о)мять лошадей, -дей** – проїжджувати, проїздити, проїхати коня, коні (коней). **Обмятый** – обім'ятий, зім'ятий, утоптаний, потіпаний.

Обминаться, обмяться – 1) обминатися, обім'ятися, м'ятися, зім'ятися, утоптуватися, утоптатися; 2) (*слеживаться*) злежуватися, злежатися; 3) (*не решаться*) м'ятися.

Обминка – 1) обминання, утоптування; 2) *см. Отрёпки.*

Обмираніе – завмирання, обмирання; умлівання, зомлівання.

Обмирати́, обмере́ть – 1) завмирати́, завмерти́, замирати́, замерти́, (*реже*) обмирати́, обмерти́, обмертвіти. [Не дай спати́ ходя́чому, се́рцем замирати́ (Шевч.)]. **-ре́ть от страху, ужаса** – завмерти́ з стра́ху, з жа́ху. **Я так и обмерла́** – я так і обмерла́ (обмертвіла́); 2) (*впадать в обморок*) обмирати́, обмерти́, умліва́ти, умліти́, зомліва́ти, зомліти́. [Як почне́ пані обмирати́ та стогна́ти (М. Вовч.). З жа́лю умліва́є]. **Обмерши́й** – за(в)мерлий, об[при]мерлий; умлілий, зомлілий.

Обмирша́ться, обмирши́ться – зми́ршувати́ся, зми́ршити́ся, обмиря́нитися, (*о мн.*) поми́ршитися, помиря́нитися.

Обмише́ниваться, обмише́ниться – 1) не влуча́ти, не влучи́ти, не по[у]ці́лити в що, не попада́ти, не попа́сти; 2) *см.* **Ошиба́ться.**

Обмога́ться, -моща́сь – 1) (*перебиваться*) перемага́тися, перемогти́ся, перебива́тися, перебити́ся, бі́дкати́ся, перебі́дкати́ся, перебува́тися, перебути́ся; 2) *см.* **Оправля́ться, Выздоравли́вать.**

Обмозговыва́ть, обмозгова́ть – обмізко́увати, обмізкува́ти, обмірко́увати, обміркува́ти що. **Обмозгова́нный** – обмізко́ваний, обмірко́ваний.

Обмока́ть, обмокну́ть – обмока́ти, обмокну́ти, змо́кнути, (*о мног.*) пообмока́ти. **Сильно -кнуть** – обкиса́ти, обкисну́ти, (*о мн.*) пообкиса́ти. [Пообмокали́, пообкисали́ на дощі́]. **Обмокши́й, обмоклы́й** – обмоклий.

Обмокре́ть – змокраві́ти, змокрі́ти, обмо́кнути. **Обмокре́лый** – змокраві́лий, змокрі́лий, обмо́клий.

Обмо́л (*д. от гл. Обмоло́ть*) – обме́лення. **Велик ли на мельнице -мо́л?** – чи ба́гато млин ме́ле?

Обмола́чивание – обмоло́чування, околотува́ння.

Обмола́чива́ть, обмо́лотить – обмоло́чувати, обмо́лотити, (*о мног.*) пообмоло́чувати; (*не развязывая снопов*) околотува́ти, околоті́ти, обка́латувати, обка́латати. **Обмо́лоченный** – обмоло́чений (*о мног.* пообмоло́чувані), око́лочений, обка́латаний.

Обмола́чива́ться, обмо́лотиться – обмоло́чувати́ся, обмо́лотити́ся, (*о мног.*) пообмоло́чувати́ся. [Снопі́ мо́крі – пога́но обмоло́чуютьс́я].

Обмо́лвить кого́ (*оговорить*) – обмо́вити, (*несов.*) обмовля́ти ко́го. [Не по пра́вді мене́ обмовля́єте! Я не злоді́йка (М. Вовч.)]. *Срв.* **Огово́рить, Оче́рнить.**

Обмо́лвка – помилка́ на сло́ві, помилка́ на (в) реча́х.

Обмо́лвлива́ться, -мо́лвиться – прохоплюва́тися, прохопі́тися, поми́лятися, поми́литися на сло́ві. [Живучі́ між людьмі́ – як-же його́ встерегти́ся щоб і «по-просто́му», мовля́в, ино́ді не прохопі́тись (Єфр.)]. **-вительс́я сло́вом** – прохопі́тися сло́вом.

Обмо́листый (*о зерне*) – умельний.

Обмо́лка – обме́лення.

Обмо́лот, -ка – 1) (*действие длит.*), *см.* **Обмола́чивание**; (*оконч.*) обмо́лочення; 2) (*окончание молотьбы*) обмо́лот (-ту); (*окончание м-бы и угощение*) обмо́лотини (-тин).

Обмо́лотини, обмо́лотки (*обивки, остатки от м-бы*) – недо́молотки, ви́молотки (-ків).

Обмо́лоть, -ся, *см.* **Обма́лывать, -ся.**

Обмо́р (*сост. по гл. Обмере́ть*) – завмертя́ (*ср. р.*), зомлі́ння.

Обмора́живание – обморожува́ння, заморожува́ння.

Обмора́жива́ть, обморозі́ть – (*кругом*) обморозува́ти, обморозі́ти, (*сплошь*) заморо́жувати, заморозі́ти. **-жива́ть ры́бу** – заморо́жувати (*сов.* заморозі́ти) ри́бу. **Обморозе́нный** – обморозе́ний, заморозе́ний.

Обморозь (*изморозь*) – па́морозь (-зи).

Обморок – млість і мло́сть (*р.* мло́сти), мло́сті (-тів), умліва́ння, умлі́ння, зомлі́ння, непа́м'ять (-ти), непри́томність, (*гал.*) зі́млість (-лості). **Пада́ть, упа́сть в -рок** – умліва́ти,

мліти, умліти, зо[і]млівати [Катря стоїть біля стіни, сама, як стіна біла: бачу – зомліває (М. В.)], зо[і]мліти, омліти, непритомніти, знепритомніти, впадати, впасти в непам'ять. *Он упал в -рок* – він зомлів, його обняли млості. *В -роке* – непритомний, зо[і]млілий, омлілий, без душі, непритомним бувши. [Упав і зомлілий лежав (Грінч.). Довго лежала непритомною]. *Начинається -рок* – починає обій[ні]мати млюсть. *В полуобмороке* – напівпритомний. *Очнуться от -рока* – опритомніти, прокінутися, очутитися, прийти до пам'яті. [Незабаром вона очутилась]. *Срв. Очнуться.*

Обморочивание – обморочування, за[о]туманювання, обмарювання.

Обморочивать, обморочить – 1) обморочувати, обморочити, отуманювати, отуманити, затуманювати, затуманити кого, туман (туману) наводити, навести на кого, обмарювати, обмарити кого, напускати, напустити ману на кого, забивати, забити баки кому. [Неначе нечиста сила обмарила мене]; 2) (*обманывать*), см. **Обманывать**. **Обмороченный** – обморочений, отуманений, затуманений, обмарений.

Обморочливый (*склонный к обморокам*) – млявий. [Вона й на поле не ходить жати – бо зараз мліє, – така млява (Звин.)].

Обморочно – млосно, паморочно.

Обморочный – млосний, паморочний. *-ное состояние*, см. **Обморок**.

Обмоскóвить (*обрусить*) – змоскóвити кого. **Обмоскóвленный** – змоскóвлений, змоскалений. *-ся* (*обрусеть*) – змоскóвитися, змоскалитися, (*о мног.*) помоскóвитися, помоскалитися.

Обмостить, см. **Обмáщивать**.

Обмот, обмотка – 1) (*действие длит.*), см. **Обмáтывание**, (*оконч.*) обмотання, умотання, замотання; 2) **обмотка, -ки** (*что намотано*) – обмóтка, обмóтки.

Обмотать, см. **Обмáтывать**.

Обмочить, -ся, см. **Обмáчивать, -ся**.

Обмошеничатъ – обшахрувати, обшахрати, о(б)шахраїти, обмахлярувати, обмахорити, огулити, обкрутити, змантити кого, (*описат.*) обути в пришви кого, візка підвезти кому, вивести на сухеньке кого. См. *ещё* **Обмануть**. [Він мене зовсім обмахорив. Гадав тільки, якби кого обійти, обкрутити (Мирн.)].

Обмужать, см. **Возмужать**.

Обмундировка и Обмундирование – умундирування, припорядження, спорядження.

Обмундировывать, обмундировать – умундирувати, умундирувати, припоряджати, припорядити. **Обмундированный** – умундирований, припоряджений. [Так гарно припоряджені (полонені) в сині жупани (Борзен. п.)].

Обмундировываться, -роваться – умундируватися, умундируватися, припоряджатися, припоряднитися.

Обмусливать, обмуслить – (*опачкать слюной*) обслінювати, обслінити, (*о мн.*) пообслінювати що. **Обмусленный** – обслінений.

Обмучнить кого – за[у]борошнити кого.

Обмучниться – уборошнитися, заборошнитися, убрáтися в борошно, в муку.

Обмыв – 1) см. **Обмывка**; 2) см. **Водомоина**.

Обмывание – обмивання, миття.

Обмывать, обмыть – обмивати, обміти (*о мног.* пообмивати), омивати, омїти, змивати, зміти, мити, помити (*горяч. водой*) оббанювати, оббанити. [Жінка обшіє, обміє. Дощ біле тіло зміє]; (*о дожде*) полоскати, сполоскати; см. **Ополаскивать**; (*доёнку*) покочувати, покотити. *-вать столы, окна* – мити столи, вікна. **Обмой сливы** – помий сливки. **Обмытый** – обмітий, омїтий, по[з]мітий, (*дождём*) сполосканий.

Обмываться, обмыться – обмиватися, обмітисся, (*о мног.*) пообмиватися, (*слегка*) обполіскуватися, обполоскатися; оббанитися.

- Обмы́вка**, см. **Обмы́вание**; (оконч.) обмиття.
- Обмы́вок** – 1) см. **Гольш 3**; 2) см. **Обмы́лок**. **Обмы́вки** – 1) брудна́ вода; 2) см. **Обмы́лки**.
- Обмы́кать, -ся, обомкнуть, -ся**, см. **Огора́живать, -ся, Окружа́ть, -ся**.
- Обмы́кивать, обмы́кать** – 1) (*лён, пеньку*) обтіпувати, обтіпати 2) (*одежду: обносить*) обтріпувати, обтріпати, обшарпувати, обшарпати, (сов.) обідрати; 3) **-кать весь свет** – скрізь побувати, увесь світ сходити.
- Обмы́киваться, обмы́каться** – 1) обтёртися в світі, між людьми, вільюдніти; 2) (*об одежде*) обтріпуватися, обтріпатися, обшарпуватися, обшарпатися, обідратися.
- Обмы́ливание**, см. **Намы́ливание**.
- Обмы́ливать, обмы́лить**, см. **Намы́ливать, намы́лить**.
- Обмы́лки** – зми́лини (-ин), зми́лки (-лок), ми́лини (-ин), зми́йки (-йок).
- Обмы́лок** – зми́лок, недоми́лок (-ка).
- Обмы́ть**, см. **Обмы́вать**.
- Обмы́шлять, обмы́слить** – обмірковувати, обміркувати що. **Обмы́сленный** – обміркований.
- Обмягча́ть, обмягчи́ть** – м'якшити, зм'якшити (кругом, навкруги). **Обмягче́нный** – зм'якшений (кругом, навкруги).
- Обмягча́ться, обмягчи́ться**, см. **Смягча́ться**.
- Обмяка́ть, обмякну́ть** – м'якшати, зм'якнути, пом'якнути, пом'якшати (кругом, навкруги).
Кирпич на дожде обмякает – цегла на дощі м'якшає.
- Обмякло́сть** – зм'яклість, пом'яклість (-лости).
- Обмя́ть**, см. **Обмина́ть**.
- Обнагле́ть** – знахабніти, ста́ти (зробітися) нахабним, безчілним, (*о мног.*) поставати нахабними, -ні, безчілними, -ні.
- Обнаде́живание** – забезпечання, подавання надії, запевнювання, запевняння.
- Обнаде́живать, обнаде́жить** *кого чем, в чём* – забезпечати, безпечати, забезпечити, запевняти, запевнити *кого чим, в чому, манити кого чим, подавати, подати надію кому чим, в чому*.
Судья -живает его скорым концом дела – суддя подає йому надію (запевняє його), що справа швидко (скоро) скінчиться. **Обнаде́женный** – забезпечений, запевнений, обдарований надією від кого.
- Обнаде́живаться, обнаде́житься** – 1) забезпечатися, забезпечитися; 2) (*полагаться на что-л.*), см. **Полага́ться**.
- Обнадо́биться**, безл. – знадобітися кому. *Эта вещь -билась ему* – йому ця річ знадобилася.
- Обнажа́ть, обнажи́ть** – 1) оголювати, оголяти, оголити. [Осінь оголила поле]. **-жать, -жить** *голову* – здіймати, зняти, скидати, скинути шапку (*о мног.*) поздіймати, поскидати шапки. **-жать снизу, поднимая одежду вверх или засучив, рукава** – заголювати, заголити. [Заголив но́ги, ру́ки]; (*нижнюю часть тела*) задублювати, задубити. **-жать какую-л. часть тела, показывать к.-л. обнажённую часть тела** – світити чим. [Дівко, май сором! Не світи клу́бами. Світить сівою головою]. **-жать саблю, меч** – добувати, добути, відобути, виймати, вийняти (з піхов = *ножен*) шаблю, меча́ або меч. [Хапає його за груди, добуваючи шаблю. Дай боже воювати, та шабелъ не виймати]; 2) см. **Раздева́ться**; 3) см. **Открыва́ть, Обнару́живать**. **Обнажу́ тебе сердце и душу свою** – розгорну тобі серце й ду́шу свою.
- Обнаже́нный** – оголений, голий, (*о голове*) непокритий, (*снизу*) заголений, задублений, (*о сабле или мече*) добутий, голий, вийнятий. **-нный берег (геол.)** – лисий бе́рег, лисяк. **-нная гора** – ліса гора, лисо́гора. **-нная степь, -нный лес** – голий степ, г. ліс. **-нное дерево, поле** – голе дере́во, г. поле. **Крестьяне -жены (обнищали)** – селяни го́лі.
- Обнажа́ться, обнажи́ться** – 1) оголюватися, оголятися, оголитися, голіти, обголіти, заголюватися, заголитися; (*о нижней части тела*) задублюватися, задубитися, підійматися, піднятися; (*о сабле или мече*) добуватися, добутися, вийматися, вийнятися. [Оголилось поле од серпа й коси (Щог.). Вітер – аж пісок голіє. Оголили дере́ва в-осени (Грінч.). Вона лежить

заголівшись]; 2) см. **Обеднѣть, Обнищати.**

Обнаженіе – оголювання, заголювання, добування; (оконч.) оголення, заголення, добуття, виймання. *Оттенки см. Обнажать.*

Обнаро́дование (д. оконч.) – оголошення, оповіщення. *Торжественное -ние* – ознаймування.

Обнаро́дывание (действ. длит.) – оголошування (привселюдне), оповіщування (привселюдне) чого, про що, ознаймування.

Обнаро́дывать, обнаро́довать – оголошувати, оголосити (привселюдно) що, про що кому, оповіщати, оповістити (привселюдно) що, про що, кому, перед ким, знаймувати, ознаймувати, ознаймувати, ознаймити когось про що, що кому. [Послали наказ ознаймити про знищення ханської влади (Леонт.)]. **Обнаро́дованный** – оголошений, оповіщений, ознаймований. *Декрет о призыве обнаро́дован* – декрет(а) про призов оголошено.

Манифест -ван – маніфест оповіщено. *См. ещё Оглашать, Объявлять, Опубликовать.*

Обнаро́дываться, обнаро́доваться – оголошуватися, оголоситися, оповіщатися, оповіститися; бути оголошеним, оповіщеним, ознаймованим.

Обнаро́ужение – відкриття; 2) виявлення, вияв (-ву), виява, виявок (-вка), віказ (-зу), викриття, винайдення. **-ние тайны** – виявлення (вияв) таємниці. **-ние виновников** – викриття винуватців (винних).

Обнаро́уживание – 1) відкривання; 2) виявлювання, віказування; викривання.

Обнаро́уживать, обнаро́ужить – 1) (*открывать, устранять то, что закрывает предмет*) відкривати, відкрити що. *Для осмотра дерева нужно -жить корни* – щоб оглянути дерево, потрібно коріння відкрити; (*находит*) (з)находити, знайти. **Обнаро́ужить большие залежи каменного угля** – знайти великі поклади кам'яного (земляного) вугля (вугілля); 2) (*выводит наружу, делает явным*) виявлювати *и* виявляти що (*редко являти*), виявити (*о мног. повиявлювати*) що, віказувати, віказати що (*реже на що*), викривати, викрити (*преим. о чём-л. нежелательном, отрицательн.*), появляти, появити що, винести на явність що, давати, дати ознаку чого; (*о своих чувствах, мыслях*) виявлюватися, виявлятися, виявитися з чим. [Тут він виявлював розум проникливий (Куліш)]. Українська народність придбала змогу виявляти своє «я» (Грінч.). Сьогодні треба всю правду виявити (М. В.). Мотря згоджувалась, але не віказувала цього (Коц.). Український народ проявив початки власної культури (Єфр.); (*о преступлениях*) викривати, викрити, виводити, вивести на світ; (*преим. о научн. данных*) винаходити, винайти що. [Порівнюючи, можна винайти деякі паралелі]. **-жить себя** – об'явитися чим, визначити себе, зрадитися з чим перед ким. [Ходімо звідси, щоб ти не об'явивсь досадним словом (Кул.)]. Скільки обережності треба, щоб не зрадитися перед ворогами (Коцюб.). **-жить свои чувства, мысли** – виявити (*несов. виявляти*) свої почуття. **-жить преступление, заговор** – викрити злочин, змову. **-жить противоречие в чём-л.** – викрити суперечність чогось. **-жить тайные замыслы врагов** – викрити таємні заміри ворогів. **-жить чьё-л. намерение** – віказати, виявити чийсь намір. *Эти памятники -вают весьма развитую цивилизацию* – ці пам'ятки дають ознаку дуже розвиненої цивілізації.

Обнаро́уживаемый – 1) відкриваний; 2) виявлюваний, віказуваний, викриваний.

Обнаро́уженный – 1) відкритий, знайдений; 2) виявлений, віказаний, викритий, винайдений. **-жены нелегальные собрания** – викрито нелегальні зібрання. *Не об-ные преступления* – невикриті злочинства.

Обнаро́уживаться, обнаро́ужиться – 1) відкриватися, відкрітися; 2) виявлюватися, виявлятися, виявитися, про[об']явлюватися, про[об']являтися, про[об']явитися, показуватися, показатися, викриватися, викритися, позначатися, позначитися, визнаватися, визнатися, викидатися, викинутися, віднаходитися, віднайтися, заповідатися. *Оттенки см.*

Обнаро́уживать. [Усе це тепер виявилось. У селі проявилася новина (Чуб.). Допіру по жнивах показалося, що зима буде холодна (Коцюб.). Зняла-ж бучу Пилипиша, як визналась батькова подія (М. Вовч.). Юмор позначається в оповідачі десь тільки у виразі (Єфр.).

Почали стерегти, чи не викинеться де-небудь чума (Яворн.). Не тепер, то в четвёр, а все відкриється]. *Тайна -жилась* – таємниця виявилась. *В горіде -жилась холера* – в місті прокинулася (викинулася) холера. *При ревизии -жились большие злоупотребления чиновников* – ревізія відкрила великі надуживання урядовців.

Обнашивание – обношування.

I. Обнашивать, обносить (*обувь, одежду: разношивать*) – обношувати, обносити, розношувати, розносити. [Обноси мої чоботи, бо на мене вони тісні]. **Обношенный** – обношений.

I. Обнашиваться, обноситься – 1) (*о новой одежде или обуви*) обношуватися, обноситься; 2) (*совершенно износит платье*) обношуватися, обноситься, доношуватися, доноситься до чого, обдиратися, обідратися, обдертися, обшарпуватися, обшарпатися, (*о мног.*) пообношуватися, пообдиратися. [Доносила до того, що зв'язує рубець до рубця (Рудч.). Як старці пообшарпувалися, а справити одержу ні за що]. **Обносились** – (*опис.*) з одержу всі повилінювали.

II. Обнашивать и обносить, обнести и обнести – 1) (*носит кругом*) обносити, обнести, (*яства, вина*) обносити, обнести що ком'у *или* ког'о чим. [Почали обносити коровай гостям. Він так шіро всіх обносить горілкою]; 2) (*миновать, обходит кого при угощении*) проносити, пронести, минати, минути ког'о. [Не пронесе нікого і себе не забуває (Кв.). Як горілку п'ють, то мене минають, а як ся б'ють, то від мене починають (Ном.)]. **Его -несли жарким** – його минули печеню; 3) *что чем (огораживать, окружать)* – обводити, обвести, обкладати, об(і)класти, обкидати, обкидати що чим; (*камен. стеной*) обмуровувати, обмурувати (муром), (*о мног.*) пообмуровувати; (*оградой, плетнем*) обгороджувати, обгородити, обтинити чим, упарканити, заділувати; (*окопами*) ошанцювати. [Хоч-би латами було обкидати лев'аду. Обмурував місто (*город*) муром]. **-нести сад забором** – обгородити сад. **Город обнесен ровом** – місто обведено ровом; 4) (*оклеветать, очернить кого*) клепати, оклепати, обплескати ког'о перед ким, облихословити ког'о, обносити, обнести, (*гал.*), виславити ког'о чим. **См. Оклеветать, Очернить, Оговаривать**; 5) (*обобрать*) обнести що, (*о мног.*) пообнести. [Горожу (*ограду*) кругом обнесено на топливо (Конис.). Дітиська усі садки пообносили], **см. Обирать**; 6) *безл. Небо обносит, обнесло* – обкладає, обклало небо. **Обнесённый** – обнесений; пронесений, проминутий; обведений, обкладений, обмурований, обгороджений; оклепаний, обплесканий.

Обнашиваться и Обноситься, обнести – 1) (*вокруг*) обноситься, обвестися (круг, навкруги чого); 2) (*при угощении*) проносити, пронести, минати, минути ког'о. **Досель и я не обнашивался в людях** – досі й мене не минали в (на) людях; 3) обводитися, обвестися, обкладатися, об(і)клястися чим, (*камен. стеной*) обмуровуватися, обмуруватися, обмуруватися муром, (*оградой, плетнем*) обгородитися чим, (*окопами*) ошанцюватися чим. **Небо -сится тучами** – хмари небо облягають. **Крыльцо -сётся ещё перилами** – ганок буде ще обведено поруччями.

Обневоливать, обневолить кого – поневоляти, поневоляти ког'о. **Обневоленный** – поневолений.

Обневоль, обневолю, см. Поневоле.

Обнесение – обнесення; обведення; обгородження; обмурування.

Обнести, см. Обнашивать.

Обнижать, обнизить – знижати, знизити, понижати, понизити що. **-женный** – знизений, понижений. **-ная артикуляция** – знизена артикуляція.

Обнижаться, обнизиться – з[по]нижатися, з[по]низитися.

I. Обниз (*оконч. д. от Обнизить*) – знизення, пониження.

II. Обниз, см. Обнизка.

Обнизеть – знизитися, понизитися.

Обнизить, -ся, см. Обнижать, -ся.

Обнизка – 1) (д. *оконч.*) обнизання; 2) по[об]милка в низанні.

Обнизок – низана облямівка.

Обнизывание – обнизування.

Обнизывать, обнизать – 1) обнизувати, обнизати що чим. [Усі груди так і обнизала намистою з червінцями]; 2) (*опередить в низаньи*) перенизувати, перенизати, переганяти, перегнати кого ніжучи. **Обнизываемый** – обнизуваний. **Обниженный** – обнизаний.

Обнижаться, обнизаться – 1) обнизуватися, обнизатися; 2) (*сделать ошибку в низке*) по[об]милятися, по[об]милитися ніжучи.

Обнимание – обій[ні]мання, пригортання, о(б)гортання, о(б)хоплювання.

Обнима́ть, обня́ть (об'ять) – 1) обій[ні]мати, обійняти, обняти, (*о мног.*) пообіймати, пригортати, пригорнути кого, що, (*о мног.*) попригортати; 2) (*охватывают*) о(б)гортати, о(б)горнути, (о)повивати, (о)повити що чим, обій[ні]мати, обійняти, обняти, о(б)хоплювати, о(б)хопити що чим. [Надія на щастя усё повивае (Грінч.). Принципом краси не можна охопити всіх потреб людського духу (Єфр.)]; 3) (*умом, мыслями*), см. **Постигать**; 4) (*о поре*), см. **Заставать**; 5) (*о пространстве*), см. **Занимать**. **Обнять друга** – об(ій)няти приятеля. **Мрак -нял землю** – морок о(б)горнув (оповів) землю. **Философия -мае все науки** – філософія охоплює усі науки. **Меня об'ял ужас** – жах охопив мене. **Этого дерева в три объёма не обоймёшь** – цього дерева не охопиш у три обійми(ща). **Об'ять необ'ятное** – осягти неосяжне. **Обнятый** – 1) об(ій)нятий, пригорнутий; 2) о(б)горнутий, (о)повитий, об(ій)нятий, охоплений.

Обнима́ться, обня́ться – обій[ні]матися, об(ій)нятися (*о мног.* пообійматися), обгортатися, обгорнутися, о(б)хоплюватися, о(б)хопитися. **-ться пламенем** – вогнем узятися.

Обнищание (сост.) – озлидніння, зубоження, зубоженість (-ности).

Обнищать – озлиднити (*о мног.* позлиднити) зубожіти, зубожитися, зникнути, (*до крайности*) обголіти (*о мног.* поголіти), зголодрати, (*описат.*) перевестися на злидні, піти на жєбри, піти на жєбраний хліб. [Країни всього світу цілком озлидніли. Не тим наші діди поголіли, що солодко піли й їли (Ном.)]. Срв. **Обеднеть**. **Обнищальный** – озлиднільний, зубожільний. **-алый народ** – озлиднільний народ.

Обнова, обновка – 1) (*действ.*) см. **Обновление**; 2) (*новая вещь, чаще об одежде, обуви*) обнова, справка. [Любить справки Палажка (Тесл.)].

Обновимый – поновний.

Обновины (празднование обнови, spryski) – поновини (-вин).

Обновитель – о(б)[по]новник, о(б)[по]новитель.

Обновительница – о(б)[по]новниця, о(б)[по]новителька.

Обновление – о(б)новлення, поновлення, поновління, приновлення, поновини (-ин) чого *и* чому. [Може чаєш оновлення? (Шевч.). Оновлення душі. Оновлення силі молодій (Л. Укр.)].

Обновлять, обновить – о(б)новляти, о(б)новити, поновляти, поновити, приновляти, приновити, новити що. [І хочеться знов їй (душі) себе обновить (Самійл.). Кому слово рятувать, славу предків поновлять (Куліш)]. Срв. **Возобновлять. -вить дом** – відбудувати дім, будинок. **-вить платье** – по[при]новити одєжу. **-вить знакомство** – поновити знайомість. **Обновлённый** – о(б)новлений [Оновлена земля], поновлений, приновлений, (*о доме*) відбудований.

Обновляются, обновятся – о(б)новлятися, о(б)новитися, поновлятися, поновитися, приновлятися, приновитися, новитися. [Діла добрих обновляться, діла злих загинуть (Шевч.). Як усякому свою одєжу давати, так вона-ж не новиться].

Обножь – обніж (-ножи), обніжжя, медівниця. [Вже бджола за обніжжю летіла, гудучи (М. В.)].

Обнос – 1) см. **Обнесение**; 2) см. **Ограда, Періла**; 3) см. **Клевета**; 4) см. **Покража**.

Обносить, -ся, см. **Обнашивать, -ся**.

Обносный. -ные речи, см. **Ложный, Клеветнический**.

Обносок – недоносок (-ска), (одежды) лахманіна, віноски (-ків), (обуви) шкарбані (-нів), (меховой одежды) шкарупіль (-ли).

Обночевать – обночувати. [Ні в кого обночувати].

Обношение – обносіння; минання; обводження, обкладання, обгороджування, (камен. стеной) – обмуровування. *Оттенки* см. **Обнашивать**.

Обнощик, см. **Клеветник**.

Обнуздать, см. **Зануздать**.

Обнюхивать, обнюхать – обнюхувати, обнюхати, (о мног.) пообнюхувати що.

Обнюхиваться, обнюхаться – обнюхуватися, обнюхатися.

Обо (предл.), см. **О**.

Обобратить, см. **Обирать**.

Обоброчивать, обоброчить кого – очиншувати, на чинш посадити. **Обоброченный** – чиншовий, чиншовик.

Обоброчка – очиншування, чинш (-шу).

Обобщать, -шить – узагальнювати *и* узагальняти, узагальнити що. **Обобщенный** – узагальнений. **-ный вывод** – узагальнений висновок.

Обобщаться, обобщиться – узагальнюватися *и* узагальнятися, узагальнитися. *Частные законы не могут -щаться* – поодиноких законів (-нокі закони) не можна узагальнювати.

Обобщение – узагальнення. **-ние целого ряда действительных фактов** – узагальнення цілої низки дійсних фактів. *Логическое -ние* – логічне узагальнення.

Обобществление – усупільнення.

Обобществлять, обобществить – усупільнювати, усупільнити. **Обобществленный** – усупільнений. **-ленный труд** – усупільнена праця.

Обобществляются, обобществятся – усупільнюватися, усупільнитися.

Обобщительный – узагальнювальний.

Обогатеть – з(а)багатіти, забагатітися, збагатшати на що.

Обогатитель – збагачувач. **-ница** – збагачувачка.

Обогатительный (обогащающий) – той, що збагачує, збагачливий.

Обогащать, обогатить – збагачувати, збагачати, багатити, (сов.) збагатити когo, що чим. [Він збагатив його. Праця багатить людину. Збагачувати науку новими відкриттями].

Обогащаемый – збагачуваний. **-щенный** – збагачений.

Обогащаются, обогатятся чем – збагачуватися, збагачатися на що, багатітися з чого *или* чим, багатіти на що, з чого (*на счёт чего*), забагатіти чим *или* на що, багатшати на що, багатішати, золотіти, наскарблятися, (о мног.) позбагачуватися, побагатіти, побагатшати. [Письменство наше збагатилося на нові твори (Єфр.). Багатіють з України (*на счёт Укр.*) й не дбають за український народ (Н.-Лев.)]. **-щаются на чей счёт** – багатіти чийм коштом [Багатіти нашим коштом буде (Грінч.)], багатіти з когo, з чого.

Обогащение – з[у]багачення, багатіння.

Обогнать, см. **Обгонять**.

Обогнивать, обогнить – обгнивати, обгніти, (о мног.) пообгнивати, погніти. **-вший** – об[по]гнілий.

Обогнуть -ся, см. **Огибать, -ся**.

Обоготворение, -рство – у[о]божування, убожєствлення, боження. *Сущность мифологии в -нии явлений природы* – сутність мітології в убожуванні явищ природи (явищ у природі).

Обоготворять, обоготворить – у[о]божувати, у[о]божити, божєствити, убожєствити когo, вважати за бога когo. *Срв. Боготворить. Римляне -ряли императоров* – римляни

божествили імператорів. **Обоготворённий** – у[о]божений, убожествлений. **-ряемый** – убожуваний.

Обоготворя́ться, обоготвори́ться – у[о]божуватися, у[о]божитися, божествитися, убожествитися.

Обогрева́ние – ogrіvannya.

Обогрева́тельный – ogrіválny. **-ная печка** – ogrіválna grúbka.

Обогрева́ть, обогре́ть – о[у]grіvати, о[у]grіти, перегривати, перегрiти ко́го, що чим, (о мног.) поо(б)grіvати, повgrіvати. [Теплота ogrіла тіло (Франко). Були-б померли, коли-б не перегрiла нас добра людина (Грінч.)]. **Обогре́тый** – ogrітий.

Обогрева́ться, обогре́ться – о[у]grіvатися, о[у]grітися чим, перегриватися, перегрiтися в чо́му, вигриватися, вигрiтися на чо́му, (о миог.) поо(б)grіvатися, повигриватися. [Пусти́ у ха́ту перегрiться (Грінч.). Нехай земля́ трохи вигрива́ється (Звиног.)]. **Земля -ва́ется солнцем** – землю ogrіває сонце. **Комната -ва́ется электрической печкой** – кімнату ogrіває електрична grúbka.

Обод – 1) обід (р. ободу; мн. обі́ддя), ум. обідець (-дця), обідо́к (-дка); 2) (*дранковый обод, обечайка*) обі[и]чайка, доробадло; (*в решете*) решетище (-ща) (ср. р.); 3) (*обвод*) обві́д (-вóду). **Делающий ободья** – ободняк (-ка).

Ободверина (*дверн. косяки*) – одвірки (-ків).

Ободвор – сумєжно, двір з двором, двір коло двóру.

Ободнева́ть – 1) переднювати. [Аби́ день переднювати, а ніч переночувати]; 2) *безл., см.*

Ободня́ть, ободне́ть.

Ободня́ть, ободне́ть – дніти, обвидніти, розвиднятися, розвиднитися. [Дніе – вже все відно. Уже обвидніло трохи надворі (Квіт.)]. *См. Рассветать.*

Ободовый, -дной – ободовий, обідний. **-овый лес** – ліс на обі́ддя. **-овое колесо** – обідне колесо.

Ободок – обідо́к (-дка), обідець (-дця), каблúчка; (*каёмка*) обві́дка. [Палиця обкована залізними обідками. Це каблúчка од ножа́ (Звиног.)].

Ободочек – обідочок (-чка).

Ободочный – обідковий. **-чная кишка (анат.)** – товста́ кішка.

Ободра́ть, см. Обдира́ть.

Ободре́ние – підбадьóрення, осмі́лення, заохóчення, заохóта, похвала́; (*длит.*) підбадьóрювання, (з)осмі́лювання, заохóчування.

Ободри́тель – підбадьóрювач, заохóчувач, заохóтник, осмі́лювач.

Ободри́тельница – підбадьóрювачка, заохóтниця, осмі́лювачка.

Ободри́тельно – підбадьóрливо, заохóчуюче, заохóтливо, похвально́, з похвало́ю.

Ободри́тельный – підбадьóрливий, заохóтливий, похвальний. **-ный отзыв о ком** – похвальна думка про ко́го. *Срв. Одобри́тельный.*

Ободря́ть, ободри́ть – підбадьóрювати, бадьóрити, підбадьóрити, осмі́лювати и осмі́ляти, осмі́лити, зосмі́лювати, зосмі́лити ко́го, заохóчувати, заохóтити ко́го до чо́го, похваляти, похвалити ко́го, додавати, додати́ дóху, си́ли, відва́ги ко́му, дóху на[під]давати, нада́ти, підда́ти ко́му. [Учитель бадьóрив школя́рів (Васильч.). А він його́ осмі́лює (Звин.). Панас їй дóху надає, щоб не журилась (Тобі́л.)]. **-дря́ть воинов** – підбадьóрювати вояків, дóху (відва́ги) додавати воякам. **Ободре́нный** – підбадьóрений, (з)осмі́лений, насмі́лений, заохóчений. [Хлопець, осмі́лений то́ю ласкою, за́раз і прибі́г (Крим.)].

Ободря́ться, ободри́ться – підбадьóрюватися, підбадьóритися, прибадьóрюватися, прибадьóритися, збадьóрити, зосмі́люватися, зосмі́литися, набиратися (набра́тися) дóху, си́ли, відва́ги.

Обое – обоє (обо́х, обо́м, обома́, обо́х), обидвоє, ум. обі[о]йко. [Обоє вони́ – і чолові́к, і жі́нка, лю́дьми лихими́ не були́ (Кон.)]. *Срв. Оба.*

Обоеострый, см. **Обоюдоострый**.

Обоеполюй – двополюй. [Двопола квітка].

Обоесторонний – обопільний. См. **Двусторонний**, **Двуличный 3**.

Обожание – 1) см. **Обоготворение**; 2) ревно (палке) кохання.

Обожатель – 1) о[у]божувач, убожественник; 2) ревной, палкій закоханець.

Обожательница – 1) о[у]божувачка; 2) ревна, палка закоханка.

Обожать – 1) см. **Обоготворять**; 2) любити, кохати як бога, кохати ревно, палко.

Обожаемый – 1) о[у]божуваний; 2) ревно (палко) коханий, коханий як бог.

Обожаться, см. **Обоготворяться**.

Обождать, см. **Обжидать**.

Обожествление, см. **Обоготворение**.

Обожествлять, -ся, см. **Обоготворять, -ся**.

Обожжённый, см. **Обжигать**.

Обожрать, -ся, см. **Обжирать, -ся**.

Обоз – 1) (множество повозок или саней гуськом) валка, хура. [Закуреним шляхом тихо посувається валка (Коц.). Через місток хура йшла, так що возів двадцять (Квітка)].

Запорожский обоз в ючных лошадей – батівня, батова; 2) (сборище путевых, кладных повозок) валка, табір (р. табору). *Стать -зом в поле* – стати табором у полі. *Военный обоз* –

військова валка, військовий обоз.

Обозвание, см. **Обзывание**.

Обозвать, -ся, см. **Обзывать, -ся**.

Обозец – 1) валочка, хурка; 2) таборець (-бірця).

Обозлить – озлити кого. См. **Озлить**, **Разозлить**.

Обозлиться – озлитися на кого, в'їстися на кого.

Обознаваться, обознаться в ком – помилятися, помилитися на кому.

Обозначать, обозначить или **Означать, означить** – 1) что (отмечать) визначати, визначувати, визначити, зазначати, зазначувати, зазначити, о(б)значувати, о(б)значати, о(б)значити, на[по]значувати, на[по]значати, значити, на[по]значити, позначкувати (Н.-Лев.), назнаменувати, назнаменати що, (о мног.) повизначувати, поззначувати, поо(б)значувати, поназначати, поназначувати що. [Границю визначив. Ззначі цього дуба, щоб ізнайти потім (Грінч.). Щоб означити силу, почали малювати орла або лева (Єфр.). Він назнаменував шляхи майбутнього]. **-чить пути** – назначити стежки. **-чить колышками** – обпал(ь)кувати що (Франко). **-чать (-чить) дорогу вехами** – позначати (-чити) дорогу (шлях) тичками, витичити дорогу (шлях) (Франко). **-чить приметы в паспорте** – по[за]значити на (в) паспорті прикмети; 2) (значить, знаменоватъ) визначати, означати, з'являти. [Меридіян по-нашому визначає південник. Те друге ймення має з'являти сіна Дарієвого (Л. Укр.)]. Срв. **Значить**. **Обозначенный** – визначений, зазначений, о(б)значений, назначений, позначений, значений, назнаменований. **Обозначаемый** – за[ви]значуваний, по[на]значуваний.

Обозначаться, обозначиться – визначуватися и визначатися, визначитися, зазначуватися, зазначатися, зазначитися, відзначуватися, відзначатися, відзначитися, назначуватися, назначатися, назначитися, позначуватися, позначатися, значитися, (сов.) позначитися. [Їх гярні постаті різко визначаються в місячному світлі (Л. Укр.). Виразно зазначається дві групи (Єфр.)]. *Всходы начинают -чатся* – проріст починає позначатися.

Обозначение – визначення, о[за]значення, назначення, позначення, значення.

Обозник – хурщик, погонець (-нця).

Обозничий – обозний, обозовий. **Обозный** (начальник обоза) – обозний (-ного); (воен.) вагмайстер (-тра).

Обозный – 1) см. **Обозничий**; 2) **-ная лошадь** – тягловий кінь. **-ная прислуга** – погонці (-ців),

хуршики́.

Обозревание – огляда́ння, озира́ння.

Обозреватель – оглядач, огля́дник. **-тельница** – оглядачка, огля́дниця.

Обозревать, обозреть – озира́ти, озира́ти, огляда́ти, огля́нути, огля́дити що. *Срв.*

Осматривать, -реть город – огля́нути місто.

Обозреваются, обозреться (*оглядываться*) – озира́тися, озира́тися, огляда́тися, огля́нутися.

Обозрение (*действие и описание обозренного*) – о́гляд, пере́гляд (-ду). [Коро́ткий о́гляд історії українського письменства].

Обозрины (*смотр невесты*) – огля́дини (-дин).

Обои – шпале́ра (-ле́р). *Бумажные обои* – паперо́ві шпале́ри. *Обить, оклеить комнату -ями* – ви́клеїти кімнату (ха́ту) шпале́рами. *См. Обивать.*

Обой – падали́ця, падали́шні груші, -шні яблука.

Обойма – 1) обі́йма, обі́ймище; 2) (*железная скоба*) вірва́нт, урва́нт.

Обоймица – 1) гніздо́ (*в котором вертится блок*); 2) (*железный обруч, набиваемый временно на голову сваи*) обруч (-ча́).

Обоина – (*гарь*) жужели́ця; (*щебень*) груз (-зу).

Обойный – шпале́рний. **-ная фабрика** – шпале́рня, шпале́рна фа́брика. **-ный ветер** – оббивний ві́тер.

Обойти, -сь, см. Обходить, ся.

Обойщик, -щица – 1) (*выделыв. обои, торговец ими*) шпале́рник, -ниця; 2) (*обивщик*) оббі́вач, оббі́вачка.

Обок – обі́к[ч], побі́к[ч], су́біч кого́, чо́го; (*под боком*) під бо́ком. [Обі́ч ме́не. Ліс побі́к (обі́ч, су́біч) поля. Наше поле під бо́ком]. *См. ещё Возле.*

Обокрасть, см. Обкрадывать.

Обол (*древне-греч. монета*) – обол (-ла).

Оболакивание – обволі́кання.

Оболакивать, оболочь – обволі́кати, обволо́кти, заво́лікати, заво́локти що чим. *См.*

Облекать.

Оболакиваться, оболочься – обволі́катися, обволо́ктися чим. *См. Облека́ться.*

Оболванивание – 1) обті́сування; 2) (*шутл. о стрижке*) обмако́гонювання, обмако́тірювання, (*оконч.*) обмако́гонення, обмако́тірення; 3) заду́рювання, затума́нювання, (*оконч.*) задуре́ння, затума́нення; 4) *см. Обмошеничивание.*

Оболванивать, оболванить – 1) (*грубо отделать и в переносном смысле*) обті́сувати, обтеса́ти. [Обті́сую ка́мінь. Хоч так-сяк обтеса́ти хло́пців, щоб вони́ на екза́мені не стовпця́ми стояли (Грінч.)]; 2) (*шутливо: обстричь очень низко*) обмако́гонювати, обмако́гонити, обмако́тірювати, обмако́тірити. *См. Острига́ть*; 3) (*делать, сделать болваном в перен. смысле*) заду́рювати, заду́рити, затума́нити. [Пожи́в серед ду́рнів, то вони́ й його́ затума́нили]; 4) *см. Обма́нывать, Обмоше́нничать. Оболваненный* – обтеса́ний.

Оболгать – оббрехати, оклепа́ти ко́го, (*о мног.*) пооббрі́хувати. [Він оклепа́є нас перед царе́м (Л. Укр.)]. *См. Облыга́ть. Оболжо́нный* – оббреханий, оклепа́ний.

Оболдеть, см. Обалдеть.

Обо[а]лду́й, см. Оболтус, Болван.

Оболонка, оболонок, см. Горбыль.

Оболочка (*всё, что кроет, оболочает*) – оболо́на, оболо́нка, оболо́ка, обго́ртка, заго́ртка, обсло́на. [Розрі́зав обго́ртку (заго́ртку) на паку́нкові]. (*Кожуца ягоды, яблока*) облудка, шкурка, кожу́ринка. [Сі́к з виногра́ду висмо́ктуй, а облудку (шкурки́) викида́й]. *Твёрдая -чка, см. Скорлупа. -чка ви́шн* – кожу́шок. *-чка рака* – тулубе́ць (-бця́). *-чка книги* – обго́ртка, оклади́нка. *Слиз. -чка* – сли́ю[и]зі́вка. *Роговая -чка глаза* – ро́гівка, ро́гови́ця. *Сетчатая -чка глаза* – сі́тківка. *-чка мозга, лёгких, кишок, одевающая их кожуца* – плі́ва,

плівка. *Белковая -чка* – білко́виця.

Оболтус – телепень (-пня), бовт, одоро́бло (-бла).

Обольститель – 1) (*обманывающий лестью*) облесник; (*прельщающий чем-либо*) спокусник, зводителі; 2) (*соблазнитель*) баламу́т (-та), баламу́та (-ти) (*м. р.*). Срв. **Соблазнитель**; 3) (*пленяющий собою*) чарівник (-ка).

Обольстительница – 1) облесниця; 2) спокусниця; 3) баламу́тка; 4) чарівниця.

Обольстительность – звабливість, знадність, чарівливість (-ости).

Обольстительный – 1) (з)вабливий, знадний, чарівний, чарівливий; 2) (*обманчивый, мнимый*) оманний. **Обольстительно** – звабливо, вабливо, знадно.

Обольщать, обольстить – 1) (*обманывать лестью*) улещувати, улещати, лестити, улестити, облещувати, облестити кого чим, словами мастити. См. **Облещать**. [Лестив моє серце найкращими речами (Куліш). Як стали говорити, словами мастити, – мусів-же я з коня встати, горілки купити]. **-щать ласковыми словами** – голубити словами, речами ласкавими; 2) (*заманывать, соблазнять*), зваблювати, вабити, звабити, знаджувати, знадити, спокушати, спокусити, манити, зманити, підманювати, підманити, оманювати, оманити, підходити, підійти, зводити, звести кого. [Звабив (спокусив) він мене грішми великими. Знаджує багатством та життям у розкошах. Манів надіями. Оманює людей нездійсненими мріями. Підійшов мене словами лестивими. Чорт не спить, а людей зводить]. **-щать, -стить девушку** – зводити, звести, підманювати, підманити дівчину; (*переносно*) завити, покрити дівчину; (*вообще женщину*) спокушати, спокусити; призводити, призвести до гріха з ким. **Обольщённый** – 1) у[об]лещений; 2) зваблений, знаджений, спокушений, зманений, підманений, оманений, зведений. **-ная девушка** – зведениця, покритка. **Быть -ной кем** – покритися з ким.

Обольщаются, обольщаются – (*надеждами, мечтами*) манити (вабити) себе надіями, мріями. [Не маніть себе надіями – вони не здійсняться].

Обольщение – 1) улещання, облещування, зваблювання, знаджування. **-ние девушки** – зводіння (*оконч.* зведення) дівчини; 2) зваба, принада, омана. [Принада багатства. Не треба ілюзій, не треба омани (Коцюб.)].

Обомлевать, обомлеть – 1) (*падать в обморок*) зомлівати, мліти, зомліти, у[о]млівати, у[о]мліти. См. **Обморок**; 2) (*обомлевать, замирать от горя, страха...*) мліти, омлівати, омліти (*о мн.* поомлівати, помліти), обімлівати, обімліти, потерпати, терпнути, отерпнути, стерпнути, отетеріти з чого. [Я так і обімлів за страху. Аж потерпаю, як згадаю, що могло статися. Я отерп за страху]; 3) (*терпнуть*) мліти, зомліти, терпнути, о[с]терпнути, затерпнути, (*о мног.*) помліти, потерп(ну)ти. См. **Терпнуть**. **Обомлелый, обомлевший** – зомлілий, у[о]млілий, помлілий, обімлілий, отерплий, потерплий, стерплий, затерплий з чого.

Обомление – зімлілість, омлілість (-лости).

Обомшаветь – замшітися. **Обомшалый** – замшілий, моховітий.

Обоняние (*чувство*) – нюх (-ху); (*действие*) нюхання. *Воспринимать, воспринять -ем* – чути, почути, зачути (носом), занюхати.

Обонятельный – нюховий, нюхальний. **-ный нерв, анат.** – нюхальний нерв.

Обонять – 1) чути (носом). [Нежит (*насморк*) у мене – не чую носом]; 2) нюхати, пахати. [Нахилилась над квітником і пахала квіти]. Срв. **Нюхать**; 3) (*о собаке*) нюшити; (*по ветру*) вітрили.

Обор, оборыш – вибірок (-рка), послідок (-дка). [Кращі яблука попродала, вибірки позоставались. Хіба це перві ягоди? – це вони послідку дали].

Обора – волока, ув'язка.

Оборачивание – повертання, перевертання; (*листков книги*) перегортання; *во что* – перекидання, повертання, обертання на кого, на що, чим.

Оборачивать, оборотить – 1) (*поворачивать*) повертати, повернути, обертати, обернути, звертати, звернути, вернути; 2) (*переворачивать на другую сторону*) перевертати, перевернути. **-вать страницы** – перегортати, перегорнути сторінки; 3) **-вать вокруг чего** – обертати, обернути; 4) (*превращать во что*) перекидати, перекинути на ко́го, на що, ким, чим, обертати, обернути ким, чим, повертати, повернути на ко́го, на що. [Він знає перекидати людей на вовкулаків. Обернув його́ о́зером, а її качкою. Повойованих повертали собі на рабів]. *См. Обёртывать, Обращать. Обороченный* – повернений, повернутий; перегорнений; обернений, перекинений, перекинутий, повернений, обернений на ко́го, на що, ким, чим.

Оборачиваться, оборотиться – 1) повертатися, повернутися, обертатися, обернутися. **-ся к кому спиной** – показати спину ко́му; 2) *вокруг чего* – крутитися, обертатися, обернутися округи (навкруги, навколо) чо́го; (*о листках книги*) перегортатися; 3) *во что* – перевертатися, перевернутися, перекидатися, перекинутися на ко́го, на що, ким, чим, скидатися, скинутися ким, чим, повертатися, повернутися у що; 4) (*изворачиваться*) собі раду давати. *См. Обращаться 4, Обёртываться 5.*

Оборванец – обірванець, обідранець, дранець, голодран[б]ець, обшарпанець (-нця).

Оборванка – обірванка, обідранка, голодран[б]ка, обшарпанка.

Оборванность – обідраність, обшарпаність (-ности).

Оборванный – обідраний, обшарпаний, обдертий, лахмануватий, (*о мног.*) пообшарпувані, пообдірані; (*шутл.*) сороколатий.

Оборвать, -ся, см. Обрывать, -ся.

Оборвыш, см. Оборванец.

I. Оборка – 1) (*ягод, фруктов*) обривання; 2) *мн. Оборки* – вибірки. [Гарні дівчата усі повіддавалися, zostалися самі вибірки].

II. Оборка – 1) (*у лаптя*), *см. Обора*; 2) (*у платья*) шлярка, (*только внизу юбки*) підчинка (*гал.*), (*у ворота и рукавов*) брижі (-жив), шлярка.

Оборона, см. Защита 2. Стать в -ну кого, чего – заступитися, вступитися, оступитися за ко́го, за що, за ким, за чим. [За неї ніхто не вступитися. Він оступається за дітьми].

Оборонитель – оборонець (-нця), оборонця (-ці) (*м. р.*), заступник, захисник.

Оборонительница – оборонниця, заступниця, захисниця.

Оборонительный, обороночный – оборонний, оборончий. **-ное положение** – стан оборонний. *Держать себя в -ном положении* – бути в стані оборонному.

Обороноспособность – обороноздатність, здатність до оборони, обороноспроможність, спроможність (-ности) до оборони.

Оборонческий – оборонський.

Оборончество – оборончість (-чости).

Оборонять, оборонить – о[у]бороняти, бороніти, о[у]бороніти ко́го від чо́го, відбороняти, відборонити. **-ся** – о[від]боронятися, боронітися, о[від]боронітися від ко́го, від чо́го. *См.*

Защищать, -ся, защитить, -ся. Обороненный – оборонений, відборонений, обрятований.

Оборот – 1) обіг (-гу), оборот, обертання. *Срв. Обращение 3. Лежать без -та* – дармувати. **-ты денежные, торговые** – обороти грошові, торгіві (торговельні). *Пускать капитал в -рот* – пускати гроші в обіг; 2) (*головы и т. п.*) поворот (-роту). *В пол -та* – упівповорот; 3) (*изнанка ткани, бумаги и т. п.*) виворот (-роту), зворотний бік. [Перегорнув листок і став писати на зворотному боці]. *Смотри на -роте* – дивись на зворотному (на тому, другому) боці, див. на звороті; 4) (*выражение*) зворот (-роту), вираз, вислів (-лову). [Любить щиронародніх слів та зворотів уживати (Єфр.). Мова кожного народу багатіє на слова й вирази (Єфр.)]; 5) (*дела, разговора*). *Дело приняло хороший (дурной) -рот* – справа повернула на добре (на лихє). *Дать делу другой -рот* – повернути справу інакше. *Разговор принял такой -рот* – розмова звернула в такий бік (на такє). *Дать разговору иной -рот* –

поверну́ти (зверну́ти) розмо́ву на інше; 6) (*при поездке*). *В течение недели я сделал два -та из Полтавы в Киев* – за тиждень я двічі зверну́вся з Полтави в Київ; 7) (*колеса*) поворі́т (-ро́ту); (*ключа в замке*) спуст. [Ця коло́дка замика́ється на два спу́сти]; 8) (*времён года*) чергування змін року.

Оборотень – перевертень (-тня), (*в виде волка*) вовкула́ка (-ки) (*м. р.*), вовкула́к (-ка), вовку́н. *Быть -тнем, принявшим вид волка* – вовкулакува́ти. *Жизнь такого -ня* – вовкулакува́ння, вовкула́цтво.

Оборотистый, см. **Оборотливый**.

Оборотить, -ся, см. **Оборачивать**, -ся.

Оборотливость – спритність, зручність, меткість.

Оборотливый – меткий, спритний, зручний, зворотливий. **Оборотливо** – спритно, зручно.

Оборотный – 1) оборотний. [Оборотний капітал]; 2) відворотний. [Відворотний бік медалі].

Оборудывание, оборудование – 1) (*какого-либо дела*) оборудування, облагоджування, облагодження; 2) (*завода, мастерской больницы, хозяйства и т. п.*) опоряджування, устатковування, (*оконч.*) опорядження, устаткування. [За добро́го механічного устаткува́ння кожен робітник дав-би в со́тні раз більше ви́робів]. *Предметы -ния* – ста́ток (-тку), на́дібок (-бку). [Увесь ше́вський на́дібок].

Оборудывать, оборудовать – 1) (*какое-либо дело*) оборудувати, облагоджувати, облагодити. [У-мент оборудува́в діло Назарко (М. Вовч.). Можна впроха́ти тітку Мотрю, вона́ це діло облагодить (Коцюб.)]; 2) (*снабдить всем нужным*) опоряджувати, опорядити, устатковувати, устаткувати що чим. [Ми сво́ю майсте́рню вже зовсім опорядили].

Оборудованный – 1) оборудований, облагоджений; 2) опоряджений, устаткований.

Оборыш, см. **Обор**.

Оборышный – посліду́щий.

Обослать, см. **Обсылать**.

Обосновывание, обоснование – угрунто́вування, обгрунто́вування, (*оконч.*) об[у]грунто́ування. [Це було́ іде́йне угрунто́ування тієї політичної боротьби. Теорети́чне обгрунто́ування].

Обосновывать, -вать что чем – угрунто́вувати, угрунто́увати що на чо́му, обгрунто́вувати, обгрунто́увати чим, виводити, вивести з чо́го, підпірати, підперти чим, опирати, оперти на чо́му. [Кри́тика про́бує угрунто́увати інші сто́рони літерату́рного життя́]. **-нованный** – об[у]грунто́ваний, підпертий чим, опертий на чо́му.

Обосновываться, обосноваться – 1) *на чём* – грунто́уватися, обгрунто́уватися на чо́му, спіратися, спертися на що; 2) *где* – оселя́тися, оселі́тися, за́гнізджува́тися, за́гніздитися, (*ирон.*) окуко́блюватмся, окуко́битися. [Скуко́бились по редакці́ях бутербродних газет. Він тут добре за́гніздівся – і кури́щем не викури́ш].

Обособление – відокре́млювання, відрі́знювання, (*оконч.*) відокре́млення, відрі́знення.

Обособленность – окре́мішність, опрі́чність (-ности), відрі́зненість, відрубні́сть (-ности).

Обособлённый – відокре́млений, відрі́знений, відме́жований, відосо́блений, відрубні́й. **-ная жизнь** – відлю́дне життя́. **Обособлённо** – відокре́млено, відрі́знено, відме́жовано, відрубно́. *Жить -но* – жити відлю́дно, відлю́дьком.

Обособлять, обособливать, обособить – відокре́млювати, відокре́мити, відрі́зняти, відрі́знити, відме́жовувати, відме́жувати що, ко́го від чо́го, від ко́го. [Уряд силку́ється відокре́мити культу́рні класи від наро́дніх мас (Грінч.). Лю́дність теперішньої Укра́їни раз-у-раз одме́жовувала себе́ од інших наро́дів (Єфр.)]. **Обособляемый** – відокре́млюваний, відрі́знюваний, відме́жований.

Обособляются, -бьтся – відокре́млюватися, відокре́митися, відрі́знюватися, відрі́знитися, відме́жовуватися, відме́жуватися від ко́го, від чо́го. *Он от всех -бился, не бывает нигде* – він став відлю́дьком (самі́тником), нікуди не ходи́ть.

- Обостре́ние** – заго́стрювання, (*оконч.*) заго́стрення. **-ние болезни** – роз’ятрення хорóби.
- Обостре́нность** – заго́стреність (-ности). **-ность отношений** – заго́стреність у взаєминах, у відносинах.
- Обостря́ть, обостри́ть** – заго́стрювати, заго́стри́ти, го́стри́ти, роз’ятрювати, роз’ятри́ти.
- Обостря́емый** – заго́стрюваний, роз’ятрюваний. **Обостре́нный** – заго́стрений, го́стрый, роз’ятрений. **-ное чувство** – заго́стрене (роз’ятрене) почуття.
- Обостря́ться, обостри́ться** – го́стри́шати, заго́стрюватися, заго́стри́тися, роз’ятрюватися.
- Обочина** – 1) (*дороги, моста*) узбіччя. [Іхали не битим шляхом, а узбіччям]; (*скат насыпи*) узбіч (-бочи); 2) *см. Пери́ла.*
- Обою́дно** – 1) двосторо́ннє, двобі́чно, з обо́х бо́ків; 2) обо́пільно, вза́ємно, навза́ї[є]м; 3) двозна́чно.
- Обою́дность** – 1) двосторо́нність, двобі́чність (-ности); 2) обо́пільність, вза́ємність; 3) двозна́чність (-ности).
- Обою́дный** – 1) двосторо́нній, двобі́чний. **-ный меч, нож** – дво́лезий, дво́січний меч, ніж. *См. Обоюдоу́стрый*; 2) обо́пільний, вза́ємний. [Обо́пільна зго́да]. *По -ному соглаше́нию* – за обо́пільною зго́дою; 3) двозна́чний. [Двозна́чне рече́ння].
- Обою́ду**, *см. Обою́дно.*
- Обоюдоу́стрый** – дво́січний, обо́січний, го́стрый з обо́х бо́ків. [Дво́січний меч. Ся пі́сня дво́січна, мов збро́я: і буди́ть одва́гу й жало́ завда́є (Л. Укр.)].
- Обоя́кий**, *см. Дво́який, Обою́дный.*
- Обпа́львать, обполóть**, *см. Опа́львать, ополóть.*
- Обпахивание** – обо́рювання.
- Обпахивать, -ся, обпаха́ть, -ся** – обо́рювати -ся, обо́ратися. **Обпаханный** – обо́раний. *Срв. Обраба́тывать зе́млю.*
- Обпачка́ть, -ся**, *см. Опачка́ть, -ся.*
- Обплеска́ть, -ся**, *см. Оплеска́ть, -ся.*
- Обплета́ть, -ся**, *см. Оплета́ть, -ся.*
- Обплыва́ть, обплы́ть**, *см. Оплыва́ть, оплы́ть.*
- Обполаскивать**, *см. Ополаскивать.*
- Обраба́тывание** – обо́рблювання, обо́рблення; о(б)працо́вування; (*земли*) по́рання, об[у]ро́блювання.
- Обраба́[о]тывать, обраба́тывать** – 1) обо́рбля́ти, обо́рблюва́ти, обо́рбити; (*улучша́ть работо́й*) опрацо́вувати, опрацо́вати; (*землю*) по́рати, упо́рати, обо́рбля́ти, обо́рблюва́ти, обо́рбити, уробо́ляти, уробо́лити, ро́бити зе́млю, (*о мног.*) пообо́рблюва́ти, пообо́рбля́ти, попо́рати. [Ра́зом по́ле обо́рбля́ли (Руд.). По́рали яри́ну (Г. Барв.). Уробо́лений гру́нт]; 2) (*обделыва́ть дела*) – кінча́ти, покінча́ти (спра́ви), упо́ратися. *Он хоро́шо -тал это́ дело* – до́бре з ци́м упо́рався; 3) (*угово́рить, обо́брать*), *см. Угово́ривать, Обира́ть*; 4) *см. Отколо́тить*; 5) *см.*
- Обманыва́ть. Обраба́тываемый** – обо́рблюваний, опрацо́вуваний. **Обраба́танный** – обо́рблений, опрацо́ваний; упо́раний, уробо́лений.
- Обраба́[о]тываться, обраба́тываться** – 1) обо́рбля́тися, обо́рблюва́тися, обо́рбитися; по́ратися, упо́ратися; бу́ти обо́рблювани́м, обо́рблени́м, опрацо́вани́м. *Мрамор ле́гко -вае́тся* – ма́рмур ле́гко обо́рбля́ти; 2) (*привыкну́ть к рабо́те*) упрацо́ватися, втягти́ся в рабо́ту. [Вони́ ще не впрацо́валися].
- Обраба́тыватель** – обо́рблювач, обо́рбник. **-ница** – обо́рблювачка, обо́рбница.
- Обраба́[о]тывающий** – обо́рбний, обо́рбни́чий. **-щая промышле́нность** – обо́рна проми́словість.
- Обраба́тить** – знево́лити ко́го.
- Обраба́тка** (*д. оконч.*) – обо́рка, обо́рбі́ток, обо́рблення, опрацо́вання; (*длит.*), *см. Обраба́тывание.*

Обравнивать, обравнять – обривнювати, обривняти, зрівнювати, зрівняти, (*о мног.*) пообривнювати. [Пообривнуй кінці]. **Обравниваемый** – обривнюваний, зрівнюваний.

Обравнённый – обривняний, зрівняний.

Обрадётся, см. Обрадоваться.

Обрадовать – зрадувати, урадувати, у[по]тішити, по[з]веселити когось чим. **Обрадованный** – зрадуваний, утішений чим.

Обрадоваться – зрадіти, з[у]радуватися комусь, чомусь і з чого, звеселити, звеселитися чим, стішитися з чого. **Обрадевший** – зрад(н)ілий, звеселілий.

Образ – 1) (*вид, фигура, подобие, внешность*) образ (-зу), подоба, постаць (-ти), постава; (*изображение рисованное, лепное и т. п.*) образ, подобизна. **Образ человеческий** – образ людський, подоба людська. *На нём нет образа человеческого* – він не має образу людського (подоби людської). *Принимать образ кого, чего* – брати (взяти) на себе образ чий, подоби чий і т. д.; 2) (*способ*) лад (-д), спосіб (-суб), чин, роб, побит, побут. *В выражениях: таким -зом, следующим -зом* – таким чином (робом, ладом, побитом), отак, по-такому, отож, отже. *Каким -зом* – яким чином (способом, ладом, побитом, робом), як, по-якому. *Никаким -зом* – ніяк, ніяким світом, жадним способом (побитом, чином), жадною мірою, зроду-звіку. *Некоторым -зом* – деяким чином (робом, побитом). *Каким-то -зом* – якимсь, якимсь робом (чином). *Равным -зом* – рівно-ж, зарівно. *Известным -зом* – певним ладом (робом, чином). *Главным -зом* – переважно, головним чином, головн, найпаче, здебільшого. *Наилучшим -зом* – що-найкраще, як найкраще, як найліпше. *Належащим -зом* – гаразд. *Неналежащим -зом* – неналежно. *Частным -зом* – приватно, приватним робом (чином). *Обыкновенным -зом* – звичайно, звичайним ладом (робом, чином), як заведено. *Незаметным -зом* – непомітно. *Иным -зом* – інакше, інаково, іншим ладом (робом, чином, способом). *Тем или иным -зом* – так чи інак (інакше, інаково), тим чи іншим робом (чином, способом, побитом). *Осторожным -зом* – тихим (обережним) чином (ладом). *Делать по чьему-л. -зу* – робити (ходити) чийм робом (ладом). **Образ действия** – поводження, поведіння, поступування. **Образ правления** – система (спосіб) урядування, уряд. *Здесь образ правления республиканский* – тут уряд республіканський. **Образ жизни** – побит, побут. **Образ мыслей** – напрям думок; 3) *См. Икона. Лежат под -ми (умирают)* – конати, доходити.

Образец – зразок (-зк), зразець (-зця), взір (*р. взору*), взірець (-рця), взорець (-рця), приклад; (*только модель*) модло, манір, штиб, штем. *Взять кого на -зец* – взяти когось за зразок (взірець і т. д.). *Ставить кого за -зец* – становити когось за зразок (взір, взірець і т. д.). *Он является -цом всем своим товарищам* – його мають собі за зразок (взір, взірець, приклад) усі його товариші. *По -зцу* – на зразок (зразком) чого, на взір (взором) чого, на взірець (взірцем, взорцем) чого, на штиб, (штибом), (к)штальтом чого. [На зразок класичних поем (Єфр.) Творилися легенди на прадавній взірець. Зроби мені на такий штиб. Написано кштальтом стародавнього письма]. **-зец** *квитанции, условия и т. п.* – зразок (взір, взірець) квитка, умови і т. п.

Образина – личина, піка, мацапура, (*шутл.*) куряча вова. *См. Рожа.*

Образки, бот. – козяча борода.

Образная – божниця.

Образник – 1) богомаз; 2) *торгующий -ми* – іконник, божник.

Образница – 1) бі[о]жник, божничок, божниця; 2) (*часовенка*) каплиця, капличка.

Образной – образований.

Образность – образність (-ности).

Образный – образний, мальовничий. [Образна мова, уява, образний стиль]. **-но** – образно.

Образование – 1) (*созидание, формирование*) утворювання, творення, витворювання, формування, наростання, (*оконч.*) утворення, витворення, зформування. [Це підготовлювало

утворення сільського пролетаріату. Нові державні формування б́увшої Росії. Витворювання державних і громадських форм. Наростання нових літературних форм (Єфр.). **-ние новых учреждений** – (з)формування нових установ. **-ние складок (геол.)** – фалдування, зфалдування; 2) (*продукт процесса*) витвір, у́твір (-вору); 3) освіта, наука. *Получать -ние* – освічуватися, освіту (науку) здобувати (одержувати, відбирати, побирати), доходити, дійти освіти (науки), учитися, вивчитися. *Иметь -ние* – мати освіту, посідати науку. **-ние начальное, среднее, высшее** – наука (освіта) початкова, середня, вища. **-ние общее** – загальна освіта.

Образованность – освіченість (-ности).

Образованный (*о человеке*) – освічений. *См. ещё Образовывать.*

Образователь, -ница – 1) засновник, -ниця, фундатор, -торка; 2) навчитель, -телька.

Образовательный – 1) формувальний, утворювальний, створювальний, творний. [Творна тканина]; 2) освітній. **-ный ценз** – освітній ценз.

Образовывать, образовать – 1) (*устраивать, учредить*) витворювати, витворити, утворювати, утворити, формувати, зформувати, складати, скласти. [Він витворив був оригінальний лад (Єфр.). Сусіди встигали скласти міцні політичні організації (Єфр.). Три лінії утворюють трикутник]. **-вать в совокупности, вместе что-л.** – складатися разом на що. [Експлуатація, шахрайство й злочинства складаються разом на скажений шум життя (Єфр.)]. **-вать собою что-л.** – витворювати, утворювати з себе що, формуватися, складатися в що, становити собою що. [Ця наука показує, якими бувають і якими повинні бути твори, що складаються в письменство (Єфр.). Сей горб становить собою підмурівок (Л. Укр.)]; 2) освічувати, освітити коѓо, давати, дати науку ко́му. **Образованный** – 1) витворений, утворений, зформований, складений. *Вновь -ный* – новоутворений; 2) освічений.

Образовываться, образоваться – 1) *из чего* – утворюватися, утворитися, витворюватися, витворитися, зформовуватися; зформуватися, складатися, скластися, зложитися, учинитися, повставати, повстати з чо́го. [Із струмків повстають ріки. Ніби якийсь особний народ серед лю́ду українського з них учинився (Куліш)]; (*о сырости, плесени, рже*) заводитися, завестися; (*о нарыве, прыще*) нарядитися. **-валась течь** – почало текти. **-вались рытвины** – поробилися рівчаки. **Образоваться вследствие чего** – вийти з чо́го; 2) освічуватися, освітитися. *См. ещё Образование, получают -ние.*

Образумление – опам'ятання.

Образумливать, образумить – напоумляти, напоумити коѓо, хаменити, оханути коѓо.

Образумленный – напоумлений.

Образумливаться, образумиться – до розуму (до глúзду) приходити, прийти, хаменутися, схаменутися, оханутися, с[о]тямитися, опам'ятатися.

Образцовый – зразковий, взірцевий, зразцевий.

Образчик – 1) *см. Образец*; 2) (*частица продаваемого товара*) зразок (-зка). [Подивіться оці зразки пшениці та ячменю – може купите]. *Для -чика* – на зразок.

Обрамливать, обрамлять, обрамить окна – обрямовувати, обрямувати, вставляти, вставити рями; (*картину*) обрямовувати, обрямувати, заводити, завести в рямці, оправляти, оправити; (*окаймлять*) облямовувати, облямувати. [Невелика борода гарно облямовувала йому обличчя]. **Обрамленный** – обрямований, заведений у рямці, оправлений, облямований.

Обранивать, обронить – губити, загубити, упускати, упустити. **-нить замечание** – кинути увагу. **Оброненный и обронённый** – загублений, упущений.

Обрастание – обростання.

Обрастать, обрасти, см. Обростать.

Обратно – назад, поворітьма, навспак, наві́дворіт(ь). [Вертаюсь назад. Ідучи поворітьма, до вас за́йду. Не потече́ Дніпро навспак. Він подарував мені лошачка́, а я йому наві́дворіт свого́]. **-но движению солнца** – навпаки сонця. **-но пропорциональный** – зворотно-

пропорційний. *Получать деньги -но* – одержувати гроші назад. *Отсылка -но* – відсилання назад. *Итти -но* – вертатися.

Обратный – поворотний, зворотний, відворотний. [Я хтів зберегти сили на поворотну путь. Зворотні хвилі. Світ вертається назад, проходить одворотну еволюцію]. *На -ном пути* – поворітьма, наповорітьма. **-ные лошади** – поворотні коні. **-ный ямщик** – ямщик з поворітьма. *В -ную сторону* – назопак, навпаки, взадгүзь. [Писав взадгүзь від правої руки до лівої. Коли сонечко назопак зійде, тоді до тебе братік прийде. Покрутни навпаки]. **-ной (тыльной) стороной руки** – навідворіть руки. [Помашу тією мастю, та й розтираю навідворіть руки].

Обращаемость – обертаність, повертаність; уживаність (-ности). *Срв. Оборót.*

Обращатель (*колеса и т. п.*) – повертальник; (*идейный*) наvertальник.

Обращательный – 1) повертальний, наvertальний; 2) *см. Вращательный.*

Обращать, обратит – 1) (*направляют*) повертати, повернути, обертати, обернути, звертати, звернути, наvertати, наvertнути, напрямляти, напрямити (куди, до чо́го). [Це наvertало її думки на інший шлях]. **-щать оружие против врага** – повертати (обертати, скеровувати) зброю на ворога. **-тить неприятели в бегство** – погнати ворога. **-щать, -тить разговор на иной предмет** – переводити, перевести, звертати, звернути розмову на інше; заговорити про інше. **-щать взор вверх, в сторону** – зводити (звертати) очі (погляд) угору, убік. **-щать внимание, см. Внимание.** **-щать, -тить на что-либо свои старания, усилия** – заходжуватися, заходитися коло чо́го пильно. *См. ещё Обора́чивать 1; 2) на что* – повертати, повернути, уживати, вжити що на що. [Всю силу розуму свого повернув (ужив) на це. Всі гроші повернув на будинок]; 3) *во что* – переводити, перевести на що, повертати, повернути на що, у що, обертати, обернути на що, у що. [Свої добра нерухомі перевів на гроші. Повернув свою музу на знаряддя тієї сліпої зненависти (Єфр.)]. **-тить в деньги** – перевести на гроші, згрошити. [Як їхатимуть на переселення, то цей садок згрошать]. **-щать в ничто** – у нівець, у ніщо повертати, повернути, пустити в нівець, звісти на нівець. [Усю попередню роботу зведено на нівець]. **-тить разговор в шутку** – повернути розмову; на жарти, на смішки; 4) (*превращать кого во что, чем*), *см. Превращать, Обёртывать, Обора́чивать 4.* **-щать, -тить кого в веру** (*в как.-л. учение, направление*) – наvertати, наvertнути ко́го до віри, вvertати, вvertнути в віру. **-щать, -тить кого в социализм, марксизм** – наvertати, наvertнути ко́го до соціалізму, марксизму. **-щать, -тить кого в социалиста, марксиста** – повертати, повернути, обертати, обернути ко́го на (в) соціаліста, марксиста. **Обращаемый** – повертанний, обертаний на що, у що; уживаний на що. **Обращённый** – 1) повернутий, повернений, звернений; 2) ужитий; 3) переведений нащо, обернутий (-нений) на що, у що, по[ва]вернутий (-нений) на що, у що. [Лицями обернені до сонця (Стеф.). Погляд звернений був просто до його (Єфр.). Навернений на католицтво. Баба також відьма, а дочка ще не наvertнена].

Обращаться, обратится – 1) *см. Обора́чиваться, оборотит*ся. **-щаются, -тятся в бегство** – кидатися, кинутися, пускатися, пуститися навітки, навіткача, (*насм.*) п'яти показати, п'ятами наживати. **-щаются вспять** – повертати, -ся, повернути, -ся назусп'ять, назуспіт. *См. Вспять.* **Кровь -ется в жилах** – кров кружляє (циркулює) по (в) жилах; 2) (*вокруг чего*), *см. Обора́чиваться 2; 3) к кому, чему* – звертатися, звернутися до ко́го, вдаватися, вдатися, податися до ко́го, ударятися, ударитися до ко́го, кидатися, кинутися до ко́го, привертатися, привертнутися до ко́го, до чо́го. [Звертається до різних установ. Жінки вдавались одна до однієї словами (Грінч.). Вона вдарила до знахарки. Сила людей привертнулось до українства]. **-ся к кому по делу** – вдатися до ко́го з справою, у справі. **-ся с речью (словами) к кому** – звертатися, звернутися (з) словом (словами) до ко́го, вдаватися, вдатися словами до ко́го, озиватися, озватися до ко́го; 4) *во что, см. Обора́чиваться 4, а также* – повертатися, повернутися на ко́го, на що. [Невже затишне займище на озері

повернеться на комору крадених речей?], братися, взятися чим. **-тїться** в кого – обернутися, повернутися (*несов.* обертатися, повертатися), (*о мног.*) пообертатися на (у) кого *или* ким. **-тїться, -щатся** в пламя – взятися (братися) полум'ям. **-тїться** в пар – узятися (*несов.* братися) парою; (*в воду*) взятися (понятися) водою. [Сніг понявся (взявся) водою. Сіль узялася водою]; (*в дым*) здимніти; (*в прах*) спорохнавіти; (*в камень*) скам'яніти, брусом побратися, взятися. [Од його лікарства усє в животі брусом побралось (Г. Барв.)]. **-ся во что** (*худшее*) – зіходити, зійти на кого, на що, переводитися, перевестися на що. [І ми колись були добрі, а ось-же довелось зійти на ледащо (М. Вовч.). Як почав пити горілку, то й перевівся на ка-зна-що]. **-ся в ничтожество** – звестися ні на що. *См. ещё Превращаться*; 5) *с кем* – поводитися, повестися, об(і)ходитися, обійтися, заходити, поступувати з ким, трактувати когo. *Не уметь -тсья в обществе* – не знати звичаю доброго, не вміти поводитися серед людей.

Обращение – 1) (*поворачивание куда*) обертання, повертання, скерування. [Повертання (скерування) зброї проти ворогів]. **-ние внимания** – уважання, звертання уваги на що; 2) **-ние вокруг чего-либо** – кружляння, обертання навколо (навкруги, округи, круг) чого, циркулювання. [Кружляння (обертання) землі навколо сонця. Кружляння (циркулювання) крові в жилах]. **-ние около (вокруг) общего центра** – кружляння (циркулювання) навколо спільного осередку; 3) (*денег, товаров*) обіг, оббіг, циркуляція, обхід (-ходу), оборот, обертання. [Цього можна досягти шляхом передачі засобів продукції й обігу до рук пролетарської держави]. **-ние денежное** – грошовий обіг, оборот. *См. Оборот. Из'ять из -ния* – вивести з ужитку, з обігу. *Из'ять из -ния бумажные деньги* – вивести з ужитку паперові гроші; 4) *с кем* – поводження, поведіння, поведінка, поступування з ким, трактування когo (Франко). *Вежливое -ние* – звичайне (чємне) поводження *и т. д.*; звичайність, вихованість, людськість. [Нехай людськості вчиться (Поділ.)]. *Грубое -ние* – незвичайність, невихованість (-ности). *Хорошее -ние с чем* – пошанівок (-вку), пошанівля. [Цєю бочкою можна возити років з вісім, а в добрий пошанівок (*при хорошем -нии*) то й на десять стане]; 5) *к кому (за делом)* – звертання, вдавання до когo в справі, за справою; (*с речью*) оклик, поклик до когo; (*старое*) орація. *См. ещё Воззвание. -ние с разговором к кому* – забалакування, заговорювання до когo; 6) *во что* – повертання, перевертання, обертання в що, на що; (*в веру*) наvertання, (*оконч.*) наvertнення когo на віру. [Наvertнення на унію]. *См. ещё Превращение.*

Обращик, см. Образчик.

Обрези́вание, -зовка – обревизування, ревізія.

Обрези́вывать, -зовать – ревізувати, обревизувати когo, що. **Обрези́ванный** – обревизований.

Обрез – 1) (*грань, ребро*) край, бєрег. *С золотым -зом* – з золотими берегами; 2) (*нож для обрезки книг*) ніж (*р. ножа*), рїзак; 3) (*полубочье*) перерїз (-рїзу), зрїзок (-зка), шаплїк, ширїтвас; 4) *рана от обреза* – урїз, урїзане. *В обрез* – без лишку. *Было в обрез (чего-либо)* – було без лишку, тїльки вистачило, насилу вистачило.

Обрезанец – обрїзанець (-нця), обрїзан.

Обрезание, см. Обрезывание.

Обрезание (обряд) – обрїзання.

Обрезанчик (обрезан. монета) – обрїзанець (-нця). [Карбованці – не обрїзанці, а пoвні].

Обреза́ть, обреза́ть, см. Обрезывать, обрезать.

Обрезной – обрїзаний, обтятий, обкрайний. **-ная земля** – відрїзана, відмежована земля. **-ной окорок** – шинка без сала.

Обрезок – окравка, окравок (-вка), окрайка, окрайок (-йка), зрїзок (-зка), зрїзочок (-чка), утинок (-нка). **-зки кожи, мездры, клеенные и крепко сбитые в бруски, употребляются и для каблучков** – комплік, бутурма.

Обре́зывание – 1) обкра[о́]ювання, (оконч.) обкроєння; 2) урізування, обкра[о́]ювання *и т. д.*, см. **Обре́зывать 2**; 3) см. **Обреза́ние**.

Обре́зывать, обреза́ть, обреза́ть – обкра[о́]ювати, обкроїти. [Обкроїв кружальце на денце́]; 2) *укоротить, -зять меньшую часть чего* – надрізувати, надрізати, урізувати, урізати, зрізувати, зрізати, обкра[о́]ювати, обкравати, окраяти, обтинати, об(і)тяти; (*шутл.*) обчикрижувати, обчикрижити, обч[щ]икувати, обч[щ]икати. [Урізав вовкові хвіст. Надрізав ціпка, бо довгий. Рукава трохи обчикрижу (Глібів). Обчикала каптанок: став на кішку великий, на собаку малий]. -**ать** *волосы, перья* – обтинати, об(і)тяти. [Обтинають крильця пташечкам. Коли-б хто міг ті кучері обтяти (Л. Укр.)]. -**ать** *мелкие ветви и листья с ветвей* – обчухрувати, чухрати, обчухрати, обчїмхувати, обчїмхати, обчїмсати; чу́стрити, обчу́стрити. [Обчухрав липку. Обчїмхує гілляку. Обчу́струє мітлу]. -**ать** *побочные побеги и листья на трав. раст.* – пасинкувати, обпасинкувати. [Тютюн треба пасинкувати і сонячники]. -**вать** *концы ботвы арбузной, чтобы разрасталась в ширину* – валашати. -**зять** *руку, палец* – урізати руку, палець, пальця. [Сього пальця вріж – болить і того вріж – болить]; 3) (*о рел. обряде*) обрізувати, обрізати. **Обрезанный** – 1) урізаний, зрізаний, надрізаний; окраєний, обітятий; (*шутл.*) обчикрижений, обч[щ]иканий; (*о деревьях*) обчухраний, обчїмханий, обчїмсаний, обчу́страний; (*о руке, пальце*) урізаний; 2) обрізаний.

Обреза́ться, обреза́ться – 1) обкра[о́]юватися, обкроїтися; 2) урізуватися, урізатися *и т. д.*, см. **Обре́зывать, обреза́ть**. -**ся** *чем* – урізатися. [Урізався ножем].

Обрека́ть, обре́чь и обре́щи *кого на что* – рокувати на що, призначати, призначити, засуджувати, засудити, прирікати, приректі кого на що. [Я, мов ідолянин, дітей своїх на жертву рокував (Л. Укр.). Прирік на скору смерть без боротьби (Самїйл.)]. **Обрекаемый** *на что* – засуджуваний, присуджуваний, призначуваний до чо́го. **Обре́ченный** – рокований на що, присуджений, засуджений, призначений, прирічений, на що. [За жрицею рокована йде жертва (Л. Укр.). Народ, засуджений на загин (Крим.). Довершити приріченну долю засудженої Ніневії (Кор.)]. -**ный** *на смерть* – рокований на згубу (на страту), засуджений на страту.

Обрека́ться, обре́чься и обре́щися – обрікатися, обректіся, помінитися [Обреклася (помінилася) ввесь вік слугувати хорим та німічним]; бути рокованим, присудженим, приріченим.

Обремене́ние – (*д. длит.*) обтя́жання, обтя́жування, (оконч.) обтя́ження.

Обремене́нность – обтя́женість, обва́женість (-ности) чим.

Обременительный – обтя́жливий, утя́жливий, суту́жний, приту́жний. [До́сить утя́жлива служба (Єфр.). Суту́жні о́платки]. **Обременительно** – обтя́жливо, утя́жливо, суту́жно, приту́жно.

Обременя́ть, обремени́ть *кого, что* – обтя́жати, обтя́жити, о(б)тя́гчати, о(б)тя́гчити, обва́жувати, обва́жити, обва́жнювати, обва́жнити, обнату́жувати, обнату́жити ко́го, що чим. [Не дуже обтяжав їх данями та відбутками (Ор. Левиц.). Не обважуй їх: бики третяки. Обнатужили його́ роботою. Коли-б часом не обважнити та не розсердити людей (Неч.-Лев.)]. **Обременяемый** – обтя́жуваний, обва́жуваний, обнату́жуваний. -**нённый** – обтя́жений, о(б)тя́гчений, обва́жений, обнату́жений. [Обтя́жений сім'єю, борга́ми]. *Срв.* **Отягоща́ть**.

Обременя́ться, обремени́ться – обтя́жатися, обтя́житися, о(б)тя́гчатися, о(б)тя́гчитися, обнату́жуватися, обнату́житися, обтя́жити, заваго́нити. [Сама́ молодіж що ще не обтягчилася жіркою та дітьми (Куліш). Верталась Орда у свої у́луси, заваго́нивши здо́биччю (Куліш)].

Обрета́ть, -ся, обрести, -ся, обресьть, -ся – знаходити, -ся, знайти, -ся. **Обретаемый** – знаходжуваний. **Обретенный** – знайдений.

Обрете́ние – зна́йдення, знахі́д (-ходу).

Обрече́ние – рокува́ння на що, прирі́кання на що.

Обрешётка – г[к]ратува́ння, пог[к]ратува́ння.

Обрешечивать, -шечить (*строение*) – г[к]ратува́ти, пог[к]ратува́ти. **Обрешеченный** – пог[к]рато́ваний.

Обрешечиваться, обрешечиться – бу́ти г[к]рато́ваним, пог[к]рато́ваним.

Обривать, обрить – (*кругом*) обго́лювати, обго́лити, (*сплошь*) обго́лювати, обго́лити, виго́лювати, виго́лити, (*о мн.*) пого́лити, пообго́лювати. **Обритый** – обго́лений, зго́лений.

Обриваться, обриться – обго́люватися, обго́лятися, об[по]го́литися, виго́литися.

Обрисовка – 1) обмалюва́ння; 2) обчерка́ння.

Обрисовывание – 1) обмальовува́ння; 2) обчеркува́ння.

Обрисовывать, обрисовать – обмальовува́ти, обмалюва́ти, обчеркува́ти, обчеркну́ти. **-вать** в *общих чертах* – зачеркну́ти. [Так умів обмалюва́ти словами, що на́че ба́чиш його́. Куліш про́бував зачеркну́ти вже й ме́жі украї́нської крити́ки (Єфр.)]. **Обрисованный** – обмальо́ваний, обчеркну́тий.

Обрисовываться, обрисоваться – обмальовува́тися, обмалюва́тися; *на чём* – вимальовува́тися; вималюва́тися. [Висо́кі го́ри вимальовува́лися на синьому не́бі].

Обрить, -ся, см. **Обривать, -ся**.

Обровнять, см. Обравнивать.

Обродиться – оброді́нитися.

Оброк – чинш (-шу), пода́ча (-чі).

Обронить, см. Обранивать.

Обросить – занеха́ти, занеха́яти, занедба́ти. **Оброшенный** – занеха́ний, занеха́яний, занедба́ний.

Обростать, обрости – (*сплошь*) оброста́ти, обрости́, (*кругом*) пороста́ти, порости́, уроста́ти, урости́ чим. **-тять волосами, шерстью, мхом** – мохна́тіти, помохна́тіти. **Обросший** – обросли́й, поросли́й, уросли́й. **Обросший волосами, перьями** – волоха́тий, пелеха́тий.

Обротный – обро́тьковий.

Обро́ть – обро́ть (-ти), обро́тька.

Обро́чник – чиншови́к (-ка́).

Обро́чный – чиншови́й. **-ная статья** – 1) (*доход*) чиншове́ (-во́го); 2) (*об имуществе*) нерухо́ме майно́ (добро́) на чиншу́.

Обруб и Обру́б – ця́мрина, цебри́на, зруб. Срв. **Сруб**.

Обрубание – обрубува́ння, обтина́ння.

Обрубать, обрубить – обрубува́ти, обруба́ти, обтина́ти, обтя́ти, обсіка́ти, обсікта́ти. [Обтя́ли всі гі́лки на то́полі. Тре́ба обруба́ти кри́гу на коло́дязі]. **-бать, -бить** *от мелких ветвей, сучьев* – обчу́хрувати, обчу́храти, (*во множ.*) почу́храти. **-бить** *только нижние ветви* – підчу́храти, (*во множ.*) по́підчу́хрувати. [По́підчу́хрував дубо́чки, – які рівне́нькі сто́ять]. **-бить лёд** *вокруг чего-либо вмёрзшего в лёд* – ополони́ти що́. **Обрубленный** – обруба́ний, обтя́тий; обчу́храний.

Обрублывать, обрублять, обрубить – підру́блювати, руби́ти, підруби́ти. [Шо́вком ши́ла, золо́том руби́ла]. **Обрублённый** – підру́блений.

Обру́бок – оцупо́к (-пка), оцупало́к (-лка), обру́бок (-бка), ру́банець (-нця), оцве́нок, недору́бок; цур(у)пало́к (-лка). [Попро́си оцупо́к берези́ни на верете́на (Г. Барв.). Тика́в пальце́м гру́бим, як цурупа́лок (Коцю́б.)].

Обру́быш, см. **Обру́бок**.

Обругать – наля́яти, виля́яти, зля́яти ко́го. [Одчепи́сь од ме́не, бо знов наля́ю (Глі́бов)].

Обруганный – наля́яний, виля́яний, зля́яний від ко́го.

Обрусевать, обрусеть – змоско́влюватися, змоско́витися (*о мног.* помоско́витися), змоска́літи, обруся́тися, руси́тися, зруси́тися, зрусі́ти. **Обруселый** – змоско́влений, помоско́влений, змоска́лений, зрусі́лий.

Обрусѣлость, см. **Обрусѣние**.

Обрусѣние – змосковлювання, русифікація, (оконч.) змосковлення, помосковлення.

Обруситель – змосковлювач, обруситель, русифікатор.

Обрусить – обтесати на брус.

Обрусять, -сить – змосковлювати, змосковити, змоскалювати, змоскалити, помоскалити, русифікувати.

Обруч – обруч; (широкий обруч, в котром бочар собирает первоначально клѣпки посуды) складач; (железный, надеваемый на колодку колеса при забивании в неё спиц) бруштин; (железный, обхватывающий что-либо для скрепления) рихва, вірвант; (из нерасщепленного орешника) віблій обруч; (из сплетенных прутьев) каблучка, витка.

Обручальный – заручний. **-ний обряд** – заручини (-чин). **-ное кольцо** – обручка.

Обручать, -ся, обручить, -ся с кем – заручати, -ся, заручити, -ся за кого, з ким. **Обрученный** – заручений, зрукований (гал.).

Обручение – заручини (-чин), заручання. **Разорвать -ние** – розручитися.

Обрученик – заручений. **-ница** – заручена.

Обручик – обручик, (у замка) дужка.

Обручить, -ся, см. **Обручать, -ся**.

Обручище – обручище, обручисько.

Обручник – обручник.

Обручный – обручний.

Обрушивание – обвалювання, завалювання, обурювання.

I. Обрушивать, обрушать (зерно на крупу) – дерти, подерти. [Він мірочки не берє, як на крупі подерє].

II. Обрушивать, обрушить (ниспровергать, обваливать) – валіти, поваліти, завалювати, завалити, обвалювати, обвалити, обурювати, обурити. [Обурені лавки лежали долі (Осн.)]. **-ваемый** – завалюваний, обвалюваний, обурюваний. **-шенный** – завалений, обвалений, обурений. **Обрушиваться, обрушиться** – завалюватися, завалітися, обвалюватися, обвалітися, обурюватися, обуритися. [Завалілася стеля, трохи людей не подавила. Дах обурився]. **-ся на кого (переносно)** – спадати, спасти, впасти, намогтися на кого, окошитися на кому, спасти на чію голову. [Нещастя намоглося (Мирн.)].

Обрушина, см. **Обвал**.

Обрыв – круча (-чі), урвище, урвісько, строма, бескет[д] (соб. бескеття).

Обрывание – 1) (действие от гл. I **Обрывать**) обкопування; 2) (д. от гл. II **Обрывать**) обривання, зривання; обносіння, обскубання, обскубування, обмикування, обшарпування, обшматовування, обшморгування. **-ние разговора** – уривання розмови.

I. Обрывать, обрывать – обривати, обривати, обкопувати, обкопати. [Свині обрили грядку навкруги]. **Обрытый** – обриваний, обкопаний.

II. Обрывать, оборвать – (плоды, ягоды, цветы) обривати, обірвати, зривати, зірвати, (воровским образом, дочиста) обносити, обнести, (о мн.) пообносити, (волосы, перья) обскубати, обскуб(а)ти, обджеркати (гал.); (только волосы) обмикати (гал.). **-вать борожки перьев** – дерти пір'я. **-вать ключьями одежду, шкуру на ком** – обшарпувати, обшарпати, обшматовувати, обшматовувати. **-вать разговор, смех** – уривати, увірвати, урвати (розмову, сміх). **-вать кого в разговоре** – урвати мову кому. **Оборванный** – обірваний, обскубаний, обмиканий; (об одежде) обшарпаний, обшматований, обідраний, обдертий. **-ная женщина** – обідранка, отіпанка. **-ный разговор** – увірвана розмова.

Обрываются, оборваются – 1) уриватися, увірватися, урватися, рватися, порватися, зриватися, зірватися; 2) (откуда) уриватися, урватися, обриватися, обірватися. [Урвалася з драбини]; 3) (о голосе, песне, смехе, разговоре) уриватися, урватися, рватися, порватися, перетинатися, перетятися, зриватися, зірватися. [Розмова рвалася]; 4) обдиратися,

обідратися, обдертися, обшарпуватися, обриватися, обірватися. [Чи бачиш, як ми обідрались? (Котл.). Пообшарпувалися, пообривалися, як старці].

Обрывистый – кручуватий, стрімкий, крутобокий, зарвістий, урвістий. [Зарвістий берег]; (*ещё о береге*) крутобережжя, круча (-чі). *С -ми берегами* – крутоберегий, крутобережний. *С -ми горами* – крутогорий. **Обрывисто** – стрімко, кручувано, крутобережно, крутобережисто, зарвісто, відрубом. [Покрівля на хаті з двох боків спуском, а з двох одрубом (Тесл.)].

Обрывок – уривок, обривок (-вка).

Обрывочный – уривковий, уриваний, уривчастий. **-ные известия** – уривкові звістки.

Обрызгивание – оббризкування, обляпування. *Срв. Брызгание.*

Обрызгивать, обрызгать и обрызнуть – оббризкувати, оббризкати, побризкати, сприскувати, сприскати, сприснути, спорськувати, спорськати, (*грязью*) обляпувати, обляпати; (*жидкостью иного цвета*) поцяткувати. **Обрызганный** – оббризканий, побризканий, сприсканий, спорськаний, спорсьнутий; обляпаний.

Обрызгиваться, обрызгаться и обрызнуться – оббризкуватися, оббризкатися, побризкатися, сприскуватися, сприснутися, обляпуватися, обляпатися.

Обрюзглость – брезклість, одутлість (-ости).

Обрюзглый – брезклий, набрезклий, брезкий, брезкий, задутий, одут(л)ий, бряклий, набряклий. [Одутый, аж посинів (Шевч.). Одутла піка (Грінч.). Брякле обличчя (Грінч.). Дивився на його задуту піку]. **-лый от сна** – заспаний.

Обрюзгнуть – забрезкнути, обрезкнути, набрякти; (*о многом*) понабрякати.

Обряд – (*обиход*) обряд, звичай, закон, чин, порядок, обхід (-ходу), обходини; (*церковный*) відправа, обхід; (*религиозный*) обряд, обрядок.

Обрядливый – законистий. [То закониста баба: чи то весілля, чи хрестіни, чи похорон – вона скрізь порядок дає].

Обрядник – книга обрядова.

Обрядность – обрядовість (-вості).

Обрядный, обрядовый – обрядовий, ритуальний.

Обрядать, обрядить – 1) (*мёртвого*) рядити, нарядити, споряджати, спорядити, обряджати, обрядити (покійника). [У холодну могилу споряджають його (Тесл.)]; 2) (*приводит что в должный вид, состояние*) порати, упорати, попорати що, поратися коло чого, попоратися, упоратися коло чого, з чим. [Упорав нивку. Корови подоїла, худобу попорала. В хаті і в дворі з усім упоралась]. **-дить убитую на бойне скотину** – оббілувати і розібрати.

Обсада, см. Обсаживание.

Обсаживание – обсаджування; засаджування, обступання.

Обсаживать, обсажать, обсадить – 1) обсаджувати, обсадити, (*о мног.*) пообсаджувати що чим. [Ой, обсади, мила, вишеньками двір]; 2) (*засаживать сплошь*) засаджувати, засадити що чим, ким; 3) (*окружать войском*), см. **Осаждать**; 4) (*приступать толпой*) обступати, обступити (юрбою, облавою), обсадати, обсісти кого. **Обсаженный** – обсаджений, засаджений, обступлений.

Обсаживаться, обсажаться, обсадиться – обсаджуватися, обсадитися чим, ким. [Набрала горілки, чумаками обсадилася. Обсадився садом].

Обсаливание – обсальовання.

Обсаливать, обсаливать – обсальовати, обсальити, (*замарать*) заяложувати, заяложити, обсмальцювати, обсмальцювати, обмащувати, обмастити кого, що чим. **Обсаленный** – обсалений, заяложений, обсмальцюваний.

Обсаливаться, обсаливаться – обсальоватися, обсальитися; заяложуватися, заяложитися, обсмальцюватися, обсмальцюватися чим.

Обсасывание – обсисання, обсмоктування.

- Обса́сывать, обсоса́ть** – сса́ти круго́м, обсиса́ти, обісса́ти; обсмо́ктувати, обсмокта́ти. [З пальців течє, тільки знай обсмоктує (Квітка)]. **Обсоса́нный** – обіссаний, обсмо́ктаний.
- Обса́сываться, обсоса́ться** (*пососать лишку*) – обсиса́тися, обісса́тися. [Дитина блює, то воно́ обісса́лось].
- Обса́харивание** – обцукро́вування, об[по]сипа́ння цу́кром.
- Обса́харивать, обса́харить** – обцукро́вувати, обцукрува́ти, обцукри́ти, об[по]сипа́ти, об[по]сипа́ти цу́кром що. **Обса́харенный** – обцукрований, об[по]сипаний цу́кром.
- Обса́хариваться, -риться** (*засахариться снаружи*) – братися (*сов.* взя́тися) цу́кром.
- Обсе́в, обсе́вка** – (*длит.*), *см.* **Обсева́ние**; (*оконч.*) обсе́яння, засе́яння.
- Обсева́ние** – обсе́вання, засе́вання.
- Обсева́ть, обсея́ть** – обсе́вати, обсе́яти, (*сплошь*) засе́вати, засе́яти що чим. **-ва́ть поля** – засе́вати поля. **Обсея́нный** – обсе́яний, засе́яний.
- Обсева́ться, обсея́ться** (*окончить посев*) – обсе́ватися, обсе́ятися, (*о мног.*) пообсе́ватися. [Ми вже обсе́ялись. Люди́ давно́ пообсе́вались].
- Обсе́вки** – (*отруби*) висі́вки (-сівок), (*остатки зерна*) послі́д (-ду).
- Обсе́вной** – обсе́вний.
- Обсе́вок** – обсе́в (-сі́ву), о́гріх (-ху).
- Обседа́ние** – обседа́ння.
- Обседа́ть, обсесть** – 1) обседа́ти, обсе́сти [Обсе́ли мене́, як дрібні пташеня́та], усіда́ти, усі́сти. [Гайвороння́ чисто всі́ло дере́во]; 2) (*обложить город*) обседа́ти, обсе́сти. *См.* **Осажда́ть**. *Ма́ть обсе́лась детьми́* – ма́ти дітьми́ (діточка́ми) обседа́лась.
- Обсека́ть, обсе́чь** – обсека́ти, обсе́кти, обтина́ти, обтя́ти. **Обсе́чь** (*насе́чь*) ка́мень – насе́кти ка́мінь (-меня). **Обсе́ченный** – обсе́чений, обтя́тий.
- Обсека́ться, обсе́чься** – 1) обсека́тися, обсе́ктися, обтина́тися, обтя́тися; 2) (*о волосах, нитках: се́чься, рва́ться*) сі́ктися. [Коса́ моя́ сі́четься]. *См.* **ещё** **Осека́ться**.
- Обсе́лять, обсе́лить** – обсе́ляти, обсе́лити що ким, засе́ляти, засе́лити що ким, оса́джувати, оса́дити що чим, залю́днювати, (*о мног.*) пообсе́лювати, позасе́лювати, позасе́ляти, пообса́джувати, позалю́днювати. [Наш кра́й людьми́ оса́дили]. **Обсе́ленный** – обсе́лений, засе́лений, оса́джений, залю́днений.
- Обсе́ляться, обсе́литься** – обсе́лятися, обсе́литися [Степ обсе́ли́всь], засе́лятися, засе́литися, залю́днитися, залю́дніти.
- Обсемене́ние, см.** **Обсева́ние**.
- Обсеменя́ть, обсемені́ть** (*землю*) – засе́вати, засе́яти; *см.* **Обсева́ть**.
- Обсерва́тор** – обсерва́тор, спостерега́ч.
- Обсерватори́я, астр.** – обсерватори́я.
- Обсервацио́нный, астр. и воен.** – обсерваці́йний, наглядни́й. **-ное войско** – ча́товé військо.
- Обсерваци́я, астр.** – обсерва́ція, спостере́ження.
- Обсе́сть, см.** **Обседа́ть**.
- Обсе́чка** – 1) обсека́ння, обтина́ння; 2) *см.* **Оши́бка, Про́мах**.
- Обска́бливать, обско́блить** – обскрома́джувати, обскрома́дити, обскриба́ти, обскре́бти.
- Обско́бленный** – обскрома́джений, обскре́бений.
- Обска́кивание** – обска́кування.
- Обска́кивать, обскака́ть** – 1) обска́кувати, обскака́ти; 2) (*опередить, едучи конём*) випере́джувати, випере́дити ко́го.
- Обскурант, -ка** – обскурант, -ка.
- Обскуранти́зм** – обскуранти́зм, обскурантство́.
- Обскурантны́й** – обскурантни́й, (*гал.*) обску́рний.
- Обсле́дование** – дослі́джування, дохо́дження чо́го.
- Обсле́дование** (*дейст. оконч.*) – обслі́дження, обслі́д (-ду) ко́го, чо́го. **Обсле́дывание** (*дейст.*

- неок.*) – обслі́джування, обслі́дування, обслі́д. [Обслі́дування безробі́тних, коопера́ції].
- Обсле́дователь, -ница** – дослі́дувач, -ка.
- Обсле́дователь, -ница** – обслі́дник, -ниця, обслі́дувач, -чка.
- Обсле́довательский** – обслі́дний; обслі́дни́цький.
- Обсле́дывать, обсле́довать** – обслі́джувати, обслі́дувати, (*с знач. несов. и сов.*), обслі́дити, (*о мн.*) пообслі́джувати (бага́то, все). **Обсле́дованный** – обслі́джений. **-ться** – обслі́джуватися, бу́ти обслі́дженим.
- Обслу́живание** – обслу́го́вування, обслу́гува́ння, обслу́га.
- Обслу́живать, обслу́жить** – обслу́го́вувати, обслу́гувати ко́го, що́, служі́ти ко́му, послуха́ти ко́го в чо́му. **Обслу́женный** – обслу́гований. **Обслу́живающая чем станция** – поста́чальня (-ні).
- Обслю́нивать, -ся, обслю́нить, -ся** – обслі́нювати, -ся, обслі́нити, -ся, заслі́нювати, -ся, заслі́нити, -ся. **Обслю́ненный** – обслі́нений, заслі́нений.
- Обсоса́ть, -ся, см. Обсасы́вать, -ся.**
- Обсо́хнуть, см. Обсыха́ть.**
- Обста́вливать и Обста́влять, обста́вить** – 1) обста́вля́ти, обста́вати, обста́новля́ти, обста́нові́ти; (*снабжать обстановкой*) опоря́джати, опоря́джувати, опоря́дити, уря́джати, уря́дити ко́го, що́ чим. *См. Обноси́ть, Окружа́ть*; 2) (*устанавливать сплошь*), *см. Заставля́ть. Сто́л обста́влен яствами* – ста́л (стола́) заста́влено на́йдками; 3) *см. Обду́ть, Обмоше́нничать, Обману́ть, Накры́ть. Обста́вленный* – обста́влений, обста́новлений. *Хорошо -нный (снабжённый обстановкой)* – опоря́джений, уря́джений. [Вчи́ли вони́ у вели́кій, опоря́джено́й га́рно шко́лі].
- Обста́вливаться и Обста́вляться, обста́виться** – обста́новля́тися, обста́нові́тися, обста́вля́тися, обста́витися; (*всем необходимым*) опоря́джатися, опоря́дитися; (*лесами при постройке*) обри́штува́тися, обри́штува́тися; (*пушками*) гарма́тами обри́штува́тися.
- Обстаива́ть, обстоя́ть** – обсто́ювати, обсто́яти ко́го, що́ (*и за ко́го, за що́*), сто́яти за ко́го, засту́патися, засту́питися за ко́го.
- Обста́новка** – обста́ва, обста́вини, спря́ток (*гал.*) [Перед мо́їми очі́ма вста́ла вся обста́ва давні́х дідових поко́їв (Неч.-Лев.). У теа́трі обста́вини (**обста́новка**) дуже га́рні (Кониськ.); (*переносно, абстрактно*) обста́вини (-вин). *Окружающая, внешняя домашняя обста́новка* – нао́кружні, зве́рхні, ха́тні обста́вини, оточе́ння. [Сві́т розбу́рканих люде́й, що́ задиха́ються серед старі́х обста́вин (*старой -вки*) (Єфр.)]. *Жить при неблагоприя́тной -ке* – жи́ти в несприя́тливих умо́вах (обста́винах, оточе́нні). *Совместная жизнь при такой -ке была ужасна* – спі́льне життя́ за такі́х обста́вин жахли́ве бу́ло.
- Обстоя́тельность** – 1) докля́дність, грунто́вність (-ности); 2) (*положительность*) ста́те́чність.
- Обстоя́тельный** – 1) докля́дний; грунто́вний, ширóкий, простóрий, дрі́бний. [Дав докля́дну відпові́дь на моє́ пита́ння]; 2) (*о человеке*) ста́те́чний. **Обстоя́тельно** – докля́дно, грунто́вно, ширóко, просторо́, дрі́бно. [Я вам про все дрі́бне́нко розкажу́].
- Обстоя́тельствeнный, грам.** – обста́вний.
- Обстоя́тельство** – обста́вина, (*чаще во мн.*) обста́вини (-вин), (*реже*) рі́ч (*р. рёчи*), око́личність (-ности). *При каких -вах* – за які́х обста́вин. *При теперешних, при благоприя́тных -вах* – за сьогоча́сних (за на́ших) обста́вин, за сприя́тливих обста́вин, при до́брій годи́ні, за до́брої наго́ди. *При плохих -вах* – за ли́хих обста́вин, при ли́хій годи́ні. [При до́брій годи́ні і чу́жі побратими́, при ли́хій годи́ні нема́ і роді́ни]. *Лучшие, более благоприя́тные -ва* – кра́щі обста́вини, кра́ща до́ля. *Он в стесне́нных -вах* – йо́му́ тісно́ (до скру́ту) при́шлосья́. *Поправитъ свои -ва* – сво́ю до́лю полі́шити, підмо́гтися́. [Підмо́глася́ грі́шми (Криж.)]. *Взвеситъ -ва* – обмі́ркува́ти, зва́жити обста́вини, обчи́слитися́. **-ва места и времени** – обста́вини мі́сця й ча́су. *Смотря по -вам* – як до обста́вин, зва́жаючи на

обста́вини. *По личным, домашним -вам* – через особісті, через хатні обста́вини. *По независящим -вам* – через незалежні обста́вини. *-ва, увеличивающие (уменьшающие, смягчающие) вину* – обста́вини, що збільшують (зменшують) провіну.

Обстоять. *Дело обстоит* – справа стоїть з ким, з чим. *Всё обстоит благополучно* – усе гаразд, усе добре.

Обстрагивать, -ся, обстрогать, -ся – обстру́гувати, -ся, обструга́ти, -ся. **Обстроганный** – обстру́ганий.

Обстраивать, -ся, обстроить, -ся – оббудо́увати, -ся, оббудува́ти, -ся, будова́ти, -ся, побудова́ти, -ся. [Вже побудувалися трохи люди після пожежі]. **Обстроенный** – оббудований. [Увесь двір оббудований хлівцями та повітками].

Обстрачивать, обстрочить – обстебно́увати, обстебнува́ти, обштапо́увати, обштапува́ти. **Обстроченный** – обстебно́ваний, обштапо́ваний.

Обстрел – обстріл (-лу). *Взять под -рел кого, что* – узяти під обстріл кого́, що.

Обстреливание – обстре́[і]лювання.

Обстреливать – обстре́[і]лювати. **Обстрелянный** – обстре́[і]ляний.

Обстреливаться – бути обстре́[і]люваним. *Город -ется двадцатью пушками* – місто двадцятьох гарма́т обстрілюють.

Обстригать, -ся, обстричь, -ся, см. Остригаться, остричься.

Обстрогать, см. Обстрагивать.

Обстроить, см. Обстраивать.

Обструкционизм – обструкціоні́зм (-му).

Обструкция – обструкція (-ції).

Обступать, обступить – о(б)ступа́ти, о(б)ступі́ти, обляга́ти, облягти́, обгорта́ти, обгорну́ти, оточа́ти, оточі́ти, обста́ти що, поста́ти круг ко́го, круг чо́го. [Ту́рки, тата́ри го́род осту́пили (облягли). Круг його́ поста́ли]. **Обступленный** – о(б)ступлений, обгорнений, оточений.

Обступаться, обступиться – бути о(б)ступленим, обгорненим, оточеним.

Обсудить, обсуждать, см. Обсуживать.

Обсуживание, обсуждение – обмірковування, обрахо́вування, (*совместное*) обра́да, обгово́рювання, (*оконч.*) обміркува́ння, обрахува́ння, обговорення. *Приниматься за -ние чего* – брати що до розваги.

Обсуживать и обсуждать, обсудить – обмірковувати, обміркува́ти, зміркувати що, поміркува́ти про що, розміркувати, розміркува́ти, розважати, розважити, зважити що, обрахува́ти, обрахувати, брати, взяти до розваги (під розва́гу) що. **Обсуди хорошенько** – обміркуйся гаразд. *Совместно обсудить* – радитися, обраді́тися про що, раду́ радити, обгово́рювати, обговорити що. *-дить всесторонне* – обміркува́ти з усіх боків, усіма сторонами. **Обсуженный** – обміркований, обгово́рений, обрахо́ваний.

Обсуживаться и обсуждаться, обсудиться – обмірковуватися, обгово́рюватися, обрахо́вуватися, (*сов.*) бути обміркованим, обговореним, обрахо́ваним.

Обсушивание – обсушування.

Обсушивать, обсушить – обсу́шувати, обсуші́ти, (*о многом*) пообсу́шувати. **-ный** – обсу́шений.

Обсушиваться, -шиться – обсу́шуватися, обсуші́тися, пересу́шуватися, пересуші́тися, (*о многих*) пообсу́шуватися, попере́сушуватися. [Поки попере́сушувались після того дощу, то вже й вечір].

Обсчитывание – обмі́лка, оду́рювання (в раху́нках).

Обсчитывать, обсчитатъ и обчесть – о(б)ду́рювати, о(б)ду́рити кого́, огу́лювати, огулі́ти (в раху́нках). **-ный** – оду́рений, огу́лений у раху́нках.

Обсчитываться, обсчитаться и обчесться – обміля́тися, обмілі́тися, помиля́тися, помилі́тися на чо́му, огу́люватися, огулі́тися (в раху́нках), пере́числитися, залі́читися в

чому. [Я трохи перечислився в часі (Франко)].

Обсылать, обослать – обсилати, обіслати, пообсилати.

Обсыла́ться – обсилатися, обіслатися.

Обсыпа́ние – обсипання, обсівання, обтрушування.

Обсыпать, обсыпать чем – обсипати, обсипати, обсівати, обсіяти, обтрушувати, обтрусити чим. [Молодіх обсипають зерном. Обтрусив табакою сорочку]. **Обсыпанный** – обсипаний, обсіяний, обтрушений чим.

Обсыпаться, обсыпаться – 1) обсипатися. обсипатися; (о многом, местами) пообсипатися. [Обсипається лістя з дерева. Гліна пообсипалась]; 2) **-паться чем** – обсипатися, обсіватися, обсіятися чим.

Обсыхать, обсохнуть – обсихати, обсох(ну)ти. **-нувший** – обсохлий.

Обтаивание – обтавання.

Обтаивать, обтаять – обтавати, обта(ну)ти. [І став він обтавать, аж пара з шерсти йде (Греб.)]. **Обтаявший** – обталій.

Обтапывать, обтоптать – обтоптувати, обтоптати.

Обтачанье, обтачка (у шорн., сапожн.) – обшивання, обстебновування.

Обтачивание (на ток. станке) – обточування.

Обтачивать, обтачать (у шорн., сапожн.) – обшивати, обшити, обстебновувати, обстебнувати. **Обтаченный** – обшитий, обстебнований.

Обтачивать, обточить (на токарн. станке) – обточувати, обточити. **-ченный** – обточений.

Обтека́ть, обтечь (о реке, ручье) – обтікати, обтекти, оббігати, оббігти що *и* круг чо́го. [Смотрич обтікає город кругом (Свидн.)].

Обтереть, -ся, см. Обтирать, -ся.

Обтерпётся – обвікнути(ся) терпіти.

Обтерхаться – обшарпатися. *см. Оборваться. Обтёрханный* – обшарпаний.

Обтесать, см. Обтёсывать.

Обтёска, обтёсывание – тесання, обтісування, кряжування, брускування. *Срв. Обтёсывать.*

Обтёсывать, обтесать – тесати, обтісувати, обтесати. **-вать дерево** – (в форме цилиндра) кряжувати; (в форме четырехгранника) брусувати. **Обтёсанный** – обтесаний, кряжований, брусований.

Обтёсываться, обтесаться – бути обтісуваним, обтесаним. *Дерево обтёсывается сверху до низу* – деревину обтісують з вершини до низу. *Здесь обтёсываются брусья* – тут бруси брусують. *Переносно: о человеке* – обтесатися. [Серед людей пожив, то обтесався трохи].

Обтирание – обтирання.

Обтирать и отирать, обтереть и отереть – 1) обтирати, обтерти (*б. вр.* обітру́), утирати, утерти, (о многих) пообтирати, повтирати. [Обтер слюзи. Обтри чоботи. Утри носа]; 2) (*трением*) обтирати, обтерти. **-тёртый** – обтертий, утертий.

Обтираться и отираться, обтерётся и отерётся – 1) обтиратися, обтертиса, пообтиратися, утиратися, утертиса, повтиратися. [Обтерся рушником. Умився, утерся]; 2) (*стереться*) обтиратися, обтертиса. [Обтерлася срібна каблучка та й стала мідяна].

Обтирка – 1) *см. Обтирание*; 2) (*тряпка*) стірка, стірок (-рка).

Обтовой, Обтовщик, см. Оптовый, Оптовщик.

Обтолакивать, обтолочь (в ступе) – опіхувати, опихати, обтовкувати, обтовкти.

Обтолчённый – опіханий, обтовчений. [Опіханий (обтовчений) ячмінь].

Обтом, см. Оптом.

Обтоптать, см. Обтапывать.

Обточить, см. Обтачивать.

Обтыкать, обтыкать – обтикати, обтікати, затикати, затікати, обстромлювати, обстромляти що чим. [І барвінком обплете, і руточкою обтіче]. **-кать себя** – обтикатися, затикатися.

[Налама́в ко́люхів, обти́кався та й сидіть. Ой, нарвемо́ чорнобривців та й заті́чемося].

Обты́канный – обти́каний, заті́каний, обстро́мляний.

Обтя́гивать, обтяну́ть – 1) обтя́гувати *и* обтя́гати, обтя́гти що чим; (*прово́локою для скрепы*) задротува́ти. **-ть колёса шинами** – бу́шувати (побу́шувати), шинува́ти (пошинува́ти) колёса. **-нуть колесо ободом** – нахвасува́ти колесо; 2) (*тяжестью*) обтя́гати, обтя́гти, відтя́гати, відтя́гти. [Сорочо́к ба́гато наві́шала, обтя́гли бечі́вку. Дити́на важка́ – ру́ки відтя́гла]. **-нутый** – обтя́гнений, відтя́гнений. **-тое шиной колесо** – бу́шоване, шино́ване колесо.

Обтя́гиваться, обтяну́ться – обтя́гатися, обтя́гтися.

Обтя́жка – обтя́гання. *В обтя́жку (об оде́жде: обтя́жной)* – облі́плий, підлі́пчастий, облі́пчастий. [Халя́ви облі́пчасті. Облі́пле оді́ння].

Обтя́жной, см. Обтя́жка.

Обува́льный – взува́льний, обува́льний. **-ный ремень** – воло́ка. **-ный рог, рожок** – ріжо́к (*р. ріжка*).

Обува́ние – взува́ння, обува́ння.

Обува́ть, обу́ть – (з)обува́ти, (з)обу́ти, взува́ти, взу́ти, набува́ти, набу́ти, назува́ти, назу́ти що (на но́ги).

Обува́ться, обу́ться во что – (з)обува́тися, (з)обу́тися, взува́тися, взу́тися в що, назува́ти, назу́ти, набува́ти, набу́ти що (на но́ги). *Не -вавшийся (об обуви)* – не назува́ний. [Череві́чки но́ві, ще не назува́ні (Свидн.)]. **Обу́тый** – (з)обу́тий, узу́тий.

Обу́вный – (з)обу́вний, (з)обу́в'яний, взу́вний.

Обу́вь – взуття́, обуття́, (з)обу́в'я, зобу́ва. *Перемена́ обу́ви* – пере́зува́ння, пере́бува́ння.

Переменя́ть, -нить обу́вь, см. Переобува́ть, -ся.

Обугливание – обуглюва́ння, звуглюва́ння.

Обуглива́ть, -ся, обугли́ть, -ся – обуглюва́ти, -ся, обугли́ти, -ся, обугли́ти; (*пережечь, -ся в уголь*) звуглюва́ти, -ся, звугли́ти, -ся; звугли́ти. **-вшийся** – обуглений. **-ленный** – звуглений.

Обужива́ть, обу́жить – звужува́ти, звужу́ти, повужу́ти. **Обуженный** – звужений.

Обу́за – тяга́р, кло́піт, глоба́. [Оце́ мені́ глоба́ на ши́ю з оці́єю робо́тою]. *Сделаться, быть обу́зою для кого* – ста́ти, бу́ти ко́му за тяга́р.

Обу́здывание. обу́здание – 1) загну́здува́ння, загну́здання́; 2) прибо́ркува́ння, прибо́ркання, га́мува́ння, уга́мува́ння, прискро́млюва́ння, прискро́млення, укоськува́ння, укоська́ння, уго́вкува́ння, уго́вкання. *Срв. Обу́здывать.*

Обу́здывать, обу́здать – 1) загну́здувати, загну́здати; 2) (*укро́щать*) прибо́ркувати, прибо́ркати, га́мувати, уга́мувати, прискро́млювати, прискро́мити, укоськува́ти, укоська́ти, уго́вкувати, уго́вкати, уби́рати, убу́рати в шо́ри. [Розсе́рдивсь, то вже́ його́ нічи́м не загну́здаєш (Куліш). Убере́мо ми вас у шо́ри, мужла́ни (Грінч.)]. **Обу́зданный** – 1) загну́зданий; 2) прибо́рканий, прискро́млений, укоська́ний, уго́вканий.

Обу́здываться, обу́здаться – 1) загну́здуватися, загну́здатися, бу́ти загну́здувани́м, загну́здани́м; 2) прибо́ркуватися, приборка́тися, га́муватися, уга́муватися, прискро́млятися, прискро́митися, укоськува́тися, укоська́тися, уго́вкуватися, уго́вкатися.

Обу́жить, см. Обужива́ть.

Обурева́ть кого, что – порива́ти, хвилюва́ти ко́го. *Меня́ -ва́ет злость* – зло мені́ порива́є.

Обуреваем кто чем – порива́є ко́го що, опано́вує ко́го що.

Обусловлива́ть, обуслови́ть – 1) обме́жувати, обме́жити умо́вою. *Он ничем не обуслови́л своего соде́йствия* – він нія́кою умо́вою не обме́жив сво́єї допо́моги; 2) стано́вити підста́ву, ставати, ста́ти за підста́ву. **-вать, вить собой что-либо** – спричи́нятися, спричи́нитися до чо́го. [Во́гкість спричи́няється до то́го, що лю́ди часті́ше незду́жають]; 3) (*договором*) вимовля́ти, вимови́ти. [Умови́вся за два́цять ру́блів гро́шей, та ще вимови́в собі́ ко́жух та чо́боти]. **Обусловленный** – 1) обме́жений умо́вою, умовле́ний; 2) зале́жний від чо́го.

Обусловлива́ться чем – зале́жати від чо́го, виходи́ти з чо́го. *Это -ва́ется многими*

причинами – це від багатьох причин залежить, з багатьох причин це виходить.

Обух (*топора*) – обух. [Бий не гострієм, а обухом]. **Обух молотка** – обушок (-шка), бойок (р. бойка). **Обух ножа бритвы** – тупій (-ія). *Срв. Тупеё. Плетью обуха не перешибёшь* – головою муру не проб'єш.

Обучать, -ся, обучить, -ся *чему* – учіти, -ся, навчати, -ся, навчити, -ся, вивчати, -ся, вивчити, -ся чого. **-ить кого чтению и письму** – навчити когo читати й писати. **-иться музыке и пению** – навчитися музики і співів. **-ать муштре** – муштрувати когo. **Обученный** *чему* – навчений, вивчений чого.

Обучение *чему* – навчання чого, вчиття, наука. *Быть в -нии* – бути в науці. **-ние ремеслу** – навчання ремесла. **-ние в сельской школе его не удовлетворило** – вчиття в сільській школі не задовольнило його. **Начальное обучение** – початкове навчання.

Обуять – обхопити, обняти, поняти, обгорнути, посісти когo, опанувати когo. [Мене обняв страх. Обгорнула мене нудьга. Лютість його опанувала].

Обхаживать, обходить – 1) обходити, обійти, пообходити; виходити, обходити. [Всі заходеньки (*закоулки*) обходила. Виходив усі крамниці і не купив чогo хотів]; 2) **-вать кого**, *см. Обуздывать 2*; 3) *кого (подольщаться)* – упадати коло когo.

Обхайвать, обхайать – гудити, огудити. **Обхайанный** – огуджений.

Обхаркивать, обхаркать – обхаркувати, обхаркати, захаркувати, захаркати. **Обхарканный** – обхарканий, захарканий.

Обхват и Охват – обіймище, обмах, обійми (*мн.*). *В -ат* – в обіймище, на обмах. [Клен у півтора обіймища. Дуб утовшки на обмах. Такий товстий – у три обійми буде]. **-ат талии** – перехват. [Вона тонка у перехваті (Свид.)].

Обхватывание – обхоплювання, обіймання.

Обхватывать, обхватить – обхоплювати, обхопити, обіймати, об(ій)няти (обійму, -меш...).

Обход – обхід (-ходу), обмінка. *В обход* – в обхід, околяса, околясом. *Пошёл не прямо, а в обход* – пішов не просто, а в обхід (околясом). *Делать обход (в пути)* – кругу накидати, надавати. *Большой обход в пути* – дуже обхідно. [З-під Хвастова під Хотин через Степанці дуже обхідно]. *Войско выступило в обход неприятеля* – військо вірушило в обхід ворогові. *Докторский обход больных (в больнице)* – лікарський обхід хорих (у лікарні), лікарська ревізія хорих (у лікарні). *Полицейский обход*, *см. Дозор*.

Обходительность – ввічливість, обіхідливість.

Обходительный – ввічливий до когo, обіхідливий з ким. [Вона обіхідлива з людьми].

-тельно – ввічливо, обіхідливо.

Обходить, обойти – 1) обходити, обіходити, обійти що *и* круг чогo. [Обійшов двір, садок і нікого ніде не побачив. Обійшли хату навкруги]. **-дить круг** – кружляти. [Чарка кружляла по черзі]; 2) обминати, обминути, оминати, оминути, поминати, поминути, оббігати, оббігти, відбігати когo. [Обминайте цей двір десятою вулицею. Люди його оббігають]. **Обходить, обойти закон** – розминатися, розминутися з законом; знехтувати закон; 3) **обходить, обойти кого чем-либо** – минати, обминати, обминути когo чим. [Як горілку п'ють, то мене (об)минають, а як ся б'ють, то від мене починають. Чином його поминули]; 4) **обойти (обмануть)** – о(б)дурити, піддурити когo. **Обойдённый** – обминутий, поминутий; о(б)дурений, піддурений.

Обходиться, обойтись – 1) обходитися, обіходитися, обійтись, перебуватися, перебутися. [Обходимося тим, що маємо. Яюсь перебудемося без грошей, поки заробимо]; 2) поводитися, поведітись, об(і)ходитися, обійтись з ким. *Хорошо -ться с кем, с кем* – гарно поводитися з ким, з чим, шанувати когo, що. *Плохо -ться* – негарно поводитися з ким, з чим, не шанувати, кривдити когo, що. *Жестоко -ться с кем* – збиткуватися з когo, жорстоко поводитися з ким. [Він з неї збиткується, що вона йому не вінчана жінка]; 3) (*стоит*) коштувати, вийти, стати в що. *Сапоги обошлись мне в пять рублей* – чоботи вийшли

(ста́ли) мені в п'ять карбо́ванців. *Постройка дома обошлась очень дорого* – збудувати (поставити) будинок дуже дорого вийшло.

Обходный – обхідний. **-ная тропинка** – манівець (-вця). [Ой, ти підеш дорогою, а я підуманівцём]. **-ная стража**, см. **Дозор**. **-ное движение**, см. **Обход 1**.

Обхождение – 1) обхід (-ходу); 2) поводження, поведінка.

Обцеловывать, обцеловать – вицілювати, вицілювати, обцілювати, обцілювати. [Припав до неї, вицілював їй руки (Квітка)].

Обчё[о]сывать, обчесать – обчісувати, обчесати когo. [Що-субо́ти ми́ла нам усім голови, обчісувала, видавала сорочки (Н.-Лев.)].

Обчестся, см. **Обсчитываться**. *Раз, два и обчолся (немного)* – один, два і край (і усé, і усі).

Обчёт – помилка, обмилка (в лічбі, в рахунках).

Обчищать, обчистить – обчищати, обчистити. **-тить от мелких ветвей, листьев** – обчухрати. **Обчищенный** – обчищений, обчухраний. *Срв. Очищать*.

Обчищаются, обчистятся – обчищатися, обчиститися.

Обчищение – обчищення.

Обшанцевать, -ся – обшанцювати, -ся.

Обшаривание – нишпоріння, винишпорювання.

Обшаривать, обшарить – нишпорити, винишпорити, вінирити. [Всі куточки вінирила, – ніде нема]. **Обшаренный** – винишпорений, вінирений.

Обшастать (зерно) – обшугати, стовкти.

Обшевные, см. **Розвальни**.

Обшелушить (зерно) – облущити, (на мельнице) обшеретувати.

Обшибать, обшибить – оббивати, оббити, (во множ.) пооббивати. [У всіх кухлів вушка пооббивали].

Обшивание – 1) обшивання; 2) (*окаймливание*) облямовування, лямування. **-ние бахромой** – обторочування, торочення. **-ние кузова телеги лубом** – ушивання воза лубом. **-ние тёсом** – шалювання, хутрування, обшальовування, підшальовування.

Обшивать, обшить – 1) обшивати, обшити, пообшивати. [Треба всю сім'ю обшити, облатати]; 2) (*окаймляют*) лямувати, облямовувати, облямувати. [Облямувала спідницю плісом]. **-ть бахромой** – торочити, обторочити. **-ть кузов телеги лубом** – ушивати, ушити воза лубом. **-ть тёсом** – шалювати, обшальювати, хутрувати, обхутрувати, підшальовувати, підшальювати що. **Обшитый** – обшитий, лямований, облямований, (об)торочений *и т. д.*

Обшиваться, обшиться – обшиватися, обшитися, (*о многих*) пообшиватися.

Обшивка – 1) см. **Обшивание**; 2) облямка, облямівка, обшивка. **-вка меховая** – брам. [Кожушанка сивим брамом облямована].

Обшивки (сани) – глабці (-ців).

Обшивной – 1) (*обшитый*) облямований, торочений; 2) обшивальний.

Обшикать кого – обшикати, (*гал.*) випсикати когo.

Обширность – широкість, просторість, розлогість (-ости).

Обширный – широкий, просторий, розлогій, широкополий, широкопросторий, ширококрайї. [Широка нива. Розлогі поля. Ланї широкополї (Шевч.). Широка держава (Куліш)]. **-ный комментарий** – широкий коментар. *Становиться обширнее* – ширшати.

Обширно – широко, просторо, розлого.

Обшить, см. **Обшивать**.

Обшлаг – закавраш, (за)карваш, вилога. [Пальто з чорними оксамітовими закарвашами на рукавах (Неч.-Лев.)].

Общаться – єднатися, єдинитися, водитися, знатися, заходити з ким, товаришувати з ким.

Обще – спільно, вкупі, гуртом.

Общеармейский – загально[все]військовий.

- Общедѣйствующая** – спільнодійна (-ної).
- Общедоступность** – загальноприступність (-ности).
- Общедоступный** – загальноприступний. [Загальноприступна література].
- Общежительный** – спільний (у мешканні). **-ный монастырь** – братський монастир.
- Общежительно** – спільно.
- Общежитие** – 1) (*интернат*) бурса, (*в монастыре*) братство; 2) вжиток; *срв.* **Обиход**; а) (*общ. помещение*) спільне помешкання, гуртожит; б) (*в отвл. знач.*) гуртожит (-ту).
- Общеизвестность** – загально[все]відомість, популярність (-ости).
- Общеизвестный** – загально[все]відомий, всім відомий (знаний), популярний.
- Общенародный** – всенародний, цілонародний.
- Общение** – єднання, стосунки з ким, зносини з ким, спілкування, товаришування. [Товариське єднання. Межинародне єднання]. *Иметь -ние с кем, см.* **Общаться**.
- Общеобразовательный** – загальноосвітній. [Школи загальноосвітні].
- Общеобязательный** – загальнообов'язковий.
- Общеполезность** – загальнокорисність (-ности).
- Общеполезный** – загальнокорисний.
- Общепонятность** – загальнозрозумілість (-лости).
- Общепонятный** – загальнозрозумілий, всім зрозумілий.
- Общепризнанный** – загально[все]визнаний.
- Общепринятость** – загальноновживаність (-ности).
- Общепринятый** – загальноновживаний, світовий. **-тое мнение** – загальна думка. **Общепринято** – звичайно. *Это здесь общепринято* – це тут звичайне, це тут світова річ, так тут заведено (ведеться).
- Общераспространенный** – загальнопоширений. *Это мнение становится -ным* – ця думка стає загальною.
- Общерусский** – спільний руський, (*общий для всей России*) загальноросійський, всеросійський. **-кий праязык** – спільна праруська мова. **-кие государственные законы** – всеросійські державні закони.
- Общественник, -ница** – (*член общества*) громадянин, громадянка, (*член братства*) брат, братчик, братчиця, сестра.
- Общественность** – громадськість, (-кості), суспільність (-ности). [Еволюція громадськості (Л. Укр.). Яка суспільність, такий уряд (Грінч.)]. *Срв.* **Общество**.
- Общественный** – 1) громадський, громадянський, суспільний. **-ная жизнь** – громадське (суспільне) життя. **-ное движение** – громадський рух. **-ная польза** – громадська (суспільна) користь. **-ное мнение** – громадська (суспільна) думка. **-ная должность** – громадський (суспільний) уряд. **-ное имущество** – добро громадське. **-ное положение** – громадське (суспільне) становище. **-ная обязанность** – громадська (громадянська) повинність; 2) (*принадлежащий обществу*) громадський. [Громадська земля. Громадські гроші].
- Общество** – 1) громада, громадянство, суспільство, суспільність, загаль; 2) (*крестьянский мир*) громада. [Громада – великий чоловік]; 3) (*ассоциация, класс*) товариство. **Научное -ство** – наукове товариство. **Просветительное -ство** – просвітне товариство. **Высшее, порядочное -ство** – вище, порядне товариство. **Собралось большое -ство** – велике товариство зійшлося. **Бывают в -стве** – на людях бувати. **Не люблю бывать в -стве** – не люблю бувати в товаристві (серед людей, на людях). **Перестал бывать в -стве** – не став ходити між люди (на громаду). **Выходит в -ство** – на люди виходити; 4) (*компания*) товариство. **Мне неприятно его -ство** – його товариство мені неприємне (відворотне).
- Общеуважаемый** – загальношанований.
- Общеукраинский** – всеукраїнський.
- Общепотребительность** – загальноновживаність.

- Общепотребительный** – загальноновживаний.
- Общечеловеческий** – вселюдський, загальнолюдський.
- Общий** – 1) (*совместный*) спільний, гуртовий, сукупний, (*редко*) єдиний. [Спільне володіння землею. Спільна кімната. Спільна мова. Гуртова праця. Моя земля сукупна з сестриною. Ідеал єдиного щастя (Єфр.)]. **Общее собрание** – спільне зібрання. **Общими силами** – спільно, гуртом. **Общий стол** (*table d'hôte*) – спільний обід (вечера, сніданок). **Общая собственность** – спільна (гуртова, сукупна) власність; 2) загальний, поспільний. **-щее благо** – загальне добро. **-щий план работы** – загальний план роботи. **-щее предисловие** – загальна передмова. **-щее образование** – загальна освіта. **Общая печаль** – поспільне горювання (Куліш). **В общем** – у цілому, взагалі, загалом, на загаль. **В общей сложности** – загалом беручи. **В общих чертах** – загально. **Общее место, выражение (в речи)** – загальник. **Общая сумма** – загальна (ціла) сума, загаль (р. загально). **Общий залог** – загальний стан.
- Община** – громада, товариство. **-на церковная** – братство. **-на красного креста** – товариство (братство) червоного хреста. **-на сестёр милосердия** – товариство (братство) сестер-жалібниць. **-на еврейская** – кагал. **Член общины** – брат, братчик, (*женщина*) сестра, братчиця.
- Общинник** – спільник, товариш, сябер (-бра), сябро.
- Общинность** – громадськість (-кости). [Московське плем'я силкувалось поглинути індивідуума в громадськості].
- Общинный** – громадський, спілковий, сябринний. **Общинное начало, см. Общинность.**
- Общипывание** – общипування, обскубування.
- Общипывать, общипать** – общипувати, общипати, (*перья, волосы*) обскубувати, обскубти.
- Общипанный** – общипаний, обскубаний.
- Общительность** – товарицькість (-кости).
- Общительный** – товариський, громадський, компанійський. [З його товариський хлопець. Балакливий був чоловік, веселий, громадський].
- Общить кого с кем** – єднати когось з ким.
- Общник, см. Общинник.**
- Общница** – спільниця, товаришка.
- Общность** – спільність, поспільність (-ности). **-ность интересов** – спільність інтересів. **-ность физических законов** – поспільність фізичних законів.
- Об'єгоривание** – обдурювання, обшахраювання, обшахронування.
- Об'єгоривать, об'єгорить** – обдурювати, обдурити, обшахраювати, обшахрвати, обшахронувати, обшахрувати. **Об'єгоренный** – обдурений, обшахряний, обшахрований.
- Об'єдало, общ. р.** – 1) ненажера. [Хіба цього ненажеру нагодуєш?]; 2) дармоїд (-да), дармоїдка.
- Об'єдание** – об'єднання, оббирання.
- Об'єдать, об'єсть** – 1) об'єдати, об'єсти. [Доки ти, дармоїде, нас об'єдатимеш?]; 2) об'єдати, об'єсти, оббирати, обібрати. [Гусинь листя на капусті об'єла. Сидить хлопець коло столу, курча оббирає]. **Об'єденный** – об'єдений, об'єджений, обібраний.
- Об'єдаться, об'єсться** – 1) об'єдатися, об'єстися, обжиратися, обжертися, налігатися. **Об'євшийся** – дуже наїдений, (*грубо*) нажертий, наліганий. **-шийся до испучения живота** (*премуц. о детях*) обдемок (-мка); 2) бути об'єданим, об'єденим.
- Об'єди, об'єдья, об'єдины** (*остатки скотского корма*) – з'єди, переїди (-дів).
- Об'єдинение** – об'єднування поєднування, гуртування, (*оконч.*) об'єднання, поєднання, згуртування. [Об'єднання робітників].
- Об'єдинитель** – об'єднувач, з'єднувач, єдинитель.
- Об'єдинять, об'єдинить** – об'єднувати, об'єднати, поєднувати, поєднати, єднати, з'єднати, єдинити, з'єдинити, єдночити, з'єдночити, гуртувати, згуртувати, зводити, звести до одного

- гурту, потоваришити когo. **Об'єднюємый** – об'єднуваний, поєднуваний, з'єднoчуваний.
- Об'єднєнный** – об'єднаний, поєднаний, з'єднаний, з'єднoчений, згуртований.
- Об'єднєтєся, об'єднєтєся** – об'єднуватися, об'єднатися, поєднуватися, поєднатися, єднатися, з'єднатися, єдинїтєся, з'єдинїтєся, єднoчитєся, з'єднoчитєся, гуртуватєся, згуртуватєся, злучатєся, злучїтєся до oдного гурту. [Там яснїї зорї і тихїї квїтї єднaютьєся в дивнїй розмoві (Л. Укр.). Пролетарї всьoгo свїту, єднaйтєся. Не дає з'єднoчитєся царству (Куліш). Сєла скрїзь гуртуютьєся в спїлкї (Коцюб.)].
- Об'єдок** (*ещє с'єдомый*) – недoїдок (-дка), oкрушка. -**дки** *нес'єдомые* – перєїди. [Дзюбaли виноград і, об'ївши грону, абo складaли перєїди на вїкно, абo кїдали через гoлову (Свцдн.)].
- Об'єдок мышїный** – мишоїд.
- Об'єзд** – 1) об'їзд, колувaння. [Хто колувaння не боїтєся, той швїдче доїде]; 2) (*место, путь, дорога, служащие для об'езда*) об'їздка, oбминка. [Раяв їхати об'їздкою, досї-б давнo прїїхали (Конис.). Вода на ввесь шлях, і oбминки нема]. В **об'єзд ехатє**, см. **Об'єзжатє 1**; 2) (*об'езд плугом или ралом при паханьи нивы от периферии к срединной линии*) oгoнь (-ни), oгoня (-нї); 3) (*об'езд чего с целью ревизии, ознакомления и т. д.*) об'їзд, об'їздка; 4) *срв.*
- Дозор.**
- Об'єздитє**, см. **Об'єзживатє**.
- Об'єздка лошади** – вїїжджування, принатурювання (*сов.* принатурєння) коня до їзди.
- Об'єздник**, см. **Об'єздчик**.
- Об'єздной** – 1) см. **Об'єздчик**; 2) *-ной путь*, см. **Об'єзд 2**.
- Об'єздчик** – об'їзнїй (-ногo).
- Об'єзжатє, об'єхатє** – 1) (*в об'езд ехатє*) об'їздити, об'їжджати, об'їхати, колувати, обколувати когo, що; (*что-либо, едущих или идущих*) обминати, обминати, поминати, поминати; 2) *вокруг чего* – об'їздити, об'їхати що. [Об'їхав зємлю навкругї].
- Об'єзживатє и об'єзжатє, об'єздитє** – 1) об'їздити, об'їздити, вїїздити, з'їздити. [Об'їздив усїх рoдичїв, порятунку прохав – не порятував нїхтo. Вїїздив я на свoєму вїку чимaло по свїту (Квїтка). З'їздив з ним багaто чужїх країв, бачив багaто свїта (Мирн.)]; 2) *-ать лошадь* – вїїжджати, вїїздити коня, принатурювати, принатурити коня до їзди. [Сидитє малє циганя, коня вїїжджає (Рудан.)]. **Невыезженный** (*о лошади*) – неїзжалий, неук, неукїй (-кого). [Кoничок неукїй вїрве мї ся з руки. Нїякїй кїнь-неук не скїне його з себе].
- Об'єзженный** (*о лошади*) – їжджалий, уїжджений, принатурєний до їзди. [Уїжджена коняка везє не зупиняючись].
- Об'єзжий**, см. **Об'єздной 2**.
- Об'єкт** – об'єкт.
- Об'єктїв** – об'єктїв.
- Об'єктївность** – об'єктївнїсть (-ности).
- Об'єктївный, -но** – об'єктївнїй, об'єктївно.
- Об'єм** – 1) oбсяг (-гу), oбшир (-ру). [Поєма буває звичайно велїка oбсягом (Єфр.). Нарoдню мoву не жарт oсягнуть усю в її oбширї]; 2) см. **Обхват**. *Увеличиватєся в об'єме* – бїльшати, шїршати, товщати.
- Об'ємистый** – 1) засаднїй, спoрнїй. [Не трєба дуже засаднї снопї в'язати, бо не вїсадиш і на вила (Могил.)]; 2) (*вместительный*) укладистий. [Укладистий у його вїзок (Лїповецьк. п.)].
- Об'ємный** – oбсяговий.
- Об'єсть, -ся**, см. **Об'єдатє, -ся**.
- Об'їгриватє**, см. **Обыгриватє**.
- Об'їнозємитєся** – почужїтєся, почужїнитєся.
- Об'явїтєль** – 1) см. **Возвестїтєль**; 2) об'явник, oзнаймїтєль.
- Об'явїтєльница** – 1) см. **Возвестїтєльница**; 2) об'явниця, oзнаймїтєлька.

Об'явительный – об'явочний, оповіщальний.

Об'явление *и* **Об'явка** – оповіщення, оповістка, оголошення, об'явка. [В газеті було оповіщення про його смерть. Єсть оголошення (оповістка) од видавництва про нові книги. Пішов чоловік давати об'явку у волю, що в його коня вкрадено]. **Об'явление войны** кому – оповіщення (оголошення) війни кому. **Об'явление приказа** – оповіщення (оголошення) наказу.

Об'являть, об'явить – оповіщати, оповістити, повістити, обвіщати, обвістити, оголошувати *и* оголошати, оголосити, оглашати, огласити, ознаймувати, ознаймити, ясувати, з'ясувати, освідчати, освідчити, об'являти, об'явити що, про що. [Про це оповіщено в газеті.

Ознаймуємо цим нашим універсалом. Ми ясуємо ім'ям народу й нашого уряду, що Марцій заслужив карання смертю (Куліш)]. **-лять устно** – викликати. **-лять, -вить себя**

сторонником кого, чего – признаватися до кого, до чого. **-вить себя чем** – об'явитися чим.

[Чи не хтів він в той вечір неофітом об'явитися? (Л. Укр.)]. **-вить о себе** – оповіститися.

[Піду оповіщуся у волю]. **-вить о выходе книги** – оповістити, що книга вийшла з друку.

-вить кому свои намерения, цель, мнение, волю – з'ясувати кому свої заміри, мету, думку, волю. **-вить амнистию** – ознаймити амнестією. **-вить приказ** – оповістити наказ(а).

Об'являемый – оповіщуваний, оголошуваний. **Об'явленный** – оповіщений, оголошений, обвіщений, ознаймлений, освідчений.

Об'являются, об'явятся – з'являтися, з'явитися, об'являтися, об'явитися, датися чути, бачити. [З'явився в лісі пустельник. Бач який новик (*новатор*) об'явився (Кониськ.). Родичі молодого, дайтеся чути, щоб міг я вам короваю уділити. Дайся нам бачити, щоб знали ми, який ти]. **Об'явится чем** – ознаймувати, ознаймити себе чим, озватися. [Аж ось озвався якось козацьким гетьманом Петро Конашевич-Сагайдачний (Куліш)].

Об'ягнуться – окотитися; (*о многих*) покотитися. [Чорна вівця окотилась. Чи всі вівці покотилися?].

Об'ядение – 1) *см.* **Обжорство**; 2) самий смак, розкіш. *Пирог (борщ и т. п.) просто об'ядение* – пиріг (борщ і т. и.) такий смачний, що язика з ним проковтнути можна; таке смачне: їси й не наїсися.

Об'ярь, об'яринный, см. **Муар, муаровый.**

Об'ясачивать, об'ясачить – накидати, накинати данину на кого.

Об'яснение – пояснення, в'яснення, з'ясування, з'ясування. **-ние в любви** – освідчення.

Об'яснимый – з'ясовний, ви[по]яснений.

Об'яснитель – пояснювач (-ча).

Об'яснительница – пояснювачка.

Об'яснительный – пояснювальний, з'ясувальний. **-ное чтение** – пояснювальне читання.

Об'ясняют, об'яснить – в'ясняти, в'яснити, поясняти, пояснити, ясувати, з'ясувати, з'ясувати, яснити що кому. [Почав в'ясняти, як сталося, і в'яснив докладно. Я вам залюбки, поясню. Давай яснити нам та баба – як і що, і до чого, – аж набридла]. **Об'ясненный** – в'яснений, пояснений, з'ясований.

Об'ясняются, об'ясняются – в'яснятися, в'яснитися, пояснятися, пояснитися, з'ясуватися, з'ясуватися. [Незабаром в'ясниться, через віщо це сталося. Справа поясняється дуже просто]. **Об'ясняются, об'ясняются с кем** (*по поводу недоразумения, несогласия в чём*) – порозуміватися, порозумітися з ким, в'ясняти, в'яснити непорозуміння. **-ся в любви** – освідчатися, освідчитися кому, признаватися кому про кохання. **-ся знаками** – порозуміватися на мигах.

Об'ятие – 1) *см.* **Обнимание**; 2) **об'ятия** – обійми. [Сиділа на лаві хитаючи в обіймах недужу свою дитину (М. Вовч.)].

Об'ятность – 1) осяжність, широкість (-ости), простір (-тору); 2) *см.* **Об'ём, Окружность.**

Об'ятный – осяжний.

Об'я́ть – об(ій)ня́ти, обгорну́ти, опові́ти, пові́ти, осяга́ти, осягну́ти що, зсягну́ти. [Умо́м обня́в зе́млю (Крим.). І сві́т у те́мряві сві́тить, і те́мрява не обгорну́ла його́ (Єв. І.). Густи́й мо́рок опові́в (пові́в) зе́млю. Тобі́ ще й очима́ не зсягну́ть на́шого ли́ха (М. Вовч.).] *Все́ было́ об'я́то пламенем* – усе́ взяло́ся по́лум'ям (вогне́м). **Об'я́тый** – пові́тий, опові́тий, [Прислухаю́сь до диха́ння сном пові́тої землі́ (Грінч.).]

Обыва́тель – обива́тель, ме́шканець (-нця), землянин. [У земляни́ пи́шемося любчи́вські (М. Вовч.).]

Обывательни́ца – обива́телька, ме́шканка, землянка.

Обывательски́й – обива́тельський.

Обывательщи́на – обива́тельство.

Обы́грывание – обграва́ння.

Обы́грывать, обы́грать – обграва́ти, обігра́ти, спогра́ти, погра́ти кого́. [Одра́зу був програвсь, а да́лі як почав обграва́ти того́ майора́. А котри́й котро́го спограв? Пограю́ його́, дарма́ що в його́ тузі́ та коро́лі]. **Обы́гранны́й** – обграві́й, спограві́й.

Обы́грыва́ться, обы́гра́ться – виграва́тися, виграти́ся. [Скрипка́ вигралася́, тепе́р до́бре гра́є].

Оббыде́нками, обыде́нкою, обыде́нно – обиде́нь, обідде́нь, обиде́нкою. [Він обиде́нь і туди́ й відтіля́. Як обідде́нь схоче́ться з'їздити́ в Борзну́, дак устаю́ удо́світа. Обиде́нкою справляю́сь: уранці́ поїду́, а на ніч до́дому].

Обыде́нность – буде́нщина, щоде́нщина, повсякде́нщина, зви́чайність. [Письме́нство скрізь виступа́є утіхою́ од життьово́ї буде́нщини (Єфр.). І се не зда́ється ні́кому́ дивни́м – се у нас щоденщина́ (Грінч.). Сходи́ли з громохмарно́ї гори́ у юдо́ль повсякде́нщини (Куліш)].

Обыде́нный – 1) обиде́нний. [Зробі́ть ви обиде́нну сі́ть, таку́, щоб ув оди́н де́нь і прядася́, і сука́лася, і моталася́ і щоб із нити́ і сі́тка плелася́]; 2) щоде́нний, зви́чайний, буде́нний, повсякде́нний. *Срв. Обыкнове́нный.*

Обыде́нщина – щоде́нщина, буде́нщина. [І знов мене́ ого́рне щоде́нщина́ й ли́хо назе́мне (Л. Укр.).]

Обыка́ть, обы́кнуть – зви́кати, зви́кнути, оговтува́тися, оговта́тися, призвича́юватися, призвича́їтися до ко́го, до чо́го.

Обы́клый – зви́клий, зви́чний, оговта́ний, призвича́сний.

Обыкнове́ние – зви́чай, устано́ва, поведі́нка, поведе́нція, обича́й. [У його́ зви́чай – спа́ти по обі́ді. У нас така́ вже устано́ва зда́вна]. *По -нию́* – зви́чайно, зви́чма, як зви́чайно. *По своему́ -нию́* – свої́м зви́чаєм. *Было́ -ние* – пово́дилось, було́ заведе́но, був зви́чай. [У старі́й бу́рсі пово́дилось пу́скати до́дому бурса́ків аа всю́ масницю́]. *Наруши́ть -ние* – злама́ти зви́чай, обича́й, устано́ву. *По заведе́нному -нию́* – заведе́ним зви́чаєм. *Сверх -ния́* – над зви́чай. *Зде́сь тако́е -ние* – тут так веде́ться, пово́диться, тут такий зви́чай. *Вошло́ в -ние* – поведе́лося. *Вышло́ из -ния́* – виве́лося. *Там это́ в большо́м -нии́* – там цьо́го ду́же доде́ржують. *Против -ния́* – про́ти зви́чаю, про́ти зви́чки. *По -нию́ это́й стра́ны* – зви́чаєм цьо́го кра́ю, ціе́ї кра́їни.

Обыкнове́нность – зви́чайність (-ности).

Обыкнове́нный – зви́чайний, зви́чний. [Зви́чайна пу́бліка́ за́всіді́ ві́рить то́му чи іншо́му авторите́тові]. *Самый -ный* – зви́чайнісі́нький. [А бли́щить з-під те́ї пра́вди зви́чайнісі́нька брехня́ (Крим.).] *-ным обра́зом* – зви́чайно. *-но* – зви́чайно, зви́чне, зви́кле. На́ро́д зви́чайно не ціка́виться авто́рами (Грінч.). Приві́тав його́ ду́же ласка́во, не так, як зви́чне].

Обы́ск – 1) (для́ обнару́ження́ украде́нного, запре́щено́го) трус (-су), трусени́ця, (*гал.*) реві́зія; (*о мно́гих*) трусани́на. [У його́ був трус і зна́йдено́ чимало́ нелегальщи́ни. Трусани́на по селу́: шука́ють покра́дене до́бро]. *Личны́й обы́ск* – особі́сте обшу́кування, особі́стий трус. *Домовы́й обы́ск* – ха́тній трус. *Поголовны́й обы́ск* – зага́льний трус. *Делать, производи́ть обы́ск, см. Обыски́вать. Находи́ть, найти́ при обы́ске* – витру́шувати,

вітрусити. [Трушено його й вітрушено крадене полотно]; 2) **обыск при браке** – запис у шлюбну метрику; 3) **обыск повальный для получения сведений о ком или о чём** – вселюдний допит, загальний допит.

Обыскивание – обшукування. *См. Обыск 1.*

Обыскивать, обыскать – трусити, потрусити, струсити, обшукувати, обшукати когось, що, (*гал.*) трясти. **-ать тщательно** – трусити, потрусити пильно. **Обыскивающий** – трусій (-сія). **Обысканный** – потрушений. **-емый** – трушений.

Обыскиваться, обыскаться – робити, зробити трус у себе, трусити, потрусити себе, шукати, перешукати в себе.

Обыскной – притрусний. **Обыскная церковная книга** – шлюбна книга метрична, шлюбна метрика.

Обычай, см. Обыкновение.

Обычайный, -но, см. Обыкновенный, -но.

Обычливый – обичайний.

Обычность, см. Обыкновенность.

Обычный – 1) *см. Обыкновенный*; 2) звичаєвий. **-ное право** – звичаєве право. **-ная вещь** – звичайна річ. *Самая -ная вещь* – звичайнісінька річ. *Быть -ным делом* – за звичай бути.

Обычно, см. Обыкновенно.

Обыщик – трусій (-сія).

Обязан кто – повинен, мусиш, мусить. [Що я робити повинен, те я й роблю]. **Обязан кому, чему** – завдячений комусь, чому, винен за що комусь, чому, повинен (мусить) дякувати (бути вдячним) комусь, чому. [Завдячений поєтові, що він квітками душі своєї уквітчав його щастя, не знав він, як висловити свою дяку (Куліш). Була щаслива й почувала, що винна за це щастя йому].

Обязанность – обов'язок (-зку), повинність (-ности). *Считать своей -стью* – мати за свій обов'язок, мати собі за обов'язок. *Считать своей священной -стью* – мати собі за святу повинність, за святій обов'язок. *Исполнять свои -сти* – виконувати свої обов'язки пильнувати своїх обов'язків. *По -сти* – з повинности. *Возлагать -ность, вменять в -ность* – накладати обов'язок, повинність. [Досвід минулого накладає повинність на прийдущі часи (Єфр.)]. *Ему вменено в -ность* – на його накладено обов'язок, повинність. *Срв. Долг.*

Обязанный, см. Обязан, Обязывать.

Обязательность – 1) обов'язковість (-ности). [Закон про обов'язковість цивільного шлюбу Доман.]; 2) готовість (-ности), охочість до послуги комусь.

Обязательный – 1) обов'язковий, доконечний, невідмінний. [Маю обов'язкову роботу. Той звичай не був доконечний. Красу маю за невідмінний складовий елемент усякої парости в мистецтві (Єфр.)]. **-ная одновременная для всех работа** – шарварок (-рку). [Як уся громада рушить шарварком, то і недовго триватиме та праця (Л. Укр.)]; 2) **-ный человек** – готовий, охочий до послуги комусь, ладен до послуги комусь. **Обязательно** – 1) обов'язково, доконче, доконечне, невідмінно. [Доконче мушу в три години там бути]; 2) люб'язно. [Люб'язно пояснив мені все].

Обязательство – зобов'язування, *сов.* зобов'язання. [Йй надається право... вступати в зобов'язання]. **-во письменное** – зобов'язання на письмі, писане зобов'язання. **-во долговое** – зобов'язання боргове. **-ва взаимные** – зобов'язання взаємні, обопільні. *Принять на себя -ва по отношению к кому* – взяти на себе зобов'язання до когось. *Исполнить свои -ва* – виконати свої зобов'язання, додержати своїх зобов'язаннів. *Давать -во, брать -во, см.*

Обязываться.

Обязывать, обязать – обов'язувати, обов'язати, зобов'язувати, зобов'язати. *Это ни к чему не обязывает* – ні до чого це не обов'язує. *Договор обязывает* – умова зобов'язує. *Вы меня много обяжете, исполнив мою просьбу* – буду вам дуже вдячний, якщо задовольните моє

- прохання. **Обязанный** – обов'язаний, зобов'язаний. *См. Обязан.*
- Обязываться, обязаться** – зобов'язуватися, зобов'язатися, обов'язуватися, обов'язатися, брати, взяти на себе обов'язок. **-ся письменно** – законтрактуватися, підписатися. [Законтрактувався довозити будівельне дерево (Франко). Підписалися (турки) до Почаїва що-году дань давати].
- Овал** – овал (-лу).
- Овальность** – овальність, округла довговатість, яйцеватість (-ости).
- Овальный** – овальний, круглодовгастий (довговастий, яйцевитий).
- Овация** – овація.
- Овдoveть** – завдовіти, повдовіти, овдовіти. **Овдовeлый** – завдовілий, повдовілий, овдовілий.
- Овен** – 1) баран; 2) *астр., созв.* **овна** – баран.
- Овершивать, овершить** – вивершувати, вивершити. [Вивершили стіжок].
- Овершка** – вивершування.
- Овершьe** (*стога*) – верх (-ха).
- Овeс, бот.** – овeс (*р.* вівса, *д.* вівсові, *мн.* вівса). *Метeлка овса* – во́лот. *Одно зерно овса* – вівсі́на. **Овeс для корма лошадам** – обрі́к.
- Овeчий** – овeчий, овeчачий. **Овeчьe стадо** – ота́ра. **-чий хлев** – коша́ра. **-чья шкура** – смух, лінтвар. **-чьe мясо** – овeчина, барани́на.
- Овeчка** – овeчка, ягні́чка.
- Овeять** – обві́яти, ові́яти кого́, що́ чим.
- Овин** – клу́ня, сто́дола.
- Овинец** – клу́нька, сто́долка.
- Овинный** – клу́нний, сто́дольний.
- Овладевание** – опано́вування; запано́вування; посіда́ння.
- Овладевать, овладeть кем, чем** – опано́вувати, опану́вати кого́, що́, запано́вувати, запану́вати над ким, посіда́ти, посі́сти кого́, що́, обсе́дати, обсе́сти, наляга́ти, налягті́ на ко́го, перейма́ти, переня́ти кого́, запо́лоняти, запо́лонити кого́, що́, заволоді́ти ким, чим. [Опанувала Зінька одна думка не давала йому споко́ю (Грінч.). Діте́й посіда́ло почуття́ жаху та ціка́вості]. **-де́ть производством** – опану́вати виробни́цтво. **-вать, -де́ть собой** – опано́вувати, опану́вати себе́, запано́вувати, запану́вати над собо́ю; перемага́ти, перемогті́ себе́, перемогті́ся. **-вать, -де́ть чьим вниманием** – опано́вувати, опану́вати чию́ ува́гу. **-де́ть нитью́ разгово́ра** – опану́вати розмо́ву; запану́вати в розмо́ві. *Горе, тоска овладе́ла им* – горе, туга посі́ла його́. **Овладе́ло желание кем** – обгорну́ло бажання́ кого́, взя́ла хіть ко́го, забажало́ся, заба́глося ко́му. **-вать, -де́ть крепостью́, городом, позицией и т. п.** – здобу́вати, здобу́ти форте́цю, мі́сто, пози́цію і т. п. **-вать, -де́ть землeй, имуществом чьим** – посіда́ти, посі́сти чию́сь зе́млю, майно́, добро́, добра́, заволоді́ти земле́ю, майно́м.
- Овладе́ние** – опану́вання ко́го, чо́го, заволоді́ння ким, чим.
- Овод** – дрі́к (*р.* дроку), гедзь (-дзя), гедз (-дза), оводень (-дня), ові[а]д, (*соб.* оводня́), дзиз (-за), (*гал.*) бурчимуха.
- Оводистый** – дрокові́стий. **-стое время** – дрокови́ця. [Було́ це са́ме в дрокови́цю: теля́та мов поду́ріли].
- Оводяне́ть** – зві[о]дні́ти.
- Овощeнный, см. Овощный.**
- Овощ, ча́ще мн. овощи** – горо́дина, (*редко*) грядови́на. **Овощи, заготовленные в прок для варки** – вари[е]во. [Уже́ вправи́лася з варивом – усе́ покла́ла]. **Всякому́ овощу́ своe время** – свій час на всяку́ справу.
- Овощник** – горо́дник.
- Овощница** – горо́дни́ця.
- Овощный** – овоче́вий. **-ная лавочка** – крамні́чка з горо́диною, крамні́чка овоче́ва. *У нас*

пища главным образом **овощная** – ми годуёмось переважно городиною.

Овраг (*обрывистый*) – яр (*р. яру, ув. яруга*), звір (*р. звору*), провалля (*ср. р.*), (*очень глубокий и обрывистый, почти непроходимый, преимущ. горный*) бескед[т]; (*соб. бескеддя, бескеття*), (*поросший лесом*) байрак; (*степной, с пологими стенками*) балка (*ув. балище*); (*неглубокий*) вибалок (-лка), видолинок (-нка). **Отрог -га** – приярок (-рка). **Начало -га** – вершина.

Овражек – ярок (*р. ярка*), ярочок (-чка), байрачок (-чка), балочка, (*поперечный*) перярок (-рка).

Овражистый – яркуватий, крутоярый, байрачний. [Яркувате поле зеленіє молодіми хлібами. Повилася в Лубень крутоярех дорога розлога (Куліш)].

Овражка, *зоол. см. Суслик.*

Овражный – яровий, яристий.

Овсяник – вівсяник.

Овсяница, овсянишник, *бот. Festuca elatior L.* – мітлиця, кустриця.

I. Овсянка – 1) (*суп из овсяной крупы*) вівсянка; 2) (*пойло из овс. муки для собак*) вівсяник, вівсяна бевка.

II. Овсянка, *зоол.* – жовтобрюшка, жовтогрудка.

Овсяный – вівсяний. **-ный хлеб** – вівсяник. **-ная солома** – вівсянка, вівсяница. **-ное поле** (*по снятии овса*) – вівсище. **-ный кисель** – жур, джур.

Овца, *зоол.* – вівця; (*до году*) ягниця, ягничка (*годовалая*) ярка; (*трёхлетняя*) матка; (*дойная*) дійна вівця; (*бесплодная*) штіря; (*с торчащей шерстью*) штимувата; (*стриженная*) стріжка; (*испанская*) шпанка; (*крымская*) кримка; (*силезская*) шльонка.

Овцевод – вівчар (-ря).

Овцеводный – вівчарський.

Овцеводство – вівчарство.

Овчар – чабан, вівчар (-ря).

Овчарка, *зоол.* – кундель (-ля), чабанський собака.

Овчарник, *см. Овчарня.*

Овчарный – кошарний.

Овчарня – кошара. **-ня в степи: помещение для овец и для находящихся при них пастухов** – чабарня.

Овчарский – чабанський, вівчарський.

Овчина, овчинка – смух, смушок (-шка); (*длинношерстая*) саксак; (*рыжеватая с грубой шерстью*) ординка; (*крымская белая с сероватым оттенком*) кримка; (*такая же грубошерстая, крупная*) волошка, качаванка; (**-на курдючной овцы**) чунтук; (*старой овцы*) стариця, старник; (*пристриженная*) перестрига. **Овчинка не стоит выделки** – не варт шкурка за вичинку.

Овчинник – кушнір (-ра).

Овчинный – смушевий, смушковий, смуховий, линтваревий, кожушаний. [Смушева шапка. Кожушані рукавиці].

Овшиветь – завошивіти.

Огаживать, -ся, огадить, -ся – опоганювати, -ся, опоганити, -ся, за(о)гіджувати, -ся, за(о)гідити, -ся, о(б)паскуджувати, -ся, о(б)паскудити, -ся. **Огаженный** – обпаскуджений, за(о)гіджений.

Огар, огарина – 1) пригар; 2) жужелиця, віпса. [На віпсу залізо перепалів]; 3) *см. Загар.*

Огарки, *см. Огар 1 и 2.*

Огарок – недогарок, згарок (-рка), недопалок (-лка).

Огарочный – недогарний, віпсовий.

Огибание – обгинання.

Огибать, обогнуть – 1) (*гнуть одну вещь вокруг другой*) обгинати, обігнути; 2) (*обходить*)

обходи́ти, обмина́ти, обкру́чувати. *Дорога -ба́ет гору* – доро́га обійшла́ гору (по-за горо́ю).

Судно -нуло мыс – судно обійшло ріг.

Огла́вие, *архит.*, *см.* **Капите́ль**.

Оглавле́ние (*книги*) – о́глав, зміст (-ту).

Оглавль (*часть узды*) – наго́ловач (-ча).

Оглавля́ть, оглави́ть – писа́ти, написа́ти о́глав, зміст.

Огла́дывать, оглода́ть – обгриза́ти, обгри́зти, пообгриза́ти.

Огла́живать, огла́дить – 1) обгла́джувати, обгла́дити, обто́чувати, обто́чити, (*о мн.*)

пообгла́джувати, пообто́чувати; 2) (*утюгом*) обпра́совувати, обпра́сувати, пообпра́совувати.

[Роди́на дуже вели́ка, одна́ всіх не обпра́суєш]; 3) *см.* **Обобра́ть. Огла́женный** – 1)

обгла́джений, обто́чений; 2) обпра́сований; 3) *см.* **Обобра́нный**.

Огла́живаться, огла́диться – обгла́джуватися, обгла́дитися, обто́чуватися, обто́читися, пообгла́джуватися, пообто́чуватися. [Камі́ння пообгла́джувало́ся від повсякча́сного прибо́ю води́].

Оглазу́ривать, см. **Глази́ровать**.

Огласи́тель – опові́сник, оголо́сник, розголо́сник, окли́чник.

Огласи́тельный – опові́сний, оголо́сний, розголо́сний.

Огласи́ть, см. **Оглаша́ть**.

Огласка – оголо́шення, опові́щення, опу́блікува́ння, оголо́ска, розго́лос, сла́ва, (*стар.*) яса́, яси́на. *Пустинь в -ску что* – оголоси́ти, розголоси́ти що, да́ти розго́лос (оголо́ску) чо́му. *Не пускайте в -ску этого дела* – не дава́йте розго́лосу (оголо́ски) ці́й спра́ві. *Получи́ть -ску* – набу́ти розго́лосу. *Для избежания -ски* – щоб уникну́ти розго́лосу, сла́ви.

Огласо́вка – ого́лос (-су).

Оглаша́ть, огласи́ть – 1) оголо́шувати, оголоси́ти, розголо́шувати, розголоси́ти, опові́щати, опові́стити, о[роз]пу́бліковува́ти, о[роз]пу́блікува́ти, ясува́ти, яси́ти. [Зібра́в усі́х коло́ себе́ та й оголоси́в, що́ буде́ роздава́ти хлі́б голо́дним. Газе́ти розголоси́ли по всьо́му сві́ту про поді́ї. Що́ хоч зо мно́ю роби́, тільки́ ба́тькові́ не яси́]. **Оглаша́ть, -си́ть чету́, вступаю́щих в бра́к** – оклика́ти, окли́кнути, ви́кликати́, ви́кликати́ молоді́х, запові́дати, запові́сти́ молоді́х, запові́ді́ дава́ти́ молоді́м; 2) розти́нати, розти́нути (*и* розтя́ти), сповня́ти, сповни́ти що́, луна́ти, залуна́ти в чо́му. **-а́ть возду́х вопля́ми, стенания́ми** – розти́нати́ пові́тря ле́ментом, голо́сінням. *Радостны́е крики -си́ли возду́х* – раді́сні по́крики залуна́ли в пові́трі.

Оглаше́нный – о[роз]голо́шений, опові́щений, о[роз]пу́блікований.

Оглаша́ться, огласи́ться – 1) о[роз]голо́шуватися, о[роз]голоси́тися, опові́щатися, опові́ститися, о[роз]пу́бліковуватися, о[роз]пу́блікуватися; 2) луна́ти, залуна́ти чим *и* від чо́го, оголоси́тися, озва́тися чим. [Лі́с оголоси́вся (залуна́в) пташи́ним спі́вом. Га́ї всі́ і лу́ки пі́снями озва́ли́сь].

Оглаше́ние – 1) *см.* **Огласка**; 2) (*о бра́ке*) ви́кличка, о́клик, о́глас, о́повідь, за́повідь (-ди), за́повіддя́.

Оглаше́нный, -ная – 1) (*церк.*) оглаше́ний, -на; 2) (*бран.*) оглаше́нний, тороплéний, наві́жений, причи́нний.

Огло́бельный – голо́бельний.

Огло́бля – голо́бля, *ум.* голо́белька, *ув.* голо́блище, голо́бляка.

Оглода́ть, см. **Оглады́вать**.

Огло́дыш и Огло́док – недо́гризок, обгри́зений масла́к.

Огло́хлый – оглу́хлий.

Оглохну́ть – оглу́х(ну)ти, поглу́х(ну)ти, (*редко*) занечу́ти. *Неско́лько -ну́ть* – приглу́х(ну)ти. *Аль ты́ огло́х? аль вы́ огло́хли?* – чи ти́ (не) оглу́х? чи то́бі́ (не) позакла́дало? чи ви́ (не) поглу́хли? чи ва́м (не) позакла́дало?

Оглу́петь – оду́ріти, зду́ріти, збезглу́здіти, з глу́зду з'ї́хати, з глу́зду зсу́нутися, обара́нити.

- Оглуша́ть, оглуши́ть** – глуши́ти, оглуши́ти, поглуши́ти, приглу́шувати, приглуши́ти, (*ударом*) приголомшувати, приголомшити, заголомшувати, заголомшити, придовбе́шити.
-ть рыбу – глуши́ти, плі́шити рибу. **Оглуше́нный** – оглу́шений, поглу́шений, приглу́шений, приголомшений. [Поглу́шена риба]. **Оглуша́ющий, см. Оглуши́тельный.**
- Оглуше́ние** – глуши́ння, приглушення, приголомшення.
- Оглуши́тельный** – оглушли́вий, оглу́шний, заглу́шливий, приголомшли́вий. **-но** – оглу́шливо, заглу́шливо. *Изда́ть -ный крик* – вересну́ти.
- Огляде́ться, см. Огляды́ваться.**
- Оглядка, огляде́нье** – о́гляд. *С -дкой (осторожно)* – з о́глядом, з осторо́гою. *Без -дки* – нео́глядки, нео́глядком, нео́бзир, нео́бзирці. *Бежа́ть без -дки* – тіка́ти нео́глядки, без оче́й, тіка́ти не озираю́чись.
- Оглядчи́вость** – обачни́сть, о́глядни́сть, обере́жність.
- Оглядчи́вый** – обачни́й, о́глядни́й, обере́жний.
- Огляды́вание** – о́глядан́ня, розглядан́ня, озира́ння, роззира́ння.
- Огляды́вать, огляде́ть, огляну́ть** – о́глядати, о́глядіти, о́глянути, о(б)зира́ти, о(б)зирну́ти, обводи́ти, обвести́ очима. **-де́ть кого с головы до ног** – озира́нути (обвести́ очима) ко́го від голо́ви до п'ят.
- Огляды́ваться, огляну́ться** – о́глядати́ся, о́глянути́ся, озира́тися, озира́нутися. *Итти не -ваясь* – іти́ не о́глядаю́чись, не озираю́чись. **-ни́сь на се́бя, каков ты са́м** – подиви́ся в во́ду на свою́ вроду. **-ва́ться вокру́г, по сторо́нам** – розглядати́ся, розгляну́тися, роздивля́тися, роздиви́тися, озира́тися, озира́нутися, роззира́тися, роззирну́тися, навкрузи́, на всі бо́ки. [Він розгляну́вся по ха́ті]. *Не успе́ть -ну́ться* – не зчу́тися, не зогляди́тися, не згле́дітися. *Срв. Опомни́ться. И -ну́ться не успе́ли, как ле́то проше́ло* – і не зчу́лися, як лі́то мину́лося.
- Огляде́ться** – о́гля[е́]діти́ся, розгля[е́]діти́ся, роздиви́тися.
- Огневи́дный** – огни́стий.
- Огневи́к** – 1) кре́мінь (-меня́); 2) чи́ряк, бо́корва́н.
- Огневи́ца (болезнь)** – огневи́ця, гаря́чка.
- Огне́вка** – лі́сяче ху́тро огни́стого ко́льору.
- Огнево́й** – (в)огневи́й, (в)огня́вий.
- Огнеды́шущий** – (в)огнеди́шний, (в)огнеджерéлий, (в)огнеди́хатий. **Огнеды́шащая гора** – вулка́н, огнева́ гора, го́ріла гора, го́ріла моги́ла.
- Огнемéтный** – огнеки́дний.
- Огнемéр** – огнемéр (-мі́ру).
- Огненножи́дкий** – (в)огнеплі́нний, огня́норі́дкий.
- Огнен́ный** – огнен́ний, огневи́й, огня́ний, (в)огни́стий, огня́стий, полом'я́ний, палкі́й, жаркі́й. **-ный ша́р** – огня́на ку́ля. **-ная волна** – огня́на хви́ля. **-ное сло́во** – огне́ве сло́во. **-ные глаза** – огни́сті о́чі. **-ный язы́к** – огня́ний, полом'я́ний язы́к. **-ный цвет** – жаркі́й, огни́стий ко́лір. **-ный нрав** – палка́, огне́ва вда́ча.
- Огненос́ный** – огненосни́й, огня́стий.
- Огнеопас́ный** – огненебезпéчний, небезпéчний від огню́.
- Огнепокло́нение, см. Огнепокло́нничество.**
- Огнепокло́нник** – огнепокло́нець (-нця́), огнехва́лець (-льця́).
- Огнепокло́нный** – огнехва́льчий.
- Огнепокло́нничество** – огнехва́льство.
- Огнепостоя́нный, см. Огнеупо́рный.**
- Огнестре́льный** – огнепа́льний, огни́стий. **-ное ору́жие** – огнепа́льна, огни́ста збро́я, стрі́льна, па́льна збро́я, стрі́льба. **-ная рана** – стрі́ляна (стрі́льна) ра́на.
- Огнеупо́рность** – огнетрива́лість (-лості́).
- Огнеупо́рный** – огнетрива́лий.

Огнецвет, огнецветник, бот. *Melampyrum nemorosum* – братки, брат і сестра.

Огнецветный – огнистобарвий, огнистий.

Огненный – кресальний.

Огниво – кресало, кресило, кресиво.

Огнистый – огнистий, поломистий.

Огнищанин, стар. – огнищанин.

Огнище – огнище.

Огнянка, см. **Огнёвка**.

Оговаривать, оговорить – 1) (*делать оговорку*) застерегати, застерегти, зазначати, зазначити, завважати, завважити; 2) (*оклеветать, опорочить*) о(б)говорювати, о(б)говорити, обмовляти, обмовити, ославляти, ославити, обгуджувати, обгудити, обносити, обнести когo; (*обвинить*) підскаржувати, підскаржити, оклепати когo перед ким. [Він оклепає нас перед царем (Л. Укр.)]; 3) (*испортить наговором*) зурочити, наврочити когo.

Оговоренный – 1) застерезений; 2) о(б)говорений, обмовлений, ославлений *и т. д.*

Оговариваться, оговориться – 1) застерегатися застерегтися. *Я наперед оговорился, что...* – я наперед застерігся, що...; 2) см. **Обмолвиться**; 3) (*оправдываться*) вимовлятися, вимовитися.

Оговор – обмова, осуда, набалачка. Срв. **Наговор, Наклёп**. [Втратила добру славу через обмову. Смерть не така страшна, як осуда людська].

Оговорка – 1) см. **Оговаривание**; 2) застерезення, завваження, увага, зазначка. *Принимая, моё предложение, он сделал оговорку* – пристаючи на мою пропозицію, він зробив застерезення (застерігся). *Внести оговорку в протокол* – завести (вписати) увагу до протокола. *Он отделяется оговорочками* – він сяк-так вимовляється.

Оговорный – 1) обмовний. **-ные речи** – обмовні слова, набрехи; 2) см. **Оговорочный**.

Оговорочный – застерезний, застерегальний. **-ная вставка в условии** – застерезна вставка (застерезення) в умові.

Оговорщик, щипа – обмовник, обмовниця.

Оголёлый – зголілий, обголілий, (*о мног.*) поголілий. [Поголілі люди].

Оголение – 1) обголювання, обгоління, заголювання, загоління; 2) (*от Оголеть*) згоління.

Оголеть – обголіти, зголіти, поголіти. Срв. **Обнищать**.

Оголовь (*в уздечке*) – наголовач.

Оголодать – зголодніти, зголодитися, виголодатися.

Оголтёлый – бісний, розбещений, розгуканий, налазливий.

Оголтеть – збісити, одурити, здичавити, розпаскудитися, розбеститися. Срв. **Обнаглеть**.

Оголять, оголить – 1) о(б)голяти, о(б)голіти, заголяти, заголіти, (*о мног.*) пообголювати, позаголювати; 2) (*обрить*) голити, виголити. **Оголённый** – 1) обголений, заголений; 2) виголений.

Оголяться, оголиться – о(б)голятися, о(б)голітися, заголятися, заголітися, (*о мног.*) пообголюватися, позаголюватися.

Огонь, огонёк – 1) (в)огонь (-гню) (*ум.* огоник, огончок), багаття, (*гал.*) ватра (*ум.* багаттячко, ватерка), (*костёр, очаг*) огнище, ватрище; (*детск.*) жиж(к)а, жижійка. *Высечь огонь* – викресати огню. *Развести огонь* – розвести, розгнітити, розікласти огню (багаття, ватру). *Не дали ли бы вы мне огоньку?* – чи не дали-б ви мені вогню, багаття (багачу, приску, ватерки)? *Заимствовать -нюку на трубку* – залюлювати. *Кузница на четыре огня* – кузня на чотири огнища. *Живой огонь (вытертый из дерева)* – жива ватра. *Предать огню и мечу* – спустити на пожар (на огонь) і під меч положити, огнем спалити і кінцями стоптати. *Подлить масла в огонь* – додати гарту. *Нет дыму без огня* – диму без огню не буває. *Пройти сквозь огонь и воду* – бути на коні і під конём, на возі й під возом, і в ступі і за ступою, пройти Рим і Крим. *Из огня да в полымя* – з дощу та під ринву, з огню та в

поломінь. *Попасть меж двух огней* – потрапити в лещата, потрапити межі молот і ковадло. *Гореть как в огне* – горіти як жар (як ув огні), мов на кір горіти. **Огонь без пламени** – (самий) жар. *Глаза горят словно огонь* – очі горять як жар. *Всё как огнём взяло* – огнём все пішло. *Дом сразу был охвачен огнём* – будинок відразу взявся огнём, полум'ям. **Дышащий огнём** – огнедихатий. [Огнедихатий дракон]. *См. Антонов огонь, Блуждающий огонь.* **Пушечный огонь** – гарматний огонь, гарматна стрільба. *Он не был ещё под огнём* – він не нюхав ще пороху, він не був ще в бою. **Беглый огонь** – перебіжний (розбивний) огонь; 2) огонь, жар, пал, запал. **Творческий огонь** – творчий огонь. *В нём много огня* – в ньому багато огню (жару, запалу); 3) світло (им. мн. світла), ум. світелко, посвіт (-ту). **Зажигать, зажечь огонь (огни)** – світити (засвічувати), засвітити огонь, посвітити (позасвічувати) світла, посвітитися. [Всі люди вже посвітилися]. **Потушить огонь** – погасити світло. **Подайте огня** – принесіть світло, дайте світла. **Сидеть при огне** – сидіти при світлі.

Огораживание – обгороджування.

Огораживать, огородить – обгороджувати, обгородити, (гал. обцаркувати, обцаркувати). **-ить что плетнем, тыном, забором, частоколом, жердями** – обгородити лісою (плотом), тином, парканом, частоколом, вір'ям или обплести, обтинити, обпарканити, обчастоколити, обворити що *и т. п.* **Огороженный** – обгороджений *и т. д.*

Огораживаться, огородиться – обгороджуватися, обгородитися, (гал. обцаркуватися, обцаркуватися), о(б)плітатися, о(б)плестися, обтинюватися, обтинитися, обпарканюватися, обпарканитися, обворюватися, обворитися *и т. п.* *Срв. Огораживать. -ться осеком, засекою, см. Осекаются.*

Огорельш, см. Огарок.

Огород, огородец – (о)город, ум. городець (-дця), горідчик. *Пустить козла в огород* – приставити вовка до отари. *Бросить камешек в чей-л. огород* – водою бризнути на кого, квітку кому пришити.

Огородить, см. Огораживать.

Огородишко – городисько, городець (-дця).

Огородник – городник. **Быть -ком** – городникувати.

Огородничество – городництво. **Заниматься -ством** – городникувати.

Огородничий – городницький.

Огородный – городній *и* городний. **-ные овощи, -ная зелень** – городина, городовина, грядовина.

Огорошить – ошарашити, збити з пантелику кого, приголомшити кого, по тім'ю вдарити.

Огорчать, огорчить кого – завгорювати, завгорити кому, загорчати, загорчити кому, смутити, засмучувати, засмутити кого, жалю, туги кому завдавати, завдати, прикрості чинити кому. *Чем он её -чил?* – чим він їй завгорив (загорчив)? *Меня очень -чают эти ссоры* – мене дуже болять оці сварки, великого жалю завдають мені оці сварки.

Огорчённый – засмучений, зажурений, вражений.

Огорчаться, огорчиться – смутитися, засмучуватися, засмутитися, в жаль, в тугу вдаватися, вдатися, вражатися, вразитися. *Он очень огорчён этой новостью* – він дуже засмутився (він дуже вражений) цією новиною.

Огорчение – жаль (-лю), сміток (-тку), скорбота, гризота, прикрість (-рости). **Причинять -ния кому** – завдавати кому прикростей (жалю, туги, скорботи), чинити кому прикрості, робити кому гризоту. [Та не роби гризоти, моєму серденьку скорботи].

Огорчительный – прикрій, сумний. **-но** – прикро, сумно.

Огорьклый – згірклий.

Огорькнуть – згіркнути.

Ограбить – пограбувати, зрабувати, обрабувати. *Срв. Обобрать. Ограбленный* – пограбований, зрабований, обрабований.

Ограбление – пограбування, зрабування, обрабування.

Ограблять – грабувати, обрабовувати кого; *см.* **Ограбить, Грабитель.**

Ограда – 1) (о)горожа, обгорода, *ум.* обгородка, загорода. *Каменная -да* – мур; 2) *см.*

Загорода; 3) (*защита*) оборона, заступа, затула, заслона, захист (-сту). *Худ муженёк, да ограда моя* – чоловік як ворона, а все жінці оборона.

Оградитель – захисник, заступник, (старин.) заступ.

Оградный – горожний.

Ограждать, оградить – 1) *см.* **Огораживать, -ть** *каменной стеной* – обмуровувати, обмурувати; 2) захищати, захистити, заступати, заступити, забезпечати, забезпечити, убезпечати, убезпечити кого від кого, від чого. **Ограждённый** – 1) *см.* **Огороженный**; 2) захищений, забезпечений, убезпечений.

Ограждаться, оградиться – 1) *см.* **Огораживаться, -ться** *каменной стеной* – обмуровуватися, обмуруватися; 2) захищатися, захиститися, забезпечатися, забезпечитися, убезпечатися, убезпечитися, захищати, захистити себе, забезпечати, забезпечити себе від кого, від чого.

Ограждение – 1) *см.* **Огораживание**; 2) захист (-сту), захищення, забезпечення, охорона. **-ние прав трудящихся** – забезпечення (охорона) прав трудящим.

Ограждать, -ся – помирянити, -ся.

Огранивать, огранить – обгранковувати, обгранкувати, обшліхтовувати, обшліхтувати.

Огранинный – обгранкований, обшліхтований.

Ограничивание, -чение – 1) обмежовування, обмежування; 2) обмежування, обмеження. **-ние прав женщин** – обмеження жінок у праві.

Ограниченно – обмежено, обмежено.

Ограниченность – 1) обмежованість; 2) обмеженість (-ности).

Ограниченный – обмежований, обмежений. **-ное пространство** – обмежована просторонь. **-ная власть** – обмежена (*и* обмежована) влада. **-ное количество** – обмежене число, обмежена (невелика) кількість. *Давать в -ном количестве* – видавцем давати (видавати). **-ный ум, кругозор** – тісний розум, круговид. **-ный человек** – обвєдена голова, дрібногорова людина.

Ограничивать, ограничить – 1) (*полагать границы*) обмежовувати, обмежувати, (*о мног.*) пообмежовувати. **-чить поля** – пообмежовувати поля; 2) (*стеснять, умерять*) обмежувати, обмежити, (*о мног.*) пообмежувати. **-чить власть** – обмежити владу. **-чить свои желания, расходы** – обмежити свої бажання, видатки. **Ограничивать, -чить себя чем** – обмежувати, обмежити себе на чому.

Ограничиваться, ограничиться чем – 1) бути обмежованим чим. *С двух сторон поле -валось лесом* – з двох боків поле було обмежоване лісом; 2) бути обмеженим, обмежуватися, обмежитися чим *и* на чому. *Власть короля была ограничена сеймом* – влада короля була обмежена (*и* обмежована) сеймом. *Я ограничусь лишь краткими замечаниями* – я обмежуся на самі-но коротенькі уваги *или* самими коротенькими увагами. *Я -ваюсь половиною этой суммы* – я обмежуюсь на половині цієї суми, я задовольняюся половиною цієї суми. *Он этим не -чился* – на цьому він не обмежився, на цьому він не став. *Этим дело и -чилось* – на цьому все й стало (скінчилося).

Ограничительный – обмежний, обмежувальний. *Это нужно понимать -но* – це розуміти треба обмежно. **-ные постановления** – обмежні постанови.

Огранка – 1) обгранкування, обшліхтування; 2) шліхтування.

Огребание – огрібання.

Огребать, -ся, огреть, -ся – обгрібати, -ся, обгребті, -ся. **-сти снег вокруг чего-л.** – обкидати (обкинути) сніг коло чого. **-сти стог** – обгребти, оскромадити скірту.

Огрёбки, огретье (*возле стогов и т. п.*) – патолоч (-чи), потерть (-рти).

Огревать – 1) *см.* **Обогревать**; 2) (*ударить*) оперезати, оперішити, упарити чим. [Тупаком

добре впарив по плечах].

Огрех (*в пашне*) – оґріх, сказ (-зу).

Огромность – великість, величезність, величєнність, надмірність, безмірність (-ости).

Огромный – величєзний, величєнний, великєнний, здоровенний, здоровєзний, надмірний, безмірний. **-ное состояние** – величєзний стáток, величєзні стáтки-маєтки. **-ные суммы, средства** – величєзні сѹми, кошти. **-ные пространства** – величєзні, безмірні простóри. **-ное большинство** – величєзна бїльшість. **-ная величина** – безмірна великість (величина). **-ная потеря** – величєзна (безмірна) втрáта. **-ное честолюбие** – надмірна честолюбність (амбіція). **-ная тыква** – здоровєнний гарбуз. **-ная муха** – здоровєнна муха. **-ный человек** – здоровєнний чолов'яга. *Срв.* **Большущий, Громадный, Громадина.**

Огрубевать, огрубеть – грубнути, грубішати, грубшати, (*сов.*) згрубнути, загрубнути, (*о мног.*) погрубнути, (*о коже*) шкарубнути, зашкарубнути. *Срв.* **Жёсткнуть.**

Огрубелый – згрублий, загрублий, погрублий, (*о коже*) зашкарублий, закацублий.

Огрубение – згрубїння, загрубїння, погрубїння, (*нравов*) здичавїння.

Огружать, огрузнуть – 1) грузнути, загрузнути, затоплятися, затопитися; 2) обважнїти. [Пообїдавши обважнїєш].

Огрыза (*общ. р.*) – сварливець (-вця), (*ж. р.*) сварливиця.

Огрызать, грызть – обґризати, обґризти, (*о мног.*) пообґризати. **Огрызенный** – обґризений.

Огрызаться, грызться – оґризáтися, оґризтися, відґризáтися, відґризтися, відґризнутися, осварюватися, осваритися, відсварюватися, відсваритися, відлаюватися, відлайнутися.

Огрызливый – сварливий.

Огрызок – недоґризок (-зка).

Огрызать, см. Огрызть.

Огрязнить, -ся – обкаляти, -ся, забруднїти, -ся.

Огузок – (*туши*) озадок (-дка), озаддя, (*часть кожи от хвоста*) хоз. **-ок снопа** – гузір.

Огузье (*задняя часть шор*) – підхвістя.

Огулом – гуртєм, загалєм, навгул, облом, мѹсом, поспїль. *Всє -ом* – усє гуртєм, усє поспїль.

Огуменник, см. Гуменник.

Огурец, огурчик – (о)гїрєк, (*диал.*) гурєк, гоїрєк (-рка), *ум.* (о)гїрєчок, гурєчок, гоїрєчок.

Огуречник, бот. *Borrago officinalis* – оґїрє[є]чник, оґїрєчна трава.

Огуречный – оґїрєчний, оґїрєковий. **-ные стебли** – оґїрєчиння, (о)гѹдина, (о)гѹдиння. **-ная трава, см. Огуречник.**

Огурчик, см. Огурец.

Огустевать, огустеть – гѹс(к)нути, загусáти, загѹс(к)нути, (*о грязи*) тужáвити, затужáвити, шерхнути, зашерхнути.

Огустелый – загѹс(к)лий, затужáвїлий, зашерхлий.

Огущать, огустить, см. Сгущать, сгустить.

Ода – ода. *Автор од* – одїст (-та).

Одабривать, см. Одобрять.

Одалиска – одалиска.

Одаль и Поодаль – віддалекї, віддалїк, віддалїя, осторєнь від коґо, від чоґо.

Одаренность – обдарєванїсть (-ности), хїст.

Одаривание – обдарєвування, обдарєвання.

Одаривать и одарять, одарить – обдарєвувати обдарєвати, обдарєвати, обдарєти, надарїти, надарїти коґо чим, надїляти, надїлити кому що *и* коґо чим. *Природа -рила его большими способностями к науке* – природа обдарєвала (надарїла, надїлила) його великим хїстом (великою здáтністю) до науки. **Одаренный** – обдарєваний.

Одариваться и одаряться, одариться, см. Обдариваться.

Одвёрье – одвірок (-рка), (*чаще во мн.*) одвірки.

Одевание – (з)одягання, вдягання, убирання, прибирання. *Срв. Одёвка.*

Одевать, одеть – 1) (з)одягати, (з)одягти, вдягати, вдягти, убирати, убрати, прибирати, прибрати, строїти, пристроїти, випроїти, (*о многих*) по(з)одягати, повдягати, повбирати, поприбирати, попристроювати. *Я её кормлю, я её одеваю* – я її годую, я її зодягаю. **Одеть-обуть кого** – (з)одягти-(з)обути когo, спорядити, поспоряджати [-ряджувати] когo. [Діток так гарно поспоряджував: і свиточки в кожного, і козушок, і чобітки (Київщ.)]. *Мать одела и умыла меня* – мати вдягла (одягла) та вмилася мені. *Он одел пальто и вышел на улицу* – він вдяг пальто й вийшов на вулицю. **Одеть (на себя) что, см. Одеться во что.** *Вы слишком легко одеты* – ви занадто легко вдягнені. *Невесту одевают к венцу* – молоді вбирають (прибирають) до вінця (до шлюбу). **Одену тебя в шёлк и золото** – уберу тебе в шовк і в золото, водитиму тебе в шовках та в золоті. *Родители нас хорошо одевали* – батьки нас гарно водили. **-вать покойника** – обряджати покійника. **Одеть землю в камень и железо** – одягти (вдягти) землю в камінь і залізо. **Одеть дерном** – подернувати, вкрити дерном. **Одетый** – (з)одягнений, вдягнений, вбраний, прибраний, пристроєний, повдяганий, повбраний, поприбраний, попристроюваний. *Быть -тым к лицу* – бути прибраним (вбраним) до лиця. *Хорошо -тый* – гарно (хороше) вбраний (прибраний, вдягнений), одягний, одіжний, стрійний. *Бедно -тый* – бідно вбраний (одягнений), неодягний, неодіжний. **-тый в чёрное** – чорно одягнений.

Одеваться, одеться – (з)одягатися, (з)одягтися, вдягатися, вдягтися, убиратися, убратися, прибиратися, прибратися, строїтися, встроїтися, пристроїтися, рядитися, урядитися, (*о многих*) по(з)одягатися, повдягатися, повбиратися, поприбиратися, попристроюватися. *Он встал и -вается* – він уже встав і одягається (вбирається). **-вайся скорее и идём** – одягайся (убирайся) швидше та й ходім. **Оденься в новое платье** – уберися в нове убрання. **Оденься теплее** – вдягнися тепліше, укутайся гарненько. **Одеться в праздничное платье** – убратися (прибратися, урядитися) в святну одіжку (в святне убрання). *Каждый -вается насколько может лучше* – кожен прибирається (строїться) як-найкраще. **Оделась как куколка** – прибралася (встроїлася) як лялечка. *Она так бедна, что ей не во что одеться* – вона така, бідна, що нічим груди прикрити. **-ваться в лохмотья** – ходити в латаній одіжці, в дранці. *Он хорошо -вается* – він хороше (гарно) ходити. *Она со вкусом -вается* – вона знає смак одягтися (прибратися), вона хороше прибирається. *Лечь в постель и одеться одеялом* – лягти в ліжку і обгорнутися ліжником (вкнутися в ліжник). *Деревья оделись цветами (зеленью)* – дерева вбралася (вкрилися, вкнуталися) цвітом (листом). *Небо оделось тучами* – небо вкрилося (вкнуталося) хмарами.

Одёвка – одіг, (з)одів, одіва. [Хліб на їду й одіжка на одіг].

Одежда и одёжа – одіжка (-жі), одіж (-жи), одяг, одіг (-гу), (з)одіяга, (з)одів, одіва, одіння, шати (*мн.*), (*костюм*) убрання, убір (*р.* убору), стрій (*р.* строю). *Праздничная -жда* – святне убрання. *Одна штука -жды* – одіжина. *Приличная -жда* – гарне убрання. *По одёжке протягивай ножки* – по своєму ліжку простягай ніжку.

Одеколон – одеколонь, вода колонська.

Оделение – обділяння, обділення, обдаровування, обдарування.

Оделять, оделить – обділяти, обділити, обдаровувати, обдарувати когo чим. **Оделённый** – обділений, обдарований.

Одёр (одра) и одёра – шкапа, шкапіна, шкапійка.

Одёргивать, см. Обдёргивать.

Одеревянелость – здеревілість, здерев'янілість (-лости); (*оцепенелость*) задубілість, затерплість, заклікність (-лости).

Одеревянёлый – здеревілий, здерев'янілий, задубілий, затерплий, закліклий.

Одеревянение, см. Одеревянелость.

Одеревяне́ть – здеревіти, здерев'яніти, (*о теле*) задубіти, задубнути, затерп(ну)ти, залякнути, (*о мног.*) подубіти, подубнути, потерпнути, поклякнути, позаклякати. [Руки потерпли, подубли]. *См. Остолбене́ть, оцепене́ть.*

Одержані́е, *см. Удержані́е. -ние победы* – здобуття перемоги.

Одержива́ть, одержать, *см. Удержива́ть. Одержива́ть верх* – брати, взяти гору над ким, над чим. **Одержива́ть победу над кем** – перемо[а]гати, перемогти когo, здобувати, здобути перемогу, здобуватися, здобутися на перемогу над ким, над чим. **Одержанны́й** – здобутий.

Одержива́ться, одержаться, *см. Обдержива́ться.*

Одержимо́сть – опанованість (-ности).

Одержимы́й – опанований, одержимий. **-мый болезнью** – слабій, х(в)орий на що. **-мый бесом** – біснுவатий, забісований, бісний, одержимий бісом.

Одерне́лый, одерне́ть, *см. Обдерне́лый, обдерне́ть.*

Одерня́ть, одернить, *см. Обдерня́ть, обдернить.*

Оде́рнуть, *см. Обде́ргивать.*

Одесну́ю, церксл. – одесную, праворуч, подесьбіч.

Одесса – Одеса. **Одессит** – одесець (-сця).

Одеяло – ліжник, укривало, окривало, (*грубое самотканное*) ковдра, (*бумажное тканое*) рядно, ряденце. **-ло для ног (полость в санях)** – бараниця.

Одеяльны́й – ліжниковий, укривальний, ковдряний, рядняний.

Одеяни́е – одіння, одяг, (з)одів, убрання, шати. *Срв. Одежда.*

Один, одна, одно́, числ. – один, одна, одно́ и одне (*мн. одні, одніх*), іден, ідна, ідно́ и ідне́ (*мн. ідні, ідних*). **Одним пирогом не наешься** – одним пирогом не наїсися. **Одним словом** – одно́ слово. [Одно́ слово, робітник повинен жити в достатку (Єфр.)]. **Семь бед, один ответ** – чи раз, чи два – ідна біда. **Не один десяток песен** – не однедесять пісень. **Все его в один голос осуждают** – всі в одно́ (за одно́, всі як один) його́ судять. **Один раз куда ни шло** – раз мати породила. **Одна беда не ходит** – біда не ходить сама, нещастя ніколи само́ не приходить.

Один, одна, одно́, прил. и мест. – один, одна, одно́ и одне́, іден, ідна, ідно́ и ідне́ (*ум. одне́нький, ідне́нький*); сам, сама́, само́, самий, сама́, саме́ (*ум. – саме́нький*). [Був собі на світі іден чоловік і була в нього́ ідна дитина]. **Одно́ из двух** – одно́ з двох. **Сосредоточение власти в одних руках** – зосередження влади в одній руці. **Один-единственный** – одним-один, одним-одна, одним-одне́, один-одніський (однісінький) *и т. д.* [Одніське добре́ слово часом примірить лютих ворогів (Млака)]. **Вот я и один, кругом ни души** – от я і сам, навкруги ні душі (ні лялечки). **Дети остались дома одни́** – діти зосталися вдома самі. **Не я одна, а все это говорят** – не я сама́, а всі це кажуть (говорять). **При одной мысли об этом...** – на саму́ згадку про це... **Уже одно́ то, что он это сделал, доказывает** – вже саме́ те, що він це зробив, доводить... **Только ты один, только он один и т. п.** – сам тільки ти, сам тільки він *и т. д.* **Один только, один лишь** – один тільки, одна тільки, одно́ тільки, однісінький, однісінька, однісіньке; самий (тільки), сама́ (тільки), саме́ (тільки), самісінький, самісінька, самісіньке. **В одном только окне и виднелся свет** – в одному́ тільки вікні й світилося. **Одно́ только и беспокоит меня, это...** – одна́ річ тільки й турбує мене́, це... **В одной только рубашке** – у самій сорочці. **Это одни лишь слова** – це самі тільки слова́ (самісінькі слова́). **Не одно́ только богатство составляет счастье, но и спокойная совесть** – не саме́ багатство становить (дає) щастя, а ще й чисте сумління. **Совершенно один** – сам-один, сам-самісінький. [Зосталась я сама́-самісінька]. **Один-единёшенек** – сам (сама́, само́) душею. **Исключительно один (одни́), как есть один (одни́)** – сам за себе́, самі за себе́, самий, сама́, саме́. **Хлеба нет, едим исключительно один картофель** – хліба нема́, їмо́ саму́ (за себе́) картоплю. **Все, как один, все один в один, один к одному́** – всі як один, всі один в одного, всі голова́ в голову, всі одним лицем, всі як переміті. [Військо у лаву стало як

переміте. Герої його оповіданнів теж одним лицём безпорадна, темна сірома (Єфр.). *Все до одного* – всі до одного. *Один на один* – сам-на-сам, віч-на-віч. *Ми остались с ним один на один* – ми зосталися з ним віч-на-віч (сам-на-сам). *Один по одному, один за одним, один за другим* – один по одному, один за одним *и* один за 'дним. [Варяги, Литва, Ляхи, Москва – один за 'дним накидали Українській Русі свої порядки (Куліш)]. *Один за другим присутствующие оставляли зал* – один по одному присутні залишали залю. *Подходите по одному* – підходьте по-одінці. *Шли узкою тропинкою один за другим* – йшли вузенькою стежечкою один за одним. *Хвастаются один перед другим* – вихваляються один перед одним, один поперед одного. *Спрашивают один другого (одни других)* – питають один одного (одні одних), питаються один в одного (одні в одних). *Один другого стоит* – один одного варт. *Поставь тарелки одну на другую* – поставляй тарілки одну на одну. *Выходит одно на другое* – виходить одно на одно (на 'дно). *Дело всегда есть: не одно, так другое* – діло завжди знайдеться: не те, так те (так інше). *То одно, то другое* – то те, то те. *Один другой, одни другие (из двух или определённого числа лиц, предметов или групп как двух противоположностей)* один – другий, одні – другі, (из неопределённого числа или предметов) який – який, кот(о)рій – кот(о)рій, той-той, інший – інший. *Один брат был богат, а другой беден* – один брат був багатий, а другий бідний. *Одни люди живут в роскоши, а другие изнывают в бедности* – одні люди в розкошах кохаються, а другі в злиднях пропадають. *Одни учёные разделяют это мнение, а другие нет* – одні вчені поділяють цю думку, а другі не поділяють. [Дивлюся – в могилі усє козаки: який безголовий, який без руки, а хто по коліна неначе одтятий (Шевч.)]. *Одни сели на скамье, а другие стоят* – які (котрі) посідали на лаві, а які (котрі) стоять. *Говорит одно, а думает, другое* – на язичі одно, а на думці інше. *Переходит от одной мысли к другой* – від однієї думки до другої переходити. *Один и тот же* – один, іден, той(-же) самий. [Не одні права всі мають]. *В одно и то же время* – в один час, в той самий час, в о[і]дних часах. *Срв. Одновременно. Жить в одном доме* – жити в тому самому будинку. *Это одно и то же* – це те саме. *Твердить одно и то же* – після тієї та й знов тієї(-ж) співати. *Всё одно и то же (делать, говорить)* – як те-ж, так те (робити, говорити). *В одно из воскресений* – котроїсь неділі, одної неділі. *Срв. Однажды. Один раз* – раз. [Раз людина родиться, раз і вмирає]. *За одно, см. Заодно. Слиться в одно* – до купи зіллється (злитися). *Ни один не...* – жаден, жадний (жадна, жадне) не..., жоден, жодний (жодна, жодне) не..., ні жоден, ні жодна *и т. д.* не..., нікоторий, -а, -е не... [Лаври стоять зачаровані, жаден листок не тремтить (Л. Укр.)]. *У неё двенадцать детей, и ни одно не умерло* – у неї дванацятро дітей і жадне не вмєрло. *Решительно (положительно) ни одного* – жаднісінького, ні однісінького, ніже єдиного. [Жаднісінької кривди я тобі не заподіяла. Звікувала-б я за ним, не зазнавши ніже єдиної хмарної години (Конис.)]. *Ни на одного (ни на одну) не взгляну* – на жадного (на жадну) не гляну.

Одинажды, см. Однажды.

Одинакий – 1) однакий, іднакий. [Раду радили, не іднакую, не іднакую, а троякую]. **-кий нож складной** – складаний ніж однолезий. **-кая одежда (без подкладки)** – одежа одностальна (водносталь); 2) см. **Одинаковый.**

Одинако – 1) водносталь; 2) см. **Одинаково.**

Одинаковый – однаковий, однакий, іднаковий, іднакий; рівний. [Їх троє, а всім судилась однакова доля (Коцюб.). Приїхали два козаки, обидва іднакі. Из дукатів штири купи рівних нагортає (Рудан.)]. **Весь одинаковый (однородный)** – односта[о]йний; однолічний. [Пряжа одностойна, рівно напрядена. Однолічнтя трава на цій десятині: самий перій]. **Совершенно одинаковый** – однаковісінкий. **В -вой степени** – зарівно. [Усім вам зарівно добра міслю]. **Все они одинаковы (шутл.)** – усіх їх одним миром мазано, усі вони в одну дудочку грають. **Оба одинаковы** – обоє-рябоє, один біс, один кат. **Одинаково** – однаково, однако, іднаково,

іднако, зарівно, нарівно; в-одно. *Совершенно -во* – однаковісінько. *Не одинаково* – не однаково, різно. [Різно буває].

Одинакость и **одинаковость** – однакість (-кости), однаковість (-вості).

Одиначка, *общ.* – о[є]динець (-нця), о[є]диніця, о[є]динак (-ка), о[є]диначка; безпарий. *См. Одиночка.*

Одиначный – непаристий, неоднаковий.

Одинёхонек и **один-одинёхонек** – самісінький, сам-самісінький, сам душею. [Сам самісінький у лісі живе. Сама душею живу, і словом нема до кого озватися].

Одинёшенек, *см. Одинёхонек.*

Одиннадцатый – одинацятий. *На -тый* (*день, год и т. д.*) – одинацятого (дня, року и т. д.).

Одиннадцать – одинацять (-тьох). [Явився він одинацятьом їм (Єв. Мр.)]. **-цать штук, душ и т. п.** – одинацятеро. [Одинацятеро коней маю].

Одинокий – само[і]тний, само[і]тній. **-кий человек** – самітник. **Ставший -ким** – осамотнений, осамотнілий. **Одиноко** – само[і]тно, самотою.

Одиночество – самота, самотина, само[і]тність (-ности). *В -ве* – в самотині, самотою, на самоті. *В полном -ве* – одинцем самотнім. *Остаться в -ве* – осамотіти.

Одиночествовать – жити самотою, жити без сім'ї.

Одиночка – 1) (*единств. сын*) о[є]динець (-нця); 2) (*бессемейный*) одинець. *По -ке* – поодінцю[і], поодиноко, по одному. *В -ку* – самотою; 3) *запрячь в -ку* (*о лошади*) – запрягти одним конем; (*о воле*) запрягти бовкуном. [Запріг він вола бовкуном]; 4) **-ка в тюрьме** – опрічна[я] камера.

Одиночный – одинічний, поодінчний. [Бадилля складається з поодінчих бадилін (Неч.-Лев.)]. **-ное дерево, оставляемое при порубке леса** – маяк. **-ное заключение** – самотнє ув'язнення, самотинне ув'язнення.

Одинцовый (*о пуске ткани: цельный, не составной*) – суцільний.

Одиссея – одисея.

Одичавший, *см. Одичалый.*

Одичалость, *см. Одичание.*

Одичалый – здичілий, здичавілий. **-лые люди** – подичілі, подичавілі люди, (*образно*) діча (-чі). [Замчано кобзаря на край світу між азіятську дичу (Куліш)].

Одичание – дичавіння, *сов.* здичавіння, здичіння. **Довести до -ния** – довести до здичіння, здичіти, (*о многих*) подичити кого.

Одичать – здичіти, здичавіти, здичітися, (*о многих*) подичіти, подичавіти, подичітися.

[Подичіли гуси, що й додому не хотять. Самотою живу і так здичавіла, що людей уникаю].

Однажды – раз, одного разу, одного часу, одного дня, якое. **-жды утром, вечером** – одного ранку, одного вечора. **-жды в воскресенье** – одної неділі.

Однако и однакоже – протє, а протє, (а) втім, алє, алє-ж, однак, одначе, отже-ж.

Одно, *см. Один.* **Всё к одному сведётся** – все на одно вийде. **Быть за одно** – за одно стояти, в один гуж тягти.

Одноатомный – одноатомовий.

Однобокий – однобокий, набокуватий.

Однорядный (*об одежде*) – однорядний.

Однобрачие, *см. Единобрачие.*

Однорец, *см. Единорец.*

Одноверный, *см. Единоверный.*

Одновесельный – одновесловий.

Одновременность – одночасність, рівночасність (-ности).

Одновременный – одночасний, рівночасний. **-менно** – одночасно, рівночасно, в о[ї]дніх часах, враз, разом, заразом, воднораз. [Яку хоч присягу складай, тільки разом думкою]

навпаки повертай].

Одновязный, муз. – однов'язний, однореберний.

Одноглавый – одноголовий. **-вая церковь** – однобанна, одноверха церква.

Одноглазый – одноокий, однозір (-зору).

Одногласный – одноголосий.

Одногнездный, бот. – одногнізд[н]ий. [Зав'язок у плідника часом, як у вишні, буває одногнізний].

Одногодки, одногодни – однолітки; см. **Одногодок 1**.

Одногодный – однолітній, однорічний; см. **Годовалый**.

Одногодок – 1) (*сверстник*) одноліток (-тка), перевесник; (*о жениц.*) однолітка, перевесниця. [Наш син із вашим однолітки – одного року народилися. Вона моя перевесниця]; 2) годовик, одноліток; (*только о животн.*) річняк, назимок (-мка), бузивок (-вка). [Хлопчик – годовичок. Баранця-річняка вовки з'їли. Забрали за викуп мого назимка]. Срв. **Годовалый**; 3) (*о растении*) одноліток (-тка), літорослий. [Гнучкий одноліток лози (Шевч.). Дубки літорослі (Свидн.)].

Одногорбый – одногорбий.

Одюдворец – одюдвирець (-рця).

Одюдворческий – одюдвірський.

Одюддневный – одюдденний; (*о поездке, сделанной работе*) обиденний. [Обиденна борона (*сделанная в течение одного дня*)].

Одюддольный, бот. – одюдпрозябцевий, одюдчастковий. [Одюдсім'ячасткові або одюдчасткові рослини].

Одюддомный, бот. – одюдпенний. [Рослини одюдпенні й двюдпенні].

Одюдженство – одюдшлюбність (-ности).

Одюдзвучие – одюдзвучність (-ности).

Одюдзвучный – одюдзвучний, одюдгучний. **Одюдзвучно** – одюдзвучно, одюдгучно. [Одюдгучно море дуже в темні мури плюскотить].

Одюдземец, см. **Единоземец**.

Одюдзначащий – рівнозначний.

Одюдзначный, мат. – одюдциферний.

Одюдзубый – одюдзубий.

Одюдименность – одюдименність (-ности).

Одюдименный – одюдименний.

Одюдкалиберный – одюдкаліберний, одного калібру.

Одюдкашник – одюдсум.

Одюдклеточный, бот. – одюдклітинний.

Одюдколейный – одюдпутній. [Одюдпутня дорюга].

Одюдколєнный – 1) см. **Одюдплеменный**; 2) см. **Одюдколєнчатый**.

Одюдколєнчатый, бот. – одюдколінцевий, одюдколінчастий.

Одюдколєска, см. **Одюдколка**.

Одюдколєсный – одюдколий. [Одюдкола грабарка].

Одюдколка, ум. **-лочка** – біда, бідка, бідарка, вигідка. [Бідкою їхав, а тепер спіна болить. Приїздив вигідкою].

Одюдколочный – бідковий.

Одюдколый, см. **Одюдколєсный**.

Одюдконєчный – одюдкінцевий, одюдкінчастий.

Одюдкюнка – одюдкінка. [Він був міняйло: їздив одюдкінкою по сєлах (Франко)].

Одюдкюнком (*в одну лошадь*) – одюдкінь.

Одюдкюнный – одюдкінний.

- Однокопы́тный** – однокопíтий.
- Однокоры́тник**, см. **Однока́шник**.
- Однокра́тный** – одноразо́вий.
- Однокра́тно** – одноразо́во, раз.
- Однокро́вный** – однокро́вник. См. **Единокро́вный**.
- Однолепестко́вый, однолепестный**, бот. – *однопелюстко́вий*.
- Одноле́тний**, см. **Годова́лый, Одного́дный и Одного́док 2. -нее растение** – *однолітня* (літоросла) рослина.
- Одноле́ток**, см. **Одного́док**.
- Одноли́чный**, грам. – *одноособо́вий*.
- Однома́стность** – *однома́сність, однама́стість (-ости)*.
- Однома́стный** – *однома́стий, одно́ї ма́сти*.
- Однома́чтовый** – *однощо́глий*.
- Одномéстный** (*об экипа́же*) – *одномісце́вий, на одне́ місце, на одне́ сі́діння, пооди́нокий*. [Хтось в'їжджає до нас на подвір'я поодинокими саночками сірою конячкою].
- Одноно́гий** – *одноно́гий*.
- Однообра́зие** – *одномані́тність, однако́вість, однаста́йність, (редко) однама́сність (-ости)*.
- Однообра́зный** – *одномані́тний, однаста́йний*. [Одномані́тне життя. Однаста́йний плюскіт настірного осіннього дощу (Грінч.)]. **Сделать -ным** – *зодномані́тнити*. **Однообра́зно** – *одномані́тно, однаста́йно*.
- Одноо́кий**, см. **Одногла́зый**.
- Однопле́менный**, см. **Единопле́менный**.
- Однополе́нный. ные дрова** – *шуркові дрова́*.
- Однополча́нин** – *однополча́нин, одного́ полку́*.
- Однопо́лый**, бот. – *односна́стий*.
- Одноро́г**, зоол., см. **Единоро́г**.
- Одноро́гий** – *одноро́гий, одноро́жець (-рі́жця)*.
- Одноро́дец**, см. **Однопле́менный**.
- Однородно́сть** – *однаста́йність, одноці́льність (-ности)*.
- Однородный** – *однаста́йний, одноці́льний*.
- Однору́кий** – *однору́кий, однору́к; общ. однору́чка*.
- Однору́чный** – *однору́чний*.
- Односелье** – *ху́тір (-тора)*.
- Односельча́нин** – *односі́[е]лець (-льця)*.
- Односемья́нин** – *сім'я́нин*. [Як я за його дочку давав, то думав: буде сім'я́нин, то вже до свого діла й прихилю його (Грінч.)].
- Односемянодо́льный**, бот. – *однопрозябце́вий, односі́м'яча́стко́вий*.
- Односло́жность** – *односклада́ність (-ности), односклада́вість (-вости)*.
- Односло́жный** – *односклада́ний, односклада́вий*. [Слова́ бувають односклада́ні, як вони́ ма́ють оди́н скла́д (Неч.-Лев.)]. **Односло́жно** – *односклада́но, односклада́во*.
- Односпа́льный. -ная кровать** – *лі́жко на одно́го*.
- Одноство́льный** – (*о дере́ве*) *однопе́нний*, (*о тра́вах, зла́ках*) *односте́блій, односте́блиця* [Пшени́ця односте́бла. Та посі́ємо я́ру пшени́цю-односте́блицю], (*о ружье́*) *однору́льний*.
- Одноство́рчатый** – (*о двере́ях, окна́х*) *суці́льний. -тая раковина* – *одночере́пка*.
- Одности́шие** – *однові́рш (-шу)*.
- Односто́пный** – *одності́нний*.
- Односторо́нный** – *однобі́чний*. [Виробля́лись однобі́чні інтере́си]. **Односторо́нно** – *однобі́чно*.
- Односторо́нность** – *однобі́чність (-ности)*. [Ві́явив однобі́чність своїх по́глядів].

Однотёс, см. Гвоздь.

Однотонность – однотонність (-ности).

Однотонный – однотонний. **-но** – однотонно.

Одноухий – одно(в)ухий, одно(в)ух.

Однофамилец, однофамилица – однофамільця (*общ. р.*, -ці), однопрізвищний з ким. [Він з мною однопрізвищний].

Однофамильный – однопрізвищний.

Одноцветность – однобарвність, одноколірність (-ности).

Одноцветный – однобарвний, одноколірний.

Одночленный – одночленовий.

Одношерстный – одношерстий, одномастий.

Одноэтажный – одноповерховий [Дерев'яний одноповерховий дім (Ор. Левиц.)], на один поверх, на одну осаду.

Одобрение – 1) (*хвала*) хвала, похвала, хваління. *Книга пользуется -нием читателей* – книгу хвалять читачі. *Заслужить -ние* – заробити хвали, похвали, хваління; 2) (*дозволение, разрешение*) ухвала. [На це моє ухвали не буде]. **-ния цензуры** – цензура ухвалила, за цензурною ухвалою. *Сделано с общего -ния* – зроблено за спільною ухвалою.

Одобривать, см. **Одобрять**.

Одобритель, -ница – ухвальник, ухвальниця, ухвалювач, ухвалювачка, хвалитель, хвалителька.

Одобрительный – ухвальний, похвальний, хвальний. [По хаті пішов ухвальний гомін.

Похвальна увага. Хвальна рецензія]. **Одобрительно** – похвально, хвально.

Одобрять и одобрявать, одобрить – 1) (*хвалить*) ухвалювати *и* ухваляти, хвалити, ухвалити, похвалити, похвалити. [Ви, дочко, мусите хвалити замір мій (Самійл.)]; 2) (*разрешать, дозволять*) ухвалювати *и* ухваляти, ухвалити. **Одобренный** – похвалений, ухвалений. [Ухвалено мій проєкт].

Одобряться и одобряваться, -бриться – бути хваленим, бути ухваленим.

Одoleвать, одoleть – перемагати, перемогти, замагати, замогти, бороти, збороти, поборювати, побороти, посідати, посісти, дужати, подужати, переважати, переважити, здолити, здолати, подолати когo, брати, взяти гору над ким, підвертати, підвернути когo під себе. [Перемагає сила наше право (Куліш). Змогла їх старість. Що за люте горе тебе, сину, боре? (Рудан.). Харциз подужав, панує над нами (Грінч.). Палій посів того лицаря, звязав його. А дівчину думи лютії посіли. Раби птьми, вони її не подолають (Самійл.). Не переважить його ворог (Куліш). Тяжкє лихо її не здоліло (Грінч.). Не змогла польщина взяти гору над русчиною (Куліш)]. **-ать, -еть в битве** – воювати, звоювати, повоювати, побивати, побити, звитяжити когo. [Малє військo воює великє, – отo диво. Я його війною повоюю. Ворога ми подоліли. Звитяжили ми їх в останнім бої]. **-еть в драке** – побити, перебити. [Як я тебе перебію, то я буду старша]. **Сон -ает, -ел когo** – сон змагає, зміг когo, налягає, наліг на когo. **Печаль, скука -ает когo** – журба, нудьга посідає, берє когo, налягає на когo. **Нетерпение -ает когo** – нетерплячка берє когo. **Думы -ают** – думки (гадки) обсідають, обіймають голову. **Зевота -ела** – позіхи напали. **Бедность -ела** – злидні посіли, обсіли. **Страх -ел** – страх (острах) посів когo. **Беда -ает** – лихо намоглося. **Одоленный** – подоланий, подужаний, переможений, зможений, звитяжений.

Одoleние – перемога, перевага, звитяга.

Одoleнь, бот. *Nimphaea alba L.* – латаття жіноче, біле.

Одoleть, см. **Одoleвать**.

Одолжать, одолжить кому, у когo – позичати, позичити, визичати, визичити кому, у когo, боргувати, поборгувати когo *и* кому, зазичати, зазичити когo чим, спосуджати, спосудити кому. [Волів спосуджали перевозити бідним пашню]. **Одолжить когo чем** – позичити,

візичити ко́му що; зробіти послугу ко́му. *Этим вы очень **одолжите** меня* – ви цим зробіте мені велику послугу (ласку).

Одолжа́ться, одолжи́ться у *кого* – по[за]зича́тися, заратува́тися в *кого*, спосу́дитися в *кого*. [Це я у чоловіка зарахува́вся та й оплатив по́дать. Така су́сіда, вже у неї нічого не спосу́дишся]. *Не хочу **одолжаться** у него* – не хочу користуватися з його́ ласки (з його́ послуг).

Одолже́ние – ласка, по́слуга. *Делать **одолже́ние** кому* – робіти, чиніти ласку (по́слугу) ко́му. *Сделайте **одолже́ние*** – зробіть ласку, будьте ласкаві.

Одолжи́тельность – услужність, послужність.

Одолжи́тельный – услужний, послужний.

Одолжи́ть, см. **Одолжать**.

Одо́метр – годо́метр, шляхо́мір (-міру).

Одо́нье – підстожище.

Одопи́сец – одист.

Одр – одр, ло́же, посте́ля. *Смертний **одр*** – бо́жа посте́ля, смерте́льна посте́ля. *Лежа́ть на смертно́м одре́* – лежати на [при] смерте́льній постелі́, бу́ти (стоя́ти) на бо́жій дорозі́.

Одря́хле́ть – одря́хнути, спорохні́ти, поста́рітися. [Одря́х старий (Шевч.).]

Одуби́на – здуби́ця.

Одува́нчик, *бот.* – ку́льбаба.

Одува́ть, оду́ть (*пыль*) – обдму́хувати, обдмухну́ти.

Одумыва́ться, одума́ться – роздумува́тися, розду́матися, оду́муватися, оду́матися, охану́тися, схамену́тися.

Одура́чивание, одура́чение – о(б)ду́рювання, о(б)ду́рення, одурма́нювання, одурма́нення, отума́нювання, отума́нення, затума́нювання, затума́нення, обморочува́ння, обморочення, оступа́чування, оступа́чення, забаламу́чування, забаламу́чення.

Одура́чивать, одура́чить – о(б)ду́рювати, о(б)ду́рити, одурма́нювати, одурма́нити, отума́нювати, отума́нити, затума́нювати, затума́нити, обморочува́ти, обморочити, оступа́чувати, оступа́чити, забаламу́чувати, забаламу́тити, підма́нювати, підма́нити ко́го, туману́ напускати, туману́ напустити ко́му, тумана́ перед ким пе́рти, поші́ти в ду́рні ко́го, (*о многих*) поо(б)ду́рювати, поодурма́нювати *и т. д.* **Одура́ченный** – о(б)ду́рений, одурма́нений, отума́нений, обморочений, оступа́чений.

Одура́чиваться, одура́читься – пошива́тися, поші́тися в ду́рні.

Одурева́ть, одуре́ть – 1) (*от физических причин*) ду́рити, оду́рити, ч(у)ма́ніти, оч(у)ма́ніти, чумі́ти, очумі́ти, тумані́ти, о[с]тумані́ти, чемері́ти, очемері́ти, очмарі́ти, очмелі́ти, запаморо́чуватися, запаморо́читися, заморо́чуватися, заморо́читися. *Голова -ла* – голова́ запаморо́чилася (оду́рила); 2) **-ре́ть** – зду́рити, зца́піти, знаві́снити, з глу́зду з'ї́хати, дурману́ об'ї́стися. См. *Дуреть. Что делаешь, одурел, что ли?* – що ти робиш, чи ти зду́рів (зца́пів, з глу́зду з'ї́хав)?

Одурелы́й – оду́рлий, очма́нлий, с[о]тума́нлий, с[о]тетері́лий, з[о]чемері́лий, зачу́млений, зду́рлий, з[о]ца́плий, тороплéний.

Одуре́ние – дур (-ру), одур (-ру), ду́рість (-рости), заморо́ка, запаморо́чення, очма́нлість (-лости). [Дур напав від хмелю (Мирн.).]

Одурить, см. **Одурять**.

Одурма́нивание – одурма́нювання, задурма́нювання, запаморо́чування, заморо́чування.

Одурма́нивать – одурма́нювати, задурма́нювати.

Одурма́ниваться – одурма́нюватися, задурма́нюватися.

Одурма́нивающий – заду́рливий, дурма́нний, запаморо́чливий, запаморо́чний.

Одурник, *бот.* *Atropa belladonna* – вовчі я́годи, по́кшик, матрига́н.

Одурь – дур (-ру), одур (-ру), запаморо́чення. *Аль на тебе́ одурь нашла?* – чи тебе́ дур на́пав?

- чи ти дурману́ об'ївся? чи ти з глу́зду з'їхав? *Сонная одурь* – сонно́та, см. **Одурник**.
- Одуря́ть, одури́ть** – задурювати, задурити, обморочувати, обморочити, запаморочувати, запаморочити, стуманювати, стуманити, дурманити, здурманити, п'янити, сп'янити.
- Одуря́ющий** – задурливий, дурманний, запаморочний, запаморочливий. **Одуря́ющее средство** – одура, дурман.
- Одурло́ватость**, см. **Одурло́сть**.
- Одурло́ватый, одурло́вый и одурло́ый** – одуртий, одуртий, пухлува́тий, (о)брéзклий, (о)пухлий.
- Одурло́сть, одурло́ватость** – одуртість, одуртість, опухлість, обрéзклість (-ости).
- Одурты́ш** – опецьок, оклецьок, (*пышка*) пухтели́к, пухті́й (-ія), пухтик, пухтя́, (*ирон.*) пухля́тина.
- Одурть**, см. **Одурять**.
- Одухотворе́ние, -ре́нность** – одухотворе́ння, одухотворе́ність.
- Одухотворя́ть, одухотвори́ть** – духотвори́ти, одухотвори́ти; надиха́ти, надихну́ти кого́; (*воодушевить*) підно́сити, підне́сти кого́. **Одухотворе́нный** – одухотворений, надхнений.
- Одушеви́тельный** – живлю́щий, животво́рчий, животво́рний.
- Одушевле́ние** – оживлюва́ння, оживле́ння.
- Одушевля́ть, одушеви́ть** – оживля́ти, оживи́ти, опоживля́ти, опоживи́ти, одушевля́ти, одушеви́ти кого́, додава́ти, дода́ти ду́ху (си́ли) кому́, надиха́ти, над(и)хну́ти кого́, що чим, підно́сити, підне́сти кого́. [Надихнув гнівом співи, а мәрмур життя́м]. **Одушевле́нный** – живий, животні́й; підне́сений. **-ный предмет** – жива́ річ. **-ный разговор** – жива́, жва́ва, підне́сена розмова́.
- Одушевля́ться, одушеви́ться** – оживля́тися, оживи́тися, опоживля́тися, опоживи́тися, наби́ратися, набра́тися ду́ху (си́ли).
- Оды́шка** – дихави́ця, яду́ха (*чаще во мн. ядухи*), за́дих (-ху), заду́ха, зади́хання. См. **А́стма**.
- Оды́шливый** – дихави́чний, ядушли́вий, ядушні́й, задишли́вий, задушли́вий. См. **Астма́тик**.
- Оды́шный**, см. **Оды́шливый**.
- Оевропе́иться** – зевропе́їтися.
- Оже́г**, см. **Ожог**.
- Оже́га, ожо́га** – о́пік, опе́чене, опа́лене, ошпа́рене (мі́сце), о́пар, опари́лина.
- Ожени́ть кого на ком** – ожени́ти, одружи́ти кого́ з ким.
- Ожереби́ться** – ожереби́тися, (*о многих*) пожереби́тися, поожереби́люватися.
- Ожерело́к, -очек** – наші́йник, наші́йничок.
- Ожерело́чный** – наші́йникови́й.
- Ожерелье́** – намі́сто, (*из кораллов*) до́бре намі́сто, коралі́, (*из монет и крестиков*) зга́рда, лучка́, уклад.
- Ожерельи́це** – намі́стечко, корали́ки.
- Ожерельны́й** – намі́стови́й, намі́стяни́й, від (для, з) намі́ста. **-ный мастер** – намі́стя́р (-ра́).
- Ожесте́ть**, см. **Оже́сткнуть**.
- Ожесте́лый** – затве́рд(і)лий, зашкару́блій, затужа́вілий.
- Ожесте́ние** – затве́рді́ння, зашкару́бне́ння, затужа́ві́ння.
- Оже́стклый** – зашкару́блій, затве́рдл(і)лий. Срв. **Же́сткий**.
- Оже́сткнуть** – затве́рду́ти, затве́рді́ти, зашкару́бну́ти, затужа́ві́ти.
- Ожесточа́ть, ожесточи́ть** – робі́ти (зробі́ти) жорсто́ким, озвіря́ти, озвіри́ти кого́, знеми́лосе́рджува́ти, знеми́лосе́рдити кого́. *Несча́стье -чаёт людей* – неща́стя робі́ть люде́й жорсто́кими (знеми́лосе́рджує люде́й).
- Ожесточа́ться, ожесточи́ться** – робі́тися (зробі́тися) жорсто́ким, знеми́лосе́рджува́тися, знеми́лосе́рдитися, озвіря́тися, озвіри́тися, запекти́ся, завзя́тися на ко́го. [В ме́не се́рце вже так запекло́ся, що я-б і вби́ла її́ тут на місці́].

Ожесточение – жорстокість, немилосердність, запеклість, зажертість, озвіреність (-ости).

Ожесточённость, см. **Ожесточение**.

Ожесточённый – немилосердний, запеклий, озвірений, лютий, зажертий. **-ное сердце** – запекла душа.

Ожечь, см. **Ожигать**.

Оживание – оживання.

Оживать, ожить – оживати, ожити, відживати(ся), віджити, прокидатися, прокинутися, сов. відживіти, (о многих) пооживати, повідживати. [Оживаютъ десь у грудях свіжі струмочки, підводяться зів'ялі надії (Васильч.). Весною усє відживається знов (Л. Укр.). Чує Маріна, що вона оживає, молодіє, одходить (Неч.-Лев.)]. В нём **-ло подавленное чувство** – в ньому прокинулося приспане почуття.

Оживительный – живлющий, живуший. [Живуща вода].

Оживление – 1) оживлення, оживіння, відживлення; 2) жвавість (-вості). Срв.

Оживлённость.

Оживлённость – жвавість, живість (-вості).

Оживлять, оживить – 1) (*воскрешать*) оживляти, оживіти, відживляти, відживіти, (о многих) пооживляти, повідживляти когo; 2) (*сообщать бодрость*) підживляти, підживіти, ожвавлювати, ожвавити, розбуркувати, розбуркати когo, жити когo, що. *Это несколько -вило его* – це трохи відживило, підживило його. **-вить себя едою, водою и пр.** – підживіти себе їжею, закропити, проквасити душу. **Оживляющий** – живлющий, живуший. **-щее средство** – живлюще надіб'я. **Оживлённый** – оживлений, відживлений; ожвавлений, жвавий, живий. **-ный разговор** – жвава розмова.

Оживляются, оживятся – оживати, ожити, відживати, віджити, жвавіти, пожвавіти, ожвавитися. *Глаза -вились* – очі заграли.

Оживотворение – 1) (*природы*) в[від]живлювання (природи), надавання життя (природі); 2) см. **Оживление 1**.

Оживотворять, оживотворить – 1) жити, оживляти, оживіти, животворити, оживотворяти, оживотворити, надавати, надати життя; 2) см. **Оживлять 1**.

Оживотворённый – 1) наділений життям; 2) см. **Оживлённый**.

Ожигать, ожечь – обпикати, обпекти, обпалювати, обпалити, (*волоса, шерсть*) обсмалювати, обсмалити, (*обварить*) ошпарювати, ошпарити. **-ать кирпич, горшки** – випалювати, випалити цеглу, горщики.

Ожидание – дождання, ждання, чекання, очікування чогó *и* на що; сподівання, надіяння, сподіванка. *После долгого -ния* – по довгому чеканні (дожданні). *Мы потеряли много времени в напрасном -нии* – ми змарнували багато часу в даремному чеканні (дожданні), даремно чекаючи (дождаючи). *В -нии (в надежде) чего* – сподіваючись, ждучи когo, чекаючи когo, чогó *и* на когo, на що. *Быть в -нии родов* – бути при надії. *Сверх нашего -ния* – над наше сподівання, несподівано, негадано для нас. *Он обманул мои -ния* – він не справдив моїх сподіванок. *Жить -нием* – жити сподіванням (сподіванками), (*шутл.*) жданиками годуватися.

Ожидать кого, чего – ждати, дождати(ся), заждати когo, чогó, чекати, очікувати, сподіватися когo, чогó *и* на когo, на що; (*подстергать*) чиганити, чигати на когo, на що. *Мне долго пришлось его -дать* – мені його довго довелося ждати (дождатися, чекати), мені довго довелося на його чекати. *Я этого никак не -дал* – цього (на це) я ніяк не сподівався. **-дать очереди** – застоювати (засиджувати) чергі, ждати на чергу. **-дать удобного времени** – ждати (доброї) нагоди, часу виглядати. **-дать беды, мести и пр.** – начуватися біди, помсти. [Так і начувайся, що який-небудь шпирне ножем]. *И кто бы от неё этого -дал?* – і хто-б того по їй сподівався? *От него всего можно -дать* – по нім усього надійся. *Нет оснований -дать (надеяться)* – шкода сподіватися. **Ожидаемый и ожидаемый** – сподіваний,

- очікуваний. **-мый урожай** – сподіваний урожай.
- Ожидаться** – ждатися. [Може, ждався (матері) такі й зять (Шевч.). Не такú невістку ждалось батькові (Мирн.)].
- Ожидоветь, ожидовіться** – зжидовіти, зажидовіти, пожидовіти, пожидітися. **-вевший, -ожидовелый** – зжидовілий, зжидовлений.
- Ожижаются** – крапліти.
- Ожижение** – крапління, скрапління.
- Ожимають, ожать** – надавлювати, надавити, придавлювати, придавити, натискати, натиснути.
- Ожинають, ожать (кругом)** – обжинати, обжати що. *Срв. Обжинають, обжать.*
- Ожирелость** – розгладість (-лости).
- Ожирелый** – розгладлий, (*насмешливо*) кабанкуватий.
- Ожирение** – розгладнення.
- Ожиреть** – розгладнути, вгладнути, обрості салом, набратися сала.
- Ожить, см. Оживать.**
- Ожог** – (*от огня*) опік (опіку), опечення, опал, (*от воды, пара*) ошпарення, опар, опарення.
- Озаботить, см. Озабочивать.**
- Озабочение** – заклопотання, затурбовання, стурбовання.
- Озабоченно** – заклопотано, затурбовано, клопотливо.
- Озабоченность** – заклопотаність, затурбованість.
- Озабочивать, озаботить** – клопотати, заклопотати *и* склопотати, турбувати, затурбувати когó чим, завдавати, завдати клопоту комú. **Озабоченный** – заклопотаний, затурбований, (*сильно*) прибитий клопотом. *Быть -ным вследствие чего и чем* – журитися чим *и* за чим. [Не журись ти нами].
- Озабочиваться, озаботиться чем** – клопотати(ся), поклопотати(ся), турбуватися, потурбуватися про що, за що *и* чим.
- Озаглавливать, озаглавить** – давати, дати назву (заголовок), називати, назвати, затитулювати, затитулувати. **Озаглавленный** – названий, затитулований. *Книга -влена* – книжці дано заголовок, назву.
- Озадачивать, озадачить** – заморочувати, заморочити, збивати, збити з пантелику, спантеличувати, спантеличити когó, завдавати, завдати мороки комú. **Озадаченный** – спантеличений, збитий з пантелику, заморочений.
- Озадь чего** – іззаду, позад, позаду чогó, за чим.
- Озарение** – осявання, осяння, засяння, освітлення, прояснення.
- Озарный** – осяйний.
- Озаряют, озарить** – осяювати *и* осявати, ося(я)ти, осяяти, осяйнути, освітлювати, освітити. *Меня -рила блестящая мысль* – пройняла мене блискуча думка, сяйнула мені в голові думка. **-рить кого светом истины** – просвітити когó світлом правди. **-рять, -рить лучами** – опромінювати, опромінити. **Озаренный** – осяйний, освітлений, обсіпаний сяйвом, світ(л)ом. **-ный улыбкой** – усміхнений. [Усміхнені уста].
- Озаряться, озариться** – освітлюватися, освітитися, осяватися, осяятися, зясніти, зазоріти. [Очі зазоріли]. **-риться улыбкой** – усміхнутися, осміхнутися.
- Озверелый, -вший** – озвірлий, озвірений, несамовитий, оскажений, осатанілий.
- Озверение** – озвірення, лютість, несамовитість (-тости).
- Озвереть** – озвірити, озвіритися, збідлитися.
- Озверяют, озверить** – озвірювати, озвірити когó.
- Озверяться, озвериться** – 1) *см. Озвереть*; 2) (*рассвирепеть*) розлютуватися, осатаніти, визвіритися на когó. [Чогó ти визвірився на дітей? (М. Лев.)].
- Оздоровливать, оздороветь** – оздоровлятися, оздоровітися, оздоровіти, одужувати, одужати, видужувати, видужати, обмагатися, обмогтися, вичунювати, вичуняти,

- виходжуватися, виходитися, *сов.* оклігати *и* оклігнути.
- Оздоровливать, оздоравлиять, оздоровить** – оздоравлияти, оздоровити, уздоровляти, уздоровити. **Оздоровленный** – оздоровлений, уздоровлений.
- Оздоровление** – 1) оздоровлення, уздоровлення; 2) одужання, відужання.
- Оземь** – об землю, в землю.
- Озерина, -ище** (*место, где было озеро*) – озерявина, озеріще.
- Озеристый** – озеристий, багатий на озера.
- Озёрко** – озёрце, озёречко.
- Озёрный или озерной** – озе[і]рний. **-ная впадина** – озеровина. **-ная соль** – озерниця, озірка.
- Озеро** – озеро. **Соляное -ро** – солончак, солотвина, шот. **Высохшее -ро** – озеровище. *См.* **Плёсо.**
- Озеровидный, -образный** – озеруватий.
- Озимца, см. Озимь.**
- Озимовый и озимый** – озимовий, озимий, назимий, озимний (-ій).
- Озимь** – озимина.
- Озиране** – оглядання, озирання, розглядання, роззирання.
- Озирать, озреть** – оглядати, оглядіти, оглянути, озирати, озирнути (очіма). *Срв.*
- Оглядывать, Осматривать.**
- Озираться, озреться** – озиратися, озирнутися, оглядатися, оглянутися, роззиратися, роззирнутися, розглядатися, розглянутися, обдивлятися, обдивитися, роздивлятися, роздивитися (навкругі). *Срв.* **Оглядываться, Осматриваться.**
- Озлащать, -ся, озлатить, -ся** – золотити, -ся, обзолочувати, -ся, обзолотити, -ся, узолочувати, -ся, узолотити, -ся, позолочувати, -ся, позолотити, -ся. **Озлащённый** – обзолочений, позолочений, позолочуваний.
- Озлить, -ся, см. Злить, -ся.**
- Озлбить, -ся, см. Озлблять, -ся.**
- Озлбление** – зло, злоба, злість, лютість (-ости).
- Озлблять, озлбить** – озляти, озліти, розлючувати, розлютити, роз'ятрювати, роз'ятрити, розпаляти, розпалити когo. **Озлблённый** – розлючений, роз'ятрений.
- Озлбляться, озлбиться** – озлятися, озлітися, узлітися, злобу взяти на когo.
- Озлословить** – обліхословити когo.
- Озмеяться** – огадючитися, згадючіти.
- Ознакомление** – о(б)знайомлювання, о(б)знайомлення, обізнавання, обізнання з чим.
- Ознакомливать, ознакомить** – 1) *кого с чем* – знайомити, ознайомлювати, ознайомити когo з чим; 2) знайомити, познайомити когo з ким. **Ознакомленный** – о(б)знайомлений, обізнаний, знайомий із чим.
- Ознакомливаться, ознакомиться с кем, с чем** – знайомитися, ознайомлюватися, обізнаватися, обізнатися, спізнаватися, спізнатися, розпізнаватися, розпізнатися з ким, з чим. [Я з своїм родом не обізналася].
- Ознаменование** – знак, ознака, відзнака; уславлення. **В -ние чего** – на знак, в ознаку чогo, на пам'ятку про що. **В -ние дружбы** – на знак приязни. **Памятник в -ние победы** – пам'ятник на вславлення (на знак) перемоги.
- Ознаменовывать, -меновать** – відзначати, відзначити, позначати, позначити; уславлувати, уславити. **Ознаменованный** – відзначений, позначений; уславлений.
- Ознаменовываться, -меноваться** – позначатися, позначитися, відзначатися, відзначитися. **Прошедший год -вался (был -ван) великими событиями** – минулий рік позначився (був позначений) *или* відзначився (був відзначений) великими подіями.
- Означать, означить** – 1) *см.* **Обозначать, обозначаить**; 2) визначати, значити. **Что это -чает?** – що це значить (визначає)? **Зелёный цвет -чает надежду** – зелений колір визначає

надію. *Срв.* **Значить**; 3) показувати, виявляти що, свідчити про що. *Все эти памятники -чают высокий уровень культуры* – всі ці пам'ятки свідчать про високий рівень культури (виявляють високий рівень культури). **Означенный** – 1) *см.* **Обозначенный (Обозначать)**; 2) (*упомянутый*) згаданий, названий, наведений, зазначений.

Означаться, означиться – визначатися, визначитися, виявлятися, виявитися. *См.*

Обозначаться.

Означение, см. **Обозначение.**

Озноб – 1) (*состояние*) холод, мороз, остуда; 2) (*ознобл. место*) остуда, заморозень. *У него -ноб* – його морозить (холодить). *Лихорадочный -ноб* – дригота (від пропасниці), трясця, трясавиця.

Ознобление, см. **Озноб 1.**

Озноблять, ознобить – заморозувати, заморозити, остуджувати, остудити. **Ознобленный** – заморожений, остуджений.

Озокерит – віск земний.

Озолачивать, -ся, озолотить, -ся, см. **Озлащать, -ся.** *Я тебя -чу* – я тебе озолочу, вберу в золото.

Озон, хим. – озон (-ну).

Озорник – шибеник, шибайголова, паливода, палисвіт, обіясник, бешкетник, галабурдник, шкода, урвитель. *Срв.* **Проказник.**

Озорница – шибениця, бешкетниця, колотниця, галабурдниця, шкода.

Озорничать – бешкетувати, галабурдити, збивати бучу, колотнечу, шкодити.

Озорнический – бешкетницький, галабурдницький.

Озорничество – пустощі, бешкетництво, галабурдництво.

Озорный – бешкетний, галабурдний.

Озорок, -рочек – зірок. *См.* **Зрачок.**

Озорство, см. **Озорничество.**

Озябать, озябнуть – мерзнути, змерз(ну)ти, примерз(ну)ти. *Руки, ноги -зябли* – руки, ноги померзли.

Озяблый – змерзлий.

Ой, межд. – ой! йой! [Ой, страшно! Ой, боляче!]. **Ой-ой-ой!** – аж-аж-аж! [Холодно – аж-аж-аж! Вона до хлопців аж-аж-аж!].

Ойкать, ойкнуть – (й)ойкати, (й)ойкнути; ойойкати, ойойкнути.

Ой-ли? – хіба? ой, чи так? чи-ж так? чи справді? невже? чи вже?

Окаблүчить (сапоги) – підбити підбори (до чобіт).

Оказание – 1) виявлення; 2) (*помощи и т. п.*) подання (допоміги *и т. п.*).

Оказывать, -ся, -чить, -ся – скозачувати, -ся, скозачити, -ся, покозачити, -ся, скозачіти.

Оказаченный – скозачений, покозачений, скозачілий.

Оказия – 1) okazія, нагода. *По первой -зии* – при першій нагоді. *При сей верной -зии* – при цій добрій okazії, при цій нагоді; 2) пригода, притичина. *Эка -зия!* – от так притичина! от так штука! от тобі й маєш!

Оказывать, оказать – 1) (*обнаруживать*) виявляти, виявити. **Он -зал больше успеха** – він великі виявив успіхи. **-вать своё расположение к кому** – виявляти свою до кого прихильність; 2) (*воздавать, делать*) давати, дати, подавати, подати, учиняти, учинити, робити, зробити. **-вать внимание кому** – увагу давати (дати) кому. **-вать доверие** – віру давати (дати) кому, звирятися на кого. **-вать предпочтение кому** – давати (дати) *и* надавати (надати) перевагу кому над ким. **-вать уважение, почтение кому** – давати шану (шанобу) кому. **-вать честь, почести кому** – давати (дати) честь, хвалу кому, честь, повагу учинити кому. **-ать неуважение, непочтение, пренебрежение** – зневагу дати (вчинити) кому, зневажати, зневажити кого. [Матері зневагу дати]. **Не -ать должного уважения кому** – легко

поважити когось. [Ви так легко поважили його (короля) в його посліві (Куліш)]. **-вать** *милость, любезность, одолжение, снисхождение кому* – ласку робити (зробити), ласку чинити (вчинити) комусь, ласку (*милость*) класти (покласти) на когось, допомогти ласкою комусь, зглядь мати на когось, зглянутися на когось. [Згляньтесь на мене, бідну сиротину]. **-вать** *защиту, покровительство кому* – давати (дати) захист комусь, взяти когось під свою руку. **-вать** *услугу* – зробити послугу комусь, прислужитися комусь, стати комусь в пригоді. **Окажите мне услугу** – зробіть мені послугу, станьте мені в пригоді. **Он -зал великие услуги своему отечеству** – він дуже прислужився своїй батьківщині, у великій пригоді став своїй батьківщині. **-вать** *содействие, помощь* – ставати (стати) в пригоді комусь, (по)давати, (по)дати помічи, поради комусь, підмогти, запомогти когось чим, призволяти поміч комусь, (*редко*) підложити руки під когось. **-вать, -зять** *сопротивление кому, чему* – опиратися, опертися проти чого, опір комусь ставити, опором стояти, стати проти когось, проти чого, одсіч дати комусь. [Років сто або й більш опирались громадяни проти хижої сили (Куліш)]. **-вать** *влияние, действие* – робити, зробити вплив на когось, на що, впливати, діяти на когось, на що. **Тепло и холод -вают различное влияние на тела** – тепло і холод різно діють на речі. **Действие, которое -вают на наше тело изменения температуры** – діяння (вплив), що на наше тіло справляють зміни в температурі.

Оказываться, оказаться – 1) (*безл.*) виявлятися, виявитися, показуватися, показатися, виходити, вийти, (*реже*) виявляти, виявити себе, показувати, показати себе яким. **Он -зался неспособным к серьезной работе** – він виявив (показав) себе нездатним до серйозної роботи (праці). **Оказывается, -залось, что...** – виявляється, виявилось, що..., виходить, вийшло, що... **-вається, что это была ложь** – виявляється (виходить), що це була брехня. **У него -залась лихорадка** – виявилось, що в нього пропасниця. **Он -зался невинным** – виявилось, що він невинний. **Он -вається очень честным человеком** – виходить, що він дуже чесна людина. [Остапові ніяково, що його зять виходить душолюб-острожник (Грінч.)]. **Не -зываются, не -заться налицо** – не ставати, не стати. [Там з вечора було скількись срібних дрібняків, а тепер не стало (Крим.)]. **Его же -залось дома** – його не було дома. **-вається вредным, полезным** – вийти на шкоду, на користь (на пожиток). **Это может -заться очень вредным** – на дуже велику шкоду може це вийти. **-заться, как исключение** – ви(й)нятися. [Людей було дуже мало, і з них винявся тільки один курій (Грінч.)]. **-заться подходящим (делом), к стати** – прийти до ладу, до діла. **-заться к чему-либо годным, способным, см. Годиться, Способный. -заться в силах, в состоянии, см. Сила, Состояние; 2) (очутиться)** опинятися, опинитися. **Где был, а где -зался** – де був, а де опинився. **-заться в безвыходном положении** – опинитися в скрутному становищі. **-заться в дураках** – в дурнях опинитися, в дурні пошитися.

Окаймление – облямівування, облямівання, обрамівування, обрамівання, о(б)торочування, о(б)торочення. *См. Кайма.*

Окаймлять, окаймить – лямувати, облямівувати, облямівати, обрамівувати, обрамівати, обрамляти, обводити, обвести, (*обшить каймой*) о(б)торочувати, о(б)торочити, обкладати, обложити. **Окаймленный** – обляміваний, обраміваний, обведений, обложений, о(б)торочений. [Спідниця дорога, тричі плісом обложена. Дівкам кожухи нові бабаком оторочені (Квітка-Осн.)]. **Окаймляющая линия** – обвідна лінія.

Окакать – обкакати, обкаляти.

Окакаться – обкакатися, обкалятися, наробити під себе.

Окалечить – скалічити, покалічити, знівечити, понівечити.

Окалечиться – скалічитися, скалічитися, покалічитися. *См. Калечить, Калечиться.*

Окалина – жужелиця, жужіль (-жели), ціндра, віпса, бруслина. **-лина меди, получаемая при выделке медных котлов** – котелка.

Окалывать, см. Обкалывать, обколоть.

Окаменевать, -неть – кам'яніти, закам'яніти, скам'яніти *и* каменіти, закаменіти, скаменіти, скам'янітися, (*о многих*) покам'яніти, покаменіти, (*образно*) камінням скаменіти, каменем стати, каменем сісти. **Окаменевший, см. Окаменелый.**

Окаменелость, мин. – (*состояние*) скаменілість, скам'янілість (-лості); (*предмет*) кам'янина.

Окаменелый – скам'янілий, закам'янілий, покам'янілий *и* скаменілий, закаменілий, покаменілий. *Стоит (сидит), точно -лый* – стоїть (сидить), як камінний, як у камені, мов з каменю тесаний.

Окаменение – скам'яніння. *Срв. Окаменелость.*

Окаменять, окаменить – кам'яніти, скам'яніти, закам'яніти *и* каменіти, скаменіти, закаменіти, (*о мног.*) покам'яніти, покаменіти когo, що. **Окаменённый** – скам'янений, закам'янений, на камінь повернутий.

Окаменяться, окамениться, см. Окаменевать, окаменеть.

Оканчивание – кінчання, докінчування, закінчування, вікінчування. *См. Окончание.*

Оканчивать, окончить – кінчати *и* кінчити, *сов.* (с)кінчити, докінчувати, *сов.* докінчати *и* докінчити, закінчувати, *сов.* закінчати, закінчити, вікінчувати, вікінчити, (*о многих*) покінчати, покінчити, подокінчувати *и* подокінчати *и т. д.*, (*завершить*) виве[і]ршувати, вивершити, дове[і]ршувати, довершити, заве[і]ршувати, завершити, повершити, доходити, дійти кінця, доводити, довести (до) краю, доходити, дійти, підходити чоgо. *Начал и не -чил* – почав і не скінчив. *-чивая свою речь...* – кінчаючи (закінчуючи) своє слово (свою промову)... *-чивая обзор истории украинской литературы* – доводячи до краю огляд історії українського письменства (Єфр.). *Едва -чил* – ледві дійшов кінця. *Не -чили высшей школы* – не покінчали вищої школи, вищих шкіл не підходили (Куліш). *-чить курс (наук)* – добути курсу (навчання). *-чить дело, работу* – (с)кінчити, докінчити справу, діло, роботу, доробити роботу. *-чить дела, работы* – покінчати, покінчити, поробити справи, діла, (все) діло, (всю) роботу. *Начал и не -чил делать* – почав і не доробив. *-чить произведение, сочинение* – докомпонувати твір. [Я докомпонував «Чорну Радугу» (Куліш)]. *-вать, -чить полевые или другие хозяйства работы* – оброблятися, обробитися. *Срв. Обсеяться, Обжинаться и т. п. -вать, -чить жизнь* – віку доживати, дожити, віку добивати, добити, довікувати. **Оконченный** – скінчений, докінчений, закінчений *и т. д.*

Оканчиваться, -читься – кінчатися *и* кінчитися, *сов.* (с)кінчитися, докінчуватися, докінчатися, докінчитися, закінчуватися, закінчатися, закінчитися, вікінчуватися, вікінчитися, (*о многих*) покінчатися, покінчитися, (*истекать*) доходити, дійти (краю *и* до краю), виходити, вийти, відходити, відійти, доконати. *Как началось, так и -чится* – як почалось, так саме і скінчиться (закінчиться). *-вался год* – кінчався рік. *Сегодня -вается ровно два месяца с тех пор, как...* – сьогодні виходить як-раз два місяці, відколи... *Через неделю -чится месяц, как...* – через (за) тиждень місяць дійде, як... *Вечерня -вается* – вечірня відходить. *-ваться, -читься чем* – виходити, вийти на що, стати на що *и* на чоmу комусь, окошитися, покошитися на чоmу, вершитися чим. *-ваться благополучно, неблагоприятно* – виходити, вийти на добре (на добро), на зле (на лихо), на лихо стати. *Этим и -чилась их работа* – на тоmу й стала їхня робота. *Этим дело не -чилось* – на тім не стало, на тім не окошилося (не покошилося). *Колонны -валисьверху гербами* – колони вершилися (кінчилися вгорі) гербами. *Этим и -вается книга* – на цoмy і кінець книзі. *Срв.*

Кончатъ, кончить.

Окапать, см. Окапывать.

Окаплунивать, окаплунить (нетуха) – каплунити, скаплунити (півня), (*многих*) покаплунити.

Окапчивать, окоптить – коптити, обкоптити, задимляти, задимити, закурювати, закурити.

Окапывание – 1) обкапування, закапування; 2) обкопування. *Срв. Окапывать.*

- Ока́пывать, -ся, ока́пать, -ся** (*жидкостью*) – обка́пувати, -ся, обка́пати, -ся, обкра́пувати, -ся, обкра́пати, -ся, (*о многом*) пообка́пувати, -ся, пообкрапувати, -ся що чим. **Ока́панный** – обка́паний, пообка́пуваний.
- Ока́пывать, окопа́ть** – обко́пувати, обкопа́ти, пообко́пувати що чим. **Око́панный** – обко́паний.
- Ока́пываться, окопа́ться** – обко́пуватися, обкопа́тися, пообко́пуватися, (*валом*) обси́паться, обси́паться, пообси́паться, покопати ша́нці, насіпати ша́нці, обшанцюва́тися. *Неприятель - пался* – вороги обкопалися, покопали ша́нці.
- Ока́рмливание** – обгодо́вування; труї́ння.
- Ока́рмливать, окорми́ть** – обгодо́увати, обгодува́ти; (*отравить*) труї́ти, струї́ти, потруї́ти, давати (да́ти) дання, отрути. **Окормле́нный** – обгодований; отруєний, струєний, потруєний.
- Окато́личивать, -ся, окато́личить, -ся** – кат[е]лічити, -ся, скато[е]лічувати, -ся, скато[е]лічити, -ся, покато[е]лічити, гся, латі́нити, -ся, златі́нювати, -ся, златі́нити, -ся, полаті́нити, -ся. **Окато́личенный** – скато[е]лічений, покато[е]лічений, златі́нений, полаті́нений, латі́нник. [Русини-латі́нники].
- Ока́тывание** – обка́чування, ви́качування, (*о дороге*) на́кочування, торува́ння.
- Ока́тывать, оката́ть** – 1) обка́чувати, обкача́ти, ви́качувати, ви́качати, округля́ти, округлі́ти, ви́кругля́ти, ви́круглі́ти, за́кругля́ти, за́круглі́ти. **-вать пилюли** – ви́качувати пігулки. **-вать доро́гу** – на́кочувати, на́котити, торува́ти, уторува́ти, уї́здити, уби́ти доро́гу. **-вать теле́гу** – об'ї́жджа́ти, об'ї́здити во́за; 2) (*сов. Окати́ть*) *вокруг чего-л.* – обко́чувати, обкоти́ти, об'ї́здити, об'ї́хати круг чо́го. **Окати́нный** – ви́качаний, округле́ний, за́кругле́ний; (*о дороге*) на́кочений, уторова́ний, уї́жджений, уби́тий; (*об экипажах*) об'ї́жджений. *См. Обка́тывать.*
- Ока́тываться, оката́ться** – обка́чуватися, обкача́тися, ви́качуватися, ви́качатися, о[за,ви]́кругля́тися, -круглі́тися; уї́здитися.
- Ока́чивание** – облива́ння, обполі́скування.
- Ока́чивать, окати́ть** – облива́ти, обли́ти *и* облі́ляти ко́го, що чим, ліну́ти на ко́го, на що чим, обполі́скувати, обполосну́ти що чим. **Ока́ченный** – обли́тий, обполосну́тий.
- Ока́чиваться, окати́ться** – облива́тися, обли́тися *и* облі́лятися, обполі́скуватися, обполосну́тися.
- Ока́чуриваться, ока́чуриться, см. Окочу́риться.**
- Ока́шивать, окоси́ть** – 1) (*совсем, начисто*) ви́кошувати, ви́косити, ско́шувати, ско́сити що; 2) (*вокруг чего-л.*) обко́шувати, обкосити, пообко́шувати що *и* круг чо́го. *См. Обка́шивать.*
- Ока́шиваться, окоси́ться** – обко́шуватися, обкоси́тися, пообко́шуватися.
- Ока́ющий** – о́кающий, о́кучий. [О́каючи, о́кучі го́вори].
- Ока́янный, -ница** – окая́нец (-нца), окая́нник, окая́нница.
- Ока́янный** – окая́нний, неокая́ний, неприка́яний, кля́тий, про́клятий. **-ный чорт** – ді́дко оха́блений, нечи́ста сила.
- Ока́янство** – окая́нство, неокая́ність, неприка́яність (-ности).
- Окваса́ть, оквасе́ть** – квасні́ти, сквасні́ти, кі́снути, скі́снути.
- Окваса́ины** – кваслі́ни (-ин, *мн.*).
- Оквасня́ть, оквасни́ть** – пере́квашува́ти, пере́кваси́ти, закі́слювати, закі́сліти.
- Окваси́вать, окваси́ть** – кваси́ти, за́квашува́ти, за́кваси́ти.
- Океа́н** – океа́н (-ну).
- Океа́нский** – океа́нський, океа́новий. **-ский пароход** – океа́нський паропла́в.
- Оки́дывание** – о(б)ки́дування, о(б)ки́дання.
- Оки́дывать, оки́дать, оки́нуть** – о(б)ки́дати, о(б)ки́дати, о(б)кі́нути що чим. *Срв.*
- Обки́дывать, -нуть гла́зом (гла́зами), взором взгля́дом** – ски́нути о́ком (очи́ма) на ко́го, на що, оки́нути о́ком (очи́ма), обве́сти о́ком (очи́ма) ко́го, що, перебі́гти очима по ко́му, по чо́му, гляну́ти по чо́му. [Гляну́в по ха́ті]. **Ско́лько гла́зом -нешь** – скі́льки о́ком сягне́ш

(захо́пиш, збагне́ш), (безлич.) скі́льки о́ком сягну́ти, скі́льки зору́. *И́ глазом не -нешь* – і о́ком не зглядиш, (безлич.) і о́ком не скину́ти. *Лицо -дало* – висипало, ви́прищило на виду́, поприщило вид. **Окиданный и окинутый** – обкиданий, обкинутий.

Окидываться, окинуться – 1) о(б)кида́тися, о(б)кину́тися. **-нуться плащом** – обкину́тися плащем. *Лес -ваётся листвою* – ліс укрива́ється листям; 2) поми́литися кидавши, не попа́сти, не влучи́ти, не поці́лити.

Окипать, окипеть – обкипа́ти, обкипі́ти.

Окисание – 1) укиса́ння; скиса́ння; 2) *хим.* – закиса́ння.

Окисать, окиснуть – 1) ки́снути, укиса́ти, укі́снути, скиса́ти, ски́снути, ки́сліти, ски́сліти, квасні́ти, сквасні́ти; 2) *хим.* – закиса́ти, закі́снути.

Окисел, хим. – за́кис (-су), ки́сляк, ки́снюк.

Окисление – заки́снення, закиса́ння, закі́слювання, закі́слення.

Окислитель, хим. – закі́сник, закі́сляльник.

Окислительный – закі́сний. [Заки́сне по́лум'я].

Окислость – закі́слість (-ости) (*руссизм* окі́слість).

Окислый – укі́слий, ски́слий; *хим.* закі́слий.

Окислять, окислить – закі́сляти, закі́сліти. **Окисляемый** – закі́слюваний. **Окислённый** – закі́слений.

Окисляться, окислиться, хим. – закі́слятися, закі́слітися.

Окись – за́кис (-су) (*руссизм* о́кис).

Окупа́ция – окупа́ція. **-ціо́нный** – окупа́ційний.

Окупи́ровать – окупува́ти. **-пи́рованный** – окупу́ваний.

Оклад – 1) (*образ, очертание*) обрис; за́рис и за́риси (мн.). **Оклад лица** – за́риси облі́ччя, вид, твар (-ри); 2) (*на иконах и пр.*) ша́та и ша́ти (мн.), опра́ва, оздо́ба. [Образ у доро́гій опра́ві]; 3) (*оклад избы*) підвалини; 4) (*налог*) на́клад, положе́ний податок; 5) (*жалованье*) положе́на платня́, утрима́ння.

Окладистый. -тая борода – широ́ка борода́.

Окладной – 1) ша́тний, опра́вний, оздобний. [Опра́вне срі́бло]; 2) податко́вий, о́платний.

-ная книга – о́платна кни́га. **-ной налог** – положе́ний податок. **-ное жалованье, содержание** – положе́на платня́, утрима́ння.

Оклады́вать, см. Обклады́вать.

Оклеветание – оббрі́хування ко́го, набрі́хування на ко́го.

Оклеветной – обмовний, на́клепний, обгові́рний.

Оклеветывать, оклеветать – оббрі́хувати, оббреха́ти ко́го, набрі́хувати, набреха́ти на ко́го, оклепа́ти ко́го, клепа́ти, наклепа́ти на ко́го, обмовля́ти, обмови́ти ко́го, обгово́рювати, обгово́рити ко́го. *Срв. Оговаривать.* **Оклеветанный** – оббре́ханий, оклепа́ний, обмовле́ний, обгово́рений.

Оклёвывать, оклевать – обдзбо́[ю]бува́ти, обдзбо́[ю]ба́ти, обкльо́вувати, обкльо́вати, (*о мног.*) пообдзбо́[ю]бува́ти, пообкльо́вувати. *Срв. Обклёвывать.*

Оклеивание – обклеюва́ння, облі́плювання.

Оклеивать, -ся, оклеить, -ся – обклеюва́ти, -ся, обклеї́ти, -ся, облі́плювати, -ся *и* облі́пляти, -ся, облі́пити, -ся, (*о многих*) пообклеюва́ти, -ся, пооблі́плювати, -ся. **-ить комнату обоями** – обклеї́ти (ві́клеїти) кімна́ту шпале́рами, пошпалерува́ти кімна́ту. **Оклеенный** – обкле́сний, ві́кле́сний, облі́плений, пообклеюва́ний, пооблі́плюваний. *Срв. Обклеивать.*

Окле́йка – (*действие*) обклеюва́ння, облі́плювання; (*вещь*) обкле́йка, облі́пка.

Окле́щик – клеї́льник, обклеюва́льник.

О́клик – о́клик, о́зов (*р. о́зв*у).

Окликание – оклика́ння, озива́ння; гука́ння, пере́гукування.

Окликать и окликать, окликать и окликнуть кого – 1) озива́ти, озва́ти ко́го, оклика́ти,

оклікнути ко́го, гукати на ко́го, озива́тися, озва́тися до ко́го. **-кни** *его* – гукні на його́, озві́ його́; 2) *см.* **Оглаша́ть 1.**

Окликаться и оклика́ться, оклика́ться и окли́кнуться – 1) (*откликаться*) озива́тися, о(бі)зва́тися, оклика́тися, оклі́кнутися, відгу́куватися, відгукну́тися, о́казуватися, о́казати́ся. [Я до нього: хто там? Окажи́сь – хто! – Не озива́ється]; 2) (*перекликаться*) пере́гукуватися, пере́гукну́тися. *Часовые -каются* – вартові пере́гукую́ться.

Окликча́ – 1) оклика́ння, озива́ння; 2) *см.* **Оглаше́ние.**

Окнище (*проём в стене для окна*) – вікни́на, (*реже*) верца́дло, про́стріл.

Окно́ и Око́шко, *ум.* **око́шечко** – 1) вікно́, *ум.* віко́нце, віко́нечко. *Смотреть в -но́* – диві́тися у вікно́. *Увидеть из -на́* – побачи́ти у вікно́. *Из наших око́н видно было...* – з наших віко́н (у наші́ вікна) ви́дно бу́ло... *Стоять у -на* – сто́яти коло́ (біля) вікна́, (*для смотрящего со двора*) сто́яти у вікні́. *Вылезть в -но́, проникнуть через -но́* – ви́лізти вікно́м, пролі́зти вікно́м. *Под -ном, под -шком* – під вікно́м, під віко́нцем. *Под -нами* – по́підвіконню́. *Грызть -на* (*просит милостыню*) – хо́дити по́підвіконню́. *Красное, переднее -но́* – чо́лове вікно́. *Судное -но́* – передпíчне вікно́. **-но́ в боковой стене** – причі́льне, причі́лкове вікно́. **-но́ в задней стене** – на́пільне, по́лове вікно́, (*выходящее на печь*) на́пічне, пі́чне вікно́. **-шко в тюремной двери (волчок)** – прозу́рка, про́зир (-зору), очко́, вічко́. **-но́ из цельного стеклянного листа** – аркуше[о]ве вікно́. *С большими -нами* – вікна́стий. *Ни око́шек, ни дверей, полна горница людей (огурец)* – без віко́н, без двере́ць, по́вна ха́тка ове́ць (огіро́к); 2) (*водея в болоте*) вікно́, вікни́на, віко́вина.

Око́ – око́ (*мн.* о́чі). *См.* **Глаз.** *Во мгновение о́ка* – як о́ком змигну́ти. *Бережь как зеницу о́ка* – бере́гти як о́ка в лобі́, як о́ка в голо́ві.

Оков (*окованная бадья, для под'ёма воды*) – це́бро.

Оковать, см. **Оковывать.**

Оковка – 1) кува́ння, обко́вування. *См.* **Оковывание;** 2) (*металлич. оковка*) оку́ття, за́ківка, за́лізна (метале́ва) опра́ва.

Оковщик – обко́вувач, кува́ч; кова́ль (-ля́).

Оковы – 1) кайда́ни, за́ліза (*мн.*) (*реже*) за́лізо, *соб.* за́ліззя, за́кови, (за́лізні, ку́тії) пу́та, оку́ви. *Срв.* **Кандалы.** *В -вах* – у кайда́нах, у за́ліззю; 2) нево́ля, я́рмо, ко́рмига. *Попасть в -вы* – впа́сти в кайда́ни. *Налагать -вы* – в кайда́ни кува́ти ко́го, накла́дати пу́та, я́рмо на ко́го. *Сбросить с себя -вы* – порва́ти (розби́ти) кайда́ни (пу́та), скину́ти я́рмо.

Оковывание – о(б)ко́вування, зако́вування, кува́ння, (*колёс*) бу́шування, ши́нування.

Оковывать, оковать – о(б)ко́вувати, о(б)кува́ти и о(б)ку́ти, вко́вувати, вкува́ти чим *и* в що́, зако́вувати, закува́ти *и* заку́ти в що́, забива́ти, заби́ти в кайда́ни, (*о многих*) пообко́вувати, по́вковувати *и т. д.* **-вать сундук** – обко́вувати, обкува́ти скри́ню. **-вать руки и ноги** – закува́ти (вкува́ти) в кайда́ни ру́ки й но́ги. **-вать колёса шинами** – бу́шувати, оббу́шувати, ши́нувати, обши́нувати ко́лесо, побу́шувати, поши́нувати ко́леса. **-вать льдом** – заморо́зити, поморо́зити. **Окованный** – о(б)ко́ваний, о(б)ку́тий, ко́ваний чим *и* в що́, зако́ваний, заку́тий в що́; (*о колёсах*) бу́шований, ши́нований. **-ный золотом** – золо́токований.

Оковываться, оковать – обко́вуватися, обкува́тися, вко́вуватися, вкува́тися, зако́вуватися, закува́тися.

Окол – 1) *см.* **Око́лица;** 2) *см.* **Око́лыш.**

Околачивать, око́лотить – 1) оббива́ти, обби́ти, (*о многом*) пооббива́ти що́ чим, що́ з чо́го, збива́ти, зби́ти, позбива́ти що́ з чо́го; (*отряхнуть*) обтру́шувати, обтру́сити, пообтру́шувати що́ з чо́го. **-тить бока** – обтовкти́ бо́ки; 2) (*кольщиками*) обгоро́дити кіл(о́ч)ками, обкі́лкувати, обпал(ь)кува́ти. **-вать пороги** – оббива́ти, обтупува́ти поро́ги. **Око́лоченный** – оббитий, пооббиваний, збитий, позбиваний *и т. д.*

Околачиваться, око́лотиться – 1) оббива́тися, обби́тися, пооббива́тися; обтру́шуватися, обтру́ситися, пообтру́шуватися; 2) обгоро́дитися кіл(о́ч)ками; 3) (*баклушичат*) ба́йдики

(байди) біти, байдикувати, віснути, вакувати(ся). [Наймит усé вісне в хаті, не йде на роботу (Н.-Л.). Хлопець до школи не ходить та так дома вакується]. -**ться без дела** – нікати без роботи.

Околдование – о(б)чарування, зачарування, причарування. *Срв.* **Очарование**.

Околдовывать, околдовать – 1) чарувати, о(б)чаровувати, о(б)чарувати, зачаровувати, зачарувати, обходити, обійти чаром (чарами), завідмувати, обмарити когó, що; 2) (*пленишь*) вчарувати, зчарувати, причаровувати, причарувати. *См.* **Обвораживать, Очаровывать**.

Околдованный – о(б)чарований, зачарований, обійдений чарами *и т. д.*

Околевание – 1) здихання; 2) завмирання, знеживлювання.

Околевать, околеть – 1) здихати, здохнути, гинути, згинути, пропадати, пропасти, минути(ся), одубіти, дуба дати; 2) (*от холода*) залякати, залякнути, завмирати, завмерти, знеживлятися, знеживитися.

Околелый – 1) здохлий; 2) (*в зимней спячке*) завмерлий, знеживлений.

Околесить, околесничать, см. **Нести Околесную (Околесная)**.

Околесить – об'їхати, об'їздити, виїздити скрізь що *и по чому*.

Околесная и Околесица – 1) об'їздка, обхідна, об'їзна дорога; 2) нісенітниця, дурни́ця, околяси, теревені, банелюки. *Нести -ную* – верзти (плести) нісенітницю, дурниці, ка-зна-що, верзти такé, що й купи не держиться, теревенити, теревені правити, банелюки плести *и т. п.* *См.* **Вздор**.

Околеть, см. **Околевать**.

Околица – 1) околиця, окіл (*р.* око́лу), округа (-ги, *ж. р.*), око́лиця, око́лія; 2) об'їзд, об'їздка, манівець. *Ехать -цею* – їхати манівцями, в (на) об'їзд, в об'їздку, колувати, об'їжджати. *Говорить -цу и -цею* – говорити здалека, надогад, манівцем; 3) (*вокруг села*) царина, вигін (-гону), дільниця.

Околично (говорить) – закрутисто, викрутасно, викрутасом, вікрутно, околясом, здалека (говорити).

Околичность – 1) околичність, побічність, забічність, узбічність (-ости), побічні обставини.

Околичность картины – узбіччя, забіччя картини; 2) закрутистість, викрутаси, закрутоси; зайві подробиці, зайва балаканина. *Говорить без -ностей* – казати просто, руба, без зайвої балаканини. *С околичностями, см.* **Околично**.

Околичный – 1) (*окрестный*) околичний, округний, окільний, поблизький, навко́лишний, -ные ворота – ко(ло)ворот, царина, дільниця; 2) *см.* **Окольный 2**.

Околичный – 1) побічний, узбічний, забічний; 2) закрутистий, викрутасний. -ный человек – заверніголова.

Около, предл. с род. п. и нар. – 1) (*вокруг, кругом*) ко́ло, навко́ло, довко́ла, нао́коло, надо́коло, округ, округи, навкруг, навкруги когó, чо́го. *Ходить вокруг да около* – ходити ко́ло та навко́ло, ходити око́ле[я]сом. *См.* **В(о)круг, Кругом**; 2) (*возле, подле*) ко́ло, біля, побіля, край, побіч, побік, обік когó, чо́го, по́при когó (що), при чо́му, під чим, над чим, *нар.* поміж.

Около дороги – край (біля) дороги, при дорозі, над шляхом. **Около двора** – коло двора, біля двора, під двором. *См.* **Возле, Подле**; 3) (*приблизительно*) тро́хи не, ма́ло не, під що, близько чо́го, (і)з що. *Я не видал его около трёх лет* – я не бачив його ма́ло не три роки. *Прошло около десяти лет с тех пор, как...* – ма́ло (тро́хи) не десять років минуло з того часу, як... *Он получает около ста рублей* – він здобуває близько сотні карбованців. *Я сделал около пяти вёрст* – я пройшов близько п'яти верстов, я увійшов верстов із п'ять. *Ему около тридцати лет* – йому близько трицятьох років. *Ему лет тридцать или около того* – йому років з трицять або близько того. *Это вам будет стоить около пяти рублей* – це вас (вам) коштуватиме карбованців із п'ять. *Туда будет около десяти вёрст* – туди буде вестов із десять. *Который час?* – *Уже около девяти* – котра година? – Вже близько дев'яти (під дев'ять). *Я приходил к вам около девяти часов* – я приходив до вас годині о дев'ятій.

О́коло *полудня, полуночи* – близько півдня, півночі, над південь, над північ. *Нас было около ста человек* – нас було душ із сто (із сотню).

Околoвлагалищный – навколопихвяний.

Околoдок, см. **Околoток**.

Околoлежачий – навколишні[и]й, навкільний, окру́жний, по́близький. См. **Окрéстный**.

Околoплoдие – містище.

Околoплoдник, *бот.* – о́плодень (-дня), насінник.

Околoплoдный – оплодне́вий, насінничний, плідний. **-ная жидкость (liquor amnii)** – обті́к (-то́ку), плідний плин, брід (бро́ду).

Околoполюсный, *астр.* – приполярний, прибігуно́вий, підбігуно́вий.

Околосердечный – осердяний, перикардіальний.

Околосердце (*околосердечная сумка*) – осердя, осердечя, сердечна болoна́, перика́рдій.

Околосолнечный – присoнячний.

Околососков́ый – присмочко́вий. [Присмочко́ве ко́ло].

Околотень – убоїсько, убоїще, невбийок (-бийка).

Околотить, см. **Околачивать**.

Околoток – 1) о́колиця, околoтиця, о́кру́га, кутóк, кут, ку́рінь (-реня́), (*жители околотка*) кутяни, кутчани; 2) (*в городе*) райoн, кварта́л; 3) лікарський пункт.

Околoточный – 1) о́кружний, кутковий. Сrv. **Око́личный 1**; 2) кварта́льний, райoнний.

Околoушный – привушний, колову́шний. **-ная железа** – привушна, колову́шна за́лоза.

Околoцветник, *бот.* – прицвітень, оцвітина (подвійна і прoста).

Околoченный, см. **Околачивать**.

Околпачить – о(б)ду́рити, пошіти в дурні, ошукáти. См. **Одурачить**.

Око́лыш, око́лышек – о́колиця, о́количка.

Око́льность – о́кілля, о́кіл (*р. око́лу*), о́колиця, о́кру́га.

Око́льный – 1) см. **Око́личный 1**; 2) об'їзний, обхі́дний, кругoвий. **-ный путь** – маніве́ць, кружина́, бік. **-ным путём** – маніве́ць, манівцями, стороною, око́лясом, позавгорі́дно.

Окомелина – окорі́[е́]нок (-нка).

Окомелок – деркач, дряпак, дряпáч. См. **Голик**.

Оконечность – 1) (*конец вещи, предмета*) край, кінце́ць, ум. кінчик, кінце́ва части́на чо́го; 2) *мед.*, см. **Конечность**.

Оконечный – кінце́вий, прикінце́вий, приконечний, наконечний.

Око́нистый – вікна́стий.

Око́ничник, око́нник – вікня́р, скля́р (-ра́).

Око́ничный – вікня́ний.

Око́нница – (*око́нный переплёт*) вікно́, ра́ма; (*око́нщина*) ши́бка. См. **Око́нщина**.

Око́нный, око́шечный – віко́нний, вікня́ний, віко́нечний. **-ное стекло** – ши́ба, ши́бка, оболoна́, оболoнка, болoна́; сrv. **Око́нщина**. [А з оболoнками вікно́ в садóчок літом одчинялось (Шевч.)]. **-ная форточка** – (віко́нечна, віко́нна) кваті́рка, кваті́рочка. **-ный переплёт**, см. **Око́нница**. **-ная коробка (облицовка оконного проёма)** – футри́на. [Маю там робіти двері, футри́ни і всю столярну роботу (Франко)]. **-ный косяк** – вікня́на, віко́нечна лутка, *чаще мн.* лутки, варца́ба. **-ный проём в стене**, см. **Окнище**.

Оконопачивать, оконопатить – обконопáчувати, обконопáтити, об(ш)пакльoвувати, об(ш)паклю́вати. **-ченный** – обконопáчений, об(ш)пакльoваний.

Оконопачиваться, оконопатиться – обконопáчуватися, обконопáтитися, об(ш)пакльoвуватися, обшпаклю́ватися.

Оконтузить – поконтузити.

Оконфузить – завда́ти сорoму, осорoмити, всорoмити.

Оконфузиться – осорoмитися, сорoму набратися.

Окóнце – вікóнце. *См.* **Окно́**.

Оконча́ние – 1) скі́нчення *и* скі́нча́ння, закі́нчення, докі́нчення, укі́нчення, прикі́нчення, дове́ршення, заве́ршення, пове́ршення; (*конец*) кіне́ць, приконе́ччя. **-ние** *работы, дела* – скі́нчення (докі́нчення, закі́нчення, заве́ршення) робо́ти, пра́ці, діла, справи. *До -ния века* – скі́нча́ння (до кі́нця) ві́ку. *Перед -нием, по -нии войны, революции* – наприкі́нці, наприконе́ччі війни, револю́ції, по скі́нченні війни, револю́ції. *До -ния года, срока* – до кі́нця ро́ку, стро́ку. *По -нии года, срока* – по скі́нченні ро́ку, стро́ку. *Дело близится (пришло) к -нию* – справа дохо́дить (дійшла) кі́нця (краю). *При -нии обедни, обеда* – наприкі́нці відпра́ви, обі́ду, на відхо́ді відпра́ви. *По -нии чего-либо* – по чо́му. **-ние** *статьи* – закі́нчення, кіне́ць статті; 2) *грам.* – закі́нчення. [Закі́нчення сло́ва]. *См.* **Ока́нчивание**.

Оконча́тельно – 1) оста́точно, доконе́чно, рі́шуче. *Дело решено -но* – справа ви́рішена оста́точно. *Он -но отказался* – він рі́шуче відмови́вся; 2) ці́лком, ці́лковито, до послі́дку, до останку, до решти, до краю, вкрай. *Срв.* **Совершенство́**. *Он -но разорился* – він вкрай зру́йнува́вся. *Он -но разлеился* – він до краю розледа́щів.

Оконча́тельный – 1) оста́точный, останній, кі́нцевий, доконе́чний. **-ный** *приговор, решение* – оста́точный ви́рок, прі́суд, -чне ви́рішення. **-ные** *результаты* – оста́точні наслідки. **-ные** *выводы* – кі́нцеві (оста́точні) ви́сновки. **-ный** *расчёт* – оста́точный ро́злік. **-ного** *мнения по этому вопросу у меня ещё не сложилось* – останньо́ї думки на цю справу я ще не маю; 2) *грам., см.* **Конечный**.

Окóнчатый – вікóнчастий.

Окóнченность – вікі́нченість, закі́нченість, докі́нченість, заве́ршеність, дове́ршеність (-ности).

Окóнченный, *см.* **Ока́нчивать**.

Окóнчина (*оконное стекло*) – ши́ба, ши́бка, оболóна, оболóнка, (*реже*) скля́нка, та́хля.

Окóнчить, -ся, *см.* **Ока́нчивать, -ся**.

Око́п – 1) окі́п (*р.* око́пу), закі́п (-ко́пу); (*окопанное место*) око́писько, око́пище; 2) *воен.* – вал із ро́вом, ша́нець (-нця).

Око́панный, Око́пать, -ся, *см.* **Ока́пывать, -ся**.

Око́пка – обко́пання.

Око́пник, *бот.* ***Symphytum officinale*** – жи́вокіст (-косту), жи́вокість (-кости), пра́вокість, костоло́м, воло́вий язик.

Око́пный – окі́пний, ша́нцевий.

Око́пте́лый – зако́птілий, зако́пчений, заку́рений, заді́млений.

Око́пте́ть – зако́птіти, зако́птітися, заку́рити, заку́ритися, заді́міти, заді́митися.

Око́птіть, *см.* **Ока́пчивать**.

Око́пщик – обко́пувач, ко́пач, ко́пальник.

Окора́чивание – у[с]коро́чування, -ча́ння, покоро́чування, -ча́ння.

Окора́чивать, -тить – у[с]коро́чувати *и* у[с]коро́чати, у[с]коро́тити, коро́тити, покоро́тити, урі́зувати, урі́зати, підрі́зувати, підрі́зати. [Сукно пошили, покоро́тили (Голов.)]. **-ченный** – у[с]коро́чений, покоро́чений, у[під]рі́заний.

Окора́чиваться, окоро́титься – у[с]коро́чуватися, -ча́тися, у[с]коро́титися, коро́титися, покоро́титися.

Окоре́нь (**окорени́ться**) – укорени́тися, пусти́ти корі́ння. *См.* **Окоре́няться**.

Окоре́нять, окорени́ть – укореня́ти, укорени́ти що.

Окоре́няться, окорени́ться – укореня́тися, укорени́тися в що, пуска́ти, пусти́ти корі́ння в що. [В саду ви́шенька вкорени́лася].

Око́рма, -мка, -ле́ние – 1) (*действие*) обгодува́ння, (*длит.*) обгодо́вування; 2) **око́рма, -мка** (*отрава*) – тру́та, отру́та, трути́на, трути́зна.

Окормля́ть, окорми́ть, *см.* **Обкармли́вать**.

Окорна́ть, см. **Обкорна́ть**.

Окорок – окіст (*р.* о́косту), плі́чко, лопáтка, стегно́. [Оце́ продала́ на базáрі дво́є плі́чок, – передне й задне. Свинячі о́кості]. *Копчёный -рок* – шинка, вуджени́на, копче́ний о́кіст.

Окороковий, окорочний – окісний. **Окорочное м'ясо**, см. **Окорок**.

Окоросте́ть – по[с]корості́ти, закоростя́вити, захворі́ти на коросту́. **Окоростельй** – по[с]корості́лий, закоростя́вільй, коростя́вий.

Окоростити *кого* – зара́зити коросто́ю ко́го.

Окороте́ть – покорот́шати, по[у,с]короті́тися.

Окоря́веть – закоржа́вити, за[по]шкару́б(і)ти, зашкару́б(ну)ти. [Чо́боти за[по]шкару́б(і)ли].

Окосево, окосьё (*древко косы*) – кі́сся (*ср. р.*).

Окосе́ть – ста́ти ко́сооки́м, зизооки́м.

Окосма́теть – ста́ти, зроби́тися па́тлати́м, кудла́тим, за[об]рости́ волос́сям, па́тлами, закош́латіти. **Окосмательй** – па́тлати́й, кудла́ти́й.

Окоснева́ть, окосне́ть – 1) дубі́ти, задубі́ти, задубну́ти, зақа́цю[у́]бі́ти, -б(ну)ти, кля́кнути, за́клякати, за́кляк(ну)ти з чо́го. *Руки от стужи -нели* – руки з холоду за[по]дубі́ли, за[по]кля́к(ну)ли. *Срв. Окоченева́ть*; 2) (*зако́снеть*), см. **Зако́сне́ть**. *Китайцы -нели в своём быту* – кита́йці задубі́ли в свої́му побу́ті. **Окосне́льй** (*от стужи*) – задубі́лий, задубі́лий, зақа́цю[у́]бі́лий, за́клякли́й.

Окостенева́ть, окостене́ть – 1) (*обращаться в кост. вещество*) ко́стені́ти, за́костене́ти, ско́стені́ти, (*о мн.*) по́костене́ти; 2) (*отвердеть*), см. **Окоченева́ть**. **Окостене́льй** – 1) ско́стені́лий, за́костене́лий; 2) (*окоченельй*) за́клякли́й. *См. Окочене́ть*.

Окостене́ние – за[с]ко́стені́ння, укі́стне́ння. **-ние жил** – за[по]ко́стені́ння жи́л.

Окостене́лость – ско́стені́лість, за́костене́лість, ко́стюк.

Око́стки (*оглодки*) – недо́гризки, недо́їдки (-кі́в).

Око́сток – окі́сток (-стка).

Окоти́ться (*о кошке, овцах, львице и т. д.*) – окоти́тися, (*о мног.*) по́коти́тися. [Чо́рна ві́вця́ окоти́лась, і коро́ва отели́лась. А овечки́ по́коти́лись].

Окоченева́ть, окочене́ть – кля́кнути, за́клякати, за́кляк(ну)ти, у[о]кля́кнути, (*о мног.*) по́клякнути з чо́го; дере́в'яні́ти, за́дере́в'яні́ти, за́дере́віти, дубі́ти, задубі́ти, задубну́ти (*о мн.* подубну́ти, подубі́ти), дуба́ ста́ти, зақа́цю[у́]б(ну)ти, (*о мног.* по́кацю[у́]бну́ти), за́цупі́ти, погра́бнути, за́ков'язну́ти, за́коцо́літи, око́літи, за́колі́ти, (*описат.*) на кача́н змерзну́ти. [А́ж за́клякнеш увес́ь, бо одё́жі нема́. Руки́ мені́ за́дере́віли. За́дубі́в чоло́вік на моро́зі. Присі́пало його́ сні́гом, а він і за́ков'язну́в не встаю́чи. Па́льці погра́бли на моро́зі (Неч.-Лев.)].

Окочене́лость – за́кляккі́сть, за́цупі́лість, за[о]дубі́лість (-лості). [Одубі́лість така́, що, зда́ється, по́ходить вона́ на сме́рть (Кониськ.)].

Окочене́льй – за́клякли́й, дубле́ний, задубі́лий, за́цупі́лий, за́мерзлий (*о мн.*) подубі́лий, по́клякли́й.

Окочене́ние – за́клякне́ння, за́дубі́ння, за́цупі́ння.

Окочу́риться (*околеть*) – дуба́ да́ти, ги́[е]гну́ти, опря́гті́ся, ви́прягти, но́ги за́де́рти. [В цей день його́ оте́ць опря́гся (Котл.). Кінь як морсну́в його́, да́к він там і ви́пріг (ко́нчився)].

Око́шечко – віко́нце, віко́нечко; (*волчок в тюремн. двери*) прозу́[і́]рка, ві́чко.

Око́шечный – віко́нний, вікня́ний, віко́нечний.

Око́шко – вікно́; (*волчок*) прозу́[і́]рка, ві́чко; (*в болоте, трясине*) вікни́на. *См. Окно́*.

Окошу́риться – окоши́тися на ко́му. [Хто зроби́в, а на мені́ окоши́лося].

Окра́дывать, см. **Обкра́дывать**.

Окра́ек – 1) (*кромка*) окра́вка; 2) (*горбушка*)okráєць (-ра́йця), цілу́шка.

Окра́дом, кра́дью – кра́дькома, кра́дучись.

Окраива́ть, окро́ить – обкра́ювати, обкра́яти, обрі́зувати, обрі́зати, обти́нати, обтя́ти;

обстригати, обстригти. См. **Обкраивать**.

Окраиваться, окроиться – помилятися, помилитися краючи.

Окрайна – (*край, конец*) край, кінець (-нця), крайок, закрайок (-райка). [В кінець гаю, на крайку стояв дуб-довговік (М. Вовч.)]. **-на доски** – край, кінець дошки; (*рубеж, рубежная область, место*) країна, край, об'їлок. [По об'їлках міста (города)]. **-на порода** – край, кінець міста. [Ми мешкаємо на краю (в кінці) міста]. **-на межі** – узміжок. **-на леса** – узлісок, узлісся. **По -не** – у край чого, по-над чим.

Окраинный – українний. **-ные жители** – українні мешканці (люди). [Такé централістичне народоправство нам, українним людям і українцям, на велику шкоду може вийти (Єфр.)].

Окрапывать, -ся, окрапать (и окрапить) -ся – обкрапувати, -ся, об[по]крапати (-паю *и* -плю), -ся, оббризкувати, -ся, об[по]бризкати, -ся чим, (*о мн.*) пообкрапувати, -ся, пооббризкувати, -ся. **Окрапанный, окрапленный** – об[по]крапаний, об[по]краплений.

Окрасить, см. Окрашивать.

Окраска – 1) (*действ. от гл. окрашивать*), см. **Окрашивание**; 2) (*цвет, краска, колорит*) барва, забарвлення, колі[го]р (-льору), закраска, покрась (-си). [Шовіністичний кольор. Національна закраска. Побутова покрась]. **Придать -ку** – забарвити. См. **Окрашивать**.

Окрашивание – крашення, фарбування, малювання, обкрашування, обмальовування, обфарбовування; крашення, фарбування у (на) біле, жовте, зелене *и т. д.*

Окрашивать, окрасить – (*вы*)красить что) красити, покрасити, викрасити, малювати, помалювати, фарбувати, пофарбувати, (*придать окраску, цвет*) забарвляти, забарвити; (*кругом*) обкрашувати, обкрасити, закрашувати, закрасити, обмальовувати, обмалювати, обфарбовувати, обфарбувати. [Сонце промінням красило гребні снігу. Труну (*гроб*) збудували ще й обмалювали]. **-шивать, -сить крышу пол, двери, столы** – красити (покрасити, викрасити), фарбувати (пофарбувати), малювати (помалювати) дах, підлогу, двері, столи. **-шивать, -сить материю, платье** – красити, по[ви]красити, фарбувати, по[ви]фарбувати матерію, одіжу. **-сить волосы** – пофарбувати (*несов.* фарбувати) волосся. [Волосся я не фарбувала, пані (Л. Укр.)]. **Окрашивать, -сить в белый цвет** – біліти, побіліти, (*в жёлтый*) жовтіти, пожовтіти, (*в зелёный*) зеленіти, позеленіти, (*в красный*) червоніти, почервоніти [Сонце хвилю червонить (Шевч.)], (*в синий*) синіти, посиніти, (*в чёрный*) чорніти, почорніти, вичорніти *и т. д.* *или* красити, покрасити (фарбувати, пофарбувати) в (*и на*) біле, жовте, зелене, червоне *и т. д.* **Окрашенный** – покрашений, викрашений, закрашений чим *и* що [Легенди, закрашені у густу барву крові (Л. Укр.)]. Письменство закрашене громадськими інтересами (Єфр.)], помальований, пофарбований, обкрашений, обмальований, обфарбований; побілений, почорнений, посинений *и т. д.*, *или* пофарбований (по[ви]крашений) у (на) біле, жовте, зелене, червоне *и т. д.*

Окрашиваться, окраситься – краситися, покраситися [Курячі яйця красяться], фарбуватися, пофарбуватися, обкрашуватися, обкраситися.

Окрепость – зміцнілість (-лости), зміцніння; стверділість, ствердіння.

Окреплять, укрепить – зміцняти, зміцнити, скріпляти, скріпити. **-пить землю (утолочь)** – утовкти, вбити, угрунтувати землю. **Окрепленный** – зміцнений, скріплений, утовчений, убитий.

Окрепляются, укрепятся – зміцняться, зміцнитися, скріплятися, скріпитися, утовктися (*о земле*).

Окрепнуть – 1) (*набраться силы*) зміцніти, покріпшати, скріпнути, подужчати, зрости на силах, покремезншати, уматер(н)іти; 2) (*стать крепче, острее*) зміцніти, покріпшати, поміцнішати. **Вино и мёд -пли от долгой лёжки** – вино й мед зміцніли (покріпшали) від [з] довгого лежання; 3) (*после болезни*) подужчати, поздоровіти, поздоровшати, остербати, остербнути, піджити, виходитися, ободяритися, оклігати; 4) (*отвердеть*) ствердіти, стверднути, стужавіти. [Сніг стверднув. Грязюка стужавіла]. См. **Отвердевать. Окреплый**

(**окре́пший**) – зміцнілий, скріплий, уматер(н)ілий; поздоровілий; стверділий, стужавілий.

Оттенки см. Окрепнуть.

О́крест – навколо, вколо, навкруги, (*около*) біля чо́го. *См. Вокруг, Около.*

Окрестить – охрестити (*о многих* похрестити, поохрещувати), у хрест (віру, за́кон) увести.
-ить *иноверца* – вихрестити. **Окрещённый** – охрещений; вихрещений, вихрест.

Окреститься – охреститися, у хрест увійти, (*о многих*) похреститися, поохрещуватися.

Окрестность – околиця, окіл (*р. о́колу*), о́коло, о́колія, о́коліця, о́колітиця, о́кру́га, пересторона. [Він перший на цілій о́кіл. Ляхів шпиль висився по-над усією о́кру́гою]. В-тях *г. Києва* – в околицях міста Київ. *По всех -тях* – по всіх околицях.

Окрестный – околїчний, окільний, дооколічний, о́кру́жний, нао[в]кру́жний, доохрещений, ближчий, побли́зький. **-ная страна** – околиця.

Окриве́ть – 1) осліпнути (отемніти) на одне́ око, (по)збу́тися о́ка; 2) (*сделаться хромым*) окривіти. **Окриве́лый** – сліпий (те́мний) на одне́ око; (*хромой*) окривілий.

Окривля́ть, окриві́ть кого – позбавляти, позбавити ко́го о́ка, сліпити, осліпити ко́го на одне́ око.

О́крик (*понукание*) – гримання, о́крик. **О́крики** (*на скот*) – го́йкання.

Окрики́вать, окрикну́ть кого – 1) (*окликать*) оклика́ти, окликну́ти ко́го, опітува́ти, опита́ти. [«Хто йде?»] їх стали оклика́ть (Котл.); 2) (*пожурить*) крича́ти, накрича́ти, крикну́ти на ко́го, гримати, нагримати, гримну́ти на ко́го.

Окриля́ть, -ся, окрилі́ть, -ся, см. Окрылять, -ся.

Окристаллизовыва́ть, -ся, -лизова́ть, -ся – кристалізува́ти, -ся, скристалізува́ти, -ся. **-ванный** – скристалізований.

Окритикова́ть – скритикува́ти, закритикува́ти. **-ко́ванный** – скритикований.

Окрича́ть, см. Ославить.

Окрыва́вlenie – скрива́влення, закрива́влення.

Окрыва́лять (-веня́ть), окрива́вить (-вени́ть) кого, что – укрива́влювати, укрива́вити *и* укрово́вити, крива́вити, скри[о]ва́вити, (*гал.*) скерва́вити, за[по]крива́вити, (*сов.*) заю́шити ко́го, що. [Не хтіла рук скрива́вити власних. Як смикнула з мене́ серце – пучки (*концы пальцев*) заю́шила]; (*ранить до крови*) об'ю́шувати, об'ю́шити, заю́шити. **Окрыва́вленный** – скрива́влений, закрива́влений, за[о]кро́влений, крова́вий, заю́щений. [З но́жем окро́вленным в руках (Шевч.). Він лице́м припа́в до крова́вого Андрі́євого лица́ (Франко)].

Окрыва́ляться, окрива́виться, окровени́ться – крива́витися, (*сов.*) закрива́витися, по[у]крива́витися, об'ю́шитися, заю́шитися. [І на Поді́ллі знов крива́вились степі (Сосюра). Закрива́виться кривле́ю зеле́неє по́ле (Рудан.)].

Окрои́ть, см. Окраивать.

Окро́ек, -о́йка – укрáвок (-вка), укрáвка, обр́ізок (-зка).

Окро́ме, окро́мя, см. Кроме.

Окромса́ть что – 1) обтя́ти, обкрéмсати, (*о мног.*) пообкрéмсувати. [Обкрéмсав кілка́ сокиро́ю (Крим.)]; 2) (*остричь кой-как*) постри́гти як-небудь; 3) (*окоротить*) обчикри́жити; 4) зіпсува́ти (спарта́чити) кра́ючи.

Окро́пле́ние – (*д. длит.*) о(б)кро́плювання, скро́плювання, оббри́зкування, шпува́ння, (*оконч.*) об[с]кро́плення, покро́плення, оббри́зкання.

Окро́пля́ть, окро́пить – кро́пити, о(б)кро́пляти, о(б)кро́плювати, о(б)кро́пити, скро́пляти, скро́плювати, скро́пити, закро́пляти, закро́пити, покро́пляти, покро́пити, оббри́зкувати, оббри́зкати, порськати, спорськати, шпува́ти, пошпува́ти. [І вра́жою злою́ кров'ю волю́ окро́пите (Шевч.)]. **Окро́пленный** – об[с]кро́пленный, покро́пленный, оббри́зканий, спорськаний. [Барвіно́к скро́пленный росо́ю].

Окро́пля́ться, окро́питься – о(б)кро́плюватися, о(б)кро́питися, скро́плятися, скро́питися, закро́плятися, закро́питися, оббри́зкуватися, оббри́зкатися чим.

Окро́шка – холоднік, холодець (-дцю). [Холоднік з ра́ками. Найсмачніший холодець з огірка́ми та з раковими шийка́ми].

О́круг – 1) *см. Окрéстность*; 2) округа. [Шкільна́ о́круга]. У *запорожцев полково́й о́круг* – пала́нка. [Горо́д Гу́мань у Ки́ївській пала́нці (Свидн.)].

Округа, *см. О́круг*.

Округле́ние – обкру́глювання, обкру́глення, за(о)кру́гління, за(о)кру́глення, викру́глювання, викру́глення. [Тут не дійшло ще до заокру́глення ро́боти в синтетичних пра́цях (Єфр.)].

Округле́нность, *см. О́круглость*.

Округле́ть – с[по]кру́гліти. [Ка́мінчик у воді скру́глів. Ри́си лиця́ всі покоро́тшали, скру́гліли (Л. Укр.)]; (*полотнеть*) погла́дшати, попра́витися. **Округле́вший** – скру́глілий, по[о]кру́глілий.

О́круглость – о́кру́глість, зао́кру́глість, кру́глість (-лості), кругло́та.

О́круглый – кругля[а]́стий, округля́стий, зао́круглий, округлий, круглобо́кий.

О́кругляе́мость – обкру́глювані́сть, за(о)кру́глювані́сть (-ности).

О́круглять, округли́ть – о(б)кру́глювати, о(б)кру́гліти, о(б)кру́гліти, за(о)кру́гліти, за(о)кру́гліти (*о мног.* позакру́глювати, поо(б)кру́глювати), викру́глювати, викру́гліти, вікру́гліти, скру́гліти, скру́гліти. [Ти мене́ мов гли́ну злі́пив, скру́глів (Куліш)]. **-гля́ть фразы** – округля́ти, заокругля́ти речення. **-гля́ть свои владения** – заокругля́ти (викругля́ти) свої володі́ння (посі́лості, ма́єтки). **-гля́ть циф́ры, сум́мы** – заокругля́ти, викругля́ти цифри, су́ми. **-глежа́мый** – обкру́глюваний, за(о)кру́глюваний, викру́глюваний. **-гле́нный** – о(б)кру́глений, за(о)кру́глений, вікру́глений, скру́гле[я]́ний. [Ті́льки ка́мінь край доро́ги скру́гля́ний білі́е (Руд.)]. *См. О́круглый*.

О́кругля́ться, округли́ться (округле́ть) – кру́гліти, скру́гліти, об[ви]кру́глюватися, обкру́глітися, вікру́глітися, закру́глюватися, закру́глітися (*о мног.* покруглі́ти, пообкру́глюватися, позакру́глюватися); (*полнеть*) кру́гліти, гла́дша[ну]ти, (*немного*) підповнюватися. [То була́ схудла, як ске́па (*щепка*), а тепе́р обличчя́ її підповнюе́ться (Крим.)].

О́кружа́ть, окру́жить – 1) (*обвести, очертить кругом*) обво́дити, обве́сти (круго́м), обкру́жляти, обкру́жліти, обкреслю́вати, обкресліти, обче[і]ркува́ти, обчеркну́ти що; 2) (*обойти, об'ехать кругом*) обмина́ти, обмину́ти, обходи́ти, обі́йти, об'їжджа́ти, об'їхати що. [Обмина́є Га́нна великі́ биті́ шляхі́, йде́ вона́ яра́ми та доли́нами (Н.-Лев.)]; 3) (*обносить чем-либо вокруг*) обво́дити, обве́сти (напр. ро́вом, кана́вою, стіно́ю), обгороджува́ти, обгоро́дити, обставля́ти, обста́вити що чим. [Навкру́гі за́мок бу́в обведе́ний глибо́ким ро́вом. Обгоро́див дві́р ти́ном]; 4) (*облегать*) ото́чувати, ото́чати, ото́чити (*о мног.* пообто́чувати), обступати́, обступи́ти, обста́ти (*сов.*); о(б)горта́ти, обгорну́ти (*о мног.* пообгорта́ти), обляга́ти, облягті́, обложі́ти, (о)повива́ти, (о)пови́ти, обараніти (*сов.*), (*плотно*) облі́плювати, облі́піти, (*неожиданно -жить кого*) обско́чити, (*о собаках*) обсі́дати, обсі́сти, (*о реке*) обті́кати. [Його́ ото́чали́ блі́ді, зжо́вклі́ облі́ччя (Коцю́б.). А коза́ки, як та хма́ра, ля́хів обступи́ли (Шевч.). Розбі́йники обля́гли навко́ло та́бор (Коцю́б.). Розко́шами, ща́стям він і́ повив (Грінч.). Річка обті́кає на́ше мі́сто. Як обся́дуть соба́ки, тре́ба припа́сти до землі́]. *Жандармы -жи́ли дом* – жандарми ото́чили́ (обступи́ли) ха́ту. **-жи́ть неприя́теля** – ото́чити, обля́гти, обступи́ти во́рога. **-жи́ть город ва́лом** – обве́сти мі́сто ва́лом. *Постройки, кото́рые -жа́ют площа́дь* – буді́влі, що ото́чують (обляга́ють) пло́щу (майдáн).

О́кружа́емый – обкреслю́ваний, обгоро́джуваний, ото́чуваний. **О́кружа́емость** – ото́чувані́сть (-ности). **О́круже́нный** – обведе́ний, обкресле́ний, обче[і]ркну́тий, о(б)горо́джений, обста́влений, ото́чений, обло́жений, опови́тий. **-ный сия́нием, ореоло́м** – ося́йний. **-ный ка́менно́й стено́й** – обму́рований.

О́кружа́ться, окру́житься (*стр. и возвр. залог*) – 1) обкреслю́ватися, обкреслі́тися, обче[і]ркува́тися, обчеркну́тися; 2) ото́чатися, ото́чуватися, ото́читися, обгорта́тися, о(б)горну́тися,

обсталятися, обсталятися, повітися; (*изгородью*) обгородитися, о(б)парканитися. [Хоробрий Тите, обгорнишь народом (Куліш). Річка обсталялася стіною темнозеленого очерету (Мирн.). Вколо Смотровем повівся Кам'янець убогий (Рудан.). Селó Триліси дубовими палями опарканилось (Куліш)]. **-житья туманным сиянием** (о солнце, луне) обгородитися. [Як місяць або сонце обгороджено кругом – буде лютий мороз, а влітку – вітер (Грінч.)].

Окружающий – околичний, нао[в]кружний, нао[о]льний, окружний. **-щее, -щая среда** – оточення, око́ло, о́кіл зовнішній. [Міг іще більше аналізувати себе й усеньке око́ло (Крим.). Ми віднайшли все те, що, бачилось, утратили в зовнішньому око́лі (Фр.)]. **-щие** – прибічні. [Тоді я говорив своїм прибічним: «От вам Зевес, що людям жизнь даруе» (Куліш)]. **Обстоятельства -щей жизни** – обставини околичного, навкружного життя. **-щие постройки** – нав[о]кружні будівлі.

Окружение – 1) обведення, обкреслення, обгородження, оточення, обгорнення, (*длит.*) обкреслювання, обгороджування, оточування, облягання, обступання *и т. д.* **Оттенки см.** **Окружать, Окружить**; 2) (*состояние*) оточення, око́ло. В **капиталистическом окружении** – в капіталістичному оточенні.

Окружие, см. Окружность 2.

Окружность – 1) (*окрестность*) о́кіл (око́лу), кружи[е]на[я]. [На весь о́кіл є одін чинбар (*кожевник*). Погас о́гонь ясний, що в темному світив око́лі (Сам.). Мов у дзвони мідяні дзвоне хто по кружені (Черняв.)]. **См. Окрестность**; 2) *геом.* – обвід (*р. обводу*), круг, кружи[е]на[я], округ. [Довгота обводу землі вино́сить... (Калит.). Це болото верстов із сім кружині. В моїх ду́плянках округ великий]. **Часть -сти** – каблук. **Город имеет милью в -сти** – місто має одну милью кружині. **На пять вёрст в -сти (кругом)** – на п'ять верстов кругом.

Окружный, окружной – окружний. **-ной начальник** – окружний (-ного). **-ный, -ной суд** – окружний суд. **-ное послание** – обіжник. **-ные сёла** – околичні (нав[о]кружні) сёла.

Окрутить, см. Окручивать.

Окручивать, окрутить – 1) (*обвить, обмотать*) обкручувати, обкрутити, обмотувати, обмотати, (*о мног.*) пообкручувати, пообмотувати що чим. [Застромив у рукав голку, обкручену ниткою]; 2) (*вокруг*) обкручувати, обкрутити, обкрутнути, обсотувати, обсотати що, кого чим. [Обкрутив його круг себе]. **Её, его -ли** (*обвенчали*) – її, його обкрутили.

Окрученный – обкручений, обсотаний.

Окручиваться, окрутиться – обкручуватися, обкрутитися, обкрутнутися (*о мног.* пообкручуватися), перекручуватися, перекрутитися. [Плющ обкрутивсь круг тички].

Окрывать, -ся, окрыть, -ся (црк.), **см. Покрывать, -ся.**

Окрыление – окрилення, окрилювання.

Окрылеть, окрылатеть – окрилатіти, (*о мног.*) покрилатіти.

Окрылять, окрылить – окриляти, окрилювати, криліти, окриліти, додавати, додати крил. [Утиски збільшують і окриляють енергію. Хай надія додає вам крил (Франко)].

Окрылённый – окрилений.

Окрыляться, окрылиться – окрилюватися, окрилитися *и* окрилатіти.

Окрыситься на кого – визвиритися на ко́го, до ко́го, наїжитися на ко́го, проти ко́го.

Оксия (*надстр. знак*) – оксія. [Тма, мна знаю, а оксію не втну таки й досі (Шевч.)].

Октава – октава.

Октант (*снаряд для измер. углов*) – октант.

Октаэдр, геом. – октаедр. **Октаэдрический** – октаедрічний.

Октоих – октоїх (-ха).

Октройровать – октроювати. **-ванный** – октройований. **-ная конституция** – октройована конституція, дарована від царя (монарха) конституція.

Октябрист, -ты (*бывшая рос. партия*) – октябрист, -ти. [Октябристи й монархісти – всі

- бажають добре їсти (Самійл.).
- Октябри́стский** – октябри́стський.
- Октя́брь** – жовтень (-тня).
- Октя́брьский** – жовтне́вий. [Жовтне́ва револю́ція].
- Окудра́веть** – скучеря́вити, (о *мног.*) покучеря́вити.
- Окудра́вить** – скучеря́вити, (о *мног.*) покучеря́вити.
- Окукля́ться, окукли́ться** (о *насеком.*) – в ляльку оберта́тися, оберну́тися.
- Окули́ровать** – 1) (*осу*) щепи́ти (щеплю́, -пиш); 2) (*прививать глазок одного дерева к другому*) очкува́ти, ку[а]лірува́ти, щепи́ти, (о *мног.*) поку[а]лірува́ти, пощепи́ти.
- Окули́рованный** – 1) щепле́ний; 2) очко́ваний, ку[а]ліро́ваний, щепле́ний.
- Окули́ровка** – очкува́ння, ку[а]лірува́ння, щепи́ння.
- Окули́ст** – окулі́ст, очни́й ліка́р (-ря).
- Окули́стика** – окулі́стика.
- Окульти́зм** – окульти́зм (-му).
- Окульти́ст** – окульти́ст.
- Окуля́р** – окуля́р (очне́ скло).
- Окуна́ть, оку́нывать, окуну́ть** – зануря́ти, занури́ти кого́, що в що, умо́чувати, умочи́ти, устро́мляти, устро́мити що в що. **-ну́ть руку в воду** – вмочи́ти (устро́мити) ру́ку в во́ду. **-ну́ть котёнка в воду** – занури́ти кот[ш]еня́ у во́ду. **Окуну́тый** – занурений, умочений, устро́млений у що.
- Окуна́ться, оку́нываться, окуну́ться** – порина́ти, порину́ти, упорина́ти, -ну́ти, пірна́ти, (в)пірну́ти, зану́рятися, занури́тися в що. [Упорина́в у прибере́жні морські хвилі (Крим.). Слу́хаю й порина́ю все гли́бше й гли́бше у рідну стихію (Васильч.).]
- Окуне́вый** – окуне́вий.
- Оку́нь** – оку́нь, *ум.* оку́ньчик, дерку́нь, *ум.* деркуне́ць (-нця). [У нас ця ри́ба зве́ться й оку́нь і дерку́нь].
- Окуп**, *см.* **Вы́куп**.
- Окупа́ть, окупі́ть** – 1) (*выкупать*) вику́пляти, вику́пити, окупа́ти, окупі́ти; 2) опла́чувати, оплати́ти, поверта́ти, поверну́ти. *Это издание не -пит всех издержек* – це видання не оплати́ть (не поверне) усі́х витрат. **Окупле́нный** – 1) ви́куплений; 2) опла́чений.
- Окупа́ться, окупі́ться** – 1) ви[в]ідку́плятися, ви[в]ідку́питися, окупа́тися, окупі́тися. [Вони́ бу́ли панські, та ви́купилися]; 2) опла́чуватися, оплати́тися. *Этот неблагодарный труд не -пается* – ця невдя́члива пра́ця не оплачу́ється.
- Окупа́ция**, *см.* **Оккупа́ция**.
- Окургу́зить** – обчикри́жити, *см.* **Обкургу́зить**.
- Окури́вать, -ся, окури́ть -ся**, *см.* **Обкури́вать, -ся, обкури́ть, -ся**.
- Окурка** – 1) (*д. длит.*), *см.* **Обкури́вание**; 2) (*оконч.*) обкуре́ння.
- Окуро́к** – недо́кур, недо́курок, бичо́к (-чка).
- Окурча́веть, -чави́ть**, *см.* **Окудра́веть, -ряви́ть**.
- Окусок** – недо́гризок, обгри́зок (-зка), недо́їдо́к (-дка).
- Окусы́вать, окуса́ть**, *см.* **Обкусы́вать, обкуса́ть**.
- Оку́та, оку́тка** – 1) (*действ. длит.*), *см.* **Окуты́вание**; 2) (*оконч.*) у[об]ку́тання, обго́рнення, опови́ття, окри́ття.
- Оку́тывание** – обго́ртання, опови́вання, у[об]ку́тування, окри́вання.
- Окуты́вать, окута́ть** – об[за]го́рта́ти, обго́ртувати, об[за]го́рну́ти, (о)пови́вати, (о)пови́ти, опови́сти чим, уку́тувати, уку́тати чим *и* в що, о(б)ку́тувати, о(б)ку́тати (о *мн.* пообку́тувати), окри́вати, окри́ти, обволо́чити чим. [Те́мрява поча́ла обго́рта́ти зе́млю). Доли́ну пови́вав туман. Хма́ри його́ обку́тають (Франко.). Така́ нудна́ німота́ їх окри́вала. Святосла́ва те́ма обволо́чила (Рудан.).] **-тати́ дымом** – опови́ти димом, обкури́ти. **-вати́, -ати́**

тесно – обтулювати, обтуліти. [Обтуліла дітей, щоб тепліше їм було]. **Оку́танный** – обгорнений, загорнений, (о)повитий, сповитий, укутаний, о(б)кутаний. [Стоять дерева, загорнені в сутінь. В краю темному, сповитому журбою].

Оку́тываться, оку́таться – обгортуватися, обгортатися, обгорнутися, (о)повиватися, (о)повитися, укутуватися, укутатися, укриватися, укритися чим. [Місяць хмарою повивсь. Верби укутались буйним листом].

Оку́чивание – обгортання, підгортання, обсіпання, підсіпання.

Оку́чивать, оку́чить что (растения) – обгортати, обгорнути, обсіпати, обсіпати, підгортати, підгорнути, підсіпати, підсіпати, підбивати, підбити, (о *мн.*) пооб[під]гортати, пообсіпати *и т. д.* [Дівчата тютюн підбивали]. **-вать картофель** – об[під]гортати, обсіпати картоплю. **-вать, -чить** «сапою» *и полоть* – сап(ув)ати, посап(ув)ати, об[під]сапувати, об[під]сапати, (о *мног.*) пообсапувати. **Оку́ченный** – об[під]горнутий, об[по]сапаний. *Кто (работник, -ница)* «сапає» – сапальник, сапальниця.

Оку́чиваться, оку́читься – обгортатися, обгорнутися; обсапатися, (о *мног.*) пообсапуватися.

Оку́чка, см. Оку́чивание.

Оку́чник (кирка для окучки) – са́па, са́пка.

Оку́шаться, см. Обку́шаться.

Ола́дейка, см. Ола́дья.

Ола́дья – оладка, оладок (-дка). [Спекла оладки на салі]; *особый род ола́дей* – сластьони, масльони (-нів).

Олеа́ндр, бот. – олеандер (-ндра).

Оледе́ние – зледеніння.

Оледе́нь – зледеніти, зледіти, заледеніти, кригою братися, взятися, козубом ста́ти. [Кров заледеніє]. **-нёлый** – зледенілий, зледілий. [Зледенілий сніг].

Оледе́нять, оледе́нить – заморозувати, заморозити. *См. Обледе́нять.*

Оле́й – олія (*р.* олії), олій (*р.* олію) (*м. р.*).

Оле́йн, хім. – олеїн (-ну).

Оле́йновый – олеїновий.

Оле́невый – оленевий.

Оле́енок – оленятко (-тка), оленя́ (-ня́ти).

Оле́ний – оленячий. [Оленячий ріг].

Оле́нина – оленина.

Оле́ница – оленіця.

Оле́нь – 1) *зоол.* – олень, *ум.* оленець (-нця). *Детёныш -ня* – оленя́ (-ня́ти); 2) (*жук*) **Lucanus Cervus** – рога́ч, рога́ль, (*гал.*) розсохач, оленець (-нця), оленок (-нка).

Оле́шник и Олешня́к – вільшняк, вільховий ліс, вільшина.

Оли́ва (дерево) – олива, маслина.

Оливе́ніт, мин. – олівеніт (-ту).

Оливі́н, мин. – олівін (-ну).

Оли́вка (плод) – маслина, олива. [Солодкі фіги та зелені оливи].

Оли́вковый – 1) олівний, маслине́вий. [Олівний гай. Сади маслине́ві (Федьк.)]; 2) (о *цвете*) олівковий, олівкуватий. [Чоловік з темно-оливковим видом (Кониськ.)].

Оли́вный, см. Оли́вковый 1.

Олига́рх – оліга́рх (-ха). **Олига́рхия** – оліга́рхія (-іі).

Олига́рхический – олігархічний, олігархі́йний. **Олига́рхически** – по-олігархічному (-хійному), олігархічно.

Оли́мп – Олі́мп (-пу).

Оли́мпиада – олімпіада.

Оли́мпийский – олімпійський. [Олі́мпійські гри́ша].

Оли́фа, *техн.* – олія (на фарби).

Олифитъ, *техн.* (*покрыватъ олифой*) – заоліювати, наоліювати.

Олицетворе́ние – 1) (*процесе*) уособлення, (об)обличення, персоніфікація чого, надавання (*оконч.* надання) людської подоби комусь, чому. [Уособлення явищ природи (Тутк.); 2) (*состояние*) живий образ. [Стоїть він (Грінченко) і на громадській роботі, живий образ енергії, праці та саможертви (Єфр.)].

Олицетворя́ть, -творитъ – уособлювати, уособити, (об)обличувати, (об)обличити, персоніфікувати, сперсоніфікувати що когось, надавати (надати) людської подоби чому.

Олицетворе́нный – уособлений, обличений, обобличений, (с)персоніфікований, наділений людською подобою. [Це обтілена й обобличена сільська гордіня (Неч.-Лев.)]. *Это -ная доброта* – це уособлена (обобличена) добрість.

Олицетворя́ться, -творитъся – уособлюватися, уособитися, персоніфікуватися, сперсоніфікуватися.

О́ливо – ци[і]на *и* ци[і]нь (-ни), оливо. *Покрытый -вом* – ци[і]нований.

Оловя́нич[ш]ник, оловя́нник – ци[і]нар (-ря), олив'яник.

Оловя́нный – ци[і]новий, ци[і]нований. [Ціновим гудзем застібнувся (Котл.)].

Олта́рный – вітварний.

Олта́рь – вітвар (-ря). *См. Алта́рь.*

Олу́х – йоло[у]п, бевзень, бевзь, блазень, блазнюк, телепень (-пня), дурновёрхий цимбал (-ла). [Так йому старому йолопові й треба. Цимбале, цимбале дурний].

Олу́ховатый – йоло[у]пуватий, дурнуватий, придуркуватий.

О́льстра, *см. Кубура.*

О́льха – вільха; *ум.* вільшка; *ув.* вільшище.

Ольхо́вина (*одно ольховое дерево*) – вільшина.

Ольхо́вник – вільшняк, вільшина, вільховий ліс (*ольховые дрова*) вільшина.

Ольхо́вый – вільховий.

Ольша́ник, *см. Ольхо́вник.*

Ольша́нка, *зоол.* – (*Accentor modularis*) покропівник, -ниця; (*Motacilla*) трясихвістка, трясихвіст, трясидуца.

Ольшня́к, *см. Ольхо́вник.*

Оля́пка водяная, *зоол.* – рінник. *См. Дрозд водяной.*

Оля́поватый, *см. Аля́поватый.*

Ома́р, *зоол.* – омар (морський рак).

Омачива́ть, омоча́ть, омочи́ть – обмочувати, обмочити, омочувати, омочити що чим. [Ія кровавими слюзями не раз постелю омочу (Шевч.)]. **-чи́ть влагою** – закропити. [Ой дай, дівко, води пити, смажні уста закропити]. *См. Обмачива́ть.*

Оме́г, *бот.* – болиголів (-лову), блекота, блекіт (-коту).

Оме́га – оме́га. *Альфа и -га* – альфа й оме́га, початок і кінець.

Оме́жа, оме́жь – леміш (-меша).

Оме́жник, *бот., см. Оме́г.*

Оме́ла, *бот.* – оме́ла, гоме́ла, іме́ла, оме́льга, іві́лга, зимозелень (-ни), шульга́.

Омерзе́ние – огида, обрида, огидність, огидлість, огидливість, огидство, обридливість, обридь (-ди). [Почував огиду проти всяких авторитетів (Крим.)].

Омерзе́ть – огиднути, остогиднути, остогидіти, згідитися, змерзе́нїти, змерзіти. [Так йому вже остогидло, так остогидло, хоч з мосту та в воду (Коцюб.)]. **Омерзе́лый** – остогидлий, мерзений, огидлий. *Срв. Опротиве́ть.*

Омерзи́тельно – брідко, гідко, огидливо, огидно, мерзено, мерзотно.

Омерзи́тельность – огидливість, огидність, обридливість, гідота, брідота, мерзєнність, мерзотність (-ности), огидство.

- Омерзительный** – мерзєнний, огідливий, огідний, брідкий, обрідливий, паскудний, відрозливий, гидосвітний, мерзосвітний.
- Омерзить**, см. **Омерзять**.
- Омерзяться**, см. **Омерзеть**.
- Омерзять**, **омерзить** – мерзєнити, змерзєнити, с[о]паскуджувати, с[о]паскудити, гідити, з(а)гідити когo, що чим, кому, (о мн.) померзєнити, попаскудити, пообпаскуджувати.
- Омертвєлость** – з[по]мертвїлість (-лості). [Змертвїлість дїха (Єфр.).]
- Омертвєлый** – змертвїлий, помертвїлий.
- Омертвєние** – змертвїння, мертвїння.
- Омертвєть** – змертвїти, обмертвїти, (о мн.) помертвїти. [Помертвїють жїли. Омертвїють люди з страху].
- Омерщвлять**, **омертвить** – змертвляти, змертвїти; (о мн.) помертвїти. **Омерщвляющий** – мертвущий, що змертвляє. **Омерщвлєнный** – змертвлений.
- Омєт** – 1) (подол, край одежды) омєт. [Спадає росою на гаптовані омєти рїзи дорогої (Шевч.)]; 2) (скирда, кладь хлеба, соломы) скирда, ск[т]ирта, ожерєд.
- Омєтина**, **перемєтина** (хворостина, жердь на омете) – ключина, ключиця, соб. ключиння (с. р.) (жерди, связанные под углом и лежащие по обе стороны омєта).
- Омєтывать**, **омєтать**, см. **Обмєтывать**, -тять.
- Омєх**, **омєшек** – лемїш (-меша).
- Омнибус** – омнібус (-са).
- Омнибусный** – омнібусний, омнібусовий.
- Омовєние** – обмивання. [Ще обмивання трєба зробити по заході сонця].
- Омокать**, **омокнуть**, см. **Обмокать**.
- Омолаживание** – відмолоджування, змолоджування.
- Омолаживать**, -лодить – відмолоджувати, відмолодїти, змолоджувати, змолодїти, (о мн.) повідмолоджувати, помолодїти. **Омолаживающий** – що відмолоджує, змолоджує, відмолодний. **Омоложенный** – відмолоджений, з[по]молоджений.
- Омолаживаться**, **омолодїться** – відмолоджуватися, відмолодїтися, з[від]молодїти, відмолоднїти, (о мн.) помолодїти.
- Омолодєть** – відмолодїти, по[з]молодїти. **Омолодєлый** – відмолодїлий, по[з]молодїлий.
- Омолодїть**, -ся, см. **Омолаживать**, -ся.
- Омолoжение** – відмолодження.
- Омонїм** – омонїм (-ма).
- Омофонїя**, муз. – омофонїя, одноголосся.
- Омофор** – омофор, наплєчник (-ка).
- Омочать**, -ся, **омочить**, -ся, см. **Омачивать**, -ся.
- Омрачать**, **омрачить** – 1) тьмарїти, (п)отьмарїювати, потьмарїти, тьмїти, за[по]тьмїти, паморочити, заморочити (сов.), охмарїювати, за[по]хмарїти, хмарою крити, хмарою по[у]крити, темнити, (переносно) засмучувати, засмутити. [Вїкі варварства тьмарїли людську думку (Л. Укр.). Нащо його засмучувати й сєрдити? (Тобїл.)]. См. *ещє* **Затемнять**, **Застить**. **Омрачєнный** – потьмарєний, о[за,по]хмарєний, хмарою вкрїтий. -ный печалью – потьмарєний сумом; 2) (ослепляют) слїпити, ослїпити (о мн. послїпити), робїти, зробити когo темним, -ною. *Облако -чїло что* – хмара завїсла на чoму. [Хмарка задуми завїсла на її чолї (Франко)].
- Омрачаться**, **омрачїться** – тьмарїтися, потьмарїтися, хмарїтися, охмарїюватися, охмарїтися, за[на]хмарїтися, похмарїти, похмарнїти, охмурнїти, охмарїти, похмурїти, (о небе) повїтися в хмари, поньїтися хмарою, сїпитися, засїпитися, потемнїти, затемнїтися, затуманїти. [Знов вона охмарїлася. І дїмнеє чолo похмарїло (Шевч.). Панич похмарнїв. Поньїлася хмарою пєрша моя надїя. Небо засїпїться і пїде грязюка. Вид його затуманїв].

Ум его -лся – розум в його потьмарівся. *Небо* -лось – небо потьмарилось, в хмари повилось. -тсья *печалью* – (опис.) повітисся в хмари сумні.

Омраче́ние – 1) потьма́рення, о[за,по]хма́рення; 2) осліплення.

Омраче́нность – потьма́рність, о[по]хма́рність (-ости).

Омрачи́тельный (*дым, пыль*) – тьма́рний (дим, порох).

Омрачи́ть, -ся, см. Омрача́ть, -ся.

О́мут (*яма под водой*) – яма, ковба́ня. *В тихом -те черти водятся* – тіха вода грéблю (береги́) рве.

Омша[е]́ник – омша́ник, темнік.

Омыва́ние, обмы́в, обмы́вка – обмива́ння, з[у]мива́ння, (оконч.) обмиття́; облива́ння, (оконч.) облиття́.

Омыва́ть, омы́ть – 1) обмива́ти, обми́ти, з[у]мива́ти, з[у]ми́ти, ви́мити чим, злива́ти, зли́ти, споліскувати, сполоска́ти що в чім *и* чим. [Сльози зливали її обліччя. Ножі сполоскали в дитячій крові]; 2) (*о море, озере, реке; обтекать*) обмива́ти, обми́ти, облива́ти, обли́ти, облінути, о(б)поліскувати, обполоска́ти. [Море обмиває і нашу зéмлю. На півночі обливає Азію море Сибірське (Калит.). Море обполіскує Англію зо всіх боків (Дорош.)]. *См.*

Обмы́вать. Омыва́емый – обмива́ний, облива́ний, обполіскува́ний. **Омы́тый** – 1) обмитий, з[у]митий, 2) обмитий, облитий.

Омыва́ться, омы́ться – 1) обмива́тися, обми́тися, з[у]мива́тися, з[у]ми́тися. [Змілася холо́дною водо́ю]; 2) обмива́тися, обми́тися, облива́тися, обли́тися; бу́ти облива́ним, обмитим *и т. д.*

Омы́вки – зми́лини (-лин), зми́лки (-лок).

Он, оно́ (*мест.*) – він, воно (його́, йому́, його́, ним (ім), в нім (в його́му, в ньо́му); *мн.* (для всіх родо́в): вони́, їх, їм, їх, їми (німи), на їх (них). **Их изба́** – їхня ха́та.

Она́ – вона (її, їй, її, нею, в її (ній)). [В керниці чистая вода. Над нею дівчина стоїть, її чо́гось немилий світ (Рудан.)].

Она́гр, зоол. – она́гр (дикий осéл). [Вважа́й на ди́кого осла́-она́гра в степу́ (Крим.)].

Она́грый – она́гровий, она́грыйчий.

Онани́зм – онани́зм, малахвія́. *Занима́ться -мом* – солоди́ти, малахвію́, таба́ку трусіти.

Онани́ровать (*занима́ться онанизмом*), *см. Онани́зм.*

Онани́ст – онани́ст, солоду́н, солоди́й.

Онемело́сть – за[о]німілість; замли́лість, зате́рпілість (-лости). *См. ещѐ Онемѐние.*

Онемѐние (*состояние*) – занімі́ння, онімі́ння; замли́ння.

Онемѐть – 1) (*стать немым*) онімі́ти, занімі́ти, ста́ти німи́м. [Щоб я онімі́в, щоб я світа бо́жого не бачив, коли́ знаю (Кониськ.). Злови́снице, бода́й ти занімі́ла (Л. Укр.)]; (*переносно*) занімі́ти, знімі́ти, онімі́ти (*о мн.* понімі́ти), зате́рпнути, сте́рпнути з чо́го.

[Дівча́та занімі́ли з пере́ляку. Настя немо́в захо́лола, зате́рпла вся (Коцюб.)]. -ме́ть *от*

удивления – занімі́ти з дива; 2) (*о частях тела: отёрпнуть, затечь*) за[с]те́рп(ну)ти,

замлі́ти, (*о мн.*) помлі́ти, поте́рп(ну)ти. [Спина і но́ги поте́рпи з сидні. Нога́ замлі́ла. Уже́ й

ру́ки помлі́ли]; 3) (*затихнуть, умолкнуть*) занімі́ти. [Нехай мені уста́ наві́ки занімі́ють].

Онемѐлый – о[за]німі́лий; зате́рплий, сте́рплий, те́рплий, замли́лий. [Я сто́яв і диві́вся, сте́рплий увесь (Коцюб.). Те́рплий па́лець].

Онемѐчение – з[об]ні́мчення.

Онемѐчива́ние – з[об]ні́мчува́ння.

Онемѐчива́ть, -чи́ть – ні́мчити, зні́мчувати, зні́мчити, обні́мчувати, обні́мчити, (*о мн.*) поні́мчити. **Онемѐченный** – зні́мчений, обні́мчений.

Онемѐчива́ться, -чи́ться – зні́мчувати́ся, ні́мчитися, зні́мчитися, (*о мн.*) поні́мчитися, поні́мчитися, перені́мчитися.

Оне́ры (*игра в карты*) – оне́ри.

Онікс, *минер.* – онікс (-са).

Оніксовый – оніксовий.

Оногдась, ономедни, ономясь – недавно, нещодавно, цими днями.

Ономеднишний – недавній, нещодавній.

Онтология – онтологія (-ії).

Онуча – онуча (-чі), (*ум.* онучка, онучечка), платянка (*гал.*) (*ум.* платяночка).

Онучина – онучина.

Оный – той. *Во время оно* – колись, давніш(е), раніш(е).

Оолит, *минер.* – ооліт (-та).

Опадание, опадение – 1) обпадання, спада́ння; 2) спада́ння, (*об опухоли*) стуха́ння. *Время -ния листьев* – листопад (-ду).

Опадать, опасть – 1) о(б)па́дати, о(б)па́сти (*о мн.* поо(б)па́дати), спада́ти, спа́сти, (*о мн.*) поспада́ти. [Вже лист обпадає з дерева. Позгасали, поспадали (квітоньки) як на небі зіроньки (Руд.); (*понижаться*) спада́ти, спа́сти. [Вода спала]; 2) (*об опухоли*) стуха́ти, стухну́ти. *Дом без хозяина -дает* – без господаря хата плаче (занепадає). **Опавший, опалый** – опалий, спалий; стухлий.

Опаздывание – запізнювання, о[с]пізнювання.

Опаздывать, опоздать – о[с]пізнюватися, о[с]пізнятися, пізнитися, *сов.* о[с]пізнитися, запізнюватися, запізнитися, (*немного*) припізнюватися, припізнятися, припізнитися. [Ідіть та не пізнитесь. Спізнятися не звик, щоб люди ждали. Зійшла зірка, місяць опізнівся]. *Он -дал к обеду, ужину* – він спізнівся на обід, на вечерю. *-дать часом* – спізнитися на годину.

Опаивание – обпоювання.

Опаивать, опойть – обпоювати, обпоїти (*о мног.*) пообпоювати когось чим. [Хіба обкурили чи обпоїли чим, вражі дочки? (Мирн.)]. **Опоенный** – обпоєний.

Опаивать, опаять – (*кругом*) облютовувати, облютува́ти; (*запаять вовсе*) залютовувати, залютувати що.

Опайка – об[за]лютування.

Опайщик (*паяльник*) – лютовник (-ка).

Опакостить, см. Обгадить.

I. Опал, *минер.* – опал. *Благородный опал* – сіяк.

II. Опал – 1) (*действ. от гл. Опалить*) – обпалення; 2) (*опален. место*) паленіна, печене (місце). *См. Обжог.*

Опала – немилість, гнів, неласка. *Быть в -ле, под -лой* – бути, жити в немілості, в неласці в когось. [За широкі (*смелые*) речі та що не був на бенькеті в тирана, я чув, Макдоф живе вже у неласці (Куліш)]. *Попасть в -лу* – попасти, попастися в неласку. [Через економа він попався в неласку (Звин.)].

Опалывание – 1) обла́ження; 2) осіда́ння, з[о]со́вування, сповза́ння.

Опалывать, оползать, оползти – 1) (*вокруг*) облазити, облізти. [Жук обліз калюжу]; 2) (*оседать*) осіда́ти, осісти, (*сползать*) з[о]со́вуватися, з[о]су́нутися, сповзати, сповзти, сплівати, сплівти. [Володимирська гора осовується]; 3) **оползти** (*о мехе*) – облізти, вилізти.

Опаливание – обсмалювання, смалення, обпалювання.

Опаливать, см. Опалить.

Опалка – (*действ. длит.*), *см. Опаливание*, (*оконч.*) обсмалення, обпалення. **-ка свиньи** – обсмалювання, смалення (обсмалення) свині.

Опаловидный – опаловидий, опалоподібний.

Опаловый – опаловий, опалевий. [Опалове світло. Гра́ла в лу́зі опале́ва мла].

Опалубить (*покрыть палубой, помостом*) – вкрити чардаком що.

Опалубка, *техн.* – вкривання (чардаком).

Опалывать, ополоть – 1) (*выполоть постеп. или сплошь*) полоти́ти, сполоти́ти, виполювати,

віполоти, (о мн.) повиполювати, пополоти. [Усі грядки пополотла]. *Мы в лето до трёх раз -ваем огород* – ми за літо разів зо три полемо город; 2) (*кругом*) обполювати, обполоти що. **Ополотый** – виплотий, сплотий; обполотий.

Опалываться, опалотья (*окончить полотьё*) – обполюватися, обполотися, (о мног.) пообполюватися.

Опальный – 1) опалий [Опале лістя], см. **Опадать**; 2) схудлий, змарнілий. **-лое лицо** – змарніле (схудле) обличчя.

I. Опаль (*опавшие плоды*) – падалиця, падалишні груші, яблука.

II. Опаль (*опален. место*), см. **II. Опал 2, Обжог**.

Опальный – 1) що в неласці, що під гнівом, в немилості; 2) належний тому, що в неласці («в опале»); 3) **-ный** (*запретный*) *товар* – заборонений (сконфіскований) крам.

Опалить, опаливать, опалить – обсмалювати, смалити, обсмалити (о мног. посмалити, пообсмалювати), за[при, під]смалювати, -лити, о(б)палювати, обпалити, запалити, спалити, припалювати, припалити. [Соловейкові крильця посмаліла. Сонце припаліло поле. Сльози котяться по паленому обличчю]. **-лять, -лить** *слишком сильно* – пересмалювати, -лити.

Окончить -лять – досмалити. **-лить перья и пух** – забужувати. [Я вже курча забужувала].

Человек, опаливающий что-либо и в частн. режущий и -ющий свиней – смалій (-ія). Сrv.

Обжигать. Опаленный – о(б)смалений, обпалений, запалений, спечений. [Махнув осмаленим крилом. Вони несуть додому спечене, як і земля, тіло (Коцюб.)].

Опалиться, опалиться – обсмалюватися, смалитися, обсмалитися, за[при]смалюватися, за[при]смалитися, обпалюватися, обпалитися.

Опамятовать или -тить – опам'ятати. [Промовив хтось і сим словом опам'ятав людей (Маковей)].

Опамятоваться – 1) опам'ятатися, опам'ятуватися, схаменутися, стямитися. [Опам'ятайся, дочко, що ти кажеш? (Л. Укр.)]. См. **Опомниться**; 2) спам'ятати, з[при]гадати. См.

Вспомнить.

Опар – о(б)пар. *Пузырь вскочил от -ру* – пухир набіг з опару.

Опара – 1) (*тесто*) опара, запара; (*закваска*) розчіна; 2) (*пареный корм для скота*) запарка.

Опаривание – о(б)парювання.

Опаривать, опарить – о(б)парювати, о(б)парити, (о мног.) пообпарювати. См. *ещё*

Ошпаривать, Обваривать. -рить курицу (битую) – ошпарити курку. **-рить руку** – ошпарити руку. **Опаренный** – о(б)парений, ошпарений. [Кричить як опарений].

Опариваться, опариться – 1) о(б)парюватися, о(б)паритися. [Опаривсь як муха на окропі]. См. **Ошпариваться, Обвариваться**; 2) (*обвариться, привыкнуть к пару*) упарюватися, упаритися. [Горох упарився. Я ще гаразд не впарився].

Опарник (*посудина, в которой готовится опара под кислое тесто*) – запарник, посуд на розчіну.

Опарной (*место*) – о(б)парений, ошпарений.

Опарный (*о тесте: кислое*) – розчинений, учинений, кислий.

Опаршиветь – с[за]пархатіти, с[за]паршивіти, зашолудивіти, (о мног.) попархатіти, попаршивіти, пошолудивіти. **Опаршивелый** – с[за]паршивілий, с[за]пархатілий, шолудивий. [Шолудива кішка].

Опаршивить – заразити (о мног. позаражувати) пархами, паршами, шолудями когó.

Опаршивиться, см. Опаршиветь.

Опарщик, -щица – о(б)парювач, -ка.

Опарывать, опороть – розпорювати, розпороти (о мног. порозпорювати, попороти), спорювати, спороти. **Опоротый** – розпоротий, споротий, (о мног.) попоротий.

Опарываться, опоротья – розпорюватися, розпоротися, спорюватися, споротися.

Опарыш – о(б)парений, ошпарений (-ного).

- Опасаться** – 1) (*боятся*) опасуватися чого, побоюватися чого, за що, обавлятися, стерегтися чого, опаску мати, потерпати за що, (*не решаться, предвидя худое*) варуватися. [Я не за своє, а за його кохання побоювалась (Л. Укр.). Він опасувався собак. Батькова розмова йому до вподоби, але він стережеться, чи не жартує батько (Васильч.). Тепер не можна обавлятися таких сумних наслідків. Потерпаю, як-би дитина не заслабла]; 2) (*остерегаются*) стерегтися, вистерегатися кого, чого. [Вистерегайся пити лишне (Крим.)]; (*охраняются*) оберегатися. **Не -аясь** – безпечно. [Говори безпечно]. **См. Остерегаются, Оберегаются, Охраняются.**
- Опасение** – 1) опаска, побоювання, опас, острах, пострах, обава. [Побоювання мої справдилися. Все з більшою опаскою примушував дивитися (Єфр.). Ключі без усякого опасу давала]. **Без -сенний** – безпечно. **Под -нием** – під опаскою, під страхом *и т. д.*; 2) осторога, обачність, обережність (-ости). [Іван підійшов і з осторогою сів на лаву (Васильч.)].
- Опаска** – 1) осторога, обачність, обережність (-ости). **С -кой** – бережко. [Глядіть, хлопці, йдіть бережко]; 2) *см. Опасение 1.*
- Опасливость** – 1) бояз(ь)кість, незважність (-ости). [Боязкість вам очі спіпить (Грінч.)]; 2) обережність, обачність (-ности).
- Опасливый** – 1) (*робкий*) бояз(ь)кий, незважний, незважливий. **-во** – бояз(ь)ко; 2) сторожкий, обережний, обачний.
- Опасно** – небезпечно, непевно, боязно, варівк[н]о (*гал.*). [Тут небезпечно нам]. **Он -но заболел** – він тяжко зах(в)орів (занедужав).
- Опасность** – небезпека, небезпечність (-ности), небезпеченство, непевність (-ности), опас (-су). [Але де там йому до сорому, коли шкура в небезпечності! (Коц.)]. **Находиться в -ти** – перебувати (бути) в небезпеці. **Подвергать, -ся, -нуть, -ся -сти** – наражати, -ся, наразити, -ся (на безпеку). [Вояки просили, щоб він більш не ходив сам на війну, щоб не наражати свого життя (Л. Укр.)] **Вне -ти** – по-за небезпекою.
- Опасный** – небезпечний, непевний, варівк[н]ий (*гал.*). **Быть -ным** – небезпечно стояти. [Степи тоді небезпечно стояли (Куліш)].
- Опасок** (*подпасок*) – підпаса[и]ч.
- Опах** (*действ. от гл. II. Опахать*) – обмахування, обмах.
- Опахало** – 1) (*веер для навев. прохлады*) віяло, вахляр. [Кольоровими вахлярами її ніжненькі щоки холодили (Куліш)]; 2) (*от мух*) обмахало.
- Опахаловидный** – віяловидний, вахляровидий, вахляруватий.
- Опахалообразный**, *см. Опухаловидный.*
- Опахальный** – вахлярівий.
- Опахальце** – віяльце, вахлярник.
- Опахальщик** – 1) (*мастер*) вахлярник; 2) (*прислужник с опахалом*) обмахувач.
- Опахальщица** – 1) вахлярниця; 2) обмахувачка.
- I. Опахивание** – оборування.
- II. Опахивание** – 1) обмахування; 2) обкутування.
- I. Опахивать, опахать** – оборувати, оборати що, (*о мног.*) пооборувати. **Опаханный** – обораний. **Опахиваться, опахаться** (*кончит пашню*) – оборуватися, оборатися, (*о мног.*) пооборуватися.
- II. Опахивать, опахать, опахнуть** – 1) *кого* – обмахувати, обмахнути, обвівати, обвіяти, опахнути; 2) *что (обметать)* обмітати, обмести, підмітати, підмести, об[з]махувати, об[з]махнути. **-ни пыль** – об[з]махні порошок. **Опаши пол** – підмети долівку, підлогу; 3) об[у]кутувати, об[у]кутати, обгортати, обгорнути кого чим. [Обкутай дитину, бо холодно].
- Опахиваться, опахнуться** – 1) *от чего* – обмахуватися обмахнутися; 2) (*стряхнуть с себя пыль, снег*) обтрушуватися, обтруситися; 3) об[у]кутуватися, об[у]кутатися, обгортатися, обгорнутися чим, угортатися, уторнутися в що.

Опа́чкivanje – об[за]паску́джування, забру́джування, обка́лювання.

Опа́чкивать, -кать – об[за]паску́джувати, об[за]паску́дити що чим, забру́джувати, забрудни́ти *и* забруді́ти що чим, заробля́ти, заробі́ти що чим, уроблюва́ти, уробі́ти в що, обка́лювати, обкаля́ти чим, ука́лювати, укаля́ти в що, (*детскими испражнениями*) об[у]ка́кати. [Заробі́в сорочку з-заду]. **-канний** – об[о]паску́джений, забру́джений, заробле́ний чим, уробле́ний у що, обкаля́ний чим, укаля́ний у що, обка́каний.

Опа́чкиваться, опачкаться – обпаску́джуватися, обпаску́дитися, забру́джуватися, забруд[н]и́тися, заробля́тися, заробі́тися, (*сов.*) обкаля́тися чим, укаля́тися в що, (*детск.*) об[у]ка́катися. [Дити́на обпаску́дилась. Зароси́вся, забруді́вся. Заробі́вся як чорт. Дити́на сиди́ть у за́пічку – обкаля́лась].

Опаше́нь – кап[ф]та́н.

I. Опашка – 1) (*действ. длит.*) оборо́ування, (*оконч.*) оборо́ання; 2) огрі́х, сказ. [Ора́в і наро́бів огрі́хів].

II. Опашка – 1) (*действ.*), *см. II. Опахивание. На опашку (надеть, носить)* – нао́паш, нао́пашку, наопашки. [Узя́в ко́жух нао́пашки, пішо́в в ко́рчму пи́ти].

Опашь, опашкой – наопаш, нао́пашку, наопашки.

Опе́ка – опі́ка, опіку́нство. [Безпе́рестанна опі́ка над його́ особо́ю (Коцю́б.)]. *Отда́ть под -ку* – відда́ти під опі́ку ко́го. *Бы́ть под -кой* – бу́ти під опі́кою. *Выйти из под -ки* – ви́битися (*выйти*) з-під опі́ки.

I. Опека́ние – о(б)піка́ння.

II. Опека́ние – опікува́ння ким, чим, охоро́на ко́го від чо́го.

I. Опека́ть, опе́чь (что, чем или в чём) – о(б)піка́ти, о(б)пекти́ що, ко́го чим. *См. Обжигать, обже́чь. Опе́ченный* – о(б)пече́ний.

Опека́ться, опе́чься – о(б)піка́тися, о(б)пекти́ся. [Аж одско́чила – ні́би вколо́лась або опе́клась (Неч.-Лев.)]. *Хлеб опе́кся* – хлі́б спі́кся, дійшо́в.

II. Опека́ть – (*быть ч.-либо опекуном*) опікува́тися ким, опіка́ти ко́го, що, (*оберегать*) охоро́няти ко́го, що від чо́го. **-каемый** – опікува́ний.

Опеку́н – опіку́н. *Бы́ть чьим-либо -но́м* – опікува́тися ким, чим.

Опеку́нский – опіку́нський.

Опеку́нство – опіку́нство.

Опеку́нствовать (над кем) – опікува́тися ким, чим.

Опеку́нша – опіку́нка.

Опелёны́вать, опелена́ть – оповива́ти, опові́ти *и* пови́ти, сповива́ти, спові́ти чим *и* в що.

Опелённый – о[с]пові́тий, пови́тий.

Опепелё́ние – спопелі́ння.

Опепелі́ть – спопелі́ти, оберну́ти в (на) по́піл. **Опепелё́нный** – у (на) по́піл оберну́тий.

Опепелі́ться – спопелі́ти, (*о мног.*) попопелі́ти. **Опепелі́вшийся** – спопелі́лий.

Опе́нок и Опе́нка – опе́ньок, підпе́ньок (-нька).

Опера – опера.

Операти́вный – опера́тивний.

Опера́тор – опера́тор (-ра).

Операціо́нный – опера́ційний. **-ная** – опера́ційна.

Опера́ция – опера́ція. *Коммерческие, торговые -ции* – комерці́йні, торгове́льні опера́ції.

Военные -ции – військо́ві (воє́нні) опера́ції. *Делать -цию* – робі́ти опера́цію. **-ция** (*неблаговидная сделка*) – ге́шефт. [Він там робі́ть різні ге́шефти з золото́ю валю́тою].

Опере́живание – випере́джування, попере́джування.

Опере́живать, -жать, -дить – випере́джувати, випере́джати, ви́передити ко́го, що, попере́джати, попере́дити, на́впопере́джати, -ді́ти, спере́джати, -ді́ти, у́пере́джати, -ді́ти, перебі́гати, перебі́гти, обганя́ти, обі́гнати, переганя́ти, пере́гнати ко́го, що. [Велико́руська

культура випередила інші. Він спередив мене конем. Хотіла перебігти його]. **-жать** *друг друга* – хапатися один перед одним (поперед одного). **Опережённий** – випереджений, попереджений, обі[пер]гнаний.

Оперение – 1) вбивання в колодочки, в пір'я, в палки; 2) пір'я, (у птенцов молодых) колодочки (-чок), палки. [Всі обскубували птиць од пір'я (Крим.). Курчата саме в колодочки вбиваються]. **С пёстрым -нием** – рябий, рябенький, перістий, рябоперий. [Курочка ряба].

Оперётга – оперета. **-тка** – оперетка.

Оперёточный – оперетовий, оперетковий.

Опереть, *см.* **Опирать**.

Оперировать – 1) *мед.* – оперувати, робити операцію кому; 2) оперувати чим, орудувати чим, діяти. **Оперированный** – оперований.

Оперный – оперовий, оперний.

Оперить, *см.* **Оперять**.

Опёрок, оперыш – (*оперившийся птенец*) підліток (-тка). *Неоперившийся птенец* – голопуп, голопуцьок, годоцуцьок (-цька).

Оперять, -рить – обпір'ювати, о(б)перяти, обп[і]рити, в пір'я вбивати, вбити. **-рєнный** – о(б)перений, обпірений. **Хорошо -ый** – одіжний. [Гуска добре одіжна, то їй зимою не холодно].

Оперяться, -риться – в колодочки, палки, пір'я вбиватися, вбитися, (*о мног.*) повбиватися, (*сов.*) оперитися, опернатити. [Курчата саме в колодочки вбиваються. Іван був попереду вбогий, а тепер опернатів: уже й волів пара, й коро́ва, й овечата (Волч. п.)].

Опечаливать, опечалить – засмучувати, засмучати, засмутити (*о мног.*) позасмучувати, посмутити), зажу́рювати, зажурити (*о мног.* позажу́рювати, пожу́рити), печалити, с[за]печалити когось чим. [Не засмучуй мене́ тяжко (Куліш). Зажу́рив усіх цією новино́ю].

Опечаленный – засмучений, зажу́рений, засумований.

Опечаливаться, опечалиться – засмучуватися, засмучатися, засмутитися (*о мн.* посмутитися, позасмучуватися), (*сов.*) зажу́ритися чим (*о мн.* пожу́ритися, позажу́рюватися), засмутіти, осмутіти, зсмутіти, посмутітися, посмутіти, засуміти, печалитися, за[у]печалитися. [Посмутились матері (Тичина)].

Опечатание (*д. оконч.*) – запечатання, о(б)печатання.

Опечатка – друкарська помилка.

Опечатывание – о(б)печатування, запечатування, печатання.

Опечатывать, -тать – печатати, запечатувати, запечатати, о(б)печатувати, о(б)печатати (*о мн.* попечатати, запечатувати), накладати, накласти печатки. **-танный** – запечатаний, о(б)печатаний.

Опечатываться, -таться – 1) бути запечатуваним, запечатаним; 2) помилятися, помилитися друкуючи, робити, зробити друкарську помилку.

Опечек – печище (*ср. р.*).

Опенина – печина.

Опечище – печище (-ща) (*ср. р.*).

Опече́е – 1) *см.* **Опечек**; 2) печище; 3) лежанка.

Опешить – 1) (*сделать пешим*) опішити; 2) сп'ятитися, сторопіти, змішатися, остовпіти з чого, від чого. [Хуса трохи сп'ятився від її тону (Л. Укр.)]. *Срв.* **Испугаться, Оробеть.**

Опешенный – сторопілий, остовпілий.

Опешиться, *см.* **Спешиться**.

Опивала, опивальщик – опіяка (*общ.*), обпивайло (*общ.*). *См.* **Пьяница**.

Опивать, опить – обпивати, обпити, (*о мног.*) пообпивати когось. [Об'їдають та обпивають його].

Опиваться, опиться – обпиватися, обпитися. *См.* **Обпивать, -ся.**

Опівки – недопитки (-ків).

Опиливание – обпилювання.

Опиливать, опилить – обпилювати, обпиляти, (о *мног.*) пообпилювати. **Опиленный и**

Опиленный – обпилений, (о *мног.*) пообпилюваний.

Опиливаться, -литься – обпилюватися, обпилятися.

Опилки (древесные) – тирса, тертиця, тертуха, тріна, (соб.) триння, різь (-зи), (металлич.) ошурка.

Опилок – відпиллок (-лка).

Опирать, опереть – о(б)пирати, о(б)перти (обіпру), спирати, сперти що на що. [Обпер драбину на стіну]. **Опертый** – о(б)пертий, спертий на що.

Опираться, опереться – спиратися, спертися (зіпруся) (о *мног.* поспиратися) на що, в що, обпиратися, об(і)пертися на що, підпиратися, підпертися на що, чим, злягати, злягти на що, (описат.) стояти на чому. [Вона злягла на лікоть. Річ Посполита Польська стояла на самій тільки шляхті]. **-ться чем обо что** – с[об]пертися чим на що *или* підперти що чим. [Підпер стіну плечем та й думає (Свидн.)]. **Обопрись спиной о стенку** – зіпрись спиною в стіну.

Опираюсь – опірці. **Ходить -аясь** – опірці ходити.

Описание – опис, описання. **-ние путешествия (дневник)** – подорожник.

Описательный – описовий. **-ная география** – описова географія.

Описатель, -ница – описувач, -ка, списувач, -ка.

Описка – 1) (действ.), см. **Описывание, Описание**; 2) помилка, оґріх.

Описной, юрид. – поцінований. **-ное имущество** – поціноване майно.

Описчик, юрид. – цінувальник, описувач.

Описывание – списування, о(б)писування; цінування, переписування.

Описывать, описать – 1) списувати, списати що, (реже) про що, о(б)писувати, о(б)писати (о *мног.* поо(б)писувати), виписувати, виписати що. *И пером не -сать* – і пером не списати; 2) (юрид.) цінувати, поцінувати, оцінувати, писати, обписати, переписувати, переписати. [Подали такую бумагу, щоб оцінувати нашу хату. Так вони одіжу – писать давай. Приїхали комісари, весь світ обписали]; 3) геом. **-сывать, -сать** – обводити, обвести круг чого.

Описать круг около треугольника – обвести круг трикутника коло. **Описываемый** – с[о]писуваний; цінований, переписуваний. **Описанный** – 1) списаний, о(б)писаний; 2) поцінований, оцінований, переписаний; 3) обведений кругом. **Неописуемый** – невписаний (М. Вовч.).

Описываться, описаться – 1) (преим. несов.) списуватися, описуватися; 2) цінуватися.

Опись – 1) (действ.) списування; 2) опис (-су), список, запис (м. р.); 3) юрид. – цінування.

Опить, -ся, см. Опивать, -ся.

Опиум и Опий – опіум (-му), опій (-ію).

Оплавки – шумовина, шум; (остающиеся на дне) фус (-су).

Оплавливать, оплавить – 1) (руду, воск, жиры) перетоплювати, перетопити; 2) **-вить сноп** – околотити, обкалатати.

Оплавливаться, оплавиться – 1) (о руде, воске, жирах) перетоплюватися, перетопитися; 2) **хлеб -вился** – зерно витекло.

Оплакивание – оплакування, (с причитаниями) обтужування.

Оплакивать, оплакать – оплакувати, оплакати кого; (с причитаниями) обтужувати, обтужити. *Она и до сих пор -вает смерть дочери* – вона й досі плаче по дочці.

Оплакиваемый – оплакуваний. **Оплаканный** – оплаканий, обтужений.

Опламенеть – спалахнути, взятися полум'ям.

Оплата – 1) см. **Плата**. **Высокая -ата труда** – висока оплата праці, висока заплата за працю; 2) оплата, оплатка, оплать (-ти). [Я ще поля не оплатив: нема грошей на оплатку. Грошей не стало на оплать боргів].

Оплатный – заплáтний, ви́платний.

Оплачивать, оплатить (*работу, налоги, долги и т. п.*) – оплáчувати, оплатити, сплатити (борги, податки). **Оплатить счёт** – сплатити (*гал.* вирівняти) рахунок. **-тить расходы** – сплатити видатки. **Оплачиваемый** – оплáчуваний. *Хорошо -мый* – поплáтний. [Це крам поплáтний]. **Оплаченный** – оплáчений, ви́плачений, сплáчений.

Оплачиваться, оплатиться – оплáчуватися, платитися, оплатитися, поплáтитися.

Оплевать, -ся, оплевать, -ся – о(б)плёвувати, -ся, о(б)плювати, -ся, обхáркувати, -ся, обхáркати, -ся. **Оплеванный** – о(б)плёваний, обхáрканий.

Оплёскивать, -ся, оплескать, -ся, оплеснуть, -ся – обпліскувати, -ся, обплескати -ся, обплесну́ти, -ся, обхлю́пувати, -ся, обхлю́пати, -ся, обхлю́пну́ти, -ся.

Оплесневеть, оплеснёт, см. Заплесневеть.

Оплетало – дурисвіт, брехун.

Оплетание – о(б)плітування, поплітування, переплутування.

Оплетать, оплести – 1) о(б)плітати, о(б)плести. **-тать обвоем** – поплітати, обплутувати. [Щоби коса заплетена добре трималася, поплітають її поплітками. Обплутав пляшку дротом]; 2) о(б)дурювати, о(б)дурити, обшахрувати когo; 3) *см.* **Уплетать. -тённый** – 1) о(б)плетений, поплетений, обплутаний; 2) обдурений, обшахрований.

Оплеуха и Оплеушка – ляпас, ляпанець (-нця), лящ (-ща), намордень (-дня), намордасник, личман, мордас, мордач. *Дать -ху* – дати ляща, ляпаса *и т. д.* ко́му.

Оплечник и Оплечье – 1) (*в мужской рубаше*) плі́чко; (*в женской*) уставка, полі́к; 2) (*погоны и всякие нашивки на плечах*) наплі́чники.

Оплешиветь – ви́лісіти. **-вельый** – ви́лісілий.

Оплодотворение – заплід (-лоду), запліднення.

Оплодотворительный, оплодотворяющий – запліднювальний, заплідню́щий.

Оплодотворять, -ся, оплодотворить, -ся – запліднювати, -ся, запліднити, -ся. **-ряемый** – запліднюваний. **-рённый** – запліднений.

Оплот – 1) *см.* **Ограда**; 2) (*перен.*) твердіня, передмур'я. [Брязне клинок об залізо кайданів, піде лука по твердінях тиранів (Л. Укр.). Передмур'я всього християнства (Куліш)].

Оплошальность, -лый, см. Оплошность, -шный.

Оплошать – 1) сплoхувати. [Досі вчився добре, а цього року сплoхував]; 2) (*прозевать*) прогавити що, когo.

Оплошливость, -вый, см. Оплошность, -шный.

Оплошно – сплoха, недбало; необачно. [Сплoха в ліхо вскочив].

Оплошность – 1) (*небрежность*) недбалість (-лости), недбалство; 2) (*неосторожность*) необачність (-ности).

Оплошный – 1) недбалий, недбайливий; 2) необачний.

Оплывание – 1) обпливання; 2) обтікання; 3) (*о свече*) топління, спливання; 4) спливання.

Оплывать,плыть – 1) обпливати, обпливти, обплисти. [Обплив острів]; 2) обтікати, обтекти. [Смотрич обтікає Кам'янець навкруги]; 3) (*о свече*) топитися, стікати (*сов.* стекти) лосем, воском, спливати; 4) (*о размокшей земле*) спливати, спливти. [Земля почала спливати вниз].

Оплывчивый – 1) (*о свече*) топкий, топнистий. [Свїчка топниста – не стільки її згорить, скільки стопиться]; 2) (*о земле размокшей и спалзывающей*) спливний. [Спливний глей залив город].

Оповещать, оповестить о чём кого – оповіщати, оповістити когo про що, проголошувати, проголосити ко́му що, ясувати, з'ясувати ко́му що, про що, обвіщати, обвістити ко́му що, заповіститися. [Мене про це вже оповіщено. Звели Антонія живим узяти, – з'ясуй про це (Куліш)]. **-щать, -стить через посланцов** – обсилати, обіслати. [Уже я й полкі обіслав, щоб коні кормили і в дорогу готові були (Куліш)]. **Оповещаемый** – оповіщуваний,

проголошуваний. **Оповещённый** – оповіщений, проголошений. *Срв.* **Извещать, Объявлять.**

Оповещение – оповіщення, проголошування, (оконч.) оповіщення, проголошення.

Оповивать, оповить – (о)повивати, (о)повіти, сповивати, сповіти когось, що чим, в що. [Ітьмою німою оповіє тобі душу (Шевч.). Туман повив усє навкруги. Сповила дитину].

Оповиваемый – (о)повиваний, сповиваний. [Дивівсь на гори, повивані туманом].

Оповитый – (о)повітий, сповітий чим. [Я заснув, оповітий журбою (Грінч.).]

Опоганение – обпоганення, споганення, осквернення, засквернення, зогидження.

Опоганивание – о(б)поганювання, споганювання, о[за]сквернювання, зогиджування.

Опоганивать, -ся, опоганить, -ся – 1) (осквернять, -ся) о(б)поганювати, -ся, о(б)поганити, -ся, споганювати, -ся, споганити, -ся, сквернити, -ся, оскверняти, -ся, осквернити, -ся, засквернити, -ся, зогиджувати, -ся, зогидити, -ся. [Ім'я батьківське чесне опоганив. Правду сквернять]. **Опоганный** – о(б)поганений, споганений, осквернений, засквернений, зогиджений; 2) *см.* **Огаживать.**

Оподливать, -ся, оподлить, -ся, оподлеть – спідлювати, -ся, спідлити, -ся, спідліти.

Оподленный – спідлений. **Оподлившийся** – спідлілий, спідлений. [Може чиє ще не спідлене серце сти́ха заб'ється (Куліш)].

Опоек – опойок (-йка).

Опоение – обпоєння.

Опоздавший – хто спізнився, (поздний) спізнілий.

Опоздалый – спізнений, опізнений, припізнений, запізнений. *Срв.* **Запоздалый.**

Опоздание – спізнення, спізніння, опізнення, припізнення.

Опоздать, см. **Опаздывать.**

Опознавать, опознать – пізнавати, пізнати, угадувати, угадати. [Казали, що клейнітимуть людей, щоб пізнати, коли втечуть (Грінч.). Серед туману ніяк не вгадаєш місця].

Опознанный – пізнаний.

Опознаваться, опознаться *где, среди кого, чего, с кем, чем* – спізнавати, спізнати що, спізнаватися, спізнатися з ким, орієнтуватися, зорієнтуватися де, серед кого, чого. *Срв.*

Оглядеться, Ориентироваться.

Опозначить зверя – знайти лігво (ведмеже), скоту (вóвчу).

Опозоривать, опозорить – знеславлювати, знеславити, ославлювати, ославити, ганьбити, зганьбити, зганьбувати когось, славу, поговорі пускати (пустити) на когось. **-рить девушке** – насміятися (наглумитися) з дівчини, уводити, увести в славу. **Опозоренный** – знеславлений, зганьблений, ославлений, зганьбований. **Быть -ным** – у нарузі бути, бути знеславленим *и т. д.*; (о девушке) у славі ходити, бути зганьбленою *и т. д.*

Опозориваться, опозориться – ганьбити, зганьбити себе, знеславлюватися, знеславитися; (о девушке *ещё*) слави-поговору здобу́тися (набратися).

Опой – опій (*р.* опію). [З опію кінь згинув].

Опойковый – опойковий.

Опойть, см. **Опаивать.**

Опока – 1) паморозь (-зи); 2) глей.

Ополаскивание – обполіскування.

Ополаскивать, -ся, ополоскать, -ся и Ополоснуть, -ся – обполіскувати, -ся, обполоскати, -ся, обполоснути, -ся. **Ополоснутый** – обполісканий.

Оползать, оползти – 1) *вокруг чего* – обповзати, обповзти, обплазувати; 2) (*сдвигаться вниз*) о(б)суватися, о(б)сунутися, зсуватися, зсунутися, сповзати, повзти, сповзти, спливати, спливти. [Київські кручі зсуваються униз].

Оползень и Оползина (о земле) – сплив, зсув, обсув, зрушина.

Оползчивый – обсувистий, осувний, спливний. [Берег сипкий і обсувистий].

Ополно́чь, ополу́ночи – опівночі.

Ополóвня – 1) ополóник. [Усип ополóником борщу́ в мiску]; 2) полóвник. [Полóву зсiпали в полóвник].

Ополóски – 1) (*черта, до которой достигают волны моря, реки*) за́плески; 2) (*помои*) помiї (-їв), виполоски (-кiв).

Ополóть, -ся, см. Опалы́вать, -ся.

Ополóуметь – здурiти, (*грубо*) зцапiти. **Ополóумевший** – здурiлий, (*грубо*) зцапiлий, цаплений.

Ополча́нин – посполита́к. [Сам коро́ль у по́хід з посполита́ками руша́є (Кули́ш)].

Ополча́ть, ополчи́ть кого – 1) узброювати, узброїти ко́го, споряджа́ти, спорядити у вiйсько; 2) *проти́в кого* – обурювати, обурити на (проти́) ко́го, призводити, призвести́ до повста́ння проти́ ко́го; 3) збирати, зiбрати полки. **Ополче́нный** – узброєний, споряджений у вiйсько.

Ополча́ться, ополчи́ться на кого, на что – употужнюватися, употужнитися на ко́го, повста́вати, повста́ти на ко́го, проти́ ко́го, чо́фго става́ти, ста́ти, змага́тися проти́ ко́го, проти́ чо́го. [Употужнилась на мене́ сила вели́ка (Кули́ш)].

Ополче́нец – ратник (-ка).

Ополче́ние – 1) узброювання, споряджування до вiйська; 2) рушення. *Всенародное -ние* – посполите рушення.

Ополя́чивать, -чить – польщи́ти, спольщи́ти, зля́шувати, зля́шити. **-ченный** – спольщений, зля́шений.

Ополя́чиваться, ополы́читься – польщи́тися, спольщи́тися, польщи́ти, спольщи́ти, зля́шуватися, зля́шити. **Ополя́чившийся** – спольщений, зля́шiлий. **-шийся украинец** – недоля́шок. [Ша́рпає з коза́ками шля́хетних ля́хів i недоля́шкiв (Кули́ш)].

Опоме́лек – деркач, зме́тене помелó.

Опоме́лье – помелище.

Опомни́ваться, опомни́ться – 1) отя́млюватися, отя́митися, прихо́дити, при́йти до пам'яти, до глúзду; (*от обморока*) опритóмнювати, опритóмнити, (*от сна*) очу́матися, прочу́матися. *Застави́ть кого -ся* – охану́ти, отя́мити ко́го. *Не может -ся от страху* – не може отя́митися – так зляка́вся. *Дайте мне -ся* – дайте менí отя́митися (глúзди позбирати, до глúзду при́йти). *И не -ся, не успе́ть -ся* – не зчу́тися, не стя́митися, не схаме́нутися, не спостере́гтися, не зогля́дiтися, не згля́нутися. [I не зчу́лася, як сме́рклося. I не спостере́глася, як до ха́ти дійшла]. **-ся от гнева, радости и т. п.** – отя́млюватися, отя́митися, охану́тися з гнiву, з радості (радо́щiв); 2) (*образуми́ться*) схаме́нутися, охану́тися. [Схаме́нiться, бу́дьте лю́ди (Шевч.). Що ви робите? – оханíться].

Опор – 1) см. **Опора́**; 2) *во весь опор* – чим дуж, навза́води, з усі́єї си́ли чва́лом. [Жене́ коня́ чим дуж. Я коня́ під бо́ки та навза́води].

Опора́ – 1) *архит.* – опóра, підпóра, опертя́. *Точка -ры* – пункт підпóри; 2) (*старости чьей и т. п.*) підпора, оборо́на, підмо́га. [Ма́ла трьох синiв, ма́ла на ста́рiсть потiху i підпóру]. *Иметь -ру в ком* – мати підпорою ко́го, держа́тися ким.

Опора́живание, опоро́жнение – спорожнiння, випорожнiння, (*оконч.*) споро́жнення, ви́порожнення.

Опора́живать, опоро́жнить – спорожня́ти, спорожнiти, випорожня́ти, ви́порожнити що. **-нивать, вытывая** – вихиля́ти, вихилити. **Опоро́жнённый** – спорожнений, випорожнений.

Опора́живаться, опоро́жниться – спорожня́тися, спорожнiтися, спорожнiти, ви́порожнитися, ви́порожнитися. *Чары, усердно -вались* – чарки ретельно вихилювано, коло́ чарок до́бре хо́джено. **-вшийся** – спорожнiлий.

Опорный – опорний, підпорний.

Опорок – капець (-пця), шкарба́н (-на́).

Опороси́ться – опороситися.

Опороче́ние – заплямлення, зганьблення, ославлення, збезчещення.

Опорочи́вание – опорока, заплямлювання, ганьбування, гудіння, ганджування.

Опорочи́вать, опорочи́ть – заплямлювати, заплямити, ганьбувати, зганьбувати, ганьбити, зганьбити, ганджувати, зганджувати, ославлювати, ославити, безчестити, збезчестити.

Опора́чиваемый – заплямлюваний, ганьбований, ославлюваний. **Опороче́нный** – заплямлений, зганьбований, зганьблений, зганджований, ославлений, збезчещений.

Опороче́н *по суду кто* – замплямив суд когось. *Документ был -ро́чен, т. е. заподозрена подлинность* – документ визнано було непевним.

Опорочи́ваться, опорочи́ться – заплямлювати, заплямити себе, ганьбити, зганьбити себе.

Срв. Опозо́риваться.

Опорту́низм – опортунізм (-му). **-ни́ст** – опортуніст. **-нистиче́ский** – опортуністичний.

Опоры́ш – 1) *см. Опорок*; 2) *опорыши (голеньца) халяви*; 3) *см. Оборванец*.

Опосты́леть, опосты́ть – остити, ости(г)нути, настити, огиднути, осоружитися, о[у]прикритися, увіритися, обриднути, набриднути, остогиднути кому що, хто. [Літечко кожному миле, а зима всім уже остила. Осоружилося мені таке життя. Остогид йому ланцюг (Гліб.)]. **Опосты́левший, опосты́лый** – остилий, осоружний, настилий, обридлий, набридлий, остогидлий. *Что-либо -вшее* – осоруга, огида.

Опохмеля́ть, -ся, опохмелить, -ся – похмеляти, -ся, похмелити, -ся. [Весь деньочок голівоньку похмеляла]. **Опохмеле́нный** – похмелений.

Опочива́льня – почивальня, опочивальня, спочивальня, спальня.

Опочива́ть, опочи́ть – спочивати, спочіти, опочивати, опочіти. [Спочивають добрі люди (Шевч.). Село тихо сном опочиває (Рудан.)].

Опошле́ние – заяложування, затягування, *сов.* заяложення, (*от Опошлеть*) згідіння.

Опошлеть, см. Опошлиться (под Опошляться).

Опошля́ть, опошлить – заяложувати, заяложити, затягувати, затягати. **Опошле́нный** – заялений, затяганий.

Опошля́ться, опошлиться – (*о речах*) ставати, ста́ти, бу́ти заяложеним, затяганим; (*о человеке*) згідіти, ставати, ста́ти вульгарним, тривіальним, (занадто) буденним.

Опоэ́тизирование – с[у]поетизування.

Опоэ́тизировать – с[у]поетизувати. **Опоэ́тизированный** – с[у]поетизований.

Опоя́ска (*по верхней одежде*) – по́яс, (*ременная*) пас; (*поясок, шнур, тесьма для повязки по рубахе, для подвязывания штанов*) поясок (-ска), поясочок (-чка), поясінка, крайка, окрайка, окравка, краєчка, окравочка, підперізок (-зка), підперізка, підперізочка; *ременная* – очку́р, ремініць (-нця), ремінчик, па́сок (-ска), па́сочок (-чка). [Хлопець у самій сорочині, окравкою підперізаний. Підперезав штани паском].

Опоясы́вание – підперізування, оперізування, заперізування, опасання.

Опоясы́вать, -ся, опоясать, -ся – підперізувати, -ся, підперезати, -ся, заперізувати, -ся, заперезати, -ся, оперізувати, -ся, оперезати, -ся, (*редко*) опасувати, -ся, опасати, -ся, упасати, -ся, перепинатися, перепнутися. **Опояса́нный** – підпері[е]заний, заперезаний, оперезаний, опасаний.

Опоя́сь – 1) *см. Опояска*; 2) (*свясло*) перевесло.

Оппози́ция – опозиція. **-цио́нный** – опозиційний.

Оппоне́нт – опонент, заперечник, суперечник.

Оппони́ровать – опонувати, заперечувати комусь, суперечити комусь.

Оппорту́низм, см. Опортунизм.

Опра́ва – оправа. **-ва для очков** – опра́ва, обідці (-ців).

Опра́дание – 1) виправдання, оправдання, виправлення, виведення з вини. [За пояснення та оправдання цьому могли бу́ти виключно тяжкі обста́вини (Єфр.)]. *Что вы скажете в своё -ние?* – що на оправдання своє скажете?; 2) (*надежд, ожиданий и т. п.*) справдження,

здійснення (надій, сподіванок...).

Оправдательный (к оправдыванию служащий) – виправдувальний, виправдний.

[Виправдувальні пояснення]. **-ний приговор** – визвольний присуд.

Оправдывание – 1) виправдування, оправдовування, виправляння когось; 2) (надежд, ожиданий и т. п.) справджування, здійснювання (надій, сподіванок...).

Оправдывать, оправдать – 1) виправдувати, виправди[а]ти, о[ви]правдовувати, оправдати, виправляти, виправити. [Цього вчинку виправдити не можна. Кожен свій негарний учинок він уміє виправити (виправдити)]. Суд **-дал** подсудимого – суд виправдив підсудного, суд виправив (визволив) підсудного з вини. Цель **-ет** средства – мета виправдовує способи (засоби); 2) (надежды, ожидания и т. п.) справджувати, справдіти, здійснювати, здійснити (надії, сподіванки). [Син справдив надії батькові. Події справдили мої слова. Життя здійснювало його мрії]. Не **-дать** чьего-либо доверия – не виправдати чиєсь віри.

Оправдываемый – виправдуваний, оправдуваний. **Оправданный, -дан** – виправданий, оправданий, виправлений. **Подсудимый оправдан** – підсудного виправдано.

Оправдываться, оправдаться – 1) виправдуватися, виправдовуватися, виправди[а]тися, оправдовуватися и оправдуватися, оправдитися, виправлятися, виправитися; (прим. от сплетен) виводитися, вивестися з брехні. **-ся** ложью – вибріхуватися, вибрехатися, відбріхуватися, відбрехатися. Он **-дался** в этом преступлении – він оправдився (виправдався) з того злочину. Я хочу **-ся** в ваших глазах – я хочу виправдитися (виправитися) перед вами; 2) (об ожиданиях, сомнениях, слухах и т. п.) справджуватися, справдітися, здійснюватися, здійснитися, виправдуватися, виправдатися. [Не справділись ані трохи ті надії. Не здійснились мої дитячі мрії].

Оправка – 1) оправляння; (о картине ещё) заводіння в рямці; (о книге ещё) заводіння в паля[і]турки, в оправу; 2) см. **Оправа**; 3) (от болезни) вичунювання, очунювання.

Оправлять, оправить – 1) (драгоцен. камень, картину) вправляти, вправити, оправляти, оправити в що; (картину в рамку) заводити, завести в рямці; (книгу в переплёт) оправляти, оправити, заводити, завести в оправу, в паля[і]турки; 2) (платье на себе, на ком) чепурити, причепурити, лагодити, полагодити, обсмикати, обсмикати; 3) (волосы) пригладити коси, волосья, полагодити, причепурити зачіску; 4) (постель) застелювати, застелити ліжко.

Оправленный – вправлений, оправлений, оправний, заведений у рямці, в паля[і]турки. [У золото (вправлені) оправлені діаманти. Кубок з яшми оправний в чорнім сріблі (Л. Укр.). Книга оправлена в полотно].

Оправляться, оправиться – 1) підправлятися, підправитися, піджити. [Поганого коня купили, а тепер піджив (підправивсь)]; (от болезни) вичунювати, вичуняти, очунювати, очуняти, прочуняти, прочунятися, вихожуватися, виходитися, оздоровіти, оклигувати, оклигати, вихоруватися; (о животных только) вихожуватися, виходитися. **-ся** от побоев (шутл.) – видихати, видихати що, вичухуватися, вичухатися з чого; (от ран шутливо) вилізатися з ран; (от чего-л. неприятного) видихати що. [Ніби за сім літ не остогідло мені і вчєння, і книжки, – дай хоч трохи видихаю їх (Кониськ.)]. **Ещё не -лся** от чего-либо неприятного; от большого расхода – ще не відійшов (не заспокоївся) після того лиха, ще не підживівся після тих витрат; (шутл.) же зашпори не відійшли; (от смущения) підбадьоритися; 2) (оправить на себе одежду) чепуритися, причепуритися, обсмикуватися, обсмикатися; 3) см. **Оправдываться**.

Оправной, см. Оправленный.

Оправочный – оправний.

Оправщик – вправляльник, оправник, в[о]правлювач.

Опастывать, опастать, см. Опоразнивать, опорожнить. -вать в другой сосуд, мешок – перепорожнити, перепорожнити.

Опастываться, опастаться, см. Опоразниваться, опорожниться. Женщина -сталась –

жінка оброділась *и* обродінилась, (*шутл.*) розсіпалась.

Опра́шивание – допитування, допит (-ту), перепитування.

Опра́шивать, опроси́ть – допитувати, допитати когo, (*о многих ещё*) перепитувати, перепитати. [Слідчий допитує (перепитує) свідків. Прохаю голову зборів, щоб перепита́в усіх присутніх]. **-вать громко, криком** – окликати. [Старшина через осау́лів не раз і не два окликала військо, яка-б була його воля (Куліш)]. **Опра́шиваемый** – допитуваний.

Опро́шенный – допитаний.

Опрева́ть, опре́ть – (*о теле*) запріва́ти, запріти, (*о мног.*) попріти; (*от сырости*) мокріти, змокріти, цвісти, зацвісти. **Опре́лый** – запрілий, попрілий; змокрілий, поцвілий, цвілий.

Опреде́ление чего – 1) означування, (*оконч.*) означення, визначування, визначення, визнака, вияснювання, вияснення. [Означення сили таланту. Визначення часу (платні, кари).

Вияснювання нового розуміння]. **Научное -ние** – наукове означення. **-ние денег на расходы** – визначування (призначування) грошей на трати; 2) **-ние на должность** – призначення на посаду. **-ние в школу** – віддавання до школи. **-ние (суда)** – вірок, декрёт, рішенець (-нця).

Опреде́лённость – виразність, ясність, певність (-ности). [Брак потрібної економічної виразності в буржуазних торгуваннях (Єфр.)].

Опреде́лённый (*прил.*) – виразний, певний, ясний, означений, визначений. [Читання історичних книжок видимо не підказало їй виразнішої дати (Грінч.). Нічого певного доміркуватися не можна було (Крим.)]. **В -ное время** – певного часу. **К -ному сроку** – на певний термін. **-ное число** – визначене (певне) число. **Иметь о чём -ные понятия** – мати виразне, певне розуміння чого. **-ный член, грам.** – означений родівник, артикль.

Опреде́лённо – виразно, ясно, твердо.

Опреде́лимый – ви[о]значний.

Опреде́литель, -ница – ви[о]значник, -ниця.

Опреде́лительный, грам. – означувальний.

Опреде́лять, опреде́лить – 1) визначати, визначувати, визначити, назнаменати. [Парламент має визначувати права й обов'язки громадян республіки. Шевченко назнаменав широкі гряди́ці нашому духові народньому (Куліш)]. **-лить широту и долготу местности** – визначити широту і довготу місця. **-лять достоинство, ценность чего** – визначити вартість чого; 2) (*о суде, правительстве*) присуджувати, присудити, декретувати, здекретувати, вирекати, виректи. [Позиваю його, а що судці присудять, тогo ще не знати. Яку-б кару ледачому здекретувати? (Куліш). Смерть вирекали за крадіжку запоро́жці]; 3) (*на должность*) призначати, призначити, настановляти, настановити, поставити ким, за когo, (*шутл.*) притокмити. [Настановлено його за вчителя. Призначено його суддею. Поставив його пан за ключника]. **-лить в школу** – віддати до школи, записати в школу, (*шутл.*) притокмити; 4) (*деньги на что*) призначати, призначити гроші куди, на що, приділяти, приділити; 5) (*о судьбе*) судити, присудити, призначати, призначити, приділяти, приділити комy що. **-лить кому долгую жизнь** – судити комy вік довгий. **-ляемый** – визначуваний; (*на должность*) призначуваний, настановлюваний. **-деленный** – визначений, приділений; (*на должность*) призначений, настановлений, наставний.

Опреде́ляться, опреде́литься – 1) визначатися, визначитися, позначатися, позначитися, вияснятися, вияснитися; 2) (*на службу*) одержати посаду, піти в службу; (*в школу*) вступити до школи. **Я -лся в школу** – мене прийнято в школу, я вступив до школи.

Опре́лина – за[по]пріле, випріле, (за)цвіле (місце).

Опресне́ние (*морской воды*) – переганя́ння, висолоджування (морської води).

Опреснок – опріснок.

Опресно́чный – опрісно́чний, опрісно́ковий.

Опресня́ть (*морскую воду*) – переганяти, перегнати (морську воду), висолоджувати.

Оприхо́довать, см. Заприхо́довать.

- Опри́ч(н)ина** – опри́чина.
- Опри́чник** – опри́чник.
- Опри́чний**, см. **Опри́чник**.
- Опри́чь** – опри́ч, опрі[о]че ко́го, чо́го. См. *ещё* **Кро́ме**.
- Опробова́ть** – покуштува́ти, покуша́ти.
- Опроверга́ние** – заперече́вання, спросто́вання.
- Опроверга́тель, -ница** – заперече́чник, -ница.
- Опроверга́тельно́й** – спростува́льний, заперече́вальний, збива́льний. Срв. **Опровержи́мый**.
- Опроверга́ть, опровергну́ть** – 1) см. **Опрокиды́вать**; 2) заперече́увати, заперечити що́, спросто́увати, спростува́ти, збива́ти, збити́ що́. [Ціє́ї те́зи не ва́рто й збива́ти, та́ка вона́ абсу́рдна. Цю́ брехню́ газе́тну́ треба́ спростува́ти]. **Опровергну́тый** – 1) переки́нений, перекину́тий; 2) спросто́ваний, заперече́ний, збитий.
- Опроверга́ться, опровергну́ться** – заперече́уватися, заперече́читися, спросто́уватися, спростува́тися, збива́тися, збити́ся. *Эта́ клевета́ -ся́ сама́ собою́* – це́й на́клеп са́м себе́ збива́є.
- Опроверга́ющий**, см. **Опроверга́тель**.
- Опроверже́ние** – заперече́ння, спросто́вання. *Вся́ его́ жи́знь до́водить брехли́вість то́го на́клепу, що́ йому́ прикида́ють*.
- Опровержи́мый** – заперече́чливий, заперече́чний.
- Опрокиды́вание** – переверта́ння, (*оконч.*) переверне́ння, перекида́ння, переки́нення, оберта́ння, оберне́ння.
- Опрокиды́вать, опрокида́ть, опрокину́ть** – переверта́ти, переверну́ти, перекида́ти, перекину́ти, оберта́ти, оберну́ти що́. **-вать, -нуть** и *при́ этом* *выли́ть соде́ржимое* – виверта́ти, виверну́ти що́. [Виверну́в во́ду з ві́дра. Стра́ву пови́верта́в, го́рщики́ побі́в]. **-вать, -нуть** *буты́лку, рю́мку в рот* – перекида́ти, перекину́ти, перехили́ти, перехили́ти, вихили́ти, вихили́ти пля́шку, ча́рку. **-нуть** *кого́ в бо́рьбе* – звали́ти, берки́цьнути́ ко́го, кину́ти ким об зе́млю. *На́ше во́йско опрокину́ло неприя́теля* – на́ше во́йсько погна́ло во́рога.
- Опрокину́тый** – переверне́ний (-ну́тий), переки́нений (-ну́тий), оберне́ний (-ну́тий); звалений; вихилений.
- Опрокиды́ваться, опрокида́ться, опрокину́ться** – 1) переверта́тися, переверну́тися, перекида́тися, перекину́тися, оберта́тися, оберну́тися; (*от толчка, насм.*) берки́цьнутися; (*о посуде́ с соде́ржимым*) виверта́тися, пови́верта́тися. *Легко́ опрокиды́вающийся* – переки́дистий. [Чове́н, ві́з переки́дистий]. *На́ этой теле́ге легко́ -ться* – на́ цьо́му во́зі і́хати переки́дисто; 2) *на́ кого́* – накида́тися, накіну́тися, насипа́тися, насипа́тися на́ ко́го; (*переносно*) накрита́ ко́го мо́крим рядно́м. [Він так і накрив його́ мо́крим рядно́м].
- Опроки́дь, опроки́дью** – переки́дьки, пере́вертом, шкере́берть, догори́ нога́ми, догори́ дном.
- Опроме́тчивость** – необа́чність, неогля́дність, нерозва́жливість, нерозва́жність (-ости).
- Опроме́тчивый** – необа́чний, неогля́дний, нерозва́жливий, нерозва́жний. **Опроме́тчиво** – необа́чно, неогля́дно, нерозва́жливо, нерозва́жно.
- Опроме́тью** – прожо́гом, з прожо́гу.
- Опрос** – опитува́ння, опит.
- Опроси́ть**, см. **Опраши́вать**.
- Опросни́й** – (за)пита́льний. **-ный лист** – анке́та. **-ные пункты́** – (за)пита́льні пу́нкты.
- Опроста́ть, -ся**, см. **Опра́стывать, -ся**.
- Опросте́ть**, см. **Опрості́ться**.
- Опрості́ться** – 1) спрости́тися; 2) см. **Оплоша́ть 2, Обману́ться**.
- Опростоволо́сити** – розчі́пчити. [Я́ їй то́го не подару́ю, що́ вона́ мене́ перед лю́дьми́ розчі́пчила].

- Опростоволоситься** – 1) розчіпчитися; 2) *см.* **Оплошать 2**; 3) *см.* **Осрамиться**.
- Опросчик, -ца** – опитувач, -ка, допитувач, -ка.
- Опротестование** – 1) (*векселя*) протестування; 2) (*клеветы и т. п.*) запротестування проти чого, спростування чого.
- Опротестовывать, опротестовать** – 1) (*вексель*) опротестовувати, опротестувати; 2) (*клевету и т. п.*) запротестувати проти чого, спростовувати, спростувати що.
- Опротіветь** – огіднути, збриднути, збриднитися, осоружитися, остогіднути, увіритися, спротивитися, на[о]прикритися, (*грубо*) очортіти, обісіти, в печінках сидіти кому, осточортіти, остобісіти. *Срв.* **Опостылеть. -веть** *своей навязчивостью* – настіритися. **-вело мне всё** – світ мені не милий, світом ну́жу. **Опротівевший** – огідлий, збридлий, остогідлий, осоружний; (*грубо*) очортілий, обісілий.
- Опрощать, -ся, опростить, -ся** – спрощувати, -ся, спростити, -ся.
- Опрощение** – спрощення.
- Опруживать, опрудить** – обгачувати, обгатити.
- Опрыскивание** – скроплювання, порськання, оббризкування, збризкування.
- Опрыскиватель** (*инстр.*) – прискавка, порскавка, бризкавка.
- Опрыскивать, опрыскать и опрыснуть** – кропити, скроплювати, скропити, оббризкувати, оббризкати, побризкати, попорськати. **Опрысканный** – скроплений, оббризканий, попорськаний.
- Опрыскиваться, -скаться и -снуться** – кропитися, скроплюватися, скропитися, оббризкуватися, оббризкатися, побризкатися, порськатися. **-ся духами** – скропитися пахощами, напахатися.
- Опрядать, опрясть кого** – обпрядати, обпрясти, (*о мн.*) пообпрядати когo.
- Опрядки** – клоччя.
- Опрясть** – обпрясти когo.
- Опрядливость, см. Опрятность.**
- Опрядливый, см. Опрятный.**
- Опрядность** – охайність, охайливість, чепурність, хупавість, чупарність (-ости).
- Опрядный** – охайний, охайливий, чепурний, чепурун (*о женщ.* чепуруха), хупавий, чистий, чупарний. [Охайний (чепурний) був чоловік і в хаті коло себе. Хупава молодичка: у хаті в неї чистенько і сама прибрана, як квіточка]. *Привести в -ный вид* – охайючити. **-но** – охайно, чепурно, хупаво, попрятно, чисто, чепко. *В комнате очень -но* – (*опис.*) в хаті як у віночку. **-но одеваться** – ходити охайно (чепурно, чисто).
- Оптик** – оптик. **Оптика** – оптика. **-ческий** – оптичний.
- Оптимизм** – оптимізм (-му). **Оптимист** – оптиміст.
- Оптимистический** – оптимістичний.
- Оптовый** – гуртовий. **-вая торговля** – гуртова торгівля, -вий торг. **-вая продажа** – гуртовий продаж, продавання гуртом.
- Оптовщик** – гуртівник, гуртовщик.
- Оптом** – гуртом, нагурт, огулом, оптом. [Там всякую усячину нагурт продавали (Рудан). Огулом треба купувати, щоб дешевше вийшло. Коли поденно, так по півкарбованця в день, а коли оптом, трохи спу́щу (Кониськ.)].
- Опубликование** – оголошення, оглас, оповіщення, опубліковування.
- Опубликовывание** – оголошування, оповіщення, опубліковування.
- Опубликовывать, опубликовать** – оголошувати, оголосити друком (*стар.* оглашати, огласити друком), оповіщати, оповістити друком, опубліковувати, опублікувати. [Огласив я друком не одно вже своє і чуже компонування (Куліш). Опублікував свою декларацію].
- Опубликованный** – оголошений, оповіщений (друком), опублікований.
- Опубликовываться, опубликоваться** – оголошуватися, оголоситися друком,

опубліковуватися, -куватися, бути оголошуваним, оголошеним друком, опубліковуваним, опублікованим. *Приказ этот завтра -куется* – наказ цього завтра буде оголошено друком (опубліковано).

Опуск – 1) *см.* **Опускание**; 2) (в плотине) заставка; 3) (в книге) випуск. [Книгу надруковано з випусками].

Опускание – о[у]пукання, спускання. [Спускання (упускання) труні в яму]. **-ние почвы** – осідання. **-ние почвы** – осідання. **-ник** – (ртути в барометре, термометре) – зніження, спускання, опадання; (в книге) випускання, проминання.

Опускать и Опускать, опустить – 1) (ниже) спускати, спустити, знизати, знизити, осаджувати, осадити. [Треба камінь у млині осадити]; 2) спускати, спустити. [Рушниками, що придбала, спусти мене в яму]. **-тить невод в прорубь под лёд** – затопити невід; (окно в вагоне) відсунути, спустити вікно; (крышку сундука) зачинити скриню; (шлюзный ставень) заставити (и спустити) заставку, заставити воду; (свет в лампе) прикрутити лампу, світло. **-тить глаза** – спустити очі, погляд. **-кать, -тить голову** – спускати, спустити, хнюпити, похнюпити голову, хнюпитися, похнюпитися. *Угрюмо -тить голову* – понурити голову, понуритися. **-тить руки** – спустити руки. *Он и руки опустил* – йому й руки впали. **-тить крылья** – спустити крила. **-тить хвост** – попустити хвіст. **-тить руку в воду** – спустити (встромити) руку в воду. **-тить концы пояса, ленты** – попускати, попустити (кінці в пояса, стрічки). **-тить платье** – спустити сукню нижче. *Высоко поднял, да низко опустил (о хвастунах)* – високо літав, та низько сів. *Поднял руку да не опустил* – замірився, та не вдарив; 3) (из рук, из глаз) пускати, пустити з рук, з очей. **-тить удобный случай** – проминути добру okazji, (добру) нагоду, упустити слухний випадок; 4) (ослабляют) попускати, попустити. [Попусти трюхи струни]. **-кать парус, занавес** – спускати вітрило, завісу; 5) **-кать, -тить что-либо в книге, в разговоре** – випускати, випустити, помінати, поминути, промінати, проминути. **Опущенный** – спущений, знизений, попущений. **-ный взгляд** – похнюплений (понурений) погляд. **-ная голова** – похнюплена (понурена) голова. **С-ной головой** – похнюпий, никлий, похнюпа (общ. р.), понура (общ. р.).

Опускаться и Опускаться, опуститься – 1) спускатися, спуститися; спадати, спасти. [Над садком спускався тихий літній вечір (Кониськ.)]. *Ночь -аётся на землю* – ніч спускається (спадає) на землю, ніч западає над землею. *Туман -тился в долину* – туман спустився в долину, туман повів долину. *Занавес -аётся* – завіса падає. *Голова -лась на грудь* – голова схилилась на груди, голова поникла. *У меня и руки -лись* – мені й руки впали, (руки ув'яли). **лись крылья** – опали крила. **-ся на колени** – впасти навколішки, укланути; 2) (об уровне чего) знизатися, знизитися, подаватися, податися вниз, нижчати, понижчати, (о)[за]падати, о[за]пасти. [Вода в криниці дуже знизилася (подалася вниз)]; 3) (о струнах и т. п.) ослабнути. [Ослабли струны – накрутити треба]; 4) (о почве) осідати, осісти; 5) (нравственно) знизатися, знизитися духом, занепадати, занепасти морально, пускатися, пуститися берега, спускатися, спуститися до кого, до чого.

Опускной – спускний.

Опустевать, опустеть – (обезлюдеть) пустіти, спустіти, спустувати, збезлюджуватися, збезлюд[н]іти, (после войны, мора) спустошуватися, спустошитися. [Через великі та довголітні війни край спустошився]. (О хранилищах, посуде), *см.* **Опоражняются, опорожняются. Опустевший** – спустілий, спустошаний. **-шее жильё** – пуста. **-шее поселение** – пустовщина, пусти[а]р (-ря).

Опустошать, опустошить – 1) спустошити, спустошувати, спустошити, попустошити, плю[і]ндрувати, сплю[і]ндрувати. [Не день і не два ляхи Україну пліндрували].

Опустошать частью – надпустошувати, надпустошити; 2) *см.* **Опоражнять, опорожнить. Опустошаемый** – спустошений, спустошуваний, плю[і]ндрований.

Опустошенный – спустошений, сплю[і]ндрований; (частью) надпустошений. **-ное место** –

плю[і]ндровина. *Земля, -ная взятием населения в плен* – в'їполонена земля.

Опустошатся, опустошиться – 1) спустошуватися, спустошитися *и* спустошіти, плю[і]ндруватися, сплю[і]ндруватися; 2) *см.* **Опоражняться.**

Опустошение – 1) (*дейст.*) спустошення, спустошування, плю[і]ндрування, (*оконч.*) спустошення, сплю[і]ндрування; (*частичное*) надпустошування, (*оконч.*) надпустошення; 2) спустіння; (*опорожнение*) спорожніння.

Опустошитель, -ница – (с)пустошитель, (с)пустошителька, плю[і]ндрувальник, -ниця.

Опустошительный – спустошливий.

Опутывать, опутать чем – обплутувати, обплутати, обплітати, обплести, обвивати, обвіти. [Вони своїми хитрощами обплутали мене як сіткою. Я бачу сіть, що обвиває вас (Грінч.).

Долги -ли меня – борги мене обсіли. **-вать верёвкой за рога** – налігувати, налігати кого.

Опутанный – обплутаний, обплетений, обвитий; наліганий.

Опутываться, опутаться – обплутуватися, обплутатися, обплітатися, обплестися, обвиватися, обвитися.

Опухание – напухання, набрякання.

Опухать, опухнуть – пухнути, напухати, напух(ну)ти, спух(ну)ти, обпухати, обпух(ну)ти, набрякати, набряк(ну)ти. [Люди з голоду пухли. Нога набрякла (спухла)]. *Железы опухли* – залози понапухали, залози поодскакували. **-нуть от сна, пьянства** – задутися. *Срв.*

Брюзгнуть. Опухлый, опухший – напухлий, спухлий, опухлий, запухлий, набряклий. *Срв.* **Обрюзгший, Отечный.**

Опухлость – напухлість, спухлість, опухлість, запухлість (-лости).

Опухоль – пухлина, пухленина, опух; набряклість. **-холь твердая** – гуля, гудз, моргуля, моцуля. **-холь шейных желез** – жовна. [Як у намісті вся в жовнах (Котл.)]. **-холь заушных желез** – завушниці, свінка. **-холь слюнных желез у скота** – залозиця. **-холь вымени** – осовище. **-холь спадает** – пухлина відтухає. *Срв.* **Отёк.**

Опухший, см. **Опухлый.**

Опушать, опушить – 1) (*меховой опушкой*) обшивати, обшити, облямовувати, облямувати брамом, бланити (*гал.*). **Опушенный** – бланений, брамом обшитий. [На ньому сардак чорний бланений (Федьк.). Кожушанка драдедамова, сивим брамом обшита]; 2) (*снегом*) запушувати, запушити, напушувати, напушити снігом. [Дерёва запушені снігом].

Опушаться, опушиться – 1) обшиватися, обшитися, облямовуватися, облямуватися (брамом); 2) запушуватися, запушитися, напушуватися, напушитися (*напр.*, снігом); 3) (*о птицах*) пухом обростати, обрости; 4) (*листвой*) листвіти, облиствіти, вкриватися, вкритися листом.

Опушка – 1) (*меховая*) (об)лямівка хутряна; (*узкая*) брам; 2) (*леса*) узлісся, підлісся, залісок, узлісок (-ска), надулісся, берег (край) ліса.

Опушь, см. **Опушка 1.**

Опушение, см. **Опускание.**

Опыление, бот. – обпилкування, *длит.* обпилковування.

Опылять, -ся – обпилковувати, -ся. **Опыляемый** – обпилковуваний. **Опылённый** – обпилкований.

Опыт – 1) проба, спроба, спіток (-тку), спробунок (-нку), дослід. *Физические опыты* – фізичні проби (спроби, експерименти). *Делать, производить опыт* – робити (наводити) пробу (спробу, спіток, експеримент), знімати пробу. *В виде опыта* – на спробу (на спіток, на спробунок); 2) **опыт житейский** – досвід (-ду), досвідченість (-ности), (*редко*) поспит. [Буде з тебе поспиту, що набрався по світах, – пора своїм кошом осістися (Г. Барв.). З історичного досвіду це відомо]. *Срв.* **Опытность. На своём личном -те, из с. л. -та** – з свого особистого (власного) досвіду, своїм особистим досвідом, на собі, по собі. [На собі я це дізнав]. *Узнать по -ту* – досвідчити, -ся, перевіритися. [Шевченко добре на самому собі

досвідчив усього, що сердечний люд терпів під тим ярмом (Кост.)). *Умудрённый* -том – добре досвідчений.

Опытность – 1) (*приобретенная упраж.*) вправність, досвідність (-ности); 2) (*жизейская*) досвідченість (-ности), досвід (-ду). [Здаюся на вашу досвідченість (досвід) у таких справах]. *Срв.* **Опыт.**

Опытный – 1) (*основанный на опытах*) досвідний, експериментальний; (*служащий для опытов*) спробний; 2) **-ный в своём деле** – вправний, досвідний, досвідчений в чому, свідомий справи, битий. [Майстерно зроблено – знати вправну руку. Лоцман досвідний, тямущий вельми (Куліш). Досвідчене око лікареве відразу побачило, що слабій не житиме. Хоч якого бітого господаря перейде (Свидн.); 3) (*в смысле житейского опыта*) досвідчений, бувалий, битий. [За те, що я ще молодий і мало досвідчений, не погордуйте ви порадою моєю (Грінч.). Не питай старого, а питай бувалого]. **-ный человек** – бувалець (-льця), (*вульг.*) бувало.

Опытный – дослідний. **-ное поле, -ная станция** – дослідне поле, дослідна станція.

Опьянеть, -неть – п'яніти, сп'яніти, (*грубо*) зачмеліти, набратися, налигатися. *Он -нел* – він сп'янів, йому захмеліло в голові. **-невший** – сп'янілий з чого, сп'янений чим, (*грубо*) налиганий.

Опьянение – сп'янення.

Опьяняют, опьянить – п'яніти, сп'яняти, сп'яніти, упоювати, упоїти когось, вступати в голову когось. [Радість п'янила душу. Голову пахощі з квітів сп'яняли]. **Опьяняющий** – п'яний, п'янкій, (*немного*) п'янкуватий. [П'яні пахощі. П'янкі мрії. Тютюн п'янкуватий. П'яним горілчанам духом уже повна була вся світлиця (Грінч.). **Опьяненный чем** – сп'янений чим, сп'янілий з чого.

Опьяняются, опьянятся – впиватися, впітися чим. [Хто впивається горілкою, хто опієм, хто коханням].

Опятнать – заплямити, сплямити.

Опять – знов(у), уп'ять. **Опять таки** – знов-же.

Орабочивание – зробітничування. **-чение** – зробітничення.

Орабочивать, -чить – зробітничувати, -чити.

Орава, см. **Арава.**

Оракул – оракул. **Оракульский** – оракульський.

Орало – рало.

Орангутанг – орангутанг, лісова людина.

Оранжевый – жовтогарячий, червоножовтий. [Червоножовтий лист в-осені (Щог.)]. **-вый цвет** – жовтожар (*редко*).

Оранжерейный – тепличний, оранжерейний.

Оранжерейщик – тепличник, оранжерейник (-ка).

Оранжерея – теплиця, оранжерія.

Орание – 1) (*крик*) репет, репетування, желіпання, галасування, горлання; 2) орання, оранка. *Срв.* **Паханье.**

Орарий и Орарь – орар (-ря).

Орагай – ратай, плугатар (-ря). *Срв.* **Пахарь.**

Оратор – оратор, речник, промовець (-вця), промовник, промовця (*м. р.* -вці), красномовець, (*о женщине*) ораторка, речниця, промовниця.

Оратория – ораторія.

Ораторский – ораторський, речницький, промовницький. **Ораторски** – по-ораторському.

Ораторство – ораторство, промовництво, речництво.

Ораторствование – ораторствування, промовляння.

Ораторствовать – ораторствувати, промовляти, (*ирон.*) провадити що, толкувати. [Він довго

щось провадив. Мудрець-же... толкував якихсь монадів (Котляр.).]

I. Орать – репетувати, галасувати, желіпати, зіпати, горлати. **Орать** *благим матом* – репетувати, галасувати *и т. д.* несамовито, дертися не своїм голосом, (*грубо*) кричати як на живіт (як на пуп).

II. Орать, -ся – орати, -ся. *См. Пахать.*

Орбита – орбіта.

Орган – орган; (*ручной – шарманка*) катеринка.

Орган – орган, знаряддя. [Очі – орган зору. Знаряддя мови й вимови часом бувають у людей не однакові (Неч.-Лев.)].

Организатор – організатор, упорядник.

Организационный – організаційний.

Организация – 1) *чего* – організація, організування, споряджування, *сов.* спорядження, упоряджування, *сов.* упорядження; засновування, *сов.* заснування, улаштування, *сов.* улаштування; 2) (*союз*) спілка, організація. [Просвітні, політичні, економічні спілки (організації)].

Организм – організм (-зму).

Организовывать, организовать – 1) *что* – організувати, організувати що, заснувати, заснувати, улаштувати, улаштувати, споруджувати, споруджати, спорудити, упоряджувати, упорядити; 2) *кого* – зорганізувати, зорганізувати, об'єднувати, об'єднати, купчити, скупчувати, скупчити, гуртувати. [Треба об'єднати (скупчити, згуртувати) людей у громаду]. **Организованный** – 1) зорганізований, заснований, улаштований, споруджений, упоряджений; 2) зорганізований, об'єднаний, скупчений, згуртований. **-ное большинство** – зорганізована (об'єднана) більшість.

Организовываться, организоваться – 1) (*основаться*) зорганізуватися, -зуватися, заснуватися, заснуватися, споруджуватися, -джатися, спорудитися, упоряджуватися, -атися, упорядитися. [На стародавніх звичаях споруджалося нове козацтво (Куліш)]; 2) *во что, возле чего* – зорганізуватися, зорганізуватися, об'єднуватися, об'єднатися, скупчуватися, скупчитися, гуртуватися, згуртуватися в що, круг (коло) чого. [Люди об'єднуються в товариства. Гуртуймося коло спільної праці].

Органист – органіст, органіста (*м. р.*, -ти), органістий. [Я не органістий – не перебираю].

Органический – органічний. **-нически** – органічно.

Органный – органний. **-ные меха** – міх органний.

Оргия – оргія (-гії).

Орда – орда.

Орден – орден (-ну). **Орденский** – орденський.

Ордер – ордер (-ру), наказ листівний. *Получить -дер на комнату* – одержати ордера на кімнату.

Ординарец – ординарець (-рця).

Ординарный – 1) звичайний, простий, ординарний. [Ординарне (просто) сукно]; 2) ординарний. [Ординарний професор].

Ордината, *мат.* – ордината.

Ординатор – ординатор (-ра).

Ординация – ординація (-ції).

Ордонанс-гауз – канцелярія коменданта.

Ордынец – ординець (-нця). **-нский** – ординський.

Орёл – 1) *зоол.* – орел (*р.* орла *и* вірла (*гал.*), *мн.* орлі *и* вірлі (*гал.*), *ум.* орлик, орличок, орлонько; *ув.* орляка. *Молодой орёл* – орлюк. *Беркут (орёл)* – беркут. *Двуглавый орёл* – двоголовий орел; 2) *астр.* – *созвездие Орла* – Дівчина воду несе, Дівчина з відрами; 3) (*игра*) **орёл** *или решётка* – орел чи решка, решітка.

Ореогно́зія – ореогно́зія (-зії).

Ореографі́я – ореографі́я (-фії).

Орео́л – аврео́ля, сяйво, (*руссизм*) орео́л. [Поетична аврео́ля. Аврео́ля (сяйво) правди].

Оре́х – 1) горі́х (-ха), (ум. горі́шок, горі́шенько), орі́х; (*волошский, грецкий*) волоський горі́х, (*редко*) кістяк; (*деревянные -хи, русские, с лещинника*) ліскові горі́хи; (*мушкатный*) мушкатуна галка; (*пустой*) свистун, дутель (-теля), мокляк; (*вылуцившийся*) луза́н, лу́щик, лу́сканець (-нця), вилу́чок (-щка); (*из зимних запасов мышей и белок*) мишо́їд. *Калёные -хи* – горі́хи смажені, пражені. *Щёлкать -хи* – горі́хи лу́скати. *Дать кому на -хи* – дати *и* завдати ко́му чо́су, дати пам'ятко́вого. *Досталось кому на -хи* – діста́в (хто) пам'ятко́вого. *Разделатъ кого под орех* – збештати; 2) **-хи** *болотные или водяные (Трапа natans)* – болотя́ні, водя́ні горі́хи; 3) *земляные -хи (раст. Equisetum pratense)* – земля́ні горі́хи.

Орехови́дный – горі́хуватий, горі́ховидий.

Оре́ховка, зоол. (*пт.*) – лускогорі́х, со́йка.

Оре́ховый – горі́ховий, орі́ховий, (*лещинный*) ліско́вий. [Сіде́лечко горі́хове. Горі́ховий листочок. Горі́хова лушпа́йка (*скорлупа*). Хворост ліско́вий]. **-вое** *дерево*, см. **Оре́шина**. **-вое** *масло* – горі́ховий олі́й, **-ва** олі́я. **-вого** *цвета* – горі́хового ко́льору.

Оре́шек – горі́шок (-шка), горі́шенько. *Чернильный -шек, -шки* – дубі́вка (*мн.* дубі́вки, **-вок**), дубо́ве яблучко, **-ві** яблучка (галочки, горі́шки), дубо́ва кисличка, **-ві** кислички (**-чок**). [Діду́сь було́ з кисличок дубових чорни́ло їм робить (Тесл.)].

Оре́шина (*ореховое дерево*) – горі́х (-ха), горі́шина, (*лещина*) лі́щина, лі́ска.

Оре́шковый *отвар* – з дубових яблучок (кисличо́к, горі́шків) вивар (**-ру**).

Оре́шник – 1) лі́щина (ум. лі́щинка, лі́щинонька), лі́ска. [Ку́щі зелено́ї лі́щини]; 2) см.

Оре́шняк.

Оре́шниковый – ліско́вий. [Ліско́вий горі́х. Ліско́ва па́личка].

Оре́шняк, -шню́г, оре́шеньє – 1) (*ро́ща*) лі́щина, (*гал.*) лі́щани́к; 2) см. **Га́лечник, Га́лька.**

Оржа́веть, см. **Заржа́веть.**

Оржа́ной, см. **Ржа́ной.**

Оригіна́л – 1) оригіна́л (-лу), первотві́р (-твóру), первовзі́р (-зо́ру), перво́пис (-су). [Чита́в твори в перекладі, а не в оригіналі. Перекладено з первотвору]. **Оригіна́лы произведений Шевченка** – Шевче́нкові первотві́ри, оригіна́ли; 2) *тип.* – оригіна́л, (*писанный*) руко́пис (-су). **-на́л для набора** – оригіна́л до склада́ння; 3) оригіна́л, дива́к, чудасі́й (-сі́я), чудасі́йник, чудоді́й, штука́р (-ря), про́ява, химерник, химородник. [Ми вва́жали його́ за дивака. Найшовсь таки якийсь про́ява, якийсь дурний оригіна́л (Шевч.)]. См. *ещё* **Чуда́к**. *Это большой -на́л* – це вели́кий дива́к, чудасі́й, оригіна́л *и т. д.*

Оригіна́льничать, оригіна́лить – дивачи́ти, чудасіюва́ти, чудасі́я (дивака́) стро́їти.

Оригіна́льность – 1) оригіна́льність, первотво́рність (-ности), справжні́сть. См.

По́длинность; 2) само́стійність, своєри́дність (-ности); 3) чу́дність, дівні́сть, химерні́сть (-ности). См. **Стра́нность.**

Оригіна́льно – 1) оригіна́льно, своєри́дно, само́стійно; 2) (*странно*) чу́дно, дівно, по-чудасі́йному. *Он веде́т себя -но* – він пово́диться чу́дно, дівно.

Оригіна́льный – 1) (*подлинный*) оригіна́льний, первотво́рний, перво́писний. См.

По́длинный; 2) (*самобытный*) оригіна́льний, само́стійний, своєри́дний. [Оригіна́льне письме́нство. Само́стійна цивіліза́ція. На́ші своєри́дні фо́рми та фа́рби (Єфр.)] 3) (*странный*) оригіна́льний, чу́дний, дівний, чудасі́йний, дива́чний.

Ориента́лист – ориента́ліст, знаве́ць Схо́ду, знаве́ць схі́дніх мов.

Ориента́льный – ориента́льний, схі́дній. [Ориента́льні (схі́дні) мо́ви].

Ориента́ция – ориента́ція (на що, серед чо́го).

Ориенти́рование – ориентува́ння.

Ориенти́роваться – ориентува́тися серед чо́го, в чо́му, на що, (*сов.*) зоріентува́тися. [Поча́ли

орієнтуватися на самостійність], (*описать*) захопити тропі. [Не захопиш тропі, куді йти (Мирн.)]. *См. ещё* **Оглядеться, Освоиться.**

Ориентировка – орієнтування.

Ориенточный – орієнтаційний (напр., кошторис).

Ориктология – ориктологія. **-гический** – ориктологічний.

Орион, *астр.* – Оріон (-ну), Косарі, Косаріки, Чепіга.

Оркестр – 1) орк[х]эстра, (*редко*) капелія, банда (*галиц.*). **Оркестр** *из скрипки, бубна и цымбал* – троїсті музики, троїста музика; 2) (*место для музыкантов*) орк[х]эстра.

Оркестровать – оркеструвати. **-стровка** – оркестрування.

Оркестровый – орк[х]эстровий.

Оркиш, *см. Полба.*

Орлан, *зоол. (пт.)* – орлан (-на).

Орлеан, *бот. (дерево и краска)* – орлеан (-ну).

Орлёнок – орля (-ляти), орленя (-няти), орлятко, орленятко (-ка).

Орлец – 1) (*мин.*) роговий камінь (-меня), роговик; 2) (*мин.*) червоний кварц (-цу); 3) (*церк.*) орлець (-леця).

Орлий – орлій (орля, орле). [Орлій погляд (М. В.). Орле око (Шевч.)]. *См. Орлиный.*

Орлик – орлик, орличок, орлонько.

Орлики, *бот., Aquilegia* – орлики, голубкі (-ків).

Орлиный – орловий, о[ві]рлячий, орлиний. [Крила орлові (орлячі, орліні)]. **-ный полёт** – орловий літ (льот) (*р. льоту*).

Орлить – накладати штамп з орлом.

Орлица – орлиця. **-цын** – орличин.

Орличищ – орлюк. *См. Орлёнок.*

Орличник, *см. Орляк.*

Орлище – орляка.

Орляк, *бот., Pteris aquilina* – орляк (-ка).

Орлянка (*игра*) – орлянка. *Играть в -ку* – гуляти в орлянку.

Орнамент – орнамент (-ту), оздоба, прикраса.

Орнаментальный – орнаментовий.

Орнаментация – орнаментування, оздоблювання, орнаментация.

Орнаментировать – орнаментувати, оздоблювати що чим.

Орнаментировка – оздоблення.

Орнитолог – орнітолог, птахознавець (-вця).

Орнитологический – орнітологічний.

Орнитология – орнітологія, птахознавство.

Орнитомания – орнітоманія (-нії).

Оробелый – сторопілий.

Оробеть – сторопіти, сторопітися, зв[ом[н]п]ити, зв[онт]пити, (*гал.*) уплошіти.

Орография – орографія. **-фический** – орографічний.

Орология – орологія. **-гический** – орологічний.

Ороситель (*ирригатор*) – зрошувач (-ча).

Оросительный – зрошувальний, поливальний. **-ный насос** – зрошувальна (поливальна) помпа.

Орошать, оросить – росіти, зрошувати, зрошати, зросіти, поливати, політи, заводнювати, позрошувати що чим. **-шать, -сить слезами** – росити, зрошувати, зрошати, заросити, з[о]росити слізьми, слъзою. [Припав він до землі та й зросів її слізьми. Та кільки сліз росить ті широкі простори! (Фр.)]. *Слёзы -шали её лицо* – слъзи зрошували її обличчя.

Орошаемый – зрошуваний, поливаний. **Орошённый** – зрошений, политий.

- Ороша́ться, ороси́ться** – зрошуватися, зрошати́ся, зроси́тися чим. [Слізьми́ так і зроша́ється (М. В.).]
- Ороше́ние** – зрошування, зроше́ння, полива́ння, заво́днювання чо́го. *Искусственное -ние полей* – штучне зроше́ння (полива́ння) полів.
- Ортогра́фия, см. Орфогра́фия.**
- Ортодо́кс** – ортодо́кс, правові́р (-ві́ра).
- Ортодо́ксальность** – ортодо́ксальність, правові́рність (-ности).
- Ортодо́ксальный, -но** – ортодо́ксальний, -но, правові́рний, -но.
- Ортопе́дия** – ортопе́дія. **-ди́ческий** – ортопедичний.
- Орудене́ть** – оберну́тися в (на) руду́.
- Орудене́лый** – оберну́тий в (на) руду́.
- Орудие** – 1) знаряддя, зна́ряд (-ду), наряддя́, начиння́ (*обычно для ремесла*), справа́ (*хозяйств.*), струме́нт. [У шевця́ добре начиння́. До всякого́ діла́ треба́ струме́нту]. **-дия́ производства** – знаряддя́ (до) ви́робу, проду́кції. *Земледельческие -дия* – хліборобське знаряддя́, наряддя́, -ка справа́. **-дие́ питки, муки** – мучило́ (*гал.*); 2) (*воен.*) гарма́та. *Лёгкое, тяжёлое -дие* – легка́, важка́ гарма́та. *Осадное -дие* – гарма́та до облоги́; 3) (*отвлечённ.*: *средство*) знаряддя́, зна́ряд. [Мова – знаряддя́ думки. Він поверну́в свою́ му́зу в знаряддя́ сліпої зненависти́ (Єфр.).] *Он слепое -дие его воли* – він сліпе́ знаряддя́ його́ волі. **-дие обмена** – знаряддя́ до міньби́.
- Орудийный** – гарма́тний. [Гарма́тний по́стріл].
- Орудова́ние** – ору́дування, правува́ння чим.
- Орудова́ть чем** – ору́дувати, правува́ти чим. [Ору́дувати лопато́ю, господа́рством. Ще скрізь сніг біліє, а весняна́ теплі́ня вже ору́дує (М. В.).] *См. ещё Управлять.*
- Оруже́йник** – зброя́р (-ра́), збройовни́к, пушка́р (-ря́).
- Оруже́йный** – пушка́рський, збройови́й, ору́жний. **-ный завод** – збро́йня. **-ный склад, палата** – збро́йниця, збро́йо[і]вня́.
- Оруже́йня** – збро́йниця́.
- Оруже́носец** – зброєносе́ць (-ся), (*в козац. войске*) джу́ра, чу́ра.
- Ору́жие** – збро́я, броня́, бронь (-ни), ору́жжя́, (*военное*) військове́ знаряддя́. *Огнестрельное -жие* – самопа́л, стрі́льба, огни́ста стрі́льба, грі́мка стрі́льба, пальна́ збро́я. *Холодное -жие* – сі́чна збро́я. *С -жием (в руках)* – ору́жно, збро́йно, (*при -жиин*) при збро́ї. *К -жию!* – до збро́ї! до брони́! *Во всеору́жии* – при повні́й збро́ї. *Браться, взяться за -жие* – б́ратися, взя́тися до збро́ї, става́ти, ста́ти до збро́ї. *Поднять -жие* – зня́ти збро́ю про́ти ко́го. *Призывать к -жию* – закли́кати до збро́ї. *Сложить -жие* – скла́сти, зложі́ти, зда́ти збро́ю. *Добыть что -жием и кровью* – здобу́ти (чо́го *и* що́) збро́йно і кро́в'ю.
- Ору́жный, см. Воору́жо[ё]нный.**
- Орумя́нить, -ся, см. Зарумя́нить, -ся.**
- Орфогра́фия** – право́пис (-су) (*м. р.*), ортогра́фія.
- Орфогра́фический** – право́писний, ортогра́фічний.
- Орхиде́я** – орхіде́я (-де́ї).
- Оса́** – оса́ (*р. мн. ч. віс*). [Зня́вся рій віс та покусав́ його́ (Коцю́б.). Осо́ю в ві́чі лі́зе].
- Оса́да** – облога́, обложе́ння, обляга́ння, (*о берегу*) блока́да. **-да крепо́сти** – облога́ фортеці́. *Город в -де* – мі́сто в облозі́. *Взять -дой* – взя́ти в облогу́, облого́ю. *Держать город в -де* – обляга́ти мі́сто. *Снимать -ду* – припиня́ти облогу́.
- Оса́дка** – 1) *см. Оса́живание*; 2) *см. Оса́док*; 3) (*орудие бочаров, для набивания обручей*) набивач (-ча). **-ка (здания)** – осіда́ння (буді́влі). **-ка (песка, ила в воде)** – осіда́ння (пі́ску, му́лу у воді́). **-ка судна́ (огрузка)** – угли́бка.
- Оса́днение, мед.** – зса́дні́ння.
- Оса́днивать, оса́днить или Оса́днить** – зде́рати, зде́рти (шку́ру) на чо́му (на руці́, на носі́),

стерати, стерти (шкуру), збивати, збити що (руку, ногу), (о лошади) о[з]саднити (сов.), шмуґляти и шмульгати, обшмульгати, обшморгувати, обшморгати, обшморгнути, обмулювати, обмуляти и обмулити, (о мног.) поздерати, постерати, пошмульгати, пообмулювати, пообшморгувати. [Мотузок обшмульгав його тіло (Н.-Лев.)]. **Осаднил** руку – здер, обшмульгав руку или здер (стер) шкуру на руці. **Осадненный** – осаднений, збитий, обшмульганий, обшморганий, обмуляний. [Осадненный кінь = конь с раной от хомута или седла].

Осадный – обложний, облоговий. **-ное положение** – стан облоги, стан обложний. **-ные орудия** – гармати до облоги, важкі гармати.

Осадок – осад (-ду), опад, гуща, фус, буза, (грязный) вибруд, (от золы) визол, (илистый) мулавина. **Атмосферный, -рический -док** – опад, (обычно во мн. ч.) **-ные, -кие -дки** – опади (атмосферичні). **-док (на душе)** – осад.

Осадочный – осадовий. **-ные породы, пласты** – осадові поклади, шари.

Осажда́тель – обло[я]жник, облягач (-ча).

Осажда́ть, осадить – 1) (город, крепость) облягати, обложити, облягти, обступати, обступити, обкладати, обкласти (місто, фортецю). **Неприятель -дил** город – ворог обліг місто. **-дать, -дить** (о собаках) – обсідати, обсісти. [Злі собаки обсідають перехожих]. **-да́ть** (не давать покою) кого просьбами – докучати кому проханнями. **Просители -дают** меня – прохачі обсідають (обліплюють) мене. **-дают** меня мысли – думки посідають мене, думи облягають мене; 2) хим. – осаджувати, осадити, робити (зробити) осад (на дні).

Осажда́емый – обляганий, що облягають, обступають. **Осажде́нный** – обложений.

[Обложене місто]; обложенець (-нця). **Осажде́нные сделали** вылазку – обложенці зробили вилазку.

Осажда́ться, осадиться – 1) бути в облозі, бути обляганим, обложеним. **Город -ется неприятелем** – ворог облягає місто; 2) **-да́ться, -диться и Осесть** – осідати, осісти, осідатися, зсідатися, зсістися (зсядеться), осаджуватися. [Спочатку осідає великий пісок. Нехай вода постоїть у відрі, крейда зсядеться].

Осажда́ющий – обло[я]жник, облягач, що облягає, обступає. **-щие войска** – військо, що облягає. **-щие взяли крепость приступом** – обложники здобули фортецю нападом (приступом).

Осаживание – 1) обса́жування; 2) о[при]са́джування; 3) збивання, осаджування, подавання (назад); 4) осаджування, осідання; 5) присаджування; 6) осаджування. **Оттенки** см.

Осаживать.

Оса́живать, осажа́ть, осадить – 1) (что чем), см. **Обса́живать, -ся, Обсадить, -ся**; 2) **-вать, -дить** (вниз) что – осаджувати, осадити, присаджувати, присадити. См. **Опуска́ть, -ся, Понижа́ть, -ся**; 3) (пятить, подавать назад) збивати, збити, осаджувати, осадити, подавати, подати (назад). **-ся** – подаватися, (сов.) податися (назад). **-ди лошадей, лошадь** – збий, подай (назад) коні, коня. **-ди воз, коляску** – подай (назад) воза, колясу (бричку). **-ди! куда прешь?** – подай назад! куди прешся?; 4) (хим.) **-вать, -ся, -дить, -ся**, см. **Осажда́ть 2, -ся 2**; 5) (кого) присаджувати, присадити, посадити кого, спиняти, спинити, оханути, (опис.) носа втирати, носа втерти кому, пихи збивати, збити кому, за по́лу смикнути и сіпнути кого. [Не дослухавши моїх слів, зразу присаділа мене (Васильч.)]; 6) (поселять) осаджувати, осадити що, кого де, що ким; **-ся** – осаджуватися, осадитися. [Осадились на Чортотліку].

Оса́женный – 1) обса́джений; 2) осаджений, присаджений; 3) збитий, осаджений, поданий (назад); 4) осаджений; 5) при[о]са́джений, спинений; 6) осаджений.

Осалдачиться – змоскалитися, (о мног.) помоскалитися.

Оса́ливать, -ся, осалить, -ся, см. **Обса́ливать, -ся, Заса́ливать. -ся.**

Оса́нисто – сановито, поважно. [Виглядав він сановито (Стор.)].

Оса́нистый – ставний, поставний, постатний, сановитий, поважний, статечний.

Оса́нка – поста́ва, по́стать (-ти), стату́ра. [Поста́ва го́рда і вели́чна].

Оса́нна! – оса́нна! (рагу́й, спаси́, охорони́ (нас)!).

Осатане́ть, -тані́ться – по[о]сатані́ти, збісі́ти, збісіні́ти. [Розпали́вся, осатані́в].

Осатане́лый – о[по]сатані́лий, збісі́лий.

I. Оса́чивать, осочи́ть, охотн. – оточува́ти, оточи́ти, обляга́ти, облягти́, обступа́ти, обступи́ти ко́го (напр., вовка, ведме́дя – сі́ткою, тенета́ми), (*сов.*) обско́чити ко́го.

II. Оса́чивать, осочи́ть – 1) (*дерево*) випуска́ти, випустити́ сі́к (*р. со́ку*) (з де́рева); 2) *хим.* – розто́плювати, розто́пити скло.

Осва́[о]ива́ть, осво́ить – 1) (*усвоить*) засво́ювати, засво́їти, засві́йчити що. *См. Усва́ива́ть;*

2) (*присваива́ть себе*) при[за]сво́ювати, при[за]сво́їти, привла́щувати, правла́стити що. *См. Присваива́ть;* 3) *см. Акклиматизи́ровать. Осво́енный* – засвоє́ний, засві́чений, при[за]своє́ний; привла́щений; акклиматизи́ваний.

Осва́[о]ива́ться, осво́иться *с чѐм* – при зви́чаюва́тися, при зви́чаї́тися, зви́кати, зви́кнути до чо́го, до ко́го, оговтува́тися, оговта́тися з чим, ким, де, об[у]говтува́тися, об[у]говта́тися з чим, ким, де, приговта́тися де, обви́кати, обви́кнути де, оббува́тися, оббу́тися де, з чим, з ким, осві́йчитися де, з чим. **Осва́ива́ться** *с новым положением* – при зви́чаюва́тися до но́вого ста́новища, зви́кати на но́вому. **-ва́ться** *с чужими обычаями* – при зви́чаюва́тися (обви́кати) до чу́жих зви́чаїв. **-и́ться** (*свы́кнуться*) *с мыслью* – зви́кнутися з думко́ю.

Осведомі́тель – повідо́млювач, інформато́р.

Осведомі́тельный – повідо́мний, інформаці́йний. **-ное бюро** – повідо́мне, інформаці́йне бюро.

Осведомле́ние – (*от гл. Осведомля́ть*) повідо́млюванн́я, сповіща́ння, (*оконч.*) повідо́мленн́я, сповіщенн́я ко́го про що; (*от гл. Осведомля́ться*) до[роз]відува́ння, дізнава́ння про що, про ко́го.

Осведомленность *в чѐм* – свідо́мість чо́го, обізна́ння з чим.

Осведомленный *в чѐм* – свідо́мий чо́го [Публі́ка свідо́ма лі́терату́ри], обізна́ний з чим. *Бы́ть -ным о чѐм, в чѐм* – свідо́мим бу́ти чо́го. *Не бы́ть -ным о (в) чѐм* – несвідо́мим бу́ти чо́го.

Осведомля́ть, осведоми́ть *кого о чѐм* – повідо́мляти, повідо́мити ко́го про що, сповіща́ти, сповісти́ти ко́го про що, ко́му що. **Осведомляе́мый** – повідо́млюва́ний, сповіщува́ний від ко́го. **Осведомле́нный** – повідо́млений, сповіще́ний.

Осведомля́ться, осведоми́ться *у кого, где о ком, чѐм* – до[роз]відува́тися, до[роз]віда́тися в ко́го про що, про ко́го, дізнава́тися, дізна́тися про що, про ко́го, звідо́увати́ся, звідува́тися, звіда́тися, завісти́тися про що.

Осве́домочный (*запрос*) – за́пит, щоб дізна́тись (довіда́тись) про щось, дізна́вчий за́пит.

Освежа́ть, освежи́ть – відсві́жувати, відсві́жати, відсві́жити, сві́жити, (п)осві́жати, (п)осві́жити, (*влагою, водою*) відволо́жувати, відволо́жити, (*утолить немного жажду*) закро́пляти, закро́пити. **-жи́ть воздух** – відсві́жити пові́тря. **-жа́ть запасы** – прові́трювати (*сов. прові́трити*) за́паси. **-жа́ть, -жи́ть в памяти** – відсві́жувати, -жа́ти, -жи́ти в пам'я́ті, поновля́ти, поновити в пам'я́ті що. *Вода -жа́ет* – вода відволо́жує, сві́жить, відсві́жує.

Освежа́ющий. см. Освежи́тельный. Освеже́нный – від[о]сві́жений, відволо́жений; закро́плений.

Освежа́ться, освежи́ться – відсві́жувати́ся, відсві́жати́ся, відсві́житися, відволо́жувати́ся, відволо́житися, посві́жати́ся, посві́житися, (*от жажды*) закро́плятися, закро́питися.

Освежева́ть и Освежи́ть (*оббелова́ть*) – збі́лува́ти, оббі́лува́ти, (*несов.*) бі́лува́ти. [Беру́ть вони́ ту лоши́цю, те́плу ще бі́лують; збі́лували́ товсті́ сте́гна, стали́ та й ба́люють (Рудан.)].

См. Оббелова́ть.

Освеже́ние – відсві́жуванн́я, відволо́жуванн́я; (*оконч.*) відсві́женн́я, відволо́женн́я.

Освежи́тельный – відволо́жний, здоро́вкува́тий.

Освежи́ть, -ся, см. Освежа́ть, -ся.

Освену́ть, см. **Освета́ть**.

Осве́т, освіт (*открытое для солнца место*) – осо́нь (-ни) (*ж. р.*), осо́ння (*ср. р.*). На -те – навсонні.

Освета́ть, освену́ть – розвидня́ти, -ся, розвидніти *и* розвиднитися, світа́ти, освину́ти, на світ благослови́тись. [Як освіне́, поїдемо далі. Дивлюся – світає, край не́ба палає (Шевч.). Тільки на світ благослови́лось, рушили ми з ліса].

Освети́тельный – світловий, світляний. [Світляний газ].

Освети́ть, -ся, см. **Освещать, -ся**.

Осветле́ть, -ле́ние, см. **Посветле́ть, ле́ние**.

Осветля́ть, -ли́ть, *хим.* – очища́ти, очисти́ти.

Освеща́ть, освети́ть – освітлюва́ти, освічува́ти, освіті́ти (*о мног.* поосвічува́ти, поосвітлюва́ти) що чим, осява́ти, ося́ти, ося́нути що чим, (*путь*) просвічува́ти, просвіті́ти; (*отвлечённо: вопрос и т. д.*) ви[о]світлюва́ти, висвітли́ти, освітли́ти. **Лампа -щала уютную комнату** – лампа осявала (освітлювала) за́тишну кімнату. **-ти́ть вопрос, события** – ви[о]світлити пита́ння, поді́ї. **Прокурор отдельно -щает роль каждого из подсудимых** – прокурор окре́мо висвітлює ро́лю кожного з підсудних. **-щать пути в будущее** – просвічува́ти шляхи́ в прийдеш́не (майбу́тнє). **Освещаемый кем, чем** – освітлюваний, освічуваний, осяюваний від ко́го, від чо́го, чим [напр., від мене, від со́нця (*мног, солнцем*), промінням со́нячним]. **-щённый** – освітлений, ося́ний, ося́ний, освічений; просвічений; висвітлений.

Освеща́ться, освети́ться – освітлюва́тися, освічува́тися, освіті́тися, засвіті́ти, -ся. [Не́бо освіті́лось. Місто, мов на свято, засвіті́лося]. **Город -щается электричеством** – місто освітлюється елеќтрикою.

Освещение – 1) (*действие*) освітлюва́ння, осява́ння, (*оконч.*) освітле́ння, ося́ння, (*абстр.*) ви[о]світлюва́ння, висвітле́ння, освітле́ння, сві́тло; 2) (*свет*) освітле́ння, сві́тло, осві́т (-віту), посві́та. **Искусственное -ние** – штучне освітле́ння, сві́тло. **Электрическое -ние** – елеќтричне освітле́ння. **Газовое, керосиновое -ние** – га́зове, га́сове (*от гас – керосин*) освітле́ння. **Истратить на -ние** – висвітли́ти. [Ми вже ші́стдесят карбо́ванців висві́тили]. **Доставляют кому -ние (обслуживать -нием)** – обсвічува́ти, обсвітли́ти ко́го.

Освидетельствование – о́гляд, освідува́ння. **-ние здания** – о́гляд буди́нку.

Освидетельствовать – о́глянути, о́гляді́ти, освідува́ти ко́го, що. **-нный** – о́глянутий, освідо́ваний.

Освирепе́ние – розлюто́вання, озві́рення, роз'ю́шіння.

Освирепе́ть – розлютува́тися, озві́ритися, роз'ю́шитися. См. **Озвері́ться. -пёлый** – розлюто́ваний, озві́рений, роз'ю́шений. [Тата́рин стояв вже перед ним серди́тий, роз'ю́шений (Коц.)].

Осви́стывание – обсвістува́ння.

Осви́стывать, осви́стать – обсвістува́ти, обсвіста́[і]ти, висвістува́ти, висвістати ко́го.

Осви́станный – обсвіста́ний, висвіста́ний.

Освободи́тель – визво́льник, визво́литель, визво́ленець (-нця), вибави́тель.

Освободи́тельница – визво́льни́ця, визво́лителька, вибави́телька.

Освободи́тельный – визво́льний. **-ное движение, идея** – визво́льний рух, -на́ іде́я. **-ная грамота** – визво́льний *или* визво́лений лист.

Освобо́ждать, освободи́ть – 1) визво́ляти, ви́зволити (*о мног.* повизво́ляти) ко́го з чо́го, відзво́ляти, відзво́лити ко́го від чо́го, ослобоня́ти, ослобони́ти ко́го від чо́го, вислобонити ко́го з (від) чо́го, слобонити, розв'язати світ ко́му. [Визво́ль нас, бі́дних нево́льників, з тяжко́ї нево́лі]. **-ди́ть крестьян от крепостного права** – визво́лити се́лян з па́нщини, *или* від па́нщини се́лян одзво́лити (Єфр.). **-ди́ть детей от учения (для отдыха)** – відзво́лити ді́тей від науки; 2) **-ждать, -ди́ть (отреши́ть) кого от чего** – з[у]ві́льняти, з[у]ві́льнити ко́го від

чого. **-ждать, -дять от налогов, повинностей** – звільняти, **-нити** когось від податків (оплати), відбутків, (*в виде привилегии*) пільгувати, запільгувати когось з податків (оплат), відбутків. **-ждать, -дять кого от военной службы** – відзволіати, відзволіти, звільняти, **-нити** когось від військової служби. **-дять от оков, цепей** – розкути когось. **-дять из тюрьмы** – визволити з тюрми. **-дять имущество от залога** – викупити майно з застави. **-дять от наказания** – звільнити від карі. **-дять от смертной казни** – горлом дарувати. **-ждать, -дять кого от обязанностей** – з[у]вільнити когось від обов'язків. **-ждать, -дять помещение, комнату** – звільняти, **-нити**, спорожняти, **-нити** приміщення, кімнату. **-дять место** – звільнити місце. **-ждать, -дять (посуду, мешок и т. п.)** – спорожняти, спорожнити (посуд, мішок і т. інше). **-ждённый** – визволений з чого, відзволений від чого, з[у]вільнений від чого; (*от оков, цепей*) розкутий.

Освобождаются, освободятся – 1) визволятися, визволитися з чого, відзволітися, відзволітися від чого, ослобонятися, ослобонітися з чого, від чого, (*избавиться*) позбуватися, позбутися чого; 2) звільнятися, звільнитися від чого, (*о помещении, посуде и т. п.*) спорожнятися, спорожнитися від чого. **-дятся от оков** – розкутися, увільнитися від кайданів (пут). *Река -лась ото льда* – річка опросталася, звільнилася від льоду, криги.

Освобождение – визволення з чого, визвіл (-волу) від чого, увільнення від чого. [Визволення народу з кріпацтва]. *Ожидаемое -ние* – сподіване визволення. **-ние рабочих от капитализма** – визвіл робітництва (робітників) від капіталізму.

Освобождёнчество – визвольництво. **-ческий** – визвольницький.

Освоивать, -ся, освоить, -ся, см. Осваивать, -ся.

Освоячить – засвійчити що, присвійчити що.

Освятитель, -ница – святильник, святильниця.

Освятительный – святильний.

Освящать, освятить – святити, освячувати, освятити, посвячувати, посвятити, усвячувати, усвятити. **-щать воду** – святити (освячувати) воду. **-тить храм, избу** – посвятити (освятити) церкву, хату. *Время -тило этот обычай* – час усвятів цей звичай.

Освящаются, освятятся – 1) святитися, освячуватися, освятитися, посвячуватися, посвятитися, усвячуватися, усвятитися, (*о многих*) поосвячуватися; 2) (*делаться святым, угодником*) присвячуватися, присвятитися. [Присвятівся в угодники. Нехай уже ходить до церкви, хто присвятівся (Неч.-Лев.)]. **Освящённый** – свячений, освячений, посвячений, (*о многих*) поосвячуваний. [Свячений мед. Свячена вода]. *Всё -ное во время Пасхи (куличи, мясо и т. д.)* – свячене.

Освящение – свячі[е]ння, освячування, посвячування, посв'ячі[е]ння, посв'ята. [Свячіння пасок. Шлюб без церковного посвячення (Доман.). Посв'ята церкви]. *Празднование -ния (храма, школы)* – посв'ятини. **-ние воды** – водосвяття, (*на Крещение*) Йордань, Ордань (-ни), водохрища.

Осевой – осьовий, вісний.

Оседание – осідання, укліяння.

Оседать, осесть – 1) (о)сідати, (о)сісти, укліяти, укліянути, (*о многих*) поосідати, повкліяти. *Рытая земля -дает, осела* – рущена земля (о)сідает (злягається), осіла (зляглась). *Здание осело* – будинок осів (укляк). *Несколько (немного) осесть* – надсідати, надсісти. [Хата надсідає]. *Пыль -дает, см. Садиться, сесть*; 2) (*селиться*) осідати(ся), осісти(ся), осаджуватися, осадитися, оселятися, оселитися; 3) *хим.* – осідати, осадитися. **Осевший** – осілий. **-ший немного** – надсілий.

Оседлать, см. Осёдлывать.

Оседлость – осі[е]лість (-лости). *Иметь -лость* – мати житло, осідок, сидіти (осілею), проживати.

Оседлывание – сідлання, кульбачення.

Осе́длывать, оседла́ть – сідлати, осідлати, засідлати, кульба́чити, окульба́чити, (*о многих*) посідлати, повсідлувати, покульба́чити. **-лать кого** (*свалить на кого всю работу*) – звиснути на ко́го. [Не хотятъ во́ду носить: звисли на Га́пку, щоб вона́ носила]. **Осе́дланный** – (о)сідланий, окульба́чений, (*о многих*) посідланий, повсідлуваний, покульба́чений. **-ться** – сідлатися, кульба́читися.

Осе́длый – осілий. **-дло** – осіло.

Осека́ть, осе́чь – осікати, осікти. *Срв. Обсека́ть, обсе́чь.*

Осека́ться, осе́чься – осікатися, осіктися. [Почувши таку відповідь, він осікся й замовк].

Ружьё -лось – рушниця осіклася. **-ться осеком** (*из срубл. деревьев*) обрубуватися, засікатися.

Осе́л – 1) осёл (*р. ослá*), ослю́к, віслю́к. *Упрям, как осёл* – упёртий, як віл; 2) осёл, дурень.

Осе́лина (*в телеге*) – підтока (у возі).

Осе́лок (*для точенья*) – брус, брусок (-ска).

Осе́лочный – брусковий.

Осе́лый – 1) (*о земле*) осілий, (*во многих местах*) поосідали́й; 2) *см. Осе́длый.*

Осеменя́ть, осеменитъ – засівати, засіяти, позасівати, обсівати, обсіяти, пообсівати. *См.*

Обсеменя́ть.

Осеменя́ться, осеменитъся – засіватися, бу́ти засіяним. *См. Обсеменя́ться.*

Осенева́ть (*проводитъ осень*) – осенювати.

Осенение – о(б)тінення, окривання; знаменування. *См. Осеня́ть.*

Осенесъ – минулої осени.

Осенитъ, см. Осеня́ть.

Осе́нный – осінній. **-нее ненастье** – сльоти. *Животное -него приплода* – осінчу́к. **-няя дань, осе́нное** – осінщина.

Осе́нь – осінь (*р. осени*). **-нью** – в-осені, в осінь, по осени, у вісень. *Начало -ни* – підосінь (-сени). **-нь начинается** – осеніє. **-нь глубокая** – пізня осінь. *Глубокой -нью* – пізньої осени, у пізню осінь.

Осеня́ть, осенитъ – 1) о(б)тіняти, о(б)тінити, окривати, окрити. *Слава -ни́ла героя* – слава окрила героя, славою окрився герой. *Меня -ни́ла мысль* – пройняла мене́ (спала мені) думка, спало мені на думку; 2) (*крестным знамением*) ко́го – благословляти, (по)благослови́ти, знамен(ув)ати, назнамен(ув)ати ко́го хресто́м, хреста́ поклада́ти, покла́сти на ко́го, (*иконою*) оклоня́ти, оклонити образом ко́го. **-нитъ себя крестом, крестным знамением** – благословитися, назнаменуватися хресто́м, хреста́ на себе покла́сти, перехриститися. **Осе́нный** – о(б)тінений, окритий. **-ный крестным знамением** – назнаменований.

Осеня́ться, осенитъся – бу́ти о(б)тіненим, окритим. **-нитъся крестным знамением, см.**

Осенитъ себя.

Осерди́ть, -ся, см. Рассерди́ть, -ся.

Осеребря́ть, осеребрить – серебрити, посеребряти, посеребрити, посріблювати, посрібляти, посріблити *и* посрібнити що. **Осеребрённый** – посеребрений, посріблений, посрібнений.

Осеребря́ться, -рится – посеребрятися, посеребритися, посріблятися, посріблитися, посрібнитися.

Осе́ривать, -рить – сірчити, посірчити. **-ться** – сірчитися, посірчитися. **-ренный** – посірчений.

Осерча́лый – розсе́рджений, розгніваний, у[роз]гнівлений.

Осерчатъ, см. Серчатъ.

Осестъ, см. Оседать.

Осе́т, см. Осот.

Осетин – осёт, осетінець. **-ка** – осётка, осетінка.

Осе́тить – обкидати сіт'ями, обтенетити.

Осе́тр (*рыба*) – ося[е]те́р (-тра́).

Осе́трий, Осетро́вый – ося[е]тро́вий.

Осетри́на – ося[е]три́на.

Осетри́нный – ося[е]три́новий.

Осе́чка – осі́чка. *Дать -чку* – да́ти осі́чку.

Осе́чь, осе́чься, см. **Осекать, осекáться**.

О́сий, см. **Оси́ный**.

О́сил, см. **Си́лок**.

Оси́ливать, осі́лить кого – перемага́ти, перемогті́, пересі́лювати, пересі́лити, ду́жати, поду́жати, боро́ти, поборо́ти, (*сов.*) подо́лати, подо́літи, подо́ляти, поси́літи, поси́сти ко́го, що бра́ти (взя́ти) го́ру над ким, над чим, (*вульг.*) погу́лати ко́го; (*покончить*) упо́ратися з чим, упо́рати що. *Срв. Одолевать, одолеть. Он -лил меня* – він поду́жав (подо́лав) мене́. *Хмель да голод -лят хоть кого* – хмі́ль та го́лод хоч ко́го поду́жають (перемо́жуть). *Не могу -лить этой книги, работы* – не поду́жаю ціє́ кни́жки, робити, не дам собі́ ра́ди з ціє́ю кни́жкою, робо́тою, ніяк не впо́раюся з ціє́ю кни́жкою, робо́тою. **Оси́ленный** – поду́жаний, подо́ланий, пере́можений *и т. д.*

Оси́на, бот. **Populus tremula** – осі́ка, осі́чина, о́сокір (-ко́ру), (о)соко́рина, (*угор.*) трепе́та. *Трясётся как лист на -не* – тру́ситься як осі́чина.

Оси́нник, -ничек (*соб.*) – осі́чина, осі́чняк, ум. осі́чнячо́к.

Оси́новик, бот. **Boletus versipellis Fries** – підосі́чник, красно́головець (-вця́).

Оси́новый – осі́ковий, осі́чаний, (*угор.*) трепето́вий.

Оси́ный и О́сий – осі́ний, о́сячий. **-ное гнездо** – осі́ще.

Оси́нять, осі́нить – сині́ти, поси́нити. **-ный** – поси́нений.

Оси́пать, осі́пнуть – хри́пнути, охри́пнути, (*о многих*) похри́пнути з чо́го.

Оси́плость – охри́плість (-лости́), хри́пота.

Оси́плый – (о)хри́плий, хри́пкий. **-пло** – хри́пко, хри́пло.

Оси́ротельый – осироті́лий, всироті́лий, засироті́лий, поси́роті́лий.

Оси́ротеть – осироті́ти, всироті́ти, засироті́ти, осироті́тися, всироті́тися, (*о многих*) поси́роті́ти, поси́роті́тися.

Оси́ротить – осироті́ти, всироті́ти, засироті́ти, (*о многих*) поси́роті́ти.

Оси́стый, см. **Ости́стый**.

Оси́явание, осі́яние – осява́ння, осяя́ння, ося́ння. [І ба́чу я степі́ широ́кі – свій край – в ося́нні яси́м (Черняв.)].

Оси́явать, осі́ять – осява́ти, ося́яти, ося́ти, осі́яти.

Оска́бливание – обскрома́джування, обскри́бання.

Оска́бливать, оско́блить – обскрома́джувати, обскрома́дити, обскри́бати, обскре́бти, (*о мн.*) пообскрома́джувати, пообскри́бати. **-ться** – обскрома́джуватися, обскрома́дитися, обскри́батися, обскре́бтисся. **Оско́блённый** – обскрома́джений, обскре́бений, пообскрома́джуваний, пообскри́баний.

Оска́л – ви́щир, о́скир.

Оска́ливание – виска́лювання, виска́ляння, ви́щиря́ння, оски́ря́ння.

Оска́ливать, оска́лить (*зубы*) – ска́лити, виска́лювати *и* виска́ляти, ви́скалити, ви́щиря́ти, ви́щирити, оски́ряти, оски́рити, пови́скалювати, пови́щиря́ти (*зуби*). [Хоч уби́й моска́ля, то він зу́би виска́ля (Погов.). Ви́щирив зу́би, як соба́ка]. **Оска́ленный** – ви́скалений, ви́щирений, оски́рений, пови́скалюваний, пови́щирюваний.

Оска́ливаться, оска́литься – виска́люватися, ви́скалитися, ви́щиря́тися, ви́щиритися, оски́ря́тися, оски́ритися, (*о многих*) пови́скалюватися, пови́щиря́тися.

Оска́лина – ска́луба, ска́лубина, зас[ш]ка́лубина, ска́лина. [До́шка з ска́лубинами].

Оскандалить – осоромити, знеславити, зганьбити. **Оскандалиться** – осоромитися, (*о многих*) поосоромлюватися.

Осквернение – 1) споганювання, споганення, запоганювання, запоганення, опоганювання; опоганення, з(ао)гіджування, з(ао)гідження, спаскуджування, спаскудження, опаскуджування, опаскудження; 2) зневаження, збезчещення.

Осквернитель, -ница – зневажник, зневажница.

Осквернительный – паскудний; зневажливий.

Оскверняют, осквернить – 1) поганити, споганювати, споганити, опоганювати, опоганити, запоганювати, запоганити, з(ао)гіджувати, з(ао)гідити, паскудити, спаскуджувати, спаскудити, опаскуджувати, опаскудити, каляти, закаляти; 2) (*святыню*) зневажати, зневажити, сквернити, осквернити, безчестити, збезчестити. [Умійтеся, образ божий багном не скверните (Шевч.). Ніколи він неправдою себе не закаляв (Єфр.)]. **-нённый** – споганений, опоганений, запоганений, закаляний, з(ао)гіджений, спаскуджений, опаскуджений; зневажений, збезчещений.

Оскверняются, оскверняются – поганитися, споганюватися, споганитися, опоганюватися, опоганитися, запоганюватися, запоганитися, калятися, закалятися, з(ао)гіджуватися, з(ао)гідитися, паскудитися, спаскуджуватися, спаскудитися, опаскуджуватися, опаскудитися, сквернитися, осквернитися, осквернитися.

Ослабляются, ослабляются – усміхатися, усміхнутися, оскалитися, оскалитися, оскіритися, оскіритися, оскірнутися.

Оскоблеть, см. Оskabливать.

Осколина, см. Оскалина.

Осколок – скалка (*ум. скалочка*), відло[а]мок, уламок, округок (-шка), округина, (*мелкий*) зернінка, дрібок (-бка). **-лок стекла** – склянка. **-лок дерева** – оскіпок, дразка, друзка, оскомелок.

Оскомина, оскома – оскома. **Набивать -мину** – оскомити, пооскомити зуби. [Кислиці їсти – тільки зуби оскомити]. **Набивать, набить себе -мину** – оскомитися, пооскомитися.

Оскомистый – оскомистий.

Оскопитель – холощій (-щія), валашал, холощун.

Оскопление – холощіння, валашання, викладування, завертання.

Оскопляют, оскопить – холостити, вихолощувати, вихолостити, хо[а]ло[а]щати, вихо[а]ло[а]щати, вивалашати, викладувати, викладати, виложити, викласти, завертати, завернути, закручувати, закрутити, каплунити, скаплунити, злегчати, злегчити, (*о многих*) похолостити, повихолощувати, повихо[а]ло[а]щати, повалашати, повивалашувати, повикладувати, повикладати, позавертати, позакручувати, покаплунити, позлегчати.

-ляются – холоститися, вихолощуватися, вихолоститися *и т. д.* **Оскопленный** – вихолощений, вивалашаний, кладений, викладений, виложений, скаплунений, злегчений.

Оскорбитель – зневажник, образник, напасник. **-ница** – зневажница, образница, напасница.

Оскорбительность – образливість, вразливість, зневажливість (-вості).

Оскорбительный – образливий, вразливий, зневажливий. **-но** – образливо, вразливо, зневажливо.

Оскорбление – образа, ураза, наруга, кривда, зневага. **-ние величества** – образа величності. **-ние чести** – образа для чести. **-ние действием** – образа, зневага чином. **Нанести кому -ние** – образити кого, покривдити кого.

Оскорбляют, оскорбить – образати, образити, вражати, вразити, кривдити, покривдити, зневажати, зневажити. **-бить обидным словом** – вразити вразливим словом. **-бить до глубины души (жестоко) кого** – живим вразом вразити кого, тяжко вразити (образити) кого. **-бить чью честь** – покривдити кого на честі. **-бить словом, действием** – зневажати (зневажити) словом, чином. **-бить чье самолюбие** – уразити чие самолюбство. **Это -лает**

здравый смысл – це перечити доброму розуму. **Оскорблённый** – ображений, вражений, скривджений, зневажений від кого чим.

Оскорбляться, оскорбиться – 1) бути ображеним, враженим, зневаженим, покривдженим; 2) ображатися, образитися, вражатися, вразитися. *Он -блается каждым замечанием* – він ображається на кожну увагу (від кожної уваги).

Оскоромливать, оскоромить – скоромити, оскоромлювати, оскоромити, (*о многих*) поскоромити, пооскоромлювати. **-ться** – скоромитися, оскоромлюватися, оскоромитися, (*о многих*) поскоромитися, пооскоромлюватися. **Оскоромленный** – оскоромлений, пооскоромлюваний.

Оскотинение – збідлення, побідлення.

Оскотинить – збідлити, побідлити.

Оскотиниться – збідлитися, побідлитися, збідліти, побідліти.

Оскребать, оскресть – обс[ш]крібати, обс[ш]кребти, обскромаджувати, обскромадити, (*о многих*) пообс[ш]крібати, пообскромаджувати. *Срв. Оskabливать. Оскребённый* – обс[ш]крібений, обскромаджений, (*о многих*) пообс[ш]крібаний, пообскромаджуваний.

Оскрёбки, оскрёбок – поскрібки, вис[ш]крібки (-бків), оскрібок, поскрібок, вис[ш]крібок (-бка).

Оскресть, см. **Оскребать**.

Оскудевать, оскудеть – 1) убожити, зубожити, (*сов.*) зматчіти. *Срв. Обеднеть*. [Джерело народньої поезії зовсім не так зубожіло (Грінч.)]. **-девать чем** – виводитися, вивестися з чого, зводитися, звестися з чого, повиводитися, позводитися з чого. [Ми звелися з свиней]. *Мы совершенно -дели* – ми вивелися геть із усього; 2) слабнути, ослабнути. **-дела вера наша** – ослабла віра наша. **-деть верою, терпением** – ослабнути вірою, терпінням.

Оскудельный – 1) зубожілий, зматчілий; 2) ослаблий.

Оскудение – 1) зубоження, зматчіння; 2) ослаблення, занепад. **-ние почвы** – віснаження, знесилення ґрунту.

Ослабевание, ослабение – ослабання, ослабнення, слабшання, слабішання, послабшання; знемагання, знеможення *и т. д.* См. **Ослабевать**. **-бение организма** – віснаження, знемоціння організму. **-бение ума** – ослабнення розуму, (*старческое*) вистарення розуму.

Ослабевать, ослабеть, ослабнуть – 1) (*терять напряжение*) слабнути, ослабнути, послабнути, слабшати *и* слабішати, послабшати. *Струна -ла* – струна ослабла. *Память -ваёт* – пам'ять слабне. *Дисциплина -ваёт* – дисципліна слабшає; 2) (*обессилевать физически*) слабнути, ослабати, ослаб(ну)ти, знесилюватися, знесилитися, виснажуватися, виснажитися, занепадати, занепасти, знемагатися, знемогтися, знеможитися, знеможіти, знемоціти, охлявати, о[за]хлясти; охля(ну)ти, замлівати, замліти, знебуватися, знебутися, (*постепенно*) підупадати, підупасти, (*о многих*) поослабати, послаб(ну)ти, познесилюватися, позанепадати *и т. д.* **-бел от голода** – охляв не ївши (з голоду). *Срв. Обессилевать, Изнемогать. Мороз -ваёт* – мороз пускає, перестає. *Мороз -бел* – мороз пересівся, перепався, звільжив. *Дождь -ваёт* – дощ ущухає. **-беть здоровьем** – занепадати, занепасти на здоров'я; на здоров'ї. **-беть силами** – підупасти на силах. **-беть умом** – на голову впасти. **-беть ногами** – підупасти (впасти) на ноги, з ніг спасти. **-беть зрением** – на очі впасти. *Зрение -бело* – притупились очі, ослабли очі. *Он -ваёт* – підупадає (занепадає) на силі, спадає з сили.

Ослабелый – ослаблий.

Ослабение, см. **Ослабевание**.

Ослабление – ослаблення, послаблення, ослаба, попуск, пільга. *Срв. Облегчение. -ние дисциплины* – ослаблення, зменшення дисципліни.

Ослаблый – ослаблий.

Ослаблять, ослабить – ослабляти, ослабити, послабляти, послабити, (*о возжах, верёвке*)

попускати, попустити, (о многих) поослабляти. **-ться** – ослаблятися, ослабитися, послаблятися, послабитися, (о возжах, верёвке) попускаться, попуститься; (о многих) поослабляться. *Срв. Ослабевать, ослабеть. Лета -бляют ум и память* – літа ослабляють розум і пам'ять. **-бить действие яда** – зменшити силу отрути. **-бить удар, силу падение, звук, горечь** – ослабити (полегшити) удар, силу падання, притишувати, притишити звук, зменшувати, зменшити гиркоту. **Ослабленный** – ослаблений, послаблений, попущений, зменшений.

Ослабь – 1) *сущ.* ослаба; 2) *нар.* на-ослаб.

Ославка – слава, поговір (-вору).

Ославлять, ославить – славити, ославлювати *и* ославляти, ославити, виславляти, виславити когось чим, поговір пускати (пустити) на (про) когось; неславити, знеславити когось. [Зараз тебе виславлять соціалістом (Конис.)]. **Ославленный** – ославлений, виславлений, знеславлений.

Ославляться, ославиться – ославлятися, ославлюватися, ославитися, виславлятися, виславитися, знеславитися.

Ослащать, осластить, осладить – солодити, осолоджувати, осолодити.

Ослёнок, -ночек – ося (-ляти), осятко (-тка), осяточко, осленя (-няти), осленяточко, віслюча (-чати).

Ослепительно – сліпуче.

Ослепительность – сліпучість (-чости).

Ослепительный – сліпучий. **-ная красота** – чарівна врода.

Ослепление – 1) осліплювання, осліплення; 2) засліплення. *Фанатическое -ние* – фанатичне засліплення. *В -нии* – в засліпленні, в осліпті, в полуді. *У него прошло -ние* – йому полуда спала з очей.

Ослеплять, ослепить – 1) сліпити, осліпляти, осліпити, темніти, потемніти когось, виймати (вийняти) очі комусь, (о многих) висліпити когось, посліпити когось, очі повиймати комусь; 2) сліпити, засліплювати, засліпити, (о многих) позасліплювати когось *и* комусь очі. *Солнечный блеск -ляет глаза* – сонячне проміння сліпить очі. *Её красота -пила его* – її краса засліпила йому очі. *Страсти -ляют нас* – пристрасті засліплюють нам очі (засліплюють нас).

Ослеплённый – 1) осліплений, отемнений; 2) засліплений.

Ослепляться, ослепиться чем – засліплюватися, засліплятися, засліпитися чим.

Ослепнуть – осліп(ну)ти, отемніти, (о многих) посліп(ну)ти; *см. Слепнуть. -пший* – осліплий, отемнілий.

Ослепью – осліп, на-осліп, сліпма, сліпцём, сліпицею.

Ослизлый – ос(к)лизлий, посняділий.

Ослизнуть – ос(к)лизнути, поснядіти. *См. Слизнуть.*

Ослий, см. Ослиный.

Ослик – ослик, віслючок (-чка). *Срв. Ослёнок.*

Ослиный – осячий, вісячий, осліний.

Ослица – ослиця. **-цын** – осличин.

Осложнение – ускладнення.

Осложняют, -ся, осложняют, -ся – ускладняти, -ся, ускладнити, -ся. **Осложнённый** – ускладнений.

Ослоп, ослопина – 1) ломака, дру[ю]к; *см. Дубина*; 2) (о человеке) ломака, бовдур, бецман, дурило, дурбило, телепень, йолоп.

Ослопас – осяр, вісяр (-ра).

Ослух, см. Ослушник.

Ослушание, ослушничество – непослух, неслухнянство, непослушенство.

Ослушиваться, ослушаться, ослушаться – не слухатися, не послухатися когось, чогось, переступити волю чію.

- Ослу́шливость** – неслухня́нство, неслухня́ність (-ности).
- Ослушли́вый** – неслухня́ний.
- Ослу́шник** – неслух, неслухня́нець (-нца). **-ница** – неслухня́нка.
- Ослу́шность, ослу́шный, см. Ослу́шливость, -вый.**
- Ослы́шаться** – не дочути, не те почути.
- Осляк** – 1) ди́кий осе́л; 2) ослю́к, віслю́к. *См. Мул.*
- Осля́тник, см. Ослопа́с.**
- Осмáливание** – обсмóлювання.
- Осмáливать, -ся, осмóлить, -ся** – о(б)смóлювати, -ся, о(б)смóлити, -ся, висмóлювати, -ся, вісмóлити, -ся, (*о многих*) поо(б)смóлювати, -ся, повисмóлювати, -ся. **Осмóлённый** – о(б)смóлений, висмóлений, (*о многих*) поо(б)смóлюваний, повисмóлюваний.
- Османский** – османський.
- Осма́тривание** – огляда́ння, озира́ння, обдивля́ння.
- Осма́тривать, осмо́трь** – огляда́ти, (*сов.*) огля[é]діти, огля́нути, озира́ти, озирну́ти, обдивля́тися, обдиві́тися, (*о многих*) поогляда́ти, поозира́ти, пообдивля́тися. **-вать город, хозяйство** – огляда́ти місто, господарство. *Он -рел меня с головы до ног* – він огля́нув (озирну́в) мене́ від голови́ до п'ят, огля́див мене́ цілого. **Осмо́три, в исправности ли оружие** – обдиві́ся, чи справна зброя. **-вать со всех сторон** – огляда́ти на всі боки. **-тренный** – огля́нутий, огля[é]джений, обдивлений.
- Осма́триваться, осмо́трьется** – 1) огляда́тися, (з)огля[é]дітися, огля́нутися, розгляда́тися, розгля[é]дітися, розгля́нутися, озира́тися, озирну́тися, роззира́тися, роззирну́тися, обдивля́тися, обдиві́тися, роздивля́тися, роздиві́тися (по чому). *Он шёл и всё -вался* – він ішов та все огляда́вся (озира́вся). **-ваться кругом** – розгляда́тися, роззира́тися, роздивля́тися дово́кола, навко́ло. *Дайте мне время -реться* – да́йте мені́ час розгля́нутися (роздиві́тися). *Хорошо, что мы во время -лись* – добре, що ми завчасу́ (з)огля́ділись. *Срв. Огля́дываться, огляде́ться*; 2) поми́литися, обми́литися (не доба́чивши). *Это не он, а вы -релись* – це не він, а ви поми́лились.
- Осмеивание** – о(б)смíювання, висмíювання, висміва́ння.
- Осмеивать, осмея́ть** – о(б)смíювати, о(б)смíяти, висмíювати *и* висміва́ти, вісмíяти ко́го, що; пересмі́хати, бра́ти на смі́х, на по́сміх, на глум, на глу́зи. *Срв. Смея́ться над кем,*
- Насмеха́ться. -нный** – о(б)смíяний, вісмíяний, пересмі́яний, взя́тий на смі́х, на по́сміх, на глум, на глу́зи.
- Осмеива́ться, осмея́ться** – о(б)смíюватися, бу́ти о(б)смíяним, висмíюватися *и* висміва́тися, бу́ти вісмíяним; бра́тися на смі́х, на по́сміх, на глум, на глу́зи.
- Осмелеть** – посмі́лішати, обсмíлитися. *Срв. Осме́литься.*
- Осмели́вать, осме́лить** – о(б)смíлювати, о(б)смíлити ко́го; підохóчувати ко́го.
- Осмели́ваться, осме́лится** – (з)осмі́люватися, (з)осмі́литися, насмі́люватися, насмі́литися, ва́житися, зва́жуватися, зва́житися, нава́жуватися, нава́житися, відва́жуватися, відва́житися, пова́житися, насмі́ти, посмі́ти. *Срв. Посме́ть.*
- Осме́ток** – шкарбу́н, шкарба́н, витопто́к, вітопо́к (-пка).
- Осмея́ние** – о(б)смíяння, по́сміх, глум, пересмі́х. [З по́сміху лю́ди бува́ють]. *Подверга́ть -нию* – виставля́ти на по́сміх. *Подверга́ться -нию* – на по́сміх здава́тися.
- Осмея́ть, см. Осмеива́ть.**
- Осмиев́ый, сейм.** – осмі́йний.
- Осмий, хим.** – осмі́й (-мію).
- Осмóление** – о(б)смóлення.
- Осмóлить, см. Осма́ливать.**
- Осмóлка, см. Осма́ливание, Осмóление.**
- Осмóметр** – осмóметр (-ру).

Осмотический – осмотичний.

Осмотр – огляд, розгляд, перегляд, оглядання, обдивляння, переглядання, розглядіни.

Произвести осмотр – зробити огляд, розгляд, обдивитися.

Осмотрение – 1) *см.* **Осмотр**; 2) *см.* **Осмотрительность**.

Осмотреть, -ся, см. Осматривать, -ся.

Осмотрительно – обачно, обачливо, оглядно, обережно, з оглядом.

Осмотрительность – обачність, бачність, обачливість, оглядність, обережність, обережливість. *Без-ности* – без огляду, без обачности, безбач.

Осмотрительный – обачний, обачливий, оглядний, обережний, обережливий, опасливий.

Быть -ным – матися на бачності, ходити сторожко коло чого. [Мусимо ходити сторожко коло своїх принципів (Куліш)].

Осмотрщик, -щица – оглядач, -чка. **-щик мешков** – (*шутл.*) торботрус.

Осмотрщический, осмотровичий – оглядачівський.

Осмыкивать, -ся, осмыкать, -ся – о(б)смикувати, -ся, о(б)смикати, -ся, обошморгувати, -ся, обшморгати, -ся. **Осмыканный** – о(б)смиканий, обшморганий.

Осмысленно – свідомо, смислено, обмірковано, розважно.

Осмысленность – свідомість, смисленність, обміркованість, розважність (-ости).

Осмысленный – свідомий, смислений, обміркований, розважний.

Осмысливать, осмыслить – усвідомлювати, усвідомити, утямлювати, утямити; (*делает понятным*) надавати, надати розуму чому. *Нельзя -лить* – в голові не міститься.

Оснастить, см. Оснащать.

Оснастка – 1) опорядження, наряджання, пристроювання; 2) (*снасть*) опорядження, наряддя, пристрій (-рою). **-стный** – опорядний, пристрійний.

Оснастчик – опорядник (-ка).

Оснащать, оснастить – опоряджати, опорядити, наряджати, нарядити, пристроювати, пристроїти (корабелі). **Оснащённый** – опоряджений, наряджений, пристроєний.

Оснащаться, оснаститься – опоряджатися, опорядитися, наряджатися, нарядитися, пристроюватися, пристроїтися.

Оснoв (*остов строения*) – оціп (*р.* ощепа), оснoвина.

Оснoва – 1) (*у ткачей*) оснoва (*ум.* оснівка, оснівонька, оснівочка, оснoвица); 2) оснoва, оснoвина, засада, підвалина, ґрунт, підстава, підклад. *См. Основание. -вы геометрии* – оснoви геометрії. *Полагать в -ву чего* – ставити (класти) в оснoву чого. *Полагать -вы* – закладати підвалини.

Основание – 1) (*действие*) заснування, закладення. **-ние** (*закладка*) здания – закладіни. **-ние села, города** – осадження села, міста. **-ние Киевского государства** – початок Київської держави. *От -ния этой империи* – від початку цієї імперії. *Срв. Основывание*; 2) оснoва,

оснoвина, підвалина, закладчина, (*каменное*) підмурок, підмурівок, фундамент, (*подножие*) підстава, під (*р.* по́ду), спід (*р.* спо́ду), підо́шва. *Дом поставлен на прочном -нии* – будинок збудовано на міцних підвалинах, оснoвинах (на міцному підмурівку). **-ние горы** – спід горі.

-ние стога, печи – під сто́гу, під (дно) пєчи. **-ние треугольника** – під (підстава) трикутника.

Правосудие есть -ние всякой власти – правий суд становить підвалину всякої влади.

Разрушить до -ния – зруйнувати до щєнту, до ґрунту, до цури, до пня, у пень, до тлє; 3)

оснoва, оснoвина, підвалина, засада, постанова, засновок, принцип. [Оснoви морали]. *Вся жизнь должна быть пересоздана на иных -ниях* – все життя повинно бути перетворене на інших підвалинах (оснoвинах, засадах, постановах); 4) (*опора, причина*) підстава, ґрунт,

рація, резон, (*повод*) привід (-воду). *Не имеет твердого -ния* – не мати твердого ґрунту (твердих підстав). *Вы не имеете -ний так думать, говорить* – ви не маєте підстав так думати, говорити. *Этот слух лишєн всякого -ния, не имеет ни малейшего -ния* – ця чутка (поголоска) не має жадного під собою ґрунту, не має жадних підстав. *Я не давал ни*

малейшого -ння для этого – я не давав жадного на це приводу. *-ние для предположения* – грунт до гадання, підстава думати. *Первое -ние* – першопідстава. *Иметь -ние (быть правым)* – мати рацію. *У меня есть -ние* – я маю рацію. *Нет -ний* – нема рації. *Насилие не ищет -ний* – насильство не шукає підстав (резонів). *Без -ния* – безпідставно, (без вини) безвинно, безневинно. *Без всяких -ний (ни с того, ни с сего)* – ні сіло, ні впало. [Ні сіло, ні впало – давай йому грошей]. *На каком -нии?* – з якої рації? з якої причини? після чого? *На -нии закона* – на підставі закону. *На этом -нии* – на цій підставі. *Признать -ние за кем* – призна́ти (визнати) рацію кому; 5) *бот.* – насада, основа (напр. листка).

Основатель, -ница – засновник, засновниця, закладач, -чка, фундатор, -рка, спорудник, -ниця; (поселения) осадчий (-чого), осадча (-чої), осадник, осадниця.

Основательно – ґрунтовно, добре; слухно, доладно, до ладу. **-но предполагать** – слухно гадати.

Основательность – ґрунтовність, добрість; доладність, докладність, слухність (-ности). *Признать -ность чьих заявлений* – призна́ти (визнати) рацію кому.

Основательный – ґрунтовний, тривкий, доладний, докладний, (изрядный) добрий, засадний, чималий, (справедливый) слухний. **-ное исследование** – ґрунтовна розвідка. **-ное доказательство, суждение** – слухний доказ, слухна думка. **-ные причины** – слухні, поважні причини. **-ный человек** – статечна, поважна людина.

Основать, см. Основывать.

Основной – основний, засновний; головний, провідний. [Основна, провідна ідея. Основний закон. Основний пункт, з якого ми повинні виходити]. **-ной фонд, капитал** – основний фонд, стовповий фонд, стовп. **-ные части** – головні частини.

Основный – оснівний. См. **Основа 1.**

Основоположение – засада, принцип. Срв. **Основание 3.**

Основоположник, см. Основатель.

Основщик, -щица – 1) см. **Основатель, -ница**; 2) оснівник, оснівниця.

Основывание – засновування, закладування, закладання, заводжування, (поселения) осаджування.

Основывать, основать – 1) засновувати, заснувати, закладати, закласти *и* заложити, споруджати, спорудити, фундувати, зафундувати, (поселение) осаджувати, осадити, (о многих) позасновувати, позакладати, пофундувати. **-ать общество, школу** – заснувати, (закласти) товариство, школу. **-ать своё жилище в каком-л. месте** – осаджуватися (осадитися, осістися) житлом на якомусь місці; 2) (обосновывать чем) засновувати, заснувати, покладати, покласти, ставити, поставити на чому, ґрунтувати, уґрунтовувати, уґрунтувати чим *и* на чому, спирати, спертти на чому *и* на що. *На чём -вывааете вы это предположение?* – на чому ви цю гадку ставите? **-ать свои заключения на непроверенных фактах** – спирати свої висновки на неперевірені факти (*и* на неперевірених фактах). **-ать своё счастье на несчастьи ближнего** – будувати (ставити) своє щастя на нещасті ближнього; 3) (пряжу) снувати, засновувати, заснувати. **Основанный** – 1) заснований, закладений, заложений, зафундований, (о поселении) осаджений; 2) оснований, заснований на чому, уґрунтований чим *и* на чому, опертий, сперттий на чому. **-ный на праве** – правний. См. **Правовой.** *Ни на чём не -ное предположение* – безпідставний здогад (-на гадка).

Основываться, основаться – 1) засновуватися, заснуватися, закладатися, закластися *и* заложитися, фундуватися, зафундуватися, (о поселении) бути осаджуваним; 2) засновуватися, заснуватися на чому, ґрунтуватися, уґрунтуватися чим *и* на чому, спиратися, сперттися на що *и* на чому, виходити з чого. *Всё это -вываается (и -вано) на ложных слухах* – усе це ґрунтується на неправдивих чутках. **-вываться на фактах** – спиратися на фактах (на факти), виходити з фактів. [У давніх народів були в мові складі довгі й короткі, і віршування виходило з чергування цих довгих і коротких складів (Єфр.).]

Особа – особа, персона. *Коронованная -ба* – вкоронована особа (голова). *Важная -ба* – поважна особа, велика персона, достойник, (*иронически*) ва́жниця, маця, велике цабе́, велика цяця. [Якесь велике цабе́ до во́лости приїздило]. *Своею -бою* – своєю особою (персоною), власною особою (персоною).

Особенно – 1) особливо, осо[і]бно. *Он сегодня в -но хорошем настроении* – сьогодні він в особливо гарному настрої; 2) (*в особенности*) особливо, надто, докóнче, найбільше, найпáче. [Недóбре живеться прóстим лю́дям, особливо на Україні (Єфр.). Хвали́в докóнче за те, що вона написана не кни́жним язико́м (Неч.-Лев.)]. *Яровые хлеба хороши, -но гречиха* – ярина́ гарна, а надто (найпáче) грéчка. *Не -но* – не надто, не так-то, не з-так, не геть-то, ма́ло що, не прітьма. *Не -но давно (долго)* – нещóдавнó (дóвго); 3) *См. Особо и Отдельно*; 4) (*в особицу*), *см. Особица*.

Особенность – (*свойство*) особли́вість, властиві́сть (-вості), (*отличность*) відмі́на, (*характерта, примета*) відзна́ка, озна́ка, позна́ка, прикме́та, прикме́тність, питоме́нність (-ності). *-ность этого климата* – особли́вість (властиві́сть) цьогó клі́мату. *-ности памятника* – особливості пам'ятника. *Диалектические -ности языка* – діялекти́чні відмі́ни в мові. *Характеристические -ности того времени* – характе́ристичні озна́ки тогó ча́су. *-ность его характера* – особли́вість (властиві́сть, прикме́тність) його́ вдачі. *В -ности* – зо́сі[о]бна. *См. Особенно*.

Особенный – 1) особли́вий, осі[о]бний, відмінний, опрі́чний; спеціа́льний. *Каждый цветок имеет свой -ный запах* – ко́жна кві́тка ма́є свій особли́вий (осі́бний, відмінний) пах. *-ные причины* – особли́ві причі́ни. *-ное внимание нужно обратить...* – особли́ву ува́гу треба зверну́ти... *С -ным удовольствием* – з особливою вті́хою (раді́стю). *Это требует -ных познаний* – це потребу́є спеціа́льного (осі́бного) знання́. *Это какой-то -ный человек* – це яка́сь відмінна (опрі́чна) (від інши́х) лю́дина; 2) *см. Особый*.

Особица. *В особицу* – зо́сібна, зокре́ма.

Особливо, Особливость, Особливый, см. Особенно, Особенности, Особенный.

Особник, см. Особняк.

Особно, см. Особо.

Особность – осо[і]бність, відосо́бленість, окро́[é]мішність, відрубні́сть (-ності).

Особный, см. Особый.

Особняк – 1) відлю́дник. *Жить -ко́м* – самото́ю (відлю́дно, на відші́бі) жи́ти; 2) (*отдельное владение*) відруб, (*дом*) опрі́чний буди́нок. *Стоящий -ком по отношению к чему* – осі́бний, відосо́блений, опрі́чний від чо́го, відрубаний. [З ма́лої і одру́баної собі́ речі суди́лось народи́тись украї́нській літе́ратурі (Кулі́ш)].

Особо – 1) особе, осі[о]бно, особше, окро́ме, окре́мо, опрі́ч(е), опро́че, різно, на́різно, відрубно. *Положите это -бо* – покладі́ть це особе́ (особно, особше, окро́ме). *Они живут -бо* – вони́ живу́ть різно (на́різно). [З ті́єї робо́ти окро́ме треба́ ще спини́тись на просві́тній дія́льності Грінче́нка (Єфр.)]; 2) *см. Особенно 2. Следователь по -бо важным делам* – слі́дчий в особливо ва́жних спра́вах.

Особый – 1) осóбий, осо[і]бний, окре́[о]мий, окро́[é]мний, окрімний, окро́мішний, опрі́чний. *-бая комната* – окре́ма (осі́бна) кі́мната. *-бое мнение* – осі́бна (опрі́чна) думка. *Это -бая (особь) статья* – це рі́ч інша; 2) особли́вий, *См. Особенный 1*.

Особь – осóбень (-бня), осóбіна.

Особь. Это особь статья – це інша рі́ч.

Осовывать, осунуть – о(б)сува́ти, о(б)снóти, (*о многих*) поо(б)сува́ти.

Осовываются, осунуться – 1) о(б)сува́тися, о(б)снóтися, (*оползатъ*) сплива́ти, спли́вти, (*о многих*) поо(б)сува́тися, посплива́ти. [Широ́кий рі́в осипавсь-осувавсь (Ми́рн.)]. *-нутья в лице, телом* – осуну́тися, змарні́ти (помарні́ти) на ли́ці, спа́сти з ли́ця, з ті́ла.

Осознание – усвідо́млювання.

- Осозна́вать, осозна́ть** – усвідомлювати, усвідомити, (*о многих*) повсвідомлювати.
- Осозна́нный** – усвідомлений, повсвідомлюваний.
- Осозна́ние** – усвідомлення. [Національне усвідомлення].
- Осока́**, бот. *Carex* – осока́, куга́, (*соб.*) осочняк. *Carex acuta* – осока́ різійка. *Carex arenaria* – осока́ піскова. *Carex hirta* – карус.
- Осоко́ревый** – (о)соко́ревий, ясоко́ревий.
- Осоко́рина** – (о)соко́рина.
- Осоко́рник** – (*соб.*) (о)соко́рина, (о)соко́рняк.
- Осоко́рь**, бот. *Populus nigra* – о́соко[і]р (-ора), (о)соко́ра, (о)соко́рина, ясоко́р (-кори). **-ко́рь душистый** (*Populus balsamifera*) – золота́ верба. **-ко́рь белый** (*серебристый тополь*, *Populus alba*) – тополя́ біла, я́бруд.
- Осолда́тчиваться, осолда́тчиться** – змоска́люватися, змоска́литися, (*о многих*) помоска́литися. **Осолда́тченный** – змоска́лений.
- Осолове́ть** – осоловіти, посоловіти, осовіти, посовіти, обара́ніти, побара́ніти. **-ве́вший** – посолові́лий, побара́нілий. [Посолові́лі, побара́нілі очі].
- Осолоде́ть** – осолодіти, посолодіти.
- Осолоди́ть** – осолодити, посолодити.
- Осоля́ть, -ся, осолить, -ся** – соліти, -ся, посоліти, -ся. **Осолённый** – со́лений, посо́лений.
- Осопливе́ть** – засопливіти.
- Осо́сок** (*о поросятах*) – сосу́н, ум. сосуне́ць (-нця́).
- Осо́т**, бот. *Cirsium arvense* – жа[е]брі́й, колю́чка, колю́чки, наголо́ватки. *Sonchus arvensis* – осот, осе́т, гірча́к, молоча́к, молоча́й, чо́ртове зілля.
- Осо́хнуть**, см. **Осыха́ть**.
- Осочить** – 1) (*дерево*) підсіка́ти, підру́бувати; 2) *хим.* – розто́плювати, топи́ти.
- Осоюзи́ть** – обсоюзити.
- Оспа**, мед. *varirole* – віспа. *Ветренная -па* – (по)вітряна́ віспа, гвіздкі́, гвіздочкі́. *Коровья, овечья -па* – коро́в'яча, ове́ча віспа. *Изрытый -пою* – ряби́й, віспува́тий, (по)дзюба́ний, дзюба́тий, таранкува́тий. *Сделаться рябым от -пы* – старанкува́ти. *Женщина со следами -пы на лице* – дзюба́. *Прививать -пу* – щепи́ти, вщіплюва́ти віспу. Срв. **Оспенный, Оспина**.
- Оспари́вание** – змага́ння, спереча́ння з ким; заперечува́ння ко́му чо́го.
- Оспари́вать, оспори́ть кого, что** – змага́тися, спереча́тися з ким, з чим *и* проти ко́го, проти чо́го, заперечува́ти, заперечи́ти що, збива́ти, збити що, перепира́ти ко́го. **-а́ть у кого что** – змага́тися, спереча́тися з ким за що. *Его -вает другой учёный, говоря...* – з ним (проти ньо́го) змага́ється дру́гий уче́ний, ка́жучи... **-а́ть какое-л. мнение, взгляд** – змага́тися, спереча́тися з яко́юсь думко́ю, з по́глядом, заперечува́ти, заперечи́ти яку́сь думку, по́гляд. **-а́ть законность акта** – заперечува́ти пра́вність (законність) акту. **-а́ть правдивость данных сведений** – заперечува́ти спра́ведливість поданих відомостей. **-а́ть чьё-либо право (не в свою пользу)** – заперечува́ти, заперечи́ти чи́є (*и ко́му*) пра́во. **-а́ть у кого-л. право (для себя)** – спереча́тися (змага́тися) з ким за пра́во. *Он -вает у меня это право* – він змага́ється (спереча́ється) зо мно́ю за це пра́во. *Он -вает (отрицает) это моё право* – він заперече́ує мені́ це пра́во. *Сосед -вает у меня эту землю* – су́сід змага́ється (спереча́ється) зо мно́ю за цю, зе́млю. *Они -вают друг у друга что-л.* – вони змага́ються один з оди́м за що. **Оспоренный** – заперечений.
- Оспенник**, см. **Оспопривива́тель**.
- Оспенный** – вісп'я́ний. **-ный больной** – вісп'я́ний.
- Оспина** – віспі́на, ум. віспі́нка, лу́щина, таран, (*соб.*) рябо́тиння.
- Оспопривива́ние** – щепі́ння віспи, вщіплюва́ння (прищіплюва́ння) віспи.
- Оспопривива́тель, -ница** – віспа́р (-ря́), віспа́рка, щепі́й (-ія́), щепі́йка, щепі́льник, щепі́льниця (віспи).
- Оспопривива́тельный** – віспа́рний, віспа́рський, щепі́льний.

Оспори́мый – заперечний.

Оспори́ть, см. **Оспари́вать**.

Осрамле́ние – 1) осоромлення, зганьблення; 2) сором, ганьба.

Осрамля́ть, осра́мить – осоромлювати, осоромити *и* осоромляти, ганьбіти, зганьбіти ко́го, сорома́ завдавати, завда́ти ко́му, (*о многих*) посоромити, поганьбити ко́го. **Осрамле́нный** – осоромлений, зганьблений.

Осрамля́ться, осра́миться – осоромлюватися, осоромитися, сорома́ набиратися (набратися), сорома́ доходити (дійти), со́рому наїстися, закуштува́ти, ганьбитися, зганьбитися, посоромитися, поганьбитися. **-ться перед всем светом** – всесвітнім соромом по[в]критися.

Ост – ост, схід (*р.* схóду).

О́став – кістяк, снасть (-стя). См. **О́стов**.

Остава́ться, оста́ться – (з)остава́тися, (з)оста́тися, лишáтися, лиші́тися, залиша́тися, залиші́тися, (*о многих*) позостава́тися, позалиша́тися. *Все уехали, я -тался один* – усі поїхали, я сам зоста́вся. *Это -лось у меня в памяти* – це впало мені в пам'ятку, це далось мені в помку (в помки). *Не -талось и следа* – і сліду не стало (не зосталося, не лишилося). **-ється счётом** – ліком (з)остається. [Усе сім'я з конопель ви́збирали горобці – ліком оста́лось]. **-ться на лето, на зиму** – залітува́ти, зазимувати. **-ться на веки, навсегда кем, чем, где** – на вік зоста́тися ким, чим, завікува́ти де. [Не верну́ся в свій край, тут завікую]. **-ться на праздник** – засвяткува́ти. **-ться на праздник недоделанным** – засвяткува́тися. [В пи́липівку під Варва́ру пір'я дра́ла, щоб не засвяткува́ло (Конис.)]. **-ться в живых** – зоста́тися живим, позостава́тися (позалиша́тися) живими, ви́жити, (*о многих*) повижива́ти. *После него -лись жена и дети* – він покинув жінку і дітей. *Победа -талась за нами* – перемо́га була́ на́ша, перемо́га нале́жала нам. *Это -нется на вашей совести* – це зоста́неться на ва́шій со́вісті (на ва́шому сумлі́нню). *Мне только и -таётся, что..., мне ничего больше не -валось, как...* – тільки й лишається мені, що..., нічо́го іншого не ли́шалося мені, як..., нічо́го іншого не мав я робити, як... *Что -валось делать в подобном случае?* – що мав я робити в тако́му ра́зі? **-ється знать...** – лишається зна́ти... **-ться кому должным** – заві́нити ко́му, заборгува́ти ко́му. *За вами -таётся десять рублей* – за ва́ми лишається де́сять карбо́ванців, за ва́ми зайшло́ся де́сять карбо́ванців. **-ться неоплаченным (о долге, подати)** – за́висати за́виснути, зайти́ся. [Борг за́виса на мені. Спіша́ть одда́ти, щоб не зайшло́ся]. *Он в долгу не -нется, отомстит* – він сво́го не подару́є (не попу́стить), помсти́ться. **-немтесь при этом** – покла́дім на цьо́му край. **-ва́ться, -та́ться при своём мнении** – держа́тися, доде́ржувати сво́єї думки, обсто́ювати сво́ю думку, не відмі́нити сво́єї думки, ста́ти на сво́му. **-ва́ться верным кому** – доде́ржувати ві́рності ко́му. *Он -ётся всё в одном положении* – він пробува́є все в то́му само́му ста́ні. *До станции -талось десять вёрст* – до ста́нції ли́шилося де́сять версто́в. *Он -тался очень недоволен этим* – він був дуже з цьо́го незадово́лений. **-ться в накладе** – утра́тити. *Не -ться в накладе* – утра́ти (шко́ди) не ма́ти. **-ться в дураках (на бобах, с носом)** – поші́тися в дурні, опині́тися в дурнях, облизня́ пійма́ти (з'їсти), захо́пити оме́тиці, захо́пити ши́лом па́токи, ма́ком сі́сти, дзьобом сі́сти. **-ться в стороне, непричастным** – зоста́тися у бо́ці, в бо́ку, ви́метним бу́ти. **-ться безнаказанным для кого** – мину́тися безка́рно ко́му. **-ться без последствий** – не ма́ти на́слідків, (*шутл.*) присо́хнути, присхну́ти. **-ться в тайне** – ута́їтися. **-ться в одной рубашке** – зве́стися ні на що (на нівець), пере́вестися на зли́дні. **-ться без обработки (о земле)** – залага́ти, обляга́ти, обло́гом лежа́ти, ва́кувати. **-ться на второй год в том же классе** – по́паса́ти, по́пас бі́ти. [У ко́жному кла́сі по́паса́в. Був-би він по́пас (Свидн.)]. **-ться недвижимым (от страха)** – прики́піти на місці (до землі), застигну́ти. **-ться позади всех** – па́сти за́дніх (за́дню, за́дньої). **-ться за штатом** – залиши́тися по-за шта́том. **-ться без упряжных животных** – спі́шити. [Миро́н зовсім спі́шив, послі́дню па́рку во́ликів ви́ведено (Квіт.)]. *Вперёд не вылезай и сзади не -вайся* – по́перед не ви́ривайся і зза́ду не ли́шайся. *Счастливо -ться* – зостава́йтесь (бува́йте)

здорові, щасливі.

Оставлення – залишення, полишення, облишення, покинення, зоставлення, опущення. **-ние дела** (юрид.) – облишення справи. **С -нием в должности** – з залишенням на посаді, з захованням посади, залишивши на посаді. **По -нии службы** – залишивши службу, по залишенні служби. **-ние за штатом** – залишення за штатом. **-ние без внимания, в пренебрежении** – занехаюння, занедбаня. **-ние грехов** – розгрішення.

Оставляют, оставить – лишати, лишити, залишати, залишити, полишати, полищити, облишати, облишити, кидати, кинути, покидати, покинути, (з)оставляти, (з)оставити, (о)пускати, (о)пустити когo, що, попускатися, попуститися чогo, кидатися, кинутися чогo, (о многих) позалишати, пооблишати, покидати, позоставляти. **-вьте меня одного** – (за)лишить мене самого. **-вьте меня в покое** – дайте мені спокій. **Он -вил детям большое наследство** – він залишив велику спадщину дітям. **-вить за собою, позади себя кого** – лишити когo позад себе, випередити когo. **Он -вил по себе хорошее воспоминание, впечатление** – він лишив по собі гарний спомин, гарне вражіння. **Не -вил и следа** – не (за)лишив і сліду, і сліду не кинув. **-вляю это на ваше попечение** – припоручаю це вам. **-вить что при спешном бегстве** – відбігти чогo. **Он -вил город и уехал в деревню** – він покинув місто і поїхав на село. **-вить службу, должность** – (по)кинути службу, покинути служити і покинути хазяїна, уступити(ся) з служби. **-вить службу у кого** – відійти від когo, покинути когo. [На жнива Антін одійшов од жида (Кониськ.). Чого-ж ти кидаєш мене, го́ду не добу́вши?]. **-вить свет** – покинути світ, зійти з світу, переставитися. **-вить мир** – то же і відійти від (грішного) світу. **Он не -вляет его ни днём, ни ночью** – він не покидає його́ ані вдень, ні вночі. **Он -вил по себе жену и детей** – він покинув (залишив, зоставив) по собі жінку й дітей. **Счастье -вило его** – доля (по)кинула його́. **Ещё не -вило счастье** – ще не вмерла доля. **Силы -вляют его** – сили кидають (покидають, опускають) його́. **-вить без призора, без попечения, в пренебрежении** – занехаювати, занеха́ти, занеха́ти, занедбувати, занедба́ти, замітувати, знехтувати що, (о многих) позанехаювати, позанедбувати, позамітувати. **-ть что-л. в полном пренебрежении** – упосліджувати, упослідити що. **-вить на произвол судьбы** – покинути (зоставити, лишити) на призволяще. **Не на кого -вить дом** – ні від когo піти з до́му, ні від когo поїхати. **-вить без внимания** – помину́ти (лишити) без ува́ги що, не зверну́ти ува́ги, не вва́жити на що, обмину́ти, помину́ти що, (ирон.) в ко́мені записати. **Не -вьте меня вашей милостью (советом)** – не забу́дьте (не поминіть) мене́ ва́шою ла́скою (пора́дою), не позба́вте мене́ ва́шої ла́ски (пора́ди). **Не -вьте меня без ответа (уведомления)** – не відмо́втеся мені відпо́вісти (мене́ повідо́мити). **-вить своё намерение, мысль** – покинути свій на́мір, свою думку, відмо́витися від сво́го на́міру, від сво́ї думки, кидатися, кинутися сво́го на́міру, сво́ї думки. **-вить помышление о чём** – покинути думати про що, спустити що з думки. [Не міг Шевче́нко спустити з думки кріпа́цьку нево́лю (Єфр.)]. **-вить на чьё благоусмотрение** – лишити, да́ти ко́му на до́бру во́лю, до впо́добі. **-вляя в стороне что-л.** – полишаю́чи, помина́ючи що. **-вить без последствий** – залишити без наслідків. **-вить (дурную) привычку** – покинути, закинути (пога́ну) звичку, кинутися (пога́ної) звички. [Давно́ вже пора́ закинути звичку зва́ти наро́дом тільки се́лян-хліборобів (Єфр.)]. **Оставь эту дурную привычку** – покинь цю звичку пога́ну. **-вить примету** – лишати прикме́ту, на признаку дава́ти. [Ві́ти терно́ві руба́йте, на шляху покида́йте, мені на признаку дава́йте (Дума)]. **-вить в наследство кому** – відказувати, відказа́ти, прика́зувати, прика́зати ко́му що. [Вмира́ючи, усе́ господа́рство прика́зала дочці (Квітка)]. **-ть кому по духовному завещанию** – відпи́сувати, відписа́ти ко́му і на ко́го що. [Відписа́ла на їх і ха́ту, і гру́нт, і по́ле (Конис.)]. **-вить себе, у себя, за собою, для себя** – взяти собі, на себе. [Грома́да не дозво́лила землі продава́ти, а взяла на себе́ (Грінч.)]. **-вить кого в живых** – лишити когo при життію. **-вим это** – обли́шмо це, (по)ки́ньмо це, зали́шмо це. **Оставь! оставьте!** – обли́ш! обли́ште! (по)ки́нь, (по)ки́ньте! **Оставь, надоело!** – го́ді,

обрідло! **-вте** его! – не руйтє! не займайте його! **-вить** за собой право – застерегти собі право. **-вить** до начала будущего лета – на залітки зоставити. **-вить** кого в дураках, с носом – пошити когò в дурні, на сухеньке вивести когò, візка когò підвезти, (гал.) облазнити когò.

Оставленный – (за)лишений, полишений, облишений, (по)кинутий, (з)оставлений *и т. д.*

Оставляться – (за)лишатися, бути (за)лишеним *и т. д.* См. **Оставлять**.

Остаиваться, остояться – устоюватися, устоятися.

Осталь, Остальный, Остаток, Остальной.

Остальной – решта (-ти) когò, чогò *и* від когò, від чогò, опрочий, (последний) останній, остатній. **-ные люди** – решта людей. **-ное войско** – решта війська. **-ное из этих денег жертвую на...** – решту від цих грошей віддаю на... *Часть денег я возвращу вам сейчас, а -ные завтра* – частину грошей поверну я вам зараз, а решту (а останні) взавтра. *Из -ных присутствующих я никого не знал* – з решти (з опрочих) присутніх я нікого не знав.

Останавливание – зупиняння, спиняння, запиняння *и т. д.*; гамування, тамування.

Останавливать и Остановлять, остановить – зупиняти, зупинити, спиняти, спинити, запиняти, запинити, впиняти, впинити, (приостановить) припиняти, припинити, (прервать) перепиняти, перепинити; (унимать) гамувати *и* вгамовувати, вгамувати когò, (*о многих*) позупиняти, поспиняти, позапиняти *и т. д.* Срв. **Задерживать, Сдерживать, Удерживать. -вить** лошадь – зупинити коня. **-ви** его, пусть вернётся – спини (запини) його, хай вернеться. **-вить** часы – спинити годинника. **-вай** его, пусть не бранится – спиняй (упиняй) його, щоб не лаявся. *Не -вай* его – *пусть говорит* – не перепиняй його (не перебивай йому) – хай каже. **-вать** говорящего, успокаивая или заставляя опомниться – зацитькувати, зацитькати когò, оханути когò. **-вить** заступая дорогу – переймати, пере(й)няти когò. **-вить** на чём-нибудь свои мысли – спинитися на чому думкою. **-вить** работы – припинити роботу. **-вить** враждебные действия – перестати воюватися, припинити військові дії. *Не знаю, что меня -вает* – не знаю, що мене спиняє (впиняє, стримує). *Конец приближается, ничто его не -вит* – кінець іде, ніщо його не стрима (не спинить). **-вить** воду – тамувати, затамувати воду, запиняти, запинити воду. **-вить** слёзы, кровь, боль – тамувати (сов. втамувати, затамувати), гамувати (сов. вгамувати, погамувати), спинити, запинити слёзи, кров, біль. **-вить** дыхание – затамувати, запинити дух. **-вить** внимание, см. **Внимание. -вить** взгляды на себе – брати очі на себе, вбирати очі в себе. *Пусть нас это не -ет* – цим не зупиняймося. *Не на чем глаз -вить* – нема на чому ока запинити (спинитися оком), ніде й оком зачепитися.

Останавливаться и Остановляться, остановиться – спинятися, спинитися, зупинятися, зупинитися, ставати, стати, запинятися, запинитися, впинятися, впинитися, припинятися, припинитися, перепинятися, перепинитися, переставати, перестати, (внезапно) затинатися, затнутися, (*о многих*) поспинятися, позупинятися, поставати *и т. д.* *Он шёл, не -вался* – він ішов, не спинявся (не ставав). *Велите кучеру -виться* – накажіть візникові спинитися (зупинитися, стати). *Говори, не -вайся* – говори, не зупиняйся. *Не -ваясь* – не спиняючись (не зупиняючись), без відпочинку, без перерви. *Он работает не -ваясь* – він працює (робить) не спиняючись (без упину). *Сердце (дыхание) в груди -вилось* – серце (віддих) у грудях запинилося, дух забило. *Часы -вились* – годинник став. *Я -вился здесь на несколько дней* – я спинився тут на (де)кілька днів. *Я -вился в гостинице* – я став у готелі. **-виться** на ночлег – стати на ніч, стати ночувати. **-виться** лагерем, биваком – отаборитися, оташуватися, отакомитися, отокуватися, окошитися, кошєм, табором стати. *Войско получило приказание -виться* – військо здобуло наказ стати (спинитися). **-виться** со стадом – отирлуватися. *Работа -вилась* – робота припинилася (запинилася, стала). *Мельница -вилась, не работает* – млин став, не меле (не працює). *Разговор -вился* – розмова стала (припинилася, перепинилася), (внезапно) затнулася, урвалася. *Он -вился, не договорив слова* – він затнувся (запинився), не доказавши слова. *На чём мы -вились?* – на чому ми

спинілися (ста́ли)? **-вимся** на этом подробнее – спинімося на цьо́му докладніше.

Барометр -вился на хорошей погоде – барометр став на годині. *Он на этом не -вится* – на цьому він не ста́не. *Он ни перед чем не -вится* – він ні перед чим не спиніться (нічим не впініться). [Шля́хта не впіня́лася ні віро́ю, ні мо́вою (Куліш)]. **-віться**, *наткнувшись на препятствие* – затина́тися, затну́тися. **-віться** *неподвижным (от страха)* – прики́піти до місця. **Останови́сь! останови́тесь!** – спині́сь! спині́ться! стій! стійте! **Остановленны́й** – спині́нений, зупі́нений, за́пінений *и т. д.*

Останки – останки. **Бренны́е -нки** – тлі́н (-ну).

Остано́вка – 1) *см. Остановле́ние. -вка работ* – припи́нення робо́ти; 2) зу́пинка, за́пинка, при́пинка, при́пин, прості́й (-сто́ю), посто́янка; перерва́, (*заде́ржка*) зага́йка, уга́йка, пере́бивка. *Десять минут -вки* – де́сять хви́лин просто́ю, зу́пинки, посто́янки. *Сделать небольшую -вку* – зроби́ти короте́ньку зу́пинку (при́пинку). *Итти, ехать, лететь без -вки* – і́ти, і́хати, ле́тати без упі́ну, без спи́ну, без при́пину. *Работать без отдыха, без -вки* – роби́ти без відпочі́нку, без пере́стан(к)у (без пере́стання, без уста́нку, без упі́ну, без спи́н(к)у, без при́пину, без відга́лу[ю], без сти́ху), *срв. Безостановочно. -вка в торговле* – перерва́ в торго́влі. **-вка в выдаче жалованья** – зага́йка в ви́платі платні́. *В деле произошла -вка* – в робо́ті ста́лася пере́бивка (зага́йка, уга́йка). *Только за ним и -вка* – тільки́ за ним і́ (ді́ло) ста́ло (сто́їть), тільки́ за ним і́ уга́йка (зага́йка). **-вка только за тем, что** – тільки́ що. [Він-би сва́тав, тільки́ що бі́дна].

Остановле́ние – спи́нення, зупі́нення, при́пинення, вгамува́ння, втамува́ння, затамува́ння. **-ние исполнения приговора** – при́пинення у ви́конанні ви́року. **-ние кровотечения** – затамува́ння кро́ви.

Остановочны́й – зупі́нний, при́пинний, пере́бивний.

Оста́нок, см. Оста́ток, Оста́нки.

Остарéлый – пристарéлий.

Остареть – пристарéти, постарéти.

Оста́рок – пере́старок (-рка).

Оста́ток – 1) оста́ча (-чі), (з)оста́нок (-нку), послі́док (-дку), ре́шта (*ум. ре́штка*), зоста́ток (-тку), (*лишек*) (за)ли́шок (-шку), оща́док (-дку); (*на дне*) оденки. [У по́па зда́чі, як у кра́вця оста́чі]. **-ток жизни** – оста́нок (ре́шта) життя́. **-тки разбитой армии** – недо́битки а́рмії. **-тки бывшего величия** – ре́шки (дрі́б'язок) коли́шньої ве́личч (пи́шноти). *Забутый -ток старины* – забу́ток старо́вини. **-ток ленты, сукна** – обрі́зок, окра́вка стрі́чки, сукна́. **-тки от обеда, от еды** – оста́ча від обі́ду, недо́їдки. **-тки от напитков** – недо́питки. **-тки от корма скота** – з'ї́ди, з'ї́дини, пере́їди. *См. Обору́ш, Подо́нки, Поскре́бок, После́док. Мелкие -тки табаку* – по́терть (-ти), поте́руха. *Без -тка* – до оста́нку, до ре́шти, до цу́ри, ге́ть чи́сто, *вкрай и т. д. Срв. Вконе́ц и До основа́ния (Основа́ние). -тки сладки* – напоследо́к сма́чніше. *Быть в -тке* – в оста́чі бу́ти; 2) *мат.* – оста́ча; 3) *хим.* – послі́д.

Оста́точный – оста́нній, оста́тній. **-ная сумма** – оста́ння су́ма, ре́шта су́ми.

Оста́ться, см. Остава́ться.

Осте́гивать, остегáть и остегну́ть – 1) (*плетью*) опері́зувати, оперезáти, опері́щувати, опері́щити, стьобáти, стьобну́ти, хльостати, хльосну́ти, (*быстро и с силою*) стьобону́ти, хльостону́ти. [Стьобну́в коня́ пу́гою]; 2) *см. Обме́тывать.*

Осте́жка – поясо́к, поворо́зка.

Остекле́ние – засклі́ння.

Остекле́нный – засклéний.

Остекло́вать, см. Стекло́вать.

Остекля́ть, -кли́ть – 1) склі́ти, засклі́ти що; 2) *см. Стекло́вать.*

Остеоло́гия – остеоло́гія. **-гический** – остеоло́гічний.

Остепе́нять, остепени́ть – очерéджувати, очерéдити ко́го. [Не очерéдиш си́на, що хоч йо́му]

- роби́, а не очереди́ш]. *Женитьба -ни́ла его* – як ожени́вся, так і споважні́в.
- Остепеня́ться, остепени́ться** – статніти, постатніти, поважніти, споважніти, статкува́ти, постаткува́ти. *Наконе́ц он -ни́лся* – нарэшті він до розу́му таки дійшо́в.
- Остервенё́лость** – о[роз]сатанілість (-лості), шале́нство.
- Остервенё́ние** – 1) (*действие от гл. Остервеня́ть, -ни́ть*) озвіря́ння, роз'я́рювання, (*оконч.*) озвірення, роз'я́рення, розлютовання *и* розлютування, розлю́чення; 2) (*сост. по гл. Остервенё́ть*) несамові́тість (-гості), озвірі́ння, (п)осатані́ння, роз'я́ріння, (*возбуждение*) роз'я́трення.
- Остервенё́ть (остервени́ться)** – (п)осатані́ти, розсатані́ти. **Остервенё́лый** – озвірі́лий, (по)сатані́лий, розсатані́лий. *См. Остервеня́ться.*
- Остервеня́ть, остервени́ть кого** – озвіря́ти, озвірити, роз'я́рювати, роз'я́рити, розлютовува́ти, розлютува́ти, розлю́тити, робити, зробити ко́го несамові́тим, шале́ним.
- Остервенё́нный** – озвірений, роз'я́рений, розлютований, розлю́чений.
- Остервеня́ться, -ни́ться и остервенё́ть** – озвіря́тися, озвіритися, роз[із]сте́рвитися, (п)осатані́ти, розсатані́ти, роз'я́рюватися, роз'я́ритися, розлютуватися *и* розлю́титися, става́ти, ста́ти (робі́тися, зробі́тися) несамові́тим, шале́ним. [Розсе́рдився і роз'я́рився, аж піну з ро́та попусти́в (Котл.). Зробі́вся Турн несамові́тий, я́рився, лютува́в неси́тий (Котл.).]
- Остерега́ние** – 1) *кого* – остерега́ння, застерега́ння; 2) *кого, чего* – стережі́ння, бережі́ння.
- Остерега́тель, -ни́ца** – 1) остерега́ч, застерега́ч, о[за]стерега́чка; 2) сторож, сторожі́ха.
- Оостерега́тельный** – 1) остерега́льний, застерега́льний, застережі́ний, застережі́ливий. [Оостерега́льний знак]; 2) (*оберегательный*) охоро́нний; 3) (*осторожный*), *см. Осторо́жный.*
- Остерега́ть, остере́чь** – 1) *кого* – остерега́ти, остере́гти, за[пере]стерега́ти, за[пере]стере́гти. **-га́ть кого от чего (опасности)** – о[за]стерега́ти ко́го проти чо́го (небезпеки); 2) *кого, что (оберегать)* – стере́гти, устере́гти ко́го, чо́го *и* що, бере́гти, убере́гти. [Стере́гти садка *и* садо́к]. *См. ещё Оберега́ть, Охраня́ть. Оостерега́емый* – 1) о[за]стерегуваний; 2) стережений.
- Оостерега́ться, остере́чься** – 1) стере́гтися, устере́гтися, бере́гтися, убере́гтися, о[по]стерега́тися, о[по]стере́гтися, вистерега́тися, вистере́гтися ко́го, чо́го. [Пий, та не впива́йся, між чужими людьми вистерега́йся]; 2) (*быть осторожным*) ма́ти осторо́гу, ма́ти себе́ на осторо́зі, бу́ти обережі́ним. **-га́йтесь этого человека** – стережі́ться ціє́ї люди́ни. **-га́ться воров, шпионов** – стере́гтися (бере́гтися) злоді́їв, шпи́гів. **-га́ться сырости** – стере́гтися вогкості, вільгості. **-га́йся разговаривать, пить** – стережі́сь (бережі́сь) розмовля́ти, пи́ти.
- Оостереже́ние (предостережение)** – остереже́ння, застереже́ння, пересторо́га.
- Оостзе́ец** – остзе́ець (-зе́йця).
- Оостзе́йский** – остзе́йський.
- Оостие** (*на растениях*) – го́лка, шпі́чка, колю́чка.
- Оостистый** – остю(ку)ва́тий, уса́тий, колю́чий. [Оостюкува́та (уса́та) пше́ниця. Уса́тий ячмі́нь. Колю́че дере́во].
- Оостов** – снасть (-сти), кіста́к; (*скелет челов., животн.*) кіста́к, (*реже*) снасть. *См. Скеле́т.*
- Оостов корабля** – корабельна снасть. **Оостов бочки** – снасть у бочці; (*постройки*) снасть, клі́тка. [Згорі́в чисто ві́тряк: сама́ снасть стирчи́ть]. **Оостов ветряной мельницы** – дуб (*р. дуба*).
- Оостовный** – сна́сний.
- Оостовый, морск.** – схі́дній. [Схі́дній ві́тер].
- Оостойчивость** – держі́кість, стійкі́сть (-кості).
- Оостойчивый (о судне), морск.** – держі́кий, нехи(с)ткі́й, стійкі́й. [Держкі́й чо́вен].
- Оостолбене́ние** – оостовпі́ння, ооступі́ння.
- Оостолбене́ть** – оостовпі́ти (*о мног. постовпі́ти*), ооступі́ти, отетері́ти, правце́м, стовпо́м ста́ти,

одубіти. [А бодай ти серед шляху ослупіла]. **-неть** *от страха, удивления* – остовпіти з страху, з дива. **Остолбенелый** – остовпілий, ослупілий. **-лый** *от изумления* – остовпілий з подиву.

Остолбучить (*глаза*) – вілупити банькі. **-ся на кого** – вілупити банькі на ко́го, втопіти о́чі в ко́го, в що.

Остолоп, остолопина – бовдур (-ра), дурбіло, телепень (-пня), товпіга, бецман, йоло[у]п, туман. [Стоїть, як телепень].

Остолпие (*оголовок столпа, капитель*) – вершина, маківка, капітель (-ли).

Остолпить – поставити кругом (навкруги) стовпи, стовпами обставитися.

Осторожка, см. Осторожность.

Осторожененько – обережененько, бережененько. **-жнёхонько** – обережнісінько.

Осторожно – 1) обережно, бережно, сторожно, з осторогою, обачно, шамненько, з оглядом; 2) помалу, *ум. помаленьку, помалесеньку*. [Помалу ступайте, пілу не збивайте]. *Он поступил очень -жно* – він зробив дуже обачно. *Говорите -жнее* – балакайте обережніше, обачніше. **Осторожнее, вы опрокинете стол** – обачніше, не перекиньте стола. *Поставить что -жно* – поставити що обережно, злегенька.

Осторожность – обережність, обачність, бачність (-ности), осторо́га, о́гляд, о́глядність, сторожнеча (-чі). *Требующий -сти* – варівкий (*гал.*). [Робота коло машини варівка, – роби й бійся]. *Он выказал много -сти в этом случае* – він виявив багато обережності (обачності) в цьому випадкові. *С этим человеком надо обращаться с большой -стью* – з цією людиною треба з великою обачністю (обережністю) поводитися.

Осторожный – обережний, бережкий, бережний, сторожкий, обачний, бачний, оглядний. *Будь -жен!* – май осторогу! *Быть -жным с чем-либо* – бути обережним, бережким з чим, сторожно ходити коло чо́го, (*опис.*) берега триматися (держатися). *Срв. Осмотрительный. Это очень -жный человек* – це дуже обережна, обачна людина. **-жное поведение** – обережне (обачне) поводження, -на поведінка. **-ные речи** – обачні розмови. **-жный в поступках, в словах** – обережний (обачний) у вчинках, у словах. *Быть на стороже* – матися на обережності (на бачності). [Не забудь, що я тобі сказав, і майся на бачності (Франко)].

Остороновать (*снопы*) – околотити *и* околотувати.

Осточертеть – о[на]стобісіти, о[на]сточортіти, остогіднути. [Остобісіли мені оселі людські (Коц.)]. **-тельный** – о[на]стобісілий, о[на]сточортілий, остогідлий.

Острагивание – обстругування.

Острагивать, острогать – обстругувати, обстругати, (*во множ.*) пообстругувати; (*рубанком*) гемблювати, обгемблювати. **Остроганный** – обструганий.

Острагиваться, острогаться – обстругуватися, обстругатися.

Остракизм – остракізм (-му). *Подвергать -зму* – брати під остракізм ко́го. *Подвергаться -зму* – підпадати (підпасти) під остракізм.

Острастка – пострах (-ху), острашка, настрашка, пристрашка, огро́за. *Дать -стку кому (наказать)* – страху завдати ко́му, страху нагнати на ко́го, дати ко́му пам'яткового; (*погрозить*) по[на]сваритися на ко́го. *Получать -стку* – в страху бу́вати, страху наїстися.

Остращать, острастить – пристрашати, пристрашити, лякати, злякати ко́го, сваритися, по[на]сваритися на ко́го.

Острая, грам., см. Ударение.

Остреё – вістря (-ря, *ср. р.*), (*иголки*) жало́, жальце́, (*ножа, бритвы*) ле́зо, ле́за, ле́зво, гострій (-рія), гостряк, гостриця, жало́ (*см. Лезвие*); (*копья*) клю́га, (*палки*) гостряк, наконечник, (*на заборе*) шпичаки́, (*отточенный кончик*) шпеньо́к (-нька́), шпéник, шпичка.

Острёнок – гостренький.

Острение – гостріння.

Остренький – гостренький. **-кий мальчик** – дотéпне хлопча́. **-кое слово** – дотéпне слівце́,

дотеп (-пу).

Остренько – гостренько, дотепно. **-ко** сказано – дотепно сказано.

Остреть – гостріти, гострішати, *сов.* згостріти.

Острёхонек – гострісінкий.

Острига – стри́га, гіря. *См.* **Остриженный** (*низко*) *под* **Острига́ться**.

Острига́ть, остричь – обстрига́ти, об[по]стри́гти (*о* *мног.* пообстрига́ти, постри́гти).

(*слишком низко*) перестрига́ти, перестри́гти. **-ричь** *очень низко* – обмакоті́рити, обмакогони́ти, обмакотро́шити, обмакот(р)и́жити ко́го. [Оце обмакоті́рили (обмакогони́ли) хлопця, що й тіло сві́титься (Харк.)]. **-гать в скобку** – стри́гти під каганця́, під ринку́.

Остриженный – обстрижений. *Низко -ный* – стри́га, стри́га-моко́тига (*передразнивание*), гіря, гиру́н, гірявий, голомо́зій. *Низко -ная голова* – мако́тиря[а].

Острига́ться, остричься – обстрига́тися, об[по]стри́гтися, (*низко*) обмако́ти́ритися, обмакогони́тися, обмакот(р)и́житися.

Остриё, *см.* **Острейё**.

Острижение – обстриження.

Острижка – 1) (*действие*) обстригування, обстригання, стри́ження, (*оконч.*) обстри́ження; 2) **-ка в скобку** – обстригання під каганця́, під ринку́.

Острила – дотепник (-ка).

Острило – точило (*ум.* точильце), гостри́ло.

Острильщик – точильник (-ка), гостри́й (-я).

Остри́ть – 1) *что* – гостри́ти; (*на точиле*) то́чити; (*на бруске*) бру́сити; (*косу*) клепа́ти, (*на лопатке*) манта́чити; (*зубчастые орудия*) зу́бити. **-ри́ть зу́бы на ко́го** (*замышлять*) – гостри́ти зу́би, язи́ки, стри́гти (*насталити*) зу́би на ко́го. **-ри́ть зу́бы на что** – ла́ситься на що. **-ри́ть глаза** – гостри́ти о́чі на ко́го. [І ворог мій на мене о́чі гостри́ть (Куліш)]. **-ри́ть уши** – пр'ясти уші́ма. **-ри́ть лыжи** – намазува́ти п'яти, *сов.* п'ята́ми наківа́ти; 2) (*отпускать остроты*) остю́чками коло́ти, дотепува́ти. **-ри́ть над кем, над чем** (*насмехаться*) – глузува́ти з ко́го, з чо́го, доклада́ти ко́му, приклада́ти прикладки ко́му, пришива́ти квітки ко́му. [Молоди́ці жартува́ли, доклада́ли одна́ одній].

Остри́ться – гостри́тися.

I. Остри́ца, *бот.* **Asperugo procumbens L.** – (г)остри́ця, ліпчи́ця, лепчи́ця, лепе́ць (-пцю́), мокре́ць (-рецю́), реп'я́шки (-кі́в).

II. Остри́ца, *мед.* **Oxyuris vermicularis** – гострю́чок; черві́й дитя́чий, ліпчи́ця.

Остричь, -ся, *см.* **Острига́ть, -ся**.

Остро – 1) го́стро; 2) кінча́(с)то; 3) при́кро, те́рпко; рі́зко, дошку́льно; 4) дотепно; 5) ущі́пливо, ускі́пливо, діткли́во (*гал.*). *Оттенки см.* **Острый**. *С ним надо держать ухо -ро́ – пальца в рот йому́ не клади.* **-ро́ глядет** – при́кро диві́тися. *Держать ухо -ро́* – бу́ти на осто́розі, ма́тися на обере́жності.

Остробо́кий – гостробо́кий.

Остробрю́хий – гостропу́зий, гострочереві́й.

Остров – 1) о́стрів (-рова), виспа, висип; (*временный*) обті́к, оті́к (-то́ка), ото́ка (-ки); (*пловучий*) пла́в (-ву); (*лежащий в плавнях*) гряда́; 2) *охот.* – круглик. [Був круглик, та помі́щик його́ вируба́в]. *Место, где был -ров* – о́стровище.

Острова́тость – при́гостри́сть, гострє́нькість (-ости).

Острова́тый – при́гострий, гострє́нький.

Острова́рхий – гострова́рхий. [Гострова́рхі буди́нки]; шпича́стий, шпиля́стий. [Шпича́сті го́ри. У висо́ких гострова́рхих ша́пках].

Острови́д, *см.* **Рысь**.

Острова́й – о́строви́й, -рова́, -рове́. [Острова́ тра́ва].

Острова́(с)тый – о́стрівни́й, ба́гатий на о́строви, ря́сний о́строва́ми.

- Островитянин** – острові́к, остров'яні́н.
- Островитянка** – острові́чка, остров'я́нка, *ум.* остров'яно́чка.
- Островно́й** – острівни́й. [Острівна́ гора́ (Крим.)].
- Острово́к** – остріве́ць (-вця́), байва́рчик. [По рі́чці просто́рі байва́рчики].
- Острово́чек** – остріво́чок (-чку), острівчи́к.
- Островско́й** (*житель*) – острівни́й, з о́строва; *см.* **Остро́вий**.
- Островье́** – гостров'яни́ця.
- Остро́г** – 1) (*тюрьма*) острі́[о́]г (-ро́гу), тю[у]рма́ (*ув.* тюря́га), в'язни́ця, ве́жа (-жі), буцига́рня, х[ф]урди́га. [А в Ки́їві остро́г та без вікон, без дверей́ (Чуб.)]; 2) острі́г (-ро́гу), частокі́л (-ко́лу). [Нови́м остро́гом обгоро́дили́сь].
- Острога́** – ви́лка (-ків), о́стень (*р.* о́стенья), о́сті (-ів), сандо́ля, боде́ць (-дця́). [Ри́бу ло́влять з ви́лками].
- Острога́ть**, *см.* **Остра́гивать**.
- Острогла́вый** – гострове́рхий.
- Острогла́зый** – бистроо́кий, бистрий на о́чі, гострогляд, гострозо́рий. [Бистроо́ке дівча́].
- Острогляд** – гострогляд (-да).
- Остроголо́вый** – гострове́рхий; *см.* **Остроко́не́чный**.
- Острогу́бцы** – обце́ньки (-ків *и* -ньо́к); (*щипцы для углей*) браткі́ (-ків).
- Остродонный** – гостроденни́й.
- Остроду́м** – гостродум (-ма).
- Остро́жник, -ница** – тю[у]ря́жник, -ница, в'язе́нь (-зня), арешта́нт, -тка.
- Остро́жный** – тю[у]ря́жний, вежови́й. [Вежови́й дім].
- Острозо́ркий** – гострозо́рий.
- Острозу́бцы**, *см.* **Острогу́бцы**.
- Острозу́бый** – гострозуби́й, з го́стрими зу́бами.
- Остроки́слый** (*о жидкостях*) – гостроки́слий.
- Остроклю́вый** – гостродзьо́бий.
- Остроко́л** – частокі́л (-ко́лу).
- Остроко́не́чие** (*копья*) – клю́га, шпі́чка.
- Остроко́не́чно** – шпича́сто, кінча́сто.
- Остроко́не́чность** – шпича́стість, кінча́стість; шпи́лястість (-тости).
- Остроко́не́чный** – го́стрый, кінча́стий, кінча́тий [Кінча́тий ніж], стрі́мча́стий, шпича́стий; (*только о горах*) шпи́лястий. *См.* **Острове́рхий. -ная вершина** – шпиль (-ля́) (*м. р.*). **-ная палочка** – с[ш]пі́чка.
- Острокро́в**, *см.* **Остроли́ст**.
- Остроли́ст, остроли́стник**, *бот.* **Stratiotes aloides L.** – різа́к (-ка́).
- Остроли́стый** – гостроли́стий. [Гостроли́ста шельві́я (*шалфей*)].
- Остромо́рдый** (*о борзых*) – гостроморди́й, гостропі́кий.
- Остроно́сый** – гостроно́сий, *ум.* гостроносе́нький.
- Остроо́кий**, *см.* **Острогла́зый**.
- Остропе́стр, Остро-пе́стро**, *бот.* **Silybum Marianum** – розто́пша, розторо́пша, (*гал.*) розтро́пша (-ші).
- Остропи́ливать, остропи́ть** (*крышу*) – ста́вити, поста́вити кро́кви.
- Остроре́берный** – скалкува́тий. [Скалкува́те ка́міння].
- Остроры́л**, *см.* **Меч-ры́ба**.
- Остросло́в**, *см.* **Остря́к**.
- Остросло́вить**, *см.* **Остри́ть 2**.
- О́стрость** – 1) го́стристь (-рости), гостри́ня (-ні́), гостро́та; 2) кінча́(с)тість; 3) при́крість, те́рпкість, мі́цність; дошку́льність; 4) доте́пність, доре́чність; 5) ущи́пливість, ускі́пливість,

ідкість (р. ідкості), їдь (р. їди). *Оттенки см. Острый.*

Острота – 1) см. **Острость**; 2) дотеп (-пу), докладка, прикладка. **-та ума** – дотепність. **-роты** – прикладки, дотепи. *Пускать -ты* – прикладки прикладати комусь, сипати дотепами, квітки комусь пришивати.

Остроугольник – гострокутник (-ка).

Остроугольный – гострокутний.

Остроумец, остроум – дотепник.

Остроумие – дотепність (-ности), бістрий розум.

Остроумничать – прикладати прикладки комусь, дотепувати.

Остроумно – дотепно. [Умів розмовляти весело й дотепно].

Остроумный – дотепний. [Дотепний письменник. Дотепний план], дорічний. **-ное изобретение** – дотепний винахід. **-ное сравнение** – дотепне порівняння.

Остроухий – гостровухий.

Острохвостка – 1) зоол. **Anas acuta** – шилохвість (-вості); 2) (о женщи.), см. **Сплётница**.

Острохвостый – гострохвостий, з гострим хвостом, гострогүзий.

Острочить, см. Обстрачивать.

Остругать, см. Острагивать.

Остружины, см. Остружки.

Остружки – (о)стружки (-жок), стружини (-жин). [Чорт взявся стругати вівка, а з стружків зробилися шершні].

Острупеть – острупіти, заструпітись. **Острупелый** – острупілий.

Оструха – гоструха. [Приборкана гоструха].

Острый – 1) гострий (**остренький** – гостренький; **острёхонек** – гострісінський) [Гострий ніж, цвях. Гостра бритва, коса. Гостре шило, жало], різкий (серп, коса); 2) (*остроконечный*) гострий, кінча(с)тий; см. **Остроконечный**; 3) (*на вкус*) гострий (на смак), прикрий, терпкий, міцний. **-рый укус** – міцний оцет. **-рый перец** – гострий перець; *срв. Ёдкий; (о жидкостях) см. Ёдкий; (о красках, цветах) різкий, прикрий; (о запахах) гострий, прикрий. [Прикрий пах]; (о голосе, звуках) різкий, прониклий, проникливий; (о ветре: резкий) дошкульний, шпуйний, пронизуватий; (мороз) різучий, прикрий, дужий; (о глазах, слухе) гострий. [Гострі, як ніж, очі]. -рые глаза* – гострі, пронизливі очі. *Окинуть кого -рым взглядом* – обвести когось гострими очима. **-рый слух** – гостре вухо; (*о боли, скорби и т. д.*) прикрий, пекучий [Пекучий біль. Туга пекуча], гострий, дошкульний, боліз[с]ай. [Болізний біль = **-рая боль**]. **-рая зубная боль** – прикрий зубний біль (р. болю); 4) (*остроумный*) дотепний, дорічний. **-рый ум** – бістрий розум. **-рая мысль** – гостра, дотепна думка. **-рое слово, -во** – гостре, дотепне, ущіпливе слово, слівце; 5) (*язвительный, едкий*) гострий, ущіпливий, усипливий, діткливий (*гал.*). См. **Ёдкий 2**. **-рая критика** – ущі[скі]плива критика. **-рый язык** – ущіпливий, гострий язик. *У него -рый язык* – він гострий на язик. *Ты больно уж остёр* – ти надто вже меткий (боек), смілий (дерзок). **-рый на язык** – жигуватий, гострий на язик. **-рая вершина** – шпиль (р. шпиля) (м. р.), гостриця.

Остряк, -чка – 1) дотепник, дотепниця. [Старий дотепник і шукар (Рильськ.)]; 2) (*резвый*) гострун, гоструха.

Остуда – 1) (*действие*) о[ви]студжування, про[ви]холоджування; 2) (*сост.*) остуда, прохолода; 3) (*размолвка*) не(з)лагодя; 4) (*обида*) кривда, прикрість (-рости).

Остужать, остудить что – остуджувати, остуджати, остудити (*во множ.* поостуджувати), прохолоджувати, прохолодити що чим, (*комнату*) вистуджувати, вистудити, вихолоджувати, вихолодити. [Перше землю варив (бог), а після остудив. Яким зіллям бідне серце моє остудити? (Г. Барв.). Вистудив хату]. **Остуженный** – остуджений, вистуджений, вихолоджений.

Остужаться, остудиться – о[ви]студжуватися, о[ви]студжатися, остудитися, вистудитися.

[Хата геть вистудилась]. *Студень ещё не -дїлся* – холодець ще не застиг, не захолов. *См. ещё Остывать.*

Оступаться, оступиться – зашпотатись, не так ступати, ступити, (*спотыкаться*) спотикатись, спотикнутись, спіткнутись на що.

Оступ и Оступка – шпотання. **-пью вывихнул ногу** – зашпотавшись звихнув собі ногу.

Остывание – остигання, простигання, вистигання, про[ви]чахання. **-ние земли** – остигання, вичахання землі.

Остывать, остынуть и остыть – остигати, остиг(ну)ти, про[ви,за]стигати, про[за]стиг(ну)ти, вистиг(ну)ти, холонути, про[о,за]холо(ну)ти з чого (*от чего, после чего*), від чого [Охолонула з першої досади (Фр.). Охолонути від поту (Крим.)], прохолодіти, вихолонутися, вихолодитися, чахнути, ви[про]чахати, прочахнути, вичахнути, вичахти. [Простиг поезії весь жар. Раз добром налите серце в вік не прохолоне (Шевч.). У печі вже прочахло, вичахло]. **Дружба наша -ла** – приязнь наша прохолола. *См. ещё Остужаться, Охлаждаться. Остылый, остывший* – о[про]сти(г)лий, вистиглий, за[про]холодїлий, прохололий. [Остиле серце. Прохолола кров].

Ость – 1) *бот.* – ость (-ти), остю[я]к; *ум.* остючок (-чка); (*у колоса*) (в)ус, *ум.* (в)усик, усок, усочок, усичок. [Хліб глевкий та ще й з остюками]; 2) *анат.* – хребет (-бга).

Осуд, осуда, см. Осуждение. *Не в осуд* – не в догану, не в докір. *Не в осуд вашей милости* – не в догану (докір) вашій милості.

Осудачивать, осудачить кого, см. Осудать 2.

Осудимый – осудний.

Осудитель – осудник, судєбник. [Осудники крикливі (Куліш)].

Осудительница – осудниця, судєбниця, судниця. [Зовиці – все Марусині судниці].

Осудительный – 1) (*приговор*) осудний (вирок); 2) *см. Осудливый.*

Осудливый и Осудчивый – осудливий, пересудливий. [Лепетливі та осудливі язикі молюли без упину (Неч.-Лев.)]. **Неосудливый (-дчивый)** – неосудливий.

Осудать, осудить – 1) *кого* – засуджувати, засудити (*о мног.* позасуджувати), осуджувати, осуджати, осудити когo на що (на заслання, на смерть), в що (в арештанти, в Сибір), до чого (до тюрми), винувати. *Он -дєн в ссылку, на смерть* – його засуджено на заслання, на смерть (на горло, на згубу, на страту); 2) (*хулить кого, что*) судити, о[за]суджувати, осуджати (*славянизм осудати*), о(б)судити когo, що за що. [Та вже що там доброго, як діти батька судять (Мирн.). Пийте, гуляйте – не осуджайте], гудити, о[з]гудити, спогудити, ганити, зганити, ганьбити, з[о]ганьбити, поганьбити, ганьбувати, зганьбувати когo, давати, дати догану, нагану, пригану (*гал.*) кому, чому, потріпувати когo, трахувати когo, брати, взяти на зуби когo. [Чужого не гудь, свого не хвали. Світа добра – ніхто догани не дасть].

Осуждаемый – 1) за[о]суджуваний; 2) суджений, гуджений, ганьблений, потріпуваний.

Осужденный – за[о]суджений (*стар.* осуждений). **-ный на смерть** – стратєнський, стратєнець (-нця), смертник. **-ный кем** – засуджений від когo.

Осуждаться, осудиться – осуджуватися, осуджатися, осудитися від когo, бути о[за]судженим, згудженим, зганьбленим від когo.

Осуждение – 1) за[о]судження, засуд (-ду), осуд, осуда (*ж. р.*). *Условное -ние* – умовний засуд. *Не подлежащий -нию (неосудимый)* – неосудний. [Голод злодія неосудним робить];

2) осуд, осуда, осудок (-дка), пересуда, судня, гудіння, гудьба, огуда, догана, нагана.

Достойный -ния (порицания) – вартий догани.

Осуженник, -ница – засуджений, засуджена.

Осунуть, -ся, см. Осовывать, -ся.

Осуроветь (*стать суровым*) – осуворіти, суворим стати.

Осушение – о(б)сушення, висушення.

Осушивание – обсушування, висушування.

- Осу́шивать, осуша́ть, осуши́ть** – 1) обсу́шувати, обсу́шити (*о мн.* пообсу́шувати), вису́шувати, вису́шити що. [Обсуши ти (сонце) сльози всі до краю]. **-шить пруд** – вису́шити став; 2) (*вытять до капли*) ви́хилити (*несов.* хиліти), хильну́ти, дмухну́ти. [Дмухну́в ча́рку, мов тую во́ду]. **Осуше́нный** – вису́шений, обсу́шений; ви́хилений.
- Осу́шиваться, осуша́ться, осуши́ться** – о(б)су́шуватися, обсу́шитися, вису́шуватися, вису́шитися, обсиха́ти, обсо́хнути. *См. ещё Обсыха́ть.*
- Осуши́тельный** – вису́шний.
- Осу́шка**, *см. Осу́шивание и Осуше́ние.* **-ка болот** – вису́шування болот. *Подпочвенная -шка, см. Дренаж.*
- Осу́шный** (*о каналах*) – вису́шний.
- Осуше́ствимый** – зді́йснений. **-мо ли это?** – чи зді́йснена це річ? чи не до зді́снення?
- Осуше́ствитель, -ница** – зді́сник, -ница, спра́вник, -ница.
- Осуше́ствие** – (*длит.*) зді́снювання, спра́вджування, (*оконч.*) зді́снення, спра́дження, сповне́ння, ви́повнення, пере́ведення чо́го.
- Осуше́ствя́ть, осуше́ствитъ** – зді́снювати *и* зді́снити, зді́снити, спра́вдзувати, спра́дити, до вчинку, до діла дово́дити, (*сов.*) до́вести, пере́водити, пере́вести (в життя́), (*исполнять*) ви[до]конува́ти, ви́конати, докони́ти. [Так сказа́ти зміг-би я, але́ де си́ла, щоб оте́ спра́дити? (Сам.)]. *Эту мысль не трудно -вить* – цю думку не ва́жко зді́снити.
- Осуше́ствяемый** – зді́снюваний, спра́вджуваний. **-ляемый проект** – зді́снюваний проє́кт. **Осуше́щённый** – зді́снений, спра́джений. **-ные мечты** – зді́снені (спра́джені) мрії.
- Осуше́ствя́ться, осуше́ствитъся** – зді́снюватися, зді́снитися, зді́снитися, спра́вдзуватися, спра́дитися, (*сов.*) зді́ятися, споді́ятися, вживі́тися, (*несов.*) пере́водитися. *Мои предчувствия -лись* – мо́ї передчува́ння зді́снились (спра́дились).
- Осча́сливление** – уща́сливлення, (*длит.*) уща́сливлювання.
- Осча́сливливать, осча́сливить** – ща́сливити, у[о]ща́сливлювати, у[о]ща́сливити, оща́стити (*о мног.* поща́сливити), отала́нити ко́го чим. **-вить любовью, вниманием** – уща́сливити (оща́стити) ко́го коха́нням, ува́гою. **Осча́сливленный** – уща́сливлений від ко́го. [Я вща́сливлений від тебе́ (Грінч.)].
- Осы́пание** – 1) обсы́пання; 2) оса́джування, оздо́блювання (*длит.*) оздо́блення (*оконч.*).
- Осыпа́ть, осыпа́ть** – 1) обсы́пати, обсы́пати, (*о мног.*) пообсы́пати ко́го, що́ чим [Молоди́х обсы́пають зёрном], поси́пати, поси́пати; 2) (*каменьями*) обса́дзувати, обса́дити, (*украшать*) оздо́блювати, оздо́бити. **Осы́пать драгоценными камнями** – обса́дити, оздо́бити що́ самоцві́тами; 3) (*безл.: покрыть сыпью*) обкида́ти, обкида́ти, обпри́щувати, обпри́щити, висипа́ти, висипа́ти на чо́му. [Висипало на губа́х]. *Он в кори, всего -ло* – він у ко́ру, його́ всього́ обкидало. *У него всё тело -ло* – йому́ на всі́м тілі́ висипало. **-пать, осы́пать кого милостями, подарками** – уще́дряти, уще́дрити ко́го ла́скою, подару́нками. **-пать вопросами** – закида́ти пита́ннями. **-пать бранью** – обклада́ти ла́йкою ко́го. *См. Обсы́пать.*
- Осы́панный** – 1) обсы́паний; 2) (о)са́джений, оздо́блений чим.
- Осыпа́ться, осыпа́ться** – 1) обсы́патися *и* си́патися, обсы́патися (*о мног.* пообсы́патися), висипа́тися, висипа́тися. [Вже грушкі́ обсы́пались. Ли́стя на дубові́ обсы́палось. Жи́то сип(л)е́ться, об[ви]сипа́ється]; 2) (*обваливаться*) обсува́тися, обсу́нутися, обва́люватися, обва́літися. [Земля́ в коло́дязі́ обва́лилась]; 3) (*о тканях*) об[ви]стри́пуватися, обстри́патися, ви́стри́патися. *Шерстяная материя -ется* – шерстя́на (вовня́на) ма́терія ви́стри́пується.
- Осы́пка** – обсы́пання.
- Осы́пной** – оса́джений, оздо́блений (самоцві́тами).
- Осы́пь** – (*осыпавшееся место*) зава́ла; (*обрыв*) прова́лля.
- Осыре́ть, см. Отсыре́ть. Осыре́лый, см. Отсыре́лый.**
- Ось** – вісь (*р. о́си, тв. ві́сью, мн. о́сі, р. осе́й*), о́ся (-сі); (*мат. и астрон.*) вісь. [Опти́чна,

- геометрична вісь]. **Ось зрення** – вісь зору. **Ось землі** – земна вісь.
- Осьмерик**, см. **Восьмерик**.
- Осьмериковый** – вісьмериковий.
- Осьмерить** – (разделять, рассекают на восемь частей) восьмерувати. [Восьмерувати злочинця]; (повторять что-либо осьмерицею) вісьмерити.
- Осьмерицею** и **Осьмерично** – восьмиразово, (стар.) вісьмерицею.
- Осьмеричный** – восьмиразовий.
- Осьмерка**, см. **Восьмерка**.
- Осьмерня** – вісьмерня, вісьмерик. [Вісьмериком приїхали].
- Осьмеро** – восьмеро.
- Осьми[а]гласие** – восьмиголосся.
- Осьмигранник, -ный**, см. **Восьмигранник, -ный**.
- Осьмидесятилетний** – вісімдесятилітній (-ня, -не).
- Осьмидесятый**, см. **Восьмидесятый**.
- Осьмидольный**, типогр., *in octavo* – у вісімку.
- Осьмиконечный** – восьмикінчастий.
- Осьмилетний**, см. **Восьмилетний**.
- Осьмина** – восьма частина, восьмак, во[і]сьміна.
- Осьминог**, зоол. – восьминіг (-нога).
- Осьмиугольник, -ный**, см. **Восьмиугольник, -ный**.
- Осьмнадцать, -тый**, см. **Восемнадцать, -тый**.
- Осьмогласник** (*октоих*) – восьмиголосник, восьмигласник, октоїх (-ха).
- Осьмой**, см. **Восьмой**.
- Осьмуха, -шка, -щечка** – восьмуха, -шка, -щечка. [Восьмуха (-мушка) чаю, тютюну]. *Книга в мушку* – книга (книжка) у вісімку.
- Осьмушечный** – восьмушковий. [Восьмушковий тютюн].
- Осязаемость, осязуемость** – дотиканість, дотикальність (-ности).
- Осязаемый**, см. **Осязать**.
- Осязание** – 1) (*действие*) дотикання, доторкання до чого и чого; 2) *чувство -ния* – дотик, доторк, чулість у пучках. *Органы -ния* – органи дотику (доторку). *Иметь развитое чувство -ния* – мати чулий дотик (доторк), мати велику чулість у пучках, мати чуїні пучки.
- Осязательно** – чутно, дошкульно, (*гал.*) діткливо.
- Осязательный** – 1) (а) *происходящий от осязания* и б) *служащий для осязания*) дотиковий, доторковий, дотикальний. [Доторкові вражіння ми приймаємо кінчиками доторкових нервів]; 2) (*заметный*) помітний, значний.
- Осязать** – (*чувствовать посредством осязания*) чути, почути чим (пальцями). [Торкнүвса (до) пєчи і почүв її теплї. Оцїєю пүчкою нїчїго не чүю]. *-зять что* (*прикасаться к чему, чтобы познать*) – дотикати(ся), дїткнүти(ся), доторкати(ся), доторкнүтися) чогї, до чогї, (*щупать*) мацати, мацнүти, лапати, лапнүти щї, домацүватися чогї. [Щї бачили очїма нашими і чогї руки наші дотикалися]. **Осязаемый, осязуемый** – дотиканий, дотикальний, (*воспринимаемый*) відчүваний; (*воспринимаемый посредством осязания или других вн. чувств*) відчүваний; (*оконч.*) почүтий, відчүтий.
- Осязаться** – чутися, відчүватися.
- От и Ото**, предл. с род. п. – від (и од), з чогї. **От Киева до Львова** – від Київа до Львова. **От села до села** – від селї до селї. **От Кубани до (самого) Сана-реки** – від Кубїни (аж) до Сянарїчки (аж по Сян-рїкү). **Далеко от города** – далєко від мїста. **Недалеко от города** – недалєко мїста, недалєко від мїста. **Ветер от севера** – вїтер із півночи. **От оврага во все стороны шли разветвления** – від яру на всї боки тяглися (розбїгалися) рукаві (відногі). **От одного к другому** – з рук до рук, з хїти до хїти. **От понедельника до среды** – від понедїлка до середї.

Время от времени – від часу до часу, часом, часами. *День ото дня* – з дня на день, з днини на днину, день одо дня. *Час от часу* – що-години. *Год от году* – від року до року. *От самого утра* – від (з) самісінького ранку. *От вчерашнего дня* – від (з) учорашнього дня. *Письмо от 10 января* – лист від (з) десятого січня (з дня десятого місяця січня). *От 12-ти до 2-х часов* – від (з) 12-ої до 2-ої години. *Мои часы отстали от ваших на 10 минут* – мій годинник зостався позад (проти) вашого на 10 хвилин. *От первого до последнего* – від (з) першого до останнього. *Письмо от сына* – лист від сина. *Наследство от отца* – спадщина (спадок) від батька. *Евангелие от Матфея* – євангелія від Матвія. *Им должно быть предоставлено помещение от общества* – вони повинні мати хату з громади. *Я не ожидал этого от тебя* – я не сподівався такого від тебе, не сподівався такого по тобі. *Едва убежал от него* – насилу від нього втік. *Кланяйтесь ему от меня* – вклоніться йому від мене. *Отойди, отстань от меня* – відійди, відчепися від мене. *Отличить друга от врага* – відрізнити друга від ворога. *Убегать, исчезать от чьего лица, от кого* – бігти, гинути з-перед кого. [Як зайці бігтимуть ворогі з-перед тебе (Леонт.). І пішов сатана з-перед Господа]. *Убери от лошади сено* – прийми з-перед коня сіно. *Не убегу ж я один от стольких людей* – не втечу-ж я один перед стільки (стількома) людми. *Защищаться от врагов* – боронитися проти ворогів. *Укрыться, защититься от холода, от ветра* – сховатися, захиститися від холоду, від вітру. *Пострадать от засухи, от града* – потерпіти від суші, від граду. *Загореть от солнца* – засмагнути від сонця, засмалитися на сонці. *Спассти, -тись от смерти* – вратувати, -ся від смерті. *Оправиться от болезни* – поправитися, одужати, вичуняти від хороби. *Вылечить, -тись от ран* – вигоїти, вигоїтися від (з) ран. *Лекарство, средство от чего-л.* – ліки, засіб проти чого *и* на що. *Он получил отращение от чего-л.* – верне його від чого, відвернуло його від чого, взяла його нехить (відраза) до чого. *Умирать, погибать от голода* – голодом, з голоду мерти, гинути. *Умереть от тифа, от холеры, от тяжёлой болезни, от ран* – умерти з тифу, з холери (на тиф, на холеру), з тяжкої хороби, з ран. *Изнемогать от смертельных ран* – на рани смертельні знемагати. *Изнемогать от сна* – на сон знемагати. *Остолбенеть от ужаса, от страха, от неожиданности* – скам'яніти з жаху, з страху, з переляку, з переполоху, з несподіванки. *Плакать от радости, от счастья, от горя, от стыда и т. п.* – плакати з радості (з радощів), з щастя, з горя, із (в)стиду, з сорома *и т. п.* *Боль от жестокого оскорбления* – біль з тяжкої образи. *Посинеть от ярости, от холода* – посиніти з лютої, з холоду. *Задышаться от гнева* – задихатися з гніву. *Глава опухли от плача (от слёз)* – очі понапухали з плачу. *От всего сердца, от души желаю вам (благодарю вас)* – з (від) щирого серця, з душі бажаю вам (дякую вам). *Горе от ума* – горе з (великого) розуму. *От глупости сделать что* – з дуру зробити що. *От чего это произошло* – з чого це сталося (скоїлося). *От этой песни у меня сердце холодеет* – з цієї пісні в мене серце холодне. *От одной мысли об этом у меня...* – на саму згадку (з самої згадки) про це в мене... *Произойти от кого* – піти з кого. [З його усі ті і Савлуки пішли по світу (М. Вовч.)]. *Это бычок от нашей коровы* – це бичок з-під (*и* від) нашої корови. *Доход от торговли, от продажи* – прибуток із торгівлі (з торгу), з продажу. *От роду* – з роду. *От природы умный ребёнок* – з природи розумна дитина. *Отказываться, -заться от чего* – відмовлятися, відмовитися від чого, зрікатися, зректися чого.

Оттабориваться, -риться – оттаборюватися, оттаборитися, оттабором, кошём ставати, стати.

Оттава – оттава.

Оттакаляжить (судно), см. Оттащивать.

Оттапливание – опалювання, оттаплювання.

Оттапливать, -ся, оттапить, -ся – опалювати, -ся, опалити, -ся, оттаплювати, -ся, оттапити, -ся, огрівати, -ся, огріти, -ся. **-вать себя** – опалюватися, опалитися, оттаплюватися, оттапитися чим, оттаплювати (оттапити) себе. [Цієї зими не оттаплю я себе, не маю за що палива купити]. **Оттапливаемый** – опалюваний, оттаплюваний, огріваний. **Оттапленный** –

опалений, отоплений, ogrітий.

Отаптывать, отоптать – обтоптувати, обтоптати, притоптувати, притоптати. **Обтопанный** – обтоптаний, притоптаний.

Отатарить – статарити. **-ренный** – статарений. [Статарена русінка (Кул.)].

Отбавка, -вление – відбавляння, (оконч.) відбавлення.

Отбавлять, отбавить – відбавляти, відбавити. **Отбавленный** – відбавлений. *Срв. Убавлять. Чай остыл: отбавь полстакана да прибавь горячего* – чай захолів: відлій півшклянки та й долий гарячого.

Отбавляться, отбавиться – 1) відбавлятися, відбавитися. [У господарстві не додається, а відбавляється]; 2) (уклоняться) відмикувати від чого. [Наймиті вештались по дворі, одмикували од роботи (Н.-Л.)]. *См. Отдѣлываться.*

Отбавиваться, -житься – відбожуватися, відбожитися від чого.

Отбарабанить – 1) відбарабанити, відтарабанити; 2) (проговорить скороговоркой) відб[т]арабанити, відторохтіти, відбубоніти.

Отбегать, отбежать (откуда) – відбігати, відбігти від чого, від кого. [Відбіг далеко від хати].

Отбегать – відбігати. [Я своє вже відбігав]. **-гать ноги** – відбігати ноги.

Отбеливание – вибілювання, біління; убілювання.

Отбеливать, -ся, отбелить, -ся – вибілювати, -ся, вибілити, -ся; (о ткани) убілювати, -ся, убілити, -ся. *Срв. Выбеливать. Отбеленный* – вибілений, побілений, (о ткани) убілений. [Біло ваше полотно вбілене].

Отбелка, отбел, см. Отбеливание; (оконч.) вибілення; убілення.

Отбеседовать – скінчити беседу, розмову.

Отбивание – відбивання. **-ние в бубен** – бубніння. **-ние молотком косы** – клепання. **-ние такта** – вистукування, вибивання такту.

Отбивать, отбить – 1) *что от кого, от чего, у чего* – відбивати, відбити що від кого, від чого, у чого, у чому. [Козак нагайкою стріли відбиває. Відбив вушко від глечика (в глечика). Відбивати м'яч(а) (опуку) рукою]. **-вать нападение, отражать** – відбивати, відбити, відпирати, відперти напад; 2) **-вать что у кого (отымасть силой)** – відбивати, відбити, (реже) відгромлювати, відгромити що в кого. **-бить у неприятеля город, пушку, пленных** – відбити у ворога місто, гармату, полонених. **-вать у кого работу, покупку, покупателей, невесту, жениха** – відбивати, відбити кому́ или в кого працю, покупку, покупців, наречену (молоду), нареченого (молодого); (о любимом человеке ещё) перелюбити. [Перелюбила мого хлопця]. **-бил у меня жену** – відбив у мене (или мою) жінку. **-вать советами, наговорами** – відбивати, відбити, відмовляти, відмовити, відраювати, відраяти, відсуджувати, відсудити кого від кого, у кого; 3) **-вать замок, двери** – відбивати, відбити колодку, двері (-ре́й); 4) (удалять, уничтожатъ) *что* перебивати, перебити. **-вать запах** – перебивати дух (напр., горільчаний). **-вать дурной вкус во рту** – перебивати поганий смак у роті; 5) (защищать) відбороняти, відборонити кого від кого. **-бить бока, внутренности кому** – надсаджувати, надсадити, відбивати, відбити кому́ боки, бебехи, печінки. **-вать охоту кому** – відбивати, відбити охоту кому́ до чого, знеохочувати, знеохотити кого до чого. **-вать такт** – вибивати, вистукувати такт. **-вать дробь, танцуя** – дріботіти. **-вать косу** – клепати косу. **-вать черту на меленной бечовкой** – значити, позначити. *Ружьё -ваёт* – рушниця віддає. **Отбитый** – відбитий.

Отбиваться, отбиться – відбиватися, відбитися від кого, від чого, (с оружием в руках) відбиватися, відбитися збройно (оружно); (холодн. оружием) відсікатися, відсіктися від кого. *У горшка -билось ушко* – в горщика відбилось вушко. **-биться от рук** – відбігти рук. **-биться от дому** – відбігти хати, дому, не держатися хати.

Отбивка, см. Отбивание.

Отбивной – відбивний. **-ная котлета** – товчений, біта котлєта. **-ной ветер** – супротивний

вітер. **-ной** *огонь, свет (рикошетный)* – відбивний огонь, світ.

Отбирание – відбирання.

Отбиратель, -ница, см. **Отборщик**.

Отбирать, отобрать – 1) *что от (у) кого* – відбирати, відібрати що в ко́го, від ко́го, (*редко*) кому. [Дівер відбирає мені (в мене) хату]. **-рать силой** – відбирати, відібрати силоміць, видирати, видерти; (*вооруж. силой*) відбивати, відбити *или* відбирати, відібрати збройно, оружно; (*хитростью*) видурювати, видурити, вимантачити; 2) *что от чего (выбирать)* – відбирати, відібрати. [Відберіть собі книги, які вам потрібні]; 3) **-рать показания у свидетелей, у подсудимого** – допитувати (*сов. допитати*) свідків, підсудного. **По отобранном у свидетелей показаниям оказывается** – з того, що свідчили свідки, виходить. **-рать мнение** – збирати голоси, перепитувати думки. **Отобранный** – відібраний. **-ся** – відбиратися, відібратися.

Отблаговестить – від[пере]дзвонити. [До церкви віддзвонили].

Отблагодарить кого чем за что – віддячити, -ся кому, віддякувати, -ся кому, віддружити кому, сподячитися, здячитися кому чим за що. [А коли хочеш мені віддякувати за те, що я тебе навчу, от чим мені віддружи (Квітка)]. **Старающийся -рить ч.-л.** – віддячливий.

Отблеск – відблиск (-ку), відбляск, відлиск, поліск, ви(б)лиск, (*отсвет*) відсвіт, (*от пожара*) проміття, луна. [В очах її горить гарячий одлиск (Неч.-Лев.). Осяває їх виблиском того далекого ідеалу (Єфр.). Проміття від пожежі. Базар горить, а на море луна йде]. **Беглые -ски** – зайки, зайчики. [Сонце зайчиками в хаті по стіні бігає]. **Давать -леск (отражаться)** – віддавати. [Зоря зимою на снігу віддає (Квітка)].

Отбле[ё]скивать, отолеснуть – відбивати, відбити, віддавати, віддати блиск (світ, проміння), від(б)лискувати, від(б)лиснути.

Отбожиться, см. **Отбаживаться**.

Отбой – 1) відбій (-бою), відгін (-гону). [Відбою від роботи нема]. *От него -бою нет* – його ніяк не спекаєшся (не збудешся, не здихаєшся), від його не відчепишся. *Нет -бою от просителей* – прохачів не відженешся; 2) *воен.* – відступ (-пу). **Бить -бой** – давати гасло на відступ.

Отбойник (в игре в мяч) – гілка.

Отбойный ветер – супротивний вітер (-тру).

Отболеть – 1) (*о больном*) відхорувати, відслабувати; (*о больном члене, месте*) відболіти, переболіти. [Зуб відболів]; 2) (*отгнить*) відболіти. [Цей ніготь у мене відболів та новий виріс].

Отбор, отбирание, отборка – вибір, добір (-бору), вибирання, добирання. **Естественный отбор** – природний добір.

Отборанивать, отборонить – 1) (*поле*) кінчати, (с)кінчити боронувати, боронити, скородіти, волочити. См. **Боронить**; 2) *кого* – відбороняти, відборонити когo від ко́го, від чо́го.

Отборка, см. **Отбор**.

Отборный – добірний, відбірний, виборний, вибірний, передніший, (*крупный, выдающийся*) чільний. [Добірна пшениця. Чільне зерно. Передніших коней повибирали з табуна, а залишили саму ледач]. *Что-л. самое -ное* – чоло, ум, чільце. [Хлібороб самé чоло́ продає, а послід їсть]; (*насм.*) спинковий. [Самé тобі спинкове панство (Мирн.)].

Отборщик, -щица – добірник, -ниця, перебірник, -ниця.

Отбойриваться, отбойриться – відкара́скуватися, відкара́скатися, відгетькуватися, відгетькатися, відкручуватися, відкрутитися від чо́го. [Насілу відкрутивсь (відгетькався) від некрутства].

Отбразничать – відгуляти, (с)кінчити піти-гуляти.

Отбраниваться, отбраниться – відлаюватися, відляятися, відгризатися, відгризтися, від'їдатися, від'їстися від ко́го.

Отбрасывание – відкидання, (оконч.) відкинення.

Отбрасывать, отбросить и отбросать – 1) см. **Откидывать**. -силь *неприятеля* – відігнати (відкинути, відперти) ворога. -сьте *эти пустые затеи* – киньте (облиште) ці дурні витівки. -брось *от пяти три* – відкинь (відрахуй, відлічи) від п'ятьох три; 2) (*свет*) відбивати, відбити світ, відсвічувати, відсвітити, (тень) кидати, кинути тінь (тіни). [Дерево кидає від себе тінь. Місяць відбиває від себе сонячний світ]. **Зеркало** -сило *луч света* – люстро (дзеркало) відбило промінь світа. -вать *что* – відкидати що, кидатися чим. [Ідеалами, принципами кидались, як непотрібним шматтям]. **Отброшенный** – відкинений, відкинутий; (*о свете*) відбитий. -ся, см. **Откидываться, -нуться**; (*о тени*) падати, впасти; (*о свете*) відбиватися, відбитися.

Отбрести *от чего* – відбрести (-бреду, -деш). [Відбрів од берега тріхи].

Отбивать, отбить – 1) доголювати, до[по]голити когось; 2) *кому* – відрізувати, відрізати, відтяти, відрубати кому, давати, дати одсіч кому. [Я йому так одрізав, що вдруге не сікатиметься].

Отбиваться, отбиться – доголюватися, до[по]голитися.

Отброс, отбросок – 1) (*о предметах*) покидьок (-дька), покидь (-ди), непотріб (-ба), відпадок (-дку). -сы – покидь (-ди), покидьки (-ків). [Утилізація покидьків]. -сы *мяса* – трібж (-жа); 2) (*о людях*) покидько (-ка) (*м. р.*), (*о жениц.*) покидька (-ки), покидище (*общ. р.*), відмет, (*обычн. во мн.*) відмети [Не мені народи слугували, а я служив відметам всіх народів (Л. Укр.)], (*негодное*) непотріб (-ба) (*м. р.*), непотреба (*ж. р.*), негідь (-годи).

Отбросать, отбросить, см. Отбрасывать.

Отбросок, см. Отброс.

Отбузовать – відбузувати, відлупцювати, відлатати когось. См. **Отколотить, Отдуть**; (*высечь*) відшмагати, відчухрати. См. **Сечь**.

Отбурлить – перенуртувати, перебухрати, перекликотіти *и т. д.*, перестати вирувати, нуртувати, бурхати *и т. д.* См. **Бурлить**.

Отбушевать – перебушувати, перебухрати, перебуяти *или* перестати бушувати, бурхати, буюти. См. **Бують**.

Отбыв, отбывка, см. Отбывание.

Отбывание – (*наказания, повинности*) відбування. -ние *воинской повинности, наказания* – відбування салдатчини (військової служби), кари. *Что подлежит -нию* (*различн. повинности*) – відбуток (-тку), відбутка, відбуча (-чі).

Отбывать, отбыть – 1) (*работу, повинность*) відбувати, відбути що (повинності, відбутки). [Видбувати військову службу. Відбув панщину]; (*исполнять*) справляти, справити що. [Справив свою роботу і пішов]. -вать *наказание* – відбувати (сов. відбути) кару; (*эпитимию*) покутувати, спокітувати; 2) від'їздити *и* від'їжджати, від'їхати. [Полпред від'їхав до Лондону]. См. **Уехать**; 3) *от чего, что, см. Уклоняться, Отлынивать, Отдываться*. *Два раза молодую не быть, а смерти не отбыть* – двічі молодім не бути, а смерті не збути(ся). -вать *чем* – відбуватися чим. *Ложью не дешь* – брехнею не відбудешся. **Отбытый** – відбутий, справлений. **Отбывший** – вибулий. -ться – відбуватися, відбутися.

Отбывка – відбуття, відбуток (-тку); см. **Отбывание**.

Отбытие (*от'езд*) – від'їзд (-ду).

Отвага – відвага, звага; (*стойкость*) завзяття, завзятість (-тости). [Хай відважний боязким додає відваги. Звага молодого орла (Коц.). Молоде завзяття]. **Набраться -ги** – набратися духу, обісмілитися.

Отвадить, -ся, см. Отваживать, -ся.

Отвадный – віднадний.

Отваживание, отвадка – віднаджування, віднада.

Отваживать, отвадить – віднаджувати, віднадити, відваджувати, відвадити, відсочувати,

відсочити когo від чо́го. *Срв.* **Отуча́ть**. [Дівчина відна́дила від себе всіх хлопців. Як-би мені дітей одсочити, щоб сюди не ходили]. *Я -важу́ его ходить сю́да* – я відна́джу його́ (віді́б'ю йому́ охоту) сюди ходити. **Отва́женный** – відна́джений, відсочений. **-ся** – відна́джуватися, відна́дитися, відва́дитися від чо́го. *Срв.* **Отуча́ться, Отвыка́ть**.

Отва́живать, отва́жить – 1) *кого на что* – під[з]важувати, під[з]важити, наважувати, наважити, підбивати, підбити когo на що. *Его на это дело не -жишь* – його́ на цю справу не під[на]важиш (піді́б'еш); 2) **-вать что (жизнь, имущество) (рисковать)** – ва́жити чим (життям, майном). *Срв.* **Рискова́ть**. [Життям своїм там ва́жить за цезаря (Л. Укр.)].

Отва́живаться, -житься на что – ва́житися, зва́жуватися, зва́житися, відважуватися, відва́житися, нава́жуватися, нава́житися, пова́житися на що. [Хто-б-же на таке діло страшне́ зважився?]. **-жился на поездку в неприятельскую страну** – зва́жився поїхати у ворожу країну. **-ться на всё, рискуя всем** – зва́житися на все, пуститися на відчай бо́жий, на відчай душі.

Отва́жность – відва́жність, зважлі́вість (-ости).

Отва́жный – відва́жний, відва́жливий, зважлі́вий. *Станови́ться -ным* – наби́ратися ду́ху.

Отва́жно – відва́жно, зважлі́во, завзято.

Отва́л – 1) *см.* **Отва́ливание**. *На -ва́л, см.* **Огу́лом**; 2) **-ва́л берега** – за́рва, кру́ча (-чі), у́рвисько, у́рвище; 3) *горн.* – звалище, покидище; вимивки, галда; 4) (*в плуге*) полиця, полицка. *Есть до -лу* – їсти до-не́(с)хочу, до-не́змогу, до-невпо́їду. *Срв.* **Вволю, По горло**. *Корми́ть до -лу* – дава́ти їсти до-схочу́ ко́му, тли́ти когo.

Отва́ливание, -лка – 1) відва́лювання, відверта́ння; 2) (*отплытие*) відча́лювання, відпли́ття.

Отва́ливать, отва́лить – 1) відва́лювати, відвалі́ти, повідва́лювати, відверта́ти, відверну́ти, повідверта́ти що від чо́го. **-лить себе ломоть хлеба** – відкра́яти, відбатува́ти, відпаюва́ти собі здоро́ву лу́сту (скі́бу) хлі́ба; 2) (*отплывать*) відча́лювати, відча́лити, відплива́ти, відпливти *и* відплину́ти, відставати, відстати від бе́рега, пускати́ся, пуститися бе́рега. **-вай!** (*команда*) – відча́люй! руша́й! **-вай, любезный!** – іди́ собі (геть), чоло́віче до́брий!

Отва́ленный и отва́лённый – відва́лений, відвер́нений.

Отва́ливаться, отва́литься – 1) відва́люватися, відвалі́тися, відпа́дати, відпа́сти від чо́го, обпа́дати, обпа́сти з чо́го, (*о многом*) повідва́люватися, повідпа́дати, пообпа́дати.

Штукатурка (глина) -лась от потолка – тинк повідпа́дав (гли́на повідпа́дала) від сте́лі, тинк пообпа́дав (гли́на пообпа́дала) з сте́лі. **-лившийся** – відпа́лий, обпа́лий, повідпа́лий, пообпа́далий; 2) (*отбрасываются*) відкида́тися.

Отва́лина – відпа́дина.

Отва́лка, см. **Отва́ливание**.

Отва́льная – відхі́дний обі́д.

Отва́льное (-ого) – порто́ве (-во́го).

Отва́льный. Отва́льная лопатка (в плуге) – полиця́.

Отва́лять – 1) (*сукно*) вивалі́ти, повалі́ти; 2) (*тесто*) ві́качати; 3) (*побить*) відшмага́ти, відчу́храти, відлупи́ти.

Отва́р – 1) відва́р (-ру), вівар, ю́шка, щербá; 2) **-ва́р трав, фарм.** – вівар із трав.

Отва́ривание, -рка – 1) відва́рювання; 2) виварювання.

Отва́ривать, отварі́ть – 1) (*овоци*) відва́рювати, відварі́ти, прива́рювати, приварі́ти, відто́плювати, відто́пити; 2) (*посуду*) виварювати, виварі́ти. **Отва́ренный** – 1) відва́рений, відто́плений; 2) виварений.

Отва́риваться, отварі́ться – 1) відва́рюватися, відварі́тися, прива́рюватися, приварі́тися, відто́плюватися, відто́питися; 2) виварюватися, виварі́тися. **Кухарка -рила(сь)** – кухова́рка впо́ралася (з обі́дом).

Отва́рный, -ной – відва́рний, вива́рний; ва́рений. [Ва́рена ри́ба].

Отва́ривать, отвостри́ть – вигострюва́ти, вигостри́ти, пови́гострюва́ти що.

Отвева́ть, отвея́ть – 1) (*мякину*) відвіва́ти *и* відвіюва́ти, відвія́ти (поло́ву); 2) відвія́ти, скінчи́ти вія́ти. **-янный** – відвія́ний.

Отвева́ться, отвея́ться – 1) відвіва́тися *и* відвіюва́тися, відвія́тися; 2) *сов.* обвія́тися. [Ми вже обмолоті́лися й обвія́лися]; 3) повія́тися куди́сь.

Отведе́ние, см. Отвод 1.

Отве́дывање, -дание *и* **Отве́дка** – куштува́ння, покуштува́ння, ку́шання, поку́шання, спожива́ння, спожиття́. *На -дку* – на кушту́нок.

Отве́дывать, отве́дать – 1) (*на вкус*) куштува́ти, *сов.* покуштува́ти *и* скуштува́ти, ку́шати, *сов.* поку́шати, заку́шати, відку́шати, зажива́ти, зажі́ти, (с)пожива́ти, (с)пожі́ти, спі́тувати, (по)спита́ти чо́го. **-дайте хлеба-соли, вина, мёду** – покушту́йте (поку́шайте, заку́шайте, пожі́йте) хліба-со́ли, вина́ (горі́лки), ме́ду; 2) (*изведать*) зазнава́ти, зазна́ти, заві́дувати, заві́дати, куштува́ти, закуштува́ти *и* скуштува́ти чо́го. [Або́ води́ заві́даю, або́ петлі́ на шию́ (М. Вовч.)]; 3) (*пытаться*) пробува́ти, попрубува́ти *и* спробо́увати, спі́тувати, (по)спита́ти чо́го. **-дать счастья** – поспита́ти ща́стя. **Отве́данный** – по[с]кушту́ваний, зажі́тий, зазнаний, спробо́уваний *и т. д.*

Отвезе́ние – відвезе́ння.

Отвезти́, см. Отвози́ть.

Отвенча́ть – кінчи́ти вінча́ти; обвінча́ти, повінча́ти ко́го. [Ми в це́ркву, а їх уже́ повінча́но].

Отвенча́нный – обвінча́ний, повінча́ний.

Отверга́ние – відкида́ння, заперече́вання.

Отверга́ть, отвергну́ть – відкида́ти, відкину́ти що; не прийма́ти, не при(й)ня́ти чо́го, відмовля́тися, відмовитися від чо́го, (*отрицать*) заперече́увати, заперече́чити що. **-гнуть предложение, законопроект, требование** – відкину́ти пропози́цію, законопроє́кт, вимо́гу. **-гать дары** – відкида́ти чи́ї да́ри, відновля́тися від чи́їх да́рів, не прийма́ти чи́їх да́рів. **-гнуть чью-либо дружбу** – відкину́ти чию́ дру́жбу. **Суд -гнул его свидетельство** – суд відкину́в (не взяв до уваги) його́ свідче́ння. **-гать бытие бога, идеалистическое миропонимание** – відкида́ти (заперече́увати) існува́ння бо́га, ідеалісти́чне світорозумі́ння. **Отве́рженный и отве́ргнутый** – відкину́тий, покину́тий. **-нутая в науке теория** – відкину́та нау́кою теорія́, покину́та в нау́ці теорія́. **Человек все́ми -женный** – лю́дина всі́ма покину́та (зацу́рана, зане́дбана), лю́дина, що всі́ її (від не́ї) відцу́ралися.

Отверга́ться, отве́ргнуться – 1) відкида́тися, заперече́уватися. *Все наши предложения -гались* – всі́ наші́ пропози́ції відкида́лися (відкида́но); 2) *кого и от кого, от чего* – відкида́тися, відкину́тися (від) ко́го, зріка́тися, зре́ктися чо́го, відщі́плятися, відщепі́тися, *сов.* відча́хнутися, відцу́ратися від ко́го, від чо́го, покину́ти, зацу́рати ко́го, що. *Все -глись от меня* – всі́ мене́ (від мене́) відцу́ралися (відкину́лися), всі́ мене́ покину́ли (зацу́рали).

Отвердева́ние – тверди́ння, тужаві́ння.

Отвердева́ть, отверде́ть – тверди́ти, стверди́ти, тве́рднути, стве́рднути *и* затве́рднути, (*высыхая*) тужаві́ти, стужаві́ти, (*заскорузнуть*) шка́рубнути, зашка́руб(ну)ти, бучаві́ти, забучаві́ти. *См. Затверде́ть. Согласные перед звуком е -дели в украинском языке* – приго́лосні перед зву́ком *е* стве́рдли в украї́нській мо́ві. *Земля -дела* – землі́я стве́рдла (стверди́ла). *Кожа -дела* – шку́ра забучаві́ла, зашка́рубла. **-деть сверху, покрываясь корой** – зашка́рупіти, зашка́рупитися. **Отверде́вший, см. Отверде́лый.**

Отвердело́сть – 1) стве́рдлість, стверди́лість; забучаві́лість, зашка́рублість (-ости); 2) *мед.* – тверди́ня, тверди́й на́пух (-ха).

Отверде́лый – стве́рдлий, стверди́лий, стужаві́лий, зашка́рублий, забучаві́лий.

Отверде́ние – стверди́ння, стве́рдження; забучаві́ння. **-ние согласных** – стверди́ння приго́лосних.

Отвержда́ть, -рди́ть – стве́рджува́ти, стверди́ти що, скрі́пляти, скрі́пити що. **-ать долг** – ubezпече́ати, забезпече́ати борг, по́зику. **Отвержде́нный** – стве́рджений; забезпече́ний,

убезпечений.

Отвержде́ние – ствердження, (долга) ubezпечення, забезпечення (бо́ргу).

Отве́рженец, -ник, -ница – покинутий, -та, зацураний, -на, покидьок *и* покидько (-дька), покидька (*ж. р.*), покидище (*обиц. р.*).

Отверже́ние – відкинення; заперечення, відмовлення.

Отве́рженность – відкинутість, покинутість, зацураність (-ости).

Отверза́ть, отве́рзть, -ся – відкривати, -ся, відкрити, -ся, відтуляти, -ся, відтулити, -ся, відчиняти, -ся, відчинити, -ся, розкривати, -ся, розкрити, -ся, розтуляти, -ся, розтулити, -ся, розчиняти, -ся, розчинити, -ся. **Отверсты́й** – відкритий, відтулений, відчинений *и т. д.*

Отверну́ть, см. Отве́ртывать.

Отве́рстие – відтулина, відвороття, проду́хвина, (*гал.*) о́твір, ро́зтвір (-во), (*проём*) прорі́з (-зу), прору́б (-бу); (*дыра*) діра, дучка, промежінь (-жени). **-тие в почтовом ящике** – прорі́з у поштівій скриньці. **-тие для света** – просвіт, прозі́р (-зо́ру). **-тие для протока воды** – проточина. **-тие в стене (для ворот)** – розвороття. **-тие колодца** – колодяжне у́стя. **-тия в решётке** – межиграття, проду́шини. **-тие для огня в гончарной печи** – прога́р, прогі́н (-го́ну), дучка. **-тие в шахте** – вікно. *Делать -тие (дыру)* – робити, пропускати проду́шину, дірку.

Отве́ртка – вікрутка, долотце.

Отве́ртывание – відкручування, відвірчування; відвертання, відгортання.

Отве́ртывать, отвертеть, отвернуть – 1) відкручувати, відкрутити. *Я тебе голову -ну́* – я тобі голову відкручу; 2) відкручувати, відкрутити, відві[é]рчувати, відвертіти, відвернути. **-ну́ть винт, кран** – відкрутити, відвертіти гвинт, відкрутити, відвернути крант; 3) (*отворачивать*) відвертати, відвернути, відгортати, відгорнути, заочувати, закотити, закасувати, закасати. **-ну́ть пласт земли** – відвернути, відгорнути скибу землі. **-ну́ть полу** – відгорнути по́лу. **-ну́ть воротник, рукава** – відгорнути (відвернути, відкотити, закотити) ко́мір, закачати (закотити, закасати) рукава. **-ну́ть кожу** – залупити шку́ру. **-ну́ть лицо, глаза** – відвертати, відвернути (*о многих* повідвертати) лице, о́чі від ко́го, від чо́го, відводити, відвести о́чі від ко́го, від чо́го. **Отве́рнутый, отве́рченный** – відкручений, відвірчений, відвернений *и* відвернутий, відгорнений *и* відгорнутий, відкочений, закочений.

Отве́ртываться, отвернуться – 1) відкручуватися, відкрутитися, відвірчуватися, відвернутися. [Гайка відкрутилася]; 2) відгортатися, відгорнутися, (*слегка*) прогорнутися. *Полог -ну́лся* – запина́ло відгорну́лося, (*слегка*) прогорну́лося. **-ться от кого, от чего** – відвертатися, відвернутися від ко́го, від чо́го.

Отве́ртываться, отвертеться – відкручуватися, відкрутитися, відкара́скуватися, відкара́скатися від ко́го, від чо́го, викручуватися, викрутитися з чо́го. *От нас не -тишься* – від нас не відкрути́шся (не відкара́скаєшся). **-те́ться от беды** – вікрутитися з біди́, з напа́сти.

Отве́ршек (оврага, реки) – рука́в, відно́га.

Отве́с – 1) (*у плотников, каменщиков*) висо́к (-ска́), пові́с (-су), шну́р (-ра́). *По -су* – по виску́; 2) (*крутизна*) строма́ (-ми), стрі́м (*р.* стро́му), стромовина; 3) *мат.* – прямець (-мця).

Отвесить, см. Отвешивать.

Отве́сно – (*круто*) стрі́мко, прямо́вісно, (*стоймя*) пря́мцем, сто́рчем, на́всторч, сто́рчки, сто́рч(ма́). *Скала -сно падала в море* – ске́ля стрі́мко спадала в море. **-сно как стена** – стрі́мко наче сті́на.

Отве́сность – стрі́мкість, сто́рчовість, прямо́вісність (-ости).

Отве́сный – стрі́мкий, сто́рчовий, прямо́вісний. **-ный берег** – стрі́мкий бе́рег. **-ная скала** – стрі́мка ске́ля. **-ное положение** – прямо́вісна, сто́рчова поста́ва. *В -ном положении* – сто́рчем, сто́рчма́; *мат.* – прямо́вісно, в прямо́вісній поста́ві.

Отвесок, см. Отвес 1.

Отвести, см. Отводить.

Отвѣт – 1) відповідь (-ди), відказ (-зу), відмова, (*устар.*) відвіт (-ту), обзив (-ву), (*только письменный*) відпис (-су), відписка, відповідь (-вісти). *Каков вопрос, таков и -вѣт* – яке питання, така й відповідь (відмова, відповідання). *У него на всё есть -вѣт* – він на все відповідь (відказ) має, має що відказати. *В -вѣт* – на відповідь, на відказ, на відмову кому. *Давать, дать -вѣт кому* – відповідь давати (дати), відказ держати, (*только письменно*) відписувати, відписати, дати відписку, *сов.* відвістити, відповістити кому; *срв.* **Отвечать**. *Жду вашего -га* – жду (чекаю) на вашу відповідь (на вашу відповідь, на ваш відпис), жду (чекаю) вашої відповіді (відповісти, відпису). *В -вѣт на ваше письмо* – відповідаючи на листа вашого. *Утвердительный -вѣт* – згода. *Он дал утвердительный -вѣт* – він подав свою згоду. *Отрицательный -вѣт* – незгода, відмовна відповідь; 2) відповідь, відвіт. *Принять что на свой -вѣт* – взяти що на свою відповідь. *См.* **Ответственность**. *Быть в -те* – відповідати за що. *См.* **Отвечать 2**.

Отвѣтитъ, *см.* **Отвечать**.

Отвѣтный – 1) відповідний, відмовний, відказовий, відвітний. **-ное слово** – відповідне (відвітне) слово. **-ное письмо** – відповідний, відписний лист, відписка. **-ное известие** – відвість (-сти); 2) *см.* **Ответственный**.

Отвѣтственность – відповідальність (-ности). *Брать на себя -ность* – брати на себе відповідальність. *Взаимная -ность* – кругова відповідальність. *Нести на себе -ность* – відповідати за що. *Оставляют на чью-либо -ность* – кидати, залишати на чію відповідальність, на чію голову. *Быть на чьей -ности* – бути на чій відповідальності (відповіді), на чій голові. *Слагать с себя -ность* – скидати з себе відповідальність. *Сложитъ -ность на кого* – переложити, перекинути на когось відповідальність. *На нас пала -ность* – на нас лягла відповідальність. *Привлекать к судебной -ности кого* – позивати до суду (в суд) когось, подавати до суду на когось.

Ответственный – відповідальний. *Быть -нным за что перед кем-либо* – бути відповідальним, відповідати за що перед ким.

Отвѣтствованне – відповідання, відказування, відмовляння.

Отвѣтствовать – відповідувати, відвітувати *и* одвітувати. *См.* **Отвечать 1 и 2**. **-ться** – *безл.* відповідатися, відвітуватися. *На ваши вопросы сим -ется* – на запитання ваші цим відповідається.

Отвѣчикъ, -чица – 1) відповідальник, відповідальниця, відповідник, відповідниця, відповідач, відповідачка; поручник, поручниця; 2) *юрид.* – винуватець, винуватчиця, виновщик, виновщиця, відпорна (позвана) сторона, позваний, позвана.

Отвѣчанне, *см.* **Отвѣтствованне**.

Отвечать, отвѣтитъ – 1) відповідати, відповісти, (*только словом*) відказувати, відказати, відмовляти, відмовити, відрікати, відректи, відвітувати *и* відвічати, відвітати, (*редко*) відговорювати, відговорити, відвертати, відвернути кому на що, (*отозваться*) обзиватися, обізнатися до когось. **-чать, -тить письмом, письменно** – відписувати, відписати, повідписувати кому, відвістити кому. *Спрашивайте а я буду -чать* – питайте, а я відповідатиму (відказуватиму, відмовлятиму *и т. д.*). **-чать урок, заданное** – проказувати, проказати вивчене, завдання. *Ученик хорошо -чал из географии* – учень добре відказував з географії. *Резко -тить кому* – відрізати, відрубати, відчеркнути кому. *На дружбу -чают дружбой* – за приязнь платять приязню. **-тить на поклон кому** – відклонитися кому; 2) *за что чем* – відповідати, відповісти, відвічати, відвітати *и* одвічати, одвітати за що чим, (*платиться*) відбувати, відбути за що. *Срв.* **Отвѣт 2, Ответственность и Отвѣтствовать 2**. **-чать головою за что** – а) ручитися головою; б) головою накладати за що; 3) відповідати. *См.* **Соответствовать**. **Отвѣчающий чему** – відповідний до чого, *см.* **Соответствующий**.

Отвѣшиванне – відважування.

Отвѣшивать, отвесить и отвѣшать – відважувати, відважити що. **-сить два фунта сахара** –

відважити два фунти цукру. **-ть кому поклон** – віддавати (віддати) поклон, чолом віддавати (віддати) кому, низенько вклонитися кому. **-сить кому удар** – завдати кому удару. **-сить кому пощечину** – ляпаса дати кому, ляснути (затопити) кого по пиці, (*вульг.*) дати кому в морду, по морді. **Отвешенный** – відважений; (*поклон*) відданий.

Отвешиваться – відважуватися, відважитися. **Стена -силась** – стіна похилилась, мур похилився.

Отвѣять, см. **Отвѣать**.

Отвивать, отвить – 1) *от чего* – відвивати, відви(ну)ти, відкрічувати, відкрутити, відсукувати, відсукати, що від чого; 2) скінчити крутити (сукати).

Отвиливание – викривування, відникування, відмикування, ухиляння від чого, уникання чого.

Отвиливать, отвилят и отвильнуть и -ся – відкривуватися, відкрутитися, відникувати, відникнути, відмикувати, відмикнути, ухилитися, ухилитися, відмагатися, відмогтися, уникати, уникнути від чого, огинатися, отягатися, викривуватися, викрутитися. **-вать от работы** – відникувати, відмагатися від роботи. **-нуть от наказания** – ухилитися, відкрутитися від кари, уникнути кари. **-нуть от ответа** – ухилитися від відповіді, викрутитися. *Не -вай, а говори прямо, как было дело* – не викривуйся, а кажи просто, як воно було.

Отвинчивание – відгвинчування, відкривування, відшрубовування, відвірчування.

Отвинчивать, -ся, отвинтить, -ся – відгвинчувати, -ся, відгвинтити, -ся, відшрубувати, -ся, відшрубувати, -ся, відкривувати, -ся, відкрутити, -ся. *Срв. Отвёртывать 2,*

Отвёртываться 1. -ть винт – відкрутити, відгвинтити гвинта. **-ть доску, замок** – відгвинтити, відшрубувати дошку, замок. **Гайка -тилась** – гайка відкрутилася.

Отвинченный – відгвинчений, відшрубований, відкриваний, відвірчений.

Отвираться, отовратиться – відбріхуватися, відбрехатися від чого.

Отвисать, отвиснуть – обвисати, обвиснути, пообвисати, відвисати, відвиснути, повідвисати. *Нижняя губа -сла* – спідня губа відвисла. *Щёки у него -сли* – щоки йому (*и в нього*) пообвисали.

Отвислый – обвислий, відвислий. **-лье уши** – обвислі вуха.

Отвлечение, отвлечение – відтягання, відтягнення, відволікання, відвертання, відвернення, відривання, відірвання.

Отвлекающий – відворотний, відтяжний.

Отвлекать, отвлечь – 1) *что от чего куда* – відтягати, відтягти, відволікати, відволокти що від чого куди; 2) *кого от чего* – відтягати, відтягти, відвертати, відвернути, відривати, відірвати, відхилити, відхилити, відводити, відвести кого від чого. **-кать кого-либо от работы** – відвертати, відтягати кого від роботи, заважати кому робити (в роботі). **-влечь кого от зла, от греха, от мысли** – відвернути, відвести кого від зла, від гріха, відвернути кого від думки. *Театр -кает людей от кабака* – театр відтягає людей від шинку. **-кать чьё-либо внимание от чего** – відвертати, відвернути чию увагу від чого. **-влечь кого-л. от союза с кем** – відвернути, відманити кого від спілки з ким; 3) *мед.* – відвертати, відвернути, відтягати, відтягти; 4) (*абстрагировать*) абстрагувати, забстрагувати, відмишляти, відмислити, відлучати, відлучити що від чого. **Отвлечённый** – 1) відтягнений, відвернений *и відвернутий, відірваний*; 2) см. **Отвлечённый**.

Отвлекаться, отвлечься – відвертатися, відвернутися, відриватися, відірватися. **-ться от работы** – відриватися, відвертатися від роботи (від праці).

Отвлекающий, мед. – відворотний, відтяжний. **-щее средство** – відворотне надіб'я, відворотне (-ного).

Отвлечение – 1) см. **Отвлечение**; 2) абстрагування, відлучення.

Отвлечённо – абстрактно.

Отвлечённость – абстракція, абстракт, відмісленість.

Отвлечённый – 1) *см.* **Отвлекать**; 2) *прил.* – абстрактний, відміслений, відлучений, удуманий, умовий. **-ное понятие** – абстрактне, відміслене розуміння.

Отвлечь, *см.* **Отвлекать**.

Отвне – зверху, зокола.

Отвод – 1) відводження, відпроваджування відвертання; приділення. *Срв.* **Отводить 1 - 3.**

-вод воды – відвертання води. *Делать -вод* – ману (на)пускати; 2) *юрид.* – усунення (свідків); 3) (*участок*) діляниця, ділянка; 4) (*на мостах, в саях, чаще мн.* **Отводы**) біла (*р.* бил, *ед. ч.* било), крила (*р.* крил, *ед. ч.* крило). *Громовой -вод*, *см.* **Громоотвод**.

Отводина – біло, крило. *См.* **Отвод 4.**

Отводины (*свадеб. обряд*) – відводини (-дин).

Отводить, отвести и отвесить – 1) відводити, відвести, відпроваджувати, відпровадити, заводити, завести, запроваджувати, запровадити когось куди. **-ди его домой** – відведи його додому. **-сти кого в тюрьму** – відпровадити, запровадити когось до в'язниці. **-ведите лошадей в конюшню** – заведіть коня до стані. **-сти кого в сторону (от чего)** – відвести когось на бік (від чого); 2) (*отвратить*) відводити, відвести, відвертати, відвернути когось, що від чого. **-сти кого от греха, от ссоры** – відвести, відвернути когось від гріха, від сварки. **-сти воду, дождь, громовой удар** – відвернути воду, дощ, грім. **-сти удар чем-либо** – відхилити удар чим. **-сти что-либо рукою** – відхилити що рукою. **-дить глаза** – відводити (відвертати) очі від чого (*личн. и безл.*), (*морочить*) ману (на)пускати, (на)пустити на когось, очі заснітити когось; **-дить боль** – здимати, гамувати біль. **-дить душу, сердце на чём** – розважати, розважити душу, серце чим, спочити душею, серцем на чому, відводити, розводити душу з ким. **Не в силах -сти голос** – голосу не відтягне. **-сти дух** – відсапнути; 3) приділяти, приділити, призначати, призначити когось що. **-дить солдатам квартиры** – приділяти козакам приміщення, ставити козаків на постій. **-сти землю колонистам** – приділити землю колоністам (осадникам); 4) **-дить свидетелей, юрид.** – усувати, усунути свідків; 5) **-дить деревья** – відсаджувати дерева. **Отведённый** – 1) відведений, відпроваджений; 2) відвернений, відхилений; 3) приділений; 4) *юрид.* – усунений.

Отводится, отвестись – відводитися, відвестися, відвертатися, відвернутися *и т. д.* *См.*

Отводить.

Отводка, *см.* **Отвод 1.**

Отводный, -ной – 1) відвертальний, відхідний; 2) приділений, призначений. **-ный караул** – чата.

Отводок – відрізок, парісток, різка, різочка, відсадок (-дка). **-док пчёл** – відріжок (-рійка), парій (-рою).

Отвоёвывать, отвоевать – 1) відвойовувати, відвоювати у когось *и* від когось що; 2) *сов.* відвоювати, скінчити воювати. **Отвоёванный** – відвойований.

Отвоеваться – відвоюватися від когось.

Отвоз, -зка – відвезення, відвіз (-возу).

Отвозить, отвезти – відвозити, відвезти. **-ся** – відвозитися, бути відвезеним. **-зённый** – відвезений.

Отвозка, *см.* **Отвоз.**

Отвозный – відвізний.

Отволакивание – відволікання, відтягання.

Отволакивать, отволочь – відволікати, відволокти, відтягати, відтягти що куди або звідки. **-ться** – бути відволоченим, відтягненим.

Отвоглый – відвологілий, відвоглий, відволожений.

Отвогнуть – відвологінути, відвог(ну)ти, відвільгнути, відволожитися.

Отволочка – 1) відволікання, відтягання; 2) (*проволочка*) відклад. [Відклад не йде в лад].

Отво́лочь, см. **Отволакивать**.

Отвор – прочин, прохід.

I. Отвораживать, отворожить – відворожувати, відворожити, відчаровувати, відчарувати, відвертати, відвернути чарами, (*снять заговором*) відші[е]птувати, відшептати що.

-жённий – відворожений, відчарований, відшептаний.

II. Отвораживать, отворожить (*молоко*) – завдавати (ставити) на сир, обертати в сир, осиряти, осиріти. **Отвороженный** – завданий (поставлений) на сир, у сир обернутий, осирений.

Отвораживаться, отворожиться – осирятися, осирітися.

Отворачивание – відвертання, відгортання, відкочування, закочування *и т. д.* См.

Отворачивать.

Отворачивать, отворотить – 1) відвертати, відвернути що. **-тить камень с дороги** – відвернути (відкотити) камінь з дороги. **-тить лошадь** – відвернути коня. **-тить сахаром хлеба** – відкряти, відбатурвати лусту (кімсу) хліба; 2) відгортати, відгорнути, відвертати, відвернути, відкочувати, відкотити, закочувати, закотити, закачувати, качати, відхиляти, відхилити. **-тил полу и полез в карман** – відгорнув (закотив) полу і сягнув до кешені. **-вать, -тить полог, занавеску** – відгортати, відгорнути, відхиляти, відхилити, (*слегка*) прогортати, прогорнути запинало, запинальце. **-тить воротник, рукава** – відкотити, закотити комір, качати (закотити, закасати) рукава, *срв.* **Отвёртывать 3. -вать кожу, жицу** – залуплювати шкіру, шкірку. См. **Отвернуть (Отвёртывать 3)**; 3) відвертати, відвернути, відхиляти, відхилити. **-вать лицо** – відвертати, відвернути лице від когось, від чого. **-вать нос от чего** – ніс вернути від чого. **Ветер -вает** – вітер повертається (повернувся); 4) см.

Отвёртывать, отвернуть 1; 5) см. **Отвращать, отвратить**; 6) *безл.* вернути, відворочати, *сов.* відвернути. [Від їжі верне]. **Отвороченный** – відвернений *и* відвернутий, відгорнений *и* відгорнутий *и т. д.*

Отворачиваться, отворотиться – 1) відвертатися, відвернутися. *Он -ваётся от меня* – він відвертається від мене; 2) відгортатися, відгорнутися, відкочуватися, відкотитися, закочуватися, закотитися, закачуватися, качатися, закасуватися, закасатися, (*о коже*) залуплюватися, залупитися; 3) см. **Отвёртываться 1.**

Отворить, см. **Отворять**.

Отворный, отворчатый (*о крышке, о дверцах*) – відкидний.

Отворожить, см. **Отвораживать 1.**

Отворожить, см. **Отвораживать 2.**

Отворот и Отвороты – закот (-коту) *и* закота (-ти), закоти (-тів), (*на груди и рукавах*) вилога, (*только на рукавах*) закавраш *и* закарваш. **Сапоги с -тами** – чоботи з закатами. **Воротник с -тем** – комір з закотаю. **Кафтан с -тами** – сукман (жупан) з вилогами.

Отворотить, см. **Отворачивать**.

Отворотный – 1) відворотний. *-ное зелье* – відворотне зілля; 2) закотистий, виложистий. *Срв.* **Отворот.**

Отворочать (отломать ворочая) – відламати, відкрутити. **-ать бока** – нам'яти боки комусь.

Отворять, отворить – відчиняти, відчинити, повідчиняти, відхиляти, відхилити, повідхиляти, (*гал.*) отвирати, отворити що. **-ить дверь** – відчинити, відхилити двері. **-ить окна** – повідчиняти вікна. **-ить ворота** – відчинити ворота, браму, відкинути ворота. *Срв.*

Приотворять, Растворять. *Беспрестанно -ячь и затворять двери, ходя взад и вперёд* – рип(к)атися, рип(к)ати дверима. [Не рипайся (не рипай дверима), не вихолоджуй хати]. **-ячь кровь** – пускати, кидати кров. **Отворённый** – відчинений, відхилений.

Отворяться, отвориться – відчинятися, відчинитися, повідчинятися, відхилятися, відхилитися, повідхилятися, (*гал.* отвиратися, отворитися, відмикатися, відімкнутися, (*о деревянных одностворчатых воротах*) відкидатися, відкинутися. *Дверь сама собою*

-рілась – самі двері відчинілися (відхилилися).

Отвратимый – відворотний.

Отвратительно – огидно, гідко, гідосно, бридко, відвортно.

Отвратительность – огидність, огидливість, гидотність, гідкість, бридкість, відвортність (-ости).

Отвратительный – гідкий, гидотний, огидний, огидливий, бридкий, відворотний, відразливий, поганенний, мерзенний, паскудний, гідосний, гідесний, нечвідний. **-ная тварь** – гідка (бридка, огидна, відвортна, мерзенна, паскудна) тварина. **-ное впечатление** – огидне (гидотне, огидливе, відразливе, відвортне) вражіння. **-ный поступок, дело** – гидотний, огидний вчинок, гидотне, огидне діло. **-ный на вкус** – гідкий, відворотний на смак. **-ная погода** – бридка погода. **-ный человек** – огидник, огидниця, паскудник, паскудниця, паскуда (общ. р.), поганець, поганка. *Сделать для кого-л. что-л.* **-ным** – спротивлювати, спротивити, бридити, збридити кому що.

Отвращать, отвратить – 1) відвертати, відвернути, відводити, відвести, відхилити, відхилити кого, що від кого, від чого. **-тить беду, несчастье, опасность, смерть и т. п.** – відвернути (відвести, відволати) лихо, нещастя, небезпеку, смерть від кого. *Срв.*

Предотвращать. -ть взоры, лицо от кого, от чего – відвертати (відвернути), відводити (відвести) очі, лице від кого, від чого; 2) *безл.* вернути, відвернути кого від чого. *Срв.*

Отвращивать и Воротить 2. Отвращённый – відвернений *и* відвернутий, відведений.

Отвращаться, отвратиться – відвертатися, відвернутися, завертатися, завернутися від чого. **-тяться от ужасного зрелища** – відвернутися (завернутися) від жахливого видовища. *Все сердца -тились от него* – усі серця від нього відхилились (Куліш).

Отвращение – 1) відвертання, відвернення. *Для -ния опасности* – щоб відвернути (усунути) небезпеку; 2) нехить (-хоти) до чого, відворот від чого, осоруга на що; (*омерзение*) огида, огидження, гідливість, огидливість, гидування, обрида, обридження, обридливість (-вості), обридь (-ди), (*с оттенком презрения*) відраз до кого, до чого *и* проти кого, проти чого. **-ние от пищи (к пище)** – нехить до їжі. *До -ния* – до несхочу, до обридження, до прикріння. *Устать до -ния ко всему на свете* – утомитися до осоруги на світ цілий. *Вызывает, возбуждают чувство -ния в ком, внушают чувство -ния кому* – викликати (прокидати) в кому почуття огиди (гідливості, огидливості, обридливості, гидування, відразі), мерзити кому, бридити кому. *Питать, чувствовать, испытывать -ние к кому, к чему* – почувати огиду (огидливість...) до кого, до чого, бридитися ким, чим. *Срв. Брезгать, Гнушаться.*

Отвсюду, нар. см. Отовсюду.

Отвыкать, отвыкнуть – відвикати, відвикнути, (отучиться) відвичитися, відзвичаюватися, відзвичаїтися. **-нуть от сельской жизни** – відвикнути від сільського життя. **-нуть от табаку, от дурной привычки** – відвичитися, відзвичаїтися від тютюну, від поганої звички.

Отвыклый – відвиклий, відвичений, відзвичаєний.

Отвычка – відвичка.

Отвязывание – відв'язування, (*гал.*) відсілювання.

Отвязывать, отвязать – відв'язувати, відв'язати, (*гал.*) відсілювати, відсилити кого, що від чого. **Отвязанный** – відв'язаний, відсилений.

Отвязываться, отвязаться – 1) відв'язуватися, відв'язатися від чого. *Лошадь -лась от яслей* – кінь відв'язався від ясел; 2) (*отделаться, избавиться*) відв'язатися, відкараскатися, відпекатися, відмогтися від кого, від чого, скараскатися, спекатися, (по)збутися, здихатися кого, чого. *Едва от него -зался* – насилу (ледві) відкараскався від нього (спекався, здихався його); 3) (*отстать*) відчепитися, відкаснути, відсахнутися, оступитися від кого. **-жись (-житесь) от меня** – відчепись (відчепіться), відкаснись (відкасніться) *и т. д.* від мене!

Отгавливать, отгаветь – відбувати, відбути говіння, відговіти. **-веться** – відговітися.

Отгад – відгад, угад (-ду). *На -гад* – навгад, навмання.

Отгадать, см. Отгадывать.

Отгадка – відгадка.

Отгадчик, -чица – відгадник, відгадниця, відгадчик, відгадчиця, угадник, угадниця, угадчик, угадчиця, угадько (-ка).

Отгадывание – відгадування, угадування.

Отгадывать, отгадать – відгадувати, відгадати, повідгадувати угадувати, угадати, повідгадувати. **-ать загадку** – відгадати загадку. **Отгаданный** – відгаданий, угаданий.

Отгадываться, отгадаться – відгадуватися, відгадатися.

Отганивать, отогнать – кінчати, скінчити гнати (горілку). *Срв. Отгонять.*

Отгашивать, -гостить – відгощати, *сов.* відгостити *и* відгостювати, відбувати, відбути гостину в кого.

Отгиб –1) *см. Отгибание*; 2) відігнуте або випростане місце на чому; 3) *см. Сгиб.*

Отгибание – відгинання, (*выпрямливание*) випростування.

Отгибать, -ся, отогнать, -ся – відгинати, -ся, відігнути, -ся, повідгинати, -ся. **-нуть спину** – випростати спину. **Отогнутый** – відігнений, відігнутий.

Отгибка, см. Отгибание.

Отгибной – відгинистий, відгинчистий.

Отглагольный – віддієслівний, дієслівний. **-ное имя существительное** – дієслівний речівник.

Отгладить – 1) скінчити гладити; (*утюгом*) скінчити прасувати; 2) вигладити що, випрасувати що.

Отгнивать, отгнить – відгнівати, відгнити, (*во множ.*) повідгнівати. [Пальці повідгнівали].

Отговаривание – відмовляння, відговорювання, відраджування *и т. д.*, *см. Отговаривать и Отговариваться.*

Отговаривать, отговорить – 1) *кого от чего (что-л. делать)* – відмовляти, відмовити, відговорювати, відговорити, відраджувати, відрадити, відряювати, відряяти, розраджувати, розрадити, розраювати, розраяти, збивати, збити кого від чого (що робити). *Как заберёт себе что в голову, так его не -ришь* – як візьме собі в голову що, так і не відмовиш його. *Он хотел начать иск против вас, но я -рил его от этого* – він хотів позивати вас, але я його відрадив (розраїв), щоб не робив цього; 2) (*болезнь, порчу*) відмовляти, відмовити, відробляти, відробити, відшіптувати, відшептати (хоробу, уроки).

Отговариваться, отговориться – відмовлятися, відмовитися, відмагатися, відмогтися, відговорюватися, відговоритися, відбалакуватися, відбалакатися, (*оправдываться*) вимовлятися, вимовитися, виговорюватися, виговоритися, виповідатися, виповістися. *Он долго -вался, но должен был согласиться* – він довго відмовлявся (відмагався), та мусів таки згодитися. *Она -рилась головною болью и осталась дома* – вона відмоглася (відговорилася) тим, що болить голова, і лишилася (в)дома. *От него легко не -ришься* – від нього не легко відговоритися (відбалакатися). **-ться незнанием закона** – вимовлятися (виговорюватися) незнанням закону.

Отговеть, -ся, см. Отгавливать.

Отговорить – 1) *см. Отговаривать 1 и 2*; 2) відговорити, відмовити(ся), скінчити говорити.

Отговорка – відмовка, відмога *и* відмага, вимовка, (*увёртка*) викрутка. **-рки** – відмагання. *У него всегда готова -рка* – він завжди має відмовку. *Отдать без всяких -рок* – віддати без жадної відмовки, без відмагання. *Захочешь, найдешь -рку* – як захочеш, то знайдеш вимовку (відмовку).

Отговорочный – відтяжний, викрутний.

Отговорщик, -щица – 1) розрадник, розрадниця, (*хулитель*) розгудець (-дця), розгудниця; 2) відмовник, відмовниця.

- Отголо́сок** – відголос, відгомін (-мону), відгук, (*звонкие раскаты*) відляски (мн.), віляски (мн.), (*эхо*) луна. **-сок грома** – відгрім (-грому). **-сок далёкого колокола** – далекого дзвону відгомін. *Последние -ски песни* – останні відголоси (відгуки) пісні. *Литература – -сок человеческой жизни* – письменство – відгук життя людського.
- Отголо́счивый** – лункий. [Лункі стіни порожньої залі].
- Отго́н** – 1) см. **Отго́нка**; 2) відгін (-го́ну), відго́ни (мн.).
- Отго́нка** *и* **Отго́н** – 1) відгін (-го́ну), відганя́ння, відго́ніння, *сов.* відігна́ння; 2) переганя́ння, перего́ніння.
- Отго́нный** – відгінний.
- Отго́нщик** (*скота*) – відго́нич (-ча), відго́нець (-нця).
- Отгона́ть, отогна́ть** – 1) відганя́ти *и* відго́нити, відігна́ти (*б. вр.* віджену́, -не́ш), повідго́нити кого куди (від чо́го), обганя́ти *и* обго́нити, обігна́ти, пообганя́ти кого, що чим. **-ть стадо на пастбище** – відго́нити чере́ду на па́шу (на па́стовень). **-ть мух, оводов** – обганя́ти му́хи, оводи́. [Кони́ хвоста́ми обганя́ють оводи́в (Греб.)]. **-ть оводов от лошади** – обганя́ти коня́ від оводи́в, обганя́ти оводи́ з коня́. **-ть от себя́ мух, собак** – обганя́тися, обго́нитися від му́х, від соба́к. *Неприятель -гна́л у нас весь скот* – ворогі відігна́ли (відбили́, зайняли́) уся́ на́шу худобу́; 2) (*спирт, скипидар и т. п.*) переганя́ти *и* перего́нити, перегна́ти, попереганя́ти *и* поперего́нити. **Отогна́нный** – відігна́ний; пере́гнаний.
- Отгора́живание** – відгоро́джування, відму́ронування.
- Отгора́живать, отгоро́дить** – відгоро́джувати, відгоро́дити, (*каменной стеной*) відму́ронувати, відму́рнувати кого, що чим, (*переносно*) відмежо́увати, відмежува́ти, відокре́млювати, відокре́мити кого, що від ко́го. **Отгоро́женный** – відгоро́джений, відму́рований.
- Отгора́живаться, отгоро́диться** – відгоро́джуватися, відгоро́дитися *и т. д.* См. **Отгора́живать**.
- Отгора́ть, отгореть** – 1) відгоря́ти, відгорі́ти; 2) (*перестать гореть*) перегоря́ти, перегорі́ти.
- Отгоревать** – перегорюва́ти, пересумувати, перетужити.
- Отгорелый** – відгорі́лий, відгорений.
- Отгоро́да, -дка** – 1) перегоро́д[ж]а, перегоро́дка; 2) за́горо́д[ж]а, за́горо́дка.
- Отгоро́дка** – 1) відгоро́джування, відгоро́дження; 2) см. **Отгоро́да**.
- Отгостить, см. Отгащивать.**
- Отграни́чивать, отграни́чить** – відмежо́увати, відмежува́ти.
- Отграни́вать, отграни́ть** (*камень*) – гранкува́ти, ви́гранкувати, обто́чувати, обточі́ти (ка́мінь).
- Отгребание** – відгріба́ння, відгорта́ння, відгрома́джування; надгріба́ння. *Срв.* **Отгребать**.
- Отгребать, отгреть** – 1) (*лопатою, граблями, руками*) відгріба́ти, відгребті́, повідгріба́ти, відгорта́ти, відгортну́ти, повідгортати́ що чим, (*сено*) відгрома́джувати, відгрома́дити, повідгрома́джувати. *Слегка (немного) -ать* – нагріба́ти, нагребти́ що; 2) (*веслом*) відгріба́ти, відгребті́, відплива́ти, відпливти́ гребучи від чо́го. **Отгребённый** – відгребений, відгортну́тий *и* відгортнений, відгрома́джений, надгребений.
- Отгребаться, отгреться** – 1) відгріба́тися, відгребті́ся, повідгріба́тися, відгорта́тися *и т. д.*, см. **Отгребать 1**; 2) відгріба́тися, відгребті́ся, відпливати́, відпливти́ гребучи.
- Отгреме́ть** – відгрімі́ти, перегрімі́ти, перегурко́тіти.
- Отгрыза́ть, отгрызть** – відгриза́ти, відгризти́, повідгриза́ти, від’їда́ти, від’їсти́, повід’їда́ти що (зуба́ми). *Собака -зла верёвку* – собака перегриз мо́туза. **-занный** – відгризений, від’їдений.
- Отгрызаться, отгрызться** (*в прямом и переносном значении: отбраниться*) – відгриза́тися, відгризти́ся, від’їда́тися, від’їсти́ся від ко́го.
- Отгу́л** – 1) відгу́лювання; 2) ви́пас (-су).

Отгу́ливать, отгуля́ть – 1) відгу́лювати, відгуля́ти. [Гуля́й уже́ ти, молодá, а я своє́ відгуля́ла (Мирн.)]; 2) **-вать от работы (отлынивать)** – відникувати, відмикувати від роботи; 3) **-вать скот** – випаса́ти худобу.

Отгу́ливаются, отгуля́ются (о животных) – вигу́люватися, вигуля́тися, відпа́суватися, відпа́стися. *Лошадь хорошо -лась за лето* – кінь добре вигулявся (відпа́сся) за літо.

Отдава́льный – віддава́льний.

Отдава́ние – віддава́ння, відступа́ння; відбива́ння *и т. д.*, см. **Отдава́ть и -ться**.

Отдава́тель, -ница – віддавець, віддавач, -вачка.

Отдава́ть, отда́ть – 1) віддава́ти, відда́ти, відступа́ти, відступи́ти ко́му що. **-а́ть назад** – поверта́ти, поверну́ти. **-вать все свои силы, всё своё время чему** – усі сили свої, увесь свій час віддавати чому, усі сили свої обертати (покла́дати) на що. **-да́ть свою жизнь чему** – своє життя віддати, присвятити чому, своє життя покласти на що. **-да́ть богу душу** – бо́гу ду́шу відда́ти. **-а́ть долг, долги** – віддати, поверну́ти ко́му борг, повідда́вати, поверта́ти борги. **Не да́ть (долга)** – (*шутл.*) відда́ти на жидівське пущення (на жидівського Пётра). **-ва́ть деньги в долг, займы, на проценты** – давати гроші в пози́ку, на процент. *Срв. Долг. -а́ть в-наём, в-наймы кому что* – найма́ти, на(й)ня́ти ко́му що. **-да́ть на хранение, на продержание** – да́ти на перехо́ванку, на передер́ж(ув)ання. **-да́ть под заклад** – да́ти в (на) заста́ву, заста́вити що. **-да́ть в залог (недвижимое имущество)** – записа́ти в заста́ву (нерухоме майно). **-да́ть в дар (пожаловать) кому что** – віджалувати, пові́нити ко́му що. *Он -дал жене половину своего состояния* – він відда́в (відступи́в, пові́нив) жінці полови́ну сво́го ста́тку. **-ва́ть в наследство** – поступа́ти в спадок ко́му. **-вать землю в аренду, на откуп** – здава́ти (пуска́ти) зе́млю в посесію, в (на) оре́нду. **-да́ть рукопись в печать** – відда́ти рукопис до дру́ку, пу́стити рукопис у дру́к. **-да́ть приказ, повеление** – да́ти наказ, наказати, зве́літи, загада́ти. **-а́ть поклон** – віддавати, відда́ти поклі́н ко́му, (*ответно*) відклони́тися ко́му. **-да́ть честь, хвалу кому** – віддати ша́ну, хва́лу ко́му. **-да́ть долг природе** – відда́ти нале́жне на́турі. **-да́ть последний долг кому** – оста́нню ша́ну ко́му відда́ти. **-ва́ть салют** – ясу́ здава́ти. **-да́ть кому пальму первенства** – відда́ти (призна́ти) перше́нство ко́му. **-да́ть кому справедливость** – призна́ти ко́му справедли́вість, визна́ти за ким справедли́вість. **-даю́ это на вашу волю, на ваше усмотрение, на ваш выбор** – даю́ це вам на волю (на вашу волю). **-да́ть на чей суд** – да́ти на чий суд. *Не -ва́ть себе отчёта в чём-л.* – не здава́ти собі справи в чо́му, не тямити чо́го. *Не -даю́ себе отчёта, что со мною происходит* – сам себе́ не розбира́ю, що зо мно́ю ро́биться (діе́ться). *Ни в чём не -ва́ть себе отчёта* – нічо́го не прийма́ти до свідомості. **-ва́ть в школу** – віддава́ти, записува́ти до шко́ли ко́го. **-да́ть в ученье** – (від)да́ти в нау́ку ко́го. **-а́ть под суд** – ста́вити, поста́вити на суд, віддава́ти, відда́ти до су́ду ко́го. **-да́ть город на разрушение (разграбление)** – пу́стити мі́сто на ру́їну (на пограбува́ння). **-а́ть кого-л. в жертву, в добычу кому, чему** – (по)дава́ти, (по)да́ти, (по)пуска́ти, (по)пу́стити ко́го на поталу́ ко́му, чо́му. **-а́ть на посмеяние, на смех** – подава́ти, пода́ти на глум, на смі́х ко́му ко́го, що. **-а́ть на попечение кому кого** – припоруча́ти, припоручи́ти ко́му ко́го, що. **-да́ть руку дочери** – заручи́ти дочку́. **-а́ть дочь замуж** – видава́ти, вида́ти, (від)дава́ти, (від)да́ти дочку́ замі́ж за ко́го, дру́жити, одру́жити дочку́ з ким. **-да́ть в солдаты, в лакеи** – відда́ти (завда́ти) в моска́лі, в льока́ї. **-да́ть в услужение, в наймы** – (від)да́ти в службу́, в найми́, завда́ти на по́слуги ко́го, на(й)ня́ти ко́го куди́. **-да́ть кого под власть (под иго) кому** – підда́ти ко́го під ко́го, підда́ти ко́го під я́рмо ко́му, підда́ти ко́го під чині́ корми́гу. **-да́ть кого, что во власть кому** – відда́ти, попу́стити ко́го, що́ ко́му. [Не попу́стимо рідного кра́ю ляха́м]; 2) (*о вкусе, запахе*) відго́нити, дхну́ти, ду́шити, *безл.* відго́нитися. *Вода -даёт гнилью* – вода відго́нить (дхне, ду́шить) гнилизно́ю. *Его образы -дают чем-то экзотическим* – його́ о́брази відго́ня́ть (дхну́ть) чимсь екзоти́чним; 3) відбива́ти, відби́ти. *Это ружьё сильно -даёт* – ця ру́шниця дуже відбива́є. *Пушка -даёт (назад)* – гарма́та відбива́є (сіда́є). **-дай назад** – оступи́сь! поступи́сь! 4) (*отражать звук*) віддава́ти, відда́ти, відгу́кувати,

- відгукну́ти. *Ехо* -ва́ло слова – луна́ відбива́ла слова́; 5) *мор.* (о снасти) – попусkáти, попустити. -а́ть паруса – розпустити, розвину́ти вітрила. -да́ть якорь – (за)кину́ти якір (кітви́цю), ста́ти на якір. -да́ть корму – відверну́ти корму́. -да́ть причал – відда́ти кінці́, спустити з лінов. -да́й причал! – відда́й кінці́! спускай з лінов! 6) віддава́ти, відда́ти, відлиг(ну)ти; полéгшати. *На дворе* -дало́ *немного* – надворі́ трохи віддало́, відлигло. *Стужа* -да́єт – мороз ме́ншає. *Больному* -дало – хо́рому полéгшало. **Отданный** – відданий *и т. д.*
- Отдава́ться, отда́ться кому** – 1) віддава́тися, відда́тися ко́му. -даю́сь на ваш суд, на вашу волю, милость – здаю́ся (спускаю́ся) на ваш суд, на вашу волю, ласку. -т́ся в руки ко́го, в неволю – відда́тися (да́тися) в чи́ї руки, в неволю. -т́ся на произвол судьбы – зда́тися на волю до́лі (на призволя́ще), пу́ститися бе́рега. -т́ся в наём – найма́тися, на(й)ня́тися; 2) (*предава́ться*) вдава́тися, вда́тися в що, вкида́тися, вкину́тися в що, взя́тися працюва́ти коло чо́го, (*погрузи́ться*) порину́ти в що. -т́ся печали, пению́, гульбе – вдава́тися, вда́тися в тугу, в співи, в гульню. -т́ся любимому делу – вда́тися (вкину́тися) в улю́блену пра́цю. *Всей душой (с любовью)* -ва́ться чему – кохати́ся в чо́му. [В хазя́йстві він коха́ється]. -т́ся чарующим звукам – порину́ти в чарі́вні зву́ки; 3) (о зву́ке) віддава́ти(ся), відда́ти(ся), бі́тися луною́, відбива́тися, відбі́тися (луною́), озива́тися, озва́тися, відгукува́тися, відгукну́тися, відкли́кати́ся, відкли́кнутися, (о шагах) відту́пува́тися. *Стук колёс* -ва́лся *эхом от обеих стен оврага* – стукоті́ння ко́ліс би́лося луною́ в обидва бо́ки я́ру (Неч.-Лев.); 4) ослаба́ти, сла́бнути, осла́бнути, посла́бнути.
- Отдавлива́ть, отдави́ть** – 1) відда́влюва́ти, віддави́ти, відду́шувати, віддуші́ти, відгні́чувати, відгні́тити, відтиска́ти, відтисну́ти ко́му що. -ва́ть *творог* – відкида́ти (відда́влюва́ти, відду́шувати) сир. -ви́ть кому-ли́бо но́гу – стопта́ти ко́му но́гу. *Ему ноги не* -ви́шь – йому́ ніхто́ на хвіст не наступи́ть, ніхто́ йому́ в кашу́ не наплю́є; 2) розчави́ти, роздави́ти. *Карета* -ви́ла *ему ногу* – каре́та розчави́ла йому́ но́гу; 3) (*оттесни́ть*) відтискува́ти, відтисну́ти ко́го. **Отдавленный** – відда́влений, відду́шений, відгні́чений, відтисну́тий *и т. д.*
- Отдавна**, см. **Издавна**.
- Отдаива́ть, отдои́ть (корову)** – ви́доюва́ти, ви́доїти (коро́ву); (*немного сдои́ть*) наддо́юва́ти, наддо́їти (корову́).
- Отдале́ние** – віддале́ння, віддаль (-ли), да́линя (-ні), відста́нь (-ни). Срв. **Даль** *и* **Отдале́нность**. *Держатьс́я в -нии* – держати́ся (трима́тися) віддалі́к (віддале́кі), на віддале́нні, на віддалі́ від чо́го. *В некотором -нии (в стороне) от чего* – на відшибі́ від чо́го. *По -нию*, см. *По отдале́нности*.
- Отдале́нно** – далéко; віддале́кі, віддалі́к. Срв. **Отдале́ние**.
- Отдале́нность** – віддале́ність, далéкість від чо́го. *По -ности от чего* – через віддале́ність (через далéкість) від чо́го.
- Отдале́нный** – 1) *прил.* далéкий, да́льний, да́лешній, відле́глий. -ные *времена* – да́вні часи́, да́вні да́вна. *С -ных (с самых -ных) времён* – з (від) да́вніх (найда́вніших) часі́в, з да́вніх (з найда́вніших) да́вєн. *В -ные времена* – за да́вніх часі́в, за да́вніх да́вєн. *В более -ное время* – за да́внішого ча́су, да́вніше. -ное *будущее* – далéка будуччи́на (майбу́тність, прийдéшність), (*описат.*) бе́звість ві́ків. *Самое -ное потомство* – найпото́мніші (найда́льні) наща́дки. *В -ных краях, местах* – по далéких сві́тах; 2) см. **Отдаля́ть**.
- Отдаля́ть, -ли́ть** – 1) віддаля́ти (*реже* далити), віддалі́ти ко́го, що від ко́го, від чо́го. *Это -лит нас от нашего пути, от нашей цели* – це нас відверне́ (відхи́лить) від на́шого шля́ху, від на́шої меті́. -ли́ть *уплату* – відсу́нути (відрочи́ти) ви́плату; 2) (*отстрани́ть*) відстороня́ти, відстороні́ти ко́го, що від ко́го, від чо́го. **Отдале́нный** – віддале́ний. См. **Отдале́нный прил.**
- Отдаля́ться, отдалі́ться** – 1) віддаля́тися, віддалі́тися від чо́го. *Всё более и более (постепенно) -т́ся* – далі́ти, віддалі́ти, далечі́ти. [І́демо, а рідне село́ все далі́є від нас. Дзвін все далечі́в (Корол.). Усе́ вже те оддалі́ло, промину́ло (М. Вовч.)]; 2) (*уклоня́ться*) відбі́гати,

відбігти чо́го, відхиля́тися, відхили́тися, узбо́чувати, узбо́чити від чо́го. **-лі́ться** *от смысла текста, от подлинника* – відхилі́тися від розу́му те́ксту, від перво́пису, відбі́гти розу́му; те́ксту, перво́пису.

Отда́ние – відданн́я (-нн́я). *Срв. Отда́ча. -ние под суд* – ста́влення на (перед) суд.

Отда́ривание – віддаро́вування.

Отда́ривать, отда́рить – віддаро́вувати, віддарува́ти ко́го чим.

Отда́риваться, отда́риться – дарува́тися, віддаро́вуватися, віддарува́тися з ким чим.

Отда́ток – відда́ток (-тка).

Отда́точный – відда́тко́вий.

Отда́тчик – 1) (*рекрут*) відда́тчик; 2) *см. Отдава́тель*; 3) (*провианта*) видаве́ць (-вця́), видава́ч.

Отда́ть, см. Отдава́ть.

Отда́ча – віддава́ння, відданн́я. **-ча пушки** – відбі́й (-бо́ю) гарма́ти. **-ча долга** – поверта́ння по́зики, бо́ргу. **-ча в наём** – найма́ння. *Занима́ть без -чи* – на ві́чне відданн́я позича́ти.

Отдвигание, см. Отодвигание.

Отдвигать и отодвигать, отодвину́ть – відсува́ти, відсо́вувати, відсу́нути, повідсува́ти що. **-нуть, задви́жку у дверей** – відсу́нути за́сув на две́рях. **Отодвину́тый** – відсу́нутий, відсунений.

Отдвигаться и отодвигаться, отдвину́ться и отодвину́ться – відсува́тися, відсо́вуватися, відсу́нутися, повідсува́тися від чо́го. **-ньтесь немного** – від[по]су́ньтесь тро́хи.

Отдвигка – 1) відсува́ння; 2) за́сув.

Отдвигной – відсувни́й, висувни́й. **-ной ящик** – шу́хляда.

Отдежу́ривать, отдежу́рить – чергува́ти, відчергува́ти, відбува́ти, відбу́ти че́ргу.

Отде́л – 1) *см. Отделе́ние 1*; 2) відді́л (-лу), (*в книге, журнале*) ро́зділ (-лу).

Отделе́нность – обробо́леність (-ности).

Отделе́ние – 1) відділя́ння, відді́лення, відлчу́ання, відлчу́ення, відрі́знювання, відрі́знення, відокре́[о]млювання, відокре́[о]млення, від'єдна́ння; відмежо́вування, відмежува́ння; 2) *физиол. и хим., см. Выделе́ние, 6*; 3) (*учреждения, предприятия и т. п.*) відді́л (-лу).

Начальник -ния – голова (керівник, керівни́чий) відді́лу. *Уголовное, гражданское -ние суда* – криміна́льний, циві́льний відді́л су́ду. *Концертное -ние* – концерто́вий відді́л (ро́зділ).

-ние в вагоне – пере́діл (-ді́лу). **-ние для курящих, для некурящих** – пере́діл для (про) курці́в (кури́їв), для (про) некурці́в; 4) (*в строении, в шкафу, в ящике и т. п.*) перебі́р (-бо́ру), перебі́рка, пере́ділка, ко́мірка. *Сундук с потайным -нием для ценных вещей* – скриня з потайни́м прискринком на коштовні речі.

Отделе́нность – відді́леність, відлчу́еність, відрі́зненість, відокре́[о]мленість, відмежо́ваність (-ости). *Срв. Отделя́ть.*

Отделе́нный, воен. – відділо́вий.

Отделе́нский – відділо́вий.

Отдели́мый – відді́льний, відлчу́чний.

Отдели́тельный – відді́льний, виді́льний.

Отдели́ть, см. Отделя́ть.

Отде́лка – 1) *см. Отделе́ывание*; 2) обробо́ка, (*на платье*) оздо́ба, цяцько́вання.

Отделе́ывание и отде́лка – обробо́лювання, обробо́лення, ви́кінчування, ви́кінчення,

опоря́джування, опоря́дження, улашту́вання, улаштува́ння *и т. д., см. Отделе́ывать.*

Отделе́ывать, отде́лать – 1) зроби́ти, відроби́ти, пороби́ти що. [*Я вже своє відроби́в*]; 2)

обробо́ляти, оброби́ти, ви́робляти, ви́робити, ви́кінчувати, ви́кінчити що; (*начисто*)

опоря́джати, опоря́дити, улашту́увати, улаштува́ти, (*украшать*) че́пурити, ви́чепурити,

хоро́шити, ви́хорошити що. *Дом уже достроен, но ещё не -лан* – будинок уже добу́двано,

але ще не опоря́джено (не улаштувано). *Поэма готова, но ещё не совсем -лана* – по́ема

гото́ва, але́ ще не зовсім обро́блена. **-вать картину** – викінчувати карти́ну. **-вать украшениями что-л.** – оздобляти, оздобіти, (*мелкими украшениями, особенно одежду*) цяцькува́ти, вицяцьковувати, вицяцькувати, поцяцькува́ти що, (*инкрустациями*) цвяхува́ти, вицвяхувати, поцвяхувати що; 3) (*отчитать, пробрать*) шпетити, вишпетити, відчистити, зганити ко́го. *Ну и -лали же вы его* – ну й вишпетили-ж ви його́; 4) (*затаскать, испортить*) знехтувати, знівечити, зіпсува́ти, попсува́ти що. **Отделанный** – обро́блений, ви́роблений, ви́кінчений, опоря́джений *и т. д.*

Отдѣлываться, отде́латься – 1) (*покончить с работой*) оброби́тися, упо́ратися (з чим); 2) оброби́тися, бу́ти оброби́ним, ви́робля́тися, бу́ти ви́робле́ним, ви́кінчува́тися, бу́ти ви́кінче́ним, опоря́джатися *и т. д.*, *см. Отдѣлывать 2*; 3) (*отвязаться, избавиться*) збува́тися, збу́тися ко́го, чо́го *и* збува́ти, збу́ти ко́го, що, відкара́скуватися, відкара́скатися, відпе́куватися, відпе́катися від ко́го, від чо́го, *сов.* скара́скатися, спе́катися, здиха́тися ко́го, чо́го, відскіпа́тися, віджуха́ритися, відге́тькатися від ко́го, від чо́го. *Как бы мне от него -ла́ться* – як-би мені його́ збу́тися (спе́катися, здиха́тися), як-би мені від нього́ відкара́скатися (відпе́катися, відскіпа́тися). *Теперь не -лаешься от беды* – тепе́р не збуде́шся (не скара́скає́шся, не спе́кає́шся, не здиха́є́шся) ли́ха, біди́. *Наделали беды, а мне теперь -вайся за вас* – наробі́ли ли́ха, а я тепе́р відбува́й(ся) за вас. *Он избежал грозившей ему опасности, -внись одним страхом* – він вратува́вся від небезпе́ки, що йому́ загро́жувала, са́мим пере́ляком відбу́вшись (перебу́вшись). **-ваться от кого, от чего чем** – збува́ти ко́го, що чим, відбува́тися від ко́го, від чо́го чим. **-ваться от вопроса шуткой (шутками)** – збува́ти пита́ння жа́ртом (жа́ртами). *Срв. Отвязываться, Отговариваться, Отвертеться.*

Отдельно, нар. – окре́мо *и* окре́ме, опрі́ч(е), опро́че, опрі́чно (від ко́го, від чо́го *и* ко́го, чо́го), на́різно, рі́зно, порі́зно, осі́[о]бно *и* осі́[о]бне, особе́ від ко́го, від чо́го; (в стороне от других) відрубно, відсторонь *и* відстор, на відшибі́, на відрі́з(н)і, на відлу́ці від ко́го, від чо́го. *Каждое -но написанное слово* – ко́жне окре́ме (окре́мо) написа́не сло́во. *Они жили не вместе, а -но* – вони́ жили́ не вку́пі, а на́різно (рі́зно, окре́ме, осі́бно). *Дать каждому -но (порознь)* – да́ти ко́жному порі́зно. *Выслушать -но обоих* – вислуха́ти на́різно обо́х. *Говорить -но о каждом* – говори́ти окре́мо (окре́ме, осі́бно) про ко́жного. *Каждый -но* – ко́жен зо́сібна (зокре́ма); *срв. В отдельности. Стоять -но от села* – сто́яти відсторонь (на відшибі́, окре́ме) від се́ла. *Жить -но (отделившись от родных)* – жи́ти на відрі́з(н)і, на відлу́ці.

Отдельность – окре́[о]м(н)ість, окре́[о]мішність, осі́[о]бність, опрі́чність, на́різність, відрубність (-ости). *В -ности* – зо́крема, зо́сібна, на́різно, по-оди́нці. *Всем вообще и каждому в -ности* – усі́м взага́лі і ко́жному зо́крема.

Отдельный – окре́м(н)ий *и* окро́м(н)ий, окро́[е]мішний, опрі́чний *и* -ній, осо́[і]бний, особшаний; відрубний; (*взятый порознь, в одиночку*) на́різний, пооди́нокий; (*находящийся отдельно от жилья*) відшибні́й. **-ный договор** – окре́м(н)ий дого́вір. **-ное издание** – окре́[о]ме видання. **-ное купэ** – окре́ме купе́. **-ная комната** – окре́м(н)а (опрі́чна, осі́бна) кі́мната (ха́та). **-ная нация (народ)** – окре́м(н)а (окро́мішня, осі́бна, опрі́чна, відрубна) на́ція (наро́д). **-ные фразы** – (*в отрывистой речи*) окре́мі фрази́, (*выделенные*) опрі́чні фрази́ (ре́чення). **-ное управление, суд** – осі́[о]бне урядува́ння, осі́[о]бний суд. *Две -ные части одного целого* – дві відрубні́ частини́ одно́го ці́лого. **-ные люди, писатели, факты, явления** – пооди́нокі люди́, письме́нники, пооди́нокі (відосо́блені) фа́кти, з'я́вища. **-ный огород** – відшибні́й горо́д.

Отделять, отде́лить – 1) (*часть от целого*) відділя́ти, відділі́ти, (*отрешать, разделять*) відлуча́ти, відлучи́ти, рі́знити, відрі́зняти, відрі́знити, відокре́[о]млюва́ти, відокре́[о]мити ко́го, що від ко́го, від чо́го. *Он -лил ему половину своего состояния* – він відді́лив йому́ полови́ну сво́го ста́тку. *От Украины насильственно -лили Галицию и Волынь* – від Украї́ни

силоміць відділено (відлучено) Галичину та Волинь. **-лять** *свой скот (овец, коров) от чужих (из стада)* – відлучати свою худобу (вівці, корови) від чужих, вилучати свою худобу з (з-поміж) чужих (з отари, з череди). **-лять** *добрых от злых* – відлучати добрих від злих. **-лять** *(отличать) себя от прочих народов* – відрізняти (відмежовувати) себе від інших народів. **-лить сына, сыновей (дав надел)** – відрізнити (відділити, відселити) сина, повідрізняти (повідділяти, повідселяти) синів; 2) *(отграничивать)* відмежовувати, відмежувати, ділити, відділяти, відділити що від чого; 3) *физиол. и 4) хим., см. Выделять 5.* **Отделённый** – відділений, відлучений, відрізнений, відокре[о]млений; відмежований.

Отделяться, отделиться – 1) відділятися, відділитися, *(растаться)* відлучатися, відлучитися, *(отложиться, обособиться)* відрізнятися, відрізнитися, відокре[о]млюватися, відокре[о]митися, відірватися, від'єднатися від кого, від чого. [Скажи ти сердцу: відлучись від тіла (Л. Укр.)]. *От партии -лассь группа левых* – від партії відрізнялася (відокремилася, від'єдналася) група лівих. **-ться от родных (получив надел)** – різнитися, відрізнятися, відрізнитися (відділятися, відділитися, відселятися, відселитися, відокре[о]млюватися, відокре[о]митися, відходити, відійти) від батьків. *Кора хорошо -ляется от дерева* – кора добре відлущується від дерева; 2) *(отграничиться)* відмежовуватися, відмежуватися від кого, від чого; 3) **-ться от какого-л. фона** – вірізнятися, визначатися на якому тлі.

Отделяющий, физиол., см. Выделяющий.

Отдёрживание – відсмикування, відхоплювання; відслонювання, відпинання, відгортання.

Отдёрживать, отдёрнуть – відсмикувати, відсмикнути, відхоплювати, відхопити (руку). **-ть занавес** – відслоняти, відслонити, відпинати, відіпнути *и* відіп'ясти, відгортати, відгорнути завісу (запинало). **Отдёрнутый** – відхоплений, відсмикнутий; відслонений, відіп'ятий *и* відіпнений, відгорнутий *и* відгортаний.

Отдёрживаться, отдёрнуться – відсмикуватися, відсмикнутися *и т. д.* *См. Отдёрживать.*

Отдёржка, см. Отдёрживание.

Отдирание – віддирання.

Отдирать, отодрать – 1) *что от чего* – віддирати, віддерти що від чого; 2) **-драть кого (высечь)** – відшмагати, відчухрати, випарити, вихлопати, вишпарити кого. **-драть уши кому** – нам'яти (в)уха кому; 3) *(о к.-либо. выходке)* утяти, устругати, устругнути. **Отодранный** – віддертий, випарений, вишпарений.

Отдираться, отодраться – віддиратися, віддертися.

Отдирка – віддирання.

Отдирок – віддирок (-рка), віддертий клопот (птя).

Отдневать – відбути свій день, свою чергу.

Отдойться, см. Отдаиваться.

Отдохновение – відпочивання, спочивання. *См. Отдых.*

Отдохнуть, см. Отдыхать.

Отдубасить – відлущувати, відлущувати, відманіжити, обпалкувати, відлатати кого, полатати боки кому, спину полатати кому, відмастикувати кого. *См. Отколотить,*

Поколотить.

Отдувать, отдуть, отдунуть – 1) *что* – віддувати, віддути, віддимати, віддунути, віддмухувати, віддмухати, віддмухнути. [У воду впав листок, – він його віддмухнув]. **-вать губы** – копити губи; 2) *кого – (освежить дыханием)* віддмухувати, віддмухати; *(согреть дыша)* відхух[к]ати кого; 3) **-дуть кого** – віддухопелити кого, духопеликів дати кому, дати духу кому, випарити, вишпарити кого. **-дуть на обе корки кого** – вибити (відчухрати) на всі боки кого. *Срв. Отдубасить. Отдутый* – 1) віддутий, віддмухнутий; 2) відхух[к]аний; 3) віддухопелений, випарений, вишпарений.

Отдуваться, отдуться – 1) віддуватися, віддутися, віддиматися. [Одежина віддувається].

-щийся (об одежде) – бахматий; 2) віддихуватися, віддихатися, відсапуватися, відсапатися,

відсапнути, дух переводити, перевести; 3) відбуватися, відбутися за кого, що. *Теперь отдувайся за старые грехи* – відбувай тепер за старі гріхи. *Приходится -ваться своими боками* – доводиться на собі терпіти.

Отдúмывание – роздúмування, передúмування.

Отдúмывать, отдумать – передúмувати, передúмати, роздúмуватися, роздúматися.

Отдúманный – роздúманий, передúманий.

Отдúть, см. Отдувать.

Отдушина – продуха, про́дух (-ху), продуховина, проду́хвина.

Отдушник – душник.

Отдых – відпочінок, відпочівок (-вку), відпóчин, спóчин (-ну), спочін[в]ок, опочін[в]ок, відгáл(ь) (-лу[ю]), пільга, (*кратковременный*) перепочін[в]ок, припочивок. *Место -ха* – спочивище. *Во время -ха* – на відгалі, під час спочивку. *Без -ха* – не спочиваючи, без спочину, без відгáлю[у]. *Нет мне -ха ни днём, ни ночью* – нема мені ні дня, ні ночі. *Не давать ни -ху, ни сроку* – не давати й вгóру глянути. *Мы имели мало -ха* – ми малий спочивок мали, ми мало перепочили.

Отдыхать, отдохнуть – відпочивати, відпочіти, відпочну́ти, спочивати, спочіти, спочинути, випочивати, випочити, віддихати, (*немного*) перепочивати, перепочіти, припочити.

[Відпочни (відпочинь), бо втомився. Полягайте та віддиште трохи]. **-хать (спать) после обеда** – спочивати по обіді. **-нуть от последствий тяжёлой, неприятной работы** – віддихати що. [Три місяці ставок копали – ма́буть не скоро його віддихаємо].

Отдыхать, см. Отдышаться.

Отдышать – 1) перестати дихати, віддихати своє, умерти, сконати; 2) відху́х[к]ати. [Насілу відхукав собі руки, так померзли].

Отдышаться или отдыхать, отдохнуть, отдышать – 1) віддихатися (-хаєшся *и* -шешся), віддихати, віддихнути, передихнути, відсапатися, відсапнути. [Заса́пався (*запыхался*), ніяк не віддишу(ся)]. *Не могу -ся* – не здишуся; 2) (*притти в себя*), см. **Очнуться.**

Отдышка – 1) см. **Отдых**; 2) передихання, відсапування.

Отёк – набрeск, водяна пухліна, на́плив. [На ногах набрeски ста́ли].

Отекать, отечь – 1) см. **Обтекать**; 2) (*опухать*) набрякати, набряк(ну)ти, брeскнути, набрeскнути, трудовати́ти, натрудовати́ти. [Не скидається перстінь: палець натрудовати́в].

Отекший – набряклий, набрeсклий, брeсклий. *Срв. Брюзгнуть, Брюзглый*; 3) (*о свече: оплывать*) топитися, с[о]пливати. *См. Оплывать 3.*

Отёклость, см. Отёчность.

Отёл – отеління.

Отелиться – отелітися, оположитися. [Оположилась коро́ва].

Отель – готель (-те́лю).

Отемнять, -нить – затемняти, затемніти, отемняти, отемніти. **-ся** – затемнятися, затемнітися, отемнятися, отемніти. *Срв. Омрачать, -ся.*

Отенять, отенить что, см. Затенять, Оттенять.

Отере́бки – отере́бини.

Отере́бливать, отере́бить – обтере́блювати, обтере́бити, обску́бати, обску́бти. *См.*

Обтере́бливать. Отере́бленный – обтере́блений, обскубаний, обскублений.

Отереть, см. Отирать.

Отерпа́ть, отерпну́ть – терпнути, затерпнути, отерпнути, замліва́ти, мліти, замліти, (*о мног.*) помліти, потерп(ну)ти. **Отерпнувший, отерпный** – затерплий, отерплий, замлілий, (*о мног.*) помлілий, потерплий.

Отерпность – омлілість, замлілість, затерплисть (-лости).

Отёсывание – обтісування.

Отёсывать, отесать – обтісувати, обтесати. *См. Обтёсывать.*

- Оте́ц** – 1) оте́ць (*р.* вітця, отця), ба́тько (*ум.* ба́тенько, ба́течко), та́то (*ум.* та́тко (-тка), тагу́сь, тагу́сьо (-ся), тагуньо, тагу́сенько); (*в Галицши и Буковине*) неньо (-ня), няньо, ненько, нянько (-ка). **-ец-мать** (*родители*) – ба́тько-не́нька. *Быть вместо -ца* – бу́ти за ба́тька ко́му. *Крестный -ец* – хре́щений ба́тько, на́нашко (Свидн.). *Посажённый -ец* – весі́льний ба́тько, голова́тий, вінча́льний, поса́дний ба́тько. *Быть посажённым -цом* – ба́тькува́ти, за ба́тька бу́ти. **-цы родные!** – ба́течку мій!; 2) (*старший по летам, по положению*) ба́тько. [До́бре, ба́тьку-отама́не]; 3) (*переносно*: а) *благодетель, кормилец*; б) *основоположник*; в) *корень, источник*) ба́тько. [Ти наш ба́тько рідний. Котляревський – ба́тько нового украї́нського пи́сьме́нства]; 4) (*духовное лицо*) паноте́ць. **-ец духовный**, *см.* Духо́вник. *Канон свв. -цов* – о́те́чній ка́нон. *Писания -цов церкви* – святоо́те́цькі твóри.
- Оте́цкий** – о́тецький, о́тцевий, ба́тьків (-кова, -кове), ба́тьківський, та́тів (-това, -тове). **-ий сын** – о́тецький (ба́тьків) син. **-кая дочь** – о́тецька (ба́тьківська) дочка́.
- Оте́ческий** – о́тецький, о́тцевий, ба́тьківський.
- Оте́ческий** – о́тчинний, о́тчизний. **-ный язык** – рідна мо́ва. **-ный край** – рідний край.
- Оте́чество** – о́тчина, о́тчизна, ба́тьківщина, рідний край, рідна краї́на. *Враг -ва* – о́тчизний во́рог (Куліш), во́рог рідного кра́ю.
- Оте́чность**, *мед.* – набрески, бресклість (-лости).
- Оте́чный**, *мед.* – бресклий, набресклий. *Срв.* Брю́зглый, Обрю́згший.
- Оте́чь**, *см.* Отека́ть.
- Отжа́ривать, отжа́рить** – 1) (*изжарить сверху*) припекти́, присма́жити, *см.* **Обжа́рить 1**; 2) (*кончить жарить, изжарив всё*) попе́кти, посма́жити, пошкварити, попря́жити *и т. д.* *См.* **Жа́рить 1**; 3) (*в бане*) добре ви́парити ко́го; 4) *кого (высечь)* віджа́рити, відчу́храти, відчеса́ти, відшмага́ти, від(ш)па́рити, відхлю́стати ко́го; 5) **-вать** (*быстро делать что-л.*), *см.* **Жа́рить 2**. **-жа́рить** – ужа́рити, відката́ти, учеса́ти, учистити́, усмалити́, ушкварити, утя́ти... *См.* **Жа́рить 2**. **-ривать (-рить)** *трепака* – жа́рити (вжа́рити), шкварити (ушкварити) гопака́.
- Отжа́риться** – 1) переста́ти пекти́ся, пря́житися, сма́житися, шкварити́ся; 2) (*в бане*) ви́паритися; 3) (*на солнце*) ви́пектися, ви́смалитися, (*о мног.*) повипі́катися, повисма́люватися.
- Отжа́ть**, *см.* Отжи́мать, Отжи́нать.
- Отжева́ть** – віджува́ти що.
- Отжелать** – відхоті́ти, *безл.* відхоті́тися. [Йо́му відхоті́лося це робі́ти].
- Отже́чь**, *см.* Отжи́гать.
- Отжива́ть, отжи́ть** – 1) (*умереть*) віджи́вати, віджи́ти свій ві́к (сво́є), уме́рти, (*о мног.*) поме́рти, повмира́ти. [Я вже віджи́в сво́є, порá й умира́ти]. **-жили отцы, -живём и мы** – поме́рли ба́тьки, помре́мо й ми; 2) (*одряхлеть*) віджи́вати, віджи́ти, заста́рюватися, заста́ритися, переста́рюватися, переста́ритися. *Срв.* **Одря́хлеть. -вший** – заста́рілий, переста́рілий, віджи́лий. **-лый** – віджи́тий. [Заста́рілі фо́рми життя́. Давно́ віджи́ті звича́ї]. *Человек -вший свой век (одряхлевший, отжилой)* – збу́й-ві́к, збу́дь-ві́к. [Якщо ба́ба ста́ра, то ка́жуть на не́ї: ця́ вже ба́ба збу́й-ві́к; і на ді́да: збу́й-ві́к]; 3) (*свой срок службы*) вибу́вати, вибу́ти, вислужува́ти, ви́служити; (*за взятые деньги*) відслу́жувати, відслу́жити. **-жить** (*в помещении*) – ви́жити; 4) **-жить кого от себя** – спе́катися, збу́тися ко́го.
- Отжи́вка** (*картины*) – поно́влення.
- Отжи́г**, *см.* Отжи́гание.
- Отжи́гальный сосуд** – по́суд до ви́палування (спі́рту).
- Отжи́гательный гальванический снаряд** (*хирург.*) – гальва́нічний при́лад до відпі́кання.
- Отжи́гание** – спа́лювання, від[пере]па́лювання; *хирург.* – відпі́кання, відпускання, ви́палування.
- Отжи́гать, -ся, отже́чь, -ся** – 1) *что (сожигать часть ч.-л.)* – спа́лювати, -ся, спали́ти що,

-ся; 2) (*отделять огнём*) відпалювати, -ся, відпалити, -ся, (*хирург.*) відпікати, відпекти що; (*поперёк*) перепалювати, -ся, перепалити, -ся. **Отжечь нитку** – перепалити нитку. *Наросты -гают* – нарості відпікають; 3) (*сталь*) відпускати, -ся, відпустити, відгартувувати, -ся, вигартувати, -ся; 4) (*водку для опред. крепости*) випалювати, -ся, випалити, -ся; 5) *солнце уже отожгло* – сонце вже не пече, не палить. **Отожженный** – спалений, від[пере]палений, відпечений.

Отжидеть – порідшати, розріднути, розрідитися.

Отжиловать, -лить что у кого – привлашувати, привластити, присвоювати, присвоїти, присвйчати собі щось чієсь.

Отжилой, -жилый – віджитий, см. **Отживший** (под **Отживать**).

Отжилок (*вены, артерии*) – віджилок (-лка); (*рудной жилы*) віднога жили.

Отжимание – 1) віджимання, викручування; 2) видушування, вичавлювання.

Отжимают, отжать (отожму) – 1) (*бельё*) віджимати, віджати, викручувати, викрутити; 2) (*жидкость из ч.-либо*) видушувати, видушити, вичавлювати, вичавити. **Отжатый** – 1) віджатий, викручений; 2) вичавлений, видушений.

Отжимаются, отжатыся – 1) (*о белье*) віджиматися, віджатися, викручуватися, викрутитися; 2) (*о жидкости*) видушуватися, видушитися, вичавлюватися, вичавитися.

Отжин – обжинки (-ків).

Отжинают, отжать (отожну) – ви[з]жинати, вижати (вижду), зжати (зіжду), (*о мн.*) пожа́ти, повижинати. **-жать загон** – вижати (зжати) или кінчити за́гін; (*с краю, часть*) віджинати, віджати.

Отжинаются, отжатыся (окончить) – обжинатися, обжатися, (*о мног.*) пообжинатися. См.

Обжинаться; (*выжать всё*) пожа́ти, (*о мног.*) повижинати. **Отжатый** – вижатий, зжатий.

Отжиреть – відгодуватися, угодуватися, випастися. См. **Разжиреть**.

Отжирелый – відгодований, угодований, випасений, гладкий, ситий.

Отзавтракать – поснідати. *Прошу ко мне -ракать* – прошу (прохаю) до мене на сніданок.

Отзванивать, отзвонить – відзвонювати, відзвонити, відкалатати. **Отзвонил да и с колокольни** – відкалатав та й по всьому.

Отзвенеть – перестати дзвеніти, затіхнути.

Отзвук – відгук, відгомін (-мону), відклик, відляск, (*эхо*) луна. [Письменство – відгук життя людського (Єфр.). Гукнув і почув тільки далеку луну свого голосу]. Срв. **Отклик**.

Отзвучать – відгукати, відгудіти, перегудіти.

Отзеркаливать, отзеркалить – 1) см. **Выглядить**; 2) (*отражать*) відбивати, відбіти, відзеркалювати, відзеркалити (Крим.).

Отзимовать – відзимувати, перезимувати.

Отзнабливать, отзнобить (*палец, ухо*) – відморозувати, відморозити (палець (-льця), (в)ухо).

Отзолачивать, -ся, отзолотить, -ся – ви[по]золочувати, -ся, позолотити, -ся, визолотити, -ся, бути по[ви]золоченим, кінчати, (с)кінчити золотіння. **Отзолоченный** – позолочений, визолочений.

Отзыв – 1) *кого откуда* – відкликання, відклик когo. **Отзыв посланника, посла** – відкликання посла; 2) (*ответ на зов*) обзив, відклик. [Питаю: хто в хаті? Обзиву не було]; 3) (*мнение о ком, о чём, заключение*) думка про когo, здання. *О нём отзывы нехороши* – чутки про його йдуть недобрі, недобре про його говорять. *Дать отзыв о ком* – сказати про когo свою думку. *Дать отзыв о книге* – подати про (на) книгу свою думку; 4) **отзыв** (*ответ*) – відповідь (-ди), відпис (-су); 5) **отзыв** (*отзвук*), см. **Отзвук**; 6) **отзыв, юрид.** – відзов (-зову).

Отзывание – відкликання, відзивання. **Отозвание** – відкликання.

Отзывать, отозвать кого – відкликати, відкликати, відзивати, відозвати когo. [Відкликав його набік і почав щось говорити]. **Отозванный** – відкликаний.

Отзываться, отозваться – 1) відзиватися, відозватися, о(б)зиватися, о(бі)зватися, відкликатися, відкликнутися, відгукуватися, відгукнутися на що, зголошуватися, зголоситися на що, подавати, подати голос. [Як зовуть, так і обзиваються. На заклик працювати в гуртку зголосився тільки один]; 2) (*откликаться*) лунати. *Рёв зверей -ваётся в лесу* – рев (ревіння) звірів лунає по лісі, см. **Отдаваться**; 3) (*давать отзыв о ком, о чём*) озиватися, озватися про кого, про що, висловлювати, висловити свою думку про кого, що; 4) (*пахнуть ч.-л.*) відгонити чим, дхнути чим. [Молоко чимсь дхне. Така поведінка відгонить формалізмом]; 5) (*о боли и т. п.*) відчуватися. [Старі рани відчуваються]. *Тебе это -вётся* – тобі це даром не пройде.

Отзывный, -ной – відкличний. [Відкличні грамоти]; (*о звуке*), см. **Отзывчивый 1**.

Отзывчивость – 1) відгучність (-ности); 2) спочутливість до чого, на що, чутливість до чого.

Отзывчивый – 1) (*со вторьем*) відгучливий, відгучний, відголосний, лункий; 2) (*о человеке*) спочутливий на що *и* до чого, чутливий, чуткий до чого, відзивний на що. [Молодь чуткіша та одзивніша (Єфр.)]. *Он -чив на общественные нужды* – він чуткий до громадських потреб, відзивний на -дські потреби. **Отзывчиво** – 1) відгучливо, відзивно; 2) спочутливо, чутко.

Отзябать, отзябнуть – відмерзати, відмерз(ну)ти.

Отзяблый – відмерзлий.

Отирать, -ся, отереть, -ся – о(б)тирати, -ся, о(б)терти, -ся, утирати, -ся, утерти, утертись. [Отру глибокі тяжкі рани (Шевч.)]. См. **Обтирать, -ся**.

Отискивать, отискать и отиснуть – обдавлювати, обдавити, (*утолакивать*) утоптувати, утоптати.

Отказ – 1) *кому в чём* – відмова, відмовлення кому чого, відказ (-зу). **-каз в просьбе** – відмова (на) прохання. *Получить -каз в своей просьбе* – одержати відмову на своє прохання; 2) **-каз чей от чего** – відмовлення, (*длит.*) відмовляння від чого, зречення чого, відмага, відмагання від чого. [Відмовлення від посади. Зречення своїх слів, свідчень (*показаний*). Відмагання від запросин (*отказ от приглашения*)]. **Отказ от места кому** – відмова посади кому, з[у]вільнення з посади кого. *Получить -каз* – (*фамильярно*) піймати (вхопити, з'їсти) облизня; (*при сватаньи*) гарбуза з'їсти (вхопити), макогін, макогона облизати; 3) (*имущества кому*) відказ, відпис, приказ (-зу) чого кому; 4) *юрид.*, **отказ имени за кем** – ув'язання (*ввод*) кого в маєток; 5) *муз.* – бекар (-ра); 6) *техн.* – віддача (-чі), відмова, відпора. *Заводит пружину до -за* – накручувати пружину до віддачі, до відпори.

Отказной (об имуществе) – відписаний, записаний, приказаний, легований. **-зная (духовная)** – духівня, духівниця. **-зное письмо** – відписний, вірчий, відмовний лист.

Отказный – відмовний.

Отказчик, -чица – відмовник, -ниця.

Отказывание – 1) *кому в чём* – відмовлення кому чого *и* в чому; 2) *от чего* – відмовлення від чого, відмагання від чого, зречення чого, відкидання від кого, від чого, відцурання від кого, від чого *и* кого, чого; 3) *кому чего* – відписування, від[при]казування, легування.

Отказывать, отказать – 1) *кому в чём* – відмовляти, відмовити кому чого (в чому). [Навіть ворогі йому відмовить не повинні шани (*в уважении*) (Л. Укр.). Відмовити сватам]; (*жениху*) відмовляти, відмовити, (*опис.*) гарбуза давати, дати (підносити, піднести, покотити), давати, дати одкоша кому. **-зывать (женихам)** – гарбузувати. **-зять наотрез** – цілком відмовити. *Ему -зали в его просьбе* – йому відмовили на його прохання. *Он ни в чём себе не -ваёт* – він нічого собі не жалує (не відмовляє). *Он -зал ему в руке своей дочери* – він йому відмовив віддати за нього свою дочку. **-зять кому от дому** – не приймати кого більше; 2) *что кому (завещать)* – відписувати, відписати, відказувати, відказати, приказувати, приказати, легувати що кому. Срв. **Завещать. -зять на богадельню** – відписати на шпиталь, на богадільню. **Отказанный (завещанный)** – відказаний, відписаний, легований; 3) *кому от*

чого (*отрешать, увольнять*) – звільняти, звільнити когось з чого, від чого, скидати, скинути з чого. См. **Увольнять, Отрешать**. За неаккуратність ему -ли от места – за несправність його звільнили з посади; (о прислуге) відправляти, відправити когось. -зять кому от квартиры – відмовити (вимовити, вповісти), когось помешкання. Учителю -ли от уроков – у[нав]чителеві відмовили лекцій; 4) юрид., см. **Вводитъ** (во владение).

Отказываться, отказаться – 1) от чего, кого, в чём – відмовлятися, відмовитися від чого, від когось, в чому (*редко*), (*гал.*) вимовлятися, вимовитися чого, (*усиленно*) відмагатися, відмогтися від чого, (*отрекаются*) зрікатися, зректися чого, когось, відрікатися, відректися від чого, від когось (*редко*: вірікатися, віректися чого), відкидатися, відкинутися від когось (*часто о близких людях: женихе, невесте, влюблённых, супругах и т. п.*), від чого, кидатися чого, (*гал.*) скидатися чого. [Першого купця не кидайсь (Ном.)]. -ваться, -заться от кого, чего (*покинуть, оставить*) – цуратися когось, чого и від когось, від чого [Сина батько відцурався (Шевч.)], відкаснуватися від когось, від чого, (*оттираться*) відгетькуватися від чого. Сrv.

Отрекаются. -ся от должности, обязанностей, власти, престола – відмовлятися (відмовитися) від посади, обов'язків, влади, трона (корони) или зрікатися (зректися) посади и т. д., или складати (скласти) посаду, обов'язки, владу (уряд), корону. См. **Слагать**. -заться от занимаемой должности – зректися своєї (или обійманої, посіданої) посади. Нас приглашали на обед, а мы -зались – нас прохали (прохано) на обід, та ми відмовились. Гости -зываются – гості відмагаються. -ваться (-заться) от платы, от работы – зрікатися (зректися) плати, роботи, відкидатися від плати, від роботи, кидатися плати, роботи. -заться от платежа податей, налогов – зректися платити податки, налогі. -заться от наследства – відмовитися від спадку, спадщини, (*гал.*) дідицтва, зректися спадку и т. д. -зываются (-заться) от своего мнения, своих слов, показаний – зрікатися (зректися) своєї думки, своїх слів, свідчень, відмовлятися (відмовитися) від своєї думки, від своїх слів, свідчень. -заться от дачи показаний – відмовитися дати свідчення. -заться от своего намерения – зректися (*несов.* зрікатися) свого наміру. -зываются от личных интересов, развлечений – зрікатися особистих інтересів, утіх. -зываются от своих прав – зрікаюся своїх прав на що. -заться от кого – зректися когось. [Я не маю сили тебе зректися (Л. Укр.)]. -заться от себя – зректися себе. Он отказался от меня – він відцуравсь мене, відкинувся від мене. Я от чести этой -зался – я від чести тої відмовився, я зрікся тої чести. Доктора -зались от больного – лікарі відмовились від хворого. Я не -ваюсь работать – я не відказен (*при обычн. форме*: не зрікаюся, не відмовляюся) працювати; 2) кому (*завещаться*) – відписуватися, бути відписаним, відказуватися, бути відказаним. См. **Завещаться**.

Откал, откалка – 1) (*действие длит.*), см. **Откалывание**; 2) (*оконч.*) відгартування.

Откалывание – відгартування чого (*напр.*, криці).

Откалывать, -ся, откалить, -ся (*о стали*) – відгартувувати, -ся, відгартувати, -ся.

Откалывание – 1) відколювання; 2) відшпильовання; 3) витинання, вибивання, віддирання, платання, справляння.

Откалывать, отколотъ – 1) что от чего – відколювати, відколоти що від чого; 2) (*отшпиливать*) відшпильовувати, відшпилити що; 3) (*о пляске*) шкварити, ушкварити, тяти, утяти, віддирати, вибивати. -вать *трепака* – вибивати гопака. Сrv. **Жарить 2**; (*штуку*) витинати, утяти, утнути, платати, відплатати (*о мног.* наплатати чого), справляти, справити, стругнути, вдерти, впороти що. *Такие штуки -вают, что беда* – таких штук витинає, що лихо! **Отколотый** – 1) відколотий, відколений; 2) відшпилений; 3) ушкварений...

Откалываться, отколоться – 1) відколюватися, відколотися. Сrv. **Отлупливаться. -ваться слоями** – відлустуватися. [Кора від осокора відлустується]; 2) відшпильовуватися, відшпилитися, (*о ветке: отщепиться*) відчахнутися.

Откапывание – відкопування; викопування.

Откапывать, откопать – відкопувати, відкопати, (*о мног.*) повідкопувати; (*о чём-л.*

- диковинном*) викопувати, викопати. **Откопанный** – відкопаний, викопаний.
- Откапываются, откапаться** – відкопуватися, відкопатися.
- Откараскиваются, откараскаться** – відкараскуватися, відкараскатися від чого, скараскатися чого, відпекуватися, відпекатися від чого.
- Откараулить** – відвартувати, відбути варту, відстійкувати.
- Откармливание** – годівля, годування, відгодовування, відпасання. [До годівлі добрі свині].
- Откармливать, откормить** – відгодовувати, годувати, відгодувати когo, що на що (*напр.* на сало), угодовувати, угодувати, (*преим.* о скоте) відпасувати и відпасати, відпасти, (о мног.) повідгодовувати, повгодовувати, погодувати, повідпасувати, -пасати. **-мить себе живот** – відпасти собі живіт, черево. **Откормленный** – годований, від[у]годований, відпасений, випасений, упаслий. **-ный брагой** – бражний [Бражна коро́ва]; (*матер.* молоком) віддоєний. [Оддоєні щенята].
- Откармливаются, откормятся** – відгодовуватися, годуватися, відгодуватися, угодовуватися, угодуватися, відпасуватися, відпасатися, відпа́стися, (о мног.) повгодовуватися, повідпасуватися. [Відпаса́ся лю́дським по́том]. *См.* **От'ється.**
- I. Откатывать, откатать** – 1) (*окончить катку*) кінчати, скінчити качання, (*на катке*) магло́вання. *Срв.* **Перека́тать, Поката́ть**; 2) (*отвезти*) відкатати когo. [Відката́й до́ктора до мі́ста]; 3) *кого* (*отваля́ть, отду́ть*) катати, відкатати, (*сильно*) відкатувати когo, боки ко́му полатати. *См.* **Отду́ть, Отваля́ть.**
- II. Откатывать, откатить** – 1) відкочувати, відкотіти, (о мног.) повідкочувати. [Відкоті́ти ко́лоду від ха́ти. Відкоті́ти ко́лесо до ку́зні]; 2) (*отвозить на тачках песок, руду*) відвозити, відвезти тачкою (-ками) (пісок, руду); 3) поїхати. *См.* **Укатить. -ся** – відкочуватися, відкотітисся. [Я́блучко від я́блуні не відко́тисся].
- I. Откачивать, откачать** – 1) (*воду*) викачувати, викачати, (*насосом*) помпувати, випомповувати, випомпувати; 2) (*утопленника*) відкачувати, відкачати (утопленого, потопельника). **Откачанный** – 1) викачаний, випомпуваний; 2) відкачаний.
- II. Откачивать, откачнуть что от чего** (*напр., маятник*) – відхиляти, відхиліти, відводити, відвести. **-ся** – 1) (о маятнике, качелях) відхилятися, відхилітисся; 2) **-чнуться от кого** – відхитнутися від когo. *См.* **Отшатнуться.**
- Откашивать, откосить** – 1) відкошувати, відкосіти; 2) (*покос*) кінчати, скінчити покіс (-ко́су), (*косить*) – кінчати, скінчити косіти, викосити.
- Откашливание** – від[ви]кашлювання.
- Откашливать, -кашлять и -кашлянуть** – відкашлювати, відкашляти, викашлювати, викашляти.
- Откашливаются, откашляются и откашлянутся** – від[про]кашлюватися, від[про]кашлятися, відкашляну́ти, відкахи́куватися, відкахи́катися, відкахи́кнутися, кахи́кнути.
- Откид** – 1) по́кидь (-ди). [Уся́ка по́кидь]; 2) *см.* **Отки́дывание.**
- Откидка** – 1) (*д. длит.*), *см.* **Отки́дывание**; 2) (*оконч.*) відкінення.
- Откидной** – відкидний. **-ные рукава** – вильоти (-ті́в). [Світа з вильо́тами].
- Отки́дывание** – відкида́ння чо́го.
- Отки́дывать и отки́дывать, отки́дывать и отки́нуть** – 1) відкида́ти, відки́дати и відкі́нути, (о мног.) повідки́дати що від чо́го; (*вокруг, около чего*) обкида́ти, обкі́нути що коло чо́го. [Обкі́нь (обкидай) сні́г коло коша́ри (*загороды для овец*)]; (*что-либо закрытое*) відкрива́ти, відкрити; 2) (*бросить, оставит*), *см.* **Оставля́ть. -нуть коляску** – відкрити ко́лясу, відкі́нути (спустити) халабу́ду в ко́лясі. **-нуть голову** – від[за]кида́ти, від[за]кі́нути го́лову. **-нуть ногу** (*стоя*) – відста́вити но́гу. **Пехота -ла неприятеля за реку** – піхо́та відпе́рла (відтру́тила) во́рога за рі́чку. **-нуть всякий страх** – (по)кі́нути вся́кий стра́х (о́страх). **-нуть свою гордость** – (по)кі́нути, (об)ли́шити свої́ гордо́щі. **-нуть всякие заботы, горести** –

- кинути ліхом об землю. **Откиданный** и **откинутый** – відкиданий, відкинутий.
- Откидываться, откинуться** – відкидатися, відкинутися. *См.* **Отвергаться**.
- Откидыш, откидень** – покидько (-ка) (*м. р.*); (*ж. р.*) покидька. [Дівчина покидька].
Притяжат. прил. – покидьків (-кова, -кове).
- Откипать, откипеть** – 1) переставати, перестати кипіти, перекипати, перекипіти. [Самовар уже перекипів]; 2) википати, википіти. [Півгоршка борщу википіло]; 3) (*отстать кипучи*) відкипати, відкипіти. **Откипелый** – 1) перекипілий; 2) відкипілий.
- Отклад, откладка** – відклад чого; *см.* **Откладывание**. [Одклад не йде в лад (Кониськ.)].
-ка лошадей – випрягання, від[роз]прягання коней.
- Откладной (воротник), см. Откидной, Отложной.**
- Откладчивый (любящий отволочку)** – зволікливий, зволікущий.
- Откладывание** – відкладання, відбирання, викладання, випрягання. (*Оттенки см.* **Откладывать**); (*проволочка*) з[від]волікання, проволікання, відволока.
- Откладывать (откладыть), откласть и отложить** – 1) (*класть в сторону, особо*) відкладати (відкладувати), відкласти, відложити що. [Відкладіть ці книжки, я візьму їх з собою]. **-вать от чего (отбирать)** – відбирати, відібрати. **-жите мне лучших яблок** – відберіть мені кращ(еньк)их яблук. **-вать часть (масла, мёду и т. д.)** – надкладати, надкласти (масла, меду). *Ежемесячно -вать из (от) жалованья* – що-місяця відкладати з платні; 2) **-вать, -жить (отсрочивать)** – відкладати (відкладувати), відкласти, *см.* **Отсрочивать**. **-вать на завтра** – відкладати на завтра. *Не -вая далее дела...* – не відкладаючи справи надалі. **-жить заседание до вторника** – відкласти засідання до вівторка. **-жить исполнение приговора** – відкласти виконання вироку (присуду). **-вать, -жить в долгий ящик что (дело)** – відволікати, відволікати, відтягувати, відтягнути, відсовувати, відсунути що (справу) на безрік. **-жить попечение о чём** – кинути й думати (думку) про що; 3) (*воротник*) ви[від]кладати, відкласти, викласти, відкочувати, відкотити коміра; (*лошадей*) ви[від]прягати, відпрягти, випрягти (коні), *см.* **Выпрягать**. **-дывают карету** – випрягати коні з берліну (з карети), розпрягати берліна (карету). **Откладываемый** – відкладаний, відкладний. **Отложенный** – відкладений, відібраний. *Заседание -но* – засідання відкладено.
- Откладываться, откласться, отложиться** – 1) и 2) відкладатися, відкластися; 3) викладатися, викластися; 4) випрягатися, випрягтися. [Засідання, справа відкладається надалі]. *Спинка кресла -ваётся* – спинка в кріслі відкидається.
- Откланиваться, откланяться** – (*при уходе, при встрече отдать ответный поклон*) відклонюватися, відклонятися, відклонитися комусь [Не відклонившись їм, пішла скорою ходюю додому (Г. Барв.)], прощатися, попрощатися з ким.
- Отклёвывать, отклевать** – 1) (*оторвать клювом*) віддзьо[ю]бувати, віддзьо[ю]бати, відкльовувати, відкльовати; 2) подзьо[ю]бати, покльовати, перестати дзьо[ю]бати, кльовати.
Отклёванный – віддзьо[ю]баний, відкльований.
- Отклёываться, отклеваться от кого (отбиваться клювом)** – віддзьо[ю]буватися, віддзьо[ю]батися, відкльовуватися, відкльоватися від кого.
- Отклеивание** – відклеювання.
- Отклеивать, отклеить** – 1) відклеювати (-клеюю, -клеюєш), відклеїти (-клею, -клеїш, -клеять), (*о много.*) повідклеювати; 2) **-леить** – скінчити клеїти (клеїння), поклеїти, (*о многом*) переклеїти. **Отклеенный** – відклеєний.
- Отклеиваться, отклеиться** – відклеюватися, відклеїтися, відлипати, відліпнути.
- Отклейка** – відклеїння, (*неок.*) відклеювання.
- Отклепать (заклёпку)** – розклепати (заклепку).
- Отклик** – 1) *см.* **Откликание**; 2) (*отголосок*) відгук, відклик (-ку), відгомін (-мону), відзів, обзів (-ву). [Письменство – відгук життя людського (Єфр.). Його слово прогомніло без відгомону (Крим.)]; (*эхо*) луна, виляски. [Пішла луна гаєм (Шевч.). Гукнув так, що аж

виляски пішли]

Откликание (действие от гл. на -ть и на -ться) – відкликання, відгукування, о(б)зивання.

Отклика́ть, откликну́ть кого – відкликати, відкликати когo.

Отклика́ться и откликива́ться, откликну́ться на что – відкликатися, відкликнутися, відгукуватися и відгукатися, відгукнутися, о(б)зиватися, обізватися и озватися, подавати, подати голос на що. [Як прийде лисичка, то не відкликайся. На моє прохання не відгукнулись. Ой, хто в лісі озовіся]; (о звуке) лунати, відлунути. [Десь розлігся такий виляск, що аж за озером одлунуло (М. Вовч.)]. *Я его звал, по он не -нулся* – я його кликав, та він не обізвався. *Лес и горы -каются* – ліс і гори відгукуються (озиваються, виляскують). *Эхо -кается* – луна відгукується, озивається, виляски йдуть. *Как аукнется, так и -нется* – як гукнеш, так і відгукнеться.

Откликной – відкличний.

Отклон – 1) відхил (-лу), см. **Отклонение**; 2) (откос), см. **Уклон, Склон**.

Отклонение – відхилення, (оконч.) відхилення, відхил від чого, (отступление) відбіг, відбігання, збочення від чого. **-ние от правил** – відхилення від правил.

Отклонный, см. Наклонный.

Отклончивость (о магн. стрелке) – відхильність (-ности), відхилення.

Отклончивый (о человеке), см. **Уклончивый.**

Отклоня́ть, отклонить – 1) *что, кого* – відхиляти, відхилити (о мног. повідхиляти), ухиляти, ухилити, відхитувати, відхитнути, відводити, відвести, (отвращать) відвертати, відвернути, (отбросить) відкидати, відкинути що. Срв. **Отвращать, Отводить. -нить кого-л. от себя** – відхилити когось від себе. **-нить просьбу, предложение** – відхилити прохання, пропозицію чию. **-нять (-нить) беду, несчастье** – відвертати (відвернути), відводити, відвести бідy (напасть), нещастя. **-нять, -нить магнитную стрелку** – відхиляти, відхилити магне[і]тну стрілку (голку); 2) *кого от чего (отговаривать)* – відхиляти, відхилити, відвертати, відвернути, відраджувати, відрадити когo від чого. **Отклонённый** – відхилений, відведений, відвернутий.

Отклоня́ться, отклониться – відхилятися, відхилитися від чого, (быстро) відхильнутися; (удаляться, отступать) відбігати, відбігти (напр., від розмови, теми), відбиватися, відбитися від чого, збочувати, збочити від чого; см. **Уклоня́ться, Устраня́ться. -няться от обычных взглядов, нормы** – відхилятися від звичайних поглядів, від норми. **-няться от темы** – відхилятися, відбігати, відбиватися від теми. *Магнитная стрелка -нилась на два градуса* – магне[і]тна стрілка (голка) відхилилася на два ступені. *Заставит -ниться от пути (сбить)* – збити з шляху. [Неможливо людській силі збити землю з її одвічного шляху (Єфр.)].

Откнязжить – відкнязжувати.

Отковы́вать, отковать – 1) кінчати, скінчити, переставати, перестати кувати; 2) **-вать что** (окончит отделку вещи ковкой) – викувати що; 3) **-вать (полосу: вытянуть ковкой)** – видовжувати, видовжити. **Откованный** – викуваний.

Отковы́ривание – відколу́пування, відколу́плювання, відлуплювання чого.

Отковы́ривать, отковыря́ть и отковырну́ть – 1) відколу́пувати, відколу́плювати, відколупати, відколупнути, відлуплювати, відлупити що від чого, (о мног.) повідколу́пувати, повідколу́плювати, повідлуплювати; (немного) уколупувати, уколупати, уколупнути, улупити, (реже) укорпнути чого (напр., сира, масла, меду, каменя); (сверху, скраю: надковыривать) надколу́пувати, надколу́плювати, надколупнути, надколупати що; 2) **-ря́ть что (найти поиском)** – виколупати. *Где ты эту вещь -рял?* – де ти цю річ (штуку) виколупав? **Отковырнутый** – відколу́паний, -луплений, відлупаний, -плений; уколупаний, уколупнутий, улупаний. **-ся** – відколу́пуватися, відколу́плюватися, відколупатися, відлуплюватися, відлупитися від чого.

Откозы́ривание – відкозы́рювання.

Откозы́ривать, откозыря́ть, откозырну́ть (*в карт. игре*) – 1) (*ответить козырем*) відкозырювати, відкозыряти. [Треба було спершу відкозыряти, та тоді з масти йти]; 2) (*козырять до послед. козыря*) викозырювати, викозыряти.

Откола́чивание (*ящика, дверей*) – відбивання (*ящика, дверей*).

Откола́чивать, отколотить – 1) *что* (*ящик, двери*) – відбивати, відбити що (*ящик, двері*). **-ся** – відбиватися, відбитися; 2) **-тить кого** – відлатати, відкалатати, відлупцювати, відлупити, віддухопелити когo, дати духопелу (-пелків, духу) кому, докласти воза, дати (завдати) чо́су, прочуханки, матланки кому, віддухати когo, натовкмачити когo, відкудовчити, відглушити, відманіжити, від[об]чу́стрити, відчухрати, відчистити, відбузувати, відбарбарити, ви́бити, по[на]біти когo; *см. Отдуба́сить*; 3) (*перестать, кончить колотить на клепале*) відкалатати, перестати (скінчити) калатати, клепати. **-тить кому бока** – від[об]латати кому боки, боки полатати кому, обчухрати кому боки чим. **Отколо́ченный** – 1) відбитий; 2) відкалатаний, відлупцюваний, відлуплений.

Откола́шиваться, -лоситься, см. Выкола́шиваться, -лоситься.

Отколдо́вывание – відробля́ння, відчаро́вування, відворо́жування.

Отколдо́вывать, отколдова́ть кого, что – відробляти, відробити когo, що від чо́го, відчаровувати, відчарувати, відворожувати, відворожити когo. [Поробив їх вовками, а одробити не зумію]. **Отколдо́ванный** – відроблений, відчарований, відворожений.

Отколе, см. Отко́ль.

Отко́лка, см. Отка́лывание.

Отко́лок, см. Иверень, Щепа, Черепо́к.

Отколо́коть – віддзвонити, передзвонити, відкалатати.

Отколотить, см. Откола́чивать.

Отко́лоть, -ся, см. Отка́лывать, -ся.

Отколу́пывание, см. Отковы́ривание.

Отколу́пывать, отколупа́ть и отколу́пнуть, см. Отковы́ривать, отковыря́ть.

Отко́ль и отко́ле – 1) відкі́ль, відкі́ля, (з)відки. *См. Отку́да*; 2) (*о времени*) відко́ли.

Откомандиро́вка – від[ви]рядження, від[ви]правлення; відкликання. *Оттенки см.*

Откомандиро́вывать.

Откомандиро́вывание – від[ви]ряджа́ння, від[ви]правля́ння; відкликання.

Откомандиро́вывать, -дировать кого куда – від[ви]ряджати, від[ви]рядити, від[ви]правити, (*стар.*) ординувати когo. **-вать кого от чего** – відряджати, відрядити, відкликати, відкликати від чо́го и з чо́го. **-вать от полка и прикомандировать к штабу** – відкликати з полку і приставити до штабу. **-вать кого в чье распоряжение** – відрядити когo в чие ору́дування; (*временно отчислить*) відряджати, відрядити тимчасово когo. **-вать кого к месту служения** – відрядити когo на місце служби, на посаду. **Откомандиро́ванный** – від[ви]ряджений, від[ви]правлений, ординований; відкликаний.

Откомандиро́вываться, -дироваться – віряджатися, вірядитися, відправлятися, відправитися; відкликатися; бу́ти вірядженим, відправленим, відкликаним.

Отконопа́чивать, отконопа́тить – 1) (*судно: отделать конопаткой*) обпаклю́увати, обпаклювати, попаклювати; 2) (*окно, дверь: расконопатить*) відконопа́чувати, відконопа́тити. **Отконопа́ченный** – 1) об[по]паклю́ований; 2) відконопа́чений.

Откопа́ние – відкопа́ння чо́го.

Откопа́ть, см. Отка́пывать.

Отко́рм, отко́рма – годівля. [До годівлі до́брі сви́ні]. *См. Отка́рмливание.*

Откорми́ть, -ся, см. Отка́рмливать, -ся.

Откормо́к, откормы́ш (*кормлен. на убой животное*) – годова́нок (-нка), годова́нець (-нца).

Отко́с (*горы, берега, плотины, дороги, вала и т. д.*) – укі́с (уко́су), у́(з)біч (-бочи), спад, схил,

похіл. **-ко́с** *горы* – у́збіч (спад, похіл) гори, (*отлогий*) (у)згір'я, косогір (-го́ру). **-ко́с** (*крутой*) *горы, берега поросший лесом* – стінка. *Боковой* **-кос** – прибіч (-бочи), покот. *См. ещё* **Склон, Скат, Пока́тость.**

Откоси́ть, *см. Отка́шивать.*

Отко́сник (*у столяров*) – ко́си́нець (-нця), ко́си́нчик.

Отко́с(н)ый – укі́сний, скі́сний, убі́чний. *См. Косо́й.*

Откочё́вка – відкочува́ння.

Откочё́вывать, откочевать *откуда, куда* – відкочо́увати, відкочува́ти. [Тата́ри відкочували в степи (Кул.)].

Откра́ивать, откroiть – 1) відкра́ювати, відкра́яти, укра́яти, укро́їти (напр., полотна́, хлі́ба), відрізувати, відрізати, урізувати, урізати. *Срв. Откромса́ть*; 2) кінча́ти, скінчи́ти кра́яти. **-и́ть** *полотна (матери́и) на рубаху* – сорочку відкра́яти. **-ся** – відкра́юватися, відкра́ятися.

Откро́енный – відкра́яний, відрі́заний.

Открасова́ться – відцвіта́ти; кінча́ти, скінчи́ти красува́тися. *Рожь* **-совала́сь** – жі́то відкрасувало́сь.

Откра́шивать, -ся, откраси́ть, -ся – 1) *см. Выкра́шивать, -ся, Вы́краси́ть, -ся*; 2) кінча́ти, скінчи́ти фарбува́ти, малюва́ти. **Откра́шенный** – пофарбований, помальбований.

Открашива́ть, -ся, откроси́ть, -ся – відкришувати, -ся, відкриши́ти, -ся.

Откре́пляют, откре́пят *что от чего (разнятъ скре́пленное)* – відмоці́ювати, відмоціюва́ти *и* відмоцува́ти, відв'язувати, відв'язати, відче́плювати, відче́піти, (*заклепанное*) відклепа́ти. **-ться** – ослабі́ти, осла́бнути. **-ться от кого, см. Отде́латься.**

Открещива́ться, открести́ться от кого, чего – відхрещува́тися, відхресті́тися від ко́го, від чо́го, відпе́куватися від ко́го, від чо́го.

Откри́к, *см. Откли́к, Отзы́в.*

Открича́ть, -ся – перестати крича́ти, перекрича́ти.

Открове́ние – відкриття, (*гал.*) об'ява. [Мене́ Шевче́нкові тво́ри здали́сь мо́в-би яки́мсь відкриття́м з неба (Кул.)].

Открове́нничать – бу́ти відве́ртим, відкритим, щі́рим з ким.

Открове́нно – відве́рто, відкрито, (*искренне*) щі́ро, по щі́рості.

Открове́нность – відве́ртість, відкриті́сть, щі́рість (-рости).

Открове́нный – відве́ртий, відкритий, незакритий [Була́ правди́ва та незакри́та (Грінч.)], непотайний [Розмова щира, непотайна́ (Неч.-Лев.)], (*искренний*) щі́рий. *Срв. Откры́тый. -ный человек* – відве́рта (непотайна́) люди́на.

Откroiть, *см. Откра́ивать.*

Откромса́ть (*отрезать как попало*) – відбатува́ти, відчикри́жити, відкрёмсати, відкра́яти, відкро́їти (*гал.*).

Откроси́ть, *см. Откра́шивать.*

Откру́чивание – відкру́чування.

Откру́чивать, открути́ть – відкру́чувати, відкрути́ти, (*о мног.*) повідкру́чувати. [Тро́хи голо́ви не відкрути́в із чу́бом]. **-ченный** – відкру́чений.

Откру́чива́ться, открути́ться – 1) відкру́чуватися, відкрути́тися; 2) *см. Отне́киваться*; 3) перестати крути́тися.

Открыва́ние – відкрива́ння, від[роз]чина́ння; відтуля́ння; відтика́ння; відсло́нювання, розплю́щування (*очей*) *и т. д.*

Открыва́тель – відкривач (-ча), (*изобретатель*) винахі́дник.

Открыва́ть, откры́ть – 1) *что* – відкрива́ти, відкрити, (*о мног.*) повідкрива́ти, (*а теснее: что-л. затворённое*) відчина́ти, відчині́ти, розчина́ти, розчині́ти (напр., двері́, воро́та, ха́ту, вікно́, скрі́ню) (*о мног.* повід[роз]чина́ти), (*немного*) відхила́ти, відхилі́ти, (*гал.*) отворя́ти, отвори́ти, розтворя́ти, розтвори́ти (двері́, вікно́, о́чі); (*что-л. закрытое, сомкнутое*)

відкривати, відкрити, відтуляти, відтулити (димаря, піч, губи) [Дитина відтулила рукавом заслонене лице (Васильч.)], відтикати, відіткати, відіткнути, відтикати, (о мног.) повідтуляти, повідтикати; (что-л. завешанное) відслонювати, відслоняти, відслоніти (запону, покривало), (о мног.) повідслонювати. [Підходить до закритої статуї, бере за покривало, трохи одслоняє його (Л. Укр.)]; (что-л. завёрнутое) від[роз]гортати, від[роз]горнути; (что-л. замкнутое) від[роз]микати, від[роз]імкнути (скриню). **-вaть** *глаза* – розплющувати, розплющити, розмикати, розімкнути, рознімати, розняти *о́чі*. **-вaть** *рот, уста* – роззявляти, роззявити, розтуляти, розтулити, розмикати, розімкнути, відкривати, відкрити *рота, уста*. **-вaть** *книгу* – розгортати, розгорнути *книгу (книжку)*. **-вaть** *бутылку* – відтикати, відіткнути *пляшку*. **-вaть** *грудь* – розхристовати, розхристати *груди, (себе)* розхристоватися, розхристатися. **-вaть** *волосы (о замужней женщине)* – волоссям (волосом) *или* *косою* *світити*. **-вaть** *стену* – (камен.) відмуровувати, відмурувати, (деревянную) розбирати, розібрати. **-вaть** *нож* – рознімати (розняти) *ніж или ножа*; 2) *кому что (тайну, неведомое)* – відкривати, відкрити, виявляти, виявити, об'являти, об'явити, викривати, викрити *що кому (доверить)* *звіряти, звірити кому що*. **-кpыть** *кому всю истину, тайну, намерения* – відкрити (виявити) *кому (перед ким) всю правду, тайну (таємницю, таїну), заміри*. **-вaть (-кpыть)** *душу, сердце* – розгортати (-рнути) *перед ким, відкривати (-крити) кому, перед ким* *душу, сердце*. **-вaть** *преступление, виновника, сообщника* – викривати *злочин, винувaтця, товариша*. С.м. **Обнаруживать**; 3) (*узнавать неведомое дотолe*) називати, назнати, навідати, визнати, (о мног.) поназивати; 4) (*находит, обретать*) відкривати, відкрити, з[від]находити, з[від]найти, ви[від]шукувати, ви[від]шукати, викривати, викрити *що*. [Колумб відкрив (з[від]найшов) Америку. Відшукали великі поклади (*залежи*) *кам'яного вугля*]; 5) (*изобретать*) винаходити, винайти *що*; 6) (*заводит что-л.*) відкривати, відкрити, заводити, завести, запроваджувати, запровадити, закладати, закласти, заложити. **-вaть (-кpыть)** *школы, больницы* – відкривати (-крити), заводити (-вести) *школи, лікарні*. **-вaть (-кpыть)** *лавку, книжный магазин, фабрику* – закладати (-класти), заложити, відкривати (-крити) *крамницю, книгарню, фабрику; (начинать)* *починати, почати, розпочинати, розпочати*. **-кpыть** *кампанию, пальбу* – почати, розпочати *війну, стрілянину*. **-кpыть** *трамвайное движение, воздушное сообщение* – розпочати *трамвайний рух, повітряне сполучення*; 7) *что-л. публично (собрание, заседание, праздник, памятник...)* – розпочинати, розпочати, відкривати, відкрити *збори, засідання, свято, відкривати пам'ятник*. **-вaя** *собрание, предлагаю избрать председателем...* – розпочинаючи *збори, пропоную на (за) голову обрати...*

Открываться, открыться – 1) відкриватися, відкритися, від[роз]чинятися, від[роз]чинитися, відхилятися, відхилитися, (о мног.) повідкриватися, повідчинятися, порозчинятися, повідхилятися, (гал.) роз[о]творюються, роз[о]творюються; (о чём-л. закрытом) відтулятися, відтулитися, відтикатися, відіткнутися; (о чём-л. завешанном) відслонятися *и* відслонюватися, відслонітися [Завіса (запона) відслонілася]; (о чём-л. завёрнутом) від[роз]гортатися, від[роз]горнутися (о замкнутом) від[роз]микатися, від[роз]імкнутися. *Окно не -вaетcя* – вікно не від[роз]чиняється. *У него -кpылись глаза* – в його *или* йому розплющилися *о́чі на що, у його или йому* *полудя спала з очей*; 2) *кому, перед кем* – відкриватися, відкритися *кому, перед ким, виявлятися, виявитися кому* [Виявлюсь йому сам. Дуже цікавого їм нічого не виявилось], об'являтися, об'явитися *кому, перед ким, звірятися, звіритися кому, перед ким з чим; (обнаруживаться)* *викриватися, викритися*. [Воно *викриється, хто це зробив (Грінч.)*]. С.рв. **Обнаруживаться, -житься. -ся перед кем** – розгортатися, розгорнутися *перед ким*. [Якийсь дивний рай розгорнувся *перед її душею* (Н.-Лев.)]. *Перед вами -вaетcя блестящее поприще общественной деятельности* – перед вами блискуче *поле розгортається для громадської діяльності*. *Перед ними -лось небольшое озеро* – перед їми (ними) стало (розгорнулось) *невеличке озеро*. **Отсюда -вaетcя**

прекрасный вид на море – звідси розгортається чудовий вигляд на море. *Будущее -лось перед ним* – майбутнє (прийдешнє) відкрилось (виявилось) перед їм. *Всё -лось* – усє виявилось. *Я хочу -крыться вам* – я хочу звіритися вам (перед вами) з чим. **-крылся** *заговор* – викрито змову. **-ваётся случай** – випадає о́казія; трапляється о́казія, випадок; 3) (*находиться*) відкривається, відкритися, з[від]находиться, з[від]найтися, від[ви]шукуватися. **-ваются новые источники нефти** – з[від]находяться нові джерела нафти; 4) (*об открытиях, изобретениях*) винаходиться, винайтися; 5) (*заводиться*) відкривається, відкритися, закладатися, закластися и заложитися. **-лась техническая школа** – відкрилася (заклалася) технічна школа. *Новая трамвайная линия -кроется в недалёком будущем* – нова трамвайна ко́лія проїде незабаром; (*начинаться*) починається, початися. **-крылось трамвайное движение** – почався трамвайний рух. **-крылись военные действия** – почалися воєнні (військові) дії; 6) (*публично*) відкривається, відкритися. [Відкрився партійний з'їзд]. *В городе -лась холера* – в місті показалася (об'явилася, прокинулася) холера. **-ваётся случай** – випадає (трапляється) на́года (о́казія). **-ваётся (освобождается) место управляющего** – звільняється місце управителя.

Открытие – 1) відкриття; розчинення, відхілення (напр., вікна, дверей); розплющення (очей); відслонення (статуї); 2) відкриття, виявлення (напр., правди, тайни, намірів); викриття, виява [змови (*заговора*), злочинства]. *См. Обнаружение*; 3) відкриття (Амери́ки, незнаних островів). [Нові відкриття. Одкриття написів на руїнах]; 4) (*изобретение*) вина́йдення, вина́хід (-ходу), зна́йдення [Технічні зна́йдення], зна́хід (-ходу). *См. Изобретение*; 5) відкриття, заведення, запровадження (напр. шкіл, лікарень), закладення. **-тие** пам'ятника, засідання, театру – відкриття пам'ятника (напр. Котляревському, Шевченкові), засідання, театру. **-тие партийной конференции, с'езда невозможных** – відкриття партійної конференції, з'їзду неможливіх. **-тие контрреволюционного заговора, общества** – викриття контр-революційної змови, товариства.

Открытка – листівка, (листо́вна) картка.

Открыто – відверто [Мусимо одверто сказа́ти], (*публично*) прилю́дно [Прилю́дно бі́то], (*явно*) я́вно, в'я́вкі.

Открытый – 1) (*прич. от гл. Открыть*) відкритий, відчинений, розчинений, відхілений, (*гал.*) отворений; відтулений, відслонений, розплющений (-ні очі), відіткнутий (-та пляшка), розгорнений (-на книга); виявлений, викритий; зна́йдений; вина́йдений *и т. д.* *Конференция -та* – конференцію відкрито. *Недавно -тая планета* – недавно (нещодавно) відкрита планета. *Магазин, банк -крыт от 10 до 3* – крамни́ця відчинена, банк відчинений *или* крамни́цю, банк відчинено від десяти́ох до трьох; 2) (*прилаг.*) відвертий [-та вда́ча (*характер*), -та (непотайна́) ду́ша, -те (непотайне́) се́рце, -тий бі́й, -та реакція, -тий (я́вний) во́рог, -те ворогува́ння (-та ворожне́ча) (*вражда*)], чистий [Чисте по́ле, мо́ре], (*публичный*) прилю́дний. [Прилю́дне засі́дання, -ні збо́ри]. **-тое лицо, лоб** – я́сне (чисте) лице, чо́ло. **-тое письмо** – відвертий лист, картка, листівка. **-тая голова** – непокрита голова. *Добиться чего -той силой* – добитися чо́го силомі́ць (-мі́ццю). *В -том поле, море* – у чистому полі, мо́рі. *На -том воздухе* – на вільному пові́трі. *На -том (видном) месте* – на видно́т[ц]і́, на беле́бні, на голоте́чі. *Под -тым небом* – про́сто не́ба, під го́лим не́бом, надво́рі. [Вистави одбува́лись про́сто не́ба (Сфр.)]. *При -тых дверях* – прилю́дно. *Дело слушается (разбирается) при -тых дверях* – справу *или* справа розбирається прилю́дно. *Об'являю заседание -тым* – опові́щаю поча́ток засі́дання.

Откуда, отколь, -ле – 1) відкі́ль, відкіля́, відки, звідки, звідкі́ль, звідкіля́, де. **-да-то** – (з)відкі́льсь, (з)відкіля́сь, (з)відкісь, де́сь. **Неоткуда. Ниоткуда** – нізвідки. *Не откуда* – не звідки, не звідкіля... **-да бы ни было** – хоч-би відки, відкіля́(б) було́. **-да ни возьмись** – де не взявсь. *Чорт знает -да* – ка(т)-зна́ звідки; 2) (*с какого времени*) відко́ли; (*с чего*) через що, з чо́го.

Откуп – відкуп, о[а]рѐнда, посѣсія. Срв. **Арѐнда**. **Винный откуп** – орѐнда, пропінация (гал.).
Брать на -куп – брати (сов. взяти) в посѣсію, о[а]рѐнду що в ко́го, (о мног.) заорѐндовувати що, позаорѐндовувати. **Отдавать на -куп** – пускати, віддавати в посѣсію, о[а]рѐнду що ко́му. **Держать на -пу** – тримати в посѣсії, орѐндувати що.

I. Откупать, -ся – скупати, -ся, викупати, -ся (о мног. покупати, -ся), перестати (скінчити) купати, -ся, скінчити купання.

II. Откупать, откупить – 1) відкупляти, відкупити що в ко́го, від чо́го, (о мног.) повідкупляти; 2) (*закупить всё*) за[с]куповувати, за[с]купити, (о мног.) позакуповувати, покупити, покупляти; 3) см. **Арендовать. -пать луга** – о[а]рѐндувати (брати в посѣсію) луки (луги); 4) (*выкупить*) викупляти, -пати, викупити, окупати, окупити ко́го з чо́го (звідки), від чо́го. См. **Выкупать. Откупленный** – відкуплений; закуплений, (о мног.) покуплений; зао[а]рѐнтований, викуплений, окуплений.

Откупаться, откупиться от чего – відкуплятися, відкупатися, відкуповуватися, відкупитися, (о мног.) повідкуплятися від ко́го, від чо́го *или* чо́го чим, викуплятися викупатися, викупитися з чо́го, від чо́го, окупатися, окупитися з чо́го, скупитися чо́го, (*подкупом*) відкуплятися, відкупатися, відкупитися від чо́го чим. [А я смерті не боюся, я від смерті відкуплюся. Викупивсь од панщини. Відкупалась тітка горіхами – не хоче і горіхів (Марко В.)].

Откупной – відкупний. **-ной доход** – прибуток з посѣсії, з орѐнди.

Откупоривание – відтикання, відкорковування; (*бочки*) відбивання, розденання; (*тюка*) розпаковування, розшивання.

Откупоривать, откупорить – (*бутылку*) відтикати, відіткнути, відкорковувати, відкоркувати; (*бочку, вынимая дно*) відбивати, відбити, розденати, розіднити; (*тюк*) розпаковувати, розпакувати, розшивати, розшити що. **Откупоренный** – відіткнутий, відкоркований; відбитий; розпакований, розшитий.

Откупориваться, откупориться – відтикатися, відіткнутися, відкорковуватися, відкоркуватися; відбиватися, відбитися; розпаковуватися, розпакуватися, розшиватися, розшитися.

Откупорка, см. **Откупоривание**.

Откупорщик (*бутылок*) – відтикач (-ча).

Откупщик – відкупник, відкупщик, посѣсор, орѐндар (-ря).

Откупщиков – відкупників, -кова, -кове, орѐндарів, -рева, -реве, посѣсорів, -рова, -рове.

Откупщица – відкупниця, відкупщиця, посѣсорка, орѐндарка.

Откупщичий – відкупницький, посѣсорський, орѐндарський.

Откуривать, откурить – 1) переставати, перестати, кінчати, скінчити курити; 2) (*чуму и т. п. заразу*) відкурювати, відкурити. **-ся от чего** – відкурюватися, відкуритися.

Откусок – кусень (-сня), кусок (-ска), недоїдок, недогризок, округка (-ки) (*ж. р.*).

Откусывание – відкушування, від'їдання.

Откусывать, откусать и откусить – відкушувати, відкусити, від'їдати, від'їсти, (о мног.) повідкушувати, повід'їдати. **Откушенный и откусанный** – відкушений, від'їдений. **-ся от кого** – від'їдатися, від'їстися, відгризатися, відгризтися від ко́го.

Откутывать, откутать – відкутувати, відкутати; см. *ещё* **Раскутать, Размотать, Открыть**.

Откутать трубу – відтулити каглу. **-ся** – розкутуватися, розкутатися.

Откутить – відгуляти.

Откушивать, откушать – 1) *чего*, см. **Отведывать, Отведать**; 2) **-шать** (*пообедать*) – попоїсти, пообідати. **-шать чаю** – напитись чаю. *Пожалуйста к нам -шать чаю* – просимо (прохаємо) до нас на чай. **-шать полчашки, полрюмки** – випити півчашки, півчарки чо́го-н.

Отлагание, см. **Откладывание**.

Отлагательный – відкладний, відгайний.

- Отлагательство** – з[від]волікання, проволікання, відволока, відклад (-ду). *См. Отклад, Медленіе, Отсрочка.* Дело, не терпящее -ва – пильна, негайна, нагальна справа. Заняться сперва тем, что не терпит -ва – заходитися спочатку коло того, що (чого) не можна відкласти (коло пильного, негайного).
- Отлагать, отложить** – 1) *см. Откладывать 1, 2, 3, 4;* 2) *см. Откидывать;* 3) *хим.* – осаджувати, осадити; *см. Осаждать 2. Отложенный, см. при Откладывать. -ные в запас деньги* – покладні гроші.
- Отлагаться, отложиться** – 1) *см. Откладываться 1 - 4. -гаётся жир* – сало наростає, салом хто обростає; 2) *хим.* – осідати, осісти; 3) (*отпадать*) відпадати, відпасти від чого, відлучатися, відлучитися, відокремлюватися, відокремитися від чого. *Срв. Отпадать, Отделяться. Норвегия -жилаась от Швеции* – Норвегія відокремилась (відпала) від Швеції.
- Отлакировать** (*отделать лакируя*) – відлакувати, полакувати, вилакувати.
- Отламывание** – відламування, відломлювання.
- Отламывать, отломать и отломить** – 1) відламувати, відламати, відломлювати, відломити що від чого, (*о мног.*) повідламувати, повідломлювати, (*немного*) уломити чого (напр., хліба); (*ветку: отщепить*) відчахнути, відчухрати. *-нить ручку у кувшина* – відбити від (у) глечика вушко. *-мать остриё* – збити вістря; 2) *-мать кому бока* – поламати ребра кому, боки полатати кому. **Отломанный** – відламаний, відломлений.
- Отламываться, отломаться и отломиться** – відламуватися, відламатися, відломлюватися, відломитися.
- Отлаять** (*о собаках: перестать лаять*) – перегавкати, перестати гавкати.
- Отлегать, отлечь** – 1) *хим.* – осідати, осісти; *срв. Оседать 3, Отстаиваться;* 2) (*отстать*) відставати, відстати, відхилятися, відхилитися, відходити, відійти. *Столб -лёг от стены* – стовп відійшов від стіни; 3) відлягати, відлягти від чого, легшати, полегшати на чому, (*сов.*) відліг(ну)ти на чому (на серці, на душі), відходити, відійти, попускати, попустити. *-ло от сердца (на сердце, на душе) у кого* – відлягло (відійшло) від серця, від душі кому. *У меня -ло от сердца* – мені (*или в мене*) відлягло від серця. *Боль -ла* – біль (*р. болю, м. р.*) попустів, полегшав, відійшов, відлігнув *или безл.* полегшало, попустило. **Отлёглый, хим.** – осілий. *-лое горе* – минуле горе, лихо *или горе* (лихо), що відійшло, що минуло.
- Отлёживание** – відлежування.
- Отлёживать, отлежать** (*пролежать известн. время*) – відлежувати, відлежати. *Больше трёх месяцев -жал в больнице* – більш як три місяці (більш від трьох місяців) відлежав у лікарні. *-жать ногу, руку* – відлежати ногу, руку. [Повідлежував ноги, руки]. *-жать бока* – повід[об]лежувати (перележати, належати) боки.
- Отлёживаться, отлежаться** – 1) відлежуватися, відлежатися. *-ваться прсле болезни* – від[ви]лежуватися після х(в)ороби. *Лентяй -ваётся от дела* – ледар (-ря) (ледащо) відлежується від роботи; 2) (*о недоошлых плодах*) улежуватися, улежатися; *см.*
- Вылёживаться 2. Отлежалый** – 1) (*отёрпый*) від[об]лежаний, пере[на]лежаний (напр., нога, рука); 2) (*о плодах*) влєжаний (-ні груші, яблука).
- Отлежь, см. Осадок, Осед.**
- Отлезать, отлэзть** – відлазати, відлізати, відлізти від кого, від чого.
- Отлеп, отлепка** – 1) *см. Отлепливание;* 2) (*отпечаток*) відбиток. *-пки птичьих ног (в лаве)* – відбитки пташачих ніг (у лаві).
- Отлепливание** – відліплювання. *-плёние (оконч.)* – відліплення.
- Отлепливать и Отлеплять, отлепить** – 1) (*отклеивать*) відліплювати, відліпити що від чого; 2) кінчати, скінчити ліплення. *-пить статую* – виліпити статую (подобу). *-ся* – відліплюватися, -питися. [Пластер відліпивсь]. **Отлепленный** – 1) відліплений; 2) виліплений.
- Отлёт** – 1) (*д. длит.*), *см. Отлетание;* 2) (*оконч.*) відліт (-льоту), виліт (-лету). *На -те* – на

вілеті. *Я на -те: завтра еду* – я на вілеті: завтра їду. *На -те (на отшибе)* – на одшибі від чого, на стерчку; см. **Отшиб**; 3) (*осколок*), см. **Осколок, Іверень**.

Отлетание – відлітання (ум. відлітаннячко), відліт (-льоту), виліт (-лету).

Отлетать, отлететь – 1) відлітати, відлетіти, відліну́ти (*чаще в перен. знач.*), (*о мног.*) повідлітати. [Відлінуло життя і зникло все]. *Птицы -тели в тёплые страны* – пtiці у вірїй (-рію) відлетіли, повідлітали. **Отлётывать** – відлітати; 2) (*отскочить*) відлітати, відлетіти, відпадати, відпасти, (*о мног.*) повідлітати, повідпадати від чого. *Штукатурка -тела от стены* – штукатурка (тинк) відпала від стіни. **Отлетелый** – відлетілий, відпалій.

Отлётный – відлітний. **-ные птицы** – відлітні пtiці, відлітне птаство.

Отлечь, см. Отлегать.

Отлив – 1) (*действие*), см. **Отливание, Отлитие**; 2) (*морской*) відлів, відплив. [Морські припливи та відпливи]; 3) (*материю, камня*) поліск, вилиск (-ку). *Ткань с -вом* – тканина з поліском *или* мінюча (мінлива, міньона) тканина. *С цветным -вом* – селезністий, мінливий, міньоний; 4) (*у водост. труб*) відлів, риновище, жме́ня, (*под краном*) зливальниця.

Отливальный – відливальний, виливний. **-ный, отливной насос** – відливальна, виливна помпа, відливальний, виливний смок.

Отливальщик – 1) (*воды*) відливальник, відливач; 2) (*металла*), см. **Отливщик, Литейщик**.

Отливание – відливання, надсипання; (*из металла*) виливання, вилив, (*гал.*) сипання.

Отливать, отлить – 1) *чего, откуда (отбавить)* – відливати, відліти (віділлю, -ллеш), віділляти, надливати, надлити, наділляти чого звідки, від[над]сипати, від[над]сипати чого. **-лить воды из стакана** – надлити (наділляти) води з шклянки. **-лей мне немного своих чернил** – надлії мені трохи свого чорнила. **-лей супу** – відсип юшки; 2) (*воду, судно*) відливати, відліти; 3) *кого (для приведения в чувство)* – відливати, відліти. [Стали дівчину водою відливати]; 4) (*из металла*) виливати, вилити (виллю, виллеш), злити, топити, стопити, (*гал.*) сипати, усипати, у[з]сипати що з чого. **-вать пушки, статуи, колокола, свечи** – виливати гармати, статуї, дзвони, свічки. **-вать воск (гадая)** – виливати воском; 5) (*играть разноцв. блеском*) відбивати(ся), відбити(ся) чим, мінитися чим; у що (в різні кольори), вилискувати, полискуватись, мигтіти. *Эта материя -ваёт в красный цвет* – ця матерія відбиває (міниться) червоно, *или* ця матерія міниться черво́ним кольором, у черво́ний ко́лі[ьо]р, *или* ця матерія вилискує (мигтить) червоно. *Где-нибудь колокол -вают (о вздорной молве)* – деь дзвін великий ллють (Ном.). **Отлитый** – відлітий, надлітий, надсипаний, вилитий, злітий. [Як з криці (*стали*) з[ви]літий].

Отливаются, отлиться – 1) від[над]ливатися від[над]літисся, від[над]іллятисся, надсипатисся, надсипатисся; 2 *и* 3) відливатися, відлітисся; 4) виливатися, виллятисся; 5) см. **Отливать 5**.

Отольются (отомстятся) – віділлються. [Віділлються йому сирітські сльози (Мирн.)].

Отливина – ринва.

Отливистый – 1) см. **Отлогий**; 2) (*с цветным отливом*) мінливий, міньоний, селезністий. [Мінливий камінь. Міньона матерія. Селезністе земляне вугілля].

Отливка, см. Отливание, Отлитие. -вки (мн. ч.) – зливки, виливки (-вок).

Отливной – 1) см. **Отливальный**; 2) (*литый*) литий, вилитий.

Отливок – виливок (-вка). [Виливок з гіпсу].

Отливщик – 1) ливарник, ліярник, виливач. [Виливач дзвонів]. См. **Литейщик**; 2) см.

Отливалыщик 1.

Отлизывать, отлизать, отлизнуть чего – 1) відлізувати, відлизати що, чого; надлізувати, надлизати що; 2) **-нуть от чего (от наказания)** – умкнути від чого, вискочити з чого.

Отлизанный – відлизаний.

Отлизываются, отлизаться (отделаться от ч.-л. лизанием, лаской) – відлізуватися, відлизатися.

Отлика, см. **Отличие 1, 2.**

Отлинять – вилиняти, (о многих) пови́линювати(ся). [Кони пови́линювали(ся)].

Отлипать, отлипнуть – відлипати, відлипнути від чого.

Отлить – (д. оконч.) відлиття; (из металла) вилиття, вилив.

Отлить, см. **Отливать.**

Отличать, отличить – 1) что от чего (различать) – відрізняти, відрізнити, (о мног.) повідрізняти що, ко́го від чо́го, від ко́го. [Треба правду від брехні відрізняти]; 2) кого (ставитъ выше) – відзнача́ти, відзначити (о мн. повідзначати) ко́го чим, вірізняти, вірізнити ко́го з-поміж ко́го. **Отличённый** – відрізнений, відзначений.

Отличаться, отличиться – 1) (различаться) відрізнятися, відрізнитися від ко́го, від чо́го чим, різнитися, порізнитися від ко́го, від чо́го чим, у чо́му. **-чатъ(ся)** чем от чего – різнити(ся) чим, у чо́му, з чим порізнити(ся). **-чатъся друг от друга** – різнитися (сов. порізнитися) між собою чим, відрізнятися один від одного (одна від одної) чим. *Умом и словом -чаётся человек от прочих существ (тварей)* – розумом та мовою відрізняється (різниться) людина від інших істот (тварин) 2) (выделяться) відзнача́тися и відзнача́ватися, відзначитися чим від чо́го, визна́чатися и визна́чуватися, визначитися чим, у чо́му, вірізнятися, вірізнитися чим, між ким, між ко́го, ви́казуватися, ви́казатися чим. *Он -чи́лся храбростью* – він відзначився хоробрістю. *Она -чаётся чрезвычайной красотой* – вона визначається (вірізняється) надзвичайною красою. **-чатъся в искусствах, науках** – визна́чатися в мистецтвах, у науках чим.

Отличение – 1) відрізнення, відрізнювання; 2) відзначення, (длит.) відзначування.

Отличествовать – різнити чим и в чо́му з чим. См. **Отличаться 1.**

Отличие – 1) см. **Отличение.** Для **-чия правды от лжи** – щоб правду від брехні відрізнити; 2) (различие) відміна, різниця, відзнака від чо́го, від ко́го. *Мелкие -чия в языке* – дрібні відміни в мові; 3) (в знач. превосходства, награда) відзнака. [Мову книжню вважали письменники за свою ознаку від людей темних (Єфр.)]. *Служебные -чия* – службові відзнаки. *Знак -чия* – відзнака. *Служитъ с -чием* – служити з відзнакою. *Его за -чие произвели в полковники* – за заслуги його наставлено на полковника.

Отличительность – відмінність, відмітність, різність, прикметність (-ности).

Отличительно – відмінно, відмітно від чо́го.

Отличительный – відмінний, відмітний. **-ный признак** – відміна, відмінна ознака. **-ная особенность** – відмінна прикмета, риса.

Отлично – 1) от чего – відмінно, відмітно від чо́го; 2) (превосходно) чудово, чудесно, дуже гарно. [Вона чудово (дуже гарно) співає]. **-но повеселились** – чудово погуляли. **-но можно обойтись без чего-либо** – любісінько можна без чо́го перебу́тися.

Отличность, см. **Отличительность.**

Отличный – 1) (разный) відмінний, відмітний від чо́го чим, опрі́чний від чо́го. *Этот предмет -личен от других своим видом* – ця річ відмінна від інших своїм виглядом (що-до свого вигляду); 2) (превосходный) чудовий, дуже гарний, прегарний, важний, добрячий, добрий, добренний, (с виду) красний. [Красна катопля. Красний торг (торговля). Важний, добренний овес. Добрі коні. Добряче вино]. **-ный музыкант** – чудовий (дуже гарний) музика. **-ный человек** – чудова, дуже гарна людина. **-ные дарования** – чудові здатності, чудова, прегарна кебета. **-нейшим образом** – любісінько.

Отлог, см. **Откос, Отлогость.**

Отлогий – пологі́й, пологістий, спа́дистий, спахо́вий, спо[а]хо́ватий, спо[а]хо́вастий, спу́сковатий, згористий, пові́льний, похілий, схилистий, покотистий. **-гий и длинный** – протяжний, потяглий. [Полога гора. Спа́дистий бе́рег]. **-гий с обеих сторон** – пологі́й, спа́дистий и т. д. з обо́х бо́ків, на обидва бо́ки.

Отлого – спа́дисто, полого́, спу́сковато, спу́ском, спохо́ва. [Гора спа́дисто спу́скається в

долину. Отут треба підсіпати землі, щоб було спохова (Звин.).

Отлоговатый – спо[а]хова(с)тий, спусковатий.

Отлогость – положистість, пологість, згористість, спади́стість, споховість (-ости).

Отложение – 1) см. **Откладывание**; 2) хім. – осідання, (результат) відклад (-ду); см.

Осадок; 3) геол. – поклад (-ду), осад (-ду), покладовиння; 4) (области, народа и т. п.) відпад (-ду), відокремлення, відлучення чо́го, ко́го від ко́го, від чо́го. **Намывное -ние** – му́лавина. **Третичные -ния** – третинні поклади.

Отложистый, см. **Отлоговатый**.

Отложитъ, -ся, см. **Отлагать, -ся** и **Откладывать, -ся**.

Отложной. -ной воротник – ви́ложистий, ви́кладча(с)тий, ви́дкоти́стий, зако́т[ч]истий, ви́дкотний, заворотний, ви́ложний, ви́кладний ко́мір или ко́мір з зако́тою. **Отложное дело** – ви́кладна справа.

Отломать, отломить, см. **Отламывать**.

Отломка, см. **Отламывание**.

Отломок – ви́дламок, ви́дломок, зла́мок, ула́мок, уло́мок (-мка), о́крушина. **-мок палки, хворосту** – цурпáлок, цуру́пáлок (-лка) (соб. цурпáлля), о́цупок, о́скомéлок (-лка). [Зла́мок ко́си. З ула́мків ро́бити ці́ле].

Отлудить (посуду) – побі́лити (посуд). **-дить кому бока** – по́латати бо́ки, (и́рон.) по́лічити ко́му ре́бра.

Отлупливание – 1) ви́длуплювання; 2) лу́пцюва́ння, лу́пці́вка.

Отлупливать, -пать, -плять, -пить – 1) *что* – ви́длуплюва́ти, ви́длупля́ти, ви́длупи́ти що, улу́пити чо́го, ви́дколу́пувати, ви́дколу́пати що, у́колу́пити и у́колу́пнути чо́го, ви́ддира́ти, ви́дде́рти що; (*снимать кожуру, шелуху*), см. **Лу́щить, Шелушить**; 2) *кого (отдрать)* – лу́пцюва́ти, ви́длупцюва́ти ко́го, ла́тати, ви́дла́тати ко́го, да́вати, да́ти ду́ху ко́му, (*высечь*) па́рити, ви́дпа́рити ко́го чим. **Отлупленный** – ви́длупле́ний, ви́дколу́паний, ви́дде́ртий, ви́длупцюва́ний.

Отлупливаться, отлупаться, отлупиться – ви́длуплюва́тися, ви́длупи́тися, ви́дстава́ти, ви́дста́ти, (*о мног.*) по́ви́длуплюва́тися, по́ви́дстава́ти. *Сухая замазка не -ется* – су́ха замазка не ви́длуплює́ться. *Обои -пились* – шпа́ле́ри ви́дста́ли, (*во мн. местах*) по́ви́дстава́ли.

Отлучать, отлучить что, кого от чего – ви́длучува́ти и ви́длуча́ти, ви́длучи́ти ко́го, що від ко́го, від чо́го, ви́луча́ти, ви́лучи́ти що, ко́го з (*редко від*) чо́го, від ко́го, (*о мног.*) по́ви́длуча́ти, по́ви́луча́ти. **-чать телят** – ви́длуча́ти те́лята. **-чить ребёнка (от груди)** – ви́длучи́ти ди́тину (від груде́й, ци́цьки). **-чить от церкви** – ви́длучи́ти від це́ркви, ви́лучи́ти з це́ркви. **Отличаемый** – ви́д[ви]лу́чуваний. **Отлучённый** – ви́длуче́ний, ви́луче́ний, (*отречённый*) ви́дрече́ний.

Отлучаться, отлучиться – 1) *от чего (отторгаться отделяться)* – ви́длуча́тися, ви́длучи́тися від чо́го, від ко́го, ви́луча́тися, ви́лучи́тися з чо́го, з ко́го; 2) (*удаляться, оставлять*) ви́длуча́тися, ви́длучи́тися, ви́дго́джатися, ви́дго́ди́тися, ви́дба́влятися, ви́дба́витися від чо́го, зві́дки (з ха́ти), (*на короткое время*) ви́двиха́тися, ви́двихну́тися, ви́дверта́тися, ви́дверну́тися, ви́дска́кувати, ви́дско́чити, (*сов.*) ви́дхи́бну́тися від чо́го, зві́дки. **-читься на часок из дому** – ви́ско́чити (ви́двихну́тися) на го́динку з до́му, з ха́ти. *Он обязан подпиской не -чатся из города* – він зо́бов'язався листовно не ви́дба́влятися з мі́ста.

Отлучение – ви́длучува́ння від чо́го, ви́лучува́ння з чо́го, (*оконч.*) ви́длуче́ння, ви́луче́ння. **-ние от церкви** – ви́длуче́ння від це́ркви, ви́луче́ний з це́ркви.

Отличительный (приговор) – ви́длучни́й (при́суд).

Отлучка – ви́длуче́ння, ви́длу́ка, ви́дго́да. **-ка ребёнка (от груди)** – ви́длуче́ння ди́тини (від груде́й, ци́цьки). **Частые -ки из дому, от службы** – ча́сті ви́длу́ки (ви́дго́ди) з до́му (до́мівки, ха́ти), з поса́ди.

Отлучной (скот: отделённый) – ви́длуче́ний, ви́луче́ний (това́р, худо́ба).

Отлу́чный – відлу́чний. **-ные промыслы** – заробітки (-ків).

Отлыга́ться, отолга́ться – 1) від[ви]бріхуватися, відбрехатися, вибрехатися; 2) *см.*

Отви́ливать.

Отлы́жка – від[ви]бріхування.

Отлы́нивание – відм[н]ікування від чо́го, огина́ння від чо́го. [Одмікування од усякої соціальної роботи].

Отлы́нивать, отлы́нять, отлы́нуть – відм[н]ікувати, відмикну́ти від чо́го, огина́тися від чо́го. [Робота нагальна настигла, а він огинається]. **-вать от дела** – відмикувати (огина́тися) від роботи.

Отма́зывать, отма́зать – кінча́ти, скінчи́ти (перестава́ти, переста́ти) ма́зати, масти́ти що.

Отма́ливание – відмо́лювання. **Отмо́ление** – відмо́лення.

Отма́ливать, отмо́лить – відмо́лювати, відмо́лити що, ко́го. [Відмо́лювати гріхи́. Буду проси́ть бо́га, мо́же ще й одмо́лю його́ (сіна) (Рудч.)]. **Отма́ливаемый** – відмо́люваний.

-мо́ленный – відмо́лений. **Отма́ливаться** – 1) скінчи́ти моли́тву, ск. моли́тися; 2) *от чего, кого* – відмо́люватися, відмо́литися від чо́го, від ко́го; 3) бу́ти відмо́леним.

Отма́лчиваться, отмо́лчатся – відмо́вчуватися, відмо́вчатися, змо́вчувати, змо́вчати, (*описат.*) справля́ти мо́вчанку, в мо́вчана гра́ти.

Отма́льывать, отмо́лоть – відме́лювати, відмо́лоти.

Отма́нивание – відма́нювання, відна́джування, відва́блювання.

Отма́нивать, отма́нить – відма́нювати, відма́нити, відна́джувати, відна́дити, відва́блювати, відва́бити ко́го від чо́го.

Отма́нка, см. Отма́нивание.

Отма́тывание – відмо́тування.

Отма́тывать, отмота́ть – 1) *что от чего* – відмо́тувати, відмота́ти що від чо́го, відсо́тувати, відсо́тати; 2) скінчи́ти (переста́ти) мото́ти. **-тать руку** – насади́ти, наді́рвати руку. **-ся** – відмо́туватися, відмота́тися. **Отмотанный** – відмотаний.

Отма́х, наотма́х, см. Наотма́шь.

Отма́хивание (мух *и т. п.*) – обма́хування.

Отма́хивать, отма́хнуть – 1) (*отгонять, махая, кругом*) обма́хувати, обма́хну́ти. [Обма́хну́в гілко́ю мух]; 2) (*отхватить*) зрубува́ти, зруба́ти, відрубува́ти, відруба́ти, відгину́ти, відтя́ти. [За одні́м ма́хом відтя́в го́лову. Зруба́в дере́вце. Відруба́в гілку́]; 3) **-вать, хать** – маха́ти, відмаха́ти, учисти́ти. [Не люблю́ ходи́ти по́малу, а так версто́в по́ сорок на де́нь махаю́. І не помі́тили за розмо́вою, як версто́в з п'ятна́цять учисти́ли]; (*отвахлять*) відмаха́ти.

Отма́хиваться, отма́хнуться от чего – (*кругом, в разн. направления*) обма́хуватися, обмаха́тися, обма́хну́тися, обго́нитися, обі́гнати́ся від чо́го (*напр.*, від мух, бджі́л, соба́к), (*в изв. направлении*) відма́хуватися, відма́хну́тися від чо́го. **-нуться от дела** – відма́хну́тися від справи.

Отма́чивание – відмо́чування.

Отма́чивать, отмочи́ть – 1) відмо́чувати, відмочи́ти. [Відмочи́ти присо́хлу до ті́ла соро́чку].

Отмоченный – відмочений; 2) **-чить штуку** – відплати́ти штуку, удрати́, устругну́ти штуку.

Отма́шистый, см. Разма́шистый.

Отма́шка, см. Отма́хивание, Отма́шник, см. Мая́тник.

Отма́щивать, отмости́ть (пол) – домо́щувати, домо́стити; (*мостовую*) добу́ру[ур]ко́увати, добу́рукува́ти.

Отмежева́ние – відмежува́ння.

Отмеже́вывать, -ся, отмежева́ть, -ся – відмежу́увати, -тися, відмежува́ти, -тися; ви́межува́ти. [Сіножа́ть ви́межували́ йому́ на боло́ті]. **Отмеже́ванный** – відмежований; ви́межований.

Отме́лина, см. Отме́ль. Отме́листый. – мілково́дий.

Отмелый берег – мілкий (мілководий) б'єрег.

Отмель – коса, обмілина, мілізна, відміл (-молу) (*м. р.*) и відміль (-міли) (*ж. р.*), з'аміль, обміль (-ли); (*в устье реки*) наплавина, намуліна; (*береговая*) узбережна мілізна.

Отмелье (*наносная мель в устьях рек*) – наплавина, намуліна.

Отмен, см. **Отмена**.

Отмена – 1) касування, скасування, анулювання, (*окон.*) скасування, знесіння. **-на приказания** – скасування наказу. *В -ну того приказа издан новый* – замість того наказу видано нового. **-на приговора** – скасування вироку; 2) відміна, різниця. [Між ними нема жадної відміни (різниць)]. См. **Различие**.

Отменение, см. **Отмена 1**.

Отменимость – скасовність, знесність (-ости).

Отнимый – скасовний, знесний.

Отнительный – касувальний.

Отменно – 1) відмінно, відмітно. [Він убирається відмітно від інших]; 2) виборно. **-но хорошо** – дуже гарно.

Отменность – 1) (*разность*) відмінність, відмітність (-ости); 2) (*превосходность*) виборність, добірність (-ости).

Отменный – 1) (*различный*) відмінний; 2) (*превосходный*) виборний, добірний. [У нас крам виборний]. См. **Отличный, Превосходный**.

Отменять, отменить – касувати, скасувати, скасувати, знести, анулювати. **-нить своё решение** – скасувати (знести) свою постанову. **-нить бал, обед** – відкликати баль, обід.

Отменяемый – касований. **Отменённый** – скасований, знесений, анульований.

Отменяться – касуватися и т. д. **Спектакль -няется** – вистава не буде, вистава не відбудеться. *По случаю жестокого мороза парад -няется* – за лютим морозом парад не відбудеться. *Спектакль ни в каком случае не -няется* – вистава, хоч-би що, відбудеться (буде).

Отмерзание – відмерзання.

Отмерзать, отмерзнуть – 1) відмерзати, відмерз(ну)ти; 2) (*о земле*) розмірзати(ся), розмірз(ну)ти(ся), розгаснути. **Отмерзлый** – відмерзлий; (*о земле*) розмірзлий, розгаслий.

Отмеривание – відмірювання.

Отмеривать, отмерять и отмерить – відмірювати и відміряти, відміряти, наміряти, наміряти. [Я не натягав, а гарно вам наміряв]. **-рять что-либо сыпучее** – відсипати, відсипати. **-рить часть** – надміряти; (*ч.-л. сыпучего*) надсипати. **Отмеренный** – відміряний, наміряний, відсипаний, надміряний, надсипаний.

Отмести, см. **Отметать**.

Отметка, см. **Отмещение**.

Отмет, отметок, см. **Отброс**.

Отмета, -тка – 1) (*д. оконч.*) зазначення, відзначення, занотування, позначення, (*зарубками*) закарбування; см. **Отмечать**; 2) зазначка, прикмета, знак, признака, помітка. [Читаючи, я робив зазначки на крисах (*на полях*). Щоб не зблукатися, робив прикмети (знаки) на деревах]; 3) **-тка (балл)** – бал (-лу).

Отметание – 1) відметування, відкидання; 2) відмітання.

Отметательный – відметальний, відкидальний.

Отметать, -ся, отмести, -ся – відмітати, -ся, відмести, -ся. [Та не збирайте руками – віником одметється]. **Отметенный** – відметений.

Отметать и отметывать, отметнуть – відкидати, відкинути. **Отметываемый** – відкиданий.

Отметнутый – відкинений, відкинутий. Срв. **Откидывать**.

Отметистый – відкидний.

Отметка, см. **Отмета**.

- Отме́тник, -ни́ца** – відступник, -ни́ця, перекинчик, -чи́ця, зра́дник, -ни́ця. *См. Отщепенец.*
- Отме́тничество** – перекинчество; ренегатство.
- Отме́тный** – відкидний, відкинутий; (*отборный*) добірний, виборний. *См. Отборный.*
- Отме́тчик, -чи́ца** – перекинчик, -чи́ця, зра́дник, -ни́ця. *См. Отме́тник.*
- Отмеча́ние** – зазначання, відзначання, нотування, занотування, значіння, позначання, обзначування, обзначання; (*зарубками*) закарбовування; о[від]тикання, розтикання.
- Отмеча́ть, -ся, отме́тить, -ся** – відзначати, -ся, відзначити, -ся, зазначати, -ся, зазначити, -ся, нотувати, -ся, занотувати, -ся. **-ть кого, что чем** – значити, позначити, обзначати, обзначити, намічати, намітити. [Намітив крейдою, поки йому належиться]. **-ча́ть, -ти́ть ве́хами** (*обозначать*) – тичити, витичити що. **-ча́ть зарубками** – закарбовувати, закарбувати, биркувати, забиркувати. **-ча́ть копны для раздела** – о[від]тикати, розтикати, витикати ко́пи; (*при тканье*) відтикати. **-ча́ть в реестре** – реєструвати, зареєструвати. **Отме́ченный** – зазначений, відзначений, занотований; позначений, обзначений, намічений, витичений; закарбований, забиркований.
- Отмина́ть, отмя́ть** – 1) кінчати, скінчити, переставати, перестати м'яти; 2) вимінати, вим'яти, розминати, розім'яти що; 3) *что, от чего* – відминати, відім'яти що від чо́го (напр., болото від пальта); 4) **-я́ть кому бока** – полатати ко́му бо́ки, да́ти намина́чки ко́му.
- Отмя́тый** – вим'ятий, розім'ятий; відім'ятий.
- Отмира́ние** – відмирання.
- Отмира́ть, отмере́ть** – відмирати, відмерти. **Отме́рший** – відмерлий.
- Отмойна, отмой** – щось відміте (підміте) водою.
- Отмойный** – відмитий, підмитий.
- Отмока́ние** – відмокання, відкисання.
- Отмока́ть, отмо́кнуть** – відмокати, відмо́кнути; відкисати, відкиснути. **Отмо́кший** – відмо́клий, відкислий.
- Отмолажива́ть, отмолоди́ть** (*стынуций алебастр*) – розводити, розв'ести, розріджувати, розрідити, розм'якшувати, розм'якшити. **-женный** – розведений, розріджений розм'якшений.
- Отмолачива́ть, -ся, отмолоти́ть, -ся** – обмолочувати, -ся, обмолотити, -ся, кінчити, скінчити молотити, молочу скінчити.
- Отмолвля́ть, отмолви́ть кого от чего, см. Отговаривать. -ви́ть кому, см. Ответить.**
- Отмолить, см. Отмаливать.**
- Отмолодить, см. Отмолаживать.**
- Отмолодка** – розводіння, розріджування, розм'якшування.
- Отмолот** – обмолот (-ту).
- Отмолоти́ть, см. Отмолачивать.**
- Отмолоть, см. Отмалывать.**
- Отмолча́ться, см. Отмалчиваться.**
- Отмора́живание** – відморозжування.
- Отмора́живать, -ся, отморо́зить, -ся** – відморозжувати, -ся, відморозити, -ся.
- Отморо́женный** – відморозжений.
- Отморозе́ние** – відморозження.
- Отморозь, см. Оттепель.**
- Отмота́ть, см. Отматывать.**
- Отмота́ть** – відмоток (-тка).
- Отмочи́ть, см. Отмачивать. -чи́ть штуку** – устругну́ти, відплатати шту́ку.
- Отмсти́тель, -ни́ца** – відомститель, -ка, месник, -ни́ця.
- Отмсти́тельный, см. Мстительный.**
- Отму́чивание** – 1) *хим.* – встоювання; 2) *мин.* – відмулювання, сортування.

- Отмучивать, отмучать, отмутить** – 1) (*раствор*) давати, дати встоятися; 2) *мин.* – відмучлювати. **Отмученный** – встояний; відмучений.
- Отмучить кого** – відмучити, домучити. **-ся** – відмучитися.
- Отмуштровать** – відмуштрувати; вимуштрувати. [Ми вже своє відмуштрували. Хлопця добре вимуштрував].
- Отмщать, от(о)мстить** – мститися, по[і]мститися на ко́му, над ким, відомщати, відомстити ко́му за що. **Отмщённый** – відомщений.
- Отмщаться, от(о)мститься** – мститися (*сов.* по[і]мститися), відомщатися, відомститися на ко́му, над ким. *То ваши слёзы им -аются* – то ваші сльози їм відливаються.
- Отмщение** – по[і]мста, мста, відомста, відомщення. *В -ние за обиду* – щоб помститися за образу. *В -ние ему* – щоб помститися на його́му. *Мне -ние и аз (я) воздам* – мені відомщення і я віддам.
- Отмывание** – відмивання, відпирання.
- Отмывать, -ся, отмыть, -ся** – відмивати, -ся, відмити, -ся; (*о пятне, о грязи на белье*) відпирати, -ся, відпірати, -ся. [Вода відмила частину грєблі. Пляма не відпирється (не пускається)]. **-мыть от чего** – відмити з чо́го. [Руки з дьогтю ніяк не відмив]. **Отмытый** – відмитий, відіпраний.
- Отмывка, см. Отмывание.**
- Отмывки** – змилини (-ин), змилки (-ків).
- Отмыкание** – відмикання.
- Отмыкать, -ся, отомкнуть, -ся** – відмикати, -ся, відімкнути, -ся, (*о двери, запертой на крючок*) відшіб[п]ати, -ся, відщєб[п]нути, -ся, (*на задвижку*) відсувати, -ся, відсунути, -ся.
- Отомкнутый** – відімкнутий, відімкнений, відщєб[п]нутий, відщєб[п]нений. *См. Отпирать.*
- Отмыкать (лён, пеньку)** – помикати мичкі. **-кать горе** – перебідувати.
- Отмыливать, -ся, отмылить, -ся** – відмилювати, -ся, відмилити, -ся.
- Отмыть, -ся, см. Отмывать, -ся.**
- Отмычка** – відмікачка, відмікалка. [А скільки відмікачок витрусили в його́, у злодія-б то?].
- Отмякать, отмякнуть** – м'якнути, зм'якнути, розм'якати, розм'якнути (трохи); (*от влаги*) відвологінути. [Після дощу ловко овес одвологіне]. **Отмяклый** – зм'яклий, (*от влаги*) відвогклий, відвогглий.
- Отмяклость** – зм'яклість; (*от влаги*) відвологість (-ости).
- Отнашивать, отнести, см. Относить, отнести.**
- Отнашивать, относить (одежду)** – зношувати, зносити (одєжу). [Зносів світу до щєнту].
- Отношенный** – зношений.
- Отнекивание** – відмовляння, відмагання, огинання.
- Отнекиваться, отнекаться** – відмовлятися, відмовитися, відмагатися, відмогтїся, огинатися від чо́го.
- Отнесение** – віднесєння.
- Отнести, -ся, см. Относить, -ся.**
- Отнизывать, отнизать** – кінчати, скінчити низати (низання), переставати, перестати низати.
- Отнимание** – 1) віднімання, відіймання, відбирання; 2) (*ребёнка от груди*) відлучання; 3) *хирург.* – відрізування; 4) (*руки, ноги, языка, вследствие паралича*) відбирання.
- Отнимать, отнять** – віднімати, відіймати, відняти, відбирати, відібрати, заграбувати, відерти. [Такий, що і в старця відніме (відберє, відере). Заграбував такі волика, що покійний батько мені подарував]. **-мать, -нять жизнь у кого, надежду** – позбавляти, збавляти, збавити, позбавити когo життя, надії. **-мать ребёнка от груди** – відлучати, відлучити дитину. **-мать руку, ногу** – відрізувати, відрізати руку, ногу. **-ло язык у кого** – відібрало (замкнуло) мову (річ, язик) ко́му, заціпило мову, умкнуло мову. **-ло ногу, руку у кого** – відібрало ногу, руку ко́му.

Отнима́ться, отня́ться – відні[і]ма́тися, відня́тися, відбира́тися, відібра́тися, бу́ти віднятим, відібра́ним. **-маю́ться** *руки, ноги у кого* – відбирає руки, ноги кому. **-ня́вся** *язык у кого* – відібрало (замкнуло) мову (річ, язик) кому.

Отно́га, см. **Отро́г**.

Отно́рок – бічна нора.

Относ, см. **Отнесёние**.

Относительно – відно́сно, розмі́рно, стосунко́во. [Сюже́том сво́ім зрозу́міліша вона́ й цікавіша і відно́сно ме́нше ретори́чна (Грінч.). Читано́ його́ все-ж розмі́рно ма́ло (Єфр.)]. **-но кого, чого** – проти, супроти ко́го, чо́го, що-до ко́го, що-до чо́го. [Проти мо́го бра́та ви недобре вчинили. Не розберу́, проти, чо́го він це закидає. Письме́нство розсо́вує свої ме́жі і що-до фо́рми, і що-до змі́сту]. **-но этого он неумолим** – що-до цього́, то його́ вблагати не можна. **-но этого я буду иметь с ним разговор** – що-до цього́, то я з ним говоритиму. **-но этого дела надо ещё подумать** – що-до цієї справи, то ще треба подумати. **-но и это хорошо** – порівнюючи й це гаразд (добре).

Относительность – відно́сність, стосункові́сть, розмі́рність, (*условность*) умо́вність (-ости).

Относительный – відно́сний, стосункови́й, розмі́рний, релятивни́й, (*условный*) умо́вний.

[Відно́сні ціфри. Збі́льшується тако́ж і но́рма релятивної надва́ртости]. *Мало и много – понятия* **-ные** – ма́ло і бага́то – поняття́ (тямки) умо́вні. **-ный вес** – відно́сна, стосункова ва́га. **-ное местоимение** – стосункови́й займе́нник.

Относит, отнести и отнёсть – 1) *куда* – відно́сити, відне́сти, зано́сити, зане́сти. [Відні́с пряжу до ткача́. Зане́си дитину́ в хату́]; 2) (*приписывать*) пристосо́вувати, пристосува́ти, залічува́ти, залічи́ти, зачисля́ти, зачисли́ти, прикладати́, прикласти́ до чо́го. [До князького періо́ду цього́ пристосува́ти не мо́жна. Письме́нство це ми ма́ємо пра́во зачисля́ти до на́шої історі́ї (Єфр.). Зараз усе прикладає́ до себе́]. *Эту неудачу -ят к его нерадению* – ду́мають, що не пощасти́ло з цим через його́ недба́лість. *Судебные издержки -ти на счёт виновного* – судові́ трати́ ма́є оплати́ти винни́й. **Отнесённый** – відне́сений, перене́сений; пристосо́ваний, залі́чений, зачисле́ний, прикладе́ний до чо́го.

Относится, отнестись – 1) відно́ситися, відне́стися; 2) *матем.* – стосова́тися, бу́ти супроти́. [Два стосується́ до чотирьох, як три до шістьох; *или* два супроти́ чотирьох те саме, що три супроти́ шістьох]; 3) см. **Обращаться к кому**; 4) **-ся куда (подлежать чьему ведению, компетенции)** – стосова́тися до ко́го, до чо́го, нале́жатися до ко́го, до чо́го. [Та́кі пита́ння стосую́ться до археоло́гії. Ця́ справа́ нале́жить до вас]. *Это ко мне не -сится* – це до мене́ не стосується́ (не нале́жить). *Не к тебе -сится* – не до тебе́ рі́ч, (*шутл.*) не твоє́ ме́леться, не до тебе́ п'ють. **Относящийся к чему** – нале́жний до чо́го. **Неотносящийся к делу** – сторо́нний. [Тре́ба спини́тись тут ще на одній ні́би сторо́нній дета́лі (Єфр.)]. *Село -сится к такой-то волости* – село́ тя́гне, нале́жить до тако́ї волости́. [Село́ Тока́рі тя́гне до Бешки́нської во́лости]; 5) *к кому, чему* – ста́витися, поста́витися до ко́го, до чо́го; прийма́ти, прийма́ти що; (*редко*) поста́ть узя́ти до чо́го. [До мене́ ста́вляться́ як до рідного́. Як поста́вилася до ті́єї зві́стки? Поста́ть воро́жу до свя́ткува́ння взя́ла найви́ща вла́да (О. Пчі́лка)]. **-ся к чему с уважением** – шанува́ти, пошанува́ти ко́го, ста́витися, поста́витися з поша́ною (з пова́гою) до ко́го. **-ся пренебрежительно, отрицательно** – нехтува́ти ко́го, що, помі́тувати́ ким, чим. **-ся легкомысленно** – легкова́жити, злегкова́жити що. [Спра́ви цієї́ не злегкова́жено]. **-ся хладнокровно, спокойно** – ста́витися спо́кійно до чо́го, холо́дним о́ком диви́тися, погляда́ти на що. [Холо́днішим о́ком погляда́є чита́чка на «Гара́сову ніч» (Грінч.)]. **-ся несправедливо к кому** – кривди́ти ко́го; (*свысока*) зго́рі позира́ти; (*враждебно*) ворогува́ти на ко́го, проти́ ко́го, става́ти воро́жо проти́ ко́го, чо́го, око́ на ко́го ма́ти, проти́ ко́го зуб ма́ти. [Воро́жо стаю́ть проти́ прав украї́нської мо́ви (О. Пчі́лка)]. **-ся с любовью, заботливо** – жалува́ти ко́го. [Ба́тько жа́лував нас обо́х рівно́: і бра́та, і мене́ (М. Вовч.)]; (*добродушно*) добре́ се́рце ма́ти до ко́го; (*с отчуждённостью*) чужи́м о́ком позира́ти на

кого. *К вам -сятся, как к людям* – вас за людей мають. *-ся* *каким-л. образом к делу* – брати справу як. [Автор берє справу занадто серйозно (Єфр.)].

Отно́ска, см. **Отнесёние**.

Отно́сный – відно́сний. [Відно́сний ві́тер. Відно́сна течія́]. **-ное строение** – опрі́чна будова (забудування).

Отно́чевать – переночува́ти.

Отноше́ние – 1) – *к кому, чему* – відно́сини, стосу́нок (-нку), відно́шення, ста́влення до ко́го, до чо́го. [Са́ме в таких відно́синах стояла ко́лиш хоч до чехів лі́тература й мо́ва німе́цька (Грінч.). Як-же ми́слиш ти з на́ми бу́ти? У яких стосу́нках? (Куліш)]. *Добро́е, благоже́лательное -ние к кому* – ласка, прихильність, прихилля́ до ко́го. [Па́ні ла́скою навкрузи себе́ люде́й купили (Куліш). Не тільки дозволяли́ йому́ люби́ти їх, але й са́ми платили́ прихилля́м (Крим.)]. *Внимательное, почтительное -ние к кому* – ша́ноба, пошані́вок (-вку) до ко́го. *Непочтительное -ние* – непошанува́ння, знева́га, непова́га до ко́го. *Несправедливое -ние* – кривдже́ння ко́го, кривда́ ко́му. *Нерадивое -ние* – занедба́ння ко́го, чо́го. *Иметь -ние к чему* – стосува́тися до чо́го, ма́ти до чинення́ з чим, до чо́го, ма́ти щось до ко́го, ма́ти прито́ку (відно́сини, відно́шення) до чо́го. [Тре́ба, щоб усі́ думки стосова́лися до те́ми (Єфр.). Коцю́бинський мав до чинення́ з бу́рсою, се́міна́рією та прива́тними ле́кціями (Єфр.)]. *Никакого -ния к этому делу не имею* – ніяко́го дочинення́ (ніяко́ї прито́ки) до цьо́го діла́ не маю́. *Взаимные -ния* – взає́мні відно́сини, стосу́нки, взаємовідно́сини, взає́мини. [Оце́ все з ко́жним днем заго́стрювало́ їх взає́мини (Ор. Левиц.). Взаємовідно́сини нала́годились]. *-ния приятельские* – при́язнь, при́ятелюва́ння, това́ришува́ння; (*о женщи́нах ещѐ*) подругува́ння. *-ния мирные, миролюбивые* – (з)ла́года; (*враждебные*) ворогува́ння, ворожнеч́а; (*любовные*) любо́щі; (*близкие*) близькі́ відно́сини (стосу́нки). *Иметь с кем-л. -ния* – захо́дити собі́ з ким. *Завязывать -ния* – захо́дити в стосу́нки з ким. *Вступить в дружеские -ния* – заприя́знитися, (*о женщи́нах ещѐ*) заподругува́ти. *Вступить в приятельские, товарищеские -ния* – заприя́телювати, затова́ришувати, потова́ришувати, потова́ришити; *в фами́льярные* – запані́браті́тися; *в любовные* – зазна́тися. [Одко́ли зазна́вся з нею́ мій Які́в, – ні до чо́го став парубо́к (М. Вовч.). Із іншою зазна́вся, мене́ відцу́рався]. *Быть в дружеских -ниях* – дружи́ти, (*о женщи́н. ещѐ*) подругува́ти; *в приятельских* – при́ятелювати, това́ришувати, това́ришити, това́риство води́ти; *в фами́льярных* – пані́браті́тися; *во враждебных* – ворогува́ти; *в хороших, миролюбивых* – у до́брій (з)ла́годі, у до́брості жи́ти з ким, горну́тися до ко́го; *в любовных* – коха́тися, люби́тися з ким. *Стать в -ния отца и сына* – побатька́тися. [Вони́ побатька́лись собі́ Петро́ та Семє́н: Петро́ сказа́в, що́ бу́де Семє́нові за си́на, то й послу́ха як ба́тька]. *Стать к кому в -ния враждебные, дружеские и т. п.* – ста́ти на воро́жу, на при́ятельську сто́пу. [Одра́зу-ж ста́ли, що́-до не́ї, на воро́жу сто́пу]. *Разорвать дружеские -ния* – розбраті́тися, розрі́знитися. *Не имеющий -ния к делу* – сторо́нній, непри́четний. *Высказывать свое -ние к чему* – висло́влювати́ свій по́гляд на що́, дава́ти свій су́д над чим. [Літописе́ць просто́ записує́, коли́ що́ дія́лось не оці́нюючи поді́й, не даю́чи сво́го су́ду над ни́ми (Єфр.)]. *Между этими событиями нет никакого -ния* – між́ цими́ поді́ями нема́ ніяко́ї зале́жності. *В -нии кого, чего, по -нию к кому, чему* – що́-до ко́го, що́-до чо́го, відно́сно ко́го, чо́го, обі́ч ко́го, чо́го, проти́, супроти́ чо́го. [Істо́рія так звано́ї дре́вньої ру́ської сло́весності́ обі́ч наро́ду украї́нського – те́ саме, що́ обі́ч наро́ду польсько́го – істо́рія сло́весності́ лати́но-польсько́ї (Куліш)]. *В -нии меня, по -нию ко мне* – відно́сно ме́не, щодо́ ме́не, (*в сравнении со мной*) проти́, супроти́ ме́не. *В этом -нии* – з цьо́го по́гляду. *Во всех -ниях* – з ко́жного по́гляду, всі́ма сторо́нами, круго́м. [Сла́вне бу́ло Запо́ріжжя́ всі́ма сторо́нами. Та́ких Катери́н на сві́ті тисячі́, і ні одна́ круго́м на не́ї не похо́жа (Куліш). Круго́м пу́тяща лю́дина]; 2) *геометр., арифм.* – відно́шення; 3) *канцел.* – завідо́млення, лист. [Завідо́млення з дня́ 20-го кві́тня 1924 р. під число́м 123]; 4) *хим.* **-ние весовое** – ваго́ве

відношення.

Отны́не, нар. – віднині, відтепер, відсьогодні.

Отню́дь, нар. **Отню́дь не** – ні в якому разі, в жадному разі, ніяким чином, ніяким світом, ніяким робом, жадним способом, жадною мірою, ані трохи, аж ніяк.

Отня́тие – відібрання; *хирург.* – відрізання.

Отня́ть, см. **Отнима́ть**.

Ото, предл., см. **От.** *День-ото-дня* – що-день, то... [Що-день, то гірше].

Отобедать – пообідати.

Отображе́ние – (действ.) відбивання; (результат) відбиток. См. **Отпеча́ток.** *Служить -нием чего*, см. **Отобража́ть**.

Отобража́ть, отобразить *что* – відбивати, відбити що. **Отображе́нный** – відбитий.

Отобра́ние у кого чего – відібрання комусь чого, позбавлення когось чого.

Отобра́ть, см. **Отбира́ть**.

Отовсю́ду – (з)відусіль, (з)відусіля, (з)відусюди, зівсюди, зусюди, з усіх усюдів.

Отогна́ть, см. **Отгоня́ть**.

Отогну́ть, -ся, см. **Отгиба́ть, -ся**.

Отогрева́ние – відігрівання.

Отогрева́ть, -ся, отогре́ть, -ся – відігрівати, -ся, відігріти, -ся, розігрівати, -ся, розігріти, -ся. **-вать дыханием** – відхук[х]увати, відхук[х]ати. [Насилу відхукав руки]. **-вать в печи сметану, простоквашу, чтобы сыворотка отделилась** – відтоплювати, відтопити, відгрівати, відігріти. **Отогре́тый** – відігрітий, відхук[х]аний; відтоплений.

Отодвига́ние – відс(ов)ування, посування.

Отодвига́ть, -ся, отодвинуть, -ся – відсовувати, -ся, відсувати, -ся, відсунути, -ся, посувати, -ся, посунути, -ся. **Отодвига́ющийся** – відсувний. **Отодви́нутый** – відсунений, посунений, посунутий.

Отодра́ть, -ся, см. **Отдира́ть, -ся**.

Отож(д)ествле́ние – ототожнювання, утежсамлювання (Н.-Л.), ідентифікування, сов. ототожнення.

Отож(д)ествля́ть, -ся, -ствить, -ся – ототожнювати, -ся, ототожнити, -ся, утежсамлювати, -ся (Н.-Лев.), ідентифікувати, -ся, що з чим. **Отож(д)ествляе́мый** – ототожнюваний, ідентифікований. **Отож(д)ествле́нный** – ототожнений, ідентифікований.

Отозва́ние – відкликання. [Відкликання посла].

Отозва́ть, -ся, см. **Отзывать, -ся**.

Отойти́, см. **Отходить**.

Ото́к (*речной остров*) – обтік (*р. обтоку*).

Отолачива́ть, отоло́чить (*в ступе*) – обтовкувати, обтовкти.

Отолга́ться, см. **Отлыга́ться**.

Отолстева́ть, отолсте́ть – глэдшати, поглэдшати, глэднути, розглэднути. **Отолсте́лый** – розглэдлий.

Отома́нка – канапа (турецька).

Отомкну́ть, -ся, см. **Отмыкать, -ся**.

Отомсти́ть, отомща́ть, -ся, см. **Отмща́ть, -ся**.

Отоня́ть, отони́ть – тоніти, потоніти, тоншіти, потоншіти, стоншіти.

Отопи́тельный – опалювальний.

Отопи́ть, -ся, см. **Отапливать, -ся**.

Ото́пка, см. **Отоплéние**.

Ото́пки – вишкварки (-ків).

Отоплéние, ото́пка – опал, опалення, ото́пка, (*топливо*) паливо. [Наймає кімнату з опалом (з ото́пкою). Коксу вживають на паливо]. **Паровое -ние** – парове опалення, -вий опал.

Отоплять, см. **Отапливать**.

Отопок – 1) см. **Отопки**; 2) (*обувь изношенная*) шкарбан. [Босоніж уз'ю старі шкарбани].

Отопревание – відіпрівання.

Отопревать, отопреть – відіпрівати, відіпріти. **Отопрелый** – відіпрілий.

Отоптать, см. **Отаптывать**.

Оторать, см. **Отпахать**.

Оторачивание – облямовування, обкладання, обшивання чим.

Оторачивать, -ся, оторочить, -ся – облямовувати, -ся, облямувати, -ся, обкладати, -ся, обложити, -ся, обшивати, -ся, обшити, -ся. **Отороченный** – облямований, обкладений, обшитий.

Оторванность – відірваність (-ности).

Оторвать, -ся, см. Отрывать, -ся.

Оторжаветь – перержавіти.

Оторопельность – торопленість, сторопілість, стуманілість (-ости).

Оторопелый – тороплений, сторопілий, стуманілий, отетерілий, отетенілий.

Оторопеть – сторопіти, сторопитися, с[о]торопатіти, стуманіти, отетеріти, отетеніти.

Оторопь – острах (-ху). [Острах мене взяв].

Оторочить, см. **Оторачивать**.

Оторочка – обшивка, облямівка. (*Из смушка или суркового меха на тулупе*) иршлиця, брам (-му).

Отослание – відіслання.

Отослать, см. **Отсылать**.

Отоспаться, см. Выспаться, Проснуться.

Отоспаться – відіспати. [Одіспав сьогодні на весь тиждень].

Отостричь – відгострити, вигострити, нагострити.

Ототкнуть, см. **Оттыкать**.

Отохочивать, отохотить – знеохочувати, знеохотити до чого, віднаджувати, віднадити когось від чого, відбивати, відбити до чого охоту когось. [Хороба знеохотила його до вина]. Сrv.

Отвадить.

Отощалость – охлялість, захлялість (-ости).

Отощевать, отощать – хіднути, східнути, хлянути (хляну, -неш), охлявати, охлясти, охлянути, захлянути, отощати; (*о многих*) позахлявати, поохлявати; (*о скоте ещё*) перепастися. **Отощавший, -лый** – охлялий, захлялий, отощалий; (*о скоте*) перепалий. **-ший от плохого питания** – захарчований. **-ший за зиму** – зазимований.

Отощание, см. **Отощалость**.

Отпадание, отпадение (*листьев и т. п.*) – відпадання, спадання, сов. відпадіння; (*краски, штукатурки и т. п.*) вилушування, сов. вилущення; (*от религии, партии, союза и т. п.*) відпадання, сов. відпадіння, відступання, сов. віступлення, відкидання, сов. відкінення.

Отпадать, отпасть – 1) відпадати, відпасти. [Відпав листок]; 2) (*о краске, штукатурке и т. п.*) вилушуватися, вилущитися; (*от союза, религии, партии и т. п.*) відступатися, відступитися, відпадати, відпасти, відкидатися, відкінутися чого і від чого. [Юліян відступився від християнства. Відкинувся від партії. Він зовсім рідні відкинувся]; 3) *у меня -ала охота (к пению)* – я втеряв, стратив охоту, знеохотився (до співів).

Отпадение, см. **Отпадание**.

Отпадывать, см. **Отпадать**.

Отпадыш – 1) (*фрукт*) падалиця; 2) см. **Отступник**.

I. Отпаивание – відлютовування.

II. Отпаивание – 1) випоювання; 2) відпоювання.

Отпаивать, -ся, отпаять, -ся – відлютовувати, -ся, відлютувати, -ся. **-нный** – відлютований.

- Отпаивать, -ся, отпойть, -ся** – 1) випоювати, -ся, випоїти, -ся. [Випоїли теля молоком]; 2) (*отравленного*) відпоювати, -ся, відпоїти, -ся. [Отруївся був, та насилу молоком відпоїли]. -
нный – 1) випоєний; 2) відпоєний.
- Отпайка, см. Отпаивание 1.**
- Отпалзывание** – відповзання, відплазівування.
- Отпалзывать, отползти** – відповзати, відповзти. *См. Отползать.*
- Отпалывать, отпалить** – 1) кінчати, (с)кінчити, переставати, перестати стріляти; 2) **-ливать**
и отпаляют, отпалить, см. Отжигать, Прижигать; 3) **-ить штуку** – (у)стругнути штуку.
- Отпаривание** – відпарювання.
- Отпаривать, -ся, отпарить, -ся** – 1) відпарювати, -ся, відпарити, -ся. [Відпарився оксаміт,
як новий став]; 2) *см. Отодрать (розгами).*
- Отпаривовать (удар)** – відбивати, відбити; (*в разговоре*) відкоша давати, дати кому.
- Отпарывание** – відпорювання.
- Отпарывать, -ся, отпороть, -ся** – відпорювати, -ся, відпороти, -ся, відшивати, відшити,
опорювати, -ся, опороти, -ся. **Отпоротый** – відпоротий.
- Отпасть, см. Отпадать.**
- Отпахивать, отпахать** – 1) кінчати, скінчити орати, оранку, переставати, перестати орати,
оборатися. **-хав, да за бороньбу** – оборававшись, та й за боронування; 2) відорювати, відорати.
-нный – відораний [Відорана скиба]. **-ся** – відорюватися, відоратися, оборававшись, (*о мн.*)
пооборюватися. *Мы совсем -лись и обсеялись* – ми геть оборававшись і обсеялись.
- Отпахивать чем, см. Пахнуть, Отдавать (запахом).**
- Отпахивать, отпахнуть (полу, занавеску), см. Распахнуть. -вать, -нуть (мух), -ся (от мух),**
см. Отмахивать, -ся.
- Отпашка** – відорювання.
- Отпаять, -ся, см. Отпаивать, -ся.**
- Отпёв** – відспів (-ву).
- Отпевальный** – до відправи (похоронної) належний.
- Отпевание** – відправа (похоронна).
- Отпевать, отпеть** – 1) відспівувати, відспівати. [Солов'ї вже відспівали]; 2) відспівувати,
відспівати, відправляти, відправити (службу, відправу церковну). **-петь покойника** –
відправити похорон; 3) (*кому*) вічитати, відспівати кому. [Добре я йому вічитала
(відспівала) за брехні]. **Отпетый** – 1) відспіваний, переспіваний. *Покойник уже -пёт* – над
мерцем відправлено вже похорон; 2) пропавший, очайдушний. [Пропавца він людина]. **-тый**
дурак – неприторений, несосвітений дурень. **-тый пьяница** – всесвітній п'яниця,
непроспаний (непросипений) п'яниця.
- Отпереть, -ся, см. Отпирать, -ся.**
- Отпечатание, -чатка** – надрукування, віддрукування.
- Отпечатывание** – (*в типографии*) друкування; (*следов чего*) випечатування, відбивання.
- Отпечатлеть** – відбити що.
- Отпечаток** – відбіток (-тка), вітиск (-ска), відтиск, напечаток (-тку), познака, знак, відслід,
відбійок (-вка). [Їх ідеї мають на собі відбіток особистої оригінальності (Доман.). На
шляху відко було кілька глибоких свіжих вітисків од полозів та від кінських копит.
Панщина поклала на Кайдашеві свій напечаток (Неч.-Лев.). Наклала на чужу пієсу
помітну особисту познаку. На чолі позначилася перша зморшка – відслід перебутої м'юки].
Наложить свой -ток на кого, на что – позначитися на кому, на чому. *Носить -ток чего-л.* –
бути позначеним чим-небудь, мати (на собі) познаку... чого-небудь.
- Отпечатывать, отпечатать** – друкувати, віддрукувати, надрукувати, відбивати, відбити.
[Віддрукував книгу. Треба відбити (надрукувати) ще з сотню примірників]. **-нный** –
віддрукований, надрукований, відбитий.

Отпеча́тываться, отпеча́таться (*в типографии*) – друкува́тися, віддрукува́тися, надрукува́тися; (*о следах*) випеча́туватися, випечата́тися, відбива́тися, відбі́тися. [Як уда́рив по щоці, так уся п'яті́рня й випечата́лась. Слід од чо́біт відбі́вся на снігу́].

Отпи́вание – надпи́вання.

Отпи́вать, отпи́ть – 1) надпи́вати, надпи́ти. **-пи́ть глоточек** – раз ковту́ти; 2) **отпи́ть** – попи́ти. [Вони́ попи́ли чай та й пішли́]. *Я своё́ уже -пи́л* – я вже своё́ одпив. **-тый** – надпи́тий.

Отпи́ливание – відпи́лювання, надпи́лювання.

Отпи́ливать, -ся, отпи́лить, -ся – відпи́лювати, -ся, відпи́ляти, -ся, надпи́лювати, ся, надпи́ляти, -ся. **Отпи́ленный** – відпи́лений, надпи́лений.

Отпи́лка, см. Отпи́ливание; (*оконч.*) відпи́лення.

Отпи́лок – відпи́лок (-лку).

Отпи́рание – 1) відмика́ння; (*запертого на крючок*) відщи́б[п]а́ння; 2) *см. Отпира́тельство.*

Отпира́тельство – відмага́ння, відри́кання.

I. Отпира́ть, -ся, отперё́ть, -ся – 1) *см. Отмы́кать, -ся. Отоприте!* – відчи́ніть!

відщєб[п]и́ть(ся)! відсу́ньте!; 2) *см. Отпи́хивать, Отта́лкивать.*

II. Отпира́ться, отперё́ться от чего – відмага́тися, відмогті́ся, відрєка́тися, відрєкті́ся від чо́го *и* чо́го. [Лю́ди чу́ли, як він ка́зав, то вже не відмо́жеться].

Отпи́рка, см. Отпи́рание.

Отпи́рывать – відгуля́ти, відбєнькетува́ти. [Відгуля́ли весі́лля].

Отпи́сание – відпи́сання.

Отпи́ска – відпи́ска; відпис (-су).

Отпи́сывание – відпи́сування.

Отпи́сывать, отпи́сать – 1) відпи́сувати, відпи́сати ко́му на що. [Відпи́сати на листа́]. **-ться** (*канцел.*) – відпи́суватися, відпи́сатися. [Доведе́ться відпи́суватися, щоб протя́гти час, а тут тимчасом зроби́мо все, що треба]; 2) (*по дух. завещ.*) відпи́сувати, відпи́сати. *См. Завещать.* [Всі́ добра́ рухо́мі й нерухо́мі відпи́сую дочці́]. **-нный** – відпи́саний.

Отпи́ть, см. Отпи́вать.

Отпи́хивание – відпи́хання, відштовхува́ння.

Отпи́хивать, -ся, отпи́хать, -ся и отпи́хну́ть, -ся – відпи́хати, -ся, відпи́хну́ти, -ся, відштовхува́ти, -ся, відштовхну́ти, -ся. [Відпи́хні крижі́ну від чо́вна]. **Отпи́хнутый** – відпи́хнутий, відпи́хнений, відштовхнутий, відштовхнений.

Отпла́та – відпла́та, віддя́ка.

Отпла́тный – відпла́тний.

Отпла́тчик, -чица – відпла́тник, -ниця.

Отпла́чивание – відпла́чування, віддя́чування.

Отпла́чивать, -ся, отпла́тить, -ся – відпла́чувати, -ся, відпла́тити, -ся, віддя́чувати, -ся, віддя́чити, -ся ко́му за що. [Брєхне́ю віддя́чився мені́ за піклува́ння]. **-ти́ть тем же** – ві́ть за ві́ть відда́ти. **-вать услугой за услугу** – відгоджа́тися, відгодитися ко́му. **Отпла́чиваемый** – відпла́чуваний, віддя́чуваний. **-нный** – відпла́чений, віддя́чений.

Отплё́вывание – відплё́вування.

Отплё́вывать, -ся, отплё́вать, -ся и отплё́нуть, -ся – відплё́увати, -ся, відплё́увати, -ся, відплё́нути, -ся, сплё́увати, сплё́нути.

Отплеск – відхлю́пування, відплю́скування; *мн.* ви́пліски, бри́зки.

Отплета́ние – 1) відпліта́ння; 2) ви́пліта́ння.

Отплески́вать, -ся, отплеска́ть, -ся и отплесну́ть, -ся – відхлю́пувати, -ся, відхлю́пати, -ся, відхлю́пну́ти, -ся, відплю́скувати, -ся, відплю́скати, -ся, відплю́сну́ти, -ся, плю́скати, -ся, відбри́зкувати, -ся, відбри́зкати, -ся, відбри́знутися. [Відхлю́пні́ тро́хи води́. Хви́ля відплю́скує́ться від бе́рега].

- Отплетать, отплесть и отплести** – 1) відплітати, відплести; 2) доплітати, доплести. [Відплети гарбузиння з гілки. Доплів сітку]. **-нный** – 1) відплетений; 2) доплетений.
- Отпльвание** – відпливання, відчалування.
- Отпльвать, отплыть** – відпливати, відплисти, відпливти, відплинути, відчалувати, відчалити.
- Отплытие** – відплиття.
- Отплюнуть** – сплюнути.
- Отплясывание** – витанцювання, вигопцювання.
- Отплясывать, отплясать** – (*плясать с увлечением*) витанцювати, витанцювати, вигопцювати. [Так гарно витанцює]; (*окончить пляску*) дотанцювати, скінчити танець, танці. **-сать своё** – відтанцювати. [Я вже своє відтанцював].
- Отповедной, отповедный** – (*ответный*) відповідний. [Відповідний лист].
- Отповедывать, отповедать что кому** – відповідати *и* -відувати, відповісти що комусь.
- Отповедь** – відповідь (-ди), (*на письме*) відпис (-су).
- Отпой, см. Отпаивание 2.**
- Отполаскивание** – 1) виполіскування; 2) відполіскування.
- Отполаскивать, -ся, отполоскать, -ся** – 1) виполіскувати, -ся, виполоскати, -ся; 2) відполіскувати, -ся, відполоскати, -ся, дополіскувати, дополоскати. **-нный** – відполосканий, пополосканий, дополосканий.
- Отползать, отползти** – відповзати, відповзти, відплазівувати, відплазувати, відлазити, відлізти, (*на четвереньках*) відрачкувати.
- Отполировать (дерево)** – вилощити, налощити, вишліх(т)увати; (*металл*) віяснити.
- Отполнивать, -ся и Отполнять, -ся, отполнить, -ся** – надливати, -ся, надлити (наділля, наділлеш), -ся *и* наділляти (-лля, -ллеш), -ся. **Отполненный** – надлитий.
- Отполосовать** – 1) відшмагати, відбатожити, відчухрати; *см. ещё Отстегать*; 2) *см. Полосовать.*
- Отпор** – відсіч *и* одсіч (-чи), відпір, опір. *Дать -ор кому* – дати відсіч комусь, опір стати проти когось, опертися комусь, дати комусь відкоша; 2) (*упругость*) відпора. **-оры (ледорезы)** – льодорізи (-зів).
- Отпорка** – 1) *см. Отпирка*; 2) (*шест для отпора*) відпорина.
- Отпорный** – відпорний. **-ный крюк, багор** – відпорина.
- Отпороть** – 1) *см. Отпарывать*; 2) (*розгами*) ви(ш)парити, вибити, відшмагати, відбатожити когось, хлости дати комусь, висікти когось. **Отпоротый** – 1) *см. Отпарывать*; 2) ви(ш)парений, вибитий *и т. д.*
- Отпорхнуть** – відпурхнути, відлинити.
- Отпоститься** – відпостувати, відпостітися, (*отговорься*) відговітися. [Відпостувала 40 день. За той гріх не відпостишся й не відмолишся].
- Отпотелый** – спітнілий, відвологлий.
- Отпотеть** – 1) (*перестать потеть*) відпотіти; 2) спітніти. *Окно -тело* – вікно спітніло.
- Отпотчивать** – 1) скінчити частувати (*и* скінчити частування), відчастувати, почастувати, уконтентувати, утрактувати когось; 2) відлупити, відшмагати, стусанів надавати, почастувати когось.
- Отправитель, -ница** – посилач, посилачка, посилальник, посилальниця, відсилач, відсилачка, висилач, висилачка.
- Отправка** – виряджання, відряджання, виправляння, посилання *и т. д.*, *см. Отправлять.*
- Отправление** – 1) *см. Отправка. -ние писем* – відсилання листів; 2) від'їзд, рушання. **-ние поезда** – від'їзд поїзда. *Перед -нием в дорогу* – рушаючи в дорогу, заким рушити в дорогу. *Точка -ния* – вихідна (відповідна) точка, вихідний пункт; 3) справляння, управління, справування, відбування, виконання. **-ние должности** – урядування. [Урядування на посаді

голови]. *Жизненные -ния* (органа) – життєві функції (органа).

Отправлять, отправит – 1) виряджати, вірядити, віряджати, вірядити, виправляти, виправити, наряджати, нарядити, слати, послати, вислати, вислати, (*услать, спроводить*) відсилати, відіслати, випроводжати *и* випроводжувати, випроводити, відпроводжати *и* відпроводжувати, відпроводити, спроводжувати, спроводити кого, що куди. **-лять кого в дорогу, в поход** – виряджати (виправляти) кого в дорогу, в похід. **-вить послов** – вірядити (нарядити, послати) послів. **-вить товары по железной дороге** – послати, вислати крам залізницею. **-вить кому-л. письмо, посылку по почте** – послати комусь листа поштою, послати, подати комусь посилку поштою. **-вить кого из дому (спроводить)** – випроводити, відпроводити, спроводити, вірядити кого з дому. **-вить ни с чем** – випроводити, відпроводити кого ні з чим. **-вить в ссылку** – запровадити (*и* запроторити, завдати) на заслання. **-вить на тот свет** – на той світ загнати, з світу зігнати; 2) справляти, справити, відправляти, відправити, управляти, управити, справувати що. **-лять какую-л. должность, службу** – справляти, справувати, відбувати які обов'язки, яку службу, урядувати на якій посаді; (*служить чем*) правити за кого, за що. **-лять какие-л. функции** – справляти які функції. **-лять повинности** – відбутки відбувати. **Отправленный** – віряджений, віряджений, виправлений, посланий, висланий *и т. д.*

Отправляются, отправятся – виряджатися, вірядитися, віряджатися, вірядитися, виправлятися, виправитися, вибиратися, вибратися, іти, піти, (*двигаться*) подаватися, податися, братися, побиратися, побратися, пускатися, пуститися, рушати, рушити, вирушати, вирушити, мандрувати, помандрувати, *сов.* потягти, посунути, потиснути, потектися, (*поспешно*) погнати(ся), (*по*)майннути, махнути, хуркнути, (*без определённой цели*) повіятися. **-виться посидеть** – піти, вийти на посиденьки, на посідки. **-виться в поход, на заработки** – вірядитися, виправитися, вибратися, (*двинуться*) рушити в похід, на заробітки. **-виться (двинуться) в путь** – податися, побратися, пуститися, рушити, вирушити в дорогу (в путь *ж. р.*). **-виться в путь-дороженьку** – побратися шляхом-дорогою. **-вляйся! -вимся!** – рушай! рушаймо! **-виться дальше** – податися (пуститися, рушити) далі. **-виться скитаться** – піти у скітки (в світі). **-виться путешествовать** – у мандри податися. **-виться на лошадях, верхом, пешком, морем** – поїхати кіньми, верхи (*о многих: верхами*), піти пішки, пуститися (попливти) морем. **-виться в море** – податися, пуститися на море. **-виться в школу, в театр** – податися (піти) до школи, піти до театру. **-виться в кабак** – піти на дешеву, піти до шинку. **-виться в Киев** – податися (вирушити, поїхати) до Києва, на Київ.

Отправной – вихідний, відпровідний. **-ная точка** – відпровідний пункт. *См. Отправление 2.*

Отправщик, см. Отправитель.

Отпраздновать – відсвяткувати, відбути свято. **-вать свадьбу** – відгуляти (відбути) весілля.

Отпрашивать, -ся, отпросить, -ся – відпрошувати, -ся, відпросити, -ся, відпрохувати, -ся, відпрохати, -ся, випросити, -ся. [Хотів батько бити, та мати випросила]. **-ситься домой** – відпроситися, відпрохатися додому. **Отпрошенный** – відпрошений, відпроханий.

Отпроваживать, отпровадить – відпроводжувати, відпроводити, відсилати, відіслати, відпроторювати, відпроторити кого куди.

Отпруживать, отпружать, отпрудить (запруду) – розгачувати, розгатити (грєблю).

Отпрыгать – відстрибати, відскакати, відплигати.

Отпрыгивание – відстрибування, відплигування.

Отпрыгивать, отпрыгнуть – відстрибувати, відстрибнути, відплигувати, відплигнути; (*отскакивать*) відскакувати, відскачити.

Отпрыск – пагін (-гону), *ум.* пагоніць (-гінця), пагінчик, паріст (-росту), паросток (-стка), паростень (-сня), парість (-рости), відросток (-стка), одріст (-росту), одростень (-сня), одрість (-рости), бросток, памолодок (-дка); *соб.* пагіння (-ння), паговіння (-ння), памолодь (-ди). **Благородный -прыск старинного рода** – шляхетний паріст (порідок) давнього роду.

Отпры́скивать, отпры́снуть – 1) (*издавать брызги*) пірскати, пірснути, по́рскати, порснути; 2) відпорска́ти, відпорснути, відбива́тися, відбитися, відскакувати, відско́чити від чо́го. **-ться** – 1) відбри́зкуватися, відбри́знутися; 2) (*о деревьях*) па́роститися, па́рости (паго́ни) пуска́ти, броститися *и* бростатися.

Отпря́гание – відпряга́ння, випряга́ння.

Отпряга́ть, -ся, отпря́чь, -ся – відпряга́ти, -ся, відпрягті, -ся, випряга́ти, -ся, ви́прягти, -ся.

Отпряже́нный – відпряже́ний, випряже́ний.

Отпряда́ть, отпря́сть – відпряда́ти, відпря́сти.

Отпряды́вать и Отпряда́ть, отпряну́ть – відска́кувати, відско́чити. **-нуть в ужасе** – віджахну́тися від чо́го, з жаху кину́тися від чо́го.

Отпу́гивание – відстра́шування.

Отпу́гивать, отпу́гать, отпу́гнуть – відстра́шувати, (*сов.*) відстра́шити *и* відстраха́ти, віджахну́ти ко́го від ко́го, від чо́го. **Отпу́гивающий** – відстра́шливий. [Відстра́шливий при́клад].

Отпу́дривать, отпу́дрить – пудрува́ти, попудрува́ти ко́го, кінча́ти (скінчи́ти) пудрува́ти. **-ить ко́го** – (*переносно*) намі́лити чу́ба ко́му. **Отпу́дренный** – попудро́ваний.

Отпу́дриваться, отпу́дриться – кінча́ти (скінчи́ти) пудрува́тися, попудрува́тися.

Отпу́ск – 1) *см.* **Отлу́скание**; 2) (*для служащих*) відпустка, відпуст, відзво́лення, відзві́л (-во́лу). **Получи́ть -пуск** – здобу́ти відпустку, відзві́л, відзво́литися. **Бессро́чный -пуск** – безстро́кова відпустка; 3) (*товаров за границу*) відпрова́дження, виві́з (-во́зу) (кра́му за кордо́н); 4) *см.* **Отпуст**.

Отпу́скание – 1) відпуска́ння, відряджа́ння; 2) видава́ння, відва́жування; 3) запуска́ння; 4) попускання *и т. д.* *См.* **Отпускать**.

Отпуска́ть, отпу́стить – 1) пуска́ти, пу́стити, відпуска́ти, відпу́стити, повідпуска́ти ко́го куди́, звідки; (*отправляют*) відряджа́ти, відряди́ти ко́го. **-стить ко́го на волю́, домо́й** – (від)пу́стити ко́го на волю́, до́дому. **-сти ду́шу на пока́яние** – пу́сти з душе́ю; 2) дава́ти, да́ти, видава́ти, вида́ти, відва́жувати, відва́жити, наділя́ти, наді́лити ко́му що́, що́ на що́. **-ска́ть провизи́ю** – видава́ти (відва́жувати) харч (-чи *ж. р. и -чу м. р.*). **Правите́льство -сти́ло сто ты́сяч рубле́й на это́ де́ло** – уря́д дав (приді́лив) сто ты́сяч карбованці́в на цю́ справу. **-ска́ть ко́му-л. в креди́т** – дава́ти ко́му на [в] бо́рг (*и* набі́р), боргува́ти, наборгува́ти, поборгува́ти, ві́рити ко́му *и* на ко́го, наві́ряти ко́му. **Лавочник -ска́ет мне́ в креди́т на сто рубле́й** – крама́р на сто карбованці́в ме́ні наві́ряє (дає́ ме́ні на бо́рг). **Он ни́кому не -ска́ет в до́лг** – він ні́кому не боргує́ (не дає́ на бо́рг), він ні́ на ко́го не ві́рить. **-ска́ть на ве́с** – дава́ти ваго́ю. **-ска́ть что́-л. по счё́ту ко́му** – ви́лічувати (*сов.* ви́лічити) ко́му що́. **-ска́ть ску́по** – видавце́м (ви)дава́ти. **-ска́ть това́ры (за гра́ницу)** – виправля́ти, виво́зити, випрова́джати, відпрова́джати кра́м (за кордо́н). **-стить о́строту, словечко́** – пу́стити до́теп, (*на чей-л. счё́т*) при́кладку прикла́сти ко́му, кві́тку ко́му при́шити. **-ска́ть компли́менты** – комплі́менти сади́ти. **-ска́ть шту́ки, -стить шту́ку** – витворя́ти, плата́ти шту́ки, наплата́ти шту́к, утну́ти, устругну́ти шту́ку; 3) **-ска́ть, -стить грехи́ ко́му** – розгрі́шати, розгрі́шити ко́го, відпуска́ти, відпу́стити грі́хи ко́му; 4) запуска́ти, запус́тити, попус́кати, попус́тити що́. **-стить боро́ду, ко́су** – запус́тити боро́ду, ко́су. **-стить кудри́** – попус́тити куче́рі; 5) (*ослабля́ть*) попус́кати, попус́тити; відпус́кати, відпу́стити. **-стить верё́вку, стру́ну** – попус́тити мо́туз, стру́ну. **-स्थ्य́ пояс** – відпереза́ти, по[від]пу́стити по́яс. **-स्थ्य́ сталь** – м'я́кшити (відгартува́ти) кри́цю, ста́ль. **-स्थ्य́ тормоз** – розгальмува́ти; 6) (*отточи́ть*) наго́стрювати, наго́стрити, виго́стрювати, виго́стрити. **-ска́ть, -स्थ्य́ ко́су (по́косную)** – клепа́ти (*н. вр.* клепа́ю *и* кле́плю), відклепа́ти ко́су; 7) відпу́стити, полегша́ти (*чаще́ безл.*). [Було́ так у гру́дях сти́сло, а це тро́хи відпу́стило]. **На дво́ре -сти́ло** – надво́рі відлі́гло. **Моро́з -сти́л** – моро́з пере́сився, пере́тис. **-нный** – відпу́щений, попу́щений *и т. д.*

Отпускат́ься, отпу́ститься – 1) відпус́кати́ся, бу́ти відпу́щеним; 2) (ви)дава́тися, бу́ти (ви)

данім, відважуватися, бути відваженим; 3) розгрішатися, розгрішитися, відпускатися, відпуститися; 4) запускатися, бути запущеним; 5) попускатися, попуститися *и т. д.*

Отпускник – відпускник.

Отпускная – відпускна, вільна, грамота на волю.

Отпускной – 1) відпускний, відзві[о]льний. **-ной билет** – відзві[о]льний білет, білет на відзвіл, відпустка; 2) (*вывозной*) вивізний, відпровідний; 3) відпущений, відзволений.

Отпуст, *церк.* – відпуст (-сту).

Отпустительный – відпускний, прощальний. [Відпускна (прощальна) молитва]. **-ный грех** – прощений (відпущений) гріх.

Отпустить, *см.* **Отпускать**.

Отпутешествовать – відподорожувати, відмандрувати; скінчити подорож, мандрівку.

Отпутывать, отпутать – відплутувати, відплутати що від чого; розплутувати, розплутати що. **Отпутанный** – відплутаний; розплутаний.

Отпутываться, отпутаться – 1) відплутуватися, відплутатися, розплутуватися, розплутатися; 2) відкараскуватися, відкараскатися, відпекуватися, відпекатися від чого. *Срв.*

Отвязываться 2, Отдываться 3.

Отпущение – відпущення, відзволення. **-ние грехов** – розгрішення, проща, відпущення, прощення гріхів.

Отпущенник, -ница – відпущенець (-нця), відпущеник, відпущениця.

Отпыхивание, отпыхка – відсапування.

Отпыхивать, -ся, отпыхнуть, отпыхаться – відсапувати, -ся, відсапнути, відсапатися.

Отпяливать, -ся, отпялить, -ся – відчепірювати, -ся, відчепірити, -ся.

Отпячивать, отпятить – посувати, посунути назад що, відпірати, відперти (назад) що.

Отпяченный – посунутий назад, відпертий назад.

Отпячиваться, отпятиться – відступатися, відступитися назад, поступатися, поступитися назад, посуватися, посунутися назад.

Отработка, см. **Отрабатывание.**

Отработок – відробіток (-тку), відробок (-рібку), відбуток.

Отрабатывание, отработание, отработка – відробляння *и* відроблювання, *сов.* відроблення, відбування, *сов.* відбуття.

Отрабатывать, отработать – 1) відробляти *и* -роблювати, відробити, виробляти, виробити, відбувати, відбути що (*и* за що) чим. [Як нічим заплатити буде, то відроблю]. **-вать пропущенные дни** – набувати, відбувати пропущені дні. **-тать службой, молотьбой, прядением и т. п.** – відслужити, відмолотити, відпрясти *и т. п.*; 2) скінчити робити, відробити; 3) *см.* **Отдывать 2. Отработанный** – відроблений, відбутий. **-ные части в машине** – спрацьовані частини. **-ный пар** – м'ята пара. **-ная вода** – зужиткована вода.

Отрабатываться, отработаться – 1) відроблятися, відробитися, упоратися з роботою; оброблятися, обробитися; 2) бути відробленим, відбутим.

Отрава – 1) (о)трута (*ум.* (о)трутка, (о)трутонька), трутизна, трутина, трійло, отруя, отрій (*р.* отрою), трутівка. **Дать кому-л. -вы в питье** – обпоїти когo, дання кому дати; 2) *см.*

Отравление.

Отравитель, -ница, Отравщик, -ца – отрутник, отрутниця, отруйник, отруйниця.

Отравительный – отруйний, отруйливий, отрутний.

Отравление – тру[о]їння, отру[о]ювання, затру[о]ювання, *сов.* стру[о]їння, отру[о]їння, затру[о]їння.

Отравливать и Отравлять, отравить – тру[о]їти, стру[о]їти, отру[о]ювати, отру[о]їти когo, що, (*многих*) потру[о]їти, поотру[о]ювати когo, що, (*делать ядовитым, заражать*) затру[о]ювати, затру[о]їти, позатру[о]ювати що, затроюдити що. **-лять кому-л. жизнь, радость** – тру[о]їти, затру[о]ювати кому життя, радість. **Отравленный** – отру[о]єний *и* отрутий,

стру[о]єний, затру[о]єний *и* затрутий *и т. д.* **-ний воздух** – затру[о]єне (отру[о]єне) повітря. **Отравливаться** *и* **Отравляются, отравиться** – тру[о]їтися, отру[о]юватися, отру[о]їтися, (*о многих*) потру[о]їтися, поотру[о]юватися; (*заразиться*) затру[о]юватися, затру[о]їтися, позатру[о]юватися чим.

Отравляющий (*ядовитый*), *см.* **Отравительный**.

Отравный – отруйний, отруйливий, отрутний.

Отрада – відрадість, відрадощі, відрода, розрада, утіха. *Ни в чём нет мне -ды* – нема мені відрадости ні в чому. *Единственная наша -да среди житейских невзгод* – єдина наша втіха (відрода, розрада) серед життєвих недогід (від життєвих недогід).

Отрадный – відрадісний, відрадний, втішний, просвітлий. **-ная новость** – втішна (відрадісна) новина. **-ная минута** – відрадісна хвилина, просвітня (просвітла) година. **-но** – відрад(іс)но, втішно.

Отражаемость – відбиваність (-ности).

Отражаемый – відбиваний.

Отражатель – відбивач. **Отражательный** – відбивний.

Отражать, отразить – 1) відбивати, відбити, відпірати, відперти, відгрімлювати, відгрімити. **-жать нападение, удары** – відбивати (відпірати) *напад*, відбивати *удари*. [Відпіраючи *напад* за *нападом*, прямував Мелецький до Хотина (Куліш)]. **-жать силу силою** – відпірати *силу силою*; 2) (*опровергать*) збивати, збити. **-зить доводы** – збити *доводи*; 3) *физ.* – відбивати, відбити, відкидати, відкинути, (*о свете*) відсвічувати, відсвітити, (*о звуке*) відгукувати, відгукнути, віддавати, віддати. *Зеркало -жаёт (от себя) солнечные лучи, (в себе) предметы* – дзеркало відбиває (відкидає) від себе сонячне проміння, відбиває в собі *речі*. *Высокие стены -жали звук* – високі стіни відбивали (відгукували, віддавали) *звук*. **-зить на (в) себе** – відбити на (в) собі. *Литература -жаёт в себе жизнь* – література (письменство) відбиває в собі *життя*. **Отражённый** – відбитий.

Отражаться, отразиться – 1) відбиватися, бути відбитим, відпіратися, бути відпертим. *Удар -жаётся ударом* – *удар* відбивається *ударом*; 2) відбиватися, відбитися, відкидатися, відкинутися, віддавати(ся), віддати(ся), відсвічуватися, відсвітити(ся), (*о звуке*) відгукуватися, відгукнутися, [Все те відкидалося, відбивалося в тихій воді (Н.-Лев.). В прозорій воді відбиваються золоті верхи (Н.-Лев.)]. **-жаются эхом от чего-л.** – відбиватися луною від чого, битися луною в що, відгукуватися (віддаватися) луною від чого; 3) (*находит выражение, оставляют след*) відбиватися, відбитися, відзначатися, відзначитися на чому *и* в чому, (*изображаться*) малюватися, змалюватися, відмалюватися. [Ні в чім так не відзначалась душа, як у пісні (Куліш)]. *Смущение -жалось у него на лице* – збентеження відбивалось йому на обличчі (Грінч.). *На его бледном лице -зилась мука* – на його блідому виду відбилася (відзначилася, змалювалася) *мука*; 4) (*иметь последствия для кого*) відбиватися, відбитися, позначатися, позначитися на ко́му, на чо́му; *сов.* окошитися, покошитися на ко́му, на чо́му. *Репрессии против украинства в России тяжело -зились на украинской литературе* – репресії проти українства в Росії тяжко відбилися (позначилися) на українській літературі.

Отражающий – відбивний. *Предметы, -щие лучи* – *речі*, що відбивають проміння.

Отражение – 1) відбивання, відпірання, *сов.* відбиття, відпертя; відсіч *и* одсіч (-чи); *срв.*

Отражать 1; 2) *физ.* – відбивання, відбиття, відкидання, віддавання, відсвічування, відгукування; *срв.* **Отражать 2.** **-ние исторических фактов в народной памяти** – відсвічування історичних фактів у народній пам'яті. **-ние света** (*отсвет, отблеск*) – відбивок (-вку), відсвіт (-ту), від(б)лиск. [Сварилась пальчиком на свій одбивок в дзеркалі (Неч.-Лев.). Око не побачить себе інше як через відсвіт, через інші речі (Куліш)]. Відсвіт у прозорій воді]. **-ние звука** – відгук, луна. *Срв.* **Отзвук, Эхо.** *Служит -нием чего-л., см.*

Отражать.

Отразительный – відбивний. **-ний бой** – оборонний бій (р. бою).

Отраивать, -ся, отроить, -ся (о пчѣлах) – відріювати, -ся, відріюти, -ся.

Отрапортовать – відрепортувати, (гал.) замельдувати. См. **Рапортовать**.

Отрасль – 1) парі[о]сть (-рости) (ж. р.), парі[о]ст (-росту) (м. р.), парі[о]сток (-стка). Сrv.

Побег, Отпрыск. -расль славного рода (о людях) – славного роду нащадок (парість); 2) (горной цепи) вітка, віднога, відгір'я; 3) парі[о]сть, галузь (-зи), ділянка. Во всех **-слях литературы, искусства, знания, промышленности** – в усіх паростях (галузях, ділянках) літератури, мистецтва, знаття, промисловости.

Отрастать, отрасти, см. Отростать.

Отращивать, отро[а]щать, отро[а]стить – виріщувати, виріщати, вирістити; запускати, запустити. **-стить бороду, волосы** – запустити бороду, волосся (чуприну, чуба, кучму, коси). **-стить себе брюхо** – відпасти собі черево. **-вать побеги** (о растениях) – (по)пускати, сов. (по)пустити, (о многих) попускати парости, пагони. **Отро[а]щённый** – виріщений, запущений *и т. д.*

Отребие – (негодные остатки от очищенного) послід (-ду), вибірки, відвійки, патолоч (-чи); (отбросы, сор) негідь (-годи), покидь (-ди), сміття. **-бие человечества** – послід людський (людства), сміття людське.

Отрез – 1) см. **Отрезание**. Даю голову на **-рез** – головою ручуся; 2) відріз, відтин, переріз (-зу). Толщина доски в **-зе** – товщина дошки у відрізі (в перерізі). Отказатъ на **-рез** – рішучо (цілком) відмовити; 3) (ружьё с укороч. стволом) куцак, куцопал, відтинок, утинок (-нку), відріз, відрізан, різанка.

Отрезание, Отрезать, см. Отрезывание, Отрезывать.

Отрезвление – протверєжування, протверезіння, витверєжування, витверезіння.

Отрезвлять, отрезвить – тверезити, витверєжувати, витверезити, протверєжувати, протверезити, (о многих) повитверєжувати, попротверєжувати. **-ться** – витверєжуватися, витверезитися, протверєжуватися *и т. д.*; (опомниться) прочуматися, опам'ятатися.

Отрезвлённый – витверезений, протверезений.

Отрезвляющий – тверезющий, тверезливий, протверезливий.

Отрезка, см. Отрезывание.

Отрезной – 1) відрізний, обрізний; 2) відрізаний, відтятий. **-ной участок земли** – відруб, відрубний шмат землі. **-ная пирамида, см. Усечённый.**

Отрезок – урізок, обрізок (-зка), відтинок, утинок (-нка). **-зок ленты, материи** – урізок стрічки, укравок, урізок тканини. **-зок линии** – урізок лінії. **-зок доски** – урізок дошки.

Отрезывание и Отрезание, отрезание – відрізування *и* відрізання, відрізання, відтинання, відтяття, відкраювання, відкраяння, урізування *и* урізання, урізання *и т. д.*, см.

Отрезывать.

Отрезывать и Отрезать, отрезать – 1) (что-л. совсем) відрізувати *и* відрізати, відрізати, відтинати, відтяти що від чого, (часть чего-л., укоротить) урізувати *и* урізати, урізати, утинати, утяти, (откроить, отхватить) відкраювати, відкраяти, украювати, украяти, відбатовувати, відбатовувати, (отстричь) відчикрижувати, відчикрижити, учикрижувати, учикрижити, (о многих) повідрізувати *и* повідрізати, поврізувати *и* поврізати, повідтинати *и т. д.* **-затъ руку, ногу, палец** – відрізати, відтяти руку, ногу, палець (*и* пальця), пучку. [Так і відбатував стругом пучку]. **-затъ руки и ноги** – повідрізати, повідтинати *и* пообрізати, пообтинати руки і ноги кому. [Урізав вовкові хвоста. Крил не втинай сизокрилій голубці, хай вона вільно літа (Л. Укр.). Я вкраяв-би свого живого серця (Куліш). Не тримай з панами спілки, бо як твоє довше, то утнуть, а як коротше, то натягнуть (Франко)]. **-затъ ветку** – відтяти *и* відітнути гіл(ь)ку. Семь раз примерь, а раз **-режь** – десять разів мір, а раз утни. Как ножом **-зало** – як різцем відрізало. **-затъ полотна на рубаху** – відрізати, відкраяти полотна на сорочку, відрізати, відкраяти сорочку. **-затъ хлеба, кусок хлеба** – урізати

(україяти, укроїти) хліба, відрізати (відкраяти, відкроїти, відбатувати) шматок (кусень) хліба. [Мало не півхліба відбатував. Повідбатовували по шматку хліба]; 2) (*резко ответить кому*) відрізати, відрубати, відтяти ко́му. **Отрезанный** – відрізаний, відтятий, відкраяний *и т. д.* **-ний ломоть к хлебу не пристаёт** – відрізаної скиби до хліба не приту́лиш.

Отрезываться, отрезаться – відрізуватися *и* відрі́затися, відрізатися, бу́ти відрі́заним; відтинатися, відтятися, бу́ти відтя́тим, відкраюватися, відкра́ятися, бу́ти відкра́яним; відбатовуватися, відбатува́тися, бу́ти відбатованим *и т. д.* *См.* **Отрезывать.**

Отрека́ться, отрече́сья *от кого, от чего* – зріка́тися, зректі́ся ко́го, чо́го, відріка́тися, відректі́ся ко́го, чо́го *и* від ко́го, від чо́го, виріка́тися, віректі́ся ко́го, чо́го, (*отвергаться*) кідатися, цура́тися чо́го, відкида́тися, відкину́тися, відцуруватися, відцура́тися від ко́го, від чо́го *и* ко́го, чо́го, відступатися, відступі́тися від ко́го, від чо́го, відкасну́тися, відсахну́тися від ко́го, (*гал.*) звергті́ся чо́го; (*отпираться*) заперещатися, запереті́тися. **-чься от своих слов** – зректі́ся, відректі́ся своїх слів. **-чься от своих взглядов, от своего права** – зректі́ся своїх поглядів, свого права. **-чься от своей веры, от отчизны** – зректі́ся (відректі́ся) своєї віри, своєї батьківщини, відцура́тися, відкину́тися (від) своєї віри, (від) своєї батьківщини, відступі́тися, відкасну́тися від своєї віри, від своєї батьківщини. **-чься от света** – світу відцура́тися. *Все родные от него -клись* – всі рідні його́ (від нього́) відреклі́ся (відцуралі́ся), від нього́ відкасну́лися (відсахну́лися), уся рідня від його́ відкину́лася (відступі́лася, відцуралася). [Відступі́лася від мене́ вся моя́ родина]. *Пётр трижды -кался от Христа* – Петро́ тричі зріка́вся Христа́, відріка́вся Христа́ *и* від Христа́. *Срв.*

Отступат́ся.

Отрекомендова́ть, -ся – відреккомендува́ти, -ся.

Отре́пки – 1) (*от конопли, льна*) клоччя, па́чоси, па́чіски, ко[і]стри́ця, кістра́, термі́ття, термі́тяччя; 2) *см.* **Отре́пье.**

Отре́пывать *и* **Отре́пливать, отрепа́ть** (*лён, коноплю*) – обті́пувати, обті́пати (льон, коно́плі). *Я тебе -плю космы* – я тобі́ всю кучму (па́тли) обі́рву. **-ться** – обті́пуватися, обті́патися. **Отре́панный** – обті́паний.

Отре́пье – 1) *см.* **Отре́пки 1**; 2) дрантя, лахмі́ття, ла́хи, лахмані́ (-ні́в), ла́ти, ру́б'я, ра́м'я, риззя, гноття, страп'я, канцур'я, курмання, курмаччя.

Отретироват́ся – відійти́, (*шутл.*) пі́ти з ба́тьком на шлях.

Отрече́ние – зрече́ння чо́го, відрече́ння, відцура́ння (від) чо́го. **-ние от престола** – зрече́ння престо́лу. **-ние от своего права** – зрече́ння (відрече́ння) свого́ права. **-ние от ереси, от своего убеждения** – відрече́ння від е́реси, від свого́ перекона́ння. **-ние от света** – відцура́ння (від) світу.

Отрече́нный – заперечений, відкину́тий. **-нные книги** – та́ємні, апокрифі́чні кни́ги; *срв.*

Апокриф. *Имей (имейте) меня отреченна* – на мене́ не раху́й (не рахуйте).

Отрече́сья, см. **Отрека́ться.**

Отреша́емость – відлучува́ність, відділюва́ність (-ности).

Отреша́емый – відлучува́ний, відділюва́ний.

Отреша́ть, отреші́ть – відлуча́ти, відлучі́ти, відділя́ти, відділі́ти, відста́вляти, відста́вити ко́го від чо́го. **-шить от должности кого-л.** – усуну́ти (скину́ти, зса́дити) з уряду́ (з поса́ди) ко́го. **Отрешённый** – відлучений, відді́лений, відста́влений, усунений *и т. д.*

Отреша́ться, отреші́ться – 1) бу́ти відлученим, відді́леним, відста́вленим *и т. д., см.*

Отреша́ть; 2) позбува́тися, позбу́тися чо́го, відкида́тися, відкину́тися від ко́го, від чо́го, відста́вати, відста́ти від чо́го. **-шиться от старой привычки** – позбу́тися старої звички (заві́чки), відкину́тися, відста́ти від старої звички. **-шиться от иллюзий, от мысли о чём-л.** – позбу́тися ілюзі́й, спустити́ з ду́мки що́.

Отрешение – 1) відлуче́ння, відді́лення, відста́влення від чо́го, усуне́ння з чо́го; 2) позбуття́ чо́го.

Отре́щённость – відлученість від чо́го, зре́ння чо́го, відрече́ння чо́го *и* від чо́го; *см.*

Отре́чение.

Отреши́мость – відлучні́сть, відста́вність (-ности).

Отреши́мый – відлучни́й, відста́вний.

Отреши́ть, *см.* **Отреша́ть.**

Отри́нутие – відки́нення, віді́пхнення чо́го.

Отри́нуть – відкі́нути, віді́пхну́ти ко́го, що. **-нуть чьи-л. мольбы**, **-нуть кого** – відкі́нути чи́ї блага́ння, відкі́нути (віді́пхнути) ко́го. **Отри́нутый** – відкі́нутий *и* -нений, віді́пхнутий *и* -нений. **-тый все́ми (отверженный)** – від усі́х поки́нутий.

Отри́нуться – відкі́нутися, бу́ти відкі́нутим, віді́пхнутим.

Отрица́ние – 1) заперече́вання, заперече́ння, відкида́ння, негува́ння. Знак **-ния** – знак заперече́ння; 2) *см.* **Отре́чение.**

Отрица́тель, -ница – заперече́чник, -ниця.

Отрица́тельно – 1) заперече́но, заперече́ливо, негати́вно. [Хита́є заперече́ливо голово́ю. Він ста́виться до ме́не негати́вно]; 2) від'є́мно, негати́вно. [Земля́ наелектризо́вана від'є́мно (негати́вно) (Герин.)].

Отрица́тельный – 1) заперече́ний, заперече́ливий, відмо́вний, відки́дний, (*негативный*) негати́вний. **-ный ответ** – заперече́на, відмо́вна (негати́вна) відпові́дь. **-ное предложение, грам.** – заперече́не рече́ння; 2) *мат.* – від'є́мний, негати́вний. **-ная величина** – від'є́мна величи́на. **-ное электричество** – від'є́мна електри́чність.

Отрица́ть что – заперече́увати, відкида́ти, негува́ти що. [Заперече́ує, що він жо́натий. Заперече́ує доведе́ні фа́кти]. **-цать существование кого, чего** – заперече́увати, відкида́ти існува́ння ко́го, чо́го, заперече́увати, відкида́ти ко́го, що. *Срв.* **Отверга́ть. Отрица́емый** – заперече́уваний.

Отрица́ться, отрече́сья, *см.* **Отрека́ться.**

Отро́г – відно́га, відно́жина. [Відно́ги Карпа́тів]. **-ро́г оврага (балки)** – рука́в, ві́тка, при́ярок (-рка), ви́балок (-лка).

Отроде́йный. *Он кале́ка -ный* – він калі́ка зро́ду. *См.* **Отро́дясь.**

Отро́дить, -ся, *см.* **Отро́ждать, -ся.**

Отро́док – па́росток від ко́реня, ві́дросте́нь (-сня).

Отро́дьє – ві́дрі́ддя, порі́ддя, на́сі́ння, ко́ліно, (*бран.*) ко́дло, ві́родок, ви́плодок (-плі́дка), на́ко́ре́нок (-нка). [Зги́нь ти з усі́м сво́їм ко́длом (на́ко́ре́нком)]. *Ехидни́но -дьє* – га́дючий ви́плодок.

Отро́дясь – зро́ду, зро́ду-ві́ку.

Отро́ек пчёл – ві́дрі́юк (-йка), па́рій (-ро́ю).

Отро́ждать, отро́дить – 1) *кого, что* – ві́дро́джува́ти, ві́дроди́ти, роди́ти, поро́ди́ти, пло́ди́ти, ви́плоди́ти, спло́ди́ти ко́го, що. *Срв.* **Ро́ждать**; 2) (*о растениях*) пу́скати, пу́стити па́росток, по́пуска́ти па́ростки з ко́реня.

Отро́ждаться, отро́диться – 1) ві́дро́джува́тися, ві́дроди́тися, *см.* **Возро́ждаться**; 2) ві́дроста́ти, ві́дрости́, по́відроста́ти від ко́реня.

Отро́ждение, *см.* **Возро́ждение.**

Отро́ить, -ся, *см.* **Отраива́ть, -ся.**

О́трок – о́трок, хло́пча (-ча́ти), хло́пча́к, па́рубча́ (-ча́ти), па́рубча́к, па́рубчу́к, пі́длі́ток (-тка); (*слуга*) хло́пець (-пця), ко́зачок (-чка), че́лядин, че́лядине́ць (-нця), че́лядни́к, слуга́. *См.* **Паж 1.**

Отро́кови́ца – дівчи́на, дівча́ (-ча́ти), (дівчи́на-)пі́длі́ток; (*про́ще*) пі́вді́вка, пі́дді́вок (-вка).

Отро́ста́ть, отро́сти – ві́дроста́ти, ві́дрости́, (*о мног.*) по́відроста́ти.

Отро́стити́, *см.* **Отра́щива́ть. -тити́ брюхо** – відпа́сти че́рево, за́черева́тити, за́пуза́тити. [Хоч скі́льки ї́ж, то не забага́тієш, а ті́льки за́черева́тієш (за́пуза́тієш)].

Отросток – 1) *см.* **Отпрыск**. *Дать -ток* (о растениях) – вигнати (пустити) паросток (пагін); 2) (на рогах у оленя, лося) паріг (-рога); 3) *анат.* – відростень, наростень (-сня), (на кости) окіст (*р.* окости), окісток.

Отрочески – по-хлоп'ячому.

Отроческий – хлоп'ячий, підпарубочий. **-кий возраст** – вік хлоп'ячий, підпарубочий, літа хлоп'ячі.

Отрочество – хлоп'яцтво, вік хлоп'ячий, підпарубочий.

Отрочествовать – хлопцювати.

Отрочий, *см.* **Отроческий**.

Отрощать, отрощённый, отрощенный, *см.* **Отращивать**.

Отруб – 1) *см.* **Отрубание**; 2) (*поверхность сечения*) відруб, переруб, торець (-рця). *Бревно в -бе 10 вершков* – деревина на десять вершків у перерубі; 3) *см.* **Отвес**.

Отруб, *см.* **Отрубной** (участок).

Отрубание – відтинання, відрубування *и т. д.*, *см.* **Отрубать**.

Отрубать, отрубить – відрубувати, відрубати, відтинати, відтяти *и* відітнути, утинати, утяти *и* утнути, (*отхватить*) відбатовувати, відбатувати. [Утяти йому праву руку. Як рубонув, так і відтяв відразу. Відбатував два пальці]. **Отрубленный** – відрубаний, відтятий, утятий, відбатований.

Отрубаться, отрубиться – відрубуватися, відрубатися, відтинатися, відітнутися *и т. д.*

Отрубейный, отрубеной – висівчаний, грисовий.

Отруби – висівки, усівки, грис, (*крупные*) лупаки, лупак, (*мелкие*) межисітка. *Гречневые -би* – луска.

Отрубистый – висівкуватий, грисуватий. **-тая мука** – висівкувате борошно.

Отрубить, *см.* **Отрубать**.

Отрубка, *см.* **Отрубание**.

Отрубление – відрубання, відтяття.

Отрубный, *см.* **Отрубейный**.

Отрубной и -рубный – відрубний, нарізний. [Нарізний хутір]. **-ный участок** – відрубний участок, відруб (-бу).

Отрубоватый, отрубчатый – обрубувастий, крутий, стрімкий.

Отрубок – відрубок, обрубок (-бка), обруб, оцупок (-цка), (*цилиндр. формы*) кряж (-жа).

Отрубывание, отрубывать, *см.* **Отрубание, отрубать**.

Отрубяный и -ной, *см.* **Отрубейный**.

Отругиваться, отругаться, отругнуться – відлаюватися, відлаятися, відлайнутися.

Отрыв – відрив, місце відриву.

Отрывание – 1) *от чего* – відривання, віддирання, уривання, відшматовування; 2) (*лопатой, ножём*) відкопування, відгрібання.

I. Отрывать, оторвать – відривати, відірвати, віддирати, віддерти, віддрати що від чого, (*часть*) уривати, урвати, удирати, удерти, наддирати, наддерти, відшматовувати, відшматувати, (*о многих*) повідривати, повіддирати *и т. д.* [Не міг відірвати очі від тієї краси. Віддерла шматинку зав'язати порізаного пальця. Від його, урвавши полі, тікай]. **-вать от дела** – відривати від роботи, від діла. **Оторванный** – відірваний, віддертий, урваний, відшматований, удертий.

II. Отрывать, отрыть – 1) відкопувати, відкопати, відгрібати, відгребті. [Відкопали закопані гроші]. **-рыть снег** – відкидати, повідкидати сніг; 2) (*отыскать*) викопувати, викопати, видирати, видрати, відшукувати, відшукати. [Не знаю, де він викопав таку штуку].

Отрытый – відкопаний, відгребений; викопаний *и т. д.*

I. Отрываются, оторваются – відриватися, відірватися, віддиратися, віддертися *и* віддратися, (*о части чего-л.*) уриватися, урватися, відшматовуватися, відшматуватися, (*не*

совсем) наддиратися, наддертися. *Пуговица -лась* – гудзик відірвався. *Я не мог -ваться от этого зрелища* – я не міг відірватися від цього видовища.

II. Отрываются, отрыться (*лопатою*) – відкопуватися, відкопатися, відгрибатися, бути відкопанним, відгребеним.

Отрывистость – відривчастість, уривчастість, уривистість (-ости).

Отрывистый – відривчастий, уривча(с)тий, уривистий, уриваний, відрубчастий. [Уриваний сміх. Уривчаста розмова]. **Отрывисто** – уривчасто, уривисто, уривано, відрубчасто.

Отрывка, см. **Отрывание 2**.

Отрывной – відривний, уривний. [Відривний календар].

Отрывок – 1) (*оторванная часть чего-л.*) обривок, уривок (-вка); 2) (*сочинения*) уривок, виривок. [Недописана лежить перед нами та книга, самі виривки з неї маємо (Єфр.)].

Отрывками – уривками, уривцем.

Отрывочный – відривчастий, уривчастий, утивковий, уриваний. **-ные сведения** – уривчасті (уривані) відомості. **-но** – уривано, уривцем.

Отрыгание – відригання *и* відригування, зригування.

Отрыгать, отрыгнуть – відригати *и* відригувати, відригнути, зригувати, зригнути. **-гать жвачку** – ремигати.

Отрыгаться, отрыгнуться – 1) відригатися *и* відригуватися, відригнутися, зригуватися, зригнутися. [Учорашнім борщем відригнулося]; 2) (*переносно: о болезни, ушибе и т. п.*) очучатися, очутитися. [Колись вона з дерева впала, то чи не той це побій очутився їй тепер].

Отрыжка – відриг (-гу), відгик, надха.

Отрыжный – відрижний.

Отрыть, см. **II. Отрывать**.

Отряд – 1) см. **Отряжанье**; 2) загін (-гону), ватага, реймент, батова. **-ряд на вербованного войска** – затяг. **-ряд татарской конницы для набега, раз'езда в степи** – чамбул. **-ряд сторожевой** – чата. **-ряд летучий** – летучий загін. **-ряд санитарный** – відділ санітарний. **-ряд военных судов** – ескадра. **Навербовать -ряд** – затягти з'яг.

Отрядить, см. **Отряжать**.

Отрядный и -ной – 1) загінний, ватажний, рейментарський; 2) *суц.* – ватаг, ватажок (-жка).

Отряжанье – відряджання, виряджання.

Отряжать, отрядить – відряджати, відрядити, виряджати, вирядити, висилати, вислати, виправляти, виправити. **-дить полк** – відрядити, вислати полк. **Отряженный** – відряджений, виряджений, висланий. *Срв.* **Отправлять**.

Отряжаться, отрядиться – відряджатися, відрядитися, виряджатися, вирядитися.

Отрясение – обтрушування, струшування.

Отрясать, отрясывать, отрясти – обтрушувати, трусити, обтрусити що, струшувати, трусити, страсти, (*о многих*) пообтрушувати, пострушувати що, з чого. [Обтрусив сніг із шапки. Трусили в саду яблука]. **-сти яблоню** – обтрусити яблуню. **Отрясённый** – обтрушений, струшений.

Отрясаться, отрясываться, отрястись – обтрушуватися, обтруситися, струшуватися, труситися.

Отрясной – трушений, струшений. **-ные яблоки, груши** – (с)трушені яблука, груші, струс. [Яблука не падалишні, а струс].

Отрясывание, см. **Отрясение**.

Отрясывать, см. **Отрясать**.

Отряхивание – обтрушування, обтріпування.

Отряхивать, -ся, отряхнуть, -ся – обтрушувати, -ся, обтрусити, -ся, о(б)труснути, -ся, обтріпувати, -ся, обтріпати, -ся, обтріпнути, -ся, витріпувати, -ся, витріпати, -ся.

[Обтрусилася (обтріпалася) з снігу (з пороху). Треба було отруснуватися з душевного застою]

(Кор.)]. **-ну́ть прах с ног своих** – обтрусити (пообтрусувати) порошок з ніг своїх. **Отря́хнутый** – обтрусений.

Отса́дить, см. **Отса́живать**.

Отса́дка, см. **Отса́живание**.

Отса́док – 1) відса́док (-дку); 2) см. **Оса́док**.

Отса́живание – відса́джування.

Отса́живать, отса́дить – 1) відса́джувати, відса́дити ко́го, що, відса́довити ко́го від чо́го. [Відса́дити рослину. Відса́див його́, як ко́та від сала]; 2) відселя́ти, відселя́ти, відрізня́ти, відрізня́ти, вилуча́ти, вилучи́ти ко́го, що. *Срв. Отделя́ть 1. -ди́ть сына́* – відселя́ти, відрізня́ти, вилучи́ти си́на. [Ба́тько вилучи́в си́на на ху́тір]. *-ди́ть палец* – відбатува́ти, відтя́ти па́льця. **Отса́женный** – відсу́джений, відселе́ний *и т. д.*

Отса́жива́ться, отсе́сть – відса́дати, відсі́сти, відса́джувати́ся, відса́дити́ся.

Отса́лютова́ть – ясу́ відда́ти ко́му, відса́лютува́ти.

Отса́сывање – відса́сання, надса́сання; відсмо́ктування.

Отса́сывать, отсоса́ть – 1) (*кончи́ть соса́ть*) відса́сати, скінчи́ти са́ти. [Ще́нята вже відса́сали: великі ста́ли]; 2) відса́сати, відса́сати що, надса́сати, надса́сати що. [Гру́ди нагру́бли дуже, тре́ба надса́ти. Ді́йки в ко́рови тугі: припуса́ємо те́ля, щоб відса́ло, а тоді́ вже до́ймо]. *-са́ть ча́сть че́го* – відса́сати, відсмо́ктати що *и* чо́го. [Дити́нча відсмо́ктало цукру́]. **Отсо́санный** – відса́саний, надса́саний, відсмо́ктаний.

Отса́сыва́ться, отсоса́ться – відса́сати́ся, відса́сати́ся. [Вро́дилося дити́нча худе́ньке, а тепе́р яке́ відса́лося].

Отсве́т – відсві́т, від(б)ли́ск.

Отсве́чивание – відсві́чування, від(б)ли́скування.

Отсве́чивать, отсве́тить – відсві́чувати, відсві́тити, від(б)ли́скувати, відбли́снути, віддава́ти, відбива́ти сві́т, відда́ти, відби́ти сві́т.

Отсве́чива́ться – відсві́чувати́ся, від(б)ли́скувати́ся.

Отсе́бятина – додава́ння від се́бе, своя́ ви́гадка, при́точка.

Отсе́в, отсе́вание – відсі́в, відсі́вання.

Отсева́ть, отсе́ять – 1) відсі́вати, відсі́яти, висі́вати, вісі́яти; 2) відсі́яти, скінчи́ти сі́яти.

Отсе́янный – відсі́яний, вісі́яний.

Отсева́ться, отсе́яться – 1) відсі́вати́ся, відсі́яти́ся, висі́вати́ся, вісі́яти́ся; 2) відсі́яти́ся, обсі́яти́ся.

Отсе́д, см. **Отсто́й**.

Отседа́ть, отсе́сть – 1) відса́дати, відсі́сти, пові́дса́дати. [Не́ сам відсі́в, а відса́дили]; 2) відпа́дати, відпа́сти, обпа́дати, обпа́сти, відстава́ти, відста́ти, (*о мно́гих*) пові́дпа́дати, пообпа́дати, пові́дстава́ти. *Штука́турка -ла* – тинк пові́дстава́в; 3) осі́дати, осі́сти, опа́дати, опа́сти. [Гу́ща осі́дає на дно]. **Отсе́вший** – 1) відсі́лий; 2) відпа́лий, відста́лий; 3) осі́лий.

Отсе́дина – розпа́лина, розко́лина, щі́лина, шпа́ра.

Отсе́к – 1) см. **Отсе́кание**; 2) (*обрубо́к*) ути́нок, відти́нок.

Отсе́кание – відсі́кання, відти́нання, усі́кання, ути́нання.

Отсека́ть, отсе́чь – відсі́кати, відсі́кти, відти́нати, відтя́ти *и* віді́тну́ти, усі́кати, усі́кти, ути́нати, утя́ти ко́му що. *-се́чь руку́, голо́ву* – відтя́ти руку́, голо́ву. *-се́чь пу́ть ко́му* – заступи́ти, переступи́ти ко́му доро́гу. **-се́ченный** – відсі́чений, відтя́тий, усі́чений, утя́тий.

Срв. Отрубáть.

Отсека́ться, отсе́чься – 1) відсі́кати́ся, відсі́кти́ся, відти́нати́ся, відтя́ти́ся *и* віді́тну́ти́ся; 2) відко́лювати́ся, відко́лотися.

Отсе́ле и Отсе́ль – 1) см. **Отсю́да**; 2) з цьо́го ча́су, відтепе́р.

Отсели́ть, см. **Отселя́ть**.

Отсе́лок – висело́к (-лка), ху́тір (-тора).

Отселять, отсели́ть – відселяти, відселити, виселяти, виселити. **-ли́ть сына** – відселити, відрізнити сина. **Отселённый** – відселений, виселений.

Отсесьть, см. Отседать.

Отсечение, отсэчка – 1) відсікання, відтинання, усікання, утинання. *Даю голову на -ние, если это не так* – голову собі дам відрубати, коли це не так; 2) хир. – відтинання, *оконч.* відтяття.

Отсечь, см. Отсекать.

Отсеять, см. Отсевать.

Отсидка (под арестом) – висидка.

Отсидживание – відсиджування, висиджування; пересиджування.

Отсидживать, отсидеть – 1) відсиджувати, відсидіти, висиджувати, висидіти. *Он целый месяц -дел под арестом* – він відсидів цілий місяць під арештом; 2) **-деть ногу** – пересидіти ногу; 3) **-деть водку** – відкурити горілку. **Отсидженный** – відсиджений, висиджений; пересиджений.

Отсидживаться, отсидеться – відсиджуватися, відсидітися. [Мусіли відсиджуватися в фортеці з малим військом, поки прийшла потуга (підмога)].

Отсинить – посинити; скінчити синити.

Отскабливание – зскрібання, зскромаджування, вискрібання, вискромаджування.

Отскабливать, отскоблить – 1) скінчити скребті (скромадити); 2) відскрібати, відскребті, відскромаджувати, відскромадити що. **Отскобленный** – відскребений, відскромаджений.

Отскабливаться, отскоблится – відскрібатися, відскребтіся, відскромаджуватися, відскромадитися.

Отскакивание – відскакування, відстрібування.

I. Отскакивать, отскакать – відбігати, відбігти (конём), пробігати, пробігти (конём), гнати, прогнати (конём). [Верховець відбіг від міста на 10 верстов]. **-ать круг (на скачках)** – оббігати, оббігти круг.

II. Отскакивать, отскочить, отскакнуть – відскакувати, відскочити, відскакнути, відскокнути. [Опука відскакує від землі]. **-вать в сторону** – відстрібувати відстрибнути, відплигувати, відплигнути, відхвачуватися, відхватітися. [Вона засвітила світло, а я тоді й відхвотивсь від скрині, не встиг нічого взяти]. **-чить в ужасе** – віджахнутися. *У стула -чила ножка* – у стільця (в стільці) ніжка відпала.

Отскоблить, см. Отскабливать.

Отскок – відскок (-ку).

Отскочить, см. II. Отскакивать.

Отскребать, -ся, отскресть, -ся – відскрібати, -ся, відскребті, -ся, відскромаджувати, -ся, відскромадити, -ся.

Отскребки – вис[ш]крібки.

Отскребывание – відскрібання, відскромаджування.

Отскрипеть – відскрипіти, перестати скрипіти.

Отслаивание – 1) *техн.* – відлущування, відпластовування, *оконч.* відлущення, відпластування; 2) *хир.* – відлущування, відставання пластами.

Отслаивательный – відлущний.

Отслаивать, отслоить – 1) відлущувати, відлустити, відпластовувати, відпластувати; 2) відлущувати, відлущити що; 3) осаджувати, осадити пластами.

Отслаиваться, отслоиться – 1) *техн.* – відлущуватися, відлустітися, відпластовуватися, відпластуватися; 2) *хир.* – відлущуватися, відлущитися, відставати, відстати, (*о многих*) повідлущуватися, повідставати пластами; 3) (*осаждаться слоями*) осідати, осісти, поосідати пластами.

Отслаивание – відтуляння, відслонювання.

Отсла́нивать и **Отсло́нять**, **отсло́нить** – відтуляти, відтулити, відсло́нювати и відсло́няти, відслонити що. **-нить печь, окно (окна)** – відтулити, відслонити піч, відтулити вікно (повідтуляти вікна). **-нить лестницу** – відставити драбину. **Отсло́нённый** – відтулений, відслонений.

Отсла́ниваться и **Отсло́няться**, **отсло́ниться** – 1) відтулятися, відтулитися, відсло́нюватися и відсло́нятися, відслонітися; 2) усуватися, усунутися від чо́го.

Отсло́ение, см. **Отсла́ивание**.

Отслоить, **-ся**, см. **Отслаивать**, **-ся**.

Отсло́йка, см. **Отсла́ивание**.

Отсло́н – 1) см. **Отсла́ивание**; 2) відкидна спінка, (*от ёмный прислон*) ля́да.

Отсло́нить, **отсло́нять**, см. **Отсла́ивать**.

Отслу́га – відслуга.

Отслу́живание – відслу́жування, відслу́говування.

Отслу́живать, **отслу́жить** – 1) відслу́жувати, відслу́жити, вислу́жувати, вислу́жити, відбувати, відбути, вибувати, відбути. **-жить свой век** – відслу́жити свій час, вислу́жити своє. [Він уже відслу́жив (вислу́жив службу) у війську. Цей кінь уже вислу́жив своє. Рік у строку вибула]. **-ть обедню, молебен** – відправляти, відправити службу, молебень, справити молебень; 2) (*платить услугой, службой*) відслу́жувати, відслу́жити, відслу́говувати, відслу́гувати кому за що. [Відслу́жи ще за хліб, що лежачи переїла, та за гроші, що на тебе потрачено]. **-вать прогульные дни** – набувати, набути (понабувати) пропущені дні.

Отслу́женный – відслу́жений, відслу́гований и т. д.

Отслу́живаться, **отслу́житься** – відслу́жуватися, відслу́житися. **Отслу́жившийся** – відслу́жений, вислу́жений. [Чоловік той – вислу́жений салдат].

Отслу́шивать, **отслу́шать** – відслу́хувати, відслу́хати, вислу́хувати, вислу́хати.

Отслу́шанный – відслу́ханий, вислу́ханий.

Отсме́ивать, **отсме́ять** (*кому что*) – відсміювати, відсміяти (кому́ що). [Замолоду я своє відсміяла, а тепер уже не сміюся, а тільки плачу].

Отсме́иваться, **отсме́яться** – 1) відсміюватися, відсміятися; 2) перестати сміятися (реготати, -ся).

Отсо́мотреть – віддивітися. [Віддивілися мої о́ченьки].

Отсо́ветчик, **-чица** – відрадник, відрадниця, розрадник, розрадниця.

Отсо́ветывание – відраджування, відряювання, розраджування, розраювання.

Отсо́ветывать, **отсо́ветовать кому что (что делать)** – відраджувати и відраджати, відрадити, відряювати, відряяти ко́го що робити и ко́го від чо́го, розраджувати и розраджати, розрадити, розраювати, розраяти ко́го що робити и кому́ що. [Розраював есі мені похід сей (Куліш)]; відсуджувати, відсудити, збивати, збити ко́го. **Я -вал ему жениться** – я відрадив його́ женитися.

Отсо́вывать, **-ся**, **отсу́нуть**, **-ся** – відсувати, -ся, відсу́нути, -ся, (*о мног.*) повідсувати, -ся.

Отсорти́ривать, **отсорти́ривать** – відсортовувати, відсортувати; см. *ещё* **Отби́рать**, **отобра́ть**. **Отсорти́рованный** – відсортований.

Отсо́сать, см. **Отса́сывать**.

Отсо́хлый – відсо́хлий.

Отсо́хнуть, см. **Отсы́хать**.

Отсро́чение, **отсро́чение** – 1) відкладання, відкладення, відсування, відсу́нення; 2) *юрид.* – відрочування, відрочення.

Отсро́чивать, **отсро́чить** – 1) відкладати, відкла́сти, відсувати, відсу́нути. **Заседание -чено до вторника, -чено на неделю** – засідання відкладено до вівторка, відкладено (відсу́нуто) на тиждень. **-чить исполнение приговора** – відкла́сти (відсу́нути, за́гяти) виконана́я присуду; 2) (*назначать другой срок*) відрочувати, відрочити. **-чить уплату долга** – відрочити виплату

боргу. *Время взноса налогов -чено до Рождества* – час на внесення податків відрочено до Різдва. **Отсроченный** – відкладений, відсунений; відрочений.

Отсрочиваться – 1) відкладатися, бути відкладеним, відсуватися, бути відсуненим; 2) відрочуватися, бути відроченим. *Заседание -вається до вторника* – засідання відсунено (відкладено на вівторок) до вівторка. *Платёж -вається до 1-го мая* – виплату відрочено до 1-го травня.

Отсрочивающий, *юрид.* – відрочний.

Отсрочка – 1) *см.* **Отсрочивание**. **-ка** *призывает* – відрочення призову; 2) відклад, (*проволочка*) угайка, загайка. [Відклад не йде в лад]. *Всякая -ка может быть вредна* – найменша угайка може на шкоду вийти; 3) відрочення, вільгота. [Попроси, щоб дав вільготи хоч на три години]. *Дать -ку на месяц* – дати вільготу на місяць, відрочити на місяць.

Отсрочный – відкладний, відрочний.

Отставать, отстать от кого, от чего – 1) (*оставаться позади*) зоставатися, зостатися (позаду) від кого, відставати, відстати, відстриятися, відстрияти, відбиватися, відбитися від кого, (*медлит*) отягатися. [Ногу змуляв та й зостався від своїх, не міг зійти з ними. Ягня відбилось від отари (Гліб.). Він іде попереду, а я отягаюсь, отягаюсь, та як побіжу додому. З ним недобре молотити, бо відстає]. *Стараться не -вать от кого* – тягтися за ким. [За багачами тягнеться]. *Мои часы -стают на пять минут от городских* – мій годинник зостається (спізнюється) на п'ять хвилин проти міського. **-вать от берега** – відставати, відстати, відчалювати, відчалити від берега; 2) (*от дому, знакомых, друзей*) відставати, відстати, відстриятися, відстрияти від кого, від чого, відкидатися, відкинутися (від) кого, (від) чого, покидати, покинути кого, що, (*отбиться*) віднаджуватися, віднадитися від кого, від чого. [Хотіли гуртом купити ту землю і Павло був між нами, а тоді він від нас відстрияв. Зовсім домівки відкинувся (віднадився від домівки)]. **-стать (отвыкнут) от чего** – відкидатися, відкинутися, відцуратися чого *и* від чого, покинути, занехати що. [Відкинувся від тютюну. Відцурався горілки. Покинув люльку = **-стал от трубки**]; 3) (*отделиться*) відставати, відстати, відлипати, відлипнути, відтулятися, відтулитися, відсідатися, відсістися, (*о мног.*) повідставати, повідлипати *и т. д.* **Штукатурка -стала** – тинк повідставав (повідлипав). **Корка у хлеба -стала** – скоринка на хлібі відсілася. **Дверь -стаёт** – двері відходять; 4) (*отвязаться*) відступатися, відступитися, уступатися, уступитися, відійти, відчепитися, відкасну́тися, відсахну́тися. **Не -стану, пока вы мне не скажете** – не відступлюся (не уступлюся, не відійду), поки ви мені не скажете. **Пристал и не -стаёт** – причепився і не відступається (не відходить). **-стань от меня!** – відчепись (відкаснись, відійди) від мене! **Отставший** – відсталий; (*отклеившийся*) відліплий *и т. д.*

Отставит, *см.* **Отставлять**.

Отставка – відставка, димісія, (*гал.*) абшит. [Від Цезаря прийшла тобі одставка (Куліш)].

Выходит в -ку – виходити на відставку; виходити на спокій, подаватися на димісію.

Давать -ку кому – відстановляти (відзволяти) кого від уряду, (*гал.*) абшитувати кого.

Находящийся в -ке – відстановлений, пенсіонований, (*гал.*) абшитований.

Отставление – відставляння, *оконч.* відставлення.

Отставлять и Отставлять, отставить – 1) відставляти, відставити; відсувати, відсунути що від чого. **-ставь горшок от огня** – відстав (відсунь) горщик від огню; 2) (*от должности, от дела*) відстановляти, відстановити, (*гал.*) абшитувати кого, (*устраняет принудительно*) скидати, скинути, усувати, усунути кого (з посади), відшивати, відшити кого від чого. **Его -вили с пенсией и с мундиром** – його відстановлено з пенсією і з мундиром. **Отставленный** – 1) відставлений, відсунений; 2) (*от должности*) відстановлений, абшитований *и т. д.*

Отставной – відстановлений, пенсіонований, абшитований, вислужений. [Вислужений салдат. Пенсіонований полковник (Конис.)].

Отстаивание – 1) (*жидкости*) устоювання, відмучування, ушоло́чування; 2) обстоювання,

обставання когось, чого, за когось, за що *и* за ким, за чим, оборона когось, чого, стояння за когось, за що. [Обстоювання (оборона) свого права, своєї думки, прав людських. Обставання за своє право, думку, за права людські (за своїм правом, думкою, за правами людськими).

Обстоювання скривдженої людини]. **-ние крепости** – відстоювання (оборона) фортеці.

Отстаивать, отстоять – 1) (*жидкость*) встоювати, встояти що, дати встоятися чому, відмучувати, відмутити що; 2) відстоювати, відстояти, вистоювати, вистояти. [Вистояв у черзі п'ять годин. Відстояв шість годин на чаї]. **-ять себе ноги** – відстояти, перестояти собі ноги; 3) *кого, что* – обставати, стояти за когось, за що *и* за ким, за чим, обстоювати, обстояти когось, що *и* за когось, за що, встоювати за когось, за що, відстоювати, відстояти когось, що, боронити когось, що *и* чого, оборонити, відборонити когось, що від когось, від чого. *Он долго и упорно -вал своё мнение, но не -стоял его* – він довго і вперто обстоював свою думку (боронив своєї думки), але не обстояв (не відборонив) її. **-вать свои права** – обставати за свої права *и* за своїми правами, обстоювати свої права (боронити своїх прав). *Пожарные -стояли дом* – пожежники відстояли будинок. **-стоять крепость** – відстояти фортецю. *Из всех сил -вать кого, что* – з усієї сили (скільки снаги стане) обставати за когось, за що, обстоювати когось, що, розпинатися за когось, за що. **Отстоянный** – устояний, відмучений; відстояний, вистояний; обстояний *и т. д.*

Отстаиваться, отстояться – 1) устоюватися, устоятися, відмучуватися, відмутитися, вщолочатися. [Постояла молода, поки встоялась вода. Сколотив орел воду в морі, а я стала подождала, поки вода вщолочала. Пиво вщолоча та все булька]; 2) відстоюватися, відстоятися, повідстоюватися. [Коні ще не повідстоювалися після дороги]; 3) бути обстоюваним, відстоюваним *и т. д.*

Отсталое, см. Отступное.

Отсталость – відсталість, зосталість (-ости). **-лость от века** – відсталість від сучасності.

Отсталый – 1) відсталий, зосталий; 2) відсталий, відлиплий.

Отстановка – відставляння, відстановляння.

Отстановка, отстановить – відставляти, відставити, відстановляти, відстановити.

Отстановленный – відставлений, відстановлений. **-ться** – відставлятися, бути відставленим, відстановлятися, бути відстановленим.

Отстать, см. Отставать.

Отстегать – 1) (*высечь*) відшмагати, відчухрати, відбатожити, віхльостати, вистьобати, вибатожити; 2) *см. I. Отстегивать. Отстеганный* – відшмаганий, відчухраний, відбатожений *и т. д.*

Отстегивание – відщіб[п]ання, відстібання.

I. Отстегивать, отстегать – вистьобувати, вистьобати; скінчити, стьобати, штапувати.

II. Отстегивать, -ся, отстегнуть, -ся – відщіб[п]ати, -ся, відщіб[п]нути, -ся, відстібати, -ся, відстебнути, -ся, відпинати, -ся, відп'ясти, -ся *и* відіпнути, -ся, (*о многих*) повідщібати, -ся, повідстібати, -ся, повідпинати, -ся. **-нуть крючки у воротника, воротник** – повідщібати гаплички на комірі, відщібнути комір. **-нуть крюк** – відщепнути гак (защіпку). **-нуть пояс** – відперезати пояс, відперезатися. **-нуть пряжки у башмаков, запонку** – відщепнути черевіки, відщепнути застібку в черевиках; відп'ясти шпонуку. **-нуть постромки** – повідпинати постромки. **Отстегнутый** – відщіб[п]нутий *и* відщіб[п]нений, відстебнутий *и* відстебнений.

Отстирывать, отстирать – відпирати, відіпрати, віджимати, віджати. **Отстиранный** – відіпраний, віджатий.

Отстой – гуща, фус.

Отстойный – устояний. **-ный удой** – устояне молоко.

Отстойчивый – устоїстий.

Отсторонивать, -ся и отсторонять, -ся – відстороняти, -ся, відсторонити, -ся, відсувати, -ся,

відсу́нути, -ся (на бік), відхиля́ти, -ся, відхили́ти, -ся, відставля́ти, відста́вити (на бік); *срв.*
Отстраня́ть, -ся, отстранить, -ся. -нись, дай доро́гу – відсторонися (відступися, уступися), дай доро́гу.

Отстоя́ние – відле́глисть (-ости), відстань (-ни). *См. Расстоя́ние.*

Отстоя́ть – 1) відлежати від чо́го. *Одно село -стоит от другого на шесть вёрст* – від одного села до друго́го шість версто́в *или* одно́ село відлежить (віддалене) від друго́го на шість версто́в; 2) *см. Отстаива́ть.*

Отстоя́щий – відле́глий, віддале́ний від чо́го.

Отстрада́ть – відстражда́ти, відтерпі́ти, ви́терпіти му́ку.

Отстраива́ние – відбудовува́ння.

Отстраива́ть, -ся, отстроить, -ся – відбудовува́ти, -ся, відбудова́ти, -ся, вибудовува́ти, -ся, вибудова́ти, -ся, (*о мног.*) повідбудовува́ти, -ся, повибудовува́ти, -ся. **Отстро́енный** – відбудова́ний, вибудова́ний.

Отстране́ние кого – відсторонення, відсува́ння, усува́ння, *сов.* відсу́нення, усунення ко́го, чо́го від чо́го. [Усу́нення громадських сил від участі в державних справах]. **-ние от должности** – усува́ння, усунення, відстановлення, відставлення від уряду.

Отстранить, см. Отстраня́ть.

Отстранствова́ть – відмандрува́ти. [Відмандрува́в я сво́є, – тепе́р уже́ не помандру́ю ніку́ди].

Отстраня́ть, отстранить – відстороня́ти, відстороні́ти; відсува́ти, відсу́нути, усува́ти, усуну́ти; (*отводитъ*) відхиля́ти, відхили́ти, відво́дити, відвести́, відверта́ти, відверну́ти, (*о мног.*) повідстороня́ти, повідсува́ти, повідхиля́ти *и т. д.* *Он -нил меня и стал на моё место* – він відсторонив мене́ та став на моє́ місце. *Он слегка -нил меня рукой* – він злегка відсу́нув (відхили́в) мене́ руко́ю. **-нить чьи-л. руки, об'ятия, бокал** – відхили́ти, відвести́ чи́ї ру́ки, об'їми, келих. **-нить от дел (от должности), от участия в чём-л.** – відстановля́ти, відстанови́ти від справ (від уряду), усува́ти, усуну́ти від справ (з посади), відшива́ти, відши́ти від участі в чо́му. *Срв. Устраня́ть, устранить. -нить свидетелей, юрид.* – усуну́ти свідків. **-нить напастъ от кого** – відверну́ти, відвести́ на́пастъ від ко́го. **-нить от себя всякие подозрения** – відвести́, відверну́ти від се́бе вся́ку при́зру. **Отстране́нный** – відстороне́ний, відсу́нений *и* відсу́нутий, усунений *и* усуну́тий; відхиле́ний, відведе́ний *и т. д.*

Отстраня́ться, отстраниться от кого, от чего – відстороня́тися, відстороні́тися, відхиля́тися, відхили́тися, ухиля́тися, ухили́тися, усува́тися, усуну́тися, відсува́тися, відсу́нутися, відступа́тися, відступі́тися від ко́го, від чо́го. **-ся от должности** – бу́ти відстановле́ним, усуне́ним з посади.

Отстрачива́ть, отстрочить – стебнува́ти, вистебнува́ти, вистьо́бувати, вистьо́бати, штапува́ти, виштапува́ти що. **Отстроченный** – вистебнува́ний, виштапува́ний.

Отстрелива́ть, отстрелить – відстре́[і]люва́ти, відстре́[і]лити. [На війні́ йому́ ру́ку відстре́лено]. **Отстреленный** – відстре́лений.

Отстрелива́ться, отстреляться – відстре́[і]люва́тися, відстре́[і]ля́тися.

Отстрига́ть, -ся, отстричь, -ся – відстрига́ти, -ся, відстригти́, -ся. **Отстри́женный** – відстри́жений.

Отстрога́ть – відструга́ти, ві́стругати. **-ганный** – відстру́ганий, ві́струганий.

Отстроить, см. Отстраива́ть.

Отстройка – відбудовува́ння, *оконч.* відбудова́ння.

Отстрочить, см. Отстрачива́ть.

Отстряпива́ть, отстряпать – зготува́ти (зварі́ти) обі́д (вече́рю). **Отстряпа́ть *и* -ся** – упо́ратися біля́ пе́чи, упо́ратися з обі́дом (з вече́рею).

Отступ – відступ.

Отступа́ние – відступа́ння.

- Отступать, отступитъ** – 1) (назад) відступати, відступити, відступатися, відступитися, о[у]ступатися, о[у]ступитися, поступатися, поступитися, подаватися, податися (назад) перед ким, перед чим *или* від кого, від чого. **-пaть в сторону** – відсторонятися, відсторонитися. [То підійде до криниці, то знов одступає (Шевч.). Стала перед очима і не вступається (Свидн.). «Нас видно знадвору», сказала Онися, оступаючись од вікна (Н.-Лев.). Злякавшись, парубок поступився назад. Перед мечем назад не подається (Куліш)]. **-пaть назад на два шага** – оступитися (поступитися) назад на два кроки (ступені); (*при постройках*) відступити (відійти) на два ступені. **-пaй, дай дорогу!** – оступися, дай (пусти) дорогу! **Неприятель -пaл от города** – вороги відступили від міста (уступилися з-перед міста). **Татары начали -пaть к берегу** – татари почали оступатися до берега (Леонт.). **-пaть шаг за шагом** – поступатися назад поступцем. **He -пaлю (не отстану), пока...** – не відступлюся, поки... **-пaть поздно, дело решено** – відступатися пізно, справу вирішено (скінчено); 2) (*отказываться*) відступатися, відступитися від чого, відрікатися, відректися, зрікатися, зректися чого *и* від чого, поступатися, поступитися чим. **-пaть от веры, см. Отступитъся**; 3) (*уклоняться*) віддалятися, віддалитися від чого, відбігати чого, від[у]хилитися, від[у]хилитися від чого. **-пaть от закона, от правил** – порушити закон (право), правило. **-пaть от истины** – відбігти правди, ухилитися від правди, розминутися з правдою. **-пaть от контракта** – порушити контракт, умову.
- Отступаться, отступиться от кого, от чего** – відступатися, відступитися, відкидатися, відкинутися, (*отрекается*) відрікатися, відректися від кого, від чого *и* кого, чого, зрікатися, зректися чого, (*покинутъ*) відкаснуватися, відсахнутися від кого, від чого, відцуратися кого, чого *и* від кого, від чого. [Відступилася від мене вся моя родина]. **-ться от веры** – відступитися, відкинутися від віри; *срв. Отрекается. -ться от наследства в чью пользу* – зректися спадщини (спадку) на чю користь. **-ться от своего намерения** – відступитися від свого наміру (думки), зректися свого наміру, покинути свій намір. *С ним пиво варить – от солоду -ться* – як з ним пиво варити, то й солоду відцуратись.
- Отступление** – 1) *воен.* – відступання, відступ, відхід, вертання. *Трубитъ к -нию* – сурмити на відступ. *Преградить путь к -нию* – заступити кому шлях (до відступання); 2) (*отклонение*) ухилання, збочування, відбігання, відбіг від чого. [Ухилання (збочування) від початкового плану]. *Он говорит с частыми -ниями от темы* – він говорить, часто відбігаючи від теми. *Лирическое -ние* – ліричний відбіг.
- Отступник** – відступник, відступця (-пці *м. р.*); (*от народности*) перевертень, перекинчик, перекинець, запроданець (-нця), ренегат. [З'являється цілий шар суспільний: перевертні (Грінч.). Панство одним лицем пошилося в перекинчики та зрадники своєї народности (Єфр.)].
- Отступница** – відступниця, (*от народности*) перекинчиця, запроданиця *и* -данка, ренегатка.
- Отступнический** – відступницький, перекинчицький, ренегатський.
- Отступничество** – відступство, відступництво, перекинчицтво, ренегатство.
- Отступное** – відчпнє, уступнє, відступнє. *Дать -ное* – відчпного (уступного) дати. [Я-б йому відчпного дав, аби тільки покинув нас (Г. Барв.)].
- Отступной** – відступний. **-ная грамота** – відступна грамота.
- Отсуждать и отсуживать, отсудить** – 1) відсуджувати, відсудити, *сов.* вiпозивати від кого. [Він від мене хоче вiпозивати (відсудити) мою материзну]; 2) *см. Отсоветывать.*
- Отсужденный** – відсуджений, вiпозиваний.
- Отсуждение** – відсудження.
- Отсуливать, отсулить** – приобіцтовати, приобіцяти кому що. **Отсуленный** – приобіцтаний, обіцтаний.
- Отсунуть, см. Отсовывать.**
- Отсутственный** – відсутній.

- Отсу́тствие** – 1) відсу́тність, непрису́тність, небу́тність, (*устар.*) неприто́мність (-ости). [За відсу́тністю голови головує його заступник]. *В чьѐ-л.* -**вие** – за небу́ття ко́го, за відсу́тності, за небу́тності чиєї. *В моём, твоём и т. д.* -**вии** – за відсу́тності (за небу́тності) моєї, твоєї *и т. д.*, не при мені, не при тобі *и т. д.*; 2) (*недостача*) брак, нестача. -**вие времени** (*недосуг*) – ніко́льство. *За -вием времени, доказательств* – через брак ча́су, через брак (через відсу́тність) до́казів.
- Отсу́тствование** – непрису́тність, відсу́тність (-ости).
- Отсу́тствовать** – бу́ти відсу́тнім, не бу́ти прису́тнім.
- Отсу́тствующий** – відсу́тній, непрису́тній.
- Отсу́чивание** – відсу́кування; відка́чування.
- Отсу́чивать, отсу́чить** – відсу́кувати, відсу́кати, розсу́кувати, розсу́кати що; (*рукава*) відка́чувати, відка́чати, повідка́чувати (*рукава*). **Отсу́ченный** – відсу́каний, розсу́каний; відка́чаний.
- Отсу́чиваться, отсу́читься** – відсу́куватися, відсу́катися; розсу́куватися, розсу́катися; (*о рукавах*) відка́чуватися, відка́чатися, повідка́чуватися. [Розсу́кався мотузок].
- Отсу́шать, отсу́шить** – відсу́шувати, відсу́шити, усу́шувати, усу́шити ко́му що (*ру́ки, но́ги*). - **ши мне бог руку** (*руки*), *коли я взял* – хай мені рука відсо́хне (*усо́хне*); хай мені руки повси́хають (*повідси́хають*), коли я взяв.
- Отсу́шивать, отсу́шить** – вису́шувати, вісу́шити; скінчи́ти су́шити. **Отсу́шенный** – вису́шений.
- Отсчи́тывание** – відлі́чування, відрахо́вування.
- Отсчи́тывать, отсчитáть и отчѐсть** – відлі́чувати, відлі́чити, відрахо́вувати, відрахува́ти що (від чо́го), (*наделить кому счётом*) вилі́чувати, вилі́чити ко́му що. [Чо́го сто́їш? На тво́ї гро́ші я тобі п'ять яєць вилі́чила – і край!]. **Отсчи́танный** – відлі́чений, відрахо́ваний, вилі́чений.
- Отсчи́тываться, отсчитáться и отчѐсться** – 1) відлі́чуватися, бу́ти відлі́ченим, відрахо́вуватися, бу́ти відрахо́ваним (від чо́го); 2) здава́ти, зда́ти грошовий звіт ко́му.
- Отсыла́ние** – відсила́ння, (*оконч.*) відісла́ння.
- Отсыла́ть, отосла́ть** – відсила́ти, відісла́ти, відпровáджувати, відпровáдити ко́го, що, відряджа́ти, відряди́ти; (*удалять*) зсила́ти, зіслати ко́го, (*о мног.*) повідсила́ти, повідпровáджувати, повідряджа́ти ко́го куди́. *Срв. Отправля́ть*. [Відісла́в листа́. Відряди́ його з до́му. Стали вдову старе́нку зневажа́ти, на чуже подві́р'я зсила́ти (*Метл.*)]. *Он -сла́л меня ни с чем* – він відпровáдив мене́ ні з чим. -**ла́ть обратно** – заверта́ти, заверну́ти (*наза́д*). **Отосла́нный** – відісла́ний; відрядже́ний. -**ный обратно** – заверне́ний.
- Отсы́лка** – 1) *см.* **Отсыла́ние**; 2) (*в книге*) поси́лання.
- Отсы́льный** – відси́льний, відряджа́льний, відпровáдний.
- Отсыпа́ние** – відсипа́ння, надсипа́ння.
- Отсыпа́ть, отсыпа́ть** – відсипа́ти, відсіпа́ти, (*немного*) надсипа́ти, надсіпа́ти. **Отсы́панный** – відсіпа́ний, надсіпа́ний.
- Отсыпа́ться, отоспа́ться** – відсипля́тися, відсіпа́тися, висипля́тися, віспатися.
- Отсы́пка**, *см.* **Отсыпа́ние**.
- Отсы́пное** (*плата зерном*) – відсипне́ (-но́го).
- Отсы́пной** – відсипни́й.
- Отсырева́ть, см.** **Отсыре́ть**.
- Отсыре́лость** – відволо́гість (-лосш), відволо́ження. *См.* **Отсыре́ние**.
- Отсыре́лый** – відволо́глий, відво́глий, відле́глий, линки́й.
- Отсыре́ние** – відволо́ження, відві́льжання, відволо́гнення.
- Отсыре́ть** – відволо́г(ну)ти, відлі́г(ну)ти, відві́льжати, відволо́житися, звогчи́ти. [Суха́рі в льо́ху одволо́гли].

Отсырь – вільгість (-гости).

Отсыхание – відсихання, усихання.

Отсыхать, отсохнуть – відсихати, відсохнути, усихати, усохнути, (*о мног.*) повідсихати, повсихати, посохнути. **Отсохший** – від[у]сохлий.

Отсюда – 1) (з)відци, (з)відси, (з)відціль, (з)відсіль, (з)відціля, (з)відсіля. *Далеко ли -да до города?* – чи далеко звідціля до міста? *Вон -да!* – геть звідци! *-да рукой подать* – звідси близьесенько; 2) (*с сего врем.*) з цього часу, віднині, відтепер; 3) (*из сего обстоятельства*) з цього, звідц[с]и. *-да можно заключить, -да следует* – з цього (звідци) можна зробити такий висновок, з цього виходить.

Оттаивание – від[роз]тавання, від[роз]мерзання; розморозування.

Оттаивать, оттаивать – відтавати, відта(ну)ти, розтавати, розта(ну)ти, відмерзати, відмерз(ну)ти (*о мног.* повід[роз]тавати, повідмерзати), (*сов.*) відпарити *и* відпріти. **-вать что** – розморозувати, розморозити (*напр.*, мерзлі яблука). **Оттаявший** – від[роз]талий, талий, відтеплий; розмірзлий.

Отталина, отталя – таловина, тал (-лу). *См. Проталина.*

Отталинка – таловинка, талок (-лка).

Отталкивание – відпихання, відштовхування, відтрування когó, чо́го від ко́го, від чо́го. *Сила -ния* – сила відпихання.

Отталкивательный – відштовхний. **-ная сила** – відштовхна́ сила.

Отталкивать, оттолкать, оттолкнуть – відштовхувати, відштовхну́ти, відпихати, відіпхну́ти, відтручувати, відтрүтити, відхиляти, відхиліти, (*о мног.*) повідштовхувати, повідпихати, повідтручувати когó, що від когó, від чо́го чим. *Он всех -вает от себя своим поведением* – він усіх відштовхує (відпихає) від себе своєю поведінкою. **-нуть лодку от берега** – відіпхнути (відтрүтити) човна від берега. **-кать бока кому** – наштовхати боки кому́. **Оттолкнутый** – відіпхнутий, відштовхнутий, відтручений.

Отталкиваться, оттолкаться, оттолкнуться – відпихатися, від(і)пхнутися, відштовхуватися, відштовхнутися від когó. [*Марта одпихнулась од нього (Коц.)*].

Отталкивающий (противный) – відразливий, відворотний, огідливий, нечвидний. [*Щось іде – таке нечвидне, що й глянути гидко (Свид.)*]. *Производит -щее впечатление* – справляти (робити) відворотне вражіння на когó.

Оттапливать, оттопить – від[ви]топлювати, від[ви]топіти. [*Відтопіла сіру глечик (кувшин)*]; (*только о сале*) вишкварювати, вишкварити. **-пить печь** – витопити, випалити в печі. **Оттопленный** – витоплений. **-ное молоко** – (с)пряжене молоко.

Оттапливаться, оттопиться – від[ви]топлюватися, від[ви]топітися.

Оттапывать, оттоптать – 1) (*глину*) місити, замісити, вимісити; 2) (*обувь, ноги*) відтоптувати, відтоптати, (*о мног.*) повідтоптувати, (*о ногах*) відтупувати, відтупати. **-тать обувь, подошвы** – стоптати об'у́в'я, підошви (підметки). **-тать себе ноги (утомить)** – підтоптатися, підбитися. **Оттопанный** – відтоптаний, повідтоптуваний, стоптаний.

Оттапываться, -таться, см. Истопываться.

Оттаскать кого – виволочки дати кому́; (*за уши, волосы*) нам'яти кому́ вуха, чуба, натягті (*несов.* натягати) за що когó. [*Добре за чуба натягають*]; (*только за волосы*) відчубити *и* почубити когó, матланки, клочки, почубеньків дати кому́; (*за косы*) виволочити когó за коси. *Срв. Оттрепать.*

Оттаскивать, оттаскать, оттащить – відтягувати, відтягати, відтяг(ну)ті, відволікати, відволокти що, когó від чо́го, (*о мног.*) повідтягувати, повідтягати, повідволікати; (*что-л. тяжёлое*) відперти. **Оттащенный** – відтягнений, відтягнутий.

Оттаскиваться, оттаскаться, оттащиться – відтягуватися, відтягатися, відтягтіся, відволікатися, відволоктіся.

Оттачивание – вигострювання, виточування, відгострювання.

- Оттачивать, отточить** – 1) (*нож, саблю и т. п.*) вигострювати, гострити, вигострити, виточувати, виточити, відгострювати, відгострити (ножа, шаблю), (*о мног.*) повигострювати, погострити, повиточувати, (*на точиле*) на[ви]точувати, наточити, виточити що; (*косу*) заправляти, заправити, (*о мног.*) позаправляти; 2) (*на токарском станке*) виточувати, виточити. **Отточенный** – 1) наточений, (на)гострений, вигострений, виточений, відгострений. **-ный как для бритья** – голінний. [Голінний ніж]; 2) виточений.
- Оттачиваться, отточиться** – 1) вигострюватися, гостритися, вигостритися, виточуватися, виточитися, відгострюватися, відгостритися; 2) виточуватися, виточитися.
- Оттащить, см. Оттаскивать.**
- Оттаялый, см. Оттаявший** (*под Оттаивать*).
- Оттаяние** – від[роз]тання; розмороження, розмірзнення.
- Оттаять, см. Оттаивать.**
- Оттенивать и Оттенять, оттенить** – відтінювати, відтінити що чим, від чого. **Оттенённый** – відтінений.
- Оттениваться и Оттеняться, оттениться** – відтінятися, відтінитися чим, відбиватися, відбитися від чого, відбивати, відбити проти чого. [Як мусить гарно оливи срібне листя одбивати проти злотистих кучерів його (Л. Укр.)].
- Оттенка** – відтінювання, відбивання, (*оконч.*) відтінення, відбиття.
- Оттенок** – 1) відтінок (-нка), сүтінок, відтін (-ни). [Відтінок слонєвої кости в загорілім обличчі (Л. Укр.)]; 2) (*небольш. различие*) відтінок, сүтінок (Н.-Лев.), колір (-льору). [Відтінки мови. Шовіністи всіх кольорів].
- Оттеночный, оттенковый** – відтінковий.
- Оттень** – відтін (-ни); *см. Оттенок 1.*
- Оттенять, см. Оттенивать.**
- Оттекать, оттечь** – стікати, стекти.
- Оттепель** – відліга, відволога, відволож (-жи), (*гал.*) відліж (-жи), рзталь (-ли), відтеплін (-ліни), рзпари (-рів). *Настала -пель* – звільжило, відліга стала, на відлігу повернуло.
- Оттеревливать, оттеревить** – від[ви]смікувати, відсмікати, висмікати що, віддирати, віддерти, віддрати що. **-бить лён, коноплю** – вибрати лён, коноплі. **-бить кому бороду, за бороду кого** – натягти бороду кому, витягати за бороду кого. **Оттеревленный** – віддертий; (*лён, конопля*) вибраний.
- Оттеревливаться, оттеревиться** – віддиратися, віддертися, віддратися.
- Оттереть, см. Оттирать.**
- Оттерпеть** – відтерпіти.
- Оттерпливаться, оттерпеться** – витерплювати, витерпіти.
- Оттеснение** – відтіснення, відпирання, відпихання, відтрүчування, (*оконч.*) відтрүчення.
- Оттеснять, оттеснить** – відтіснити, відтіснити, відтискати, відтіснути, відпирати, відперти, відпихати, відпхнути, відтрүчувати, відтрүчати, відтрүтити, (*о мног.*) повідтіснити, повідпирати *и т. д.* кого від чого. **Оттеснённый** – відтіснений, відтіснений, відпертий, відпханий, відтрүчений.
- Оттесняться, оттесниться** – відтіснатися, відтіснитися, відтискатися, відтіснутися, відпиратися, відпертися, відпихатися, відпхнутися, відтрүчуватися, відтрүтитися від чого.
- Оттёсывать, оттесать** – 1) (*окончить тесать*) відтісувати, відтесати; 2) (*вытёсывать что*) витісувати, витесати, (*о мног.*) повитісувати що. **Оттёсанный** – витесаний.
- Оттёсываться, оттесаться** – витісуватися, витесатися.
- Оттирание** – 1) (*о пятне*) витирання; 2) (*кого-л.*) відтирання. *Срв. Оттеснение.*
- Оттирать, оттереть** – 1) (*пятно*) витирати, витерти (пляму); (*чтоб согреть*) розтирати, розтерти, (*о мног.*) порозтирати що, (*напр., щюки*); 2) *кого* – відтирати, відтерти. *См. Оттеснять. Оттертый* – відтертий; витертий.

Оттира́ться, оттерё́ться – 1) витира́тися, вітертися; 2) відтира́тися, відте́ртися. *См.*

Оттесня́ться.

Отти́ск – 1) *см.* **Отти́скивание**; 2) (*изображение*) відбіток (-ка). [Дати відбиток того́, що є в дійсності]; 3) *типогр.* – відбіток, відбитка. [Вігадано кни́ги друкува́ти, то́б-то робити за одним разом багато однакових відбитків. Відбиток (відбитка) статті в Академічних Записок]; (*экземпляр*) примі́рник. **Отти́ск** *словаря* – примі́рник словни́ка.

Отти́скивание – відтискання; відбивання, друкування.

Отти́скивать, отти́скать, отти́снуть – 1) *кого, что, от чего* – відтиска́ти, відтисну́ти. *См.*

Оттесня́ть, Оттира́ть. -нуть палец дверью – прищеміти, прищекну́ти палець двері́ма.

Толпа -ла меня – натовп відтиснув (відпер) мене́; 2) **Отти́скивать, оттисня́ть, отти́снуть**

что на чём – відбива́ти, відбити що на чо́му, (*о книге*) друкува́ти, віддрукувати. **-нуть**

печать – вибити печатку. **-нуть книгу** – віддрукувати книгу. **-снуть корректуру** – відбити

коректу́. **Отти́снутый** – відтиснений; відбитий, віддрукований. *Книга -га* – книгу

віддруковано.

Отти́скиваться, отти́скаться, отти́снуться – 1) відтиска́тися, відтисну́тися, бу́ти відтисненим. *См.* **Оттесня́ться, Оттира́ться**; 2) відбива́тися, відбитися, друкува́тися, віддрукуватися, бу́ти відбитим, віддрукованим.

Оттисня́ть, оттисну́ть, см. **Отти́скивать 2.**

Оттого́ – того́, тому́, тим, через те. **-го-то** – тим-то. **-го́ что** – того́ (тому́, тим, через те), що.

Он болен, -го и не пришёл – він хорій, тому́ (того́, тим, ото́) й не прийшо́в. *Он не пришёл -го,*

что болен – він не прийшо́в тому́ (через те), що хорій.

Отток – ринва. *См.* **Сток.**

Оттолкать, -кнутъ, см. **Отта́лкивать.**

Отто́ль и Отто́ле – 1) *см.* **Отту́да**; 2) (*с той поры*) з того́ ча́су, відто́ді.

Оттоманка – отоманка; *см.* **Диван.**

Оттоманский – отоманський. **-кая империя** – Туреччина.

Отто́пать – (*кончить топать*) відту́пати. **Отто́пни ему** – ту́пни й собі на йо́го.

Отто́пить, см. **Отта́пливать.**

Отто́пки – вишкварки (-рок).

Отто́птать, -ся, см. **Отта́пывать, -ся.**

Отто́пыривание – від[на]сто(в)бу́рчування, відтобу́рчування, відтопі́рчування, відста́влення; відкопильовання, закопильовання.

Отто́пыривать, отто́пыривать – від[на]сто(в)бу́рчувати, від[на]сто(в)бу́рчити, відтобу́рчувати, відтобу́рчити, відставляти, відставити, віддувати, відду́ти, випинати, випнути, вип'ясти, відтопі́рчувати, відтопі́рчити, (*о мног.*) повід[на]сто(в)бу́рчувати, повідставляти. [Голуб крило́ відсто́бурчив. Окунь одтобу́рчить пірця, то шука й не візьме. Вовк одста́вив свій хвіст (Рудч.); (*губу*) копі́лити, від[за]копі́лювати, від[за]копі́лити, (*о мног.*)

повід[за]копильовати; (*уши*) відгінати, відігну́ти, (*о мног.*) повідгінати (вуха). [З

повідгінаними вухами]. **Отто́пыренный** – від[на]сто(в)бу́рчений, відтобурчений,

відтопі́рчений; (*о губах*) відкопильований, закопильований; (*об ушах*) одле́глий, повідгінаний.

Отто́пыриваться, отто́пыриваться – відсто(в)бу́рчуватися, відсто(в)бу́рчитися, настовбу́рчуватися, настовбу́рчитися, відтопі́рчуватися, відтопі́рчитися, (*сов.*)

відсторчитися.

Отторга́ть, отторгну́ть – відрива́ти, відірва́ти, відсмі́кувати, відсмі́кнути що від чо́го.

[Оді́рвав до́шку від парка́на]; (*перен.*) відривати, відірва́ти, відчачну́ти що, ко́го від чо́го, від

кого́. *Срв.* **Отлуча́ть. Отторженный, отторгнутый** – віді́рваний. *Земли, -тые от Украины* –

зе́млі, віді́рвані від Украї́ни.

Отторга́ться, отторгну́ться – відрива́тися, відірва́тися, відсмі́куватися, відсмі́кнутися від чо́го; відчачнутися від чо́го.

- Отторженец** – 1) відірванець (-нця); 2) *геол.* – відшібок, обрив.
- Отторжение** – відірвання; відчахнення.
- Отторжествовать** – відпразникувати, відсвяткувати. *См.* **Отпраздновать.**
- Оттормозить**, *см.* **Растормозить.**
- Оттрапезовать**, *см.* **Откушать, Отобедать.**
- Оттрепать**, *см.* **Оттрёпывать.**
- Оттрёпки** – (*одежды*) дрантя (*ср. р.*), лахміття (*ср. р.*), лахманіна, лахи (-хів); (*конопли*) костриця, терміття (*ср. р.*). *Срв.* **Отрепье.**
- Оттрёпок** (*лохмоть, оторванная мохра*) – гніт (*р. гнота*), *собир.* гноття. [Саме гноття вісить]. *Срв.* **Отрепье, Отрёпки.**
- Оттрёпывание** – 1) тіпання; 2) обшарпування.
- Оттрёпывать, оттрепать** – 1) (*лён, пеньку*) тіпати, вітіпати, потіпати (*льон, конопля*); 2) **-пать** (*одежду*) – об[по]шарпати (*одежу*); 3) **-пать кого** (*отколотить*) – відчустрити, відчухмарити когo, дати тіпачки кому, (*за волосы*) почубити, вічубити когo, почубеньків дати кому, (*за уши*) нам'яти вуха кому; *см.* **Выдрать.** *Собака так -пала курицу, что едва ходит* – собака так нам'яв курку, що насилу ходить. **Оттрёпанный** – 1) потіпаний, вітіпаний; 2) об[по]шарпаний; 3) відчухмарений, відчустрений; почублений, вічублений.
- Оттрёпываться, оттрепаться** – 1) обтіпатися (*окончить трёпку льна, пеньки*) 2) обшарпуватися, обшарпатися, обдиратися, обідратися, (*о мног.*) пообшарпуватися, пообдиратися. *См.* **Обрываться.**
- Оттрясать, оттрясти** – об[с]трюшувати, об[с]трусити, струснути що, (*о мног.*) пообтрушувати. *Лихорадка -сла его* – пропасниця перетрусилла його. **Оттрясённый** – обтрушений, струшений.
- Оттрясаться, оттрястись** – обтрушуватися, обтруситися.
- Оттряхивание** – об[с]трушування.
- Оттряхивать, -ся, оттряхнуть, -ся**, *см.* **Оттрясать, -ся.** **Оттряхни прах от ног своих** – обтрусі порошок із ніг своїх.
- Оттуги** – ремінці до лижов.
- Оттуда [уы], оттудова, оттуть, оттутлева** – 1) відтіль, відтіля, звідтіль, звідтіля, (з)відти, (з)відтам. [Він відтіля не втече. Туди вскочиш, та відтам не вискочиш]. **-да и отсюда** – відтіля і відц[с]іля, відти і відц[с]и, стіль і зсіль; 2) (*с тех пор*) з того часу, з тої пори, відтоді; 3) (*посему, вследствие сего*) з того, від того, через те, (з)відти, (з)відтіля.
- Оттудошний** – тамтешній. **-ние жители** – тамтешні люди. *См.* **Тамошний.**
- Оттузить кого** – надавати кому стусанів, штовханів; бєбєхи кому надсадити. *См.* **Отколотить.**
- Оттутьнуть** – відтутьнути, стутьнути. [Горло (*или* на горлі) вже зовсім відтутьхло].
- Оттушевать**, *см.* **Оттушевывать.**
- Оттушóвка, оттушевание** – відтушування, відтінення.
- Оттушóвывание** – відтушóвування, відтінювання.
- Оттушóвывать, оттушевать** – відтушóвувати, відтушувати, відтінювати, відтіняти, (*сов.*) відтінити. **Оттушóванный** – відтушóваний, відтінений.
- Оттушóвываться, оттушеваться** – відтушóвуватися, відтушуватися, відтінюватися, відтінитися.
- Оттыкание** – відтикання чогó.
- Оттыкать, ототкнуть** – відтикати, відіткнути *и* відіткати, (*о мног.*) повідтикати що.
- Ототкнутый** – відіткнутий, відітканий.
- Оттыкаться, ототкнуться** – відтикатися, відіткнутися. [Чіп (*затычка*) у бóчці відіткнувся, вода й полилась].
- Оттягивание** – 1) відтягування, відтягання, відволікання; отягання; 2) ви[роз]тягування,

ви[роз]тягання; 3) (*откладывание*) відтягування, відтягання, відволікання чого, зволікання з чим, (*о времени*) уводження (часу); 4) відсуджування.

Оттягивать и Оттягать, оттянуть – 1) *что, кого от чего* – відтягувати, відтягати, відтягнути, відтягти, відволікати, відволокти що, ког^о від чо^{го}, від ко^{го}, (*о мног.*) повідтягувати, повідтягати, повідволікати; (*вниз своею тяжестью*) отягати, отяг(ну)ти, (*о мног.*) поотягати. [Червінці аж кешеню мені отягнули]; 2) (*растягивать*) ви[роз]тягувати, ви[роз]тягати, витягнути, розтягнути що; 3) **-вать время, дело** – відтягувати, відтягати, відтягнути, відтягти, відволікати, відволокти, зволікати, зволокати, длати, задлати час, справу, уводити час. *Не -гивай этого спешного дела* – не відтягуй цієї негайної справи, не отягайся (не зволікай) з цією негайною справою. **-вать** (*медлит с чем*) – зволікати з чим. [Зволікати ніколи з ратунком – *медлит некогда с спасением* (Л. Укр.)]; 4) **-вать, -гать и (иногда) -нуть что у кого (отнимать)** – відтягувати, відтягати, відтяг(ну)ти, (*судом*) відсуджувати, відсудити, (*тяжбой*) випозивати. **Оттянутый** – 1) відтягнений, відтягнутий, відволочений; 2) витягнений, витягнутий, розтягнений, розтягнутий; 3) відтягнений, відтягнутий, зволочений, (*о времени*) уведений. **Оттяганный** – відтяганий, відсуджений, випозиваний.

Оттягиваться, оттягаться, оттянуться – 1) відтягуватися, відтягатися, відтягнутися, відтягтися, відволікатися, відволоктися; 2) ви[роз]тягуватися, витягнутися, розтягнутися; 3) (*о времени, деле*), *см. 1, а также*: зволікатися, длатися, задлатися з чим.

Оттяжка – 1) (*длит. действ.*), *см. Оттягивание*; (*оконч.*) 1) відтягнення, відволочення; 2) ви[роз]тягнення; 3) (*дела, времени*) відтягнення чого, відклад чого, відволока, проволока. [Відклад не йде в лад (Ном.)]. *Дело пошло в -ку* – справа затяглася; 2) (*всякая снасть для оттягивания*) відтягачка, відволічка.

Оттянуть, *см. Оттягивать.*

Оттяпывать, оттяпать и Оттяпнуть – відцюкувати, відцюкати, відцюкнути, відтинати, відтяти, відрубувати, відрубати що. **Оттяпанный и Оттяпнутый** – відцюканий, відтятий, відрубаний.

Оттяпываться, оттяпаться, оттяпнуться – б^ути відцюканим, відтятим, відрубаним, відтинатися, відтятися, відрубуватися, відрубатися. *Срв. Отрубаться, Отсекаться.*

Отужинать – повечеряти. *Просим вас к нам -нать* – просимо вас на вечерю до нас.

Отуманивать, отуманить – 1) (*окружать туманом*) затуманювати, затуманити, захмарювати, захмарити що. *См. ещё Затемнять*; 2) (*обморочить кого*) стуманювати, туманити, стуманити, затуманювати, затуманити ког^о, що ког^о, туману наводити, навести на ког^о, туману (на)пускати, (на)пустити на ког^о, памороки (баки) забивати, забити ког^о, заснічувати, заснітити очі ког^о. *Срв. Обморачивать, Обманывать. -вать голову кому* – стуманювати (*сов. стуманити*) голову ког^о, опентати ког^о. *Слёзы -нили глаза* – очі поинялися сльозами *или* сльози затуманили очі. *Глаза у меня -нило* – очі мені стуманило.

Отуманенный – 1) затуманений; захмарений; 2) с[за]туманений. **-ный печалью** – по(й)нятий сумом. *Глаза -ные слезами* – очі по(й)няті сльозами.

Отуманиваться, отуманиться – 1) затуманюватися, затуманитися; 2) (*ср. зал.*) туманіти, с[о]туманіти, (*о мног.*) потуманіти, поч(у)маніти. **-ваться печалью** – пой[ні]матися (*сов. по(й)нятися*) сумом.

Отупение, отупелость – о[с]тупіння. [Неначе в ког^{ому}сь отупінню (Л. Укр.)].

Отупеть – о[с]тупіти, (*о мног.*) потупіти. [Чоловік з нудьги зовсім запепав здоров'ям, ступів якось (М. Вовч.)]. **Отупелый** – с[о]тупілий.

Отуплять, -ся, отупить, -ся, см. Затуплять, -ся, Притуплять, -ся.

Отуречение – (*действ.*) потурчення, (*сост.*) потурнацтво.

Отуречивать, отуречить – турчити, потурчити ког^о. **Отуреченный** – потурчений. **-ный христиан-ренегат** – потурнак, (*о женщиц.*) потурначка.

- Отуречиваться, отуречиться** – турчитися, потурчитися, стурчитися. [Потурчився, побусурманився для панства великого].
- Отутюживать, отутюжить** – 1) (*разгладить утюгом*) відпрасувувати, відпрасувати, випрасувати, (о мног.) попрасувати; 2) (*побить кого*) чухрати, відчухрати, лупцювати, відлупцювати, вилупцювати. Срв. **Бить. Отутюженный** – 1) випрасуваний; 2) відчухраний, відлупцюваний.
- Отучать, отучить** – 1) (*кончит учение*) кінчати, (с)кінчити науку; 2) (*отвадить от чего*) відучувати, відучати, відучити, відзвичаювати, відзвичаїти, відваджувати, відвадити, відвичити кого від чого, (о мног.) повідучувати, повідучати, повідзвичаювати, повідваджувати. Срв. **Отваживать. Отученный** – відучений, відзвичаєний, відвичений від чого.
- Отучаться, отучиться от чего** – відучуватися, відучатися, відучитися, відзвичаюватися, відзвичаїтися, відовчитися від чого.
- Отучнелость** – опасистість, розгладлість (-ости). См. **Отучнение**.
- Отучнелый** – опасистий, розгладлий.
- Отучнение** – поглядшання.
- Отучнеть** – поглядшати, розгладнути, розтовстіти. См. **Пополнеть, Потучнеть**.
- Отфыркается** – вичмихатися.
- Отхаживать, отходить** – 1) (*оканчивают ходьбу*) відходжувати, відходити. [Я вже відходив своє]; 2) (*утомить ходьбой*) відходити що. [Відходила я свої ніженьки]; 3) (*от болезни, смерти*) відходжувати, відходити кого, відхаювати, відхаяти, відволодати, відволати, відвалувати, відволожити кого від чого. [Вона тобі відходить твою слабість (Чуб.). Він мене од смерті відволав (Рудч.). Вона так і впала нежива: насилу її одволодали (Квітка)]. Он так плох, что едва ли -дят его – йому так погано, що навряд чи відхають (відходять, відволодають) його; 4) (*уклоняются*) відходити, відщеплюватися, відбігати від чого.
- Отхоженный** – відходжений; відхаяний, відволоджений.
- Отхаживаться, отходитьсья** – 1) (*потеряют способн. ходитъ, оконч. ходитъ*) відходжуватися, відходитися. [Ніжки мої білесенькі одходилися (Чуб.)]; 2) (*отгуливаются, поправляются*) відходити, відійти, вигулюватися, вигулятися, відпасатися, відпастися. [Чує Марина, що вона оживає, молодіє, одходить (Неч.-Лев.)]. См. **Поправляться. Скотина -вається на траве** – худоба відпасається на траві.
- Отхаркивание** – відхаркування, вихаркування.
- Отхаркивать, отхаркать и отхаркнуть** – (*кончатъ харкать*) відхаркувати, відхаркати, відхаркнути; (*извергать харкая*) вихаркувати, (сов.) вихаркати, вихаркнути, вихрякати, вихрякнути. **Отхаркнутый** – відхаркнутий, вихарканий, вихряканий.
- Отхаркиваться, отхаркаться и отхаркнуться** – 1) відхаркуватися, відхаркатися, відхаркнутися; 2) вихаркуватися, вихаркатися, вихрякатися, вихрякнутися, схрякатися.
- Отхватывать, отхватить** – 1) (*отрубить*) відчесати. [Так голову за одін мах і відчесав йому]; (*отрубать, отрывать что-л. или кусок чего-л.*) відбатовувати, відбатовувати, відшматовувати, відшматовувати. [Рубав чоловік дроба та й одбатував собі добрий шматок літки]; 2) (*отломать кусок чего-л.*) відпайовувати, відпайовувати; 3) (*захватываютъ*) відхоплювати, відхопити, ухопити що. [Даючи гроші під заставу, одхоплює нівку по нівці від бідноти (П. Мирн.)]; (*расхватываютъ*) розхоплювати, розхопити; 4) (*делаетъ что-л. бойко, лихо*) віддирати, відодрати, затинати, затягти, тнути, втяти. [Гопакá гуртом оддирають]. Срв. **Жарить 2, Запузыривать**; 5) (*устроитъ*) устригти, утяти.
- Отхворать** – відслабувати, віднедугувати.
- Отхлебывание** – ви[від]сьорбування.
- Отхлебывать, отхлебасть и отхлебнуть** (*убавитъ хлеба*) – відсьорбувати, відсьорбати, висьорбувати, висьорбати; (*пробовать*) см. **Отведывать 2. Отхлебанный и отхлебнутый** –

вісьорбаний, відсьорбаний.

Отхлѣбываться, отхлебаться и отхлебнуться – ви[від]сьорбуватися, вісьорбатися.

Отхлестать – 1) (*высечь, отстегать*) виперіщити, відхвіськати, відбатожити, віхл(ь)остати когo, нахвоськати, напірити когo чим. [Я вас, дрантївих, різками виперіщу (М. Левиц.). Лозиною по плечах було нахвоськає, так що аж сорочка до тіла прилипне (Кониськ.); 2) **отхлѣстывать, отхлеснуть** (*отбить хлеснув*) – збивати, збити. *Штатається да головки цветов -ваєт* – вѣштається (тиняється) та голівки у квітoк збиває; 3) **-нуть** (*отвязать*) – відчепити, відв'язати. **-сни постромку** – відчепи постромок (-ронка).

Отхлопывать, отхлопать и отхлопнуть – 1) (*кончат хлопать*) перестати ляскати, плѣскати; 2) (*отбивать даму, хлопая в танцах*) відбивати, відбити.

Отхлынуть – відлінути, відхлянути від чoгo. [Відлінула вода від бѣрега. Минуло лихоліття та відхлянули татари геть (Куліш)].

Отход – 1) відхід (-ходу) [Відхід поїзда], відступ (-пу). *Без -ду (не отходя)* – не відходячи, безодхідно, без відступу. *Стої тут без -ду* – стій тут без відступу. *На -де* – на відході, на відхіднім. [Крикнув на відхіднім уже з вулиці (Франко)]. **Отход души** – схід душі. [Ударив тричі в старий дзвін на схід душі]. *Больной на -де* – х(в)орий конає, кінчається, на сході, на скoні. *При -де почты* – на відході пошти. **Отход у маятника широк** – відхил у маятника (у вагадла) широкий. *Даваемый на -де* – відхідний. [Обід відхідний]; 2) (*конец*) кінєць (-нця). *На -де* – на кінці, на прикінці. *Праздник на -де* – празник, свято кінчається. *Собрание в -де* – збори кінчаються. *На -де праздника (под конец)* – наприкінці свята, празника, під (на) кінєць свята; 3) (*отхожее место*), см. **Отхожий**.

Отходить, отойти – 1) відходити, відходжати, відійти, (*о мног.*) повідходити від чoгo.

[Одійшов трохи та й озирається. Відійшли козаченьки від села за милю]; (*от чего, кого, с дороги*) відступатися, відступитися, відступати, відступити від чoгo (*напр.*, від вікна, стола, від його), з чoгo (з дороги), уступатися, уступитися, оступатися, оступитися, поступатися, поступитися від чoгo, від когo, з чoгo. [Оступилася назад, далі від страшного місця (Грінч.)];

(*о поезде, пароходе, почте*) і[й]ти, піти. **-дите от окна** – відійдїть (відступїть(ся)) від вікна. **-ти в сторону** – відійти, від[о]ступитися на-бік. *Я не -ду от вас* – я не відступлюсь від вас. **-ди от зла** – відступись від лиха. *Не -дит* – ні відступу. *От колыбели не -дит* – від колиски ні відступу (Кон.). *Не -дя* – безодхідно. *Мы -ли версты две* – ми відійшли верстви (-стoв) зo дві. *Пароход -шѣл* – пароплав пішов. *Почта -дит и приходит по вторникам* – пошта відходить (їде) і приходить вівторками. **-ти назад от кого-нибудь** – оставатися від когo.

[Коли вдова вийде замїж за другого, то земля од неї остається (Звин.)]; 2) (*о вещи: отставать*) відставати, відстати, відтулятися, відтулитися, відхилитися, відхилитися.

Стена -ла – стїна відстала, відхилилась; 3) (*отклоняться от чего*) відхилитися, відхилитися, відбїгати, відбїгти від чoгo. [Відхилитися від правди. Відбїгати від теми].

Переводчик -шѣл от оригинала – перекладач відбїг (відхилився) від оригіналу; 4)

(*оставлять место*) відходити, відійти від когo [Скоро після того, як одійшов од мене, найнявся до сусїди], відправлятися, відправитися, покидати, покинути. *Служанка -ла* – служниця відправилася. **-ла от нас** – кинула нас. **-ти от места** – кинути місце (посаду); 5)

(*оканчиваться, миновать*) відходити, відійти, минатися, минутися. [Косовиця ще не відійшла. Минаються ягоди]. *Обедня -ла* – служба скінчилася, відійшла. *Праздник -шѣл* – празник (свято) відійшов, відбувся; 6) (*умирать*) відходити, відійти, конати, сконати,

(*несов.*) кінчатися. **-ти в вечность** – в[по]мѣрти, сконати, на той свїт піти; 7) (*приходит в себя*) відходити, відійти. [Хоч відійшла вона, та знов замкнула очі]. Сrv. **Очнуться**; 8)

(*перестать сердиться*) відходити, відійти, відходити (відійти) від серця. [Розсердиться він, але швидко відійде]. *Сердце у него ещѣ не -ло* – він ще не відійшов од серця свого. **-ло от сердца (боль, горе)** – відійшло від серця; 9) (*о мёрзлом*) відходити, відійти, розмерзати(ся),

розмерз(ну)ти(ся), відмерзати, відмерз(ну)ти, розійтися. [Внесли мерзлого зайця до хати,

щоб розійшовся]. *Мёрзлая говядина ещё не -ла́* – мёрзле м'ясо ще не відійшло, не розійшлося; 10) (*о чём-л. ооченевшем*) відходити, відійти, відклякати, відклякнути. *Руки, ноги ооченели, погреть надо, чтоб -ли́* – руки, ноги поклякли (подубли), погріти треба, щоб відійшли. **Отходящий** – що відходить, відхожий. **-щий поезд** – поїзд (потяг), що відходить.

Отходная – відхідна (молітва), молітва на схід душі.

Отходник – 1) *см. Отшельник, Затворник*; 2) (*задне-проходная кишка*) відхідникова кішка, (*отходное отверстие*) відхідник; 3) бочкар (-ря), золотар (-ря), півень (-вня), (*чаще во мн.*) півні.

Отходный (*о комнате*) – окре[о]мий, опрічний, осібний, само[і]тний. **-ное место**, *см.*

Отхожий (*-жее место*).

Отходчивый – від[од]хідливий. [Він хоч сердитий, та відхідливий. Одхідливе серце.

Одхідлива вдача (*кроткий, мягкий нрав*) у тієї баби була].

Отхожий. -жие промыслы – заробітки. [В нас люди ходять на заробітки в Херсонщину]. *На -жих промыслах* – на (у) заробітках. **-жий** (*отходный, уединённый*) *покой* – окре[о]ма, опрічна, осібна, само[і]тна кімната (світлиця). **-жее место** – виходок (-дка), вихідка, нужник, паскудник, відходок (-дка), відхідник.

Отхотеть – відхотіти, перех(о)тіти.

Отхотеться, *безл.* – відх(о)тітися, перех(о)тітися. [Захтілося – запрягайте, відхтілося – випрягайте]. *Мне -лось итти в театр* – мені відхотілось (в мене пройшла охота) йти до театру.

Отцарапывать, отцарапать – відколюпувати, відколюплювати, (*сов.*) відколупати, відколупнути (нігтем), (*о мн. или местами*) повідколюпувати.

Отцвет, отцветание – відцвітання, перецвітання.

Отцветать, отцветсти – відцвітати, -ся, відцвісти, -ся, перецвітати, -ся, перецвісти, -ся, перекувітнути, (*редко*) оцвітати, оцвісти, (*о злаках*) відкрасуватися, перекувітувати. [Не зацвіте пишним цвітом те, що відцвілось]. **-вёл, не успевши расцветь** – не розцвівши змарнів. **Отцвёвший** – відцвілий, відцвічений, перецвічений.

Отцвечивание – міньоність, гра кольорів.

Отцвечивать, -ся и Отцвечать, -ся, отцветить, -ся – мінітися, грати (кольорами).

Отцвечивающий – міньоний.

Отцедить, см. Отцеживать.

Отцедник – цідилок (-лка), цідило.

Отцеживание – відціджування.

Отцеживать, отцедить – відціджувати, відцідіти; зціджувати, зцідіти, (*о мног.*) повідціджувати, (*на сито*) відкидати, відкинути на сито; (*через кран, отверстие, часть жидкости*) надточувати, надточити. [Надточі води з самовара, а то збіжить]. **Отцеженный** – відціджений.

Отцеживаться, отцедиться – відціджуватися, відцідітися.

Отцеловать кого – вицілувати когo. *См. Расцеловать.*

Отцеловаться – відцілуватися, скінчити цілуватися з ким, вицілуватися з ким.

Отцепить, см. Отцеплять.

Отцепление и Отцепка – відчіплювання, відчеплення.

Отцеплять, отцепить – відчіплювати, відчепляти, відчепити що від чо́го, від ко́го. **-нный** – відчеплений. **-ся** – відчеплюватися, відчеплятися, відчепитися від ко́го, від чо́го.

Отцеубийственный – батькогубний.

Отцеубийство – батьковбив[й]ство, батькогубство.

Отцеубийца – батьковбив[й]ця, батьковбийник, батькогубець (-бця), батьковбівець (-вця).

Отцо[е]в – батьків, татків (-кова, -кове); *ум.* татунів (-ньова, -ньове). *См. ещё Отцовский.*

Отцовский – батьківський, отецький, о[ві]тців (-це́ва, -це́ве), о[ві]тцівський. [Хата це ще батьківська. Приблудився та до отецького двору. Отецький син, отецька дитина. Отцева молитва]. **-кое состояние, наследие, см. Отцовщина. По-отцовски** – по-батьківському, по-отецькому.

Отцовщина – батьківщина. [Цей ху́тір – моя батьківщина].

Отчаи[я]вать, отчаять кого – доводити, довести до розпачу ко́го; *см. Обезнадёживать.*

Отчаи[я]ваться, отчаться – (*предаваться отчаянью*) розпачувати, [Ти ка́жеш, гріх клясти й розпачувати (Л. Укр.)]; (*впадать в отчаяние*) впа́дати, впа́сти в розпач, в розпуку. **-ся в ком, в чём (терять надежду)** – втрачати, втратити надію на ко́го, на що, зневіритися, зневіритися в ко́му, в чо́му. **Доктор -ваётся в выздоровлении больного** – лікар утрачає надію, що хорий відужає.

Отчал, отчаливание, отчалка – відчал, відчалування.

Отчаливать, -ся, отчалить, -ся – відчалувати, -ся, відчалити, -ся від чо́го. **Отчальный** – відчалений.

Отчалка, см. Отчал.

Отчасти – поча́сти, поде́куди, потро́ху. [Поча́сти з ва́ми мо́жна зго́дитися. Поде́куди це була́ правда, але тільки поде́куди. Не доши́ла потро́ху та́кі й з лі́нків]. **Отча́сти – отча́сти** – поча́сти – поча́сти, потро́ху – потро́ху, що – що. [Ди́кі лю́ди – що для краси́, а що й для ознаки вимальовують у себе на тілі всякі зна́ки (Єфр.)].

Отчаяваться, отчаться, см. Отчаиваться.

Отчаяние – розпач (-чу) (*м. р.*) и (-чи) (*ж. р.*), розпу́ка, від[од]ча́й, безна́дія. [Гля́ну на дівчи́ну – блі́да, грі́зна, сама́ розпач гірка́я (М. Вовч.). Стра́шна безна́дія німа́ стисну́ла їй ду́шу (Грінч.). Крик, по́вний одча́ю (Крим.). Уда́рила з розпу́ки об по́ли рука́ми (Г. Барв.)]. *Предаваться -нию, см. Отчаиваться. Приходит, прийти в -ние* – впа́дати, впа́сти в розпач, в розпуку, в безна́дію, збезна́дітися. *Приводит в -ние* – доводи́ти (призво́дити) до розпачу ко́го. *Я в -нии, что не могу этого для вас сделать* – мене́ аж розпач бере́, що не мо́жу вам цьо́го зроби́ти. *Под влиянием -ния, с -ния* – з розпачу, з одча́ю. *С -нием* – розпачливо. *Полный -ния* – розпачливий, розпу́чливий. [Гля́нула на його́ розпачливим поглядом].

Отчаянность – 1) розпачли́вість, безна́дійність; 2) шале́ність, очайду́шність (-ости).

Отчаянный – 1) (*полный отчаяния*) розпачливий, розпу́чливий. **-ный** крик, плач – розпа́[у]чливий, несамови́тий, шале́ний, наві́сний (крик, плач). [Чи тільки в казі́ці ле́бідь умира́є не з кри́ком наві́сним, а з любим спі́вом? (Л. Укр.)]. **-но** – розпа́[у]чливо; шале́но, несамови́то; 2) (*о человеке: кому всё нипочём*) о(д)чайду́шний, запе́клий, наві́сноголо́вий, шале́ний, неприто́ренний, забі́сований. **-ная** голова, ба́шка – шибай-голова́, очайду́ха (*общ. р.*), одча́юга (*общ. р.*); 3) (*крайний и опасный*) о(д)чайду́шний. **-ный** поступок, **-ная** хра́брость – очайду́шний учи́нок, очайду́шна хоро́брість. *Употребит последнее -ное средство (прибегнуть к...)* – вжи́ти оста́ннього очайду́шого за́собу, спо́собу, на одча́й душі́ (на одча́й бо́жий) пу́ститися (пі́ти). **-ное** (*безнадёжное*) де́ло, по́ложене – безна́дійна спра́ва, безна́дійне ста́новище. *Очутится в -ном положении* – опини́тися в безна́дійному ста́новищі. **Отчаянно** – о(д)чайду́шно, запе́кло, шале́но, несамови́то, безна́дійно. *Сражаются -но* – би́тися шале́но (очайду́шно, несамови́то). *Защищаются -но* – боро́нитися шале́но (очайду́шно). *Она больна -но* – вона́ хо́ра безна́дійно.

Отчаться, см. Отчаиваться.

Отчего – чо́го, чо́му, чо́м, через що́, через ві́що. [Чо́го ви ла́єтесь? Чо́м (чо́му) ти не при́шов? Через що́ (через ві́що) так ста́лось?]. **-го он так грустен?** – чо́го він та́кий сумни́й? **-го-то** – чо́гось, чо́мусь, через що́сь, через ві́що́сь.

Отчеканивать, отчеканить – 1) (*отделявать, окончить чеканкою*) карбува́ти, пока́рбува́ти; (*монету*) би́ти, ви́бити; 2) (*выбранить*) ви́бештати, збе́штати. *См. Выбранить. Говорить,*

-вая *каждое слово* – говорити, відбиваючи (вирубаючи) кожне (кожнісіньке) слово.

[Промовив, мов відбиваючи язиком кожне слово (Грінч.). Говорив, вирубаючи кожне слово].

Отчеркивание – відкреслювання, *сов.* відкреслення.

Отчеркивать, -ся, отчеркнётся, -ся – відкреслювати, -ся, відкреслити, -ся. **Отчеркнутый** – відкреслений.

Отчерпывать, -ся, отчерпать, -ся и Отчерпнуть, -ся – відчерпувати, -ся, відчерпнути, -ся.

Отчерпнутый – відчерпаний, відчерпнутий.

Отчерчивать, отчертить – 1) *см.* **Отчеркивать, Отчеркнётся**; 2) (*о плане, чертеже: отделить чертя*) викреслювати, викреслити. **Отчерченный** – 1) відкреслений; 2) викреслений.

Отчесать, см. **Отчёсывать.**

Отческий, -ки, см. **Отёческий, ки.**

Отчественный. -ное *имя* – ім'я по батькові.

Отчество – прізвище по батькові. *По -ву* – по батькові. [Як тебе зовуть? – Іван! – А по батькові? – Олександрович! (*Литер., интеллиг. на* – -ович, -евич, *народн. и на* – -ів: Олександрів). – А на прізвище? – Яхнєнко].

Отчесь, см. **Отсчитывать.**

Отчёсывать, отчесать – 1) (*голову, лён, пеньку*) вичісувати, вичесати (голову, прядиво). **-сать** *волосы назад, набок* – зачесатися назад, набік; 2) **-сать кого** (*переносно*) – дати чо́су ко́му, відлушпанити, віддубасити ко́го. *См.* **Отколотить. Отчёсанный** – вичесаний, зачісаний.

Отчёсываться, отчесаться – вичісуватися, вичесатися; зачісуватися, зачесатися (назад, набік).

Отчёт – звіт, звіт́омлення про (за) що, справо́здання про що *и* з чо́го. [Звіт (звіт́омлення) про діяльність (з діяльності) Товари́ства. Дайте справо́здання (звіт) за сво́є порядкува́ння спра́вами Товари́ства]. *Давать, дать отчёт перед кем, кому о чём* – давати, дати звіт (звіт́омлення) ко́му, перед ким про що, з чо́го. *Давать, дать отчёт себе о чём, в чём* – здавати, здати собі спра́ву з чо́го *и* про що, усвідомлювати, усвідомити собі що. [Вони́, видимо́, не здавали собі спра́ви з то́го, що робиться]. *Дать себе полный отчёт в чём-л.* – здати собі ці́лком спра́ву з чо́го, довести собі до по́вної свідомості що-не́будь. [Цьо́го ма́буть і сам а́втор ще собі до по́вної свідомості не довів (Єфр.)]. *Поступать, не отдавая себе -та* – чинити несвідомо. *Давать, дать, брать, взять под отчёт* – давати, дати, брати, взяти що на звіт. *Денежный отчёт* – звіт́омлення (справо́здання) грошове́, раху́нки. [По́їхав, не здавши раху́нків за сво́є порядкува́ння сирі́тським до́бром]. *Давать, дать денежный отчёт* – (по)здавати, (по)дати, скла́дати, скла́сти грошове́ звіт́омлення, раху́нки. *Годичный отчёт* – звіт́омлення (звіт) за рік, рі́чне звіт́омлення (справо́здання), рі́чний звіт. **Отчёт о заседании, о конференции** – звіт, звіт́омлення про засі́дання, про конфе́ренцію. *Ты за это богу и людям отчёт отдашь* – за це скла́деш (дасі́) ти відпові́дь перед бо́гом і лю́дьми.

Отчётистый, -то, см. **Отчётливый, -во.**

Отчётливость – ви́разність, ви́разливість (-ости).

Отчётливый – ви́разний, ви́разливий, чі́ткий. **Отчётливо** – ви́разно, ви́разливо, чі́тко.

Отчётность – 1) звіт́омність, звіт́ність (-ности), справо́зда́вство, звіто́да́вство, (*денежная*) раху́нки; 2) відпові́дальність (-ности). *См.* **Ответственность.**

Отчётный – звіт́омний, звіт́ний.

Отчётчик – звіто́да́вець (-вця), справо́зда́вець (-вця).

Отчехостить – відшма́гати, відлушпа́нити, відлупцюва́ти ко́го.

Отчизна – ба́тьківщина, рідний край, рідна кра́їна, ві́тчизна. *Тоска по -не* – ту́га, сум, сумува́ння за рідним кра́єм.

Отчизнолюбец, см. **Патриот.**

О́тчий – ба́тьківський, о́тецький, (*старое: высок. стиль*) о́тній (Рудан.). *См. Отцо́вский.*

О́тчим и **Во́тчим** – вітчим.

О́тчимов, **о́тчимый** – вітчимів (-мова, -мове). **О́тчимья** *любовь* – *не отчая* – вітчимова любов – не о́тецька.

О́тчина – ба́тьківщина, *Срв. Во́тчина.*

О́тчинник, *см. Во́тчинник.*

О́тчинница – ді́дичка, в́ласниця ба́тьківщини, в́ласниця ді́дизних ма́єтків нерухо́мих.

Отчи́рякать – відцві́рінькати. [Пташки літні відцві́рінькали і відлетіли в і́рій].

Отчи́ркать (*молоко из груди, из вымени*) – відци́ркати, наддо́йти (молоко́ з грудей, з вим'я).

Отчи́сление – відрахо́вування, (*удерживание*) виверта́ння, *сов.* відрахува́ння. **-ние в пользу безработных** – відрахува́ння на безробітних. *Сделано -ние из жалованья, в пользу беспризорных детей* – відрахо́вано з платні на безприту́льних ді́тей.

Отчи́слять, отчи́слить – 1) відрахо́вувати, відрахува́ти, (*удерживать*) виверта́ти, виверну́ти. **-лять в чью пользу** – відрахо́вувати на ко́го, на чию́ користь. [Відрахо́вано до ка́си взаємної допомо́ги]; 2) *кого куда* – пере́водити, пере́вести, відряджа́ти, відряди́ти ко́го куди, від чо́го. *Меня -ли в канцелярию* – мене́ відряди́ли до канцеля́рії. **-лить от места, должности** (*уволить*) – звільни́ти з поса́ди. **Отчи́сленный** – 1) відрахо́ваний, виверну́тий; 2) пере́ведений, відрядже́ний. *Он отчи́слен в запасные войска* – його́ пере́ведено до за́пасного ви́йска.

Отчи́сляться, отчи́слиться – відрахо́вуватися, відрахува́тися.

Отчи́стить, *см. Отчи́щать.*

Отчи́стка – відчища́ння, *оконч.* відчи́щення.

Отчи́тывание – відчи́тування, вичи́тування.

Отчи́тывать, отчи́тать – 1) відчи́тувати, відчита́ти, вичи́тувати, вичитати, кінча́ти, скінчи́ти чита́ння, переставати, перестати́ читати. [І я сво́є вже все вичитав]. **-тять урок** (*заданное*) – віре́цетувати. [Так йому́ віре́цетував, аж спаси́бі сказа́в (Свидн.)]; 2) *кому, кого* (*делает выговор*) – вичи́тувати, вичитати ко́му, (*описат.*) чита́ти, прочита́ти (вичитувати, вичитати) моли́тву ко́му. [Ба́тько вичитав їй за по́псовану кни́гу. Добру моли́тву прочита́ли їй за брехні]. *Его хорошо -ли* – добре́ йому́ вичитали, йому́ добру моли́тву прочита́ли; 3) *кого* (*больного, бесноватого*) – відчи́тувати, відчита́ти (хорого, біснува́того).

Отчи́тываться, отчитаться *перед кем* – дава́ти, да́ти (склада́ти, скла́сти) звіт ко́му, перед ким. [Делега́ти даю́ть звіт за́гальним збора́м]. *См. Отче́т давать.*

О́тчик, *стар.* – син і спадко́ємець по ба́тькові; в́ласник ба́тьківщини.

Отчи́щать, отчи́стить – відчища́ти, відчи́стити, вичища́ти, вичистити. **Отчи́щенный** – відчи́щений, вичи́щений.

Отчи́щаются, отчи́стятся – відчища́тися, відчи́ститися.

Отчле́нение – (*действ.*) відчлено́вування, відба́товування, (*оконч.*) відчленува́ння, відба́тува́ння.

Отчле́няют, отчле́няют – відчлено́вувати, відчленува́ти, відба́товувати, відба́тува́ти; відпайо́вувати, відпаюва́ти.

Отчо́т, *см. Отче́т.*

Отчу́ждаемость – відчу́жувани́сть (-ности).

Отчу́ждать, отчу́дить – 1) *кого, что от кого* – відчу́жувати, відчу́жати, відчу́жити, відчу́женити. [Жі́нка відчу́жає його́ від ро́дичів]. **Отчу́жде́нный от людей** – відчу́жений від людей, відлю́дний, відлю́дкуватий, неприка́яний. **-ный людьми, см. Отчу́жде́ныш**; 2) (*об имуществе*) відчу́жувати, відчу́жати, відчу́жити, вивла́щувати, вивла́стити, вивла́снювати, вивла́снити. [Акаде́мії нада́ється пра́во набува́ти, відчу́жувати, заставля́ти рухо́ме й нерухо́ме майно́]. **Отчу́ждае́мый** – відчу́жуваний, вивла́щуваний. **Отчу́жде́нный** – відчу́жений, вивла́щений, вивла́снений.

- Отчужда́ться, отчужди́ться** *от кого, чего* – 1) відчу́жуватися, відчу́жатися, відчу́житися, відчужене́тися від ко́го, від чо́го, цура́тися, відцура́тися (від) ко́го, чо́го, зацура́ти ко́го, що. [Зацурала мене́ – словом ніколи не озве́ться]; 2) відчу́жуватися, відчу́жатися, відчу́житися, вивлащуватися, вивластитися, вивла́снюватися, вивласнитися; бу́ти відчу́женим, вивласненим.
- Отчужде́ние** – 1) *от кого, чего* – відчу́жування, (*оконч.*) відчу́ження від ко́го, від чо́го, зацура́ння ко́го, чо́го; 2) відчу́жування, вивла́щування, вивла́снювання; (*оконч.*) відчу́ження, вивла́щення, вивласнення.
- Отчужде́нность** *от людей* – відлю́дність, відлю́дкуватість (-ости).
- Отчужде́ныш** – від усіх покину́тий, зацураний.
- Отчужди́ть**, *см.* **Отчужда́ть**.
- Отшабаши́ть** – відшабашува́ти, відгуля́ти.
- Отша́гивать, отшага́ть и отшагну́ть** – 1) відступáти, -ся, відступі́ти, -ся на ступі́нь, на крок; 2) відмі́рювати, відміря́ти ступе́нями, крока́ми; 3) **-га́ть вёрст десять** – увійти́ версто́в із десяти́. **-га́ть, идя маршем** – відмаршувáти. [Відмаршувáли два́цять версто́в не відпочивáючи]; 4) скінчи́ти ході́ння, відходи́ти, перестáти ступáти.
- Отшалбе́рить** – перебайдикува́ти, перегультаюва́ти, перестáти байдикува́ти, гультаюва́ти.
- Отшали́ть** – перепустува́ти, відпустува́ти, скінчи́ти (перестáти) пусува́ти.
- Отша́рить** *что* – відшука́ти що.
- Отша́рка́ться** – дигну́ти ного́ю. [Вона́ дигне́ ного́ю, прися́де й зроби́ть мені́ старомо́дній кні́кс (Неч.-Лев.)]. **Дети -ли́сь и ушли́** – ді́ти дигну́ли ні́жками та й пішли́ собі́.
- Отша́тывать, отшатáть и отшатну́ть** – відхитува́ти, відхита́ти, відхитну́ти ко́го, що від ко́го, від чо́го. [Дівчину́ аж наза́д відхитну́ло (Васильч.)].
- Отша́тыва́ться, отшатну́ться** – 1) відхитува́тися, відхитну́тися, відс[ш]ахну́тися. [Одшахне́ся від пари́ оче́й грі́зних (М. Вовч.)]; 2) *от кого, от чего* – відкида́тися, відкину́тися, сахáтися ко́го, відсахну́тися ко́го *и* від ко́го. [Люди́, оди́н по одному́, відкида́ються від йо́го; наві́ть ро́дичі відсахну́лися].
- Отшвы́ривание** – відкида́ння, віджбу́рювання.
- Отшвы́ривать, отшвыря́ть и отшвырну́ть** – відкида́ти, відкину́ти, віджбу́рювати, віджбу́рити, віджбу́рнути. **Отшвы́рнутый** – відки́нений, відкину́тий, віджбу́рений, віджбу́рнутий.
- Отшелуши́вать, отшелуши́ть** – 1) вилу́щувати, вилу́щити; 2) скінчи́ти лу́щення; 3) **-ши́ть ко́го (на обе́ корки)** – від[ви́]лупцюва́ти ко́го (на всі бо́ки).
- Отше́льник, -ца** – (*пусты́нник*) пусте́льник, -ця, пусти́нник, -ця; (*живу́щий в пеще́ре*) пече́рник; (*живу́щий в уедине́нии, замкну́то*) са́мітник, -ця, відлю́док, відлю́дник, -ни́ця, відлю́дько, безлю́дько, безлю́дни́ця, безлю́день (-д́ня).
- Отше́льничество** – пустельникува́ння, са́мітникува́ння.
- Отше́льнича́ть** – (*пусты́нничать*) пустельникува́ти; (*жить уедине́нно*) са́мітникува́ти, жи́ти самото́ю, в самоти́ні, відлю́дьком, безлю́дьком, відлю́дно.
- Отше́льнический, отше́льничий** – пусте́льницький, пусти́нницький; са́мітницький. **-кая жи́знь**, *см.* **Отше́льничество**.
- Отше́льнически** – по-пусте́льницькому, по-пусти́нницькому; (*уедине́нно*) самото́ю, в самоти́ні, відлю́дно.
- Отше́льничество** – пустельникува́ння; життя́ пусте́льницьке, пусти́нницьке; життя́ са́мітне, самото́ю, в самоти́ні, життя́ відлю́дне. *Срв.* **Уедине́ние**.
- Отше́льничий**, *см.* **Отше́льнический**.
- Отше́птывать, отшепта́ть** – відші́птувати, відшепта́ти; скінчи́ти шепта́ти.
- Отше́ствие** – відхі́д (-хо́ду).
- Отше́ствовать**, *см.* **Отходи́ть, отойти́**.

- Отшиб** – 1) *см.* **Отшибание**; 2) відшиб (-бу). [Оддав дочку на одшиб]. *На -бе* – на (у) відшибі. [Жив той дід на одшибі за грэблею].
- Отшибание** – 1) відбивання; 2) відкидання від ко́го.
- Отшибать, отшибить, -бнуть** – відбивати, відбити, відшибати, відшибті що від чо́го. [Та в коморі й горобцеві крила відшибеш (Рудан.)]. *Опять носок у чайника -ли!* – знову носика в чайника відбили! *-бить руку, грудь* – вдарити, забити руку, груди. *-бить мяч* – відбити м'яча (опуку). *Ему последною память -бло* – геть памороки йому забіло. *Аминем беса не -бёшь* – амінем чорта не збудешся (не спекаєшся). **Отшибленный** – відбитий, відшибнутий.
- Отшибаться, отшибиться** – 1) відбиватися, відбитися, відшибатися, відшибтися; 2) *от кого (отстраняться)* – відбиватися, відбитися, відкидатися, відкинутися від ко́го, від чо́го.
- Отшибной** – відшибний. [Відшибний город був, не при хаті].
- Отшивать, отшить** – 1) скінчити шиття, перестати шити; 2) (*отрабатывает шитьём*) відшивати, відшити; 3) (*о тюках*) розшивати, розшити; 4) (*обшивку, тёс*) віддирати, віддерти (обшивку, дошку); 5) *кого (оттереть)* – відшивати, відшити ко́го від ко́го, від чо́го. *-ся* – відшиватися, відшитися; розшиватися, розшитися; віддиратися, віддертися.
- Отшитый** – відшитий; розшитий; віддертий.
- Отшильничать** – перестати шахрувати.
- Отшипеть** – перестати шипіти, перешипіти.
- Отшлёпывать, отшлёпать кого** (*побить ладонью, линейкой, розгой*) – клепати, наклепати ко́му що, накласти ко́му в що; *см.* **Бить (розгами)**; (*одежду*) *см.* **Затаскать, Оттаскать.**
- Отшлёпанный** – наклепаний.
- Отшлифовывать, -ся, отшлифовать, -ся** – від[ви]шлихтовувати, -ся, відшлихтувати, -ся, вишлихтувати, -ся, вигладжувати, вигладити. *Он немного -лся на свете* – він трохи обтерся між людьми. **Отшлифованный** – відшлихтований, вишлихтований, вигладжений.
- Отшнуровывать, -ся, отшнуровать, -ся** – відшнуровувати, -ся, відшнурувати, -ся, (*о мн.*) повідшнуровувати, -ся. **-ванный** – відшнурований.
- Отшпаклёвывать, отшпаклевать** – зашпакльовувати, зашпаклювати, вишпаклювати що.
- Отшпиливание** – відшпилювання.
- Отшпиливать, -ся, отшпилить, -ся** – відшпилювати, -ся, відшпилити, -ся. **Отшпиленный** – відшпилений.
- Отштукатуривать, отштукатурить** – тинькувати, обтинькувати, вітинькувати що. **-ренный** – тинькований, обтинькований.
- Отшуметь** – скінчити (перестати) шуміти, вишумітися.
- Отшучивать, отшутить (отомстить шуткой)** – відплачувати, відплатити, відплатитися жартом ко́му. *Я ему -чу шутку* – я йому відплачусь жартом.
- Отшучиваться, отшутиться** – віджартовуватися, віджартуватися. [Вона все оджартовувалась, сміялася (М. Вовч.)].
- Отщебетать** – скінчити щебетання, перестати щебетати, відщебетати.
- Отщекотать** – перестати лоскотати, налоскотатися.
- Отщелкать кого** – 1) побити, відлупцювати ко́го. *См.* **Отколотить**; 2) віляти, наляяти ко́го. *См.* **Разбранить. Отщёлканный** – побитий; віляний.
- Отщёлкать (о соловье)** – перетьохкати, перестати тьохкати. *Слышь! соловушка -кивает – чуешь! соловейко витьохкуе.*
- Отщёлкивать, отщелкнуть** – 1) (*дверь*) відщепати, відщепнути (двері), відкидати, відкинути заціпку на дверях. *-ся* – відщепатися, відщепнутися; 2) (*отбросит щелчком*) відцопнути, збивати, збити цопкою, сапаткою.
- Отщёмливать, отщемить что (отделит давлением)** – віддушувати, віддушити; (*руку, ногу, палец*) боляче придушувати, придушити, прищікувати, прищікнути (руку, ногу, пальця). [Дверима пальця прищікнув].

Отщепать, отщепить, см. Отщеплять.

Отщепенец – відступник, еретик, невірний. **-пенка** – відступниця, еретичка, невірна (-ної).

Отщепенство – відступництво, еретичтво.

Отщепление – відколювання, відчахування; відлущування, відлуплювання, відщиплювання.

Отщеплять, -ся, отщепывают, -ся, отщепить, -ся, отщепать, -ся – відколювати, -ся, відколоти, -ся, відчахувати, -ся, відчахнути, -ся, відщеплювати, -ся, відщепити, -ся. [Гілка відчахнулася. Од віри своєї відщепівся (відчахнувся)]. **Отщеплённый** – відколений, відчахнений, відчахнутий, відщеплений.

Отщепок – скіпка, тріска, іверень (-рня). *См. Осколок, Отломок.*

Отщипывание – відщипування.

Отщипывают, -ся, отщипать, -ся, -пнут, -ся – відщипувати, -ся, відщипнути, -ся, (о мног.) повідщипувати, -ся. **Отщипнутый** – відщипнутий.

От'едание – від'їдання.

От'едать, от'ест – 1) (*кончить есть*) поїсти, попоїсти, кінчати, скінчити їсти; 2) від'їдати, від'їсти. [Позичив господіні десять карбованців, а тепер від'їдаю]; 3) (*отгрызть*) від'їдати, від'їсти. *См. Отгрызать.* [Миші від'їли рибі хвоста]. **От'еденный** – від'їдений.

От'едаться, от'естся (добреть) – від'їдатися, від'їстися, роз'їдатися, роз'їстися. [Від'ївся на дармовому хлібі. Роз'ївся так, що і в двері не влізе].

От'единять, от'единить – від'єднувати, від'єднати. **От'единённый** – від'єднаний.

От'едок – об'їдок, недоїдок (-дка), (*огрызок*) недогризок (-зка).

От'езд – від'їзд, виїзд. [Сумно стало по його від'їзді]. *Быть на -де, быть готовым к -ду* – бути на від'їзді. *За -дом, по случаю -да* – з причини від'їзду, виїзду. *Накануне -да* – напередодні від'їзду. *Мы зимой в -де (уезжаем)* – на зиму ми виїздимо.

От'ездить – від'їздити, скінчити їзду. [Від'їздив уже, я своє, більш не їздитиму. Сάνки своє вже від'їздили: тепер тільки на дрова судні (*годны*)].

От'ездиться (с'ездиться) – з'їздитися. [Був кінь, та з'їздився].

От'ездное – від'їзне (-ного). [Дав слугам від'їзного по карбованцю].

От'ездный – від'їзний. [Давайте по чарці від'їзної].

От'езжать, от'ехать – 1) *откуда, куда* – від'їздити, від'їхати. [Далеченько вже від села від'їхали]; 2) (*уезжать, отбывать*) від'їздити, від'їжджати, від'їхати. [Ой, куди їдеш, куди від'їжджаєш, соколе мій? Від'їхав-же він на тую війну].

От'езжающий – від'їжджий, той, хто від'їздить.

От'езжий, см. От'езжающий. *-жее поле* – даліке від селища поле.

От'ём, см. Отнятие.

От'емлемость – відбіраність, відніманість (-ности).

От'емлемый – відбіраний, відніманий.

От'ёмный – виборний, вибраний. **-ный товар** – виборний (найліпший) крам. **-ное вино** – найліпше вино. **-ный лес** – окремії ліс, оточений полями. **-ный вор** – очайдушний злодій.

От'ёмщик, -щица – грабіжник, -ниця.

От'ёмыш (об отнятом от груди сосуне) – відлучена дитина, відлучене теля *и т. п.*

От'экзаменовывать, -новать кого – робити, зробити іспит кому, проєкзаменовувати, проєкзаменовувати когo, скінчити екзаменовувати когo. [Усім новакам уже зроблено іспит]. **-ся (возв. з.)** – проєкзаменовуватися.

От'явленный – звісний, усім відомий. [Звісний брехун. Усім відоме ледащо]; (*отчаянный, записной*) о(д)чайдушний, неприторенний, несосвітений. [Очайдушний злодій]. **-ный мошенник (плут) лгун** – неприторенний шахрай, брехун. **-ный дурак** – заплішений (несосвітений) дурень.

От'являть, от'явить, см. Об'являть, Оглашать.

Отыгрывание – відігравання, вигравання назад.

Оты́грывать, отыгра́ть – 1) скінчити гру, перестати грати; 2) відігравати, відіграти, вигравати, виграти назад. [Спершу був програв, а потім відіграв (виграв) назад].

Оты́гранный – відіграний, виграний назад.

Оты́грываться, отыгра́ться – відіграватися, відігратися. [Учора дуже був програвся, а сьогодні пощастило відігратися]. **-ваться словами шутками** – відбуватися, збуватися словами, жартами.

Отыгрыш – відігра, відігране, вигране назад.

Отыгрышный. -ная партия – відігравальна гра.

I. Отыка́ть (от 'икать) – перестати ікати.

II. Отыка́ть, оты́кать, см. Обтыка́ть, обты́кать.

Отымáла, отымáльщик – грабіжник.

Отымáлка – ганчірка (щоб виймати горщики з печі).

Отымáть, от'я́ть, см. Отнимáть.

Отымéнный, От'имéнный – відімений.

Отыни́вать, отыниáть, отыни́ть – тинити, обтинити; обпарканювати, обпарканити.

Отыскáние – відшукання.

Оты́скивание – відшукування.

Оты́скивать, -ся, отыскáть, -ся – відшукувати, -ся, відшукати, -ся (*о мног.* повідшукувати, -ся), знаходити, -ся *и, (реже)* знаходжати, -ся, знайти, -ся, (*о мног.* познаходити, -ся), віднаходити, -ся, віднайти, -ся, вишукувати, -ся, вишукати, -ся, нашукати, нашукати, вискіпати, (*о предметах, находящихся в разн. местах*) зшукувати, -ся, позшукувати, -ся. [Покрадені речі всі знаходжено. Віднайти шлях до народу (Фр.). Вишукати деталі. Нашукав якісь легенди (Грінч.). Роботу він собі нашукає не одразу (Крим.). Зшукую вівці, що пастухи порозгублювали]. **-вать, -ка́ть друг друга** – відшукувати, відшукати один (одне) одного, зшукуватися, зшукатися з ким. [Насилу ми з ним зшукалися]. **-вать, -ка́ть путём расспросов** – напитувати, напитати кого, що. **-ка́ть дороги** – (*образно*) ухопити тропи. *Где это вы такую глупость -кали?* – де це ви таку дурницю вискіпали? (Л. Укр.). **-вать судом** – правити, виправити з когось судом; позивати когось за що, випозивати з когось що. **Оты́сканный** – відшуканий, віднайдений, знайдений. **-ный судом** – випозиваний. *Срв. Искáть.*

Отяготение, см. Отяжелéние.

Отяготéлый – обважнілий.

Отяготéть, см. Отяжелéть.

Отяготительный, -но, см. Обременительный, -но.

Отягоща́ть и отягча́ть, отяготи́ть и отягчи́ть – обтяжати, обтяжити, отягчати, отягчити, обважнювати, обважити, обважнювати, обважнити когось, що чим. **Отягощённый и отягчённый** – обтяжений, отягчений, обважений чим. *См. Обременя́ть.*

Отягоща́ющий, см. Обременительный.

Отягощёние, отягчёние – обтяження, обтяження.

Отягча́ть, отягчи́ть, см. Отягоща́ть, отяготи́ть.

Отяжелéние – обважніння, обважнілість (-лості).

Отяжелéть – 1) обважніти, отяжіти, поважчати. **Отяжелéлый, отяжелéвший** – обважнілий, отяжілий; 2) *см. Забеременéть.*

Офёня – коробейник. [Не сват ситник коробейникові]. **-ня, обменивающий товар на щетину, а также и покупающий её** – щетинник. [Виміняла в щетинника гребінець і книжку].

Офице́р – офіцер, старшина. **Офице́рский** – офіцерський, старшинський.

Офице́ришка – офіцерисько.

Офице́рство – офіцерство, старшина; (*пренебр.*) офіцерня.

Офице́рша – офіцерша, пані офіцерова, старшинова.

Официáльный – офіційність, офіційність (-ності); (*пренебр.*) офіційщина.

- Официальный** – офіційний, офіційльний, урядовий. **Официально** – офіційно, офіційльно.
- Официант** – офіціант, слуга.
- Официантский** – офіціантський.
- Официоз** – офіціоз, офіціозне видання.
- Официозность** – офіціозність (-ности).
- Официозный** – офіціозний. **-но** – офіціозно.
- Оформление** – оформлення.
- Оформливать, оформить** – оформлювати, оформити. [Оформлюйте справу, щоб усе по закону було]. **Оформленный** – оформлений.
- Офорт** – офорт (-ту).
- Офранцузить, -ся** – зфранцузити, -ся, (о *мног.*) пофранцузити, -ся. **Офрануженный, -зившийся** – зфранцужений.
- Офтальмия**, *мед.* – офталмія (-її), запалення ока.
- Офтальмология** – офталмологія (-її), наука про око.
- Офтальмоскоп** – офталмоскоп (-пу), очне дзеркало, люстро.
- Ох**, *межд.* – ох! [Ох, мені лихо!].
- Охабень** – 1) свита з відлогою, кер'я, кобеняк; 2) плащик у м'якунів, у слизняків.
- Охайвать, охайть** – гудити, об[а]гудити, ганити, зганити когo, що, ганьбу давати, дати кому. [Не згудиш – не купиш]. **Охайнный** – огуджений.
- Охание** – охкання, охання, бідкання.
- Охапень**, *см.* **Охапка**.
- Охапка** – 1) обхоплювання; 2) оберем, оберемок (-мка), (*маленькая*) настрямок. [Оберемок дров. Настрямок соломи]. **В -ку** – на оберемок. [Узяв на оберемок і поніс]; 3) (*об'єм*), *см.* **Обхват**.
- Охаживать, охажать и охаживать** – 1) *см.* **Обхватывать, обхватить**; 2) обкрадати, об(і)красти, оббирати, обібрати.
- Охарактеризовать** – схарактеризувати. **-зованный** – схарактеризований.
- Охаркать**, *см.* **Обхаркивать**.
- Охать, охнуть** – охкати, охати, охнути. **Охать да ахать** – ухи та охи справляти, бідкатися.
- Охайть**, *см.* **Охайвать**.
- Обхват**, *см.* **Обхват**.
- Обхватывать, обхватить** – 1) (*обнимать*) обхоплювати, обхопити когo, що, обні[їй]мати, об(їй)няти, понімати, по(їй)няти, осягати, осяг(ну)ти когo, що, (о)повивати, (о)повіти. [Що то за цивілізація була, коли вона осягла тільки саме панство (Куліш)]. *Это дерево не -тить руками* – цього дерева не обхопиш руками. *Зараза -ла весь город* – пошесть усе місто обхопила. *Этот период -вает несколько десятилетий* – ця доба обіймає кілька десятиліттів. *Пламя мигом -ло всё здание* – полум'я враз поняло (обхопило) весь будинок. *-ла прохлада* – обняло холодком (прохолодило) когo. *Истома -вает* – млості беруть когo, млосно стає кому. *-тить глазом* – оком (за)сягати, (за)сяг(ну)ти, зсягати; зсягнути оком, запосягти, захоплювати, захопити оком, зглянути оком, скидати, скинути оком. [Скільки можна було засягти оком на всі боки. Пшениці такий лаң, що й оком не зглянеш]. *-тить (постичь) умом, мыслью* – збагнути, засягти що (розумом, думкою); 2) (*о чувствах, сне, дремоте и т. п.*) понімати, поняти, обнімати, обняти, брати, взяти когo, (*перен.*) (о)повивати, (о)повіти, о(б)гортати, о(б)горнути, окривати, окрити, поривати, порвати когo. [Радощі душу мені обнімали (Грінч.). Поняли його жалощі до тих нещасливих. Чогось і мене вже страх бере. Обгорнула мене самота. Горе тяжке оповило його. Мене пориває досада. Недобре почування окрило їй душу]. *Грусть, тоска, жаль -вает кого* – сум, туга, жаль понімає, бере, посідає когo. *-ла зависть кого* – заздрощі вхопили когo, завидки взяли когo, заздрість поняла когo. *-ла страсть кого* – жага (пристрасть) вхопила, поняла, взяла когo; 3) (*окружать*) оточувати

и оточати, оточити когo, що, ким, чим. См. **Окружать, Облега́ть**; (*перехватать*) перема́чувати, перема́цати, перела́пувати, перела́пати. *Всё в лавке -гаёт, а ничего не купит* – усе в крамниці перема́цає, а нічо́го не кúпить. **Охва́ченный** – обхо́плений, обня́тий, по(й)ня́тий. **-ный ужасом** – поня́тий жахом.

Охватываться, охватиться – обхо́плюватися, обхо́питися, обійма́тися, обня́тися, поніма́тися, по(й)ня́тися чим. [Риданням Іудея пойня́лась (Л. Укр.)]. *Город -тился пламенем* – місто взя́лося по́лум'ям.

Охиле́ть – охляну́ти, охля́сти, упа́сти на сі́лах. См. **Ослабе́ть**.

Охла́да – охоло́да, прохоло́да.

Охладева́ть, охладе́ть – 1) (*остывать, терять теплоту и переносно*) холо́нути, похоло́нути, с[о]холо́нути, за[ви]холо́няти, захо́лонути, ви́холонути, прохоло́няти, прохоло́(ну)ти, холо́дити, схоло́дити, похоло́дити, охоло́дити, прости́гати, прости́г(ну)ти, озимні́ти. [Скоро помре́ – но́ги вже похоло́ли. Холо́не се́рце, як згада́єш (Шевч.). Весна́ нашо́ї прия́зни прохоло́ла (Крим.), Кров захо́лоняла в жи́лах]. *Любовь, дружба -дела* – коха́ння о[про]холо́ло, прия́знь о[про]холо́ла. **Охладе́вший, охладе́лый** – охоло́лий, похоло́лий, прохоло́лий, захо́лоділий, схоло́ділий, ости́лий, засти́глий, прости́глий, озимні́лий. *Срв. Остыва́ть*; 2) *к чему* – холо́нути, охоло́(ну)ти, прохоло́(ну)ти, байду́ж(н)і́ти, збайду́ж(н)і́ти до чо́го. [Відра́зу палко бра́лися, а потім прохоло́ли. Він зовсім збайду́жнів до не́ї (Неч.-Лев.)]. *-деть ко всему, к этому делу, к науке* – збайду́жити до всьо́го, до ці́єї спра́ви, до нау́ки. *-дел к чему кто* – збайду́жи́ло ко́му що, збайду́жилось ко́му. [Ко́ли я пізна́ла на собі, в живо́му житті, що́ то є́ горе і як робля́ться людські́ жер́тви, мені́ я́кось одра́зу збайду́жи́ли мо́ї ро́лі (Л. Укр.). Мав і́хати, та щось збайду́жилось]. **Охладе́вший** *к кому, чему* – збайду́жні́лий, прохоло́лий, прости́глий до ко́го, до чо́го.

Охла́дение – охоло́діння.

Охладе́ть, см. **Охладева́ть**.

Охлади́тель – прохоло́дник.

Охлади́тельный – прохоло́дний.

Охлажда́ть и охоло́жива́ть, охладі́ть и охолоді́ть – холо́дити, охоло́джувати, охоло́дити, (*обычно о жидкости и переносно*) остуджу́вати, остуджа́ти, остудити, студити, простудити. [Я́ким зі́ллям бі́дне се́рце мо́є остудити? (Г. Барв.)]; (*о помещении*) холо́дити, ви́холо́джувати, ви́холо́дити, ви́студжу́вати, ви́студити що́. [Ріпа́єшся (*часто отворяешь дверь*) і ха́ту тільки ви́холо́джуєш]. *Влага -даёт воздух* – ві́льгість охоло́джує пові́тря. *Неуспех -даёт рвение* – невда́ча охоло́джує за́пал (запопа́дливість). *-дить запёкшиеся уста* – охоло́дити сма́жні (в)уста́. **Охлажде́нный** – охоло́джений остудже́ний, ви́студже́ний.

Охлажда́ться и охоло́жива́ться, охладі́ться и охолоді́ться – 1) охоло́джуватися охоло́дитися, бу́ти охоло́дженим; 2) (*остывать*), см. **Охладева́ть, Охладе́ть**.

Охлади́вшийся – охоло́лий, прохоло́лий.

Охлажде́ние – 1) *чего* – охоло́дження, (*состояние*) охоло́діння, похоло́діння, остуді́ння; 2) *к кому, к чему* – збайду́жіння до ко́го, до чо́го.

Охлестыва́ть, охлеста́ть, охлестну́ть – 1) (*кну́т, плеть и т. д.*) розхльо́стувати, розхльо́стати (ба́тіг, нага́йку); 2) (*подол в платье: обить*) обті́пувати, обті́пати, (*о мног.*) пообті́пувати; (*загрязнить*) об[за]ті́пувати, об[за]ті́пати, задрі́пувати, задрі́пати, (*о мног.*) позадрі́пувати.

Охлокра́тия – охлокра́тія, панува́ння юрби́.

Охло́пок и Охло́пье – кла́к; *соб.* клóччя, згрі́б'я (*гал.*). См. **Вы́чески**. *Снег идёт -пьем (хлопьями)* – іде́ пла́стівнями (лапа́тий) сні́г.

Охля́бнуть (охиле́ть) – охля́сти, охля́нути. См. **Охиле́ть, Ослабе́ть**.

Охля́бь – охля́п. [Не да́сть ко́ня вам о́хляп сі́сти (Шевч.)].

Охмелі́ние – сп'яні́ння. *В состоянии -лєния* – на підпитку́.

Охмелі́ть – сп'яні́ти, захмелі́ти, (*о мног.*) поп'яні́ти, похмелі́ти. **Охмелі́вший** – сп'яні́лий,

захмелілий, підпілий, підпитий.

Охмелять, охмелить *кого* – 1) на[у]поювати, на[у]поїти, (*о мног.*) понапоювати *кого* (до п'яну); 2) *см.* **Опохмелять.**

Охмеляться, охмелиться, см. **Опохмеляться, опохмелиться.**

Охнуть, см. **Охать.**

Обобенъ, см. **Обабень.**

Охоло́живание – охолóджування, остуджування, вихолóджування, вистуджування. *Оттенки см.* **Охлаждать.**

Охоло́живать, см. **Охлаждать.**

Охоло́щивание – викладання, вала́шення.

Охоло́щивать, охоло́ститъ, см. **Выхола́щивать, выхо́лостить.**

Охоло́щение – ви́ложення, ви́чищення, ви́легчення, зва́лення.

Охора́шивание – чепу́ріння.

Охора́шивать, -ся – чепу́рити, -ся, хоро́шити, -ся.

Охота – 1) охота, хіть (*р.* хіти), бажання. [Велику хіть до малювання має. Роблю з своєї охоти, а не з наказу = *делаю по своей -те, а не по приказанию.* Немає бажання жити]. **С -той** – з охотою, залюбки, охочим серцем, охоче; *см.* **Охотно.** **С большой -той** – з великою охотою, охочим серцем, (*вприпрыжку*) з вискоком, з вистрибом. **-та есть у кого, -та берёт кого** – охотиться хто, хіть бере когò. **Нет -ты** – не охота, не бере охота. **Прошла -та у кого** – відхотілося когò, знеохотився хто. **Если есть -та** – як охота. **Пришла -та** – спала охота когò. **-та разбирает** – охота шибает когò, охота зносить когò, кортить когò. **Возбуждают, возбуждают -ту у кого, в ком** – розохочувати, розохотити когò. **Придавать, придать -ту кому** – підохочувати, підохотити когò. **Почувствовать -ту** – зохотитися до чо́го. **Отбить -ту у кого** – знеохотити когò. **Потерять -ту к чему** – знеохотитися до чо́го. **Из'явить, выразить -ту** – зохотитися, поохотитися; (*о мног.*) позохочуватися. **-та пуще неволи** – охота гірше неволі (Ном.); 2) лови, влови (-вів), полювання, мисливство, ловецтво, стрілецтво. **Добыть на -те** – уполювати, наплювати, виполювати. **Место для -ты** – ловище.

Охотить, приохотить *к чему* – заохочувати, заохотити когò до чо́го.

Охотиться – 1) охотитися, поохочуватися на що, в що, мати хіть (охоту, бажання) до чо́го.

[Не охотилася йти за Василя (Г. Барв.)]. **-тсся кто** – хіть (охота, бажання) бере когò, охотиться (поохочується) хто; 2) полювати на когò, на що, ходити на лови (влови), стрільцювати, стрільчити (*гал.*). **-тсья на мышей** – мишкувати.

Охотник – 1) *до чего* – охочий до чо́го, ласий на що, до чо́го, голінний, квáпний до чо́го, на що, радіий (знати, робити *и т. д.* що). [Охочий до книжки, до науки. Я на сон голінний. Раде знать було все (Тесл.)]. **Рисковать жизнью я не -ник** – життям важити я не охочий. **Быть -ком до чего** – бути охочим до чо́го, ласим на що, ласитися на що. *Срв.* **Любитель**; 2) ловець (-вця), мисливець (-вця), мисливий (-вого), вловчий (-чого), стрілець (-льця), *гал.* польованець (-нця); 3) (*волонтёр*) охочий. [Бо на Україні в нас, бувало, у козаки охочі йшли (Шевч.)].

Охотница – 1) охоча до чо́го, ласа, голінна на що, до чо́го, (*шутл.*) охотуха. [А я муха-полетуха, шити-прясти охотуха]. **Судиться я не -ца** – позиватися (до позвів) я не охоча; 2) мисливиця. [Ти, срібнолука богине мисливице, поміч свою нам подай (Л. Укр.)].

Охотнический – ловецький, мисливський, стрілецький.

Охотничий, см. **Охотнический.** **-чий рог** – ріг стрілецький (ловецький, мисливський), сурма стрілецька *и т. д.* **-чья собака** – вловчий собака, дойда. [Лис хвостом виляє, як дуже дойда налягає (Котл.)]. Кохався в ловах, держав двісті ще й п'ядесять вловчих собак (Неч.-Лев.)]. **-чий промысел** – ловецтво, стрілецтво, мисливство, полювання.

Охотно – залюбки, радо, охоче, хітне, охочим серцем. **Охотнее** – радніше, радше, охочише, охитніше. **-нее всего** – найрадніше, найрадше, найхітніш. **Очень -но** – з дорогою (радою)

душею, (вприпрыжку) з віскоком, з вістрибом. **-но сделаю это** – залюбки (радо) це зроблю или я радий це зробити. **Я -но сделал бы, но не в силах** – я радніший зробити це, та не сила моя.

Охотный – 1) (доброхотный) добровільний. **-ные услуги** – добровільні послуги. **-ный служник** – добровільний послуг[х]ач; (охочий), см. **Охотник 1**; 2) **-ный ряд** – базар, де продають дичину і птаство живе й стріляне чи різане.

Охочий – охочий. См. **Охотник 1**.

Охра – (жёлтая) вохра, (красная) червіль (-ни), червілька.

Охрана – 1) охорона, оборона. **-на труда, материнства** – охорона праці, материнства. **Меры -ны** – заходи до охорони. **Усиленная -на** – по[з]більшена охорона. **Принять чрезвычайные меры для -ны революционного порядка** – вжити надзвичайних заходів до охорони революційного ладу; 2) сторожа, варта, чата. **Пограничная -на** – кордонна (прикордонна) сторожа (варта, чата). **Иметь под своей -ной** – держати за своєю сторожею, (охороною, вартою). **Находящийся под -ной** – пильнований, вартований, чатований.

Охранение – 1) см. **Охрана 1**; 2) вартування, чатування, сторожіння.

Охранитель – 1) охоронець (-нця), охоронник (-ка), (стар.) охоронитель; (шутл.) боронило. [У мене добре боронило – оця ломака]; 2) вартовий (-вого), вартовик, чатівник (-ка).

Охранительница – охоронниця, охоронителька.

Охранительный, см. **Охранный**.

Охранить, см. **Охранять**.

Охранник (сотрудник охранного отделения) – охраннык (руссизм).

Охранный – охоронний, охорончий. **-ная грамота** – охоронний лист, охоронна грамота, стар. обережний (глейтовий) лист. **-ное отделение** – охоронний відділ.

Охранка (охран, отделение) – охранка (руссизм).

Охранчивый – охоронливий.

Охранять, охранить – охороняти, охоронити, оберегати, берегти, оберегти, уберегати, уберегти, стерегти, устерегти когось, що и чого від когось, від чого. **-нять порядок** – стерегти ладу. **Бдительно -нять что** – пильнувати когось, чого, чуйно охороняти когось, що, чуйно стерегти когось, чого. [Козаки, пильнуючи шляхів татарських, ставали королям у великій пригоді (Куліш)]. **-нять от опасности** – забезпечувати. **Охраняемый** – стережений, бережений, пильнований. **Охранённый** – охоронений, устережений, убережений, допильнований.

Охраняться, охраниться от кого, от чего – охоронятися, охоронитися; бути стереженим, береженим, убереженим, пильнованим, упильнованим, допильнованим від когось, від чого. **Крепость бдительно -няется** – фортецю чуйно пильнують (вартують). **Банк -няется днём и ночью** – банк стережуть (охороняють, вартують) і вдень, і вночі.

Охрение – вохріння.

Охреть – вохрити, обертатися в (на) вохру.

Охреян – вайло, неотеса.

Охрипать, охрипнуть – охрипати, охрипнути, охрипти, захрипати, захрипти, (о мног.) поохрипати, позахрипати, похрипнути. **Охрипший** – охриплий, захриплий.

Охрипло – хрипко.

Охриплость – хрипкість, захриплисть, охриплисть (-лости).

Охрипнуть, см. **Охрипать**.

Охристый – вохристий, вохрявий. **-ый песок** – черен.

Охрить – вохрити. **-ся** – вохритися.

Охровый, охряный – вохрянний.

Охромать что – обшки[у]тильгати, обшкандібати що.

Охрометь – с[о]кривіти (на ногу), скульгавіти, (о мног.) покривіти, покульгавіти.

- Охромівший, охромелый** – с[о]кривілий (на нóгу), скульгавілий.
- Охрусталивать** – обкриштальовувати, обкришталювати. *Срв.* **Окриссталлизовывать.**
- Охряный, см. Охровый.**
- Охти, см. Ох.**
- Охуждатель, -ница, см. Хули́тель, -ница, Порица́тель, -ница.**
- Охуждать, охудить, см. Охули́вать, охулить.**
- Охуждение, см. Охуливание.**
- Охуливание** – гудіння, ганіння, догана, ганьба́.
- Охуливать, охуличь** – гудити, огудити, згудити, спогудити, ганити, зганити, ганьбити, поганьбити ко́го, що, дава́ти, да́ти ганьбу́, догана́ кому́, чо́му.
- Охулка, см. Охуливание. Он -ки на руку не положиш** – він не впустить рака з рота; він свого не подарує.
- Охульный** – огудний.
- Оцарапать, см. Оцарапы́вать.**
- Оцарапина, см. Царапина.**
- Оцарапы́вать и оцарапли́вать, оцарапа́ть, оцара́пнуть** – дряпати, подряпати, удряпну́ти, ушкрябну́ти. [Ки́ценя́ вдряпну́ло. Вшкрябну́в руку об залізяку]. **Оцара́панный, оцара́пнутый** – удряпнутий, ушкрябнутий.
- Оцарапы́ваться, оцара́пливаться, оцара́пнуться** – дряпатися, подряпатися, вдряпну́тися, ушкрябну́тися.
- Оцветать, см. Отцвета́ть.**
- Оцеживать, оцедить** – цідити, проціджувати, процідити.
- Оцене́ние, см. Оце́нка.**
- Оце́нивать, оце́нить** – оцінювати, цініти, оцініти, цінува́ти, оцінува́ти, склада́ти, скла́сти (визнача́ти, визначи́ти) ціну чо́му за що, (о́)суд дава́ти, да́ти чо́му, (*гал.*) таксува́ти, отаксува́ти що. [Цю кни́гу крити́ка ціни́ть дуже висо́ко. Сво́ю пра́цю він доро́го ціну́є. Ма́лу ці́ну визна́чив він за ха́ту]. **Оце́ниваемы́й** – цінований, оцінюваний, (*гал.*) таксований.
- Оце́ненный** – оцінений, оцінований, (*гал.*) отаксований. *Дом -не́н во сто тысяч рублей* – будинок (дім) оцінено у сто тисяч карбованців.
- Оце́ниваться, оце́ниться** – оцінюватися, цінитися, оцінитися; бу́ти оціненим, оцінованим.
- Оце́нимы́й** – оцінний.
- Оце́нка** – оцінка чо́го, чо́му, (о́)суд чо́му, оцінювання, цінува́ння, *сов.* оцінува́ння. [Оці́нка науко́вих праць. Сучасни́ки не завжди́ можуть правди́вий да́ти о́суд поді́ям (Єфр.). Оцінува́ння зробо́лено по пра́вді]. **Получи́вший -ку** – оцінений, оцінований. *Согласно с -кой* – відповідно до оцінки.
- Оце́ночный** – цінувальний. **-ная комиссия** – цінувальна комісія, комісія, що оцінює.
- Оце́нщик** – оцінник, цінувальник, ціновник (-ка).
- Оце́нщи́чий** – оцінницький, цінувальницький, ціновницький.
- Оцеп, см. Очеп.**
- Оцепенева́ть, оцепене́ть** – ціпнути, заціпнути, заціпеніти, дубіти, задубіти, задубіти, (*от холо́да*) залякати, заляк(ну)ти, зледеніти (Франко), (*о мног.*) поціпнути, подубіти, подубіти, полякнути, позаклякати. [Як уда́рить грім, як хря́сне, – так усі́ й заці́пли (Г. Барв.)].
- не́вший, -не́лый** – задублий, задубілий, заляклий, зледенілий, поляклий, подублий, подубілий. **-не́лый труп** – задубілий труп (мертвяк). *Срв.* **Окочене́ть, Одеревене́ть, Отверде́ть, Оледене́ть.**
- Оцепене́лость** – з(а)ціпенілість, задубілість, задубілість, заляккість (-ости).
- Оцепене́ние** – з(а)ціпеніння, одубіння, залякнення.
- Оцепене́ть, см. Оцепенева́ть.**
- Оцепле́ние** – 1) обчіплювання, *сов.* обчіплення; 2) обступання, оточення.

Оцеплять, оцепить – 1) (*обнести цепью, верёвкой*) обчіплювати, обчепляти *и* обчепити, обводити, обвести що ланцюгом, мотузом; 2) (*окружатъ войском, стражей и т. д.*) обступати, обступити, оточати, оточити (військом, сторожею). [Часто й серед ночі, слухаю: гримлять козаки: хату обступлять тобі, перекидають усє, на горіще лізуть з огнем (Тесл.). Молодь оточено і поведено до тюрми]; 3) (*обвешать*) обчіплювати, обчепляти *и* обчепити, (*о мног.*) пообчіплювати що, кого чим. [Обчепляв старця торбами]. **Оцеплённый** – 1) обчіплений, обведений (ланцюгом, мотузом); 2) обступлений (навколо), оточений; 3) обчіплений.

Оцет, оцтяный, см. Уксус, уксусный.

Очаг – оґнище, багаття, (*гал.*) ватра. **Домашний очаг** – семейовє (домове) оґнище (багаття, ватра). **Очаг для беспризорных детей** – дитячий захісток (-тка), притулок (-лку). **Кухонный очаг** – припік, припічок (-чка). *См. Шесток; (в сенях или на дворе)* кабиця, *гал.* ватрак, ватрище. **Очаг заразы, болезней** – оґнище пошести, хороб.

Очанка, бот., см. Очная трава (под Очной).

Очарование – о(б)чарування, за[при]чарування, (*чары*) чар, чари. [Впивайтесь чарами весні].

Очарователь – чарівник (-ка). **-ница** – чарівниця, чарівка (Федьк.).

Очаровательно – чарівно, чарівливо.

Очаровательность – чарівність, чарівливість (-ости).

Очаровательный – чарівний, чарівливий, чарівкий. [Чарівна краса].

Очаровывание – о(б)чаровування, за[при]чаровування чим.

Очаровывать, очаровать – чарувати, з[у]чарувати, о(б)чаровувати, о(б)чарувати, зачаровувати, зачарувати, причаровувати, причарувати, (*о мног.*) пообчаровувати, почарувати, поза[при]чаровувати кого, що чим. **Очарованный, -ван** – о(б)чарований, зачарований, зчарований, причарований чим, ким, повитий у чари.

Очаровываться, очароваться – чаруватися, зачаровуватися, зачаруватися, причаровуватися, причаруватися, повиватися, повітися чарами.

Очевидец – самовідець (-дця), очевидник, очевидний свідок, наочний свідок. [Літопис Самовидця. Про них читаємо в оповіданнях очевидників Коліївщини (Куліш). Очевистим свідком довелось йому бути (Кониськ.). Оповідання наочного свідка (Куліш)].

Очевидица – самовідка, очевидниця.

Очевидно – (в)очевидьки, (в)очевидячки, очевидно, живовидячки, наочно, видімо, видіма річ, явно, виявно, видно. **Совершенно -но** – цілком очевидно, явнісінько. *Срв. Воочию.*

Очевидность – очевистість, наочність, очевидність.

Очевидный – очевистий, наочний, очевидний, видимий, явний, відний. **Совершенно -дний** – цілком очевистий (наочний), явнісінький. [Це очевиста правда. Наочний доказ].

Очеканивать, очеканить – 1) обкарбовувати, обкарбувати; 2) (*отлитую вещь*) оброблювати, обробити, обточувати, обточити, (*о мног.*) пооброблювати, пообточувати.

Очеканка, обчеканка – обкарбовування; *оконч.* обкарбування; оброблювання, обточування; *оконч.* оброблення, обточення.

Очеловечивать, очеловечить – 1) чоловічити, учоловічувати, учоловічити, улюдинювати, улюдинити кого що. [Українська казка образи з надістотнього (*сверх'естественного*) міру любить чоловічити (Куліш)]; 2) (*воспитать человеком*) в люди кого вивести, до розуму кого довести.

Очеловечиваться, очеловечиться (воплощаться) – втілюватися, втілитися, приймати (прийняти) образ (вид, стан) людини.

Очѐ[о]лок, очѐ[о]л (*место в печи впереди топки*) – чѐлюсти (тів); (*шесток*) припічок (-чка).

Очень – дуже, вельми, сильне[о], тяжко, прикро, кріпко, притьма, притьмом, багато, багацько, велико, здорово. [Гудє вітер вельми в полі (Забіла). Той чоловік був сильне

багáтий. Голова менé (у мене) тяжко боліть. Тяжко яр глибокий. Прикро посівів дід. Зрадів кріпко. Мак притьма червоний. Вона багато скидається на його. Прислужився своєму краєві він велико. Здорово ви всього знаєте]. **Очень и очень** – добре та й добре, геть-то. [Це їм добре та й добре знайома річ. Я йому такі й геть-то вподобався]. **Не очень** – не дуже, не вельми, не надто, не тяжко, не багато, не велико, не геть, не гурт, не з-так, не притьма, не кінче, не конечне, не що. [Смійся, лютий враже, та не дуже (Шевч.). Не надто він розумний. Додому йому не тяжко далеко. З того часу не геть я турбуюся. Знаю французької мови не гурт. Не з-так їх багато. Не кінче їх мені треба. Він не що й старий]. **Не очень-то** – не дуже-то, не гурт-то, не геть-то, не з-так-то. [У нас такі вироби не гурт-то часті. Вона не з-так-то поганенька].

Очеп (у колодца) – журавель (-вля), журав, журавець (-вця), звід (р. зводу). [Там з колодязя воду не журавлем тягнуть, а колесом].

Очервиветь – зчервивіти, почервивіти. **Очервивелый** – зчервивілий, почервивілий, червивий.

Очервивить (сделать червивым) – зчервивити, почервивити.

Очервляють, очервlenить – 1) см. **Обагрять, обагрить**; 2) (заливать кровью) кривавити, скривавити, (о мног.) покривавити що.

Очервляться, очервlenиться – 1) см. **Обагряться**; 2) кривавитися, скривавитися. [І знов кривавились степи (Сосюра)].

Очередник (список, роспись очередям) – почерёжник.

Очередной – черговий, черёжний, рядовий. [Черговé зібрання. Рядову чарку піднесли]. **-ной вопрос** – чергова справа. **Перейти к -ным делам** – перейти до чергових справ, до денного порядку. **Стать -ным** – стати на чергу. [Жіноча справа стала, нарешті, на чергу дня]. **-дной (казак, чиновник)** – черговец (-гівця), черговий (-вого). **Не -дной** (не соблюдающий -ди) – безчерёжний.

Очередоваться, см. Чередоваться.

Очередь – 1) (место по порядку) черга, черед, (р. череду), колія, ряд (р. ряду). **На -ди** – на черзі. **По -ди, в -дь** – чергою, по черзі, за чергою, по черешно, по-ряду, у колію, по колії. [І встає ігумен перший, і всі встали за чергою (Франко). Котляревський по-ряду присвячує увагу свого сміху різним шарам людськості (Єфр.). По колії підходили, і кожен розписувався (Свид.). **Не в -дь, вне -ди** – без черги, через чергу, безчерёжно. [Як-би повіз хабарця, то й через чергу перепущено-б]. **В порядке -ди** – за рядом, по-ряду черги. [Правив по-ряду черги своєї службу божу (Св. Письмо)]. **В первую -дь** – у першу чергу, в першій ряді, в першій лінії, вперед, насамперед. **Срв. Прёжде (всего). В свою -дь** – і собі, своєю чергою, (і)знов, і собі знов, на свій пай. [Наум, дивлячись на неї, що вона стала розважатись, і собі повеселішав (Квітка). Але тим, ізнов, хотілось попроситися з гостями (Крим.). Вона на свій пай думала, що вже краще від її парубка і на світі нема (Квітка)]. **-дь за кем** – черга кому. [Він зробив своє, черга іншому]. **-дь за мною** – моя черга, мені черга. **Соблюдают -дь** – пильнувати, додержувати черги, тримати чергу. **Ждать -ди** – черги дождатися, ждати на чергу, чекати ряду, за[до]стоювати черги. [Вешталися люди, що застоювали черги в млині]. **Дождатся -ди** – діждатися черги, засидіти черги. [Ждали довгенько, поки черги засиділи]. **Попасть в -дь** – під чергу прийтися. **Наступает -дь другого, другому** – приходять на іншого. **-дь наступила** – прийшла черга, прийшла колія, прийшов ряд. [Прийшла колія, так треба йти]. **И тебе наступит -дь** – і до тебе ряд до[і]йде, і тобі ряд дійде. **Быть, стоять на -ди** (о делах, вопросах) – бути, стояти на денним порядку, на черзі дня. **Ставить, поставить на -дь** (дело, вопрос) – ставити, поставити на порядок денний (справу, питання); 2) (ряд ожидающих, хвост) черга, ряд. [Стоїть коло контори довгий ряд людей]. **Стоять в -ди** – стояти в черзі.

Очерёт, см. Камыш.

Очеретя́нка, зоол. – очеретя́нка.

Очерк – 1) (*действие длит.*), см. **Оче́рквание**; *оконч.* обче́ркнення, обкрéслення, о́брис (-су), обві́д (-во́ду), обве́дення; 2) (*кратк. описание*) на́рис, начерк. [Історичні на́риси]; 3) (*контур*) о́брис, за́рис, обві́д (-во́ду). [О́брис крúглого обли́ччя]; (*эскиз, чертёж*) шкі́ц (*р. шкі́цу*).

Оче́рквание – обче́[і]ркування, о(б)крéслювання, обчерка́ння, обво́дження, обрисо́вування.

Оче́рквать, очерти́ть (оче́ркать, очерта́ть), очеркну́ть – обче́[і]рквати, обчерка́ти, обчеркну́ти, о(б)крéслювати, о(б)крéсляти, о(б)крéслити, обводити, обвести, об[за]рисо́вувати, об[за]рисова́ти, (*о мног.*) пообче́ркувати, пообкрéслювати, пообво́дити. [Обчеркни́ себе́ округі́ там, де станеш. Йо́го чо́біт обчі́ркує на пові́трі ні́би дугу́ (Неч.-Лев.)]. -**ти́ть цирку́лем** – обцирк(у)люва́ти, вицирк(у)люва́ти, (*несов.*) об[ви]циркльо́увати. -**тя́ голову́** – очайду́шно, ослі́п, наослі́п. [Він без пам'я́ти мчи́ться наослі́п]. *Пусти́ться -тя́ голову́* – пусти́тися на одча́й душі́, на одча́й бо́жий. **Оче́рченны́й** – обче́ркнутий, обче́ркнений, о(б)крéслений, обрисо́ваний, зарисо́ваний, обве́дений, ви́кросений. [Оче́ркнене ко́ло. Рі́зко ви́кросе́ні губи́. Ні́жно обве́дене леге́ньке підборі́ддя].

Оче́ркваться, очерти́ться (очерта́ться), очеркну́ться – обче́[і]ркватися, обчеркну́тися, о(б)крéслюватися, о(б)крéслятися, о(б)крéслитися, обво́дитися, обве́стися, об[за]рисо́вуватися, об[за]рисова́тися, (*цирку́лем*) об[ви]циркльо́уватися, обцирклюва́тися; бу́ти обче́ркнутим, обкрéсленим *и т. д.*

Очерне́ние (опорочение) – обчо́рнення, обмо́влення.

Оче́рнить и Оче́рнить, очерни́ть – 1) (*красить в чёрн. цвет*) чо́рнити, почо́рнити що́ чим. [Почо́рнити са́жею]; 2) (*порочить*) чо́рнити, об[з]чо́рнити, обмовля́ти, обмо́вити, гу́дити, обгу́дити ко́го. [Люди́ загомоня́ть, обгу́дять, обнесу́ть (Неч.-Лев.)]. **Оче́рнённый** – 1) почо́рнений; 2) обчо́рнений, обмовлений. См. **Опора́чивать, Оклеветать**.

Оче́ркваться и Оче́рняться, очерни́ться (возв. з.) – 1) чо́рнити, зчо́рнити; 2) осла́влятися, осла́витися, га́ньбити себе́, зга́ньбити себе́.

Оче́рпывать, очерпа́ть, очерпну́ть – обче́рпувати, обчерпа́ти, (*о мног.*) пообче́рпувати що́.

Очерствéлость – зачерстві́лість, зчерстві́лість (-лости).

Очерствéлый – зачерстві́лий, зчерстві́лий, почерстві́лий.

Очерствéть, см. Оче́рствля́ться.

Очерствéние – зчерстві́ння.

Очерствля́ться, очерстві́ться и очерствéть – че́рствіти, з(а)че́рствіти, (*о мног.*) поче́рствіти. [Хлі́б заче́рстві́в. Се́рцем заче́рствіти].

Очерта́ние – 1) (*действ. оконч.*) см. **Очерк 1**; 2) о́брис, за́рис, обві́д (-во́ду). [В тума́ні з'явля́лись і щеза́ли неясні о́бриси хат (Коц.)].

Очерте́ть – очорті́ти, начорті́ти, обісі́ти, осточорті́ти, остобісі́ти, остогі́діти, осору́житися ко́му. [Осточорті́ла мені́ оця́ робо́та]. **Очерте́лый** – очорті́лий, обісі́лий, осточорті́лий, остобісі́лий.

Очерти́ть, см. Оче́рквать.

Оче́ртывать, -ся, очерчива́ть, -ся, очерта́ть, -ся, см. Оче́рквать, -ся.

Оче́рчивать, -ся, очерти́ть, -ся, см. Оче́рквать, -ся.

Оче́ски – пачо́си (-сі́в), пачі́скі (-со́к), кло́ччя; (*пеньковые*) валові́на (*конопляные, остаю́щиеся при расче́сывани*) оді́ржини. *Сделанны́й из -сков* – пачо́сній. [Пачо́сна соро́чка].

Оче́сывать, очеса́ть, см. Обче́сывать.

Оче́чник (футляр для очков) – окуля́рник.

Оче́чный – окуля́ровий. -**ая змея**, см. **Очко́вая змея**.

Очи́н, см. Очи́нка.

Очи́нение (действ. оконч.), см. **Очи́нка.**

- Очи́нивать, очини́ть** (*карандаш, гусин. перо*) – загостріяти, загостріти, струга́ти, заструга́ти, підструга́ти, (*гал.*) темперува́ти, затемперува́ти, (*о мног.*) позагостріювати (-ряти), позастругувати, попідстругувати (-га́ти) що чим. [Оливець затемперований не надто остро (Франко)].
- Очинка, очин** – загостріювання, струга́ння, темперува́ння; (*оконч.*) загостріення, підструження.
- Очистительный** – прочісний, очисний. [Спиртопрочісний заво́д]. **-ная жертва, молитва** – очисна́ жертва, **-на́ молитва, жертва** (молитва) очищення. **-ное, мед.** – проносне. **-ные травы, см. Слабительные травы.**
- Очистка, см. Очище́ние.**
- Очи́ток, бот., *Sempervivum tectorum* L.** – до́ля, ско́чки, (*гал.*) пупе́ць (-пця́).
- Очища́тель, очиститель** – очісник, *стар.* очиститель.
- Очища́ть, очисти́ть** – 1) (*удалять лишнее, грязь*) о(б)чища́ти, о(б)чи́стити (*о мног.* пообчища́ти, пооб[ви]чи́щувати), вичи́щувати, вичища́ти, вичистити ко́го, що від чо́го, з чо́го. [Очисти нас від гріха. Залізо очищають з жу́желиці. Найма́вся вичи́щувати від гною подві́р'я]. **-ти́ть совесть** – очістити сумлі́ння. **-ща́ть, -сти́ть** (*от шелухи, скорлупы*) – оббира́ти, обібра́ти, облуплюва́ти, облупи́ти, лу́щити, полу́щити. [Об(б)ира́ти карто́плю, квасолю. Сала нарізала і крашанок облупила]; (*зерно на решете*) точити, обточити, переточити, решетува́ти, порешетува́ти, вирішетува́ти, перегонити, переганя́ти на решето, перегна́ти (*о мног.* попереганя́ти) на решето; (*убитую птицу от перьев*) скубти́, обскубува́ти, обскубти́, (*о многих*) пообскубува́ти. **-ща́ть, -ти́ть потроша** (*потрошитъ*) – па́трати, обпа́трювати, обпа́трати; (*кишки для колбас*) шлямува́ти, вишлямува́ти; (*рыбу*) чи́стити (ри́бу). **-ть от ила** – шлямува́ти, вишлямува́ти, перешлямо́увувати, перешлямува́ти; (*дерево, стемель от веток*) чухра́ти, обчухра́ти; (*растение от побегов*) пасинкува́ти, обпасинкува́ти; 2) *хим.* – чи́стити, очістити, рафінува́ти (*воду, нефть*); 3) (*освободить*) спорожня́ти, спорожнити, випорожня́ти, випорожнити. [Спорожні відра]. **-ть квартиру** – звільня́ти, звільнити (по)ме́шкання. **-ть место** – пробира́ти, пробра́ти місце, прийма́тися, прийня́тися. [Пробері́ть місце для гостей. Треба прийня́тися звідсіля, бо лю́дям сісти ніде]; 4) (*ограбятъ*) обчища́ти, обчи́стити, обира́ти, обібра́ти, обдира́ти, обідрати, обде́рти, облуплюва́ти, облупи́ти, (*о мног.*) пообчища́ти, почи́тити, поо(б)бира́ти, пообдира́ти, пооблуплюва́ти. [Всю ко́мору обібра́ли злоді́ї. Замані́ли його́ в карти гра́ти і геть чи́сто облупи́ли]. **-ща́ть животное, см. Валюшитель. Очищенный, хим.** – чи́шений, рафіно́ваний (спирт, -на на́фта).
- Очища́ться, очисти́ться** – 1) чи́ститися, о(б)чища́тися, о(б)чи́ститися. [Жо́ден із прока́жених не очістився (Св. Письмо). Чогось оде́жа не чи́ститься]; 2) (*опорожняются*) спорожня́тися, спорожні́тися, випорожня́тися, випорожні́тися. [Засі́к уже́ спорожні́вся]. **Небо -ється** – не́бо вияснює́ться. **Река -стилась ото льда** – з рі́ки зійшла́ кри́га. **-сти́ться от грехов покаянием** – відпоку́тувати грі́хи.
- Очище́ние** – 1) чи́щення, очи́щення; (*от ила*) шлямі́вка, шламуда́ння; 2) (*опорожнение*) випорожнення, споро́жнення. **Месячное -ние, см. Менструация. Послеродовое -ние** – бруд (-ду); *см. Послед. Для -ния совести* – щоб очістити сумлі́ння, для годиться. **-ние от грехов** – відпоку́та, розгрі́шення.
- Очки** – окуля́ри (-рив). [На о́чі вста́влю окуля́ри]. **Втирать, втереть очки́ кому** – замилюва́ти, зами́лити о́чі ко́му, зама́зувати, зама́зати о́чі ко́му, лу́дою лу́дити ко́го. [Ти мені очей не замилюй].
- Очко** – 1) (*в улье, сети, на игральной кости, карте и т. п.*) ві́чко, очко́; 2) (*у растения*) бру́нька, бросток (-стка), живе́ць (-вця́).
- Очкование** – очкува́ння, ко[а]лірува́ння.
- Очковать** – очкува́ти, ко[а]лірува́ти.

Очковый – очковий. **-вая змея** – очкар (-ря), окулярник.

Очной – очний. **-ой свидетель** – наочний свідок (-дка), самовідець (-дця). **-ая ставка** – зводи, зводини (-ин), звідня. [Я з ним на зводах не був]. **Давать, дать -ую ставку кому** – ставити, поставити на очі (навіч) когось, зводити, звести когось з ким, зводити, звести на очі (на вічі) когось з ким, ставити, поставити когось на зводини. [Тра їх на вічі звести. Прошу поставити їх на зводини]. **Очная трава, очанка; бот., Euphrasia officinalis L.** – польовий васильок (-лька), верес луговий.

Очнуться, см. Очунаться.

Очевателая, см. Беременная.

Очеватеть, см. Обеременеть, Забеременеть.

Очеватить, см. Обеременить.

Очувываться, почувоваться – очуватися, очутися, очутітися, очутіти, відчутитися, прочунювати, прочуняти, прочунюватися, прочунятися, очунювати(ся), очуняти(ся), прочутітися, прочнутися, прочуматися, прочумітися, очуматися, опам'ятуватися, опам'ятатися, отямлюватися, отямитися, опритомніти, спритомніти, оханутися, прокидатися, прокинутися, приходити до себе, прийти до себе (до пам'яті), відходити, відійти. [Він ніби прокинувся, ніби очутівся від сну. Дуже вміла, аж тоді відчутилася, як зачали водою бризкати. Степан прочумався був, але знов стратив пам'ять. Зомліла дівчина опам'яталася, відійшла. Отямитися з задуми]. **См. ещё Опомниться.**

Очудачиться (стать чудакон) – зчудачити, здивачити, (о мног.) почудачити.

Очужбиниться – зчужинитися, зчужиніти, почужинитися.

Очуж(д)елый – з[о]чужілий. [Очужілі земляки (Куліш)].

Очуж(д)еть – з[о]чужіти, (о мн.) почужіти.

Очумелый (одуревший) – очманілий, очамрілий. [Побрів народ як очманілий, побрів од шинку до шинка (Щоголів)].

Очуметь – 1) (заболеть чумой) зачуміти, (о мног.) почуміти; 2) (одуреть) очманіти, очамріти, очемеріти, (о мног.) почманіти, почамріти, почемеріти з чого. [Я очемерів і на півсекунди умлів. Чи він очманів, чи що з ним діється?]. **Срв. Одуреть.**

Очумлять, очумить кого – зачумляти, зачумити, заражати, заразити когось чумою.

Очунаться, очунуться, очнуться – 1) **см. Очувываться**; 2) **см. Пробуждаться**; 3) **см. Протрезвиться.**

Очурать, см. Заговорить.

Очутиться – опинитися, зопинитися, ста(ну)ти, (зап.) найтися, знайтися. [Де був, а де опинився. Кинь назад, а на-переді стане. По стількох пригодах найшовся нарешті я поміж людьми (Маков.)). **-тсья под властью кого** – опинитися під ким. **-тсья в безвыходном положении** – опинитися в безпорадному стані, в скрутному становищі, зійти на бездоріжжя, в матню попасти. **-тсья в дурацком положении, см. Дурацкий.**

Очухаться, см. Опомниться, Протрезвиться.

Ошалеть (ошалманеть) – ошаліти, очманіти, очемеріти, ошалемоніти, задурманитися, о[з]дуріти, о[з]безглуздити, зцапіти, дурману об'їстися, з'їсти, **Срв. Одуреть.** [Ти ошалемоніла, чи що, що таке верзеш? Чи ти одуріла, чи збожеволіла (Квітка). Неначе дурману із'їв = *словно ошалел*]. **Ошалелый, ошалевший** – ошалілий, ошалений, очманілий, одурілий, *сущ.* очмана.

Ошарашивать, ошарашить – 1) (*сильно ударить*) гріти, угріти, *сов.* шарáхнути, ошелешити, ошешелити. [Він її ошешелів макогоном]; 2) (*озадачить, ставит в тупик*) приголомшувати, приголомшити, бентежити, збентежити, причмелити когось. **Срв.**

Ошеломлять 2. Ошарашенный – угрітий, ошешелений; приголомшений, збентежений.

Ошанцевать, -ся – о(б)шанцювати, -ся.

Ошаривать, ошарить, см. Обшаривать, обшарить.

Ошастать (*зерно*) (*очистить от шелухи*) – обшеретувати, обдерти.

Ошеек – ошийок (*р.* ошийка).

Ошей, *см.* **Взашей**.

Ошейник – нашійник, нашійльник, обрúчка. [Надінь собаці на шию обрúчку].

Ошеломление (*действ. оконч.*) – приголомшення, приглушення; *длит.* приголомшування, приглушування.

Ошелометь, *см.* **Одуреть**, **Ошалеть**, **Обеспамятеть**.

Ошеломительный – приголомшливий, запаморочливий, запаморочний.

Ошеломлять, ошеломить – 1) (*сильно ударить по голове*) давати, дати по голові, заїхати в голову. *См.* **Ошарашивать**; 2) (*озадачить, поражать*) приголомшувати, приголомшити, глушити, приглушувати, приглушити, вражати, вразити, зачмелити, причмелити когò. *Срв.* **Поражать, Изумлять**. [Ці події мене приголомшили. Влада глушила лю́дність новими наказами]. *Эта новость -мила всех* – новина ця приголомшила (вразила) всіх; 3) (*приводит в беспмятство*) запаморочувати, запаморочити когò, забивати, забити ба́ки, памороки ко́му, (*сов.*) при[за]чмелити когò. [З двох чарок його запаморочило, памороки йому забіло]. **Ошеломляющий** – приголомшливий. **-ляющий удар** – запаморочливий удар. **-ляющая новость** – приголомшлива новина. **Ошеломлённый** – приголомшений, причмелений, чмелений, тороплений, приглушений. [Стояла довго тороплена (Котл.)]. **Я -млён шумом и толпой** – я приглушений від га́му й натовпу.

Ошеломиться, *см.* **Ошелометь**.

Ошелудиветь – з[по]шолудивіти, спархатіти, спаршивіти, ста́ти шолудівим, -вою, взятися шолудями, набратись шолудів, паршів, (*о мног.*) пошолудивіти, попархатіти, попаршивіти, понабиратись шолудів, паршів. **Ошелудивельный** – з[по]шолудивілий, спархатілий, спаршивілий.

Ошелудивить – заразити когò шолудями, пархами, паршами.

Ошелушать, ошелушивать, ошелушить (*горох, семя, зерно*) – облúскувати, облúскати, полúскати, вилúскувати, вилúскати, лу́щити, облúщити, вилу́щити, полúщити, лу́зати, облúзати, полúзати. **Ошелушённый** – облúщений, вилу́щений, полúщений, облúзаний.

Ошелушаться, ошелушиться – облúскуватися, облúскатися, лу́щитися, облúщитися, вилу́щитися, лу́затися, облúзатися, (*о мног.*) полúщитися, полúзатися; бу́ти облúщеним, вилу́щеним *и т. д.*

Ошельмование – 1) ошельмува́ння; 2) таврува́ння, значення.

Ошельмовывать, ошельмовать – 1) шельмувати, ошельмувати когò. *См.* **Опозорить, Осрамить, Обесчестить**; 2) (*налагать клеймо*) таврувати, потаврувати, значити, позначити когò, що. **Ошельмованный** – 1) ошельмований; 2) потаврований, позначений.

Ошерститься или ошерстеть – обрости (порости) шерстю.

Ошершаветь или ошершавиться – (*о руке, коже*) за[по]шкарубіти, за[по]шкарубти, (*о коже*) пошерхнути.

Ошершавельный – за[по]шкарубілий, за[по]шкарублий, пошерхлий.

Ошибать, ошибить (*оббивать*) – оббивати, оббити, (*о мног.*) пооббивати; (*ветром плоды*) обтрусувати, обтрусити, (*о мног.*) пообтрусувати; (*листья*) обшугувати, обшугати. [Найдуть на тебе буйні вітри, лі́стя обшугають. Буря геть яблука пообтрусувала]. **-ть кому крылья** – підтинати, підтяти, крила ко́му, приборкувати, приборкати когò *или* ко́му крила. *Его ошибь обморок, ошибло обмороком* – він зомлів, мло́сті обняли його́.

Ошибаться, ошибиться – помилятися, помилитися, о(б)милятися, о(б)милитися, змилювати(ся), змилити(ся), замилитися, хи́бити, ухи́бити, схи́блювати, схи́бити, похи́битися, (*гал.*) блудити, з[по]блудити. [Дуже радий бу́ду, як помиляюся. Я тут до́бре обмилівсь. Де він обмилівся: треба дві ко́пійки, а він дав три. Коби́ тут не поблудити де-в-чім (Франко)]. **-ся в ком** – по[об]милятися, по[об]милитися на ко́му, заво́дитися, заве́стися

на ко́му. [Поми́лилися вибо́рці на свої́х депутáтах]. **-ся в чём** – поми́лятися, поми́литися на чо́му *и* чим, хи́бити, схи́бити проти чо́го. [Чим я поми́лився? Перекладач ча́сом сло́вом свої́м проти́в оригіна́лу схи́бить (Кул.)]. **-ся в расчёте** – в раху́нку поми́лятися (поми́литися), в раху́бі похи́битися, прога́дувати, прогада́ти, прохопи́тися, обмахну́тися. [Жени́всь, та бач в раху́нку поми́ливсь (Котл.)]. **-ся в цене** – процінува́ти, процініти. **-ся при сдаче карт** – заділитися, заздава́тися. **-ся немного** – примі́литися, тро́хи поми́литися, тро́хи схи́бити. *Если не -баюсь* – коли́ не поми́ляюсь. *Я оши́бся на его счёт, в нём* – я поми́ливсь на ньо́му.

Ошиб́ка – по́милка, о́(б)ми́лка, по́хибка, хи́ба. [Ортографі́чні по́милкі, по́хибки. По́милка за фальш не йде́ = **-ка в фальшь не стави́шся**]. По **-ке** – у по́милку, по́милкою; см. **Ошибочно́**. *Он сделал это по -ке* – він зроби́в це в по́милку, поми́лково, поми́лкою, поми́лившись. *Вводит (ввести) в -ку* – зми́ляти, зми́лити ко́го, призводи́ти, призвести́ ко́го до по́милки, приводи́ти, привести́ яа заві́д. *Впа́дуть (впасть) в -ку* – допускати́ся, допусті́тися по́милки. См. **Ошиба́ться**. **-ка в счёт** – раху́нкова по́милка. **-ка за -кой, -ка на -ке** – по́милка за по́милкою, по́милка на по́милці. *Вкралась -ка* – трапи́лася по́милка.

Ошибочно́ – поми́лково, по́милкою, поми́лешно, у по́милку, (*неправильно*) хи́бно, омíльно, поми́лившись. [Його́ по́милкою обви́нують. Слухачі́ зрозумі́ли його́ хи́бно].

Ошибочно́сть – поми́лкові́сть, поми́льність, похи́бні́сть, омíльни́сть (-ности). [Зверну́ли ува́гу на похи́бні́сть тих до́казів].

Ошибочный́ – поми́лковий, поми́льний, поми́лешний, омíльний, ми́льний, хи́бний, похи́бний. [Ми́льна тво́я думка. Чи ві́рна на́ша, чи хи́бна доро́га?].

Ошибочка́ – поми́лочка, о́(б)ми́лочка, хи́бочка.

Оши́кать – обши́кати ко́го. **Оши́канный** – обши́каний.

Ошку́лить ко́го (*сильно ударить*) – угрі́ти ко́го.

Ошли́фовка – (*длит.*) обшлі́х(т)о́вува́ння, полі́рува́ння, (*оконч.*) обшлі́х(т)ува́ння, обполі́рува́ння.

Ошли́фовыва́ть, ошли́фова́ть – обшлі́х(т)о́вувати обшлі́х(т)ува́ти, ви́шліх(т)ува́ти, полі́рувати, обполі́рувати, ви́полірувати.

Ошли́фовыва́ться, ошли́фова́ться – обшлі́х(т)о́вувати́ся, обшлі́х(т)ува́ти́ся, полі́рува́ти́ся, обполі́рува́ти́ся. **-ться** (*обтереться в свете*) – обте́ртися між лю́дьми.

Ошмы́гива́ть, ошмы́гати́, ошмы́гну́ть – 1) (*рукава*), см. **Зата́скивать**; 2) (*очищать от листьев*) чухра́ти, обчухра́ти, обшмо́ргувати, обшмо́ргати, обшмо́ргнути, (*о мног.*) пообчухрува́ти, пообшмо́ргувати.

Ошпа́клёыва́ть, ошпа́клева́ть – о́(б)пша́кльо́увати, о́(б)шпа́кльова́ти.

Ошпа́ривание – ошпа́рюва́ння, опа́рюва́ння.

Ошпа́рива́ть, ошпа́рити́ – о́(б)шпа́рювати, о́(б)шпа́рити, о́(б)па́рювати, о́(б)па́рити, о́(б)пі́кати, о́(б)пекти́ (окро́пом), (*о мног.*) пообшпа́рювати, пообпа́рювати. **Ошпа́ренный** – ошпа́рений, опа́рений, опе́чений. [Як опе́чений, схопи́вся з місця. Лю́ди, мов опа́рені, метну́лись на́бік].

Ошпа́рива́ться, ошпа́рити́ся – о́(б)шпа́рювати́(ся) о́(б)шпа́рити́ся, о́(б)па́рювати́ся, о́(б)па́рити́ся, о́(б)пі́кати́ся, о́(б)пекти́́ся окро́пом. [Опа́рився як му́ха на окро́пі].

Оштра́фовыва́ть, оштра́фова́ть – штрафува́ти, оштрафува́ти, (*о мног.*) поштрафува́ти.

Ошту́кату́рива́ть, ошту́кату́рити́ – тинькува́ти, обтинько́увати, обтинькува́ти, шту́кату́рити, обшту́кату́рити; (*о мног.*) потинькува́ти, пошту́кату́рити.

Ошу́рки (*остатки*) – послі́дки, оста́нки (-ків), (*от сала*) ви́шкварки (-ок *и* -ків), шкварки (-рок), (*выварки*) виварки, ви́кипки (-ок).

Ошу́ю – 1) (*налево*) ліво́руч, налі́во; 2) (*влево*) (у)ліво́руч, улі́во, у лі́ву ру́ку.

Ощедра́ть, ощері́ть ко́го – обдаровува́ти, обдарува́ти щедро, го́йно ко́го чим, ущедра́ти, ущедри́ти ко́го чим. **Ощедренный́** – щедро (го́йно), ущедрений від ко́го.

Ощелачиваться, ошелочиться – визолюватися, визолитися.

Оцениться – оцєнітися, (*о мног.*) поцєнітися, привєсти цуцєнята, щєнята, навєсти цуцєнят, щєнят. [Наша собака цуцєнята привєла].

Ощєпок, см. **Осколок**.

Ощерять, ощерить (*зубы*), см. **Оскалывать**.

Ощєтиниваться, -тиниться – 1) (*о шерсти, щєтине*) насто(в)бурчуватися, насто(в)бурчитися, настовпужуватися, настовпужитися, наїжуватися, наїжитися, уставати, устати. Сrv. **Ѓжитися**. [Волосся настобурчилось як щєтина. Наїжився собака до вовка. Волосся як щєтина встало]; 2) **-ваться на кого** – наїжуватися, наїжитися на кого, визвирятися, визвиритися на кого, проти кого. [Він на мєне як визвириться]; (*озлиться*) визвиритися, розизлитися, розлютуватися, розлютитися на кого.

Ощипывание – общипування; обскубування.

Ощипывать, ощипать – общипувати, общипати; (*перья, шерсть, волосы*) обскубувати, обскубити, оскубати, (*о мног.*) пообщипувати, пообскубувати, поскубити. **Ощипанный** – общипаний, обскублений, обскубаний. [Мов обскублений півень].

Ощуп, ощупь – (*действ.*), см. **Ощупание и Ощупывание**.

Ощупание – обмацання, облапання, полап.

Ощупывание – мацання, обмацування, лапання, облапування.

Ощупывать, ощупать – облапувати, облапати, обмацувати, обмацати кого, мацатися чого, помацатися чого, по чому, (*о мног.*) пооблапувати, пообмацувати що, кого. [У мєне був ніж, – похопівся Андрій, мацаючись по кешєнях (Франко). Треба тебе скрїзь облапати, бо мені здається, що гроші в тебе]. **Ощупанный** – облапаний, обмацаний.

Ощупываться, ощупаться – мацатися, помацатися, обмацуватися, обмацатися, облапувати, облапати круг себе. [Еней все мацався рукою, щоб не ввалїтися куди (Котл.)].

Ощупь – полап (-пу). См. **Ощуп**. **Ощупью, Наощупь** – полапки, полапцем, помацки, на(в)помацки, навполапки, облапки, обмацки, обмаць, омацки, омаць, вилапцем. [Дїти помацки ходять. Я з хати вилапцем вїлїз. Омаць знайшов хатні дверї]. **Искать -пью** – налапувати, намацувати, мадкувати. [Поночі в хатї, а я по лавї і мацкую]. **Найти -пью** – налапати, намацати. [Налапав поночі засув].

Ощутимый – відчутний. **Едва -мый запах ландыша наполнял комнату** – лєдві відчутний дух конвалїї сповняв кїмнату.

Ощутительно – чутливо (*больно*) дошкульно, (*гал.*) дїймаво. [Почув я ту неприязнь дуже дїймаво (Франко)].

Ощутительность – чутливїсть, дї[о]тклївїсть (-вості).

Ощутительный – чутливий, почуткий, дї[о]тклївий, (*донимающий*) дошкульний. [Холод став дуже почуткий (Неч.-Лев.). Бажає надолужити (*наверстать*) доткливу страту (Франко)].

Ощущать, ощутить – чути, почувати, чувати, почувти, почувтити, відчувати, відчути. Сrv.

Чувствовать. [Почув холод у ногах]. **Ощущаемый** – відчуваний, що чують, відчувають. **-емый мир физических явлений** – відчуваний світ фізичних явищ, **-емый всеми голод** – голод, що всі відчувають (чують). **Ощущенный** – почувтий, відчутий.

Ощущаться, ощутиться – чутися, почуватися, почувтися, відчуватися, відчутися, датися чути. **Всеми -ается крайняя потребность в орудиях производства** – усі відчувають конєчну потребу (усім дається чути конєчна потреба) в знаряддї до виробництва.

Ощущение – відчування, відчуття, учування, учуття. [Відчуття холоду, жаху. Такє брїдкє вчуття, коли залїзе під сорочку комашина].

Оюнеть, см. **Помолодеть**.

Оягниться – окотїтися. [Чорна вївця окотїлась].

Ояловеть – (*о корове*) з'яловіти, (*о мног.*) пояловіти.

Па – па (*нескл.*). *Мелкие па в танцах* – дрібушки (-шок). *Делать мелкие па в танцах* – дрібцювати, дрібушки виробляти. [Настя вийшла в танець, виробляла дрібушки (Н.-Лев.)].

Пабед, пабедок, см. Паобед.

Пабедки – 1) (*небольшие беды*) прибідки (-ків), прибідок (-дка). [До біди найдеться все й прибідок]; 2) *см. Паобедки.*

Пав, см. Павлін.

Па́ва – па́ва, пави́ця, пави́чка, (*гал.*) паву́рка; *ум.* па́вонька, па́вочка. [Походжає як па́ва].

Паветер (*попутный ветер*) – ходовий вітер (*р.* вітру).

Павечорки – вечірніці (-ниць).

Павіа́н, зоол. – паві́ян (-на).

Павилина, Павили́ца, бот. **Guscuta** – пові́тиця, приві́тниця.

Павильо́н – пави́льйо́н (-ну).

Па́вин, па́вий, см. Павли́ный.

Павлі́н, Pavo cristatus – па́вич, па́вун, па́вук, (*гал.*) па́вур.

Павлі́ний, см. Павли́ный.

Павлі́нитися – инді́читися, при́ндитися, бунду́читися, пинду́читися. *Срв. Чва́нитися, Спеси́виться.*

Павлі́нов, -вий – пави́чів (-чо́ва, -чо́ве), пави́че́вий.

Павлі́нчик – 1) павеня́ (-няти), павеня́тко (-ка); 2) *пт.* – хвості́вка.

Павлі́ный – пави́ний, паво́вий, пав'я́ний, пави́нячий. [Воро́на в пави́ному пі́р'ї (*в павли́ных перьях*)]. **-ые очки, бот.** **Aquilegia vulgaris** – о́рлики, дзвіно́чки, голу́бки (-кі́в), о́ксами́т.

-ный глаз (мотылёк) – пави́нець (-нця).

Па́водь, па́водье, па́водок – за́лива, злива, дощова́ вода, (*б. ч. во мно́ж.*) дощові́ во́ди; 2) *см. Полово́дьє, Наводне́ние.*

Па́волока – 1) па́волока; 2) *см. Па́волочник.*

Па́волочник – за́пина́ло (покрива́ло) з па́волоки.

Па́волочний, па́волочистый – зшитий з па́волоки.

Па́вороз, па́ворозок – пово́ро́зка, по́воро́з (-зу).

Па́вочка, па́вушка – па́вонька, па́вочка. *Иде́т, словно -шка плыве́т* – іде́, на́че па́вонька пли́ве.

Па́вший – 1) (*дохлый*) до́хлий, здо́хлий, (*о мн.*) подо́хлий; 2) поле́глий. **-ший в бою, на поле брани** – поле́глий у бою́, на полі́ бою́; 3) (*нравственно*), *см. Па́дший.*

Пага́нizm (язычество) – пага́нство.

Пага́нація, типогр. – пага́нація (-ці́).

Па́губа – 1) (*гибель*) згу́ба, загу́ба, погу́ба, погі́біль (-ели), загі́н (-ну), па́губа. [Вино́ розумним на радість, на згу́бу дурно́му]. *См. Гибель. Излишества* – **-ба** для здоро́вья – розкіш – згу́ба здоро́в'ю; 2) (*утрата*) згу́ба, загу́ба, утра́та, стра́та; 3) *см. Мор*; 4) *см. Беда́, Бе́дствие.*

Па́губливый, па́губчивый – згу́бний, згу́блі́вий.

Па́губник – згу́бник, згу́бця, загу́ба (*обиц. р.*). **-ниця** – згу́бниця.

Па́губность – згу́бність (-ности).

Па́губный – згу́бний, загі́бний, згу́блі́вий. [Розкладо́ві си́ли ро́блять свою́ згу́бну ро́боту].

Срв. Гибельный. Па́губно – згу́бно, загі́бно.

Па́далина, па́далица (плоды, зерно) – па́далиця. *Яблоко -ца* – па́далишне я́блуко.

Па́даличний – па́далишни[і]й.

Па́далище – 1) *см. Па́даль*; 2) (*место, где зарываю́т па́даль*) сте́рвище.

Па́далищный – па́длови́й, сте́рвин.

Па́даль – (*дохлятина*) па́дло, па́длина, сте́рво, сте́рвя́ка. [Де́ бу́де па́дло, там зберу́ться й о́рлі (Св. Пис.)].

Па́дание – падання, спадання. См. **Падє́ние**.

Пада́ть, пасть – 1) па́дати (*неспр. ласк. па́датоньки*), па́сти, упада́ти, упа́сти, спада́ти, спа́сти, (*пнемногоу или под что*) опа́дати, підпада́ти, підпа́сти, (*валиться*) валі́тися, повалі́тися. [Шумі́ла вода, спада́ючи в гли́б (Грінч.). Енергі́я в його́ спада́ла (Коц.). Прилеті́ла па́ва, в голово́ньках пала. Му́ри повали́лися. Сні́г підпада́є потро́ху]; (*о тумане, сумраке*) па́дати, (у)па́сти, запада́ти, запа́сти, ляга́ти, лягти́. [Запа́в (пав) туман на рі́ченьку. Морок но́чі пав на зе́млю]; (*о лучах*) па́дати, (у)па́сти, спада́ти, спа́сти, запада́ти, запа́сти. [Со́нчне промі́ння золоті́м дощем спада́є (Ворон.). Туди́ ніколи́ не запада́ло со́нчне сві́тло (Л. Укр.)]; (*в нравств. смысле*) па́дати, (у)па́сти, занепа́дати, занепа́сти, леда́щити, зледа́щити, пуска́тися, пусти́тися бе́рега; (*вниз головой*) сторча́ка, стовбу́ра дава́ти, да́ти. *Ни село, ни пало, дай ба́бе сало* – ні сі́ло, ні пало, дай, ба́бо, са́ла. *На него -даёт большая ответственность* – на його́ пада́є (ляга́є) вели́ка відпові́дальні́сть. *Тень горы -даёт на долину* – ті́нь від го́ри пада́є (спада́є) на до́лину. *-ть к чьим ногам* – упада́ти, упа́сти в но́ги ко́му, припада́ти, припа́сти ко́му до ні́г, (*порывисто*) опу́кою в но́ги ко́му впа́сти. [До Кі́шки Самі́йла прибува́є, у но́ги впада́є]. *-ть ниц* – па́дати, упада́ти, впа́сти ни́ць, припада́ти, припа́сти ни́ць, простелі́тися. [Припали́ всі ни́ць. Вона́ простелі́лася ли́цем до землі́ (Крим.)]. *-ть как пласт (распростершись)* – кри́жем па́дати, упада́ти, упа́сти, стелі́тися. [Його́ ма́ти старе́нька кри́жем упада́є]. *Западная империя -ла под натиском варваров* – за́хідня імпе́рія впа́ла (повали́лася) під ти́ском ва́рварів. *Рабочее правительство в Англии -ло* – робі́тничий уря́д в А́нглії впа́в. *Крепость -ла* – форте́ця впа́ла. *-ть в обморок* – зомлі́вати, зомлі́ти. См. **Обморок**; 2) (*о перьях, шерсти*) па́дати, вила́зити, лі́зти, ви́лізти. [Во́лосся лі́зе]; 3) (*умирать*) па́дати, па́сти, мину́тися, (*сов. о мног.*) виля́гти. Срв. **Дохнуть**. [Виля́же вся на́ша худо́ба. Коро́ва мину́лася. І паде́ш ти, як па́ли геро́ї (Черняв.)]. *Пасть в бою* – поля́гти, (по)ля́гти трупом, ля́гти голово́ю (в бою́). *Он пал мёртвый* – він лі́г трупом; 4) (*понижаются, уменьшаются*) підупа́дати, підупа́сти, занепа́дати, занепа́сти. См. **Понижа́ться**. *Царства -ют, а новые возникают* – ца́рства занепа́дають, а повста́ють но́ві. *Барометр, термометр -даёт* – ба́рометр, гра́дусник зни́жується. *Мороз -даёт, пал* – моро́з ле́гшає, ме́ншає, пуска́є(тьс)я, моро́з пересі́вся. *Уровень -даёт* – рі́вень ні́зиться, зни́жується. *Цены -дают* – ці́ни спада́ють, зни́жуються, ни́жчають. *-дать, пасть в цене* – з ці́ни спада́ти, спа́сти з гро́шей ви́ходити, ви́йти, гро́ші губи́ти. [Кі́нь молоді́й у гро́ші йде́, а старі́й ви́ходить]. *-дать духом* – занепа́дати, занепа́сти ду́хом, упада́ти, упа́сти на ду́сі, вонпи́ти (ду́хом), звонпи́ти (ду́хом), зни́жати́ся, зни́зити́ся ду́хом. [Пандар зляка́вся, звонпив, замі́шавсь (Котл.)]; 5) *пасть на кого (отразиться на ком)* – окоши́тися, покоши́тися на ко́му, скла́стися на ко́му. [Гляди́, щоб ці́ гуля́нки на тво́їй голо́ві не окоши́лися (Ми́рн.). На то́бі все покоши́ться. На ньо́му все ли́хо і складе́ться (Кві́тка)]. *Про́литая им кровь -де́т на его же голову* – кро́в, що він про́лив (про́лляв), на його́-ж голо́ву і впа́де. *Жребий пал на него* – ви́пало (діста́лось) його́му, же́ребок на його́ впа́в, же́ребок його́му ви́пав, діста́вся. *Подозрение пало на него* – підзо́р упав (підозрі́ння впа́ло) на його́. **Па́дающий** – той, що па́дає, паду́щ[ч]ий. *-ая звезда* – летю́ча зоря́, паду́ча зоря́. См. **Метеор, Па́вший, см. Па́вший**.

Паде́ж, грам. – відмі́нок (-ка).

Падє́ж чего (повал на что) – упа́док (-дку), упа́д (-ду), (у)па́дь (-ди), опа́да, дох, ві́здих, поше́сть на що. [Був упа́док на скот. Поше́сть пала на худо́бу. Дох на ку́ри].

Падє́жный, грам. – відмінко́вий. **-ные окончанія** – відмінко́ві закі́нчення.

Падє́ние – 1) па́дання, спада́ння, опада́ння, па́діння, спа́д (-ду), опа́д, упа́д, упа́док (-дку); *оконч.* упа́д, спа́д, упа́док. [Па́дання і встава́ння. Зако́н па́дання ті́л]. **Лі́нія -нія** – спадо́ва лі́нія, лі́нія спа́ду. **Уго́л -нія** – ку́т па́дання. **-ние власти, крепости, города** – па́діння вла́ди, форте́ці, мі́ста. **-ние цен** – зни́ження (спа́д) ці́н. **-ние занавеси** – спу́щення засло́ни. **-ние глухих звуков** – занепа́д глу́хих зву́ків (Крим.). **Беспрерывное -ние мелких капель** – безу́пинне спада́ння дрі́бних кра́пель (Коцю́б.); 2) (*упадок*) занепа́д, підупа́д, упа́д. **Нравственное -ние**

– моральний занепад (упад), зледащіння. *Он увидел бездну своего -ния* – він побачив безодню свого підупаду (занепаду) (Конис.). *-ние Римской империи* – занепад (упадох) Римської імперії.

Па́дина, падь, *геолог.* – запа́дина, па́дина, падь (-ди), пад (-ду).

Падишах – падишах (-ха).

Па́дкий *на что, к чему* – ласий до чо́го, на що, ква́пний, сква́пний, квапливий, швидкий до чо́го, беркий, голінний до чо́го, (*охочий*) охóчий, охітний, охóтливий до чо́го; (*жадный*) жадібний, жадний на що. *Срв. Охóчий, Лакомый.* [Ласий до грошей *и* на гроші. Здався-ж він на гроші не жадібним (Л. Укр.)].

Па́дкость – ласість (-сости) до чо́го, на що, квапливість (-лости), охóчість (-ости) до чо́го, жадність, жадібність (-ности) на що.

Падуб, *бот.*, *Fraxinus excelsior* – ясьень (-ня), ясенина.

Падун – 1) *см. Па́дина*; 2) (*водопад*) водоспад (-ду).

Падучий – падучий. [Падучий ласт]. *-чая болезнь* – чо́рна не́міч (-мочи), чо́рна х(в)о́рість, чо́рна х(в)оро́ба, падуча (-чої); падучка, пада́чка, падави́ця, причина. *См. Эпилепсия.* [Причина його́ б'є]. *Больной -чей, см. Эпилептик.*

Падчерица – пасерби́ця, пасини́ця, па́дчерка; (*ребёнок*) па́дчереня́ (-ня́ти).

Падший – упали́й. *-ший человек* – зледащі́ла, пропа́ща людина. *-шая женщина* – зледащі́ла, пропа́ща жі́нка. *-ший ангел* – провінний, упали́й я́нгол.

Падь, *см. Па́дина.*

Паевать – паюва́ти що, *стар.* дувани́ти. *Срв. Делить.*

Паевой – паєвий, пайовий. [Пайовий ка́пітал. Пайове́ товари́ство. Пайові́ вні́ски].

Паёк – па́йка. *Продовольственный паёк* – харчова́ па́йка.

Паж – 1) паж, джу́ра, чу́ра; 2) (*воспитанник пажеского корпуса*) паж.

Пажеский – па́жеський. [Па́жеський ко́рпус].

Пажение, пазовка – жо́лобкува́ння, бортува́ння, гарува́ння.

Пажилина – гли́ця. [Штахети́ ще до́бри, тільки гли́ці погни́ли (Звин.)].

Па́житный – па́стівний.

Па́жить – ви́пас, пасови́сько, па́стівник, па́стівень (-вня́), пасови́ще.

Паз – жо́лоб, жо́лобок (-бка́), рі́вчачо́к (-чка́), бурт, паз, га́ра, фу́га, (*в дерев. посуде*) уто́р, (*чаще*) уто́ри.

Па́здер, па́здерие (*кострика*) – ко́стриця, па́здір (-ді́ра), па́здір'я.

Па́здерить – па́здерити, зди́рати (дра́ти) лі́ко, ко́стрицю.

Па́здерник, стар. (*октябрь*) – жо́вте́нь (-тня́), *стар.* па́здерник, па́здернь (-ня́).

Пази́ло, пазни́к – фу́га́нок (-нка́), (*для вырезывания пазов в дерев. посуде*) уті[о]рник.

Пази́ть – жо́лобити, жо́лобкува́ти, буртува́ти, гарува́ти. **Па́же́нный** – жо́лобокovanýй, бурто́ваний, гаро́ваний.

Пазни́к, см. Пази́ло.

Па́зный – жо́лобокóвий, бурто́вий.

Пазова́ть, см. Пази́ть.

Пазо́вка, см. Па́жение.

Па́золки – па́зі[о]́лки (-ків).

Па́зуха – 1) па́зуха (*ум. па́зушка*), па́зуші́на, па́зушня, (*редко*) на́дро. [Не грі́й га́дюку в па́зусі, бо вкóсить. Хлі́б де́сь за на́дром ле́жав]. *Положить что-л. в (за) -ху* – покла́сти що-не́будь в (*и за*) па́зуху. *Отогреть змею за -хой* – ви́гріти га́дюку (змію) в па́зусі, за па́зухою; *подмышечные -хи, см. Подмышки*; 3) *см. Залив, Заводь. Чемодан с -ми (сумами)* – че́модан з ке́шенями.

Па́зушина – 1) *см. Печу́рка*; 2) *см. По́лость.*

Па́зушистый (*просторный в пазухе*) – па́зуха́тий.

Па́зушний – па́зуховий. **-шная почка** – куткова бру́нька.

Пайнська, пай (*послушное дитя*) – цяця, цяцінька. *Ты пай мальчик* – цяця хлопчик з тебе.

Пай – пай (*р. паю*). *У него два пая в издательстве* – у його два паї у видавництві. *На паях* – паєвий, пайовий. *Товарищество на паях* – пайове товариство.

Пайб[в]а, см. **Лукошко**.

Пайка, см. **Паяние**.

Пайковий, паєчний – пайковий, паєвий, пайовий. [Пайковий хліб].

Пайщик – 1) (*владелец пая*) пайовик; 2) (*участник т-ва на паях*) пайовик, спільник, часник.

Пайщина – пайо[є]вє товариство, спілка. См. **Ассоциация**.

Пайщица – 1) пайовичка; 2) спільниця, часниця.

Пакгауз – пакгавз (-зу), комора.

Пакгаузний – пакгавзний.

Пакет – пакет (-ту), пакунок (-нка), (*свёрток*) па́чка. *Индивидуальный -кет*, *воен.*, *мед.* – особистий пакет.

Пакетец – паке́тик, пакуно́чок (-чка), па́чечка.

Пакетный – паке́товий.

Паки – ще, знов, знову.

Пакибытие – новонастання.

Пакирождённый – 1) воскреслий; 2) см. **Возрождённый**; 3) хрещений.

Паклен, *бот.*, **Acer Tataricum L.** – чорноклен, чорнокленок (-нка), паклен, чорноклина.

Пакленовый – чорнокленовий.

Паклин (*мн. паклинья, паклинки*) – клино́к (-нка́), малий клин, па́клин; *мн.* клинкі, мале́ клі́ння, па́клиння.

Паклина (*одна прядь, один кллок пакли*) – па́смо, пачосі́на.

Паклун, *бот.*, **Teucrium Chamaedrys L.** – чебрець (-реця) лісовий, самосіл, ма́точник польовий; **T. Polium L.** – сідач, сиваш.

Пакля – кло́ччя (*ум. кло́ччячко*), пачо́си (-сі́в), пачі́скі (-со́к), клак (-ку), шпа́кля.

Пакляный, пакольный – кло́ччяний, з кло́ччя. [Бати́г з кло́ччя].

Паковать, -ся – пакува́ти, -ся.

Паколок – па́кіл (-кола).

Пакостить – 1) (*делать пакости, мерзости*) ка́постити, па́костити, ка́пості чині́ти кому́; 2) (*марать, гадить*) паску́дити, каля́ти, пога́нити. [Посу́дини не погань]; 3) (*портить*) гидити, нівечити, псува́ти, шко́дити, пога́нити що.

Пакоститься – пога́нитися, паску́дитися, каля́тися, мерзе́нитися чим. [Чи мені́ треба мерзе́нитися? нащо мені́ цей кло́піт?].

Пакостник – 1) (*делающий пакости*) ка́посник, па́косник, паску́дник, паску́да (*общ. р.*) [Старий паску́да], паску́д, збито́шний, шкідник, на́пасник; 2) (*нечистоплотный*) паску́дник.

Пакостница – 1) ка́посниця, паску́дниця, паску́да, збито́шниця, шкідни́ця, на́пасниця; 2) паску́дниця.

Пакостничать, см. **Пакостить 1 и 2.**

Пакостно – ка́посно, паску́дно.

Пакостный – 1) (*делающий пакости, мерзкий*) ка́посний, ка́посливий, па́ко[і]сний, па́ко[і]сливий, паску́дний, мерзо́тний, збито́чний. [Ще й ла́ється ка́посний хлопець. Хіба́ там нема́ па́косливих люде́й? (*Житом. п.*)]; (*нечистый, оскверняющий*) паску́дний.

Пакость – 1) (*мерзость*) ка́пость (-сти), паску́дство, паску́дність, па́ко[і]сть (-ости), мерзе́нство. [Від його зазда́легідь мо́жна бу́ло сподіва́тися яко́сь ка́пости]. *Он для -сти это́ делает* – він це на ка́пость (на при́крість) ро́бить; 2) (*нечистота*) по́гань (-ни), гідь (-ди), негі́дь (-годи).

I. Пал – паля.

П. Пал – 1) *см.* **Палєние**; 2) **пал, палы** – пожежа (пожар) в степу, в лісі. *Пускать пал, -лы* – випалювати луки, степ, зруб; 3) (*выжженое место*) паленина, випалина, палениця, (*иногда в истор. песнях*) пожар (-ра и -ру).

Паладин – паладин, лицар (-ря); приборчик.

Паланка – паланка, городище.

Палата – 1) *чаще* **палаты** (*дворец*) – палати, палац (-цу), (*реже*) хорóми; 2) (*учреждение*) палата. *Казённая -та* – скарбова (фінансова) палата. *Судебная -та* – судова палата. *-та депутат* – палата послів. *-та господ* – палата панів. *Верхняя, нижняя -та* – вища, нижча палата. *Оружейная -та* – збройовня, збройниця; 3) (*помещение в больнице и т. п.*) палата, заля, покій (-кою). [Покій для божевільних]. *Ума -та* – розуму сила. *У него ума -та* – у його розуму сила, (*опис.*) у його розуму на трьох станах, йому в голову немов два клало, а третій топтав.

Палаталізація – палаталізація (-ії), пом'якшення.

Палатальний – палатальний, пом'якшений.

Палатин – палатин (-на).

Палатинат – палатинат (-ту).

Палатка – 1) (*шатёр*) намет, шатро, таш (-шу), таша (-ші), (*базарная*) ятка. *Походная -ка* – похідний намет, -не шатро. *Розбивать, разбить -ку, натягивать, натянуть -ку* – намет на[роз]пинати, на[роз]п'ясти. [Нап'яли козаченьки великий намет]; 2) (*верх над яткой*) намет. [Крамнички під наметом]. *Пробирная -ка* – пробірна.

Палатний – 1) *см.* **Палатский**; 2) (*палаточный*) наметовий, шатровий. *-ная стойка* – підпора в наметі (шатрі).

Палаточний – наметовий, шатровий. *-ные приколыши* – кілочки до намету, до шатра, прикілки.

Палатский – палатський, палатовий. *-ский чиновник* – урядовець з палати. *-ское решение* – постанова палати.

Палаццо – палац (-цу).

Палач – кат (*мн.* кати *и* катове), ув. катюга. [Кат неговіркий, а голову відтинає (М. Вовч.). Катюзі буде по заслугі].

Палачёв, палачёвский, палаческий – катів (-това, -тове), катівський, катній, катюжний. [Вам катніх рук не минути (Кониськ.)].

Палачить, палачничать – бути катом, бути за ката.

Палачиха – катиха.

Палачка – катівка.

Палаш – палаш (-ша). **Палашик** – палашик.

Палашник – палашник.

Палашний – палашовий. *-ный мастер* – палашник.

Палеарктический – палеарктичний.

Палевый – половий, блідожовтий, ясножовтий. [Полові воли].

Палєние – паління, палення.

Палєнина – палятина, смалятина. [Смалятину чути].

Палєный. -ный кирпич – випалена цегла. *-ная свинья* – смалена свиня.

Палеоген – палеоген (-ну). *-новый* – палеогеновий.

Палеограф – палеограф (-фа).

Палеографія – палеографія (-ії). *-фический* – палеографічний.

Палеозойский – палеозойський, палеозойчний.

Палеолит – палеоліт (-ту). *-тический* – палеолітичний.

Палеонтолог – палеонтолог (-га).

Палеонтологія – палеонтологія (-ії). *-гический* – палеонтологічний.

Палестра – палестра. **-рический** – палестричний.

Палёт – палёт (-ёту), металеве кружало.

Палец – 1) (*часть кисти*) палець (*р.* п'альця), пучка. [Зроби мені перстень – золоту каблучку на середню пучку]. *Конец -ца на руке или на ноге* – пучка, *ум.* пучечка. [Пучки на руках і на ногах холонуть]. *Большой -лец* – великий палець, палюх, пучак, бецман. *Указательный -лец* – вказівний палець, вказівець (-вця), пувеликий палець. *Средний -лец* – середній палець. *Безымянный -лец* – підмізінний палець. *Меньшой -лец (мизинец)* – мізінок (-нка), мізінний палець, мізінець (-нця), *ум.* мізінчик. *Остаток отрезанного -ца* – кико[і]ть (-ктя). *Знать как пять своих -цев* – знати як свої п'ять п'альців (пучок), як облупленого. *Считать по -цам* – рахувати на п'альцях. *Смотреть на что сквозь -цы* – крізь пучки (крізь п'альці). дивитись на що. *-лец о -лец не ударит* – пучкою не кивне, ні за холодну воду (і за холодну воду) не візьметься (прийметься), ні кує ні меле. [Ми й пучкою не кивнули, щоб дати масам виховання. Він тобі ні за холодну воду по хазяйству. Він голова в гурткові, повинен збирати членів, а він ні кує ні меле]. *Шевелить, двигать -ми* – рушати (*сов.* рушити) п'альцями, пучками. *Не имеющий одного или неск. -цев* – безпал(ь)ко, безпалок (-лка), безпалький (-ого); 2) (*в перчатке*) напалок (-лка), напальок (-лька); 3) (*зубец в колесе*) палець (-льця), зуб.

Палечный – пальцьовий, палешний. *См. Зубчатый.*

Пали, палийский – палі, палійський. [Палійська мова].

Палиатив, Палиативный, см. Паллиатив, Паллиативный.

Паливать, см. Палить.

Палимпсест – палимпсест (-ту).

Палисад – палисад (-ду), палисада (-ди), (г)острокіл (-колу), обгорода. *Укрепиться -дом* – палисадом обрубатися, засіктися деревом. [Козаки палисадом обрубалися (Куліш). Козаки втаборились кошом, засіклись деревом (Куліш)].

Палисадина (*одна тычина, частоколина*) – паля, кіл (*р.* кола), острокіл (-колу). [Огорожа з остроколу].

Палисадник – 1) *см. Палисад*; 2) (*садик*) присадок (-дка), палисадник, городчик. [Біля двору завели присадка. Нова хата, перед нею городчик].

Палисадный – палисадовий.

Палисандровый, бот. – палисандровий. **-ое дерево** – палисандрове дерево.

Палитель, -ница – палій (-лія), палійка.

Палительный – пальний, запальний. *См. Палящий. -ный зной* – пекучий, палючий жар, пекуча, палюча спека.

Палитра – палета, палітра.

Палить, паливать – 1) (*жечь, сожигать*) паліти. [Паліти солому. Нащо ви свічку палите?]. *Свинью -лить* – свиню смалити. *-лить кирпич* – випалювати цеглу. *См. Обжигать*; 2) (*печь*) пекті, паліти. [Сонце палить, пече]. *Палом -лить* – палом паліти; 3) **-лить, -вать, пальнуть** (*стрелять*) – паліти, пальнути, стріляти, стрільнути, бити, вдарити, бухати, бухнути, гатити, гатнути, гримати, гримнути, жарити, жарнути з чого. [З пістолів паліти. Бухають з гармат]. **Пли, пали, воен.** – палъ [Рота – палъ!].

Палиться – 1) палитися; 2) пектіся.

Палица – 1) *см. Дубина*; 2) (*пральник*) пранік, прач (*р.* прача); 3) (*часть церк. облачения*) палиця.

Палка – ціпок (-пка), палиця, палетиця, кий (*р.* кия), кийок (*р.* кийка); *ув.* ціпура, палюга, палига, палюра, палимон, кияка, кия[ю]ра; (*вообще жердина*) патик, бук, бучок (*обычно с гнутой рукояткой*), бич, *ув.* бичина. **-ка с загнутым концом** – ковінька, (*с крючком на конце*) ключка, (*с утолщением на конце*) кий, кийок, (*с шаровидным утолщен.*) булава, (*с метал. рукояткой в виде топора, употребл. в Карпатах*) топирець (-рця), (*в виде молотка*) келеп,

(*пастушья*) гирліга, (*для игры в мяч*) гілка, (*для барабана*) довбешка. [Узяв у руки ціпок і пішов до Довбишів у гості (Неч.-Лев.). Язык доведе до Києва і до кия. Наука не йде на бука. Не біжить собака від калача, але від бича. Ударили мене по голові патином]. *Из-под палки* – з примусу. [То не праця, коли з примусу]. *Хватить -кой кого* – потягти когось палицею, опалубити когось. *Опирается, опереться на -ку* – спиратися, спертися на палицю, підпіратися, підпертися палицею. [Іду та проти вітру палицею підпіраюся]. *Ему влетели двадцать -лок* – вгатили (всіпали) йому двадцять буків, кивів. *-ка о двух концах* – палиця на (про) два кінці. См. **Клюка**.

Палкообразный – паличкуватий, ціпкуватий, кияватий.

Паллада, *астр.* – Палада.

Палладий, *хим.* – палад (-ду), паладій (-дію).

Палладиум – паладій (-дію), паладіум. *Закон – днум правосудия* – закон – безпека (убезпека, запорука) правосуддю.

Паллиатив – паліатив (-ву).

Паллиативный – паліативний.

Паломник, *-ница* – прочанин, прочанка.

Паломничают – ходити на прощу.

Паломничество – проща (-щі).

Палочка – пали[і]чка, ціпочок (-чка), кийочок, дрю[у]чечок, дубець (-бця), дубчик, патичок (-чка), патічка, (*детск.*) паля, (*заостренная*) ш[с]пичка, (*для игры на цымбалах*) бильце. [Бігає дитина з дубчиком. Будує хатку з трісок і патичків. Колись писали гострою шпичкою по воскованих дощечках]. *Ездит на -ке* – їздити на паличці, верхи сидіти на паличці.

Палочкообразный – паличкуватий, кийкуватий. *Срв. Палкообразный*.

Палочник, *бот.*, **Typha L.** – рогіз (-гозу), палки (-лок); **T. angustifolia** – киях, кияшок (-шка); **T. latifolia** – кияхи, рогіз, султанчики.

Палочный – пали[і]чний, кийовий. *-ые удары* – удари палицею, ціпком.

Палочье – паліччя, кияччя, ломаччя, патіччя, дрю[у]ччя. [Палить у грубі всяким дрюччям].

Палуба (*судна*) – ча[е]рдак, поміст (-мосту), поклад; (*тесовая крыша на лодках*) ча[е]рдак; *архит.* – риштовання для склепіння.

Палубить – (*крыть лубом, тёсом*) крити лубом, дошками, стелити дошками.

Палубный – ча[е]рдачний. *-ое освещение* – освітлення на ча[е]рдаку. *-ное судно* – судно з чардаком.

Пальй, *см. Павший 1.* *-лая вода* – убутна вода, (*в море*) відплив. *-лая лошадь* – здохлий кінь.

Паль, *см. П. Пал 3.*

Пальба – стрілянина, стріляння, стрільба. *Пушечная -ба* – стрілянина з гармат, гарматна стрілянина. *-ба рядами* – огонь шеренгами, лавами.

Пальма, *бот.* – пальма, пальмове дерево. *Кокосовая -ма* – пальма-кокосовець (-сівця). [Росте на Цейлоні пальма-кокосовець]. *-ма первенства* – пальма першенства.

Пальмовый – пальмовий. [Пальмове гілля (Крим.)]. *-ое масло* – пальмова олія (-ї).

Пальнуть, *см. Палить 3.*

Пальмообразный – пальмуватий, пальмовидий. [Пальмувати рослини].

Пальник – 1) *см. П. Пал 3*; 2) *артилер.* – запальник.

Пальный. *-ные места* – випалені місця. *см. П. Пал 3.*

Пальтишко – пальтечко.

Пальто – пальто (*обычно склоняется: пальта́, -ту́, -то́м и т. д.*).

Пальцевидный, **пальцеобразный** – пальце[ю]ватий, пальчастий.

Пальцевый. *-ое колесо*, *см. Зубчатый*. *-ая мякоть* – пучка (*мн. пучки*), животок (-тка).

Пальцекрылы, *зоол.* – чепірнатки.

Пальцеходящий, зоол. – пальцехі[о]д (-ходу). **-щие** – пальцехідні.

Пальчатый – пальча́стий.

Пальчик – пальчик, пальчи́чок (-чка), палушо́к (-шка́), пальче́ня (-ня́ти), пуче́чка; (в перчатке) напáл(ь)очок (-чка).

Пальщик (кто зажигает заряд при рвании камня) – палі́й (-лія́), запáлювач.

Палящий – пеку́чий, палу́ч[щ]ий, жарю́щий. [Пеку́чий по́гляд очей. Палу́че со́нчне промі́ння]. **-щее солнце** – пекуче, палу́че со́нце. **-щая жажда** – пекуча, палу́ча спра́га (жага́, сма́га).

Пампасы, геогр. – пампа́си (-сів).

Памфлет – памфле́т (-ту). **-тист** – памфлеті́ст.

Памятка – пам'ятка. [Оце́ буде мені пам'ятка, повік не забу́ду].

Памяткий – пам'яткий. См. **Памятливый**.

Памятливость – пам'ятли́вість (-вості).

Памятливый – пам'ятки́й, пам'ятли́вий, пам'яту́щий, тямки́й.

Памятник – 1) (монумент) пам'ятник [Пам'ятник Шевченкові]; 2) (остаток прошлого) пам'яток (-тка), пам'ятка, забу́ток (-тка). [Літературні пам'ятки давньої нашої доби]. **-ки старины, древности, прошлого** – пам'ятки старовини, давнини, мину́лого. *Надгробный -ник* – надгробок, нагробок (-бка); 3) (памятная книга) пам'яткова книжка. [Пам'яткова книжка хлібороба, червоноармі́йця].

Памятно – у пам'ятку́, помки, упомки, упомку, утямки, в знакі. *Это мне -но* – це мені в пам'ятку́ (це мені помки *и т. д.*).

Памятный – пам'ятни́й, пам'ятли́вий. [Ніко́ли не забу́ду того́ пам'ятного веча́ра. Україно моя́ мила, краю́ пам'ятли́вий!]. **-ная книжка** – пам'яткова книжка, (*гал.*) пропам'ятна книжка. *Памятен он мне* – у пам'ятку, упомки він мені, в знакі він мені. *Октябрьская революция будет -на в истории человечества* – Жовтне́ва револю́ція у пам'ятку (пам'ятна́) буде в історі́ї лю́дства.

Памятование – пам'ятува́ння, пам'ятáння чо́го, про що.

Памятовать что – пам'ятáти, пам'ятува́ти (про) що.

Памятоваться – пам'ятáтися, пам'ятува́тися. **-туется мне** – пам'ятáється, зга́дується, прига́дується мені. См. **Помниться**.

Памятописный. -ая книга – дієпи́сна кни́га, ві́чіста кни́га.

Памятца, памяток (синодик) – гра́матка, пам'ятка, поминник, помина́льник, помина́льниця, субі́тник.

Память – 1) (способность помнить) пам'я́ть (-ти), (*реже*) тямка. **-ть к числам** – пам'я́ть на чи́сла, до чи́сел. *Твёрдая -ть* – добра́ пам'я́ть. *В здоровом уме и твёрдой -ти* – в добрі́й пам'я́ті і при ро́зумі (*или*: в ці́лому і по́вному ро́зумі) бу́вши. *Дурная, слабая -ть* – леда́ча пам'я́ть. *Короткая -ть* – коротка́ пам'я́ть. *Врезаться (врезаться) в -ть* – в тямки́ (в тямку) вбивáтися (вбі́тися), в тямку вда́ватися (вдáтися), в помку да́ватися (да́тися), в пам'я́ть (в пам'я́тку) впада́ти (впа́сти) кому́. [Добре́ Московщи́на в тямку́ їй дала́ся (Шевч.). Чимсь вона́ йому́ в тямки́ вбі́лася]. *Выбрасывать, выбросить из -ти* – викида́ти; викину́ти з пам'я́ти (з тямки́, з голо́ви). *Держать в -ти* – ма́ти на пам'я́ті (в тямці́), держáти в голо́ві. *Не задержалось в -ти* – не впало́ в пам'я́тку, не вдержало́ся голо́ві. *Запечатлевать, запечатлеть в -ти* – відбивáти, відбі́ти (закарбува́ти) в пам'я́ті, в пам'я́тку. *Запечатлеться в -ти* – відбі́тися в пам'я́ті, впа́сти в пам'я́тку, бу́ти в тямку́. *Зараниваться, зарониться в -ть* – запада́ти, запа́сти в пам'я́тку. *Изглаживаться (изгладиться), исчезать (исчезнуть), вылетать (вылететь) из -ти* – вихо́дити (вийти) з пам'я́ти, випада́ти (випа́сти) з пам'я́ти, зника́ти (зникну́ти) з пам'я́ти, викида́тися (викину́тися) з пам'я́ти, вилі́тати, вилеті́ти з пам'я́ти, кому́, голо́ві не держáтися. [Вона́ ніко́ли в мене́ з пам'я́ти не вихо́дила і до ві́ку не вийде (Конис.)]. *Изоцрять, -рить -ть* – виправля́ти (гостри́ти), виправити́ пам'я́ть.

Лишатся, лишиться -ти – тратити, утратити пам'ять позбуватися, позбутися пам'яти. *Оставаться, остаться в -ти* – пам'ятатися, запам'ятатися. *Притуплять, притупить -ть* – притирати, притерти пам'ять. *-ть притупилась* – пам'ять притерлася. *Удержатъ в -ти* – запам'ятати, запам'ятувати. [Він добре запам'ятував кожне слово]. *Удерживатъся в -ти* – держатися голови. *Это совсем вон у меня из -ти* – це зовсім (геть) випало мені з пам'яти. *На -ти вертится* – на думці крутиться. *Приводить, привести в -ть кого* – опам'ятати когось. *Приходитъ, прийти в -ть* – до пам'яти приходити, прийти, опам'ятатися. *Без -ти* – непритомно, без помку. [Він непритомно впав на стілець. Плив без помку]. *Не идёт из -ти* – не йде з пам'яти, з думки когось. *Без -ти влюблен* – шалено закоханий. *-ть изменила кому* – пам'ять зрадила когось. *Если не изменяет мне -ть, то это случилось в прошлом году* – коли (як) не зраджує мені пам'ять, то це сталося минулого року (торік). *Учить на -ть (наизусть)* – учити на пам'ять. *С -ти, по -ти* – з пам'яти, з голови. *Сказать, прочитать по (с) -ти* – по пам'яті, з голови проказати. *Отишибло кому -ть* – памороки забило когось; 2) (воспоминанье) пам'ять, пам'ятка, пам'ятання, згадка, спомин, споминок (-нку). [Небіжчик лишів добру по собі пам'ять. Пам'ятання про тебе час у мене не відніме (Куліш). Один по однім роки встають у спомині моїм (Черняв.)]. *На -ть* – на пам'ять, на пам'ятку, на спомин(ок), на споминку, на спогад, на згадку, на згадування, на пам'ятання, на незабудь про когось, про що. [Я вам на незабудь спишу думки сумні (Л. Укр.)]. *В -ть кого* – на пам'ять (на спомин, на спогад) про когось, про що. *За мою -ть, на моей -ти* – за моєї пам'яти. [За моєї пам'яти такого не було]. *Для -ти* – на пам'ятку, на незабудь. [Запишу собі на пам'ятку]. *Блаженной -ти* – святої пам'яти. *По старой -ти* – за давньою звичкою. *Дай бог -ть, -ти* – дай, боже, на пам'ять. [Дай, боже, на пам'ять, у вівторок, чи що не діялось]. *Я дам ему о себе -ть* – я йому пригадаюся. *Приводить, привести что кому на -ть* – нагадувати, нагадати, пригадувати, пригадати когось. [Усе пригадав собі, а того таки не згадав]. *Приходитъ (прийти) на -ть* – приходити (прийти) на згадку, на вертатися (навернутися) на пам'ять, спадати (спастися) на думку когось, даватися (датися) на згадку, уставати (устати) в думці. [Прийшла йому на згадку давня розмова. Але той мотив ніяк не давався на згадку (Л. Укр.)]. *Стёрлась -ть о ком* – згладилася пам'ять про когось, слід загуб на ким. [Їх давно на світі нема, і слід за ними загуб].

Пан (українізм) – пан (во множ. ч. особливо в виде обращения: панове). [Неправда ваша, панове]. *Либо пан, либо пропал* – хоч пан, хоч пропав; або добути, або дома не бути; хоч виграв, хоч програв; куць виграв, куць програв.

Панагія – панагія (-ії). **Панагійний** – панагійний.

Панама – 1) (шляпа) панама, панамський бриль; 2) (мошенничество) панама.

Панамський – панамський. **-ський перешеек** – панамський ушийок.

Панація – панація (-єї).

Пандекты – пандекти (-тів).

Пандемический – пандемічний.

Пандемія – пандемія (-ії), загальна пошесть, пошесне повітря.

Пандемоний, -ниум – пандемоніум (-ма).

Панёва – плахта, запаска.

Панегирик – панегирик (-ка).

Панегирист – панегирист, хвалій.

Панегирический – панегиричний.

Панелина – ліштвина, планка.

Панель – 1) (дощечка вдоль стены у пола) ліштва, плінтус (-у); 2) (деревянная обивка комнаты или покрашенная от пола часть стены) панеля (-лі), ліштва. *Обшивать, обшить -ями* – обшивати, обшити ліштовою, ушивати, ушити ліштовою; 3) см. **Тротуар**.

Панельный – панелевий.

- Панибрат** (українізм) – панібрат. [Ми з ним за панібрата].
- Паника** – паніка, поляка, сліпий жах.
- Паникаділо** – панікаділо, (гал.) світич.
- Паникадильний** – панікадильний.
- Панихида** – панахида (ум. панахидка), парастас (-су), задушниця (гал.), подушеньство (гал.), (на 9-й день по смерті) дев'ятини, (на 40-й день) сороковини, сорочини. Служить -ду – правити панахиду, парастас, панахидувати по кому. [А по матері вже й панахидували].
- Панихидний** – панахидний. [Панахидні співи].
- Панический** – панічний. **-ческий страх** – панічний жах. **-ки** – панічно.
- Панкреатин**, мед. – панкреатина. **-тический** – панкреатичний.
- Панно** – панно.
- Паноптикум** – паноптикум.
- Панорама** – панорама.
- Панрусизм** – панрусизм (-ну), всемосковіство.
- Пансион** – 1) пансіон (-ну). На полном **-не** – з повним удержанням, утриманням, на повному удержанні, утриманні. Поместиться в **-не** – стати на пансіон; 2) (общежитие при школе) бурса, пансіон; 3) (воспитательное заведение) пансіон, пансіонат (-ту), Женский **-он** – дівочий пансіон.
- Пансионёр, -ка** – 1) (живущий на полном пансионе) пансіонер, -ка; 2) (живущий в общежитии при школе) бурсак, -ачка; 3) (воспитанник пансиона) пансіонер, -ка.
- Пансионный** – 1) пансіоновий. **-ный содержатель** – господар пансіону; 2) бурсацький. [Бурсацьке життя].
- Панславизм** – панславизм (-му), всеслов'янство.
- Панславист** – панславист. **-вистский** – панславистичний.
- Панталоны** – панталони, штани (ум. штанці), шаровари, (узкие, в обтяжку) галанці, (нижние) спідні.
- Панталык** – пантелик (-ку). Сбить, **-ся с -ку** – збити, збитися з пантелику.
- Пантеизм** – пантеїзм (-му). **Пантеист** – пантеїст.
- Пантеистический** – пантеїстичний.
- Пантелеймон заживный** (27 июля ст. ст.) – Палікопа (-пи), Палікіп (-копа), Палій (-ія). [На святого Палікопи].
- Пантеон** – пантеон (-ну).
- Пантера** – пантера.
- Пантомима** – пантоміма. **-мою** – на мігах. [Почав щось на мігах говорити].
- Пантомимный** – пантомімічний.
- Панфутуризм** – панфутуризм (-му). **-стический** – панфутуристичний.
- Панфутурист** – панфутурист.
- Панцырник** – панцерник.
- Панцырный** – панцерний, панцеровий. **-ое судно** – панцерник.
- Панцырь** – панцер (-ра), броня. **-цырь у черепахи** – черепок (-пка).
- Паобед, паобедье** – 1) (полудник) полудень (-дня), полуденок (-нка); 2) (полдничанье) полуднання; 3) (время) полудень, полуденний час. Солнце с **паобедья** своротило – сонце з полудня з[по]вернуло.
- Паобедки** – 1) см. Паобед; 2) (об'едки, остатки от обеда) недоїдки.
- Папа** – 1) (римско-католический священник) папа; 2) (отец) тато (зват. тату). См. Отец; 3) (детск.: хлеб) папа, папка.
- Папаха** – папаха.
- Папаша, Папашин**, см. Папенька, Папенькин.
- Папенька** – татко, татусь (-ся), татунь (обычно в зват. татуню), тате[о]нько, тате[о]чко,

тату́сьо, тату́ньо, ба́те[о]нько, ба́течко, бату́сь, бату́сьо, бату́ньо (-ня). [Тату́ню, мілий тату́сю! – заривав він (Крим.)].

Па́пенькин – татків, та́те[о]ньків, та́точків (-кова, -кове), тату́нин, тату́нів, тату́сів (-сьова, -сьове), тату́сеньків, татунців, батеньків (-кова, -кове). [Та́тків го́лос. Тату́ньові подару́нки].

Па́перть – паперть (-ти), га́нок церковний *или* притво́р, східці до це́ркви.

Папизм – папізм (-му), папі́вство.

Папильо́тка – папильйо́та, папильйо́тка.

Па́пин – татів (-това, -тове).

Папи́роса, папи́роска – сига́рка, кури́чка, папи́роса, -ро́ска. [Ко́жен ліпів кури́чку (Свид.)].

Закури́ть -су – запалити сига́рку.

Папи́росник – 1) (*мундштук*) сига́рник, сига́рниця, сига́рочник, (*из тростника*) очеретя́нка, ум. сига́рничок, сигарничка, дудочка; 2) (*рабочий*) сига́рник, сига́рочник.

Папи́росница – 1) (*коробочка для папирос*) сига́рниця, ум. сигарничка; 2) (*работница*) сигарни́ця; 3) (*мундштук*), см. **Папи́росник 1**.

Папи́росный – сигарковий, сигарочний. **-ая бума́га** – сига́рковий папі́р (-пе́ру), папі́рок (-рку́), папі́рка (-ки).

Папи́рус, папи́р – папі́рус (-су).

Па́пист, -ка – папі́ст, -ка, (*гал.*) папі́жник, -ни́ця.

I. Па́пка – 1) (*картонка*) карто́н (-ну), шаба́тура, шаба́ту́рка, текту́ра; 2) (*портфель*) те́ка, (*обложка*) обго́ртка; 3) па́літу́рка (з папе́ру). **-ка для дел, бума́г** – обго́ртка на справи, на папе́ри.

II. Па́пка, папу́ха, папу́ша (*связка табачн. листьев*) – папу́ша, ум. папу́шка, бунт (-ту).

III. Па́пка (*детск.: хлеб*) – па́пка.

Па́пковый – карто́новий. **-ая коробка** – карто́нка, (*гал.*) карто́ник.

Па́поротник, бот. *Aspidium Filix mas* – па́пороть (-роти) (*ж. р.*). *A. F. femina* – па́пороть, жіно́ча па́пороть. *A. thelypteris* – боло́тна па́пороть.

Па́поротниковый, -ничий – па́поротні́й, па́поротне́вий. [Па́поротні́й цві́т]. **-ковий** *волшебный цвет* – па́поротне́вий чаро́цві́т (Васильч.).

Па́поротникообразный – па́поротнюва́тий, па́поротневі́дий.

Па́пороть, па́порт, папо́рот – 1) (*нарост на дереве*), см. **Болона́**; 2) па́пороть, па́пороток – (*плавательная перепонка у птиц*) полоте́нце. [Ла́пи з полоте́нцем, як у качки].

Па́пский – па́пський.

Па́пство – па́пство, па́пська гідні́сть (-ности).

Па́пствование – папува́ння.

Па́пствовать – папува́ти, бу́ти па́пою, за па́пу.

Па́прика – па́прика, черво́ний пе́рець (-рця), пе́прик.

Папу́ас – папу́ас (-са).

Папу́ша, см. **II. Па́пка**.

Папу́шник (*украинизм*) – папу́шник, ба́ба. [Пасо́к, баб напеклі́].

Папу́шний табак – папу́шний, ручковий тютю́н (-ну).

Па́пьемаше – пап'ємаше (*нескл.*).

Пар – 1) па́ра (-ри), дух, (*в бане*) па́ра, парло́. [Водяна́ па́ра]. **Винные -ры́** – горі́лчаний дух. *Винные пары ударили в голову* – горі́лка вдарила в го́лову. *Выделять пар* – парувати. **Пар идёт от чего** – парує що. *От самовара пар идёт* – самова́р парує. *Весною пар от земли идёт* – на весні землі́ парує. *Начать выделять пар* – запарувати, запаруватися, запаритися, братися (взятися) паро́ю. *От кофе начал (стал) идти пар* – ка́ва запарувала. *Обращать (Превращать) -ся в пар* – оберта́ти, -ся, оберну́ти, -ся в па́ру. *Превращение в -ры́* – оберта́ння в па́ру. *С него пар валит* – з його́ па́ра аж бу́хає. **Пар столбом** – па́ра стовпо́м, бовду́ром. *На всех парах* – по́вним хо́дом; 2) (*жизнь, дух*) па́ра. [Пари́-б то́бі не стало!]

(Звиног.); 3) (*паровое поле*) пар (-ру), парі (-рів, -ря́м), па́рина, парени́ця, парени́на; (*давно непаханная земля*) обліг, переліг (-логу); (*одновременно и выпас*) толока́. [Хтось поїхав не шляхом, а паря́ми (Звин.)]. *Быть под -ром* (о землі) – парувати, толокувати, перелогом (облігом) лежати. [Два рази (поле) ореться, а третій толокуне].

Пара – 1) (*двое*) пара, двоє, двойко́. [Пара голубів. Пара чобіт. Родилося в них діток двойко́]. *По -ам* – парами, по парі. **Пара слов** – кілька слів, дві слова́. [Скажу вам дві слова́, та й будьте здорові]. *Пожалуйте на -ру слов* – прошу на кілька слів (на дві слова́). **Пара платя́** (*полн. костюм*) – всеньке (ціле) убрання; (*женск. деревенск.*) парка, парочка. **Пара волов** (*запряженных*) с возом – паровиця. **-рою лошадей**, на **-ре лошадей** – парокінь, удвукінь. *Разрознять, разрознить -ру* – розпаровувати, розпарувати. [На що мені коней розпаровувати, купуйте обо́х]. *Разделиться на -ры, соединиться в -ры* – попаруватися. *Соединение в -ры* – парування. *Один из -ры* – допарок (-рка); 2) (*подходящий, ровня*) пара, рівня (-вні), рівень (-вня). [Кінь воліві не пара (не рівня). Тут нема́ тобі рівня, самі старі та малі]. *Под -ру* – до пари, паристий. *Они под -ру один другому* – вони один (одне) одному до пари. *Эти две вазы под -ру одна другой* – ці дві вазы зовсім паристі. *Не -ра* – не пара, не до пари, не рівня. [Не до пари вони собі. Він мені не рівня]. *Я тебе не -ра* – я тобі не пара, я тобі не до пари, я не твоя пара, я не рівня з тобою. **-ра на подбор** – дібрана пара. [З них, я знаю, буде дібрана пара]. *Подбирать, подобрать под -ру* – добирати, дібрати до пари, сов. допарувати; 3) (*супружеская чета: вместе и порознь*) пара, подружжя. [Коли в подружжі є дві різні віри, там жінка має дві душі (Л. Укр.). Шукаємо для нашої дівчини пари (подружжя)].

Парабола – 1) (*притча*) парабола, при́чта, при́повість (-вісти); 2) *геом.* – парабола.

Параболический, парабольный – параболічний. [Параболічне дзеркало]. **-чески** – параболічно, при́чтою, при́чтами. [Говорити при́чтами].

Параболоид, геом. – параболоїд (-ду).

Парагонит – парагоніт (-ту).

Параграф – параграф (-фу), артику́л (-ла).

Парад – 1) *воен.* – парада. [Військова парада]. *Принимать -рад* – приймати параду. *См. Смотр*; 2) (*наряд*) парада, убір (-ору), шати. *В полном -де* – при повній параді.

Парадировать – 1) (*участвовать в параде*) парадувати, брати участь у параді; 2) (*щеголят одеждой, франтить*) штатуватися, виштатуватися.

Парадно – парадно, (о)шатно.

Парадный – 1) парадний, парадовий, (*об одежде*) (о)шатний, (*щегольской, расфранченный*) виштатований. [Парадне убрання. Почалась, після парадової вечіри, друга вечіра, своя, домашня (Неч.-Лев.)]. **-ое крыльцо** – парадний ганок. **-ая дверь** – парадні двері; 2) (*торжественный, нарядный*) пишний, урочистий. [Урочистий вихід].

Парадокс – парадокс (-су).

Парадоксальный, -но – парадоксальний, -но.

Паразит – 1) (*животн. или раст.*) паразит (-та), чужоїд (-да). **-ты** (*в общем знач.*) нечисть. [Воші і всяка інша нечисть]; 2) (*дармоед*) чужоїд, дармоїд, дармоїжник. [Вік свій звікував чужоїдом].

Паразитарный – паразитарний, належний паразитові.

Паразитизм – паразитизм (-му), чужоїдство.

Паразитный – паразитний, чужоїдний. **-ное существование** – чужоїдне існування, трутнєве існування (Крим.).

Парализовывать, -лизовать – паралізувати, спаралізувати. **Парализованный** – спаралізований.

Паралитик – паралітик. [Ми паралітики з блискучими очима (Л. Укр.)].

Паралитический – паралітичний, параліжний (*гал.*).

- Параліч** – параліч, паралік, родімець (-мця), грець. [Страхають мене́ паралічем (Неч.-Лев.). Грець тебе́ побий]. *Он разбит -чём, он в -че* – його спаралізувало. **-лич власти** – параліч влади. *См. Апоплексия, Апоплектический.*
- Паралічний** – 1) *см. Паралитический*; 2) (*паралитик*) паралітик, спаралізований. **-ая репа, бот.** – нечіпай-зілля, переступ, переступень (-пня).
- Параллакс**, *астр.* – паралакса. **-ктический** – паралактичний.
- Параллелепіпед** – паралелепіпед (-да), рівнобіжностітник.
- Параллелизация** – паралелізація (-ії).
- Параллелизм** – паралелізм (-му).
- Параллелограм** – паралелограм (-ма), рівнобіжник.
- Параллель** – 1) *геом., геогр.* – паралеля (-лі), рівнолєжник, рівнобіжник; 2) (*сравнение*) паралеля, порівняння, порівняння. *Этих случаев нельзя и ставить в -лель* – цих випадків і рівняти не можна.
- Параллельно** – паралельно, рівнобіжно з чим, рівнолєжно з чим.
- Параллельность** – паралельність, рівнобіжність, рівнолєжність (-ности).
- Параллельный** – паралельний, рівнобіжний, рівнолєжний з чим. [Два паралельних тексти]. **-ые брусья, гимнаст.** – поручні, поруччя.
- Параметр** – параметр (-ра). **-трический** – параметричний.
- Парапет** – 1) *воен. (бруствер)* – парапет (-та).
- Парасоль**, *см. Зонтик.*
- Парафін** – парафіна, земляний віск (*р. воску*).
- Парафиновый** – парафіновий. [Парафінова свічка].
- Парафра́з** – парафраза (-зи). **Парафразировать** – парафразувати що.
- Пара́ша, парашка** (*тюремная*) – катеринка, (*гал.*) кібель (-бля). [Коло дверей стояла звичайна арештантська посуда «катеринка» (Франко). Тюремний кібель (Франко)].
- Парашю́т** – парашут (-ту).
- Парвеню́** – випанок (-нка), скоробагатько, (*гал.*) доробкевич, (*ирон.*) з Івана пан.
- Пард́ва**, *см. Бекас.*
- Пардус, пард**, *см. Барс.*
- Парево** – 1) (*для скота*) запара, пареніна; 2) *см. Зной, Жара́.*
- Паремі[е]йник** – паремійник (-ка).
- Паремия** – паремія (-ії).
- Паренёк** – парубій (-ія), парубіка, парубійка[о], парубчак, парубчук, півпарубок (-бка), підпарубочий, хлопчина, (*гал.*) лєг[д]іник, молодчик.
- I. Парение, парова́ние** – парування.
- II. Парение** – паріння.
- Парёние** (*в воздухе или мыслями*) – буяння, ширяння, шугання. [Буяння гордого ума́ (Куліш)].
- Парень** – парубок (-бка) (*диалек. паробок*), парубчіна, парубець (-бця), молодєць (-дця), молодик, (*иногда*) хлопець (-пця), парень, челядин, (*гал.*) лєг[д]інь (-іня), шугай. [Еней був парубок моторний і хлопець хоч куди козак (Котл.). Любили два лєдіні їдну молодіцю]. **-рни** – парубкі (-ків), *соб.* парубо́цтво, парубо́та, паруб’ята, хлопці, молоднєча. **-рень-рубаха** – чоловік-друзяка. **-рень не промах** – голінний хлопець, моторний (ручий) парубок. *Быть, побыть -нем* – парубкувати, попарубкувати, парубочити, попарубочити, хлопцювати, похлопцювати. *Пробыть -нем* – пропарубкувати, спарубкувати, (*долго*) напарубкуватися. [Я й спарубкував, а волі в батька не зазнав (Грінч.). Ще й не напарубкувався, як пішов у москалі]. *Начать жизнь -рня* – запарубкувати, запарубочити, замолодикувати. *Жизнь -рня* – парубкування, хлопцювання, молодєцтво. *Свойственный, принадлежащий -рню* – парубочий, парубоцький, паруб’ячий, молодєчий, молодєцький.
- Парестезия** – парестезія (-ії).

Пари́ – закла́д, заста́ва, зало́га, (*гал.*) за́ліжка. [Ві́грав за́ліжку]. *Виигрыва́ть, вииграти́ в -ри́* – на закла́ди вигравати́, виграти́. *Держать -ри́, итти на -ри́, пойти на -ри́* – битися, побитися у заклад (об заклад, навзаклад), іти, піти в заклад, заходити, зайти в заклад, в зало́гу, закладати́ся, закла́стися, заложити́ся, заставля́тися, заставля́тися (*гал.*), заставля́тися на застав. *Идём в -ри́* – заложі́мось, давай (давайте) у заклад. [Давай у заклад на гроші].

Держащий пари́ – закладник.

Парик – перу́ка.

Парикма́хер – голя́р (-ра́), цилю́р(н)и́к, стри́жій (-ія́), парикма́хер, перука́р (-ря́).

Парикма́херский – голя́рський, цилю́рницький, перука́рський. **-кая** – голя́рня, цилю́рня, перука́рня.

Париковый – перуко́вий, [Перуко́ве волосся́].

Парильный чан – каза́н, що в йому́ парять.

Парильня – парня́.

Парильщик (*бани́к*) – лазни́к, лазню́к, ми́льник.

Парильщица – лазниця́.

Паристый – паристий, до пари́. [Кони́ до пари́]. **-ые** – паристі́, до пари́, дібрана́ пара́. [То дібрана́ пара́, як Хома́ й Варва́ра].

Паритет – паритет (-ту), рівни́сть (-ности́).

Паритетный – паритетний, рівний, одна́ковий. *На -ных началах* – на паритетних (рівних, одна́кових) підставах, на́рівно.

I. Парить и парова́ть, спарить, спарова́ть – 1) (*подбира́ть парами*) парувати́, спарувати́, до пари́ парувати́ (спарувати́). [Та все воли́ до пари́ парують]; 2) (*случа́ть животных*) парувати́, спарувати́ ко́го з ким. **-ся** – парувати́ся, спарувати́ся.

II. Парить – 1) (*паром, горячей водой и т. п.*) парити́ [Зілля ва́рять та го́лову па́рять. Сорочки́ па́рила]; (*обдава́ть паром*) шпарити́, о(б)шпарити́; 2) (*пахать для пара*) орати́ на пар, паренити́, паренати́. [Паренаю́ть поле́]. **-ть землю́** (*покида́ть в пару́*) – на пар готувати́, під пар, під толо́ку, на перелі́г зоставля́ти; 3) (*в бане*) ко́го – парити́ ко́го; 4) (*сечь розгами*) парити́, парла́ дава́ти ко́му. *См. Сечь, Поро́ть, Бить*; 5) **парит**, *безл.* – парить, о́пар, опарно́, парно́та. [Сього́дні парно́та (о́пар) надво́рі, бу́де дощ]. *Больно -рит, зна́ть бы́ть ноне́ грозе́* – дуже́ (тяжко́) па́рить, либо́нь гроза́ (ту́ча) сього́дні бу́де. **Пареный** – па́рений, (*о древе́: огнё́м*) сухопа́рий. **-ый вени́к** – дерка́ч.

Париться – 1) па́ритися. [У ла́зні не па́рився. Сорочки́ па́ряться]; 2) (*о земле́*) парувати́, толокува́ти.

Парить (*о пти́цах, мысля́х*) – бу́яти, ширя́ти, шуга́ти, кружля́ти, (*вита́ть*) вита́ти в чо́му. [(Ду́мка) орло́м сизокри́лим літа́є, ширя́є (Шевч.)]. *Вдохновенный певец -рит под небесами* – надхне́нний співе́ць по-під не́бом бу́яє (ширя́є). *Облака -ря́т* – хма́ри но́сяться. *Он мыслями -рит* – йому́ думки́ зано́сяться, він думка́ми (ви́соко) зано́ситься, він думко́ю вита́є, ширя́є. [Не зна́ю, куди́ йому́ думки́ зано́сяться, сиди́ть та на ми́сяць диви́ться]. **-рить** (*вита́ть*) в обла́ках (*фантази́ровать*) – заходи́ти, зано́ситися в хма́ри, ви́соко думка́ми літа́ти. *Аэроплан -рит* – літа́к плава́є, ширя́є.

Паричёк – перу́чка.

Пария – па́рія (-рі́), па́рій. [Не па́рієм бу́дь, не попи́хачем світо́вим, а лю́диною (Єфр.)].

Парк – 1) парк (-ку), га́й. [На го́рі росте́ столі́тній ліпо́вий парк, що зва́вся тоді́ по-просто́му га́єм (О. Лев.)]; 2) парк. [Га́рматний, трамва́йний парк].

Паркет – паркет (-ту), тафльо́вана підло́га.

Паркетный – паркетний, парке́товий, тафльо́ваний. **-ный пол** – тафльо́ваний помі́ст (-мо́сту), тафльо́вана підло́га.

Парковый – па́рковий, га́йовий. [Па́ркове дере́во].

Паркий – па́ркий, парний.

- Пáрко** – 1) (*жарко*) пáрко, пáрно. [Пáрко в хáті]; 2) (*шибко*) шпáрко.
- Парламент** – парламент (-ту). *Член -та* – член парламенту.
- Парламентáрный** – парламентарний, парламентський. [Парламентáрна (парламентська) систéма]. *-ный строй* – парламентарний (парламентський) устрій (-рою).
- Парламентаризм** – парламентаризм (-му).
- Парламентёр** – парламента[é]р.
- Парламентёрный** – парламента[é]рський.
- Парламентский** – парламентський, парламентарний.
- Пáрма** (*рыба: барвена*) – барбу́н, барбу́ля.
- Пармезан** – пармезан (-ну), пармський сир.
- Парная** (*парильня*) – парня.
- Парнев** – парубків (-кова, -кове), хлопців (-цева, -цеве).
- Парневать** – парубкувати, парубочити, молодикувати.
- Парник** – 1) (*тепличка*) парник, тепляк; 2) (*для парки дерева*) парня.
- Парник** – пара, до пари (дібраний). *Это подсвечник -ник тому* – цей свічник пара до того, до пари тому.
- Парниковый** – парниковий. [Парникова розсада, -ва редька, -ві огірки].
- Парница, парня** (*для парки дерева*) – парня.
- Парнишка** – паруб'я (-б'яти), парубча (-чати), парубченя (-няти), пароб'я (-б'яти), хлопчина.
См. Паренёк.
- Парнище** – паруб(ч)ісько, хлопчісько, хлопа́ка, хлопцю́га, парня́га.
- Парной** – теплий, свіжий. *-ное молоко* – сиродійне, тепле молоко́, сиродій (-дою), молоко́ з-під корови. *-ная кожа* – свіжа шкіра. *-ное мясо* – свіже м'ясо. *-ной мёд* – свіжий мед. *-ной квас* – міцний квас.
- Пáрный** – 1) (*составляющий пару*) парістий, пáрний, до пари. [Добрі во́лі, та не парі́сті. Парне число]. *Не -ный* – не паристий, не пара, не до пари. *Не -ные предметы* – розпари (-рів), розпарки. [Во́лі-розпари]; 2) (*об экипажах: для пары лошадей, волов*) пáрний, паровий, на пару (коней, волів), парокінний, двукінний. [Паровий віз (= для пары лошадей или волов). Двукінні санки]; 3) *См. Паркий.*
- Парня** – 1) парня; 2) *см. Пар, Парово́е поле.*
- Паровать, см. Парить 1.**
- Паровик, мех.** – паровик, парівник.
- Паровня** – парня. [Аптечна парня].
- Паровоз** – паротяг, паровіз (-воза), паровик, локомотів.
- Паровозный** – паротяговий, паровічний, паровозовий. [Паротяговий каза́н. Паровічне вугілля].
- Паровой** – 1) паровий. [Парова́ машина]. *-вая баня* – парова́ лазня (мільня). *-вое отделение, где помещается паровик* – паровічня; 2) парниковий. [Це не городні, а парникові огірки]. *-вое поле, см. Пар. -вая пашня* – оранка на пар, (*поле*) рілля.
- Пародировать** – пародіювати, перелицьовувати, *сов.* перелицювати, (*о множестве*) поперелицьовувати. [Перелицьована Енеїда].
- Пародист** – пародист *и* пародіста (-ти) (*м. р.*).
- Пародический** – пародичний, пародійний.
- Пародия** – пародія.
- Пароконный** – двукінний, парокінний. *-ная телега* – паровий (двукінний) віз. *См. Пáрный 2.*
- Пароксизм, мед.** – пароксизм, на́пад, пере́пад, пере́падок [Що-дня уранці й увечері пере́падок: спершу мерзну, аж трушу́ся, а потім ки́не мене́ в піт... Мине́ пере́падок, і легше стане (Кон.). Часто пропасниця зникає після одного пере́паду. Корчилась в гістеричнім

нападі]. **-їзм** *падучей болезни, а также безумия* – причина. [Причина його б'є. Крутиться наче в причині].

Пароли (*в азартной карт, игре*) – паролі.

Пароль, *воен.* – пароль, гасло, слово. [А стійте, гов! Кажіте гасло! (Куліш)].

Парольный – парольний, гасловий.

Паром – порон (-на). *Переправиться через реку на -ме* – перевезтисся пороном через річку, річку пороном переїхати.

Паромёр – паромірник (-ка).

Паромный – пороновий, поронний.

Паромщик – поронщик, перевізник (*ум.* перевізничок), перевозець. [Ой ви хлопці-перевозці, перевезіть мене на той бік Дунаю].

Пароперегреватель, *техн.* – пароперегрійник.

Парораспределение – пароподіл.

Парораспределитель – пароподільник (-ка).

Паросить (*о дожде безл.*) – мра[я]чити, мжити. [Надворі мрачить (мжить)].

Паросль, *см.* **Паростник**.

Паростник – молодняк (-ку'), молоднік (-ку'), парости (-тів), *мн. соб.* паростя (на порубі).

Парось – мра[я]ка, мжа (*р.* мжі), мжіця, мжічка, макосій, (*описательно*) дощ – як крізь сіто.

Пароход – пароплав, парохід (-ходу). [Іхати пароплавром, пароходом]. **-ход** *идёт* – пароплав іде, пливе. **-ход** *пристал к пристани* – пароплав підплив до пристани (до пришибу).

Пароходный – пароплавний, парохідний. **-ное** *сообщение*, *см.* **Пароходство**. **-ное товарищество** – пароплавне товариство.

Пароходовладелец – пароплаво власник (-ка), власник пароплаву.

Пароходовладельческий – пароплаво власницький.

Пароходство – пароплавба, пароплавство. [В конторі пароплавбі купів білет (Кон.)].

Парочка – парка, паронька, парочка, двійко.

Парта – парта, шкільна (школярська) лава.

Партёр – партёр (-ру).

Партёрный – партеровий, партёрний. [Партерова заля. Партёрний квиток].

Партес, **партесное** *пенье* – партес (-су), партесний спів.

Партиец – партієць (-тійця).

Партизан, *воен.* – партизан.

Партизанить, **партизанничать** – партизанити, в партизанах ходити.

Партизанский – партизанський. **-ская** *война* – партизанська (летуча) війна, летучий бій.

Партизанство – партизанство, партизанщина.

Партизанствовать, *см.* **Партизанить**.

Партийный – партійний. **-ный** *работник* – партійний робітник, партієць. **Беспартийный** – позапартійний, безпартійний.

Партикуляризм – партикуляризм (-му).

Партикуляристический – партикуляристичний.

Партикулярность – партикулярність (-ности).

Партикулярный – партикулярний; приватний, неофіційний, цивільний. **-ное** *платье* – цивільний одяг, цивільне убрання. **Партикулярно** – партикулярно.

Партионный – гуртовий. [Гуртовий продаж]. **-ный** *начальник* – ватаг, отаман, старшина загону (ватаги).

Партитура, *муз.* – партитура. **-ный** – партитурний.

Партия – 1) партія, сторона, (*гал. устар.*) сторонництво. [Комуністична партія]; 2) (*отряд военный*) загін (-гону), відділ (-лу), (*навербованный*) з'язг (-гу). [А козаки тимчасом сунули з України повагом, свої загопи до купи скликаючи (Куліш). Ой, де-ж твої, пане Саво, битіі

таляри, що їх набрав на Україні, водячи затяги]; (*група*) ватага, гурт, валка, батова, батівня, бурса, бурта, банда, (*о чумаках*) ходка. [Аж онде яка батова од шинку йде (Канів. п.). Чимала бурса (бурта) косарів пішла, – чи не на Дін? (Полт. г.). Яка-ж ватага розбишак (Котл.). Женуть гуртами християн у колізей (Шевч.). Валка новобранців (М. Левицьк.). Чумацька валка (Коцюб.). Ходка чумаків (М. Вовч.); *см.* **Отряд**; 3) *торг.* – партія, гурт; 4) (*об игре, игроках*) партія, (*диал.*) грайка. [Ходить до мене на грайку]; 5) *муз.* – партія. [Басова партія]; 6) (*о брачной партии*) партія, пара.

Партнёр – партнер (-ра).

Парус – вітрило, *ум.* вітрильце, *соб.* вітрилля, жагель, жаглик, (*русизм*) парус (*мн.* паруси *и соб.* паруся). [І попливе човен з широкими вітрилами (Шевч.)]. *Косой -рус* – косець. *Плыть на всех -сах* – під усіма вітрилами пливати. *Поднять -са* – розвинути (розпустити) вітрила. *Подобрать -са* – зібрати (згорнути) вітрила. *-са полощутся* – вітрилля, паруся тріпається. *Флот из десяти -сов* – флот на десять вітрил (вїмпелів).

Парусина, *ткань* – парусина, таш (-шу, *м. р.*), таша (-ші, *ж. р.*). *Покрытый -ной* – ташний. [Ташний віз].

Парусинник – морський плащ.

Парусинный – парусиновий, парусовий, ташний. [Парусові сорочки. Парусинові штани].

Парусить – парусити, підставляти(ся) під вітер.

Парусник – 1) вітрильник, парусник; 2) *см.* **Парусное судно**.

Парусность – вітрильність, парусність (-ности).

Парусный – вітрильний, парусний. [Вітрильне полотно]. **-ное судно** – судно під вітрилами.

Парфюмер – парфумер (-ра).

Парфюмерия – парфумерія (-ї).

Парфюмерный – парфумерний, парфумерійний.

Парча – парча (-чі), грезет (-ту), златоглав *и* златоглав (-ву). [Золота парча. Глянь на себе: вся в перлах... , грезеті, в оксамиті (Стор.)]. *Серебряная -ча* – альтембас (-су). *См.* **Глазет**.

Парчевой, парчовый – парчевий, грезетовий, зла[о]тоглавий, альтембасовий. [Парчевий (грезетовий) очіпок]. **-вая лента** – гальонка (*мн.* гальонки).

Парша, чаще мн. Парши – парх, парша, шолудь; *чаще мн.* пархи, парші, шолуді. *Покрыться -ами* – запаршивіти, зашолудивіти.

Паршиветь – паршивіти, шолудивіти, (*угор.*) торавіти; міршавіти. *См.* **Опаршиветь**.

Паршивец – пархач, парх, паршивець, паршак *и* паршук (-ка), шолудивець, шолудяй, (*угорск.*) торавець.

Паршивить – паршивіти. [Одна вівця шолудива цілу отару паршивить].

Паршивиться – паршивітисся, паршивіти. *См.* **Паршиветь**.

Паршивица – пархачка, паршивиця, паршучка, шолудивиця, шолудяйка.

Паршивость – паршивість, пархатість, шолудивість. *См.* **Парша**.

Паршивчик – паршачок, паршучок (-чка), паршивчик, шолудівчик, шолудяйчик.

Паршивый – паршивий, пархатий, шолудивий, миршавий, замиршавий, шіпавий, (*угор.*) торавий.

Парщик, -щица – *см.* **Парильщик, -щица**.

Парящий, зоол. – ширяк (-ка), шугун (-на). **-щий спуск** – спуск плавом.

Пас – 1) (*в картёжных играх*) пас. *См.* **Пасовать**; 2) (*привод, приводный ремень*) пас (-са), *ум.* пасок (-ска).

Пасатный, см. Пассатный.

Пасека – пасіка, *ум.* пасічка.

Пасение – пасіння, попасання. *Срв.* **Пастьба**.

Пасечник – пасічник. **Быть -ком** – пасічникувати. **Пробыть -ком** – пропасічникувати. [Я в того пана годів із сім пропасічникував].

Пасечничать – пасічникувати.

Пасечный – пасічний.

Пасквиль – пас[ш]квіль; прикладка.

Пасквильный – пас[ш]квільний.

Пасквильянт – пас[ш]квільянт (-та).

Паслѐн и **Послень**, бот. – паслін и пасльон (-льону), пасліна (-ни). *Solanum nigrum L.* – чорний паслін, псінка. *Solanum dulcamara L.* – жовтий паслін, (паслін-)глісник, глістяк, надтинник, вовчі ягоди. *Scrophularia nodosa L.* – підтинник.

Паслѐновый – пасльоновий, паслінний, паслінний, пасльонуватий. [Картопля належить до пасльонуватих рослін].

Пасма, см. **Пасмо**.

Пасменный – пасомний и пасемний.

Пасмо – пасмо (р. мн. пасом и пасмів), ум. пасемко. Мера ниток в 10 и 5 пасм – мохталь (-ля). 1/10 пасма (3 нитки) – чісниця. Полотно в 10 пасм и талька пряжи для сетей в 10 пасм – десятка. Из холста в 10 пасм (десятипасменный) – десятчаний. Мера ниток в 40 или 50 пасм – міток и моток (-тка), ум. моточок.

Пасменник – пасемко, пасемник.

Пасмуреть – хмаритися, хмуритися, охмарюватися, нахмарювати.

Пасмурно – 1) хмарно, хмурно, тьмяно, пахмурно. Немного -но – похмарно, прихмарно. [Надворі хмарно]; 2) (угрюмо) хму́ро, похму́ро.

Пасмурность – хмарність, хмурність, тьмяність, пахмурність, прихмарність; хму́рість, похму́рість.

Пасмурный – 1) (о небе, погоде) хмарний, хмурний, хму́рий, похму́р(н)ий, пахму́р(н)ий, тьмянний, темрявий, насупуватий, насуплений. Немного -ный – похмарний, прихмарний. [Хмарна осінь. Сірі, хмарні (тьмяні, похму́рі) дні. Пахмурна ніч. Насупувате небо]; 2) (угрюмый) хму́рий, хмурний, похму́рий, нахмурний, сумний, сумовитий, пону́рий.

Пасовать (в игре) – пасувати.

Пасока, мед. – 1) лімфа, сукровиця, сукроватиця, ропá (-пі), пасока; 2) (жидкий гной) бруд (-ду).

Пасолнце – пасонце.

Пасомый – (о церк. прихожанах) паравх[ф]іянин. **Пасомые** – паравхіяни, христо́ва ота́ра.

Пасочный, мед. – лімфатичний, сукров'яний. Срв. **Пасока**.

Паспорт – пас[ш]порт, білет, посвідка, картка (на переїзд, на пробування десь).

Паспортный – пас[ш]портівий, пас[ш]портний. -ная книжка – пас[ш]портна книжка.

Пасс, мед. – пас, рух.

Пассаж – пасаж.

Пассажир – пасажір, подорожній.

Пассажирный, пассажирский – пасажірний, пасажірський. [Пасажірний поїзд, потяг].

Пассат – пасат (-ту).

Пассатный – пасатний. [Пасатні вітри].

Пассив, ком. – пасів, борги.

Пассивность – пасивність (-ности).

Пассивный – пасивний. -ный долг – пасивний, негáйний борг. **Пассивно** – пасивно.

Пассия – 1) церк. – пасія; 2) (страсть) пасія, запал; (об'єкт страсти) пасія, любко́ (-ка), любка (-ки).

Пастба и **паства** (пора, когда можно пасту скот) – пасовиця.

Пастбище – пасовище и пасовісько, пастовище, паша, пасто[і]вєнь (-вня), пасто[і]вник (-ка), пастовець (-товця), паства, попасище, випас (-су), (возле села) вигін (-гону), випуст (-ту), (на поле находящемся под паром) толока, (горное в Карпатах) полонина, полонинка. [Це наше

пасовище – нехай воли пасуться. Ліси і пасовиська (Фр.). Оце коло хутора і попасище моє. Задиралися наші чабани з татарськими за пастовища (Куліш). Займи і нашу на пашу – нехай попасеться].

Пастбищный – пасовищний, пастовний, попасний.

Паства – 1) паства (-ви) и паство (-ва), см. **Пастьба**; 2) см. **Пастбище**; 3) (церк. прихожане) паства, отара, стадо, параф[хв]ія, параф[хв]іянни.

Паственный, см. **Пастбищный**.

Пастель – пастеля.

Пастельный – пастельний. **-ная живопись** – пастельне мальовання.

Пастернак, бот. **Pastinaca sativa L.** – пастернак и постернак (-нака).

Пасты – 1) пасты, випасати и випасувати, (в дороге) попасати. **-сти в ночном** – ночлігувати. [Пасла Кася воли й коні (Чуб.). Там чумаки воли попасали]. **-сти свои овцы (переносно)** – свою отару пасты; 2) берегти кого, що; 3) см. **Запасать, Припасать**.

Пастыла – повидляник.

Пастыся – пастыся. **-тисся на чём** – пастыся на чому, (с'едать) пасты що. [Пасе стадо воронесе шовкову отаву (Федьк.)]. **Пастысь на ходу** – попаски, попасом. [Отара попаски похалась навманья (Греб.)]. **Пастысь (о гусях, утках, зайцах и пр. диких животных)** – жир(к)увати, пастыся. [Місця, де дикі качки жиркують. Зайці на зорі жиркують].

Пастор – пастор (-ра).

Пасторальный – пасторальний. [Пасторальна поезія].

Пасторский – пасторський, пасторів. [Пасторське казання. Пасторові діти].

Пасторство – пасторство; пасторування.

Пасторша – пасторка.

Пастрижки – обрізки (-ків).

Пастух – пастух. **Помощник -ха** – підпасач, підпасич, підпасок (-ска). **Старший над -хами**, **чаще старший -тух овец** – ватаг, отаман, личман, отагас, (гал.) бац. **-тух овец** – вівчар, чабан, гайдар (-ря), гайдай, (-дая), ватажник, югас; (младший **-тух при чабане и личмане**) тре(й)тяк. **-тух баранов** – баранник. **-тух ягнят** – ягнятник, янчар, (у гуцулов) ягнічник. **-тух коз** – коза[я]р. **-тух телят** – телятник. **-тух крупного рогатого скота** – скотар (-ря), чередник, чередар (-ря), чердаш, (у черноморцев) товарчий, (коров, телят и пр.) коров'яр, корівник, (волов) волопас, воловик, (угор.) воловар, (гал.) волар, воляр. **-тух лошадей** – стадник, стадар, табунник, табунщик, коняр (-ра), конар. **-тух свиней** – свинопас, свинар (-ря). **-тух гусей** – гусятник, гусяр, гусій, дробинник. **-тух ночной** – ночліжанин, ночліжник, поночліжник. **Без -ха (быть или обходиться)** – самопас, самопаски, самопасом, самопасно, пустопаш, на-бэзбаш (бэзбач, бэзбеш). [Череда ходить самопас].

Пастушеский и Пастуший – пастуший, пастушачий, пастухів, пастухівський; вівчарський, вівчарів; чабанський, чабанів; гайдарський, гайдарів; и т. п. Срв. **Пастух**.

Пастушество – пастухування, вівчарювання, чабанування и т. д.

Пастушествовать – пастухувати, пастушити; (в зависимости от положения) ватагувати, личманувати, вівчарювати, вівчарити, чабанувати, чабанити, скотарювати, скотарити, чередникувати, стадникувати, свинарювати и т. д.; см. **Пастух**.

Пастуший, см. **Пастушеский**. **-шья изба** – чабарня, (хижина, шалаш) (гал.) колиба. **-шья плата** – пастущина. **-шья сумка**, бот. **Capsella Bursa pastoris Moench.** – очки, ріжуха, мішечки, вінички, грицики, зозульник, сірики, червичник.

Пастушка – 1) пастушка, ум. пастушечка, чередниця, ум. череднічка, корівниця, телятниця, гусятниця и т. п., срв. **Пастух**; 2) зоол. (птица **Motacilla**) – пастирка, трясогузка, блисканка.

Пастушок – 1) пастушок, пастуша (-шати), чередничок, скотарчук, гайдарчук, чабанчук, свинарчук, см. **Пастух**; 2) зоол. (птица **Rallus aquaticus**) – хоростіль, хоростільник.

Пастырски – по-пастирському.

Па́стырский – па́стирський, па́стирів.

Па́стырство – па́стирство, пастирува́ння.

Па́стырствовать – пастирува́ти.

Па́стырь – па́стир (-ря).

Пасть – 1) па́ща, паще́ка, пелька, роззя́вина, га́вра. [Розпусти́в га́вру]; 2) па́ста; па́стка. *См. Западня, Ловушка.*

Пасть, *см. Па́датель.*

Пастьба́ – 1) пасі́ння, попаса́ння, по́пас, па́ство; *см. Паса́ние, Па́ства 1.* [Пусти́ли ко́ней на попаса́ння]. *Время -бы* – пасови́ця. *Ночная -ба скота* – ночлі́ги, ночлігува́ння; 2) *см.*

Па́стбище.

Па́сха – 1) (*иудейская*) па́сха, па́ска; 2) (*христианская*) вели́кдень (-кодня); 3) свяче́на па́ска з си́ру. *-ха мертвецов* – мертвецький (навський) вели́кдень. *-ха русалок (в четверг троицкой недели)* – руса́лчин вели́кдень, руса́льний (ма́вський) вели́кдень, руса́льні ро́зигри.

Пасха́лия – пасха́лія.

Пасха́льный – велико́дний, (*церк.*) воскресе́ний; (*относящ. к пасхалии*) пасха́лійний, пасха́льний. [Велико́дний тиждень. Велико́дна ніч. Велико́дні свята, свята́ки]. *-ное яйцо* – пи́санка, краша́нка.

Пасы́нковать – пасинкува́ти.

Пасы́нок – 1) па́синок, па́серб, *ум. па́сербик, пасербиня* (-ня́ти *общ.*); 2) (*в растениях*) па́синок, *соб. пасі́ння* (-ння); 3) (*наискось приставленная к столбу подпора, подкосина*) кося́к, підпірка, підпо́ра, (*к плетню*) підсішо́к (-шка).

Пасья́нс – пасья́нс (-су).

Пат (*в шахматной игре*) – пат (*р. па́ту*).

Пата́туйка, *см. Потатуйка.*

Пате́нт – пате́нт (-ту), дипло́м (-му *и* -ма).

Пате́нтный – пате́нтний, пате́нтовий.

Пате́нтование – пате́нтува́ння.

Пате́нтованный – (у)пате́нтований. [Пате́нтовані но́жі].

Пате́нтовать – пате́нтува́ти, *сов. упате́нтува́ти ко́го, що, видава́ти, вида́ти пате́нт ко́му на що.*

Па́тер – па́тер.

Патери́к – патери́к, оте́чник (-ку).

Патери́ца – патери́ця, па́тер (-ру).

Патети́зм – патети́зм (-зму).

Патети́ческий – патети́чний. **Патети́чески** – патети́чно.

Патоге́ния – патоге́нія.

Патогене́тический, патогенный, мед. – патогене́чний.

Па́тока – (*сахарная, из мёду*) па́тока, (*свекловичная*) ме[а]ля́са, ме[а́]ляс (-су), *редко* ме́ліс.

Патоло́г – патоло́г (-га).

Патологі́ческий – патологі́чний. **-чески** – патологі́чно.

Патоло́гия – патоло́гія.

Па́точный – па́точний, ме[а]ля́с(к)о́вий. [Меля́ско́ва горі́лка]. **-ный чан** – па́точник, ме[а]ля́сник.

Патриа́рх – патріа́рх *и* патріа́рха (-хи).

Патриарха́льность – патріа́рхальність (-ности).

Патриарха́льный – патріа́рхальний. **Патриарха́льно** – патріа́рхально, по-патріа́рхальному.

Патриа́рхия – патріа́рхія.

Патриа́рхов – патріа́рхів (-хового).

Патриарше́ский, патриа́рший – патріа́рший, патріа́рхів (-хового).

Патриарше́ство – 1) (*сан*) патріа́рхат (-ту); 2) патріа́рхува́ння.

- Патріаршествовать** – патріархувати, бути за патріярха.
- Патримониальный** – патримоніяльний.
- Патріот, -ка** – патріот (-та), патріотка.
- Патріотизм** – патріотизм (-му). *Квасной -изм* – галушківий патріотизм.
- Патріотический** – патріотичний. **Патріотически** – патріотично.
- Патрістика** – патрістика.
- Патріціанский, патріціев** – патріціянський, патріціїв, -єва, -єве.
- Патріціанство** – патріціянство.
- Патріцій** – патріцій.
- Патрón** – 1) (*зарядный*) набій (-бою), патрón (-ну). [Патрónи бувають бойові і сліпі. У ладівниці ні однісінького набою]. *Холостой -рон* – сліпий набій, сліпий патрón; 2) (*покровитель*) патрón; 3) тех. – патрón. **Патрón токарный** – токарський патрón.
- Патронесса** – патронеса.
- Патрónник, см. Патрónщик.**
- Патрónница, см. Патронташ.**
- Патронный** – набійний, патрónний, патронівий.
- Патронташ** – ладівниця, ладунка (ум. ладуночка), кулечниця, набійниця, (*черноморск.*) тарапач (-ти ж.), (*пришитый к груди черкески, черноморск.*) гузарі (-рів), патронташ (-ша).
- Патрónщик** – набійник, патрónник.
- Патрулирование** – патрулювання; чатування. *См. Патруль.*
- Патрулировать** – патрулювати; бути на обході, на дозорі, чатувати.
- Патруль** – патруль, обхід (-ходу), дозір (-зору); чати.
- Патрульный** – патрульний; чатовий. **Патрульный, суц.** – дозорець (-рця), чатівник (-ка).
- Паўжин и Паўжица** – полудень (-дня), полуденок (-нка), полуднання; підвечірок (-рку).
- Паўжинать** – полуднувати *и* полуднати; підвечіркувати.
- Паўза** – павза, перерва, перепинка, зупинка, перестанок (-нку). [Дивись-бо в ноти: бачиш зупинка – і стань (Кон.)].
- Паўзіровать и Паўзовать** – павзувати, робити павзу; мовчати (деякий час).
- Паўзить (о судне: снимать часть груза по мелководью)** – лихтувати.
- Паўзок (речное судно)** – лайба, баркас, шугалія.
- Паук** – павук, ум. павучок, соб. павучья. **Паук-крестовик** – хрещатник. **-ук с длинными ногами** – косар (-ря). **Паук Tetragnatha** – тенетник.
- Пауковый** – павуковий, павучий.
- Паукообразный** – павукуватий, павуковидий. **-ное насекомое** – павуківець (-вця).
- Пауперизм** – павперизм (-му).
- Паутина** – павутина, паво[у]ть (-ти, ж.), павучина, соб. павутіння, павучіння. **-на, летающая в тёплые осенние дни** – бабине літо.
- Паутинка** – павутінка, соб. павутіннячко.
- Паутинный** – павутінний, павутиновий, павучінний.
- Паучий** – павуковий, павучий.
- Паучок** – павучок (-чка), павученя (-няти, ср.), павуча (-чати).
- Паф, межд.** – бах! бабах! баф! бук!
- Пафос** – патос (-су).
- I. Пах** – 1) пахва, паха. [Несé під пахвою скріньку]; 2) пах (-ху). [Так находівсь, що аж у паху болить]; (*у животных*) здуховина, здухи, пах. [Так здухи і ходять у вола].
- II. Пах, пахота** – (*запах*) пах (-ху), дух; (*духота*) задуха, духота. *См. Запах, Духота.*
- Паханье** – орання, оранка, (*редко*) пахиття; (*ралом*) ралянка, ралля.
- Паханый и Паханный** – ораний.
- Пахарев** – орачів (-чева, чеве).

Па́харка – орачка, ратайка.

Па́харский – хліборобський, ратайський. [Ратайське господарство (Куліш)].

Па́харь – орач (ум.-ласк. орачик), плугатар (-ря), ратай, хлібороб, хлібороба (-би), плугач.

I. Паха́ть, па́хивать – орати (орю, оре́ш, оре, орють), плужити, (ралом) ралити, (от середины к краям) орати в розгін, (с краёв к середине) орати в розор, (во второй, третий раз) двоїти, троїти, (осенью под яровое) орати на (під) зяб, зяблю, (весной, летом для пара, под озимые посе́вы) орати на (під) пар, паренати, паренити, (весной под яровое) орати на ярину́, ярювати (Угор.). *И мы -ли (перен.)* – і ми в ділі були *или* і ми працювали. **-ся** – оратися, бу́ти зораним.

II. Паха́ть, па́хивать (дуть веять) – паші́ти (па́шу, па́шеш, па́ше), ду́ти (дму, дмеш), тягну́ти, подиха́ти, дму́хати, (жаром: *пышатъ*) паші́ти (-шу́, -ші́ш, -ші́ть і па́ше). *Из печи так и -шет жаром* – з печі так і пашіть. *Из погребца -шет холодом* – з льо́ху тягне (дме) холо́дом. *Весиний ветерок -шет* – весінній вітрець подихає, па́ше. *Не паши́ на меня* – не дми (не дму́хай) на мене.

Пахва́ и пахви́[ы] – підхвістя (-тя, ср. р.). *Сбить кого с -вёй* – збити з пантелику ко́го, забити баки ко́му.

Пахито́са – пахіто́са.

Пахлу́н, см. Паклу́н.

Пахну́ть – війну́ти, повіяти, дму́хнути, (по)дихну́ти, запаші́ти. [З льо́ху (из погребца) війну́ло холо́дом. З печі запаші́ло полум'я]. *Я почувствова, как на меня -ло теплом* – я почув, як на мене війну́ло (дихну́ло) тепло́м.

Пахну́ть, па́хивать – пахнути, дхну́ти, пахті́ти (пахчу́, -хти́ш), душі́ти (душю́, души́ш, -ші́ть) ним, (дурно) відгоніти, дхну́ти, нести чим; см. **Воня́ть**. [Пахла трава́ запашніше (Грінч.). Па́хне бузком. Дхне свіжою фарбо́ю. Квітки пахті́ли (Олесь). Душі́ло па́хощами].

Пахові́к, мед. – жовниця, пахвинна, чірка (болячка) під пахово́ю.

Пахові́на – пахвіна. [Відрі́жте мені пахвіни].

Пахово́й – пахово́й, пахово́й, пахвінний, зду́хвинний. **-ва́я** *область, мед.* – зду́хвина. **-ва́я** *грыжа* – гила́, надими (-мів), зду́хвинна грижа.

Пахота́ – 1) оранка; см. **Па́хание**. *Окончить -ту* – оборо́тисся, (о многих) пооборо́вуватися.

Отработать -той – відора́ти, (несов.) відору́вати ко́му; 2) см. **II. Пах.**

Па́хота, пахоти́на, пахоти́нье, см. Па́хоть.

Пахоти́нный, см. Па́хотный.

Па́хотник – хлібороб, селянин; см. **Па́харь, Землепа́шец.**

Па́хотников – хліборобів (-ова, -ове). **-гничий** – хліборобський.

Па́хотный – (о земле) орний, хліборобний. [Орна земля́]; (об орудиях) хліборобський.

[Хліборобське знаряддя].

Па́хоть – рілля́ (р. рілля́, ж. р.), нив'я́ (р. нив'я́, с. р.). [По нив'ю́ погана́ доро́га]. **-ть на зиму** – зябля́, зяб (-би).

Па́хталка, -льница – масля́нка, масля́ниця.

Па́хтальный. -ная *мутовка* – бия́к, лу́чик.

Па́хтальщик, -щица – збива́льник, збива́льниця ма́сла.

Па́хтанье – 1) колоті́ння, сколо́чування, збива́ння (ма́сла); 2) **-нье, па́хтанина, -ца** – масля́нка, сколо́тини (-ин). *Из -нья пригото́вленный* – масля́нчаний, сколо́тчаний (напр., кулі́ш).

Па́хтать, спа́хтать (ма́сло) – колоті́ти, сколоті́ти (ма́сло), бі́ти, збива́ти, збі́ти (ма́сло), робі́ти, зробі́ти ма́сло. **Па́хтанный** – колочений, збиваний; *сов.* сколо́чений, збитий.

Па́хтаться – 1) колоті́тися, сколо́чуватися, бі́тися, збива́тися. *Масло не -ется* – ма́сло не сколо́чується; 2) **-ться с кем, см. Вози́ться, Няньчи́ться.**

Паху́че – запа́шно, паху́че.

Пахучість – запашність, пахучість (-ости).

Пахучий – запашний, пахуч[щ]ий, пахнуч[щ]ий, запашистий.

Пахучка, бот. *Muristica clinopodium* – пахущик (-ка).

Пацієнт – пацієнт, (*больной*) слабій, хорий.

Пацифізм – пацифізм (-ку), миролюбність (-ости).

Пацифіст – пацифіст, миролюбець (-бця).

Паче, нар. – більш(е), найбільше, дужче, гірш, надто, особливо. Срв. **Более. Паче чаяния** – над сподівання, несподівано. *Тем паче* – тим паче, більш того.

Пачеси[ы] – пачоси (-сів), пачіскі (-сок), клоччя.

Пачка – пачка, пака, жмут, ум. жмуток (-тка), жмутик. [Пака грошей. Шовку жмут. Жмут веретін. Держав у руці жмут грошей папіряних]. *Складывание и связывание в -чки* – пакування. См. **Связка. Пачками стрелять** – стріляти пачками.

Пачкала (общ. р.) – 1) (о мужч.) таляпало, (о женщ.) таляпалка; 2) партач, партачка. См. **Пачкун, -кунья.**

Пачкальщик, пачкальщица, см. **Пачкун, -кунья.**

Пачканье – 1) паскудження, каляння, брудніння, мазання, талá[я]панья; 2) паскудження, базграння, партачення.

Пачкать – 1) (*марать*) паскудити, каляти, валяти, бруднити, брудіти, мазати, мастити що чим, (*лицо*) мурзати, (*грязью*) багнити, багнітувати, (*чем.-л. жидким*) ляпати, таляпати, (*чем.-л. жирным*) ялозити, смальцювати, (*мукою*) борошнити. Срв. **Марать, Грязнить, Гадить. Не хочу и рук -кать** – і рук не хочу паскудити. (*Переносно: чернить*) паскудити, каляти, поганити, славити. [Слави своєї не каляйте. Невже-б я захтів себе поганити, крадучи чужі гроші?]; 2) (*делать как ни попало*) паскудити, базграти, поганити, капарити, партачити партолити.

Пачкаться – паскудитися, калятися, валятися, мазатися чим; мурзатися, багнитися; таляпатися, бабратися, баблятися в чо́му; ялозитися, шмаруватися чим; борошнитися, убілятися в що. *Оттенки см. Пачкать; (переносно)* паскудитися, поганитися чим, з ким. [Я не хочу з тобою поганитися].

Пачкотня – 1) ляпаніна, мазаніна, бабрання, таляпаніна; 2) базграніна, партачтво, капарство. См. **Пачкание.**

Пачкун – 1) нехлюй, нечепура, нечупара, (за)мурза, замазура, таляпало, (*зап.*) нехар (-ра), нехарник, кири́нник, (*вульг.*) паскуда; см. **Неопрятный**; 2) (*плохой живописец, писака*) базграч, партач, квачомаз, писака, (*стихоплёт*) віршомаз.

Пачкунья – 1) нехлюя, нечепура, (за)мурза, таляпалка, (*зап.*) нехара, кири́нниця, (*вульг.*) паскуда; 2) базграчка, партачка.

Пачули (*духи*) – пачулі (*не склон.*).

Паша – баша (-ші). [Турецький баша]. *Сын -ши* – баша (-шати, ср. р.).

Пашенка, см. **Пашня 2.**

I. Пашенина, см., **Пашня 2.**

II. Пашенина, см. **Пашина.**

Пашенник – 1) см. **Пахарь, Земледелец**; 2) посесор, орендар (-ря).

Пашенный, см. **Пахотный. -ные травы**, см. **Кормовой, Посевный.**

Пашина – пахвіна.

Пашистый (*конь*) – здухвинястий, з запалими здухвинами.

Пашня – 1) *действ.*, см. **Паханье**; 2) рілля, орне поле, нива, нив'я (*ср. р.*).

Паштет – паштет (-та). **-тетный** – паштетовий.

Пашенок (*бранно*), см. **Щенок.**

Паюсный. -ная икра – кав'яр (-ру).

Паяло и Паяльник – лютувало, лютувальник.

- Паяльница** – лютівниця.
- Паяльный** – лютувальний. **-ная трубка** – лютувальна дудка, лютівка, (у *трубочников*) кліюхта. **Паяльная (мастерская)** – лютувальня.
- Паяльцо** – лютувальце.
- Паяльщик** – лютівник (-ка).
- Паяние** – лютування.
- Паясничать** – блазню[у]вати, дурника строїти (клієти, удавати).
- Паяснический** – блазенський.
- Паясничий** – блазнів (-нева, неве). **-чьи хватки** – блазєнські міги.
- Паятельный, см. Паяльный.**
- Паять, -ся, паивать, -ся** – лютувати, -ся. **Паян(н)ый** – лютований.
- Паяц** – блазєнь (-зня). *См. Шут.*
- Пёвг, Пёвговый, см. Пихта, Пихтовый.**
- Певать, см. Петь.**
- Певец** – співак, співака, співець (-вця), співун, (о *поэте*) співець. *См. Поэт.*
- Певица** – співачка. *Знаменитая -ца* – славнозвісна співачка.
- Певицын** – співаччин (-ина, -ине).
- Певун, певунья** – співун, співуха, співлівий, -ва. *Неустанная -нья* – співуха невсипуща.
- Певучесть** – співу[о]чість, співність (-ости).
- Певучий** – співучий, співочий, співний, співлівий. [Співучий гóлос].
- Певцов** – співо[а]цький, співачий, співаків (-кова, -кове).
- Пёвческая, певчая** – співальня.
- Пёвческий** – співацький, співецький.
- Пёвчий** – 1) (*прил.*) співочий, співучий. [Співоча пташка. Співуча музика]; 2) *суц.* півчий, співак, *соб.* півча (-чі).
- Пеганка (лошадь)** – строкань (-ня), строкатий кінь.
- Пегас** – 1) (*лошадь*) пегас; 2) (*рыба Pegasus*) сарган; 3) *астр.* – пегас.
- Пегий** – перістий, сорокатий, (о *лошади*) строкатий.
- Педагог** – педагог (-га). **-гический, -ки** – педагогічний, -но.
- Педагогичный** – педагогічний.
- Педагогия, -гика** – педагогія, педагогіка.
- Педаль** – ступир (-ря), лаба, педаль, (в *верстаке*) шайда, лаба, підножай, підніжка.
- Педант, -тка** – педант (-та), педантка.
- Педантизм** – педантизм (-му).
- Педантский** – педантський. **-тический** – педантичний.
- Педель (школьн.)** – педель (-ля), *мн.* педелі *и* педеля.
- Педераст** – педераст. **-тия** – педерастія (-її).
- Педометр** – педометр (-тра).
- Пежина** – яблуко. [Кінь у яблуках].
- Пейзаж** – крайовид, крайобраз, пейзаж (-жу).
- Пейзажист** – пейзажист (-та), маляр крайовидів.
- Пейзажный** – пейзажний, крайовидний. **-ная живопись** – пейзажне (крайовидне) малювання.
- Пейс** – пейс (-са, *мн. ч.* пейси, -сів), *ум.* пейсик. *Имеющий большие пейсы* – пейсатий.
- Пек** – 1) (*смола*) смола; 2) (*вар у сапожников*) шєвська смола.
- Пекарев** – пекарів (-рова, -рове).
- Пекарь, пекарничать** – пекарювати.
- Пекарный** – пекарний. **-ное дело, ремесло** – пекарювання.
- Пекарня** – пекарня.

Пекарский – пекарський.

Пекарство – пекарювання.

Пекарь – пекар (-ря), хлібопе́ка, хлібопе́к, печі́льник. *Жена -ря* – пекари́ха, (*дочь*) пекари́вна.

Пекарка – пекарка, печі́льниця, (*пекущая для продажи на базаре*) перепі́чайка.

Пеклеваник – питльований хліб.

Пеклеванка – питльоване борошно, питльовка.

Пеклеванный – питльований. **-ный хлеб** – питльований хліб.

Пеклевать, -ся – питлювати, -ся, пускати, -ся на питель.

Пеклёвка – питлювання.

Пелагический, геол. – пелагі́чний.

Пелена – (*вообще*) покривало, засло́на, завій (-во́ю) засти́л (-сто́лу) [Кри́зь бі́лий засти́л сніго́вий (Л. Укр.)], спові́ток (-тку); (*настольная*) насті́льник, обрус; *см. Ска́терть*; (*погребальные*) покривало, завій (-во́ю), папо́лома. **-на младенца**, *см. Пелёнка*.

Пеленальный – сповивальний.

Пеленание – сповивання, *оконч.* сповиття.

Пеленать, -ся – пеленати, -ся, (с)повивати, -ся, (*редко*) пеленувати, (*ирон.*) пелінтувати (Звин.).

Пелёнка – пелю́шка. **-ки** – пелю́шкі (-шо́к), (с)пові́ток, *ум.* (с)пові́точок (*иногда вместе с свивальником*), (с)повиття. **-ка под голову** – підго́ловач, приго́ловач, приго́ловок, (*на руки*) підру́чник. *Он ещё в -ках* – він ще в (с)повитку.

Пелёночный – пелюшко́вий.

Пелерина – пелерина; (*в шинели*) дарм(н)ові́с.

Пелесина – пля́ма, (*на шкуре*) лисина, яблу́ко. *См. Пе́жина, Пятно́.*

Пелесоватый, пелесистый, пелесый – пері́стий, ря́бий.

Пелит, геол. – пелі́т, ілове́ць (-вця́), глиня́к (-ка).

Пеликан, зоол. **Peli[e]canus** – ба́ба-пти́ця, пти́ця-ба́ба, (*стар.*) не́ясить (-ти).

Пеловый хлеб – несі́яний хлі́б, хлі́б з грисом, з по́ловою.

Пельмень – (в)у́шко, *мн. ч.* (в)у́шки.

Пемза – пемза. **Пемзовый** – пемзовий.

Пемзовать – пемзувати. **-зованный** – пемзований.

Пемзовка – пемзування.

Пена – (*у рта*) пі́на; (*вообще*) пі́на, шум, шумові́на, шумові́ння (*ср. р.*). [Вода́ клеко́тіла і вкривала ка́мі́ння бі́лим шумом (Загі́рня)]. *Родилась как Венера из пены морской* – зроді́лась як (мов, на́че) Вене́ра з шумові́ння морсько́го (Є́фр.). *С пеной на устах, у рта* – за́пні́вшись, за́пні́нений. [Блі́дий, за́пні́нений, він кри́чав на ці́лу ву́лицю (Ко́ц.)]. *Покрыть, -ся -ной* – за́пні́нити, за́пні́нитися, (*обычно о лошадях*) зми́лити, -ся. *См. Запéнить, -ся.*

Пенал – пі́рник, перна́ч, пенал.

Пенаты – пенати (-тів). [Мо́лилася сво́ім пената́м (Шевч.)].

Пенёк, пенёчек – 1) пеньо́к (-нька́), пеньо́чок (-чка); (*у грибов*) коріне́ць (-нця́); 2) (*у птиц*) палки, колодочки.

Пение – спі́в, спі́ви, співа́ння, по́спів, (*редко*) спі́ва, спі́в'я, поспі́в'я, (*петуха*) кукури́кання, куро́спів, куро́п'яння. [І кри́зь сон йо́му чу́ється спі́в солові́овий (Л. Укр.). Я одзвича́ілася від спі́вів (Л. Укр.)]. *Способный к -нию* – спі́влі́вий.

Пенистость – пі́няві́сть, шумлі́вість (-вості).

Пенистый – пі́нявий, шумлі́вий. [Пі́няве мило. Пі́няві во́ди. Шумлі́ве (пі́няве) мо́ре]; (*о жидкости иногда*) кудря́вий. [Кудря́ве пиво].

Пенитенциарный – пені́тенціарний.

Пенить – пі́нити, за́пні́ювати. **-нить лошадей** – ми́лити ко́ні.

Пениться – шуму́вати, пі́нити, пі́нитися. [Вино́ шуму́є. Вода́ пі́нить та шумі́ть (Мирн.). Пиво́

- пінилось (Коц.)]. **Пенящийся** – шумний.
- Пенка** – 1) шумовина, пінка, шумовало, шумовальце, барма; (на молоке, сливках) плівка, шкурка, кожушок. *Любит -ки снимать* – охочий вершки знімати; 2) зоол. *Motacilla trochilus* – трясихвістка, (зап.) єска, ілець (р. ільця), лозиняк, підсоловій; 3) мин. *Milleropa polymorpha* – пінка морська.
- Пенковый** – пінковий, пеньковий. [Пінкова люлька].
- Пенкосниматель** – легкобїт.
- Пенни** – пенні (не склон.).
- Пенник** (водка) – пінна (-ної), пінняк (-ка), ум. пінненька. [Тягли тут пінненьку троянці (Котл.)].
- Пенность** – пінність (-ости).
- Пенный** – пінний, пінявий. **-ное вино**, см. **Пенник**.
- Пеночка**, см. **Пенка 2**.
- Пенс** (монета) – пенс (-са).
- Пенсион**, см. **Пенсия**.
- Пенсионный** – пенсійний.
- Пенсионер**, **-ка** – пенсіонер, пенсіонерка.
- Пенсия** – пенсія (-сії). *Назначить -сию кому* – призначити пенсію комусь. *Жить на -сию* – жити з пенсії. *Получающий -сию, на -сии* – хто одержує пенсію, пенсіонований.
- Пенснэ** – пенснэ (не склон.).
- Пентаметр** – пентаметр (-тра).
- Пентаэдр**, см. **Пятигранник**.
- Пентюх** – тюхтїй, телєпало, мнікало, розгамуза, бала, см. **Неотёса**.
- Пень** – 1) пень (р. пня), ум. пеньок (-нька), пеньочок, (торчащий в земле) прикорень (-рня), кичка, штурпак, корч, (обожжѣнный) огар (-ра), опалюх. [Голий, як пень]; 2) (улей) пень, колода; 3) йолоп, бовдур, телєпень, телєпало, тюхтїй, бєцман, штурпак, чвалай. См. **Неотёса**, **Олух**. *Через пень колоду валить* – робити, аби робилося. *Стал в пень* – як пеньок став.
- Пенька** – прядиво, коноплі (-пель).
- Пеньковый** – прядив'яний, з прядива, конопельний, конопляний, портовий, портний. **-вое полотно** – прядив'яне полотно, портнина.
- Пенькопрядильня** – прядивопрядня.
- Пеньюар** – пеньюар (-ра).
- Пеня** (действ.) – жаль, жалкування на кого, на що, дорікання комусь, рємствування на кого, на що.
- Пеня** – 1) пеня, напасть (-сти); см. **Выговор**, **Упрёк**; 2) (штраф) пеня, штраф (-фу); напасть (-сти).
- Пенязь** – грїш (р. гроша), пінязь(ь) (-за[я]), ум. пінязо[ь]к (-з(ь)ка).
- Пенять кому за что, на кого** – жалкувати, жалувати, жалкуватися на кого за що, пеняти на кого комусь, нарікати на кого, рємствувати на кого за що. [Самá на себе буду жалкувати. На бога пеняєш, а сам кульгаєш]. *На меня не -няй* – на мене не жалкуй. *На зеркало нечего -нять, коли рожá крива* – подивися в воду на свою вроду.
- Пенящийся** – шумний. [Шумна вода].
- Пепел** – попіл (-пелу), ум. попілець (-льця). *Обратит в -пел* – обернути на (в) попіл, спопелити що. *Превратиться (обратиться) в -пел* – обернутися на (в) попіл, спопелити. *Возродиться из -пла* – відродитися з попелу.
- Пепелистый** – попелистий.
- Пепелить, испепелить** – попелити, спопелити.
- Пепелиться, испепелиться** – попелити, спопелити. [Бодай кужель спопеліла. І твір його не

- спопелів од часу (Єфр.). **Испепелившийся** – спопелілий.
- Пепелище** – попелище, згарище, погорілище, пожарина, руйновище. *Срв. Пожарище.*
Родное пепелище – рідна домівка, рідна оселя.
- Пепеловидный, Пепелоцветный** – попеля[а]стий. [Попеляста курка].
- Пепельник** – попільник, попельня. *См. Зольник.*
- Пепельница** – попільниця, попільничка. [Попільниця на недокурки].
- Пепельный** – попеля[а]стий, попел(ь)настий, мишастиий *и* мишатий. [Попелястий віл. Мишастиий кінь].
- Пепиньёрка** – пепиньёрка.
- Пеплистый, пепловидный, см. Пепельный, Пепеловидный.**
- Пепсин**, *физиол.* – пепсіна, травляник, травлянка.
- Пептон**, *физиол.* – пептона.
- Пептонизация** – пептонізація (-ії), утравлення.
- Перва́**, *см. Перво́.*
- Первак, -вачка** – первак (-ка), *ум.* первачок (-чка), первачка. *См. Первенец, -ница.* [Рій-первак (-ка). Дулівочка-первак (-ку). Квас-первак (-ку). Дьоготь-первак].
- Первач** – первак (-ку), первачок (-чка).
- Первее**, *см. Сперва, Наперёд.*
- Первенец** – первак (-ка), (*ум.* первачок (-чка)), первісток (-тка), (*ум.* первісточок (-чка)), первенча (-чати) (*ср. р.*), перворідень (-дня), первинчик, (*ц.-слав.*) первенець (-нця). [З дітей у родині він був найстарший, первак (Єфр.). Проти відьми добре, як є цуцик первачок (Звин.)].
- Первеница** – первачка, первістка, первітка, *ум.* первісточка.
- Первенственный** – первинний, першенський.
- Первенство** – 1) першість (-шости), першенство. [Ви старший – вам першенство!].
Уступать -во кому – відступати першенство кому. **-во принадлежит вам** – першенство належить вам. *Пальма -ва* – пальма першенства. **-во открытия** – першенство відкриття.
Право -ва при покупке имени – право вкупу; 2) (*преимущество*) перевага, перёд (-ду). [Давати перёд].
- Первенствование** – першенствування, передування.
- Первенствовать** – передувати в чому, перёд водіти (вєсти), первувати, головувати, верховодити.
- Первенький** – першенький.
- Первец, Первица, см. Первенец, -ница.**
- Первина, первинка** – першина, первина, перш[в]інка. [Мені не першина це робіти]. **-вінки** (*первые овощи, плоды*) – перваки.
- Первичный** – первинний, первісний.
- Перво́, перва́** – перво, (в)перве, (в)перше. *См. Сперва́. Перва́ (перво) на́перво* – найперше, перш за все, насамперёд, всамперёд, передусім, передовсім.
- Первобра́чие** – перший шлюб.
- Первобра́чный** – від першого шлюбу, першошлюбний.
- Первобы́тно** – первісно, первобутньо. первостайно.
- Первобы́тность** – первісність, первобутність, первостайність (-ности).
- Первобы́тный** – первісний, первобутній, первостайний. [Первісні наро́ди. Первісний комунізм]. **-ный человек** – первісна людина, пралюдина. **-ные жители** – тубільці (-ців). **-ное состояние** – первісний стан. *Обрамить в -бытное состояние* – до первісного стану повернути.
- Первоверхо́вный** – найстарший, найвищий, первоверховний, первовладічний. [Первоверховні апостоли].

- Первовесенье, первовесние** – провесінь (-сни), провесна.
- Перво́вка** – перві́вка. [Діня перві́вка].
- Первое**, см. **Перво**.
- Первогодник, -ница** – первогодник, -ниця, перва́к, перва́чка.
- Первогодок** (*дитя или жив. моложе года*) – перволіток (-тка), на перші́м годочку.
- Первозва́нный** – первозва́ний. [Андрі́й первозва́ний]. **-ные гости** – перші́ гості.
- Первозда́нный** – перві́сний, первоство́рений, первозда́ний (Шевч.). [Скала́ перві́сна].
- Первозимье, -зимки** – перевозимки (-ків).
- Первоисточник** – перводжерело́, первоча́ток.
- Первокла́сный** – 1) першорядний. [Першорядний арти́ст, музі́ка]; 2) першої́ класи, перш[в]окла́сний.
- Первомученик, -ница** – первомученик, -ниця.
- Первонача́лие** – 1) першенство́; см. **Старшинство́**; 2) см. **Первонача́ло**.
- Первонача́ло** – первоча́ток (-тку), первочі́н (-ну). **С -чала** – з са́мого поча́тку, з-перво́віку.
- Первонача́льник** – пер́ший (ста́рший, головні́й) нача́льник.
- Первонача́льно** – перві́сно, перві́тно, спер́шу, споча́тку, з са́мого поча́тку, насамперед.
- Первонача́льность** – перві́сність, первоча́тковість.
- Первонача́льный** – перві́сний, перві́тний, (перво-)поча́тковий, перво́вічний. **-ное образование** – поча́ткова осві́та.
- Перво́нчик** – перва́к (-ка).
- Первоо́браз** – первотві́р (-тво́ру), первовзі́р (-зо́ру) чо́го.
- Первоо́бразие и Первоо́бразность** – первотво́рність, первовзі́рність, первоста́йність (-ности).
- Первоо́бразный** – первотво́рний, первовзі́рний.
- Первоосно́ва** – первоосно́ва, пер́ша підва́лина, первозаса́да, (*причина*) первопідста́ва.
- Первопеча́тник** – пер́ший друка́р (-ря́).
- Первопеча́тный** – пер́ший дру́ком. **-ные книги** – першодрю́ки. **-ная библия** – пер́ша дру́кована бі́блія.
- Первочі́н** – первоча́ток (-тку), первочі́н (-ну).
- Первопресто́льный. -ный град** – найдавні́ше мі́сто сто́лічне, пер́ша сто́ліця.
- Первоприсутствующий** – голова́, президе́нт.
- Первопричи́на** – первопідста́ва, первопричи́на, перві́сна причи́на.
- Первопу́тие, -путок** – пер́ший сні́г, первозім'я́.
- Первора́зрядный** – перш[в]о́рядний.
- Перворо́дный** – перворі́[о]дний. **-ный грех** – перворі́дний, перві́сний грі́х. **-ный сын** – перворі́день (-дня), см. **Первенец**.
- Перворо́дство** – старші́нство, перворі́дність (-ности). **Право -ства** – пра́во старші́нства, старшого, першенства.
- Перворожде́нный, см. Перворо́дный.**
- Перворя́дный** – першоря́дний.
- Первосвяты́тель** – первосвяты́тель. **-тельский** – первосвяты́тельський.
- Первосвяты́тельство** – первосвяты́тельство.
- Первосвяще́нник** – первосвяще́ник (-ка). **-нический** – первосвяще́ницький.
- Первосвяще́нство** – первосвяще́нство.
- Первосе́нье** – підосі́нь (-сени). **Первосе́нный** – підосі́нній.
- Первосо́нье, первосо́нки** – пер́ший сон, перво́спи (-спів), перво́сни (-нів).
- Первоста́тєйный** – 1) (*о купцах*) пер́шої гільді́; 2) см. **Первостепе́нный**.
- Первостепе́нный** – перш[в]о́рядний.

Первотёлка (о корове) – первістка, первачка, коро́ва з першим теля́м.

Первоу́чка – первоук.

Первоцве́т – 1) (*первый цвет растений*) первоцві́т; 2) *Primula veris (officinalis)* – ряст (-ту), бара́нчики.

Первуха, перву́ша – первачка.

Первы́й – перш[в]ий. [Пе́рша ча́рка – пе́рша па́лка]. **-вое место** – пе́рше (пе́редне, ча́льне) місце. **-вый ряд** – пе́рший ряд, пе́редня ла́ва. **В -вый раз** – впе́рш[в]е, поперва́х. **С -вого разу** – з пе́ршого разу, відразу. **За -вый раз** – за перший раз, (за) пе́ршим разом. **На -вых порах** – поперва́х, на пе́рших пора́х, пе́рший час. **Это ему не в -вой** – це йому не перш[в]ійнка, не первина́, йому́ це не впе́рше. **-вый попавшийся, встречный** – пе́рший-ліпший. **-вый (по положению)** – ча́льний, пе́редній. **-вый сорт** – пе́рший сорт, перва́к. **-вый опыт** – пе́рша спроба. **-вая возлюбленная** – перві́тка. **-вые плоды** – перваки. **Не -вой молодости** – не перволі́ток. **-вое, что нужно сделать** – пе́рше, що треба зробити. **В начале -вого** – на поча́тку пе́ршої (годи́ни). **В -вом часу** – о пе́ршій годи́ні. **Жить в -вом этаже** – ме́шкати на пе́ршому по́версі. **Это было -вою причиною их ссоры** – це була́ пе́рша причи́на їхньої сва́рки. **Во -вых** – по-пе́рше, впе́рше, пе́рше, уперва́х, раз що. **Во -вых – во-вторых** – (по)пе́рше – (по)дру́ге, одно́ те, що... а дру́ге те, що..., раз що... дру́ге що. [Раз, що я того́ не бачив, а дру́ге, що й не хо́чу бачити (Звин.)]. **Самый -вый, первейший** – найпе́рший.

Первы́йнадесять – одина́цятий.

Первы́ш – перва́к (напр., рій). *См. Перва́к.*

Перга́ – 1) перга́, ме́дівниця; 2) (*перхоть*) лупа́ (-пі).

Перга́мент – перга́мен (-ну *м. р.*) и пергамена (*ж. р.*).

Перга́ментный – пергамено́вий. **-ная бумага** – пергамено́вий папі́р.

Перга́ментщик – пергаменя́р (-ра).

Перде́ж – пердя́чка, перді́ж (-жа), перді́ння.

Перде́ть – перді́ти (*н. вр.* перджу, -диш).

Переба́влять, переба́вить – передава́ти, переда́ти, надава́ти, надда́ти чо́му чо́го. [Переда́в ку́ті ме́ду].

Переба́вочный – надда́тний, за́йвий.

Переба́ловать, -ся – 1) попсува́ти, -ся, зіпсува́ти, -ся, розопсі́ти; 2) перепустува́ти, переста́ти пу́тува́ти, випустувати́ся. **-нный** – попсований, зіпсований, зіпсутий.

Перебалло́тировать – перебалотува́ти.

Переба́лтывать, -ся, перебо́лтать, -ся – 1) перебо́втувати, -ся, перебо́втати, -ся, переко́лочувати, -ся, переко́лотити, -ся; 2) переплеска́ти (язиком), переба́зікати, переторохті́ти, переторо́чити. **Перебо́лтаный** – перебо́втаний, переко́лочений, переплесканий *и т. д.*

Перебара́башить – поплу́тати, покуйо́вдити що.

Перебе́г – 1) перебі́гання, перебі́г (-гу); 2) (*расстояние*) перегі́н (-го́ну); 3) переки́нчи́тво (до ворога).

Перебега́ть, перебежа́ть – 1) (*откуда куда*) перебі́гати, перебі́гти, (*гал.*) перебі́гнути, (*о мног.*) поперебі́гати (зві́дки куди́). [Го́лодний по́ле перебі́жить, а го́лий – три]. **-жать дорогу кому** – перебі́гти до́рогу кому́, перебі́гти ко́го. [Перебі́г їх зае́ць]; 2) (*к неприятелю*) передава́тися, переда́тися ко́му *и* до ко́го, перекида́тися, перекину́тися, (*о мног.*) попередава́тися, поперекида́тися до ко́го; 3) *кого* – випереджа́ти, ви́передити, перебі́гати, перебі́гти, переганя́ти, перегна́ти ко́го, (*о мног.*) пови́переджа́ти, поперебі́гати *и т. д.* *Срв.*

Обгоня́ть 2.

Перебе́гать – 1) оббі́гати, ви́бігати. [Ви́бігав скрі́зь – ніде́ нема́]; 2) *кого* – перебі́гати ко́го.

Перебе́гаться – 1) перебі́гатися; 2) (*кончить течку*) перебі́гати.

Перебега́ться – перебі́гатися, бі́гати нави́передки.

Перебѣдствовать – перебідувати, перебідкатися.

Перебѣжка – 1) *см.* **Перебѣг 1 - 3**; 2) (*без взапуски*) випередки (-док), перегони (-нів).

Устраивать -бежки – бігати навипередки, переганятися.

Перебѣжчик – перекинець (-нця), перекинчик, перекидько, метунець (-нця).

Перебѣливать, перебелить – перебілювати, перебілити, поперебілювати, білити, побілити наново (удруге). *-ть бумагу, рукопись* – переписувати, переписати, попереписувати начисто. *-лить холст* – перебілити полотно. **Перебелѣнный** – перебілений; переписаний *и т. д.*

Перебѣливаются, перебелиются – перебілюватися, перебілитися, бути перебіленим.

Перебеситься – 1) переказитися, показитися. [Чи ви переказилися, чи що це з вами сталося? (Васильч.)]. *Умереть -вшись* – виказитися. [А нехай вони виказяться]; 2) (*перестать беситься*) переказитися, перебіснутися, вибіснутися, відбіснутися, перемордуватися, передроцитися.

Перебивание – перебивання, перетинання; перепиняння, перехоплювання *и т. д., см.*

Перебивать.

Перебивать, перебить – 1) (*перешибить*) перебивати, перебити, перетинати, перетнути, (*о мног.*) поперебивати, поперетинати. [Я вашому собаці ноги поперебиваю. Сокири пугою не перетнеш]; 2) (*избить*) вибивати, вибити, повибивати, повбивати, побити, позабивати, перебити когось. [Багато народу повибивали (повбивали, побили) під ту війну]. *-бить всех без исключения* – вибити усіх до ноги, побити, повбивати, позабивати геть (чісто) усіх. [Усіх чісто людей у місті вибито і місто спалено (Грінч.)]; 3) побити, потовкти, потрощити (все), перебити, перетовкти, перетрощити. [Перетовкти увесь посуд]; 4) (*волос, пух и т. п.*) перебивати, перебити, поперебивати, перетрушувати, перетрусити, поперетрушувати, пересипати, пересипати, попереиспати. [Уже наші жінки і подушки поперебивали]; 5) (*мешать что-л. делать*) перебивати, перебити когось що, перебаранчати, перешкоджати, заваджати когось що робити, ставати, стати на перешкоді (на заваді) когось. *-бить у кого что (место, должность)* – перехопити у когось що (службу, посаду). *-бить у кого-л. жениха, невесту* – перелюбити чийого молодого, молоду. [Вона мого хлопця перелюбила]; 6) (*прерывать*) перебивати, перебити, перепиняти, перепинити, перехопляти, перехопити когось. [Не перепиняй мене, а то й казати не буду]. *-бить, -вать чью-л. речь* – перебити, перебивати когось мову, впадати когось в річ. *-бить сон* – переламати сон. **Перебитый** – перебитий, перетятий; побитий *и т. д.*

Перебиваются, перебиваются – 1) перебиватися, перебитися, поперебиватися; потовктися, перетовктися; *см.* **Перебивать**; 2) (*перемогаться*) перебуватися, перебутися, сяк-так перемагатися, перемогтися, заратовуватися, заратуватися, перебідкатися, перебідувати, перетягти, перекалатати. [Хоч-би цей тиждень сяк-так перебутися. (перетягти). Перекалатаємо зиму як-небудь. То залізко, то нощви позичу, та так було й заратуюся]. *-ся из кулька в рогожку* – з дранки вбиратися в перепиранку.

Перебивка – 1) *см.* **Перебивание**; 2) (*помеха, возня*) перебивка.

Перебивной – перебитний, перебивний.

Перебинтовать – перебинтувати, перебандажувати, перев'язати.

Перебирание – перебирання, перегортання; пересипання *и т. д., см.* **Перебирать.**

Перебиратель, -ница – перебірник, -ниця.

Перебирать, перебрать – 1) перебирати, перебрати, (*о мног.*) поперебирати що. [Перебирати груші, ягоди, книжки. Мовчки струни на бандурі я перебираю (Куліш)]. *-рать листы в книге* – перегортати листки в книзі, перегортати (гортати) книгу. *-рать пальцами, ножками* – перебирати пучками (пальцями), ніжками. *-рать на себе перья (о птицах)* – шолопати на собі пір'я, пустритися, поштритися. [Гуска там поштрилася, мілася, пір'я понапускала]. *Я вас всех -ру* – я до всіх вас доберуся, я вам усім дам. *-рать избу, дежку* – пересипати (пересипати) хату, кадовба, перекидати (перекидати) хату. *-рать кого по косточкам* –

переми́нати, перетира́ти ко́го на зу́бах, пересу́джувати ко́го, обсу́джувати ко́го з голо́ви до ні́г; 2) (*прихотничать, привередничать*) перебира́ти ким, чим *и* що, вередува́ти, ганьбува́ти, перебе́ндювати ким, чим. [Наш паниче́нько-переберниче́нько ко́ники перебира́є. Хочеш їсти – бери́ що є та й їж, а не вереду́й (Грінч.);] (*лишнее*) перебира́ти перебра́ти чо́го. [Перебере́ гроше́й у хазя́їна, більш як зробив ві́зьме (Грінч.);] 4) (*набрать исподволь*) сов. перебра́ти, поперебира́ти, набра́ти, понабира́ти. *Много -брал он у нас (у всех) денег* – ба́гато перебра́в (набра́в) він у нас гроше́й, ба́гато поперебира́в (понабира́в) він у всіх гроше́й.

Перебранный – перебра́ний; пересипаний, перекиданий.

Перебира́ться, перебра́ться – 1) перебира́тися, перебра́тися, бу́ти перебра́ним; 2) (*переправляться*) перебира́тися, перебра́тися, переї́здити, переї́хати, перевозитися, перевезтися, перекида́тися, переки́нутися, перехоплюва́тися, перехопи́тися, (*по течению реки*) перепуска́тися, перепуститися через що. **-ться через реку** – перебра́тися, перевезтися, переї́хати, переки́нутися через рі́чку. [Да́йте нам чо́вна, ми тільки перекинемо́сь на той бік. Тимча́сом усі байдакі щасли́во поперепуска́лись через кода́цький порі́г (Загірня)]. **-ться через горы** – переки́нутися через го́ри. **-ться на другую квартиру, в новую избу** – перебира́тися (перебра́тися), перевозитися (перевезтися), переноситися (перенести́ся), переї́здити (переї́хати), перехо́дити (перейти́) на інше примі́щення, в но́ву ха́ту (до но́вої ха́ти).

Перебодать, -ся – переколо́ти, -ся (рога́ми), перебу́цати, -ся.

Перебитъ, см. Перебивать.

Перебой – 1) см. **Перебивание**. *На -бой* – навпере́бивки, навперей́ми, наза́хват, перебива́ючи один одного; 2) перебо́й (-бо́го); пере́бивка (-ки). [Перебо́ї се́рця, пульсу]. *Неровный ход с -боями* – нері́вна хода́ з перебо́ями (з пере́бивками); 3) (*теченья*) супроти́вна течі́я; 4) *лингв.* – перебо́й (-бо́ю); 5) см. **Перебойка 2**.

Перебойка – 1) см. **Перебой 1, Перебивание**; 2) (*рыбачья*) яз (*р. язу*), зако́та.

Перебойник (*яйцо*) – моца́к (-ка́).

Перебойщик, -щица, Перебивщик, -щица – пере́купень (-пня), переку́пщик, пере́куп, пере́купка.

Переболеть (*чем*) – 1) перех(в)орі́ти (*б. вр. -рію*), перех(в)орува́ти, переслабува́ти (на що), перележа́ти (на що *и* з чим). [Уся́ наша родина перехорувала на тиф. Тепе́р пошесть така ходи́ть, і я перележала́ з живото́м]; 2) (*перенести болезнь*) ви́х(в)орі́ти, виболі́ти, віднедугува́ти. [Ли́це таке бі́ле, ху́де, виболі́в видно (Тесл.);] 3) (*перестать болеть*) переболі́ти. [Бо́лить та й переболі́ть].

Перебор – 1) см. **Перебирание**; 2) перебо́р (-бо́ру). [Перебо́р гроше́й]; 3) (*в реке*) забо́ра, [Дніпро́ві забори].

Переборазживать, перебороздить – 1) переборознюва́ти, переборозни́ти; 2) пере́чі[e]́ркувати, пере́черка́ти, поче́рка́ти.

Переборанивать, переборонить и перебороновать – перескоро́джувати, перескоро́дити, перево́лочувати, перево́лочити. **Переборонённый** – перескоро́джений, перево́лочений.

Переборать, перебороть кого – перебо́рювати, перебороти́, перемага́ти, перемогти́, (*мног.*) поперебо́рювати, побороти́. [Усі́х поборо́в].

Переборка – 1) перебира́ння, см. **Перебирание**; 2) (*перегородка*) пере́бірка (*ум. пере́бірочка*), перегоро́дка, розгоро́дка, пере́січка, перени́з (-зу); 3) перебира́ння, переї́зд (на но́ве примі́щення), переї́здини, перево́зини.

Переборный – перебо́рний, перебра́ний. [Перебо́рні, перебра́ні гро́ші].

Перебороть, см. Переборать.

Переборочка, см. Переборка 2. *Играет в -чку* – пучка́ми перебира́ти.

Переборочный – заборо́вий, забо́рний.

Переборчивость – вередли́вість, перебо́рливість (-вості).

Переборчивый – вередливий, перебірливий. [Перебірлива коро́ва]. **-вый** человек, жeнщина – вередій, вередійка, вередун, вереду́ха, вередник, вередни́ця, вередливець, вередливи́ця, перебендя, перебендю́ха.

Переборщик, -щица – перебира́льник, перебира́льниця; (*прихотливец*) перебірник, перебірчик, (*в песнях*) переберниче́нко. Срв. **Переборчивый** человек.

Перебравать, перебродить – 1) (*через воду*) перебрóдити, бри[е]сти́ (через во́ду, через річку), сов. перебри[е]сти́; см. **Перебрести**; 2) (*шататься с места на место*) тиняться, блукати, вештатися, шалатися, волочитися, сов. потиняться, поблукати, повештатися, пошалатися, (*с уси́лит. значением*) попотиняться, попоблукати, поповештатися, попошалатися. [Поповештався таки й я по світу (Грінч.)]; 3) ви́бродити, ви́ходити з во́локом (усюди). [Всю річку ви́бродили]; 4) (*о жидкостях*) переграва́ти, перегра́ти, виграва́ти(ся), виграти(ся), перешумувати, вишуміти, перемусувати. [Пиво переграло. Підожди, поки тісто ви́грається].

Перебраниваться с кем – перела́юватися, перекоря́тися и перекоря́ватися, гіркатися, гарикатися з ким. [Жінки перела́ювались через тин].

Перебранить – перелая́ти, вилая́ти (всіх одно́го по одному).

Перебраниться с кем – полая́тися, посварі́тися з ким.

Перебранка – лайка, сварка, пересва́рка, сварня, *множ.* пересва́ри.

Перебрасывание – перекида́ння, перемі́тування.

Перебрасывать, перебросить – перекида́ти, переки́нути, перемі́тувати, переметну́ти що куди. [Нехай-би бив, а то й через тин хотів переки́нути. Один не доки́нув, а другий переки́нув]. **-сить мост через реку** – міст через річку переки́нути. **-сить мешок через плечо** – переки́нути, перечепі́ти мішок через плече́, заки́нути сакви́ за плечі. **Переброшенный** – переки́нутий, попереки́даний. **Перебросать** – переки́дати, попереки́дати, поки́дати що. [Вже переки́дали ми дрова, що тепе́р робити?]. **-сать лопатой зерно (для просушки)** – перелопати́ти зерно. **-санный** – переки́даний, перелопаче́ний.

Перебрасываться, переброситься – 1) перекида́тися, бу́ти переки́нутим; 2) перекида́тися, переки́нутися, перемі́туватися, переметну́тися, (*о мног.*) поперекида́тися. **-ваться словами, шуткою, остротами** – перекида́тися (перемі́туватися) слова́ми, жартом, до́тепами, перемовля́тися (сло́вом). [Переки́нуться сло́вом-другим та й замо́вкнуть (Мирн.). Усі мовча́ли, вряді-годи перемі́туючися кількома́ слова́ми (Неч.-Лев.)]. **Огонь -сился с одной избы на другую** – о́гонь переки́нувся з одніє́ї хати на дру́гу. **С разбегу -ситься через канаву** – з розго́ну пересягну́ти, перескочі́ти, перестри́бнути через рі́в. **Перебросаться** – перекида́тися, попереки́датися, поперестри́бувати. **Рыба ушла: -салась через невод** – ри́ба повтікала: попереки́далася через сі́тку.

Перебрédить – перебрехáти, переина́чити.

Перебрести – 1) (*через воду*) перебри́[е]сти́; 2) (*с трудом перейти*) перелі́зти, переплента́тися, перечала́пати, перечвала́ти. [Насилу переплента́вся через мі́ст, так засла́б].

Перебривать, -ся, перебрить, -ся – переголюва́ти, -ся, переголити, -ся. **-брить всех** – переголити, пого́лити, повиголюва́ти всі́х.

Перебродить, см. **Перебравать**.

Переброс, переброска – перекида́ння, пере́кид (-ду).

Перебрызгивать, -ся, перебрызгать, -ся, перебрызнуть, -ся – перебри́зкувати, -ся, перебри́зкати, -ся, перебри́знути, -ся, перехлю́пувати, -ся, перехлю́пати, -ся, перехлю́пнути, -ся. **-ть бельё** – пирскати, попирскати бі́лизну, пла́ття.

Перебудить (всех) – побуди́ти (всі́х).

Перебучить – позолити, перезолити.

Перебушевать – перебу́рхати, перехвилюва́ти. [Стішилось мо́ре, перебу́рхало].

Перебывать (во многих местах или много раз) – побува́ти. *Где только он не -вал, весь свет*

об'їздив – де тільки він не побував (бував), увесь світ об'їздив.

Перебува́ть *и* **перебу́ть** – *сов.* перебути (*реже* перебувати), перевернутися. [Здається, не було хати в селі, де-б я не перебула наймичкою. За день скільки вас перебуде (перевернеться)]. **-бу́ть** *беду* – перебути, перетривати біду (ліхо). [Не родив мак – перебудемо й так].

Перевазжива́ть, перевозжа́ть – перевіжувати, *сов.* перевіжувати, перевіжкати.

Перева́л – 1) *см.* **Перева́ливание**. *Итти, ехать на -ва́л* – іти, їхати навпростець, навмання; 2) *геогр.* – перехід (-ходу), перевал.

Перева́ливание – перекидання; перетягання.

Перева́ливать, перевали́ть – 1) *что куда* – перекидати, перекидати *и* поперекидати що куди, перетягати, поперегати що куди. **-ли́ть** *землю, сено* – перекидати землю, сіно. **-ли́ть** *брѣвна, лес* – перекидати, поперегати бервення, деревню, колоддя. **-вать, -ли́ть что-л. через что** – перевалювати (перевалити), перевертати (перевернути), (*о мног.*) поперевалювати, поперевертати що через що; 2) *через что* – переходити, перейти, переступати, переступити, перекидатися, перекинутися, перехоплюватися, перехопитися через що, (*плыва*) перепливати, перепливати через що, минати, минути що. **-ли́ть через горный хребет** – перейти, перекинутися, перехопитися, через гірський кряж. *Лодка -ли́ла на другой берег* – човен переплив на той бік. *Ему уже за семьдесят -ли́ло* – йому вже за сімдесят перейшло (переступило, перескочило). [Віку його дійсно ніхто таки й не знав: може йому й за сотню цілу перескочило (Кониськ.)]. **-ли́ло за полночь** – звернуло з півночі.

Перева́ленный – перекиданий.

Перева́ливаются, перевали́ться – 1) перекидатися, бути перекиданим; 2) перевалюватися, перевалитися, перевертатися, перевернутися, (*о мног.*) поперевалюватися, поперевертатися через що. [Через баркан перевалилося в садок щось дуже велике й довге (Неч.-Лев.)]; 3) (*из стороны в сторону*) перехилитися, перехилитися, вихитуватися. **-ва́ться с ноги на ногу, на ходу** – перехилитися, перехняблюватися з боку на бік, на ході, коливати з ноги на ногу. *Ходить -ва́ясь* – ходити перехилюючись, перехняблюючись, вихитуючись (з боку на бік), ходити перехильцем, перехлябисто, переваги-ваги, перевальцем.

Перева́лка, см. **Перева́ливание**. *Ходить в -ку, см.* **Перева́ливаясь (Перева́ливаются)**.

Ходящий в -ку (шутл.) – качконогий.

Переваля́ть – 1) (*кого*) перебороти, поваляти, виваляти. [Борець усіх переборів]. *Буря много лесу -ля́ла* – буря багато лісу виваляла; 2) перекачати, переваляти, викачати, виваляти що в чому. [Перекачав у піску всі яблука]; 3) (*шерсть, войлок*) переваляти *и* перевалити. [Треба перевалити повсть (= войлок), бо скімшилася]. **Переваля́нный** – перевалений.

Переваля́ться – 1) (*в грязи*) викачатися, вивалитися; 2) перележати, перех(в)оріти, перех(в)орувати, переслабувати, переболіти (на що). [Багато людей переболіло за це літо].

Перева́ривание – 1) переварювання; 2) *физиол.* – перетравлювання.

Перева́ривать, -ся, перевари́ть, -ся – 1) переварювати, -ся, переварити, -ся; 2) (*о желудке, с'еденной пище*) перетравлювати, -ся, перетравити, -ся, травити, -ся, стравити, -ся. [Ці вареники хіба волячий шлунок перетравить]. **Перева́ренный** – 1) переварений; 2) перетравлений. **-ная вода** – гріта (переварена, варена) вода.

Перева́рка, см. **Перева́ривание**.

Перева́рный – переварений, розігрітий. **-ное железо** – перегоріле залізо.

Перева́ть, переве́ять – 1) віяти, перевівати *и* -віювати, перевіяти, (*о мног.*) поперевіювати, повіяти (зерно); (*подбрасывая или встряхивая на ветре*) палати, перепалати, *сов.* перешелюхати. [Перепалай сонячник]; 2) (*перенести с места на место*) перевівати, перевіяти що куди. **Перева́енный** – перевіаний. **-ся** – віятися, перевіватися *и* -віюватися, бути перевіаним.

Перева́дываться, переве́даться – розправлятися, розправитися з ким. [Я з ним

розправлюсь].

Переведе́ние – 1) переве́дення; 2) ви́ведення, ви́гублення; *срв.* **Переводи́ть** 5.

Перевезе́ние – перевезення.

Перевезти́, *см.* **Перевози́ть**.

Переве́нчивать, перевенча́ть – 1) переві́нчувати, переві́нчати ко́го, на́ново дава́ти (да́ти) шлю́б ко́му; 2) *сов.* пові́нчати, попере́вінчувати (всі́х); 3) *см.* **Обве́нчивать, Обвенча́ть**.

Переве́нчанный – переві́нчаний; *см.* *ещё* **Обве́нчанный**.

Переве́нчиваться, перевенча́ться – 1) переві́нчуватися, переві́нчатися, на́ново бра́ти (взя́ти) шлю́б з ким; 2) *сов.* пові́нчатися, попере́вінчуватися; 3) *см.* **Обве́нчиваться, Обвенча́ться**.

Перевері́ть, *см.* **Переверя́ть**.

Переверка́ – 1) перевіря́ння, вивіря́ння; 2) (*ревизия*) пере́вірка.

Переверстка́, *типогр.* – переверстува́ння, перелашто́вування, *сов.* переверста́ння, перелаштува́ння.

Переверсты́вать, переверста́ть, *типогр.* – переверстувати, переверста́ти, перелашто́вувати, перелаштува́ти, (*о мног.*) попере́верстувати, попере́лаштовувати. **Переверста́нный** – переверста́ний, перелаштований.

Переверте́ть – 1) *см.* **Переверты́вать**; 2) *см.* **Переверчи́вать**.

Перевертка́, *см.* **Переверты́вание**.

Переверты́вание – переверта́ння, перекида́ння; перегорта́ння; перекручува́ння *и т. п.*, *см.* **Переверты́вать**.

Переверты́вать, переверну́ть – 1) переверта́ти, переверну́ти, (*опрокидывать*) перекида́ти, перекину́ти що, (*о мног.*) попере́вертати, попере́кидати що. **-нуть всё вверх дном** – все до гори нога́ми перекину́ти (попере́кидати), переверну́ти (попере́вертати). *Ветер -ну́л лодку* – ві́тер перекину́в (переверну́в) чо́вна. *Это меня́ всего́ -ну́ло* – це всього́ мене́ переверну́ло (струхну́ло, кину́ло). **-нуть задом наперёд** – переверну́ти, перекру́тити за́дом наперед. **-вать, -нуть всё по-своему, на свой лад** – поверта́ти, поверну́ти, перекру́чувати, перекру́тити все на свій ла́д. **-вать наизнанку** – переверта́ти, переверну́ти, перелицо́вувати, перелицо́вувати, попере́вертати, попере́релицо́вувати що на дру́гий бі́к, *см.* **Выве́рты́вать**; 2) пере́гортати, пере́горнути, попере́гортати, пере́вертати, пере́вернути, попере́вертати. **-вать листы́ в книге** – пере́гортати (*реже* прогорта́ти) листки́ в кни́зі, пере́гортати (горта́ти) кни́гу. **-вать сено, солому** – пере́вертати, пере́гортати сі́но, соло́му; 3) *что во что* – пере́гортати, попере́гортати що в що, що чим, позагорта́ти що в що; 4) перекру́чувати, перекру́тити; *см.* **Переверчи́вать, переверте́ть**; 5) *см.* **Превраща́ть, Преврати́ть**. **Переверну́тый** – переверну́тий *и* перевер́нений, пере́горнутий *и* пере́горнений; перекру́чений.

Переверты́ваться, переверну́ться – 1) переверта́тися, переверну́тися, перекида́тися, перекину́тися, (*диал.*) перека́чнутися, (*о мног.*) попере́вертатися, попере́кидатися. **-нуться с боку́ на бок, на друго́й бок** – переверну́тися (перекину́тися) з бо́ку на бі́к, на дру́гий бі́к. *И кости́ мои́ в могиле́ -нуться* – і кі́стки мо́ї струхну́ться в я́мі (в моги́лі). *Лодка -ну́лась* – чо́вен перекину́вся (переверну́вся, *диал.* перека́чнувся). **-нуться, едя́ на лодке** – перекину́тися, переверну́тися чо́вном і́хавши, ви́вернутися з чо́вна і́хавши. **Сча́стье -ну́лось** – ща́стя переверну́лося, іншим кінце́м оберну́лося. **-ваясь вверх дном** – упере́кидь. [Пішли́ столи́ впере́кидь (Неч.-Лев.)]; 2) пере́гортатися, пере́горнутися, бу́ти пере́горнутим, пере́горненим; 3) перекру́чуватися, перекру́титися, *см.* **Переверчи́ваться**; 4) *см.*

Превраща́ться, преврати́ться.

Переверты́ш – 1) пере́вертень (-тня), пере́кидень (-дня); 2) штурхане́ць (-нця́), стуса́н (-на́). [Як дам стусана́, то й переки́нешся].

Переверчи́вать, -ся, переверте́ть, -ся – перекру́чувати, -ся, перекру́тити, -ся, (*о мног.*) попере́кру́чувати, -ся. [Перекру́тив за́мок]. **Переверче́нный** – перекру́чений.

Переверша́ть, переверши́ть – 1) (*строение*) переробля́ти *и* -роблюва́ти, перероби́ти,

перекида́ти, перекида́ти (*срв.* **Переби́рать**); (*крышу*) пере́ве[і]ршувати, переверши́ти, (*о мног.*) попере́робляти, поперекида́ти, попере́ве[і]ршувати що; 2) (*дело*) пересуджува́ти, пересудити. [Верховний суд пересудив постанову губерніяльного суду]. **Переверше́нный** – 1) перероблений, перекиданий, перевершений; 2) пересуджений. **-ся** – 1) переробля́тися, перекида́тися, перевершуватися, бу́ти переробленим *и т. д.*; 2) пересуджува́тися, бу́ти пересудженим.

Перевершивание, переверше́ние – 1) перероблювання, перероблення, перекида́ння, перекидання, пере́ве[і]ршування, перевершення; 2) пересуджування, пересудження.

Переверя́ть, перевері́ть – перевіря́ти, перевері́ти, вивіря́ти, виві́рити, (*о мног.*) попере́веря́ти, повиві́ряти що. **Переверенный** – перевері́ений, виві́рений. **-ся** – переверя́тися, виві́рятися, бу́ти перевері́еним, виві́реним.

Пере́вес – 1) *см.* **Пере́вешивание**; 2) (*поход*) по́тяг (-гу). [Два фу́нти з по́тягом]; 3) (*преимущество*) перева́га, перемо́га (*редко* перема́га), верх над ким, над чим. **-вес** *голосов* – перева́га, більшість голосів. *Иметь, получают* **-вес** – ма́ти перева́гу (го́ру, верх) над ким, над чим, переважа́ти, перемагати що *и* над чим, горувати над чим, здобувати, здобути перева́гу (верх, перемо́гу) над чим, бра́ти, взя́ти го́ру над чим, переважити, перемогти́ що *и* над чим. [Побачим, хто ко́го переважить]. *Это мнение получило -вес* – ця думка взяла го́ру (переважила, перемогла, здобула перемо́гу). *Временный -вес Польши над Украиной* – тимчасова перева́га (перемо́га) Польщі над Україною. **-вес** *остался на стороне закона* – перемо́га була́ на бо́ці пра́ва, перемо́га була́ за пра́вом. [Сі́ла бума́жних заборон і сі́ла життя стрі́лися ві́ч-на-ві́ч і не треба́ говори́ти, де стала́сь кі́нець-кі́нцем перемо́га (Єфр.)]. **-вес** *на моей стороне* – мій верх. *Давать, дать -вес кому над кем* – попус́кати, попустити ко́му го́ру над ким, дава́ти, да́ти ко́му перева́гу (перемо́гу, верх) над ким; 4) пере́хил. *Взять ружьё на -вес* – наставити рушні́цю на ко́го, (*о мног.*) понаставля́ти рушні́ці.

Пере́весить, *см.* **Пере́вешивать**.

Пере́веска, *см.* **Пере́вешивание**.

Пере́весло – 1) (*у ведра и т. п.*) ду́жка (в ві́дрі); 2) (*у снопа*) пере́весло (*им. мн.* пере́весла), крути́нь (-те́ня).

Пере́весный – 1) перева́жений; 2) перева́жний, перемо́жний.

Пере́вести, *см.* **Переводи́ть**.

Пере́вешать (*всех или многих*) – пере́вішати, виві́шати, пові́шати (усі́х або́ багатьо́х). **-шати** *всё бельё* – пові́шати всю́ бі́лизну (все́ пла́ття). **Пере́вешанный** – виві́шаний, пере́вішаний, пові́шаний.

Пере́вешивание – 1) перева́жування; 2) пере́вішування.

Пере́вешивать, пере́весить – 1) (*вторично*) перева́жувати, перева́жити, (*о мног.*) попере́важувати що; 2) (*несколько раз, многое*) перева́жувати, перева́жити, ва́жити, пова́жити що. [Всі́ мі́шки пова́жив]; 3) (*перетянуть*) перева́жувати, перева́жити, перетяга́ти, перетягти́, *сов.* понести́, потя́гти ко́го, що (на тере́зах). [А ну, зва́жмося, хто ко́го переважить (перетягне, понесе́, потя́гне)]; 4) (*превзойти*) переважа́ти *и* -ва́жувати, перева́жити, перемагати́, перемогти́ ко́го, що, бра́ти, взя́ти го́ру (верх), горувати над ким, над чим. [Пра́вда кривду переважить]; 5) (*на другое место*) пере́вішувати, пере́вісити, (*о мног.*) попере́вішувати що (на інше́ місце); 6) *через что* – пере́чіплювати, пере́чепити, пере́хилля́ти, пере́хилити́ що че́рез що. [Пере́чепив мі́шка че́рез плече́]. **Пере́вешенный** – 1) перева́жений; 2) пере́вішений, попере́вішуваний; 3) пере́чеплений, пере́хилений.

Пере́вешиваться, пере́веситься – 1) перева́жуватися, бу́ти перева́женим; 2) пере́вішуватися, бу́ти пере́вішеним (на інше́ місце); 2) (*наклониться*) пере́хилля́тися, пере́хилитися, перева́жуватися, перева́житися, пере́виса́ти(ся), пере́висну́ти(ся) че́рез що, (*о мног.*) попере́хилля́тися, попере́важуватися, попере́виса́ти(ся). [Сиди́ спо́кійно в чо́вні, не

перехиляйся. Намісто перевіслось назад. Наші груші до сусід поперевисали]; 4) *взаим.* – переважуватися, гойдатися навпереваги.

Перевешивающий – переважний.

Перевеять, см. **Перевеать**.

Перевзнуздывать, перевзнуздать – перегнуздувати, перегнуздати, (о *мног.*) поперегнуздувати. **Перевзнузданный** – перегнузданий.

Перевивание – 1) перевивання, переплітання; обмотування; 2) пересукування, перекручування.

Перевивать, перевить – 1) *что чем-л.* – перевивати, перевити, переплітати, переплести, переводити, перевести, (о *мног.*) поперевивати, попереплітати, попереводити що чим; обмотувати, обмотати, пообмотувати що чим *и* в *що*. [Червоною стьожкою косу перевито. Коса чорним шовком заплітена та золотом переведена]; 2) (*наново*) пересукувати, пересукати, перекручувати, перекрутити, (о *мног.*) попересукувати, поперекручувати. [Треба пересукати цей мотузок]; 3) (*всё*) повіти, поплести; посукати, покрутити (*все*); 4) (*воз, сено*) перекладати, перекласти (*воза*), поперекладати (*вози, сіно*), перевилювати, перевилити. **Перевитый** – 1) перевитий, переплетений, переведений; обмотаний; 2) пересуканий, перекручений *и т. д.* **-ться** – 1) перевиватися, перевитися, переплітатися, переплестися, бути перевитим, переплетеним; обмотуватися, обмотатися, бути обмотаним; 2) пересукуватися, бути пересуканим *и т. д.*

Перевивка, см. **Перевивание**.

Перевивной – плетений; обмотаний.

Перевидеть – перебачити, побачити всього.

Перевинчивать, перевинтить – 1) перешрубувати, перешрубувати, перегвинчувати, перегвинтити що; 2) см. **Переверчивать**.

Перевирание – 1) перебріхування; 2) перекручування.

Перевирать, переврять – перебріхувати, перебрехати, поперебріхувати, перекручувати, перекрутити, поперекручувати що. [Ніколи не скаже як слід, усє поперебріхує, поперекручує (Грінч.)]. **Перевранный** – перебреханий, перекручений.

Перевиры – перебрехи, брехи (-хів), брехні (*р. брехень*), плітки (-ток).

Перевисать, перевиснуть – перевисати, перевиснути.

Перевислый – перевислий, перехілений.

Перевод – 1) (*действие*) переводження; переписування; перекладання; перетовмачування.

-вод из одного полка в другой – переміщення з одного полку до другого. **-вод в высший класс** – промоція. [Таку розмову вели чвертокласники вже перед промоцією в семінарію (Свид.)].

-вод долга – переписування боргу. **-вод на камень, литогр.** – перебивання на камінь. **-вод денег, почт.** – переказування, переказ грошей; 2) (*на другой язык*) переклад.

-вод с русского языка на украинский – переклад з російської мови на українську.

Стихотворный -вод – віршовий переклад, переспів; 3) перевід (-воду), звід (*р. зводу*), вівід (-воду), згуба. [Козацькому роду нема переводу]; 4) см. **Переводина**.

Переводимый – 1) перекладний; 2) *ком.* – переписуваний.

Переводина, -нка – бантина, банта, трам, трамók, архітрав. **Потолочная -на** – свілок, трам, трамók, (*поперечная*) полутрамók. **Половая -на** – підвалина.

Переводитель, -ница – 1) переводець, -водниця; 2) (*истребитель*) виводець, виводниця, перевідник, перевідниця, вигубник, вигубниця; 3) *ком.* – переписувач.

Переводить, перевести – 1) переводити, перевести, (о *мног.*) попереводити когò куді. **-сти арестанта из одной тюрьмы в другую** – перевести арештанта з одної в'язниці до другої. **-сти глаза, взор на кого, на что** – перевести очі, погляд на когò, на що. **-дить глаза (с места на место)** – переводити очі, поводити очима по чо́му. **-сти разговор на что, на другую тему, предмет** – звернути розмову (річ) на що, на іншу тему (на інший бік), звісти мову на

що, зійти на що, закинути на інше, (*шутл.*) заговорити з іншої бочки. [Нехай, сестро, опісля! – скаже було Кость, та й закине на друге на що-небудь (Квітка)]. **-дить, -сти дух** – зводити, звести дух, відводити, відвести дух, переводити, перевести дух, відсапувати(ся), відсапатися, відсапнути, віддихатися *и* -дихуватися, віддихатися, віддихнутися, віддихнути, відхлинати. [Дайте мені дух звести (відсапнути). Молодиця не переведе духу, верещить (М. Вовч.) Лаговський важко одсапував з того прудкого ходіння (Крим.). Візник важко оддихнувся й поскріб під шапкою (Васильч.)]. **Не могу (не может) дух -сти** – не здійсуюся, не здійсеться, не відведу (не відведе) духу. [Аж не здійсеться, мов тільки що вловлений горобчик (Куліш)]; 2) (*в высший класс*) промувати, попромувати. [Що в його кипіло, зараз виявилось, як тільки попромували його в четвертий клас (Свид.)]; 3) переписувати, переписати, попереписувати що на кого, зводити, звести що на що. [Семилітню поволовшину звів на годову (Куліш)]. **-сти именьице на имя своей жены** – переписати маєток на свою жінку. **-дить что-л. на деньги** – обертати (обернути) що на гроші. **-дить рубли на франки** – обертати, зводити карбованці на франки. **-дить на камень, литогр.** – перебивати на камінь. **-дить на бумагу** – перебивати, переводити на папір; 4) переказувати, переказати, пересилати, переслати що. **Я -вёл ему по почте сто рублей** – я переказав (переслав) йому поштою сто карбованців; 5) (*с одного языка на другой*) перекладати *и* -кладувати, *сов.* перекласти *и* переложити, (*о мног.*) поперекладати *и* -кладувати (з однієї мови на другу); (*пояснить*) перетовмачувати, перетовмачити, поперетовмачувати що. [На нашу мову Іліяду переклав Руданський. Промов по-нашому, а я приставлю таку рабіню, що по-римськи вміє, вона твої слова перетовмачить (Л. Укр.)]. **-сти слово в слово** – перекласти слово за словом. **-водить что-л. стихами** – перекладати (перекласти) віршем (віршами), перевіряти (перевіряти, поперевершувати, поперевершувати), переспівувати (переспівати, попереспівувати) що; 6) (*истреблять*) зводити, звести, переводити, перевести, виводити, вивести, вигублювати, вигубити, вибавляти, вибавити, (*неоднократ.*) позводити, поперевершувати, повиводити, повигублювати, повибавляти. [Позводити, повиводити *и т. д.* мишей, всяку погань]; 7) (*тратитъ понапрасну*) переводити, перевести, марнувати, змарнувати, (*о мног.*) поперевершувати, помарнувати. **-сти время, деньги** – перевести, змарнувати час, гроші. **Переведённый** – переведений; переписаний; переказаний, пересланий; перекладений *и т. д.*

Переводиться, перевестись – 1) переводитися, бути переведеним; перекладатися, перетовмачуватися, бути перекладеним, перетовмаченим *и т. п.*, *см.* **Переводить 1 - 4**; 2) переводитися, перевестися, переходити, перейти, переїздити, переїхати, переноситися, перенестися. **Он -вёлся на службу в другой город** – він перейшов (перенісся) на службу до іншого міста; 3) переводитися, перевестися, зводитися, звестися, виводитися, вивестися, поперевершуватися, позводитися, повиводитися. [Песіголовців осталося мало: поперевершилися]. **Не -ться** – не вибувати, не збувати. [У їх горілка не вибуває].

Переводный – 1) переведений. **-ная бумага, картинка** – перебивний папір, перебивний малюнок; 2) перекладний. **-ная литература** – перекладна література; 3) (*о векселе*) жирований, переписаний.

Переводческий – перекладницький, перекладацький.

Переводчик, -чица – 1) перекладальник, -ниця, перекладач, -дачка, перекладчик, -чиця, перекладар, -дарка; 2) товмач; 3) *см.* **Переводитель.**

Перевоз – 1) *см.* **Перевозка**; 2) перевіз (-возу).

Перевозить, перевезти и перевезть – перевозити, перевезти, поперевершувати когось, що куди. **-зить на телегах, на лошадях** – перевозити возами, кіннями. **Перевозить, сов.** – перевозити, повозити, вивозити (все). [Хоч вивози цілий ліс, то все буде один біс. Копи з поля вже повозили]. **Перевезённый** – перевезений.

Перевозиться, перевезтись и перевезтись – перевозитися, перевезтись, бути перевезеним,

перетряса́тися, перетрясти́ся, (о *мног.*) поперево́зитися, попере́тряса́тися. [Старі перевезли́ся до сина, а свою хату продали. О. Яким як почув що архіре́й обіцяв жени́ха, то й не став перетряса́тися (Свид.)].

Перевозка – перево́зіння, пере́віз (-во́зу). [За мо́рем вовк три гро́ші, та копа́ перево́зу]. -**ка** *копён с поля* – возови́ця, копові́з (-во́зу); *см.* **Возка**. *Во время* -**ки** – у возови́цю, у копові́з.

Перевозное – перевозо́ве (-во́го).

Перевозный – пере́візний, перевозо́вий.

Перевозчик – пере́візник (ум. пере́візничок), перево́зець. [Ой ви, хло́пці-перевозці, перевезі́ть мене́].

Переволáкивание – перево́ліка́ння, перетяга́ння.

Переволáкивать, переволóчь – перево́лікати, перево́локти, перетяга́ти, перетягті́, (о *мног.*) попере́волікати, попере́тягати що. **Переволóченный** – перево́лочений, перетя́гнутий, перетя́гнутий, (о *мног.*) попере́волóчуваний, попере́тяг(ув)аний. -**ся** – перево́ліка́тися, перево́локти́ся, перетяга́тися; перетягті́ся; бу́ти перево́лоченим, перетя́гненим.

Переволновать, -ся – пере́хвилюва́ти, -ся; (о *человеке ещё*) перетурбува́ти, -ся. [Мо́ре пере́хвилюва́лося]. **Переволнованный** – пере́хвилюва́ний; перетурбува́ний.

Переволок, Переволо́ка, Переволóчье – во́лок, перево́лочня. [Во́лок – суході́л такий, що через його хижакі свої човні із річки Лова́ти в Дніпро́ві верхів'я перево́лікали (Куліш)].

Переволóчина, *см.* **Перевóдина**.

Переволóчь, *см.* **Переволáкивать**.

Перевору́жать, -ся, перевоору́жить, -ся – пере́зброюва́ти, -ся, пере́зброїти, -ся, (о *мног.*) (по)пере́зброюва́ти, -ся. **Перевору́женый** – пере́зброє́ний, (о *мног.*) (по)пере́зброюва́ний.

Перевору́жение – пере́зброюва́ння, *оконч.* пере́зброє́ння.

Перевору́щать, -ся, -плоти́ть, -ся – пере́втілюва́ти, -я, пере́втілитися в ко́го, в що. -**щённый** – пере́втілений.

Перевору́щение – пере́втілення, *неок.* пере́втілюва́ння ко́го, чо́го в ко́го, в що. [Худо́жне пере́втілення (Єфр.)].

Перевору́чивание – 1) пере́верта́ння, пере́кида́ння; 2) пере́верта́ння, пере́горта́ння; 3) -**ние** *на изнанку* – пере́лицьовува́ння, виверта́ння.

Перевору́чивать, пере́воротіть, пере́верну́ть – 1) (*опрокидывать*) пере́верта́ти, пере́верну́ти, пере́кида́ти, пере́кинути, (о *мног.*) попере́верта́ти, попере́кидати що. [Пере́верну́в відро́ з водою. Пере́кинув ми́ску]; 2) пере́верта́ти, пере́вернути, пере́горта́ти, пере́гортувати, пере́горну́ти, (о *мног.*) попере́верта́ти, попере́гортати. [Сіно пере́вертають, щоб швидче со́хло. Пере́гортали пригорі́лу со́лому (Грінч.)]. -**ть сено** – пере́горта́ти, пере́верта́ти сіно. -**ть страни́цы** – пере́горта́ти, горта́ти сторі́нки; 3) -**ть на изнанку** – лице́вати, пере́лицьовува́ти, пере́лицюва́ти, виверта́ти, виверну́ти, (о *мног.*) попере́лицьовува́ти, повиверта́ти; 4) -**ть (искажать)** – пере́верта́ти, пере́кручува́ти, пере́крути́ти, (о *мног.*) попере́кручува́ти. [Сю́ шту́ку написа́в моска́ль по-нашо́му і дуже попере́верта́в слова́ (Котл.)]. *См.* **Искажать**. **Перевору́ченный** – 1) пере́верну́тий, пере́кину́тий, (о *мног.*) попере́верта́ний, попере́кида́ний, попере́кидува́ний; 2) пере́верну́тий, пере́горну́тий, (о *мног.*) попере́верта́ний, попере́горт(ув)аний; 3) -**тый на изнанку** – пере́лицьовува́ний, виверну́тий, (о *мног.*) попере́лицьовува́ний, повиверта́ний; 4) пере́круче́ний, попере́кручува́ний.

Перевору́чиваться, пере́вороті́ться, пере́верну́ться – 1) пере́верта́тися, пере́верну́тися, пере́кида́тися, пере́кину́тися. [Ді́жка пере́кину́лася, вода́ поли́лася]; 2) пере́верта́тися, пере́верну́тися, пере́кида́тися, пере́кину́тися, оберта́тися, оберну́тися, пере́клада́тися, пере́кла́стися, виверта́тися, виверну́тися. [Пере́верта́вся на лі́жку з бо́ку на бі́к. Не спи́ш, пере́кида́єшся. Як збо́літь оди́н бі́к, вона́ оберта́ється на дру́гий. Пере́клада́вся з бо́ку на бі́к (Мирн.). Через го́лови виверта́лись (Лев.)]; (о *страницах, листах*) пере́горта́тися,

перегорну́тися, (о мног.) поперегорта́тися, поперегортува́тися; 3) **-тяться** наизнанку – лицюва́тися, перелицьовува́тися, перелицьова́тися, виверта́тися, вивернутися, (о мног.) поперелицьовува́тися, повиверта́тися, бу́ти перелицьова́ним, вивернутим.

Перевора́щивание – перевору́шування, перегорта́ння, переверта́ння, (о сене ещѐ) перегрома́джування, переґріба́ння.

Перевора́щивать, -ся, перевороши́ть, -ся – перевору́шувати, -ся, переворуши́ти, -ся, перегорта́ти, -ся, перегорну́ти, -ся, переверта́ти, -ся, переверну́ти, -ся, (о сене ещѐ) перегрома́джувати, -ся, переґромадити, -ся, переґріба́ти, -ся, переґребти́, -ся, (о мног.) поперегорта́ти, -ся, поперегортува́ти, -ся, поперегрома́джувати, -ся, попереґріба́ти, -ся; бу́ти перевору́шеним, переґорнутим, переверну́тим *и т. д.* **Переворо́шенный** – перевору́шений, переґорнутий, переверну́тий, переґрома́джений, (о мног.) поперевору́шуваний, попереґорт(ув)аний, попереверта́ний, попереґрома́джуваний, попереґріба́ний.

Переворо́вывание – переґрада́ння.

Переворо́вывать, -ся, переворова́ть, -ся – переґрада́ти, -ся, переґрасти́, -ся, (о мног.) попереґрада́ти, -ся; *стр. з.* бу́ти переґраде́ним. [Злоді́й у злоді́я переґрадає. Переґрав усє, що було, тепєр нема чоґо красти]. **Переворо́ванный** – переґраде́ний, (о мног.) попереґрадува́ний.

Переворо́т – переґоро́т (-ту), переверт (-верту). [Вели́кий всемі́рний переґоро́т (Куліш)]. **-рот** *политический, государственный* – переґоро́т політи́чний, держа́вний. **-рот** *в мыслях и чувствах* – переґоро́т у думка́х та почуття́х.

Переворо́титъ, см. Перево́рачивать.

Переворо́чатъ (о мног.) – переґида́ти, попереґида́ти. *Чтоб найти эту книгу, он -чал всю мою библиотеку* – щоб знайти цю кни́гу, він усю мою бібліоте́ку (книгозбі́рню) переґида́в.

Переворча́ть – (о челове́ке) перебурча́ти, перебуркоти́ти, (о соба́ке) переґарча́ти.

Перевоспи́тывание – переґиховува́ння. **-тание** – переґихова́ння.

Перевоспи́тывать, -ся, перевоспита́ть, -ся – переґиховува́ти, -ся, переґихова́ти, -ся, (о мног.) попереґиховува́ти, -ся, бу́ти переґихова́ним. **Перевоспи́танный** – переґихова́ний.

Перевози́к, см. Перево́зчик.

Перевози́цкий, Перево́щичий, см. Перево́зчицкий, -зчичий.

Перевощи́ть, см. Перева́щивать.

Перевра́ть, см. Перевира́ть.

Перевы́ручка – перето́рг (-гу), пере́вишка.

Перевью́чивание – пере(в')ючува́ння, *оконч.* пере(в')юче́ння.

Перевы́щать, перевы́сить – переґищува́ти, переґищити, (*превозмо́ти*) переґажува́ти *и* переґажати́, переґажити коґо.

Перевью́чивать, -ся, перевью́чить, -ся – пере(в')ючува́ти, -ся, пере(в')ючити, -ся, (о мног.) попере(в')ючува́ти, -ся, бу́ти пере(в')ючени́м. **Перевью́ченный** – пере(в')ючени́й, попере(в')ючува́ний.

Перевяза́ть, см. Перева́зывать.

Перевя́зка – 1) (*действ.*) переґ'язува́ння, заґива́ння; *см. Перева́зывание*; 2) переґ'язка, у́в'язка; *см. Повя́зка, Бинт*; (*для связки снопов*) переґе́сло. *Итти на -ку* – іти на переґ'язува́ння; 3) *зоол.*, **Mustela sarmatica** – переґузня, степовий дхі́р (*р.* дхора́).

Перевя́зный – переґ'язни́й, заґивни́й.

Перевя́зочный – переґ'язува́льний, заґивни́й. **-ные средства** – переґ'язни́й матеріа́л. **-ный пункт** – переґ'язни́й пункт. **-ная палата** – переґ'язна па́лата.

Перева́зывание – переґ'язува́ння, обґязува́ння, зв'язува́ння; переґліта́ння.

Перева́зывать, перевяза́ть – 1) (*связать поперёк, скрепить*) переґ'язува́ти, переґ'язати́, обґязува́ти, обґязати́, зв'язува́ти, зв'язати́, (о мног.) попереґ'язува́ти, позв'язува́ти, пов'язати́ коґо, що чим. [Попереґ'язувала старості́в рушника́ми]. **-зять рожь в снопы** – пов'язати́

жіто в снопі. **-з'ять рану** – обв'язати, зав'язати, перев'язати рану (позав'язувати рани). **-з'ять волосся лентой** – з[по,пере]в'язати стрічкою волосся. **-з'ять тюк накрест** – зв'язати пакунок нахрест. **-з'ять бечівкой** – перемотузити; 2) (*связать наново*) перев'язувати, перев'язати, (*о мног.*) попереув'язувати. [Твої снопи треба перев'язувати, бо який візьмеш, то й розсиплеться]; 3) (*чулки, сети наново*) переплітати, переплести, (*о мног.*) попереплітати (панчохи, сіті). **Перев'язаний** – перев'язаний, обв'язаний, зв'язаний; попереув'язаний, пов'язаний; переплетений, перемотужений.

Перев'язуватися, перев'язатися – 1) перев'язуватися, перев'язатися, (*о мног.*) попереув'язуватися, обв'язуватися, обв'язатися, зв'язуватися, зв'язатися; бути перев'язаним зв'язаним *и т. д.*; 2) перев'язуватися, перев'язатися; бути перев'язаним; 3) попереплітатися, переплестися, бути переплетеним.

Перев'язь – перев'язь (-язи), перевісся, (*через плечо: у больных, военных*) черезплічник. [Рушниця на перев'язі. Рука на (в) черезплічнику].

Перев'язнуть (*о мног.*) – погруз(ну)ти, повгрузати. *Охотники в болоте перев'язли* – мисливці в болоті погрузли (повгрузали).

Перев'язнуть – пов'язнути. [Усі квітки пов'язли з спеки].

Перегаживать, -ся, перегадить, -ся – 1) перегаджувати, -ся, перегадити, -ся, поза[попере]гаджувати, -ся, перепаскуджувати, -ся, пере[по]паскудити, -ся, позапаскуджувати, -ся, поганити, -ся, позапоганювати, -ся. *См. Перепачкать, -ся, Перемарать, -ся*; 2) (*перепортить*) перепсувати, перенівечити. *См. Перепортить. Перегаженный* – 1) перегаджений, перепаскуджений, позагаджуваний, позапаскуджуваний, позапоганюваний; 2) перепсований, перенівечений.

Перегаживать, см. Перегонять.

Перега́р – перега́р (-ру), перепал, згар.

Перега́рний – перепалений.

Перега́шивать, перега́сить – зага́шувати, позага́шувати, погасити (напр., усі лампи, свічки). **-ть известь** (*ещё раз*) – розпускати (розпустити) наново (знову) вапно (вапну), перелюсовувати, перелюсувати вапно (вапну).

Перега́чивание – перега́чування.

Перега́чивать, перега́тить – перега́чувати, перега́тити, (*о мног. или местами*) поперега́чувати що чим. **-ся** – перега́чуватися, перега́титися, бути перега́ченим.

Перега́ченный – перега́чений, поперега́чуваний.

Переги́б – 1) *см. Переги́бание*; 2) залім (-лому), переги́н (-гину). *Срв. Изги́б.*

Переги́бание – переги́нання.

Переги́бать, переги́нуть – переги́нати, переги́нути, (*о мног.*) попереги́нати. [Вітер переги́нув дерево. Переги́н аркуш(а) навпіл (*пополам*)]. *Лета -ли дедушку* – літа зігнули дідуся.

Переги́нутый – переги́нутий, (*о мног.*) попереги́наний.

Переги́баться, переги́нуться – 1) переги́натися, переги́нутися, (*о мног.*) попереги́натися. [Дроти́к переги́нувсь]; 2) перехи́лятися, перехи́литися, (*о мног.*) поперехи́лятися через що. [Не перехи́ляйся через вікно, бо впадеш].

Переги́бной – переги́нутий.

Переги́бнуть – вигинути, погинути, переги́нути. [Усі ко́ні переги́нули].

Перега́дывать, перега́дывать (*перегрызть*) – перегризати, перегризти, (*о мног.*) поперегризати що. **-дали всё, что было** – погризли все, що було. **-ла́дывать кости** – обгризати кістки знову. **Перега́данный** – перегризений, (*о мног.*) поперегризуваний.

Перега́живание (*о белье*) – перепрасовування.

Перега́живать, перега́дить – 1) перега́джувати, перега́дити, поперега́джувати. [Перега́дила всі дітські голівки]; 2) (*о белье*) перепрасовувати, перепрасувати, (*о мног.*) поперепрасовувати. **Перега́женный** – 1) перега́джений, поперега́джуваний; 2)

перепрасований, попереprasовуваний.

Пареглохнуть – поглухнути. [Поглухли, не чувають].

Переглотать – поковтати, перековтати, поглитати, переглитати, полигати, перелигати.

Переглушить – поглушити. [Усіх поглушило].

Переглядка, перегляды, см. Переглядывание.

Переглядывание – переглядання, зазірання.

Переглядывать, переглядеть – переглядати, перегле[я]діти, переглянути, передивлятися, передивлюватися, передивитися, (о мног.) попереглядати, попередивлятися когo, що.

Переглянутый – переглянутий, перегледжений, передивлений.

Переглядываться, перегляднуться – ззіратися, ззір(к)нутися, зглядатися (зглядуватися), зглянутися, переглядатися, переглянутися, перезиратися, перезирнутися з ким, позирнути по собі. [Ззіраються самі з собою. Троє збентежено зглядаються (Л. Укр.)]. **-ться между собою, один с другим** – ззіратися *и т. д.* (по)між собою, один з одним, одно на одного. [Ззірались тоді між собою ученики. Хлопці зглянулись один з одним (Мирн.)].

Перегнаивать, -ся, перегнойть, -ся – перегноювати, -ся, перегноїти, -ся, (о мног.) поперегнувати, -ся; *стр. з. бути перегносим.* **Перегноенный** – перегноєний, (о мног.) поперегнуваний.

Перегнать, см. Перегонять.

Перегневаться – перегніватися.

Перегнивать, перегнить – перегнівати, перегніти, (о мног.) поперегнівати. [Гниє, гниє та й не перегниє (Ном.)]. **Перегнивший** – перегнилий. [Купа трісок, перегнилих на гній (Франко)].

Перегной, -нойка – 1) (*действ.*) перегнування; 2) (*перегнивший навоз*) перегній (-ною).

Перегнойный – перегнійний, гноюватий.

Перегнойть, см. Перегнаивать.

Перегнуть, см. Перегибать.

Переговаривать, переговорить – 1) *с кем, о чём* – переговорювати, переговорити, перебалакувати, перебалакати, перемовляти, -ся, перемовити, -ся про що з ким. [Йому треба було перебалакати про щось своє (Крим.)]; 2) (*сказать всё*) переказувати, переказати, переговорювати, переговорити, перебалакувати, перебалакати, попереказувати, попереговорювати, поперебалакувати що. [Я все переговорив: більш нема чого сказати. Перебалакали всі свої балачки]. **Переговоренный** – переговорений, перебалаканий; 3) *кого (закидать словами)* – переговорювати, переговорити, перебалакувати, перебалакати, (*насмешл.*) передзявкувати, передзякати когo. [Де-б то вже така й знайшлась, що тебе переговорила (Грінч.). Тебе не перебалакаш. Вони як зіткнуться де-небудь, то аж плачуть, що одна другої не передзявкає (Мова)]; 4) (*повторять сказанное*) переказувати, переказати. [Папуга кожне слово переказує]; 5) (*передать чужие речи*) переказувати, переказати, переповідати, переповісти. [Така язиката – усє перекаже, що почує].

Переговариваться, переговориться – 1) переговорюватися, переговоритися, перемовлятися, перемовитися; 2) **-ваться с кем (только несоверш.)** – переговорюватися, перемовлятися. [З батьком переговорюються (М. Вовч.). Татари перемовлялись з берега з греком (Коцюб.)]. *Теперь все -ваются по телефону* – тепер усі телефоном перемовляються. *Послы -ваются о мире, о разоружении* – послі перемовляються (трактують) про мир, про роззброєння.

Переговор – 1) перемо́ва, перемо́вка, розмо́ва. **-ры** – перемо́ви, розмо́ви, пересправи, переговори. **-ры через послов** – пересилки. *Вести -ры с кем* – трактувати (пактувати), переговорювати з ким, провадити перемо́ви з ким про що. [Король трактував з ханом про довічне замір'я (*вечный мир*) (Куліш)]. **-ры о мире** – перемо́ви про мир; 2) **-ры, см.**

Пересуды.

Переговорный – розмо́вний, перемо́вний.

Переговорщик – перемовник, розмовник. **-щица** – перемовниця, розмовниця. *Неприятель прислал своих -щиков* – ворог прислав своїх перемовників.

Перегодить – перечасувати, перегодити, перечекати, переждати, перетривати *Срв.*

Переждать.

Перегодовальный – годовик, річнйк. *Срв. Годовальный.*

Переговать – перебути десь (цілий) рік.

Перегодя – перегодом, згодом.

Перегон, перегонка – 1) (*действ.*) переганяння, перегін (-го́ну). [«Чуда» такі, як перегін в свиней бісів (Л. Укр.)]; *хим.* – переганяння, перепускання, перегін (-го́ну), перепуст. *Лошадь пала с перегону* – кінь здох з перегону; 2) **-ка, -ки** – перегони, випередки. *В -ку, в -ки, в перегоньшики, в перегон* – в перегони, на перегони, (*взапуски*) на(в)випередки з ким, навзаводи з ким. [Кинутися, пуститися на перегони, на(в)випередки з ким. Діти в перегони біжать (Франко)]; 3) (*расстояние*) перегін (-го́ну), гони (*р. гін и гонів*). [Погнали некрут з рідного краю аж у Московщину... Довгий перегін (Мирн.)].

Перегонка, см. Перегон.

Перегонный – перегінний. [Перегінна горілка]. **-ный куб** – перепускний куб, переганяльний куб. **-ный сосуд** – лембик, алембик (-ка).

Перегоночный, см. Перегонный.

Перегощик – перепускальник, переганяльник.

Перегонять, перегнать – 1) переганяти, перегонити, перегнати (*о мног.*) попереганяти, поперегонити. [Мене вже з одного місця на друге перегонили вісімнадцять разів (Васильч.). На літо перегнали мене з «нашої» тюрми в іншу (Тесл.). Поперегонили воли через річку]; 2) (*опережать*) переганяти, перегнати, випереджати, випередити, попереджати, попередити, (*о мног.*) попереганяти, повипереджувати, повипереджати когось. [Я такі тебе перегнав. Одна одну попереджає (М. Вовч.)]; 3) (*жидкость*) перегонити, переганяти на що, через що, перепускати, перепустити через (на) що. **Перегоняемый** – 1) (*на другое место*) перегонюваний; 2) (*опережаемый*) випереджуваний; 3) (*о жидкости*) перегонюваний; перепущуваний на що, через що. **Перегнанный** – 1) перегнаний, (*о мног.*) поперегонений; 2) перегнаний, випереджений; (*о мног.*) повипереджуваний; 3) перегнаний, перепущений.

Перегоняться, -гнаться – переганятися; перегонитися, перепускатися на що, через що; бути перегнаним, перепущеним.

Перегораживание – перегороджування, перепинання.

Перегораживать, перегородить – перегороджувати, перегородити, (*протянутой вещью*) перепинати, переп'ясти, перепнути, (*колышками и т. п.*) перетикати, перетикати, (*о мног.*) поперегороджувати, перепинати. [Перегородив хату на двоє. Перегороджували степові дороги своїми заставами (Куліш). Перепнули рядном хату]. **Перегороженный** – перегороджений, переп'ятий, (*о мног.*) поперегороджуваний, перепинаний.

Перегораживаться, перегородиться – перегороджуватися, перегородитися, (*протянутой вещью*) перепинатися, переп'ятися, (*о мног.*) поперегороджуватися, перепинатися; бути перегородженим, переп'ятим.

Перегорание – перегоряння.

Перегорать, перегореть – перегоряти, (*о мног.*) поперегоряти. **-ть на пепел** – попеліти, спопеліти, перетлівати, перетліти, поперегортлівати. **Перегорельный** – перегорілий, перегорений, (*о мног.*) поперегорялий. **-лый на пепел** – спопелілий, перетлілий.

Перегоревать – 1) (*пережить горе, перестать горевать*) перегорювати, перетужити, пересумувати. [Багато на Україні перегорювали люди. Нехай дівчина тужить, вона перетужить]; 2) (*провести время горя*) перебідувати, перегорювати. [Насілу перебідували голодну зиму]. **-вать беду** – перебідувати (перебити) ліхо. **-ванный** – перегорюваний, перетужений; перебідований.

Перегорéлый, см. **Перегорáть**.

Перегорéть, см. **Перегорáть**.

Перегорéклый – перегірклий.

Перегорéкнуть – перегіркнути.

Перегорóда, см. **Перегорóдка**.

Перегорóдка, -рода – 1) *дейст.*, см. **Перегорáживание**; 2) (*переборка*) перегорóжа, перегорóда, перегорóдка, перебірка, пересічка, переділка, загорóдка, перетика, перетинка. [Почав одягатися за перегорóжею. Станові (*сословные*) перегорóди (перетики). Дав мені торбу із сьомá перегорóдками. Його світличка перебіта була в кінці, і за тією пересічкою він спав (Грінч.)]. -ка на реке для ловли рыбы – перетика, із (р. їзу), яз (р. язу), котá, кітець (-тця); (из камней) гард, грéбля. -ка в лодке – поріг (-рогу). -ка из материи, холста и т. п. – запона. -ка сплошная – суцільна перегорóдка (перетика).

Перегорóдочный – перегорóдний.

Перегорóдчатый (*дом*) – перегорóджений, переділений (дім, -на хáта), перебірчастий. -тая эмаль – перебірчаста емáля.

Перегостіть – перегостювати. [Перегостювáв у ньóго святкі].

Перегра́нивать, перегра́нить – перегранковувати, перегранкувати що.

Переграничивать, переграничить – перемезовувати, перемезувати, (*о мног.*) поперемезовувати що.

Переграфіть – переліні[я]ти, (*о мног.*) поперелініювати. -флénный – перелінієний.

Перегребáть, перегрести и перегресть – 1) (*грести снова, на другое место*) перегрібáти, перегребти, перегромáджувати, перегромáдити, перегортáти, перегорнути, (*о мног.*) поперегрібáти, поперегрómáджувати, поперегортáти. *Оттенки см. Грести*; 2) -сти реку – перегребти ріку; 3) -сти кого (*опередить гребкой*) перегребти, перевеслувати когó.

Перегревание – перегрівання.

Перегреватель – перегрівач.

Перегревать, -ся, перегреть, -ся – перегрівати, -ся, перегріти, -ся, (*о мног.*) поперегрівати, -ся. Перегрéтый – перегрітий.

Перегрезить что, о чем – перемріяти що, про що.

Перегрешить – перегрішити.

Перегру́живание, см. **Перегру́зка**.

Перегру́живать и Перегру́жать, перегрузить – 1) перевантáжувати, перевантáжити, переладóвувати, переладóвати, перекладáти, перекласти, переложити. [Перевантáжувати з одних вагонів в інші. Переладóвувати судна. Перекладáти вози]; 2) кого чем (*работой, делами*) – пере(об)тяжувати, пере(об)тяжити когó чим (працею, справами).

Перегру́женный – 1) перевантáжений, переладóваний, перекладений, перелóжений, (*о мног.*) поперевантáжуваний, попереладóвуваний, поперекладений; 2) пере(об)тяжений, (*о мн.*) попере(об)тяжуваний.

Перегру́жаться и Перегру́жаться, перегрузиться – 1) перевантáжуватися, перевантáжитися, переладóвуватися, переладóватися, перекладáтися, перекластися, переложитися, бути перевантáженим *и т. д.*; 2) пере(об)тяжуватися, пере(об)тяжитися, бути пере(об)тяженим чим.

Перегру́зка – 1) перевантáжування, переладóвування, перекладáння, перекла́жа (-жі); (*оконч.*) перевантáження, переладóвування; 2) (*работой*) пере(об)тяжування; (*оконч.*) пере(об)тяження (працею, справами).

Перегрузный, -ной, -грузочный – перевантáжувальний, перевантáжний, перекладáльний. -ная станция – перевантáжна станція.

Перегру́зчик – перевантáжник.

Перегруппировка – перегрупóвування, *оконч.* перегрупóвання.

Перегрупу́ровувать, -ся, перегрупу́рова́ть, ся – перегруповувати, -ся, перегрупувати, -ся. **-пированный** – перегрупований.

Перегрыза́ние – перегризання.

Перегрыза́ть, перегрызть – перегризати, (о *мног. или во многих местах*) поперегризати що чим. [Добрі зуби і камінь перегризуть (Ном.)]; (*орехи, семечки*) перелущити, полузати, полущити (горіхи, насіння). *Мы все сухари -ли* – ми всі сухарі пере[по]гризли.

Перегры́зенный – перегризений; поперегризаний, поперегризуваний.

Перегрыза́ться, перегрызтьсЯ – перегризатися, перегризтися, (о *мног. или во многих местах*) поперегризатися. [Кісточка, як камінь: ніяк не перегризається. Собаки перегризлись (поперегризались) за кістку. Перегризлася (об'їлася) з усіма сусідами].

Перегрязни́ть, -ся – перебруднити, -ся, перекаляти, -ся, переваляти, -ся, позабруднювати (-бруджувати), позакалювати, побруднити, -ся, покаляти що чим, -ся. *Срв. Перепачкать, Перемарать. Перегрязнённый* – пере[по]бруджений, пере[по]каляний, позабруджуваний, позакалюваний.

Перегуби́ть – позводити, попереводити, вигубити когo.

Перегуде́ть – перегусти, перегудіти, перегурчати, перегуркати когo.

Перегу́л – 1) перепій (-пою), перегул. [З перепією голова́ бо́літь]; 2) *см. Прогу́л.*

Перегуля́ть – 1) (*прогулять лишку*) перегуляти, переходити; 2) (*выпить лишку*) перепіти, перегуляти.

Перегусте́ть, -гуснуть – перегустишати, перегускнути. **-те́лый** – перегуский.

Перегусті́ть что – перегустити що.

Перегудо́рить, см. Перегово́рить.

Пе́ред и Пред – 1) *предл.* – пе́ред, пе́редо (*обычно если след. слово начинается сочетанием согл. «мн.»* – пе́редо мною), попе́ред ким, чим *и* ко́го, чо́го, спе́ред ко́го, (*относительно кого, чего, перед к.-л днём, событием*) про́ти ко́го, про́ти чо́го. [Своі́х ко́лі́н ні пе́ред я́ким князем не гну́ли ми (Грінч.). Засто́гнав, як пе́ред сме́ртью (Грінч.). Ва́рені́ків нава́рили, пе́ред хло́пців ста́нови́ли. Безлю́дная до́рі́женька попе́редо мно́ю (М. Вовч.). Нема́ то́го, хто всто́їть про́ти йо́го. Про́ти сме́рті дво́х сині́в ме́ні сні́лось, що два го́луби приле́тіло в осе́лю (Мил.). Ме́ні приве́рзлося чу́дне – бо́г зна́є про́ти чо́го (Васильч.). Як зайці́, ворогі́ бі́гтимуть спе́ред те́бе (Леонт.)]. **Пе́ред пра́зднака́ми, от'ездо́м** – пе́ред свЯ́тка́ми, пе́ред від'ї́здом. **Пе́ред са́мым от'ездо́м** – са́ме пе́ред від'ї́здом. **Пе́ред са́мым но́сом** – пе́ред са́мим но́сом. **Вино́вный пе́ред зако́ном** – винува́тий про́ти зако́ну *и* пе́ред зако́ном. **И́зменник пе́ред оте́чество́м** – зра́дник про́ти ба́тьківщи́ни. **Пе́ред ли́цом все́го свeта, все́й Евро́пы** – пе́ред ли́це́м усьо́го сві́ту, усі́єї Евро́пи. **Я даю́ э́тому а́втору пре́дпочте́ние пе́ред прочи́ми, дру́гими** – я даю́ перева́гу цьо́му а́второві́ про́ти ре́шти, про́ти ин́ших. **И́звини́ться пе́ред кем** – пере́просити ко́го. **Пе́ред ним про́бежал зайчи́к** – пе́ред (по́перед) йо́го, пе́ред ним про́біг зайчи́к. **Ста́нь пе́редо мно́ю** – ста́нь пе́ред ме́не, пе́редо мно́ю. **Пе́ред рас́свето́м** – удо́сві́та. **Пе́ред суме́рка́ми** – при́смерком. **Зади́рать но́с пе́ред кем** – кі́рпу гну́ти про́ти ко́го. **Пе́ред ро́дами** – на по́ступі́. **Пе́ред бо́гом не утаи́шься** – від бо́га ніде не схова́єшся. **Пе́ред, с родит. п. (спе́рва, пре́жде чего-л., кого-л.)** – попе́ред ко́го. [Не су́нься (не лізь) попе́ред ба́тька в пе́кло]. **Не суйся пе́ред люде́й** – не су́нься попе́ред люде́й; 2) **пе́ред, пе́ред, нареч. (напе́ред, пре́жде)** – попе́реду, пе́рше, пе́редні́ше, пе́редше, впе́ред. **См. Пре́жде, Напе́ред, Ра́ньше. А ты́ бы пе́ред спроси́л** – а ти-б пе́рше попита́в, -ся, поспита́вся, спита́в, -ся.

Пе́ред – 1) пе́ред (-ду). [Не поверта́йся до і́х пе́редом, щоб не пізна́ли]; (*в зда́нии*) чо́ло. [Чо́ло буди́нку. Ха́та сто́їть чо́лом на ули́цю]. **Взя́ть -ре́д** – ви́передити ко́го. **Ска́кать за́дом *и* -до́м** – ска́кати за́дом і́ пе́редом, за́дко́м і́ пе́редко́м; 2) (*у сапо́га*) пе́ред, *ум.* пе́редо́к (-дка́). **-ды́** – пе́реді́, пе́редкі́. [Ой, цок чо́біто́к, а в пе́реду́ ді́рка]; 3) (*в э́кипа́же*) пе́редо́к (-дка́), 4) (*красный угол в избе*) по́куть (-тя, *м. р.*), по́куття. [Си́дять на по́куті́]; 5) (*буду́щее*) при́йду́ше

(-ого), майбутнє (-нього); 6) нар., см. **Перед 2.**

Передаваемость – передаваність, (на словах) переказуваність (-ности).

Передаваемый, см. **Передавать.**

Передавание – 1) передавання комусь чого, ким чого. [Передавання в образах настроїв (Єфр.)]; (изображение) віддавання, подавання; (излишне) передавання; переплачування; (на словах) переказування, переказ, наказування, переповідання, (о слухах, сплетнях) переносування.

Передаватель, -льница, см. **Передатчик**, -чица 1.

Передавать, передать – 1) передавати, передати комусь, що, (о многом) попередати. [Передай мені сіль]. **-вать что-н. из рук в руки, друг другу** – передавати з рук до рук, один (одно) одному що-небудь. **-вать, -дать кому имущество, власть, право** – передавати, передати (редко здавати, здати) майно, владу, право комусь. Срв. **Уступать. -давать (-дать) приказания армии по радиотелеграфу** – передавати (передати) накази (розкази) армії радіотелеграфом. **-дать болезнь, черты характера кому** – передати х(в)оробу, вдачу комусь. **-дать письмо, деньги, подарок кому через кого** – пере[по]давати, пере[по]дати листа, гроші, гостинець комусь ким. [Козаком гостинець батькові передав]. **-дать письмо в собственные руки** – по[пере]дати листа до власних рук. **-дать дело на чье усмотрение** – віддати справу на чий розсуд, здатися на чий думку. **-дать дело в суд** – передати справу до суду. **-дать настроение кому** – передати настрою комусь. [Музика грою передає сумний свій настрою слухачам]. **-дать вексель** – пережирувати. [Узяв та вексель той на жінку і пережирував]; 2) *что (изображать)* – віддавати, віддати, подавати, подати. [Поет виразно віддає свої переживання. Букви віддають звуки. Оповідання подає трагічну долю відомої красуні (Єфр.)]; 3) **-дать лишнее** – передавати, передати, (о мног.) попередати [Передав куті меду. Ви передали три карбованці, як давали решту (при сдаче)]; (заплатить дорого) переплачувати, переплатити за що; (давать много раз) давати, по[на]давати. *Сколько денег я ему уже -вал* – скільки вже грошей я йому надавав; 4) (на словах) переказувати, переказати, наказувати, наказати, переповідати, переповісти, (о сплетнях, слухах ещё) переносити, перенести, (о многом) попередказувати, попередповідати, попереднести, попередношувати комусь що, про що. [Я не буду переказувати вам тих лайок (Коцюб.) (и ті лайки). Переказували новини (Грінч.). Переказала, щоб поспішався (Коцюб.). Переказати словами становище мого духа (Конис.). Ой накажи, галко, від кошового вісті. Де що почує, все переносить]. **-ть через кого** – переказувати, наказувати ким. [Переказала дочкою, щоб поспішав додому. Накажи слугою, що ти нездужаєш (Л. Укр.)]. **-дать чьи слова** – переказати, подати чий речі (чий мову). *Он неверно -дал мои слова* – він не так переказав мої слова. **-дать мысль (словами)** – переказати думку. **-дать что-либо своими словами** – переказати що своїми словами. **-ть известие** – подати звістку. **-ть что-либо потомству** – передати що потомству (нащадкам), подати що у потомство (Куліш). **-ть на письме** – списати. [Найкраща пісня мені, її-ж і списати не сила (Самійл.)]. **-вать, -дать поклон** – переказувати, переказати поклін и покліна, віддавати, віддати поклін, поклонятися, поклонити, поклонятися, поклонитися, відклонятися, відклонитися комусь ким. [Сестра до брата з чужої сторони поклоняла. Козак до дівчини ворлами та поклонився. З України до дівчини козак відклонівся]. **-дайте ему мою глубокую благодарность, мое почтение** – перекажіть йому мою глибоку подяку (вдячність), мою повагу (пошану). **-дать кукованием** – перекувати. [Хоч сивою зозулькою перекуй до мене]. **Передаваемый** – передаваний; віддаваний; переплачуваний; переказуваний; переповідуваний. **Переданный и переданный** – переданий, (о мног.) попереданий; відданий, поданий, (о мног.) повіддаваний; переплачений; переказаний, наказаний, переповіданий, переповіджений, перенесений, (о мног.) попередказуваний, понаказуваний, попередповіданий, попередношуваний.

Передаваться, передаться – 1) передаватися, передатися, (о мног.) попередатися; бути переданим. [Чарка передавалася від одного до другого]. *Зараза легко -даётся другим* –

пошесть легко передається іншим (переходить на інших); 2) (*изобразаться*) віддаватися, віддатися, подаватися, податися, (*о многом*) повіддаватися. *В музыкальном произведении -даются* настроєння композитора – в музичнім творі віддаються настрої композитора; 3) передаватися, передатися [Не раз зайве передавалося]; переплачуватися, переплатитися; 4) (*на словах*) переказуватися, переказатися, наказуватися, наказатися, переповідатися, переповістися, (*о сплетнях, слухах*) переноситися, перенестися, (*о многом*) попереказуватися, понаказуватися, попереповідатися; попереноситися [Поговір (слава) переноситься мов за вітром (*по ветру*)], бути переказаним, переповіданим; 5) (*на чью сторону, кому*) передаватися, передатися до ко́го, перекидатися, перекинутися до ко́го. [Він перекинувся до ляхів]. *Неприятельский полк -дался нам* – ворожий полк перекинувся до нас.

Передавливать, передавить – 1) (*давить в перехват, подавить что-л. слишком*) передавлювати, передавити, передушувати, передушити, перечавити, (*о мног.*) попередавлювати, попередувати, (*слишком выжать, помять*) перечавлювати, перечавити (напр. ягоди); 2) (*задавить, раздавить во множестве*) передавлювати, передавити, подавити, передушувати, передушити, подушити, видавлювати, видавити, видушувати, видушити, вичавлювати, вичавити, повичавлювати. [Не вичавиш бджіл у вулії (Грінч.)]; (*выжать*) вичавлювати, вичавити. **Передавленный** – передавлений, передушений, видавлений, видушений, вичавлений, попередавлюваний, попередуваний, повидавлюваний, повидушуваний, повичавлюваний.

Передавливаться, передавиться – передавлюватися, передавитися *и т. д.*, бути передавленим, передушеним *и т. д.* *А чтоб вам всем -виться (брань)* – а бодай (щоб) усі ви подавилися, а бодай-би вас усіх по[ви]давило.

Передаривать, передарить – 1) *кого* – обдаровувати, обдарувати, (*о мног.*) пообдаровувати ко́го чим. *Невеста -ла всех подруг лентами* – молода обдарувала всіх подруг стрічками; 2) *что кому* – роздаровувати, роздарувати, (*о мног.*) передарувати, пороздаровувати. [Передарував багато на своїм віку (Грінч.)]. *Всё -рил ей* – усє пороздаровував їй; 3) передаровувати, передарувати. [А я твій подарунок передарю ко́му схочу]. **Передаренный** – роздарований, передарований, (*о мног.*) пороздаровуваний, попередаровуваний.

Передаток (*излишне данное*) – передача, зайвина.

Передаточность – передавальність (-ности).

Передаточный – передавальний, передатковий. **-ный пункт** – передатковий пункт. **-ная надпись, -ный акт** – уступний напис, -ний акт. **-ные деньги** (*переданные в излишке*) – передані гроші; (*следующие к передаче*) належні до передання (подання) гроші. **-ные лошади** – підставні (перепряжні) коні; *см.* **Перекладной**.

Передатчик, -чица – 1) передавець (-вця), передавач, передавальник, передавальниця, передавачка; (*на словах*) переказувач, -вачка, перекажчик, -чиця, переказувальник, -ниця; 2) *см.* **Перебѣжчик, -ица, Изменник, -ица**.

Передать, см. **Передавать**.

Передача – 1) *дейст. длит., см.* **Передавание**; *оконч.:* а) передання чо́го ко́му, ким (*через кого*). **-ча известий по радио-телеграфу** – передання звісток радіо-телеграфом. **-ча движения** – передання руху. **-ча голоса на расстояние** – передання голосу на відстань (на далечінь). **-ча права, имущества** – передання права, майна ко́му. **-ча векселя** – пережирування; б) (*отображение*) віддання чо́го в чо́му. **-ча настроений в поэзии** – віддання настроїв у поезії; в) (*на словах*) переказ (-зу), переповідання, переповість (-вісти). [Переказ звісток]; (*изложение*) вислів (-ову). [Мова й образи близькі до народнього думання й вислову (О. Пч.)]. *Знать что-л. по устной -че* – знати що-небудь переказом, з переказу; г) (*излишне*) передання, (*дорого*) переплачення, переплат за що; 2) (*что передано лишку*) зайві, передані гроші. *Восемь рублей -чи* – вісім карбованців зайвих, вісім карбованців передано.

Переда́чний. -ные *деньги* – передані гроші.

Передаю́щий – хто передає, переказує, віддає, переплачує *и т. д.* **См. Передава́ть.**

Передба́нник – кімната перед мильнею, парнею, лазнею.

Передба́нный – що перед лазнею.

Передва́ивать, передвои́ть – 1) (*водку, уксус*) переганя́ти, перегна́ти, (*о большом количестве*) попереганя́ти; 2) (*верёвку, бумагу: сложить вдвое*) передво́ювати, передво́їти, склада́ти, скла́сти вдво́є (моту́зку, папі́р). **Передво́енный и передвоё́нный** – 1) пере́гнаний, (*о мног.*) поперего́нюваний; 2) передвоє́ний.

Передва́иваться, передвои́ться – 1) (*о водке, уксусе*) переганя́тися, перегна́тися, (*о мног.*) попереганя́тися; бу́ти пере́гнаним; 2) передво́юватися, передво́їтися; бу́ти передво́єним.

Передви́гать, передви́нуть – пересува́ти, пересовува́ти, пересу́нути. **Передви́гать** – пересовати, попере́сувати, попере́совувати що. [Пересу́нь оцю скриню́ на дру́ге місце]. **-нуть** *войска* – пересу́нути в́ійсько. *Еле но́ги -гае́т* – ледве (наси́лу) но́ги переставля́є, ледве (наси́лу) но́гами сова́є (вору́шить). [Серде́чний Нау́м ледве но́ги переставля́є (Квітка)].

Передви́нутый – пересуну́тий *и* пересунений.

Передви́гаться, передви́нуться – пересува́тися *и* пересовува́тися, пересу́нутися; (*переселяться*) пере́ходити, пере́йти, (*о мног.*) попере́суватися, попере́ходити. *Старик е́два -гае́тся на но́гах* – наси́лу но́ги старий переставля́є (ледве но́гами сова́є).

Передви́жение – пересува́ння *и* пересовува́ння, пересу́в. **-ние** *войск* – пересува́ння в́ійська.

Передви́жка, *см. Передви́жение. Беспоря́дочная -ка* – сова́нка.

Передви́жной – пересувни́й, переставни́й, рухо́мий. [Пересувні́ лі́тери]. **-ная** *мельница* – похідни́й млин. **-ная** *лестница* – драбина, стра́мина. **-ной** *стол* – пересувни́й, походя́[ю]щий сті́л. **-ная** *выставка картин* – переї́зна (переві́зна) виста́ва карти́н.

Передви́нуть, *см. Передви́гать.*

Передвоє́ние, Передво́йка – передвоє́ння, подвоє́ння.

Передвои́ть, *см. Передва́ивать.*

Передвы́борный – передви́борчий. **-ная** *кампания* – передви́борча ка́мпанія.

Передева́ть, *см. Переодева́ть.*

Переде́л – 1) переді́л, переді́ляння; 2) *см. Переде́лка.*

Переде́ливать, -ся, переделя́ть, ся, передели́ть, -ся – переді́лювати, -ся, переді́ляти, -ся, переді́лити, -ся, (*о мног.*) попере́діляти, -ся *и* -ділювати, -ся.

Переде́лка – 1) *см. Переде́лывание. Попа́сть в -ку* – вбра́тися (влі́зти) в клопі́тне ді́ло, в тарапа́ту вскочи́ти. *Вот по́пал в -ку* – оце́ вскочи́в! от де в тарапа́ту вскочи́в! 2) (*предмет*) пере́рі[о]бка. [Старий наш лі́топис дійшо́в до нас у пі́знішій переробці́ (Єфр.)].

Переде́лывание, переде́лание – перероблюва́ння, переробле́ння, перема́йстрування, перема́йструва́ння *и т. д.* *см. Переделыва́ть.*

Переде́лывать, передела́ть – 1) переробля́ти *и* перероблюва́ти, перероби́ти, (*о мног.*) попере́робля́ти *и* -роблюва́ти що; перема́йструва́ти, перема́йструва́ти, перешталтовува́ти, перешталтува́ти що; (*переправлять*) переправля́ти, переправі́ти що; (*преобразовывать*) перетворюва́ти, перетвори́ти ко́го, що в (на) що; (*о мног.*) попере́майструва́ти, попере́шталтовува́ти, попере́правля́ти, попере́твори́ти ко́го, що в (на) що. [Панської́ сто́ти (*натуры*) не перероби́ш. Комору́ перема́йструва́в на ха́ту, та й гара́зд (Кониськ.). Все в до́мі перешталто́вує (Мова). Перетвори́ти сирову́ етнографі́чну ма́су в свідому́ на́цію – я не зна́ю більшо́го за́міру на сві́ті (Єфр.)]. **-лать** *фасон* *платья* – перероби́ти, відмі́нити фа́сон убра́ння. **-лать** *на свой ла́д* – по сво́єму (на сво́є) перероби́ти, на сві́й кшталт поверну́ти; 2) (*всё*) перероби́ти, пороби́ти (все). [Панської́ робо́ти не перероби́ш]. **Передела́нный** – переробле́ний, перетворе́ний *и т. д.*

Переде́лываться, передела́ться – переробля́тися *и* -роблюва́тися, перероби́тися, перема́йструва́тися, перема́йструва́тися; (*преобразоваться*) перетворюва́тися,

перетворітис^я. *Дело -лалось* – на інше вийшло, по інакшому сталося. *Случилось и не -лается* – сталося й не відстанеться.

Передельный – 1) передільний; 2) перероблений.

Переделять, см. **Переделивать**.

Передёрживание – пересмикування.

Передёрживать, -ся, передёргать, -ся, передёрнуть, -ся – пересмикувати, -ся, пересмикати, -ся, пересмикнути, -ся; просмикувати, -ся, просмикнути, -ся, тріпати, -ся, тріпнути, -ся. **-рни занавеску** – просмикни запинало. **-дёргать шерсть** – пересмикати, перебрати, перескубти вовну. **-дёрнуть карту** – пересмикнути карту. **-нуть плечами** – знизнути плечима, звести плечима. *Его -нуло, он -нулся* – його пересмикнуло (струснуло, тріпнуло), він тріпнувся. [Так і струснуло Газіса від ханських слів (Леонт). Тріпається як муха в окропі].

Передёрганный – пересмиканий. **Передёрнутый** – пересмикнутий.

Передержатель – передержець (-ця), передержувач (-ча), переховник (-ка).

Передержательница – передержувачка, переховниця.

Передержательство – передержанство, переховництво.

Передерживание, передержание – передержування, передержання, перетримування, перетримання; перепускання, перепущення, переховування, переховання; пере(ви)трачування, пере(ви)трачення. *Срв.* **Передерживать**.

Передерживать, передержать – 1) передержувати, передержати, перетримувати, перетримати ког^о, що, де. **-вать доле положенного, приготовляя или делая что-л.** – перепускати, перепустити що; 2) (*укрывать беглых, чужие вещи*) переховувати, переховати, передержувати, передержати; 3) (*издержать лишнее*) пере(ви)трачувати, пере(ви)тратити.

Передержанный – передержаний, перетриманий; перепущений *и т. д.* **Передерживаться** – передержуватися, бути передержаним *и т. д.*

Передержка – 1) см. **Передерживание**; 2) перехованка (конокрадів); 3) перевітра (грошей); 4) (*повторный экзамен*) перепит; 5) (*в картах*), см. **Передёрживание**; 6) (*извращение*) перекручування, перекручення.

Передёрнуть, см. **Передёрживать**.

Передирать, передрать – 1) передирати, передерти *и* передрати, (*о мног.*) попередирати. [Хустку передрала (передерла) надвоє]; 2) (*всех или мног.*) перешмагати, перелущувати, (*за волосы или за уши*) перескубти, перем'яти, перечубити (всіх або багатьох). **Передраный** – передертий, передран[т]ий. **Передираться, передраться** – 1) передиратися, передертися *и* передратися, (*о мног.*) попередиратися; 2) побитися, поскубтис^я, почубитис^я. [Понапивались п'яні та й побілися].

Передить – випереджати, попереджати ког^о, що.

Передки, -ов, см. **Передок**.

Передковый – 1) передній. [Передні колеса]; 2) передковий. [Купів передкового товару на чоботи].

Передневать – переднювати.

Переднеязычный – передньязыковий.

Передний – 1) передній, перший, чільний. [Передні колеса. Передні зуби]. **-няя сторона** – перед, чоло. **-ний ряд** – передній, перший ряд. **-нее (первое) место** – чільне (перше) місце. **-ний угол (в избе)** – покуть (-тя); 2) (*прежний*) передній, передніший, передущий.

Передник, передничек – хвартух, хвартушина (ум. хвартушок (-шка), хвартушінка); попередник, запаска, запасчина, запасочка, попередниця, запілка, запільчина, завіска, (*гал.*) катран, катранець; (*ремесленничий*) запона, шуствал.

Передняя – передпокій (-кою), передник, прихожа (-жої), прихата, присінок *и* присінки (*мн.*). [Увійшов до попа у хату, стою у переднику].

Передо, см. **Перед**.

Передоб'єденний – передоб'їдний, передоб'їданий. **-ное время** – передоб'їдня, передоб'їдня година, підоб'їдання. **-ний (поздний) завтрак (или закуска)** – передоб'їдок (-дку).

Передов'єрие – передов'їрення.

Передов'єрять, -в'єрить – передов'їр'яти, передов'їрити. **Передов'єренный** – передов'їрений.

Передовик, передову́ха, см. Передовщик, передовщица.

Передови́ца – передови́ця, передова́, передня́ (вступна, провідна) стаття́.

Передовой – 1) передовий, передній, попередній, (на)чільний. **-вой отряд, пост** – передовий (передній) загін, передова (передня) чата. [Козаки, мов який мур попередній, здержували хижє бесурмєнство (Куліш)]. **-вая сваха** – передоїжджа сваха. **-вое животное (в стаде)** – передня́к, вожай. **-вая статья, см. Передовица. -вые деньги** – завдатков'ї грош'ї; авансов'ї грош'ї; 2) (*прогрессивный*) поступовий. [Поступов'ї елемєнти громадянства]; 3) *суц.* – передовий (козак), передовик, напередовець (-дівця).

Передовщик, -щица, передовик, передову́ха (*о человеке, и животному: передовой в работе, вожак*) – передовик, передня́к, передни́ця, передня́чка. [Передовики лядської політики (Куліш). Між вівцями, для приводу бува́ небагато кіз і цапи-передняки].

Передо́к (*передняя часть чего-л.: экипажа, туши и т. п.*) – 1) передо́к (-дка), перед. **-до́к плуга** – передо́к, колісн'я́ и колішн'я́; 2) (*в сапогах*) *мн.* переди́ и переда́, передки́, при́шви.

Передокладыва́ть, передоложи́ть дело, или кому о чём – знов доповідати, доповіді́ти дро справу або кому́ про (за) що́.

Передом – передом, передко́м, *срв. Перёд.* [І задко́м, і передко́м перед па́ном Хведорко́м]. *Итти -до́м* – іти́ уперед, наперед від інших.

Передопрашива́ть, Передопроси́ть – передопи́тувати, передопита́ти, знов (удру́ге) допи́тувати, допита́ти, перепи́тувати, перепита́ти кого́.

Передопро́с – перє́пит, передо́пит, новий до́пит.

Передо́хнуть – подо́хнути, видо́хнути, позди́хати, ви́здихати, повизди́хати. [Воли́ та корови́ усі позди́хають. А бодай-би вони́ всі ви́здихали]. *См. До́хнуть.*

Передо́хнуть – 1) (*перевести дух*) віді́дхнути, відса́пнути, переди́хнути, відхли́нути, пере́вести, зве́сти дух. *Срв. Переды́шатъ.* [Да́йте ко́ням відса́пнути. За слі́зьми не одхли́не!]; 2) (*отдохнуть*) перепочити, припочити, спочити (трохи); 3) *см. Передыха́ть.*

Передплю́сна – передплє́сно, передплю́сна.

Передпостельный – передпостільний.

Передра́знива́ть, передра́знить – передра́жнювати, передра́жнити, криві́ти, пере́кривля́ти *и* -кривлюва́ти, пере́кривити кого́, криві́тися, пере́кривля́тися, пере́кривитися з кого́, (*о мног.*) попередра́жнювати, попередкривля́ти кого́. [Він криві́в їх, висунувши́ язика́ (Васильч.). В його́ такі́ губи, що́ неначе́ все він чо́гось з люде́й криві́ться (Нєч.-Лєв.)]. **-ва́ть ко́го словом, делом** – перемовля́ти, перемови́ти кого́, переробля́ти, переробити кого́. [Там лю́ди норови́сті: що́ ска́жеш, то́ й перемовля́ть, а що́ зроби́ш, то́ й переробля́ть]. **-тьс'я с кем** – передра́жнюватися, пере́кривля́тися *и* -кривлюва́тися з ким.

Передра́ть, см. Передира́ть.

Передрема́ть – передри́мати, переку́няти (ніч); (*несколько вздремнуть*) здри́мнути, замгну́ти (трохи).

Передробля́ть, -ся, передроби́ть, -ся – дробі́ти, -ся, подроби́ти, -ся, роздробля́ти, -ся, роздоби́ти, -ся, криши́ти, -ся, покриши́ти, -ся.

Передро́глый – перемерзлий.

Передро́гнуть – перемерз(ну)ти(ся) (на морозі, на холоді).

Передрожа́ть – перетремті́ти, передрижати́, перетруситися́, перетрястися́.

Передря́блый – в'ялий, плю́склий. *См. Дря́блый.*

Передря́бнуть – пов'янути́, поплю́скнути.

Передря́га – триво́га, ко́лотнє́ча, ко́лот, за́колот, бе́шкет, ха́лепа. *Попастъ в -ря́гу* – в ха́лепу

(в тарапату) вско́чити (влі́зти). *Вот попал в -гу* – оцє вско́чив (в хале́пу, в тарапа́ту), так вско́чив!

Передуби́ть (*кожу*) – 1) (*снова*) передуби́ти; 2) (*все кожи*) подуби́ти (всі шку́ри).

Переду́нуть – передмухну́ти.

Передува́ть, переду́ть – 1) (*с одного места на другое*) передува́ти *и* передима́ти, переду́ти, переви́ати *и* переви́ювати, переви́яти що куди; 2) (*отвевая пыль и т. п.*) передму́хувати, передму́хати, переви́ати, переви́яти що.

Передумыва́ть, передума́ть – 1) передумува́ти, передума́ти; перемі́слювати, перемі́слити, перега́дувати, перега́дати, перемі́рковува́ти, перемі́ркува́ти що. [Всі думки́ вже передума́ла, всі гадки́ перегадала]; (*раздумать*) передумува́ти, передума́ти, роздумува́ти(ся), роздумати(ся). [Казав: «поі́ду в ярмарок», та ще мо́же ж передумає. Хоті́в був і́ти, та ровдумав(ся), – нехай дру́гим разом]. **Передуманны́й** – передуманий, перемі́слений, перега́даний, перемі́ркований.

Передури́ть – 1) передури́ти, перепустува́ти; 2) *см.* **Передра́знива́ть.**

Передуши́ть – подушити, видушити, повидушувати, подавити, видавити кого́, що. [Тхі́р у нас усі́ ку́ри видушив].

Переды́шатъ или переды́хатъ – відди́хати, переди́хати, відса́патися.

Переды́хатъ, передо́хнутъ *в кого́ что* – передихати, передихну́ти в ко́го́ що.

Переды́х – передих, переди́шка. [На оди́н го́лос, в такт, без перэ́станку, без переди́шки (Коцю́б.)].

Переды́шка – 1) перепочи́нок, перепочи́вок, відпочи́нок, відгал (-лу), стих (-ху). [Хіба́ в нашій робо́ті перепочи́нок бува́?]; 2) *см.* **Переды́х.**

Переда́ние – переі́дання (-ння).

Переда́ть, переэ́сть – 1) (*зубами*) перегри́зати, перегри́зти, поперегри́зати що; 2) (*о ржавчине и т. п.*) переі́дати, переі́сти, попереі́дати. [Пржа́ залі́зо переі́дає]; 2) (*всё*) переі́дати, переі́сти, поі́сти. [Що́ було́ – усє́ поі́ли. Усьо́го хлі́ба не переі́си]. **-да́ть ко́го** (*с'естъ больше*) – переі́дати, переі́сти ко́го́. **Переэ́денный** – перегри́зений; переі́дений. **-ся** – переі́датися, бу́ти переі́деним *и т. д.*

Переэ́зд – 1) переі́зд (-ду); 2) (*путь, перегон*) переі́зд, переі́гін (-го́ну). [Що́ вели́кий переі́зд переі́хали. Помі́ж цими́ двома́ станці́ями переі́гін до́вгий]; 3) (*место, где переезжают*) переі́зд, переі́здка. [Як маши́на йде́, то через переі́зд не пускаю́ть].

Переэ́здить (*всюду*) – виі́здити, об'і́здити. [Виі́здили По́льшу і́ всю́ Украі́ну, а не ба́чили тако́ї, як ця́ Катери́на (Шевч.)].

Переэ́здка, *см.* **Переэ́зд 1.**

Переэ́зжание – переі́жджання.

Переэ́зжа́ть, переэ́хать – 1) (*откуда куда*) переі́зди́ти *и* переі́жджа́ти, переі́хати; (*о мног.*) попереі́зди́ти, попереі́жджати; перевози́тися, переве́зти́ся, (*о мног.*) поперево́зитися (зві́дки куди). **-хатъ на дру́гую кварти́ру** – переі́хати (перебра́тися, переве́зти́ся) на і́нше примі́щення; 2) *кого́, что и через что* – переі́зди́ти, переі́жджати, *сов.* переі́хати ко́го́, що *и* через що; перевози́тися, переве́зти́ся, (*быстро*) перехо́плюватися, перехо́питися, переми́катися, переми́кнутися через що, (*во множ.*) попереі́зди́ти, попереі́жджати, поперево́зитися, поперехо́плюватися *и т. д.* [На чо́рного ся́ду – до мо́ря доі́ду, на сі́вого ся́ду – мо́ре переі́ду. Перехо́питися́ через го́ру, через рі́чку]; 3) (*задавить*) переі́хати ко́го́, переі́хатися по ко́му. [Дити́ну переі́хало во́зом].

Переэ́м – 1) переі́мання, переі́ма *и мн.* переі́ми. [Переі́мання в по́відь де́рева на воді́]; 2) (*выкуп за поимку*) переі́ма. [Як пійма́ємо цьо́го дуба, то дасть Се́мен переі́ми, бо це його́ дуб пливе́]; 3) пере́хвaт [Кожу́х з пере́хвaтом]; 4) перебі́р (-бо́ру).

Переэ́мка, *см.* **Переэ́м 1 - 2.** **В -ку** – навпереі́ми.

Переэ́мный – переі́манний, переі́мовий.

Переїмщик, -щица – переїмач (-ча), переїмачка.

Пережамать – пережувати, поїсти (все), (о мног.) попереїдати.

Пережаривать, пережарить (что сызнова или чересчур) – перепряжувати, перепряжити и перепрягти, пересмажувати, пересмажити, перешкварювати, перешкварити, перепікати, перепекти (що знов або більше, ніж треба). **-жарить всё** – перепрягти, пересмажити и т. д. все, попрягти, посмажити и т. д. все. Сrv. **Жарить. Пережаренный** – перепряжений, пересмажений, перешкварений и т. д. **-ся** – перепряжуватися, перепрягтися, пересмажуватися, пересмажитися, бути перепряженим и т. д.

Пережать, Пережатый, см. Пережимать и Пережинать.

Переждать, см. Пережидать.

Пережёвывание – пережовування; (о жвачн. животных) ремигання.

Пережёвывать, пережевать – пережовувати, пережувати, переминати, перем'яти, (о мног.) попережовувати, попереминати. **-ть жвачку** – ремигати, переремигати, жуйку пережовувати, пережувати, жвакати, пережвакати. **Пережёванный** – пережований, перем'ятий. **-ться** – пережовуватися, пережуватися, попережовуватися, бути пережованим.

Пережелать – перех(о)тіти.

Пережелкнуть – 1) (чересчур) пережовкнути; 2) (обо всём) пожовкнути.

Пережелтить – 1) (чересчур) пережовтити; 2) (многое) пожовтити, пережовтити.

Переженить, ся – поженити, -ся, подружити, -ся, переженити, -ся, передружити, -ся, попереженювати, -ся, пооженювати, -ся, поодружувати, -ся з ким. [Переженів (поженів) усіх синів. Наші хлопці всі вже поженілися].

Пережечь, см. Пережигать.

Переживание – 1) переживання; (эмоция) перечування; 2) см. **Пережиток.**

Переживать, пережить – 1) переживати, пережити, перебувати, перебути. [Не знати, хто кого переживе. Перебули сяк-так голодну зиму, діждалися весні (Квітка)]; 2) (пертерпевать) зазнавати, зазнати, (перечувствовать) перечувати, перечути. *Много горя -жил я за свою жизнь* – багато ліха зазнав (пережив) я на своєму віку. [Усе, що творить письменник, він все те перечуває (Кониськ.)]. **-вать различные этапы в своём развитии** – переходити різні етапи в своєму розвою; 3) (во многих местах) побувати, побути, пожити. *Я -жил в девяти губерниях* – я побував (пожив) у дев'ятьох губернях. **Пережитый** – пережитий, перебутий.

Пережигание – перепалювання.

Пережигать, -ся, пережечь, -ся – 1) перепалювати, -ся, перепалити, -ся, поперепалювати, -ся. **-жечь дерево в уголь** – перепалити дерево на вуголь; 2) (многое одно за другим) перепалити, попалити. **-жечь себе пальцы** – попекти собі пальці (пучки). **Пережжённый** – перепалений. **-ный кофе** – перепалена кава.

Пережидание – пережидання, перечікування.

Пережидать, переждать – пережидати, переждати, сов. перечекати, перетривати, перебути що, пересіджувати, пересідити, (остановившись) перестоювати, перестояти що, (погодить) перечасувати, перегодити, пробавитися. Сrv. **Выжидать. -ждать дождь, день-другой** – переждати, перечекати, пересідити, перестояти дощ, день-два дні. [Зашлюбітись – не дощик перечекати. Заміж вийти – не дошову годину пересідити]. **-ждать тяжёлое время** – переждати, перетривати, перебути лиху годину. *Нужно -ждать, ничего не поделаешь* – треба переждати (перечасувати, перегодити) – нічого не зробиш. **-ждать неделю** – переждати тиждень; перетижнювати. **-ждать некоторое время** – переждати, перечекати, пересідити, перечасувати, перегодити, перепустити деякий час. *Давай ждать, кто кого -ждёт* – давай ждати (чекати), хто кого пережде (перечекає). **-жидаем его со дня на день** – наджидаємо (дожидаємо) його з днини на днину. **Переждённый** – пережданий.

Пережижать, пережидить – переріджувати, перерідити. **Пережиженный** – переріджений.

- Пережма́ть, пережа́ть** – 1) (*поперёк и снова*) передавлювати, передавити, перечавлювати, перечавити, перетискувати, перетиснути (*перетянуть*) перетягати, перетягти когось, що. *Тугая подвязка -жала мне ногу* – тісна зав'язка передавила (перетисла) мені ногу. **-жать жилу** – перетягти жилу; 2) (*всё*) передавити, перечавити, подавити, почавити; повидавлювати, повичавлювати (все). **Пережатый** – передавлений, перечавлений, перетиснутий, перетягнений *и т. д.*
- Пережина́ть, пережа́ть** – вижинати, повижинати, пожати (все); пережинати, пережати *и попережинати*. [Пожали вже увесь хліб. Повижинали де що було. Пережали за літо всякого хліба]. **-жать кого** – пережати когось. **Пережатый** – пожатий, повижинаний, пережаний.
- Пережира́ть, пережра́ть** – пережирати, пережерти, жерти, пожерти, тріскати, потріскати когось, що. **Пережранный** – пережертий, пожертий.
- Пережиток** – пережиток, забуток (-тку).
- Пережить**, см. **Пережива́ть**.
- Пережужжа́ть** – передзижчати, передзіжкати, передзичати.
- Перезабы́ть** (*всё*) – позабувати (все).
- Перезакла́д** – перезаства.
- Перезакла́дывать, перезаложи́ть** (*имение*) – заставляти, заставити удруге, перезаставлювати *и* перезаставляти, перезаставити (маєтність).
- Перезвони́вание** – передзвонювання (-ння).
- Перезвони́вать, -ся** – передзвонювати, -ся, (*в один колокол*) перебовкувати, -ся.
- Перезва́ть**, см. **Перезыва́ть**.
- Перезвенеть** – передзвеніти, передзелечати.
- Перезво́н** – передзвін (-дзвону), перебовк. [Кобзо... дзвониш перебовком сти́ха, мов ме́ртвих хоро́ниш (Куліш)].
- Перезвони́ть** – передзвоніти. **-нить во все колокола** – в усі дзвони передзвоніти, перекалатати.
- Перездра́вствоваться** – перездорóвкаться, поздорóвкаться (з усіма́), (*за руку*) перечоло́мкаться, почоло́мкаться, поручка́тися (з усіма́).
- Перезимова́лый** – перезимований. **-лоє сено** – перезимоване сіно.
- Перезимова́ние** – перезимува́ння.
- Перезимова́ть** – перезимувати, визимувати.
- Перезимовка** – перезимовування, зимува́ння. Срв. **Перезимова́ние**.
- Перезли́ться** – пересердитися, перелютувати(ся), перегніватися.
- Перезнако́мить, -ся** – познайо́мити, -ся, познако́мити, -ся, **перезнай[к]о́мити, -ся**.
- Перезноби́ть** – 1) поморозити. **-ть руки, ноги, лицо** – поморозити руки, ноги, вид (обліччя); 2) *безл.* перетрусити. *Меня -било (при болезни)* – мене перетрусило.
- Перезола́чивать, перезолоти́ть** – (*снова*) перезоло́чувати, перезолотити, (*многое*) поперезолóчувати; (*всё*) позолотити, повизолóчувати (все).
- Перезрева́ть, перезре́ть** – перестигати, перестигнути, переспіва́ти, переспі(ну)ти, переходити, перейти; (*о человеке*) перестарюватися, перестарітися.
- Перезре́лость** – перестиглість, переспілість; перестарілість (-лості).
- Перезре́лый** – перестиглий, переспілий; перестарілий. [Перестигла пшени́ця].
- Перезуде́ть** – пересвербіти.
- Перезуди́ть** – передро́чити, передражніти.
- Перезыва́ть, перезва́ть** – перекликати, переклікати, перезива́ти, перезва́ти, (*переманить*) перемовляти, перемовити когось куди, (*о мног.*) поперекликати, попереживати, поперемовляти когось куди. [Хоч старому Захарію як ні було у Терешка жити, одна́че Мелася перезвала його́ до себе (Квітка.)].
- Перезяба́ть, перезябну́ть** – перемерзати, перемерзнути, поперемерзати. [Хоч як

перемёрзнеш, а на печі як спотієш, то все минётся].

Перезяблый – перемёрзлий.

Переигрывание – перегравання.

Переигрывать, -ря, переиграть, -ся – перегравати, -ся, перегра́ти, -ся. **Переигранный** – переграаний.

Переизбирать, переизбрать – переобирати, переобрати, (о *мног.*) попереобирати. **-бранный** – переобраний.

Переизбрание – переобрання.

Переименовывание, переименование – перейменовування, перейменування.

Переименовывать, -ся, -новать, -ся – перейменовувати, -ся, перейменува́ти, -ся, (о *мног.*) попереименовувати, -ся. **Переименованный** – перейменований.

Переимка – переймання, см. **Переём.**

Переимчиво – пере(й)нятливо.

Переимчивость – пере(й)нятливість (-вести).

Переимчивый – пере(й)нятливий, перехіпливий.

Переиначивание, переиначение – переинач[кш]ування, переинач[кш]ення, переінчування, переінчення.

Переиначивать, переиначить – переиначувати, переиначити, переина́кшувати, переина́кшити, переінчувати, переінчити що; (*передельвать по своему, переладить*) перевертати, перевернути, перешталтовувати, перешталтувати що. [Все в домі перешталтовує (Мова)]. *Не -вай слов моих* – не перекручуй моїх слів. **Переиначенный** – переинач[кш]ений, переінчений. Срв. **Передельвать.**

Переиначиваться, переиначиться – переинач[кш]уватися, переинач[кш]итися, переінчуватися, переінчитися; (*изменяться, чаще безл.*) іншати, поіншати, іначати поіншати.

Переискивание – перешу́кування (-ння).

Переискивать, переискать (*езде или снова*) – перешу́кувати, перешука́ти, (о *мног.*) поперешукувати (всюди або знов). **Переисканный** – перешуканий.

Переиспытать – перепробувати, попробувати. [За молодого віку перепробував усякої долі (Г. Барв.)].

Перейти, см. **Переходить.**

Перекал, *хим.* – перегартування, перега́рт (-ту).

Перекалечить (*многих*) – покалічити, перекалічити, понівечити, перенівечити.

Перекалёченный – покалічений, перекалічений, понівечений, перенівечений.

Перекалывание – (*металла*) перегартування, перегартування; (*об орехах и пр.*) пересмажування, пересмаження.

Перекалывать, -ся, перекалить, -ся – 1) (*о металле*) перегартувати, -ся, перегартува́ти, -ся; (*слишком*) перепалювати, -ся, перепалити, -ся. [Перегартував ко́су]; 2) (*об орехах*) пересмажувати, пересмажити, присмажувати, присмажити. [Пересмажила насіння].

Перекалённый и перекалёный – 1) перегартований; (*слишком*) перепалений; 2) пересмажений, присмажений.

Перекалывание – переколювання, перешпільювання; виколювання; розколювання, розрубівання; см. **Перекалывать.**

Перекалывать, переколоть – 1) (*на другое место или иначе*) переколювати, переколю́ти, перешпільювати, перешпільити, (о *мног.*) попереколювати, поперешпільювати що (на інше місце або інакше); 2) виколювати, *сов.* виколоти *и* повиколювати, поколю́ти, переколю́ти. [Коли-б свині ро́ги, то-б усіх поколю́ла (переколю́ла). Усіх вас поколемо тутеньки, як свиней (Куліш)]; 3) поколюти. *Я себе в крыжовнике все руки -колёл* – я собі а́грусом чисто́ руки поколов; 4) (*щепить*) розколювати, розколю́ти, розрубувати, розрубати, (о *мног.*)

порозколювати, порозрубувати, поколоті, порубати, пощеляти. *Все дрoва -кололи* – усі дрoва порубали. [Пощеляй оцє поліно на дрібнєнькі скіпочки]. **Переколотий** – переколотий, перешпилений; поколотий *и т. д.*

Перекалываться, переколоться – 1) переколюватися, перекололися, перешпилюватися, перешпилитися; виколюватися; поколотися; розколюватися, розколотися, розрубуватися, розрубатися *и т. д., см. Перекалывать*; 2) (*исколоться*) поколотися; 3) позаколювати (один одного); 4) розколюватися, розколотися, розтріскуватися, розтріснутися, порозколюватися, порозтріскуватися, поколотися, потріскатися. *Доска вся -кололась* – дошка чисто покололась, потріскалась.

Перекапризничать – перевередувати, перекапризувати, передрочитися.

Перекапчивать, -ся, перекоптить, -ся – 1) перекопчувати, -ся, перекоптити, -ся; (*всё*) покоптити, -ся, поперекопчувати, -ся; 2) (*задымить*) *сов.* позакурювати (стіни, стелю). **-ся** – позакурюватися, вкуріти. [Каменюка нависла, вкуріла (Свид.)].

Перекапывание – перекопування.

Перекапывать, -ся, перекопать, -ся (*снова, попереёк, всё*) – перекопувати, -ся, перекопати, -ся, (*о мног.*) поперекопувати, -ся, покопати. [Перекопав грядку. Перекопав дорогу, щоб не їздили. Перекопав увесь город. Лихії воріженьки покопали доріженьки]. **Перекопанный** – перекопаний, покопаний.

Перекармливать, перекармить – перегодовувати, перегодувати когo. *Срв. Окармливать.*

Перека́т – 1) (*гро́ма*) перелив, пере́грим (-грому). [Грій гудє з переливом (Квітка)]; 2) (*под водою*) ла́ва, гряда. [Байдак за́гув і полетів з лави на ла́ву, неначе з східця на східець, рівно, як стріла (Неч.-Лев.). Під водою стояла по один бік, як стіна рівна скеля од одного Дніпрового бєрега до друго́го; то була одна ла́ва Ненасітецького поро́га (Неч.-Лев.)].

Перека́тать, см. Перека́тывать.

Перека́ти-по́ле, бот. (*Gypsophila paniculata* L.) – перекоті́-по́ле, (по)коті́-по́ле, (пере)кату́н; (*Asparagus officinalis* L.) підчіс (-чо́су), заячий холодо́к, шпара́ги.

Перека́тить, см. Перека́тывать.

Перека́тка, см. Перека́тывание.

Перека́тний – передувний, перемєтний. **-ний** *гром* – перекотистий грім. **-ные** *облака* – прудкі хма́ри. **-ные** *пески* – передувні (перемєтні) піски. *Голь -ная* – голь (голо́та) нещади́ма.

Перека́тывание – 1) переко́чування; 2) перека́чування, перемагльoвування; *см.*

Перека́тывать.

Перека́тывать, перека́тить, перека́тать – 1) переко́чувати, перекоті́ти, (*во множ.*) попереко́чувати що куди́, що через що. **-кати́те бочку, -ката́йте бочки под навес** – перекоті́ть бо́чку, попереко́чуйте бо́чки під повітку. *Один не докати́л, друго́й -ти́л* – один не докотів, другий перекотів; 2) *сов.* перекоті́ти, переї́хати; 3) (*бельё*) перека́чувати, перека́чати, поперека́чувати, перемагльoвувати, перемаглювати, поперемагльoвувати, (*всё*) пока́чати, помаглювати. [Треба перека́чати сорочку, бо щось пога́но ви́качана. Пока́чала всі сорочкі]; 4) побі́ти, ви́бити, перешмага́ти. [Скі́льки не було́ їх там – усі́х перешмага́в нагає́м]; 5) (*на санях и т. п.*) *сов.* перека́тати, пока́тати (всі́х одно́го по о́дному).

Перека́ченный – переко́чений. **Перека́танный** – попереко́чуваний; перека́чений, перемагльoваний, пока́чений *и т. д.* [Чи всі́ вже сорочкі пока́чені?].

Перека́тываться, перека́титься, перека́таться – 1) переко́чуватися, перекоті́тися, попереко́чуватися (з одно́го місця на друго́е); 2) перека́чуватися, бу́ти перека́чаним.

Перека́таться – (*на санях*) перека́татися, пока́татися; (*в грязи*) ви́качатися, ви́валитися.

Перека́чивание – 1) перека́чування, перепомпо́вування; *см. Перека́чивать, -кача́ть*; 2) пере́хитування, переко́лихування, пере́хилєння, перева́жування (-ння); *см. Перека́чивать, -чнуть.*

Перека́чивать, -ся, перекача́ть, -ся – 1) (*воду, вино и т. п. насосом*) перека́чувати, -ся, перекача́ти, -ся, перепомповувати, -ся, перепомпувати, -ся; 2) (*всех на качелях*) сов. перегойда́ти, -ся, переколихати, -ся.

Перека́чивать, -ся, перекачну́ть, -ся – (*переклонить, -ся*) перека́чувати, -ся, перекачну́ти, -ся, перехитувати, -ся, перехитнути, -ся; перехиляти, -ся, перехилити, -ся, переважувати, -ся, переважити, -ся. **Перекачиваться, несов.** – 1) (*колебаться*) колива́тися, хилита́тися; 2) *см.* **Перева́ливаться.**

Перекашивание – 1) переко́шування, ско́шування, скривлювання, *см.* **I. Перека́шивать**; 2) переко́шування, *см.* **II. Перека́шивать.**

I. Перека́шивать, -ся, переко́сить, -ся – переко́шувати, -ся, переко́сити, -ся, ско́шувати, -ся, ско́сити, -ся; кривити, -ся, покривити, -ся; (*на один бок*) скособо́читися. [Сті́л скособо́чився]; (*коробиться*) жо́лобитися, зжо́лобитися, пачи́тися, спачи́тися, (*о мног.*) пожо́лобитися, попачи́тися. [Две́ри спачи́лися]. **Переко́сившийся** – скривлений, перекривлений, переко́шений. [Уста́, скривле́ні від гні́ву. Скривле́ний сті́л].

II. Перека́шивать, переко́сить (косую) – 1) (*поперёк, вторично*) переко́шувати, переко́сити, попереко́шувати; 2) (*всё или многое*) ви́кошувати, ви́косити, пови́кошувати, покосити, переко́сити.

Переквашивание – переква́шування.

Переква́шивать, -ся, -квасить, -ся – (*слишком*) переква́шувати, -ся, переква́сити, -ся; (*всё, одно за другим*) поквасити, -ся. **Переква́шенный** – переква́шений, поквасе́ний.

Переки́дка – перекида́ння; *см.* **Перебро́с, Перебро́ска.**

Переки́дной – переки́дний. **-ной мостик** – (*напр. от берега до барки, до мельницы и т. п.*) – похі́дня. **Обстреливать кого -ным огнём** – переки́дом стріляти на ко́го.

Переки́дывание – перекида́ння.

Переки́дывать, переки́нуть – перекида́ти, переки́нути що куди́, що через що. **Переки́датель** – перекида́ти, поперекида́ти, покида́ти. *Срв.* **Перебрасывать, перебросать. Переки́нутый** – переки́нутий *и* переки́нений.

Переки́дываться, переки́нуться – перекида́тися, переки́нутися. **-ки́дываться, -ки́нуться** *словами, словом* – перекида́тися, переки́нутися словом, *перемовляться, перемовитися* словом, *перемовити словечко (словце) з ким, см.* **Перебрасываться**; 2) *см.* **Превраща́ться**; 3) *см.* **Опроки́дываться**; 4) (*перескочить*) пересяга́ти, пересягну́ти. **Переки́даться** – поперекида́тися; покида́тися. *Срв.* **Перебрасываться, перебросаться. С испугу все -ки́дались в воду** – з переля́ку всі покида́лись у во́ду. **Собака на всех -ки́далась** – соба́ка на всіх переки́дався.

Перекипа́ть, перекипе́ть – перекипа́ти, переки́пѣти, (*о мног.*) поперекипа́ти.

Перекипе́лый – переки́пѣлий, переки́плений.

Перекиса́ть, переки́снуть – (*чересчур*) перекиса́ти, переки́снути, (*о мног.*) поперекиса́ти, покі́снути, повкиса́ти. **Всё -сло** – все поперекиса́ло, покі́сло, повкиса́ло.

Переки́слый – переки́слий.

Пе́реки́сь – пе́реки́с (-су).

Пере́клад, -кла́дка – 1) пе́ре́клад; *см.* **Пере́кладывание**; 2) (*чем что-л. переложено*) пе́ре́кладка.

Пере́кладина – 1) попере́чка, попере́чина, пере́чка; (*меж стропилами*) ба́нтина, ба́нта, (*в кресте*) пере́хрестя, перебо́йна, (*стягивающая ножка у мебели*) обні́жок, пере́чка *и т. д.*; *мн. (соб.)* обні́жжя, (*у санных полозьев*) оплі́н (*р. оплена[у]*); 2) (*через ручей, канаву и т. п.*) кла́дка, пе́ре́кладка (*мн. -дки*).

Пере́кладка, см. **Пере́клад.**

Пере́кладной – пере́кладний. **Ехать на -дны́х (-дно́й)** – ї́хати перепряга́ючи (ко́ней), ї́хати на підставни́х ко́нях.

Перекладывание – перекладання; передавання, (*лошадей*) перепрягання.

Перекладывать, перекласть и переложить – 1) перекладати, перекласти, переложити, (*о мног.*) поперекладати що куди, що чим, (*о вещах*) переташовувати, переташувати, (*о мног.*) поперекашувати. [Переклав (переложив) книжки з полиць до шафи (у шафу).

Поперекадав пляшки сіном, щоб у дорозі (дорогою) не потовквся. З російської мови переклав (переложив) українською (на українську)]. *Печка чадна, надо её -класть* – грубка чадить, треба її пересипати (перекидати). *-класть на счётах* – перерахувати(ся), перекинути на рахівниці. *-ложить из кармана в карман, из одной руки в другую* – перекласти з кешені в кешеню (до кешені), з одної руки в другу. *-жите книги со стола в шкаф* – переложить (поперекадайте) книги з стола (з столу) до шафи (в шафу); 2) (*положить лишку*) передавати, передати чого. [Передав куті меду]. *См. Передавать*; 3) *муз.* – переводити, перевести. *-жить пьесу из одного тона в другой* – перевести п'єсу з, одного тону в інший; 4) *-вать лошадей* – перепрягати, перепрягти, поперепрягати коні (коней).

Перекладенный и переложенный – перекладений, переложений, поперекладаний, переташований; переданий; переведений.

Перекладываться, перекласться и переложиться – перекладатися, бути перекладеним, переложеним, передаватися, передатися, бути переданим; переводитися, перевестися, бути переведеним.

Перекланяться – перекланятися. [Поки перекланяється усім тіткам (Г. Барв.)].

Переклёвывать, переклевать – (*на двое и т. п.*) перекльовувати, переклювати, передзьобу[ю]бувати, передзьоб[ю]бати, (*поклевать о мн.*) поклювати, подзьоб[ю]бати. [Гракі всі кавуни поклювали]. **Переклёванный** – перекльований, покльований, передзьоб[ю]баний, подзьоб[ю]баний.

Переклёивание – переклеювання.

Переклёивать, переклеить – (*клеить снова*) переклеювати, переклеїти, (*о мног.*) попереклеювати; (*склеить многое*) поклеїти. *-ся* – переклеюватися, переклеїтися; бути переклеєним. **Переклеённый** – переклеєний, попереклеюваний, поклеєний.

Переклейка, *см. Переклеивание*.

Переклеймить – (*сызнова*) перетаврувати, переклейнувати, переклейні[а]ти, перезначити когo, що; (*поклеить многое*) потаврувати, поклейнити, позначити, поперезначувати.

Переклеймённый – перетаврований, переклейна[е]ний; (*о мн.*) потаврований, поклейна[е]ний, позначений; перезначений, поперезначуваний.

Переклёпывать, переклепать – переклепувати, переклепати, попереклепувати.

Переклёпанный – переклепаний.

Переклёпка – переклепування.

Переклика́ние – перегукування, переклика́ння, переклік. [Перепелі в траві розпочали перегукування (Мирн.). Перекликання з в'язнями].

Переклика́ть, перекликать и перекли́кнуть – переклика́ти, переклікати, переклікнути когo. [Рано збудять, оглядіться не дадуть, перекличуть, до майдану поведуть (Щоголів)].

Переклика́ться, переклиkaться и перекли́кнуться – перегукуватися, перегукнутися, переклика́тися, переклікнутися з ким. *-ться песней* – переспівуватися.

Перекли́чка – переклика́ння, переклік, переліка. [Зібралися на переліку (Квітка)]. *Делать -ку* – перекликувати когo.

Переключа́тель – перемикач, переклю́чник.

Переключа́ть, -чить – переключа́ти, переклю́чити.

Перекова́ть, *см. Перековывать*.

Перековёркивать, -вёркать – (*слова, речи*) переку́чувати, переку́тити, перековёрс[з]увати, перековёрс[з]ати, (*о мног.*) попереку́чувати, поперековёрсувати, наvernякати; (*лицо, человека, вещи и т. д.*) нівечити, понівечити, (*о мног.*) пере[по]нівечити що, когo чим.

[Ведмідь ко́го полама́в, ко́го поні́вечив. Ула́мком бо́мби йо́му все облі́ччя поні́вечило].
-верканный – перекручений, перековерсаний; понівечений.

Переко́в, см. Переко́вывание.

Переко́вка – переко́вування, *оконч.* перекува́ння.

Переко́вочный, -ковный (молот) – перекувний.

Переко́вывать, переко́вать – переко́вувати, перекува́ти, переку́ти, (*о мног.*) попереко́вувати. [Треба ко́ня переку́ти]; (*заковать многих*) зако́вувати, закува́ти, позако́вувати, покува́ти ко́го, що в що. [Позако́вували в'язні́в та й повели́]. **-ся** – переко́вуватися, перекува́тися; бу́ти переко́ваним, зако́ваним, поко́ваним. **Переко́ванный** – переко́ваний, зако́ваний, позако́ваний, поко́ваний. [Чи всі ко́ні вже поко́вані?].

Перековы́ривать, перековы́рять – переко́пирсувати, переко́пирса́ти, переко́лупувати, переко́лупа́ти, перешпо́ртувати, перешпо́ртати що́ чим; (*исковырять*) по́копирсати, по́колупати. **-вырянный** – переко́пирсаний, переко́лупаний; по́копирсаний, по́колупаний.

Перекозы́ривать, -зырять, -зырнуть – переко́зирювати, переко́зиря́ти, переко́зирну́ти.

Переко́кать, -ся (перебить, -ся) – переби́ти, -ся, перетовкту́ти, -ся, поби́ти, -ся, потовкту́ти, -ся. [Горшкі́ в доро́зі поби́лися (потовкту́лися)].

Переко́лачивание – переби́вання; виби́вання.

Переко́лачивать, -колотить – 1) переби́вати, переби́ти, (*о мног.*) попереби́вати. [Переби́й гвіздо́к (гвіздка́) на інше́ місце]; 2) (*посуду и т. п.*) переби́вати, переби́ти, попереби́вати, поби́ти, перетовкту́ти, попере́товкувати, потовкту́ти. [Ти мені́ увесь́ по́суд попереби́ваєш (потовче́ш)]; 3) (*выколачивать одежду*) виби́вати, ви́бити, повиби́вати; 4) *кого (о мног.)* – поби́ти. *См. Отколотить 2.* **Переко́лоченный** – переби́тий, перетов́чений, потов́чений, поби́тий; ви́битий.

Переко́лачиваться, -лотиться – 1) переби́ватися, переби́тися, перетовкту́тися; виби́ватися *и т. д.*; бу́ти переби́тим, перетов́ченим, поби́тим, ви́битим *и т. д.*; 2) (*перебиваться*) переби́ватися, переби́тися, перемага́тися, пере́могтися, каланта́ти, перека́ланта́ти. *См. Переби́ваться, Пере́могаться.* *Как-нибудь зиму -тимся* – як-не́будь зи́му пере́б'ємо́ся (перека́ланта́ємо).

Переко́лоть, см. Перека́лывать.

Переко́мкивать, -ся, -ко́мкать, -ся – пере́мина́ти, -ся, пере́мня́ти, -ся, по́мня́ти, -ся, жу́жмити, -ся, пожу́жмити, -ся. **Переко́мканный** – пере́мня́тий, по́мня́тий, пожу́жмлений.

Переконопа́чивать, -ся, -па́тить, -ся – (*наново*) переко́нопа́чувати, -ся, переко́нопа́тити, -ся, перепа́кльовувати, -ся, перепа́клюва́ти, -ся, (*о мног.*) попереко́нопа́чувати, -ся, поперепа́кльовувати, -ся, (*поконопатить мн. или всё*) по́конопа́тити, -ся, по́па́клюва́ти, -ся. [Уже́ всі чо́вни по́па́клювали]. **-ся (стр. з.)** бу́ти переко́нопа́ченим, перепа́кльованим *и т. д.*

Переконопа́ченный – переко́нопа́чений, перепа́кльований; по́конопа́чений, по́па́кльований.

Переко́нфузить – за(в)стида́ти ко́го, завда́ти сти́ду ко́му.

Переко́п – 1) (*действие*) переко́пува́ння; 2) (*перекопанное место*) перекі́п (-ко́пу); 3) *бот. Marrubium peregrinum* – перекі́п (-ко́пу).

Перекопа́ть, см. Перека́пывать.

Переко́пка – переко́пува́ння, *оконч.* перекопа́ння.

Переко́пной (вал) – ви́копаний (ві́ритий) ва́л.

Переко́птеть – 1) (*сильно закоптет о мног.*) позако́пчува́тися; 2) (*перекоптится*) (за)на́дто зако́птитися, задимі́тися. **-те́лый** – (за)на́дто зако́пчений.

Переко́птить, см. Перека́пчивать.

Переко́р – 1) (*действие*) перекі́р (-ко́ру), су́перечка, змага́ння; 2) (*всё, что делается попере́к кому*) перекі́р, перекі́рочка. **-ры** – переко́ри, пере́мовки, змага́ння. *На -ко́р кому* – на перекі́р, в перекі́р, в супо́р, на злі́сть ко́му. [Вона́ усе́ ро́бить на перекі́р ма́тері].

Переко́рить, см. Переко́рять.

Перекорми́ть, см. **Перека́рмливать**.

Перекорный – перекірний, перекірливий. [Перекірне сло́во, перекірні речі. Перекірлива (перекірна) людина].

Перекоробливать, -ся, -коробить, -ся – пережолоблювати, -ся, пережолобити, -ся, пожолобити, -ся, перекоробити, -ся, пачити, -ся, спачити, -ся. **Перекоробленный** – пережолоблений, з[по]жолоблений, спачений.

Перекорчивать, -корчить – 1) *кого* (безл.) – переко́рчувати, переко́рчити, перекривля́ти, перекривити ко́го, що ко́му; 2) см. **Передра́знивать**. [Оце шибеник: діда перекривля́є (Звин.)].

Перекорчиться – поко́рчитися. [Усі пальці поко́рчилися].

Перекорщик, -щица – перекірник, -ниця, перекірливий (-вого), перекірлива (-вої).

Перекоря́ть, -корить – 1) (*корить всех*) до́рікати, до́ректи, до́коряти, до́корити ко́му, перелаювати, переляти, виляти ко́го; 2) (*одержать верх в перебранке*) перелаювати, переляти ко́го.

Перекоря́ться – переко́рюватися, переко́рятися, з'їда́тися з ким.

I. Перекос – (*действ. длит.*) перекривля́ння, *оконч.* перекривле́ння, *сост.* перекривлі́ння.

II. Перекос – перекіс (-ко́су).

Перекосина – косина.

Перекоси́ть, -ся, см. **Перека́шивать, -ся**.

Перекось, см. **Перекосина**.

Перекочевание, -чѣвка – переко́чування, *оконч.* переко́чува́ння.

Перекочѣвывать, перекочевать – переко́чувувати, переко́чувати, перехо́дити, пере́йти (з місця на місце), перемандро́увати, перемандрувати, (*пренебр.*) волочи́тися.

Перекочене́ть (*о мног.*) – поклякнути, подубіти, подубти. *Срв.* **Окочене́ть**.

Перекрады́вать, -красть – перекрада́ти, перекра́сти, (*о мног.*) поперекрада́ти, покра́сти. -денный – перекрадений.

Перекраивание – перекра́[о]юва́ння.

Перекраивать, перекрыть – 1) (*перерезать, наново кроить*) перекра́ювати, перекра́яти, перекры́ти, (*о мног.*) поперекра́ювати що чим; 2) (*искроить всё*) покра́яти (все); 3) (*о зернов. хлебе*) пересіва́ти, пересіювати, пересіяти, спуска́ти, спустити (на решето).

Перекры́енный и перекры́еный – перекра́яний, поперекра́юваний; покра́яний; пересі́яний.

Перекраива́ться, перекры́ться – перекра́юватися, перекра́ятися; пересіва́тися, пересі́ятися; бути перекра́яним, покра́яним, пересі́яним.

Перекраска – перекра́шування, перефарбо́ування, *оконч.* перекра́шення, перефарбува́ння.

Перекрасок – перекрашена тканина, -не полотно́ и т. д.

Перекрашивание, см. Перека́ска.

Перекрашивать, -ся, перека́сать, -ся – перекра́шувати, -ся, перека́сати, -ся, перефарбо́увати, -ся, перефарбу́вати, -ся, (*о мног.*) поперекра́шувати, -ся, поперефарбовувати, -ся; (*выкрасить всё*) покра́сити, -ся, пофарбува́ти, -ся.

Перека́шенный – перека́шений, перефарбо́ваний; покра́шений, пофарбо́ваний.

Перекрепля́ть, перекрепить – перемоцо́увати, перемоцува́ти що. **Перекреплѣнный** – перемоцо́ваний.

Перекрестие – перехре́стя, раме́но (в хре́сті).

Перекрестить, -ся, см. **Перека́рещивать, -ся**.

Перекрестно – на́вхрест.

Перекрестный – перехре́сний, середохре́сний, крижови́й (*гал.*). [Перехре́сна до́рога.

Перехре́сне обпилкува́ння (*опыление*). Перехре́сний во́гонь. Перехре́сний до́пит].

Перекрёсток, перехресть – перехре́сток (-тка), перехре́стя, розхре́стя, (*диал.*) хре́стик, хрещатик, (*распутье*) розпуття, (*раздорожье*) роздорі́жжя, розті́к (-току), розто́ка. [Ой, в

городі на розтоці, п'ють-гуляють заporожці].

Перекрещенец, -нка – перехрест, -тка; вихрест, -тка.

Перекрещенье – перехрещення.

Перекрещивание – перехрещування. **-ние железнодорожных путей** – перехрещування залізничних колій (колій на залізниці).

Перекрещивать, перекрестить – 1) *кого, что* – перехрещувати, перехрестити, (*о мног.*) поперехрещувати, (*о вещах ещё*) обхрестити. [Мати перехрестила дитину. Обхрестів усі кутки в хаті]; 2) (*в иную веру*) вихрещувати, вихрестити; *см.* **Выкрещивать**; 3) (*положить, связать и т. д. накрест*) класти, покласти, положити, в'язати, звязати, (*о мног.*) пов'язати нахрест що. **Перекрещённый и -крещённый** – перехрещений; вихрещений; покладений, звязаний *и т. д.* нахрест; 4) (*пересекать*) перехрещувати, перехрестити що; *см.*

Пересекать. [Тіні перехрещували галяву (поляну)].

Перекрещиваться, -креститься – 1) перехрещуватися, перехреститися, о(б)хреститися, хреста класти, покласти на собі, (*перед началом дела, еды – иногда*) поблагословитися; 2) вихрещуватися, вихреститися, бути вихрещеним; 3) *перен.* (*о дороге и т. п.*) перехрещуватися, перехреститися. **-щийся** (*перекрёстный*) – перехресний. [Перехресні стежки. Перехресні впливи].

Перекривлять, -кривить – (*искривить*) кривити, скривити, (*о мног.*) покривити, перекривлювати; перекривити, (*о мног.*) поперекривлювати що. [Усі гвіздки покривів].

Перекрикивать, перекричать, -кнуть – перекрикувати, перекрикати, перекричати, перекрикнути, перегукувати, перегукати, перегукнути, перегорлати когось.

Перекрикиваться *с кем* – перегукуватися з ким.

Перекройть, см. Перекраивать.

I. Перекрой, см. Перекройка.

II. Перекрой, см. Перекрышка.

Перекройка – 1) *длит. д., см. Перекраивание*; 2) *оконч.* перекраювання, перекрої (-крою).

Перекройный – перекроїний.

Перекройщик – перекроїник (-ка).

Перекропить – покропити, перекропити.

Перекрошивать, -ся, перекрошить, -ся – перекришувати, -ся, перекришити, -ся, (*искрошить всё*) покришити, -ся. **Перекрошённый** – перекришений; покришений.

Перекручивание – перекручування, *оконч.* перекручення.

Перекручивать, -ся, перекрутить, -ся – перекручувати, -ся, перекрутити, -ся, (*о мног.*) поперекручувати, -ся; (*скручивать о мног.*) крутити, -ся, покрутити, -ся. [Крути та не перекручуй]. **Перекрученный** – перекручений.

Перекрыв, см. Перекрышка.

Перекрывание – перекривання, перешивання.

Перекрывать, перекрыть – 1) перекривати, перекрити, (*о крыше ещё*) перешивати, перешити, (*о мног.*) поперекривати, поперешивати, (*тёсом*) пврегонтовувати, перегонтувати. [Перекрив (перешив) хату]. **-ть шалёвкой** – перешальовувати, перешальювати; 2) (*карту*) бити, побити (карту). **-ся** – перекриватися, бути перекритим, перешитим, битим. **Перекрытый** – перекритий, перешитий, перегонтований, перешальований; битий.

Перекрытие – перекриття, (*крыши*) перешиття.

Перекрышка – перекривання, (*крыши*) перешивання; *оконч.* перекриття, перешиття.

Перекувыркивание – перекидання.

Перекувыркивать, -кувыркать, -кувыркнуть – перекидати, перекинути, перекицнути.

Перекувырканый – перекинутий.

Перекувыркиваться, -кувыркаться и -кувыркнуться – перекидатися, перекинутися,

переки́цнутися, перекарбу́лятися, кумеля́ да́ти, кумелем пі́ти, пі́ти шкере́берть (шкoб[п]ерта, шкoбертом, пере́кидом), закру́тити козла́, (о *мног.*) поперекида́тися.

Перекувы́рком, -ркой, перекувы́рышки, нар. – пере́кидом, пере́кидьки, шкере́берть.

Перекуда́хтати – перекудкуда́кати ко́го.

Перекукова́ть – перекува́ти. [Зозу́ля вже перекува́ла].

Перекулика́ть *кого* – перепі́ти ко́го. **-ся** – перепі́тися, наліга́тися. *Срв.* **Перепі́ть, -ся.**

Перекуми́ться – покума́тися з ким.

Перекуп, см. Перекупка.

Перекупáть, перекупі́ть – перекупóвувати, перекупля́ти, *сов.* перекупі́ти, (о *мног.*) поперекупóвувати, поперекупáти поперекупля́ти. [Купу́є, перекупóвує, продає́]. **-ся** – поперекупóвуватися, перекупля́тися, бу́ти перекупленим. **Перекупленний** – перекуплений.

Перекупáть, -ся, см. Перекупывать, -ся.

Перекупка – пере́куп, перекупі́вля, перекупл[н]я, перекупóвування (*длит.*), перекуплє́ння (*оконч.*).

Перекупно́й – перекупні́й.

Перекупня́ – перекупні́й крам.

Перекупорива́ть, перекупорі́ть – (*сызно́ва*) перекорко́вувати, перекоркува́ти; (*закупоріть о мн.*) позакорковува́ти.

Перекупши́к – пере́купец (пця), пере́купень (пня), пере́купник.

Перекупщи́ца – пере́купка, перекупни́ця, перепро́духа.

Перекупщи́чий – пере́купницький.

Перекупыва́ть, -ся, перекупáть, -ся – (*купа́ть сызно́ва*) пере́купувати, **-ся**, перекупáти, **-ся**, (о *мног.*) поперекупувати, **-ся**; (*выкупа́ть всех*) покупа́ти, **-ся**; *стр. з.* бу́ти перекупаним, поку́панам. **Перекупанный** – пере́купаний, поку́паний.

Перекур – 1) *см.* **Перекурка**; 2) (*лишня́ выкурка*) пере́гін (-го́ну).

Перекурива́ть, -кури́ть – перекурюва́ти, перекурі́ти, (о *мног.*) поперекурюва́ти, (*выкури́ть, о мног.*) викурюва́ти, повикурюва́ти, повипалува́ти (напр., увесь тютю́н, папі́роси); (*водку, хлеб*), пере́ганяти, пере́гнати, попере́ганяти що на що. [Увесь хлі́б попере́ганяли на го́рлку, на само́гін]. **-ся** – перекурюва́тися, перекурі́тися, бу́ти перекуреним; пере́ганятися, бу́ти пере́гнаним. **Перекурє́нный** – перекурє́ний, повикурюва́ний; пере́гнаний.

Перекурка – перекурюва́ння, (*водки*) пере́ганя́ння, пере́гін (-го́ну).

Перекусáть, -ся – (о *мног.*) покуса́ти, **-ся**. **Перекусанный** – покуса́ний.

Перекуска – перекуска; (*перед за́втраком*) порано́к (-нку), (*перед обе́дом*) підобі́док (-дку), (*перед ужино́м*) підвечі́рок (-рка).

Перекусывание – перекушува́ння.

Перекусыва́ть, перекусі́ть – 1) перекушува́ти, перекусі́ти, (о *мног.*) поперекушува́ти що чим [Перекуси́ нитку зу́бами]; 2) (*закуси́ть, немного*) перекушува́ти, перекусі́ти, під'їсти, (*преимуц. о животн.*) перешамну́ти, перешама́ти, перешамну́ти чо́го. *Срв.* **Перехвати́ть.** [Чи не перекусили-б чо́го з доро́ги хоч тро́хи? Підкинь ко́ням сі́на, – нехай перешамну́ть].

Перекуше́нный – перекуше́ний. [Перекуше́не го́рло].

Переку́тывати, -ся, переку́тати, -ся – переку́тувати, **-ся**, переку́тати, **-ся**, (о *мног.*) попереку́тувати; (*закута́ть всё, всех*) позакутува́ти, **-ся**, позапина́ти, **-ся**, пообкутува́ти, **-ся**, позатушко́вувати, **-ся**. **Переку́танный** – переку́таний; позакутува́ний, пообкутува́ний.

Перекути́ть – перегуля́ти.

Перелавлива́ть, -лові́ть – перело́влювати, перелові́ти, (о *мног.*) попере́ло́влювати, повило́влювати, полові́ти ко́го.

Перелага́ть, -ся, переложі́ть, -ся – переклада́ти, **-ся**, перекла́сти, **-ся**, переложі́ти, **-ся**, (о *мног.*) попере́кладати, **-ся**, *стр. з.* бу́ти пере́кладеним, переложє́ним. [Пере́класти (переложіти) з мішка в мішо́к. Попере́кладай (переложі) го́ршки соломо́ю]; *муз.* –

переводити, -ся, перевести. [Перевести п'єсу з одного ладу на другий, з одного тону на другий]. **-ложить в стихи** – перекласти віршем, перевірявати що. **-лагать с немецкого на украинский** – перекладати з німецької мови на українську (мову), українською (мовою). *Срв. Переводить. Переложенный* – перекладений, переложений, перевірений, (муз.) переведений.

Перелаживать, переладить – 1) перелажувати, переладити, перелажувати, переладити, переладнювати, переладнувати, переладнати, (о мног.) поперелажувати, попереладнювати що. **-дить скрипку** – переладнувати (перестроїти) скрипку. **-дить дело** – переробити (перевернути) справу; 2) **-ладить с кем, см. Рассориться. Перелаженный** – перелажений, переладнений. *У них дело -дилось* – справа в них роз'єдналася. *Дом -лаживается* – хата (дім) перемайструється (перебудовується).

Перелазить – 1) (*вылазить везде*) облязати, вилазити, пооблязати що. [Усі кутки (по)облязив. Скрізь вилазив]; 2) *см. Перелезать, Перелезть.*

Перелаз – 1) *действ., см. Перелезание*; 2) *см. Лаз*; (*в плетне, заборе*) перелаз (-зу), перелазка.

Перелайивать, -лаять – перегайкувати, перегайкати, перебріхувати, перебрехати.

Перелайиваться, -лаяться – (о собаках) перегайкуватися, перебріхуватися.

Переламывание – переламування.

Переламывать (-ламливать), переломать, -ломить – переламувати, переламати, переломлювати, переломити, (о мног.) попереламувати, -ломлювати; (*изломать всё*) поламати, поломити, повиламувати, повиломлювати, повиломляти, (*посуду*) перетрощити, перетовкти, перетовкувати, потрощити, потовкти (посуд, миски). [Перетрощила (перетовкла) усі шклянкі]. **Переломанный, -мленный** – переламаний, переломлений, попереламуваний, попереломлюваний, поламаний; пере[по]трощений. **-мить руку, ногу** – переломити (перебити) руку, ногу. *Он грозитя -мать ему руки, ноги* – він нахваляється йому руки, ноги попереламувати (поперебивати). *Буря -мала много деревьев* – буря багато дерев поламала. *Трудно -мить его упрямство* – важко зломити (перемогти) його впертість. *Трудно -мить себя* – важко себе перемогти.

Перелазить – перемацати.

Переласкать – (*обласкать всех одного за другим*) обляцати, перемилувати, обмилувати, переголубити, поприголублювати когo.

Перелаять, -ся, см. Перелайивать, -ся.

Перелегать, перелечь – перелягати, перелягти, (о мног.) поперелягати. [Переляж на друге місце. Переліг дорогу]. **Перелечь с боку на бок** – перекинутися (перевернутися, перекотитися) з одного боку на другий. *Дорога -гает через поля* – дорога йде (снується) полями. *Хребет -лэг реку образовал водопад* – пасмо перекинулось через річку, утворивши водоспад.

Перележалый – залежаний, заложаний, переложаний.

Перелёживать, перележать – 1) (*лежать слишком долго*) перелёжувати, перелёжати, (*зан.*) облежувати, облежати. [Як облежить льон, то насіння облетить (Вх.)]; 2) (*где, неск. времени*) перелёжувати, перелёжати. [Лізь на піч, перелёжиш там хоробу]; 3) (*руку, ногу, бока*) перелёжувати, перелёжати, (о мног.) поперелёжувати що. [Перелёжав боки, аж болять]. *См. Отлёживать*; 4) (*портится от лёжки*), *см. Перелёживаться.*

Перелёживаться, -лежаться – залёжуватися, злежатися, злягтися, (о мног.) позлёжуватися. *Срв. Слеживаться.* [Борошно злежалосся]. *Кожу -жались* – шкури позлежувалися.

Перелёжка – перелёжування, *оконч.* перелёжання (*слёжка*) злежання.

Перелезание – перелізання, перелазіння.

Перелезать, перелезть – перелазити, перелазити, перелізти, (о мног.) поперелазити що *и* через що, поперелазити через що (через тин).

Перелёсье – 1) перелісся; 2) (*поляна*) гáлява, гáлявина, прогáльовина. См. **Поляна**.

Перелёсок – (*лесной перешеек*) перелісок (-ска), перéтика. **Перелёски** (*несплошной лес*) – переліски.

Перелёт – переліт (-літу *и* -льóту). [Переліт птахів]. *Аэропланы делают большие -ты* – аероплани (літаки) роблять великі переліти.

Перелетать, перелететь – перелітати (перелітувати), перелетіти *и* переліну́ти, (*о мног.*) поперелітати, (*быстро*) перешугну́ти. [По ку́щах пташкі перелітують (М. Вовч.). Через тёмний ліс ясним соколом перелини́ (перелинь). Перелетів море].

Перелётный – перелітний, (*о птицах ещё*) мандрівний. **-ные птицы** – перелітні (мандрівні) птахи. **-ная птичка** – перелітна пта́шка (пташина).

Перелетовать – перелітувати. [Перелітували на хуторі, а на з́иму верну́лись до́ому].

Перелив – 1) *действ.*, см. **Переливание**; 2) (*в голосе, красках*) перелив, (*чаще множ.*) переливи; (*в красках*) гра, лелі́ння, вигравáння, мінью́ність (-ности). [Грім гуде́ з перели́вом (Квітка). Переливи пі́сні, га́ми].

Переливание – перелива́ння, перетóчування, пересипáння. [Перелива́ння живо́ї кро́ви з нашого націона́льного організму до чужих (Єфр.)]; (*о металле*) перелива́ння, перетóплювання; (*о звуках, цветах*) перелива́ння, міні́ння, гра́ння, вигравáння, (*о цветах*) лел[н]і́ння. **-вание из пустого в порожнее** – теревені, плéскання (язиком, -ка́ми). Срв.

Пустословие.

Переливать, -ся, перелить, -ся – 1) перелива́ти, -ся, переліти (-ллю́, -ллё́ш), -ся, перелля́ти, -ся в що, до чо́го, через що, (*через узкое отверстие: кран, воронку*) перетóчувати, -ся, переточити, -ся, (*о жидк. кушаньях*) пересипати, -ся, пересипати, -ся, (*о мног.*) попереливати, -ся, поперетóчувати, -ся, попересипа́ти, -ся; *стр.* з. бу́ти перелля́тим, перетóченим, пересі́панім з чо́го в що, до чо́го. [Перелив ча́ю. Перелив через в́інця (*края посуды*). Пересип ю́шку (борщ) у го́рщик]; 2) (*о металле*) перелива́ти, -ся, переліти, -ся, перетоплюва́ти, -ся, перетопи́ти, -ся, (*гал.*) пересипа́ти, -ся, пересі́пати, -ся, (*о мног.*) поперелива́ти, -ся, поперетоплюва́ти, -ся на що. [Поперелива́ли дзвóни на гарма́ти]; 3) (*о звуках, цветах*) **-вать и -ваться** – перелива́тися чим в що, (*только о цветах*) міні́тися, гра́ти(ся), вигравáти, лелі́ти, лені́ти чим. [Море переливало́ся то тёмною крице́ю, то ярим сма́рагдом (Л. Укр.). Білі кри́ла срібля́сті лелі́ли у міся́чнім ся́йві (Л. Укр.). Міня́ться білі хма́ринки то срі́блом, то злóтом (Л. Укр.)]. **-ваться цветами** – гра́ти (міні́тися) ба́рвами, ко́льо[і]ра́ми. **-ваться всеми цветами радуги** – весéлкою гра́ти. [Весéлкою моя на́дія гра́ла (Л. Укр.)]; 4) **-вать из пустого в порожнее (пустословить)** – теревені пра́вити, плéскати я́зиком (язика́ми). **Перелитый** – перелітий, перелля́тий, переточений, пересі́паний.

Переливка, см. **Переливание, Перелитие**.

Переливной, -ливный – перелі́вний, (*перелитый*) перелі́тий, перелля́тий.

Переливок – перелі́вок (-вка).

Переливчатый – (*с игрой красок*) мінью́ний, міню́щий, мінлі́вий.

Перелизывать, -лизать – перелизува́ти, перелиза́ти, (*облизать всё*) пооблі́зувати, поліза́ти, пови́лизувати що. **-занный** – перелизаний, пооб[ви]лі́зуваний, полізаний.

Перелиневать – переліні́[я]ти, (*о мног.*) поперелініюва́ти, (*излиневать*) поліні́[я]ти що. **-нованный** – переліні́яний; поліні́яний.

Перелинка – линя́ння.

Перелиновка – перелініюва́ння, *оконч.* переліні́яння.

Перелинялый – (*о животн.*) ви́линялий, (*о тканях, красках*) поли́нялий, полі́няний.

Перелинять – (*о животн.*) ви́линяти, пови́линювати; (*о тканях, красках*) ви́линяти, поли́няти.

Перелистывание – пере́горта́ння, пере́гору́вання.

Перелистывать, -ся, перелистать, -ся – пере́горта́ти -ся, *и* -го́ртувати, -ся, горта́ти (кни́жку,

сторінку), -ся, *однокр.* перегорну́ти, -ся, (*о мног.*) поперегорта́ти, -ся; *стр.* з. бу́ти перегорнутим. **Перелиста́нный** – перегорнутий, (*о мног.*) поперегортаний.

Перелить, *см.* **Перелива́ть**.

Перелі́тие – перелиття, переточе́ння, пересипа́ння; перето́плення. *Оттенки, см.*

Перелива́ть, -ся.

Перелицо́вывать, -ся, перелицева́ть, -ся – перелицо́вувати, -ся, перелицова́ти, -ся, вилицо́вувати, вилицова́ти, -ся, (*о мног.*) поперелицо́вувати, -ся, повилицо́вувати; *стр.* з. бу́ти перелицованим, вилицованим. **Перелицо́ванный** – пере[ви]лицо́ваний. [Перелицо́вана оде́жа. -на Епе́йда. -на мора́ль].

Перелови́ть – перелови́ти, вилови́ти, полови́ти, попере́ловлюва́ти, повило́влюва́ти.

Перелове́нный – переловлений, виловлений, повило́влюваний.

Перело́г – перелі́г (-ло́гу), облі́г (-ло́гу).

Переложене́ – 1) *действ.* пере́кладення, переложення, (*муз.*) переве́дення; 2) (*перевод*) пере́клад, (*своими словами*) пере́каз (-зу). *В классе писали -ние* – в класі писали пере́каз.

Переложить, *см.* **Пере́кладыва́ть** и **Перелага́ть**.

Перело́й – капа́чка.

Перело́йная трава, *бот.*, ***Parnasia palustris* L.** – білозі́р, гада́й-зілля, ма́точник бі́лий.

Перело́м, -мка – 1) (*действ.*) перелі́м (-ло́му), *см.* **Перела́мывање, Переломле́ние.** [У творчості Лесі Українки одбувається виразний перелі́м (Єфр.)]; 2) **-ло́м** (*излом, место -ма*) – злам, злі́м, полі́м, перелі́м. [Перелі́м кістки]; 3) **-лом** (*в болезни*) – перелі́м, пересі́лення (*в хворобі*). **-ло́м поста** – середопі́стя. *На -ме двух столетий* – на переломі (*в зламі*) двох сторі́ччів (столі́ттів). *На -лом* – на пере́кір.

Переломя́ть, -ся, Переломи́ть, -ся, см. **Перела́мыва́ть, -ся.**

Переломле́ние – переломле́ння. **-ние луча, света** – переломле́ння про́меня, сві́тла.

Переломный – переломовий. [Переломовий пері́од (Єфр.)].

Перелопя́ть – (*пережрать всё*) поже́рти, потрі́скати, полопати, переже́рти, перетрі́скати, перелопя́ти, повижира́ти, повітри́скува́ти, повило́пува́ти.

Перелопя́ться – полопати(ся), потрі́скати(ся). [Полопали(сь) усі стру́ни. Потрі́скали(сь) горшки з (від) жа́ру]. *Срв.* **Перетреска́ться.**

Перелощи́ть – (*сызнава, слишком*) пере́глянцува́ти, пере́чи́стити (*напр.*, амуні́цію); (*вылощитъ всё*) поглянцува́ти, полощи́ти. **Перелоще́нный** – пере́глянцо́ваний, поглянцо́ваний.

Перелу́да, см. **Перелу́живание, оконч.** пере́білення, перелу́дження.

Перелу́живание – пере́білювання, перелуджува́ння; вибі́лювання, вилу́джування.

Перелу́жива́ть, -ся, перелуди́ть, -ся – (*сызнава, слишком*) пере́білюва́ти, -ся, перебі́лити, -ся, (*о мног.*) поперебі́люва́ти, -ся, перелуджува́ти, -ся, перелудити, -ся; попере́луджува́ти, *стр.* з. бу́ти перебі́леним, перелудже́ним; (*вылудить всё*) вибі́люва́ти, -ся, вилу́джува́ти, -ся, повибі́люва́ти, -ся, побі́лити, -ся, повилу́джува́ти, -ся, полудити, -ся; *стр.* з. бу́ти побі́леним, повибі́люваним, полудже́ним, повилуджува́ним.

Перелука́ть – (*перешвырять всё*) перешпу́рляти, пережбу́рляти, пошпу́рляти. **-лу́кнутъ** – переки́нути, перешпу́рну́ти, пережбу́рну́ти що́ через що́.

Перелупи́ть – 1) (*облупить всё*) пооблуплюва́ти; 2) (*пересечь всех*). *См.* **Пересе́чь.**

Перелущи́ть – полускати, полу́щити, полуза́ти.

Перелушо́нный – полу́сканий, полу́щений, полуза́ний.

Перелы́га (*общ. р.*) – пере́бреха (*общ. р.*), пере́брихува́ч, (*о женщ.*) пере́брихувачка.

Перелыга́ть, перелга́ть – пере́брихува́ти, пере́брехати, попере́брихува́ти. [Що́ ни скажи́ йому́, він усе́ пере́бреше. Той до́бре бре́ше, а цей і того́ пере́бреше. За ве́чір пере́брехали́ сті́льки всячи́ни, що́ бі́льше – нікуди]. **Перелга́нный** – пере́бреханий.

Перелы́жный, см. **Облы́жный.**

Перема́зка, -зывание – перема́щування, перема́зування.

Перема́зывать, -ся, перемазать, -ся – (*слишком или сызнова мазать*) перема́зувати, -ся, перема́зати, -ся, перема́щувати, -ся, перема́стити, -ся, (*дѣтем и т. п.*) перешмаро́увати, -ся, перешмарува́ти, -ся, (*о мног.*) поперема́зувати, -ся, поперема́щувати, -ся; *стр. з.* бу́ти перема́заним, перема́щеним; (*вымазать всё*) помазати, -ся, помастити, -ся, пошмарува́ти, -ся, пооб[ви]ма́зувати, -ся, пооб[ви]ма́щувати, -ся; *стр. з.* бу́ти пома́заним, пома́щеним, пошмарованим. *Все стены -мазаны (перепачканы)* – усі стіни пообма́зувані, покаляні. *Срв.*

Перепачкать.

Перемале́вывание – перемале́ювання.

Перемале́вывать, перемалевать – 1) перемале́ювати, перемалюва́ти, (*о мног.*) поперема́лювати; 2) (*намалевать много*) понамале́ювати.

Перемалчивать, -молчать – перемовчувати, перемовчати.

Перемалывание – перемелювання.

Перемалывать, -ся, перемолотъ, -ся – 1) перемелювати, -ся, перемолоти́, -ся, (*о мног.*) попере́мелювати, -ся; *стр. з.* бу́ти перемеленим, перемолотим; 2) (*размолотъ всё*) перемолоти́, -ся, помолоти, -ся; *стр. з.* бу́ти пере[по]меленим. **Перемолотый** – перемелений, перемолотий, помелений, помолотий.

Переман, -манка – переман, *см.* **Переманивание**; *оконч.* перема́нення, перена́дження, перева́блення, перемо́ва, *ум.* перемовочка, перемовонька.

Переманивание – переманювання, перена́джування, перева́блювання. перемо́влювання *и* -мовля́ння.

Переманивать, переманить и перемануть – перема́нювати, перемані́ти, перена́джувати, перена́дити, перева́блювати, перева́бити, пере́єднувати, пере́єднати, (*речами*) перемовля́ти, перемо́вити, (*о мног.*) попере́манювати, попере́на́джувати, попере́ва́блювати, попере́мовляти ко́го. **-манить ко́го к себе, на свою сторону** – перемані́ти (перена́дити *и т. д.*) ко́го до себе, на свій бік, на свою руч. **Переманенный** – перема́нений, перена́джений, перева́блений, перемо́влений. **-ся** – перема́нюватися, бу́ти перема́неним, перена́джуватися, бу́ти перена́дженим *и т. д.*

Переманщик – перена́дник, перева́бник, перомовник.

Переманщица – перена́дниця, перева́бниця, перемо́вниця.

Перемарка – пере́креслення, ви́креслення.

Перемарывание – каля́ння, вима́зування; пере́креслювання, ви́креслювання.

Перемарывать, -ся, перемарать, -ся – 1) *что (помарать, измарать многое или во мног. местах)* – каля́ти, -ся, покаля́ти, -ся, позака́лювати що чим, -ся, вима́зувати, -ся, вима́зати, -ся, повима́зувати, -ся, пообма́зувати що чим, -ся; 2) (*написанное*) вима́зувати, -ся, вима́зати, -ся, пере́креслювати, -ся, пере́креслити, -ся, ви́креслювати, -ся, ви́креслити, -ся, (*о мног.*) повима́зувати що, -ся попере́[ви]креслювати, -ся, чим (написа́не, писа́не). **Перемаранный** – 1) покаля́ний, позака́люваний, вима́заний, повима́зуваний; 2) повима́зуваний, пере́креслений, попере́креслюваний.

Перемасливание – перема́слювання, перема́щування.

Перемасливать, перемаслить – 1) (*передавать масла*) перема́слювати; перема́сли́ти, перема́щувати, перема́стити, (*о мног.*) попере́маслювати, попере́масщувати що; (*помаслить всё*), *см.* **Помаслить**; 2) (*перепачкать маслом всё*) пообма́слювати, пообма́щувати. *Срв.*

Замаслить. Перемасленный – 1) перема́слений, перема́щений; 2) пообма́слюваний, пообма́щуваний.

Перематывание – перемо́тування, пересо́тування.

Перематывать, -ся, перемотать, -ся – перемо́тувати, -ся, перемо́тати, -ся, пересо́тувати, -ся, пересо́тати, -ся, (*о мног.*) попере́мотувати, -ся, попере́сотувати, -ся, (*смотреть всё*) помотати, -ся, посотати, -ся; *стр. з.* бу́ти перемо́таним, пересо́таним, помотаним,

посотаним.

Перемахивать, перемахнуть – 1) (*перепрыгивать, перескакать*) перемахувати, перемахнути, перестрибувати, перестрибнути, перегаснути, пересягнути, перешаснути, перешугнути, перемайти, переметнутися через що. *Срв. Перепрыгивать, Перескакать.* [Козацькі коні, як та блискавка, перешугнули через глибоке провалля]; 2) (*проскакать, переехать быстро*) перебігати, перебігти, перемахнути, перехоплюватися, перехопитися. *См. Проскакать.* [Духом перемахнув до міста. Перемахнув через річку (Грінч.); 3) (*перебросить, перекинуть камень и пр.*) перешпурювати, перешпуряти, перешпурляти, перешпурити, перешпурнути (*и пережбурнути*), перешмарити, перешмарнути, перемітувати, переметнути. [Хлопець перешпурив через паркан великий шмат цегли]; 4) (*махнуть слишком, назад*) перемахувати, перемахнути що (*напр., сокіру, світку через плече*); 5) **-хивать, -махать** (*делать наскоро*) – перемахувати, перемахати. [Миттю перемавав (*переписал*) усі папірці].

Перемахиваться, перемахнуться – (*флагами, платками и т. п.*) перемахуватися, перемахнутися чим.

Перемачивание – перемочування.

Перемачивать, перемочить – (*мочить слишком, снова*) перемочувати, перемочити, (*о мног.*) попере́мочувати; (*мочить всё*) вимочити, помочити (все). **Перемоченный** – перемочений; помочений. **-ся** – перемочуватися, перемочитися, бути перемоченим.

Перемащивание – перемощування, перестелювання; (*камнем*) перебр[ур]ковування.

Перемащивать, -ся, перемостить, -ся – перемощувати, -ся, перемостити, -ся, перестелювати, -ся, перестелити, -ся; (*камнем*) перебр[ур]ковувати, -ся, перебр[ур]кувати (*напр., вулицю*), -ся, *стр. з.* бути перемощеним перестеленим, перебр[ур]кованим.

Перемощённый – перемощений, перестелений, перебр[ур]кований.

Перемять (*о всех*) – перемучити, вимучити, вимордувати, помордувати, потомити, ухоркати. *Всех лошадей -маяли* – усіх коней (усі коні) помордували (ухоркали).

Перемяться – 1) (*измучиться*) вимучитися, знемогтися, перепа́стися, ухоркатися, (*обычно о животн.*) помордуватися. [Ми з хорим геть вимучилися. Усі коні помордувалися]; *срв.*

Измаются; 2) (*перетерпеть*) перемогтися, перебитися, перебі́дкаться, перем'ятися. [Без хліба не переб'єшся. Перемнешся отгак, то й спати не хочеться].

Перемедление – пережидання, перечікування.

Перемедлять, перемедлить – пережидати, переждати, перечікувати, перечека́ти, перегодити, перечасувати. *См. Пережидать, Промедлить.*

Перемежаемый – (по)перемінний, навперемінний.

Перемежаемость, геол. – попере́мінність (-ности).

Перемежать, перемежить – 1) (*во времени: допускать промежутки*) перегоджати, перегодити. *Дождь -межил, да опять пошёл* – дощ перегодив, та й пішов (пустивсь) знову;

2) (*в пространстве и материи*) перемежати, перемежити. [Насіяла квіток, гвоздики з чорнобривцями перемеживши (М. Вовч.)]; перещеплювати, перещепити. [Так, бач, як це урочище перещеплювало наші землі, то й того козака, що тутечки сидів зимовиком, Перещепою прозвали (Стор.)].

Перемежаются, перемежиться – 1) (*чередоваться*) перемежатися, перемежитися, перемішуватися, перемішатися, чергуватися. *См. Чередоваться. Ненастье с ведром -жаётся* – негода з погодою чергуються; 2) *см. Прекращаться.*

Перемежающийся (*перемежный*) – (по)перемінний, перепа́дистий, черго́ваний.

[Перепадиста зима: то сніг, то дощ. У нас на заводі два тижні йде чергована забастовка (Київ)]. **-щаяся лихорадка, см. Лихорадка.**

Перемежевание – перемежування.

Перемежевать, -ся, см. Перемежовывать, -ся.

Переме́жек, см. **Переме́жка**.

Переме́жистый – (о пространстве) перервистий.

Переме́жка, переме́жек – (в пространстве) промі́[е́]жка, промі́[е́]жок (-жку), (в простр. и во времени) перерва, (во времени) перестанок (-нку), перестан (-ну), перестань (-ни) (ж. р.), перестання; срв. **Перерыв**. [Промежка між кроквами дуже широка, – це недобре, як крокви рідко стоять (Волч. п.). Промежок між нашими полями був широченький. Між нападами пропасниці перерви короткі]. Без **-ме́жки** – (о пространстве) безпроміжно, (о времени) безперестан(к)у, безперестанно, безперестанці, безперестал[н]ь, безвідгалу. Срв.

Безостановочно. [Слухав-би безперестану, брата, твого читання (Грінч.)]. В **переме́жку** – упереміж, упереміжку, на(в)переміну, навперемінки. Срв. **Попеременно**.

Перемежница, см. **Лихорадка**.

Переме́жный – (по)перемінний, переривний, перериваний, чергований.

Перемежовка, Перемежовывание – перемежовування, оконч. перемежування.

Перемежовывать, -межевать – (сызнова) перемежовувати, перемежувати, (о мног.) попережовувати. **Перемежованный** – перемежований. **-ся** – перемежовуватися, перемежуватися; бути перемежованим.

Перемельчатъ, перемельчить – (измельчить) дробити, подробити, дрібнити, подрібнити; (чересчур) передробити, передрібнити, надто подробити (подрібнити). **Перемельчённый** – по[пере]дроблений, по[пере]дрібнений.

Перемена – переміна (ум. перемінка, переміночка), зміна, відміна (ум. відмінонька), (о кушаньях) переміна. [А скільки на світі всяких перемін лучається (Свидн.). І дав їм усім на переміну одежі на дорогу (Св. Пис.). Зміна в поглядах (Коцюб.). Відміна в почуваннях. На лиці помітно було глибоку одміну (Васильч.)]. **Перемена, -нка** (в школе между уроками) – перерва, зміна, гал. павза. **-на жизни, декораций** – зміна життя (в житті), декорацій. **-на жилища, помещения** – переміна оселі (домівки), приміщення (поміщення). **-на образа правления, образа жизни** – зміна ладу (в урядуванні), зміна ладу (напрямку) в житті. **-на платья** – повне вбрання. **-на белья** – зміна білизни. *Иметь несколько -мён платья* – мати кілька вбраннів, мати чимало вбрання.

Переменение – перемінення, змінення, відмінення, переінакшення, переміна, зміна.

Переменение – перемінювання, змінювання, відмінювання, переіначування (переінакшування).

Переменистый, см. Переменчивый.

Переменность – перемінність, перемінчастість, змінність, відмінність (-ности).

Переменный – перемінний, змінний. [Перемінний капітал. Змінна частина капіталу]. **-ный ветер** – змінний вітер. **-ная величина, мат.** – змінна величина. **-ный шок** – змінна течія. **-ное движение, физ.** – змінний рух. **-ные лошади** – підставні коні. [Він держав на половині дороги підставні коні (Чик.)].

Переменчивость – мінливість (-вости), см. **Переменность. -вость погоды** – змінність погоди. **-вость моды** – мінливість моди (на моду).

Переменчивый – перемінчастий, мінливий, перепади́стий. см. **Изменчивый**. [Перемінчасті очі (Еварн.). Перепадиста зима: то сніг, то дощ].

Переменяемость, см. Переменность.

Переменять, переменить – переміняти, перемінити, зміняти и змінювати, змінити, (сов.) замінити що на що, (изменять) відмінити, відмінити що, (о мног.) поперемінювати, позмінювати, повідмінювати и поперемінити, позмінити, повідмінити. [Переміні мені цю шапку на іншу, бо вона мала на мене. Уже земля хоче сніг змінити на пишні квіти (Самійл.). Дарка не знала, як одмінити розмову (Л. Укр.). Віру відмінити. Попеременяла йому усє плаття, нагодувала його, напоїла (Чуб.)]. **-нить бельё** – взяти (несов. брати) сорочки. [Він що-неділі сорочки бере]. **-нить платье** – перемінити вбрання, перебратися. **-нить квартиру**

– перемі́нити кварти́ру. **-ни́ть дно в чём-л.** – передні́ти що. **-ни́ть го́лос** – зміни́ти (відмі́нити) го́лос. **-ни́ть убе́ждения, мнєние** – зміни́ти переко́нання, думку. **-ни́ть образ жи́зни** – зміни́ти (лад) жи́ття. **Переменённый** – перемі́нений, змі́нений, відмі́нений.

Переменя́ться, перемені́ться – 1) (*изменя́ться*) перемі́нятися, перемі́нитися, зміня́тися, зміні́тися, відмі́нятися, відмі́нитися, обмі́нюватися, обмі́нитися на що, міня́тися, міні́тися, помі́нитися, іна́кшати, поіна́кшати, поінша́ти, переіна́кшитися, (*о мног.*) поперемі́нюватися, позмі́нюватися, позміня́тися, повідмі́нятися *и т. д.*, (*о погоде ещѐ*) перево́дитися, перевести́ся на що. *Срв.* **Изменя́ться**. [І гори перевертаються, то де-ж лю́дині не перемі́нитися! (Свидн.). І ніч твоя відмі́ниться на день ясний, блиску́чий (Грінч.). Невже́ думки в вас одмі́нились? (Самійл.). Він тепе́р уже́ не той, він обмі́нівсь (Звин.). Він після хоро́би ду́же з[від]мі́нівсь]. **-ни́ться в лице́** – зміні́тися на ви́ду, на ли́ці, з ви́ду, з ли́ця. **-ни́ться к лу́чшему** – на кра́ще (на лі́пше) зміні́тися. **Всѐ -лосѐ** – усе́ перемі́нилось, відмі́нилось. **Погода -лась** – по́года зміни́лася. **Дела мои́ скоро -ня́тся к лу́чшему** – справи мо́ї незаба́ром на кра́ще зміня́ться; 2) **-ме́ниваться, переменя́ться** (*сов. и несов.*) *с кем чем* – міня́тися, поміня́тися, заміня́тися чим з ким. **-ня́лись должностя́ми, кольца́ми** – поміня́лись поса́дами, персня́ми (обру́чками).

Перемер – пере́мір (-ру).

Перемере́ть, см. Перемира́ть.

Перемерза́ние – перемерза́ння, замерза́ння, змерза́ння, вимерза́ння.

Перемерза́ть, перемерзну́ть – (*о жидкости*) замерза́ти, замерзну́ти, (*о растениях*) вимерза́ти, вимерзти, повимерза́ти, перемерза́ти, перемерзти, попереме́рза́ти; *срв.*

Вызя́бнуть; (*о челов., животн.*) перемерзати, перемерзнути, мерзнути, змерзнути, (*о мног.*) померз(ну)ти. *См.* **Прозя́бнуть, Озя́бнуть.**

Перемерзлы́й – перемерзлий, замерзлий, змерзлий, вимерзлий, померзлий.

Перемерива́ние – пере́мірювання, пере́міряння.

Перемерива́ть и перемеря́ть, перемери́ть и перемеря́ть – пере́міряти, пере́міря[и]ти, (*о мног.*) поперемі́рювати. [Хто не ві́рить, той хай собі пере́мірить (Чуб.).] *См.* **Измеря́ть** (*о мног.*). **Перемеря́нный** – пере́міря[е]ний. **-ся** – пере́мірятися, бу́ти пере́міря[е]ним. **-ся силой́ с кем** – перемага́тися з ким.

Перемерка́ – пере́мір (-ру), пере́мірка; *см.* **Перемерива́ние.**

Перемерка́ть, перемеркну́ть (*о мног.*) – ме́рк(ну)ти, поме́ркнути.

Перемерлы́й – перемерлий, вимерлий, померлий, позми́ралий, повими́ралий. *См.*

Перемира́ть.

Перемеро́к – пере́мірок (-рка).

Перемерщи́к, -щица – пере́мірювач, -ка, пере́мірник, -ниця.

Перемес, -ме́ска – пере́міс (-су).

Перемеси́ть, см. Перемешива́ть, -меси́ть.

Перемести́ть, -ся, см. Перемеща́ть, -ся.

Перемесь – міша́нина.

Переме́т – 1) перекида́ння; 2) пере́мет. [Лови́ти ри́бу пере́метом]; 3) *см.* **Переме́тина.**

Перемета́ть, см. Переме́тывать.

Перемета́ть, перемести́ или пере́месть – пере́міта́ти, пере́мести́, (*о мног.*) поперемі́та́ти.

Переме́тина – ключи́ця, *соб.* ключи́ння (*ср. р.*), паркí (-ро́к).

Переме́тить, см. Перемеча́ть.

Переме́тны́й – переки́дний. **-ная су́ма** – сакві́ (*р.* сакóв), беса́ги (-саг); (*об изменчивом челове́ке*) вертихві́ст, вертихві́стка.

Переме́тчивы́й – змі́нливий, неста́лий. *См.* **Изме́нчивы́й.**

Переме́тчик – переки́дько, переки́нчик; *см.* **Перебе́жчик, Изме́нник**; 2) *см.* **Оборо́тень.**

Переме́тчица – переки́дчиця; *см.* **Перебе́жчица, Изме́нница.**

- Перемётывать, переметать и переметнуть** – 1) перекидати, перекидати, перекинути, (*редко*) перемітувати, переметнути. **Перемётнутый** – перекинений, перекинутий. *См.*
- Перебрасывать, Перекидывать; 2) -тывать, -метать (о мног.)** – переригувати, переригувати, перефастриговувати, перефастригувати, переживляти, переживіти, перешивати, перешити на живу нитку. **-вать петли** – (*наново*) обкидати, обкидати наново петельки, (*обметать всё*) пообкидати (напр., усі петельки). **Перемётанный** – переригований, перефастригований, переживлений, (*о петлях*) обкиданий наново.
- Перемётываться, переметаться и переметнуться** – 1) *см.* **Перебрасываться; 2)** (*оборачиваться во что*) перекидатися, перекинутися на (в) кого, на (в) що, ким, чим; *см.* **Оборачиваться 3; 3)** (*перекинуться через что*), *см.* **Перескочить; 4)** (*на сторону врагов*) перекидатися, перекинутися до кого; *см.* **Передаваться.**
- Перемечать, переметить** – (*снова*) Perezначувати, Perezначити, (*о мног.*) попереznачувати; (*позначить многое*) позначити. **Перемеченный** – Perezзначений; позначений.
- Перемечение** – Perezзначення, *неок.* Perezзначування.
- Перемечтать** – перемарити, перемряти про що. [Усе він думає, ніяк не перемріє (Тичина)].
- Перемешивание** – перемішування.
- Перемешивать, перемесить** – перемішувати, перемісити що. **-ся** – перемішуватися, переміситися, бути перемішеним.
- Перемешивать, перемешать** – 1) перемішувати, перемішати, (*о мног.*) поперемішувати, помішати що з чим; 2) (*переворачивать, перешевелить в печи*) перегортати, перегорнути, перегрібати, перегребти, перегромаджувати, перегромадити, (*о мног.*) поперегортати, поперегребати; 3) (*приводит в беспорядок*) перекуйовджувати, перекуйовдити, переворухувати, переворухити, переплутувати, переплутати, перекидати, перекидати, (*о мног.*) поперекуйовджувати, попереворухувати, попереплутувати, поперекидати що.
- Перемешанный** – 1) перемішаний, перемішний; 2) перегорнутий *и* перегорнений, перегребений, перегромаджений; 3) перекуйовджений, переворухений *и т. д.*
- Перемешиваться, перемешаться** – 1) перемішуватися, перемішатися, (*о мног.*) поперемішуватися, помішатися з ким, бути перемішаним. [Панські квітки перемішувались з зеленим зіллям (Неч.-Лев.)]; 2) перегортатися, бути перегорнутим *и т. д.*; 3) перемішуватися, перемішатися, переплутуватися, переплутатися, бути перемішаним, переплутаним, перекуйовдженим. *Все -шались (сошли с ума)* – всі побожеволіли.
- Перемешка. В перемешку (смешанно)** – мішма, всуміш з чим. [Сміх мішма з слізми (Єфр.)].
- Перемещать, переместить** – перемішувати *и* переміщати, перемістити, переставляти, переставити, перекладати, перекласти, пересувати, пересунути, (*о мног.*) попереміщати, попереставляти, поперекладати, пересувати що. **-ть кого**, *см.* **Переводить.**
- Перемещённый** – переміщений, переставлений, перекладений, пересунутий *и* пересунений. *Чиновник -щён на другое место, в другое учреждение* – службовець переведено на іншу посаду, до іншої установи.
- Перемещаться, переместиться** – перемішуватися *и* переміщатися, переміститися, перекладатися, переставлятися, пересуватися, пересунутися, бути перемішеним, перекладеним, переставленим, пересунутим, (*о ком*) переведеним. [Чи світові опустіти через тебе, чи кам'яним переміститись горам? (Куліш)].
- Перемещение** – (*вещей*) перемішування, переміщення, переставляння, перекладання, пересування, пересув; (*кого*) перемішування, переміщення; *см.* **Перевод.**
- Перемиги** – морги, переморги (-гів).
- Перемигивание** – переморгування, зморгування.
- Перемигиваться, -мигнуться** – переморгуватися, переморгнутися з ким, зморгуватися, зморгнутися на кого, з ким. [Всі нас кругом озирають та переморгуються (М. Вовч.).]

Зморгну́лись одно́ на одно́ (Рудч.).

Переминання – переминання, (с ноги на ногу) переступання, тупцювання, тупцяння, топтання.

Переминать, перемять – переминати, перем'яти, (вульг.) перем'яшкурити, (о мног.) поперемина́ти; (измять всё) пом'яти. [Ті орішки, що взяла у Василя, усé в жмені перемина́є (Кв.-Осн.)]. -на́ть плеча́ми, см. **Пожима́ть**. **Перемя́тый** – перем'ятий, перем'яшкурений.

Переминаться, перемяться – 1) перемина́тися, перем'ятися, (о мног.) поперемина́тися, пом'ятися, бути перем'ятим, пом'ятим. [Перетре́ться, перемне́ться, та й так мине́ться]; 2) -ми́на́ться – (быть с недоуменим, в нерешимости) м'ятися, мулятися. [Кажі́, не муля́йся]. -на́ться с но́ги на но́гу – переступа́ти, тупцюва́тися, тупця́тися, топта́тися.

Перемира́ть, перемере́ть – перемирати, перемерти, повимира́ти, позмира́ти, ви́конати. [Хто перебирає, той холо́дом перемирає (Ном.). Ужé всі з його́ роду позми́рали. Щоб наші вороги ви́конали до но́ги].

Переми́рие – переми́р'я, пріми́р (-ру), пріми́рок, замире́ння. [Хоч і замире́ння, та все-ж тре́ба, щоб військó стояло на-пого́тові (Кв.)]. **Заклю́чить -рие** – зами́рити(ся) на який час.

Перемири́ть – поми́рити, погоди́ти, поєдна́ти. -ся – поми́ритися, погоди́тися. *Срв.*

Помири́ть.

Переми́рный – пере́ми́рний. [Пере́ми́рні умо́ви].

Перемножа́ть, перемножи́ть – перемножа́ти, перемножи́ти. **Перемно́женный** – перемно́жений.

Перемогáние – перемагáння, пересілювання, переборювання.

Перемогáть, перемочь – перемагáти, перемогти, замагáти, замогті́, змагáти, змогті́, дужа́ти, подужа́ти, (сов.) здола́ти, здолі́ти, переборюва́ти, переборо́ти, поборо́ти. *См.* **Одолева́ть**, **Пересі́ливать**. [Вона́ перемогла́ себе́ (Коцюб.). Два дні не спить і сон його́ не змо́же. Насилу де́сять чолові́ка його́ подужа́ли (Сторож.). Воро́га сво́го здолає́ (Гребінка). Тяжké ли́хо її́ не здо́ліло (Грінч.). Поборо́в бажання́ ті́ла (Франко)].

Перемогáться, перемочься – 1) перемагáтися, перемогті́ся. [Здригну́ла Окса́на дуже́, да́лі перемогла́сь, як кине́ться, як ухо́пить дитину́ (Кв.-Осн.)]; 2) (перебива́ться) перемагáтися, перемогті́ся; *см.* **Перебива́ться**.

Перемокáть, перемокну́ть – (слишком) перемокáти, перемок(ну)ти, перекиса́ти, переки́снути, (о мног.) поперемокáти, поперекиса́ти; (измокнуть совсем), *см.* **Измо́кнуть**, **Промокну́ть**.

Перемоќлый – перемоќлий, переки́слий.

Перемо́л (действ.) – перемелювання, *оконч.* перемéлення.

Перемолáчивание – перемолóчування.

Перемолáчивать, перемолóтить – (снова) перемолóчувати, перемолóтити, (о мног.) поперемоло́чувати; (вымолотить всё) повимолóчувати, помолóтити. **Перемолóченный** – перемолóчений; повимолóчуваній, помолóчений. -ся – перемолóчуватися, бу́ти перемолóченим, помолóченим. **Хлеб -чен** (молотьба *окончена*) – хлі́б помолóчено.

Перемолóвить с кем о чём – перемóвити з ким про що. *Срв.* **Переговори́ть**. -мо́лвленний – перемóвлений. -ться – перемóвитися з ким, переки́нутися словом з ким про що.

Перемолóвка – перемóва, перемóви.

Перемолóт – перемолóчування, перемолóт.

Перемолóтить, *см.* **Перемолáчивать**.

Перемолóть, *см.* **Перемалыва́ть**.

Перемолóчать – перемóвчати. [Бабу́ся перемóвчала хвили́ну та й ка́же (М. Вовч.)]. *См.*

Перемалчива́ть.

Перемора́живание – переморо́жування.

Перемора́живать, переморо́зить – переморо́жувати, переморо́зити, (поморо́зить всех)

поморозити, позаморо́жувати, виморозити. **Переморо́жений** – переморо́жений; поморо́жений.

Переморі́ть – 1) *см.* **Перема́ривать, Истомі́ть, Изму́чить**; 2) поморі́ти, виморіти, вигубити, пови́гублювати, повиво́дити, поперево́дити. [Галуно́м повиво́дили усі́х блощи́ць].

Переморё́нный – виморений, вигублений, повиводжений.

Переморосі́ть – перемря[а]чити.

Переморщи́ть – (*о мног.*) поморщити. **Переморще́нный** – поморщений. **-морщиться** – поморщитися.

Перемо́ст, *см.* **Перемеще́ние.**

Перемості́ть, -ся, *см.* **Перема́щивать, -ся.**

Перемо́стка, *см.* **Перема́щивание.**

Перемота́ть, *см.* **Перема́тывать.**

Перемоче́ние – перемочення.

Перемочи́ть, -ся, *см.* **Перема́чивать, -ся.**

Перемочка – 1) *см.* **Перема́чивание, Перемоче́ние**; 2) **-мочка, -мочница** (*часть уха*), *см.* **Мочка.**

Перемочье (*часть уха*), *см.* **Мочка.**

Перемоще́ние – перемощення, пересте́лення; (*о мостовой*) перебр[ур]кува́ння.

Перемудря́ть, перемудри́ть – перемудро́увати, перемудрува́ти, перемудрити, змудрува́ти, (*о мног.*) попере́мудро́увати ко́го. [Бабу́ і чорт не змудрує (Ном.)]. **Перемудре́нный** – попере́мудро́ваний.

Перемуті́ть – 1) (*жидкость*) скаламутіти, сколотіти; 2) (*людей*) пере[по]баламутіти, пересваріти, посваріти.

Перемучі́ть – 1) перемучіти, перемордува́ти, перекатува́ти; *см.* **Замучі́ть**; 2) (*изнурить*), *см.* **Перема́ять. Перемуче́нный** – перемучений, перемордо́ваний.

Перемучи́ться – 1) перемучитися, перемордува́тися. [Перемучились ми до веча́ра (М. Вовч.)]; 2) *см.* **Перема́яться 1.**

Перемча́ть – перемча́ти. **-ся** – проліну́ти, промайну́ти. *См.* **Промча́ться.**

Перемыва́ние – перемивання.

Перемыва́ть, перемы́ть что – (*снова*) перемива́ти, перемі́ти, (*о мног.*) попере́мива́ти, помі́ти, (*о белье*) (*снова*) перепира́ти, перепра́ти, (*о мног.*) попере́пирати, (*выстирать многое*) попрати. [Попере́мивала (*и* пере́мила) миски́ й ложки́]. **-вать ко́го по косточкам**, *кому косточки* – перетира́ти, перетерти (переминати, перем'яти) ко́го на зуба́х. **Перемы́тый** – перемі́тий, пере́праний.

Перемыва́ться, перемы́ться – перемива́тися, перемі́тися, (*о белье*) перепира́тися, перепра́тися, (*о мног.*) попере́мива́тися, помі́тися, попере́пирати́ся, попрати́ся; бу́ти перемі́тим, пере́праним. [Ото́ сорочка така́, що через три дні пере́пираеться і сама́ на тебе́ нади́вається (Грінч.)].

Перемы́кивать, перемы́кать – 1) (*снова*) перемі́кувати, перемі́кати, пере́чісувати, пере́чесати (напр., льон, коно́плі); (*пomyкать всё*) поче́сати. **Перемы́канный** – пере́чесаний. **-ся** – пере́чісуватися, бу́ти пере́чесаним. *Верёвка -ласть* – моту́зка перетерлася; 2) **-вать** (*горе, беду и т. д.*) – перетерплювати, перетерпіти, пере́бідувати, перекаланта́ти; *см.* **Переносі́ть 2, Перетерплива́ть.**

Перемысли́ть, *см.* **Передумыва́ть, Передума́ть.**

Перемы́чка – 1) (*действ.*) пере́чісування (напр., льо́ну, конопе́ль); 2) *арх.* – склепи́ння; *см.* **Арка**; 3) *см.* **Перешеек**; 4) (*гать*) грёбля, за́гата, га́та; *см.* **Запруда**; 5) (*во времени*), *см.*

Промежу́ток; 6) *см.* **Перекла́дина.**

Перемягча́ть, перемягчи́ть – перем'якша́ти, перем'якши́ти.

Перемя́клый – розм'я́кий, перем'я́кий.

Перемякнуть – розм'якнути, перем'якнути.

Перемять; -ся, см. Переминаять, -ся.

Перенаселение – перелюднення.

Перенаселять, -селить – перелюднювати, перелюднити що. **Перенаселённый** – перелюднений. [Перелюднене передмістя (Франко)].

Перенашивать, переносить – 1) переносити, (*о мног.*) попереносити, попереносувати, переносити; *см. Переносить 1. Исподволь и один всё -носишь* – поволі і сам усё (по)переносиш. *Носить вам и не -силь* – носити вам та й не переносити. **-нашивать ребёнка** – переносувати дитину. **-ся** – переноситися, попереносуватися, бути переносеним. **Переносённый** – (*о мног.*) переносений, попереносуваний; 2) (*об одежде*), *см. Изнашивать, -ся.*

Перенесение – перенесення, перенесіння.

Перение – вкривання пір'ям, вбивання в пір'я (в палки, в колодочки).

Перенизка, см. Перенизывание.

Перенизывание – перенизування.

Перенизывать, перенизывать – (*снова*) перенизувати, перенизати, (*о мног.*) поперенизувати; (*перенизывать всё*) понизати. [Давно не перенизувала наміста, треба сісти та поперенизувати, а то ще порветься (Харк.)]. **Перенизанный** – перенизаний; понизаний. **-ся** – перенизуватися, перенизатися, бути перенизаним, понизаним.

Перенивание – переймання, перехоплювання.

Перенима́ть, перенима́ть – 1) *кого, что (перехватывать, настигать поперёк)* – переймати, пере(й)няти, (*о мног.*) попереймати, перехоплювати, перехопити, (*перестреть*) перестрівати, перестріти, (*останавливать*) перепиняти, перепинити кого, що. [Роман воли покидає і дівчину переймає. Не все переймай, що по воді пливе (Номис)]. **Заяц перениал дорогу** – заяць перебіг дорогу; 2) (*подражать*) переймати, пере(й)няти, (*о мног.*) попереймати, перехоплювати, перехопити, поняти, похопити, засвоювати, засвоїти що, від ко́го, запозичатися чим у ко́го. [Діти почали переймати од неї пісні (Неч.-Лев.). Від німців усё те попереймали. Він гарного не похопить, а погане зараз (Н.-Вол. п.). Почала у нас Литва запозичатися усякими здобутками (Єфр.)]. **Перениганный** – пере(й)нятий; перехоплений. **-мающий, см. Переимчивый.**

Перенима́ться, перенима́ться – перейматися, перехоплюватися, бути пере(й)нятим, перехопленим від ко́го.

Перенос – перенесення, *оконч.* перенесення, перенесіння; *см. Переноска. -нос слова со строки в строку* – перенесення слова з рядка до рядка (в рядок). *К -носу двадцать рублей (бухг.)* – до перенесення двадцять карбованців. *См. Переносы.*

Переносимый – переносуваний; зносний.

Переносить, перенести и перенестъ – 1) *кого, что* – переносити, перенести, (*о мног.*) попереносити ко́го, що; *срв. Перенашивать, -носить.* [Перенесла я її в комору, положила на лавці (М. Вовч.). Я оті дрова попереносив у хату (Рудч.). Всю славу козацьку за словом єдиним переніс в убогу хату сироти (Шевч.). Переніс справу про землю до окружного суду (в окружний суд)]. **-нести часть слова в другую строку** – перенести частину слова до другого рядка (в другий рядок). **-нести на другую страницу** – перенести на другу сторінку. **-нести итог из книги в книгу** – перенести підсумок з одної книги до другої, з книги до книги; 2) **-носить речи, вести и т. д.** – переказувати, переказати, (*о мног.*) попереказувати що ко́му (речі, вісті, слова), переносити, перенести; 3) (*перетерпеть*) зносити, знести, терпіти, перетерпіти, витерплювати, витерпіти. *Срв. Перетерпеть, Вынести, Изведать.* [Не робіть цього! Я не зношу (Л. Укр.). Я того сорому не знесу (Кониськ.). Ой, як важко сплисти море, то так тяжко знести горе (Метл.). Бог дав їй силу перетерпіти цією годину (Квітка)]. **Много несчастий -нёс я в свою жизнь** – багато лиха перетерпів я (набрався) на своєму віку (за свій

вік, за свого життя). *Терпеливо -сїть несчастье* – терпеливо зносити нещастя. *Он не -нёс скорби* – він не зніс журби, скорботи. *-носіть усталость, голод* – зносити (терпіти) втому, голод. *Я не -шү лжи* – я не зношу брехні. *-носіть несправедливости* – зносити (терпіти) несправедливості. *Он легко -нёс болезнь* – він легко перебув хоробу; 4) **Переносить**, *сов.*, *см. мнкр.* **Перенашивать**. **Перенесённый** – перенесений; переказаний; знесений, перетерплений, витерплений. *Много горя -сено* – багато лиха перетерплено.

Переноситься, перенестись – переноситися, перенестися, (*о мног.*) попереноситися, бути перенесеним, (перебираться) перебиратися, перебраться куди (на іншу квартиру); (*мыслью, в мыслях*) лінути, перелінути (думкою). *Я -ношусь иногда мыслью в дни моего детства* – я іноді думкою ліну до днів мого дитинства. *Я -нёсся по железной дороге, словно вихрем* – немов вихром перенісся (перелінув) я залізницею. *Песок -носится ветром* – піски вітер переносить (перекидає).

Переносица – (*у животных*) хр[я]пи (-пів), (*у людей*) перенісся.

Переноска – переносування, *оконч.* перенесення, перенесіння, (*церемония, пирушка по случаю переноски вещей на другую квартиру*) переносини (-ин).

Переносно – переносно.

Переносной – (*переносимый, подвижной*) походючий, походю[я]щий. [*Походючий стіл*]. *-ная болезнь* – заразлива (чіпка) х(в)ороба. *-ной театр* – мандрований театр. *-ной песок* – переметний, передувний пісок.

Переносный – 1) *см. Переносной*. *-ные пески* – передувні, переметні піски; 2) (*иносказательный*) переносний. [*Переносне значіння*]. *В -ном смысле* – у переноснім розумінні.

Переносчик, -ица – 1) переносник, -ниця; *см. Носильщик*; 2) (*сплетник*) плетун, плетуха. *См. Наушник, Лазутчик.*

Переносы – плітки (-ток), брехні (-хень), зводи (-дів).

Переносье, *см. Переносица.*

Переночёвывать, переночевать – переночовувати, переночувати, обночовувати, обночувати в кого, (*о многих*) попереночовувати.

Перенумеровывать, перенумеровать – (*наново*) перенумеровувати, перенумерувати, (*о мног.*) поперенумеровувати, (*сряду всё*) понумерувати що (все). **Перенумерованный** – перенумерований; понумерований.

Перенырнуть – перепірнути. [*З берега пірнув та на той бік перепірнув*].

Перенюхивание – перенюхування.

Перенюхивать, перенюхать – перенюхувати, перенюхати, (*о мног.*) поперенюхувати.

Перенюханный – перенюханий. *-ся (обнюхать друг друга)* – пере[об]нюхуватися, пере[об]нюхатися.

Перенятой – хапаній. [*Краще своє латане, аніж чуже хапане*].

Перенять, *см. Перенимать.*

Переобременять, -менить кого чем – пере(об)тяжувати, пере(об)тяжити ког[о] чим (напр., працею, справами). **-нённый** – пере(об)тяжений.

Переобувание – Perezування, перебування.

Переобувать, -ся, переобуть, -ся – пере(в)зувати, -ся, пере(в)зути, -ся, перебувати, -ся, перебути, -ся. [*Треба перебути чобіт, а то муляє*]. **Переобутий** – пере(в)зутий, перебутий.

Переодевание – передягання, перебирання.

Переодевать, переодеть – передягати, передягти, передягнути, перебирати, перебрати, (*о мног.*) поперебирати в що (напр., в нову, в стару, в святкову одягу). *-ть кем* – перебрати за ког[о] и ким. [*За турків нас перебрали*]. **Переодетый** – передягнений, передягнутий, перебраній.

Переодеваться, переодеться – 1) *во что* – передягатися, передягтися, передягнутися,

перебира́тися, перебра́тися в що, перекида́тися, переки́нутися чим, (*о мног.*) попередяга́тися, попередяга́тися в що, попередяга́тися чим. [Передягся, вмівся. Спіднічка та одним одна і в свято нічим переки́нутися]; 2) **-ся кем** – перебира́тися, перебра́тися, убира́тися, убра́тися за ко́го, передяга́тися, передяг(ну)́тися за ко́го *и* ким, стро́їтися на ко́го *и* ким, (*о мног.*) попередяга́тися за ко́го *и* ким. [Він перебра́вся за ста́рця. Одна поко́ївка вбра́лася за дя́ка (Свидн.)]. **Переодёвши́сь** (*инкогнито*) – перевдягом. [До Ки́їва ти крадькома́ перевдягом серед ночі мандру́єш (Куліш)].

Переорать кого (*перекричатъ*) – перекричати, перегукати, регаласувати, регорлати, регвалтувати ко́го.

Переосвидетельствование – перегляд, пересвідчування.

Переосвидетельствовать – переглядіти, переглянути, пересвідчувати ко́го.

Переосвидетельствованный – переглянений, переглянутий, пересвідчований.

Переотправление – переряджання, перевідсилання.

Переотправлять, переотправитъ – переряджати, перерядити, перевідсилати, перевідіслати що чим (напр., крам залізничею).

Переохлаждать, переохладить – перехоло́джувати, перехоло́дити, пересту́джувати, перестудити.

Переохлаждение – перехоло́дження, пересту́дження, пересту́да.

Переоценивание, см. Переоценка.

Переоценивать, -оценить – переці́нювати, переці́нити, переці́нювати, переці́нувати, (*о множ.*) попередя́гнувати, попередя́гнувати. **Переоцененный** – переці́нений, переці́нований.

Переоцениваться, -ниться – переці́нюватися, переці́нитися, переці́нюватися, переці́нуватися.

Переоценка – переці́нювання, переці́нювання, *оконч.* переці́нення, переці́нування, переці́нка.

Перепадание – перепа́дання, спада́ння.

Перепадать – попада́ти. [Всі попада́ли в во́ду].

Перепадать, перепастъ – 1) перепа́дати, спада́ти. [А тимча́сом що-день бо́жий до́щики спада́ли (Рудан.)]; 2) (*о времени*) сов. мину́ти, пройти́, переверну́тися. [Ча́су вже чимало мину́ло (пройшло). Чимало літ переверну́лось (Шевч.)]; 3) *кому* – перепа́дати, перепасті кому. [І ко́пійчина ста́ла перепа́дати. Віграю спра́ву, так і то́бі перепаде́ (Кониськ.)].

Перепадчивый – перепа́дистий.

Перепаивание – 1) напува́ння, напо́ювання; 2) перелюто́вування. *Срв. I. и II. Перепаивать.*

I. Перепаивать, перепаять – (*снова*) перелюто́вувати, перелюто́увати, (*о мног.*) попередя́гувати, (*всё*) полютувати що. **Перепаянный** – перелютований.

II. Перепаивать, перепойть (*всех*) – напува́ти, понапува́ти, напо́ювати, понапо́ювати (*всіх*), [Понапува́в усіх госте́й].

Перепайка, см. Перепаивание 2.

Перепаковывать, перепаковать – (*снова*) перепако́увати, перепако́увати, (*о мног.*) попередя́кувати; (*всё*) попакува́ти, позапакува́ти що. **Перепакованный** – перепако́ваний, попередя́кований *и т. д.*

Перепакоститъ (*всё*) – по[пере]паску́дити, поні́вечити, перені́вечити (*все*).

Перепакощенный – по[пере]паску́джений, поні́вечений, перені́вечений.

Перепал – пере́пал (-лу).

Перепалзывание – переліза́ння, переповза́ння.

Перепалзывать и переползать, переползти – перелазі́ти, перелазі́ти, перелазі́ти, переповза́ти, переповзти́, переплазо́увати, переплазува́ти, (*о мног.*) попередя́зити, попередя́зувати, попередя́зати, попередя́зувати.

Перепаливаться – перестрі́люватися з ким.

Перепаліть – 1) попаліти, пообпалювати, (*перья, шерсть*) посмаліти, пообсмалювати (пір'я, шерсть); 2) вістріляти, повістрілювати. [Ми весь порох повістрілювали].

Перепалка – 1) перестрілювання; 2) (*ссора*) сварка, лайка, пересварка.

Перепалывать, переполоть – 1) (*наново*) переполювати, переполоти, попереполювати; 2) (*всё одно за другим*) пополоти, повиполювати. [Я повиполювала всі грядки]. **Переполотый** – переполотий, попереполюваний; пополотий, повиполюваний.

Перепальный огонь – перестрільний огонь.

Перепаривание – 1) перепарювання; 2) переорювання; 3) перепарювання. *Срв.*

Перепаривать.

I. Перепаривать, перепарить – (*слишком*) перепарювати, перепарити, (*о мног.*) поперепарювати що; (*всё, всех*) попарити, повипарювати (все, всіх). [Попарила горщики].

Перепаренный – перепарений: попарений, повипарюваний.

II. Перепаривать, перепарить (*нашню*) – переорювати, переорати (толоку), двоїти, передвоїти (толоку).

III. Перепаривать, перепарить (*голубей*) – перепарювати, перепарувати, поперепарювати (голубів).

Перепархивание – перелітання, перепурхування.

Перепархивать, перепорхнуть – перелітати, перелетіти, перелинути, перепурхувати, перепурхнути.

Перепарывать, перепороть – 1) (*наново*) перепорювати, перепороти, (*о мног.*) поперепорювати; (*всё или многое*) попороти, порозпорювати. [Що нашила, то все й попорола]; 2) (*розгами*) перешмагати, перебатожити, перечухрати. **Перепоротый** – перепоротий, попоротий, порозпорюваний; перешмаганий *и т. д.*

Перепыхивание – переорювання, перералювання.

I. Перепыхивать, перепыхать – 1) (*наново и поперёк*) переорювати, переорати, переганяти, перегнати, (*ралом*) перералювати, перералити, (*о мног.*) попереорювати, попереганяти, попереаралювати що. [Хто пізно жито посіяв, так тепер переорюють на гречку. Переорав дорогу]. **-вать во второй раз** – двоїти, видвоїти. **-вать в третий раз** – троїти, вітроїти; 2) (*вспахать всё*) поорати, повиорювати. [Поорали всі облоги]; 3) (*запахиваться в чужое*) воруватися, воратися в що. **Перепыханный** – переораний, перералений. **-ться** – переорюватися, переоратися, бути переораним *и т. д.*

Перепачкивать, перепачкать – 1) каляти, покаляти, перекаляти, брудніти, побрудніти, квацяти, заквацяти, (*лицо*) замурзати, обмурзати, (*чем-нибудь жирным*) заялозити, позаяложувати, засмальцювати, позасмальцювувати що; 2) (*перепортить пачкая*) понівечити, перевести, попереводити що. *Срв.* **Пачкать, Запачкать. Перепачканный** – покаляний, перекаляний, забруднений, заквацяний *и т. д.*

Перепачкиваться, перепачкаться – покалятися, перекалятися, закалятися, забруднитися, (*о лице*) замурзатися, обмурзатися, (*чем-нибудь жирным*) заялозитися, позаяложуватися, засмальцюватися, позасмальцювуватися *и т. д.*

Перепашка – переор (-ору), переорювання, *сов.* переорання.

Перепаять, *см.* **Перепайвать 1.**

Перепев – переспів (-ву).

Перепевать, перепеть – (*снова*) переспівувати, переспівати, попереспівувати що; (*всё*) переспівати, поспівати, повиспівувати, попроспівувати (все). [А, ну, переспівай ще раз оцю пісню. Переспівав усі пісні. Вона всіх переспівала]. **Перепетый** – переспіваний. [Всі пісні вже переспівані].

Перепевать, перепеть кого – переспівувати, переспівати когось. [І хто її перетанцює, хто переспіває (М. Вовч.).]

Перепеваться – переспівуватися з ким. [Солов'ї в гаю переспівуються].

Перепекáнье – перепікання.

Перепека́ть, перепе́чь – 1) (*слишком*) перепіка́ти, перепекти́, (*о мног.*) попере́пика́ти що. [Зана́дто перепекла́ я хліб сьогодні]; 2) (*испечь всё*) попе́кти, пови́пика́ти (все).

Перепечённый и перепечёный – перепечений.

Перепека́ться, перепе́чься – перепіка́тися, перепекти́ся, (*о мног.*) попере́пика́тися. [Перепечё́ться хліб. Попере́пикались мо́ї пиро́ги].

Пе́репел, *зоол.* **Tetrao coturnix** – пе́репел, *ласк.* перепе́[і]лонько.

Перепелёнок, перепелёныш – перепеля (-ляти), перепеленя (-няти).

Перепелёнывание – переповивання.

Перепелёнывать, перепеленáть – 1) (*наново*) переповивáти, перепови́ти; 2) (*всех*) *сов.* посповивáти. [Всіх діте́й посповивала]. **Перепелёнатый** – перепови́тий.

Перепелёсый – 1) (*о животных: пёстрый, крапчатый*) рябий, таранкува́тий, строкáтий, пере́[і]стий. [Пере́ста коро́ва]; 2) *см.* **Перепельчатый**.

Перепели́ный – перепеля́чий, перепели́чий. [Перепеля́чий крик. Перепеля́че гніздо́ (яйце́)]. *Кричат по-перепели́ному* – перепели́кати, перепели́кнути, підпадьо́мкати, підпадьо́мкнути.

Перепёлка – перепі́лка (*ум.* перепі́лонька, перепі́лочка), перепели́ця (*ум.* перепели́чка, перепели́ченька). [Перепели́ченька-невели́ченька].

Перепёлкин – перепі́л(ь)чин, перепі́лоньчин.

Перепёлочный – перепеля́чий, перепели́чий. **-ная трава** **Eryngium campestre L.** – білий будя́к, колю́чка, микола́йчики, адамова голова́.

Перепельчатый – перепеля́стий, рябий. *Срв.* **Перепелёсый**.

Перепеля́тник – 1) перепеля́тник; 2) (*ястреб Falco nisus*) гороб'я́тник, кі[о́]бець (-бця), кібчик.

Перепеля́тничать – перепеля́тникува́ти, перепеля́чити.

Перепеля́чий – перепеля́чий.

Перепе́ниться – перешумува́ти.

Перепе́рчить – переперчи́ти що.

Перепе́ть, *см.* **Перепе́вать**.

Перепеча́тка – 1) *см.* **Перепеча́тывание**; 2) (*перепечатанное издание*) пере́друк (-ку).

Перепеча́тывание, перепеча́тание – передруко́вування, передрукува́ння.

Перепеча́тывать, перепеча́татъ – передруко́вувати, передрукува́ти, (*о мног.*) попередруко́вувати що. **Перепеча́танный** – передруко́ваний.

Перепеча́тываться, перепеча́таться – передруко́вуватися, передрукува́тися, попередруко́вуватися. [Його́ твóri кiлька разiв друкувалися й передрукувалися].

Перепе́чь, *см.* **Перепека́ть**.

Перепива́ть, перепи́ть – (*лишнее*) перепивáти, перепи́ти, (*о мног.*) попере́пивáти; (*выпить всё*) попи́ти. **-пить кого** – перепивáти, перепи́ти ко́го. [Він усіх перепив].

Перепива́ться, перепи́ться – перепивáтися, перепи́тися, (*о мног.*) попере́пивáтися, попи́тися. [Попере́пивалися всі. Попили́ся, як свині]. **Перепи́вшийся** – перепи́лий.

Перепи́ливание – перепи́лювання.

Перепи́ливать, перепи́лить – (*поперёк*) перепи́лювати, перепи́ляти, (*о мног.*) попере́пи́лювати що; (*распилить всё*) попи́ляти (все). [Попере́пи́люй до́шки на трóе. Ці дрóва ми на день попи́ляемо]. **-ться** – перепи́люватися, перепи́лятися, попере́пи́люватися, бу́ти перепи́ляним, попи́ляним. **Перепи́ленный** – перепи́ляний; попи́ляний. **-ные дрóва** – попере́пи́люванi, попи́лянi дрóва. **-ный лес** – попи́ляний лiс.

Перепи́лка – перепи́лювання, *сов.* перепи́ляння, пере́пил (-лу).

Перепи́сание – перепи́сання.

Перепи́сать, *см.* **Перепи́сывать**.

- Перепіска** – 1) (*действие*) переписування, *сов.* переписання. [Вона заробляла гроші переписуванням паперів]; 2) (*копия, список*) переписка, *гал.* відпис. *Срв.* **Перепись**; 3) листування, кореспонденція. *Вести -ску с кем-л.* – листуватися з ким.
- Переписной** – переписний, переписовий, списовий; *срв.* **Перепись**.
- Переписчик, -чица** – переписувач, переписувачка, переписник, переписниця.
- Переписывание** – переписування, списування.
- Переписывать, переписать** – переписувати, переписати, (*во множ.*) попереписувати; (*копировать; составлять список, перепись*) списувати, списати, (*о мног.*) посписувати. [Треба переписати, бо погано написано]. **-вать набело** – переписувати (переписати) начисто. **-сать слово в слово** – списати слово за словом. **-сать имущество, вещи** – списати, переписати майно, речі. **-сать именование на имя жены** – маєтність на жінку переписати. **-сать кого куда** (*перечислить по списку*) – переписати когось куди. **-сать картину, образ** – перемалювати картину, образ. **Переписанный** – переписаний, списаний.
- Переписываться, переписаться** – 1) переписуватися, переписатися, бути переписаним, списуватися, списатися, бути списаним. [Та й довго-ж воно в тебе переписується]; 2) листуватися з ким, мінятися (зсилатися) листами з ким, (*гал.*) кореспондувати з ким. *Мы с ним -ваемся* – ми з ним листуємося.
- Перепись** – 1) перепис (-су), спис (-су), ревізія. *Народная -пись* – перепис (спис) людності; 2) (*список*) спис, опис, реєстр.
- Перепихивать, перепихать и перепихнуть** – 1) перепихувати *и* перепихати, перепихнути що куди. [Перепихнув човен на той бік]; 2) повпихати, повбигати що в що. [Нашвидку повбигала одяжу в скриню]. **Перепиханный** – перепиханий; повпиханий.
- Переплавление, -плавка** – 1) перетоплювання, переливання. [Перетоплювання чавуна]; 2) (*леса*) переплавлення, перегоніння, перепускання. [Переплавлення лісу Дніпром].
- Переплавят и Переплавливать, перелавить** – 1) перетопляти *и* перетоплювати, перетопити, переливати, перелити, (*во множ.*) поперепопляти *и* -топлювати, попереполяти. [Перетопити чавун. Неначе срібло... перелите огнем в горнілі (Шевч.)]; 2) (*по воде*) перепопляти, перепоплити, перегонити, перегнати, перепопкати, перепопустити, (*во множ.*) поперепопляти, поперепопонити, поперепопкати що. [Дніпром до нас дрова перепоплюють].
- Переплавленный** – 1) перетоплений, перелитий; 2) (*лес*) перепопвлений.
- Перепоплюются, перепоплиться** – 1) перетоплятися *и* -топлюватися, перетопітися, (*во множ.*) поперепоплюватися, переливатися, перелітися, попереполятися. [Чавун перетоплюється для нового виливу]; 2) перепоплюватися, перепоплитися, перегонітися, перегнатися, перепопкатися, перепопустітися. [Ліс перепоплюється водою].
- Перепоплакивать, перепоплакать** – перепоплакувати, перепоплакати когось, що, якийсь час.
- Перепопластать (рыбу)** – перепоплатати, перепокарбувати, попоплатати, попокарбувати (рибу).
- Перепопластовывать, перепопластовать** – переповерстовувати, переповерстовувати, перепошарувувати, перепошарувати.
- Перепоплата** – перепоплата, перепоплата, перепоплаток (-тку).
- Перепоплачивать, перепоплатить** – 1) (*заплатить лишку*) перепоплачувати, перепоплатити, переподавати, передати, (*о мног.*) поперепоплачувати, попереподавати комусь що; 2) (*в разное время*) перепоплатити, попоплатити. **Перепоплаченный** – перепоплачений, переподаний.
- Перепоплачиваться, перепоплатиться** – перепоплачуватися, перепоплатитися, бути перепоплаченим. [Я за цю помилку платився і перепоплатився].
- Перепоплескать** – перепохлюпати.
- Перепоплёт** – 1) *см.* **Перепоплетание**; 2) (*плетёная вещь*) перепоплітка, перепоплітання; плетінка. *Оконный -лёт* – ра[я]ма, ра[я]мина, рамено, слупик; 3) (*книги*) оправа, палі[я]турки (*мн.*). [Книжка в дорогій оправі. Книжка в палятурках]. *Кожанный -лёт* – шкурятяна оправа, шкурятяні палятурки.

Переплетёние – 1) переплітання, перевивання; переплутування, сплітання; 2) (*книг*) оправляння, опалі[я]турування.

Переплетать, переплесть – 1) (*наново*) переплітати *и* -літувати, переплести, перевивати, перевити, (*о мног.*) попереплітати *и* -літувати, поперевивати що. [Переплела косу, бо погано була заплетена]; 2) *что чем* – переплітати, переплести, перевивати, перевити, переводити, перевести, (*во множ.*) попереплітати, поперевивати, попереводити що чим. **-сти** *косу лентой* – переплести косу стьожкою (стрічкою). [Он ярочки зелененькі, стежечки по них маленькі перевиті, мов стрічечки (Л. Укр.)]. *Он всё -плёл* – він усё переплутав (поплутав); 3) (*книгу*) оправляти, оправити, опалі[я]турювати, опалі[я]турити, заводити (завести) в оправу, в палі[я]турки. **Переплетённый** – 1) переплетений, перевитий. [Мрія переплетена з дійсністю. Коси перевиті червоною стрічкою]; 2) (*о книжке*) оправлений, оправный.

Переплетаться, переплесться – 1) переплітатися, переплестися, перевиватися, перевитися, переплутуватися, переплутатися, сплітатися, сплестися, (*во множ.*) попереплітатися, поперевиватися, попереплутуватися, посплітатися, позчіплюватися. [Фантастичне маріння перевивалося з дійсністю. В житті люті муки із щастям сплелись (Грінч.). Королів цвіт посплітався з крученими паничами. Вербі позчіплювалися зеленими верхами (Неч.-Лев.)]; 2) (*о книге*) оправлятися, бути оправленным, заводитися (бути заведеним) в оправу (в палі[я]турки).

Переплётка, см. **Переплетание**.

Переплётная – палі[я]турня, палі[я]турна майстерня.

Переплётный – оправный, палі[я]турний. **-ная бумага** – швалёра.

Переплётчик – палі[я]турник, оправник, *стар.* інтролігатор.

Переплывание – перепливання.

Переплывать, переплыть – перепливати, *сов.* переплісти, перепливті, переплінути, (*во множ.*) поперепливати що *и* через що. [Вік пережить – не море переплісти (Ном.).

Перепливали Дніпро кіньми]. *Срв.* **Переправляться**.

Переплясать – перетанцювати. [Перетанцював зо всіма дівчатами. Усіх перетанцював].

Перепойть, см. **Перепайвать**.

Перепой – перепій (-пою). [Спить батенько з перепоею (Чуб.)].

Переполаскивание – переполіскування.

Переполаскивать, -полоскать – переполіскувати, переполоскати, (*о мног.*) попереполіскувати що; (*выполоскать всё*) пополоскати (все). [Мусіла всю білізну наново переполіскувати. У неділю зілля копала, а в понеділок переполоскала]. **Переполосканный** – переполосканий; пополосканий.

Переполаскиваться, -полоскаться – переполіскуватися, переполоскатися, (*о мног.*) попереполіскуватися.

Переползать, переползти, переползть, см. **Перепалзывать**.

Переползать – вилазити. [Вилазив скрізь по всіх кутках].

Переполнение – переповнення. **-ние людьми** – перелюднення.

Переполняют, переполнить – переповняти *и* переповнювати, переповнити, (*во множ.*) попереповняти *и* -повнювати когось, що. **-нить меру (чашу) чьего-л. терпения** – переповнити міру чийого терпіння. **Переполненный** – переповнений. [Життя переповнене мукою (Ворон.)]. **-ный людьми** – перелюднений, захряслий людьми. *Комната была -нена людьми* – кімната захрясла людьми. [Стіл захряс пляшками та мисками (Неч.-Лев.)].

Переполняются, переполняются – переповнятися *и* переповнюватися, переповнитися, (*во множ.*) попереповнятися *и* попереповнюватися чим. *Чаша чьего терпения -нилась* – терпець кому увірвався (урвався).

Переполовинить – переполовінити, розполовінити (*во множ.*) пополовінити, попереполовінювати що.

Переполоска́ть, см. **Переполаскива́ть**.

Переполо́ть, см. **Перепалыва́ть**.

Переполо́х – переполо́х, споло́х, переля́к, ро́зрух. *Мужичий -лох*, бот. *Campanula Cervicaria* L. – дзві[о]нки, дзві[о]ночки, дзвіно́чок, лишайник.

Переполоши́ть – переполохати, переполошити, пополо́хати, пополоши́ти, згвалтува́ти, погвалтува́ти (всіх). *Срв.* **Всполоши́ть**. **Переполоше́нный** – переполо́ханий, переполо́шений, пополо́ханий, згвалто́ваний.

Переполоши́ться – переполохатися, переполошитися, пополо́хатися, пополоши́тися, згвалтува́тися, погвалтува́тися.

Перепона, **перепо́нка** – боло́на, пліва́, плі́вка, плі́нка, пере́тинка. *Барабанная -нка* – слухова́ пере́тинка. *Плавательная -нка* – полоте́нко, полоте́нце, ум. полоте́нечко.

Перепоно́чный – боло́нний, перетинко́вий.

Перепончатокры́лый, *зоол.* – костокри́лий, оболонча́к. [Через база́р кажан костокри́лий перелети́ть (Шевч.)].

Перепонча́тый – боло́нчастий, плі́вчастий, плі́нчастий, перетинча́тий.

Перепоре́ть (*о времени, поре*) – перепорі́тися, перейти́.

Перепорі́ть – перепорити, перепустити (час, по́ру).

Перепоро́ть, см. **Перепарыва́ть**.

Перепорти́ть – перені́вечити поні́вечити, перепсува́ти, попсува́ти, перевести́, поперево́дити що. [Міль ба́гато речей перепсува́ла. Скільки ти мені мате́рії перевела́, по́ки це поші́ла].

Перепорче́нный – перені́вечений, поні́вечений, перепсо́ваний, попсо́ваний *и т. д.*

Перепорти́ться – перені́вечитися, поні́вечитися, перепсува́тися, попсува́тися, перевести́ся, поперево́дитися.

Перепоруча́ть, перепоручи́ть – передоруча́ти *и* передоручува́ти, передоручи́ти ко́му що.

Перепорхну́ть, см. **Перепархива́ть**.

Перепоте́ть – попоти́ти. [Всі попоти́ли].

Перепотче́вать – поча́стувати, пошанува́ти (всіх) чим.

Перепоясы́вать, -ся, -пояса́ть, -ся – 1) підпері́зувати, -ся, підпереза́ти, -ся, (*о мног.*) по́дперізува́ти, -ся; 2) (*снова*) перепері́зувати, -ся, перепереза́ти, -ся, попере́перізува́ти, -ся.

Перепояса́нный – підпереза́ний; перепереза́ний.

Перепра́ва – перепра́ва, переви́з (-во́зу) (*редко* перево́за), перехі́д (-хо́ду), переви́д (-во́ду). [Через три перево́зи перепра́ву ма́ли. Нема́ на той бік перево́зу. То поля́ки через три рі́ки три пере́ходи ма́ли (Макс.)]. **-ва в брод** – перебрі́д (-бро́ду).

Перепра́вка – переправля́ння, перероблюва́ння, перемайстро́вування; перела́годження. *См.*

Переправля́ть 2.

Переправле́ние – переправля́ння, перево́зіння, см. **Переправля́ть, -ся 1.**

Переправля́ть, переправити́ кого, что через что – 1) переправля́ти, переправі́ти, перево́зити, переве́зти, перево́дити, переве́сти, (*во множ.*) попере́правля́ти, поперево́зити, поперево́дити ко́го, що через що. **-вить войска́ через реку́** – переправити́ військо́ через рі́чку; 2) переправля́ти, переправі́ти, переробля́ти, переробі́ти, перела́годжувати, перела́годити, *срв.* **Переделыва́ть. -вить платье́** – переробі́ти уба́рння; 3) ви́правити, пови́правля́ти.

Сегодня́ я -вил листов шесть – сьогодні́ я а́ркушів із шість ви́правив. *Все корре́ктуры -вил* – всі коректи́ пови́правля́в. **Переправле́нный** – 1) переправле́ний, перево́зений, переви́дений; 2) переправле́ний, переробле́ний, перела́годжений; 3) (*исправле́нный*) ви́правле́ний.

Переправля́ться, переправити́сь – 1) переправля́тися, переправі́тися, перево́зитися, переве́зтися, передава́тися, переда́тися, (*о мног.*) попере́правля́тися, поперево́зитися. *Срв.* **Перебира́ться, Перееха́ть. -виться́ через реку́** – переправі́тися, переве́зтися, перепливти́ через рі́чку, (*скоро*) пере́хопитися, перемкнутися, перемахну́ти через рі́чку, *срв.*

Перебрасываться. [Перебра́вились вони́ через мо́ре. Гуса́ри пере́везли́ся через Рось (Неч.-Лев.). Прийшо́в до мо́ря, дума, як йо́му пере́везти́ся. Я по сі́м боці́, ти по ті́м боці́, – переда́йся до мене́ (Мет.). Перехо́пивши́сь через го́ру, зда́лека побачи́ли ми Нена́ситець (Стор.)]. **-виться на вёслах** – перегре́бти́ся. [Ой, бистрі́ї рі́чки, круті́ береже́ньки, – пере́грі́бся, пере́візся коза́к молоденьки́й]; 2) переправля́тися, бу́ти переправле́ним, переробля́тися, бу́ти переробле́ним *и т. д., см. Переправлять 2.* Дом **весь -влен заново** – буди́нок зовсі́м переробле́но (перема́йстро́вано).

Перепревание – 1) переприва́ння, перемліва́ння; 2) (*от сырости*) переприва́ння, перегнива́ння, перегоря́ння, перетря[у]ха́ння.

Перепревать, перепреть – 1) переприва́ти, перепрї́ти, перемліва́ти, перемлі́ти, (*во множ.*) попере́прива́ти, попере́мліва́ти. [Усе́ в пе́чі попере́прива́ло (попере́мліва́ло)]; 2) (*от сырости*) переприва́ти, перепрї́ти, перегнива́ти, перегни́ти; перегоря́ти, перегорї́ти, перетря[у]ха́ти, перетря[у]хну́ти; (*всё*) попрї́ти, погни́ти, погорї́ти, потря[у]хну́ти. *Вся збу́ря -ёла, рве́тся* – вся збу́ря пере́горї́ла (перетря́хла), рве́ться. *Пшени́ца -ёла* – пше́ниця попрї́ла (погни́ла); 3) попрї́ти, попоти́ти. [Но́ги попрї́ли. Всі́ від спе́ки попоти́ли].

Перепрелый – 1) (*в печи*) (пере)прї́лий, перемлі́лий; 2) (*от сырости*) перепрї́лий, пере́гнилий, пере́горї́лий, (пере)тря[у]хли́й; 3) (*о коже на теле*) (по)прї́лий.

Перепробовать – 1) перекуштува́ти, перекуша́ти, покуштува́ти, покуша́ти чо́го. [Перекуштува́в наливки́ з усі́х пляшо́к]; 2) (*испробовать*) перепро́бува́ти, ви́пробува́ти, поспита́ти. *Уж он чо́го не -вал, да ниче́го не удае́тся* – вже́ чо́го він не перепро́бува́в (не ви́пробува́в, не поспита́в), та ні з чим не талани́ть йо́му. *Он -вал все средства* – він перепро́бува́в (поспита́в) усі́х за́собів, ви́пробува́в усі́ за́соби. **Перепробованный** – перепро́бува́ний, ви́пробува́ний, поспита́ний.

Перепродавать, перепродать – перепро́дува́ти *и* перепродава́ти, перепро́дати, відпро́дува́ти *и* відпродава́ти, відпродати, (*о мног.*) попере́про́дува́ти, пові́дпро́дува́ти ко́му що́. [Бари́шівники зна́ють, що зна́йдуть купця́, яко́му за́раз-же́ й відпродаду́ть сто́рго́вану худо́бину з зї́ском (Франко)]. **Перепроданный** – перепро́даний, відпроданий.

Перепродаваться, перепродаться – перепро́дува́тися *и* перепродава́тися, перепро́датися, відпро́дува́тися *и* -дава́тися, відпродати́ся, бу́ти перепро́даним, відпроданим ко́му за́ що́. [Що́сь сьо́годні́ нічо́го не купу́ється й не відпродаеться].

Перепродавец – перепро́дувач, пере́купець, пере́купень. **-ве́ц лошадей и скота** – бари́шівник, бари́шник, фаринник, (*специально лошадей*) лі́верант. **Перепродавщица** – перепро́духа, пере́купка.

Перепродажа, -давание – перепро́даж (-жу), перепро́дування, відпро́дування чо́го. *Промышля́ть, занима́ться -жей чо́го-л.* – перепро́дува́ти чим, гендлюва́ти чим. [Перепро́дує кї́ньми. Мо́шко перепро́дує дробино́ю і теля́тами (Коні́ськ.)].

Перепродажный – перепро́дажний.

Перепроизводство – зай́ве ви́робни́цтво, надви́робни́цтво, на́двї́шка ви́робни́цтва.

Перепруда – за́гата, грє́бля, та́ма.

Перепружать и перепруживать, перепрудить – пере́гачува́ти, пере́гати́ти, пересипа́ти, пересипа́ти, (*во множ.*) попере́гачува́ти, попере́сипа́ти що́. [Пан за́думав то́й став пере́гати́ти. Хотї́ли оту́т Де́сну пере́гати́ти та відве́сти її́ да́лі]. **-ться** – пере́гачува́тися, бу́ти пере́гаче́ним, **Перепруженный** – пере́гаче́ний, пересипа́ний.

Перепрыгивание – перестри́бування, переплі́гування, переско́кування.

Перепрыгивать, перепрыгнуть – перестри́бува́ти, перестри́бнути, переплі́гува́ти, переплі́гнути, переско́кува́ти, переско́чити, перескі́кнути, (*о мног.*) попере́стрїбува́ти, попере́пли́гува́ти, попере́ско́кува́ти що́ *и* через що́. **-нуть через ров** – перестри́бнути (переплі́гнути, переско́чити) рі́вча́к *и* через рі́вча́к. **-нуть через плетень** – переско́чити тин (плі́т) *и* через тин (через плі́т). [З розго́ну перестри́бнули байра́к. Пішли́ до ку́реня,

- переплігуючи через огудиння (Неч.-Лев.). Перескочив рів глибокий].
- Перепры́жка** – перескік (-ско́ку). [Пішли грати на переско́ки]. *Ходить в -ку* – ходити перескоком.
- Перепры́скивать, перепры́скать** (*бельё*) – перепірс(ь)кувати, перепірс[ь]кати, попірс[ь]кати (білизну, плаття). [Попірскала всю білизну]. **-ться** – попірс(ь)катися чим.
- Перепря́ганіе** – перепря́гання.
- Перепряга́ть, перепря́чь** – перепряга́ти, перепрягті, (*во множ.*) поперепряга́ти. [Перепряжі коня]. **Перепряже́нный** – перепряжений.
- Перепряга́ться, перепря́чься** – перепряга́тися, перепрягтіся, поперепряга́тися; бу́ти перепря́женим.
- Перепря́жка** – пере́пряг, перепря́гання.
- Перепря́млять, перепря́мить** – випро́стувати, ви́простати, виправля́ти, ви́правити, випря́мляти, випря́мити, (*о мног.*) пови́про́стувати, пови́правляти, пови́пря́мляти. [Повипро́стував усі гвіздки (цвяшкі)].
- Перепря́сть** – перепря́сти, попря́сти (все). [Попря́ла всі ку́желі]. **-сть кого** – перепря́сти ко́го.
- Перепря́гивать, перепря́гать** – 1) (*на новое место, некоторое время*) перехо́вувати, перехо́вати, попере́ховувати ко́го, що (на но́ве місце, який час). [Сього́дні оце́ схова́є там, а через який час перехо́ва у дру́ге місце]; 2) (*запрягать всё*) поховати. **-ться** – перехо́вуватися, перехо́ватися, попере́ховуватися; поховати́ся.
- Перепря́чь, см. Перепряга́ть.**
- Перепуг** – переля́к, переполо́х, перестра́х. [Ляк си́ли дода́є, а переля́к одійма́є]. **С -гу** – з переля́ку, з переполо́ху, з перестра́ху.
- Перепуга́ть кого** – переля́кати, переполоши́ти, переполо́хати, перестраши́ти, перестраха́ти, перепу́дити ко́го, (*о мног.*) попере́лякувати, поля́кати, пополоши́ти, пополо́хати, попере́страшувати, попу́дити ко́го. [Переля́кав ти мене́ на сме́рть. Порозганя́є, попере́лякує діте́й]. **Перепуга́нный** – переля́каний, переполо́ханий, переполо́шений *и т. д.*
- Перепуга́ться** – переля́катися, переполошитися, перестрашитися, перепу́дитися, попере́лякуватися, поля́катися *и т. д.* *Он -лся и убежал* – він переля́кався (перестраши́вся, переполоши́вся, перепу́дився) і втік. *Они все -лись* – вони́ всі поля́кались (попереля́кувались, пополоши́лись, пополо́хались...).
- Перепуги́вать, перепугну́ть** (*голубей, птиц*) – сполохувати, сполохну́ти. [Живе́, як соро́ка, на тину́ – хто йде, сполохне́ (Присл.)].
- Перепуска́ние** – перепуска́ння.
- Перепуска́ть, перепусті́ть** – (*во всех значениях*) перепуска́ти, перепусті́ти, (*о мног.*) попере́пуска́ти ко́го, що (через що). [Перепустив люде́й через свій го́род, щоб їм було́ ближче в поле. Перепустив ти́ждень і пої́хав знов у го́род]. **Перепущенный** – перепущений.
- Перепу́тывание** – переплу́тування.
- Перепу́тывать, перепу́тать** – переплу́тувати, переплу́тати, (*во множ.*) попере́плу́тувати, поплутати́ що. **-тать волосы** (*на голове*) – покуйовдити волосся (на голові). *Он -тал и переврал всё, что слышал* – він переплу́тав і перебрехав усé, що чув. **Перепу́танный** – переплу́таний, поплутаний, (*о волосах*) покуйовджений.
- Перепу́тываться, перепу́таться** – переплу́туватися, переплу́татися, попере́плу́туватися, поплутатися; (*о волосах*) покуйовдитися. [Гілля переплу́талось між собо́ю (Неч.-Лев.). У не́ї сту́кало в голові́, всі думкі попере́плу́тувалися (Грінч.)].
- Перепу́тье** – 1) (*перекрёсток*) перехрестя́, перехресна доро́га; 2) доро́га, мандрі́вка. *Зайти на -тьи* – зайти доро́гою (по доро́зі). [Зайшов до нього́ доро́гою (по доро́зі)]; 3) перехі́д (-ходу́).
- Перепу́чить** – (*о мног., обо всём*) пожелобити, попачити (*напр., усі ме́блі*).
- Перепя́ливание** – перепина́ння, перетя́гання.
- Перепя́ливать, перепя́лить** – перепина́ти, переп'ясти́, напина́ти, нап'ясти́ знов що, (*о мног.*)

поперепина́ти, понапина́ти (знов) що. -**лить ви́шиванье (чересчур)** – перетягти ви́шивання. -**ться** – перепина́тися, бу́ти переп’ятим, напина́тися, бу́ти нап’ятим знов. **Перепя́ленный** – переп’ятий *и* перепну́тий, нап’ятий *и* напну́тий (удруге); перетя́гнений.

Перепя́тнывать, -ся, перепя́тнать, -ся – пля́мити, -ся, попля́мити, -ся.

Перераба́[о]тывание, переработание – перероблювання, перетворювання, *сов.*

перероблення, перетворення. [Перероблювання продуктів сільського господарства. Доба засвоювання й перетворювання старих форм письменства (Єфр.)].

Перераба́[о]тывать, переработать – 1) (*наново, иначе*) переробляти *и* перероблювати, переробити, (*о мног.*) попереробляти *и* -ювати. [Ти так роби, щоб уже не переробляти]; *срв.*

Передельывать; 2) (*обработать*) обробляти *и* -роблювати, обробити, (*со стороны внутреннего содержания*) поретворяти *и* -творювати. перетворити, (*во множ.*)

попереробляти *и* -лювати, поперетворяти *и* -рювати що на що (в що). [Природа постачає тільки сировий матеріал, а вже сама людина мусить так його переробити, щоб мати собі добрий пожиток (Єфр.)]. **Желудок -вает пищу** – шлунок перетравлює їжу; 3) (*всё, много*)

переробити, поробити (все, багато). [Панської роботи не переробиш]; 4) (*перегнать кого в работе*) переробляти, переробити когось, переходити, перейти когось в роботі. [Старий, а в роботі молодого перейде].

Переработанный – перероблений, перетворений; пороблений.

Перераба́[о]тываться, переработаться – 1) (*наново, иначе*) перероблятися *и*

перероблюватися, переробитися; 2) (*обработываться*) перероблятися *и* -юватися,

переробитися, перетворятися *и* перетворюватися, перетворитися на що (в що). [Працею, і тільки нею одною, перетворюється усє сиреве в готове – таке, що йде людям на пожиток (Єфр.)].

Пища -ваётся и усваётся – їжа перетравлюється й засвоюється.

Переработание, см. Переработывание.

Переработка – 1) *см. Переработывание*; 2) перері[о]бка. [Старий наш літопис дійшов до нас у пізнішій переробці (Єфр.)].

Переранить (многих) – поранити (багатьох).

Перераненный – поранений.

Перераспределение – переподілювання, *сов.* переподілення, пере(роз)поділ.

Перераспределять, перераспределить – переподіляти, переподілити що.

Перерастать, перерастаи, см. Переростать, перерости.

Перерасход – перетрата, перевитрата.

Перерасходовать – пере(ви)трачати *и* пере(ви)трачувати, пере(ви)тратити.

Перервать, см. Перерывать.

Перерез – 1) *см. Перерезание*; 2) (*место, где что-л. перерезано*) перері́з (-зу, 3) (*полубочье*) перері́з (-за), перері́зок, зрі́зок (-зка), шапли́к (-ка).

Перерезание или перерезывание – 1) перері́зання *и* перері́зування, перетинання, перекраювання, перебатювання; 2) вирі́зування; 3) (*пути, дороги*) перетинання, переймання *и т. д.* *См. Перерезать.*

Перерезать и Перерезывать, перерезать – 1) перері́зати, перері́зувати, перері́зати,

перетинати, перетяти *и* перетнути, (*перекроить*) перекраювати, перекраяти, (*хлеб и т. п. на части, на куски*) перекроювати, перекроїти, перебатювати, перебатувати що; (*быстрыми движениями*) перечикрижувати, перечикрижити, *сов.* перечикати, перечикнути що, (*во множ.*) поперері́зати, поперетинати, поперекраювати *и т. д.* когось, що. [Така шабля, що на що наставиш, так і перетне (Манж.). Перечікала шийку курчаті (Ос.)]. -**зять верёвку,**

ремень (верёвки, ремни) – перері́зати, перетяти (перетнути) мотуз, ремень, поперері́зати, поперетинати мотуззя, ременя. -**резать хлеб пополам** – перері́зати, перекраяти, перекроїти,

перебатувати хліб надвоє; 2) (*изрезать*) порі́зати. **Травой все ноги -зал** – травою (геть) чисто ноги порі́зав; 3) порі́зати, вирі́зати, повірі́зати *и* -рі́зувати (всіх). [Порі́зала всіх качок. Геть вирі́жем вражих ляхів, геть що до одного (Нар. пісня)]; 4) (*о реке, овраге: прорезать*)

перері́зати *и* перері́зувати, перері́зати, перетина́ти, перетя́ти, перейма́ти, пере(й)ня́ти, (*во многих местах*) поперері́зати, поперетина́ти, поперейма́ти що. [Невеличка іскорка довгою стрілою перетяла увесь степ (Мирн.)]. **-зять** *путь, дорогу кому, -зять кого* – перетина́ти (перетя́ти), перері́зати (перері́зати), (*перехватить*) заскочити *путь, дорогу кому, перейма́ти (перейня́ти), перебіга́ти (перебі́гти) кого*. *Срв. Прегражда́ть*. [До церкви калюжа *дорогу* перетяла, а до шинку можна і по-під тином. Заскочимо, кажуть, тобі на Дніпрі всі переправи і не пустимо в Крим без бою (Куліш)]. **Перерезанный** – перері́заний, перетя́тий, перекра́яний *и т. д.*; (*прорезанный во мног. местах*) поперері́зуваний, поперетинаний. [Країни недоступними болотами поперетинані (Куліш). Травичка поперері́зувана стежками (М. Вовч.)].

Перерезываться, перерезаться – 1) перері́затися *и* перері́зуватися, перері́затися, перетина́тися, перетя́тися *и* перетну́тися, перекра́юватися, перекра́ятися. [Отак неві́дно перетина́ється життя людське (Д. Укр.)]; 2) порі́затися. [Поночі свої на своїх напали та й порі́залися].

Перерешать, перерешить – перері́шати, перері́шити, пересу́джувати, пересу́дити; (*передумывать*) переду́мувати, переду́мати, перемі́рковувати, перемі́ркувати що, (*в песнях*) перера́джувати, перера́дати. [Ра́дять мені люди, а я ту́ю ра́ду сама́ перера́джу (Чуб.)].

Перерешённый – перері́шений, пересу́джений, переду́маний, перемі́ркований. **-тсья** – перері́шатися, перері́шитися, пересу́джуватися, пересу́дитися.

Перержавелый – пере(і)ржа́вілий, пере(і)ржа́влений.

Перержаветь – пере(і)ржа́віти, (*во множ.*) попере(і)ржа́влювати.

Перерисовывать, перерисовать – перемальо́вувати, перемалюва́ти, поперема́льо́вувати *кого, що*. **Перерисованный** – перемальо́ваний.

Перерожать и переродить – попороджа́ти. [Що вона́ тих дітей попороджа́ла!].

Перерождают, переродить – перероджува́ти, переродити, (*о мног.*) попере́роджува́ти *кого*.

Перерождённый – перероджений.

Перерождаются, переродятся – 1) переро́джуватися, перероди́тися, попере́роджува́тися. [На́че я не та ста́ла, на́че я перероди́лася (Кониськ.)]; 2) (*вырождаются*) ви́роджува́тися, ви́родитися, пови́роджува́тися (*в що*).

Перерождение – 1) переро́дження, *сов.* переро́дження; 2) *мед.* – ви́родження, дегенера́ція.

Перерод или Переродка (*выродившееся зерно*) – перері́док (-дка), переві́дка.

Перерослый – перерослий; (*переросший*) переро́щений.

Перерастать, перерости – перероста́ти, перерости, (*о мног.*) попере́роста́ти. [Чи-ж я, ма́мцю, не до́ріс, чи-ж я, ма́мцю, перері́с]. **-сти что** (*переносно*) – ви́йти з чо́го. [Я вже ви́йшла з то́го, щоб мене́ ля́яти].

Переруб (*место, где что-л. перерублено*) – переру́б, (*бревна*) *торе́ць* (-рця́).

Перерубать, см. Перерубливать.

Перерубка, см. Перерубливание.

Перерубливание, перерубание – переру́бування, перетина́ння, *сов.* переру́бання, перетя́ття.

Перерубливать, перерубить и перерубать – 1) переру́бувати, переруба́ти, (*одним ударом*) перетина́ти, перетя́ти *и* перетну́ти, (*о мног.*) попере́рубува́ти, поперетина́ти. [Попере́рубу́й оці́ полі́на надвоє. В нього́ така ша́бля, що на що наста́виш, так і перетне́ (Манж.)]. **-бить** *избу* – перекида́ти, пересіпа́ти ха́ту; 2) (*всех или многих: одно за другим*) ви́тяти, ви́рубати, поруба́ти, повитина́ти. **-бить всех до последнего** – ви́тяти, поруба́ти до но́гі. *Много лесу -блено* – ба́гато лісу поруба́но. **Перерубленный** – перерубаний, перетя́тий; порубаний.

Перерубливаются, перерубаются, переруби́ться – перерубува́тися, переруба́тися, перетина́тися, перетя́тися, (*о мног.*) попере́рубува́тися, поперетина́тися. [Ні, ця кі́стка не переруба́ється].

Переругать (*всех*) – перела́яти. [Всі́х перела́яв].

Переруга́ться – переля́ються, пола́ються, пересварі́тися, посварі́тися з ким. [З усіма переля́вся. Ми з ним пола́ялись].

Переруги́ваться *с кем* – переля́юватися з ким, між собою.

I. Переру́в – перекі́п (-ко́пу). *См. I. Переру́в*.

II. Переру́в – 1) *действ., см. II. Переру́в*; 2) переру́ва, переру́пинка, переру́пина, переру́виця, переру́в, переру́тин. [Заговори́ла, мов не було́ ніякої переру́ви (Л. Укр.). Між перу́шим *и* дру́гим відді́лом у кон́церті була́ переру́ва. Переру́ва (переру́пина) на обі́д. Працю́ю не поспі́ль, а з переру́пинками. Українці живу́ть тепер скрі́зь без переру́тину по ці́лій Полта́вщині]. *Без -ва* – без переру́ви, (*без остано́вки*) без відгалу́[ю]. [Працю́ючи без спочи́нку, без відгалу́ (М. Вовч.). *С -ривами* – з переру́вами *и т. д.*, (*а крoме того ещє о вре́мени*) переру́йомом, вря́д-годи́. [Ходи́в він ча́сом і на Ді́н, – не що-року, а так, як йому́ по виго́ді, ходи́в він переру́йомом (М. Вовч.).] *-рив* *сообщения, сношений, переговоров* – переру́ва, переру́в, переру́пина сполу́чення, зно́син, переру́в (перего́ворів); 3) (*место, где что-л. переру́вано*) переру́ване (-ного), переру́в. [Зв'я́жи на переру́ваному]. *На-переру́в* (*наперехват*) – навви́передки, оди́н поперед одно́го (дру́гого). *См. Напереру́в, Наперехват.*

I. Переру́в – 1) (*земли, дороги*) переру́вання, переру́пування; 2) (*вещей*) перекида́ння, переверу́шування, переверта́ння.

II. Переру́в – (*нитки, верёвки, струны и т. п.*) переру́вання; (*ткани, бумаги*) передира́ння; (*занятия, разговора*) переру́піння, переру́вання; (*сообщения*) переру́вання; (*переговоров, временное*) переру́піння; (*окончательное*) зрива́ння.

I. Переру́в, **переру́в** – 1) (*землю, дорогу и т. д.*) переру́вати, переру́ти, переру́пувати, переру́пати, (*о мног.*) попереру́вати, попереру́пувати що чим; 2) (*вещи, бумаги и т. п.*) перекида́ти, перекида́ти, попереру́вати, переверу́шувати, переверу́шити, попереру́шувати, переру́шувати, переру́шити, переверта́ти, попереру́вати, переверса́ти, перемотло́шити, (*постель и т. п.*) переку́йовджува́ти, переку́йовди́ти. **Переру́в** – 1) переру́тий, переру́паний, попереру́ваний, попереру́ваний; 2) перекида́ний, переверу́шений, переру́шений, попереру́ваний, переверса́ний, перемотло́шений, переку́йовджений. **-ся** – 1) переру́ватися, переру́ватися, бу́ти переру́тим, переру́паним; 2) перекида́тися, переверу́шуватися *и т. д.*; бу́ти перекида́ним, переверу́шеним *и т. д.*

II. Переру́в, **переру́в** – (*нитку, верёвку, струну и т. д.*) переру́вати, переру́вати, урива́ти, урива́ти й урива́ти, (*о мног.*) попереру́вати що (*нитку, моту́зку, струну, то-що*); (*ткань, бумагу*) передира́ти, передерти́, передра́ти, (*о мног.*) попереру́вати що (*тканину, папір*). [Передер надво́е арку́ш паперу́]; (*разговор, занятие*) переру́пати, переру́пати, переру́пувати, переру́пувати, перебива́ти, перебити́, переру́вати, переру́вати що. [Ходи́м уже́, бабу́сю, ходи́м вже! – переру́пила па́нничка (М. Вовч.);] (*сообщение*) переру́вати, переру́вати. [Сполу́чення з чужими кра́ями переру́вано]; (*о переговорах: временно*) переру́пати, переру́пати, (*окончательно*) зрива́ти, зрива́ти. **Переру́ваний** – переру́ваний, переру́ваний, переру́паний, переру́паний, перебива́ний, перебива́ний, зрива́ний. **-ся** – переру́ватися, переру́ватися, урива́тися, у(ві)рива́тися, передира́тися, передерти́ся, переру́ватися, переру́ватися, перебива́тися, перебива́тися, зрива́тися, зрива́тися; бу́ти переру́ваним, переру́ваним, переру́паним, переру́паним *и т. д.* *Мирные переговоры -ривались несколько раз* – пере́говори про мир (миро́ві пере́говори) переру́пались кі́лька разі́в. **-ривалась струна** – переру́валася (у(ві)ривалася) струна́.

Переру́вчатый, -ривный – з переру́вами, з переру́пинами.

Переру́живание, -жание – 1) (*переодевание*) во что – переби́рання, пере́дягання в що; кем – переби́рання, пере́дягання за ко́го *и* ким; 2) умо́вляння, е́днання наново.

Переру́живать, -ся, -жать, -ся, переру́дить, -ся – 1) (*в иную одежду*) переби́рати, -ся, перебра́ти, -ся, пере́дягати, -ся, пере́дягти, -ся, (*о мног.*) попереру́вати, -ся, попереру́вати, -ся в що (*в інше убра́ння*), (*кем*) за ко́го *и* ким, стро́їтися на ко́го. *Срв. Переодевать, -ся.*

[Передягну тебе в білу сукню. Його перебрали (передягли) в жіноче вбрання. Перебрався за селянина]. **Переряжений** – перебраний, передягнений у що, (*кем*) за кого *и* ким; 2) (*усплавляться, торговаться снова*) єднати, -ся, поєднати, -ся наново, умовлятися, умовитися наново. *Я перерядил других рабочих, эти не годятся* – я інших робітників поєднав, бо ці не годяться.

Переса́д, см. **Переса́живание**, **Переса́дка**.

Переса́да – 1) (*рассада*) розсада; 2) см. **Надса́дка**, **Надры́в**.

Пересади́ть, см. **Переса́живать**.

Переса́дка – 1) (*растений, кожи*) переса́джування; 2) (*в пути*) пересі́дання, пересі́[я]дка. *Где вам -ка на Киев?* – де вам пересі́дати на Київ? *С -кой* – з пересі́данням, з пересі́дкою, пересі́даючи.

Переса́дний – переса́джувальний, переса́дний. **-ная работа** – важка́ (надси́льна) пра́ця.

Переса́живание – переса́джування.

Переса́живать, **пересади́ть** – 1) переса́джувати, пересади́ти, (*только о жив. суц.*) пересадо́вити, (*о мног.*) попере́са́джувати ко́го, що. [Переса́джують люде́й в інші ваго́ни. Хочу ви́шні до ха́ти бли́жче попере́са́джувати. Пересадо́ви дити́ну через тин].

Переса́живаемый – переса́джуваний. **Переса́женный** – переса́джений, попере́са́джуваний. **-дить всех** (*посадить*) – посади́ти, посадо́вити усі́х; 2) (*надсадить, надорвать*) надвереді́ти. См. **Надсади́ть**, **Надорва́ть**. **-дить живот** – надвереді́ти живі́т; 3) (*о пуговицах*) перешива́ти, переши́ти, (*о мног.*) попере́шива́ти (гу́зики). **-са́женный** – переши́тий.

Переса́живаться, **-ди́ться** – переса́джувати́ся, пересади́тися; бу́ти переса́джени́м.

-са́живаться (*возвр.*) *или* **переседать**, **пересесть** – пересі́дати, пересі́сти; см. **Переседать**.

I. Переса́ливание – переса́лювання.

II. Переса́ливание – переса́лювання, (*перен.*) перебо́рщування, перебира́ння мі́ри.

I. Переса́ливать, **пересали́ть** (*насалить чересчур, сызнова*) переса́лювати, пересали́ти, перема́щувати, перемасти́ти (са́лом); (*вымазать салом многое*) заса́лювати, позаса́лювати, засма́льцьо́вувати, позасма́льцьо́вувати, зая́ложувати, позая́ложувати. См. **Перема́зать**, **Перема́рать**.

II. Переса́ливать, **пересолі́ть** – (*насолить чересчур, снова*) переса́лювати, пересолі́ти, (*посолить многое*) посо́лити; (*перен.*) перебо́рщувати *и* перебо́рщати, перебо́рщити, перебира́ти мі́ри (мі́ру), перебра́ти мі́ру (мі́рку), (*шутл.*) пере́дати ку́ті ме́ду. [Не переса́люй борщу. Хвали, та не перебо́рщуй (не перебирай мі́ри (мі́ру)]. **Переса́ленный**, **-соле́нный** – переса́лений; перебо́рщений.

Переса́сывать, **пересоса́ть** (*многое*) – переса́мо́ктувати, переса́мо́ктати; (*сосать лишку*) переса́сати, переса́ти (-су, -сеш). [Дити́на переса́сала, аж її ну́дить (*тошнит*)].

Переса́сверливать, **переса́сверли́ть** – (*слишком, снова*) переса́свердлювати, переса́свердли́ти, переви́рчувати, переверті́ти, (*многое*) попере́са́свердлювати, попере́ви́рчувати; (*высверлить многое*) пови́свердлювати, пови́ви́рчувати.

Переса́свист, **-свистывание** – переса́свист, переса́свистування.

Переса́свистывать, **переса́свиста́ть** – переса́свистувати, переса́свиста́ти ко́го, (*всё*) попере́са́свистувати (все).

Переса́свистываться, **переса́свистну́ться** *с кем* – зса́свистувати́ся, зса́свистну́тися, переса́свистувати́ся, переса́свистну́тися з ким.

Переса́давать, **-да́ть** (*карты*) – пере́здава́ти, пере́зда́ти (ка́рти), роздава́ти, розда́ти наново.

Переса́дача – пере́здавання, роздавання наново.

Переса́ев, **переса́евание** – (*семян в землю, муки*) переса́єва́ння; переса́єва́ння.

Переса́евать, **переса́ея́ть** – (*семена в землю, муку*) переса́єва́ти, переса́єя́ти, (*о мног.*)

попереса́єва́ти, переса́єва́ти, переса́єя́ти, (*о мног.*) попере́са́єва́ти. [Ви́пріло жи́то – переса́єв

вівсом. Борошно все пересіяла]. **Пересеваемы́й** – пересіваний, пересіюваний.

Пересеянный – пересіяний.

Переседать, пересестъ – 1) пересідати, пересісти, (*о мног.*) попересідати з чого на що, в що, до чого. [Пересідати з стільця на канапу, з вагона у вагón (до вагону)]; 2) *см.* **Лопнуть, Трещнуть.**

Переседина – с[ш]калубина. *См.* **Трещина, Щель.**

Переседывание – пересідлування, перекульбачування.

Переседывать, -ся, переседать, -ся – пересідлувати, -ся, пересідлати, -ся, перекульбачувати, -ся, перекульбачити, -ся; (*о мног.*) попересідлувати, -ся. **Переседанный** – пересідланий, перекульбачений.

Пересеивать, см. **Пересевать.**

Пересек – переріз, зрізок (-зка), шаплик (-ка). *Срв.* **Перерез.** [Наносила води по́вен перері́з].

Пересекание – 1) перетинання; перерубування; 2) (*дороги*) перехрещування, перетинання, перерізування (шляху). **-ние дороги кому** – перетинання, перерізування шляху ко́му, переймання ко́го.

Пересекать, пересечь – 1) (*острым орудием*) перетинати, перетяти, перерубувати, перерубати, (*о мног.*) поперетинати, поперерубувати що чим. [Гóстра сокира: за одним махом перерубала ломаку. Поперетинали реміння що ним поскручувано було руки козака́м (Стор.)]; 2) (*линию, местность, дорогу и т. п.*) перетинати, перетяти, перерізувати, перерізати, перехрещувати, перехрестити. [Довгою променястою стрілою перетя́ла (іскра) увесь степ (Мирн.). Узенька стежечка перехрещувала шлях (М. Вовч.). Великий шлях перехрещує залізничу ко́лію]. **-кать дорогу кому** – перетинати, перетяти, перерізувати, перерізати шлях ко́му, іти́, піти́ навперейми ко́му, переймати́, перейняти ко́го. [Військо перетя́ло (перері́зало) шлях во́рогові. Знайшов я кружну́ стежку, що вже тобі шляху́ не перері́же (Л. Укр.). Побігли навперейми злодієві]; 3) (*высечь многих*) перехл(ь)остати, перешмагати. *См.* **Сечь. Пересекаемый** – перетинаний, перерубуваний, перехрещуваний, перерізуваний. [Великий сад перехрещуваний стежками́]. **Пересечённый и -сеченный** – перетятий, перерубаний; перехрещений, перерізаний. [Голос урвався, як чимсь перетятий (Неч.-Лев.). Гори, поперетинані узенькими щілинами].

Пересекаться, пересечься – 1) перетинатися, перетятися, перерубуватися, перерубатися, бути перетятим. [Отáк невидно перетинається життя́ лю́дське (Л. Укр.)]; 2) перетинатися, перетятися, перехрещуватися, перехреститися. [Дві рівнобіжні (паралельні) лінії не перетинаються]. **Пересекающийся** – перехресний. [Машина скиць-скиць на перехресних рейках (Поділля). Перехресні стежки́ (Франко)].

Переселенец – переселець (-льця), пересельник, переселянин, переходець (-хідця).

Переселение – (*переход*) переселення, пересеління, перехід (-ходу), (*перевод кого*) переселяння. [Почались самохітні пересеління (Неч.-Лев.). Віра в перехід (переселення) душ].

Переселёнка – пересельниця, переселянка.

Переселёнский – пересельський, переселенський.

Переселять, переселить – переселяти, переселіти, (*о мног.*) попереселяти ко́го. [А люде́й попереселяв він у городі́]. **Переселяемый** – переселюваний. **Переселённый** – переселений.

Переселяться, переселиться – переселятися, переселітися, вибиратися, ви́братися, виходити, вийти куди́, іти́, прийти́ на се́лище куди́, (*о мног.*) попереселятися, повибиратися, повиходити куди́. [Переселяються люди́ за Урал. Інші зовсім повибирались на Донщину, попродававши хати й городи́ (Г. Барв.). Ми сюди́ на се́лище прийшли́, у земляни́ пишемось любчівські́ (М. Вовч.)].

Пересердиться – пересердитися, відсердитися, перегніватися.

Пересіст – 1) пересідання; 2) см. **Надрыв, Надсада**.

Пересість, см. **Переседать**.

Пересечієніє – 1) перерубування, перетинання; 2) перетинання, перетин; перехрещування, (оконч. перехрещення), переймання. *Оттенки* см. **Пересека́ть**. **Точка -нія**, мат. – точка перетину.

Пересіживать, пересиде́ть – пересіджувати, пересідіти. [Я таки́ пересі́див його́ в дядька. Хлі́б пересі́див у печі́]; (*отсидеть что*) пересі́[е]діти що. [Пересі́див но́гу]. См. **Отсиде́ть**.

Пересижений – пересиджений.

Пересіливать, пересилить – перемагати, перемогти. *Срв.* **Перемага́ть, Преодолева́ть**.

[Дава́й боро́тися, хте ко́го пере́може. Пере́міг вели́кий бі́ль. Найва́жче пере́могти са́мого себе́]. **-ть себя́** – перемагати себе́, перемогти себе́, перемогті́ся. [Він себе́ пере́міг. Здригну́ла Окса́на ду́же, да́лі пере́могла́сь (Кві́тка)]. **Пересилений** – переможений. **-ся** – перемагатися, перемогті́ся, бу́ти пере́можени́м.

Пересінивать, пересини́ть что – (*синить снова, чересчур*) пересінювати, пересиніти, (*о мног.*) попересінювати що; (*высинить всё*) посинити. **Пересиненный** – пересинений; посинений.

Переска́бливать, перескоблѣ́ть что – (*снова, слишком*) перескрі́бати (-шкреба́ти), перескребти́ що; (*выскоблить всё*) повискрі́бати, поскребти́ що. **Перескобленный** – перес[ш]крі́баний.

Переска́з – 1) пере́каз (-зу). [У́сний пере́каз. Пере́кази з украї́нської старо́вини (Єфр.).

Пере́каз украї́нською мо́вою ка́зки Андерсе́нової]; 2) переска́зи, плю́[і]тки, брѣхні (-хень).

Срв. **Сплѣтни, Переносы**.

Переска́затъ, см. **Переска́зывать**.

Пересказно́й – переказаний.

Переска́зч[ш]ик – 1) переказувач. Переказувач байо́к Езо́пових]; 2) плету́н, набрі́хувач. *Срв.* **Сплѣтник, Переносчик**.

Переска́зч[ш]ица – 1) переказувачка; 2) плету́ха, набрі́хувачка. *Срв.* **Сплѣтница, Переносчица**.

Переска́зывание, -сказ – переказування, пере́каз (-зу).

Переска́зывать, переска́затъ – 1) переказувати, переказати, перепові́дати, перепові́сті (-ві́м, -ві́сі, -ві́сть, вони́ -ві́дять), перемовляти, перемовити що. [Не бу́ду перепові́дати вам тих розмов. Переказав́ їм змі́ст опові́дання. Усього́ й до за́втраго не перека́жеш. Він недочува́є, то іно́ді разі́в зо́ три перека́жеш те са́ме, по́ки почу́є]; 2) (*рассказать многое, одно за другим*) переказувати, переказати, попереказувати. [Попереказува́в усі ка́зки, що́ зна́в]. **-вать сплѣтни**, см. **Переноси́ть**. **Переска́зываемый** – переказуваний, перепові́дуваний.

Переска́занный – переказаний, перепові́джений.

Переска́кивание (чего) – переска́кування, перестри́бування, пересяга́ння через ві́що.

Переска́кивать, перескочѣ́ть и переска́кнутъ – переска́кувати, переско́чити, переска́кнуті, перестри́бувати, перестри́гнути, переплі́гувати, переплі́гнути, пересягну́ти, (*о мног.*) попере́скакувати, попере́стрибувати що, через що. [Перескочив́ рів глибо́кий. Пересягну́в рівча́к]. *Срв.* **Перепры́гивать**. **Переска́кивая от одного к другому** – пере́скоком. [Говори́-бо по́рядку, а не пере́скоком].

Переска́кивать, переска́катъ кого – переска́кувати, переска́кати ко́го. *Срв.* **Обска́кивать 2**.

Переско́к – перескі́к (-ко́ку); см. **Переска́кивание**.

Переска́кнутъ, см. **Переска́кивать**.

Перескреба́ть, перескре́бывать, перескре́сть, см. **Переска́бливать, перескоблѣ́ть**.

Переслаивание – перекла́дання чим [Перекла́дання ті́ста паві́длом]; покла́дання ша́рами на́вперемі́ну, лежа́ння ша́рами на́вперемі́ну; *геол.* – попере́мі́нне верстува́ння.

Переслаивать, переслои́ть что с чем – перекла́дати, перекла́сти, (*о мног.*) попере́клада́ти

що чим, кла́сти, покла́сти ша́рами навпереміну що з чим. [Поперекладала налісники ма́ком]. **Переслоенный** *чем* – перекладений, поперекладений чим; кладений, покладений ша́рами навпереміну з чим.

Переслаиваться, переслоиться – бу́ти перекладеним чим; кла́стися, покла́стися ша́рами, верства́ми; лежати ша́рами (верства́ми).

Переслать, см. Пересылать.

Переслащивать, пересластить – пересоло́джувати, пересоло́дити що. **Переслащённый** – пересоло́джений.

Переследование – розслі́дження на́ново.

Переследывать, переследовать, юрид. – розслі́джувати, розслі́дити що на́ново, робі́ти, зробі́ти слі́дство чо́му, в чо́м на́ново. **-следованный** – розслі́джений на́ново. *Дело это -вано* – цю́ справу розслі́джено на́ново, у цій справі слі́дство зро́блено на́ново.

Переслежина – (*в пряже*) блезно́. [Полотно́ такé, що блезно́ на блезні́, самі́ блезна]. *См. Огрех, Из'ян.*

Переслуживать, переслужить – переслужува́ти, переслужі́ти.

Переслушивание – переслу́хування; (*дела в суде*) слухання́ на́ново (спра́ви).

Переслушивать, переслушать – переслу́хувати, переслу́хати, (*о мног.*) попере́слухува́ти. [Лю́дської брехні́ не пере́слухаеш]. **-ть дело в суде** – слухати, ві́слухати, прослу́хати на́ново справу в суді́. **Переслушанный** – переслу́ханий; (*о деле в суде*) ви[про]слу́ханий на́ново.

Пересмаливание – пересмо́лювання.

Пересмаливать, -смоли́ть – (*снова, слишком*) пересмо́лювати, пересмо́лити, (*о мног.*) попере́смолюва́ти що; (*высмолить всё*) поза[ви]смо́лювати, пообсмо́лювати.

Пересмолённый – пересмо́лений. **-ся** – пересмо́люватися, пересмо́литися; бу́ти пересмо́леним.

Пересматривание – передивля́ння, перегляда́ння, пере́гляд, пере́гледжува́ння. [На пере́глядання́ книг пішло́ багато́ часу́]. **-ние дела в суде** – пере́гляд (пере́глядання́, розгляда́ння) спра́ви в суді́ на́ново. *Его дело в суде подлежит -нию* – його́ справу́ суд ма́є пере́глянути (розгля́нути) на́ново]. *Срв. Пересмотр.*

Пересматривать, пересмотреть (*многое, всё*) – передивля́тися, передиві́тися, пере́глядати́, пере́гля[є]джува́ти, пере́глянути́, пере́гляді́ти, (*о мног.*) попере́дивля́тися, попере́глядати́ що, (*бегло, о минувшем*) пере́ходити́, пере́йти. [Пере́диві́вся один по́ одному́ всі́ її́ давні́ші портрети́ (Л. Укр.). Почав пере́глядати́ порозгортuvanі́ на столах́ книжки́ (Неч.-Лев.). Пере́гляньте́ все з поча́тку до кра́ю. По черзі́ ми пере́йдемо́ визначні́ших письме́нників із цього́ періо́ду (Єфр.). **-вать дело в суде** – пере́глядати́ справу́ в суді́ на́ново.

Пересмотренный – пере́гляну́тий, пере́дивлений, пере́гля[є]джений; (*о деле в суде*) пере́гляну́тий (розгля́ну́тий) на́ново.

Пересматриваться, пересмотреться – пере́глядати́ся, бу́ти пере́гляну́тим. *Дело -ется в высшей инстанции* – справу́ пере́гляда́є ви́ща інста́нція, справу́ пере́гляда́ють у ви́щій інста́нції.

Пересмеивание – пересмі́хання, пересмі́ювання.

Пересмеивать, пересмеять – 1) *кого (осмеивать)* – пересмі́хати ко́го, бра́ти, взя́ти на смі́х, на по́сміх, на глум, на глу́зи ко́го; *см. Осмеивать, Высмеивать*; 2) пересмі́яти ко́го. [Давай́ буде́м знов смі́ятися, – хто ко́го пересмі́є (Грінч.)].

Пересмеиваться – 1) пересмі́юватися з ким, між ким; 2) *см. Посмеиваться (с кем над кем, чем-л.)*.

Пересмеяться, пересмехнуться – пересмі́хувати́ся, пересмі́хати́ся, пересмі́хну́тися з ким, між ким. [Почу́вши це, дівча́та зирну́лись і пересмі́хну́лись]. *Срв. Пересмеиваться.*

Пересмешить – пересмі́шити, насмі́шити, посмі́шити (всі́х).

Пересмешки – пересмі́шки (-шок), пересмі́хи (-хів), пересмі́хання, пересмі́ювання.

Пересме́шливый, см. **Насме́шливый**.

Пересме́шник, -ни́ца, см. **Насме́шник**, -ни́ца.

Пересмея́ние, -межа́ние – глузува́ння.

Пересмо́тр – перегляд. [Перегляд нової педагогічної літерату́ри]. Срв. **Пересма́тривание**.

Пересмо́трщик – переглядач. -щи́ца – переглядачка.

Пересма́глый – смажний, посма́глий. [Смажні́ уста́].

Пересма́гнуть (о губах) – посма́гнути, пересмагнути. [Гу́би посма́гли].

Пересна́стка, **пересна́щивание** – опоря́джування, на́ряджування на́ново.

Пересна́щивать, **пересна́стить** – 1) (снова) опоря́джати, на́ряджа́ти на́ново; 2) (осна́стить мно́гое) опоря́дити, поопоря́джувати, бу́ти опоря́дженим. **Пересна́щенный** – опоря́джений, на́ряджений на́ново; опоря́джений, (о мно́г.) поопоря́джуваний.

Переснима́ть, **пересня́ть** (план, зе́млю) – переро́блювати, переро́бити план, пере́мірювати, пере́міряти (зе́млю), (о карта́х, фотогра́фовани́и) пере́знимати́, пере́зняти; (о фотогра́фовани́и е́ще) пере́фотографо́вувати, пере́фотографува́ти. **Пересня́тый** – пере́зня́тий, пере́фотографо́ваний.

Переснима́ться, **пересня́ться** – пере́фотографо́вуватися, пере́фотографува́тися, пере́знима́тися, пере́зня́тися.

Пересни́мок – пере́знімка, пере́фотографо́вання, відби́ток.

Пересни́мочный – пере́бивний.

Пересове́тывать, **пересове́товать** – перера́джувати, перера́дити ко́го. -ве́товаться с кем – пора́дитися з ким.

Пересовыва́ть, -ся, **пересу́нуть**, -ся – пересо́вувати, -ся, пересу́нути, -ся, (о мно́г.) попересо́вувати, -ся. См. **Передвига́ть**, -ся.

Пересозда́ние – перетво́рювання.

Пересозда́вать, **пересозда́ть** – перетво́рювати, перетво́рити що. -ся – перетво́рюватися, перетво́ритися, бу́ти перетво́реним. **Пересозда́нный** – перетво́рений.

Пересозда́ние – перетво́рення, перетво́ріння. [Перетво́рення держа́ви на нови́х осно́вах].

Пересо́л – пересі́л (-со́лу). [Недо́сил на сто́лі, а пересі́л на спи́ні]; см. II. **Переса́ливание**.

Пересоло́живать, **пересоло́дить** – пересоло́джувати, пересоло́дити, (о мно́г.) попересоло́джувати що́ чим. -ло́женный – пересоло́джений.

Пересоло́деть – пересоло́дати. [Бу́ло ду́же те́пло в ха́ті, і ячмінь пересоло́да́в].

Пересори́ть (о мно́г.) – 1) позасмі́чувати що́ чим; 2) (о деньга́х, об имуществе́) про[роз]три́нькати, проци́ндрити, (о мн.) порозтри́нькувати.

Пересортиро́вка – *длит.* пересорто́вування; *оконч.* пересортува́ння.

Пересортиро́вывать, -тирова́ть – пересорто́вувати, пересортува́ти що. -ро́ванный – пересорто́ваний.

Пересоса́ть, см. **Переса́сывать**.

Пересо́хлый – пересо́хлий, ви́схлий.

Пересо́хнуть, см. **Переса́хать**.

Пересочи́ять, **пересочи́нить** – пере́компоно́вувати, пере́компоно́увати.

Пересочи́ть, см. **Переса́чивать**.

Переспа́лый – переспа́лий.

Переспа́ть, см. **Переса́пать**.

Переспева́ть, **переспе́ть**, см. **Перезрева́ть**, **перезре́ть**.

Переспе́лый, **Переспе́лость**, см. **Перезре́лый**, **Перезре́лость**.

Переспо[а]рива́ть, **переспо́рить** – пере́мага́ти, пере́могти (спі́ркою, у спі́рці), пере́спорювати, пере́спори́ти, (*грубо*) пере́перти ко́го. *Правды не -ришь* – пра́вди спі́ркою не пере́можеш. *Уже обо́ все́м -рили* – у́же про все́ поспере́чалися. **Переспо́ренный** – пере́можений (у спі́рці), пере́спорений.

Переспра́шивание, переспро́с – перепитування, перепит (-ту).

Переспра́шивать, переспроси́ть – перепитувати, перепитати(ся), (*о мн.*) попере́питувати. [Недо́чу́в і перепита́в удру́ге. Я? – перепитався Демид (Грінч.). Перепита́в усіх знайо́мих – ніхто́ не знав, де поді́лося]. **Переспра́шиваемый** – перепитуваний. **Переспро́шенный** – перепитаний.

Переспро́с – перепит (-ту); *см.* **Переспра́шивание**.

Переспро́сный – перепитний, передопитний. **-ное показание** – перепитне свідчення.

Переспро́щик, -щица – перепитувач, -вачка.

Пересро́чивать, пересро́чить – 1) відсувати, відсунути термін, визначати, визначити інший термін, переносити, перенести на інший термін, відтермінувати, відтермінувати.

Пересро́ченный – перенесений (відсунений) на інший термін; відтермінований; 2) *см.*

Просро́чивать, Просро́чить.

Пересро́чка – 1) переносіння, *оконч.* перенесіння на інший термін, відсування, *оконч.* відсунення терміну, визначання, *оконч.* визначення іншого терміну, відтермінування, відтермінування; 2) *см.* **Просро́чка**.

Пересро́чный – відсувний до іншого терміну, відтермінований; *см.* **Просро́ченный**.

Перессо́ривать, -ся, перессо́рить, -ся – пересварювати, -ся, пересварити, -ся, попере́сварювати, -ся, переляти, -ся з ким, (*о родственниках ещё*) розрідняти, -ся, розріднити, -ся; (*о братьях, близких друзьях*) розбратати, -ся. **Перессо́ренный** – пересварений, переляний. *Срв.* **Рассо́риваться, Рассо́риться**.

Перестава́ние – переставання, перестан; (*о крике, шуме, ветре и т. п.*) ущухання, угав, стихання.

Перестава́ть, переста́ть – переставати, перестати, вгавати (*обычно с отриц.*), кидати, кинути, покидати, покинути, облишувати, облишити, залишити, (*о крике, шуме, ветре, дожде и т. п.*) ущухати(ся), ущухнути, угавати (*только с отриц.*), унішкнути(ся), занішкнути. [Не за нас це стало, не за нас і перестане. Гула всюди тая слава, та вже перестала (Л. Укр.). Про тебе, ненько, думати не кину. Книжки читати залишив. Вітер, дощ ущух. Дитина кричить, не вгаваючи. Уже поря-б дощеві й внішкнутися]. **-ть делать что** – перестати, спинитися робити що. [Спинився писати і став думати]. **-тять бо́леть, печалиться, плакать и т. д.** – переболіти когось що, пережуритися (пересумувати), переплакати. **-тять се́рдитьсѧ** – пересердитися, відсердитися, відійти, (*безлично*) відійти від серця. **-тять боѧться** – перебоїтися. **Дождь -тал** – дощ ущух или (*безлично*) передощило. **Не -ставая** – не переста(ва)ючи, не вгаваючи, без перестан(к)у, безперестанно, без[не]настанно, одно, в-одно. *Срв.* **Безостановочно**. [Тяжко йому: одно стогне та й стогне. Я її пужалном лушу в-одно (Щог.)]. **Перестань, -те!** – годі тобі! Годі вам!

Переста́виться (умереть), см. **Преста́виться**.

Переста́вка, Переставле́ние – переставляння.

Переста́вливать и Переставля́ть, переста́вить – переставляти, переставити, перестановляти, перестановити, (*о мног.*) попере́ставляти, попере́становляти. [Переставляли меблі. Сердечний, ледве ноги переставляє (Квітка). Перестановляє вулики в пасіці]. **Еле (едва) -лять ноги** – ногу за ногою посиляти. [Він шов собі тихо, ногу за ногою посиляючи (П. Мирн.)]. **Переставляемый** – переставлюваний, перестановлюваний. **Переставленный** – переставлений, перестановлений, попере́ставлюваний, попере́становлюваний. **-ся** – переставлятися, переставитися, перестановлятися, перестановитися; бути переставленим, перестановленим.

Перестаива́ть, -ся, перестоя́ть, -ся – перестоювати, -ся, перестояти когось, що, -ся. [Борщ перестояв і скис. Грушки перестояли на дереві – стали, як картопля. Перестояти дощ під повіткою. Журавель усіх перестоїть. Недобра страва, як попере́стоюється в печі].

Перестоя́вшийся, перестоя́лый – перестояний. **-ялый (напиток, овощи)** – перестій (-

стою).

Перестановка – переставлення, переставляння, перестава.

Перестань – перестан, перестанок. *Без -ни* – без перестан(к)у, безперестанно, без упи́ну. *См. Безостановочно.*

Перестараться – перестаратися, переборщити, (*шутл.*) передати куті меду.

Перестареть – перестаріти(ся). **Перестаревшийся** – перестарілий, перестаркуватий.

Перестарок, перестарка – перестарок (-рка), перестарілий, -ла, перестаркуватий, -та.

Перестать, *см. Переставать.*

Перестегивать, перестегать – 1) (*наново*) штапувати наново, перештапувати, перестебувати, перестебати що (напр. ковдру). **-ся** – перештаповуватися, перестебуватися; бути перештапованим, перестебаним. **-ганный** – перештапований, перестебаний; 2) (*много выстегать*) перештапувати, перестебати. [Багато ліжників (*одеял*) перештапувала я на своїм віку (за свого життя)]; 3) (*отодрать всех*) перешмагати, перелущити; 4) **-стегивать, -ся, -тегать, -ся, перестегнуть, -ся** (*застегнуть сызнова*) – перестібати, -ся, перестібнути, -ся.

Перестеклить – (*снова*) перес[ш]кліти, зас[ш]кліти наново, (*остеклить всё*) пос[ш]кліти. **-клённый** – перес[ш]клений; пос[ш]клений.

Перестигать, перестигнуть, перестичь, *см. Перегонять 1.*

Перестилание – перестелювання, перестиля[а]ння, перестіл (-тілу).

Перестилать, -ся, перестлать, -ся – (*о постели*) перестеляти, -ся, перестеліти, -ся, перестилати, -ся, переслати, -ся, (*пол*) перестилати, -ся, переслати (поміст), -ся; бути перестеленим, пересланим. [Перестелайте їм постілоньку так, як я перестилала. Треба вже помісти в хатах перестилати]. **Перестеленный, пересланный** – перестелений, пересланий.

Перестилка, *см. Перестилание.*

Перестирка, перестирывание – перепирання, пережимання. *Отдать в -ку* – віддати перепрати (наново випрати).

Перестирывать, перестирать – (*снова*) перепирати, перепрати, поперепирати, наново прати, наново попрати; (*постирать многое*) попрати що. [Негарно попрала, треба поперепирати (наново прати)]. **Перестиранный** – перепраний, попраний. **Перестиранная дыр рубаха** – перепиранка.

Перестириваться, перестираться – поперепиратися, перепратися, бути перепраним. [Ото сорочка така, що через три дні поперепиратється і сама на тебе надівається].

Перестой, перестойка – перестій (-тою).

Перестойный – перестійний.

Перестонать – перестогнати, перезойкати.

Перестоялый – перестояний. *См. Перестаивать.*

Перестрагивание – перестругування.

Перестрагивать, перестрогать – (*сызнова*) перестругувати, перестругати, (*о мн.*) поперепругувати; (*построгать всё*) постругати. **Перестроганный** – переструганий; поструганий.

Перестрадать – перестраждати, перетерпіти, відтерпіти, переболіти що, за що. [Передумав, перечув і перестраждав свої юнацькі спостереження (Єфр.). На собі все лихо перетерплю, а вже нікому не скажу (Квітка). Хіба щастя – то така мала річ, що за його не варт відтерпіти? (Грінч.). Переболіла душа моя тяжко через кривду людську]. *Срв. Перемучиться.*

Перестраивание – 1) перебудовування, пересипання, перекидання; (*о каменной, кирпичной постройке*) перемуровування; 2) (*войска*) перешиковування (війська); 3) (*музыка инструмента*) переладжування, перестроювання.

Перестраивать, перестроить – перебудовувати, перебудувати, перекидати, перекидати, пересипати, пересипати, (*о каменном, кирпичное строении*) перемуровувати, перемурувати,

(о *мног.*) поперебудовувати, поперемуровувати що; (*войско*) перешиковувати, перешикувати, ушиковувати, ушикувати наново (військо); (о *музык. инструменте*) переладжувати, переладити, переладнувати, перестроювати, перестроїти що (напр., скрипку, баса).

Перестраиваемый – перебудовуваний, перемурований; перешиковуваний; переладжуваний. **Перестроенный** – перебудований, пересипаний; перемурований; перешикований; переладжений, перестроєний. **-ся** – перебудовуватися; перемуровуватися; перешиковуватися; переладжуватися; бути перебудованим, перемурованим, переладженим, перестроєним.

Перестращать, перестрастить *кого* – перелякати, перестрахати, (о *мн.*) поперелякувати, пострахати, полякати *кого* чим.

Перестрел – перестріл (-лу).

Перестреливать, перестрелять (*всё, всех*) – вистрілювати, вістріляти, перестріляти, поперестрілювати, постріляти. [Вістріляймо їх, вражих синів (Куліш)]; (*патроны, порох*) вистрелювати, повистрелювати (патрони, порох).

Перестрелянный – перестріляний, постріляний; повистрелюваний. **Перестреляются** (*обо всех*) – позастрелюватися, пострілятися; бути постріляним, перестріляним. [Ліпше всім позастрелюватися, ніж зрадниками стати]. **-реливаются** (*стрелять друг в друга*) – перестрілюватися, стрілятися чим. [Замість рушниць стрілялись тільки луками (Куліш)].

Перестрелка – перестрілювання, стріляння (обопільне).

Перестрогать, см. Перестрагивать.

Перестроить, см. Перестраивать.

Перестрой (*музык. инструмента*) – перелагоджування, перестроювання (музичного струменту).

Перестройка – (*действ. длит.*), см. **Перестраивание**; *оконч.* перебудування, перебудова, перемуровання; (*войска*) перешикування (війська). **Социальная -ка государства** – соціальна перебудова держави.

Переступ – переступання, *оконч.* переступ (-пу).

Переступание – переступання.

Переступать, переступить – переступати (*и переступувати*), переступіти, пересягати, пересягнути що, через що. [Не переступай мого порога ніколи. Чуже переступи, а не руш. Насілу переступає ногами – такий німечний]. **-пить широко ступая** – перецибнути. **-пать границы приличия** – межі пристойности переступати (переходити).

Переступень, бот. Bryonia alba – переступ, перелаз (-зу).

Переступный, -пной – переступний.

Перестучать кого – перестукати, перестукотіти, перегрюкати, (о *мног.*) поперестучувати *кого*.

Перестывать, перестыть – перестигати, перестигнути, перехолонуті. *Все печи давно -тыли* – усі груби давно повистигали, повихолоджувалися.

Перестыдить – осоромити, посоромити (усіх).

Пересуд – 1) (*дела в суде*) пересуджування, пересуд (справи в суді); 2) см. **Пересуды**; 3) (*судебная пошлина*) пересуд (-ду).

Пересудачивать, пересудачить (о *мног.*) – пересуджувати, пересудити, поперебуджувати. [Ті дві плетухи (*сплетницы*) як зійдуться, то все село пересудять]. См. **Осуждать 2.**

Пересудчик, -чица – осудник (-ка), осудниця, переграда (*общ. р.*), осудливий, осудлива.

Пересуды – пересуди (-дів), поговорі (-вору), поговори, слава, неслава, говірка, осуда, судня, судьба. [Стала слава на все село, стали поговори – все за того козаченька, що чорнії брови (Л. Укр.). Пішла вже скрізь по селу про його говірка. Говори в очі, а по-за очі – судня буде. Це не судьба, а щіра правда]. **Слышно (идут) -ды о ком** – гуде (іде) слава (поговорі) про *кого*.

Пересуживание – 1) см. **Пересуд 1**; 2) см. **Пересуды**.

Пересуджувати, пересуджувати, пересудити – 1) (*в суді*) пересуджувати, пересудити (на́ново, удруге). [Нашу справу в суді на́ново пересуджуватимуть. Прохали, щоб нас удруге пересуджено]. -ся – пересуджуватися, бути пересудженим (на́ново); 2) (*обсуждать*) обмірковувати, обміркувати, радитися, об'явитися; 3) (*перерешить*) перераджувати, перерадити. **Пересуджуєми́й** – пересуджуваний. **Пересуджений** – пересуджений, обміркований (на́ново); 4) (*осуждать*), см. **Пересуда́чувати, Осуджа́ти 2**.

Пересули́ти – 1) (*изменить свой посул*) об'явити інше; 2) наоб'явити (на́дто ба́гато), (*о мног.*) понаоб'являти ко́му що.

Пересупо́нити – пересупонити.

Пересу́чувати, пересу́чити – пересу́кувати, пересу́кати, (*о мног.*) попере́сукувати.

Пересу́чений – пересу́каний.

Пересу́чка, -чивание – пересу́кування.

Пересу́шення, пересу́шивання, пересу́шка – 1) пересу́шування; 2) просу́шування.

Пересу́шувати, пересу́шити – 1) (*наново, слишком*) пересу́шувати, пересу́шити, (*о мног.*) попере́сушувати. [Треба пересушити одя́гу та посклада́ти в скриню́. Пересушила рибу – аж кри́шиться]; 2) (*о мног.: просушить*) попросу́шувати, повису́шувати, посу́шити що.

Пересу́шений – 1) пересу́шений; 2) попросу́шуваний, посу́шений.

Пересу́шуватися, пересу́шитися – 1) (*через меру, наново*) пересу́шуватися, пересу́шитися, пересиха́ти, пересох(ну)ти; бути пересу́шеним. [Пересуши́лося на́сіння в печі – аж по-присмага́ло]; 2) повису́шуватися, попросу́шуватися, посу́шитися. [Розкла́ли вогонь, відпочи́ли і повису́шували́сь].

Пересчи́тування – перелі́чування, перерахо́вування.

Пересчи́тувати, пересчи́тати *и* **перече́сть** – перелі́чувати, перелі́чити, злі́чити, перерахо́вувати, перерахува́ти, (*о мног.*) попере́релі́чувати, попере́рерахо́вувати що. [Перелі́чує пи́льно свої́ щасли́ві дні. Висипала гро́ші на до́лоню і перелі́чила (Кониськ.). Перелі́чу і дні, і лі́та: ко́го я, де, ко́ли люби́в? Ко́му я́ке до́бро зроби́в? (Шевч.). Ходи́м, се́рце, злі́чим зорі́. Перераху́й ще раз, мо́же поми́лівся]. **Не -че́сть** – не злі́чити. **Пересчи́туєми́й** – перелі́чуваний, перерахо́вуваний. **Пересчи́таний** – перелі́чений, перерахо́ваний, злі́чений. *Срв. Сосчи́тувати.*

Пересчи́туватися, пересчи́татися *и* **перече́стися** – перелі́чуватися, перелі́читися, перерахо́вуватися, перерахува́тися, бу́ти перелі́ченим, перерахо́ваним.

Пересы́лать, -ся, пересла́ть, -ся – пересила́ти, -ся, пересла́ти, -ся. -**ля́ть ко́му пи́сьмо, де́ньги по по́чте** – пересла́ти (пода́ти) ко́му ли́ста, гро́ші по́штою. **Пересы́лаєми́й** – пересила́ний. **Пересла́ний** – пересла́ний.

Пересы́лка, -лание – пересила́ння, *оконч.* пересла́ння.

Пересы́льник – пересы́льний (-ного).

Пересы́льний *и* **Пересы́лочный** – пересы́льний. -**ная тю́рма** – пересы́льна в'язни́ця (тю́рма).

Пересы́п – переспа́ння. [З переспа́ння голова́ бо́літь].

I. Пересы́пання – пересипля́ння, *оконч.* переспа́ння.

II. Пересы́пання, -сы́пка – пересипа́ння.

I. Пересы́пати, переспа́ти – пересипля́ти, переспа́ти. [Переспа́в, то́го й голова́ бо́літь. Він люби́ть спа́ти – хоч ко́го переспи́ть]. -**спа́ти де́, у ко́го** – переспа́ти де, в ко́го. -ся, *безл.* – пересипля́тися, переспа́тися. **Переспа́лий** – переспа́лий.

II. Пересы́пати, пересы́пать *что, чего* (*лишку*) – пересипа́ти, пересипа́ти що в що, чо́го. [Пересип бо́рошно з но́чів у ді́жку. Пересипа́в со́ли в борщ]. -**па́ть че́м что** – пересипа́ти, пересипа́ти, перетру́шувати, перетру́сити що чим. [Пересип я́годи цу́кром. Пересипа́є свою́ мову́ жа́ртами та доте́пами. Перетру́сі́ яйця́ по́ловою, щоб не поби́лись]. **Пересы́паний** – пересипаний. -ся – пересипа́тися, пересипа́тися, бу́ти пересипани́м.

Пересыпной – пересіпний.

Пересыпь – пересип (-пу) (м. р.), переспа.

Пересыхание – пересихання, висихання; просихання, протряхання.

Пересыхать, пересохнуть – (через меру) пересихати, пересохнути, пересохти, пересхнути (о мног.) поперешихати; (сохнуть, о мног.) висихати, пов(и)сихати, посохти; (просыхать несколько, местами) просихати, просохнути, попросихати, протряхати, протрях(ну)ти, попротряхати; (о языке, губах) смагнути, посмагнути. [Річки пересихають, бо дощів немає. У горлі пересохло. Були річки – повсихали. Язик і губи посмагли з великої гарячки].

Пересохий – пересохлий, вис(о)хлий; просохлий, протряхлий; посмаглий, смаглий, смажний.

Пересычатъ, пересытитъ (сыту) – передавати, передати в ситі меду (цукру), пересолоджувати, пересолодити сити.

Пересыщать, -сытитъ – 1) переогодовувати, переогодувати когось; см. **Перекармливать**; 2) хит. – пересичувати, пересичити. **Пересыщенный** – переогодований; пересичений.

Перетаивать, перетайтъ – перетаяувати, перетайти, переховувати, переховати, попереховувати. -ся где – переховуватися, переховатися.

Перетакивать, перетакать что – перетакувати, перетакати, переиначувати, переиначити.

I. Переталкивать, перетолкнуть что (передвинуть толчком на др. место) – перештовхувати, перештовхнути, перепихати, перепхати, перепхнути, (о мног.) поперешихати що. -ся – перештовхуватися, перештовхнутися, перепихатися, перепхатися. -толкать кого (о мног.) – перештовхати (усіх).

II. Переталкивать (перетолкивать), перетолочь – (истолочь всё) товкти, потовкти; (сызнава) перетовкувати, перетовкти, товкти наново (знову), стовкти наново (знову); (через меру) перетовкувати, перетовкти що. **Перетолченный** – перетовчений. -ся – перетовкуватися, перетовктися, бути перетовченим. [Усе перетовчється та перемелється].

Перетанцовать (все танцы, кого) – перетанцювати (усі танці, кого).

Перетапливание, -топка – перетоплювання.

Перетапливать, перетопить – (снова) перетоплювати, перетопити, (о мног.) попереотоплювати (напр., сало, віск); (растопить всё) топити, стопити, потопити. -вать печи – палити, випалити, повипалювати в печах, в грубах. **Перетоплять, -пить** (о буре) – топити, потопити, витопити, перетопити. -пить молоко – спряжити молоко.

Перетопленный – перетоплений; стоплений; випалений; потоплений. -ся – перетоплюватися, перетопитися; бути перетопленим.

Перетапывать, перетоптать – перетоптувати, перетоптати; (глину) перемішувати, перемісити (ногами); (истоптать, о мног.) топтати, потоптати (напр., квітки). -тать всю обувь – стоптати (постоптувати) все обув'я (усі чоботи). **Перетоптанный** – перетоптаний, потоптаний. -ваются с ноги на ногу – з ноги на ногу переступати.

Перетаскивание – перетягання, перетягування, переволікання.

Перетаскивать, перетаскать и перетасщить что – перетягати, перетягувати, перетяг(ну)ти, переволікати, переволікти, переволічити, переперти що куди, о мног. поперетягати, попереволікати. [Перетягли колоду на інше місце. Попереволікали човні з мілізни на глибоше]. -вать (понемногу, крадучи) – перетягувати, перетягати (сов. и несов.), перетяг(ну)ти, (о мног.) поперетягати. [Багато добра (по)перетягав з комори шинкарці].

Перетасканный – перетягнений, переволочений.

Перетаскиваться, -каться, -щиться – перетягатися, перетягтися, переволікатися, переволіктися, бути перетягненим, переволоченим, (о мног.) поперетягатися, попереволікатися. [Перетягаємося з місця на місце. Насілу перетягся через гору. Переволікся з ними князь Олег через Волок з річки Ловаги на Дніпро (Куліш)].

Перетасовка – (карт) перемашування, перемішування, перетасовування, оконч.

перемáщення, перетасува́ння; (*людей*) перемі́щування, *оконч.* перемі́щення.

Перетасо́вывать, перетасо́вать – (*карты*) перемáщувати, перемасти́ти, перемі́шувати, перемі́шати, перетасо́вувати, перетасува́ти, талюва́ти, переталюва́ти; (*людей*) перемі́шувати, перемі́стити, (*многих*) поперемі́щувати. [Усі́х урядо́вців поперемі́щувано].

Перетасо́ванный – перемáщений, перемі́шаний, перетасо́ваний, перемі́щений.

I. Перета́чивание – перешива́ння.

II. Перета́чивание, -точка – перего́стрування, перето́чування; *оконч.* перего́стрення, перето́чення.

I. Перета́чивать, перетача́ть – перешива́ти, переші́ти.

II. Перета́чивать, переточи́ть – (*точить снова, чересчур*) перего́струвати, перегостри́ти, (*на токарн. станке*) перето́чувати, переточи́ти, (*выточить, о мног.*) погострити, пови́гострувати, поточи́ти, повиточува́ти. [Усі́ ножі́ погостри́в. Повиточу́й оці́ ложки].

Перето́ченный – перего́стрений, перето́чений.

Перетащи́ть, см. Перетáскивать.

Перетáять (*о мног.*) – порозтава́ти. [Сні́г по яра́х ще не порозтава́в].

Перетворе́ние – перетворюва́ння, *оконч.* перетворе́ння.

Перетворя́ть, -ся, перетвори́ть, -ся – перетворюва́ти, -ся, перетвори́ти, -ся на (в) що.

Перетворе́нный – перетворений. [Росі́я перетвори́лася на соціялістичну держа́ву. Зло в добро́ перетвори́ю (Чупр.)].

Перетекáть, перетече́чь – перетіка́ти, перетекти́, перелива́тися, перелі́тися через що.

Перетер́пливать, перетерпе́ть – перетер́плювати, перетер́піти, стер́плювати, стер́піти. *Срв.*

Вытер́пливать. [Все перетер́пимо: голо́д, нуды́гу (Чупр.). Люти́й біль я стер́піла мовчки. А що я голо́дом (*от голоду*) перетер́пів (Н. Вол.)]. **Перетерпе́ть много́ горя** – повну́ ви́пити, спі́ти. [Він повну́ ви́пив на свої́м віку́]. **-пе́ться** – перетер́пітися. [Яко́сь-то перетер́питься].

Перетеря́ть (*о мног.*) – порозгублюва́ти. [Доро́гою усі́ речі́ порозгублюва́в].

Перетеса́ть, см. Перетéсывать.

Перетéсывание – перетісува́ння.

Перетéсывать, перетеса́ть – (*вновь, иначе, чересчур*) перетісува́ти, перетеса́ти, (*вновь*) теса́ти (обтеса́ти) наново; (*обтесать всё*) пообтісува́ти, потеса́ти (усе). **Перетéсанный** – перетеса́ний; потеса́ний.

Перетира́ние – перетира́ння.

Перетира́ть, перетере́ть – (*снова, слишком*) перетира́ти, перетерти́, (*о мног.*) поперетира́ти що; (*вытереть всё*) витирати́, повитира́ти; (*протереть, испортить трением*) перетира́ти, перетерти́, перешму́глати (перешму́льгати), перешмо́ргати (*напр.*, моту́зку); (*стену, штукатурку*) перетира́ти, перетерти́, (*о мног.*) поперетира́ти (сті́ни). **Всё перемы́то и перетерто́** – усе́ помито́ й повити́рано. **Терпение и труд всё перетрут** – терпі́ння й пра́ця все́ пере́можуть. **Перетерты́й** – перетерти́й, (*о верёвке ещё*) перешму́льганий (-шму́гляний).

Перетира́ться, перетере́ться – перетира́тися, перетерти́ся (*о мног.* поперетира́тися), перешму́льгатися; бу́ти перетерти́м. [Моту́з перете́рся та́ й уві́рва́всь].

Перетиха́ть, перетихну́ть (*затихать по временам*) – стиха́ти, сти́хнути на якийсь час (часáми).

Перети́шье – перети́шок (-шка), тимчасо́ва ти́ша.

Перетка́ть, см. Перетокать.

Переткну́ть, см. Перетыка́ть.

Перетлева́ть, перетле́ть – (*истлеть сгорая*) перетліва́ти, перетлі́ти, переже́вріти, (*о мног.*) поперетліва́ти, потлі́ти; (*истлевать перегнивая*) перетруха́ти, перетрухну́ти, трупі́шати, перетрупі́шати, (*о мног.*) потру́хнути, потрупі́шати; (*о коже*) перебу́тлявіти. *См. Истле́ть, Сотле́ть.* [В печа́ перетлі́ло (переже́вріло). Зерно́ пере[по]тру́хло. Чоботи́ перебу́тляві́ли (Липовеч.)]. **Перетлелы́й, перетлевши́й** – перетлі́лий, переже́врілий, перетру́хлий,

потру́хлий.

Переток, см. **Перето́ча**.

Перетокать, -ся, перетка́ть, -ся – перетика́ти, -ся, перетка́ти, -ся, (о *мног.*) поперетика́ти що чим, -ся; (*соткать всё*) потка́ти. [Рушники перетикаю червоною за́полоччю та синьою].

Перетканний – перетканий.

Перетолка́ть, перетолкну́ть, см. **I. Перета́лкивать**.

Перето́лки, см. **Пересу́ды**.

Перетолкование – (*превратное*) перекру́чення. **-ко́вывание** – перекру́чування.

Перетолко́вывать, перетолко́вать – 1) *что кому* (*толковать сызнова*) – тлумачити (товмачити) зно́ву (на́ново, ще), розтлумачити зно́ву, ще ко́му, що; 2) (*толковать превратно*) переверта́ти, переверну́ти, перекру́чувати, перекрути́ти, перетлумачувати, перетлумачити (по-сво́єму), перетолковувати, перетолкувати (по-сво́єму) що, (о *мног.*) попере́кручувати що; 3) *с кем, о чём*, см. **Переговори́ть**. *Об этом уже толковано и -но* – про це вже гово́рено й пере́говоро́но. *Мы обо всём уже -ли* – ми про все вже поговори́ли (побала́кали). **Перетолкованный** – розтлумачений знов (на́ново, ще); перекру́чений, перетлумачений; пере́говорений. **-ся** – 1) тлумачитися знов (на́ново); 2) переверта́тися, пере́кручуватися, перетлумачуватися; бу́ти перекру́ченим, перетлумаченим.

Перетоло́чь, см. **II. Перета́лкивать**.

Перетоми́ть (о *мног.*) – потоми́ти, повто́млювати, помори́ти, поза[пов]мо́рювати. **-ся** – потоми́тися, повто́млюватися, помори́тися, позамо́рюватися. *Срв. Перемори́ть, -ся*.

Перетоня́ть, перетони́ть – 1) то́нити, перетони́ти, тонши́ти, перетонши́ти; 2) **-ни́ть** (*пересчитаться*) – перемудрити.

Перетопи́ть – см. **Перета́пливать**. *Буря -пи́ла пропасть барок* – бу́ря потопи́ла (ви́топила) си́лу ба́рок.

Перето́пка, см. **Перета́пливание**.

Перето́пки – (*от воска*) ви́топки (-ків), (*от сала*) ви́шкварки, шкварки́ (-ро́к).

Перето́птать, см. **Перета́пывать**.

Перето́рг, см. **Перето́ржка**.

Переторго́вщик, -говщи́ца – пере́продувач, пере́продуха. *Срв. Переку́щик, -щи́ца*.

Переторго́вывать, переторго́вать – 1) торго́ватися, торжи́тися (на́ново, зно́ву); 2) перебива́ти, пере́бити ко́му що (по́купку), набива́ти, на́бити ці́ну, набавля́ти, на́бавити ці́ну; 3) (*барышничать*) пере́продувати чим; см. **Бары́шничать**.

Переторжка, перето́рг – перето́ржка, перето́рг (-гу).

Перетормо́шить (о *мног.*) – перето́рсати, (*о вещах*) попере́верта́ти. *Срв. Переры́ть*.

Перетоско́вать – пересумува́ти, перетужити, пере́журитися за ким, за чим.

Перето́ча, перето́к – перети́(ч)ка. [Бі́ла ху́стка з черво́ними перети́чками].

Переточи́ть, см. **Перетачи́вать**.

Перетрави́ть – 1) (*ядом, о мног.*) потру́їти, ві́труїти, повітру́ювати, постру́ювати, перетру́їти. [Узимку чимало вовків потру́їли]; 2) повітоло́чувати, повипасува́ти, повипаса́ти. [Худо́ба повипасувала мені ба́гато пашні]; 3) *охотн.* – позаганя́ти, зацькува́ти ко́го (зайці́в, лисі́в); 4) *хим.* (*слишком вытравить*) – перетра́вити. [Це кліше́ перетра́влено].

Перетраива́ть, -трои́ть – перетру[о]ювати, перетро́їти.

Перетрево́жить, -ся – перетурбува́ти, -ся, стурбува́ти, -ся, (о *мног.*) потурбува́ти, -ся, (*всполошить*) переполоши́ти, -ся, переполоха́ти, -ся.

Перетрепетать – перетремті́ти.

Перетрезвони́ть – передзвони́ти.

Перетре́пывать, перетрепа́ть – 1) (о *льне, конопле*) перети́пувати, перети́пати; 2) (*отколотить*) відлупцюва́ти, перелупцюва́ти; см. **Оттрепа́ть 3**.

Перетре́скиваться, перетре́скаться (о *мног.*) – трі́скатися, потрі́скатися, порозтрі́скуватися.

Перетрещать *кого* – зацокотати когo.

Перетрогивать, перетрогать (*многое*) – перемацувати, перемацати, поперемацувати, перелапувати, перелapati, поперелапувати, перерушити, порушити.

Перетрубить – (*кого, на чём*) пересурмити когo, на чо́му; (*окончить трубить*) відсурмити.

Перетрусить или -ся, перетрухнуть – перелякатися, перестрахатися.

Перетруска – перетрушування, перетрус (-са).

Перетрушивать, перетрусить – перетрушувати, перетрусити, попере́трушувати.

[Перетрусив сіно. Одежу повибивала, попере́трушувала і в скриню поскладала]. **-ся** – бути перетрушеним.

Перетряска – 1) перетрус; 2) *см.* **Страх, Испуг.**

Перетрясывание – перетрушування.

Перетрясывать и перетрясать, перетрясти – перетрушувати, перетрусити, (*о мног.*)

поперетрушувати (*напр., сіно, одежу*); (*вытрясти, о мног.*) повитрушувати; (*о человеке*)

перетрясати, перетрясти, перетрусити. [Пропасни́ца вже морозом перетрусила, а тепе́р у

гарячку вкинула]. **Перетрясённый** – перетрушений. **-ся** – перетрушуватися, перетруситися;

бути перетрушеним; перетрястися. [Спина бо́леть, бо возом і́хав та й перетря́сся]. **Он весь -**

ря́сся с испугу – він весь перетрусивсь (перетремті́в) з ляку.

Перетряхивание – перетрушування.

Перетряхивать, перетряхнуть, см. Перетря́ивать, перетрясти. Перетря́хнутый – перетрушений.

Перетуга – перенату́ження; *см.* **Надса́да, Надры́в.**

Перетушовка – перетушо́вування, (*оконч.*) перетушува́ння.

Перетушовывать, -шевать – перетушо́вувати, перетушувати що.

Переты́кивать, переты́кать и переткнуть что – 1) (*снова*) перетика́ти, *сов.* перетика́ти, переткну́ти, перестро́млювати, перестро́мити, (*о мног.*) попере́тика́ти, попере́стро́млювати.

[Не́рівно позатика́в кілочки – треба попере́тика́ти]; 2) (*воткнуть, о мног.*) позатика́ти,

повтика́ти, позастро́млювати, повстро́млювати що; 3) **-ты́кать** (*истыкать что-л. во мног.*

местах) потика́ти; 4) (*разделять*) перетика́увати, перетика́ти, *сов.* перетика́ти що чим. [О́цю

грядку перетика́й кілочками на дві половини, а тієї не перетика́й]. **Переты́канный** –

перетиканий, перестро́млений, позатиканий, потиканий. **Переткнутый** – переткнутий.

Переть – пе́рти (пру, преш). [Череда́, лобі схили́вши, пре в хліві́ (Крим.). Узяв повнісінький мішо́к груш та й пре. Не може стримати ре́готу, що так і пре з його́. Задихавшись, мов з його́ пе́рло дух (Г. Арт.). **-ре́ть (-ся) на рожон** – на роже́н пе́ртися, лі́зти.

Переться – пе́ртися, пха́тися. [Претё́ся на чужину́ шука́ти до́брого до́бра (Шевч.). Де і́дять, туди́ пхайся].

Перетяга́ть (*в суде*) – ви́позивати.

Перетягивание – перетяга́ння.

Перетягивать, перетяну́ть – 1) перетя́гувати, перетя́гати, перетя́гну́ти, перетя́гти, (*о мног.*)

поперетя́гати що; *см.* **Перетаски́вать**. [Перетя́гли коло́ддя у дві́р]; 2) (*тянуть лишку, снова*)

перетя́гати, перетя́гну́ти; 3) (*перевязать*) перетя́гати, перетя́гти. [Перетя́гли моту́зом пері́ну

посере́дині. Перетя́гла́ стан га́рною краї́кою]; 4) (*тяжестью*) перетя́гати, перетя́гти, нести́,

понести́, (*перевешивать*) перева́жувати, перева́жати, перева́жити. [Як вас ні зваж, все́ буде

рівнова́га така, що перетя́гне й му́ха (Куліш). Ва́жке са́ло: ма́бу́ть так що й мо́є понесе́ на

тере́зах]; (*пересилить кого*) перетя́гати, перетя́г(ну́)ти. [Дава́й перетя́гати́ся на ці́пку: хто

когo перетя́гне]. **-вать колесо, бочку, сапог** – перетя́гати (*сов.* перетя́гнути) ко́лесо, бо́чку,

чо́біт, попере́тягати ко́леса, бо́чки, чо́боти. **-вать, -ну́ть кого на свою́ сторо́ну** – перетя́гати,

перетя́гну́ти, перетя́гти когo на свій бі́к. **Перетя́нутый** – перетя́гнений, перетя́гнутий.

[Стру́нкий стан, перетя́гнений черво́ним поя́сом. Череви́ки не но́ві, а перетя́гнені].

Перетягиваться, перетяну́ться – перетя́гатися, перетя́гнутися, перетя́гтися, бу́ти

перетя́гненим.

Перетя́жка – перетяга́ння, перетя́г (-гу), перетя́жка.

Перетя́жник, см. **Набря́шник**.

Перетя́жної – перетяга́льний. **-ніе сапоги** – перетя́гнені чо́боти.

Переубежда́ть, переубеди́ть кого – переко́нувати, переко́нати ко́го в чо́му на інше, перемага́ти, перемогти ко́го в чо́му. [Дочки тим вони не перемогли і вона вперто стояла на своєму (Єфр.)]. *В этом его не -дишь* – в цьому його не перекона́єш на інше.

Переуверя́ть, переуверити́ кого в чём – розпівня́ти, розпівнити ко́го в чо́му. См.

Разуверя́ть.

Переу́гливать, переу́глитъ – зву́гливати, зву́глити, перепалу́вати, перепали́ти на вугі́лля.

Переу́лок – прову́лок, зау́лок, приу́лок (-лка); (*узкий*) суткі́, суточкі́ (-кі́в), су́тісок (-ска); (*глухой без выхода*) зазубе́нь (-бня), слі́пий зау́лок.

Переу́мничать – перемудри́ти, перемудрува́ти.

Переупако́вка – перепакуюва́ння, (*оконч.*) перепакува́ння.

Переупаковыва́ть, -кова́ть – перепакуюва́ти, перепакува́ти що.

Переупря́мить – перемогти́ (вперті́сть чию́), (*грубо*) переперти́ ко́го. [Тебе́ не переперти: хто вже дурни́м родивсь, то́му дурни́м і вме́рти (Гул.-Арт.)].

Переусердствова́ть – переборщити́, (*опис.*) переда́ти ку́ті ме́ду.

Переустрои́вать, переустрои́ть – перебудовува́ти, перебудовува́ти, (*о мног.*) поперебудовува́ти що на чо́му. [Перебудова́ти держа́ву на інших основа́х]. **Переустро́енный** – перебудова́ний.

Переустро́йство – перебудова́, перебудова́вання, *оконч.* перебудова́вання. [Перебудова́ суспі́льства].

Переусту́пать, -пи́ть что – відсту́пати, відсту́пити, посту́пати, поступи́ти ко́му що, посту́патися, поступи́тися ко́му чим. Срв. **Усту́пать**. [По[Від]сту́піть мені́ деся́тину землі́ з ті́єї, що купили́].

Переусту́пка – відступ (чо́го), відсту́па́ння, посту́па́ння.

Переуто́мление – пере(в)то́ма. **-ние умственное, неявное** – перевто́ма розу́мова, нерво́ва.

Переуто́млять, переуто́мить – (*слишком*) пере(в)то́млювати, пере(в)то́мити ко́го.

Переуто́млєнный – пере(в)то́млений, перепали́й. **-ся** – пере(в)то́млюватися, пере(в)то́митися, перепадати́ся; перепастися, (*от бегания*) перебі́гатися, (*работой*) перепрацюва́тися. [Ми всі вж перепали́ся, догляда́ючи ма́тір (Полт.)].

Переуто́живание – перепрасо́вування.

Переуто́жива́ть, переуто́жить – (*наново*) перепрасо́вувати, перепрасува́ти, (*выутьюжить всё*) попросува́ти. [Усю́ білізну попросувала́]. **Переуто́женный** – перепрасова́ний; попросова́ний.

Переуча́ть и Переучива́ть, переучи́ть – (*наново или чрез меру*) – переучува́ти, перевча́ти, перевчи́ти, (*многих*) попереучува́ти, поперевча́ти; (*вы[на]учить всех*) вивча́ти, навча́ти, понавча́ти, понау́чувати, повчи́ти. *Всех дураков не -чишь* – усі́х дурні́в не понавча́єш.

Переуче́нный – переуче́ний. *Он учён и -учен* – його́ уче́но й переуче́но. **-ся** – перевча́тися, переучува́тися, перевчи́тися. [Перевчівся на оди́н бі́к].

Переучива́ние, переучка́ – перевча́ння, переучува́ння.

Переучитыва́ть, переуче́сть – перебирати́, перебра́ти на о́блік, переобрахо́вувати, переобрахува́ти ко́го, що. **-вать вексель** – передиско́нтувати (передиско́нтува́ти) ве́кселя.

Переучо́т – перео́блік ко́го, чо́го. [Перео́блік безробі́тних чле́нів профспі́лки]. **-чо́т векселя** – передиско́нтува́ння, передиско́нт ве́кселя.

Переформи́рование – переформува́ння.

Переформи́ровыва́ть, переформи́рова́ть – переформо́вувати, переформува́ти.

Переформи́рованный – переформо́ваний.

Переха́жива́ть, см. Переходи́ть.

Перехаять (*всё о мн.*) – зганити, згудити.

Перехваливаньє – перехвалювання, перехвала.

Перехваливать, перехвалить – перехвалювати, перехвалити, (*о мног.*) поперехвалювати, переславлювати, переславити. [Хвали та не перехвалюй. Перехвалив на один бік].

Перехваленный – перехвалений, переславлений.

Перехват – 1) перехоплювання, переймання. [Переймання втікачів. Перехоплювання листів]; 2) (*переем, сужённое место*) перехват; (*в талии*) перехват, стан. [У перехваті дівчина така тонесенька – хоч перещепни]. **С -том** – (*об одежде*) до стану. [У мене свитянка до стану пошита]; (*о посуде*) з перехватом, перев'язкуватий (*напр., глечик (кувшин)*); 3) **перехваты** (*потуги у родильниці*) перейма, (*множ.*) перейми. **На -хvat** – наввипередки, на перебії. [Працювати наввипередки]. **Товар на -хvat (перехватом) разобрали** – крам розхапали. **Бежать на -хvat кому** – бігти навперейми кому.

Перехватка – 1) см. **Перехватывание**; 2) (*лёгкая закуска*) перекуска.

Перехватывание – перехоплювання, переймання, перейма.

Перехватывать, перехватить – 1) *что* – перехоплювати, перехопити, переймати, пере(й)няти. [Хоче дати другого персня Руфінові, Теофіль перехоплює (Л. Укр.). Перехопив м'яча. Замірилась зірвати з нього шапку, але він переняв її руку (Л. Укр.). Листі мої перехоплюють. Може хто перейняв листа?]. **-вать дыхание, голос** – перехоплювати, перехопити, перебивати, перебити, перещепнути дух, го́лос кому. [Дух йому перехопить, і не вимовить він нічого (Грінч.). Дух перебивало, не здужала говорити. Стиски (*спазмы*) перещепнули го́лос]; 2) *что, чем (перевязывать поперёк, кругом)* – перев'язувати, перев'язати що, чим, (*охватывают*) обхоплювати, обхопити що, чим. **-тить тук верёвкой** – перев'язати (обв'язати) пакунок мотузкою; 3) (*сузить в одном месте*) звужувати, звузити. [Глечик (*кувшин*) вгорі звужено]; 4) (*о деньгах, пище*) перехоплювати, перехопити. [Де-б мені перехопити карбованців зо два? Перехопив борщу, водиці]. **-тить (лишку: о хмельном)** – перебрати, перехавкнути. [З людьми випив, і може й перехавкнув у шинку (Кониськ.)]; 5) **-тить полено, верёвку (пересечь)** – перехопити на двоє (перетяти) поліно, мотузку; 6) **-тить след, охотн.** – перестріти, перейняти когось; 7) см. **Перенимають**; 3) **-хватывать, перехватать кого, что (похватать)** – перехоплювати, перехапати, похапати, вихапати. [Перехапали усіх злодіїв. Шуляк курей усіх трохи не вихапав (Звин.)]. **Перехваченный** – перехоплений, перейнятий. **Гонец -хвачен неприятелем** – гонця перехопив (перейняв) ворог.

Перехворать – перех(в)оріти, переслабувати. [У нас у хаті всі перехоріли на тиф. На кір хлопець мій уже переслабував].

Перехитрять, перехитрить кого – перехитрювати, перехитрувати, перехитрити, охитрувати, перемудровувати, перемудрувати, перемудрити, змудрувати когось. [Він за мене хитріший: перехитрував мене. Можна і смерть перехитрити (Самійл.). Замислив я охитрувати вередуху (М. Вовч.). Бабу і чорт не змудрує]. **-рить (через меру, в ущерб себе)** – перемудрити. [Перемудрив я в цій справі так, що сам у дурні пошився (*в дураках остался*)].

Переход – 1) перехід (-ходу) через що, від чого до чого, чого в що, переступ (через що) від чого до чого (*обычно в отвлечён. знач.*). [Перехід через гори, через річку, через міст. Нема льоду, нема льоду, нема переходу; коли тобі люба мила, бреди через воду. Перехід до нового ладу. Перехід від достатків до злиднів. Раптовий перехід від тепла до холоду. Перехід довгого «о» в «і»]. **-ход в другую религию, партию** – перехід в іншу віру, в іншу партію, до іншої віри, до іншої партії; 2) (*марш, расстояние суточной ходьбы*) ходка, перехід, день ходу. [В одну ходку дійду до Харкова, бо ніколи спочивати (Змієв. п.)]. **Войскам оставался один -ход до крепости, войска были в одном -де от крепости** – військові залишалося (було) один день ходу до фортеці. **Переходы (коридоры)** – переходи. [У цьому будинкові багато переходів усяких, часом навіть заблудиш серед їх].

Переходить, перейти – 1) переходити, переходжати, перейти що *и* через що. [Довелось

переходити йому через засіяні поля. Той блукає за морями, світ перехожає (Шевч.).
 Перейшов ліс і вийшов до річки. Перейшов по кладці (по каміннях) на той бік річки.
 Військо перейшло кордон. Він перейшов до нас жити. Кухоль переходив з рук до рук. І
 рабство їх на діти переходить (Грінч.). Ця хвороба не заразна, на інших не переходить.
 Перейшов з медичного відділу на правничий. Перейти на четвертий курс. Перейшов
 (переступив) у п'яту класу. З благочестя на унію перейшов]. **-ть** (*через улицу, площадь*) –
 переходити, перейти вулицю, площу, через вулицю, через площу. **-дить, -ти на новую**
квартиру – переходити, перейти, перебиратися, перебраться у (на) нову квартиру, (у нове
 помешкання). **-дить, -ти дорогу кому** – переходити, перейти кого, переходити, перейти
 дорогу кому. *Войска -шли в наступление* – військо перейшло до наступу, військо почало
 наступати. **-ти в католичество, в ислам** – перейти на(в) католицтво, на(в) іслам; 2) **-дить к**
кому (передаваться) – переходити, перейти, перекидатися, перекинутися, (*приставать*)
 приставати, пристати, (*о мног.*) попереходити, поперекидатися, поприставати до кого.
 [Перейшов до ворога]; 3) (*доставаться*) переходити, перейти від кого до кого, припадати,
 припасти, спадати, спасти, діставатися, дістатися від кого кому. **-дить по наследству** –
 переходити спадщиною; 4) **-дить от чего, к чему** – переходити, перейти від чого до чого.
-дить от одной темы к другой – переходити від одної теми до іншої. **-дёмте к следующему**
пункту устава – перейдімо до наступного (дальшого) пункту в статуті; 5) (*изменяться*)
 переходити, перейти в що, зіходити, зійти, переводитися, перевестися на що,
 (*прев(об)ращаются*) обертатися, обернутися в що, на що, чим. *Срв. Изменяются,*
Превращаются, Обращаются. [Одна хвороба переходить в іншу. Сварка перейшла
 (перевелася) на бійку]. *Чёрнозем за этим лесом -дит в суглинок* – чорнозем за цим лісом
 переходить (сходить) на суглинок. *Известняк -дит (обращается) в мел* – вапняк обертася
 у крейду; 6) (*миновать, проходить*) переходити, перейти, минати, минути, минути.
 [Перейшло місяців два (М. Вовч.)]; 7) **-дить (исходит повсюду)** виходити, обійти, обходити
 що. [Виходив усі вулиці, а його будинку не знайшов]. *Пока сам не -хожу все улицы, Киева*
не узнаю – поки сам усі вулиці не виходжу, Київ не визнаю. *По всем дворам -дил* – усі двори
 виходив (обійшов); 8) **-живать (ходит лишку)** – переходжувати, переходити.

Перехоженный – переходжений. *Хожено и -но* – ходжено й переходжено. **-тся, безл.** –
 переходиться. [Якось переходиться і в латаній свитині].

Переходный и переходной – переступний, перехідний, переходовий. [Переступний момент.
 За тої перехідної доби. Переходовий то був час]. **-ной глагол** – перехідне дієслово. **-ной**
праздник – рухоме свято.

Переходчивый, см. Изменчивый.

Переходы, см. Переход.

Переходящий глагол, см. Переходной. **-дящие суммы** – перехідні суми.

Перехождение – перехід (-ходу).

Перехожий – 1) перехідний, мандрований. [Раз у баби перехідний москаль ночував (Рудан.)];
 2) *см. Прохожий.*

Перехолаживать, перехолодить – перехолоджувати, перехолодити, перестудити, (*о мног.*)
 поперехолоджувати що.

Перехотеть – перехотіти, перехтіти, перебажати.

Перехотеться – перех(о)тітися, відх(о)тітися, перебажатися, переманутися кому, перекортіти
 кого.

Перехулить – (*о мног.*) виганьбити; (*через меру*) переганьбити. *Он всё -ил* – він усé зганів,
 згудив.

Перец – перець (-рня), паприка, ум. перчик. **-рец чёрный, жгучий** – гіркий перець. **-рец**
душистый, гвоздичный – круглий, пахущий, гвоздичковий перець. **-рец красный**
стручковый – перчиця, перець струкуватий, стручковий (стручкуватий, калитковий).

Дикий, волчий -рец – вовче ліко, (вовчі) ягідки (-док). *Зерно -ца* – перчіна. *Задать -цу кому* – поперчити кому, піднести під ніс тертого хрину, дати типцю кому.

Перецарапывать, перцарапать, -царапнуть – (снова) передряпувати, передряпати, передряпнути, перешкрябати, перешкрябнути; (*оцарапать мног.*) подряпати, пошкрябати.

Перцарапанный – передряпаний, передряпнутий, перешкрябаний, перешкрябнутий; подряпаний, пошкрябаний. **-ся** – подряпатися. [Одна з одною подряпалися, як кішки].

Перецеживание – переціджування; переточування.

Перецеживать, перецедить – (наново) переціджувати, перецідіти, попереціджувати; (*переливать выцеживая*) переточувати, переточити, поперецічувати. [Натрусилось чогось у молоко – переціджувати треба. Переточив горілку в інше барило]. **Перецеженный** – переціджений; переточений.

Перецеживаться, перецедиться – переціджуватися, перецідітися, попереціджуватися; переточуватися, переточитися, поперецічуватися.

Перецеловать (всех) – перецілувати, поперецілювати (всіх).

Перецеловаться – перецілуватися, поцілуватися (з усіма).

Переценивать, переценить – 1) (наново) перецінювати, перецініти, перецінювати, перецінувати, перетаксовувати, перетаксувати; (*во множ.*) поперецінювати, попереціновувати, попереціновувати що; 2) (*оценить всё*) поцінити, поцінувати, потаксувати (все), покласти ціну (на все); 3) (*сверх меры*) перецінювати, перецінити що, надавати, надати більшої вартости (ваги; ціни) кому, чому. **-ться** – перецінюватися, бути переціненим, перетасованим; бути поціненим, потаксованим. **Переценённый** – перецінений, перецінований, перетаксований; поцінований, потаксований.

Переценка – перецінювання, переціновування, перетаксовування, *оконч.* перецінення, перецінування, перетаксування.

Перецепливать, перцепить – перечі[é]плювати, перечепити, (*о мног.*) поперечі[é]плювати що.

Перецыганивать, перцыганить – 1) (*выманить, купить обманом*) перецыганювати, перецыганити у кого що; 2) *кого* – пересміювати, пересміяти, перекривлювати, перекривити кого.

Перечеканивание, см. Перечеканка.

Перечеканивать, перечеканить – перебивати, перебити (монету), переливати, перелити (статую), (*о мног.*) поперебивати, попереливати що. **Перечеканный** – перебитий, перелитий.

Перечеканка – перебивання, переливання.

Перечение – перечення; (*опровержение*) заперечування.

Перечень чего – перелік, вилік, реєстр, спис (чому *и* чого). [Реєстр книгам у бібліотечі. Перелік надрукованих праць].

Перечёркивание – перекреслювання, перечі[é]ркування.

Перечёркать что-л. – поперекреслювати, поперечі[é]ркувати, покреслити, почеркати що.

Перечёрканный – поперекреслюваний, поперечі[é]ркуваний, покреслений, почерканий.

Перечёркивать, перечёркнуть – перекреслювати, перекреслити; перечі[é]ркувати, перечеркнути що. **Перечёркнутый** – перекреслений, перечеркнутий.

Перечёркиваться – бути перекреслюваним (перекресленим, поперекреслюваним, покресленим), бути перечі[é]ркуваним (перечеркнутим *и т. д.*).

Перечёрнивать, перечёрнить – 1) (*сверх меры или наново*) перечёрнювати, перечорніти, (*во множ.*) поперечернювати; (*всё*) почорнити (все); 2) (*перемарать*) перемазати, поперемазувати. **Перечёрнённый** – 1) перечорнений; почорнений; 2) перемазаний.

Перечёрниваться, перечёрниться – 1) перечорнитися, перечорнитися, поперечернюватися; почорнитися; 2) *сов.* перемазатися, поперемазуватися, вімазатися,

повимазуватися. Срв. **Перемараться**.

Перечёрчивание – перерисовування, перекреслювання.

Перечёрчивать, перечертить – перерисовувати, перерисувати, перекреслювати, перекреслити, (о *мног.*) поперерисовувати, поперекреслювати; (*всё*) порисувати, покреслити (все). **Перечёрченный** – перерисований, перекреслений.

Перечёс – перечіс (-чосу).

Перечесать, см. Перечёсывать.

Перечёсть – 1) см. **Пересчитывать**; 2) см. **Перечитывать**.

Перечёсывание – 1) перечісування; 2) розчухування.

Перечёсывать, перечесать – 1) (*волосы, лён и т. п.*) перечісувати, перечесати, (о *мног.*) поперечісувати; (*всё*) почесати (все); 2) (*кожу*) розчухувати, розчухати (занадто); (о *мног.*) порозчухувати що. [Комарі покусали, а я розчухав – тепер поприкидалося]. **Перечёсанный** – перечесаний; (о *коже*) розчуханий, порозчухуваний. [Ноги такі порозчухувані].

Перечёсываться, перечесаться – 1) (*наново*) перечісуватися, перечесатися, поперечісуватися; (о *волосах, льне и т. п.*) бути перечісуваним, перечесаним, почесаним. [По-тричі на день перечісується. Цей льон увесь почесаний]; 2) чухатися, почухатися, вичухуватися, вичухатися (всюди).

Перечёт – перелік, вилік. На **-чёт** – під ліком. [Цього року не вродило нічого; всі вишні під ліком (Куліш)]. *Знаю на -чёт* – знаю, як свої п'ять пальців (як отченаш).

Перечинивать, перечинить – 1) (*наново*) перелагоджувати, перелагодити, (о *мног.*) поперелагоджувати; (*бельё*) перелатувати, перелатати (о *мног.*) поперелатувати що. [Оцю сорочку перелатай, бо погано полатана]. **-нить карандаш** – застругати наново олівець; 2) (*починить всё*) сов. полагодити, позалагоджувати; (*бельё и т. п.*) полатати, позалатувати. [Де що було дрәне – все полатала. Позалатувала всі дірки]. **-нить кому бельё, одежду** – полатати кому білизну (плаття), одіжу, облатати когo. **Перечинённый** – перелагоджений; полагоджений; (о *бельё и т. п.*) перелатаний, полатаний, позалатуваний.

Перечинка – перелагоджування, сов. перелагодження, (*белья*) перелатування, сов. перелатання. *Отдать что в -ку* – віддати що перелагодити, полагодити, (о *бельё*) віддати що перелатати, полатати.

Перечисление – 1) перелічування, вилічування; 2) переписування куди.

Перечислять, перечислить – 1) перелічувати, перелічити, вилічувати, вилічити, (о *мног.*) поперелічувати, повилічувати когo, що. [Перелічу і дні і ночі (Шевч.). Перелічив усіх до одного, не проминув нікого]; 2) (*перевести кого, куда*) переписувати, переписати, (о *мног.*) поперепісувати когo куди. [Переписано мене з піхоти в кінноту]. **Перечисленный** – 1) перелічений, вилічений; 2) переписаний.

Перечисляются, перечислиться – 1) перелічуватися, вилічуватися, бути переліченими, виліченими. *В об'явлении -ются все сотрудники газеты* – в оповістці перелічено всіх співробітників газети. *-ются все его ошибки* – перелічено (вилічено) всі його помилки; 2) (*куда*) переписуватися, переписатися, (о *мног.*) поперепісуватися. [Переписався з міщан у цехові].

Перечистить, -ся, см. Перечищать, -ся.

Перечистка – перечищення, сов. перечищення.

Перечитывание – перечитування.

Перечитывать, перечитать – (*снова*) перечитувати, перечитати, (*многое, одно за другим*), поперечитувати, попрочитувати. [Перечитав книгу вдруге. Попрочитував усі книги в його бібліотеці. Поперечитував усє наново]. **Перечитанный** – перечитаний, поперечитуваний.

Перечитываться – бути перечитуваним, перечитаним. *Такие книги -вались по несколько раз* – такі книги перечитувано по кілька разів.

Перечить кому, чему – перечити, суперечити когo, чoмy, сперечитися, змагатися, опиратися,

спóритися проти ко́го, проти чо́го. [Не ва́жтеся мені суперéчити, бо ли́ха здобúдетесь. Хотіла вчítися далі, – ба́тько не зма́гався проти то́го (Грінч.). Дід не сперéчився (Неч.-Лев.). Я проти свекру́хи не спóрюся, хоч що вона ка́же]. *И словом не -чит* – і слово на́криво (впоперéк) не ска́же.

Перечища́ть, перечи́стить – (*снова, одно за другим*) перечища́ти, перечи́стити, (*многое*) попере́чища́ти; (*всё*) почи́тити, повичища́ти все. [Перечи́стила самова́р – тепе́р ясний став. Но́жі попере́чища́ла (повичища́ла). Всю карто́плю почи́стила]. **Перечи́щенный** – перечи́щений; почи́щений. [У ми́сці лежала почи́щена карто́пля].

Перечища́ться, перечи́ститься – перечища́тися, перечи́ститися, бу́ти перечи́шуваним, перечи́щеним, почи́щеним на́ново. [Ті́льки й робить, що чи́ститься та перечища́ється].

Перечнево́й – перелі́чний, реєстро́вий. **-вая ведомо́сть** – перелі́чна відомі́сть. **-вая смета** – перелі́чний обрахуно́к.

Пе́речник, *бот. Iberis* – пе́речник.

Пе́речница – 1) (*сосуд для перца*) перча́нка, 2) *см. Пе́речная трава*.

Перечны́й – перце́вий. **-ная насто́йка** – перце́вка, перча́ківка. **-ное зерно** – перча́на. **-ная трава** – (*Lepidium latifolium L.*) хрíниця, хрiно́к, соба́чий хрiн, гороб'яча ка́шка, гiрча́к; (*Lepidium sativum L.*) жеру́ха. **-кая мята** – холо́дна м'я́та.

Перечу́вствовать – перечу́ти. [Поeт знову переду́мав, перечу́в і перестра́ждав свої юна́цькі спостере́ження з життєво́вих контра́стів (Єфр.)]. **Перечу́вствованны́й** – перечу́тий.

Перешагивание – переступа́ння.

Перешага́ть – ви́ходити, ви́бігати. **-га́л все улицы́** – ви́ходив (ви́бігав) усi ву́лиці.

Перешагива́ть, перешагну́ть – переступа́ти, переступи́ти *и* переступну́ти, (*широким шагом*) переся́гувати, пересягну́ти, перецибну́ти. **-ну́ть через поро́г** – переступи́ти (через) поро́г. [Ва́шого поро́гу ніко́ли не переступлю́]. **-ну́ть через руче́й, через ров** – пересягну́ти (перецибну́ти (через) струмо́к, (через) рiвча́к. [Васи́ль циба́тий як жураве́ль – хоч який тин висо́кий, перецибне́].

Переша́ривать, переша́рить (*всё*) – перешу́кувати, перешука́ти, перетру́шувати, перетрусíти все, *сов.* винишпорити, перенишпорити всю́ди. [Тут-же то́бі така́ дiтво́ра, що всю́ди винишпорить]. **Перешаренны́й** – перешуканий, перетрушений.

Перешата́ть, -ся – порозхитува́ти, -ся.

Перешвы́ривать, перешвы́рну́ть – пережбу́р(л)юва́ти, пережбурну́ти, переми́тувати, пере́метнути що. **Перешвы́рять** (*всё*) – пережбурля́ти, по́жбурляти, ви́жбурляти (*все*).

Переше́дший – пере́йшлий.

Переше́ек, *геогр.* – ши́я, ши́йка, пере́сип (-пу). [З Переко́пу шлях iде́ ши́єю до Крíму].

Перешеле́ц – пере́ходець (-хiдця). *Срв. Переселе́нец*.

Перешелуши́ть – перелу́щити, полу́щити (*все*). **Перешелу́шенный** – перелу́щений, полу́щений.

Перешепну́ться, *см. Перешёптыва́ться*.

Перешё́пты – пере́шепти. [Пере́шепти iз ница́ками зли́ми (Кули́ш)].

Перешё́птывание – пере́шептува́ння, ше́потiння. [В грома́ді зiдхання, слё́зи, триво́жне пере́шептува́ння (Л. Укр.)].

Перешё́птывать, перешепта́ть *и* перешепну́ть – пере́шептува́ти, перешепта́ти, перешепну́ти ко́му́ що.

Перешё́птываться, перешепну́ться *с кем* – пере́шептува́тися, перешепну́тися з ким.

Переши́б – 1) *см. Перешибáние*; 2) (*место, где что-л. перешиблено*) переби́й (-бо́ю), перелíм (-ло́му), зли́м (-ло́му).

Перешибáние – перебива́ння.

Перешиба́ть, -ся, перешиби́ть, -ся – перебива́ти, -ся, переби́ти, -ся, (*о мног.*) поперебива́ти, -ся. [Я ва́шому соба́ці но́ги поперебиваю́]. **Плетью обуха не -бе́шь** – голо́вою му́ру не

проб'єш. **-біть кого** (*превзойти*) – переважити когo, гoру взяти над ким. **Переші́бленный** – перебитий.

Перешива́ние – перешива́ння.

Перешива́ть, переші́ть – 1) (*наново*) перешива́ти, переші́ти (*б. вр.* перешію, -шієш), (*о мног.*) поперешива́ти що; 2) (*нашить много*) *сов.* понашива́ти. **Переші́тый** – перешитий.

Перешива́ться, переші́ться – перешива́тися, переші́тися, бу́ти переші́тим, (*о мног.*) поперешива́тися, бу́ти поперешива́ним.

Перешивка – перешива́ння, *сов.* перешиття.

Перешивно́й – перешиваний, перешитий.

Перешипе́ть – перешипі́ти, (*о змее*) пересича́ти, (*о журе на огне*) перешкварча́ти.

Переші́ть, *см.* **Перешива́ть**.

Перешлифовыва́ть, перешлифова́ть – (*снова*) перешліх(т)oвувати, перешліх(т)ува́ти, (*о мног.*) поперешлих(т)oвувати що; (*всё*) пошліх(т)ува́ти (все).

Перешпи́ливать, перешпи́лить – (*наново*) перешпи́лювати, перешпилі́ти, (*о мног.*) поперешпи́лювати що; (*всё*) попрошпи́лювати, попришпи́лювати. **-лить всех букашек** – попришпи́лювати всі кузькі (комашки).

Перештемпелева́ть – (*наново*) перештемплюва́ти, перештампува́ти; (*всё*) поштемплюва́ти, поштампувати (все). **Перештемпелёванный** – перештемплюваний, перештампований; (*о мног.*) поштемплюваний, поштампований.

Перешто́пывать, перешто́пать – перешто́пувати, перешто́пати, (*о мног.*) поперешто́пувати; (*всё*) пошто́пати, позашто́пувати (все). [Усі панчохи пошто́пала]. **Перешто́панный** – перешто́паний, пошто́паний.

Перештукату́ривание – перетинько́вування.

Перештукату́ривать, перештукату́рить – (*наново*) перетинько́вувати, перетинькува́ти, (*о мног.*) поперетиньковувати; (*всё*) потинькувати (все). **Перештукатуренный** – перетинькований.

Перешуме́ть – (*о дожде, лесе и т. п.*) перешумі́ти; (*о людях*) перегаласува́ти, перегомони́ти.

Перещеголя́ть кого – поверші́ти когo чим, гoру взяти над ким чим (напр., убо́рами, знанням).

Перещипыва́ние – перещипува́ння.

Перещипа́ть (*многих, всех*) – пощипа́ти, перещипа́ти (багатьoх, усіх), (*птиц от перьев*) поску́бти, пообску́бувати. [Усіх курей поску́бла].

Перещипывать, перещипнуть что – перещипувати, перещипну́ти. [Стан тонкий – хоч перещипни́]. **Перещипнутый** – перещипнутий.

Перещипываться – перещипуватися (між собою).

Перещу́пывать, перещу́пать – (*наново*) перема́цувати, перема́цати, перела́пувати, перелапати, перегляда́ти, перегляді́ти, (*всех или всюду*) поперема́цувати, поперелапувати, попереглядати. [Всі сплять до́лі; упиряка заходився – чісто всіх за голови перема́цав (переглядів)]. **-пай кур** – попереглядай курей.

Перезкзамено́вка – новий іспит, перепит (-ту).

Перезкзамено́вывать, -ся, -нова́ть, -ся – перекза́міно́увати, -ся, перекза́мінува́ти, -ся, (*о мног.*) поперекза́міно́увати, -ся, екза́мінува́ти, -ся (*наново*), проекза́мінува́ти, -ся (*наново*), попроекза́міно́увати, -ся (*наново*). **Перезкзаменованный** – перекза́мінований, проекза́мінований (*наново*).

Периге́й, астр. – периге́й (-гею).

Периге́лий – периге́лій (-лію).

Перика́рдий – перика́рдій (-дію), осе́рдя (-рдя).

Перика́рдіт – перика́рдіт, запалення осе́рдя.

Перила, перильца – біла, бильця (*ед. ч.* билo, бильце́), поруччя, поруча́та, поре́нчата,

поручні, баляси, кобилиці, держачка.

Перильный – биловий, поруччяний.

Перильца, см. **Перила**.

Периметр, мат. – периметр. **Периметрический** – периметричний.

Перина – перина, (ум. перинка, периночка, перинонька), (шутл.) бєбехи.

Перинный – перинний.

Период – період, доба. *Ледниковый -од* – льодова доба. *Грамматический -од* – граматичний період.

Периодический – періодичний. [Періодична прєса. Періодичне видання]. **-чески** – періодично.

Периодичность – періодичність (-ности).

Перипетия – перипетія.

Перистиль, архит. – перистиль, колонáда.

Перистый – 1) пір'юватий, пір'ястий, волохатий. [Курі пір'юваті, то й видають нáче великі]; 2) пернатий, перовидий. [Процвітає в лісі папороть перната (Грінч.)]. **-тые облака** – баранці, молоди *и* молоді (-дів).

Периться, опериться – вкриватися, вкритися пір'ям, вбиватися, вбитися в пір'я (в палкі, в колодочки).

Периферический – периферійний.

Периферия – периферія.

Перифраза – перифраза.

Перифразировать кого, что – перифразувати, переказувати когó, що.

Пёрка (*сверлильное долотичко*) – пєрко (-рка), наконєчник (у свєрдла).

Перкалевый – перкалєвий.

Перкаль, ж. р. – перкаль (-лю, м. р.).

Перл – перлина, (*реже*) перла (ж. р.) ум. перлінка. **Пєрлы** – соб. пєрло (-ла), мн. пєрла *и* перли (р. пєрел *и* пєрлів), ум. пєрлоньки *и* пєрлонька. [Два рядки білих хат попід вербами біліють, ненáче два рядки пєрлів (Нєч.-Лєв.). На шії мала низку пєрел (Свидн.)]. Сльози мов (як) пєрло. Дівчино, моя ти перлино. Зубоньки, як пєрлоньки].

Перла[о]мүтр – перломүтер (-тру).

Перла[о]мүтровый – перломүтровий, перловий.

Пєрло, см. **Перл**.

Перловый – перловий, перлі[á]стий. **-вое ожерелье** – перлове намисто. **-вая крупа** – перлові крупі. **-вый блеск, цвет** – перлі[á]стий блиск, колір.

Пернатеть – пернатіти (-тію, -тієш), волохатіти.

Пернатый – пернатий, пір'юватий. [Звірята, риба *и* пернаті птiці (Куліш)]. **Пернатые** – птахи, птiці, птаство, пернаті.

Перо (мн. **пєрья**) – 1) (у птiц, рьб) перó (мн. пєра; ум. пірцє), соб. пір'я, пір'ячко. **Одно -рó, -шко** – пірце, перина (ум. перинка, периночка, перинонька), пір'їна (ум. пір'їнка, пір'їночка, пір'їнонька). *Гусиное -рó* – гусяче перó. *Длинные -рья в хвосте у пєтуха* – косіці; (у сєлезня) кучері, косіці. *Плавательные -рья* – плавці. *Правильное, маховое -рó* (у птiц) – плав, плавóк. *Шляпное -рó* – (гал.) покрєйта, покрєйтка, трєпiтка; (*павлинье*) павине перó, пáва, павун; (*пєтушьє*) когутяче перó, когут. **-шко в полавке рыбацком** – накісток; 2) (*писчєє*) перó (мн. пєра). *Что написано -ром, того не вырубшь топором* – що написано перóm, того не витягнеш (не виволочєш) *и* волóm. *У него бойкое -рó* – у ньóго (*или* він мáє) спритне перó, вправна рука; 3) (*колеса, весла*) лóпáть (-ти), пєлюстка, крилó; 4) (*растений: лука, чеснока и т. п.*) перó, стрiлка.

Перовник – пірник, перівниця.

Перовой (*употребляющийся для мельничных крыльев*) – криловий.

Перо́н – перо́н (-ну).

Перо́нный – перо́нный, перо́новий.

Перочинный *ножик* – складаний ніж, цизо́рик.

Перпендикуля́р, *геом.* – перпендикуля́р (-ру), прямо́віс, простопа́д, прямо́ць (-мця́).

Перпендикуля́рность – перпендикуля́рність, прямо́вісність, простопа́дність (-ости).

Перпендикуля́рный – перпендикуля́рний, прямо́вісний, простопа́дний, сторчови́й.

[Прямо́вісна лі́нія. Ша́хти бува́ють сторчові, як коло́дязь і похідні]. **-рно** – перпендикуля́рно, прямо́вісно, простопа́дно, сторч(е́м), сторчма́. [Цеглу ста́вити сторчем, чи класти плазом].

Персе́й, *астр.* – Персе́й.

Пе́рси, *мн.* – пе́рса *и* пе́рси (*р.* перс), гру́ди (-де́й). [Насі́пав коне́ві вівса́ по са́мі пе́рса. Коралі і дукачі як жар горі́ли на її́ по́вних грудях (Федьк.)].

Перси́дский – пе́рський, перси́янський. **-ский** *ковёр* – пе́рський кі́лим. **-ский** *обычай* – перський, перси́янський звича́й.

Пе́рси́к, *бот.* – пе́рси́к, броскви́на, бросли́ва.

Перси́ковый – перси́ковий. **-вое** *дерево* – перси́кове, броскви́нове дере́во.

Пе́рсный – пе́рсний, грудни́й.

Персо́на – персо́на, о́соба.

Персона́ж – персона́ж. [На персона́жів по́вісти дивля́ться як на спра́вжніх живи́х люде́й (Грінч.)].

Персона́л – персона́л (-лу), о́собовий склад (-ду).

Персона́льно – персона́льно, о́собисто, своєю́ о́собою.

Персона́льный – персона́льний, о́собовий.

Перспекти́ва – перспекти́ва. **Перспекти́вный** – перспекти́вний.

Перст – перст, па́лець (-льця́). *Один как перст* – сам як па́лець, одні́м-оді́н як пучка́.

Персте́нь, персте́нёк – персте́нь (-тень, *мн.* персте́ні), персте́нь (-сня, *мн.* персте́ні), *ум.*

персте́ник, персте́ничок (-чка), пе́рсник, пе́рсничок (-чка), персте́[е]не́ць (-нця́), персте́но́к (-нка). *Срв.* **Кольцо́**. **-тень с камнем** – персте́[е]не́ць з ві́чком, з ка́мінцем.

Перстневи́дный, *см.* **Кольцеобра́зный**.

Перстневи́к – коробо́чка на персте́ні.

Перстнево́й – персте́невий, персне́вий, персньо́вий.

Перстно́й, *анат.* – персний, па́лечний.

Перстны́й – 1) (*от* **Перст**) пе́рсний; 2) (*от* **Персть**) зе́мний.

Персть – земля́, поро́х, багно́. **Персть** *земная* – поро́х зе́мний.

Пертурба́ция – пертурба́ція. **-ционный** – пертурба́ційний.

Перу́н, *поэт.* – перу́н, грі́м (*р.* гро́му), громова́ стріла́.

Перу́нный *и* **Перу́новый** – перу́новий, громо́вий.

Перха́ть, перхну́ть – пі́рхати, пі́рхнути. [Ні́где ані шиши́рхне, хиба́-то де́куди крі́зь сон що-небу́дь пі́рхне (Гул.-Арт.)].

Перхну́ть (*о коже*) – лупи́тися.

Перхота́ – пі́рхота, пі́рхавка.

Перхоту́н, -ня́ – пі́рхало, кахи́кало (*общ. р.*).

Перхоть – лупа́. [Треба з голо́ви лупу́ ви́чесати].

Перце́яд, -ядец, *птица*, **Ramphastos** – ту́кан.

Перцо́вка – (*водка*) перці́вка, перча́ківка.

Перцо́вый – перцевий.

Перча́тка – рукави́чка, рукави́ця, пальча́тка. [Молоди́й коло ві́кна́ примі́ряв на ру́ку жо́вті рукави́чки (Єфр.)].

Перча́точник, -ница – рукави́чник, рукави́чниця.

Перча́точный – рукавичний.

Перчить – перчити що.

Першить, *безл.* – др'яти (дерти) в горлі. *У мене -шит в горле* – у мене (мені) в горлі дере.

П'єрышко – пірце, перинка, периночка, пір'їнка, пір'їночка. *Срв. Перо.*

П'єр'я, *см. Перо.*

Перяник – пір'яник.

Перяной – пір'яний. **-ной ряд** – пір'яний і пуховий ряд.

П'єс – пес (*р.* пса) (*ув.* псище, псюка, псюра, *презр.* псісько), собака (*м. р.*) (*ув.* собацюга, собацюра). *Сделаться (по наружному виду) подобным псу* – запесиголовіти. [Він не вмивався, не стрігся, не голівся, чисто тобі запесиголовів].

П'єсельник – співак, пісельник (-ка).

П'єсенка – пісенька, співанка, співаночка. *Его -нка уже спета* – він своє вже відспівав.

П'єсенник – 1) співак *и* співака (*м. р.*), пісельник; 2) (*сборник песен*) співаник, пісенник. [Треба співаника купити, щоб пісень навчитися].

П'єсенница – співачка, співуля.

П'єсенный – пісенний, співаний, співний. **-ные произведения** – співані твори. [Співану народню річ обернув Шевченко на живопис того, що було і що єсть на Україні (Куліш)].

-ная пора – пісенна пора. **-ный размер** – пісенна міра. **-ное творчество** – пісенна (співна) творчість.

Песец, *зоол.* – білий лис, псець (*р.* псеця).

Песиголовец – псеіголовець (-вця).

П'єсий – собачий, п'єсячий, п'єський. [П'єсячі м'ухи. П'єський син (*брань*)]. **П'єсьи дни** – дроковиця. **П'єсья трава**, *бот.* *Dactylis glomerata L.* – мітлиця, вівсюк[г], перійка. **-сий грозд**, *бот.* *Solanum Dulcamara L.*, *см. Пасл'єн.* **-сий язык**, *бот.* *Cynoglossum Officinale L.* – живокіст (-косту), чорнокорінь (-рєня), кур'яча сліпот'а, собачка, собачий корінь, волівий язик.

П'єсик – п'єсик, п'єсен'я (-няти), цуцик (-ка).

П'єсіка – 1) *бот.* *Barbarea vulgaris* – свиріпа; 2) темна смуга (на хутрі).

Пескарь, *см. Пискарь.*

Пески, *геогр.* – піски, піщанці. [Вони живуть на пісках. Там такі піски]. *см. Песок.*

Песковатый – пісковатий, піскуватий.

Песковидный – піскуватий.

Песконосный – пісковатий.

Пескообразный, *см. Песковидный.*

Пескорой, *рыбка* *Ammodytes* – піскорія (-рій).

Песнопевец, **-пєвица** – піснетворець (-рця), піснетворка, надхненний співець (-вця), псалм'їст (-та).

Песнопєние – 1) церковна пісня, церковний спів, святє поспів'я; 2) ліричний спів, вірш (похвальний) *и* вірша (похвальна).

Песнотворство – піснетворчість (-чости); піснярство.

Песнь – канта, спів; пісня. [Спів про Віщого Олєга]. **Песнь п'єсен** – пісня пісень.

П'єсня – пісня, спів, співанка (*ум.* пісенька, співаночка). **Святочные -сни** – святні, святкові пісні. **Весенние -сни** – веснянки, веснівки. **Хороводные -сни** – танкові пісні, гаївки, шумки.

Петровские -сни – петрівчані пісні, петрівки. **Сенокосные -сни** – гребовицькі пісні.

Жатвенные -сни – жайнівні, обжінкові пісні. **Свадебные -сни** – весільні пісні.

Колыбельные -сни – колискові пісні, котки. **Нищенские -сни** – жебрацькі пісні, жебранки.

Лебединая -сня – лебединий спів. **-сня соловья** – солов'їний спів. **Затягивать, заводит**

-сню – заводити (завести) пісні. **Выводит -сню** – виводити, витягати (пісні). **Сложит**

-сню – проложити пісню, скласти пісню. [Проложив їм пісню про царя Наливая (Куліш)].

Всє та же -сня – ще не вся, почну з кінця. **Старая -сня** – стара казка, це вже ми чули. *Это*

ещё долга -сня – це ще довга пісня буде. *Чьим умом живёшь, того и -сенку поёшь* – на чієму возі сидиш, того й пісню співай.

Песобой – 1) гицель (-ця), псобійник; 2) бот. *Colchicum* – зимівник.

Песок – пісок (-ску), *ув.* піщуга. [Там такий піщуга, що й не відеш]. *Чистый -сок* – пісок-ширець. *Крупный -сок (чаще речной или морской)* – рінь (-ни), ріняк (-ку), *соб.* ріння, жорства, жорост; *срв.* **Гравий**. [Мудрому і на ріні пшениця уродить (Федьк.)]. *-сок-сыпун, сыпучий, зыбучий -сок* – пісок-сипець, сипкий пісок. *Наносный -сок* – наметний пісок, (нанесенний водою) напливний пісок, наплинок. *Строить на -ске* – будувати на піску. *Сахарный -сок* – цукор-сипець, дрібний цукор, пісковатий цукор.

Песочница – пісочниця, пісківня.

Песочный – пісковий. *-ные часы* – пісковий годинник. *-ный цвет* – пісковий колір. *-ные растения* – піскові рослини.

Пессимизм – песимізм (-зму).

Пессимист – песиміст (-ста).

Пессимистический, -чески – песимістичний, -тично.

Пест – (*в ступе, толчее*) товкач (*ум.* товкачик), товкачка, *ум.* товкачечка, (*полонизм*) тлучок; (*в сукновальне*) товкач, совгач, таран; (*деревянный для растирания, маку, конопляного семени и т. п.*) макогін (-гона), м'яло.

Пестик – 1) *см.* **Пест**; 2) (*у цветка*) маточка, плідник; 3) бот. *Polygonum bistorta L.* – левудра, ракові шийки, рачки, дикуша.

Пестиковый, пестичный – маточний, плідниковий.

Пестование – пестування, пестіння, кохання, викохування. [Не зазнала я матеріного кохання-пестування, бо малою від матері зосталася].

Пестовать, выпестовать – пестувати, випестувати (*гал.* пістувати, віпістувати), пестити, випестити, плекати, виPLEKати, кохати, викохувати, викохати, няньчити, виняньчити кого. [Дуже він свого сина пестував (плекав). Вона спершу тільки дітей пестила й забавляла (Єфр.). Як ягідку, як пташечку кохала, ростила (Шевч.). Викохав він сина Саву козакам на славу]. *-ться с кем, с чем* – няньчитися з ким, з чим, упадати коло кого, коло чоґо.

Пестовой – товкачевий, макоґонової. *См.* **Пест**.

Пестредина и Пестре[я]дь – пістря, тяжіна, пайстра. [Пайстра, плахті і наміткі (Глібов)].

Пестрединный и Пестредный – пістрьовий, тяжиновий. [Пістрьова сукня. Тяжинові штани].

Пестрение – рябіння.

Пестренький – рябенький, цяткований.

Пестреть – рябіти, майоріти. [Квітки рябіють (майорять) у траві].

Пестрец, бот. (гриб) – пестряк (-ка).

Пестрина, см. Пестрота.

Пестрина, пестринье – ряботіна, крапка, цятка, *соб.* ряботіння.

Пестрить – рябіти. *Уменя в глазах -рит* – у мене (мені) в очах (в очу) рябіє (рябіть). *-рить что* – рябити, цяткувати що.

Пестро – рябо; (*от полос*) перісто.

Пестроватый – рябуватий, рябий трохи.

Пестрокрылый – рябокрилий.

Пестропёрый – різноперий.

Пестрота – рябизна, рябина.

Пеструха – рябуха (*ум.* рябушечка). [Курочка-рябушечка].

Пеструшка, зоол. – 1) (*рыба Salmo fario*) пеструха, пеструшка, пестрюґа; 2) (*мышь Mus lemmus*) миша-лемінґ.

Пёстрый – рябий, сорокатий, строкатий, пестрявий, красий, (*насм.*) рябомізій; (*полосатый*) перістий, (*о птицах, в мелких пестринках*) сіменастиий, зозулястий, крап(ч)астий;

(*цветистый*) кольористий, барвистий, різнобарвний, (*узорочный*) цят(к)ований. **-рая** коро́ва, кури́ца – ряба́ (періста) коро́ва, ряба́ курка, зозуляста-сімена́ста ку́рка. **-рая** лоша́дь – рябий (строкатий) кінь. **-рая** ма́терія – ряба́ (пестря́ва, цяткова́на) ма́терія. **-рая** то́пла – різнобарвна (кольориста) юрба́ (юрма́). **-рый** сло́г, со́став – сорока́тий (перістий) склад.

Пестря́дєвий, Пестря́динний, Пестря́дь, см. **Пестре́динний, Пестре́дь**.

Пестря́к, см. **Пестре́ц**.

Песту́н – 1) пе[і]сту́н, догляда́ч, дя́дько; 2) см. **Песту́нчик**.

Песту́нчик (*баловень*) – песту́н, пестуне́ць, песту́нчик, пестя́ (-сті, *общ. р.*), мазу́нчик. [Це наш мазу́нчик: усі коло його па́д(ь)каемо].

Песту́нья – пе[і]сту́нка, догляда́чка, ня́нька.

Песцо́вий – песцевий, лисячий, з білих лісів. **-вая** шу́ба – шу́ба з білих лісів.

Песча́ник, *минер.* – піскове́ць (-вця́), піскові́к, жорня́к.

Песча́никовый – пісковіко́вий. [Пісковіко́ві го́ри].

Песча́нистый – піскува́тий, пісковата́тий, (*с крупным песком*) рінува́тий, ріністий. [Піскува́ті зе́млі].

Песча́нка – 1) глі́на з піско́м помі́шана, піща́на глі́на; 2) (*птица*) – горобе́ць піскові́й.

Песча́ний – пісоча́ний, піщаний, піскові́й; піскува́тий *и* пісковата́тий, рінува́тий, ріністий.

-ная доро́га – пісоча́ний (піскува́тий) шля́х. **-ный** бере́г – пісоча́ний (пісковата́тий, ріністий) бере́г, (*низкий, отлогий*) ко́са. **-ная** пу́стыня, *степь* – піско́ва пу́стыня, пісоча́ний (піскува́тий) степ. **-ная** зе́мля – піща́на (пісковата́та *и* -ува́та) зе́мля, піщане́ць (-нця́), піскува́тиця. [Тут у нас зе́мля не родю́ча на хлі́б, бо все піщане́ць]. **-ное** про́странство, *из которого во время ветра засыпает песком ближайшие места* – видма́. **-ная** мель *в реке* – рінь (*р. ріни*). **-ное** зо́лото – пісковате́ (піскове́) зо́лото.

Песчи́стый – су́пісковий, пісковата́тий.

Песчи́на, песчи́нка – піщина́, піщинка́.

Песчи́ща – піщуга́ (*м. р.*).

Петарда́ – петарда́. **Петардо́вий** – петардо́вий.

Пете́л, *церк.* – півень (вня). См. **Пету́х**.

Пете́лька – пете́лька, см. **Петля́**.

Пете́льный – петелько́вий; завісо́вий. См. **Петля́**.

Петі́т, *типогр.* – петі́т (-ту).

Пети́ція – пети́ція.

Петли́ца – 1) пете́лька, засті́жка. Срв. **Петля́ 3**. [І скрізь, скрізь черво́ні стрі́чки, в петелька́х, на бри́лях і бри́ликах. Дошива́ю сорочку – самі засті́жки ще зостали́ся]; 2) (*форменная*) петли́ця; (*шитая на воротнике и т. п.*) гапто́вання.

Петля́ – 1) петля́ (*ум. пете́лька*), (*затяжная*) за́шморг (-гу), ключо́чка. [Час-би да́вно їх або за́шморгом на осі́ку, або з печино́ю в ополонку́ (Кониськ.). Вийма́ю ре́мінь і роблю́ за́шморг (Коцю́б.). *Завязать -лѣй, в -лю что-л.* – зав'язати́ що за́шморгом (навключки́), запетлюва́ти що. [Зав'яжи́ навключки́, а то по́тім і зу́бами не розвяжеш, як зату́гнеться]. *Надеть -лю́ на себя́ (себе́ на шею), на кого́ (переносно)* – запетлюва́ти себе́, ко́го. [Той себе́ запетлю́є, а той дочку́ рідну́ (Мирн.); 2) (*в сети, в вязанье*) ві́чко *и* очко́ (*редко́ око*); 3) (*обметанный прорез в одежде*) пете́лька, засті́жка, (*мочка или проволочная дужка*) ба́бка, га́пка; 4) (*око́нная, дверная*) заві́са, *ум. заві́ска*; 5) *охот.* – клюка́, ключо́чка. *Метать -ли (о зайце)* – ключкува́ти, клюки́ робі́ти.

Петро́в день – Петро́ра. *В (На) -о́в день* – на Петро́ра, о Петро́рі. [Це тоді́ бу́де, як о Петро́рі ста́нуть рі́ки замерза́ти]. *До -ва дня, перед -вым днём, после -ва дня* – до Петро́ра, перед Петро́ром, після Петро́ра. **-ов** крест, *цвет, бот. Lathrea Squamaria L.* – Петро́рів хрест, ма́слянки, шпараго́вий ря́ст. **-ов** бато́г, бато́жєк, *бот. Cichorium intybus L.* – петро́рів баті́г, петро́ві бато́ги.

Петро́вки – петро́вка.

Петро́вский – петрівчаний, петрівський, петрівний. [Петрівчани пісні. Петрівчаний піст. Петрівський день. Петрівне лошá].

Петрографі́ческий – петрографічний.

Петрографі́я – петрографія.

Петролеум – гас.

Петру́шечный – петрушковий, петрущаний.

Петру́шка – 1) (кукла в балагане) ванька-рутютю́; 2) бот. *Petroselinum Sativum* – петрушка. Собачья -ка, *Aethus Cynapium* – кокоріш.

Пету́ния, бот. – петунія.

Пету́х, зоол. – півень (-вня), (зап.) когу́т (-та), кур, (диал.) ко́кош (-ша). См. **Петушо́к**. -хи́ пою́т – півні співають, (зап.) ку́ри (когути́) пію́ть. [Ще трети́ півні не співа́ли (Шевч.). Іще ку́ри не пі́ли (не пія́ли). Ой, рано-рано ку́ри за́піли]. До -хо́в, с -ха́ми – до півнів, до кур, о півнях, о ку́рах. *Первые, вторые, третьи -хи́* – перші, другі, треті півні (ку́ри, когути). *Индийский -ту́х* – (г)индік, (шутл.) дунду́к. *Голландский -ту́х* – галага́н (-на). *Посадить красного -ха́ под кровлю (поджечь)* – червоного півня пустити.

Пету́ший, петуши́ный – півнячий, когутячий, (лемк. когуті́й), ку́рячий. -ший гребень, бот. – 1) (*Melampyrum cristatum*) півники; 2) (*Rhinanthus Crista Galli*) бра́тчики жо́вті, бубовнік, брязгітка, липчи́ця, конопля́ник, кошу́льник, дзвіне́ць, дзвіночки. -шьи́ головки, бот. *Lamium purpureum* L. – краса́ кропива, шандра.

Петуши́нник, бот., см. **Пету́ший гребень 2.**

Петуши́ться – 1) (*задориться*) кокошитися, задира́тися; 2) (*кичиться*) бундю́[я]читися, чванитися, пиндю́читися, пишати́ся, пишнитися.

Пету́шки, бот. – (*Cypripedium Calceolus* L.) жо́вті зозу́льки, череві́чки, зозуліні́ череві́чки; (*Iris sibirica* L.) півники, боро́ві півники; (*Iris Pseudacorus* L.) боло́тяні півники, коси́ці, лепешня́к.

Пету́шник, бот., см. **Пету́ший гребень 2.**

Петушо́к – півник, когу́тик, півня́ (-ня́ти). *Морской -шо́к* (*Fringa pugnax*) – турухта́н.

Петь, пева́ть – 1) співа́ти, (диал.) пі́ти, піяти. [Кому́ до́бре, той співа́є, кому́ зле, той пла́че. Ще ку́ри не пія́ли, як він зірва́вся (Стеф.)]. **Петь что и о ком, о чём** – співа́ти чо́го (*реже* що) *и* за (про) ко́го, за (про) що. **Петь песни, весенние (свадебные) песни** – співа́ти пісе́нь, весняно́к, весі́льних пісе́нь. [Ка́тры вже подру́гува́ла з сі́льськими дівча́тками – весняно́к умі́ла співа́ти (М. Вовч.). І пі́сні ї́й пі́ли пташе́нята бо́жі (Рудан.)]. **Петь-залива́ться** – співа́ти-розляга́тися, ляща́ти. [В ку́ці співа́в-розляга́вся солове́йко. Солове́йко ляща́ть (Тесл.)]. **Петь басом** – співа́ти баса́ (*и* басом), басува́ти. **Петь вполголоса, под нос песню** – мугіка́ти, кургіка́ти пі́сню (*и* пі́сні). **Петь обедню молебн** – співа́ти службу́ (обі́дню), молебе́нь. **Петь одну песню, одно и то же** – після́ тіе́й та знов тіе́й співа́ти. **Теперь он другое поёт** – тепе́р він іншо́ї (не те) співа́є (заспіва́в). **Любящий петь** – співу́чий, співлі́вий; 2) (*воспевать кого, что*) співа́ти про ко́го, про що, виспі́увати, виспі́вати, оспі́увати, оспі́вати ко́го, що. **Петьый** – 1) співа́ний; 2) см. **Отпеты́й 2.**

Петься, пева́ться – співа́тися, пі́тися.

Пехо́тный – піхо́тний, пі́ший.

Пехо́та – піхо́та, пі́ше вій́сько. [А за ні́ми знов піхо́та, зно́в кінно́та (Франко)].

Пехоти́нец – піша́к, пі́ший, піхоти́нець. [Піша́ки й рейта́рі (Куліш)].

Пехо́тный – пі́ший. -ный полк, солдат – пі́ший полк, коза́к.

Печа́лить – смуті́ти, жури́ти, печалі́ти ко́го, ту́ги завдава́ти кому́. [Не жур менé, моя́ ма́тинко: ти бачи́ш – я й сама́ в журбі́ потопаю́ (Г. Барв.)]. Сrv. **Опеча́ливать, опеча́лить.**

Печа́литься – жури́тися, сумува́ти, смуті́тися, смуткува́ти, (диал.) печалу́вати(ся), печалі́тися, печалі́ти, смутно́ себе́ ма́ти, в журбу́ (в ту́гу) вдава́тися (вкида́тися). [Не жури́ся, дівчино́нько, ще-ж ти молодéнька. Зроду так гі́рко не плакала́, не сумувала́ таким тяжкі́м

сумом. Загубиш, то не смутись, знайдеш, то не веселись]. **-тяться** *о ком, о чём* – (скорбеть, горевать) журитися, сумувати за ким, за чим (*реже, в песнях*: по ко́му, по чо́му), убиватися, побиватися, падкувати за ким, за чим, (*огорчатся по поводу чего-л.*) смутитися чим, з чо́го, убиватися ким, чим, з чо́го, сумувати з чо́го; (*беспокоиться*) журитися ким, чим, про ко́го, про що, *срв.* **Печаловаться**. [Ми тяжко журимося (падкуємо) за ним. І що рік мені прибуде, то мати гірш мною вбиваються (М. Вовч.). Чого тобі смутитися не знать чим (М. Вовч.)].
Есть о чём -тяться – є про що (чим) журитися.

Печалование – уболювання за ко́го, за що *и* за ким, за чим, журіння про (за) ко́го, про (за) що, піклування ким, чим *и* про ко́го, про що.

Печаловаться – 1) *см.* **Печалиться**; 2) *о ком* – уболювати за ко́го, за що *и* за ким, за чим, про (за) ко́го, про (за) що, пеклуватися ким, чим *и* про ко́го, про що, бідкатися за ко́го, за що, бідкувати за ким, за чим. **-тяться о судьбе родного края** – уболювати за долю рідної країни, журитися долею рідної країни. [Не за скороминуще й буденне вболювати, а добувати високого й вічного (Єфр.). І взяла її злість, що всім байдуже про те ліхо, а їй самій прийшлося бідкатися за всіх (Неч.-Лев.)]; 3) (*плакаться, жаловаться кому*) бідкатися.

Печаль – журба, жура, смуток (*редко* смуга), сум, туга, жаль (-лю), жалоці, скорбота, гризота, гриза, грижа, печаль (-ли), сумування, журіння, печалування, смутість (-ости). **-чаль-тоска** – жаль-туга, печаль-журба. [Мене жаль-туга обійма (Л. Укр.)]. **-чаль берёт, охватывает** (*взяла, охватила*) – сум (смуток *и т. д.*) бере, обіймає, повиває, посідає (узав, обняв, поняв, повів, посів). **Предаваться -ли** – вдаватися (вдатися), вкидатися (вкінутися) в тугу. **Причинять, -нить -чаль кому** – завдавати, завдати, наробити смутку (суму *и т. д.*) кому. **Рассеять -чаль** – розвести (розвіяти) тугу (журбу *и т. д.*) кому, розважити ко́го. **Отуманиться -чалью** – понятися сумом (смутом). [Очі йому понялися сумом]. **-чаль сушит** – журба сушит (в'ялить, журить). **Извела меня -чаль** – зжурила (звляила) мене журба. **Известись -лью, умереть с -ли** – зжуритися, умерти з журби (з туги, з жалю *и т. п.*). [Лягла в труну, зжурившись за дочкою]. **Не было -ли, да черти накачали** – не було клопоту – так чорт надав. **Склонный к -ли** – жур(б)ливий.

Печальник, -ница – жалібник, жалібниця, уболювальник, уболювальниця, журильний, журильниця. [Єсть у мене рідна матінка – вона-ж моя жалібниченька].

Печальный – смутний, сумний, сумовитий, журний, тужний, жалібний, (*чаще в значении постоянного свойства*) смутливий, сумлівий, журливий, тужливий. [Сумні, сумовиті очі. Смутне обличчя. Журні спогади (спомини). Тужне (тужливе) голосіння. Сумна (тужлива, жалібна) пісня. Сумна (смутна) картина. Журливі тополі (кипариси). Сумовита душа. Сумлива вдача (=печальный нрав)]. **-ное событие, происшествие** – сумна подія (пригода). **-ная попытка (тщетная)** – марна спроба. **Печально** – журно, журливо, сумно, сумовито, смутно, тужно, тужливо, жалібно.

Печатальщик – 1) печатальник; 2) друкар (-ря).

Печатание – 1) печатання, припечатування, запечатування; 2) друкування, друк. *Срв.*

Печатать 1 и 2.

Печатать – 1) (*прикладывать печать*) печатати, припечатувати, запечатувати що. *Срв.*

Опечатывать; 2) (*книги*) друкувати. **Печатанный** – 1) печатаний; 2) друкований.

Печататься – 1) печататися, бути припечатуваним, запечатуваним; 2) друкуватися. [Книга вже друкується і незабаром вийде в світ].

Печатка – печатка.

Печатник – 1) друкар (-ря); 2) (*хранитель печати*) печатник (-ка).

Печатничать – друкарювати.

Печатничий – друкарський, друкарівський.

Печатно – друком. [Вони полемізують друком].

Печатный – 1) (*клеяменный*) штампований, печатний, значений. [Штампована мірка]; 2)

друкований, друкарський. **-ний стан, станок** – верстак друкарський. **-ная буква** – друкована, друкарська літера. **-ний лист** – друкований аркуш. **-ное дело** – друкарство, друкарська справа. [В старовину у нас дуже кохалися в друкарстві, і кожне більше місце мало свою друкарню (Єфр.)]. *Врёт как по -ному* – бреше, мов з книжки вичитує. **-ний двор**, см. **Печатня**.

Печатня – друкарня.

Печаточка – печаточка.

Печаточник – печаткар (-ря), штампар (-ря).

Печаточный – печатковий.

Печать – 1) печатъ (-ти), печатка. [Ствердили підписами й сенатською печаттю (Куліш).

Перстень з печаткою]. *Именная -чатъ* – іменова печатъ. *-чатъ молчания* – печатъ мовчання. *Наложить -чатъ* – наложити, покласти печатъ. [Ухвалили печатъ наложити на язик мій, на душу (Франко)]. *С приложением -ти* – з притисненням (з відтисненням) печати. *Подписью и приложением -ти свидетельствую* – підписом і відтиском печатки свідчу. *Приложитъ -чатъ к чему* – печатъ (печатку) притиснути до чого, відтиснути на чому. *-чатъ взломана* – печатъ зламана. *Взлом -чатей* – порушення (зірвання) печатей; 2) (*переносно: знак*) знак, ознака, знамені, печатъ, (*клеймо*) тавро. [Печатъ буденщини лягла на них (Єфр.). Смерть виразно поклала свою страшну похмуру ознаку на зсохлому змученому обличчю (Грінч.)]. *Быть отмеченным -тью чего-л., носить -чатъ чего-л.* – бути позначеним чим, мати на собі печатъ (ознаку) чого. *Его сочинения носят на себе -чатъ гения (гениальности)* – його твори мають на собі печатъ генія (позначені геніяльністю). *Наложить свою -чатъ* – покласти свій знак (свою печатъ, свою ознаку, своє тавро. *-чатъ позора* – тавро ганьби; 3) друк, (*пресса*) преса, *Приготовитъ к -ти* – виготовити (обробити) до друку. *Разрешитъ, одобритъ к -ти* (*к печатанию*) – дозволити, ухвалити до друку. *Отдавать книгу в -чатъ* – віддавати книгу до друку, пускати книгу в друк. *Книга вышла из -чати* – книга вийшла з друку.

Опубликовывать, -ковать в -чати – друком подавати, подати, оголошувати, оголосити друком. [Про їх не записано ні одної пісні, ні одного переказу, а що подавано було друком, те було фальсифікатом (Куліш). Оголосив я друком не одне вже своє і чуже компонування (Куліш)]. *Появится в -чати* – з'явиться (появиться) друком. *Периодическая -чатъ* – періодична преса. *Этот вопрос обсуждается в -чати* – це питання обмірковується в пресі. *Свобода -чати* – воля друку (преси). *Постановления относящиеся к -чати* – постанови про пресу (про друк); 4) (*шрифт*) друк, літери, письмо. *Мелкая -чатъ* – дрібний друк. *Убористая -чатъ* – тісний (густий) друк. *Крупная -чатъ* – буйний друк. [Друк у цій книзі не читкий (не розбірний)]. *Церковная -чатъ* – (церковно-)слов'янський друк, (церковно-)слов'янські літери, (церковно-)слов'янське письмо, слов'янка. *Гражданская -чатъ* – руський друк, руські літери, руське письмо.

Печать соломонова, печатки, бот. – (*Convallaria Polygonatum L.*) куп, куп-зілля, купіна, чемеріця, ракові шийки, натягач, відхасник; (*Polygonatum multiflorum*) огірочник.

Печенье – печіння. [Ненавиджу те смажіння та печіння (Неч.-Лев.)].

Печёнка – печінка.

Печёнковая трава – переліска.

Печёночка – печіночка.

Печёночник, бот. *Agrimonia Eupatorium L.* – паріло, парнік, гладішник, кожушка, кожушечки, липник, реп'яшки, печінник, латень.

Печёночный – печінковий. **-ний мох** – колодяжний печінківець.

Печёный – печений. [Кидай і печене і варене та біжи].

Печень – печінка.

Печенье – 1) см. **Печенье**; 2) (*всё печёное*) печево і пчиво; (*тирожное*) солодке пече[и]во, тістечко. [І печева й варева, та все такє смачне, та пухке, та біле (Тесл.)].

Печеньє́ – (сгустки запёкшейся крови) печінки, скиплена кров. [Кров біля його печінками позакипала].

Печери́ца (гриб *Agaricus campestris*) – печери́ця.

Пече́я – пекарка, печі́льниця, перепі[е]чайка.

Печи́на – печина, перегорі́ла глина з печі.

Печи́ще – печи́ще. [Де була́ хата – саме-но пе́чище зоста́лось].

Пе́чка, см. **Печь**.

Печни́к – пі́чник, гру́бник; (диал.) пі́чкур.

Печно́е – варево, варена страва.

Печно́й – пі́чний, печови́й, гру́бний. Сrv. **Печь**. **-ное устье** – (пі́чні) че́люсти (-тів). **-ная труба** – димар (-ря), димник (-ка), димни́ця; сrv. **Труба́**. [Один димар печови́й, а дру́гий гру́бний]. **-ное отверстие (ведущее в трубу)** – кагла. **-ное мастерство** – пі́чни́цтво.

Печу́ра, печу́рка – печу́ра, печу́рка. [Пряжене молоко́ стоїть у печу́рці].

Печь, суц. ж. р., ум. **печка** – пі́ч (р. пе́чи), ум. пі́чка, пі́чечка, (*небольшая для варки пищи летом во дворе или в сенях*) каби́ця, каби́чка. *Кухонная печь* – вари́ста пі́ч. **Печь голландская, комнатная** – гру́ба, ум. гру́бка. **Класть печь** – станові́ти (ста́вляти) пі́ч, гру́бу. **Затопить печь** – розпали́ти пі́ч, гру́бу, запали́ти, розпали́ти, затопі́ти, розтопі́ти в печі́ (в гру́бі). **Из семи печей хлеб едал** – бува́в у бувальця́х. **В печи уже совершенно погасло** – в печі́ вже ні ху́ху, ні ду́ху. **Что в печи, то на стол мечи** – що хата ма́є, тим і прийма́є; чим хата бага́та, тим і ра́да. **Печь банная для пара** – ка́м'янка. **Обжигальная печь** – го́рен (-рна) і го́рно (-рна, ср. р.), (*для выжига извести*) вапня́рка, вапе́льня, (*гончарная*) ганча́рська пі́ч, ганча́рський го́рен; (*для обжига кирпичей*) га́ртовня, па́лянка. **Плавильная, доменная печь** – гама́рна пі́ч, гама́рня, гу́та; (*коксовальная*) ко́кусна пі́ч. **Стекловарная печь** – гу́та. **Печь для гонки смолы** – маза́рня. **Печь для выжигания угля** – угля́рня.

Печь и печи́, гл. – 1) пекти́ (н. вр. печу́, -чеш..., -чуть). [І сьогодні́ хлі́б печу́, і за́втра пекти́му]; 2) (*жечь*) пекти́, палити, пра́жити, жа́рити, па́рити, сма́лити. **Солнце -чѣт** – со́нце пече́ (палити, пра́жить *и т. д.*).

Пе́чься – 1) пекти́ся, ви́піка́тися. [І хлі́б у печі́ ви́піка́ється. Чого́ ти на со́нці пече́шься? Ме́рзла в-ніч, а в-день пекла́сь (Котл.)]; 2) *о ком*, см. **Пещи́ся**.

Пешепрохо́дный, см. **Пешехо́дный**.

Пешехо́д, пешехо́дец – пішохо́дець (-хі́дця), піша́к, піше́ць, пі́ший, (*в песнях*) піхоти́нець, піхоти́на (м. р.), пішани́ця; ході́льник. [Два кінних, тре́тій пі́ший піхоти́на (піхоти́нець, пішани́ця)].

Пешехо́дка – пішохі́дка, пі́ша, ході́льниця.

Пешехо́дный – хі́дний. **-ная тропинка** – хі́дна сте́жка, (*угор., лемк.*) піху́рка, пі́ша; пі́шний. [Через те боло́то їждженого шляху не бува́є, а тільки сте́жка хі́дна, як заме́рзне].

Пешехо́дня (*на мосту, на улице*) – пішохі́д (-хо́ду). См. **Тротуа́р**.

Пешехо́дство – ході́ння пі́шки, піхту́рою, пішкува́ння.

Пешечко́м, см. **Пешко́м**.

Пе́ший – пі́ший. **-шее войско**, см. **Пехо́та**. **По образу -шего хождения** – на свої́х, на ба́тьківських.

Пе́шка – 1) (*шахматная*) піша́к, пішани́ця. **Пе́шки точить** – баля́си то́чити, тереве́ні пра́вити, нісені́тницю плести́; 2) (*о человеке*) попі́хач, мізе́рія, дрібно́та.

Пешко́м – пі́шки, пі́хом, піхо́ю, піхото́ю, пі́шо, (*шутл.: пеходралом*) піхту́ра, піхту́рою, піхота́ри. [Було́ в мене́ троє ко́ней, тепе́р хожу́ пі́шки. Пі́шки нема́є замі́шки. Пі́шли хто пі́хом, хто возо́м (Г. Барв.). Піду́ піхото́ю (Г. Бав.).] **Путешествова́ть -ко́м** – мандрува́ти пі́шки, пішкува́ти.

Пешнево́й – пі́шньови́й, о́скардови́й, копа́ни́чний.

Пе́шня – пі́шня, о́скард, копа́ниця.

Пещаник, Пещанный, см. **Песчаник, Песчанный**.

Пещера – печера, (гал.) яскиня. [Живуть вони по ямах, по байраках, між скелями в печерах сумовитих (Куліш)].

Пещеристый – печеруватий, печеристий.

Пещерка – печерка, (гал.) яскинька.

Пещерник – печерник.

Пещерный – печерний *и* печерній. [Темнота печерня (Куліш)].

Пещися *и* пещься *о ком, о чём* – (заботиться) пеклуватися ким, чим *и* про ко́го, про що (реже коло ко́го, коло чо́го), опікуватися ким, чим, па́дкати(ся), па́дкувати за ким, за чим, (стараться, ревновать) дба́ти за (про) ко́го, за (про) що, (беспокоиться) жури́тися ким, чим *и* коло ко́го, коло чо́го. *Он -чётся о своём семействе, о своих детях* – він пеклується своєю родиною, своїми дітьми *и* про свою родину, про своїх дітей, він опікується своєю родиною, своїми дітьми. **-чься об общественной безопасности** – дба́ти за (про) громадську безпечність. [Не жури́ться життям ва́шим, що вам їсти або пи́ти; ані тілом ва́шим, чим зодягтіся. Не жури́ться про завтра: бо завтра жури́тиметься само́ про своє (Єв., Куліш-Пулюй)].

Пианино – піяніно (-на).

Пианиссимо – піяніссимо, дуже тихо, тихесенько.

Пианист, пианистка – піяніст, піяністка.

Пиано – піяно, тихо.

Пиастр – піястер (-тра).

Пивішко – пивисько.

Пивная – пивни́ця, ум. пивни́чка. [У тій пивни́ці таке пивце́, що тільки ковта́й: ходімо, поставлю тобі пляшечку].

Пивница – пивни́ця. [Піди, хлопче, до пивни́ці та вточі ще й піва].

Пивной – пивний.

Пиво, пивцо – піво, пивце́.

Пивовар – бровар (-ря), броварник, пивовар (-а), пивоварник.

Пивоварение *и* Пивоварство – броварство, броварництво, пивництво, пивоварство, пивоварництво.

Пивоваренный, пивоварный – броварний, броварський, пивоварний, пивоварський. **-ный завод**, см. **Пивоварня**.

Пивоварка – броварка, броварни́ця пивоварка, пивоварни́ця.

Пивоварничать – броварюва́ти, броварити, пивоварити.

Пивоварный, см. **Пивоваренный**.

Пивоварня – броварня, броварни́ця, бровар (-ря), пивоварня, пиворобни́ця.

Пивоварский – броварський, броварницький, пивоварський, пивоварницький.

Пивоварство – 1) см. **Пивоварение**; 2) (занятие) броварювання.

Пивцо, см. **Пиво**.

Пигалица, зоол. **Vanellus cristatus** – чайка, ум. чаєчка; (птенец) чаєня (-няти). [Ой, горе тій чайці, горе тій небозі, що вівела чаєнята при битій дорозі. Чайка кигиче].

Пигалицын – чайчин.

Пигалка, см. **Пигалица**.

Пигва, пигвовое дерево, бот. **Cydonia vulgaris Pers.** – гду́ля *и* гду́ля, квіт, квітове дере́во.

Пигмей – пігме́й.

Пигмент – пігме́нт (-ту).

Пигментация – пігме́нтація.

Пигментированный – пігме́нтований.

Пиджак – піджак, (вульг.) твінчик, жакетка, (плохой) піджачіна, жакетіна. [Все багатирі,

- гарно повдягані, в синіх чумарках, тільки Рябченко по-городянському – в жакетці (Грінч.).
- Піджачи́шка** – піджачо́к (-чка), піджачи́на.
- Пи́еса**, см. **Пьеса́**.
- Пі́жма**, бот. *Tanacetum vulgare* L. – пі́жмо, навроти́ч, при́воротень, на́воротень, корова́й.
- Пиза́нг**, бот., см. **Банан**.
- Пи́ит** и **Пи́ита** – пи́ит (-та) и пи́ита. Сrv. **Поэ́т**.
- Пи́итика** – пи́итика. Сrv. **Поэ́тика**.
- Пи́итический** – пи́итичний.
- Пик**, геогр. – шпиль (-ля́).
- Пи́ка** – спи́с (-са́, ім. мн. спи́си), ра́тище. [Спи́со́м його́ проко́ло́в. Блища́ть спи́си, бряжча́ть мечі́ (Л. Укр.)]. Сделать что кому в **пи́ку** – нави́пр, насупереки́, нави́спір що кому зробити́. [Він усе́ тобі́ насупереки́ (нави́пр) робить́].
- Пикадо́р** – пікадо́р.
- Пи́кание** – пи́скання, ці́вкання.
- Пи́кантность** – піка́нтність (-ности).
- Пи́кантный** – піка́нтний.
- Пи́кать, пи́кнуть** – 1) (*о птицах*) пи́скати, пи́щати, пи́снути, ці́вати, ці́вати, щаво́вкнути. [Лю́дського́ голо́су не чу́ти, ніщо́ живе́ не щаво́вкне (Кониськ.)]; 2) пи́снути, бе́лькнути, ка́вкнути. *И -нуть не смеет* – не сме́є й пи́снути (бе́лькнути), ані́ пи́сне (ка́вкне). *Только -ни мне об этом, то я тебя* – ті́льки пи́сни (бе́лькни) мені́ про це, то я за́раз заці́плю тобі́. [Він її́ як оше́лешить ма́когоном... і не ка́вкнула].
- Пике́** – піке́.
- Пике́йный** – піко́вий. [Піко́ва ко́вдра (Львів)].
- Пикене́р** – пікіне́р, соб. пікіне́рія.
- Пикене́рный** – пікіне́рний, пікіне́рський.
- Пике́т** – 1) (*военный, сторожевой*) беке́т, ча́та. [О́круги та́бора жа́дних беке́тів (Куліш)]; 2) (*игра в карты*) піке́т.
- Пике́тный** – беке́тний.
- Пи́ки** (*масть в картах*) – вино́, мн. ви́на. [Козі́ри не йду́ть, а саме́ вино́]. *Игра́ть в -ках* – гра́ти на ви́нах. *Выйти в -ку* – пі́ти з ви́на.
- Пикиро́ва́ться** – скозува́тися, одне́ одного́ сло́вами шпига́ти. [Як зійду́ться, так і скозу́ються. Все отта́к заведу́ться ласка́вими сло́вами одно́ одного́ шпига́ти (М. Вовч.)].
- Пикни́к** – гуля́нка, ма́йвка.
- Пи́кнуть**, см. **Пи́кать**.
- Пиковка́** – вині́вка.
- Пи́ковый** – ви́новий. **-вая масть** – ви́нова масть. **-вая карта** – вині́вка, ви́но.
- Пи́ла, пи́лка** – пи́ла, пи́лка. *Поперечная -ла́* – попере́чна пи́ла. *Продольная -ла́* – подо́вжня пи́ла. *Столярная, одноручная -ла́* – однору́чна пи́ла, пи́ла-однору́чка, (*гуцул.*) кро́снева пи́лка. *Садовая -ла́* (*с одной рукоятью*) – но́жівка.
- Пи́ла-рыба**, зоол. – пи́ла-ри́ба.
- Пи́лав** – піла́в, стра́ва з ри́жу з ба́раниною.
- Пи́ление** – пи́ляння, пи́лування; пи́лянка.
- Пили́грим** – пілі́грим, проча́нин (*мн. проча́ни*).
- Пили́гримка** – пілі́гримка, проча́нка.
- Пили́гримский** – пілі́гримський, проча́нський.
- Пили́гримство** – пілі́гримство, проща́.
- Пили́кало, пи́ликальщик** – терлі́кало, цигі́кало.
- Пили́кание** – терлі́кання, цигі́кання.
- Пили́кать и пи́ликать** – терлі́кати, цигі́кати. [Як-би-ж ти грав, а то терлі́каєш ті́льки.

Поганенько цигикав на скрипці].

Пилильщик, см. **Пильщик**.

Пилить, пилить – 1) пиляти, (диал.) пилювати; 2) (переносно) гризти когось, голову гризти когось, (вульг.) моркву скребти (скромадити) когось, чуба милити когось.

Пилёный – (по)пиляний, (по)пилований.

Пилиться – пилятися, бути пиляним.

Пилка – 1) см. **Пила**; 2) см. **Пилёние**.

Пиловать, Пиловка, см. **Пилить, Пилёние**.

Пиловый – пиловий. **-вые зубья** – пилові зубці.

Пилонасекательный – пилозубильний, пилозубцювальний.

Пилон, архит. – пілон.

Пилообразный – пальчастий, зубчастий.

Пилочка – пілочка. *Ручная -чка* – пілочка-одноручечка.

Пиль, охотн. – піль.

Пильный – піляний. **-ные доски** – піляні дошки, тертиці. **-ная мельница**, см. **Пильня**. **-ная трава**, бот. *Serratula tinctoria* L. – страхополох, будяк, будячок, яловень (-вня).

Пильня – пильня, тартак, ум. тартачок, драчка, трачка. [Зробили там пильню і цілий день пиляли (Переясл.). Уже драчі поприходили з лісу від драчки].

Пильщик – пиляр (-ра), тертичник, драч, (зап.) трач, трачар, трачник.

Пилюк, зоол. – каня (-ні).

Пилюля – пігулка. *Позолотить -лю* – підсолодити що. *Проглотить -лю молча* (переносн.) – мовчки проковтнути, мовчки стерпіти, ковтнути й облизатися.

Пилястра, архит. – пілястер (-ра).

Пимы – чоботи (з оленьчої шкіри).

Пинать, пнуть – штурхати, штурхнути, штурхонуть, пхати, пхнути, стусувати, (с)тусонуть, стуснути, копати, копнути когось ногою, носакон.

Пингвин, зоол. – пінгвін.

Пиндарический – піндаричний.

Пинка – дуб, трьохщогловий вантажний корабель.

Пиногорь, зоол. – заяць морський.

Пинок – (с)тусан (-на) (ногою), стусень (-ня), штурхан (-на) (ногою), копняк (-ка), носак (-ка), висп'яток (-тка). *Дать -ка* – дати стусана, стусня, штурхана (ногою), носака, копняка, висп'ятка.

Пинта – пінта.

Пион, бот. *Paeonia officinalis* – півонія, півонь. Срв. **Пнуть**.

Пионер, -ка – піонер, -ка.

Пионерный, -рский – піонерний, піонерський.

Пипетка – піпетка, крапельничка.

Пипермент, бот. – холодна м'ята.

Пиперментовый – з холодної м'яти.

Пипка – 1) (курительная) люлька, люлечка, гал. файка, фаячка; 2) (трубочка, дудочка) рурка, рурочка.

Пир, пиршество – бенькет, учта, баль (-лю), гульба, (пирушка) бесіда. [Що-день бенькети – мов весілля (Котл.). На хліб, на сіль, на бенькет зазивали. Такий бенькет справляють, що-ну! (Квітка). Прийшли гості, почалась учта (Свидн.). І було багато їсти і пити, добрий баль був. Об Різді їх заручили; гостей-гостей наїхало... Гульба точилась до самого світу (М. Вовч.)]. **Свадебный пир** – весільний бенькет, весільна учта (бесіда), весілля. **Пир горой** – бенькет на всю губу. **Пир на весь мир** – бучний бенькет (баль). *Устраивать, устроить пир* – справляти, справити бенькет (учту, баль), закликати, закликати бесіду. [В роковини весілля

свого бенькет справили]. В чужом **пирю** похмелье – хто кислиці поїв, а кого оскома напала.

Пираміда – піраміда.

Пираміда́льний – піраміда́льний.

Пирамі́дка – пірамі́дка.

Пирамі́дний – пірамі́довий.

Пира́т – піра́т, розбійник морський.

Пира́тство – піра́тство.

Пирний, піршественный – бенькетний, бенькетовий, учтовий, бальовий, беседний.

[Садовились за стіл бенькетовий. Бенькетний день].

Пирование – бенькетування, погуляння. [Він любить тільки втіхи, пустоти світові й бенькетування (Куліш). А тепер пан лежить слабій – вилізли йому боком оті нічні погуляння (Звин.)].

Пирова́тель – бенькетар (-ря).

Пирова́ть, піршествова́ть – бенькетува́ти, балова́ти, (піти-)гуля́ти, беседува́ти, гоститися.

[Вони гуляють, бенькетують, а ти роби (Мирн.). А ти гуляєш, а ти балуєш за чужі нечесні гроші (Неч.-Лев.). Зізвав багато царевичів і почали балува́ти (Чуб.). Було шляхта, знай, чваниться, день і ніч гуляє (Шевч.). Що-день п'ють-гуляють і лиха не знають. Сини-ж його звикли були сходитись і в дому кожного гоститись (Св. Пис.). Сиділи вони за столами і бесідували аж до ранку].

Пирог – пиріг (-рога), ум. пиріжок (-жка), пиріжечок (-чка). **Сладкий -рог** – соложенік, солодкий пиріг. **Воздушний -рог** – збите печиво. **Слоёный -рог** – листований пиріг. **-рог с творогом или тыквой** – плац[ч]инда. **-рог без начинки** – стулень (-льня). **Лепить -ги** – ліпити (бгати) пироги. **Делиться общественным -гом** – розбатувувати (паювати) громадський пиріг. **Присоединиться к общественному -рогу** – примоститись до громадського пирога.

Пирога – пірога.

Пирожіще – пирожіще (-ща), пирожина.

Пирожник, -ница – пиріжник, -ниця, пиріжечник, -ниця.

Пирожное – пундик, печиво, марципан, (гал.) тісто, ум. тісте[о]чко.

Пирожный – пироговий.

Пирожная – пиріжня, пекарня.

Пирокси́лін – піроксилін (-ліну).

Пироме́тр – піроме́тр (-ру). **-рия** – піроме́трія.

Пирон (богемский гранат) – крухлик.

Пиросмара́д – піросмара́д (-ду).

Пироте́хник – піроте́хник.

Пироте́хника – піроте́хніка. **Пиротехни́ческий** – піротехні́чний.

Пирофо́р – пірофо́р (-ру).

Пирри́хий – піри́хій.

Пирри́ческий – піри́чний. **-ская пляска** – піри́чний танок (-нку).

Пиру́шка – бесі[e]да, ум. бесі[e]донька, бенькет, учта, (ласк.) учтонька, погулянка, погуляння, ум. (по)гуляннячко, гостинка, гульня, гульба, випивачка. [Чи у бесіді була, мед-горілочку пила. Ой, приїхав старій муж та з поля з орання, його жінка молода – та з корчми з гуляння]. **Процальная -шка** – відклінне (-ого), відхідна бесіда.

Пирую́щий – бенькетник, бенькетовець (-вця).

Пируэ́т – піруе́т (-ету); викрутас.

Піршественный – бенькетний, бенькетовий. [Бенькетний стіл (Грінч.)].

Піршество – бенькет, учта, гостина, баль, балування. [На наш бенькет були вже сплетені вінки (Олесь). Запрохав до себе на учту дяків і священика (Ор. Лев.). В дворі співи, сміхи,

гостина, музика – се пан комісію гостить (Франко)]. *Устроить -во* – справити бенькет, (вульг.) завести вараниці. [Розпустили нас на масницю, а ми й завели вараниці (Свид.)]. *Срв.*

Пир.

Пиршествовать – бенькетувати, балювати, гоститися. *Срв.* **Пировать.**

Писака – писака, писач, (*пренебр.*) перодряп.

Писанг, бот. *Musa paradisiaca* – писанг, банан райський.

Писание – 1) (*действие*) писання, (*пренебр.*) писанина. [Притомлений писанням, я ліг на канапці (Крим.)]; 2) писання, ум. писаннячко, письмó. [Два аркуші писання (Конис.)]. Звернемось до літературних способів, до манєри письма (Єфр.). Писаннячко дрібнєське пописане криво]. *Священное -ние* – святе письмó.

Писанка – писанка, крашанка.

Писаний – писаний, мальований; мерєжаний. [Гарна, мов писана. Моя крале мальована (Шевч.). Мерєжані ярма]. *По -ному* – як годиться, за звичаєм, звичайнєнько. *-ная дура* – дурна, як треба. *-ная красавица* – гарна, як намальована. *-ные лапти* – мерєжані постолі.

Писарев – писарів (-євого), писарський. [Писарева хата. Писареве теля]. *-ева дочь* – писарівна. *-ев сын* – писарєнко.

Писарёк – писарєць (-рця), писаріна.

Писарить – писарювати.

Писарішка – писарчук, писарча (-ати), писаріна (-ріни).

Писарка – писарка.

Писарский – писарський, писарівський. *-ская* – писарня.

Писарствовать – писарювати.

Писарша – писаріха, писарка.

Писаршин – писарішин.

Писарь – писар (-саря, *мн.* -рі), (*собир.-пренебр.*) писарня (-ні).

Писатель – письменник; (*устар.*) писатель, письменовець, писальник.

Писательница – письменниця, писателька, письменка.

Писательский – письменницький, письменський, писательський, письменський. *-кая деятельность* – письменська (письменницька) діяльність, письменництво. *-кий зуд* – письменський свербіж, -цька сверблячка.

Писательство – письменництво, письменство, писательство. *Страсть к -ству* – письменська хвороба.

Писательствовать – письменникувати.

Писать, написать, писнуть – 1) писати, написати, писнути, (*о мног.*) понаписувати, пописати, прописувати кому, дописувати до кого, черкати, черкнути. [Як виїздив, казав, що буде дописувати (Крим.)]. *Учиться -ть* – вчитися писати, ази писати. *Учиться -ть без посторонней помощи* – вчитися писати самописки (самотужки). *Вензеля -ть* – мисліте писати, заточуватися. *-ть стихами* – віршувати. *-ть под диктовку* – писати з голосу; 2) (*красками*) малювати, намалювати, писати, написати, (*о мног.*) понамальовувати, помалювати, пописати, понаписувати (фарбами); 3) (*выводитъ узоры*) мережати, помережати. **Пишущий** (*прил.*) – писучий. *-щая братия* – письменство. *-щая машина* – скорописка, самописка, друкарська машинка. **Писанный** – 1) писаний. *Как по -нному* – як по-писаному. *Говорит словно по -нному* – говорить, мов з книги вчитує, мов з листу бере. *-нный стихами* – віршований, віршем писаний; 2) (*красками*) мальований, писаний. [Картіна на полотні писана].

Писаться, написаться – 1) писатися, написатися, (*о мног.*) понаписуватися, пописатися.

[Про це в письмі пишеться? Гетьманом на той час у листах писався (Куліш). Село Кошкове зветься, а пишеться Буялік]; 2) (*красками*) малюватися, намалюватися, писатися, написатися, (*о мног.*) понамальовуватися, понаписуватися, пописатися. [Намалювалось ка-

зна-що, а не картина].

Писец – писар (-ря) (*пренебр.*) писака. [Писав писака, не прочита й собака]. *Канцелярский -сец* (*пренебр.*) – канцелюра.

Писк – писк, пискнява, (*продолж.*) пискотнява, пицання.

Пискание – пискання, пицання, пікання.

Пискарь, *зоол.* *Golio vulgaris* – пискар (-ря), скоблик.

Пискать, пискнуть – пискати, піснути, (*тонк. голосом*) пікати, пікнути. [Мовчі, ані пісні. Курча в яйці піка].

Писклёнок – пискля (-яти).

Пискливо – пискли[я]во, пискуче.

Пискливость – пискли[я]вість, пискучість (-чости).

Пискливый – пискливий, пискучий.

Пискотня – пис(к)нява.

Пискулька – пискавка, пицал[в]ка, пищик.

Пискун, пискунья – пискун (-на), пискуха.

Пистолёт – пістоль (-толя) *и ж. р.* пістоля (-толі), пістолет.

Пистолётец, -тик – пістолик, пістольчик, пістолетик, пістолятко.

Пистолётный – пістольний, пістолетний.

Пистоль – пістоль (-толя) *и* пістоля (*ж. р.*).

Пистон – пістон, наперсток, комино́к, капсуля (-сулі), капсуль (-еля), (*в ботинках для шнурка*) ку́лко (-лка), капсуль (-сля). [Кричав, як пістонами палив (Васильч.). Без капсуля не вистрілиш. Чоботи з пістонами (Загірня). Черевики з капсулями].

Пистонный – (*о ружье*) пістонний, капсулевий.

Писуар – писуар.

Писулька – писулька, цеду́лка, гра́матка.

Писцовый – писарський. **-вые книги** – книги гродські.

Писчебумажный – паперовий. **-ная фабрика** – папірня. **-ная торговля** – паперова крамни́ця. **-ные принадлежности** – писемне приладдя.

Писчий – писальний, писемний. **-чая бумага** – папір до писання, писальний (писемний) папір.

Письк! – цінь! цюнь!

Письмена – письмено́ (-а́), *б. ч. мн. ч.* письмена́ (-ме́н).

Письменник – письменний, письменак, грамотій.

Письменница – письменна, письменачка, грамотійка.

Письменно – листовно[е], листом, письменовно, на письмі. **-но излагать** – спісувати. **-но отвечать** – відписувати, на письмі відповідати, від(по)віщати.

Письменность – (*грамотность*) письменність (-ности), (*литература*) письменство, (*знание письма*) письменництво. [Словесність закріплюється на письмі, робиться вже письменством (Єфр.)].

Письменный – листовний, писемний, письменовний, письменний. [Писемної відповіді ви йому не дали, але усну (Франко)]. **-ные принадлежности** – писемне приладдя, приладдя до письма (писання). **-ный стол** – письменний стіл, писемне бю́рко. **-ные знаки** – писемні знаки. **-ное обязательство** – присяжний лист. **-ное обещание, доказательство** – писана (листовна) обіцянка, писаний доказ. **-ный слог, язык** – книжна (писана) мо́ва. **-ный договор** – писана умо́ва. **-ный ответ (работа школьн.)** – письменне завдання (впра́ва).

Письмецо – листик, листок (-тка), листочок (-чка); листонько, писулька, писемко, письменчо́, карточка.

Письмо – 1) (*письмена, писание*) письмо́, писання. *На -ме* – в писанні. [Єдинічні ймення в писанні починаються з великої літери (Неч.-Лев.)]. *Мелкое -мо* – дрібне писання.

Разборчивое, чёткое -мо́ – чітна рука (письмо́). *Изоцрѣнный в -ме́* – написаний. [Дяк у нас і начитаний, і написаний (Яворн.)]. *Не силѣн в -ме́* – не дуже письменний. [Він грамоту знає, і але письменний він не дуже (Крим.)]; 2) (*сообщение на бумаге*) лист (мн. листи), письмо́, карта. [А я-ж тії листи, а я-ж тії письма сам перечитаю]. *Мелко написанное -мо* – дрібний лист. *Ответное -мо́* – відпис (-су), відписний лист. *Поздравительное -мо́* – вітальний, віншувальний лист. *Просительное -мо́* – прохальний лист. *Сочувственное -мо́* – спочувальний лист. *Подметное -мо́* – підкидний лист. *Заказное -мо́* – записаний, рекомендований лист. *Безденежное -мо́* – яловий лист. *-мо́ со вложением денег, денежное -мо́* – грошо[є]вий лист. *-мо́ со вложением десяти рублей* – грошовий лист на десять карбованців. *Открытое -мо́* – одвертий (*стар.* отвористий) лист. *Бланк открытого -ма́* – листівна картка, листівка. *В ответ на ваше -мо́* – відповідаючи (відписуючи) на вашого листа. *По получении этого -ма́* – одержавши (одібравши, діставши) цього листа. *Обмениваться -мами* – листуватися, листами пересилатися, озиватися одне до одного листами.

Письмовник – листівня.

Письмовный – листівний, листовий.

Письмоводитель – письмовод, діловод, писар (-ря).

Письмоводительство – письмоводство, діловодство, писарство.

Письмоносец – листоноша (-ші).

Питание – 1) (*процесс*) годування, харчування, живлення, поживління; 2) (*пища*) поживок, споживок (-живку), пожиток, заживок, зажив (-иву), пожива. *Плохое -ние* – недостатнє харчування (живлення). *Усиленное -ние* – збільшене (підсилене) харчування (живлення).

Питатель – годівник, годувальник.

Питательница – годівниця, годувальниця.

Питательный – живний, (с)поживний, заживний, тривний, ситний, наїдкуватий. [Живний матеріал. Поживна страва. Споживні речі. Тривна каша]. *-ные вещества* – поживні матерії, споживок (-вку). *-ный пункт* – харчовий пункт.

Питательно – наїдно, ситно.

Питательность – поживність, тривність, ситність.

Питать – живіти, поживляти, годувати, харчувати, харчити. [Хазяйське око товар живить. Картина українського відродження живить надії на перемогу одвічної правди (Єфр.). Він своєю працею усю сім'ю годує]. *-ать надежду (мечту, мысль)* – держати (мати и живіти) надію (мрію, думку). *-ать доверие* – няти віру кому, діймати кому віри. *-ать вражду к кому* – ворогувати, враждувати, враждати на кого (Квітка), мати зуб на кого. *-ать любовь, склонность к чему* – кохатися в чому, (*редко*) до чого. [Всякий кохається до грошей (Звиног.)]. *-ать пристрастие к чему* – милуватися в чому. *-ать страсть к чему* – мати прилюбність до чого. [Маєш прилюбність до карт та гульні (Неч.-Лев.)]. *-ать ненависть к кому* – плекати зненависть до кого. *-ать злые чувства к кому* – (*описат.*) дихати (лихим) пеклом, злом на кого, лихо, волі бути на кого. *-ать отвращение* – мати или почувати відразу (огиду). *-ать дружбу* – почувати приятнь. *-ать уважение к кому* – мати пошану до кого, мати кого на повазі. [Всі їх на повазі мають (М. Вовч.)]. *Десна -ает водой Днепр* – Десна подає воду в Дніпро. **Питаемый** – живлений, годований, харчований.

Питаются – живітися, (с)поживлятися, годуватися, харчуватися, харчитися, поживляти душу. [Працею робітників живляться всі нетрудящі люди (Єфр.). Ляхи зерно на огні жарили і тільки тим свої душі поживляли (Куліш)]. *-ться овощами* – годуватися городиною, жити городиною (з городини). *-ться подаянием* – жити жебраним (проханим или прошеним, ласкавим) хлібом. *-ться надеждою* – живітися надією. *-ться своими трудами* – жити з власної праці, жити з своїх пучок. *Ручеёк -ается источником* – струмок берє (добуває) воду з джерельця. *Начать самостоятельно -ться (о детях)* – на свій хліб приходити (виходити).

Питейничать – шинкувати, шинкарувати.

Питейный – 1) питний. **-ный мёд** – питний (граній) мед; 2) трунковий. **-ный дом** – шин(ь)ок, шинк. **-ный откуп** – оранда, (гал.) пропінація. **-ный устав** – питний статут.

Питиё, см. **Питьё**.

Питомец – годіванець (-нця), годіваник, вигодіванець, вихованець (-нця).

Питомица – годіванка, вигодіванка, вихованка.

Питомник – шкілька, садібня, розсадник.

Питомство – виховання, опіка, нагляд.

Питомческий – годіванський.

Питомый – 1) (утоливший жажду) питенний; 2) питоменний.

Питульник, бот. **Galeopsis** – жебрий (-ія).

Питух – питун, ж. р. питуха, питець (-тця), (о)пияка.

Пить – 1) пити, (уменьш.-ласкат.) питки, питоньки, питочки, (детск.) питусі, питусеньки.

Пьёт не напьётся (не оторвётся от воды) – п'є – у не відіп'ється. *Ничего не ел и не пил* – і ріски в роті не було. **Пей на здоровье!** – (будь) здоров пивши. *Как пить дать* – саме, як-раз, як стій, як стань; (*пьянствовать, употр. спиртное*) пити, запивати, спивати, кружати, (вульг.) смалити, чарку хилити *и т. п.* **-ть с жадностью** – дудлити, жлу[о]кта[ї]ти, тягти, цмулити, смоктати, лигати. **-ть глотками** – ковтати, гольгати. **-ть рюмками** – чаркувати. **-ть, наклоняя сосуду без рюмок** – пити нахилки, навхильки, нахильці, нахильцем. **-ть круговую** – кружати, круж[г]ляти, пити ручкової. [Могоричі кружає. Кружав сивуху. Кругляє горілку]. **-ть за что** – пити на що; на чие щастя, на чие здоров'я. **-ть за кого (обращаясь к нему)**, *за чье здоровье* – пити до кого, припивати до кого. **-ть здравицу** – здоровкатися. [Бере чарку горілки та й здоровкається: «дай, боже, здоров'я!»]. **-ть (горькую) чашу** – бідувати, пити гірку. **-ть сильно** – запивати. **-ть горькую, мертвецки, без просыпу** – пити без просипу. *Начинать -ть* – запивати, запиватися. **Пьёт за счёт будущих благ** – п'є на те, що буде, п'є на вовчу шкіру. **Пей, да дело разумеи** – пий, та розуму не пропивай. **Пьющий** – питущий, срв. **Питух, Пьяница**; 3) (*всасывает влагу*) пити, брати, тягнути воду.

Питься – питися. [Ой, не п'ється горілочка не п'ються меді]. **Легко пьётся** – дається пити.

Во Франции пьётся вино, в Германии – пиво – у Франції вино п'ють, а в Німеччині – пиво.

Питьё – 1) пиття. [Охоту мав він до пиття, і пив зовсім не воду (Самійл.)]. **-тьё с жадностью** – жлу[о]ктання, дудління, смоктання, дудліж; 2) (*напиток, пойло*) пиття, питво, напій (-пою), напиток (-тку), питення, трунок (-нку). **-тьё заговорное** – дання, давання. [Дання гірше від трутизни]. **-тьё волшебное** – чаровина, чари. **Годный для -тья** – питний. **Годная для -тья вода** – гожа вода. **Негодный для -тья** – непитний, до пиття негодящий, негожий.

Питьевой – питний. **-вая вода** – питна вода.

Пифагореец – пітагорієць (-рійця).

Пифагорейский – пітагорійський.

Пифагорический – пітагорічний.

Пифагоров – пітагорів, -рова, -рове.

Пифик – пітик.

Пифический – пітичний. **-ческие игры** – пітичні гри.

Пифия – Пітія.

Пифийский – пітійний. [Пітійне пророкування].

Пих! – пихиць! [Підскочив та пихиць її в груди].

Пихание – пхання; попихання, штовхання, тручання.

Пихать, -ся, пихнуть, -ся – пхати, -ся, пхнути, -ся, попихати, -ся, штовхати, -ся, штовхнути, -ся, тручати, -ся, трутити, -ся; тиснути, -ся, турляти, -ся, дуксати, пихорнути.

Пихта – смерека, смеречина; (*молодая*) гаджуга, гаджучка.

Пихтовник – смеречина.

Піхтовий – смерековий. **-вий лес** – смеречина.

Пичкать – напихати, тлити ког. **-ть себе голову латынью** – набивати собі голову (напихатися) латиною.

Пичкаться – напихатися чим.

Пичуга – пташина, птушка. **Пичужка** – пташеня, пташенятко.

Пичика́то – піччіка́то.

Пи́ща – їжа, їда, харч (*ж. и м. р.*) (-чи и -чу), пожива, по́корм, корм, (*варёная*) стра́ва, потра́ва, варево. [Марево – не варево, не нагодус]. *Годный в -щу* – їдний, їсті[о]вний, їдомий, їдимий. *Невареная -ща* – сирова харч. *Мясная -ща* – м'ясна їжа, м'ясиво. *Скоромная -ща* – скоромна їжа, скором, (-му), скоромина. *Постная -ща* – пісна їжа, пісина. [Скором – не сором. Прощай, скоромино, здрастуй, пісїно]. *Достаточно -щи* – (до)їжно, в'їжно. [Хоч не їжно, так уліжно]. *Отсутствие, неимение -щи* – без їжжя. *Жить на -ще св. Антония* – жити харчею св. Антонія. [А може загуде ще краще віщїй спів з харчів Антонія святого (Самїйл.)]. *Не принимает никакой -щи* – анічоґісїнько не їсти, не заживати ніякої їжі. *Знание – пища для души* – знання – по́корм (пожива) для душі. *Духовная -ща* – духовий по́корм. *Дать -щу злословию* – подати привід до пащекування, на поговір набиватися.

Пищалька – піскалка, піскавка, піщав[д]ка, сопілка.

Пищаль – 1) пишаль, самопал, рушниця; 2) *см. Пищалька*; 3) (*у колёсников для обтачивания ступиц*) писак (-ка).

Пищальный, *бот. Sambucus racemosa L.* – червона бузина.

Пищальный – пишальний, самопальний.

Пищать – пишати, піскати, пискотіти, (*тонким голосом*) пікати; *см. Піскать.*

Пищевар – кұхар (-ря). кашовар (-ра).

Пищеварение – травління. *Органы -ния* – органи травління.

Пищеварительный – травний.

Пищеварный – варїстий. [Варїста піч].

Пищевик – харчівник, харчовик (-ка).

Пищевод – стравохід (-ходу), пролига, їжник.

Пищеводный – стравохідний, їжниковий, пролиговий. **-ный канал** – стрівний канал.

Пищевой – харчовий, стрівний, потра́вний. **-вые вещества** – харчові надоби, стрівні творива, кормїни. **-вой склад (магазин)** – харчова комора (крамниця). **-вые продукты** – харчові продукти, харчовина.

Пищеприёмный – стравоприймальний. **-ое горло** – ковтальне горло.

Пищепровод, *см. Пищевод.*

Пищик – пищик.

Пищный – поживний, тривний.

Пищок – пищик, свищик, ва́бик.

Пищу́ха, *зоол.* – 1) (*заяц*) *Lepus alpinus* – заяць гірський; 2) (*птица*) *Certhia familiaris* – коваль, ковальчик.

Пиэтизм – піетїзм (-му).

Пиэтист – піетїст.

Пиэтический – піетїчний.

Пиявка, *зоол. Hirudo medicinalis* – п'явка, п'явіця, *ум. п'явочка*. **-ка лошадиная** – п'явка кінська.

Пиявица, *см. Пиявка.*

Пиявочный – п'явковий.

Плав – 1) (*трясина*) плав (-ву); 2) (*пора плавания на судах*) плава́чка, плавання; 3) (*плот*) кладка.

- Пла́вание** – пла́вання, плі́вання, (*только о судах*) плавба́, (с)плав, плава́чка. [Зану́дило від плавби́. Ді́ка плава́чка Черемо́шем]. *Школа -ния* – шко́ла плі́вання, пла́ву. *Кругосветное -ние* – (нав)круго́світне пла́вання. *Каботажное -ние* – кабо́тажна плавба́, побе́регова плавба́, кабо́таж. *Долгое -ние* – до́вгий плав. *В дальнее -ние пуститься* – у дале́кий плав ви́братися. *Неосторожное -ние по реке, нарушающее правила* – необере́жне пла́вання рі́чкою (по рі́чці), ді́ка плава́чка (по рі́чці).
- Пла́ватель** – плава́льник, плаве́ць (-вця́), плава́ч.
- Плавательный** – плава́льний, пла́вчий, пла́вний. *-ная перепонка* – плі́вка, поло́тєнце, поло́тєнко, пра́пірка. [У ка́чки ла́пи з поло́тєнцем]. *-ные перья (у птиц)* – пла́вці. *-ный пузырь (у рыб)* – плава́льний пу́хир (-ря́). *-ная оболочка* – плава́льна оболо́нка.
- Плавать** – плава́ти, пліва́ти. [Пла́ва, як сир у ма́слі. Качки́ плі́вають та купа́ються]. *-ть, вытягивая руки поверх воды* – плава́ти са[я]жня́ми, навви́машки. *-ть на спине* – плава́ти горі́лиць, горі́чєрева. *-ть по-лягушечьи* – по-жа́б'ячому (жа́бки) плава́ти. *-ть по-бабьи* – по-соба́чому плава́ти. *-ть боком* – плава́ти з ви́гребом. *-ть на лодке, на корабле* – плава́ти чо́вном, кора́блем. *-ть возле берега* – плава́ти по-під бе́регом, держа́тися бе́рега.
- Плавающий** – пліву́чий. *Хорошо -щий* – пла́вкий. *Не -щий* – непліву́чий. *Медленно -щий* – тихо́пла́в (-ва).
- Плавающий, зоол.** – плаву́н. [Ка́чка нале́жить до поро́ди плаву́нів].
- Пла́вень** – 1) (*техн.*) топи́льний за́сіб; 2) (*мед.*) розчи́нник; 3) (*остров, заливаемый водою*) пла́вня.
- Пла́вик** (*плавиковый шпат*) – пла́вень (-вня).
- Плави́ленный, см. Плави́льный.**
- Плави́льник, см. Плави́льщик.**
- Плави́льный** – топи́льний. *-ная печь, см. Плави́льня. -ная трубка* – топи́льна ру́лька. *-ный горшок, см. Тигель. -ный завод* – гама́рня, топи́льня, рудня. *-ное искусство* – гама́рство, топля́рство.
- Плави́льня** – гама́рня, топи́льня.
- Плави́льщик** – гама́рник.
- Пла́вить, -ся** – 1) то́пити що́, -ся. [То́пили мідь у ка́занах]; 2) (*переправляют по воде*) спла́вляти, пла́вом гна́ти. **Пла́вленный** – то́плений.
- Пла́вка** – (с)то́плення.
- Пла́вкий** – то́пкий, розто́пистий, то́п(ле)ні́стий.
- Пла́вкость** – то́пкість, розто́пистість, то́п(ле)ні́стість (-тости).
- Пла́вленный** – то́плений.
- Пла́вление** – то́пління, то́плення, то́плення́.
- Пла́вник** (*у рыбы*) – пліве́ць (-вця́), пе́ро, крило́. [Пліве́ ри́ба та й вели́ка, ті́льки ві́дно пе́ра].
- Пла́вно** – пла́вко, по́вільно, пла́вно.
- Пла́вной** – 1) спла́вний. [Спла́вний мі́ст], 2) пла́вний. [Пла́вний не́від].
- Пла́вность** – пла́вкість, пла́вність (-ности). [Пла́вкість мови. Пла́вкість у ру́хах].
- Пла́вный** – пла́вкий, по́вільний, пла́вний.
- Плаву́н** – 1) *бот. Lycopodium clavatum* – мі́тник, зва́дник, сва́рник, коло́тник, піло́чник, пелеш́ник, ганча́р, поясник, п'я́дик; 2) (*охотник плавать*) пліву́н (-на́), плаве́ць (-вця́).
- Плаву́нец, зоол. Dyticus marginalis** – сплаво́к жо́втобе́регій.
- Плаву́нный** – митнико́вий, пелеш́никовий, п'я́диковий.
- Плаву́нчик, зоол.** – нирка, ниро́к.
- Плаву́чий** – плі́вкий.
- Пла́вщик** – спла́вник.
- Пла́вь** – 1) *см. Пла́в 1*; 2) (*чугун, идущий на сталь*) гарт (-ту).

Плагиат – плагіят (-ту).

Плагиатор – плагіатор.

Плазма – плазма, сировать. **-ма крові** – пасочина.

Плакальщик – плакальщик, (*причитающий*) голосільник, тужільник.

Плакальщица – плакальниця, (*причитающая*) голосільниця, тужільниця.

Плаkanie – плакання, (*причитание*) голосіння, тужіння. *Срв. Плач.*

Плакат – плакат (-ту).

Плакатель, -ница, см. Плакальщик, -щица.

Плакатный – плакатний.

Плакать, плакивать – плакати за ким, по ко́му, рю́мсати, рю́мати, (*опис.*) сльо́зи рони́ти, (*насмешл.*) на ку́тні смія́тися. *Громко -ть* – реві́ти, густи́. *-ть с причитанием* – тужі́ти, голоси́ти, заводи́ти по ко́му. [Тужа́ть ді́ти по ма́тері. Заводи́ть, як по рідній не́ні]. *Много -ть* – попла́кати за ким. [Що вже попла́кала ма́ти за ба́тьком]. *Сильно -ть* – дуже плакати, ре́вно пла́кати, (*опис.*) сльоза́ми ми́тися (вмива́тися), слізьми́ землю́ топи́ти. *Навзры́д -ть* – ридма́ ридати. *Частыми слезами -ть* – дрібни́ми (слізьми́) вмива́тися. *Мне хочется -ть* – мені пла́чно, мене́ сльо́зи розби́рають, на сльо́зи мене́ розби́рає, на плач мені зби́рається. *Часто -ть* – тонкосльо́зим бу́ти, кисну́ти, квисну́ти. *Снявши голову, по волосам не -чут* – взяв чо́рт баті́г, то хай бере́ й пу́жално. **Плачу́щий** – плачу́щий; (*прил.*) плачли́вий. [Оста́лась са́ма Ори́ся плачу́ща (Свид.)].

Плакаться, плакиваться – плакати(ся) на ко́го, ре́мствува́ти, нарі́кати на ко́го, бі́дкати́ся, жалкува́тися, (*описат.*) жаль ма́ти до ко́го, на ко́го. [До ба́тька жаль ма́є. А він чим ви́нен? (Коцю́б.)].

Плакировальня – плакува́льня.

Плакировальщик, плакировщик – плакува́льник.

Плакировать – плакува́ти. **Плакированный** – плако́ваний.

Плакировка – плакува́ння.

Плакливый, см. Плаксивый.

Плакса – плаксі́й (-сі́я), *ж. р.* плаксі́йка, плаксу́ха, плаксу́ня, тонкослі́зка, (*общ. р.*) рю́ма, рю́мса, рю́мсалю, квисля, кваша, ре́ва.

Плаксиво – плаксі́во, плачли́во, ню́няво.

Плаксивость – плаксі́вість, плачли́вість, плакли́вість (-вості), (*болезнь у детей*) плаксі́виці (-ви́ць).

Плаксивый – плаксі́вий, плачли́вий, плакли́вий, ню́нявий, ре́вли́вий, тонкослі́[ьо́]зний.

Плакун, бот. *Lithrum salicaria* – плакун, залі́зняк чо́рний, залі́зняк че́рво́ний, тве́рдяк, польо́ві васи́льки, ве́рба-трава, підбе́режник. ***Epilobium angustifolium*** – ди́кий льо́н, льоно́к.

Плаку́чий – плаку́чий. [Плаку́ча ве́рба. Бе́рєз плаку́чих не́рухо́мі ві́ти (Л. Укр.)].

Плаку́ша, см. Плакса.

Пламенеть – п(о)ломе́ніти, полумі́ти, пале́ніти. **-еет** – бере́ться по́лум'ям.

Пламенистый – п(о)ломе́ни́стий, полум'я́ни́стий.

Пла́менник, бот. *Phlox aestvalis* – зі́рки (-ро́к).

Пла́менно – п(о)ломе́ни́сто, (*пылко*) па́лко.

Пла́менный – 1) полум'я́ний, поло́мінний, п(о)ломе́ни́стий; 2) (*жгучий, горячий*) па́лкий, за́пальний.

Пла́мень – по́лум'я́ (-м'я́ и -мени́), по́луми́нь (-меня́), плóми́нь (-мени́), по́луми́ння. *Синий -нь над горящими угольями* – же́врі́й (-рі́я). *Обня́ться -нем* – узя́тися по́лум'ям (вогне́м).

Пламя, см. Пламень.

План – план. *Состави́ть -ан* – скла́сти, списа́ти план. *Начерти́ть -ан* – зрисува́ти (накреслі́ти) план. **-ан сочинения** – план твóру. *Строи́ть -ны* – укла́дати пла́ни, пла́нува́ти, снува́ти в голо́ві. **-ан не выдержан** – пла́ну не доде́ржано. *Это широ́кий -ан* – це ши́роко (на

широ́ку) закрóено. *Пользоваться чем для проведения своих -нов* – (образно) гра́ти на чо́му в свою сопілку (Єфр.). *Сойти, отойти на второй -ан* – поступітися назад, зоста́тися на (у) бо́ці.

Плане́та – плане́та.

Плане́тник – плане́тник, планета́рій.

Плане́тний – плане́тний. **-ная система** – плане́тна систе́ма.

Планигло́бие – ма́па всьо́го світу.

Планиметрический – планиметри́чний.

Планиме́трия – планиме́трія.

Планиро́вка, см. **Планиро́вание**.

Планиро́вание – (об аэроплане) плав, ширя́ння.

Планиро́вание – планува́ння, складан́ня (укладан́ня) пла́нів.

Планиро́вать – (об аэроплане) спуска́тися пла́вом, ширя́ти. **Плани́рующий спуск** – спуск пла́вом, ширя́ння.

Планиро́вать – планува́ти; склада́ти пла́ни, уклада́ти пла́ни. **Планиро́ванный** – плано́ваний.

Планисфе́ра – планісфе́ра.

Пла́нка – шпу́га, плани́ця. *Поперечная -ка* – попере́чка, пере́чка. **-ка, соединяющая ножки стола** – пере́чка, побі́чниця. *Косая -ка на воротах* – перепонка. *Боковая -ка в крышке сундука и горизонтальная в рамке ткацкого станка* – ли́штва. **-ка для насти́лания нар (для спанья)** – прибі́й (-бо́ю).

Плановой – плано́вий.

Планово́сть – плано́вість (-вості).

Планоме́рный – плано́вий. **-ность** – плано́вість (-вості).

Планта́тор – планта́тор.

Планта́ция – планта́ція. *Свекловичная -ция* – буря́чник, буря́чище. *Табачная -ция* – тютюно́ва планта́ція, тютю́нище. *Бакчевая -ция* – башта́н (-ну и -на).

Пла́ншевы́й – бланшо́вий.

Пла́нше[и]р – планши́р (-ру).

Пла́ншет – 1) планше́т; 2) (*пластинка*) планше́тка.

Пла́ншетка – планше́тка.

Пла́ст – шар, верста́, ряд. **-аст земли при пахании** – ски́ба. **-аст земли в одну лопату** – штих. [Вико́пав яму шість шти́хів. Пихи́ на чо́тири шти́хи]. **-сто́м пада́ть (о человеке)** – кри́жем пада́ти, упада́ти. **-ами лежа́ть** – су́плаш лежа́ти. *Наложитъ -аст* – на́верст(ву́в)ати. *Образующий -асты́* – пластува́тий.

Пла́стание – пласта́ння.

Пла́станый – пла́таний. [Пла́таний чаба́к].

Пласта́ть, -ся – пла́тати, -ся. **Пла́станный** – пла́таний.

Пла́стика – пла́стика.

Пласти́льня – пласти́льня.

Пласти́льщик – пласти́льник.

Пласти́на – пласти́на, (*доска для стены, латы, сруба и т. п.*) диль (-ля, мн. ч. дилі́), со́б. диль, ді́лля, (*бревно в сруби колодца*) зру́бина, ця́мрина, (*балка моста*) мости́на, мости́ця, (*поперечина для колышков*) полу́драбок (-бка).

Пласти́нка – пласти́нка, плі́тка, (*ломтик*) лу́сточка, платі́вка, мости́нка, мостові́ночка, (*металлич.*) бля́шка, (*разогнутый рог*) лопатка, (*граммофонная*) плита, (*корсетная*) планше́тка, (*в губнике кларнета и рожка*) пи́щик.

Пласти́нник – пласти́в'я (-в'я).

Пласти́нчатый – пласти́нчастий, ски́бча(с)тий.

Пласти́ческий – пласти́чний. **-ически** – пласти́чно.

Пластичность – пластичність (-ности).

Пластичный – пластичний.

Пластование – пластування, навёрствування, шарування.

Пластовать, -ся – навёрствувати, -ся, наверстувати, -ся, пластовати, -ся, напластовувати, -ся, напластовувати, -ся.

Пластовой – пластовий, скибчастий, шаровий, верстовий.

Пластун – пластун. *Быть, служить -ном* – пластовати. [Він пластовав у Чорноморії]. *Звание -на* – пластунство.

Пластунский – пластунський. [Пластунські курені].

Пластырный – пля[а]стерний, пля[а]стеровий.

Пластырь – пля[а]стер (-тру), пластир (-ру), поліпка.

Пласть – цілина.

Плат – хуста, плат.

Плата – плата, запла́та, платня́, скуп. [Хоч і в ка́та, аби́ пла́та. Хвёршал за ліка́рство берé скуп]. *Заработная -та* – заробітна (зарі́бна) платня́. *Заработанная -та* – зароблена платня́. *Наёмная -та* – наймиця. *Подённая -та* – поденне (-ого). *Годичная -та* – годівщина, роківщина. *-та по времени* – платня́ від ча́су. *Поштучная -та* – платня́ від шту́ки. *Задельная, сдельная -та* – відрядна платня́, платня́ від робо́ти. *-та за квартиру* – ко́мірне (-ного). *Арендная -та за землю* – ра́та, чинш; (*арендная в неурожайный год*) суха́ ра́та. *-та за право торговли* – чинш, мито, патéнт. *-та за размен денег* – розмі́нне (-ного), змінне, (*за факторство*) бари́шівне (-ного). *-та за помол* – сухомéльщина, розмі́р, мі́рка, мі́рчук, промел. *Внести первый взнос арендной -ты* – першу ра́ту запла́тити. *Какова работа, такова и -та* – яка́ робо́та, така́ й (за)пла́та; як дба́єш, так і ма́єш.

Платан, бот. **Platanus** – платан, (*P. orientalis*) чина́р (-ря́).

Платановый – платановий.

Платать, заплатать – латати, залатати, (*о мног.*) полатати, позалатувати що. **Платанный** – латаний.

Платёж – платі́ж (-жу́), ви́плата, (*побор*) о́плата, о́платок (-тку). [Добра́ вільні від уся́ких о́платок або́ відбутків (Кулі́ш)]. *Нести -жи* – відбу́вати о́платки. *Срок -жа* – платі́жний термі́н (речіне́ць). *Выкупной -ёж* – вику́пне (-ного). *-ёж в рассрочку* – сплат (-ту). [Купі́в маши́ну на сплат]. *Долг -жём красен* – узя́в – відда́й; бу́вши винним, тре́ба бу́ти й платним; умі́в брати, умі́й і відда́ти. *Производит -ёж* – спла́чувати, робити (ви)пла́ту. [Одчиня́йте ха́ту та робі́те пла́ту]. *Наложённый -ёж* – після́плата.

Платежеспособность – платоспро́можність (-ности), платі́жна сі́ла.

Платежеспособный – платоспро́можний, платні́й.

Платёжный – платі́жний, о́платний.

Плательщик – платі́льник, пла́тник, ви́плата́тник, платі́жник.

Плательщица – платі́льниця, пла́тниця, платі́жниця.

Платина – платі́на.

Платинировать – платинува́ти; по[в]крива́ти пла́тиною.

Платинировка – платинува́ння, в[по]крива́ння, пла́тиною.

Платиновый, платинный – платиновий.

Платить, плачивать – плати́ти, спла́чувати, сплати́ти ко́му за що. *-ть наличными* – плати́ти го́тівкою. **Платимый** – спла́чуваний. **Плаченный** – пла́чений.

Платиться, плачиваться – 1) плати́тися, спла́чуватися. [За робо́ту пла́ти́ться грі́шми]; 2) плати́тися за що, припла́чуватися за що, відпоку́тувати (за) що. [Добрі́ платя́ться за леда́чих. Люди́ні доводі́ться гі́рко сво́ю ціка́вість відпоку́тувати]. *-ться жизнью (гибнуть)* – наклада́ти життя́м (голово́ю) за що, полягті́ голово́ю. [Швед полі́г голово́ю (Котл.)].

Платный – платні́й. **-но** – пла́тно, запла́тно.

Плато́ – плато́, полони́на.

Плато́к – ху́стка, хусти́на, плато́к, плати́на, см. **Плато́чек**; (*из полотна*) шири́на, шири́ночка, шири́нонька. *Носовой -ток* – ху́сточка, носови́к, ум. носовичо́к, носі́вка, ум. носі́вочка.

Траурный -ток – журба́, журботи.

Платони́зм – платони́зм (-му).

Плато́ник – плато́ник.

Платони́ческий – платони́чний.

Плато́чек – ху́сточка, ху́стонька, хусти́ночка, хусти́нонька (*оч. маленький*) ху́стятко; плато́чок (-чка), плати́ночка, плати́нонька.

Платочный – ху́стковий, хусти́нковий.

Платфо́рма – платфо́рма. [Платфо́рма на при́стані. Політи́чна платфо́рма]; (*для перевозки*) па́рка.

Платье́ – уба́рння, ум. уба́рннячко, (*женское*) жіно́че вба́рння, су́кня, ум. суко́нь(ь)ка, пла́ття, ум. пла́ттячко, (*пренебр.*) плахі́ття, ма́наття, ма́нтілля, хва́нтя, (*с закрытым лифом*) повнокорсажа сукня. **-тье с декольте** – декольтована сукня, викочена сукня.

Платьемойный – пральний.

Пла́тьецо – уба́рннячко, (*женское*) суко́нь(ь)ка, пла́ттячко.

Платяно́е, см. **Менструа́ция**.

Платяно́й – оде́жний. **-ной шка́ф** – оде́жна ша́фа.

Платя́щий, см. **Плате́льщик**.

Плау́н, см. **Плаву́н 1**. **Плауны́** – ро́звильні.

Плафон – плафо́н.

Плафонный – плафоно́вий, плафо́нний.

Пла́ха – коло́да, пла́ха, (*для рубки дров*) дриві́тня.

Плац – плац, пляц, ма́йдан. *Стрелковый плац* – стрелбище.

Плац-ад'юта́нт – плац-ад'юта́нт.

Плацка́рта – плацка́рта, квито́к на місце.

Плац-майо́р – плац-майо́р (-ра).

Плац-пара́д – плац-пара́д (-ду).

Плац-фо́рма – плац-фо́рма.

Плач – плач, (*хныканье*) рю́мсання, рю́м, рум, (*громкий*) ле́мент; (*с причита́ньями*) ту́жіння, голо́сіння, кви́ління, кви́лина, кви́лля, тужба́, голо́сьба, йо́йк, заві́д (-оду), заводи́, сквирк; (*со всхлипыва́ньем*) хлипа́ння. **В плач** – у плач, у слю́зи. *Навлечь на кого что -чем* – напла́кати на ко́го що.

Плаче́вно – плачли́во, жа́лісно, сму́тно, тужли́во.

Плаче́вный – плачли́вий, пла́чний, жа́лібний, жу́ркий, смутни́й, тужли́вий. [Плачли́вий го́лос. Плачли́ва до́ля. Смутні́ обста́вини].

Плаче́ние – лата́ння, зала́тування.

Плачея́, см. **Плака́льщица**.

Плачли́вый, см. **Плакси́вый**.

Пла́шка, **пла́шечка** – коло́дка, коло́дочка, пла́шка, пла́шечка.

Плашкóт, **плашкóут** – плашкóт, понто́н. **Плашкóтний мост** – понто́нний міст.

Плашмя́ – плазо́м, плазьма́, плискóм, ле́жма, лі́гма, ле́зьма. [Вда́рив його́ ша́блею плазо́м].

Плашмя́к – пла́з, спи́на.

Плащ – плащ, ум. пла́щик (*плохой*) плащи́на; (*с капюшо́ном*) ки[е]ре́я (ум. ки[е]ре́йка), кобе́няк, ма́нта; (*от пыли*) пи́льник, пи́льняк. **Оде́тый в -ащ** (*эпитет*) – плащувати́й. [Плащувати́й ци́ган].

Плащани́ца – плащани́ця.

Плащевой́ – плащови́й.

Плебей – плебей.

Плебейский – плебейський.

Плебейство – плебейство.

Плебисцит – плебісцит (-ту).

Плебс – плебс (-су).

Плева – 1) пліва, плівка, болона. *Подребёрная -ва* – підреброва болона. *Девственная -ва* – дівоча перетинка, дівинка; 2) (*семенная*) лушпина, лупина, полова. *Срв. Мякина.*

Плевака – плювака, плювачка, плюйко, поплюйко.

Плевальник, -ница – плювальниця, плювачка.

Плевальный – плювальний.

Плевание – плювання.

Плевальница – плювальниця, плювачка.

Плевать, плюнуть – плювати, плюнути; (*сквозь зубы*) чвіркати, чвіркнути, цвіркати, цвіркнути. *-ть мне на него!* – (на)чхати мені на його.

Плеваются, плюнутся – плюватися, плюнутися.

Плевел и -лы – 1) (*сорные травы*) бур'ян (-ну), ум. бур'янець (-нця); 2) (*мякина*) полова, послід (-ду); 3) *раст. Lolium tremulentum* – мітлиця, кукіль (-колю).

Плевелистый – бур'янистий, бур'янкуватий.

Плевельный – бур'яновий.

I. Плевистый – бур'янистий, бур'янкуватий.

II. Плевистый – плівкуватий.

Плевковый – пльований. [Пльовані знакі на підлозі].

Плевок – плювок (-вка), плю(н)я, плюн. [Плюнув, ще й плюню розтёр]. *Дело -вка не стоит* – справа така, що й плюнути не варт.

Плевра – олегня, плевра.

Плеврит – олегниця, олегенія, плеврит.

Плёвый – мізерний, нікчемний, пльований. *Для меня это -вое дело* – це мені за іграшку.

Плед – плед.

Плезиозавр – плезиозавр (-ра).

Плени(с)тость – плідючість, плідливість, сім'янистість (-ости).

Пленистый – породистий.

Пленистый – плідний, плідючий, плідливий, сім'янистий. [Плідна матка. Корови добрі на молоко і сім'янисті – що-весні по телятку (Кн.)].

Племенник – 1) (*скота и птицы*) завід (-воду); (*растений*) насінник; 2) (*племенное животное*) насінник.

Племенной – 1) племінний, расовий. [Людність свідома своєї племінної окремішности (Єфр.)]; 2) (*скот*) завідський, племе[і]нний; расовий. [Завідські коні. Расова худоба]. **-нной бык** – бугай (-гая). **-нной конь** – стадник, насінник. **-нной боров** – кнур (-ра), стадник.

Племеноначальник – 1) (*вождь*) старшина; 2) (*предок племени*) родоначалець (-льця).

Плёмище – завід (-воду), кодло. *Окаянное -мище* – бісового заводу люди; чортове кодло.

Плёмя – 1) плём'я (*р. плём'я*), племенó, (*мн. племена*), (*соб.*) племіння, порода, раса. [Великі й дрібненькі племіння й народи (Куліш). Клан (рід, племенó) їхній був не що інше, як велика родина (Л. Укр.)]. **-мя человеческое** – порода людська. *Славянское -мя* – слов'янська раса. **-мена земные** – племена людські; 2) (*род, потомство*) рід, покоління, коліно, плід (-оду), плім'я, нащадок (-дку), (*соб.*) завід (-оду), кодло. [Козацькому роду нема переводу. Нема ні роду, ні плоду. Йродове кодло. Дванацять колін ізраїльових. В німців коні доброго заводу]. *Хамово -мя (бран.)* – хамове кодло. *Без -мени* – безплемінний. *Оставить (птицу) на -мя* – зоставити на завід.

Племянник – племе[і]нник, ум. плем'я (*мн. плем'ята*), племе[і]нничок, небі[о]ж, ум.

небо́жик, небожа́ (-ати), небожа́тко, небожа́точко (мн. небожа́та), синовець (-вця́), (*по брату*) брата́н(ич), брата́нець (-нця), брата́нок, (*по сестре*) сестри́нич, сестри[і]нець (-нця), сестрич, сестри́нок (-нка). *Двоюродний -нник* – племінник не́біж у-других.

Племя́нников – не́божів (-жевого). [На небоже́вому во́зі ми і пої́хали (Г. Барв.)].

Племя́нница – племе́[і]нниця, небо́га, не́біжка, синові́ця, (*по брату*) брата́ничка, (*по сестре*) сестри́[і]ниця, сестри́вниця, сестри́нка, сестри́чна.

Племя́нничек, см. **Племя́нник**.

Племя́ннический и **Племя́нничий** – не́божів, небожі́вський.

Племя́нный, см. **Племенно́й**.

Племя́чко – ро́донько (-нька).

Племя́ш – 1) см. **Племя́нник**; 2) (*родня, родич*) своя́к.

Плен – полон (-ну), бран, нево́ля. [Чи її вби́то, чи в полон за́нято. Салда́т бере́ в бран воро́жого генера́ла (Гр.). Татара́ва побра́ла в нево́лю (Стор.)]. *Брать, взять в плен* – бра́ти, забра́ти, узя́ти, займа́ти, за(й)ня́ти в полон (у нево́лю).

Плена́ – 1) (*трещина или наслоение на металле или камне*) ска́за, щербі́нка; 2) (*плёнка*) пліва́, ум. плі́вка, шку́рка, ко́жушок (-шка).

Пленарно́й – пленарно́й, по́вний, за́гальний. В **-ном заседа́нни** – на по́вних збо́рах.

Плене́ние – полон, полони́на, полоне́ння, яси́рування, занево́лення, понево́лення. [Хи́жу орду́ з степі́в на ша́рпанину́ й полони́ну за́тягували (Куліш). Столі́тне пра́щурів яси́рування (Куліш). Ви́ряджа́ння в похі́д, бі́тва з по́ловцями, полон кня́зя й поворот його́ до рідного краю́ (Єфр.)].

Плені́стый – 1) щербинува́тий. [Щербинува́тий ка́мінь]; 2) плі́вча́стий.

Плені́тель – 1) полони́тель; 2) чарі́вник.

Плені́тельница – чарі́вниця.

Плені́тельно – чарі́вно, прина́дно, знадлі́во. [Ні́коли ще зоря́ любо́ви не ся́ла для ньо́го так прина́дно (Франко)].

Плені́тельность – чарі́вність, прина́дність, знадлі́вість.

Плені́тельный – чарі́вний, прина́дний, знадлі́вий. [Чарі́вний краса́від. Прина́дний го́лос].

Плені́ть, см. **Пленя́ть**.

Пле́нка – плі́нка, плі́вка, шку́рка, ста́рка. *Подёрну́ться -нкой* – присма́гнути. [На о́зері вода́ присма́гла].

Пле́нник – полоні́ник, полоне́ник, полоня́нин, полоня́н(н)ик, бра́нець (-нця), в'язе́нь (-зня), в'язни́к, неві́льник. [Бага́тші полоні́ники пере́ховувалися тут аж до ви́купу]. **-нники** (*соб.*) полон, ясі́р. [Тож він тата́р на помі́ч приєдна́в і пла́тить їм ясі́рем хри́стіянським (Л. Укр.)].

Пле́нница – полоня́нка, бра́нка, неві́льниця, ум. полоня́ночка. [Ді́вка бра́нка, Мару́ся попі́вна Богусла́вка].

Пле́ннический – неві́льницький.

Пле́нничество – полон, нево́ля.

Пле́нный – полоне́ний, полоні́ний, бра́нець, ясі́рник. [Ста́ли полоне́них забива́ти. Наро́де мій, ясі́рнику тата́рський (Куліш)]. **-нные** (*соб.*) – полон, ясі́р. [Татари́ полон ді́лять. Ясі́р жену́ть].

Пле́ночка – плі́ночка, плі́вочка, шку́рка, ко́жушок (-шка).

Пле́нум – пле́нум, по́вні збо́ри.

Пле́нчатый – плі́вча(с)тий.

Пленя́ть, плені́ть – 1) (*брать в плен*) полони́ти, запо́лоніти, ясі́рити, з'ясі́рити, в нево́лю (в полон) забра́ти и займа́ти, забра́ти и за́няти, в ясі́р узя́ти ко́го. [Є́ чу́тка, що ца́р хо́че весь сві́т полони́ти (Шевч.). Оця́ гру́бо мате́ріялісти́чна поро́да найбі́льш запо́лонила його́ фанта́зію (Крим.). О́рда ясі́рить, полони́ть]; 2) (*прельстить, привлечь*) полони́ти, запо́лонювати, запо́лоніти, на́дити, прина́дити, чарува́ти, зчарува́ти, причарува́ти, ско́ряти,

скорити, прилюбляти, прилюбити когo. [Думка, як-би заповонити Четвертінського (Стор.). Заповонює серця жіночі (Крим.). Хлопця зчарувала. Лірика Шевченка скоряє всіх своєю красою (Єфр.). Гляди, щоб вона тебе не прилюбила та не причарувала (Неч.-Лев.).

Пленённый – полонений, з[при]чарований.

Пленяться, плениться – полонитися, заповонюватися, заповонитися, зваблятися, звабитися, зчаровуватися, зчаруватися, бути (за)полоненим *и т. д.* від когo *и* чим.

Плеоназм – плеоназм (-му).

Плерёзы – плерези.

Плесень – цвіль (-іли), плісень (-сени), плісніця, пліснявка, плісня(тина), мо́рох, (*на жидкости*) брезка́, брезга́нь (*на твороге, на соленьях*) снядь (-ди). *Покрытый -нью* – пліснявий, заплісній, цвілий. *Покрываются -нью*, см. **Плесневеть**.

Плеск и Плёск – плескіт, плюскіт (-оту), плеск (-у), плюско́та, плюско́тіння, хлєпіт, хлю́п(ання). [У́хо лєдвє зачуває плескіт хвилі об ка́міння (Ворон.). Чути було́ хлю́панья води].

Плескание – 1) плю[е]скання, хлю́панья. [Усе чу́тніш було́ хлю́панья води об ка́міння]; 2) плєскання, (*по чему-нибудь жидкому*) поло́скання, ля́панья, ляпо́тіння, ляпо́тнява.

[Плєскання в долоні. Така́ ляпо́тнява у то́му млині]. *Междометие (детское) для выражения -ния в ладоши* – тосі, тосі! [Тосі, тосі! Свині в горосі].

Плескать, плеснуть – 1) плєскати, плєснути; плєскотати, плю́скати, плю́снути, плю́скотіти, плю́щати, хлю́пати, хлю́пнути, хли[ю]по́тіти, хлю́постá[і]ти, хліськати. [Вітер віє, плєще хвіля (Грінч.). А мо́ре плєско́че, а мо́ре клеко́че (Ворон.). Хвилі підска́кують і хлипо́тять];

2) плєскати, плєснути, (*по чему-нибудь жидкому*) хлю́пати, хлю́пнути, ля́пати, ля́пнути, тала́пати, тала́пнути в що, по чо́му. [Плєскати в долоні. Не тала́пай по воді]. *-ать в ладоши, забавляя ребёнка* – то́сати.

Плескаться, плеснуться – 1) плю[е]ска́тися, плю[е]сну́тися, плєскотати́ся, плю́скоті́тися, хлю́пати́ся, хлю́пнути́ся, хлю́постати́ся. [На со́нці плю́скавсь польовий потік (Крим.). Несла дійни́цю в руках і молоко́ хлю́палось. Річка хлю́по́щеться (Грінч.); 2) (*плєскаться, болтаться в воде*) плєска́тися, плєсну́тися, поло́ска́тися, хлю́пати́ся, хлю́постати́ся, тала́пати́ся, тала́пнути́ся, бовтати́ся, брѳохати́ся. [Хлю́по́щуться качаточка поміж осо́кою (Шевч.)].

Плесна́, Methatarsus – плєсно, плю́сно, плісня́, середсті́п'я.

Плєсна – пліснявка, пліснівка. [На язиці в дитини пліснявка].

Плесневельй – пліснявий, (по)цвілий, засняділий (*о жидк.*) брезклий.

Плесневеть – пліснявіти, цвісти, зацві́тати, сня́діти, сніті́тися, (*о жидк.*) брезкнути, забрезкати, бра́тися, узя́тися, (оброста́ти) цві́ллю (мо́хом). [Хліб зацві́в. Сир снядіє. Квас брезкне].

Плесневый – пліснявий, плєсенний. *-невые грибы* – цвілеві гриби́. *-невые кости* – плєсна, плєсня́к.

Плесне́ть, см. **Плесневеть**.

Плєсо – плєсо, чистовина́. [Верболо́зом, осо́кою молодо́ю плєсо о́зера яснє огорну́лося і сяє (Ворон.). Чистовина́ на рі́чці].

Плєсти и Плєсть – 1) плєсти́, заплі́тати, снува́ти, (*неумело*) ко́рзати що. [Дівча́та плєту́ть вінки. Вони́ сную́ть навколо́ ньoгo паву́тіння злoсти і замислів злочинних (Л. Укр.)]; 2) (*плєсти вздор, болтать*) плєска́ти, верзти́, ба́зікати, то́рочити, теревє́нити, верзі́[я]кати, варзякати, прова́дити, балясува́ти що. [Вона́ сама́ добре не розуміє, що плєще. Не верзи́ ка́зна-чoгo. Він і не слухає, а вона́ йому́ то́рочить. Варзякали вони́ таку́ дурни́цю. Чoрт-зна що прова́диш]. *-сти ерунду* – плєсти, що слина на язик на́верне, теревє́ні гну́ти, баляндра́си то́чити. *Ланты плєсть* – (*переносно*) гав ло́вити. **Плєтєный** – плєтений. *-тєная стена* – горо́жена (плєтена) сті́нка.

Плесті́ся *и* **Плестя́ся** – 1) плесті́ся, ві́тися по чо́му, обвива́тися круг чо́го. [Як гу́сто сей лича́к плі́вся. Хмі́ль в'є́ться по тичи́ні]; 2) (*брести, итти медленно*) плесті́ся, плента́тися, бре[і]сти́, волокти́ся, шкандиба́ти, тягти́ся, чвала́ти, чвалюва́ти, чимчикува́ти, човпті́, тюпати́, тіпати́ся, чала́пати, цьо́хати, теле́патися, тюпорі́ти, плуга́нитися, теле́житися, с[ц]урга́нитися, сунда́читися, леста́тися. [Грицько́ плі́вся ззаду. Вто́млені ко́ні ле́две плента́лися (Грінч.). І в одні́й свити́ні іде́ Катря́ шкандиба́є (Шевч.). До ді́ла від думо́к дале́ко ще чвала́ти (Самійл.). Пі́шки по боло́ті чвалю́є (Франко). Сто́млена вата́га з заробі́тків чимчику́є (Манж.). Човпе́ старий село́м (Драг.). Ко́ні тюпа́ють собі́ помалу́]. *Дело кой-как плетётся* – справа́ йде помале́ньку, ді́ло робі́ться аби-як (потихе́ньку).

Плесь! – плюсь! хлюп! бовть! [Вода́ все плюсь та плюсь. Пливе́ чо́вен, води́ повен, та все хлюп, хлюп].

Плетейний. -ные *иглы* – пруткі́, прутки́, шпи́ці.

Плетельщик – плеті́й (-ія), плеті́льник. -тельщик *корзин* – кошика́р (-ря́).

Плетельщица – плеті́йка, плеті́льниця.

Плетение – плеті́ння; плеті́нка, опле́та, мере́жево. -тєние *свадебного венка* – вінкоплеті́ни.

Плетени́ца – 1) плетени́ця, плеті́нка, плі́т, опалка. -ни́ца *луку* – коса́, віно́к, в'язка цибу́лі.

-ни́ца *волос* – коса́; 2) (*сказка, ложный слух*) плі́тка, нісені́тниця.

Плеті́нка *и* **Плеті́ночка** – плетени́ця, (*плетёная корзина*) ко́шик, коші́[о]вка, (*из соломы*) соло́м'яник, (*из лозы*) лозани́к, (*лубяная*) ко́зуб, козубе́нька. -тєнка *рыболовная* – лі́ска.

Плеті́нь – плі́т (-о́ту), *ум.* плоті́к, (*реже*) оплі́т (-о́ту), заплі́т (-о́ту), тин, *ум.* тино́к, тино́чок, (*соб.*) тіння́, горо́дина, загоро́да, огоро́жа, лі́са, (*небольшой поперечный*) переті́ка, переті́нок, (*в реке для ловли рыбы*) і́з, і́зок (*р.* і́зка), чарда́, грєбля́, гард, [Підня́в цигана на ру́ки, та й через плі́т кінув (Руд.). Огоро́див круго́м оплото́м. Ви́шня по-під тінню́ росте́. Коли́-б мені́ не тини́ та не переті́нки, ході́в-би я до дівчи́ни та що-вечори́нки]. *Верхня́ часть -тня* – поплі́ть (-ети). *Полоса -тня в длину* – ві́й (*р.* во́ю). [Плі́т маю́ городи́ти на сі́м во́їв]. *Род кры́ши на -тне* – острі́г, острі́шок. *Ставить -тєнь* – городи́ти, тини́ти, обтині́ти, затині́ти.

Плеті́ньщик – городі́льник.

Плетешо́к – 1) па́смо, ста́лька. [Коса́ заплетена́ в три ста́льки]; 2) шнур, шнуро́к; бич.

Плетєя́ – 1) (*кружевница*) плеті́йка 2) (*сетка*) плеті́ння, плеті́нка.

Плє́тка, *см.* **Плєть.**

Плетне́вый – плетений́. -не́вые *ворота* – лі́са. -не́вый *круг для овец* – коша́ра, (*крытый соломой*) турлу́к.

Плє́точка, *см.* **Плєть.**

Плету́шка, *см.* **Плеті́нка.**

Плєть – 1) баті́г (-ога́), *ум.* баті́жо́к (-жка́), пу́га, *ум.* пу́жка, (*из кожи*) канчу́к, малаха́й(ка), карба́ч, бич, нага́й(ка), *ум.* нага́єчка, (г)арапі́й (-пія́), гара́пник, гара́па, бату́[ю]га, бату́ра, батурме́н, канту́ра, карбу́н, файда́, фанда́, фандо́ля, сергі́й, (*с двумя хвостами*) дво́хвістка, (*с тремя хвостами*) трі́йчатка. [Вдарив бато́гом по ко́нях. Канчу́ками сі́кли нас (Франко). Донські́м нага́єм підганя́є (Котл.). Побі́в його́ гарапі́єм. Звелі́в кучерові́ стьобну́ти цигана́ батуро́ю. Стари́х мужикі́в-коза́ків карба́чем зати́нає. Ой, сто́їть пан з нага́йкою, ота́ман з файдо́ю (Чуб.). Як почну́ я тебе́ отсिम сергі́єм би́ти]. *Конец -ти* – шви́га́р. *Побить -тєю́* – да́ти канчу́ків. *Наказать -тми́* – пока́рати (скатува́ти) канчу́ками (бато́гами). *Высечь -тєю́* – відшмага́ти нага́ями (нага́єм). *Плєтью́ обуха не перешибе́шь* – голово́ю му́ра не проб'є́ш; 2) (*плети растений*), (о)гу́дина, о́гуд, огу́диння; (*ус у растений*) ро́зходєнь (-дня́).

Плєх! – хлюп! бовть!

Плєхан, *см.* **Плєщак.**

Плєчєвой – плєчові́й, плє́[і]чний.

Плєчєно́гий (*молюск.*) – плєчоні́г (-но́га).

Плечико – плічко, плечечко, плеченько, плеченятко.

Плечистый – плеча(с)тий, плечистий, барчистий. [Візник плечистий, усатий (М. Вовч.). Барчистий, кремезний, кріпкий як дуб (М. Вовч.).]

Плечной, см. Плечевой.

Плечо – плече, ра́м'я, раменó. [У латаній свитині, на плечах торбіна (Шевч.). Він почу́в, що хтось стисну́в його́ за ра́м'я. З раме́н моїх мо́гутні кри́ла ви́ростаю́ть (Олесь)]. -чо́ с -че́м – о́пліч, по́(с)пліч, плече-в-плече, пліч-о-пліч. [Та йшли́ по́спліч з ковалем́ двоє – молоді́ й щасливі́ (М. Вовч.). Вони́ вийшли́ поруч, плече-в-плече́ (Корол.)]. Голова́ на -ча́х – голова́ на в'яза́х. [У мене́ не ду́рно голова́ на в'яза́х]. По -чу́ (по сила́м) – до снаги́, до си́ли. [Ця́ робота́ йому́ до снаги́]. Пожима́ть -ча́ми – низати́, знизувати́ плечима́, стелу́ти плече́м. -чи (в оде́жде) – ба́рки. Дво́йные -чи в му́жской руба́хе – прира́мки.

Плешак – 1) плішивець (-вця), лиса[я]к, лисун, лисій, голомозько; 2) голумшівець, шолудивець (-вця).

Плешанка – зоол. *Saxicola pleschanka* – чікалка ліса.

Плешиветь – 1) лисіти, полисіти, облазити, облізти. [Дурна́ голова́ не лисіє]; 2) шолудівити.

Плешивец, см. Плешак.

Плешивица – плішивиця, лисійка, голомоза.

Плешивость – 1) плішивість; 2) шолудивість (-ости).

Плешивый – 1) плішивий, лис, лисий, голомозий; 2) шолудивий.

Плешина – 1) пліш (-ши), лісіна, голомозина; 2) шолуді.

Плешинка – плішінка, лисинка, голомозинка.

Плешь, см. Плешина.

Плеяды, астрон. – Стожа́р, Волосожа́р, Кво́чка (з курча́тами), Плея́да.

Пли! см. Палить.

Плинтус – плінтус, ліштва.

Плинтусовый – плінтусовий.

Плюценовый – плюценовий. -вий *период* – плюце́нова доба́.

Плис – плис (-су).

Плисовый – плисовий.

Плита – 1) плита́, *соб.* плі́ття, плі́тина, пла́ст, та́х[ф]ля, пола́, (*угорс.*) палга́; 2) плита́, (*с котлом и навесом для выхода дыма*) ко́туна. [Кухня́ з плито́ю].

Плитка – 1) плі́тка, та́х[ф]елька, пла́стичка, плі́тинка, плі́тиночка. -тки *навоза для топки* – кирпичі́на, *соб.* кирпич; 2) плі́тка. [Плі́тка в ку́хні за́надто ма́ленька].

Плитный – пліто́вий, плі́тковий, плі́тняко́вий. [Плі́тковий ча́й. Плі́тняко́вий ка́мінь].

Плі́тня, см. Плитолоння.

Плі́тняк – плі́тняк.

Плі́тово́й – плі́тово́й.

Плі́толо́мный – плі́тні́й.

Плі́толо́ння – плі́тня.

Плі́тообра́зный – плі́тува́тий, (*угор.*) палгува́тий.

Плі́точка, см. Плі́тка.

Плі́точный, см. Плі́тный.

Плі́ца – ко́ряк.

Плов, см. Пилав.

Пловец – пла[и]ве́ць (-вця), плава́ч, плаво́к, пліву́н (-на́).

Пловучесть – пла[и]вучі́сть (-чости).

Пло[а]вучий – пла[и]вучі́й, (на)пла́вний. [Пліву́чий о́стрів. Пла́вний док. Напла́вний мі́ст]. -ча́я *мельница* – плава́к, похі́дний (напла́вний) млин, гонча́к, шлапа́к.

Плод – 1) (*результат, произведение, последствие*) плі́д (*р.* пло́ду), ви́плід (-оду), ви́тві́р (-

вору), вицвіт, овоч[щ]. [Сторічний плід давали всі труди (Франко). Це вже виплід, витвір твоєї фантазії. У душі тій родить віру, – вицвіт віри тої – Бог (Франко)]; 2) плід (-оду), овощ, (*косточковый*) бубка, бубочка. [Чий корінь, того й плід. Цього року великий урожай на овощ]. *Садовые -ды* – садовина. *Огородные -ды* – городина. *-од, оставленный на семена* – насінник. *Первый -од* – первоплід (-оду), новинка. *Осыпавшиеся -оды* – падалиця, падалишні (груші, яблука), (*стрясенные*) струс, струсаніна. *Принести -оды* – (ві)дати плоди. *Густо покрыться -дами* – зарясніти плодами. *Делать обильным -дами* – рясити плодами. *Обильный -дами* – рясний. [Рясна яблуня]. *-од, незреющий до морозов* – зазимкуватий. *Запрещенный -од сладок* – кортить, як не можна.

Плодить – плодити, виплоджувати, розводити когось, що. [Бодай-же ти, бистра річенько, рибки не плодила (Гр.). Розводити свині].

Плодиться – плодити(ся), виплоджуватися, водитися, вестися. [Пошли вам, боже, щоб скот плодив і хліб родив. Кури добре плодяться. У нашій ставці не ведуться карасі]. *Всё, что -дится* – плодь.

Плодливый, см. **Плодовитый**.

Плодно – плідно. [Дай тобі, боже, щоб у полі зрідно, а у дворі плідно].

Плодовитка – (*яблоня*) плодючка, родючка, (*женщина, им. много детей*) плодюча.

Плодовито – плідно, плодюче, плодливо, родюче.

Плодовитость – плідність, плодючість, пло[і]дливість, родючість, родовитість (-ости).

Плодовитый – плідний, плодюч[щ]ий, пло[і]дливий, плодовитий, родовитий, родючий, сіменистий, рясний, (*о кошке, овце*) котючий, (*о свинье*) поросливий; (*о земле, крае*) родючий, хлібний, хлібородний, хлібодайний, в[у]рожайний, тучний.

Плодовый – плодовий, овочевий, овощовий, родюч[щ]ий. [Плодові дерева. Сад овощовий. Сад у нього розділений на дві частини – родючу та неродючу]. *Дикое -довое дерево* – дичка, (*соб.*) родючина. *-довая оболочка* – плодова оболонка. *-довое тело* – плодове тіло.

Плодогонный – поронний.

Плодоизгнание – порон, вплив. [В нашому селі є така баба, що добре впливи робить].

Плодоложе (*на котором держится ягода*) – сторчмак, сторчмачок. [Хлопці всю малину пообривали, самісінькі сторчмачки біліють (Крим.)].

Плодоносие, см. **Плодородие**.

Плодоносят – родити, плодити, овочувати. **Плодоносящий** – родющ[ч]ий.

Плодоносный – плідний, плодючий, плодовитий, родовитий, зарідливий, жизний, родющ[ч]ий. [Зацвіте весна живою плідною красою (Л. Укр.). А де очерети, там люди сідали, а де жизні поля – москалі стояли (Гол.)].

Плодопеременный – плодозмінний. *-менное хозяйство* – плодозмінне господарство, плодозмін (-ну).

Плодородие – плодючість, родючість, родовитість, жизність, буйність (-ности), тук. [В Греції бог Діоніс був богом достатків і плодючости (Єфр.). Найперший засіб, щоб підтримувати родючість ґрунту – це гній].

Плодородность, см. **Плодородие**.

Плодородный – плодючий, родючий, родовитий, жизний, буйний, ядерний, тучний.

[Плодюча, родюча земля. Жизний ґрунт]. *Мало -ный (о земле)* – неродючий, см.

Неплодородный.

Плодосменность – плодозмінність.

Плодосменный, см. **Плодопеременный**.

Плодотворение – пліднення; плодотворчість (-ости).

Плодотворить – пліднити, запліднити.

Плодотворный – плодотворчий.

Плодоядный – плодоїдний, плодозжерний.

Плодущий, см. **Плодовитый**.

Плоение, плой – плоєння, фалдування.

Плоение – плоднення.

Плойка, см. **Плоение**.

Плоить – плоїти, фалдувати.

Пломба – пломба.

Пломбир – пломбір (-ру).

Пломбирование – 1) пломбування; 2) (о зубах) пломбування.

Пломбировать, -ся – пломбувати -ся. **Пломбированный** – пломбований.

Пломбирщик – пломбар (-ря).

Плос(ц)ка – (в игре, положение бабки боком) свиня (в противополож. стоячей – піп).

Плоский – 1) плоский, плаский, пли[е]скатий, пли[е]скуватий, плюскуватий, пли[е]сковатий, улогий, рівний, плазовитий. [У нього плоске чоло. Плєскатий, як корж]; 2) см. **Пошлый**.

Плоско – 1) плоско, пласко, пли[е]скато, пліскува́то, пли[ю]скува́то, пли[е]сковато, улого, рівно, плазовито; 2) см. **Пошло**.

Плосковатость – пліскува́тість (-ости).

Плосковатый – пли[е]скува́тий, плюскува́тий.

Плосковенька – (плоская тарелка) полумисок мілкий.

Плоскоголовый – пліскоголовий, низькоголовий.

Плоскогорный – плоскозгірний, високорівневий.

Плоскогорье – узгір'я, височина, високорівня.

Плоскогубцы – пласкогубці, обценьки (-ньок).

Плоскодонный – плоскодєнний, пліскодєнний. **-донная лодка** – плоскодєнка, кайра, галярра, ум. галярка.

Плоскозадый – плоскогу́зий, приса́дкуватий.

Плосконосый – плосконосий.

Плоскостный, -ной – площинний.

Плоскость – 1) плоскість, пласкість; 2) площа, пло[а]щи́на, площовіна, плосінь. [Земля здається рівною площиною]. **Наклонная -кость** – похилість (-лости), косогір (-гору).

Катиться по наклонной -сти (перен.) – як з гори котітися. **Боковая -кость в многограннике** – грань, гранка; 3) см. **Пошлость**.

Плоскуша – 1) (рыба) камбула, глось (-си); 2) (чашка) миска плоска; 3) (тельная вошь) ну́жа, воша.

Плостильня – плющільня.

Плостильщик – плющій (-ія), плющільник.

Плостить – плющити, розплющувати.

Плот – 1) пліт (р. плóту и плóта), (для сплава) плавнік, сплав, (гал.) дара́ба, бокор, (небольшой в 3 – 4 бревна) то́рок. **Управлять -то́м** – керувати, (гал.) бізувати плотом, дара́бою. **Плот сплавного дерева** – тальба. **Два -та́ сбитые вместе** – нашириця. **Связанная группа -то́в** – гарєм. **Треугольный -от для защиты от идущих по реке других плотов** – упірка; 2) (для стирки белья) кладка.

Плотва (рыба *Cyprinus idus*) – пліть (-о́ти), плітка, плот(н)и́ця, (особой породы) краснопірка.

Плотик – плотик, плавничок.

Плотина – гребля, гать, за́гата. [Тиха вода́ греблі рве. Прорва́лась за́гата]. **Делать -ину** – гатити греблю. **Прорыв в -тине** – прірва. **Разделить -тинами** – пересипати греблями.

Плотинка – гребелька, гатка, гаточка.

Плотинный – гребельний, гребляний.

Плотить – збивати, збити, злучати, злучити що.

Плотица, плотичка, см. **Плотва**.

- Плотне́ть** – міцніти, міцнішати, тужавіти; (*о человеке*) глэдшати, дебеліти. [Ця земля швидко тужавіє, – мабу́ть тро́хи глини є (Крим.). Як він поглядшав за цей рік].
- Пло́тник** – те́сля, те́сляр (-ра), те́сляк, ті́сник, *ум.* те́слик, те́сличок, те́сельчик, древоді́л, сокі́рник, ма́йстер. [З нього добрий те́сляр. Ой, як ми будемо до одної ходіти, наймімо собі ті́сника домовину зробити (Чуб.). Сокі́рника якогось син (Федьк.)].
- Плотни́ть** – щільніти, збивати, збити, нато́птувати, нато́птати що.
- Пло́тничать** – те́слювати, те́слярувати, ма́йструвати.
- Пло́тнический** – те́сельський, те́слярський, сокі́рницький, ма́йстерський. [Те́сельський цех. Рівняє роботу те́слярську до коса́рської. Сокі́рницька робота].
- Пло́тничество** – те́слярство, те́слерство.
- Пло́тничий**, *см.* **Пло́тнический**.
- Пло́тничный** – те́сельський.
- Пло́тно** – 1) (*сжато, густо, компактно*) щільно, сті́сло, збі́то, стéкло, лі́то, яде́рно, на́пруго, дебе́ло, тве́рдо; 2) (*сплошь, без промежутков*) щільно, щі́пко, щі́тно, ті́сно, при́кро, тве́рдо, нато́птом. [Зачиняй щі́пко двері. Греблі сіно і в валочки клали щільно (Мет.). Почав ті́сно кліпати очі́ма. Нато́птом сно́пи клали]; 3) (*поесть*) цу́пко. [А пан справник обідає цу́пко (Кв.-Осн.)].
- Плотноватый** – щільнува́тий; дебелува́(с)тий, дебеластий.
- Пло́тность** – щільність, сті́слисть, яде́рність, дебе́лість, дебелина́.
- Пло́тний** – 1) (*сжатый, густой, компактный*) щільний, сті́слий, гу́стий, збі́тий, лі́тий, яде́рний, на́пругий, дебе́лий. [Ті́сно збі́та купа люде́й (Франко). Яде́рний огі́рок. Сті́слі вирази. Дебеле сукно. Гу́сте пові́тря]; 2) (*сплошной, без промежутков*) щільний, гу́стий. [Сте́жка йшла між двома щільними сті́нами кипарі́сів (Л. Укр.). Гу́сте покрива́ло]; 3) (*о человеке и животных*) дебе́лий, гладкі́й, гру́бий, зажі́вний, ті́листий, огрядні́й, опасистий, креме́зний, засади́стий, о́кладкува́тий, опо́листий, нато́пт[к]ува́ний, гу́стий. [На кня́жому дебе́лім ті́лі глибо́кії на ладо рани (Шевч.). Він гру́бий здоро́вий чоло́вік. Запита́в він зажі́вного па́на сере́дніх лі́т (Франко). Ті́листий він. Огрядна́ жі́нка. Ма́ленький креме́зний дідо́к. О́кладкува́тий чоло́вік. Коза́к лі́т п'ятидесяти, низькі́й, нато́птува́ний (Мир.). Гу́стий ві́л]; 4) *см.* **Пло́ский**.
- Плотово́й** – плотова́ий. **-во́е** – плотове́.
- Плотовщи́к** – плота́р (-ря), плава́ч, спла́вник, (*гал.*) бізу́н, флі́сник.
- Плотолюбе́ц** – плотолюбе́ць, похі́тливець (-вця).
- Плотоуго́дие** – плотолюбе́ність, похі́ть (-хоти).
- Плотоуго́дливый, -дний** – плотолюбе́ний, похі́тлівий.
- Плотоуго́дник** – плотолюбе́ць, похі́тливець (-вця).
- Плотоуго́дница** – плотолюбе́ниця, похі́тливи́ця.
- Плотояде́ц** – м'ясо́їд, м'ясоже́рець (-рця).
- Плотоядный** – м'ясо́їдний, м'ясоже́рний; (*перен.*) плотолюбе́ний.
- Пло́тски** – ті́лесно.
- Пло́тский** – плотський, ті́лесний.
- Плотово́й**, *см.* **Пло́тский**.
- Пло́ть** – 1) плоть, ті́ло. [Бий покло́ни і плоть старе́чу усмиря́й (Шевч.). Порва́в зо сві́том звязки, поборо́в бажання́ ті́ла (Франко)]. Кра́йняя **-оть** (**praeputium**) при́путня, припо́нець; 2) (*животные страсти*) плоть, бруд.
- Плотя́ный**, *см.* **Пло́тский**.
- Пло́хо** – пога́но, зле, ке́псько, зле́цько, недо́бре, нега́рно, нега́разд, (*отвратительно*) гідко, паску́дно. **-хо живе́тся** – пога́но (зле, ке́псько, зле́цько) живе́ться. **-хо виде́ть** – пога́но (зле) ба́чити, недо́бачати. [Старі́ очі́ недо́бачаю́ть]. *Он -хо поёт* – він пога́но (зле, недо́бре, нега́рно) співа́є. *Делать что-л. -хо* – робіти, що аби́-як, леда́як, нега́разд, не до ладу́, не до

діла, не до пуття. **-хо** *дело идёт* – робиться, як мокре горить. **-хо** *не клади, вора в грех не вводи* – худий спрят і доброго спокусить. **-хо** *вести себя* – негарно поводитися, пусто йти; не шануватися. [Не шанувався в службі, то й прогнали]. *Чувствовать себя -хо* – почуватися зле, почувати себе кепсько (недобре, погано). *Рожь родила -хо* – жито вродило плохо (слабо).

Плоховато – поганенько, поганкувато, тріхи кепсько.

Плоховатый – поганенький, поганкуватий, не вельми гарний, кепськенький, абіякий, абіякенький, благенький, лихенький, невірненький, ледаченький, мізерненький. [За малі гроші, то й хустинка поганенька (абіяка, благенька). Поганкуватий із тебе робітник. Лихеньку свитину справив, бо путящої нема за що. Хоч невірненька хатинка, а все-ж свій захисток. Ледаченький чоловічок з його, злодюжка]. **-тый** *хлеб* – плохенький, (*диал.*) приплюштий хліб.

Плоховец, *бот. Daphne mezereum L.* – вовче ліко.

Плохой – (*дурной*) поганій, лихий, ледач[щ]ий, ледачий, недобрый, (*скверный*) кепський, злий, злецький; (*худой, ветхий*) благий, плохий, невірний, мізерний, нужденний; (*хилый*) хир(н)ий, хиренний; (*мерзкий, дрянной*) мерзенний, паскудний, паршивий; (*никудышный*) нікчемний, недоладний, негодящий. **-хой** *человек* – поганій, лихий, ледачий чоловік. **-хой** *работник* – поганій, ледачий, негодящий робітник. **-хой** *музыкант* – лихий, ледачий, кепський, злецький музикант. **-хой** *обед* – недобрый обід. **-хая** *вода* – негожа (недобра) вода. **-хая** *одежда* – лиха (блага, невірна, нужденна) одежина. **-хой** *товар* – лихий (недобрый) крам. **-хое** *здоровье* – лихе, плохе здоров'я. **-хая** *рожь, -хой* *хлеб, урожай* – плохе жито, плохий хліб, плохий урожай. **-хое** *слово* – лихе (ледаче) слово. **-хая** *слава* – недобра слава. **-хие** *вести* – недобрі (погані, лихі, кепські) вісті. **-хое** *время* – лиха година, лихий час. **-хая** *погода* – негода, негідь (-годи). **-хая** *дорога* – погана (злецька) дорога. **-хое** *утешение* – невелика (мала) втіха. *Дело -хо* – погана, кепська справа. *Вода -хой* *проводник тепла* – вода кепський провідник на тепло. **-хое** *исполнение* – недоладне (невдале) виконання. *Он очень плох (о больном)* – він дуже слабій, йому дуже погано. *Самый -хой* – послідуший, найгірший, найпоганіший *и* найпоганший, найледачіший.

Плохонек, *см. Плоховатый*; (*о больном*) слабенький.

Плохонько, *см. Плоховато*.

Плохость, плохота – 1) поганість (-ности), лихість, ледачість, недобрість; благість, плохість, мізерність, нужденність *и т. д.*, *см. Плохой*; 2) *см. Оплошность*.

Плоцка, *см. Плоска*.

Плочение (*в плотничн., столярн. работе*) – в'язання, спожовання.

Плошаты – 1) (*сов. Поплошаты*) гіршати, погіршати, плохшати, поплохшати; (*становиться хуже*) поганіти, попоганіти, поганішати, попоганішати, (*приходит в упадок*) підупадати, підупасти, занепадати, занепасти. *Здоровье его день ото дня -шает* – його здоров'я з дня на день гіршає (підупадає). *Дела его -шают* – справи його гіршають (занепадають); 2) (*сов. Оплошаты*) робити, зробити необачно (необережно), хибити, схибити, обмилятися, обмилитися, (*вульг.*) пиймати гаву. [Необачно (необережно) ти зробив, що розповів йому свій план. Схибив я, цього коня купивши. Пиймав ти гаву, що таку дівчину іншому попустив]. *Не -шай!* – Гляди! Бережись! Пильнуй! *На бога надейся, а сам не -шай* – бога взивай, а сам рук докладай; на бога здавайся, а сам робити не цурайся; роби, небоже, то й бог pomoже.

Плоше – 1) (*срвн. ст. от Плохой*) гірший, -а, -е, плохший, -а, -е, (*хуже*) поган(і)ший, -а, -е *и т. д. см. Плохой*; 2) (*сравн. ст. от Плохо*) гірше, горіше, плохше, поганіше, *и т. д. См.*

Плохо.

Плошечный – каганцевий.

Плошка, плошечка – 1) (*посудинка, вазончик*) місочка, мисчинка, рінка, риночка, риновка.

- [Купила мисочок під вазони]; 2) каганець (-нця), каганок (-нка), каганчик. [Округи ганка (= крыльця) горіли каганці і розмальовані ліхтарі (Стор.)]. *Масляная -ка* – олійний каганчик.
- Площадка** – 1) майданчик, пла[я]щик, степок, (*торговая*) торжок. *Собачья -дка* – собачий торжок (тічок). *Крокетная -дка* – крокетний плащик. *-дка перед домом* – майданчик, плащик, степок перед домом. *Солнечная -дка* – сонячний плащик. *-дка для стога* – під (р. поду), тічок (-чка), підстожище. [Лагодили поди під стіжки]; 2) (*возвышенное ровное место, искусственное возвышение*) площадка, поміст (-мосту). *Лобная -дка*, см. *Эшафот*; 3) (*лестницы*) **площадка, -дка вагона** – ганок до вагону, присінки; 4) (*для перевозки*) площадка, биндюг (-га).
- Площадной** – 1) майданний, плацовий; 2) (*непристойный*) базарний, вуличний. *-ная брань* – базарна, вулична лайка, гнила лайка. *-ные шутки, остроты* – базарні жарти, дотепи. *Ругать -ными словами* – лаяти неподобними словами, лаяти гнилим словом, по-московському лаяти, погано лаяти.
- Площадь** – 1) (*общественная в городе, в деревне*) майдан, плац (*зап.* пляц). [Постояла серед Софійського майдану (Неч.-Лев.). Досі пам'ятаю, як бачу, ту улицу широкую і той плац великий (М. Вовч.). По самій середині містечка чотиригранястий плац, де ярмарок стає (Свидн.)]. *-щадь торговая* – місто, торговиця, торг. [Сей пляц зветься торговиця і ділиться на кінську торговицю і на воліву торговицю (Свидн.)]; 2) (*плоскость, ровное место*) площа, площина. [Земля здається рівною площиною (Ном.)]. *-щадь, ограниченная окружностью* – коло, круг, круговина. [Просторе коло перед ганком цілком заросло бузком та шипшиною (Ор. Лев.)]; 3) *геом.* – площа. [Площа трикутника]. *-щадь посевная* – площа засівна. *-щадь засеянной земли* – площа засіяної землі.
- Площе** – 1) (*срвн. ст. от Плоский*) – пло[а]скіший, плискатіший; 2) (*срвн. ст. от Плоско*) – пло[а]скіше, плискатіше.
- Площильный, Площильня**, см. **Плющильный, Плостильня и Плющильня**.
- Площить, Площильщик**, см. **Плостить и Плющить, Плостильщик и Плющильщик**.
- Плошица**, *зоол.* – нўжа, воша. См. **Плоскуша 3**.
- Плуг** – плуг. *Запряжка в -ге* – плуг волів. [Той щасливий, хто плуг волів круторогих має (Макс.)]. *Управляют -гом* – ходити за плугом. *Пахатъ -гом* – плужити.
- Плужовой** – плужовий, плужний.
- Плужовщик**, см. **Плужник 2**.
- Плужодержка**, *бот.* **Ononis spinosa L.** – вовча бичача трава, вовчуг, яглиця, ягіль.
- Плужка** – ручка (в скрипці).
- Плужник** – 1) леміш (-меша); 2) (*пахарь*) плугата[и]р (-ря), плужник, плугар (-ря), плугач (-ча).
- Плужок** – плужок (-жка).
- Плумпудинг** – плумпудинг (-гу).
- Плут** – 1) шахрай, шахрун, крутій (-тія), (*диал.*) крутар (-ря), вертій (-тія), дурісвіт, махляр, махор, ошуканець (-нця) (*гал.* ошуст), лотр, шалиган, шалапут, шальвір *и* шальвіра, *соб.* шахрайня, махорня. [Там такої шахрайні назбиралося. Оті махорня старцем його пустить із своїх лабетів]. *От'явленный плут* – шахрай (крутій *и т. д.*) неприторенний. *Большой руки плут* – великий дурісвіт (шахрай). *Срв. Плутяга*; 2) (*хитрец*) хитряк (-ка), лукавець (-вця).
- Плутать** – 1) см. **Плутовать**; 2) блукати, блудити.
- Плутаться** – плентатися, блукати, блудити.
- Плутішка** (*шутл.*) – хитрик, шельма, шельмівська дитина.
- Плутіща** – шахрайще (*м. р.*), крутіяка, крутіяга, плутяга. [То такий крутіяга, що він тебе і обведе, і запетлює, ще й в дурні пошіє].
- Плутня**, *чаще мн.* **Плутни** – крутня, викрутні (-нів) (*мн. ч.*), (*мошенничество*) шахрайство, плутня, плутоші, шалапутнява. *Политические -ни* – політичне крутіство, політичні

вікруті.

Плутова́тий – крутіо́ваний, шахраюва́тий, махо́ристий, махлюва́тий, махлярува́тий; хитрува́тий. [Хитрува́ті о́чі].

Плутова́ть, сплутова́ть – шахрува́ти, зшахрува́ти, шахраюва́ти, зшахраюва́ти, махо́рити, змахо́рити; махлюва́ти, змахлюва́ти, махля́рити, змахля́рити; хитрува́ти, схитрува́ти.

Плуто́вка – 1) шахра́йка, махля́рка, круті́йка, дури́світка, (*гал.*) ошукáнка. [Цигáнка-махля́рка]; 2) (*шутливо-ласкательно*) хитря́чка, лукавни́ця, шельма́, шельми́вська (шельмина) дитина (дівчина).

Плутовски́ – по-шахра́йському, по-круті́йському, по-махля́рському: шахра́йським, круті́йським, махля́рським, ошукáнським ро́бом. **-ски́** *посмотреть, взглянуть* – подиві́тися, гляну́ти лукаво, хитро, лукаве́нко, хитре́нко, лукавим (хитрим) о́ком.

Плутовско́й – 1) шахра́йський, круті́йський, махля́рський, ошукáнський. **-ски́е увёртки** – шахра́йські вікру́ти (вікруті); 2) (*шутливо-ласкательно*) лукав(н)ий, лукаве́нкий, хитре́нкий. **-ски́е гла́зки** – лукаве́нкі (хитре́нкі) оченя́та.

Плутовство́ – шахра́йство, круті́йство, крутарство́, ошукáнство; шахрува́ння, шахраюва́ння. *Срв.* Плу́тня.

Плутократія́ – плутокра́тія.

Плутокра́тический – плутокра́тичний, бага́цький.

Плуто́нг – плуто́нг (-га).

Плуто́нговый – плуто́нговий.

Плуто́нізм, *геол.* – плуто́нізм (-зму).

Плуто́нист, *геол.* – плуто́ніст (-ста).

Плуто́нический, *геол.* – плуто́нічний.

Плутя́га – круті́яка, круті́яга, плутя́га. *Срв.* Плути́ща.

Пливу́н (*песок*) – пливу́н (-на́), дристу́ха.

Пливуче́сть – пливкі́сть, те́кучість (-ости). **-че́сть подпочвы́** – пливкі́сть підгру́нтя.

Пливучи́й – пливкі́й, те́кучий. [На ки́ївських го́рах підгру́нтя пливке́].

Плы́тие – плиття́.

Плыть – 1) пливти́ *и* плісти́, (*зет.*) пліну́ти. **Плыть на лодке, на корабле** – пливти́ чо́вном, корабле́м. **Плыть на парусах на вёслах** – пливти́ під вітри́лами, на вёслах. **Плыть по течению, против течения** – пливти́ за водо́ю, проти́ води. [Ой, як лебе́дям плісти́ проти́ води ва́жко (Метл.). І риба не пліне проти́ бисто́рої води́ (Ном.)]. **Плыть вниз по реке** – пливти́ на низ рі́чкою. **Плыть вверх по реке** – пливти́ вгору́ рі́чкою; 2) (*переносно: нестись, проходит и т. п.*) пливти́, плісти́, пліну́ти. [Літа́ пліли́ й уплива́ли (Рудан.). А со́нечко ті́хо пліве́ небеса́ми (Грінч.). Мо́ва його́ плінула жу́рливо та ті́хо (Леонт.). Біжи́ть по́їзд, – назу́стріч йому́ о́сь по́ле пліве́ (Тесл.)]; 3) (*течь*) пливти́, сплива́ти, стіка́ти, топі́тися.

Свеча -вёт – сві́чка то́питься, пліве́, сплива́є. *Берег -вёт* – бе́рег пліве́, сплива́є.

Плюви́оз – плювіо́з (-зу).

Плюга́вец – плюга́вець, пога́нець, ми́ршавець (-вця).

Плюга́вка – плюга́вка, пога́нка; ми́ршавка.

Плюга́вство, плюга́вость – 1) плюга́вство, плюга́вість (-вості), пога́нство; 2) (*невзрачность*) ми́ршавість.

Плюга́вый – 1) плюга́вий, пога́ний; 2) (*невзрачный*) ми́ршавий. *Срв.* Ме́рзкий, Отврати́тельный.

Плюма́ж – плюма́ж.

Плюну́ть, *см.* Плева́ть. **Плюну́ть в глаза́** – межі́ о́чі пліну́ти.

Плюс, *мат.* – плю́с.

Плю́ска, *бот.* – (*у жолудя*) ми́сочка; (*у ореха, клубники*) мухо́ро́к (-рка́), мухо́рка, ко́жушо́к (-шка́), (*гал.*) шапу́рка.

- Плюсконо́сный**, бот. – мисочко́вий.
- Плюскообра́зный**, бот. – мисочкува́тий.
- Плюсна́**, анат., см. **Плесна́**.
- Плюснево́й**, анат. – плеснові́й, плюснові́й.
- Плю́сник**, бот. *Sticta pulmonacea* Ach. – дубо́ва ла́па.
- Плю́ха** – ляпас, лящ, плеска́ч, (гал.) поличник. *Дать -ху* – да́ти ля́паса, ляща́. [Надава́ла йому́, воро́жому си́нові, плеска́чів у спи́ну]. См. **Оплеу́ха**.
- Плю́хать(ся), плю́хнуть(ся)** – (по ѓязи) бр(ь)о́хати(ся), бр(ь)о́хнутися, хлю́пати(ся), хлю́пнути(ся); (*тяжело упасть*) гепа́ти(ся), гепа́нути(ся).
- Плюш** – плюш (-шу).
- Плющ**, бот. *Hedera Helix* L. – плющ, прочита́н.
- Плющево́й** – плюще́вий, прочита́новий.
- Плю́щение** – плющи́ння, плеска́ння, розплю́щування.
- Плю́щильный** – плющи́льний, плеска́льний, чави́льний. **-ный станок** – плющи́льний, плеска́льний, чави́льний варста́т. **-ная машина** – плющи́льна, плеска́льна, чави́льна маши́на.
- Плющи́льна** – плющи́льна, плеска́льна, чави́льна.
- Плющи́льщик** – плющи́й (-ія), плющи́льник.
- Плю́щить** – плющи́ти, плеска́ти, чави́ти, розплю́щувати, розплéскувати. **-щить проволоку, медь** – плющи́ти дріт, мідь. **Плюще́ный и плю́щенный** – плю́щений, плéсканий; плеска́тий.
- Плю́щиться** – плющи́тися, плеска́тися, розплю́щуватися, чави́тися.
- Пляж** – пляж, ко́са.
- Пляс** – та́нець (-нця́ и -нцю) (*диал. да́нecь*), та́нок (-нка́), *срв. Пля́ска. Пойти, пуститься в пляс* – пі́ти, погна́тися в та́нець. [Па́ри ра́птом погна́лись у сві́й та́нець (О. Пчі́лка)]. *Общи́й пляс* – гу́ртова́.
- Пляса́льщик, -щица** – та́нцівни́к, та́нцівни́ця.
- Пляса́льный** – та́нцюва́льний, та́нцівни́й.
- Пляса́ние** – та́нцюва́ння.
- Пляса́ть, плясы́вать** – та́нцюва́ти, та́нчити, гуля́ти, скака́ти. [Ану́, пані́, охота́! Хапа́йте си за ши́й та гуля́йте нам то́ї польки (Стеф.)]. **-сать гопак** – го́пцювати. **-сать в присядку** – та́нцюва́ти навприсядки. *Пойти, пуститься -сать* – пі́ти, погна́тися в та́нець. **-сать по чьей дудке** – та́нцювати під чию́ дудку́.
- Пля́ска** – та́нець (-нця́), та́нок (-нка́), ско́ки. **-ка мертвецов** – мертве́цький та́нець. **-ка св. Вита́**, *мед.* – Ві́ттова х(в)оро́ба.
- Плясо́вой** – та́нечни́й, та́нкови́й, та́нцюри́стий. **-во́й на́пев, -ва́я песня** – та́нечни́й (та́нкови́й) спі́в, пі́сня. **-вая му́зыка** – та́нкова́, та́нечна́, та́нцюри́ста му́зика. *Заигра́йте нам -вую* – загра́йте нам до та́нців.
- Плясу́н** – та́нцюра́ (*общ. р.*), та́нцюри́ст и та́нцюри́ста (*м. р.*), та́нцівни́к, та́нечник.
- Плясу́нья** – та́нцюра́ (*общ. р.*), та́нцівни́ця, та́нечни́ця.
- Пневма́тика**, *физ.* – пневма́тика.
- Пневма́тический**, *физ.* – пневма́тичний. **-ская машина** – пневма́тична, духо́ва маши́на.
- Пневмо́ния**, *мед.* – пневмо́нія.
- Пни́стый** – пенькува́тий.
- Пнуть**, см. **Пина́ть**.
- По**, *предл.* – 1) *с дат. п.* а) *на вопрос: где, по чему* – по ко́му, по чо́му (*в ед. ч. с дат. и с предл. п. п., во мн. ч. только с предл. п.*). *Ходит по комнате, по саду, по двору* – ходи́ти по кі́мнаті (по ха́ті), по са́ду, по дво́ру и по дво́рі. *Ходит по лесу, по полю, по горе* (*без определённого направления*) – ходи́ти по лі́сі (*и по лісу́, по гаю́*), по по́лю, по го́рі (*и реже лісом, гаём, полем*). [По дібро́ві ві́тер ві́є, гуля́є по по́лю (Шевч.). Ой чи́й то во́ли по го́рі ходи́ли?]. *Плавать по морю, по реке, по воде* – плава́ти по мо́рю, по рі́чці, по во́ді (*Срв. п. 1 б.*).

Гулять **по** городу, **по** улице – гуляти по місту (по городу), по вулиці. Путешествие **по** Италии – подорож по Італії (и Італією). Смерть (болезнь) не **по** лесу ходит, а **по** людям – смерть (пошесть) не по лісі (по лісу) ходить, а по лю́дях. Везли хлеб, да растрясли его **по** всей дороге – везли хліб та й порозтрюшували його по всій дорозі. (Срв. п. 1 б.). Разослать приказ **по** волостям, ездить **по** знахарям, пойти **по** рукам, расти **по** оврагам – порозсилати наказ по волостях, їздити по знахарях, піти по руках, рости по ровах (по рівчакх). **По** селениям и **по** городам – по селах і по містах. [По степах та хуторах (Д. Марк.). Служила вона по своїх, служила по жидях, служила й по купцях (Мирн.). Трудно стало старенькій по лю́дях жити]. **По** горах и **по** долам – по горах і по долинах, горами й долинами. Ударить **по** голове, **по** лицу, **по** зубам – ударити по голові, по лиці и по лицю́, по зубам. [Не по чім і б'є, як не по голові]. Пойти **по**-миру – піти з торбами, попідвіконню. **По** всей Украине гремела его слава – на всю Україну, по всій Україні голосна була (лунала) його слава. **По** всему свету пошёл слух – на весь світ, по всьому світу пішла чутка. Ударить **по** рукам – ударити по руках. Скувать кого **по** рукам и по ногам – скувати когось на руки і на ноги, скувати комусь руки й ноги. Стол стоял **посредине** комнаты – стіл стояв посеред (посередині) хати. **По** обеим сторонам улицы – по обидва боки вулиці, по обабіч вулиці. **По** праздникам, **по** праздничным дням – в свята, в святні дні, святами, святними днями. Он принимает по вторникам – він приймає у вівторки, вівторками, (еженедельно) що-вівторка. Заседания происходят **по** пятницам – засідання відбуваються у п'ятниці, п'ятницями, (еженедельно) що-п'ятниці. **По** зимам мы дома, **по** летам на заработках – у зиму ми вдома, а в літо на заробітках. **По** временам – часами, часом. Растёт не **по** дням, а **по** часам – росте не щоднини, а що-години, росте, як з води йде; б) (Для обозначения направления движения, пути следования – на вопрос: вдоль чего – употребляется конструкция с твор. пад.). Итти **по** улице, **по** дороге, **по** аллее, **по** тропинке – йти вулицею; дорогою, алеєю, стежкою. [Ой, ішов я вулицею раз, раз (Пісня). Ой ходила дівчина бережком]. Проходит итти **по** полю – проходити, йти полем. Дорога пролегла **по** горе, **по** болоту – дорога йшла горою, болотом. Ехать **по** железной дороге – їхати залізницею. Плыть **по** Днепру, **по** морю (по определённой пути) – пливати Дніпром, морем. Плавание **по** Днепру и его притокам – плавання Дніпром та його допливами. Переслать **по** почте, **по** телеграфу – переслати поштою, телеграфом; в) (согласно, сообразно с чем, по причине чего, по образу, по примеру чего) з чого, за ким, за чим, (реже) по кому, по чому; через що, відповідно до чого. **По** приказанию, **по** декрету – з наказу, за наказом, за декретом. **По** повелению тирана – за тиранським велінням, з тиранського наказу. **По** определению суда – за віроком суду. **По** поручению – з доручення, за дорученням. Я сделал это **по** совету отца, **по** его совету – я зробив це за порадою батьковою, за його порадою. **По** рассеянности, **по** недоразумению – з неувважності, з непорозуміння и через неувважність, через непорозуміння. **По** ошибке – помилкою, через помилку. Это произошло **по** ошибке – сталося це помилкою (через помилку, за обмилки). Он сделал это **по** ненависти ко мне – він зробив це з ненависти до мене. Выскаться, писать **по** поводу чего-либо – висловитися, писати з приводу чого. **По** какому поводу вы пришли ко мне? – з якого приводу (за яким приводом) ви прийшли до мене? [Приїхав я до Києва за тим приводом, щоб...]. **По** этому случаю (= поводу), **по** какому случаю – з цієї нагоди, з якої нагоди. **По** случаю столетия со дня рождения... – з нагоди столітніх роковин з дня народження... **По** случаю (= случайно) дешево продаётся, мебель – випадком (випадково) дешево продаються меблі. **По** счастливой случайности – щасливим випадком, через щасливий випадок. **По** несчастному случаю, **по** несчастию – через нещасний (нешасливий) випадок, нещасним випадком (случаєм), через нещастя, (к несчастию) на нещастя. **По** несчастью виноват в этом я – на нещастя я цьому (в цьому) винен (причиною). Товарищ **по** несчастью – товарищ нещастям. **По** лицу, **по** глазам его было видно, что... – з виду (з твари), з очей його було знати (видно), що... (и по виду, по

о́чах). [Видно мі́лу по лі́ченьку, що не спала́ всю ні́ченьку, видно мі́лу по бі́лому, що жу́риться по ми́лому]. **По его́ голосо́у было́ слы́шно** – з го́лосу його́ чу́ти було́. [З го́лосу його́ чу́ти, що він на́че чо́гось зраді́в (Кониськ.).] **По тому́ то́ну, ка́ким сказа́ны е́ти слова́** – з то́го то́ну, я́ким сказа́но ці́ слова́. **По тому́ внима́нню, с ка́ким он вы́слушал ме́ня, видно́ было́...** – з ті́єї ува́ги, з я́кою він вислу́хав ме́не, видно́ було́... **Узна́ть ко́го по го́лосу** – пізна́ти ко́го з го́лосу (по го́лосу). **По ко́гтям и зве́ря зна́ть** – з па́зурів (и по па́зурах), зві́ря зна́ти. [Видно́ па́на по халя́вах]. **По пла́ттю встре́чают, по́ уму про́вожа́ют** – по оде́жі стрі́чають, а по уму́ ви́ряджа́ють. **По Сеньке́ и ша́пка** – по Савці́ сві́тка, по па́ну ша́пка. **По оде́жке протя́гивай но́жки** – по сво́єму лі́жку протяга́й ні́жку. **Суди́ть по́ нару́жности, по́ внешне́му виду́** – суди́ти з о́кола, з зовні́шнього (з о́колишнього) ви́гляду. **По про́шенню, по́ просьбе́, по́ ходата́йству** – на проха́ння, на просьбу́ (*редко́* з просьби́), на клопо́тання. **Он уво́лен в отста́вку по́ про́шенню** – він звільне́ний в відста́вку на проха́ння. **По моє́й просьбе́** – на моє́ проха́ння, на мою́ просьбу́. **По требо́ванню** – на вимо́гу. **По предло́женню ми́нистра** – на пропози́цію (внесе́ння) *и* за пропози́цією (за внесе́нням) ми́ністра. **По моє́му сообра́женню** – на мою́ га́дку (ду́мку). **По прину́ждению, по́ охоте** – з (при)му́су, з прину́ки, з охоти́. [Не з му́су я при́йшла так, а з охоти́ (Куліш). Як не да́си з просьби́, то да́си з грозьби́ (Номис)]. **По своє́й (собственно́й) воле́, по́ неволе́** – з своє́ї (власно́ї) во́лі, своєю́ (власно́ю) во́лею, з нево́лі (нево́лею). **По нау́ченню** – з намо́ви. **По вашо́й милос́ти** – з вашо́ї ла́ски. **По чьей́ вине́ (по моє́й вине́) е́то прои́зошло́** – з чиє́ї причи́ни (з моє́ї причи́ни, через ме́не) це ста́лося. **По той́ причи́не** – з ті́єї (з то́ї) причи́ни. **По мно́гим причи́нам** – з ба́гатьох причи́н. **По болез́ни** – через х(в)оро́бу, за х(в)оро́бою. **По незна́нню, по́ непони́манню, по́ глупос́ти** – з незна́ння (знезна́вки), з нерозу́міння, з дурно́го розу́му (через незна́ння, через нерозу́міння, через дурни́й розу́м). [Ті́льки знезна́вки та з нетяму́чости мо́жна ста́вити украї́нському пи́сьменству́ на раху́нок «націона́льну» у́зость (Єфр.)]. **Не по́-хоро́шу мил, а по́-милу́ хоро́ш** – не тим лю́бий, що хоро́ший, а тим хоро́ший, що лю́бий. **Судя́ по е́тому, по́ тому, чо́то...** – судя́чи з чо́го, з то́го, що... **Кни́га уже́ по́ тому́ одно́му заслу́живає́т внима́нннн** – кни́га вже́ через те́ саме́ (тим само́м) ва́рта ува́ги. **По несо́гласію́** – через незго́ду. **По случа́ю жестокі́х моро́зов заня́тня в шко́ле време́нно прекра́щены́** – за лю́тими моро́зами навча́ння (нау́ку) в шко́лі тимчасо́во припи́нено. **По принци́пальным сообра́жениям, мотива́м** – з принци́пових (принципі́яльних) мі́ркованні́в (мотиві́в). [А́втор ці́єї промові́стої тира́ди зара́з-же зрі́кає́тся – правда́, з мотиві́в не принципі́яльних – сво́го замі́ру (Єфр.)]. **По старинно́му обы́чаю** – (за) старим (да́вним) зви́чаєм *и* по старо́му (да́вньому) зви́чаю. [По старо́му зви́чаю – до ча́ю]. **По своє́му обы́кновенію́** – сво́ім зви́чаєм. **Служи́ть по́ выбо́рам** – служи́ти з ви́бору (ви́бором). **По приме́ру сво́их предшест́венни́ков** – за при́кладом сво́їх попере́дникі́в. **По все́м прави́лам (требо́ванннн) нау́ки** – за всі́ма прави́лами (при́писами, вимо́гами) нау́ки. **По прило́женному́ обра́зу** – за до́даним зразко́м, на до́даний зразо́к. **Прило́жить по́ одно́му обра́зу (экземпля́ру) ка́ждого́ изда́ннн** – до́дати по одно́му зразко́ві (примі́рникові) ко́жного ви́даннн. **Оде́т по́ последи́ней моде́** – вдя́гнений за оста́нннню́ модо́ю. **Высчи́тат по́ форму́ле** – ви́рахувати за форму́лою. **Распре́деля́ть, класси́фици́роват по́ ка́ким-л. призна́кам** – поді́ляти, класифі́кувати за я́кими озна́ками. **Стано́виться по́ расту́** – ставати́ за зросто́м (відповідно́ до зросту́). **По оче́реди, по́ старшин́ству** – за черго́ю, за старши́нство́м. **По поря́дку** – поря́ду. **Рассказыва́й все́ по́ поря́дку** – усе́ поря́ду розпо́вiдуй. **Счи́тат по́ поря́дку** – раху́вати (лі́чити) з ря́ду, від ря́ду, вря́д. **Заплати́ть по́ счё́ту** – оплати́ти раху́нок. **Выда́ть по́ чеку́** – ви́дати на че́к. **Получи́ть по́ счё́ту, по́ орде́ру** – одержати́ на раху́нок, на орде́р. **По рассказа́м старожи́лов** – за опові́данннми старожи́тці́в. **По до́несенннм корреспонде́нтов** – за до́писами ко́рреспонде́нтів. **По зако́ну, не по́ зако́ну** – за зако́ном, за пра́вом, проти́ зако́ну, проти́ пра́ва. **Наследова́ть по́ пра́ву** – спа́дкувати́ пра́вом (з пра́ва). **По обще́му со́гласію́** – за спі́льною зго́дою. **Жени́ться на ко́м по́ люби́ви, по́ расчё́ту** – оже́нитися (одру́житися) з ким з люби́ви, з інтере́су. **Он мне́**

родня по жене – він мені родич через жінку (по жінці). *Наши братья по Адаму* – наші брати по Адаму (через Адама). *Назвать кого по имени, по фамилии* – назвати когось на ймення (на імено), на прізвище. [Єсть у Київї чоловік на ймення Кирило, на прізвище Кожом'яка. Був чоловік на ім'я Захарія (Св. П.)]. *Восточно-славянскую семью называют иначе русскою по имени той русской династии...* – східньо-слов'янську сім'ю звать інакше руською за йменням тієї руської династії... *Немец по происхождению* – німець родом, з роду. *В античной поэзии различались слоги долгие по природе и по положению* – в античній поезії розрізнявано склади довгі з природи (з натури, природою, натурою) і позицією. *Итти по следам за кем-либо* – іти слідом (слідами) за ким, іти в чий слід (в чий сліді). *По течению* – за водою, уплинь за водою. *Пустить, пойти по ветру* – пустити, піти за вітром. *Ходить, обращаться по солнцу* – ходити, обертатися за сонцем. *По шерсти, против шерсти* – за шерстю, проти шерсті. *Зарегистрироваться по месту жительства, явиться по месту приписки* – зареєструватися, відповідно до місця, при місці, на місці пробування (мешкання), з'явитися на місце припису. *По месту назначения* – до призначеного місця. *По месту службы* – (на вопрос: куда) на місце служби, (где) на місці (при місці) служби, на службі. [Оповідання про суд послано їм на місце служби. Пеню вивернуть з його на службі]. *Он арестован по доносу* – він заарештований за доказкою, через доказку. *По обвинению в убийстве* – за обвинуваченням (обвинувачуючи) в убивстві (душоубстві). *По подозрению в измене* – за підозренням (приздру маючи) в зраді. *Мучили людей по одному подозрению в чѣм-л.* – мучили людей на самі підозрення в чому. *На деле и по праву* – ділом і правом (з права). *По чести* – по честі. *По совести* – по совісті. *По справедливости* – по правді. *По правде сказать* – кажучи на правду, як по правді казати. *Будет по слову твоему* – буде за словом твоїм. *По свидетельству историков* – за свідченням істориків. *По словам вашего брата* – як каже (мовляв) ваш брат. *По моим, по его наблюдениям* – за моїми, за його спостереженнями. *По моей теории* – на мою теорію. *По моему мнению* – на мою думку. *По моему* – по моєму, як на мене. *Высказаться по вопросу о чѣм-л.* – висловитися в якій справі, в справі про що. *Комиссия по составлению словаря, по землеустройству, по исследованию производительных сил страны* – комісія для складання словника, для землевпорядкування, для досліджування продукційних сил країни. *Работы по сооружению моста, по осушению болот, по обсеменению полей* – роботи (праця) коло збудування мосту, коло висушення боліт, коло обсіяння полів. *Лекции по истории литературы* – лекції з історії літератури (письменства). *Литература по этнографии, по этому вопросу* – література що-до етнографії, що-до цього питання про етнографію, про це питання. *Обратиться к кому по делу* – звернутися (удатися) до когось за ділом (за справою, в справі). *По этому делу* – за цим ділом (за цією справою), в цій справі. *Обратиться по адресу* – звернутися на адресу. *По сердцу, по душе, по вкусу, по разуму* – до серця, до любови, до душі, до смаку (до вподоби), до розуму. [Учення те було і не до серця, і не до розуму (Яворн.)]. *По плечу, не по плечу* – до плеча, не до плеча, (по силам) до снаги, не до снаги. *Не по моим зубам* – не на мої зуби, не про мої зуби. *Специалист по внутренним болезням* – спеціаліст на внутрішні х(в)ороби, на внутрішніх х(в)оробах. *Смотря по погоде, по погоде глядя* – як яка погода, як до погоди. *По нынешним временам* – як на теперішній час (-ні часи). *Плата по работе* – плата від роботи, як до роботи. *Награда мала по его заслуге* – нагорода мала як на його заслугу. *По сравнению с кем, с чем* – проти когось, проти чого, як рівняти (рівняючи) до когось, до чого. *По направлению к чему* – до чого. *По отношению к кому, к чему* – що-до когось, що-до чого, відносно когось, чого, обіч когось, чого, проти когось, чого. *По отношению ко мне это несправедливо* – що-до мене (відносно мене) це несправедливо; срв. **Относительно, Отношение.** *Расставит столбы по дороге* – порозставляти стовпи уздовж (уподовж) дороги. *Итти, ехать по столбам* – іти, їхати стовпами (уподовж стовпів). *По дороге, по пути (= в дороге)* – дорогою. *Мне с тобою не по дороге* – мені не по

дорозі (не дорога) з тобою. *Спуститься по верёвке* – злізти по (и на) мотузку, мотузком. *Взобраться по трубе* – вилізти ринвою. **По-українски, по-французски, по-турецки** и т. п. – по-українському, по-французькому, по-турецькому и т. п. **По-християнски, по-царски, по-барски** – по-християнському, по-царському, по-панському. **По рублю с каждого** – по карбованцю з кожного (з душі, вульг. з носа, з чуба). *Мы ехали по десяти вёрст в час* – ми в'їздили по десять верстов на годину. **По уменьшённой цене** – за зменшену ціну. **По первому, по пятому, по десятому разу** – упёрше, уп'яте, удесяте; в) (на вопрос: в каком отношении, относительно чего, чем) на що, що-до чого, но чаще всего просто твор. пад. **По форме, по цвету, по своему строению** они напоминают... – формою, кольором, своєю будовою вони нагадують... **По красоте нет ей равной** – красою (вродою), на красу (на вроду) нема їй рівні. [Були (шовковиці) всякі: і червоні і білі на ягідки]. **Сложный по своему составу** – складний своїм складом (на свій склад, що-до свого складу). **По виду (по наружности)** он очень симпатичен – виглядом (на вигляд, на взір) він дуже симпатичний. **По виду ему около тридцати лет** – на вигляд (на погляд, на око, на взір, на позір, з вигляду, з виду, з лиця) йому близько трицятьох років. **По силе и непосредственности чувства, по оригинальности сюжета** это произведение превосходит все остальные – силою і безпосередністю почуття, оригінальністю сюжету цей твір переважає всі інші, над усіма іншими вивіщується. **И по форме и по содержанию** это прекрасная вещь – і формою (і що-до форми, і на форму) і змістом (і що-до змісту, і на зміст) це чудова річ. **По существу своего содержания** – що-до істоти свого змісту. **По количеству народонаселения** этот город занимает первое место в стране – числом (що-до числа) людності це місто займає перше місце (стоїть на першому місці) в країні. **По своим географическим и климатическим особенностям** эта территория принадлежит... – своїми географічними і кліматичними ознаками (особливостями) или що-до своїх географічних і кліматичних ознак (особливостей) ця територія належить... **По своим антропологическим признакам** население этой страны делится на... – своїми антропологічними ознаками (що-до своїх антропологічних ознак) людність цієї країни ділиться на... **Измерять по длине, по ширине, по высоте** – виміряти на довжину, на ширину, на височину; 2) с вин. пад. а) (на вопрос: во что на сколько) – по що. **Сукно по два рубля аршин** – сукно по (в) два карбованці за аршин. **Они получили по два рубля** – вони здобули по два карбованці. [Дає на рік по сто червоних. У жнивнв часом платять косарям по карбованцю в день або й по два карбованці (Н.-Лев.)]. **Сделать по два вопроса** каждому – задати по два питання кожному. **Строиться по два, по три, по четыре** – шикуватися по два (по двоє), по три (по троє), по чотири, б) (на вопрос: по что, по кого, до какой поры) до чого, по що, по кого. **По сие время** – досі, до цього часу и по сей час. **С 1917 по 1925 год** – з 1917-го аж до 1925-го року. **По гроб тебя не забуду, по гроб твой друг** – до смерті тебе не забуду, до смерті (до гробу) твій друг (приятель). **Высотой по локоть, по грудь** – заввишки по лікоть, по груди (до ліктя, до грудей). **По шею** – по шію, до шії. **По колена** – по коліна, до колін. [Уже діда вода по коліна поняла]. **Увяз по колена, по пояс** – угруз по коліна, по пояс. **Он по уши в долгах** – він в боргах, як в реп'яхах. **По ту гору, по лесок, по речку** вся земля наша – аж до тієї гори, до того ліска (гайка), до тієї річки (аж по ту гору, по той лісок, по ту річку) земля все наша. **По эту, по ту сторону, по обе стороны** – по цей, по той бік, при цей, при той бік, по обидва боки, обаполи чого (срв. Оба). **По одну, по другую сторону** – по один, по другий бік, (реже) (по) при один, при другий бік. [У нас одна хата при один бік сіней, а друга – при другий бік (Звин.)] 3) с предл. пад. (на вопрос: по ком, по чём, после чего) – за ким, за чим и по кому, по чому. **Плакать, тосковать, тужить, скучать, вздыхать по ком, по чём** – плакати, нудьгувати, тужити, журитися, скучати, зідхати за ким, за чим (реже по кому, по чому). [Дурна дівчина нерозумная за козаченьком плаче. Кого кохає, за тим і зідхає]. **Плакать по брате, по сестре** – плакати за братом, за сестрою. **Звонить по ком, по чьей душе** – дзвонити по кому, по чий душі. [Подзвонили по дитяті у

великий дзвін]. *Носить траур по родителям* – носити жалобу по батьках. **По смерті отця** – по смерті батька, після смерті батька. **По заході сонця** – по заході сонця. **По обіді** – по обіді, після обід(у). **По окончании праздников** – по святах. **По истечении, по прошествии срока** – по скінченні строку, як вийде (дійде, скінчиться) строк. **По возвращении его из путешествия** – після повороту з подорожи. **По возвращении его в отечество** – після повороту до рідного краю. **По истечении трёх недель** – по трьох тижнях, в три тижні після чого. [Одна умерла на зелену неділю, а одна – як ячмінь жали, в три неділі після тієї (Борз. п.)]. **По мне, по нём, по ней (пожалуй)** – про мене, про нього, про неї, як на мене, як на нього, як на неї. **По мне, по нём хоть трава не расти** – про мене (про нього) хоч вовк траву їж. **По нём (ней) видно было, что дома не всё обстоит благополучно** – по ньому (по ній) видно було, що дома не все гаразд. [Хіба-ж ти не помітив по їй, що вона й здавна навіжена? (М. Вовч.)]. **Дочь по отце пошла, сын по матери** – дочка в батька вдалася, син у матір вийшов (удався). **Руби дерево по себе** – рубай дерево по собі. **Выстрелит по ком** – вистрілити (стрелити) на кого (в кого). **По чём сукно?** – по чім сукно?

Поалеть – почервоніти, порожевіти; *(сделаться более алым)* почервонішати. **-лёл восток** – почервонів схід.

Поаплодировать – поплескати в долоні.

Поармейски – по-військовому, військовим робом, чіном.

Поахать – поахати, поахкати, поохати, поохкати.

Побабничать – побабувати, побабити. [Побабувала років скільки, та й покинула].

Побагроветь – побагрянити, почервоніти; побагрянішати, почервонішати. **Закат -вёл** – зоря погоріла. [Зоря погоріла дуже на вітер. Коли бачив хто, як часом бува зимою зоря погорить, та червоніє, що аж на снігу віддає (Квітка)].

Побаиваться – боятися трохи, побоюватися, опасуватися кого, чого, мати острах до кого, страхатися, потерпати. *См. Боятся.* [Жовніри на козаків озиралися і їх найбільш опасувалися (Куліш)].

Побаклушничать – побайдикувати.

Побалагурить – побазікати, побалакати, *(шутл.)* поляпати язиками об зуби, піну язиками позбивати.

Побаливать – побоблювати, боліти (трохи, часом). [Побоблює голова в його (Тесл.)].

Побаловать – 1) *кого чем* – побалувати, попестити, помазати, поманути кого чим. [Треба-ж хоч уряди-годи чимсь поманути дитину]; 2) *см. Побаловаться.*

Побаловаться *(пошалить)* – попустувати, пожирувати, подуріти. [Діти, годі: попустували вже досить]; 2) *(поговаривать)* подейкувати.

Побанить – побанити, поміти. [Побанила миски й ложки].

Побарабанить – поб[т]арабанити, потуркота[і]ти в б[т]арабан.

Побарабошить – покуйовдити, покудовчити, поколошкати.

Побарахтаться – поборсатися, пововтузитися, попручатися, побрукатися, поборюкатися.

Срв. Барахтаться. [Поборсався (поборюкався) в ополонці та й пішов під лід. Не сповивайте дитину, нехай трохи побрукається].

Побарить, побарничать – попанувати, попаніти.

Побариться – попанітися.

Побарски – по-панському, паном. **Жить -ски** – жити по-панському, паном (діло) жити.

[Мірошник паном діло жив (Греб.)].

Побарствовать – попанувати.

Побарышничать – побаришувати, побашлувати, погандлювати.

Побасенка, побасеночка – брехенька, побрехенька, приповідка, казочка, баєчка.

Побатальонно, воен. – батальйонами, поділівшись на батальйони.

Побаюкать – полюляти, поколихати, поколисати.

Побаять – побалакати, погомоніти.

Побег – 1) (*бегство*) утеча, утічка, утіканка, утік (*р.* утеку) *и* утека (-ки); (*дейст.*) (у)тікання. [Тікання з в'язниці – безперечне злочинство (Корол.). Утіканка не славно, але позитивна]. *Его судят за -бег* – його судять за втечу; 2) (*отросток*) пагін (-гону), пагоніць (-гінця), пагінок (-нка), паріст (-росту), парость (-ти), паросток (-тка), паростень (-сня), виросток (-стка), живець (-вця), *соб.* обрость (-рости), пагіння; (*только травян. раст.*) пасинок, (-нка), *соб.* пасіння. *Срв.* **Отпрыск, Отросток.** *Молодой -бег* – памолодок. *Молодые -ги* – памолодь, обмолодь (-ди). *Однолетний -бег* – літоросток (-тка), літорост, одніліток (-тка). *Пускать -ги* – пароститися, пускати (виганяти) пагони, парости. [Вже дерево нові пагінки попускало].

Побегать – побігати.

Побегун, -гунья – побігун, побігуха (*умен. ласк.* побігунчик, побігущка), побігай (-гай) (*ум.* побігайчик, побігайко), побігайка, побігач, побігачка.

Побегушки – побігеньки, побіганки, побігашки, побігання. *Быть на -ках* -бути на (у) побігеньках, на побіганках, на побігашках, попіхачем бути. *Мальчик на -ках* – побігун, побігач, побігай, побігущий, попіхач. [Цілий день у побігеньках (Н.-Лев.)].

Победа – перемога, подуга, *стар.* звияга, звияжство. [Знесілим облогою не встоять проти царя, жадібного звияги (Л. Укр.)]. *Одерживать, одержать -ду над кем* – здобувати (здобути) перемогу, здобуватися, здобутися на перемогу над ким, над чим; брати, взяти гору над ким, над чим. *-да за нами!* – наша перемога! наш верх! (*фамільярно*) наше зверху! *Торжествовать -ду* – справляти перемогу.

Победитель, -ница – переможець (-жця), переможниця, переборець (-рця), переборниця, подужник, подужниця, (*стар.*) звияжець (-жця). [І, схиливши чоло, подолані борці переможцям своїм будували дворці (Л. Укр.). Чуже ярмо народи інші носять, звияжцеві скорилися вони (Грінч.). Не так гукають подужники і не так подужані (Св. Письмо)].

Победительный – переможний, звияжний, звиязький.

Победить, см. Побеждать.

Победнеть – побіднішати.

Победно – переможно, звияжно.

I. Победный – переможний, звияжний, звиязький. **-ное войско** – переможне військо. **-ные песни, клики** – переможні співи, поклики. *Срв.* **Победа.**

II. Победный (горемычный) – побіденний. **-ная головушка** – побіденна голівонька.

Победоносец – переможець. **Георгий -сец** – святий Юрій-Переможець.

Победоносица – переможниця.

Победоносный, -но, см. Победительный, Победный, -но.

Победствовать – побідувати.

Побежалость, геол. – набіглість, набігання, снідь.

Побежалый, геол. – набіглий.

Побежать – побігти, (*диал.*) побігнути. **-жать наперерез** – побігти навперейми. **-жал изо всех сил** – побіг, що сили, що духу.

Побеждать, победить – перемагати, перемогти, змагати, змогти, дужати, подужати, *сов.* по[з]долати *и* по[з]доліти, бороти, побороти, переважувати, переважити кого, що, брати, взяти гору над ким, над чим. *Срв.* **Одoleвать, Осилить, Преодoleвать.** [Не багато людей може тим похвалитись, що самих себе перемогли (Єфр.). Мені не подола весь люд ворожий (Л. Укр.). Мудрість бері гору над дурнотою, як світло над темрявою (Еккл.)]. **-дить войною** – звоювати, повоювати кого війною, (*стар.*) звияжити кого. **-дить врага, вражескую силу** – перемогти, подужати, подолати, переважити, з[по]воювати ворога, ворожу силу. [Поміг йому ворога звоювати (Рудан.). Як переважили козаки шляхетську силу (Куліш)]. **-дить кого в борьбе** – подужати кого в боротьбі, побороти кого. **Свет -дает тьму** –

світло перемагає (змагає, боре, переважає) темряву, берє гору над темрявою. **-дить страх** – перемогти, подужати, подолати, побороти страх. **-дить препятствия, трудности, см.**

Преодолевать. Победённый – переможений, подоланий, подужаний, звитяжений. [Горе подоланим (переможеним, звитяженим)]. **-тсья** – перемагатися, бути переможеним, подужаним, подоланим, звитяженим *и т. д.*

Побежка (лошади) – хода, біга. [У цього коня добра хода (біга)].

Побёжник – ремінний дишель в собачих санках (у Сибіру).

Побездельничать – побайдикувати, поледарювати. [Побайдикував з місяць, а тепер знову до праці].

Побелеть – побіліти, збіліти; побілішати. *Он -лёл со страха* – він побілів (збілів) з страху. *См. Побледнеть. Полотно уже немного -лело на солнце* – вже трохи побілішало полотно на сонці. **Побелёвший** – побілілий, збілілий.

Побелить (стены, полотно) – побіліти, вибіліти, повибілювати (стіни, полотно). **-лить стены, горницу белой глиной, мелом** – побілювати стіни, побілювати, оббілювати світлицю білою глиною, крейдою. **-лить известью** – повапнити, повапнувати що. **Побелённый** – побілений, вибілений, побілований, (*в песнях*) більом більований.

Побелиться – побілітися, вибілітися, побілюватися.

Побёлка – побіл, побілення, білування, побілування; (*известью*) вапнування.

Поберегать – поберегати, приберегати, доберегати, ошаджати. [Він і прийшов немоцний, та таки себе не поберегав (Квітка)]. **-гайте порох, его немного** – приберегайте (шануйте, ошаджайте) порох, бо небагато. *Срв. Беречь.*

Поберегаться – поберегатися, берегтися, стерегтися, пильнуватися. *Срв. Беречься.*

Побережник – 1) (*побережный лес*) бережняк; 2) береговий, горовий вітер, горішняк; 3) (*сторож береговой*) побережник.

Побережный – побережний. **-ная полоса** – береговина, березина, побережина. **-ный житель** – побережанин (*мн. -жани*).

Побережье – побережжя, надбережжя, узбережжя, (*поречье*) поріччя, узріччя, (*морское*) узмор'я, помор'я, примор'я, надмор'я. *Балтийское -жье* – балтицьке по[уз]бережжя.

Поберечь – 1) поберегти, приберегти; (*пожалеть*) пожалувати, пошанувати що *и* чого. **-гите ваши советы для другого случая** – побережіть (прибережіть) ваші поради на інший випадок. **-ги голову, себя** – побережі голову, себе. **-ги свою силу** – *она тебе пригодится* – побережі (пошануй) свою силу (свої сили) – вона тобі придасться. [Не поберігши тіла, і душу погубиш]; 2) поберегти, постерегти, доглянути, попильнувати. **-ги мою одежду, пока я покупаюсь** – побережі (постережі, доглянь попильнуй) моєї одёжі, поки я скупаюся. *См. Беречь.*

Поберечься – поберегтися, постерегтися, попильнуватися, поглядітися. *Советовали ему, чтоб он -гся* – порадили йому, щоб він поберігся (постерігся). **-гись!** – побережись! постережись!

Побеседовать – порозмовляти, погомоніти, поговоріти, побалакати, погуторити (з ким).

Побесить – подратувати, посердити когo. [Трохи подратував його, а тоді заспокоїв].

Побеситься – 1) показітися, полютувати (трохи); (*о лошадях*) помордуватися, побирсуватися. [Коні помордувалися (побирсувалися) трохи, а тоді пішли добре]; 2) (*порезвиться*) подуріти.

Побесноваться – побіснуватися, помордуватися.

Побеспокоить – потурбувати, поклопотати, потрудити, (*потревожить*) порунтати когo. [Дід потурбував свою старість за-для мене. Потурбую вас своєю справою. Лікаря до себе потрудили. На пальцях ходив та говорив шептом, щоб її не порунтати]. **Позвольте вас -ить** – дозвольте вас потурбувати (поклопотати).

Побеспокоиться – (*потревожится*) потурбуватися трохи. **-тсья о ком, о чём**

(*позаботиться*) – потурбуватися, поклопотатися ким, чим, про кого, про що, потрудитися що зробити. [Вони самі гаразд знають, що хата без хазяйки – сирота. Най-же самі потрудяться щось зготувати, – от і двері в комірчину (Коцюб.)].

Побивание – побивання.

Побивать, побить – 1) побивати, побити, вибити (*с усилит. знач.*) пообити кого, (*вульг.*) боки полатати, бебехи надсадити кому. [Деся взявся сизокрилий орел, став лебідку бити-побивати. Він знов посварився з людьми, і ті його пообити добре й прогналі]. У *Фили пили, да Филю же -били* – за моє жито та мене й побито. *Он затеял ссору, и его -били* – він завівся (з сваркою) і його побито. **-вать камнями** – побивати (побити) камінням, каменувати (покаменувати) кого. [Єрусалиме, що каменувеш посланих до тебе (Св. П.)]. **-бить физиономию, морду кому** – набити (натокти) пику, морду кому, набити (натокти) по пиці, по морді кого. *Не -вши, не выучить* – наука не буває без друка; 2) (*побеждать, превосходить*) побивати, побити, переважати, переважити, повершити кого, гору (верх) брати, взяти над ким. [Він силою колише сиңе море і мудрістю дракона побиває (Куліш)]. *Он всех бойцов -вает* – він усіх бійців побиває, над усіма бійцями гору бере. **-вать, -бить рекорд** – побивати, побити рекорд, взяти (гору) над усіма. *Я -бил вашего короля козырем* – я вашого короля козырем побив (накрив); 3) (*победить всех*) побити, вибити, повбивати, повибивати (всіх, до ноги). *Срв. Перебивать 2*; 4) (*разбить, избить во множ.*) побити, потовкти, потрощити що. **-бить посуду в дребезги** – побити (потовкти, почерепити) посуд на др[і]зки, на др[і]бок, на череп'я. **-бить ведра** – побити (потрощити) відра. [Пішла по воду, відра побіла]. *Лошади -ли телегу* – коні побіли (потрощили) воза. *Град -бил весь хлеб, градом весь хлеб -било* – град увесь хліб побив (вибив, повибивав), (*сильно смяв*) помотлошив, градом увесь хліб побіло (вибило, повибивало), помотлошило. *Мороз -бил, морозом -било яблоки, цвет на деревьях* – мороз побив, морозом побіло яблуні, цвіт на дереві. **Побитый** – побитий, пообитий, вибитий *и т. д.* **-тый камнями** – побитий камінням, покаменований. **-тый градом** – побитий, вибитий градом, градобійний, помотлошений, (*слегка*) поколошканий. *Хлеб -тый градом* – градобійний хліб, градобоїця.

Побиваться, побиться – 1) побиватися, бути побитим, вибитим; 2) (*разбиться*) побитися, потовктися, потрощитися. *В дороге -бились все горшки* – дорогою всі горщики побилися (потовклися). *Яблоки, лимоны -бились в перевозке* – яблука, цитрини побилися (потовклися) в дорозі; 3) *с кем* – побитися. **-тсья об заклад** – заставитися на застав, заложитися, закластися з ким на що; 4) (*в корчах, в припадке некоторое время*) побитися, потіпатися, потріпатися, потріпотатися (деякий час); 5) (*о сердце, пульсе*) побитися, покалатати, поколотитися, потіпатися, покидатися, потьохкати. *Срв. Биться*.

Побиение – побиття. **-ние камнями** – побиття камінням, покаменування.

Побиралец – старець, жебрак, прохач.

Побирать, побрать – брати, забрати, побрати. *Чорт тебя -бери* – хай тебе чорт (біс) візьме (забере), нехай тебе чорти візьмуть.

Побираться – старцювати, жебрати, попідвіконню ходити, по милостину ходити, прошеним хлібом жити. *Пойти -ся* – піти з торбами, піти на жебри, піти на ласкавий (проханий) хліб, піти з довгою рукою. **Побирающийся** – жебрущий. [Жебрущим дідом замолоду став].

Побироха, побируха, побирושка (*общ. р.*) – старець, старчиха, прошак, прошачка прохач, прохачка, жебрак, жебрачка. *Срв. Нищий*.

Побиться, *см. Побиваться*.

Поблаговестить – поблаговістити, подзвонити. *В церкви уже -ли* – до церкви вже поблаговістили, подзвонили, (*безл.*) до церкви вже подзвонено.

Поблагодарить, поблагодарствовать кого за что – подякувати, (*редко*) подячити, (*сказать спасибо*) поспасибіти кому за що *и на чому*. [Борщу не їла, каші не бачила, за те й богу подячила]. **-рить кого за хлеб, за соль** – подякувати кому за хліб, за сіль.

- Поблагоприятствовать** – посприяти, погодити, (*повезти*) поталанити, пофортуніти, поприяличити кому. *Если обстоятельства -вуют* – якщо обставини посприяють. *Если б же погода -вала ещё хоть неделю...* – якби-ж погода згодила (погодила) ще хоч з тиждень. *-вует счастье, будет барыш* – погодить доля, поталанить (талан), буде баріш.
- Поблажать** – потурати, попускати кому. [Не потурай дитині змалечку, бо на старість з його не буде людей. Жінці не потурай, бо лихо буде].
- Поблаженствовать** – пораювати, порозкошувати.
- Поблаживать, поблажить** – 1) пустувати, дуріти (часом), попустувати, подуріти; (*капризничать*) вередувати, комизитися (часом), повередувати, покомизитися; *срв.* **Блажить**; 2) (*чудесить, сходит с ума*) дуріти, крутитися, у дур заходити, бувати божевільним, причинним. *Он иногда -ваёт* – на його часом находит, часом він у дур заходить, дуріє, крутиться, причинний буває.
- Поблажка** – 1) потур, потурання, попуск *и* попуст, потоля, повідець (-дця). *Давать -жку* – давати потур (попуск, потолю, повідець) кому, (потур) потурати, (попуск) попускати кому; *срв.* **Поблажать**. [Потуру дітям не даю, навчаю (Г. Барв.). Дай дітям потолю, сам підеш у неволю. Попусту їм не давай]. *-жка детям к добру не приведет* – потурання дітям до добра не доведе]. *Срв.* **Потачка**; 2) (*блажь*), дур (-ру), сказ (-зу). *У него такая -жка* – у нього дур (сказ) такий.
- Поблажливый** – попускливий.
- Поблевать** – поблювати, поригати.
- Побледнеть** – збліднути, побліднути, збіліти, побіліти; (*сделаться ещё более бледным*) побліднішати. *-неть как полотно* – сполотніти, пополотніти, (*образно*) взятися крейдою, побіліти, як стіна (як смерть). *Он -нел с испугу как полотно, как смерть* – він зблід (поблід) з переляку як стіна (як крейда), він сполотнів (пополотнів) з переляку, як смерть. [Олесья зблідла, аж пополотніла як смерть (Н.-Лев.)]. *Отчего ты так -нела* – чого ти так зблідла (збіліла)? *Несколько -неть* – прибілдіти (трохи). *Он похудел, -нел в лице* – він схуд і зблід (зблякнів) на виду. *Небо ещё более -нело перед рассветом* – небо ще побліднішало перед світом. **Побледневший, см. Побледнелый.**
- Побледнелый** – 1) зблідлий, поблідлий, збілілий, побілілий, (*несколько*) прибілділий, (*как полотно*) сполотнілий, пополотнілий; *срв.* **Побледнеть**; 2) *техн.* – збляклий, побляклий. *-лая краска* – зблякла (поблякла) фарба, збляклий (побляклий) колір.
- Поблэкный, поблэкнувший, поблэкший** – побляклий, збляклий, пополовілий, споловілий, полинялий, злинялий, вицвілий; зів'ялий, змарнілий. *-лые цветы, листья* – зів'ялі, поблякли квіти, зів'яле лістя. *-шее лицо* – зблякле (змарніле) обличчя. *-лый цвет, краска* – збляклий (побляклий), споловілий, полинялий, вицвілий колір, фарба. *-лое платье* – поблякле, полиняле убрання.
- Поблэкнуть** – поблякнути, зблякнути (*диал.* зблякувати), полиняти, злиняти, пополовіти, споловіти, вицвісти; (*увянуть*) зів'янути, змарніти, помарніти. [Від суші й пілу все поблякло. Чи ти нездужаєш, – якое ніби збляк на виду (М. Вовч.). Полиняла стрічка, брови полиняють (Шевч.). Чорні брови не злиняють. Марнів, хирів, вицвів на виду, як віск (М. Левиц.)]. *Срв.* **Поблэкный.**
- Поблэскивание** – по(б)ліскування, по(б)ліск, ви(б)ліскування, мигкотіння. *Срв.* **Блеск, Блестеть.**
- Поблэскивать** – блискати, по(б)ліскувати(ся), ви(б)ліскувати(ся), мигкотіти. *Срв.* **Блестеть.**
- Поблестеть** – поблищати, поблискотіти (трохи).
- Пobleять** – побекати, помекати, помекекати, помекотіти.
- Поближе** – (ще) ближче, *ум.* (ще) ближченько.
- Поблизости** – поблизу, поблизько, близько. *Срв.* **Вблизи.**
- Поблистать** (*некоторое время*) – поблискати, поблискотіти, повибліскувати, помигкотіти

(деякий час). Срв. **Блестеть**.

Поблудить – 1) (*побродить*) поблукати, поблудити, потинятися; 2) поблудодіяти, поблудствувати.

Поблуджати, см. **Поблудить 1 и 2.** -**дати главами** – поблукати очима.

Побогатеть – побагатшати, побагатішати.

По-богатырски – по-лицарському, по-звитязькому.

Пободати – поколоти, побити (рогами), побуцати, побуцькати, (*диал.*) побості. См. **Бодать**.

Пободриться – побадьоритися.

Пободрствовать – попилнувати, не поспати. Срв. **Бодрствовать**.

По-божески – по-божому.

Побожиться – побожитися.

Побожьему, побожьни, см. **Побожески**.

Побои – (*чаще в ед. ч.*) побій (-бою), бій (*р.* бою), (*реже во мн. ч.*) побої, (*вульг.*) духопелики, стусані. [Жінка від бою вмёрла. Ти заплатиш мені за побій]. *Нанести кому -бои* – побити когось. *Оправиться от -ев* – видужати з побою, (*насм.*) вічухатися. [Минув тиждень, другий, – побита жінка вічухалась].

Побоище – 1) (*битва*) бойовище, бій, побій (-бою). [Як ми з тобою да були в побою: в першому побою із татарами, в другому побою у Німеччині, в третьому побою у Туреччині]; 2) (*поле битвы*) бойовище, бойовисько, побойовище, побойовисько.

Поболее и Побольше – більше, більшенько. Срв. **Более**.

Поболеть – послабувати, пох(в)орувати, похворіти, понедугувати, покволіти, полёжати, прилежати (якийсь час). Срв. **Болеть 1**.

Поболтати – 1) (*жидкость*) побовтати, поколотити; 2) (*ногами*) похилитати, помотати, помотляти, потеліпати, побаламкати (ногами); 3) *с кем* – побалакати, побазікати, потеревенити, попаякати, поклепати, поляпати язиками (з ким).

Поболтаться – 1) (*о жидкости*) побовтатися, поколотитися; 2) (*в воздухе*) похилитатися, помотатися, помо[е]тлятися, потеліпатися, побаламкатися. -**тсья без дела**, см.

Побаклушничать.

Побор, мн. **Поборы** – 1) побір (-бору), ум. побірок (-рку), (*чаще мн.*) побори, побірки (-ків). *Непосильные -ры* – здірство, подереча, драча. [Побори з нас великі беруть. Усі прибутки з України цар на себе бере; завели нові подеречі (Грінч.). Нідє нема такого здірства, як у поліції]; 2) (*срыв вымогательством*) вирва, видра, хабар (-ра). [Писар вирви хоче, тим і не дає білета].

Поборать, поборо́ть – бороти, поборо́ти и зборо́ти когось, (*осилить, одолеть*) дужати, подужати, сов. подолати, подоліти когось. [Не той козак, що поборов, а той, що вивернувся]. -**ро́ть врага** – поборо́ти, подолати, перемогти ворога. -**ро́ть препятствия**, см. **Преодоле́ть**. -**ро́ть страх, гнев, отвращение к чему** – поборо́ти, перемогти страх, гнів, нехіть до чого. -**ро́ть сон** – зламати, перемогти сон. -**ро́ть себя** – перемогти себе, перемогтись. [Він був збентежився, а далі перемігся і знову почав говорити]. Срв. **Превозмочь**.

Побормотать – помімрити, побубоніти, пожебоніти, помуркоті[а]ти, помурмоті[а]ти, помиркати, помирчати, побелькота[і]ти, похарамаркати.

Поборник, -ница – поборник, поборниця, споборник, споборниця, заступник, заступниця. [Поборники святої волі].

Поборонить и побороновать – 1) (*несколько, немного*) поволочити, поскородити, поборо́нувати; 2) (*совсем*) заволочити, заскородити, заборо́нувати, (*о мн.*) поволочити, поскородити, поборо́нувати що.

Поборо́ть, см. **Поборать**.

Поборо́ться – 1) (*в рукопашную*) поборо́тися; (*шутя, играя*) поборушкатися, побору́катися; 2) (*поспорить*) поборо́тися, позмагатися з ким, з чим (проти когось, проти чого) за когось, за що.

Побочина – узбіч (-бочи), узбіччя (-ччя), побочина.

Побочно – стороною, побічно, узбічно.

Побочный – 1) (*боковой*) узбічний, побічний, бічний, боковий. **-ные сёла** – узбічні (побічні) сёла. [Комонник по узбічних сёлах наїздами поживлявся (Куліш)]; 2) (*сторонний, не идущий к делу*) – сторонній, побічний, забічний. **-ное обстоятельство** – стороння річ. [Приплуталась сюди ще одна стороння річ]. **-ная линия родства** – бічна лінія родства. **-ный родственник** – бічний родич, родак. **-ный сын, -ная дочь** – боковий син, бокова дочка, см. **Незаконнорожденный, -ая**.

Побоярски – по-боярському.

Побоятся – побоятися, збоятися. [Ми того нічого не побоїмося. Не лякай, бо й двох таких не збоюєш]. **-бойся бога** – бійся бога, на бога зглянься.

Пображивать – 1) бродити, блукати (іноді, часами); 2) (*о кваше*) почати виграватися.

Пображничать – побенькетувати, погуляти, побесідувати. [Добре погуляли: де випивали, там і поснули].

Побранивать – (іноді, трохи) лаяти, сварити, картати когось, гримати на когось. См. **Бранить**.

Побранить – полати, налати, посварити, покартати, пошпетити когось, погримати на когось. Сrv. **Бранить**.

Побраниться с кем – полатитися, перелатитися, посваритися, погіркатися з ким. [Буває, що й полаємося, але зараз і помиримось].

Побранка – лайка, сварка.

Побрасывать – кидати (потроху, часом); кидати часто.

Побратанец – побратан, побратим.

Побратанство, см. **Побратимство**.

Побратание – побратання.

Побратать – збратати, побратати когось. [Нагада тобі ту́гу пекучу, що збрата́ла обо́х нас коли́сь (Д. Укр.)].

Побрататься – побрататися, побратиматися з ким. [Побратався сокіл з сизокрилим орлом. Та-же ви знаєте, в якій я був приязні з Хомою Підгорбочним. Та й якже нам було не побратиматись (Франко)].

Побратим – побратим, побратан.

Побратимство – побратимство.

По-братски – по-братерському, по-братецькому, братерськи, братецьки.

Побратъ, см. **Побиратьъ**.

Побрачиться (вступить в брак) – побратися.

Побрезгать и побрезговать – погидувати, згидувати, погрібати, погрібувати, побридітись, (*пренебречь*) погордувати ким, чим. **Не -гайте** – не погордуйте. [Вечерю вам приніс – не погордуйте].

Побренчать – побри[е]нькати, потеленькати, потрюмкати. Сrv. **Побрякивать**.

Побрести и Побрестъ – побре[и]сти, потягти(ся), (*поплестись*) почвалати, поплентатися куди. Сrv. **Брести**. **По отцовской дорожке -брёл** – батьківською стежкою пішов.

Побрить, -ся – виголити, -ся, підголити, -ся, вибрити, -ся, (*чаще о мн.*) поголити, -ся, повиголювати, -ся, побрити, -ся. **Побритый** – виголений, підголений, вибритий. [Хлопець гарний, русявий, чисто підголений (Квітка)].

Побродить – 1) поблукати, потинятися, повештатися, побродити. **-дѣл я по свету довольно** – поблукав (поповештався, попотинявся, попобродив) я по світу чимало; 2) (*по воде, по грязи*) побродити.

Побродяга, см. **Бродяга**.

Побродяжить и -жничать – побурлакувати, поволочитися.

Побросать – покидати, (*диал.*) пометати, повергати що. **-сать во что** – повкидати що в що.

[Ті, що повкидали у став добро, тепер жалкували (Коцюб.)]. См. **Бросать**.

Побрызгивать, побрызгать – побрыз[ь]кувати, побрыз[ь]кати, попірс[ь]кувати, попірс[ь]кати *и* попорс[ь]кувати, попорс[ь]кати, (*о дожде*) накрапати *и* накрапувати, покрапувати, *сов.* покрапати, покропити, поросити, (*слегка*) прикропити, приросити. **-гать бельё** – попи[о]рскати білизну (плаття, шмаття). **-гай его** (*на него*) *водой* – побризкай на його, попірскай на його водою. *Дождик -вает* – дощик накрапає, побризкує. *Дождик немного -гал и перестал* – дощик трохи покрапав (побризкав, поросів) і перестав. *Дождь слегка -гал землю* – дощ злегка побризкав (приросів, прикропив) землю.

Побрюзжать – побурчати, побуркотіти, поворкотіти.

Побрякивать, побрякать – побрязкувати, *сов.* побрякати, побрякотіти, побряжчати, (*постукивать*) поцокувати, поцокати. [Ходіла, підківками поцокуючи (Свидн.)].

Побрякунчик – побрязкач. *Были бы -ки, будут и потрясунчики* – будуть побрязкачі, будуть і послухачі.

Побрякушка – брязкотé[а]льце, брязкало, брязкальце, брязкітка. [Цяцьками та брязкотельцями в наш практичний вік нікого не звабиш].

Побряцать – 1) побрякати, побряжчати; 2) см. **Побренчать**.

Побудитель, -ница – спонукач, спонукачка, призвідник, -ниця (до чого).

Побудительный – спонукальний, спонукливий, підгінний. **-ная причина** – спонукальна причина; підгін (-гону).

Побудить, см. **Побуждать**.

Побудка, см. **Побуждение**.

Побуждать, побудить кого к чему – спонукувати *и* спонукати, спонукати, підгонити, підігнати, підбуджувати, підбудити. примушувати, примусити, змушувати, змусити, призводити, призвести, поривати, порвати, підіймати, підняти, порушати *и* -рушувати, порушати, зрушати *и* зрушувати, зрушити, подвигати, подвигнути; (*склоняють*) підохочувати, підохотити, підраджувати, підрадити, (*воспламеняют*) запалювати, запалити когось до чого *и* на що. [Підгонюй його військо до походу (Куліш). Шевченкове слово пориває й досі до боротьби за світ і волю (Грінч.). Напевне тебе хтось призводив красти. Як тебе сумління порушило отак зробити? Не знаю, що мене підрадило вкрасти]. *Какие причины -дили вас к преступлению?* – які причини спонукали (призвели) вас до проступства, зрушили (порушили, підняли) вас на проступство (злочинство)? *Что -дило вас оставит службу?* – що спонукало (примусило) вас покинути працю? *-ди его чем-нибудь заняться делом* – піджені (поруш, підохоть) його чим-небудь узятися до діла. *Это обстоятельство -дило меня ускорить свой отъезд* – ця обставина підігнала (примусила, змусила) мене прискорити свій від'їзд. **Побуждаемый** – спонукуваний, підгонений, підохочуваний.

Побужденный к чему – спонуканий, змушений, призведений до чого.

Побуждаться – бути спонукуваним, спонуканим, призводжуваним, призведеним *и т. д.* *Чем -лись эти люди в своих поступках?* – що спонукувало цих людей так чинити? *Кем побуждался он к воровству?* – хто призводив (підохочував, підраджував) його до злодійства.

Побуждение – 1) (*действие*) спонукування, підгоніння, призводження, підбуджування, підохочування, *сов.* спонукання, підігнання, призведення, підбудження, підохочення; 2) (*побуждающая причина*) спонука, (*поощрение*) підгін (-гону), призвід (-воду), підохота; (*влечение*) потяг до чого, (*мотив*) мотив. *По чьему -нию он это делает?* – за чиїм призводом (підгоном, за чиєю підохотою) він це робить? Из яких **-ний** – з яких мотивів. *Иных -ний у него не было* – інших мотивів він не мав (у його не було). *Следовать -нию сердца* – іти за потягом серця. *Он сделал это по собственному -нию* – він зробив це з власної волі (охоти), самохіть. *У него не было иного -ния кроме славы* – він не мав іншої спонуки (іншого мотиву), окрім слави.

- Побу́йствовать** – побу́яти, повойдува́ти, побушувати́, пошурубу́рити (якийсь час).
- Побунтова́ть** – побунтува́тися, побаламутитися́ (якийсь час).
- Побура́вить** – посвердіти, поверті́ти, покруті́ти.
- Побу́рєние** – поруді́ння.
- Побу́рєть** – поруді́ти, побурі́ти; (*сделаться ещё более бурым*) поруді́шати, побурі́шати.
- Побу́рєвший** – поруді́лий, побурі́лий.
- Побу́рлячить** – побурлакува́ти.
- Побу́рлить** – повирува́ти, повіри́ти, понуртува́ти, побурха́ти, побурува́ти, поклекота́ти и поклекоті́ти. *Срв. Бу́рлить.*
- Побу́рчатъ** – 1) (*в животe*) побурча́ти; 2) (*поворчатъ*) побурча́ти, побуркота́[і]ти, поворкота́[і]ти.
- Побу́чить** – полужити, позолі́ти.
- Побушева́ть** – 1) *см. Побу́йствовать*; 2) (*о реке, море*) побурха́ти, похвилюва́ти.
- Побу́янить**, *см. Побу́йствовать.*
- Побыва́ть** *где, у кого* – побува́ти де, у ко́го, (*навестить*) навіда́тися куди́, до ко́го, відвіда́ти ко́го. *Вчера я -вал в трёх местах* – учо́ра я побува́в (аж) у трьох місцях. *Я -ваю у него* – я побува́ю в нього́, я навідаю́сь до нього́. *Срв. Перебыва́ть.*
- Побы́вка** – побува́ння. [Прийшо́в до́дому на побува́ння].
- Побы́ль** – 1) *см. Бы́ль*; 2) бот.; *см. Волчец.*
- Побы́ть** – побу́ти. [Побу́в у Ки́їві три дні та й пої́хав до́дому]. *-дьте здесь, пока я возвращусь* – побудьте́ (посидьте́, погуля́йте) тут, по́ки я поверну́ся.
- Пова́дить, -ся**, *см. Пова́живать, -ся.*
- Пова́дка** – 1) пова́да, уна́да, нало́га, звичка. *Срв. Привы́чка.* [Віддячу́ють тут до́бре за цю́ю пова́ду (Квітка). У нього́ нало́га пи́ти горі́лку]; 2) *см. Пობла́жка, Пота́чка.* *Жене -дки не давай* – жі́нці не потура́й (не попуска́й).
- Пова́дкий, пова́дливый** – уна́дний, уна́дливий; *см. Па́дкий, Привы́чный.*
- Пова́дно** – уна́дно, уна́дливо. *Чтоб другим не -дно было* – щоб інши́х не корті́ло, щоб інши́м не уна́дно бу́ло.
- Пова́дный** – 1) ла́сий. [Ла́сий шма́ток]; 2) підле́сливий, уле́сливий. [Підле́сливі (уле́сливі) слова́].
- Пова́дчик, -чица** – 1) *см. Потво́рщик, -щица*; 2) *см. Соблазні́тель.*
- Пова́живать, пова́дить** – 1) пона́джувати, пона́дити, прина́джувати, прина́дити ко́го до чо́го, (*приучать*) призвича́ювати, призвича́їти ко́го до чо́го; *см. Приуча́ть.* [Пона́дили соба́к кістками, тепер і не обжене́шся]; 2) *см. Потво́рствовать.*
- Пова́живать, поводи́ть** – 1) *кого, куда* – пово́джувати, води́ти (іноді́, тро́хи), пово́дити ко́го, куди́, по чо́му; *см. Поводи́ть 1*; 2) *-ть чем* – пово́джувати, пово́дити чим. [У́тинки пла́вно плыву́ть, тільки́ голі́вками пово́джують]; *см. Поводи́ть 4.*
- Пова́живать, повози́ть** – вози́ти (іноді́, тро́хи), повози́ти.
- Пова́живаться** *с кем*, *см. Води́ться 1.*
- Пова́живаться, пова́диться** – 1) уна́джуватися, уна́дитися, пона́джуватися, пона́дитися, зана́дитися, прина́джуватися, прина́дитися, уласитися, (*о многих*) повна́джуватися до ко́го, до чо́го, в що́. [Уна́дився-ж наш Ва́силь до старо́го Нау́ма що-де́нь (Кв.). Ді́тей тільки́ раз-два помани́, то так і пона́дяться, разів де́сять на де́нь біжа́ть сюди́. Прина́дився вовк до ове́ць. Чого́сь ті соба́ки зана́дилися до на́шого подві́р'я]; 2) (*привыкать*) звика́ти, зви́к(ну)ти до ко́го, до чо́го, спона́джуватися, спона́дитися, розпона́джуватися, розпона́дитися на що́, навика́ти, навикну́ти до чо́го. [Як спона́диться кра́сти, то не одзвича́їш (Крим.). Злоді́ї змалечку навика́ють кра́сти]. *Пова́дился кувшин по воду ходитъ, там ему и голову сложить* – до́ти глек во́ду но́сить, до́ки ву́хо вві́рветься; до ча́су зба́нок во́ду но́сить.
- Пова́жничать** – попи́шатися, попи́шнитися, повелича́тися, (по)почва́нитися, (*вульг.*)

побундю́читися, попринди́тися, попиндю́читися, погинди́читися, побри́шкати, (*хорохорясь*) погоро́їжитися.

Пова́ксить – поваксува́ти що.

Пова́л – 1) (*действ.*) пова́лення; 2) *см.* **Бурева́л 2**; 3) *см.* **Мор, Падéж. Пова́лом** (*внезапно*) – раптом, нагло. **-лом, повалком** (*вповалку*) спат^ь, лежат^ь – покотом, впокіть, лоском спати, лежати. [Полягали спати всі покотом. Вилягло жито – так усé лоском і лежить]. *Дети -лом лежат* (*все больны*) – діти покотом лежать. *Разбить неприятеля наповал* – розбити ворога впень, до ноги. *Убить наповал кого* – на смерть убити (забити) когó.

Повалить – 1) (*повергнуть*) повалити, звалити, завалити, беркиц(ь)нути когó, (*всё или многое*) поваляти, виваляти. [Повалив (звалив) його додолу. А чванитесь, що ми Польщу колись завалили (Шевч.). Так і беркицьнув його на землю. Сунули тії тури в пущу – так і виваляти дерево]. *Ветром -лило много деревьев* – вітер повалив (вітром поваляло) багато дерева. *Дождём -лило хлеб* – дощ виложив хліб. *Он может и быка -лить* – він і бика може звалити; 2) (*пойти массой*) повалити, вальну́ти, повалувати, сунути, посунути, пошелёвкати(ся) куди. [Повалили гайдамаки, аж стогне діброва (Шевч.). Усі сунули (посунули) з хати. Ач скільки людей вальнуло з ярмарку (Борз. п.)]; 3) (*о дыме, паре*) бурхнути, шугнути.

Повалиться – повалитися, (*о мног.*) поваля́тися [Погніли біленькі хати, поваля́лись (Шевч.)]; (*о живых существ.*) повалитися, поточитися, звалитися, (*вульг.*) бебехнути(ся), беркиц(ь)нутися; *детск.* бeсi, бeбeсi. [Бахнула рушниця, – повалився вовк (Рудан.). Як мертва на діл повалилась (Шевч.). Так і поточився на лаву (Квітка)]. *Дом -лился* – дім з(а)валився (хата з(а)валилася). *Забор -лился* – паркан повалився.

Пова́лка – пова́лення. *В -ку, см.* **Вповалку**.

Пова́льно – усі до одного, (геть) чісто всі; *см.* **Поголо́вно**. *Люди болеют -но* – люди слабують усі до одного. *Весною тут лихорадка -но ходит* – весною тут на пропасницю усі до одного слабують.

Пова́льний – 1) (*о болезни*) по́шесний. **-ная болезнь** – по́шесна хорóба, по́шесть (-сти), помірок (-рку), повітря. *См. ещё Мор, Повéтрие*; 2) загальний; *см.* **Поголо́вний. -ный обыск** – загальний трус.

Повалять – 1) поваляти, покачати. [Собака не з'їсть, не покачавши (*послов.*)]; 2) (*тесто*) вікачати, повікачувати. [Повікачувала паляниці]; 3) (*сукно*) повалити; (*войлок*) збити; 4) *см.* **Повалить**; 5) **-лять дурака** – дурника зстроїти, *см.* **Дурак**.

Поваляться – покачатися, поваля́тися, вікачатися, вивалитися. [До півдня вікачувався (вилежувався) на ліжкові. Кінь вікачався (повалявся) на траві. Покотю́ся-повалю́ся по Оленчиних кісточках].

Пова́р – ку́хар (-ря), кухова́р (-ра). *Быть -ром* – за ку́харя бу́ти, кухарюва́ти.

Повара́ксать (*сделать кой-как*) – попартачити, побазграти; *см.* **Поварга́нить 3**; (*о плохом письме*) побазграти, поляпати, подряпати, наригувати.

Поварга́нить – 1) (*на скрипке и т. п.*) поцигикати, побринькати, потилікати, потирлікати (на скрипку, то-що); 2) поблягу́зкати, поверзякати. [Поблягу́зкали всяку нісенітницю]; 3) (*поделать кой-как*) попартоліти, покапарити, попартачити.

Поваре́нка, поваре́шка – 1) (*больш. разливная ложка*) ополоник (-ка); 2) **поваре́шка** (*головастик*) – пуголювок (-вка), ополоник, *см.* **Головастик 2**.

Пова́ренная, см. **Пова́рня**.

Поваре́нный – кухе́нний, кухова́рський. **-ное искусство** – кухова́рство, ку́харство. **-ная соль** – сіль кухе́нна (кухо́нна, кухня́на), виварна́ сіль, ціліця.

Поваре́нок – ку́харчу́к, ку́харча́ (-чати), ку́хта (-ти) (*м. р.*), ку́хтик.

Поварива́ть, -рить (*иногда или немного*) – варити часом, трохи; поварити. **-ваться** (*безл.*) – варитися.

Поваріть, см. **Поварничать**.

Поварить (о *многом*) – поварити. **-ся** – поварітисся.

Повариха, повариха – кúхарка, куховарка.

Поварішка (*пренеб.*) – кúхарець (-рця).

Поварничать – кúхарювати, куховарити, кúхарити.

Поварня – куховарня, кúхня, пекарня.

Поварской – кúхарський, куховарський.

Поварство – кúхарство, куховарство.

Повахлять (*поработать кой-как*) – побазграти, попартолити, попартачити. См.

Повараксать 1.

Поващивать, повощить – воскувати, повоскувати, навощувати, навоскувати, вощити, повощити.

Поввёртывать – поввірчувати, повкручувати, повшрубовувати.

Повевать, повеять – повівати, повіяти, завіяти, війнути, повійнути (вінуги, повінуги), подихати, (по)дихнути, подимати, подуги. [Вітер віє-повіває (Щогол.). Війнуло холодом. Вітрець не віне. Дихнув холодний вітер. І на все живим диханням подимає округи (Грінч.)].

Поведать, см. **Поведывать**.

Поведение – поведіння, поведінка, поведження, поступування, справування. [У кожного знайдеться негарне що в поведінні чи вдачі (Л. Укр.). Здивувала усіх своєю занадто вільною поведінкою. Несимпатичне поведження (Крил.). Не старався розбирати причини свого поступування (Франко)]. *Он хорошего -ния* – він добре поводитьсь (добре себе поводить), він шанується. *Человека хорошего -ния все уважают* – людину, що добре поводитьсь, статечну людину всі поважають. *Этот мальчик дурного -ния* – цей хлопчик погано (зле) поводитьсь, не шанується. *Дурное -ние* – погане, нестатечне поведження, погана поведінка. *Быть дурного -ния* – погано, нестатечно поводитися, не шануватися.

Поведёрно – відрами, на відро. [У нас ягоди не відрами продають, а на вагу].

Поведы[о]вать, поведать – повідати, повісти (повім, -віси), оповісти, повідати, уповідувати, уповідати, уповісти, розповідати, розповісти комú, що, про що. [Повідають (*поведуют*) люди. Запрагнув гіркі свої жалі вповідати щирій людині (Л. Укр.). Тобі я розповім свою біду (Сам.). Хочеться йому повідати свою думку, відкрити своє серце (Мирн.). Повідж мені правдочку (Голов.)]. *-дай мне своё горе* – повідай мені своє горе (Мирн.). *-дайте мне эту тайну* – повідайте (повіжте) мені цю таємницю. **Поведанный** – повіджений, розповіджений, уповіджений.

Повезти и Повезть – 1) повезти. [Повезли її до лікаря]; 2) **-ти кому** (*безл.*) – пощастити, поталанити, повестисся, пофортунити, спосудитися, попайдити, (*образно*) піти рукою комú в чому, з чим. *Ему не -зло* – йому не поталанило (не пощастило, не повелося *и т. д.*).

Повек – повік, до віку, поки віку, до суду-віку, до світ-сонця, навіки, на безвік. [Повік не забуду].

Повелевать, повелеть – 1) *кому что* – веліти, звеліти, повелівати, повеліти, загадувати, загадати, наказувати, наказати комú що. Срв. **Приказывать**. [Повелів нам любитися, тепер розлучаєш (Чуб.). Звелі нам на ворога стати]. *Обычай -ваёт* – звичай велить. *Мой долг мне это -ваёт* – мій обов'язок мені це наказує (велить); 2) **-вать кем** – панувати над ким, обладувати ким, верховодити (над) ким. **-вать народом, государством** – обладувати народом, державою.

Повеление – повеління, веління, наказ, розказ, загад (-у). Срв. **Приказ**. [Цезар посилає тобі своє веління всемогуте (Куліш)]. *По -нию* – з наказу, з веління чийого. *Исполнить -ние* – виконати веління, повеління *и т. д.* *Тайное -ние* – таємний наказ про що.

Повелитель, -ница – велитель, велителька, повелитель, повелителька, владар (-ря), владарка, володар, володарка. [Високая велителько! Що зможу – все на послугу я віддам тобі (Грінч.)].

О, зглянься над раб'ом твоїм, владарю (Л. Укр.).

Повелительно – владно.

Повелительный – владний, приказовий, наказний. **-ний тон, жест, вид** – владний тон, рух, вигляд. **-ное наклонение, грам.** – вольовий спосіб (-собу).

Повеличать – 1) (*пославить*) звеличати, звеличити, пославити, повихваляти ког'о. **-ся** – попишатися; 2) повеличати, потитулувати, утитулувати, чесно назвати. [Забув навіть утитулувати його паном (Франко)].

Повенчать – звінчати, повінчати, (*о мног.*) позвінчувати, повінчати ког'о з ким, шлюб дати кому. [І світ мені зав'язали, із нелюбом повінчали]. **Повенчанный** – звінчаний, повінчаний.

Повенчатся – звінчатися, повінчатися, пошлюбувати, пошлюбити ког'о [Іншу собі пошлюбуй], (*описат.*) шлюб узяти з ким, побратися з ким, стати на рушнику з ким, руки звязати з ким.

Повергать, повергнуть – валити, звалити, повалити, скидати, скинути ког'о, що, кидати, кинути ког'о, що *и* ким, чим; *во что* – вкидати, вкинути ког'о в що, (*редко, устар.*) повергати, повергти, повергнути (у Куліша). [Звалив його собі під ноги. Один твій погляд скине лже-пророків (Л. Укр.). Ще раз нечистий дух кинув ним об землю і тоді покинув його (Св. П.). Це його дуже вкинуло в тугу (Звин.)]. **-гать просьбу к стопам чьим** – складати прохання до ніг чийх, кому. **-гать трофеи к ногам победителя** – складати, скласти трофеї переможцеві до ніг. **Расточительность -гла его в нищету** – марнотратство вкинуло його в злидні.

Поверженный и повергнутый – звалений, повалений, скінений, скінутий, кінутий, кінений на (об) що. **-ний на землю, в прах** – повалений на землю, -ний у порох.

Повергаться, повергнуться – валитися, звалитися, повалитися, падати, впасти. [Вже валяться куміри гордовиті (Л. Укр.). Душа її впала в безодню муки]. **Земля дрогнула, и скалы -глись** – земля здвигнулася і скелі впали (обурилися). **-ся к чьим ногам** – кидатися, кинутися, падати, впасти кому до ніг (в ноги). **-ся перед кем** – падати, впасти ниць перед ким, перед чим.

Поверенный – вірник, повірник, повірений, (**-ний в тайнах**) секретник; *юрид.* – повірений. **-ний в суде** – повірений, прокуратор (*ст. слово*). **Присяжный поверенный** – присяжний повірений, адвокат присяжний. **-ний в делах** – повірений на справи.

Повержение – скидання, (*оконч.*) зваління, скінення. **-ние к стопам** – припадання кому до ніг, *или* до чийх ніг. **-ние к стопам просьбы** – складання до ніг чийх прохання.

Поверие – повір'я. *В народе есть -рие... будто-бы* – є народне повір'я... наче-б-то (що).

Поверитель, -ница – віритель, вірителька.

Поверить кому, чему, в чём, см. Поверять 3.

Поверка – звіряння, перевіряння, перевірка. [Перевіряння рахунків. Вечірня перевірка арештованих].

Повернуть, -ся, см. Повертывать, -ся.

Поверочный – перевірчий, ревізійний, контрольний.

Поверстка – рівняння, зрівняння з ким, з чим; поквитування з ким.

Поверстник (*верстовой столб*) – верстівник, верства [Мальовані верстви].

Поверстный – верстовий, від верстви. **-ная плаща** – плата від верстви.

Поверстно – від верстви; на верстви [Платимо від верстви]. **Дорога разбита -но** – дорогу поділено на верстви.

Поверстывать, поверстать – 1) *что чем, за что* – (*зачислять*) рахувати, зарахувати що за що, (*отдать*) віддячити, -ся кому за що. **-таем долг за долг** – зарахуємо борг за борг. *Он -тал ему обиду, услугу* – він віддячив(ся) йому за кривду, за послугу. *Берегись: я волос за волос -таю* – стережись: я за кожну тобі волосину віддячуся; віть за віть тобі віддячу; 2) *кого, что с кем, с чем* – рівняти, зрівняти ког'о, що з ким, з чим. **-тали всех окладом** – порівняли всіх платнею, на платні. **Поверстанный** – зарахований, віддячений; зрівняний,

порівняний.

Повёрстываться, поверстаться – 1) рівнятися, порівнятися, зрівнятися з ким, з чим. [Він був за мене багатший став, а тепер ми знов порівнялися. Порівнявшись з березою, поверни ліворуч]; 2) квітуватися, поквітуватися, сквітуватися з ким. [Ми з тобою поквітувалися].

Повертень, бот. *Tropeolum L.* – красоля, красулька.

Повертеть – повертїти, покрутїти, помеляти, (*долго*) поповертїти, попокрутїти. [Повертїв (помеляв) хвостом. Покрутив головою]. -**тел в руках, да и бросил** – покрутїв (повертїв) у руках, та й кинув. -**теть кем** – повертїти, покрутїти, поорудувати, поверховодити ким. -**теть (буравом)** – повертїти, посвердлувати.

Повертеться – повертїтися, покрутїтися. [Покрутілася трохи з подругами та й пішла додому].

Повёртка, повёрток – 1) (*поворот на другую дорогу*) поворот (-роту); заворотка; 2) -тка, см. Ухватка.

Повёртывание – повертання, обертання, завертання; (*вокруг чего*) обкручування.

Повёртывать, повернуть – повертати, повернути, обертати, обернути, вертїти, крутїти, покрутїти, крутнути, (*о мног.*) пообертати що. [Поверни ключ у замку. Обернув (повернув) до себе палицю гострим кінцем. Повернув його обличчям до стїни]. -**нуть направо** – повернути праворуч, у праву руку. *Корабль -нул к берегу* – корабель повернув до берега. -**нуть дело по своему** – повернути (обернути) справу по-своєму, на свій обичай. -**вать мясо на вертеле** – обертати м'ясо на рожні. **Повёртывай оглобли (убирайся)** – відвертай ліги.

Повёрнутый – повернений, повернутий, обернений, обернутий.

Повёртываться, повернуться – повертатися, повернутися, обертатися, обернутися, крутїтися, крутнутися, перекидатися, перекинутися. [Ключ не повертається в замку. Утерлася, повернулася, пішла (Шевч.). Під білим полотном мертвий повернувся. Крутнувся на одній нозї]. -**нуться к кому спиной** – повернутися до кого плечима, показати спину кому. *Ну, -вайся!* – ну, мершїй! ну, швидше! та повертайся-бо!

Повёрх чего – зверх, повёрх, наповёрх, верх чоґо, по-над чим. [Зверх (повёрх, верх) води].

Повёрх лесу стоячего, пониз облака ходячего – вище лісу, нижче хмари.

Повёрхностно – поверхов(н)о, позверхов(н)о, зверхечку, по верхах, (*бегло*) побїжно. [Він свою науку знає тільки позверхово (зверхечку)].

Повёрхностность – поверхов(н)ість, позверхов(н)ість (-ости).

Повёрхностный – (*неглубокий*) поверхов(н)ий, позверхов(н)ий, (*беглый*) побїжний, (*внешний*) зовнішній, зверхній; см. **Внешний**. [Позверховні звання]. -**ный взгляд** – позверховий погляд. *Самое -ное сравнение* – найповерховїше порівняння чоґо з чим. -**ный человек** – неглибока людина.

Повёрхность – повёрх, повёрхня, (*редко*) верховїна (Св. П.). [Рівний повёрх води (Коцюб.).

Повёрхня землі не рівна. Верховїна на суходолї (Св. П.). *Выплывать на -ность* – виринати, зринати на повёрхню. *Боковая -ность* – бічніця. *Наружная, внешняя -ность стен* – окол. -**ность тел** – повёрхня тіл.

Повёрху, нар. – зверху, на (по)вёрсі, вгорї (*вверху*), горою; см. **Повёрх**.

Повёрье – повір'я; см. **Повєрие**.

Повершить – за[по]вершити, закінчіти, кінчіти, вікінчіти що. *Срв. Завершіть, Кінчить. -шить дом (сделать кровлю), стог* – вивершити хату, стїжок.

Поверять, поверить – 1) *что (проверяют)* – перевіряти, перевірити, звіряти, звірити що. -**рять кого** – перевіряти, ревізувати коґо. -**рить часы** – звірити годинника. -**рить счета** – перевірити (звірити) рахунки; 2) -**рять, -рить кому что** – звіряти, звірити кому що, звірятися, звіритися перед ким *и* кому з чим, сповіряти, сповірити кому що, повіряти, повірити кому що. [Я тобі одній усє звіряю (Сам.). Звіряючись із своїми думками на зрадливому паперї (Єфр.). Не витерпів і сповірів матері своє лихо (Мирн.)]. -**рить другу**

свою тайну – звірити приятелеві свою таємницю (тайну). **-рить кому свої чувства** – звіритися перед ким із своїм серцем, сповірити кому своє серце (свою душу); 3) **пове́рить кому в чѐм, чему** – повірити, по[й]няти, пійняти (доняти) віри, віру (віри) дати, увірити кому в чім, чому. [Хто-ж йому повірить? Вона не зовсім поїняла віри тому (Неч.-Лев.). Не поняв віри словам моїм]. **-рить пустым обещаниям** – на непевні обіцянки (на дурницю, -ці) спуститися, здатися. **Поверенный** – 1) перевірений, звірений; 2) (кому) звірений, сповірений.

Повеса – гульвіса, гультя[а]й, (соб.) гультяйство. [Он зібралось усє наше гультяйство]; ув. гультяйще, гульвісяка), джигун (ум. джигунець), паливода, палисвіт, гу[о]льтіпака, шалапут, шибеник. **Принадлежащий свойственный -се** – гультя[а]йський.

Повеселеть – повеселіти, повеселішати, звеселіти, звеселітися. [Поёт чо́гось немо́в повеселів (Л. Укр.). У нас в хаті повеселішало (М. В.). Хмари звеселіли (Шевч.).]

Повеселівший – з[по]веселілий.

Повеселить – повеселіти, звеселіти кого.

Повеселіться – повеселітися, побавитися, погуляти.

Повесить – 1) *что* – повісити, (редко) обвісити, почепіти, (многое) повішати. [Повісила намісто на шию. Настя повішала на стінах два ряди гарних образів (Коц.). Арфу співець почепів на вербі (Л. Укр.)]. **-сить шляпу на гвоздь** – почепіти капелюха на кілочок. **-сить голову** – звісити голову, похнюпитися, посупитися, понурітися, унурітися. **Повесивший голову** – понуруватий (М. Вов.). **-сить нос** – похнюпити (посупити) носа, ніс (Стор.), похнюпитися, посупитися; 2) *кого* – повішати, повісити, завісити, завішати, (многих) повішати, (всех) вивішати, перевішати кого. [Розгнівався пан на мене, повішати хоче (Руд.). За цеє бог не повісить (Ном.). Повелá його в сад та й завішала. Ну хоч мене завісь, доладно я не розкажу (Куліш)].

Повеситься – повішатися, повіситися, завішатися, завіситися, за[по]віснути, зачепітися. [Коли мише́й боїшся, на воротях повісся. І після цього ти не завісвся? (Л. Укр.). Чи вмреш, чи повіснеш – раз мати вроділа (Ном.)]. **А щоб он -сился** – бодай-би (а щоб) він завісвся, бодай-би його зашморгнуло. **Повесившийся**, см. **Висельник**.

Повесничанье – гультяювання; байдикування.

Повесничать – гультяювати, гульки, (гульвики) справляти, (бездельничать) байдики бити, байдикувати.

Повесничество – гультяйство.

Повествование (рассказ) – оповідання, оповідь (-ди), оповість (-ти), розповідь (-ди), повість (-ти), повістка про що.

Повествователь, -ница – оповідач, оповідачка, оповідатель, -телька. [Він має майстерне перо оповідача (Єфр.)].

Повествовательный – оповідальний, розповідний, повістєвий. **-ная литература** – розповідна (повістєва) література (-не, -ве письменство), повістярство.

Повествовать, -ся – оповідати, -ся, оповідувати, -ся, розповідати, -ся про що *и (реже)* що. [Оповідав про страшні пригоди, що вчинено Україні (Грінч.). У споминах наочних свідків оповідується про гайдамаків (Куліш)].

Повести, повесть, см. Поводить.

Повестись – повестися. [Так воно здавна повелось]. **С кем -дѣшься, тем и прослывѣшь** – з яким пристаєш, такий сам стаєш. **Кому как -дѣтся (посчастливится)** – кому як поталанить, пощастить. **У меня голуби -лись** – у мене голуби повеліся. **-стись (начаться)** – початися. **С утра у нас -дѣтся стряпня** – зранку почнеться у нас порання.

Повестка – повістка, оповістка, об'явка. **-ка об явке в суд** – оповістка, щоб ставати (ставитися) на суд. [Привіз Іванові оповістку, щоб ставав на суд (Кон.)]. **-ка дня** – порядок денний.

Повестник – приповідник.

Повестушка, -вестишка – повістка.

Повесть – повість, приповідь (-ти). [Близько до романа стоїть повість (Сфр.)]. **Автор -тій** – повістяр (-ра).

Повесьмо – повісьмо, повісмо. [Дві ручайки – жменя; із десяти жмінь – повісьмо (Борз. п.)].

Поветер – 1) (*попутный ветер*) погодний, ходовий вітер. *См. Попутный (ветер)*; 2) **поветер, по-ветру**, *нар.* – за вітром. **Плыть поветер** – плисти за вітром.

Поветерный, *см. Попутный.*

Поветренный – пошесний, заразливий, повітряний.

Поветрие – повітра (-ри, *ж. р.*) и повітря (-ря, *ср. р.*), пошесть (-ти). [Така повітра пішла, що люди мруть – холера. Вона (війна) була немов лихе повітря (Л. Укр.). Вдарить на твою скотину повітрям тяжким (Св. П.)]. **Моровое -рие** – помір, помірок (-рку).

Повечереть (*безл.*) – повечоріти, звечоріти, завечоріти, обвечоріти, на вечір повернути, (о)смеркнути(ся). **-рело** – з[по]вечоріло, осмеркло(ся).

Повечерие – навечірня.

Повечерний – (*относящийся к вечеру*) вечеровий, (*к повечерию*) навечірній.

Повечеру, *нар.*, *см. Вечером.*

Повешать что (*о мн.*) – повішати. *Срв. Повесить.* [Повішала хустки на горіщі].

Повешение – повішання, завішання.

Повещать, повестить кого о чём – сповіщати, сповістити, обвіщати, обвістити когось про що и що. *Срв. Извещать.* **Повещенный** – сповіщений, обвіщений.

Повещение – сповіщення, обвіщення.

Повеять, *см. Повевать.*

Повзводно, *воен.* – чотами; на чоті.

Повздорить – посваритися, посердитися, (*провинц.*) погіркатися з ким. **-рить** *из-за пустяков* – посваритися за масляні вишкварки, за онучу збити бучу.

Повздыхать – позідхати за ким, за чим.

Повзломать (*многое, всё*) – повідбивати, поламати, позламувати. *Срв. Взламывать.*

Повзнуздать (*о многих*) – позагнуздувати, погнуздати.

Повивалка – повитуха, сповитуха. *См. Баба 4.*

Повивальник – (с)повивач. *См. Свивальник.*

Повивальная, суц., **повивальня** – (с)повивальня.

Повивальный – (с)повивальний. **-ная бабка**, *см. Баба 4.*

Повивальщица, *см. Повивалка.*

Повивание – 1) сповивання; 2) обвивання.

Повивать, повить – 1) (*пеленать*) (с)повивати, (с)повіти когось в що и чим. *См. Пеленать.*

Повитый – (с)повітий у що и чим; 2) *см. Обвивать*; 3) (*бабить*) бабувати в когось; 4)

повить что – посукати, поплести, покрутити. [Посукав я сьогодні мотузків досить].

Повиваться, повиться – 1) (с)повиватися, (с)повітися, бути (с)повітим у що и чим; *см.*

Пеленаться. Пеленами -вился – в пелюшки повівся; 2) (*потянуться*) повітися, поп'ястися по чому. [Гарбуз на тин поп'явся. Шлях гадюкою поп'явся (повівся) вгору (Мирн.)].

Повивное – повивочне (-ного). [Бабі повивочного на рукаві полотна відрізали].

Повидать кого – повідати когось, що, проглянути що. [Виведи нас з хати на двір погуляти, світа повідати].

Повидаться – побачитися, зобачитися, (*редко*) повідатися. [Сьогодні побачуся з вами ввечері].

Повидимому – як відко, відко, як бачиться, як здається, здається, видно, видімо, десь, либонь. [Як бачиться, вона з простих. Десь зима ця не скінчиться, – нарікають діти (Л. Укр.). Ви, як відко, не тутешні (Звин.)].

- Повизжа́ть** – повища́ти, поверещати, поскав(у)ча́ти, покуві́кати. *См. Визжа́ть.*
- Пови́ливать** (*уклоня́ться от работы*) – відникувати, відмикуватись (від роботи), виля́ти; *см. Уклоня́ться.*
- Пови́ліка, пови́ліца**, *бот. Curcuta* – повити́ця, пові́йка; *Convolvulus arvensis* – пові́йка, бері́зка.
- Пови́лічний** – пові́йкуватий.
- Пови́лять** – 1) покру́тити, пови́ляти, пометеля́ти чим. [Пес покру́тив хвостом]; 2) (*полукавить*) пови́ляти, покру́тити. *См. Ви́лять.*
- Пови́нить** (*о мн.*) – обвинувати́ти, пови́нувати́ти, пови́нити, пообвинувачува́ти ко́го в чо́му, за що.
- Пови́ниться** – призна́тися (до вини́), пови́нитися ко́му в чо́му. [Коли́ син пови́ниться у всьо́му, ба́тько й поми́лує (Мирн.). Вона́ призна́лась і пови́нилась їй (Стор.)]. *Вор -ни́лся* – злоді́й призна́вся. *Пови́нюсь-ка я ему́* – попро́шу-но я в його́ проба́чення, пере́прошу-но я його́, пови́нюсь-но я йому́.
- Пови́нная** – визна́ння поми́лки (прови́ни), призна́ння (до вини́). *Принести -ную* – пови́нитися, призна́тися до вини́, пока́ятися. *Я прише́л с -ною* – проба́чте, виба́чайте, про́шу проба́чити.
- Пови́нник**, *см. Виновáтый, Винóвник 3.*
- Пови́нність** – 1 (*денежные, натуральные и т. д.*) пови́нність (-ности), відбу́ток (-тку), (*обычно натуральная*) відбу́ток (-тку), відбу́ча, відбу́ч[т]ка, (*денежная*) пода́ток (-тку), *мн.* пода́тки, о́платки. [Люди́ пані́в не слухаю́ть, пови́нності не одбува́ють (Грінч.). Коли́ прогресивний пода́ток бу́де заведе́ний, то одбу́тків бі́льше пада́тиме на люде́й замо́жних (Єфр.). Ні́ пода́тку, ні́ одбу́тку ні́якого (Куліш). Ми за і́х грома́дою пла́тимо поземе́льне і всі́ відбу́тки відбува́ємо (Грінч.).] *Общественные -ности* – грома́дські пови́нності, -ські відбу́тки. *Городские -ности* – міські пода́тки (о́платки). *Трудовая -ность* – трудо́ва пови́нність. *Воинская, рекрутская -ность* – військóва пови́нність, воє́нний відбу́ток (Куліш), рекру́тчина, некру́тство. *Повозная -ность* – возове́ (-во́го). [Возове́ одбудеш]. *Подлежащий воинской -ности* – що́ підляга́є (нале́жний) військóвій службі́ (пови́нності). *Отбывать -ности* – пови́нності, відбу́тки відбува́ти. [Не пови́нні ми за не́ї ви́купа плати́ти та відбу́тки відбува́ти (Грінч.).] *Отбыть -ности (натуральные)* – відбу́тки відбу́ти. *Принести -ность (повинную)*, *см. Пови́нная*; 2) (*нравственная*), *см. Обя́занность, Долг.*
- Пови́нный** – 1) (*виноватый*) винува́тий, винний у чо́му *и* чо́му. *См. Виновáтый. Пови́нен в этом деле* – винний у ці́й спра́ві. *Я ни в че́м не пови́нен* – я ні́чим не ви́нний, я ні́чим не зави́нів; 2) *пови́нен (подлежать)* – підляга́ти чо́му. *Виновáтый пови́нен суду, казни* – винува́тий (прови́нець) підляга́є судóві, карі́ (стра́ті); 3) *пови́нный, пови́нен, см. Обя́зан, Должен.* [Що́ ви́нен, відда́ти пови́нен]; 4) підле́глий; *см. Подчинённый; (послушен)* покі́рний, покі́рливий, слухня́ний. *См. Послу́шный*; 5) (*повинившийся*) що́ пови́нився, що́ призна́вся (до вини́). *Пови́нну́ю голову́ и меч не сече́т* – покі́рної́ голо́ви й меч не бере́.
- Пови́новать́ся ко́му** – корити́ся, скоря́тися, підкоря́тися ко́му, чо́му, слухати́(ся) ко́го, послу́хати ко́го, підляга́ти ко́му. [Ми пови́нні в усьо́му корити́ся йому́ (Крим.). Козаки́ слухаю́ть ті́льки то́го, ко́го сво́ім ста́ршим сами́ узнáють (Куліш). Слу́хатися сво́го се́рця]. *Ему́ пло́хо -ю́тся* – його́ не ве́льми слухаю́ть. *-ть́ся разу́му, се́рдцу* – слухати́(ся) ро́зуму, се́рця. *-ва́ть́ся зако́нам* – слухати́ся зако́нів, корити́ся зако́нам. *Все тела́ -ю́тся зако́ну тя́готения* – усі́ ті́ла підлягаю́ть зако́нові тя́жіння.
- Пови́новене́ние** – по́слух (-ху) перед ким, перед чим, слухня́ність (-ности) до ко́го, до чо́го, перед ким (чим), слухання́ ко́го, чо́го, покора́ ко́му, чо́му. [Послу́х перед зако́ном (Єфр.). Слухня́ність до зако́нів]. *Держать в -нии* – в покóрі́ тримати. *Выходи́ть из -ния* – слухня́ність трати́ти. [Зараз ста́є за пані́брáта і слухня́ність трати́ть (Крим.)].
- Пови́нтить** – 1) покру́тити, поверті́ти шрубу́, гвинт; 2) (*о карточной игре*) погуля́ти у ві́нта.

Повинчивать – покручувати, повірчувати (поволі) гвинт, шруб́у.

Повирать, повратъ – 1) побріхувати, побрехати, на[з]брехати; 2) см. **Болта́ть, Поболта́ть.**

Посидели, поврали – посідали, побазікали.

Повира́ла (общ. р.) – брехачка (общ. р.) брехло́.

Повиру́н, -ратель – побріхувач, брехун.

Повиру́ха – брехачка, брехунка.

Повиса́ть, повисну́ть – 1) повиса́ти, повисну́ти, зависа́ти, зависну́ти ко́му на чо́му, на що́, над чим. [Мару́ся так і повисла йому́ на шию (Кв.). Хма́ра над земле́ю повисла. Ой у лісі на горісі сокира зависла. Соло́на сльоза не в о́дного зависла на до́вгому вусові (Коц.); 2) см.

Обвиса́ть. [Сиді́в горобе́ць на ви́шні, в його́ крильця об[з]висли].

Повисе́ть – повисіти.

Повисли́й – 1) повислий, завислий; 2) обвислий, звислий.

Повисну́ть, см. **Повиса́ть.**

Повистова́ть (*играть в карты*) – повістувати, погуляти у віста́.

Повите́ль, бот., см. **Берёзка.**

Повито́й дурак, см. **От’явленный.**

Повиту́ха, см. **Повива́лка, Баба 4.**

Пови́ть, -ся, см. **Повива́ть, -ся.**

Повиха́ть, повихну́ть – (*покачнуть в основании, напр., столб*) похитувати, похитну́ти, порушувати, порушити; (*сдвинуть немного*) пособувати, посунути, зрушувати, зрушити, (*выломить из сустава*) звиха́ти, звихну́ти (тро́хи), викручувати, викрутити, надвереджувати, -дити (но́гу, ру́ку), надламувати, надломити (напр., ні́жку в сті́льці).

Повиха́ться, повихну́ться – похитуватися, похитну́тися, пособуватися, посуну́тися; звиха́тися, звихну́тися, викручуватися, викрутитися. **-ну́ться** (*в жизни, в поведении*) – схитну́тися, збитися з добро́ї сте́жки. [Побув серед поганих люде́й, то й схитну́вся (Грінч.)]. **-ну́ться** (*умом*) – ума́ трону́тися, стеря́тися, спричинитися, збожеволіти. Сrv. **Рехну́ться.**

Повихля́ть, см. **Повиля́ть, Полука́вить.**

Повладе́ть – поволодіти, повладати ким, чим.

Повлады́чествовать – попанувати, поволодарюва́ти.

Повла́ствовать – повладува́ти, попанува́ти, поволодарюва́ти, напанува́тися.

Повлачи́ть – поволочи́ти, поволокту́ти, потягту́ти що́. **-чи́ть жалкое существование** – поживо́тити, пониді́ти, (*долго*) попониді́ти.

Повле́чь – 1) (*силой*) потягту́ти, поволокту́ти, (*вульг.*) потар(а)га́нити що́. Сrv. **Потащи́ть. -ле́чь за собой кого** – потягту́ти за собо́ю ко́го. **-или бедняжку на виселицу** – потягли́ бідола́ху на шибени́цю. **-ле́чь за собой следствие** – (с)причинитися до чо́го, викликати, потягту́ти, да́ти на́слідок. [Ця́ полі́тика потягла́ за собо́ю цілу́ низку (*цельный ряд*) на́слідків ва́ги надзвичайно́ї (Єфр.)]. **Это -чёт за собой важные последствия** – це ви́кличе ва́жливі по со́бі на́слідки; 2) *к чему* – пова́бити, потягту́ти, порва́ти до чо́го, закорту́ти, скортту́ти ко́го *и* ко́му до чо́го. [Ме́не потягло́ до театру. Скортту́ло його́ до шинку].

Повле́чься – потягту́тися, поволокту́тися. [Відпочи́в тро́хи та й да́лі потягся (пово́лікся)].

Повлия́ть – впли́нути, поді́яти на ко́го, на що́. [Ора́тор ма́є на ме́ті не ті́льки на розу́м слухачі́в поді́яти, а й на почува́ння та во́лю (Єфр.)].

Повод – 1) (*у лошади*) пові́д (-вода); мн. **невода. -водья** – поводи́, пові́ддя; ум. пові́дець (-дця́); (*у рогатого скота*) нали́гач. **Отпуститъ -дья у лошади** – попусти́ти поводи́ коне́ві. **Связывать лошадей -дьями** – батувати́ коні́. **Вести лошадь за повод или в поводу** – вести́ коня́ за пові́д, на поводи́. **Он на -ду у своей жены** – він на поводи́ у сво́єї жі́нки. **Пускай во все повода** – поганя́й в три бато́ги; 2) приві́д, призві́д (-во́ду), причи́на, прито́ка, при́клучка, за́чіпка, при́клеп (-лепу), при́клепка. Сrv. **Предло́г, Причи́на.** [Не дава́в я йому́ жа́дного приво́ду так говори́ти. З яко́ї причи́ни це стало́ся? Хо́че зна́йти при́клучку, щоб ви́гнати

його з хати (Звин.). Лишень притоки шукав, щоб за вітця помститися на хлопцеві (Франко). Дають зачіпку до такої розмови (Грінч.). *По какому поводу* – з якого приводу, з якої причини. *По этому -ду* – з цього приводу. *По -ду чего* – з приводу чого. *По -ду этой ссоры* – з приводу цієї сварки (суперечки). *По всякому ничтожному -ду* – будь з якого приводу (якої причини), будь з чого, аби з чого. *Без всякого -да* – без жадного (ніякого) приводу, без жадної (ніякої) причини (приключки), (*шутл.*) ні сіло, ні впало; гарма-дарма. *Подают, дают -вод к чему* – давати, дати привід до чого. *Я не давал никакого -да* – я не давав ніякого (жадного) приводу, я нічим не спричинився, я не призводив до чого. *Искать -да к чему* – шукати приводу (приключки) до чого. *От маловажного -да* – з малого приводу, з малого чого. *Это послужило (было), -дом к жалобе, кассации* – це було приводом (це сталося за привід) до скарги, до касації.

Поводарь, поводитарь – поводитір (-ря), поводитата[и]р (-ря), повожатий, (*нищих: ещё*) дідовод, старчовод. *Срв. Вожатый, Водчик.*

Поводить, повести или **повесть** – 1) *кого, куда* – поводити, повести когo, куди, (*силой*) провадити, попровадити когo куди. [Коли-б мене молодий хоч по хаті поводив. Повела його за руку до хати]; 2) **повести (повесть) дело** – повести справу. [Він так повів справи, що кооператив загинув (збанкрутував)]; (*начать*) почати, розпочати. **-сти борьбу** – почати (зчинити, сточити) боротьбу з ким, з чим; 3) **повести себя** – повестися, повести себе, (*хорошо*) пошануватися, застаткувати. [Перше все по корчмах вештався, а як оженився, так і застаткував]; 4) *чем* – поводити, повести, рушати, рушити чим. *Срв. Двигать.* [Очіма поводять. Повела рукою у той бік. Пальцями повела себе по виду (*по лицу*) (Г. Барв.)]; 5) **повести к чему (привести)** – привести, призвести до чого. *Это ни к чему не приведёт* – з цього нічого не буде (не вийде); 6) **поводить кого (задерживать)** – поповодити, поволоводити. [І поволоводили мене позичальники, поки гроші повертали]; 7) **безл. поводить, повело** – (*коробить*) пачити, спачити, жолобити, зжолобити, (*о мн.*) попачити, пожолобити; (*корчить*) корчити, скорчити, покорчити. [Дошку спачило. Дошки попачило. Мені руку скорчило (*повело*)]. *Срв. Поваживать, Поводить.*

Поводиться с кем, см. Повозиться, Помяться.

Поводливый – слухняний, потульний.

Поводнеть (*стать водным*) – по[з]водняніти, по[з]водніти. *Кабы стени -нели* – якби стени зводняніли.

Поводной – 1) поводовий; 2) **-ной, поводный, см. Поводливый.**

Поводок – повідець (-дця). [Сліпих (темних) за повідець водить].

Поводок – повідь (-води), повінь (-ени) з дощу. *См. Паводь.*

Поводырничать – поводитирювати, ходити (бути) за поводитиря (за дідовода, за старчовода).

Поводырь, -дырка – 1) поводитір (-ря), поводитирка, поводитата[и]р (-ря), поводитата[и]рка, (*нищих ещё*) дідовод, дідоводка, старчовод, старчоводка.

Поводянеть – зводявіти, (*о мн.*) поводявіти, зві[о]дніти, (*о мн.*) пові[о]дніти. [Картопля звідніла (зводявіла)].

Повоевать – (*некоторое время*) повоювати(ся) (деякий час). [Місяців із п'ять повоювалися й замирили].

Повоёвывать – воюватися час від часу (іноді).

Повоень, см. Повилика.

Повозить – повозити, (*много, долго*) поповозити. [Поповозила-б ти та попкидала-б лопатою отє піщійсько (Л. Укр.)].

Повозиться с кем, с чем – попоратися коло когo, коло чого, поморочитися, пововтузи[а]тися з ким, з чим *и* коло когo, коло чого, (*похлопотать ухаживая, стараясь угодить*) попанькатися, попадькатися, поцяцькатися, поцятатися з ким; (*с усилительным значением*) попопоратися, попоморочитися *и т. д.* [Багато треба коло того ледачого

- попововтузатися(Грінч.). Хай лишень старий та стара з онучам поцятаяються (Проскурівна)].
- Повозка** – віз (*р.* воза), візок (-зка), (*крытая*) буда, будка, будара, балагула; (*для возки земли, песку*) грабарка, гара, каламажка. *Рессорная -ка* – ресорка.
- Повой** – 1) (с)повивання, повій (-вою); 2) *бот.* *Convolvulus arvensis L.* – берізка, повійка.
- Повойник** – 1) московський жіночий головний убір; 2) *бот.* *Althaea officinalis L.* – калачики, проскурняк, діка рожка.
- Поволакивать** – (*время от времени*) тгати (часами, від часу до часу), (*туда и сюда*) поводити. **-вать глазами** – поводити очима.
- Поволноваться** – (*побушевать*) похвилювати, (*побеспокоиться*) похвилюватися. [Море похвилювало було трохи та й стишилося. Похвилювався, розмовляючи, а тепер із серцем недобре].
- Поволока** – імла, заслона. *Глаза с -локой* – імлісті очі.
- Поволоком, нар.** – волоком. [Вовк візцю волоком потяг].
- Поволочить** – 1) (*некоторое время*) потягати, поволочити (деякий час). [Потягали, поволочили мене по тих судах та по тюрмах, а вийшло, що не винен]; 2) *см.* **Поволочь.**
- Поволочиться** – 1) потягатися, поволочитися. [Потягався років з десяток десь на Дону та й вернувся додому]; 2) (*за кем*) по(за)лицятися до кого, поженитися з ким.
- Поволочь, -ся** – потягти, -ся, поволокти, -ся. [Насилу поволік потомлені ноги (Неч.-Лев.). Знов потягся до шинку. Потягли волоком, бо не подужали нести].
- Повольничать** – посваволити.
- Повопить** – полементувати.
- Поворачивание** – повертання, (*назад*) завертання, (*в сторону*) звертання; обертання. *Срв.*
- Поворачивать.**
- Поворачивать, поворотить** – 1) повертати, вернути, повернути, (*в сторону и назад*) завертати, завернути, (*сворачивать в сторону*) завертати, звернути, (*диал.*) скручувати, скрутити. [Сонце почало повертати на вечірній упруг (Неч.-Лев.). Обізвався, не повертаючи голови. Туди мою голівоньку що-вечора верне. Верни до мого двору. Він уже й коня завертає (Грінч.). Ішли просто, а тоді звернули (завернули) вліворуч за ріжок. Жандар скрутив направо, між корчі (Франко)]. **-вать, -тить к чему** (*при езде, ходьбе*) – привертати, привернути до чого; *срв.* **Приворачивать. -вать направо, налево** – повертати (звертати, завертати) праворуч, ліворуч, у праву, у ліву руку. **-вать с дороги** – звертати з дороги. **-вать обратно** (*при езде, ходьбе*) – назад завертати, -ся, завернути, -ся. [Звертай коні додому. Пішов був, аж побачив, що хмара насуває, та й завернувся]. *Здесь негде и -тить* – тут ніде й завернутися. **-вать оглобли** – вернути назад. *Ветер -вает к югу* – вітер верне, повертає(ться) на південь. *На весну -вает* – на весну кладеться (верне). *На весну -тит* – на весну поверне (скресне). [Сон-трава цвіте, скоро поверне (скресне) на весну. На весну вже повернуло (скресло)]. **-вать в свою пользу** – на свою руч наvertати. [На свою руч наvertали справу]. **-вать по своему, на свой обычай** – наvertати, наворочати на своє, на свій розум, на свій звичай, обертати на свій звичай; 2) *что куда, вокруг чего* – вернути, обертати, обернути що куди, навколо (круг) чого. [Веретено камінь обертает у млині. Обертает над огнем м'ясо, настромлене на рожен. Вітер обертает крила у вітряці].
- Поворачиваться, поворотиться** – повертатися, повернутися, обертатися, обернутися, завертатися, завернутися. [Почуває на собі погляд його і повертається. Обернувся (завернувся) обличчям до стіни]. **-ваться с боку на бок** – обертатися з боку на бік. [Як зболить її іден бік, вона обертается на другий (Рудан.)]. **-ся к кому спиной** – повернутися (завернутися) до кого плечима. **-ться (обращаться) к чему** – звертатися, звернутися до чого. [Щасливеє створіння, квітка, й та радіючи звертається до світу (Грінч.)]. *Там так тесно, что нельзя -титься* – там така тіснота, що не можна (ніяк) завернутися. *Ну, -вайся живей!* – А ну лиш, мерщій (хутчій)! звихайся (звивайся, ворочайся) швидше! [Ой, матінко, утко,

ворочайся хутко: уже сонце низенько, дружечки близенько (Грінч. III). Ой, матінко-вутко, звихай-же ся хутко (Грінч. III)].

Поворашивать, поворошить – ворущити, поворущити, підворушувати, підворушити, переґрібати, переґребті, переґортати, переґорнути. [Переґрібай частіше в грубі – швидше переґорить. Ворущить (підворушуйте) покоси, щоб просихали]. **-вать зерно лопатою** – перелопачувати (перелопатити, поперелопачувати), переґортати (попереґортати) зерно лопатою.

Поворина – шпуга. [Двері на шпугах].

Поворковать – поворкувати, побуркоті[і]ти, потуркоті[і]ти, потуркати, потурчати, погусті.

Поворовать – (многое) покрасти; (некоторое время) позлодіювати.

По-воровски – по-злодійському, злодійським чином (робом).

Поворовывать – красти (часом).

Поворожить – поворожити, почарувати, познахарювати.

Поворот – 1) см. **Поворачивание**; 2) (дороги, улицы, реки) поворот, заворот (-роту), поворі[о]тка, заворі[о]тка, зворот, заверт (-ту), закрут, (гал.) скрут, поворотень (-тня); (изгиб реки, оврага) залім (-лому), коліно. Река делает несколько **-тов** – річка робить декілька заворотів (колін). На **-те** реки – на завороті (на закруті, на поворотіці, на заломі) річки. На **-те** улицы, дороги – на поворотіці (на завороті, на закруті, на скруті) вулиці, шляху (дорogi). Замок на два **-та** – замок на два поверти (спусти, зводи). **-рот солнца** – поворот (повертання) сонця. **-рот к худшему** – заворот на гірше. **-рот направо, налево, воен.** – поворот праворуч, ліворуч; 3) см. **Возврат**.

Поворотить, см. **Поворачивать**.

Поворотливость – моторність, поворотність (-ности).

Поворотливый – 1) (о человеке) моторний, моторливий, меткий, поворотний, рухливий, 2) (легко поворачиваемый) повороткий; поворотний. [Поворотний човен].

Поворотный – поворотний, заворотний. **-ный пункт** – поворотний, заворотний пункт, повор[і]отка. [Нову поворотку позначаємо в історії українського народу (Єфр.)].

Поворочать – поворочати; (много или долго) поповорочати. [Як поповорочав колоддя, так насилу розігнув спину].

Поворочаться – поворочатися, (усилит.) поповорочатися. [Поворочалася ще тріхи, лягла лицем до стіни (Тесл.)].

Поворчать – (о человеке) побурчати, побуркоті[а]ти, погарикати, погіркати, погаркати; (о собаке) погарчати.

Повострить – погострити.

Повощить – повоскувати, повощити.

Поврать – побрехати. Срв. **Повирать**.

Повреждать, повредить – 1) что – (причиняет физический вред) ушкоджати, ушкодити, увереджати и увереджувати, увередити, надвереджати и -джувати, надвередити, вражати, вразити що, (портить) псувати, попсувати, пошпетати що. [Чого ти сичиш? – Пучку вразила (Борз.). Ушкодив собі зуба, увередив руку. Вельми ввередите свою честь (Кліш). Град увесь хліб попсував или безл. Градом хліб попсувало. Гаврахи пошпетали пшеницю, позаїдали місцями]. **-дить своё здоровье** – увередитися, підвередитися, надвередитися. [Ще й кравці увередяться, шиючи на кожного по сто жупанів. Не дуже гребі – підвередитися]. **-дить рассудок кому** – спричинити розум кому; 2) кому, чему – пошкодити, зашкодити кому, чому, (помешать) завадити кому. [Ще може пошкодити моім інтересам. Щоб не зашкодити своїй фортуні (Куліш)]. **-дить здоровью** – зашкодити, завадити, (диал.) запротивити. Если не поможет, то и не **-дит** – як не поміже, то й не зашкодить (не завадить). Не **-дит** – не пошкодить, не зашкодить, не завадить. **Поврежденный** – ушкоджений, увереджений, надвереджений, уражений, попсований, пошпетаний. [У мене зуб ушкоджений, палець

надвереджений (уражений). Ляхи мстились над Руссю за свою надвереджену славу (Куліш). У нас пшениця пошпéтана місцями, позаїдали гаврахи́]. **-ное здоровье** – підвереджене, надвереджене здоров'я. **-ный живот** – надвереджений, підірваний, порушений живіт. **-ный ум** – спричинений розум.

Поврежда́ться, повредиться́ – ушкоджа́тися *и* ушко́джуватися, ушко́дитися, увереджа́тися *и* увереджува́тися, увередитися, надвереджа́тися *и* -вереджува́тися, надвередитися. [Ні один зуб не ушко́дивсь: усі зу́би, як рі́па (Борз.)]. **-ться здоровьем** – підвереджуватися, підвередитися, надвереджуватися, надвередитися. **-ться умом** – спричинитися, стеря́тися. [Щоб ти спричинився (стерявся)].

Поврежда́ющий – ушко́дливий, ушко́дний.

Поврежде́ние – (*действие*) ушко́дження, увередження, надвередження; (*вред*) шко́да, ушко́да, (*физическое*) уверед, увереда, надверед, надвереда, ура́з (-зу), ураза. [Цій картині велику шкоду зроблено. Травматичні урази (увереди). Увередив єхидним увередом нам духа (Куліш)]. **-ние внутренних органов (надрыв)** – поруха, надсада. *Получить -ние* – зазнати ушко́дження, увередження. [Бібліотека, портрети й бюсти українських письменників зазнали ушко́дження].

Повремена́м – часом, часа́ми.

Повремени́ть – перечасувати, перегоди́ти, згоди́ти, (*подождать*) зажда́ти, зачека́ти, пожда́ти, почека́ти, потрива́ти. **-ните немного** – заждіть (пождіть, зачекайте, почекайте, потривайте, погуляйте) трохи. *Срв. Погоди́ть, Подождать, Переждать.*

Повременно́ – періодично; від часу́ до часу́.

Повременно́сть – періодичність (-ности).

Повременный – періодичний. **-ное издание** – періодичне видання, часо́пис (-су).

Повсего́дный, Повсего́дно, *см. Ежего́дный, Ежего́дно.*

Повседне́вность – щоденність, повсякденність (-ности). *Срв. Обыде́нность.*

Повседне́вный – щоденний, повсякденний. **Повседне́вно** – щоденно, що-дня, що-день, повсякденно, повсякдень, повсиде́нь. *Срв. Ежедне́вный, -но, Обыде́нный 2.*

Повсеместно́сть – повсю́дність (-ности).

Повсеместный – повсю́дний, сусві́тній. **Повсеместно́** – повсю́дно, скрізь, по всіх усю́дах.

Повсемеса́чно – що-місяця, щомісячно.

Повсемеса́чный – щомісячний, повсякмісячний.

Повсенаро́дный – повселю́дний.

Повсеча́сный, -но – щогоди́нний, щогоди́нно, щогоди́ни; (*постоянный*) повсякча́сний, повсякча́сно. *Срв. Ежеча́сный, -но.*

Повста́нец – повста́нець (-нця), (*о женщине*) повста́нка.

Повста́ние – повста́ння.

Повстава́ть или повста́ть – *сов.* повстава́ти.

Повстреча́ть – зустрі́(ну)ти, стрі́(ну)ти, здіба́ти кого́, що.

Повстреча́ться – зустрі́(ну)тися, стрі́(ну)тися, здіба́тися з ким, з чим.

Повсю́дный, см. Повсеместный.

Повсю́ду – повсю́ди, усю́ди, скрізь, по всіх усю́дах. *Срв. Всю́ду.*

Повто́р – наворот; *срв. Повторение.*

Повторение́ – повторювання, *оконч.* повто́рення, перека́зування, прока́зування.

Повтори́тельный – повто́рний, повто́ряльний, поновний. **-ный приём** – наворот. [Вони́ трьома́ наворотами жили в нас (= *в три -ных приёма*)]. **Повтори́тельно** – повторно *и* повто́рне, друго́м наворотом.

Повто́рный – повто́рний. **-но** – повто́рно *и* повто́рне, удру́ге.

Повтора́ть, повтори́ть – повто́ряти *и* повто́рювати, повто́рити, (*слова*) перека́зувати, перека́зати, удру́ге ка́зати, ка́зати, удру́ге робити, зроби́ти що. [Я ча́сто ка́зав то́бі і

переказую знов і знов, що ненавиджу його (Куліш)]. **-рять** *слово в слово* – переказувати слово за словом, від слова до слова. **-рять** *вкратце* – переказувати коротко що. **-рять** *вслед за кем* (*произнося слова*) – проказувати, проказати за ким. [Українське громадянство могло проказати за невмирущим Кобзарем: «Ми чесно йшли...» (Єфр.)]. **-рять** *много раз* – подесятерити. [Я вже говорив і подесятерив, щоб так не робили (Неч.-Лев.)]. **-рять** *всё одно и то же* – своє правити, (*вульг.*) одно товкти, одно човпти. [Хоч що йому кажи, а він своє править. Чоловік одно човпé. Все товчé, що я їй світ зав'язав]. **-рять** *приказание* – втворювати наказа, поновляти наказа. **-рять** *роль, урок* (*приготовляя*) – повторювати, удруге переходити (перечитувати) роллю, завдання. **-рять** *задачу, об'яснение* – повторити, переказати завдання, пояснення. *Эхо* **-ряет** *звуки, слова* – луна відбиває (віддає, відгукує) звуки, слова.

Повторённый – повторений, переказаний, проказаний за ким.

Повторя́ться, повто́ряться – повторяться *и* повторюватися, повторітися, переказуватися, переказатися. [В їх історії загальні риси повторюються (Доман.). Тут повторилося те саме (Франко). Просто переказуються, без ніякої критики, старі вивчені фрази (Грінч.)]. *Эта новость* **-ряется** *всеми* – ця новина переказується (переходить) з уст в уста.

Повторяющий – повторний.

Повыбега́ть, повыбежа́ть – повибігати.

Повыбро́сать – повикидати, викидати, повимéтувати.

Повыбро́сить – повикидати, *см. Повыбро́сать*.

Повывезти – повивозити, вивозити.

Повывести – повиводити; (*истребить*) позвóдити, поперево́дити.

Повывестись – повиводитися, позвóдитися, поперево́дитися.

Повыде́ргать – повисмікувати *и* повисмикати, повишмóргувати що з чо́го, повирива́ти що, (*перья, волосы*) повиску́бувати *и* -ба́ти, (*нити из ткани*) повисо́тувати що.

Повыде́лать – повироблювати, повиробляти.

I. Повыжа́ть – (*бельё*) повикручувати, повіджимати; (*сок из чего*) повида́влювати, повичавлювати, повиду́щувати.

II. Повыжа́ть – повижинати. [Повижина́ли вже жито й пшени́цю].

Повыздо́роветь – повидужувати, поодужувати, повичу́ннувати, поочу́ннувати, (*шутл.*) пооклігувати *и* пооклігати.

Повыка́ть, повы́кнуть – завика́ти, заві́кнути, звика́ти, зві́кнути, навика́ти, наві́кнути до чо́го.

Повы́ковать – покува́ти, повико́увати то. [Поку́ймо-ж собі мідяні чо́вна, мідяні чо́вна, золоті вéсла].

Повы́мереть – повимирати, позмирати.

Повы́нести – повино́сити, вино́сити. [Усе́ вже на базар вино́сила].

Повы́полоть – повипо́лювати.

Повы́рвать – повирива́ти, повидира́ти, повихва́чувати; (*волосы, перья, шерсть*) повиску́бувати *и* повискуба́ти.

Повы́рости – повироста́ти, позроста́ти.

Повы́рубить – повиру́бувати, повируба́ти.

Повы́сить, *см. Повыша́ть*.

Повы́сказать – повисло́влювати, повиказа́увати, ви́казати.

Повы́сказаться – промові́тися, прохопі́тися (сло́вом).

Повы́скакать – 1) повиска́кувати, повибігати; 2) повипада́ти.

Повы́таскать *и* **повы́тащить** – повитяга́ти, повиво́лікати, повита́скувати що.

Повы́чка – заві́чка, звичка.

Повы́ть – повіти, поскі́глити, поскі́млити.

Повыша́ть, повы́сить – підви́щувати, підви́щити, підно́сити, підне́сти (вго́ру) що. **-сить**

плотину на три фута – підвищити грєблю на три фути. **-силь жалованье** – підвищити платню. *Необходимо -силь умственный уровень и художественное развитие масс* – треба піднести вгору розумовий рівень і художній розвій мас. **-шать голос, тон** – підіймати, підняти, підводити, підвести гóлос, тон. [Читаючи, треба все підіймати гóлос (Єфр.). Читав монотонно, не підводячи, не понижаючи гóлосу (Конис.)]. **-шать цену** – підбивати, підбити, підвищувати, підвищити, підіймати, підняти ціну. **-силь кого в чине (чином)** – підняти когó рангом, підвищити когó на рангу (на чині). **Повышенный** – підвищений, піднесений, підведений, піднятий. **-ная цена** – підвищена ціна. **-ный тон** – підвищений, піднятий тон. **-ное настроение** – піднесений (піднятий, підвищений) настрій.

Повышаются, повысятся – підвищуватися, підвищитися, підноситися, підністися, підійматися, піднятися (вгору). [Де-далі на схід – гори все підвищуються. Настрій (= *настроение*) у слухачів усє підвищувався. Як підноситься культурний рівень якогось народу, підноситься і поважність його проб драматичної і сценічної творчости (Грінч.). Через кожні два склади на третьому гóлос підноситься (Єфр.)]. **-ся по службе, чином** – іти вгору в службі, підноситися, підійматися чином. **-шаться в цене** – дорóжчати, подорóжчати. *Цена -шается, -силась* – ціна ростє, іде вгору, підвищується, віросла, підвищилася, (*сильно*) підскóчила. *Цена начала -шаться* – ціна пішла вгору. *Акции -шаются* – акції йдуть угору, акції ростуть. *Барометр -шается* – барометр іде вгору.

Повыше – 1) (*ср. ст. от Высокий*) (трохи) вищий, -ща, -ще. *Он -ше ростом* – він вищий на зріст; 2) (*ср. ст. от Высоко*) (трохи) вище чо́го, по-над чим. *Взойдите -ше* – зійдіть (трохи) вище. *Он ранен -ше колена* – його поранено (трохи) вище коліна (по-над коліном).

Повышение – підвищування, підношення, підіймання, *оконч.* підвищення, піднесення, підняття. **-ние продуктивности труда** – підвищення продуктивности праці. **-ние голоса** – підняття (підведення, піднесення) гóлосу. **-ние цены на хлеб** – підвищення (піднесення) ціни на хліб. **-ние по службе, чином** – підвищення на уряді, на чині (чином). *Он обязан ему своим -нием* – він йому завдячує своїм підвищенням (піднесенням).

Повышить – повишувати, повимережувати; (*серебром, золотом, шелками*) повигаптовувати.

Повядать, повянуть – в'янути, пов'янути, жовкнути, пожовкнути.

Повязать, -ся, см. Пвязывать, -ся.

Повязка – 1) *см. Пвязывание*; 2) пов'язка, пов'язь (-зи). **-зка на глазах (переносно)** – полóда. *Срывать, снимать -зку с чьих-либо глаз* – скидати комú полóду з очей, роздирати завісу з-перед очей; 3) (*головной убор*) завиття, завій (-вою), (*замужней женщины*) намітка. [Якась жінка у завиттю прийшла]; 4) *хир.* – завій (-вою), бандаж. [Зірву завоі – хай джерелом кров поллється (Л. Укр.)]. *Накладывает, наложит -зку на что* – завивати, завити, бандажувати, забандажувати що чим, що в що. *См. Бинтовать, Забинтовывать.*

Повязной, повязочный – бандажевий, завивний.

Пвязывание – зав'язування, вив'язування; завивання, запинання, напинання. *Срв.*

Пвязывать.

Пвязывать, повязать – 1) зав'язувати, зав'язати що, в'язати, пов'язати що, завивати, завити *и* завинути що чим, що в що. [Рани мої смертельніі промивав, м'якенькою бавовною закладав, червоною китайкою завивав (Грінч.)]. **-вать голову платком, на голову платок** – зав'язувати, зав'язати, вив'язувати, вив'язати, в'язати, пов'язати гóлову хусткою, платком (в хустку, в платок), завивати, завити *и* завинути, запинати, зап'ясти *и* запнути гóлову хусткою, платком (в хустку, в платок), напинати, нап'ясти *и* напнути гóлову хусткою, на гóлову хустку, (*о мног.*) позав'язувати, повив'язувати, позавивати, позапинати гóлови хустками, платками (в хустки, в платки), понапинати гóлови хустками (платками), на гóлови хустки (платки). *Срв. Пвязываться.* [Зав'язу я голівоньку шовковим платочком. Жінки зав'язують гóлову в хустку із купром (Свидн.). Стояла перед дзеркальцем і вив'язувала гóлову шовковим платком (Мирн.). Молодіі молодиці, завивайте гóловиці (Чуб.). Купи,

мати, шовку завинуть голівку]. **-зять** *голову лентой, на голову ленту* – зав'язати (пов'язати) голову стрічкою (скиндячкою), на голову стрічку (скиндячку). **-вать, -зять** *галстук* – в'язати, зав'язати краватку. [В'яже до сорочки кольористі краватки (Васильч.); 2] (*на стицах*) плести (часом, іноді) (прутками); 3) *сов.* пов'язати. [Вже пов'язали овес].

Повязанный – зав'язаний, пов'язаний. С **-ной** *головой* – з зав'язаною (вив'язаною, пов'язаною, завиненою *и т. д.*) головою, (*о женщине*) зав'язана, вив'язана, пов'язана, завинена *и* завинута *и т. д.*

Повязываться, повязаться – (*платком*) зав'язуватися, зав'язатися, вив'язуватися, вив'язатися, в'язатися, пов'язатися, запинатися, зап'ястися *и* запнутися, напинатися, нап'ястися *и* напнутися (хусткою, платком), (*покрывалом шёлком и т. п.*) завиватися, завитися *и* завинутися (наміткою, шовком, у намітку, в шовк), (*о мног.*) позав'язуватися, повив'язуватися *и т. д.* Срв. **Повязать** *голову*. [Усі дівчата наші новими хустками позав'язувались (Грінч.). Вив'яжеться шовковою хусткою (Г. Барв.). Русинки там завиваються в намітки (Свидн.). Зап'ялась білою хустиною (Г. Барв.).]

Повязь, см. **Повязка 1**.

Повялить – пов'ялити (деякий час, трохи); пов'ялити (все).

Повялый – пов'ялий, побляклий, пожовклий. [Пов'ялі квіти].

Повянуть, см. **Повядать**.

Повясло (*у снопа*) – перев'ясло, крутінь (-еня).

Погадывать, погадать – 1) ворожити, *сов.* поворожити, заворожити. [Заворожі мені, циганко]; 2) (*думать*) гадати, погадати, міркувати, поміркувати, розважати, розважити що. [Козак думає-гадає].

Погадить (*перепортить*) – попсувати, понівечити, попаскудити, погідити (все).

Погалдеть – погаласувати, погалдікати.

Поганец, поганка – 1) поганець (-нця), поганка, плюгавець (-вця), плюгавка, паскудник, паскудниця, паскуда (*общ. р.*). [Буває щастя скрізь поганцям (Котл.)]; 2) (*язычник*) поганець, поганка, ідолянин, ідолянка, бусурма[е]н, бусурма[е]нка, бузувір, бузувірка.

Поганивать, погонять – (*гонять иногда; немного*) ганяти, поганяти кого (часом, іноді; трохи).

Поганиваться, погоняться за чем – ганяти, -ся (іноді), поганяти, -ся, побігати за чим, (*усилит.*) попоганяти, -ся, попобігати за чим.

Поганить – поганити, паскудити що. [Посудини не погань. Погана птіця, що своє гніздо поганить].

Поганиться – поганитися, паскудитися чим.

Поганка – 1 – 2) см. **Поганец**; 3) (*несъедомый гриб*) поганка, поганій (жаб'ячий) гриб; 4) (*водяная птица*) пірнікоза.

Поганский – поганський, ідолянський, бусурма[е]нський.

Поганство – поганство; паскудство.

Поганный – 1) (*гадкий, мерзкий*) поганій, паскудний; плюгавий, мерз'який; 2) (*языческий*) поганський.

Поганыш – 1) см. **Поганец 1**; 2) (*гриб несъедобный*) см. **Поганка 3**.

Погань – (*гадость*) погань (-ни), гідь (*р.* гідь), нечисть (-сти), гідота, мерзота, негідь (-годи). [Воші та всяка нечисть].

Погаркать – погаркати, погорлати, погукати.

Погарцовать – пога[е]рцювати (деякий час, трохи).

Погарь – згар (-ри), згарище.

Погасание – погасання, згасання.

Погасать, погаснуть – 1) погасати, погаснути, згасати, згаснути (*во множ.* погасати), (*диал.*) тахнути, потахнути, тухнути, потухнути, чахнути, перечахати, перечахнути. Срв.

Гаснуть, Загасать. [Пішов по масло та й в печі погасло (Номис). Уже зорі погасають, ранок наступає (Федьк.). І довго, довго світло те не згасне (Самійл.). Лямпа чахне. Полум'я перечає (Липовеч.).] *В печи уже совершенно -сло* – в печі вже зовсім погасло, в печі вже ні хуху, ні духу. *День -саёт, -гас* – день гасне (згасає), згас, погасає (погас). *Гнев -гас* – гнів погас, гнів занімів; 2) (*о боли: униматься*) ущухати, ущухнути, угамовуватися, угамуватися, заніміти, (*с отрицанием*) угавати. [Зуб болить, не вгаває].

Погаситель, -ница, погашатель, -ница – гасильник, -ниця.

Погаслый – згаслий, погаслий. [Згаслий вулкан. Погаслі свічки].

Погашать, погасить – гасити, погасити, згашати, згасити, загашати, загасити (*во множ.* позагашувати), тушити, потушити що. **-сить огонь** – погасити (загасити) світло. **-сить пожар** – погасити (загасити) пожежу (пожар). **-шатъ чувство совести, чести** – пригашати (приглушувати) сумління, почуття чести. **-шатъ извесьт** – розпускати, розпустити вапно. **-шатъ долги** – сплачувати, сплатити борг, посплачувати, поплатити борги, (*гал.*) уморювати, уморити борги. **Погашенный** – погашений, згашений. **-ный долг** – сплачений борг, (*гал.*) уморений довг.

Погашаться, погаситься – 1) гаситися, погаситися, згашатися, згаситися; 2) сплачуватися, сплатитися, виплачуватися, виплатитися, бути сплаченим, виплаченим. *Долг -шается* – борг сплачується, виплачується, (*гал.*) уморюється. **-шатъся давностью** – покриватися давністю.

Погашение – гасіння, гашення. **-ние долгов** – сплачування, виплачування боргів, (*оконч.*) сплачення, виплачення, виплат(а) боргів, (*гал.*) уморювання, (*оконч.*) уморення довгів.

Погашивание – гостювання.

Погашивать – гостювати (іноді, часом), бувати в гостині.

Погиб и погибъ – кривина, залім (-лому), закрут (-та).

Погибание – загибання, погибання.

Погибать, погибнуть – гинути, загибати, загинути, згибати, згинути, погибати, погинути, пропадати, пропасти, (*о мног.*) погинути, вигинути (*диал.* вигибти), попропадати, (*опис.*) накладати, накласти, наложити головою. [Наша дума, наша пісня не вмре, не загине (Шевч.). Обіцявся вернутися, та, мабуть, і згинув (Шевч.). Якби бог слухав пастуха, то давно-б погинуло стадо (Ном.). Вигибли всі до душі колишні мешканці (Дніпр. Чайка)]. **-нуть от голода** – згинути, пропасти з голоду. [Дай чого їсти, а то пропаду з голоду (Рудч.)]. **-гиб безвозвратно** – загинув без вороття. *Хлеб -гиб от засухи* – хліб пропав з посухи. *Всё -бло* – все пропало. *Если это случится, то я -гиб, мы -гибли* – якщо це станеться, то я пропав (ми пропали), то я пропащий (ми пропащі). [Гляди, щоб ти її нігде не дів, бо тільки ти її де-небудь дінеш, то тоді усі ми пропащі (Рудч.)]. *Он -гиб в общественном мнении* – він пропав (загинув) перед громадською думкою. *Бесславно -гиб* – загинув без слави, (*грубо*) пропав – і собаки не брехали (не гавкали). **Погибший** – загиблий, згиблий; пропащий, страчений. [Пропащий час. Пропащий талант. Страчене життя]. **-ший человек, -шая девушка** – пропащий чоловік (пропаща людина), пропаща дівчина. **-шее создание** – пропаще створіння.

Погибель – згуба, загибель, загиба, загиблиця, загибок, загін, погибель, погуба, пагуба; (*напастъ*) безголов'я. *См. Гибель.* [Сказав це собі на згубу (Звин.). А, пагуби на тебе немає (Звин.). Нам на здоров'я, а тобі на безголов'я (Номис)]. *Согнуть кого в три -бели* – в дугу зігнути когось. *Он как-будто стремится к своей -бели* – він наче сам шукає собі згуби.

Погибельник, -ница – пропаща людина, гибельник, гибельница.

Погибельный – згубний, погубний, загубний. [Для проса цей дощ не помічний, а згубний]. **-ный совет** – згубна рада. **-ное время** – лиха (пропаща) година.

Погиблый – згиблий, пропащий; *см. Погибший (Погибать).*

Погибший, см. Погибать.

Погибъ, см. Погиб.

Погла́вный – 1) *см.* **Поголо́вный**; 2) (*по главам*) на розділи поділений. **-но** – розділами.

Погла́дить, *см.* **Погла́живать**.

Погла́дывать, погладáть – гризти (часом, іноді), погризти що.

Погла́живание – 1) гладження, гладіння; 2) *см.* **Гла́жение 2**.

Погла́живать, погладить – 1) гладити (часом, іноді), погладити, жалувати, пожалувати, голубити, поголубити. [Погладив дитину по голові]; 2) (*утюгом*) прасувати (злегка), попрасувати.

Поглазе́ть – погля[е]діти, полупати очима на що, гав половити, вітришків поїсти, вітришків половити.

Погладáть, *см.* **Погла́дывать**.

Поглода́ться – погризтися, перегризтися. [Собаки погризлися].

Поглотáть – поглитати, поковтати, (*вульг.*) полигати що.

Поглотитель – (*лучей*) вбирач (-ча) (проміння, пилу), поглинальник (проміння).

Поглотительный, *см.* **Поглоща́ющий**.

Поглотить, *см.* **Поглоща́ть**.

Погло́хнуть – 1) поглу́хнути. [Чи ви поглу́хли, чи що?]; 2) (*о растениях*) поглушітися, позаглушуватися.

Поглоща́емый, *прилаг.* – вбираний.

Поглоща́тель – 1) жерун; 2) (*прибор*) вбиральник.

Поглоща́тельный – вбиральний, поглинальний. **-ная способность** – здатність вбирати в себе що, вбиральна здатність.

Поглоща́ть, поглотить – поглинати, поглину́ти, пожирати, пожерти, зажирати, зажерти (*срв.* **Глотáть**); (*вбирать в себя*) вбирати, увібрати *и* убрати, втягати *и* втягувати, втягти що, *срв.*

Вбирáть. [І мені трудно погодитися з думкою, що того всього нема вже, що все те поглинула земля (Коцюб.). Щоб тебе сира земля пожерла (Номис). Оце́й млин таку силу дров зажає (Звин.). *Время всё -щает* – час усє поглинає. *Мел -щает влагу* – крейда вбирає во́гість. *Песок -щает воду* – пісок втягує в себе во́ду. **-щать внимание** – захоплювати, захопити увагу, забирати, забрати (всю) увагу. [Праця захопила всю його́ увагу].

Поглоще́нный – поглинутий *и* поглинений, пожертвий; увібраний, втягнений. **-ный чем** – захоплений чим. [Був я ввесь захоплений своєю працею]. **-ться** – поглинатися, пожиратися, бу́ти поглинутим, пожертим; вбиратися, втягатися, бу́ти увібраним, втягненим. *Всё -щается вечностью* – усє пожирає вічність.

Поглоща́ющий, *см.* **Поглоща́тельный**.

Поглоще́ние – поглинання, пожирання, *оконч.* поглинення, жертя; вбирання, втягання, *оконч.* увібрання, втягнення. *Срв.* **Поглоща́ть**. [Вбирання газів]. **-ние идеєю, чувством** – захоплення ідеєю, почуттям.

Поглуми́ться над кем – поглумитися, поглумувати, поглузувати, покепкувати, покпіти з ко́го, з чо́го. [Знаю вашу славу – поглузують, покепкують та й кинуть під ла́ву (Шевч.).]

Поглупее – 1) (*ср. ст. от Глупый*) дурніший, -ша, -ше, дурнішенький. [Десь дурнішого за тебе не знайшли, що тебе прислали]; 2) (*ср. ст. от Глупо*) дурніше.

Поглупе́ть – (*сделаться более глупым*) подурнішати, (*оглупеть*) здурніти, подурніти, спа́сти з розуму.

Поглупи́ть – подуріти, дурни́ць поробіти, покоїти (деякий час).

Поглуши́ть – поглушити.

Погляде́нье – погляд, подив (-ву). *Людам на -нье* – лю́дам на по́див.

Погляде́ть – подивитися, погля[е]діти *и* -діти, (*взглянуть*) поглянути, позирну́ти на ко́го, на що. *Срв.* **Посмотре́ть**. [Подивися в во́ду на свою вро́ду. Піди, мила, погляди, чи всі ко́ні вороні (Чуб.)]. **-де́ть за кем, за чем** – подивитися, погля[е]діти за ким, за чим, наглянути ко́го, що. *Срв.* **Погляды́вать**. [Піду діте́й нагляну].

- Поглядѣться** – подивітися, виглянутися. [У дзеркало подивітися, виглянутися].
- Поглядка** – погляд (-ду). *От -ки приключилось* – з очей, з уроків прикинулося (сталося).
Делай с -кою – роби з оглядом, обачно, обачливо, роби та на задні колеса поглядай.
- Поглядывание** – 1) поглядання, позирання. [Нічого з твого поглядання не буде, бо вона не про тебе думає (Харк.)]; 2) наглядання, доглядання когось, за ким.
- Поглядывать** – 1) поглядати, позирати, позиркувати, зиркати (від часу до часу) на когось, на що *и* по когось, по чому, поглипувати на когось, на що. *См. Посматривать*. [По дворику походжає, на сонечко поглядає, чи високо сонце сходить (Пісня). Поглядає навколо по людях (Л. Укр.). Позирає у вікно. Іде та все на мене поглипує (Франко)]; 2) (*присматривать за кем*) наглядати, назирати когось, що *и* чого, доглядати когось, що *и* за ким, за чим.
- Погнать** – погнати (*б. вр. пожену́, -женеш...*), погоніти (*б. вр. погоню́, -гониш...*) когось, (*вульг.*) попудити, поперти когось, що. [Полон забрали, далі погнали (Чуб.). Поженуть вас на війну (Стор.). Ані стій, ані погоні]. **-гнать стадо на пастбище, в поле** – погнати череду на пашу (на пастовень), на поле. *Ямщик -гнал лошадей во всю прыть* – візник погнав коні що духу (на всю витягу). *Мы разбили и -гнали неприятеля* – ми розбили і погнали ворога.
- Погнаться** – погнатися (*б. вр. пожену́ся, -женешся*) *и* погнати за ким, за чим. [Піймав, не піймав, а погнатися можна]. **-тсья за зайцем** – погнати(ся) за зайцем.
- Погневать** – погнівити когось. [Дурно ти свого батька погнівив].
- Погневаться** – (*некоторое время*) погніватися, погнівити(ся) (який час), (*попенять*) поремствувати на когось, за що. [Не погніви: що бог дав, те й з'їж].
- Погне́дно** – парами, по парі.
- Погнивать, погнить** – гни(с)ти, погни(с)ти, (*о дереве*) трухнути, потрухнути, трухлявіти, потрухлявіти. *Срв. Гнить, Сгнить*. [Картопля погнила на грядці]. **-гнил в тюрьме (долго)** – попогнів у в'язниці (у хурдизі).
- Погнойть** – (*некоторое время или вовсе*) погноїти (який час або зовсім) що. [Погноїв він хліб на току].
- Погнойться** – погноїтися (який час).
- Погной** – 1) (*действие*) гноїння; 2) (*земля*) погній (-гною).
- Погнусить** – погу(г)нявити, погугнити, погундосити.
- Погнуть, -тсья** – погнути, погнутися. *Срв. Согнуть, -ся*. [Столі його погнулися від м'яси́ва (Куліш)]. **Погнутый** – погнутий, погнений, (*диал.*) погиняний.
- Погнушаться чем** – погребати, погидувати, побридитися чим. [Не погребайте моїм хлібом-сіллю].
- Поговаривать** – говорити, казати (часом, іноді), гомоніти, дейкати, подеїкувати, славити, гудкати, благузнити, джергати. **-вают что...** – кажуть, гомонять, дейкають, подеїкують, славлять, гудкають, благузнять, джергають (люди), що..., між людьми йде, що... [Славили, що в нього тітка відьма (М. Вовч.). Колись на нього скрізь подеїкувано, що він крадене передержує (Грінч.)]. **-вают о войне** – говорять, кажуть, гомонять за війну. **-вают, что (будто) опять будет война** – гомонять (кажуть, дейкають, подеїкують) (люди), що (ніби-то) знов війна буде.
- Поговеть** – поговіти.
- Поговор** – поговір (-вору), слава, неслава.
- Поговорить о чём** – поговорити про що *и* за що; (*побеседовать*) порозмовляти, побалакати, погомоніти, поготорити з ким про що *и* за що. [Ні з ким буде поплакати, ні поговорити (Шевч.). Завтра поготоримо ще про це]. **Заходит -рить к кому** – зайти на розмову, на балачку до когось. *Мне нужно с ним -рить* – мені треба з ним поговорити. *Я хочу с ним -рить об одном важном деле* – я хочу з ним поговорити про одну важну справу. **-рим о чём-л. другом** – поговорім(о) про щось інше, звернім(о) розмову на щось інше.

Поговорка – 1) (*пословица*) приказка, прислів'я, прімо[і]вка, прімовля, помо[і]вка, пріповідка, пріповідка, пріповідь (-вісти), пріповідінка, пріповіданка, пріговірка. [Піймо горілку, маймо прімівку, маймо прімовля: дай, боже, здоровля (Чуб.)]; 2) (*слух, молва*) поговір (-вору), поголоска, чутка. [Давно вже про це чутка йде]; 3) (*разговор*) балачка, помовка. [Про вовка помовка, а вовк у хату].

Погода – 1) погода, (*хорошая*) година, ум. погодонька, годинонька. [Година була ясна та тиха, як божий день (Звин.)]. *Хорошая -да* – година, погода, добра, хороша година, погода, годиняний час, (*гал.*) верем'я. [Якби була година, то треба-б сіно гребти, а то дощі та дощі (Грінч.). Чи в погоду чи в сльоту, веселий іду на роботу (Чуб.). По слоті верем'я (Франко)]. *В хорошую, в тёплую -ду* – (за) доброї, (за) теплої години, за години. [Доброї години не приїздила, а тепер куди-ж його їхати (Васильк. п.). Улітку, за теплої години, вийде на вулицю (Кониськ.)]. *Благоприятная -да* – погідна (погожа) година, (*полетье*) поліття. [Не на всяке літо добре поліття]. *Дурная, ненастная -да* – негода (ум. негодка, негодонька), негідь (-годи), негодія, негоди (*мн.*), непогідь (-годи), негодяний час. [Пішли негоди, ударили холоди, – негодяна осінь (Васильк. п.)]. *Дождливая -да* – дошова погода, (*осенью*) сльота *и* сльоти (*мн.*), плюта. *Мокрая -да* – мочлива погода, моква, мокротеча. *Пасмурная -да* – хмарна погода, помрака, потемрява. *Сухая ветряная -да* – суховітриця. *Переменчивость -ды* – мінливість погоди. *Какая теперь -да?* – як тепер надворі? *-да установилась* – на годині стало. *Стоит хорошая -да* – на годині стоїть. *Была хорошая -да* – стояла година, стояло на годині. *-да обещала быть хорошей* – клалося (збиралося) на годину, заповідалася година. *Наступать, наступить хорошей -де (проясняются)* – безл. випогоджуватися, випогодитися, вигодинюватися, вигодинитися, розпогоджуватися, розпогодитися, розгодинюватися, розгодинитися, вияснитися, вияснитися, на годину кластися (збиратися). *Прояснение -ды* – розпогода. *Наступить дурной -де (заненаститься)* – занегодитися, занепогодитися. *Наступает дождливая -да* – на дощ іде (кладеться, збирається, заноситься). *Наступила дождливая -да (задождило)* – задощилося, засльотилося; сльоти взялися. *Ждать у моря -ды* – дождати марно; 2) негода, буря. Срв. **Непогода**. *Поднялась сильная -да* – знялася (схопилася; зчинилася, зірвалася) буря.

Погодистый – погожий, погідний, см. **Ведренный 1**.

Погодить, безл. **Погодит** – негода, негодяно, негода стоїть.

Погодить – згодити, перегодити, перечасувати; зачекати, почека́ти, заждати, підождати. Срв. **Перегодить**, **Переждать**, **Подождать**, **Повременить**. [Ой, синочку, згоди годиночку (Чуб.). Обіцяв дати, тільки казав заждати. Рано трохи, треба перегодити]. **Погоди (же)** – (с)тривай(-же), по(с)тривай(-же), почекай(-же), зажди(-ж), пожди(-ж), підожди(-ж), погуляй(-же). [Постривай-бо, не сунься поперед батька в пекло! (Неч.-Лев.). Пождіть, кажучи, потривайте! (М. Вовч.). Зачекай, не йди! Зажди (пожди, погуляй) годиночку]. (*Немного*) **-дя** – (трохи) згодом, (трохи) згодя, (трохи) перегодом, (трохи) перегодя, сперегодом. [Приходь трохи згодом. Хлопці трохи помовчали, але перегодя знов почали балакати (Неч.-Лев.)].

Погодичный, см. **Погодный 3**.

Погодишка – негода, негодонька.

Погодка, см. **Погода**.

Погодки, см. **Погодок**.

Погодливый (*ненастный*) – негодяний, непогожий, непогідний, непогодливий, сльотавий. [Негодяна осінь].

Погодно – річно, на рік, (*ежегодно*) що-року, щорічно.

Погодный – 1) (*о погоде: благоприятный*) погожий, погідний, погодливий, годиняний; 2) см. **Погодливый**; 3) (*погодичный*) річний, роковий, (*ежегодный*) щорічний. **-ное издание** – річник. **-ные записи** – річні записи.

Погодовестник – буровісник.

Пого́док – одноліток (-тва), річчяк. *Пять детей -ков* – п'ятеро діток – одно під одним, одно по одному.

Пого́душка – погодонька, годиночка, годинонька; см. **Пого́да**.

Пого́же, нар. – погідно, годиняно, го́дяно. [Вийхали з до́му, то було годиняно].

Пого́жий – погожий, погідний, погодливий, годинний, годиняний. [Вийшов я з села́ ранком погожим та свіжим (М. Вовч.). Я́сний, погідний день]. **-ий парень** – го́жий, ла́дний, бра́вий па́рубок.

Поголе́ть – поголіти, обголіти. [Усі ми і поголіли побосіли].

Поголе́ть – 1) (*дерево*) обголіти; 2) см. **Побрить**.

Поголі́ться, см. **Побрі́ться**.

Поголо́вно – поголовно, всі до одного, всі як один, всі чисто, геть усі, усі до но́гі, наголо́, поспіль, голова́ в голову, всі посполу, всі одним лицем. [Наголо́ всі п'яниці. Усіх до но́гі вибито. Вони поспіль усі вимерли].

Поголо́вний – поголовний, загальний, вселю́дний. **-ная перепись** – загальний (вселю́дний) перепис. **-ная подать** – поду́шне (-ного), поголо́вне (-ного). **-ное ополчение** – посполите рушення.

Поголо́вщина – поголо́вщина.

Поголода́ть – поголодува́ти.

Поголоси́ть (*по покойнике*) – поголоси́ти, потужи́ти, (*с усилит. значением*) попоголоси́ти, попотужи́ти по ко́му и за ким.

Поголубе́ть – (*сделаться более голубым*) поблакитні́шати, поголубі́шати; (*сделаться голубым*) поблакитні́ти, поголубі́ти.

Поголуби́ть (*поласкать*) – поголуби́ти, поголубка́ти, попе́стити, попе́стувати ко́го.

Поголуби́ть (*посинить*) – поголубі́ти, посини́ти що.

Пого́н – 1) см. **Пого́ня**; 2) (*переезд*) перегі́н (-го́ну); 3) (*на плече*) нарамéнник, наплі́чник; 4) (*у ружья*) пас; 5) см. **Погонки**.

Погонка – 1) (*гоньба*) гоньба́, ганя́нина, нагі́н (-го́ну); 2) (*нагоняй*) нагі́нка, погі́нка.

Погонки (*винокурные*) – фу́с и фу́си (мн.), гу́ща, о́сад, послі́д (-ду), послі́док (-дку).

Погонный (*о мерах*) – лінійний, подовжній. **-ная сажень** – подовжній сажень, сажень удо́вж.

Погончик – на́шивка.

Погонщик – 1) погони́ч, поганя́йло. [Плугатарі́ й погони́чі крича́ли (Неч.-Лев.)]; 2) (*посланный в погоню*) погоне́ць (-нця). [Бі́глому одна доро́га, а погонцеві́ де́сять (Фр. Пр.)].

Погонщи́чий – погони́чівський, поганя́йлівський.

Пого́ня – погони́я, погі́нь и погони́нь (-го́ни), наго́ня, дого́ня, (*гоньба*) гони́тва за ким, за чим. [Не дріма́й, коза́че, погі́нь за тобою́ (Чуб.). Вже нас наго́ня знаго́няє. До́вго тяглася́ гони́тва (Коцю́б.)]. В **-ню** – у погони́ю, у погі́нь, удогі́н, на(в)здогі́н, на(в)здогі́нки, на(в)здогі́нці, уздогі́н, уздогі́нці, наго́нцем, наго́нця. [Майну́в навздогі́нці. Я наго́нцем біжу́ за ним]. *Пусти́ться в -ню́ за кем* – побі́гти вдогі́н, кину́тися на(в)здогі́н за ким. **-ня за модою́, за вла́стью** – гони́тва за мо́дою, за вла́дою. Срв. **Гоньба́ 1**.

Погоня́ла – приго́нич, пригі́нчий. [Приго́ни́чів мені́ не тре́ба].

Погоня́лка – ба́тіг (-тога), бич, пу́га.

Погоня́ть –1) *несов.* – поганя́ти, погони́ти ко́го и ким, ге́йкати на ко́го. Срв. **Погна́ть**. [А мужи́к сиди́ть, мовчи́ть, во́лі поганя́є (Рудан.). То́ді чолові́к весело́ співа́є, як п'ятери́ком поганя́є (Номис). Ой, у лу́зі во́лі в плу́зі мій ми́лий погони́ть (Пісня). Ба́тько ора́в, а я ге́йкав]. **Погоня́й!** – поганя́й! руша́й! торка́й! жени́! [Торка́й Гні́дка, Я́киме! (Мирн.)]; 2) *сов.* поганя́ти, погони́ти, (*с усилит. значением*) попоганя́ти, попогони́ти ко́го. Срв.

Поганя́вать. [Тре́ба ко́ня поганя́ти, щоб не засто́ювався].

Погоня́ться – поганя́тися, (*усилит.*) попоганя́тися за чим. См. **Поганя́ваться**.

Погора́ть, погоре́ть – гори́ти, погори́ти. [Погори́ли сте́пи, поля́ і зеле́ні байра́кі. Тори́к ми

погоріли].

Погобить, -ся – погорбити, -ся, попогну́ти спіну, попогну́тися.

Погордіться *чем* – попиша́тися, повелича́тися, погорді́ти чим, з чо́го.

Погоревать *о ком* – погорюва́ти, пожури́тися, потужити, посумува́ти, посмут(к)ува́ти, побідкати́ся за ким *и* по кому, (*с усилит. значенням*) попогорюва́ти, попожури́тися, попотужити *и т. д.* [Згадає, що він сиротина, пожури́ться, посумує, сидячи під тіном (Шевч.). Що я попожури́лась, що я попотужила (Г. Барв.)].

Погорелец – погорілець (-льця).

Погорельй – погорілий; (*о растениях*) попа́лений. [Бо́юся ще погорілу ха́ту руйнува́ти (Шевч.). Попа́лений хліб]. *На -лоє собирать* – на погоріле, на погорілля просити.

Погоріе – погір'я, узгір'я.

Погорланить – погорлати, погалас(ув)а́ти, порепетува́ти, позіпа́ти.

Погорный – узгірний, нагірний, (*наклонный*) згірстий.

Погородить – погородити.

По-городски – по-міському, по-городському, (*как жители города*) по-городянському.

Погорячиться – погарячитися.

По-господски – по-панському. *Живёт совсем -ски* – па́ном (па́ном-діло, па́ном на всю губу) живе.

Погосподствовать – попанува́ти.

Пого́ст – 1) цвинтар (-ря), цвинтаріще, *срв. Кладбище*; 2) (*приход*) парафія.

Погостить – погостюва́ти, погостити у кого, де.

Погостный – 1) цвинтарний; 2) парафіяльний. *См. Пого́ст.*

Пого́тово – поготів, більше, гірше, горіше. *См. По́давно.*

Пого́тову – по-готовому.

Пограбить – по(г)рабува́ти, пога́рбати, поша́рпати.

Пограживать, погрозить кому и Пограживаться, погрозиться на кого – погрожа́ти *и* погрожува́ти, погрози́ти, загрожува́ти, загрози́ти кому́, сваритися, посваритися на ко́го, насваритися, насваритися (*диал. насварити*) на ко́го, (*словами*) нахваля́тися *и* похваля́тися, похваля́тися на ко́го. [Він похваля́ється підпалити мене́. Мовчи, суворо насварилася на нього дівчина (Васильч.). Насваря́лись мовчки кулака́ми (Васильч.)]. **-зитъ пальцем кому, -зитъся пальцем на кого** – насварити(ся) на ко́го па́льцем (пучкою), посваритися на ко́го па́льцем (пучкою), наживати на ко́го па́льцем (пучкою). [Баба насварилася пучкою на діте́й. Накивав він на нього па́льцем].

Погранить – погранкува́ти що.

Пограничье – узграниччя, пограниччя. [Вона́ узграниччя лю́дом осаділа (Куліш)].

Пограничник – узграничанин, пограничанин, узграничник, пограничник.

Пограничный – 1) (*находящийся у границы*) пограничний, узграничний, граничний, прикордо́нний, кордо́нний. **-ный город** – узграничне місто. **-ная полоса** – прикордо́нна смуга, узграниччя. **-ный житель, см. Пограничник. -ная черта** – гранична (кордо́нна) лінія. **-ная стража** – (при)кордо́нна ва́рта (сторо́жа); 2) (*смежный*) суміжний, обміжний, поміжний. [Суміжні поля].

Пографски – по-графському.

Пограять – покра[я]кати.

По́греб – льох (-ху), по́гріб (-греба), погребіще, (*диал.*) пивни́ця, (*каменный*) склеп. [По́лізь у по́гріб та вточі квасу. Пішла до пивни́ці по молоко́. Аж киши́ть нево́льника у Сираку́зах в льо́хах і тюрма́х (Шевч.)]. **Винный -греб** – винний льох, винний склеп, вина́рня. **Пороховой -греб** – порохи́вня. **-греб, выкопанный в виде подвала** – похідний по́гріб. **-греб с люком** – лазний по́гріб.

Погребальный – похоро́нний, погребі́бний. **-ная служба** – похоро́нна, погребна відпра́ва.

-ное *шествие* – похоронний похід (-ходу) (*церковное*) провід (-воду). -ный *звон* – подзвіння, подзвін (-вону).

Погребальщик – погребник, гробокóп, грабар (-ря), погребар (-ря). *См. Могильщик.* [Він за погребника в нашому селі (Липовеч.)].

Погребание – ховання, погребання.

Погребатель, *см. Погребальщик.*

Погребать, погре(б)сти – ховати, поховати, (*церк.*) погребати, погребті когó; *срв. Хоронить.* [Казав себе поховати в степу при долині, казав собі насипати високу могилу (Пісня)].

Погребённый – похований. *Здесь -бён такой-то* – тут похований такий, тут поховано такого. *Заживо -бённый* – живцем похований. -**ться** – ховатися, бути похованим, погребатися, бути погребеним.

Погребение – ховання, поховання, погреб[і]б (-гребу), похорон. [Пішли на похорон. З погребом ідуть]. *Место -бения* – місце поховання. *Бывший на -бении* – погребовий. [По погребі запросив усіх погребових на гостину].

Погребец, погребчик – погрібець (-бця), пúздó, пúздóрко, пúздóрок (-рка), *ум.* пúздóречко.

Погребница (*над погребом*) – погребниця, погрібняк *и* погрібник, катряга, льошник.

Погребище – погребище.

Погребной, погребовый – льоховий, погрібний, пивнічний, склеповий.

Погребок – 1) погрібець (-грібця), темничок (-чка). [Витяг з темничка барильце (М. Вовч.)]; 2) пивничка, винарня.

Погребочек – 1) погрібочок (-чка), темничок (-чка); 2) пивничка, винаренька.

Погребсти, *см. Погребать.*

Погребщик, *см. Погребальщик.*

Погребщик – винар (-ря), виняр (-ра).

Погребщикий – винарський.

Погревать, греть – гріти (часом, іноді), погріти що. -**греть руки, карман около чего, у чего** – погріти руки кодо чо́го, напхати (начинити) кешеню коло чо́го.

Погреваться, греться – грітися (часом, іноді), погрітися. -**греться около чего, у чего (нажиться)** – погрітися, набратися коло чо́го.

Погреть – помріяти, помарити; (*во сне*) посніти.

Погреться – примрітися, поверзтіся, приверзтіся. [І поверзлось мені, що отсє і є він, шлях мій (М. Вовч.)].

Погреть – 1) (*о громе*) погриміти, погримати, погримотіти, погримотати, погуркати, погуркоті[а]ти, (*отдельными ударами*) погрякати, (*глухо*) постугоніти, (*с усилит. значением*) попогриміти, попогримати, попогримотіти *и т. д.* [Вже переходить гроза, ще трохи погрима та й затихне (Грідч.). Попогрякав грім (Манж.)]; 2) (*побряцать*) побряжчати, побрязкати, погрюкати, погрякати; 3) (*об экипаже*) поторох(ко)тіти, погуркотіти. [Погуркотів віз].

Погремок – 1) *см. Погремушка*; 2) *бот. Alectorolophris (Rhinanthus Crista Galli)* – бубовник, жовті братчики, брязгітка, конопляник, липчиця; дзвінець (-нця), дзвіночки.

Погремушка – брязкальце, брязкотільце *и* брязкотальце, калатальце, брязкілка, брязкітка, побрязкач, брязкотало, таракхавка, таракхальце.

Погрёмывать, погрёмливать – погримувати (*реже* погримати), вигримляти, гримоті[а]ти, грюкати, торохкати. [Став грім погримати. Грім погримував здалека (М. Вовч.)].

Погрести и Погресть – 1) (*веслом*) погребті, (*много*) попогребті; 2) (*граблями*) погребті, погромадити. [Покóшено, погребено (погромаджено)]; 3) (*похоронить*) *см. Погребать.*

Погреться, *см. Погреваться.*

Погрешать, погрешить – 1) (*совершить грех*) грішіти, погрішіти, прогрішати(ся), прогрішіти(ся), *сов.* провинити в чо́му *и* проти чо́го. [Не хочу впевняти, щоб ніколи ні в чім не прогрішилась (Мова). Я провинив проти своєї совісти (Крим.)]; 2) (*ошибаться*) хибити,

схи́бити, помиля́тися, помилі́тися, обмиля́тися, обмилі́тися, змилюва́ти, змилі́ти, криві́ти, скриві́ти. [Мі́р зе́млю са́жнем, а не ланцюго́м, то де бу́деш хи́бити (Черк.). Га́рно по-нашому пи́ше, ті́льки де-не-де скриві́ть (Куліш)]. **-шати́ проти́в чего́** – хи́бити, схи́бити проти́ чо́го. [Трапля́ється бо ча́сом так, що пере́кладчик проти́в оригіна́лу схи́бить (Куліш)]. **-шати́ проти́в здра́вого смсла́** – відбі́гати здра́вого розу́му.

Погре́шение – 1) погрі́шення, прогрі́шення; 2) схи́блення.

Погре́шність, см. **Погре́шительность**.

Погре́шительно – хи́бно, поми́лково, поми́лешно. Срв. **Ошибочно**.

Погре́шительность – хи́блівість, похи́блівість, погрі́шливість, поми́льність; (*ошибочность*) хи́бність, поми́лковість, поми́лешність (-ости).

Погре́шительный – хи́блівий, похи́блівий, погрі́шливий, поми́льний; (*ошибочный*) хи́бний, поми́лковий, поми́лешний.

Погре́шность – о́гріх, про́гріх, по́мілка, о́бмілка, хи́ба, по́хибка. *Маленькая -ность* – о́грішок (-шка). [Не ве́elmi-то вели́кий о́грішок, що не так сказа́в]. *Типографская -ность* – друка́рська похи́бка, поми́лка.

Погрозі́ть, см. **Погра́живать**.

Погро́м – погро́м (-ро́му), розбі́й (-бо́ю); спусто́шення, ру́їна, плю́ндрація. [Погро́м украї́нству запо́дяний перемо́жним націо́налізмом росі́йським (Єфр.)].

Погро́млять, погро́мить – гро́мити, погро́мити, розбі́вати, розбі́ти, спусто́шити, спусто́шити, плю́ндрува́ти, сплю́ндрува́ти, руйнува́ти, зру́йнува́ти, (*о мног.*) порозбі́вати, попусто́шити, поплю́ндрува́ти, поруйнува́ти. [Погро́мили га́йдамаки па́нську па́сіку. Не де́нь і не два ля́хи Укра́їну плю́ндрува́ли].

Погро́мщик – погро́мник, розби́шака.

Погро́михива́ть – гримо́тити, гурко́тити, см. **Громиха́ть**. [Де́сь грі́м гримо́ти́ть. Бли́скавиця бли́скала зрідка і грі́м погримува́в зда́лека глу́хим гурко́том (М. Вовч.)].

Прогро́хотать – 1) см. **Погре́меть 1**; 2) (*о пушках*) погу́ркати, поревти, побу́х(к)ати.

Погрубе́лый (*о коже*) – погру́блий, поше́рхлий. Срв. **Огрубе́лый**.

Погрубе́ть – (*сделаться более грубым*) погру́бшати, погру́бішати. Срв. **Огрубе́ть**.

Погруби́ть, погрубия́нить – погру́біянити.

Погру́дно – ку́п[к]ами, на ку́пку. [Прода́є карто́плю ку́пами].

Погружа́ть, погру́жить – 1) *что во что* – зато́пляти *и* зато́плювати, зато́пити, зану́ряти *и* зану́рювати, зану́рити, загли́бляти, загли́бити, запу́скати, запу́стити, встро́мляти, встро́мити що в що. [Ві́н ско́чив у мо́ре зану́рюючи лі́тки в ле́гку й бі́лу пі́ну (Коцю́б.). Во́на встро́мила в во́ду ру́ку]. **-жати́ взор** – вто́плювати о́чі в що. *Смерть сына -зи́ла его́ в глубо́кую скорбе́ь* – си́нова сме́рть завда́ла йо́му вели́кого сму́тку; 2) (*нагружать*) нава́жувати, нава́жити, наху́ровувати, наху́рува́ти, накла́дати, накла́сти ху́ру, наванта́жувати, наванта́жити, наладо́вувати, наладува́ти, рихтува́ти, нарихтува́ти що. [До́бро на возі́ рихтува́ти].

Погружа́ться, погру́житься – 1) *во что* – порина́ти, порину́ти, (в)пі́рнати, (в)пі́рнути, зарина́ти, зарину́ти *и* зарну́ти, угли́бати, угли́бнути, загли́блятися, загли́битися, зато́плятися, зато́питися, вто́плятися, вто́питися, зану́рятися, зану́ритися (*о мног.* позану́рюватися *и* повну́рюватися) в що. [Замо́вкла руса́лочка́, в Дні́про порину́ла (Шевч.). Ти́ (Петро́ і Павло́) пере́йшли по́верх во́ди, а пі́п поча́в зарина́ти, зарину́в по па́хи (Чуб.). А змія́ тоді́ в мо́ре – так і зато́пилась (Рудч.). Не́хай ту́га зарне́, на дно́ мо́ря (Грінч.). Ле́гше їй бу́ло у безо́дно угли́бати (М. Вовч.). Слу́хаю й порина́ю все гли́бше у рідну́ стихі́ю (Васильч.). **-зи́ться в темноту́** – порину́ти (пі́рну́ти) в те́мряву. **-жати́ся в размы́шление, в созерца́ние, в воспомина́ния, в чтение́, в сны́ *и т. п.*** – порина́ти (пі́рнати), захо́дити, загли́блятися в думки́, в спо́глядання́, порина́ти (пі́рнати) в спо́мини, в чита́ння, в сні. [І́ зно́ву замо́вкнув бі́р, ще гли́бше упі́рнувши́ в свої́ дові́чні сні́ (Васильч.). Прису́нувши́ ля́мпу, порина́в у чита́ння (Єфр.)]. **-тєся́ в горе́, в отчая́ние** – порина́ти (порину́ти) в горе́, вда́ватися, вда́тися в ту́гу (в

смúток), у відчай (в розпач, в розпуку). **-тсья в роботу** – поринúти (заглибúтися) в роботу. **-тсья в дремоту, в сон** – западати (запасти) в сон, в дрімóту. [Втомлена голова по хвилі знову западала в дрімóту (Маковей)]; 2) нава́жуватися, нава́житися, бу́ти нава́женим, нахурóвуватися, нахурóвúтися, бу́ти нахурóваним, наванта́жуватися, наванта́житися, бу́ти наванта́женим *и т. д.*, *см.* **Погрузить 2. Погружённый** – 1) затóплений, занурений, заглиблений в що. **-ный в мысли, в раздумье** – замíслений, задуманий, заглиблений у думки, затóплений у думка́х, у задумі. **-ный в созерцание чего** – задíвлений у що. [Ми йшли задíвлені в небо]; 2) нава́жений, нахурóваний, наванта́жений, нарихтований, наладований.

Погружение – затóплювання, заглиблювання, занурювання, поринання в що.

Погрузать, погру́знуть – затопля́тися, затопи́тися, тонúти, потонúти, заглиба́ти, заглибну́ти; (*в грязи*) загрузати, загруз(ну)ти.

Погрузить, см. Погружать.

Погрузка – нава́жування, нахурóвування, хурува́ння, наванта́жування, наладо́вування, нарихто́вування.

Погрузлый – затóплений; загрузлий.

Погрузнуть, см. Погрузать.

Погрунтовать – погрунтува́ти, *см.* **Грунтовать.**

Погрустить – посумувати, посмуткувати, посмутува́ти, пожури́тися, (*гал.*) побанува́ти. [Кожному, хто веселився, треба колись посмутувати (М. Вовч.)].

Погрызть – погризти (деякий час); (*орехов, семячек*) полуза́ти, полу́щити, (*шутл.*) подзьоба́ти (горі́хів, насіння).

Погрызться – погризтися, поїстися, (*повздорить*) погіркатися. [Що-дня вони з що-не́будь та й погризúться. Свої собаки поїлися].

Погрядно – грядка́ми, на грядкі. [Прода́в огірки́ грядка́ми].

Погрязать, погря́знуть – (*в грязи*) груз(ну)ти, загрузати, загрузн(у)ти; (*переносно*) утопа́ти, мерзúти в чо́му. **-зать в невежестве, в пороках, в мерзости** – утопати в неуцтві (в невігластві), в гріха́х, в мерзоті.

Погрязлый – загрузлий.

Погрязнеть – побрудніти, (*ещё более*) побруднішати. *На дворе -нёло* – на двóрі розгрязи́ло, розбагни́лося (*безл.*).

Погрязнить – покаляти, занечістити, забрудніти, *см.* **Загрязнить.**

Погубитель, -ница – погубник, погубниця, згубник, згубниця, (по)губи́тель, (по)губи́тельница, згубця (-ці, *м. р.*).

Погубительный – згубний, погубний.

Погублять, погуби́ть – губи́ти, згуби́ти *и* загуби́ти, запа́губити ко́го, погубля́ти, погуби́ти ко́го, занапаща́ти, занапасти́ти, запропаща́ти, запропасти́ти ко́го, збавляти, збавити, нівечити, занівечити, (*диал.*) тра́тити, стра́чувати, стра́тити, затра́чувати, затра́тити, (*изводитъ*), зводи́ти, звести́ (з світу) ко́го, з світу зігна́ти (згладити) ко́го, збавляти, збавити життя́ (віку) ко́му, (*истратить понапрасну*) марнува́ти, змарнува́ти, переводити, перевести́ (*о мног.* помарнувати, попереводити) що. [Придумували, як-би його́ згубити (Єв.). Бодай-би вам сті́льки қар, скі́льки ви люде́й занапасти́ли (Грінч.). Я сам занівечив свій вік (Шевч.). І ку́ля і шаблюка не звела тебе́ з світу (Куліш)]. **-бить душу, себя** – загуби́ти (згуби́ти, погуби́ти, запа́губити, занапасти́ти, затра́тити) ду́шу, себе́. **-бить своё здоровье, счастье** – занапасти́ти, занівечити сво́є здоров'я, сво́ю до́лю. *Эта страсть -била его* – ця пристрасть згубила його́. **-били девушку** – занапасти́ли (занівечили, звели) дівчину. *Это навсегда -било его в общественном мнении* – це наза́всиди згубило його́ перед громадською думкою.

Погублённый – згублений, загублений, погублений, занапащений, занівечений, страчений, змарнований.

Погубляться, погуби́ться – губи́тися, згуби́тися, погуби́тися, занапаща́тися, занапасти́тися.

Погугнявѣть – погу(г)нявіти, погугнівѣти.

Погудѣть – погустити, погудіти, погучати, (*глухо*) постугоніти, подудніти. *См. Гудѣть.*

Погудка – 1) (*напев, мотив*) го́лос, спі́в; 2) (*прибаутка*) примо[і]вка, вигадка, прикладка, приказка. *Старая -дка на новый лад* – стара пісня по-новому співана.

Погуливать, погулять – 1) гуляти (часами), згуляти *и* погуляти, прогулюватися, прогулятися, проходжуватися, пройтися; 2) гуляти, загулювати, запивати (часами).

Погулить – 1) (*о ребёнке*) поагукати; 2) **-ить** *ребёнка* – потішити, побавити дитину.

Погулюкать – пограти в піжмурки, в панаса, в кузьмірки, в щіці-баби.

Погулять, см. Погуливать.

Погунявѣть – 1) пошолудівити, полисіти; 2) *см. Погугнявѣть.*

По-гусарски – по-гусарському.

Погустеть – погустішати, погущати, (*несколько*) пригускнути, (*о листве, деревьях*) поряснішати, (*сделаться плотнее*) потугшати, потужавити, (*несколько*) притужавити. *Сироп тел* – суроп погустішав, пригуск. *Срв. Густеть.*

Погуторить – погуторити, погомоніти, побалакати, побазікати.

Под – під (*р. по́ду*). *Печной под* – черінь (-рєні *ж. р.* *и* -рєня *м. р.*). [Гаряча черінь]. *Делать под печи (из глины)* – набивати черінь.

Под и Подо, предл. – 1) *с вин. пад.* – під ко́го, під що, попід що (*срв. п. 2*), (*только при обозначении времени*) проти чо́го. *Стать под дерево, под навес* – стати під дере́во, під повітку. *Подойти под окно (снаружи)* – підійти під вікно́. *Сесть под окно (у окна)* – сісти край вікна́. *Ложись под стену, а я с краю* – лягай повз (під, попід) стіну, а я з краю. *Подступить под Москву* – підступити під Москву́. [Татарин далі вже й під Київ підступає]. *Взять кого под руку, под руки* – взяти ко́го під руку, попід руки. [Взяли царя попід руки (Рудан.). Менє вхопили двоє молодіць попід руки (М. Вовч.)]. *Перейти под власть кого* – перейти під ко́го, під чію руку. *Посадить, взять под арест* – узяти під арешт, за (під) сторожу. *Отдать под суд* – віддати до суду, поставити на суд (перед суд) ко́го. *Дом отдан под постой* – дім віддано на постій. *Дать под заклад что-л.* – дати на (в) заставу що. *Давать взаимы под залог* – давати позікою під заставу. *Танцевать под фортепиано* – танцювати під фортеп'яно. *Петь под аккомпанимент гитары* – співати під гітару, в супроводі гітари. *Заснуть под плеск волн* – заснути під плюскіт хвиль. *Подделать медь под золото* – підробити мідь під золото. *Подобрать под цвет, под рост* – добрати до ко́льору (під ко́лір), до зросту (під зріст). *Под силу, не под силу* – до снаги, не до снаги. **Под ряд, см. Подряд.** *Стричь волосы под гребёнку* – стригти волосся під гребінець. *Ехать под гору* – їхати з гори́. *Подняться под (самые) облака* – піднятися попід (самісінькі) хма́ри. *Ему под пятьдесят лет* – йому́ ро́ків під п'ятдесят, йому́ близько п'ятидесяти ро́ків. **Под новый год, под праздник, под пятницу** – проти но́вого ро́ку, проти свята, проти п'ятниці. [Проти п'ятниці мені приснився сон]. **Под вечер** – над вєчір, проти вєчора, надвєчори, *см. Вечер.* **Под утро** – над світ, перед світом. **Под пьяную руку** – під п'яну руч, по-п'яному, по п'яну. **Под конец года** – наприкінці ро́ку; 2) *с твор. пад.* – під ким, під чим, (*для обозначения пространности места, а также при множественности предметов или мест, под которыми или у которых действие совершается или что-л. имеет пребывание*) попід чим. [Як іде, то під нею аж земля стугонить (Неч.-Лев.). Під ним коник воронєнький на силу ступає (Шевч.)]. *Сидеть под деревом, под кустом* – сидіти під дере́вом, під куще́м. *Расположиться под деревьями* – розташуватися попід дере́вами. **Под горой, под горами** – попід горо́ю, попід го́рами. [Стоїть гора висо́кая, попід горо́ю гай (Гліб.). Два рядки білих хат попід го́рами білють (Неч.-Лев.)]. **Вдоль под чем** – попід чим *и* попід що. [Карпо́ скочив через перелаз і пішов попід ти́ном (Неч.-Лев.). Попід те́мним гаєм їдуть шляхом чума́чєньки (Шевч.). Була́ попід панським са́дом на вели́кому ставу́ віспа (М. Вовч.). Попід те село́ є ліс (Звин.)]. *Мы живём под Киевом* – ми живемо́ під Ки́йвом. *На дачах под Киевом* – на да́чах

попід Київом. *В сраженні под Полтавою* – в бою під Полтавою, коло Полтави. [А вже Палій під Полтавою із Шведом побився (Макс.)]. *Под тенью дуба* – в холодку під дубом. *Под глазом, под глазами* – під оком, попід очима. *Под окном, под окнами* – під вікном, попід вікнами, попідвіконню. *Быть, находится подо льдом, под снегом* – бути, перебувати під льодом (під кригою), під снігом. [Ставок під кригою в неволі]. *Поле под рожью, под овсом* – поле під житом, під вівсом (під житами, під вівсами). *Земля под огородом, под лесом* – земля під городом; під лісом. *Под родным кровом* – під рідною стріхою. *В рамке под стеклом* – в рамках, в ра[я]мцях за склом. *Под замком* – на замку. *Под арестом* – під арештом, за (під) сторожею. [Держав їх на замку за сторожею до королівського суду (Куліш)]. *Быть, находится под следствием, под судом* – бути, перебувати під слідством, під судом. *Под опекою, под надзором* – під опікою, під доглядом (під наглядом) чийм. *Быть, находится под защитой* – бути, перебувати під захистом чийм, (*в защищённом месте*) за захистом. *Быть под ружьём* – бути при зброї. *Быть под ветром* – бути за вітром. *Ходит под страхом* – ходити під страхом. *Под страхом смертной казни* – під загрозою смертної кари. *Под начальством, под предводительством, под командой кого* – за чийм (*и під чийм*) приводом, під ким, під чийм командуванням. *Под начальством атамана такого-то* – під отаманом таким-то. *Под властью кого* – під ким. [Буде добре запорозцям і під турком жити (Пісня)]. *Под редакцией* – за редакцією (за редагуванням) *и під редакцією*. *Иметь под рукою* – мати під рукою, на похваті. *Узнать под рукою* – довідатися нишком. *Под секретом* – під секретом. *Под хреном* – до хрину, з хрином. [Порося до хрину]. *Что разумеете вы под этим словом* – що розумієте ви під цим словом. *Под 30-м градусом широты* – на 30-му градусі широти. *Из-под, см. Из.*

Подавальщик, -щица – подавальник, подавальниця.

Подавание – подавання. **-ние голосов** – голосування.

Подаватель – подавач, подавець (-вця), подавальник, (*даритель*) подаруєко.

Подавательница – подавачка, подавальниця.

Подавать, подать – подавати, подати, давати, дати ком'у що; (*кушанье*) (по)давати, (по)дати, видавати, видати, ставити, поставити ком'у що. [Подав милостиню. Хто рано встає, тому бог дає. Вона видала панам вечерю (Коцюб.). Поставили їм сметани]. **Подай (ка), подайте (ка) сюда** – подай (лишень), подайте (лишень) сюди, ке, кете сюди. **-вать обед** – давати обідати. **-дать кушанье на стол** – подати (поставити) страву на стіл. **-дай сюда лодку** – давай сюди човна. **-дать голос** – о(б)зиватися, обізватися (до кого), датися чути. **-дать голос за кого-л.** – подавати, подати голос на (за) кого, голосувати на (за) кого, віддавати, віддати голос ком'у. **-дать мысль** – подати думку. **-дать весть о себе** – (по)дати (з)вістку про себе. **-дать жалобу на кого** – подавати, подати скаргу на кого, прискаржувати, прискаржити кого, жалітися, пожалітися на кого. [Подав у суд скаргу на нього. Прискаржив мене за рабунок (Франко)]. **-вать ко взысканию** – закладати, заложити позов ком'у. **-вать прошение о чём** – подавати прохання про що (за що). **-дать надежду** – (по)давати, (по)дати надію ком'у на що, робити, зробити надію ком'у на що. [І дітям не робимо надії на крашу долю (Франко)]. **Он даёт большие надежды** – він подає великі надії. **-вать кому ложные надежды** – подавати марні надії, надіями манити кого. **-вать руку** – (по)давати, (по)дати руку ком'у, (*здороваться за руку*) ручкатися, поручкатися, рукатися, порукатися з ким. [І шапки не зняв, і руки не дав. У нас не було тієї моди, щоб ручкатися]. **-дать кому руку помощи** – підложити руку під кого. [Були такі люди, що й тут підложили-б свої руки під великого Кобзаря (Куліш)]. **-дать помощь, см. Оказывать помощь.** **Рукой -дать** – тільки що не відко, як палицею докинути. [Чоловікові додому тільки що не відко]. **-дать совет** – (по)давати, (по)дати раду, пораду ком'у (*посоветовать*) радити, порадити, раяти, пораяти кого, *но* ком'у що, *на*раяти ком'у що. [Нема ком'у порадоньки дати (Шевч.)]. **-дать пример** – привід дати, призвід показати ком'у. [Як ви дасте привід, то й інші зроблять те саме]. **-вать повод, см. Повод.** **-вать о здравии,**

за упокою – (по)давати, (по)дати на часточку за ко́го. **-ва́ть** *что-л. в какую-л. сторону* – посувати, посунути що в який бік. **Поданный** – поданий. *Обед -дан* – обід на столі.

Подава́ться, пода́ться – 1) подава́тися, пода́тися, бу́ти по́даним. [Не пи́шний в нас обі́д, не пи́шно й пода́ється (Куліш)]; 2) (*подвигаться, уступить*) подаватися, пода́тися, посуватися, посу́нутися, посту́патися, поступи́тися, (*назад или в сторону*) оступа́тися, оступи́тися, уступа́тися, уступи́тися перед чим. [Репресі́ї почали́ перед тиском життя́ подава́тись. Він до нього, а той оступа́ється]. *Толпа -далась назад* – юрба́ оступи́лася (поступи́лася, посу́нулася) назад. **-да́йся вперёд** – посу́нься (поступи́ся) наперед. **-да́йся назад, в сторону** – посу́нься назад, на бік, оступи́ся (поступи́ся) назад, на бік. *Срв. Отступать. Он долго упорствовал в отказе, но, наконец, начал -ваться, -дался* – він довго відмага́вся, але нарэ́шті почав подава́тися (уступа́тися), пода́вся (уступи́вся). *Он вздрогнул и -дался назад* – він здригну́вся і поткну́вся (пода́вся) назад. *Винт -дался, нарезка -далась* – гвинт і́зсуну́вся, різь і́зсуну́лася.

Подави́ть – 1) (*некоторое время, слегка*) подави́ти, поду́шити, почави́ти (де́який час, зле́гка). *Срв. Давить*; 2) (*многих*) подави́ти, поду́шити, позаду́шувати ко́го; 3) *см. Подавлять*.

Подави́ться – подави́тися, (*удавиться*) удави́тися чим. *Срв. Подавляться*.

Подавле́ние – за́давлювання, заду́шування, приду́шування, приборку́вання, притлу́млювання, *оконч.* за́давлення, заду́шення, приду́шення, приборкання, притлу́млення. **-ние восстания** – приду́шення, приборкання повста́ння.

Подавленность – пригні́ченість, пригно́бленість (-ности).

Подавленный, *см. Подавлять*.

Подавливание – наду́шування, наті́скування, приті́скування (від ча́су до ча́су).

Подавливать – (*слегка, временами*) наду́шувати, натиска́ти *и* наті́скувати, приті́скувати (зле́гка, ча́сом); (*об обуви*) му́ли[я]ти.

Подавля́ть, подави́ть – 1) (*угнетать*) гні́тити, пригні́чувати, пригні́тити, пригно́блювати, пригно́бити, да́вити, прида́вити ко́го. *Меня -вляла мёртвая тишина* – мене́ гні́тила (пригні́чувала) ме́ртва ти́ша. *Меня -вляет сознание собственной вины* – мене́ пригні́чує (гні́тить, да́вить) свідо́мість вля́сної про́вини; 2) (*заглушать*) да́вити, за́давити, ду́шити, заду́шити, гамува́ти, пога́мувати, тлуми́ти, стлуми́ти *и* потлуми́ти, притлу́мляти *и* притлу́млювати, притлу́мити, боро́ти, поборо́ти, глу́шити, зглу́шити, заглу́шати *и* заглу́шувати, заглу́шити, гну́ти, зігну́ти що, (*побивать превосходством*) забива́ти, за́бити ко́го, що. [На́родня мо́ва почина́є забива́ти в пи́сьме́нстві чу́жю церко́вщину (Єфр.)]. **-и́ть в себе злость, возмущение, досаду, желание** – за́давити (заду́шити, пога́мувати, потлуми́ти, стлуми́ти *и т. д.*) в со́бі злі́сть, о́бурення, до́саду (жа́ль), бажа́ння. **-ви́ть восстание** – приборка́ти, приду́шити, заду́шити повста́ння. **Подавленный** – пригні́чений, за́давлений, заду́шений, пога́мований, притлу́млений *и т. д.* **-ный тяжёлым горем** – пригні́чений (пригно́блений) тяжкі́м го́рем. **-ное настроение** – пригні́чений на́стрій. **-ный стон, голос** – за́давлений, заду́шений сто́гін, зда́влений, зду́шений го́лос. *Восстание, -ное самыми решительными мерами* – повста́ння, приборкане́ (приду́шене, заду́шене) найрі́шучі́шими за́ходами... **-т́ся** – 1) пригні́чувати́ся, бу́ти пригні́чувани́м, пригні́чени́м; 2) за́давлювати́ся, бу́ти за́давлени́м, ду́шити́ся, бу́ти заду́шени́м, гамува́ти́ся, бу́ти пога́мовани́м, тлуми́ти́ся, бу́ти потлу́млени́м, притлу́млени́м *и т. д.* *Срв. Подавиться. Худшее в человеке должно -ляться* – гі́рше в лю́дині тре́ба гамува́ти (приборкува́ти).

Подавляющий – гні́тючий. **-щее большинство** – перева́жна бі́льшість.

Подавно – пого́тів, (і) по́тім, (і) по́тому. [Ко́ли щеня́ не за́давів, мене́ не за́йме й пого́тів (Гліб.). Ти не зна́єш, а я й по́тому].

Подавщик, -щица – подава́льник, подава́льниця.

Подагра – пода́гра.

Подагрик – пода́грик.

Подагрический – подагричний.

Подакивать, подакать – потакувати, притакувати (часом), потакати, егекати, поегекати.

Подаблывать, подолбить – подовбувати, подовбати (*и* подовбти), длубати, подлубати.

Подальше – дальшенько, далі, далій. [Іди від мене куди далі].

Поданный, см. **Подавать**.

Подарить – подарувати *и* подарити, ударувати *и* ударити, здарувати *и* здарити кому що.

[Бідному ніхто не подарує (Номис). Здарували йому на весіллі чотири карбованці (Черкас.)].

Подаренный – дарований, подарований. [Дарованому коневі в зуби не дивляться].

Подарок – дарунок, подарунок (-нка), подарок (-рка), *соб.* подар'я, (*гостинец*) гостинець (-нця), баз[с]аринок (-нка) *и* баз[с]аринка (-ки), (*при поздравлении, визите*) ралєць (-льця).

[Щедрий дарунок. Соколят побрали, турецькому царю в подарок послали]. **Свадебный -рок**

– весільний дарунок, даровизна. **-рок на память** – пам'ятка, пам'ять (-ти). **Ответный,**

обратный -рок – віддарок (-рка), віддара. **-рок по случаю приезда или от'езда** – приїздне,

від'їздне (-ного). [З гостей приїздного хто дасть наймичці]. **-рок, купленный на ярмарке** –

ярмаркове (-вого). **Дать в -рок** – подарувати, дати в дар, в даровизну, в дарівщину кому що.

Срв. Дар, Даровщина.

Подарочек – даруночок, подаруночок, подарочок (-чка), гостинчик.

Подарочный – подарковий, (по)дарунковий.

Податель – давєць (-вця), подавєць (-вця), подавця (-вці). **-тель всяких благ** – давєць усякого добра. **-тель письма** – листоподавєць, подавєць листа. **Отвечайте с -лем сего письма** – відповідайте подавцем цього листа.

Подательница – подавиця.

Податливость – податливість, здатливість, схильчивість (-ости).

Податливый – податливий, здатливий, схильчивий, похильний, схильний. [Дуб податливіший, ніж грушина. Вона не дуже-то здатлива (Неч.-Лев.). Живеш, як похильне дерево, куди хилиться, туди й хилюсь].

Податной – податковий. **-ное сословие** – податковий стан.

Податность, Податный, см. **Податливость, Податливый**.

Податчик, -чица – подавач, -ка, подавальник, -ниця.

Подать – податок (-тку), подать (-ти), оплата (-ки), оплать (-ти), данина; (*иронически*) подерєча, драча (-чі), смиковє (-вого). [Великі оплатки – ніяк на гроші не зіб'єшся].

Окладная -ть – положений податок. **Подушная -ть** – подушне, поголовне (-ного). [Мов за

подушне обступили (Шевч.)]. **Подымная -ть** – димовє, подимне, подимщина, верховє,

коминне (-ого). **Поземельная -ть** – ґрунтовий податок, лановє (-вого). **-ть за четверть года** –

квартал (-лу). [Зникли збори, вже не правлять кварталу (Грінч.)]. **Годичная -ть** – роківщина.

Взыскивать, взыскать -ти – правити, виправляти (виправити, повиправляти) податки,

стягати (стягнути, постягати) податки. **Наложить -ть на кого, обложить -тью кого** –

оподаткувати когo, наложити податок на когo. **Раскладывать -ти** – розписувати податки.

Платить, заплатить -ти – платити, полатити податки (оплатки), виплатитися з податків.

Платящий -ти – податник, датєшний. **Сборщик -тей** – збірчий, (*подушных*) подушник;

(*вульг.*) здирщик, здирця, драч (-чи).

Подать, см. **Подавать**.

Подача – 1) подавання, подання. **-ча голосов** – голосування. [Вселюдне, безпосереднє, рівне, таємне голосування]; 2) см. **Подачка**; 3) (*кушанье*) потрава, страва. **После первой и третьей -чи угощают вином** – по першій і по третій потраві (страві) частують вином.

Подачка – даток (-тку), датка (-ки), дачка (-ки). [Звик на датки, то вже йому не до роботи].

-ки з чужого стола – мантулі, мантуси *и* минтуси. **Выманивать -ки** – мантуліти. **Живёт**

-ками – в руку дивиться.

Подающий – той, хто подає, давєць (-вця), даха (-хи, *общ. р.*), дахар (-ря), (*подавальщик*)

подавальник. [Від злого давця бері й капця. Коли даха, так будеш і взяха].

Подаяние – подання, даток (-тку), милостиня (-ні) и милостина (-ни). *Подать неимущему -ние* – даток убогому вчинити (подати). *Питаться -нием* – прошеним (ласкавим) хлібом жити, жебрати, з довгою рукою ходити.

Подбавка – 1) (*действ.*) додавання, добавляння, придавання, прибавляння; 2) (*что подбавлено*) додача, придача, додаток (-тку), добавок (-вку).

Подбавлять, подбавить – додавати, додати, добавляти, добавити, придавати, придати, прибавляти, прибавити, підкидати, підкинути куди (в що) чого. [Треба трохи води придати. Підкинь у грубу ще дров]. **-бавь щец** – підсіп борщу. **-бавь пару** – піддай пари.

Подбавленный – доданий, добавлений, приданий и т. д. **-ться** – додаватися, добавлятися, придаватися, прибавлятися, підкидатися, бути доданим, добавленим и т. д.

Подбагреник, рыбол. – короткий гак, остень, підбурок.

Подбадривание – підбадьорювання, підсмілювання.

Подбадривать, см. Подбодрять.

Подбалтывать, подболтать – підбóтвувати, підбóтвати, (*подмешивать*) підмішувати, підмішати, підколóчувати, підколóтити. **-тать муки в соус** – запустити підлеву борошном, підмішати борошна в сос. **Подболтанный** – підбóвтаний, підмішаний, підколóчений.

Подбалтываются, подболтаются – підбóтвуватися, підбóтватися; підмішуватися, підмішатися, підколóчуватися, підколóтитися.

Подбегание – підбігання.

Подбегать, подбежать (*к кому, к чему*) – підбігати, підбігти, (*подоспеть*) надбігати, надбігти, (*о многих*) попідбігати, понадбігати (до кого, до чого). [Брат піший піхотинець за кінними біжить-підбігає (Дума). Надбіг другий вовк і з живого ще теляти вірвав шматок м'яса (Коцюб.)]. **-ть под что** – підбігати, підбігти, (*о многих*) попідбігати під що.

Подбел – 1) *см. Подбелка*; 2) *бот. (Fussilago Farfara и Petasites vulgaris)* – підбіл (-лу) и підбіль (-лю); *срв. Мать и Мачеха*.

Подбеливание – підбілювання, забілювання, *см. Подбеливать.*

Подбеливать, подбелить – підбілювати, підбілити, (*о мног.*) попідбілювати когó, що; (*молоком или сметаной кушанье*) забілювати, забілити що. **Подбеленный** – підбілений; забілений.

Подбеливаться, подбелиться – підбілюватися, підбілитися, (*о мног.*) попідбілюватися; забілюватися, забілитися, бути забіленим.

Подбелка – 1) *см. Подбеливание*; 2) (*приправа*) забіл (-білу), забілка.

Подберезник (гриб) – березняк, красноловець (-вця).

Подбивать, подбить – 1) *что чем и что подо что* – підбивати, підбити, (*о мн.*) попідбивати що чим и що під що, (*подкладкою одежду, досками что-л.*) підшивати, підшити, (*о мн.*) попідшивати що чим. **-бей клин под стойку** – підбий (піджени) клинка під стоян (під соху). **-вать сапоги гвоздями** – підбивати (підбити, попідбивати) чоботи гвіздками (цвяхами), підкóувувати (підкувати, попідкóувувати) чоботи (гвіздками); поцвяхувати чоботи. **-бить платье шелком** – шóвком підбивати, підбити, підшивати, підшити убрання. **-бить мехом** – підбивати (підбити) хутром, хутрувати, вихутрувати, похутрувати що. *Утопленника теченьем -било под мост* – топленика підбило течією (водою) під міст. **-бить зайца, птицу** (*подстрелить*) – підбити зайця, птицю. **-бить глаз, глаза** – підбити око, попідбивати очі. **-бить кого (свалить с ног)** – підбити (підчепити) когó. *Они -били друг друга и оба упали* – вони підбили одін одного й обидва попадали. **-бить щи забелкой** – забілити борщ; 2) *кого на что* – підбивати, підбити, (*подущать*) підмовляти, підмовити, намовляти, намовити, (*подстрекать*) під'юджувати, під'юдити, підбóуджувати, підбóудити, підбóурювати, підбóурити, направляти, направити, настрєнчувати, настрєнчити, (*советами*) підраджувати и підраджати, підрадити когó на що. *Срв. Побуждать.* [Хіба не Хома підмовляв, не він

скликав громаду (Коцюб.). Під'юдили мене на вас (Конис.). Цікавість, мабуть, вас підбуджує чимало (Самійл.). Підбурювали всіх царів в Європі, щоб воювати Англію ішли (Грінч.). *Так меня и -ваёт поехать туда* – так мене й пориває поїхати туди. **Подбитый** – 1) підбитий, підшитий, (*мехом*) (по)хутрований, віхутруваний чим. *-тая птица* – підбіта, підтята птиця. *-тый глаз, -тые глаза* – підбите (підсинене) око, попідбивані (попідсинювані) очі; 2) (*наущенный*) підбитий, намовлений, під'юджений *и т. д.*

Подбиваться, подбится – 1) підбиватися, підбитися (*досками, материей*) підшиватися, підшитися, (*во множ.*) попідбиватися, попідшиватися чим. *-ться мехом* – хутруватися, віхутруватися, похутруватися чим; 2) (*изнашиваться*) збиватися, збитися, (*во множ.*) позбиватися. *Сапоги -бились* – чоботи позбивалися; 3) (*о лошади*) підбиватися, підбитися, підтоптуватися, підтоптатися; 4) *под что* – забавитися, забитися, заганятися, загнатися під що. [Колька забилася (загналася) під ніготь]; 5) (*подольщаться к кому*) підстилатися, підстелитися, підмощуватися, підмоститися під кого, підсипатися, підсипатися, підлазити, підлізти до кого, піддобрюватися, піддобритися до кого *и* під кого, запобігати, запобігти ласки в кого, підходити, підійти під чию ласку. [Вже під його підстилалася козаки й міщани. Багатир не поскупився, під кого треба підмостився. Все дума: як-би-то піддобритися під пана].

Подбивка – 1) (*действ.*) підбивання, підшивання, *оконч.* підбиття, підшиття, (*мехом*) хутрування, похутрування; 2) (*подкладка*) підбивка, підбійка, підбій (-бою), підшивка, спід (*р. споду*), спідка (-ки).

Подбирание – підбирання, збирання, визбирування; добирання, прибирання *и т. д., см.*

Подбирать.

Подбирать, подбирать – 1) (*подымать*) підбирати, підібрати, підіймати, підняти що, (*собирая с полу, с земли*) збирати, зібрати, (*по одному*) визбирувати, (*во множ.*) попідбирати, позбирати, визбирати, (*сплошь*) повизбирувати що. [В того доля ходить полем, колоски збирає (Шевч.). Дивись, як ловко курятко пшінце визбирує (Хорол.). Визбирай (повизбируй) скло, щоб хто ногу не заскабив]. *Прольёшь, не -решь* – розиллеш, не збереш. *-брать платье, юбку* – підібрати сукню, спідницю, (*подоткнуть*) підсмикати, підтикати, підкуцати, під[за]касати спідницю. *Срв. Подбираться 2. -бирать поля* – підгинати поли. [А я поли підгинаю сидати на лаві (Гол.)]. *-брать волосы, косу* – підібрати, забрати волосся, косу. [Вона одною рукою миттю зірвала з голови хустку, другою підбрала довгу і чорну, як гайворон, косу (Стор.). Заберу собі волосся так, як жовнір, та й буде мені ліпше йти (Стеф.)]. *Сидеть, -бравши ноги под себя* – сидіти, під себе ноги підібгавши (підгорнувши, підкорчивши). *-рать парус* – звивати, звинути вітрило; 2) (*брать чужое*) забирати, забрати, підчеплювати, підчепити. *Не оставляй тут ничего, как раз -берут* – не кидай тут нічого, а то миттю підчеплять; 3) (*о животном: с' есть*) поїсти, виїсти, визбирати. *Лошадь -брала овёс до зерна* – кінь овес до зернятка (до зернинки) поїв (виїв, визбирав); 4) добирати, ді[о]брати (доберу, -реш...), прибирати, прибрати, (*во множ.*), подобирати, поприбирати кого, що до чого. *-рать лошадей под стать, под масть, под цвет* – добирати, добрати коней до пари, до масти, до кольору. *-рать по образчику* – добирати на зразок. *-бирать подкладку под цвет материи* – підбивку до кольору добирати. *-бирать цвета* – добирати (прибирати) кольори. *-бирать пару кому* – добирати (добрати), прибирати (прибрати) пару кому (до кого) *и* до пари кому, допаровувати (допарувати), підпаровувати, (підпарувати) кого до кого. *-рать что-л. лицом к лицу, лучшее к лучшему* – личкувати що. *-брать карты, чтобы обыграть кого наверняка* – підкладати (попідкладати) карти, щоб когось напевне обіграти. *-брать ключ к чему* – добирати (добрати), прибирати (прибрати) ключа до чого. [Добрав ключа до батьківської скрині (Грінч.). Добираю ключа до комори, бо той загубився (Крим.). І кожен прибере ключа до її пісень (Куліш)]. *И слова (выражения, названия) подходящего не -беру* – і слова (виразу) підхідного (підхожого), назви підхідної (підхожої)

не приберу́ (не доберу́).

Подбира́ться, подобра́ться – 1) підбира́тися, підібра́тися, попідбира́тися, збира́тися, зібра́тися, позбира́тися, визбира́ватися, визбира́тися, повизбира́ватися, бу́ти підібра́ним, попідбі́раним, позбі́раним, повизбі́руваним; добира́тися, добра́тися, прибира́тися, прибра́тися *и т. д.*, *см.* **Подбира́ть**; 2) підбира́тися, підібра́тися, підсмикува́тися, підсмика́тися, підтика́тися, підтіка́тися *и* підіткну́тися, зака́суватися, закаса́тися, підка́суватися, підкаса́тися, закачува́тися, закача́тися, підку́цатися, (*во мно́ж.*) попідбира́тися, попідсмикува́тися, попідтика́тися *и т. д.* *См.* **Подобра́ть пла́тье (Подбира́ть)**. [І підсмика́лася, і підтіка́лася, і підпереза́лася (Стор.). Мала́нка закаса́лася та лі́зе в воду (Коцюб.). Оче́рето́м ка́чки гна́ла, ви́соко-м ся закача́ла (Пісня)]; 3) (*подкра́дыва́ться*) підбира́тися, підібра́тися, підкрада́тися, підкрасти́ся, чалитися, причалитися до чо́го. *Срв.* **Подкра́дыва́ться**. [Підбира́ється під ха́тне віко́нце. О́нде коро́ва до капу́сти ча́литься (Переясл.). *Волк -бира́ється к ста́ду (овец)* – вовк підкрада́ється (ча́литься) до ота́ри; 4) (*подольща́ться*) добира́тися, добра́тися до ко́го, заходи́ти до ко́го *и* коло́ ко́го, підмо́шуватися *и* підмо́щатися, підмо́ститися до ко́го, підходи́ти, підійти́ під ла́ску ко́му. *Срв.* **Подольща́ться, Подбива́ться 3**. [Спрокво́ла добира́ючись, запу́тав панотця́, як па́вук му́ху (Свидн.). Не погля́не, не заговори́ть, хоч там як до йо́го не захо́дь (М. Вовч.)]; 5) (*о при́пасах: приходи́ть к концу́*) сходи́ти. [Уже́ на́ші при́паса сходи́ть]; 6) (*тоща́ть*) худну́ти, схудну́ти, охлява́ти, охлясти́, з ті́ла спада́ти, спа́сти, (*о мно́г.*) поху́днути, похля́сти *и* поохлява́ти, з ті́ла поспада́ти.

Подби́руха, *бот.* (*Glechoma hederacea*) – ко́цурник.

Подбитый, Подбить, *см.* **Подбива́ть**.

Подблю́дник – підкладка, підмостка під блюдо́.

Подблю́дный. -ные песни – ворожі́льні пі́сні, (круг ми́ски з водо́ю).

Подбодря́ть, подбодри́ть – підбадьору́вати, підбадьори́ти, осмілюва́ти, осмілі́ти, підсмілюва́ти, підсмілі́ти ко́го, додава́ти, дода́ти ду́ху (відва́ги) ко́му, (*диал.*) одерза́ти, одерзну́ти ко́го. [Треба́ підбадьори́ти їх, якщо вони́ боя́ться. Го́рівка тебе́ трохи одерзне́, бо-с геть у́плоші́в (Стеф.)].

Подбодря́ться, подбодри́ться – підбадьору́ватися, підбадьори́тися, бадьорні́шати, побадьорні́шати. [Усі́ яко́сь повеселі́шали й побадьорні́шали (Неч.-Лев.)].

Подбой – 1) (*действ.*) підбива́ння, *оконч.* підбиття́; (*сапог гвоздя́ми*) підковува́ння, підкува́ння, цвяхува́ння, поцвяхува́ння (чо́біт); 2) *см.* **Подкладка**; 3) *см.* **Подбор**.

Подбойка – 1) *см.* **Подбой 1**; 2) (*наковаленка*) ба́бка.

Подбойный – підбивни́й, підбива́льний. **-ный гвоздь** – шпень (*р.* шпеня́), шпеньо́к (-нька́).

Подболта́ть, см. **Подбалтыва́ть**.

Подболтка – 1) (*действ.*) підбо́втування, підмі́шування, підко́ло́чування; 2) (*сдоба к кушанью́*) за́права; (*забелка*) забі́л, забі́лка.

Подбор – 1) до́бір (-бо́ру), добира́ння, прибира́ння; *срв.* **Подбира́ние. Естественный, половой -бор** – природни́й, статевий до́бір; 2) до́бір (-бо́ру), (*выбор*) ви́бір (-бо́ру). **-бор исторических книг** – до́бір, (*полн. собрание*) по́вний збі́р, по́вна збі́рка істо́ричних кни́жок. *Как на -бор* – як оди́н, оди́н в оди́н (одна́ в одну́, одно́ в одно́), го́лова в го́лову. [Ясе́нина та вся́ке дере́во – одно́ в одно́ рівне́ та висо́ке]. *У него́ все лоша́ди на -бор* – у нього́ всі ко́ні го́лова в го́лову (до ма́сти); 3) (*в обуви*) підп'я́ток, обца́с (-са), ко́рок (-рка), кі́рка (-ки), за́каблук, підбі́р (-бо́ру), (*деревянный обтянутый кожей́*) коло́дочка. [Стьо́жки до кі́рок попу́стити (Г. Барв.)].

Подбора (*в неводе*) – підбі́р (-бо́ру), обі́рка (-ки).

Подборка – добира́ння, прибира́ння, *срв.* **Подбира́ние**.

Подборный – до́бірний; ді[о]бра́ний.

Подбородник – 1) (*в конской упряжи*) підборі́ддя (-ддя); 2) (*у шапки*) підборі́дь (-роди).

Подбородок – підборіддя (-ддя), борода́, підборода. *Жирный -док* – во́ло. [Чисто виголене підборіддя. Упала та вдарилася бородою об стіл]. *Двойной -док* – подвійне во́ло. *Под -дком* – попід бороду, підбородь. [Обвивають (перемітку) попід бороду, підборідь (Шух.)]. *С острым -дком* – гостробородий. *С жирным -дком* – властий.

Подбородочный – підборідний.

Подборщик, -щица – добира́ч, добира́чка.

Подбочениваться, подбочениться, подбочиться – братися, взятися в бо́ки, під бо́ки, (*реже*) взятися бо́ка. [Взявся під бо́ки та й думає, що пан]. **-чась, -ченившись** – узявшись під бо́ки (в бо́ки, бо́ка), ру́ки в бо́ки. [Ру́ки в бо́ки та й ну танцюва́ти].

Подбрасывание – підкида́ння.

Подбрасывать, подбросить – підкида́ти, підки́нути; (*только вверх*) викида́ти, ви́кинути (*диал.*) підверга́ти, підвергті (*н. вр.* підвержу́, -же́ш); (*мяч для удара палкой*) підгілювати, підгилити. [А підкинь у грубу ще дров. Хто вище підкине оцю булаву́, то того́ буде о́зеро (Рудч.)]. *А что, кто выше -сил мяч?* – А що, хто вище ви́кинув м'яча *и* м'я́чем (підкинув м'яча́)? **-силь что под что** – підкинути що під що. [Підкинув його́ під припічок (Грінч.)]. **-силь сена лошадям** – підкинути, (*немножко*) підтрусіти сі́на ко́ням. *Ему -силы ребёнка* – йому́ підкинуто дити́ну. **Подброшенный** – підкинутий, підкинений.

Подбрасываться, подброситься – 1) підкида́тися, підкинутися, бу́ти підкиненим, підкинутим. [Почали яблуками підкида́тися. Тричі на день вола́м сі́но підкида́ється]; 2) (*взбрасываются*) підкида́тися, підкинутися, викида́тися, ви́кинутися, скида́тися, скинутися. [Он бач, як сьогодні ри́ба підкида́ється, (викида́ється, скида́ється)].

Подбривать, подбрить – підголювати, підголити, (*во множ.*) попідголювати. [Підголів бороду]. **Подбритый** – підголений.

Подбриваться, подбриться – підголюватися, підголі́тися, (*во множ.*) попідголюватися. [Він прибрався, підголився (Неч.-Лев.)].

Подбросчик – підкидач. [М'яча́ підкидач підкидає, а інший б'є].

Подбрюшина – підчеревина.

Подбрюшник – 1) (*в упряжи*) попру́га; 2) (*повязка для живота*) підчеревник.

Подбрюшный – підчеревний.

Подбрюшье – підчерев'я.

Подвал – 1) *см.* **Подваливание**; 2) склеп, льох; *см.* **По́греб**. [Тільки у Скута́рі, в скле́пу, не дрімають козаки серде́ги (Шевч.). А під тим до́мом були льохі і була́ горілка (Март.)]; 3) підва́л, (*гал.*) сутерени. [Живу́ть у підва́лі (у сутеренах)].

Подваливание – підко́чування, підсува́ння, підверта́ння, підсипа́ння, підгорта́ння. *См.*

Подваливать.

Подваливать, подвалить что к чему, подо что – підко́чувати, підкоті́ти що до чо́го *и* під що, підсува́ти, підсу́нути що під що, (*подворачивать*) підверта́ти, підверну́ти, (*подсыпать*) підсипа́ти, підсипа́ти, підгорта́ти, підгорну́ти що під що. *Не -вайте дров к забору, поломаете его* – не підко́чуйте, не прикладайте дров до паркану́ (не прива́люйте паркана́ дровами), бо поламаєте. **-вали-ка под колесо камень** – підверни лишень під колесо ка́мінь. **-лить земли под избу, под забор** – підкида́ти, підсипа́ти, підгорну́ти землі́ під ха́ту, під паркан. *Рыдван -лил под крыльцо* – ридва́н підкоті́в(ся) (під'ї́хав) під га́нок. *И -лило-же ему счастье* – та й поталанило (пофортунило)-ж йому́. **Подваленный** – підко́чений, підсу́нений, підвер́нений, підсипаний, підгор́нений *и т. д.* **-ться** – підко́чуватися, підкоті́тися, бу́ти підко́ченим, підсува́тися, підсу́нутися *и т. д.*

Подвальный – підва́льний, (*гал.*) сутере́новий. **-ный этаж** – підва́льна оса́да. *См.* **Подва́л 3.**

Подваривать, подварить – 1) прива́рювати, привари́ти. [Тре́ба привари́ти каші́, бо ма́ло (Грінч.)]; 2) (*о железе*) нава́рювати, наварити що. [Наварити вісь]. **Подваренный** – прива́рений; (*о железе*) наварений.

Подвариваться, подвариться – 1) приварюватися, приваритися, бути привареним; 2) (о железе) наварюватися, наваритися, бути навареним.

Подварочный – приварний. **-чный аппарат** – приварний апарат.

Подвевать, подвевать – 1) (о ветре) підвівати, підвіяти, піддувати, піддути під що; 2) (о зерне) підвівати *и* підвіювати, підвіяти, провівати *и* провіювати, провіяти що. **Подвеванный** – підвіяний, провіяний.

Подвеваться, подвеваться – підвіватися *и* підвіюватися, підвіятися, провіватися *и* провіюватися, провіятися.

Подведение – підведення. **-ние итогов** – підсумовування, *оконч.* підсумування.

Подведомный – підсудний.

Подведомственность – підурядність, підпорядкованість (-ости).

Подведомственный – підурядний, підпорядкований.

Подвенечный – шлюбний, вінчальний. [Хутко вже тебе побачу, красо-природо, в шлюбному убранні (Самійл.). Сукню мені вінчальну положи на ліжко (Куліш)].

Подвергание чему – піддавання чому; (*возможности чего-л. неприятного*) наражання на що, підводіння під що; (*испытанию*) виставляння на спробу; (*пытке, истязаниям, мучениям*) віддавання на муки, катування, мордування, тортурування *и т. п.*, *см.* **Подвергать**.

Подвергать, подвергнуть чему – піддавати, піддати чому, під що. [Піддавала критиці традиції та інтереси, во ім'я яких від неї вимагано жертв (Доман.). Не хочемо піддавати вашу індивідуальність анатомічній операції (Крим.)]. **-гать, -нуть возможности чего-л. неприятного** – наражати, наразити на що, підводити, підвести під що. *Его -гали большой опасности* – його наражали на велику небезпеку. **-гать чему-л. неприятному себя** – наражатися на що. [Я не просив тебе покинути віру, лише не виставлятися прилюдно, не наражатися на небезпечність (Л. Укр.)]. **-гать опасности свою (чью) жизнь (здоровье)** – важити своїм (чий) життям (здоров'ям); (*испытанию*) виставляти, виставити на спробу. [Знаючи як у ті часи на мужика дивились, ми зрозуміємо, на яку страшну спробу виставила доля українську мову (Єфр.)]. *Он был -гнут жестоким испытанием судьбы* – завдала йому доля багато тяжкого в житті. **-гать испытанию качество чего** – піддавати спробі що. **-гать, -нуть наказанию** – завдавати, завдати кари кому *и* на кару кого. *Его -ли тяжкому наказанию* – його завдали на тяжку кару. **-гать ответственности (привлекать)** – притягати (притягти) кого до відповідальності. [За зловживання його притягнуто до відповідальності]; (*штрафу*) піддавати, піддати карі, пені, накидати пеню; (*обыску*) кого – робити трус (ревізію) у кого, трусити кого; (*заключению в тюрьме*) садовити, посадовити у в'язницю, у вежу, у тюрму. **-гать пересудам чье доброе имя** – вводити, ввести у (не)славу кого, пускати поговір на кого. [Сватай мене, козаченьку, не вводи у неславу]; (*себя*) у неславу входити. [Сама-ж бо ти, дівчинонько, у неславу входиш, що пізненько-нераненько із вулиці ходиш]. **-гать посмеянию** – виставляти, виставити на глум, на посміх. **-гать операции кого** – піддавати, піддати під операцію кого. **-гать, -нуть действию огня, холода** – виставляти, виставити на спробу вогнем, холодом. **Подвергнутый чему** – відданий під що, наражений на що, підведений під що.

Подвергаться, подвергнуться чему – підпадати, підпасти під що підлягати, підлягти чому, зазнавати, зазнати чого. [Підпадав під усякі переслідування. Маєтності вилученого від церкви підлягали конфіскації (Ор. Левиц.). Обшліхтовування... зазнає індивідуальний твір, з уст до уст переходячи (Єфр.)]. **-ся опасности** – наражатися на небезпеку. **-ся наказанию** – здобуватися, здобути кари; підпадати, підпасти під кару. **-ся чьему гневу** – підпасти під чий гнів, зазнати чийого гніву. **-ся изменениям** – зазнавати, зазнати змін. **-ся штрафу** – підпадати, підпасти пені. **-ся ответственности** – підпадати, підпасти під відповідальність. **-ся порицанию** – зазнавати, зазнати догани. **-ся влиянию** – підпадати, підпасти під вплив. **-ся участи тяжелой (скорбной)** – зійти на тяжку (на скорботну) путь. *Он -ется насмешкам* –

його беруть на глум, на глузи. *Эта страна часто -ется наводнениям* – цю країну часто заливає водою. **-ся нападению** – зазнавати, зазнати напад. **Подверженный** – підпалий, підданий чому. *Быть -ным чему, см. Подвергаться, подвергнуться. Он -жен припадкам головной боли* – у його (його і йому) часами болить голова. *Он -жен вспышкам гнева* – його часто гнів нападає. *Я -жен (часто -гаюсь) простуде* – я легко застуджуюся (перестуджуюся).

Подвѣртка – 1) см. **Подвѣртывание 1 - 3**; 2) підмотка; 3) онуча.

Подвѣртывание – 1) (*гайки, винта*) прикручування; 2) підмотування; 3) (*полы одежды, юбки рукавов*) закасування, підкасування, закачування, підкачування; 4) (*ног под себя*) підібгання, підгортання.

Подвѣртывать, подвертеть – 1) (*гайку, винт*) прикручувати, прикрутити. [Прикруті шрубку дужче]; 2) *сов. (подвернуть)* підмотувати, підмотати. [Підмотай перстін, щоб не спорснів з пальця]; 3) **-тывать, -нуть** *полы одежды, юбку, рукава* – закасувати, закасати, підкасувати, підкасати, закочувати, закачати, підкочувати, підкачати; 4) **-нуть** *ноги под себя* – підібгати, підгорнути. [Ніжечки підгорні]. **Подвѣрнутый** – 1) прикручений; 2) підмотаний, 3) підкасаний, закасаний, закачаний, підкачаний; 4) підібганий, підгорнений і підгорнутий.

Подвѣртываться, подвертеться – 1) прикручуватися, прикрутитися. [Шруб не прикручується дужче]; 2) (*сов. подвернуться*) підмотуватися, підмотатися; 3) закасуватися, закасатися, закачуватися, закачатися, підкачатися, підібгатися. [Довгий хвіст у сукні підобгався. Пола закасалась, – відгорні (Неч.-Лев.); 4) (*о ноге, руке*) підвертатися, підвернутися. [Ліва нога в мене часто підвертається]; 5) **-нуться** – нагодитися, навернутися, навинутися. [Чи мені цю наймичку зараз відправити, чи подождати, поки нагодиться яка. Забираємо все, що на очі навинеться (навернеться)]. *Он -нулся очень кстати* – він нагодився дуже до речі. *Ребёнок -ся (угодил) под лошады* – дитина потрапила, під коня (коневі під ноги). *He -ся мне под руку* – не підлазь мені під руку.

Подвѣс – 1) см. **Подвѣшивание. Мост -сом** – міст висячий (висний); 2) (*в коромысле весов*) підвага.

Подвесель, подвесельком – на підпітку, під чаркою, під охотою. *Срв. Навеселѣ.*

Подвеселиться – підвеселитися.

Подвеселять, подвеселить – підвеселяти, підвеселити когo. [Так гірко на душі, так-би рада, щоб мене хто підвеселив (Г. Барв.)].

Подвесить, см. Подвешивать.

Подвѣска (*к серьгам к люстре, к часам и т. п.*) – дармові[і]с, дармові[і]сик.

Подвѣсный – висний, причепний, причеплений. [Нам лишається ще згадати про причеплені (на лінвах і ланцюгах) колії]. **-ная железная дорога** – висна колія; причепна колія.

[Вагонетки з сіллю швидко пересуваються від шахти до заводу, тримаючись коліщатком за висну колію].

Подвесочный – 1) дармові[і]сний; 2) **-ный станок** (*для подвески весов*) – підвагівня.

Подвѣсок – 1) важок (-жка), висна вага; 2) (*мед.*) суспensor.

Подвести, см. Подводить.

Подвѣтреный, мор. – завітрянний, що за вітром. **-ная сторона** – завітрянний бік, бік що за вітром. *Срв. Навѣтреный.*

Подвечерье – підвечірок (-рка). [Це так: от вам півдня; тоді підвечірок; а тоді – вечір].

Подвешивание – підважування; чіпляння, причеплювання до чого. *Точка -ния* – висна точка.

Подвешивать, подвесить – (*подо что или к чему*) – чіпляти, почепити, причеплювати, причепити до чого. **-сить котелок к треножнику** – натаганити казанок. [Натаганив казанок і заходився варити куліш]. **Подвешенный** – почеплений, причеплений.

Подвздохи, подвздошьѣ, анат. – здухвина, здуховина, голодна ямка. [Напаслася корова – і здуховини не видно].

Подвздошный – здух[о]винний. **-ные кости**, см. **Тазовые кости**. **-ная перепонка**, см. **Диафрагма**.

Подвивать, -ся, подвить, -ся, см. **Завивать, -ся, завить, -ся**.

Подвивка, подвивание, см. **Завивка, завивание**.

Подвивной, см. **Завивной**.

Подвиг – подвиг. [І звершите сей подвиг достохвальний (Куліш). На подвиг голосний є в тебе в серці сила (Грінч.)]. **Геройский -виг** – геройський учінок (подвиг). **Воспевать героические -ги** – співати про геройські подвиги (вчинки), славити (уславляти) геройські подвиги (вчинки).

Подвигание – посування, посовування.

Подвигать – посовати, (усилит.) поповсовати. [Попосовав сьогодні важкі скріні, то тепер у спині болить]. **-ся** – посоватися, порухатися.

Подвигать, подвинуть – посувати, посовувати, посунути; (ближе к кому, чему) присувати, присунути до кого, до чого. **Что -нуло его на это?** – що призвело його до цього?

Подвинутый – посунений, посунутий; (ближе) присунений, присунутий; (на что) призведений до чого.

Подвигаться, подвинуться – посуватися, посовуватися, посунутися. [Посу́нься, ляше, – най русин сяде. Чи швидко посувається ваша праця?]. **-ся вперед** – посуватися наперед, поступати(ся), поступити(ся). [Поступніш на товстому вишивати: нитки товсті, то поступається скоріш]. **Дело -ется успешно** – справа посувається (поступає) добре. **Дело не -ется вперед** – справа затамувалася. **-ся далеко вперед** – сягати, сягнути, сягнути. [Що далі сягатиме демократизація культури, освіти й письменства, то глибше й дужче перейматиметься воно народніми основами (Єфр.)]. **В своём развитии он очень -нулся вперед** – своїм розвитком він дуже поступив наперед. **-ся назад** – посуватися, подаватися назад.

Подвигнуть – (на что) подвигнути, порушити на що, до чого. [Я не одного з великодушних римлян подвигнув на спасенне діло (Куліш)]. **Подвигнутый** – подвигнений. **-ся** – подвигнутися.

Подвид – підвидміна, підвид (-ду).

Подвижник, -ца – подвижник, -ця.

Подвижнический – подвижницький.

Подвижничество – подвижництво.

Подвижной и подвижный – 1) жвавий, моторний, рух[ш]ливий, ворух[ш]ливий, ворущкий, движкий; (о живых существах ещё) меткий, непосидя[ю]чий, непосидя[ю]щий, побігущий, потовкущий, пострибущий, поворотн[к]ий; (об экипаже) бігкий. [Жвава як рибка в річці. Моторна як соколиця (М. Вовч.). На його звичайно ворущкому обличчі тепер був якийсь застиглий вираз (Корол.). Непосидюще кошеня. Побігуща дитина – не всидить, а все метушиться то туди, то сюди. Як-би я була трохи поворотніша, а то обмамурилась]. **Шутл. об очень -ном существе** – як на шрубках. [Ваша дівчина уся як на шрубках]; 2) (передвижной) рухомий, пересувний, поворотний, порушний. [Купив рухомі літери і заходився вчити сина читати. Проробив дірку і забив поворотною дощечкою. Порушне сполучення кісток (Троян.)]. **-ной состав (на жел. дороге)** – рухома частина.

Подвижность – рухливість, жвавість, моторність, непосидючість (-ости).

Подвизаться – подвизатися.

Подвинчивание – підкручування.

Подвинчивать, подвинтить что – підкручувати, підкрутити; (кого) настрєнчувати, настрєнчити. [Це його жінка настрєнчила, щоб виділятися з сім'ї].

Подвирало – підбрєхач.

Подвирать – підбрєхувати, (сов.) підбрєхати, підбрєхнути.

Подв́ла́стность – підвладність, (*подчинённость*) підлеглисть (-ости).

Подв́ла́стный – підвладний; (*подчинённый*) підлеглий, підданий, (*весь во власти кого-л.*) підневолений; (*наход. в распоряжении*) підручний. [Він вільна людина, нікому не підвладний. Я не раба віддана (Куліш). І на тебе самого й на підневолених твоїх (Св. Письмо). Зевес не то потурає, а ще й допомагає своїм підручним (Єфр.)].

Подво́д, см. **Подво́х**.

Подво́да – підвода; (*пренебр.*) підвідчина; (*с кладью*) х[ф]у́ра; (*гал.*) фі́ра; (*двуконная*) парокінна підвода (хура). **-ды привезише зерно на мельнику** – завіз (*соб.*). [Коло млина вештались люди, зносили з возів мішки хліба; заводу стояло дуже багато].

Подво́дить, подвести́ и подвёсть – 1) (*кого к кому, к чему, что подо что*) підводити, підвести когось до когось, до чого. [Підвели йому коня]. **-дить стены под крышу** – виводити, вивести стіни. **-дить фундамент подо что** – підмурівок підмуровувати (підмурувати) під що. **-дить итоги** – підсумовувати (підсумувати), підбивати, підбити рахунки. *Живот(ы) от голода подвело* – з голоду живіт затягло (животі позатягало), з голоду аж живіт заповся; 2) (*переносно*) підводити, підвести на що, під що, призводити, призвести на що, до чого. [Він усіх нас підвів на лихо. Призвели його, щоб потяг з батькової скрині грошей]; 3) (*под наказание*) підводити, підвести, підневіджувати, підневідити; 4) (*обмануть*) підводити, підвести, підманювати, підманити, піддурювати, піддурити. [Ти-ж мене підманила, ти-ж мене підвела. Обіцяв, та й піддурив]. **Подведённый** – підведений, призведений до чого; підманений, піддурений; підневіджений. **-ный счёт** – підбитий, підсумований рахунок. **-ный итог** – підбита сума.

I. Подво́дный – підвідний. **-ная повинность** – возове, возовий відбуток.

II. Подво́дный – підводний, підводяний. [Тіхо пливе русалонька в підводні палати (Л. Укр.). Підводяна частина рослин (Троян.)]. **-ный телеграф** – телеграф попідводний. **-ное плавание** – попідводне плавання. **-ная лодка** – підводний човен, субмарина. **-ная гряда** – лава, лавиця.

Подво́дчик – фурман, хурман, підвідчик; погонєць, (-нця).

По-двое – по-двоє.

Подво́з – довіз, привіз (-во́зу), навіз (-во́зу). [Не було великого наво́зу у сей ярмарок]. **-во́з угля налажен** – довіз вугілля впорядковано.

Подво́зить, подвезти́ и подвезть – 1) (*к чему, куда*) підвозити, підвезти. [Сідайте, підвезу вас додому, бо в той бік їду. Чого так далеко став, – підвезь ближче]; 2) (*что-либо*) привозити, привезти, надвозити, надвезти. [У фортецю встигли привезти і харчів, і бойового припасу].

Подвезённый – 1) підвезений; 2) привезений, надвезений.

Подво́зиться, подвезтис́я и подвезт́ся – 1) підвозитися, підвезтис́я. [Трохи пішки йшов, а то підвізся – сват підвіз аж до хати]; 2) привозитися, привезтис́я, довозитися, довезтис́я.

Подво́зка – підвозіння, привозіння.

Подво́зный – привезений, навезений, довезений.

Подво́зчик – підвізник.

Подво́й – (*в сохе*) привої (-оїв).

Подво́й – 1) підмотка; 2) дичка, підщєпа.

Подвола́кивание – підволікання, підтягання.

Подвола́кивать, -ся, подволо́чь, -ся – підволікати, -ся, підволокти, -ся, підтягати, -ся, підтягти, -ся. **Подволо́чённый** – підволочений, підтягнен[ут]ий.

Подволо́ка – 1) см. **Подвола́кивание**; 2) горіще, (*гал.*) стрих.

Подволо́чный – горищаний.

Подво́рачивание – підвертання, підгортання; (*рукавов, брюк*) підсукування, підкасування.

Подво́рачивать, подворотит́ь – підвертати, підвернути, підгортати, підгорнути; (*рукава, брюки*) підсукувати, підсукати, підкасувати, підкасати. **Подво́рочённый** – підвернений, підгорнений; підсуканий, підкасаний.

- Подвора́чиваться, подвороти́ться** – підверта́тися, підверну́тися, підгорта́тися, підгорну́тися; бути підверненим, підгорненим; (*о рукавах, штанах*) підсукуватися, підсукати́ся, підка́суватися, підкаса́тися, бути підсуканим, підка́саним.
- Подворнее** – подві́рне (-ного), подві́рний пода́ток.
- Подворный** – подві́рний. **-ная опись** – подві́рний пере́пис. **-ная книга** – подві́рна кни́га, домо́ва кни́га. **-ная земля** – сади́ба, гру́нт, плец(ь).
- Подворо́тня** – підворі́ття, підворі́тниця.
- Подворье** – заї́зд, заї́зний дім. *Монастырское -рье* – манасти́рське подві́р'я.
- По-дворянски** – по-па́нському, по-дворя́нському; па́нським, дворя́нським зви́чаєм.
- Подво́х** – підступ, підхі́д (-хо́ду), ка́верза. [Бре́хливий, облудний і на найни́жчі підступи зда́тний чоло́вік (Єфр.). Ка́верзу він мені зроби́в].
- Подвы́пить** – підпи́ти, укину́ти тро́хи, бути на́підпи́тку (під ча́ркою, під охо́тою), підхмелі́тися. **Подвы́пивший** – підпи́лий, підхмелений, підча́рчений, підохоче́ний.
- Подвы́пивши** – на-підпи́тках, на-підпи́тку.
- Подвы́шать, -ся, подвы́сить, -ся** – підви́щувати, -ся, підви́щити, -ся. **Подвы́шенный** – підви́щений.
- Подвзя́ние** – підвзя́ання.
- Подвзя́ть, -ся, см. Подвзя́ывать, -ся.**
- Подвзяи** – риштова́ння; *см. Леса́.*
- Подвзя́ка** – підвзя́ка. [Хоч го́лий, так у підвзя́ках].
- Подвзяно́й** – підвзя́ний.
- Подвзя́очный** – підвзя́ковий.
- Подвзя́ywanie** – підвзя́вання. *Служащий для -вания, напр. платочек для -вания зубов, ушей* – підвзя́ник, підвзя́ничок.
- Подвзя́ывать, подвзя́ть** – 1) підвзя́увати, підвзя́ати що. [Підвзя́в зу́би. У саду́ дере́ва по́двзя́ували. Який-же мені до цієї спі́дниці попере́дник підвзя́ати?]. **-вать поя́сом** – підпері́зувати, запері́зувати. **Подвзя́анный** – підвзя́аний, підпері́заний; 2) стано́вити, постано́вити риштова́ння.
- Подвзя́ваться, подвзя́ться** – підвзя́уватися, підвзя́атися; (*поя́сом*) підпері́зуватися, підпереза́тися, запері́зуватися, запереза́тися.
- Подга́дить кому** – ка́верзу підстро́їти ко́му, га́дючку вкину́ти, сви́ню підкла́сти ко́му.
- Подги́б, подги́бание** – підла́м; підгина́ння.
- Подги́бать, подогну́ть** – 1) підгина́ти, підігну́ти; підгорта́ти, підгорну́ти, (*о мног.*) по́дпідгина́ти, по́дпідгорта́ти; 2) підла́мувати, підлама́ти, (*о мног.*) по́дпідла́мувати. [А я по́ли підгинаю́ на ла́ві сіда́ти. Сів і но́ги підгорну́в. Бо́рець підлама́в па́рубка під се́бе]. **-ба́ть рубец в шитье** – зало́млювати ру́бець. **Подогну́тый** – підігну́тий, підо́гнений, підго́рнений, підлама́ний; (*о рубце*) зало́млений.
- Подги́баться, подогну́ться** – підгина́тися, підігну́тися, підгорта́тися, підгорну́тися, (*о мног.*) по́дпідгина́тися, по́дпідгорта́тися. [Но́ги йому́ підгинаю́ться. Ка́ртка в кни́зі підгорну́лася].
- Подги́бной** – підгі́нистий, підла́мний.
- Подгла́дывать, подглода́ть** – підгриза́ти, підгризти. **Подгло́данный** – підгри́зений.
- Подгла́зный** – підо́чний.
- Подгла́зье** – о́чна я́мка.
- Подглода́ть, см. Подгла́дывать.**
- Подгло́точный** – підго́рляний.
- Подглядчи́к, -чица** – підгляда́ч, -чка.
- Подглядывание** – підгляда́ння, підзира́ння, дозира́ння.
- Подглядыва́ть, подглядéть** – підгляда́ти, підгле́джувати, підгля[é]діти, підзира́ти, підзори́ти, дозира́ти, дозорити. [Нехай ста́ра сиди́ть у неде́лю до́ма та не шкандиба́є дозира́ти, де я

Мотрю перестріну (М. Вовч.). От він заховавсь десь і підзирає].

Подгнет, подгнета – 1) підпірання; 2) тріски на підпал.

Подгнетать, подгнетить – 1) підпірати, підперти стовпом, сохою, розсішками; 2) підпалювати, підпалити трісками в печі.

Подгнивание – підгнивання.

Подгнивать, подгнить – підгнивати, підгнити. **Подгнивший** – підгнилий.

Подговаривание – підмовляння, намовляння, наущання; (*на что-л. дурное*) під'юджування, настрєнчування, (*провинц.*) намошторювання.

Подговаривать, подговорить – підмовляти, підмовити, намовляти, намовити, наущати, наустити; (*на что-л. дурное*) під'юджувати, під'юдити, настрєнчувати, настрєнчити, (*провинц.*) намошторювати, намошторити. [Намошторює хлопців, щоб дідові вѳза на стріху викотили]. **Позволить себя -рить** – на підмову датися. **Подговорѳнный** – підмовлений; (*на дурное*) під'юджений, настрєнчений; (*провинц.*) намошторєний. **Сделал -ный кем** – зробив з намови чиєї.

Подговор – підмова, намова, наущєння.

Подговорщик, -ца – підмовник, -ця, намовник, -ця.

Подголовок – підголовач, приголовач.

Подгон – пригін (-гону), підгін (-гону). [На ярмарку мѳло пригону булѳ].

Подгонка, подгоняние – підганяння, приганяння, принагляння, наганяння; (*лошади*) підганяння, торкання, підгарячання.

Подгонять, подогнать – 1) (*кого*) підгонити, підганяти, підігнати, приганяти (*торопить*) наглити, принагляти, принаглити, наганяти, нагнати. [Підганяє, щоб швидче йшов. Усе поспіша і всіх приганя, щоб швидче все справляли. Приставники принагляли їх]. **-нять лошадь** – підганяти, торкати, підторкувати, підгарячати коня. [Підгарячає коня, щоб до корчми добігти впору (Куліш)]; 2) (*куда, к чему*) підгонити, підганяти, підігнати, нагонити, надігнати, приганяти, пригнати куди, до чѳго. [Пригнали череду до села]; 3) (*пригонять*) припасовувати, припасувати, приладновувати, приладнувати, прилаштувувати, прилаштувати; пристосовувати, пристосувати. [Припасував чіп до дїрки]. **Подогнанный** – 1) підігнаний, пригнаний; 2) (*к чему*) підігнаний, надігнаний, пригнаний; 3) припасований, приладнований, прилаштований; пристосований.

Подгораживать, -ся, подгородить, -ся – підгороджувати, -ся, підгородити, -ся, пригороджувати, -ся, пригородити, -ся. [Підгородив тин, щоб вищий був. Чѳгось дѳже близько ти до моєї межі пригороджуєшся; гляди, щоб не вгородився в моє].

Подгорать, подгореть – (*о тесте, мясе*) підгоряти, підгоріти, присмагнути. **Подгорѳлый** – підгорілий, присмаглий.

Подгорный – підгїрний, підгїрський.

Подгородный – підгородній, пригородній, передміський. **-ный житель** – передмістянин, підгородянин. **-ное село** – передмістя, підгороддя, пригород.

Подгорье – підгїр'я, підгїр (-гору). [Турки й татари підгїр узяли].

Подгорюниваться, подгорюниться, см. Пригорюниваться, пригорюниться.

Подготѳвливание – (*чего*) готування, налагоджування чѳго; (*кого к чему*) готування, способлення когѳ до чѳго [Готування до школи, до іспитів]; (*ученьем*) підучування; (*телеги к дороге*) рихтування. **-ние кого к какому-л. известию** – готування до звістки.

Подготовительный – підготѳвчий. **-ная группа** – підготѳвча група. **-ная работа** – попередня, підготѳвча робѳта.

Подготовка, см. Подготѳвливание.

Подготовлять, подготовить – (*что для чего*) готувати, наготувати, налагоджувати, налагодити, прилагоджувати, прилагодити що до чѳго; (*кого к чему*) готувати, приготувати, способити, успобити когѳ до чѳго. [Брали селяни козаків за взір життя людського на

Україні і спосібили що-найкращих своїх юнаків до козакуванн^я (Куліш)]. **-лять** *учением* – підучувати, підучити чо́го. **-лять** *телегу к дороге* – рихтувати, нарихтувати во́за в доро́гу. [Нарихтували вози в далеку путь]. **-лять** *к известию кого* – готувати, приготувати ко́го до звістки. **-лять** *постепенно* – готувати потро́ху. **Подгото́вленный** – нагото́влений, налагоджений, прилагоджений, підготований; спосіблений до чо́го; підучений чо́го; (*о телеге*) нарихтований у доро́гу. **-ний** *к известию* – приготований до звістки.

Подготовля́ться, подгото́виться *к чему* – лагодитися, налагодитися, готува́тися, наготува́тися, спосібитися, успосібитися (до чо́го); (*ученьем*) підучува́тися, підуча́тися, підучи́тися до чо́го, з чо́го. **-висья** *к экзамену, по географии* – підучи́тися до іспиту, підучи́тися з географі́ї.

Подгра́блять, подгра́бить – (*сено, солому*) підгріба́ти, підгребті́, (*о мн.*) попідгріба́ти. [Ой Івченко молодий василечки підкосив, а Іськівна молода василечки підгребла. Солому підгребі до ожереду]. *Срв. Гресті граблями.*

Подгребáние – (*чего граблями*) підгріба́ння. **-ние** *горящих углей* – підгортáння. **-ние** *к чему вёслами* – веслува́ння до чо́го.

Подгребáть, подгрести́ – (*граблями*), *см. Подгра́блять*. **-ба́ться** *к чему вёслами* – веслува́ти, гребті́ся до чо́го. **-ба́ть** *горящие угли к чему* – підгортáти, підгорну́ти жар до чо́го. [Підгорні ще жару до горщика].

Подгрéбки – вигрі́бки (-ків).

Подгри́фок – пристру́нок (-нка).

Подгру́дный – підгрудний.

Подгру́док – (*анат., у рогатого скота*) підгору́ля, підші́йок (-йка), підгору́лина; (*у быка, вола*) во́ло.

Подгрыза́ть, подгрызть – підгріза́ти, підгрізти. **Подгры́зенный** – підгрі́зений.

Подгузо́к – підгузо́к (-зка).

Подгуля́ть, см. Подвы́пить. *Обед сегодня -лял* – обід сьо́годні не вда́вся. *Дело наше -ло* – погане́нко з нашою справо́ю.

Подгуща́ть, подгустіть – густи́шим робіти, зробіти.

Подда́бривание *к кому* – приміля́ння, під[при]до́брювання, ла́щіння, підла́щування до ко́го.

Подда́брива́ться, поддо́бриться *к кому* – до́бритися, під[при]до́брюва́тися, під[при]до́брітися до ко́го, ко́му, приміля́тися, примілітися, ла́щитися, підла́щуватися, підла́щитися до ко́го, підмовля́тися, підмови́тися до ко́го.

Подда́вание – 1) (*силы*) додава́ння; 2) (*пара в бане*) піддава́ння; 3) (*мяча лоптой*) гилі́ння; 4) (*охоты кому*) підохо́чування, заохо́чування ко́го, піддава́ння, додава́ння охо́ти ко́му до чо́го.

Поддава́ть, подда́ть – 1) додава́ти. [Вона добува́є останні́ сил, дода́є нога́м жва́вости ру́хами ці́лого ті́ла (Коцюб.)]; 2) **-ва́ть** *пару в бане* – піддава́ти па́ри; 3) (*мяч лоптой*) гилі́ти, загілі́ти; 4) (*охоты кому*) підохо́чувати, підохоти́ти, заохо́чувати, заохоти́ти ко́го, додава́ти, дода́ти, піддава́ти, підда́ти охо́ти ко́му.

Поддава́ться, подда́ться – піддава́тися, підда́тися, здава́тися, зда́тися, корі́тися, скоря́тися, скорі́тися, підляга́ти, підлягті́, улягті́, підхиля́тися, підхилі́тися ко́му, чо́му (*реже* під ко́го, під що). [А я тій журбі та й не піддаю́ся. Іва́н і на те зда́вся: така вже в його́ воско́ва вда́ча була (Конис.). Уряд скоря́вся на́тискові грома́дянства (Грінч.). Він підляга́є поганому впли́вові. Улягла́ ча́рам подру́жнього милува́ння (В. Корол.). Їх недуга́ не підхиля́ється нам під нау́ку (Куліш)]. **-ся** *искушению* – піддава́тися (дава́тися) на споку́су. **-ся** *наущению, подговору* – да́тися на підмо́ву, до підмо́ви. *Не -ва́ться* – не подава́тися. *Не -дался* *искушению* – не пода́вся споку́сі. *Плохо поддаю́щийся резанию, разрубанию* – затінчли́вий.

Подда́вки – підда́вки (-ків). [Гуля́лися в підда́вкі].

Подда́кivanje – пота́кування, підта́кування, прита́кування, (*оконч.*) прита́кнення.

Подда́киватель, -ница – потака́ч, потака́чка, потака́йло (*общ. р.*), підта́кач, підта́качка.

Подда́кивать, подда́кнуть – пота́кувати, пота́кнути, під[при]та́кувати, під[при]та́кнути, егекати, егекнути кому. **-вающий, см. Поддакиватель.**

Подда́лблывать, -ся, поддо́лбить, -ся – піддо́вбувати, -ся, піддовба́ти, -ся, піддовбти́, -ся.
Поддо́лбленный – піддовбаний.

Подданная, см. Подданный.

Подданнически – по-підданському, як підданий (підданець).

Подданнический – підданський, підданницький, підданчий.

Подданничество, см. Подданство.

Подданный, -ная – підданець (-нця), підданиця, підданий (-ного), піддана (-ної).

Подданство – підданство.

Подда́ть, -ся, см. Поддава́ть, -ся.

Поддвигание – (*подо что*) підсування; (*ближе к чему*) присування до чо́го.

Поддвигать, -ся и пододвигать, -ся, поддвинуть, -ся и пододвинуть, -ся – (*подо что*) підсува́ти, -ся, підсу́нути, -ся, (*ближе к чему*) присува́ти, -ся, прису́нути, -ся до чо́го.

Поддвинутый – підсунений, присунений.

Поддева́ло, см. Обманщик.

Поддева́ние – 1) піддя́гання, одя́гання під що; 2) (*крючком*) зачіпа́ння; 3) *см.*

Обман(ывание); 4) (*кража*) підче́плювання.

Поддева́ть, подде́ть – 1) (*под верхнюю одежду*) піддяга́ти, піддягти́, вдягти́ під що. [Вдягни́ свитину́ під кожух]; 2) (*крючком снизу*) зачіпати́, зачепи́ти; 3) **-де́ть кого** – підсі́сти, під'і́хати, на сли́зке загна́ти ко́го, моска́ля підвезти́, підвезти́ вoза (візка́) кому́, підсі́кти ко́го. *См. ещѐ Обману́ть*; 4) (*красть*) підче́плювати, підчепи́ти. [Оце́ вже підчепив кожуха].

Подде́вка – московська чумарка.

Подде́лка – 1) *см. Подде́лывание 1*; 2) (*подделанная вещь*) підробка; фальсифіка́т (-ту).

Подде́лывание – 1) (*денег, документов, печати, подписей, продуктов*) підроблювання, підробля́ння, фальшува́ння; (*только продуктов*) фальсифікува́ння; 2) (*к кому*), *см.*

Подда́бривание, Подольще́ние; 3) (*под кого*) підбармoвування під ко́го, строї́ння під ко́го, на ко́го.

Подде́лыватель, -ница – підроблювач, -ка, фальші́вник, -ни́ця; фальсифіка́тор, -ка.

Подде́лывать, подде́лать – (*деньги, документы, печати, подписи, продукты*) підроблюва́ти, підробля́ти, підроби́ти, (*о мн.*) попідроблюва́ти, фальшува́ти, зфальщува́ти; (*только продукты*) фальсифікува́ти, зфальсифікува́ти. **Подделанный** – підроблений, зфальшо́ваний; фальсифікований.

Подде́лываться, – подде́латься – 1) (*к кому*), *см. Подда́бриваться, Подольща́ться*; 2) **-ся под чью руку** – фальшува́ти чий підпис, під чию́ ру́ку (під ко́го) підробля́тися, підроби́тися; 3) (*под кого*) підроблюва́тися, підробля́тися, підроби́тися, бармува́тися, підбармoвуватися, підбармува́тися під ко́го, строї́тися на ко́го *и* під ко́го, підшива́тися під ко́го. [Наші́ пластуни́ одягаються в черке́ську одежу і, під їх барму́ючись, запуска́ють боро́ди. Строї́ться на вакха́нта (Єфр.)].

Подде́льность – підроблені́сть, фальшо́вані́сть, неправді́вість, фальсифіко́вані́сть (-ости).

Подде́льный – ро́блений, підроблений, неправді́вий, фальші́вий, фальшо́ваний, шту́чний, підбо́рний. [Роблені́ (шту́чні) кві́ти (зуби). Підроблений (фальшо́ваний) докуме́нт. Це чай неправді́вий. Фальші́ві гроші́. Фальші́ві ко́си. На арші́нець на підбо́рний пога́ний продава́ли крам (Котл.). Спра́вити дяде́му хоч-би з підбо́рними ка́мінцями (Конис.)].

Подде́льщик, см. Подде́лыватель.

Подде́ргай – куцепе́рий (-ого).

Подде́ргивание – підсмикува́ння, підтяга́ння.

Подде́ргивать, подде́рнуть (*одежду*) – підсмикува́ти, -ся *и* підсмика́ти, -ся, (*сов.*)

підсмика́ти, -ся; (*ближе*) підтяга́ти, підтягти́. **Подде́рнутый** – підсмиканий; підтя́гнений.

Поддержание – підмога, підпора, підтримання. [Заводили при церквах братства на підмогу старої віри української (Куліш). На підпору своїй фальшивій гіпотезі (Крим.)].

Поддерживать, поддержать – (в прямом и перен. смысле) піддержувати, піддержати, підтримувати, підтримати; підмагати, підмогти когось, духу піддавати, піддати комусь, підпірати, підперти когось, стояти за ким. [Щирим словом, співчуттям загоїла рани сердечні, підтримала (Коцюб.). Підпірали своєю повагою церковні братства (Куліш). Якось розважить мене, підможе мене та думка, що вільно мені (М. Вовч.). **-живать, -жать** в беде, в нужде – заратовувати, заратувати, запомагати, запомогти когось, підмагати, підмогти, спромагати, спромогти, підбичувати когось чим. [Грішми заратуйте на подушне. Запомагав зубожене козацтво (Куліш). Я запоміг їх худобою, землею. Чоловік погорів – підбичуйте його. Узграничні пани спромагали козаків зброєю (Куліш)]. **-живать, -жать** кого войском – підсилювати, підсилити, посилювати когось військом. **-жать** жизненную силу в ком – підживляти, підживити, оживити когось. **-живать** разговор – підтримувати розмову. **-жать** вялый разговор – підживити розмову. **-живать** огонь – підживляти, підтримувати вогонь. **-живать** жизнь чью – (опис.) держати на світі когось. [Ти мою старість веселиш, ти мене на світі держиш (Квітка)]. **-живать** надежду – гріти надію. [Нехай радіє, поки надія серце гріє (Шевч.)]. **-живать** родственные отношения – родичатися з ким. **-живать** переписку с кем – листуватися з ким. **-живать** порядок – додержувати лад. **-живать** дружбу с кем – у приязні бути з ким. **-живать** раздор – підживляти розбрат, сварки. **-живать** иск – підпірати позов. **-живать** здание от разрушения – берегти будівлю від руйнації. **Поддержанный** – піддержаний, підтриманий, підсилений *и т. д.*

Поддерживаться, поддержатся – піддержуватися, держатися, піддержатися, підтримуватися, триматися, підтриматися, підпіратися, підпертися чим; заратовуватися, заратуватися чим. [Абсолютізм військом тільки й держався. Аристократство лицарськими замками підпіралось (Куліш). Зароблю грошей та трошки заратуюсь].

Поддержка – підтримок (-мку), підтримка, підтримання, підпора, підмога, підпомога, запомога, допомога, заратування. *Оказывать -ку кому чем* – запомагати когось чим, заратовувати когось чим. *Находит -ку в ком, чем* – підтримку (підмогу, підпору, підпомогу) мати з когось, з чого. *Получить материальную -ку от кого* – заратуватися в когось. [Се я у чоловіка заратувавсь та й оплатив податі]. *Он имеет -ку в сферах* – він має руку в вищому уряді. **-ка** дома требует больших расходов – удержування господи вимагає великих видатків.

Поддёрнуть, см. **Поддёргивать**.

Поддобриться, см. **Поддобриваться**.

Поддолбить, см. **Поддалбливать**.

Поддонник, поддонок и поддон – піддён, піддніще.

Поддоминанта – піддомінанта.

Поддразнивание – драгування, піддрочування, дражніння.

Поддразнивать – драгувати, дровичити, дражнити когось, дражнитися, дровичитися з когось.

Поддувало – піддимало, піддувало. *Отверстия в -ле* – прогари (-ів).

Поддувать, поддутъ – піддимати, піддути, підвівати, підвіяти, піддмухувати, піддмухнути.

Поддьяк – піддячий (-чого).

Подевать, -ся, подесть, -ся – діти, -ся, подіти, -ся, подівати, -ся, заподіти, -ся, запроторити, -ся, затасувати, -ся. *Срв. Девать, -ся.*

Поддействовать на кого, на что – подіяти на когось, на що, допомогтися комусь. [Цей клопот розмальованого паперу живо подіав на мою уяву (В. Корол.). Що вже їй ні говорили, ніщо не подіяло: верніть та й верніть мені татка (Свидн.). Сказав, що коли не втихне, то підубатькові скажу. Помоглося (Крим.)]. **Лекарство -ло** – ліки подіяли. **-вать** благотворно – сприяти, подіяти добре. **-вать** дурно на здоровье – завадити комусь.

Подéлать – 1) (*что*) поробіти. [Му́шу ті всі справи поробіти]; 2) (*с кем, чем*) удіяти, подіяти, починити, зорудувати, урадити. *Ничего с ним не -ешь* – нічого йому не вдієш (подієш, урадиш). *Ничего не -ешь!* – нічого не вдієш! *нема́ ради (поради)!* *Ничего не могу -лать* – не дам *ради (раху́би)* ніякої, нічим не зара́джу; 3) (*колдовством*) заподіяти, поробити, починити. [Воро́жка це йому́ так заподіяла (поробила, починила)].

Поделить, -ся – 1) поділити, -ся, переділити, -ся, попаювати, -ся, (*в торгов. жаргоне*) подувати, -ся. *-ся переломив, разрезав что-л.* – переломитися, перекраятися чим. [Однім яблучком перекраювалися]. *Срв. Делить, -ся*; 2) *см. Поделяться.*

Поделка – виріб (-робу). *Занимаюсь мелкими -ми из дерева* – роблю дрібні вироби з дерева.

Подéлом – так і треба. *И -лом ему!* – так йому́ й треба. *-ом вору и мука* – котузі по заслугі.

Подéлочный – виробковий, виробний. *-ный материал* – матеріял на вироби, до виробів.

Подéлывать – поробляти, моторити. [Що поробляєте? Глянуть на люди, що вони моторять (Шевч.)].

Подéльчивость – подільч(л)ивість (-ости).

Подéльчивый – подільч(л)ивий, поділющий.

Поделяться, поделиться – поділятися, поділитися. [Думки поділилися і через те ви́бори не відбулися].

Подéнка, *зоол.* – обидénка.

Подéнник, *см. Дневник.*

Подéнно – подénно[е]. *Ходить работать -но* – ходити на роботу подénно; ходити подénно; ходити на деньки.

Подéнный – подénний. *-ная работа* – подénне (-ного) *и* подénна (-ної). [Ходжу́ на подénне (на подénну). На подénній заробляла]. *Нанять людей на -ную работу* – найняти людей подénно. *-ная плата* – подénне.

Подéнщик, -ца – подénний, -на, подénник, -ниця.

Подéнщина – подénне (-ого), подénщина.

Подéргивание – сіпання, смикання, торсання; (*ветром ставни*) торгання. *Непроизвольное -ние мускулов* – мішка. [По обличчю їй забігала мішка. Вéрхню губу мішка тіпала].

I. Подéргивать, подéргать – сіпати, посіпати, смикати, посмикати, торсати, поторсати; (*окно, дверь, ставню*) торгати, поторгати. *См. Дéргать. -нуть плечами* – стéнути (знизну́ти) плечима. *Судорога -ет лицо* – мішка бігає по обличчю (тіпає обличчя), обличчя сіпається, обличчя пересмикує. *Судорога -ет ему руку* – йому́ сіпає руку, злégка корчить руку.

Подéрганый – посіпаний, посмиканий, поторсаний; поторганий.

II. Подéргивать, подéрнуть – (*покрывают тонким слоем что*) зятягати, зятягну́ти, зятягті, заволікати, заволóкти, повивати, повити, понимати, поняти що. *Дым -нул деревья* – димом зятягло злégка дере́ва. *Туман -нул всё* – туман поняв (повів) усé. *Реку -ло тонким льдом* – річку зятягло, річка взялася тонкою кригою, р. заше́рхла. **Подéрнутый чем** – зятягнений, заволóчений, повітий, понятий (чим).

Подéргиваться, подéрнуться – 1) (*несов.*) **-ваться судорогой** – сіпатися, смикатися, тіпатися. [Губи йому́ почали нерво́во тіпатися]. *Лицо начало -ся* – обличчя почало сіпатися (смикатися, тіпатися); мішка забігала по обличчю. *Быстро -ся (об ушах у животных)* – стригти. [Його підрізані вуха стрижуть (Коцюб.)]; 2) зятягатися, зятяг(ну)тисся, заволікатися,

заволóктися, повиватися, повитися, пониматися, понятися чим. *-ся тонким слоем чего* – зятягатися, зятягтисся плівкою, шку́ркою. [Молоко́ зятягло́ся плівкою. Кисі́ль зятягс́я шку́ркою]. *-ся тонким слоем льда* – заше́рати, заше́рхнути, прише́рати, прише́рхнути, зятягатися, зятягтисся. *Вода -лась льдом* – вода заше́рхла (прише́рхла); воду зятягло (вода взялася) кригою. *Глаза -лись слезами* – о́чі замру́жили слізьми.

Подержание. *Дать или взять что на -ние* – да́ти або взя́ти що в користування, в пози́ку.

Подержать – подержати, потримати. *См. Держать.*

- Подёржанный** – притёртий, уживаний, не новий; (об одежде, обуви) приношений, прихóджений. *Торгующий -ными вещами* – старожечник, (шутл.) барахольник. *Покупать -ные вещи* – скуповувати недоноски (шутл. баракло, старі жечі).
- Подержаться** – 1) подёржатися; потриматися. [Подержався рукою за стіл]; 2) см. **Продержаться**.
- По-дѣтски** – по-дитячому, як дитина, дитячим робом (чіном).
- Подешевѣть** – подешевшати, здешевіти. **Подешевѣлый** – подешевілий.
- Поджаривание** – смажіння, підсмажування, засмажування, пражіння.
- Поджаривать, -ся, поджарить, -ся** – (в масле, сале) підсмажувати, -ся, підсмажити, -ся, засмажувати, -ся, засмажити, -ся. [Засмажила рибу в олії]; (о сале, яичнице) прягти, -ся, спрягти, -ся, пражити, -ся, спражити, -ся. **Поджаренный** – підсмажений, засмажений, спражений.
- Поджаристый** – добре підсмажений; (о тесте) добре підпечений.
- Поджарый** – сухорлявий, сухорібрий.
- Поджать, см. Поджимать.**
- Поджелудочный, анат.** – підшлунковий. [Підшлункова залоза].
- Поджечь, см. Поджигать.**
- Подживать, поджить** – (о ране, ожоге) гоїтися, загоїтися. [Саме на хватку віразка: усє здирається, ніяк не загоїться].
- Подживотник** – попруга.
- Подживотье** – почеревина, підчеревина.
- Поджига, см. Поджигатель.**
- Поджигание** – 1) підпалювання; 2) (к бунту и т. п.) підбурювання, під'юджування. *Срв.* **Подговаривание, Подстрекание.**
- Поджигатель, -ница** – 1) палій (-ія), палійка, підпалювач, підпалючка; 2) підбурювач, -вачка. *Срв.* **Подговорщик, Подстрекатель.**
- Поджигательство** – 1) см. **Поджог**; настрєнчування, намовляння, підмовляння, підбурювання, (вульг.) підцьковування, піддрочуваання. *Срв.* **Подстрекательство.**
- Поджигать, поджечь** – 1) (дрова в печи, костёр) підпалювати, підпаліти, підтопляти, підтопити, розтопляти, розтопити (в печі). **-гать, -жечь кого, что** – підпалювати, підпаліти, паліти, спаліти когó, що; червоного півня пустити кому; огонь пустити кому. [Ходять палії, підпалюють (палять); учора Семєна Гриву спалили: все згоріло – і хата, і тік, і хлівці]. *При степном пожаре -гать, -жечь траву, чтобы встречным огнём прекратитъ распространение пожара* – відпалюватися, відпалітися; 2) (к мятежу, бунту, неповиновению и т. п.) підпалювати, настрєнчувати, підбурювати, (вульг.) підцьковувати, піддрочувати когó. [Сей хан підпалював у Орді дикий завзятий дух (Куліш). Такі ходять, що проти начальства піддрочують]. *Срв.* **Подстрекать. Подожженный** – підпалений, підбурений, настрєнчений, підцькований, піддрочений.
- Поджидание** – дождидання, чекання.
- Поджидать** – підждидати, заждидати, чекати когó, чогó *и* на когó, на що. *См.* **Подождать.**
- Поджилки** – жижки (-жок). [Жижки до танців, задрижали (Котл.)].
- Поджимание** – (ног) піді[о]бгання, підгортання, підкорчування, прикорчування; (губ) стуляння, стиснення, затиснення.
- Поджимать, поджать** – 1) (ноги) піді[о]бгати, підгортати, підгорнути, підкорчувати, підкорчити, прикорчувати, прикорчити. [Сидить мила на припічку, ніжки підобгавши. Сядь біля мене, ще й ніженьки підгорні. Півень ніжки прикорчив]. *Лежал, поджавши ноги* – лежав, підбгавши (підгорнувши) ноги; лежав скулініг. [Зробили в печі діру, і він там скулініг лежав]; 2) (губы) уста (губи) міцно стуляти, стулити, стискати, стиснути, затискати, затиснути. **-жать хвост** – підбгати хвоста. **Поджатый** – (о ногах) підбганий,

підгорнений, підкорчений, прикорчений; (о губах) стулений, стиснений, затиснений.

Поджог – підпал (-лу).

Поджога – 1) (матеріал для растопки) піджога. [Без піджоги і дрóва не горять] 2) см.

Подзадóривание.

Подзадóривание – настрé[у]нчування, підбурювання, (вульг.) нацьковування, піддрóчування, піддрóчка.

Подзадóривать, подзадóрить – підбуджувати, підбудіти, настрé[у]нчувати, настрé[у]нчити, підбурювати, підбурити, піддратóвувати, піддратувати, підохочувати, підохотити, *срв.*

Подстрекать. Подзадóренный – підбуджений, настрéнчений, підбурений *и т. д.*

Подзадóриваться, подзадóриться – розпáлюватися, розпáлитися.

Подзакóнный – 1) підлéглий закóнові; 2) під охорóною закóну сущий.

Подзакусить – під'їсти, підживітися; (*перед завтраком, обедом, ужинком*) підснідати, підобідати, підвечеряти.

Подзанять – позичити трóхи (ще), перехопіти, ухопіти.

Подзатылок – карк, гамалик (-ка).

Подзатыльник – потіличник, запотіличник, нашійник. *Давать -ки* – давати потіличники *и т. д.*, годувати потіличниками *и т. д.*

Подземелье – підземелля, глібка, склеп, льох. [Війшли з то́го підземелля. Укіньте в глібку сьогó бунтівника (Куліш). Яре́ма з Лейбою прокрались аж у будинок, в самий льох (Шевч.). У кайданах у склепу конає (Шевч.)].

Подземельный и подзёмный – підземний, попідземний. **Подзёмная вода** – підшкóрна (зашкóрна, підзёмна) вода.

Подзимье – підзимки (-ків). [Не така́ страшна́ зима́, як ці підзимки].

Подзол – підзоль (-ли).

Подзолистый – підзолистий. **-тая почва** – підзоль (-ли).

Подзор – 1) підглядання, підзирання; 2) крайка, облямка, облямівка, (*меховой*) брам.

Подзорный – прозорний. **-ная труба** – прозорна́ труба. [Ви́гадали трубу́, що зветься прозорно́ю].

Подзуживать, подзудить – під'юджувати, під'юдити, піддрóчувати, піддрóчити. *См.*

Подстрекать.

Подзывание – клікання, при[за]клікання.

Подзывать, подозвать – клікати, приклікати, приклікати, підклікати, підклікати підзивати, підізвати. [Сказав приклікати собі слуг тих. Мужик його́ підклікав, за чубика посмікав]. **Подозванный** – прикліканий, підкліканий, підізваний.

Поди! – з доро́ги! на́бік! [Погнав ко́ні і тільки гука́ на люде́й: «на́бік, на́бік!»].

Подивизионно – дивізіями.

Подивиться чему – почудуватися, подивуватися з чо́го *и* чо́му. [Ене́й то́му подивува́вся (Котл.)].

Подирать, подра́ть – дрáти, подрáти, шкря́бати, пошкря́бати. [Все лице́ пошкря́бала біленьке, продира́вшись по кущах колю́чих (Грінч.)]. **Мороз -ет по ко́же** – морóз іде́ (пішо́в) по-за шкóрою, мов сні́гом тре́ по шкóрі.

Подкалывание – підколювання.

Подкалыватель – колій (-ія).

Подкалывать, подколóть – 1) підколювати, підколóти; (*ножём*) підколóти, шпорто́нути но́жем. [Підколóла го́лкою під ніго́ть. Його́ на ву́лиці хтось шпорто́нув но́жем під ре́бра]; 2) (*булавкой*) підшпилювати, підшпилити. [Підшпи́ли спі́дницю, бо забовтаєш]; 3) (*дров*) підрубувати, підрубати. [Підрубáй дрове́ць ще, бо не ста́не пі́ч ви́топити]. **Подколотый** – підколений, підшпилений, підрубаний.

Подканцелярист – підканцелярист (-та), підканцеляриста (-ти), підканцеляристий (-того),

підписа́р (-ря).

Подкапывание – підкопування, підривання.

Подкапывать, подкопать что – підкопувати, підкопати, підривати, підри́ти, підно́рювати, підно́рити що, (о *мн.* по́дкопувати, по́дпдривати). [Вода́ підно́рить зе́млю, от весно́ю і рве її]. **Подкопанный** – підкопаний, підритий, піднорений.

Подкапываются, подкопаться подо что – підкопуватися, підкопатися, підриватися, підритися під що, підкопувати, підкопати що. [То, бува́ло, уночі це́ркву підкопа́єм (Рудан.)]. **-ся под кого, под какое-л. дело** – копати (рити) проти ко́го, проти чо́го, під ким, під чим, на ко́го, на що, підкопувати, підкопати ко́го, що, копати (рити) яму під ким, під чим, на ко́го, на що, підкопуватися, підкопатися під ко́го, під що.

Подкарауливать, подкараулить кого – пристерега́ти, пристерегти́, сочи́ти, присочи́ти ко́го, чига́ти, чатува́ти на ко́го, назорити ко́го, засіда́ти на ко́го. *Срв.* **Выслеживать.**

Подкармливание – підгодо́вування.

Подкармливать, -ся, подкормить, -ся – підгодо́вувати, -ся, підгодува́ти, -ся, підхарчо́вувати, -ся, підхарчува́ти, -ся, підхарчи́ти, -ся. [Підгодува́лась тим, що вчора не до́ли (Грінч.). Пода́дуть ласу потраву, як уже́ підхарчили́ся], **-вать лошадей волов в пути** – попаса́ти, ставити на попас. **Подкормлённый** – підгодований, підхарчо́ваний.

Подкатывание – (чего-л. *катящегося*) підко́чування, підто́чування. **-ние лошадыми к под'езду** – підбі́гання, підко́чування.

Подкатывать, подкатать и подкатить – 1) (что-л. *катящееся*) підко́чувати, підкоти́ти, підто́чувати, підточи́ти, (*под навес*) за́то́чувати, за́то́чити. [Вози́ підко́чуйте (підто́чуйте) до ко́мори, будемо наванта́жувати. Підкоти́в ка́мінь до ха́ти. За́то́чи воза́ під пові́тку]; 2) (*под'езжать к под'езду*) підбі́гати, підбі́гти, підко́чуватися, підкоти́тися. [По дру́гий бік ву́лиці коти́вся візо́к і підкоти́вся під воро́та (Неч.-Лев.)]; 3) (*глаза*) підко́чувати, підкоти́ти, за́ко́чувати, за́коти́ти. [За́ко́чувала під лоба́ о́чі. Підко́чує білки́ під лоба́]. **Подкатанный** – підк[т]о́чений; (*о глазах*) підко́чений, за́ко́чений.

Подкатываются, подкататься и подкатиться – підко́чуватися, підкоти́тися, підто́чуватися, підточи́тися (*о глазах*) підко́чуватися, підкоти́тися, за́ко́чуватися, за́коти́тися.

Подкашивать, подкосить – підко́шувати, підкоси́ти, підти́нати, підтя́ти. **Подкошенный** – підко́шений, підтя́тий. [Упа́в як підтя́тий].

Подкашиваются, подкоситься – підко́шуватися, підкоси́тися, підти́натися, підтя́тися. **Ноги ются** – но́ги підло́млюю́ться, підти́наю́ться, но́ги млю́ть. **Ноги -лись** – но́ги підло́мили́ся, підтя́лися, помлі́ли.

Подквашивать, подквасить – (*тесто*) підчи́няти, підчи́нити, за́пуска́ти, за́пусті́ти; (*подкислят что-л.*) підкислюва́ти, підкисли́ти. **Подквашенный** – (*о тесте*) підчи́нений, за́пущений; (*подкисленный*) підкислений.

Подкидной – підкидний.

Подкидывание – підкида́ння.

Подкидывать, подкидать и подкинуть – 1) підкида́ти, підкида́ти *и* підки́нути, підмі́тувати, підметну́ти що. [Підки́нула дити́ну. Підки́нула (підметну́ла) вкраде́ну ху́стку]; 2) (*прибавляют*) підкида́ти, підки́нути, докида́ти, доки́нути, прикида́ти, прики́нути, (*о мн.*) по́дкіда́ти, подокида́ти, поприкида́ти. [Доки́ньте (прики́ньте) ще, бо обмаль́ буде]; 3) **-вать ребёнка на руках** – гу́цати, чу́кати. **Подкинутый** – підки́нений, підки́нутий; доки́нутий, прики́нутий.

Подкидываются, подкидаться, подкинуться – підкида́тися, підки́нутися. [Так його́ про́пасниця тру́сить, що аж підкида́ється. Підки́нувся на піварши́на].

Подкидыш – підки́дьок (-дька), підки́дько. **-дыш найденный кем** – (з)на́йда.

Подклад, подкладень (яйцо) – по́клад. [Покла́ді в гніздо́ по́клад, щоб ку́рка зна́ла, де нести́ся].

Подкладка – 1) *см.* **Подкладывание**; 2) (*одежды*) підбивка, підбійка, підшивка, підбій (-бою), спідка. [Пальто з шовковою підбійкою (з шовковим підбоєм). Мундир з червоною підшивкою. Уже спідка в жакеті дереться]. **Подбивать -кой** – підбивати, підбити, підшивати, підшити підбивкою, підшивкою *и т. д.*; 3) (*подо что*) підкладка, підмостка; 4) (*переносно*) підклад (-у). [В цьому анекдоті зовсім не анекдотичний підклад учувається (Єфр.)]; 5) *техн. (в рельсовом скреплении)* – підкладень (-дня).

Подкладной – підкладний, підкладаний.

Подкладочный – підбійчаний. [Підбійчаний крам].

Подкладывание – підкладання.

Подкладывать, подкласть и подложить – підкладати, під(і)класти, (*о мн.*) попідкладати що. **-вать, чтобы было мягче или выше** – підмошувати. [Підмостить ще подушку під голову, бо низько лежати]. **-кладывать яйца под наседку** – підсипати квочку. **-жить (новую) подкладку подо что** – підбити, підшити (новим, новою підбивкою, підшивкою) що. **Подкладенный** – підкладений; підмошений; (*подкладкой*) підбитий, підшійтий.

Подкласс – підкласа (-си).

Подклёвывать, подклевать – клювати, дзюбати потроху, поклювати, подзюбати, (*снизу*) підкльовувати, підклювати, піддзюбувати, піддзюбати.

Подклеивание – підклеювання (*оконч. підклеїння*); підліплювання (*оконч. підліплення*).

Подклеивать, подклеить – підклеювати, підклеїти, підліплювати, підліпити. **Подклеенный** – підклеєний, підліплений.

Подклёйка – підклёйка.

Подклёт и подклеть – хіжа (-жі), комора; пивниця.

Подключичный, анат. – піддужечний, піддужний.

Подключник – підключник, підшафар (-ря), (*госуд. должн.*) підкоморій.

Подкова – 1) підкова; (*на обуви*) підківка; (*привязные -вы для хождения по льду*) ратиця (Черк. п.), бузлук, рак. *С золотыми -ваши* – з(о)лотопідківний; 2) (*булка в форме подковки*) рогаль (-ля), *ум.* рогалик, рогаличок (-чка).

Подковка, подковочка – підківка, підківонька, підківочка.

Подковный – підківний, підківчаний. **-ный гвоздь** – ухналь (-наля), *ум.* ухналик, ухналичок, клинець (-нця). **-ный шип** – зуб, гак (-ка), *гал.* штоля (-лі).

Подковообразный – підковуватий.

Подковывать, подковать – 1) кувати, *гал.* кúти, підковувати, підкувати. [Коваль коня кує, а жаба й собі ногу дає]; 2) убирати, убрати в шори, дурити, одурити, (*мн.*) подурити, поодурювати. **Подкованный** – кований, підкований, підкутий, (*о мн.*) покований, попідковуваний. [Ой стукнули ковані коні на дворі].

Подковываются, подковаться – куватися, підковуватися, підкуватися, бути підкованим, (*о мн.*) покуватися, попідковуватися.

Подковыривать, -ся, подковырять, -ся, подковырнуть, -ся – підколупувати, -ся, підколупати, -ся, підколупнути, -ся (*о мн.* попідколупувати, -ся), піддовбувати, -ся, піддовбати, -ся, піддовбти, -ся, піддовбнути, -ся (*о мн.* попіддовбувати, -ся), підшпортувати, -ся, підшпортати, -ся (*о мн.* попідшпортувати, -ся). *Он под меня -ваётся* – він підсапується під мене. **Подковырянный, подковырнутый** – підколупаний, піддовбаний, підшпортаний, (*о мн.*) попідколупуваний, попіддовбуваний, попідшпортуваний.

Подковырка – підколупування, піддовбування, підшпортування; (*в лаптях*) підсмичка.

Подкожный – підшкурний, зашкурний, позашкурний. [Вся кров скипілася зашкурня (Котл.)]. **-ная клетчатка** – підшкура, ніздря, підскірень (-рня).

Подколачивание – підбивання.

Подколачивать, -ся, подколотить, -ся – підбивати, -ся, підбити, -ся, (*о мн.*) попідбивати, -ся. **Подколоченный** – підбитий, (*о мн.*) попідбиваний.

- Подколѐнник** – (удар под колени) заколінник; підніжка.
- Подколѐнный** – підколінний. **-ная ямка** – підколінок (-нка).
- Подколѐнок** – жижка. [Позакочували штани, аж жижки видно. Злякавсь, аж жижки дрижа́ть. До танців жижки трусяться]. **В танце ударя́ть себя пяткой в -нок** – в жижку кресати (Васильч.).
- Подколѐнье** – підколінок (-нка), жижка.
- Подколѐдник** – 1) зоол. **Motacilla modularis** – трясіхвістка, трясіхвіст (-хвоста), трясідуба. *Срв. Ольшанка, Трясогузка*; 2) (колодник) кайданник, сибіряка.
- Подколѐдный** – підколѐдний. **Змея -дная** – гад потаєний, гад з-під соломи. **-дный** – (суц.) сибірний.
- Подколѐтъ**, см. **Подкалывать**.
- Подколы́хатъ, подколы́хнутъ** – підколисати, підколиснути.
- Подкомандный** – підначальний.
- Подкомиссия** – підкомісія.
- Подкоморий** – підкоморій (-ія).
- Подконюший** – підконюший (-шого).
- Подко́п** – 1) підкіп (-копу), міна, тайнік, потайнік. *Делать, производить -о́п* – робіти підкіп; 2) підступ (-пу), підхід (-ходу). *Срв. Подво́х.*
- Подкопáть, см. Подкапывать**.
- Подко́пный** – 1) підко́пний, мінний. [Підко́пні роботи]; 2) підсту́пний.
- Подкопы́тник** – бот. **Pyrola rotundifolia** – добрі́вка, боцвинка.
- Подко́пщик** – підко́пник, миня́р (-ра).
- Подкорáчивание** – у[при]корочування.
- I. Подкорáчивать, -ся, подкорáчить, -ся** – підкаря́чувати, -ся, підкаря́чити, -ся, (о мн.) попідкаря́чувати, -ся. **Подкорáченный** – підкаря́чений.
- II. Подкорáчивать, подкорота́[и]ть** – у[при]корочувати, у[при]коротіти. **Подкорóченный** – у[при]корóчений.
- Подкорѐнка** – підбичі́вка, підкорѐнок (-нка).
- Подкорѐнный** – підкорѐнний.
- Подкорм, -мка, см. Подкормление**.
- Подкорми́ть, см. Подкармливать**.
- Подкормление** – підхарчо́вування, підгодо́вування, (оконч.) підхарчува́ння, підгодува́ння.
- Подкорна́ть** – підрізати, підчухрати.
- Подкорну́тъ, -ся** – підкоцю́рбити, -ся, підкорю́чити, -ся. [Сидів підкорю́чивши но́ги (Стор.)].
- Подкорный, см. Подкорочный**.
- Подкорóвник** – (белый гриб) борові́к.
- Подкорóчение** – у[при]корочення.
- Подкорочный** – підко́рий, підкі́рний.
- Подкорье** – підкі́р'я, заболонь (-ни).
- Подкорчивать, подкорचितь** – підкорю́чувати, підкорю́чити, підко́рчувати, підко́рчити, (о мн.) попідкорю́чувати, попідко́рчувати.
- Подкоря́чивать, -ся, подкоря́чить, -ся** – підбі́рати, -ся; підлі́зти ра́чки.
- I. Подко́с** – вікі́с (-косу).
- II. Подко́с** – підпо́ра, ко́сина, уко́сина, ум. ко́сінчик.
- Подкосина, см. Подкос II**.
- Подкоси́ть, см. Подкашивать**.
- Подкоси́ца** – кі́сник (-ка).
- Подко́сок** – кі́ска (-ка).
- Подко́стный** – підкі́стний, підко́стяний.

Подко́сий – кривий, дуга́стий.

Подкра́дкою – крадькома́.

Подкра́дывание – підкрада́ння, прикрада́ння, закрада́ння.

Подкра́дываться, подкра́сться – підкрада́тися, підкра́стися (о *мн.* попідкрада́тися), прикрада́тися, прикра́стися (о *мн.* поприкрада́тися), закрада́тися, закра́стися (о *мн.* позакрада́тися), скрада́тися, скра́стися (о *мн.* поскрада́тися). [Кіт ізнов закрадається до молока. У твій мід скрадаються злодії (Франко). Не йде, а скрадається під стодолу (Стеф.). Підкравлися, щоб ізлякати (Шевч.). Прикравлися під самі вікна (М. Вовч.). Вовки прикрадаються овечку або вола з'їсти (Г. Барв.)].

Подкра́ек – підкра́йка.

Подкра́йный, *см.* **Предпоследний**.

Подкра́нный – підкрантовий. **-нный чан** – зливальниця, черепашина. *Срв.* **Отлив 4**.

Подкра́пivница, *зоол.* **Motacilla regulus** – королик.

Подкра́пивать, подкра́пать – (о дожде) накра́пувати, накрапа́ти(ся).

Подкра́ска – 1) *см.* **Подкра́шивание**; 2) (*краска для -ски*) підкраска.

Подкра́шивание – підмальовування, підкра́шування, підфарбовування.

Подкра́шивать, подкра́сить – підкра́шувати, підкраси́ти, підфарбовувати, підфарбува́ти, (о *мн.*) попідкра́шувати, попідфарбовувати; (*подрисовывать*) підмальовувати, підмалюва́ти, (о *мн.*) попідмальовувати; (*придавать красочность*) підбармовувати, підбармува́ти. [Двері треба трохи підкрасити. Я не стидаюся свого сівого волосу, а ви свій підфарбовуєте. Підмалювала припічок]. **Подкра́шенный** – підкра́шений, підмальований, підфарбований, (о *мн.*) попідкрашуваний.

Подкра́шиваться, подкра́ситься – підкра́шуватися, підкраси́тися, (о *мн.*) попідкра́шуватися; підмальовуватися, підмалюватися, (о *мн.*) попідмальовуватися, підфарбовуватися, підфарбуватися, (о *мн.*) попідфарбовуватися; підбармовуватися, підбармуватися.

Подкре́па, *см.* **Подкрепление 2**.

Подкре́пление – 1) підкрі́плення, покрі́плення, підси́лювання, підси́лення, поси́лювання, поси́лення, підпира́ння, підпертя́. **-ние пищею** – підживле́ння, піджива́, засілок (-лку). **-ние присягою** – ствердженнн присягою; 2) (*подкрепа*) підпора, покре́па, (*войско*) підсилок, поси́лок (-лку), підмо́га.

Подкре́плять, подкре́пить – підкрі[е]пля́ти, підкрі[е]пи́ти, (о *мн.*) попідкрі[е]пля́ти, покрі[е]пля́ти, покрі[е]пи́ти, скрі́пляти, скрі́пити, (о *мн.*) поскрі́пляти; підсилювати, підсилити, (о *мн.*) попідсилювати; посилювати, посилити, засилювати, засилити; підпира́ти, підперти́; (*пищею*) підживля́ти, підживи́ти, (о *мн.*) попідживля́ти. **-пить армию свежими силами** – підсилити (посилити) військо новими силами. **-пить больного лекарством** – підживи́ти, підкрі́пити недужого ліками. **-пить свои слова доказательством** – підперти свої слова доказами. **-пить присягою** – ствердити присягою. **Подкре́пленный** – підкрі[е]плений, (о *мн.* попідкрі[е]плюваний), покрі[е]плений, скрі́плений, (о *мн.* поскрі́плюваний), підси́лений, поси́лений, заси́лений, підперти́й, (*пищею*) підживлений.

Подкре́пляться, подкре́питься – підкрі[е]пля́тися, підкрі[е]пи́тися, покрі[е]пля́тися, покрі[е]пи́тися, скрі́плятися, скрі́питися, підсилюватися, підсилитися, по[за]силюватися, по[за]силитися, (*пищею*) підживля́тися, підживи́тися, підгодо́вуватися, підгодува́тися, під'їда́ти, під'їсти́, підживля́ти ду́шу, підживи́ти ду́шу, (о *мн.*) покрі[е]питися, попідкрі[е]пля́тися *и т. д.* [Покрепивсь чаркою. Піджививсь, як собака мухою. Як не під'їси, то й святих продаси].

Подкре́пляющий – (*прилаг.*) покрі́пний. [Горілка покрі́пна (Куліш)].

Подкру́т – підкру́тка.

Подкру́чивание – підкру́чування.

Подкру́чивать, подкру́тить – підкру́чувати, підкрути́ти, (о *мн.*) попідкру́чувати.

[Підкру́чувати ву́са. Підкру́тити ля́мпу. На́ше діло міро́шницьке: підкру́тив та й сів].

Подкрученний – підкручений, (*о мн.*) попідкручуваний.

Подкручиваться, подкрутятся – підкручуватися, підкрутитися, (*о мн.*) попідкручуватися.

Подкрылёчный – підганковий.

Подкрыльный – підкрильний.

Подкрылыш, -лок, -льник, -льничек – мазун, -чик.

Подкрыльцевый – паховий, підпахівний. **-вая ямка** – пахва, підпашка, підпахів'я.

Подкрышный – піддашний.

Подкудёрить, см. Подкудрявить.

Подкудрявить – підкучерявити.

Подкуз(ь)мить – підвести, підневідити, підкувати когo, стільця підставити, візка підвезти кому. *См. Подводити 3 и 4.*

Подкуликать – підпити, підхмелитися; (*опис.*) му́ху (чмеля) вбіти.

Подкуп – підкуп (-купу), скуп (-у). *Прибежнутъ к -пу* – вдатися до підкупу. *С помощью -па* – підкупом.

Подкупание – підкупання, (*деньгами*) підплачування, (*могарычём*) підмогоричування.

Подкупать, подкупить – 1) підкуповувати, підкупляти, с[під]куплювати, с[під]купити, (*о мн.*) попідкуповувати, попідкупляти, попідкуплювати; закуповувати, закупляти, закупити когo, (*о мн.*) позакуповувати, позакупляти; (*деньгами*) підплачувати, підплатити когo, (*о мн.*) попідплачувати; (*могарычём*) підмогоричувати, підмогоричити, (*о мн.*) попідмогоричувати; 2) (*привлекать*) притягати, притягти, принаджувати, принадити (*о мн.*) попритягати, попринаджувати. **Подкупленный** – підкуплений, закуплений, (*о мн.*) позакуповуваний, позакуплюваний, (*деньгами, платою*) підплачений, заплачений, (*могарычём*) підмогоричений.

Подкупаться, подкупиться – підкуповуватися, підкуплятися, підкуплюватися, підкупитися, даватися, датися підкупити (на підкуп); бути підкупленим.

Подкупающий – 1) (*подкупщик*) підкупник; 2) принадливий, чарівливий.

Подкупающийся – (*прил.*) підкупний.

Подкупной и Подкупный – підкупний.

Подкупность – підкупство.

Подкупщик – підкупник, скупник (-ника).

Подкур – 1) *см. Подкурка*; 2) випал.

Подкургузить – підчикрижити.

Подкуривать, -ся, покурить, -ся – підкурювати, -ся, підкурити, -ся, (*о мн.*) попідкурювати, -са. **Подкуренный, подкурившийся** – підкурений, (*мн.*) попідкурюваний.

Подкурка – підкурювання.

Подкурок – віхоть (-хтя).

Подкурочный – підкурковий, підгачковий.

Подкурчавить, см. Подкудрявить.

Подкурщик – підкурник.

Подкус – 1) *см. Подкусывание*; 2) під'їдання, підсніданок; 3) спокуса.

Подкусать, подкусить – 1) під'їдати, під'їсти, підгризати, підгризти; 2) **-сить** – під'їсти, підснідати; 3) **-сить** (*поддетъ*) спокусити, підвести.

Подкусывание – під'їдання, підгризання.

Подкустный – підкущевий.

Подкусывать, см. Подкусать.

Подкутывать, подкутать – підкутувати, підкутати.

I. Подкучивать, подкутить – підпивати, підпити, підгуляти, підпиячити, вбіти му́ху (чмеля). [Підгуляв, що й копитів збився]. **Подкутивший** – підпитий, на-підпитку.

П. Подкучивать, подкучить, см. Окучивать.

Подлава, подлавица, подлавочье – підлавок (-вка).

Подлавливание – 1) підхоплювання, переймання; 2) підсікання.

Подлавливать, подловить – 1) підхоплювати, підхопити, переймати, перейняти; 2) *кого, см.*

Поддеть, Подкуз(ь)мить. Подловленный – підхоплений, перейнятий.

Подлавочник – підлавник.

Подлавочный – підлавний, попідлавний.

Подлагать, подложить – 1) підкладати, під(і)класти (*о мн.* попідкладати), підкидати, підкинути (*о мн.* попідкидати). [Підкладати подушки під боки. Підкинули дитину]. **-жить свинью** – візка підвезти, стільця підставити; 2) (*прибавляют*) докладати, докласти *и* доложити, підкидати, підкинути, докидати, докинути. [Підкинь вугілля до печі]; 3) **-жить чем-н.** – підбивати, підбити, викладати, викласти. [Підбили чумарку баранцями. Низ брусами виклали, а тоді підлогу вистелили]. **Подложенный** – 1) підкладений; підкинутий. **-нный ребёнок** – підкинута дитина, підкидько; 2) докинутий, докиданий; 3) підбитий, викладений. *См. Подкладывать.*

Подладчивый – підлада, підлєсливий.

Подлаживание – 1) припасовування, підладнювання, підстроювання; 2) піддобрювання, придобрювання, підлабузнювання, підлєшування.

Подлаживать, подладить – припасовувати, припасувати (*о мн.* поприпасовувати), підладнювати, підладнувати (*о мн.* попідладнювати), підстроювати, підстроїти (*о мн.* попідстроювати) що до чого. **Подлаженный** – припасований, підладнований, підстроєний.

Подлаживиться, подладиться – 1) припасовуватися, припасуватися, підладновуватися, підладнуватися, підстроюватися, підстроїтися; 2) (*подольщатся*) підладжуватися, підладитися до кого, підлагоджуватися, підлагодитися, піддобрюватися, піддобритися, придобрюватися, придобритися, підлєшуватися, підлєститися, лєститися. *См.*

Подольщатся. [Лєститься – хоче чогось підлєшуватися, підлєститися (М. Вовч.).]

Подлаз – 1) лаз, хідник; 2) підліза (*м. и ж. р.*), підлизуха, підлєсник, підлєсниця. *См.*

Подлиза.

Подлазить, подлєзть, см. Подлезать, Подлєзть.

Подлазник – пластун.

Подлаивать, подлаять – підгавкувати, підгавкати, підгавкнути.

Подламывать, подломать и подломить – підламувати, підламати, підломлювати, підломити, (*о мн.*) попідламувати, попідломлювати. **Подломленный** – підламаний, підломлений.

Подламываться, подломаться и подломиться – підламуватися, підлаMATися, підломлюватися, підломитися, (*о мн.*) попідламуватися, попідломлюватися. [Лід під їм підломився. Вісь у возі підломилась. Підломилась гілка на дереві]. **-мываются колени** – підсікаються коліна.

Подлапить – підцупити (-плю, -пиш).

Подласа – примаза.

Подласкиваться, подласкаться – підмазуватися підмазатися (*о мн.* попідмазуватися), підлащуватися, підлащитися до кого. [Собака й підлащується, та вкусить].

Подлатывать, подлатать – підлатувати, підлатати.

Подлащатся, см. Подласкиваться.

Подле – біля, коло, побіля, близько, край, поруч, побіч кого, чого, при чому, по-при що. [Ліг біля моря одпочить (Шевч.). Заховаю змію люту коло свого серця (Шевч.). Проходячи побіля церкви, почув, що служба почалася (Франко). Росла калина близько озера.

Напомацки почав шукати місця на ліжку побіч себе (Франко)]. *См. Близ, Возле, Около,*

Рядом.

Подлебе́дятся – підлащитися, піддобритися до ко́го.

Подлега́ть, подлечь – підляга́ти, підлягти́ під ко́го.

Подле́гочный – підлегéнний.

Подлегча́ть, подлегчи́ть – підва́жувати, підва́жити.

Подле́гчина – підвага.

Подледени́ть – закорóдитися. **-ило** – закорóдилося, о́желедь укри́ла.

Подле́дний – підлі́дний, попі́длі́дний.

Подлежа́тельность – підле́глість, зале́жність (-ости).

Подлежа́тельный – підле́глий, зале́жний.

Подлежа́ть – підляга́ти, підпада́ти чо́му, нале́жати до чо́го. [Підляга́ти крі́тиці, о́судові, ганьбі́, ка́рі, контро́лі]. *Дело -жит судебной палате* – справа́ підляга́є судові́й пала́ті. *Он -жит юридической ответственности за противозаконный поступок* – він підляга́є пра́вній (зако́нній) відповіда́льності за лихий учи́нок. *Он -жит смертной казни* – він по́винен сме́ртної ка́ри (Стор.). *Это -жит такому-то ведомству* – це нале́жить до тако́го відомства. *Дело не -жит спору* – справа́ не підляга́є спере́чанням, справа́ без(су)перече́на. *Это -жит сомнению* – це рі́ч (справа) непéвна (сумні́вна). *Это не -жит сомнению* – це рі́ч (справа) пéвна (безперече́на, безсумні́вна).

Подлежа́щее – підмет (-ту).

Подлежа́щий, прил. – підле́глий чо́му, нале́жний, належі́тий до чо́го. **-щий уплате, платежу** – нале́жний до ви́плати. **-щее учреждение – 1)** (*соответствующее*) нале́жна устанóва; **2)** (*подведомственное*) підле́гла устанóва. **-щая часть имущества** – нале́жита части́на майна. **-щая статья уголовного кодекса** – нале́жна стаття́ кодексу́ ка́рного. **-щий наказанию** – ви́нний ка́ри, нале́жний ка́рі. **-щее взыскание** – належі́тий (нале́жний) пра́віж. **-щий взысканию** – нале́жний пра́вежу́.

Подлезание – підлі́зання, підла́зіння.

Подлезáть, подлазить, подлезть – 1) підла́зати, підлі́зати, підлі́зти під що́, до ко́го, (*о мн.*) попі́длазати, попі́длі́зати; 2) (*подольщаться*) підла́щуватися, підла́щитися, підле́щуватися, підле́ститися, підлабу́знюватися, підлабу́знитися, підлі́зуватися, підлі́затися, піддóбрюватися, піддóбритися, придóбрюватися, придóбритися, (*по-лакейски*) підлаку́жуватися, підлаку́зитися до ко́го.

Подле́карский – підлі́карський.

Подле́карь – підлі́кар (-ря).

Подленький – 1) мерзóтненький, паску́дненький; 2) мізе́рний, нікче́мний.

Подлепéстный – підпелю́стковий.

Подлепля́ть, -ся, подлени́ть, -ся – підлі́плювати, -ся, підлі́пити, -ся, (*о мн.*) попі́длі́плювати, -ся. **Подле́пленный** – підлі́плений.

Подлесник, *Asarum europaeum* – ко́питник, ко́питня́к, ко́пите́ць (-тця́), ко́питень (-тня), кінський ко́питень, ко́питкі́, ко́питці́ (-ів), підлі́сник, підорі́шник, підо́лішник.

Подлесни́чий – підлі́сничий (-чого).

Подлесный – (по)підлі́сний, узлі́сний, облі́сний.

Подлесок – 1) підлі́сок (-ска); 2) *см. Подлесье, Опушка 2*; 3) *бот. Viola canina L.* – бра́тки (-ток), сокирки (-рок).

Подлесье – узлі́сся, прилі́сся, облі́сся, підлі́сся; *срв. Опушка 2*.

Подлёт – (*действ.*) підлі́т (-льоту).

Подлетáть, подлётыва́ть, подлете́ть – підлі́тати, підлі́тувати, підлеті́ти під що́, до чо́го (*о мн.* попі́длі́тати), надлі́тати, надлі́тувати, надлеті́ти, (*о мн.* понадлі́тати), підли́нати, підли́нути, надли́нати, надли́нути.

Подлёток – підлі́ток (-тка).

Подле́ц – падлю́ка, пога́нець (-нця), мерзóтник, подля́к, подля́кач.

Подлив, см. **Подливање**.

Подлива, см. **Подливка**.

Подливание – підливання; підсипання.

Подливать, подлить – підливати, підлити, піділляти, (о мн.) поідливати; підсипати, підсипати, (о мн.) поідсипати; (в больш. колич.) підбурювати, підбурити. [Підлив води. Підсипала борщу. Підбурив води в горілку]. **Подлитый** – підлитий, піділлятий, підсипаний, (о мн.) поідливаний.

Подливаются, подлиться – підливатися, підлитися, піділлятися, підсипатися, підсипатися.

Подливка – 1) см. **Подливање**; 2) підлива, підле́ва, підливка, по́ливка, потра́вка. В -ку – у по́ливок. [Каша у по́ливок з молоко́м].

Подливной – підливний. **-ная мельница** – підсубійний млин, підсубійник. **-ное колесо в мельнице** – підсубійне колесо.

Подливочник – підливник.

Подливочный – підливний, підле́вний, по́ливний.

Подлиза – підлиза, підлизуха, лизун, лизик, підчихвіст (-хвоста). См. **Подлаз, Подлипало**.

Подлизывание – 1) підлизування чого; 2) підлизування, підлабузунювання до ко́го.

Подлизывать, подлизать – підлізувати, підлизати, (о мн.) поідлізувати. **Подлизанный** – підлизаний.

Подлизываются, подлизаться – 1) підлізуватися, підлизатися, (о мн.) поідлізуватися; 2) (подольщатся к кому) підлізуватися, підлизатися до ко́го.

Подлимонить – підчистити, потягти тихце́м, підцупити, підчепіти.

Подлинник – оригінал (-лу), (сочинения) перво́твір (-твору), (рукописи, письма) перво́пис (-пису). **-ник контракта** – оригінал контра́кту. **-ники писем** – автентичні листи. **Согласно с -ником** – з оригіна́лом згідно (в зго́ді). **Согласно -нику** – згідно з оригіна́лом.

Подлинно – 1) (верно, точно, истинно) справді, правдиво, насправжнє, насправжкі, щіро, суто, існо, настояще. [Ну, й справді молодець. Правдиво-на́родня лі́тература мо́же йти тільки поруч з наро́днім життя́м (Єфр.). Сестру́ Дідо́на ма́ла Га́нну, – насправжкі дівку хоч куди (Котл.). Щиро-на́роднє письме́нство (Єфр.). Суто́ золотий. Розробля́ли письме́нство з суто-ро́сійського по́гляду Єфр.). Не можете ви собі виявити і́с(т)но, ані лю́дя́м виписати до́бре (М. Вовч.). Йо́го поста́ть настояще́ схо́жа на поста́ть сільського шляхти́ча (Неч.-Лев.)]; 2) (в точности, в подробности) досто́ту, несте́мєнно, несте́мнісінько, докля́дно, чісто, нескі́щено, як-ра́з. [Я, коли хочеш, розкажу́ досто́ту (Л. Укр.). Пішов з ним, все ще не зна́ючи докля́дно, чи то сон, чи я́ва, що зо мною́ діється (Франко). Несте́мєнно (чісто) схо́жий. Син – нескі́щено ба́тько].

Подлинность – справедлі́вість, правді́вість, автентичні́сть (-ости). [Автентичні́сть руко́пису]. **Книги сомнительной -ности** – кни́жки непевно́ї автентично́сти (непевні кни́жки).

Подлинный – справжній, справде́шний, правді́вий, автентичний, досто́тний, щірий, су́тий, су́щий, несте́мєнний, чистий, настоя́щий, і́сний, і́стий, віру́тний. [Справде́шня границя землі́ ру́ської. Щірий па́тріот. Пе́рстінь су́того зло́та. Кость о́цей, чіста боля́чка на о́ці (Крим.). Іста ма́ма. Вся ма́мина вро́да і вда́ча (Неч.-Лев.)]. **С -ным верно** – з оригіна́лом згідно. **В -ном виде** – (о лю́дях) живце́м. **-ный источник** – автентичне дже́рело. **-ная причина** – су́ща (справжня причи́на). **-ная правда** – су́ща (щі́ра) пра́вда.

Подлинять – прилиняти, ви́линяти трохи.

Подлип, подлипок – (налипшая грязь) тури́ця (-ці), леп (р. ле́пу).

Подлипало – підлиза, підлизник, ла́бза, лабу́за, підшива́йло, підчихвіст (-хвоста), підле́пливий, підле́пний, знімець (-нця). Срв. **Подлиза**.

Подлипальство – підлизництво, підшива́йливі́сть, підле́пливі́сть, підле́пність (-ости).

Подлипание – 1) підлипа́ння; 2) підлизува́ння.

Подлипать, подлипнуть – 1) підлипати, підли́пнути, (о мн.) поідлипа́ти; 2) підлізува́тися

підлизатися, (о мн.) попідлізуватися; підлещуватися, підлеститися, підшиватися, підшитися, (о мн.) попідшиватися. **Подлипающий** – підліпний. **Подлипший** – підліплий.

Подлипчивый – підліпливий.

Подлисить кому – лисичкою підійти під кого.

Подлисок – 1) (в повозке) підтоки (-ток); 2) (молодая лиса) підлисок (-ска); 3) (тумак) недолисок.

Подлицовка – налицьовування.

Подлицовывать, подлицевать – налицьовувати, налицьовати. **Подлицованный** – налицьований.

Подличание – падлючення.

Подличать, сподличать – падлючити, спадлючити, вчинити падлюцтво.

Подло – падлючно, підло, по-падлюцькому.

Подлобный – підлобний.

Подлобье – підлоб'я. *Из-под -бья* – з-підлоба, з-підлоб'я, спохмура.

Подловчиться – підібратися, підмоститися, підлізти.

Подлог – підробка, фальш, (действ.) фальшування, фальшивство, (гал.) лож. *Делать, сделать (совершить) -лог* – робити, чинити, вчинити, зробити підробку (фальш, фальшування), підроблювати, підробити (о мн. попідроблювати), фальшувати, зфальшувати, (о мн.) позфальшовувати.

Подложить, см. Подкладывать, Подлагать.

Подлога – підклад (-ду); підґрунтівя (-ля).

Подложнический, подложничий – підробницький, фальшовницький.

Подложно – підробно, фальшовано.

Подложность – підробленість, фальшованість (-ности).

Подложный – підроблений, фальшований, підборний. **-ное имя** – чуже ім'я, приbrane ім'я. **-ная подпись** – підроблений, фальшований підпис. **-ный документ (паспорт)** – підроблений, фальшований документ (паспорт), (жарг.) ліпа, липовий документ. **-ный аршин** – підборний аршин. [І на аршинець на підборний поганій продавали крам (Котл.)].

I. Подложка – підмостка, підкладка.

II. Подложка, подложечье – підсердя.

Подлокотник – 1) нарукáвник; 2) см. **Подоконник**.

Подломить, -ся, см. Подламывать, -ся.

Подлопáточный – підлопáтковий.

Подлопáчивать, подлопáтить – підгортáти, підгортну́ти, підкидáти, підкіну́ти (лопáтою).

Подлость – падлюцтво, підлота, підлість (-лости). *Наделать -тей* – нападлючити.

Совершить -ость – вчинити підлоту.

Подлунный. -ный мир – світ земний (божий). **-ная** – світ земний.

Подлыгивать, подолгать – приборіхувати, приборехати.

Подлый – 1) падлючий, падлючний, падлюцький, підлий, ніций. **-лое дело** – безчєсна справа. *Делаться, сделаться -лым* – спідлюватися, спідлитися, падлючитися, спадлючитися. *Сделавшийся -лым* – спідлений, спідлілий; 2) (стар. сословн. термин) посполитий, простий; 3) (низкого качества) підлий, нікчємний. [Попривозили найпідлішого краму]; 4) (несчастный, убогий) мізерний.

Подлянка – падлюка.

Подмазать, см. Подмазывать.

Подмаз, -мазок, -мазник – квач (р. квачá), мастило; віхоть (р. віхтя).

Подмазка – 1) см. **Подмазывание**; 2) підмасток (-тка), (в трущихся частях) с[ш]марові(д)ло, шма́ра, масть (-ти); 3) (взятка) підмаслок, помазало.

Подмазывание – підмазування, підмашування; (техн.) с[ш]марування.

Подма́зчик – підма́зувальник, ма́сті[и]льник, с[ш]марово́з (-во́за).

Подма́зывать, подма́зать – підма́зувати, підмазати (*о мн.* по́дма́зувати), підма́щувати, підма́стити, підс[ш]маро́вувати, підс[ш]марува́ти, пос[ш]марува́ти, (*о мн.*) пос[ш]марува́ти, по́дс[ш]маро́вувати. [Треба во́за підмазати, щоб не рипі́в]. **Подма́занный** – підма́заний, підма́щений, с[ш]маро́ваний, с[ш]маро́вний. [Това́риш мо́вний в доро́зі стої́ть за ві́з сма́ровний].

Подма́зываются, подма́заться – 1) підма́зуватися, підма́затися, підма́щуватися, підма́ститися, с[ш]марува́тися, пос[ш]марува́тися, підс[ш]маро́вуватися, підс[ш]марува́тися; 2) підлабу́знюватися, підлабу́знитися, підле́щуватися, підле́ститися. *Срв.* **Подде́лываются и Подольща́ться.**

Подма́лёвка и Подма́лёвывание – підма́льо́вування.

Подма́лёвок – підма́льо́вок (-лі́вка).

Подма́лёвывать, подма́левать – підма́льо́вувати, підма́люва́ти, підво́дити, підве́сти, (*о мн.*) по́дма́льо́вувати, по́дво́дити. **Подма́лёванный** – підма́льо́ваний, підве́дений.

Подма́лёваются, подма́леваются – підма́льо́вуватися, підма́люва́тися, (*о мн.*) по́дма́льо́вуватися.

Подма́н, подма́нка – підма́нювання, підду́рювання, підма́на.

Подма́нивать, подма́нить – 1) ма́нити, підма́нювати, підма́нити, на́дити, підна́джувати, підна́дити ко́го. [Підма́нювати тетерю́ків під сі́тку]; 2) підду́рювати, підду́рити, (*о мн.*) по́дду́рювати. **Подма́ненный** – підма́нений, підна́джений, підду́рений.

Подма́нщик и подма́ныватель – підма́нювач, підма́нювальник, підду́рювач, дома́ни́га.

Подма́рать – ма́знути.

Подма́ренник, бот. – (*Galium L.*) гірча́к, (*Galium aparine*) дере́бка, дере́за, ко́лотовця (*угорск.*). **-ник же́лтый, Galium verum L.** – бу́ркун-зі́лля, дере́за, дрібноцві́т, жо́вте́нька ка́шка, меда́ник, меда́вник, меда́ва тра́ва, сиво́ротень (-тня).

Подма́р – підма́зка.

Подма́сливание – 1) підма́слювання, підма́щування; 2) (*задобривание*) підма́слювання, підма́з[ш]ування, (*могарычём*) підмо́горичування.

Подма́сливать, подма́слить – 1) підма́слювати, підма́слити, примас́лювати, примас́лити; підма́щувати, підма́стити, (*о мн.*) по́дма́слювати, по́дма́щувати; 2) (*задабривать*) підма́слювати, підма́слити, підма́зувати, підма́зати, (*о мн.*) по́дма́зувати; (*могарычём*) підмо́горичувати, підмо́горичити, (*о мн.*) по́дмо́горичувати ко́го, о́чі заши́вати, заши́ти ко́му. **Подма́сленный** – 1) підма́слений, підма́щений; 2) (*задобренный*) підма́слений, підма́заний.

Подма́сливаются, подма́слиться – (*маслом*) підма́слюватися, підма́слитися, примас́люватися, примас́литися, підма́щуватися, підма́ститися; (*переносно*) під[при]ма́слюватися, під[при]ма́слитися, підма́зуватися, підма́затися до ко́го. [Так примас́литься, що й не вгада́єш, що́ в йо́му кипи́ть (Свид.)]. *Срв.* **Подольща́ться.**

Подма́стерье – підма́йстер (-тра), підма́йстеро́к (-рка), підма́йстерко́; (*у портного*) кравчи́к, (*у сапожника*) шевчу́к, (*у шорника*) римарчу́к, (*у бочара*) бондарчу́к, (*у пекаря*) пекарчу́к *и т. п.*

Подма́стный – до ма́сти при[ді]бра́ний. **-ный конь** – кінь під ма́сть, до ма́сти.

Подма́тывание – підмо́тування.

Подма́тывать, -ся, подмота́ть, -ся – підмо́тувати, -ся, підмота́ти, -ся, (*о мн.*) по́дмо́тувати, -ся. **Подмотанный** – підмота́ний.

Подма́хива́нье – 1) зма́хування, обма́хування зно́ву; 2) (*подписывание*) підма́хування.

Подма́хивать, -ся, подмахну́ть, -ся – 1) зма́хувати, -ся, змахну́ти, -ся, (*о мн.*) по́зма́хувати, -ся), обма́хувати, -ся зні́зу, обмахну́ти, -ся зні́зу, (*о мн.*) пообма́хувати зні́зу; 2) (*подписать наскоро*) підма́хувати, підмахну́ти, -ся, (*о мн.*) по́дма́хувати. [Узя́в пе́ро та й підмахну́в

(Стор.)].

Подмачивание – підмочування.

Подмачивать, подмочить – підмочувати, підмочити, (о *мн.*) попідмочувати. [Підмочив сухарі. Дитина підмочила пелюшки]. **Подмоченный** – підмочений, (о *мн.*) попідмочуваний. **-ченняя репутация** – шербата слава.

Подмачиваться, подмочиться – підмочуватися, підмочитися, (о *мн.*) попідмочуватися.

Подмощивание – підмощування.

Подмощивать, -ся, подмостить, -ся – підмощувати, -ся, підмостити, -ся, (о *мн.*) попідмощувати, -ся; (*камнем*) підбурковувати, підбуркувати. **Подмощенный** – 1) підмощений; 2) підбуркований.

Подмежеваться – підсусідитися, підсунутися під межу.

Подмездрина – плена.

Подмелькивать, подмелькнуть – ма(н)ячіти, мельнути.

Подмельничный – підмлиновий.

Подмен, подмена – підміна чого на що, заміна чого чим. [Підміна Росії на Великоросію (Стебн.)].

Подмениватель и подменищик – підмінник, підкидник.

Подменивать, подменить – підмінювати, підмінити що на що, замінювати, замінити що чим, (о *мн.*) попідмінювати, позамінювати. **Подменённый** – підмінений, замінений.

Подмениваться, подмениться – підмінюватися, підмінитися на що, замінюватися, замінитися чим, (о *мн.*) попідмінюватися, позамінюватися.

Подменный – підмінений, підборний, підбраний.

Подменыш – підкидько, підмінок, відмінок (-нка), відмінча (-чати).

Подмерзание – підмерзання, тужавіння.

Подмерзать, подмерзнуть – підмерзати, підмерзнути, (о *мн.*) попідмерзати.

Подмерзлый – підмерзлий, стужавілий, (о *мн.*) попідмерзалий.

Подмерок – недоліток, недоросток (-тка), курдупель (-пля).

Подмес и Подмеска – підмішування.

Подмесить см. Подмешивать.

Подмеска, подмесь – примішка, домішка, підмішка.

I. Подмёт – сміття (-ття), вимітки (-тків).

II. Подмёт – 1) підкидня, підкинуте; 2) підстил.

Подметальщик – підмітальник, метільник, (*уборщик*) попрятник.

Подметальщица – підмітальниця, метільниця, (*уборщица*) попрятниця.

Подметание – підмітання.

Подметать, подмести и подместь – підмітувати, підмітати, підмести, вимітувати, вимітати, вимести, (о *мн.*) попідмітати, повимітати; (*к какому-н. предмету*) примітувати, примітати, примести, (о *мн.*) попримітати. [Примела сміття до порога та й покинула (Тесл.)].

Подметённый – підметений, виметений, повимітуваний.

Подметаться, подместись и подместься – підмітуватися, підмітатися, підместіся, вимітуватися, вимітатися, виместися, (о *мн.*) попідміт(ув)атися, повимітуватися, повимітатися.

I. Подмётка – підмітання.

II. Подмётка – підметок (-тка) *и* підмётка. *Он ему и в -ки не годится* – даліко кучому до зайця, він його й нігтя не варт.

Подмётный – підкидний. **-тное письмо** – підкидний лист. **-тное дитя**, см. **Подкидыш**.

Подмёточный – підметковий.

Подмётчик – підкидник, підкидальник, підкидач, підкидайло.

Подмётчица – підкидниця, підкидальниця, -дача.

Подмётывание – 1) підкидання; 2) (*подшивание*) підстьобування; (*белыми нитками*) наживляння, фастригування.

Подмётывать, подметать, подметнуть – 1) підкидати, підкинути, (*о мн.*) попідкидати. *Срв.*

Подбрасывать; 2) (*подшивать*) підстьоб[і]бувати, підстьоб[е]бнути, (*о мн.*) попідстьоб[і]бувати; наживляти, наживити, фастригувати, зафастригувати; 3) підкидати, підкинути, (*о мн.*) попідкидати. [Підкинути підметки під чоботи]. **Подмётанный** – 1) підкинутий, (*о мн.*) попідкиданий, попідкиданий; 2) підстьоб[е]бнутий; 3) (*о подмётках*) підкинутий.

Подмётываться, подметаться, подметнуться – 1) підкидатися, підкинутися, бути підкинутим; 2) підстьоб[і]буватися, підстьоб[е]бнутися.

Подмётыш, *см.* **Подкидыш**.

Подмечать, подметить – помічати, помітити, при(к)мічати, при(к)мітити, постерегати, постерегти, спостерегати, спостерегти, пристерегати, пристерегти, кмітити, укмічати, укмі[е]тити. [Вештаюсь, кмічу, як рибалки тягнуть тоню (Неч.-Лев.). Я й не вкметив, як він увійшов (Грінч.). Постеріг, де я ховаю гроші (Крим.)]. **Подмеченный** – помічений, при(к)мічений, постережений, пристережений, спостережений.

Подмечаться, подметиться – помічатися, помітитися, при(к)мічатися, при(к)мітитися, постерегатися, постерегтися, спостерегатися, спостерегтися, пристерегатися, пристерегтися.

Подмешивание – підмішування, примішування, (*о жидкости*) підколочування.

Подмешивать, -ся, подмесить, -ся – (*тесто*) підмішувати, -ся, підмісити, -ся, (*о мн.*) попідмішувати, -ся.

Подмешивать, подмешать – підмішувати, підмітати, домішувати, домішати, (*о мн.*) попідмішувати, подомішувати, (*о жидкости*) підколочувати, підколотити (*о мн.*) попідколочувати чого в що. [Підколотила води в молоко]. **Подмешанный** – підмішаний, примішаний, (*о жидкости*) підколочений.

Подмешиваться, подмешаться – підмішуватися, підмішатися, бути підмішаним, (*о мн.*) попідмішуватися, домішуватися, домішатися, (*о жидкости*) підколочуватися, підколотитися, попідколочуватися.

Подмигивание – моргання, підморгування кому.

Подмигивать, подмигнуть – моргати, моргнути, підморгувати, підморгнути, (*немного*) приморгувати кому, до кого, на кого, наживувати бровою, оком кому, на кого. [Охрім наживував бровою сусідам (Васильч.). Накивує оком на Оксану (Васильч.)].

Подминать, подмять – підминати, підім'яти, підтоптати. **-мял его под себя** – згріб його та й насів зверху, підбив його під себе. **Подмятый** – підім'ятий. **-ся** – підминатися, бути підім'ятим.

Подмога – підмога, підпомога, помога, спомога, підсобка, поміч (-мочи). *Срв.* **Помощь**.

Подмогать, подмочь кому – підмагати, підмогти, підпомагати, підпомогти кого, кому, підсобляти, підсобити кому. *Срв.* **Помогать, Пособлять**.

Подмокать, подмокнуть – під[за]мокати, під[за]мокнути (підмокти), (*о мног.*) попід[за]мокати. [Дощ полився, підмок у ляхів порох (Куліш)].

Подмоклый – підмоклий, підмочений.

Подмолаживать, подмолодить – 1) підмолоджувати, підмолодити. *Срв.* **Молодить**; 2) (*пиво, квас*) підсолоджувати, підсолодити (пиво, квас). **Подмоложенный** – підмолоджений. **-ся** – підмолоджуватися, підмолодитися; бути підмолодженим.

Подмолвить – 1) (*поддакнуть*) підтакнути, потакнути, притакнути; 2) (*ввернуть слово*) при[до]кинути слівце, примовити, примовитися.

Подмонастырский – підманастірський. [Підманастірська слобідка].

Подморазивание – підморозування, приморозування чого; підмерзання.

Подморазивать, подморозить – 1) підморозувати, підморозити, приморозувати,

приморозити що (напр. рибу), (о мног.) попід[попри]морозувати; 2) **-живаєт, -розило** (безличн.) – підмерзає, підмерзло, приморозило. **Подморозенный** – підморозений, приморозений. **-ся** – під[при]морозуватися, бути під[при]морозеним.

Подморський, геолог. – підморський.

Подмосковная – село (хутір, дача) під Москвою.

Подмости́ть, см. **Подмащивать**.

Подмо́стки, подмо́сток – 1) (леса) риштування; 2) (временный помост) підмостки (-ток), підмостка, прямо[і]стка, примістки, поміст (-мо́сту); (театральные и т. п.) кін (р. ко́ну), театральний поміст. [Серед церкви поставили високі підмостки (Н.-Лев.). Обідали надворі на примістках (Куліш). Полягали спати на примістці в саду (Грінч.).]

Подмота́ть, см. **Подматывать**.

Подмочи́ть, см. **Подмачивать**.

Подмо́чка – підмо́чування, оконч. підмо́чення; (состояние) підмо́клість (-лости).

Подмы́в – 1) см. **Подмывание**; 2) (подмытое место) підміте місце, (под берегом) печера[я] (-ри[і]).

Подмыва́ние – підмива́ння, підміт́ва, (о берегах: водой) підмива́ння, підто́чування, підму́лювання.

Подмыва́ть, подмы́ть – 1) (снизу или слегка) підмива́ти, підмі́ти, (о мног.) попідмива́ти. [Попідмивай корови, а тоді й доїтимеш]. **-мой пол** – змий, вітри поміст, підлогу; 2) (берег и т. д.) підмива́ти, мити, підмі́ти, підто́чувати, підточі́ти, підму́лювати, підму́лити що, (о мног.) попідмива́ти, попідто́чувати, попідму́лювати. [Тече річка, гори підмиває (Рудч.). Підмило греблю. Повінь хатину підмулила (Маков.); 3) **-ваєт** (безл.) ко́го-л. (что-л. сделать) – корти́ть, му́лить ко́му или ко́го, сверби́ть ко́го, охота́ бере́ ко́го, так і тягне ко́го (щось зробити). [А мене́ так і корти́ть розказа́ти йому́ чисту правду (Звин.).] **Подмы́тый** – підмі́тий, підто́чений, підму́лений, (о мног.) попідмиваний, попідто́чуваний, попідму́люваний чим.

Подмыва́ться, подмы́ться – підмива́тися, підмі́тися, (о мног.) попідмива́тися; бу́ти підмі́тим. [Під їх села́ підмі́йся, круг садочків обвийся(Куліш)].

Подмы́зок – хутирець (-рця).

Подмыливать, подмыли́ть – мѝлити, на[по]мѝлити трóхи.

Подмы́лье – зми́лини (-лин), зми́лки (-ків). См. **Обмылки**.

Подмышка – пахва́, паха́, пашина, ум. пашка; анат. – підпа́шшя, підпахі́в'я. **Подмышкой** (или под мышкой) – під пах(в)о́ю. [Несе́ під пахво́ю скриньку]. **-шку** (под мышку) – під пах(в)у́. **Взять кого -шки** – узя́ти ко́го попід пах(в)и́ (під пашки). **Из -шки** – з-під пахві́.

Подмышковый, анат. – підпах(в)ови́й.

Подмя́ть, см. **Подминать**.

Поднадзорный – піддо́глядний, той, що під до́глядом (у поліці́ї). **-ным прожил лет десять** – з десяти́ток ро́ків під до́глядом був.

Поднаду́ть – підду́рити, підго́лити, підма́нити, ошукáти, ошалапу́тити, (о мн.) попідду́рювати, попідма́нювати, поошукáвати ко́го. Сrv. **Наду́ть, Обману́ть**.

Поднима́ть, подня́ть ко́го – найма́ти, найня́ти, наймі́ти ще ко́го. [Треба наймі́ти ще з дво́х робітників].

Поднарье – підпілля (-лля), місце під по́лом.

Поднаряд – (подкладка в обуви) підкле́йка, підбі́й (-бо́ю).

Поднаследник – (второй наследник) підспа́дкоємець (-ємця), піднасту́пник, дру́гий спа́дкоємець (насту́пник); (наследник наследника) спа́дкоємець по спа́дкоємцеві, спа́дкоємець спа́дкоємця.

Поднауща́ть, Поднаусті́ть, см. **Науща́ть**.

Подначалие – підвладні́сть, підру́чність, підле́глість, підря́дність (-ости).

Подначальный – підвладний, підручний, підлеглий, підлежний, підрядний кому́. *Срв.*

Подвластный.

Поднашивать, *см.* **Подносить**.

Поднебесная, *сущ.* – піднебесна (-ої), усєвіт (-ту). [За всі багатства в піднебєсній не оддасі ти слави (Куліш)].

Поднебесный – піднебєсний, піднебний; (*мирской, земной*) сьогосвітній, назємний; *см.* **Земной**.

Поднебесье – піднебєсся, піднеб'я (-б'я). *Летать по -сью* – літати піднебєссям, по-піднебом.

Поднебный, *анат.* – піднебінний.

Поднебье, *анат.* – піднебіння.

Подневоливать, **-неволить**, *см.* **Приневоливать**.

Подневольность – підневільність, заневільність, заневолєність, під'ярємність (-ности).

Подневольный – (*зависимый*) підневільний кому́, заневільний (*принудительный*)

з(а)неволєний, поневільний, приневільний, невільний, ярємний, під'ярємний, примусовий.

[Підневільна служба. Долі немає, світ заневільний. Поневільний шлюб].

Подневоля, *см.* **Подневольность**. *Делать что-л. из подневоли* – робити що з неволі, неволею, з примусу.

Поднепровский – наддніпрянський, подніпрянський.

Поднепровье – Наддніпрянина, Подніпря, Поддніпрянина. *Житель -вья* – наддніпрянець.

Поднесение – 1) (*действ.*) піднесєння, підносіння. **-ние ходатайства** – подання прохання (супліки). **-ние даров** – піднесєння дарунків; 2) (*подношение, дар*) принос (-су), приносини (-син), (*при поздравлении, визите*) ралець (-льця). *См.* **Приношение, Дар**.

Поднестровье – Наддністрянщина, Подністрянщина, Подністря (-ря, *ср. р.*).

Поднесь – по сей день, до с[ц]ього дня, дотепєр, досі, досіль, до с[ц]ього часу́. *Срв.* **Доныне, Досєле 1, Посєле**.

Поднимание – підій[підни]мання, здій[зни]мання.

Поднима́ть и Подыма́ть, подня́ть – підіймати (піднимати), під(ій)няти, здіймати (знимати), здійняти, зняти, підводити, підвєсти, зводити, звєсти, підносити, піднести, (*о мн.*) попідіймати, поздіймати, попідводити, позводити, попідносити. [Кинулися люди до то́го злота, набирали стільки, скільки хто здужав підійняти (Рудан.). Собака підвів свою морду вгору і сумовито завів (Крим.)]. **-ма́ть, -ня́ть (рычагами)** – підважувати, підважити (*о мног.* попідважувати) що, вивагом підіймати, підняти що. **-ть камень, мешок муки** – підіймати, під(ій)няти каменя (*и ка́мень*), мішок борошна. *Тяжолое – не -му* – важке – не підійму, не піднесу. *Помогать -ть, или поднима́ть (на плечи, на спину: подсоблять, взваливать)* – завдавати, завдати, піддавати, піддати. [Завдай-но мені мішка, бо сам не здужаю підняти (Звин.). Завдав я свого клумачка на плечі та й побрався шляхом-дорогою (Звин.)]. **-ма́ть, -ня́ть что-л. держа перед собой** – проти себе (перед себе) підіймати, під(ій)няти, підводити, підвєсти що. [Узяв колодку за комель, підвів проти себе, як свічку (Манж.)]. **-ть плотину, дом и т. д. (повышают)** – підіймати (піднимати), підняти, підвищувати, підвищити, підносити, піднести греблю, дім (хату). **-ма́ть, -ня́ть руку, голову** – підводити, підвєсти, зводити, звєсти, підіймати, під(ій)няти, здіймати, зняти, підносити, піднести руку, голову. [Голові не з[під]веду]. **-ть руку на кого** – здіймати, зняти, підіймати, під(ій)няти руку (руки) на ко́го. **-ня́ть на себя руки** – смерть собі заподіяти, ру́ки на себе наложити. **-ть глаза** – зводити, звєсти (*о мног.* позводити), підводити, підвєсти, підіймати, під(ій)няти, здіймати, зняти, (*реже*) скидати, скинути очі на ко́го; *срв.* **Возводитъ 3. -ня́ть глаза к небу** – звєсти очі до неба. **-ть лежащего, пьяного** – підводити, підвєсти, зводити, звєсти лежачого, п'яного. **Ребёнок упал, -ми его** – дитина впала, підійми її. **-ня́ть больного (с одра болезни)** –

підняти, звести, відходити хворого. **-нять** кого на ноги (в прям. и перен. знач.) – звести когось на ноги. **-нять** на ноги бідняка – звести на ноги бідаря. **-нять** платок с полу – під(ій)няти хустку з долівки. **-масть** окно – підіймати, підводити вікно. **-нять** (усилить) лампу, свет – підкрутити лампу, світло. **-ть** занавес – підіймати, підняти завісу (запону, заслону). **-ть** знамя, флаг – зводити, звести, підносити, піднести прапора, флага. **нять** знамя революции – піднести (зняти) прапора революції. **-ть** оружие, меч – здійсмати, зняти, зводити, звести зброю, меч(а) на когось, проти когось, (иногда) зводити чим (зброєю, мечем, шаблею). [Як шабелькою звів – Львів ся поклонив (Іст. пісня)]. **-ть** вопрос, речь (разговор), дело – здійсмати, з(дій)няти (порухувати, порушити) питання, мову или річ, справу. **-нять** голос в защиту кого, чего – підвести (подати) голос в (на) оборону когось, чогось. **-ть** ссору, крик – здійсмати, зняти, зводити, звести, зчиняти, зчинити, підіймати, підняти сварку, крик (галас). **Срв. Крик.** **-ть** шум – збивати, збити, здійсмати, зняти бучу, зчиняти, зчинити бучу (гвалт, шарварок), справляти, справити галас (Коц.). **Публика** **-мает** нетерпеливый шум – публіка здійсмає нетерплячий гомін (Л. Укр.). **-ть** тревогу – здійсмати, з(дій)няти, збивати, збити тривогу. **-ть** бунт, см. **Бунт.** **-нять** дух (мужество) – підіймати, підняти, підносити, піднести духа когось; **срв. Воодушевлять.** **-нять** настроение – піднести настроій когось. **-ть** пыль (о ветре) – здійсмати, підіймати куряву (пил), (соверш.) зняти, підняти (куряву, пил), спилити, скопотити. **-ть** пыль (о скоте, людях) – збивати, збити, здійсмати, зняти, підіймати, підняти куряву (пил), курити, закурити, накурювати, накурити. **-ть** цену – підіймати, підняти, підвищувати, підвищити ціну на що, здорожити що. **-ть** производство, промышленность, авторитет чей – підносити, піднести виробництво, промисловість, авторитет чий. **Это** **-мало** её в собственных глазах – це її підносило у власних очах (Коц.). **-ть** на смех – підіймати, підняти, брати, взяти на глум, на глузи, на сміх когось. **-ть** на зубок – брати, узяти на зуби (на язикі, на жарти). **-масть** нос перед кем – носа задирати, кірпу гнути проти когось. **-нимай** (бери) выше (в перен. зн.) – бери вище. [Ви полковник? – Бери вище!]. **-ть** (возбуждать) кого против кого-л., чего-л. – підіймати, підняти, збивати, збити когось проти когось, проти чогось, на когось, на що; **срв. Вомущать 4.** **-нять** (разбудить) кого – звести, збудити, (о мног.) позводити, побудити когось. [Лисий віл (день) усіх людей звів]. **-масть, -нять** (пахать) новину, пар – орати, зорати цілину, пар (обліг). **-нять** землю (вспахать) – зорати, зворушити землю. **-ть** груз (о судне) – брати, взяти, здержувати, здержати вагу, вантаж. [Це судно берє багато тон ваги]. **-ть** паруса – розпускати, розпустити, напинати, напнути (нап'ясти) вітрила, напарусити (соверш.). **-масть, -нять** зайца, медведя, охотн. – виганяти, вигнати, зрушати, зрушити зайця, ведмедя. **-ть** якорь – підіймати, підняти, виважати, виважити ко[і]тву. **-ть** хвост (о животных) – підіймати, підняти, задублювати, задубити хвоста. **-ть** уши, шерсть – насторощ[ч]увати, насторощ[ч]ити, нашорощувати, нашорощити (вуха, шерсть). **-ть** шерсть, перья – стовбурчити, настовбурчити. **-ть** одежду – підійматися, піднятися (Сквир.), закас[ч]уватися, закас[ч]атися, підіймати, підняти, (задрать) задирати, задерти (сорочку, спідницю). **-нять** к.-л. дело, предприятие (в знач. управиться, одолеть) – підважити якесь діло, підприємство. [Це велике діло: ми його не підважимо]. **Поднятый** – під(ій)нятий, знятий, підведений, зведений, піднесений, знесений. **Поднимаются и Подымаются, подняются** – підійматися (підниматися), під(ій)нятися, здійсMATися, (зниматися), знятися, здійснятися, підводитися, підвестися, зводитися, звестися, підноситися, піднестися, зноситися, знестися, (о мног.) попідійматися, поздійматися, попідводитися, позводитися; (стр. з.) бути піднятим, знятим, підведеним, зведеним, піднесеним, (при помощи рычага) підважуватися, підважитися, бути підваженим. [Дим до неба підймавсь (Шевч.). Огонь розгорається, здійсмається все вище й вище (Васильч.). Там високо блакитно-темне небо знімається у зорях осяйних (Грінч.). Підвелись похилені голови (Єфр.). Нехай ліхий знесеться, хоч до неба (Св. П.). Ніжча половина рами (у вікні) підводиться вгору]. **-мається, -няється** с места, с постели, со стула (вставать) –

підводитися, підв'єстися, зводитися, зв'єстися (на но́ги), підійма́тися, під(ій)ня́тися, здійма́тися, зня́тися з місця, з постелі, з крісла; *срв.* **Встава́ть**. [Підвелася з крісла (Коц.). Не хтів вставати, однак му́сів зв'єстися (Коц.). Хо́че зня́тися з лави, та не сила (М. Вовч.)]. *Он с места не -мається* – він з місця не підводиться (не рушить). *Гости -нялись и ушли* – го́сті зня́лись і пішли. *Он упал, но тотчас же -нялся* – він упав, але́ зараз-же під[з]ві́вся (підня́всь). *Больной -нялся* – хво́рий підві́вся. [Лежа́в місяців зо́ три; да́лі підві́вся. Хо́джу і роблю́ (Тесл.)]. *Всходы -маются* – сходи́ підбива́ються вго́ру (Грінч.). **-ма́ться** (*вставать*) – вставати, встати, підійма́тися, підня́тися, (*быстро*) схо́плюватися, схо́питися, (*о мног.*) повставати, посхо́плюватися. [Сонце так ра́но схо́пилося]. *Мы -нялись до рассвета* – ми встали (схо́пилися) ще́ вдосвіта (ще́ на сві́т не благослови́лось). **-ма́ться на ноги** (*букв. и перен.*) – спина́тися, с[зі]п'я́стися, зіпну́тися (зіпну́ся, зіпне́ся *и т. д.*), здійма́тися, зня́тися, зводитися, зв'єстися на но́ги, (*порывисто*) схо́плюватися, схо́питися, схвачува́тися, схваті́тися, зрива́тися, зірва́тися на (рівні) но́ги. [Зві́вся на но́ги (Коцюб.)]. Лю́ди її́ яко́сь ви́годували закі́ль зня́лась на но́ги (Г. Барв.). Ті́льки сп'я́лося на но́ги (*подростло*), вже́ хо́че жи́ти по-сво́єму (Берд. п.). Украї́на поча́ла на вла́сні но́ги в письме́нстві спина́тися (Єфр.). **-ма́ться на цыпочки** – спина́тися, с[зі]п'я́стися, зіпну́тися навспі́нячки, на дібо́шки *или* на но́ги. *Разоренному -няться трудно* (*оправиться*) – зубо́женому ва́жко підня́тися, ста́ти на но́ги. *Заяц -нялся в четырёх шагах от собак* – зая́ць зня́вся (ско́чив) кро́ків за чо́тири від соба́к. **-ма́ться** (*о руке, голове*) – з[під]во́дитися, з[під]в'є́стися, здійма́тися, зня́тися, підно́ситися, підне́стися. [У мене рука не здіймається її́ ударити (Мирн.). Рука́ на тебе не зве́деться (Макс.)]. *Руки не -маются что-л. делать* – ру́ки не беру́ться (не здійма́ються) що́ робити (*или* до робо́ти). **-ма́ться на гору, по лестнице** – здійма́тися, зня́тися, бра́тися на го́ру, по схо́дах; *срв.* **Взбира́ться**. **-ма́ться** (*в высь: о птицах, дыме, солнце и т. д.*) – підійма́тися, підня́тися, здійма́тися, зня́тися, з[під]но́ситися, з[під]не́стися на що́, в що́, (*часто о солнце, луне*) підбива́тися, підбі́тися, підбира́тися, підібра́тися, (*реже*) підхо́дити, підійти́, підхо́плюватися, підхо́питися, (*о птицах, иногда*) під[з]бива́тися, під[з]бі́тися, ви́бива́тися, ви́битися. [Висо́ко підні́сся оре́л сизокри́лий (Самійл.). Він підні́сся по-над зви́чайну, проза́їчну буден́щину (Крим.). Зно́сяться мо́литви до не́ба. Со́нце підня́лося височен́ько (Неч.-Лев.). Со́нце вже́ висо́ко підби́лось вго́ру (Неч.-Лев.). Со́нце вже́ геть підійшо́ (Крим.). Сиві́ голубо́нки, здіймі́теся вго́ру (Чуб.). Підбі́всь сі́зий голубо́чок угору́ висо́ко (Чуб.). У́же качкі́ зно́сяться. З га́ласом зня́лось воро́ння (Коц.). **-няла́сь стая голубей** – зня́лася згра́я голу́бів. **-ня́лся рой пчёл** – зня́вся рій бджі́л. **-мали́сь высокие здания** – здійма́лись висо́кі буди́нки. **-ня́ться на воздух, -ться на аэроплане** – зня́тися в пові́тря, зня́тися на літако́ві. *Вот те высоты, на которые может -ня́ться свободный человеческий дух* – ось ті висо́кості, на які́ (куди́) здійня́тися мо́же вільний ду́х лю́дський (Коц.). *Занавес -мається* – заві́са (запо́на, засло́на) підійма́ється, зно́ситься. **-ма́ться** (*о пыли, тучах, тумане, дыме, паре и т. д.*) – здійма́тися, зня́тися, підійма́тися, підня́тися, зно́ситися, зне́стися, устава́ти, устати́, повстава́ти, повста́ти, ста́витися, (*о пыли ещё*) збива́тися, збі́тися, ку́рити, заку́рити. [Зня́лася ку́р'ява (Васильч.). Ку́р'ява ставила́сь за бри́чкою (Свидн.). Повста́в легенький туман (Неч.-Лев.). Вста́є хмара́ з-за лиману́ (Шевч.). Збі́лася така́ ку́р'ява. Пил заку́рів (Хвильов.). **-ма́ться** (*о ветре, буре, грозе, метели*) – здійма́тися, зня́тися, руша́ти(ся), (з)руши́ти(ся), (*быстро: срываются*) зрива́тися, зірва́тися, схо́плюватися, схо́питися, устава́ти, устати́, зв'я́тися, (*о ветре, безл.*) заві́три(ся). [І зня́лася вели́ка ві́тряна́ бу́ря (Св. П.). Здийма́ється (вста́є) бу́ря, гро́за. Ру́шився більши́й ві́тер (Мирн.). Зірва́лася шу́ра-бу́ря]. **-ла́сь гро́за, метель** – зня́лася (ру́шила) заві́рюха, бу́ря. *Ветер -нялся* – зня́вся, схо́пився (зірва́вся) ві́тер, *или безл.* заві́трило (*заветрило*). **-няла́сь волна** (*волнение*) – зня́лася, вста́ла хви́ля. [Вста́ла на Чорно́му мо́рі би́страя хви́ля (Дума)]. **-ма́ться** (*о шуме, крике, ссорах, войне и т. д.*) – зчиня́тися, зчині́тися, здій[зни]ма́тися, з(дій)ня́тися, підійма́тися, під(ій)ня́тися, повстава́ти, повста́ти, устава́ти, устати́, збива́тися,

збі́тися. [Що-дня́ зчиня́лась яка істо́рія (Грінч.). Зчиня́вся невимо́вний ре́гіт (*хохот*) (Крим.). За сто́лом зді́ймався страше́нний за́колот (Коц.). Зня́вся такий крик, на́че ко́го рі́зали (М. Вовч.). Зня́лася револю́ція (Доман.). На се́лі підня́вся га́лас (Неч.-Лев.). Як підні́меться ка́шель (Квітка). Встаю́ть війни. Така́ бу́ча (*сумато́ха*) зби́лася (М. Вовч.). -ма́ється *горячий спор* – зчиня́ється палка́ спі́рка (Грінч.). Пламе́нем -ня́ляся *наро́дний гнев* – по́лум'ям зня́вся наро́дний гні́в (Коц.). -ла́сь *трево́га* – зня́лася триво́га. -ма́ться (*вырастать*) – виганя́тися, ви́гнати́ся, підганя́тися, піді́гнати́ся, уганя́ти, у(ві)гна́ти. [Росла́ вона́, уганя́ла ху́тче від козако́вого вну́ка Миха́йла (М. Вовч.).] -ма́ться (*о волосах, шерсти*) – піді́матися, підня́тися, става́ти, ста́ти (ди́бом, ди́ба, ду́бом, догори́); *срв. Дыби́ться 1.* [І догори́ підня́всь у ме́не во́лос]; (*об ухах*) на́сторош[ч]увати́ся, на́сторош[ч]ити́ся, нашо́рошувати́ся, нашо́рошити́ся. -ма́ться *на ды́бы (о лошади)* – зводи́тися, зве́стися, спи́нати́ся, сп'ясти́ся, става́ти, ста́ти го́пки, ди́ба, ца́па; *срв. Дыби́ться 2.* *Тесто -ма́ється* – ті́сто підходи́ть (угору́). *Вода -ма́ється* – вода́ прибува́є, піджива́є, підходи́ть. *Вода в реке -ма́ється* – вода́ в рі́чці прибува́є, йде́ вгору́. *Вода -ня́лась в реке на сажень* – води́ в рі́чці прибуло́ на сажень, вода́ в рі́чці підійшла́ (піднесла́ся) на сажень. *Река -ня́лась* – рі́ка підійшла́, піднесла́ся, зня́лася, прибула́. *Термоме́тр -ня́ляся на де́сять гра́дусов* – тепло́мір (гра́дусник) підня́вся (підні́ся) на де́сять ступе́нів. *Бароме́тр -ма́ється* – баро́метр піді́ймається, підно́ситься, йде́ вгору́. -ма́ється *настро́ение, го́лос* – зді́ймається, підно́ситься на́стрій, підно́ситься го́лос. -ма́ться *выше обыде́нщины* – підно́ситися по-над бу́денщину (Крим.). -ма́ться (*о благососто́янии, промышле́нности, просвеще́нии и т. д.*) – підно́ситися, підне́стися, і́ти, пі́ти вгору́ (Кулі́ш). -ма́ться (*войной и т. д.*) *на ко́го, проти́в ко́го* – става́ти, ста́ти, устава́ти, уста́ти, повстава́ти, повста́ти, піді́матися, підня́тися, зді́матися, зня́тися, зводи́тися, зве́стися на ко́го, на що́, проти́ ко́го, проти́ чо́го. [Чи там ра́ду ра́дять, як на ту́рка ста́ти (Шевч.). Повста́ньмо-ж тепе́ра усі́, як оди́н (Л. Укр.). Вста́не наро́д на наро́д (Св. П.). Зведи́сь, наро́де, простягни́ ру́ку на свою́ пра́вду (Коц.).] -ня́лось *восста́ние в стране* – зді́янялось повста́ння в краю́ (Л. Укр.). *Все -ня́лись на обще́го вра́га* – усі́ вста́ли на спі́льного воро́га. -ма́ться, -ня́ться *на за́щиту своїх пра́в, своєї́ стра́ны* – става́ти, ста́ти до оборо́ни (на оборо́ну) своїх пра́в, свого́ краю́. -ня́ться *в оборо́ну ко́го* – уста́ти за ко́го, за що́, обста́ти за ким, за чим. *Зна́мя свобо́ды -ма́ється* – пра́пор во́лі зводи́ться, зно́ситься, підно́ситься. -ма́ться (*о цене*) – і́ти, пі́ти вгору́, (*быстро*) підска́кувати, підско́чити. [Ці́на пішла́ вгору́. Ці́на на хлі́б ра́птом підско́чила (Коцю́б.).] -ма́ться *в цене* – у гро́ші йти́. *Цена на хлі́б -ма́ється* – ці́на на хлі́б іде́ вгору́ (росте́). *Хлі́б в цене -ма́ється* – хлі́б іде́ в гро́ші. -ма́ється *на хитро́сти* – брата́тися, узя́тися на спосо́би, на шту́ки, на хитро́ці.

Поднима́ющий – той, що́ піді́ймає, зді́ймає *и т. д.*, *см. Поднима́ть.*

Подня́тый, *см. Поднима́ть.*

Поднове́ление – підновля́ння, підпра́вляння, (*оконч.*) підно́влення, підпра́влення, (*о глиня́ной обма́зке стен и т. д.*) прима́зування.

Подновля́ть, -ся, поднові́ть, -ся – підновля́ти, -ся, піднові́ти, -ся, підпра́вляти, -ся, підпра́вити, -ся, (*о мног.*) по́дновля́ти, -ся, по́дпра́вляти, -ся, (*о глиня́ной обма́зке стен и т. д.*) прима́зувати, -ся, прима́зати, -ся. [А ха́ту треба́ було́ яко́сь підпра́вити, бо в ній не мо́жна було́ жи́ти (Гр. Григор.).] -ви́ть *карти́ну, пла́тья* – піднові́ти карти́ну, підпра́вити оде́жу. **Поднове́ленный** – підновле́ний, підпра́влений; прима́заний.

Подно́га, *см. Подно́жка.*

Подно́го́тица, подно́го́тка (*нары́в под но́гтем*) – во́лос. [Кому́... чи пошепта́ти або і во́лос ізі́гнати́ (Котл.).]

Подно́го́тная – підспі́док (-дка), усі́ таємни́ці, та́йнощі (-щів). *Зна́ет, сказа́в всю -ную* – зна́є, сказа́в усі́ таємни́ці, усю́ ду́шу зна́є, усю́ ду́шу вия́вив. *-ная это́го де́ла* – підспі́док ці́єї спра́ви (у ці́й спра́ві).

Подно́го́тний – підні́гте́вий, що́ під (за) ні́гтем.

Подно́жие – підні́жжя, підні́жок (-жка), підні́ж (-жу), (*гал.*) підгі́рок (-горка), сто́пи (*р.* стіп). [Прої́хавши підгі́рком, спу́скають́ся вниз (Свидн.). У стіп статуї славно́го Помпе́я (Куліш). У стіп висо́кої гори́ (Франко)]. У **-ия чого** – під чим. **-жие горы** – підгі́р'я, низ гори́. **-жие ног твоих** – підні́жжя (підні́жок) ніг твої́х. *См.* **Подо́шва**.

Подно́жка, подно́га – (*экипажа*) підні́жок (-жка), ступі́йка, ступі́ця; (*недаль в ткацком станке*) підні́жка, підножа́й (-жая), по́нож (-жи), (*в токарном станке*) (*гал.*) по́стіл (-тола́), кёрпець (-пця).

Подно́жки (*плат, подстилаемый под ноги венчаемых*) – рушні́к (-ка́).

Подно́жник – (*коврик, скамейка под ноги*) підні́жок (-жка), (*подножный корм*) па́ша (-ші), ви́пас (-су).

Подно́жный – підні́жний. **-ный корм** – па́ша, ви́пас (-су).

Подно́с – та́ця, (-ці), та́ца (-ци), тареле́ць (-льця́), тареля́, (*деревянный*) стябло́.

Подно́сец, подно́сик – та́цка, тареле́ць (-льця́), стяблечко́.

Подно́сить, подне́сти – 1) (*вверх*) підно́сити, підне́сти, піді́мати, підня́ти. *См.* **Подно́мають, Возно́сить**. [Таке ва́жкє, що не піднесу́ (не піді́му). Явдо́ха піднесла ху́стку до очей і зідхну́ла (Кониськ.); 2) (*неся приближать к чему-л.*) підно́сити, підне́сти ко́го, що до ко́го, до чо́го. [Піднесли дити́ну до ма́тери. Піднесі́ до світу, тут не видно]; 3) (*приносить*) підно́сити, (*редко* підно́шувати, доно́шати = *поднашивать*), підне́сти, надно́сити, надне́сти. [Йому́ піднесено коро́ну, і як піднесли, він оді́пхну́в її (Куліш)]; 4) (*нести некот. время, помогая кому-л.*) надно́сити, надне́сти що́ ко́му. **-нести подарок, в подарок кому что** – підне́сти подару́нок ко́му, у подару́нок ко́му що́. **-носить, -нести кому бумаги для подписи, ходатайство** – підно́сити, підне́сти ко́му па́пери на підпис, проха́ння. **-нести кукиши** – підне́сти ду́лю ко́му. **-носят кирпич, известь** – підно́сити це́глу, ва́пно (ва́пну); 4) **-сить кому (угощать)** – підно́сити, підне́сти ко́му, частува́ти, по́частувати ко́го чим. *Срв.* **Угоща́ть, По́тчевать**. [Варенухи по кúхлику ї́й піднесли (Котл.). Підні́с йому́ чаю́ (Квітка)]. **Чужим добром -сить ведром (погов.)** – до́бре чужими пиро́гами сво́го ба́тька помина́ти.

Поднесённый – піднесений.

Подно́ситься, подне́стися – 1) підно́ситися, підне́стися, бу́ти піднесени́м. [Висо́ко підні́сся оре́л сизокри́лий (Самійл.). Йому́ піднесено коро́ну (Куліш)]. *По нашему обычаю -сится хлеб-соль* – на́шим звича́єм підно́ситься хлі́б-сі́ль; 2) (*гордиться*), *см.* **Возно́ситься 2**.

Подно́сишко – погане́нька та́ця, та́цка.

Подно́ска, подно́с – (*действ.*) підно́шування, підно́шення. **-ка кирпича** – підно́шення це́гли.

Подно́сний. -ный мастер – та́цяр (-ра), ма́йстер, що ро́бить та́ці, підно́си.

Подно́шение (дар) – підно́шення; *см.* **Прино́шение, Дар 1**.

Подно́щик – 1) (*угощающий*) частува́льник; 2) (*рабочий*) подава́льник, підно́сець (-ця).

Подня́тие (букв. и перен.) – піднесе́ння, (*реже*) підня́ття, підня́ток (-тку). **-тие производства** – піднесе́ння проду́кції, ви́робництва. **-тие занавеса** – підве́дення заві́си, запо́ни.

Подня́ть, см. **Подно́мають**.

Подо – підо[і]. [Підо мно́ю]. *См.* **Под**.

Подоба́ет – годі́ться, лі́чить, упада́є (*чаще в форме: впада́*), ви́падає, при́падає, на́лежить, слі́д, при́ходиться, (*в отриц. или в вопр. оборотах ещё*) подо́ба, подо́ба рі́ч ко́му. **Не -ба́ет** – не подо́ба (не подо́ба рі́ч), не годі́ться, не лі́чить, не впа́да *и т. д.*, *а также*: не го́же, не ви́падає, не при́гоже, не при́стало, не подо́бно, нія́ково ко́му. [Ходи́мо, ді́ти. Це́є вислу́хати нам не подо́ба (Л. Укр.). Ме́ні нія́ково туди́ йти́ (Звин.)]. **Не -ба́ло вам так говори́ть** – не ви́падало (не годи́лося, не лі́чило) вам так ка́зати. **-ба́ет ли кому?** – чи (хі́ба) подо́ба (хі́ба подо́ба рі́ч), чи (хі́ба) годі́ться, лі́чить *и т. д.* ко́му що́? **Как -ба́ет** – як годі́ться, як лі́чить *и т. д.*

Подоба́ющий – слу́шний, на́лежний, (*стар.*) на́лежі́тий. **-ющим образом** – як годі́ться, як го́же, як лі́чить, як слі́д, слу́шно, на́лежно, на́лежито; *см.* **Подоба́ет. Не подо́бающий** –

неслушний, неналежний, неподобний. [Неподобні речі].

Подобен, см. Подобный.

Подобие – 1) (*образ, изображение*) подоба, подобізна, подобина ко́го, чо́го; (*обманчивое*) облуда, натяма ко́го, чо́го, чия. [Утратити зовсім подобу людську (Л. Укр.). Деяка подоба щастя (Єфр.). Подоба істини за правду стала вам (Самійл.). Він зліпив з неї подобизну. Не Іван, а натяма Йванова, так схуд (Козел.). *Одно только -бие (обманчивое) чего-л.* – сама (одна) облуда (натяма) ко́го, чо́го, чия. *По образу и по -бию божью* – в образ божий і подобу (Бібл.). *И -бия нет подлинника* – і подоби нема першотвору. *На -бие кого-л., чего-л.* – на взір, взором, на кшталт, кшталтом, на шталт, шталтом, на штиб, на штем ко́го, чо́го; *срв. Манёр.* [Вона спорудила собі щось на взір вівтаря (Л. Укр.). Ходили голі на кшталт циган (Котл.)]; 2) подобонство, схожість (-жости); *см. Сходство.*

Подобиться – подобати на що; *см. Уподобляться, Походить.*

Подоблачный – підхмарний, попідхмарний.

Подобно кому, чему – 1) подібно, підхоже до ко́го, до чо́го, подібно як (і) хто, що, (*словно*) мов (-би), немов (-би), ніби, (не)наче хто, що. *Срв. Словно, Точно, Будто. -бно зверю* – як (наче, мов) звір. *Он, -бно всем живым существам, борется за жизнь* – він, як і усі живі істоти, змагається за життя. *-бно тому, как* – так саме, як; подібно (підхоже) до то́го, як. *-бно кому (в подражание кому)* – робом ко́го, робом чийм. [Робом Дашковича, водів козаків на татар (Куліш). Роби батьковим робом]; 2) (*прилично*) *см. Подобаёт.*

Подобнозвучный – подібнозвучий.

Подобный кому, чему – подібний до ко́го, до чо́го, подібний, такий, як хто, як що, підхожий до ко́го до чо́го, схожий на ко́го, на що. *Срв. С[По]хожий.* [От така й підхожі думки плуталися в голові (Грінч.). Люди подібні до богів (Л. Укр.). *-бный ему* – подібний до його, такий як і він. [Убив такого як і він (як і сам) (*-бного себе*)]. *Ничего -бного* – ані подібні (Куліш), нічого схожого (підхожого). *Ничего -бного не говорил* – не казав нічого такого (Грінч.), подібного, підхожого. *Кража и тому -бные преступления* – крадіжка й такі інші злочинства (Куліш). *И тому -бное* – то-що. *Или что-либо -бное* – або-що, або-що таке. [Був би я десь за писаря, або-що (Крим.)]. *Нечто -бное тому* – щось підхоже, подібне до то́го. *В -бном случае* – в такому разі, в такій пригоді. *Нет -бного ему* – нема до його подібного. *-бный, мат.* – подібний. *-бные треугольники* – подібні трикутники.

Подобострастие – підлєсливість, облєсливість, облєсність (-ности).

Подобострастно – підлєсливо, облєсливо, улєсливо, підлєпливо, знижено, облєсно.

Подобострастный (*раболепный, льстивый*) – підлєсливий, облєсливий, підлєсний, облєсний, підлєпливий, підлєпний, знижений.

Подобранный – підбраний; *см. Подбира́ть.*

Подобра́ть, см. Подбира́ть.

Подобреть – 1) (*стать добрее*) подобрішати, подобріти, здобріти, здобритися, здобрухатися;

2) поглядшати, потовщати; *см. Пополнёт, Потолстёт.*

Подовик – цєгла на черінь (-ня, *м. р. и -ріни, ж. р.*).

Подовой, подовый – черіневий.

Подогнать, -ся, см. Подгоня́ть, -ся.

Подогнутый, Подогнуть, -ся, см. Подгиба́ть, -ся.

Подогревание – підігрівання, роз(і)грівання; за[при]грівання.

Подогреватель – пригрівник (-ка).

Подогревательный – пригрівний.

Подогрева́ть, -ся, подогреть, -ся – підігрівати, -ся, підігріти, -ся, розігрівати, -ся, розігріти, -ся, пригрівати, -ся, пригріти, -ся, (*о мн.*) попідігрівати, порозігрівати; (*переносно чаще*) загрівати, -ся, загріти, -ся, підгарячати, -ся, підгарячіти, -ся, підтеплити; *стр. з. бути підігрітим и т. д.* [Загрівати енергію. Підгарячати лицарський дух (Куліш)]. **Подогреть** –

підігрітий, розігрітий, загрітий, підгарячений. **-тоє кушание** – підігріта (пригріта) страва.
Пододвигать, -ся, -двинуть, -ся – (что к чему-л., подо что-л.) підсувати, -ся, підсунути, -ся, (о мног.) попідсувати, -ся (що до чо́го, під що), (только: к чему-л.) присувати, -ся, присунути, -ся, надсувати, -ся, надсунути, -ся, приставляти, приста́вити що до чо́го, підгортати, -ся, підгорнути, -ся. [Підсунь кошика під лаву (Крим). Підсунути стіл (стола́) ближче до лави. Приставила горня до печі. Діти попідсувались до мене ближче (Васильч.). При[Під]сунься ближче: не чути, що кажеш. Старі до молодих не підгортайтесь]. **-нуть стол к окну** – присунути стола до вікна. **Пододвинутый** – підсунутий, присунутий, надсунутий, приставлений.

Пододрать – піддерти що. **Пододранный** – піддертий.

Подождать кого, чего – заждати, подо[і]ждати, пождати, почека́ти, зачека́ти, наджидати, надо[і]ждати ко́го, чо́го или на ко́го, на що, (повременить) згодити, погодити, перегодити, перечасувати. [Почекай мене (на мене). Пожди (зажди) до суботи. Зажди-ж мене хоч годину. Я маю зачека́ти на нього (Франко). Йди, а я тут зачекаю (Коцюб.)]. **-жди, -ждите** (стой, -йте) – подожди, подождіть *и т. д.*, а также часто: потривай, потривайте, постривай, постривайте, стривай, стривайте, тривай, тривайте, чекай, чекайте (глагол. потривати, постривати, стривати, в других формах почти не употребл.). [Ох, тривай, я й забула (Шевч.). Постривай-же, мій голубе (Шевч.). Чекай, я щось тобі скажу!]. **-жди-ка** – потривай-но (стривай-но *и т. д.*), потривай лиш (лишень, бо). *Срв. Ждать, Поджидать, Ожидать, Пережидать.*

Подозвать, см. Подзывать.

Подозреваемый – підозрюваний, той, що на підозрі (приздрінні), той, що на його́ думають, призру мають.

Подозревание – підозрівання, підозрювання, приздрівання, заздрівання, підозри (-рів).

Подозревать кого в чём – підозрівати (книжн. слово) ко́го в чо́му, підозрювати, підозряти, приздрівати, приздріти, заздрівати, підзорити, зазорити, кмі[е]тувати на ко́го, думати, думку мати на ко́го, призру (підозру, підзор) мати на ко́го, покладати гріх на ко́го, (напрасно) грішити, гріхувати на ко́го. [Почав підозрівати, чи не закохався він (Крим). Підозріваю, що вона була й ненькою (Л. Укр.). Вона й сама не підозривала (Франко). Ти не без розсудку підозривав мене (Куліш). Ви на ко́го кмітуєте (що вкрав)? (Лубен.)]. *И не -зревать* – і гадки не мати. *Я -ваю, ты -ваешь, вы -ваёте* ко́го (кроме: я підозріваю, маю підозру *и т. д.*) – моя підозра (мій підзор), твоя підозра, ваша підозра на ко́го в чо́му.

Подозреваться – бути підозреним. *Он -ваётся в воровстве* – на його́ є підозра, що він краде, на його́ думають, що він краде.

Подозрение – підозріння (підозрювання), підозра, підзо[і]р (-зору), призра (приздра), приздріння, позір (-зору) (провини.). *Быть на -нии* – бути в підозрі, в підзорі, в приздрінні *и т. д.* *Иметь -ние на (против) кого-л.* – призру (підозру, підзор) мати на ко́го. *Возбуждают в ком-л. -ние против кого-л.* – збуджувати підозру (підзор) в ко́му (су)проти ко́го. **-ние падает (пало)** на ко́го-л. – підозра *и т. д.* падає (впала) на ко́го. *Оставить кого в -нии* – залишити ко́го у підозрі, приздрінні *и т. д.* *Он арестован по -нию в шпионстве, в воровстве* – його́ заарештовано з підзору (з підозри) в шпигунстві, у злодійстві. *Вызывающий -ние в ком* – підозренний ко́му; *см. Подозрительный 1.*

Подозрительно – 1) непевно[е], підозренно, підзорно, підозріло. [Між деревами щось пахло непевно (Коцюб.)]; 2) підзорливо, запозірливо, зазорливо. [Запозірливо дивиться по черзі на панну й юнака (Васильч.)]. *Оттенки, см. Подозрительный.*

Подозрительность – 1) (свойство возбуждать подозрения) підозренність, непевність, підзорність, підозрілість (-ости). **-ность всех этих уловок несомненна** – непевність (підзорність) усіх цих вікрутів – безперечна; 2) (склонность к подозрениям) підзорливість, підозріливість, запозірливість (-вості). *Его -ность ко всем безгранична* – його́

підзорливість до всіх міри не має.

Подозрительный – 1) (*возбуждающий подозрения*) підозре́нний, непев́ний (непевен), підзо́[і]рний, підозрі́лий, задрі́нний. [Він чолов'яга підозре́нний, треба за їм наглядати (Звин.). Щось мені той чоловік непевен (М. Вовч.). Щось непевне. На вулицях якийсь непевний рух (Коцюб.); 2) (*склонный к подозрениям*) підзо́[і]рливий, підозрі́ливий, зазо́рливий, зазо́рний, запозі́рливий (Васильч.). [З мене людина підзорлива: усіх підозріваю, нікому не вірю (Крим.)].

Подойть – подоїти, здоїти, відоїти, пустити (коро́ву, коро́ви). [Подій коро́ви].

Подой – удій, подій (-дою), дій (*р.* дою), дійво.

Подойник – дійниця, дійник, дійка, (*гал.*) гелета, чуберка.

Подойничек – дійничка, (*гал.*) гелетка.

Подойный – удійний.

Подойти, *см.* **Подходить**. *Не знаешь, как к нему и -ти* – не знаєш, як до його й доступити.

Подоконник, -ница, -конье – підвіконня (-ння), підлокітник.

Подоконный – підвіконний.

Подоконье – 1) *см.* **Подоконник**; 2) підвіконня. *Ходит под -коньем (просит)* – попідвіконню ру́ки простягати.

Подол – 1) *см.* **Подоліе**; 2) (*рубahi, реже платья*) пелена́ (*ум.* пелінка, пеліночка), поділ (-до́лу) (*ум.* поді[о́]лок (-ділка), поділочок), *чаще во множ. (только о рубахе)* подоли (-лів) (*ум.* поділки, поділочки (-ків)), запо́ла, (*подиштая нижняя часть женской рубахи*) підтичка, (*только платья*) на́долок (-лка). [Вареники вари́ла, та й пелену́ спалила. Спідничка, переткана в подолі червоною запо́лоччу (Л. Укр.). В подо́лах (в поді́лках) мере́жка].

Подолбить – 1) подовба́ти, подовбти́; 2) (*вызубрить*) вітовкти, вітовкмачити, візубрити.

Подолгать, *см.* **Подлыгивать**.

Подоли[ь]е – 1) поді́лля (-ля), поді́л (-до́лу), (*низменное место*) під (*р.* по́ду); 2) *геогр.* (*Подольск. губ.*) – Поді́лля (-ля).

I. Подольно (*по частям*) – частками, поділо́м.

II. Подольно – (у)подо́вж, вздо́вж; *см.* **Продольно**.

I. Подольный (*к подолу относящийся*) – поді́лковий.

II. Подольный – подо́вжний; *см.* **Продольный**.

Подольнуть, *см.* **Подлипать**.

Подольский (*о Подольск. губ.*) – поді́льський, подо́лянський.

Подольщаться, подольститься *к кому-л.* – підлещува́тися (підлеща́тися), підлесті́тися (*о мног.* попідлещува́тися) до ко́го, під ко́го, лесті́тися до ко́го, коло ко́го, прилесті́тися до ко́го, під[при]лащувати́ся, лащити́ся, *сов.* підлащити́ся, підластити́ся, приластити́ся, прилащити́ся, улещати́ся *и* улещувати́ся, улесті́тися, прилещати́ся, прилесті́тися до ко́го, під[при]лабу́знювати́ся, під[при]лабу́знити́ся, прилабузати́ся до ко́го, підгортати́ся, підгортну́тися, підсипати́ся, підсипати́ся, приподобля́тися, приподобити́ся, приміля́тися, примілити́ся до ко́го, підмо́щувати́ся (підмо́щати́ся), підмо́стити́ся до ко́го, підхо́дити, підійти́, підстеля́тися, підстелі́тися під ко́го, (*провинц.*) підлисікува́тися до ко́го, надска́кувати перед ким, ко́му, упада́ти лесто́ю до ко́го, (*только соверш.*) примаслі́тися, упесті́тися, приматкобо́житися, прислужі́тися до ко́го, припохлі́битися; підхлі́блювати, підхлі́бити ко́му. [Він підлещува́вся до Виго́вського (Грінч.). Лесті́шся до князі́в (Грінч.). Підлабу́знювали́ся до вівча́рів, частува́ли їх горі́лкою (Франко). Приподобля́ючись до ля́хів, робі́лись като́ликами (Куліш). Так примаслі́ється, що й не вгада́єш, що в його́ кипіть (Свид.). Лю́дській кривді я ні́ разу не підхлі́бив (Франко)].

Подольщение *к кому* – підлещува́ння, підлабу́знюва́ння до ко́го.

Подольнин (*житель подгорья, низины, а также Подольск. губ.*) – подо́лянин, подо́ляк (-ка́).

Подольнка – подо́лянка, подо́лячка, *ум.* подо́ляночка.

- По-домашньому** – по-хатньому, по-домовому, хатнім (домовим, домашнім) звичаєм, як удома.
Одеваться -му – в[о]дягатися, як удома (по-хатньому).
- Подомётр** – подомётр (-тра), ступенемір (-міру).
- Подонки** – поденки, оден(ь)ки (-нків), подиння, подіння; (*осадок*) гуща, фус, фуси. *Срв.*
Осадок, Гуща. [Капусти тільки поденки zostалися в діжці]. **-нки общества** – покидьки суспільні, громадські, потолоч суспільна *или* подиння (*зап.* подине) суспільности, поденки суспільства. **-нки человечества** – поденки людства (людськості).
- Подоночный и Подонный** – поденковий; гушовий, фусовий.
- Подопальный** – що в неласці, що під гнівом; *срв.* **Опальный 1.**
- Подопечный** – що під опікою, опіканець, (*о жениц.*) опіканка.
- Подоплёка, Подоплечье** – 1) (*подкладка на плечах в мужской сорочке*), під[і]плічка, підопліка, підопліччя; 2) **-ка** (*перен.*) – підклад (-ду). *Действительная -ка этого дела* – справжній підклад цієї справи (у цій справі).
- Подопревание** – підпрівання.
- Подопрелый** – підпрілий, запрілий зісподу (знизу).
- Подопревать, подопресть** – підпрівати, підпріти, запрівати, запріти зісподу (знизу), (*о мног. или местами*) поідпрівати, позапрівати зісподу. *Сено -ло* – сіно підпріло.
- Подорвать, см. Подрывать.**
- Подорешник, бот.** *Asarum europaeum* – копитень (-тня), коптець (-тця), копіт, копітник, копитняк, *ум.* копиток (-тка), копитонько; *см.* **Водник 2.**
- Подорожать** – подорожч[гш]ати. [Хліб дуже подорожчав].
- Подорожить** – (*считать дорогим, пожалеть*) подорожити(ся) чим. [Я не подорожуся нічим].
- Подорожиться** (*запросить дорого*) – подорожитися чим. [Добре, що не подорожились горілкою (Грінч.)].
- Подорожная** – подорожня (-ні).
- Подорожник** – 1) *бот.* *Plantago major L.* – подорожник, ранник, поранник, порізник, бабка; 2) *пт.* *Alaunda cristata* (*хохлатый жаворонок*) – посмітюха, посмітюх, попелюха; *пт.* *Emberiza nivalis* (*пуночка*) – припутень (-тня), притупень (*зап.*), стерник, стренадка (*стренатка*), сніголюб (-ба). [Припутень ходе над шляхом (Манж.)].
- Подорожный** – подоро[і]жній, (*придорожный*) придорожній. **-ные люди** – подорожні (люди). [Побожний, як жид подорожній (Ном.)]. **-ная канава, деревья** – придорожня канава -ні дерева. **-ный** (*верстовой*) *столб* – верства, верстівник (-ка).
- Подоса, -ска, подосина** (*железная полоса под осью*) – підісок (-ска). *К -се (-ске), -не относящийся* – підісковий.
- Подосадовать** – подосадувати на ко́го, посёрдитися на ко́го.
- Подосина, см. Подося.**
- Подосинник, см. Подосиновик.**
- Подосинный** – підісковий.
- Подосиновик** (*гриб*) – *Boletus aurantiacus* – підосічник; *B. luridus* – краслоголовець (-вця).
- Подосланец** – підосланець (-нця), підглядач, підслухач. *Срв.* **Шпион.**
- Подослать, см. Подсылать.**
- Подоспевать, подоспеть куда, к чему** – наспівати, наспіти (наспінути), приспівати, приспіти, надоспівати, надоспіти, настигати, настигти, пристигати, пристигти до ко́го, куди, набігати, набігти, нахоплятися, нахопитися. [А тут і нова вже йому робота наспіла (Грінч.). На поміч приспіває. Пристиг у саму пору до старого (Куліш). Баба-яга уже скоро сюди пристигне (Рудченко)].
- Подостлать, см. Подстилать.**
- Подось, подость** – волос (у хутрі).
- Подответный** – 1) (*ответственный*) відповідалний за що; 2) *см.* **Подсудимый,**

Обвиняемый.

Подотдел – підвідділ (-лу).

Подоткаты (*сысподу*) – підіткати що чим; см. **Подты[о]каты**.

Подоткнуты, см. **Подтыкаты**.

Подотчётность – підзвітність (-ности).

Подотчётный – підзвітний. **-ные суммы** – гроші на звіті.

Подохлый (*о мног.*) – подохлий, поздыхалий, повиздыхалий.

Подохнуть (*о мног.*) – поздыхати, виздыхати, повиздыхати, відохти, подохнути. [Кони поздыхали. О, роде суетный, проклятый, коли ти відохнеш? (Шевч.)]. *А чтоб ты подох* – а бодай (а щоб) ти здох. *Когда ты -хнешь?* – коли ти здохнеш?

Подоходный – прибутковий, з прибутку. **-ный налог** – прибутковий податок (податок з прибутку).

Подочерёдный – підчерговий.

Подочный – підочний, що під оком.

Подошва – (*ноги, обуви, толстая кожа под низ обуви*) підошва. *Сапоги на одной, на двойной -шве* – чоботи на простій, на подвійній підошві, чоботи прості, ромпасові (*зап.*). *Двойная -шва* – подвійна підошва, (*зап.*) ромпас (-са). *Шкурка на боты, язык на -шву* (*говорят вралю*) – шкура на чоботи, язик на підошві (Ном.). **-ва** (*горы*) підгір'я, спід горі, низ горі, підніжжя, обніжжя, п'ята горі. *У -швы горы* – під горою, внизу горі, під підгір'ям, біля підгір'я. Срв. **Подножие, Основание 2**.

Подошвенный, подошвенный – підошовний. **-ный товар** – ремінь на підошві, ражень (-жня).

Подпадание – западання; припадання до чого; підлягання чому, впадання в що.

Подпадать, подпасть – 1) *под что* – падати, запасти, (*о мног.*) позападати під що. [М'яч (опука) завав під лавку]; 2) **-пасть к чему** – припадати, припасти до чого. **-пал к дереву** – припав до дерева; 3) **-пасть** – нападати, насипати; срв. **Навалить**. [Багато снігу напало (насіпало)]; 4) (*подвергаться*) підлягати, підлягти чому, підпадати, підпасти під що, падати, впасти в що, *гал.* улягати чому. См. **Подвергаться**. **-ть контролю** – підлягати, підлягти контролі. **-пасть под наказание, гнев кого** – підпасти під кару, під гнів чий. **-пасть немилости, бедствию** – впасти в неласку, впасти в лихо, в недолю. **-пасть под чье влияние** – підпасти під чий вплив.

Подпайвать, подпойть – підпоювати, підпоїти, (*мног.*) попідпоювати когось чим, (*могорычём*) під[у]могоричувати, під[у]могоричити когось. **Подпоенный** – підпоєний (*о мног.* попідпоєний), підмогоричений.

Подпайвать, подпаять – (*к исподу чего-л.*) прилютовувати, прилютувати, приварювати, приварити що до чого; (*исправить припоем*) підлютовувати, підлютувати ще.

Подпакостить – накапостити, по[на]шкодити комусь, наброїти комусь чим.

Подпалзывание – підповзання, підлізання.

Подпалзывать, подползаты, подползти – підповзати, підповзти, підлазити *и* підлізати, підлізти під що, (*приближаться ползком*) над[під]повзати, над[під]повзти, над[під]лазити, над[під]лізти до кого, до чого.

Подпалывать, -ся, подпалить, -ся – підпалювати, -ся, підпалити, -ся, (*о мног.*) попідпалювати когось, що, -ся; *стр.* з. бути підпаленим. **Подпалённый** – підпалений (*о мног.*) попідпалюваний.

Подпалина – 1) підпалене місце; 2) (*у животных*) підпалина, руда пляма.

Подпалка – підпалка, засмажка, запряжка.

Подпаривание – підпарювання.

Подпаривать, подпарить – (*снизу*) підпарювати, підпарити, (*о мног.*) попідпарювати, (*немного распарить*) розпарювати, розпарити трохи, (*уварить в пару*) тушкувати в духу,

за[в]тушкувати. **-рить** лошады – спарити коня. **Подпаренный** – підпарений, (о мног.) попідпарюваний; розпарений; за[в]тушкований. **-ся** – підпарюватися, підпаритися *и т. д.*; бути підпареним *и т. д.*

Подпарный, см. **Парный 1**.

Подпаровать кого, что с кем, с чем – підпарувати когось, що до когось, до чого.

Подпарывание – підпорювання.

Подпарывать, -ся, подпороть, -ся – (снизу) підпорювати, -ся, підпороти, -ся, (о мног.) попідпорювати, -ся, (немного) надпорювати, надпороти; *стр. з.* бути підпоротим, надпоротим. **Подпоротый** – підпоротий, надпоротий, (о мног.) попідпорюваний.

Подпасть, см. **Подпадать**.

Подпахивать, подпахнуть – підмітати, підмести, (о мног.) попідмітати. **Подпахни, подпаш** пол – підмети долівку (підлогу). **Подпахнутый** – підметений, (о мног.) попідмитаний.

Подпахивать, -ся, подпахать, -ся – підорювати, -ся, підорати, -ся, (о мног.) попідорювати, -ся. **Подпаханный** – підораний; попідорюваний.

Подпевала (общ.) – підспівач, підспівувач, (о жениц.) підспівачка, підспівувачка.

Подпевание – підспівування.

Подпевать, подпеть – підспівувати, підспівати, приспівувати, приспівати, підводити когось, під що.

Подпека – (подпечен. место на хлебе, пироге *и т. д.*) підпека.

Подпекать, -ся, подпечь, -ся – підпекати, -ся, підпекти, -ся, (о мног.) попідпекати, -ся. *Срв.*

Поджаривать. [Я люблю, щоб пироги добре попідпікалися]. **Подпеченный и подпеченный** – підпечений, (о мног.) попідпиканий.

Подпереть, см. **Подпирать**.

Подпёрка, подпёрок (в мельничном колесе) – лопать (-ти).

Подпечатывание, -чатка – 1) підпечатування; 2) при[до]друковування.

Подпечатывать, подпечатать – 1) (письмо: распечатать) підпечатувати, підпечатати (листа), (о мног.) попідпечатувати (листи); 2) (допечатать) придрукувати, придрукувати, додрукувати, додрукувати, (о мног.) подо[попри]друкувати; 3) (поддельвать напечатанное) підроблювати, підробити, попідроблювати друком що. **Подпечатанный** – 1) підпечатаний, (о мног.) попідпечатуваний; 2) при[до]друкований, пододрукуваний; 3) підроблений друком.

Подпечек, подпечник – підпічок (-чка), підпіччя, штандари. [Складі дрóва отам, під штандари].

Подпивать, подпить – підпивати, підпити, (хмельного) підохочуватися, підохотитися, підхмелятися, підхмелитися, на-підпитку стáти. **Подпивши** – на-підпитку, на-підпитках, під охотою, під чаркою.

Подпивший – підпийлий, підохочений, підхмелений.

Подпиливание – підпилювання.

Подпиливать, -ся, подпилить, -ся – підпилювати, -ся, підпиляти, -ся, (во мн. местах) попідпилювати що чим, -ся; *стр. з.* бути підпиляним. **Подпиленный и подпиленный** – підпиляний) попідпилюваний.

Подпилок – терпуг (-га), підпилок, напилок (-лка), підпильник, напильник, пильнік. *См. Напилок.*

Подпилочный – терпугівий, пильниківий, напилковий.

Подпиральный, подпирательный (подпирающий) – підпиральний, що підпирáє (-рають).

Подпирание – підпирання.

Подпирать, -ся, подпереть, -ся – підпирати, -ся, підперти, -ся, (о мног. или во мн. местах) попідпирати, -ся чим; бути підпертим. [Підперли двері, щоб вона не вилізла (Рудченко)].

Івась ліг на-бік і підпер голову рукою (Мирн.). Іде козак дібровою, шабелькою підпирається]. **Подопри-ка** *воз плечом* – підпри-но віза плечем. *Сидеть подпершись локтями* – сидіти на злігах (Черк. п.). **Подпертый** – підпертий, (*во мн. местах*) попідпираний.

Подписать, см. **Подписывать**. **Подписавший** – той, хто (що) підписав. **-вшийся** – підписаний, хто (що) підписався.

Подписание – підписання, підпис (-су).

Подписатель – підписач, підписаний (-ного).

Подписка – 1) (*действ.*) підписування, підпис, *оконч.* підписання; 2) (*обязательство на бумаге*) підписка, обіцянка на письмі. *Обязать -кою* кого – зобов'язати когось на письмі. *Обязаться -кою* – підписатися, дати підпис на що. *Объявить ему о сем с -кой* – оповістити йому про це під розписку; 3) (*на издание*) передплата, (*устар.*) пренумерата (на видання). [Передплата на журнал, на часопис]. *По -ке* – за передплатою. [Видання розійшлося за передплатою].

Подписной – 1) підписний. [Підписний лист]; 2) передплатний. [Передплатний рік на видання]. **-ная цена** – ціна за передплатою.

Подписчик – 1) підписаний, хто (що) підписався. **-счики на погорелых** – підписані на погорілих; 2) передплатник, (*устар.*) пренумерант на що. [Передплатник на журнал]. См. **Абонент**.

Подписчица – 1) підписана (-ної); 2) (*на журнал*) передплатниця, (*устар.*) пренумерантка.

Подписывание – підписування, підпис (-су).

Подписывать, подписать – підписувати, підписати, (*о мног.*) попідписувати, (*под чужую руку*) підводити руку, підвести руку, підроблювати, підробити чию руку чий підпис, підробитися під когось, під чию руку. **-сать своё имя** – підписати своє ім'я. **-сать доверенность** – підписати довіреність (доручення). *Я -сал на безработных десять рублей* – я записав на безробітних десять карбованців. **Подписанный** – підписаний, (*множкр.*) попідписуваний.

Подписываются, подписаться – 1) підписуватися, підписатися, (*о мног. или во мног. местах*) попідписуватися, бути підписаним. [Підписатися під відозвою, на заповіті]. **-саться кое-как** – підкумегатися. [Аби вмів... сяк-так підкумегатися, ...то й святили на попа (Свид.)]. *Все бумаги -ваются секретарём* – усі папери підписує секретар. **-саться на беспризорных детей** – підписатися на безпритульних дітей; 2) (*на издание*) передплачувати, передплатити, (*устар.*) пренумерувати, (*на многое*) попередплачувати. **-саться на журнал, газету** – передплатити журнал, часопис; см. **Абонировать**. **-саться под чужую руку** – підписатися під когось, підробити чий підпис.

Подписывающий – підписувач (-ча).

Подпись – підпис (-су). *Собственноручная -пись* – власноручний підпис (-су), підпис руки моєї, руки власної. *За собственноручною -сью* – за підписом руки моєї (руки власної), за власноручним підписом. *Бумага за -сью секретаря* – папір за підписом секретаря. *К -си* – до підпису. *Все бумаги поступают к секретарю на -пись* – усі папери йдуть до секретаря (секретареві) на підпис.

Подпить, см. **Подпивать**.

Подпихивать, подпихать, подпихнуть – підпихати, підпихнути, (*о мног.*) попідпихати що під що. **-хни-ка плечом** – підштовхні-но плечем.

Подплачивать, подплатить (*подложит заплату*) – підлатувати, підлатати, (*о мног., во мног. местах*) попідлатувати. **Подплаченный** – підлатаний; попідлатуваний.

Подплё[ё]скивать, подплеснуть – підхлюпувати, підхлюпати, підхлюпнути чим під що.

Подплёта, подплётало (*обжора*) – об'їдало; см. **Обжора**.

Подплетать, подплесть – 1) підплітати, підплісти (*о мног. или во мног. местах*)

попідплітати що чим, що під що; 2) (*поедать*), см. **Уплетать, Пожирать. Подплетённый** – підплетений, (*во мног. местах*) попідплітаний. **-ся** – підплітатися, бути підплетеним.

Подплечие, см. **Подмышка**.

Подплечный – підпахівий.

Подплужник – теліжка.

Подплывание – підпливання, надпливання.

Подплывать, подплыть – 1) *под что, к чему* – підпливати, підплив[с]ті, (*о мног.*) попідпливати під що, до чого, (*приближаться плавом*) над[під]пливати, над[під]плив[с]ті. [Тим ясним шляхом звільна барка надпливає (Франко)]; 2) (*затопляются натёком*) підпливати, підплив[с]ті (водою, кров'ю). [Горить Сміла. Смілянщина кров'ю підпливає (Шевч.)].

Подплясывание – під[при]танцювання.

Подплясывать, подплясать – під[при]танцювати, під[при]танцювати, притупувати, притупати.

Подползать, -зание, см. **Подпалзывать, -зывание**.

Подполковник – підполковник. **-ца** – підполковниця.

Подполковничий – підполковницький.

Подполье – 1) погріб (-греба), льох (-ху), підпомістя, підземелля; 2) (*перен.*) підпілля (*руссизм*) підземелля, льох (-ху).

Подпольный – 1) що під помостом, підземний; 2) потайний, потаємний, підземний. [Підземна Росія – Степняка-Кравчинського]. **-ная литература, организация** – потайна література, -на організація.

Подпора – 1) підпора, підпірка, супора, (*вилообразная*) соха, сішка, (*поддерживающая столб*) присішок (-шка), (*в плетне ещё*) підсішок (-сішка), присоха (-хи), присох (-ха). [Підпірки попідставляли під гілляки, щоб не поламалися]; 2) (*опора, помощь*) підпора, поміч (-мочи), підмога, підпомога, см. **Опора 2**.

Подпорашивать, подпорошить – підпорошувати, підпорошити. **-шило**, безл. (*подсыпало снегу*) – підпорошило. [Підпорошило трохи дорогу].

I. Подпорка, подпор – 1) (*действ.*) підпирання; 2) см. **Подпора 1 и 2**.

II. Подпорка – підпорювання.

Подпорный – підпі[о]рний *или* що підпірає.

Подпорожье – підпоріжжя.

Подпороть, см. **Подпарывать**.

Подпорочка – підпірочка, (*вилообразная*)сішка, Срв. **Подпора**.

Подпорочный – на підпирання, на підпору годящий.

Подпоручик – підпоручник, підпоручик.

Подпоручиков – підпоруч(н)иків (-кова, -кове).

Подпоручица (*жена или вдова*) – пані підпоручникова.

Подпоручичий – підпоручницький, підпоручицький.

Подпочва – підгрунтя, підспідок (-дку), підошва, підниз, підложжя. *Каменистая -почва* – каменісте підгрунтя, мертвиця, неробучка. *Нетронутая -почва* – щирець (-рця).

Подпочвенный – підгрунтовий, підшкурній. **-ная вода** – підшкурня, зашкурня вода. [Непомітна робота йде, підшкурні води течуть (Коцюб.)].

Подпояска – 1) (*действ.*) підперізування; 2) (*поясок*) підперізка, підперізок (-зка), підперіз (-за), перезок (-зка) (*обычно кожаный*). Срв. **Опояска**.

Подпоясочка – підперізочка, підперізочок (-чка).

Подпоясочный – підперізковий.

Подпоясывание – підперізування.

Подпоясывать, -ся, подпоясать, -ся – підперізувати, -ся, підперізати, -ся, уперізувати, -ся,

уперезати, -ся, (о мног.) поідперізувати, -ся, повперізувати, -ся; бути підперезаним чим. Сrv. **Опоясывать**. [Попідперізуї дітей, бо вітер на-дворі. Дарка на ході підперізувалась (Л. Укр.)]. -сать *сноп* – звязати снопа перевеслом. **Подпоясанный** – під[у]перезаний, (о мног.) поід[пов]перізуваний чим.

Подправа (в кушаньях) – підправа; сrv. **Приправа**.

Подправить, см. **Подправлять**.

Подправка – підправлення, підладжування; *оконч.* підправлення, підладження, *общ.* підправа; (о кушаньях) піддобрювання. -вка в документе, бумаге – підмітка, підправка в документі, у папері.

Подправлять, подправить – підправляти, підправити, підладжувати, підладити, (о мног.) поідправляти, поідладжувати. [Доці підправили хліб. Підладити ворота]; (о кушаньях, винах) підправляти, підправити, піддобрювати, піддобрити, засмачувати, засмачити, (о мног.) поідправляти, поіддобрювати що чим. Сrv. **Заправлять** (о кушаньях).

Подправленный – підправлений, підладжений; (о кушаньях) підправлений, піддобрений, засмачений.

Подправляются, подправятся – підправлятися, підправитися, (о мног.) підправлятися, (о кушаньях еще) піддобрюватися, піддобритися; бути підправленим, піддобреним.

Подпрапорщик – підпрапорний, підхорунжий.

Подпрапорщиков – підхорунжів (-жова, жове).

Подпрапорщица (жена) – пані підхорунжева, жінка підхорунжого, підпрапорного.

Подпрапорщикий – підхорунжівський, підпрапорницький.

Подпрефект – підпрефект, супрефект.

Подпрефектура – підпрефектура, супрефектура.

Подпруга – попруга; *ум.* попружка, -женька, -жечка; (у задн. луки, седла) – трок (б. ч. во мног. – троки). [В огонь шпурляли різну зброю, шапки, свитки, кульбаки, троки (Котл.)].

Подпруживать, подпрудить (воду) – 1) (запрудить) за[пере]гачувати, за[пере]гатити (воду, річку), (немного) підгачувати, підгатити; 2) -дить луга и т. д., см. **Подтопить**.

Подпруживать, подпружить – підтягати (попругу), підтягти (попругу), стягати, стягти що попругою, (о мног.) поідтягати попруги, постягати попругами. *Подпруги -живали* – попруги підтягали.

Подпружный – попружний.

Подпрыгивание – підстрибування, підплигування, підскакування.

Подпрыгивать, подпрыгнуть – підстрибувати, підстрибнути, підплигувати, підплигнути, підскакувати, підскачити, (о мног.) поідстрибувати, поідплигувати, поідскакувати. [Хлопчик підстрибуючи проскакав боком через усю хату (Грінч.). З радощів аж підстрибнув (Мирн.)]. -нуть до потолка – підстрибнути (аж) до стелі. **Подпрыгивая** – вістрибом, виплигом, вискоком, підскоком. -вая и лягаясь – вибриком.

Подпрягать, подпречь – підпрягати, підпрягти (о мног. поідпрягати), підбичовувати, підбичувати.

Подпунье – підпун'я.

Подпуск – підпуск, припуск (-ку).

Подпускание – 1) під[при]пускання; 2) впускання, підбавляння.

Подпускать, подпушать, подпустить – 1) кого куда, к чему – підпускати, підпустити, припускати, припустити, (о мног.) поід[попри]пускати кого куди, до чо́го, до ко́го. [Нікого і близько не підпускав до хати. Припустила теля до корови]. -кать шпильки кому – підшпигувати ко́го; 2) чего во что (добавлять жидкости) – впускати, впустити чо́го в що, підбавляти, підбавити чо́го в що. [Підбавив масла у віск]. **Подпущенный** – під[при]пущений, (о мног.) поід[попри]пущаний.

Подпускаться, подпуститься – 1) підпускатися, підпуститися, бути підпущеним; 2)

впускáтися, підбавля́тися, бу́ти впу́щеним, підбавленим.

Подпускной – припускний. **-ной телёнок** – сосунець (-нця), сосунчик, припускне теля.

Подпушивать и **Подпушáть, подпушить** (*шапку, шубку*) – підбивáти, підбити бра́мом, (*о мног.*) попідбивáти бра́мом (*ша́пку, кожуша́нку*). *Срв.* **Опушáть. Подпуше́нный** – підбитий бра́мом.

Подпушка – 1) (*действ.*) підбивáння бра́мом; 2) (*меховая опушка*) бра́м (-му).

Подпятка – п'ятник (-ка).

Подпяток, подпятник (*в обуви*) – підп'яток (-тка), п'ятник, кружільниця.

Подпятный. -ное гнездо, см. Подпятка.

Подпячивать, подпятить (*коляску под навес*) – підко́чувати, підкоти́ти (коля́су під пові́тку).

Подраба́тывать, подраба́тывать – підробля́ти, підробі́ти, приробля́ти, приробі́ти в ко́го, де, що.

Подравни́вать, подравни́ать – підрівнюва́ти, підрівня́ти, (*о мног.*) попідрівнюва́ти.

Подравне́нный – підрівня́ний; попідрівнюва́ний. **-ся** – підрівнюва́тися, підрівня́тися, попідрівнюва́тися; бу́ти підрівня́ним.

Подраде́ть кому – 1) *см. Услужить, Удружить*; 2) (*перен.*), *см. Досадить*.

Подража́ние – наслідува́ння ко́го, чо́го. **В -ние кому** – слі́дом (слі́дком) за ким, ідучи́ слі́дом за ким, насліду́ючи ко́го.

Подража́тель – наслідува́ч, наслідо́вник ко́го, чо́го. [Став палкі́м його́ наслідува́чем (Неч.-Лев.)].

Подража́тельница – наслідува́чка, наслідо́вниця ко́го, чо́го.

Подража́тельность – наслідува́льність, наслідо́вність (-ости), наслідува́ння.

Подража́тельный – наслідува́льний, наслідо́вний.

Подража́ть кому – наслідува́ти ко́го, що, і́ти за ким, і́ти чи́йм слі́дом (слі́дом за ким), робі́ти чи́йм робо́м, слі́дом, слі́дом за ким, (*описат.*) у слі́ді кому́ уступа́ти, (*копировать*) удава́ти що. [Римські́х сати́риків наслідува́ли й пізні́ше (Єфр.). Тупоті́ть нога́ми і сту́кає кие́м, його́ насліду́ють і́нші (Л. Укр.). Не́хай лю́ди його́ робо́м робля́ть, то все до́бре бу́де (М. Вовч.)]. **-жать чьему́ голо́су** – удава́ти чи́й го́лос (напр., жіно́чий).

Подразделе́ние – підподі́л, підрозді́л (-ді́лу), (*разделение*) по́діл.

Подразделя́ть, -ся, подразде́лить, -ся – підподі́ляти, -ся, підподі́лити, -ся, поді́ляти, -ся, поді́лити, -ся ще, переді́ляти, -ся, переді́лити, -ся, (*разделять, -ся*) поді́ляти, -ся, поді́лити, ся на що; бу́ти підподі́леним, поді́леним ще. [Кни́гу поді́лено на ча́стини і підподі́лено ще на гла́ви]. **Подразделе́нный** – підподі́лений, поді́лений ще.

Подразни́вать, подразни́ть – дра́жнити (ча́сом, ча́сто), подра́жнити, дро́чити (ча́сом, ча́сто), подро́чити, дра́тувати (ча́сом, ча́сто), подра́тува́ти ко́го, дра́жнитися (ча́сом, ча́сто) з ким, з ко́го, дро́читися (ча́сом, ча́сто) з ко́го, дра́тува́тися з ким. [Та, ну, вже не дра́туйся: дава́й ді́тям гості́нця. Ві́н дра́жнівся з не́ю (Неч.-Лев.). Ти дро́чишся з ме́не]. **-ся** (*о мног.*) – дра́жнити, дро́чити (ча́сом, ча́сто) оди́н (одне́) одно́го, дра́жнитися, дро́читися, подра́жнитися, подро́читися. *Они -ни́лись, да оба и разре́вились* – вони́ подро́чили́сь, та й обо́є розпла́кались. *Мы с ним друзья́, а таки́ иногда -вае́мся* – ми з ним прия́телі, а таки́ ча́сом дра́жнимо (дро́чимо) оди́н одно́го *или* дра́жнимо́сь (дро́чимось).

Подразумева́ть – розумі́ти, ма́ти на думці́ (на га́дці, на ува́зі). *Что вы -вае́те под э́тим* – що ви розумі́єте під ци́м? *Говоря́ это, он -вал совсем друго́е* – кажучи́ це, він мав зовсі́м і́нше на думці́. **Подразумева́емый** – що ма́ється на думці́.

Подразумева́ться – розумі́тися, ма́тися на думці́ (на ува́зі). *В баснях говори́тся о зве́рях, а -вае́ются лю́ди* – в байка́х мо́ва (мо́виться) про зві́рів, а на думці́ маю́ться лю́ди. *Под э́тим -ется сле́дующее* – під ци́м розумі́ється таке, о́сь що.

Подраста́ние – підроста́ння, бі́льшання, підбі́льшання.

Подра[о]ста́ть, подрасти́ – підроста́ти, підрости́ (*о мног.* попідраста́ти), надроста́ти,

надрості́, дороста́ти, дорости́ (о *мног.* подороста́ти), бі́льшати, побі́льшати, підбі́льшати, підбі́льшати, підни́кати, підни́кнути (о *мног.* по́підни́кати), піді́й[підни]ма́тися, підня́тися, (*описат.*) вбі́ватися, вбі́тися в коло́дки (в палкі́, в пі́р'я). [Стала́ дівчина́ підроста́ти. Ді́ти бі́льшають. Підбі́льшав і пішо́в учі́тись у шко́лу (Неч.-Лев.). Теля́та вже підбі́льшали. Ко́лі-б мені́ ді́ти по́підни́кали (Н.-Вол. п.)].

Подра́ть, см. **Подира́ть**.

Подра́ться – 1) (*изодра́ться*) поде́ртися, подра́тися, (*в клочки*) пошарпа́тися, пошматува́тися, побатува́тися; см. **Порва́ться**; 2) *с кем* – побитися з ким, (*за волосы*) почубитися.

Подребезжа́ть – подирча́ти, подеренча́ти.

Подребе́рный – підребе́рний. **-ная область** – зду́ховина. **-ная плева**, см. **Пле́вра**.

Подребе́рь[и]е – підребер'я.

Подрез – 1) (*действ.*) см. **Подрезка**. **-рез сотов в улье** – підрізування (підчист) ву́лика; 2) (*под[над]резанное место*) надрі́з, за́різ (-зу), підрі́зане (-ного).

Подрез, см. **Подрезь**.

Подрезка, подрезывание – підтинання́, підрізування́ ко́го, чо́го; (*одежды*) підкра́[о]ювання́; (*крыльев*) підбо́ркування́, прибо́ркування́ крил ко́му *или* підбо́ркування́, прибо́ркування́ ко́го. **-ка сотов** – підрізування́ ву́лика (ву́ликів).

Подрезной – 1) (*подрезанный*) підтя́тий, підрі́заний; см. *под* **Подреза́ть**; 2) **-ные сани** – са́ні (санкі́) на підрі́зах.

I. Подрезыва́ть и Подреза́ть, подреза́ть – підти́нати, підтя́ти, піді[о]тну́ти, підрізува́ти, підріза́ти, (о *мног.*) по́підти́нати, по́підрізува́ти що́ чим; (*одежду*) підкра́[о]юва́ти, підкра́яти, підкро́їти, (о *мног.*) по́підкра́[о]ва́ти, (*слишком*) підчикри́жити що́ чим, ко́му. [Підтя́в йому́ віру (Коцю́б.). Молоди́ці напо́їли і жупа́на підкро́їли. Підтя́в собі́ воло́сся]. **-зять хлеба** (*подбавить*) – врі́зати хлі́ба. **-вать, -зять крылья кому** – при[під]бо́ркувати, при[під]бо́ркати (о *мног.* по́при[під]бо́ркувати), бо́ркати, збо́ркати крила́ ко́му *или* при[під]бо́ркувати *и т. д.* ко́го. [Мо́же хоч тро́хи прибо́ркає кри́ла нашому́ Миха́йлові (Тоб.). Поле́тів-би я, послу́хав... та ба! До́ля прибо́ркала між лю́дьми чу́жими (Шевч.). **-зять бычка, кабана**, см. **Выхола́щивать**. **-зывают соты в улье** – підрізува́ти (*сов.* підріза́ти) ву́лика. **Подрезанный** – підтя́тий, підрі́заний, (о *мног.*) по́підти́наний, по́підрізува́ний, (*об одежде*) підкра́яний, підкро́єний, по́підкра́[о]юва́ний; (о *крыльях*) при[під]бо́рканий. [Вона́ мо́вчки, як підтя́та, схили́лася на ла́ву (Грінч.). Прибо́ркана (*с подрезанными крыльями*) пташи́на].

Подрезыва́ться и Подреза́ться, подреза́ться – підти́натися, підтя́тися, піді[о]тну́тися, підрізува́тися, підріза́тися, (о *мног.*) по́підти́натися, по́підрізува́тися *и т. д.*; бу́ти підтя́тим, підрі́заним, підкра́яним, підкро́єним, прибо́рканим. [Ні́жки їй піді́гнулись – упала (М. Вовч.)].

Подрезь и Подрез – (*у саней, коньков*) підрі́з (-за). [Санкі́ на підрі́зах].

Подрема́ть – подрі́мати, по́куня́ти, передрі́матися. [Прийду́ з служби́, з'ї́м обі́д, ча́сом передрі́маюся тро́хи (Франко)].

Подреше́тина – кро́ква, кро́ківка.

Подреше́то – підреші́ток (-тка).

Подри́зник – підри́зник (-ка).

Подрисовыва́ть, подрисова́ть – підма́льо́увати, підма́люва́ти, (о *мног. или местами*) по́підма́льо́увати. **-сованный** – підма́льо́ваний.

Подробі́ть что – подро́[і]бі́ти, подро́бні́ти, роздро́біти що́.

Подро́бно – докля́дно, просторо́, широ́ко, дрі́бно, надокля́дь. [Дрі́бно (докля́дно) розка́зувати, розпи́тувати. Дрі́бно лист(а́) писа́ти. Усе́ спішу́ (*опишу*) докля́дно. Ді́д опові́в йому́ широ́ко про Ге́расі́ма (Грінч.)]. **Подро́бнее** – докля́дні́ш(е), дрі́бні́ш(е). [Розка́жі дрі́бні́ш (Звин.)].

Очень -но – докля́днісі́нько, дрі́бнісі́нько.

Подробность – 1) (*обстоятельность*) докладність (-ности); 2) (*деталь*) подробиця, дрібниці, подрібниці, подробица. В **-тях** – у подробицях, у подробиці, (*подробно*) докладно, надокладь; см. **Подробно**. До *малейшей -сти, -ших -стей* – до найменшої подробиці (дрібниці), до цяти, до найменших подробиць. [Поновів я у своїй пам'яті аж до найменших подробиць (Крим.)].

Подробный – докладний, просторий, широкий. **-ный рассказ, отчёт** – докладне оповідання, докладний звіт (докладне звітлення). **-ная продажа (мелочная)** – дрібний продаж (-жу), продаж уроздріб.

Подровнять, см. Подравнивать.

Подрожать – подрижати, подриготіти потремтіти, потрусітися, (*насмешливо*) попоїсти дрижаків, поскакати халяндри.

Подрост – памолодь (-ди), памолодок (-дку).

Подрастать, подрасти, см. Подрастать.

Подросток – підліток, віросток, підросток (-тка), довеликий (-кого), довелика (-кої), (*о девочке ещё*) піддівок (-вка), піддівка, піддіво́ча (-чої), (*о мальчике*) підпарубочий, віпарубок; см. **Паренёк**. [Христя підліток була ще (Грінч.)].

Подросточек – підліточок (-чка).

Подрубание – підрубання, підтинання.

Подрубка, подрубь, см. Подрубание.

Подрубление – підрублювання.

I. Подрубивать, подрубать, подрубить (топором) – підрубувати, пірубати, підтинати, підтяти, підітнути, підцюкати, (*о мног.*) попідрубувати, попідрубати, попідтинати що чим (сокірою). **Подрубленный** – підрубаний, підтятий, (*о мног.*) попідрубуваний, попідтинаний. **-ся** – підрубуватися, підтинатися, попідрубуватися, попідтинатися; бути підрубаним, підтятим.

II. Подрубливать, подрубить (иглою) – підрублювати, підрубіти, (*о мног.*) попідрублювати. [Рушники вже попідрублювала]. **Подрубленный** – підрублений, попідрублюваний. **-ся** – підрублюватися, бути підрубленим.

Подруга – 1) подруга, подружина, подружниця, приятелька, товаришка, (*на свадьбе*) дружка; 2) (*супруга*) дружина, ум. дружинонька. **Быть -гами с кем** – подругувати з ким.

По-другому – по-іншому, по-інакшому. См. **Іна́че**.

Подруженька – подруженька, подружечка.

По-дружески – по-дружньому, по-друзьки, по-товариському по-приятельському, по-друзяцькому. Сrv. **Дружески**.

Подружить – здружити, сприятелювати, потоваришувати когó з ким.

Подружиться – здружитися, заприятелюватися, за[по]приятелювати, сприятелювати(ся), потоваришувати, стоваришуватися, затоваришитися, поєднатися з ким, (*о женщинах ещё*) заподругувати з ким.

Подружка – подружка.

Подрукавник – 1) підрукавок (-вка); 2) (*в виде оборки*) брижі (-жів), шлярка.

Подрукавный – підрукавний.

Подрумянивание – підрум'янювання, (*о хлебе*) підгнічування.

Подрумянивать, -ся, подрумянить, -ся – підрум'янювати, -ся, підрум'янити, -ся, (*о мног.*) попідрум'янювати, -ся, (*о хлебе*) гнітити, -ся, під[за]гнічуватися, під[за]гнітити, -ся, (*о мног.*) попід[за]гнічувати, -ся; бути підрум'яненим, підгніченим. **Подрумяненный** – підрум'янений, попідрум'янюваний; підгнічений, попідгнічуваний.

Подручник, -ница – 1) (*помощник*) підручник, -ниця, поплічник, -ниця, помічник, -ни́ця; 2) (*подчинённый*) підручний (-ного), подручна (-ної), підручник, -ниця.

Подручно, см. Удобно, Сподручно.

Підру́чний – 1) (*нужный в быту*) підру́чний, потрі́бний. *Словарь – -ная книга* – словник – підру́чна книга. *Топор в доме – -мое дело* – сокира в хаті – як права рука; 2) (*удобный*), *см. Сподру́чний, Удобный*. **-ная лошадь** – (*с правой стороны*) борозенний кінь, (*с левой*) підру́чний. **-ные люди** – 1) (*помощники*) помічники, поплічники; 2) (*подчинённые*) підру́чні, підвладні (-них).

Підру́чь (*подруку*) *итти с кем* – підруч, під ру́ку йти з ким.

Підру́в – 1) *см. I. и II. Подрывание*; 2) (*ущерб*) шко́да, стра́та, збі́ток. *Это в -рыв торговле* – це на шко́ду (на збі́тки) торгі[о]влі. *Это мне в -рыв* – це мені на шко́ду (на збі́ток, на збі́тки). **-рыв власти, авторитета** – пору́шення вла́ди, авторите́ту.

I. Подрыва́ние – 1) підри́вання; 2) (*порохом*) підри́вання, підса́джування, виса́джування в пові́тря; (*взрывание*) зри́вання, виса́джування (в пові́тря); 3) (*о силах, здоровьи*) підри́вання, підвере́джування, пору́шування, зба́вляння; *см. Подрывать, Подорвать*.

II. Подрыва́ние – підри́вання, підко́пування; *см. Подрывать, -рыть*.

I. Подрывать, подорвать – 1) (*разорвать сыподу*) підри́вати, піді́рвати, (*о мног.*) по́диривати, (*надрывать*) надри́вати, наді́рвати, (*о мног.*) по́надиривати що; 2) (*порохом и т. п.*) підри́вати, піді́рвати, підса́джувати, підса́дити в пові́тря, зру́шувати, зру́шити, (*взрывать*) виса́джувати, виса́дити в пові́тря що. **-рвать стену крепости** – піді́рвати (підса́дити) (в) форте́ці сті́ну; 3) (*наноситъ ущерб*) підри́вати, піді́рвати, (*о мног.*) по́диривати, шко́дити, пошко́дити що, кому. [Ві́йна піді́рвала торго́[і]влю]; (*о силах, здоровьи*) підри́вати, піді́рвати, пору́шувати *и* пору́шати, пору́шити, під[у]вере́джувати, під[у]вереди́ти, зба́вляти, зба́вити, (*о мног.*) по́зба́вляти. [Гна́в коня́ чим-дуж та́ й піді́рвав. Піді́рвав себе́ тяжко́ю робо́тою. Підвереди́в себе́, піді́ймаючи важке́. Си́лу втрати́ла, здоро́в'я зба́вила (Мирн.)]. **-вать авторитет чей, доверие** – підри́вати, піді́рвати (пору́шувати, пору́шити) авторите́т чий, дові́р'я чи́є. **Подорванный** – піді́рваний, (*о мног.*) по́дириваний; (*о силах, здоровье*) піді́рваний, пору́шений, під[у]вере́жений, зба́влений; (*о стене и т. п.*) піді́рваний, зру́шений, підса́джений.

Подрываются, подорваются – 1) підри́ватися, піді́(о)рва́тися; 2) (*порохом и т. п.*) підри́ватися, піді́рватися, підса́джуватися, підса́дитися, бу́ти піді́рваним, підса́дженим; (*взрываются*) виса́джуватися, виса́дитися, бу́ти виса́дженим в пові́тря; 3) (*о силах, здоровьи*) підри́ватися, піді́рватися, під[у]вере́жуватися, під[у]вереди́тися, (*о мног.*) по́дириватися, по́дириватися, пору́шатися, пору́шитися. [Вони́ потро́ху звика́тимуть до пра́ці, не підтри́ватимуться на тяжко́й робо́ті (Єфр.)].

II. Подрывать, подрыть – підри́вати, підри́ти, (*подкапывать*) підко́пувати, підкопа́ти, (*о мног.*) по́диривати, по́диривати, (*норами*) підно́рювати, підно́рвати, підно́рити, (*о мног.*) по́диривати (*о кротах*) покротити. [Сви́ні по́диривали́ яблуні. Во́да підно́рює бе́рег. Кро́ти всю́ зе́млю по́диривали́ (по́диривали́)]. **Подрытый** – підри́тий, по́дириваний, підко́паний, по́дириваний, підно́рений, по́дириваний. **-ваются, подрыться** – підри́ватися, підри́тися, по́дириватися, підко́пуватися, підкопа́тися, по́дириватися, підно́рюватися, підно́рватися, підно́ритися, по́дириватися. *Он всё -ется под меня* – він усе́ ри́є під (на) мене́.

Подрывной – підри́вний. **-ная команда** – підри́вна кома́нда. *Срв. Подрывщик*.

Подвывный – підко́пний. **-ные работы** – підко́пні робо́ти.

Подрывщик – підри́вник, підри́вач.

Подрыть, *см. Подрывать II*.

Подряблый – потру́хлий, потрухля́влий, пов'я́лий.

Подрябнуть – потру́хнути, потрухля́вити, пощупля́вити, поплю́снути, пов'я́нути, пов'я́ти. [У́ся ре́дька потрухля́вила (пощупля́вила)].

Подрягивать, подрягать – подри́гувати *и* подри́гати, дри́гати, подри́гати.

I. Подряд – 1) (*сделка*) підри́яд, ри́яд. **-ряд на поставку муки, хлеба** – підри́яд поста́чати

борошно, хліб. *Строить что-н. -дом* – будувати що-небудь підрядом, з підряду; 2) (*сапож.*), см. **Поднаряд.**

II. Подряд, нар. – поспіль, поряду, уряд, од ряду. [Три дні поспіль ішов дощ. Кілька годин уряд не одривався од роботи. Став книги в ряд, порядку].

Подрядить, -ся, см. **Подряжать, -ся.**

Подрядничать – бути за підрядчика.

Подрядный – підрядний, рядний, з підряду. **-ная цена** – ціна з підряду, умовлена ціна. **-ная работа** – праця з підряду.

Подрядческий – рядчицький, підрядчицький.

Подрядчик – рядчик, підрядчик.

Подрядчица – рядчиця, підрядчиця.

Подряжать, подрядить – рядити, порядити, згоджувати, згодити, підгоджувати *и* підгоджати, підгодити, підряджати, підрядити, єднати, з'єднати, поєднати, під'єднати, (*о мног.*) поєднати когo. [Порядив столярів, мулярів. Згодив візника]. **Подряженный** – поряджений, згоджений, підгоджений, з'єднаний, поєднаний, підряджений. **Извощники -жены** – візників поряджено, згоджено.

Подряжаются, подрядятся – рядитися, порядитися, згоджуватися, згодитися, підгоджуватися (підгоджатися), підгодитися, підряджатися, підрядитися, єднатися, під'єднатися, поєднатися. [Порядився парові печі строїти (Квітка)]. **-диться в извоз** – стати під хуру.

Подсадить, см. **Подсаживать.**

Подсаживание – підсаджування.

Подрясник – підрясник (-ка).

Подсаживать, подсадить – підсаджувати, підсадити, (*о мног.*) попідсаджувати. [Підсадити когo на коня, на дерево. До його в камеру підсадили шпига. Треба ще підсадити яблунь].

Подсаженный – підсажений, (*о мног.*) попідсаджуваний **-ся** – підсаджуватися, бути підсадженим.

I. Подсаливание – підсалювання.

II. Подсаливание – підсолювання.

I. Подсаливать, подсалить – підсалювати, підсалити. **-лить кого** (*дать взятку*) – підмастити когo. **Подсаленный** – підсалений. **-ся** – підсалюватися, бути підсаленим.

II. Подсаливать, подсолить – підсолювати, підсолити. **-лить кому** – надозолити кому.

Подсолённый – підсолений. **-ся** – підсолюватися, бути підсоленим.

Подсасывать, подсосать – підсисати, підіссати, (*о мног. или во мног. местах*) попідсисати; (*водой, течением*) підтягати, підтягти когo, що; (*всасывать*), см. **Всасывать**. [Вода підтягла його під греблю].

Подсвечник – свічник, ум. свічничок (-чка), посвітач; (*церковный большой*) ставнік; (*маленький на стержне*) світач, світи[о]ч.

Подсвечный – свічниковий, ставниковий.

Подсвинок – підсвинок (-нка), (*выхолощенный*) йонцер (-цера).

Подсвистывать, подсвистать, подсвистнуть – під[при]свістувати, під[при]свістати, під[при]свіснути.

Подсев – підсів (-сіву), підсівання.

Подсевание – підсівання; просівання на що.

Подсевать, подсеять – 1) (*в прибавку*) підсівати, підсіяти (*о мног.* попідсівати), присівати, присіяти; 2) **-вать на решето и т. д.** – просівати (просіювати), просіяти на решето, то-що.

Подсеянный – 1) підсіяний, попідсіяний; 2) просіяний на що.

Подсеваются, подсеются – підсіватися, підсіятися; бути підсіяним.

Подсевка, см. **Подсев.**

Подсевной *хлеб* – сіяний хліб.

Подсевок, -вки (*высевки*) – висівки (-вок).

Подсед, ветер. (*трещина, ссадина в копыте или близ него у лошади.*) – засік (-у).

Подседать, подсесть – підсідати, підсісти (*о мног.* попідсідати), присідати, присісти(ся), (*к кому: ещё*) під[при]мошуватися, під[при]моститися до кого.

Подседёлок (*остов седла*) – лєнчик.

Подседельник (*подпруга*) – попруга.

Подседельный – підкульбачний, підсідельний, що під сідлом. **-ная лошадь** – кінь під сідло, під верх, верховий кінь.

Подседина, см. Подсед.

Подсек, -чка, см. Подсекание.

Подсека – (*в лесу*) зруб, віруб (-бу).

Подсекание – 1) підтинання, підсікання; 2) (*удочкой*) підрізування.

Подсекать, подсечь – підтинати, підтяти, підітнути, підсікати, підсікти, (*о мног.*) попідтинати, попідсікати. [А буря жито як серпом попідтинала]; (*рыбу удочкой*) підрізувати, підрізати. [Диви, поплавець заринув! Підрізуй, підрізуй! (Звин.)]. **-сечь кого** (*подкузьмить, поддеть*) – підрізати кого; *см. Поддевать. -сечь кому крылья, см. Подрезать. Подсеченный* – підтятий, підітнутий, підсічений, попідтинаний, попідсіканий.

Подсекаться, подсечься – підтинатися, підтятися, підітнутися, підсікатися, підсіктися, (*о мног.*) попідтинатися, попідсікатися; бути підтятим, підітнутим, підсіченим. *Ноги -сёклись* – ноги підітнулись. [Ніжки їй підітнулись – упала (М. В.)].

Подсемянный, бот. – підпрозябцевий.

Подсердечие – підсерців'я, підсердеччя.

Подсердечный – підсерцевий, підсердечний.

Подсечка, см. Подсекание.

Подсидивание – 1) засідання на кого, на що, вистерегання кого; 2) підсідання, підходження кого.

Подсидивать, подсидеть – 1) *кого* (*подстергать*) – засідати, засісти на кого, чатувати, чигати на кого, на що, вичатувати кого, що, підсідати, підсісти, вистерегати, вистерегти кого, що. *Срв. Подстергать, Подкарауливать.* [Засідають вражі ляшки, хочать тебе вбити. В кущах чатують на звірину (Куліш). Ми як стали їх підсідати, то й зуспили (Васильк. п.)]. **-вать уток** – засідати на качки; 2) (*поддевать*) *кого* – підсідати, підсісти, підходити, підійти, підневіжувати, підневідити кого. *Срв. Поддевать.* [Підсів мене цей рік (П. Мирн.)]. *Я его -сизу когда-н.* – підійду його я колись.

Подсилки (*подмышки*) *см. Подмышка. Подсилки не бери* – під сілу (попід сілу) не бери.

Подсинивание – підсинювання.

Подсинивать, подсинить – підсинювати, підсиніти, (*о мног. или во мн. местах*) попідсинювати що. **Подсиненный** – підсинений. **-ся** – підсинюватися, бути підсиненим.

Подситок – підситок (-тка), *ум. підситечко.*

Подскабливание – підскрібання, підскромаджування.

Подскабливать, подскоблить – підскрібати, підскребті, підшкрябувати, підшкрябати, підскромаджувати, підскромадити, (*о мног. или во мн. местах*) попідскрібати, попідскромаджувати. *Срв. Подчищать. Подскобленный* – підскреблений, підскромаджений. **-ся** – підскрібатися, підскромаджуватися, бути підскребленим, підскромадженим.

Подсказ – підказ (-казу).

Подсказчик – підказувач, підказник.

Подсказчица – підказувачка, підказниця.

Подсказывание – підказування кому чо́го.

Подсказывать, подсказать – підказувати, підказати, (*редко*) підповідати, підповісти кому́ що. [Треба жити так, як кому́ підказує його́ чуття (Крим.). Учні підказують один одному́ лекції]. **Подсказанный** – підказаний. **-ся** – підказуватися, бути підказаним.

Подскакивание – 1) підскакування, прискакування; 2) підскакування.

Подскакивать, подскочить – 1) *к кому, чему (подбежать)* підскакувати, підскоčiti, прискакувати, прискоčiti, (*о мног.*) попід[попри]скакувати до ко́го, до чо́го. [Підскочили до його́. Прискакували до Онісі й інші гусари (Неч.-Лев.). Прискочив до лави]; 2) **-какивать, -скочить, подскокнуть (вверх)** – підскакувати, підскоčiti, підскокнути. *Срв.*

Подпрыгивать. [Підскакує, як зінське шеня (*слепыш*). Іду собі, підскакую]. **Подскакивая (в зн. наречия)** – підскоком. **-вать (при езде верхом)** – гицати, гицнути (*и підскакувати*). **-кивается, безл.** – підскакуватися; 3) **-скакивать, подскакать к чему, к кому (под'ехать вскачь)** – прискакувати, прискакати, приганятися, пригнатися до ко́го, до чо́го, під що. *Тройка -кала к крыльцу* – трійка прискочила (пригналася) під ганок. **-скакивать, -скакать подо что** – підскакувати, підскакати під що.

Подскок – підскік (-скоку). [Бігти з підскоком].

Подскребать, подскрести и подскресть – підскрібати, підскребти́, підшкрябувати, підшкрябати, підскромаджувати, підскромадити, (*о мног.*) попідскрібати, попідшкрябувати попідскромаджувати. **Подскребённый** – підскреблений, підшкрябаний, підскромаджений, (*о мног.*) попідскрібаний, попідшкрябуваний, попідскромаджуваний.

Подскрёбок, подскрёбыш (остаток теста) – віс[ш]крібок (-бка). **-скрёбки, скрёбышки** – віскрібки (-ків).

Подскрёбыш, шутл. (последний ребёнок) – віс[ш]крібок.

Подсласть – усмак, до смаку. *См. Власть.*

Подслащивание – підсолоджування, присолоджування.

Подслащивать и Подслащать, подсластить – підсолоджувати, підсолодити, присолоджувати, присолодити, (*о мног.*) попід[попри]солоджувати. [Пиття підсолодила (Грінч.). Усі свої розмови підсолоджує філософією чесности з собою (Єфр.)].

Подслащённый – підсолоджений, присолоджений, (*о мног.*) попід[попри]солоджуваний. **-щающий (в знач. прил.)** – підсолодливий. [Підсолодливі уваги (Крим.)]. **-ся** – під[при]солоджуватися, бути під[при]солодженим. **-ститься (выпить лишнее)** – лизну́ти.

Подследственность – підслідність (-ности).

Подследственный – підслідний, що під слідством.

Подслеживать, подследить – підсліджувати, підслідити, під[при]стерегати, під[при]стерегти́ ко́го, сочити, присочити. [Підслідили його́ – куди-то він несе (Рудч.)]. **-дить волка** – підстерегти́ вовка.

Подслепо́вато – підсліпувато, підсліпо, по[при]сліпувато.

Подслепо́ватость – підсліпуватість, підсліпість, по[при]сліпуватість (-тости).

Подслепо́ватый – підсліпуватий, підсліпий, посліпуватий, присліпуватий, підсліпа (*сущ., общ. р.*). [Той Юрко підсліпа]. **-тые глаза** – під[по]сліпуваті очі, сліпаки. [Повилазили-б тобі тоті сліпаки (Франко)].

Подслёпый – підсліпий; *см. Подслепо́ватый.*

Подслуживание – прислужування кому́.

Подслуживать, подслужить кому – прислужувати, прислуго́вувати, прислужити кому́. **-ся кому** – прислужуватися, прислужитися кому́, перед ким, надскакувати, надскоčiti кому́ *и* перед ким. *Срв. Прислуживать, -ся, Угодничать.*

Подслух, см. Подслушивание.

Подслушивание – підслухування, підслухання, підслух, (*обычно во множ.*) підслухи (-хів). [Посилати на підслухи (*для подслушивания*). Охочий до підслухів (Грінч.)].

Подслушиватель – підслухач. [Ясний місяць підслухач лукавий (Л. Укр.)].

Подслушительница – підслухачка.

Подслушивать, подслушать – підслухувати *и* підслухати, підслухати, (*о мног.*) попідслухувати когось, що. *Он любит -шивать* – він охочий до підслухів. *Он -шал наш разговор* – він підслухав нашу розмову. **Подслушанный** – підслуханий. **-ся** – підслухуватися, бути підслуханим.

Подслушник, -ница – охочий, охоча до підслухів.

Подсматривание – підглядання, підглядювання, підгляджування, піддивляння, підглядіни, підзори (-рів).

Подсматривальщик, -щица, см. **Подсмотрщик, -щица**.

Подсматривать, подсмотреть *кого, что* – підглядати, підглядіти, підглянути, підгляджувати, підглядіти, піддивлятися, піддивітися, підзирати, підзирити, підозріти, назирати, дозирати, призорити, підвидіти, прибачити, (*о мног.*) попідглядати, попідгляджувати що. См.

Подглядывать. [Він ходив за ним та підглядав. Він раз вужа підглянув (Франко). Пішли під вікно піддивлятися, як вона буде робить (Рудч.). От він заховався десь і підзира]. **-вать за кем** – доглядати за ким, на[під]зирати за ким, пильнувати когось. **Подсмотренный** – підгляджений.

Подсмеиваться, подсмеяться (**подсмеивать, подсмеять**) *над кем* – сміятися, насміятися з когось, на сміх (на глум) брати, взяти когось, глузувати, поглузувати з когось, з чого, кепкувати, покепкувати з когось, з чого, смішки з когось строїти (робити).

Подсмотр – підгляд, підгляді (-дів); см. **Подсматривание**.

Подсмотрщик, -щица – підглядач, підглядачка, підглядник, підглядниця. [Ясний місяць підглядач цікавий (Л. Укр.)]. Сrv. **Подглядчик, -чица**.

Подснежник, бот. **Anemone Hepatica L.** – первістка, ум. первісточка. [Розцвітає первісточка біла (Л. Укр.)]; **Hepatica triloba** – проліска, переліска; **Galantus nivalis L.** (*подснежный колокольчик голубой*) – проліски (-ків), скороліски, просерен (-ну), просерень (-реня); **Scilla serotina** (*пралеска*) – проліска, проліски (-ків), (*просирень*) просерен (-ну), просерень (-реня м. р.); **Scilla bifolia L.** – ряст (-ту); **Primula** – первоцвіт (-ту); **Crocus reticulatus L.** – бра[и]ндуші (-шів), бра[и]ндушки (-шок).

Подснежный – підсніжний, що під снігом. **-ный корм** – підсніжна па́ша, па́ша під снігом.

Подсоба – підсоба, підсобка, підмога. [Дай мені підсоби. Нема мені підсобки ніякої ні від когось]. Сrv. **Помощь, Подмога**.

Подсоблять, подсобить – підсобляти, підсобіти, пособляти, пособіти, підпомагати, підпомогти, підмагати, підмогти кому, підрятувувати, підрятувати когось. [Може Кирило та Панько підсоблять яму копати (П. Мирн.)]. **-блять поднять тяжесть на плечи (на спину)** – завдавати, завдати, піддавати, піддати кому що (на плечі). [Завдав йому мішка на плечі].

Подсобник, -ница, см. **Помощник, -ница, Пособник, -ница**.

Подсобный – підсобний. Сrv. **Вспомогательный**.

Подсобок (*полупомощник*) – підсобник (-ка).

Подсовывание – підсування, підпихання.

Подсовывать, подсовать и подсунуть – 1) *что под что* – підсовувати *и* підсувати, підсунути, підпихати, підпхнути, (*о мног.*) попідсовувати, попідсувати, попідпихати що під що. [Підсунув скриню під ліжку]; 2) (*придвигать*) підсовувати *и* підсувати, підсунути що. Сrv. **Придвигать**. [Підсунув стіл ближче до лави (Грінч.)]; 3) *кому* – підсовувати *и* підсувати, підсунути кому що. [Пам'ять підсовує йому образи (Коцюб.). Згодом і унію підсунемо (Стор.)]; (*передать украдкой, давать взятку*) підсовувати, підсувати, підсунути кому що. [Підсунув йому папери на підпис. Підсунули йому хабаря. Підсунув хтось мені фальшивого карбованця]. **Подсунутый** – підсунутий, підпхнутий.

Подсовываться, подсоваться и подсунуться – підсовуватися, підсуватися, підсунутися, підпихатися, підпхнутися, (*о мног.*) попідсовуватися, попідпихатися; бути підсунутим,

піді́пхнутим. **-нуться** *к кому* – підсуну́тися до ко́го.

Подсознательно – підсвідомо.

Подсознательность – підсвідомість (-мости).

Подсознательный – підсвідомий. **-ная область** – підсвідомість (-мости).

Подсокольный – підсокольник (-ка).

Подсол, **-лка** – підсі́л (-со́лу), підсолювання.

Подсолить, *см. II. Подса́ливать, Подсоли́ть.*

Подсолнечная, *сущ.* – усесвіт, світ (-ту). *Срв. Вселённая.*

Подсолнечник, **Подсолнух**, *бот. Heliantus annuus* – со́нячник, со́ячник, со́нях, насóнник, семену́шник; *ум.* со́няничок (-чка). *Стебель (один) -ка* – со́няничина. *Стебли и листья -ка* – со́няничиння. *Корзинка -ка* – грі́нка. *Семячки -ка* – со́няхи, насі́ння.

Подсолнечников, **-солнухов** – со́няхів (-хова, -хове). [Жо́втий, мов со́няхів цві́т].

Подсолнечниковый – со́нячниковий, со́ячниковий.

Подсолнечный – 1) підсо́нячний, що під со́нцем; 2) *см. Подсолнечниковый. -ное масло* – со́нячницька олі́я.

Подсолнух, **-хов**, *см. Подсолнечник, -ников.*

Подсосать, *см. Подса́сывать.*

Подсосеживаться, **подсоседиться** – при[під]су́сіджуватися, при[під]су́сідитися до ко́го. *Срв. Присосе́диться.*

Подсохлый – підсо́хлий, (*о мног. или во мн. местах*) по́дсиха́лий.

Подсохнуть, *см. Подсы́хать.*

Подспаривать, **подспорить** – 1) (*помочь*) *кому чем, в чём* – підсо́бляти, підсо́бити *кому́*, підпомага́ти, підпомогти́, підмага́ти, підмогти́ *кому́ и ко́го* чим, *кому́ в чо́му*, підрято́вувати, підрятува́ти ко́го; *срв. Помогать. Соседи -рили работу (или в работе)* – су́сіді підсо́били в пра́ці. *Картофель -рил нам в этом году* – карто́пля підсо́била, нам (підрятува́ла нас) цьо́го ро́ку; 2) (*придавать вкус*) присма́чувати, присма́чити що́ чим. [Го́дівлю скоті́ні присма́чують грисом (*отрубьями*)].

Подспорье – (*помощь*) підмо́га, підпомо́га, запомо́га, підсо́ба, підпомо́ження. *См. Помо́шь. Ово́щи хле́бу -рье* – горо́дина хлі́б підпирає.

Подстава – 1) *действ.* підставля́ння; 2) (*сменные лошади*) – підгі́н (-го́ну), підста́ва, підставні́ ко́ні; 3) *см. Подста́вка.*

Подставка – підставка, (*подпорка*) підпі́рка; (*под ножку стола, стула и т. д.*) підмо́стка, (*под рычаг*) важни́ця. *Срв. Подпорка, Подножка.* [В атріу́мі чимало ваз на підставках (Л. Укр.)]. **-ки для ножей, вилок** – *баранці́.*

Подставление – підставля́ння, наставля́ння.

Подставлять и Подставляют, подставит – 1) підставля́ти, підста́вити, наставля́ти, наста́вити, (*о мног.*) по́дставля́ти, понаставля́ти що́ під що́, куди́. [Ма́ленька Ода́рка підставля́ла свою́ го́лову під се́стрину го́лову (Грінч.). По́дставля́в підпі́рки під стіжо́к. У́же тепе́р го́ді за вас підставля́ти шию́ (М. Вовч.). Ко́ня кую́ть, а жаба́ й со́бі но́гу наставля́є. Бро́вка наставля́є свій бі́к під палю́че промі́ння (Крим.)]. **-вить скамейку под ноги** – підставити скамні́чку (ослі́нчика) під но́ги. **-вляй карман, горсть** – наставля́й кеше́ню, жме́ню. **-вить щеку** – підставити що́ку. **-вить ногу кому** – підставити но́гу, підчепи́ти, (*описат.*) підставити сті́льчика, *вкинута гадю́чку кому́*; 2) (*подменить*) підставля́ти, підста́вити, підкла́дати, підкла́сти; *см. Подмени́вать. Товар подменили, -вили порченый* – кра́м замі́нили, підкла́ли по́псований; 3) *мат.* – підставля́ти, підста́вити, (*о мног.*) по́дставля́ти. **Подставленный** – підставле́ний, наставле́ний, (*о мног.*) по́дставля́ний. **-ся** – підставля́тися, наставля́тися, бу́ти під[на]ста́вленим.

Подставной – 1) підставні́й, підста́влений. **-ные лошади** – ко́ні на підгі́н, підставні́ ко́ні. **-ное лицо** – підставна́ особа. **-ной рекрут по найму** – нае́мець (-мця); 2) *см. Подло́жный,*

Фальшивый.**Подставка**, см. **Подставка**.**Подставочный** – підставковий.**Подстановка** – підставляння.**Подстанавливать, -новлять, подстановить что под что** – підставляти, підставити, підстановляти, підстановити що під що.**Подстарок** – підстаркуватий, підтоптаний (-ного), (о жєниц.) підстаркувата (-тої), підтоптана (-ної).**Подстароста** – підстароста, (церковный ещє) підтитарний (-ного), підтитарій (-ія).**Подстать, нар.** – (идєт к чему-л.) йде до чого що, (под рост, меру) до рoстy, до мiри комy, (подлад) доладу, (под пару) до пари, під пару комy, чомy, (прилично) годиться, личить; см.**Прилично, Подобаєт.** *He -стать голубому верху красный подбой* – не йде (не пасує) червона підбивка до блакитного верху. *Она ему подстать* – вона йому до рoстy. *-ть ли мне это?* – чи ж годиться (личить) мені це? *Мне это не -ть* – мені це не годиться (не личить).**Подстєгивать, подстєгать** – 1) (одежду) підштаповувати, підштапувати, підстєбувати, підстє[є]бати, підшивати, підшити (одежу), (о мног. или во мн. местах) попідстєбувати, попідшивати. **Подстєганный** – підстєбаний, підшитий. **-ся** – підстєбуватися, підшиватися, бути підстєбаним, підшитим; 2) **-гивать, подстєгнуть что (пристєгивать)** – застєбати, застєбнути, защипати, защипнути, (о мног.) позастєбати, позашщипати що на що (напр., на гудзики); 3) **-гивать, -гнуть кого (прутом, плетью)** – підстєбувати, підстєбнути кого (прутом, нагайкою), підхльoскувати, підхльoснути, підтинати, підтяти, підганяти и підгонити, підігнати кого прутом, нагайкою, то-що. **Подстєгнутый** – підстєбнутий, підхльoснутий.**Подстєнок, архит.** – (контрфорс) підстiнок (-нка), контрфoрс, (цоколь) підмурiвок (-вка).**Подстерегание** – підстерегання, пристерегання когo, чогo, чигання, чатування на когo, на що.**Подстерегательство, см. Подстерегание.****Подстерегать, подстеречь кого, что** – підстерєгати, стерєгти, підстерєгти, при[ви,на]стерєгати, при[до,на]стерєгти, вiстерєгти когo, що, чигати на когo, на що, чатувати на когo, на що, (реже) когo, що, вичатувати когo, що, сочити, присочити когo, що, пантрувати когo. [Підстережу я тебе (Мирн.). На бусурман у полі чатували (Куліш). В куцах чатують на звірину (Куліш). На його там чигають. Довго чигає на хвилину, коли лікар буде вільніший (Коцюб.). Кіт мишу сочить. Я достережу злoдія (Звин.). Домашнего вора не -жєшь – хатнього (свогo) злoдія не достережєш (не встережєшься). **Подстережєнный** – підстерєжений, при[до]стерєжений, вiстерєжений, вичатуваний, присочений. **-ся, стр.** з. – підстерєгатися, при[ви]стерєгатися, бути підстерєженим, вiстерєженим, вичатуваним, присоченим.**Подстиланіє** – підстила[я]ння, підстєлювання.**Подстилать, подостлать** – 1) підстилати, підіслати (підстєлю, -лєш), підстєлювати и підстєляти, підстєлити (-лю, -лиш), (о мног.) попідстила[я]ти, попідстєлювати що, під що; 2) (лєстить кому) слати (стєлю, -лєш), стєлити (стєлю, -лєш) комy. **Подостланный** – підстєлений, підісланий, (о мног.) попідстєлюваний, попідстиланий.**Подстилаться, подостлаться** – 1) підстилатися, підіслатися, підстєлюватися, підстєлитися, (о мног.) попідстилатися; бути підстєленим, підісланим; 2) (подлаживаться) підстилатися, підіслатися, підстєлитися під когo. [Вже під його підстилались козакі й мiщани (Мкр. Н.).]**Подстилка, подстил** – 1) (действ.) підстила[я]ння, оковч. підстєлення; 2) (всє, что подослано или подстиляется) підстi[и]лка, постi[і]лка, послання, підклад, (из соломы для скота) постiлка, гайно, (в свином хлеве) барліг (-логу), (в сапогах: из соломы стелька) устiлка. [Ми довго були підстiлкою (Єфр.). Кладє її на послання (Л. Укр.). Ще й устiлка волочеться]; 3) геолог. – підложжя, підложе (-жа).

Подсти́лочный – що на підсти́лку, щоб підстела́[я]ти. **-ная солома** – солома на підсти́лку.

Подсто́жник, Подсто́жие – підсти́[о]жжя, підстожище, сто́жище, (*под скирду*) стиртище (-ща).

Подсто́жный – що під стого́м, під стіжко́м, підсто́жний.

Подстой – 1) (*дерево или лес, высохший на корню*) сухості́й (-то́ю), сушня́[и]к (-ка); 2) **-стой, подстойка**, см. **Подста́ва 2**.

Подсто́йна – усóхла дереви́на.

Подсто́йник, см. **Подстой 1**.

Подсто́йный – сухості́йний, усóхлий, посóхлий на пню (*о деревьях*). **-ный лес** – сухості́й (-то́ю).

Подсто́лье – підсти́лля (-ля).

Подсто́льный – підсти́льний.

Подстора́живать, подсторо́жить, см. **Подстерга́ть, подстеречь**.

Подстрагивание – підстру́гування.

Подстрагивать, подстрога́ть – підстру́гувати, підструга́ти, (*о мног. или местами*) по́дстру́гувати що. **Подстро́ганный** – підстру́ганий. **-ся** – підстру́гуватися, бу́ти підстру́ганим.

Подстражник, см. **Ареста́нт, Узник**.

Подстраивать, подстроить – 1) підбудóувати, підбудува́ти, (*о камен. строении*) підмурóувати, підмурува́ти що, під що; 2) (*строить близко, вплоть*) прибудóувати, прибудува́ти; 3) (*о муз. INSTR.*) підла́джувати, підла́дити, підла́дноувати, підла́днувати; см.

Подлаживать, Строить; 4) підстро́ювати, підстро́їти ко́му що. [Підстро́їв я йому́ штуку]; 5) *кого, против кого* – підучóувати, підучі́ти, (*о мног.*) по́дучóувати ко́го проти́ ко́го; см.

Возбужда́ть (кого против кого). **Подстро́енный** – 1) підбудóваний, підмурóваний; 2) прибудóваний; 3) підла́джений, підла́днований; 4) підстро́єний; 5) підучéний. **-ться** – 1)

під[при]будóуватися, під[при]будува́тися, бу́ти під[при]будóваним. [Харкі́в потро́ху підбудóується]. *Сосед вплоть ко мне* **-ро́ился** – сусі́да аж до ме́не прибудува́вся; 2) (*о муз. INSTR.*) підла́джуватися, бу́ти підла́дженим.

Подстрачивать, подстрочить – (*подшивать строчкой*) вісти́гом (вісте́бом) підшива́ти, підшити, (*о мног.*) по́дшива́ти; (*выстрочить внизу*) вісте́бнувати вни́зу. **Подстро́ченный** – вісте́бнуваний.

Подстрекаемый – (*поощряемый*) підхо́чуваний, піджи́гуваний, підштри́куваний від ко́го, чим; *против кого (возбуждаемый)* – підбу́рюваний, підстру́нчуваний, під'ю́джуваний проти́ ко́го, проти́ чо́го, на ко́го, на що від ко́го (*кем*); (*подущаемый*) призво́джуваний, піджи́гуваний, підштри́куваний, нашти́руваний, підшто́вхуваний від ко́го до чо́го, на що.

Подстрекала, общ. р., см. **Подстрека́тель, -ница**.

Подстрека́ние – (*поощрение*) підбива́ння, підхо́чування, піджи́г[г]ування, підштри́кування ко́го до чо́го *и* на що чим; см. **Поощре́ние, Побужде́ние**; (*возбуждение кого против кого*) підбу́рювання, підстру́нчування, підстро́чування, під'ю́джування ко́го проти́ ко́го; (*подушение*) призві́д (-воду), призво́дження, підво́дження, підмо́ва, намо́ва, напра́ва, піджи́гування, нашти́рування, підштри́кування ко́го на що, до чо́го; см. **Подуше́ние**.

Подстрека́тель, -ница – (*поощритель, -ница*) підхо́чувач, підхо́чувачка, підштри́кувач, підштри́кувачка; см. **Поощрите́ль, -ница**; (*возбудитель, -ница против кого*) підбу́рювач, -рювачка, підбу́рник, підбу́рниця, під[на]мо́вник, під[на]мо́вниця напра́вник, напра́вниця, під'ю́джувач, -вачка; (*подуститель, -ница*) призві́дник, -ниця, призві́дчик, -чиця, піджи́гувач, -вачка, підштри́кувач, -вачка.

Подстрека́тельный – підбу́рний, підмо́вний. **-ные речи** – підбу́рні ре́чі (розмо́ви), підмо́вні ре́чі.

Подстрека́тельство, см. **Подстрека́ние**. *По чьему* **-ву** – з призво́ду чийо́го, з намо́ви чиє́ї, за

прізво́дом чи́йм, за намо́вою чи́єю.

Подстрекать, подстрекнуть *кого чем, к чему (побуждать, поощрять)* – підбивати, підбити ко́го на що, підохочувати, підохотити ко́го до чо́го, підструнчувати, підструнчити, підструнювати, підструнити, піджиг[г]увати, піджигнути, підштрикувати, підштрикнути ко́го чим; *срв. Побуждать, Поощрять*. [Сатана зна, чим підштрикнути (Квітка)]. **-кать** *друг друга* – підохочувати оди́н (одне́) одного. **-нуть** *чьё-л. любопытство* – збудити, підштрикнути чи́юсь ціка́вість. **-ть** *кого против кого (возбуждать)* – намовляти, намовити, підмовляти, підмовити, направляти, направити, підбурювати *и* підбуряти, підбурити ко́го проти ко́го *и* на ко́го, підструнчувати, підструнчити, підстріючувати, підстріючити, підстріючувати, підстріючити, під'юджувати, юдити, під'юдити ко́го проти ко́го, на ко́го; *срв. Возбуждать 2, Подговаривать (против кого)*. [І почав люде́й юдити на Степана. Під'юдив мене на вас. Це він його підстрочив]. **-ть** *к чему (подущать на что)* – призводити, призвести до чо́го *и* на що, призвід (напра́ву, пону́ку) давати, да́ти ко́му до чо́го, підводити, підвести ко́го до чо́го *и* на що, піджигувати, піджигнути, наштирювати, наштирити, підштрикувати, підштрикнути, підш[с]тирувати, підш[с]тирити ко́го на що, підштовхувати, підштовхнути до чо́го, намошторювати, намшторити, підцюкнути ко́го на що, до чо́го (робити що). [Вона́ його на все лихе́ призводить (Київщ.). Не той злоді́й, хто рука́ми бере́, а той, хто призвід да́є (Київщ.). Нас на то́є підвела́. А ба́би все наштирюють (Коцюб.). Оди́н одного підштовхував до війни́ з козака́ми (Куліш). Підцюкнула нечиста́ сила].

Подстрекаться – підбиватися, підохочуватися, бу́ти підбитим, підохоченим; *см.*

Побуждаться, Поощряться; під'юджуватися, бу́ти під'юдженим.

Подстрел – 1) (*действ.*) підстріл (-лу); 2) (*рана*) рана, стріляна рана; 3) *см. Подстрелина*.

Подстреливание – підстрілювання.

Подстреливать, подстрелить – підстрілювати, підстрелити (*о мног.* попідстрілювати), підбивати, підбити ко́го. [Ой, як стрелив Нечає́нко – коника́ підстрелив]. **Подстреленный** – підстрелений, (*о мног.* попідстрелюваний), підбитий, підтя́тий. [І думка па́да, мов підбита́ пти́ця (Л. Укр.)]. **-ться** – підстрілюватися, підстрелитися, попідстре[і]люватися, бу́ти підстреленим.

Подстрелина, подстрел, *архит.* – (по)пере́чка. *Под мостом накось -ны* – під мо́стом на́вскіс пере́чки.

Подстреха – підстрі́ха, підстрі́шок (-шка).

Подстрешник – горобе́ць (-бця).

Подстрешье – підстрі́шшя (-шя).

Подстригание – підстрига́ння.

Подстригатель, -ница – підстрига́ч, -га́чка.

Подстригать, -ся, подстричь, -ся – подстрига́ти, -ся, підстри́гти, -ся, (*о мног. или во мн. местах*) попідстрига́ти, -ся. **-стричь** *низко* – підчикри́жити. **-стричь** *волосы* – підстри́гти воло́сся. **Подстриженный** – підстри́жений, (*о мног.*) попідстри́ганий, (*низко*) підчикри́жений.

Подстрижка – підстрига́ння.

Подстрогать, см. Подстрагивать.

Подстроить, см. Подстраивать.

Подстрочить, см. Подстрачивать.

Подстропильный – підкро́ковний.

Подстрочник – підрядни́к (-ка).

Подстрочный – що під рядко́м (під рядка́ми), підрядко́вий. **-ное примечание** – примі́тка під рядка́ми, під те́кстом. **-ный текст, перевод** – те́кст, пере́клад під рядко́м (під рядка́ми).

Подстружка – підстру́гування.

Подструнить – пристру́нити ко́го.

Подстрѹпный – підстрѹпний.

Подступ – 1) підступ, приступ. *К нему -пу нет* – до його і приступу (підступу) нема́, до його (а)ні приступу. *Брать, взять крепость -пом* – брати, взяти фортецю приступом; 2) (*траншея*) підступ, (*обычно во мн. ч.*) підступи. [Почали́ копати́ підступи до ворожого табору].

Подступание – підступання, приступання до ко́го, до чо́го.

Подступать, подступитъ *к кому, к чему* – підступати, підступити, підступатися, підступитися (*о мног.* попідступати), приступати, приступити, приступитися до ко́го, до чо́го. [Ні підступи до його. Вона підступилась до їх ближче (Коцюб.)]. *К нему и не -пай* – до його й не підступай (не підступайся), і не приступи до його́, до його́ й ні приступу. *Слёзы -пают к горлу* – сльози підступають, підкочуються, беруться до горла. *Слёзы -пали к глазам* – сльози напливали на очі. *Неприятель -паёт к городу* – ворог підступає під місто, до міста. [І силою під Бату́рин Москва́ підступає (Рудч.)]; 2) **-ступитъ под что** (*под навес, крышу, дерево*) – вступити, підійти під що (під повітку, під стріху, під дере́во).

Подступитъся (*то же что и Подступитъ*) – підступитися, приступитися до ко́го, до чо́го. [Не знаєш, з якого бо́ку до його́ й підступитися].

Подстывать, подстытъ – 1) (*стыть исподволь*) холоннути, прохолоннути, під[при]холоннути, простигати, простигти; *см. Простывать*; 2) (*подмерзать*) підмерзати, підмерзнути *и* підмерзти, (*о мног. или во мн. местах*) попідмерзати. [Надворі підмерзає].

Подстылый – 1) прохоло́лий, прохолонути́й, прихоло́лий, простиглий; 2) підме́рзлий, (*о мног.*) попідмерзали́й.

Подстыл – приморозок, заморозок (-зку); *см. Утренник*.

Подстягивать, подстягнуть – підпрягати, підпрягти, (*о мног.*) попідпрягати.

Подсудимый (*находящийся под судом*) – підсудний. [Аби́ тро́хи де вкрав, то за́раз його́ зроблять підсудним чоловіком (Васильк. п.). Нехай-же він сяде на лаву підсудних (Н. Рада)].

Подсудимость – (*состояние под судом*) підсудність (-ности).

Подсудный – 1) *кому, чему* (*подведомный по суду*) – підлегли́й чийо́му, яко́му судо́ві, підлегли́й ко́му, чо́му, бути́ під чийм присудом, в чийм присуді (Лит. Статут). *Они мне не -ны* – вони́ судові́ мому́ не підлеглі́ (не підлягають). *Они не -ны окружным судам* – вони́ не підлеглі́ (не підлягають) окружні́м суда́м, вони́ не під присудом окружні́х суді́в. *Эти преступления -ны военному суду* – ці злочинства́ підлеглі́ (підлягають) воєнному́ (військово́му) судо́ві; 2) (*бывший под судом, судимый*) суджений, підсудний; *срв. Судимый*. [Не траплялося, щоб підсудного настановили громадським урядником (*должностным лицом*) (Васильк. п.)].

Подсудность – 1) (*подлежание, подчинение изв. судебной власти*) підлегли́сть чийо́му, яко́му судо́ві, підлегли́сть ко́му, чо́му, судова́ підлегли́сть (-лости) ко́му, чо́му. *Оспаривать -ность дела* – сперечатися за судову́ підлегли́сть спра́ви. *Пререкания о -ности* – суперечки про судову́ підлегли́сть. *Дело это нам не подсудно, оно по -ности подчинено иному суду* – спра́ва ця не підлягає (не підлегла) нашо́му судо́ві, вона́ що до судово́ї підлегли́сти до иншого́ суду належить; 2) (*судимость*) суджені́сть, підсудність (-ности), *см. Судимость*.

Подсудок – підсудок (-дка). [Судде́ю був ведмі́дь, вовкі́ були́ підсудки (Греб.)].

Подсумок (*патронташ*) – ладівни́ця (-ці).

Подсумочный – ладівни́чний.

Подсунуть, -нутый, см. Подсовывать.

Подсупонивать, подсупонить (*лошадь*) – підтягати, підтягти́ супо́ню (коне́ві). **-нить кого,** *см. Обмануть*.

Подсуставный – підсу́ставний.

Подсурмливать, подсурмить – підчо́рнювати, підчо́рніти (напр., брoви, вuса).

Подсучивание – підсу́кування.

Подсучивать, подсучить – 1) підсучувати, підсукати, (о *мног.*) попідсучувати, підсукати.

Подсученный – підсуканий; 2) *кому, что, см.* **Подсовывать, Всучивать 2.**

Подсушивание – підсушування.

Подсушивать, подсушить – підсушувати, підсушити, (о *мног.*) попідсушувати що.

Подсушенный и подсушённый – підсушений, (о *мног.*) попідсушений. **Пирогі -ни** – пиріжки підсушені. **-ся** – підсушуватися, підсушитися, (о *мног.*) попідсушуватися; бути підсушеним.

Подсушка – підсушування.

Подсчитывать, подсчитать – під[об]рахувати, під[об]рахувати, (о *мног.*)

попід[пооб]рахувати що. **Подсчитанный** – під[об]рахований.

Подсчёт – підрахунок, обрахунок (-нку). *Выдавать деньги по -ту* – давати гроші видавцем.

[Він їй гроші видавцем дає (Звин.)]. *Сделать -счёт чего* – зробити підрахунок чому і чого.

Подсыл, см. **Подсылка.**

Подсылание – підсилання когось до когось.

Подсылать, подослать – підсилати, підіслати, (-дішлю, -дішлеш), (о *мног.*) попідсилати когось

куди, до когось. **Подосланный** – підісланий, (о *мног.*) попідісланий до когось. **-ся** – підсилатися, підіслатися, бути підісланим до когось.

Подсылка и Подсыл – підсилання, *оконч.* підіслання.

Подсылный – підісланий.

Подсылщик, -льщица – підсилач, підсилачка.

Подсыпание – підсипання чого в що, під що.

Подсыпать, подсыпать чего во что, подо что-л. – підсипати, підсипати, (о *мног.*)

попідсипати чого в що, чого під що. **-ть наседку, курицу** – підсипати, підсипати квочку, курку. [Підсипала куріпоньку (*курочку*), щоб вивела діти]. **Подсыпанный** – підсипаний, (о *мног.*) попідсипаний. **-ться** – підсипатися, підсипатися, бути підсипаним. *Мелким бесом -ться к кому* – бісики пускати комусь.

Подсыпщик, -щица – підсипач, підсипачка, (*в мельнице*) підсіпко. [Підсіпко як побачив на двірях мірошника, аж назад подався (Корол.)].

Подсып и Подсыпка – 1) (*действ.*) підсипка, підсипання; 2) (*что подсыпают*) підсипка.

Подсыхание – підсихання, надсихання, про[при]тряхання.

Подсыхать, подсохнуть – під[над]сихати, під[над]сохнути (під[над]сохти), (о *мног. или*

местами) попід[понад]сихати, (о *земле, краске*) про[при]тряхати, про[при]тряхнути, стряхати, стряхнути, (о *мног.*) попро[попри]тряхати, постряхати. [Дрова підсохнуть трохи та й займуться. Уже трохи стряхло після дощу. Покрасили підлогу, ще й не притряхла (Звин.)]. **Подсохнувший** – підсохлий.

Подсычивать, подсытить – (*подслащают сытою или мёдом*) підсічувати, підсітити,

підсолоджувати ситою, підсолодити ситою, (о *мног.*) попідсічувати що, попідсолоджувати ситою що. **Подсыченный** – підсічений, підсолоджений ситою.

Подтаивать, подтаять – 1) (*сысподу*) підтавати, підта(ну)ти, (о *мног. или местами*)

попідтавати; 2) (*немного оттаять*) від[роз]тавати, від[роз]та(ну)ти трохи. **Подтаявший** – підталий.

Подтакала (*общ. р.*) – притакало, підтакало (*общ.*).

Подтакивальщик, -щица – притакувач, -вачка, підтакувач, -вачка.

Подтакивать, подтакнуть – притакувати, притакнути, підтакувати, підтакнути комусь. *См.*

Поддакивать.

Подталкивание – підштовхування, підпихання; підганяння.

Подталкивать, подтолкать и подтолкнуть – 1) *что под что* – підштовхувати,

підштовхнути, підпихати, підпхнути (підпихнути) що під що; 2) **-кивать, -нуть кого** –

підштовхувати, підштовхнути когось. [Підштовхували його ззаду (Васильч.)]; 2) (*побуждают*,

торопить кого) під[над]ганя́ти, підігна́ти ко́го. [Сама́ вона́ нічо́го не надума́ється зроби́ти, треба́ її під[над]ганя́ти (Звин.); см. **Подганя́ть**; 3) (*подстрекать*) ко́го на чо́, к чо́му – підшто́вхувати, підштовхну́ти ко́го до чо́го, на чо́. [Оди́н о́дного підшто́вхував до війни́ з козака́ми (Куліш)]; см. **Подстрекать**. **Подто́лкну́тый** – 1) підшто́вхнутий, підіпхнутий, (*о мног.*) попідпиханий; 2) підігнаний. **-ся** – 1) підшто́вхуватися, підпихатися, бу́ти підшто́вхнутим, підіпхани́м; 2) підганя́тися, бу́ти підігнани́м.

Подта́лківать, подтоло́чь чо́го – товкту́ти ще, натовкту́ти ще, втовкту́ти ще чо́го. [Втовчи́-но ще со́ли].

Подтанцо́вувать – при[під]танцо́вувати.

Подта́пливать, подтопля́ть, подтопи́ть – 1) (*водою*) підто́плювати, підтопи́ти, (*о мног.*) попідто́плювати; 2) **-та́пливать, подтопи́ть** (*печь*) – підпа́лювати, підпалі́ти, підтопити (піч, у печі). [Підтопи́ли в печі́, грі́ли окро́пи (П. Мирн.); 3) **подтопи́ть масла́, воску** (*растопив прибавить*) – підто́плювати, підтопи́ти. **Подтопленны́й** – 1) підто́плений, (*о мног.*) попідто́плюваний; 2) підпа́лений, підто́плений. **-ся** – 1) підто́плюватися, підтопи́тися, бу́ти підто́плени́м; 2) підпа́люватися, підпалі́тися, бу́ти підпа́лени́м; 3) (*снизу*) підто́плюватися, підтопи́тися. [Ма́сло вни́зу вже́ підтопи́лось].

Подта́птывать, подтопта́ть – підто́птувати, підтопта́ти. [Ки́нь підтопта́в (підга́рбав, підбів) його́ під се́бе. Підтопта́в чо́біт (чо́бота)]. **Подтоптанны́й** – підто́птаний. **-ся** – підто́птуватися, підтопта́тися, бу́ти підто́птани́м. **Баши́мак -тался** – череви́к підтопта́вся.

Подта́скивание – підтяга́ння, підтягува́ння, підволіка́ння чо́го під чо́.

Подта́скивать, подтаска́ть, подтащи́ть – підтягувати *и* підтяга́ти, підтягту́ти, підволіка́ти, підволокти́, (*о мног.*) попідтягувати, попідтяга́ти, попідволіка́ти чо́ під чо́. **Подтащенны́й** – підтягнутий, підволо́чений, (*о мног.*) попідтягуваний, попідволіканий. **-ться** – підтягуватися, підтяга́тися, підтягту́тися, підволіка́тися, підволокти́тися, бу́ти підтягнутим, підволо́чени́м.

Подтасо́вка, см. Подтасо́вывание.

Подтасо́вщик, -щица – підта́сувач, -вачка.

Подтасо́вывание *и* **Подтасо́вка** – підта́совува́ння, *оконч.* підта́сува́ння (карт, фа́ктів).

Подтасо́вывать, подтасова́ть – підта́совувати, підта́сува́ти, (*о мног.*) попідта́совувати (карти, фа́кти), (*о карта́х ещѐ*) підта́лювати, підталити. **Подтасо́ванны́й** – підта́сований. **-ться** – підта́совуватися, бу́ти підта́совани́м.

Подтача́ть, см. II. Подта́чивать.

I. Подта́чивание – 1) підго́стрюва́ння, підто́чува́ння; 2) підто́чува́ння, підгриза́ння, (*водою*) підмива́ння, підрива́ння. *Срв. I. Подта́чивать, -точить.*

II. Подта́чивание – підшива́ння, під[над]то́чува́ння. *Срв. II. Подта́чивать, -тача́ть.*

I. Подта́чивать, подточи́ть – 1) (*острить слегка*) підго́стрювати, підгостри́ти, (*о мн.*) попідго́стрювати, (*на точильном камне, станке*) підто́чувати, підточі́ти, (*о мног.*) попідто́чувати; (*на оселке*) бруси́ти, підбруси́ти, (*косу*) ма́нтачити, підма́нтачити (*косу́*); 2) (*снизу или слегка грызть, под'едать*) підто́чувати, підточі́ти, під'ї́дати, під'ї́сти, підгризати, підгризти, (*о мн.*) попідто́чувати, попідгризати, попід'ї́дати, (*о воде: подмывать.*) підмива́ти, підмити́, підрива́ти, підри́ти, (*о мн. или местами*) попідмива́ти, попідрива́ти. **-вать силы́, здоро́вье** – підто́чувати, підгризати́ си́ли (снагу́), здоро́в'я. **Подто́ченны́й** – 1) підго́стрений, підто́чений; підма́нтачений; 2) підто́чений, під'ї́дений *и* під'ї́джений, підгризений, (*водою*) підмитий, підри́тий. **-ться** – підго́стрюватися, бу́ти підго́стрени́м, підто́чуватися, бу́ти підто́чени́м, підгризатися, бу́ти підгризени́м, під'ї́датися, бу́ти під'ї́д(ж)ени́м.

II. Подта́чивать, -ся, подтача́ть, -ся – (*подшивать в тачку*) підшива́ти, **-ся, підши́ти, -ся,** під[над]то́чувати, **-ся, під[над]точі́ти, -ся.**

Подтащи́ть, см. Подта́скивать.

Подта́ячь, см. **Подта́ивать**.

Подтвердите́льно – стве́рдно, потве́рдно.

Подтвердите́льный – стве́рдний, потве́рдний. **-ное приказание** – потве́рдний на́каз.

Подтвержда́ть, подтверди́ть – стве́рджувати *и* стверджа́ти, стверди́ти, потве́рджувати *и* потверджа́ти, потверди́ти що чим. [Теофіл усé потвердив, що говорив і перше (Л. Укр.)]. *Опыт -дил это предположение* – дослід стве́рдив це припу́щення. **-ждать что-л. присягою, словами, действиями** – с[пр]тве́рджувати що-небу́дь присягою, слова́ми, вчи́нками. **-ждать на опыте, опытом, на деле, делом** – с[по]тве́рджувати до́слідом, діло́м. **-ждать приказание, постановление** – потве́рджувати на́каз(а), постано́ву. **-ждать (повторять) урок** – повто́рювати (повторя́ти) ле́кцію (за́дання). **Подтвержде́нный** – с[по]тве́рджений. **-ться** – стве́рджувати́ся, стверди́тися, потве́рджувати́ся, потверди́тися. *Слух этот, слух об этом не -ждается* – ця чу́тка (пого́лоска), чу́тка про це не с[по]тве́рджується.

Подтвержде́ние – стве́рдження, потве́рдження чо́го (*и* до чо́го). [Це справж́не потве́рдження до всьо́го світо́гляду Коцю́бінського (Єфр.)]. *В -ние этого, чего* – на потве́рдження чо́го, чо́го, щоб стверди́ти це, що. [А на потве́рдження подає́ силу справж́них лю́дських докуме́нтів (Єфр.)]. *В -ние моих слов* – на по[с]тве́рдження мо́їх слів, щоб стверди́ти мо́ї слова.

Подте́к – 1) см. **Отёк**; 2) (*кровавый*) синя́к, сине́ць (-нця́); 3) (*действ.*) підтіка́ння; (*снизу*) підплива́ння (водо́ю); 4) (*состояние*) підті́к (-то́ку), підплив (-ву); 5) (*подмокшее место*) підмо́кле, підмо́чене місце.

Подтека́ть, подте́чь – 1) (*подо что*) підтіка́ти, підтекти́, підбіга́ти, підбігти, (*о мн.*) по́підтіка́ти, по́підбіга́ти під що; 2) **-ка́ть, -те́чь под что** (*о реке: подходит вплоть*) – підходи́ти, підійти́, підбіга́ти, підбігти́, підтіка́ти, підтекти́ під що, до чо́го. [Дніпро́ підходи́ть під са́ме місце, до са́мого місце́]; 3) (*подмачиваться снизу чем-л.*) підплива́ти підпливти́, підходи́ти, підійти́ чим (водо́ю, кро́в'ю). [Ба́ба, вся підпливши кро́в'ю, лежала́, як ме́ртва (Грінч.). Хлі́б підплив (підійшо́в) водо́ю]. *Глаз -тёк, -тёк кровью* – о́ко підпли(в)ло́, о́ко підпли(в)ло́ (підійшо́) кро́в'ю. **Подте́кший** – підтекли́й, підпли́лий. **-шая вода** – підте́кла вода. **-ший хлеб** – хлі́б, що підплив (підійшо́в) водо́ю. **-ший глаз** – о́ко, що підпли(в)ло́, підпли́ле (кро́в'ю) о́ко.

Подте́лок – назі́мок (-мка), бу́зимок (-мка), бу́зивок (-вка), бу́зив'я́ (-в'яти).

Подтенё́тить – 1) спі́ямати в те́не́та, у сі́ть ко́го; 2) (*коварно обмануть*) підневі́дити ко́го, підвезти́ воза, моска́ля ко́му, під'їхати ко́го, підвудити ко́го.

Подтене́ять, подтени́ть – підті́нювати, підті́нити що чим.

Подтере́ть, см. **Подтира́ть**.

Подте́сывание – підті́сування.

Подте́сыватель, -те́счик – підті́сувач (-ча).

Подте́сывать, -ся, подтеса́ть, -ся – підті́сувати, -ся, підтеса́ти, -ся, (*о мн. или местами*) по́підті́сувати, -ся. **Подте́санный** – підтеса́ний, (*о мн.*) по́підті́суваний.

Подте́чь, см. **Подтека́ть**.

Подти́брить – підцу́пити, підчепи́ти, підчи́стити, підцо́брити, підчикри́жити що.

Подти́бранный – підцу́плений, підчи́щений, підцо́брений.

Подтира́ние – підтира́ння.

Подтира́ть, -ся, подтере́ть, -ся – підтира́ти, -ся, підте́рти, -ся, (*о мн. или местами*) по́підтира́ти, -ся. **Подте́ртый** – підте́ртий, (*о мн.*) по́підтира́ний.

Подти́рка – 1) см. **Подтира́ние**; 2) (*тряпка для -рки*) ганчі́рка, підти́рка, сти́[і]рка.

Подтиски́вать, подтиска́ть, подтисну́ть – підтиска́ти, підтисну́ти, підпиха́ти, підпихну́ти, підсува́ти, підсу́нути, підтика́ти, підті́кнути, підстро́мляти, підстро́мити, (*о мн.*)

по́підпиха́ти, по́підсува́ти, по́підсо́увати, по́підтика́ти що під що. *Срв. Подпихивать,*

Подталки́вать. Подтисканный и подтиснутый – підтисну́тий, підпихну́тий, підсу́нутий,

підіткнутий, підстромлений.

Подток, см. **Подтёк 3 и 4.**

Подтокать, подоткать – 1) (*соткать сверху*) підтика́ти, підітка́ти, (о мн.) попідтика́ти; 2) (*соткать ещё*) утка́ти. [Треба ще втка́ти полотна́]. **Подотканный** – підітканий; утканий.

Подтолкач – підтовкачка (-ки).

Подтолкнуть, см. **Подтолкнуть.**

Подтоп (*затопление водою*) – підтоплювання, підтоп (-пу).

Подтопить, см. **Подтапливать.**

Подтопка – 1) підпал, розпал (-лу). [На розпал нема́ тріски]; 2) (*щепы*) розпалка.

Подтоптать, -ся, см. **Подтаптывать, -ся.**

Подтормозить – загальмувати, підгальмувати що.

Подточить, см. **I. Подтачивать.**

Подточный. -ная вода – підтекла вода́.

Подтравливать, подтравить – 1) підцьковувати, підцькувати, нацьковувати, нацькувати кого́. [Підцьковує собак. Діда підцьковує, щоб гриз голову сво́й дочці (Чуб.)]; 2) **-вить что** (*кислототой*) – підтравити. **Подтравленный** – 1) підцькований, нацькований; 2) підтравлений.

Подтропический – підтропічний, субтропічний.

Подтрунивание – кепкува́ння, кпїни (*р. кпин*), глузува́ння, по́сміх, шкилюва́ння з ко́го.

Подтрунивать, подтрунить над кем – кепкувати, покепкувати, кпїти(ся) (кплю́, кпиш), покпїти(ся), глузувати, поглузува́ти з ко́го, на глу́зи бра́ти, на глу́зи взя́ти ко́го, шкилюва́ти, шкилити з ко́го, підшкильну́ти ко́го. *Срв. Подсмеиваться, Подшучивать (над кем).*

Подтрухляветь – підтрухнути, підтрухти, (о мн. или местами) попідтруха́ти.

Подтрущивать, подтрусить – підтрушувати, підтрусіти. [Підтрусі трошки сі́нця].

Подтушувывать, подтушевать – підтушовувати, підтушувати що.

Подтыкание – підтикання, підпихання, підстромля́ння, (о платье) підтикання́.

Подтыкать, подтыкать, подоткнуть – 1) *что подо что-л.* – підтика́ти, підіткну́ти, підпиха́ти, підіпхну́ти, підстромля́ти, підстроміти, (о мн.) попідтика́ти, попідпиха́ти, попідстромля́ти и -лювати що під що; 2) (*о платье*) підтика́ти, підіткати (підтічу), підіткнути, (о мн.) попідтика́ти що. [Попідтика́ли під яку́ тільки було́ можна́ стрі́ху сухо́го баді́лля. Підіткнув (підті́кав) по́ли]. **Подоткнутый** – підіткнутий, підітканий, підіпхнутий, підстромлений, (о мн.) попідітканий, попідпиханий, попідстромлюваний.

Подтыкаться, подтыкаться, подоткнуться – підтика́тися, підіткати́ся, підіткну́тися, (о мн.) попідтика́тися; (*подобраться*) позакасува́тися. [Підті́кався, підпереза́вся (Котл.)].

Подтягивание – 1) підтяга́ння, підтягува́ння; 2) (*голосом*) потяга́ння за ким, помага́ння ко́му; 3) (*подчинённых*) підтягува́ння, стру́нчення (підле́глих).

Подтягивать, подтянуть – 1) підтяга́ти и підтягува́ти, підтягті́, підтягну́ти що під що, що куди́ (уго́ру, уверх, до себе́), (о мн.) попідтяга́ти. **-ну́ть пояс, пояса** – підтягті́ пояса́, попідтяга́ти пояси́; 2) (*голосом*) тягті́, потяга́ти, потягну́ти за ким, помага́ти, помо́гти ко́му. *Никто не -нет, так один не споёшь* – як ніхто́ не помо́же, то сам не заспіва́єш; 3) **-вать кого** (*подчинённых*) – підтягува́ти, підтяг(ну́)ті́, стру́нчити, пристру́нчити ко́го (підле́глих).

Подтянутый – підтягну́тий, (о мн.) попідтяга́ний; пристру́нчений.

Подтягиваться, подтянуться – підтяга́тися, підтягува́тися підтягну́тися; бу́ти підтягну́тим.

Надо всем -ну́ться – треба́ всі́м себе́ в ру́ки взя́ти.

Подтяжечный – шлейковий. **-ный мастер** – шлейка́р (-ря́).

Подтяжка – 1) (*действ.*), см. **Подтягивание 1**; 2) (*верёвка*) шво́рка, мо́туз (-за), мо́тузка; 3) (*для брюк*) шлейка. **-ки** – шлейки (*р. шлейок*).

Подтянуть, -ся, см. **Подтягивать, -ся.**

Подтяпать, подтяпнуть, см. **Подтибрить.**

Подубасить – подубасити, поломачити, подубцювати, пощ[ч]устріти когo. *Срв. Дубасить, Отдубасить.*

Подубрусник, см. **Повойник**.

Подувать – (дуть иногда перемежкой) подувати, подимати, повивати, (слегка) подихати, (о чeлoв.) подмухувати, (дыханием) похук[х]увати (напр., у руки, на горяче молоко). [А тут і приморозок бере, і московський вітер подима (Свидн.)]. **-вает**, безл. (несёт) – потягає. [Тут такі добре потягає з вікна]. **-вай** в самовар, чтобы закипел – подмухуй у самовар, щоб закипів. *Срв. Дуть, Подуть.*

I. Подудить – подудити на чому і на що, пограти на (в) дуду, на (в) сопілку.

II. Подудить (рыбку) – впіймати на вудку, знайти (рибку).

Подумать – 1) о ком, о чём (думать несколько) – подумати, погадати про когo, про що, (помыслить) помислити про когo, про що, (поразмыслить) поміркувати, поміркувати про когo, про що і над чим, (с самим собою, с кем-л.) поміркуватися (без дополнения). [Про це ви погадайте (Сам.). Стану, подумаю, що долі не маю (Чуб.). Сама сіла, подумала й погадала (Ром. п.). А я поміркую, ватажка де взять. (Шевч.). Оттак, сердега, наш Рябко доміркувавсь, та й спать на цілий день і цілу ніч попхавсь (Г. Арт.)]. *Он это сделал, не -ши* – він це зробив, не поміркувавши. **-майте о детях** – подумайте про дітей. *Надо было ранее об этом -мать* – треба було перше (передніше) про це (по)міркувати. *Можно -мать, что* – можна гадати, думати, що. *Надо хорошенько -мать об этом деле* – треба добре поміркувати про цю справу. **-майте хорошенько о том, что хотите сказать** – добре поміркуйте (подумайте) про те, що маєте сказати. *И не -маю сделать это* – і гадки не маю зробити це, і не в голові мені робити це; 2) (понять что-л. так или иначе) подумати, погадати, помислити, поміркувати, (представить) здумати, здумати думкою, змислити, зміркувати. [Як-би дізнались, то страшно здумати, що-б там було (Л. Укр.)]. *Я -мал, ветер шумит* – я подумав (погадав) – вітер шумить; 3) **-мать на кого (иметь подозрение)** – подумати на когo. [Хіба ти подумала, що я украв?]. **Подуманный** – подуманий (редко подумняний), погаданий.

Подуматься, безл. **-лось** – подумалося, погадалося; здумалося.

Подумывать – (думать иногда, частенько) роздумувати, часто (не раз) думати, гадати про когo, про що, (размышлять) розмірковувати, часто міркувати про що, над чим. *Срв. Думать, Подумать.*

По-дурачки – по-дурнячому, по-дуренському, як дурень.

Подурачить – подурити, поморочити, поманити, потуманити когo, тумана[у] попускати кому, (долго) поподурити, попоморочити когo.

Подурачиться – 1) (пошалить) подуріти; подурнувати, попустувати, пожирувати, поколобродити, поблазнувати, поштукарити; 2) дурня постріти. *Срв. Дурачиться.*

Подуривать – казиритися інколи (часом).

Подурить, см. **Подурачиться**.

Подурнелый – споганілий, попоганілий, зневірнілий, спаскуднілий, сплюгавілий, збрідлий, (осунувшийся) змарнілий, помарнілий. *Оттенки*, см. **Подурнеть**.

Подурнение – споганіння, попоганіння, спаскудніння, сплюгавіння.

Подурнеть – (о внешности) споганіти, попоганіти, попоганшати, зневірніти, змізерніти, (сильнее, грубее) спаскудніти, збріднути, сплюгавіти, (пров.) спашувати, (о мн.) попоганіти, попаскудніти, поплюгавіти, побріднути, (похужеть) погіршати, (осунуться) змарніти, помарніти. [Вона геть (совсем) споганіла. Мій чоловік якось обважнів, погладшав, попоганшав (Неч.-Лев.). Лице зблідло, помарніло (Неч.-Лев.)]. *Хлеб -нел у нас* – хліб споганів (погіршав) у нас.

Подурну, см. **Попусту, Даром 2**.

Подусадебный – що на ґрунт, на садібу. **-ная земля** – г[г]рунт (-ту), земля під садібою.

Поду́сник – підусник.

Подуст (*рыба*) – подуст, підуста.

Подуститель – призвідник, напра́вник, підмо́вник, підбу́рник, підбу́рювач науща́льний. [То такий пора́дник, тільки на зле́ напра́вник]. **-тельница** – призвідниця, напра́вниця, підмо́вниця, намо́вниця, підбу́рниця, науща́льниця. *Срв.* **Подстрекатель, -льница.**

Подустительный – підмовний, намовний, наущальний.

Подустить, *см.* **Подущать.**

Подустный – підусний, що під устами.

Подуть – (*начать дуть*) подути (подму́, -дмеш, -дмемо́, -дмете́, -дму́ть), повіяти, (*слегка*) подихнути. [Поду́в (подихну́в) холо́дний ві́тер з півночі. Майну́в (Хо) до́вгою боро́дою і повіяв від неї тихий вітре́ць (Коцюб.). Ві́тер подме́, то по́вні хати́ (Ном.); (*дуть не долго*) (*о ветре*) подути, повіяти, (*о чело́в.*) подму́хати, (*дыханием*) поху́к[х]ати (напр., в руки, на гаряче молоко), (*мехами*) подимати, подути (міхом). **Подуй-ка** (*мехами*) – подимай-но (міхом). **Подуй-ка в самовар** – подму́хай-но в самова́р. *Срв.* **Дуть, Подува́ть.**

Подутюжить – випрасувати зісподу, знизу, з вивороту.

Подутюжник – підпрасник (-ка).

По-духо́вному – по-духівни́цьквму, по-духо́вному.

Подучивание, подучка – 1) підучування, *оконч.* підучення (підовчення) ко́го чо́го (*кого чему*); 2) підучування, завча́ння, *оконч.* підучення, завчення чо́го; 3) навча́ння, напра́вляння, *оконч.* навчення ко́го на що.

Подучать и подучивать, подучить – 1) *кого чему* (*учить*) – підучувати, підучити *и* підовчати, (*о мн.*) попідучувати ко́го чо́го. [Попідучува́в учні́в украї́нської мо́ви]; 2) *что* (*учить на память*) – підучувати, підучити, підовчати, завчати, завчити, (*о мн.*) попідучувати, позавчати чо́го, що (напр., вірша, ле́кцію, пісе́нь, мов). **-чить немецкий язык** – підучити німе́цької мо́ви; 3) *кого на что* (*подуцать*) – навчати, навчити, напра́вляти, напра́вити, (*о мн.*) понавчати ко́го на що; *см.* **Подстрекать, Подущать.** **Дурака на всё -чишь** – дурня на все напра́виш (*навчи́ш*). **Подученный** – підучений, підовчений; *навчений*, напра́влений. **-ный кем на что** – навчений від ко́го на що.

Подучаться и подучиваться, подучиться чему – підучуватися, підучитися *и* підовчитися, завчатися, завчитися чо́го. [Поводата́р сиди́ть коло старця́ й завча́ється всі́х його́ пісе́нь (Звин.)]. **-читься украинскому языку** – підучитися украї́нської мо́ви.

Подуше́вно – 1) (*душевно*) щиро, серде́чно, по щиро́сті, щиро́сердо; 2) *см.* **Подушно.**

Подуше́вный – 1) *см.* **Подушный**; 2) (*душевный*) щі́рий, серде́чний, щиро́сердий, щиро́серде́чний.

Подуше́чка – подуше́чка, поду́ся, (*на пальцах*) живо́то́к (-тка́).

Подуше́чный – подушча́ний, подушко́вий.

Подуши́ть – 1) (*о мн.*) відушити, відавити. **Чума -ши́ла мно́го наро́ду** – чума́ відушила ба́гато лю́ду; 2) *кого* (*душит несколько*) – подушити, подавити ко́го; 3) (*духами*) попа́хати, напахати ко́го (пахо́шами, перфу́мами).

Поду́шка – 1) поду́шка, (*пуховая*) пухови́ця, (*маленькая: думка*) я́сік, підго́ловок (-вка), (*зап.*) за́го́ловок (-вка), (*для подложки, укрывания*) бе́бе́хи (-хі́в) (*обычно у евреев*); (*швейная: полукирпичек, зашитый кругом*) це́ге́лка; 2) (*в телеге, на оси под кузовом*) оплі́н (-ну) *и* оплі́нь (-ня, *м. р. или -ни, ж. р.*), (*непосредственно на оси*) наса́д (-ду), зго́ловок (-вка); (*верхняя, вращающаяся на передней оси*) ко́лоро́т (-оту).

Поду́шное – поду́шне (-ного).

Поду́шный – поду́шний. **-ная подать, -ный налог** – поду́шне (-ного), (*стар.*) подуше́вщина.

Подушо́нка – подущі́на.

Поду́щать, подустить кого на что (*подучать*) – науща́ти, наусті́ти, призво́дити, призве́сти ко́го на що (ко́го що робити), навчати, навчити, напра́вляти, напра́вити ко́го на що. *См.*

- Подучать 3.** [Дмітрик наустів Варку (Кон.). Вони мене на це призводили (Звин.)].
- Подущение** – науст (-ту), наущання, (оконч.) наущення, направа, (подговор) намова, підмова. [Зневажали князі громаду за науством духовенства (Куліш)].
- Подхаживать** – 1) *подо что* – підходити, підходити під що; 2) (*приближаться*) підходити, підходити до кого, до чого, куди. [Та чи не буде хто до нас підходити (Март.)]. Срв. **Подходить 1 и 2.**
- Подхалим** – підніжок (-жка), підліза, підлізник.
- Подхалимистый** – підлизницький.
- Подхалимство** – підлизування, прислужництво, підхлібність (-ности).
- Подхалимствовать** – слатися (стелюся, стелешся *и т. д.*) перед ким, підлизуватися до кого.
- Подхвалявать** – підхвалювати, прихвалювати.
- Подхват** – 1) (*подхватывание*) підхоплювання, *оконч.* підхоплення. *На -хват, см. Нарасхват;* 2) (*в одежде*) місце під пах(в)ою, пах(в)и.
- Подхватать что (о мн.)** – попідхоплювати. *Мальчишки мигом -тали рассыпанные яблоки* – хлопчиська миттю (вльот) попідхоплювали розсіпані яблука.
- Подхватить, см. Подхватывать.**
- Подхватцы (щипцы кухонные, угольные)** – кліщі (-щів).
- Подхватывать, подхватить** – підхоплювати, підхопити, (о мн.) попідхоплювати. [І віхор їх серед ночі підхопить (Куліш). Підхопила собі двадцятилітнього молодця (Мирн.). Жива уява (*воображение*) підхоплювала кожне слово (Франко). «Весело!» – підхопив другий (Крим.). Хтось стиха завів пісню, до нього пристав ще один голос, а за хвилину підхопило решта (Коцюб.)]. **-тить что-л. на лету** – підхопити щось на ле[ьо]ту, у леті; (о слове) віхопити слово з рота комусь, в кого. **-тить кого-л. под руки** – підхопити (вхопити) кого по-під руки.
- Подхваченный** – підхоплений.
- Подхватываться, подхватиться** – підхоплюватися, підхопитися, бути підхопленим. [Усяке поліпшення зараз-же підхоплюватиметься й здійснюватиметься в житті (Касян.)].
- Подхвостник** – (*при седле*) підхвістя.
- Подхвостный** – підхвістний.
- Подхлестывать, подхлестнуть** – (*подстёгивать*) підхльоск[т]увати, підхльоснути, підхвіськувати, підхвісьнути кого, що. **-нуть подо что верёвку** – закинути під що зашморгом мотузку.
- Подход** – підхід (-ходу), приступ (-пу), підступ до чого, до кого, (*коварный*) підступ під кого, під що. [А були підступи й під наш рід (Куліш)]. **-ход к теме** – підхід до теми.
- Подходить, подойти** – 1) *подо что-л.* – підходити, підійти під що. [Підійшов під дерево]; 2) *куда, к чему (приближаться)* – підходити, підійти, надходити, надійти, заходити, зайти, під[при]ступати(ся), під[при]ступити(ся), доступати(ся), доступити(ся), (о мн.) попідходити, понадходити, попід[попри]ступати до кого, до чого, (*наступать*) наступати, наступити. [Підходять до хатки, а тут і сестра надійшла (Кон.). Він підвівсь і надійшов до сина (Крим.). Надходить поїзд (Грінч.). Підступає до батюшки (Руд.). Підступилась ближче і почала оглядати їх з голови до ніг (Коцюб.). До невістки страшно й приступити (Чуб.). Доступила до ліжка (Яворн.). Наступає чорна хмара]. **-ди, -дите ко мне** – підійди, підійдїть, підступи(сь), підступїть(ся) до мене. *И не -ди!* – і не підходь! І не підступай! Ні близько! **-дит осень** – надходить осінь. **-дят праздники** – надходять свята. **-шли экзамены** – надійшли іспити. **-дит ко мне последний час, кончина** – надходить на мене остання година (Руд.). **-йти к руке (для поцелуя)**, приступити до руки. **-дїть украдкой** – скрадатися до кого, до чого. **-йти толпой** – притовпитися до кого, до чого. **-йти пошатываясь** – підточитися до кого, до чого. **-дїть, йти хитро к кому** – підвертатися, підвернутися, підгортатися, підгорнутися до кого *и* під кого. [Вона не знала, як під кого підвернутись (Квітка)]. **-ходит уже к полночи, к обеду (к обеденному времени)** – береться вже до півночі, до обід, до обїду. **-ходит мне сорок**

лет – до сорока́ год вже мені берётся (Змієв. п.). **-ходить к концу** – кінця доходити. *Дело -дит к концу* – справа доходить кінця. **-дить к чему-л. (переносно)** – підходити, підійти, заходити, зайти (підступати, підступити) до чого (напр., до теми) [Левицький заходить до письменства з трохи наївною міркою (Єфр.)]; 3) (*прилегать*) **к чему под что** – підходити, підійти, доходити, дійти до чого, під що, дотулятися, дотулитися, припірати, приперти до чого. [Ліс підходить до самого села (під саме село). Горби аж до хати доходять]; 4) (*быть похожим*) підходити, підійти до ко́го, до чого, підпадати, підпасти, удавати(ся), удати(ся), скидатися на ко́го, на що; *срв.* **Сходствовать, Походить (на кого)**. [Чоловік до чоловіка буває підходить]; 5) (*идти, быть к стати*) **кому, к чему** пасувати, підходити, підійти, приставати, пристати, припадати, припасти, бути (приходитися) в лад, до ладу, до-шмиги, шталтити ко́му, до чого, до ко́го; *срвн.* **Подобать, Приличествовать**. [Революційний спосіб пасує до всіх процесів (Ніков.). Ївга не пасувала до свого темного закутку (Грінч.). Воно таки підходило, щоб Денисові земля впала (Грінч.). Зна, що ко́му припадає (Кон.). Ляж у домовину (*гроб*), чи якраз, вона пристане (Руд.). Коли моє невлад, я з своїм назад (Номис)]. **-дить, -йти (быть в меру)** – приходиться, прийтись, приставати, пристати до чого. *Ключ не -дит к замку* – ключ не приходиться (не пристає) до колодки; 6) **-дить, -йти под что (соответствовать чему)** – відповідати чому, підходити, підійти під що. *Это не -дит под мои требования* – це не відповідає моїм вимогам; 7) **-дить (быть подходящим)** – підходити, підійти, бути підхожим. *Цена, товар мне не -дит* – ціна мені не підхожа, крам мені не підхожий, ціна, крам мені не підходить. **-дить, -йти к чему в роли кого (приходиться)** – здаватися, здатися на що, на ко́го. [Кониський більше здався-б на громадського діяча (Єфр.)]. *Он -щёл бы к роли артиста* – він здався-б на артиста.

Подходка – 1) *см.* **Подход**; 2) (*инструмент для очистки мездры у скорняков*) скребок (-бка), білик.

Подходчивый – 1) (*ловкий, находчивый*) меткий, промітний, спритний, ручий; 2) (*вежливый*) звичайний, чемний; *см.* **Вежливый**; 3) (*вкрадчивый*) улєсливий, підлєсливий, приладний; *см.* **Вкрадчивый**.

Подходящий – підхожий, підхідний, прикладний, (*соответственный*) відповідний, (*о времени, случае: удобный*) слухний, нагідний, догідний, пригідний. [Нема нічого підхожого (Звин.). Підхідне полотно (Борз. п.). Прикладна земля (Полт.). Відповідні та влучні (*меткие*) аргументи (Єфр.). Чекав слухного часу]. **-щее для вас положение, место (служба)** – відповідне для вас становище, відповідна для вас посада. **-щее дело** – підхоже діло ко́му, рука ко́му, на руку ко́му, на руку ковінька ко́му. [Мені з паничем не рука (Звин.)]. **-щий товар** – підхожий, годящий крам. **-щий по цене** – поцінний. *Купить за -щую цену* – купити поцінно. *Первый -щий* – перший-ліпший (напр., випадок).

Подхожий, см. **Подходящий**.

Подхомутник – кічка.

Подцапать и подцапнуть – 1) (*подхватить*) хапнути, підхопити що, ко́го; 2) *см.*

Подтибрить.

Подцвечивать и подцвечать, подцветить – підкрашувати, підкрасити, підфарбовувати, підфарбувати, підбармівувати, підбармувати, підбарвлювати, підбарвити що. *Меха не красят, а -чают* – хутра не красять (не фарбують), а підфарбовують (підбармівують).

Подцвечённый – підкрашений, підфарбований, підбарвлений, підбармований. **-ться** – підкрашуватися, підкраситися, бути підкрашеним, підфарбовуватися, підфарбуватися, бути підфарбованим *и т. д.*

Подцензурный – підцензурний. [Підцензурна прєса].

Подцепка – 1) (*действ.*), *см.* **Подцепливание, -плєние**; 2) (*подвеска*) причепка, причіпок (-пка); *См.* **Подвєска**; 3) (*крючок*) гачок (-чка).

Подцепливание, подцепление – 1) підчєплювання, підчєплення; 2) підхоплювання,

підхо́плення; 3) -ле́ние – підцу́плення, підцобре́ння.

Подце́пливать *и* **подце́пляют**, **подце́пят** – 1) (*цеплять сысподу*) підце́плювати, підче́пляти, підче́пити, приче́плювати (*и* приче́пляти), приче́пити (з-підсподу, знизу); 2) (*ловко добыть*) підхо́плювати, підхо́пити, підце́плювати, підче́пити. [Гарну жінку підхопив]. *Срв.*

Подхватить; 3) -пить (*подтибрить, украсть*) – підцу́пити, підче́пити, підцобри́ти, заповра́ти що; *см.* **Подтибрить**. **Подце́плённый** – 1) підце́плений; 2) підхо́плений; 3) підцу́плений, підче́плений. -ться – 1) підце́плюватися, підче́питися, бу́ти підце́пленим; 2) підхо́плюватися, підхо́питися, бу́ти підхо́пленим.

Подце́пчивый, -це́пистый – підче́пний, підче́пливий, приче́пливий.

Подча́ливание – 1) прив'язування, приче́плювання чо́го до чо́го; 2) вирівнювання ґрунтаво́ю чо́го (напр., стіни, мура).

Подча́ливать, подча́лить – 1) *что, к чему* (о *плотах, лодке, брёвнах*) – прив'язувати, прив'язати, приче́плювати, приче́пити, (о *мн.*) попри́в'язувати, попри́че́плювати що до чо́го (напр., плота́, човна́ до судна́, до буксирного паропла́ву); 2) (*у каменщ.*) рівняти, вирівняти ґрунтаво́ю (стіну́, му́р).

Подча́лок – вантажна ба́рка, ба́ржа, то-що (що її тягне яке́сь інше судно́).

Подча́с, *нар.* (*иногда*) – ча́сом, ча́сами, іноді; бува́ ча́сом, бува́ де́коли; як іншим ра́зом, то, як коли́, то. *См.* **Иногда**. [Як коли́, то й до ворога забала́кати ра́дій]. *А подча́с* – а ча́сом; а коли́, то.

Подча́сок – підварто́вий, засту́пник вартово́го.

Подча́ший, подча́шник – підча́ший (-ого), підча́шник.

Подчевать, *см.* **Потчевать**.

Подче́люстный – підще́лепний. -ные *желёзы* – підще́лепні за́лози.

Подчерёвие, -черёвный, *см.* **Подчрёвие, -чрёвный**.

Подче́ркивание – підкреслювання, *оконч.* підкреслення чо́го, (*только переносно*) натиска́ння, натиск, притиск (-ку) на чо́му. *С* -ва́нием – з натиском, з притиском.

Подче́ркивать, подчеркнуть (*в прям. и перен. знач.*) – підкреслювати (*и* підкресля́ти), підкреслі́ти, (о *мн. или местами*) по́підкреслювати що. [По́підкреслюйте незрозумілі вам слова. Варто в цій відповіді ще один мо́мент підкреслі́ти]. -ва́ть *что-л. с особой силой* (*ударением*) – підкреслювати що-небу́дь з притиском, з натиском. [За́те з більшим притиском підкреслювала критика «наро́дність» украї́нського письме́нства (Єфр.)]. -ва́ть *что-л. (голосом в речи)* – підкреслювати що, натиска́ти (*сов.* натисну́ти) на чо́му, (*криком*) накрикувати на що. [«Я зме́рзла, я, я!» – так уже́ на те «я» накрикує (М. Вовч.)].

Подче́ркнутый – підкреслений, (о *мн.*) по́підкреслюваний. -ться – підкреслюватися, бу́ти підкресленим.

Подчерне́ние – підчо́рнення.

Подчернивание – підчо́рнювання.

Подчернивать, -ся, подчернить, -ся – підчо́рнювати, -ся, підчо́рніти, -ся, (о *мн. или местами*) по́підчо́рнювати, -ся. **Подчернённый** – підчо́рнений; по́підчо́рнюваний.

Подчивать, *см.* **Потче[и]вать**.

Подчи́нён, *см.* **Подчи́нённый 2**. *Быть -ну кому, чему* – підляга́ти ко́му, чо́му. *Он -нён своему начальству* – він підлягає свої́му нача́льству.

Подчи́нение – 1) (*покорение*) ко́го, ко́му – підбива́ння, підгорта́ння, підверта́ння, підхиля́ння, *оконч.* підбиття, підгорне́ння, підверне́ння, підхи́лення ко́го під ко́го, під що, підко́ря́ння, *оконч.* підко́рення ко́го ко́му, чо́му (*и* під ко́го, під що); 2) (*зависимость*) підляга́ння ко́го ко́му, чо́му. [Спо́соби підляга́ння ка́піталові]; 3) (*повиновение, послушание*) послуха́ння ко́му, чо́му, по́слух, по́кора перед ким, перед чим. *Находиться, быть в чьём-л.* -нии – підляга́ти ко́му, чо́му, бу́ти у чийі́ во́лі. *Канцелярия Академии Наук находится в -нии Непременного Секретаря* – канцеля́рія Акаде́мії Нау́к підляга́є Неодми́нному Секрета́реві.

Держать войско в -нии – тримати військо в покорі. *-ние закону* – послух перед законом, послухання закону (законові), праву, підлягання закону (-нові). *-ние, грам. (подчинённость)* – підрядність, підлеглисть (-ости) чому; (*действ.*) підрядження чого.

Подчинённо – підлегло, підвладно.

Подчинённость – підлеглисть, підручність, підвладність, підпорядкованість; *грам.* підрядність (-ности).

Подчинённый – 1) (*в знач. им. сущ.*) підлеглий, підручний, підвладний (-ного), підручник, послухач, покірник; 2) (*в знач. прил.: зависимый*) підлеглий, підвладний, підручний, підпорядкований. *Я человек -ный* – я людина підлегла, підвладна. *-ная нация* – підлегла, підвладна нація. *-ное предложение, грам.* – підрядне, підлегле речення.

Подчинять, подчинить *кого кому* – підбивати, підбити, підгортати (*и підгортувати*), підгорнути, підвертати, підвернути, підхиляти, підхилити, підклоняти, підклонити, нахиляти, нахилити *кого під кого, під що (или реже кого кому, чому під спід), (покорить)* підкоряти, підкорити *кого кому, чому, під кого, під що, скоряти, скорити, покоряти, покорити, (подневолить)* підневолювати, підневолити *кого кому, чому, (чаще о чувствах поведении и т. д.)* піддавати, піддати, підпорядковувати, підпорядкувати *що чому, (о мн.)* попідбивати, попідгортати, попідвертати, попідхиляти, понахиляти, попідкоряти, попідбивати *кого кому и під кого*. [Попідбивав під себе багато країв і миру (Гн.). Капіталісти підбили під себе панство й попівство і стали сущими владиками світу (Єфр.). Під себе ми своїх сусід не підгортали (Куліш). Підверне всіх собі під спід (Котл.). Не підхилив-би я під іншу волю своєї волі (Куліш). Олег, підклонивши під себе Деревлян і інших сусід, раз-у-раз спускався Дніпром у море (Куліш). Одному змагання піддає всі інші сторони своєї істоти (Єфр.)]. *-нить кого себе* – підбити, підгорнути *кого під себе*. [Підбили під себе два перші стани людности (Єфр.)]. *-нить рабочих капиталистам* – підбити, підгорнути робітників (робітництво) під капіталістів. *-нить кого своему влиянию* – підбити *кого під свій вплив*. *-нять себе, своей власти* – підбивати, підгортати *и т. д.* *кого під себе, кого собі під спід, кого під свою руку, під свою волю*. *-нять игу* – підгортати *кого и т. д.* під кормігу. *-нять, грам.* – підряджувати, підрядити *що чому*. **Подчинённый, прич.** – 1) підбитий, підгорнутий, підхилений, підклонений, підкорений, підневолений, підданий; (*грам.*) підряджений; 2) *см. Подчинённый*.

Подчиняться, подчиниться – 1) (*сред. з.*) підлягати, підлягти, улягати, улягти *кому, чому, підхилятися (хилитися), підхилитися, підклонятися, підклонитися кому, чому или під кого, під що, (повиноваться)* коритися, підкорятися, підкоритися, с[у]корятися, с[у]коритися, піддаватися, піддатися *кому, чому, послухати кого и кому, слухати, слухатися, послухатися кого, чого*. [Не хочуть підлягати їхнім постановам. Тому чи іншому впливу підлягаючи (Єфр.). Підляг батьківській волі. Не всі йому піддавались (Свидн.). Годі вже нам дурням сидіти та коритися розумним глителям (Грінч.). Я не вкорюсь нікому (Самійл.). Козаки слухають тільки того, кого своїм старшим самі узнають (Куліш)]. *-няются власти, постановлению* – підлягати владі, постанові. *-няются закону, требованиям общества* – підлягати закону (-нові), вимогам громади (суспільства); 2) (*стр. з.*) підбиватися, підгортатися, підхилятися, бути підбитим, підгорнутим, підхиленим. *-няются, грам.* – підряджуватися, підрядитися, бути підрядженим *чому*.

Подчистка – 1) (*действ.*) підчищення; підскрібання, підшкря[і]бування; чухрання; 2) (*в письме*) підмітка. [Зробив на векселі підмітку].

Подчищать, подчистить – 1) підчищати, підчистити, (*о мн. или местами*) попідчищати; 2) (*в письме: подскабливать*) підскрібати, підскребти, підшкря[і]бувати, підшкря[і]бати; *см. Подскабливать*; 3) (*деревья*) чухрати, підчухрати, (*о мн.*) попідчухрувати (дерева); 4)

-стить что у кого (украсть) – підчистити *що в кого*. [Хто це в мене підчистив їх? (Грінч.)];

5) *-стить (с'есть всё)* – поїсти, поз'їдати, повиїдати. **Подчищенный** – підчищений;

підскребений; підчухраний. **-ться** – 1) підчищатися, підчиститися, бути підчищеним; 2) підскрібатися, підскребитися, бути підскребеним; 3) чухратися, підчухратися, бути підчухраним.

Подчос, *раст. Asparagus officinalis* (дикая спаржа) – шпараги (-гів), холодок (-дку), заячий холодок, заяча капуста, підчос (-су).

Подчервие – підчерев'я (-в'я), почеревина; *срв. Подбрюшьє.*

Подчервний – підчеревний, підчеревий; *срв. Подбрюшний.*

Подшвыривать, -вырять, -вырнуть, *см. Подкидывать, Подбрасывать.*

Подшеек, -шейка – підшийок (-шийка).

Подшейник – 1) (*в сбруе: ремень под шеей*) підборіддя (-дя); 2) (*подшейный бубенчик*) бубоніць (-нця) під шиєю.

Подшейный – підшийний.

Подшерсток – підшерстя, підвовна.

Подшибание – підбивання (-ня).

Подшибать, подшибить – підбивати, підбити, (*о мн.*) попідбивати; *срв. Подбивать, подбить.* **-бить кому глаз** – підбити кому око. **-бить утку** – підбити, (*пулей*) підстрелити качку. **Подшибленный** – підбитий; підстрелений.

Подшивание – підшивання.

Подшиватель, -ница – підшивач, підшивачка.

Подшивать, подшить – 1) (*иглой*) підшивати, підшити, (*о мн. или местами*) попідшивати; 2) (*гвоздями доски и т. д.*) підбивати, підбити, підшивати, підшити що чим; 3) **-шить кого**, *см.*

Поддеть, Осмеять. Подшитый – підшитий; підбитий.

Подшивка – 1) (*действ.*), *см. Подшивание*; 2) (*то, что подшито: подкладка*) підшивка, підбійка, підбій (-бою), (*в юбке внизу*) ліштва.

Подшивной – підшиваний, підшитий.

Подшипник – підчіпок (-пка), підчіпник, підшийник, вальніця.

Подшкіпер – підшкіпер (-ра).

Подштáнники – спідні (-ніх) (штáні), підштáнки (-ків), гáлáнки (-ків), підштáння. [Купів дві пари спідніх].

Подштукатуривать, подштукатурить – підтиньковувати, підтинькувати, підштукатурювати, підштукатурити; (*о мн. или местами*) попідтиньковувати, попідштукатурювати.

Подштукатуренный – підтинькований, підштукатурений.

Подштурман – підштурман (-на).

Подшучивание – жартування, шуткування, кпінні (*мн. ч. ж. р.*) (*р. кпин*), смішки (-шок и -шків) (*ж. р.*) з кого.

Подшучивать, подшутить над кем – жартувати, жартувати, зажартувати, шуткувати, пошуткувати, кпити, закпити, сміх робити, зробити з кого. [Почали жартувати з старшини (Грінч.). Усі шуткують з його. Закпив я з нього (Франко). З цілої громади сміх зробив (Франко)].

Подщелачивать – (*промыть щёлочью*) лужити; (*прибавляют щёлочи*) підлужувати.

Подщёлковать, подщелкнуть – при(к)ляскувати, при(к)ляснути, під(к)ляскувати, під(к)ляснути. *Срв. Прищёлковать.* [Дехто з гостей приплескує їй (танцівниці) в лад долонями та прикляскує пальцями (Л. Укр.)].

Подщёчина – місце під щокою.

Под'едание – 1) під'їдання, підгризання; 2) підбирання.

Под'едать, под'есть – 1) (*подгрызать*) під'їдати, під'їсти, підгризати, підгризти, (*о мн. или местами*) попід'їдати, попідгризати що, (*о червях, мышах ещѐ*) підточувати, підточити, (*о мн.*) попідточувати що; *срв. Подгрызать.* [Миші весь тютюн попід'їдали. Робак підточив яблуню]; 2) (*подбирает поедая*) підбирати, підібрати, попідбирати що; 3) **-есть кого**

(*подкузьмить*) – під'їсти, під'їхати когось; см. **Подкузьмить**. **Под'єденный** – під'їдений *и* під'їджений, підгризений.

Под'єда́ться, под'єсться – 1) під'їда́тися, під'їстися, підгриза́тися, підгризти́ся, бу́ти під'їденим *и* під'їдженим, підгризеним; 2) підбира́тися, бу́ти підібраним. **-да́ться под кого** – рити на когось; см. **Подкапываться**.

Под'єзд – 1) (*действ.*), см. **Под'єзжа́ние**; 2) (*путь для под'езда*) під'їзд, приїзд; доїзд (-у). [Туди приїзду нема́. Доїзд до млина́ пога́ний]; 3) (*крыльцо*) га́нок (-нка), га́нки (-ків), рунду́к (-ка); *срв.* **Крыльцо**.

Под'єздно́й, -єздный – під'їзний, (*крыльцовый*) га́нковий. **-но́й путь** – під'їзний шлях, (*железнодорожный*) під'їзна́ ко́лія, рукав (*провинц.*).

Под'єзжа́ние – 1) під'їжджа́ння під що; 2) під'їжджа́ння, над'їжджа́ння, надбіга́ння до чо́го, до когось; 3) (*заискивание*) підходи́ до когось, за́біги (-ів, *мн. м. р.*) до когось, коло когось, підсипа́ння до когось, підмо́щування під когось; *срв.* **Заискивание**. [Вона́ на всі його́ за́біги на́че й не дивиться (Харк.)].

Под'єзжа́ть, под'єхать – 1) *подо что* – під'їжджа́ти, під'їзди́ти (-їжджу́, -зди́ш), під'їхати під що; 2) *куда (едучи приближаться)* – під'їжджа́ти, під'їзди́ти, під'їхати, (*о мног.*) по́під'їжджа́ти, по́під'їзди́ти до чо́го, до когось, під що (напр., під га́нок (*крыльцо*), над'їжджа́ти, над'їзди́ти, над'їхати до чо́го, (*реже: быстро под'ехать*) надбіга́ти, надбі́гти. [Під'їхав до вогню́, дивиться – ле́жить змі́й (Рудч.). Коля́са над'їхала́ до глибо́кого я́ру (Леонт.)]; 3) **-ть к кому** (*подольщатся*) – підходи́ти, підійти́ до когось *и* під когось, заходи́ти, зайти́ коло когось *и* до когось, підсипа́тися, підсипа́тися до когось, підмо́щувати́ся, підмо́стити́ся під когось; *срв.* **Подольщатся, Заискивать**. *Вишь с чем -ехал* – бач з чим підійшов (під'їхав).

Под'єзжий – під'їзний, для під'їзду. **-жеє крыльцо** – га́нок (-нку), рунду́к.

Под'є́м – 1) *действ.*, см. **Поднимание, Поднятие**. **-є́м на гору** – схід на гору. **-є́м воды в реке** – прибува́ння, прибуття́, підходже́ння води́ в рі(ч)ці. **-є́м культу́ри, промишленности, культурный -є́м** – підне́сення культу́ри, промисловости, культу́рне підне́сення. **-є́м духа, чувств** – підне́сення (звору́шення) духу, почува́ннів. *Моменты высокого -є́ма* – хви́лі висо́кого підне́сення (Єфр.). *Испытывать -є́м духа* – (*описат.*) росли́ вгору́, ду́ша росли́ вгору́ в когось, сві́т підійма́ється вгору́ когось; 2) (*отлогая возвышенность, под'єм на гору*) узві́з (-во́зу). [Бо́ричів узві́з. Шлях здійма́вся вгору́ до́вгим узво́зом]; 3) (*сборы в путь, выезд, выступление*) руша́ння. *Деньги на -є́м* – подоро́жні гро́ші, подоро́жне (-нього), ко́шти на подоро́ж. *Лёгко на -є́м* – швидкий руша́ти, вору́шний, рухли́вий. *Он тяжё́л на -є́м* – ва́жко його́ руша́ти (зру́шити); 4) (*ноги, сапога*) підйо́м (-му) (но́гі, у чо́боті), (*сапога*) підбиття́ (у чо́боті). *Сапоги с большим -мом* – зазо́[у]висті чо́боти. *Сапоги узки в -ме* – чо́боти ті́сні на підйо́мі (на підбитті́); 5) (*рычаг*) підйо́ма, (*для поднимания веза*) ва́жни́ця; см. **Рычаг**; 6) (*ухват*) рога́ч (-ча́); 7) (*домкрат*) лі́вар (-ра); см. **Домкрат**; 8) (*мера, высота, на сколько что-л. поднято*) підви́щення; 9) *в -є́м (впод'є́м) кому (под силу)* – під си́лу когось, са́ме враз когось.

Под'є́мистый – 1) (*о судах: много поднимающий*) держкíй, (*поместительный*) місткíй, укла́дистий; 2) (*о сапогах: с большим под'є́мом*) зазо́[у]вистий (Поділля), з висо́ким підйо́мом, підбиття́м.

Под'є́мник – підно́сник, підійма́ч.

Под'є́мный – під'є́мний; (*о мосте, окне, воротах*) звідний [Звідний міст. Звідне́ вікно́]; (*о судах: грузовой*) ванта́жний, ванта́жевий, тягаре́вий. **-ные деньги** – подоро́жні ко́шти, подоро́жні гро́ші, подоро́жне (-нього). **-ная машина (лифт)** – підйо́ма, (*гал.*) ві́нда. **-ное орудие**, см. **Рычаг, Под'є́м 5**.

Под'є́мщик, -щица – підійма́ч, підійма́чка.

Под'є́сть, см. **Под'єда́ть**.

Под'эхать, см. **Под'езжать**.

Под'ігрывать, см. **Подыгрывать**.

Под'ізбица – (жилая) хата, (нежилая: кладовая) комора, (подвал) льох (-ху).

Под'ітоживать, **Подытоживать**, **под'ітожить**, **подытожить** – підсумовувати, підсумувати, підбивати, підбити підсумок.

Под'отдел – підвідділ (-лу).

Под'язичный – під'язичний. [Під'язичні залози].

Под'ярэмный – під'ярэмний. **-ное животное** – під'ярэмник, робоча скотина (худобина).

Подыгрывание – пригравання.

Подыгрывать, **подыграть** – пригравати, приграти, прибринькувати, прибринькати до чого.

Подыгрываться, **подыграться** – 1) приграватися, пригратися до чого; 2) см.

Подделываться.

Подыма́ть, **поднять**, см. **Поднима́ть**.

Подыми́ть – подимити, покуріти (трохи, деякий час). **-ся** – подимувати, покуріти.

Подымный – подимний, від диму. **-ная подать**, **подымное**, **подымщина** – подимне, димове, коминне (-ного).

Подымщина, см. **Подымное**.

Подыск, **подыскивание** – 1) шукання, наглядання, навідування; 2) (под кого) підступ (-пу).

Подыскивать, **подыскать** – шукати, нашукати, знайти, зашукувати, нашукати, (присматривать) глядіти, наглядати, наглядіти *и* наглянути когo, що, навідувати, навідати, (подбирать) прибирати, прибрати, добирати, добрати когo, що до когo, до чогo. [Вівчар, що пас громадську отару, зашукував хлопців у поміч (Мирн.). Коли я вам не вгоджу, то глядіть собі кращої наймички (Коцюб.)]. **-вать путём расспросов** – напітувати, напитати когo, що. *Он -скал себе новую квартиру* – він навідав собі нову квартиру. *Не -щю слова, ответа* – не приберу (не доберу) слова, відповіді. **Подысканный** – нашуканий, знайдений, навіданий *и т. д.*

Подыскиваться, **подыскаться** *под кого* – підкопуватися, підкопатися під когo, підступно підходити, підійти (під) когo.

Подыскной – підступний.

Подыша́ть – подихати (трохи, деякий час). [Вийшов подихати свіжим повітрям].

Подыщик, **-щица** – підступник, підступниця.

Подьяческий – писарський.

Подьячий – судовий писар, крючок (-чка).

Подюже́ть, см. **Дюже́ть**.

Подюжинно – дюжинами, на дюжину, дванаціятками, на дванаціятки.

Поедание – поїдання.

Поедать, **поесть** – (немного или всё) їсти, поїдати, поїсти (трохи або все), (немного или вдоволь) попоїсти; (пожирать) пожирати, пожерти. [Попоробі до поту, то й попоїси в охоту (Грінч.). Закликає пан на баль мужика їдного, попоїв собі мужик за столом усього (Рудан.)].

Поеденный – поїдений *и* поїджений.

Поедаться, **поесться** – їстися, поїдатися, поїстися. [Щось цей хліб не їсться].

Поединок – поєдинок (-нку), герць *и* герець (-рцю). *Вызвать на -нок* – викликати на герць, на поєдинок.

Поединочный – поєдинковий.

Поединщик – поєдинщик, герцівник.

Поедом – їдом, їдма, їдцем, жерцем. **-дом есть кого** – їдом, їдма, їдцем їсти когo, жерцем жерти когo. [Невістка їдма їсть бабу й діда (Г. Барв.)].

Поезд – від'їзд, виїзд (-ду).

Поезд – поїзд, (только железной дороги) потяг; (обоз) в'їлка. **Свадебный -езд** – весільний

поїзд. *Пассажирский, почтовый, товарный* -езд – пасажирський, пошто́вий, товарний поїзд (потяг). *-езд прямого сообщения* – поїзд прямо́го шляху, скрізний поїзд (потяг).

Поездить – поїздити, (*с усилит. значением*) попоїздити.

Поездка – їзда, подорож (-жи), подоро́жування, (*рейс*) ходка. *Мы употребили неделю на эту -ку* – ми потратили тиждень на цю подорож.

Поезжалый – гі[о]нець, посланець (-нця).

Поезданин, поезжатый – поїжджанин (*мн.* поїжджани).

Поелику – 1) оскільки, скільки; 2) бо.

Поём – пійма. *Срв. Водопо́лье, Полово́дье.*

Поёмный – запла́вний. **-ный луг** – запла́вна лука́, запла́ва, пійма, оболонь (-ни), оболоня (-ні).

Срв. Пойма.

Поение – напува́ння.

Поесть, *см. Поедать.*

Поехать – поїхати, (*быстро на лошади*) побігти.

Пожаждать – пожадати, пожа́ждувати, пожа́гнути (деякий час).

Пожадничать – пола́ситись на що, пожа́ждуватися на що.

Пожалеть – пожа́лувати, пожа́лкува́ти ко́го, що *и* чо́го, про ко́го, про що, за ким, за чим, пожа́лити, жа́лити, ужа́лувати ко́го, чо́го, (*преимущественно в значении поскутиться*) пошко́дува́ти (*диал.* пошко́дити) чо́го, (*реже*) ко́го, (*побережь*) пошана́увати що; (*сжалиться*) пожа́литися, зжа́литися над ким *и* ко́го, ужа́літися, зжа́літися, згля́нутися на ко́го, на що. [Рідна ма́ти і пола́є і пожа́лує (Звин.). Ма́ле пожа́луєш, вели́ке втеря́єш. Він пожа́лів ме́не вбить (Рудч.). Не жа́лієш (не вжа́луєш) ба́тька в найма́х. Пожа́лкува́в-би мої́х слізочо́к (Квітка). Ой, пожа́лься, ми́лий бо́же, дівчино́ньки молодо́ї (Метл.)]. *Не -лей денег* – не пошко́ду́й (не пожа́луй) гро́шей. **Пожа́леешь лычка** – *отдашь ремешок* – не жа́лій ухна́ля, бо підкову згу́биш. *Срв. Жа́леть, Сжа́литься.*

Пожалить – пожа́лити. [Як-би на кро́пиви́ не моро́з, вона́-б усі́х люде́й пожа́лила (Ном.)].

Пожалование – 1) (*действ.*) надання, обда́рування, вшана́вання, наді́лення *и т. д., см.*

Пожа́ловать. [Вва́жали землю́ сво́ім надба́нням через коро́лівські або се́ймові надання́ (Куліш)]; 2) (*то, что пожаловано*) надання, да́нина.

Пожа́ловать – 1) *кому что и кого чем* – на́дати ко́му́ що, обда́рува́ти, вшана́увати ко́го́ чим, віджа́лувати, подарува́ти, поступи́ти, пови́нити ко́му́ що, наді́лити ко́му́ що. [Цар на́да́в йому́ дворя́нство (Звин.)]. **-вать кому орден или кого орденом** – вшана́увати ко́го́ орде́ном, наді́лити ко́му́ орде́н(а). *Срв. Жа́ловать 2*; 2) *к кому* – відві́дати ко́го́, завіта́ти до ко́го. *Добро -вать* – просимо, ми́лости просимо, просимо до господа́. *Прошу -вать ко мне на обед* – про́шу завіта́ти до ме́не на обі́д. *Срв. Жа́ловать 3. -луй, -луйте (благоволи, -лите)* – бу́дь ла́скава, бу́дьте ла́скаві; *срв. Пожа́луйста. Пожа́лованный* – на́даний, віджа́луваний, наді́лений, подаро́ваний (*срв. Жа́лованный*); вшано́ваний, обдаро́ваний чим.

Пожа́ловаться – пожа́літися, (*редко*) обжа́літися, жа́літися на ко́го, на що, по́скаржитися на ко́го, на що, (*редко*) пожа́лкува́тися на ко́го, на що. **-ваться на кого в суд** – по́зов пода́ти (зало́жити) на ко́го, пода́ти до су́ду на ко́го, за́пізва́ти до су́ду ко́го, пожа́літися (по́скаржитися) на ко́го в суд, о́скаржити, приска́ржити ко́го (перед су́до́м); *срв.*

Жа́ловаться.

Пожа́луй, нар. – на́дісь, мабу́ть що, мабу́ть чи не; (не)ха́й і так, сі́лькись, гляди́, гляди́ть, мо́же. [З одно́го па́нського сло́ва той Богда́н, на́дісь, і рідного мі́г-би на шма́ткі розі́рвати (Корол.). А туди́ бу́де версто́в, гляди́, де́сять (Звин.)]. *По мне, -луй...* – про ме́не, ха́й і так. *Я это сделаю завтра, а -луй, и сегодня* – я це зроблю́ за́втра, а мо́же й сьо́годні. **-луй, я тебя и видел-то** – мабу́ть, що тебе́ (мабу́ть, чи не тебе́) я й ба́чив. *Вы этого хотите? -луй* – ви то́го хо́чете? – Ха́й і так, мо́же й так, мабу́ть, що й так. *Мне, -луй, это больше нравится* – мені́ це мабу́ть чи не бі́льше подо́бається.

- Пожалуйста** – будь ласка, будь ласкав (будьте ласкаві), коли ласка ваша (твоя), зробіть ласку, спасибі вам. *Скажіте, -ста, который час* – скажіть, будь ласка (будьте ласкаві), котра година.
- Пожар** – пожар (-ру), пожежа, пожога, пожега. [Уночі сталася в селі пожежа]. *Потушить -жар* – загасити, погасити пожар, пожежу. *Звонить на -жар* – дзвонити на пожар (на пожежу), вогонь вістити. **Пожар!** – горить! *Не на -жар* – не горить, нема чого поспішати.
- Пожарить** – попрягти, попряжити, посмажити, пошкварити, попекти, посмалити, пожарити (трохи, деякий час). *См. Жарить.*
- Пожарище** – пожарище, пожарина, зґарище, пожежище, погорілище (*диал.* погоріджа), димовище.
- Пожарный** – 1) пожарний, пожеж(а)ний. *-ная часть, -ная команда* – пожарня, пожежна (вогнева) сторожа. *-ная машина* – пожарка. *-ная труба* – пожарний, пожежний рукав, пожарна, пожежна кишка, прискавка, гасіль; 2) пожарник, пожежник.
- Пожатие** – стискання, стиск, потиск (руки), рúčкання.
- Пожать** – 1) *См. Пожимать*; 2) *см. Пожинать.*
- Пождальный.** *-лое время* – ждання, почека́ння. *Заплати за -лое время* – заплаті за почека́ння.
- Пождать** – пождати, почека́ти (трохи, деякий час). *Срв. Подождать.*
- Пожевать** (*немного*) – пожува́ти, (*жвачку*) пожвакати (жу́йку), пореміга́ти. **Пожёванный** – пожований, пожваканий. *Срв. Жевать.*
- Пожёвывание** – жува́ння, жвака́ння, реміга́ння.
- Пожёвывать** – жува́ти, жвака́ти, реміга́ти (помалу, потро́ху).
- Пожелание** – побажа́ння, пожада́ння, (*реже*) бажання, жадання, зичення (*и* жічення). *-ние счастья* – зичення щастя, побажа́ння щастя.
- Пожелать** – 1) (*захотеть*) забажа́ти, зах(о)ті́ти, зажада́ти, запра́гнути, заба́гнути *и* забагті́ чого; (*изъявить сознательное желание*) побажа́ти, пожада́ти, схоті́ти *и* похоті́ти, поохоті́тися, завволі́ти. [Бо́гу рівним бу́ти забажав (Франко). Побажай чого́, так і ста́неться (Номис). Хто його́ зна, чи похотять лю́ди (Каменец.)]. *Всё, чего душа -лаёт* – все, чого́ душа забажа́ (захо́че, жажа́да, запра́гне). *Если -лаёте (если вам будет угодно)* – як схоче́те, як завволі́те. [Як завволі́те, сестро Мелані́є, – одказала Катря (М. Вовч.)]. *Не -лай себе добра ближнего твоего* – не пожадай собі добра́ (від) бли́жнього тво́го. *Срв. Желать 1; 2*) побажа́ти, пожада́ти ко́му чого́. [Думала, що за ба́гатим чолові́ком до́бре їй бу́де, а вийшло і ворогові сво́єму не пожадала-б (Мирн.)]. *-лаять доброго дня* – на добридень поклони́тися, на добридень *и* добридень да́ти, відда́ти ко́му, на добридень сказа́ти ко́му. *-лаять спокойной ночи* – на добра́ніч да́ти (сказа́ти) ко́му. *См. Желать 2.*
- Пожёлклый** – зжовклий, пожовклий, зажовклий, ужовклий, (*несколько*) прижовклий, *см. Пожелтёлый.*
- Пожёлкнуть** – зжовкнути, пожовкнути, зажовкнути, ужовкнути, (*немного*) прижовкнути. *Срв. Пожелтеть.*
- Пожелтёлый** – пожовті́лий, пожовклий, зажовклий, (*о хлебах*) пополові́лий, сполові́лий. [Пожовкле́ лі́стя. Пополові́лі жи́та]. *Срв. Пожёлклый.*
- Пожелтеть** – пожовті́ти, зжовті́ти, (*увядая*) пожовкнути, зжовкнути, зажовкнути, ужовкнути, (*немного*) прижовкнути, (*о хлебах*) позологі́ти, пополові́ти, сполові́ти; (*сделаться ещё более жёлтым*) пожовті́шати. [Трава́ пожовкла. Ні́ви пополові́ли].
- Пожелтеть** – пожовті́ти, вижовтити що́.
- Пожеманиться** – помані́ритися, помані́житися, попиша́тися, похизува́тися, полама́тися. *Срв. Жеманиться.*
- Поженить** – (*о чете*) поже́нити, подру́жити, спарува́ти ко́го, (*о мног.*) поже́нити, пооже́нювати, подру́жити, поодру́жувати, попарува́ти, поспаро́вувати ко́го з ким. [Поже́нів усі́х сині́в. У́же бі́дна вдова́... сині́в подру́жила (К. Ст.). Попару́єм ді́ток (Кулі́ш)].

Пожені́ться – (о чете) побра́тися, поня́тися, здружі́тися, подружі́тися, пожені́тися, спарува́тися, (только о мног.) поодру́жуватися, пооженюва́тися, попарува́тися з ким. [Зійшли́сь, побра́лись, поєдна́лись (Шевч.). І він свата́всь, і посв́тав, і побра́лись (Григ.)].

Поженка, см. **Пожня**.

По-же́нски – по-жіно́чому, по-жіно́цькому, по-жіно́чій.

Поже́ртвовање – 1) пожертвува́ння, офірува́ння; поже́ртва, офі́ра; см. **Же́ртва 1; 2)** поже́ртва, же́ртва, дар, даровина́, подання, да́ток, (на церко́вь) по́свят (-ту), (приноше́ние) принос (-су). См. **Жертва 2**.

Поже́ртвова́ть – 1) чем – поже́ртвувати що; (поступи́ться) поступи́тися чим. **-ва́ть** (поплати́ться) жи́зньою за что-л. – наложі́ти, накла́сти голо́вою (душе́ю, життя́м) за що, життя́ своє відда́ти за що; 2) поже́ртвувати, подарува́ти, да́ти, легува́ти на що. [Пішо́в до церкві, дав на бо́же (= на церковные нужды). Я на церкву легу́ю (Конис.)]. Сrv.

Жертвова́ть.

Поже́стелый, см. **Поже́стклый**.

Поже́стеть, см. **Поже́сткнуть**.

Поже́стикулірова́ть – поже́стикулюва́ти.

Поже́стилий – затве́рдлий, зашкару́блий, затужа́вілий.

Поже́сткнуть – затвердну́ти, зашкару́бну́ти и зашкару́біти, затужа́віти; (о мн.) потве́рдну́ти, пошкару́бну́ти и пошкару́біти, потужа́віти.

Поже́чь – (всё или некоторое время) по́паліти (все або дея́кий час). **Поже́нный** – по́палений.

Поже́чься – по́палі́тися.

Пожи́ва – пожи́ва и нажи́ва, пожи́вок, пожи́ток, по́пас (-су), по́паска, взя́ток (-тку), зиск, лахва́. [Раз лев пішо́в пожи́ви розгляда́ть (Гліб.). У на́шому селі є нажи́ва старши́ні (М. Вовч.). Чує сірий, що по́паска бу́де. Де по́пам або мужика́м не бу́ло взятку (Мкр.)]. *Здесь ему нет -вы, плохая -ва* – тут йому нема́ пожи́ви (нажи́ви, поживку, по́пасу и т. д.).

Пожи́ва́ть – ма́тися, ма́ти себе́, жи́ти, жива́ти, пробува́ти, (шутл.) брика́ти. *Как -ва́ете?* – як ся (себе́) ма́єте? *яково мо́жете?* як прожива́єте? *Как там она -ва́ет* – як там вона́ собі ма́ється (себе́ ма́є), як там вона́ пробува́(є), як там їй пово́диться (веде́ться), що там з нею діе́ться.

Пожи́ві́ться, см. **Пожи́вля́ться**.

Пожи́вишка – ке́пський пожи́вок.

Пожи́вка – пожи́вок, по́паска. См. **Пожи́ва**.

Пожи́вля́ться, пожи́ві́ться – поживля́тися, поживі́тися, (немного) піджи́ти, підживі́тися чим. Сrv. **Жи́ві́ться. -ві́ться** о́коло кого, о́коло чего – поживі́тися з ко́го, з чо́го. *Он -ві́лся от этого дела* – він поживі́вся на тій справі (на то́му ділі). *Нечем больше -ві́ться* – урва́лася ву́дка.

Пожи́вочка, см. **Пожи́ва**.

Пожи́га́ть, -ся – па́лити, -ся.

Пожи́де́ть – порі́дшати, порі́дішати.

Пожи́зненно – доживо́тно, до-живо́ття, до-життя́, дові́чно, пові́к, до сме́рти. [Це вже земля́ до живо́ття її́ бу́де (Звяг.)].

Пожи́зненность – доживо́тність, дові́чність (-ности).

Пожи́зненный – доживо́тний, дові́чний, досме́ртний. **-ная пенсия** – доживо́тна (досме́ртна) пенсія. **-ное заключение** – дові́чна нево́ля. **-ное владение** – доживо́тна держа́ва, ві́чистий ма́єток.

Пожи́ле́ць, -лі́ца, -лі́чка – пожиле́ць, пожи́лиця, пожи́лічка, посто́яльник, посто́яльниця, су́сід и су́сіда (общ. р.), підсу́сідок, ко́мірник, ко́мірниця.

Пожи́лое – посто́яле, ко́мірне (-ного).

- Пожило́й** – літній, підліткуватий, підстаркуватий, пристаркуватий, остаркуватий, підстарюватий, постарий, пристарий, пристарілий, дохожалий, підтоптаний. **-ло́й человек** – підстаркувата (пристаркувата, літня людина). **-ло́й возраст**, **-лые́ лета** – літній вік, дохожалість (-лости).
- Пожима́ние** – стискання; (*плечами*) знізування, здвигання, стинання. **-ние рук** – рúčкання.
- Пожима́ть, пожа́ть** – давити, стискати (часом, часами), (*слегка*) потискувати (злегка), *сов.* подавити, стіснути, потіснути що. **-ма́ть руку кому, кого за руку** – стискати (стіснути) ко́му руку, кого за руку. [Я стиснула йому руку (Рудан.). Стісну щиро за рúčеньку, в губки поцілую (Чуб. V)]. **-ма́ть друг другу руки** – рúčатися, порúčатися, рúčкатися, порúčкатися. **-ма́ть плечами** – знізувати *и* низати, знизнути (*реже* знизати) плечима, здвигати, здвигнути, стинати, стенути плечима, стулітися плечима. **Пожа́тый** – потіснений, стіснений. **-т́ся** – шулітися, зшулюватися, ко́рчитися, їжитися.
- Пожина́ть, пожа́ть** – пожинати, пожати, збирати, зібрати що. [Хто сіяв зло, той пожинав скорботу (Куліш)]. *Что посеешь, то и -жнёшь* – що посієш, те й збереш. **-на́ть плоды трудов своих** – заживати плодів своєї праці. **-на́ть лавры** – збирати лаври. **-т́ся** – пожинатися, жатися, пожа́тися, бу́ти пожа́тим.
- Пожира́ние** – пожирання, поїдання.
- Пожира́тель, -ница** – жерун, жерунка. [Іскія... та вічна жерунка сонця (Коцюб.)].
- Пожира́ть, пожра́ть** – пожирати, жерти, пожерти, (-жеру, -жереш), зажирати, зажерти, поїдати, поїсти, (*поглотить*) поглинати, поглинути; (*вульг.*) лигати, полигати, тріскати, потріскати *и т. п.*, *см.* **Жра́ть**. [Непевність та тривога, мов огонь, жерли Гна́тове серце (Коцюб.). Неправда увесь світ зажерла (ЗОЮР). Зілля сухе огонь поїда (Ном.)]. *Его -рало нетерпение* – нетерплячка жерла його. **-ра́ть глазами кого, что** – поїдати (їсти) очима ко́го, що, па́сти о́чі на ко́му, на чо́му. **Пожира́ющий** – жерущий. **Пожра́нный** – пожертний, зажертий. **-т́ся** – пожиратися, жертися, бу́ти пожертим.
- Пожире́ть** – поглядшати.
- Пожирне́ть** (*о пище*) – поситшати, поситішати.
- Пожитки** – збіжжя, худоба, (*ум.* худібчина), скарб, пожиток (-тку) *и* пожитки (-ків), манатки, манаття, (*пренебр.*) мізерія.
- Пожить** – пожити (*н. вр.* -живу́, -веш *и* -жию́, -жиєш). **-жи́ть вдоволь** – набу́тися. **-жи́ть некоторое время где-л.** – пережити, перебути деякий час десь. **-жи́ть в своё удовольствие** – порозкошувати, розкоши *и* розкошів зажити (зазнати). **-вший человек** – підтоптаний чоловік.
- Пожити́е** – пожиття, час пробування де.
- Пожму́рить** (*глаза*) – помружити (о́чі).
- Пожнивный** – стерневий, постерневий.
- По́жниво** – стерня (-ні), стерно́ (-на́), стернище *и* стернісько. *Срв.* **Жни́во**.
- По́жня** – сіножать.
- Пожра́ние** – пожертя, прожертя, прожерення.
- Пожужжа́ть** – подзиччати, подзичкати, подеркотіти, побреніти, погусті (деякий час). *Срв.* **Жужжа́ть**.
- Пожури́ть кого** – покартати, накартати ко́го, погрімати на ко́го, намілити го́лову, чу́ба ко́му, вічитати молитву ко́му.
- Пожурча́ть** – поджуркотіти, поджурча́ти, поджуркоті[а́]ти, побреніти *и т. д.* *См.* **Журча́ть**.
- Пожухну́ть** – померхнути. *См.* **Жухну́ть**.
- По́за** – поза, постава.
- Позабави́ть** – побавити, позабавляти, потішити ко́го (якийсь час).
- Позабави́ться** – побавитися, позабавлятися, потішитися чим.
- Позабегать, -ся** – забігати. [Забігали слуги, заметушилися (Ум.)].

Позабежать – позабігати.

Позабить, -ся – позабивати, -ся, см. **Забивать, -ся.**

Позаблевать – позабльовувати що.

Позаблѣклый – пов'ялий, пожовклий.

Позаблѣкнуть – пов'янути, пожовкнути.

Позаболеть – поболіти, пох(в)оріти, послабнути, позанедужувати. [Всі діти, в нього послабли (позанедужували)].

Позаботиться – подбати про (за) ко́го, про (за) що, поклопотатися, ким, чим *и* про (за) ко́го, про (за) що, потурбуватися, попеклуватися про (за) ко́го, про (за) що, постаратися про ко́го, про що. *Срв.* **Заботиться.**

Позабочиваться, см. **Заботиться.**

Позабрать – позабирати що, см. **Забрать.**

Позабрить – поголити, см. **Забрить.**

Позабросать – позакидати, см. **Забросать.**

Позабросить – закинути, (*о мн.*) позакидати, см. **Забросить.**

Позабрызгивать – позабриз(ь)кувати, позахлюпувати, позаляпувати що, см. **Забрызгать.**

Позабывать, позабыть – позабувати, забути що, (*о чём*) позабувати, забути(ся) про що, за що, на що. *См.* **Забывать.**

Позавалить – позавалювати, позасипати, позакидати що чим.

Позавертеть, позавернуть что – позагортати що в що, пообгортати що чим, повгортати що в що, позаве[і]рчувати, позавивати (*диал.* позавинювати) що в що *и* чим. **-ться** – позагортатися в що, пообгортатися чим, повгортатися в що, позаве[і]рчуватися, позавиватися (*диал.* позавинюватися) в що *и* чим. *Срв.* **Завёртывать, -ся 1.**

Позавесить – позавішувати, позапинати що. **Позавешенный** – позавішуваний, позапінаний. **-ться** – позавішуватися, позапинатися. *См.* **Завесить, -ся.**

Позавести – позаводити що. *См.* **Завести.**

Позавидовать – позаздрити(ся), позаздрувати, позавидувати (*гал.* позавідити), позавистувати, позаздростити ко́му, чо́му *и* на що. *См.* **Завидовать.**

Позавинтить, -ся – позагвинчувати, -ся, позашрубівувати, -ся.

Позавить, -ся – позавивати, -ся, повити, -ся, позаплітати, -ся, поплесті, -ся, позакручувати, -ся. *Кудри -вилися* – кучері повилися.

Позавраться – забрехатися.

Позавтракать – поснідати, (*гал.*) поснідкувати. [Як не прийдеши обідати, прийди поснідати (Чуб.)].

Позавчера, нар. – позавчора, завчора, передучора.

Позавчерашний – позавчорашній, передучорашній.

Позавядают, позавянуть – пов'янути, пов'ялітися. *См.* **Завянуть.**

Позавязать – позав'язувати що. *Срв.* **Завязать.**

Позавялый – пов'ялий, (*несколько*) прив'ялий.

Позавянуть, см. **Позавядают.**

Позагадить – позагіджувати, позапоганювати, позапаскуджувати що. *См.* **Загадить.**

Позагаженный – позагіджуваний, позапоганюваний *и т. д.*

Позагадиться – позагіджуватися; позапоганюватися, позапаскуджуватися (*немного*) загідитися, запоганитися, запаскудитися (трохи). *См.* **Загадиться.**

Позагибать, -ся, позагнуть, -ся – позагинати що, позагинатися. *Срв.* **Загибать, -ся.**

Позаглядеться – задивитися, (*о мног.*) позадивлятися на що, см. **Заглядеться.**

Позагнать, позагонять – позаганяти, позагонити, позаймати ко́го, що. *Срв.* **Загонять.**

Позагнуть, -ся, см. **Позагибать, -ся.**

Позагонять, см. **Позагнать.**

Позагорелый, см. **Загорелый**.

Позагореть – позасма́(г)люватися, посма́гнути, позапіка́тися *и т. д.*, см. **Загореть**.

Позагореться – позагоря́тися, позайма́тися, см. **Загореться**.

Позагоститься – загостю́ватися, загості́тися, (*о многих*) позаго́щуватися де.

Подготовить, см. **Заготовить**.

Позаграбить – пограбува́ти, позага́рбувати що.

Позагрязнить, -ся – позанечи́щувати, -ся, позабру́джувати, -ся, побрудні́ти, -ся, позабру́днювати, -ся; занечи́стити, -ся, забрудніти, -ся трохи. См. **Загрязнить**.

Позадвигать, **позадвинуть** – позасува́ти, позасо́увати що; засу́нути (тро́хи) що.

Позаделать – позаро́блювати, позала́тувати що; *срв.* **Задельвать**.

Позадержать, -ся, см. **Задержать**, -ся.

Позади – 1) *нар.* – позаду́, (і)зза́ду. *Итти -ди* – іти́ поза́ду, зза́ду. *Он остался -ди* – він зостався (лишився) позаду́; 2) *предл.* – позад ко́го, чо́го, за (поза) ким, чим. -ди́ *избы* – позад ха́ти, поза ха́тою. *Оставаться -ди всех (оставать в успехах в прогрессе)* – па́сти за́дню, па́сти за́дніх. [Сім'я моя не буде па́сти між людьми за́дню (Г. Барв.)].

Позадолжать – заборгува́тися, (*о мног.*) позаборго́вуватися.

Позадуматься, см. **Приздуматься**.

Позадуть – позадува́ти, позади́мати, позадму́хувати що; *срв.* **Задувать**.

Позадь, см. **Позади**.

Позажечь, **позажигать** – позапа́лювати; позасві́чувати; см. **Зажечь 1, 2**.

Позазвать – позаклика́ти, позазива́ти ко́го; *срв.* **Зазвать**.

Позаймствование – запозичення, позичення.

Позаймствовать что, -ться *чем* – 1) запозичи́ти що, запозичи́тися чим; 2) (*перенять*) пере(й)ня́ти, попере́йма́ти що у ко́го, від ко́го. **Позаймствованный** – позичений, запозичений.

Позакапывать, -ся, **позакапать**, -ся – позака́пувати, -ся. **Позакапанный** – позака́пуваний. См. **Закapать**.

Позакидать, **позакинуть** – позакида́ти ко́го, що, чим, куди́. См. **Закидывать**.

Позакладывать, **позакласть** – позаклада́ти, см. **Закладывать**.

Позаклеивать, **позаклейть** – позаклеюва́ти, позали́плювати що; см. **Заклеивать**.

Позаклепать – позакле́пувати, см. **Заклепывать**.

Позаклинивать – позаплі́шувати, см. **Заклинивать**.

Позаконопачить – позаконопа́чувати, позашпа́глюва́ти, см. **Законопачивать**.

Позакопать – позако́пувати, см. **Закопать**.

Позакоптелый, см. **Закоптелый**.

Позакоптеть – позаку́рюватися, позади́млюватися; (*немного*) заку́рїти, задими́ти, см. **Закоптеть**.

Позакоптить – позаку́рювати, позади́млювати, см. **Закоптить**.

Позакрасить – (*немного*) закраси́ти, зафарбува́ти; (*всё*) позакра́шувати, позафарбо́увати, см. **Закрасить**.

Позакрепить, см. **Закрепить**.

Позакрыть – позачиня́ти, позакрива́ти, позатуля́ти, см. **Закрыть**.

Позакупить – заку́пити, поку́пити, позакупо́увати, см. **Закупать**.

Позакупорить – позатика́ти, см. **Закупоривать**.

Позакусить, см. **Закусить**.

Позакутать – позакутува́ти; (*немного*) прику́тати (тро́хи) що, см. **Закутать**.

Позалежаться, см. **Залежаться**.

Позалезть – позала́зити, см. **Залезать**.

Позалепить – позали́плювати, см. **Залепить**.

- Позаложить** – позакладати що чим; (*отдать в залог*), позаставляти що. *Срв.* **Заложить**.
- Позамазати** – позамазувати, *см.* **Замазывать**.
- Позамарати** – позагіджувати, позаляпувати, *см.* **Замарать**.
- Позамаслити** – позасмальцьовувати, позаяложувати, *см.* **Замаслить**.
- Позамашивати** – позамощувати, *см.* **Замашивать**.
- Позамедлити**, *см.* **Замедлить**.
- Позамёрзнуть** – позамерзати; замёрзнути (трохи); *см.* **Замерзать**.
- Позаметати, позамести** – позамітати, *см.* **Заметать**.
- Позамешкати**, *см.* **Позамедлить**.
- Позамкнути** – позамикати, *см.* **Замыкать**.
- Позамолкнуть** – позамовкати, повмовкати; (*немного*) примовкнути. *Срв.* **Замолкнуть, Примолкнуть**.
- Позаморозить**, *см.* **Заморозить**.
- Позамочить** – помочити, *см.* **Замочить**.
- Позамяться**, *см.* **Замяться**.
- Позанимать** – (*денег*) напозичати, навизичати (грошей).
- Позаниматься чем** – попрацювати коло чого, над чим; *срв.* **Заниматься**.
- Позанозить** – позаскаблювати, позаскалювати, поскабити, поскалити (руки), *см.* **Занозить**.
- Позапасати** – позапасати, понапасати, *см.* **Запасать**.
- Позапасаться чем** – позапасатися чим, надбати чого.
- Позапачкати** – покаляти, погідити, позагіджувати, *см.* **Запачкать**.
- Позапаять** – позалютовувати, позаливати, *см.* **Запаять**.
- Позапереть, -ся** – позапирати, -ся, позачиняти, -ся; позамикати, -ся; *срв.* **Запереть**.
- Позапечатать** – позапечатувати, попечатати (все); позадрукувати *см.* **Запечатать**.
- Позаписать** – позаписувати (все), *см.* **Записать**.
- Позаплевать** – позаплювувати; *срв.* **Заплевать**.
- Позаплеснеть** – попліснявіти, поцвісти, поснядіти, побрѣзкнути; (*немного*) запліснявіти, заснядіти, забрѣзкнути (трохи); *срв.* **Заплесневеть**.
- Позапоздаты** – (*немного*) запізнитися, припізнитися (трохи); (*о мн.*) позапізнюватися, поприпізнюватися, *см.* **Запоздаты**.
- Позапрошлый** – позаторішній, третьоголітній, залітошній.
- Позапрошлый** – передостанній. *В -лом году* – позаторік. *С -лого года* – з-позаторік. [З-позаторік вже жне, а на той рік почне вже й за плугом ходити (Кониськ.)].
- Позапрягать** – захвати, (*о мног.*) поховати що куди, *срв.* **Запрягать**.
- Позапречь** – позапрягати; *см.* **Запрягать**.
- Позапречься** – позапрягатися, *см.* **Запрягаться**.
- Позапустеть**, *см.* **Запустеть**.
- Позапутать** – заплутати, (*о мног.*) позаплутувати що; *срв.* **Запутать**.
- Позапылить** – 1) (*всё, о мног.*) позапорошувати, позапилувати; 2) (*немного*) запорошити, запилити (трохи) що.
- Позапятнать** – позаплямовувати що чим. *Срв.* **Запятнывать**.
- Позаразить** – позаражувати когось чим.
- Позарастить** – (*о мног.*) позаростати чим.
- Позаржавелый** – по(і)ржавілий, (*о мног.*) по(і)ржавілий, поза(і)ржавлюваний.
- Позаржаветь** – по(і)ржавіти, (*только о мног.*) поза(і)ржавлювати. [Дах поржавів].
- Позарезать** – позарізувати, порізати, вирізати когось, що.
- Позаречь** – позаріччя, заріччя.
- Позариться** – поквапитися, позаздритися, зазіхнути на когось, на що.
- Позарыть** – позаривати, позакопувати. **-рыли все ямы** – позакопували всі ями.

- Позаряди́ть** – позаряджа́ти, понабива́ти. [Позаряджа́ли рушні́ці].
- Позасади́ть** – засади́ти, (*о мног.*) позаса́джувати що чим.
- Позасали́вать, -сали́ть** – позасалува́ти, позасмальцо́вувати (напр., рушні́ки).
- Позасари́вать, -сори́ть** – позасмічува́ти. *Речка -ри́лась* – річка замулилася. *Срв.*
- Засари́вать, -ся.**
- Позасели́ть, -селя́ть** – позаселюва́ти, позаселя́ти, позалю́днювати. **-ли́ться** – заселі́тися, (*о мн.*) позаселюва́тися.
- Позасе́сть, -седа́ть** – позасіда́ти. [Мисли́вці позасіда́ли за корча́ми].
- Позасе́чь** – (*о лошади*) засі́кти, (*о мног.*) позасіка́ти. [Кінь засі́к но́гу]. *Срв.* **Засека́ть, Засе́чь.**
- Позасе́ять** – позасіюва́ти, позасіва́ти. [Позасіва́й свої стежечки́ то рутою, то м'я́тою]. **-ться** – пообсіва́тися. *У нас все -се́ялись* – у нас усі пообсіва́лися.
- Позасиде́ться** – позасі́джуватися. [Не по свої́й во́лі позасі́джувалися]. **Позасі́женные яйца** – позасі́джені, засі́джені яйця́ (по́кладки).
- Позасини́ть** – посини́ти, (*слишком*) позасі́нювати. [Позасі́нювала сорочкі́].
- Позаслоня́ть, -ни́ть** – позаслоня́ти, позату́лювати, позатуля́ти. [Позаслоня́ли ві́кна від двору́ (Неч.-Лев.)].
- Позаслю́нить** – (*о мног.*) позаслі́нювати. *Срв.* **Заслю́нить. Ребе́нок -лю́нился** – дити́на заслі́нилася.
- Позасма́ливать, -смоли́ть** – позасмо́лювати.
- Позасма́рковать, -сморка́ть** – позашма́ркувати.
- Позасма́триваться, -смотре́ться** – позадивля́тися, позагляда́тися на ко́го, на що.
- Позасну́ть, см. Позасы́пать.**
- Позасовыва́ть, -сова́ть, -суну́ть** – позасовува́ти. **-вал вещи́ куда́ попало** – позасовува́в речі́ де попада́.
- Позасоли́ть** – позасолюва́ти.
- Позасори́ть, см. Позасари́вать.**
- Позасо́хлый** – засо́хлий, за́схлий, (*о мног.*) посо́хлий, позасиха́лий.
- Позасо́хнуть, см. Позасы́хать.**
- Позастава́ть** – (*о мног.*) позастава́ти. [Усі́ до́ма позастава́в].
- Позаставля́ть, -ста́вить** – позаставля́ти, позастановля́ти що чим (напр., ві́кна горшка́ми). **-ста́вить, позастанови́ть доро́гу** – заста́вити, застанови́ти доро́гу.
- Позастаре́лый** – застарі́лий, (*о болезни*) за́давнений. *Срв.* **Застаре́лый.**
- Позастаре́ть** (*о болезни и т. п.*), *см.* **Застаре́ть.**
- Позасте́гивать, позастегну́ть** – позастіба́ти; *срв.* **Застегну́ть. -гну́ться, см. Застегну́ться.**
- Позастила́ть, позастла́ть** – позасте́лювати, позастеля́ти, позастілува́ти. [Усі́ столи́ позасте́лювані (Грінч.)].
- Позастоя́ться** – позастоюва́тися. [Кони́ позасто́ювалися]. **Позастоя́вшиеся** – позасто́ювані. [А вже його́ ворон-ко́ні позасто́ювані (Гол.)].
- Позастраи́вать, -строи́ть** – (*о мног.*) позабудо́вувати. [Оби́два дво́ри позабудо́вував (Грінч.)]. **-строи́ться, см. Застрои́ться.**
- Позастрахо́вывать, -страхова́ть** – позастрахо́вувати (напр., буди́нки). **-ться** – позастрахо́вуватися.
- Позастрои́ть, см. Позастраи́вать.**
- Позастрои́ться, см. Застрои́ться.**
- Позасты́лый** – засти́глий, (*о мног.*) позастига́лий, похоло́лий. *Срв.* **Засты́лый.**
- Позасты́ть** – (*о мног.*) позастига́ти, похоло́нути, позачаха́ти. *На дворе́ -сты́ло* – надво́рі підме́рзло.
- Позасы́пать** – (*о мног.*) позасипа́ти (напр., ямі́, рові́). **-сы́п яму** – засі́п-но́ яму.
- Позасы́пать, позасну́ть** – позасипа́ти, позасипля́ти, позасина́ти, посну́ти. [Ді́точки

позасипають. Позасинали всі].

Позасыха́ть, позасо́хнутъ – (о *мног.*) позасиха́ти, повсиха́ти [Усі дерева́ поза[пов]сиха́ли].

Позата́врить – потаврува́ти (напр., коні, ко́ней).

Позата́пливать – 1) (*водой*) (о *мног.*) позато́плювати, позато́пляти [Вода́ твої дітки позато́пляє (Чуб.)]; 2) (*печи*) позапалювати, позато́пляти (в печах, у грубах *и* печі, гру́би).

Позата́птывать – позато́птувати.

Позатаска́ть, таски́вать, тащи́ть – 1) (о *мног.*) позатыга́ти. [Позатыга́ли соба́ки у сад кістки]; 2) **-таска́ть** (*одежду*) – затыга́ти, затаска́ти, заноси́ти, заяло́жити, (о *мног.*) позатаскува́ти, позано́шувати, позаяло́жувати; *см.* **Затаска́ть. Позата́сканный** – 1) позатыга́ний; 2) (*об одежде*) затаска́ний, зано́шений, заяло́жений, (о *мног.*) позатаскува́ний, позано́шуваний, позаяло́жуваний.

Позатаска́ться, см. Затаска́ться.

Позатверде́лый, см. Затверде́лый.

Позатверде́ть – затверди́ти, затве́рднути (тро́хи), (о *мног.*) позатверда́ти. *Срв.* **Затверде́ть.**

Позатворя́ть, позатвори́ть – позачиня́ти. [Усі вікна позачиня́ли, нічим дихати].

Позатвори́ться – позачиня́тися, позамика́тися. [Позачиня́лись та й сидя́ть].

Позате́плять – позасвічува́ти (напр., усі ля́мпадки, свічки).

Позатира́ть, позатере́ть – позатирати що чим. **-тєся** – позатирати́ся.

Позатиха́ть, позатихну́ть – (о *мног.*) позатиха́ти. [Усе́ позатиха́є, все по́сне (Лев.)].

Позато́пить, см. Позата́пливать.

Позато́птать, см. Позата́птывать.

Позату́плять, позату́пить – позату́плювати, позату́пляти (напр., усі соки́ри, пі́ли).

Позатуха́ть, позатухну́ть – 1) (о *мног.*) позатуха́ти, потухну́ти, позагаса́ти, пога́снути. **-хли** *все огни в селе* – скрізь позатуха́ло сві́тло на селі́.

Позатушева́ть – затушува́ти тро́хи (напр., карти́ну, малю́нок), (о *мног.*) позатушо́вувати (пля́ми).

Позатыка́ть, позаткну́ть – позатика́ти, позастро́млювати *и* -мля́ти, позату́лювати що чим (напр., но́ри, діри); (*бутылки*) позатика́ти, (*пробкой*) позакорко́вувати (пля́шки).

Позау́прямиться, см. Зау́прямиться.

Позау́тру – 1) *см.* **Поу́тру**; 2) (*завтра рано*) за́втра вранці́.

Позау́чивать, позау́чить – позавча́ти (напр., ле́кції, завда́ння).

Позахва́татъ, позахва́титъ – (о *мног.*) позахо́плювати.

Позахво́ратъ – позаслаба́ти, пох(в)о́рити, позанеду́жувати.

Позаче́[о]ркива́ть, позачеркну́ть – (о *мног.*) позакре́слювати, позаче́ркувати.

Позашвы́ривать, позашвы́рять – позакида́ти що (напр., чо́боти, череви́ки, м'я́чі).

Позашива́ть, позаши́ть – позашива́ти. [Позашива́й ро́зпірки (*прорехи*) в соро́чці]. **-тєся** – позашива́тися.

Позашто́пать – (о *мног.*) позашто́пувати що.

Позва́нивать – подзвонюва́ти, подзе́нькувати, подзеле́нькувати, потеле́нькувати в що. [Подзвоню́ючи в мідя́ні стру́ни так су́мно, наче на по́хороні (Куліш)].

Позва́ть, см. Позыва́ть 1.

Позвене́ть – подзвені́ти, подзвони́ти, подзе́нькати, подзеле́нькати, подзеленча́ти чим. [За во́рітечка ви́йшла, ключа́ми подзвони́ла (Чуб.)].

По-звє́рски – по-звіря́чому, звіро́тно, як звір. *См.* **Звє́рски.**

Позво́ление – дозвіл (-волу), (*реже*) дозво́ління, дозво́лення, (*соизволение*) призво́лення, призво́л (-волу). *Проси́ть (попроси́ть) -ния, о -нии у кого* – проси́ти (попроси́ти), проха́ти (попроха́ти) пита́тися (спита́тися) дозволу́ у ко́го. *Испраши́вать, испроси́ть -ния у кого* – пита́тися, спита́тися дозволу́ у ко́го. *Получи́ть -ние* – діста́ти дозвіл від ко́го. *Да́ть, имєть -ние* – да́ти, ма́ти дозвіл на що. *С ва́шего -ния* – за ва́шим дозволу́м (дозво́лінням), з дозволу́

вашого. *Без -нія* – без дозволу чийого. *-ние на что* – дозвіл на що. *С -нія сказать* – за дозволом (з дозволу) мовити (сказати), шанувавши слухи ваші. [Та це не чоловік, так, шанувавши слухи ваші, смердюче стерво (Грінч.)]. *С -нія спросить* – за дозволом спитати, дозвольте спитати.

Позволи́тельно – дозвільно, дозволєнно; дозволєно, вільно.

Позволи́тельный (*могущий быть позволен*) – дозвільний, дозволєнний; (*позволенный*) дозволєний, вільний.

Позволя́ть, позво́лить – дозволяти, дозволити, позволяти, по(до)зволити, зволяти, зволити, призволяти, призволити (*допускать*) попускати, попустити комусь що, *и на що, (велеть)* веліти комусь що. [Пан не дозволяв і на годинку кидати ліса (М. Вовч.). Позволь мені усім це розказати (Л. Укр.). Хоч позволив хан на пісках новим кошєм ста́ти, та не зволив запорожцям церкву будувати (Шевч.). На це я собі не попустив (Єфр.). Та чи не призво́лите чайку? (Кониськ.). Подозвольте мені слово до вас сказати (Яворн.). Не велю́ милому журитися (Метл.). *-лять себе что* – до[по]зволяти собі що *и на що, допускаться (сов. допуститься)* чого [Він допустився шахрайства]. *-лит себе ошибку* – дозволити собі помилку *или допуститься помилки*. *-лит себе такую роскошь* – дозволити собі таку розкіш *и на таку розкіш* (Єфр.). *-лит себе смелость* – дозволити собі сміливість. *-лит кому делать, говорит что* – до[по]зволити комусь робити, говорити що. *Здоровье -ет кому* – здоров'я дозволяє (змагає) комусь. [Як (*если*) здоров'я змагає, то добре й робити (Н.-Вол. п.)]. *Если -лит мне время* – як дозволить мені час, якщо (коли) матиму час. *-лит себя подговорись* – до підмови, на підмову да́тися. *-льте слово молвить* – дозвольте слово мовити, дайте (дозвольте) до слова прийти. *-льте!* – дозвольте, (по)чекайте, погуляйте! [Чекайте! Як, се Андрій Гавриленко? (Коцюб.)]. *Не могу этого -лит* – не можу цього (*и на це*) дозволити комусь. *Я не -лю ему никакой дерзости* – я не дозволю йому жадного (ніякого) грубіянства. *Не -лю вмешиваться в мои дела* – не дозволю втручатися в мої справи, (*иносказ.*) не дам у кашу собі дмухати. **Позво́ленный** – до[по]зволєний.

Позволя́ться, позво́литься – до[по]зволя́тися, до[по]зволі́ться, подозво́литися, попускати́ся, попусті́тися. [Учі́тися завданків (*уроков*) дозволя́лося в садку (Л. Укр.)]. *-ться (спрашиваться) у кого* – до[по]зволя́тися, до[по]зволі́тися в кого.

Позвони́ть – подзвонити, подзєнькати, подзелєнькати, подзелєнча́ти, покалатати, (*в один колокол*) побєвкати в що.

I. Позвоно́к – дзвоник, калата́ло; *срв. Колоко́льчик*. [Наша коро́ва з дзвоником (калаталом) ходить].

II. Позвоно́к, *анат.* – в'язо́к (-зка), в'язова́ кістка, хребе́ць (-бця́), хреб (-ба). *Шейный -но́к* – шийний (карковий) в'язо́к. *Шейные -нки* – в'язи, шийні в'язки. [Аби голова на в'язах, а розум буде (Прислів'я)]. *Первый шейный -но́к* – двигар (-ря), атлант. *Второй шейный -но́к* – зворотник. *Грудной -но́к* – огрудний, грудний в'язо́к, огрудник. *Поясничный -но́к* – поперековий в'язо́к, поперекова кістка. *Спинные -нки* – спинні в'язки, похре́бтина. *Крестцовые -нки* – крижові в'язки, крижі (*р. криж и -жив*). *Хвостовые -нки* – купри (-рів), *ед. ч. купер (-пра) и куприк*.

Позвоно́чек – (*колокольчик*) дзвіно́чок (-чка).

Позвоно́чник, *анат. (позвоночный столб)* – хребєт, хребєтний (хреб(т)овий) стовп, хребник.

Позвоно́чный – хребєтний, хребтовий, хребовий. *-ный столб, см. Позвоночник. -ное животное* – хребєтник, хребєтна, хреб(т)ова тварина, хребті[о]вець (-тівця).

Позвону́шка – брязкальце, брязкоті́льце, брязкотальце, калатальце. *Срв. Погремүшка*.

Позвуча́ть – позвучати, погучати.

Позвякива́ть, позвяка́ть – побрязкувати, побрязкати, подзєнькувати, подзєнькати, подзелєнькувати, подзелєнькати, дзелєнча́ти, подзелєнча́ти, побрєнькувати, побрєнькати.

[На руках і ногах побрязкують ланцюжки (*цепи*) (Франко)].

Позда́ть – пізнитися, с[о]пізнитися, с[о]пізнюватися; см. **Опа́здывать**.

Позднее, позже – пізні́ш(е), (*после*) опісля, навро́слі. *Приходите* -не́е – прихо́дьте пізні́ш(е).

Немного -не́е – тро́хи пізні́ш, тро́хи зго́дом. *Гораздо* -не́е – значно (далеко) пізні́ш. *Как можно* -не́е – як-найпізні́ш(е), що-найпізні́ш, як мо́га пізні́ш. -не́е *обыкновенного* – пізні́ш, як (ніж) звича́йно. *Не -же пяти часов* – не пізні́ш п'ято́ї годи́ни; не пізні́ш, як о п'я́тій годи́ні (як у п'ять годи́н). -не́е *всего* – найпізні́ше. *Он пришёл -же всех* – він пришо́в пізні́ш від усі́х, він пришо́в оста́нній.

Позднейший – найпізні́ший, пізні́ший, (*следующий*) да́льший. -ше́е *время* – да́льший час. -ше́е *известия* – пізні́ші відомо́сті. -ше́е *деятели* – пізні́ші дія́чі.

Поздненький – пізнéнький.

Поздненько – пізнéнько. [Було́ вже пізнéнько].

Позднеть – пізні́ти, сов. спізні́ти, припізні́ти. [Пізні́є, те́мно. Неха́й трі́шечки припізні́є (Васильч.)].

Позднёхонький – пізні́сінький.

Позднёхонько, -не́шенько – пізні́сінько. *Поздним-позднёхонько* – пізно-пізні́сінько. [Лягли́ пізно-пізні́сінько, вста́ли рано-ра́нісінько].

Поздний (поздний, поздний) – пізній, (*опоздалый*) за́пізнений, спізні́лий. [Уже́ пі́зня годи́на, пі́зня порá. Пі́зня осі́нь. Ра́ння пта́шка пі́сні співа́є, а пі́зня – о́чі протира́є]. -ний *час* – пі́зня годи́на, пі́зній час, пі́зня доба́. *В -нее время* – пі́зньої годи́ни, пі́зньої доби́. -ний *вечер* – пі́зній ве́чир, (*опис.*) пі́зні ля́ги, пі́зні лягови́. [Вже́ й пі́зні ля́ги мину́ли (Коцю́б.)]. -ним *вечерам* – пі́знього ве́чора, пі́зно уве́чері, у пі́зні ля́ги (лягови́), у пі́зню ве́черю. -няя *ночь* – пі́зня ні́ч, глупа́ (*глубокая*) ні́ч. -ней *ночью* – пі́зньої но́чі, глупо́ї но́чі, у глупу́ ні́ч. *До -него времени, -ней поры* – допі́зна. [Сиді́в, працюва́в допі́зна]. *До -него утра* – допі́зна. [Спить допі́зна]. *Когда наступит -ний час* – як припізні́є. -нее *время года* – пі́зня доба́ (порá) ро́ку. -ней *осенью* – пі́зньої осі́ни. -нее *раскаяние* – за́пізнене ка́яття. -няя *любовь* – пі́зне, спі́знене коха́ння. -ние *яблоки, дыни* – пі́зні я́блука, ді́ні. -ний *гость* – пі́зній гі́сть. -ний (*поздно родившийся*) *ребёнок, птенец* – пі́зніхі́[у]рочка, пі́зніху́ря (-ря́ти), пі́зніху́рятко (-тка). -ние *детки (родившиеся под старость родителей)* – пі́зні ді́тки. -ние *потомки, -нее потомство (позднейшее поколение)* – да́лекі наща́дки. *Более -ний* – пі́зніший. *Самый -ний* – найпі́зні́ший.

Поздно – пі́зно. *Ещё не -но* – ще не пі́зно. *Уже -но* – вже пі́зно, (*опис.*) кля́мка за́па́ла, порá перепори́лася. *Тогда уже будет -но* – тоді́ вже бу́де пі́зно. -но *утром* – пі́зно ра́нком. *Слишком -но* – за́пізно, на́дто пі́зно. *Слишком -но прийти, сделать что-л.* – на́дто пі́зно при́йти, зроби́ти що, припізні́тися при́йти, зроби́ти що, при́йти на шапкобра́ння, (*насм.*) у сви́ній го́лос, у сви́нячий слі́д при́йти, зроби́ти. *Становится -но* – пі́зніти. *Стало -но* – спі́зніло, припізні́ло. *Станет -но* – спі́зніє, припізні́є. *Лучше -но, чем никогда* – краще пі́зно, як ні́коли. *Более -но* – пі́зніше.

Поздновато – пізнéнько, на́дпізь. [На́дпізь пі́шли ми до́дому (Левч.)].

Поздноватый – пізнéнький.

Поздность – пі́зність (-ности).

Позднушка – пі́зніхі́[у]рочка, пі́знячка, пі́зню́чка.

Поздний (*кто всегда опаздывает*) – спі́зня́ло (*общ. р.*), пі́зню́р (-ра́).

Поздняк (*родившийся или созревший позже других*) – пі́зняк, пі́зню́к. [Пі́зняк-бичо́к].

Поздо, см. **Поздно**.

Поздороваться – по́здоровка́тися, по́здорові́тися, по́віта́тися, при́вітатися з ким. [Вони́ при́вітно по́здоровка́лися (Крим.)]. -ва́ться *за руку* – по́ручка́тися. -ва́ться *целуясь* – по́чоло́мка́тися. См. **Здороваться**.

Поздороветь – по́здоровша́ти, по́здорові́шати, по́здорові́ти, по́ду́жчати, по́мі́цніша́ти.

Поздоровиться кому, безл. – 1) (*с отриц. не*). *Не -вится ему от этого* – не бу́де до́бра́ йому́

від (з) цього, не пощастить йому від цього, не здобріє цим. *Не -вилось* ему у нас – не повелось йому в нас. *Не -вितся с таких похвал* – не здобрієш од такої хвальби; 2) (без отриц.) *-вится мне, так и разживёмся* – поздоровшаю, так і розживемося (розбагатіємо).

По-здорову – щасливо, добре, гаразд. *-ву ли доехали?* – чи добре, чи щасливо доїхали? Чи здорові доїхали? *Что-то у них не -ву* – щось-то в їх не гаразд, не добре. *По-добру ль, по -ву ль?* – чи щасливо? чи гаразд? *По-добру ль, по -ву ль живёте?* *По-добру ль живёте, по -ву ль?* – чи гаразд (щасливо) живете? *или* чи живенькі, здоровенькі? *Убирайся по-добру, по -ву* – тікай, доки (поки) живий і цілий. *Помиритеся с ним по-добру, по -ву* – помиріться з їм тихенько та любенько.

Поздравитель, поздравляльщик – поздоровник, віншувальник, вітальник.

Поздравительница, поздравляльщица – поздоровниця, віншувальниця, вітальниця.

Поздравительный – поздоровний, віншувальний. *-ный адрес* – віншувальна, поздоровна адреса. *-ное приветствие, пожелание* – віншувальне (поздоровне) привітання, побажання. *-ная речь* – віншувальна промова, (стар.) (о)рація. [А старший рацію сказав (Котл.)]. *-ное стихотворение на Рождество* – різдвяна вірша; – *на Пасху* – великодна вірша.

Поздравление – поздоровлення когось з чим, (по)віншування когось чим, (при)вітання, (гал.) гратулювання, гратуляція когось з чим. *Новогоднее -ние* – новорічне поздоровлення, -не віншування, -не вітання. *-ние с новым годом* – поздоровлення, (при)вітання з новим роком, віншування новим роком. *-ние с благополучн. возвращением* – (при)вітання з щасливим поворотом. *Мои -ния!* – мої вітання! (гал.) мої гратуляції!

Поздравлять, поздравить *кого с чем* – поздоровляти, поздоровити когось з чим, віншувати, повиншувати когось чим, вітати, привітати, (гал.) гратулювати, погратулювати когось з чим. *-вить с добрым утром, днём* – на добридень віддати, на добридень поклонитися. *-влять кого с новым годом* – поздоровляти, вітати когось з новим роком, віншувати когось новим роком. *-вить с праздником* – поздоровити, привітати когось з святом (праздником). *-вляю вас с благополучным возвращением* – з щасливим поворотом вітаю (поздоровляю) вас. *-вить с именинами, днём рождения* – поздоровити (привітати) когось з іменинами, з днем народження, повиншувати когось іменинами, днем народження. *-влять с новым годом, посевая зерном* – посівати, сов. посіяти, новолітувати когось. *Итти -влять кого с новорождённым* – (шутл.) іти до когось на молозиво. *Итти с -нием и подарком* – ходити до когось на ралець. *С чем вас и -ляю* – з чим вас і вітаю, чим вас і віншую.

Поздравиться. *Уж он -вился с праздником! (успел напиться)* – він уже набрався (залів сліпи) за-ради свята.

Поздравный, см. Поздравительный.

Поздравствовать – 1) *кого, см. Поздравить*; 2) *кому (пожелать здоровья)* – побажати здоров'я комусь, поздоровкати когось, (*выпить за здоровье*) випити за здоров'я чиє, випити до когось.

Поздравствоваться, см. Поздороваться.

Поздяк, см. Поздняк.

Позевать – попозіхати.

Позевок – позіх (-ху); *см. Зевок.*

Позевога, позевуха – позіхи (-хів), позіхоти (-тів), позіхачка, зівачка. [Чогось мене позіхи напали].

Позевуша, общ. – позіхайло (*общ. р.*).

Позёвывание – позіхання.

Позёвывать – позіхати. [Панна Анеля куталась у хустку, позіхала в кулак і на мене не звертала уваги (Коцюб;)].

Позёвываться – позіхатися. [Уже й мені часто позіхається (Г. Барв.)].

Позеленелый, -вший – позеленілий.

Позелене́ние – позелені́ння.

Позелене́ть – позелені́ти, (*ещё более*) позелені́шати.

Позелени́ть – позелені́ти що. [Вона́ (весна́) не зйде́ вже ніко́ли садо́чок твій позелени́ть (Шевч.)].

Позелени́ться – позелені́тися. [На траві́ позелени́ться полотно́].

Позём – 1) ґрунт (-ту), земля, поле, ніва; 2) гній (*р. гною*); 3) (*плата за землю*) поземельне (-ного), ланове (-во́го).

Поземельное, поземельщина – поземельне, ланове (-во́го).

Поземельный – поземельний, лановий, ґрунтовий. **-ный налог** – поземельне, ланове (-во́го), поземельний податок; *см. Поземельное.*

Позёмистый, см. Призёмистый, Низменный. -тое, позёмное растение – стелю́х (-ха́) (Херсонщ.).

Позёмный поклон – дозёмний, низький поклі́н.

Позёмное, см. Поземельное.

Позёмщина, см. Поземельное.

Позёмщик, -щица – (*наёмщик земли*) посёсор. *См. Арендатор.*

Позёмыш, -мышек – (*малорослый человек, животное, растение*) курдупель (-пеля).

Позже, см. Позднее.

Позёр – позёр (-зе́ра).

Позёрство – позува́ння.

Позимова́ть – позимувати.

Позира́ть, позре́ть – позира́ти, позирну́ти на ко́го, на що. [Да погляда́ю, да позира́ю да на ту чо́рну хма́ру].

Позирова́ние – позува́ння.

Позирова́ть – позувати (-зу́ю, -зу́єш).

Позирова́нка, см. Позирова́ние, Позёрство.

Позитив – позитив (-ву).

Позитивизм – позитиві́зм (-му).

Позитивист, -стка – позитиві́ст, -ві́стка.

Позитивистский – позитиві́стський.

Позитивный – позитивні́й. [Позитивна пра́ця, -ні́ типі].

Позиту́ра – по́за, позиту́ра, поста́ва.

Пози́ция – пози́ція (-ї́), (*перен.*) пози́ція, по́стать (-ти); *срв. Положе́ние. Неприятельские, передовые -ции* – ворожі, передні пози́ції. *Войска заняли крепкие -ции* – військо зайняло міцні пози́ції. *-ция пальцев, муз.* – пози́ція, поста́ва пальців. *-ция в пляске* – поста́ва в та́нці, в танку́. *Нейтральная -ция кого к чему* – невтра́льна пози́ція ко́го до чо́го. *Наши дипломаты стали на противоположную -цию* – на́ші диплома́ти на проти́лежну ста́ли пози́цію (по́стать). *Держатся своей -ции* – доде́ржувати своєї́ по́стати (Грінч.). *Занять враждебную по отношению к чему -цию* – ворожу пози́цію (по́стать) до чо́го узяти, ста́ти що-до чо́го на ворожу сто́пу. *Сбить кого с -ции (с толку)* – збі́ти ко́го з плі́гу.

Позлаща́ть, -ся, позлати́ть, -ся – позло́чувати, -ся, позлото́тити, -ся; *см. Позолачива́ть, позолоти́ть. Позлащённый* – позло́чений, поз(о)ло́чуваний.

Позлаще́ние – 1) (*действ.*) позло́чення, позло́чування; *см. Позолоче́ние 1; 2) позло́та; см. Позоло́та 2.*

Позли́ть – позли́ти, (*не мало*) по́позли́ти ко́го. [Він мене́ чима́ло по́позли́в].

Позли́ться – позли́тися, по́позтува́ти, (*не мало*) по́позли́тися на ко́го.

По-злоде́йски – по-злоді́йському, по-лиході́йському, як злоді́й, як лиході́й, злоді́йським (лиході́йським) спо́собом (чи́ном); *см. Злоде́йски.*

Позлослови́ть – полихослови́ти, по́пашекува́ти.

Позна́бливать (о лихорадке) – трясти́, кидати ко́го часа́ми (від ча́су до ча́су).

Познава́ние – пізнава́ння, спізнава́ння, дізнава́ння чо́го, обізнава́ння з чим.

Познава́ть, позна́ть – пізнава́ти, пізна́ти, спізнава́ти, спізна́ти, дізнава́ти, дізна́ти ко́го, що. [Я пізна́в його́. Вони́ не дізна́ють сме́рти (Св. П.). Не пізна́вши бо́лю від розлу́ки, не спізна́єш ра́дости стріча́ння (Крим.)]. **-ва́ть истину́ чьего́ уче́ния** – спізнава́ти істи́ну чийо́го вче́ння. **-на́ть природу́, су́щность вещей** – ді[пі]зна́ти приро́ду, істо́ту речей. **-на́й са́мого се́бя** – спізна́й са́мого се́бе. **И -на́л Адам Еву́** – і взна́в Адам Єву́ (Св. П.). **Позна́нный** – пізнаний, спізнаний, дізнаний.

Познава́ться, позна́ться – пізнава́тися, пізна́тися, спізнава́тися, спізна́тися, дізнава́тися, дізна́тися. **Друг -ё́тся, друзья́ -ю́тся в несча́стьи** – прия́теля (дру́га), прия́телів (дру́зів) пізна́єш у бі́ді (при лихій го́дині, лихо́ї го́дини).

Познако́мить – познайо́мити, зазнайо́мити, по[за]знако́мити ко́го з ким, з чим.

Познако́мленный – познайо́млений, зазнайо́млений з ким, з чим.

Познако́миться – познайо́[ко]митися, зазнайо́митися, признайо́[ко]митися, спізна́тися, пізна́тися, за[і]зна́тися, запізна́тися, обізна́тися з ким, з чим, (с)пізна́ти ко́го, що, (о мног., со мног.) (редко) позазнайо́млюватися, позазнава́тися з ким. **-ться друг с другом** – познайо́митися оди́н з оди́м. [Шевче́нко познайо́мився з Куліше́м р. 1848 (Грінч.). Там я уперше з дяко́м признайо́мився (М. Вовч.). Тоди́-ж і з Сучко́м зазна́вся дужче́ (Грінч.). З людьми́ спізна́вся (Глібов). Там пізна́в сестру́ його́, Га́ню (Франко). Хоті́ла спізна́ти село́ (Кониськ.)].

Позна́ние – 1) (действ.) пізна́ння, спізна́ння чо́го. **-ние истины́** – пізна́ння істи́ни; 2) зна́ння, знаття́. **Человек с большими -ниями** – лю́дина з вели́кими зна́ннями. **Иметь в че́м-л. -ние** – зна́тися на чо́му.

Позно́блять, позно́бить – (морозом) морозити, поморозити ко́го, -що; (о лихорадке) потрусити, покидати. [Таки́ до́бре потрусила́ про́пасни́ця]. **-бить цветы́, пальцы́** – поморозити кві́ти, пальці́. **-бить тараканов** – виморозити тарга́нів.

По́зный, см. По́здний.

Позоба́ть – подзю́бати, подзю́бати, поклюва́ти; *срв.* **Поклева́ть**. [Курча́та пшоно́ чи́сто все подзю́бали (Грінч.)].

Позола́чивать, позолоти́ть – позоло́чувати, позолоти́ти, (реже позлоти́ти), узоло́чувати, узолоти́ти, (вызолотить) визоло́чувати, визолотити, (о мног.) пови[пов]золочувати що. [Я-б тво́ї крила́ позолоти́ла (Чуб.). Я́сне со́нце позоло́чує висо́кі моги́ли (Коцю́б.). Певно́ й се́рце твоє́ взолоти́ла печа́ль (Тич.)]. **Позоло́ченный, позоло́чен** – позоло́чений, позоло́чуваний (позло́чуваний), (о мног.) повизоло́чуваний; (прилагат.) позолоти́стий, златомальо́ваний. [Позоло́чений посуд. Покри́шка (кры́шка) позоло́чувана (Л. Укр.). Два віно́чки позло́чувані. Таки́ повизоло́чувані усе́ пам'ятники́ (Грінч.). Терни́ (терни́я) бу́ли позлоти́сті, кайдани́ і ті золоті́ (Л. Укр.)]. **-ться** – позоло́чуватися, позолоти́тися, бу́ти позоло́ченим.

Позоло́та – 1) (действ.) золоче́ння, позоло́чування; *срв.* **Позоло́ченье**; 2) позоло́та, позло́та. **Рама с -тою** – ра́ма з позоло́тою.

Позолоте́ть – позолоти́ти. [Ко́лос позолоти́в (Г. Барв.)].

Позолоти́ть, см. Позола́чивать.

Позоло́тчик – позоло́тник. *См.* **Золоти́льщик.**

Позоло́ченье – позоло́чення, позолоти́ння, (длит.) позоло́чування.

Позонди́ровать – позондува́ти.

Позо́р – га́ньба́, га́неба́, (безчестие) безче́стя, (пору́гание) нару́га, (оговор) несла́ва, сла́ва, суд, осуда́, осудо́вище, осудо́ви́сько, (сты́д) стидо́та, стидо́вище, стидо́в'я, (публичны́й) публі́ка, (посты́дное зрели́ще, место) позори́ще [Усе́ нага́дувало́ їм про́ їхню́ неда́вню га́ньбу́, безси́лля й зра́дництво́ (Єфр.). Га́ньбо́ю не візьмеш, так си́лою ді́ймеш (Приказка). На все село́ несла́ва (Кониськ.). Бо на позори́ще ве́дуть старо́го дурня́ муштрува́ти (Шевч.).

Виставляє їх (хіби людські) на прилюдне позорище (Єфр.). Мов на позорищі прикута я стояла (Л. Укр.)). **-зор** и **срам** – ганьба та сором. *Небывальый -зор* – неслівська ганьба. *Покрывать -ром кого* – ганьбою вкрити когo. *Запятнать -ром кого* – заплямувати ганьбою когo. *И вас не минет этот -зор* – і вас не мине (не минеться) ця ганьба (ганеба). **-зор** *измены* – ганьба зради. *Край проклятия и -ра* – країна (край) прокляття й ганьби. *Какой -зор!* – яка ганьба! *От этого -ра* – з цієї ганьби.

Позорить, опозорить – ганьбити, зганьбити, ганьбувати, зганьбувати когo, ганьбу давати, дати кому, славити, ославлювати, ославити, неславити, знеславити, у славу (неславу) вводити, ввєсти (*бесчестить*), безчєстити, збезчєстити, (*публично*) публікувати, опублікувати, шпєтити, ошпєтити, (*словами*) паплюжити, спаплюжити когo.

Позориться, опозориться – ганьбити себе, зганьбити себе, ганьбувати себе, зганьбувати себе, знеславлюватися, знеславитися, набиратися, набратися слави (неслави).

Позорище – позорище; *см. Позор*; (*зрелище*) видовище, видовисько.

Позорно – ганєбно. [Ганєбно хилюсь у ярмі (Ворон.).]

Позорность – ганєбність (-ности).

Позорный – ганєбний, безчєльний. [Ви всі погинули ганєбною смєртю (Л. Укр.)]. **-ный поступок** – ганєбний, безчєльний вчинок. **-ное ярмо** – ганєбна, безславна кормига. **-ный столб** – ганєбний стовп.

Позорящий кого – ганєбний для когo, що ганьбить когo.

I. Позреть – постігнути трoхи. *Дай яблокам ещё -реть* – дай яблукам ще трoхи постігнути.

II. Позреть, см. Позирать.

Позубить – (*пощербить*) позубити, пощербити що. [Позубили мені сокиру]. **-ться** – позубитися, пощербитися.

Позубоскалить – поглузувати, покєпкувати з когo. *Срв. Зубоскалить.*

Позубрить – 1) *см. Позубить*; 2) (*поучить в долбёжку*) потовкти, потрубити.

Позубриться – позубитися, пощербитися.

Позудеть – посвербіти (-блю, -биш).

Позумєнт – брузумєнт (-ту), п[б]асаман (-ну), карунка, корунок (-яку), (*галун*) г[г]алун (-ну), галунок (-нку), г[г]ало[ьо]н (-ну). [Червоний жупан з вильотами (*откидными рукавами*), що пообшивані брузумєнтами (Стор.). Золоті галони, а срібні запони].

Позумєнтный – брузумєнтовий, п[б]асамановий, галуновий, корунковий. **-ная лента** – гальонка. **-ная фабрика** – брузумєнтарня.

Позумєнтик – брузумєнтик, брузумєнтар (-ря), п[б]асаманник, шмукляр (-ра). **-щица** – брузумєнтиця, брузумєнтарка, п[б]асаманниця, шмуклярка.

Позумєнтичий – брузумєнтицький, п[б]асаманницький, шмуклярський.

Позыбать, -ся, pozybnуть, -ся – (*покачнуть*) поколихати, -ся, поколихнути, -ся. **-бать ребёнка** – поколис[х]ати дитину.

Позыв – хіть (*р. хоти*), охота, потяг, жадоба до чоґo. *Постоянный -зыв к еде* – їстівєць (-вця), ненасит (-ту), ненажир (-ру). [Ненажир напав].

Позывать, позвать – 1) *кого (кликать)* – кликати, покликати, звати, позвати когo, (*крикнуть кого*) гукати, гукнути когo и на коґo; 2) *безл. (тянуть, нудить)* тягнути на що, куди, кортіти когo и кому (щось робити), берє, беруть когo що. *Меня -вает на еду* – берє мене їжа, кортіть мене їсти, їсти хочеться мені, тягне мене на їжу. *На рвоту кого -вает* – блювати берє когo, воніти беруть когo или на воніти берє когo, з душі верне, (*тошнит кого*) нудить когo. *Меня так и -вает в поле* – менє так і тягне в поле, менє так і кортіть у поле. **Позванный** – покликаний. *Гости позваны* – гостей покликано.

Позывистый – (о псах) слухняний.

Позывный, юрид. – позовний.

Позычать – подзи(ж)чати, погучати.

- Позяба́ть, позя́бнуть** – ме́рз(ну)ти, зме́рз(ну)ти, (о *мног.*) поме́рз(ну)ти. [Я́блука поме́рзли в комо́рі. Но́ги, ру́ки поме́рзли]. *Приде́тся се́годня -ну́ть порядко́м* – доведе́ться сьо́годні до́бре поме́рзнати (попоме́рзнати).
- Позяблѝй** – змерзлий, померзлий.
- Пойво** – пѝло; *срв.* **Пойло**.
- Поигра́ть, см.** **Поигрѝвать.**
- По-игре́цки** – по-гральському, як граль. *Срв.* **Игре́цки, Мастерски́.**
- Поигрѝвать, поигра́ть** – (в *карты, шашки, игры*) гра́ти, погра́ти, (*долго*) – попогра́ти гуля́ти, погуля́ти (часа́ми, ино́ді, від ча́су до ча́су), згуля́ти в що (у *карти, у дамки (в шашки)*), в які́сь гри); (*на к.-л. муз. INSTR.*) гра́ти (часа́ми, ино́ді), погра́ти на що, на чо́му (напр., на скри́почці, на скри́почку), (*о дух. INSTR.*) в що, на чо́му, на що. [Не в ту́ю ду́дку граю́ть]; (*на бубне*) бубні́ти, побубні́ти, (*на дуде*) гра́ти, погра́ти в ду́ду, дуді́ти на дуді́ и на дуду́; (*забавля́ться*) гра́ти(ся), погра́ти(ся), гуля́ти(ся), погуля́ти(ся), ба́витися, побаві́тися з ким, з чим, в що; (*шалитъ*) пу́стувати, попу́стувати, жи́рувати, пожи́рува́ти, жартува́ти, пожа́ртува́ти (часа́ми, ино́ді, від ча́су до ча́су) з ким, з чим. **-ра́ть ко́го-л. (обыгра́ть)** – погра́ти ко́го. [А котри́й котро́го погра́в? (Лубен.)]. **-ра́ть в мя́ча** – погуля́ти в м'я́ча. *Ка́ково вам -вае́тся? -грало́сь?* – як вам гуля́ється? гуля́лось?
- Поизба́вить** – виба́вити тро́хи, ви́зволити тро́хи ко́го з чо́го; *Срв.* **Избавля́ть, Изба́вить.** **-ться** – ви́зволитися тро́хи, ви́бавитися тро́хи з чо́го. **-ля́ от хло́пот** – ви́зволитися (ви́скочив) тро́хи з кло́поту.
- Поизба́ловать, -ся, см.** **Изба́ловать, -ся.**
- Поизбира́ть, поизбра́ть** – (о *мног.*) пооби́ра́ти, повиби́ра́ти ко́го на ко́го.
- Поизби́ть сапо́ги** – поби́ти чо́боти. *См.* **Изби́ть, Исто́пта́ть.**
- Поизби́ться** – позби́ватися, пооби́ватися, (*об обу́ви*) поби́тися.
- Поизвести́, -сь, см.** **Извести́, -сь.**
- Поизво́зничать** – похурманува́ти. [Наду́мався тро́хи похурманува́ти, мо́же, що́ й зароблю́].
- По-изво́зчи́чи** – як ві́зник, по-ві́зницькому. *Руга́ться -чи́и* – ла́яться, як ві́зник.
- Поизга́дить** – спога́нити, спаску́дити, покаля́ти, (о *мног.*) попога́нити, попаску́дити, покаля́ти що, (*испортитъ*) зіпсува́ти, поспува́ти.
- Поизга́живать** – позапаску́джувати, позагиджува́ти що.
- Поизгни́ть** – погни́ти, потрух(ну)ти.
- Поизгры́зть** – погри́зти.
- Поиздева́ться (над кем)** – позну́щатися, поглу́митися, поглузува́ти, поке́пкува́ти, покпи́ти(ся), (*вдоволь*) назну́щатися, наглу́митися, на́кпи́ти(ся), на́кепкува́тися з ко́го, з чо́го, позбиткува́тися над ким.
- Поизде́ргать (нервы)** – висота́ти (не́рви).
- Поиздержа́ть, -ся** – ви́тратити, -ся з чо́го. *Дорого́й я -жа́лся* – у до́розі я ви́тратився.
- Поизды́ряветь, -виться, поизды́рится** – поді́рчавіти, поді́ркува́ти. *Шуба -ри́лась* – шу́ба поді́рчаві́ла.
- Поизды́рявить и поизды́рить** – поді́рявити, поді́ркува́ти що.
- Поизла́зити** – ви́лазити. [Ви́лазив усі́ куткі́, за́капелки (*закоулки*)].
- Поизлома́ть, -ся** – полама́ти, -ся. **Поизло́манный** – поламаний.
- Поизмара́ть** – забрудні́ти що (напр., кни́гу), (о *мн.*) позабруднюва́ти; *см.* **Изма́ра́ть. -ться** – забрудні́тися, (о *мног.*) позабруднюва́тися.
- Поизмо́кльи́й** – змо́клий, помо́клий.
- Поизмо́кнуть** – змо́кнути, помо́кнути. *Срв.* **Измо́кнуть.**
- Поизмочи́ть, -ся** – помочи́ти, -ся. **-чи́л ты оде́жду** – помочи́в ти оде́жу.
- Поизмоше́нничать** – ста́ти шахра́єм. **-чался наро́д** – став шахра́єм (розпаску́дився) наро́д.
- Поизмя́ть, -ся** – пом'я́ти, -ся.

Поизносіть – поносити, позношувати. [Поносів усю одѣжу, нема в що й одягтіся].

Поизносіться – 1) (о платьѣ) поноситися, позношуватися; 2) (износитъ платье), см. **І.**

Обнашиваться 2.

Поизогнуть, -ся – зігнути, -ся, (о мног.) позгинати, -ся; срв. **Изогнуть, -ся.**

Поизодрать – подѣрти, порвати.

Поизодраться – (о платьѣ) подѣртися; (о человеке) обідратися, обдѣртися, обіrvatися, (о мног.) пообдиратися, пообриватися. [Хлопчина геть обідрався. Пообривались, як старці].

Поизорвать – порвати; срв. **Изорвать.**

Поизранить – поранити; Срв. **Изранить.**

Поизрѣзать – порізати; срв. **Изрѣзать.**

Поизрубить – порубати, посікти, пошматувати; срв. **Изрубить.**

Поизрыть – порити; срв. **Изрыть.**

Поикать – погикати (якийсь час).

Пойка – напування.

Поилец, поилица – поїльник, поїльниця. **-цы, кормильцы вы мои** – поїльники, годувальники ви мої.

Пойло, пойво – 1) (питьѣ) пійло, (реже) джер (-ру), джеря. [Дай пійла корові]; 2) (водопой и водопойное корыто) пійло; см. **Водопой.**

Поильный – (для поения служащий) щоб пїти, напувальний.

Поильщик, -щица – напувальник, напувальниця.

Пойма – 1) (водополье) водопїлля; 2) (поёмные луга, берега, низы) оболонь (-ни), заплава, заплавина; (поёмн. берега) бережина, береговина; (заливные камышовые заросли) плавні (-вень и -внів).

Поймалки – (игра) ловіткі (-ток).

Поимание – (водою) поняття (-ття).

Поимание – упіймання, спіймання.

Поимать – по[і]ймати, поняти.

Поимать – пїмати, у[в]пїмати, спїмати, пїняти, зловити, у[в]ловити (о мн. половити), імати, поїмати, з'їмати, злапати, попасти, злавудити; (захватить) запопадати, запопасти; (застигнуть) заскочити, застукувати, застукати кого, що. [Пїмїть, діду. Дід пїняв (Руд.). Пустї-но батька в поле, – чи тоді пїмєш (Руд.). Поїмали сїві коні, гнідї і чорні. Коня з'їмав у отаві. Сам собі риби влови. Злапали його і помчали швидше у губернію (Квітка). Заскочили пана і крихточку налякали (М. Вовч.). Застукали, як сотника в горосї]. **-ть в руки** – злапати, пїмати до рук, злавудити у руки (лапи). **-ть в проступке** – спїмати в провині. **-ть на месте преступления** – застукати (злапати) на гарячому вчинку. **-ть на слове** – пїмати в слові, вловити в мові. *Если бы -ал я тебя в другом месте, знал бы ты* – коли-б я був запопав тебе в іншому місці, знав-би ти. *Его ни на чём не -ешь (он изворотлив)* – його в ложці воді не пїмаєш. **-ал, как же** – а як-же, пїмав; пїмав зайця за хвіст. **-ал не -ал, а погнаться можно** (= попытаться) – втік не втік, а побігти можна. *Либо рыбку -мать, либо домой не бывать* – або здобути, або вдома не бути. **-ал быка за рога (иронич.)** – пїмав облизня. *Ловит волк, а как волка-то -мают* – носить вовк, понесуть і вовка. *Двух зайцев ловить, ни одного не -маешь* – двох зайців гониш, ні одного не вловиш. **Пойманный** – пїманий, упійманий, спїманий, уловлений, злапаний, заскочений, застуканий.

Поиматься – пїматися, у[в]пїматися, спїматися, попастися, зловитися [Аж сам в сильце попалъсь (Гліб.)]. **Вор -лся** – злодій пїмавсь.

Поймач – 1) а[о]ркан (-на); 2) (дерев. для поимки овец) герліга, ключка.

Поименно – по[і]ймєнно. **Назвать -нно** – назвати на ім'я.

Поименный – по[і]ймєнний. **-нный список** – поимєнний спис (реєстр). **-нная переключка** – поимєнний переклик, -нна переліка.

Пойменний – заплавинний, заплавний, оболонний.

Поименование – поименовання, поменення.

Поименовать – поименувати, поменувати, поменити, наменувати, наменити.

Поименованный – поименований, поменений, названий, згаданий, (*стар.*) менений. *Выше*
-ный – вищеназваний, попереду згаданий.

Поименоваться – поименуватися, поменуватися, поменитися, наменуватися, наменитися.

Поймистый – заливистий.

Поймище – пійма, оболоня, лука.

Поймка – 1) (с)піймання, злапання, ловіння; 2) лóви (-вів).

Поймчивый – 1) (*конь*) беркий, давкий; 2) (*способный*) тямкий; 3) (*о собаке*) хапкий, хвацький; 4) (*о воде*) заливистий.

Поймщик – ловець (-вця).

Поймо, поймок – жмєня.

Поймыш – пійма (*общ. р.*).

Поимпровизировать – поїмпровізувати.

Поиндеветь – паморозю вкритися, взятися; заїнитися, (*о мн.*) позаїнюватися.

Поиндейчьи – по-индичому, по-индичачому.

Поинозёмному – по-чужинському, по-чужинецькому, зчужинська.

Поиночески – по-чернечому.

Поинтересоваться – поцікавитися.

Пойный – молочний.

Поиск, поиски – шукання за чим, шуканина, шуканка. *После долгих -ков нашёл* – після довгого шукання (попошукавши довго) знайшов. *-ки человека* – шукання за людиною.

Начались -ки – почалася шуканина. *Все -ки виновного были тщетны* – усі шукання за винним (злочинцем) пішли марно. *Отправиться на -ки чего-н.* – піти шукати чого. [Пішов шукати броду].

Поисказать – 1) перекрутити, (*о мн.*) поперекручувати; 2) (*о лице*) скорчити, покорчити що.

Поисканье – пошукання.

Поискать, см. Поискивать.

Поискивание – пошукування.

Поискивать, поискать – 1) пошукувати, пошукати, (*долго*) попошукати; 2) (*в голове*) ськати, поськати, в голову заглянути.

Поисковеркать, см. Исковеркать.

Поисковырять – поколупати, покопирсати що.

Поискривить – покривити, (*о мн.*) повикривляти що.

Поискрошить – покришити.

Поиспакостить – 1) покапостити, попсувати; 2) (*нечистотами*) позагіджувати, за[по]гідити.

Поиспакоститься – покапоститися, попсуватися.

Поиспачкать – побруднити, (*о мн.*) позабруднювати що.

Поиспачкаться – побруднитися, (*о мн.*) позабруднюватися, позагіджуватися що.

Поисписать – пописати, списати. *См. Исписывать.*

Поисписаться – виписатися. *См. Исписываться, (о мн.)* повиписуватися. [Поёт виписався].

Поисправить – поправити, полагодити подекуди, (*о мн.*) повиправляти що.

Поисправиться – поправитися.

Поиспробовать – попробувати трохи; покуштувати, *см. Попробовать.*

Поиссохлый – посохлий.

Поиссохнуть – посохнути, посхнути. *Срв. Иссохнуть.*

Поистаскать, см. Истаскать.

Поистаска́ться, см. **Истаска́ться**.

Поисте́чь – (о времени) минути. **-текло́ немало времени** – минуло чимало часу.

Поистине – на-правду, справді, поправді, достоту, навсправжки, навсправжне.

Поистоло́чь – потовкти, (о мн.) постовкувати кого, що.

Поистра́тить – витратити, (о мн.) повитрачувати що.

Поистра́титься – витратитися, (о мн.) повитрачуватися, (образно) з грошей виходити, вийти.

См. **Поиздержаться**.

Поисходи́ть – виходити що. [Віходив усі монастирі], (вульг.) вілазити.

Поисхуда́ть – схуднути, похуднути. [Худоба похудла на сухій паші].

Поисцара́пать – подряпати кого, що. *Кошка -ла все руки* – кішка геть руки подряпала.

Пойти – 1) піти куди, по що́, до чо́го; (*направиться, отправиться*) податися, побратися до чо́го; (*тронуться*) рушити; (*пуститься*) потягти. [От і пішли вони одного разу влітку по ягоди (Грінч.). Батько до млина подався. Побрався шляхом-дорогою. Поїзд рушив. Та й не ївши потяг додому]. **-ти вместе** – піти разом, вкупі. **-ти впереди** – піти попереду, перед повісти. [Голова повів перед (Квітка)]. **-ти без дороги, наобум** – піти навманя, наверле. **-ти напрямик** – піти навпростець, попростувати, попрямувати. **-ти в театр** – піти до театру (у театр). **-ти в гости** – піти в гості, у гостину, у бесіду, на посиденьки. **-ти в село** – піти на село, у село, до села. **-ти за ягодами** – піти по ягоди. **-ти за водой** – піти по воду. **-ти (поплыть) по течению воды, реки** – піти за водою, за течією. [Як за водою підеш – назад не вернешся]. **-ти на рыбную ловлю** – піти по рибу, на рибу. **-ти на охоту за зайцами, за волками** – піти на зайців, на вовків. **-ти в люди, на люди; между людей** – піти поміж люди. **-ти бродяжить** – піти в мандри, на побідки, помандрувати, змандрувати. **-ти бродит по свету** – піти світами, у світі, піти в блуд. **-ти куда глаза глядят** – піти світ за очі; піти, де очі понесуть (Грінч.). *Куда ни -ду* – хоч куди (де) піду; куди (де) не піду; де не повернуся. [Я один тут, як той палець, де не повернуся (Рудан.)]. **-ди(те)-ка сюда** – ходи (ходіть)-но сюди; а ходи (ходіть) сюди. **Пошли! Пошёл! (идёмте, иди!)** – ходімо, гайда! **-дём(те)!** – ходім(о)! **-шёл вон!** – геть іди! геть(те)! **-шёл! (отвяжись, не получишь)** – дзуськи, дзусь, адзусь. **-шёл к чорту** – іди (геть) к чорту! геть к нечистому! до дідька! **-шёл! (трогай)** – торкай, рушай! (*езжай быстрее*) поганяй, паняй. **Пади, поди!** – а-гов! з дороги! **-ди-ка, -ди ж ты** – а диві. [І маю я діти, і ніби не маю. А диві, до матері так і горнутья, а до мене холодні (Крим.)]. *Вот -ди-ж ты* – от маєш. **-ди-ка, вот что делается** – бач, що робиться. **-ди с ним** – що з ним поробиш. *Да -ди (вишь)* – та ба. [Хоч він собі і сирота, та ба, і отцевський син не буде такий бравий козак (Квітка)]. *Коли на то -шло* – як на те пішлося. **-шло к тому** – пішлося на те, повернуло на те. *Это -шло к несчастью* – це пішлося на нещастя (на біду, на горе, на лихо), на біду повернуло. **-шло прахом** – пішло на (в) нівець (на марне, за вітром, за водою), повітрилося, випадком випало. [Повітрилася робота (Гліб.). Чужим живилися, ото воно нам випадком і випало (Кониськ.)]. **-шло по-прежнему** – пішло (повелось) по-старому (по-давньому). **-шло наоборот** – пішло діло на переверт. **-шло дело в ход** – пішла робота. *Дело -шло в лад (хорошо)* – справа пішла (повелася) добре, гаразд, на добре. **-шло кому в прок** – пішло в руку (на добро). [Багатство не пішло йому в руку]. **-шли разногласия** – пішло на нелад (розлад, розбрат). **-ти за кого** – піти за кого. [Путяща дівчина за тебе не піде]. **-ти по миру** – піти в жєбри, піти з довгою рукою, на прошений хліб перейти. **-ти в бега** – піти на втечі, піти в світі, змандрувати. *Он -шёл по другой дороге* – вий пішов іншим шляхом. *Лёд -шёл (тронулся)* – лід рушив; крига пішла (скресла). *Мороз -шёл у него под кожей* – мороз пішов йому (у його) по-за шкірою, морозом сипнуло по-за шкірою. *Гвоздь вбок -шёл* – цвях убик пішов (погнався). *Птица в отлёт -шла* – птаство у вирій потягло (полетіло). *Дорога -шла под гору* – дорога пішла з гори. *Река -шла на восток* – річка пішла (повернула, скрутила) на схід. *Эхо -шло по дубраве (лесу)* – луна пішла гаєм (лісом). *Шум -шёл по дубраве* – шум (шелест) пішов дібровою. **-шёл вгору (возвысился)** – пішов угору.

[Пішли́ наші́ вгору]. **-ти́** по чьей дорожке (по чьим следам) – на чію стежку ступити (спасти, попасти). [Він ступив на батькову стежку. От і я на дідову стежку спала: він учора розбив кұхля, а я сьогодні]. **-ти́** разными путями (в разные стороны) – піти різно, порізнитися. [Ой, у полі три дороги різно]. **-ти́** на уступки – поступитися. **-ти́** в пари – заложитися. **-ти́** ходуном – заходити ходором. [Кущі бузку захиталися, затріщали, заходили ходором, ніби несподівано звели між собою люту бійку (Васильч.)]. **-ти́** в кого – уда́тися в ко́го, уродитися в ко́го. [Чорт її зна, в ко́го вона й уродилась така хороша (Тобіл.). І мій батько такий мався, і я в його вдався]. **-ти́** в бубны (с бубён) – піти дзвінкою. **-ти́** в поход – піти (рушити) в похід. **-ти́** против кого – піти проти ко́го, (вульг.) сторч проти ко́го ста́ти. **-ти́** в бой – у бій піти; до бою (побою) піти; до бою ста́ти. **-ти́** жить к чужим людям – піти в при́йми (сусіди), піти в ко́мірне. **-ти́** на хлеба – на чужий хліб пере́йти, піти на дармоїжки. На платье **-шло** много материи – на сукню пішло ба́гато матерії. Под воду **-ти́** – нирця да́ти. Некоторое время **-ти́** – попо́йти. [Чимало ще треба попо́йти, по́ки до́дому дійдемо. Як-би дощик по́пийшов на мою ка́пусту]. См. **Итти́, Ходить**; 2) (согласиться) піти на що, пристати на що, пуститися на що. **-ти́** на мир – піти на мир (на мирову), зами́ритися. **-ти́** на компромисс – пристати на ко́мпроміс, вчинити ко́мпроміс (Грінч.). Не верю, чтоб он на это **-шёл** – не вірю, щоб він на таке пу́стився; 3) (начать) піти, почати, узяти. **-шёл** врать, хвастать – за́чав (дава́й) брехати, хва́литися. И **-шёл** бранить – та й узяв (ну) ля́яти. Опять **-шёл** ду́рить – знов почав ко́верзува́ти (хімороди гонити). **-шёл** плясать – пішов танцюва́ти. **-шёл** в пляс – пішов у та́нець. Да и **-шли́** (болтать) – та й пішли. [Та й пішли: то чия торбіна ва́жча, то на скі́льки харчі́в ста́не у котро́ї, то як котра́ з до́му ви́ряджалась (Тесл.)]. **-шёл** спрашивать – пішов (ну) розпитува́ти. Вот трава **-дёт** расти после дождя – от зілля рухне́ рості́ після́ дощу. **-шла** валять, **-шла** писать – завели́, почали́ вже; 4) (начаться) піти, початися. **-шли́** у них внутренние усобицы – пішли́ у них до́мові́ чва́ри (Куліш), (вульг.) і пішла́ у них сва́рка та зма́жка (Неч.-Лев.). **-шла** дружба – пішло то́вариство, на дру́жбу пішло́ся. [Таке то́вариство пішло́ між бу́зимком і хло́п'ям (Мирн.)]. Дождь **-шёл** – дощ пішов. Ему **-шёл** второй год – йому́ на дру́гий (на дру́гу ве́сну) по́вернуло́, йому́ дру́гий посту́пив, йому́ на дру́гий пішло́. **-дёт** беда, растворяй ворота – ли́ха ко́нем не об'ї́хати; біда́ сама́ не ходи́ть 5) (поступить) піти. **-ти́** в учителя – піти в учи́телі, піти учи́телюва́ти. **-ти́** в услужение – піти у найми. **-ти́** в солдаты – піти у моска́лі. **-ти́** в войско – піти до́ війська́ (у військо); 6) (кому, безлич.) по́вестися, по́щастити, по́таланити, по́форту́нити ко́му.

Поить – 1) по́йти, напува́ти, напо́ювати. [По́йти хво́рого тра́вами. Син ко́ні (ко́ней) напува́є]; 2) (увлажняют, о дожде) по́йти, напува́ти, си́тити.

Поиться – по́тисся.

Пойщик – напува́льник.

Пока – по́ки, по́кіль, до́ки, до́кіль, за́ки, за́ким, за́кіль, ні́м, ні́м по́ки, аж, аж по́ки, до́по́ки.

Пил **-ка** не пропил всё добро – пив, аж по́ки все́ майно́ про́пив. **-ка** буду́ жив, не забуду́ – по́ки живи́й буду́ (по́ки живу́), не забуду́. **-ка** дойду́, и вечер настанет – за́ки(м) дійду́, то й ве́чір (на)ста́не. **-ка** солнце взойдёт, роса глаза выест – до́ки со́нце зі́йде, роса́ о́чі ви́їсть. Пообедаешь, **-ка** кризом обойдёшь – бу́блика з'ї́сі, по́ки кру́гом обі́йдеш. **-ка** богатый обеднеет, бедный поколеет – по́ки ба́гатий сту́хне, то вбо́гий опу́хне. Подожду, **-ка** вы окончите свою работу – почека́ю, по́ки ви́ скінчи́те, сво́ю пра́цю (за́ким ви́ сво́є до́робите). Не уйду, **-ка** всё не будет готово – не пі́ду, аж по́ки все́ не бу́де гото́ве. Он долго разглядывал меня, **-ка** узнал – він до́вго до́гляда́всь до́ мене́, за́кіль упі́знав. **-ка** не поздно – по́ки не пі́зно; по́ки час є́; до́ ли́ха. **-ка** светло – за́видна. **-ка** тепло – за́тепла. **-ка** у меня в памяти – до́ки де́ржу́ в па́м'яті. **-ка** что – по́ки-що́, тим ча́сом. С меня **-ка** (**-ка-что**) довольно этого – ме́ні по́ки-що́ до́сить і́ цьо́го, бу́де з мене́ й цьо́го. **-ка-что** дайте немного, остальное потом – да́йте тим ча́сом тро́хи, ре́шту по́тім. До тех пор, **-ка** – до́ти, до́ки.

[До́ти лях му́тів, до́ки не наї́вся. Працю́є до́ти, до́ки не впаде́ знемо́жена (Крим.)]. **-ка́** – до *тех пор* – доки, доти; поки, поти. [Поки́ діда, поти́ й хлі́ба]. **-ка́ ещѐ это будет** – доки ще до цього дійдеться.

Покаба́лить – покріпа́чити, понево́лити кого́.

По-каба́цки – по-шино́цькому, по-п'яни́цькому.

По-кавале́рски – по-кавалі́рському.

Пока́верзить – поковерзува́ти над ким.

Покади́ть – покадити, покури́ти, (*немного*) підкади́ти.

Пока́з – показ (-зу). **На-пока́з** – на-пока́з.

Пока́зание – 1) (*свидетельство*) свідкува́ння, свідчення, посвідчення. *Давать -ние*, см.

Пока́зывать 2. *Давать разноречивые -ния* – суперече́чне свідчити; не в одно́ свідчити (говорити). *Давать ложное -ние* – фальшивим свідком свідчити, не по правді свідчити.

Дача -ния – свідкува́ння, свідчення. *Снимать -ние* – одбира́ти свідчення.

Засвидетельствовать (подтвердить) свидетельскими -ниями – свідками засвідчити; 2) (*определение*) показ (-зу). **-ние счётчика** – показ лічильника.

Пока́затель – 1) пока́жчик; 2) (*свидетель*) свідок (-дка), (*обличитель*), дока́жчик, ви́кажчик, ви́казник, дово́дник. *Срв. Свиде́тель.*

Пока́зательница – дока́жчиця, ви́кажчиця, дово́дниця, *Срв. Свиде́тельница.*

Пока́зательный – показо́вий, показни́й.

Пока́зательский – дока́жчицький, ви́кажчицький, дово́дницький.

По-каза́цки – по-коза́цькому, по-коза́цьки.

Показно́й – показни́й, виставни́й.

Пока́зывание – 1) пока́зування, ви́казування, ви́явлення; 2) свідчення, ви́явлення, дока́зування, ви́казування, дово́дження.

Пока́зывать, пока́зать – 1) пока́зувати, пока́зати, ука́зувати, ука́зати; (*проявляют*)

ви́казувати, ви́казати, являти, явити, появляти, появи́ти, виявляти, вияви́ти, знак подава́ти, (*о мн.*) повика́зувати, повиявля́ти *и т. д.* кого́, що, на ко́го, на що. [Пока́жи па́лець, а він і ру́ку про́сить. Появи́в себе́ незда́тним до робо́ти. Пода́є жі́нці знак, що се́рдиться на не́ї].

-вать дорогу – показува́ти доро́гу. **-зать руко́ю (гла́зами) на что** – показати (скину́ти) руко́ю (очи́ма) на що. **-зать приме́р** – при́звід пока́зати (да́ти). [Сусі́дчин хлопе́ць показав ме́ні при́звід кра́сти]. **-зать хоро́ший приме́р** – пода́ти до́брий при́клад; показати до́бру доро́гу.

-вать вид – удава́ти, уда́ти, в зна́ки дава́ти, озна́ку дава́ти, да́ти. [Уда́в, ні́би не розі́брав.

Уда́в, що засну́в. Ді́вча́та схо́дяться у гурт, даю́ть озна́ку, бу́ци́м ко́го пере́ховують (Мирн.)].

А он и виду́ не -вае́т – а він і в зна́ки (і зна́ку) не да́сть. *-вать се́бя чем, ка́ким* – являти, явити себе́ чим, яким; (*притворно*) удава́ти, уда́ти з се́бе що. [Він яви́в себе́ надзвичайно вражли́вим. Він удава́в з се́бе знавця́].

Не -вай лю́дям слѐз – не пока́зуй лю́дям слѐзи

(Шевч.). *Не -вай дру́гим сво́их мы́слей* – не виявля́й інши́м сво́їх думо́к. **-зать се́бя кому́** – показати себе́; да́тися в зна́ки. [Я ще то́бі се́бе пока́жу, зна́тимеш! Да́лися то́бі в зна́ки].

-вать ко́го в наилу́чшем свете – виявляти, вияви́ти ко́го в найкращо́му сві́тлі. *Ваши́ глаза́*

-ют ваши́ чувства́ – ва́ші о́чі виявляю́ть ва́ші почуття́. *Речь твоя́ -ет воспитанно́сть* – рі́ч

твоя́ явля́є ви́ховання́ (Куліш). **-зать выра́жением лица́** – вияви́ти ви́разом облі́ччя;

озна́ймити ли́цем. **-зывать ку́киш** – ду́лю дава́ти (показува́ти, тика́ти, сукати́), да́ти. **-зывать**

язы́к – язи́ка соло́пити. **-зывать голо́е тело́ скво́зь прорехи́** – ті́лом сві́тити. *Он к нам и носа́*

(*глаз*) *не -ет* – він до нас і но́са (оче́й) не появля́є (явля́є), но́са не потика́є. *И глаз не -вай* – і

оче́й (о́чу) не явля́й. *Хоть бы́ глаза́ ко́гда -зал* – хоч-би о́чі ко́ли появи́в. *Ей его́ и не -вай* – ї́й

йо́го ні на о́чі. *И носа́ из избы́ не -вае́т* – і но́са з ха́ти не витика́є (не ви́ткне). *И носа́ к ним*

-зать не́льзя – і но́са до їх поткну́ти не мо́жна. **-вать па́льцем на ко́го** – па́льцем витика́ти

ко́го [Вороже́ньки погляда́ють, па́льцями нас витика́ють]. **-вать на ко́го руко́ю** – скида́ти на

ко́го руко́ю. **-зать чу́до все́му свету́** – явити чу́до все́му сві́тові. **-зать сво́ю силу́** – явити

свою́ сі́лу. **-зять** *свои намерения* – виявити свої заміри. **-зывать** *печаль* – виявляти (появляти) сум, журбу. **-зять** *воочию* – дати на явку, поставити в очу, показати в світ ока. [Покажемо в світ ока доблесть нашого люду (Куліш)]. **-зять** *кому что (научить кого чему)* – показати кому що; дати науку кому чим. [Покажіть мені раз, як робити, а вдруге я й сам зумію. Пани своїми усобицями давали науку, як своєї правди доказати (Куліш)]; 2) (*свидетельствовать*) свідкувати, свідчити, посвідчати, посвідчити, виявляти, виявити на ко́го, доказувати, доказати, виказувати, виказати, доводити, довести на (проти) ко́го. [Свідки посвідчили, як була справа, мене й пущено на волю. Ніхто не виявив на його. Як-же мені доводити батькові проти дітей (Мирн.)]. **Показываемый** – показуваний, виказуваний, появляний, виявляний. **Показанный** – показаний; ука́заний; виказаний.

Показываться, показаться – 1) показуватися (*только в неоконч.*). *В музеях -ваются всякие редкости* – по музеях показуються усякі дива; 2) (*являются, появляются*) показуватися, показатися, з'являтися, з'явитися, проявлятися, проявитися, виявлятися, виявитися, (*о мн.*) повиявлятися. *Вдали -лась гора* – зда́леку показалася го́ра. *Солнце -залошь на небе* – со́нце з'явилося на не́бі. **-заться** *краем* – виткну́тися. [Сонце виткнулось із-за хма́ри]. **-заться** *быстро, неожиданно* – вигулькнути. **-заться** *неясно вдали* – забреніти, зама(н)ячіти, замріти, забовваніти. **-заться** *из-за чего* – висунутися, виткну́тися з-за чо́го. *На глазах -лись слезы* – на о́чах з'явилися слёзи; о́чі взялися слёзами (водою); на о́чах забреніли слёзи; о́чі понялися слёзою. *У него -лись усы* – у його висипалися (вийшли) у́си, (*образно*) під но́сом засіялось. [Під но́сом засіялось, а на розум ще й не о́рано]. **-зался** *молодой картофель* – проявилася мо́лода картопля. *Он на глаза не -ваётся* – на о́чі не дається (не наvertsається); у ві́чі не дається. **-заться** *в-явь (воочию)* – на явку да́тися. [Чорт на явку да́вся]. *Хоть на люди не -вайся* – хоч на лю́ди не з'явля́йся, не потика́йся. *Хоть из избы не -вайся* – хоч з ха́ти не витика́йся. *И на глаза мне не -вайся* – і на о́чі мені не наvertsа́йся (не потика́йся). *Ко мне и не -вайся* – до мене і не потика́йся; 3) (*представляться*) привиджуватися, привидітися, повідітися, примарюватися, примаритися, замаритися, верзтися, поверзтися, приуздріватися, приуздрітися, (*о мн.*) попривиджуватися. *Так ему со сна -залошь* – так йому зо сну повіділось. *Меж деревьями что-то -залошь* – поміж дере́вами щось замари́ло (М. Вовч.). **-залошь** *мне* – поверзлось мені. *Мне -залошь (во сне), и я проснулся* – мені приуздрі́лось (примари́лось), я й проки́нувся; 4) (*кем*) здаватися, здатися за ко́го, за що, видаватися, відатися за ко́го, за що, яким, чим. [В такі хвилини і лю́тий во́рог міг за брата здатись (Л. Укр.). Роман видавсь мені недола́днім]. **-заться** *долгим, продолжительным* – відатися довгим, стягну́тися, стягтися. [Іхали одну́ верству́, а вона мені так стяглася, що ду́мав і не до́їду]. *Мне -залошь, что...* – мені зда́лось, відало́сь, побачило́сь, звидило́сь, ніби... **-заться** (*ошибочно*) – уда́тися ко́му. [Я того́ не ка́зав, це то́бі так уда́лось, ти не розчу́в (Звин.)]; 5) сподобатися, уподобатися. *Ему это не -залошь* – йому́ це не впо́добало́сь (сподобало́сь).

По-каковски – по-які́вському, по яко́му, як. [По-які́вському се ти у́браний? (Стор.)].

Покалечить – покалічити, скалічити, (*сильно*) збезвічити, (*о мн.*) поскалічувати, позбезвічувати.

По-калкуньи – по-инді́чому, по-индича́чому.

Покалывание – 1) (*действ.*) поколювання, пошти́ркування, пошти́ркування; 2) (*сост.*) поколювання.

Покалывать, поколоть – коло́ти, поколо́ти, сколо́ти, наколо́ти, шпига́ти, пошпига́ти, штрикати, поштрика́ти, пошти́ркати ко́го. *В боку -ваёт* – у бо́ку ко́ле, шпига́є, пошпигу́є. **-лоть** *ногу* – нако́лоти но́гу; сколо́ти но́гу. **Поколотый** – поколоти́й, ско́лотий, поко́лений, пошти́рканий, пошти́рканий, пошпига́ний. **-ный палец** – ско́лотий па́лець. *Весь труп -лот ножом* – увесь труп по́колоти́й (пошти́рканий) но́жем.

Покалываться, поколоться – поколоти́ся, ско́лотися, нако́люватися, нако́лотися,

наштрикуватися, наштрикнутися.

Покалякать – побалакати, побазікати з ким.

Покамест, см. **Пока**.

По-каналъски – по-шельмівському, по-пеському, по-песьки. [З ним по-чеськи, а він по-песьки].

Поканчивание – покінчення, покінчання.

Поканчивать, покончить – покінчати, покінчити, (*иносказ.*) збутися клопоту. [Підуй та й збудуй клопоту (Свид.).] **Поконченный** – покінчений. См. **Покончить**.

Покапризничать – покапризувати, повередувати, покомезитися. См. **Капризничать**.

I. Покапывать, покапать – покрапати, покрапати, покапати, поросіти. *Дождь -капывает* – дощ по[на]крапає. *Слёзы -пали* – сльози покапали. *Дождь -пал, да и перестал* – дощ покрав (поросів) та й перестав.

II. Покапывать, покопать – копати, покопати, (*довольно долго*) попокопати. [Підуй та покопай, то й знатимеш. Не мало попокопати треба, поки води докопаєшся].

Покапываться, покопаться – копатися, покопатися, (*довольно долго*) попокопатися. *-пывается в земле* – копається (копирсається) потроху в землі. *Он -пался в бумагах* – він покопався (порівся, понішпорив) у паперах.

Покарабкаться – подратися, подертися, (*мн.*) поподертися. *-кался на дуб* – подрався на дуба. *-лась на крутизну* – подерлася на кручу.

По-каратно – на карати.

Покарать – покарати, скарати, накарати, укарати когось. [Покарала мене святая п'ятінка. Як її не любитиму, то й бог мене скарає (Мирн.). Накарав міх, то й торби страшно]. *-рала меня судьба таким мужем* – на[по]карала мене доля таким чоловіком. *-рай меня бог* – скарай мене, боже. Срв. **Наказывать**.

Покараулить – постерегти когось, що, повартувати, початувати коло когось, чого.

Покаркивать, покаркать – покрят[а]кувати, покрят[а]кати, покрю[у]кати, (*усилит.*) попокрят[а]кати.

Покармливать, покормить – підгодувати, підгодувати, погодувати, підкормлювати, підкормити, покормити. *-вай коня овсом, бежат будет* – підгодувай коня вівсом, то й бігтиме. *-ми свиней, кричат* – погодуй свині, кричать. **Покормленный** – підгодований, погодований, підкормлений, покормлений.

Покат – 1) схил (-лу), похил (-лу), спад (-ду), згір'я, спохов'я; 2) (*сост. движ.*) кіт (*р.* коту).

Покатать – 1) покатати, (*усилит.*) попокатати що. [Покатай мене на своєму коні]; 2) покачати, (*усил.*) попокачати що. *-тать бельё* – покачати білизну. *-тать яйца* – покачати яйця. *Бешеная собака -тала нашего пса* – скажений собака покачав нашого пса.

Покататься – 1) покататися, (*усил.*) попокататися. *Мы -лись на лодке* – ми покаталися на човні. *Он -лся верхом* – він (поїздив) покатавсь верхи; 2) покачатися, (*усил.*) попокачатися. *Конь -тался по траве* – кінь покачавсь по траві.

Покатистый – скотистий, покотистий, згористий, споховий, споховатий, сходистий.

Покатить – 1) покотити що. *-тить камень* – покотити камінь; 2) (*поехать*) покотити, покатати. *Сел в повозку и -тил в город* – сів у повозку й покотив у місто. *-тил, как на почтовых* – покатав, як на поштарських конях (Свидн.).

Покатиться – покотитися. *Клубочек -лся* – клубочок покотівсь. *Слёзы -тились у него из глаз* – сльози покотилися йому з очей. *Эхо -тилось по лесу* – луна пішла гаєм. *-тятся кубарем* – покотитися шкереберть. *-тятся со смеху* – розлягтися сміхом; зайтися сміхом. *Так и -тился* – так і зайшовсь (сміхом).

Покатка (*в выражениях: Покаткой, покато́м, впокатку*) – покотом. *Кувшин покатился -ткой по земле* – глечик покотівсь (пішов) покотом по землі. *Легли спать в -тку* – полягали спати покотом.

Пока́тный – покотю́чий.

Пока́то – скотисто, покотисто, згористо, зніжчано, нахіло, спохова, спухово, спуском [Покрівля з двох боків спуском (Тесл.). Треба тут землю трохи підрівняти, щоб було не круто, а згористо (Звин.)].

Пока́том – котом. [Жени колесо котом].

Пока́тость – 1) спад (-ду), спа́дина, впад, відкид (-ду), (*горы*) згір'я, (с)косогір (-го́ру), узбіч (-бочи), узлобок (-бка), (*скользя на льду*) забіг (-гу), забіга. *На -тости горы стоит ограда* – на скосогорі стоїть загорожа. *Дорожки вились по каменистой -тости* – стежки вилися по каменістій спа́дині. *Спуска́ться по -тости горы* – спуска́тися узбіччю; 2) (*свойство*) спа́дистість, скотистість, покотистість (-тости), похілість (-ости).

Пока́тун, *бот.* – перекотиполе, покотіполе (-ля).

Пока́тушка – котючка.

Пока́тчивый, *см.* Пока́тный.

Пока́тый – пологі́й, положистий, спа́дистий, спуско́ватий, скотистий, згористий, розкотистий, зубочистий, похилений, нахилій, спохилій. *-тая гора* – поло́га (спа́диста) гора. *-тый овраг* – положиста балка. *-тый склон горы в долину* – положистий схил горі в долину. *-тый берег* – спа́дистий бе́рег. *-тая кровля* – спуско́вата покрівля. *-тая дорога* – скотиста доро́га. *-тые плечи* – похилені плечі. *-тая шахта* – похідна шахта. *-тый погреб* – похідний льох (по́гріб).

Пока́тывать – 1) ката́ти иноді; 2) покочувати, покача́ти час від часу.

Пока́тываться – 1) ката́тися иноді, час від часу. [Катається час від часу на коніку]; 2) кача́тися иноді, покочува́тися; 3) *-ться со смеху* – кача́тися з(о) сміху, заходитися сміхом.

Покача́ть, покачну́ть – 1) покача́ти, похи(ли)тати, хилитну́ти, схибну́ти, поколиха́ти, колихну́ти, поколива́ти, погойда́ти, (*усил.*) попокача́ти, попохита́ти *и т. д.* [Од кулішу ніг не поколишу]. *-чать головой* – похитати головою. *-чать на качелях* – погойда́ти (повихати) на го́йдалці. *Ветер -чал ветви* – вітер поколихав віття; 2) (*в колыбели*) поколиха́ти, поколиса́ти. *-чать колыбель* – поколиха́ти коліску. *-чать ребёнка* – поколиса́ти дитину; 3) (*насосом*) попомпува́ти, покача́ти.

Покача́ться, покачну́ться – 1) покача́тися, похи(ли)та́тися, хилитну́тися, похитну́тися, вхитну́тися, схитну́тися, поколиха́тися, колихну́тися, поколива́тися, погойда́тися, го́йдну́тися, по[с]хибну́тися, (*усил.*) попокача́тися, попохита́тися *и т. д.* *-ться по траве* – покача́тися по траві. *Ветви -лись и перестали* – віття похиталось та й перестало. *-ться на волнах* – погойда́тися на хвилях; 2) (*в колыбели*) поколиха́тися, поколихну́тися, поколиса́тися, поколисну́тися; 3) (*на качелях*) повиха́тися, вихну́тися, погойда́тися, го́йдну́тися.

Покачи́вание – 1) похітування, прихітування, поколіхування, пого́йдування; 2) (*в колыбели*) поколіхування, поколісування; 3) (*по качелях*) вихання, го́йдання.

Покачи́вать – 1) похітувати, прихітувати, поколіхувати, пого́йдувати. *-вать головой* – по[при]хітувати головою. [Сидить ворон над скалою, похітує головою. Розповідає біду свою Щур, затихає, журно головою прихітує (Васильч.)]; 2) поколіхувати, поколісувати. [Поколісує дитину в колісці].

Покачи́ваться – 1) похітуватися, поколіхуватися, пого́йдуватися. *Пшеница -вается на стеблях* – пшениця похітується на стеблах (Франко). *Ходит -ваясь* – (*в перевалку*) ходіти пого́йдуючись (Свидн.). *-вается как пьяный* – похітується (зато́чується), мов п'яний. *-ваться вверх и вниз* – підхітуватися. [Вітер, прудка вода, човен аж підхітується (Звин.)]. *-ваться из стороны в сторону* – по[за]то́чуватися, слоня́тися. [П'яний ішов поточуючись. Як вийшов з шинку, так аж слоняється]; 2) (*в колыбели*) поколіхуватися, поколісуватися.

Покачну́ть, *см.* Покача́ть.

Покачну́ться, *см.* Покача́ться.

Пока́шивать – коси́ти іноді, ча́сом. **-ся** – бу́ти ко́шеним іноді.

Пока́шливание – пока́шливання, підкахи́кування, кахи́кання.

Пока́шливать, пока́шлять – пока́шливати, пока́шляти, підкахи́кувати, кахи́кати, підкахи́кати, (*сдавленно, хрипло*) хика́ти, похика́ти.

Покая́вшийся – розка́яний. [Грі́шник нерозка́яний].

Покая́ние – (*раскаяние*) ка́яння, кая́ття, пока́яння; (*искупление*) поку́та, споку́та. *Где грех там и -ние* – де гріх, там і поку́та. *Всё победит искреннее -ние* – все перемо́же щі́ре кая́ття. *Поступитъ в монастырь на -ние* – пі́ти в манастир на поку́ту. *Отпусти душу на -ние* – пу́сти ду́шу на пока́яння. *Искупать -нием* – споку́тувати, відпоку́тувати. [Споку́тував гріхи свої].

Покая́нная – пока́янна (-ної).

Покая́нный, -ница – поку́тник, -ниця, (*исповедник*) спасе́нник, -ниця.

Покая́нный – поку́тний, поку́тницький, пока́янный. **-ная власяница** – поку́тна вере́та. **-ная одежда** – поку́тницька оде́жа. **-ный плач** – поку́тний плач. **-ные мысли** – пока́янні думки.

Пока́яться – пока́тися, скла́сти поку́ту, при́йняти поку́ту.

Поква́кать – поку́м(к)ати, покря́кати. *См. Ква́кать.*

Поква́сить, -ся – покваси́ти, -ся. **Поква́шенный** – поква́шений.

Поквасну́ть – поквасну́ти, покисну́ти.

Поквита́ться – поквитува́тися, сквитува́тися, сквита́тися з ким.

Поке́да, см. Поко́ле.

Покерка́ть – поки́ркати, поки́рчати.

Покива́ть – покивати. [Покивала голово́ю та й заголоси́ла (Шевч.)].

Покида́ть, покину́ть – ки́дати, ки́нути, покида́ти, покину́ти лишати, лиші́ти, залиша́ти, залиши́ти, полиша́ти, полиши́ти, (*гал.*) опу́скати, опу́стити, (*о мн.*) позалиша́ти *и т. д.* **-нуть убе́гая** – відбі́гати, відбі́гти, (*о мн.*) пові́дбігати ко́го, чо́го. [Пере́вертні, що відбі́гли рідного лю́ду і його́ зви́чаїв, і його́ мови, і його́ віри, і його́ спі́льної до́лі (Куліш)]. **-нуть, уходя́** – відхо́дити, віді́йти ко́го, чо́го (*гал.*). [Не одхо́ди мене́, ма́ти! хто-ж мя́ бу́де колиса́ти]. *Очень жаль, что вы нас -даёте* – вели́ка нам шко́да, що ви нас ки́даєте. *Без сожаления -ну белый свет* – без жалю́ поки́ну сві́т бі́лий. *Не -дай меня в отчаянии* – не ли́шай мене́ в розпа́чі. *Счастье -ло его* – до́ля опу́стила (поки́нула) його́. **-нули больного на волю божью, без присмотра** – залиши́ли сла́бого на во́лю бо́жу (на призво́ляще), без до́гляду. *Срв.*

Оставля́ть, оставить. Покину́тый – ки́нутий, покину́тий, залише́ний, полише́ний, (*гал.*) опу́щений, (*о мн.*) позалишу́ваний.

Покиды́вать, покида́ть – ки́дати, поки́дати тро́хи, час од ча́су. [Поки́дає тро́хи та й переста́не, поки́дає та й переста́не].

Покиды́ш – поки́дьок, (*о человеке*) поки́дько (-дька) (*ж. р.*) поки́дька.

Покипе́ть – поки́піти, (*долго*) попоки́піти.

По-ки́пно – па́ками, пачка́ми, на па́ки, на пачкі́, пак по па́ку, па́чка по па́чці.

Покипя́тить – покип'ятити тро́хи, (*молоко*) попарити тро́хи.

Покисле́ть – покислі́ти, поквасні́ти.

Поклада́ть – поклада́ти. *Работать, рук не -дая* – робі́ти, рук не по[с]клада́ючи.

Покладисты́й – покладли́вий, укладли́вий, зго́дливий, неспере́чливий, схильчи́вий, рахма́нний, поту́льний, ува́жливий. *Я человек -тый* – я чоло́вік неспере́чливий. *Человек характера тихого, -стого* – лю́дина вда́чі зго́дливої. **-тая совесть** – неспере́члива со́вість. *См. Податли́вый.*

Покла́жа – (по)кла́жа, кла́дь, ванта́ж (-жу), вага́. *У них много -жи* – у їх бага́то покла́жі.

Покла́няются, поклоня́ться – покла́нятися, покло́нитися, укло́нятися, укло́нитися ко́му, покло́ни бі́ти перед ким, ко́му. [Дикуні покло́няються ідо́лам]. *Человеку кланяются, а не -няются* – лю́дині вкло́няються, а не покло́няються. **-лонимся господу** – покло́німося

- господеві. **-ться природе, красоте** – поклонятися природі, красі.
- Покланя́ться** – поклонятися, (*много*) попокланятися ко́му, перед ким. [Покланявсь я чимало, по́ки випрохав].
- По-класно** – класами, клас за класом, на класи.
- Покласть** – покласти. *См. Положить.*
- Поклёв** – клювання, дзю[бо]бання, клюкання.
- Поклева́ть** – поклюва́ти, подзю[бо]ба́ти, поклюка́ти. [Ку́ри усé пшоно́ поклюва́ли. Поклюва́в тро́хи та й полеті́в]. **Покле́ванный** – покльований, скльований, подзю[бо]баний.
- Поклевета́ть** – поклепа́ти на ко́го.
- Покле́вывание** – покльовування, подзю[бо]бування.
- Покле́вывать** – покльовувати, подзю[бо]бувати.
- Покле́выш** – клювак (-ка). [Огірки-клюваки].
- Покле́гтать** – поклекта́ти, поклекота́ти. [Поклекта́в оре́л по-під не́бом].
- Покле́ить** – покле́йти тро́хи, (*столярным кле́ем*) пока́рючи́ти тро́хи.
- Поклейми́ть** – покле́ймити, потаврува́ти тро́хи. *См. Клейми́ть.*
- Покле́п** – на́клеп, по́клеп (-лепу), нагові́р (-во́ру), пеня́, опоро́к (-ро́ку), обмо́ва, набрі́хування, набада́чка, по́гудка на ко́го. *Взводити́ -п на ко́го* – зводити, звести пеню́ (на́клеп) на ко́го; накле́пувати на ко́го.
- Поклепа́ть** – поклепа́ти (тро́хи). [Коса́р поклепа́в ко́су. Прийшо́в поклепа́в языко́м та й пішо́в собі́].
- Покле́пный** – накле́пний, брехлі́вий.
- Покле́пщик** – накле́пник, обмо́вник, набрі́хувач, підбри́хувач.
- Покле́пщица** – накле́пниця, обмо́вниця, набрі́хувачка.
- Поклі́кивать, поклі́кать** – 1) клі́кати ко́го, (час від ча́су), поклі́кувати, покліка́ти на ко́го, поклі́кнути на ко́го *и* ко́го. [Поклі́кни-лиш; на хлопця́, хай іде́ до́дому. Поклі́ч його́ в го́сті]; 2) (*покри́кивать*) вигу́кувати, вигу́кнути.
- Поклокота́ть** – поклекота́ти, поклекота́ти.
- Покло́н** – 1) (*действие*) кла́нання. [Іди́, я і без кла́нання пу́щу ї́сти (Хорол.)]; 2) поклі́н (-ло́ну), *ум.* поклоне́ць (-нця), уклі́н (-ло́ну). *Земной -н* – доземний поклі́н, поклі́н до землі́. *Бить (класть) -ны* – бі́ти (ударя́ти) поклі́ни, забі́ти (уда́рити) поклі́ни, кла́сти (поклада́ти) поклі́ни, (*иронич.*) грі́ти поклі́ни. *-лон отве́сити* – відда́ти поклі́н. *Передава́ть, по́сыла́ть -н ко́му* – кла́нати́ся, покланя́тися, поклони́тися, покланя́ти, поклони́ти, пере́кланя́тися, пере́клони́тися. *Передава́ть (сообща́ть) ко́му -н от ко́го* – віддава́ти ко́му поклі́н од ко́го. *Пойти́ с -ном (приноше́нием)* – пі́ти на рале́ць.
- Покло́нение** – поклони́ння, поклі́ни, прихильні́сть (-ности). *Пойти́ к святы́м места́м на -ние* – пі́ти до свя́тих місць на про́щу.
- Поклоні́ться**, *см. Покланя́ться.*
- Покло́нник** – по[при]клі́нник; прихильні́к; (*сторонник*) прибі́чник. *-ник Магомета* – поклі́нник Магомета. *-ник родно́го слова* – прихильні́к рідно́го слова. *-ник учёных, науки* – вченолюбе́ць (-бця). *-ник правосла́вия* – правосла́вник; (*влюблённый*) зако́ханець (-нця).
- Покло́нница** – поклі́нниця, прихильні́ця, приклі́нниця, прибі́чниця.
- Покло́нный** – поклі́[о]нний.
- Поклоня́ться, поклони́ться**, *см. Покланя́ться, поклони́ться.*
- Поклохта́ть** – поквокта́ти, покво́кати, (*долго*) попокво́кта́ти.
- Покля́нчить** – поканю́чити.
- Покля́пый** – зігну́тий, криві́й, скарлю́чений. *С -ным носом* – кривоно́сий, криво́ніс (-но́са).
- Покля́сть** – покля́сти.
- Покля́сться** – за́присягті́(ся), за́присягну́ти(ся), присягну́ти(ся), за́кля́стися, покля́стися. *-ться на верно́сть* – за́присягну́ти(ся) на ві́рність. *Я -лєя не дела́ть это́го* – я за́кля́вся

(заприсягся) цього не робити.

По-княжески – по-княжому, по-князькому, по-князівському.

Покняжить – покняжити, покняжувати.

Покобениться – покомизитися.

Поковати – покувати трохи, поклепати трохи.

Поковёркати – покопирсати, покалічити.

Поковылять – подібати, пошкандибати, покульгати, пошкутильгати, поштильгукати, поканделяти.

Поковырять – поколупати, подовбати, подлубати, покопирсати.

Покоевый – покоєвий, покойовий.

Покоец – покоїк, покійчик, світлічка.

По-козацки, см. **По-казацки**.

Покозырять, см. **Козырять**.

Покой – 1) спокій, упокій, супокій (-кою), покій (-кою). [На віщо я тобі збентежив, сину, ясній душі твоєї спокій? (Самійл.). Все село обіймав упокій, тихий, святковий упокій (Грінч.). За дурною головою нема ногам упокою. Супокій навкруг панує (Грінч.)]. *Нет минуты -коя (отдыха)* – нема просвітлої (промітої) години; просвітку нема кому. *Нет -коя кому* – спокою немає кому, не має спокою хто. *От детей -коя нет* – діти спокою не дають; за дітьми спокою нема. *В -кое* – з упокоєм, спокійно. [Хліба-соли з упокоєм уживати]. *Жить в -кое* – жити з упокоєм, жити с(у)покійно. [Дітей подружили, тепер живемо вдвох, тихо, з упокоєм]. *Не давать -коя кому* – не давати спокою кому, непокоїти, турбувати, клопотати кого, долягати кому, муляти кому. [Думки не дають мені спокою та й мені долягають. Всередині щось гризе та муляє (Крим.)]. *Оставить в -кое кого* – дати святий (чистий) спокій кому. [Дайте мені чистий спокій з тією справою, не хочу я про неї чути]. *Нарушить чей -кой* – збентежити (збурити, зламати) спокій кому. *Вечный -кой* – вічний спокій. *Об'ятый -коем* – оповітий спокоєм (упокоєм, супокоєм), утихлий. [Ліс дримає, оповітий спокоєм. Подивіться на двері позачинювані, на втихлий двір (М. Вовч.)]. *Мёртвый -кой* – мертва тиша (спокій); 2) (*отдых*) спочив[н]ок (-нку), опочивок (-вку). [Кістки давно просяться на спочинок]. *Уйти на -кой* – піти на спочинок. *Жить на -кое* – на спочінку жити. [Він уже покинув служити – на спочінку живе]. *Нет -коя от чего* – немає спочінку, немає просвітку за чим. [Немає просвітку за роботою; ніколи не спочиваю]; 3) покій (-кою), кімната, світлиця, горниця. [Чотири покої маємо, а живемо тісно, бо сім'я велика]. *Богатые -кои* – пишні (багаті) покої. [Жила у пишних покоях панських]. *Приёмный -кой* – приймальня. *Мёртвый (приёмный) -кой*, см. **Покойни́цкая**.

Покойник, -ница – небіжчик, -жка, -чиця, покійник, -ниця, ум. ласк. покійничок, -чка; покійний, -на. [Небіжчик-батько добрий був. Голосять по покійнику (Кв.). Псалтир читає над покійними (Шевч.)].

Покойников, -ницын – покійників, -ова, -ове; покійниччин.

Покойни́цкая – трупарня, мерлецька, покійницька. [Як умре у лікарні, то зараз виносять у трупарню].

Покойничий, покойничный – мертвецький, мерцівський.

Покойно – спокійно, супокійно. [Спокійно довелось їй жити при старості]. *Доживает жизнь -но* – доживає віку з упокоєм. *-но живётся ему* – спокійно живється йому; (удобно) вигідно. *Здесь -но сидеть* – тут вигідно сидіти. *В этом экипаже -но ехать* – цим повозом вигідно їхати.

І. Покойный – 1) спокійний, супокійний, тихий, (*безмятежный*) безтурботний. [Спокійного сну вам, карі оченята (Тесл.)]. *-ной ночи* – доброї ночі; добраніч; надобраніч. *-ный экипаж* – вигідний (не трусський) повіз. *-ное море* – тихе (с(у)покійне) море. *-ная квартира* – тихе (спокійне) помешкання. *-ное кресло* – вигідне крісло. *-ный уголок* – затишний куточок; 2)

(о характере) лагідний, спокійний, тихий. У него **-ний характер** – він тихої (лагідної, спокійної) вдачі; він тихий на вдачу. **-ная лошадь** – тихий (не баский) кінь. **-ний сосед** – тихий сусіда.

П. Покойный, -ная – 1) небіжчик, небіжка, покійний, -на. [Я знав небіжчика (покійного) батька вашого. Його небіжка (покійна) жінка]; 2) см. **Запокойный**.

Покойчик – покоїк (-ка). См. **Покоец**.

Покоить кого – покоїти когo, дбати (піклуватися) про чий спокій. [Я тебе не покину до віку, буду тебе покоїти (Квітка). Дочка дуже піклується про материн спокій]. **Себя -ить** – дому не пристроить – з снання не купиш коня, а з лежі не справиш одежі.

Покоиться – 1) спочивати. Он **-ился сном праведника** – він спав (спочивав), мов гріха не знав. **Здесь -ится прах** – тут спочивають останки; тут спочиває тіло; 2) **-ся на каком-либо основании** – лежати на чому; (о сооружении) лежати на чому, опиратися на що, бути опертим на що. **Известняк -ится на песчаном пласту** – вапняк лежить на піскуватому шару. **Сооружение -ится на прочном фундаменте** – будівлю збудовано (покладено) на міцному підмурку. **Мост -ится на арках** – міст лежить на склепінні, міст опертий на склепіння.

Покоящийся на чём – 1) человек **-щийся на постели** – людина, що спочиває на ліжкові; 2) (о сооружении) опертий, збудований на чому. **Мост -щийся на арках** – міст опертий на склепіння. **Дом -ся на прочном фундаменте** – будинок збудований на міцному підмурку.

Пококать, -ся – поцокати, -ся.

Пококетничать – пококетувати.

Поколачивание – 1) (кого) побивання 2) (чем во что, по чему) вибивання, вистукування у що, об віщо.

Поколачивать – 1) (кого) бити іноді, часом, (опис.) частувати стусанами. [Він своєю жінку такі б'є часом]; 2) (чем, во что, почему) вистукувати, вибивати чим в що, об що. [Лікар, вистукуючи по грудях, уважно прислухався. Співав і калатайкою вибивав у бубон].

Поколдовать – почарувати, почаклувати, поворожити, похимородити. См. **Колдовать**.

Поколдуй-ка тут – от і поворожи-но тут.

Поколдовывать – чаклувати, ворожити, чарувати іноді, часом.

Поколебать, поколебнуть – (что) по[за]хитати, похитнути, схитнути, схибнути, порушити (що) чим. [Хоч вітер як бурхає, хоч як реве – гори не захитає (Куліш). Похитнути незломність духа (Грінч.). Землетрус захитав будінками (похитнув будінки)]. **Ты -бал мои убеждения** – ти похитнув мої переконання. **-бать основы чего** – захитати (похитнути) підвалини чого. **-бать до основания что** – схитнути (зрухнути) до ґрунту що. **-бать листья, ветви, ткань** – колихнути (що, чим). [Вітер колихнув вітами (віти). Протяг колихнув завісою (завісу) на вікні]. **-бать авторитет** – порушити (захитати) авторитет.

Поколебленный – захитаний, порушений, похитнутий, зрухнутий.

Поколебаться, поколебнуться – захитатися, (по)хитнутися, порушитися, зрухнутися, колихнутися. [Човен захитався (хитнувся) і вода линула в його. Не встояв на ногах і похитнувся. Стоп зрухнувся (похитнувся), але не впав]. **-ся мысленно** – завагатися, повагатися, захитатися, хитнутися. [Де інший хтось ще може-б завагався, – там кинешся наосліп ти на все (Грінч.). Хитнувся у вірі (Корол.)]. Он **-бался в своём решении** – він завагався (захитався) в своїй постанові. **Поколебавшийся** – захитаний, порушений.

Поколение – (восх. или нисход.) покоління, верства; (родовая ветвь) коліно; (все родств.) рід. [Переходить од батька до сина, од покоління до покоління (Єфр.). Вважають, що на сто років припадають три людські покоління. Він з того самого роду та тільки біднішого коліна. Брати у-других – це друге коліно. Ви молодшої верстви люди, а моєї багато вмерло]. **-ние настоящее, будущее** – покоління сучасне, прийдуще. **Молодое -ние** – (на)молодь. **Из -ния в -ние** – з роду в рід. [З роду в рід пригнічувані, надзвичайно сумні і явно вироджуються (Корол.)]. **-ние чьё** – рід, поріддя, коліно чие. **-ние князей Острожских** – рід князів

Остро́зьких.

Поко́ленийний. -ная *роспись* – таблиця родо́воду.

Поко́леть – поздыхати, виздыхати, віддохнути, вигинути. [О, ро́де суётний, прокля́тий, коли́ ти віддохнеш? (Шевч.). Вигинули коро́ви, як джу́ма до нас укину́лась бу́ла].

Поколесить – покружляти. -**сили** *порядочно, покуда дорогу нашли* – виїздили (покружляли) чимало, по́ки (аж) доро́гу натра́пили.

Поко́лику – оскільки, наскільки, (*стар.*) поне́же. [Оскільки мені відомо, це так і було́]. -**ліку** *можно будет сделать – будет сделано* – оскільки дасться – буде зроблено.

Поко́лка – коління (-ння).

Поко́ло́нно – коло́нами, коло́на за коло́ною.

Поко́лотить – (*кого*) (по)по́бити, (*грубо*) натовкту́ кого́. *Его -ти́ли* – його́ (по)по́бито. -**ти́ли** *неприятеля изрядно* – побили ворога добре. -**ти́ть посуду** – побити, потовкту́ посуд. -**тите** *бревно з того конца, чтобы подалось сюда* – постукайте дереви́ну з того́ кінця, щоб сюди́ подала́ся. **Поко́лоченный** – (по)по́битий; (*о посуде*) по́битий, по́товчений.

Поко́лоть – 1) (*острием копья, иглы и и т. п.*) по́колоти, поштрика́ти, пошпига́ти. [Поко́лола па́льці голкою]. -**ло́ть на смерть многих** – по́колоти, позако́лювати. *В боку -ло́ло немного да и прошло* – у бік пошпига́ло тро́хи та й мину́лося; 2) (*расколоть дрова*) по́колоти; (*лучину*) поскипати; (*лёд, сахар*) по́бити, подрі́бнити. **Поко́лотый** – по́колотий, по́колений, поштриканий; поскипаний; по́битий, подрі́бнений.

Поко́лоться – 1) (*острием чего-либо*) по́колотися, поштрика́тися; 2) (*о дровах*) по́колотися, бу́ти по́колением, по́колотим; (*о лучине*) поскипа́тися, бу́ти поскипаным; (*о льде, сахаре*) по́битися, подрі́бнитися, бу́ти по́битым, подрі́бненым; (*растрескаться*) по́колотися, порозко́люватися. [До́шки порозко́лювались, на со́нці ле́жачи].

Поко́лыхать, -ся – поко́лих[с]а́ти, -ся, погойда́ти, -ся, повиха́ти, -ся. *См. Колыха́ть, -ся.*

Поко́ль, -ле – покі́ль, по́ки, до́ки. [Ой спи, дитя до обі́да, покі́ль ма́ти з мі́ста при́йде (Метл.)]. *См. По́ка.*

Покома́ндовать – покома́ндувати, поверхово́дити, постарш(ин)ува́ти над ким. *См.*

Команда́вать.

По-ко́ммерчески – по-купе́цькому; (*с коммерч. пошибом*) з-купе́цька.

По-ко́миссарски – по-ко́місарському.

Поко́мкать – побга́ти, зібга́ти, пожу́жмити. *См. Ко́мкать. Поко́мканный* – зібга́ний, побга́ний, пожу́жмлений.

Поко́н – 1) звича́й, споко́нвічний; 2) (*приём*) за́хід (-оду), на́пад (-ду). *Сделать что-л. в три -на* – зроби́ти що́ трьома́ на́падами.

Поконе́вы, покони́ски – по-кі́нському, по-ко́нячому.

Поконе́ц – 1) (*до конца*) докра́ю; 2) (*на конце*) кра́й. *Стану я -ец поля* – ста́ну я кра́й по́ля.

Поконопа́тить, -ся – поконопа́тити, -ся, пошпа́клюва́ти, -ся.

Покони́чить – (*работу, дело*) скі́нчити, вікі́нчити, покі́нчи[а]ти, до́робіти що́, оброби́тися з чим. [Ми вже зо́всім оброби́лися на по́лі]. *Это дело -чено* – цю́ спра́ву скі́нчено; цій спра́ві до́ведено кінця́ (зробо́лено кіне́ць). -**чить** *многое* – покі́нча́ти, покі́нчити, подоро́бляти, подоро́блювати. [Покі́нча́ли (подоро́бля́ли) все, що́ розпо́чали]. -**чить с чем** – упо́ратися з чим, відбу́ти що́. -**чить на чём** – скі́нчити, пого́дитися на чо́му. *Со всеми делами -чили* – з усіма́ спра́вами впо́ралися. -**чили с сенокосом** – відбу́ли ко́совицю. *С этим у меня -чено* – з цим у ме́не скі́нчено. -**чить с кем дело** – скі́нчити з ким спра́ву. -**чить счёты с кем** – поквитува́тися з ким. *Все наши счёты -чены* – всі на́ші раху́нки поквито́вано. -**чить с кем (убить кого)** – зроби́ти кіне́ць ко́му. -**чить жизнь самоубийством** – запо́діяти со́бі сме́рть; кіне́ць со́бі зроби́ти. -**чить ссору миром** – пере́вести сва́рку на ми́р. **Поконченны́й** – скі́нчений, покі́нчений, до́роблений, упо́раний.

Покопа́ть, -ся – покопа́ти, -ся, пори́ти, -ся. *См. Копа́ть, -ся.*

Покопённый. -ная *продажа сена* – продаж сѣна копицями. **Покопённо** – від копиці, копицями.

Покопѣть – поскладати, позбирати. *См. Копѣть.*

Покопѣть и **Покопнѣть** – покопѣти, поскладати в копи, копиці.

Покоптитѣ – 1) (*мясо, рыбу некоторое время*) повудити, покоптити; 2) (*о керосиновой лампе*) -титѣ *некоторое время* – почадити якийсь час.

Покоптитѣся – повудитися, покоптитися.

Покор – 1) (*укор, укоризна*) докір (-кору); 2) (*из 'ян, худая слава*) гандж (-жу и -жи), погана слава. *Конь с -ром* – кінь з ганжею; 3) *см. Покорность.*

Покорение – скорення, підбиття когo, чогo.

Покоритель, -ница – скоритель, -лька, когo, чогo, переможець, -ниця чий, чия, над ким, над чим. -ница *сердец* – покорителька сердець.

I. Покорить, -ся, см. Покорять, -ся.

II. Покорить – поганити. *Срв. Корить.*

Покорливость, см. Покорность.

Покорливый, см. Покорный.

Покорм, покормка – годування, годівля (-лі).

Покормёнок, покормленик, покормыш – годіванець (-нця), годіваник, (*ж. р.*) -ниця.

Покормить, -ся – погодувати, -ся, похарчати, -ся, покормити, -ся, пожити -ся. [*Нехай поросята поживляться (покормятся).*] *См. Покормливать и Кормить.*

Покормка, см. Покорм.

Покорнейший, покорнейше, см. Покорный, покорно.

Покорник, -ница, покорщик, -щица – покорець (-рця), покірник, -ниця.

Покорно – покірно[е], покірливо, покорне, упокорено. [Покірно (покірливо, покорне) схилив голову]. *Просить -но* – прохати покірно (покірливо, похильно). **-но** (*покорнейше*) *прошу садитесь!* – уклінно прохаю, сідайте. **-но** (*покорнейше*) *благодарю* – уклінно дякую; красненько дякую. [Встромити палець межи двері... Уклінно дякую! Може хто інший захотіться (Коцюб.)].

Покорность – покірність; (*послушание*) покірливість (-вості); (*смирение*) покора, (*униж.*) упокорення. *Из 'явить -ность кому* – упокоритися перед ким, кому.

Покорный – покірний, покірливий, супокірний, упокорений, похилий. [З покірним, нерозумним виглядом вона слухала всього, що їй велено (Грінч.). Хлопець покірливий, слова наперекір не скаже. Смирна, несмілива, супокірна (Ор. Левиц.). Перед панами мала упокорений вигляд (Л. Укр.). Немає віри на кращі дні в похилого раба (Грінч.)]. *Быть -ным кому* – коритися кому *и* перед ким; хилитися під когo; бути покірником чийм, кому. *Ваш -ный слуга* – ваш слуга покірний. *Нет, слуга -ный! На это я не соглашусь.* – Ні, даруйте! на це а не піду (не пристану). **Покорнейший** – найпокірніший; найпокірливіший. *Ваш -ший слуга* – ваш слуга найпокірніший.

Покоробить, -ся – зжолобити, -ся, пожолобити, -ся, покорчитися, спачити, -ся, скожущитися. [Помастила глиною, а воно й скожущилось, аж віддулося]. *Срв. Коробиться. Их -било это выражение* – їх аж кинуло від такого виразу. *Высохшая кожа -билась* – висхла шкура покорчилася. *Дерево -билось* – дерево зжолобилосся. **Покоробленный** – з[по]жолоблений, покорчений.

Покоробление – зжолобління, спачіння.

Покоровьи – покоров'ячому.

Покоростеть – покоростіти, покоростявити.

Покоротать, -тать время – забавитися, погуляти, час перевести.

Похоротеть – покоротшати. *Дни -тели* – дні покоротшали.

Покорпеть – попросидіти над чим, пововтузитися коло чогo. *см. Корпеть.*

Покорство, см. **Покорность**.

Покорствовать – коритися, упокорюватися комусь *и* перед ким.

Покорчивать – судомити, корчити йноді, часом. [Ноги мені судомить уночі]. *Срв.* **Корчить**.

Покорчить – посудомити, покорчити, поскорчувати, покуліти. [Пальці мені посудомило і не розгинаються]. **Покорченный** – посудомлений, покорчений, поскорчуваний, покулений.

Срв. **Корчить**.

Покорщик, -щица, см. **Покорник**.

Покоряветь – 1) (*преимуществ. о коже*) пошкарубитися, зашкаруб(ну)ти, -ся, зашкарупіти. [Чоботи зашкарубли. Руки зашкарупіли]; 2) (*о кожуре на плодах, овощах*) покоростявіти. [Кавуні покоростявіли. Наша картопля покоростявіла].

Покорять, покорить – скоряти, скорити, корити, покорити, упокорювати, упокоріти, підкоряти, підкорити, зневолювати, зневолити, підхилити, підхилити, підгортати, підгорнути когось під когось, опановувати, опанувати когось; подолати когось, під свою руку (волю) нахилити (нагинати) когось; (*только войной*) воювати, звоювати когось, підбивати, підбити когось під себе. [Умів свої почуття розумові скоряти. Річ твоя тиха, а корила всю Україну (Основа). Кого не зневолить така краса? Князьки Русь-Наддніпрянщину під свою руку нахилили (Куліш). Олександр Македонський підбив Індію. Не диво багатим скарбом трясти і золотом людей під свою волю нагинати (Куліш)]. **-рить чей ум, волю** – скорити чий розум, волю.

Покорённый – упокорений, з[по]неволений, підбитий, подоланий, опанований, звойований. [Упокореним людям такі мріялася воля. І зневолена країна вже не стерпіла знущання (Грінч.). Зостатись отут в подоланій землі, останнього сорому ждати (Л. Укр.)].

Покоряться, покориться – покортися, покоритися, коритися, скорятися, скоритися комусь, упокорюватися, упокоритися комусь *и* перед ким, підкорятися, підкоритися, підхилитися, підхилитися, підклонитися, підклонитися комусь *и* під когось. [Та не можна-ж коритися безглуздим вимаганням. Довго свої права обстоювала, а далі такі скорилася]. **-ся силе** – скоритися (підлягти) силі. **-ся чьей воле** – скоритися (підлягти) чийй волі (під чийю волю). **-ся чьим приказаниям** – скоритися чийм наказам. **-ся безропотно** – скоритися без рємства (покірливо).

I. Покос – 1) (*место*) сіножать (-ти); (*заливной*) лўка; 2) (*время -са*) косовиця; 3) (*скошенная полоса, ряд*) покїс (-осу), ручка, (*гал.*) поліг (-огу). [Пройшов ручку на вівсі. Дзвенить коса, покїс лягає (Грінч.). Овес не пов'язаний у покосах лежить]. *Кончать полосу -са* – доходити ручки.

II. Покос – косина, косинець (-нця), перекїс (-косу).

I. Покосить – 1) (*немного*) вїкосити трохи, покоситися трохи. [Покосївся до сніданку, а там дощ пішов]; 2) (*всё*) вїкосити, покосити все, геть-усє. [Геть-усю траву вїкосив].

Покошенный – покошений, вїкошений.

II. Покосить – закривити, повєсти (завєсти) вбїк, похилити, збїчити. [Шїла рівно, а далі й закривїла (завєла в бїк)]. *Каменщик -сил стену* – муляр скривїв мур. **-сить глазом на кого**, см. **II. Покоситься**. **Покошенный** – закривлений, збїчений, похилений. [Похилєні стїни].

I. Покоситься – (*о зданиш, стоге*) похилитися, перехнябитися. [Хата стара; почорнїла, похилїлась (перехнябилася). У цьому стїжку добра кладь, то й не перехнябився]; (*о дверях, окне, заборе, доске*) спачитися, перекоситися; зжолобитися, скривитися. **Покосившийся** – похилений, похилїй, перехняблений; покосяний, спачєний, скривлений. [Хата похїла. Стїна похїлена. Віконечко покосяє (М. Вовч.). Спачєні дверї]. *Срв.* **ещё Покривиться**.

II. Покоситься – (*покосить глазом на кого*) подивитися на когось скрїва (скоса, зукоса); косяка дати комусь.

Покосматеть – скошлатїти, зволохатїти, скудлатїти.

Покосный. **-ное время** – косовиця.

Покосок – 1) (*участок пажити*) вїкїс (-косу); 2) (*косое положение*) косина.

- Покочевать** – покочувати (якийсь час), помандрувати.
- Покощачьи** – по-котячому, по-кошечому, як кішка.
- Покража** – 1) *см. Кража*; 2) покража, крадене, крадіж. [Мою покражу в його вітрусили].
- Покрайности** – (*по крайней мере*) принаймні; (*не менее того*) що-найменше.
- Покрапывать, покрапать** – 1) (*о дожде*) накрапати, покрапати, побризкати, поросіти; 2) (*делать крапинки*) цяткувати, поцяткувати, накраповувати, накрапувати. **Покрапленный** – поцяткований, накрапований. [По синьому полю накраповано чорними крапками].
- Покрасивее** – кращенький. *-ее (нар.)* кращенько.
- Покрасить** – помалювати, пофарбувати *и т. д.* *См. Красить.*
- Покраска** – фарбування. *Производит* *-ку* – фарбувати, малювати, красіти.
- Покраснеть** – почервоніти, зчервонітися, зашарітися, з(а)паленіти, запалітися, сплахнути, спалахнути на виду; (*шутл.*) побіліти як вільхова довбня, (*ещё более*) почервонішати. *Сильно -неть* – збуряковіти. *-неть от стыда, смущения (насмешливо)* – напекти раків; спекти рака. *-неть до корня волос* – почервоніти по саме волосся. **Покрасневший** – почервонілий, зчервонілий *и т. п.* *См. Краснеть.*
- Покрасоваться** – покрасувати, *-ся*, попишати, *-ся*. *-ся (вдоволь)* – накрусуватися, напишатися (*красою*).
- Покрасть** – покрасти. *См. Красть.*
- Покрасться** – покрастися. [Озираючись на всі боки, покрався в сіни (Мирн.)].
- Покрахмалить** – покрохмалити.
- Покренить, -ся** – (*о судне*) нахиліти, *-ся*, похиліти, *-ся*, налягти.
- Покрепить** – зміцнити.
- Покрепиться** – покріпитися. [Покріпився з місяць, не пив горілки, та й за своє].
- Покрест** – вихрест, перехрест.
- Покрестить** – 1) похре[и]стити; 2) (*дитя*) охре[и]стити; 3) (*перечеркать*) почеркати, покреслити; 4) (*поездить взад и вперёд*) покружляти, попоїздити. *См. Крестить.*
- Покрестни** – похре[и]стини.
- Покрестоваться** – хрестами помінятися.
- По-крестьянски** – селянським звичаєм (робом).
- Покривить** – скривити. [Не pomoже бабі каділо, коли бабу скривило]. *-вить душою* – злукавити, злукавнувати; збочити від правди, схибнути.
- Покривиться** – скривитися, покривитися, похилітися, з(на)бочитися. [Скривилося деревце. Хата похилилась. Чоботи знабочились]. **Покривившийся** – скривлений, покривлений, похилений, знабочений. *См. Покоситься 1.*
- Покривляться** – погримасувати, повикривлятися.
- Покрик** – гук, крик (-у). [Той крик варяга (Филип.)].
- Покрикивание** – погукування, гукання, покрикування на кого.
- Покрикивать** – погукувати, покрикувати, покрикати, покликати на кого.
- Покритиковать** – покритикувати.
- Покричать** – покрикати, погукати, погаласувати, полементувати *и т. д.* *Срв. Кричать.*
- Покров** – покрив (-у), покрів (-ва); накриття, покриття, покрівля, укривало, покривало, паполома. [Укріє її рясно зеленим покривом (Шевч.). Листя вкривало землю пишним золотим накриттям (Грінч.). Дніпро лама покрівлю крижану (Грінч.). У зелену паполому коня одягніте (Рудан.)]. *Под -вом ночи* – під вночішнім покривом. *Под вашим -вом живём* – за вашим захистом (за вашою обороною) живемо. *Растительный -ров* – рослинний покрив. *-ров тела* – покрив тіла. *-ров мертвеца, гроба* – покрі[и]вєць (-вця) покривало, натрунник, натрунник, (*гуц.*) паполома. *Праздник Покров Богородицы* – Покрова. *Относящийся к празднику -ва* – покрівний, покрівський.
- Покровец** – покрівєць (-вця).

Покровитель – заступник, ласкавець (-вця), опікун, патрон, протектор, меценат. [Діди та баби ходили по хатах своїх ласкавців (Корол.)]. *См. ещё Заступник, Защититель, Милостивец.*

Покровительница – заступниця, опікунка, патронеса, протекторка, меценатка. *См. ещё Заступница.*

Покровительственный – заступницький, протекторський, опікунчий, опікунський [Протекторський тон]. **-ная система, пошлина** – протекційна (охоронна) система, -ційне мито. **Покровительственно** – протекторально, протекціонально.

Покровительство – протекція, опіка, охорона, оборона. [Московська протекція дорого коштувала Україні. Позивали до опіки можних людей і без їх самі собі нічого не порадять]. *Быть под -вом законов* – бути під охороною законів. *Брать, взять кого под -ство, см. Покровительствовать кому.*

Покровительствование *кому* – протегування кому, опікування ким.

Покровительствовать *кому* – опікуватися кому, протегувати кому, брати, взяти когось під свою протекцію (опіку, охорону, ласку). **Покровительствуемый** – протегований, узятий під чію протекцію (охорону, ласку).

Покровный – покрівний, окривний, покривальний. **-ная ткань** – окривна тканина.

Покрой – крій (*р.* крою). [Убрання на йому елегантського крою]. *Все на один -рой* – усі на один копил.

Покроить – покраяти, покроїти.

Покрома, -омка – крайка.

Покромочный – крайковий.

Покромсать – почикрїжити, покрёмсати.

Покропать – попросидіти над чим. *См. Кропать.*

Покропить – покропити; (*о дожде ещё*) поросити, приросити. **-пить раствором соли** – поропити. [Поропив солому, тепер корови охитніше їстимуть].

Покрошить, -ся – покришити, -ся.

Покруглеть – заокруглитися, закругля[и]тися, покруглішати, круглішим стати. *См. Круглеть.*

Покруглить – заокруглити, круглішим зробити.

Покружить – 1) (*округлить плоскость*) обкружати; 2) (*чем*) покрутити що. [Покрутила веретено]; 3) **-жить вокруг него, см. Покружиться.**

Покружиться – 1) покрутитися. [Дзига покрутилась і впала. Узялись за руки і покрутились дрібушки]; 2) (*вокруг чего двигаясь*) покружати, покружляти. [Граки покружляли над садом і посідали на дерева].

Покрупнеть – побільшати, побуйнішати, подебелішати. *См. Крупнеть.*

Покрутить – покрутити. [Вітер покрутив молоді деревця]. *См. Крутить.*

Покручиниться – пожуритися, посумувати *и т. д. (усилит.)* попожуритися. *Срв. Кручиниться.*

Покрывало – покривало, покриття, накриття, покрив; запинало, габа, ослона. **-вало обертывающееся вокруг чего-л.** – завій (-вою). **-вало свадебное** – скривало. **-вало мертвеца, гроба, см. Покров.** **-вало на кровати** – укривало, ліжник. **-вало для скамьи** – полавочник. **-вало для телеги** – нарядка.

Покрывальный – покрівний, покривальний.

Покрывальцо – покрівець (-вця), покривальце (-льця).

Покрывание – покривання, укривання, окривання. **-ние крыши соломой** – ушивання, укривання, (*тёсом*) гонтування, (*железом*) бляхування; укривання, побивання бляхою.

Покрывать, покрыть – покривати, крїти, покрити, укривати, окривати, окрїти, накривати, накрїти, укрити. *См. ещё Накрывать, накрыть. -вать пеленой (о тумане, мраке и т. п.)* –

повивати, повіти, оповивати, оповіти, обгортати, обгорнути що, налягати, налягти на що. -**в'ять** *стол скатертью, пол ковром и т. п.* – застеляти, застелити, застилати, заслати стіл скатертиною, поміст (підлогу) килимом. -**в'ять** *слоем листьев и пр.* – устилати, услати, устеляти, устелити, укривати, укрити. -**в'ять** *голову покрывалом, платком* – напинати, запинати, запнути голову, хусткою, напинатися, напнутися, запинатися, запнутися хусткою. -**в'ять** *воз брезентом* – укривати, нарядати воза брезентом. -**в'ять** (*избу*) *соломой* – крити, вкрити (хату, клуню) соломою; ушивати (хату); (*тёсом*) гонтувати (хату); (*железом*) крити бляхою, побивати бляхою, бляхувати (хату). -**в'ять** *меховую шубу материей* – потягати, потягти, покривати, покрити шубу сукном. [Думаю потягти свою кожушку черкасином (Черн.)]. -**в'ять** *цветами (расцветивать)* – квітувати. [Гляньте, як мороз квітує тафлю – так і видно, як квіти стають]. -**в'ять** *лаком* – скривати, скрити лаком. [Рамці доробів, – ще тільки лаком треба скрити]. *Прибыль не -ла затрат* – прибуток не покрив витрати. -**р'ить** *все долги* – оплатитися з усіх боргів; вирівняти (виплатити) сплатити, посплачувати всі борги. -**в'ять** *дефицит* – вирівнювати, вирівняти дефіцит (недобір). -**р'ить** *карту* – побити, укрити. [Восьмаку побив (укрив) кралю]. *Его голос -ваёт все прочие голоса* – його голос над усіма іншими горує (усі інші повершає). -**в'ять**, -**р'ить** *чей проступок* – покривати, покрити що, когось, похитити когось що. [Мати покривала негарні вчинки свого сина. Мати покривала свого сина. Не тягну тебе в суд за марнотравство і перелюб, а покриваю все для чести дому (Л. Укр.). Він давав мені п'ять карбованців, щоб не виказував на його: похити мене, каже. Так я не взяв грошей і сказав, що не похитю (Павлогр.)]. *Вода -рыла что* – вода поняла що. -**рыло** *водою* – поняло водою. *Тьма -рывала землю* – темрява землю залягала, (о)повивала, обгортала. -**рыло** *язвами* – обкинуло чиряками. **Покрытый** – покритий, укритий, окритий, накритий; (*туманом, мраком и т. п.*) оповитий, обгорнутий, обгорнений; (*скатертью, ковром*) застелений, (*растениями*) устелений; (*платком*) напнутий, запнутий; (*о шубе*) потягнений. [Кожух сукном потягнений]. -**тый** *пылью* – пилом припалий. -**тый** *дефицит* – вирівняний дефіцит (недобір). -**тый** *долг* – сплачений, виплачений борг. *Это -рыто мраком неизвестности* – про це ні знаку, ні сліду; це вкрито туманом безвісти.

Покрываются, покрыться – покриватися, критися, покритися, окриватися, окритися, накриватися, накритися, укриватися, укритися; (*окутываются*) (о)повиватися, (о)повітися, обгортатися, обгорнутися; (*по поверхности*) братися, взятися чим; (*слегка пылью, снегом*) припадати, припасти, заporошуватися, заporошитися (пилом, снігом). *Лоб -ся потом* – на чолі виступив піт; чоло потом укрило. *Небо -лось тучами* – небо захмарилося; небо хмарами вкрилося. *Небо сплошь -лось тучами* – небо геть захмарилося; небо геть хмарами вкрилося; все небо хмарами замостило. -**ся** *цветами* – заквітнути, зацвісти, окинутися цвітом. [І вишеньки, і черешеньки, і груші, і яблуні окинуться пахучим біленьким цвітом (Греб.)]. -**ться** *плесенью* – братися, узятися цвіллю. -**ться** *струпьями* – узятися струпом. **Покрытие** – покриття. -**тие** *расхода приходом* – покриття витрати прибутком. -**тие** *дефицита* – вирівнювання, (оконч.) вирівнення дефіциту (недобору). *На -тие расходов* – на оплату витрат. *На -тие долга* – на виплату боргу (позики).

Покрытосемянный, бот. – зав'язковий, критонасінний.

Покрышка – (*для посуды*) покришка, накривка, накривачка, кровелька. -**ка** *улья (долблёного)* – покрівля, покрива, покривка, накривка. *См. ещё Крышка. -ка шубы* – верх, накриття. *Чтоб тебе ни дна, ни -ки* – бодай тобі пуття не було; бодай тобі ні попа, ні кадила.

Покрякивать, покрякать – 1) крякати, покрякати. [Воронья покрякало та й подалося]. *Срв. Крякать*; 2) покрех[к]тувати, покрех[к]тати. [Іде стара, покрехтує. Випив, покрехтав, утерся].

Покряхтеть, см. Покрякивать 2.

Покувыркать, ся – поперекидати, -ся, поперевертати, -ся. *Срв. Кувыркаться.*

Покуда, покуда, см. Пока.

Покудахтать – покуд(куд)акати.

Покудряветь – покучерявіти.

Покукарёкать – покукуруікати.

Покуковать – покувати. **-вать около чего** – обкувати що. [Нехай соловейко гніздо в'є, а сіва зозуленька обкує].

Покумиться – покуматися.

Покупание – купування, купляння, купівля.

Покупатель – покупець, купець (-пця), покупник. [Найдеться купець і на розбитий горнець].

Покупательница – купувальниця, покупниця.

Покупательный – покупний, купувальний. **-ная способность** – покупна (купувальна) спроможність.

I. Покупать, -ся – покупати, -ся. [Так гарно в ставку покупалися].

II. Покупать – купувати, купляти. [Купуємо хату. Купив чоботи]. **-пять материю (набирать)** – набирати, брати на що. [Набрала на сукню та дітям на сорочки]. **По чём -пали?** – по чому купували (набирали, брали). [Землю купували по сто карбованців. На сорочки набирала по семигривенику. По чому за пуд картоплю брали?]. **-пять в доле** – брати набір, у борг.

Покупёчески – покупецькому, (*по-торгашески*) покрамарському, купецьким, крамарським робом.

Покупёчествовать – покупцювати, покрамарювати.

Покупка – 1) см. **Покупание**; 2) (*купленное*) покуп (-пу), покупка, купля, закупка; (*преимуц. о мануфакт.*) наборка. **Я сделал большие -ки** – я багато накупив (накупився).

Покупной – купований, куплений; (*преимуц. о мануфакт.*) крамний, набіраний. **Материя -ная** – краміна, краміна. **Цена -ная и продажная** – ціна купувальна і продажна.

Покупщик, -щица, см. Покупатель, -ница.

Покуралесить – побешкетувати; повитівати.

Покуражиться – позадаватися.

Покуривание – покурювання; попіхкування.

Покуривать, покурить – покурювати, покурити, (*поыхивать*) попіхкувати, попіхкати; смикнути люльки. [Покурив люльки]. **-рить ладаном** – покурити, розпустити ладану, поладанити.

Покуролесить – поштукарити.

Покурчаветь – с[по]кучерявіти.

Покурчавить – с[по]кучерявити.

По-курьему, по-куриному – по-курячому.

Покусать – покусати, (*о собаках, волках*) порвати. **Покусанный** – покусаний; порваний.

Покусаться – покусатися. [Свої собаки: покусуються та й помиряться].

Покуситься, см. Покусаться.

Покусывание – покусування, кусання.

Покусывать – покусувати, кусати часом.

Покутить – погуляти, побенькетувати. *Срв. Кутить.*

Покухарить – покуховарити, покухарювати.

Покучивание – випивання інколи; бенькетування інколи.

Покучивать – гуляти, загулювати, випивати інколи; бенькетувати інколи.

Покучно – купами, купа за купою. **Платить -но** – платити від купи.

Покушать – поїсти, попоїсти, (*потребить*) (с)пожити. [Спожили (поїли) все, що на столі стояло. Попоїла трохи та й не схотіла. Сідайте, прошу вас, та поживте (Коцюб.)]. **-шали и встали от стола** – (по)попоїли й повставали з-за столу. **Он любит -шать** – він любить попоїсти; він ласий попоїсти. **Любящий хорошо -шать** – ласій, ласогуб (-ба). **-шайте чайку** –

попийте чаю.

Покуша́ться, покуси́ться – (сделать что-л.) заміря́тися, заміритися, ва́житися, пова́житися и ва́жити, пова́жити, зама́хуватися, замахну́тися. [Замірявся обікрасти, та не пощастило. І не ва́жся цього робити]. **-си́ться на дерзкий поступок** – пова́житися на зухвалий учи́нок.

-ша́ться на чью́ жизнь, на чьё́ иму́щество – ва́жити, (оконч.) пова́житися на чиє життя, на чиє добро, на ко́го, на що; робити, зробити за́мах на чиє життя, на ко́го, на що. *Срв.*

Посяга́ть. [Він на моє життя ва́жить. На його зроблено було за́мах. Хто на моє здоро́в'я ва́жить, той сам його не має (Ном.). На віщо-ж ти ва́жиш: чи на мою ясненькую зброю, чи на мо́го коня вороно́го, чи на мене козака́ молодо́го].

Покуше́ние – за́мах (-ху). [За́мах на мою во́лю. За́мах на життя́]. **-ние с негодными средствами** – за́мах з нікчемними (невірними) засобами.

I. Пол – 1) пів (только в соед. с друг. словами). Делить на́-по́лы – ділити на́полю, наполови́ну, пополови́ні, на́впіл, піл-на́-піл. *Срв. Попола́м. Работать из-по́лу (исполу)* – робити на́спіл (на́впіл), у-спі́л. *За́-пол купить* – за́пів-ціні́ купити. **Пол-на́-пол** – піл-на́-піл, по-полови́ні; 2) (сторона, бок, край) бік (р. бо́ку). [По обидва бо́ки доро́ги].

II. Пол – (род муж. или жен.) стате́ (-ти), рід (р. роду), по́ле. [Жіно́чий стате́ не лі́чить таке ви́робляти. Люди – тільки чолові́ча стате́ (Свидн.). Зака́зано було́ приво́зити на Січ жіно́чий рід (Куліш). А з яко́го по́ля: з жіно́чого чи мужі́чого?]. *Население обоего по́ла* – лю́дність обо́х роді́в. *Женский пол (соб.)* – жіно́ча стате́ (жіно́цтво, жіно́та). *Мужеский пол (в противополож. женскому)* – чолові́ча стате́, чолові́цтво, парубо́цтво. [Ко́му що́ ла́се, а їй парубо́цтво]. *Падкий к женскому по́лу* – охочі́й (ласі́й) до жіно́цтва. *Прекрасный пол* – га́рний (красні́й) рід, бі́ла че́лядь. [Ні в чім бу́де між бі́лу че́лядь пі́ти погуля́ти. Турки воюва́ли, бі́лу че́лядь забира́ли (А. Д.)]. *Сильный пол* – ду́жий рід, чолові́цтво.

III. Пол – (дощаной) помі́ст (-мо́сту), підло́га; (паркетный) тафльо́вана підло́га; (земляной) долі́вка, ді́л (р. до́лу). *На -лу* – на помі́сті, на підло́зі, на долі́вці, до́лі. [Посла́лись до́лі і поляга́ли покотом]. *На пол* – додо́лу. [Пусти́ дитину додо́лу].

Пола́ – 1) см. Полови́на (в сложении – не склон.) пів. *Пола́беды, пола́горя* – півбі́ди, півго́ря; 2) (в одежде, палатке) по́ла. [Соба́ка вхо́пив зу́бами за по́лу: Відгору́в по́лу в на́меті]. **-ла свёрнутая** – за́піл, при́піл (-по́лу), за́пілля, при́пілля. [У за́полі прині́с. Несе́ щось у при́полі. Я́блук у за́пілля пона́бира́ли]. *Продавать из-под -лы* – з-під по́ли продава́ти. *Из -лы в -лу передать* – з-під по́ли відда́ти. *Удариться (биться) об по́лы* – вда́ритися (бі́тися) в по́ли. *Продал лошадь и передал из -лы в -лу* – прода́в коня́ й пере́дав з ру́к у ру́ки (з по́ли в по́лу). **-ла об -лу** – по́ла в по́лу. *От беды хоть -лу отрежь да уйди* – від напа́сти хоч по́ли врі́ж, а вті́кай. **-лы корота́ет, а плечи́ лата́ет** – по́ли врі́зує, а плече́чі лата́є. **-лы шёлком подбиты, а закро́мы пу́сты** – на но́зі са́п'ян рипі́ть, а в борщі́ тря́сця кипі́ть. **-ла у сто́ла** – крило́. [Сті́л з кри́лами. Спу́сти крило́ в сто́лі].

Пола́бзиться – (около кого) леститися до ко́го, підлабу́знюватися до ко́го.

Пола́віровать, см. Лаві́ровать.

Пола́вливать – ловити інколи.

Полага́ть, положи́ть – 1) (куда, где, на что) кла́сти, покла́дати, покла́сти, (диалект.) ло́жити, поло́жити, покладо́вити. [Кла́ди кни́жки на сті́л (на сто́лі). Покла́в гро́ші в ска́рбницю. Буду́ в землі́ коза́цькій-хри́стіянській го́лову покла́дати]. **-жи́ть лишнее (о припра́вах)** – пере́дати. [Пере́дав ку́ті ме́ду]. **-жи́ть в кушанье́ что-л. кроше́ное** – закри́шити чим. *Разбив, -жи́ть во что (о яйцах)* – убити. [Я́ в сир тро́є яе́ць уби́ла]. **-жи́ть голо́вами или верхни́ми конца́ми в противополож. напра́вл.** – покла́сти митусь. [Ри́бки в пу́делкові́ ле́жали митусь. Покла́ла сно́пи митусь]. **-га́ть земные́ покло́ны** – дозе́мні покло́ни покла́дати, бі́ти. **-жи́ть земной по́клон** – покла́сти, уда́рити, за́бити поклі́н. **-га́ть ду́шу, за ко́го, что** – покла́дати, покла́сти ду́шу за ко́го, за що. [Па́стир до́брый ду́шу сво́ю покла́дає за ві́вці (Сванг.)]. **-га́ть, -жи́ть го́лову (жизнь) за ко́го, за что** – голо́вою накла́дати, накла́сти

(наложити) за ко́го, за що; тру́пом ляга́ти за ко́го, за що. [Він голово́ю накладе́ за сво́ю іде́ю (Крим.). За отчизну́ головами́ накла́дали]. **-жить врага́ на месте** – укла́сти ворога́, зробити ворогові́ кінце́ць. **-жить убиты́ми мно́гих** – покла́сти, ви́класти. [Викла́в ляшкі́в, ви́клав панкі́в у чо́тири ла́ви]. **-жить ору́жие перед кем** – скла́сти збро́ю перед ким. **-жить к нога́м** – скла́сти (покла́сти) до ніг. **-га́ть, -жить нача́ло, основа́ние чему́** – закла́дати, закла́сти що, засно́вувати, заснува́ти що, зробити́ (покла́сти) поча́ток чо́му, чо́го. [Шекспі́р покла́в поча́ток і справжньо́ї сьогочасно́ї комеді́ї (Єфр.)]. **-га́ть, -жить основа́ние горо́ду** – осаджува́ти, осадити́ місто. **-жить коне́ц (предел) чему́** – зробити́ (покла́сти) кінце́ць (край), бере́га да́ти чо́му. [Тре́ба рішуче́ цій практи́ці зробити́ кінце́ць (Н. Рада)]. **-жить на ноты́** – покла́сти на но́ти; за́вести в но́ти. **-га́ть наде́жду на ко́го** – покла́дати (держати́, ма́ти) наді́ю на ко́го. [Я на дядька́ Петра́ наді́ю держа́ла (Переясл.)]. **-га́ть гнев на ко́го** – покла́дати, положи́ти гні́в на ко́го. **-га́ть резку́ю гра́ницу** – ста́вити обру́б; кла́сти виразну́ ме́жу. [Ніко́ли ми не мо́жемо напе́вне ви́значити поді́ю, щоб виразни́й ставила́ обру́б між сусі́дніми пері́одами (Єфр.)]. **Как бог на ду́шу -жит** – со́бі до вподо́би; як замане́ться. [Кру́тять моральни́ми катего́ріями со́бі до вподо́би (Єфр.)]. **-га́ть, -жить жало́ванье кому́, цену́ чему́** – покла́сти, кла́сти, ви́значати, ви́значити, при́значати, при́значити, встано́вляти, встано́вити платню́ ко́му, ці́ну за що. [Платні́ мені́ ви́значено́ по три черві́нці на міся́ць. Тре́ба да́ти за ко́жний стовп – кла́дім уже́ – по карбо́ванцю (Звин.); 2) (*реша́ть*) покла́дати, покла́сти, ви́риша́ти, ви́ришити. [Покла́ли, що́ треба́ одру́жити Йо́на в-осе́ні (Коцю́б.)]. **В военном совете -жи́ли действо́вать наступа́тельно** – військová рада ви́ршила́ (покла́ла) наступа́ти (роби́ти на́ступ). **-жить на че́м** – поєдна́тися, (*редко*) положи́тися. [Так і положи́лися, щоб Се́мен Іванови́ч, коли́ тільки́ захоче́, щоб і при́ходив (Кві́тка)]. **Поло́жено** – (*по обы́чаю*) заведе́но. [Цей день заведе́но свята́кува́ти. Косаря́м заведе́но дава́ти по ча́рці]. 3) (*дума́ть, держа́ться мненя́*) гада́ти, дума́ти, міркува́ти, покла́дати, уважа́ти. [Я те́ж гадаю́, що нічо́го не бу́де. Думаю́, що на це приста́ти мо́жна. Я так со́бі мірку́ю, що нічо́го з то́го не бу́де путя́щого. Він так со́бі поклада́є: як пі́де чолові́кові з яко́го дня, то так воно́ вже́ і йде́ться (Коцю́б.). А що, во́лики, як уважа́єте: де бу́демо ночува́ти? (Драг.)]. **-гаю́, что** – думка́ така́, що...; я тако́ї (тіе́ї) думки́; на мою́ думку́; я такий, що...; (я так) гадаю́, що *и т. д.* [Гадаю́, що так бу́де найлі́пше]. **Как вы -ете?** – яко́ї ви думки́? як на ва́шу думку́? як ви гада́єте? *и т. д.* **Надо -га́ть, что** – мабу́ть так, що; тре́ба дума́ти, що. **Поло́жим** – візьмі́мо, покла́дімо, припусті́мо, да́ймо. **-жим, что это́ так** – припусті́мо, що це́ так; неха́й це бу́де й так. **Его́ -гаю́т умерши́м** – про йо́го дума́ють, що вмер; йо́го вважа́ють (ма́ють) за померлого. **-гаю́т, что это́ вы сде́лали** – гада́ють (дума́ють), що це́ ви зроби́ли; дума́ють на вас, що ви це́ зроби́ли. **Поло́женный и положё́нный** – (*куда́, где́, на что́*) покла́дений. **-ный на ноты́** – заведе́ний у но́ти; (*о жало́ваньи, цене́*) ви́значений, при́значений, покла́дений, устано́влений; (*надлежа́щий*) нале́жний (*по обы́чаю*) заведе́ний.

Полага́ться, положи́ться – 1) кла́стися, покла́стися, бу́ти покла́деним. [На підбі́йку баво́вна кладе́ться]; 2) нале́жати(ся). **-лага́ється на ка́ждого по одному́ фунту́ хлеба́** – ко́жному нале́житься́ по одному́ фунтові́ хлі́ба. **-лага́ється выда́вать пи́щу** – нале́жить вида́вати харчі́; 3) (*предполага́ться*) ма́тися. [Тут ма́лося сте́жку прорі́зати]; 4) (*на ко́го, на что́*) звіря́тися, звіритися́ на ко́го, на що́, ко́му, здава́тися, зда́тися, спуска́тися, спусті́тися, покла́датися, покла́стися, впевня́тися, впевнитися́ на ко́го, на що́, забезпе́чатися, забезпе́читися на ко́го, чим, ду́фати (ду́хвати) на ко́го. [Зві́ритись не мо́жна ні на ко́го (Грінч.). На посві́дчення́ сучасни́ків звіри́лися (Корол.). Ма́ли пані́ на Украї́ні до́брі оборо́нці, звіри́лися со́тникові́ уманськoму́ Гонті́ (Макс.). Я то́бі кажу́: ти на ме́не зда́йся (Л. Укр.). Пішли́ тайго́ю, на ла́ску бо́жу спу́стивши́сь (Корол.). На сво́є пе́вне пра́во наді́ю кла́ду (покла́даюся). Не впевня́йся, сі́зий о́рле, на лейстро́вих ду́же (Кулі́ш). Не вбе́зпечивши́сь на коза́ків, гетьма́нове́ коро́нні по́спіль з ними́ і німе́цьку піхоту́ в човні́ посади́ли (Кулі́ш). Та й на дядька́ не ду́же духва́йте (Свид.)]. **-га́ться на чей-л. авторитет** – здава́тися, зда́тися на чий авторитет.

- гаюсь** на вас, на ваше слово – здаюся (звіряюся) на вас, на ваше слово. **-гаюсь** во всём на вас – у всьому на вас здаюся (спускаюся). *На его слова нельзя -житься* – на його слова не можна звіритися (спуститися, здатися). **-га́ться** на свои силы – на свою силу покладатися, покластися; 5) **-га́ться** согласно обычаю, закону – годітися. **-гається** (по обычаю) – годітися, заведено. [У гостях годітися поводитися чємно. На весілля заведено пекти коровай]. По закону **-гається, чтобы** – закон велить (наказує), щоб... Так поступать (делать) не **-гається** (законом) – так чинити (робити) не вільно, не дозволено (закон не велить); (обычаем) так чинити не годітися, не заведено; 6) (взаимно условиться) поєднатися, постановити, покласти. [Поєдналися, щоб завтра й роботу почати. Поклали більше не сварітися].
- Полаживать, поладить** – 1) (исправлять) полагоджувати, полагодити. [Полагодив дещо коло хати]; 2) (приводит в порядок) налагоджувати, налагодити. [Налагодив рибальську уся справу: невід, ятері, човен]; 3) *помири́ться* – поладнати, дійти до ладу, порозумітися. [Помиріться ви з нею, поладнайте. Огонь з водою швидше поладнають, ніж я з тобою. Не порозумілися вони та й розійшлися].
- Полазить** – полазити; (усилит.) пополазити; (езде) вилазити.
- Полакать** – похлептати.
- По-лакэйски** – по лакэйському.
- Полакировать** – полакувати, поглянсувати, скрити лаком.
- Полакомить** – поманити. [Поманів карбованцем, та й не дав].
- Полакомиться** – (чем) поласувати чим, поласуватися на що, (солёным) посолонцювати. **-ся** на что – поквапитися, з[по]лакомитися (на що).
- Поламывать** – полломлювати.
- Поласкать** – 1) попестити, пожалувати, поголубити, поголубкати кого; 2) (о любовных ласках) помилувати. *См. Ласкать.*
- Поласкаться** – 1) поластитися, полащитися до кого; 2) помилуватися, поголубкатися. *См. Ласкаться.*
- Пола́ти** – (всякий подмост) поміст (-мо́сту); (высокий) під (р. по́ду); (низкий) піл (р. по́лу).
- Полаять** – побрехати, погавкати, попогавкати.
- Полба**, бот. *Triticum spelta* L. – полба, больба, голómша, орки[і]ш.
- Польгивать, полгать** – побріхувати, побрехати.
- Полгода** – півроку. *Приеду через -да* – приїду за півроку (через півроку).
- Полголоса**. *В-полголоса* – півголосом, напівголосно, стиха.
- Полгоря** – півбіді.
- Полдень** – 1) полудень, південь (-дня), (гал.) полудне[є]. [Був полудень і сонце дуже припікало. Ліс затих під палючим гнітом літнього півдня (Грінч.). Це сталося перед півднем (полуднем). Спить до півдня]. *В -день* – опівдні[я], ополудні. *Около -дня* – під полудень, під полудне. *В самый -день* – саме опівдні[я], у саме полудня. *После -дня, по -дни* – по-півдні, по-полудні, з-полудня. [Піду додому, а з-полудня знов прийду]. *В час (в два часа и т. д.) по -дни* – о першій (о другій и т. д.) годині по-півдні. *Было уже за -день* – уже з півдня звернуло; 2) (юг) південь, полудень. [Пташки летять з півночі на південь у теплії краї]. *Ветер с -дня* – вітер з півдня (з низу), вітер низовий.
- Полденный**, см. **Полуденный** и **полудневный**.
- Полдесятины** – півдесятини, півдесятина.
- Полднёвный** – опівденний, полудній (-ього). [У неділю у полудню годину сам Філо́ненко виступає (Дума)].
- Полдник** – полудень (-дня), полуденок (-нка).
- Полдничанье** – полуднання, полуднування.
- Полдничать** – полуднати, полуднувати.
- Полдюжины** – півтузина, півдванацятка, шестеро.

По́ле – 1) (*равнина, простор*) по́ле, степ (-пу). [Ой у по́лі Ки́ліїмському. Ой виї́хав наш Реву́ха в чи́стий степ гуля́ти]. *Чистое -ле* – чи́сте по́ле, чи́стий степ; широ́ке по́ле, степ широ́кий. *Выйти в по́ле, на по́ле* – ви́йти в по́ле, на по́ле, в степ, у степи; 2) (*девственное, непаханное*) ціліна́. [Там степ залі́г ціліно́ю]. *Вольное, пустынное -ле* – гуля́й-по́ле, ди́ке по́ле. *Открытое -ле* – широ́ке, ві́льне по́ле; 3) (*обработанное, пашня*) по́ле, рі́лля (-лі). [Тепе́р пішло́ мужи́цьке по́ле. У ме́не рі́ллі три десяти́ні]; (*нива, участок*) ни́ва, ла́н (-ну), ум. ни́вка, ла́нок (-нка́). [Ори́ся-ж ти, мо́я ни́во (Шевч.). На горо́ді ни́вка, круго́м материнка. Ла́ни широ́копо́лі (Шевч.). Коза́рський ла́нок (Конис.)]; (*под выпасом*) то́лока; (*оставлен, на отдых*) перелі́г (-о́гу); (*вспахан. на отдых*) па́р (-ру); (*заброшенное*) облі́г (-о́гу); (*у села для скота*) ви́гін (-гону); (*давно обрабатываемое, истощённое*) старо́пілля. *Смена -ля* – ру́ка. [Ма́ю чо́тири десяти́ни по́ля, по о́дній десяти́ні в ко́жну ру́ку]. *Итти в -ле* – йти на по́ле. *Ходить по -лям* – ходи́ти по́лями. *Быть в -ле* – бу́ти на по́лі. *Мои окна выходят в -ле* – у ме́не ві́кна на по́ле. *Опытное -ле* – до́слідне по́ле; 4) (*место сражения, битвы*) бойови́ще, бойови́сько, бо́йще, бойове́ по́ле. *-ле для поединка (стар.)* – ті́к (*р. то́ку*), тічо́к (-чка́); 5) (*площадь зрения*) по́ле зо́ру; 6) (*края книги, шляпы*) кри́си (-і́в), бере́ги, кра́й, (*только о книге*) маргіне́си. *Читая, делаю пометки на -лях книги* – чита́ючи, роблю́ зазначки у кни́зі по кра́ях (на бере́гах, на маргіне́сах); 7) (*фон*) по́ле, тло́, зе́мля. [По сі́рому по́лю (зе́млі) чо́рні й сині́ смужечки]; 8) (*поприще*) по́ле, ни́ва, те́рен (-е́ну), діля́нка. [Пра́цюють на по́лі науко́вому. Ви́йшов на ни́ву пи́сьменства. На те́рені полі́тичному він усла́вився. А це обібра́в собі́ діля́нку мате́ріальну]; 9) (*охота*) по́люва́ння. [Як пої́хав коро́левіч та на по́люва́ння, лиші́в свою́ ві́рну жо́ну та й на хо́рува́ння].

Полеви́ца, бот. *Agrastis L.* – метлю́г, мі́тлиця, тонко́ніг (-но́гу).

Полё́вка, зоол. *Hypodaeus* – польова́ ми́ша, то́чка.

Полевóд – хліборóб, землерóб (-ба).

Полевóдство – хліборóбство, рі́льництво.

Полевóй – польови́й, степови́й, (*гал.*) пі[о]льни́й. *-вье работы* – робо́та на по́лі. *-вая артиллерия* – польова́ гарма́та (артиле́рія).

Полевщи́на – (*оплата за с'ём под пастьбу*) ви́пасове́ (-ого).

Полегку́ – зле́гка, помалу́.

Полегóньку – леге́нько, злеге́нька, помале́ньку, помале́сеньку.

Полегче́ – 1) (*нар.*) ле́гшенько, ле́гше. *Этой дорогой итти -че* – цим шля́хом і́ти ле́гше. *Двига́й ша́ф -че* – посува́й (подава́й) ша́хву ле́гшенько. *Больному сегодня -че* – хво́рому сьо́годні по́легшало́; хво́рому сьо́годні тро́хи по́пілжило́; 2) (*сравн. ст. от лёгкий*) ле́гшеньки́й, ле́гши́й. *Этот сундук -че того* – ця скри́ня ле́гшенька за ту.

Полегчи́ть – 1) по́легши́ти. *Срв. Облегчи́ть*; 2) *см. Оскопи́ть*.

Поледене́ть – з[по]леде́нїти; (*сильно остыть*) подубі́ти; (*переносн.*) похоло́нути. [Ба́ба у дво́рі чи́сто зледе́ніла. Ру́ки в ме́не подубі́ли. Зля́кався аж похоло́в].

Полежа́лый – ле́жаний, переле́жаний. *-лое* – по́лежале́.

Полежа́ть – (*нек. вр.*) по́лежати, приле́жати, (*усилит.*) по́полежати. [Застуди́лась бу́ла, так що тро́хи й приле́жала].

Поле́живание – по́лежува́ння, ле́жня, ле́жа, ле́жні (-і́в). [За ле́жнею і́ посі́дїти ні́коли. З ле́жі не справи́ш оде́жі. Ті́льки ле́жні справля́єш та сидні́ (Гр.)].

Поле́живать – по́лежувати, приле́жувати; (*насм.*) ви́лежувати́ся, ле́жні справля́ти. [Ще не зо́всім ви́дужав – приле́жую ча́сом. Ти та́кі лю́биш ви́лежувати́ся – разі́в по п'ять на де́нь ляга́єш].

Полезно́ – ко́рисно, по́жито́чно, (*гал.*) хо́сенно. [Це ко́рисно за-для здо́ров'я].

Полезно́сть – ко́рисність, по́житочність, хо́сенність (-ности).

Полезны́й – ко́рисний, по́жито[е]́чний, спо́житочни́й, (*гал.*) хо́сенни́й. *Соединя́ть приятное с -ным* – е́днати, з'єднати прие́мне з ко́рисним. *-ный для здоровья* – по́мічний (на здо́ров'я).

- Быть -ным кому* – у пригоді ставати, стати кому.
- Полéзть** – полізти; (*на дерево на гору*) полізти, подратися, подертися на дерево, на гору.
-лэзть на четвереньках – порачкувати.
- Полéй**, бот. *Menta pulegium L.* – полі́й (-ію́), блохі́вник.
- Полелея́ть** – попéстити *и т. д.* См. **Лелея́ть**.
- Полемизировать** – полемізувати.
- Полéмика** – полéміка. **Полемі́ческий** – полемі́чний.
- Полéниваться** – лінуватися часом, ліньки справляти.
- Полéниться** – полінуватися, поледа́читися.
- Полéнница**. -ни́ца *дров* – стіс (-о́су) дров.
- Полéнный** – полі́нний.
- Полéно** – поліно (*ув. поліня́ка, ум. полі́нце*), *рубанець* (-нця), *дровина* (*ув. дровиня́ка*); (*толстое и короткое*) *оцупок* (-пка), *оцупалок* (-лка). -но *для лучины* – скалні́к.
- Полепетáть** – побелькотáти, полепетáти. См. **Лепетáть**.
- Полепить** – полі́пити, (*о пирогах*) побгáти, (*усилит.*) пополі́пити, попобгáти. см. **Лепить**.
- Полéска**, бот. *Mercurialis perensis L.* – пролі́ска, пролі́сок (-ска).
- Полесóвщик** – карбівні́чий, побережні́к. См. **Лесні́к 1**.
- Полéсье** – полі́сся. *Житель -сья* – поліщук, полісю́к (-ка́).
- Полéт** – 1) літ, льот (*р. льоту*), лет (*р. лету*). -лёт *кругами* – ширя́ння, кружа́ння, кружля́ння.
Убить на -те – убити на лету. *С птичьего -та* – з пташи́ного лету. *Видно сокола по -ту* – знáти сокола по льоту; знáти пáна по халя́вах. -том – враз, як загорі́лося. *Дальность -лэта* – далекі́сть лету. -лёт *мыслей* – льот (ширя́ння) думо́к; 2) (*действ.*) літа́ння. -ты *машин* – літа́ння машин; 3) (*ширина лет. крыльев*) розпі́р (-пору).
- Полетáй** – політа́йко, мерщій (-ія́).
- Полетáть** – політáти; (*кружась*) поширя́ти, покружа́ти, покружля́ти, (*усил.*) пополітáти *и т. д.*
- Полетéть** – 1) полеті́ти, поліну́ти; (*с силой*) шугну́ти, шугону́ти; 2) -тéть (*упасть*) – шубóвснути. [Так і шубóвснув у річку]. -тéть *вниз головой* – сторчакá дáти; сторч голово́ю впа́сти; (*кувырком*) укритися п'ята́ми, шкерéберть пі́ти.
- Полéтник, полéтчик, -ца** – полі́тник, полі́тниця. [Трьох полі́тниць на горóд наня́ла собі на лі́то].
- Полéтывать** – політувати; літáти інколи.
- Полéчивать, -ся** – лікувати, -ся інколи.
- Полечить, -ся** – полікувати, -ся.
- Полéчь** – полягті́, лягті́, полягті́ся, (*о хлебе*) вілягті́. [Ішли вони́ свій край обороня́ти і на степах ляглі́ від ворогів (Грінч.). Травá полягáла(ся)]. *Рожь от дождя -ляжет* – жі́то від дощу́ віляже (поля́же). **Полéгший** – полéглий, поля́жений. [Єсть і стоя́че, і полéгле жі́то. Це поля́жений льон, дак тим і зелéний].
- Ползание** – повза́ння, плазува́ння, ла́зіння.
- Ползáть** – повзáти, плазувати, ла́зити. [Му́хи ла́зили по сто́лу. Дити́нка вже ла́зити почалá. Га́дина повзé (плазуé)]. -зáть *на четвереньках* – рачкува́ти(ся); рáчки ла́зити, лі́зти; (*на коленях*) колінкува́ти. *Рождéнный -зáть, летать не может* – плазунові́ орлом не бути.
- Ползкий** – повзкíй.
- Ползко́м** – по́повзком, по́повза, пла́зом, плазьма́, рáчки.
- Ползти** – повзті́, лі́зти. См. **Ползáть, Оползáть**.
- Ползун, -нья** – 1) повзун, повзуха, полазю́ка. -ны́, зоол. (*о птицах*) – лази́, лазуни́; 2) механ. – по́плазень (-зня).
- Ползуха** – (*метель снизу*) пі́ща, позéмна кура́.
- Ползучий, ползущий** – повзучі́й, плазущі́й, плазові́тий. [Черва́к плазущі́й]. -чее *растение*

(*стелющееся*) – стелю́х, п'ялу́н, повзу́ща росліна.

Полиандрия – поліандрія (-рії).

Полив – полива́ння. *Дождь -вом пошёл* – дощ пішо́в зливою.

Полива – поли́ва. *Срв. Глазу́рь.*

Полива́льник, -ница – поливай[ч]ка, водоли́йка.

Полива́льный – полива́льний, водоли́йний.

Полива́льня, см. Полива́льник.

Полива́льщик, -щица – полива́льник, -ниця.

Полива́ние, поли́вка – поливанка, полива́ння. **-ние обожжённой посуды поливою** – склі́ння, полива́ння.

Полива́ть, поли́ть – 1) (*водой*) полива́ти, поли́ти, полля́ти, підлива́ти, підлі́ти, (*мн.*) попідлива́ти; 2) (*посуду поливой*) полива́ти, полити, склити, посклити. *См. Поливать, Глазу́рить. Политый* – поливаний, політий, поллятий; підливаний, підлітий. **-тый лазурью** – полив'яний, скле́ний.

Поливить – полива́ти поливою, склі́ти. *Срв. Глазу́рить.*

Поли́вка, см. Полива́ние.

Поливно́й – поливний.

Полига́мия – полігамія.

Поли(г)архия – поліга́рхія.

Полиглот – поліглот (-та).

Полигон – полігон (-ну), (*в народн. этимол.*) паліо́н.

Полиграф – поліграф. **Полиграфический** – поліграфі́чний.

Полиграфия – поліграфія (-фії).

Полизать – полиза́ти, полизька́ти.

Поликова́ть – поради́ти. *См. Ликова́ть.*

Полинева́ть – поліні́яти.

Полино́м, мат. – поліно́м (-му).

Полиня́ть – полиня́ти, злиня́ти, збля́кнути, сполові́ти. **Полиня́лый, полиня́вший** – полиня́ний, злиня́лий, збля́клий, сполові́лий. *Срв. Линя́ть.*

Полип, зоол. – поліп (-па).

Полипня́к и -ник – поліпня́к (-ка́).

Полирова́льный – лощильний, глянсува́льний, полірува́льний.

Полирова́льня – (*для металла, камня, кости*) лощильня, глянсува́льня; (*для дерева*) полірува́льня.

Полирова́ние – (*металла, камня, кости*) лощі́ння, глянсува́ння; (*дерева*) полірува́ння; (*гребней роговых*) калярува́ння.

Полирова́ть, отполирова́ть – (*металл, камень, кость*) лощі́ти, вилощити, глянсува́ти, ви́глянсува́ти; (*дерево*) полірува́ти, сполірува́ти; (*гребень роговой*) калярува́ти, ви́калярува́ти, лицюва́ти. **Полиро́ванный** – (*о камне, металле, кости*) вилощений, ви́глянсуваний, (*о дереве*) споліро́ваний; (*о гребне роговом*) ви́каляруваний.

Полиро́вка, см. Полирова́ние.

Полиро́вщик, -щица – (*металла, камня, кости*) лощі́льник, -ница, глянсува́льник, -ниця, (*дерева*) полірува́льник, -ниця.

Полис – поліс (-са).

Полиса́дник, см. Палиса́д, -ник.

Полисме́н – полісме́н, поліца́й (-ая́).

Полиспа́ст – поліспа́ст (-ту).

Полиста́ть – погорта́ти.

Политеи́зм – політеи́зм (-му).

- Политеистический** – політеїстичний.
- Полите́хник** – політе́хнік. **Полите́хника** – політе́хніка.
- Политехни́ческий** – політехні́чний.
- Поли́тик** – полі́тик.
- Полі́тика** – полі́тика. *Вести друг с другом -тику* – політикува́тися. [Обі́два-ж вони́ політику́ються, подару́нками обсилаю́ться, а нишком оди́н на одного́ чига́ють (Куліш)].
- Политика́н** – полі́тиканин, (*вульг.*) круті́й (-ія).
- Политика́нство** – полі́тиканинство, полі́тикування.
- Политика́нствовать** – полі́тиканинствува́ти, полі́тикува́ти, круті́ти в полі́тиці.
- Полі́тико-эконом** – полі́тико-економ.
- Полі́тико-экономі́ческий** – полі́тико-економі́чний.
- Политипа́ж** – полі́типа́ж (-жу), гравю́ра на дере́ві.
- Политипа́жный** – полі́типа́жний, (*о гравю́ре*) рі́заний на дере́ві.
- Полі́тически** – полі́тично. *Действовать -ки* – підхо́дити, підійти́ полі́тично до ко́го, під ко́го.
- Полі́тический** – полі́тичний. [Полі́тичний злочі́нець. Полі́тична економі́я].
- Полі́тичный** – полі́тичний, хитрий.
- Политу́ра** – полі́тура.
- Политурный** – полі́турний, полі́туровий.
- Політь** – 1) *см.* **Полива́ть**; 2) лину́ти. [Лину́в дощ].
- Політься** – полі́тисся, полля́тисся, лину́ти, -ся.
- Полице́йский** – 1) (*суц.*) поліці́ян(т), поліца́й (-ая); 2) (*прил.*) поліці́йний. **-ский надзор** – поліці́йний до́гляд.
- Поли́ция** – полі́ція.
- Полицейме́йстер** – полі́цма́йстер (-стра).
- Полицейме́йстерский** – полі́цма́йстерський.
- Поли́чная** (*ставка*), *см.* **Очно́й** (-ная *ставка*).
- Поли́чное** – лице́. *Его́ поймали́ с -ным* – його́ зло́влено з лице́м. *Пойма́ть с -ным при кра́же* – пійма́ти з кра́деним. *Найти́ -ное* (*при кра́же*) – ві́трусити кра́дене.
- Поли́чье и -чие** – обличчя́, полі́ччя.
- Полишине́ль** – полі́шине́ль (-ля).
- Полк** – полк (-ку), (*стар.*) рейме́нт (-нту). **Княжій -лк** – (*свадебн.*) боя́рський (молодо́го) по́їзд.
- По́лка** – полі́ця, *ум.* полі́чка. **-ки** *для посуды*– мі́сник, судні́к; (*для икон*) бо[і]жні́к, бо[і]жні́ця. **-ка** *треугольная в углу* – косі́нець (-нца), косі́нчик. **-ка в ружье** – пані́вка, панва́, полі́чка, натравка.
- Полко́вник** – полко́вник, (*стар.*) рейме́нта́р (-ря́). **-ница** – полко́вни́ця, полковни́кова.
- Полко́внический и -чий** – полковни́цький, полковни́чий.
- Полково́дец** – отама́н військовий.
- Полково́дство** – отама́нування.
- Полково́й** – полкові́й.
- Полкопе́йки** – півкопійки; шаг (-га́).
- Полне́йший** – ці́лковитий. **-шее безумие** – ці́лкові́те безглу́здя. **-шее бессилие** – ці́лкові́та безси́лість.
- Полне́нький** – повне́нький, огрядне́нький.
- Полне́ть, пополне́ть** – повні́шати, поповні́шати, ситі́шати, поситі́шати, ситі́шати, поситі́шати, глэдшати, поглэдшати, набіра́тися, набра́тися ті́ла, дебели́шати, подебели́шати.
- Полне́хонький** – повні́сінський, повні́ненський. **-хонько** – повні́сінько, повні́ненько.
- Полниться** – по́внитися, сповня́тися. *Срв.* **Наполня́ться**.

- Полно** – 1) повно. [Налива́й повно]. **-но до краёв** – повно вщерть (аж по вінця). **Полнім-полно** – повнісінько, повніненько; 2) (*довольно*) годі, досить, буде, край. Годі гуляти, час до роботи братися. Досить (буде) уже пустувати. Край, більш не питиму]. **Полноте!** – Годі! Годі-бо вам! **Полноте ссориться!** – Годі (бо) вам сваритися!
- Полнобокий** – бока́тий, ополістий; (*суц.*) бока́нь.
- Полноватый** – повнявий, повненький.
- Полновесность** – правдива вага, повна вага.
- Полновесный** – правдивої ваги, повної ваги. **-ная монета** – монета правдивої ваги. **-ная пощечина** – добрий (виважений) ляпас.
- Полновла́стие** – повновла́да.
- Полновла́стный** – повновла́дний. **-вла́стно** – повновла́дно.
- Полноводи́е** – велика вода, повідь (-води), повнові́ддя.
- Полноводность** – повновод(н)ість.
- Полноводный** – повновод(н)ий, великовод(н)ий.
- Полновы́менный** – икрістий. [Икріста коро́ва].
- Полногласи́е** – повного́лос (-су).
- Полногласный** – повного́лос(н)ий.
- Полногрудый** – повногрудий, грудастий.
- Полнокрови́е** – кровистість (-ости).
- Полнокровный** – кровистий.
- Полнолицы́й** – повнові́дий, (*грубо*) пика́тий, миза́тий.
- Полнолу́ние** – повня, місяць у повні (на-вповні). **Теперь -ние** – тепер повня. *Это было в -ние* – це було, як місяць був у повні, це було у повні місяця.
- Полномёрность** – повномі́рність (-ости).
- Полномёрный** – повномі́рний.
- Полномочи́е** – 1) повновла́сть. *Ему даны -чия* – йому́ дано повновла́сть; 2) уповнова́ження, мандат. *Пред'явить -чие* – показати уповнова́ження (мандат).
- Полномочный** – повновла́сний, повнова́жений. **-ный посол** – повновла́сний, повнова́жений посол. **-мочно** – повновла́сно.
- Полнопра́вность** – повнопра́вність (-ости).
- Полнопра́вный** – повнопра́вний. [До війська ма́ли пра́во вступати тільки повнопра́вні римські громадяни (М. Лев.)].
- Полнорабочий** – цілий (повнолітній) робітні́к.
- Полносочие, -чность дерева (весной)** – сочистість (-ости).
- Полносочный** – сочистий, повний соку.
- Полность** – повність; *см.* **Полнота 1.**
- Полностью** – цілком, сповна, до повної повні, повною (всією, цілою) мірою. [Його вимагання я задовольнив цілком. Гроші виплачено сповна. Розплатився повною мірою. Не дасть йому розвинути художницького смаку свого до повної повні (Куліш)]. *Отослать деньги -тью* – відіслати гроші сповна. *Он удовлетворён -тью* – його задоволено цілком (сповна). *Удовлетвориться -тью* – задовольнитися цілком, ущерть.
- Полнота** – 1) повність (-ости), повня, повнява, повнота, щерть (-ти). [Виявляла всю повню своїх власних індивідуальних сил (Грінч.). У повняві дознає недостатку, всі злігодні підіймуться на його (Куліш). Повнява та цілість почування. У засіках така повнява, що аж трищать. Місячник цей з найбільшою повністю обороняв Шевченкові ідеали (Грінч.). Все те багатство почало в неї меншати, та й ніколи вже не пішло вгору до такої щерти (Куліш). Жадає, щоб швидче явилась у повноті краса миру (Квітка)]. *От -ты сердца говорят уста* – з повні (повняви) серця уста промовляють. **-та звука** – повність звуку; 2) огрядність, повність, дебелість, ситість (-ости). [Рада була-б збутися хоч з-половини своєї огрядности].

Полнотелый – тілистий, опасистий.

Полноценный – повновартний, повної вартості.

Полночный – північний, опівнічний, полуночний. [Світова́ зоря – ясна, полуночна – темна].
-ный час – опівнічна (полуночна) доба (година). [Стала полуночна година наступати]. См.

Полуночный.

Полночь – північ, опівніч (-ночі). [І опівніч вже минає]. *Около, к -ночи* – над (під) північ, близько півночі. *Глубокая -ночь* – глупа північ (опівніч). *В (самую) -ночь* – (са́ме) опівночі, са́ме в опівнічну добу (пору). *После -ночи* – по півночі, як з півночі звернуло, скоро з півночі звернуло. [Це сталося, скоро з півночі звернуло]. *Далеко за -ночь* – геть по півночі. *Перевалило за -ночь* – звернуло з півночі.

Полнощёкий – повновидий. Срв. **Полнолицый.**

Полнощный, см. **Полночный.**

Полный, полон – 1) (*содержащий сколько может вместить*) повний, повен чо́го. [Напою коня з повного відра. Хіба реву́ть во́лі, як я́сла по́вні? (Мирн.). Нарвала грушо́к повен фартушо́к]. *Совершенно -ный, полным -ный* – повнісінький, повнініенький, (*преимуц. в песнях*) повна-повниця. *-ная луна* – місяць уповні, повня, повний місяць. *-ная вода* – повновіддя, велика вода. *Становиться -ным* – сповнятися, виповнятися. *-ный возраст* – повноліття. *Ему -ных тридцать лет* – йому сповна (всі) трицять років. *Ведро -но воды* – у відрі повно води; відро повне води. *Двор -лон людей* – у дворі повно людей. *Увидел двор -ный людей* – побачив у дворі повно людей; побачив двір повен людей. *-ный до краёв* – повний уще́рть, повний аж по (са́мі) ві́нця. *-ный с верхом* – повний з верхом (з на́спою). *Глаза -ны слёз* – в очах повно сліз. *-ные слёз глаза* – очі сліз повні. *Человек -ный надежд* – людина повна надій. *Голова -на́ дум* – у голові повно думо́к. *Взгляд -ный муки* – погляд повний му́ки. *-ный интереса к чему* – повний цікавості до чо́го, дуже цікавий до чо́го; 2) (*содержащий в себе всё должное, немалённый*) повний, зуповний, цілий, (у)весь, всенький. [Та-ж ко́жний за́дум наш у ці́й юдо́лі сво́їх наді́й зуповних не доходить (Куліш). Треба, кажуть, ізозва́ти зуповну́ю ра́ду, щоб і війсь́ко з Запо́ріжжя бу́ло на ра́ді (Куліш)]. *При -ном собрании* – при повному зборі. *-ное собрание сочинений* – повна (комплетна) збірка творів (писа́ннів). *-ный пансионер* – пансіоне́р (пожиле́ць) на всьому́ готовому. *В -ном уме* – при повному розумі, сповна розуму бу́вши. *В -ном ли ты уме?* – чи ти сповна розуму? *В -ном об'ёме* – до краю, цілком. *Он изучил эту науку в -ном об'ёме* – він простудіюва́в цю науку цілком (до краю). *-ный рабочий день* – цілий робітний день; 3) (*законченный, до конца доведенный или дошедший*) цілковитий, довершений, повний. Цілковите розуміння справи. Цілковитий безлад. Цілковита ілюзія. Довершене безглу́здя. Повна радість]. *Предоставит -ную свободу* – дати повну (цілковиту, всю) во́лю; 4) *-ный в лице* – повновидий; (*в теле*) гладкий, огрядний, опасистий, опалистий, тілистий, дебелий, (*насм.*) бари́лькаватий. Срв. **Толстяк**; 5) (*об одежде*) рясний. [Рясна спі́дниця, рясна світа].

Полоборота – півкруга, півоберта.

Половатый – улоговистий, уложистий.

I. Половик – постілка, доріжка, сте́жка. [Поклади́ постілку біля поро́гу – но́ги обтира́ти. В хатах на підлозі попростилувані були́ самотка́ні доріжки (сте́жки)].

II. Половик – 1) половина; 2) (*о кирпиче*) половинка.

Половина – половина; (*чаще в сложении с друг. словом*) пів. [Половина літ минає, а щастя немає. Пів життя свого відда́в я на цю роботу. Пів літа вже зійшло. Не сказа́в ні півсло́ва]. *Прошла -вина года* – зійшло (минуло) півроку. *Разделит на две -вины* – розполовинити, переділити на дві половині (надвоє). *Убавит на -вину, взять от чего-л. -вину* – зменшити удвоє, надполовинити, переполовинити. *На -вину* – на́пів, на́впіл, наспі́л, на половину, половиною через пів. [Надряпа́не на́півпі́саними, на́півдру́кованими лі́терами. (Коцюб.). Будино́к ста́нції, який половиною скла́дався з ю́рти і тільки наполовину з ру́ського зру́ба

(Корол.). Я живу́ банкнотами синіми та сівими через пів фальшивими (Франко)]. В **-віну** – удвоє. [Там удвоє дешевше (дорожче)]. *Сделанный до -вины* – зроблений до-пів, до половини. [Людей тих не стало; zostались тільки до-пів зроблені діла їх рук (Куліш)]. На **-віне, в -віне дороги** – на пів путі (дороги), о-пів путі (дороги). [О-пів путі він нас перестрів]. *До -вины дороги* – до пів (до половини) путі (дороги, шляху). *Это случилось в -вине зимы* – це сталося о-половині зими. *Это случилось в -вине третьего* – це сталося о-пів до третьої години; це сталося о-пів на третю годину. *Отдать (взять) поле (огород) с -вины* – віддати (взяти) поле (город) наспіл, з-половини. [Своїє землі мало – беремо ще наспіл]. *Он с ним в -вине* – він із ним наспіл, з-половини. *В -вине срока* – до половини терміну. *Два с -виною* – два з половиною, півтретя. *Три с -виною* – півчверта, три з половиною. *Четыре с -виною* – півп'ята *и т. д.*

Половинка – половинка.

Половинник (техн.) – протіс (-теса).

Половинный – половинний. [А половинна часть залізни пуга на себе надивайте (Дума)]. *Он на -ном жалованьи* – він на половинній платні; він слугить за половинну платню.

Половинчатость – половинчастість, половинність, (*двойственность*) двоїстість (-ости). [Величня постанє велетня, що найбільш на світі ненавидить половинність (Єфр.)].

Половинчатый – половинчастий, переполовинений, двоїстий, з двох половин (складений). [Ціла, не переполовинена, гармонійно розвинута особа людська (Єфр.). Двері не суцільні, а з двох половин. Половинчаста цегла – самі-но половинки].

Половинщик, -щица – спільник, -ниця, з половини, половіч. [Ми половичі до того діла (Желех.)].

Половица – мостина, мі[о]стниця, помістниця.

Половник – 1) см. **Половинщик**; 2) ополоник. [Ополоником насіпала борщів в миску].

Половодье – повідь (-води), повінь (-вени), повіддя, водопись (-поли). Сrv. **Водополье**. [Сріблом підпливає, повіддю вилискує Полісся під місяцем – береги по долинах погубило (Васильч.)]. *Большое -дье* – велика повідь *и т. д.*, велика (прибутна) вода. [Сієї весни велика прибутна вода]. *Во время -дья* – в повідь, о-поводі, підчас поводи (повени, повіддя, водополи), підчас великої води; під повідь *и т. д.*, під велику воду.

I. Половой – 1) підлоговий, помістний. **-вая доска**, см. **Половица**. **-вая тряпка** – сти[і]рка (ганчірка) до підлоги. **-вая щётка** – мітла до підлоги; 2) (суц.) служка.

II. Половой – сексуальний, статевий. **-вые органы** – природжіння, природа, (*о женск.*) лоно, статеві органи, (*иноск.*) грішне тіло, соромота. **-вая горячка** – тічка, (*у коровы*) полювання, полівка. **-вые сношения** – сексуальні стосунки, (*иноск.*) гріх. **-вая разнузданность** – сексуальна розпуста. **-вое бессилие** – статева недолужність; см. **Импотенция**.

III. Половой (*о масти*) – половий.

Половчанин – половчїн, -чанин (мн. половці, половчани).

Половьё (*перебитое пополам*) – половинки.

Полог – запона, заслона. [В спальнім покої стояло широкє дубове ліжко з пурпуровою запоною, гаптованою шовками й злотом (Ор. Левиц.). Ліжко відко й заслони спадають над ним (Л. Укр.)].

Полог – 1) застава. [Кожух у заставі лежить за три карбованці]; 2) (*повалка*) покіт (-оту). *Все -гом спать улеглись* – всі покотом повкладалися спати.

Пологий – (*о горе, спуске*) положистий, спадистий, спо[у]ховий, протяглий. [З одного боку гора крута, а з другого – положиста (спухова)]. **-гий спуск** – спо[у]ховина. [Мірошник вийшов на самий край дороги, де починалася спуховина до річки (Корол.)].

Полого – положисто, спадисто, спо[у]хово, протягло.

Пологость – 1) (*свойство*) положистість, спадистість, протяглість; 2) (*плоскость*) спуховина, похилість.

Положення – 1) (чого) покладання, кладіння. **-ние** *основания постройки* – закладини; 2) (предмета по отношению к окружающей местности) становище, позиція. [Становище (позиція) фортеці, збудованої серед гір, було вельми сприятливе за-для оборони]. **-ние** *города* – становище (позиція) міста. **-ние** *горизонтальное* – стан горизонтальний, позем(н)ий; (*вертикальное*) стан простовісний. *В лежачем -нии* – лежма, навлежачки. *В стоячем -нии* – стовма, навстоячки. *Географическое -ние страны, города* – географічне становище країни, міста. **-ние** *в пространстве* – місце в просторі. **-ние** *тела, головы* – постава тіла, голови. [Надати голові природної постави]; 3) (*состояние, обстоятельства*) стан (-ну), становище, ситуація. [Які причини призвели до такого сумного стану (становища)? В такому стані українські землі переходять під руку дужчого сусіди (Єфр.). Становище було принадне на погляд, тяжке й образливе по суті (Єфр.). От становище: купити нема за що і продати нема чого. Стан політичний. Стан матеріальний]. *Попасть в неловкое -ние* – опинитися в ніяковому (в прикрому) становищі, стані; опинитися ні в сих, ні в тих; не знати, на яку ступити, попасти в клопіт. *Поставить кого в неловкое -ние* – поставити кого в ніякове становище. *Поставить в глупое -ние* – зробити дурня з кого, завдавати, завдати дурня кому. *Очутиться в затруднительном -нии* – опинитися (знайтися) в скрутному стані (становищі), (*шутл.*) попасти в анацію; загнатися на слизьке; упасти в тісну діру. *Поставить кого в затруднительное -ние* – призвести (поставити) кого в скрутний стан (становище); (*шутл.*) загнати кого на слизьке (в тісну діру; в суточкі); загнути карлючку кому; завдати халепи кому, діпнути кого. *Тяжёлое, стеснённое -ние* – тіснота, притуга, скрут(а). [Ми і в тісноті, і в пригнеті куємо та й куємо собі словесні лемеші та чересла помалу (Куліш). Чи вислухав він наших посланців, що ми йому в притузі посилали? (Грінч.)]. *Безвыходное (безысходное) -ние* – безпорадне, безвихідне становище (стан, година); тісний кут. *В безвыходном -нии кто* – в безпорадному стані хто; нема ради кому; кінці в край кому. [Такé мені прийшло́сь тоді: прямо кінці в край, – нічого їсти, пішов та й украв]. *Поставить себя (кого) в безвыходное -ние* – поставити себе (кого) в безпорадне становище; оцирклювати себе; попасти в матню. [Здурів і я на старі літа: кругом себе оцирклював (Греб.)]. *Он в жалком -нии* – його стан жалю гідний (нужденний, злиденний). **-ние** *получилось плохое* – становище вийшло негарне. **-ние** *дел, -ние вещей* – стан, становище речей. [Більш-менш стає відко становище річей в нашій минулості (Грінч.)]. *Дела находятся в плохом -нии* – справи в поганому стані; справи стоять погано (зле, кепсько). *Спассти -ние дела* – врятувати справу. **-ние** *больного* – стан здоров'я слабого (хворого, недужого). **-ние** *больного* *улучшается (ухудшается)* – хворому ліпшає (гіршає). *Занять в отношении кого, чего -ние дружественное, враждебное и т. п.* – поставитися до кого, до чого прихильно, неприхильно; постать узяти дружню, ворожу *и т. п.*; стати до кого на стопу прихильну, ворожу *и т. п.* *Притти в надлежащее, нормальное -ние* – дійти до належного, нормального стану (становища); на стану стати. *Неестественное -ние* – неприродний стан. *Всё в том же -нии* – все в однаковому стані. *Быть в интересном -нии (о беременности)* – бути в стані (при надії). *Неустойчивое -ние* – хиткий стан. *Устойчивое -ние* – твердий (станівкий) стан. *Ложное -ние* – фальшиве становище. **-ние** *мирное* – мирний стан. **-ние** *военное* – військовий стан. **-ние** *осадное* – стан облоги. *Город находится на военном (осадном) -нии* – у місті воєнний стан (стан облоги). *В оборонительном -нии* – в стані оборони; 4) (*социальное, правовое*) стан, становище; стать, постать (-ти). [Який наш соціальний стан? Рівність становища суспільного. Я хочу Марцію прийняти гідно, як то належить станіві її і родові (Л. Укр.). Вона має перейти до стану жіночого (Г. Барв.). Страх, сором і дівоча стать її к двору мов прикували (Мкр.). В кріпацькій статі усе страхає, усього боїшся (М. Вовч.)]. **-ние** *служебное* – становище, стан урядовий. [Людині з вищою освітою, з поважним становищем значного урядовця (Коцюб.). Його стан урядовий дуже високий]. *Высокое -ние* – високий стан (становище, уряд). *Человек с -нием* – людина на стану, на

становищі; 5) (*тезис*) твёрдження, засада, теза. *Основное -ние* – ґрунтовна (основна) теза (твёрдження, засада); підвалина; 6) *-ние о чём* (узаконение, правило и т. п.) – закон, постанова про що, статут чого. *-ние об уголовных преступлениях* – закон, постанова про карні злочини. *-ние об акционерных обществах* – закон про акційні товариства. *-ние о подоходном налоге* – статут прибуткового податку, постанова про прибутковий податок.

Положительно – 1) стало, рішучо, певно. *Это -но никуда не годится* – це зовсім такі ні до чого не здатне (не судне). *-но весь, все, всё* – геть, геть чисто, геть увесь, геть усё, геть усі; 2) позитивно, додатн(ь)о. *На мою просьбу он ответил -но* – на моє прохання відповів він позитивно. *Наэлектризованный -но* – наелектризований додатн(ь)о.

Положительность – 1) сталість, певність, (*житейская*) статечність, звичайність (-ости); 2) позитивність, додатність (-ости).

Положительный – 1) сталий, певний, покладний, статечний. [На тих нарадах ні до чого стало (певного) не договорилися. Це чоловік покладний, йому і грошей можна позичити. Нестала (непевна) він людина, не можна здатися на його]. *-ная степень* (*грам.*) – звичайний, основний ступінь; 2) (*противоположность отрицательному*) позитивний, додатний. [Типи позитивні роблять значно більше вражіння на селян, ніж типи негативні (Грінч.)]. *-ный ответ* – відповідь позитивна. *-ная величина* – додатня, позитивна величина. *-ное электричество* – додатня електричність.

Положить, -ся, см. Полагать, -ся.

Полоз – полоз, *мн. ч.* полози, ползки, (*соб.*) полоззя, (*гал.*) саниці. *Загибающаяся часть -за* – корс(а), скорс(а).

Полозовой – полозовій. *-вой путь* – санна путь.

Полой – (*пойма*) плай (-ю), плавня.

Полок – 1) (*в бане*) приполок (-лка); 2) *-лок базарный* (для раскладки товара) – рундук (-ка); (*откидной*) ляда.

Полокать – похлептати. *См. Локать.*

Полольник – сапа, сапка, сапочка; (*для садовых дорожек*) стругач, стругачка.

Полольный – сапальний, сапувальний, прашувальний, шарувальний.

Полольщицкий – полільницький. [Пісні полільницькі].

Полольщик, -ца – полільник, -ниця, сапальник, -ниця, сапувальник, -ниця, політник, -ниця, прашівник, -ниця. [Тут кажуть – прашівниця, а в нас політниця].

Полом, поломка – (*действие*) ламання, (*оконч.*) зламання, поламання, злам, полім (-ому).

При переезде с квартиры на квартиру без -ки не обходится – як перевозитися на інше помешкання, без полому не буває. *Заплати мне за -лом вещей* – заплати мені за поламане (за злам).

Поломать – поламати, поломати; (*на мелкие части*) потрощити. *-мать голову над чем* – попоморочити собі голову чим. [Попоморочиш собі голову, покіль ладу добереш].

Поломанный – поламаний. *Всё поломанное* – (*ветви, вещи*) лім (*р.* лому). [Накупив усякого лому: столів, стільців: може складу собі з лому щось ціле].

Поломаться – 1) поламатися, поломатися; 2) (*перед кем*) покобенитися, повеличатися, (*усилит.*) поповеличатися. [Поповеличався-ж він тоді передо мною].

Поломка, см. Полóm.

Поломя и Пóлымя – полум'я (-м'я), полумня; *см. Пламя.*

Полон, см. Полный.

Полон, см. Плен.

Полонизировать – сполячувати, зляшувати, ляшити, полонізувати; (*оконч.*) сполячити, спольщити, зляшити, сполонізувати (*о мн.*) посполячувати, пополячити *и т. д.*

Полонизированный – сполячений, зляшений, спольщений. [Сполячені (спольщені) українці].

Полоніть – полоніти, см. **Пленять**. [Горе забрало мене цілком, полонило (Коцюб.). Багато людей полонили татари].

Полопач – пожерти.

Полопачься – 1) полопати(ся). [Усі пляшкі полопали, бо вода в їх позамерзала]; 2) (о кожсе) порепатися. [Ремінь на чоботях порепався. Руки аж порепалися од вітру].

Полорогий – дудорогий.

Полорогий – 1) ротатий, горластий; 2) (об окающем говоре) окало (-а).

Полоса – (полоска на ткани, на бумаге, на земле и т. д.) смуга (ум. смужка), пасмуга, (ум. пасмужка), попруга; (только на ткани и на бумаге) пасман, басаман. [Смугнаста спідниця: смуга червона, смуга чорна. Той те посіє, той те, та так усє пасмужками й понасівають. Леліє срібна блискуча смуга -то річка. Між небом і водою став чорною попругою ліс (Неч.-Лев.)]. **-са** поперечная – пересмуга; (цветная поперечная на белой ткани) перетика. С белыми, голубыми и т. п. **-сами** – у білі, блакітні и т. п. пасмуги, пасмани. Длинная **-са** земли, воды; длинная, плоская и сравнительно узкая часть чего-л., **-са** отрезанная от ткани бумаги и т. п. – стяга (ум. стяжка, стяжечка). [Блискучою стягою Дніпро серед степів прославсь (Грінч.). Вишневецьких добра простяглись широкою стягою від Дніпра через воєводства: Київське, Волинське (Куліш)]. Резать **-сами** – різати на стяжкі. **-са** пашенная – загін (-гону). [Не питає добрий жнець, чи широкий загінець]. **-са**, занимаемая жнецом – постать (-ти) (ум. постатька). **-са**, занимаемая косцом – ручка. [До сніданку три ручки пройшов]; (полольщиком) коза. [Чого таку вузьку козу женеш? Жени таку, як і всі]. **-са** воды между сильными волнами в реке – гривия. **-са** лучистого света – пасмо проміння. [Сонячне проміння з узенького заграбованого віконця пасмом простяглося по хаті]. Цветные **-сы** спектра – кольорові пасма спектру. Дождь идёт **-сою** – дощ іде смугою. Уж такая нехорошая **-са** пошла – така вже негарна година спіткала. Отрезанная **-са** кожи – х[к]вашія (-ї), ремінь (-еня). **-са** металла – штаба, штиба. Металлическая **-са** для оковки – шпуга. **-са** на теле от удара – смуга, попруга, басаман, басамуга. Геогр., узкая **-са** земли – вузька смуга (стяга) землі. **-са** песчаная, чернозёмная (геогр.) – країна (смуга) піскувата, чорнозёмна и т. д. Северная **-са** – північна країна (край). **-са** великих озёр – країна великих озер.

Полосатеть – смужавіти, смужкатіти, смугуватися.

Полосатик, полосатка – (о животном, насекомом) смужкань, смугнастий.

Полосатить, полосить – (делать полосы на чём) смугувати що; (побоями) басаманити.

Полосатость – смужкатість, смугнастість (-ости).

Полосатый – смугастий, смужкатий, смугна(с)тий, смуганистий, (ум.) смугнастенський, посмугований, пасі[a]стий, (ум.) пасастенький, пас(е)мистий, (о ткани ещё) в пасі, в пасамани. [Спідниця в пасі, в пасамани]; (о масти: по тёмному светлые поперечные полосы) перістий. [Перістий кабан (кінь, віл)].

Полосать, располосать, см. **Полосовать, располосовать**.

Полосить – 1) см. **Полосатить**; 2) (металл) штабувати, робіти штаби; 3) (везти) фортувати.

Полоска, см. **Полоса**. В **-ску** – у паски, у смужки, см. **Полосатый**.

Полоскальщик, -щица – полоскун, -куха.

Полоскание – 1) (белья) прання, праття, поло(с)кання; (посуды, овощей и т. п.) баніння, полоскання; 2) (плескание) полоскання, хлюпання, плескання; 3) **-ние** паруса – тріпання.

Полосканье – (для зубов, рта, горла) полоскання.

Полоскательница – (для чайной посуды) мисочка; банниця, банничка.

Полоскательное, см. **Полосканье**.

Полоскательный. -ная чашка, см. **Полоскательница**.

Полоскать, пополоскать – 1) (бельё) прати, попрати, полоскати, пополоскати; (посуду, овощи) банити, побанити, вибанити, полоскати, пополоскати; (горло, зубы) полоскати,

пополоска́ти, ба́нити, побáнити; 2) (о парусах) тріпа́тися. **Пополо́сканный** – по́праний, пополо́сканий, побанений.

Полоска́ться, пополо́скаться – 1) полоска́тися, пополо́скатися, бу́ти пополо́сканим; (в воде) полоска́тися, пополо́скатися, плеска́тися, поплеска́тися, хлю́паться, похлю́паться, хлю́постатися. [А я собі у ставочку полоскалася. Хлюпо́щуться кача́точка поміж осоко́ю (Шевч.)]; 2) (о парусах), см. **Полоска́ть 2**.

Полосной, полосовой – смуговий, смужко́вий, (о металле) штабовий.

Полосну́ть. -ну́ть ножём кого, что – різнути (ножем) когó, що, черкну́ти.

Полосова́ть, пополо́совать – (о ткани, бумаге, коже и т. п.) кра́яти, покра́яти, де́рти, поде́рти на стяжки́, на смуги́; (о металле) штабува́ти, поштабува́ти. **Полосо́ванный, пополо́сованный** – покра́йний, поде́ртий на стяжки́, на смуги́; (о металле) поштабований.

Полосова́ться, пополо́соваться – кра́ятися, покра́ятися, де́ртися, поде́ртися на стяжки́.

Полосовой, см. Полосной.

Поло́сочка, см. Полоса́.

По́лость – 1) поро́жнява, поро́жняна, нутро́вина, нутрина́, пече́ра, я́ма. **-сть головная** – головна́ поро́жняна. **-сть грудная** – грудинна́ нутровина. **-сть брюшная** – черевна́ нутровина (нутрина́). **-сть носовая** – носова́ поро́жняна (пече́ра). **-сть рта** – ротова́ нутро́вина, ус(т)на́ я́ма. **Болезни -сти рта** – хворо́би рта; 2) (впадина, низменность) запа́дина, запа́динка, улоговина.

Полосу́ха – пійстра́, пі́стря, тяжі́на.

Полоте́нце – рушник. 1) **-ца** для укра́шення – кілкові́ (ключкові́) рушники́. **-це** для укра́шення икон – набо́жник, рушник, бо́жник. **-це** для повязыва́ния сватов – рушник плече́вий. **-це** даримые на сва́дьбе – рушники́ подарко́ві. **-ца** для утира́ния – рушник, утира́льник, утира́ч. **-це** для вытира́ния посуды – сті́рок (-рка); 2) (воротное полотно) ворі́тниця, плани́ця; (дверное) двері́нниця.

Полоте́р – натира́ч (-ча́).

Полоте́рничать – натира́ти помóсти (підло́ги).

Полоте́рный, полоте́рский – натира́льницький. **-ная щётка** – натира́ч (-ча́).

Полотко́вый – півтьовий.

Поло́тничце – пі́лка, пола́. [Спідні́ця у сім піло́к (піл)]. **-це** у невода́ – пла́ха, (бо́ковое) крило́.

Полотно́ – 1) (ткань) полотно́, ум. полоте́нце, полоте́нко, полоте́нечко. **-но́** на ткацком станке – кросна́ (ре́же ед. ч. кросно́), ум. во́ мн. кросе́нця, кросо́нки. [Кросна́ тка́ла. Молодим госпо́дням кросе́нця тка́ти]. **-но́, тканое в семь пасм** – се́мірка, в де́вять – де́в'ятка и т. д. **-но́ толстое** – гре́бінне; домотка́нне, **тонкое** – полотно́ тонке́, рубо́к (-ба́ і -бу́). [Шила́ кошу́льку з тонко́го рубо́ку]. **-но́ домотканное самое тонкое** – че́сане полотно́. **Кусочек -на́** – полотні́нка. [Дай чисту́ полотні́нку заві́ти ру́ку]. **-но́ волосяное для сита** – полоте́нко; 2) **-но́ железной дороги** – на́сип (-пу), гре́бля; ко́лія. **-но́ моста** – помі́ст (-мо́сту); 3) (фон) тло́ (-а); 4) (подстилочный пласт) гру́нт (-ту).

Полотня́ный – полотня́ний.

Полото́к, По́лоть – пів(л)ть (-тя́). [Півтя́ ніхто́ не масти́ть].

Полоть, выполо́ть – полоти́, виполоти́, (сапой) сапати́, висапати́, сапувати́, висапувати́, пра́шувати, випра́шувати, шарувати́, вишарувати́. [Пра́шуют кукурудзу. Пішов бу́ряки шарувати́]. **-ся** – полотися́, виполотися́, бути́ виполотим, сапати́ся, висапати́ся, сапуватися́, пра́шуватися, випра́шуватися, бути́ випра́шуваним, шаруватися́, вишаруватися́.

Полотьё́ – полі́ття, полі́ння, (сапой) сапува́ння, пра́шування, пра́шованка, шарува́ння. [Як до́ма пра́шованка насти́гла, тоді́ їй у службу́ заману́лося].

Полоу́мие – недоу́мство.

Полоу́мный – недоу́м(ок) (-а, -мка), недоу́мкуватий, не спóвна ро́зуму, наві́жений, (гру́бо) безкле́пкий, з-за угла́ мішко́м прибитий. *Срв. Глу́поватый.*

- Полочка** – полицка. **-ка** для *икон* – бі[о]жнік, біжниця.
- Полошить, -ся, всполошить, -ся**, см. **Всполашивать, -ся**.
- Полошливый** – полохливий.
- Полощины** – виполоски, помії (-ій), змилки (-лок).
- Полощить, -ся** – поглянсувати, -ся; поялозити, -ся.
- Полпиво** – брага, молоде пиво.
- Полслова** – півслова. [Ані півслова не промовив].
- Полсотни** – півста, півсотні.
- Полстевой** – повстяний, повстьовий.
- Полстить** – валити, бити повсті.
- Полстолько** – півстільки, пів-того. [Взяв у тебе не стільки, що ти показуєш, а пів-того].
- Полсть** – повсть (-всти), повстина.
- Полсыта**, см. **Вполсыта**.
- Полтина, Полтинник** – копа, коповик (-ка), півкарбованець (-нця). [Копá – то півкарбованця. За Тетяну сто кіп дав, бо Тетяну сподобав. Тиць йому в руки коповика, а він подивився на мене та й каже: ні, за півкарбованця не можна].
- Полтора** – півтора. *Ни два, ни -тора* – ні се, ні те.
- Полтораста** – півтораста, півтори сотні.
- Полуанкерочный** – піванкерний.
- Полуаршин** – піваршин (-на).
- Полуаршинный** – піваршиновий.
- Полуатлас** – сатін, шпанський атлас.
- Полубайка** – полубая (-аї). **-ковий** – полубайовий.
- Полубарин** – півпан, полупанок, підпанок (-нка).
- Полубарка** – полубайдак (-ка).
- Полубарский** – (на)півпанський.
- Полубархат** – плис (-су), вельвет (-ту).
- Полубархатный** – плисовий, вельветовий.
- Полубатальон** – півбатальйон (-на).
- Полубатарейя** – півбатарейя (-ей).
- Полубелый** – (на)півбілий. **-лая бумага писчая** – папір сірий, півбілий. **-лый хлеб** – розова паляниця.
- Полубенеть** (*о глазах*) – посоловити.
- Полубить** (*освежевать*) – побілувати.
- Полубог** – півбог. [Боги, богині і півбоги (Котл.)].
- Полубогиня** – півбогиня.
- Полубочёнок** – баріло двадцятивідерне (на двадцять відер).
- Полубочка** – кухва, кадка.
- Полубочье** – 1) см. **Полубочка**; 2) **Полубочье** – переріз, зрізок (-зка), шаплік, ширітвас, полубочок (-чка).
- Полубригада** – півбригада.
- Полубумажный** – (*о ткани*) півбавовняний, з портом. [Сукно з портом. Хустка не чисто сукняна, а з портом]. **Материя -ная** – тканина напів портом.
- Полубутылка** – півпляшка, чвертівка.
- Полувал** – 1) (*молодой скот*) молодняк (-ка); 2) (*подошвенная кожа*) полувал (-лу).
- Полуванна** – 1) балія, шаплік (-ка); 2) жлукто.
- Полуведёрный** – піввідерний, піввідровий.
- Полуведро** – піввідро (-а).
- Полувековой** – піввіковий, півстолітній, півсторічний.

- Полувёрстный** – півверстовий. *В -ном расстоянии от чего* – на (за) півверстві від чо́го.
- Полуверцы** – недо́вірки (-ків).
- Полувзвод** – команда.
- Полувопрос** – півзапита́ння. **-сительно** – на́пів-запи́туючи.
- Полугар** – недога́р (-у), ви́палки.
- Полугарный. -ное вино** – недога́р, ви́палки.
- Полугласный** – 1) на́пів-прилю́дний; 2) (*звук*) півголосний.
- Полуглухой** – приглухуватий, на́півглухий.
- Полугнилой** – при́гнилий, (на)півзогнілий.
- Полугодие** – півріччя, піврі́к (-ро́ку), (*семестр*) се́мєстр (-стру).
- Полугоди́чный** – піврі́чний, (*в школах*) се́мєстро́вий.
- Полугодова́лый** – (*о животных*) піврі́чняк, півгодо́вик.
- Полугодовой**, см. **Полугоди́чный**.
- Полугодок**, см. **Полугодова́лый**.
- Полуголова** – півста́ршина.
- Полуго́лос** – півго́лос. **-го́лосом, Вполго́лоса** –півго́лосом.
- Полуго́лый** – (на)півго́лий.
- Полугорье** – півгора.
- Полуграмотный** – півписьме́нний. [Вели́чезна ма́са наро́ду зоста́ється неписьме́нною, ма́ючи серед се́бе тільки я́кі півписьме́нні одини́ці (Грінч.).]
- Полугран** – півгра́н (-на).
- Полугривна** – п'ята́к, п'ять ко́пійок, де́сять гро́шей (шагі́в).
- Полуда** – полуда́, поли́ва, побі́л (-лу).
- Полуда́ром** – за́півда́рма. [За́півда́рма прода́в (Ном.).].
- Полуденник** – полуде́нник, півде́нний, низови́й віте́р.
- Полуденный**, см. **Полднё́вный, Полудне́вный**.
- Полуде́нный** – (о)півде́нний, (о)півде́ний, полуде́нний, полудне́вий. **-ный час** – (о)півде́нний, полудне́вий, (о)півде́ний час, година. **-ное время приближается** – на́дхо́дить полуде́нь, бере́ться під оби́ди. **-ный зной** – (о)півде́нна (опівдне́ва, полудне́ва) спе́ка. **-ное солнце** – півде́нне, полудне́ве со́нце. **-ные страны** – півде́нні (полудне́ві, полуде́нні) кра́ї (сто́рони). **-ный ветер** – півде́нний, полудне́вий віте́р. *В -ную пору* – опівде́нь *и* опівдні, ополуде́нь, см. **Полде́нь (В полде́нь)**.
- Полуде́нь**, см. **Полде́нь**.
- Полуде́ньга**, см. **Полу́шка**.
- Полуди́а́метр** – півдіа́метр (-тра).
- Полудика́рь** – (на)півди́кун.
- Полуди́кий** – (на)півди́кий. [На́півди́кі лю́ди].
- Полудіть** – полуді́ти, ви́лудити, побі́лити що. **Полуже́нный** – полуже́ний, ви́лужений, побі́лений. **-ся** – полуді́тися, ви́лудитися, побі́литися.
- Полудне́вный** – півде́нний, полуде́нний.
- Полудо́льный** – півча́стинний, півча́стко́вий.
- Полудо́ля** – півча́стина, півча́стка, полови́нна ча́стина (ча́стка), полови́нка.
- Полудра́хма** – півдра́хма.
- Полудюймо́вый** – півца́льовий *и* півца́ле́вий, на пів ца́ля.
- Полудюймо́вка** – півца́лі́вка.
- Полуе́ндова** – півконді́йка.
- Полужесткокры́лый** – півтвердокри́лий. **-лые насекомые** – півкрильча́ті (кома́хи), полукри́льці.
- Полуживо́й** – на́півжи́вий, ле́две жи́вий.

- Полуживотное** – півтварина.
- Полужидкий** – напіврідкий, напівплинний.
- Полузабытый** – напівзабутий, призабутий. [Тихою тугою стискалося серце за далекою напівзабутою «волею» (Васильч.)].
- Полузверь** – напівзвірина, півзвірюка.
- Полузнание** – напівзнання, півосвіта.
- Полуимперіал** – півімперіал (-ла), червінець (-нця).
- Полукавить** – полукавити, полукавнувати.
- Полукафтан** *и* **Полукафтанье** – полусвита, полужупанок, каптанок (-нка), юнка, (*короткий*) коротушка.
- Полуквадрат** – півквадрат.
- Полуквадратец** – півквадратець (-тця).
- Полукопна** – полукіпок (-пка), півкопа (-пи). *Ряд -копён* – стайка, шар. [То мої полукіпки в стайці (Н.-Лев.)].
- Полукольцо** – півкільце, дужка.
- Полукровка** – півзавідська тварина; покруч (-чи).
- Полукровный** – півплемінний, півзавідський.
- Полукруг** *и* **Полукружие** – півкруг, півкружало, півколо. [Місяць ми бачимо іноді як півкружало (Уманець)].
- Полукруглый** – пів(о)круглий.
- Полукружный** – півкружний.
- Полулежа** – напівлежачки, нахил, нахиль. [Усю ніч нахил просиділа].
- Полулежать** – (на)півлежати.
- Полулист** (*бумаги и т. п.*) – піваркуш (-ша).
- Полулистой** – піваркушевий.
- Полулунне** – друга квартира місяця.
- Полулунный** – півмісячний.
- Полульняной** – півлляний, півлянний. [Це полотно не чисто лянне, а півлянне].
- Полумаска** – півмаска, півличина.
- Полумахровый**, *бот.* – півпівний.
- Полумера** – 1) півміра, півмірка; 2) півзахід (-ходу). **-ры тут не помогут** – півзаходами тут нічого не вдієш.
- Полумертвый** – (на)півмертвий, напівумерлий. **-вый от испуга** – змертвілий з переляку, з жаху.
- Полумесяц** – півмісяць, друга квартира місяця. *В течение -ца* – протязом півмісяця.
- Полумесячный** – півмісячний.
- Полуметалл** – напівметал (-лу).
- Полумоток** – півміток (-тка).
- Полумрак** – півтемрява, присмерк (-ку), сутінь (-ни), сутінки (-нок, *мн.*). [Непорухно стоять дерева, загорнені в сутінь (Коцюб.). В хаті стояв присмерк (Коцюб.)].
- Полунагой** – (на)півголий.
- Полуночник** – 1) північник; 2) (*птица Caprimulgus Europeus*) лелик, леляк (-ка), сплюха, сплюга, дрімлюга.
- Полуночица** – 1) північиця; 2) (*летучая мышь*) кажан (-на), *гал.* лелик *и* лілик.
- Полуночной** – (на)північний.
- Полуночный** – північний, опівнічний. **-ный час** – опівнічна доба (година). **-ная тишина** – опівнічна тиша. **-ные страны** – північні краї. **-ный ветер** – північний (верховий) вітер, верховік.
- Полунощница** (*церк. служба*) північна відправа.

Полунощный, *ц.-сл., см.* **Полуночний**.

Полунощь, *см.* **Полночь**.

Полуоборот – півповорот. *Срв.* **Вполоборота**.

Полуобращённый – напівобёрнений; (*в веру и т. п.*) напівнавёрнений на що, напівпривёрнений до чого.

Полуобморок – півнепритомність (-ности).

Полуобрезной – півобрізний.

Полуовальный – півовальний, пів(о)кругло-довг(ов)а́стий.

Полуодетый – (на)піводягнений.

Полуодичальный – напівздичавілий.

Полуокаменный – напівскам'янілий, напівзакам'янілий.

Полуокружность, *геом.* – півкružина, півокруговина, півокруг, півколо.

Полуосвещение – півосвітлення, півсвітло.

Полуостров – півострів (-рова).

Полуостровный – півострівний.

Полуось – полувісок (-ска).

Полуоткрытый – (на)піввідкритий, (на)піввідчинений, (на)піввідтулений, (*гал.*) (на)півотворений, (*приоткрытый*) прочинений, прохилений. *В -тую дверь я увидел...* – кризь прохилені (прочинені) двері я побачив...

Полуоткрыть – напіввідкрити, напіввідчинити, напіввідтулити, (*гал.*) напівотворити, (*приоткрыть*) прочинити, прохилити що.

Полуофициальный – півофіційний, півофіціяльний, півурядовий.

Полупалуба – півча[е]рдак (-ка).

Полупалубный – півча[е]рдачний.

Полупансионёр – півпансіонер (-не́ра).

Полупансионёрский – півпансіонерський.

Полупаразит – півпаразит, півчужоїд.

Полупаралич, *мед.* – параплéксія, півпараліч.

Полупарча – півпарча, півгрезет (-ту).

Полуперчатка – піврукавичка.

Полуплис – півплис (-су).

Полуплисовый – (на)півплисовий.

Полуподвал – півпідвал (-ду); півсутерени (-нів).

Полуполтнинник – півкопи, півкоповик, четвертак. [*Я Непту́ну півкопи гро́шей в ру́ку су́ну (Котл.)*].

Полупомешанный – півбожевільний, не сповна́ розуму.

Полупоперечник – півпоперечник, півдіяметр (-тра).

Полупрозрачность – напівпрозорість (-рости).

Полупрозрачный – напівпрозорий.

Полупролетарский – півпролетарський, напівпролетарський.

Полупроцент – піввідсоток (-тка), півпроцент (-та).

Полупроцентный – піввідсотковий, півпроцентовий.

Полупудовик – півпудовик (-ка).

Полупудовый – півпудовий.

Полупух, **полупушье** – пух із пір'ям навпіл.

Полупуховый – (на)півпуховий.

Полупьяный – підпилий, напівп'яний.

Полураздетый – напівроздягнений.

Полуразрушенный – напіврозвалений, напівзруйнований.

Полураскрытый – напіврозкритий, напіврозчінений, напіврозтулений. *Срв.*

Полуоткрытый.

Полурослый – напівзрослий.

Полурота – півсотня, піврота. **Полуротный** – півсотенний, півротний.

Полусабля – коротка шабля.

Полусапоги *и* **Полусапожки** – полуботки (*ед. ч.* полуботок).

Полусвіт – 1) півсвітло, півсвіт, сутінь (-ни); 2) (*переносно*) півсвіт (-ту).

Полусгнивший – (на)півтрухлий.

Полусерьёзно – напівсерйозно, напівповажно.

Полускрюпул – півскрюпул (-ла).

Полуслово. С -ва – з півслова.

Полуснисходительный – піввибачливий, півпоблажливий.

Полусознательно – напівсвідомо, напівпритомно.

Полусознательность – (на)півсвідомість, (на)півпритомність (-ности).

Полусознательный – напівсвідомий, напівпритомний.

Полусон – півсон (-снү). **В -сне** – в півсні.

Полусонный – (на)півсонний.

Полусорочины – півсороковини, відправа по покійнику на 21-ий день після смерті.

Полусотня – півсотні *и* півсотня, півсотка, півста.

Полустан – півстану. **Задний -стан колёс** – задні колеса.

Полустанция, полустанок – полустанок (-нка).

Полустишие – піввірш, полувірш (-ша).

Полустропило, плотн. – припусниця.

Полусукно – полусукно.

Полусуконный – полусукняний.

Полусумрак, см. Полумрак.

Полусуточный – півдобовий.

Полусфера – півсфера. **-сферический** – півсферичний.

Полусфероид – півсфероїд (-да).

Полусфероидальный – півсфероїдний.

Полусырьё – півсировина, півсировець (-рівцю).

Полутактный, муз. – півтактний, півтактовий.

Полутакт – півтакт (-ту).

Полутвёрдый – напівтвёрдий.

Полутень – 1) сутінь (-ни), сутінок, притінок (-нку), при́смер(о)к (-рку), півтінь, полутінь (-ни).

Полутенево́й – 1) сутінний; 2) *астр.* – напівзатемнений.

Полутон, муз. – півтон (-ну).

Полутонный, муз. – півтоновий, півтонний.

Полуторааршинный – півторааршинний. **-ное бревно** – півтора́чка.

Полуторавершковый – півторавершковий.

Полуторагодовалый – півторарічний. **-лое животное** – півторарі́чнйк (-ка́).

Полуторадюмовый – півторацальовий, півторацалевий.

Полуторадюмовка – півторацалівка.

Полуторапроцентный – півторавідсотковий, півторапроцентовий.

Полуторасажённый – півторасажневий.

Полүторка – півтора́чка.

Полүторник – 1) (*вещь или мера*) півтора́к (-ка́); 2) (*животное*) півтора́к, півторарі́чнйк (-ка́).

Полүторный – півтора́чний.

Полутраур – півжалоба.

Полутьма – присмер(о)к (-рку), сүтемрява, сүтїнь (-ни), півтьма, пóтемнява. *Срв. Полутень, Полумрак.*

Полуумный, *см. Полоумный.*

Полуунця – півунця.

Полуустав – півустав (-ву).

Полуустойчивый – напівстанівкий.

Полуучёный – півучений; недовчений, недоук (-ка).

Полуфабрикат – півфабрикат (-ту).

Полуформа – півформа.

Полуфунт – півфунт (-та).

Полуфунтовик – півфунтя (-тя), півфунтовик (-ка).

Полуфунтовый – півфунтовий.

Полуфут – півстопа, півступня (-ні), півступень (-ня).

Полуциркульный – півкруглий. **-ная зала** – півкругла заля. **-ный свод** – півкругле склепіння (склепіння півкругом).

Получасовой – півгодинний.

Получатель – одержувач, одержувальник, відбирач, відбиральник, здобувач, здобувальник.

Получательница – одержувачка, одержувальниця, відбирачка, відбиральниця, здобувачка, здобувальниця.

Получать, получить – одержувати, одержати (*реже* отримувати, отримати), діставати, дістати, відбирати, відібрати, здобувати, здобути що, здобуватися, здобутися на що, брати, побирати, мати що, приймати, при(й)няти що, осяг(ну)ти що *и* чого, (*достигнуть чего*) доступити, доскочити чого, (*о мн.*) поодержувати, поотримувати *и т. д.* [Кожний, хто просить, одержує (Єв.). І все, чого попросите в молитві з вірою, дістанете (Єв.). І от дістав, чого хотів, чого душа його бажала (Рудан.). А молодий, веселенький, що достав свого, йде важно (Квіт.). Кай Люцій свідчить ранами своїми, що він здобув, воюючи за Рим (Куліш). Блаженні тихії, бо вони осягнуть землю (Єв.)]. **-чить письмо, деньги** – одержати (дістати, відібрати) листа, гроші. *Он -чает большое жалованье, большие деньги* – він здобуває (дістає, має, бере, побирає) велику платню, великі гроші. [Нанявся до пана, бере по п'ять рублів на місяць (Харк.)]. **-чить деньги по ассигновке, по чеку** – одержати гроші на асигнату, на чек. **-чить что-л. в руки** – при(й)няти до рук. **-чай, -чайте деньги** – приймай, приймайте (бери, беріть) гроші. *Этот купец -чает материю из-за границы* – цей крамар дістає (здобуває, відбирає) матерії з-за кордону. *Он -чил всё, что требовал* – він дістав (здобув, відібрав) усє, чого вимагав. **-чить обратно, -чить назад** – одержати (відібрати) назад. **-чить ответ, весть, известия о чём** – дістати (відібрати) відповідь, звістку, відомості за (про) що. **-чить отказ** – зустрі(ну)ти відмову, не дістати (не здобути) згоди, (*шутл.*) дістати відкоша, (с)піймати (вхопити, з'їсти) облизня. **-чить приказ** – здобути (дістати) наказ. **-чить разрешение, свидетельство** – дістати (здобути) дозвіл, посвідку (посвідчення). **-чить место, должность, назначение** – дістати службу, посаду, призначення. **-чить стипендию** – дістати стипендію. **-чить наследство, -чить что-л. в наследство** – дістати (відібрати) спадщину, спадок, дістати (відібрати, здобути, прийняти) у спадку що, в спадщину що, одідичити що. **-чить помощь** – дістати, здобути допомогу (поміч). **-чать образование, воспитание** – здобувати освіту, виховання, побирати науку, освічуватися, виховуватися. **-чить высшее образование** – здобути вищу освіту. **-чить награду, премию, похвальный отзыв** – дістати (здобути) нагороду, премію, хвального присуду. **-чить выговор, замечание** – дістати нагану, догану. **-чить наказание, -чить должное** – прийняти кару, прийняти (відібрати) належне. **-чать телесные наказания (розги, линейки и т. п.)** – діставати в шкіру. **-чить по физиономии** – дістати в лице, (*вульг.*) злапати (з'їсти) ляпаса. **-чить фигу** – з'їсти

дулю, біса з'їсти, лизнути шилом паюки. **-чать впечатления извне** – одержувати, доставати, здобувати, (с)приймати вражіння зокола. **-чить от чего пользу** – користь узяти з чого. **-чить прибыль от чего-нибудь** – прибуток узяти з чого *и* на чому. **Я -чил** большой барыш от этого дела – я узяв великий барыш з цього діла, на цьому ділі. **Казна -чит** от этого миллион – скарб матиме (візьме) з цього (на цьому) мільйон, заробить на цьому мільйон. **-чить убыток от спекуляции** – понести шкоду від спекуляції, на спекуляції. **-чить возможность** – дістати спромому, спромогтись на що, здобутися на що. **-чить дар речи** – дістати мову. [Він вірить, що великодної ночі всяка німіна дістає мову Єфр.]. **-чить повреждение** – зазнати ушкодження. **-чить вечное блаженство** – добутися, доступити вічного раювання, осягнути вічного раювання, здобутися на вічне раювання. [Всім прощай, і прощення доступиш (Франко)]. **Дело -чило огласку** – справа набула розголосу, була розголошена. **Это вино -чило неприятный вкус** – це вино набуло неприємного смаку. **-чать форму чего-л.** – набирати форми чого. **-чить насморк, лихорадку** – захопити нежить, пропасницю. **Получаемый** – одержуваний, отримуваний, відбираний, здобуваний *и т. д.* **Полученный** – одержаний, отриманий, відібраний, здобутий *и т. д.* **-ный опыт** – набутий досвід. **Налого, подати, которые не могут быть -чены** – податки, оплатки, що їх не можна повиправляти (посправляти), невірні податки, оплатки.

Получаться, получить – одержуватися, одержатися, бути одержаним, братися, бути взятим; (*оказаться в результате чего-л., произойти*) виходити, вийти, складатися, скластися, стати з чого. **У нас письма -чаются не совсем исправно** – у нас листи доходять незовсім справно. **Определить, какой -чается доход с чего-л.** – визначити, який прибуток береться, скільки користи береться з чого. **Сегодня -чилось (-чено) известие, что...** – сьогодні наспіла звістка, що... **Положение -чилось довольно затруднительное** – становище вийшло досить скрутне.

Получеловек – (на)півлюдина.

Получение – одержування, доставання, відбирання, здобування, *оконч.* одержання, дістання, відібрання, здобуття. **Немедленно по -нии денег известите нас об этом** – одержавши (доставши, відбравши) гроші, негайно (зараз-же) сповістіть нас про це.

Полученный, см. Получать.

Получивший – той, що одержав (відібрав, дістав) що. **Работники, -вшие своё жалованье** – оплачені (посплачувані) робітники.

Получить, см. Получать.

Получка – 1) *см. Получение*; 2) прийнята (одержана) сума. **У меня завтра большая -чка** – маю завтра одержати велику суму.

Получулок – півпанчоха, *ум.* півпанчішка.

Получше – 1) (*от Лучший*) кращий, -ща, -ще, кращенький, -ка, -ке; 2) (*от Лучше*) краще від чого, за що, проти чого. *Срв. Лучше.*

Полушаг – півступінь (-пеня), півкрок (-ку).

Полушарие, геогр. – півкуля. **Южное -рие** – південна зємна півкуля. **Карта земных -рий** – карта світу.

Полушелковый – півшовковий.

Полушепот – півшепіт (-поту) *и* півшепот (-пту). **Говорить -потом** – говорити (напівпошепки, півшеп(о)том).

Полушерстяной – піввовняний, півшерстяний, вівнявий з портом (на порту).

Полушечник, бот. *Lysimachia Nummularia L.* – пристрітник, перерва, цинобрик, буквиця маленька, заяча буквиця, розхідник, чорне зілля.

Полушечный – вартий півшага, ¼ коп. **-ная трава, см. Полушечник.**

Полушка – півшага, дрібна мідяна рос. монета вартістю ½ коп. і ¼ коп.

Полуштаб, техн. – писанок (-нка), гембель, котрим вистругують жолобки.

Полуштоф – півкварт *и* півкварті, півквартівка.

Полуштрих – півштрих, півриска.

Полушубок – кожух (-ха), кожушок (-шка), (*женский*) кожушанка, (*короткий без рукавов у гуцулов*) киптар (-ра), *ум.* киптарик.

Полушутя, *нар.* – півжартом, (на)півжартомá. **-тя**, *полусерьёзно* – півжартомá, напівсерйозно.

Полущить – полузати, полускати, полущити що.

Полуэскадрон, *воен.* – півескадрон (-ну).

Полуэскадронно, *воен.* – півескадронами.

Полуэтаж, полуярус, *архит.* – півповерх (-ху), пів'ярус (-са).

Полфунта – півфунта.

Полфута – півстопі, півступня.

Полцены (*за*) – за півціни, за половинну ціну, за півдарма.

Полчаса, получаса – півгодини. **-са** *уже пробилло* – половину вже вибило.

Полчище – військо; ватага, юрма. **Полчища**, *мн.* – великі юрми війська, велика сила війська, потуги.

Полштофа – півкварті.

Полщєние – валяння, збивання, биття півсти.

Полыгала – підбрехач, брехунець (-нця).

Полыгать – підбр[і]хувати кому; брехати (часом).

Польй – 1) відкритий, непокритий; порожній, голий. **-лая вода** – повідь *и* павідь (-води), повінь (-вени), велика вода. **-лое место** – порожнє (голе) місце. **С -лыми руками** – з порожніми (голими) руками; 2) увігнутий, запалий. **-лое стекло** – увігнуте скло. **-лая грудь** – запалі груди; 3) пустий, порожній всередині, порожнявий, дугий, (*цилиндрический*) дудуватий, дудковатий *и* -куватий, цівуватий. **-лый шар** – порожня (всередині) куля.

Полымя – полум'я (-м'я), *см.* **Пламя, Пламень**. *Из огня да в -мя* – з дощу та під ринву; уникав диму та й упав в огонь; від якої втік, таку й здібав.

Польінка – 1) *см.* **Польінь**; 2) полинове курево.

Польінний – полиновий, полинковий. **-ная настойка, полиновка** – полинівка, полиняк (-ку).

Польінь, *бот.* **Artemisia absinthium L.** – полин (-ну) *и* полинь (-ню). [Гіркий, як полин].

Дикая луговая мелкая польінь (A. austriaca Jacq.) – біле віниччя, білі вінички, нєхворощ біла, полинець (-нця), віниччя полинкове. *Прутяная, каменная, степная, глухая польінь (A. campestris L.)* – вінички, (чорна) нєхворощ.

Польінья – 1) (*незамерзающее место*) проліз (-зу), пролізина, продух(о)вина, о́пар (-ри *ж. р. и -ру м. р.*), тепліна (-ні), теплиця (-ці), тепличина, (*на быстром течении*) узьмінь. [Її но́ги ввігнули тонкий лід, шурхнули в пролізину (Н.-Лев.)]; 2) (*ледоколья*) прорубня (-ні); 3) (*прорубь*) (о)полонка, пелька, прорубка. [Крутиться, як тріска в ополонці].

Польисеть – полисіти. [Дурна голова не посивіє, не полисіє (Приказка)].

Польза – користь (-сти), пожиток (-тку); пожива, поживок, ужиток (-тку), уживок, нажиток, вигода, зиск (-ску), (*гал.*) хосєн (*р. хісна*); (*прок*) пуття (-тя); (*помощь, облегчение*) пільга, поміга. [Коли він стає для інших тягарем, а хісна не приносить їм ніякого, тоді він уже не чоловік, а завада (Франко)]. *Для общей -зы* – для загального добра. *Для своей (собственной) -зы* – для своєї (власної) користі (вигоди), на свою (власну) користь (вигоду), для свого пожитку (нажитку). [Іванець для своєї користі роздуває старе огнище (Куліш)]. **-за государства, государственная -за** – інтерес (добро) держави, державний інтерес, державна користь. *Частная -за* – приватний інтерес, приватна вигода. *На -зу отечества, человечества* – на користь (на пожиток) батьківщині, людськості. [П'ю за працю на пожиток країні на́шій, панове (Коцюб.)]. *Общественная -за* – громадський ужиток. [З мене нема́ громаді ніякого вжитку (Стор.). От які попи! От який з них ужиток для па́стви

(Свидн.). *В -зу бедных* – на користь (на вжиток, на поміч) бідним. *Что -зы из того, что...* – яка користь із того, який ужиток з того, який хосен із того, яка вигода з того, що... [Яка тобі користь з того, що Походенка виб'ють різками? (Конис.). Який з того був нам ужиток? (Куліш). Який з тебе, чоловіче, для народу хосен? (Маковей)]. *Невелика -за, мало -зы из того* – мало користі (пожитку), малий спасибіг *и* мале спасибі з того. *Приносить -зу, служит на (в) -зу кому, чему* – бути, іти кому на користь (на пожиток, на хосен), на чію користь (на чий пожиток, на чий хосен), користувати когo. [Як мають вони чужих людей користувати, то нехай лучче нашому князеві на зброю складуться (Куліш). Працею, і тільки нею одною, перетворюється усе сирове в готове – таке, що йде людям на пожиток (Єфр.)]. *Получать, извлекать -зу из чего* – мати користь (пожиток, поживок, вигоду *и т. п.*) з чого, брати (узяти) користь з чого, використовувати (використувати) що, *срв. Пользоваться. Я не извлёк ни малейшей -зы из этого дела* – я не мав ані найменшої користі (пожитку, поживи, поживку, нажитку, вигоди, зиску) з цього діла (з цієї справи). *Извлекать для себя -зу из чего-л.* – (фигур.) грати на чому в свою сопілку. [На цьому увесь час грало в свою сопілку галицьке москвофільство (Єфр.)]. *Употребить с -зой что-л.* – спожиткувати що. *Обращать что в свою -зу* – повертати, обертати що на свою (собі на) користь, собі на пожиток, вернути (навертати, повертати, горнути) що на свою руч. [Люди повернули оці сили на користь собі (Комар). На свою руч наvertsали справу (Грінч.)]. *Всё обратилось к его -зе* – все повернулося йому на користь (на пожиток), на його руч. *Располагать в свою -зу* – привертати, привернути до себе. *На -зу кому, в чью -зу* – на користь (на вигоду) кому. [Лишаю все, що на мою вигоду закони рицарства установили (Куліш)]. *Говорит в чью-л. -зу* – на чію руч казати. [Таких, щоб вони на нашу руч казали (Грінч.)]. *Всё это говорит не в вашу -зу* – все це не за вас (не на вашу руч) промовляє (говорить). *Суд вынес решение в -зу истца* – суд вирішив на користь позовників. *Высказаться в -зу кого-л, чего-л.* – висловитися за когo, за що. *Он расположен в мою -зу* – він прияє мені, він прихильний до мене. *Он истолковал это в свою -зу* – він витовмачив це на свою користь (вигоду), собі на користь (на вигоду). *Некоторые соображения говорят в -зу этого предположения, а не против него* – деякі мірковання промовляють (говорять) за цю гадку, а не проти неї. *Мои советы не принесли ему никакой -зы* – мої поради нічого йому не врадили (не зарадили). *Это лекарство приносит -зу* – ці ліки помагають, це помічні ліки. *Пойти без -зы* – піти без пуття, марне, даремне, даром, пусто; *срв. Бесплезно.*

Пользительный – помічний.

Пользование – 1) користування, користання з чого, пожиткування, ужиткування, (потребление) (с)поживання, уживання чого. *Право -ния чем* – право користування з чого, право вживання чого. *Срв. Пользоваться*; 2) курування, лікування. *Срв. Пользовать.*

Пользовать кого – курувати, лікувати лічити когo. *Какой доктор вас -вал?* – який лікар курував (лікував, лічив) вас? **Пользованный** – курований, лікований.

Пользоваться, воспользоваться чем – 1) користуватися, скористуватися *и* покористуватися з чого *и* чим, (реже) користувати, скористувати *и* користати, скористати з чого, (гал.) хіснуватися, похіснуватися чим; (использовать) використовувати, використувати що, пожиткувати *и* спожитковувати, спожиткувати, зужитковувати, зужиткувати що, (потреблять) (с)поживати, (с)пожити що, заживати, зажити, уживати, ужити чого *и* що, живитися чим. *Срв. Воспользоваться, Попользоваться.* [Користуватися з усіх здобутків людського розуму й культури (Єфр.). Треба тільки, аби весь цей скарб незліченний людської мови письменник використовував уміючи (Єфр.). Не знає душа його недостачі в нічому, чого бажає, та не дав йому бог розуму хіснуватись тим (Еккл.). Скупий складає, а щедрий поживає (Номис). На світі так скупий живе: і сам не пожива, і людям не дає (Боров.). З чужої праці живитися (Єфр.)]. **-тсья своими правами** – користуватися з своїх прав (*и* своїми правами), використовувати свої права. *Эта земля ему не принадлежит, он*

тільки *владее* и **-зуется** ею – ця земля йому не належить, він тільки посідає (орудує) і користується з неї. *Он -зуется* *моей лошадыю* – він користується моїм конем, моєю конякою. **-ться** *силою ветра, воды* – використовувати силу вітра, води, послугуватися (орудувати) силою вітра, води, (*употреблять*) уживати сили вітра, води на що *и* для чого. **-ться** *временем, случаем* – використовувати (використати) час, нагоду, скористати з часу, з нагоди. **-ся** *слабостью противника* – користуватися з слабости ворога, використовувати слабість ворога. **-ться** *жизнью* – уживати (запобігати) світа, життя споживати. [Уживай (запобігай) світа, поки служать літа (Номис)]. **-ться** *всеми благами* – заживати всякого добра. [У дні щасливі заживай добра (Еккл.)]. **-ться** *наслаждениями* – заживати втіх (розкошів). **-ться** *свободой* – вільности вживати, заживати. [У нас невірні вольности вживають більш, ніж у вас (Куліш). Волью ся в річці напити, але вольности зажити (Гол.)]. **-ться** *нечестными способами борьбы* – нечесних засобів боротьби вживати. *Он умеет -ться* *другими для своих целей* – він уміє загрибати жар чужими руками. **-ться** *чьим-л. расположением, чьими милостями* – тішитися чиею прихильністю, чиею ласкою. **-ться** *славою, популярностью, симпатией* – тішитися славою, популярністю, симпатією. [Але не на белетристичному полі судилось йому зажити тієї величезної популярности, якою тішиться ім'я його серед українського й не українського громадянства (Єфр.)]. **-ться** *славой, репутацией, реноме кого* – мати славу когось, як хто. [Він має славу доброго шевця, як добрий швець (= сапожник)]. **-ться** *дурной репутацией* – недобру славу мати, у неславі бути. *Он -зуется* *большой известностью* – він дуже (велико) відомий; 2) куруватися, лікуватися, лічитися (срв. **Выпользоваться**); уживати, заживати чого. *У кого вы -зуетесь?* – у когось ви куруєтесь (лікуєтесь)? *Он -зуется* *от ревматизма* – він лікується (курується) від ревматизму. *Он -зуется* *минеральными водами* – він заживає (вживає) мінеральних вод.

Пользовладелец – (с)поживач прибутків.

Пользовладение – (с)поживання прибутків.

Полька – 1) полька, ляхка, ляхівка; 2) (*танец*) полька.

Польный, см. **Полевой**.

Польский – 1) польський, лядський, лясський, ляхівський. **-ский язык** – польська мова. **-ская вера** – польська, лядська віра. **-ская стихия** (*язык, дух*) – польщизна, польщина, лядщина. *На -ский лад* – з-польська, по-ляхівськи. [Хоч з-польська зовється Станіславів, а все-ж і тут Русь (Франко)]; 2) (*танец*) полонез (-за).

Польстить – полестити, підлестити когось, підхлібити когось. Срв. **Льстить**. [Людській кривді, злості й звірству я ні разу не підхлібив (Франко)]. *Это мне -тило* – це мені підлестило.

Польщённый – підлещений, влещений.

Польститься – понадитися, повабитися, поважитися, поквапитися, поласувати(ся), поласитися, злакомитися, погнатися на що. [Якби таких було між нами менше, що дома чесний статок протесавши, понадились на соболі московські (Л. Укр.). Повабились наші на мову лукаву (Куліш). Не подоба, старій діду, не подоба, хіба на те поважуся, що худоба (Чуб.)]. **-ться на деньги** – повабитися (поважитися, поквапитися, злакомитися *и т. д.*) на гроші.

Польша – Польща, Ляхівщина.

По-любви – з любови, з кохання, любивши(ся). *Она вышла за него замуж по-любви* – вона віддалася за нього з любови, з кохання. *Мы женились -бви* – ми побралися любившись.

Полюбезничать – поженхатися з ким, полицятися до когось. [Коли-б не боявся, то-б поженхався].

Полюбить – полюбити, улюбити, злюбити, (*реже* залюбити), покохати, укохати, закохати, (*понравить*) у[с]подобати когось, що. [Наше серце не питає, когось полюбити (Руд.). Покохала ти співи мої (Ворон.). Голубонька вбив, голубку злюбив (влюбив). Уподобав книжки, найбільш історичні (Грінч.). І гостинців брать не хоче, не хоче й пана закохать (Шевч.)].

-б'ить друг друга – полюб'їти (покохати) одне (одін) одного полюб'їтися, покохатися.
Больно уж он её -бил – дуже (тяжко) вже він її покохав (полюб'їв). **-би нас чорненькими, а беленькими всяк полюбит** – полюби мене в чорній (*подразумеваются* – сорочці), а в білій і аб'ї-хто полюб'їть.

Полюб'їться – 1) *кому* – полюб'їтися, (*понравиться*) в[с]подобатися ком'у. [Вона сама не знає, чого ця Марія так їй полюб'їлася (Мирн.). І не вмивайся, ти мені, серденько, і так сподобався]. **-лась парню девица** – полюб'їлася хлопцю (-цеві) дівчина. *Он мне -бился (понравился)* – я його вподобав, він мені сподобався. *Мне -лось жить в городе* – мені сподобалось, полюб'їлось жити в місті; 2) (*слюбиться*) полюб'їтися, покохатися, злюб'їтися, скохатися з ким. *Срв. Слюб'їться*. [Вони покохались (Грінч.). З сиротою покохалась (Шевч.). Злюб'їлася дівчинонька з другим козаком].

Полюбоват'ся кем, чем, на кого, на что – помилуватися ким, чим, полюбувати ким, чим, на кого, на що *и* що, полюбуватися на кого, на що *и* з кого. [Постояв на згірку, помилувався красою околиці (Мирн.). Було-ж вам поїхати, полюбувати людьми (Переясл.). Погуляв-би в світі, полюбував красу і пишність світову (М. Вовч.). Тепер полюбуйся на її долю бідну (Руд.)]. **-буйся на деток своих** – полюбуй дітками своїми.

Полюбовник, -ница – полюбовник, полюбовниця. *См. Люб'їтник.*

Полюбовно – (по)люб'ївно. *Срв. Добровольно.*

Полюбовный – (по)люб'ївний. [Могоріч – люб'ївна річ (Ном.)]. **-вный суд** – суд еднальний (*ст.*). [Здати на суд еднальний, себ-то полюбовний (Ор. Лев.)]. **-вная мировая сделка** – любовна помірна, люб'ївна згода.

Полюбопытствовать – поцікавитися, (*реже*) зацікавитися, розцікавитися чим. **Я -вал узнать, что там делается** – я поцікавився довідатись, що там р'їб'ється (діється).

Полюбу, люб'їбно, см. Полюбовно.

Полюдн'єть – полюдн'їти, полюдн'їшати. [У Харкові останніми роками дуже полюдн'їшало].

Полюдный – полюдний. [Полюдна данина].

По-людски – по-людському, по-людськи(у). [І до мене по-людськи заговорить (М. Вовч.). У тебе все не по-людському].

Полюдьє – 1) *ст. (собрание дани и самая дань)* – полюддя (Куліш); 2) *см. Обычай, Заведение.*

Полюлюкать – полюлюкати, поколисати. [Поколиши дитину].

Полюс – полюс (-са *и* -су), бігун (-на). **Северный, южный полюс** – північний, південний бігун.

Полюсный – полюсний, бігуновий.

Поля (у шляпы) – криси (-сів); *см. Поле.* [Бриль з широкими крисами].

Полягивать, полягать – (*о лошадях, коровах*) брикати(ся), побрикати(ся), хвиця[а]ти, похвиця[а]ти, вихати іноді, повихати; *срв. Лягать, Лягивать. -гаться* – побрикатися, повихати.

По-лягушечьи – по-жаб'ячому, по-жаб'ячи, як жаба.

Поляк – лях (*ум. ляшок (-шка), ляшенко; соб. ляхва, лядство, ляшота, уничижит. ляшуга*), поляк (*ум. поляченько*). **-ляк из Мазурии** – мазур (-ра). *Жить как -ки* – ляхувати. **Свойственный -ку** – ляхів (-хова, -хове). [Ляхова натура].

Поляна – галява, галявина, гальовина, поляна, полявина, польовина, прогалина, прогайльовина, прогальо[я]вина, прогальоватина, (*круглая в лесу*) гало (-ла), гал (-лу) *и* галь (-лю), (*образно*) лисина.

Полянка, поляночка – галявка, галявочка, полянка, поляночка, прогалинка, прогалиночка, прогайльовинка, галець (-льця), галечок (-чка).

Поляника, см. Княженика.

Поляновыи, полянный – галявовий, галявинний, поляновий.

Поляризація – поляризація (-ії).

Поляризува́ть, -ся – поляризува́ти, -ся. **-зо́ваний** – поляризо́ваний.

Полярно́сть – полярні́сть (-ности).

Поля́рний – 1) поля́рний; 2) (*полюсный*) поля́рний; см. **Полю́сный**.

Полячи́шка – ляшо́к (-шка).

Полячи́ще (*ув.-пр. от Поляк*) – ляшу́га.

Полячо́к – ляшо́к (-шка), ляше́нко.

Помава́ть, поману́ть – кивати, кивну́ти, хита́ти, хитну́ти чим. *Срв. Пома́хива́ть, Колеба́ть, Мига́ть.*

Пома́да, -дка – пома́да, пома́дка. [Самоді́лкова пома́да (Свидн.)].

Помади́ть, намади́ть – пома́дити *и* помадува́ти, нама́дити. **-ма́жений** – нама́джений. **-т́ся** – пома́дитися, нама́дитися. *Срв. Умаща́ть, -ся.*

Пома́дний – пома́довий, пома́дний. **-ная банка, помадниця** – пома́дниця, сло́їк на пома́ду.

Пома́дчик, -чица – пома́дник, пома́дниця.

Пома́жение – пома́дження, нама́джування.

Пома́зание – 1) пома́щення, пома́зання; 2) (*елеем*) пома́зання, мирува́ння. *Получа́ть, получи́ть -зание* – пома́зуватися, пома́затися від ко́го.

Пома́занник, -ни́ца – пома́занець (-нця), пома́занка, (*ц.-сл.*) пома́занник, пома́занниця.

Помазо́к, помази́лка – квач, квачи́к, помазо́к (-зка), мази́ло.

Пома́зыва́ть, помаза́ть – 1) масти́ти, пома́щувати, по[на]масти́ти, ма́зати, пома́зати ко́го, що чим, (*о мн.*) понама́щувати, понама́зувати. [Як пома́зав спи́ну, аж шкі́ра відста́ла (Чуб.). Помасти́ тим боло́том о́чі. Помасти́ варени́ки]; 2) (*миром, елеем*) пома́зувати, пома́зати, пома́щувати, по[на]масти́ти, мирува́ти, поми́рувати ко́го. **-зат́ь ко́го по губа́м** (*посу́лить и обма́нутъ*) – пома́зати по губа́х ко́го. [Ті́льки по губа́х пома́зав (Ном.)]. **Пома́заний** – пома́щений, пома́заний, ма́заний. **-т́ся** – 1) масти́тися, пома́ститися, бу́ти пома́щеним, ма́затися, пома́затися, бу́ти пома́заним; 2) пома́зуватися, пома́затися, бу́ти пома́заним, мирува́тися, поми́руватися.

Пома́зь, см. Мазь, Сма́зка.

Пома́кivanje – вмочува́ння, вмоча́ння, (*зап.*) ма́чання.

Пома́кива́ть, помака́ть и помакну́ть – вмочува́ти *и* вмоча́ти, вмочи́ти що в що; *срв. Мака́ть.*

Помале́выва́ть, помалева́ть – помале́вувати, намале́юва́ти.

Помале́нечку, нар. – помале́сеньку, помане́сеньку.

Помале́ньку, помалу́, нар. – помале́ньку, помалу́, (*понемногу*) потро́хи[у], потро́шки[у], (*не спеша*) спрокво́ла, поволі́. [Так помале́ньку і підда́вся і ві́рив у пана, як ту́рчин у міся́ць (Свадн.). Спрокво́ла добираю́чись, заплу́тав він пан-отця́, як паву́к му́ху (Свидн.). Ді́ло йти́ме й так помалу́ (Сам.)].

Помале́ть – помалі́ти, змалі́ти, подрі́бніти, здрі́бніти. [Ві́вці здрі́бніли].

Помале́хоньку, помале́шеньку, нар. – помалі́сіньку. [Помалі́сіньку, моя́ мату́сино, ходи́].

Помалі́ть – помалі́ти що. [Су́кню покоро́тили, чобі́тки помали́ли].

Помалч[к]ивание – мовча́ння, примовчува́ння.

Помалч[к]ива́ть, помолча́ть – мовча́ти, помовчува́ти, помовча́ти, примовчува́ти, примовча́ти, (*шутл.*) де́рти мовча́ка. [Помовчи́, язичку́, кашки́ дам. Примовчу́йте: ще не при́йшов ваш де́нь (Сам.)]. **Знай -вай** – зна́й примовчу́й, (*шутл.*) зна́й де́ри мовча́ка (Мирн.).

Помалы́вать – молоти́ (мелю́, -лещ, -лють). *Мельни́ца кой-как -вае́т* – млин я́кось-то ме́ле.

Помоло́ть – 1) (*неско́лько*) помолоти́; 2) (*всё*) змолоти́, помолоти́.

Помане́риться – помані́житися, помані́ритися.

Помані́вание – мані́ння, ва́блення.

Помані́вать, помані́ть – мані́ти (*іноді́, помалу́*); помані́ти, (*зап.*) гу́лити, погу́лити,

(*повабити*) ва́бити, пова́бити ко́го до ко́го.

Поманка – 1) (*действ.*) помана, поман (-ну); 2) *см.* **Приманка**.

Помарать, -ся, см. **Помарывать.**

Помаргивать, поморгать – поморгувати, моргати (часами, іноді), поморгати на ко́го, ко́му.

Помарка – 1) (*действ.*) побруднення, покаляння, покреслення; (*неок.*) брудніння, каляння; мазання, креслення; 2) (*помаран. место*) помазка, вимазане, покреслене (місце).

Помарывать, помарать – 1) бруднити, побруднити, каляти, покаляти що чим; *срв.* **Марать**; 2) (*на писанном*) мазати, помазати, вимазувати, вимазати, (*вычёркивать*) за[ви]креслювати, за[по]креслити, вікреслити; (*о мн.*) повимазувати, поза[пови]креслювати що. **-рывать стишонки** – пописувати віршики, віршувати. **Помаранный** – 1) побруднений, покаляний; 2) помазаний, покреслений. **-ра́ться** – побруднитися, покалятися.

Помаршировать – помарширувати.

Помасливать, помаслить – мастити, помастити (маслом), маслити, помаслити що. **-маслить миром** – помаслувати, пожирувати ко́го. **Помасленный** – помашений (маслом), помаслений.

Помастерить – помайструвати.

Поматереть, поматореть – 1) (*пополнетъ*) потовщати; *см.* **Пополнетъ, Пожирнетъ**; 2) (*вырости*) вирости, (*о мн.*) повиростати, (*возмужать*) змужніти; *см.* **Возмужать.**

Поматерному, поматерну ругаться – матіркувати, по-матірному (в матір) лаятися, в батька-матір загинати.

По-матрощки – по-матрощькому, по-матрощьки, як матрощ.

Поматывать, помотать – 1) *чем* – похитувати, хитати, похитати, кивати (іноді, часами), покивати чим (*напр.*, головою); *срв.* **Помахивать, Покачивать**; 2) **-вать** (*расточать*) мантачити, тринькати, марнотратити, гайнувати; *см.* **Мотать**; 3) (*нити и т. п.*) мотати, сотати (іноді, час від часу), помотати, посотати (все і трохи). **-ться** – 1) *см.* **Болта́ться 2**; 2) (*шататься*) мотатися, помотатися, мотлятися, помотлятися; *срв.* **Шата́ться, Болта́ться 3**. [Поміж людьми помотається, звичаїв набереться].

Помах (*взмах*) – помах (-ху). *Срв.* **Взмах**.

Помахивание – помахування, вимахування.

Помахивать, помахать чем – помахувати, помахати, (*сильнее*) вимахувати; *срв.* **Махать.**

[Хусточкою помахує (Квітка). Воли, помахуючи роґатими головами, поспішались на спочинок (Коцюб.)]. *Гляди, как заяц -вает* – дивись, як заєць чеше.

Помачивать, помочить – мочити (час від часу), змочувати (часто), помочити. **-чить товар** (*замочить несколько*) – підмочити крам. **-читься** (*испустить мочу*) – помочитися.

Помашивать, помостить – мостити, помостити, вимощувати, вимостити, (*камнем*) бру[ур]кувати, побуркувати що чим. **-ститъ мост досками** – вислати міст (моста) дошками.

Помощенный – помощений, побрукований. **-ться** – моститися, брукуватися, бути помощеним, побрукованим.

Помедвежьи – по-ведмежому, по-ведмежачому, по-ведмежачи, як ведмідь.

Помедлить – побаритися, побавитися, погаятися, згодити. *Срв.* **Медлить.**

Помедор, см. **Помидор.**

Помеж, помежду – поміж ко́го, чо́го, ким, чим. [Поміж жітом ростуть волощки. Поміж них сварка]. *Срв.* **Меж, Между.**

Помежник (*сосед межа с межой*) – поміжник, помеженник. [Він мені помеженник, межа з межею (Новомоск. п.)].

Помежный – поміжний, помеженний. [Поміжні ниви, села].

Помелеть – поміліти, зміліти, (*ещё более*) помілішати, помільшати. *Река -ла* – річка зміліла. *Срв.* **Обмелеть.**

Помелить – побіліти крейдою, покрайдувати що.

Помелище – 1) *увел.* помелище; 2) (*держалка*) помелище.

Помело́, помельцо́ – помело́, помельце́ (-льця). [Помельце́ замело́].

Помелька́ть – помига́ти, помиготи́ти, поблима́ти. *См. Мелька́ть.* [Поблимав во́гник та й пога́с].

Помельный – помеловий.

Помельча́ть – здрибніти; *срв. Измельча́ть.*

Поме́ньшати́ – поме́ншати. [Здоров'ячка поме́ншало].

Поме́ньше, поме́нее – 1) *нар. (от Ме́ньше)* ме́нше, ме́ншенько, тро́хи ме́нше; 2) *(от Ме́нший)* ме́нший, меншенький, тро́хи ме́нший за (від) ко́го, за (від) чо́го, проти́ ко́го. *Он - ше меня́ ростом* – він тро́хи ме́нший від (проти́) ме́не на зріст.

Поме́ньшити́ – поменшити, змалити що.

Поме́няти́ – поміня́ти, зміня́ти, проміня́ти ко́го, що на ко́го, на що. **Поме́нивати́ лошадей, лошады́ми (барышничать)** – мезджува́ти кіньми.

Поме́нятися́ – поміня́тися, зміня́тися, проміня́тися ким, чим, на ко́го, на що. [Ось тобі нове́нький карбо́ванець, поміня́ймо́сь на старо́го (М. Вовч.)]. **-ня́тися ко́льцями** – поміня́тися персня́ми, заручи́тися. **Поме́няемо́ся!** – по[з]міня́ймо́ся! Давай ми́нька! Зро́бимо ми́нька!

Поме́р, поме́рное (плата за меру, подать) – помі́рне (-ного).

Поме́ранец, бот. Citrus vulgaris – помаранча (гірка), померанець (-нця).

Поме́ранцевый – помаранчовий. **-вый цвет (краска)** помаранчовий колір (-льору).

Поме́реть, см. Помирати́.

Поме́рещи́ться – приви́дітися, приверзти́ся, примі́(я)тися, прия́витися, у́здрітися, приу́здритися. [Приснилося чи прия́вилос́я мені́ (Крим.). Вам приверзлося ка́зна-що (Ворон.)]. *Срв. Мерещи́ться, Пока́зати́ся, Привиде́ться.*

Поме́рзати́, поме́рзнути́ – ме́рзнути, поме́рзнути, ме́рзти, поме́рзти. [Но́ги поме́рзли. Я́блука та́г гру́ші ге́ть поме́рзли].

Поме́рзлый – поме́рзлий.

Поме́ривати́, поме́рить и поме́ряти́ – мі́ряти, поме́ряти, (*усилит.*) попомі́ряти що.

Поме́ре[я]нный – помі́рянний. **-ря́ться ростом, сило́й** – помі́рятися (з)ростом, сі́лою з ким.

Поме́рка́ти, поме́ркнути́ – ме́ркнути (*и ме́ркти*), поме́ркнути (*и поме́ркти*), зме́ркнути, тьма́ритися, потьма́ритися притьма́ритися, (*немного*) приме́ркати, приме́ркнути. *Срв.*

Потуха́ти, Погаса́ти, Помрача́тися. [Усе́ немо́в поме́ркло перед ним (Франко). Зме́ркнув сві́т (Л. Укр.). Ці́ слова́ не потьма́рились через тися́чі ро́ків на дале́кій чу́жині (Вас.)].

Поме́ркший, -кнущий – поме́рклий, приме́рклий. [Поме́рклі́ о́чі (Стеф.). Поме́рклий спо́мин (Черн.). Приме́рклий сві́т (Єфр.)].

Поме́рклость – поме́рклість (-лости).

Поме́рклый – поме́рклий, зме́рклий.

Поме́рный – помі́рний; *см. Поси́льный.*

Поме́ртвельный, -веший – поме́ртвілий, зме́ртвілий. [Поме́ртвілий по́гляд (Грінч.)].

Поме́ртвє́ние – поме́ртві́ння, зме́ртві́ння.

Поме́ртвє́ть – поме́ртві́ти, зме́ртві́ти з (від) чо́го. **-вє́ть от стра́ху** – з[по]ме́ртві́ти з о́страху (з ля́ку, із стра́ху). *Я -вє́л от стра́ху* – (*описа́т.*) аж у мені́ душі́ не ста́ло, я без ду́ха став.

Поме́с (замес) – замі́с (-су). [Бо́рошна на один замі́с].

Поме́сити́ – помі́сити (-шу, -сиш) що.

Поме́сный – мі́шаний.

Поме́стительно́ – мі́стко, укла́дисто; просторо́.

Поме́стительность – мі́сткість, укла́дистість (-ости); просторо́ість (-ости).

Поме́стительный – мі́сткий, укла́дистий, (*о па́кете, че́модане*) паковний, (*о зда́нни, помеще́нни*) просторо́ий, обши́рний. [Ві́з укла́дистий].

Поме́стити́, см. Помеща́ти.

Помі́стно – місцево, місцями.

Помі́стний – 1) місцевий; см. **Мі́стний**. [Місцевий собор]; 2) (относящийся к поместью) маєтковий.

Помі́стье – маєток (-тку), маєтність (-ности), держава. [Це була наша давня держава (Неч.-Лев.)]. **-стья** – добра (р. дібр), маєтки, маєтності. [Тільки в добрах батури́нських та в полку Гадацькім пан Міняйло нищить села (Руд.)]. *Монастырские -стья* – чернечина.

Помі́сь – 1) (смесь животн. или веществ) мішанка, мішанина, мішаниця, переміш (-ши). [Це не чиста глина: переміш із піском]; 2) (самое животн. или человек: ублюдок болдырь) покруч (-чи и -ча), підтумок (-мка), переводня, (только челов.) мішанець (-нця), перевідник. [Чужинці варварської крові, усяка темношкура покруч (Л. Укр.). Тибетанці-мішанці монголів з індами (Кал.). То не справжній хорт, а покруч (підтумок, переводня)]. **Помі́сь собаки с волком** – покруч від собаки (пса) й вовка.

Помі́сячина – місячина.

Помі́сячно – місячно, (ежемесячно) щомісячно, що-місяця. [А чи нема тут такої молодіці, щоб місячно згодилась (найнятись)? (М. В.)]. **-но снимать квартиру, -но платит за комнату** – місячно наймати квартиру, місячно платити за кімнату.

Помі́сячний – місячний, щомісячний. **-ная плата** – місячна плата, місячина.

Помі́т – 1) (действ.) покидання, пометання; 2) (приплод, деторождение) понос (-су). [Свиня три поноси дає на рік (Липовеч.). В мене самої аж три поноси були (Звин.)]; 3) (кал) кал (-лу), кало (-ла), послід (-ду), (домашн. жив. ещё) лайно, лайняк, лайлак, кізяк, (навоз) гній (р. гною); (детальнее: коровий) корі[о]в'як, корівняк, (конский) коняк, кінський кізяк, балабушка, (куриный) кур'як, курячка, (мышинный) мишак, мишаки (-ків), мишати́на; (птичий) послід (-ду); 4) (всё брошенное) покидь (-ди), покидька (-ки).

Помі́та, см. **Помі́тка**.

Помі́тати, -ся, см. **Помі́тувати, -ся**.

Помі́тити, -ся, см. **Помі́чати, -ся**.

Помі́тка, помі́та – 1) (действ.) позначення, на[за]значення; (зарубкой или нарезом) пока́рбування (неок.), см. **Помі́чання**; 2) (знак) зазначка, позначка, (нарезан.), карб (-ба и -бу), (рус.) помітка. [Ця книга з його власноручними зазначками].

Помі́тувати, пометати – 1) кидати (потроху, часом), покидати, метати, пометати; срв.

Побра́сувати, Поброса́ть. [Дрібні листі написала та й на воду пометала. Покидай за мене землю]; 2) (петли) обкидати, обкидати, (о мн.) пообкидати (петлі); срв. **Метати**.

Помі́таний – покиданий, пометаний; обкиданий. **-тсья** – кидатися, покидатися. [Усі з ляку покидались, хто куди влучив (угодил)].

Помі́ха – перешкода, завада, замішка, перемішка, завага, зачіпка, переріпка, перербивка; срв.

Препя́тствие, Препона. [Ні разу не зазнала я жадної перешкоди в своїй роботі (Кон.). Вона була для них лише завадою (Франко). Старий спить – замішки не буде (Мова)]. **Досадная -ха** – прикра перешкода. **Быть -хой кому** – зава(д)жати, перешкоджати, бути, стояти на заваді, на перешкоді кому, чому, до чого. **Ему всё -ха** – йому й муха на заваді. **Служащий -хой** – перешкідний.

Помі́чання – позначання, на[за]значання, карбування.

Помі́чати, пометити – позначати, позначити, на[за]значати, на[за]значити, (зарубками или нарезами) карбувати, пока́рбувати що чим. Назначила його, щоб був значений (Н.-Лев.).

-тити платки – позначити хусточки. **Помі́чений** – позначений, на[за]значений, пока́рбований. **-тсья** – позначатися, на[за]значатися, бути позначеним, на[за]значеним.

Помі́чати – помріяти, помарити про кого, про що. [Хочеться посидіти та помарити].

Помі́шаний – (сумасшедший) божевільний, навіжений, навісний, причинний, ума тронутий. **-ний на чем** – схиблений на чому.

Помі́шательство – 1) см. **Помі́ха**; 2) (сумасшествие) божевільля, божевільність (-ности),

наві́женство; см. **Сумасше́ствие**.

Помеша́ть, см. **Помешива́ть** и **Меша́ть**.

Помеша́ться (*сойти с ума*) – збожево́літи, стеря́тися, спричи́нитися, з глу́зду зсу́нутися (з'їхати), звихну́тися з розу́му, ума́ трону́тися, знаві́снити з чо́го, (*о мн.*) побожево́літи. **-ша́ться на чём** – схибну́тися на чо́му.

Помешива́ть, помеша́ть – 1) *что* – міша́ти, поміша́ти, (*о жидк. ещѐ*) колоти́ти, поколоти́ти що чим. [Борщ ка́же: «поміша́й мене́!»] На́дя поколоти́ла чай ло́жечкою (Н.-Лев.). **-шива́ть, -ша́ть** (*дрова*) в *печи* – перегорга́ти, перегорну́ти (*дрова, вогонь*) в *печи*. **Помешанны́й** – помішаний, поколо́чений. **-ться** – мішатися, бу́ти помішаним; 2) **помеша́ть кому в чём, чему** (*попрепятствовать*) – перешко́дити, по[за]шко́дити, зава́дити, ста́ти на зава́ді, на перешко́ді, перебі́ти, перечепи́ти ко́му в чо́м, чо́му. [Піду́-ж, щоб вам не перешко́дить (Сам.). Я боявсь, що вони пошко́дять нам іти на Січ (Кон.). Що вам перебі́ло при́йти? (Звин.).] **-ша́ть кому работа́ть** – перебі́ти ко́му (чио́сь) пра́цю, перебі́ти ко́му в робо́ті. *Боюсь -ша́ть вашим занятиям* – бою́сь перебі́ти ва́шу пра́цю (вам у робо́ті). *Одно другому не -шает* – одно́ одному не пошко́дить (не зава́дить); 3) **-ша́ть что** (*мешать*) – поміша́ти. [З ха́тами помішані якісь хлівці (Н.-Лев.)]. **Помешанны́й** – помішаний, мішаний. **-ное зерно** – мішане зерно́. **-ша́ться с кем, чем** – по[з]міша́тися з ким, з чим.

Помешкива́ть, помешка́ть – (*медлить*), баритися, побаритися, га́тися, пога́тися, ба́витися, побавитися; см. **Медли́ть, Помедли́ть**; (*поджидать*) чекати, по[за]чекати ко́го *и* на ко́го; см. **Поджида́ть, Выжида́ть**.

Помеща́ть, поместі́ть – місти́ти (міщу́, містиш) (*реже* поміша́ти), помісти́ти що, примі́шувати *и* примі́шати, примі́стити, умі́шати, умі́стити, з(а)мі́шати, з(а)мі́стити, примо́щувати, примості́ти, умо́щувати, умости́ти, приту́лювати *и* приту́ляти, приту́лити ко́го, що куди, (*о мн.*) попи[пов]мі́щувати, попри[пов]мо́щувати, попри́тулювати ко́го, що. [Де він те все мі́стив – хто його зна́є (Осн.). У нас так ті́сно, що не знаю, де вас і примі́стити. Ной примості́в у ма́ленькому ковче́гові всіх зві́рів на сві́ті (Крим.); (*в книге, журнале, письме и т. д.*) мі́стити, вмі́щувати, вмі́стити. [Тут (у кни́зі) я мі́стив дуже невеличку ча́стину то́го, що гово́рено (Грінч.).] **-сти́ть ста́тью, иссле́дование в журнале** – вмі́стити ста́ттю, розві́дку в журна́лі. **-ща́ть, -сти́ть кого на кварти́ре** – стави́ти, постави́ти на ква́тиру, на ста́нцію (Свидн.) ко́го в ко́го. *В нашем доме -ли много безработных* – у на́шому буди́нкові примі́сти́ли ба́гато безробі́тних. **-ти́ть деньги в банк** – покла́сти гро́ші до ба́нку. **-ти́ть в школу** – (ві́д)да́ти, запи́сати ко́го до шко́ли. **-ти́ть на службу́** – примі́стити (замі́стити) ко́го на службу́. **Помеще́нный** – помі́щений, примі́щений, у[з]мі́щений. [Відо́мості, вмі́щені (по́дані) в газе́ті, неправди́ві]. *В журнале -ны его последние произведения* – в журна́лі вмі́щено його оста́нні твори. **Помеща́емый** (*в книге, журнале*) – вмі́щуваний, пода́ваний (у кни́зі, у журна́лі). [Ни́жче пода́вані ві́рші...].

Помеща́ться, поместі́ться – місти́тися (міщу́ся, місти́шся), помі́ститися, з[у]мі́щати́ся, з[у]мі́ститися в чо́му, в що́, на чо́му, примі́шати́ся, примі́ститися, пото́впитися де, (*жить где-л.*) мі́ститися де, в ко́го. [То-б не змі́стилися на землі́ лю́ди, якби не вмира́ли. Таке́ й у голо́ві не змі́щається (Свидн.). Межи́ ними помі́сти́лась дівчино́нька ми́ла (Руд.). У першо́му то́мі мі́сти́лися по́езії, а в друго́му – опові́дання (Грінч.). В теа́трі мі́сти́лося чо́ловіка з ші́стсот (Грінч.). Шко́ла мі́сти́ться в коли́шньому па́нському буди́нкові. У пека́рні-ж мі́стився і сто́рож (Кон.). Роди́на на́ша була́ вели́ка, не вмі́щала́ся за сто́лом (Вас.). Пи́та чо́рта: як ти туди́ вмі́стився в пля́шку? На всіх ули́цях лю́ди так і сную́ть, аж не пото́впля́ться (М. В.). **-ться на кварти́ре у кого** – ставати́, ста́ти на ква́тиру (на ста́нцію) в ко́го. **-ться у кого, где** – примі́ститися в ко́го, де. [Я примі́стився в готе́лі]. *Как-нибудь -стимся* – умі́стимось яко́сь. *Книги в один шка́ф не -тся* – кни́ги в одну́ ша́фу не з[у]мі́стяться (не влі́зуть). *Это не -стится в вашем кармане* – де не влі́зе у ва́шу кеше́ню.

Помеще́ние – 1) (*действ.*) мі́щення, примі́щування, умі́щування, *окон.* помі́щення,

у[при]міщення. [Уміщення статті в журналі]. **-ние денег в банк** – покладення грошей до банку; 2) (*место*) приміщення, примістя, (*о жилом ещё*) мешкання, помешкання. [У мене дуже тісне приміщення]. *Торговое -ние* – торговельне приміщення. *Требуется -ние под редакцию* – потрібно приміщення для редакції.

Помещик – дідич, державець (-вця), пан, (*рус.*) поміщик. *Мелкий, мелкопоместный -щик* – панок (-нка), полупанок (-нка).

Помещина – добра (*р.* дібр).

Помещица – дідичка, пані (*неск.*).

Помещичий – дідицький, дідичний, панський, державський. [Дідицький двір, дідицькі землі (Н.-Л.). Колись, як ще були люди панські (Рудч.). А ворота у Череваня не простіі, а державські (Кул.)]. **-чья экономия** (*хозяйство, имение*) – панська економія, скарб (-бу). [Служив і в мужиків, і в скарбу (Звин.)].

Помигивать, помигать – (*глазами*) моргати, поморгувати, поморгати, кліпати, покліпати (очіма) (*об огне, свете*) блімати, поблімати. *Срв. Мигать.*

Помидор – баклажан (-жана).

Помигуха – моргуха.

Помигуша, общ. р. – моргун (-на), (*о женщ.*) моргуха.

Помилование – помилування, милування когo, кому, змилування кому, над ким.

[Многогрішний заробив присуду на смерть і потім, яко змилування, сибірських снігів (Грінч.)]. **-ние вора** – помилування злодія *и* злодієві, змилування злодієві *и* над злодієм.

Помиловать – (*пощадить*) помилувати когo, (*сжалиться*) змилуватися над ким. [Вовчики-братіки, помилуйте мене – не їкте. Суд помилував злочинця]. **-вать жизнь** (*освободить от смертн. казни*) – горлом дарувати когo. **-луй** (*сохрани*) бог – крий боже, боронь боже, хай бог милує когo. **-луй, что ты говоришь? -луйте, что вы говорите?** – даруй, що ти кажеш? даруйте, що ви кажете? [Даруйте, невже-ж це правда?]. **-луй** (*опомнись*), **что ты делаешь, -луйте, что вы делаете** – схаменись, що ти робиш, схаменіться, що ви робите?

Помилуанный – помилуваний. *Преступник -ван* – злочинця помилувано. **-ться** – бути помилуваним.

Помиловать – помилувати, поголубити когo. **-ться** – помилуватися, поголубкатися.

[Поцілуймося, помилуймося].

Помилосердствовать – змилосердитися, змилуватися, змилоститися над ким. **-вуйте!** – змилуйтеся!

Помилу, нар. – до вподоби, до душі, до серця. *Срв. Понравно.*

Помимо, нар. – (*кроме*) опріч, окрім когo, чоґo; (*обойдя, миновав*) по-за ким, по-за чим, (по-)минаючи, поминувши когo, що, (*редко*) мимо когo (Куліш). [У нас, опріч такої загальної ваґи, письменство ще й спеціальні завдання має (Єфр.)]. Але й по-за цими методологічними міркуваннями не можу брати фактів письменства з самого естетичного поґляду (Єфр.)].

Помимо воли (*невольно*) – нехотячі, проти волі чиєї. *Он сделал это -мо меня* – він це зробив без мене, без мого відома.

Помин – 1) спомин, помин (-ну), зґадка, гадка. [Ні помину, ні спомину]. *И -ну, в -не нет, не было кого, чего* – і (с)помину, (з)ґадки про (за) когo, про (за) що нема(є), не було; і в заводі когo, чоґo нема(є), не було; і натями немає, не було; ані знати когo, чоґo; і зазором не видати. [А за велетнів і помину нема – *а великанов и в -не нет* (Рудан.). А про панщину не було тут і спомину (Куліш). А в мене тоґо сала і натями немає (Козелеч.). А улицею... семинариста й зазором не видати (Свид.)]. *И в -не нет* – і сліду нема(є), і в заводі немає, і натями немає. *О нём и -ну не было* – про його й не зґадувано. *Лёгко на -не* – про вовка помівка, а вовк тут; 2) (*поминовение*) помин; *см. Поминки*. [Віддав гроші на помин душі батькової]; 3) (*дар*), *см. Помінок*.

Поминальник, помянник (*синодик*) – граматка, пам'ятка, поминальник, поминальниця,

пом'янік, помінник, субітник.

Помина́льный – поминальний, задушний. [Поминальні дні. Задушна молитва]. **-ная книжка** (синодик), см. **Помина́льник**. **-ные деньги** – граматкові гроші (Чигир. п.). **-ный обед** – гарячий обід (Борз. п.). **-ная суббота** (Дмитрієва) – пам'ятна, поминальна субота. **Совершить -ные обряды** – відпоминати кого.

Помина́льщик, -щица – поминальник, поминальниця.

Помина́нь[и]е – 1) помин (-ну), помини (-нів), поминки (-нок), поминання. [Справляти помини (поминки) по кому]; 2) (синодик), см. **Помина́льник**; 3) (вклад за помин души) поминальне (-ного), поминання.

Помина́ньице, см. **Помина́льник**.

Помина́ть, помяну́ть – 1) пам'ятати когось, що; см. **Помни́ть**; 2) *кого, что (вспоминать)* – споминати, (с)пом'янути, згадувати, згадати, спогадувати, спогадати когось, що, про когось, про що; срв. **Вспоминать**. [Та я пізно лягаю, то я й вас споминаю. Не забудьте пом'янути не злим тихим словом (Шевч.). Прощай – добрим словом мені спогадай (Л. Укр.)]. **-най** *как звали* – шукай вітру в полі; згадуй лиш як звали (Федьк.). **Кто старое -не́т, тому глаз долой** – хто старе споминає, той щастя не має. **Не -най** *лихом* – не згадуй лихом. **-ли** *волка, а волк тут* – про вовка помовка, а вовк тут. **-на́ть, -ну́ть** *чьё имя* – поминати, пом'янути когось. [Писар чув, що його поминають (М. В.)]; 3) **-ну́ть** *о чём* – згадати про що; 4) (*усопшего*) поминати, пом'янути, споминати, спом'янути, *сов.* об[від]поминати когось. [Хто без тебе грішну душу поминати буде? (Шевч.). Хто заплаче, поховає? Хто душу спом'яне? (Шевч.)]. **Помянутый и помяну́тый** – спом'янутий, пом'янутий, згаданий, спогаданий. **Не тем будь -нут** (*говоря о к.-л. недобро*) – не тим згадавши; хай бог простить. **-ться** – споминатися, спом'янутися, поминатися, пом'янутися, згадуватися, згадатися. **Кому икается, тот -ется** – икнулося – згадав хтось.

Помина́ть, помя́ть – 1) м'яти (мну, мнеш), пом'яти що (напр., папір, сукню); 2) (*траву, хлеб и т. п.*) толочити, потолочити (траву, пашню (хліб)). **-мя́ть постель** – пом'яти (покуйовдити) постіль. **Помя́тый** – пом'ятий; потолочений. **-ться** – 1) м'ятися, пом'ятися, бути пом'ятим [Одежа геть пом'ялася]; 2) толочитися, бути потолоченим; 3) (*не решаться*) м'ятися, пом'ятися. [Потерся, пом'явся та й мусів доставати гроші (Н.-Лев.)].

Поминка (*действ. от гл. Помя́ть*) – пом'яття, *неок.* м'яття.

Поминки – поминки (-нок), помини (-нів). [Справити (зробити) поминки по кому (*и кому*)].

Поминове́ние – 1) (*молитв. поминание усопш.*) помин (-ну), помини (-нів), поминки (-нок); 2) (*угощение на помин*) поминки, помини.

Поміно́к – (*дар*) пам'ятка; см. **Дар, Подáрок, Прино́с**.

Поміну́тно, нар. – що-хвилини, раз-у-раз, раз-по-раз, раз-поз-раз.

Поми́ны, см. **Поминки**.

Помира́ть, помере́ть – помира́ти, померти (*пр. вр.* помер, померла), кона́ти, с[по]кона́ти, (*о мн.*) померти, повмира́ти, поконати від чого, з чого. [Вернісь – хвора ма́ти помирає. – Не вернуса́ – хоч зараз сконає. Дай бо́же і поконать по правді]. **-ра́ть** *от жажды, со смеху, со скуки* – помира́ти з жаги, з сміху, з нуду (нудоти). **-мер** *от чахотки* – помер з сухіт. **Помре́** (*ц.-сл.*) – помере, помер. **Поме́рший** – померлий, померший.

Помирво́ливать, помирво́лить – потурати, попускати, попустити кому; срв.

Потво́рствовать.

Помири́ть – помири́ти, погодити (*согласить*), з(а)мири́ти, поєдна́ти, до згоди приєдна́ти когось з ким, що з чим. **Собаку с кошкой не -ришь** – пса з котом не зведеш (не поєднаєш).

Помири́ться – 1) *с кем* – помири́тися, погодитися, з(а)мири́тися, згодитися, злагодитися, зладнатися, поладитися, поєдна́тися, ста́ти на згоді з ким, з чим. [Посва́ряться та й поми́ряться. Мені ва́жко погодитися з думкою, що його́ вже нема́ на світі. Вони́ сва́ряться та й поладя́ться]; 2) *на чём (сойтись)* – погодитися, поєдна́тися на чому. [Погоди́лись на

пятьох карбованцях].

По-мирски – по-світському, як мирянин.

Помнить – пам'ятати, тямити, (*с оттенк. припоминать*) зазнавати, зазна́ти (зазнаю), (*памятовать*) пам'ятувати ко́го, що, держати в пам'яті, (*редко*) пам'ятати на ко́го.

[Пам'ятаю нашу хату білу та матусині сльози тихі (М. В.). Я тямлю смерть її (Франко). Я батька й матері не зазнаю (Кв.). Батько й я не зазнаємо тут води (Рудч.)]. **-нить о ком, о чём** – пам'ятати про (за) ко́го, про (за) що, (*реже*) на ко́го, на що. **Не -мня себя** – не тямлячи себе, не пам'ятаючи себе, не тямлячись, у нестямі, знестямки з чо́го, від чо́го. [Не тямиться з радощів (Л. Укр.)]. **Дать -нить себя** – датися (*нес. даваться*) зна́ти; датися у знакі, у тямкі ко́му. [Мабуть добре Московщина в тямкі їй далася (Шевч.). Дамся-ж я їм у знакі (Стор.)]. **Будешь ты меня -нить** – пам'ятатимеш, попам'ятаєш ти мене, (*опис.*) зна́тимеш лопатки в горосі. **Наказать, побить так, чтоб -нил** – дати пам'яткового ко́му. **Помнящий** – хто пам'ятає, пам'ятливий. **Не -щий родства** – безрідник, безбатьченко.

Помниться – пам'ятатися [Добре довго пам'ятається, а зле ще довше]. -тсья ко́му – пам'ятається, в пам'ятку ко́му, упомку ко́му; *срв. Памятно.* [В пам'ятку (упомку) мені, що воно лежало тут]. **Не -тсья мне это** – мені це не в пам'ятку, не впомку.

Помкнуться – помкнутися. [Вхопив шапку й помкнувся з хати просто до гаю (М. В.)].

Помногу – побагато, побагацько.

Пмножать, -ся, помножить, -ся – помножати, -ся, помножити що на що, помножитися.

Срв. Умножать. Помноженный – помножений.

Пмножение – помноження.

Помога – помо́га, допо́мога; *срв. Помошь.*

Помогание – помагання, допомагання ко́му, запомагання, спомагання ко́го, під(по)магання *и т. д., см. Помогать.*

Помогать, помочь – помагати, допомогти, допомагати, допомогти ко́му, запомагати, запомагти, спомагати, спомагти ко́го *и* ко́му чим *и* в чо́му, під(по)магати, під(по)могти ко́го *и* ко́му, пособляти, пособити, підсобляти, підсобити ко́му, ра[я]тувати, поратувати, заратовувати, заратувати, підратувувати, підратувати, зараджувати, зарадити ко́го чим, у чо́му, до помочи (до помо́ги, до підмо́ги, у помочі, у пригоді) ставати, стати ко́му чим, посилювати, посилювати ко́го, прислугувувати, прислугувати ко́му (*содействовать*) сприяти ко́му, (*образно*) підкладати руки під ко́го, носити во́ду на чий млин; *Срв.*

Вспомогать, Пособлять, Поддерживать. [Якби не біг, хто-б нам поміг. Роби, небоже, то й бог (до)поможе. Як міг, так допоміг (Номис). Вони мене не запоможуть (Номис). Не можу я сьому запомагти (М. Вовч.). То буде йому Господь милосердний на всякім місті спомагати (Март.). Нікого не споможе, не порадить (Гн.). Коли-б не я, хто-б його поратував (Кониськ.). Вже коли не ви, так і ніхто більш не заратує мене. Один другого в роботі підратує і грішми і худобою в потребі зазічить (Франко). Як пособити йому тепер, то й він колись у пригоді стане (Грінч.). І всім йому прислугує, що зна і що здужа (Квітка). Нехай вам доля сприяє (Гол.)]. **Да -жет вам бог!** – Боже поможи вам! Хай вам бог помагає (поможе)! *Если вы это предпримете, я буду вам -гать* – якщо ви за це візьметесь, я вам допомагатиму

(підпомагатиму), пособлятиму (підсоблятиму), ставатиму до помочи (до помо́ги, до підмо́ги). **-гайте друг другу** – запомагайте один одного, ставайте до помочи один одному *и т. п.* **-гать кому необходимыми средствами, чем-л. необходимым** – спромагати, спромагти ко́го чим. [Я-ж їх спромагала, в люди виводила (Київщ.). Узграничні пані спромагали козаків зброєю і всім припасом до походу в турецькі землі (Куліш)]. **-мочь кому деньгами** – (до)помогти ко́му, запомагти, спромагти, заратувати, підмагти, підратувати ко́го грошіма (грішми). **-мочь кому в нужде** – допомогти, спомагти ко́му, запомагти, поратувати, заратувати ко́го в біді, в пригоді. **Он -мог мне во всех моих нуждах** – він запоміг (заратував, поратував, зарадив) мене в усіх моїх потребах. **-мочь кому советом** – радою зарадити

(пора́дити) ко́го, ра́ди (*и* ра́ду) да́ти ко́му (чим). [Ви нас за те своєю ра́дою зара́дите (Основа 1861)]. **-мочь** *горю* – зара́дити, запобі́гти, запомогті́ лихові, го́рю. *Как этому (здесь) -мочь?* – як цьо́му (тут) зара́дити (пора́дити)? яку́ цьо́му (тут) ра́ду да́ти? *А нельзя ли этому (здесь) чем-н. -мочь?* – а чи-ж не мо́жна то́му що пора́дити (чим зара́дити)? а чи-ж не мо́жна тут чо́го вра́дити (яку́ ра́ду да́ти)? *Я тут ничем не могу -мочь* – я тут нічо́го не вра́джу (не враю́). *Не знает чем и -мочь себе* – не знає, чим і запомогті́ся (заратува́тися, зара́дитися), чим себе́ й пора́дити. **-мочь себе тем, что есть** – запомогті́ся (заратува́тися, зара́дитися) тих, що є, що бог дав. *Он не знает, как себе -мочь в такой беде* – він собі́ ра́ди не добере́ (не прибере́), він собі́ ра́ди не дасть, він не вміє себе́ пора́дити у цій (у та́кій) приго́ді. *Эти капли -гают от кашля* – ці ка́плі помага́ють про́ти ка́шлю, помі́нні на ка́шель. *Это не -жет мне* – це мені́ не (до)по́може (не по́собить), (*не выручит из беды*) це мені́ не зарату́є (не врату́є). *Ничто не -гает* – нічо́го не помагає́(ться), не по́собляє(ться), ніщо́ не стає́ в приго́ді (не дає́ ра́ди). *Ничто не -гло* – нічо́го не помогло́ся (не по́собило́ся), ніщо́ не зара́дило, не вра́дило. *Это несколько не -гает его счастьем* – це ані́ трі́шечки не додає́ до його́ ща́стя. **-гите!** – ра[я]ту́йте! про́бі!

Помодничать – подер́жатися мо́ди; *см.* **Модничать**.

По-модному – по-мо́дному.

Помозговать – помі́зкува́ти про що.

Помои – помі́ї (-їв), ви́полоски, зми́вання, змі́йки (-йок), (*обмылки*) мі́лення, змі́лини (-лин), змі́лки (-лок). *Загрязнить что-л. -моями* – запо́мийнити що.

Помойник *и* **Помойница** – помі́йниця (-ці).

Помойный – помі́йний. [Помі́йне відро].

Помока́ть, помокну́ть – мо́к(ну)ти, помо́к(н)ти, позамока́ти. [Хлі́б (ячмі́нь) помо́к (позамока́в) і порі́с у ко́пах]. **-нуть** *несколько времени* – помо́к(ну)ти де́який час, (*усилит.*) попомокну́ти.

Помоклый – помо́клий, помо́чений.

Помол – мо́лоття́ (-гтя́), мо́млі́ (-мо́лу), млі́во. [Спасі́бі Бо́гу ми́лосе́рдному, дожда́лись но́вого хлі́ба. Ну за чим лю́ди ску́чають – за млі́вом (Борз.)]. *Зерно для -ла* – ме́ливо; млі́во. *Плата за -мол* – пла́та за про́мел; ви[про]ме́л (-лу). [В нас беру́ть десяту́ мі́рку про́мелу (Ніж.)]. *Мера зерна, получаемая за -мол* – ро́змір (-ру), мі́рчу́к. *Брать зерно за -мол* – мі́рчити.

Помолачивать – мо́лоті́ти потро́ху, іно́ді.

Помолвить, *см.* **Помолвливать**.

Помолвка – 1) змо́вини, зару́чини. [Пішо́в-би на зару́чини, так не клі́кали]; 2) (*соглашение*) змо́ва, умо́ва, уго́да, поє́днання; 3) помо́вка, прі́мовка; 4) пого́ло́ска; *см.* **Поговорка 1 - 2**.

Помолвливать, помолвить – 1) зару́чати, зару́чити, засва́тати ко́го; 2) е́днати, поє́днати, під'е́днати ко́го (напр. ро́бітників); 3) *см.* **Поговаривать**. **Помолвленный** – зару́чений, засва́таний. [Га́рна дівка, як засва́тана].

Помолец, помольщик – ме́лії (-лія).

Помолить – помолі́ти, по́благати́ ко́го, (*с усилит. значением*) попомолі́ти, по́благати́ ко́го; *срв.* **Моли́ть**.

Помолиться – помолі́тися.

Помолка – (*дейст.*) зме́лення.

Помологический – помологі́чний.

Помологія – помологі́я (-гії).

Помолоде́лый – відмолоді́лий, помолоді́лий, змолоді́лий.

Помолоде́ние – відмолоді́ння, помолоді́ння; помолоді́шання.

Помолоде́ть – (*омолодеть*) відмолод(н)і́ти, помолоді́ти, змолоді́ти, відмолоді́тися; (*сделаться более молодым*) помолоді́шати, помолоді́шати. [Якби він тіє́ї води́ на́пився, то

він-би відмолодів, другий-би вік жив (Чуб.). Нече на десять років помолодшав].

По-молодецьки – по-молодецькому, по-молодечому.

Помолодечествовать – помолодцювати.

Помолодіть – підмолодіти когo.

Помоложаветь – помолодшати. *Срв. Помолодеть.*

Помолотить (*всё или некоторое время*) – помолотити, погарманити *и* погарманувати (все або деякий час), погарманитися деякий час. **Помолоченный** – помолочений, погарманений *и* -манованийий.

Помолоть – помолоти (все або деякий час).

Помолчать – помовчати, перемовчати (деякий час, трохи). [Хлопці трохи помовчали, але перегода знов почали балакати (Н.-Лев.)].

По-монастырски – по-манастирському.

По-монашески – по-чернецькому, по-чернецькому.

По-монгольски – по-монгольському, з-монгольська.

Помор – помірок (-рку), пошесть (-сти).

Помора, *см. Умора.*

Поморгать – поморгати, полупати (очіма) (деякий час).

Поморец, поморянин – поморець (-морця), поморянин (*мн.* -яни).

Поморие и Поморье – помор'я, надмор'я (-р'я).

Поморить – 1) (*некоторое время*) поморити, (*усилит.*) попоморити. **-ли нас, пока дали есть** – попоморили нас, поки дали їсти; 2) (*всех*) поморити, повиморювати, повигублювати. [Усіх мишей повиморювали в клуні]. *Срв. Выморить. Поморённый* – поморений, повиморюваний, повигублюваний.

Поморник, *зоол. (птица)* – поморник.

Поморозить – поморозити що; (*кого некоторое время*) поморозити, (*усилит.*) попоморозити когo. [Поморозив собі руки]. **Помороженный** – помороженийий.

Поморосить – помрачити, по(і)мжити, помигчити, помотрошити.

Поморский – поморський, поморянський.

Поморщивать, поморщить – морщити, поморщити (лоб). **Поморщенный** – поморщений, (*во мног. местах*) позморщуваний, побриженийий.

Поморщиваться, поморщиться – морщитися, (*несколько*) поморщитися (трохи); (*сморщиться во мног. местах*) позморщуватися, побрижитися, (*о деревьях*) поморхнути.

Поморянин – поморянин. *Срв. Поморец.*

Поморянка – поморянка.

Помост – (*пол деревянный*) поміст (-мо́сту), міст (*р. мо́сту*), підлога; (*нары для спанья*) піл (*р. полу*); (*примост*) прімость (-сти).

Помостить, -ся – помостити що, -ся.

Помотать – помотати що (напр. нитки) *и* чим (напр. головою). *Срв. Поматывать.*

Помотаться – помотатися, (*поболтаться*) помотлятися. **-лся день возле работы, устал** – помотався день коло роботи, втомився. **-лся и я на свете** – повештався, потинявся, пошалався і я по світу.

Помохнатеть – поволохатити. *Срв. Мохнатеть.*

Помочи – 1) (*ремни для подвески чего-л.*) пасі (ед. ч. пас) 2) пасок (-ска), попружка. *Водить на -чах* – (*иноск.*) волі не давати, на налігачі водити; 3) (*подтяжки*) шлейки (-йок).

Помочить – (*всё или некоторое время*) помочити (все або деякий час), (*с усил. значением*) попомочити.

Помочиться – помочитися.

Помочь – 1) *см. Помощь*; 2) (*работа миром за угощение*) толока (-кі).

Помочь, *см. Помогать.*

Помошённичать – пошахрувати, пошахраювати (деякий час). *Срв. Мошённичать.*

Помощник – 1) помічник, підпомічник, помагач підпомагач, підсобник, пособник, (*защитник*) поратівник. [Геть собі, бо ти ні грач, ні помагач (Номис)]; 2) (*звание*) помічник. **-ник начальника, директора** – помічник начальника, директoра. **-ник старосты** – підстарoста *и* підстаростий (-ого). **-ник атамана** – підотаманчий (-чого). **-ник писаря** – підписар, підписчий (-чого). [Змінив його з писарства, а намість його настановив підписчого, хлопця, блазня (Квітка)]. **-ник кучера** – підкучерок (-рка). **-ник пастуха** – підпасок (-ска), підпасач, підпасич. *Быть -ком* – помічникувати. [Він кілька літ помічникував у волосного писаря (Кониськ.)].

Помощница – помічниця, підпомічниця, помагачка, підпомагачка, підсобниця, пособниця.

Помощный – помічний, допомічний, допоможний.

Помощь – поміч (-мочи), допомога, поміга, (*подмога*) підмога, підпомога, (*вспомоществование*) запомога, спомога, (*пособие*) підсоба (*ум.* підсобка, підсобонька), пособа, ра[я]тунок, поратунок, заратунок, рада, порада, (*подкрепление*) потуга, підпертя, посилок, підсилок (-лку). [Молодо оженившись, скоріше помочи дїждешся. Спасибі богу за помігу. Кажі, якого тобі поратунку треба (Кониськ.). Козаки цареві посилок під воєнний час даватимуть (Куліш)]. *С -щью кого, чего, при -щи кого, чего* – за помігою (за помігою, за підмогою, за поміччю) кого, чого, через що. [Через слуг до пана, а через святих до бога (Приказка)]. *С божьей -щью* – з божої поміги. [З божої поміги топчи вороги під ноги]. *С -щью телескопа* – за помігою телескопа. *Без посторонней -щи* – без сторoнньої поміги (допоміги, запоміги), (*самостоятельно*) самотужки. [Вивчився самотужки читати]. *Без всякой -щи* – без поради та запоміги. *Денежная -щь* – грошева запомога (допомога, підмога, підпомога). *Вооружённая и моральная -щь* – збройна і моральна підмога (підпомога). *Общая -щь, -щь сообща* – гуртова запомога. *Общественная -щь* – громадська запомога. *Сбор на -щь голодающим* – складка на запомогу голодним. *Просить -щи у кого* – прохати (просити) поміги (поміги, допоміги, запоміги, підпоміги, підмоги, поратунку) у кого. *Усердно прошу -щи* – щиро благаю підмоги (пособи). *Обращаться за -щью к кому* – вдаватися по підмогу до кого. *Искать -щи у кого* – шукати допоміги, поміги, підмоги, поратунку *и т. п.* у кого, шукати ради, поради (радоньки, порадоньки) у кого. [Не знав Андрій сам, що йому робити, що йому почати і де йому порадоньки шукати (Григ.)]. *Получать, -чить -щь от кого* – мати поміч з кого, мати кого на підмогу, (*опис.*) світу запомігти від кого. *Находит в ком -щь* – підмогу (підпомогу, підпертя) мати з кого. [Одна неволя другу родить і підсилює, одна з одної підпомогу має (Єфр.)]. *Найти совет и -шь у кого* – раду і пораду знайти в кого. [Сусідоньки приязненські, родина недалечко – незабаром і раду знайдеш і пораду (М. Вовч.)]. *Идти на -щь кому* – іти на помігу, на поратунок до кого. *Подать, оказать -щь кому, приходит на -щь кому* – ставати (стати) до поміги (до підмоги, у помічі, у пригоді) кому, ставати на поратунок, до поратунку кому, бути в допомозі кому, дати поміги, допоміги (*и* допомогу, підмогу, пособу, запомогу) кому, поратунок *и* поратунку дати кому, поради дати кому, до поміги прийти кому, заратувати, поратувати, запомогти, підпомогти кого чим; *срв. Помогать.* [Як-же мені не стати тобі у пригоді, коли ти в мене найближча родина (Коцюб.). Аби вам Пречіста Діва стала до поміги, до поратунку у потребах ваших (Етн. 36. V). А тут, спасибі їм, люди до поміги прийшли (Васильч.)]. *Окажите мне -щь деньгами* – запоможіть, заратуйте мене грішми (грошіма). *Подавать кому руку -щи* – підкладати, підложити, підкласти руку (руки) під кого, (по)дати кому допомогу, запомогу. [Не туди він дивиться, щоб нам руки підкладати, а щоб нас у лабетах своїх держати (Г. Барв.). Ох, ніхто-ж тепер моїй дурній голові запоміги не дасть (Мирн.)]. *Мне неоткуда ожидать -щи* – мені нема звідки поміги (допоміги *и т. д.*) ждати. *Нет мне -щи ни от кого* – нема мені поради (поміги, пособи *и т. д.*) ні від кого. *Звать на -щь* – звати, кликати на поміч (на помігу, на підмогу, на допомогу, на пораду),

клікати до помічи. *На -щъ!* – ра[я]туї! ратуїте! ратуїте, хто в бога вірує! *Бог в -щъ!* – Боже поможи! помагай-бі! магай-бі! [Боже поможи, а ти, дурню, не лежи]. *Податель -щи* – поратівник.

Помпа – 1) (*насос*) помпа, смок, водотяг; 2) помпа, урочистість, бучність (-ости), пишнота.

Помпезный – помпезний, урочистий, бучний.

Помповый – помповий, смоковий, водотяжний.

Помпѳн – помпѳн.

Помрачатъ, помрачить – тьмаріти, потьмаріти, затьмарювати, затьмаріти, темріти, потемріти, хмаріти, похмаріти, захмарювати, захмаріти, темніти, затемнювати, затемніти, притьмарювати, притьмаріти, притемнювати, притемніти, туманіти, затуманювати, затуманіти, (*разум кому*) паморочити, за(па)морочувати, за(па)морочити кого, що; *срв. Омрачатъ*. [Половину сонця й місяця у тьму потьмарило]. *Тучи -чают небо и солнце* – хмари тьмарять (затьмарюють, темрять) небо і сонце. *Страсти -чают разум* – пристрасті притемнюють (затемнюють, паморочать) розум. *Пороки -чили его славу* – вади потьмарили, притемнили його славу. **Помраченный** – потьмарений, затьмарений, похмарений, захмарений, притемнений, затемнений, за(па)морочений *и т. д.* **-ный ум** – притемнений розум. **-ное сознание** – затемнена, потьмарена свідомість. **С -ным сознанием или пониманием** – стуманілий.

Помрачатся, помрачаться – тьмарітися, потьмарітися, затьмарюватися, затьмарітися, захмарюватися, захмарітися, затемнюватися, затемнітися, притемнюватися, притемнітися, за(па)морочуватися, за(па)морочитися, мутитися, помутитися. *Свет в глазах -чился* – світ в очу потьмарився. *Зрение -чается* – зір притемнюється, мутиться. *Рассудок -чился* – розум потьмарився, притемнівся, затемнівся, запаморочився, помутився.

Помрачение – потьмарення, затьмарення, притемнення, затемнення, за(па)морочення, заморока, (*ослепление*) засліплення. **-ние сознания** – потьмарення свідомості. **-ние нашло на кого** – замороки на кого впали (напали, спали). *Это какое-то -ние ума* – це якась розуму заморока.

Помрачить, *см. Помрачатъ*.

Помрачнеть – (п)охмарніти, (п)охмурніти; (*сделаться ещё более мрачным*) похмарнішати, похмурнішати.

Помудрить – помудрувати, похитрувати.

Помудрствовать – порозумувати.

По-мужицки – по-мужицькому, по-мужичому.

Помуравить (*посуду*) політи (полівою) (посуд), навести (понаводити) поливу (на посуді).

Помурлыкать – помуркати, помуркоті[а]ти, помурчати, поворкоті[а]ти.

Помурчать – помурчати, помуркоті[а]ти; поворкоті[а]ти.

Помуслить, -ся, помусолить, -ся – послинити, -ся, поялизити, -ся, помасльонити, -ся.

Помутить – помутити, поколотити, покаламутити що; (*замутить, возмутить*) замути́ти, змутити, сколотити, скаламутити, перекаламутити що, побаламутити кого, що. **-тить воду** – помутити, поколотити, покаламутити (деякий час або всю) воду; замути́ти, змутити, сколотити, скаламутити воду. [Надлетіли гуси з чистого броду, замутили мені студёну воду (Пісня)]. **-тить разум** – замути́ти, (*безл.*) замотати розум. [Шайтан замутив тоді мій розум (Коцюб.)]. **-тить мысли** – скаламутити мислі. [Дрімота скаламутила йому мислі (Неч.-Лев.)]. **-тить народ** – побаламутити народ. **Помучённый** – сколо́чений, поколо́чений, скаламучений, покаламучений *и т. д.* [Сколо́чена, скаламучена вода].

Помутиться – помут(н)итися, покаламутитися, заму́тисся, змуті́тисся, закаламутитися, скаламутитися, скаламуті́ти. [Веселі думки помутнілися (Мирн.)]. **Разум -лся** – розум помутився, заму́тисся. **Вода -лась** – вода скаламутилася, скаламутніла. **-лось в голове** – в голові заму́тисся, завернулося, голова за(па)морочилася. **-лось в глазах** – потемніло в очу

(в очах), замерещило перед очима когось. **Помутівшийся** – заму́тнений, закаламучений, покаламучений.

Помутні́єнне – помутні́ння, змутні́ння, скаламучі́ння.

Помутне́ть – помутні́ти, покаламучі́ти, скаламучі́ти (срв. **Помуті́ться**); (сделаться ещё более мутным) помутні́шати, покаламучі́шати.

Помучі́ть (некоторое время) – помучі́ти, помордува́ти, покатува́ти когось (деякий час), (усилит.) попомучі́ти, попомордува́ти, попокатува́ти когось. -чили его порядком – попомучі́ли його чимало. **Помуче́нный** – помуче́ний, помордо́ваний, покато́ваний.

Помучі́ться – помучі́тися, покара́тися, (помя́ться) помлі́ти, (усилит.) попомучі́тися, попокара́тися, попомлі́ти. [Нехай трохи попомучі́ться (Драг)].

Помча́ть – 1) что куда – помча́ти, помкну́ти, погна́ти, (вульг.) попе́рти що куди́; 2) см. **Помча́ться**.

Помча́ться – погна́ти(ся), помча́ти(ся), помкну́ти(ся), поли́нути, понесе́тися, (вульг.) дві́гнути, війну́ти, шугну́ти, дремену́ти. *Лошади -лись изо всех сил* – ко́ні погна́ли (помча́ли) чим дуж, що духу, на всю витягу. *-лся без оглядки* – погна́вся, помча́вся не оглядаючись, необзир. *-лся как безумный* – погна́вся, мов несамові́тий. *Он -лся стрелой* – він поли́нув (помча́вся, поні́сся) як стріла́ з лу́ка.

Помыва́ть, помы́ть – ми́ти, ба́нити (иноді́, часом), помі́ти, побáнити що, (стира́ть бельє́) пра́ти (н. вр., перу́, переш), попрáти (бі́лизну, плаття́), (одну́ вещь) ви́прати що. Срв. **Мы́ть**. [Так іще-ж дитини не скупала і полотен бі́лих не попрáла (Стар.)]. **-мы́ть голову́** – зми́ти го́лову. **Помы́тый** – помі́тий; (о бельє́) попрáний, (об одной́ вещи) ви́праний.

Помыва́ться, помы́ться – митися́ (иноді́, часом), помі́тися, бу́ти помі́тим, (обмы́ться) зми́тися; (о бельє́: стира́ться) пра́тися, попрáтися, (об одной́ вещи) ви́пратися. Срв. **Мы́ться**.

Помы́згать – пошвє́ндяти, потиня́тися, поснови́гати, пошала́тися де. Срв. **Мы́згать**.

Помы́канье – поневі́р'яння; поштурхува́ння.

Помы́кать кого́ и кем – попи́хати когось і́ ким, попи́хатися ким, помі́тувати, поневі́р'яти ким, коверзува́ти над ким, со́бкати, турля́ти, колоті́ти, поштуркува́тися ким, замишля́ти, орудува́ти ким, потирати́ руки об когось. *Человек, которым все -кают* – попи́хач, поштурко́вище. [Хто для всіх був попи́хачем, тепе́р став дру́гими попи́хати (Свид.)].

Помы́кать – 1) поблукáти, поблуді́ти, потиня́тися, повешта́тися. **-кать по свету́** – поблукáти по сві́тах; 2) **-кать горе́** – натє́рпітися (набра́тися, зазна́ти) го́ря, бі́ди, набі́дуватися, попоневі́р'ятися; 3) помі́кати (льон, мички).

Помы́каться (по свету́), см. **Помы́кать 1**.

Помы́ливать, помы́лить – ми́лити, намі́лювати (від ча́су до ча́су), помі́лити, намі́лити що. **-ться** – ми́литися, помі́литися. Срв. **Мы́лить, -ся**.

Помы́лки и Помы́лье – (з)ми́лини, зми́лки (-лок), ми́лення, зми́вання. Срв. **Обмы́лки, Помі́и**.

Помы́сел и Помы́сл – 1) помі́сел (-слу), га́дка, думка́. *И в -слах не было* – і́ в думці́ не було́, і́ га́дки не мав; 2) см. **Замы́сел**.

Помы́слить (о чём) – помі́слити, подумáти, погада́ти, помі́ркува́ти про що́; (вообрази́ть) здумáти (думкою́) про що́. [І́ він та́ківський, що се зроби́ть скорі́ше, ніж інший чолові́к здумає́ думкою́ (Кулі́ш)].

Помы́ть, см. **Помыва́ть**.

Помы́чать – пому́кати, поревті́, порика́ти. Срв. **Мы́чать**.

Помы́шление – помі́сел (-слу), га́дка, думка́. *Словом, делом и -нием* – сло́вом, ді́лом і́ думкою́ (помі́слом). *Об этом и -ния у меня́ не было* – про це́ в мене́ й га́дки (й помі́слу) не було́, ані́ га́дки мені́ про це́ не було́, ні́ думки, ні́ га́дки про це́ в мене́ не було́, мені́ і́ на думку́ про це́ не спа́дало. *Оставитъ -ние о чём* – спу́стити що́ з думки, поки́нути думку́, га́дку про

що.

Помышлять *что и о чём* – думати, гадати, помишляти, міркувати що *и* про що. *И не -ляй об этом* – і в голові (і в головах) собі не кладі (не покладай), і гадки (думки) не май про це. *Он и не -ляет о смерти* – він і гадки не має про смерть. *Он -ляет об от'езде, о смерти* – він думає про від'їзд, про смерть, спогадує про (на) смерть, йому від'їзд, смерть у голові. *Он -ляет о путешествии за границу, о женитьбе* – він має гадку (думку) поїхати за кордон, одружитися; йому за кордон мандрівочка пахне, йому шлюб у голові.

Помянник – грама́тка, пам'ятка, пом'яник. *См. Поминальник.* [Маруся грама́тку ба́тющі подала, щоб пом'яну́в її ро́дичів (Квітка)].

Помянуть, *см. Помина́ть.*

Помятие – пом'яття.

Помять – 1) пом'яти, побгати, пожмакати. [На тобі круг прядива: щоб ти його пом'яла, потіпала і в мички помикала (Рудч.)]; 2) помотлошити, потоло́чити. *Дождь -мял хлеб* – дощ помотлошив хліб. *Все луга скотом -ли* – всі луки скотом потоло́чили. *Срв. Помина́ть, Мять.* *-мять кому бока* – полатати ко́му бо́ки.

Помяться – 1) пом'ятися, побгатися, пожмакатися; *срв. Мяться*; 2) *см. Помина́ться.*

Помяукать – понявкати, понявчати.

Понабавить, -ся, *см. Набавить, -ся.*

Понабегаться – набігатися. [Набігалися за день].

Понабелить, -ся – набіліти, -ся (трохи), (*во множ.*) понабілювати, -ся.

Понабить – набити, (*брюхо*) натоптати, (*во множ.*) понабивати, понато́птувати. *Срв. Набить.*

Понаблевать – понабльовувати.

Понаболтать – 1) понабо́ттувати, понамішувати, понако́ло́чувати чо́го в що; *см.*

Набалтывать 1; 2) (*вздору*) набазікати, наверхті, набала́кати, набрехати, (*о мног.*) понабала́кувати, понабріхувати чо́го.

Понаболтаться, *см. Наболтаться.*

Понабрать, -ся – понабирати, -ся, *срв. Набрать, -ся.*

Понабродиться, *см. Набродиться.*

Понабросать – понакидати *и* -кидувати; *см. Набросать.*

Понабрызгать – понабриз(ь)кувати, *см. Набрызгать.*

Понаведываться, понаведаться – навідуватися (ча́сом, іноді), навідатися куди́, до ко́го; *см. Наведываться.*

Понавезти – понаво́зити чо́го; *срв. Навезти.*

Понавербовать – понавербо́вувати; *срв. Навербовать.*

Понаверить – понавіряти, понадавати наборг (набір) ко́му чо́го.

Понавесить – понавішувати; *срв. Навесить.*

Понавести – понаводити; *срв. Навести.*

Понавестить – відвідати, (*во множ.*) повідвідувати ко́го, що; *срв. Навестить.*

Понавешать – понавішувати. *Срв. Навешать.*

Понависнуть – понависати, позвисати над чим. *Срв. Нависнуть.*

Понаворовать – понакрадати чо́го.

Понавострить, -ся – нагостріти, -ся, (*во множ.*) понаго́стрювати, -ся. *См. Навострить, -ся.*

Понаврать – набрехати, понабріхувати; *см. Наврать.*

Понавыкать, понавыкнуть (*к чему*) – понавикати, навикнути (трохи), позвика́ти, звикнути (трохи), попризвичаюватися, призвича́тися (трохи), попривчатися, привчитися (трохи) до чо́го.

Понавязать и -вязывать – 1) (*узлов*) понав'язувати; 2) (*кружев, сетей*) понаплітати.

Понагатить – нагатити, (*во множ.*) понага́чувати.

Понагибать, -ся – понагинати, -ся, понахиляти, -ся; *см. Нагнуть, -ся.*

- Понаглядеться** – наглядітися *и* нагледітися, надивітися на що; *срв.* **Наглядеться**.
- Понагнать** – 1) (*в одно место*) понагоніти, понаганяти, поназгоніти, поназганяти *и* -гонювати; 2) (*догоняя*) наздогнати (трохи) когось; 3) **-гнать страху** – нагнати, (*на многих*) понагоніти страху на когось. *Срв.* **Нагнать**.
- Понагнуть, -ся** – нагнути, -ся, нахилити, -ся (трохи); *во множ. см.* **Понагибаться**.
- Понаговорить, -ся** – наговорити, -ся, (*во множ.*) понаговорювати, -ся.
- Понагореть, понагорать** – нагоріти, (*во множ.*) понагоряти. *Свечи -рали* – свічки понагоряли.
- Понагородить** – понагороджувати; *срв.* **Нагородить**.
- Понаготовить** – понаготовлювати; *срв.* **Наготовить**.
- Понаграбить** – понаграбовувати, понагарбувати; *срв.* **Награбить**.
- Понагривать** – понагрівати.
- Понагреть, -ся** – нагріти, -ся (трохи), (*во множ.*) понагрівати, -ся.
- Понагромоздить** – понагромажувати, понакопичувати, понаставляти; *см.* **Нагромоздить**.
- Понагрузить** – понавантажувати, поналадоувати; *срв.* **Нагрузить**.
- Понагрызть** – 1) понагрізати, (*семечек*) поналузувати; 2) надгризти (трохи), (*во множ.*) понадгризати що. *Срв.* **Нагрызть**.
- Понадавать** – понадавати, поназдавати когось чого; *срв.* **Надавать**.
- Понадарить** – понадарювати, понадарювати, поздарювати когось чого; *срв.* **Надарить**.
[Поздарювали люди погорільцям усякого хліба чимало (Вовч.)].
- Понадвигать** – понасувати, понасовувати. *Срв.* **Надвинуть (Надвигать)**.
- Понадвинуть** – насунути. **-нув шапку на глаза** – насунувши шапку на очі. **-тсья** – насунулися, надійти, наблизитися (трохи).
- Понадвязать** – 1) (*верёвку*) надв'язати, надточити (мотузку), (*во множ.*) понадв'язувати, понадточувати (мотузки); 2) надплести, (*во множ.*) понадплітати. *Срв.* **Надвязать**.
- Понадгрызть** – надгризти, (*во множ.*) понадгризати що. *Срв.* **Надгрызть**.
- Понадрать, -ся** – наддерти, -ся, (*во множ.*) понаддирати, -ся.
- Понаделать** – наробити, понаробляти *и* -роблювати. *Срв.* **Наделать**.
- Понаделить** – понаділяти когось чим *и* когось чого. *Срв.* **Наделить**.
- Понадёргать** – понасмикувати. *Срв.* **Надёргать**.
- Понадётся** – повдягати, понадягати що. *Срв.* **Надёть**.
- Понадеяться** – понадіятися, покластися, надію покласти, спуститися на когось, на що.
[Спустився дід на чужий обід та й свого не їв (Франко. *Пр.*)].
- Понаджечь** – понадпалювати (свічки, стовпи).
- Понадобиться** – бути потрібним, (*пригодиться*) знадобитися, здатися, придатися на що. *Мне -лись деньги* – мені потрібні були гроші, я потребував грошей. *Эта вещь мне -тся* – ця річ мені потрібна буде, (*пригодится*) ця річ мені знадобиться, придасться. *Если -тся* – якщо треба буде, якщо буде потреба. *Если вам -тся моя помощь* – якщо вам треба буде моєї допомоги, якщо матимете потребу в моїй допомозі, якщо потребуватимете моєї допомоги.
- Понадоеть** – набриднути, (*во множ.*) понабридати когось. *Срв.* **Надоеть**.
- Понадойть** – надійти, (*во множ.*) понадіювати.
- Понадорвать** – наддерти, надірвати що. **-тсья** – наддертися, (*подорваться*) надірватися. *Срв.* **Понадрывать, -ся**.
- Понадписать** – понадписувати. *Срв.* **Надписать**.
- Понадрезать** – понадрізувати. *Срв.* **Надрезать**.
- Понадрывать, -ся** – понаддирати, -ся, понадривати, -ся. *Срв.* **Надрывать, -ся**.
- Понадстроить** – понадбудувати; *срв.* **Надстроить**.
- Понадувать и Понадуть** – 1) понадувати, понадимати чого куді, в що; 2) пообдурювати когось. *Срв.* **Надуть (Надувать)**.

- Понаездить** (*лошадь*) – об'їздити, виїздити трóхи (коня).
Понаездиться – наїздитися.
Понаезжать, понаехать – понаїздити, понаїжджати; *см.* **Наехать**.
Понаесться – понаїдатися. *Срв.* **Наесться**.
Понажарить – понапикати, понасмажувати, понапряжувати. *Срв.* **Нажарить**.
Понажевать – понажовувати, понажвакувати. *Срв.* **Нажевать**.
Понажечь – понапалювати. *Срв.* **Нажечь**.
Понажить, -ся – нажити, -ся, (*во множ.*) понаживати, -ся. *Срв.* **Нажить, -ся**.
Поназвать – понакликати, понапрохувати (гостей); *срв.* **Назвать**.
Поназначать – попризначати, понастановляти *и* понастановлювати кого; *срв.* **Назначить**.
Понаиграться – награтися, (*во множ.*) понаграватися; *срв.* **Наиграться**.
Понакалывать – понаколювати.
Понакидать – понакидати; *см.* **Накидать**.
Понакипать, понакипеть – понакипати.
Понакласть – понакладати чого куди; *срв.* **Накласть**.
Понаклеить – понаклеювати, поналіплювати.
Понакликать – понакликати; *см.* **Накликать**.
Понаклонить, -ся – нахилити, -ся, похилити, -ся (трóхи); *срв.* **Наклонить, -ся**.
Понаковать – понаковувати чого; *см.* **Наковать**.
Понаковырять, см. **Наковырять**.
Понаколачивать, понаколотить – понабивати чого в що.
Понаколоть – наколоти, (*во множ.*) понаколювати; *см.* **Наколоть**.
Понакопать – накопати, понакопувати чого.
Понакопить, -ся, см. **Накопить, -ся**.
Понакормить – понагодовувати, **-ться возле чего** – нажитися, (*во множ.*) понаживатися з чого *и* коло чого; *срв.* **Накормить, -ся**.
Понакосить – понакошувати чого; *срв.* **Накосить**.
Понакраивать, см. **Понакроить**.
Понакрасить – понакрашувати, понафарбовувати; *срв.* **Накрасить**.
Понакрасть – понакрадати; *см.* **Накрасть**.
Понакрахмалить – понакрохмалювати що; *см.* **Накрахмалить**.
Понакренить, -ся, см. **Накренить, -ся**.
Понакроить – понакраювати; *срв.* **Накроить**.
Понакрошить – накришити, понакришувати; *срв.* **Накрошить**.
Понакрутить – накрутити трóхи. **Понакручивать** – понакручувати; *см.* **Накрутить**.
Понакупить – понакуповувати, понакупляти, понакуплювати чого; *срв.* **Накупить**.
Понакурить – понакурювати, понакаджувати. **-ться** – накуритися, (*во множ.*) понакурюватися.
Поналагать – понакладати; *срв.* **Налагать**.
Поналадить – поналагоджувати, поналаджувати, поналадноувати, понаправляти; *срв.* **Наладить**.
Поналгать и поналыгать – набрехати, понабріхувати.
Поналезть – поналазити; *срв.* **Налезть**.
Поналепить – поналіплювати; *срв.* **Налепить**.
Поналететь – поналітати, налетіти.
Поналечь – наполягти на кого, на що; *см.* **Налечь**.
Поналипнуть – поналіпати; *срв.* **Налипнуть**.
Поналить – поналивати; *срв.* **Налить**.
Поналовить – поналовлювати; *срв.* **Наловить**.

- Поналожіть** – понакладати; *срв.* **Накладывать, Наложить.**
- Понамазати, -ся** – понамазувати, -ся; *срв.* **Намазати, -ся.**
- Понамарів** – паламарів *и* паламарівий (паламаріва, паламаріве).
- Понамарити** – паламарювати.
- Понамариха** – паламариха, паламарка.
- Понамарич** – паламаренко (-ка), паламарів син.
- Понамарична** – паламарівна, паламаріва дочка.
- Понамарський** – паламарський, паламарівський.
- Понамарствовать, см.** **Понамарити.**
- Понамарченко** – паламарчук (-ка).
- Понамарь** – паламар (-ря), (*ум.*) паламарик.
- Понаменять** – понамінювати; *срв.* **Наменять.**
- Понаметати** – 1) *см.* **Понабросать**; 2) понаживляти; *срв.* **Наметывать**; 3) (*о зайце*) наключкувати.
- Понаметити** – поназначати, понамічати; *срв.* **Наметить.**
- Понамешати** – понамішувати; *срв.* **Намешать.**
- Понамокнути** – понамокати; *срв.* **Намокнуть.**
- Понамолотити** – понамолочувати; *срв.* **Намолотить.**
- Понамолоть** – понамелювати; *срв.* **Намолоть.**
- Понамостити** – понамощувати; *срв.* **Намостити.**
- Понамотати** – понамотувати; *срв.* **Намотать.**
- Понамякати, понамякнуть** – понамякати.
- Понанести** – понаносити, (*наносить*) поназносити чого; *срв.* **Нанести.**
- Понанизати** – понанізувати; *срв.* **Нанизать.**
- Понанюхаться, см.** **Нанюхаться.**
- Понаняты, -ся** – понаймати, -ся; *срв.* **Нанять, -ся.**
- Понапакостить, см.** **Напакостить.**
- Понапачкати** – понагіджувати, понабріднювати, понабріджувати; *срв.* **Напачкать.**
- Понапечатати** – понадруковувати; *срв.* **Напечатать.**
- Понапечь** – понапикати; *срв.* **Напечь.**
- Понапили** – понапілювати; *срв.* **Напили.**
- Понаписати** – понаписувати; *срв.* **Написать.**
- Понапиваться *и* понапиться** – понапиватися, попитися. *Срв.* **Напиться.**
- Понапихати** – понапихати, понато́птувати куди чого; *срв.* **Напихать.**
- Понапичкати** – понапихати чого в що; *срв.* **Напичкать.**
- Понаплевати** – понаплювувати; *срв.* **Наплевать.**
- Понаплесть** – 1) понаплітати чого; 2) понабріхувати на ко́го. *Срв.* **Наплести.**
- Понаплодити, -ся** – понапліджувати, -ся. *Срв.* **Наплодить, -ся.**
- Понапоить** – понапувати, понапоювати. *Срв.* **Напоить.**
- Понаползти** – поналазити.
- Понаполнить, -ся** – посповняти, -ся, поповняти, -ся, поналивати, -ся (*пóвно*).
- Понаправить** – направити, підправити, (*о мн.*) пона[під]правляти. [Направити пилку терпугом].
- Понапрасну** – дарма, дурно, по-дурному, удурні, (на)даремне[о], подаремне, даром, марно[е]. *Срв.* **Напрасно.**
- Понапроказити, понапроказничать** – 1) (*нашалить*) надуріти; 2) (*натворить*) наброїти, накоїти, нашкодити. *Срв.* **Напроказничать.**
- Понапрет** – підпріти.
- Понапречь, -ся** – напружити, -ся, натужити, -ся, нап'ясти, -ся.

- Понапра́шивають, понапроси́ть** – понапро́шувати, напроси́ти, понапро́хувати, напроха́ти.
- Понапра́шиваються, понапроси́ться** – понапро́шуватися, напроси́тися, понапро́хуватися, напроха́тися, понабива́тися.
- Понапря́сть** – (о *мн.*) наприя́сти, понапряда́ти.
- Понапрятать** – наховати, понаховувати.
- Понапря́чь** – понапряга́ти. [Понапряга́ли ко́ней].
- Понапуга́ть** – налякати, (о *мн.*) поналякувати.
- Понапуга́ться** – налякатися, (о *мног.*) поналякуватися.
- Понапуска́ть, понапусти́ть** – понапуска́ти, напусти́ти. [Понапуска́ли соба́к у ха́ту].
- Понапу́тати** – наплу́тати, понаплу́тувати.
- Понапыли́ть** – напилити, напорошити.
- Понаработа́ть** – наробити, понаробляти.
- Понаработа́ться** – наробитися, напрацюватися.
- Понарва́ть** – нарвати, понаривати.
- Понареза́ть** – понарізувати, понакраювати. *Срв.* **Нареза́ть.**
- Понарисова́ть** – намалювати, понамальовувати.
- Понароди́ть, -ся** – понароджувати, -ся, понаплоджувати, -ся.
- Понароня́ть** – нагубити, понагублювати.
- Понарости** – нарости, понаростати.
- Понаруби́ть** – нарубати, понарубувати, (с *ласк. отт.*) врубатоньки. [Дровець її (матусі) врубатоньки (Федьк.)].
- Понары́ть** – понакопувати, (о животн.) понаривати.
- Понаряди́ть** – попаряджати, повбирати.
- Понасади́ть, понасажа́ть** – насадити, понасаджувати.
- Понаселити́** – заселити, позаселяти.
- Понасесь** – насісти, понасідати; (на кого) насісти, напосістися на кого.
- Понасея́ть** – насяти, понасівати.
- Понасиде́ть** – насидіти, понасиджувати.
- Понасилком** – силою, насильством, напосівши. *См.* **Насильно.**
- Понасини́ть** – насинити, понасинювати, підсинити.
- Понасказа́ть** – наказати, понаказувати.
- Понаскака́ть** – понаскокувати.
- Понаскоблти́** – понаскроматжувати. *Срв.* **Наскоблти́.**
- Понаскре́сть, см.** **Наскре́сть.**
- Понасла́ть** – понасилати. -лал *подарков* – понасилав подарунків.
- Понаслуша́ться** – понаслухуватися, наслухатися чого.
- По-наслы́шке** – по послуху, з послуху, з чуток. [Чорностав я знав тільки по послуху (М. Вовч.)].
- Понасмешити́** – насмішити.
- Понасмотре́ться** – надивитися, понадивитися. [Поназдивилися люди, як почала молода панна турляти усіма в економії (Васильч.)].
- Понаснежи́ть** – насніжити, понасніжувати.
- Понасовать** – понасовувати.
- Понасоли́ть** – насолити, понасолювати.
- Понасорити́** – понасмичувати.
- Понасоса́ть, -ся** – понасисати, -ся, нассати, -ся.
- Понасочити́** – понаточувати, наточити.
- Понастави́ть** – понастановлювати, понастановляти, понаставляти, наставити.
- Понастоя́ть, -ся** – понастоювати, -ся, настояти, -ся. [Понастоювали настоянок на всяких

зіллях].

Понастращать – поналякувати, налякати, понастрашувати, настрашити. [Поналякували усіх пожежами].

Понастрелять – понастрілювати, настріляти.

Понастричь – понастригати, настригти.

Понастрогать – понастругувати, настругати.

Понастроить – понабудувати. *Срв.* **Настроить**.

Понастряпать – понаварювати, наварити, понаготовлювати, понаготовляти.

Понастыть – понахолоджуватися, нахолонути.

Понасупить, -ся – понасуплювати, -ся, понабурмосювати, -ся, набурмосити, -ся.

Понасуслиться – понасмоктуватися, понадудлюватися, насмоктатися, надудлитися.

Понасушить – понасушувати, насушити.

Понасчитать – понараховувати, нарахувати, поналічувати, налічити, поначислювати, начислити.

Понасыпать – понасипати, насипати.

Понасытить – підгодувати.

Понасытиться – підгодуватися, (*немного*) під'їсти, (*о мног.*) понаїдатися.

Понатаस्कать – понастягати, понатыгати.

Понатаяать – понатавати, натанути.

Понатеребить – 1) (*о грызунах*) натрубити, наточити; 2) (*надёргать*) понасмикувати.

Понатереть – понатирити, натерти, (*о мозолях*) понамулювати.

Понатереться – 1) натертися, понатиратися, (*о мозолях*) понамулюватися; 2) потертися (між людьми).

Понатесать, понатёсывать – понатесувати, натесати.

Понатечь – понатікати, натекти.

Понатешиться – навітшатися, натішитися добре.

Понатискать – понапихати, напхати.

Понатиснуть – натиснути.

Понаткать – понатикати, наткати.

Понатолкать – понаштовхувати, наштовхати.

Понатолочь – понатовкувати, натовкти.

Понатопить – (*о мног.*) понатоплювати, (*немного*) підтопити.

Понатореть – наламатися. [Потанцювавши довгенько, вже наламавсь (Свидн.)].

Понаторельй – наламаний до чого, у чому.

Понаточить – 1) понагострювати, погострити, понаточувати, наточити; 2) (*немного*) підточити, підправити.

Понатузиться – напружитися, напружити сили, напнутися, натужитися, натягтися, посліскуватися, нап'ясти жили. *-лся и вытащил воз из грязи* – напнувсь та й витяг воза з болота.

Понатузить – набити кого.

Понатыкать – понатикати, понастромляти, понастромлювати.

Понатынуть – понатыгати, натягти.

Понаучить, -ся – понаучувати, -ся, понавчати, -ся.

Понахватать – понахоплювати, нахапати.

Понахлебаться – понасьорбуватися, насьорбатися; понахлептуватися, нахлептатися чого.

Понаходить – познаходити, понаходити.

Понаходиться – понаходитися.

Понацарапать – понадряпувати, надряпати.

Понацедить – понаціджувати, понаточувати.

- Понацепить** – поначіплювати, начепляти.
- По-начальнически** – по-начальницькому.
- Поначальствовать** – поначальникувати, постаршинувати.
- Поначать** – поночинати, порозпочинати. **-чали много всяких дел** – порозпочинали багато всяких справ.
- Поначеканить** – понабивати, набити (монети).
- Поначесть**, см. **Начесть**.
- Поначинить** – 1) поналагоджувати; 2) попалатувати; 3) поначиняти. [Поначиняли ковбас].
- Понашататься** – наблукатися, навештатися, наволочитися.
- Понашелушить** – поналускувати, налускати.
- Понашивать** – носити час од часу *или* якийсь час. [Носимо як-коли молоко в город].
- По-нашински** – по-наському, по-наськи.
- Понашить** – понашивати, нашити.
- Понашпилить** – попри[на]шпилювати, поприколювати.
- Понашуметь** – нагаласувати, наробити галасу.
- Понащепать** – понаскіпувати, наскіпати, понаколювати, наколоти.
- Понащипать** – понащипувати, нащипати.
- Понащупать** – намацати, налапати.
- Поневоливать, поневолить**, см. **Понуждать, понудить**.
- Поневоле** – знево́лі, мимово́лі, зне́хотя, несамохіть. [На чужій чужині усі землякі знево́лі го́рнутья до купи (Яворн.). Інколи зне́хотя розсе́рдишя (Мова)].
- Понедельник** – понеділок (-лка). **Чистый -ник** – живний понеділок, жи́лавий (жи́льний) понеділок, жи́льник. **-ник Фоминой недели** – про́води. **-ник сырной недели** – колоді́й (-дія́). *Начну работу с следующего -ника* – почну́ роботу в понеділок з неділі.
- Понедельничанье** – понеділкування.
- Понедельничать** – понеділкувати. [Понеділкував сім понеділків].
- Понедельничный** – понеділковий. [День понеділковий].
- Понедельно** – тиженно. [Платять мені не поденно, а тиженно].
- Понедельный** – тижньо[е]вий, тиженний, від тижня. [Платня тиженна, від тижня].
- Понедельщик** – тижневий (робітник), тиженник.
- Понедельщина** – тижнева робота, тиженна робота, тиженщина.
- Понедельщина** – тижнева (робітниця), тиженниця.
- Поне́же (стар.)** – поне́же. [Поне́же віл призна́вся попеля́стий (Греб.)]. См. **Так как**.
- Поне́живание** – пе́щення, ма́ніження.
- Поне́живать, поне́жить** – пе́стити, попе́стити (якийсь час, тро́хи), голу́бити, поголу́бити, милува́ти, помилува́ти. **Поне́женный** – попе́щений, поголу́блений.
- Поне́живаться, поне́житься** – ма́ніжитися, пома́ніжитися.
- Понездоровиться кому** – прихво́рити, прихво́ритися, бу́ти тро́хи недужим, занепа́сти тро́хи на здоро́в'ї. **-лось ему** – він тро́хи занепа́в на здоро́в'ї.
- Понемно́гу** – потро́ху[и], помалу́, помалу́-малу́, звільна́, пово́лі, спрокво́лу[а], спокво́лу, спокво́ля. *Начал -гу затихать* – почав потро́ху затихати. *Выплачивать деньги -гу, по частям* – виплачува́ти гро́ші помалу́, частка́ми (рата́ми). *Он -гу пришёл в себя* – він помалу́ оприто́мнів. *-гу привыкать* – звільна́ привика́ти. *Как поживаете? -гу!* – як ся ма́єте? Потро́ху!?! (помале́ньку). **Понемно́жку** – потро́шку, потрі́шки, потро́[і]шечки, помале́ньку. *Живём -жку* – живемо́ помале́ньку. *Родило всякого зерна -жку* – уродило́ всяко́ї пашні́ потрі́шки.
- По-неприятельски** – по-воро́жому, непри́язно.
- Понесение** – понесе́ння.
- Понести** – 1) понесе́ти, см. **Нести**. [Ба́ба понесе́ламолоко́ на база́р. Чорти́ його́ туди́ понесе́ли.]

Коні понесли воза]; 2) (*забеременеть*) понести. [Будь проклята мати, і день, і година, коли понесла, коли породила (Шевч.)]; 3) потерпіти, прийняти. **-сти убытки** – потерпіти втрати (збитки); зазнати збитків. **-сти труд** – прийняти труд. **-сти наказание** – прийняти кару; 4) почати верзти. *Он -нёс вздор* – він почав верзти нісенітницю. **Понесённый** – 1) понесений; 2) прийнятий. **-сённые труды** – прийняті труди. **-сённое наказание** – прийнята кара. **-сённые им убытки** – ті, що він потерпів, втрати (збитки).

Понестися – понестися, помчати. *Лошади -слись стрелою* – коні помчали(сь) як стріла. *Лошади -слись ко двору* – коні понеслися (помчали) до двору. **-тись вихрем** – льотом полетіти. *Собака увидала зайца да как понесётся* – собака побачив зайця та як уляже. *Песня -слась над водою* – пісня понеслася (полинула) по-над водою. *Срв. Помчаться.*

Пони – кущик, муцик, поні. [Купив пан своєму паничеві муцика їздити верхи].

Понижать, понизить – низити, понижувати, понизити, знижати, знижувати, знизити, обнижувати, обнизити, (*немного*) принижати, принижувати, принизити; осаджувати, осадити; (*силу голоса*) стишувати, стишити, притишувати, притишити. **-зять возвышенную природу поэта** – понизити високу природу поета (Куліш). **-зять голос** – понижати, понизити (знижати, стишувати) голос. **-зять тон** – знизити тон. **-зять ясли** – понизити ясла. **-зять цену** – обнизити ціну, збавити ціні, скинути з ціні, спустити в ціні. **-зять слишком** – перенизити. **Пониженный** – по[з]нижений, обнижений, (*голос*) стишений, притишений, (*о ценах*) обнижений.

Понижаться, понизиться – нижчати, понижчати, понижуватися, понизитися, знижуватися, знизитися, обнижуватися, обнизитися, опадати, опасти, (*немного*) принижуватися, принижатися, принизитися, (*слишком*) перенижуватися, перенизитися, (*о ценах*) спадати, спасти. [Досягти поєднання з масами інтелігенція може, не знижуючись до того рівня, на якому вони стоять (Грінч.)]. *Гора -лась* – гора знизилася. *Берег -лся* – берег обнизився. *Температура -лась* – температура знизилася. *Цены очень -жаются* – ціни дуже спадають.

Пониже – нижченько, нижче. **-же** (*сравн. ст. прилаг.*) нижченький, нижчий.

Понижение – нижчання, понижування, знижування, пониження, зниження, обнижування, обниження, опадання, западання, (*воды*) спадання, спадок (-дку), (*о голосе*) стишування, притишування, стишення, притишення.

Понизать – понизати.

Понизовый – (по)низовий. **-вая вольница** – низова голота.

Понизовье – низ (-у), пониззя, поберёжжя.

Понизу – низом. [Вода низом, вітер горою].

Поникание – уклікання, поникання.

Поникать, поникнуть – уклікати, уклікнути, поникати, поникнути. [Наше жито перестоялося: скоро вклякне. Бабуся старенька-старенька, аж до землі поникає (М. Вовч.). Поникли голови козачі, неначе скошена трава (Шевч.)]. **-нуть головой** – голову похилити; похнюпитися. [Іван стояв у порога, похнюпившись (Грінч.)]. **Поникший и пониклый** – никлий, пониклий, похиллий, укліклий. [Воли никлі ходять (Г. Барв.). Никла трава. Уклікле жито. Поникла голова. Похиллий дух. Народ, до землі пониклий (Куліш)].

Понимание – розуміння, зрозуміння, (*соображение, толк*) т'яма, т'ямок (-мку), (*сознательн. представл.*) свідомість (-мости), (*взаимное*) порозуміння. [Розуміння краси часто буває умовним (Грінч.). Нація була в розумінні Шевченка сім'єю з рівних людей-братів (Грінч.)]. **-ние правды и добра** – розуміння правди та добра. **-ние права народного** – зрозуміння права народнього. **-ние своего положения** – свідомість свого стану (становища). *У толпы нет -ния* – натовп не має т'ями. *Нет -ния и телегу подмазать* – нема т'ями й воза підмазати. *Нет никакого -ния к чему* – чорт-ма т'ями до чого. *Вкладывать своё -ние в чьи-л. речи* – вкладати власний т'ямок у чийсь речі. *Притти ко взаимному -нию* – прийти (дійти) до порозуміння з ким.

Понима́ть, поня́ть – 1) розуміти, зрозуміти, урозуміти, порозуміти, прирозуміти, вірозуміти; (*соображать*) тямити, утямити, утямати, утямкувати, стямкувати, розтямкувати, розбирати, розібрати; (*взять в толк*) діймати, дійняти, донимати, доняти, унимати, уняти, шупити, ушупити, утнути що; (*схватить сущность*) збагнути, вбагнути; (*разобраться*) второпати, розторопати; (*описат.*) у тямки брати, взяти, умом зносити, знести. *Я не -маю (не пойму) их языка* – я їхньої мови не тямлю (не втну). *Она -маёт чужое горе* – вона розуміє чуже горе. *Народ не -маёт пропаганды на чужом языке* – народ не розуміє чужомовної пропаганди. *И сам не -маешь, что говоришь* – і сам не тямиш, що говориш. *Как ему ни втолковывай, он не -маёт (-мёт)* – хоч як йому витолкувай, він не розбирає (не второпає). *Ничего не -мү, что говорят* – нічого не второпаю, що кажуть. *Он ничего не -маёт* – він нічого не тямить. *Не -ма́ть ни аза* – ні бе, ні ме не тямити. [Що хоч кажи йому, а він ні бе, ні ме]. *Мне это трудно -нять* – мені це трудно збагнути, мені це не міститься в голові; (*в толк не возьму*) мені це не втямки. *Давать кому -нять* – давати комусь наздогад, взнаки, навзнаки. *Стараться -нять* – доумуватися. *-ть всем существом* – живцем розуміти. *-нять, выслушав* – розслухатися. *-нять глубоко* – зглибити що. [Він добре зглибив дітську натуру (Основа)]. *-нять дело основательно* – дійти діла; доняти діла. *Он всё хорошо -нял* – він усе добре збагнув. *Прочтёт, и -мёт через пятое десятое* – прочита й уторопа через п'яте вдесяте. *Если чего не -аешь, то и не берись за то* – коли не тямиш, то й не берися; 2) *-ма́ть толк (смыслить в чём)* – знатися на чому (до чого), розумітися на чому. *Я в деньгах не много -маю* – я на грошах не дуже-то знаюся. *Он -ет толк в скоте, лошадах* – він розуміється на худобі, на конях. *-ешь толк, как свинья в апельсинах* – тямиш, як Хома на вовні (як Гершко на перці); 3) (*о воде: покрывать*) понимати, понятити. *Вода поняла луга* – вода поняла луки; 4) (*брать в жёны*) брати, взяти, понимати, понятити [Поняв собі паняночку – в чистім полі земляночку]. **Поня́тый** – зрозумілий, урозумілий, прирозумілий, вірозумілий, збагнутий, уторопаний *и т. д.*

Понима́ться, поня́ться – 1) розумітися, зрозумітися, прирозумітися; тямитися, утямитися; розбиратися, розібратися; збагнутися, второпатися; 2) (*о браке*) братися, побратися, паруватися, спаруватися. **Понима́ющийся** – (з)розумілий, зрозуміливий.

Понима́ющий – (*прил.*) тямущий, тямкий.

Понимок – заплавка.

Понимчивый – 1) тямкий; 2) *см. Поимчивый.*

Понитковый, пониточный – рядовинний.

Пониток – рядовина.

Понища́ть – побідніти, подііти, постарчіти, на жебри зійти.

По-нищенски – по-старчачому, по-жебрачому, по-жебрацькому.

Понищенствовать – постарцювати, пожебрати, полабзюкувати.

Поновее – трохи новіший; (*нареч.*) трохи новіше. *Эта рубаха -вее твоей* – ця сорочка (*зап.* дещо) новіша за твою.

Понове́ть – поновішати, поновіти.

Понові – в-новину.

Поновка – понова.

Поновле́ние – поновлення, відновлення. *Срв. Обновле́ние.*

Поновля́ть, -ся, поновить, -ся – відновляти, -ся, відновіти, -ся, поновляти, -ся, поновіти, -ся. **Поновляе́мый** – по[від]новлюваний. **Поновле́нный** – відновлений, поновлений.

Поножёвщина – різанина. *У них дело дошла до -ны* – у їх дійшло до ножів.

Поноздреватеть – подірчавити.

Понокивать – пон(б)окувати.

Пономарский, пономарь *и т. д., см. Понамарь, Понамарский.*

Поноравливать, поноровить – 1) вичікувати, вичекати. *Срв. Выжидать*; 2) потурати,

попускати, попустити. *Срв. Поблажать*; 3) догоджати, догодити.

Поноровка, см. **Поблажка**.

Поноровщик, -щица – потуральник, -ниця, потурач (-ча); см. **Потатчик**.

Понос – 1) пронос (-су), бігун[ч]ка, бігав[н]ка, (по)бігачка, (по)бігуха, будишниця, (*вежливо*) утроба, утрібка, (*вульг.*) свистуха, (*с резью в животе*) різачка, різак, (*кровавый*) пронос кривавий, червінка, (*галиц.*) почеревиця, бігачка-кривавиця, тискавиця. [Занедужала на різачку, через три дні вмёрла (М. Лев.)]. *Страдать -сом* – слабувати на пронос (бігунку). *Страдающий -сом* – слабий на пронос (бігунку); 2) (*поношенье*) см. **Поношение**; 3) (*зародыш*) плід (-о́ду).

Поноситель – ганьбитель, лихослов, обмовник, осудник, потріпувач, наругач.

Поносительница – ганьбителька, обмовниця, осудниця, потріпувачка, наругачка.

Поносительный – лихословний, (*позорящий*) ганебний.

I. Поносить – ганити, ганьбити, ганьбувати, обмовляти, лихословити, неславити, потріпувати, кобенити, шпелити, шкилювати, (*вульг.*) паскудити ко́го, чим, за що; см.

Позорить.

II. Поносить – 1) поносити, (*долго*) попоносити що, попоноситися з чим, (*об одежде*) приносити. [Ми не вертаємо шовків купцеві, поплямувавши їх чи приносявши (Куліш)]; 2) (*о лошадях*) поносити. [Коні злякались і поносили]; 3) (*стоит*) виносити. [Виносить сто карбованців ця річ]. **Поношенный** – ношений, приношений. [Шаровари в його приношені, з латками (М. Вовч.)]. *Срв. Понести*.

Поноска – но́ша. *Пчелиная -ска* – взятко (-тку), взятка, медівниця.

Поносно – лихословно, ганебно.

Поносный – 1) см. **Поносительный**; 2) проносний, бігунковий.

Поносчивый – лихословний.

Поношение – 1) ганьба, гана, ганетьба, гані[е]ба, глум, обмова, огуда, неслава, наруга; 2) (*действ.*) ганьблення, ганення, ганьбування, обмовляння, лихословлення, неславлення, потріпування, шкилювання.

Понравить – уподобати, сподобати.

Понравиться – сподобатися, уподобатися, приподобитися, сподобитися, полюбитися, злюбитися, (*описат.*) припасти до вподоби (сподоби), до натури, до ока, до душі, до серця, запасти в око, в душу, в серце, впасти в око, вкинутися в вічі, пристати до душі, підпасти під мислі, підійти під мислі, у подобі стати ко́му. *Очень -ться* – дуже с[у]подобатися, припасти до великої вподоби. *Не -ться* – не с[у]подобатися, не до смаку (не до душі, не до мисли) прийтися. *Это мне -лось* – це мені с[у]подобалося, я це уподобав (улюбів, залюбив).

Понравившийся – уподобаний.

Понравно – до душі, до серця, до мисли.

Понравный – уподі[о]бний, прилюбний; той, що до душі, до серця, до мисли.

Понрав – обичай (-аю), поведенція.

Понтер – поинтер (-тера).

Понтийский – понтійський.

Понтирование и **Понтировка** – понтерування.

Понтировать – понтерувати.

Понтировщик – понтер (-ера).

Понтон – понто́н (-на). **Понто́нёр** – понто́нёр (-не́ра).

Понто́нёрный, **Понто́нёрский** – понто́нёрний, понто́нёрський.

Понто́нный – понто́нний, наплавний.

Понудитель, -ница – пону́к(ув)а́льник, -льниця, пону́кувач, -чка, приму́шувач, -чка.

Понудительный – спону́кувальний; приму́совий, приму́шувальний.

Понуждать, **понудить** – понукати, (с)пону́кувати и спону́кати, спону́кати, приму́шувати,

примусити, сілувати, присілувати, призводити, призвести, приганяти, пригнати, наглити, кого до чого. *Нужда его к этому -ла* – убозтво його до цього призвело. *-дить кого к выполнению обязательства* – примусити кого виконати зобов'язання (до виконання зобов'язаннів). *-дать кого к работе* – приганяти кого до роботи. *-дать кого к торопливости* – наглити кого до поспіху. **Понуждаемый** – понукуваний, пертий. [Часто добувався до пустих хат, пертий голодом, і шарив на-пóтемки по кутах (Франко)]. **Понуждённый** – спонуканий, примушений, призведений. **Понуждающий** – спонук(ув)альний, понукувальний.

Понуждаться, понудиться – спонукуватися, бути спонуканим, примушуватися, бути примушеним, сілуватися, бути присілуваним, приганятися, бути пригнаним, призводитися, бути призведеним до чого.

Понужде – 1) неволею, примусом, принукою; з неволі, з примусу; 2) (за удовлетвор. *естеств. надобн.*) за потребою.

Понуждение – 1) спонук(ув)ання, примушування, сілування, приганяння, призводжування до чого; 2) спонука, примус (-су), призвід (-воду), пригін (-гону), принука до чого.

Понукальщик, -щица – пригінчий, поганяльник, -ниця, підганяльник, -ниця, (*общ. р.*) поганяйло, підганяйло.

Понуkanie – 1) понука; 2) поганяння, підганяння, нування.

Понука́ть – підганяти, поганяти. [Хто везе, того й поганяють]. **-ть** (*лошадь*) – нувати, но[ьо]кати, вйокати, (*однокр.*) нувати, но[ьо]кнути, вйокнути. [Не заприг, то й не нукай]. *Срв.*

Понуждать.

Понура – похнюпа.

Понуривать, -ся, понурить, -ся – похнюплювати, -ся, похнюпити, -ся. **-рить голову** – повісити, похнюпити голову. **Понуренный** – похнюплений.

Понурно – похнюплено, похило. [У тій куряві похило стóмлена ватага з заробітків чимчикує (Манж.)].

Понурность – похнюпість, понурість (-рости), похілість (-лости).

Понурный – 1) похнюпий, похнюпа (*общ. р.*), похілий; 2) (*лежащий на дне*) занурений.

Понурый, см. Понурный.

Понутру – до в[с]подоби, до смаку, до натури, у лад кому. [Якщо наше не в лад, то ми з своїм і назад].

Понцы – сильце (-ця), пастка.

Пончик – пундик, пухтик.

Поньіне – по сей день, поніні, поніньки, досі, до сього часу.

Поньіра – 1) *см. Проньіра*; 2) (*ныряльщик*) нурок (-рка).

Поньіривать – пірнати, пу[о]ринати, нурка давати.

Поньірливый, см. Проньірливый, Вкрадчивый.

Поньірять – попірнати, попоринати. [Покупались трóхи, попоринали та й пішли].

Понюх и Понюшка – понюх, нюх (-у). *Пропал ни за -шку табаку* – пропав ні за понюх табаки; ні за цапову душу.

Понюхать – понюхати, (*однокр.*) нюхнути; попахати. [Понюхати квітку. Нюхнув разів із п'ять. Понюхав табаки. Попахав квітку].

Понява – 1) (*покрывало*) полотно, паполома; 2) (*юбка*) запаска, плахта; *см. Панёва*; 3) (*ротозей*) роззява, гава.

Поняньчить – поняньчити.

Поняньчиться – поняньчитися, попанькатися, поцятатися. [Хай старій та старá з онучатами поцятаються].

Понятие – розуміння, поняття, тьяма, утямок (-мку), тямок (-мкú). *Национальные -тия* – національні розуміння. *Абстрактные -тия* – умозóрні, абстрактні розуміння. *Счастье -тие*

индивидуальное – щастя – розуміння індивідуальне. *Два великие -тия смерти и любви* – два великі тямки – смерті і любови (Конис.). *Высокие -тия добра и правды* – високі втямки добра і правди (Неч.-Лев.). *-тия не имеет* – тями не має; не тямить. *Ложное -тие* – фальшива тяма.

Поняткий – тямкий, кмітливий.

Понятливость – тямучість (-чости), спритність, втямливість, тямовітість, кмітлівість, похіпливість (-ости).

Понятливый – тямуч[щ]ий, втямливий, тямкий, тямовітий, кмі[é]тливий, похіпливий, похіпний, спритний.

Понятно – зрозуміло, зрозуміливо, втямливо, розумно. *Говорить -но* – казати зрозуміло (зрозуміливо). *Само собою -тно* – само по собі (з себе) зрозуміло. *Всем -тно* – усім зрозуміло (розумно). *-тно кому* – це до розуму кому (до тями, до тямку кому). *Ты пойдёшь?* – **Понятно!** – ти підеш? – Звичайно (звісно, авже-ж, уже-ж).

Понятность – зрозумілість, зрозумілівість, втямливість (-ости).

Понятный – зрозумілий, зрозуміливий, втямливий, розумний кому, розбірливий. *-ное для кого изложение* – зрозумілий кому виклад. *Это дело трудно -ное для кого* – це справа важко зрозуміл(ив)а кому (для кого). *Речи твои очень -ны* – річі твої дуже втямливі (розбірливі). *Мне это вполне -но* – мені це цілком розумно (зрозуміло). *Сделаться -ным* – вірозумітися, стати на очі. [Той те скаже, другий друге, третій третє, а од того вірозуміється діло (Основа)]. *Дело -ное* – звісно, річ зрозуміла.

Понятый – понятій (-ого).

Понять, -ся, см. Понимать, -ся.

Пообанкрутиться – побанкрутувати(ся), позбанкрутовувати.

Пообвесить – пообважувати; обважити трохи. *-сил всех* – пообважував усіх. *-сил меня маленько* – обважив мене трохи.

Пообвеситься – помилитися на вазі.

Пообвешать – пообвішувати; см. **Обвешать.**

Пообворовать – пообкрадати, обікрасти в якійсь мірі.

Пообглодать – пообгризати.

Пообглядеть – оглядіти, пооглядати.

Пообглядеться – розглянутися на (в) чому.

Пообгорелый – обгорілий (трохи).

Пообгореть – обгоріти; (во множ.) пообгоряти.

Пообгрызть – обгризти (трохи), (во множ.) пообгризати що.

Пообдарить, см. Поодарить.

Пообдёргать, -ся – обсмикати, -ся (трохи), (во множ.) пообсмікувати, -ся. См. **Обдёргивать, -ся.**

Пообдержать – обтерти, притерти, огладити, (об одежде, обуви) прино́сити, приходіти що (трохи). **Пообдержанный** – обтертий, притертій, огладжений; приношений, приходжений. [Купив притертого вoза. Притерта, приношена свита].

Пообдержаться – обтертися, притертися, огладитися, (об одежде, обуви) прино́ситься, приходітись. *Полотно -лось и стало мягче* – полотно притерлося (приносилося) і пом'якшало. *Новые сапоги жали ногу, а -лись и не жмут* – нові чоботи муляли ногу, а приносилися, то й не муляють.

Пообдумать – обдумати, обміслити, обміркувати, розміркувати, розважити (розумом) що. Срв. **Обдумывать.**

Пообедать – пообідати. *-ть чем бог послал* – пообідати, що бог дав.

Пообеденный – пообідний.

Пообеднеть – прибідніти, зубожіти, збідніти, підупасти, вийти, звістися з достатків.

Пообезоружить – пороззброювати когось.

Пообеспечить кого – позабезпечувати когось; (*снабдить*) пообмислювати когось чим. *Срв.*

Обеспечивать.

Пообетовать – пообітувати, приректі що.

Пообещать, -ся – пообіцяти (*реже* пообіцати), приобіцяти, -ся, поміняти комусь що, помінятися що зробити. [Пообіцявся, що прийде. Дочку помінявся за мене дати (Черк.). Що ти мені приобіцяєш за твої діти? (Гн.)].

Пообжечь – (*кирпич*) обпалити трохи, (*во мн.*) пообпалювати (цеглу); *срв.* **Обжигать.**

Пообжечься, см. Обжигаться.

Пообжиться – обжитися, оббу́тися, обгов́татися, ужитися (на новому місці). [Уже́ я обжилася (оббулася, обговталася, ужилася) у свекрухи].

Пообзавестись чем – завестися (*во мн.* позаводитися) чим, придбати, завести, справити, набути що, (*во множ.*) позаводити, посправляти що, понабувати чого. [Придбала одяжі чимало. Завів собі коней]. *Срв.* **Обзаводиться.**

Пообзнакомятся, см. Поознакомятся.

Пообклеить, -ся – обклеїти -ся, обліпіти -ся (трохи); (*во множ.*) пообклеювати, -ся, пообліплювати, -ся.

Пообкормить – обгодувати (трохи), (*во множ.*) пообгодувати когось чим.

Пооблачить, -ся и -чать, -ся – повбирати, -ся, поодягати, -ся, повдягати, -ся в що.

Пооблепить, -ся – обліпіти, -ся (трохи), (*во множ.*) пообліплювати, -ся.

Пооблизать кого, что – облизати (трохи), (*во множ.*) пооблізувати когось, що.

Пообломать, -ся – обломати (трохи), (*во множ.*) пообламувати, -ся, пообломлювати, -ся.

Пообмануть кого – обдурити, (*во множ.*) пообдурювати когось.

Пообмыслить – обмислити, обміркувати що. [Обміркуй перше, ніж скажеш]. *Срв.*

Пообдумать.

Пообмыть, -ся – обмити, -ся (трохи), (*во множ.*) пообмивати, -ся.

Пообнадёжить, см. Обнадёжить.

Пообнаружить, -ся – відкрити, -ся, виявити, -ся (*во множ.*) повикривати, -ся, виявляти, -ся. *Время -жило многое* – час повикривав, виявляв (викрив, виявив) багато чого. *Срв.*

Обнаружить, -ся.

Пообнищальный – збіднілий, зубожілий, підупалий.

Пообнищать – збіднити, зубожіти, підупасти, зійти (перевестися) на злидні. *Срв.*

Пообеднеть.

Пообнюхать, -ся, см. Обнюхать, -ся.

Пообобратить – обібрати, (*во множ.*) пооббирати. *Срв.* **Обирать 3.** [Усіх пооббирав, когось зміг].

Пообогреться – погрітися, перегрітися трохи. [Заїхали в заїзд, перегрілися та й далі поїхали].

Поободрать, -ся – обдерти, -ся и обідрати, -ся, обшарпати, -ся, (*во множ.*) пообдирати, -ся, пообшарпувати, -ся. [Чи бачиш, як ми обідрались? (Котл.)]. *Срв.* **Обдирать, -ся.**

Поободрить, -ся – підбадьорити когось, -ся, (*во множ.*) попідбадьорювати когось, -ся. *Срв.*

Ободрять, -ся.

Пообождать – пождати, почека́ти, заждати, зачека́ти когось, чого, переждати, перечека́ти (трохи, якийсь час). *Срв.* **Обождать, Подождать.**

Пообокрасть – пообкрадати когось.

Пооборвать, -ся – обірвати, -ся (трохи), (*во множ.*) пообривати, -ся. [Що-дня потроху рвали вишеньки та за тиждень і пообривали всі. Пообривалися, як старці ходимо].

Пообременить, см. Обременить.

Пообрубить – обрубати (трохи), (*во множ.*) пообрубувати що.

Пообрызгать – оббриз(ь)кати (трохи), (*во множ.*) пообриз(ь)кувати що чим. *Срв.*

Обрызгать.

Пообсадить – пообсаджувати що чим. *Срв.* **Обсадить**.

Пообселить – залюднити, обселити, осадити (трохи), (*во множ.*) позалюднювати, пообселяти, поосаджувати що ким. [Вільні землі людьми безземельними поосаджували (пообселяли)].

Пообсосать – обссати, обсмоктати (трохи) що; (*во множ.*) пообссати, пообсмоктувати що.

Пообсохлый – обсохлий, підсохлий трохи.

Пообсохнуть – обсохнути, підсохнути (трохи), (*во множ.*) пообсохати, попідсохати.

Пообставить – обставити, обстановити, (*во множ.*) пообставляти, пообстановляти що чим.

Пообстричь – обстригти, підстригти (трохи), (*во множ.*) пообстригати, попідстригати кого, що.

Пообстрогать – обстругати (трохи), (*во множ.*) пообстругувати що чим.

Пообсушить, -ся – обсушити, -ся (трохи), (*во множ.*) пообсушувати, -ся.

Пообсыпать, -ся – обсипати, -ся (трохи), (*во множ.*) пообсипати, -ся.

Пообтаять – пообтавати. **-таяв** показаться из-под снега, льда – повитавати.

Пообтереть, см. Обтирать 1.

Пообтесать – обтесати, (*во множ.*) пообтесувати що.

Пообчистить, -ся – обчистити, -ся (трохи), (*во множ.*) пообчищати кого, що, пообчищатися. **-тить карманы чьи** – повипорожнити (поспорожнити) кешені чий, кому.

Пообшарить что – понишпорити, повинишпорювати де, в чому.

Пообшить, -ся – обшити, -ся, (*во множ.*) пообшивати, -ся. *Срв.* **Обшивать**.

Пообщипать – общипати (трохи), (*во множ.*) пообщипувати кого, що.

Пооб'ездить (лошадь) – виїздити, об'їздити (трохи) коня, (*во множ.*) повийжджати, пооб'їжджати (коней).

Поовдове́ть – повдівати. [Обидві дочки мої повдівали].

Поовече́ьи – по-овечому, по-овечачому, по-овечачи.

Пооглода́ть – обгризти, (*во множ.*) пообгризати.

Пооглохну́ть – (*немного*) приглухнути (трохи), (*во множ.*) поглух(ну)ти.

Поогляде́ться, см. Пообгляде́ться.

Поода́ль, нар. – віддалік, віддалеки, віддалі *и* віддаля, опода́лік, ода́ль, пода́ль, подалі, (*в стороне*) о́сторонь, по́сторонь (від чо́го). *Мы живем -даль от села* – ми живемо́ пода́ль, подалі, опода́лік, на відшибі від села. *Он стоял -даль* – він стояв віддалік, віддалеки *и т. д.* *Это происходило немного -даль* – це діялося трохи подалі.

Поодари́ть кого чем – пообдаровувати, пообдарювати, поздаровувати кого чим. *Срв.*

Ода́ривать.

Пооде́ться – повдягатися, поодягатися, повбиратися в що. *Срв.* **Оде́ться.**

Пооди́ночке, нар. – подинці *и* -нцю, поєдинці *и* -нцю, (один) по одному. [Кожного подинці – так усіх і побив (Звин.)].

Поодича́ть – (*несколько*) здичавіти, здичіти (трохи), (*во множ.*) подичавіти, подичіти.

Поодна́жды – по одному разу, по разу.

Поознако́миться с кем, с чем – о(б)знайо́митися, обізна́тися (трохи) з ким, з чим, (*во множ.*) поо(б)знайо́млюватися, пообізнава́тися з ким, з чим. [Уже́ з усіма́ обізна́лася, пообізнава́лася]. **-ся с чем** – спізнати що. [Всю свою роботу вже спізнала].

Пооклевета́ть, см. Оклеветывать; (*во множ.*) пообмовляти, пооббріхувати кого.

Поопери́ться – в пір'я, в колодочки, в палки повбиватися, попернатіти. *Срв.* **Оперя́ться.**

Поопозда́ть – припізнитися, спізнитися (трохи), (*во множ.*) поприпізнюватися,

поспізнюватися. *Срв.* **Опазды́вать.**

Поопоро́жнить – поспорожнювати, повипорожнювати що.

Поопра́вить, -ся, см. Опра́вить, -ся 2.

Поопусте́ть – спустіти (трохи), (*во множ.*) попустіти. *Срв.* **Опусте́ть.**

- Поопьяне́ть** – сп’яніти (трохи), (*во множ.*) поп’яніти.
- По-ораторски** – по-ораторському, по-промовницькому.
- I. Поора́ть** – погаласува́ти, порепетува́ти, позіпа́ти, погорла́ти. *См. I. Ора́ть.*
- II. Поора́ть** – поорати́ (деякий час або все). *См. II. Ора́ть.*
- Поосвободи́ть, -ся** – повизволяти, -ся, позвільняти, -ся.
- Поосироте́ть** – посироти́ти.
- Поосироти́ть** – посироти́ти кого́.
- Поослабе́ть, см. Ослабе́ть 1 и 2.**
- Поосла́бить** – попустити, посла́бити трохи. *Срв. Ослабля́ть.* [Нащо так притяга́єш, – попусти́ трохи].
- Поостри́ть** – 1) погостри́ти що; 2) подотéпувати, (*насмешливо*) поглузува́ти з ко́го, з чо́го. *Срв. Остри́ть.*
- Поостуди́ть** – остуди́ти, вистудити, прохолоди́ти, віхолодити (трохи) що. *Срв. Остужа́ть.*
- Поостуже́нный** – остужений, вистужений, прохоло́джений, віхолоджений (трохи).
- Поостыну́ть** – прохолонути, вихолонути, прости́гти, прочах(ну)ти, прохолодитися (трохи).
- Поотвали́ть, -ся** – повідвалювати, -ся. *Срв. Отвали́вать, -ся 1.*
- Поотвести́** – повідво́дити кого́ *и* кому́ що. *Срв. Отвести́.*
- Поотворя́ть** – повідчиняти *и* повідчинювати що (двері, вікна). *Срв. Отворя́ть.*
- Поотвыка́ть** – повідвика́ти, повідзвича́юватися.
- Поотвыкну́ть** – відвикнути, відзвичитися, відзвича́їтися (трохи) від чо́го. *См. Отвыка́ть и Поотвыка́ть.*
- Поотвыкши́й и -выкну́вший** – відвиклий, відзвичений, відзвича́єний (трохи від) чо́го.
- Поотвяза́ть и -вяза́вать, -ся** – повідв’язувати, -ся.
- Поотгре́сть, см. Отгреба́ть.**
- Поотдали́ть, -ся** – віддалити, -ся; *см. Отдали́ть, -ся.*
- Поотдаля́ть, -ся** – повіддалювати, -ся, повіддаляти, -ся від ко́го, від чо́го.
- Поотделе́ть, см. Отделе́вать 2, 3.**
- Поотдели́ть и -ля́ть** – відділіти, відрізнити, відлучи́ти, (*во множ.*) повідділяти, повідрізняти, повідлучати кого́, що від ко́го, від чо́го. *См. Отделя́ть.*
- Поотдира́ть, -ся, поотодра́ть, -ся** – повіддирати, -ся. **Поотодра́нный** – повіддіраний.
- Поотдохну́ть** – відпочити (*н. вр.* -чїну, -чїнеш *и* -чнў, чнєш), спочити, перепочити (трохи). *Срв. Отдыха́ть.*
- Пооткида́ть и Пооткину́ть** – повідкидати що від чо́го. *См. Откину́ть.*
- Пооткопа́ть, см. Откопа́ть.**
- Пооткровенничать** – поговорити по щїрості з ким.
- Пооткрыва́ть, см. Открыва́ть.**
- Пооткупори́ть (бутылки)** – повідтикати, повідкорко́вувати (пляшки).
- Поотлежа́ть** – відлежати, (*во множ.*) повідлежувати. [Така́ ніч до́вга, що й бо́ки повідлежуєш].
- Поотлепи́ть, -ся** – повідліплювати, -ся.
- Поотли́ть** – 1) (*из чего*) надли́ти, (*во множ.*) понадлива́ти (з чо́го); 2) повилива́ти. *Срв. Отлива́ть 1 и 4.*
- Поотнима́ть и Поотня́ть** – повідирати, повідійма́ти *и* повіднимати́ від ко́го *и* в ко́го (*редко* кому́) що. *Срв. Отнима́ть.*
- Поотобра́ть** – відібрати́ (трохи), (*во множ.*) повідбира́ти чо́го.
- Поотогре́ть, -ся** – відігріти, -ся (трохи), (*во множ.*) повідігріва́ти, -ся. **Поотогре́тый** – відігрітий.
- Поотодви́нуть, -ся** – відсу́нути, -ся (трохи), (*во множ.*) повідсува́ти, -ся. **Поотодви́нутый** – відсунений, повідсу́[о]ваний.

Поотомкнуть, -ся – повідмикати, -ся.

Пооторвать, -ся *и* **Поотрывать, -ся** – повідривати, -ся, повіддирати, -ся.

Поотпереть, -ся *и* **Поотпирать, -ся** – повідмикати, -ся, (*отворить, -ся*) повідчиняти, -ся, повідхиляти, -ся.

Поотпилить – відпиляти (трохи), (*во множ.*) повідпилювати. *Срв.* **Отпилить.**

Поотрабóтать, -ся – відробити, -ся (трохи), (*во множ.*) повідробляти, -ся.

Поотрѣзать – повідрізати *и* -різувати; *срв.* **Отрѣзывать.**

Поотрезвиться – витверезитися, протверезитися (трохи); (*о множ.*) повитверезуватися, попротверезуватися.

Поотрывать, -ся, *см.* **Пооторвать, -ся.**

Поотстать – zostатися (позаду), відстати трохи, (*во множ.*) позоставатися (позаду), повідставати. *Срв.* **Отстать.**

Поотсторонить, -ся – відсторонити, -ся (трохи), (*во множ.*) повідсторонювати, -ся.

Поотсыпáть – відсипати, надсипати трохи, (*во множ.*) повідсипати, понадсипати чого з чого.

Поотсырѣлый – (трохи) відвологілий, відвоглий, відлєглий.

Поотсыреть – відволог(ну)ти, відволожитися, відлиг(ну)ти, відвільжати, відвільгнути, звільгнути (трохи).

Пооттаять – відтанути (трохи), (*о многих местах*) повідтавати.

Пооттянуть, см. **Оттянуть.**

Поотупить, -ся – відучити, -ся, відвичити, -ся, відзвичаїти, -ся, (*о мног.*) повідучувати, -ся, повідвичувати, -ся, повідзвичаювати, -ся. *Срв.* **Отучить, -ся.**

Поотцовски – по-батьківському, по-батьківськи.

Поохать – поохкати, поохати.

Поохотиться – 1) поохотитися на що; 2) полювати, пострільцювати на кого. *Срв.* **Охотиться.**

По-охотничьи – по-ловецькому *и* по-ловецьки, по-мисливському, по-полювальницькому.

Пооцарапать, -ся – подряпати, -ся, пообдряпувати, -ся.

Пооценить – поцінити, поцінувати, потаксувати що. *Срв.* **Оценивать.**

Поочерѣдно – почерезно, за чергою, по черзі, (*попеременно*) навперемінки, навпереміну, уперемінку. *Срв.* **Очередь (По -ди), Попеременно.**

Поочерѣдный и -дной – почерезний. *Срв.* **Очередной.**

Поощипать – общипати, обскуб(а)ти трохи, (*во множ.*) пообщипувати, пообскубувати кого, що. *Срв.* **Ощипывать.**

Поощрение – 1) (*действие*) заохочування, підохочування, поохочування, підбуджування *и т. д.* кого до чого *и* на що (*см.* **Поощрять**); 2) заохота, підохота, підгін (-гону), понука; (потворство) понада до чого *и* на що. Слова сочувствия *и* -ния – слова спочуття та заохоти (підохоти).

Поощритель, -ница – заохітник, заохітниця, підохітник, підохітниця; (*потворщик*) понадник, понадниця.

Поощрительный – заохітний, заохотливий, заохочувальний, підохітний, підохотливий, підохочувальний, підбудний, підгінний. **-ные награды** – заохітні (підохітні) нагороди. **-ный тариф** – заохітний (заохотливий) тариф.

Поощрять, поощрить кого к чему, на что – заохочувати, заохотити, підохочувати, підохотити, поохочувати, поохотити кого до чого, додавати, додати охоти, духу кому до чого, запалювати, запалити, підживляти, підживити, загрівати, загріти кого до чого, понуку давати (дати) кому до чого; (подстрекать) підбуджувати, підбудити, підгонити, підігнати кого до чого *и* на що; (*дают поблажку*) понаду (попуск) давати (дати) кому до чого, чому. **Соревнование -ряет их к работе** – змагання заохочує (підохочує *и т. д.*) їх до праці. **-ряя произвол и беззаконие, правительство привело страну к анархии** – даючи понаду (попуск)

сваволі та беззаконству, уряд призвів країну до анархії. **Поощрённый** – заохочений, підохочений, поохочений *и т. д.* до чого. **-ться** – бути заохочуваним (заохоченим), підохочуваним (підохоченим) *и т. д.*; підживлятися чим. *Всякое рвение -ряется успехом* – усякий запал (усяке завзяття) підживляється з успіху. *Это здесь не -ряется (этому не потворствуют)* – цьому тут не дають понади, цього тут не похваляють.

Поп – піп (*р.* *попа*; *ум.* *попик, попок (-пка), соб.* *попівство*), батюшка, (*почт.*) панотець (-тця). [Наїхало попівства по́вен двір (Н.-Лев.)]. *Быть -пом* – попувати. **Поп** *своё, а чорт своё* – піп з хрестом, а чорт з хвостом; ти його хрести, а він кричить – пусти; ти йому – образи, а він тобі – луб'я.

Попад, *см.* **Впопад** *и* **Невпопад**.

Попадание – влучання, потрапляння.

Попадать – попадати.

Попадать, пасть – 1) *куда* – потрапляти, потрапити, втрапляти, втратити, попадати, пасти, впасти, впасти куди, до ко́го, до чо́го, діставатися, дістатися куди. [Скажи, дівчино, як тебе звати, щоб я потрапив до твоєї хати? (Чуб.)]. *Как и откуда вы сюда -пали?* – як і звідки ви сюди потрапили (втрапили)? *-дём ли мы по этой дороге в город?* – чи потрапимо (втрапимо) ми цією дорогою до міста? *Вы -пали ко мне как раз во время, в пору* – ви нагодилися (потрапили, влучили) до мене саме в час. *Блуждая, странствуя -пасть куда* – блукаючи забитися, прибитися куди. [Блукаючи по Україні, прибівсь якось я в Чигирин (Шевч.)]. *-пасть в ров, в яму* – потрапити, пасти, впасти в рівчак, в яму. *-пасть в западню* – пасти, впасти, вскочити в пастку (в западню). *-пасть в беду, в неприятную историю в затруднительное положение, в переделку* – ускочити в лихо (в біду, в халепу, у лабету, в клопіт), ушелёп(к)атися в біду, доскочити біди, (*образно*) в тісну діру впасти, зайти у велике галуззя. [Вскочила наша громада в халепу (Кониськ.). Ну, та й вшелёпалась я оце в біду по самі вуха (Неч.-Лев.)]. *-пасть в неловкое положение* – опинитися на льоду, на слизькому, як у сливах, не знати на яку ступити. *В такое положение, в такую историю -пал, что...* – в такє (в таку халепу) вскочив, в такє вбрів, в такє клопітне убрався, що... [В такє вбралася, що ледве за рік вирнула (Г. Барв.)]. *-пасть впросак* – вклепатися, влізти в болото, в дурні пошитися. [Цілий вік мати на меті обережність і так вклепатися (Коцюб.)]. *-пасть на каторгу, в ссылку, в Сибирь* – потрапити на каторгу, на заслання, на Сибір, пасти на Сибір. *-пасть в плен, в неволю* – пасти, упасти(ся) в полон, в неволю. [О ліпше бути стятому впень, ніж впасти в погану неволю (Федьк.)]. *-пасть под иго, под власть чью-л.* – впасти (пасти) в ярмо чіє, підпасти під ко́го. [А селянів кілька тисяч під Москву підпало (Рудан.)]. *-пасть в самый круговорот чего* – потрапити, пасти в самий вир чо́го. *Наконец-то я -пал в высшую школу* – нарешті я дістався до вищої школи. *-пасть в театр было не легко* – дістатися (пасти) до театру не легко було. *-пасть в очередь* – під чергу (в ряд) прийти. *-пасть под суд* – опинитися під судом, стати перед суд. *-пасть к кому в милость, в немилость* – підійти під ласку ко́му, в неласку у ко́го впасти. *-пасть в честь, в почёт* – зажити, дожитися, доскочити чести, шани, пошани, шаноби. *-пасть в дячки, в बारे* – пасти в дяки, вскочити в пані. [Та у дяки як-би то вам пасти (М. Вовч.). Не в такі я тепер пані вскочив (Франко)]. *-пасть кому-л. в руки, в чьи-л. руки* – потрапити (дістатися) ко́му до рук, потрапити в чіі руки *и* в руки до ко́го, впасти ко́му в руки. [Випадків, коли гарна й зрозуміла кни́га потрапляла до рук селянинові, не могло́ бути багато (Грінч.). Одного́ разу впала мені у руки кни́жка стара́ (М. Вовч.). Не пам'ятаю, коли дісталась мені до рук ця брошу́ра (Н. Рада)]. *Соринка -пала в глаз* – порошинка (смітинка) вскочила в око, остючок ускочив в око. *Во время этого следствия ему -пало в карман* – під час цього слідства йому́ перепало в кешеню. *-дёт ему за это* – буде йому́ за це. *Он -пал мне навстречу* – він мені здібався. *Как -пало, как ни -пало* – як попада, (*кои-как*) аби-як. *Где -пало* – де попада, де припало. [Сяк так наїстися, аби-чим укритися, де попада, в печері або

в курені яко́му, него́ду пересі́дити (Єфр.). Ці́лу ніч шля́вся, та так, де припа́ло, там і валяється (Квітка)]. *Куда -пало* – куди попада́, куди тра́питься, куди луча. [По́їду, куди тра́питься, аби́ тут не зостава́тися (Звин.)]. *Все бросились куда -пало* – всі кину́лись, хто куди́ (як хто) втра́пить (втра́пив), куди́ хто запо́вав, хто куди́ пійма́в. *Кому -пало* – ко́му попада́, ко́му-бу́дь, аби́-ко́му. *С кем -пало* – з ким попада́, з ким припа́ло, з ким тра́питься, аби́-з-ким, з ким не зарви́. [З ким не зарви́, все знако́мі, все дру́жить (Свид.)]. *Болтают, что только на язык -дѣт (взбредѣт)* – ме́лють, що тільки на язи́к наско́чить (наверзе́ться), що тільки язи́ком натра́плять; 2) (*наткнуться на кого, на что*) натра́пляти, натра́пити на ко́го, на що *и* ко́го, що, (по)тра́пляти, (по)тра́пити (*гал.* тра́фляти, тра́фити), налу́чати, налу́чити на ко́го, на що, впа́дати, впа́сти на ко́го, на що, набри́[е]сти́ на ко́го, на що *и* ко́го, що. [При́йшли вони́ в село́ й натра́пили як-раз на то́го ді́да (Гр.). Налучи́ла царі́вна на скелю́, проломи́ла корабель (Гр.). Коли́ це набра́ли ци́гана, – веде́ па́ру ко́ней (Манж.)]. *Насилу мы -пали на дорогу* – наси́лу (ле́дві) потра́пили ми на доро́гу, наси́лу (ле́дві) натра́пили ми доро́гу, набра́ли (зійшли́) на доро́гу. [Доро́ги хо́ть не знайшо́в, та дея́кі стежино́чки натра́пив (М. Вовч.). Да́йте мені́ набрести́ на сте́жку (Номис)]. *-пасть на надлежащий (на правый) путь, на свою (настоящую) дорогу* – налу́чити (зійти́) на до́бру путь, збі́гти, набри́сти на сво́ю сте́жку, набі́гти (вхо́пити) сво́єї тропи́. [Зби́лась з пантелику дівчи́на та й не налу́чить на до́бру путь (Мирн.). А що́б ти на до́брий путь не зійшо́в! (Номис). От як страше́нно припла́тили́сь наші́ вельмо́жні пре́дки за те, що не вхо́пили сво́єї націона́льної тропи́ (Куліш). Є до́ля у вся́кого, та не набі́жить чо́ловік тропи́ (Г. Барв.)]. *-пал на медведя* – натра́пив (набри́в) на ве́дме́дя *и* ве́дме́дя, налу́чив, потра́пив, впа́в на ве́дме́дя. [Уті́кав перед вовко́м, а впа́в на ве́дме́дя (Номис)]. *-пасть на чей-л. след* – на чий слі́д спа́сти, натра́пити, на чий слі́д *и* чийо́го слі́ду набі́гти, чийо́го слі́ду вхо́пити. *Он -пал на счастливую мысль* – він потра́пив, натра́пив на ща́сливу думку́, йо́му спа́ла ща́слива думка́. *Зуб на зуб не -даёт (у кого)* – зу́б з зу́бом не зве́де (хто), зу́б на зу́б не налу́чить. [А змерзла-ж то́ так, що зу́б з зу́бом не зве́де, та́к і тру́ситься́ (Квітка). Тремчу́, зу́б на зу́б не налу́че (Проску́ривна)]; 3) *в кого, во что (чем)* – влу́чати, влу́чити, (по)тра́пляти, (по)тра́пити, втра́пляти, втра́пити (*гал.* тра́фляти, тра́фити), поці́ляти, поці́лити, вці́лити, (*стреляя*) встре́лити в ко́го, в що́ (чим) *и* ко́го, що́, попада́ти, попада́ти в ко́го в що́, виці́лити, добу́ти, втя́ти ко́го в що́, влі́плювати, влі́пити в що́, лу́чити, полу́чити ко́го *и* на ко́го. [Іва́н ви́рвав бу́ряк і, по́жбурну́вши ним, влу́чив її́ про́сто в ху́стку (Коцю́б.). І ось о́дин важкі́й та о́стрий ка́мінь улучи́в дівчи́ну, і поля́гла вона́ (Л. Укр.). В те тра́фля, в що́ не мі́рить (Франко). Ні́ж не потра́пив куди́ треба́ і вгоро́дився мені́ про́сто в ру́ку (Грінч.). Стре́льнув і саме́ в крило́ поці́лив (Гр.). Та́к мене́ сим і вці́лила в се́рце (Г. Барв.). Лу́чив воро́ну, а влу́чив коро́ву]. *-пасть в цель* – влу́чити, вці́лити в мету́. *Он в меня стрелял, но не -пал* – він в (на) мене́ стрі́ляв, але́ не влу́чив (не поці́лив, не вці́лив, не встре́лив, не втя́в). *Камень -пал ему в голову* – ка́мінь влу́чив йо́го (*и* йо́му) в го́лову. *Пуля -пала в кость* – ку́ля потра́пила на кі́стку, влу́чила (тра́фила) в кі́стку. *-пал не в бровь, а в глаз* – у са́місіньке́ о́ко вці́лив; вга́дав, як в о́ко влі́пив. *Не -пасть (бросая)* – проки́дати, проки́нути. *Он бросил в меня камнем, но не -пал* – він кину́в на мене́ ка́меню́кою, але́ проки́нув (не влу́чив, не поці́лив). *-пал пальцем в небо* – по́пав па́льцем у не́бо, по́пав як слі́пий на сте́жку. *-пал не -пал* – схи́бив – тра́фив, наослі́п, на одча́й душі́. *-пасть в тон* – до́строї́тися до то́ну, узя́ти в ла́д.

Попада́ться, попада́ться – 1) (*встречаться, случаться*) тра́плятися, тра́питися (*редко* потра́питися), зди́бати́ся, зди́бати́ся, *сов.* спі́ткати́ся, наго́дитися, лу́чати́ся, лу́чити́ся, зу́стріча́тися, зу́стрі́(ну)ти́ся, зна́ходитися, зна́йти́ся. *-ться на глаза кому* – на́верта́тися (на́верну́тися) на о́чі ко́му, впа́дати (впа́сти) в о́чі ко́му, потра́пити, на́вину́тися, на́верзти́ся на о́чі ко́му. *Взять, что -дѣтся под руку* – взя́ти що́ в ру́ку потра́питься́, (*что подвернѣтся*) що́ під ру́ку підхо́питься́. *Этот ребёнок ломает всё, что ни -дѣтся ему в руки* – ця́ дити́на тро́щить (лама́є) все, що́ їй тільки́ в ру́ку потра́питься́ *и* в ру́ки (до ру́к) потра́пить, все, що́

тільки подібле. *Недавно -пáлись* мені в руки стихотворення *некоего*... – недавно (нешодавно) впали мені в руки вірші якогось... *Всё, что -дётся по пути* – все, що трапиться (лучиться) на дорозі, все, що здибається (*и здиблеться*), подибається (*и подиблеться*), спіткається дорогою. *Он часто -даётся мне по пути* – він часто здибається мені дорогою, я часто здибаю його дорогою. *-пасться навстречу кому* – здибатися, спіткатися кому, трапитися на зустріч, зустрітися кому. *Неизвестно ещё, какой муж -дётся* – невідомо ще, який чоловік трапиться (нагодиться, лучиться); 2) попадатися, попастися кому. *-пасться в руки неприятеля, в плен, в неволю* – попастися, впасти(ся) в ворожі руки, в руки ворогові, в полон, в неволю, дістатися в руки ворогові, дістатися в полон. [А в неділеньку в обідню годину сам в неволеньку попався (Пісня). Попалася в лихі руки невірній дружині (Метл.)]. *-пáлся в лапы* – піймався, попався в лапти кому. *Лисица -палась в западню* – лисиця попалася (піймалася, вскочила, впала) в пастку. *-пáлся как кур во щи* – зав'яз як Бровко в тину. *-пасться в воровстве* – попастися, (с)пійматися на крадіжці, прокрастися. *-пасться во лжи* – (с)пійматися на брехні, пробрехатися, вбрехатися, вклепатися, (*образно*) зостатися на цидилці. [Та тільки так бреші, щоб не вклепавсь (Грінч.)]. *-пасться на удочку* – пійматися на гачок. *Вот так -пáлся!* – от так ускочив! (*влопался*) от так вклепався! *А! -пáлся!* – ага! піймався! *Пусть только -дётся он мне (в руки)* – хай тільки попадеться він мені, хай тільки попаду (запопаду) я його. *Наконец он мне -пáлся* – нарешті він попався в мої руки, впав мені в руки, нарешті я його попав (запопав)! *По этому делу -пáлось несколько чиновников* – в цій справі заплуталося кілька урядовців. *Первый -вшийся* – хто потрапився (потрапиться), леда-хто, хто-будь, перший-ліпший.

Попадейка – попадька.

Попадьин – попадін, ма́тушчин, (*почтит.*) паніма́тчин (-ного).

Попадья – попадя, ма́тушка, (*почтит.*) паніма́тка.

Попаивать – напувати когo (инколи, часом).

Попа́костить – попаскудити, попоганити *и т. д.*; *см. Па́костить.*

Попа́лзывать – лазити (потро́ху, часом).

Попа́ливать – стріляти, палити, гримати, бухати часом, часами. **Попа́лить** – 1) постріляти, попалити, погримати, побухати тро́хи (деякий час); 2) попалити; *см. Поже́чь.*

Попа́рить, -ся – попарити когo, попаритися. *Срв. Па́рить 1 и 3, Па́риться.*

Попа́рить – побуяти, поширяти, пошугати, покружляти (деякий час); *см. Па́рить.* [Орел поширяв у блакиті, спустився і сів на могилі].

Попа́рно – парами, по двоє.

Попа́рный – паристий. *-ные стихи* – попаровані вірші.

Попа́рхивать – пурхати (сюди й туди, часом, инколи). *Срв. Порха́ть.*

Попа́рывать – пороти (від часу до часу). *Шьёт да -ваёт* – шиє та поре.

Попа́сти, -ся – попасти, -ся (деякий час). [Попас корови до обід та й погнав додому].

По-па́стырски – по-па́стирському, по-душа́стирському.

Попа́сть, см. Попа́даты.

Попа́хаты – поорати, поплужити (деякий час), (*усилит.*) попоорати, попоплужити. *Срв.*

Паха́ть. Попаханный – поораний.

I. Попахивать – орати инколи, часом. *Срв. Па́хаты.*

II. Попахивать (*о ветре*) – подихати, повівати, потягати. *Срв. Пахну́ть.*

III. Попахивать – (*немного*) припахати, (*немного или по временам*) дхнути, пахтіти, душтіти (тро́хи або часом). [Чимсь негарним дхне (пахтіть, душтіть)]. *Мясо -ваёт* – м'ясо припахає, м'ясо вже чути. *Срв. Пахну́ть.*

Попа́чкаты – побруднити, покаляти. *Срв. Па́чкаты.*

Попа́ять – полютувати (деякий час).

Попевание – співання, виспівування.

Попева́ть – співа́ти (іноді, ча́сом), виспі́увати.

Попека́ть – пекти (иноді, часом).

Попе́нный – від пня. **-ная плата** – пла́та від пня, від дереви́ни. **Попе́нно** – від пня. *Платить -но* – платіти від пня, від дереви́ни, за ко́жну дереви́ну.

Попеня́ть – пожалкува́ти, поре́мствува́ти, попеня́ти на ко́го. *Срв. Пеня́ть.*

Попереби́ть *и* **-бива́ть** – побити, поперебива́ти. *Срв. Перебива́ть 1 - 4.*

Попереболта́ть, -ся – поперебо́втува́ти, -ся, попереко́ло́чува́ти, -ся. *Срв. Переба́лтыва́ть.*

Поперебрасыва́ть, попереброса́ть – поперекида́ти. *Срв. Перебрасыва́ть.*

Поперевезти́, -ся – поперевози́ти, -ся.

Поперевести́ – попереводи́ти. [Поперево́див усі́х через рі́чку].

Поперевора́чива́ть – попереверта́ти, поперего́рта́ти; *см. Перевора́чива́ть.*

Поперевяза́ть – поперева́зува́ти; *см. Перевязыва́ть.*

Попередела́ть – попере́робля́ти *и* **-роблюва́ти**; *срв. Переделыва́ть.*

Попере́к – 1) упо́перек, упере́к, (у)півпере́к, напівпере́кі, на́впере́к. *Положи́ть бревно -ре́к доро́ги* – покла́сти дереви́ну впо́перек доро́ги. *Вдо́ль *и* -ре́к* – в(з)до́вж і впо́перек, в(з)до́вж і на́вхрест. *Схватити́ ко́го -ре́к тела́* – вхо́пити ко́го за по́перек. *Он мне -ре́к горла́ стал* – він мені кі́сткою в го́рлі став, він мені сі́ллю в о́ці став. *Станови́ться ко́му -ре́к доро́ги* – заступа́ти шля́х (доро́гу) ко́му, става́ти ко́му притичино́ю. *Знаю́ его́ вдо́ль *и* -ре́к* – зна́ю його́ вздо́вж і впо́перек; (*пренебр.*) зна́ю його́ як облупленого; 2) (*наперекор*) всу́переч, на́перекі́р, на́супере́кі. *Не говори́ -ре́к* – не говори́ всу́переч. *Все́ мне -ре́к дела́ет* – усé мені на́перекі́р (всу́переч, на́супере́кі) ро́бить, чини́ть.

Поперекова́ть – попере́ковува́ти; *см. Пере́ковыва́ть.*

Попереко́лотити́, см. Пере́кола́чива́ть.

Попере́менно – на́впере́мінки, на́впере́мін(к)у, уперéмінку, уперéміж, уперéміжку. *Срв. Поочере́дно.*

Попере́менность – на́впере́мінність, пере́міжність (-ности).

Попере́менный – на́впере́мінний, пере́міжний. **-ний** *порядок ночей *и* дней* – чергува́ння дня й но́чи.

Попере́мерзнуть – поме́рзнути, позамерза́ти. [Усі́ поме́рзли ду́же і ра́ді бу́ли погрі́тися. Усі́ до одного́ позамерза́ли]. *Срв. Перемерза́ть.*

Поперепуга́ть, -ся – попере́лякува́ти, -ся.

Поперере́зать – попере́різува́ти, попере́тина́ти. *Срв. Перере́зывать.*

Поперéтчик, -чи́ца – пере́кірник, -ни́ця.

Поперéть, -ся – попе́рти, -ся.

Попере́чина, попере́чинка – 1) (*переклади́на*) пере́чка, попере́чка, попере́чина; 2) поперéк (-ку); *срв. Попере́чник.*

Попере́чить – попере́чити, посу́пере́чити ко́му в чо́му, чо́му. *Срв. Пере́чить.*

Попере́чник – попере́чник, попере́к; шир, шири́ня. *Два арши́на в -ке* – два арши́ни уші́р, за́вширшки. **-ник** *круга, см. Диамет́р.*

Попере́чно – попере́чно, впо́перек, уперéк.

Попере́чный – 1) попере́чний *и* **-ній**, пере́чний, пере́хрещний. [Подо́вжня ні́тка в полотні́ зве́ється осно́ва, а попере́чня – пі́ткання]. **-ная черта** – попере́чня ри́са. **-ная поло́са** – пере́смага, (*в ткани: затканная, а не набивная*) пере́тика. *Рассказыва́ет встре́чному *и* -ному* – розпо́відає вся́кому, ко́го тільки поді́бле, пе́ршому-лі́пшому. *См. ещё́ Встречный; 2) (упря́мый, пере́корный)* пере́кірний, пере́кірливий, супере́чливий.

Поперéсье – погру́ддя (-ддя).

Поперхива́ться, попере́хнуться – похли́на́тися, похли́ну́тися, за́хли́на́тися, за́хли́ну́тися, за́гли́тну́тися чим.

Поперéчить – попере́чити що.

По-пету́шыи – по-півнячому, по-когутячому, як півень, як когут.

Попе́ть – поспівати.

Попечáлиться (о чём) – посумувати, посмут(к)увати, пожури́тися за чим, посмуті́тися чим, (много, долго) попосумувати, попосмут(к)увати, попожури́тися, попосмуті́тися. Сrv. **Печáлиться**.

Попечáловаться – подбáти, попí[е]клува́тися за (про) ко́го, поопікува́тися ким.

Попечáтывать, попечáтать – 1) печáтати (іноді, часом), попечáтати деякий час; 2) друкува́ти (іноді, часом), подрукува́ти (деякий час). Сrv. **Печáтать**.

Попечéние о ком, о чём – пі[е]клува́ння, дбанн́я за (про) ко́го, за (про) що, опікува́ння ким, чим, (забота) кло́піт (-поту), турбо́та (и турбо́ти мн.), ста́рання за (про) ко́го, за (про) що, (уход) догляд (-ду) за ким, за чим. **Неослабное -ние** – повсякчасне пі[е]клува́ння, дбанн́я, повсякчасна турбо́та за (про) що. **Иметь -ние** о ком, о чём – пі[е]клува́тися ким, чим и за (про) ко́го, за (про) що, дбáти за (про) ко́го, за (про) що, опікува́тися ким, чим, ста́рання мати за (про) ко́го, за (про) що; сrv. **Пещи́ся**. **Быть, находится на чём-л. -нии** – на чийй голо́ві бу́ти, під чийй опікува́нням (під чією опікою) бу́ти. **Взять кого на своё -ние** – взяти ко́го на сво́є пі[е]клува́ння, під сво́є опікува́ння, взяти ко́го на сво́ї ру́ки (на сво́ю голо́ву, на сво́й кло́піт). **Оставляют что-л. на -ние кому-л.** – прируча́ти (приручи́ти), уруча́ти (уручи́ти) ко́му що. **Оставьте, отложите -ние об этом** – покиньте турбо́ту про (за) це, покиньте турбува́тися цим, облиште це. **Благодарю вас за ваше -ние обо мне** – дякую вам за турбо́ти ваші (за кло́піт ваш) про (за) ме́не. **Оставляют, оставит без -ния** – занедбува́ти, занедбáти ко́го, що, без опі́ки (без догляду) лишáти (лиши́ти), кидати (поки́нути) ко́го, що. **Оставленный без -ния** – занедбаний, занеха́ний, неприкоханий, непоратований, необмислений. [Як сирітська дитина непоратована (М. Вовч.)].

Попечі́тель, -ница – 1) (ради́тель) піклува́льник, піклува́льниця; 2) (заведывающий делами сирот) опіку́н, -нка; 3) кура́тор, кура́торка. **-тель учебного округа** – кура́тор шкільної округи.

Попечі́тельный – 1) дбайли́вий, ста́ранный, упа́длиий; сrv. **Забóтливый**; 2) опіку́нський. **-ный совет** – опіку́нська рада.

Попечі́тельство – 1) (о ком, о чём) пі[е]клува́ння, дбанн́я за (про) ко́го, за (про) що, опікува́ння ким, чим; сrv. **Попечéние**; 2) (звание) кура́торство; 3) (уч. округ) кура́торія (-ріі).

Попечі́тельствовать – кура́торувати, кура́торити, бу́ти кура́тором.

Попе́чь, -ся – 1) попе́кти, -ся; 2) о ком, см. **Попещи́ся**. **Попечéнный** – попе́чений.

Попещи́ся о чём – подбáти за (про) що, попí[е]клува́тися за (про) що и чим, поопікува́тися чим, (позаботи́ться) поклопотáтися, потурбува́тися за (про) що и чим. Сrv. **Пещи́ся**.

Попива́ние – попива́ння.

Попива́ть – попивáти, запивáтися (часом, іноді), у горілку вкида́тися. Сrv. **Выпива́ть 3**.

Попи́ливать – пиля́ти (потро́ху, іноді).

Попи́ливать – потерлі́кати, поцигі́кати (тро́хи, деякий час).

Попи́лить – попиля́ти (деякий час або все).

Попира́ние – топта́ння; (уничжи́ение) не́хтува́ння, зневажа́ння, лама́ння чо́го.

Попира́ть, попрáть – (нога́ми) топта́ти, стопта́ти, потопта́ти (нога́ми) що; топта́ти, підтоптува́ти, підтопта́ти під но́ги що; (уничжи́ать) не́хтува́ти, зне́хтува́ти що, зневажа́ти и -важува́ти, зневажи́ти що, (преступи́ть) лама́ти, злама́ти що. **-ра́ть закон, право, волю чью** – топта́ти (лама́ти, не́хтува́ти, зневажа́ти) зако́н, пра́во, во́лю чию. [Вби́ла ба́тька і тим лю́дські й бо́жі зако́ни стопта́ла (Грінч.). Москва зне́хтувала націо́нальні пра́ва украї́нські (Грінч.)]. **Попра́нный** – сто́птаний, потопта́ний, підтопта́ний (під но́ги); зне́хтуваний, зневаже́ний, зламаний. **-ться** – топта́тися, стопта́тися, потопта́тися, не́хтува́тися, зневажа́тися, бу́ти сто́птаным, потопта́ным, зне́хтуваним и т. д. Там **-ра́ются законы и права** – там топчуть (лама́ють, не́хтують, зневажа́ють) зако́н і пра́во.

Попировать – побен(ь)кетувати, побалювати, погуляти, побесідувати. *Срв. Пировать.*

Пописывание – писання (часами).

Пописывать, пописать – писати (часами, іноді), пописати (трохи, деякий час).

Попихивать, попихать и попихнуть – попихати, попхати, попхнути, пошто́вхувати, пошто́вхати, (*подталкивать*) підпихати, підпхнути, підшто́вхувати, підшто́вхнути що.

Попищать – попищати, попискати, попискотіти.

Поплывать – поплівати, попливати (деякий час), (*усилит.*) попоплівати, попопливати.

Поплавить – 1) (*плоты*) посплавляти, позганяти (плоти); 2) потопити. **-ться** – потопитися, порозтоплюватися. *Срв. Плавить, -ся.*

Поплавной – плавний. **-ной пояс** – плавний пояс. **-ная сеть** – плавна сітка, плавний во́лок.

Поплавок – 1) пливець (-вця), перо; *срв. Плавник*; 2) (*плавающий знак*) плаво́к (-вка), поплавець (-вця), плавак (-ка); (*якорный*) су́чка; (*мелевой*) бакан. **-вок неводной** – бомбірка, балберка, жмак (-ку, *им. мн. жмаки*), галаган (-на), плавак (-ка), (*боченок*) куга; 3) (*в светильне*) плаво́к (-вка), гно́тик (-ка).

Поплакать – поплакати, сплакати (трохи), (*фамил.*) порю́м(с)ати; (*усилит.*) попоплакати.

[Попоплакала я за ним, попожурилася]. *Срв. Плакать.*

Поплакаться – поплакатися, побідкатися, поремствувати, понарікати на ко́го.

Поплатать – платати. *Срв. Платать.*

Поплатить – (*долги, налоги*) поплатити, посплачувати (борги, податки). *Бог ему -тит за это* – бог йому́ запла́тить за це.

Поплатиться – приплатитися за що, відпокутувати що *и* за що, запла́тити за що. [Не дешёво ж наші предки за все те приплатились (Куліш). Не збóчуй з дороги, бо відпокутують ноги (Франко)]. *Он -лся здоровьем за эту неосторожность* – він приплатився здоров'ям за цю необережність. **-ться головой, жизнью за что-л.** – наложити (накла́сти), приплатитися головою, життям за що. *Он за это -тится* – він за це відпокутує (приплатиться); *буде за це знати. Он -лся за свою доверчивость* – він приплатився за свою довірливість. **-ться за своё поведение, за свои поступки** – приплатитися за своє пово́дження, відпокутувати (за) свої вчинки.

Поплачивать – платити (від ча́су до ча́су).

Поплевать – поплювати. **-вать на руки** – поплювати ру́ки (*и* на ру́ки). [Але йому́ Мо́шко ра́дить ру́ки поплювати: поплюй ру́ки, поплюй ру́ки (Рудан.)].

Поплёвывание – спльовування, припльовування.

Поплёвывать – спльовувати, припльовувати. *Курит себе да -вает* – ку́рить собі́ да спльовує.

Поплёмный – племенами. **-ная перепись** – пере́пис племенами, на кожне плем'я окре́мий.

Попленить – пополоніти, у полон побрати.

Поплескать – поплескати, похлюпати, (*побрызгать*) попірскати на що.

Поплескаться – поплескатися, поплюскатися, похлюпатися, похлюпостатися, побóвтатися (в воді).

Поплескивать – випліскувати. *Волна играет, -вает* – хві́ля грає, випліскує.

Поплесн(ев)еть – попліснявіти, поцвісти, поснявіти. *Срв. Плесневеть.*

Поплести – поплести (деякий час). *Срв. Плести.*

Поплестися – подібати, пошкандибати, поплентатися, поплестися, потягтися, поканделяти, почвалати, посунути, (*рысцой*) потюпати; *срв. Плестись*. [Балабу́ха встав помале́ньку з воза і подібав до ганку (Н.-Лев.). Гнат, коливаючись, мов п'яний, поплентавсь до́дому (Коцюб.). І поплівсь собі́ дорогою (Свидн.). Вже п'яний потягся до́дому (Неч.-Лев.)]. *И куда это он -лёлся* – і куди́ це він пові́вся.

Поплетать – плести (помалу, потро́ху, ча́сом, іноді).

Поплечу́, *см. Плечо́.*

Поплечье – полік (-ка), уставка.

- Поплешиветь** – полісіти, пошолудівіти, облізти, (*о мног.*) пооблазити.
- Поплин** (*материя*) – поплін (-ну).
- Поплоить** – поплоїти, пофалдувати.
- Поплотнеть** – (*погустеть*) погустішати, потугшати, потужавіти, (*потолстет*) поглядшати, подебелішати, погрубшати.
- Поплотничать** – потеслювати, потеслярувати, помайструвати.
- Поплужный. -ная пошлина, -ное** – плугове (-вого).
- Поплутать** – поблукати, поблудити, поплутатися, (*усилит.*) пооблукати, пооблудити, попоплутатися. *Срв. Плутать 2.*
- Поплутовать** – пошахрувати, пошахраювати, помахлювати, помахлярити *и т. п.*; *срв. Плутовать.*
- Поплыть** – попливті, поплисті, поплинути (*во всех значениях, срв. Плыть*). [Поплив-би на той бік, човна не дають (Шевч.). Бістренькою річенькою на Дунай поплинеш (Лукаш.).]
- Поплясать** – потанцювати, потанчіти, погуляти, поскакати. *Срв. Плясать.*
- Попляска** – танець (-нця).
- Поплясывание** – танцювання.
- Поплясывать** – танцювати (часто, іноді, часом).
- Попов** – попів (-пова, -пове, -пового, -пової...), батьощин (-на, -не; -ного, -ної...). **Попова** *скуфья, -пово гуменце, бот. Taraxacum officinale* – кульбаба, купава, купала, бабка, баранки, летучки, кульбака, жидівська шапка, жидик, май, майка, маївка.
- Поповец** – поповець (-півця).
- Попович** – попович, попєнко, (*сын попады*) попадєнко (-нка), (*попёнок*) попєня (-няти, *мн. ч. -нята, общ. р.*).
- Поповна** – попівна, (*дочь попады*) попадівна, попадїнка.
- Поповский** – попівський. *У него -ские глаза* – попівські очі має (що забачить, то взяв-би).
- Поповство** – 1) (*сан*) попівство; 2) (*священничанье*) попування.
- Поповщина** – 1) (*соб.*) попівство, попі; 2) (*раскольничьи толки*) попівщина.
- Попойка** – гульня, бєседа, пиятіка, (*вульг.*) дудліж (-жү).
- Попойть** – попоїти, понапувати, понапоювати (кого деякий час або всіх).
- Пополам** – наполи, на-двоє, пополовині, на(в)піл, упіл, піл-на-піл, на(в)спіл, пополам. *Делить, разделить -лам* – половинити, переполовинити; переділяти, переділіти, розділяти, розділіти наполи, на-двоє, пополовині, (*во множ.*) попереполовинювати, попереділювати, порозділювати на-двоє, наполи... **-лам разделённый** – переполовинений, на-двоє, наполи переділений, розділений. *Перерезать -лам* – перерізати на-двоє, пополам, наполи. *Пить воду -лам с вином* – пити воду піл-на-піл, на(в)піл з вином. *Мнения разделились -лам* – думки поділилися пополам, наполи, пополовині, піл-на-піл, упіл. *Цур -лам* – цур на двох, цур пополам. *Грех -лам* – гріх на(в)спіл, на(в)піл, гріх нарівно. *С грехом -лам* – сяк-так, аби-як, з такою-з маком. *С горем -лам* – лиха прикупивши.
- Пополаскивать** – 1) полоскати (часом, від часу до часу); 2) (*о парусах*) лопотіти. **-ться** – полоскатися, хлюпостатися (часом); *см. Полоскаться*. [Хлюпоощуться качаточка поміж осокою (Шевч.).]
- Пополдничать** – пополудн(ув)ати, переполудн(ув)ати.
- Поползать** – полазити, поповзати, поплазувати (деякий час).
- Поползень** – 1) (*о ребёнке*) повзун (-на), лазнюк (-ка); 2) (*проньра*) пролаза, проноза, (*низкопоклонник*) плазун (-на); 3) *зоол. Sitta europaea* – ковалик, ковальчик, дереволаз, дюдька, (*лемк.*) чмовх, під'ядлівчак (-ка).
- Поползновение** – (*предосудит. желание*) зазіхання, забаганка, п'отяг, хіть до чо́го, (*попытка*) замах (-ху). [Оборона рідного країю й національності від сусідських забаганок (Єфр.). Контрреволюційні зазіхання]. *Сделать, обнаружит -ние к чему* – поважитися, наміритися,

порватися на що *и* що зробити. *Он сделал-было -ние бежать* – він порвався був тікати.

Поползновенность – схильність до чого.

Поползновенный *к чему* – схильний до чого.

Поползти *и* **поползть** – полізти, поповзти, поплазувати. [Безногі черви поплазували (Мирн.) Он гадюка поповзла]. *См. Ползти.*

Поползушка, *мех.* – поплазок (-зка).

Пополнение – поповнювання, доповнювання, сповнювання, виповнювання чого чим, додавання чого до чого, (*оконч.*) поповнення, доповнення, сповнення, виповнення чого чим, додання чого до чого. *См. Пополнять.*

Пополнеть – поповніти, виповнитися, (*сделаться более полным*) поповнішати, (*потучнеть*), поглядшати, набрати(ся) тіла, узяти тіло, вигладитися. [За останній час Настя покращала, поглядшала (Коцюб.). Перезимувало воно, тіла набралось (Кониськ.).]

Пополнять, пополнить – поповнювати *и* -няти, поповнити, доповнювати *и* -няти, доповнити, сповнювати *и* -няти, сповніти, виповнювати *и* -няти, виповнити що чим, додавати, додати що *и* чого до чого, (*наверстать, возместить*) надолужати *и* -лужувати, надолужити що. **-нить недостающую сумму** – поповнити нестачу в сумі. *В показании этом много не договорено, надо его -нить* – у свідченні цьому багато чого не договорено, треба його доповнити. **-нить бочку** – виповнити бочку. **Пополненный** – поповнений, доповнений, сповнений, виповнений чим. **-ться** – поповнюватися *и* -нятися, поповнитися, доповнюватися *и* -нятися, доповнитися, сповнюватися *и* т. д. *Луна -няется* – місяць виповнюється.

Пополоскать – пополоскати. **Пополосканный** – пополосканий.

Пополоскаться – 1) пополоскатися, бути пополосканим; 2) пополоскатися, похлюпатися, похлюпостатися; *срв. Полоскаться.*

Пополосно – смугами, стягами, загонами.

Пополосный – поділений на смуги, на стяги, на загони.

Пополоть – пополоти, (*сапой*) посапувати *и* посапати, попрашувати. [Піді трохи пополю]. *Срв. Полоть. Пополотый* – пополотий *и* пополений, посапований *и* посапаний, попрашований.

Пополугодно, полугодично – півріччями, (*посменно в течение полугода*) по півроку, (*каждые полгода*), що-півроку. *Сводит счёты -дно* – зводити рахунки півріччями, що-півроку.

Пополудни – по півдні, після півдня. *В два часа -дни* – о другій годині по півдні.

Пополуночи – по півночі, після півночі.

Попользовать – 1) *кого* – покурувати, полікувати, полічити когось (деякий час); 2) *кому* – допомогти кому. *Срв. Пользовать.*

Попользоваться чем – 1) покористувати(ся) *и* покористати(ся) чим *и* з чого, поживітися чим, (*потребить*) спожиткувати, (с)пожити що. [З роду-віку чужою порошиною не покористувався (Кониськ.). Отже покійний дядько добре покористувався з нашої худоби (Грінч.). *Вдоволь, с избытком -ваться чем* – нажиткуватися з чого; 2) покуруватися, полікуватися, полічитися чим *или* у когось; позаживати чого. *Срв. Пользоваться.*

По-польски – по-польському, по-польськи, (*на польский лад*) з-польська. [Чоловік, одягнений з-польська (Маковей)].

Попомнить – згадати, спом'янути що; позгадувати, попам'ятати, (*усилит.*) попозгадувати, попопам'ятати що *и* про що. [Згадаєте моє слово (Кониськ.). Попопам'ятаєш московський місяць (Номис)]. *Я тебе -мню это* – я тобі це ще згадаю. **-мни моё слово** – згадай моє слово.

Попона – попона, капа, дерга. *Покрыть лошадь -ною* – накріти (вкріти) коня попоною.

Попонка – попінка *и* попонка.

Попо́нный – попі[о́]нний.

Попоро́ть, -ся – попороти, -ся. *Срв. Поро́ть, -ся.*

Попорти́ть – попсувати, понівечити, понехтувати, пошпéтити що; *срв. Порти́ть, Испорти́ть.* [Град увесь хліб попсува́в (Звин.). Як нап'ється, то сорочки рве, горшки б'є, сказано, що на очі потрапиться, усе понехтує (Грінч.). Усяке садиво понівечило градом (Куліш)]. **-ти́ть кого** – зурочити кого. **Попорченний** – попсований, понівечений, понехтуваний, пошпéтений; зурочений. [У нас пшениця пошпéтена місцями, позаїдали говрахи].

Попортитися – попсуватися, понівечитися, понехтуватися, пошпéтитися, (*немного*) припсуватися. *Срв. Порти́тися.*

Попортняжи́ть – покравцювати.

Попорха́ть – попу́рхати (деякий час). *Срв. Порха́ть.*

Попоря́дку – поря́ду. *См. Поря́док.*

Попості́ться *и* **попостнича́ть** – попо́стувати, попо́стити, попісникива́ти. *Срв. Пості́ться, Постнича́ть.*

Попоте́ть – попотіти, (*усилит.*) попопотіти над чим *и* коло чо́го.

Попотчева́ть – пришанува́ти, пошанува́ти, (*вином*) почастува́ти, учасува́ти, (*обнести всех кругом*) обчастува́ти кого́ чим. **-ва́ть друг друга (вином)** – почастуватися. [Хліба-соли заготую, та й вас пришаную (Ромен.). В гостях були? чим-же вас там пришанували? (Лубен.). Нагодувала стара́ яга чоловіка, вчасувала і положила спати (Стор.). Зажди, нехай він обчастує всіх (Звин.)]. **-тчу́й гостя, виши́ он ничего не кушает** – пришануй (пошануй) го́стя, бач вони́ нічо́го не їдять.

Поправимый – попра́вний.

Поправити́ – 1) *см. Поправля́ть*; 2) (*некоторое время*) попра́вити, поправува́ти, покерува́ти чим; (*корректуру*) попра́вити, повиправля́ти *и т. д.* (коректу) (деякий час). *Срв. Пра́вить.*

Поправка – 1) *см. Поправле́ние*; (*починка*) попра́ва, напра́ва. *Что дали за -вку?* – що дали за напра́ву? 2) (*в рукописи, в корректуре*) попра́вка, виправка. [Старі часі́ авторського пра́ва не знали... і кожен переписувач любісінько вносив у твір свою́ власну́ редакцію, робив попра́вки і в змісті творів, і в мові (Єфр.). Я написав, він поробив виправки (Звин.)].

Поправле́ние – поправля́ння, підправля́ння, ла́годження, направля́ння, нала́годжування, налашту́вання, (*оконч.*) поправле́ння, підправле́ння, пола́годження, направле́ння, нала́годження, налаштува́ння *и т. д.*; *срв. Поправля́ть. Для -ния здоровья* – щоб підправити, поправити здоро́в'я.

Поправля́ть, попра́вить – 1) поправля́ти, попра́вити, ла́годити, пола́годити, (*реже*) ладна́ти, поладна́ти, ла́дити, пола́дити, (*несколько*) підправля́ти, підпра́вити, підла́годжувати, підла́годити що, (*исправля́ть*) направля́ти, напра́вити, нала́годжувати, нала́годити, налашту́увати, налаштува́ти, (*кругом, со всех сторон*) обла́годжувати, обла́годити, обла́джувати, обла́дити що, (*о мног.*) попідправля́ти, попідла́годжувати, понаправля́ти, понала́годжувати, поналашту́увати, пообла́годжувати, пообла́джувати; (*зачини́ть*) зала́годжувати, зала́годити, заладна́ти, залашту́увати, залаштува́ти, (*о мног.*) позала́годжувати, позалашту́увати що. [Оці доці́ хлібець підправля́ть (Харк.). А ну напра́в кагане́ць, щось він пога́но світи́ть (Берд.). Старі не́ряті понаправля́в і почав в'язати новий (М. Вовч.). Та біди́ тим не попра́вив (Франко). На се літо́ Ворона ледві встиг нала́годити буди́нок (Кониськ.). Стрі́ха в його́ добре попрогнивала́ і мо́хом пооброста́ла: треба заладна́ти (Г. Барв.)]. **-ви́ть дом, стену́, изгородь, крышу́** – пола́годити, попра́вити, підла́годити, підправити, (*кругом, со всех сторон*) обла́годити буди́нок, сті́ну, горо́жу, дах (стрі́ху). **-ви́ть запруду́, плотину́** – пола́годити, підпра́вити, підгати́ти гать, грéблю. **-ви́ть поломанну́ю теле́гу, машину́** – пола́годити, нала́годити, напра́вити, обла́дити пола́маного во́за, машину́. [Ві́з полама́вся, – треба нала́годити (Грінч.). Чаба́н з наймитом обла́джували во́за (М. Вовч.). А ха́ту все-ж-таки́ треба́ було́ яко́сь підправити (Григ.)]. **-ви́ть свои́ дела́,**

своє господарство – підправити, поліпшити свої справи, своє господарство, підмогтися, піджити(ся), призаможніти. [Після пожежі трохи піджився. Запрацюю щось, підможусь, та візьму таки Наталю (М. Вовч.).] **-вить дело** – поправити, направити справу, діло. **-вить здоровье** – поправити, підправити здоров'я, нагнати здоров'я. [А здоров'я вже не нажену: не ті го́ди (Звин.).] *Употребление молока -вило его здоровье* – споживання молока поправило його (йому) здоров'я. **-влять, -вить кого (подкормить)** – відмачулювати, відмачулити когось. [Воли такі погані були, – я й кажу: «дай сюди, я їх одмачулю трохи», – бо па́ші в мене було такі (Липовеч.).] **-вить свою причёску, платок, шапку** – причепурити, поправити свою зачіску, поправити на собі хустку, шапку. **-вить ошибку** – поправити, направити помилку; 2) (*выпрямить*) виправляти, виправити, випростувати, випростати, (*о мног.*) повиправляти, повипростувати що. **Поправленный** – поправлений, полаго́джений, підправлений, підлаго́джений, напра́влений *и т. д.*

Поправляться, поправиться – 1) поправлятися, поправитися, бути поправленим, лагодитися, полаго́дитися, бути полаго́дженим, підправлятися, підправитися, бути підправленим *и т. д.*; *см. Поправлять. Мостовая -ляется* – брук лагодиться, підправляється; 2) (*производит у себя ремонт, исправления*) лагодитися, полаго́дитися, підправлятися, підправитися, облагоджуватися, облагодитися. [Повітка похили́лась на-бік, покрівля світиться, стріхи обсмикані, огоро́жа сіплеться. Нема за що облагодитися москóвці (Неч.-Лев.)]; 3) (*поправляют свои дела*) підправлятися, підправитися, підмагáтися, підмогтися, підживати(ся), піджити(ся), підживлятися, підживитися; 4) підправлятися, підправитися, поправлятися, поправитися, (*выздоровливать*) видужувати, видужати, одужувати, одужати, вичунювати, вичуняти, очунювати, очуняти, відходити, відійти, виходжуватися, виходитися, оклигувати, оклигати *и* оклигнути, відживати(ся), віджити(ся), (*о мног.*) попідправлятися, повидужувати, поодужувати, повичунювати *и т. д.* [Сини́цю хоч і в пшени́цю, да́к не поправиться (Борз.). Жита після дощу трохи попідправлялися (Харк.).] *Здоровье его -ляется* – здоров'я його поправляється, підправляється, кращає. *Больной -ляется* – хорий видужує, одужує, вичунює, очунює, відживає(ться), відходить. *Он долго не -лялся, не мог -виться после своей болезни* – він довго не одужував (не видужував, не очунював *и т. д.*), він довго не міг одужати, видужати, очуняти, вичуняти, відійти, оклигати, оздоровіти після своєї х(в)оро́би. [Мендель помалу видужував, але не було надії, щоб міг прийти до давнього здоров'я (Франко). Зінько́ наче й одужував, але вельми помалу (Грінч.). Очунюю потро́ху, хóджу з палицею (Васильч.). Ти одживе́шся на Україні (Л. Укр.). Параска потро́ху оклигувала, та дуже помалу (Грінч.)]; 5) поправлятися, поправитися. *Он сказал одно слово вместо другого, но тотчас -вился* – він сказав був одне слово замість другого, але́ за́раз-же поправився.

Поправочка – поправочка, виправочка.

Попраздничать – посвяткувати, погуляти.

Попраздновать – попра́зникувати, посвяткувати.

Попразднество – попра́зень (-зня), попра́зен (-зна), попра́зниця, попра́зник, віддання́ празника, (*после храмового праздника*) похра́мини.

Попра́ние – потопта́ння, зне́хтування, знева́ження чо́го. *Срв. Попира́ние.* [На́ші часи́ – лю́ті часи́ потопта́ння всяких прав лю́дських (Єфр.)].

Попра́ть, см. Попира́ть.

Попра́шивать – проха́ти, проси́ти (ча́сом або ча́сто), випро́хувати що *и* чо́го у ко́го.

Попре́жнему – подавньому, по-попередньому, як давніше, як передніше, тим-же ходом, що (як)...

Попре́к – докі́р (-ко́ру), догові́р (-во́ру), доріка́ння, докоря́ння. *Срв. Упрёк.* [Гі́ркіми сам себе доко́рами карта́в (Куліш)]. *За сво́є добро, да мне ж **и -пре́к*** – за моє́ жи́то, та мене́ й побі́то.

Попрека́ние – докоря́ння, доріка́ння, доказа́вання, вика́зування, вимовля́ння ко́му.

Попрека́тель, -ни́ца – докірник, докірни́ця.

Попрека́тельный – докірний, докірливий.

Попрека́тельский – докірни́цький.

Попрека́ть, попрекну́ть *кого, чем* – доріка́ти, дорікну́ти, докоря́ти кому́, чим *и* за що, до́казувати, ви́казувати, вимовля́ти, нарі́кати кому́, корпати (випіка́ти) о́чі кому́, корити ко́го за що. [Ма́ти теж доріка́ють: сві́тите сві́тло, а воно́ доро́ге (Коцю́б.). Ла́с чоло́віка та ви́казує (Рудч.)].

Попрекосло́вить – поперече́чити кому́.

Попрева́ть – прі́ти, виприва́тися (часом, іноді).

Попре́ть – 1) попрі́ти, потру́хнути *и* потря́хнути; 2) попрі́ти, попо́тіти, (*усилит.*) попопрі́ти, попопо́тіти. *Срв.* **Преть.**

Поприба́вить – додати, приба́вити (тро́хи), (*во мно́ж.*) подо́дава́ти, поприбавля́ти чо́го до чо́го. **-тсья** – приба́витися, прибу́ти; *срв.* **Прибавля́ть, -ся. Поприба́вленний** – до́даний, приба́влений.

Попривере́дничать – повередува́ти, покомизі́тися, похимерува́ти (перед ким), (*усилит.*) поповередува́ти, попокомизі́тися *и т. д.*

Попривы́кать, попривы́кнуть – звикну́ти, приви́кнути, призвича́їтися (тро́хи); (*во мно́ж.*) позвика́ти, попривика́ти, попризвича́юватися до чо́го. *Срв.* **Привы́кать.**

Попривяза́ть – прив'яза́ти, (*во мно́ж.*) поприв'язува́ти ко́го, що до чо́го. *Срв.* **Привязува́ть.**

Попригна́ть – поприго́нити *и* поприганя́ти ко́го, що *Срв.* **Пригна́ть.**

Попридві́нуть, -ся, см. Придві́нуть, -ся.

Поприиска́ть – пришука́ти, (*во мно́ж.*) попришу́кувати ко́го, чо́го *и* що. *Срв.* **Прииска́вать.**

Поприкле́ить – поприкле́ювати, поприлі́плювати що. *Срв.* **Прикле́ивать.**

Попримани́ть – прина́дити, примани́ти (тро́хи), (*во мно́ж.*) поприна́джувати, поприманюва́ти ко́го. *Срв.* **Примани́ть.**

Поприпо́мнить, см. Припо́мнить.

Попритворя́ть – попричина́ти. *См.* **Притворя́ть.**

Попричеса́ть, -ся – причеса́ти, **-ся** (тро́хи), (*о мно́г.*) попричісува́ти, **-ся**. *Срв.* **Причісува́ть, -ся.**

По́прище – 1) біго́висько; *см.* **Риста́лице**; 2) кар'є́ра, по́ле, теа́тр (-тру), арéна, (*гал.*) терéн, (*устар.*) по́прище. **Военное -ще** – військове по́ле, кар'є́ра військова. **Обширное -ще учёных исследований** – широ́ке по́ле (для) нау́кових до́слідів. **-ще жизни** – арéна, шля́х життя́, життєвий шля́х, кар'є́ра. **-ще общественной деятельности** – по́ле грома́дської робо́ти. **-ще военных действий** – теа́тр, по́ле во́єнних ді́й. **-ще битвы** – по́ле бо́ю, бойо́висько. **Избрать себе -ще деятельности** – ви́брати (заня́ти) собі́ по́стать на робо́ту. **Выйти на жизненное -ще** – ви́йти на життєво́е по́ле.

По-прия́тельски – по-прия́тельському, прия́тельно.

Поприя́тельствова́ть – поприя́ти кому́.

Попро́бовать – 1) (*сделать что-н.*) спробо́увати, попро́бувати, (по)спита́ти(ся), (*гал.*) стрі́бувати (зробити що-не́будь), узя́ти на спі́ток що. [Хло́пцеві дуже сі подобало, як кова́ль зе́лізо ку́є, та й ка́же: «Та́ту, а ну й я стрі́бую» (Гн.)]. **-вал было бежать, да не удалось, поймали** – спробо́ував був (поспита́вся був) уте́кти, та не пощасти́ло, піймали; *Срв.*

Пробова́ть, Попыта́ться; 2) покуштува́ти, скуштува́ти, поспита́ти чо́го. **-буйте-ка этого вина, пирога** – ось покушту́йте (скушту́йте, поспита́йте) цьо́го вина́, пирога; *срв.*

Пробова́ть.

Попроси́ть – попроси́ти *и* попроха́ти у ко́го чо́го *и* ко́го про що, що зроби́ти; (*пригласи́ть*) за́проси́ти *и* за́проха́ти ко́го. [Він за́прохав ви́датних европе́йців сказа́ти, що вони́ ду́мають про за́борону украї́нської мо́ви в Росі́ї (Грінч.)]. **Его -сили сесть** – його́ попроси́ли *и* попрохали́ сі́сти. **-сите его ко мне на двенадцать часов** – попроси́ть (попроха́йте) *и* за́проси́ть

(запрохайте), закли́чте його́ до мене́ на двана́дцятую годи́ну. **-си́ его́ сю́да** – попроси́ (попрохай), поклич його́ сюди; *срв.* **Проси́ть. -си́ть позво́лення** – попроси́ти *и* попроха́ти до́зволу, спита́тися до́зволу (що зроби́ти). **-си́ть изви́нення у ко́го** – перепроси́ти *и* перепроха́ти ко́го, попроси́ти *и* попроха́ти ви́бачення (проба́чення) у ко́го. [Неха́й він при всі́х нас перепроси́ть тебе́ (Кониськ.)].

Попроси́ться – попроси́тися, попроха́тися. *Срв.* **Проси́ться.**

По́просту – просто́, по́просту, попросто́му, з-проста́. [Говори́ть з-проста́, то ми й зрозумі́ємо (Куліш)]. **-сту́, без зате́й** – просто́, без вигадок. **-сту́ (коротко) говоря́** – швидше-б сказа́ти. [Той ки́нь з ганджею, щось у нього́ в се́редині є, швидше-б сказа́ть вам, він брако́ваний та й усе́ (Чигир.)].

Попроша́йка (*общ. р.*) – проша́к (-ка), ци́ган, ци́ганка, каню́ка, лабза́ (*общ. р.*), лабзю́к (-ка, *м. р.*), лабзю́чка (*ж. р.*), нищун (-на).

Попроша́йничанье – ци́ганіння, каню́чіння, лабзю́кання *и* -кува́ння, же́брання, старцюва́ння.

Попроша́йничать – ци́ганити, каню́чити, лабзю́кати *и* -кува́ти, ми́ркати, же́брати, злида́рити, старцюва́ти. [Лабзю́кати хлі́б під вікно́м (Грінч.). Почепивши то́рбу, пішла́ попідвіконню ми́ркати (Квітка)].

Попроша́йство, -ниче́ство – же́бри, ми́ркання, нищунство.

Попроща́ться – проща́тися, (*откланя́ться, сняв шапку*) поша́пкува́тися (з ким); *срв.*

Проща́ться. [Поцілува́лись, проща́лись (Грінч.). Поша́пкува́лись товари́ші з тим і рози́шлись (Яворн.)].

По-пру́ски – по-прусько́му.

Попры́гать – постриба́ти, поскака́ти (тро́хи, де́який час).

Попры́гивание – пострибува́ння, вистрибува́ння, поскакува́ння.

Попры́гивать – пострибува́ти, вистрибува́ти, поскакува́ти.

Попрыгу́н – стрибу́н (-на), стрибу́нець (-нця́), скаку́н (-на́), скаку́нець (-нця́), брику́н (-на́), брику́нець (-нця́).

Попрыгу́нья – стрибу́ха, скаку́ха, брику́ха, дзи́га.

Попры́скивание – побри́з(ь)кува́ння, попи́рс(ь)кува́ння, покро́плювання, накрапа́ння.

Попры́скивать, попры́скать – побри́з(ь)кува́ти, побри́з(ь)кати, попи́[о]рс(ь)кува́ти, попи́[о]рс(ь)кати, (*о дожде*) накрапа́ти *и* накрапува́ти, покрапува́ти, покрапа́ти, покро́плювати, покро́пити; *срв.* **Побры́згивать. -кать пол** – побри́з(ь)кати, покро́пити до́лівку. **-кать бельє** – попи́[о]рс(ь)кати бі́лизну (пла́ття, шма́ття). **Дождь -вае́т** – дощ накрапа́є, побри́зкує.

Попры́сканный – побри́з(ь)каний, попи́[о]рс(ь)каний, покро́плений. **-тсья** – побри́з(ь)кува́тися, побри́з(ь)кати́ся, попи́[о]рс(ь)кува́тися, попи́[о]рс(ь)кати́ся, покро́плюва́тися, покро́питися.

Попрями́ть – ви́простати, (*во мно́ж.*) пови́простува́ти. *См.* **Прями́ть.**

Попря́сть, -ся – попря́сти, -ся. *См.* **Пря́сть, -ся.**

Попря́тать, -ся – поховати́, -ся, позаховува́ти, -ся. [От він ті черві́нці похова́в у скрі́ню (Грінч.)]. **Попря́танный** – похований, позаховуваний.

По-пти́чьи – по-птичо́му, по-пташи́ному, по-пташа́чому.

Попуга́й, зорл. – папу́га. *Морско́й -га́й* – пону́рок (-рка).

Попуга́йчик – папу́жок (-жка) *и* папу́жка (-ки).

Попуга́йный – папу́жин (-ного).

Попуга́йчий – папу́ж(н)ий, папу́жачий.

Попуга́ть – полякати́, пополо́хати, постраха́ти ко́го (де́який час або́ тро́хи), да́ти на́страшки ко́му, (*с уси́лит знач.*) пополякати́, попостраха́ти. [Поляка́й його́ трохи, щоб не ходив сюди́ (Грінч.)]. **Всю дичь -гали́** – всю дичину́ пополо́хали (поляка́ли).

Попу́гивать – лякати́, поло́хати, страха́ти, жаха́ти ко́го (ча́сом, ино́ді).

Попу́дно – пуда́ми, на пуди́.

Попудрить, -ся – попудрувати, -ся (трохи). **Попудренный** – попудрований.

Популяризація, популяризување – популяризація, популяризування.

Популяризувати – популяризувати, (сов.) спопуляризувати що.

Популярність – популярність (-ности).

Популярний – популярний.

Попури – попури (нескл.).

Попускати, попустити – 1) попускати, попустити, допускати, допустити, давати, дати, дозволяти, дозволити комусь що, комусь що зробити; *срв.* **Допускати**; 2) (*потворствовать*) потурати комусь, (попуск) попускати, попустити комусь. [Не попускаймо собі навіть у дрібничках (Коцюб.)]; 3) (*верёвку*) попускати, попустити (мотузку). **Попущенний** – попущений, дозволений.

Попустительство – попуск (-ку) *и* попуст (-ту), потур (-ру), потурання, допуск *и* допуст.

Оказывать -тво – попуск попускати (попустити) комусь. [Потурання дітям до добра не призведе (Липовеч.). Королівський уряд у сьому ділі попустив попуск українському панству (Куліш)].

Попустому *и* попусту – марно *и* -не, дурно, по-дурному, (на)даремне *и* -но, даром, дарма, надармо, надурно, удурні, дурно *й* дарма. [Літа мої молодії марно пропадають (Шевч.). Поет не стратить духу марно (Чупр.). Тільки гроші вдурні пропали (Грінч.). Нехай такі я не даром житиму на світі (Квітка)]. **-ту пропадать** – марно (пусто) йти, піти. **Не надейся -тому** – марно не надійся. **Расточать -ту своё воображение, своё красноречие** – марно (дурно, даремно, дарма) витрачати, тратити свою уяву, свою красномовність. **Спорить -ту, о пустяках** – по-дурному (марно, дурно *й* дарма) сперечатися про що. **-ту терять, тратить время, деньги *и* т. п.** – марно тратити (стратити) час, гроші, марнувати (змарнувати) час, (марно) зводити (звести), переводити (перевести) час, марнувати (помарнувати) гроші, (марно) переводити (перевести, попереводити) гроші, на дурницю гаяти (згаяти) час. [Тут я не марную часу (Кониськ.). Скільки-то часу зведеш чекаючи (Кониськ.)]. *Срв.* **Напрасно, Понапрасну.**

Попутать – 1) попутати когось; (*нитки*) поплутати, поборсати що. **-тай лошадей, да пусти их попасться** – попутай коней *и* коні, та пусти їх на пашу; 2) попутати, підневідити когось.

Нечистый враг -тал – лихий (нечистий) попутав, підневідив.

Попутаться – поплутатися. *Нитки -лись* – нитки поплуталися.

Попутешествовать – подорожувати, попомандрувати, поїздити (попоїздити) світами (по світах).

Попути, см. Путь.

Попутно – (за) одним ходом (заходом); (*вскользь*) побіжно, (*между прочим*) мимохідь. **-тно затронуть вопрос** – за одним (за)ходом порушити питання.

Попутный – 1) подорожній. **-ный товарищ** – подорожній товариш; 2) (по)гожий, ходовий. **-ный ветер** – (по)гожий, ходовий вітер.

Попутчик, -чица, попутник, -ница – подорожник, попутчик, -чиця, попутник, -ниця, супутник, -ниця.

Попущение – попуст *и* попуск, допуст *и* допуск; *срв.* **Попустительство**. [Хто його розберє, що то за попуст у Бога (М. Вовч.). По що-ж ти їм сей попуск попускаєш (Куліш). То якийсь допуст божий на мене (Франко). Перш було, як їдуть некрути, а просто їх жид їде: взяли розпрягли коней і віз перевернули, й пропало. – От який допуст був (Камен. п.)].

Попылать – попалати, попалахкотіти. *Срв.* **Пылать.**

Попылить – попалити, покурити, попорошити. *Срв.* **Пылить.**

Попырять – поштурхати когось *и* чим в що, поштирхати, поштиркатися чим в що.

Попытать – 1) (*пыткою*) помордувати, покатувати, (*усилит.*) попомордувати, попокатувати когось; *срв.* **Пытать**; 2) (*испытать, попробовать*) (по)спитати, попробувати *и* спробувати що

и чо́го. [Ото́ пішли́ сили спробо́вати – хто дужчий (Рудч.)]. **-тать счастье** – поспитати шастя. **-тай топор, хорош-ли** – поспитай, спробуй сокиру, чи добра; 3) (*отведать*) покуштувати, скуштувати, поспитати чо́го; *срв.* **Попробовать 2.**

Попытаться – спробувати, (по)спитатися, поспробувати(ся), заспробувати, поважитися (що зробити); *срв.* **Пытаться и Попробовать.** [Я спробую дати історичний огляд українського письменства (Єфр.). Роман кинув тліючу губку на ожерідь соломи, що лежав коло стодоли, і поваживсь тікати (Коцюб.). Я, каже, подушки тобі зложу, а спиталася, дак і ліжника не згорне – нема сили ніяк (Борз.). Чи йти, чи ще поспробуватися? Ні, поспробуюсь іще (Свид.)]. *Хочу -ться управлять этим предприятием* – хочу (по)спитатися (спробувати, поважитися) керувати цим підприємством. **-тесь, можете-ли вы решить эту задачу** – (по)спитайтесь, спробуйте, чи зможете ви рішити це завдання.

Попытка – спроба, спіток (-тку), (*старание*) захід (-ходу), (*усилие*) намагання. **-тка к побегу** – спроба втекти. *Делать -тки, сделать -тку к чему, что сделать, чего достигнуть* – робити спроби, заходи, вживати заходів, зробити спробу, захід, вжити заходів до чо́го, що зробити, чо́го досягти. *Он сделал -тку получить это место* – він зробив спробу, захід, вжив заходів, (щоб) дістати цю посаду. **-тка не пытка, а спрос не беда** – купити не купити, а поторгувати можна; утік, не втік, а побігти можна; догнав, не догнав (піймав, не піймав), а погнатись можна.

Попых – спіх, поспіх. **В -хах** – спохвату, поспіхом, поспішаючи, хапаючи, похапцем, на похапці, прихапцем *и* -пці; *срв.* **Впоыхах.** [Хапаючи не знав, за що й узятись. Пакуючи похапцем, багато дечого позабував (Уман.)].

Попыхать – попихкати, (*переводя дух*) посопті, посапати. [Дай цигарку, хочеться попихкати (Звин.)].

Попыхивать – пахкати, піхкати, пікати, сапати, (*тяжело переводит дух*) сопті, сапати. [Гуральня нахабно сміялась рядом червоних вікон і гордо пахкала димом (Коцюб.). З рота полум'я сапле (сапае). Люльки позапікали та пікаючи час від часу перекидаються кількома словами (Франко)].

Попыхтеть – посопті, посапати, попихкати. *Срв.* **Пыхтеть.**

Попьянствовать – попиячити, почаркувати, почверткувати. *Срв.* **Пьянствовать.**

Попялить – понапинати, порозпинати що. *Срв.* **Пялить.**

Попятить (*лошадь, экипаж*) – посунути, подати, збити назад (коня, брічку). *Срв.* **Пятить, Попячивать.**

Попятиться – 1) задки посунути, податися назад, позадкувати; 2) відкинутися, відмогтись, відступитися, відректися (від чо́го), зректися (чо́го). *Срв.* **Пятиться.**

Попятка – посування, подавання, збивання назад; відмагання.

Попятнать – поплямити; *срв.* **Пятнать.**

Попятный – назадній. **-ное движение** – назадній рух, (*иноск.*) рачкування. *Идти на -ный двор* – відступатися, відмагатися від чо́го. *Сперва он согласился, а потом и на -ный двор* – то був на все пристав, а тепер одмагається (Звин.).

Попятчик – відкидько (-ка), відступник.

Попячивать – посувати, подавати, збивати (потроху) назад.

Попячиваться – 1) посуватися, подаватися назад; 2) відкидатися, відступатися, відмагатися, відрікатися, зрікатися.

Пора – пора, шпара, прони́к, проду́шинка, (*мн.*) проду́хи (-хів).

Пора – 1) час, година, поря, доба. *Не такая -ра теперь настала* – не такий час тепер настав, не така година (пора) тепер настала. *В обеденную -ру* – в обідню годину (добу), обідньої години, в обід; *срв.* **Обед, Обеденный.** [Ой у неділю, в обідню годину сам в невольеньку попався (Пісня)]. *Подвечерняя -ра* – підвечірок (-рка). [Це так: от вам півдня, тоді підвечірок, а тоді – вечір (Звин.)]. *Предрассветная -ра* – досвітня година. *Послеобеденная* -

ра́ – пообідня, післяобідня година, пополу́день (-дня). *Глухая -ра* – (поздня) глупа доба; (мёртвый сезон) мертва доба. *Ночная, вечерняя -ра* – нічна, вечірна доба (діб), вечірній час, вечірна година. [Тепер нічна діб, – не дорого збійтсья з шляху (Київ.)]. *Ночною, вечернею -рою* – нічної, вечірньої доби. [Нічної доби з неволі утікали (Дума)]. *Осенняя -ра* – осіння доба. *Зимняя -ра* – зимня (зимова) доба. [Ну, а куди-ж нам тепер, зимової доби, подітсья? (М. Лев.)]. *Рабочая -ра* – робітній (робочий) час, робітня (робоча) доба. [Вже настав гарячий робітній час (Н.-Лев.). А робочої доби, що людей нікого в селі немає... (М. Вовч.)]. *В какую (в такую, в эту) -ру* – в якій (в такий, в цей) час, в яку (в таку, в цю) добу (діб, пору, годину). [А молодиця наша саме у цю діб постерегла злодія (Київ.)]. *В раннюю, в позднюю -ру* – в ранню, в пізню добу. [Один дощик об Миколі випав в ранню добу (Манж.)]. *До поздней -ры* – допізна, до пізнього часу, до пізньої години (доби). Він сидів допізна (Гр.)]. *С давних пор* – здавна, віддавна, з давнього часу, з давніх часів. *До недавних пор* – донедавна, до недавнього часу. *На ту -ру* – на той час, на ту пору. [І блідий місяць на ту пору із хмари де-де виглядав (Шевч.)]. *По -ре глядя* – як до часу, як коли. *Быть в самой лучшей -ре* – бути в цвіті (в розцвіті) віку свого. *Девушка на -ре* – дівчина на відданні, на віддачі. [У мене-ж дочка на відданні (Г. Барв.)]. *В одну -ру* – в одних (в ідних) часах; см. **Одновре́менно**. *На первых -рах* – попервах, на першій порі; см. **Сперва**. [Тепер вони понижчали, а попервах жарко брались (Борз.)]. *В кои -ры раз зайдёт* – коли не коли (вряді-годи) раз зайде; 2) час, поря. [Усьому під небом свій час і всякому ділу своя поря: час родитсья і час умирати, час насаджувати і час виривати насажене (Еккл.)]. *На всё своя -ра* – на все свій час (своя поря). *До -ры, до времени* – до часу, до слішного часу; (покамест) поки що, доки що. [До часу дзбанок воду носить (Приказка). Одбуваючи до слішного часу сякий-такий одбуток... (Куліш). Нехай доки що так буде, як і досі було, а так якось побачимо (Кониськ.)]. *Приходит, приближается, наступает, пришла, наступила -ра* – приходить, надходить, настає час, поря, прийшов, настав час, прийшла, настала поря (що робити). [Час приходить умирати, нікому поради дати (Пісня)]. *С которых, с каких пор* – відколі (диал. звідколі, звідукіль), з якого часу. [Відколі пішов, та й нема (Рудч.) Не пам'ятає, коли саме змерз, відколі трясеться (Свидн.)]. *С этой -ры, с этих пор* – з цього часу, відтепер, (отныне) віднині. [Відтепер увесь час він обертав на лектуру (Франко)]. *Существующий с этих пор, с тех пор* – відтеперішній, відтодішній. *С тех пор, с той -ры* – з того часу, відтоді. [З того часу ставок чистий заріс осокою (Шевч.). Відтоді думка про вірну тиху дружину скрашала його безталання (Коцюб.)]. *До которых, до каких пор* – доки, докіль (реже доколи), (до какого места) докуди, подоки. [Доки буду мучить душу і серцем боліти? (Шевч.). І докіль так ще буде? (Гліб.). Визначив крейдою подоки обрізувати (Звин.)]. *До сих пор* – досі, досіль, дотепер, до ц[с]ього часу, по цей (сей) час. [Чужі люди полуднують, ми й досі не їли (Метл.). Бідив я, та й дотепер бідую (Кам'ян.)]. *Вот до каких пор, вот до сих пор, вот по сию -ру* (исключительно при обозначении пространственных отношений, глубины, высоты и т. п.) – о(т) поки, от посі, от поти, от подоки, от подоти. [Мені в ставку о поки (Зміїв.). І повелів: бурхатимеш от поти, оттут межа твоім сердитим хвілям (Куліш). От подоти закачай рукава (Липовеч.). От посі (до этого места) мої слова, а дальше написано чийось відумку (Куліш). Ось поти моєї мови (Ор. Лев.)]. *До тех пор* – доти, дотіль, поти, потіль, допоти, допотіль. [Я доти не вельми на дівчат вважав і зроду нікого не кохав (М. Вовч.)]. *Бывший, существовавший до сих пор, до тех пор* – дотеперішній, дотодішній. *С тех пор, с той -ры, как* – (відтоді) відколі. [Минув уже четвертий рік, відколі Денис Сивашенко відділився від батька (Грінч.). Відколі він оженився, і в господарстві йому не ведеться (Коцюб.). Відколі почалася преса, відтоді повинно було з'явитсья й чимало нових працівників на полі публіцистики (Єфр.)]. *До тех пор, пока...* – доти – доки, поти – поки, доти – (аж) поки, дотіль – докіль, потіль – покіль; см. **Пока**. [Доти ходив, доки не наклав головою (Номис). Доти лях мутив, доки не наївся

(Номис). Пóти прѣла, пóки й задрі́мала (Рудч.). Пóтіль не перестáну, пóкіль не достáну. Пóтіль бить, пóкіль та щучина кожа облі́зе (Рудч.). В **-ру**, не в **-ру**, см. **Впору**. *Вы пришли в самую -ру* – ви прийшли саме в час. **Пора́**, нар. – час, порá. **-ра́** *обедать, спать* – час, порá обідати, спáти. **-ра́ на боковую** – час на боковеньку, час лягати. **-ра́** *итти, ехать, -ра́ домой* – час (порá) іти, і́хати, час (порá) додóму. [Час додóму, час, час і порá (Пісня). Час і́хати (М. Вовч.). Але тоб́і спáти час, дити́но (Коцюб.). Та тоб́і ще, голубонько, не час умирати́ (Рудан.). Та го́ді сиді́ти, да порá леті́ти (Метл.). Ой го́ді-ж мені з кінними брата́ми уганя́ти, час мені козацьким нога́м пільгу да́ти (Дума)]. **-ра́ б уже, давно б -ра́** – час-би (пора-б) уже, давно-б час, давно-б порá. [Дороста́є літ дитина, вже порá-б жени́ти (Рудан.)]. *Вам давно -ра́ было это сделать* – вам давно слід було́ це зроби́ти. *Перейти -ре, безл.* – перепори́тися. *Уже и -ра́ перешла* – вже й перепори́лось. [Чи не порá нам додóму? – Уже й перепори́лось (Борз.)]. – См. **Порою**.

Порабoлeпствoвaть, см. **Рабoлeпствoвaть**.

Порáбoтaть – поробі́ти, попрацюва́ти, (*усилит.*) попоробі́ти, попопрацюва́ти коло чо́го *и* над чим, рук доложити до чо́го, приложити ру́ки до чо́го. [Попороби́ до поту, то й поі́си в охоту]. **-тaть до нoтa** – (*описат.*) нагрі́ти чуприну коло чо́го. Срв. **Рáбoтaть**.

Порáбoтiмый – понево́льний.

Порáбoтiтeль, -ницa – понево́льник, -ниця, понево́лювач, -вачка. **-ницa сердец** – чарівни́ця.

Порáбoтiтeльный – понево́льницький.

Порáбoщaть, порáбoтiть – нево́лити, понево́лити, знево́лювати, знево́лити (*о мн.* познево́лювати) ко́го, ярміти, уярмлюва́ти *и* -мля́ти, уярміти (*о мн.* поярміти), крі́пачити, покрі́пачити ко́го, (*завоеванием*) підбива́ти, підбити (*о мн.* попідбива́ти) під себе ко́го, що, (*угнести*) пригно́блювати, пригно́бити (*о мн.* попрігно́блювати) ко́го. [Знево́ль се ца́рство, а те ослобони (Куліш)]. **Порáбoщaемый** – понево́люваний, знево́люваний. **Порáбoщeнный** – знево́лений, понево́лений (*о мн.* познево́люваний), той, що в нево́лі, уярмлений (*о мн.* поярмлений), покрі́пачений, підбитий *и т. д.* **-тьcя** – знево́люватися, знево́литися, понево́литися, бу́ти знево́леним, понево́леним *и т. д.*

Порáбoщeниe – знево́лення, понево́лення, уярмлення, покрі́пачення; нево́ля, підда́нство.

Порáвнивaть -cя – рівня́ти, -cя (*гал.* рівнати, -cя), вирівнюва́ти що, вирівнюва́тися.

Порáвну, см. **Пóровну**.

Порá[o]внять – порівня́ти (*гал.* порівна́ти), повирівнюва́ти що (де́який час); зрівня́ти, вирівня́ти (*гал.* зрівна́ти, вирівнати) що. *Вишь кого с кем -нял* – бач, ко́го до ко́го прирівня́в, (*фам.*) притулі́в. **Порáвненный** – порівня[а]ний, зрівня[а]ний, вирівня[а]ний. **-тьcя с кем, с чем и с кем в чём** – порівня[а]тися з ким, з чим, зрівня[а]тися з ким, з чим *и* з ким в чо́му, дорівнюва́ти, дорівня́ти ко́му, (*догнать*) дорівня[а]тися до ко́го; (*сделаться более ровным*) вирівня[а]тися, порівніша́ти. [А він, порівнявши́сь із на́ми, та й ка́же: «Здорові» (ЗОЮР)]. *Младший -нялся со старшим, -нялся с ним в науках* – ме́нший по[з]рівня́вся з ста́ршим, зрівня́вся з ним у нау́ках. *Дорога -нялась немного* – доро́га порівнішала́ тро́хи, вирівня́лась тро́хи.

Порáде́ть о ком, о чём – поклопо́татися, подба́ти за ко́го, за що. **-де́ть кому** – подба́ти, постара́тися задля́ ко́го. Срв. **Раде́ть**.

Порáдoвaть – пора́дувати, поті́шити, повеселі́ти ко́го чим. *Чем -дуешь?* – чим поті́шиш, чим повесели́ш? **Порáдoванный** – пора́дуваний, поті́шений. Срв. **Радо́вать**.

Порáдoвaтьcя чему и за кого – пора́діти, пора́дуватися з чо́го *и* за ко́го, повеселі́тися, поті́шитися, повті́шатися чим. Срв. **Радо́ваться**.

Порáжaть, порáзiть – 1) (*наносить удар*) уража́ти, урази́ти, побива́ти, побі́ти ко́го чим, (*попадая*) улуча́ти, улучи́ти ко́го. [Ударити ко́го но́жем. Ударив його́ в са́ме се́рце. Трудно́ ра́ну го́йти, а не врази́ти (Піказка). Де я мрію, там я вці́лю, де я ва́жу, там я вра́жу (Гол.). Хай на тебе х(в)оро́ба ударить. А побий тебе́ джу́ма]. **-зiть кого болезнью, слепотой** –

ударити когось *и* на когось х(в)оробою, сліпотою; побити когось х(в)оробою, сліпотою. [І пішов Сат на з-перед Господа та вдарив Йова лютою проказою від підшов аж до тім'я (Св. Пис.). На людей-же, що були під дверима в будинку, вдарили сліпотою (Св. Пис.)]. *Его -зила слепота* – його побіла сліпота *или* його побило сліпотою. **-зить столбняком, контрактурой** – справчити, правцем поставити когось. [Та це вже два місяці, як його отак справчило (Полт.)]. **-зить громом** – ударити громом. **-зить пулей** – влучити кулею когось. *Ослепительный свет неприятно -жал глаза* – сліпуче світло неприємно різало (вражало) очі. **-жать, -зить неприятеля** – побивати, побити ворога; *срв. Разбить*. [За козацькі і за тії пречистії сльози побив Петра, побив ката на наглій дорозі (Шевч.)]; 2) (*производит сильное впечатление*) уражати, різати, уразити, ударяти, ударити. [Море вразило його своєю красою. Поглянь по городах, по містечках, – усюди вдарить тебе слід русько-польської старосвіччини (Куліш)]. **-зить кого удивлением, неожиданностью** – дивом вразити, здивувати когось, вразити несподіванкою когось. *Эта печальная весть глубоко -зила его* – ця сумна звістка дуже (тяжко) вразила (прибіла, приголомшила) його. *Это событие -жаёт меня* – ця подія вражає, дивує мене. *Это -жаёт воображение* – це вражає, захоплює уяву. **-зить до глубины души** – (*описат.*) живим вразом вразити, в саме серце вразити, (*удивить*) великим дивом здивувати когось. **Поражённный** – 1) ударений, улучений, уражений. **-ный саблею, кинжалом** – ударений шаблею, гинджалом. *Стоял словно громом -ный* – стояв, наче громом ударений. **-ный пулю** – улучений кулею. **-ный болезнью, слепотою** – побитий, ударений х(в)оробою, сліпотою; (*о частях организма: повреждённый*) уражений х(в)оробою, увереджений. **-ный столбняком** – справчений; 2) (*удивлённый, огорчённый*) уражений. *Он был неприятно -жён неожиданностью* – він був неприємно вражений несподіванкою. **-жённный смертью сына** – вражений (прибитий, приголомшений) смертю сина. **-ный мыслью** – вражений думкою. **-ный удивлением** – дивом уражений, здивований.

Поражаться, поразиться – 1) вражатися, побиватися, бути враженим, побитим; 2) вражатися, вразитися чим, дивуватися, здивуватися, чудуватися, зчудуватися з чого; *срв. Удивляться*. **-ться (удивляться) до глубины души** – дивом великим дивувати(ся) з чого.

Поражающий – вражаючий, різучий, разливий, дивовижний. [Вражаючі ефекти (Грінч.)]. **-щая новость** – різюча новина.

Пораждать, см. Порождать.

Поражонец, -нка – поразник, поразниця.

Пораженческий – поразницький.

Пораженчество – поразництво.

Поражение – 1) побиття, поразка, побій (-бою), побиванка. [Битва скінчилась повним побиттям римської армії (Павлик)]. *Нанести неприятелю -ние* – побити ворога, завдати побою, поразки ворогові. *Потерпеть -ние* – зазнати побиття, поразки, побою; 2) *мед.* – ураження, увередження, ушкодження, (*частичное*) надвередження, ураза. *Частичное или полное -ние нервных центров* – часткове або повне враження, увередження, ушкодження нервових центрів; 3) (*громом*) забиття (громом); 4) (*чувством*) ураження.

Поразбегаться, см. Разбегаться.

Поразбегаться – порозбігатися; *срв. Разбегаться.*

Поразбежаться, см. Разбежаться.

Поразбогатеть, см. Разбогатеть.

Поразбойничать – порозбійникувати, порозбійствувати, порозбишачити, порозбивати, похарцизувати, похарцизити.

По-разбойничьи – по-розбійницькому, по-розбишачькому, по-харцизькому *и* по-розбійницьки *и т. д.*

Поразболтать, см. Разболтать.

Поразбранить, см. Разбранить.

Поразбрестісь, см. **Разбрестісь**.

Поразбросать, -ся, см. **Разбросать, -ся**.

Поразбрызгать, -ся, см. **Разбрызгать, -ся**.

Поразбухать – понабрякати, побучавіти, побубнявіти; *срв.* **Разбухать**.

Поразбухнуть, см. **Разбухнуть**.

Поразведать, см. **Разведать**.

Поразвесить, Поразвешать, см. **Развесить, Развешать**.

Поразвинчивать, Поразвинтить, см. **Развинтить**.

Поразвлечь, -ся, см. **Развлечь, -ся**.

Поразвратничать – порозпутничати, побахурувати (який час).

Поразвязать, -ся, и **-вязывать, -ся**, см. **Развязать, -ся**.

Поразглагольствовать – побалакати, побазікати, попросторікувати, попашекувати; *срв.*

Разглагольствовать.

Поразгласить, см. **Разгласить**.

Поразглядеть, см. **Разглядеть (Разглядывать)**.

Поразговориться, см. **Разговориться**.

Поразгонять, см. **Поразогнать**.

Поразгореться, см. **Разгореться (Разгораться)**.

Поразграбить, см. **Разграбить**.

Пораздавать и Пораздать, см. **Раздать (Раздавать)**.

Пораздарить, см. **Раздарить (Раздаривать)**.

Пораздвинуть, -ся, см. **Раздвинуть, -ся**.

Пораздеть, -ся и **-девать, -ся**, см. **Раздеть, -ся (Раздевать, -ся)**.

Пораздумать – роздумати(ся), розміркувати(ся), поміркувати(ся), помізкувати; *срв.*

Раздумать 1, Рассудить.

Поразжечь, -ся, см. **Разжечь, -ся (Разжигать)**.

Поразитель – уразник; (*победитель*) переможець.

Поразительно – разюче, вражаюче, (*удивительно*) дівно, дивовіжно, дивоглядно, надзвичайно. *Она -но хороша собой* – вона чудово (на диво, на прочуд) гарна.

Поразительность – разючість, дивовіжність, надзвичайність (-ности). *Срв.*

Поразительный.

Поразительный – вражаючий, разючий, дівний, (*странный, замечательный*) дивовіжний, надзвичайний. **-ний случай** – дівний, надзвичайний випадок.

Поразить, см. **Поразжать**.

Поразлакомить, -ся, см. **Разлакомить, -ся**.

Поразлететься – порозлітатися; см. **Разлететься**.

Поразлечься, см. **Разлечься**.

Поразлить, -ся, см. **Разлить, -ся**.

Поразложить, -ся, см. **Разложить, -ся**.

Поразломать, см. **Разломать**.

Поразмежевать, -ся, см. **Размежевать, -ся**.

Поразместить, см. **Разместить (Размещать)**.

Поразметать, см. **Разметать**.

Поразмотать, -ся, см. **Размотать, -ся**.

Поразмыслить – роздумати(ся), розміркувати(ся), поміркувати(ся), помізкувати, пометикувати, погадати; *срв.* **Размыслить**. [Роздумайтеся й побачите, що наша правда (Звин.). Та ще тобі оце кажу: розміркуйся, дочко (Федьк.)]. **-лить так и так** – поміркувати туди й сюди.

Поразмять, -ся, см. **Размять, -ся (Разминать, -ся)**.

- Поразнести́, -ся, см. Разнести́, -ся.
 Поразобра́ть, см. Разобра́ть (Разбира́ть).
 Поразогна́ть, см. Разогна́ть (Разгоня́ть).
 Поразроня́ть, см. Разроня́ть.
 Поразогну́ть, -ся, см. Разогну́ть, -ся (Разгиба́ть, -ся).
 Поразойти́сь, см. Разойти́сь (Расходиться).
 Поразорва́ть, -ся, см. Разорва́ть, -ся (Разрыва́ть, -ся).
 Поразосла́ть, см. Разосла́ть (Рассыла́ть).
 Поразрасти́сь, см. Разрасти́сь (Разрастаться).
 Поразре́зать, см. Разре́зать.
 Поразровня́ть, см. Разровня́ть.
 Поразры́ть, см. Разры́ть.
 Поразузна́ть, см. Разузна́ть.
 Пораз'еха́ться, см. Раз'еха́ться.
 Поране́ние – поране́ння, (*рана*) ра́на, ура́з, ура́за.
 Пора́нить – поранити ко́го, уразити (*во мно́ж.* порази́ти) собі́ що. [Пучку́ вразі́в (Борз.).
 Пора́жені́ ру́ки, ро́бити́ нічо́го не можна́ (Черк.); *срв.* Ра́нить.
 Пора́нше – за́рані, за́годя, за́годі, за́годі́; см. Ра́нше. *Вста́нь -ше* – уста́нь ра́не́нко.
 Пораскида́ть, -ся, пораскину́ть, -ся, см. Раскида́ть, -ся и Раскину́ть, -ся.
 Пораскла́сть, -ся, см. Раскла́сть, -ся.
 Пораскле́иться, см. Раскле́иться.
 Пораскова́ть, -ся, см. Раскова́ть, -ся.
 Порасковы́рять, см. Расковы́рять.
 Порасколóть, -ся – порозко́лювати, -ся; см. Расколóть, -ся.
 Пораскопа́ть – порозко́пувати; см. Раскопа́ть.
 Пораскорми́ть, -ся, см. Раскорми́ть, -ся.
 Пораскраси́ть, см. Раскраси́ть.
 Пораскра́сть – порозкра́дати; см. Раскра́сть.
 Пораскрича́ться, см. Раскрича́ться.
 Пораскроши́ть, см. Раскроши́ть.
 Пораскры́ть и -кыва́ть, см. Раскры́ть (Раскрыва́ть).
 Пораскупи́ть, см. Раскупи́ть.
 Пораспили́ть – порозпи́лювати; см. Распили́ть.
 Пораспи́ть, -ся, см. Распи́ть, -ся.
 Пораспиха́ть, см. Распиха́ть.
 Порасплоди́ть, см. Расплоди́ть.
 Порасползти́сь, см. Расползти́сь.
 Пораспоро́ть, -ся, см. Распоро́ть, -ся.
 Порасправи́ть, см. Расправи́ть.
 Пораспрода́ть, -ся – порозпрóдувати, -ся, поспрóдуватися; см. Распрода́ть, -ся.
 Пораспроси́ть, см. Распроси́ть.
 Пораспрячъ, -ся, см. Распрячъ, -ся.
 Пораспуга́ть, см. Распуга́ть.
 Пораспуска́ть, -ся и Пораспусти́ть, -ся, см. Распусти́ть, -ся (Распуска́ть, -ся).
 Пораспута́ть, см. Распута́ть.
 Пораспухну́ть, см. Распухну́ть.
 Порассади́ть, см. Рассади́ть.
 Порасседла́ть, -ся, см. Расседла́ть, -ся.
 Порассе́сться – розсе́стися, порозсе́датися; см. Рассе́сться.

- Порассказа́ть**, см. **Рассказа́ть**.
- Порассмотре́ть, -ся**, см. **Рассмотре́ть, -ся**.
- Порасспроси́ть**, см. **Расспроси́ть**.
- Порасстави́ть**, см. **Расстави́ть**.
- Порассуди́ть**, см. **Рассуди́ть**.
- Порастаска́ть**, см. **Растаска́ть**.
- Пораста́ть, порасті́**, см. **Пороста́ть, порости́**.
- Порастая́ть** – порозтава́ти, попротавати (місцями); *срв.* **Растая́ть**.
- Пораствори́ть, -ся** и **-ря́ть, -ся**, см. **Раствори́ть, -ся**.
- Порастереби́ть**, см. **Растереби́ть**.
- Порастере́ть** и **-тира́ть**, см. **Растере́ть (Растира́ть)**.
- Порастеря́ть**, см. **Растеря́ть**.
- Порастолка́ть**, см. **Растолка́ть**.
- Порастоло́чь**, см. **Растоло́чь**.
- Порастолсте́ть**, см. **Растолсте́ть**.
- Порастопта́ть**, см. **Растопта́ть**.
- Порастопы́рить**, см. **Растопы́рить**.
- Порастрати́ть**, см. **Растрати́ть**.
- Порастрево́жить, -ся**, см. **Растрево́жить, -ся**.
- Порастре́ска́ться**, см. **Растре́ска́ться**.
- Порастрясти́, -ся**, см. **Растрясти́, -ся**.
- Порасты́кать**, см. **Расты́кать**.
- Порастяну́ть**, см. **Растяну́ть**.
- Порасхвата́ть**, см. **Расхвата́ть**.
- Порасходи́ться**, см. **Разойти́сь (Расходи́ться)**.
- Порасхолоди́ть**, см. **Расхолоди́ть**.
- Порасчеса́ть**, см. **Расчеса́ть**.
- Порасчи́стить**, см. **Расчи́стить**.
- Порасшата́ть**, см. **Расшата́ть**.
- Порасши́рить**, см. **Расши́рить**.
- Порва́ть** – 1) (*некоторое время*) порва́ти, поде́рти и подра́ти и т. д. (де́який час); см. **Рвать**;
2) (*перервать, разорвать*) порва́ти, (*изорвать*) поде́рти и подра́ти, (*на куски, на клочья*) пошматува́ти (*реже* пошматкува́ти и пошматати) що. **-вать** *верёвку* – порва́ти моту́зку. **-вать** *книгу, письмо, платье* – поде́рти, (*на клочки*) пошматува́ти кни́гу, лист, убрання. *Собака -ла на мне одежду* – соба́ка порва́в на мені оде́жу; *срв.* **Рвать. Порванный** – порва́ний, поде́ртий и подра́ний, пошматований.
- Порва́ться** – (*перерваться*) порва́тися, у(ві)рва́тися, (*изорваться*) поде́ртися и подра́тися, (*на клочья*) пошматува́тися; *срв.* **Рваться. Нитка -ва́лась** – нитка порва́лася, урва́лася.
- По-ребячески** – по-дитячому, по-дитинячому.
- Пореб́ячиться** – 1) (*пошалить*) поблазнитися, попустува́ти тро́хи; 2) (*впасть в детство*) подити́нитися, поздити́нноватися. *Срв.* **Реб́ячиться**.
- Пореве́ть** – (*вог всех значениях*) поревти́ (*реже* поревти́ти), (*только о животных: покричат*) порика́ти. *Срв.* **Реве́ть**.
- Поревновáть** – 1) *чему* – подба́ти, поклопотáтися за що. **-ва́ть кому** – подба́ти, постарáтися за́для ко́го; 2) *кого* – поревнува́ти ко́го; *срв.* **Приревновáть**.
- Поредельи́й** – пориді́лий, зріді́лий, порідли́й, зрідли́й.
- Поредене́ние** – пориді́ння, зріді́ння.
- Пореде́ть** – (*стать редким*) пориді́ти, зріді́ти, поріднути, зріднути, пориді́тися; (*стать более редким*) порідшати, порідшати. [В шинку́ зрідло люде́й (Франко). Тумани зріді́ли (Рудан.).

Далі і хмарочки стали розходитись, порідшали (Квітка). Порідшав, дуже порідшав ліс (Харк.). *Срв. Редеть.*

Поредить – порідити, прорідити що. [Черва пшениці сильно порідила (Чигир.)].

Порез – поріз (-зу), порізане (-ного), уріз (-зу), ураз (-зу) *и* ураза (-зи), уразка.

Порезание – порізання, урізання.

Порезать – 1) (на части или некоторое время) порізати, покряяти, покроїти, (большими кусками) побатувати, (небрежно) почикріжити, (детск.) почікати що (на шматки або деякий час); *срв. Резать.* [Чарки поналивані і калач дружко покряяв (Квітка). Нащо ти такими великими кусками побатував? (Харк.)]; 2) (ранить) порізати, урізати, уразити що. *Я -зал себе палец, руку* – я врізав (порізвав, уразив) собі палець (*и* пальця), руку; 3) *см.*

Перерезать 3. **Порезанный** – 1) порізаний, покряяний, побатований *и т. д.* [Покряяний на скибки хліб (Н.-Лев.)]; 2) порізаний, урізаний, уражений. [Урізаний (порізаний, уражений) палець, пучка]. **-ться** – 1) порізатися, покряятися *и т. д.*; 2) порізатися, урізатися. *Нечаянно -зался стеклом* – знеобачки порізвався (врізвався) склом.

Порезвиться – побавитися, погуляти, пожирувати, попустувати; *срв. Резвиться.*

[Пограємось, погуляймо та пісеньку заспіваймо (Шевч.)].

Порезывать, -ся – різати, -ся, урізувати, -ся (часом, іноді). *Он -вает на дереве* – він різє (іноді) на дереві.

Порей, бот. **Allium Porrum L.** – прас (-су), пор, праж.

Порекомендовать – порекомендувати когo, (посоветовать) нараяти, прираяти когo.

Поречный – узрічний, порічний, понадрічний.

Поречье – узріччя, поріччя, понадріччя. [Широко зачувала татарва по низових узріччях каспійських і чорноморських (Куліш)].

Порешать (дела) – повірішувати (справи).

Порешить – 1) (дело) вирішити (справу); (принять решение) покласти, урадити *и* -тися, прирадити (що робити); *срв. Решить.* [Молодь поклала оборонятись (Коцюб.). І поклав у першу неділю сватів заслати (М. Вовч.). Порадилися, порадилися і урадили послухати пана(Франко). А чи урадилися ви, хлопці, як-же саме зробити, щоб було вже добре? (Бердян.). В середу прирадили ми вінчатися (Кониськ.). **-шить на чём** – стати на чому. *На том и -ли* – на тому й стали. [Порадилися ми з дівчиною, побідкались і стали на тому, що вона піде у найми (Коцюб.)]; 2) (убить) рішити, (грубо) упорати когo. **-шил сам с собою** – рішив сам з собою. **-шил своего врага** – рішив (упорав) свого ворога.

Порешиться – вирішитися. *Дело -лось* – справа вирішилася.

Порешня, зоол., *см. Выдра.*

Порёять – 1) попливти, полінути (швидко); 2) (о птице) поширяти. *См. Реять.*

Поржавесть – по(і)ржавіти; *см. Ржавесть.*

Поржать – по(і)ржати, погигікати; *срв. Ржать.*

Порисковать – порискувати, поризикувати (трохи).

Порисовать – помалювати, порисувати (трохи); *срв. Рисовать.*

Порисоваться – покрасуватися, похизуватися, пофасуватися. [Пофасувався в модному вбранні].

Пористость – дірчастість, діркуватість, подіркуватість, дірчавість, шпаристість, пористість, (ноздреватость) ніздруватість (-ости).

Пористый – дірчастий, діркуватий, подіркуватий, дірчавий, шпаристий, пористий, (ноздреватый) ніздруватий.

Порицание – ганьба, гудьба, гудіння, догана, гана, нагана, пригана, огуда, загуда, осуда *и* осуд, гани[é]ба, ганетьба. [Де немає сварки, де немає лайки, де немає догани людської (Мирн.). Догана мудрого більше стоїть, як похвала дурного (Номис). Було куди ні підуть мої дочки, ніколи ганиби не чути (Г. Барв.)]. **Высказывать, выразить -ние** – висловлювати

(висловити), робити (зробити) догану ко́му, ганьбу́ дава́ти (да́ти) ко́му, гуди́ти, погуди́ти ко́го. [Я па́рубку ганьби́ не даю́ (М. Вовч.). Йо́го покликано до кура́тора і зроблено́ йо́му догану́ за те, що ши́рить неба́жані урядові думки́ (Грінч.). Сестру́ похваля́ть, мене́ погудя́ть (Гол.)]. *Подвергнуться -нию* – підпасти під догану.

Порицатель, -ница – огудник, огудниця, гудій (-дія), гудійка, розгудець (-дця), розгудниця.

Порицательный – огудний, огудливий, осудний, осудливий, доганний, наганний.

Порица́ть – гуди́ти, ганити, ганьби́ти *и* ганьбува́ти ко́го, ганьбу́ (догану́) дава́ти, доганя́ти ко́му за що, (*вульг.*) циферува́ти ко́го за що. [Чужо́го не гудь, сво́го не хвали́ (Борз.). І те погане, і там недобре – усе ганить, усіма́ нехтує (Н.-Лев.). Все що інші́ ні чинили́, він ганьбив безглуздо́ й злісно́ (Грінч.). Га́рна дівка, ганьбува́ти ні за яку́ роботу́ не можна́ (Г. Барв.)]. *-ца́ть пороки* – ганити, ганьбити, картати вади. *Нача́ть -ца́ть* – загудити, заганити, заганьбити *и т. д.*

Порица́ться – гудитися, ганитися, ганьбитися, ганьбува́тися.

Порка – 1) пороття; 2) хлоста (-ти) *и* хлост (-ту), хльора, сіканка, висіканка, сіку́ція, прочуханка, чухра́й (-рая). *Задать -ку* – хлосту́ *и* хлости́, хльору́ да́ти, прочуханку, висіканку (зав)да́ти ко́му. *Получи́ть -ку* – дістати хлости́, прочуханки, (*иносказ.*) діста́ти в шку́ру. [Задали́ йо́му хлости́, засіпали́ березово́ї ка́ші (Кониськ.). Положивши́ да́йте до́бру хлосту́ (Квітка). Хлосту́ сво́ім школяра́м дяк завдава́в що-субо́ти (Кониськ.)]. *Производящий -ку* – сікар (-ря), сіку́тор (-тора).

Порнографія – порнографія (-фії).

Порнографический – порнографічний.

Поровну – нарівно, рівно, порівну, зарівно, зрівна. [У нас і ворогі́в і друзі́в рівно́ (Куліш)].

Раздели́ть -ну – поділі́ти нарівно. [Землю́ вони́ поділи́ли нарівно́ (Звин.)]. *Взя́ть всего́ -ну да́ть все́м -ну* – узя́ти всього́ зарівно́ (рівно, зрівна), да́ти усі́м рівно́. [Кожного́ зілля́ узя́ти зарівно́ (Гр.). Ба́тько дає́ ко́жному́ си́нові землі́, щоб бу́ло рівно́ в ко́жного́ (Звин.)].

Раздели́ть и́мение ме́жду детьми́ -ну – поділі́ти ма́сток помі́ж дітьми́ рівно́.

Поровня́ть, см. Поравня́ть.

Поро́г – 1) порі́г (-ро́га), *ум.* порі́жок, порі́жечок (-чка). [Довби́ші́ха одчи́нила́ сіне́шні две́рі й стала́ на поро́зі (Н.-Лев.)]. *Стоя́ть у -га ве́чно́сти* – край дові́чності сто́яти (Грінч.).

Стоя́ть у -га – сто́яти в поро́гах, край поро́га, коло́ поро́га. [П'ю́ть у ку́ма ме́д-вино́, а ми в поро́гах сто́ймо́ (Грінч.)]; 2) (*на реке́*) порі́г (-ро́га), (*на Днестре́ и Буге́*) броя́к (-яка́), (*в Галици́и*) гук, ско́ки (*мн.*); *срв. Перебо́р 2, Перека́т.* [Оди́н порі́г із сво́їми спади́нами займа́є вздо́вж Дні́пра з верству́ (Куліш). Досві́дчений кермані́ч зна́ всі ско́ки у воді́, о які́ розби́тися мо́же дара́ба (Шух.)]. *Днепровские -ги* – Дніпро́ві поро́ги; 3) (*горн.: уступ*) спа́дина, при́пічок (-чка).

Поро́да – 1) поро́да, рід (*р. ро́ду*), порі́ддя (-ддя), порі́док (-дку), ко́ліно, ста́н (-ну), за́від (-воду), (*только́ о живо́тных*) ко́дло, плі́д (*р. пло́ду*). [До́бра поро́да, та ли́ха вро́да (Приказка). Зві́р тут ко́жно́ї поро́ди, а люде́й і не злі́чить (Самійл.). Ро́дом ку́ри чуба́ті (Номис). Чи у їх порі́ддя таке́, що вони́ всі одна́ково незду́жають (Лебед.). А це дере́во вже́ іншого́ порі́дку (Лубен.). Ці сви́ні хоро́шого ко́дла (Київ.)]. *Коро́ва тиро́льської -ды* – коро́ва тиро́льської поро́ди. *Есть́ мно́го -ро́д пти́ц* – є ба́гато пташи́них порі́д. *Ета́ -да люде́й (пренебр.)* – лю́ди цьо́го ко́дла; 2) *геол.* – поро́да, форма́ція, твора́ння. *Горна́я -да* – гірська́ поро́да, горотві́р (-твору). *Первична́я горна́я -да* – перві́сна гірська́ поро́да, перві́сний горотві́р. *Слоиста́я горна́я -да* – верствува́та гірська́ поро́да. *Осадочные́, вулкані́ческие -ды* – осадо́ві, вулкані́чні покла́ди (поро́ди). *Нептуни́ческие -ды* – непту́нічні поро́ди.

Плутони́ческие -ды – плуто́нічні поро́ди.

Поро́дистый – поро́дистий, до́брого ро́ду (плóду) за́відський. [Що́ то гро́ші, ку́ме: сви́ні за́відські́, ко́ні за́відські́, ві́вці за́відські́ (Тобіл.)].

Породи́ть, см. Порожда́ть.

Породни́ть – (с)порідни́ти, (*сродни́ть*) зрідни́ти, (*связа́ть родством*) породича́ти, посво́їти, посво́ячи́ти ко́го з ким. [Порідни́ла нас недо́ля].

Породни́ться – (с)порідни́тися, (*сродни́ться*) зрідни́тися, (*связа́ться узами родства*) породича́тися, породі́тися, (*через брак*) посво́їтися, посво́ячи́тися з ким. [Не суди́в Госпо́дь нам порідни́тися (М. Вовч.). Та ми-ж породича́лися: мій брат узя́в її сестру́ (Харк.)].

Породни́й, см. **Породисты́й**.

Породови́й – порідни́й, родови́й. **-вые различия** – порідні, родові́ф відміни, відзна́ки.

Порожда́ть, породі́ть – 1) родити, (с)породи́ти, зроджа́ти *и* -джувати, зроді́ти, уроді́ти, плоди́ти, сплоди́ти *и* уплоди́ти, виплоджува́ти, виплоди́ти, (*о мног.*) породі́ти, поплоди́ти, посплоджува́ти, повиплоджува́ти ко́го, що. [Мене́ ма́ти породі́ла (Шевч.). Так його́ ма́ти зроді́ла (Номис). Чорт тебе́ сплоди́в (уплоди́в)]; *срв.* **Роди́ть**; 2) (*переносно: производит, создать*) родити, зроді́ти, плоди́ти, сплоди́ти, твори́ти, витвори́ти *и* утвори́ти. [Старе́ письме́нство найду́жче одбива́ло в собі́ потре́би тієї́ вищо́ї верстві́, що його́ сплоди́ла (Єфр.). Про́щай, оста́нній Ри́млянине́, то́бі това́риша вже́ Рим не зроді́ть (Куліш). Пантеїсти́чний на́стрій у Оле́ся зроди́в навидови́жу га́рні пое́зії (Єфр.)]. **-да́ть веру**, *надежду, сомнение* – родити (зроді́ти) ві́ру, на́дію, су́мнів. **-жда́ть недора́зумения**, *сожаления, враждебные отношения (вражду)* – плоди́ти (сплоди́ти), родити (зроді́ти), (*вызывать*) ви́кликати (ви́кликати) непорозу́міння, жа́лі, воро́жі відно́сини (воро́жість). [Украї́нці му́сили зре́ктися сво́го старо́го історично́го найме́ння, щоб же плоди́ти непорозу́мні́в та плута́нини в сво́їх націо́нально-грома́дських стосу́нках (Єфр.)]. **-ди́ть из себя́** – вроді́ти з себе́, ви́дати з себе́. [Коли́ шляхетське́ лицарство́ не вроді́ло з себе́ нічо́го кра́шого, як ті́льки Хмельни́ччину та Ко́ліївщину́, так чо́го-ж би то́ лицарство́ коза́цьке вроді́ло з себе́ що́сь кра́ще? (Куліш). Спромо́глась вона́ (Украї́на) ви́дати з себе́ самобу́тню літе́ратуру́ (Куліш)]. *Это событие -дїло много толков* – ця поді́я ви́кликала ба́гато поговору́. **Порожде́нний** – поро́дженний, зро́дженний, сплодже́жий *и т. д.* **-тє́ся** – роді́тися, породі́тися, зроджува́тися, зроді́тися, вроді́тися, плоди́тися, сплоди́тися *и т. д.*

Порожде́ние – 1) (*действ.*) поро́діння, поро́дження, зро́дження, сплодже́ння *и т. п.*, см.

Порожда́ть; 2) (*племя*) поро́дження, поріддя́, рід (*р. роду*), плід (*р. пло́ду*), ко́дло, порідня́ (-дні), відрі́док (-дка), ви́плодок (-плідка). **-нє ехиднино** – ко́дло гадю́че (ехидня́че); 3) (*создание, продукт*) ви́плід (-пло́ду), ви́твір *и* у́твір (-твору). **-нє́я больно́го вообра́жения** – ви́плоди (витвори́) х(в)оро́ї уя́ви.

Поро́жек – порі́жок; см. **Поро́г**.

Поро́жисты́й – поро́жистий, поро́гуватий. [Поро́гувата рі́чка].

Поро́жмя́ *и* **Поро́жнє́м** – упо́рожні́, поро́жняком, поро́жнє́м. [Ні́ з чим до млина́, упо́рожні́ додо́му (Приказка)]. *Стоя́ть -нє́м (о строения́х)* – пу́сткою, пу́стизною, поро́жнем сто́яти. [Я́тки й кра́мні ко́мори в коза́цьку ру́їну скрі́зь попелом ле́жали або́ пу́стизною сто́яли (Куліш)].

Поро́жний – поро́жній. **-ня́ теле́га**, **-ний мешо́к** *и т. п.* – поро́жній ві́з, поро́жній мішо́к (поро́жня то́рба) *и т. п.*

Поро́жнить, опоро́жнить, см. **Опора́жнива́ть**.

Поро́жняк – поро́жняк (-ня́ка), поро́жній ві́з. **-ко́м**, см. **Поро́жмя́**.

Поро́жнянка – поро́жня підво́да; поро́жня ді́жка *и т. п.*

Поро́з – 1) буга́й (-га́я), бик; 2) кну́р (-ра́); *срв.* **Кабан**.

Поро́знить – 1) *кого с кем* – порі́знити, (*о мног.*) порозрі́знявати ко́го з ким; *срв.* **Разро́знить**; 2) (*поссориться*) порі́знитися, посвари́тися з ким; 3) (*разойтись в чє́м, напр. в показані́ях, в пени́и*) порі́знити в чо́му.

Поро́знично – на́різно, порі́зно; *срв.* **Поро́знь**.

Поро́зничны́й – на́різний, (*розничны́й*) роздрі́бний.

Поро́зность – ді́рчасті́сть; см. **Пори́стость**.

Порезный – дірчастий; см. **Пористый**.

Порознь – (*отдельно*) нарізно, різно, порізно, зрізна, осібно, зосібно, окремо, зокрема, роздільно (*срв. Отдельно, Особо 1*); (*по одиночке*) поодінці *и* -нцю, порозницею. [Ніколи в гості не йдуть нарізно, усє вдвох (Берд.). Ми з братом нарізно живемó (Гр.). А вислухавши нарізно обох їх, зрівняємо, які у них резони (Куліш). Кожного поодінці – так усіх і побив (Звин.). Селяни почали в дікі степі порозницею втікати (Куліш)]. *Каждому -рознь* – кожному нарізно (зрізна, порізно, зокрема, зосібно).

Порозоветь – порожевіти, (*ещё более*) порожевішати.

Порозятина – бичина. *Срв. Бычатина*.

Поройтсья – пороїтсья, позроюватися.

Порок – 1) порок, опорок (-ку), гріх (-ха). *Бедность не -рок* – бідність не опорок. *Он коснеет в -ке* – він мерзіє в гріхах; 2) (*недостаток*) вада, ганджа (-джу), гандж (-джу, м. р. *и* -джи, ж. р.) *и* ганч (-чу, м. р. *и* -чи, ж. р.), хйба, догана, пригана, (*гал.*) сказа. [А що мені за догана, що я руда та погана (Чуб.)]. *Лошадь без -ка* – кінь без вади, без хйби і без вади, без догани. *Бичевать -ки и недостатки* – картати вади й хйби. [Ювенал вогнем обурення картав вади своїх сучасників (Єфр.)]. *Иметь -рок* – мати гандж, гандж[ч]увати на що. [Кінь як сокіл і ганчу не має (Рудан.). Ганчує на ногу кобила (Канів.)].

Пором, см. **Паром**.

Поронить и Поронять – 1) упустити, поронити, (*потерять*) погубити, попускати, пороняти що; 2) повалити, поваляти, поскидати, позвалювати що з чо́го; 3) погубити, потратити що на що. **-тсья** – 1) упуститсья, поронитсья, погубитсья, попускатсья, поронятсья; 2) повалитсья, повалятсья, позвалюватсья, попадати з чо́го; 3) погубитсья, потратитсья.

Пороптать – поремствувати, понарікати на ко́го, на що; *срв. Роптать*.

Поросёнок, поросёночек – порося (-сяти), паця (-цяти), ум. поросятко, поросятчко (-ка), пацятко, пацяточко, (*кабанчик*) поросюк (-ка), (*свинка*) поросючка, (*детск.*) паця (-ці).

Поросить – (*некоторое время*) поросити (деякий час); (*немного*) приросити, зросити (трохи) що; *срв. Росить*.

Пороситсья, опороситсья – (*о свинье*) пороситсья, опороситсья, (*гал.*) пацитсья, опацитсья, (*во множ.*) попороситсья, попацитсья.

Пороскошествовать, пороскошничать – порозкошувати.

Порослый – порослий, урослий, вкритий чим (*напр.* травою).

Поросль – 1) (*былие*) рость (-сти), рослина, ростина; 2) (*лесная отрасль*) парі[о]сть (-рости), порі[о]ст (-росту), *соб.* паростя (-стя); (*заросли*) парости (-тів), чагарник *и* чагарняк (-ка), (*молодая*) памолодь (-ди); *срв. Паросль, Паростник*; 3) паріст (-роста), паросток (-тка), пагін (-гона), пагінок (-нка), пагонець (-нця), памалодок (-дка); *срв. Отпрыск, Побег 2*.

Порост – поріст (-росту).

Поростать, порости – поростати, порости, уростати, урости, заростати, зарости чим, (*о многом*) позаростати чим. [Материна могила уросла густою травою зеленою (М. Вовч.). З того часу ставок чистий заріс осокою (Шевч.)].

Поросый. -сая свинья – поро[і]сна свиня (льоха), пацна свиня (льоха).

Поросятина – поросятина, пацятина.

Поросятник – поросятник, пацятник.

Поросячий – поросячий, пацячий *и* пацючий.

По-ротно – ротами, поділівшись на роти.

Поротозейничать – погавити трохи, (*описать.*) гав половити.

Пороть – 1) пороти, (*смётанное*) розживляти; *срв. Распарывать*. [Де шійють, там і порють (Приказка)]. **-роть рыбу** – розчиняти рибу; 2) (*сов. Выпороть и Отпороть*) (ш)парити, ви(ш)парити, бити, вибити, сікти, висікти ко́го, шмагати, відшмагати, батожити, відбатожити, шмарувати, відшмарувати, періщити, відперіщити ко́го, хлосту (*и* хлости)

(зав)давати, (зав)дати ко́му, (о мн.) по(ш)па́рити, побі́ти, посі́кти, пошмага́ти *и т. д.* ко́го. [Яка тобі користь з того, що Походенка ви́б'ють різка́ми? (Кониськ.); 3) **-ро́ть дичь, вздор, чушь** – дурницю (*и -ці*) плести́, верзти́, тереве́ні, нісенітниці пра́вити *и т. п.*; *см.* **Вздор**. **-ро́ть горячку** – парка́ па́рити, гарячкува́ти. **Поро́тый** – 1) поро́тий *и* поро́ний; 2) (ш)па́рений, битий, сі́чений, шмаганий *и т. д.*

Поро́ться – поро́тися, бу́ти поро́тим, поро́ним.

Поро́тье – 1) *см.* **Порка 1**; 2) дра́нтя, шма́ття, ру́б'я, ганчі́р'я; *срв.* **Тряпье́.**

Порох – поро́х (-ху; мн. поро́хи). *Ружейный, пушечный -рох* – рушничний (стрі́льний), гарма́тний поро́х. *Запасы -ха* – поро́хи (-хі́в). [Всі́ма поту́гами на коза́цький та́бір насуну́ли (ляхи) і за́раз їх гарма́ти, поро́хи і харчо́ві вози́ опанува́ли (Куліш)]. *Сухой как -рох или -рох -хом* – су́хий, як перець. *Как -рох в глазу* – як сі́ль в о́ці. *Он и не понюхал -ха* – він поро́ху і не ню́хав, він і близько не бу́в коло бо́ю.

Пороховни́ца – поро́хівни́ця, поро́шниця, поро́шник (-ка́), (*роговая*) рі́г (*р. ро́гу*), ку́бок на поро́х, (*черном.*) тарапа́ть (-ти), (*для насы́пки поро́ху на полку ружья́*) натру́ска. [Коло збро́ї кожний поклав свою́ поро́шницю, гамане́ць з ку́лями, кло́ччя, кий до набива́ння, – усе́ щоби бу́ло під руко́ю (Маковей)].

Порохово́й – поро́ховий. **-во́й склад, магази́н, погре́б** – поро́хо[і]вня.

Порохови́к – поро́хівник (-ка́).

Поро́чение – га́ніння, гуді́ння, га́ньблення, га́ньбува́ння, га́нджува́ння *и т. д.*; *срв.* **Поро́чить.**

Поро́чить, опорочі́ть – (*хулить*) га́нити, зга́нити, гуді́ти, згуді́ти, га́ндж[ч]ува́ти, зга́ндж[ч]ува́ти, (*бесславить*) га́ньбі́ти, зга́ньбі́ти, га́ньбува́ти, зга́ньбува́ти, сла́вити, осла́вити, несла́вити, знесла́вити, безче́стити, збезче́стити, пля́мити, спля́мити, шпе́тити, зшпе́тити ко́го, що, у (не)сла́ву вво́дити (вве́сти) ко́го, безче́стя кла́сти, покла́сти на ко́го; *срв.* **Порица́ть, Опорочі́ть.** [І язик ї́м руба́ у ро́ті ста́не, ко́ли тако́го ба́тька почну́ть га́нити (Мирн.). На́що га́ньбі́ти чоло́віка (Кам'я́н.). Се га́ньбу́є і консу́льство (Куліш). Блаже́нні ви, ко́ли вас га́ньбува́тимуть і гна́тимуть та розпу́ска́тимуть про вас уся́ку ли́ху сла́ву (Єв.). Олі́мпських шпе́тив на всю́ губу́ (Котл.). *Самому -чить себя* – (*образно*) по славо́ньці хо́дити. [Не я тебе́, дівчино́нько, у славо́ньку вво́джу, а сама́ ти, дівчино́нько, по славо́ньці хо́диш (Пісня)].

Поро́чно – поро́чно, розпу́сно, розпу́тно.

Поро́чность – поро́чність, грі́шність (-ности); (*развратность*) зіпсу́тість, розпу́с[т]ність (-ности).

Поро́чний – поро́чний, грі́шний; (*развратный*), зі[о]псу́тий, розпу́с[т]ний; (*преступный*) злочі́нний. **-ний поступо́к** – гане́бний учи́нок, злочі́нок (-нка). **-ные наклонности** – злочі́нні на́хили.

Поро́ша – поро́ша (*ум.* поро́шенька), папоро́ша, пе́рший сні́г, (*гуц.*) пошпа́й (-па́ю).

Пороши́на – поро́шина.

Пороши́ть – поро́шити, мотро́шити. [Надво́рі сніжо́к мотро́шить (Коноті́п)].

Порошкова́тый, Порошкоо́бразный – поро́шкува́тий.

Порошні́ца, *см.* **Пороховни́ца.**

Порошо́к – поро́шок (-шку́); *срв.* **Прах.** *Растереть в -шо́к* – розте́рти на поро́х, розпоро́шити що́.

Поро́ю – ча́сом. [І в пого́ду ча́сом грі́м уда́рить (Номис)].

Порска́ть, охотн. – цькува́ти.

Пор́т – пор́т (-ту).

Пор́та – пор́та. *Высокая -та* – Пи́шновели́чна Пор́та.

Порта́л – порта́л (-лу). **Порта́льный** – порта́льний.

Пор́твейн – пор́твейн (-ну).

Пор́терная – пор́терна, пивна́ (-о́й).

Портик – портик (-ка), кружгáнок (-нку), підда́шшя, підда́шок (-шка). [Тепер вони під портиком Помпея стоять і ждуть мене (Куліш). З обох сторін будівлі прибудував ще по крилу покоїв і з'єднав їх кружгáнками (Стор.)].

Портить, испортить – 1) псувати, попсувати, зо[і]псувати, нівечити, знівечити, понівечити, спотворювати, спотворити, (*повреждением*) ушкоджувати, ушкодити, (*небрежным обращением*) нехтувати, понехтувати когò, що, (*изводит*) переводити, перевести, збавляти, збавити, (*о мн.*) попере́водити, позбавляти що. [Пісня змовкла... чужа людина, очевидячки псувала трохи настрій (Коцюбин.). На тій роботі ушкодив коня]. **-тить отношения** – псувати відносини; 2) парта́чити, спарта́чити, спогáнювати, погáнити, спогáнити, паску́дити, спаску́дити; 3) (*не хватать*) не́путити. [Наше село́ гарне, нас усé є; одно́ тільки не́путить, – церкви немає]; 4) (*сглазить*) наврòчувати, наврòчити, наврòкувати, наврèкти, зурòчувати, зурòчити, спрèстрити, робити, поробити причину. **Порченний** – 1) попсований, зіпсований, зіпсутий, спотворений, збавлений *и т. д.*; 2) причінний, причінуватий, зурòчений. [Плаче або об зéмлю б'ється... піна з рòта, – чисто тобі причінувата (Кор.)]. **-ная рыба** – притхла риба.

Портиться, испортиться – 1) псуватися, попсуватися, зіпсуватися. [Як снасть псується, то чоловік ума́ берється]; 2) (*о рыбе, мясе, яйцах*) притхну́тися, дýху наби́ратися, набра́тися; 3) (*о людях*) ледащити, зледащити, розледащити, розледачитися, розгидитися, розпаску́джуватися, розпаску́дитися, нікчемніти, знікчемніти, (*грубо*) псіти, зіпсіти, соба́читися, розсоба́читися, (*о мн.*) поледащити, порозпаску́джуватися, пособа́читися. **Испортившийся** – 1) попсований, зіпсутий *и т. д.*; 2) зледащільний, розпаску́джений, розсоба́чений, розіпсілий. **-шеется яйцо** – притхле яйце.

Портище – полотнище, шмат, сувій (-вою).

Портки – 1) (*исподние штаны*) спі́дні (*р. спòдень*), підштанки (-ків); 2) штани́ (-ів), (*зап.*) порти́ (-ів), (*гал.*) гачі (-ів).

Портмонé – гаманець (-нця), гаманóк (-нка), портмонéт (-та), складничóк (-чка).

Портная, см. Портни́ха.

Портни́на – полотно́.

Портни́ха – кравчиха, кравчи́ня, шва́чка, шва́ля.

Портни́хин – кравчи́шин, шва́ччин, шва́лин.

Портно́, см. Портни́на.

Портно́вский, см. Портня́жеский.

Портно́й – кравець (-вця), *ум.* кравчик, кравчи́на. **Мужской (женский) -но́й** – чоловічий (жіночий) кравець.

Портня́га, -ня́жка, -ни́шка – кравчи́на, кравчу́к (-ка́).

Портня́жение – кравцюва́ння, (*о жениц.*) швачкува́ння.

Портня́жеский, портня́жный – кравецький, кравці́вський. **-жеское ремесло** – кравецтво. **-жеская мастерская** – кравечня, (*иногда*) швальня.

Портня́жество – кравецтво. [Швець знай своє шевство́, а в кравецтво не міша́йся].

Портня́жить – кравцюва́ти, (*о женщине*) швачкува́ти.

Портня́жничество – кравецтво, кравцюва́ння.

Портня́жный – кравецький, кравці́вський. [Кравецький арши́н].

Портово́й – портовий. [Туапсе ма́є колись ста́тися вели́ким порто́вим го́родом (Кримський)].

Портомо́й – прач (-ча), прачка́р (-ря́).

Портомо́йное – пральне́ (-о́го).

Портомо́йный – пральний. **-ный плот** – кладка (для прання). **-ный сбор** – пральне́ (-о́го).

Портомо́йня – пральня, кладка.

Портомо́я – праля, прачка́.

Порто-фра́нко – порто-фра́нко (*нескл.*).

Порточный – штанковий, підштанковий.

Портрёт – портрёт (-та), поліччя (-чя), образ (-за), (*вульг.*) патрёт, парсуна. **-рёт поясной** – погруддя; (*во весь рост*) на всю поставу. *Писать (снимать) -рёт с кого, чей* – списувати, списати когось на чому, малювати, з[на]малювати когось, знімати, зняти портрёт(а) з когось, вибити портрета з когось. [Поеднав його, щоб списав йому салдата (Квітка). Спиши мене на папері. Намалюю матір на божничку в хаті. Хіба тебе, мати, та й намалювати. Припоручив нам «вибити патрети» з дівчат (Коцюб.)]. *Сын – -рёт отца* – син – чистий (чистісінький) батько, викапаний батько. **-рёт очень похож на него** – він дуже схожий на портрети (Полтавщ.).

Портрётёц – портрёттик, образок (-зка), (*вульг.*) патрёттик.

Портрётіст, портрётчик – портрётник.

Портрётный – портрётний. [Портрётна галерея].

Портсигар – сигарник, сигарниця.

Портулак, *бот. Portulaca oleracea* – верблюжка, сосомка, блошки. [Верблюжка червоненька наче кров розлита (Д. Марков.)].

Портупейный – шабельтасовий.

Портупей-прапорщик – шабельтас-прапорник.

Портупей-юнкер – шабельтас-юнкер.

Портупея – шабельтас, перевісь (-віси).

Портфель – 1) тека, портфель; 2) (*министерс. пост*) портфель (-ля).

Портшез – портшез.

Портъера – портъера, запона.

Портянина, *см. Портни́на.*

Портянка – онуча (*ум. онучка, мн. -чки*), платянка (*ум. -ночка*), завёртка, (*для пальцев*) наперс(т)ник, -ниця.

Портяной – полотняний.

Поруб – 1) *см. Порубка*; 2) заруб (-бу), рубець (-бця), виразка.

Порубежный – узграничний, прикордонний.

Порубежник – узграничник, узграничанин.

Порубежничать – (*грабить*) гайдучити, гайдукувати, опришкувати, опришити.

Порубежье – узграниччя (-ччя).

Порубень – облавок (-вка). [Тую галеру за мальовані облавки брали (АД)]. *Срв. Борт.*

Порубить – 1) (*немного*) врубати. [Дровець її врубатоньки (Федьк.)]; 2) (слегка) поцюкати, (*на части*) порубати, (*на мелкие части*) посікти, пошаткувати, здрібнювати; 3) (*всё*) вирубати, позрубувати; 4) (*поранить топором*) врубати. [Пальця собі врубав].

Порубленный – 1) врубаний; 2) порубаний [Постреляний, порубаний].

Порубка – 1) (*действие*) рубання (-ня); 2) рубанка, поруб (-бу). [Це дрова ще во́гкі, вчорашнього порубу]; 3) (*вырубленное место в лесу*) поруб (*мн. -ба*). [Там, де ото поруб великий (Кониськ.)].

Порубщик – 1) рубач (-ча). [Гура! кричать рубачі при ко́жнім упадку лісово́го вѣлетня (Франко)]; 2) (*лесокрад*) порубник.

Поругание – (*действием и словами*) наруга, потала; (*словами*) неслава, (з)неславлення, ганьба, публіка. [Наш край в неволі і в нарузі (Олесь)]. *На -ние* – на наругу, на поталу. *На общее -ние* – на публіку. *Подвергаться -нию* – терпіти наругу, зазнавати, зазнати наруги. *Отдавать на -ние* – завдавати, завдати, віддавати, віддати на наругу.

Поругатель – ганьбитель, наругий, поганець (-нця). [А над нею молодію поганець сміється (Шевч.)].

Поругательница – ганьбителька.

Поругательный – ганьбливий.

Поруга́тельство – ганьба́, безче́стя (-тя), несла́ва. *Срв. Поруга́ние.*

Поруга́ть – 1) (*действием или словами*) безче́стити, збезче́стити, ганьби́ти, зганьби́ти, оганьби́ти, несла́вити, знесла́вити ко́го (*о неодуш.*) огиди́ти що. [Руче́нка ми́ла влила́ в моє́ се́рце отрути, ми́й рай оганьби́ла (Вороний). І тільки на руїнах спустошеного хра́му, серед огидженої краси його́ й осміяних святощів... сумні́ священні кві́тки (Васильч.); 2) (*побранить*) по[ви]ля́яти ко́го, полихосло́вити на ко́го; (*задевая в брани отца или мать*) (*сов.*) побатькува́ти, ви́батькува́ти, ви́матіркува́ти. **Поруганны́й** – 1) збезче́щений, огиджени́й, знесла́влений; 2) вилаяни́й, полаяни́й.

Поруга́ться – 1) (*над кем*) безче́стити, збезче́стити, ганьби́ти, зганьби́ти, оганьби́ти ко́го. [Вби́ли ба́тька, оганьби́ли ма́тір (М. Стариц.); 2) (*с кем*) (*сов.*) пола́яться, посварі́тися з ким за що. [Пола́ялись за ма́сляні ви́шкварки]; 3) безче́ститися, збезче́ститися, ганьби́тися, зганьби́тися *и т. д.*, бу́ти збезче́щени́м *и т. д.*

Пору́ка – 1) запо́рука, зару́ка, пору́ка в чо́му, чо́му, чо́го. [Запо́рука ща́сливого життя́, до́брого розви́тку. Де ті сили для боро́тьби? Де той гарт, що міг-би служи́ти пору́кою пере́моги? (Коцюб.); 2) руча́ння, зару́ка, пору́ка за ко́го, за що; (*письменная*) рукоі́[є]мство. [Такови́й ма́єть напе́ред по со́бі пору́ку або рукоі́мство да́ти (Статут Лит.); 3) (*лицо, поручитель, -ница*) поручни́к, -ни́ця, заручни́к, -ни́ця, ручи́тель, -телька, рукоі́мця (*общ. р.*). [Без поручни́ка не да́лі гроше́й (Лев.). Рукоі́мця, кото́рий ручи́ться за ко́го, пови́нен ви́плати́ти за того́ (Ст. Лат.)]. **В -ку** – на запо́руку, на пору́ку, на зару́ку. **-ка за меня, нас и т. п.** – моя́, на́ша запо́рука, зару́ка, пору́ка. *Кругова́я -ка* – кругова́, гуртова́, спі́льна за(по)ру́ка, пору́ка. *Отпуститъ или взять на -ки* – пу́стити, ви́зяти на пору́ки. [Пора́яв нам уда́тися до слі́дчого та ви́прохати Івана на пору́ки].

Порукави́чное – мого́рич (-чу).

Поруководи́ть и Поруководствоватъ – 1) (*советом*) напу́тити, наста́вити, пора́дити; 2) (*на деле*) приві́д да́ти.

Порукоде́литель, порукоде́льничать – порукоде́лити.

Порумяни́ть – підчерво́нити, підкраси́ти, накраси́ти. **Порумяненни́й** – підкра́шений, накра́шений. **-ся** – підчерво́нитися, під[на]краси́тися.

I. Порусе́ть – поруся́вити.

II. Порусе́ть – поруси́ти, пору́щитися.

Поруси́ть – (*прикинутъся русским*) покаца́пува́ти, полама́тися на моско́вське, уда́ти ру́ського.

По-ру́ськи – по-росі́йському, по-росі́йськи, по-моско́вському, по-моско́вськи, з-моско́вська, як росі́яни, як моска́лі, як у моска́лів (росі́ян). [Яре́менка в пи́ку ти́че, по-моско́вськи ла́є (Шевч.)].

Пору́тчик, см. Поручи́к. [Закида́є з-моско́вська].

Поруч, см. Поруче́нь.

Поруча́ть, поручи́ть – (*предмет или дело*) по[до]руча́ти, по[до]ручу́вати, по[до]ручи́ти, при(по)руча́ти, при(по)ручу́вати, при(по)ручи́ти, зага́дувати, зага́дати ко́му що, дава́ти, да́ти до ру́к ко́му; (*поверять*) спові́ряти, спові́рити, зві́ряти, зві́рити що на ко́го, зві́рятися, зві́ритися з чим на ко́го, спокла́дати, спокла́сти на ру́ки ко́му, чи́ї. [Про жу́рбу мою́ співа́ти доручи́в я солов'ю́ (Олесь). Поруча́ю, бра́те, то́бі цю́ думку́ (Л. Укр.). Думка́ тут бу́ла – найви́щий обов'язо́к да́ти до найчесні́ших ру́к (Грінч.). Я вам о́це ді́льце при́поручу́ (Мирн.). Верховни́й до́гляд за ці́ми шко́лами поручу́вано іно́ді несто́ріянам, іно́ді жи́дам (Павлик). Секретар... опові́щає Спі́льне Зі́брання про́ все, що́ йому́ зага́дує Голова́-Президе́нт Акаде́мії. На ді́да Бутурла́ку всі́ свої́ ма́єтки спові́ряє. Па́ні все зві́ряли на ді́да й на ба́бу (Грінч.)]. **Поруча́емый** – по[до]ручу́ваний, при(по)ручу́ваний, зві́рювани́й.

Поруче́нний – по[до]руче́ний, при(по)руче́ний, да́ний до ру́к, спові́рений, зві́рений, зага́даний ко́му.

Поруча́ться, поручи́ться – ручи́тися, поруча́тися, поручи́тися, заруча́ти(ся), заручи́ти(ся) за

кого *и* за що, у пору́ки ставати, ста́ти за ко́го. [Хто ру́читься, той му́читься. Він ру́читься своїм го́рлом за його́ безпе́чність (Ор. Лев.). Хто-ж мені́ пору́читься за вас? (Грінч.). А ви мо́жете за нього́ заручи́ти? Озва́лась че́сть і заручи́ла тве́рдо, що бу́де так, або-ж за це поля́жем (Куліш). Хто-ж за це заручи́вся-б нам? (Куліш). Хто-ж нам за вас у пору́ки ста́не? (Куліш)].

Пору́чийник, *бот.* **Falcaria rivini** – різа́к, різа́чка, серпо́різ, соки́рки (-рок).

Пору́чення – 1) *см.* **Пору́ка**; 2) до́ручення, приру́чення, припо́рука. [Такі дво́ряни іно́ді одержу́вали від коро́ля тимчасо́ві до́ручення (Ор. Лев.). Власне, я не сам, а з приру́чення мо́го ба́тька (Грінч.); 3) (*миссия*) посольство. [Не і́стиму, по́ки не ви́повню мо́го посольства (Св. Пис.).] *Возложи́ть на ко́го -ние* – покла́сти до́ручення на ко́го, припо́ручити, допо́ручити, поручи́ти, приру́чити ко́му що. *Дати́ ко́му -ние* – да́ти до́ручення, загада́ти справу (що зроби́ти). *Отказа́ться от -ния* – відмо́витися від до́ручення. *По -нию* – з до́ручення (припо́ручення). *Исполня́ть -ние* – ви́конувати, ви́конати до́ручення (припо́ручення). *Чиновник особых -ний* – урядо́вець для особли́вих до́ручень. *Не берите́сь за это -ние* – не прийма́йте (не підійма́йтесь) цьо́го до́ручення.

Пору́чень, -чни – пору́ччя (-чя), пору́ччя (-чів), поруча́та (-чат), (*у балкона, лестни́цы*) баля́са (-си), баля́си (-сів), по́ручі (-чів), поренча́та (-чат). [Ти сиди́ш у крі́слі... а на пору́ччі примости́вся і я (Кримськ.)].

Пору́чик – пору́чник, значко́вий (-о́го). [Не пу́шу́ тя, пору́чнику, – аж ро́ку дослу́жиш].

Пору́читель, -ница – пору́чник, -ница, зару́чник, -ница, (по)ру́читель, -лька, руко́їмця (*обш. р.*). [Він його́ пору́чник, – ручи́вся за нього́].

Пору́чительный – пору́чний, зару́чний. *-ное обяза́тельство, см.* **Пору́ка**.

Пору́чительство – пору́ка, зару́ка, запо́рука, пору́ки (*р.* пору́к), (*письменное*) руко́ємство. *В -ство (представля́ть, дава́ть что)* – на зару́ку, на (за)пору́ку (по)дава́ти, (по)да́ти що. *Подчьё -ство (занима́ть деньги)* – за чи́єю пору́кою. [Жид да́є, але не іна́кше, як за пору́кою (Тобі́л.)].

Пору́чи́ческий, пору́чи́чий – пору́чників, пору́чи́цький.

Пору́чни, *см.* **Пору́чень**.

Пору́чно – по руках.

Пору́чь (*в облаче́нии*) – нара́квиця (-ці).

Пору́фір – порфу́р (-ру).

Пору́фіра – порфу́ра, багря́ниця.

Пору́фірний и Пору́фіровый – порфу́ровий.

Пору́фіроно́сец – порфу́роно́сець, багрено́сець (-сця).

Пору́фіроно́сний – порфу́роно́сний, багрено́сний.

Пору́фірородо́ний – порфу́рородо́ний, багряноро́дний.

Пору́х! – пурх! [Пурх, та й полети́ла (Грінч.)].

Пору́ханье – пурха́ння (-ня).

Пору́хатъ, порухну́ть – пурхати, пу́рхнути, фу́ркати, х[ф]у́ркнути, літа́ти (в пові́трі).

Пору́хающий (*прил.*) – пурхли́вий.

Пору́хлый – крихкі́й.

Пору́хляк, порхови́ца (*гриб*) – бздю́х (-ха).

Пору́холёт – вітрого́н.

Пору́хун – пурхайло, пу́рхалок (-лка).

Пору́целя́нит – порцеля́ніт (-ту).

Пору́ціон – пайка, пайо́к (-йка).

Пору́ціонно – порці́ями, на порці́ї.

Пору́ціонный – порці́йний, пайко́вий.

Пору́ція – порці́я, пай, пайка, пайо́к (-йка), пропі́р (-ору); (*водки*) крючо́к (-чка).

Порча – 1) псування, поспу[о]вання, потеря, шкода; (*приведение в негодность*) нівечення (-ня), знівечення, понівечення; (*небрежн. обрац.*) нехтування, знехтування, понехтування; (*нецелесообразное израсходование*) перевід (-воду), збава. *Произошла -ча* – сталася потеря, шкода. *Причинить -чу* – вчинити шкоду, поспувати, *и т. д.*; 2) (*в состоянии душевного здоровья*) причина; (*сглаз*) уроки (-ків). *см. Портить.*

Порченый (*прил.*) – 1) причинний, причинуватий; 2) псований, зіпсований, бракований.

Поршень – 1) шпіндель (-для), толочій (-ія); 2) **-шни** – постолі (-ів), капці (-ців).

Поршневым – шпіндлевий, толочієвий.

Порщик – 1) порольник, -ниця; 2) (*производящий порку, сечение*) сікар (-ря) сікутор (*р. сікутора*).

Порыв – 1) (*физический разрыв*) порвання, розірвання, розрив (-іву); 2) (*стремление*) порив (-ву), поривання; (*ветра*) порив, подмұх (-ху), (*сильный*) бурхання (-ня), бирса, хвиля. [Як набіжить бирса, то й млин повалить]; 3) (*душевный к чему*) порив, поривання до чого. *Тщетные -рывы* – марні поривання, пориви. *Овладевает -рыв чувства (гнева, раскаяния)* – пориває чуття (гніву, каяття)].

Порывать, порвать – 1) рвати, порвати, (*ткань, бумагу и т. п.*) дерти, подерти, драти, подрати, роздирати, роздерти, роздрати, (*о мн.*) пороздирати що. [Порве нове вино бурдюки (Єв. Л.). Не пймав я нічого і невід подер (Л. Укр.)]; 2) (*рвать время от времени*) рвати часом, посмикувати, (*некоторое время*) порвати, посмикати, (*долго*) попорвати, попосмикати; 3) (*о душевном порыве, безлично*) поривати, порвати, помикати до чого. [Видно хату, видно грушу, – туди мою що-вечора пориває душу. Не видно моєї хати, тільки видно грушу, туди-ж мою помикає що-вечора душу]; 4) **-ать с кем, ч.-л.** – поривати, порвати, зривати, зірвати, узяти розбрат з ким, чим, одкинутися од чого. [(Коцюбинський) остаточно пориває з реалістичною манерою своїх попередніх творів (Єфр.). Я зірву з ним знайомість (Л. Укр.). У тих людей... не стає властиво зваги взяти розбрат з життям упривилейованих клас (Коцюб.). А, Шмідти в Москві? Чи Лаговський од їх одкинувся? (Кримськ.)].

Порванный – порваний, драаний, подрааний, подертый, (*об отношениях*) зірваний. [Пізнають хлопці і в драаній сорочці].

Порываются, порваются – 1) рватися, порватися, (*о тканях, бумаге и т. п.*) дертися, подертися, дратися, подратися. [Ой як вийдеш на вулицю, – намісто порветься. Як ліштва подереться, пишання минеться]; 2) (*стремиться*) пориватися, рватися, порватися, поривати, (*с усилием*) пнутися, (*торопливо, поспешно*) квапитися, поквапитися, (*на дело, которое не по силам; иронич.*) сікатися, (*много раз или долго*) попорватися, поопнутися, попосікатися. [Я змагався, поривався гори зсунути з землі (Грінч.). Ми не рвемось на свободу й другим її не дамо (Самійл.). Молода сила тремтить і пориває з кожної жилки стебла (Коцюб.). За щелепами своє не поміститься, а (вона) до чужого куска квапиться (Кониськ.). Сікається бити мене свекор, та тікаю я (Грінч.)].

Порывисто – поривча(с)то, рвучко, рвійно, нагально, (*частыми несильными порывами*) присмиком, (*оч. сильными*) бурхливо. [Віє вітер присмиком].

Порывистость – поривча(с)тість, рвучкість, нагальність (-ости).

Порывистый – (*о движении, характере*) поривча(с)тий, рвучкий; (*о движении*) рва[у]чкий, навальний, нагальний, нагайний, шибкий, буйний, бурхливий. [Вітер дуже поривчастий. Він знав її нервову поривчасту вдачу (Неч.-Лев.). В степу рвачкий на волі вітер віє (Грінч.). Під злу заверюху навальний вітрище руйнує-ламає... (Кримськ.)].

Порыгать – поблювати, поригати.

Порыдать – поридати, поголосіти; (*долго или много раз*) попоридати, попоголосіти по кому.

Порыжелый – поруділий.

Порыжеть – по[ви]рудіти.

По-рыночному – по базарній ціні.

- Поры́скать** – побігати, поганя́ти, погаса́ти; (*долгое время*) попобігати, попоганя́ти, попогаса́ти.
- Поры́ски** – бруси́ (-і́в).
- Поры́скучий** – побігучий.
- Поры́ть** – пори́ти, покопа́ти, (*лапами*) погребті́, (*норы*) понори́ти; (*долго*) попори́ти, попокопа́ти що *и т. д.* **Поры́тый** – пори́тий, покопаний.
- Поры́ться** – пори́тися, покопа́тися, (*в вещах, разыскивая что-л.*) пони́шпорити; (*долго*) попоритися, покопа́тися, попони́шпорити.
- Порыхле́ть** – спухні́ти, зроби́тися (ста́ти) пухкі́м, сипкі́м, крихкі́м. [Після по́пелу земля́ спухні́є].
- По-ры́царски** – по-лицарському, по-лицарськи, (*в пределах украинского быта*) по-козацькому, по-козацьки.
- Порыча́ть** – порича́ти, порика́ти, поревті́, пореві́ти, (*о собаках и т. п.*) погарча́ти, (*долго*) попорича́ти, попорика́ти *и т. д.*
- Порябе́ть** – (*сделаться пятнистым*) порябі́ти, (*от углублённых пятен*) потаранкува́ти, потарапа́ти, (*об одном*) старапа́ти.
- Порябе́лый** – порябі́лий, (*с углублёнными пятнами*) таранкува́тий, тарапа́тий, дзюба́тий. *См. Порябе́ть.*
- Поряда** – лад (-у), зви́чай (-аю), *Срв. Порядок.*
- Поряди́ть** – підряди́ти, підгоди́ти, згоди́ти, поєдна́ти, з’єдна́ти. [Жиди́ підгоди́ли жито́ вози́ти до Ки́йва. Згоди́ли якогось москаля́ з міста́ за кухова́ра (М. Вовч.). Так він то позва́в Кузьму́ Трохимовича́ та й поєдна́в його́, щоб списа́в йому́ салда́та (Квіт.)].
- Поря́дковий** – порядко́вий. [Йме́ння число́ві порядко́ві (Неч.-Лев.)].
- Поря́дком** – 1) в порядку, одря́ду, як слід, за ря́дом. [Розкажі́ усё по ря́ду (Куліш)]; 2) до́бре, добра́че, дово́лі, доволеньки, до́сить, чи трохи, чима́ло, чимале́нько, ге́ть-то, гара́зд (-енько), гарно, гарне́нько. [Там його́ до́бре побили́. Прога́ялись ге́ть-то, огляду́ючи манасти́р (Куліш). Гара́зденько удовольни́вся (Гліб.)].
- Поря́док** – порядо́к (-дку), ря́д (-ду), ла́д (*р. ла́ду*), стрі́й (-ро́ю), по́лад, розпоря́док, (*в действи́и, в работе*) рада, чин (-ну), (*очередь следования*) че́рга, ко́лія. [Громадський порядо́к (Куліш). Після татарщини но́ві порядки́ на Украї́ні поста́ли (Куліш). На́родний до́бробут зале́жить від то́го, які зако́ни даю́ть наро́дові ря́д (Леонт.). Державний ла́д. Прива́тна власні́сть, то – основа́ тепе́рішнього ка́піталісти́чного ла́ду (Єфр.). Світо́вий стрі́й одві́чний (Л. Укр.). Ні ла́ду, ні по́ладу нема́. Життя́ почина́лось своєю́ чере́гою (Коцю́бинськ.). Тепе́р при́йшла ко́лія, так тре́ба йти́]. *Привы́чный -док* (*обыкновенье*) – зви́чай (*р. зви́чаю*). *Установленны́й -док* (*правило*) – установа́. [Сам я зна́ю всі входи́ й зви́чаї в (його́) ха́ті (Франко). У нього́ (па́на) така́ встанова́, що попе́реду відроби́ па́нові, хоч-би́ ту громо́ві кулі́ леті́ли, а вже́ відта́к – собі́ (Франко)]. *В -дке* – як слід, у порядку. [У ме́не все́ як слід, ка́же Ове́рко: худо́бі позано́сив, понапува́в, клу́ня і вози́вня на замку́ (Кониськ.)]. *В таком -дке разме́щать(ся)* (*о людях*) – таким ла́дом, таким розпоря́дком ста́вити, поста́вити (ста́вати, ста́ти). *По -дку* – по ря́ду, по ря́ду че́рги, за ря́дом, по ко́лії, у порядо́к. [Спа́ло на думку́ й мені́, до́відавши́сь пильно́ про все́ з поча́тку, списа́ти по ря́ду (Єв.). Він пра́вив по ря́ду че́рги своєї́ службу́ перед бо́гом (Єв.). То́ді по ко́лії підходи́ли і дру́гі (до сто́лу) і ко́жен розписува́всь (Свид.). *В -дке соде́ржать (дело)* – ма́ти, трима́ти (спра́ву) в порядку́; на порядках соде́ржувати́ (спра́ву). [Господа́рство соде́ржувала́ на порядках (Квіт.)]. *Дава́ть -док* – знахо́дити, знайті́ ла́д ко́му, чо́му, дава́ти, да́ти ла́д ко́му, чо́му, знахо́дити, чини́ти, дава́ти я́рміс ко́му, чо́му, ря́дити, уря́дити, розпоря́дити що́. [Ві́йсько сто́яло, ла́ду не зна́ло, па́н Іва́н ішов, ла́д ві́йську знайшо́в. Ме́не на дво́рі дру́гі дожида́ються; – тре́ба усі́м я́рміс да́ти (Мирн.). Старшина́ при́йде, розпоря́дить та́ й знов на ху́тір. Чолові́к мисли́ть, а бог ря́дить]. *Приво́дить в -док* – 1) (*о деле, работе или группе*

предметов) доводити, довести до ладу, робити, зробити лад чому, зводити, звести до порядку (на лад), упорядковувати, упорядкувати, улагоджувати, улагодити, уладжувати, уладити, уладнати, направляти, направити що. [Силувалась дорогою упорядкувати свої думки, зупинити їх на чім-небудь одним (Франко). Хтось штовхнув діжечку з водою... пообливав одіжку, з'явився сторож... і довів знову все до ладу (Грінч.); 2) (*о предметах отдельных*) опраляти, оправити, облагоджувати, облагодити, опоряджувати, опоряджати, опорядити, упоряджувати, упоряджати, упорядити, припоряджати, припорядити, наряджати, нарядити, направляти, направити, виладнувати, виладнати, порати, упорати що; (*наводить чистоту*) прибирати, прибрати, чепурити, причепурити -ся (*себя*), відхрещувати, відхрестити. [Збері всі човни, що остались, і гарно зараз їх оправа (Котл.). Треба упорядити школу. Ми йому ганки нарядили. Погонич узав порати санки (Крим.). Вмилася холодною водою, щоб не знати було сліз, ще причепурилася трохи й пішла (Грінч.). Там таке вдома застала, що насилу-силу відхрестила (Свид.). *Заводить -дки* – порядкувати; лад, порядок, розпорядок запроваджувати, запровадити. [Козацтво перебивало королівським урядам порядкувати по своїй уподобі (Куліш)]. *Заведены, существуют -дки* – звичаї поводяться. [Що то за люди в ній (у бурсі) живуть, і що то за звичаї поводяться в ній (Яворн.)]. *-док наводить в чём* – лад давати, дати, лад робити, лад знаходити чому, упорядковувати, упорядкувати, на лад зводити, звести що. [Дячиха господарювала і всьому лад давала (М. Вовч.)]. *Прийти в -док* – зійти, спасти на лад. [Як попорядкує з тиждень, то наче все й на лад спадє (Мова)]. *Стать, поставить на -док дня* – стати, поставити на чергу дня, на порядок денний. [Жіноче питання стало нарешті тут (у Галичині) на чергу дня (Єфр.)]. *Соблюдать -док* – додержувати, додержати порядку, глядіти, доглядіти порядку. [Гляди, дядьку, порядку]. *Нарушают -док* – порушувати, порушити лад, порядок, розпорядок, ламати, зламати звичай, -чаї. *Нарушение -дка* – порушування, порушення ладу *и т. д.*, ламання звичаю, -їв. *Плохие -дки* – безладдя (-дя), безлад (-ду); (*по вине блюдоущих или устанавливающих -дки органов*) – безуряддя. *Никакого -дка не стало* – ніякого ладу не стало. *Поддерживать -док* – пильнувати ладу. *Правовой -док* – правний, правовий лад. *Смотреть за -дком* – вести порядок. *По порядку* – підряд, по-черзі, порядку. *В алфавитном -ке* – за абеткою, в абетковім порядку. *В обычном -ке* – звичайним порядком. *В спешном -ке* – негайно, спішно. *В -ке очереди* – за рядом, по ряду черги. *В -ке настоящего постановления* – порядком цієї постанови. *В -ке назначения, выдвижения* – порядком призначення, висування. *В судебном -ке* – судовно[е]. *Для -ку* (без *существен. надобности*) – для годиться. *В -ке вещей* – як водиться, як звичайно, як слід, як годиться. *Это в -ке вещей* – це річ звичайна.

Порядочно – 1) (*достаточно*) добре (ум. добренько *и* добречко, ув. добряче), доволі, доволеньки, досить, чимало, чималенько, чи трохи, геть-то, порядно, багатенько; 2) (*в порядке*) доладно, порядно, статечно, до-пуття, як слід. **-но вести себя** – поводитися статечно, статкувати.

Порядочность – 1) порядність (-ности); 2) (*в социальной и моральной оценке*) статечність (-ности), статкування (-ня).

Порядочный – 1) (*о предметах: по величине и друг. кач.*) порядний, п'ятний, п'ятящий, доладний, нічогенький, годящий, гарненький, добрий, добрячий; (*только по величине*) чималий, спорий. **-ная сумма** – грубі гроші; 2) (*в социальной и моральной оценке*) порядний, статечний, статочний, статковитий, статний, статній, пристойний, людяний, людський, гарний, п'ятний, п'ятящий. [В людяного шинкаря і в корчмі краще (Свид.)]. **-ный сын** – батьків син. **-ное дитя** – отецька дитина.

Посад – 1) (*действ.*) посадження; 2) присілок (-лка), слобода, слобідка; 3) (*самоуправл.*) містечко.

Посадить – 1) (*кого на что*) посадити, посадовити, (*о мн.*) посаджати, (*во что-нибудь*)

- усади́ти, (*о мног.*) повса́джувати у що; (*подняв -ди́ть на что-нибудь*) віса́дити, зсади́ти, (*о мн.*) повиса́джувати, поса́джувати на ко́го, на що; *см. Посажа́ть 1*. [Козаче́нька молодого на осли́нці поса́джу (Чуб.). Хоч у ступу всади́ть та пирога́ми годуйте, – все бу́де одна́ка (Ном.). Віса́див його́ на ко́ня (Грінч.). Поса́джував діте́й на віз (Грінч.). -ди́ть *вокруг чего-нибудь* – обса́дити що, ко́го ким, чим, (*вокруг себя*) обса́дитися ким, чим. -ди́ть *на кол* – наби́ти (настро́мити) на па́лю. -ди́ть *в лужу, в галошу (перен.)* – на сли́зьке загна́ти. -ди́ть *кого на собственное хозяйство* – ви́ділити ко́го на власне́ господа́рство; покла́сти ко́го на гру́нт. [Дід Дми́тро покла́в на гру́нт чоти́рьох сині́в (Стеф.). -ди́ть *в тюрьму* – за[по]са́дити, заки́нути, поса́довити, зачи́нити, завда́ти в тюрму. -ди́ть *в заключение* – ув'язни́ти, завда́ти під коло́дку, да́ти за́ключ. -ди́ть *под арест* – за сторо́жу да́ти, взя́ти; *срв. Арестова́ть, Арест.* -ди́ть *на должность* – настано́вити на поса́ду; *см. Посажа́ть 2.* -ди́ть *новобрачную за стол (свадебный обряд)* – заве́сти на поса́д. -ди́ть *в сажик для выкормки* – заки́нути в са́жок; 2) (*о растениях*) поса́дити, наса́дити, (*во множ.*) поса́джати, наса́джати, понаса́джувати. [Клен-дре́вце поса́джу. Наса́див са́д]. -ди́ть *отросток* – ви́дса́дити. **Посаже́нный и посаже́нный** – 1) поса́жений, поса́довлений; ви́са́джений; 2) поса́жений, наса́джений.
- Посади́ться** – 1) поса́довитися, по́сісти, по́сідати. [Зібра́лися як слі́д, по́сіли, гомо́нять (Г. Барв.). Всі по́сіда́ли по лавка́х і замо́вкли]; 2) (*о растении*) поса́дитися. [Сказа́ли-б шовкови́ці о́цій: ви́корени́сь і поса́ди́сь у мо́рю (Єв.).]
- Поса́дка** – 1) (*сажание*) са́діння, са́джання, заса́д (-ду). [Як-би пі́сля са́діння та до́щів!]; 2) поста́ва. [У ньо́го на ко́ні така́ ві́льна га́рна поста́ва. Га́рна поста́ва голо́ви]; 3) (*одежда*) коза́кин, беке́ша; 4) (*при шитье*) ушива́ння, при́зби́рува́ння.
- Поса́дник, -ни́ца** – поса́дник, -ни́ця.
- Поса́дничество** – поса́дництво.
- Поса́дочный** – (*о семенах*) на́сінний, (*при пересаживании*) ви́са́дко́вий.
- Поса́дский** – 1) при́сілко́вий, сло́бідський; 2) місте́чко́вий. *См. Поса́д.*
- Посажа́ть** – 1) (*усадить*) поса́джати, поса́довити ко́го; *см. Посади́ть 1*. [Поса́дові́ли сво́їх госте́й до сто́лу]; 2) (*назначить на должность*) пона́станова́ляти, пона́станова́лювати. [Пона́станова́лювали ли́хих нача́льникі́в]. *См. Посади́ть 1.*
- Посаже́нно** – са́жнями, на са́жні, з са́жня. [Ми за кі́мнату́ пла́тимо з са́жня].
- Посаже́нное** – са́жньове́ (-о́го).
- Посаже́нный** – са́жньовий. -на́я *продажа дров (посаженно)* – про́даж дро́в на са́жні *или* са́жнями.
- Посаже́ный** – (*мать, отец*) весі́льний, ві́нча́льний, поса́дний, поса́джений, голо́ватий, сто́льний, про́ханий ба́тько. [Поса́дним ба́тьком на весі́лля закли́каємо (Кулі́ш)]. *Быть -ным отцом, матерью* – ба́тькува́ти, ма́терюва́ти, бу́ти за ба́тька.
- I. Поса́живать, посади́ть** – (*пришивать сверху*) нашива́ти, наші́ти, (*о мн.*) понашива́ти; (*пришивая чуточку спосаживать сборками верхнюю половину*) при́зби́рува́ти, при́зби́рати. [Як пришива́тимеш рука́ва, та́к на плече́ рука́в при́зби́руй тро́хи]. -ть *один конец (сшивая полотнища)* – ушива́ти, уши́ти. [Пі́лки рівні бу́ли, а ти, зшива́ючи, ве́рхню вши́ла, от вона́ й коро́тша тепе́р]. -ться – нашива́тися, наші́тися, (*во множ.*) понашива́тися; ушива́тися, уші́тися, при́зби́рува́тися, при́зби́ра́тися. [Попере́ду позшива́й пі́лки на живу́ ні́тку, що́б ве́рхня не вши́лася].
- II. Поса́живать, посажа́ть** (*о раст.*) – са́дити потро́ху, поса́джати тро́хи.
- I. Поса́ливать, поса́лить** – са́лити, наса́лити, ма́стити, пома́стити са́лом що́. **Поса́ленный** – поса́лений, пома́щений са́лом.
- II. Поса́ливать, посо́лить** – са́лити потро́ху, посо́лити.
- По-са́мецьки** – по-са́мецько́му, як са́мець.
- Поса́мово́льничать** – поса́волити.
- По-са́мочьи** – по-са́мичо́му.

Посапожничать – пошевцювати.

Посасывать, пососать – посмоктувати, посмоктати, ссати (іноді, часами) поссати, (усилит.) попоссати, (один раз) смок(то)нути. **Пососанный** – посмоктаний, поссаний.

Посбавить, см. Сбавлять. -вить спеси, см. Посбить.

Посбить – (немного) збити, (много) позбивати що. **-бить спеси** – збити пиху, вкрутити хвоста́ кому, прискромити ко́го.

Посбрить – зголити, виголити, збрить, (о мн.) позголювати. [Наші старі позголювали бороди (Грінч.).]

Посбросать – поскидати що. [Вона розсердилась і всі мої речі з воза поскидала].

Посбыть – збути, (о мн.) позбувати ко́го, що. **Вода -была** – вода спала. **-ться, см. Сбыться.**

Посвалить – звалити, (о мн.) позвалювати що. **-лить возы** – поскидати що з возів.

Посварить – 1) з[на]варити, (о мн.) понаварювати; 2) (о металлах) зварити, (о мн.) позварювати.

Посвātать – посвātати ко́го, засвātати, висвātати (о мн. позасвātувати, повисвātувати) ко́го, побрати рушники за ко́го. [Того-ж дня засвātав другу дівчину (М. Вовч.). Сама ляха полюбила, сама й висвātала]. **Посвātанный** – по[за]свātаний. [Гарна дівка, як засвātана].

Посвātаться – посвātатися до ко́го, засвātатися з ким, заслати старостів до ко́го. [До Насті заслав старостів удовецьз другого села (Коцюб.).]

Посвежелый – 1) посвіжілий. [Посвіжіле лице́]; 2) похолоднілий. [Похолоднілий вітер].

Посвежеть – 1) посвіжити, (ещё более) посвіжішати. [Після літнього відпочинку вона дуже посвіжіла]; 2) похолодати, (ещё более) похолоднішати. [Після дощу похолодало].

Посвезти – позвозити що. [Люди й хліб увесь уже позвозили з поля].

Посверкать – поблискати.

Посверлить – (немного) повертіти, посвердлувати трóхи, (много) попросвердлювати, попровірчувати що (дірки).

Посвертеть, посвернуть – згорнути, (мн.) позгортати що.

Посвести, посвествь – звісти, (мн.) позводити що.

Посветить – посвітити, присвітити. [Візьми свічку та посвіти мені]. **Вдоволь -тить** – насвітитися, (о звёздах) назорітися. [Тобі, місяцю, насвітитися, мені по світу надивитися].

Посветлеть – посвітліти, пояснити, (ещё более) посвітлішати, пояснішати, прояснішати, (на дворе) в'яснитися, задніти, обвидніти, освінути, (о цвете) пояснішати, (о волосах) порусявити, побілявити. [Небо поясніло. Як обвидніло трóхи надворі, зараз зібралися люди (Кв.)]. **Посветлевший** – посвітлілий.

Посветлить – в'яснити що.

По-свѣтски – по-великопанському.

Посвидѣтельствовање – (по)свідчення, засвідчення.

Посвидѣтельствовать – посвідчити, засвідчити, посвід(к)увати що.

Посвѣчивать, -ся – посвічувати, -ся, висвічувати, -ся, (блестя) вилискувати, -ся.

По-свински – по-свинському, по-свинячому, як свиня.

Посвирепствовать – полютувати, поіритуватися.

Посвист – висвист, свист (-у). [Чути галас, вігуки, висвисти (Васильч.)].

Посвистать и Посвистеть – посвистіти. [Коло тебе нагаєчка посвище (Грінч. III)].

Посви́стывање – посвістування, висвістування.

Посви́стывать – посвістувати, висвістувати, (о птицах ещё) хвітькати; (кнутом) хвіськати, цв'о́хкати.

Посвить – 1) звіти (о мн.) позвивати що; 2) змотати, позмотувати, сплести, посплітати що.

Посвоевольничать – посаволити.

По-сво́йски – 1) по-свійському, як свій, як рідний; 2) (по-нашенски) по-наському, по-наськи.

Посво́иться (с кем) – посвоїтися з ким.

Посволочь – стягти, (о мн.) постягати що.

Посворотить – звернути (трохи), (мн.) позвертати.

Посвыкнуться – звикнути до чого (помалу), (о мн.) позвикати.

Посвязать – позв'язувати. [Позв'язував докупити всі мотузки]. **-ся** – позв'язуватися. [Даремно ви позв'язувалися з цими людьми].

Посвящать, посвятить – 1) посвячувати, посвятити що, (в духовный сан) висвячувати, висвятити когo. [Посвятили нову хату. Висвячувати на попа]; 2) присвячувати, присвятити кому, чому що. [Цьому завданню й присвятив Грінченко свою літературну діяльність (Єфр.)]; 3) (отдавать) призначати, призначити, покладати, покласти, віддавати, віддати, присвячувати, присвятити кому що. [Вона присвятила хорому весь свій час, всі свої сили (Коцюб.)]. Он **-тил** свою жизнь науке – він віддав своє життя науці. Он **-тил** своих детей на службу (отечеству) – він присвятив (віддав) своїх дітей на службу (батьківщині). Я **-щаю** утро делам – я призначаю ранок на справи (справам). **-щать** кому время – уділяти, уділити, призначати, призначити кому час. Я **-щаю** этому делу все свои силы – я покладаю на цю справу всі свої сили; 4) (посвящать кого в тайну) утаємничувати, утаємничити когo в що, звіритися, звіритися кому з чим. Он **-тил** меня в свою тайну – він звірився мені з своєю таємницею. **Посвященный** – 1) посвячений, висвячений; 2) присвячений. [Я читав його вірш, присвячений поетові]; 3) призначений, присвячений. [Вчорашній день був у мене спеціально призначений на цю роботу].

Посвящаются, посвящаются – 1) посвячуватися, посвятитися, бути посвяченим, (в духовный сан) висвячуватися, висвятитися, бути висвяченим на когo. [Коли паски посвящаться, ми понесемо їх додому. Висвячуватися на попа поїхав]; 2) присвячуватися, бути присвяченим; 3) (быть отданным для к.-ниб. цели) призначатися, призначитися, бути призначеним, покладатися, покластися, бути покладеним, віддаватися, віддатися, бути відданим, уділятися, уділитися, присвячуватися, присвятитися, бути присвяченим; 4) (обрекается) присвячуватися, присвятитися. [Вона присвятилася богові].

Посвящение – 1) посвячення, висвячення. **-ние в диакона** – висвячення на диякона. **-ние в тайны науки** – посвячення в таємниці науки; 2) присвята, посвята, присвячення. **-ние** (в книге) – посвята, присвята (в книзі).

Посвященствовать – посвященикувати, попопувати.

Посгинуть – позагибати, вигинути.

Посгладить – згладити трохи, (о мн.) поз(а)гладжувати. **-ться** – згладитися, позгладжуватися. [Камінці на пішоході позагладжувалися].

Посглазить – понаврочувати, позурочувати когo; см. **Сглазить**.

Посгнить – згнити трохи, підгнити, (о мн.) (совсем) позгнивати, погнити, (немного) попідгнівати; см. **Сгнить**.

Посгноить – (немн.) підгноїти, (всё) погноїти; см. **Сгноить**.

Посгореть – погоріти. [Погоріло багато добра].

Посгошить – надбати.

Посгрести – згребти (трохи), (о мн.) позгрібати.

Посгустить – підгустити. **-ся** – згуститися трохи.

Посдавить – здавити, здушити трохи, (мн.) поздавлювати, поздушувати що.

Посдвинуть – (с места) посунути трохи, (мн.) позсувати, позсовувати що; см. **Сдвигать, сдвинуть**.

Посдвинуться – посунутися трохи, зсунутися, (о мн.) позсуватися; см. **Сдвинуться**.

Посдёрнуть – позмикувати.

Посдирать, посодрать – поздирати, здерти трохи, обшмульгати, пообшмульгувати, (кожи с животн.) побілувати, пооббілювати. [Ми на тому тижневі покрасили підлогу, а він сьогодні своїми чобітьми обшмульгав (Крим.)].

Посдо́бить – заправати, засмачити чим що.

Посдо́брить – підправити.

Посду́ть – поздувати, поздмухувати.

Посе́в – 1) (*дейст.*) сіяння, сяття, сів[й]ба́, засівка, сіянка, за[при]сівок (-вку). [Прокіп у полі кінчав пізню сівбу́ (Коцюб.). У нас сяття обмалъ (Крим.). Яка засівка, такий і врожай (Яворн.). Пізній присівок]; 2) (*время*) сіянка, сів[й]ба́; 3) (*что сеют и засеянное поле*) сів (р. сіву), посів, засів (-ву), засівок (-вку), (*обычно о дополнит.*) присівок (-вку), сівбина́ (*зап.*), (*только то, что сеют*) сів[й]ба. [Все помолóли, навіть на сійбу не залишили (Крим.). Осталось тільки що на посів (Грінч. П). Сонце! ти сієш у мою ду́шу золотий засів (Коцюб.). На сівбу́ зёрна немає (Грінч.). Сіють вони тільки му́ку, облуду та зраду і поливають той засів слю́зами та кро́в'ю (Грінч.). Впаде́ мій сів – і хліб ми бу́дем ма́ти (Грінч.). *Производитъ -сєв* – сіяти, засівати, засіяти. *Кончить -сєвы* – обсіятися, (*мн.*) пообсіватися, відсіятися, повідсіватися. [Обсіялись мужики́, дощу виглядають (Руд.). Пообсівались люди яриною́ (Квітка)]. *-сєв на краю поля* – підсівки; 4) *см. Вскходы. Яровые -сєвы* – ярина́, яр (-ру). *Озимые -сєвы* – озимина́.

Посева́ть, посе́ять – 1) сіяти, посівати, посіяти що, засівати, засіяти що чим, (*дополн.*) при[під]сівати, при[під]сіяти; 2) (*насаждать дурные отнош.*) сіяти, посіяти [Сіють лихо́ (Шевч.)]. **Посея́нный** – посіяний, засіяний.

Посева́ться, посе́яться – сіятися, посіватися, посіятися, засіватися, засіятися, бу́ти посіяним, засіяним. [По́лем розстели́ся (ніво) та посійся́ до́брим житом (Шевч.)].

Посе́вний – по[за]сівний. **-ное зерно** – засівне́ зёрно.

Поседе́ть – посивіти, (*немного*) присивіти [Ще не старій, а вже посівів]. *Он -дел* – (*образно*) його́ сивина́ присіла (Грінч.); голова́ йому́ молоком узяла́ся (Кониськ.); він вус у молоко́ вмочив (Куліш); сніговицею (снігом) припа́в.

Поседе́лый, -девший – посивілий, (*образно*) снігом припа́лий. [Ці́ле ру́но посивілого волóсся на голові́ (Мирн.)].

Посе́дни – (*поныне*) понині, по́сі, по-сьо́годні, по-днё́сь, на (по) сей день.

Посе́к, см. Порубка.

Посека́ть, -ся, посе́чь, -ся – 1) (*деревья*) зрубувати, -ся, зрубати, -ся стина́ти, -ся, стяти, -ся, (*о мн.*) позрубувати, -ся, постинати, -ся; (*о мясе и т. д.*) сікти, -ся, посікти, -ся; (*о ком*) сікти, -ся, посікти, ся, рубати, -ся, порубати, -ся ко́го. [Той меч-самосіч і посік його́ на мале́нкі шматочки (Рудч.). Свій з своїм січися, руба́йся, а чужий не міша́йся (Ном.)]; 2) **-ться** (*о волосах*) сіктися, посіктися. [Мої до́вгі коси посічу́ться (Шевч.)]; 3) *см. Сечь, Пороть.*

Посе́ченний и посе́ченный – зрубаний, стятий.

Посекретари́ть – посекретарювати, пописарювати.

По-секретарски – по-секретарському.

Посекретнича́ть – 1) потаємнічити, пошептатися 2) (*затаиться с ч.-л.*) потаїтися з чим.

По-секре́ту – 1) (в)пота́й; 2) (*меж себя*) поміж себе́ (нас), у чо́тири о́чі.

Поселе́нец – поселе́нець (-нця), осельник, (*из первых: пионер*) осадчий (-чого), осадник.

Поселе́ние, посе́л – 1) осада, оселя, селище, сільбище, селитьба́, жилля. *Водворя́ть на -ние* – осаджувати, осадити; 2) заслання́, поселення́. [Його́ присудили на ві́чне заслання́].

Поселе́нка – поселени́ця, осельни́ця, (*из первых*) осадча, осадни́ця.

Поселе́нный – заслане́ць (-нця).

Поселити́, -ся, см. Поселять, -ся.

Посе́лковый – селищний.

Посе́лок – посе́[і]лок (-лка), оса́да, виселок, присілок (-лка), сільце́, ху́тір (-тора).

Посе́лочный – поселенський.

Посе́ль – по́сіль, по́си, до́си[і].

По-селе́ски – по-сільському, як по села́х, як у селі́.

Поселя́нин, -нка – селя́нин, -нка, селю́к, селю́чка.

Поселя́нский – селя́нський.

Поселя́ть, посели́ть – 1) сели́ти, посели́ти, оселя́ти, оселі́ти, осаджува́ти, осаді́ти, саджа́ти, посади́ти, (*мн.*) пооселюва́ти, поосаджува́ти ко́го, що. [Купив ма́ленький шма́точок з ха́ткою і поселив їх (Г. Барв.). Оселяли лю́д той по пу́стелях (Крим.). Поосаджува́в пан люде́й у лі́сі (Гр.)]; 2) -ля́ть *раздо́р* – сіяти, посіяти не́лад, чва́ри; розти́ч прино́сити, прине́сти.

Поселе́нный – 1) поселений, оселений; 2) посі́яний.

Поселя́ться, посели́ться – 1) селі́тися, поселі́тися, оселя́тися, оселі́тися, осаджува́тися, осаді́тися, сіда́ти, (о)сіда́ти(ся), осі́сти(ся) на чо́му, (*о мног.*) пооселюва́тися, посіда́ти, поосіда́ти(ся), сіда́ти, сі́сти осадо́ю. [Сели́лися на́ші на Аму́рі (Крим.). Інші́ по пу́щах се́лами сіда́ли (Куліш). Тата́рський бе́рег Славу́тиці осі́ло коза́цтво (К. Кр.). Вони́ осі́лись на Украї́ні (Єфр.). Ба́тько мій́ був з са́мих найпе́рвіших сі́чови́ків, що осаді́лись на Чорто́млику (Стор.). Сіда́йте оса́дами й торго́уйте (Св. П.)]. -тьс́я *густо* – загу́ститися. -тьс́я *в гнезде* – у[за]гні́жджува́тися, у[за]гні́здитися, окуко́блюва́тися, окуко́битися, оку́блюва́тися, оку́блится; 2) *между ними* -ли́лся *раздо́р* – між́ ними́ зайшо́в не́лад, промі́ж них пі́шли чва́ри. **Посели́вшийся** – осі́лий. *Вновь* -ши́йся – ново́селець (-льця).

Посеме́йно – ро́динами.

По-семе́йному – по-ро́динному, по-рі́дному, як рі́дня.

Посеме́йный – ро́динний, посе́мейний. -ный *список* – ре́єстр ро́дині. -ные *списки* – ро́динні ре́єстри.

Посеменіть – подрі́боті[а́]ти, потрю́хика́ти, потрю́хати.

Посерди́ть – посе́рдити, погні́вати ко́го. -тьс́я – посе́рдитися, погні́ватися, поре́мствува́ти на ко́го.

Посеребре́ние – посрі́бл[н]ення, ві́срібл[н]ення.

Посеребрё́ный – (*прил.*) срі́блений, посрі́блений.

Посеребря́ть, посеребри́ть – срі́блити, висрі́бл[н]юва́ти, посрі́бл[н]і́ти, ві́срібл[н]и́ти. -бри́ть *доро́гу* (*к чему*) – ві́стелити шля́х (до чо́го) срі́бля́ками. **Посере́бренный** – посрі́блений, ві́сріблений.

Посеребря́ться, посеребри́ться – срі́блі́тися, посрі́бл[н]і́тися, ві́срібл[н]и́тися.

Посере́ди, посере́д, см. Посре́ди.

По-сере́дньому – так со́бі, а́би-як.

Посере́ть – посі́ріти. **Посере́вший** – посі́рілий.

Посе́рить – посі́ркува́ти.

Посе́сть – сі́дало.

Посе́сть – посі́сти, посі́дати.

Посети́тель, -ни́ца – відві́дач, -чка, відві́дувач, -ка, прові́дач, -ка, завіта́льний, -ни́ця.

Посети́ть, см. Посеща́ть.

Посе́товать – 1) пожу́ритися, посумува́ти, поту́жити, побідкува́ти; 2) (*на ко́го*) поре́мствува́ти на ко́го.

Посе́чь, см. Посека́ть.

Посеща́емость – відві́дувані́сть (-ності).

Посеща́ть, посети́ть – 1) відві́дува́ти, відві́дати, прові́дува́ти, прові́дати, наві́дува́ти, наві́да[и]ти, заві́дува́ти, заві́дати ко́го, наві́дува́тися, наві́датися, завіта́ти, дозві́дува́тися, дозві́датися до ко́го, наві́джати ко́го, ві́зитувати ко́го, вхо́джати до ко́го, хо́дити до ко́го, (*часто*) уча́шати, вна́джува́тися, вна́дитися, (*не надолго*) на́верта́тися, на́верну́тися. [Серде́чно ра́дію, коли́ ти відві́даєш ме́не (Мова). Прові́дачі натовпо́м поча́ли ме́не прові́дува́ти (Кониськ.). Профе́сор пішо́в наві́дати худо́жницю Пе́трову (Крим.). Дві́р, гумно́ і сад, шпі́хлір і ко́ршму́ й ті́к – все чи́сто наві́дить (Франко). Одно́го ранку́, ще до со́нця, по бі́лій росі́ заві́дав він ме́не у па́сіці (М. Вовч.). Ко́го бо́г лю́бить, то́го й наві́джає (Ном.).

Кому́ держать госпóду та земляків свої́х візитувати (Куліш). Де люблять, не вчащай, де не люблять, не бувай]. **-тиць** на короткое время – прийти на короткий час, (образно) прибігти, мов огню (жару) вхопити. **-щать** слишком часто (надоедливо) – хаті холодити, рипатися; 2) (почтить) навідувати, навідати, обдарóвувати, обдарувати когó чим. [Навідай нас, бóже, ласкою своєю]. **-тили** нас бедствия – зуспило нас лихо. Бог **-тил** его несчестиями – обмину́в його́ бог ласкою; бог покара́в його́. **Посещаемый** – відвідуваний, провідуваний, навідуваний. **Посещённый** – відвіданий, провіданий, навіданий.

Посещаться, посетиться – відвідуватися, відвідатися, бути відвіданим.

Посещение – відвідини (-дин), відвідування, провідини, провідування, навідини, навідування, завітання, візит(а) (м. и ж. р.), гостина. [Я дуже радий, що ви сподобили нас одвідинами в цій глушині (Неч.-Лев.). Лаговський нетерпляче ждав ранішньої візити Володимира (Крим.)]. **Частые -ния** – учащання, учащаночка. **С -нием** доктора больному стало лучше – коли лікар відвідав слабóго, йому полéгшало; по відвідинах лікаря слабóму полéгшало.

Посеять, -ся; см. Посеять, Сеять, -ся.

Посжечь – попалити, поспалювати.

Посжить – віжити, (о мн.) повиживати.

Посозвать – скликати, поскликати.

Посиделка – посидільниця; см. Сиделка.

Посиделки – вечорниці (-ниць), досвітки (-ток), (днём) одénки (-но́к), посидénьки (-ньо́к), посидінки. [Сестри́ до́ма немає, на досвітках гуляє. Ма́ся в о́конóма на посидінках (Свид.)].

Бывают, ходитъ на -делки – вечернічити, досвіткувати; ходити на посидénьки.

Посиделочный, -лковый – досвітчаний. [Цей рушник – досвітчана моя робота].

Посидень – сидень (-дня), домові́ка (общ. р.). См. Домосед.

Посиденье – 1) (по)сидіння, посідка. [Старим бабам посидіння]; 2) (участие в посиделках) досвіткування; 3) (в заключении) сидіння, висідка.

Посидеть – посидіти, (усилит.) попосидіти. [І попосиділа-ж вона́ під по́штою не годину, дожида́ючись (Г. Барв.)].

Посидушник, -ница – досвітчанин, -чанка.

Посидя – сидя, сидьма.

Посиживание – посідки (-док), посидénьки (-ньо́к), посидіння. [Посидénьки, походénьки, а робота стоїть].

Посиживать – 1) посіджувати; 2) (ничем не заниматься) (по)сидénьки, сидні справляти. [Тільки ле́жні справля́єш та сидні, тим у нас тільки й е́сть самі зли́дні (Грінч.)].

Посизеть – посизіти.

Посиловать – приневолити, примусити, присилувати когó.

Посильнеть – подужчати, допомогти.

Посильно – посильно, по силі, під силу, як посілля, по змóзі. [Роби́, си́ну, як посілля (С. Л.)].

Посильный – посильний, по силі, можли́вий. **-ная помощь** – по змóзі (по силі) допомо́га. *Окажете -ную помощь* – допоможіть що спромо́жність ва́ша; (*выпрашивая*) пода́йте, що спромо́жність ва́ша.

Посинелый – посинілий. [На солóму одкіну́лась ме́ртва рука́ і звиса́є, холо́дна, важка́, посині́ла (Л. Укр.)].

Посинеть – посиніти, усиніти, засині́тися (о мн. позасинюватися), зсиніти. [Бідне́ньке! аж посині́ло з холо́ду (Крим.). Перед сме́ртю всині́в увес́ь (С. Буда). Засині́лось о́зеро (М. Вовч.)].

Посинить, -ся – посиніти, -ся, висинити, -ся, (о мн.) повисинювати, -ся.

По-сиротски – по-сирітському, по-сирітськи, як сирота.

Поска́бливание – пошкрі́бування.

Поска́бливать, поскоблѣть – пошкрі́[я]бувати, пошкрѣбати, пошкребти́. **Поска́бливаемый** – пошкрѣбуваний. **Поскоблѣнный** – пошкрѣбаний.

Поскака́ть – 1) поскака́ти, побі́гти, погна́ти коне́м; 2) (*попрыгать*) постриба́ти, поплига́ти.

Поскакива́ть – поскакува́ти, пострибува́ти, поплигува́ти. [За нею дві дівчинки пострибують, як ті лошата́ (М. Вовч.)]. **-вая** – поскакуючи, підскакуючи, пострибуючи, (*нар.*) ско́ком, вістри́бом, ви́плигом.

Поскакун – стрибун (-на́), стрибунець (-нця́).

Поскаты́ть – (*о мн.*) поскочува́ти.

Поскаты́ть – скоти́ти, (*мн.*) поскочува́ти.

Поскачка – скі́к, віскі́к (-коку).

Поскачѣ – (*образ, приёмы скачки*) у́скі́к (-оку).

Посквернословить – полихослови́ти.

Поскину́ть – ски́нути, *мн.* поскида́ти.

По-скирдно – скирдами, на скирди.

Поскисну́ть – (*о мн.*) поскиса́ти.

Поскита́ться – поблукати́, потиня́тися, (*много*) попотиня́тися [Поблукавши мій Петру́сь до мене оп'ять верну́сь (Котл.)].

Поскля́сть – посклада́ти, позгорта́ти, (*в копны*) покопи́ти. [В скріні́ все в порядку посклада́ла. А чо́го це поставали та ру́ки позгорта́ли? (Неч.-Лев.). Поко́сили, погреблі́, а покопи́ти ні (Комар.)].

Поскле́ить, -ся – (*о мн.*) посклеюва́ти(ся).

Поскоблѣть, см. Поскабливать.

Поскольза́ться, поскользну́ться – сковза́тися, сковзну́тися, посковзну́тися, посковзти́ся, під(с)ковзува́тися, під(с)ковзну́тися, послизну́тися, поховз(ну)́тися, (*переносно*) схибну́тися. [Послизну́вся і впав. Підсковзну́лась на свіжі́й поро́ші].

Поскользи́ть – 1) покóвзати́ся. [Побі́г покóвзати́ся на льоду́ (Васильч.)]; 2) посу́нутися. [Дав тако́го сторчака́, що аж посу́нувся (Свидн.)].

Поско́льку – оскі́льки. **Постольку** – **-льку** – ості́льки – оскі́льки, сті́льки – скі́льки.

Поско́нина – полотно́ грубе́, товсте́.

Поско́нник, *бот.* **Eupatorium canalium** – сіда́ч, сіда́ш (-а́).

Поско́нный – плóскінний. [То матча́на сорочка́, а це плóскінна].

Поско́нь – плóскінь (-кони). [Я там плóскінь бра́ла].

Поскопа́ть – поско́пувати, (*немного*) скопа́ти (тро́хи).

Поскопи́ть – зібрати́, позбира́ти, набра́ти, назбира́ти. [Він назбира́в чимало гро́шей].

Поскопи́ться – позбира́тися, назбира́тися, (*о толпе*) набра́тися, натлу́митися. [Чимало справ позбира́лось за ти́ждень].

Поскорбе́ть – поту́жити, посумува́ти, пожури́тися, побанува́ти.

Поскорее – скоріше́, швидше́, мерщій, хутчі́й, борше́, скоренько́, метчі́й. **Приходи -рее** – приходь мерщій, скоріше́, швидше́. **А ну-ка, хто -рее** – а ну́ лиш(ень) хто швидше́. **Бежим -рее** – біжі́м мерщій, хутчі́й.

Поскоси́ть – покоси́ти, (*всё*) пови́кошувати.

Поско́тина – 1) (*пастбище*) ви́гін (-ону́), толо́ка; 2) (*городьба*) огоро́жа (-жі́).

По-ско́тски – по-скоти́нничому́, як худо́ба, по-твари́ному.

Поскра́сить – прикра́сити.

Поскра́сть – (*скрыть*) приховати́, (*мн.*) поприховува́ти.

Поскре́бки – вис[ш]крі[е]бки, вигре́бки (-бок).

Поскре́бок – 1) вис[ш]кребок, по́шкребок (-бка); 2) (*последнее дитя*), мези́нчик, (*шутл.*) ви́шкребок (-бка), ви́шкварок (-рка).

Поскребу́шка – с[ш]кря́балка.

Поскрё́быш, см. **Поскрё́бок**.

Поскрежетать – поскреготати.

Поскресть, -ся – пос[ш]кребти́, -ся, пош[с]кря́бати(ся), (*гал.*) пошкрóбати, -ся, пос[ш]кромáдити, -ся. [Візник важко оддихнувся й поскрі́б під шапкою (Васильч.)].

Поскривить, -ся – скривити, -ся, покривити, -ся (трохи), (*мн.*) поскрівлювати, -ся.

Поскрипётъ – поскрипіти, поскріпати, порипіти, поріпати, (*много*) попоріпати. [Попорипай тільки мені дверима (Грінч.)].

Поскрипывать – поскрипувати, вискрипувати, поріпувати. [Віз поскрипує. Заходів, порипуючи черевіками (Виннич.)].

Покроить, -ся – скроїти, -ся, (*мн.*) поскроювати, -ся.

Поскрутить – скрутити (трохи), (*о мн.*) поскручувати.

Поскупеть – поскупіти, прискупіти, поскупішати, поскнаріти, поскнарішати.

I. Поскупить, -ся – скупити, -ся, поскуплювати, -ся, поскуповувати, -ся.

II. Поскупиться – поскупитися чим, на що, пошкодувати чого. [Наділів бог і розумом і вродою, та на талан поскупився (Кон.). Думаю, що ти не пошкодуєш для мене грошей (Неч.-Лев.)].

Поскучать – понудитися, понудьгувати, (*долго*) попонудитися.

Послабитель, -ница – попусник, -ниця, потуральник, -ниця.

Послабление – 1) (*действ.*) попускання, потурання; 2) по́пуск, по́пуст, по́тур (-ру), пільга, полéгкість (-кости). [Госпо́дь бо всякий по́пуст попускає (К. Пс.). По́туру дітям не даю, навчаю (Г. Барв.). Кожна політична пільга в Росії є пільгою й українству (Грінч.)].

Послаблять, послабить – 1) попускати, попустити. [Попустив трохи мотузка]; 2) (*мирволить, потворствовать*) пільгувати, попільгувати, пільжити, попільжити. попускати, попустити, потурати кому, чому. [Ви тій сваволі не пільгуйте. Не попускаймо собі навіть у дрібничках (Коцюб.)]; 3) (*желудок*) (*гал.*) розвільняти, розвільнити (шлунок).

Послабленный – попущений.

По́слабь – (*отвислость верёвки*) по́пуск (-у).

Посланец – по[і]сланець (-нця), гонець (*р.* гонця і гінця). [Посилає посланців, геть по лісові гонців].

Послание – послани[і]є, послання, лист (-та). [До земляків моїх моє дружнєє посланіє (Шевч.). Апостольські послання. Московські царі не прикладали рук ні до яких державних листів (Україна)].

Посланник – 1) посол (-сла); *срв.* **Посол. Полномочный -ник** – уповноважений, повноважний посол; 2) см. **Посланец**.

Посланица – 1) посланіця; 2) (*жена посланника*) посло́ва.

Посланничать – послувати, посланникувати.

Посланнический – посланецький, посольський.

Посланничество – посланецтво, послаництво.

По́сланный (*суц.*) – гонець (*р.* гонця і гінця).

Послать, см. **Посы́лать**.

По́сле – 1) (*нар.*) пі́сля, опі́сля, навпі́сля, упі́сля, по́слі, навпо́слі, упо́слі, (*потом*) по́тім, потому́, відтак, (*позже*) зго́дом, (*затем*) да́лі. [Так писав він опі́сля і сам робив раз-у-раз (Єфр.). Гній можна й навпі́сля вивезти (Неч.-Лев.). На ярмарок тільки замо́лоду ходів, а пі́сля покинув (К. Ст.). Не цура́всь його́ й по́слі (Свидн.). А впі́слі він нарі́катиме (Крим.). І по́тім сам я викрию́ всю справу (Грінч.)]. Доїхали до Ки́йва, а тоді́ до Черні́гова, а тоді́ додо́му (Крим.). Да́лі я вклався спати (Крим.). *Приду -сле* – при́йду по́тім (пі́сля). *Приду -сле* (*позже*) – при́йду зго́дом. *Подума́й, а -сле говори* – спершу подума́й, а тоді́ кажи. *На -сле* – на́потім. [Це на́потім тре́ба зоста́вити]. *А -сле* – а пі́сля, а там, а тоді́, а да́лі. [Спершу

загнане у тій семінарії, а там нестатки ймуть (М. Вовч.); 2) **-сле кого, чего, предл. с род. п.** – по ко́му, чо́му (*предл. п.*), після (*реже* по́слі) ко́го, чо́го, за ким, чим. [Після реакції прийшла революція (Єфр.). По́слі сме́рти Цезаря (Куліш). По муках всіх, до чар твоїх з сльозами щастя припаду (Самійл.). Відпочинок по вашій праці (Руд.). Чи вийдеш по обіді на музики? (Н.-Лев.). По шкоді і лях мудрий (Ном.). По сме́рті. За борщем подали кашу (Рудан.). За паничевим приходом бенькет розвернувся (Мирн.)]. **-сле тебе он первый** – по тобі, за тобою (після тебе) він перший. **-сле этого** – по сьому. **-сле этих слов** – по сій мові. **-сле того** – по тому. [По тому минуло вже кілька років (Грінч.)]. **-сле всего** – по всьому; (*под конец*) на припослідку, упоследок, упослед. [На припослідку виходить битися той Іван (Гр.)]. **-сле кого (чьей-нб. смерти)** – по ко́му. [По ба́тькові взяв землю ще й сам докупив (Крий.)]. **-сле воскресенья** – по неділі, з неділі. **-сле полудня** – по полудні, з полудня. **-сле обеда** – після обід, по обіді, пообід. **-сле захода солнца** – по заході (сонця). Франко явился, жил **-сле Шевченка** – Франко з'явився, жив після Шевченка, по Шевченкові. Он пришёл **-сле всех** – він прийшов останній, після всіх. 3) (*предлог в сложении с друг. сл.*) по, після [Доба дотатарська і по-татарська. Післямова (*послесловие*)].

Послед – 1) послід (-ду). [Бідний сіє самий послід, уже одвійок од пшениці (Грінч. П)]; 2) **Placenta uteris** – послід, ложисько, містище, гніздо, зчисток (-тка).

Последи – на(в)послід, навіспіля, навіпослі.

Последины, см. **Последки**.

Последить, см. **Следить**.

Последки – послідки, останки (-нків), решта, (*то, что выгребается*) вігрібки, (*после еды*) недоїдки (-дків). Срв. **Остаток**.

Последний – 1) останній, остатній, послідній (-нього), кінцевий, крайній. [Я останні квітки у саду позривав (Грінч.). Остатню корову продам (Шевч.)]. **Быть -дним** – бути на останку, пасти задню (задніх). **-дний номер газеты** – останнє число газети. **-дняя четверть луны** – остання квартира місяця. **В -днее время** – останніми часами, останнім часом. **В -дний раз** – в останнє. **До -днего** – до останку (до'станку), до жадного. [Все знищили до останку. Де що знайдуть, то і там хазяйство до жадного забирають (Квітка)]. **Писатель -днего времени** – письменник останніх часів; новітній письменник. **В -днюю минуту** – останньої хвилини, на останці. **-днее усилие** – останнє зусилля. **Защитаться до -дней крайности** – оборонятися до останку. **Самый -дний (по порядку)** – найостанніший. **-днюю душу тянет** – останні кишки вимотує. **Пробил -дний час для кого** – прийшла остання година на (для) ко́го; 2) (*наихудший*) останній, остатній, послідуючий, (*гал., о выражениях*) крайній. [Лаяв його останніми словами. Сказав йому крайнє слово. Найпослідуючий лиходій (Грінч.)]. **Самый -дний человек** – найпослідуюча людина. **Не из -дних** – незгірший, несогірший, не абі-який. [Газдівство у старій Лесіхи несогірше (Франко). Наш мірошник горлан не з абі-яких (Корол.)]. **-дний дурак** – дурень довіку, найперший дурень. **-днее дело** – найгірша (найпоганша) справа. **-дние времена** – останні часи, вре́м'я люте (Шевч.), лютий час. **-дний ребёнок** – (*ласк.*) мезинчик, (*насм.*) вишкребок (-бка), вишкварок (-рка).

Последование – (по)слідування, наслідування ко́го, чо́го.

Последователь – наслідувач, наступник, наслідівник, послідівник, послідувач, визнавець (-вця). [Коли це ви встигли стати таким палким його наслідувачем? (Н.-Лев.)]. **-тель нового учения, новой веры** – нововірець (-рця).

Последовательница – наслідувачка, наступниця, наслідівниця, послідівниця, послідувачка.

Последовательно – послідовно, поступов(н)о, порядку, консеквентно. [Послідовно триматися принципів (Крим.). Народ любить сюжети, де поступовно розвивається інтрига (Грінч.). Ви демократ, плебей і консеквентно робили те, що мусіли, мій друже (Франко)].

Последовательность – послідовність, консеквентність, наступність (-ости). **-ность мыслей** – послідовність думок. **-ность звуков** – наступність звуків. **В его поведении нет -ности** – в

його поведінці нема послідовности, він поводить ся неконсеквентно.

Последовательный – послідовний, консеквентний, (*последенный*) ступневий, поступовий. [Щоб бути послідовним аскетом, треба вам зовсім од поезії одсахнутися (Крим.). Ступневий хід розвитку цукрового буряка. Треба бути логічним і консеквентним (Виннич.)].

Последовать – (за кем) піти, рушити за ким, (*после чего*) наступити, виникнути, статися після чого. -*дуем за ним* – ходімо за вим. *Я -вал за ним в сад* – я пішов за ним у сад. *Сын -довал примеру отца* – син вступив на батькову стежку, наслідував батька, пішов батьковим слідом. *После этого -вало...* – по тім наступило... [Лиха то радість, що по ній смуток наступив (П. Пр.)]. *Смерть -вала от чахотки* – смерть сталася від сухот. *После агонии -вала смерть* – по агонії настала смерть. *Я не хотел -вать его совету* – я не хотів пристати на його раду. *-вало решение* – вийшов (стався) вирок.

Последок, см. **Последки**.

Последовый и Последочный – послідовий.

Последственно – наслідно.

Последственный – наслідний.

Последствие – наслідок (-дку), послідок (-дку), послід (-у), скуток (-тку). [Від першої революції наслідком лишилась у нас бодай невелика воля друкованого слова, українська преса (Єфр.). З сварки могли бути зовсім нелюбі послідки (Грінч.). Давня то річ, але послід її свіжий і до цього часу (Левиц.). Їх заходи не мали доброго skutku (Лев.)]. *Это может иметь дурные -ствия* – це може мати погані наслідки. *Жалоба оставлена без -ствий* – скаргу лишено без наслідку (наслідків). *Без -ствий (напрасно)* – без (ніякого) skutku, все на марне.

Последующий – дальший, наступний, потімний. [Доба національно-державної залєглости... обіймає дальших чотири століття (Єфр.). Його «Утопія» передала свою назву всім подібним творам наступних віків (Л. Укр.). Його твір лишився на пам'ять потімним поколінням].

-*щие страницы* – дальші сторінки. -*ющие члены (матем.)* – наступні члєни. -*ющие поколения* – потімні покоління. -*ющие события* – наступні події.

Последыш – мезинець (-нця), мезинка, (*шутливо*) вишкребок (-бка), вишкварок (-рка). [Це у мене мезинка, після неї дітей нема (Гуман.)]. Срв. **Поскрєбок**.

Послезавтра – позавтра, позавтр(ь)ому, післязавтра.

Послезавтрашний – позавтрашний, післязавтрашний (-нього).

Послеледниковый – польодовиковий. [Польодовикова епоха (доба)].

Послєн и Послень, см. **Паслєн**.

Послеобеденный – пообідній (-нього). [Пообідній сон]. -*ное время* – пообідня година, (с)полуденок (-нка), пополудень (-дня).

Послепить – позліплювати.

Послепотопный – післяпотопний, післяпотоповий.

Послепраздничный – післясвятковий, післяпразничковий. -*чный день* – попразниччя, попразєн (-зєна).

Послереволуционный – пореволуційний.

Послеродовый – попологовий, післяпологовий, післяродивний.

Послесарить – полюсарювати.

Послесловие – післямова, по мові слово.

Послететь – позлітати, полетіти. -*тели голуби* – полетіли голуби. -*ться* – позлітатися. [Чорти позлітались увечері (Мнж.)].

Послеужинный – повечірній (-нього).

Послизать – злизати (трохи), (*о мн.*) позлізувати.

Послипать(ся) – позлипатися, позліплюватися.

Послить – злити, зілляти (трохи), (*всє или мн.*) позливати.

Посли́чить – звірити, (о мн.) позвіряти що з чим, зрівняти, позрівнювати що з чим.

Пословесний – послівний.

Послові́ца – приказка, прислів'я, приповідка, приповіданка, приповістка, приповість (-істи), приговор(ка), прімі[о]вка, примовля, помі[о]вка, пословка. [Народні приказки. Приповістка батькова за татарський набіг (Мир.). Це в нас така помівка. Є така пословка: бенькетує, як чорноставський владар (М. Вовч.)]. *Говорить -цями* – приказувати, приповідати, приповідувати.

Послові́чний – приказковий, прислівний.

Посло́вно – послівно, слово по слову.

Посложіть, -ся – (о мн.) поскладати, -ся.

Посломать – поламати, позламувати; порозвалювати що.

Послони́ться – поблукати, потинятися, повештатися, поника́ти, пошвендіяти, поснови́гати, помотля́тися. [Поблукав та й годі. Повештався я тутечки чимало на своєму віку Стор.). Поникає-поникає по двору і пішов собі (Гр.). Свиня у панський двір залізла: поснови́гала там... (Гліб.)].

Послужи́ть – 1) (кому, чому) послужити, услужити (усил. попрослужити), прислужитися. [Послужи, моя ти зброє, молодій ще силі, послужи йому так щиро, як мені служила (Шевч.). Прислужився своєму краєві велико (Куліш)]; 2) (к чому) при[з]датися на що, стати за, на що. *Пусть это -жит ему уроком* – нехай це стане йому за науку. *-жить причиной чего* – спричинитися до чого. [Ця пригода спричинилася до того, що він мусів виїхати]. *Это -жило ему во вред* – це йому пошкодило. *Это -жило ему в пользу* – це пішло йому на користь, це вийшло йому на добро. *Это -жит им предостережением* – це стане їм за осторогу. *Это ни к чему не -жит* – це ні на що не придається, не здається, з цього нічого не буде.

Послужно́й – службовий. *-ной список* – службовий формуляр.

Послу́х – 1) (свидетель) послух (-ха), послухач (-ча); 2) (молва, слухи) чутка, поголо́ска, слава.

Послуша́ние – 1) слухня[х'я]ність (-ости), послух (-ху), послуха, послухання, (по)слухня[х'я]нство. [Мені бридка слухняність поневолі, – я-ж не рабиню взяв собі за жінку (Л. Укр.). А ви шануйтеся та з послуху ніколи не виходьте (Л. Укр.). Дякую тобі за цю послуху. Потіште своїм послух'янством і мене (Квітка)]. *Выходит из -шания кому* – відмовити послуху кому (Франко), іти проти волі кого. *Оказывает неограниченное, полное -шание* – безоглядно покорятися; 2) (в монастирях) послух, послухання, послушенство. [Ми підемо до черниці на послухання (К. ЦН.). В цьому монастирі послушенство важке (Короленко)].

Послуша́ть – 1) послухати кого, чого. [Послухав співів. Послухав його ради. Послухавши псалтиря, що дяк усє читав, Нау́м сів біля своєї старої (Квітка)]; 2) (послушаться) послухати(ся) кого; см. **Послуша́ться. -шайте, что я вам скажу** – (по)слухайте, що я вам скажу. *-шай!* – слухай (-но), агів!

Послуша́ться – послухати(ся), (гал.) услухну́ти. [Їцко послухав жінки (Франко). Послухайся мене хоч тепер (М. В.). Услухнув мене]. *-шаться кого* – послухатися кого, уволити волю чию.

Послуше́ствовать – послухувати, послуховувати. *Не -ствуй на друга твоего свидетельства ложна* – не послуховуй на друга твого свідченням облудним.

Послу́шливо – слухня[х'я]но, послухня[х'я]но, послухно, покірно[е], покірливо, шановліво.

Послу́шливость, см. **Послуша́ние 1**.

Послу́шливый – слухня[х'я]ний, послушний, послухня[х'я]ний, послухний, покірний, покірливий, шановливий. [У мене дочка слухняна, покірна (Мир.). А я молода та послушная, свого свєкорка послухала (Чуб.). Вона і покірлива і роботяща (Тесл.)].

Послу́шник – 1) см. **Послу́шливый**; 2) послушник, біляк, слимак, бентег (-га). [Тепер мене

зашлють у монастир на по́куту на рік за слимака́ (Неч.-Лев.).

Послу́шница – 1) *см.* **Послушливый**; 2) послушниця, білиця, чернічка.

Послу́шно, *см.* **Послушливо**.

Послу́шность, *см.* **Послуша́ние 1**.

Послу́шный, *см.* **Послушливый**.

Послы́шать – почути, учути. [Цить, ще учують (Крим.)].

Послы́шатся – почутися, учутися, причутися, зачутися, да́тися чути, учу́тися, уректі́ся. [Це мені причулося. Знизу, де кінчався ярók, дався чути голосний свист (Франко). Це вам так уреклось, я сказа́в не так (Гр.)].

Послю́нить – послінити.

Посма́нить – позма́нювати, поперема́нювати, позна́джувати, поперема́джувати.

Посма́рковать, -ся, посморка́ть, -ся – сяка́ти, -ся, посяка́ти, -ся.

Посма́тривание – погляда́ння, позира́ння, зирка́ння, поглипува́ння, накида́ння (скида́ння) о́ком, очі́ма на ко́го, на що.

Посма́тривать – 1) поглядати́ (*редко* поглядати́ся), позира́ти на ко́го, на що *и* (*переводя́ взгляд*) по ко́му, по чо́му, (*быстрым взглядом*) зиркати, поглипувати, накида́ти, закида́ти о́ком, скида́ти о́ком, очі́ма на ко́го, на що; *срв.* **Погляды́вать**. [Сиди́ш, позира́єш на со́нце, ждеш но́чи (Тесл.). Та на сво́го джуру поглядається́ (Дума). Он Кассі́й зирка́ го́лодно з-під ло́ба (Куліш). Кулінка не йде, а пливе́, та скида́є очі́ма на сво́ю пла́хту то з сьо́го, то з то́го бо́ку (Кониськ.). А Оні́сько да́вно вже на твою́ Софі́ю о́ком накида́є (Грінч.)]. **-вать исподло́бья** – поглядати́ (позира́ти, зиркати) на ко́го, на що з-під ло́ба, сторч. **-вать искоса** – скрива, ско́са, зизим о́ком поглядати́, позира́ти на ко́го, на що. **-вать с интересом, с любопы́тством** – цікавим о́ком поглядати́ (позира́ти) на ко́го, на що. **-вать недоверчи́во, подозритель́но** – сторожкі́м о́ком (поглядом) поглядати́ (позира́ти) на ко́го, на що. **-вать на часы́** – поглядати́, позира́ти на годинника. **-вать по сторона́м, вокруг** – розглядати́ся роздивля́тися, роззирати́ся (на всі бо́ки, навкруги́). [Стояла та розглядалась (Коцюб.)]. **-вать друг на друга** – поглядати́ один на о́дного, ззирати́ся між собо́ю; 2) (*посма́тривать*) наглядати́, назирати́ ко́го, що *и* чо́го, поглядати́, позира́ти, подивля́тися на ко́го, на що *и* чо́го. [Виглядала з-за у́гла на го́род та подивля́лась на слуг (Н.-Лев.). Подивля́йтесь на слабо́го, чи не тре́ба бу́де йому́ чо́го (Звин.)]. **-вайте за моим домо́м** – нагляда́йте моє́ї ха́ти, погляда́йте, подивля́йтесь моє́ї ха́ти *и* на мою́ ха́ту.

Посма́хивать, посма́хну́ть – (*пыль*) позма́хувати, змахну́ти, позміта́ти, змести́ (пил, поро́х) з чо́го.

Посма́чивать – змóчувати (від ча́су до ча́су) що.

Посме́иваться – посміха́тися, посміхува́тися. **-ся над кем** – смія́тися, посміха́ти(ся), надсміха́тися, глузува́ти (*иноді*) з ко́го, на смі́х ко́го бра́ти; *срв.* **Смея́ться**.

Посмеле́е – 1) (*ср. ст. от Смелый*) сміливі́ший, -а, -е, смілі́ший, -а, -е. *Он -лее те́бя* – він сміливі́ший за те́бе. *Он стал -лее* – він посміливі́шав (посмілі́шав); 2) (*ср. ст. от Смело*) сміливі́ше, смілі́ше. [Іди́ смілі́ше – соба́ка не займе́].

Посмеле́ть – посмілі́ти, (*ещё более*) посмілі́шати.

Посме́нно – наведе́мінки, наведе́міну *и* наведе́мінку; *срв.* **Попере́менно**.

Посме́нный – наведе́мінний; *срв.* **Попере́менный**.

Посме́ртный – посме́ртний. **-ное издание сочинений** – посме́ртне вида́ння твóрів (писа́ннів). **-ный звон** – подзві́ння, подзві́н (-дзвóну).

Посмести́, посмета́ть – змести́, позмітати́ що (напр. пил, поро́х).

Посмета́ть – 1) *см.* **Посмести́**; 2) (*сено в сто́ги*) поскида́ти, покида́ти (сіно в сто́ги); 3) зшити́, позшива́ти на живу́ нитку, наживити́, понаживля́ти що.

Посме́ть – посмі́ти, насмі́ти, (*осмелиться*) насмі́литися, з[на]ва́житися (що зроби́ти); *срв.*

Сметь и Осмели́ваться. [Люби́ть ко́зак дівчино́нку, заня́ть не посмі́є (Чуб.). Жі́нка не

насміла йому того сказати].

Посмешать – змішати, позмішувати що.

Посмешить – посмішити когo (трохи, деякий час).

Посмешище – (по)сміховище, (по)сміховисько, посміх (-ху), посмішка, сміх, (*всенародн.*) публіка. *Быть, стать -щем чьим* – бути, стати, зробитися посміхом, сміхом, (по)сміховищем, (по)сміховиськом чийм *и* кому, на посміховище (на посміх) здатися кому. [Ой не смійся, дівчинонько, сама сміхом будеш. Та лучче з другого посміятись, аніж самому сміховищем бути (Свидн.). На посміховище я їм здався]. *Быть всеобщим -щем* – людським посміхом ходити. [Пригорніть-же мене до себе, щоб я людським посміхом не ходила (Милор.)]. *Делать кого -щем* – посміховище, посміховисько, посмішку з когo робити, сміх собі з когo робити (чинити). [Що це він? Посмішку з мене робить (Звин.). Диявол учинив собі сміх з людей статечних (Самовид.)]. *Делать себя -щем* – робити з себе посміховище *и т. д.*, смішитися. [Не смішися, мій миленький, не смішися, купи собі шаравари та й прикрійся (Грінч. III)].

Посмеяние – посміх (-ху), сміх, (*поношение*) глум, наруга. *Подвергать -нию кого, что* – виставляти на посміх (на сміх) когo, що, (*издеваться*) наругу на когo зводити (М. Вовч.). *Отдавать на -ние кого* – давати (подавати) на посміх (на сміх, на глум) когo. [Своєї дитини на глум та посміх я тобі не дам (Єфр.). На глум старих звичаїв не подаймо (Куліш)].

Посмеяться – 1) посміятися, пореготати(ся) *и* пореготіти, (*усилит.*) попосміятися, попореготати *и* попореготіти. [Тії листи що-дня вичітує, – і попоплаче над ними, і попосміється (М. Вовч.)]; 2) *кому и над кем* – посміятися, насміятися, поглузувати, поглумувати, покепкувати, покпити з когo, сміх собі зробити з когo. *Срв. Смеяться.*

Посмирнеть – (*сделаться смирным*) посмирніти, (*более смирным*) посмирнішати, потіхшати, понижчати; *срв. Присмиреть.*

Посмолчат – змовчати; *срв. Смолчат.*

Посмолкнут – змовк(ну)ти, (*о мног.*) позмовкати; *срв. Смолкнут.*

Посморкаться, см. Посмаркиваться.

Посмотр – погляд (-ду). *Взгляните на эту материю – за -смотр денег не возьмём* – подивіться на цей крам, – за погляд грошей не візьмемо.

Посмотреть – 1) подивитися (*диал.* подивіти), погля[є]діти, (*гал.*) піз(д)ріти, (*взглянуть*) глянути, (с)поглянути, позирнути, кинути оком, звісти очима на когo, на що *и* (*переводя взор с одного предмета на другой*) по кому, по чому; *срв. Поглядеть.* [Ой зійду я на гору високу та подивлюсь в долину широку (Чуб.). Та подивила на бистру воду (Гол.). Пізрю-же я, пізрю на широке поле, аж там мій миленький оре (Гол.)]. **-трите, который час** – подивіться, гляньте, котра година. **-трите, как он танцует** – подивіться, (по)гляньте, як він танцює. **-треть во все сторон, вокруг** – подивіться, роздивіться, розглянутися на всі боки, навкруги (навколо). **Куда ни -тришь** – куди (не) глянеш, куди оком закинеш. [Десь гарно жонатому, що усі-ж то, усі куди оком закинеш, усі жєняться (Квітка)]. **-треть на людей, на деревья и т. п.** – глянути по людях, по деревах *и т. п.* **Как только -трел ему в глаза, сейчас заметил** – скоро (тільки) споглянув йому в вічі, зразу побачив. **-три(-ка), -трите(-ка)** – глянь(-но), гляньте(-но) *и* глянься(-но), гляньтесь(-но), (с)поглянь(-но), (с)погляньте-но, побач(-но), побачте(-но), диви(-но), дивить(-но). [А побачте, діду, що то воно горить (Звяг.). Гляньтесь, яка швидка! (Кониськ.). Спогляньте-бо на неї, спогляньте на її уста... Дивітесь (Куліш)]. **-трим, что из этого выйдет** – побачимо, що з цього (з того) вийде (буде). **-трим, согласится ли он на это** – побачимо, чи згодиться (чи пристане) він на це (на те). **-треть правым глазом, левым глазом** – подивіться на праве око, на ліве око. [Подивися на праве гоко і побачиш поле. А ну подивися ще на друге гоко (Вінниц.)]. **-трели друг на друга** – подивілися, глянули один на одного; *срв. Переглянутыся (Переглядываться).* **-треть за кем, за чем** – подивіться, погля[є]діти, попильнувати когo, чогo. [Подивіться, поглядіть

моїх дітей, поки я прийду].

Посмотреться – подивитися, виглянути. **-трелся в зеркало** – подивився (виглянувся) в дзеркало, в люстро. [Вода пливе тиха та чиста, хоч виглянься як у дзеркало (Гр.)].

Посмуглеть – (сделаться смуглым) посмуглявити, (ещё более смуглым) посмуглявшати.

Посмывать, Посмыть – позмивати, змити (трохи) що; *срв.* **Смывать**.

Поснести, поснесть – знести (трохи), (во множ.) позносити; *срв.* **Снести (Сносить)**.

Поснимать, -ся – здійснити, -ся, поздіймати, -ся, познимати, -ся; *срв.* **Снимать**.

Посниться – поснитися.

Посновать – 1) (основу) поснувати; 2) посновигати, повештатися. [Свиня у панський двір залізла, посновигала там (Гліб.)]. *Срв.* **Сновать**.

Посносить, -ся – позносити, -ся; *см.* **Поснести**.

Пособачьи – по-соба́чому, по-пеському.

Пособие – допомога, запомога, під(по)мога, помога, підсоба, пособа; *срв.* **Помощь**. **Очки – -бие для глаз** – окуляри – підмога очам. **Денежное -бие** – грошова допомога, запомога *и т. д.* **Давать денежное -бие кому** – давати грошову запомогу, допомогу *и т. д.* кому, допомагати грошіма кому, запомагати грошіма когó. *Этот журнал получает казённое денежное -бие* – цей журнал (часопис) має урядову грошову запомогу, підмогу, субсидію (субвенцію). **Учебные -бия** – (помічні, допоміжні) навчальні прилади; (помічне, допоміжне) навчальне приладдя. **Для школ заказаны учебные -бия** – для шкіл замовлено навчальне приладдя.

Пособление – пособля́ння, підсобля́ння, (до)помага́ння *и т. д.*

Пособлять, пособить кому – пособляти, пособити, підсобляти, підсобити, (до)помагати, (до)помогти кому чим *и в чому*. **-бить кому в нужде** – допомогти, заратувати, зарадити когó в біді, ставати, стати в пригоді кому чим. **-бить горю** – зарадити лихові, горю; *срв.*

Помогать, Помочь. -бить себе (в затруднительном положении) чем – зарадитися, зарадити собі, заратуватися (лихої години) чим. **Ничто тебе не -бит** – нічого тобі не пособиться (безл.).

Пособник, -ница – підсобник, -ница, помагач, -чка; *см.* **ещё Помощник, -ница**.

Пособрать, -ся – зібрати, -ся, (о мног.) позбирати, -ся. **-брать со стола** – поприбирати з стола. *Срв.* **Собрать (Собирать)**.

Пособствовать, см. **Пособлять и Способствовать**.

Посовать, -ся – посовати, -ся.

Посовеститься – посоромитися, постидатися; *срв.* **Совеститься**.

Посоветовать кому что – порадити, пораяти, нарадити, нараяти когó (що робити) *и* кому що, прирадити, прираяти кому що, раду (пораду) дати кому що зробити, урадити, ураяти, дорадити, дораяти когó (що робити) *и* кому що. [Ой порадь мене, мати, як мені на світі жити (Метл.). Її чоловіка хтось і нарадив (Манж.). Коли хочеш, я тебе нараю (Федьк.). Ну, а як Печериця скаже, що це все я йому нараю? (Мирн.). Дораяли люди: піди, розкажи батькові (Звин.). Розпитувався, що йому робить? Ніхто нічого не вравив (*не мог -вать*) (Рудч.)]. *Срв.* **Советовать**.

Посоветоваться с кем – порадитися, пораятися з ким *и* когó, зарадитися когó *и* з ким, поради взяти з ким, (*обсудить сообща*) обрідитися, нарадитися. [Дак ото ми з бабою й порадились (Гр.). Нікого не порадиться, як сам хоче, так і зробить (Проскур.). Пораджуся мами (Рудан.). Він повинен мене зарадитись (Звяг.). Ні з ким їй і поради взяти (Квітка). Змовились ото робітники та й зібрались за містом, щоб обрідитись (Єфр.)]. *-ться и решить (что сделать)* – зрадитися, урадитися що зробити. [Зрадились, щоб піти до попа (Гр.)].

Посовывать, -ся, посунуть, -ся – посувати, -ся *и* посовувати, -ся, посунути, -ся. **-вая(сь)** – посо[у]вом.

Посогласить, см. **Согласить**.

- Посогна́ть** – зігна́ти, позго́нити, позганя́ти; *срв.* **Согна́ть**.
- Посогну́ть** – зігну́ти (тро́хи), (*во мно́ж.*) позгинáти; *срв.* **Согну́ть** (**Сгиба́ть**).
- Посогре́ть** – зогрі́ти, угрі́ти (тро́хи); *срв.* **Согре́ть**.
- Посодвіну́ть, -ся** – позсува́ти, -ся-, позсо́вувати, -ся.
- Посодействовати́ кому, чему** – поспри́яти, допомогти́ кому́, чо́му, спричи́нитися до чо́го; *срв.* **Содействовати́**. [Друка́рство дуже спричинило́ся до поши́рення осві́ти (Єфр.)].
- Посодра́ть** – зде́рти, злупі́ти, поздира́ти, позлуплюва́ти з чо́го, з ко́го що; *срв.* **Содрáть**.
- Посозва́ть кого** – склика́ти, посклика́ти, поззива́ти ко́го.
- Посозре́ть** – присти́гти, приспі́ти (тро́хи); *срв.* **Созре́ть**.
- Посократи́ть** – (*срок*) скороти́ти, прикороти́ти (*строк*), (*штаты, содержание, расходы*) зме́ншити (штáти, утримáння, видáтки), (*во мно́ж.*) поскорочува́ти, поприкорочува́ти, позме́ншувати *и* позме́ншáти що; *срв.* **Сократи́ть**.
- I. Посо́л** – посó[é]л (-сла́), (*посланный*) послане́ць (-нця́). [По п'ять раз послі́ посилáла, а за шостим разóм самá пої́хала (Чуб.)]. **-со́л, что мех: что в него вложишь, то и несёт** – посéл, як осéл: що положе́ть, те й везе́. **-сла́ ни куют, ни вяжут, а только жалуют** – посланця́ не тнуть, не руба́ють. *Срв.* **Послане́ц, Посланник**.
- II. Посо́л** – засі́л (-со́лу).
- По-солда́тски** – по-салда́тському, як салда́т, як моска́ль.
- Посолéние, посóлка** – засолі́ння, посолі́ння.
- Посолити́** – посолити́, засолити́ що; *срв.* **Соли́ть**. [Да́йте со́ли два дрібо́чки, посолити́ огіро́чки (Ромен.). Варва́ра зава́рить, а Са́ва засолити́ (Номис)].
- Посолка, см. Посолéние.**
- Посоловéлий** – посолов́ілий.
- Посоловéть** – посолов́іти. [Від дру́гої ча́рки їй о́чі посолов́іли].
- Посолоде́ть** – посолода́ти, зсолодати *и* (*диал.*) зсолоджа́ти.
- Посо́льский** – посольсь́кий *и* посельсь́кий.
- Посо́льство** – посó[é]льство. *Причисленный к -ству* – приряджений, приписаний до посóльства.
- Посо́льствовати́** – послува́ти.
- Посо́льщик** – засі́льник, засо́льщик, солі́й (-лія́).
- Посопéрничать** – помі́рятися; позмага́тися, поспереча́тися з ким чим *и* в чо́му.
- Посопе́ть** – посопти́; *срв.* **Сопе́ть**.
- Посопротивля́ться** – (*словесно кому*) позмага́тися, поспереча́тися з ким; (*действием*) попруча́тися, поопира́тися проти́ ко́го, поопина́тися (де́який час) проти́ ко́го *и* ко́му; *срв.* **Сопротивля́ться**.
- Посорити́** – посмі́тити (тро́хи). **-рити́ деньгами** – поки́дати, потри́нькати гроші́ма. *Срв.* **Сорити́**.
- Пососа́ть** – посса́ти, посмокта́ти; *срв.* **Соса́ть**.
- По-сосе́дски** – по-сусі́дському, по-сусі́дськи.
- Пососло́вный** – станові́й; поді́лений на стáни.
- Пососта́реться** – пристáрїтися, зоста́рїтися (тро́хи); *Срв.* **Соста́реться**.
- Посóтенно** – сотня́ми, на сотні́.
- Посо́х** – па́лиця, кий (*р. кия́*); (*архиерейский, монашеский и т. п.*) патери́ця, па́тер (-ру); (сл.) по́сох; (*нищенский, пилигримский*) ко́стур, ціпо́к (-пка́); (*пастуший*) гирли́га, кийо́к (-йка́). [Коза́цький бунчу́к переважи́ть бурмістерсь́ку патери́цю (Куліш). По дорóзі тягли́сь лю́ди з ціпка́ми, з клунка́ми (Коцю́б.). Бері́-ж, мандри́вцю, ко́стур і руша́й (Вороний)].
- Посо́хлый** – посо́хлий; посма́глий.
- Посо́хнуть** – посо́х(ну)ти, посхну́ти; (*о губах*) посма́г(ну)ти.
- Посочу́вствовати́ (кому)** – спочу́ти, співчу́ти ко́му. [Я-б і з мало́ю дити́ною розмовля́ла, –

нехай мені спочує аби-хто (М. Вовч.). См. **Сочувствовать**.

Посошник – посошник.

Посошок – 1) паличка; патерічка; ціпочок, костурок, костуронька (-ки); гирліжка, кийок; см. **Посох**. **-шок** *выпить* – випити на коні, дорогу поглядити, стремінного випити; 2) **-шок** *узловатый*, бот. **Phlomis tuberosa L.** – кропива глуха, свиняча бабка, медов(н)ик, нечуй-вітер.

Поспасть – спасти, о(б)пасти, (о мног.) поспадати, поо(б)падати. **-пасть** *с тела, с лица, с голоса* – спасти, поспадати з тіла, з лиця, з голосу. Сrv. **Спасть (Спадать)**.

Поспаты, -ся – поспати, -ся, (*усилит.*) попоспати, -ся.

Поспахнуть – змести, змахнути, (*всюду*) позмітати, позмахувати; сrv. **Посмахнуть**.

Поспевать, поспеть – 1) (*созревать*) постигати, постиг(ну)ти, спіти, поспівати, поспіти (*б. вр. -спію, -еш...*) и поспінути (*б. вр. -спіну, -неш...*), пристигати, пристиг(ну)ти, приспівати, приспіти и -спінути, (*вызреть*) вистигати, вистиг(ну)ти, виспівати, виспіти и -спінути; сrv.

Вызреть, Дозреть, Созреть. [Уже й черешні постигли (Свидн.). У тій порі, як ягоди поспінуть (Житом.). Горіхи вже пристигли (Звин.). Вже вдовоньці пшениця приспіла (Чуб.)]; 2) (*быть готовым*) постигати, постиг(ну)ти, вистигати, вистиг(ну)ти, поспівати, поспіти. *Обед, ужин -пел* – обід постиг (поспів), вечєря постигла (поспіла). [Уже й вечєря постигла (Чуб.). Вечєря поспіла (Коцюб.)]. *Хлеб -пел* (*в печи или в квашне*) – хліб постиг, вистиг. [Тут хліб постиг – виймаю, а в другій діжі вистиг – саджаю (Г. Барв.)]; 3) (*успевают к сроку*) постигати, постиг(ну)ти, вистигати, вистиг(ну)ти, устигати, устиг(ну)ти, поспівати, поспіти и -нути, успівати, успіти и -нути, виспівати, виспіти и -нути (куді, що зробити), настигати, настиг(ну)ти, наспівати, наспіти и -нути (куді, до чоґо и на шо); сrv. **Подоспеть, Приспеть**. [Вийде і йде було не хапаючись, а постигне саме в пору (М. Вовч.). Ой вистигайте, славні чумаченьки, зимувати до лугу (Лис.). Не встиг козак Нечай на коника сісти (Макс.). Поспінеш з козами на торг (Приказка). Не виспінеш ти – спізнишся. Ох, лишенько! коли-ж я туди настигну (Квітка). Раненько вийду, на обід наспіну (Мирн.)].

-пеем, не спеши – постигнемо, вистигнемо, встигнемо и т. д., не поспішайсь. *Везде -петь* – всюди (скрізь) доскочити, похопитися. *Наш пострел везде -пел* – де не посій, то вродиться; той доскоцень (доскоцький) усього доскочить, ніколи не спізнишся, перший похопитися, вихопитися. [О, то доскоцень, усього доскочить! ніколи запізно не прийде (Франко). Бач, який доскоцький, перший вихопився (Гр.)]. *Везде поспевающий* – проскочуший [Була і знакома проскочуща невидимка паніматки Люборацької (Свид.)]. **-вать за кем, за чем** – поспішатися, поспішитися, успішатися, успішитися, уганяти(ся), уганяти(ся), похопитися за ким, за чим, збігати, збігти, з'їжджати, з'їхати, сходити, зійти з ким, з чим. [Вже мати за нею було ніколи не поспішитися (Квітка). Саме письменство стояло ніжче від життя, не вшпалосся за ним, одставало (Єфр.). А я розкажую та розпитую, так що вона й одказувати не вшпалосся (Проскурівна). Сяде на покуті, розпустить язика... не можна мені за нею й словом похопитися (Н.-Лев.). Хіба яка коняка збіжить з паровозом? (Звин.)]. *Вы идёте слишком скоро, я не могу -спеть за вами* – дуже швидко (прудко) ви йдете, я й не вшпалосся (не поспішуся, не вженуся, не похоплюся) за вами, не збіжу (не зійду) з вами.

Поспектакльный, театр. -ная плата – плата від вистави.

Поспелый – стиглий, достиглий, (по)спілий, доспілий.

Поспесиветь – (ще більше) запишатися, зачванитися, загордіти (о мн. погордіти); сrv.

Спесиветь.

Поспесивиться – попишатися, повеличатися, почванитися; сrv. **Спесивиться. -вился он** *принять от меня услугу* – погордував (погребував) він моєю послугою.

Поспеть, см. Поспевать.

Поспешать, поспешить – поспішати(ся), поспішити(ся), приспішати(ся), приспішити(ся), (*поторопиться*) похопитися, поквапитися, поскоритися; (*сделать раньше положенного*)

срока) поранітися; *срв.* **Спешить**. [Переказала Петрові, щоб поспішався, коли хоче дівчину взяти (Коцюб.). Весна приспішила: на Євдокії вже й крига пішла (Кониськ.). Але Гаврило похопивсь і вже одімкнув двері (Н.-Лев.). Горпіна підбігцем і приспіваючи поквапилася додому (Франко). Я поранилась з обідом (Хорол.)]. **-шить от'ездом** – поспішитися, похопитися з від'їздом. **-шить домой** – поспішитися, поквапитися, похопитися додому. **Он -шил перевести разговор на другую тему** – він похопився звісти розмову на інше. **-шим, уже нерано** – поскорім(о)ся, поспішм(о)ся, приспішм(о)ся, бо вже нерано. [То поскорімось по зілля, – одказує Катря, – сонечко вже низенько (М. Вовч.)]. **-шай да не торопись** – скоро, та не квапся. **-шить – людей насмешишь** – скорий поспіх – людям посміх. **Вы слишком -шили в этом деле** – дуже поспішилися, похопилися, поквапилися, поранилися з цією справою.

Поспешение – 1) (*успех*) поспіх, щастя; 2) допомога, поміч (-мочи).

Поспешествовать чему – сприяти чому, способити, спомагати що, пособляти, помагати чому; *срв.* **Пособлять**.

Поспешительный – сприятливий. **-ный ветер, см. Попутный**.

Поспешить, см. Поспешать.

Поспешливо, см. Поспешно.

Поспешливость – квапливість, хапливість, похапливість, похопливість, спішливість, поспішливість (-ости).

Поспешливый – квапливий, хапливий, похапливий, похопливий, спішливий, поспішливий, хапкий, хваткий. [І ти не дуже то хваткий (хапкий), і я не прудкий (Приказка)]. **-вый человек** – (*шутл.*) скорохват, скорохвато, скорохватоський.

Поспешно – (*скоро*) (по)спішно, поспіхом *и* спіхом, (*торопливо*) похапцем, прихапцем, похапки, хапки, хапком, похапком, хватком, прихватком, хват(ь)ком, сквапно, поквапно, (с)квапливо, хапливо, похапливо, похопливо, (*наскоро*) нашвидку, на швидку руч, (*шутл.*) хватопеком; *срв.* **Скоро, Торопливо**. [Сіли козакі і поїхали спішно (Куліш). Та біжи-ж ти швиденько, та поспішненько (Март.). Даліко друге військо? – Недалічко і йде спіхом на нас (Куліш). Поспіхом творяться нові форми життя на Україні (Єфр.). Похапцем звінчалися, щоб не розлучила нас пані (М. Вовч.). Посідали на возі хапком та мерщій їхати, щоб завідна дома бути (Полт.)]. **-но причесаться, умыться, сделать что-л.** – похапцем (прихапцем, похапки, хапком *и т. д.*) причесатися, умитися, зробити що. **-но браться, взяться за что** – прихвачуватися, прихватитися до чого, (по)хопитися що робити. [Прихвятилася до тіста, пироги побгала (Мкр.)].

Поспешность – (*торопливость*) хапливість, похапливість *и* похопливість, похіпність, (с)квапливість, сквапність, поквапність, швидкість, (по)спішність; (*спех*) поспіх, спіх (-ху), поспішання, похіп (-хопу), поквап (-пу). [Усе поспішаєш, та за поспіхом і не зробиш до пуття].

Поспешный – (*торопливый*) хапливий, похапливий *и* похопливий, похіпний, (с)квапливий, сквапний, поквапний, (*скорый*) швидкий, хвиткий; (*срочный*) (по)спішний. [Суд сквапливий рідко буває справедливий (Номис). Своім питаннечком хвитким не дала йому вимовити слова (М. Вовч.)]. **-ный от'езд** – (с)квапливий, хапливий, похапливий від'їзд. **-ная езда** – швидка їзда. **-ная работа** – швидка, похаплива робота; (*шутл.*) хапатня, хаповиця, хапаніна; (*срочная*) нагальна робота. [Швидкої роботи ніхто не хвалить (Номис). Хапатню таку зробили, що духом забрали всю солому (Черкас.)]. **-ное дело** – спішна, нагальна справа.

Поспилиять, -ся – спиліяти, ся (трохи), поспілювати, -ся; *срв.* **Спилиять**.

Посписать и -сывать – поспісувати що з чого, у кого; *срв.* **Списать**.

Поспить – поспівати, понадпівати; *срв.* **Спить (Спивать)**.

Посплетничать – поплескати, поклепати (язиками), побрехати на кого; *срв.* **Сплетничать**.

Поспорить – 1) *с кем о чём, против чего* – позмагатися, посперечатися, поспоритися,

поперечитися з ким за що, проти чого. *Из-за пустяка -рили* – за дурницю (за масляні вишкарки) поспорилися, за онучу збили бучу. *Он может -рить с ним в знаних* – він може позмагатися з ним знанням; 2) (*побиться об заклад*) поспорити, піти в заставу, заставитися з ким на що.

Поспособствовать *чему, кому в чём* – посприяти, погодити, пособити чому *и* кому в чому, (с)причинитися до чого. [Доля посприяла (погодила) мені. Ніхто не пособив, так, як Шевченко, вироблятися доброму українському національному світоглядові (Грінч.)]. *Срв. Способствовать, Посодействовать.*

Поспугивать – пополохати, пополохувати когось; *срв. Спугивать.*

Поспускать – попускати когось, що; *срв. Спускать.*

Поспустить, -ся – спустити, -ся (трохи). **-тить цену** – спустити з ціни, знизити ціну на що, здешевити що.

Посравнить что с чем – порівняти що з чим, прирівняти що до чого.

Посравниться – порівнятися з ким, прирівнятися до когось; *срв. Поравняться.*

Посравнять, см. Посровнять.

Посрамитель, -ница – осоромник, осоромниця.

Посрамительно – ганебно.

Посрамительный – ганебний, осоромний.

Посрамить, -ся, см. Посрамлять, -ся.

Посрамление – посоромлення, осоромлення; (*позор*) неслава, безчесть (-ти), безчестя (-стя), постидовище, позорище, ганьба, згуда, наруга. [Я не хочу такої безчесті (Звяг.). Селу безчестя не роблять (Котл.)]. *На -ние* – на позорище, на згуду, на наругу. [На позорище ведуть старого дурня муштрувати (Шевч.). Нехай ведуть мене на згуду, а без тебе жити я не буду (Грінч. III)]. *Срв. Срам.*

Посрамлять, посрамить – 1) осоромлювати, осоромити, соромити когось, посоромити, сорому завдавати, завдати когось, стидити, постидити, неславити, знеславлювати, знеславити когось, ганьбити, зганьбити, у сором (у неславу, у ганьбу) вводити, ввєсти когось. [Вона не постидила свого роду (Квітка)]; 2) *сов.* постидити, посоромити, пошпетити когось (деякий час, трохи).

Посрамлённый – посоромлений, осоромлений, соромом побитий (вкритий), знеславлений, зганьблений, постидєнний. [Нехай постидєнний буде він, а не ми, бо ми стоїмо за правду].

Посрамляться, посрамиться – 1) осоромлюватися, осоромитися, соромитися, посоромитися, сорому набиратися, набратися, соромом (неславою) вкриватися, вкритися; 2) (*посовеститься*) посоромитися, постидитися когось, чого.

Посрамощёние, см. Посрамление.

Посреди, предл. с род. пад. – посеред, серед, насеред чого; (*промеж*) проміж чим; *срв.*

Среди. -ди города – (по)серед, насеред міста. **-ди озера** – насеред (посеред) озера. **-ди лесов и болот** – серед лісів і боліт. *Мы прошли -ди толпы* – ми пройшли серед натовпу (юрби), проміж натовпом (юрбою).

Посредине, нар. и предл. – посередині, насередині (чого). [Губа ніби репнула посередині (Н.-Лев.). А щоб мене до вечора посередині хати побачила (Номис)].

Посредник, -ница – 1) посередник, посередниця, (*грубо*) зведєник, зведєниця. [Давай, батьку, гроші, – каже прихожий зведєник: упустимо сього коня, – другого не знайдеш такого (Кух.)]. *Он был (она была) их -ком (-ницею) при этой переписке* – він був (вона була) їх посередником (їх посередницею) у цьому листуванні; 2) (*арбитр*) посередник, арбітр (-тра). *Взять кого в -ники* – взяти когось за посередника (за арбітра). *Мировой -ник* – мировий посередник.

Посредничать – посередникувати, бути посередником поміж ким *и* проміж когось; *срв.*

Посредник.

Посреднический – посередницький.

Посередничество – посередництво.

Посредственно – посередно; помірно, абі-як, так собі.

Посредственность – посередність, помірність, середня вартість (-ости). *Он не представляет собою ничего выдающегося – обыкновенная -ность* – він не являє собою нічого видатного – звичайна людина середньої вартості (звичайна середня людина).

Посредственный – 1) (*противопол. непосредственный*) посередній. **-ное сообщение** – посередня передача; 2) *см. Посредствующий*; 3) середній, середньої вартості, помірний, нічогенький, абі-який, абі-якенький. **-ный урожай** – середній урожай. **Знания у него -ные** – знання він має середні.

Посредство – 1) *см. Посредничество. При -тве, через -тво кого* – за посередництвом, за (до)помогою, спомогою когo, через посередництво чиє, через когo. [Через слуг до пана, а через святих до бога (Номис)]; 2) засіб (-собу), спосіб (-собу); (*помощь*) спомога, (до)помога, пособа.

Посредством, *предл. с род. п.* – за (до)помогою, за спомогою когo, чогo, через когo, через що. **-вом чего?** – яким способом? за допомогою чогo? *Сделано -вом кого, чего* – зроблено за (до)помогою (за спомогою) когo, чогo, через когo, через що, зроблено чим. *Всё устроено -вом агента* – все зроблено за допомогою агента (через агента). *Золотят -вом гальванопластики* – золотять за допомогою гальванопластики. *Вырезано -вом очень острого ножа* – вирізано за допомогою дуже гострого ножа, дуже гострим ножем. **-вом микроскопических отверстий жидкость просачивается** – через мікроскопічні продуховинки (мікроскопічними продуховинками) рідина проточується (просякає). **-вом подкупа, обмана** – через підкуп, підкупом, через обману, обманою. *Хороших результатов достигают -вом доброты* – гарних наслідків досягають добрiстю. **-вом применения новейших достижений техники** – послугуючись найновішими здобутками техніки.

Посредствовать – 1) *см. Посредничать*; 2) (*быть связующим звеном*) посередити, промежити; 3) (*поспешествовать*) спомагати когo, що, слугувати когo, чому.

Посредствующий – посередній, проміжний; споміжний *и* споможній, послужний. **-щая среда** – промежінь (-ени).

Посрѣзать – зрізати, стягти трoхи, (*о мног.*) позрізувати *и* -зати, постинати що; *срв. Срѣзать.*

Посровнять – порівняти, позрівнювати, повирівнювати що; *срв. Сравнять.*

Посрочно – в певні строки, строками.

Посрочный – в певні строки, строками (плачений). **-ный платёж** – виплата в певні строки, певними строками, ратами.

Посрубить – позрубувати, постинати; *срв. Срубить.*

Поссадить – 1) позсаджувати, позсадовлювати когo з чогo; 2) (і)зшмугляти (трoхи), пошмугляти що. *Срв. Ссадить (Ссаживать).*

Поссорить кого с кем – посварити, посердити, порізніти, роздружити, розсердити, (*родственников*) розріднити когo з ким, (*опис.*) розбрат посіяти поміж ким; *срв. Ссорить.* [Посварить батька з сином (Тобіл.). Посердив не одну сім'ю з другою (Н.-Лев.)].

Поссориться – посваритися (*реже* посварити), посердитися, порізнитися, роздружитися, (*о родных*) розріднитися, розбрататися, у сварку, у розбрат зайти з ким, (*образно*) глек розбити з ким. [Пан із паном посвариться, терплять горе козаки (Франко). Посердились, та не знаю за що (Куліш). Інколи з пересердя і в сварку зайдеш (Мова)]. **-лись из-за пустяков** – за дурницю посварилися; (*шутл.*) за масляні вишкварки не помирилися (посварилися).

I. Пост – піст (*р. посту*). **Великий пост** – великий піст, велике говіння. **Петров пост** – петрівка. **Рождественский пост** – пилипівка. **Успенский пост** – спасівка. **Во время -та, в пост** – по́стом, у піст. **Соблюдать пост** – додержувати, держатися по́сту, по́стувати. **Строгий пост** – тяжкий піст. **Налагать (наложить) на себя пост, изнурять (изнурить) себя -том** – себе (свою душу) по́стом припощувати (припостити).

П. Пост – 1) (*должность*) пост (-ту), посада, уряд (-ду); (*занимаемое место, а также переносно: пост писателя, обществ. деятеля и т. п.*) постать (-ти), місце (-ця). *Занимать пост, быть, находится на -ту* – держати пост, посаду, уряд, бути на посту, на посаді, на уряді (и при уряді). [Старшина мала зверхність над товариством, поки держала свій уряд (Куліш)]. *Он занимает высокий пост* – він держить (має) високий пост (уряд, посаду). *Должностные лица все были на (при) своих -тах* – урядові особи всі були на (при) своїх постах (урядах, посадах). *Пусть каждый твёрдо стоит на своём -ту, пусть никто не сходит с своего -та* – хай кожен твердо стоїть на своїй постаті, хай ніхто не сходить з своєї постаті, не кидає своєї постаті; 2) *воен.* – пост, чата, варта. *Стоять на -ту* – стояти на посту, на чатах, на варті.

Постав – 1) (*постановка*) постава; 2) (*ткацкий*) кросна (-сен); 3) (*штука полотна, материи*) сувій (-вою), постав (-ва); 4) (*мельничный*) коло, сад, посад (-ду), осада. [Млин (*мельница*) на два кола, з двома колами. Млин на дванадцять осад].

Поставец – судник, мисник.

Поставить – 1) поставити, постановити, (*только о многих предметах*) поставляти що куди; (*усилит.: много и часто*) попоставити, попоставляти; *см. Ставить*. [Семен війняв з-під полі око горілки й поставив на столі (Коцюб.). Постановили столичок, горілку, зелену чарочку і ковбасі (М. Вовч.). Ой викопай, мати, глибоку яму та поховай, мати, сю славную пару, та поставляй, мати, хрести золотії (Метл.). А молилася скільки... що свічок тих попоставила (Кониськ.). **-вить горшок, чугу́н, обед, горшки, чугуны в печь** – заставити (застановити) горщик, чавун, обід, позаставляти (позастановляти), поставляти горщики, чавуні в піч. [Обід застановила, хліб посадила (Г. Барв.). Убив батенько тетеру, заставила матінка вечеру (Козел.). Так-сяк поставляла що треба в ніч (Грінч.). **-вить избу, строение** – поставити, виставити, покласти хату, звісти, вивести будову. [Семен Ярошенко поклав собі хату при дорозі (Маковей). Два роки минуло, заки поклав хату (Стеф.). **-вить ворота** – покласти ворота. [Тут Ярослав Мудрий ворота поклав (Маковей)]. **-вить каменную ограду** – вимурувати мур. **-вить памятник умершему другу** – поставити, звісти пам'ятник померлому другові. **-вить леса вокруг здания** – зробити рихтовання навколо будинку, обриштувати будинок. **-вить шатёр** – нап'ясти намет, шатро, зіп'ясти курінь. [Я на баштані вже зіп'яв якийсь куріньчик та й спатиму там, хоч-би й дощ (Звин.). **-вить самовар** – настановити і наставити самовар(а). **-вить си́лок** – за[на]ставити сильце. [Стрілець сильце заставив, спіймалась пташка вмить (Франко)]. *Не знаю, куда -вить мою мебель* – не знаю, де-б поставляти мої меблі. **-вить на колени** – поставити (поставляти) на коліна (навколішки) когось. **-вить кого на ноги** – звісти, зіп'ясти, поставити когось на ноги. [Отак і звів чоловіка на ноги (Кониськ.). Скільки то стратили, поки чоловіка на ноги поставили (Мирн.). **-вить сына на квартиру** – поставити (постановити) сина на ква(р)тиру, на станцію. [У тієї Петрової поставили Антося на станцію, як ото батько йому вмер (Свид.). **-вить солдат на постой** – поставити салдатів (козаків) на постій (на постоянку). **-вить лошадей на конюшню** – поставити, устави коня до стайні, до кінниці. [Коничка вставте до кінничейки (АД. Гр.).] **-вить как следует хозяйство, предприятие, издательство, работу** – поставити, упорядкувати, налагодити, наладрати як слід господарство, підприємство, видавництво, роботу. **-вить кому закуску, бутылку водки, вина** – поставити, доставити комусь закуску, пляшку горілки, вина. [Частував нас і закуску доставив (Звин.). **-вить пъявки, банки** – припустити п'явки, поставити баньки. **-вить знак, отметку на чём-л.** – покласти знак, зазначку на чому. *Я -вил свои часы по солнцу* – я поставив, наставив свого годинника за сонцем. **-вить солдат в строй, в боевой порядок** – ушикувати салдатів (козаків). **-вить оперу (пьесу) на сцену** – виставити оперу (п'єсу). *Этого нельзя -вить на одну доску* – цього не можна поставити нарівні. **-вить что над чем, выше чего** – поставити, переважити що над що. [Мусить у грецьку віру охриститись і по всій Литві і Польщі грецьку віру над латинство

переважити (Куліш)]. **-ВИТЬ** кого, что выше всего – над усé поставити, над усé вшанувати ко́го, що. [Повинність я над все ушанував (Грінч.)]. **-ВИТЬ** кому в упрёк что-л. – поремствувати на ко́го за що, за догану ко́му що взяти. [Певне ніхто за те на мене не поремствує (Куліш)]. **-ВИТЬ** кому на вид что – вінести ко́му перед око́ що, зверну́ти чию увагу на що, подати ко́му на увагу, виставити, завважити ко́му що. **-ВИТЬ** кому в большую заслугу что-л. – призна́ти ко́му (за) велику заслугу, що... **-ВИТЬ** в счёт кому́ что – поставити, записати на рахунок ко́му що; (*переносно*) узя́ти, залічи́ти на карб ко́му що. *Ни во что* **-ВИТЬ** кого – за нізащо взяти ко́го. [Взяли сиротину люди за нізащо (Грінч.)]. **-ВИТЬ** кого втупик – оступа́чити, в тісній кут загна́ти ко́го. **-ВИТЬ** кого в затруднительное положение – на слизьке загна́ти ко́го. **-ВИТЬ** кого в необходимость – зму́сити, приму́сити ко́го. **-ВИТЬ** кого в известность о чём – повідо́мити, спові́стити ко́го про що, за що. **-ВИТЬ** меж себя завет – між собою умо́ву покла́сти. **-ВИТЬ** кого кем (*над кем, над чем*), см.

Поставлять. Поставленный – поставлений, постановлений, поставляний. **-НИЙ** в строй, в боевой порядок – ушико́ваний. [Огненні во́їни на хма́рах воюва́лись, вшико́вані як слід по-військово́му (Куліш)]. **-НИЙ** на сцену – виставлений (на сцені); 2) см. **Поставлять.**

Поставиться – 1) поставитися, постановитися, (*о мн.*) поставлятися, бу́ти поставленим, постановленим, поставляним; *срв.* **Поставить**; 2) см. **Поставляться.**

Поставка – 1) см. **Постановка 1**; 2) постачання, достачання ко́му чо́го. [Постачання сіна військові]; 3) (*что поставлено*) поста́ча, доста́ча, приста́ча.

Поставление – ставлення *и* ставляння, *оконч.* поставлення; (*театр. пьесы*) виставляння, *оконч.* виставлення. *Срв.* **Постановка 1.**

Поставлять, поставить – 1) ставити *и* ставляти, поставити (*о мн.* поставляти), становити, постановити що; *срв.* **Ставить и Поставить.** **-влять рекрут** – ставити (поставити), виставляти (виставити) рекру́тів. **-влять себе в обязанность** – за обов'язок собі ставити, становити, ма́ти що. *Ему -вили в обязанность сделать это* – йому́ поставлено за обов'язок це зробити (вчинити). **-вляю себе за честь быть его другом** – за честь собі ма́ю (вважаю) бу́ти його́ дру́гом. *Долгом -вляю предупредить вас* – за свій обов'язок ма́ю (вважаю) застерегти вас. **-влять правилом, законом** – уставляти, установляти, ставити, становити за правило, за закон. **-вляю себе за правило ни на кого, ни на чью помощь не надеяться** – ставлю, становлю собі за правило ні на ко́го, ні на чию́ допомо́гу не наді́ятися (не поклада́тися, не звіря́тися, не спуска́тися). *Ему -вили в вину этот поступок* – йому́ взя́то за провину цей вчинок. **-ВИТЬ** на своём – до́казати свого́, до́вести свого́, насто́яти на своєму́, поставити на своє. [Щоб я свого́ не до́казав? Ні в сві́ті (Куліш)]. Дочка́ постави́ть на своє (Н. Лев.); 2) (*снабжать кого чем*) поста́чати, поста́чити, доста́чати, доста́чити ко́му *и* на ко́го що, приста́вляти, приста́вити ко́му що, (*в достаточном количестве*) виста́чати, виста́чити, наста́чати, наста́чити ко́му *и* на ко́го що. [Аби́ ті лицарі та городі́ на війну́ скі́льки треба́ війська́ поста́чали (Доман.). Один, ска́жемо, коло́ землі́ працю́є, хлі́б ро́бить, а дру́гий звіря́ ло́вить, м'я́са на всі́х поста́чає (Єфр.). Він нам дро́ва приста́вляє (Звин.). Таке́ військo виста́чимо, що й кримського́ хана́ звоюва́ли-б (Стор.). Не могли́ на всі́х наста́чити (Єфр.)]. **-влять муку на армию, для армии** – поста́чати боро́шно військові́ *и* на військo. **Вы должны -вить дрова к 1-му августа** – ви повинні́ поста́чити (доста́чити), приста́вити дро́ва до 1-го се́рпня. **Всё -влено в достаточном (в нужном) количестве** – усього́ поста́чено (доста́чено, виста́чено, наста́чено) до́сить (скі́льки треба́); 3) настановляти, настановити, ставити, поставити, становити, постановити, (*только о многих*) ставляти, поставляти, понастановляти ко́го ким *и* на ко́го, за ко́го (над ким, над чим), (*о духовных особах: посвящать*) висвячувати, висвятити, (*о мн.*) повисвячувати ко́го на ко́го. [(Латинське духовенство) ставляло своїх бі́скупів чи по́пів по ру́ських зе́млях (Куліш)]. Йо́го коза́ки злю́били, до се́бе в ку́ринь пу́стили ще й ота́маном настанови́ли (ЗОЮР). Йо́го грома́да титарем настанови́ла (Г. Барв.). **-ВИТЬ** кого священником – настановити (висвятити) ко́го на

попа́. **Поста́вленный** – 1) *см.* **Поста́вить**; 2) поста́чений, доста́чений, приста́влений, віста́чений; 3) настано́влений, поста́влений, постано́влений; висвя́чений.

Поста́вочный – поста́чальний, доста́чальний.

Поста́вщик, -щица – поста́чальник, -ниця, доста́чальник, -ниця.

Поста́дно – стадами, табуна́ми, гурта́ми, отара́ми; на табуни́, на гурти́ *и т. д.*; *срв.* **Стадо**.

Поста́мент – поста́мент (-ту).

Поста́новитель, -ница – уста́вник, уста́вниця.

Поста́новить, см. **Поста́новлять**.

Поста́новка – 1) (*действие*) ста́влення *и* ста́вляння, *оконч.* поста́влення, уста́влення; (*представление*) виставля́ння, *оконч.* віста́влення чо́го; виста́ва. [Виставля́ння в театрі траге́дій у греків бу́ло ще дуже проста́цьке (Єфр.)]. **-вка** *памятника, машины* – поста́влення, уста́влення пам'ятника, машини. *Первая -вка оперы* – перша виста́ва опери. **-вка лесов для стройки** – риштува́ння; 2) поста́ва. *Пьеса будет представлена в новой -вке* – п'єса бу́де віста́влена в новій поста́ві. **-вка вопроса (о чём)** – поста́ва пита́ння (про що). **-ка голоса** – поста́влення го́лосу. *Срв.* **Поса́дка, Пози́ция**.

Поста́новле́ние – 1) (*действие*) поста́влення, уста́новлення, поста́влення, уста́влення; *срв.*

Поста́новка 1; 2) поста́но́ва, ухва́ла, уста́ва, (*положение*) уста́но́ва, (*приговор*) при́суд (-ду), прира́да. [Пи́сар сів пи́сати поста́но́ву про те, щоб арештува́ти Зінька (Грінч.). Були-ж вони пра́ведні обо́є перед бо́гом і жили́ по всі́х за́повідях і уста́но́вах Госпо́дніх безпоро́чно (Єв.). Не ходи́в я свої́м робо́м, шанува́в його́ встано́ви (Куліш). Скри́зь по Укра́їні все зоста́валось по-да́вньому, на́че не про не́ї бу́ла й пи́сана гро́зюща сеймо́ва уста́ва (Куліш). Так і запи́шіть, така́ значить прира́да гро́мадська (Кониськ.).] **-ния** *общего собрания* – поста́но́ви, ухва́ли за́гального зібрання. **-ния закона** – уста́ви зако́ну. *Сделать, вынести -ние* – ухва́лити, зроби́ти поста́но́ву, ухва́лу. *Ввести -ние в действие* – за́вести поста́но́ву, ухва́лу в життя́; на́дати поста́но́ви, ухва́лі си́ли. *Обязательное -ние* – обов'язко́ва поста́но́ва.

Поста́новлять, поста́новить – поста́новляти, поста́новити, ухва́лювати, ухва́лити, (*установляют*) уста́новляти, уста́новити, уста́вляти, уста́вити; (*определять*) ви́рікати, ви́ректи; (*порешит*) покла́сти, по́ложити, ура́дити, прира́дити, (*между собой*) по́ложитися, ура́дитися (що роби́ти). [Сена́т і римськи́й лю́д поста́новля́є, щоб ви́конать цей ви́рок (Л. Укр.) Ра́дилися, а нічо́го не ухва́лили (Ор. Лев.). Консти́туція 1607 ро́ку ви́рекла, щоб кия́ни будова́ли свої́м ко́штом за́мок (Куліш). Ара́би покла́ли перероби́ти шко́лу (Крим.). По́ложили: односта́йне ста́ти проти́ Гу́са (Шевч.). Ра́дили, ра́дили – нічо́го не вра́дять: нема́ війсь́ка (Рудч.). І прира́дили зібрати́ в одно́ о́гнище всі́ си́ли (Франко). Так і по́ложилися, щоб Се́мен Ива́нович, коли́ тільки́ захоче́, щоб і при́ходив (Квітка)]. *Собра́ние ничего не -вило по этому делу* – зібрання́ (збо́ри) нічо́го не поста́новило, не ухва́лило (не поста́новили, не ухва́лили) в цій спра́ві. *Собо́ры -вили, что...* – собо́ри уста́вили, по́ложили, щоб... **-вить** *правила* – уста́вити, покла́сти пра́вила. **-вить** *приговор, решение* – ви́ректи при́суд, ви́рок, при́судити, прира́дити, ура́дити що́. **Поста́новленный** – поста́новлений, ухва́лений, уста́новлений, уста́влений, ура́джений *и т. д.*

Поста́новочный – поста́вний, потрі́бний до поста́ви чо́го.

По́стань – підто[і]чка, (*диал.*) підти́чка.

Поста́раться о чём – (*позаботиться*) поста́ратися, подба́ти про що́ *и* за що́, поклопотати́(ся), попе́клувати́ся чим *и* про що́; (*потрудиться*) припи́льнувати́, попи́льнувати́, поси́лкувати́ся, (*сделать усилие*) намогті́ся (зроби́ти що́). [Ну́мо, діти, ну́мо, ну́мо припи́льну́ймо]. **-ться** *достать что-л.* – устара́ти для́ ко́го що́, розстара́тися на що́. [Па́ні не пола́ють за те, що́ я для́ ді́точок хлі́бця устара́ю... А хто-ж для́ їх устара́є? (Федьк.). Як потя́гнувся на́ юшку́, то розстара́йся і на петру́шку (Номис)]. **-ться** *около (у) чего-л.* – попоходи́ти коло́ чо́го. [Не так він попоходи́в коло́ спра́ви, щоб мо́жна її́ бу́ло так ле́гко напра́вити (Н.-Рада)]. *Срв.*

Стара́ться.

Постарéлый – постарілий, пристарілий.

Постарéть – пристаріти, пристарітися *и* пристарітися, постаріти, -ся, (*ещё более*) постарішати; *срв.* **Старéть, -ся, Состарéться.** [Лукаш пристарів (М. Вовч.). За сорок з чимсь літ хоч-би тобі на крихту пристарився (Кониськ.). Ніколи не постаріє (Звяг.)].

По-стариковски – по-старечому, по-дідівському.

Постатéйно – артикулами; на артикули.

Постатéйный – за артикулами. **-ное оглавление, обзор** – о́глав, о́гляд за артикулами. **-ное чтение** – читання артикулами.

Постегáть – 1) (*кнутом, розгой и т. п.*) пошмагáти, похві[о]ськати, постьобáти, поцвьобáти; 2) (*шитьё*) поштапувáти, постьобáти (трохи, деякий час). *Срв.* **Стегáть.**

Постёгивание – вихві[о]ськування, вицвьобування.

Постёгивать – 1) хвіськати, хвоськати, шмагáти, стьобáти, цвьобáти (ча́сто або́ ча́сом), вихві[о]ськувати, вицвьобувати, вихльобувати. [Іде та лозиною вихвоськує по траві. Сидить собі на возі та тільки батіжком вицвьобує (Звин.). Дібав собі Антосьо, вихльобуючи різкою з жита (Свид.)]. *То и дело -ваёт лошадку* – одно шмагає, хвіськає *и т. д.* конячку; 2) штапувáти, стьобáти (потроху).

Постеклить – пос[ш]клити.

Постекляне́ть – поскліти.

Постекловáть (*посуду*) – політи (посуд).

Посте́ль, постеля́ – постіль (-тели), постеля́ (-те́лі) (*ум.* постілонька); (*ложе*) ло́же, лі́жко, лі́жниця. [Марусенька ходить, ясне біле ло́же стеле́ (Макс.)]. *Стлать, готовить -те́ль* – слати, стелити (послати, постелити) постіль ко́му. [Хто-ж тобі постеле́ у дорозі та постілоньку? (Пісня)]. *Вскочить с -те́ли* – схопитися (скочити) з постелі, з лі́жка. *Слечь в -те́ль (от болезни)* – злягти, залягти в (лі́жко).

Посте́льничий – постільник.

Посте́льный – постільний. **-ное бельё** – постільна білізна.

Постепенно – повільно, поволі (*ум.* поволеньки), помалу, потроху, звільна, спрокво́л, прокві́льно, ступне́во, поступо́в(н)о, ступеня́ми, поступі́нно; *срв.* **Понемно́гу.** [Садок поволі розрісся мов ліс (Ми́рн.). Великої води не буде, сніг повільно та́не (Проскур.)].

Постепенность – повільність, поступо́в(н)ість, поступі́нність (-ости).

Постепенный – повільний, спрокві́льний, поступо́в(н)ий, ступне́вий, поступі́нний. **-ный рост дерева** – повільне зростання дере́ва. **-ное и внезапное изменение** – повільна (спрокві́льна) і рапто́ва зміна.

Постепеновец – повільник, поступовець (-вця).

Постерéть, -ся – стерти, -ся трохи; *срв.* **Стерéть (Стира́ть).**

Постерéчь кого, что – постерегти́, повартувáти, попилнувáти, поберегти́, поглядіти, попантрувáти, посторожити ко́го, чо́го *и* що. *Срв.* **Стерéчь.** [Постережіть (повартуйте) його́, щоб не втік. Побережіть (поглядіть) моєї хати (мого́ двору), по́ки прийду́].

Постерéчься – постерегтися, поберегтися, поглядітися, попилнуватися. **-гись!** – стережись! побережись!

Постесни́ть кого – потіснити ко́го. **-ни́ть кого условиями** – потісну́ти, притісну́ти ко́го умо́вами.

Постесня́ться – посоромитися, не насмілитися, не насміти. *Срв.* **Постыди́ться.** [Не насмілилась я ще й цієї послуги проха́ти в його́, бо й так він ба́гато на́ми клопотáвся. Не ввійшла в хату, посоромилась, що ба́гато люде́й].

Пости́гание – осягання, вирозумівання. **-ние тайн природы** – осягання таємни́ць приро́ди.

Пости́гать, пости́гнуть *и* пости́чь – 1) (*о беде, горе и т. п.*) спотика́ти, спітка́ти, спости́гáти, спости́г(ну)ти, присти́г(ну)ти, спобігáти, спобі́гти, зу́спіти, здіба́ти ко́го, спа́сти, впа́сти на ко́го. [Перше горе, зуспівши її, було їй зовсім несподіваною річчю (Грінч.). Нещастя тяжке

спіткало (спобігло, спостігло, зуспіло) нас: умер наш батько. Зуспіло мене нещастя (Тобіл.). Хіба знаємо, що й на нас котрого завтра не спаде то само, що нині спало на Миколу? (Франко)]. *Его -гла внезапная болезнь* – його спіткала несподівана хвороба. *Буря -гла их в пути* – буря спостігла (зуспіла) їх у дорозі; 2) (*что: умом*) осягати, осяг(ну)ти, збагнути, обіймати, обняти головою (розумом), вирозумівати, вирозуміти, розуміти, зрозуміти, спостерегати, спостерегти, второпати що, домислятися, домислитися чого, доходити, дійти розумом чого. [І таємниці світові він розумом великим осягає (Л. Укр.). Не можна всього того жадним розумом збагнути. І скоро вже голівкою своєю найпершу науку обняла (Грінч.). Я спостеріг твою вдачу (Конис.). Вчилася вирозумівати немудру тайну безпосередньої та чистої поезії (Корол.)]. *Я -гаю ваши намерения* – я розумію ваші заміри. *Не -гаю, как может вам это нравится* – не розумію (не збагну), як може вам це подобатися. *Никак этого не -гну* – ніяк цього не збагну (не второпаю), ніяк до цього розуму не доберу. *-нуть до глубины* – зглибити. [Добре зглибив дитячу натуру]. **Постигнутый** – збагнутий, осягнений (осягнутий). **-тый умом** – збагнутий головою, розумом.

Постижение – зрозуміння, збагнення, осягнення, вирозуміння. *Сила -жения* – сила зрозуміння (збагнення).

Постижимость – зрозуміливість, вирозумілість (-ости). **-мость некоторых будто бы совершенно непонятных явлений** – зрозуміливість (вирозумілість) деяких ніби то зовсім незрозумілих з'явищ.

Постижимый (*прил.*) – збагнений, зрозуміливий. *Это для большого ума -мо* – це великий розум може збагнути; великому розумові це зрозуміливе. **Непостижимый** – незбагнений.

Постила – пастила.

Постила́ние – 1) (*постели*) слання, стеління; (*о коврах ещё*) простилання, розстеляння, простирання, (*скатерти*) розстеляння, застеляння (столу настільником), (*сена, соломы*) настеляння, настилання, (*подстилки*) постилання; 2) (*пола*) мостіння.

Постила́ть, постля́ть – 1) (*постель*) стелити (стелю, -лиш), постелити, слати (стелю, -леш, -лють), послати постіль, слатися, послатися, (*о коврах ещё*) простилати, простелити, розстеляти, розстелити, розстилати, розіслати (розстелю, -леш), простирати, простерти, (*о мн.*) порозстеляти, попростирати що. [Простерла килим на підлозі великий – усю підлогу застелила. Килим простелили (розіслали) на траві та й посідали на йому]. **-тля́ть скатерть на стол** – розіслати скатерть на столі; застелити стіл скатертиною (настільником). **-ть сена, соломы** (*как постель*) – настеляти, настелити, наслати сіна, соломи. [Настели сіно товсто, щоб спати м'яко було]. **-тля́ть соломы на подстилку лошадям, скоту** – послати соломи коням, худобі; 2) **-ть пол** – мостити, помостити підлогу (поміст). [Поміст у хаті помостили].

Постла́нный – постелений, посланий, простелений, розстелений, розісланий, настелений; поміщений.

Постила́ться, постля́ться – слатися (стелюся, -лешся, -лються), послатися. [Заходилася слатися, щоб уже спати лягати].

Постилка – 1) (*действ.*) см. **Постила́ние**; 2) (*постил*), см. **Подстилка**.

Постилочный – стельний.

Постира́ть, -ся – попрати, -ся. **-ра́ть бельё кому** – попрати кому, обіпрати когось; (*многим*) пообпірати когось. **Постира́нный** – праний, попраний.

Постирушка – пранка, попранка.

Постить, -ся – постити, постувати, пісникувати, додержувати посту. **Постя́щийся** – постувальник, пос(т)ник, пісниковий. См. **Постник**. [І такий-же то богомільний та пісниковий чернець той].

Постичь, см. **Постигать**.

Постля́ть, -ся, см. **Постила́ть, -ся**.

Постник, -ница – постувальник, -ниця, пос(т)ник, -ниця, безскоромник, -ниця.

Постни́чание – постування, пісникування, додержування посту.

Постнича́ть, см. **Постити́ть, -ся**.

Постнический – постувальний.

Постничество, см. **Постни́чание**.

Постный – пісний. **-ное масло** – олія. **-ная пища** – піснє, пісніна. [Піснє їмо́, бо ско́рому нема́]. *Сделать -ную физиономию* – попісніти. [Одєржавши таку резолюцію, дуже щось попіснів (Франко)].

I. Постовой, прил. – постовий. [Постова́ їжа. Постовий дзвін].

II. Постовой, суц. – (на посту находящийся) вартівий, чатовий, постовий (-вого). **-вой милиционер** – вартівий (постовий) міліціонер.

Постой – постій (-тою). [Прийшли у ту слободу салдати на постій (Кв.). Бідніли нас постоями ляхи (Куліш)]. **-той с продовольствием** – стація. [Да велів ляхам, мостивим панам, по козаках, по мужиках стацією стояти, да не велів великої стації вимишляти (Дума)]. *Стоять -ем* – стояти, ква(р)тирувати, консистувати. [Гусарин тоді в на́шій хаті стояв. Москаль, що квартирував у нас (Г. Барв.). Почали жовніри, консистуючи по городах і селах, незаконні скорми од людей вимагати (Куліш)]. *Стоящий -ем*, см. **Постойщик**.

Постойный – постояльний. **-ная повинность** – постояльне (-ного).

Постойщик – постоялець (-льця), постоянець (-нця).

Постолова́ть, -ся – похарчувати, -ся.

Постольку – (о)стілки. **-ку** – *поскольку* – (о)стілки – (о)скільки. [Се було́ правдою стільки, скільки робітники не могли користуватися з тих матеріальних та духовних благ (Грінч.)].

Постона́ть – постогнати.

Посто́пно – на сто́пи, сто́пами.

Посто́птать, -ся – підтоптати, -ся, вітоптати, -ся, постоптувати, -ся.

Посторожи́ть, постере́чь – постерегти, повартувати, початувати.

Посторо́ниться – 1) відійти на́бік (убік), оступитися на́бік, відсторонітися, посторонітися. **-тсья на обе стороны (о толпе)** – розступитися, проступитися, роздатися. **-нитесь!** – оступітьсья! 2) (*заняты нейтр. положение*) ста́ти на боці, о́сторонь, при боці.

Посторо́нка, см. **Постро́мка**.

Посторо́нный – сторо́нний, сторо́нський, чужий. [То був якийсь сторо́нський па́рубок (Франко)]. **-нее лицо** – сторо́нна особа, чужа лю́дина. **-ним вход воспрещается** – сторо́нним заходити не вільно (заборонено).

Посто́ронь – 1) обік, обіч ко́го, чо́го; 2) (*нейтрально*) на бо́ці, о́сторонь.

Постоя́лец, -лица – постояльник, -ниця, пожиле́ць (-льця), -лиця, пожилі́чка, пожилы́чха; су́сіда, ко́мірник, -ниця.

Постоя́лое – постояльне, ко́мірне (-ного).

Постоя́лый – постоялий, постояльний. **-лый двор** – постоялий (постояльний) двір, заїзд, заїзний двір.

Постоя́льщик, -щица, см. **Постоя́лец, -лица**.

Постоя́нно – 1) (*всегда*) за́вжди, за́всі(г)ди, за́вше, ста́ло, повсякча́с(но), пості́йно, все, повсякде́нь, повсякча́с, повсякча́с-годину, за́спліш. *Жить -но в городе* – жити за́вжди (пості́йно) в місті. **-но обедать в два часа** – пості́йно (повсякде́нь) обідати о дру́гій (годині). *Ему -но везёт* – йому́ ста́ло щасті́ть; 2) (*непрестанно*) невпінно, безупінно, безперестан(к)у, безперестань, раз-у-раз, раз-по́(з)-раз, щоча́сно. **-но петь** – невпінно (безперестань) співа́ти. **-но надоедать кому** – безперестану надокуча́ти ко́му; 3) (*не выходя*) безпереводно, безвиводно, невиводно. *Деньги у них -но имеются* – гроші в їх безпереводно маю́ться. *Там -но кто-нибудь гостит* – там безвиводно гостю́є хтось.

Постоя́нность – повсякча́сність, пості́йність (-ности).

Постоя́нный – 1) (*неизменный*) ста́лий, незмі́нний, тривкий, пості́йний. **-ный человек** – ста́ла

люди́на. **-ная комиссія** – постійна (ста́ла) комісія. **-ное жителъство где** – ста́ле (постійне) пробування де. **-ное пребывание** – ста́лий (постійний) побут. **-ный доход** – ста́лий дохід. **-ный сотрудник** – постійний (ста́лий) співробітник. **-ный житель Киева** – ста́лий мешканець Ки́йва. **-ная зима** – ста́ла зима́. **-ный гость** – постійний (невиводний) гість. **-ная (матем.) величина** – незмінна (ста́ла) величина; 2) (*непрестанный*) безупинний, невпинний, повсякчасний, щочасний, безперервний, завсідній, завждєнний.

Постоянство – ста́лість, стійкість (-ости). **-ство в труде** – ста́лість у пра́ці. **-ство в любви** – вірність у коханні.

Постоять – постоя́ти, (*немного*) постоя́ти тро́хи, пристоя́ти, (*долго*) попостоя́ти. [Слу́хаю: го́мін у ха́ті, – пристоя́в тро́хи, послу́хав]. **-те здесь, я скоро вернусь** – постійте тут тро́хи, я швидко верну́сь. **Цена эта не долго -ит** – ціна ця не до́вго потрива́є. **Погода -ит долго** – година (погода) трива́тиме. **Дом -ит** – будинок вісто́ить. **Постой (подожди!)** – стій! стрива́й! пострива́й! трива́й! **-ять за себя** – постоя́ти за себе; (*шутл.*) не дати собі в ка́шу наплюва́ти.

Пострадать – 1) постра́ждати, зазна́ти му́ки, го́ря, біди від ко́го, від чо́го. [Бага́то постра́ждала вона на віку́, уся́кого ли́ха зазна́ла]; 2) **-дать от чего** – потерпіти, ушко́дженням бу́ти. [Стара́ каплиця дуже поте́рпіла від ча́су (Корол.). Бага́то потерпіла від уся́ких ліка́рів (Єв. Мр.). Досить погляну́ти на кра́їну, найме́нш ушко́джену війно́ю, на А́нглию (Азб. Ком.)]. **Здоровье его -дало** – його́ здоро́в'я підупа́ло; він підупа́в на здоро́в'я (*и на здоров'ї*).

Постраивать – будова́ти (часом).

Постранично – від сторі́нки. [Пла́та не від рядка́, а від сторі́нки].

Постраничный. -ная плата – пла́та від сторі́нки. **-ная нумерация** – нумера́ція на сторі́нці.

Постранствовать – (по)помандрува́ти, (по)походи́ти, (по)поїзди́ти (по світа́х). **Мне в жизни много пришлось -вать** – ме́ні на віку́ бага́то довело́ся по світа́х попомандрува́ти.

Пострашить, см. Постращать.

Постращать – (*кого*) пострахати, поляка́ти ко́го, по́страшку зроби́ти, по́страху да́ти ко́му.

Пострекотать – (*о сороке*) поскреко́тати.

Пострел – 1) (*пулевая рана*) прострі́л (-лу); 2) (*кондрашка*) грець (-ця); 3) (*о шаловл. мальчике*) шибеник, пали́вода, збито́шний (шельмовський) хлопець. **Наши -рел везде пошел** – без на́шого Гри́ця вода́ не освяти́ться; 4) *бот.* **Anemone patens L.** – сон, сон-трава́, сон блакітний. **-рел белый, Anemone sylvestris L.** – білий сон, біла ку́ряча сліпота́.

Пострелёнок, см. Пострел 4.

Постреливать – пострі́лювати. **Постреливающий** – 1) (*прич.*) що постре́[і]лює; 2) (*прил.*) пострі́льний. [Пострі́льні бо́лі].

Пострелять – 1) (*немного*) пострі́ляти. [Тро́хи пострі́ляв з рушні́ці]; 2) (*всех*) вістрі́ляти. [Вістрі́ляв усі́х качо́к].

Постреляться – 1) пострі́[є]ля́тися; 2) (*о самоуб.*) позастрі́[є]люва́тися.

Постриг – по́стриг (-у).

Пострига, см. Постриженец, -ница.

Постригать, -ся, постричь, -ся в монахи – пострига́ти, -ся, постри́гти, -ся в ченці, (*в монахини*) у черни́ці, по́стриг бра́ти, узя́ти. **Постриженный** – пострижений (у ченці).

Постриженец – постри́га, пострижений (у ченці).

Пострижение – по́стриг (-у). **Принимать -ние** – бра́ти, узя́ти по́стриг.

Постриженица – постри́га, пострижена (в черни́ці).

Постричь, -ся – 1) підстри́гти, -ся, підголі́ти, -ся, обстри́гти, -ся. [Підстри́жи ме́ні бо́роду та чу́ба]. **-ричь овец** – постри́гти, покóкати ві́вці; 2) *см.* **Постригать, -ся.**

Построгать – по́струга́ти, (*фуганком*) погемблюва́ти. **Построганный** – по́струга́ний, погемблюва́ний.

Построение – будо́ва, будова́ння; (*действ.*) будова́ння, збудова́ння, (*из камня*) мурува́ння, змурува́ння. [Буди́нок відзнача́ється га́рною будово́ю]. **-ние стиха, фразы** – будова віршу,

будова речення. **-ние** логическое – логічна будова.

Построить – 1) з[по]будувати, вибудувати, поставити що, (*из кирпича, камня*) змурувати, вимурувати. [Поставлю хату і кімнату (Шевч.)]. **-ить фразу, речь** – збудувати (скласти) фразу, промову; 2) (*войско*) ушикувати, пошикувати. **Построенный** – збудований, вибудований, поставлений, (*из камня*) змурований, вимурований. [Мов панський дім, будинок пишний твій поставлений з доброї деревні (Грінч.)], (*о фразе, речи*) збудований, складений; (*о войске*) ушикований, пошикований. [Ушиковане російське військо вступило в дейламську столицю (Леонт.)].

Построиться – 1) побудуватися. [Пересельці вже побудувалися в новому краю]; 2) (*о войске*) ушикуватися, пошикуватися.

Постройка – 1) см. **Построение**; 2) будівля (-лі); (*каменная*) кам'яниця, соб. забудовання, (за)будівля (-ля). [У дворі багато було всякого забудівля]. **Надворные -ки** – надвірне будівля. 3) **Постройка белья** – пошиття білизни.

Построек – посторонок (-нка), посторонок.

Постромочный – постороноківий.

Построчить – 1) (*пером*) почеркати; 2) вистігом пошити, постебнувати.

Построчно – від рядка.

Построчный – рядковий, рядовий. **-ная плата** – плата від рядка.

Постряпать – покуховарити, (*опис.*) наварити й напекти.

Пострясти, постряхнуть – струснути, струсоніти, (*мног.*) пострушувати, пообтрушувати. [Струсні яблук з цієї яблуні. Пострушували (пообтрушували) всі грушки].

Постудить – постудити, п(р)охолодити, (*мног.*) повихолоджувати.

Постукивание – постукування, вистукування, вистук (-ку).

Постукивать – постукувати, вистукувати, (*о колёсах*) торох(ко)тіти, теркотіти.

Поступание – 1) (*вперёд*) посування; 2) (*прибывание*) надходження.

Поступательный – поступний, поступовий. **-ное движение земли вокруг солнца** – поступний рух землі круг сонця. **-ное продвижение вперёд** – поступове посування наперед.

Поступать, поступить – 1) чинити, учинити, робити, зробити, поводитися, повестися, (*опис.*) ходити яким робом. [Чинімо так, як чинять адвокати: поспоривши, їдять і п'ють укупі (Куліш). Не добре ми собі учинили, що свою матінку прогнівили (Дума). Міркував, повестися в цім ділі]. **Как мне -пить?** – як (*или* що) маю чинити? **-пать против совести (чести)** – поводитися, повестися як безсумлінний, чинити проти сумління; поводитися, повестися безсумлінним (безчесним) робом, ходити лихим робом. **-пать честно** – чинити (робити) чесо; ходити чесним робом. [Я в твоїй справі ходив найчеснішим робом (Куліш)]. **-пать несправедливо** – кривити, покривити (душею), чинити, робити не по правді. [Він первих вас за кривду покарає, дарма що ви кривили задля його (Куліш)]. **-пать таким образом** – робити таким чином, чинити (ходити) таким (тим) робом. [Не тим-би робом треба тут ходити (Куліш)]. **-пить с кем** – повестися з ким, повернути ким. [Чи ти знаєш, як Цезар хоче повернути мною? (Куліш)]. **-пать по дружески с кем** – поводитися, повестися з ким по дружньому (дружнім робом), дружити кому. [Другові друзі, а другого не гніви]. **-пать несправедливо с кем** – кривдити, скривдити кого. **-пать по закону** – чинити (робити) по закону (законним робом), ходити в законі. [Щоб мені випробувати їх, чи ходитимуть у законі мойому, чи ні (Св. Пис.)]. **Жестоко -пать с кем** – поводитися, повестися з ким жорстоко, нелюдським робом. **-пать правильно** – справедливо, правдиво робити, чинити по правді. **-пать по своему** – своїм робом робити, зробити (чинити, вчинити); ходити своїм робом; своїм богом іти, піти, ходити. **-пать по чьему-л желанию** – чинити волю чию. [Чини мою волю]. **Не знаешь, как -пить** – не знаєш, що (в)чинити (робити), як повестися; не знаєш, на яку ступити. **-пать иным способом** – чинити іншим робом; робити іншим чином. **-пай с оглядкой** – чини (роби) обачно; (*шутл.*) позирай (озирайся) на задні колеса. [Позирай,

дівко, на задні колёса (Конис.); 2) (в школу, на должность) вступати, вступити, іти, піти у школу, до школи, на посаду; (наниматься) найматися, найнятися куди, до кого, іти, піти в найми, ставати, стати до кого. [Найнявся на баштан за баштанника. Наймусь до тітки за няньку. Дівчата у Києві стають за наймичок до кухні, або за няньок до дітей]. -**пить** на срок, считающийся годами – стати на годи. [Піду за наймичку куди або до швачки: стану у неї на годи, доки вивчусь шити (Конис.)]. -**пить** на военную службу – піти у військо (до війська), у москалі; 3) (прибывать, идти) вступати, вступити, надходити, надійти до чого. Деньги уже -**пили** в государственное казначейство – гроші вже вступили до державної скарбниці. Имущество уже -**пило** в продажу – майно вже пішло в продаж. **Налого** -**ют** своевременно – податки надходять (прибувають) своєчасно. **Поступающий** – вступний. [Вступні папери].

Поступаться, поступиться чем, перед чем – поступатися, поступитися чим, перед чим.

[Перед цією потребою усі інші мусять поступитися]. -**иться** своим правом (намерением) – поступитися своїм правом (заміром). [Я своїм правом нікому не поступлюсь].

Поступление куда – вступ (-пу), вступання куди, до чого. -**ние** налогов – прибування (вступання) податків.

Поступок – учинок (-нку), (у)чин (-ну). **Глупый** -**пок** – нерозумний вчинок, дурниця. **Дурные** -**пки** – ледачі (погані) вчинки. **Зверские** -**пки** – звірячі вчинки, звірювання (Куліш). **Дерзкий** -**пок** – зухвалий вчинок, зухвальство. **Благородный, великодушный** -**пок** – шляхетний (благородний), великодушний вчинок. **Безрассудный** -**пок** – безглуздий вчинок, безглуздя. -**пок** вероломный – підступний (зрадливий) вчинок; підступ, зрада. **Вероломными** -**ками** любви и доверия, не приобретёшь – підступом (зрадливими вчинками, зрадливістю) любови й віри собі не з'єднаєш (любови й віри собі не придбаєш).

Поступчивый, см. Уступчивый.

Поступь – хода, похода, ступа. **См. Походка.** **Послышалась тяжёлая** -**тупь** – стало чути важку ходу. **Идёт кто-то лёгкой** -**пью** – іде хтось легкою ногою (ступою). **Конь, -имеющий хорошую** -**тупь** – ходовитий кінь.

Постучать – постукати, постукотіти, покатати чим у що, (гал.) запукати до чого, за[по]ковтати в що.

Постучаться – постукатися, застукати в що, (гал.) запукати до чого, в що, поковтатися. [Постукався в двері. Застукав у вікно].

Постыдить, -ся – посоромити, -ся, постидати, -ся.

Постыдный – ганебний, стидкий, срамотний, соромотний. [І забудеться срамотня давня година (Шевч.). Стидка українська байдужість (Н.-Лев.)]. -**дно** – ганебно, стидко.

Постылеть, опостылеть – осоружуватися, осоружитися, огиднути, остити, о[на]прикрюватися, о[на]прикритися.

Постылость – осоружність, огидність (-ости).

Постылый – осоружний, огидний, остилий, (суц.) огіда. -**лый** муж – нелюб. -**лая** жена – нелюба дружина.

Постыть, постынуть – похолоннути, захолоннути.

Постыгивать что – 1) постягати що. [Пальці мені постягало. Як шила, то постягала рубці]; 2) (постаскивать) постягати, позволікати. [Позволікав гілля на купу].

Постынуть – (о ворах) потягти. [Злодії чимало чого з двору потягли].

Посуда – 1) посуд (-ду). [Як перевозились, то багато посуду побилось]. -**да** кухонная – куховарське начиння. -**да** обеденная (чайная) – обідній (чайний) посуд. -**да** деревянная – дерев'яне начиння. **Глиняная муравленая** -**да** – полив'яний посуд, (собир.) полива; 2) (снаряжение) начиння, справа.

Посудачить – попащекувати на кого, посудити кого.

Посудина – судно, судина.

Посудить, -ся – посудити, -ся.

- П. Посудить** – погадати, подумати. **Посуди!** – подумай!
- Посудливый, посужий** – (*услужливый, добрый*) скоропадливий.
- Посудник** – судник, мисник.
- Посудный** – посудний. **-ный магазин** – посудна крамниця. **-ный шкаф, см. Посудник.**
- Посуется** – пометушитися.
- Посул** – обіцянка; *срв. Обещание. Водить на -лах* – маніти обіцянками.
- Посулить** – пообіцяти, помініти, помінітися дати що кому.
- Посульный** – обіцяний.
- Посунуть** – посунути. **-нуть толпой** – сунути.
- Посупливать, -ся, посупить, -ся, см. Насупливать, -ся, насупить, -ся.**
- Посургучить** – присургучити.
- Посурмить** – (*брови*) почорніти, начорніти (брови). [Ой дівчино чорнобрива, чим ти брови начорнила?].
- Посуслить** – 1) (*золотом*) позолотити; 2) (*ч.-нб. жирным*) помусолити, посмальцювати, поялозити; (*слюной*) послинити.
- Посуточно** – поденно, від доби. **Платить -чно** – платити поденно, за (кожну) добу, з доби.
- Посуточный** – добовий, поденний.
- Посутяжить** – посудитися, попозиватися.
- Посуха** – посуха, суш (-ши), суша (-ші).
- Посуху** – по сухому, сухою.
- Посучить** – посукати.
- Посушить** – посушити. **Посушенный** – посушений.
- Посушиться** – посушитися, посохнути, повисихати. [Сухарі гарно посушилися (посохли)].
- Посушенный** – посушений.
- Посхватывать** – похапати, посхоплювати.
- Посцепиться** – зчепитися, (*о мн.*) позчіплюватися.
- Посчастливеть** – пощасливіти, пощасливішати.
- Посчастливить или -ливиться кому, безл.** – пощастити, поталанити, поведітися, погарздити, похвортунити, попайдити, спосудитися кому. *Ему -вилось отыскать старого друга* – йому пощастило знайти давнього приятеля.
- Посчистить** – під[по]чистити, (*о мн.*) попідчищати.
- Посчитать** – полічити, почислити, порахувати. **Посчитанный** – порахований, почислений.
- Посчитаться** – (*с кем*) порахуватися, (*окончательно*) поквитуватися, розквитатися з ким.
- Пос'едаць** – поз'їдати.
- Пос'ехаться** – поз'їздитися.
- Посыла́ние** – посилання, слання.
- Посыла́ть, посла́ть** – (*за кем, за чем*) посилати, послати по ко́го, по що. [Поси́ляли по лікаря і по ліки]. **-ть письмо, посылку** – посилати, послати, подавати, подати (листа, пакунок). **-ть кого к кому** – посилати, послати ко́го до ко́го. **-лать друг другу (обмениваясь)** – обсилатися. [Обси́лаются подарунками]. **-ть сватов** – засилати, заслати старостів; слатися, засилатися, заслатися з старостами. [До дівчини з старостами шле́ться]. **-лать поклон** – переказувати, переказати, передавати, передати уклін, поклін ким кому. **Посланный (куда, к кому за чем)** – посланий куди до ко́го, по що, (*о сватах*) за́сланий.
- Посыла́ться, посла́ться** – 1) слатися, послатися, бу́ти по́сланим до ко́го, по що; 2) (*на кого, на что ссылаться*) посилатися, послатися, покликатися, покликатися, здаватися, здатися на ко́го, на що. *См. Ссылаться.* [Зда́вся цыган на свої діти].
- Посылка** – 1) *см. Посыла́ние. Человек на -ках* – побігун. *Пользоваться кем для -лок* – засилатися, посилатися ким. [Тим уже всі й поси́лаються, чия черга настане (Свид.)]; 2) пакунок (-нка), посилка. [Пакунки вагою до одного пуда звільняються від будь-яких

пошто́вих опла́т]. **-ка ценная** – пакуно́к кошто́вний, ці́нний. **-ка без цены** – пакуно́к про́стий, без ці́ни.

Посы́лочный – пакуно́ковий.

Посы́льный – послане́ць (-нця́), гоне́ць (*р.* гінця́).

Посы́льщик, -щица – поси́лач, -чка.

Посыпа́ние – поси́пання, висипа́ння; присипа́ння, притру́шування.

Посыпа́ть, посы́пать – поси́пати, посипати, висипати, ві́сипати, (*слегка*) присипа́ти, присипати, притру́шувати, притрусити, потрусити, (*о мн.*) повисипати, попритру́шувати що́ чим. [Стежки піско́м повисипа́ла. Потрусі́ коржі ма́ком та цу́кром]. **-пать тротуары песком** – поси́пати, посипати, висипати, ві́сипати пішо́ходи піско́м. **-пать зерном в утро нового года** – поси́пати, посіва́ти, засіва́ти. **Посы́пать чего** – поси́пати чо́го. [Посі́п піску́, боро́шна, цу́кру *и т. д.*]. **Посы́панный** – поси́паний, ві́сипаний, (*слегка*) присипа́ний, притру́шений. **Посыпа́ющий зерном в утро нового года** – поси́пальник, посіва́льник, засіва́льник.

Посыпа́ться, посы́паться – поси́патися, посипатися, сипну́ти, пор(о)сну́ти. **-пался снег** – сипну́в сніг, сипну́ло сні́гом. *Пули градом -лись на нас* – ку́лі мов град сипону́ли (посипалися) на нас. *Все беды на него -лись* – ли́хо на йо́го так і сиплется, мов з мішка́.

Посы́пка – 1) *см.* **Посы́пание**; 2) (*порошок*) за́сипка.

Посыре́ть – поволо́гнути.

Посы́ру – по росі́.

Посытне́ть – посит(н)і́ти, посі́тшати, посит(н)і́шати.

Посыха́ть, посо́хнутъ – посиха́ти, пос(о)хну́ти, висиха́ти, ві́с(о)хну́ти, усиха́ти, усо́хнути, (*о мн.*) повисиха́ти, повсиха́ти. [Садо́к наш посо́х. Ве́рби над ста́вом повсиха́ли. Вершо́к на ду́бі усиха́є].

Посяга́ние – ва́ження, нава́ження, нава́жування; *см.* **Посяга́тельство**.

Посяга́тель, -ница – нава́жник, -ниця́.

Посяга́тельный – нава́жливий.

Посяга́тельство – за́мах, замі́р (-у), по́сяг (Кулі́ш). [Не загу́блять йо́го тата́ри в походи́ ні отру́тою, ні яким инши́м пося́гом (Кулі́ш)]. **-ство на моё честное имя** – за́мах на моє че́сне ім'я́. **-ство на чью жизнь** – за́мах (замі́р) на чи́є життя́. **-ство на мой карман** – за́мах на мою́ кеше́ню.

Посяга́ть, посягну́ть – 1) (*на кого, на что*) ва́жити, пова́жити, ва́житися, пова́житися на ко́го, на що́, робити, зробити за́мах на ко́го; *срв.* **Покуша́ться**. [Є́ таємни́ці в Бо́га, їх зба́гнути не ва́жмося (Л. Укр.). Ва́жить на добро́, пра́цю, че́сть і ща́стя лю́дське (Є́фр.). Зробле́но було́ за́мах на йо́го]. **-нули на моё доброе имя** – на моє́ добре ім'я́ пова́жилися; 2) *см.* **Сватать, Бра́читься**.

I. Пот – пі́т (*р.* поту́). [Хто свій пі́т що́-дня́ на пра́ці лив (Грінч.)]. **В пот ударило** – пі́т пройня́в. **В пот вгоня́ть кого** – пі́т гони́ти з ко́го. **До кроваво́го пота** – крѐвне[о]. [Ми ро́бимо крѐвно, а ви ле́жа лежите́]. **Поработать до пота** – попрацюва́ти до поту́, (*шутл.* нагрі́ти чупри́ну). **В -те лица** – в по́ті чола́. [І в по́ті чола́ я то́го зрозумі́в, хто са́м працюва́ть звик у по́ті (Грінч.)].

II. Пот (рыба) *Plyster macrocephalus* – дивогла́вець (-вця), плеву́н.

Пота́, нар. – по́ти.

Потае́ник, -ница – потае́мник, -ниця́. **Потае́ница, бот. *Lathraea Squamaria L.*** – петри́в хрест, масля́нки, шпараго́вий ряст.

Потае́нно – потае́мці, потае́нці, тає́мно, по́тайки.

Потае́нность – тає́мність (-ости).

Потае́нный – (по)тає́мний, пота́йний. [Потае́мний лаз че́рез стару́ стіну́ у за́мок (Морд.). Тає́мна думка. Тає́мний замі́р. Пота́йний ви́хід. Пота́йні двері́].

Потазать, см. **Побранить**.

Потай (*тайно*), нар. – по́тай, упо́тай, по́тайки, по́тайці, потайко́м.

Потайник – потайник (-ка), кри́івка, схова́нка.

Потайной – потайний. [Потайного собаки бійся. Потайний лихтар].

Потаивать, потаять – та́нути, пота́нути.

Потайть – (*что*) пота́йти, зата́йти що, пота́їтися, ута́їтися з чим. [Со́ром сказа́ти, а гріх пота́йти (Номис). Там Прудіуса і пісаря його́ Грицька́ дуже брідко ви́ставлено, що ніби царську казну́ зата́їли (Котл.)]. **Потаенный** – потаєний, затаєний.

Потакала (*общ. р.*), см. **Потакальщик**.

Потакальщик, -щица, Потакатель, -ница – потура́льник, -ниця.

Потакание (*кому, чему*) – потура́ння, потоля́ння ко́му, чо́му. См. **Пота́чка**. [Потура́ння те́мним інстинктам (Єфр.)].

Потакать, потакнуть *кому в чём, чему (потворствовать)* – потура́ти, попус́кати, попус́тити, потоля́ти, пото́лю дава́ти, да́ти ко́му в чім, чо́му; *срв. Потво́рствовать, Поблажа́ть*. [А щоб тебе́ не цура́лись (люди), потурай́ їм, бра́те (Шевч.). Не попус́каймо собі́ наві́ть у дрібни́чках (Коц.)].

Потакиватель (*подтакальщик*) – потака́йло (*общ. р.*), потака́ч (-ча́). [Потака́ч тим і живе́, що языко́м грає].

Потакивать, потакать (*придакивать, поддакивать*) – пота́кувати, пота́кати, під[при]та́кувати, під[при]та́кнути ко́му, чо́му, за ким. [Я пота́кую за ним, а він і розказа́в мені́ усе (Черк. п.)].

Потаковски, потаковскому, нар. – так.

Поталанить, *безл.* – поталанити. **-нилось** – поталані́ло ко́му; см. **Посчастли́вить, -ся**.

Поталкивание – пошто́вхування, пошту́рхування ко́го, чо́го.

Поталкивать, потолкать – пошто́вхувати, пошто́вхати, пошту́рхувати, пошту́рхати, (*усил.*) попошто́вхати, попошту́рхати ко́го, що́ чим. [На пішоходах снува́в наро́д, обмина́ючи та пошто́вхуючи оди́н одно́го (М. Левиц.). Пошто́вхав нас підбо́ром (Тесл.)]. **-тсья** – пошто́вхуватися, пошто́вхатися, пошту́рхуватися, пошту́рхатися. [Хоч на ки́ї, хоч кулака́ми пошту́рхатись по́під бока́ми (Котл.). Ну-ж і пошто́вхався в юрмі́]. **Кто-то в дверь -кивается** – хтось у двє́рі сту́кає, добува́ється. **-ка́тсья среди́ людей** – потиня́тися, пошто́вхатися, потовќтись між людьми́ (між люде́й). **-ка́тсья по свету** – потиня́тися по світа́х. **Довольно я -ка́лсья по свету** – чимало попоходив я по світа́х; чимало я світа́ набачився.

Поталь, потальное (*сусальное*) **золото** – шумиха.

Потанцовать – потанцо́вати, (*очень, много, долго*) попотанцо́вати. [Потанцо́й, ко́бзарю, я заграю́ (Шевч.)].

Потанцовывать – танцо́вати іно́ді (ча́сом).

I. Потапливать, потопить – 1) (*печь, избу*) пали́ти (іно́ді: в печі́, в ха́ті), напали́ти (в печі́, в ха́ті *и* піч, ха́ту), топі́ти (іно́ді), (*некот. время*) попали́ти (в печі́, в ха́ті), потопі́ти (в печі́, в ха́ті *и* піч, ха́ту) якийсь час; (*протапливать*) пропали́ювати, пропали́ти (в печі́, в ха́ті), протоплю́вати, протопі́ти (в печі́, в ха́ті *и* піч, ха́ту). **-ваем печки́ через день** – па́лимо в гру́бах через день; 2) (*воск, олово – плавить*) топі́ти (іно́ді), розто́плювати, розтопі́ти, (*о мн.*) порозто́плювати (віск, о́лово).

II. Потапливать, потопить – топі́ти (топлю́, то́пиш), (іно́ді) потопі́ти; см. **Потопля́ть**.

Потапывать, потоптать (*ногами что*) – топта́ти (іно́ді), потопта́ти, топцю́вати, потопцю́вати (нога́ми ко́го, що́). **-та́ть бродя́** – побродити. [Не жаль мені́ тіє́ї трави́ці, що́ її поброді́ла (Пісня). Походже́но та побродже́но вороними́ кіньми́ (Чуб.)]. **Потопанный** – потоптаний; поброджений. **-тсья** – топта́тися, потопта́тися, топцю́ватися, потопцю́ватися, (*много*) попоту́пкатися. [За́дні (люди) топцю́валися коло́ хві́ртки (Мирн.). Потопта́вся в передпо́кої (*в передней*) та й пішо́в].

Потараба́рить – побала́кати, побазі́кати про що.

Потарато́рить – поц[с]окотати (-чу, -чеш), поц[с]окотіти (-чу, -тиш) про ко́го, про що.

Потара́щить (*глаза*), см. **Вы́тарашить**.

Потаска, см. **Потасовка**.

Потаска́ть, см. **Пота́скивать**.

Пота́скивать, потаска́ть – 1) (*таскать, носить*) тяга́ти, таска́ти (іноді), потяга́ти, (*много, долго*) попотяга́ти. [Усі́ дрова́ потяга́в на́ ку́хню]; 2) **-вать** (*воровать*) тяга́ти. [Скрізь ведмі́дь той ме́д тяга́є (Гліб.)]; 3) (*за волосы*) тяга́ти, потяга́ти (за чу́ба, за воло́сся), чуба́ти, почуба́ти, куделі́ти, покуделі́ти, (*долго и сильно*) попокуделі́ти ко́го. [До́бре його́ попокуделі́в]; 4) **-ка́ть** (*одежду: поносить*) потяга́ти (одежу). **Пота́сканный** – потя́ганий. **-ться** – 1) (*иляться*) тяга́тися. [А ти все по тих шинка́х тяга́єшся (Рудч.)]. *По всему́ свету́ -ка́лся* – по всьому́ світу́ тяга́вся, по всіх світа́х його́ носіло; 2) **-ка́ться за волосы** – потяга́тися за чуби́, поску́битися, почубі́тися, поволо́ситися з ким; 3) **-ка́ться** (*об одежде*) – стяга́тися. [Ця́ світа не зносі́лася, а стяга́лася, бо не шанува́в ти її].

Потаску́н – розпу́сник, баху́р (-ра), (*бродяга*) волоцю́га, тяга́йло.

Потаску́ха – повія, пові́йниця, шлю[ьо]ха, хвойда, шльо́ндра, па́плюга, хльо́рка, хля́ндра, лаху́дра, потіпа́ха, підті́панка, (*бродяга*) волоцю́га, мандрю́ха.

Потаску́ша, *общ.* – гу́льтяй (-яя), гу́льтяйка (-ки), леда́що (-ша) (*общ. р.*).

Потаску́шка – блудя́жка.

Потаску́шничать – 1) (*развратничать*) тяга́тися, волочі́тися, вія́тися з ким; см.

Развратничать. [Вона́ вже да́вно з хло́пцями тяга́ється]; 2) (*шататься праздно*) тиня́тися, волочі́тися.

Потасова́ть (*карты*) – потасува́ти, поталу́вати; см. **Тасова́ть**.

Потасо́вка – бійка, таска́нина, халазі́я, (*с тасканьем за волосы*) чуба́нина, чубі́йка, чу́бання. *Задать кому́ -ку* – да́ти, завда́ти ко́му ма́тланки, прочуха́на[у], прочуха́нки, лу́пня, га́рту, м'яли́ці, халазі́ї, прохво́стиці, да́ти нака́рпас ко́му; (*с тасканьем за волосы*) да́ти чубі́йки, чубрі́я ко́му. *Получить хорошую́ -ку* – діста́ти до́брого прочуха́на, до́брої ма́тланки, халазі́ї.

Потату́йка, *зоол. (пт.)* **Урчу́ра Ерорс** – одуд, ву́двуд (-да); см. **Удод**.

Потату́йкин – одуді́в, ву́двуді́в (-дова, -ве).

Пота́тчик, -чица – потура́льник, -ниця, потура́ч, -ра́чка; см. **Потво́рник**.

Пота́чка – по́тур (-ру) потура́ння, пото́ля, по́пуск *и* по́пуст (-ту) ко́му, чо́му; *срв. Побла́жка*. *Давать, дать -ку* – да́вати, да́ти по́тур, пото́лю, по́пуск ко́му; *срв. Потакать*. [Да́й дітя́м пото́лю, сам пі́деш у нево́лю].

Пота́чливый, см. **Побла́жливый**.

Пота́ш, *хим.* – пота́ш (-шу́), сма́льцю́га.

Пота́шничать – нудити тро́хи, часа́ми.

Пота́шник – бу́дник (-ка).

Пота́шний – поташе́вий, сма́льцюго́вий. **-ный завод, пота́шня** – бу́да, пота́шня. *Место, где был -ный завод* – бу́дище.

Потащи́ть – потягти, потягну́ти, потаска́ти, (*поволочь*) поволо́кти, (*грубо*) поцу́пити, потараб[г]а́нити, попе́рти, поти́рити що; см. **Тащи́ть**. [Тут ко́ні не потя́гнуть. Потя́г серде́чну́ю в дібро́ву (Гліб.)]. Із бо́ю потаска́ли в стан (Котл.). Куди́ ти попере́ до́шку?].

Потащи́ться – потягти, потягті́ся, потягну́тися, поволо́ктися, поплéнтатися, (*насм.*) по́пха́тися, пот[ш]еле́патися, потелі́патися, пошелéвкатися, полéмзати, потараб[г]а́нитися. [Потя́г він на заробі́тки (Квітка)]. Взя́вши то́рбу, потя́г у Вільша́ну (Шевч.). Потя́глися до́дому. Тихо́ю хо́дою пово́лікся до́дому (Крим.). Поплéнтався ста́рий до шинку. І по́пха́вся на Вкраї́ну ге́тьман Скоропа́да (Руд.)].

Потверде́ть – потве́рднути, потве́рдіти, (*ещё более*) потве́рдіша́ти.

Потверди́ть (*урок и т. п.*) – повчи́ти ще, (*насм.*) потовкти (завда́ння, ле́кцію), потрубі́ти; *срв.*

Зубри́ть.

Потво́р – по́тур (-ру); *см.* **Пота́чка, Побла́жка.**

Потво́рник, -ца – потура́льний, -ниця, потура́ч, -ра́чка, поту́рник, -ниця.

Потво́рство, потво́рствовани́е – потура́ння, по́тур ко́му; *см.* **Побла́жка, Пота́чка.**

Потво́рствовати́ – потура́ти ко́му, чо́му; *см.* **Потакати́, Поблажа́ть.**

Потво́рщик, см. **Потво́рник.**

Поте́к – патьо́к. [По стіні́ були́ брудні́ патьо́ки].

Потекати́ (*течь исподволь*) – проті́кати, текти́. [Ді́жка проті́кає].

Поте́мки – 1) (*мрак, тьма*) по́темки (-ків), те́мрява, те́мнява, те́мнота, тьма, пі́тьма; *см.* **Тьма.**

Чужая душа -ки – в чужі́й душі́ – мов се́ред но́чі; *чужа́ душа́* (голова́) те́мний лі́с (Ном.). *В -ках, нар.* – поно́чі, напо́темки, по́темку; *срв.* **Впоты́мах**; 2) (*время, след, за сумерк.*) ні́ч (*р. но́чі*), пі́зній ве́чір (-чора); 3) (*невежество*) те́мрява, те́мнота.

Потемне́лый, потемне́вший – потемні́лий, стемні́лий, притемні́лий, притьма́рений.

[Стемні́лі о́чі].

Потемне́ние – 1) (*дейст.*) по́темнення, за́темнення; 2) (*сост.*) потемні́ння, потемні́шання, стемні́ння. **-ние хрусталика, мед.** – потемні́ння кришталика.

Потемне́ть – потемні́ти, потемні́шати, стемні́ти, (*немного*) прите́мніти, (*помрачиться*) по́тьма́ритися. [Калино-малино́, чо́го потемні́ла? (Пі́сня). Не́бо по[с]темні́ло]. *Зрение -ло* – зі́р стемні́в. *В глазах -ло* – в очах потемні́ло, (*опис.*) сві́т пере́мінівся ко́му. *На дворе -ло* (*о вечере*) – надво́рі стемні́ло, посу́теніло, за́темі́лося, (*совсем*) споно́чіло.

Потемня́ть, потемні́ть – темни́ти, потемні́ти, за́темніти що́; *срв.* **Затемня́ть.**

Потемне́нный – поте́мнений, за́темнений.

Поте́мок – по́темок (-мку).

Поте́ние – пі́тніння.

Потенціа́л, потенціа́льный, -но – потенціа́л (-лу), потенціа́льний, -но.

Поте́нция – поте́нція (-ії).

Потепле́лый – поте́плілий, степлі́лий.

Потепле́ть – поте́плити, поте́плішати, степлі́ти. [В ха́ті поте́пліло (поте́плішало). Вода́ степлі́ла]. *На дворе -ло* – надво́рі поте́пліло (поте́плішало). **Потепле́вший, см.**

Потепле́лый.

Потере́блять, потере́бить – смі́кати, посмі́кати, сі́пати, посі́пати, ша́рпати, поша́рпати ко́го за що́; *срв.* **Тере́бить.** [Соба́ка смі́кає за по́лу]. **-бить за волосы** – посмі́кати за чу́ба ко́го *или* почу́бати, поску́бти ко́го, ску́бки да́ти ко́му. **-бить сена из стога** – посмі́кати сі́на з сто́гу (з скі́рти).

Потере́ть, см. **Потира́ть.**

Потерза́ть – порва́ти, поша́рпати, поде́рти ко́го; *см.* **Истерза́ть**; 2) **-зять, -ся** (*помучить, -ся*) – помучи́ти, ся, помордува́ти, -ся, (*много, долго*) попомучи́ти, -ся.

Потерпе́ть – 1) *что (претерпеть, испытать)* – зазна́ти чо́го. **-петь поражение, крушение** – зазна́ти поразки, розбиття. **-петь убыток, убытки** – зазна́ти стра́ти, шко́ди, збитків на чо́му, через що́; (*проиграть*) проки́нути, проробити, програ́ти на чо́му. **-петь неудачу в чём** – не поща́стити ко́му з чим. **-петь неудачу** (*насм.*) – пі́ймати (вхо́пити) облизня, ухо́пити ши́лом па́токи, облизати́ мако́гона, ухо́пити як соба́ка обмети́ці. **-петь от чего** – постра́ждати́ через що́, зазна́ти ли́ха, шко́ди через що́, від чо́го. [Постра́ждати́ через війну́, через град *и* від граду́. Хлі́б зазна́в шко́ди від граду́]. *Я не -плю́ (допу́щу) таких беспоря́дков* – я не попу́щу тако́го бе́зладу (бе́зладдя), (*бунту*) за́колоту, розру́хів; 2) (*некот. время*) поте́рпіти (якийсь час). [Пожи́вемо́ ще, поте́рпимо́ ще на ці́м сві́ті (Кв.)]; 3) (*подождать*) поче́кати, за́жда́ти, потрива́ти. **-пи до осени, отдам непременно** – поче́кай (потрива́й) до о́сени, відда́м ко́нче.

Потерпе́вший – що́ зазна́в чо́го, що́ постра́жда́в через що́, від чо́го, скривд́жений; *юрид.*

с[по]кривд́жений, (*зан.*) пошко́дований, ушко́джений. **-шая сторона** – с[по]кривд́жена

сторона.

Потеря – 1) (*утрата, убыток*) втра́та, стра́та, затра́та, тра́та, згу́ба, загу́ба, загу́бля, шко́да. [Вона мені про мою втра́ту нагадала (Г. Барв.). Втра́та пам'яток письменства (Єфр.). Не велика згу́ба (Рудан.)]. **-ря веса** – втра́та на вазі. **-ря зрення, памяти, крови** – втра́та (згу́ба) зору, пам'яті, крові. [Згину я від згуби крові (Л. Укр.)]. **-ря друга, сына** – втра́та приятеля, сина. **Нести -ри** – втрачати когось, що; мати втра́ти. **Мы понесли в сражении большие -ри людьми** – ми втра́тили в бою багато людей. **Войско вернулось без -терь** – військо вернулося ціло (Куліш), вернулося без втра́т. **-ря времени** – марнування (га́яння, переводня́) часу *или* уга́йка, уга́йство. **До -ри сознания** – до нестями. **-ри (убытки)** – збі́тки (-тків), стра́ти. **Нести, терпеть огромные -ри (убытки) на чём** – мати величезні збі́тки, зазна́ти величезних збі́тків, шкодувати без ліку на чо́му (Куліш). **Сожалеть о -ре кого, чего** – жалкува́ти за ким, за чим; 2) (*потер. вещь*) згу́ба, загу́ба, загу́бля. [Піти до нього й відда́ти йому згу́бу (Франко)].

Потерять – (*утерять*) загу́бити, згу́бити, (*о мн.*, позагу́блювати, погу́бити), утере́яти що, відбі́гти що *и* чо́го, ріши́ти що, (*шутл.*) посі́яти що; (*утратить*) утра́тити, стра́тити, (*о мн.* потра́тити), загу́бити, втере́яти когось, що; (*лишиться*) (по)збу́тися, ріши́тися когось, чо́го, збу́ти, позбу́ти що *и* чо́го, знебу́ти що, (*понести убыток*) втра́тити на чо́му. [Ключ Лукаше́ві відда́й – ще загу́биш (М. В.). Десь ша́пку відбі́г (Мирн.). Гроші втере́яв (Звин.). Втра́тив надію, спо́кій. Утра́тив щиро́го прия́теля (Крим.). На-віки стра́тив її коха́ння (Стор.). Деся́ть ро́ків загу́бив я ма́рно (Грінч.). Вона́ згуби́ла че́сть, рідних та по́друг (Грінч.). Збу́вся він слави, всьо́го (Л. Укр.). Він па́льця збу́в на війні (Хорольщ.). **-рять силу, здоровье** – в[с]тра́тити, згу́бити, збу́ти, знебу́ти си́лу, здоро́в'я. **-рять силы на работе** – ви́робити си́лу, спрацюва́ти си́лу (Франко), спрацюва́тися. **-рять голос** – спа́сти з го́лосу. **-рять время, день** – змарнува́ти, зга́яти, уга́яти, прога́яти, пере́вести, зба́вити, прога́йнува́ти час, де́нь. **-рять понапрасну и труд, и деньги** – змарнува́ти і пра́цю, і гроші. **-рять ум от старости** – ви́старити, (*о мн.*) пові́старюва́ти ро́зум, (*образно*) на дитя́чий ро́зум пере́йти. [Ді́ди вже й ро́зум пові́старюва́ли]. **-рять расположение, право** – в[с]тра́тити ла́ску, пра́во, відпа́сти ла́ски чи́єї, пра́ва чийо́го. [Як ти ба́тькової ла́ски одпа́деш, то він, може, одцура́ється (М. В.)]. **-рять надежду** – в[с]тра́тити, згу́бити *и т. д.* надію, знаді́ятися. **-рять голову (в перен. зн.)** – збу́тися, позбу́тися го́лови, замоти́личитися, з пли́гу збі́тися. **Он рискует -рять жизнь** – він ва́жить сво́ім життя́м, він наража́є сво́є жи́ття. **-рять на службе что** – в[с]тра́тити, згу́бити *и т. д.* на службі́ що, відслу́жити що. [Одслу́жив (в москаля́х) пра́ву но́гу не зна́ть на що (М. В.)]. **-рять из виду** – стра́тити (упу́стити) з оче́й. **Лучше с умным -рять, чем с глупым найти** – кра́ще з ро́зумним дві́чі згу́бити, як з ду́рнем раз зна́йти. **Потерянный** – загу́блений, згу́блений, утра́чений, стра́чений, (*о человеке, времени*) пропа́щий. Стра́чене жи́ття (Тесл.). Пропа́ща лю́дина. Пропа́щий час (Драгом.). **-ный рай** – втра́чений рай.

Потеряться – 1) загу́битися, згу́битися (*о мн.* позагу́блюватися), заподі́тися, запропа́ститися, (*шутл.*) посі́ятися. [Лихе́ не згу́битися. Ой либо́нь моя́ дівчино́нька та й у полі́ загу́билася (Пісня)]; 2) (*растеряются*) збенте́житися, сторо́питися, сторо́піти, стеря́тися. [Збенте́жився (сторо́пів) і не сказа́в усьо́го, що тре́ба бу́ло. Стеря́лася, не збагну́, що й поча́ти (Кон.)].

Потесать – потеса́ти що (якийсь час). [Потеші-но тро́хи].

Потеснить, -ся – поті́снити, -ся, поті́снути, -ся. **-нитесь немножко** – поті́сніть тро́хи.

Потеснённый – поті́снений, поті́снений, поті́снений.

Потёсывать – теса́ти (інколи, пома́лу).

Потесь – стерно́, пра́вило, де́мено, керма, (*на плоту или барже*) тре́плі.

Потеть, вспотеть – 1) пі́тніти, спі́тніти, поті́ти, употі́ти, пі́тнявіти, спі́тнявіти, упрі́вати, упрі́ти, з[у]мокрі́ти, (*о мн.*) попі́тніти, попоті́ти, попі́тнявіти, попрі́ти, помокрі́ти, (*от работы*) нагрі́ти чу́ба, чупрі́ну, (*покрывается влагой: об окнах и т. п.*) пі́тніти, с[за]пі́тніти, мокрі́ти, змокрі́ти, (*о мн.*) попі́тніти, помокрі́ти. [Ро́бить, аж упрі́ває. Упрі́ли, пі́т з чо́ла їм

плéється (Ворон.). Потіє цілий день коло плуга. Нагрів я чуба, по́ки постяга́в мішки́ на віз]; 2) (*трудиться усердно*) гріти чуприну (чуба), пріти над чим *и* коло чо́го. [На що́, про що́ тобі над цим чуприну гріть? (Г. Арт.)]. **Вспотéвший, -те́лый** – спітнілий, употілий, упрілий, змокрілий, гарячий. [Гарячі ко́ні].

Поте́ха – заба́ва, забавка, розва́га, уті́ха, (і)гри́ще, умо́ра; *срв.* **Заба́ва, Развлече́ние**. [Літні забавки, розва́ги. Лица́рські гри́ща (*игрища*). Оце тако́го нарозка́зував. що тільки умо́ра з його́ та й го́ді (Звин.). Сопі́лка – вівчаре́ві вті́ха]. *Людя́м на -ху отда́ть* – відда́ти лю́дя́м на по́сміх (на плум). *Не на -ху я тебе́ да́вся* – не на по́сміх я то́бі зда́вся. **-ха с то́бой!** – куме́дія з то́бою! *Вот -ха!* – от смі́ха! от умо́ра! *Вот была́ -ха!* – ото́ було́ смі́ха! *Пошла́ -ха!* – ну й закру́тилось тут!

Потечь – потекти, попливти́, (*струёй*) подзю́рити. [І потече́ сторі́ками кров у си́не мо́ре (Шевч.). Відро́ потекло́. Кров поплив́ла з ті́ла (Коцюб.). Гляну́в на пере́ць і в його́ сли́нка потекла́ (Н.-Лев.)]. *Реки́ -ку́т назад, пре́жде чем...* – рі́ки потечу́ть навспа́к, пе́рше ніж... *Толпа́ -кла́ на площа́дь* – юрба́ попли(в)ла́ (суну́ла) на майда́н. *Рожь́ -кла́ (из коло́са)* – жі́то поча́ло сипа́тися.

Потеша́ть, потеші́ть – ті́шити, потіша́ти, поті́шити, нагі́шити, ба́вити, забавля́ти, побаві́ти ко́го чим. [Поті́шив він нас свої́ми опові́даннями чудні́ми]. *Люде́й -ша́ет* – люде́й забавля́є.

Потеша́ться, потеші́ться – ті́шитися, потіша́тися, поті́шитися, ба́витися, побаві́тися чим. [Дурни́цями ті́шишся, а ді́ла не ро́биш]. **-тсья над кем, над чем** – робі́ти, зробі́ти собі́ смі́х з ко́го, з чо́го; *см.* **Смея́ться (над кем)**. [Життя́ смі́х собі́ робі́ть з цих люде́й, що втра́тили го́лову од хвиле́вої пере́моги (Єфр.)].

Потешливый, см. Забавный.

Потешник, -ни́ца, см. Забавник, -ни́ца.

Потешно́, нар. – вті́шно, смі́шно. [Так уті́шно диві́тись, ко́лі до́росла лю́ді́на, громадя́нин, мов зая́ць той поло́хається а́би-чо́го (Коц.)].

Потешно́сть – смі́хота́. [Не доба́чаючи всі́єї смі́хоти сво́го стано́вища (Крим.)].

Потешный – вті́шний, поті́шний, (*смешной*) куме́дний, смі́хови́нний; *см.* **Забавный. -ные игри́** – поті́шні гри. **-ный человек** – поті́шник, штука́р (-ря); *см.* **Забавник. -ный (примерный) бой** – бі́й для розва́ги (заба́ви).

Потир – потир (-ра), ча́ша (-ші).

Потира́ние – потира́ння, **-ние рук** – затира́ння рук.

Потира́ть, потере́ть – те́рти, потира́ти, поте́рти, те́рну́ти. [Замі́слився, потира́ючи до́ло́ною сво́є широ́ке ли́се чо́ло (Конис.). Потерла́ ру́ку ма́ззю. Поте́рти хри́н]. **-ра́ть ру́ки** – те́рти, затира́ти, сти́рати ру́ки (М. В.). [Тре́ собі́ ру́ки. Про́йшовся по ха́ті, затира́ючи ру́ки (Коцюб.)]. **Поте́ртый** – поте́ртий, (*об оде́жде*) поте́ртий, прите́ртий, прино́шений. [Поте́рти ме́блі]. **-тсья** – 1) поте́ратися, поте́ртися. [На по́терть (*на труху*) поте́рлося суше́не зі́лля. Поте́рлися рука́ва в сві́ті]. **-ре́тсья чем** – нате́ртися чим; 2) **-ре́тсья меж лю́дьми в свете** – поте́ртися помі́ж лю́дьми (серед люде́й) на сві́ті.

Потискива́ть, потиска́ть и потисну́ть – потиска́ти, поті́снути, да́вити, пода́вити (іно́ді або по́малу). [Потиска́є Бондарі́вну за бі́лії па́льці (Пісня). Так потисну́в мені́ ру́ку, що й до́сі боля́че]. **-ну́ло морозом** – узя́ло морозом, потис мороз. **Поті́сканный** – поті́снутий, пода́влений.

Потихо́ньку[о] – 1) тихе́нько, сти́ха, по́тиху, потихе́нько[у], сти́хенька, тихце́м, ни́шком, по́малу, по́малу-ма́лу. [Він по́тиху (тихе́нько) встав. Сти́ха піді́шов і гляну́в на його́ (Грінч.). Сти́ха промовля́є. Що́сь ни́шком бала́кали. Ми ра́дились тихце́м. Заспіва́й що́сь потихе́ньку (Л. Укр.). По́малу-ма́лу, бра́тіку, гра́й (Пісня)]; 2) (*тайно, укра́дкой*) по́тайки, ти́шком, ни́шком, кра́дькома́. [Ни́шком при́шла (М. В.)].

Потихо́хоньку – 1) тихе́сенько, потихе́сенько[у], потихе́сенечко, сти́хесенька, ни́щечком, помале́сенько[у]. [Потихе́сенько, помале́сенько, мо́я ма́тінко, йди]; 2) ни́щечком. [Я

- ніщечком послу́хаю розмо́в (Самі́йл.).
- Потише** – тихше, тихшенько; см. **Тише**.
- Поткати** – поткати (-тчү, -тчеш), виткати.
- Поткнуться** – 1) *о что (споткнуться)* – спіткнутися на що; см. **Спотыкаться**; 2) *(сунуться)* піткнутися куди.
- Потлеть** – 1) *(некоторое время)* потліти, *(о горящих углях)* пожеврїти, пожарїти (якийсь час); 2) см. **Истлеть**.
- Потливість** – пітнявість, потївість (-вості).
- Потливый** – пітнявий, потївий.
- Потник** – пітнік (-ка).
- Потный** – пітний, *(вспотевиший)* спітнілий, употїлий, упрїлий.
- Потовой** – потовий. [Потові залози].
- Потогон**, бот. **Imperatoria Ostruthium L.** – цар-зілля, стародуб (-бу).
- Потогонный, -ное** *снадобье* – потогін (-гону).
- Поток** – потік (-току[а]), течія (-її), струмінь (-меня[ю]), *(буковин.)* погїй (-гою), *(быстрый)* бїстрїнь (-реня[ю]), *(бурный)* бурчак. [Ходить сорока коло пото́ка та й кряче (Пісня). Вода бурхливими пото́ками все заливає (Крим.). Потокі сліз із очей (Крим.). Плив потік людський (Франко). Сонце течією блискучою ринуло (Самі́йл.).]
- Потолику, потольку** – (о)стїльки, так.
- Потолкати, -ся**, см. **Поталкивать**.
- Потолковать** – поговорїти, побалакати, погомонїти про ко́го, про що. *Об этом деле нужно ещё -вать* – про цю справу ще треба побалакати, порадитися.
- Потолок** – стеля, *(редко)* стїль (*р.* стелі *от* стеля), *(гал.)* повала.
- Потолочина** – стелина.
- Потолочный** – стельовий.
- Потолочь** – 1) *(истолочь)* потовкті, стовкті, *(о мн.)* потовкті; 2) *(некот. время)* потовкті (якийсь час). [Потовчі ще трохи]; 3) *(траву, хлеб на корню)* потолочіти, столочїти, вітолочіти, збїти (траву, хліб, пашню). **Потолоченный** – потовчений; по[с]толочений, вітолочений. **-чься** – потовктися. Срв. **Толочь, -ся**.
- Потолпиться** – поку́пчитися, збїтися в кўпу, з'юрмїтися, з'юртува́тися.
- Потолстеть** – потовщати, *(о жив. суц. ещё)* погладшати, поситїшати, посїтшати, тіла набрати(ся).
- Потоль, потоле** – 1) *(до тех пор)* доти, дотїль, поти, потїль, до того́ часу. [П[Д]оти пряла, по́ки й задрїмала = **потоль** пряла, *поколь не задремала*]; 2) *(до того места)* доти, дотїль, поти, до того́ місця. [Ось поти моєї мови (Ор. Лев.)].
- Потом, нар.** – потім, потому́, опісля, да́лі, а да́лі, по́слі, а по́слі (*с «а» только в начале предложения*), навпосля́, навпослі́, потім то́го, тоді́, а тоді́, *(зап.)* відта́к. [Потім він позирну́в на Гнатка (Крим.) Я потому́ піду (Қам. п.). Опісля скажу́. А чи знаєте ви, що да́лі ста́лося з тим учите́лем? (Крим.). А да́лі озва́вся старий дїдуга́н (Грінч.)].
- Потомить, -ся** – потомити(ся), поморїти, -ся. [Їдуть вони́, їдуть, – вже й ко́ні потомїли й зголодні́ли самї (Рудч.)]; *(немного, нек. время)* поморїти, понудити ко́го чим (якийсь час).
- Потомка, потомица** – нащадниця.
- Потомковый, потомочный** – нащадковий.
- I. Потомный** – тома́ми. **-ный** *выход*, **-ное** *печатание сочинений* – віхі́д, друк тво́рів (писа́ннів) тома́ми. **-мно** – тома́ми, ко́жен том на́різно (окро́ме). [Словник видається тома́ми]. *Собрание его сочинений переплетено -мно* – збірку його́ писа́ннів заведе́но в опра́ву (оправлено) ко́жен том на́різно.
- II. Потомный** *(будущий)* – пото́мний. [Пото́мні вікі. Пото́мні по́колїння].
- Потомок** – нащадок (-дка), ща́док, пото́мок (-мка), спа́док. [Наша́дки тисячо́літньої

культурної нації (Крим.)]. *Приналежащий* -мкѹ – нащадків (-кова, -ве).

Потомственность – спадковість, нащадковість (-вості).

Потомственный – нащадний, нащадковий, спадковий. **-ный дворянин** – стовбовий шляхтич (дворянин). **-ное имение** – спадковий маєток, дідизна, батьківщина, матерізна. **-нно** – спадково, нащадково.

Потомство – нащадки (-ків), нащадок (-дку), потомство (-ва) (*книжн.*), нащад (-ду), щадок (-дку), потомок (-мкѹ), плід (*р.* плóду), (*отродье*) наплід, накорéнок (-рѣнку).

Потому – тим, отим, тому, того, через те, то, ото. [Менé ніхтó не розуміє, і це не тим, ніби я якась загадкова натура (Л. Укр.). Отим мені і жаль стáне матері-небоги (Шевч.). Тому ми й звемóся зарічáни, що живемо за річкою]. **-мѹ-то** – тим-то, тому-то *и т. д.* **-мѹ что (ибо)** – бо, тому що, того що, тим що, що. [Не завдавай серцю жалю, бо я в чужім країю (Пісня). Звали наших прѣдків сусіди Полянами, що вони в полях кохались (Кул.)]. **-мѹ, что** – того, тому, тим *и т. д.*, що. [Кінь воронéнький того зажурився, що ще сьогóдні води не напився (Пісня). Не прийшов тому, що був хорій]. *Не люблю его, -мѹ что он лгун* – не люблю його, бо він брехун. *Я согласен, -мѹ что вы этого желаете* – згоджуюсь, бо (тому що) ви цього бажаєте. *Он сказал так не -мѹ, что хотел сделать мне зло* – він сказав так не тому (не через те), що хотів мені лихо заподіяти.

Потомыш – (*потомок живот., униз. о челов.*) – виплодок (-дка).

Потонить что – потон(ш)ити, стоншити що (*напр.* нитку).

Потонувший – потоплий, потоплений, затоплий. [Потоплий дзвін].

Потонуть, *см.* **Потопать**.

Потончатъ и Потонеть – потоншати, стоншитися.

Потоп – потоп (-пу), потопа (-пи). [Всесвітній потоп. Спас нас чудесно, мов Ноя з пото́пи (Франко)].

Потопание – потопа́ння.

Потопать, потопнуть или потонуть – потопати, потопнути, потопти, потонути, поринати, поринути, у[за]топитися; *срв.* **Тонуть**. [Потопає моя доля край синього моря (Пісня). Місяць потоп у широкому морі темних хмар (Грінч.). Усе поринуло в холодному тумані. Човен затопився. Купаючись, він утопився]. **-пать взглядом** – утопати, поринати поглядом, очима, затопитися очима (Ворон.) в кому, в чо́му. **Потопавший** – топлений, топленик. *Медаль за спасение -ших* – медаль за ратування топлеників.

Потопать (ногами) – потупати (ногами).

I. Потопить (печь), см. I. Потапливать.

II. Потопить, см. Потоплять.

Потопление – по[за]то́плення, уто́плення.

Потопленник, -ница – потопленник, -ница, потопельник, -ница. [Випадковий цього віку потопельнику (Тичина)].

Потоплять, потопить – 1) топіти, по[у]топіти, затопляти, затопіти, (*о мн.*) потопіти, (*всѣ*) витопити ко́го, що в чо́му. [Дітей потоплю, і сама утоплюсь. Судна порозбивало й потопило в морі (Куліш). Хвиля човен затопила]. **-пил он меня совсем!** – втопив мене цілком (до рѣшти)! **Потопляемый** – затоплюваний. **Потопленный** – по[за]топлений; 2) (*заливать*) затопляти, затоплювати, затопіти, заливати, залити (*напр.* берег, луг); *срв.* **Заливать**.

Потопный – потоповий, потопний. [Із небес потопні води (Кул.). Драматизм потопової картини (Крм.)].

Потоптать, -ся, см. Потаптывать, -ся.

Поторапливать, поторопить – квапити, поквапити, приспішати, приспішити, борзїти, поскоряти, поскорити, підганяти *и* підгонити, підігнати, наганяти, нагнати ко́го. [Підженїть, щоб швидше починали].

Поторапливаться, поторопиться – поспішати́ся, поспішити́ся, квапитися, поквапитися,

поскоря́тися, поскорі́тися, похопля́тися, похопі́тися. [Поскорі́ться-ж, щоб я не гнівалась (М. Вовч.). Похопі́вся вийти з хати. Поспі́шився (поква́пився) додому].

Поторгова́ть – 1) (*нек. время, чем*) поторгува́ти, покрамарюва́ти, покрамува́ти, покупцюва́ти, погандлюва́ти якийсь час, чим; 2) *что (прицениться)* – поторгува́ти що.

Поторгова́ться – поторгува́тися, поторжита́тися. [Купи́в, не купи́в, а поторгува́тись мо́жна].

Потормоши́ть – поторса́ти, потермоси́ти, посі́пати, поша́рпати ко́го; *срв. Тормоши́ть. -ши́ть друг друга* – поша́рпатися (о́дин з о́дним). [О́дин з о́дним поша́рпалися, а не бі́лись].

Поторопи́ть, -ся, см. Потораплива́ть, -ся.

Поторча́ть – постирча́ти, постовби́чити, постремі́ти.

Потоскова́ть – посумува́ти, поту́жити, пожури́тись, (*много*) попосумува́ти, попожури́тись за ким.

Пото́чек – поті́чок (-ті[о́]чка), течі́йка.

Пото́чина – поточина.

Пото́чить – погостри́ти. **Пото́чений** – погострений.

Пото́чний – пото́ковий, течі́ковий.

Потошні́ть – понуди́ти, покану́дити ко́го.

Потра́ва – спаш (-шу), шко́да, збі́й (*р. збо́ю*), по́толоч (-чи). [Займи́ скоти́ну і візьми́ за спаш (за шко́ду, за збі́й). Бик по́лем пройшо́в – шко́да, а яка шко́да, спита́й його́, то й сам не ска́же (Тобі́л.)]. *На -ве* – в спашу́, в шко́ді. [Бика́ в спашу́ зайняли́ (Тобі́л.). Воли́ в шко́ді бу́ли].

Потра́вить – 1) (*скотом*) спашува́ти, спа́шити, спасти, потоло́чити, ви́бити, зграсува́ти що.

Потра́влений – спашо́ваний, спа́ш[с]ений, потоло́чений; 2) (*зайцев, лисиц и т. п.*) (*некот. вр.*) пополюва́ти на ко́го (на зайці́в, на лиси́ць) якийсь час, (*изловить*) уполюва́ти ко́го (зайці́в, лиси́ць); 3) **-ви́ть собаками** – поцькува́ти соба́ками; 4) *морск., -ви́ть канаты* – попустити́ линви́.

Потра́вные деньги, пеня – спашне́ (-но́го), спаш (-шу). [Спа́шу взяв з його́ ці́лого карбо́ванця (Звин.)].

Потра́тити – потра́тити, протра́тити, ви́тратити, (*о мн.*) повітрача́ти що; *срв. Истра́тити. -ти́ть время* – з[про]га́яти час. **Потра́чений** – по[ви]тра́чений. **-ться** – витратитися, утратитися на що.

Потра́фля́ть, потра́фить – 1) (*попадать*) потра́фля́ти, потра́пити, (у)тра́фля́ти, утра́пити; 2) (*угодить*) годи́ти, догоджа́ти, догоди́ти, (*понравиться*) подо́батися, вподо́батися ко́му. *На него́ трудно -фить* – ва́жко його́ догоди́ти, вподо́батися.

Потре́ба – потре́ба, треб (-бу), на́доба: *срв. На́добность*. [Тре́бові й кінця́ нема́є. При на́добі зна́демо і в ка́довбі (Приказка)]. *На свої -бы* – на свої́ потреби́, на свою́ обихі́дку.

Потре́битель, -ни́ца – спожи́вач, -чка, спожи́вальник, -ни́ця. **Общество -лей** – товари́ство (спі́лка) спожи́вачі́в, спожи́вче товари́ство. *Лавка общества -лей* – крамни́ця товари́ства спожи́вачі́в, товари́ська крамни́ця.

Потре́бительный – спожи́вчий, спожи́вний. **-ное общество** – спожи́вче товари́ство. **-ная стоимость** – спожи́вча ва́ртість.

Потре́бительский – спожи́вальницький, сложи́вацький.

Потре́бить, см. Потре́блять.

Потре́бление – спожи́вання, пожи́вання, спожи́вок (-вку), спо[у]жи́ток (-тку), спожиття́, зужитко́вування. [Нехай то́бі на до́бре пожи́вання бу́дуть (гроші) (М. В.). Ко́ли що й ро́биться, то ви́дно, що не для сво́го спожиття́ (М. В.). І собі́ на спожи́вок ішла́ (ри́ба) (М. В.). На хазя́йський вжи́ток]. **-ние пи́щи** – з'ї́жа. [Така́ з'ї́жа, така́ з'ї́жа, що й сказа́ть не можна́ (Тобі́л.)]. **Предметы широ́кого -ния** – речі́ загально́го спожи́вання, широ́кого вжи́тку.

Потре́бля́ть, потре́бить – (с)пожи́вати, (с)пожи́ти, зужитко́вувати, зужиткува́ти, спотре́бовувати, спотре́бити, (*в пи́щу*) (с)пожи́вати, (с)пожи́ти. [Пожи́ве до́бро че́сно (Шевч.). Ску́пий склада́є, а ще́дрий пожи́ває. У нас найбі́льше спожи́вають зайці́в (Звин.)].

Потребляемый – (с)поживаний, зужитковуваний, спотребовуваний. **Потреблённый** – (с)пожитий, зужиткований, спотребований. **-ться** – (с)поживатися, (с)пожитися, бути (с)пожитим, зужитковуватися, бути зужиткованим.

Потребность – потреба чого, в чому, на що, потреби(з)на. [Національні потреби. Народні потребизни (Куліш). Не було гострої та пекучої (*жгучей*) потреби на щиронародне письменство (Єфр.). Потреба якогось порозуміння ніж національностями (Єфр.). Почував потребу в тихій спокійній роботі (Єфр.). *Чувствовать -ность (нуждаться)* в чьм – потребувати чого, від[по]чувати потребу в чому *и* чого. *Чувствуется -ность* в чьм – від[по]чувається потреба в чому *и* чого. *Возникает -сть* – заходить потреба. *По мере -сти* – по потреби, як до потреби.

Потребный – потрібний. **Потребно** – потрібно, треба.

Потребовать – зажадати, намогтися, вимагати, упімнутися чого від кого, (*позвать*) покликати кого. [Зажадав (намігся) від його прямої та ясної відповіді]. **-вать от кого отчёта, счетов, об'яснений** – зажадати від кого звіту, рахунків, пояснень. **-вать кого на суд, для пояснений** – покликати кого на суд, для пояснень. **-вать себе обед, самовар** – зажадати собі обід, самовар(а). **-вать, чтоб подали, сделали что** – зажадати, щоб подали, зробили що. *Это -бует много времени, денег* – на це потрібно багато часу, грошей. **Потребованный** – зажаданий. **-ное вами об'яснение** – пояснення, що ви зажадали. **-тсся, безл.** – зажадається, (*понадобится*) буде потрібно чого. [На будівлю буде потрібно багато цегли].

Потревоживать, см. Тревожить.

Потревожить – потурбувати, стурбувати, порунтати кого, чим; (*сон чей*) перебити сон кому, збудити кого, (*рану, больное место*) уразити, (*птицу, зверя*) сполохати, сполошити (птицю, звіра). **Потревоженный** – потурбований, (*о сне*) перебитий, (*о ране*) вражений. **-ться** – потурбуватися, стурбуватися, бути потурбованим.

Потрепать – (*лён, коноплю*) потіпати, (*долго, много*) попотіпати (льон, коноплі); (*по лицу, плечу*) поплескати кого по лиці (по виду), по плечі; (*крыльями*) потріпати, (*за бороду, за косы*) потіпати, посмікати, виволочити, за бороду, за коси; (*за ухо, волосы*) поскубти кого, скубки (матланки) дати кому; (*поколотить*) потріпати, потіпати, помотлошити кого, наминачки дати кому; (*одежду*) пошарпати, потріпати, поносити, (*о мн.*) позношувати. **-ться (об одежде)** – пошарпатися, поноситися, (*о человеке*) підтоптатися. **Потрёпанный** – потіпаний, поношений, пошарпаний. **В -ной одежде** – обшарпаний. **-ный жизнью** – підтоптаний. [Підтоптана людина].

Потрёпывать лён, коноплю – потріпувати. [Стоїть собі та коноплі потріпує (Грінч.). **-вать по плечу** – поплескувати по плечу *и* по плечі; см. **Трепать, Потрепать.**

Потрескать (пожрать) – потріскати, пожерти, полопати що.

Потрескаться – порепатися, потріскати, -ся, поколотися, (*о камне, штукат., стене и т. п. ещѐ*) полупатися, (*об оболочке орехов, семян т. п.*) полускати(ся). [Аж шкіра на їх порепалась. Хліб порепався з одного боку (Гр. Григ.). Ворота кам'яні з великого жару потріскалися (Стор.). Жовта глина покололась (на стінах) та пообсипалась (Коц.).]

Потрескавшийся – порепаний, потрісканий, поколений, полупаний. [Порепані чорні руки (Грінч.). Поколені жовті стіни (Коц.). Полупана стіна Мирн.).]

Потрескивать, потрещать – 1) потріскувати, (*сильно*) витріскувати, тріщати, тріскотіти (часами), потріщати, потріскотіти, -тати, (*о жире на огне*) шкварчати потроху, пошкварчати. [Каганець, потріскуючи, мляво блімає на припічку (Коц.). На землі витріскувало багаття]; 2) **-щать (поговорить трещёткой)** – поторохтіти, поцокотіти, посокотати (якийсь час).

Потрётно – що-третини, щотрётно.

Потрогивать, потрогать – торкати, поторкати, торкнути кого, що, торкатися, поторкатися, торкнутися до кого, до чого. [Старець поторкав струни (Загір.). **-гай-ка (пощупай) сам** – полапай-но (помацай-но) сам. **Потроганный** – поторканий.

Потрох, *чаще мн.* **потроха́** – потрох (-ху), потрушок (-шку), подріб (-робу), (*реже во мн.*) потрухи (*р.* потрухів), бе[а]бешки (-шок *и* -шків); *срв.* **Внутренности**. [Купила подробу на юшку]. *Гусиные -ха* – гусячий потрох, подріб.

Потроховый – потроховий, подробовий. **-вий суп** – юшка з потроху (*и* з потрохом), з подробу (*и* з подробом).

Потрошение – тельбушіння, требушіння, патрання, розчиняння.

Потрошительщик, потрошитель (*на ватагах потрошающий рыбу*) – тельбушник, патрач (-ча).

Потрошить, выпотрошить – тельбушити, вительбушити, требушити, витребушити, патрати, попатрати, патрошити, випатрошити, розчиняти, розчинити когo, що, кишкі випускати, випустити комy. [Покажеш, як тих птах скубуть і патрають (Шевч.). Стали розчиняти рибу. Патрошив рибу (Звин.). Я тобі кишкі випустю (Звин.)]. **Потрошенный, выпотрошенный** – тельбушений, вительбушений, патраний, попатраний.

Потрудить кого – (*работой*) потрудити когo, (*просьбой*) потрудити, потурбувати когo (проханням), (*руку, ногу*) натрудити (руку, ногу). [Такий хорий, що не можна вже його везти, так потрудили лікаря до себе (М. Грінч.)].

Потрудиться – 1) (*поработать*) попрацювати, (*иногда*) попрацюватися коло чогo, над чим; *срв.* **Поработать**. [Попрацювали руки і походили ноги, поки зібрали таке багатство (Коц.)]; 2) потрудитися. **-дितесь подать мне книгу** – потрудитися подати мені книгу *или* будь ласка (будьте ласкаві), подайте мені книгу. **-дितесь сказать, принести** – будь ласка (будьте ласкаві) скажіть, принесіть.

Потрубить – посурмити.

Потрунить над кем – посміятися, поглузувати, покепкувати, пошкільювати з когo, з чогo.

Потрусить сенца, соломы – потрусити (сіном, соломою).

Потрусить, см. **Потрушивать.**

Потрушивать, потрусить – побоюватися, побоятися, (*сильно*) попобоятися. [Ми такі побоюємося злодіїв. Попобоявся я, поки переїхав той ліс].

Потрухаветь, потрухлеть, потрухнуть – по[с]т[р]ухлявіти, потрухнути, потрупішати. [Потрухли чумацькі вози й занози].

Потрясение – с[по]трясання, струшування, хитання. **-ние основ государственных, семейных** – хитання засадами (основами) державними, родинними, захитування засад (основ) державних, родинних. **-ние оружием** – стрясання зброєю.

Потрясатель – хитач, с[по]трясальник. **-тель земли** – землетрясець (-сця) (Франко). **-тель основ государственного, семейного строя** – хитач засадами (основами) державного, родинного ладу.

Потрясать, потрясти – 1) трясти, с[по]трясати, потрясти, стрясти що, чим, струшувати, струсити що, чим, (*колебать*) хитати, за[по]хитати що, чим, (*однократ.*) струснути, хитнути, (*сильно*) струсоннути що, чим. [Буря трясла хатою (хату). Струмок струшував цілим млином (Дн. Ч.). Здавлене ридання потрясає все її тіло (Л. Укр.). Правила жертву богу, що землю хитає (Пот.). Світова війна захитала всю Європу. Грізний Зевес-самодержець струснув небом і землею. Нечистий дух стряс його (Св. П.). Грім струснув всіма вікнами в хаті]. **-сать государственные устои** – хитати державні підвалини; 2) (*душевно*) зворушувати, зворушити, збурювати, збурити, вражати, вразити когo чим. **Потрясенный** – 1) по[с]трясений, захитаний; 2) вражений, зворушений, збурений. *Сильно -сенный таким зрелищем* – тяжко вражений таким видовищем. *Общественный строй -сен* – суспільний (громадський) лад захитано.

Потрясаться, потрястись – 1) трястися, стрясатися, стряс(ну)тися, хитатися, захитатися, похитнутися, здвигатися, здвигнутися. [Гори захиталися, стряслися. Він увесь затрусивсь із жаху. Весь Київ здвигнувся (Куліш)]; 2) (*поражаться*) зворушуватися, зворушитися, збурюватися, збуритися, вражатися, вразитися.

- Потрясающий** – що вражає, разючий. **-щие события, известия** – разючі події, вісті. *Это произвело -сающее действие, впечатление на кого* – це тяжко вразило кого.
- Потрясение** – 1) (государства, общества и т. п.) по́трус (-су), струс (-су), по́тряс, зрушення, стрясіння, розрух (-ху). **-ние государственных основ** – струс (зрушення) державних засад (підвалин). *Государство пало от внутренних -ний* – держава впала від внутрішніх зрушень, розрухів; 2) (душевное) зворушення, збурення, тяжка ураза. [Трусівся з нервового зворушення (Крим.). Моральне збурення. З тяжкої урази душевної він мало не вмер].
- Потрясывать** – потрушувати (груші, яблуни).
- Потряхивание** – потріпування, струшування.
- Потряхивать, потряхнуть** – трусити (іноді), потрусити, струшувати, струсити, тріпати, потріпати, тріпнути чим, що; *срв. Встряхивать. -вать головой гривой* – струшувати головою, гривною.
- Потуги** (напряжение) – силування, силкування, намагання, напруга; *срв. Напряжение*. [Останні твори сумне вражіння справляють своїми даремними силкуваннями (Єфр.). *Родовые -ги* – перейма. [Перейма частіше брала – *родовые -ги* участилась].
- Потуда**, нар. – поти, потіль, (дотоле) доти, дотіль.
- Потуже**, нар. – тугшенько, тугше, тугіш(е), стуга.
- Потуживать, потужить** по ком, по чём – сумувати іноді, посумувати, журитися іноді, пожуритися за ким, за чим *и* по кому, по чому.
- Потужиться** – посилкуватися, помоцуватися; *см. Напрётся (под Напрягаться)*.
- Потузить кого** – (побить кулаком) покулачити, постусувати, потузати, потасувати когo, надавати стусанів кому; *срв. Поколотить*.
- Потупить** (нож, пилу) – потупити (ножа, пилку).
- Потупление** – спускання, понурювання (очей, голови).
- Потуплять, потупить** – (глаза, голову) спускати, спустити, понурювати, понурити, (о мн.) поспускати (очі, голову). [Вона свої спустила тихі очі (Грінч.). Галочка понурила очиці (глазки) у землю (Квітка)]. **Потупленный** – спущений, понурений. **-ться** – похнюплюватися, похнюпитися, понурюватися, понуритися. [Не дивилась і у вічі, понурилась (Борзенц.). Ідуть обоє, похнюпились (Тесл.)].
- Потуривать, потурить** – турляти, потурлити, туряти, потурити когo, (о мн.) потурляти. [Потурляв він їх].
- Потускать, потускнуть** – тьмаритися, по[при]тьмаритися, тьмянитися, потьмянитися, мерх[к]нути, по[при]мерх[к]нути, (образн.) тінню братися, взятися; *см. Помрачаться, Потемнеть*. [Очі в його якось померхли (М. В.). Золото померхло]. *Солнце -кает* – сонце гасне (погасає). *Луч потуск* – промінь погас, з(а)гас.
- Потусклый** – померх[к]лий, пригаслий, притьмарений.
- Потускнелый** – потемнілий, потьмарений.
- Потускнение** – потемніння, потьмарення.
- Потускнеть** – потемніти, потьмитися, по[при]тьмаритися. [Срібло потемніло. Шкелка (стёкла) в ліхтарі потемніли від кіптяви (копоти)].
- Потусторонний** – тогосвітній, потойбічний, тогобічний. [Я забув і сьогосвітне й тогосвітнеє життя (Крим.)]. **-ний мир** – потойбіч (-бочи) (Тичина).
- Потухание** – погасання, з(а)гасання, потухання.
- Потухать, потухнуть** – погасати, гаснути, погаснути, з(а)гасати, з(а)гаснути, гаситися, погаситися, потухати, потухнути, чахнути, почахнути, (о мн.) поз(а)гасати, (о всём, совсем) вигасати, вигаснути, повигасати, вічахнути; *срв. Погасать*. [І у хмарі ясне сонце гасне, погасає (Руд.). Каганці згасали (Руд.). Останнє проміння погасло (Грінч.). Очі згасли (Кул.). Позгасали зорі (Руд.). Усе вже в печі вигасло. Гасилися зірки (Васил.)]. **Потухлый, потухший** – погаслий, згаслий, вигаслий, потухлий. [Погаслий день. По[з]гаслий вулкан.

Пога́сла цига́рка (папіро́ска). Ви́гасле во́гнище (Л. Укр.).

Потучне́ть – погла́дшати, поситі́шати, поситшати; *срв.* **Подобре́ть, Пополне́ть.**

Потуше́ние – гасі́ння.

Потуши́ть – погаси́ти, загаси́ти, згаси́ти, (*о мн.*) позага́шувати, погаси́ти; (*всё, совсем*) вигаси́ти що. [Погасив (загасив) сві́тло (ого́нь). Погасив (позага́шував) свічки. Позага́шував у гру́бах. Погаси́ли поже́жу]. **-ши́ть ссору, восста́ние** – угамува́ти сва́рку, повста́ння.

Потуше́нный – пога́шений, з(а)га́шений.

Потче[и]вање – частува́ння, шанува́ння, трактува́ння, прийма́ння; (*напитками*) частува́ння ко́го, чим; (*упрашивание*) припро́ш[х]ува́ння ко́го.

Потчевате́ль, -ни́ца – частува́льник, частува́льниця, шанува́льник, шанува́льниця.

Потче[и]ва́ть, попоте́че[и]ва́ть ко́го, чем – (*угоща́ть*) частува́ти, почастува́ти, шанува́ти, пошанува́ти, пришанува́ти, трактува́ти, потрактува́ти, прийма́ти, прийня́ти, гостити, пригостити; (*напитками*) частувати, почастувати ко́го, чим; *срв.* **Угоща́ть; (упрашивать)** припро́шувати *и* припро́хувати, припроси́ти ко́го. [Ме́дом, вино́м коза́ченька бу́дуть частува́ти]. **-ться** – частува́тися, почастува́тися чим, призво́лятися до чо́го, прийма́тися; *срв.*

Угоща́ться. [Сидя́ть пані́ рядами́, частую́ться меда́ми (Чуб.). Але-ж, коха́ні гості́, призво́ляйтесь! Ось тут вино́ (Л. Укр.). Ї́жте-бо, призво́ляйтесь до борщу́ (Грінч.). Прийма́йтеся са́мі, шановні́ гості́ (Л. Укр.).]

Потщит́ься – поси́лкува́тися, поста́ратися (що зроби́ти).

Поты́ка – штурха́н, стуса́н (-на́), поти́личник. *Он у него́ на -ках* – він у йо́го за попи́хача. *См.*

Поты́чка.

I. Поты́кать – 1) (*колья*) поти́кати, постромля́ти (кі́лля); 2) поти́кати, поштрика́ти, пошти́рхати чим в що *и* по чо́му, поши́ряти чим по чо́му. [Поши́рив лома́кою по мосту́, – діро́к нема́; тоді́ й пере́їхали (Павлогр.).]

II. Поты́кать ко́го и на ко́го (говоря «ты») – поти́кати на ко́го.

Поты́льник – поти́личник.

Поты́сячно – ти́сячами, на ти́сячі *и* на ти́сячу. *Продава́ть -но* – продава́ти ти́сячами, на ти́сячі *и* на ти́сячу.

Поты́сячный – поді́лений на ти́сячі. **-ный счё́т** – раху́нок ти́сячами, на ко́жну ти́сячу зокре́ма.

Поты́чка – стуса́н, штурха́н (-на́), штурхане́ць (-нця́), поти́личник, духопе́лик.

Потяга́ться – 1) *с кем (в чём)* – позмага́тися, поспереча́тися, помі́рятися з ким (чим). [Із цим ли́хом ще́ позмага́юся: ви́стачить снаги́]. *Он может -ться с ним в знани́и* – він мо́же позмага́тися, поспереча́тися, помі́рятися з ним знання́м; 2) (*судом*) попози́ватися з ким (де́який час). *Я -лся с ним некоторое́ время́ да и броса́л* – я попози́вався з ним якийсь час та́ й кинув.

Потя́гивание – потяга́ння; *срв.* **Потя́гива́ться.**

Потя́гива́ть, потяну́ть – 1) тягти́ (пома́лу, час від ча́су) що; потягти́ (де́який час) що; 2) (*спиртные напитки*) *несов.* попи́вати, пи́ти (*вульг.*) цму́лити, дудли́ти (потро́ху, час від ча́су) що. [То в ка́рти гуля́є, то в бе́седі го́рілочку цму́лить (Грінч.); 3) (*трубку*) *несов.* пи́хкати, попи́хкувати, потяга́ти, смокта́ти, цму́лити. [Лежи́ть у садку́ під груше́ю, лю́льку пи́хкає (М. Вовч.). Козак-серде́га лю́лечку потяга́є (Метл.); 4) (*сов. потяну́ть*) потяга́ти, потягти́, подиха́ти, подихну́ти, повіва́ти, повіну́ти; *срв.* **Пахну́ть.** [З те́плим ле́готом за́пах потя́г з теребі́нт і ми́гда́лю (Франко)]. **-ва́ет, -ну́л ветерок** – подиха́є, подихну́в (потяга́є, потя́г, повіва́є, повіну́в) вітере́ць. **-ну́ло холо́дом, ды́мом** – потяглю́ холо́дом, ды́мом. [Вже́ й ды́мом потяга́є (Куліш)]; 5) (*ударить кну́том, хворостино́й и т. п., сов. потяну́ть*) потяга́ти, потягти́, опері́зувати, опереза́ти, пере́щити, опері́щити, *сов.* скра́яти, поцу́пити ко́го (пу́гою, ло́зиною і т. ін.). [Раз ма́ти потяглю́ йо́го пати́ком так си́льно по голо́ві, що пова́лився на зе́млю (Франко)]. *См. ещё́ Потяну́ть.*

Потягиваться, потянуться – (*расправляя члены*) потягтися, потягтіся. [Вийшла на двір розпатлана, заспана, потягається (Звин.). Потягся, аж у кістках залускотіло].

Потягота – *потяги* (мн.), *потягачка*, (*детск.*) *потягүці*, *потягүшки*, *потягүшечки*. [Потяги напали мене (Звяг.). Яка там тебе потягачка напала? (Етн. Зб. V). Потягүшки, потягүшки, на кісточки ростушки! – так бавлять дитину в колісці (Звин.)]. *Срв. Потягивание.*

Потяжелеть – поважчати, (*отяжелеть*) *обважніти*.

Потянуть – 1) *потягти*, *поволокти*, (*вульг.*) *поцүпити* когo, що за що, куди. [Потягни за кінець, то воно й розв'яжеться (Ррінч.). А до суду за це не потягнуть?]. **-нем за одно** – будемо за одно стояти, в один гуж тягти. **-нуть руку за кем** – потягти руку за ким *и* за когo, похлібити за ким. [За нас руку потяг (Сим.). Я похлібив за ним (Черк. п.)]; 2) *потягти*, *посунути*. *Птица -нула* – птиця потягла, полетіла; 3) *безл.* – *потягти* когo, *закортіти* когo *и* когo. [І потягло його в поле непереможною, могутчою силою (Грінч.). Стало їй нудно і закортіло до книжки (Григ.). Йому (*и* його) закортіло додому]; 4) (*на весах*) *потягти*, *заважити*, *затягти*, *вінести*. [А скільки цей кавун (= *арбуз*) заважить? Мабуть фунтів з десяток затягне (потягне). Візьми листок тютюну з поля, да городніх три, дак і не вінесуть (Борз.)]; 5) (*затянуться из трубки, понюхают табаку*) *смикнути* (люльки, табаки), *смок(т)нути*, (*сильно*) *смоктонүти* люльки, тютюну, *пакнути* (з люльки). [Смачно, мов роменського тютюну смоктнеш (Квітка). Смокнув раз – ні, не куриться: загасла цигарка (Звин.). Не встиг і разу пакнути. Смоктонув, аж у голові запаморочилось]; б) (*глотнуть*) *смокт(о)нути*. [Випив і калганівки, не забув смоктонүти і перчикової (Квітка)]; 7 – 9) *см.*

Потягивать 1, 4 - 5. Потянутый – *потягнений*: *Срв. Тянуть.*

Потянуться – 1) *потягтіся*. [Потяглися сумні дні та ночі]. *Деньжонки -нутся ещё на месяц* – грошей потягне, стане ще на місяць. **-ся к кому, к чему** – *потягтіся* до когo, до чогo. [Дитина потяглася до матері. Потягся до вікна, до сонця]. **-ся к чему-л. выше находящемуся** – *потягтіся*, *поп'ястися* *и* *попнутися* до чогo. **-нулся за большим и малое потерял** – *погнався* за великим і мале втратив; 2) *потягтіся*, (*постлаться*) *постягтіся*, *простягтіся*. [Тінь довга постяглася по зелених грядках (Г. Барв.)]. *Лес -нулся под гору* – ліс потягся по-під гору; 3) (*направиться*) *потягті* *и* *потягтіся*, *посунути*. [Потягли в свої улуси з турками татари (Шевч.). Люди потяглися в Херсонщину, де бог хліба дав (Марк.)]. *Тучи -нулись на закат* – хмари потяглися (посунули) на захід; 4) *см. Потягиваться. Срв. Тянуться.*

Поубавить – *збавити*, *зменшити* трохи. **-вить спеси кому** – *збити* трохи піхи когo.

Поубавлять (всем) – *позбавляти*, *позменшати* (всім).

Поубавиться – *зменшитися*, *поменшати* трохи. [Прибутки наші зменшилися трохи. Мух уже трохи поменшало. Піхи в його поменшало]. *Дни уже -лись* – дні вже поменшали, покоротшали.

Поубаюкать – *позаколіхувати*, *позалюлювати*, *поприсипляти* когo.

Поубрать – (*в комнате*) *попрятати*, *прибрати*, *припрятати* (трохи), (*езде*) *поприбирати* (усюди). **-рать со стола** – *поприймати* з стола. [Попріймай посуд з стола]. *Срв. Убрать.*

Поубраться – 1) (*управиться с чем*) *упоратися* з чим, *упорати* що. *С рожью уже -лись* – жито вже упорали, з житом уже упоралися; 2) (*принарядиться*) *убратися*, *прибратися* (трохи), (*о мн.*) *повбиратися*, *поприбиратися*; 3) (*откуда*) *повибиратися*, *повиходити*, *піти* собі геть. [Один по одному всі повибіралися (повиходили) з хати]. *Срв. Убраться.*

Поубыть – *збути*, *убути* трохи, *поменшати*; (*о дне, ночи*) *покоротшати*. *Воды -ло, вода -ла* – води поменшало, збуло (трохи), вода трохи збула. *Срв. Убыть (Убывать).*

Поувезти, поувезть – *повідвозити*, *повивозити* що куди, звідки. *См. Увезти (Увозить).*

Поувести, поувесть – *повідводити*, *повиводити* когo куди, звідки. *см. Увести (Уводить).*

Поувядать – *пов'янути*. *См. Увядать.*

Поувязать – *ув'язати* (трохи), (*во множ.*) *пов'язати*, *позав'язувати* що. *См. Увязать (Увязывать).*

Поув'януть – прив'янути.

Поугарать – почадіти. [Почаділи всі в хаті]. *См. Угореть.*

Поугасать, поугаснуть – погаснути, позагасати, позгасати; (*немного*) пригаснути. *См.*

Угаснуть (Угасать).

Поуглубить – поглибити трюхи. *Срв. Углубить (Углублять).*

Поуговаривать, поговорить – умовити, повмовляти когo (що зробити). *Срв. Уговорить.*

Поговориться – (*с кем в чём, между собой*) умовитися, змовитися, зговоритися, погодитися (про що). *Срв. Уговориться.*

Поугомонить, -ся – утихомирити, -ся, угамувати, -ся (трюхи), (*о многих*) повтихомирювати, -ся, повгамовувати, -ся. *См. Угомониться.*

Поугореть – учадіти (трюхи); (*о мног.*) почадіти. *См. Угореть.*

Поугостить – пригостити когo. **-ться** – начастуватися. *См. Угостить, -ся (Угощать, -ся).*

Поудабривать, см. Поудобрить.

Поудалить, поудалять – віддалити (трюхи); повіддаляти (усіх). *См. Удалить.*

Поуделить кому что – наділити кому (трюхи) чогo.

Поудерживать, поудержать – придержувати, придержати, здержувати, здержати, надержувати, надержати когo, що. **-ржи коня, не давай ему скакать** – придерж коня, не давай йому скакати.

Поудивляться (*некоторое время*) – почудуватися, подивуватися (якийсь час).

Поудить – половити трюхи рибу (на вудку, вудкою). *См. Удить.*

Поудобрить – поздобрювати, попіддобрювати, повигноювати, понагноювати (все). [Ми свої городи попіддобрювали]. *Срв. Удобрить.*

Поуездный – поділений на повіти. **-ные воинские списки** – військові реєстри повітові.

Средние погубернские данные с -ными колебаниями – пересічні дані на губерні з відхиленнями що-до окремих повітів.

Поужинать – повечеряти.

Поузить – звузити, повузити, (*многое*) позвужувати (трюхи) що. **-ся** – звузитися, повужчати, позвужуватися. *Дорога -лась* – дорога повужчала. *см. Узить, -ся.*

Поукатать (дорогу) – наїздити, натерти, протерти (трюхи), уторувати (дорогу). *См. Укатать (Укатывать).*

Поукипеть – укипіти (трюхи); *см. Укипеть.*

Поукладывать, поукласть – повкладати когo, що. [Повкладали дітей спати. Повкладав книжки в скриню].

Поукрасить, -ся – прикрасити, -ся, приоздобити, -ся, прибрати, -ся (трюхи) (*во множ.*) поприкрашати, -ся, по(при)оздоблювати, -ся, поприбирати, -ся; (*цветами*), заквітчати, -ся, (*во множ.*) позаквітчувати, -ся (квітками). *См. Украсить.*

Поукрепить, см. Укрепить.

Поукротить – приборкати, укоськати, угамувати когo (трюхи), (*о мн.*) поприборкувати, повкоськувати, повгамовувати когo. *См. Укротить.*

Поулечься – полягати (спати), пооблягатися. *См. Улечься.*

Поуложить, см. Поукладывать.

Поуменьшить, -ся – зменшити що, -ся, поменшити, -ся (трюхи), (*о мн.*) позмэншувати, -ся и -шати, -ся. *Дни -шились* – дні покоротшали, поменшали.

Поумерить – угамувати трюхи. **-мерь свой гнев** – угамуй трюхи свій гнів.

Поумнеть – порозумнішати, порозумніти, розуму дійти, набратися розуму. [Ось послухай мене дурної, то, може, чи не порозумнішаєш (Грінч.). Вона ще дурна, нехай перше розуму дійде (М. Вовч.)].

Поумничать – помудрувати, (*о детях*) постарувати; *см. Умничать.*

Поумолкнуть – примовкнути, притихнути. *См. Умолкнуть (Умолкать).*

- Поуня́ть** – утихоми́рити, угамува́ти, приборка́ти (трохи). См. **Уня́ть (Унима́ть)**.
- Поуплати́ть (долги)** – повиплачува́ти, посплачува́ти (борги́), повиплачува́тися, посплачува́тися. См. **Уплати́ть (Упла́чивать)**.
- Поупорствова́ть** – повпирува́ти, попротиви́тися, поопина́тися, повпирати́ся кому, чому (деякий час). Срв. **Поупрями́ться**.
- Поуправи́ться с чем** – упорати́ся (трохи) з чим. **-ться с делами** – упирати́ся з справами, покінча́ти справи.
- Поуправля́ть (некоторое время делами, хозяйством, именем)** – попорядкува́ти, поправи́ти, поорудува́ти, покерува́ти (якийсь час справами, господарством, маєтком). Срв. **Управля́ть и Прави́ть, Поправи́ть**.
- Поупрями́ться** – повпирува́ти, попротиви́тися, поопирати́ся, поопина́тися, попруча́тися; (покапризнича́ть) покомизити́ся (деякий час). См. **Упями́ться и Поупорствова́ть**.
- Поурочно** – від загаду, на загад, на завдання, завданнями. **Работать -но** – робити, працювати на завдання, завданнями.
- Поурочный**, см. **Урочный**.
- Поусадити́** – 1) посадити, посадовити кого; 2) (*гряды*) позасаджува́ти що чим. См. **Усадити́ (Усажива́ть)**.
- Поусева́ть, -ся, поусея́ть, -ся** – повсіва́ти, -ся, позасіва́ти, -ся чим, усія́ти, -ся, засія́ти, -ся чим.
- Поусердствова́ть в чём** – щиро попрацюва́ти, попилнува́ти, пощирова́ти, (*опис*) попотупця́ти коло чого. **-нать излишне** – (*шутл.*) передати ку́ті меду, перебра́ти міри, переборщи́ти.
- Поусесться** – посіда́ти. См. **Усесться**.
- Поусея́ть**, см. **Поусева́ть**.
- Поускорити́** – прискорити, поскорити. См. **Ускорити́**.
- Поусмири́ть** – притишити присми́рити, угамува́ти, приборка́ти кого (трохи). **Поусмиря́ть** – попритишувати, поприсми́ряти, повгамовува́ти, поприборкува́ти кого. См. **Усмиря́ть**.
- Поусовести́ть** – усовістити, умовити кого (трохи). См. **Усовести́ть (Усовеща́ть)**.
- Поусомни́ться** – завага́тися, заварува́тися.
- Поуспокои́ть, -ся** – заспоко́їти, -ся (трохи), (*о мн.*) позаспокоюва́ти, -ся. См. **Успокои́ть, ся**.
- Поустава́ть** – потомити́ся, поприставати. **Поустать** – притомити́ся, пристати (трохи).
- Поустави́ть, поуставля́ть что, чем** – заставити, застановити, (*во множ.*) позаставля́ти, позастановля́ти що, чим, См. **Уставля́ть**.
- Поустаре́лый** – придавнений, пристарілий.
- Поустаре́ть** – придавнитися, придавни́ти, пристарі́ти; (*о человеке*) пристирі́тися, підтопта́тися. Срв. **Устаре́ть**.
- Поустла́ть, поустила́ть** – повстилати, повистилати що, чим. См. **Устла́ть (Устила́ть)**.
- Поустрои́ть, -ся** – упорядити, -ся, улаштува́ти, -ся, улагодити, -ся. См. **Устрои́ть, -ся**.
- Поутихну́ть** – притихну́ти, стихну́ти (трохи), (*о ветре*) ущухну́ти (трохи), (*во множ.*) по притиха́ти, постиха́ти. См. **Утихну́ть (Утиха́ть)**.
- Поутиши́ть** – притишити, втихоми́рити, вгамува́ти (трохи). См. **Утиши́ть**.
- Поутоли́ть** – угамува́ти, заспоко́їти трохи що.
- Поутомити́, -ся** – притомити, -ся, стомити, -ся (трохи). **Поутомля́ть, -ся** – потомити, -ся, постомлюва́ти, -ся. См. **Утомити́, -ся**.
- Поутопта́ть** – притоптати (трохи) що, (*во множ.*) попритоптува́ти, позатоптува́ти що. См. **Утопта́ть (Утапты́вать)**.
- Поутрати́ть, -ся** – (*в некоторой степени*) втратити трохи чого, -ся. **Вера ныне -лась** – віра тепер занепала. См. **Утрати́ть, -ся**.
- Поутру** – уранці, ранком, зранку, зрана, зрання. **-тру шёл дождь** – зранку йшов (був) дощ.

Поутюжить – попросувати. *См.* **Утюжить**.

Поухаживать *за кем* – 1) походити коло кого *и* за ким, попорати кого, пообходити кого, повпадати, (*шутл.*) потупкатися, потупцятися коло кого; (повозиться) попанькатися з ким *и* коло кого, попадькатися коло кого; (*усилит.*) попоходити, попотупкатися, попотупцятися *и т. д.* коло кого. [Попотупкаєшся коло нього на случай якої оказії та й кешеню потрясеш (Свидн.)]. **-вайте за барышнями** (*прислуживая*) – пообходьте панночок; 2) (*с амурными целями*) полицятися, позалицятися до кого, повпадати біля кого, (*грубее*) поженихатися з ким, (*шутл.*) потупцятися, посмалити халявки біля кого.

Поуходить – 1) піти, повиходити. [Усі пішли з дому. Усі один по одному повиходили з хати]; 2) повтікати; 3) *кого* – позамучувати кого.

Поуцелеть – заціліти, зберегтися; *см.* **Уцелеть**.

Поучать, поучить *кого, чему* – навчати, навчити кого чого; (назидать) напучувати, напутити кого. *Срв.* **Наставлять**. [Увійшовши в школу, навчав (Єв.). Навчай мене, моя матінко, як свекорку годити (Метл.)]. Поучающий – навчальний. [Вона так чудно вдавала Карпа з його навчальним голосом (Грінч.)].

Поучаться, поучиться *чему* – навчатися, навчитися чого, повчитися чого.

Поучение – 1) (*наставление*) наука, навчання, напучення. [Вважай і пам'ятай мої слова й науку (Л. Укр.). (Володимир Мономах) надумав дати науку своїм дітям, як їм жити (Єфр.)]. **В -ние** – на науку; 2) (*проповедь*) казання (-ня), казань (-ни).

Поучитель, -ница – навчальник, навчальниця. [Не треба мені твоїх порад, – не люблю я навчальників (Звин.)].

Поучительно – навчально, напучливо.

Поучительный – навчальний, учительний, напучувальний, напучливий. **-ный пример** – навчальний приклад. **-ное слово** – навчальне, учительне слово. **-ный тон** – навчальний, напучувальний, учительний тон.

Поучительствовать – повчителювати.

Поучить – 1) *см.* **Поучать**; 2) *кого* *чему* (*некоторое время*) – повчити (деякий час) *кого* чого; 3) (*урок*) повчити (завдання). *См.* **Учить**. **Поученный** – поучений, повчений.

Поучиться – 1) *см.* **Поучаться**; 2) *чему* – повчитися (деякий час) чого, що робити. *См.* **Учиться**.

Пофантазировать – 1) пофантазувати, помріяти, помарити; (*опис.*) думками в хмарах політати, похимерувати; 2) (*на музык. INSTR.*) поімпровізувати. *См.* **Фантазировать**.

Пофанфаронить – повеличатися, почванитися, позадаватися.

Пофарсить – пофарсувати, попустувати, подурнюкувати.

Пофартить – (*безл.*) попайдіти, пофортунити, пощастити кому.

Пофилософствовать – пофілософувати.

Пофлиртовать – поромансувати, пофліртувати.

По-флотски – по-флòтському, флòтським (морським) звичаєм.

Пофрантить – пошикувати, поферцювати. *См.* **Франтить**.

По-французски – пр-французькому, по-французьки.

Пофутный, -но – від фута, футами.

Пофуфыряться – побришкати.

Пофыркать – (*о лошадях*) попірхати, поприхкати, поприхати, пофòркати, попірскати *и* поприскати; (*гневно поворчать*) почміхати. *См.* **Фыркать**.

Пофыркивать – попірхувати, поприх(к)увати, попірскувати *и* поприскувати. [Кінь на воду та поприскує, удилами та побрякує (Грінч. III)].

Похабник, -ница – соромітник, -ниця, безлічник, -ниця, безéцник, -ниця, паску́дник, -ниця.

Похабничать – стидкі (соромітські, гнилі) слова казати; (*ругая кого*) паплюжити когò.

Похабный – стидкий, стидний, соромітський, соромітний, сором(н)ицький, безéчний,

паплюжий. [Ні однієї жінки не згадували вони без якої стидкої безсоромної прикладки (Грінч.). Соромітські (стидні, безецні) пісні]. **Похабно** – безсоромно, без соромá, безецно.

Поха́бство – безсоромність, соромітність, безецність (-ости).

Поха́бствовать, см. **Поха́бничать**.

Поха́живание – походження.

Поха́живать – (*прогуливаться*) походжати; (*ходит часто*) ходити, вчашати куди, до ко́го. [По дворику походжає, на сонечко поглядає (Пісня). Походжає сюди й туди, як павич (Куліш)].

Поха́рковать, поха́ркать – харкати іноді, час від часу; похаркати.

Похва́ла – хвала, похвала, хвальба, похвальба, прихвальба. [Чув він хвалу собі скрізь (Л. Укр.). Хвальба сорочки не дасть (Номис). Кажете, щоб не хвалити вас, то й не буду. Бачу, ви похвальби не любите (Звин.)]. **Достойный -лы** – вартий хвали, доброхвальний. [То діло доброхвальне: і бо́гові угодне, і лю́дям корисне (Новомоск.)]. **Заслужить -лу** – хвали (похвали) заробити, заслужити. **Справедливая -ла** – слүшна хвала.

Похва́ление – хваління. [Книжку дочитано; не чуть було ніякого банального хваління (Грінч.)].

Похва́ливание – прихва́лювання, похва́ляння, вихва́лювання, хвалі́ння.

Похва́ливать – прихва́лювати, хвалити, похваляти, вихва́лювати *и* -ляти ко́го, що (іноді, часом). **Пьёт вино да -ваёт** – п'є винце та прихва́лює (вихва́лює).

Похва́лить – 1) похвалити, прихвалити ко́го, що; см. **Хвалить**. [Він мою пасіку похвалив: «Сла́вний ви господа́р який», ка́же (М. Вовч.). Як пита́тимуть чи до́брый, так ти прихвали та ще й забожись (Манж.)]; 2) см. **Похвалять**. **Похва́ленный** – похвалений.

Похва́литься – 1) похвалитися. [Чим до́брим ма́єте похвалитися? Похва́люсь вам своєю ра́дістю]. См. **Хвалиться**; 2) см. **Похваляться**.

Похва́льба – 1) хвальба, похвальба; (*самохва́льство*) самохва́льба, велича́ння, вихва́ляння. [Без жа́дної дрібочки тої жидівської самохва́льби (Франко). Не до́бре велича́ння ва́ше (Св. Пис.)]; 2) (*бахва́льные речи*) хва́лощі, хва́стощі; (*бахва́льное слово*) вихвалка; 3) (*угроза*) похва́лка, нахва́лка, похва́ляння, нахва́ляння. [Вже бу́ли похва́лки на Чигирин іти Хмельницького вбити і но́вого ге́тьмана поставити (Куліш)].

Похва́льбишка – хва́лько, самохва́лько, чванько́, вихва́ляка.

Похва́льно – хва́льно, похва́льно, гідно хвали.

Похва́льность – хва́льність, похва́льність (-ности).

Похва́льный – 1) хва́льний, похва́льний, гідний хвали. **-ное слово** – (по)хва́льне сло́во. **-ный поступок** – (по)хва́льний (гідний хвали) вчи́нок. **-ные средства** – хва́льні (га́рні) спо́соби, за́соби; 2) (*бахва́льный*) самохва́льний, вихва́льний (срв. **Похвальба 2**); 3) (*угрожающий*) похва́льний, нахва́льний. **-ное слово, -ная речь** – похва́льне, нахва́льне сло́во; срв.

Похвальба 3.

Похваля́ть, похва́лить – (*одобря́ть*) похваля́ти, похва́лити, ухва́лювати, ухва́лити що.

Похва́ленный – похвалений, ухвалений.

Похваля́ться, похва́литься – 1) хвалитися, похваля́тися, бу́ти похва́леним; 2) (*хваста́ться*) хвалитися, похва́литися, вихва́лятися, вихва́литися чим перед ким; 3) (*угрожа́ть*) нахваля́тися, нахвалитися (на ко́го), хвалитися, похваля́тися, похвалитися на ко́го, що зроби́ти. [Нахваля́вся, що з світу́ зжене́ (Мирн.). Він похваля́вся, похваля́вся на Васи́ля, та та́ки й домості́вся (Черк. п.)].

Похва́рывание – слабува́ння, незду́жання, недугува́ння, хорува́ння, занепада́ння.

Похва́рывать – слабува́ти, незду́жати, хорува́ти, недугува́ти, занепада́ти (ча́сто або ча́сами) на що. [Він ча́сто на гру́ди занепада́є].

Похва́стать, -ся (чем) – похва́стати, -ся, похва́литися, вихва́литися чим; (*потщесла́виться некоторое время*) повелича́тися, повихва́лятися, почванитися, похизува́тися (чим). [Йому́

хотілось почванитись перед гусарами своєю жінкою (Н.-Лев.).

Похватать – похапати, похватати (деякий час або все), вихапати (все). **Похватанный** – похапаний, похватаний; вихапаний. [Приїхали копитани, гречаники похапали. Ви сидите в хаті, а шуляк курей трохи не вихапав (Звин.).]

По-хватски – хвацько.

Похватывать – хапати, хватати (іноді, часом).

Похворать – послабувати, нездужати, понедугувати, похворіти якийсь час. [Понедугувала з місяць].

Похеривание – викреслювання, закреслювання.

Похеривать, похерить – викреслювати, викреслити, закреслювати, закреслити. **-рить две строчки** – викреслити два рядки. **Похеренный** – викреслений, закреслений.

Похилеть – покволішати, кволішим стати.

Похититель, -ница – крадун, крадунка, хапун, хапунка; (*вор*) злодій, злодійка. **-тель власти** – узурпатор, -ка. **-ница сердца** – чарівниця.

Похитрять над чем – похитрувати, помудрувати над чим.

Похищать, похитить – викрадати, викрасти, вимикати, вимкнути, красти, украсти, (*во множ.*) повикрадати, повимикати, покрасти що. [Що викрав я дочку в сього старого, се щира правда (Куліш)]. **-тить у кого важные документы, бумаги** – викрасти (украсти) в кого важні документи, папери. **-тить у кого тайну** – таємницю в кого викрасти. *Когда-то существовал обычай -щать жён* – колись був звичай викрадати (вимикати) жінок. *Смерть его -тила* – смерть його забрала. *Холера -тила половину населения* – холера забрала (поглинула) половину людности. **Похищенный** – викрадений, вимкнений, украдений.

Похищение – викрадання, вимикання, крадіння; (*покража*) крадж (-жу) крадіжка. **-ние власти** – узурпування, узурпація (влади).

Похлебать, см. Похлёбывать.

Похлёбка – юшка, щербя, сьорба, посьорбиця; (*для животных*) заколота, (*презр.*) бевка. [Сьорбай юшку, на дні риба єсть (Приказка). Кашовар щербу притирив ваганами варену густо з сазанами (Мкр.). Салдати голцем-голі, а їсти – посьорбиця така (Борз.). Усипала в миску якоїсь бевки собачої і подала нам їсти]. **-ка из круп** – крупник.

Похлёбочный – ющечний, ющаний.

Похлёбство – похлібництво.

Похлёбывание – сьорбання, хлєптанья.

Похлёбывать, похлебать – сьорбати помалу, посьорбати; хлєптати помалу, похлєптати, (*выхлебать*) висьорбати, вихлєптати.

Похлёстывание – хвіськанья, вихвіськування, цвигання.

Похлёстывать, похлестать (чем) – хвіськати, цвигати (часом), вихвіськувати (чим); похвіськати, поцвигати когось чим, повихвіськувати (чим), (*усилит.*) попохвіськати, попоцвигати когось, чим. [То нехай би ще вдвоє, втроє мене Кирило попоцвигав, тільки щоб не глузувало з мене товариство (Куліш)]. *Срв. Хлестать. Похлёстанный* – похвіськаний, поцвиганий.

Похлопотать о ком, о чём – похлопотатися про когось, про що *и* за когось, за що; *см. Хлопотать*. [Вони похлопочуться, то й виклопочуть (Липовеч.)]. *Срв. ещё Позаботиться,*

Побеспокоиться.

Похлопывать, похлопать – плєскати, поплєскати, ляскати, поляскати; (*ладонью, шлепком*) ляспати, поляпати; (*крыльями*) лопотіти, полопотіти. **-вать, -пать в ладоши** – плєскати, поплєскати, ляскати, поляскати в долоні. **-пать кого-л. по плечу** – поплєскати, поляпати когось по плечі (*и по плечу*). **-вать бином, кнутом** – ляскати, виляскувати (*сов.* поляскати) батогом. **-вать глазами** – лупати, кліпати очима. **-пать ушами** – похляпати ушами.

Похлыстывать, похлыстать, см. Похлёстывать.

Похмелъе – похмілля. [Голова болить з похмілля]. *Скверно чувствовать себя на -лье* – знемагати на похмілля. [Здорово знемагав на похмілля, не міг і голови звісти горопаху (Грінч.)]. *В чужом пиру -лье* – хто кислиці поїв, а кого оскома напала.

Похмельный, -ной – похмільний. [Не так моя головонька п'яная, як похмільная].

Похмеляться, похмелиться – похмелятися, похмелитися.

Похмурить (брови) – похмурити (брови). **-ся** – похмуритися (трохи).

Похныкать – похлипати, попхикати, порюм(с)ати. *См. Хныкать.*

Поход – 1) похід *и* поход (-ходу). *Отправляются, отправиться в -ход* – вибиратися, вибратися в похід. *Выступать, выступить в -ход* – рушати, рушити, вирушати, вирушити в похід. [Військо рушило в похід на Волощину. Козаки вирушають у морський похід]. *В -де добытый* – походний. [Козаки частину здобичи походної на церкві подавали (Куліш)]. *Крестовый -ход* – хрестовий похід; 2) (*при взвешивании*) лішок (-шку), потяг (-гу). *С -дом* – з лішком, з потягом. [Та тут добрих два фунти ще й з потягом (Київ)]. *Без -да* – без лішку, без потягу.

Походатайствовать о ком, о чём – поклопотатися, попрохати за кого, за що, про кого, про що, уставитися за ким. [Я вже вставлюся за тобою, щоби тебе високий суд не повісив, щоби тобі життя дарував (Франко)].

I. Походить, сов. – походити, (*усилит.*) попоходити; *см. Ходить, Похаживать.* [Тільки слідочок з-під білих ніжечок, де мілая походила. Скільки я попоходила (П. Мирн.)].

II. Походить на кого, на что – скидатися (*реже* скидати) на кого, на що, походити, подобати, виглядати, удавати, здаватися на кого, на що, бути схожим на кого, на що, підходити до кого, до чого; (*уподобляться*) подобитися кому, чому. [Скрізь тепер весело, ясно, світ божий скидається на рай (Коцюб.). Вона скидається на матір (Звин.). Обличчям він дуже скида на вас (Основа). Такий він був тихий, звичайний і на панича не походив (М. Вовч.). Щось ти мені, братку, не подобаєш на невільника; ти опришок (Маковей). Виглядав на нещасливого борця, що от-от здасться на ласку і неласку ворога (Стеф.). На индіка він ще й тим удавав, що був палкий та пінявий (Яворн.). Чи то-ж наш простий люд не варт, щоб ми його образу подобилися (Куліш)]. *Он таки начинает -дить на человека* – він таки починає на людину скидатися, починає людніти (вилюднювати). *Сын -дит на отца* – син на батька скидається (подобає). *Это -дит на чудо* – де скидається (виглядає) на чудо, видається чудом.

Походка – хода *и* хід (*р.* ходу), похода *и* похід (-ходу), ступа, хідня (-ні), поступ (-пу). [А подай нам, дівонько, води: побачимо твоєї ходи (Г. Барв.). Гарна у коня хода (Звяг.). Важкий хід босих ніг (Коцюб.). Погляд орлій, похода важка, вельможна (М. Вовч.). У обох похід однаковий, як увечорі, то й не розбереш, котрій іде (Новомоск.). У нього хід дівочий (Поділля). Важка ступа (М. Вовч.). Зовсім батькова хідня (Херс.)]. **-ка медленная, тяжёлая, лёгкая, размашистая** – хода повільна, важка, легка, замашиста. [Молодиця йде замашистою ходюю (Л. Укр.)]. **-ку имел** – на ході був. [На ході Семён Сидорович був нешвидкий (Яворн.)]. *Я узнаю его -ку, по -ке* – я пізнаю його ходу, по ході, по походу. *Видно по -ке* – знати по ході (по походу). *Срв. Поступь.*

Походни – пересувна кладка (*напр.*, з берліни на берег).

Походный – похідний, похі[о]дний. [Човні походні, де стояли по Дніпру, всі спалено (Куліш)]. **-ный лазарет** – похідний, польовий лазарет, похідна, польова лікарня.

Походя – на ході, ходячи, навходячки; (*беспрестанно*) безперестань. *Есть -дя* – їсти на ході (ходячи). *Он -дя врёт* – він що ступне, то й брехне. *Это можно сделать -дя* – це можна зробити мимохідь, між іншим.

Похождение (чаще во множ. -ния) – пригода (*мн.* пригоди), приключка (*мн.* приключки), авантюра (*мн.* авантюри), походінка. **-ния Робинзона Крузо** – пригоди Робінзона Крузо. *Романтические -ния* – романтичні походінки. *Срв. Приключение.* [Павлусь розторсав собі нерви систематичною гульнією по ночах, алькоголем та романтичними походінками (Н.-

Лев.)].

Похожий на кого на что – схожий, похóжий на ко́го, на що, підхожий, поді[о]бний до ко́го, до чо́го. [Він був схожий з виду на ма́тір (Н.-Лев.). Сама́ на себе не схожа ста́ла, така журба́ її бере́ (Рудч.). Вийшла дівчинка, підхожа до молодого́ гусеня́ти (Г. Барв.). Оттакі й підхожі думки плутались у кожного́ в голові́ (Грінч.). Все здавало́сь чужим, чудним, не поді́бним до того́, що було́ вчора́ (Коцюб.).] *Портрет не -хож на оригинал* – портрет не схожий на оригінал. *Они -жи друг на друга* – вони схожі один на одного́ (поміж собою́), вони підхожі, поді́бні один до одного́. *-жий как вылитый, как две капли воды* – схожий, як викапаний, достоту схожий, достотній, чистий, чистісінький. [Син – викапаний (чистий, достотній) ба́тько. Достоту на брата́ схожий]. *Бывает, быть -жим на кого, на что* – підходити до ко́го, до чо́го, скидатися, подóбати, похóдити на ко́го, на що; см. **II. Походіть**. [Чоловік до чоловіка́ бува́ підходить. День на день і ніч на ніч не скидається́ (Васильч.). Похóдити на те, ніби-то акція́ – гроші? (Кониськ.).] *Родиться, оказаться -жим на кого* – уродитися, уда́тися, вийти в ко́го, викинутися в ко́го *и* на ко́го, скинутися, зда́тися на ко́го. [Чорт її знає, в ко́го вона́ й уродилась така́ хороша́ (Тобіл.). Удався́ я, ма́буть, у того́ пращура́ свого́, у Савлука́ козака́ (М. Вовч.). Ні один син не викинувся́ на ба́тька (Херс.). Така́ і повненька, і біла і рум'яна, чорноо́ка, чорнобріва, як ма́ти, і на но́ров тро́хи скинулася́ на не́ї (Мирн.). Ні, гарний був Мазепа́ мій, а ти так здався́ на чо́рта зло́го (Греб.).] *Стать на человека (на людей) -жим* – вилю́днити. [Між товари́ством став він скоро́ віджива́ти, став виявляти здібності́ до вче́ння, осмілі́в, вилю́днів, як ка́жуть (Васильч.).] **Похоже** на это, на то – підхоже до чо́го, до то́го; скидається́ на це, на те. [Це тільки́ тро́шки на правду́ скидається́, а більш до брехні́ підхоже]. *Это ни на что не -же* – це вже не знати́ що.

Похозьяйничать, похозьяйствовать – погосподарюва́ти, похазьяйнува́ти, (*гал.*) погаздува́ти; (*похлопотать*) попоратися. [Була́ дочка́, оддали́ замі́ж, та недóвго й погосподарювала́ – вмёрла (М. Вовч.).]

Похозьяйски – по-хазьяйському, по-хазьяйськи, по-господарському.

Похолоде́ть – (*от испуга*) похоло́нути, охоло́нути, схо́лонути, захо́лонути; (*остить*) похоло́дніти. См. **Холоде́ть**. [Похолола́ я вся́ з о́страху (Кониськ.). Я так і охоло́в, як забачив вóвка (Звяг.). Хома́ як глянув, то й схо́лов (Рудч.). Я так і захо́лола вся́ (Коцюб.).]

Похолоде́вший – похоло́лий, захо́лолий; похоло́днілий. [Взяла́ його́ похоло́днілу руку́ (Кониськ.).]

Похолодне́ть, *безл.* – похолода́ти, похоло́днішати, (*зан.*) постуде́нити. [Ще не о́сінь, а вже похоло́дало (Звин.). Постуде́ніло на дво́рі (Кам'ян.). Похоло́днішало у нас тепе́р].

Похороне́нье – ховання, поховання, хоронення́ похоронення́. [Ото́ прийшо́в чоловік з дру́гого села́ на поховання́ та й сам уме́р з холери́ (Лубен.). Яка́ кому́ смерть, така́ й хоронення́ (Ромен.). Скільки́ ба́тюшка візьму́ть за похоронення́? (Чигир.).] *Срв. Погребение*.

Похорони́ть – 1) (*покойника*) поховати́, заховати́, погребти́, похороніти, (*схоронить*) сховати́, схороніти, (*пренебр.*) загребти́, прикопати́. *Срв. Погребать, Схоронить*. [Як умру́, то поховайте́ мене́ на моги́лі (Шевч.). В чужу́ зе́млю чужі лю́ди мене́ захова́ють (Шевч.). А хто-ж мою́ голо́воньку без тебе́ схова́є (Шевч.). А вже твою́ милу́ схороніли́ (Метл.). Їх погребу́ть жеру́щі му́хи нільські́ (Куліш). Хвали́ попа́ прико́павши́ (Номис)]; 2) (*спрятать многое*) поховати́, позаховувати́. **Похороненный** – 1) похований, захований, схований, (*редко*) погребений, похоронений; 2) похований, позаховуваний.

Похоронный – похоронний, погребний, погребовий. **-ное пение** – похоронний спів. **-ный звон** – погребний звін, подзвін (-дзвону), подзвіння (-ння). **-ный обряд** – похоронний обряд. **-ное служение** – похоронна (погребна) відправа. **-ная процессия** – похоронний похід (-ходу), провід (-воду), погреб (-бу), похорон. [Гучно́ з про́водом ховали́ попівну́ (Звяг.). З погребом іду́ть (Липовеч.). Похорон іде́]. *Бюро -ных процессий* – похоронне (погребове) бюро́. **-ный марш** – жалі́бний (сумний) марш. *Срв. Погребальный*.

По́хорони – по́хорон (-ну), (*редко*) похороння, по́грєб (-бу). *Срв. Погребѣние.* [Усе село було на похороні (Кониськ.). Мов на погребі заводить (Франко). Скільки хто хотів, стільки за похороння й брав (ЗОЮР. II)]. *Учасник -рон* – погребовий. *Устраивать -ны* – похорон справляти. [Пишний похорон йому справили. А сам собі за життя ще похорон справляє (Рудан.)].

Похороня́ть, *см. Хороніть.*

Похорохо́ряться – попри́ндитися, повелича́тися.

Похоро́шему – по-доброму. *Все-ль у вас -му?* – чи все у вас гаразд?

Похороше́ть – покращати, полóччати, похорошіти, почепурніти, погарніти. [Гарна була дівчиною, а молодіцею ще покращала. Оріся похорошіла як ягідка (Свидв.). Дивісь, який став! аж полóччав (М. Вовч.)].

Похоте́ние – 1) хотіння, бажання, пра́гнення; 2) (*плотское*) хотіння, похотіння. [Хотіння тіла. Її люблю не просто з похотіння (Куліш)].

Похоте́ть – 1) *см. Захоте́ть*; 2) *несоверш.* – жада́ти.

Похотли́во – хтиво, пожа́дливо, похотливо.

Похотли́вость – хтиві́сть, пожа́дливі́сть, похотли́вість, хотли́вість, (*шутл.*) женихли́вість (-вості).

Похотли́вый – хтивий, пожа́дливий, похотли́вий, хотли́вий, (*шутл.*) женихли́вий.

По́хотный, *см. Похотли́вый.*

По́хоть – похотіння, хіть (*р. хоти*), похі[о]ть, жадо́ба, ярува́ння, (*грубо*) жирува́ння. [Се просто похіть крові і потура́ння своїй волі (Куліш). То свята́ любов, а не жадо́ба грішна (Самійл.)].

Похохота́ть – порегота́ти, -ся (регочу́, -ся -гочеш, -ся), пореготі́ти (-регочу́, -готи́ш), похихоті́ти (-хихочу́, -хоти́ш). *См. Хохота́ть.*

Похрабри́ться – похрабрува́ти, побадьоритися (якийсь час); *см. Храбри́ться.*

Похра́мывать – накульгува́ти (трохи), наляга́ти на ногу.

Похра́пывание – хропіння.

Похра́пывать, похрапе́ть – хропті́ (помалу́, ча́сом), похропті́ (якийсь час). *Срв. Храпе́ть.*

Похрипе́ть – похрипі́ти, похарча́ти, похавча́ти (якийсь час). *См. Хрипе́ть.*

По-христиа́нски – по-християнському, християнським робом, способом.

Похристо́соваться – похристо́с(ув)атися, похристува́тися з ким, похристо́сува́ти кого́. [Дівчина весело регоче і в блискучих її очах світить легенький жаль, що не можна усіх похристо́сувати (Васильч.)].

Похрома́ть – покульга́ти, пошкутильга́ти, покуля́ти, покривуля́ти (якийсь час). *См. Хрома́ть.*

Похрусте́ть – похрусті́ти, похрумті́ти, похрупо(с)ті́ти, похруша́ти, похрускати, похрумчати, потру́скати якийсь час). *Срв. Хрусте́ть.*

Похрюка́ть – поро́хкати, порохкоти́ти, похрокоти́ти *и т. д.*; *см. Хрюка́ть.*

Похуда́ние – схуднення.

Похуде́лый – схудлий, змарні́лий, помарні́лий.

Похуде́ть и Похуда́ть – схудну́ти (*о мног.* поху́днути), змарні́ти, помарні́ти, пода́тися, зве́стися (з себе), стягті́ся, (*в лице*) спа́сти з лиця, спа́сти, упа́сти, змарні́ти, помарні́ти на лиці, на виду́; (*в теле*) спа́сти (*о мног.* поспада́ти) з тіла, на тілі змарні́ти, помарні́ти, (*вульг.*) з черева спада́ти, спа́сти. [Поки гладкий схудне, то худий здо́хне (Приказка). Змарніло твоє личенько, очі позапада́ли (Олесь). Він страше́нно змарні́в, схуд і зблід (Крим.). Лице зблідло, помарні́ло, аж зчорні́ло (Н.-Лев.). Його́ жінка дуже подала́ся, змізерні́ла, зблідла (Н.-Лев.). Мабу́ть, із себе я вельми звела́ся (Кониськ.). Обо́є старі́ із журби́ так уже́ стягли́сь, що аж злягли́ (Квітка). Зробила́сь біда́-біда́, з лиця́ спа́ла і по-під очима́ сині́ смуги лягли́ (Тесл.). Не їсть, не п'є, уночі́ не спить, з тіла́ спав (Мирн.)]. **Похуде́вший** – схудлий, змарні́лий, помарні́лий. **-вшее лицо** – схудле, змарні́ле, помарні́ле обличчя.

Похуже *кого чого* – 1) (ср. ст. от **Плохой**) гірший, -ша, -ше, поганіший, -ша, -ше від ко́го; від чо́го, за ко́го, за що́, ніж (як) хто́, що́; 2) (ср. ст. от **Плохо**) гірше, поганіше від чо́го, за що́, ніж (як) що́. *Стало -же* *прежнего* – стало гірше, ніж (як) було́. *Не -же* – не згірш(е), не гірш(е), не поганіше. [Знаю це не згірш (не гірше) від вас, за вас]. *Выбери что -же* – вибери що найгірше, гіршеньке.

Похули́ть – погудити, поганити, поганьбіти *и* поганьбува́ти ко́го що́. См. **Хули́ть**.

Похулка́ – гудіння, ганіння, гудьба́, ганьба́.

Поцарапа́ть, -ся – подряпати, -ся, пошкрябати, -ся, подрати, -ся, подерти, -ся. См. **Царапа́ть, -ся**. **Поцарапанны́й** – подряпаний, пошкрябаний, подраний, подертий.

По-ца́рски – по ца́рському, як цар. [Живе́ як цар].

Поца́рствовати́ – поца́рюва́ти (якийсь час); см. **Ца́рствовати́**.

Поцвести́ – 1) поцвісти, поквітнути, поквітува́ти (якийсь час); 2) (*покрыться плесенью*) – поцвісти, попліснявіти. См. **Цвести́**.

Поцеди́ть – поцідити *тро́хи*; см. **Цеди́ть**.

Поцелова́ть – поцілувати (*диал.* поцюлува́ти), (*детск.*) поцьома́ти ко́го в що́, що́. **-ва́ть** *руку кому́, в руку ко́го* – поцілува́ти *руку кому́, в руку ко́го*.

Поцелова́ться – поцілуватися (*диал.* поцюлува́тися), (*детск.*) поцьома́тися, (*шуточ.*) цмокнутися, (*здороваясь*) почоломкати́ся з ким.

Поцелу́й – поцілунок, цілунок (-нка). **-лу́и, мн.** – поцілу́нки, цілува́ння. [Обійми, поцілу́нки, а за кілька годин я уже́ їхав (Коцюб.). За оди́н її цілу́нок най горю́ сто тисяч літ (Франко). Не слова́ми, цілува́нням любо́щі говорять (Куліш)]. *Предательский, Иудин -лу́й* – юдин поцілу́нок. *Покрывает, покрыть -лу́ями ко́го, что* – вкрива́ти, вкрити поцілу́нками, виціловувати, вицілувати, вицілува́ти, обціловувати, обцілува́ти ко́го, що́. Срв.

Обцеловыва́ть. [І руці, і но́зі вцілу́ю і буду́ пестить як дити́ну (Пачовськ.)].

Поцени́ть (*все или немного*) – поцінува́ти, потаксува́ти (все або *тро́хи*).

Поцеп, см. Почеп.

Поцепи́ть – почепи́ти що́ куди́.

Поцеремо́нитися (*сделать что-либо*) – посоро́митися, поцеремо́нитися, не нава́житися що́ зроби́ти. [Посоромився сказа́ти, що той бреше. Посоромився їсти, хоч і голо́дний був]. См.

Церемо́нитися.

По-цига́нски – по-цига́нському, по-цига́нськи, цига́нським ро́бом.

Почавкива́ть, почавка́ть – плямкати, чвакати, жвякати, ця́мкати (ча́сом, зрідка); попля́мкати, почва́кати, пожвя́кати, поця́мкати (якийсь час, *тро́хи*); срв. **Чавка́ть**.

Поча́рочно – чарка́ми, на чарки́.

Почарочны́й, -ная *продажа* – про́даж чарка́ми, на чарки́.

Поча́сту – ча́сто, часте́нько, ча́сто-густо. *Он -сту у нас бывает* – він часте́нько в нас бува́є.

Поча́тие – почаття́, роз(по)чаття́.

Почато́й – поча́тий, роз(по)ча́тий, (*о хлебе*) поча́тий, вкра́єний. [Нали́й моло́ка з поча́того, роз(по)ча́того глечика́]. Срв. **Непочато́й**.

Поча́ток – 1) поча́ток (-тку), см. **Нача́ло**; 2) (*кукурузы*) кача́н (-на́), кия́х (-ха́), кия́к (-ка́), стру́к (-ка́), (*гуц.*) шу́лка, шу́льо́к (-лька́), шуля́к (-ка́); 3) (*пряжи*) почи́нок (-нка). [Напря́ла три почи́нки]; 4) (*початая вещь*) поча́те (-того́).

Поча́ть, см. Почина́ть.

Поча́ще – часті́ше, часті́шенько.

Почва́ – 1) гру́нт (-ту), землі́я. [Не мо́жна-ж зрости́ти кві́тку на безво́дному гру́нті (Коцюб.)]. *Безпло́дная -ва* – неродю́чий, яловий гру́нт. *Неудобная -ва* – непридо́бний гру́нт, невжиток (-тку). *Нетронутая -ва* – незайма́ний гру́нт, ціліна́. *Образчики почв* – зразки гру́нтів.

Высота колоко́льни от -чвы – висо́кість дзвіни́ці від землі́; 2) (*переносно: основание*) гру́нт, (*подкладка*) підста́ва. [Де да́лі міти́чні легенди́ перехо́дять на гру́нт дійсно́ї історі́ї (Крим.)].

Шевчénко не відривається від нашого історичного ґрунту (Грінч.). Ваші вірші – гарні пісні про кохання... невже вони не мають реальної підстави (Крим.)]. **-ва** *уходит у нас из под ног* – земля (ґрунт) усовується нам з-під ніг, ґрунт западається під нашими ногами. *Шаткая -ва* – непевний (хиткий) ґрунт. *Все это возникло на -чве личных отношений* – все це сталося на особистому ґрунті. *Нечистота – благоприятная -ва для всяких эпидемий* – нечистота (бруд) – сприятливий на всякі пошесті ґрунт; 3) (геогноз.: *слой*) верства, шар (землі). **-ва** *первозданная, третичная, наносная, осадочная* – первісна, третична, наметна (напливна), осадова верства (шар).

Почванитесь – почванитися, повеличатися, попишатися, побундючитися, поприндітися, (*усилит.*) попочванитися, поповеличатися *и т. д.* [Хотів повеличатися перед селючкою (Грінч.). Що то вже він попочванився].

Почвенный – ґрунтовий. **-ная вода** – ґрунтова вода; *срв.* **Подпочвенный. -ная карта** – ґрунтова мапа, мапа ґрунтів. **-ное колесо** – підспідне, підсубійне колесо, підспідник, підсубійок (-бійка), підсубійник.

Почвоведение – ґрунтознавство.

Почвообразующий – ґрунтотворчий.

По-человечески – по-людському, по-людськи. *Смотреть -ски* – дивитися по-людському, людським оком дивитися (позирати) на що.

Почём, нар. – 1) звідки, як. **-чём я знаю?** – звідки я знаю? чи (або) я знаю? як мені знати? **-чём знать, что вперед случится** – як, звідки знати, чи то ж можна знати, що колись станеться (що має статися); 2) по чому, по чім. **-чём покупали вы эту материю?** – по чому (по чім) купували ви цей крам? що платили ви за цей крам? **-чём уступил он вам яблоки?** – по чому (по чім) віддав він вам яблука?

Почему, союз – чом, чому, чого, через що, через віщо. [Слово, чому ти не твердая криця... , чом ти не гострий, безжалісний меч? (Л. Укр.). Чого-ж тепер на Україні воеводи стали, чого права козацької й вольності пропали? (Рудан.). Через що воно так? – питав він себе (Крим.)]. **-му он не приходит?** – чому (чом) він не приходить? **-му ты не пришел вчера?** – чом (чому) ти не прийшов учора? *Вот -му я это сделал* – ось чому (от чому, ось через що), я це зробив. **-му он обратился ко мне, а не к кому другому?** – чому (чого, через що) він вдався до мене, а не до кого іншого? **-му вы знаете это?** – звідки, (через що) ви це знаєте? **-му это? (т. е. на каком основании? с какой стати?) – обыкновенно в возражении** – після чого? **-му же вы не сказали мне об этом?** – чом-же (чому-ж, чого-ж) ви не сказали мені про це? **-му-же именно я должен был это сделать?** – чого-ж (чому-ж, через що-ж) саме я повинен був (мав) це зробити? **-му-бы не (сделать что-л.)** – чому-б (чому-ж би) не (зробити чого), чом такі не (зробити чого, не зробиш... чого). [І справді, чом такі не скажеш, людям, Марусе? озвалася я до неї (М. Вовч.)]. **-му бы и нет?** – чому ні? [Нема слуги. Чи не дасте ви мені яку з ваших? – Чому ні? Беріть собі, котру схочете (М. Вовч.)]. **-му-то** – чомусь, чогось, через (ві)щось. [Чомусь мені, мила, горілка не п'ється (Метл.). Чогось обойко не веселі (М. Вовч.)].

Почеп (*у колодца*) – ключ (-ча).

Почерк – письмо, писання, рука, начерк. [По тонкому жіночому начерку він пізнавав, що то лист од неї (Коцюб.)]. *Это его -черк* – це його письмо (писання, рука), це його рукою писано. *Красивый, дурной -черк* – гарне, погане письмо. *Скорописный -черк* – скорописне письмо. *Ясный, разборчивый -черк* – виразне, розбірне письмо (писання). *У него хороший -черк* – він гарно пише, у його гарне письмо. *Одним -ком пера* – одним черком пера. [Одним черком пера такого лиха наробив].

Почёркивать, почеркать и -чёркать – черкати (іноді, часом), почеркати що.

Почернение – почорніння, зчорніння.

Почернелый, -невший – почорнілий, зчорнілий, учорнілий, (*слегка*) причорнілий. **-невший снег** – почорнілий сніг. **-невшее лицо** – зчорнілий, учорнілий вид, зчорніле, учорніле

обличчя.

Почерне́ть – почорніти, зчорніти, учорніти, (*слегка*) причорніти; (*ещё более*) почорнішати. *Срв. Черне́ть.* [Ой чо́го ти почорніло зелене́е по́ле? (Шевч.). Лице́ зблідло, помарніло, аж зчорніло (Н. Лев.)]. **Почерне́вший**, *см. Почерне́лый.*

Почерни́вать, почерни́ть – чо[е]рнити злегка, причернювати що; почо[е]рнити, ви́чо[е]рнити що. **Почерне́нный** – почернений, ви́чо[е]рнений, (*слегка*) причернений.

Почерпа́ние – че́рпа́ння.

Почерпа́ть – почерпати (деякий час, скільки разів).

Почерпа́ть, почерпну́ть – 1) че́рпа́ти, зачерпну́ти, учерпну́ти (води́ і т. п.); (*переносно*) черпати що, почерпну́ти, зачерпну́ти, ви́черпнути що, брати, взяти що, засягти́ *и* засягну́ти чо́го з чо́го, звідки. [В старовину́ дуже у нас любили́ літописи і з них че́рпали люди́ відомості про сво́є мину́ле (Єфр.). Сла́вний про́зою Кві́тка ви́черпнув сво́ї оповіда́ння з наро́дних уст (Куліш). Му́сили наші пре́дки ба́гато у сво́ю ду́шу од да́вніх часі́в зачерпну́ти (Куліш). У їх за́всігди́ можна́ засягти́ бра́терської́ по́мочи (Грінч.)]. **Почерпну́тый** – почерпнутий, почерпнений, зачерпнутий, зачерпнений, ви́черпаний, засягнений. [Тут я й джерела́ історичні́ вказую́, з котри́х моя́ пові́сть ви́черпана (Куліш)]. *Этот слух -нут из ненаде́жных исто́чников* – цю чу́тку взято́ (ця чу́тка взята́) з непевних джерел.

Почерствéлый – почерствілий, зчерствілий.

Почерствéть – почерствіти, зчерствіти; *см. Черствéть. Почерствéвший* – почерствілий, зчерствілий.

Почертíть – порисувати, покреслити *См. Чертíть. Весь пол -ті́ли* – увесь поміст, усеньку підлогу порисували (зграсували, подряпали).

По-черто́вски – по-чортівському, по-чортячому, по-чортячи, чортячим (чортовим) звича́єм.

Почеса́ть – 1) (*гребнем волосы*) почесати. *Весь лён -сали́* – увесь льон почесали; 2) *см.*

Почёсы́вать. Почёсанны́й – 1) почесаний; 2) *см. Почёсы́вать.*

Почеса́ться – 1) (*возвр.: гребнем волосы себе*) почесатися; 2) (*страд.*) почесатися, бу́ти почесани́м. *Срв. Чеса́ться*; 3) *см. Почёсы́ваться.*

Почёствоват́ь – 1) ушанувати, пошанувати ко́го чим; 2) *см. Попот́чеват́ь.*

Почест́ь – шана, пошана, шаноба, повага, величання (-ня), че́сть, почест́ь (-сти). **-сти** – гонори (-рів, *мн.*), почесті́. *Дорога́ к -стям и должностя́м* – доро́га до гонорів та урядів. *Ти́цета челове́ческих -стей* – ма́рність лю́дської́ шаноби. *Оказы́вать, -зат́ь, возда́вать, -да́ть -сти* – відда́вати, відда́ти, да́вати, да́ти хвалу́, че́сть-хвалу́, пова́гу, шанобу́, шану́ ко́му, велича́ти, звелича́ти ко́го. [І па́нові на́шому че́сть-хвалу́ да́ймо (Чуб.). Ха́нові відда́вали ца́рську́ пова́гу (Леонт.)].

Почест́ь, *см. Почита́ть.*

Почесу́ха – чуха́чка, свербе́ць (-бця́), коро́ста.

Почесу́шки – чу́хи, чухани́ці.

Почёсы́вание – 1) (*руками зудящего места*) чу́хання, (*вульг.*) чухма́ріння, шкρόбання *и т. д.*, *см. Почёсы́вать*; 2) свербі́ння (-ня), свербля́чка, свербо́та, свербі́ж (-жу); *срв. Зуд.*

Почёсы́вать, почеса́ть – 1) чу́хати, почу́хати, (*вульг.*) чухма́рити, почухма́рити, скрyо́бати, поскрyо́бати, шкρόбати, пошкρобати, шкρя́[і]бати, пошкρя́[і]бати, скре́бти, поскре́бти, дря́пати, подря́пати що. **-вать, -са́ть затýлок, спи́ну** – чу́хати, почу́хати, (*вульг.*) поскρома́дити, поскре́бти поти́лицю, спи́ну. **-вать, -са́ть руко́ю в голо́ве, руко́ю голо́ву себе** – чу́хатися, почу́хатися, шкρобатися, пошкρобатися, шкρя́[і]батися, пошкρя́[і]батися в го́лову. [Де ж я тебе́, любонько, сховаю́? – мо́вив бойко́, чу́хаючися́ в патла́ту голо́ву (Франко). Відпові́в вийт, шкρоба́ючись у патла́ту голо́ву (Франко). Ні́коли і в голо́ву пошкρі́батися (Свид.). Пошкρі́бався́ в голо́воньку́ (Грінч.)]. **-са́ть язы́к** – поклепа́ти язы́ком, почу́хати піднебі́ння, потеревéнити, попаше́кувати; 2) *см. Почеса́ть. Почёсанны́й* – 1) почу́ханий *и т. д.*; 2) *см. Почеса́ть.*

Почёсываться, почеса́ться – 1) чу́хатися, почу́хатися, (*вульг.*) чухма́ритися, почухма́ритися, скрьо́батися, поскрьо́батися, шкрю́батися, пошкрю́батися, шкря́батися, пошкря́батися, шкрі́батися, пошкрі́батися, скребті́ся, поскребті́ся, дря́патися, подря́патися. **-ся** *вдоволь, везде* – вічухатися, обчу́хатися. [Зараз схопивсь, випозіхався, вічухався, помолівсь Бо́гу (Квітка)]. 2 – 3) *см.* **Почеса́ться 1 - 2**; 4) свербі́ти, посвербі́ти. *У него спина -вається* – у нього (йому) спина свербіть.

Почесь, *см.* **Па́чеси, Очёски**.

Почёт – шаноба, шанота, шана, пошанівок (-вку), повага, честь, почётка, го́нор (-ру), (*в нар. песнях*) величчя (-чя). [Хоро́бром у нас хвала і сла́ва, розу́мному шаноба і пова́га (Куліш). Ма́тимеш достатки, ро́дину че́сну, шанобу од усі́х (М. Вовч.). Тут усі́м одна́ка шана́ (Франко). Служить Се́мен, служить, а го́нору йому́ все таки́ нема́ (Основа). Дивісь як Се́мен пішов у почётку (Гр.)]. *Всякому -чёт по за-слугам (по роду)* – усякому шаноба, шана́ по заслу́зі (*по роду*). *Быть в -те* – бу́ти, пробува́ти у шанобі, у шаноті, в ша́ні, в пошанівку, в го́норі, (*образно*) сидіти на висо́ких стільцях. [Були золоті́ вікі, як пі́сня і сло́во були́ у шанобі (Л. Укр.). Вона́ була́ там в такій шаноті́ (Берд.)]. *Оказывать -чёт* – віддава́ти ша́ну, пова́гу ко́му, велича́ти ко́го, (*в нар. песне*) величчя робити, зробити (наряджа́ти, наряди́ти) ко́му. *С -чётом* – че́сно, почёсно, з ша́ною, з шанобо́ю. [Та се вже́ рі́ч рі́ччю, що похова́ємо його́ че́сно (Куліш)]. *Срв.* **Честь, Почесть, Почте́ние**.

Почётный – почёсний, пова́жний. **-ный гражданин** – почёсний громадянин. **-ный член, председатель** – почёсний член, голова́. **-ный титул, -ное звание** – почёсний титул, (*мн.*) го́норі (-рів). **-ная должность** – почёсний уря́д. **-ные знаки** – відзна́ки. **-ная стража** – почёсна ва́рта. **-ное место** – почёсне місце, чі́льне місце. **-ное место новобрачных на свадьбе** – поса́д (-ду). *Занимать -тное место* – займа́ти почёсне, чі́льне місце, сидіти на почёсному, на чі́льному місці, (*образно*) сидіти на по́куті (*собств. в красном углу*). **-ная свита** – го́норовий по́чет. **-ные гости** – почёсні, пова́жні го́сті.

Почечка, *бот., см.* **Почка 2**.

Почечный – 1) нирко́вий, нирча́ний. **-ный камень** – нирко́вий ка́мінь; 2) брунько́вий, бростови́й, бростя́ний. *Срв.* **Почка**.

Почечуй – почечуй, геморо́й; *см.* **Геморо́й**.

Почечуйник, *бот.* (*Polygonum Persicaria L.*) – гірча́к (-ка́).

Почечуйный – почечу́йний, геморо́йний, гемороїда́льний. **-ная трава**, *см.* **Почечу́йник**.

Почивальный – спочива́льний, опочива́льний.

Почивальня – спочива́льня, опочива́льня, спа́льня.

Почивание – спочива́ння, опочива́ння, відпочива́ння.

Почивать – 1) (*отдыхать, спать, пребывать в покое*) спочива́ти, опочива́ти, відпочива́ти. [Хто по по́вній випива́є, той під ти́ном спочива́є (Номис). Ви все ще спи́те й спочива́єте (Єв.) Сі́вий в ха́ту і сам пішов опочива́ти (Шевч.). Усі́ кімна́ти спочива́ють у пі́тьмі (Коцюб.)] **-вать от трудов, на лаврах** – спочива́ти по тру́дах, спочива́ти на ла́врах; 2) (*покоиться в могиле*) спочива́ти. *Здесь -чиет* – тут спочива́є, тут ле́жить. *Срв.* **Почить**.

Почин – 1) (*начало*) почи́н (-ну), зачи́н (-ну), поча́ток (-тку), почи́нок (-нку). [Ходи́ть хоро́ба по лю́дях, з діте́й зачи́н]. *Продать дешево для -ну* – прода́ти де́шево на почи́н, для почи́ну; 2) (*инициатива*) за́хід (-ходу) *и* за́ходи (-дів, *мн.*) почи́н (-ну), при́від, при́звід, пові́д (-воду). *Делать -чин* – дава́ти при́від чо́му, ве́сти перед у чо́му. [Мо́торний, сме́ливий, він скрі́зь дава́в усьо́му при́від (Ми́рн.)]. *По -чину кого-л.* – за́ходом чи́м, за́ходами чи́ми, з почи́ну ко́го. [За́ходами кооперати́вного товари́ства заку́плено тра́ктори. З почи́ну ки́ївських цензу́рних сфе́р (Єфр.)]. *По собственному -ну* – вла́сним за́ходом, за вла́сним при́водом.

Починать, -ся, почать, -ся – почи́нати -ся, поча́ти, -ся, зачи́нати, -ся, зача́ти, -ся, роз(по)чи́нати, -ся, роз(по)ча́ти, -ся. *См.* **Начина́ть. Почато́й** – поча́тий, зача́тий, розпоча́тий, розча́тий.

Починѣние, см. Починка.

Починивать и Починяъ, починить *что* – лагодити, полагодити, ладити, поладити, ладнати, поладнати, (*бельѣ, одежду*) латати, полатати що; (*настроить*) налагоджувати, налагодити, наладжувати, наладити, наладнати, (*во множ.*) поналагоджувати, поналаджувати, що; (*подправить*) підлагоджувати, підлагодити, підладити, підладнати, (*бельѣ, одежду*), підлатувати, підлатати (*во множ.* попідлагоджувати, попідлатувати) що; (*заделать дыру, брешь*) залагоджувати, залагодити, заладити, заладнати, залатувати, залатати (*во множ.* позалагоджувати, позалатувати) що. **-нить со всех сторон, везде, на всех местах** – облагодити, обладити, обладнати, облатати, вилагодити, виладнати (усюди). *Срв.*

Поправлять, Подправлять. -нять (-нить) сапоги, ботинки – лагодити (полагодити) чоботи, черевики. **-нять (-нить)** *бельѣ, одежду кому* – латати (полатати, позалатувати, попідлатувати) білизну (плаття), одѣжу кому, облатати (*во множ.* пооблатувати) когo. [Нема кому ні обіпрать, ні облатать – треба женитися (Номис)]. П'ятеро дітей та все хлопці, усє на їх так і горить. Треба-ж їх пооблатувати (Богодух.)]. **-нять телегу, сани, плуг** – лагодити (полагодити), ладити (поладити), ладнати (поладнати), (*настроить*) налагодити, наладити, наладнати воза, сани, плуг. **-нять ружьѣ** – полагодити, налагодити рушницю. **-нять дом, избу** – лагодити, полагодити, облагодити будинок, хату. **-нять невод, сети** – лагодити, полагодити, вилагодити, налагодити невід, мережі, направляти, направити невід, мережі, понаправляти неводи, мережі. [Поки отаман дірку залата, то хлопець три... Вилагодили невід удвох (Март.)]. **-нить крышу** – полагодити, залагодити, заладнати, полатати, залатати дах, (*соломенную*) стріху. [Стріха в його добре попрогнівала і мохом пообростала: треба заладнати (Г. Барв.). Церкву обдирає, а коршму латає (Номис)]. *Оканчивать, окончить -нять* – долагоджувати, долагодити, доладжувати, доладити що. [Чи ти скоро долагодиш воза? (Гр.)]. **Починенный** – полагоджений, поладжений, поладнаний, полатаний, налагоджений *и т. д.*

Починиваться и -няться, починиться – 1) *стр.* – лагодитися, полагодитися, бути полагодженим, ладитися, поладитися, бути поладженим *и т. д.*; *см. Починяъ. Ружьѣ -няется* – рушниця лагодиться, направляється. *Машины -чиняются* – машини лагодяться; 2) (*возвр.: чинить свои вещи, одежду, дом и т. п.*) лагодитися, полагодитися, ладитися, поладитися, ладнатися, поладнатися, (*несколько*) підлагоджуватися, підлагодитися, підладнатися, (*кругом*) облагоджуватися, облагодитися, лататися, полататися, (*немного*) підлататися, (*кругом*) облататися, (*о мног.*) попідлагоджуватися, пооблагоджуватися, попідлатуватися, пооблатуватися; *срв. Поправляться 2.* [Пішли наші вгору: в долині ріжуть, а вгорі латаються (Номис). Хоч-би облататися трохи, а то одѣжа на мені самі порванці (Кониськ.)].

Починка – 1) (*действие*) лагодження, ладження, ладнання, *оконч.* полагодження, поладження, поладнання; (*белья*) латання, полатання; налагоджування, налагодження, облагоджування, облагодження, (*легкая*) підлагоджування, підлагодження *и т. д.*; *срв.*

Починивать. [Раз якось треба було обом громадам порадитися про полагодження шляху (Кониськ.)]; 2) (*что сделано для починки*) полагода, направа, поправа, поправка.

Занимающийся -кой обуви – підлаток (-тка), полатайко (-ка), (*гал.*) полатух.

Починный – починальний, початковий, зачинний.

Починок – 1) *см. Почин, Начало*; 2) корчівка, викорчуване на ріллю місце в лісі; 3) вісілок (-лка), новоселиця, хутір (-тора).

Почирикать – поцвірінькати, поцвіріньчати, (*угор.*) поціпкати. *См. Чирикать.*

Почислить, см. Числить.

Почистить, -ся – почистити, -ся. **-тить дорожки** – постругати доріжки, стежки. *См.*

Чистить.

Почистка (*на письме*) – підчистка.

Почитаемый – шанований, поважаний, величний. [Ми в по́па вели́чні (Метл.). Ро́де мій вели́чний, ве́черяй ти з на́ми (Федьк.).]

Почитай, нар. – 1) см. **Почти**; 2) мабу́ть, либо́нь. **-тай**, *много ягод набрали* – мабу́ть, бага́то ягі́д назби́рали.

Почитание – шанова́ння, поважа́ння, велича́ння, (*редко*) почи́тання, почи́тування. *Сыновнее - ние* – сині́вська ша́на.

Почитатель – шанова́ник, шанова́льник, вели́чник, пошано́вник, (*редко*) чти́тель.

Почитательница – шанова́ниця, шанова́льниця, вели́чниця, пошано́вниця, (*редко*) чти́телька.

I. Почитать, почтить – шанова́ти, пошано́вувати *и* ушано́вувати ко́го, поважа́ти, упова́жити, (*народн. песен.*) велича́ти, звелича́ти ко́го, (*реже: славянизм*) почи́тати *и* почи́тувати, чти́ти, почи́тити ко́го. *Срв. Чтить.* [Земля́ ма́ти, шану́й її, то вона́ тебе́ озолоти́ть (Грінч.). Дурня бага́того всі велича́ють (Номис). Подиви́тесь, як Ка́сія він ме́ртваго впова́жив (Куліш). Ми-ж тебе́, Окса́нко, звелича́ємо (Грінч.).] **-тять родителей, старших** – шанова́ти, поважа́ти ба́тьків, ста́рших. [Щоби ста́рших шанова́ли, ба́тька й не́ньку чти́ли (Рудан.).] **-тять старость** – шанова́ти, поважа́ти ста́рість. **-тять праздники** – шанова́ти, поважа́ти свята́. [Посу́ не трима́ли, свят не шанова́ли (Рудан.). Селя́ни поважа́ють неде́лю й пражники́ і не ро́блять ніяко́ї робо́ти (Н.-Лев.).] **-тить кого-л. чем** – вшано́вувати (пошано́вувати) ко́го чим. **-тить чью-л. память, умершего** – вшано́вувати, упова́жити, звелича́ти чию́ пам'я́ть, поме́рлого. **-тить память кого-л. вставанием** – вшано́вувати (пошано́вувати) чию́ пам'я́ть уста́ванням. **-чтү (вас) по рублику с пуда** – ува́жу (скину) вам по карбо́ванцю з пуда́. **-ться** – шанова́тися, пошано́вуватися, *и* вшано́вуватися, поважа́тися, упова́житися *и т. д.* **Прямота всім -таётся** – одве́ртість усі́ шаную́ть, поважа́ють. **-таются какие-л. обычаи** – поважа́ються, шаную́ться які́сь зви́чаї. **Свято -таться** – святи́тися. [Че́сть тоді́ святи́лась ду́же (Мкр.).]

II. Почитать, почесть – уважа́ти, ма́ти, (*реже*) трима́ти, ста́вити, поста́вити, узя́ти ко́го, що́ за ко́го, за що́. [Мене́ люди́ за дурно́го маю́ть (Г. Барв.). Ми тебе́ за свято́го уважа́ємо (Куліш). Взя́ли сироти́ну лю́ди за ні́ за що́ (Грінч.). Ста́вили їх (люде́й) за скоти́в (Котл.). Трима́й свято́ за свято́ (Номис)]. **-тять полезным что-л.** – уважа́ти що́ за корисне́. **Я -чтү за честь, за долг** – за че́сть, за повинні́сть собі́ ма́тиму, за че́сть, за повинні́сть свою́ уважа́тиму, за че́сть, за повинні́сть собі́ поста́влю. **-тять себе за грех делать что-л.** – за грі́х уважа́ти собі́, гріхува́тися що́ ро́бити. **-ться** – уважа́тися, і́ти за ко́го, за що́. **Он -таётся здесь лучшим доктором** – його́ вважа́ють тут за найкращо́го ліка́ря, він іде́ тут за найкращо́го ліка́ря. **Это -тётся им за обиду** – він ма́тима, ві́зьме це́ за кривду́, за обра́зу.

III. Почитать – почи́тати, см. **Читать**. [Почитай́ мене́ що́-небу́дь (Л. Укр.).]

Почитывать – чи́тати що́ (ча́сом, ино́ді), почи́тувати що́. [А проте́ почи́тує пи́сьме́нна грома́да шкодливий тві́р (Куліш)].

Почить – 1) спочи́ти (*б. вр.* -чи́ну, -чи́неш), опочи́ти, засну́ти, (*во множ.*) посну́ти. **-чить на лаврах** – спочи́ти на ла́врах. **Рабочие -чили** – робі́тничі́ посну́ли; 2) (*умереть*) спочи́ти, опочи́ти. **В бозе -чивший** – в бо́зі упоко́єний.

Почихать – почха́ти, почиха́ти, (*долго, часто, с усил. знач.*) попочха́ти. [Попочха́еш ти у мене́!]

Почище – 1) (*срв. ст. от Чистый*) (тро́хи) чи́стіший, -ша, -ше; (*ср. ст. от Чисто*) (тро́хи) чи́стіше; 2) (*получше*) кра́щий, -ща, -ще, лі́пший, -ша, -ше; кра́ще, лі́пше. **Видал я и -ще тебя** – ба́чив я і́ лі́пших за те́бе, і́ не таких, як ти. **И -ще этого приходилось слышать** – і́ не таке́ доводи́лось чува́ти.

Почка – 1) (*у животных, анат.*) ні́рка; 2) (*цветочн. на деревьях*) брості́на, бростка́, брочка́ (*ум.* бростиночка́, бросточка́, брочечка́), бросто́к (-тка́) (*соб.* брость (-сти), брост (-ту), бростя́ (-стя), забрость (-сти)), пу́пок (-пка), бі́б'яшок, бі́бляшок (-шка); (*бутон*) пу́п'янок (-нка) (*ум.* пу́п'яночок), пу́п'ях (-ха), пу́п'яшок (-шка), зеле́ночок (-чка), бу́льбашка, бу́цик,

зав'язок (-зка); (*распускающаяся*) розпуківка (ум. розпуківочка), розпукалка; (*лиственная*) брунька (ум. брунечка), бубочка, бурубущка. [Дерева ще безлисті, але вкриті бростю, що от-от має розкритись (Л. Укр.). На яблуні багато забрости, багато яблук буде (Н.-Лев.). Забрость аж червоніла на деревах (Н.-Лев.). До тебе верну, як вбересь у брость-листок діброва (Млака). Молоденька, наче пуп'янок (Приказка). Квітки розкручували свої пуп'яночки (Н.-Лев.). Не розів'єшся, любий мій квіте, ізов'янеш в зеленочку (М. Вовч.). Розпукуються вже буцики на троянді – буде цвісти скоро (Переясл.). Зав'язки фіг показалися на фіговині (Св. Пис.). По кущах виповнюють розпуковочки, бростяться дерева (М. Вовч.). На весні береза бруньки наганяє (Чуб.)]. *Выбрасывать, выбросить -чки* (о дереве) – броститися, наброшуватися, наброститися, бростатися, набростатися, брунитися, набрунитися, набрунькуватися, набруньчитися, прищитися, наприщуватися, наприщитися. [Вишня почала вже броститися (Аф.). Ач як рясно набростилося – буде врожай на садовину (Лубен.). Дерево бруниться Крол.). Дерево вже набрунькується (Манж.). Дерево вже в бурубущках (як починає наприщуватися) (Козел.)]. *Имеющий много -чек* (о дереве) – броснатий.

Почкование – бросткування, брочкування, пупкування, щепіння.

Почковатый – 1) ниркуватий, ниркастий; 2) броснатий.

Почковать – бросткувати, брочкувати, пупкувати, щепити.

Почковидный, анат. – ниркуватий.

Почковый – 1) анат. – нирковий; 2) бот. – бростковий, брочковий, бруньковий. См. **Почка**.

Почковьюн (насек. *Phalaena tortrix*) – смертка.

Почмокать, -ся – поцмокати когось, поцмокатися з ким.

Почмокивать – цмокати, прицмокувати.

Почокать, -ся – поцокати, -ся.

Почта – пошта. *Пересылать по -chte* – слати, пересилати поштою. [Гроші поштою шлють (Г. Барв.)]. *Возвратная, спешная -чта* – поворотна, спішна пошта.

Почтальон – поштар (-ря), (*разносчик почты*) листоніша (-ші, м. р.). *Быть -льоном* – поштарювати.

Почтамт – поштамт, головна поштова контора (в окрузі, в губерні).

Почтамтский – поштамтський.

Почтарский – поштарський, поштарівський.

Почтарь – поштар (-ря).

Почтдиректор – поштдиректор.

Почтдиректорский – поштдиректорський.

Почтение – 1) (*действие*) пошанування, вшанування, уповаження; см. **І. Почитать,**

Почтить. [Наш Тодір як малювання, треба йому пошанування, треба його пошанувати, до боку хустку дати (Грінч. III)]; 2) (*чувство уважения*) пошана, повага, шаноба, шана, (по)шановання, поважання до когось, до чого. [За се він варт ще більшої пошани (Самійл.). До неї прилипла якась облесливість в розмові й повага до панів (Н.-Лев.). Що-б то вчинити на ознаку громадської до його шаноби (Куліш). Ні віри в святощі не має, ні шаноби (Самійл.). У нього й на макове зерно нема шановання до громади (Кониськ.)]. *Оказывать -ние* – віддавати, чинити повагу, пошану комусь, шанувати, поважати когось. [Один поважає, а десять зневажає (Гліб.)]. *Мое -ние!* – моє поважання! *С истинным -нием остаюсь Вашим...* – з правдивою пошаною (повагою) Ваш... *Засвидетельствуйте моё -ние вашей супруге* – прошу засвідчити мою пошану вашій дружині. *Обед, скажу вам, моё -ние* – обід, скажу вам, на прочуд гарний (такий, що куди твоє діло).

Почтенно – поважно, почесно.

Почтенность – поважність, шанівність, почесність, почтивість, статечність, г[і]о[д]ність, достойність (-ости).

Почтєнный – поважний, шановний, почесний, почтливий, (*солидный*) статєчний, г[і]дний, достїнний. [Він чоловік почесний (Черк.). За литївського панування наставляли наші прєдки на митрополїї, єпископства і архимандрїї статєчних людєй громадською вподобою (Куліш). Товаришу наш гідний та славний (Федьк.). **-ный человек, гость** – поважний, шановний, почесний, статєчний чоловік, гїсть. **-ный возраст, лета** – поважний, почесний вік. **-ная седина** – почесна сивина. **Почтеннейший!** – добродїю!

Почти – сливє *и сливи*(нь), майже, (*гал.*) май, правє, так як, (*чуть не*) м̀ало не, трѳхи не, як не, м̀ало що не, замалим не, (*без малого*) бєзмаль (не), без трѳшки. [Павла вона сливє й не бачила (М. Вовч.). Дивївся на неї майже несвідомо (Кониськ.). Стали ми об̀а май у послїдї (Федьк.). Сам як не в слїд за ними пішов (Свидн.). Матєри своєї я так як і не зазнала, бо менї було пївгода, як вони помєрли (Звин.). Ну цє так як і готѳва х̀ата, тїльки побїлити трѳба (Звин.). Вже-ж Улянка бєзмаль шїсть лїт має тепєра (Л. Укр.). **-чти ничего** – сливє (майже) нїчого. **-чти никогда** – сливє (майже) нїколи. **-чти нигде** – майже нїдє, м̀ало дє. **-чти все** – майже все, м̀ало не все. [Грѳші м̀ало не всї розтрїнькав (Куліш). М̀ало не всю нїч не спав (Липовеч.). М̀ало не всї чули (Липовеч.). **-чти совсем, вовсе** – майже зовсїм (цїлком), м̀ало не зовсїм, м̀ало не цїлком. [Пїснї та думи про козакїв та гайдамакїв позникали з народнѳї п̀ам'яти м̀ало не цїлком (Грінч.). *Он -чти разорєн* – він м̀ало (замалим) не зруйнований, він майже зруйнований. **-чти всегда в этом ошибаются** – сливє завсїди (сливє раз-у-раз) в цѳому помиляютьсѳа. **-чти каждый день** – сливє (майже) що-дня, м̀ало не що-дня. **-чти везде** – майже всюдї (скрїзь), м̀ало не всюдї, м̀ало не скрїзь. **-чти двадцать** – бєзмаль не двацѳять.

Почтительно – шанобливо, шановливо, почтїво, з шанобою, з пош̀аною, з повагою.

Почтительность – шанобливїсть, шановливїсть, почтїв(н)їсть (-ости). *Срв. Почтєние.*

Почтительный – шанобливий, шановливий, почєстливий, почтїв(н)ий. [Будє слухняна й шановлива (Гр.).]

Почтить, *см. Почитать.*

Почтмейстер – поштмайстер, поштмєйстер.

Почтмейстерский – поштмайстерський, поштмєйстерський.

Почтмейстерша – поштмайстерка, поштмєйстерка.

Почто – (*почему*) чому (*и чом*), чогѳ; (*зачем, для чего*) нащо, навїщо, чогѳ, пощо.

Почтовик – поштовик (-ка).

Почтовый – поштѳвий. **-вая контора, станция** – поштѳва контѳра, ст̀анцїя, пошта. **-вый ящик** (*ящик для писем*) – поштѳва скрїнька, скрїнька на листи. **-вые лошади** – поштарські, поштѳвї конї. **-вая подвода** – поштарка. *Ехать на -вых* – їхати поштарськими (кїньми), пош̀тою, поштаркою. **-вая дорога** – поштѳвий тракт (шлях). **-вая бумага** – листѳвний, листѳвий, поштѳвий папїр. *Налог для организации -вого сообщения* – поштѳве (-вого).

Почтосодержатель – поштар (-ря).

Почувствовать – почути (*редко* спочути), (*восчувствовать*) відчути, учути; (*зачуять*) зачути, (*ощутить*) почувити що. [Бий його дужче, щоб почув (Харк.). Незабаром вона очутилась і почувала, що їй холодно і бїк у неї болить (Грінч.). Він відчув сєрцем той крик розпўки (*отчаяния*), що глибоко таївсѳа в сєрцї його народу (Коцюб.). Тепєр і панї вчули, що хлїб рѳдить на мозолях (Кониськ.). **-вать себя как-л.** (*напр. хорошо, плохо, молодым и т. п.*), *по себе что-л.* – почувитисѳа як (*напр. добре, зле, молодим і т. ин.*), що. [Почуласѳа, що не може йти, що не зможе ввїйти в ту х̀ату (Грінч.). **-вать боль в ноге** – бїль у нѳзї відчути, почувити, почувити. **-вать в себе влечение к чему** – почувити в собї пѳтяг до чогѳ. **-вать в себе (свои) силы, любовь** – почувитисѳа на (своїх) силах (на силї *и* на силу), на любовї. [(Квїтка) почувсѳ на своїх власних силах і дав добру ознаку свогѳ великогѳ дару (Куліш). Надто вже багато людєй почувсѳа на любовї до України (Рїдн. Край)]. **-вать утомление, голод** – почувитисѳа на втѳму, на гѳлод. **-вать влечение к добру, злу** – почувитисѳа на добре, на зле. [Так спївай, щоб чоловік на добре, а не на зле почувсѳа (Куліш)]. **-вать свой живот, руки и т. д.** –

почу́тися живота́, руки́. [Почу́єшся живота́, як іззісі (Борз.)]. **-вать** *себя* *беременною* – почу́тися. [Я вже почу́лась (Гр.)]. *И не -вал, как заснул* – і не зчу́вся, як засну́в. *Дать себя -вать*, см. *Давать*. **-вать** *расположение, симпатию, склонность к кому-л., к чему-л.* – сподобати, уподобати собі ко́го, що, прихили́тися, приверну́тися до ко́го, до чо́го. [А я відразу приверну́лась до тебе́ серцем за твою лагідність (Л. Укр.). Княгиня ху́тко до його́ прихили́лась (Стор.)]. **-вать** *пресыщение жизнью, наслаждениями и т. д.* – знудити світом, вті́хами і т. д. **Почувствованный** – почу́тий, відчу́тий, учу́тий, зачу́тий. **-ться** – почу́тися, учу́тися. *В его словах мне -лось что-то...* – в його́ словах мені почу́лося (вчу́лося) щось... *Ошибка эта -вуется нашими потомками (отзовется)* – по́милка ця на́шим нащадкам очу́титися, да́сться в знакі.

Почудёсить, почудёсничать, почудить – похімерува́ти, похімерити(ся), почудува́ти.

Почудиться – здатися, (*привидеться*) привиді́тися, уздрі́тися, приуздритися ко́му, прия́витися, (*послышатся*) причу́тися, почу́тися ко́му, (*померещиться*) примрі́тися, приверзті́ся, поверзті́ся ко́му. *Мне -лось* – мені зда́лося, уздрі́лося, приуздрилося *и т. д.*

Почудиться – почудува́ти(ся), подивува́ти(ся) на ко́го, з ко́го.

Почуять – почу́ти, учу́ти, зачу́ти, (*носом*) заню́хати, зню́хати. Срв. **Чу́ять**. [Почу́ла ду́ша, що смерть за плечі́ма (Комар.)]. Ху́тко зачу́є кішка, де са́ло (Номис). Заню́хав біду́, як той слі́пий ковбасу́ в борщі́ (Франко)].

Пошабашить – обробі́тися, відробі́тися, пошаба́шити, (*в субботу*) посубо́тити. *Мы уже -шили* – ми вже відробі́лися *и т. д.*, у нас вже по роботі.

Пошага́ть – поступати, поту́пати, поді́бати, (*усилит.*) попоступа́ти, попоту́пати, поподі́бати; попойти́. Срв. **Шага́ть**. *Вам придётся порядком -га́ть, чтобы дойти туда* – вам доведе́ться чимало попойти́ (*фамильярно*: попосо́вати нога́ми), щоб туди́ доставі́тися.

Пошалёть – пошалі́ти, подурі́ти, поторопі́тися (якийсь час). См. **Шалёть**.

Пошала́ивать, пошалить – 1) пу́стувати, жирува́ти, гарува́ти, чмутува́ти, дурі́ти (іноді, часом); попустува́ти, пожирува́ти, погарува́ти, почмутува́ти, подурі́ти (якийсь час); (*подурачиться*) дурнува́ти, подурнува́ти, (*пошутить*) жартува́ти, пожартува́ти. [Закорті́ть дитині попустува́ти (Кониськ.)]; 2) сваволити, посваволити, грабува́ти, пограбува́ти, розбива́ти, порозбива́ти (якийсь час). *У нас не всё благополучно: ребята -вают* – у нас не все гаразд – хло́пці сваволя́ть (грабую́ть, розбиваю́ть).

Поша́рить – пони́шпорити, пошпо́ртати по чо́му, де, (*пощупать, напр. в кармане*) пола́пати, помаца́ти, (*порыться*) покопа́тися (в кешені), (*езде*) ви́нишпорити (всю́ди). Срв. **Ша́рить**. [По всіх заку́тках пони́шпорила – ніде нічо́го не знайшла́ (Харк.)].

Поша́рка́ть – почовга́ти, см. **Ша́рка́ть**.

Пошаты́вание – похітува́ння, хита́ння, хилита́ння, хиба́ння, колива́ння (-ня).

Пошаты́вать, пошатать и пошатнуть – похітува́ти, хита́ти, похита́ти, похитну́ти, схитну́ти, хитну́ти, (*обыкновенно с отрицанием*) ухитну́ти ко́го, що; (*покачнуть*) хибну́ти, схибну́ти, похи́бнути що. Срв. **Шата́ть**. **-тать** *гвоздь* – похита́ти гві́здок. **-нуть** *веру, несокрушимость духа* – похитну́ти, схитну́ти віру, незло́мність ду́ха. **-нуть** *авторитет чей-л.* – захита́ти чий авторитет. **Пошатанный и пошатнутый** – похитаний, похитнутий, схитнутий.

Пошаты́ваться, пошататься, пошатнуться – 1) похітува́тися, хита́тися, похита́тися, похитну́тися, схитну́тися, хитну́тися, (*обыкновенно с отрицанием*) ухитну́тися; (*покачиваться*) хилита́тися, похилита́тися, хилитну́тися, колива́тися, поколива́тися, коливну́тися, хибати́ся, хибну́тися, схибну́тися, похи́бнутися, (*только о людях нетвёрдо стоящих на ногах*) заточува́тися, заточі́тися, точі́тися, поточі́тися куди́, до чо́го. **-ваясь** *подходит, подойти к кому, к чему* – підто́чуватися, підточі́тися до ко́го, до чо́го. [Пішла зле́гка похіту́ючись, мов п'яна (Черкас.). Гнат, колива́ючись мов п'яний, поплента́всь до́дому (Коцюб.). Кла́дочка схитну́лась, сестри́ця втону́ла (Гр.). Пливе́ чо́вен води́ по́вен, коли-б не схитну́вся (не схибну́вся) (Чуб.). Ой оре́ міщани́н та й заточу́ється (Чуб.). П'яний

поточився і впав (Грінч.). *Этот удар заставил его -нүться* – цей стусан примусив його схитнутися (похитнутися, схибнутися, заточитися, поточитися). *Его вера -нүлась* – його віра схитнулася, похитнулася, захиталася. *-нүться в вере* – схитнутися, похитнутися, захитатися у вірі. *-нүться на трудном пути (переносно)* – схибнутися (схибити) на непевній дорозі. *Здоровье -нүлось* – здоров'я упало, занепало, схитнулось, похитнулось. *-нүвшийся авторитет* – захитаний авторитет; 2) *пошататься* – (*пошляться*) повештатися, потинятися, пошалатися, помотатися. [Повештався я тутечки чимало на своєму віку (Сторож.). Поміж людьми помотається, – звичаїв набирається (Гр.)].

Пошвыривать, пошвырять – шпурляти (часом, іноді), пошпурляти, швиргати, пошвиргати, кидати, покидати що.

Пошевеливание – ворущіння, ворухання, рухання.

Пошевеливать, -ся, пошевелить, -ся, пошевелнүть, -ся – ворущити, -ся (часом, іноді), поворущити, -ся, зворущити, -ся, ворухати, -ся, ворухнүти, -ся, зворухнүти, -ся, (*двигать*) рушати, -ся, порушати, -ся, рушити, -ся, порушити, -ся, зрушити, -ся, рухати, -ся, порухати, -ся, рухнүти, -ся, зрухнүти, -ся, (*о мн.*) поворущити, -ся, поворухнүти, -ся, порушити, -ся. [Не може ворухнути ні рукою, ні ногою (Франко). Аби поворушились, аби словечко між собою заговорили, зараз пани й гримають (М. В.). Аж заморивсь від натуги, а все-таки не зворухнүв торби (Стор.). Вітерець квітку поруша (Крим.). Стоїть наче вкопана – не ворухнеться (Конис.). Гнат порушився (Коцюб.)]. *-нүть рукою, ногою* – ворухнүти, рушити, повести рукою, ногою. *И пальцем не -нүть* – і пучкою не кивнүти, і не кивнүтися, і за холодну воду не взятися, і з-під пазурика собі не виколюпати. [Маєш будень – роби, а в неділю лежи, сиди і не кивнісь (Коцюб.)]. *-ливайся!* – ворущись! рухайся! кивайся!

Пошевелить, -ся, см. Пошевеливать, -ся.

Пошевні – глабці (-бців *и* -бець), глабчасті сани, широкі санки вистелені лубом.

Пошеина, см. Зашеина, Затрещина.

Поше[о]л, см. Пойти.

Пошелестеть – пошелестіти (-лещү, -стіш), (*пошуршать*) пошамотіти, пошамрати, пошамшити.

Пошелудиветь – пошолудівіти (-вію, -вієш).

Пошелушить (*известн. вр. или всё*) – полүщити (деякий час, усє), (*часть ч.-н.*) влүщити чого. [Влүщити гороху до борщу, на варєво]. *-тсья* – полүщитися.

Пошепелять – пошепеляти, пошепелявіти (деякий час).

Пошептать – пошепотіти (-почү, -тіш), пошепотати (-почү, -пчеш), пошептати (що, деякий час). [Жінки щось пошепотіли проміж себе]. *-тсья* – пошепотітися, пошепотатися, пошептатися.

Пошептом – пошепки. [Пошепки сказала (Г. Барв.)].

Пошереножно – шерєгами, лавами.

Пошершаветь, пошершавиться – пошерхнути, пошаршавіти (-вію, -вієш).

Пошершавить – пошаршавити (-влю, -виш) що.

Пошиб – (*манера, образец*) кшталт (-ту), шталт, штиб (-бу), штем, штиль (-лю), стать (-ти), (*стиль*) стиль; (*способ*) спосіб (-сбү), роб (-бу), побит (-ту); *срв. Манєра, Стиль. Письмо не того -шиба* – писання не того штибу (Ном.). *Все одного -шиба люди* – всі на один кшталт (шталт і т. д.), всі на один копїл роблені, всі одним міром мазані. *Делать что-л., каким.-л. -бом* – робити що на якийсь кшталт *и т. д.*, робити якимсь робом, побитом, способом. *Икона греческого -ба* – образ грецького стилю. *Рисовать на греческий -шиб* – малювати на грецький кшталт (спосіб, штиб). *Чёрносотенного -ба* – чорносотенного штибу. *Дама высокого -ба* – високого штибу (високого колїна) дама. *На свой -шиб* – на свій копїл, на свій штиб, роб.

Пошивать – шити поволі, іноді, часами.

Пошивка – (действ.) шиття, пошиття (-тя), шитво (-ва).

Пошивочный, -ная мастерская – швальня.

Пошикать – пошикати, посикати.

Пошинковать (капусту) – пошаткувати (капусту).

Пошипеть – пошипіти, (о жире, масле на огне) пошкварчати, пошваркотіти, (о змее) посичати.

Пошить – (всё) пошити (все), (известн. время) пошити, пошитися (якийсь час). [Пошилась Маруся так ще з годину (Грінч.)]; (сделать) справити, (о мн.) посправляти що. [Треба мені справити нову білу сукню (Н.-Лев.)]. *Пошитый* – пошитий; справлений.

Пошколить – пострунчити, помуштрувати, поцвічити.

Пошлёпать – 1) (по грязи) побрьохати (грязюкою); 2) кого (потрепать по плечу) – поплёскати кого (по плечах); срв. **Потрепать, Похлопать**.

Пошлеть – гидіти, робитися (ставати) ницим, банальним, безсоромним и т. д. (см.

Пошлый); срв. **Опошляться**. *Остряки день ото дня -шлѐют* – дотепники з дня на день стають (робляться) банальнішими, тривіальнішими.

Пошлина – (таможенная) мито, (высокая) промито (стар.); (вообще налог) оплата; срв.

Подать, Налог. [Право одержувати крам з-за кордону без мита]. *Судебная -на* (стар.) – судова оплата, судове (-вого), пересуд, пересудок (-дка), пересуддя, присуди (-дів). *Гербовая -на* – гербова оплата. *Обложить -ною что-л.* – накласти, накинути мито на що, обмитити що. *Сборщик -ны*, см. **Пошлинник**.

Пошлинник – митник (-ка).

Пошлинный – митний, митовий. [Митна політика]. **-ный сбор** – митний прибуток.

Пошло – заяложено, утерто, зтягано, банально, тривіально; паскудно, безсоромно, безецно; ницо, підло; вульгарно. (*Оттенки*, см. *Пошлый*).

Пошлость – заяложеність, утертість, банальність, тривіальність (-ности); безсоромність, гидотність, безецність (-ности), паскудство; ницість, підлість (-лости); вульгарність (-ности). (*Оттенки*, см. *Пошлый*).

Пошлый – (общеизвестный) заяложений, утертий, зтяганий, буденний, банальний, тривіальний; (неприличный, похабный) негожий, непристойний, безсоромний, безецний, паскудний; (подлый, низкий) ниций, безлічний, підлий; (вульгарный) вульгарний. **-шлые шутки** – утерті (банальні) жарти; (неприличные) безсоромні, вульгарні жарти. **-шлый человек** – безецна, ница людина; см. **Пошляк**. **-шлый дурак** – дурень заплішений.

Пошляк – (похабник) паскудник, соромітник, безецник; (низкий, подлый) ницак, ницько.

Пошляться – пошвенда[я]ти, повештатися, потинятися; срв. **Пошататься**. [Пошвендяв з рік без праці].

Пошлячка – (срамница) паскудниця, соромітниця, безецниця; (подлая, низкая) ница жінка.

Пошнырять – пошастати, пошастатися, понішкати, понікати.

Поштемпелевать – пошта[е]мпувати, поштемплювати що.

Поштопать – поштопати, поцерувати; срв. **Штопать**.

Поштофно – квартами, на кварта.

Поштукатурить – поштукатурити, потинькувати, повапнувати що, якийсь час.

Поштурмовать – поштурмувати.

Поштучно – штуками, від штуки. *Работать -но* – робити від штуки. *Продавать -но* – продавати штуками.

Поштучный – відштучний, від штуки. **-ная плата** – плата від штуки, відштучна плата.

Пошуметь – (о неодушевл. предмет.) пошуміти, пошелестіти; (о людях) погаласувати, погомоніти; см. **Шуметь**. [Пошумів ліс та й затих. Пошелестіти захотів і просторікати заходівся (Глібов)].

Пошуршать – пошамотіти, пошамшити, пошарудіти, пошурчати, пошурхотіти (якийсь час);

см. Шурша́ть.

Пошутить, см. **Пошучивать**.

По-шутовски – по-блазєнському, по-блазєнськи, мов (на́че) блазєнь.

Пошучивать, пошутить – жартувати (іноді, злегка), пожартувати, шуткувати, пошуткувати, штукувати, поштукувати з ко́го (*над кем*), з ким (*с кем*). [Пожартував трохи з старої (Коцюб.). З панянками пожартуєм (Шевч.)].

Пошущукать – пошущукати, пошептатися. **-кивать** – шущукати(ся), шептатися (іноді). [Молодь у куточку все щось шущукає].

Пощада – ощада, оща́док (-дку), (*реже*) поща́да, поща́док (-дку); ((*по*)милование) ми́лування, по[з]ми́лування; (*милость*) ласка, милі[о]сть, милосєрдя. [Як скоримось, то зми́лування буде (Грінч.). Бог не без ми́лування. Виговський Пушкарівців без оща́дку рубав (Куліш). Туча так і ллє, без поща́дку (Звин.)]. **Нет -ды** – нема поми́лування, нема оща́дку ко́му. **Без -ды** – без оща́дку, без оща́ди, без поща́дку. **Дать -ду кому**, см. **Пощадить, Помиловать**. **Он никому не даёт -ды** – він нікого не жалує, не ми́лує, ні до ко́го жалю́ не має.

Пощадить – ошадити, поми́лувати, пожалувати, ужалувати ко́го, що; (*побережь*) пошанувати, поберегти що *и* чо́го; *срв.* **Помиловать, Пожаловать**. [Наливай не ошадить і брата (Куліш). Вовчики-братіки, помилуйте мене́, не їжте]. **-дить жизнь чью** – подарувати ко́го життям, горлом, душею, к животу́ зволити ко́го (Рудч.), вратувати життя ко́му. [Бері гроші, аби дарував душею (Черкас.)]. **-дите!** – помилуйте! зми́луйтеся! майте ласку! згляньтеся!

Пощебетать – пощебетати (якийсь час).

По-щегольски – дженджиком, фєртом, дженджури́сто, чепури́сто.

Пощеголять – подженджерувати, похверцювати, почепуритися, похизуватися; *срв.*

Пофрантить. **Любящий -лять** – дженджуристий, дзиндзюристий.

Пощекотать – поло[е]скотати ко́го, що.

Пощёлкать, см. **Пощёлкивать**.

Пощёлкивание – 1) виляскування, вихльоскування, вилускування; 2) викляскування, клацання, цокання, цокотіння; 3) (*орехов и т. п.*) лускання, луза́ння; 4) (*о соловье*) тьохкання.

Пощё[о]лкивать, пощелка́ть и Пощё[о]лкать – 1) (*кнутом*) виляскувати, поля́скати, (*только несов.*) вихльоскувати, витрахкувати, (*гал.*) вилускувати батого́м; 2) (*пальцами, языком*) викляскувати, кля́скати, покля́скати; (*пальцами*) кло́кати, покло́кати; (*только языком*) поцмо́ктувати, поцмо́ктати; (*зубами*) кла́цати, покла́цати, цо́кати (цокотіти), поцо́кати, кля́мцати, покля́мцати, клан́цати, поклан́цати; (*чем-л. металл. и т. п.*) цо́кати, поцо́кати, вицо́кувати, кля́мцати, покля́мцати. [Замкі (колодки) цо́кають (кля́мцають). Яті́ль (*дятел*) на дере́ві вицо́кує. Панотці тільки поцмо́ктували (Свид.)]; 3) (*потрескивать*) лу́скати (іноді), полу́скати, лу́щати, полу́щати; см. **Потрескивать**. [Горі́хи лу́щат під нога́ми]; 4) (*орехи, семечки*) лу́скати, полу́скати, луза́ти, полуза́ти (горі́хи, насіння). [Дівча́та луза́ють насіння та горі́хи (Грінч.)]; 5) (*о соловье*) ви́тьохкувати, тьохкати, потьохкати; 6) (*дают щелчки*) давати щиглика, щигля (сапатки, цопки), надавати щигликів *и т. д.* ко́му.

Пощение – по́стування, по́щення.

Пощепать (*полено*) – поскіпати, (*провинц.*) пощеляти. [Поскіпай полі́нце, то й розпа́лиш у гру́бі].

Пощечина – поли́чник, ля́пас (*и* поля́пас), ля́панець (-нця), лящ (-ща́), (*грубо*) на́мордень (-дня), морда́с (-са́), морда́ч (-ча́), поморда́сник. **Давать, дать -чину** – давати, да́ти в лице́, давати, да́ти ля́паса, ля́ща (*у пи́ку, по пи́ці*) *и т. д.*, на́мордня, морда́са *и т. д.* ко́му.

Надавать -чин – наля́скати, (*многим*) поналя́скувати ко́му, (*шутл.*) ля́панцями, на́морда́сниками на́годувати ко́го. **Получить -чину** – дістати в лице́, дістати (зла́пати, з'їсти) ля́паса, ля́ща *и т. д.*

Пощипать, см. **Пощипывать**.

Пощипывание – щипання, скубання, скубанка, скубка.

Пощипывать, пощипать – щипати (іноді), пощипувати, пощипати, (*чаще о волосах, шерсти перьях*) скубти, поскубти. [Кізо́чка щипає (скубе́) трави́цю. Гі́рчи́чник до́бре щипає. Моро́з, щипає (кусає) за па́льці. Поскублі́ ку́рку].

Пощупать, см. Пощупывать.

Пощупывание – мацання, помацування, лапання, полапування.

Пощупывать, пощупать – мацати (іноді, злегка), помацувати, помацати, лапати (іноді, злегка), полапувати, полапати, (*один раз*) мацнути, лапнути ко́го, що за що, у чо́му; (*себя, друг друга*) помацуватися, помацатися, полапуватися, полапатися, (*один раз*) мацнутися, лапнутися. [А да́йте я пома́цаю вам руку (Куліш). Пола́пала за ребро́. Пола́пав у гаманці́, в кешені́]. -пал себе́ голо́ву – пома́цався за го́лову. [Пома́цується за ніздрі́ (*пощупывает себе носдри*) та й поглядає на па́льці, чи не йде кров з но́са (Свидн.)].

Поэзия – поєзія (-ії). [На́родня поєзі́я. Поєзі́я почуття́ (Л. Укр.)].

Поэкзаменовать – поєкзаменувати, поіспитувати, по(с)питати ко́го (якийсь час).

Поэкономничать, -мить – попилнувати ошадности, приошадити, поєкономити, погосподарювати ошадно.

Поэма – поєма.

Поэскадронно – ескадронами, на ескадрони.

Поэт – поєт, поєта (-ти), (*ирон.: пиита*) пі́т, пі́та (-ти); (*стихотворец*) віршов(н)і́к; (*певец*) співе́ць (-вця́), співа́к, кобза́р (-ря); (*плохой подражатель*) підспіва́ч. *Принадлежащий -ту* – поєтів (-това, -тове) співе́[а]цький. [Душа́ поєтова́ свята́я (Шевч.). Співе́цька сла́ва (Л. Укр.)].

Поэтесса – поєтка, поєтеса.

Поэтизирование – поєтизування.

Поэтизировать – поєтизувати (-зую, -зуєш). -ро́ванный – поєтизований.

Поэтически – поєтично.

Поэтический – (*поэтический*) поєти́чний; (*свойственный поэту*) поєти́чний, співе́[а]цький. [Поєти́чний о́пис. Поєти́чні фрази. Талан поєти́чний. Талан співа́цький (Л. Укр.)]. -коє прои́зведе́ние – поєти́чний утві́р, тві́р. -ка́я во́льностъ – поєти́чна вільні́сть.

Поэтичность – поєти́чність (-ности). [На́родня поєти́чність (Крим.)].

Поэтичный – поєти́чний. -чно – поєти́чно.

Поэтов – поєтів (-това, -тове).

Поэтому – то́му (а то́му), через те, тим, от́тим, о́тже, то́ж, то, от, для то́го; *срв. Потому́*. [А то́му́ піди́ й скажи́ йому́. На всі́х (ро́боти) не стає́, тим і треба́ поспіша́тися (Загі́рня). Це – моє́, от я і порядко́ую. То́ж не дивни́ця, що герої́ня в мене́ закоха́лась (Крим.)]. -му-то – то́му-то, ти́м-то, то́ж-то. [Тим-то він та́кий бага́тий].

Появление – 1) по́ява, з'я́ва, по́яв (-ву), з'я́влення, по́явлення; (*из-за чего*) витика́ння. [По́ява на ра́днику драгу́нів (Черк.). По́яв Шевче́нка в літе́рату́рі (Куліш). По́явлення жа́ндарма (Франко)]; 2) об'я́влення, про́явлення; прокида́ння. -ниє тифа́ в горо́де – провидання (по́ява) тифу́ в мі́сті; 3) (*возникновение*) повста́ння, поста́ння, настання́, ви́ник (-ку), ви́никнення́, *неок.* ви́никання́, повста́вання. [Настання́ в По́льщі езуї́тства (Куліш)]. -ниє ми́ра – настання́, повста́ння світу́. -ниє но́вых ми́ров – ви́никання́ но́вих сві́тів. -ниє на́ свет ко́го – наро́дження ко́го *или* з'я́влення на сві́т ко́го. -ниє де́нег у ко́го – по́ява у ко́го гро́шей.

Появлять, появлять – по́являти, по́явити; *см. Показывать, Выказывать*. [Сті́дно й о́чі по́явити (Ном.)].

Появляются, появляться – 1) (*показываются, становится видным, предстать*) з'я́влятися, з'я́витися (*редко* по́являтися, по́явитися), ви́являтися, ви́явитися, уя́влятися, уя́витися, ви́никати́, ви́никнути́ *и* ви́никти, (*о мн.*) по́з'я́влюватися́ *и т. д.* [На не́бі з'я́вляю́ться зо́рі (Коцю́б.). Бабу́ся з'я́вилася на дveréх (Л. Укр.). В одно́му з товсти́х ми́сячників з'я́вилася

дуже прихильна оцінка поетичних писань Лаговського (Крим.). Оддаль виявляються озера (Стор.). На вулиці чорна світа виявилась одна й друга (М. Вовч.). З високих черешень уявилася Марта (М. Вовч.). З-за кущів виникла висока постать (Н.-Лев.). Як не уявиться він завтра, то й зовсім його не ждять (Звин.); *(показываться)* показуватися, показатися, *(из-за чего-л.)* витикатися, виткнутися, виступати, виступити, *(во множестве)* висипати, висипати, *(внезапно)* вириватися, вірватися; нагодитися; *срв.* **Показываться.** [Покажется висока двугорба гора (Крим.). Сонце почне витикатись (Мнж.). У сю хвилину я витикався на двері (Грінч.). Зорі висипали на небі (Н.-Лев.). Вірвався, як Пилип з конопель (Ном.).] **-виться вдруг** (*тут как тут*) – уродитися, вігулькнути, гулькнути. [Як де сама зостануся, так і він тут уродиться (Грінч.). Зразу вродився веселий настрої (Васильч.). Вігулькнув із моря]. **-ться кудя** – *(показывать нос)* потикатися, поткнутися куди. [Хай до нас не потикається]. *Изредка* **-ться** – навертати, повернути куди. [Хіба обідати та на ніч навірне додому (Мирн.)]. **-виться на свет** – з'явитися на світ, виявитися на світі, по[на]родитися на світ. **-вилась молодая луна** – молодик народився. **-ляться, -виться перед чьим-л. взором** – ставати, стати, поставати, постати кому перед очима; 2) *(объявляются, обнаруживаются)* об'являтися, об'явитися, проявлятися, проявитися, *(чаще о болезнях)* прокидатися, прокинутися, *(о болезнях, страхе, вредных насекомых, сорных травах и т. д.)* укидатися, укинутися, *(во множ.)* кинутися, забуяти; *срв.* **Обнаруживаться.** [Об'явиться новий філософ (Н.-Лев.). Проявилася в Англії «чорна смерть» – чума (Доман.). У тебе самого проявилася істерика (Крим.). Сивий волос почав укидатися. Укинувся черв'як у хліб. Страх у серце вкинувся (М. Вовч.).] *В городе* **-вился тиф** – в місті прокинувся тиф. **-ются кражи** – прокидаються крадіжки. **-ляется болезнь** – про[и]кидається х(в)ороба. **-вились** *(во множестве)* сорные травы – кинулись, забуяли бур'яни; 3) *(возникать)* з'являтися, з'явитися, поставати, постати (*и повставати, повстати*), наставати, настати, ставати, стати, виникати, виникнути *и* виникти, *(иногда)* прокидатися, прокинутися; *срв.* **Возникать.** [З'являються поважні літературні видання (Єфр.). Повстають нові видавництва (Єфр.). Перш ніж настав світ (Єван.). Прокидаються подекуди нарікання на громадський нелад (Єфр.).] **-лись новые обычаи** – зайшли (настали, постали) нові звичаї. **-ляется желание, мысль** – прокидається бажання, думка. **-ляется мода, потребность** – заходить мода на що, потреба; 4) *(браться, взяться)* братися, взятися, заводитися, завестися, *(о мн.)* позаводитися. [Козаки беруться не знати звідкіля (Куліщ). Десь узялись нові сили, енергія (Коцюб.). Звідкіля це ти узявся? Відколи султани позаводилися на сході (Крим.)]. *Откуда* **-лись у него деньги?** – звідки в його взялися, завелися гроші? **-лись деньжонки** – завелися грошенята. **-ляется желание уснуть** – сон (на сон) береться. **-ются ссоры** – беруться сварки. *Недавно* **-вившийся** – новітній. [Це новітній пан (Гуманщина)]. *До того времени* **-вившийся** – дотихчасовий. *То* **-ляясь, то исчеза** – прогульком. [Місяць прогульком з-за хмари виглядав (Грінч.)].

Поягніться – покотітися; *см.* **Ягніться.**

Поякшаться – злигатися, полигатися з ким.

Пояряться – 1) *на кого* – полютувати на кого; 2) *(побыть в чувствен. возбужд.)* поярвувати.

Поярковий – поярковий, ягнячий, яротинний. [Пояркові брилі. Ягнячий пояс].

Поярок – яротина, поярок (-рку), вовна з ярки.

Пояс – 1) *(вообще)* пояс (-са); *(кожаный узкий)* пас, пасок (-ска), паска, попруга; *(кожаный с карманами)* черес (-са) (*ум.* чересок (-ска), ре[а]мінник, ремінь (-меня); *(ремённый)* ретяг, ретязь (-зя), (*ум.*) ретязок (-зка); *(всякое опоясание)* підперіз, підперізок (-зка); *(чаще тонкий)* перез, перезок (-зка), підперізка; *(из кромки, нитяный)* окравка, крайка, крайка; *(в юбке)* обшивка; *см.* **Опояска, Кушак.** [Стан підперезаний поясом червоним (М. Вовч.). Від Спаса та й рукавиці за паса]. *Предохранительный, спасательный* **-яс** – убезпечальний пояс. *Заткнуть за* **-яс кого** – заткнути за пояс кого; *(презойти)* заломити, закасувати кого чим.

[Усіх за пояс заткне (П. Мирн.). Всіх дівчат заломила своїм станом і красою (Г. Барв.)].
Прихватывать, прихватить -сом – приперізувати, приперезати що. *Кланяться в -яс* – кланятися, вклонятися до пояса; 2) см. **Поясница**; 3) *геогр.* – (климатич.) смуга. [Гаряча, холодна смуга]. *Горный -яс* – гірське пасмо, гірська пасмуга, пасмо (пасмуга) гір; 4) *архит.* – пояс, опасання; 5) (*полосы на животных, на материи*) смуги; см. **Полоса**.

Поясать, см. Опоясывать.

Поясишко – поясина, пояща (-щати), пасина. [Опанчина рогозова, поясина хмельова].

Поисковый, поясовой – поясковий, поясівий, пасовий.

Пояснение – пояснення, вияснення, з'ясування; (*освещение в каком-л. духе*) висвітлення; (*истолкование*) тлумачення, товмачення (-ня). **-нием этому может быть** – за пояснення цього може бути (Єфр.).

Пояснеть – пояснити, (*ещё сильнее*) пояснішати; (*о погоде*) розгодинитися, розпогодитися, випогодитися. [Дні пояснішали].

Поясник – поясник (-ка), хто робить або торгує поясами, пасками.

Пояснительный – поясняльний, пояснювальний, з'ясувальний. [Поясняяльна записка].

Пояснить, см. Пояснять.

Поясница – поперек, крижі (-жів), хрестки (-ків). [Поперек болит (Тесл.)].

Поясничный – поперековий, крижовий. **-ные позвонки** – поперекові в'язки.

Поясной – поясний, до пояса, до паса. **-ной поклон** – у[по]клін до пояса. **-ной портрет** – портрет до пояса. **-ное изваяние** – погруддя.

Пояснять, пояснить – з'ясувати, з'ясувати, вияснювати *и* виясняти, вияснити, пояснювати *и* поясняти, пояснити, яснити, з'яснити, (*освещать*) висвітлювати *и* висвітляти, висвітлити, висвічувати, висвітити, (*истолковывать*) товмачити, витовмачувати, витовмачити, тлумачити, витлумачити кому що. [Давай яснити нам та баба, як і що і до чого (Гр.). Ви просто все і коротко з'яснили (Куліш)]. *Суметь -нить* – доказати. [Не докажу вам, яким робом добро Марченків перейшло до нових панів (Кониськ.)]. **Пояснённый** – з'ясований, вияснений, пояснений, з'яснений, висвітлений, висвічений, витовмачений, витлумачений. **-ться** – з'ясуватися, з'ясуватися, бути з'ясованим, вияснюватися *и* вияснятися, вияснитися, бути виясненим *и т. д.*

Поять, стар. – поняти, узяти.

Прабаба, прабабка, прабабушка – прабаба, прабабка.

Прабабий, -бабничий – прабабин, прабабський.

Правда – правда (*ум.* правдонька, правдочка, правдиця). [Все згине, тільки правда зостанеться (Номис). Скільки в решеті дірочок, стільки у їх правдочок (Г. Барв.). Тільки в дівоньках правдиці, кільки в коновках водиці (Чуб.)]. *Совершенная, чистая -да* – щира (щирісінька), нестемінна правда. *Не полная -да* – щербата правда, несповна правда. *Он не всегда говорит -ду* – він не завсіди каже правду (каже по правді). *-да ли это?* – чи цьому правда? чи воно справедливо? [Не знаю, чи воно справедливо, кажуть, що чума сильна йде (Чигир.)]. *-да ли, что он умер?* – чи правда, що він умер? *Не -да ли?* – а правда-ж? еге-ж правда? еге-ж так? *Не -да ли, что он очень умён?* – а правда-ж, він дуже розумний? *-да, что...* – правда, що..., справедливо, що... [Так тихо, так ясно, – думає собі Гордій, – справедливо, що святий вечір (Васильч.)]. *По -де сказать или говоря -ду* – сказати правду, (як) на правду сказати, правду (на правду, по правді) кажучи, (*собственно*) суще, (*искренно говоря*) по щирості кажучи. [Сказати правду, я ще не помітив, щоб він своїм страстям корився (Куліш)]. *В -ду, на -ду (в самом деле)* – справді, справжки, насправжки, насправжне, як насправжне, дійсно. *Сказать кому всю -ду матку* – сказати ущипливу правдоньку, (*образно*) вичитати отченаша, (євангелію) кому, бризнути в живі очі кому (Франко. Пр.).

Правда (впрочем, положим, хотя) – що правда, правда. *Со всяким, -да, это может случиться* – що правда, з усяким це може статися, трапитися. **Правда?** – справді? Йо?

Нужно -ду сказать – ніде правди діти. *Занимать место -ды* – правдувати. [Що тепер неправда стала правдувати (ЗОЮР. II)]. *Жить, поступать по -де, -дою, согласно велениям -ды* – правдувати, ходити правим робом, ходити по правді, жити (робити) по правді, праведно. [Хто бреше, тому легше, а хто правдує, той бідує (Франко. Пр.). Ой не по правді, мій миленький, зо мною живеш (Метл.)]. *Блюститель -ды* – правдодержець (-жця). [Гей царю, гей ти земний правдодержець! (Крим.)]. *Ваша -да* – ваша правда, маєте рацію, маєте слухність. [Ваша правда, – сказав Комашко (Н.-Лев.)].

Правдиво – 1) (*неложно*) правдиво *и* правдиве, щиро; 2) (*праведно*) правдиво, по правді, справедливо, праведно, право; 3) (*верно*) правдиво, справедливо. *Срв. Правдивый.*

Правдивость – 1) (*в речах*) правдивість (-ости), щирість, вірність на слові; 2) (*праведность*) правдивість, справедливість, праведність (-ости); 3) (*верность*) правдивість, справедливість, вірність (-ости). -вость в изображении действительности – правдивість, вірність що-до малювання дійсності. *Нет оснований сомневаться в -сти его показаний* – нема підстав не йняти віри правдивості (справедливості), бути непевним що-до правдивості (справедливості) його свідчень.

Правдивый – 1) (*не лгущий, неложный*) правдивий, (*в речах*) вірний на слово. [Козак – душа правдивая (Номис). Чим вона краща: чи на личенько біліша, чи на слово вірніша? (Гнед.)]. -**вое слово** – правдиве, щире слово; 2) (*праведный*) правдивий, правий, справедливий. [Судом правдивим осудити]. -**вый путь** – правдивий шлях. [І мрія та, як світище ясне, шляхом правдивим поведе мене (Самійл.)]; 3) (*верный*) правдивий, справедливий, вірний. -**вый рассказ, -вая история** – правдиве оповідання, правдива історія. -**вое изображение** – правдиве малювання.

Правдолюбец – правдолюб, правдолюбець (-бця), (*реже*) правдолюбця (-бці м. р.).

Правдолюбивый – правдолюбний.

Правдолюбие – правдолюбність (-ости).

Правдолюбца – правдолюбка, правдолюбця.

Правдоподобие – правдоподібність, імовірність, можливість (-ости).

Правдоподобно – правдоподібно, подібно *и* подібно, (*вероятно*) імовірно. [Дівчина невесела – подібно, мати била (Чуб.)].

Правдоподобный – правдоподібний, імовірний, можливий, можебний.

Правдоречивый – правдомовний.

Правдуха – правдомовець (-вця), голоправа (-вди, *общ. р.*), щира душа, правдива душа.

Праведник, -ница – праведник, праведниця, преподобник, преподобниця.

Праведничество – праведництво, преподобництво.

Праведничий, -нический – праведничий, праведницький, преподобницький.

Праведно – праведно, право, по правді, свято, справедливо, спасенно.

Праведность – праведність, спасенність, святість; справедливість. *Срв. Праведный.*

Праведный – праведний, спасенний, преподобний, святий; справедливий; *срв. Правдивый, Правый.* [Праведний гине в своїй праведності, а безбожний живе довго в безбожності своїй (Еккл.). Вольному воля, спасенному рай (Борз.)].

Правёж – виправляння, стягання податків, недоплатків; екзекуція (*вульг. закуція*), *гал. здекуція*. [Офіцери-москалі... забивали свій-же народ на закуціях (Н.-Лев.)]; *см.*

Экзекуция.

Правило – правило, реґула, (*предписание*) припис (-су), (*принцип*) засада, принцип (-пу), установа; норма. [Правило єзуїтської морали (Єфр.). Наша реґула теперечки – око за око, зуб за зуб, кров за кров, мука за муку (Стор.). З занедбанням усяких приписів гігієни й обережності (Франко)]. **Грамматическое -ло** – граматичне правило. **Четыре -ла арифметики, мат.** – чотири правила арифметики. **-ла монастырские** – правила монастирські, монастирський лад (порядок). **Общепринятое -ла** – світовий лад,

загальноновживані правила. *Не знать общепринятых -вил* – не знати світові ладу (Св. П.). *У него такое -ло* – у нього таке правило, такий принцип, така установа. *Принимать за -ло* – брати на правило, за принцип, держатися правила, принципу. *Нет -ла без исключения* – нема правила без винятку. *-ла приличия* – звичай (-чаю), звичайність. *Учить -лам приличия* – вчити звичаю. [Чи я-ж тебе звичаю не вчила?]. *Соблюдать -ла приличия* – мати звичай, додержувати(ся) звичаю, звичайности. *По всем -лам* – з додержанням усіх правил, додержуючи всіх правил. *Человек без -вил* – людина без принципів, без засад. *-ла религии, политики, чести, нравственности* – правила (принципи, приписи, установи) релігії, політики, чести, морали. *Начальные -ла* – основні правила (установи), основи.

Правило – 1) (руль) стерно, керма, правило; (у плота или баржи) трепло; срв. **Весло**; 2) правило, правильце; см. **Ватерпас и Отвес**; 3) (хвост борзой собаки) хвіст у хорта; 4) *артил.* – правило.

Правилье (у сапожников) – копил, правило.

Правильник (книга церковных правил) – правильник, каноник.

Правильно – 1) справедливо, правдиво, слухно. [Не знаю, чи воно справедливо, кажуть, що чума сильна йде (Чигир.)]. *-но рассудить* – справедливо, правдиво розміркувати, розважити. *-но сказать, заметить* – слухно сказати, завважити; 2) правильно, поправно, регулярно, ретельно. *-но писать* – поправно писати. *-но начертить* – ретельно, поправно нарисувати (накреслити). *-но чередоваться* – регулярно чергуватися. Срв. **Правильный**.

Правильность – 1) (основательность) справедливість, правдивість, слухність (-ости). *-ность соображений* – правдивість міркувань. *-ность доводов* – слухність доводів; 2) правильність, поправність, доладність, регулярність, ретельність (-ости). *-ность речи, перевода* – правильність, поправність мови, правильність, вірність перекладу. *-ность черт лица* – правильність, доладність рис (пругів) обличчя. *-ность чертежей* – правильність, вірність, ретельність рисунків. *-ность характеристики* – справедливість, вірність характеристики. Срв. **Правильный**.

Правильный – 1) (чаще о суждениях, образе действий) справедливий, правдивий, слухний. *-ное замечание, соображение, заключение, -ная догадка* – слухна (справедлива) увага, справедливе (правдиве, слухне) міркування, справедливий (правдивий, слухний) висновок, справедливий (правдивий) здогад. *-ный диагноз* – правдива діагноза. *-ное понятие* – правдиве розуміння. *-ный подход* – добрий (додільний) підхід. *-ное требование (законное)* – справедлива, слухна вимога. *-ные весы* – справедлива, правдива вага; 2) поправний, правильний, регулярний, ретельний (*провинц.* рехтельний), якслідний. *-ная форма (снежинки)* – правильна форма (сніжинки). *-ные черты лица* – доладні, правильні риси (пруги) обличчя. *-ный перевод* – правильний, вірний переклад. *-ный слог* – правильний, поправний склад. *-ный чертёж, рисунок* – поправний, ретельний, вірний рисунок, малюнок. *-ное чередование ударений* – правильне, регулярне чергування наголосів. *-ное плодосменное хозяйство* – регулярне плодозмінне господарство. *-ный глагол, грам.* – правильне, нормальне дієслово. *-ный треугольник* – правильний, рівнобічний трикутник.

Правильный – стерновий, кермовий, правильний. *-ное перо (у птиц)* – плав, плавок (-вка).

Правильщик – 1) см. **Возница, Кучер**; 2) *типогр.* – виправлювач.

Правильщик – костоправ.

Правитель, -ница – управитель, управителька, правитель, -телька, керманич, -ничка, кері[о]вник, кері[о]вниця, кері[о]вничий, (*владельческое лицо*) державець (-вця), державця (-вці, м. р.). [І звязавши його, одвели й видали Пилатові понтійському, управителеві (Св.)]. *-тель канцелярии* – управитель, керманич канцелярії. *-тель дел* – керівничий над справами.

Правительственный – урядовий. *-ный служащий* – урядник, урядовець (-вця). *-ный муж* – урядова особа.

Правительство – уряд (-ду), (*устар.*) ряд (-ду), правління.

Правительствовать – урядувати, справляти уряд, правувати.

Правительствующий – урядуючий, правуючий. **-щий сенат** – правуючий сенат.

Править – 1) (*кем, чем: направлять, руководить*) керувати ким, чим (*и когo, що*), кермувати ким, чим, правити ким, чим *и що*, правувати ким, чим. **-вить лошадьми** (*лошадью*), *телегою, возжами и т. п.* – керувати (*и герувати*), правити кіньми, возом, віжками, правувати, поводити кіньми, вести коня. [Віжками керувала мов-би шляхтичка, що сиділа ззаду (Свид.). Коня керують уздою, а чоловіка словом (Приказка). Правувати кіньми й людьми (Н.-Лев.). Навчить, як кіньми правити (Кониськ.). Сам пан кіньми поводить (Гр.). Сагайдачний їхав позаду на возі, бо не міг через руку вести коня (Маковей)]. **-вить кораблём, лодкою** – керувати, кермувати, правити кораблём, керувати, правити човном. **-вить рулём** – керувати (правити) стерном, стернувати, кермувати; 2) (*делами, страной: повелевать*) керувати, порядкувати, справувати, управувати (*реже* управляти), правити, заряджати чим, (*начальствовать*) урядувати, радити над ким, над чим, (*распоряжаться по своему*) орудувати, верховодити; заправляти, рядити ким, чим. **-вить делами** – керувати, порядкувати справами, справувати речами, урядувати. [Козацтво перебивало їм порядкувати по своїй уподобі (Куліш). Військо бажає, щоб тільки та була слава, що Хмельницький гетьманує, а нехай-би його поради всіма речами до повного його зросту справували (Куліш)]. **-вить домом** – порядкувати, управляти, заправляти, заряджати домом, порядок у дому давати; 3) (*службу, обязанности*) справляти, відбувати, відправляти, *сов.* справити, відбути, відправити (службу, обов'язки). **-вить церковную службу** – правити, відправляти, справляти службу божу. **-вить тризну, поминки и т. п.** – справляти тризну, поминки і т. ін. [Справляли свої канібальські танці над поваленим ворогом (Єфр.)]. **-вить поклон от кого** – переказувати поклін, поклонятися, кланятися кому від когo; 4) (*подати, долги*) виправляти, стягати (податки, борги); 5) правити, виправляти що; *срв.* **Исправлять, Выпрямляют**. **-вить корректуру** – правити, виправляти коректу. **-вить бритву** – гострити бритву. **-вить вывихнутую руку** – вправляти, правити, вправити вивернуту руку; 6) (*виновного*) правдити, виправляти когo. [Чоловіка винили, а жінку правдили (Полт.)].

Правленный – правлений, виправлений. **-ная бритва** – вигострена бритва.

Правиться – 1) (*о службе, обязанностях, обрядах*) справлятися, відправлятися, правитися, відбуватися. [Справляється тризна. Відправляється, правиться служба в церкві]; 2) (*взыскиваться*) правитися, виправлятися, стягатися, справлятися. [Правляться з нас великі гроші. Стягаються податки]; 3) правитися, виправлятися; *срв.* **Исправляются**; 4) (*о бритве*) гостритися; 5) (*о вывихнутых конечностях*) вправлятися, правитися.

Правка – 1) правлення, виправління; (*вывиха*) вправляння; (*бритвы*) гостріння; 2) (*корректирный лист*) коректа.

Правление, см. Правка.

Правление – 1) (*действие*) керування, кермування, правування ким, чим; порядкування, справування, урядування *и т. д.*, *см.* **Править**. **-ние делами, страной** – керування, порядкування справами, країною, управування речами, урядування над країною *и т. д.* [Деспотичне царське урядування]. **Образ -ния** – форма урядування, (державний) лад. **Деспотический образ -ния** – деспотичний лад; 2) (*руководительство, начальство*) керунок (-нку), уряд, управа, заряд (-ду), (*командование, стар.*) реймент (-нту). [Під чийм рейментом]. **Бразды, кормило -ния** – урядове стерно, керма урядування, урядова влада. **Принять -ние** – стати на уряд, прийняти уряд, обняти уряд; 3) (*учреждения, заведения, общества*) управа, рада, заряд (-ду), (*гал.*) виділ (-лу). **Член -ния** – член управи, ради, (*гал.*) виділовий (-вого); 4) (*название учреждения*) уряд (-ду), розправа. **Податное -ние** – податковий уряд. **Губернское -ние** – губерньська розправа. **Волостное -ние** – волюсть, волосна розправа.

Правленский – управський, розправський.

Правнук, -внучек – правнук, правнучок (-чка), (*диал.*) праонук, праонучок. [І зібрались його діти, правнуки і внуки (Рудан.)].

Правнука, -внучка – правнука (-ки), правнучка.

Правнучата – правнучата (*ед. ч.* правнуча́, -ча́ти), правнуки.

Право – *нареч.* – 1) (*ей, ей! уверяю*) да́лебі(г), бі́гме, (*в самом деле*) спра́вді, дійсно, певна́, [Да́лебі, що пра́вда! (Гр.), Да́лебїг, не зна́ю, що й дія́ти (Н.-Лев.). Бі́гме, я не брав твоєї сокіри (Кам'янец). Ні, спра́вді, не мав ча́су – тим і не зайшо́в (Ум.)]; 2) (*справедливо*) пра́во, по пра́вді, спра́ведливо. [Сво́ї сво́їх не так то бу́дуть пра́во суди́ти (Куліш). По пра́вді роби́, до́брого й кінця́ сподіва́йся (Приказка)].

Право, суц. – 1) пра́во. [Ми ма́єм пра́ва на папе́рі, а обов'язки на плеча́х (Франко)]. **-во собственности** – пра́во в́ласности. **-во пользования** – пра́во ко́ристува́ння чим *и* з чо́го. *Естественное -во* – приро́дне, натура́льне, приро́дженне пра́во. **-во сильного** – пра́во дужчо́го. **-во на наследство** – пра́во на спа́дщину, на спа́док. *Пожизненное -во* – доживо́тне (досме́ртне) пра́во. *Вступать в -ва* – всту́пати в пра́ва. **-во участия в выборах** – пра́во уча́сти в вибо́рах. *Заседать с -вом голоса* – за́сідати з пра́вом голо́сува́ння. *Иметь -во на что* – ма́ти пра́во на що *и* до чо́го. [Ми то ма́ємо на се пра́во, тільки-ж се таке́ пра́во, що не ма́ємо пра́ва так зроби́ти (Куліш). Чує Русь пра́во до цьо́го (Куліш). Це-ж моя́ тели́чка. Якé ви ма́єте до не́ї пра́во? (Звин.)]. *Я имею -во на эту землю* – я ма́ю пра́во на цю зе́млю. *Иметь -во, быть в -ве что-л. сделать* – ма́ти пра́во щось зроби́ти. *Я в -ве говорит так* – я ма́ю пра́во так ка́зати. *Лишиться -ва* – по́збу́тися пра́ва, відпа́сти пра́ва. *Приобрести -во на что-л., что-л. делать* – набу́ти пра́во, добу́ти пра́ва на що (*и* до чо́го), що робити. Через жіно́чку добу́в я пра́ва доро́гого па́на дру́гом зва́ть (Самійл.). *Присвоить себе -во* – узя́ти (зага́рбати) собі́ пра́во. *Оставить за собой -во* – за́стерегти собі́ пра́во. *Пользоваться всеми -вами гражданства* – ма́ти всі пра́ва грома́дянські. *Имеющий -во* – пра́вний. [Тепе́р уже́ вона́ в ха́ті пра́вни́ша за ме́не, ка́зала́ све́круха́ про неві́стку, як уме́р све́кор (Сквир.)]. *Давать, дать законное -во кому* – упова́жнюва́ти, упова́жнити (пра́вом) ко́го, надава́ти, нада́ти пра́во ко́му. *Лишить кого-л. всех прав состояния* – по́зба́вити ко́го всі́х грома́дянських пра́в. *Нарушать, попира́ть чье-л. -во* – поруша́ти, лама́ти чи́є пра́во, топта́ти чи́є пра́во. *По -ву* – пра́вом, з пра́ва. *По -ву давности* – пра́вом да́вности. *По -ву покупки* – пра́вом набу́ття. *По -ву вечного владения* – ві́чистим пра́вом. *По какому -ву владеет он этим именем?* – (за) я́ким пра́вом, з я́ко́го пра́ва по́сидає́ він це́й ма́єток? *По -ву завоевания* – пра́вом заво́йовни́цтва, заборчи́м пра́вом. *По -ву отца, наследника* – пра́вом ба́тьківським, спа́дкоємни́цьким, як ба́тько, як спа́дкоєме́ць. *По -ву (по справедливости) гордится чем-л., по -ву считается чем-л.* – з пра́вом, по пра́вді пи́шатися чим *и* з чо́го, з пра́вом уважа́тися за що; 2) (*в об'єкт. смысле: законы*) пра́во (*мн.* пра́ва). [Пра́во по́льське. Як ве́лять пра́ва й ста́тут (Біл.-Нос.)]. **-во обычное, уголовное, гражданское, международное, наследственное и т. п.** – пра́во зви́чаєве, ка́рне, циві́льне, мі́жнародне, спа́дкове́ і т. п. (*см. под соответствующими терминами*). **-во участия общего** – за́гальне пра́во в чу́жій ре́чі, пра́во спі́льности. **-во участия частного** – пра́во уча́сти прива́тної, (прива́тне) пра́во в чу́жій ре́чі. *Действующее -во* – дійо́ве пра́во. **-во представления, юрид.** – пра́во за́ступни́цтва. **-ва, преимущества дворянства** – пра́во шля́хетського ста́ну. *Крепостное -во* – кріпа́цтво, кріпа́ччина, па́нське пра́во, па́нщина. [Се бу́ло ще́ за па́нського пра́ва (Гр.)]. *Вопреки -ву* – че́рез пра́во. [Не всі́-ж одна́ково слуха́лись ве́лікого кня́зя, що си́дів у Киє́ві, і не оди́н і з менши́х п'явсь на його́ столе́ць че́рез пра́во (Куліш)]; 3) пра́во, пра́возна́вство; *см.*

Правове́дение.

Правобере́жец (*житель Правобережной Украины*) – пра́вобере́жець, пра́вобоча́нин (*мн.* -ча́ни), пра́вобі́чець (-чця́).

Правобере́жный – пра́вобере́жний, пра́вобі́чний, пра́вобі́цький.

Правобере́жье – пра́вобере́жжя (-жя́).

- Правове́д** – правознавець (-вця), (*реже*) правознавця (-вці, *м. р.*), правник, юрист (-та) *и* юриста (-ти, *м. р.*).
- Правове́дение** – правознавство, правництво. **Школа -ния** – шко́ла правознавства, правни́ча шко́ла.
- Правове́дець**, *см.* **Правове́д**.
- Правове́рие** – правове́рність (-ности), правове́рство (-ва).
- Правове́рно** – правове́рно.
- Правове́рний** – правове́рний, ві́рний. **-ний человек** – правове́рник. [Правове́рні на́ші мусульма́ни (Куліш). Проха́ло два ві́рних одно́го неві́рного (Номис)].
- Правово́й** – правний. **-вой порядок** – пра́вний лад, право́ряд (-ду).
- Правовра́щающий**, *тех.* – правозворотний.
- Праводу́шие** – 1) (*прямодушие*) щі́рість, одве́ртість (-ости); 2) (*добросовестность*) сумлі́нність, со́вісність, добросо́вісність (-ности).
- Праводу́шно** – 1) щі́ро, одверто; 2) сумлі́нно, со́вісно, добросо́вісно. *Срв.* **Праводу́шие**.
- Праводу́шний** – 1) щі́рий, одвертий; 2) сумлі́нний, со́вісний, добросо́вісний. *Срв.* **Праводу́шие**.
- Правозасту́пник** – правозасту́пник.
- Правови́шення** – правопозбавлення.
- Правоме́рно** – 1) згі́дно з пра́вом, пра́вно, зако́нно; 2) одно́мірно, домі́рно, до мі́ри, відпові́дно до мі́ри, суро́змірно. *Срв.* **Правоме́рний**.
- Правоме́рность** – 1) згі́дність з пра́вом, пра́вність, зако́нність (-ности); 2) (*соразмерность*) одно́мірність, домі́рність, відпові́дність до мі́ри, суро́змірність (-ности).
- Правоме́рний** – 1) згі́дний з пра́вом, пра́вний, зако́нний; 2) (*соразмерный*) одно́мірний, домі́рний, відпові́дний до мі́ри, суро́змірний.
- Правомо́чие** – правоси́льність, правомо́жність, правомо́цність, (*полномочие*) уповно́ва́ження.
- Правомо́чний** – правоси́льний, правомо́жний, правомо́цний, (*уполномоченный*) уповно́ва́жений. [Правоси́льне засту́пництво. Правоси́льний о́рган].
- Правомы́слящий** – праводу́мний, правоми́сний, розсу́дний. *См. та́кже* **Здравомы́слящий**.
- Правонару́шение** – правопо́рушення (-ня), праволо́мство, пересту́п (-пу), пересту́пство.
- Правоосно́вание** – пра́вна підста́ва, пра́вна заса́да, пра́вний титу́л.
- Правописа́ние** – право́пис (-су), (*устар.*) право́пись (-си), ортогра́фія. *Относящийся к -санию* – право́писний.
- Правопо́ражение** – правопозбавлення, позбавлення прав, утра́та прав.
- Правопо́рядок** – пра́вний лад, право́ряд (-ду).
- Правопре́емник** – правонасту́пник.
- Правоси́льный** – правоси́льний.
- Правосла́вие** – правосла́вність (-ности), правосла́вна ві́ра, благоче́стя (-тя), (*церк.*) правосла́віє. *Поборник, приверженец -вия* – правосла́вник. *Принять -вие* – приста́ти на правосла́вну ві́ру.
- Правосла́вний** – правосла́вний, -вові́рний, (*стар.*) благоче́стивий; (*состоящий из приверженцев православия*) правосла́вни́цький. [Ца́рство правосла́вни́цьке Моско́вське (Куліш)].
- Право-сло́во** – да́лебі(г), бі́гме, прися́й-богу.
- Правосозна́ние** – правосвідо́мість (-мости).
- Правоспо́собность** – правозда́тність (-ности).
- Правоспо́собный** – правозда́тний.
- Правос́ть**, *см.* **Правота́**.
- Правосу́дие** – правосу́ддя (-дя), правосу́дність (-ности), правосу́д (-ду). [Де-б ма́ла пра́вда бу́ти, там кривда; де-б бу́ти правосу́ддю, там кривосу́ддя (Еккл.)]. *Отправляют -дие* –

чинити суд **пра́вий**. *Требува́ть -дия́* – вимага́ти (домага́тися) правосуду, правосу́ддя.

Правосудно – правосудно, справедливо.

Правосудный – правосудний, справедливий.

Правота́ – правота, правда, правді́вість, пра́вість, зако́нність (-ости); (*правильность*) слу́шність, справедли́вість (-ости). [Суд чинитиме нехи́бний лю́дяма правотою (Куліш)]. *Сознание своей -ты́* – свідомі́сть своєї правоти́ (пра́вди). *Надеюсь на -ту́ своего дела́* – покладаю́ся на пра́вість своєї справи. *-та́ этих замечаний* – слу́шність цих завва́женнів. *Признавать чью-л. -ту́ в чём* – признава́ти ко́му ра́цію в чо́му.

Правочный, типогр. -ный лист – коректа, коректу́рний лист.

Пра́вый – 1) пра́вий, (*устар.*) десний. **-вая** рука́ – пра́ва рука́, (рука́-)пра́виця (ум. пра́ви́чка), пра́вша, десна. [Без ні́женського по́лку, як без руки-пра́виці (Куліш). Не да́рма звав її своєю десною (Стор.). Не аби-хто, а сам отець ключар, пра́вша архиере́єва (Кониськ.)]. **-вая сторона́** – пра́вий бік. *Кра́йняя -вая* – кра́йня пра́ва. *С -вой стороны́, по -вую́ сторону́* – пра́воруч, пра́ва, пра́вобіч, де́сьбіч, поде́сьбіч, по пра́виці. [Станьте ви, пра́ведники, по пра́виці, а ви, грі́шники, по лі́виці (Гн.)]. *В -вую́ сторону́* – у пра́ву руку́, (в)пра́воруч (*преимуц. для понукания волов*) цабе́ [Поверта́ється цабе́ на міст (Свид.)], см. **Вправо́**. *Находящийся с -вой стороны́* – пра́вобі́чний, пра́вобі́цький, де́сьбі́чний. *Держи -вее́* – бери́ пра́віше. *В -вом карма́не* – у пра́вій кешені́; 2) (*о человеке, о деле: справедливый*) пра́вий, справедли́вий, правді́вий, (*невинный*) безвінний, невінний, безневінний, безповинний, неповинний. [Бо́же пра́вий (Грінч.)]. **-вое дело́** – пра́ве ді́ло, справедли́ва пра́ва. **-вый путь** – правді́вий шлях; *срв. Правді́вый. -вые деньги́* – пра́ведні гро́ші. *Ходить -вым пу́тём* – ходи́ти, робити пра́вим робо́м. *Быть -вым* – ма́ти ра́цію, ма́ти слу́шність. [І він по́вну мав ра́цію, гово́рячи тут не про само́го себе́ (Єфр.). Сестра́ де-в-чо́му ма́є слу́шність (Л. Укр.)]. *Вы -вы* – ва́ша пра́ва, ма́єте слу́шність, ма́єте ра́цію. *Не я, а он был пра́в* – не мо́я, а його́ пра́ва бу́ла; (*в доводах*) не я, а він мав ра́цію (слу́шність). *Его́ признали -вым* – його́ визна́но за пра́вого, за неві́нного. *Я счита́л себя́ мора́льно -вым* – я вва́жав себе́ за мора́льно пра́вого, правді́вого. *Кто пра́в, а кто ви́новат* – хто пра́вий, а хто ві́нний.

Пра́влящий – кері[о]вни́чий, керу́ючий, вла́дущий, пра́вительський, (*ирон.: командующий*) ору́ду́щий. [Кері́вничі еле́менти (Грінч.)]. **-щий класс** – кері́вни́ча, вла́дуща́ кла́са. **-щие сословия́** – вла́дущі́ ста́ни. **-щая дина́стия** – пра́вительська́ дина́стія.

Прагматі́зм – прагматі́зм (-зму).

Прагматі́ческий – прагматі́чний.

Прада́вний – прада́вний, давне́зний, давнене́зний, днеда́вний. [Ще́ за тих давнене́зних часі́в, ко́торих на́ша пи́сьме́нна па́м'ять не зазна́є (Куліш)].

Праде́д – пра́дід (-да).

Праде́довский, праде́дный – пра́дідівський, пра́дідний, (*вообще относящийся ко временам предков*) ді́дизний, пре́дківський, (*древний*) пре́дкові́чний, пре́дкові́цький, прада́вний.

Праде́душка – пра́дідусь (-ся). *Срв. Пра́дед.*

Пра́зднество и -ство – свято́, святкува́ння (-ня), урочи́стість (-ости), (*пиршество*) у́чта, [Сьо́годні наро́дне свято́ (Коцюб.). Ішли́ веселі́ пи́шні у́чти (Крим.)].

Пра́здник – свято́, (*мн. свята*) (ум. святе́нко, свято́нько, святе́чко), пра́зник (*мн. пра́зники*) (ум. пра́зничо́к), свя́тки (-ток) *Небольшой -ник* – прі́святко́к (-тка). [У лі́нівого усе́ свято́ (Приказка). У Бо́га що-дня́ пра́зник (Приказка)]. *На -ках* – свя́тками, свя́тама. *На -ки* – на свя́та, на свя́тки. [Але-ж ти ка́зав, що на свя́та до ба́тьків по́їдеш (Васильч.). При́хав додо́му на свя́тки (Звин.)]. *Кану́н -ка*, см. **Кану́н. Вто́рой де́нь после́ -ка**, см. **Попра́зднество**. *Пере́ходящие -ки* – рухо́мі свя́та. *Годовой -ник* – роко́ве, урочи́сте свято́. *Светлы́й -ник, -ник -ков* – Вели́кдень (*р.* Вели́кодня), вели́кодні́ свя́тки (свя́та). *Храмово́й, престо́льный -ник* – хра́м, хра́мове́ свято́, ві́дпуст (-сту). *Дома́шний -ник* – за́від (-воду). *Да́ть, зада́ть -ник* – спра́вити свято́. *Будет и на на́шей ули́це -ник* – і в на́ше ві́конце́ за́сяє (за́світи́ть)

сонце. *Быть у -ка* – (присутствовать на храм. -ке) бути на храму, на відпусті;
(наткнуться на беду) нахопитися, наразитися на лихо, попасти в клопіт.

Праздничанье – 1) святкування, празникування; гуляння, гулі (-дів, *мн.*), байдикування; 2) *см.* **Бражничание**.

Праздничать – 1) святкувати, празникувати; гуляти, байдикувати; 2) *см.* **Бражничать**.

Празднично – по-святному, по-святковому, по-празниковому, як у свято.

Праздничный – святний (*ум.* святненький), святковий, празниковий, (*реже*) святечний, святочний, посвятний, святчаний, (*только об одежде, гуц.*) прилюдний. **-ная одежда, -ные наряды** – святна (святкова, посвятна, святечна, празникова) одежа, святні вбрання. [Кожух мав будний і святний, свити будну й святну (Липовеч.). На голові хитро вив'язана шовкова хустина, на ногах нові черевички; сяє в святковому вбранні (Васильч.).] **-ные игры, танцы** – святкові, святечні ігри (ігрища), танці. [Стародавня віра слов'янська по сей час у піснях, святкових ігрищах, звичаях і забобонах поміж селянами осталася (Куліш)]. **-ное настроение** – святковий, празниковий, святочний настрій (-рою). **-ный день** – святний день, свят-день. *По -ному* – по-святному, по-святковому, по-празниковому. *Провести день по -ному* – спразнити день. [П'ятницю спостила, неділю спразнила (Чуб.)]. **-ный подарок** – празникове (-вого). [Дав празникового три карбованці (Ум.)].

Праздно – без діла, без роботи, нічого не роблячи, бездільно. *Сидеть, проводит (провести) время -но* – гуляти, гулі справляти, бімбувати, *сов.* згуляти, прочляти. [Й минуточки не згуля (Тесл.). Прочляв день (Черк.). Бімбує, як жид у шабаші]. *См.* **Баклушничать**.

Празднование – святкування, празникування. **-ние праздника, свадьбы, новоселья и т. п.** – справляння, (*реже*) відбування, обходіння свята, весілля, вхідчин *и т. п.* [Відбування-ж того свята візьме не один день (Рідн. Край). Обходіння Шевченкового свята (Рідн. Край)]. **-ние храмового дня** – храмування. [Вернула наша Параска з храмування до господи (Г. Барв.)].

Праздновать – святкувати що, празникувати, (*реже*) святувати що; *срв.* **Отпраздновать**. [Отак я, друже мій, святкую отут неділеньку святу (Шевч.). Під косовицю хліборобам не до того, щоб празникувати (Кониськ.)]. **-вать день чего-л.** – святкувати день чого. **-вать праздник (праздники) (не работать)** – святкувати свято (свята, святкі). [Будь-же здорова, а ці святкі святкуй здорова (Приказка)]. **-вать праздник, свадьбу, новоселье, пасху и т. п. (выполняют в обрядовом отношении)** – справляти, відбувати, (*гал.*) обходити, обіходити свято, весілля, вхідчини, Великдень і т. и., гуляти весілля. [Свято криваве справляє й тепер чоловік (Чупр.). Де-ж такі справляти весілля без шишок (Н.-Лев.). А це було тоді, як ми вхідчини справляли (Звин.)]. **-вать храмовой праздник** – справляти храм, храмувати. **-вать победу** – святкувати перемогу, справляти свято перемоги.

Праздноваться – святкуватися, справлятися, відбуватися, (*гал.*) обходитися. *Этот день не -нуется* – цього дня не святкують, цей день не святкується, [Святкується свято волі. Справляється весілля]. *Срв.* **Праздновать**.

Празднолюбец – гультяй, ледар (-ря), лежень (-жня), нероба (*общ. р.*), нероб (-ба), (*шутл.*) святоха (*общ. р.*).

Празднолюбивый – ледачий, лежобокій, бездільний.

Празднолюбие – гультяйство, бездільність (-ности), ледарство, неробство.

Празднословие – пустословність, марнословність (-ности); (*болтовня*) марні слова, пусті слова, теревені (-нів, *мн.*), верзіння (-ня), базікання, балаканина. *См.* **Болтовня**.

Празднословить – пустословити, марнословити, (*нести вздор*) теревенити, блягузкати, верзті, теревені точити (правити, нести, гнути *и т. д.*, *срв.* **Вздор**).

Празднословный – пустомовний, марномовний. *Человек -ный* – пустомовець, марномовець (-вця).

Праздность – безділля (-ля), неробство, ледарство, гультяйство, гулі (-лів, *мн.*), (*стар.*) порожнювання. [І який буде лад з твого гультяйства (Гр.). Ледарством своїм вони його

гнів́или (Куліш). Гу́лі не одного́ в ла́пті обу́ли (Приказка)]. *Житъ, пребываетъ в -сти* – гультяювати, порожнювати, (гал.) балагувати; см. також **Баклушничать**. [І ніхто́ з сих дітєй не порожнюва́в після моли́тви (О. Лев.)].

Праздношатание, Праздношатательство – шалання, швєндяння, вєштання, сновигання, гультяйство, (бродяжничество) волоцю́тво.

Праздношатающийся – 1) швєндя (-ді, общ. р.), вєштанець (-нця), сновига (-ги, общ. р.), сновига́йло, теліпа́йло, похожай (-жая), волоцюга, см. також **Бродяга**; 2) гультяй, гульвіса, байда; см. **Гуляка, Бездєльник, Празднолюбец, Баклушник**.

Празднорец – дармоїд (-да).

Праздний – 1) (о людях ничем не занимающихся) гуля́щий, нетру́джений, нетрудя́щий, неробу́чий, нероботя́щий, неробі́тний (редко) празний. [На потіху гуля́щим лю́дам (Куліш). Багато є дармоїдів нетру́джених, що самі нічо́го зробити нездатні (Єфр.). Робочими рука́ми, працею робітників живля́ться всі нетрудя́щі лю́ди (Єфр.)]. **-ний человек, -ные люди** – гуля́щий (нетру́джений, нетрудя́щий, нероботя́щий, неробу́чий) чоловік, лю́ди. *Быть, пребываетъ -ным* – гуляти, вакува́ти(ся), порожнюва́ти, дармува́ти. [Коза́к душа́ правдивая, сорочки не ма́є, коли не п'є, так ну́ж б'є, а все не гуля́є (Номис). Роби́, не лежи́, не гуля́й! – сам бог сказа́в (Рудч.). Хлопе́ць до шко́ли не ходи́ть та та́к до́ма ваку́ється (Київщ.)]. Срв.

Баклушничать. -ная жизнь – гуля́ще, нетру́джене життя́; см. **Праздность,**

Баклушничанье; 2) (суетный, вздорный) ма́рний, пу́стий, поро́жній. **-ные речи** – ма́рні, пу́сті слова́, ма́рні, пу́сті розмо́ви, бала́чки. [Були ма́рні слова́, так і зоста́лися ма́рні слова́, а ніхто́ нічо́го добро́го до ладу́ не зроби́в (Звин.)]. **-ные затеи** – пу́сті ви́твітки; 3) (о месте: незанятый) поро́жній; (о вещах: свободный, остающийся без употребления) гуля́щий, вака́нцєвий, ялови́й. **-ная земля (незанятая)** – гуля́ща, вака́нцєва земля́, вака́нєць (-нця). **-ный топор, -ный мост** – гуля́ща соки́ра, гуля́щий, (образно) ялови́й міст. **-ный скот** – гуля́ща скоти́на (худоба). *Время -ное* – гуля́щий час, вільна го́дина; см. **Досуг. Быть -ным (без употребления)** – гуляти, дармува́ти, вакува́ти, вака́нцюва́ти, (о доме, земле: пустовать) порожнюва́ти; (специально о поле) лежати обло́гом, облогува́ти. [Шля́х не гуля́є (не оста́ється без прохо́жих) (Номис). Соки́ра дарму́є (Гр.). Хата поро́жнює (Гр.). Дві десяти́ни облогу́ють вже тре́те літо́]; 4) **-ная (о самке)** – ялова́; 5) см. **Праздничный**.

Прозелень – прозелєнь (-ни), блідозелє́на, синяво-зелєна́ста фарба.

Практик – практик, практикан.

Практика – пра́ктика. *На -ке* – на пра́ктиці, з пра́ктики. *Изучать на -ке* – вивча́ти що з пра́ктики, пра́ктично.

Практикант, -тка – практикант, практикантка.

Практиковать – 1) (о врачах, юристах: иметь практику) практикува́ти; 2) (применять на деле что-л.) практикува́ти що, ужива́ти чо́го, бра́тися до чо́го (на що). **-вать разные методы** – практикува́ти різні ме́тоди, ужива́ти різних ме́тод (способів), бра́тися до різних ме́тод (способів) и на різні ме́тоди (способі). **-ваются** – практикува́тися, (упражняются) муштрува́тися. [Що-дня́ до пани́чів німе́цька учите́лька ходи́ть; вони́ з нею́ муштру́ються, щоб навчи́тись бала́кати (Звин.)]. **-вавшийся** – практико́ваний, уживаний. [Споконві́чний, тради́ційний, наро́дний звича́й на Укра́їні, ши́роко уживаний в давні́ші часи́ (Доман.)].

Практически – пра́ктично.

Практический – пра́ктичний.

Практичность – пра́ктичність (-ности).

Практичный, Практично, см. **Практический, Практически**.

Прам, морс. – прам.

Праматерный – праматерні́й, праматерин.

Праматерь – прамати́ (-тери). [З усі́х сині́в праматери́ землі́ його́ найгі́рше покара́ла Мойра́ (Л. Укр.)]. Срв. **Прародительница**.

- Праотец** – прабатько, праотець (-отця *и* -вітця); *срв.* **Прародитель, -отцы** – праотці, прабатьки, діди, предки; *срв.* **Прародители**. [Наші праотці на тебе уповали (Куліш)].
- Праотеческий, Праотцовский** – прабатьківський, прабатьків (-ова, -ове, *р.* -ового, -ової...), праотецький.
- Праотчий, см. Праотеческий.**
- Прапор, стар.** – 1) прапо[і]р (-пора *и* -пору), стяг (-ту), корогва *и* корогов (-гви) (*ум.* короговка, короговця (-ці)) (*реже*) хоругва *и* хоругов (-гви); *срв.* **Знамя**; 2) (*отряд у знамени*) хоругов (-гви); 3) *см.* **Прапорщик.**
- Прапорный** – прапірний, короговний, хорунговий.
- Прапорщик, воен.** – хорунжий (-ого) *и* хоружий (-ого).
- Прапорщица** – хорунжа.
- Прапорщицкий, Прапорщичий** – хорунжівський.
- Прапрабабка** – прапрабаба, прапрабабка.
- Праправнук** – праправнук.
- Праправнучка** – праправнучка.
- Прапрадед** – прапрадід (-да).
- Прапрадедовский** – прапрадідівський.
- Прапращур** – прапращур (-ра). *Принадлежащий или относящийся к -щур* – прапращурський. [О любі пращурі, що давнину зазнали прапращурську (Куліш)].
- Прародина** – прабатьківщина. *Славянская -на* – слов'янська прабатьківщина.
- Прародитель** – прародитель, прабатько, (*реже*) прародич; *см. также* **Праотец.**
- Прародители** – (*церк.*) прародителі, прабатьки, (*реже*) прародичі; *срв.* **Праотцы (Праотец).**
- Прародительница** – прародителька, прамати (-матери), (*реже*) прародичка; *см. также* **Праматерь.**
- Прародительский** – прародительський, прабатьківський. *Срв.* **Праотеческий.**
- Прарусский** – праруський. **-ский период** – праруська доба.
- Прас, бот. Allium Parrum** – пор (-ру), праж (-жу), прас (-су).
- Прасол** – 1) (*мелкий торговец рыбою и мясом*) прасол; 2) (*диал.: гуртовщик*) згінник.
- Прасольский** – прасольський.
- Прасольство** – прасольство. *Заниматься -ством* – прасолувати.
- Прать (ц.-слав.)** – 1) перти, *см.* **Переть.** *Противу рожна прать* – проти рожна перти; 2) *см.* **Попирать.**
- Прах** – 1) (*пыль в букв. и переносном значении*) поро́х (-ху, *мн.* порохи́, *редко слав.* прах (-ху)), пил (-лу), курява; (*распадающаяся гниль*) поро́хно (-на), поро́хня (-ні), трухлò, персть (-ти), *Срв.* **Пыль, Персть, Тлен.** [Що царство? – поро́х (Куліш). Все йде в одно місце: взялось із персти й усé вернесь у поро́х (Еккл.). Лихеє ім'я розлетілось, мов прах (Грінч.). Образ страху, що держить у своїх холодних обіймах увесь світ, хоч сам являє собою тільки поро́хно нікчемне (Єфр.)]. *Отрясти прах от ног* – поро́х, пил з ніг обтрусити. [Поро́х з ніг ваших обтрусить (Єв.). І пил, що пристав до нас з вашого гóрода, обтрусуюмо вам (Єв.)]. *Обращаться, обратиться в прах* – поро́хом, на поро́х (пра́хом, на прах) розпадатися, розпастися, поро́хом братися, узятися (стати), поро́хом, поро́хном, поро́хнею, трухлòм, попелом розсипатися, розсипатися, тліти, потліти, попеліти, спопеліти. [І не раз як рука чи повітря, чи сонце торкались тисячолітнього трупа, він розпадався на поро́х (Л. Укр.). Та бодай я собі, – каже, – поро́хом розпався (Рудан.). А бодай-же ти пра́хом розпавсь (Яворн.). І в годині стала пра́хом пишная столиця (Рудан.). Як я на тебе дихну своїм духом, то ти розсиплешся попелом (Звин.)]. *Пасть во прах* – упасти в прах. [Впадуть у прах кумири гордовиті (Грінч.)]. *Обращать, обратитъ во прах* – повертати, повернути, стирати, стерти на поро́х (на гамуз), повертати, повернути в нівець, розвіяти на куряву. *Идти, пойти -хом* –

іті, піті з вітром, за вітром, за водою, димом (до гори), на марне, в нівець, випадати, випасти випадком. [Пішло усє добро в нівець (Грінч.). Чужим живимося, ото воно нам випадком і випало (Кониськ.). Все його добро піде на марне (Франко)]. *Все его проекты пошли -хом* – всі його проєкти димом до гори пішли. **Прах его возьми!** – щоб його прах забрав! Бодай він прахом розпавсь! Хай воно стеряється! **Прах с ним!** – цур йому! Хай йому ліхо (всячина)! 2) (*смертныe останки*) тлін (-ну), прах (-ху). [Вволяючи останню волю мужа, молода княгиня мусіла рушити з дорогим тліном в трудну і далєку дорогу, до міста його вічного покою (О. Лев.)]. *Здесь покоится прах моего друга* – тут почиває тлін мого друга. *Мир -ху твоему* – пером (пухом) земля тобі, нехай земля тобі пером (пухом).

Прачечная – пральня (-ні), прачкарня (-ні).

Прачечный – пральний. **-ное заведение, см. Прачечная. -ный валёк** – прац (-ча), праник, пральник.

Прачка – прачка, праля (-лі), (*реже*) митниця (-ці). [Взялі мене за прачку до двору – я прати добре вміла (Кониськ.). Додому митницю, до поля робітницю, до комори ключницю (Гол.)]. *Помощник -чки, катающий и гладящий бельё* – прачкун (-на).

Прац, и Праца – праца (-ці), швігалка, швігавка, кидало (-ла), закидачка, метавка (Франко).

Пращник – пращник, пращар (-ря).

Пращур – пращур. **Пращурь** – пращурі. [Увесь рід її, всі бабі і прабабі з пращуріами і пращурками (Г. Барв.)].

Пращурка – пращурка.

Пращурский – пращурський.

Праязык – прамова. *Общерусский, общеславянский -зык* – спільна праруська, праслов'янська мова *или* спільна руська прамова, спільна слов'янська прамова.

Пребедно – пребідно, дуже, (вельми) бідно, злиденно.

Пребедный – пребідний, дуже (вельми) бідний, злиденний.

Пребезвкусный – 1) (*о пище*) дуже, вельми несмачний, зовсім без смаку; 2) (*о друг. вещах*) без смаку зроблений.

Преблагий – (*славянизм*) преблагий, премилостивий, предобрий.

Преблаженный – преблаженний, прещасливий.

Пребогатый – пребагатий, дуже (велико, вельми, тяжко) багатий, багатючий, багатенний, *суц.* багатир (-ря).

Пребойкий – прежвавий, праметкий, премоторний, пребистрий, дуже (вельми) жвавий, меткий *и т. д.*; *см. Бойкий.*

Пребойко – дуже жваво (моторно, сміло *и т. д.*), *см. Бойко.*

Пребольшой – превеликий, прездоровий, величезний, величенний, здоровезний, здоровенний, дуже (вельми) великий *и т. д.* *См. Большой, Большущий, Громадный, Огромный.*

Пребывалище – пристановище, місце пробування, (*для души*) виталище; *см. Обиталище. Тело наше временное -ще духа* – тіло наше тимчасове пристановище (виталище) духові.

Пребывание – пробування (*ум.* пробуваннячко), перебування (*ум.* перебуваннячко); (*бытность, побывка*) побуток (-тку), побуток (-тку), перебуток (-тку), буття (-тя), побут (-ту), бутність (-ности); (*постоянное*) вікування. [За шість років пробування в тій школі (Грінч.). Вірядимо їх, добрії люди, на нове життя, на нове пробуваннячко (Черкас.). За перших літ свого перебування в пансіоні (Крим.). Речінця побутові на Запоріжжі не визначалось нікому (Куліш). Не треба-ж того монастирського його побутку уважати за якесь суворе іноцество (Куліш)]. *Во время -ния моего* – за мого пробування (перебування, буття, побутку, побуту, бутности) там, під час мого перебування (пробування *и т. д.*) там. **-ние дома** – домування (-ня), домарство. [Не маю кого на домарство лишити (Франко, Пр.)]. **-ние**

без употреблення, без дела – дармування (-ня). Место **-ния** – місце пробування, перебування, пробутку. Место **постоянного -ния** – місце постійного пробування (перебування, сидіння); оселя, домівка, житло, господа; *срв.* **Жительство**.

Пребывать, пребыть – 1) (*быть, существовать*) бути (*сов.* пробути), бувати, існувати, існувати, сутніти. **-вать долго, постоянно, вечно** – тривати, вікувати, (*сов.*) протривати, про[з]вікувати. [Мертва суцність, сутніюча в становищі спокою (Башт.). Що творить Бог, триває навіки (Бібл.); 2) (*находиться*) пробувати, перебувати, бути, бувати, (*реже*) мешкати, промешкати, (*сов.*) пробути, (*славянизм*) перебути; (*обретаться*) обертатися; (*постоянно быть, не покидать*) держатися чого, держатися десь. [Національну справу зрушено було з тієї мертвої точки, на якій вона доти пробувала (Єфр.). Пусто, глухо. Де-ж хазяйка молода буває? (М. Вовч.). Не знати, де-то наш Ілаш обертається (Маковей). Зимою риба держиться на дні (Грінч.). Хвєдїр Безрїдний на рани незмагає, а коло його джура промешкає (Дума)]. **-вать на чужбине, в обществе, среди друзей, в школе** – пробувати, перебувати на чужині, в товаристві серед друзів, у школі. **-вать под землёю, во тьме (невежества), в ведении чьём-л., в связи с чем-л.** – пробувати, перебувати під землею, в темноті, у віданні чієму, в звязку з чим. **-вать в праздности, см. Праздность.** **-вать в болезни** – ходити (лежати) в недужі. **-вать в мерзости, в грехе** – мерзїти, нікчємніти в грїхах. **-ваю к вам благосклонным** – застаюся, залишаюся до вас прихильний, зичливий; 3) (*проживать*) жити, мешкати, (*дама*) домувати. [Він у Пісках мешкає (Март.)].

Пребывающий – той, що пробуває, перебуває *и т. д.*, *см.* **Пребывать**. **Вечно, постоянно -щий (непреходящий)** – неминущий, непропащий. [Неминуша слава його. Непропаща сила (Франко)].

Пребытие – пробуття, побуття.

Преважный, см. Важный. -ный человек – великої руки людина, (*ирон.*) велике цабе. [Міщани... в Кам'янці все великої руки (Свидн.)].

Превалировать – превалювати, горувати, домінувати.

Превеликий, см. Пребольшой.

Превесело – превесело.

Превеселый – превеселий. [Що то за гуляння на тім грищі було превеселе (М. Вовч.)].

Превечно – вічно, превічно, відвічно *и* довічно, до віку, во вік віка, по вік вічний, во віки.

Превечность – превічність (-ности), вічність (-ности), відвічність *и* довічність (-ности).

Превечный – превічний, вічний, відвічний *и* довічний, на віки вічний.

Превзойдённый, Превзойти, см. Превосходить.

Превозвыситъ, см. Превознести.

Превозвышают – 1) *см.* **Превозносят**; 2) *см.* **Превосходятъ**.

Превозвышаются – 1) (*быть восхваляему, возвышаему почётом*), *см.* **Восхваляются, Возвышаются**; 2) *см.* **Гордятся, Бахвалиться**.

Превозмогание – перемагання, переборювання.

Превозмогать, превозмочь – перемагати, перемогти, бороти, збороти, побороти, переборювати, перебороти, пересилювати, пересилити, (*только соверш.*) подоліти *и* подолати, здоліти *и* здолати. *Срв.* **Преодолевать, Пересиливать**. [Слово, яким все і всіх перемагає поет (Єфр.). Подоліла своє горе (Г. Барв.)]. **-мочь все препятствия** – перебороти, побороти, перемогти всі перешкоди. **-гать, -мочь себя** – перемагати, перемогти, змагати, змогти себе, перемагатися, перемогтися, змагатися, змогтися. [Я сілувався перемогти себе і весело жартував (Крим.). Здригнула Оксана дуже, далі перемоглась (Квітка). Я тебе доведу, голушко, зможися (М. Вовч.)].

Превозможение – переможєння, подоління (-ня).

Превознесение – вихвалєння, уславляєння, величєння, звеличування, (*оконч.*) вїхвалення, уславлення, звеличення; (*до небес*) піднесення (до неба). **-ние свыше всякой меры** –

підіймання вгору над усяку міру, звеличування над усé. *См.* **Превозноситьь.**

Превозноситель – величальник, звеличувальник.

Превозноситьь, превознести – вихваляти, вихвалити, уславляти, уславити, величати, звеличати, звеличувати, звеличити когó, що, підносити, піднести, виносити, вінести когó, що по-над когó, по-над що. [Будемо захвачуватись і радіти тобою, ласку твою над вино вихваляти (Пісня Пісень). За що-ж,– хто-небудь попитає, – зозуля півня вихваляє? (Гліб.). А пані-сусіди нашу панію похваляють-величають: «Отто хазяйлива! Отто розумна!» (М. Вовч.)]. **-сить до небес, свыше всякой меры** – підносити, піднести до неба, підіймати, підняти вгору над усяку міру, звеличувати, звеличити над усé. [Нехай глузують над ними одні письменники, нехай інші знов підіймають їх над усяку міру вгору (Куліш)].

Превознесённий – вихвалений, уславлений, звеличений; (*до небес*) піднесений (до неба).

Превозносится, превознестися – 1) (*страд.* – *быть превозносиму*) вихвалитися, вихвалитися, бути вихваленим, уславлятися, уславитися, бути уславленим, звеличуватися, звеличитися *и т. д.*, *см.* **Превозноситьь.** *Дела его -сятся не по заслугам* – діла його вихвалюються (уславляються) по-над заслуги; 2) (*гордится*) нестися, велико, високо (вгору) нестися (нести себе), заноситися, занестися, виноситися, вінутися поперед когó, перед ким, проти когó чим, з чо́го; (*важничать*) величатися, пишнітися, пишатися, вихвалитися, бундючитися, хизуватися *и т. п.*; *см.* **Важничать, Величатся, Гордятся, Кичится, Спесивится, Чванится.**

Превозносливость – заносливість, чванливість, бундючливість, пишність (-ости); *см.*

Спесивость, Чванливость.

Превозносливый – той, що високо (вгору) несеться, заносливий, чванливий, бундючливий, пишний; *срв.* **Гордый, Спесивый, Чванливый.**

Превозношение, см. **Превознесение.**

Превосходительный – ясновельможний.

Превосходительство – ясновельможність (-ности). *Ваше -ство* – ясновельможний пане.

Превосходить, превзойти – переважати *и* -важувати, переважити когó, що чим *и* на що, перевищувати, перевищити, повершати, повершити, перевершати, перевершити, (*победить в соревновании*) перемогти, перебороти когó в чому, переходити, перейти, покрити когó чим, брати, взяти гору над ким в чому; (*заткнуть за пояс*) заломити, закасувати когó. [На спів її ніхто не переважить (Крим.). Ніхто не міг переважити Куліша що-до багатства мови (Грінч.). Націонал-ліберали перевершили одвертих чорносотенців (Єфр.). Теперішня дійсність перейшла навіть шарж (Єфр.). Вже й мене покритв багатством (Грінч.). Заломив його одвагою (Куліш)]. *Он -дит его талантом* – він переважає його хистом (талантом). **-йти самого себя** – самого себе перевищити (перейти, переважити). *Приход -дит расход* – прибуток переважає, перебільшує витрати. *Враги -дили нас числом, силой* – вороги переважали нас числом, силою. **Превзойдённый** – переважений, перевищений, перевершений *и т. д.*

Превосходно – чудово, пречудово, чудесно, пречудесно, досконало, на прóчуд (-чудо), розкішно. [Наш дяк пречудесно співає (Кониськ.). Освідчилися ви по правді досконало (Самійл.). Як наша картопля розкішно розцвілася (Звин.)]. *Я это -но помню* – я це чудово, чудесно пам'ятаю. [Я чудово, в подробицях пам'ятав усé (Крим.)]. *Вы -но читаете* – ви досконало читаєте. *Я могу -но обойтись без этого* – я можу любісінько перебути (обійтись) без цього.

Превосходность – 1) *см.* **Превосходство**; 2) добрячість (-чости), добрénність, чудовість.

Превосходный – добрячий, добрénний, добірний, чудовий, пречудовий, чудесний, пречудесний. **-ный арбуз** – чудовий, добрячий, добрénний кавун. **-ная книга, -ные произведения** – чудова книжка, (пре)чудові, добірні твори. **-ные семечки** – добряче, чудове насіння, ловке насіння. **-ный товар** – добрячий, добрénний крам. **-ный экземпляр чего-л.** –

чудовий розкішний екземпляр чого. [Розкішні екземпляри двогої звірої (Єфр.)]. **-ная** *степень, грам.* – найвищий ступінь (-пеня).

Превосходство – перевага, вищість (-щости). [Дужчий не завсіди може й сміє використати свою перевагу (Н. Рада)]. *С чувством собственного -ства* – з почуттям (з почуванням) власної вищости (переваги).

Превосходствовать, *см.* **Превосходить**.

Превратимость, *см.* **Превращаемость**.

Превратимый – змінний, перетворний.

Превратно – криво; (*наоборот*) навпаки, навспак, напереверт, навіворот, назворот, навпроти. *Понимать, судить -но* – розуміти, гадати криво, навпаки *и т. д.*

Превратность – 1) (*изменчивость*) мінливість, змінливість, непостійність (-ости). **-ность** *судьбы, счастья* – мінливість, змінливість, зрадливість долі, щастя. **Полный -стей** – змінливо-бурхливий. *Жизнь полная -стей* – змінливо-бурхливе життя; 2) (*извращённость*) фальшивість, облудність.

Превратный – 1) (*изменчивый*) мінливий, змінливий, непостійний, несталій, хисткий. **-ное** *счастье* – мінливе, непостійне, зрадливе щастя; 2) (*извращённый*) фальшивий, неправдивий, перевернутий, перекручений, переіначений, кривий. **-ные толки** – перекручені, неправдиві чутки. **-ное понятие, толкование** – неправдиве, фальшиве, криве розуміння, товмачення.

Превращаемость – змінність перетворність (-ности).

Превращаемый, *прил.* – змінний, перетворний.

Превращать, превратить – 1) *кого, что во что* – обертати, обернути когo, що на когo, на що, в когo, в що *и* ким, чим, повертати, повернути, перевертати, перевернути когo, що на когo, на що *и* в когo, в що, перетворювати *и* перетворяти, перетворити когo, що в когo, в що *и* на когo, на що, зміняти, змінити, зводити, звести що в що *и* на що; (*волшебством, колдовством*) перекидати, перекинути когo ким, чим, когo в когo, в що, перечаровувати, перечарувати когo на когo, на що, злицювувати, злицювати когo в когo, в що, (*во множ.*) пообертати, поперевертати, поперевертати, позміняти, поперекидати, поперекарювати *и т. д.* когo, що ким, чим, в когo, в що *и* на когo, на що. [Як людей лихії чари в мертвий камінь обертали (Л. Укр.). Князьку будівлю обернули в хлів (Куліш). Політична система обернула весь світ у всесвітню федерацію торгово-промислових спілок (Л. Укр.). Ні вбиті, ні на овечку повернути вільне слово ще нікому не щастило (Н. Рада). Нащо-б нам перевертати себе на звірят (Куліш). Опинившись на тім боці, вп'ять він і сам перекинувся і жінку перекинув, зробилися людьми (Осн. 1862). Кажуть, були такі чарівники, що вміли перечарувати дівку на кобилу або на кіцьку (Звин.). Кішку злицював на чудо у дівчину (Біл.-Нос.)]. *Землетрясение -ло город в груды камней* – землетрус обернув місто в купу грузу. *Война -ла страну в пустыню* – війна обернула край у пустиню. *Пленных -щали в рабов* – бранців повертали на рабів. **-тить зло в добро** – перетворити зло на добро. **-тить сырую этнографическую массу в сознательную нацию** – перетворити сирову етнографічну масу в свідому націю (Єфр.). **-щать огонь в воду** – обертати, перетворяти огонь в [на] воду. *Мороз -тил воду в лёд* – мороз обернув, повернув воду в [на] лід. **-тить в ничто** – обернути (повернути) в ніщо, в нівець, перевести на нівець, на ніщо, повернути в неістіння. **-тить кого в дурака** – зробити когo дурнем, пошити когo в дурні. **-тить в пепел** – на попіл повернути, спопелити що. **-тить в камень** – в камінь обернути, скаменити *и* скам'янити що. [Там така баба-яга, що хто не прибуде, зараз одуре та й скам'янить (Манж.)]; 2) **-щать, -тить именованные числа в простые, арифм.** – обертати, обернути, перевертати, перевернути, (*во множ.*) пообертати, поперевертати іменовані (мірні) числа в прості. [17.216 вершків обернути у верстви (Кониськ.)]; 3) *см.* **Переворачивать**; 4) (*слова, смысл: извращать*) перекарювати, перекартити, переіначувати, переіначити, (*во мн.*) поперекарювати, попереіначувати (слова, зміст, розуміння). **Превращённый** – 1)

обернутий *и* обернений у що *и* на що, чим, повернутий *и* повернений, перевернутий *и* перевернений, перетворений, змінений в що *и* на що; (*посредством волшебства, колдовства*) перекинутий ким, чим, перечарований на ко́го, на що, злицьований в ко́го, в що. [Він був обернений у вола і сім літ жив серед ди́ких звірів (Л. Укр.)]; 2) *арифм.* – обернений, перевернений, (*во множ.*) пообертані, поперевертані; 3) перекручений, переіначений.

Превраща́ться, превраті́ться – 1) оберта́тися, оберну́тися в ко́го, в що, на ко́го, на що *и* ким, чим, поверта́тися, поверну́тися в ко́го, в що *и* на ко́го, на що, переверта́тися, переверну́тися в ко́го, в що, на ко́го, на що *и* ким, чим, перетво́рюватися *и* перетво́рятися, перетво́ритися, переробля́тися, переробі́тися, зміня́тися, зміни́тися, переміня́тися, переміни́тися в ко́го, в що *и* на ко́го, на що, става́тися, ста́тися ким, чим; (*вырождаясь, приходя в упадок*) перево́дитися, перево́стися, зводі́тися, зве́стися на що, зіхо́дити, зійти́ на що. [В сумне́ стогна́ння оберта́лись ре́чі (Куліш). Плач поверну́вся на ра́дощі (О. Лев.). Хай те дитя́че товари́ство поверне́ться тепе́р у побраті́мство (Мирн.). Наро́д наш мі́цно держа́всь сво́єї пре́дківсько́ї віри і не хоті́в на поля́ків переверта́тися (Єфр.). Австрі́я ма́є перетво́ритися на демократи́чну державу́ – спі́лку націо́нальностей (Грінч.). Молоко́ за одну́ ніч переробі́лося в сир (Звин.). Скажи́ камене́ві сьому́, щоб ста́вся хлі́бом (Єв.)]. *Многолю́дный и богаты́й край -ти́лся в пу́стыню* – великолю́дна й бага́та краї́на оберну́лася (поверну́лася, перетво́рилася) в (на) пу́стыню, звела́ся на пу́стыню. *Мечта -ти́лась в действительность* – мрія́ перетво́рилася в (на) дій́сність. *-ться в ка́мень* – оберта́тися (оберну́тися) в ка́мінь, ка́м'я[ме]ні́ти, ска́м'я[ме]ні́ти. [Бо́дай не верну́лось, в ка́мінь оберну́лось (Рудан.)]. *Вода -ти́лась в па́р* – вода́ оберну́лася в па́ру. [Вода́ може да́ти вели́ку корі́сть і не оберта́ючись в па́ру (Коніськ.)]. *Снег -ща́ється в во́ду* – сні́г оберта́ється в во́ду. *Личинка -ща́ється в моты́лька* – ля́лечка оберта́ється в мете́лика, перетво́рюється, переміня́ється в (на) мете́лика. *-ти́ться в си́лу (переносно)* – ві́рости в си́лу. [В Єгі́пті вони́, мно́жачись серед му́ки, могли́ ві́рости в си́лу й забра́ть увесь край в сво́ї ру́ки (Франко)]; 2) (*оборачива́ться*) перекида́тися, перекину́тися, переверта́тися, переверну́тися, оберта́тися, оберну́тися ким, чим *и* в ко́го, в що, на ко́го, на що, скида́тися, скину́тися ким, чим, перемі́туватися, переметну́тися в ко́го, в що *и* ким, чим, переміня́тися, переміни́тися, злицьовува́тися, злицюва́тися в ко́го, в що, (*во множ.*) поперекида́тися, попереверта́тися, пооберта́тися *и т. д.* ким, чим *и* в ко́го, в що. [Чорт перекину́всь чолові́ком (Манж.). От відьма́ знов переверну́лась у соро́ку (на соро́ку) (Звин.). Оберни́ся поро́ся на кара́ся (Номис)]. *Оборотень, упы́рь -ти́лся в во́лка* – переверте́нь, упі́р перекину́всь (переверну́вся, оберну́вся, скину́вся, переметну́вся) вовко́м (у вовка́, на вовка́), переміни́вся (зміни́вся) в вовка́.

Превраще́ние – оберта́ння, поверта́ння, переверта́ння, перетво́рювання, (*оконч.*) обернення, повернення, перевернення, перетво́рення; (*перевоплоще́ние*) перевті́лювання, перевті́лення. [Та й само́ї думки́ про поверта́ння Ру́си в ля́дчину не було́ ще в ті да́вні да́вна (Куліш). От відьма́ знов переверну́лась у соро́ку. Це вже котре́ переверта́ння (Звин.)]. **-ние гусени́цы в бабочку** – оберта́ння, перетво́рення гусени́ці в мете́лика. **-ние во́ды в па́р** – оберта́ння (обернення) во́ди в па́р у. **-ние обы́кновенных дробей в десяти́чные, мат.** – оберта́ння, переверта́ння про́стих дробі́в у (на) десяти́чні.

Превы́сити, см. Превы́шать.

Превы́спренний – (*ц.-слав.*) превіспренній, найви́щий; (*о сти́ле*) препі́шний.

Превы́спренность – превіспренність (-ности), найви́щість (-щости); (*о сти́ле*) препі́шність.

Превы́шать, превы́сити – (*быть выше*) переви́щувати *и* переви́щати, переви́щити що, виві́щуватися, виві́щитися над чим, перебі́льшувати, перебі́льшити що, (*превосходи́ть*) переважа́ти, перева́жити, перехо́дити, перейти́ ко́го, що в чо́му *и* чим. *Срв. Превосходи́ть.*

Лаврская колокольня -ша́ет все прочі́е – лаврська дзві́ниця переви́щує всі інші́,

вивищується, горює над усіма іншими. *Чиновник -сил свою власть* – урядовець перевищив (перебільшив) свою владу. *Расходы -шают доход* – видатки перебільшують прибуток. *Это -шает мои силы* – це переходить мої сили, це понад мої сили. **Превы́шенный** – перевищений, перебільшений, переважений, перейдений; *срв.* **Превзойдённый**.

Превы́шаться, превы́ситься – перевищуватися *и* перевищатися, перевищитися, бути перевищеним, перебільшуватися, бути перебільшеним, переважуватися *и* переважатися, бути переваженим.

Превы́ше, *нар.* – вище чого, (по)над що. [Будемо захва́чуватися і радіти тобою, ласку твою над вино вихваляти (Пісня Пісень)]. *Вознеси́сь -ше облаков* – злінути понад хмари.

Превы́шение – перевищування, перебільшування, переважування, (*оконч.*) перевищення, перебільшення, переваження; *см.* **Превы́шать. -ние власти** – перебільшення влади, надужиття влади.

Преглу́по – пренерозумно, дуже (вельми, надзвичайно) нерозумно.

Преглу́пый – пренерозумний, дуже (вельми, надзвичайно) нерозумний (дурний).

Прегордо – прегордо, препишно, дуже (вельми) гордо, дуже (вельми) пишно.

Прегордый – прегордий, препишний, дуже (вельми) гордий, дуже (вельми) пишний (пихатий).

Преград, *бот., см.* **Лютик**.

Преграда – 1) перегоро́да, перетика, (*гал.*) за́пора *и* за́пір (-по́ру), та́ма. [Вчини́вся за́пір на рі́чці (Верхр.); 2) (*препятствие*) перепона, перепинка, перетика, зава́да, за́пина; (*остановка*) спин, впин (-ну). [Та й тепер ще густо було понаста́влювано перетик на його́ шляху (Єфр.)]. *Непреодоли́мая -да на нашем пути* – непереможна перепона на нашому шляху. *Днепр для татарина не -да* – Дніпро́ тата́ринові не за́пина (Стор.). *Своеволью нет -ды* – самоволі спіну (впіну) немає. *Срв.* **Препона**.

Прегражда́ть, прегради́ть – перегоро́джувати, перегороди́ти, загоро́джувати, загоро́ди́ти, (*переносно*) перетина́ти, перетя́ти *и* перетну́ти, перепиня́ти, перепини́ти, перепинати, переп'ясти, замикати, замкну́ти, заступати, заступіти, заставля́ти, застави́ти, застановля́ти, застанови́ти що. *-дить дорогу, путь кому к чему* – перегоро́джувати, перегороди́ти, загоро́джувати, загоро́ди́ти, затарасува́ти доро́гу, шлях кому до чо́го; (*перерезать*) перетина́ти, перетя́ти, перепиня́ти, перепини́ти, перепинати, переп'ясти, (*став попере́к доро́ги*) заступати, заступіти доро́гу, шлях кому до чо́го, забіга́ти, забігти, перебіга́ти, перебігти доро́гу, шлях кому, перед займа́ти (зайня́ти) кому, (*образно*) перекопува́ти, перекопати доро́гу, шлях кому до чо́го. [Загоро́див доро́гу вола́ми, що не мо́жна і пройти́. У то́му сліпо́му завзя́тті, котре́ загоро́джувало доро́гу соція́льному прогресові (Куліш). В болоті за́грузла і заднім пу́ть затарасувала (Грінч.). До це́ркви ка́люжа доро́гу перетя́ла, а до шинку́ можна й по́під ти́ном (Олександр.). Стережися, щоб вона́ то́бі не перепини́ла доро́ги до ца́рства небесно́го (Квітка). Хоті́в переп'ясти́ бусурме́нцям шлях (Куліш). Де не візьметься вогонь, – увесь шлях заступив (Рудч.). Коронний ге́тьман не забі́гав Підко́ві шляху (Куліш). Перебі́гла ма́ти доро́гу їй: «Куди ти?» – визвіри́лась (Тесл.). *-дить выход, проход кому* – заступіти ви́хід, прохі́д кому. *-дить доступ чего куда-л.* – перепини́ти, перетя́ти до́ступ чо́го куди. [Схо́плено за горля́нку украї́нський наро́д, щоб перетя́ти йому́ всякий до́ступ свіжо́го пові́тря в легені (Єфр.)]. **Преграждённый** – перегоро́джений, загоро́джений, перетя́тий, переп'я́тий, замкну́тий, заступлений. *-ться* – перегоро́джуватися, бу́ти перегоро́дженим, загоро́джуватися, бу́ти загоро́дженим, перетина́тися, бу́ти перетя́тим *и т. д.*, (*образно*) перекопува́тися, бу́ти переко́паним. [Упадаю́ть видан́ня, зникаю́ть просві́тні товари́ства, переко́пую́ться шляхи́ до культу́рної пра́ці (Єфр.)].

Прегражде́ние – 1) перегоро́дження, перетина́ння, перепина́ння; 2) *см.* **Преграда**.

Прегреша́ть, прегреши́ть – прогріша́ти(ся), прогріши́ти(ся), (*ц.-слав.*) прегріша́ти, прегріши́ти чим *и* в чо́му. [Чим я прогріши́вся, що ви на мене ка́міння верга́єте? (Кониськ.).

Так от і в сиріу зéмлю підú, не відаючи, чим я прогрішила (Кониськ.).

Прегрешение – прогріх (-ріху), прогрішення; провина, проступок (-пку). [Кажіть, які у мене прогрішення (Кониськ.).]

Прегрубо – прегрубо, пребрутально, дуже (вельми) грубо, брутално.

Прегрубый – 1) прегрубий, прецупкий, прешорсткий, дуже (вельми) грубий (цупкий, шорсткий, товстий); пребрутальний, дуже (вельми) бруталний. *Срв. Грубий.*

Пред, Предо, см. Перед, Передо.

Предавать, предать – 1) *см. Передавать*; 2) віддавати, віддати; *срв. Отдавать,*

Предоставлять, Подвергать. -вать суду кого-л. – ставити (поставити) на суд когò, віддавати (віддати) до суду (під суд) когò. [Стережіться-ж людей, бо вони ставитимуть вас на суд (Єв.)]. **-вать** забвению что-л. – пускати (пустити) в непам'ять (у запомін) що. [Все те пускають наші земляки в непам'ять (Куліш)]. **-вать** огню что-л. – спускати (спустити) на пожеар що, пускати, пустити за димом що. **-вать** смерти, мукам, казни кого-л. – віддавати (віддати), завдавати (завдати) на смерть, на муки, на страту когò. **-дать** смертной казни кого – на смертну кару завдати когò, стратити когò. **-дать** кого смертной казни через повешение – на горлі (и на горло) скарати, покарати когò. **-даю** себя на суд и волю вашу – віддаю себе (здаюся, спускаюся) на суд і волю вашу. **-дать** себя воле божией – здатися на бога, здатися, спуститися на волю (ласку) божу. **-дать** кого проклятию – клятьбу (прокляття) покласти на когò, проклясти когò. **-дать** себя на жертву – віддати себе на жертву. **-дать** богу дух – богові дúшу (дух) віддати. [А сам припав к сирій землі, віддав богу дух (Пісня)]. **-дать** тело земле – сховати в сиріу зéмлю когò; 3) видавати, відати, зраджувати, зрадити когò, що, (*признанием*) виказувати, виказати на когò и когò. *Он -дал нас неприятелю* – він відав нас ворогові. **Преданный** – 1) переданий; 2) відданий, завданий *и т. д.*; 3) віданий, зраджений, виказаний; 4) *см. Проданный.*

Предаваться, предаться – 1) віддаватися, віддатися, бути відданим; (*огню*) спускатися, спуститися, бути спущеним (на пожеар); завдаватися, завдатися *и т. д.* *Виновные -дутся, будут -даны* суду – винуватці будуть поставлені на суд, віддані до суду; 2) (*предоставить себя*) віддаватися, віддатися кому, чому, здаватися, здатися на когò, на що. [Ти звернеш з найпевнішої дороги і віддаси́сь невірному случаю (Куліш)]. *Он совершенно -дался своему другу* – він цілком віддався своєму другові, цілком здався на свого друга. **-даться** всецело своему чувству – цілком віддатися своєму почуттю. **-ваться оргии** – віддаватися оргії. [Всіма фібрами своєї істоти віддається дикій, але красочній оргії (Єфр.)]; 3) (*впадать во что. пристрацаться к чему*) вдаватися, вдатися, вкидатися, вкинутися в що; (*погрузиться*) поринати, поринути в що; *срв. Отдаваться 2. -даться тоске, горю, отчаянию, меланхолии* – вдаватися (вдатися), вкидатися (вкинутися) в тугу, в горе, у відчай, в меланхолію, (*погрузиться*) поринути в горе. [Не плачте, не журітесь, в тугу не вдавайтесь (Метл.). Не вкидайся так тяжко в своє горе (Г. Барв.). Вона сумувала і вдавалася в сумну меланхолію (Н.-Лев.). Батько, увесь поринувши в своє горе, ніби зовсім забув, що я й на світі є (Корол.)]. **-ваться удовольствиям, пьянству, разгулу, разврату, картёжной игре и т. п.** – вдаватися, вкидатися в утіхи, в пияцтво (в п'яництво), в гульню, в розпусту (в розпуск), в картярство *и т. д.* [Не вдавайся в гульню (Кониськ.). Вони так само пиячать, так само в розпусту вкидаються, так само женихаються (Єфр.). Приїжджі люди вкупі з міщанами вдавалися без упину у всякий розпуск (Куліш)]. **-ваться мечтам о чём** – поринати в мрії, снувати мрії, марити про що. [За попередніх часів, коли про українську пресу можна було тільки мрії снувати (Єфр.)]. **-ваться пустым мечтам** – літати в химерах, (*образно*) в хмари заноситися. **-ваться размышлениям** – заходити в думки, в міркування. **-ваться учению** – вкидатися (вкинутися) в науку.

Предание – 1) (*действие*) віддання, здання; відання. **-ние** суду – віддання до суду. **-ние** себя воле божией – здання на волю божу; 2) переказ (-зу), (*редко*) подання. [Народні перекази

про минуле]. *Изустное -ние* – словесний переказ. *По -нию* – (*путём предания*) переказом; (*сообразно с традицией*) за переказом, згідно з переказом. [Словесні твори, що переказом ішли од старшого коліна до молодшого (Куліш)]. *По -нию это случилось лет сто тому назад* – як переказують, це сталося років (зо) сто тому. *Знать по -нию* – знати з переказу, переказом. [Всячину переказом знає (Г. Барв.)]. *Отойти в область -ний* – казкою стати (зробитися).

Преданно – віддано, вірно *и* вірне, прихильно.

Преданность – відданість (-ности), вірність кому, (щіра) прихильність до кого. *Нерушимая -ность* – непохитна, не(по)хйбна вірність. *-ность своей идее* – відданість, вірність своїй ідеї.

Преданный – відданий, вірний кому, щіро прихильний до кого. *-ный друг, слуга* – вірний, щирий друг, слуга. *-ный вам* – відданий вам.

Предатель – зрадник, зрадець (-дця) *и* зрадця (-дці), видавець (-вця), вика́зник, вика́жчик, [Вибрав Юду Іскаріотського, що стався зрадником (Єв.). Зо мною, дітки, нічого вам таїтися, я не видавець (Кониськ.)].

Предательница – зрадниця, зрадця (-дці), вика́зниця, вика́жчиця.

Предательски – по-зрадницькому, по-зрадецькому, по-зрадецьки, зрадливо, підступом.

Предательский – зрадницький, зрадецький, зрадливий, зрадний; (*коварный*) підступний, віроломний.

Предательство – зрада, зрадництво; (*коварство*) підступ, підступство, віроломство. [На душу не впав мені зрадництва гріх (Самійл.)].

Предательствовать – підступно, по-зрадницькому видавати.

Предать, см. **Предавать**.

Предбрачный – передшлюбний.

Предбудущий – 1) *грам.* – передмайбутній; 2) см. **Будущий**.

Предбыть кому – запобігти кого. [Усюди, де проїздив Кобза, народ ворухівся; усюди вже запобігли гонці Хмельницького з грамотою од владики і нароїли люд на святе діло (Стор.)].

Срв. **Предваря́ть, Предше́ствовать.**

Предварение – 1) попереджування, упереджання, (*оконч.*) попередження, упередження; 2) перестереганя, остереганя, (*оконч.*) перестереження, остереження; 3) запобігання, запобіження.

Предваритель – 1) попереджувальник, упередник; 2) перестерегальник, перестерегач, остерегальник, остерегач; 3) запобігальник, запобігач.

Предварительница – 1) попереджувальниця, упередниця; 2) перестерегальниця, перестерегачка, остерегальниця, остерегачка; 3) запобігальниця, запобігачка.

Предварительно – 1) поперед, поперед, уперед, перше, передніше; 2) заздалегідь, заздалегіди *и* заздалігоди, загодя, загодій, зарані; *срв.* **Заблаговременно и Заранее.**

Предварительный – 1) попередній; (*заблаговременный*) заздалегідній; (*упредительный*) запобіжний. *-ное условие* – попередня умова. *-ное соглашение* – попередня згода. *-ное обсуждение, рассмотрение* – попереднє обміркування, попередній розгляд. *-ное следствие, тюремное заключение* – попереднє слідство, ув'язнення. *-ное исполнение* – попереднє виконання. *-ная цензура* – попередня цензура. *-ная подготовка* – попереднє, заздалегіднє підготування. *-ное оповещение* – заздалегіднє оповіщення, *-ная мера* – попередній, запобіжний захід (-ходу); 2) попередній, підготовчий. *-ные работы* – попередня (підготівча) робота.

Предваря́ть, предварить – 1) *кого чем* – упереджати, упередити, попереджати, попередити кого чим, запобігати, запобігти кого. *-рить кого своим приходом* – попередити (упередити) кого своїм приходом, попередити прийти за кого; 2) *кого о чём* – попереджати, попередити, перестерегати, перестерегти, остерегати, остерегти кого про що; *срв.* **Предупреждать и Предостерегать.** *-рить кого об опасности* – перестерегти, остерегти кого про небезпеку

(перед небезпекою); 3) (*предотвращать*) запобігати, запобігти чому. **-рять порчу продуктів присмотром** – запобігти псуванню харчи доглядом. **Предварённый** – попереджений, упереджений; перестережений, остережений; запобіжений.

Предваря́ться, предупредиться – 1) попереджуватися *и* попереджатися, попередитися, упереджуватися *и* упереджатися, упередитися, бути попередженим, упередженим; 2) перестерегатися, остерегатися, бути перестереженим, остереженим; 3) запобігатися, запобігтися.

Предведение – передзнаття, передчування.

Предвёстие – 1) *см.* **Предзнаменование**; 2) (*предчувствие*) передчуття (-тя); 3) (*предсказание*) віщування, призвість (-сти), призвістка, пророцтво. [Призвістка мені єсть, що так добре буде (Ум.)].

Предвестить, см. **Предвещать.**

Предвёстник – 1) провісник, передвісник, вістун, вісник, вістовік, вістівнік (-ка). [Вістовики близького ранку (Куліш). Вістуні пригод тяжких і смутку (М. Стар.). Провісники неминучого національного відродження (Єфр.)]; 2) віщівнік (-ка), віщун (-на); *см.* **Предвещатель.**

Предвёстница – 1) провісниця, передвісниця вістунка, вісниця, вістівниця; 2) віщівниця, віщунка; *см.* **Предвещательница.**

Предвёстный, предвестительный – провісний, призвісний, призвісливий.

Предвечёрный – передвечірній, надвечірній. [Передвечірні тіні. Надвечірня пора].

Предвечно – передвічно, відвічно, з передвіку, відвіку. *Срв.* **Искони.**

Предвечность – передвічність, відвічність (-ности), передвік (-ку). [І настало свято в бога перше з передвіку (Рудан.)].

Предвечный – передвічний, відвічний.

Предвещание – 1) віщування, провіщання, пророкування. [Це вже нового співця радісне провіщання (Єфр.)]; 2) *см.* **Предвёстие** 3; 3) *см.* **Предзнаменование.**

Предвещатель, -ница – віщувальник, віщувальниця, провіщальник, провіщальниця, віщун (-на), віщунка, віщівнік (-ка), віщівниця.

Предвещательный – провіщальний, провісний, призвісний, призвісливий. [Сич – се призвісне (Харк.)].

Предвещать, предвестить кому что – віщувати, вістувати, провіщати, провістити, передвіщати, передвістити, призвіщати, призвістити, пророкувати, ворожити кому що *и* про що. *Срв.* **Предсказывать, Предзнаменовывать.** [Ти братові своєму смерть віщуєш (Л. Укр.). Кожен зна, що віщує такий сон (Свидн.). Вони вістують, що осінь приходить (Стеф.). Письменство стає йому за ту зірницю, що близький світ сонця провіщає (Єфр.)]. **-щать беду, несчастье, что-л. недоброе** – віщувати, ворожити біду, нещастя (лихо), щось недобре. [Пугач або сич біду віщує (Номис). Гарна птиця, а чомусь не можу її чути без жаху. Чи справді вона ворожить якесь лихо? (Франко)]. **Лягушки -щают хорошую погоду** – жаби добру погоду віщують. **Сердце что-то -щает** – серце щось віщує. [Як повіє вітер на Покрову з полудня, то передвіщає, що буде гнила зима (Звин.). Важку ворожать осінь нам зірниці (Франко)]. **Барометр -щает дождь, непогоду** – барометр показує на дощ, на негоду, заповідає дощ, негоду. **Ничто не -щает смерти** – ніщо не показує на смерть, не віщує (не провіщає, не вістує *и т. д.*) смерті, про смерть. [Про смерть старечу зорі не віщують, як-же вмирає цар, палає небо (Куліш)]. **Нам -щают обильную жатву** – нам пророкують, ворожать багатий урожай. **Кто бы -тил мне завтрашнюю погоду** – хто-б мені, призвістив, яка завтра погода буде. **Предвещённый** – провіщений, передвіщений, призвіщений, напроорокований, наворожений. **-ться** – віщуватися, вістуватися, провіщатися, бути провіщеним, призвіщатися, бути призвіщеним, передвіщатися, бути передвіщеним *и т. д., см.*

Предвещать.

Предвзя́тость – упередність (-ности).

Предвзя́тый – наперед, уперед узя́тий; упередній. **-тоє мненіє, мысль** – упередня думка, гадка; (*предубеждение*) передсуд (-ду). [Над школою, над церковною амбоною, над судовою трибуною і над літературою царював той-же передсуд, що і над самим побутом руським (Куліш)]. **-тоє намереніє** – упередній замір. **-тоє решеніє** – упередня постанова. **Без -того рішення** – без упередньої (ухваленої наперед) постанови; (*беспристрастно*) безсторонно.

Предвзя́ть – взяти наперед, уперед що.

Предвиденіє – передбачання, провидіння, прозирання. **Дар -нія будущеґо** – дар прозирання в майбутнє, дар передбачання, провидіння майбутнього.

Предвидеть – передбачати, провидіти що. [Чи я-ж такє провидів (М. Вовч.)]. **Я это -дел** – я це передбачав, я це знав наперед. **Если бы я мог это -деть** – коли-б я міг це передбачати, коли-б я віщій тому. **Невозможно всё -деть** – всьогó не можна передбачити. **-деть будущеє** – провидіти майбутнє, прозирати в майбутнє. **Предвиденный** – передбачений, провиджений.

Предвидеться – передбачатися, провидітися. **-дится возможность чего** – передбачається можливість чоґо, заноситься на що. [Заносилося на війну між Росією і Австрією (Крим.)]. **У нас -дится получение новой партии мануфактуры** – передбачаємо одержання нової партії мануфактури.

Предвидимый – передбачаний, провиджуваний.

Предвкусать, предвкусить – смакувати наперед, засмакувати наперед що.

Предвкусённый – засмакований наперед.

Предвкушение – 1) смакування наперед чоґо; 2) (*самое чувство*) передсмак, засмак (-ку).

Предводитель – приво[і]дець (-відця) *и* привідця (-дці, м. р.), проводець (-відця), провідник; (*проводырь*) провідар *и* провідир (-ря); (*отряда*) ватаг, ватажок, ватажко (-жка), ватажний (-ного), голова, отаман. [Іх проводець по табору мов пан який ходить (А.-Д.). Говард, нашим кораблям привідця (Грінч.). Без голови військо гине (Номис). Провідником сеї депутації був єпископ Яхимович (Барв.). Попереду ватаг молоденький на воронім коню (Рудч.). Хто ватажком піде перед вами (Шевч.)]. **-тель дворянства** – маршал, маршалок (-лка). **-тель голи, бедняков** – голотовода (Куліш). **Быть -лем, см. Предводительствовать.**

Предводительница – приві[о]дниця, провідниця, провідарка, провідирка, голова.

Предводительский – привідницький, провідницький, провідарський, отаманський, ватажківський; маршальський. **См. Предводитель.**

Предводительство – 1) привід, провід (-воду). **Под чьим -вом** – за (під) чийм приводом (проводом), за чиєю головою, за чийм головуванням; 2) (*звание предводителя, дворянства*) маршальство.

Предводительствованіє – 1) передування ким, чим; 2) провідарювання, головування, отаманування, ватагування, ватажування. **См. Предводительствовать.**

Предводительствовать – 1) кем, чем – передувати ким, привід (провід) давати кому, верховодити, доводити ким, перед вєсти (водити), перед держати в чому, над чим. [І такий-то слабосилок оцим величним світом орудує і передує всіми (Куліш). Гордій справді вмів перед вєсти, вмів отаманувати так, що інші його слухались (Грінч.). Доводив їми полковник Небаба (Куліш)]; 2) (*быть предводителем*) провідарювати, головувати, отаманувати, ватагувати, ватажити, ватажувати (над ким); маршалкувати; **см. Предводитель.**

Предводительша – (*жена предводителя дворянства*) маршалкова, (*вульг.*) маршаліха.

Предводити – передувати, доводити ким; **см. Предводительствовать.**

Предвозвеститель, см. Предвозвєстник.

Предвозвестить, см. Предвозвещать.

Предвозвєстительный – провісний, призвісний, призвісливий.

Предвозвєстник, -ница – 1) **см. Предвєстник, -ница**; 2) **см. Предвещатель, -ница.**

- Предвозвещать, предвозвестить** – 1) сповіщати, сповістити наперед (заздалегідь) когось про що; оголошувати, оголосити, оповіщати, оповістити що; 2) віщувати, провіщати, провістити; *см.* **Предвещать. Предвозвещённый** – 1) сповіщений наперед (заздалегідь) про що; оповіщений, оголошений; 2) провіщений; *см.* **Предвещённый. -ться** – 1) сповіщатися, бути сповіщеним наперед (заздалегідь) про що; оповіщатися, оголошуватися, бути оповіщеним, оголошеним; 2) *см.* **Предвещаться.**
- Предвозвещение** – 1) сповіщення наперед (заздалегідь); оповіщення, оголошення; 2) віщування, провіщання, пророкування; *см.* **Предвешание 1.**
- Предвозгласная неделя** – третій перед великим постом тиждень.
- Предвозглашать, предвозгласить что, о чём** – проголошувати, проголосити, оголошувати, оголосити що, про що.
- Предвосхищать, предвосхитить** – переймати, перейняти що (напр. думку чию, намір).
- Предгорье** – передгір'я, підгір'я (-р'я).
- Предгорный** – передгірний, підгірний.
- Преддверие** – присінок (-нка) *и* присінки (-нків, *мн.*), місце перед дверима, прихід (-ходу). **В-рии храма** – перед храмом, перед церквою. **В-рие праздника** – під свято, проти свята, на передодні свята.
- Предел** – межа, границя, грань, рубіж (-бежа), берег, (*конец*) край, кінець (-нця). **-дел жизни** – кінець життя. **-лы** – межі, (*переносно*) береги; обруб, (*об'ём*) обсяг чого. **Расширить -лы государства** – розсунути межі держави. **-лы власти** – обсяг влади. **В-лах чего** – в межах, в обрубі, в обсягу чого. [Замість історичних коронних країв треба поробити країни в межах кожної національності (Грінч.). Відповідаєте за все, що станеться в обрубі вашого села (Франко)]. **В-лах нашего рассмотрения** – в межах, в обсягу нашого розгляду. **За -лами чего** – по-за межами чого, поза чим. [Я тепер по-за вашою владою]. **За -лами возможного** – по-за межами можливого (Франко). **Выйти из -лов** – ступити, перейти через край (через міру), зайти за край чого, вийти по-за межі чого. **Выйти из -лов благопристойности** – перейти межі звичайности. **Это переходит за -лы возможного** – це переходить межі можливости, міру можливости. **Всему есть -дел** – всьому єсть край. **Достичь (своего) -ла** – дійти краю. **До крайних -лов** – до краю. [Ненависть його дійшла до краю (Крим.)]. **Положить -дел чему-л.** – край покласти чому, берега дати чому. **Положить -дел своему честолюбию** – покласти край своєму честолюбству.
- Пределный** – крайній, граничний. **-ный возраст** – найвищий вік. **-ный срок** – крайній (останній) строк (речінець). **-ная скорость** – найбільша швидкість. **-ная температура** – крайня, гранична температура. **-ные цены** – найвищі (найбільші) ціни.
- Предержащий** – найвищий, зверхній. **Власть -щая** – найвища влада.
- Предерзкий** – надзвичайно сміливий; презухвальный, презухвальный, дуже (вельми) зухвальный (зухвальный); (*нахальный*) пренахабний, дуже (вельми) нахабний. **-кий мальчишка** – презухвальный хлопчисько. *Срв.* **Дерзкий.**
- Предерзко** – надзвичайно сміливо; презухвало, презухвально, дуже (вельми) зухвало (зухвально); (*нахально*) пренахабно, дуже (вельми) нахабно.
- Предёшево** – предешево, дуже (вельми) дешёво.
- Предешёвый** – предешевий, дуже (вельми) дешевий.
- Предзимний** – передзимовий, передзимний.
- Предзнаменованье** – 1) віщування, передвіщання, призивання; *срв.* **Предвешание**; 2) (*знамение*) знак, ознака, знаменю, призивіть (-сти), призивітка. [Щось та віщують оті таємничі призивітки (Загір.)]. **Видеть в чём хорошее, дурное -ние** – добру, недобру (погану) ознаку (призивіть, призивітку), добрий, недобрий (поганий) знак убачати в чому.
- Предзнаменовывать, предзнаменовать что** – віщувати, передвіщати, передвістити, призивати, призивити що, знак давати проти чого. *см.* **Предвещать и Предвозвещать.**

Предзнаменованный – передвіщений, призвіщений. **-ться** – віщуватися, передвіщатися, призвіщатися, бути передвіщеним, призвіщеним.

Предзнача́ть, предзнача́ть – 1) муз. – передзначати, передзначити; 2) см. **Предознача́ть**.

Предзнача́ние – 1) муз. – передзначення; (*самый знак*) передзнак (-ку); 2) см.

Предозначение.

Предзнача́ть, см. Предзнача́ть.

Предисло́вие к чему – передмова, передне слово до чого. **-вие ко 2-му изданию** – передмова (передне слово) до другого видання.

Предисло́вить – передмовляти.

Предисло́вный – передмовний.

Предкавказье – Передкавказзя, Підкавказзя.

Предки, см. Предок.

Предков́ый, Предков́ский – предків (-ова, -ове), предківський, предковецький, дідівський, дідизний. [Це земля предкова (Черк.). Предківський замок (Стор.). Звичай дідівський, старосвітський (Сніп). Мусили козаки оплачувати чиншем свої вольні пастовники дідизні (Куліш)].

Предлагание – пропонування, подавання, предкладання, давання. Сrv. **Предлага́ть**.

Предлага́ть, предложит́ь – 1) пропонувати, запропонувати комусь що, (*приглашают*) запрошувати, запросити когось що зробити, (*с оттенком: приказывать*) загадувати, загадати, наказувати, наказати комусь що зробити. [Тоді він йому загадав: або йди або зоставайся (Звин.)]. *Он -жил мне ехать с ним* – він запропонував мені їхати з собою. **-жить кому поест** – запропонувати комусь, запросити когось поїсти. *Мне -гают службу, место* – мені пропонують службу, посаду, мене запрошують на службу, на посаду. *Мне -гают купить землю* – мені пропонують купити землю. **-гать кому руку и сердце** – пропонувати комусь руку і серце. **-жить кому высказаться по поводу чего-л.** – запросити когось висловитися з приводу чого. [Він запрохав видатних європейців сказати, що вони думають про заборону української мови в Росії (Грінч.)]. **-гаю вам немедленно по получении сего отправиться в...** – пропоную (наказую) вам негайно, одержавши цього листа, вирушитися до... *Он -жил ему убираться прочь* – він загадав йому забиратися геть; 2) подавати, подати, (*редко*) предкладати, предкласти *и* предложити комусь що, давати, дати комусь що. **-гать чьему-л. вниманию что-л.** – подавати (подати) що до чиєї уваги (комусь до уваги). **-гать что-л. на рассмотрение общего собрания** – подавати що на обміркування загального зібрання. **-гать кому свои услуги, себя к услугам кого** – подавати себе до послуг (до услуги) комусь, пропонувати (предкладати) комусь свої услуги. [Дознавшись про Підкову, побачився з ним, привітав його новим щастям і подав себе до услуги (Куліш). Вольф явивсь до них перший, предкладаючи їм свої услуги (Франко)]. **-гать тост** – підносити (піднести) тост за когось. **-жить кому-л. вопрос** – задати (поставити) комусь питання. **-гать цену** – давати (ціну). [Даю йому за скриню два карбованці, а він править п'ять (Грінч.)]. **Предлагаемый** – пропонуваний; загадуваний; подаваний, предкладаний, даваний. **Предложенный** – запропонуваний; загаданий; поданий, предкладаний, предложений. [Загальні виводи, які ми можемо зробити з поданого тут матеріялу (Грінч.)]. **-ться** – пропонуватися, бути запропонуваним; загадуватися, бути загаданим; подаватися, бути поданим, предкладатися, бути предкладаним, предложеним, даватися, бути даним. *Такие вещи не -гаются* – таких речей не пропонують. *Материал, который здесь -гается* – матеріял, що тут подається.

Предлежать – лежати перед ким; сrv. **Предстоять**. *Мне -жит дальний путь* – маю перед собою далеку дорогу (подорож, путь). **Предлежащий** – той, що лежить перед ким. **-щее дело** – оця справа.

Предли́нный – предовгий, довжелезний, довженний, довжезний.

Предлог – 1) (*повод*) приключка, зачіпка, притока, приклепка *и* прикліп (-клепу), привід (-

воду); (*отговорка, оправдание*) вимовка, відмова. [Така була ніби причина до війни, але-ж то була тільки приклучка (Л. Укр.). Якби який прикліп, щоб зайти до попа (Борз.). *Искать -га к чему, что сделать* – шукати приклучки (зачіпки, притоки, приклепки, ключки) до чого, щоб що зробити. [Ліхо приклучки (приклепки) шукає (Номис). Професор два дні тому дуже сварився з Степановим батьком і, видимо, лишень притоки шукав, щоби за вітця пімститися на хлопцеві (Франко)]. *Найти -лог* – знайти приклучку (зачіпку, притоку, приклепку, прикліп) до чого. [Я таки знайшов приклучку, щоб до його зайти (Полт.). Хотіла їхати до бабусі, та було-б се по-панському їхати просто з цікавості. Мусила якусь зачіпку до того знайти (Г. Барв.). Хочеш пожертви нас і тепер думаєш, що найшов притоку (Франко)]. *Благовидный -лог* – пристойний привід. *Под тем -гом, что...* – з тією приклучкою, що... *Он не поехал под -гом болезни, недосуга* – він не поїхав, вимовляючись х(в)оробою, ніко́льством; 2) *грам.* – прийменник (-ка).

Предложение – 1) (*действие*) пропонування, запрошування, загадування, *оконч.* запропонування, запрошення, загадання; подавання, предкладання, *оконч.* подання, предкладення, предложення; *см.* **Предлагать. -ние услуг** – пропонування послуг; 2) (*то, что предложено*) пропозиція. *По -нию правления* – за пропозицією, з пропозиції управи. *Поддержатъ -ние* – підтримати пропозицію. *Мирные -ния* – мирові пропозиції; 3) постачання. *Спрос и -ние* – попит і постачання; 4) (*руки*) сватання, *гал.* освідчення. *Сделать -ние кому* – (*гал.*) освідчитися ко́му, посвататися, (*через сватов*) послатися до ко́го; 5) *грам.* – речення. [Думка людини, виявлена в слові, зветься реченням (Єфр.)]. *Вводное -ние* – вставне речення; 6) (*канц.: предписание*) пропозиція, загадання, загад (-ду).

Предложить, см. Предлагать.

Предложный – при́менниковий. **-ный надеж, грам.** – місцевий відмінок (-нка).

Предместие – передмістя, підгороддя. *Житель -тья* – передміщанин *и* передмістянин, підгородянин, підгородець (-дця).

Предместник, -ница – попередник, попередниця.

Предместный – передмісний, підгородній.

Предмет – 1) (*вещь, объект*) річ (*р.* речі), предмет (-ту), об'єкт (-ту). [Недівним речам не дивуйсь (Куліш). Я оберну́сь тоді в бездушний предмет (Коц.)]. **-мет вещественный, умственный** – річ матеріальна, розумова. **-мет преподавания** – предмет навчання. **-мет изучения** – предмет студіювання (вивчення); (*в школе*) предмет, наука, дисципліна. **Обязательный -мет** – обов'язкова наука, -вий предмет; 2) (*в разговоре, в сочинении*) річ, матерія (-ії). [Міркували (розмовляли) про поважні речі. Узав він найнижчу матерію до оповідання (Куліш)]. *Разговор шёл о разных -тах* – розмова була про різні речі. **-мет разговора** – матерія (річ) до розмови. *Мы ещё вернёмся к этому -ту* – ми ще (по)вернемося до цієї речі (матерії); 3) (*цель*) мета, ціль (-ли). **-мет желаний, стремлений** – мета бажань (прагнень), змагань. *Иметь в -те* – мати на меті, на увазі. *На -мет получения* – щоб одержати що; 4) (*перен.*), *см.* **Возлюбленный, нная. -мет страсти нежной** – ревного закохання об'єкт, *см.* **Пассия 2.**

Предметный – предметовий, речовий. **-ный указатель** – предметовий покажчик. **-ная комиссия** (*в школе*) – предметова комісія (в школі). **-ная система преподавания** – предметова система навчання. **-ное стекло, оптич.** – предметове скло.

Предмостный – передмостовий, передмісний. **-ное укрепление** – передмісна редута.

Предназначать, предназначить – призначати, призначити (наперед) ко́го, що ко́му, визначати, визначити що ко́му, (*предопределять, судить*) приділяти, приділити, судити, присудити ко́го, що ко́му. [І ще здавна призначено мені (Куліш). Доля так судила (Л. Укр.)]. *К какой специальности -ете вы вашего сына?* – до якої спеціальності, до якого фаху призначаєте ви свого сина? **Предназначенный** – призначений, приділений, присуджений ко́му від ко́го. **-ться** – призначатися, приділятися, судитися, бути призначеним, приділеним.

С'езд **-чався** на лето – з'їзд призначався (був призначений) на літо. *Ети деньги -чени* для *известной цели* – ці гроші призначено (приділено) на певну мету.

Предназначеніє – призначення, приділення (наперед). **-нія рока неизбежны** – приділення (присуди) долі – неминучі. *См. Предопределеніє.*

Преднамереваться, преднамериться – на[за]міряться, на[за]міритися, мати на думці, думку (на думку) взяти, гадати, мати на гадці, гадку взяти (зробити що); *срв. Намереваться.* [Не пощастило так зробити, як намірявся (мав на думці, гадав)].

Преднамерен *кто* – має намір, думку хто, гадає хто. *Я -рен летом отдыхать* – гадаю (маю намір) влітку відпочивати.

Преднамереніє – намір, замір (-ру); *см. Намереніє.*

Преднамеренно – умисне, навмисне.

Преднамеренность – умисність, навмисність (-ности). **-ность этого преступления доказана** – умисність цього злочину доведено.

Преднамеренный – (*умышленный*) умисний, навмисний, (*обдуманый*) обміркований. **-ный поступок** – умисний вчинок. **-ное преступление** – умисне (обмірковане) злочинство, умисний злочин.

Предназначать, предназначить – назначати, назначити, визначати, визначити, намічати, намітити наперед. **Предназначенный** – на[ви]значений наперед.

Предначальный, см. Предвечный.

Предначертаніє – 1) *см. Предназначеніє*; 2) (*предварительный план*) попередній план.

Предначертывать, предначертать – накреслювати, накреслити наперед, визначати, визначити наперед. **Предначертанный** – накреслений, визначений наперед (заздалегідь). *Срв. Предопределять.*

Предобеденный – передобідний (передобідняний), дообідний. **-ное время** – передобідня година, -ній час, передобіддя, дообіддя. *В -ное время* – дообід, в передобідню годину.

Предобрый – предобрий, дуже добрий, добрячий, добренний.

Предогражденіє, см. Предостереженіє, Предохраненіє.

Предозначать, предозначить, см. Предназначать, -чить.

Предок – предок (-дка). **Предки** – предки, діди, (*редко*) предків'я. **Наследіє -ков** – предківщина.

Предопределеніє – призначення, присуд, передсуд (-ду), (перед)визначення, приділення; (*судьба, рок*) доля; *см. Судьба, Рок.* [Перед призначенням нігде не сховаєшся (Гн.). Я вірю в призначення (приділення)].

Предопределять, предопределить – назначати, назначити (наперед) на[ви]значати, назначити, визначити, приділяти, приділити, (*судить*) судити, присудити, назнаменовувати, назнаменувати кому що; *срв. Предназначать.* [Нарікав на долю, що судила йому таке гірке щастя (Мирн.)]. Так Господь призначив (Кон.). **-лить долголетіє** – судити кому вік довгий, дати на довгий вік кому. **Предопределенный** – призначений, назначений, визначений (наперед), приділений, назнаменований, суджений, присуджений кому від кого. [До своєї мети, назнаменованої йому од Бога, дійде (Куліш)]. **Быть -лену** – бути призначеним, приділеним *и т. д.*, судитися кому. *Так ему -но* – так йому призначено (приділено), так йому судилося. **Предопределяемый** – призначаний, призначуваний, присуджуваний (наперед). **-ться** – призначатися, приділятися, судитися, бути призначеним, приділеним, присудженим, назнаменованим кому від кого.

Предопределяющий – що призначає, приділяє.

Предорогой – дуже дорогий, предорогий. **-дорого** – дуже дорого.

Предосенний – передосінній.

Предоставить, -ся, см. Предоставлять, -ся.

Предоставленіє – давання, надавання, *оконч.* надання кому чого; віддавання, *оконч.*

віддання кому чого. **-ние себе права** – застерегання, (застереження) собі права. **-ние на чьё усмотрение** – віддавання (віддання) на чю волю.

Предоставлять, предоставит – (*право кому*) давати, дати, надавати, надати кому що (право), (*себе*) застерегати, застерегти (собі право); (*отдавать на волю чью*) віддавати віддати (на волю чю), (*себя*) здаватися, здатися на кого, на що; (*позволят*) дозволяти, дозволити кому що (з)робити. **-лять волю (свободу действий)** – давати волю кому. [Він за день увесь садок обірве, коли дасте йому волю (Звин.)]. **-лять на чьё-л. усмотрение, кому-л. на усмотрение** – давати (віддавати) на волю чю, давати (віддавати) кому на волю, на призволяще. [Даю вам на волю (на призволяще) – як хочете, так і робіть]. **-вляю себя на ваше усмотрение** – здаюся на вашу волю, на ваш суд. **-вить себя на волю судьбы, на волю случая** – здатися на долю (на ласку долі), на випадок. **-вьте это судьбе, на волю судьбы** – дайте (віддайте) це на волю долі. **-вьте это времени** – дайте це на волю часові. **-влять, -вить себе право** – застерегати (застерегти) собі право. **-влять право кому** – давати (надавати) право кому. [Громада надала мені таке право (Звин.)]. **-влять что в пользование чьё либо** – давати що до користування кому. **-влять в чьё-л. распоряжение** – давати кому що до волі, на чю хіть (волю) здавати. **-влять себя в чьё-л. распоряжение** – здаватися на чю волю. **-вить выбор (выбрать)** – дати до вибору (дати вибрати) кому що. **-вить кому жить как хочет (как угодно)** – дати кому жити, як хоче. **-вить кому делать, что хочет** – дати волю чинити що-хотя. [Воля їм тепер чинити що-хотя (Куліш)]. **-вить работу, службу кому** – дати працю, посаду кому. **-вьте мне это сделать** – дозвольте (дайте, дайте мені волю) це зробити. **-вьте мне это знать, решит** – дозвольте мені це знати, вирішити. **-тавь это мне (не мешайся в это)** – полиши це на мене, не втручайся в це (в цю справу). Суд **-вил мне подать ходатайство о помиловании** – суд дав мені право (суд дозволив мені) прохати про помилування. **Предоставленный** – даний, відданий. **-ный на волю судьбы** – даний (відданий) на ласку долі. **-нное кому право** – (на)дане кому право. **-ный самому себе** – покинутий (полишений, зданий) на самого себе. **Предоставляемый** – даваний. **-тсья** – даватися, надаватися, бути даним. **-етсья вам право** – дається (надається) вам право. **Судит об этом -етсья другим** – міркувати про це дається (на волю) іншим.

Предостережение – остерегання, перестерегання, застерегання кого.

Предостерегатель, -ница – о[пере]стерегач, о[пере]стерегачка.

Предостерегательный – перестережний, о[за]стерегний.

Предостерегать, предостеречь кого от чего – остерегати, остерегти, перестерегати, перестерегти, застерегати, застерегти кого від *и* проти чого, перед чим. [Я своє сказав, од лихого остерегаю, а там – як хочете (Мирн.). Остеріг нас від напасти (Куліш). Насамперед мусимо перестерегти читача (Грінч.)]. **-гать наглядно** – (*опис.*) навіжки давати, навіч кидати кому. [Барана стрижуть, а цапові навіжки дають (Приказка)]. **Дать себя -речь** – датися на пересторогу. **Предостереженный** – остережений, перестережений, застережений від кого. **-регаемый** – о[за]стереганий, перестереганий від кого. **-тсья** – 1) (*стр. з.*) о[за]стерегатися, перестерегатися, бути о[за]стерезеним, перестереженим від кого; 2) *см.* **Остерегаться 1 и 2.**

Предостережение – осторога, пересторога, за[о]стерезення, перестереження. [Чому-ж моїх пересторог не слухав (Грінч.). Не треба й остороги пророчої (Л. Укр.). Се їй здається перестереженням і віщуванням бід якихсь великих (Куліш)]. **-ние со стороны кого** – осторога (пересторога) від кого. **В -ние** – на осторогу (пересторогу) кому. **Послужит -нием** – стати(ся) за осторогу (за пересторогу) кому. **Для -ния от чего** – щоб застерегти проти чого (перед чим), щоб запобігти чому.

Предостеречь, -ся, см. Предостерегать, -ся.

Предосторожность – (*свойство*) обережність, осторога, обачність; *см.* **Осторожность**; (*самые меры*) оберега, застерезні (запобіжні) заходи. **Меры -сти** – заходи до

за[о]стерєження, за[о]стерєжні заходи, обереги проти чо́го. *Принять меры -сти от несчастных случаев* – вжити застерєжних заходів проти нещасливих випадків, застерєгтіся проти нещасливих випадків (перед нещасливими випадками).

Предостро́жный – обережний, бережк[н]ий, обачний; *см. Осторо́жный, Осмотрите́льный*. [Він чоловік обережний (обачний)].

Предосудите́льно – негоже, негáрно, нехвально, догáни вáрто.

Предосудите́льность – негожість, догáнність (-ности).

Предосудите́льный – негожий, догáни (докору) вáртий, догáнний, огу́дний, нехвальный, (*зап.*) посуджуваній, (*дурной*) погáний, злецький. **-ная слабость к чему** – догáни вáртий нахил до чо́го. **-ное поведение** – негоже, негáрне, догáни (докору) вáрте повóдження. *Я не сделаю ничего -ного* – я не вчиню (не зроблю) нічо́го негожого (догáни вáртого, огу́дного). *Такой поступок -лен для его репутации* – такий вчинок ганьбує його репутацію, такий вчинок огу́дний для його репутації. *Считать для себя -ным что* – мати за негоже собі що, мати за сором собі що (Куліш), мати за догáну (огу́ду) собі що (що зробити).

Предотвраща́ть, предотврати́ть что – запобігати, запобігти чо́му, відвертати, відверну́ти (завчасу) що. **-ти́ть беду (несчастье)** – запобігти лихові. [Можна було запобігти лихові завчасу (Грінч.)]. **-ти́ть опасность** – відверну́ти небезпе́ку, запобігти небезпе́ці.

Предотвраще́нный – запобіжений, відверну́тий (відвернений). **-ться** – відвертáтися, бу́ти запобіженим, відверну́тим. *Несчастные случаи -щаются осмотрительностью* – нещасливі випадки обачливістю відвертаються.

Предотвраще́ние чего – запобігáння чо́му, (завчасне) відвертáння чо́го, *оконч.* запобіження, відвернення. *Я вам обязан за -ние несчастья* – вам завдячую за те, що ви відвернули лихо (запобігли лихові).

Предохране́ние – охорóна від чо́го, *неок.* оберегáння ко́го, чо́го від чо́го. *Для -ния от заболеваний* – для охорóни від (проти) захорува́ння.

Предохраните́ль – (*аппарат*) запобіжник, застерєжник. **-тель, -ница** (*кто предохраняет*) – запобіжник, -ница, застерєжник, -ница, охорóнник, -ница.

Предохраните́льный – убезпечливий, охорóнний, запобіжний, застерєжний. [Охорóнні (запобіжні) заходи (*меры*) проти нещасливих випадків. Застере́жне прище́плення (*прививка*). Убезпечливий пояс. Убезпечлива хліпавка (*клапан*). Убезпечливий (запобіжний) спóсіб (*средство*) від (проти) чо́го]. **-ная лампа** – убезпечлива ля́мпа.

Предохраня́ть, предохра́нить от чего – убезпечати, убезпечити, охорóняти, охорóнити (завчасу), о[у]берегати, о[у]берегти́ (завчасу) ко́го, що від чо́го; *см. Предотвраща́ть. -ня́ть от заболевания холерой* – охорóняти (оберега́ти) від холéри. **-ня́ть себя от холода** – убезпечати себе від холоду. **Предохране́нный** – убезпечений, охорóнений, уберезжений. **-ться** – убезпечáтися, убезпечитися, охорóнятися, о[у]берега́тися (завчасу), бу́ти убезпеченим, охорóненим, уберезженим від чо́го.

Предощу́щать, см. Предчу́ствовать.

Предпечек – припічок (-чка).

Предписа́ние, -ска – 1) (*действ.*) при́пис (-су), приписа́ння; 2) (*приказ*) при́пис, на́каз (-зу). [При́писи гігієни (Фр.). При́писи за́кону (права). При́писи е́тики (Л. Укр.)]. *По -нию врача* – з при́пису (за при́писом, з на́казу) лікаря. *Во исполнение, -ния* – викóнуючи при́пис.

Предписа́ть, см. Предписыва́ть.

Предписыва́ние – при́писування, на́казування; диктува́ння, про́казування чо́го ко́му.

Предписыва́ть, предписа́ть что кому – при́писувати, при́писати, на́казувати, на́казати (на письмі), (*диктовать*) диктува́ти, про́диктува́ти, про́казувати, про́казати що ко́му. [Лікар при́писав мені сувору дієту. Так на́казує (при́писує) за́кон. Пере́можець диктує (про́казує) важкі умови пере́моженому]. **-вать законы** – диктува́ти (про́казувати) за́кони.

Предписывае́мый – при́писуваний, на́казуваний ко́му від ко́го. **Предписа́нный** –

приписаний, наказаний. **-сано** *всем быть на с'езде* – наказано (приписано) всім бути на з'їзді. **-ться** – приписуватися, наказуватися, бути приписаним, наказаним. **-ется вам комиссариатом** – приписується (наказується) вам від комісаріяту. **-валось вам** – наказувано (приписувано), було наказувано вам.

Предплечье, анат. – передрам'я, передрамення, передпліччя.

Предполагать, предположить – (*полагать, рассчитывать*) гадати, думати, подумати, мати на думці (на гадці, на міслі), покладати, покласти що (що робити), (*намереваться*) мати, мати на думці (що робити), (*допускать*) припускати, припустити що, ставити, поставити (перед собою) гадку про що, мислити перед собою що, містити в собі гадку про що. [Науку в школі я гадала розпочати на Семена (Кон.). Через тиждень мав виїхати до Києва (Н. Лев.). Наука ставить перед собою гадку і про працівників (мислить перед собою і працівників), які-б її розробляли (Крим.)]. **Основательно -гать** – слушно гадати. **Это и -жить нельзя было** – цього й припустити не можна було. **Нужда -гает лишения** – коли (як) нестатки, то й злидні, в нестатках і злидні. **Человек -ет, а бог располагает** – круті не круті, а буде так як Бог дасть; чоловік стріляє, а Бог кулі носить. **Предположим** – припустімо, покладімо, кладімо, даймо (на теє) що. [Ну, а покладім, що хтось вам довів, що вони (класичні мови) просто шкодливі (Крим.). Даймо, що він продасть жито (Він. п.)]. **-жим, что ваши надежды основательны** – припустімо, даймо (на теє), що ваші надії мають підстави.

Предполагаемый – гаданий, здогадний, думаний, припусканий. [Це дата здогадні й непевна (Крим.)]. **-мое путешествие** – гадана подорож. **-мая сумма** – гадана, припущана сума. **Предположенный** – загаданий, задуманий, припущений. **-ный на первое июня с'езд не состоится** – загаданий на перше червня з'їзд не відбудеться. **-ться** гадатися, думатися, матися; припускатися. **-гается что-н. сделать** – гадається (є думка, гадка) щось зробити. **-галось** – думалось, була думка, малося. [Малося йти на ярмарок, та дощ не пустив. Була думка так зробити, а вийшло инакше].

Предположение – 1) (*действие*) припускання, *оконч.* припущення; 2) (*мысль*) гадка, припущення, гадання, здогад, догад (-ду), здогадка, домисел (-слу), допуст (-сту); (*проект*) проєкт (-ту). [Кониський висловлював гадку, що поему цю написав Шевченко ще 1846 року (Доман.). Страшний здогад спав їй на думку. Се-ж тільки гадання, що так воно діялося]. **Теряются в -ниях** – губитися в гадках. **В этом -нии я обратился к вам** – це гадаючи (маючи таку думку), я й удався (звернувся) до вас. **По -нию** – з припущення чийого. **Сметное -ние** – кошторисне припущення.

Предположительный – здогадний. [Міряючи вухом здогадне віддалення того, що свистав (Франко)]. **-ная цена** – приблизна (можлива) ціна. **-тельно** – здогадно; (*примерно*) приблизно, можливо. **Цены означены -но** – ціни поставлено приблизно.

Предположить, см. Предполагать.

Предпослать, см. Предпосылать.

Предпоследний – передостанній (-ння, -нне).

Предпосылать, предпослать кого, что чему – посилати, послати когo, що наперед (уперед) когo, чогo, (*в речи, письме, книге*) попереджати, попередити що чим. **Своей речи он -слал длинное вступление** – свою промову він попередив довгим вступом. **Он -слал своей книге предисловие, оговорку** – він попередив свою книгу передмовою, застереженням.

Предпосланный – посланий наперед (уперед) когo. **-ное книге предисловие** – передмова, що попереджає книгу, поставлена на чолі книги передмова. **Книге -но вступление** – книгу попереджено вступом. **-ться** посилатися наперед, попереджатися, бути посланим наперед, попередженим. **Книге -ется предисловие** – в книзі попереду йде (міститься) передмова.

Предпосылка – 1) (*действ.*) посилання, *оконч.* послання наперед; 2) (*логич.*) засновок (-вку), передмова.

Предпосыльное слово – передмова.

Предпото́пный – передпото́повий, передпото́пний.

Предпочита́ть, предпоче́сть *кого, що* – воліти (волю́, -лієш *и* волю́, -лієш, -лимо́), зволіти ко́го, що *и* що робити, вважати, брати, узяти за краще що, (*кого, що кому, чому*) ставити, поставити ко́го над ко́го, що над що, перева́гу (пе́ред) давати, да́ти ко́му, чо́му над ким, над чим, (*редко: книжн., полонизм*) прекла́дати, прекла́сти, передкла́дати, передкла́сти ко́го над ко́го, що над що. [Де не зможемо по правді говорити, там воліємо мовчати (Єфр.). Не сила терпіти лихої напасти, волю́ я в широ́кому полі пропа́сти (Л. Укр.). Нау́ку і талан́т над значні́сть прекла́дати (Куліш). Де твій розу́м дівся, щоб зра́дника над ме́не прекла́дати? (Куліш)]. *Она -ла молодого багату́му* – вона́ дала перева́гу молодому́ над ба́гатим.

Предпочте́нный – поставлений над ко́го, над що. **-ться** – ставитися над ко́го, над що, бу́ти поставлени́м, прекла́дени́м над ко́го, над що. [Здо́ров'я ста́виться над ба́гатство́].

Предпочте́ние – 1) (*действ.*) ставлення, прекла́дання ко́го над ко́го, чо́го над що; 2) *перед кем, чем (преимущество)* – перева́га, пе́ред (-ду), пе́ршенство́ ко́го, чо́го над ким, над чим, у чо́му. [Перева́га грома́дських обо́в'язків над особі́стими почува́ннями (Єфр.). *Оказыва́ть, (от)дава́ть -ние кому́ в че́м перед кем, чому́ перед кем* – давати (відда́вати) ко́му перева́гу (пе́ред, пе́ршенство́) у чо́му над ким, чо́му над чим. [Ві́ддаю́ перева́гу кни́гам історичного змі́сту над іншими́. Литва́ не вмі́ла чита́ти й писа́ти, то поважа́ла письме́нних украї́нців і давала́ їм пе́ред у своїх су́дніх спра́вах (Куліш)]. *Ему́ оказано́ было́ заметное -ние перед другими́* – йому́ виявлено́ було́ помі́тну перева́гу над іншими́. *См. Предпочита́ть.*

Предпочти́тельно – (*преимущественно*) перева́жно пе́ред ким, пе́ред чим. [У дитя́чий ді́м прийма́ють перева́жно пе́ред іншими́ ді́тьми сирі́т]. **-нее всего́** – над усе́, пе́редовсі́м.

Предпочти́тельность – перева́га, перева́жність (-ности), пе́ршенство́.

Предпочти́тельный – (*преимущественный*) перева́жний, (*заслуживающий предпочтения*) ва́ртий (гі́дний) перева́ги, пе́редні́ший, кращи́й, лі́пший. [Усі́ виявля́ли їй перева́жну ува́гу]. **-ное право́ на это́** – перева́жне пра́во на це. **Более -ный** – кращи́й, лу́чший. [Му́ки за рідни́й край́ йому́ кращі́, ніж уся́ та пи́шна ша́на й пова́га від чужо́го наро́ду (Грінч.)].

Предпри́мчиво – заповзя́тливо, промі́тно.

Предпри́мчивость – заповзя́тливі́сть, замі́ристі́сть, замі́рливі́сть, промі́тні́сть, підпри́ємливі́сть (-ости).

Предпри́мчивый – заповзя́тливий, підпри́ємливий, замі́ристий, замі́рливий, пова́жливий, промі́тний, меткі́й. [Це ва́люка (*лежебок*), леда́що, нікче́мний чоло́вік, а той-то промі́тний: у його́ і хлі́бця́ посія́но, і по хазя́йству пе́клується́ (Новом. п.). Бу́в з його́ чоло́вік промі́тний, що ні́коли не вага́вся й ні пе́ред чим не спина́вся (Єфр.). Заповзя́тливий: що ві́зьме в свої́ ру́ки або заду́має, то з усьо́го бу́де ко́ристь (Ки́вщ.)].

Предпри́нимание *чего́* – почи́нання, розпо́чинання чо́го, за́хід коло́ чо́го; вжива́ння (напе́ред) чо́го (напр. якихсь за́ходів).

Предпри́ниматель, -ница – підпри́ємець (-нца), підпри́ємник, підпри́ємниця.

Предпри́нимательский – підпри́ємницькі́й. [Підпри́ємницькі́й прибу́ток (Касян.)].

Предпри́нима́ть, предпри́нять – почи́нати, поча́ти, розпо́чинати, розпо́чати що́, підійма́тися, підня́тися чо́го; (*браться за что*) бра́тися, взя́тися до чо́го, за́ходжува́тися, заходи́тися коло́ чо́го; (*принимать наперёд какие-либо меры*) вжива́ти, вжи́ти (напе́ред) якихсь за́ходів. [Ой що-ж тепе́р почну́ я, неща́слива, з дрі́бними ді́тьми! (Л. Укр.). Що ме́ні поча́ти, щоб ви́зволитися́ з зли́днів? – Та що-ж-би розпо́чав я го́лий-бо́сий? За́вести́ торго́? Я-ж ні ша́га не мав (Л. Укр.)]. *Трест -мае́т устро́йство́ фа́брики* – трест за́ходжується́ коло́ будова́ння фа́брики (-ється́ будова́ти фа́брику), трест бере́ться до будова́ння фа́брики. **-ня́ть кругосветное пу́тешествие** – підня́тися по́дорожи́ навколо́ сві́та. **Предпри́ня́тый** – поча́тий, розпо́чятий. **-ться** – почи́натися́, поча́тися́, розпо́чинатися́, розпо́чатися́; вжива́тися́ (напе́ред).

Предпри́ятие – (*торговое, промышленное*) підпри́ємство́: (*научное, общественного*)

характера) заклад (-ду), заповзяття. [Торговельне, промислове підприємство. Комунальні підприємства. Дрібне (*мелкое*) підприємство. Капітал на наукові заповзяття (Стат. Акад. Наук). Не задовго до мого заслання він приїхав до Перми, силкуючись нахилити мене до деяких заповзяттів (Єфр.)]. *Рискованное -тие* – непевна справа.

Предп'ястие, *анат.* – передп'ясток (-тка), передп'ястя.

Предрасполагать, предрасположить *кого к чему* – схилити, схилити когось до чого наперед, робити, зробити нахильним до чого. [Бліді обличчя, непорушні очі і вся його постать наперед схилилися до чогось особливого, незвичайного (Корол.). Дуже тепла одежа робить людину нахильною до застуди].

Предрасполагающий – що схильє до чого, (*способствующий*) сприятливий чому.

Предрасположение *к чему* – нахильність, схильність (-ности), нахил (-лу) до чого.

Предрасположенный *к чему* – нахильний, схильний до чого. **-ный** *к болезням (болезненный)* – хоровитий, слабовитий. *Он -жен к заболеванию чахоткой* – він нахильний до сухіт.

Предрассветный – досвітній, переддосвітній, досвітковий, досвітчаний, передранішній, передранній. [Досвітній огонь запали (Л. Укр.)]. **-ное время** – досвіток (-тку), досвітній час, досвітня година, доба *и т. д.* [У досвітню годину у славному-преславному місті Чигирині задзвонили в усі дзвони (Шевч.)].

Предрассудок – 1) (*предубеждение*) упередження; 2) (*превратное мнение, суеверие*) забобон (-ну), передсуд *и* пересуд. **-ки** – забобони (-нів). [Міщанські забобони (Л. Укр.). Відкинув усі ілюзії, всі забобони і дивлюсь на світ тверезо (Грінч.)]. *Человек с -ками* – забобонна людина. *Склонность к -кам* – забобонність (-ности).

Предреkanie – при[о]рікання; *см.* **Предсказывание**.

Предрекать, предречь – при[о]рікати, при[о]ректі, предрікати, предректі, віщувати, провіщати, провістити комусь що; *см.* **Предсказывать**. **Предрече[о]нный** – при[о]речений, предречений комусь від когось. [Приречене від пророків здійснилось].

Предречение – при[о]речення, предречення.

Предречье – передріччя (-ччя).

Предрешать, предрешить – передрішати, передрішити, вирішати, вирішити, розв'язувати, розв'язати наперед, (*предопределять*) прирішати, прирішити. [Не передрішаючи задалегідь, який то буде лад (Грінч.). Що бог прирішив, не втямить ніхто і ніяк (Крим.)]. *Не -шая вопроса о том...* – не вирішаючи (не розв'язуючи) наперед питання про те... *Не -шайте событий* – не попереджайте подій. **Предрешенный** – передрішений, вирішений наперед, прирішений. **-тся** – передрішатися, передрішитися, вирішатися, вирішитися, розв'язуватися, розв'язатися наперед.

Предрешение – передрішення, вирішення наперед.

Председание – 1) сидіння на почесному (на першому) місці; 2) *см.* **Председательствование**.

Председатель, -ница – голова. **-тель** *Совнаркома* – Голова Раднаркому. **-тель собрания** – голова зібрання, зборів. *Почетный -тель* – почесний голова. *Быть -лем* – за голову бути. *Избрать -лем* – обрати на голову когось.

Председательский – голові належний. **-кие обязанности, -кое место** – обов'язки голови, місце голови.

Председательство – (*в учреждении*) головування; (*на с'езде, в собрании*) головування, провід (-воду). *Под -вом* – за (під) головуванням чийм. [Контрольні комісії під головуванням робітників (Касян.)].

Председательствование – головування.

Председательствовать – головувати (головую, -в'єш). [Голова-Президент головує на Спільних Зібраннях Академії].

Председательствующий – 1) що головує; 2) *см.* **Председатель**.

Председать – 1) сидіти на почесному (на першому) місці; 2) *см.* **Председательствовать**.

Предсердіе, *анат.* – передсердя (-дя).

Предсказание – провість (-сти), провіщення, віщування, пророкування; *метеор.* завбачання, *оконч.* завбачення. [Та хто-ж-би слухав провісти твоєї (Л. Укр.). Довготермінові (*долгосрочные*) завбачання погоди].

Предсказатель – провісник, віщун, віщуватий (-того); *метеор.* завбачник (-ка). **-ниці** – провісниця, віщунка, віщуха, віщувата (-тої); *метеор.* завбачниця (-ці).

Предсказывание – провіщення, віщування, пророкування, прорікання; *метеор.* (*предугадывание*) завбачання.

Предсказывать, предсказать – казати, сказати наперед, віщувати, навіщувати (наперед), провіщати *и* провіщувати, провістити, проповідати, проповісти (*зап.*), пророкувати, напроорокувати, пророчити, напроорочити комусь що; *метеор.* завбачати, завбачити що. [Віщує літа сива зозуля (Мирн.). Він пригадав, що колись йому оракул провістив смерть (Л. Укр.). Що з його буде – це і проповісти не тяжко (Фр.). Метеорологія завбачає погоду].

Предсказанный – провіщений, віщований, напроорокований, напроорочений, *метеор.* завбачений через когось. [Справдилось провіщене через пророків. Чи обминеш віщоване лихо? (Федьк.)]. **-тяться** – провіщатися, віщуватися; бути провіщеним.

Предсмертный – передсмертний. **-ная боротьба (агонія)** – конання. **-ные муки** – передсмертні муки (Н.-Лев.).

Представать, предстать *перед кем* – ставати, стати *и* станути перед ким, перед когось, (*славян.*) представати, предстати (Шевч.). [Я край довічності стою і скоро перед найвищого суддю я стану (Грінч.). Передо мною стало минуле]. **-тять перед суд** – стати перед судом (перед суд).

Представитель, -ниці – заступник, заступниця, відпоручник, відпоручниця, представник, представниця когось, чого, від когось, (*стар.*) речник чий. [Цивільний шлюб відбувається перед заступником державної влади (Доман.). Тесленко був тільки найголоснішим заступником цього типу людей (Єфр.). Заступники (представники) (від) української інтелігенції]. **-тель общества, науки, торгового предприятия** – заступник громадянства (*стар.* муж громадський), заступник науки, -ник торговельного підприємства. **-тели национальных меньшинств** – заступники від національних меншостей. **-тель истца** – заступник позовника. **-тель ответчика** – заступник оскарженого. *В лице самого выдающегося -теля той эпохи* – в особі найвидатнішого тієї доби заступника.

Представительность – показність, постатність, статурність (-ности).

Представительный – 1) (*видный*) показний, постатний, статурний. [Він з себе дуже показний, здоровий (Н.-Лев.). Чоловік високий, постатний (Конис.). Статурна була жінка]. *У него -ная наружность* – він із себе показний; 2) заступницький, депутатський. **-ные учреждения** – народньо-заступницькі установи; *срв. Парламентский*.

Представительский – заступницький, представницький.

Представительственный – заступницький, репрезентаційний. **-ный образ правления** – заступницьке (репрезентаційне) урядування.

Представительство – заступництво, представництво, репрезентація. [В офіційному повідомленні є згадка про народнє заступництво, але конкретніших форм його не показано (Н. Рада). Коли письменство розвивається серед національно-пригнобленого народу, то воно мусить перейняти на себе функції народнього заступництва (Єфр.). Право репрезентації в державних сіймах (Доман.)]. *Народное -во* – народнє заступництво. *Торговое -во* – торговельне представництво (заступництво). *Советское -во за границей* – радянське заступництво за кордоном.

Представительствовать – заступати когось, репрезентувати когось, становитися перед ким за когось; *см. Представлять б.*

Представление – 1) (*действ.*) виставляння, поставляння (напр., свідків); (*кого кому*)

рекомендування, представлення когось комусь; (кого к чему: к награде, чину) виставляння когось на що (на нагороду на чин), подавання (напр., відомостей, звітів, документів); (воображением) уявлювання і уявляння, (оконч.) уявлення; 2) уява, уявлення, виображення, (понятие о чём) тьма про що. [Однакові уявлення добра і зла (Наш). Вона була у його в уяві чимсь вищим (Грінч.)]. В **-нии** кого – в уявленні когось, чийм. *Вы и -ния об этом не имеете* – ви й уявлення про це не маєте, ви і не уявляєте собі цього. *Отчётливое -ние о чём* – виразне (ясне) уявлення про що; 3) **-ние театральное (действие и спектакль)** – вистава. [Вистава відбувалась просто неба (на открытом месте) (Єфр.)]. *Эта драма имела пять -ний* – ця драма мала п'ять вистав; 4) *канц.* – подання, внесіння. *На ваше -ние от такого-то числа* – на ваше подання від (з) такого-то числа. *В ответ на ваше -ние* – відповідаючи на ваше подання. *По -нию кого* – з подання чийого, когось. *Входит с -нием* – звертатися з поданням до когось; 5) *мат.* – представлення. [Графічне представлення функції].

Представляют, представит – 1) *кого, что куда, к чему (доставит, поставит)* – приставляти, приставити і пристановити когось, що, поставляти, поставити, виставляти, виставити когось (напр., свідків), подавати, подати (напр., пояснення, докази). **-вить кого на суд** – поставити когось перед судом, припровадити когось на суд. **-вить свидетелей, виновного на суд** – поставити (виставити) свідків, винуватого перед судом. **-вить поручителя** – поставити поручника. *Отыскать виноватого и -вить кому* – знайти (розшукати) винного (винуватого) і поставити перед когось. **-вте доказательства своей невиновности** – подайте доводи (докази), що ви невинні. **-вить об'яснения** – подати пояснення. **-вить извинения** – попросити пробачення; 2) *кого кому* – рекомендувати, відрекондувати, представляти, представити (руссизм) когось комусь ким, (гал.) запрезентувати когось комусь, (знакомить) зазнайомлювати, зазнайомити когось з ким. [Ходімо, я тебе представляю тим, що вволять твою усяку волю (Куліш). Я в простий одяг уберусь, а ти рекомендуй мене вітцю старому вчителем (Куліш)]. *Он был мне -лен* – його мені було представлено (відрекондковано); 3) *кого к чему (к награде, чину), в кого (в полковники)* – виставляти, виставити когось (на нагороду, на чин), на когось (на полковника). **-вить к производству в полковники** – виставити когось на полковника; 4) *что или о чём кому (подавать, доносить, докладывать)* – подавати, подати що, комусь про що, здавати, здати, (вносить) вносити, внести. [Здавати рапорти комісарові (Фр.)]. **-вить отчёт, проект закона** – подати звіт (звідомлення), проєкт закону. **-вить об этом об'яснения секретарю** – подати пояснення про це секретареві. **-вить на заключение, решение комиссии** – подати на висновок, на вирішення (розв'язання) комісії. **-влять, -вить на чьё-л. усмотрение** – подавати, подати на волю чийо, виставляти, виставити перед очі чийі. **-вте о нём сведения** – подайте про його відомості. **-вте свои соображения по этому вопросу** – подайте свої міркування (думки) в цій справі. **-вить свои документы в секретариат** – подати свої документи до секретаріату. **-вить дело для пересмотра** – подати справу на перегляд. **-вляя при сем** – подаючи при цьому; 5) *кого, что (изображать словами, описанием, в картине)* – малювати, змалювати, (резцом) різьбити, віризьбити когось, що. *Писатель в своём произведении -вил сельский пролетариат* – письменник у своїм творі змалював сільський пролетаріат. *Картина -ет морское сражение* – на картині намальовано морський бій. **-влять (изображать) дело (вопрос)** – ставити, поставити, становити, постановити, виставляти, виставити, подавати, подати справу. [Ця гіпотеза ставить справу так, ніби в Києві до татарського лихоліття сиділи великороси (Єфр.)]; 6) *кого (быть представителем кого)* – заступати, репрезентувати когось. [Ми тут усю громаду заступаєм, то й радити старим звичаєм будемо (Грінч.). Маємо чимало письменників, що репрезентують різні сторони новішої української поезії (Єфр.). Посли заступають (репрезентують) (собою) уряд своєї держави]; 7) **-влять, -вить собою** – являти, явити собою, становити (собою) що. [Що являв собою Коцюбинський тоді, на переломі свого життя... (Єфр.). Тут немає в'їзду, берег становить сторчову стіну (Корол.). Пореволюційні часи становлять немов другу фазу

розвитку Винниченкової творчості (Єфр.). *Что -ет он из себя теперь?* – що являє він собою тепер? *Это -ет большие неудобства* – це становить великі незручності, в цьому є великі незручності. **-влять исключение** – становити, давати виняток. *Что он собой -вляет?* – що він (вона) за людина? 8) *кого что (показывать)* – виявляти, виявити, виставляти, виставити кого, що. [Це виявляло його в найкращому світлі (О. Пчілка). Цю подію виставлено не такою, як вона справді була]; 9) *кого, что из себя (корчить, копировать)* – удавати, удати когось, що з себе. [Не вдавай із себе дурня. Одна сторона (дітей) удавала татар, друга якутів (Єфр.)]; 10) *(в театре)* виставляти, виставити що. [Виставлено було «Ревізора» з участю М. Садовського в головній ролі]; 11) *(воображением)* уявляти, уявити, *(редко)* виявляти, виявити, привиджувати, привидіти, *(в мыслях)* здумувати, здумати (думкою здумувати, здумати), *(умом)* змірковувати, зміркувати. [Не таким вона собі уявляла його (Н.-Лев.). Важко уявити собі ту творчу силу, що є в народі (Крим.). Я просто й здумати собі не можу (Л. Укр.). Легко зміркувати, що перетерпів він (Єфр.). Я привиджував, як увійде, як заговорить (М. В.)]. **-влять, -вить себе** – уявляти собі, уявити собі, здумувати собі, здумати собі. **-вте себе** – уявляти собі, здумайте собі, майте собі, маєте собі. [Уявіть собі моє здивування]. *Вы и -вить себе этого не можете* – ви і уявити собі цього не можете. **-вте себя на моём месте** – уявляти себе на моєму місці. **Представленный** – приставлений; (кому) рекомендований, представлений, *(поданный)* поданий; змальований, поставлений; заступлений, репрезентований; виявлений; уданий; *(о пьесе)* виставлений; уявлений, здуманий, зміркований. **Законопроект -лен на утверждение в Совнарком** – законопроєкта подано на затвердження до Раднаркому. **Представляемый** – *(подаваемый)* подаваний (кому); *(воображаемый)* уявлюваний. [Уявлювані речі. Уявлюваний світ]. **-емые отчёты** – подавані звіти.

Представляться, представиться – 1) *(куда: о ком)* приставлятися, поставлятися, виставлятися, бути приставленим, поставленим, виставленим. *Свидетели -вляются на суд* – свідки поставляються перед суд; 2) *(кому: рекомендоваться)* рекомендуватися, зарекомендуватися, представлятися, представитися комусь; 3) *(к чему)* виставлятися, виставитися (напр. на нагороду, на вищий ранг *(к чину)*). *Сотрудники -вляются к награде* – співробітники виставляються на нагороду; 4) *(подаваться)* подаватися, бути поданим. [Законопроєкти подаються на затвердження до Раднаркому]. **-ется вашему вниманию вопрос о...** – подається до вашої уваги справа про... *Ежемесячно -ются отчёты секретарю* – щомісяця подаються звіти секретареві; 5) *(изображаться)* малюватися, бути змальованим. [В оповіданні малюється робітниче життя]; *(о деле, вопросе и т. п.) (стр. з.)* ставитися, виставлятися, бути по[ви]ставленим, *(средн. з.)* виглядати, мати вигляд. *Дело -ется (на суде) так* – справа ставиться (на (в) суді) так. **-ться в виде чего** – мати вигляд чого, виглядати як що. *Дело -ется (мне) в следующем виде* – справа виглядає (для мене) ось як; 6) *(репрезентоваться)* заступатися, бути заступленим, репрезентуватися через когось. *Государства -вляются на конференции послами* – держави репрезентуються на конференції через послів; 7) *(казаться)* видаватися, видатися, видавати, видати чим, за що. [Оддалеки все видається меншим (Ком.). Школа видавалась їй іноді сосною домовиною (Коцюб.). У кожного історика вона (історія) видається зовсім іншою (Л. Укр.)]; 8) *(показываться)* показуватися, показатися, ставати, стати перед ким. *Нам -вился великолепный вид* – нам показався (перед нами став) розкішний крайовид; 9) **-ться кем, чем** – удавати, удати з себе когось, що; см. **Прикидываться**; 10) *(в театре)* виставлятися, бути виставленим; 11) *(воображении видеться, мерещиться)* уявлятися, уявитися, *(перед глазами)* увижатися, привиджуватися, привидітися комусь чим, яким, бачитися, убачатися, убачитися. [Ввижається або й сниться йому, ніби він... (Крим.). Невизначною по статтю уявляється кождий «Новий Рік» (Р. Край)]; 12) *(о случае)* траплятися, трапитися, випадати, випадати. **-вился случай** – трапилася (випала) нагода, оказія. *Как только -вится удобный случай* – скоро нагодиться

(набі́жить) добра́ о́казія, за першо́ї-ліпшо́ї наго́ди.

Предста́ние *перед кем* – (слав.) предста́ння, *неок.* става́ння ко́го, чо́го перед ко́го, перед ким.

Предста́тель, -ни́ца – засту́пник, -ни́ця, оборо́нець, оборо́нниця; *срв.* **Засту́пник,**

Покрови́тель.

Предста́тельство *о ком, за кого* – заступа́ння, проха́ння, блага́ння, упада́ння за ко́го перед ким.

Предста́тельствовать *о ком, за кого перед кем* – заступати́ся, проха́ти, блага́ти, упада́ти за ко́го перед ким; *см.* **Ходатайствовати́.**

Предста́ть, см. **Представа́ть.**

Предсто́яние – 1) сто́яння перед ким; 2) *см.* **Предста́тельство.**

Предсто́ятель, -тельни́ца – 1) (*предсто́ящий перед кем.-л.*) що сто́їть перед ким-небу́дь; 2) *см.* **Предста́тель, -ни́ца;** 3) (*настоя́тель, -ни́ца обители, общи́ны*) настоя́тель, настоя́телька, голова́ (монастиря́, громади, брата́ства).

Предсто́ять – 1) *перед кем* – сто́яти поперед ко́го, сто́яти, присто́яти перед ким. [Він забу́в, де він, перед чи́м лицём присто́їть (Єфр.)]; 2) *за кого, см.* **Предста́тельствовать;** 3) *при чём* – бу́ти прису́тнім при чо́му, бу́ти при чо́му; 4) *кому (быть впереди, предвидеться)* – бу́ти перед ким, ма́тися ко́му. [Ма́ється й мені́ (маю́ й я) у військo йти́. Ма́лося мені́ (мав я) і́хати на з'їзд]. *Ему -ит большая работа* – він матиме велику пра́цю. *Мне -ит далёкая дорога* – я маю́ і́хати в дале́ку доро́гу. *Мне -ит неприятный разговор* – ма́є бу́ти в мене́ прикра́ розмо́ва. *Ему -ит большая опасность* – ма́є бу́ти (загро́жує) йому́ вели́ка небезпе́ка. *Ему -ит большой подвиг* – перед ним вели́кий по́двиг (вели́ке діло). **-ит кому что делать** – ма́є робі́ти (зробі́ти) хто́ що́сь. *Вам -ит отвечать за это* – ви ма́єте за це відпові́дати.

Предсто́ящий – 1) (*присутствующий*) прису́тній; 2) (*грядущий, будущий*) майбу́тній, прийдеш́ній, прийдущий, насту́пний. **-щее моё путешествие** – майбу́тня моя́ подо́рож. **-щее мне путешествие** – подо́рож, що́ матиму́. **-щее нам удовольствие** – при́ємність, що́ ма́тимемо, що́ чека́є нас. **-щая встреча с ней меня тревожит** – майбу́тня з не́ю зу́стріч мене́ турбу́є (непоко́їть). *В -щем году* – насту́пного ро́ку. **-щий сезон** – насту́пний сезо́н. **-щее** – майбу́тнє, прийдеш́нє (-нього).

Предсуббо́тний – передсуббо́тній (-ня, -нє).

Предсуществова́ние – поперед́нє існува́ння, переді́снува́ння.

Предсуществова́ть – попереду́ існувати.

Предте́ча – предте́ча, предотече́ (-чі). [А ви, святи́ї предотече́, по всьoму́ світу́ розі́йшли́сь (Шевч.). І не суди́лось їм бу́ти предте́чами часу́ прийдеш́нього (Ніков.)].

Предте́ченский – пред(о)те́ченський. [Предте́ченський монасти́р, -ська це́рква].

Предубежда́ть, предубеди́ть *кого́ проти́в ко́го, чо́го* – уперед́жувати, упереди́ти ко́го проти́ ко́го, проти́ чо́го. **Предубежде́нный** – уперед́жений. *Он проти́в меня́ -дён* – він проти́ (до) мене́ уперед́жений. **-ться** – уперед́жувати́ся, упереди́тися.

Предубежде́ние – 1) *проти́в ко́го, чо́го (неосноват. уверенность)* – уперед́ження до ко́го, до чо́го *и* проти́ ко́го, проти́ чо́го. [Ма́ли до не́ї уперед́ження (Корол.). Уперед́ження проти́ украї́нської держа́вности (Н. Рада)]; 2) (*предрассудок*) передсуд (-ду), забобо́н (-ну); *см.*

Предрассу́док.

Предуве́домить, см. **Предуве́домлять.**

Предуве́домле́ние – 1) (*действие и самая весть*) повідо́млення, завідо́млення, спові́щення заздалегі́дь (завча́су); 2) (*предисловие*) перед́нє сло́во, передмо́ва; *см.* **Предисло́вие.**

Предуве́домлять, предуве́домить *кого́ о чём* – повідо́мляти, повідо́мити, завідо́мляти, завідо́мити завча́су (заздалегі́дь), спові́щати, спові́стити завча́су (заздалегі́дь) ко́го про що́.

Предуве́домленний – повідо́млений, спові́щений заздалегі́дь (завча́су) від (через) ко́го. *Он был -лён об этом* – його́ бу́ло повідо́млено про це завча́су. **-ться** – повідо́мляти́ся, спові́щати́ся завча́су; бу́ти повідо́мленим, спові́щеним завча́су (заздалегі́дь).

Предуга́дчик, -чица – уга́дко (*общ. р.*), уга́дник, уга́дница; *см.* **Отга́дчик, -чица.**

Предуга́дывание – угадування наперед чого; *метеор.* – завбачання.

Предуга́дывать, предугада́ть – угадувати, угадати наперед що, *метеор.* – завбачати, завбачити. **Предуга́данный** – наперед угаданий; завбачений. **-ться** – угадуватися наперед, бути вгаданим наперед.

Предуготови́тельный – підготовчий, підготівний, уготовчий.

Предуготови́ть, см. **Предуготовля́ть.**

Предуготовле́ние – під[при]готування, уготування, наперед (завчасу, заздалегідь).

Предуготовля́ть, -ся, предуготови́ть, -ся – під[при]готовляти, -ся, під[при]готовити, -ся, уготовляти, -ся, уготовити, -ся, уготувати, -ся наперед (завчасу, заздалегідь).

Предуготовле́нный – під[при]готовлений, уготовлений наперед (завчасу, заздалегідь).

Предуда́ре́ние, муз. – фoршлаг (-гу).

Предузнава́ние, предузна́ние – 1) завчасне (роз)пізнавання, (роз)пізнання, (роз)пізнавання, (роз)пізнання наперед, заздалегідь; 2) перед[зав]бачання, перед[зав]бачення. *См.*

Предвидение, Предуга́дывание.

Предузнава́ть, -ся, предузна́ть, -ся – 1) (роз)пізнавати, -ся наперед (завчасу, заздалегідь), (роз)пізнати, -ся наперед; 2) *см.* **Предвидеть, Предуга́дывать, Провидеть. Преду́знанный** – 1) (роз)пізнаний наперед (завчасу, заздалегідь), 2) перед[зав]бачений, наперед угаданий.

Предузна́ть, -на́ние, см. **Предузнава́ть, -ва́ние.**

Предумы́слить, см. **Предумышля́ть.**

Предумы́шление – передумисел (-слу), на́мір, за́мір (-ру); *срв.* **Преднаме́рение, За́мысел.**

Предумы́шленность – умисність, навмисність (-ности).

Предумы́шленный – у[нав]мисний; наперед задуманий, замірений; *срв.* **Преднаме́ренный. -нно** – у[нав]мисне[о], з наміром, наперед задумавши, замірившись.

Предумышля́ть, -мыслить – 1) задумувати, задумати наперед, у[за]мишляти, у[за]міслити наперед (заздалегідь); *см.* **Преднамерева́ться, преднаме́риться; 2) -мыслить о чём (позаботи́ться заранее)** – подбати, потурбуватися, попіклуватися наперед (заздалегідь) про кого, про що; *см.* **Позаботи́ться.**

Предупреди́тельно – 1) увічливо, услужно, запобігливо; 2) попередливо.

Предупреди́тельность – увічливість, (*угодливость*) запобігливість, запобіжність (-ости).

[Він до мене ставився завжди з особливою приязню, навіть запобігливістю (Черкас.).]

Предупреди́тельный – 1) (*вежливый*) увічливий, (*услужливый*) службистий, (*заискивающий*) запобігливий, запобігучий. [З покірним та службистим лицем (Франко)]. Запобігливо-ласкава по́смішка (Виннич.); 2) (*предупреждающий, предохранительный*) застерезливий, застерезний, запобіжний, запобігальний, попередливий; *мед.* – профілактичний, запобіжний; *срв.* **Предохрани́тельный. -ные меры** – застерезні (попередливі) заходи.

Предупреди́ть, см. **Предупрежда́ть.**

Предупрежда́ть, -преди́ть – 1) (*опережать*) по[у,ви]переджати, по[у,ві]передити когo, що; *срв.* **Предваря́ть.** [Думки так і літали по його́ голові, попереджаючи слова (Коцюб.). А що, одна́че, коли він перебе́'є, попередить мене́ (Кониськ.); 2) *кого о чём (предуведо́млять, предостерега́ть)* – попереджувати, попереджати, попередити, пере[за,о]стерегати, пере[за,о]стерегти, упереджати, упередити когo про що, (*народн., описат.*) навіжки давати кому; *см.* **Предостерега́ть.** [Забула перестерегти його́, що йде на ніч у Чорно́вус (Грінч.). Наперед застерігаю читача́ (Крим.). Остеріг мене́, що груба димить (Кониськ.).

Перестерега́в, щоб вона́ не говори́ла неправди (Грінч.). Треба бігти й остерегти його́

(Коцюб.). Барана́ стрижу́ть, а козлу́ навіжки дають (Ном.); 3) *что (предотвраща́ть, предохраня́ть)* – запобігати, запобігти чому; *срв.* **Предотвраща́ть.** [Запобігти лихові

(Куліш)]; 4) *кого чем (сделает что-л. скорее)* – у[по]переджати, у[по]передити,

випереджати, випередити когo в чому. **-ждать чьи желанья** – попереджати чий бажання.

Предупреждённый – 1) по[у]переджений; 2) пере[за,о]стерезений, упереджений через кого; 3) запобіжений; 4) у[по]переджений, випереджений. **-ться** – 1) (*быть опережённным*) по[у]переджатися, бути по[у]передженим; 2) (*быть предуведомленным, предостережённным*) пере[за,о]стерегатися, бути пере[за,о]стерезеним, упередженим через кого.

Предупреждение – 1) по[у]переджування, по[у]передження; 2) (*предостережение*) попередження, пересторога, остророга (-ги), за[о]стерегання, застерезення когo; *см.*

Предостережение. *Делать, сделать -ние кому* – попереджати, попередити когo про що; 3) (*предохранение*) запобігання, забіг чому. *Меры -ния несчастных случаев* – заходи до запобігання нещасним випадкам. *Меры -ния* – запобіжні заходи.

Предускорение, *см.* **Предупреждение 1.**

Предускоряют, Предускорить, *см.* **Предупреждать, -упредить 1.**

Предусматривание, предусмотрение – передбачання, передбачення, завбачання, завбачення.

Предусматривать, предусмотреть – передбачати, передбачити, завбачати, завбачити, убачати, убачити, передузяти; *см.* **Предвидеть.** **Предусмотренный** – передбачений, завбачений. **-ный законом** – передбачений у законі. **-ться** – перед[зав]бачатися, бути передбаченим.

Предусмотреть, *см.* **Предусматривать.**

Предусмотрительность – обачність, бачність, передбачність, добачливість; *см.*

Осмотрительность.

Предусмотрительный – обачний, бачний, передбачний, передбачливий, завбачливий, запобігливий; *см.* **Осмотрительный.** [Догадався бачний дяк, вікном утікає (Руд.). Така запобіглива жінка не зостанеться без копійки (Звин.)]. **-но** – обачно, бачно; *см.*

Осмотрителю.

Предустанавливать, -установить – установляти установити, уставляти, уставити наперед (завчасу, заздалегідь). **Предустановленный** – наперед (завчасу, заздалегідь) установлений, уставлений.

Предустанавливать, -устроить – у(по)ряджати, у(по)рядити, улаштувати, улаштувати наперед (завчасу, заздалегідь). **Предустроенный** – наперед (завчасу, заздалегідь) у(по)ряджений, улаштований. *Срв.* **Устраивать.**

Предустроят, -устранить – усувати, усунути, відвертати, відвернути, відстороняти, відсторонити що, запобігати, запобігти чому наперед (завчасу, заздалегідь); *см.*

Предотвращать, -вратить. **Предустроенный** – наперед (завчасу, заздалегідь) усунутий, відвернутий, відсторонений.

Предустроить, *см.* **Предустанавливать.**

Предутренний – передранішній, передранній. [Передранішні тіні (Коц.)].

Предхрамие – притвор (-ру), (*где стоят обычно женщины*) бабник (-ка), бабінець (-нця).

Предчувствие – передчуття, передчування, прочуття, прочування, пречуття. [Прикре й зловіще передчуття черкнуло його по серцю (Крим.). Якесь важке передчування збентежило її душу (Неч.-Лев.). Та налягли на серце чорні хмари лихого пречуття (Л. Укр.). Прочуття якогось лиха (Єфр.)]. **У меня явилось -вие** – я передчув, опанувало (огорнуло) мене прочуття.

Предчувствовать – передчувати, прочувати, пре[и]чувати, (*народн.*) перечувати, чути, (*сов.*) передчути, прочути що. [Передчувала, про що буде йти мова (Виннич.). Мучилась бідна Параска, прочуваючи лиху годину (Єфр.). Пришов і він, свого лиха не перечуваючи (Звин.)]. **-вать беду** – чути (передчувати, про[пере]чувати) біду (лиху годину), потугу чути. [Десь на свою головоньку потугоньку чую (Рудч.)]. **Я ничего не -вал** – я нічого не передчував, мені нічого не передчувалося. **Предчувствованный** – передчуваний,

про[пере]чуваний. **-тсья** – передчуватися, прочуватися, пре[и]чуватися, чу́тись.

Предшественник, -венница – попередник, попередниця. [Попередник твій, славетний Омар (Леонт.). Вертепна комедія – це справжня попередниця нашого сучасного театру (Єфр.). **-ник по должности** – попередник на посаді.

Предшествование, -шествование – передування кому́, чому́.

Предшествовать (*кому, чему*) – 1) передувати кому́, чому́, іти поперед ко́го, поперед чо́го, перед ким, перед чим. [Біжиш на здобич, передуючи добрим (Куліш)]; 2) (*жить прежде кого-л.*) жити поперед ко́го, перед ким.

Предшествующий, -вовавший – попередній, передніший, передущий, дотеперішній. [Попередня сторінка. Попередня праця. Попередня доба. Попереднє століття. Попередній (дотеперішній) світогляд (*мировоззрение*)]. **В -щие годы** – попередніми (переднішими) роками. **В -щем году** – попереднього, того року. **В -щее время** – за попередніх часів.

Пред'идущий, предыдущий, см. Предшествующий. **На -щем собрании** – на попередніх зборах. **На -щей неделе** – тогó тижня.

Предизвещать, -вестить, см. Предупреждать, Предупреждать.

Пред'явитель, -тельница – пред'явник, пред'явниця, подавець (-вця), подавниця. **-тель удостоверения** – пред'явник посвідчення. **Квитанция на -теля** – квиток на пред'явника, на подавця.

Пред'явительный – пред'явний, для показання, для подавання. **-ное удостоверение** – пред'явне посвідчення, посвідчення для показання.

Пред'явить, см. Пред'являть.

Пред'явление – пред'являння, показування, подавання, *оконч.* пред'явлення, показання, подання. **По -нии документов** – після пред'явлення (показання, подання) документів, пред'явивши (показавши, подавши) документи. **По -нию сего векселя** – по поданні цього векселя.

Пред'являть, -явить – пред'являти, пред'явити, показувати, показати, подавати, подати. **-явить удостоверение, билет** – показати посвідчення, квиток (*или* квитка). **-являть, -явить требования** – ставити, по[ви]ставити вимоги. [До «прозаїчної» людини ви не ставите надмірних естетичних вимог (Крим.)]. **-являть, -явить обвинение кому** – становити, ставити, поставити кому́ обвинувачення. **-влять, -вить иск к кому** – позивати, запізувати ко́го, позов подавати, подати, позов с[за]кладати, с[за]класти, заложити на ко́го *и* проти ко́го. [Хведір на Петра у суд позов подав (Боров.)]. **-вить вексель ко взысканию** – подати векселя до справляння. **-влять, -вить свои права** – об'являти, об'явити свої права на що. **Пред'явленный** – пред'явлений, показаний, поданий. **-тсья** – пред'являтися, бути пред'явленим, показуватися, бути показаним, подаватися, бути поданим кому́.

Предыдущий, см. Предшествующий.

Преимник, -ница – наступник, наступниця, (*наследник*) спадкоємець (-мня), спадкоємниця. [Сам Шевченко привітав Марію Марковичку, як наступницю й літературну доню свою (Єфр.)]. **Достойный -ник кого, чего** – гідний наступник ко́го, чо́го.

Преимнический – наступницький.

Преимничество, см. Преимство.

Преимственность – наступство, наступництво, наступність (-ности), (*наследование*) спадкоємство, (*наследственность*) спадковість (-ности). [Історичне наступство і взаємини (*взаимоотношения*) між націями (Дом.). Наступництво політичної й духовної влади переходить з Візантії на Русь (Єфр.). Ні преса, ні партії не можуть зараз ставити домагання про спадковість урядових представників на Україні (Н. Рада)].

Преимственный – наступницький, (*наследственный*) спадковий, спадкоємний. **-нный порядок** – наступницький порядок. **-ная власть** – спадкова влада. **-ная связь** – наступницький звязок. **-венно** – наступно; спадково, спадком, спадкоємно.

Пре́емство, Пре́емничество – наступство, наступництво, спадко́емство; *см.*

Пре́емственность. *Сан, титул переходят по -ву* – гідність, титул переходять до ко́го *или* перейма́є хто через наступство (спадко́во, спа́дком).

Прежа́лкый – 1) дуже жалісний (жалібний, жалісливий, зворушливий); дуже нужденний; 2) дуже бідолашний (нешасний); 3) дуже нікчемний, дуже убогий, дуже мізерний. *См.*

Жалкий.

Пре́жде – 1) *нар.* – перш(е), передні́ше, давні́ш(е), перéдше, уперéд, попере́ду, передо́м, (*диал.*) перво[е]; *срв.* **Раньше, Некогда.** [Було так перш, – тепер дивись (Шевч.). Ой чом тепер не так, як перше було (Чуб.). З сестрами я й передні́ше не ладна́в (Грінч.). Передше я йому вірив, а тепер – ні (Звин.). Любить мене, як уперéд (Франко)]. *Как и -де* – як (і) перш (давні́ше); 2) (*сперва, сначала*) перш(е), спёршу, уперéд; *см.* **Сперва, Сначала.** [Не дам м'яса – давай перше гроші (Руд.). Тепер на ду́шу припада́є удво́є менше землі, ніж було спёршу (Грінч.)] **Пре́жде чем, -де нежели** – перш(е) ніж (як), передні́ше (перéдше) як (ніж), (*полон.*) нім. [Я побачу́сь з ва́ми перш, ніж ви поїдете]; 3) *предл. с род. п.* – перше, перéдше від (за) ко́го, від (за) чо́го *и просто* ко́го, чо́го, попере́ше, попере́д, наперед ко́го, чо́го. [Вона те́с перше його́ зачу́вала (Макс.). Ми не побрались вони попере́ше нас (М. В.). Я тут був сі́в перéдше од вас Крим.)]. **Пре́жде всего** – найперше, що – найперше, на[в]са́мперед, найса́мперед, передусі́м, передовсі́м, перш (передні́ше) за все (від усього), найпопері́д, найуперéд, самоперше, (*о речи*) першим словом, (*о действии*) першим ділом. [Першим словом Анто́сьо спспита́в, чи є башта́н (Свидн.)]. **Пре́жде окончания года** – перш як рік мину́в (мінé), перш як вийшов (вийде) рік. **Пре́жде времени** – передча́сно, доча́су; *см.*

Преждевременно. *Лень -де нас родилась* – лі́ньки попере́д нас народились. *Моя жалоба подана -де вашей* – мою́ ска́ргу по́дано попере́д ва́шої (перш за ва́шу *и* від ва́шої).

Преждебывший – передні́ший, давні́ший; *см.* **Пре́жний.**

Преждевременно – доча́сно, довча́сно, передча́сно, передча́сом, доча́су, неча́сно, безча́су, безпори, по́рано, (*обычно в значении своевременно*) завча́сно, завча́су. [Увіхо́дить Йога́нна, ще молода́ жі́нка, але довча́сно змарні́ла (Л. Укр.). Передча́сно постари́всь (Крим.). Безчасу померли діти. Безпори скінчу́ той шлях терні́стий (Л. Укр.). По́рано про це говори́ти (Кул.). Не зріка́йся завча́сно наді́ї (Грінч.)]. **-нно состарившийся** – доча́сно (передча́сно *и т. д.*) зі[о]ста́рений (заста́рений).

Преждевременность – до(в)ча́сність, передча́сність, неча́сність (-ности).

Преждевременный – до(в)ча́сний, передча́сний, завча́сний, неча́сний. [Доча́сна смерть. Передча́сна ста́рість. Завча́сний кіне́ць (Л. Укр.)]. **-ные роды** – неча́сне ро́диво. **-ный ребёнок** – неча́сна дити́на, неча́сне, неча́сня (-яти).

Преждена́званный – ви́шеназва́ний, попере́ду на́званий.

Преждеосвяще́нный, слав. – пре́ждеосвяще́нний.

Пре́жний – коли́шний, (по)передні́й, передні́ший, перéдший, ра́ньший, (*давний*) да́вній, давні́ший, (*очень давний*) бог-зна́ коли́шний, дуже да́вній, давне́зний, (*старый*) ста́рий, (*редко*) пре́жний. [Андрі́й зга́дував коли́шне (Коц.). Як-би мені зно́ву коли́шня си́ла (Л. Укр.). Коли́шня сто́лиця. Коли́шний при́ятель. Да́вні приго́ди боро́нять від шко́ди]. **-нее здоровье, положение** – коли́шне здо́ров'я, -не ста́новище. **-няя его жизнь** – попере́дне його́ життя. **Оставаться при -нем мнении** – доде́ржуватися попере́дньої думки. **В -нее время (времена)** – за попере́дніх (да́вніх, коли́сних) ча́сів, коли́сними ча́сами. **В -ние годы** – коли́сними (попере́дніми, передні́шими) ро́ками, коли́сних (да́вніх) лі́т. **По -ему** – як перше, як коли́сь, по-да́вньому, по-ста́рому, тим-же хо́дом. **Всё пошло по -му** – усе́ повело́ся по-ста́рому (по-да́вньому). **Пу́ще -его** – гірш, як перше (як коли́сь), ще гірш (ще горі́й). **Теперь он несчастнее -него** – тепер він неща́сніший, як перше (як коли́сь).

Презаба́вный – 1) дуже вті́шний; 2) дуже чудний, кумéдний; *см.* **Заба́вный.** **-но** – 1) дуже вті́шно; 2) дуже чудно, кумéдно.

- Презент** – презент (-ту), гостінець (-нця), (по)дарунок (-нка); *срв.* Подарок, Гостінець.
- Презентабельность** – показність, статурність (-ости); *см.* Представительность.
- Презентабельный** – показний, статурний; *см.* Представительный, Видный. **-но** – показно, статурно.
- Презентова́ть** – презентувати, дарувати комусь що.
- Презерватив** – презерватив (-ву).
- Президент** – президент (-та). [Президент республіки. Президент Академії Наук]. **-дентша** – президентша (-ші).
- Президентский** – президентський.
- Президентство** – президентство (-ва).
- Президія** – президія (-ії). **Президиальный** – президіяльний, до президії належний.
- Презира́ть, презре́ть** – 1) *кого, що (пренебрегать, считать ничтожным)* – гордувати, згордувати, гордити, погорджувати *и* -джати, погордити ким, чим, зневажати (поневажати), зневажити кого, що, нехтувати, знехтувати ким, чим *и* когось, що, ганьбувати, зганьбувати ким; *см.* Пренебрегать. [Мову українську серед панства за мужицьку мали й гордували нею (Єфр.). Погорджує недужим і дитвора (Св. П.). Їх я зневажаю з цілого серця (Крим.). Святі права зневаживши народні, мене замкнули у темницю (Грінч.). Чи моєю маткою ганьбуєш? (Чуб.)]. **-рать почести, богатство, славу** – погорджувати шаную, багатством, славою; 2) *что (считать ничо́м, не бояться)* – не дбати про що, на що, не вважати на що, не боятися чого. **Презира́ть угрозы, опасность, смерть** – не вважати (не дбати) на погрози, на небезпеку, на смерть, не боятися погроз, небезпеки, смерті. [Ой п'є вдова, гуляє, вона на смерть не дбає], **Презираемый** – нехтуваний, погорджуваний від когось (*кем*). **Презренный** (*прич.*) – погджений, згордований, з[по]неважений, (*сильно*) упосліджений від когось. **-ться** – зневажатися, поневажатися, нехтуватися, бути з[по]неваженим, знехтуваним.
- Презирающий** – що гордує, погорджує ким, чим, погордющий.
- Презлой** – дуже злий (лихий, лютий), презлий, прелихий, прелютий; *см.* Злой. **-зло** – дуже люто (сердито), (*злбно*) дуже злісно (злосливо); *см.* Зло (*нар.*).
- Презрение** – презирство, зневага (-ги) до когось, до чого, погорда (-ди) ким, чим (*и* проти когось), гордування, погорджування, погордження ким, чим, згїрдність (-ности) до когось, до чого. [Вона з презирством глянула на його. На устах немов вираз презирства (Л. Укр.). Не відко було ні ненависти, ні погорди (Н.-Лев.). Шляхетське гордування простими громадянами (Куліш). Християнська зневага до поганства (Єфр.)]. **Глубокое -ние** – велика погорда. **Оказывать -ние к кому, к чему** – зневажати кого, погорджувати ким, чим; *см.* Презира́ть. **С -нием** – з презирством (з погордою), презирливо, згїрдно; *см.* Презрительно.
- Презренный** – (*презираемый*) згордований, погджений, знехтуваний [Будеш ти згордованим рабом хилитися під нагаєм турецьким (Грінч.)]; (*ничтожный*) нікчємний, хїрний, плюгавий, злидєнний; (*позорный*) ганєбний. **-ный металл** – святі отці-карбіванці, золоті круглячки. **-ный человек, -ная личность** – поганець (-нця), нікчєма, паскуда (*общ. р.*).
- Презрительно** – презирливо, зневажливо, зневажно, погордливо, згїрдно, згорда, з погордою, презиркувано. [Подививсь на мене та й зневажливо усміхнувся (Крим.). Заєць! – подумала погордливо Катерина (Грінч.). Презирливо дивиться на нього (Л. Укр.)].
- Презрительность** – презирливість, зневажливість, погордливість (-ости).
- Презрительный** – 1) презирливий, зневажливий, пог[і]рдливий, згїрдний. [Презирливе слово (Л. Укр.). Зневажливий погляд (Коц.). Погордливий тон (Крим.). Згїрдне поводження (Коц.)]; 2) *см.* Презренный.
- Презумпция** – презумпція (-ії), припущення.
- Презус** – презус, презес (-са).
- Преизбыток** – 1) *см.* Обилие, Изобилие; 2) *см.* Избыток, Излишек.
- Преизбыточествовать**, *см.* Изобилловать.

Преизбы́точный, см. **Изобильный**, **Преобильный**.

Преизли́шество, см. **Изли́шество**, **Изобилие**.

Преизли́шествовать, см. **Изобиловать**.

Преизобилие, см. **Изобилие**, **Преобилие**.

Преизобиловать, см. **Изобиловать**.

Преизобильный, **-но**, см. **Изобильный**, **-но**.

Преизящный – дуже гарний, дуже красний, (*изысканный*) дуже виборний; см. **Изящный**.

Преимущество́нно – переважно, (*большею частью*) здебільшого, здебільша, побільше, більше того що. [Щось там читала переважно белетристику (Грінч.). Навіть греки здебільша розмовляли між собою по-турецьки (Крим.)].

Преимущество́нный – переважний, головніший. **-ное значение** (*преимущество*) чого-либо над чим-либо – перевага чого над чим. [Перевага громадських обов'язків над особистими почуваннями (Єфр.)].

Преимущество́ – 1) (*перевес*), перевага (-ги), перед (-ду), (*первенство*) першенство кого над ким, чого над чим. Срв. **Предпочте́ние**, **Превосхо́дство**. [Перевага минулого над теперішнім. Дужчий не завжди може й сміє використати свою перевагу (Н. Р.). Ви старший, вам першенство (Звиног.)]. **Давать** (*отдавать*) **-во** – (від)давати перевагу, перед, першенство кому, чому в чому, перед чим. [Дає перевагу формі перед змістом. Литва не вміла читати й писати, то поважала, письменних українців і давала їм перед у своїх судніх справах (Куліш)]. **Иметь -во** – мати перевагу над ким, над чим, переважати кого, що. **По-тву** – переважно; 2) привилей (-лею), вільгота (-ти). [Пролетаріят має деякі вільготи в політичних правах (Касян)]; см. **Привилегия**, **Прерогатива**.

Преимущество́вать – переважати кого, що, мати перевагу (гору), брати гору, горувати над ким, над чим.

Преисподний – найспідніший, підземний, підземельний. **-няя** – пекло, (*редко*) пресподниця (-ці). [Укінув його в темницю та й глибоку пресподницю (Чуб.)].

Преисполнять, **преисполнить** – сповняти, сповнити (ущерть) кого, що чим; срв.

Наполнять.

Преисполненный – сповнений чого *и* чим, (*проникнутый*) перейнятий чим. [Земля сповнена ліха. Серце, сповнене любови. Твори перейняті красою]. **Мера беззаконий -на** – міра беззаконства вповнена вщерть. **-ться** – сповнитися, сповнитися (ущерть) чого *и* чим, (*проникаться*) перейматися, перейнятися чим. [Серце сповнилось радощів, любови *и* радощами, любов'ю].

Прейс-курант – цінник (-ка), прайс-курант (-та).

Прейти, см. **Преходить**.

Прекло́нение – 1) схиління кого, чого перед ким, перед чим, нахиління, прихиління чого; прекло́нство, уклі́нність (-ости) перед ким, перед чим. [Прекло́нство перед культу́рою (Виннич.). Придворні звичаї вимагали великої уклі́нності перед царем (Л. Укр.)].

Заслуживающий -ния – вартий уклі́нності. **-ние колен** – падання навколішки перед ким; см.

Коленопрекло́нение; 2) (*уговаривание*) на[с]хиління, переко́нування, намовля́ння кого.

Прекло́нить, **-ся**, см. **Прекло́няют**, **-ся**.

Прекло́нность – 1) схильність (-ности); см. **Скло́нность**, **Накло́нность**; 2) похі́лість (-ости).

Прекло́нный – 1) чому – схильний до чого; см. **Скло́нный**, **Накло́нный** (*к чему*); 2) (*о возрасте*) похі́лий. **-ный возраст лета, годы** – похі́лий вік, похі́лі (благі) літа. **В -ных летах** – у похі́лих літах, (*на склоне лет*) на схилі віку, на старости-літах, в старих віках.

Прекло́няют, **прекло́нить** – схиляти, схилити, нахиляти, нахилити, прихиляти, прихилити, (*реже*) скло́няти, скло́нити, прикло́няти, прикло́нити, підкло́няти, підкло́нити, (*о мн.*) похиляти, понахиляти, поприхиляти що, кого. **-нять перед кем колени** – ставати (стати)

навко́лішки, колі́нкува́ти перед ким, перед чим. **-ни́ть** *го́лову* (*главу*) – го́лову прихили́ти, прикло́нити, підкло́нити *или* прихили́тися. [Куди́ я го́лову прихили́ю? (Н.-Лев.). Не мав де го́лові підкло́нити (Куліш). Тяжко-ва́жко в сві́ті жи́ти сироті́ без ро́ду: нема́ куди́ прихили́ться (Шевч.); 2) *кого́ к чему́* – прихили́ти, прихили́ти ко́го до чо́го; *см.* **Скло́нять, Уго́варивать, Убежда́ть. Прекло́нений** – схилений, нахилений, прихилений. **-ться** – схили́тися, хили́тися, схили́тися перед ким, перед чим, кла́нятися, вкло́нятися, кло́нитися, вкло́нитися ко́му, чо́му, (*накло́няться*) прихили́тися, прихили́тися до чо́го. [Я схили́юсь пе́ред по́ступом (Крим.). Самі́й красі́ вони́ вкло́няються (Єфр.). У садочку криниче́нька нова, прихили́юся та й нап'ю́ся].

Прекоречи́ть, -чивый, *см.* **Прекосло́вить, -вный**.

Прекосло́вие – переки́р (-ко́ру) (*ум.* переки́рочка). пере́чення, су́переч (-чи), (*спор*) суперече́чка (-ки), спере́чність (-ости). [В розмові ти переко́ру не люби́ш (Куліш). А як спере́чність о́ тім бу́де, е́сть у ме́не з По́льщі лю́ди (Пісня)].

Прекосло́вить *кому́, чему́* – пере́чити (-чу, -чиш), суперече́чити ко́му, чо́му, переко́ря́тися з ким, (*преиму́щественно с отри́цанием*) на́криво слова́ ко́му не сказа́ти, не промови́ти. [Як ти сме́ш ме́ні пере́чити? (Рудч.)]. *Не -слова́* – не пере́чачи; на́криво й слова́ не сказа́вши; *срв.* **Беспрекосло́вно**.

Прекосло́влиый, *см.* **Прекосло́вный**.

Прекосло́вник, -слов, -вница – переки́рник, -ница.

Прекосло́вно (*напереко́р*) – напереки́р, напереки́рки ко́му, чо́му; *срв.* **Напереко́р**.

Прекосло́вный – переки́рний, за́ричаний.

Прекрасе́н – краса́сен, (ду́же) краса́ен (-сна, -сне); *см.* **Прекра́сный**. [Прекра́сен сві́т бо́жий (Кон.). Все, все, чим краса́ен лю́дський ві́к коро́ткий (Л. Укр.)].

Прекра́снейший – найкра́щий, найлі́пший, (*красивейший*) найуро́дліві́ший. **-ший из сме́ртных** – найкра́щий (найлі́пший) з (з-помі́ж) лю́дей.

Прекрасно́ – 1) краса́сно, (ду́же) краса́но, ду́же га́рно, прега́рно, ду́же до ладу́; *срв.*

Превосхо́дно, Отлично́. [Жив він краса́сно (Куліш). Кра́сно в садочку (М. Вовч.).

Прега́рно напи́сане опові́дання (Грінч.). **-сно** *чувствовати́ себе́* – прега́рно (ду́же до ладу́) почува́ти себе́. **-сно** *обойтись без чего-н.* – любі́сінько перебу́тись без чо́го-небу́дь; 2)

(*хорошо, ладно*) до́бре, гара́зд; *см.* **Ла́дно**.

Прекрасноду́шие – добра́чість (-чости), краса́сноду́шність (-ности).

Прекрасноду́шничать – розкошува́ти (-шую, шу́єш).

Прекрасноду́шный – добра́чий, краса́сноду́шний.

Прекрасноко́сый – краса́ноко́сий. [Красноко́са Ате́на].

Прекра́сный – 1) ду́же черво́ний; 2) прека́рний, (ду́же) краса́ний, прега́рний, ду́же га́рний, прехоро́ший, чудовий, пречудовий, пречудний, препи́шний, пи́шний, (*красивый*) вро́дливий, го́жий, (*полон.*) слі́чний; *срв.* **Превосхо́дный, Отличный**. [Ти, дівчино, ти прека́рна (Грінч. III). Прека́рна доро́га ве́де на майда́н (Франко). Юна́к прека́рний (М. Вороний).

Прека́рне життя́ (Єфр.). Кра́сне сонце. Кра́сний сві́т. Кра́сний Ки́їв. Кра́сне сло́во. Кра́сна теорі́я (Єфр.). Кра́сні мрії́ (Л. Укр.). Не роді́ся краса́ним, а роді́ся ща́сним. Кра́сна ми́ла.

Прега́рні но́чі. Прега́рна кни́жка. Ро́жі прехоро́ші (Л. Укр.). Чудо́ве опові́дання. Чудо́ва байка́ (*сказка*), чудо́ва кни́жка. Пи́шне облі́ччя (Грінч.). **-ный** *поступок* – прека́рний, га́рний вчи́нок. *В одно́ -ное* *утро* – одно́го прега́рного ранку́. *В один -ный* *день* – одно́ї га́рної (кра́сної) днини́. **ное** – прека́рне, прега́рне (-ого). *Идеал -ного* – ідеа́л прека́рного (прега́рного).

Прекра́щать, прекра́тить – припиня́ти, припини́ти що́, переставáти, перестáти чо́го (*и* від чо́го), ки́дати, ки́нути що́, (*оканчива́ть*) кінча́ти, (*с*)кінчи́ти що́, (*прерва́ть*) переривáти, переривáти що́, (*о* *мн.*) поприпиня́ти, попере́ставáти, поки́дати, по(*с*)кінча́ти. [Припини́ сво́є навча́ння (Крим.). Коли́ вже ви перестáнете то́го свисту́ (М. Вовч.). В субо́ту завчасу́

переставали від свої роботи (Руд.). Кинути читати. Молодий вік перервати (Чуб.). **-щать работу** – кінчати (припиняти) роботу (працю), переставати що робити. **-тить разговор** – припинити розмову. **-тить военные действия** – припинити воєнні дії, перестати воювати(ся). **-тить беспорядки** – припинити розрухи. **-тить сношения с кем** – перервати (припинити) зносини з ким. *Он -тил свои к нам посещения* – він перестав у нас бувати. *Не щать чего-нибудь (не униматься)* – не вгавати з чим-небудь. [Наймичка твоя з плесканням (болтовней) не вгава (Самійл.)]. **Прекращённый** – припинений, перерваний, (с)кінчений. **Военные действия -ны** – воєнні дії припинено.

Прекращаются, прекратятся – припиняться, припинитися, переставати, перестати, перериватися, перерватися, (*приостанавливаться*) перепиняться, перепинитися, перейматися, перейнятися, (*утихать*) стихати, стихнути, уцухати, уцухнути, унишкнутися(ся), (*о много.*) поприпиняться, попереставати, поперериватися *и т. д.* [Рух не тільки не припинився, а ще дужчий став (Доман.). Позви за землі перестали (Єфр.). Не за нас се стало, не за нас і перестане (Кон.). Перервалися ваші лекції (Крим.). Дощі без перестану, вже пора-б їм і внишкнутися (Грінч.)]. **Разговор -тился** – розмова припинилася. **Дождь -тился** – дощ перестав (уцух, пере(й)нявся). **Весь род його -тился** – увесь (усенький) рід його перевівся. **Война не -щалась в продолжение пяти лет** – війна не припинялась (аж) п'ять років. **-тилась возможность кому делать что** – (*описать.*) увірвалось (вже) кому, увірвалася нитка (бас) кому робити що. [Вже Терешкові ввірвалася нитка верховодити (Кв.)]. **Ни на миг не прекращающийся** – невгавуч[щ]ий, невгавний, невсипущий. [Туга невсипуща].

Прекращение – припинення, припін (-ну), (*перерыв*) перестання, перестанок (-нку), перестань (-ни), перестан (-ну), (*о роде*) перевід (-воду), кінець (-нця). [Припинення горожанської війни. Нема йому (дощеві) перестання (Грінч.). Козацькому роду нема переводу]. **По -нии войны** – коли припиниться (припинилась) війна.

Прелагать, -ся, предложить, -ся – 1) перекладати, -ся, перекласти, -ся; *см. Перелагать, -ся. Перекладывать, -ся*; 2) *см. Превращать, -ся. -жить гнев на милость* – обернути гнів на (у) ласку, простити, помилувати; 3) (*переводить*) перекладати, -ся, перекласти, -ся; бути перекладеним; *см. Переводить, -ся.*

Прелат – прелат (-та). **-тский** – прелатський.

Прелестник – (*прельщающий собой*) принадник, привабник, (*искуситель*) спокусник, перелесник (-ка), (*соблазнитель*) баламут (-та), баламута (-ти), зводитель.

Прелестница – принадниця, привабниця (-ці), (*искусительница*) спокусниця, перелесниця; баламутка, зводителька.

Прелестно – 1) (*прельщающе*) принадно, привабно, привабливо, (в)вабливо, вабно, повабно, знадно, знадливо; 2) прегарно, дуже гарно, чудово, чудесно; *см. Прекрасно, Отлично.*

Прелестность – (*обаятельность*) принадність, привабність, привабливість, (з)вабливість, звабність, знадливість (-ости); (*пригожесть*) вродливість (-ости).

Прелестный – 1) (*обаятельный, прельщающей*) принадний, привабний, привабливий, повабний, звабливий, вабний, знадний, знадливий, (*пленительный*) чарівний, чарівливий. [А се море лазурове; се життя земного образ ясний, тихий та принадний. (Франко). Приваблива жінка (Коцюб.). Дівча чарівне]; 2) (*чудный, отличный*) чудовий, гарний, ловкий (ум. ловкенький, ловенький); *см. Чудный.* [Чудова книжка. Чудова дитина. Яка ловкенька шапочка]; 3) (*пригожий*) вродливий, гарний, прекрасний; *срв. Прекрасный.*

Прелесть – 1) мана, спокуса; *см. Обольщение, Соблазн*; 2) (*обаяние*) принада, принадність (-ности), ваба, приваба, поваба, поваб (-бу), повабність (-ности). [В обличчі в його була якась принада. Приваби світові обернуться у дим (Ворон.)]; 3) (*красота*) краса, розкіш (-коши); (*физическая*) врода. [Квітки в неї – чиста розкіш (Звин.). Хто вмирає, – тих відмінняє дивна врода (М. Зеров)]. **Какая -лесть!** – яка краса! яка розкіш! (*о красивой женщине*) що за

краса! (*шутл.*) яка цяця! **Прелесть** новизны – принада новини, новітності (Крим.), повабність новини (Коц.).

Прелимина́рии – попередні умови, преліміна́рії (-їв).

Прелимина́рный – прелімина́рний; *см.* **Предварительный**. [Преліміна́рні умови миру].

Прелова́тый – трохи прілий, трохи (з)лєглий, прилєглий.

Прелов́кий – 1) дуже моторний, дуже жвавий, *см.* **Лов́кий, Прово́рный, Расторо́пный**; 2) дуже зручний; *см.* **Удоб́ный**; 3) дуже влүчний; *см.* **Уда́чный, Мет́кий**. -ловко – дуже моторно (жваво); дуже зручно; дуже влүчно.

Преложéние – 1) перекладення, переставлення, переміщення; *неок.* перекладання, переставляння, переміщування; *срв.* **Перестановка, Перемещéние**; 2) перетворення, перетворювання у що, обернення, обертання чого у (на) що; *см.* **Превращéние**.

Преложить, *см.* **Прелага́ть**.

Преломить, *см.* **Преломля́ть**.

Преломлéние – ла[о]мання, переломлювання, переламування, заломлювання, *оконч.* переломлення, заломлення, переламання чого. -ние света, солнечных лучей – переломлення світа, сонячних променів.

Преломлénность – пере[за]ломленість, переламаність (-ности).

Преломля́емость – пере[за]ломлюваність, переламуваність (-ности).

Преломля́емый – пере[за]ломлюваний, переламуваний.

Преломля́ть, -ся, преломить, -ся – переломлювати, -ся, ломити, -ся, переломити, -ся, переламувати, -ся, ламати, -ся (*и* ломати, -ся (*зап.*)), переламати, -ся, заломлюватися, заломатися, заломитися, (*о мн.*) попереломлювати, -ся, попереламувати, -ся, позаломлюватися. [Взявши Ісус хліб і поблагословивши, ламав і давав їм (Єван.). Промова взагалі надзвичайно цікава, бо показує, як переломлюються події в цій маніякальній голові (Єфр.)]. **Свет, солнечный луч -яется** – світ, сонячний промінь ламається, переломлюється, заломлюється (заломується) (*зап.*). [В воді світ ламається (Комар.). Заломався сонячний промінь (Франко)]. **Преломля́ющий** – переломний, що переломлює. -яющее ребро призмы – переломне ребро (-ний руб) призми. **Преломлénный** – переломлений, переламаний.

Прелость – прілість, зопрілість, (*о зерне, муке*) (з)лєглисть, прилєглисть (-лости).

Прелый – прілий, зопрілий, (*о муке, зерне*) (з)лєглий, прилєглий, підлєглий. [Пріле сіно. Злєгле (прилєгле) борошно (*мука*)]. -лые глаза – кіслі, каправі очі.

Прель – 1) пріль, прілина; *см.* **Прелость**; 2) (*прелое место на теле*) запріле, попріле (-ого).

Прельститель, -тельница – привабник, -ниця, принадник, -ниця; *срв.* **Прелестник, -ница, Соблазнитель, -ница, Искуситель, -ница**.

Прельстительный – принадний, привабний, ваблівий, зваблівий; *срв.* **Привлекательный, Обольстительный**.

Прельща́ть, прельсти́ть кого чем или собою – вабити, зваблювати *и* звабляти, звабити, повабити, надити, знаджувати, знадити когo чим, собою, манити, приманувати, приманити, прилещати, прилестити, (*привлекать*) приваблювати, привабити, принаджувати, принадити когo чим, (*соблазнять*) спокушати, спокусити, зводити, звести когo чим; (*о мн.*) позваблювати, повабити, познаджувати, поприваблювати; позводити *и т. д.*; *см.*

Привлекать, Обольщать. [О чарівнице-природо! нащо ти мене вабиш своїм чаром? (Мирн.). Се ще більше його зваблювало, що воно заборонене (Грінч.). Звабила очами, то тяжко відбити бичами. Ви звабили мене ласкавими словами (Сам.)]. **Меня -ет что-нибудь (перспектива чего-н.)** – мене вабить що-небудь, мені манється чого-небудь. [Невже такі вам сварки зо мною маняться?]. -щать обманчивыми обещаниями – вабити (манити) когo облүдними надіями, (*опис.*) кози в золоті показувати кому. -щать невероятными обещаниями – золоті гори обіцяти кому, обіцяти на осіці кислиці, а на вербі груші.

Прельщённый – зваблений, приваблений, знаджений чим.

Прельща́ться, прельсти́ться – (*стр.* з.) ва́битися, зва́блюватися, зва́битися чим; (*возв.* з.) ва́битися, зва́блюватися, зва́битися ким, чим, пова́битися на ко́го, на що, на́дитися, зна́джуватися, зна́дитися на ко́го, на що, ква́питися, поква́питися на ко́го, на що, залéститися; *срв.* **Обольща́ться, Пленя́ться.** [Ва́битися земні́ми на́діями (Грінч.). У мі́сті я бува́в – на́дився там на буди́нки кам'яні (М. Вовч.). Залéстився, шо дуже хоро́ша]. *Он -ти́лся ею, блеском света* – він зва́бився не́ю (пова́бився, пона́дився на не́ї), пи́шно́тою світу.

Прельща́ющий – (*прельстительный*) прина́дний, прива́бний.

Прельще́ние – 1) (*действ.*) ва́блення, зва́блювання, прива́блювання, зна́джування ко́го чим; *оконч.* зва́блення, зна́дження ко́го чим; 2) зва́ба, прина́да, (*соблазн, искушение*) споку́са.

Прелюбоде́й, -ка – перелю́бник, перелю́бниця, перелю́бець (-бця), перелю́бка, чужоло́бник, -ниця, чужоло́жник, -ниця.

Прелюбоде́йничать, см. Прелюбоде́йствовать.

Прелюбоде́йный, -действенный – перелю́бний, чужоло́бний, блу́дний. [Перелю́бна люво́в (Куліш)].

Прелюбоде́йство, см. Прелюбоде́яние.

Прелюбоде́йствовать – перелю́б (перелю́бки) чини́ти, пре[пере]лю́бкувати, чужоло́жити, блу́дствува́ти з ким, (*описат.*) скакати у гречку, скакати через пліт. [Не прелю́бкуватимеш (Сван.)].

Прелюбоде́яние – перелю́б (-бу), перелю́бство, перелю́бки (-бок), прелюбоде́йство, чужоло́бство, чужоло́зтво, блуд (-ду). *Впасть в -деяние* – збу́дити. *Творить -яние с кем* – зчиня́ти перелю́бки з ким, перелю́бкувати з ким.

Прелю́дия, муз. – прелю́дія (-її), вступ (-пу), за́спів (-ву).

Прелю́тый – прелю́тий, пралю́тий, за́прелю́тий.

Прематеро́й – 1) здоро́вний, величе́нний, величе́зний; 2) товсту́чий, товстеле́зний; *см. Матеро́й.*

Премилосе́рдный – ду́же милосе́рд(н)ий, наймилосе́рдні́ший.

Премі́лый – ду́же мили́й, ду́же гарни́й, миле́нний, преміле́нний. **-мил**о – ду́же мі́ло, ду́же гарно.

Премину́ть (*употребл. только с отрицат.*) – проми́ну́ти, обми́ну́ти, занедба́ти, занеха́яти, забу́ти. *Не -мину уведомить вас* – не занедба́ю вас опові́стити; неодмі́нно (ко́нче) спові́щу вас, пода́м вам зві́стку.

Премі́ровать – преміюва́ти, винагоро́джувати (премі́єю), (*сов.*) упреміюва́ти, вінагоро́дити (премі́єю), дава́ти, (*сов.*) да́ти премі́ю. **Премі́рованный** – преміюва́ний, упреміюва́ний.

Премі́я – премі́я, нагоро́да, да́ра.

Премно́гий. -гие, -много – ду́же бага́то, пребага́то, пребага́цько; *см. Мно́го. Премно́го вам благода́рен* – ду́же вам вдя́чний.

Премно́жество – ду́же бага́то (бага́цько), пребага́то, сі́ла, вели́ка сі́ла, сі́ла-силе́нна, бе́зліч (-чи). **-жество грибов** – сі́ла гри́бів.

Премудре́ный – ду́же хі́трий, ду́же мудро́ваний, ду́же штучни́й; ду́же трудо́вий на го́лову, ду́же тяжкі́й для розу́міння. *См. Мудре́ный.*

Премудро́сть – премудрі́сть (-рости).

Премудры́й – премудри́й, велемудри́й, ду́же му́дрий. [І премудри́х немудрі́ оду́рять (Шевч.)]. **-дро** – премудро́, велемудро́, ду́же му́дро.

Премье́р – прем'є́р (-ра). **-ер-министр** – прем'є́р-міні́стр (-ра).

Пренаи́вный – ду́же наї́вний, ду́же простий, ду́же безхі́трий. **-но** – ду́же наї́вно (просто́, безхі́тро). *Срв. Наи́вный.*

Пренебрега́тель, -ница – зневажа́льник, -ниця, знева́жник, -ниця, пого́рджува́льник, -ниця, пого́рдник, -ниця, нехтува́льник, -ниця.

Пренебрега́тельный – зневажа́льний, знева́жний, погорджува́льний, погір́дний, нехтува́льний.

Пренебрега́ть, пренебре́чь (*кем, чем или (реже) кого, что*) – нехтувати, знехтувати, понехтувати ким, чим *и* ко́го що, гордувати, згордувати, погордувати, погорджувати *и* погорджати, погордити, гордити, згорджувати *и* згорджати, (*сов.*) згордити ким, чим, поневіряти, поневірити ким, ганьбувати, по[з]ганьбувати ким, (*оставлять без внимания, запускать*) занехаювати, нехаяти, занеха́яти *и* занеха́ти, (*о мн.*) позанехаювати ко́го, що, занедбувати, занедба́ти, (*о мн.*) позанедбувати ко́го що, (*мало ценить*) легковажати, злегковажати що, не дба́ти про що, (*не уважат*) зневажа́ти, знева́жити, (*о мн.*) позневажа́ти ко́го, що, (*брезгать*) гребувати *и* гребати, погреб(ув)ати ким, чим, (*считать за ничто*) упосліджувати *и* упосліджати, упослідити ко́го, що, брати, узя́ти ко́го, що-небу́дь за ніза́що, (*описат.*) пускати, пустити за вітром, кидати, кинути під лаву що. [Нехтував сво́є тіло (Грінч.). Нехтує сво́їми обов'язками (Грінч.). Підійметься угору, ко́го знехтували люди (Куліш). Він на́ми горду́є (М. Вовч.). Убо́гими не гордила (Драг.). Не горду́й ти життя́м молодим (Грінч.). Сво́ї справи занеха́яв за-для́ діла грома́дського (Єфр.). Ка́мінь, що занедба́ли будівни́чі, той став у го́лову угла́ (Єванг.). Люде́й і сла́ву занедба́ла (Котл.). Він мо́ву свою́ зневажа́є як жарго́н (Грінч.). Рідною культу́рою не гребували (Єфр.). Згордо́вано тобо́ю невимовно (Куліш). Євменчу́ки пусти́ли ба́тьківський зако́н за вітром (Кониськ.).] *Не надо ничем -га́ть* – не треба нічим (нічо́го) нехтувати. *-га́ть опасностью́* – погорджувати, нехтувати небезпе́кою. *-бре́чь добры́ми советами́* – занедба́ти (занеха́яти) до́бру пора́ду.

Пренебрега́емый – погорджува́ний, нехтува́ний, занехаюва́ний, упосліджува́ний.

Пренебреже́нный – з[по]гордова́ний, погорджений, знехтува́ний, занеха́яний, занедба́ний, знева́жений, упосліджений від ко́го. [Знева́жене коха́ння. На́ша мо́ва зоста́лась упослідже́ною (Куліш)].

Пренебрега́ться, -бре́чься – зневажа́тися, бу́ти, знева́женим, упосліджува́тися, бу́ти упослідженим, занедбува́тися, бу́ти занедба́ним, занехаюва́тися, бу́ти занеха́яним.

Пренебреже́ние – (*дейст. и состоян.*) нехтува́ння, знехтува́ння ким, чим, гордува́ння, погорджува́ння, погордження ким, чим, занеха́яння, занедба́ння ко́го, чо́го зневажа́ння, знева́ження, упосліджува́ння, упослідження, легкова́ження ко́го, чо́го, греба́ння ким, чим, (*состоян.*) погорда́, знева́га (незва́га, неува́га) до ко́го, до чо́го *или* ко́му, чо́му, поневі́рок (-рка), поневі́рка; *срв. Презре́ние*. [Шляхетське гордува́ння прости́ми грома́дянами (Куліш). Державни́й центра́лізм, з його́ нехтува́нням, з його́ неува́гою до місцево́го життя́ (Єфр.). З занедба́нем уся́ких приписів гігієни (Франко). Легкова́ження чужо́го пра́ва (Ор. Лев.). Зо́я з ле́дві помітно́ю знева́гою дивіла́ся на ньо́го (Крим.). Сказа́ла з нехтува́нням жінка́ (Неч.-Лев.).] *-ние к самому себе* – знева́га до себе, само́занедба́ння. *-ние к людям* – знева́га до люде́й. *-ние к своим, обязанностям* – занедба́ння сво́їх обов'язкі́в, (з)нехтува́ння сво́їми обов'язка́ми. *Оказыва́ть, -а́ть -ние кому́-нб.* – зневажа́ти, знева́жити ко́го; *см.*

Пренебрега́ть. *Оставит* в **-нии** ко́го-нб. – занедба́ти, занеха́яти ко́го, що. *Оставленны́й в -нии* – занедба́ний, занеха́яний. *Впа́сть в -ние* – пі́ти у занедба́ння, у поневі́рку (у поневі́рок). *Жит* в **-нии** – жи́ти в поневі́рці (Л. Укр.), в поневі́рянні. *Вызва́ть -ние к чему́-нб.* – в погору́ привести́ що. *Подверга́ть ко́го-нб. -нию́* – кидати ко́го на нехтува́ння. [Кидати на нехтува́ння я ніко́го не хоті́в (Кониськ.).] *Зако́н в -нии* – пра́во (зако́н) в занедба́нні, у знева́зі. *С -нием* *смотре́ть на ко́го, отно́сится к кому́, чему́* – з погору́дою (з знева́гою) диві́тися на ко́го, на що, ста́витися до ко́го, до чо́го.

Пренебрежи́тельно – знева́жливо, знева́жно, погордли́во, згір́дно, згордли́во, зго́рда; *срв.*

Презри́тельно, Гордели́во. -но *обраца́ться с кем.-н.* – знева́жливо поводи́тися з ким.

Пренебрежи́тельность – знева́жливі́сть, погордли́ві́сть, згір́дні́сть (-ости); *срв.*

Презри́тельность, Гордели́вость.

Пренебрежи́тельный – знева́жливий, знева́жний, погордли́вий, згір́дний, нехтува́льний,

зневажальний; *см.* **Презрительный, Горделивый.** [Зневажлива по́смішка. Зневажливий погляд, сміх. Знева́жне пово́діння (Грінч.). Погордли́вий тон (у розмові). Згірдне сло́во].

Пренебре́чь, *см.* **Пренебрега́ть.**

Пренепоро́чний – (*слав.*) пренепоро́чний. [Мадо́нно моя́, пренепоро́чна Ма́ріє (Тичина)].

Пренеприятный – дуже неприємний, дуже прикрий. **-но** – дуже неприємно, дуже прикро; *см.* **Неприятный, Досадный.**

Прене́ние – прі́ння, гни́ття.

Прене́ние – 1) змага́ння за що, супере́ка, супере́чка, пере́чення, пря (*р.* прі). [Змага́ння за у́нію (Куліш). Хто з ним на суд, на прю словесну ста́не? (Св. Пис.)]; 2) **-нія** – дискусія (-і́), деба́ти (-ті́в). **Прене́ния сто́рон на суде́** – змага́ння сторі́н на суді́.

Пренумера́нт – пренумера́нт, передпла́тник; *см.* **Подпи́счик.**

Пренумера́ция – пренумера́ція, передпла́та; *см.* **Подпи́ска.**

Преобидный – дуже образливий, дуже уразливий. **-но** – дуже образливо, дуже уразливо; *см.* **Обидный.**

Преобладание – перева́га кого́, чо́го над ким, над чим, (*господство*) панува́ння, передува́ння кого́. [Ми ба́чимо в ній перева́гу історичного ме́тоду (Єфр.)]. *Иметь -ние* – ма́ти перева́гу над ким, над чим, переважа́ти кого́, що; *см.* **Преобладать. Получить, -чать -да́ние** – взяти, брати гору, запанувати над чим.

Преобладатель, -ница – перева́жник, -ниця.

Преобладать – переважа́ти кого́, що, де, ма́ти перева́гу, бра́ти го́ру над ким, над чим, горува́ти, панува́ти над ким, над чим, де.

Преобладающе, нар. – перева́жно, перева́жливо; *см.* **Преимущество́нно.**

Преобладающий – 1) (*в знач. прилаг.*) перева́жний, перева́жливий. [Перева́жний вплив пролетарія́та на інші ко́ла трудя́щих (Касян.). Перева́жна части́на російської інтеліге́нції (Крим.)]; 2) (*прич.*) що переважа́є, що ма́є перева́гу.

Преобража́ть, преобразить ко́го, что – (*дать чему-л. иной образ, вид*) пере́міняти, пере́мінити кого́, що, перетво́рювати, перетво́рити кого́, що в що, на що, оберта́ти, оберну́ти кого́, що в (на) що, (*кн. сл., славян.*) преобража́ти, преобрази́ти кого́, що. *Весна -жаёт всю природу* – весна одміня́є всю природу, новий ви́гляд да́є усій природі. **Преображе́нный** – перетворе́ний, пере́мінений, преображе́ний. **-ться** – пере́мінятися, пере́мінитися в ко́го, перетво́рюватися, перетво́ритися у ко́го, у що, оберта́тися оберну́тися ким, на (в) ко́го, преобража́тися. преобрази́тися ким. *Юноша -жаётся в мужа* – юна́к оберта́ється в чолові́ка.

Преображение – перетво́рювання, *оконч.* перетво́рення у ко́го, у що, оберта́ння, *оконч.* о́бєрнення на (в) ко́го, на (в) що. *Праздник -ния Господня* – Спас (-са).

Преображе́нский (монастырь, собор) – spáський (манасти́р (-ря), собо́р).

Преобразитель, преобразитель – (*славянизм*) преобрази́тель, преобрази́тник.

Преобразить, *см.* **Преобража́ть.**

Преобразование – перетво́рення, перетві́р (-во́ру), зреформува́ння, рефо́рма. *У нас в последние годы бездна -ваний* – у нас за оста́нні роки безліч реформ. **-ние учебных заведений** – рефо́рма (зреформува́ння) шкі́л.

Преобразователь, -тельница – перетво́рник, перетво́рець (-рця), перетво́рниця, перетво́рювач, -вачка, реформа́тор, -торка.

Преобразовательный – перетво́рчий, перетво́рний, реформаці́йний. [Перетво́рчі спроби].

Преобразовывание – перетво́рювання, реформува́ння.

Преобразовывать, преобразовать – перетво́рювати, перетво́рити що у (на) що, перероблюва́ти, переробити, перестро́ювати, перестро́їти, реформува́ти, зреформува́ти що, (*о мн.*) попере́творюва́ти, попере́троблюва́ти, попере́тстро́ювати що. **Преобразованный** – перетво́рений, переробле́ний, перестро́єний, зреформова́ний; (*о мн.*) попере́творюва́ний, попере́троблюва́ний, попере́тстро́юваний. **-ться** – перетво́рюватися, перетво́ритися, бу́ти

перетвореним з чого у (на) що, вітворитися що, перероблятися, бути переробленим, перестроюватися, бути перестроєним. зреформованим. [Деякі мови помирають, виводяться або на інші перетворюються (Єфр.)].

Преогромный – величєнний, величєзний, здоровєнний, здоровєзний, здоровєцький; *см.* **Огромный**.

Преодоление, преодоление – перемагання, переможєння, поборювання, поборєння, подужування, подужання, (*победа*) перемога чого. **-євание (-єние) сопротивления** – подужування (подужання), перемагання (переможєння) опору.

Преодолевать, преодолееть – перемагати, перемогти, змагати, змогти, переборювати, перебороти, поборювати, побороти, (*сов.*) подужати, подола[і]ти, пересилювати, пересилити, переважати, переважити, ламати, зламати, (*о мн.*) поперемагати, попереборювати, попересилювати когю, що; *срв.* **Одолевать, Осилить**. [Перемагай свій тяжкий час (Філян.). Саміх себе перемогти (Єфр.). Усі ці перешкоди треба перебороти (Касян.). Подужати недовір'я (Касян.). Вона зламає всяку перешкоду (Самійл.)]. **Я -лею все трудности** – я переможу всі труднощі. **-лев самого себя** – перемігши самого себе.

Преодоленный – переможєний, поборєний, подужаний, пересилєний, переважєний. **-леваются, -долется** – перемагатися, перемогтися, поборюватися, пересилюватися, бути переможєним, подужаним, переважєним, поборєним, пересилєним.

Преодоление, см. Преодоление.

Преодолеет, см. Преодолеет.

Преодолимый – переборний, поборний.

Преосвященный и -нейший – преосвящєнний, превелєбний.

Преосвященство – (*титул епископа*) – преосвящєнство, превелєбність (-ности).

Препарат – препарат (-ту).

Препаратор – препаратор (-ра), прозєктор (-ра).

Препарировать – препарувати. **-рированный** – препаратований.

Препаровочная – препаратувальня.

Препинание, грам. Знаки -ния – розділові знаки.

Препинательный – розділовий. [Розділові знаки].

Препирание, см. Препирательство.

Препирательство – змагання, спєрєчання з ким, за (про) що, спірка, суперєка, суперєчка, спєрєчка, перекир (-кору), перємовки (-вок), змага (*ум.* змажка), звада (*ум.* звадка), колотнєча; *срв.* **Прєние, Прекословие**. [Літературні змагання].

Препираться – змагатися, спєрєчатися, суперєчитися, спєрєчити з ким за (про) що, перємовлятися між собою за що, сказуватися, правуватися, трахтуватися з ким за що; *срв.*

Спорить, Состязаться. [Доволі вам уже змагатися, час тепєр од лиха рятуватися (Сам.). Учюра взяла за щось суперєчитися зо мною (Крим.). Перємовлялись-бо між собою в дорозі, хто більший (Єванг.). За твою сусідку трахтувались (Мирн.)].

Преподавание – викладання, виклад (-ду), навчання, наука чого. **-ние физики на родном языке** – викладання (виклад) фізики рідною мовою. **-ние уроков** – викладання лекцій. **Язык -вания** – мова навчання, викладюва мова. **Система -вания** – систєма навчання, викладання. **Вести -вание** – провадити навчання, науку, викладати.

Преподаватель, -ница – викладач, -дачка, навчитель, навчителька, учитель, учителька.

Преподавательный – викладювий. [Викладюва мова].

Преподавательский – навчительський, учительський.

Преподавать, преподает – 1) викладати, викласти що, научати, научити чого. **-давать физику** – викладати фізику, учити фізики. **-давать на украинском языке** – викладати українською мовою; 2) давати, подати когю що; *см.* **Давать, Подавать, -дать указания** – дати навід (-воду), вказівки когю. **Преполенный** – 1) викладєний; 2) даний, поданий.

-**данный** *вами совет* – порада, що ви дали. -**данное** *нам наставление* – подана нам наука.
-**ться** – 1) викладатися, бути викладеним; 2) даватися, бути поданим.

Преподлый – препадлючний, препадлючий, дуже підлий. -**ло** – падлюцьки, дуже підло; *см.*
Подлый.

Преподносить, преподнести (-несть) – 1) підносити, піднести, подавати, подати; *см.*

Подносить. -**несть** *что в доступной по языку форме* – подати що в приступній мовою формі (Єфр.); 2) дарувати, подарувати, презентувати; *срв.* **Презентовать.** **Преподнесенный** – піднесений, поданий, подарований, презентований. -**ться** – 1) подаватися, бути поданим; 2) підноситися, даруватися, бути піднесеним, подарованим.

Преподобие – 1) (*титул*) велібність, превелібність (-ности), преподобіє (-бія); 2) (*праведность*) преподобність, святість, праведність (-ности).

Преподобиться – (*сделаться преподобным, святым*) преподобитися, присвятитися, (*ирон.*) приматкобожитися.

Преподобно – преподобно, праведно.

Преподобномученик, -ница – преподобник, -ниця, преподобномученик, -ниця.

Преподобный – 1) (*титул*) велібний, превелібний, преподобний. [Не турбуйтеся, велібний отче (О. Лев.). Благослови нас, брате преподобний (Л. Укр.)]; 2) (*праведный*) преподобний, праведний, святій. [Не зовіте преподобним лютого Нерона (Шевч.)]. -**ный** (*как суц.*) – преподобник, преподобниця. *Сделаться -ным* – преподобитися; *см.* **Преподобиться**; 3) (*весьма подобный*) дуже подібний до кого, до чого, дуже схожий на кого, на що; *см.*

Подобный.

Преполовение – 1) *см.* **Половина, Средина**; 2) **праздник -ния, преполовениев день** (*среда 4-ой недели по Пасхе*) – права или переплавна середа.

Препона – перепона, перетика, притика, перечепа, перечіпка, припін (-ну), перепін (-ну), перепина, припина, запина, перечка, заліг (-логу), (*помеха*) завада, перешкода; притичина. *См.* **Препятствие, Помеха, Преграда.** [Вода зносить усі перепони. Густо було понаставлявано перетик на його шляху (Єфр.)].

Препоручать, -ручить – доручати, доручити кому що; *см.* **Поручать, Доверять.**

Препоручение – доручання, (*сов.*) доручення; *см.* **Поручение.**

Препоручитель, -ница – доручник (-ка), -ниця; *см.* **Поручитель, -ница.**

Препоручительный – доручний, вірчий; *см.* **Доверительный.**

Препоручить, *см.* **Препоручать.**

Препоясывать, -ся, препоясать, -ся – підперізувати, -ся, підперезати, -ся, оперізувати, -ся, оперезати, -ся, (*о мн.*) поідперізувати, -ся *см.* **Опоясывать, -ся.** **Препоясанный** – підперезаний, оперезаний. [Нехай будуть бедра ваші підперезані (Єван.)].

Препроводительный – супровідний. -**ная бумага** – супровідний лист. -**ный бланк, адрес** – супровідний бланк, -на адреса.

Препровождаемый – 1) (*о ком*) при[від]проваджуваний; 2) (*о бумагах, деньгах*) надсіланий, пересіланий; 3) (*о времени*) проваджуваний.

Препровождать, -водит – 1) *кого куда* – при[від]проваджувати, при[від]провадити, (*о мн.*) попри[повід]проваджувати кого куди. [Вигівський виправив до Полтави полк, щоб Пушкаря взяти і до його припровадити (Куліш)]. -**дить бродягу на место жительства** – відпровадити волоцюгу на місце пробування; 2) *что (деньги, бумаги)* – пересілати, переслати, надсілати, надіслати що кому (гроші, папери). [Переслати (надіслати) прохання, кому належить (*по принадлежности*)]. *При сем -даю* – при цьому надсілаю; 3) -**дать, -водит** *или препровесть время чем, в чем* – проводити, провести час у чому; *см.*

Проводить. -**ждать время в трудах, забавах** – зводити час у праці (у роботі), на працю, в розвагах (на розваги). **Препровожденный** – 1) при[від]проваджений; 2) пересіланий, надісланий; 3) (*о времени*) ужитий, проведений. -**ться** – 1) при[від]проваджуватися, бути

при[від]прова́дженням; 2) пересила́тися, бу́ти пересла́ним, надсила́тися, бу́ти надісла́ним; 3) ужива́тися, бу́ти вжитим, прова́дитися, бу́ти проведени́м, зводи́тися, бу́ти зве́деним.

Препрово́дження – 1) при[від]прова́дження, при[від]прова́дження; 2) пересла́ння, пересла́ння, надсила́ння, надісла́ння чо́го ко́му; 3) (*о времени*) вжива́ння, перево́дження часу. *Ради или для -ния времени* – аби час зга́яти (згуляти), для розва́ги. **-ние времени в балах** – балюва́ння.

Препросла́вить – го́лосно (ве́лико, гу́чно) всла́вити ко́го.

Препросла́вленный – високосла́вний, великосла́вний, го́лосно, гу́чно всла́влений.

Препро́сто – ду́же про́сто, простісінько.

Препро́стой – 1) ду́же про́стий, простісінький; 2) ду́же ши́рий, простоду́шний; *см.* **Просто́й.**

Препя́тствие – перешко́да, зава́да, притичина, перепона́, перепина́, припіна́, запи́на, перепи́н (-ну), перети́ка; *срв.* **Препона́, Помеха́, Заде́ржка.** [На той бік Мико́ла пере́йшов без уся́ких перешко́д (М. Лев.). Там вільно й без уся́кої зава́ди мо́жна вчи́ти по школах нашо́ю мо́вою (Єфр.). О ві́тре мій! то́бі нема́ припі́ни (Грінч.). *Без -твий* – без перешко́д. *Непреодоли́мые -твия* – неперемо́жні перешко́ди. *Скачка с -твиями* – гони́тва з перепона́ми. *Нет -твий к тому, чтобы* – нема́є перешко́д на те(є), щоб. *Быть, служи́ть или явля́ться -твием кому, к чему* – бу́ти (сто́яти) на перешко́ді (на зава́ді) ко́му, до чо́го. *Чини́ть или стави́ть -твия кому* – чини́ти, ста́вити перешко́ди (перети́ки) ко́му. *Служа́щий -твием* – перешко́дний, перешко́дний, перепи́нний.

Препя́тствовани́е – перешко́джан́ня, зава́жан́ня ко́му, чо́му.

Препя́тствовате́ль, -ница – перешко́дник, -дниця.

Препя́тствовати́, воспре́пятствовати́ – перешко́джати́, перешко́дити, зава́джати́, зава́дити, бу́ти, става́ти, ста́ти на (у) перешко́ді (на зава́ді) ко́му, чо́му в чо́му; *срв.* **Меша́ть, Заде́рживати́.** [Ніхто́ йо́му не сто́їть на перешко́ді. Йо́му й му́ха на зава́ді (Номис). Наро́д сам ску́є собі́ до́лю аби́ тільки́ не зава́ждали́ (Коцю́б.)]. **Препя́тствующи́й** – 1) перешко́дний, перешко́дний, перепи́нний, що́ перешко́джає, зава́джає; 2) *см.*

Препя́тствовате́ль.

Прерва́ние, прерыва́ние – перерива́ння, урива́ння, зрива́ння, *оконч.* перерва́ння, увірва́ння, зірва́ння. **-вание тока** – перерива́ння течі́ї.

Прерва́ть, -ся, см. Прерыва́ть, -ся.

Пререка́ние – спі́рка, суперече́чка, спереча́ння, змага́ння, переки́р (-ко́ру); *см.*

Препира́тельство. *Вступи́ть в -ния* – спорити́ся, захо́дити в переки́р (у суперече́чку) з ким.

Пререка́тельный – спереча́льний, змага́льний.

Пререка́тель, -ница – суперече́чник, -ниця, пере́чник, -ниця; *см.* **Спо́рщик, Прекосло́в.**

Пререка́ть что, кому, см. Противоре́чить, Прекосло́вить.

Пререка́ться, см. Препира́ться, Спорити́.

Прерии – прері́ї (-і́й).

Прерога́тива – прерога́тіва, привиле́й (-ле́ю).

Прерыва́ние – перерива́ння, урива́ння, перебива́ння, перепина́ння, перехо́плюван́ня ко́го, чо́го.

Прерыва́тель – перерива́ч (-ча). **-ва́тель тока (электр.)** – перерива́ч течі́ї.

Прерыва́ть, прерва́ть – 1) *см.* **Перерыва́ть, Перерва́ть**; 2) (*останавлива́ть, прекра́щать*) перерива́ти, перерва́ти, урива́ти, у(ві)рва́ти ко́го, що́, перебива́ти, переби́ти ко́го, ко́му що́, перепи́няти, перепи́нити, перехо́плювати, перехопи́ти ко́го, що́ ко́му, (*о мн.*) попере́ривати́, попере́ривати́, попере́ривати́ що́; *срв.* **Прекра́щать.** [На́ чім-же ми́ читанку́ перерва́ли? (Кулі́ш). Русте́м урва́в і обві́в слухачі́в оком (Коцю́б.). Вона́ пильно́ слухала́ й не перебива́ла його́ (Крим.). Ти́шу перебива́ло тільки́ дзе́нькан́ня дзвоника́ (Єфр.). І сльо́зи жі́нці переби́ли мо́ву (Л. Укр.). Не перепи́няй мене́, а то́ й ка́зати́ не бу́ду (Харк. п.). Говори́ли всі́, перехо́плюючи́ один́ одного́ (Коцю́б.)]. **-рва́ть разгово́р, перего́вори** – перерва́ти, у(ві)рва́ти

розмову, переговори. **-рвать** (*совсем*) *сношения, знакомство, переговоры* – зірвати зносини, знайомість, переговори з ким. **-рвать кого, речь кому** – перепинити, перехопити, перебити когось і кому, мову когось. [Не лайся, синку, не лайся! – знов перебив дід Походенкові (Кониськ.). Вибачайте, мову переб'ю]. **-рвать речь (свою)** – перервати, увірвати мову (свою) или просто увірвати. **-рвать себя** – перепинити, перебити себе. [Та що се я? – знову сам себе перепинив Марко (Грінч.).] **-рвать молчание, тишину, сон** – перервати (перебити) мовчанку, тишу, сон. **-рвать жизнь** – перервати життя когось. [Молодий вік перервали (Чуб.).] **-рвать роботу кому** – перебити працю когось (чию). *Не -вая* – не перебиваючи, без перериву. **-рывать ток** – переривати течію. **-рывать пути сообщения** – перетинати шляхи. **Прерванный** – перерваний, увірваний, перебитий, перепинений, перехоплений, зірваний. [Перервана, перепинена розмова]. **-нное свидание** – перерване побачення. *Сообщение -но* – сполучення перервано. *Переговоры -ны и война началась* – переговори перервано і війна почалась.

Прерываться, прерваться – перериватися, перерватися, уриватися, у(ві)рватися, рватися, порватися, обриватися, обірватися, припинятися, припинитися, (*временно*) перепинятися, перепинитися, (*только сов.*) затнутися, (*о мн.*) поперериватися, повриватися, порватися, поперепинятися; *срв. Прекращаться*. [Голос йому переривається (Л. Укр.). Розмова або уривалась, або провадилась вже пошепки (Єфр.). За хвилину увірветься життя коротка нитка (Сам.). Перерветься так рано чийсь життя (Коцюб.). Розмова на тому й порвалася (Мирн.). У його порвався голос (Грінч.).] *Разговор -вался* – розмова у(ві)рвалася, обірвалася, припинилася, (*на время*) перепинилася, затнулася (на якийсь час).

Прерывающийся – уриваний; *см. Прерывистый*. [У слабім уриванім голосі виливалася її душа (Стеф.).]

Прерывисто, Прерывчато и Прерывчиво – уривано, переривано, переривчасто, уривчасто. *Говорить -то* – говорити уриваючи мову, говорити уривано *и т. д.*

Прерывистость, -вчатость, -вчивость – у[пере]риваність, переривча(с)тість, уривча(с)тість.

Прерывистый, Прерывчатый, Прерывчивый – уриваний, перериваний, переривча(с)тий, уривча(с)тий. [Сміялась дзвінком, уриваним сміхом (Коцюб.). Чути уриване хліпання (Франко). Уриваний голос (Стеф.). Вона мовила далі уривчатим голосом (М. Лев.).] **-тая долгота, грам.** – переривана довгота.

Прерывный – переривний. **-но** – переривно.

Пресветлый – пресвітлий, (*в обрац.*) найясніший. [Мій пресвітлий раю (Шевч.). Ваш найясніший пан (Сам.).]

Пресвитер – презви[бі]тер (-тера), священик, панотець (-тця), (*у пресвитериан*) презви[бі]тер.

Пресвитерианизм – презви[бі]теріянізм (-му), презви[бі]теріянство (-ва). **-рианский.** – презви[бі]теріянський.

Пресвитерианин, -анка – презви[бі]теріянець (-нця), -ріянка (-ки).

Пресвитерианство – презви[бі]теріянство.

Пресвитерский – презви[бі]терський.

Пресвитерство – презви[бі]терство, священицтво.

Пресвятый – (*церк.*) пресвятий.

Пресекание – перетинання, припиняння, нищення.

Пресекать, пресечь – 1) *см. Пересекать 1 и 2*; 2) (*обычно в знач. прекращать, останавливать*) перетинати, перетяти, припиняти, припинити, (*уничтожать*) нищити, знищити, винищувати, винищити, (*о мн.*) поперетинати, поз[пови]нищувати що. [Перетяти всякий доступ свіжого повітря в легені (Єфр.).] **-сечь разговор** – припинити розмову. **-сечь сообщение с городом** – перетяти, перервати сполучення (комунікацію) з містом. **-сечь путь кому** – перетяти дорогу когось. **-сечь зло, злоупотребления** – припинити (знищити) лихо,

зловживання. **-се́чь** в *корне* (в *зародыше*) – зніщити в *зародку*, (*совсем*) зніщити до щенту. **Пресече́нный** – перетятий, припинений, зніщений. **-ться** – перетина́тися, перетя́тися, припиня́тися, припини́тися, (*о роде и т. п.*) переводи́тися, переве́стися, зводи́тися, зве́стися, урива́тися, у(ві)рва́тися. [В неї́ го́лос неначе спорснүв і перетявсь (Неч.-Лев.). Бодай його́ ко́дло з накоренком перевелось (Ном.)]. **Разговор -секся** – розмова у(ві)рвалася, припинилася. **Источник -секся** – джерело висохло. **Род -секся** – рід перевівся, у(ві)рвався. [Урвався і рід Вишневецьких (Стор.)]. **Тут -каются все известия об этом деле** – тут уриваються всі відомості про цю справу.

Пресече́ние – 1) припинення, зніщення, (*о роде*) перевід (-воду). *Срв. Прекраще́ние.* [Припинення зловжива́нь. Нашому́ роду нема́ перево́ду]; 2) *физ. см. Преломле́ние.*

Пресече́ь, *см. Пресека́ть.*

Пресильный – дуже сильний, силенний, пресильний, дуже міцний, дуже потужний; *см. Сильный.*

Прескверный – препоганий, препаскүдний, поганючий, дуже поганий, дуже паскүдний. **-но** – препогано, препаскүдно, дуже погано, дуже паскүдно; *см. Скверный.*

Прескупой – прескупий, скупезний, дуже скупий, прескнарий, скнарючий, дуже скнарий. **-по** – прескүпо, дуже скүпо, дуже скнаро; *см. Скупой.*

Прескучный – пренудний, дуже скучний, дуже нудний. **-но** – дуже нүдно, дуже скүчно, *см. Скучный.*

Преславный – преславний, дуже слашний, славетний. [В Единбу́ргу, преславному́ місті (Л. Укр.). Лесь, преславний гайдамака (Грінч.)]. *См. Славный.*

Преследование – переслідування ко́го, переслі́д (-ду), переслі́ди (-дів), (*притеснение*) у́тиски (-ків), гнобі́тельство, (*гонение*) гоньба, гоні́тва за ким, на́гінка, погінка на ко́го. **-ние зверя** – го́ни (уганя́ння, гоні́тва) за звіром. **Судебное -ние** – судове́ переслідування. **-ние самогонщиков** – переслідування самогонників.

Преследователь – переслі́дник, переслі́дувач, (*гонитель*) гоні́тель, гнобі́тель на ко́го; *см. Гонитель, Притеснитель.*

Преследовательница – переслі́дниця, переслі́дувачка; *см. Гонительница.*

Преследовать – 1) *что, кого* (*гнаться, по следам, пускаться в погоню, стараться достигнуть изв. цели*) – гна́тися (жену́ся) и гна́ти, гоні́тися, ганя́ти, -ся, вганя́ти, -ся за ким, (*о к.-л. цели ещё*) переслі́дувати що (яку́сь мету́). [Полі́ція ганя́ється за Мико́лою (Грінч.). Козаки вганяють за недобитками (Куліш)]. **-вать неприятеля, зверя** – гна́тися за ворогом, за звіром. **-вать цель** – вганя́ти за мето́ю (Грінч.), переслі́дувати мету́, (*добиваться*) домага́тися мети́, намага́тися до мети́, іти́ до мети́, змага́тися до мети́. *Все эти мероприятия -ют одну цель* – усі ці заходи маю́ть одну́ мету́, змагаю́ться до одні́єї мети́. **-вать по пятам кого** – гна́тися по п'ята́х за ким, бі́гти свіжими́ слі́дами за ким; 2) *кого, что* (*гнать, гнест*) – переслі́дувати, напастува́ти ко́го, що, гоні́ти ко́го, (*притеснять*) гнобі́ти, утиска́ти ко́го. [Я-ж переслі́дував тебе́ завзято (*упорно*) (Куліш). Ірод переслі́дував дуже христия́н (Гн.). Левко́ і розказав, як Тимо́ха гонив його́ (Кв.)]. **-вать судебным порядком** – переслі́дувати судо́м. **-вать взяточничество** – переслі́дувати хабарни́цтво. **-вать кого неотступно** (*навязчиво*) – про́світку не дава́ти ко́му. [А тепе́р їй Микі́та про́світку не дає, переймає та нагадує старе́ цілува́ння (Грінч.)]. **Упорно -вать кого-нб.** (*наседать*) – напосі́дати(ся) на ко́го. **Меня -дует мысль** – гадка (дүмка) му́ляє мене́. **Начальник -дует меня** – нача́льник напосі́дає (-ться) на мене́.

Преследуемый – переслі́дуваний, гна́ний, що за ним жене́ться хто. **Войска -мые неприятелем** – вйсько, що за ним жене́ться ворог. **-мая цель не осуществима** – переслі́дувана (жада́на) мета́ не здійсне́нна.

Пресловутость – славлені́сть (-ности).

Пресловутый – славлений. [Славлена украї́нська во́ля (Куліш)].

Преслушание, см. **Ослушание**.

Пресмелый – дуже сміливий, дуже смілий. **-ло** – дуже сміливо, дуже сміло. См. **Смелый**.

Пресмешной – дуже смішний, дуже чудний, (пре)кумедний, чудернацький. **-но** – дуже смішно, дуже чудно, кумедно. См. **Смешной**.

Пресмыкание, -кательство – плазування. [Плазування і прислужництво до влади].

Пресмыкаться – 1) (*ползать*) плазувати, лазити по чому, де. [Козак – орел і не вмів плазувати на череві, як гадина (Стар.-Чернях.); 2) (*раболепствовать*) плазувати, колінкувати перед ким, (*описат.*) лизати халяву, чоботи кому, рачки лазити перед ким. [Досить я гнувся та плазував перед твоїм батьком (Грінч.). Він колінкує перед панами (Липов. п.); 3) (*слоняться*) тертися, по кутках тертися, кутки витирати собою. [Не хазяйнував він, а терся по офіціях (Свидн.)].

Пресмыкающийся – 1) що плазує, плазовитий, повзючий. [Плазовиті публіцисти]; 2) **-щиеся**, *зоол.* – плазуни (-нів), (*ед. ч.*) плазун (-на). [Продажність людей, двоногих плазунів (Ворон.)]. **-щийся, -щееся животное (гад)** – плаз (-за), поплазка, ховз'як. **-щиеся** (*т. е. гады*) – гад (-ду), гадь (-ди), гадля; см. **Гад**. [В хаті була всяка гадь: вужі та ящірки].

Пресно – 1) прісно, солодко; 2) (*невкусно*) несмачно.

Пресноводный – 1) прісновод(н)ий, солодковод(н)ий. [Прісноводі озера]; 2) *зоол.* – прісноводяний.

Пресноватый – пріснуватий. **-ватость** – пріснуватість (-тости).

Пресность и Преснота – прісність (-ности), пріснота, (*о воде*) солодкість (-кости).

Пресный – прісний, (*о воде*) солодкий. [Прісне тісто. Прісні пиріжки. І прісною стала вода (Л. Укр.)]. **-ная вода** – солодка, прісна вода. **-ное молоко** – солодке молоко. **-ная рыба** – свіжа, несолена риба. **-ная почва** – чорноземля, чорнозем (-му), перегній (-ною). **-ный луг** – сухий луг. **-ный хлеб** – прісний хліб, прісняк (-ка), прісняник. *Сделаться -ным* – спріснити, (*о мн.*) поспріснити.

Преспокійно – дуже спокійно, спокійнісінько, любісінько.

Преспокійный – дуже спокійний, спокійнісінький. **-койнейшим образом** – спокійнісінько, любісінько.

Пресс – гніт (*р. гніту*), нагніт (-ніту), пригніток (-тка), прес (-су), прас (-су), праса (*давило*) давило, чави (*р. чавів*). [Сир під гнітом (під прасом) лежить]. *Винодельный, маслобойный пресс* – чави, давило, праса. *Ручной, машинный пресс* – ручний, машинний гніт (прес, прас). *Рычажный, винтовой пресс* – підважний, гвинтовий прес. *Гидравлический пресс* – гідравлічний гніт (прес, прас). *Типографский пресс* – друкарський прес. **Пресс для выжимания воска** – лисиці (-сиць). *Брюшной пресс, мед.* – черевний прес. *Класть, положить что-л. под пресс* – класти, покласти під гніт, нагнічувати, нагнітати що.

Пресса – преса, друківане слово. [Наша щоденна преса].

Пресс-бювар – прес-бювар (-ра).

Прессовальный – пресувальний (*напр.* гвинт, машина). **-ная** – пресувальня.

Прессовальщик, пресовщик, -щица – пресувальник, -ниця, пресовник, -ниця.

Прессование – пресування, гнічення, нагнічування.

Прессовать, спрессовать – пресувати, спресувати, гнітити, згнітити що; см. **Давить, I**.

Жать. Прессованный – пресований, гнічений. [Гнічений сир. Пресоване сіно, пресований папір].

Пресовщик, -щица, см. **Пресовальщик**.

Пресс-папье – прес-пап'є.

Преставление – сконання, скіп (*р. ско́ну*), кінець (-нця), смерть (-ти), переставлення; см.

Кончина, Смерть. -вление света – кінець світу; см. **Светопреставление**.

Преставляются, преставиться – (*скончаться*) умирати, умерти, конати, сконати, переставлятися, переставитися, кінчатися, (с)кінчитися *и* скінчатися, (*о мн.*) повмирати,

поконати; *срв.* **Умирати́, Сконча́ться.** [Перше він переставився, а за ним і вона (М. Вовч.)]. *Свет наш -ставится* – наш світ загине. **Преставившийся** (*суц.*) – померлий, умерлий, небіжчик.

Престарелость – старощі (-щів), старість, староденність (-ости).

Престарелый – престарий, старезний, старенезний, дуже старий, дрівний, староденний, (*диал.*) досугий. [Це дуже досуга жінка: літ з вісімдесят (Кремен. п.)].

Престарый – дуже старий, престарий. [Великий престарий дуб (Л. Укр.)]; *см.* **Старый.**

Престижитатор, -таторша – престижитатор (-ра), -таторка, фігляр, фіглярка, штукар (-ря), штукарка; *см.* **Фокусник.**

Престиж – престиж (-жу), авторитетність, впливовість (-ости).

Престо, *муз.* – престо, швидко, хутко.

Престол – 1) (*в церкви*) престол (-толу); 2) (*царский*) престол, стіл (*р. стола*), столець (*р. столця*), престолець (-тольця), (*трон*) трон (-ну), трона. [Галицький Осьмомисле княже Ярославе, на золотім столі своїм ти сидиш у славі (Рудин.). А Саул престол із золоту кує (Шевч.)]. **Наследник -стола**, *см.* **Престолонаследник.** **Престол перешёл к кому** – царство перейшло до кого. **Возвести на -стол** – поставити на царство. **Вступить на -стол** – стати на царство, (*гал.*) засісти трон. [І на царство Лизавета серед ночі стала (Руд.). І з цисарем трон засіла цисарева молода (*Гал. пісня*)]. **Занимать -стол** – держати царство, бути на царстві, обіймати трон (престол). **Отказаться от -ла** – зректися царства.

Престолы – (*третий чин ангельский*) – престולי (-лів).

Престолонаследие, -дование – наступництво (наступство) на престолі (на царстві), престолонаступництво.

Престолонаследник, -дница – наступник, -ниця на престолі (на царстві), престолонаступник, -ниця.

Престольный – престольний, стольний; тронівий. **-ный город** – столиця, стольне місто. **-ный праздник** – храм (-му). [На Михайла у нас храм (Кониськ.)].

Престранный – пречудний, дуже чудний, чудернацький; *см.* **Странный.**

Преступание, -пление – переступання, переступ (-пу), переступство, ламання, зламання, порушування, порушення чого (права, присяги і т. п.).

Преступать, преступить – 1) переступати, переступити що, через що; *см.* **Переступать 1;** 2) *что (нарушать)* – переступати, переступити що *и* через що, ламати, зламати, порушувати, порушити що; *см.* **Нарушать.** [Для чого ученики твої переступають заповіді дідів? (Єванг.). Стародавні звичаї переступали (Куліш). Переступили через право (Куліш)]. **-пить закон, присягу** – переступити право (закон), присягу, зламати (порушити) право, присягу. **-ться** – переступатися, ламатися, порушуватися, бути переступленим, зламаним, порушеним від кого.

Преступающий что – хто переступає, ламає, порушує що, (*суц.*) переступник, порушник чого.

Преступление – 1) (*действ.*), *см.* **Преступание.** **-ние закона** – переступ права (закону), (*нарушение*) (з)ламання (порушення) права; 2) (*проступок*) злочин (-ну), злочинство, переступ (-пу), переступство, кримінал (-лу), (*стар.*) злий вчинок (-нку), лиходійство (-ва), (*вина*) провина, провинність (-ности). [Його обвинувачено в страшному злочинстві (Грінч.). І стався опівночі лютий злочин: мов кат, витяв серце у матері син (Ворон.). Се все переступи такі страшенні, що лютої заслугує він карі (Куліш). Тяжкі переступи (П. Мирн.)]. **Уголовное, политическое -ние** – карне (кримінальне), політичне злочинство, -ний злочин. **-ние против нравственности** – злочин проти морали. **-ние и наказание** – злочин і кара. **Совершить -ние** – вчинити, зробити злочин. **Вовлечь в -ние** – втягати в злочин кого. **Обвинять в -нии** – обвинувачувати в злочинстві кого. **Вменить в -ние** – ставити за вину, за провину кому що, привиняти кому що; *см.* **Вменить (в вину).** **Сознаться в -нии** –

признатися до злочинства *и* в злочинстві, повинітися в злочинстві, повинуватитися.

Поймать, застать на месте -ния – піймати, застати на гарячому вчинку. *Место -ния* – місце злочину. [Агенти кáрного розшуку оглянули місце злочину].

Преступник, -ница – злочинець, злочинниця, злочинник, злочінка, переступник, -ниця, (*виновник*) винуватець (-тця), винуватниця, провинник, -ниця. *Уголовный -ник* – кáрний злочинець, кримінальник. *Политический -ник* – політичний злочинець, -ний переступник. *Государственный -ник* – державний злочинець.

Преступнический – злочинський, злочинницький, переступницький. [Злочінська рука (Грінч.)].

Преступность – злочинність, переступність (-ности).

Преступный – злочинний, переступний, проступний, (*славян.*) преступний. [В тім нічого злочинного немає (Л. Укр.). Власне серце рвав злочинними руками (Франко). Проступна рука (Франко)]. *-ная жизнь* – злочинне життя. *-ная мысль, тайна* – злочинна гадка, таємниця. *-но* – злочинно, переступно.

Пресущественный – 1) дуже істотний, дуже важливий. [Дуже важлива справа]; 2) *см.*

Предвечный.

Пресуществление – переісточення; *см.* **Преложение, Претворение. -вление даров, церк.** – перетворення дарів.

Пресуществляют, -ся, пресуществитъ, -ся – переісточувати, -ся, переісточити, -ся; *см.*

Претворяют, -ся, Преложать, -ся. -вленный – переісточений.

Пресущный, см. Предвечный.

Пресыщать, -ся, пресытить, -ся – пересичувати, -ся *и* пересичати, -ся, переситити, -ся чим; *срв.* **Насыщать, -ся.** [Давно переситивсь війною (Куліш). Учтою життя не мали ще коли пересититися (Франко)]. *-сытиться жизнью* – нажитися до переситу (до несхочу), пересититися життям. **Пресыщенный** – пересичений чим. [Він приніс утомленій Еладі та пересиченому завойовницькою експансією Римові чари забуття (Ніков.). Пересичені і розчаровані (М. Зеров)]. *-щен театрами* – пересичений театрами.

Пресыщение – (*состояние*) пересит (-ту), пересичення, (*действ.*) пересичування. [Пересит не дає багатому заснути в смак (Св. Пис.). Нудьги в переситі дознає (Куліш)]. *До -ния* – до переситу, до невпоїду; до несхочу. [Нареготалися до несхочу (Грінч.)].

Претворение – перетворювання, *оконч.* перетворення чого в що. [Доба засвоювання й перетворювання чужих форм письменства (Єфр.)].

Претворяют, претворить – перетворювати *и* -ряти, перетворити, переміняти, перемінити, (*образно*) перетоплювати *и* -топляти, перетопити що в що; *срв.* **Превращать.** [Все, що дало мені життя, в красу перетопляв я (Франко)]. *-рять воду в вино* – перетворювати (переміняти) воду в вино. **Претворенный** – перетворений, перемінений, перетоплений в що.

Претворяются, претвориться – перетворюватися, перетворитися, перемінятися, перемінитися в що. [Чуття перетворюються в слова і вчинки. На багатий вечір буває така година, що вся вода переміняється в вино (Рудан.)]. *-ться в действительность* – перетворюватися, перетворитися в дійсність. [Той червоний туман, що тепер навис над ними, перетвориться завтра у дійсність (Коцюб.)].

Претекст – претекст (-ту); *см.* **Предлог.**

Претендент – претендент (-та). [Боротьба за гетьманську булаву між двома претендентами (Грінч.)].

Претендовать – 1) (*домогаться*) претендувати, важити, виміряти, ремствуватися на що. [Претендувати на універсальну роллю (Єфр.). На бучну роллю такий голос і не важить (Єфр.). На ваше добро не ремствуємося (Мирн.)]. **Претендующий на что-н.** – вимірний на що [Виміряне на оригінальність бажання сказати нове слово (Єфр.)]; 2) (*обижаться, жаловаться*) претендувати, ремствувати, -ся на кого, нарікати на кого. [Уся громада стала

на його ремствувати (Гр.); *срв. Быть в претензии (Претензия).*

Претензия – 1) (*притязание*) претенсія, домагання. [Зректися претенсією на завойовані частини України (Н. Рада). Наш розум повинен відректися від свого домагання на абсолютне (Основа 1915)]. *Человек с большими -зиями, с -зиями на оригинальность* – людина з великими претенсіями, з претенсіями на оригінальність. *Одета с -зией* – одягнена, убрана, віряджена з (великими) примхами. *Заявляют, пред'являют -зию на что-н.* – претендувати на що. [Ще пан Ян претендує, либонь йому не додано якоїсь там частки з батьківщини (О. Лев.)]; 2) (*неудовольствие*) претенсія, ремст (-ту), ремсть (-ти), ремство, пеня, нарікання. *Быть в -зии на кого, иметь -зию к кому и на кого* – бути в претенсії на кого, мати претенсію до кого, ремствувати(ся), ремстити(ся), ремст(ь) мати на кого, рапотити, нарікати на кого. [Афватор не буде в претенсії (Крим.). Він на мене ремст(ь) має (Київщ.). Не сердьтесь і не ремствуйте на мене (Звин.). Хотів порубати тютюн, дак боявся, щоб не рапотили (Борз.)]. *Не будьте на меня в -зии, если...* – не ремствуйте (не поремствуйте) на мене, коли... *Вероятно никто не будет на меня в -зии за это* – певне ніхто за те на мене не поремствує (Куліш).

Претенциозно – претенсійно, з претенсією. *Одетый -но* – убраний, одягнений, віряджений претенсійно, з великими примхами.

Претенциозность – претенсійність (-ности).

Претенциозный – претенсійний.

Претерпевание, претерпение – витерплювання, витерплення, перетерплювання, перетерплення, відтерплювання *и т. д., см. Претерпевать.*

Претерпевать, претерпеть – терпіти, витерплювати, витерпіти, перетерплювати, перетерпіти, відтерплювати, відтерпіти що, (*испытывать*) зазнавати, зазнати чого, (*отбывать*) перебувати, перебути, відбувати, відбути що. *-вать бедность нужду, голод* – терпіти бідність, нестатки, голод. *-вать, -петь нечеловеческую муку, наказание, пытку* – терпіти, відтерпіти, витерплювати, витерпіти, відбувати, відбути нелюдську муку, кару, катування (мордування). [Вже й на цім світі одтерплю муку (Звин.). Хай царству усьому в науку він витерпить таку муку, щоб з ляку більш ніхто в такій не вскочив гріх (Греб.). Жити і знати, що вона люту витерплює муку (Грінч.)]. *Он -пел все бедствия, ниспосланные ему судьбой* – він перетерпів (перебув) усі лиха (злигодні), що послала йому доля. *Много горя -пели мы* – багато лиха, горя зазнали (набралися) ми; *срв. Испытать. Цена этих товаров -вает частые колебания* – ціна на цей крам зазнає частих хитаннів. *-вать изменения* – зазнавати змін, переходити, перебувати, відбувати зміни (переміни), переіначуватися. [Як росла людськість, які переміни переходила (Єфр.)]. *-петь крушение, см. Потерпеть. Претерпевший* – терпенний. [Терпен – спасен]. **Претерпенный** – витерплений, перетерплений, відтерплений, відбутий, перебутий, зазнаний. *-ться* – витерплюватися, бути витерпленим, перетерплюватися, бути перетерпленим, відтерплюватися, бути відтерпленим *и т. д.*

Претерпение, Претерпеть, см. Претерпевание, Претерпевать.

Претительно – гідко, нудно.

Претительность – гідкість, млоїність, нудність (-ности).

Претительный – гідкий, млоїний, нудний.

Претить кому – брідити, мерзити кому, бути гідким кому, вернути душу чию или кого. *-тит положит в рот* – гідко в рот покласти. *Мне -тит* – мені гідко, мене нудить. *Оно мне -тит* – мене верне від нього, воно мені брідить, мерзить; 2) *см. Запрещать.*

Претковение – спотикання; (*препятствие*) спотичка, притика, притичка, притичина, перешкода. *Камень -вения* – камінь спотикання, притичина, перешкода. [Сей чоловік одразу став мені мов камінь спотикання на дорозі (Л. Укр.). Шаноба до короля стала йому притикою на шляху до Варшави (Кониськ.)].

Преткновѣнный (о человеке) – 1) спотикли́вий; (*переносно*) нетверди́й (перед споку́сою); 2) (*нерешительный*) незва́жливий.

Преткнѹтие, см. **Претыка́ние**.

Преткнѹть, -ся, см. **Претыка́ть, -ся**.

Прѣтор – прѣтор (-ра).

Прѣторианец – прѣторі́янець (-нца).

Прѣторскій – прѣторський.

Претыка́ние, преткнѹтие – спотика́ння, спіткне́ння.

Претыка́ть, -ся, преткнѹть, -ся – спотика́ти, -ся, спіткнѹти, -ся *и* спотикнѹти, -ся. [Своі́ білі ніжки на сирѣ корі́ння спотика́є (К. Стар.). На рука́х понесу́ть тебе́, щоб ти й ного́ю своєю́ не спіткнѹвсь об ка́мінь (Єв.)]. *Срв.* **Спотыка́ться**.

Преть – 1) (*потеть*) прі́ти, упрі́вати, поті́ти, пі́тніти, пі́тнявіти. [Ру́ки, но́ги прі́ють (поті́ють, пі́тніють)]. **Окна прѣю́т** – ві́кна пі́тніють, пі́тнявію́ть; *срв.* **Потеть**; 2) (*сыреть, тлеть*) прі́ти, гни(с)ти, трухні́ти, тряхну́ти. [Сира́ земля прі́є]. **Стена прѣе́т** – сті́на прі́є, гни́є. **Оде́жа в сырой клети прѣе́т** – оде́жа в во́гкій комо́рі прі́є (тряхне, трухні́є); 3) (*вариться исподволь*) прі́ти, упрі́вати, млі́ти, умлі́вати. [Ка́ша, борщ прі́є (млі́є)].

Преувели́чение – 1) см. **Преувели́чивание**; 2) перебі́льшення, прибі́льшення, переборще́ння, переса́да. [В тих зві́стках є́ і перебі́льшення і тенде́нційне осві́тлення (Н. Рада). В обо́х приго́дах в опові́данню є́ трохи пра́вди та чима́ло переса́ди (Павлик)].

Преувели́ченность – перебі́льшені́сть, прибі́льшені́сть (-ности).

Преувели́ченно – перебі́льшено, прибі́льшено, переса́дно, (*чересчур*) через лад. **-но небре́жный тон** – перебі́льшено (переса́дно, через лад) недба́лий тон.

Преувели́ченный, см. **Преувели́чивать**.

Преувели́чивание, преувели́чение – перебі́льшува́ння, перебі́льшення, прибі́льшува́ння, прибі́льшення, переборщува́ння, переборще́ння. *Можно без -ния сказа́ть* – мо́жна без перебі́льшення сказа́ти.

Преувели́чивать, -чить – перебі́льшувати, перебі́льшити, прибі́льшувати *и* прибі́льша́ти, прибі́льшити, перевели́чувати, перевели́чити що, (*образно*) переборщувати, переборщі́ти, передавати, передати ку́ті ме́ду. [Брут мо́ї перевели́чив хи́би (Куліш). З обо́х бо́ків трохи переборщили (Грінч.)]. **Он -вае́т свои́ заслу́ги** – він перебі́льшує (прибі́льшує, перевели́чує) свої́ заслу́ги. **Он все́ -вае́т** – він усѣ́ прибі́льшує *и* прибі́льша́є. **Вы -вае́те** – ви перебі́льшуєте (прибі́льшуєте, переборщуєте, передаєте́ ку́ті ме́ду). **Преувели́ченный** – перебі́льшений, прибі́льшений, перевели́чений, переборщений, переса́дний. [Прибі́льшена сері́озність. Поруч спра́ведливих ува́г по́вно там перебі́льшени́х, а то й чи́сто злості́вих, на́падів (Єфр.). Безмі́рно переса́дні панегі́рики (Крим.)]. **-ться** – перебі́льшувати́ся, бу́ти перебі́льшени́м, прибі́льшувати́ся *и* -бі́льша́тися, бу́ти прибі́льшени́м, перевели́чувати́ся, бу́ти перевели́чени́м.

Преумно́ – ду́же розу́мно, ве́ликорозу́мно.

Преумно́жать, -ся, преумно́жить, -ся – прибі́льшувати, -ся *и* прибі́льша́ти, -ся, прибі́льшити, -ся. **-жилась на свете ло́жь *и* всяка́я непра́вда** – прибі́льши́лося на сві́ті брехні́ та всі́якої непра́вди.

Преумный – ду́же розу́мний, ве́ликорозу́мний. **-ный человек** – вели́корозу́мник, се́мірозу́м, розума́ха; см. **У́мный**.

Преуспева́ть, -пе́ть – доспіва́ти, доспі́ти в чо́му, ма́ти по́спіх (у́спіх), посту́пати, (по)сту́піти напе́ред в чо́му. [Ісу́с-же доспі́вав у́ премудро́сті (Єв.)]. **-ва́ть в иску́стве** – ма́ти по́спіх, посту́пати в мистецтві. **Он -вае́т, -пел** – йому́ до́бре веде́ться, повело́ся. [Молю́ся, щоб у всьо́му до́бре то́бі вело́ся (Св. П.)].

Преуспе́яние – доспіва́ння, посту́па́ння в чо́му, (*успех, прогресс*) по́спіх, у́спіх (-ху), по́ступ (-пу) у чо́му. [Бага́то спі́ху, та ма́ло поспі́ху (Приказка)].

Преф'єкт – преф'єкт (-та).

Преф'єктський – преф'єктський, преф'єктівський.

Преф'єктур'а – преф'єктур'а, преф'єктство.

Преф'єктурний – преф'єктурний.

Преф'єранс – 1) *карт.* – преф'єранс (-су); 2) *см.* **Преимущество.**

Преф'ікс, *грамм.* – преф'ікс (-са), приросток (-тка), приставка.

Преходить, прейти – переходити, перейти, проходити, пройти, минати(ся), минути(ся). *См.*

Миновать, Проходить. [Усе минеться, одна правда зостанеться (Приказка)].

Преходящий – минуций, перебутний *и* -бутний, перебіжний, зникомий, дочасний. [Усе тинь минуца, одна річ живуща – світ з Богом (Номис). Усе на світі перебутнє і ми з вами перебутні (Кониськ.). Мить перебіжна (Чупр.). Тут наш вік дочасний, а що буде там, як помремо (Кониськ.). *Срв.* **Скоропреходящий.** *Нечто -щее, -щая вещь* – минушка. [Грушка – минушка: була та й минула (Приказка)].

Проходжение – перехождение, проходження.

Прехорошо – прехороше, дуже хороше, дуже гарно, дуже добре.

Прехорошенький – прехорошенький, гарнесенький. [Гарнесенька дівчина].

Прехороший – прехороший, дуже хороший, дуже гарний, дуже добрий, миленний.

[Миленний був собака (Звин.)]. *См.* **Хороший.**

Прецедент – прецедент (-ту).

Пречестной – пречесний. **-ной крест Господень** – пречесний хрест Господень. **-ной отче** – превелібний отче.

Пречестный – дуже (вельми) чесний; *см.* **Честный.**

Пречистый – 1) дуже (вельми) чистий; 2) *церк.* – пречистий. **-ая Дева (Богоматерь)** – Пречиста Діва. **-тая** – а) (*праздник Успения Богородицы*) перша (велика) Пречиста; б) (*праздник Рождества Богородицы*) друга (мала) Пречиста; в) (*праздник Покрова Богородицы*) Покрова (-ви).

Прещать, Прещение, см. Запрещать, Запрещение.

При, *предл. с предлож. пад.* – 1) (*возле, у*) при кому, при чому, попри кому, попри чому, коло кого, коло чого, край кого, край чого. [Була в мене небога, при мені вона і зроста (М. Вовч.). Одну взяли попри коні, другу взяли попри возі (Пісня). Котору дитину любила-кохала – край себе не маю (Макс.). Насіпали край дороги дві могили в житі (Шевч.). З якою бувало жадобою коло книжок історичних приписки перечитуєш (Куліш)]. *Город лежит при реке* – місто лежить коло річки, понад річкою. **При городе слободка** – (по)при місті (городі) слобода (слобідка). **При входе, при в'езде (при обозначении места)** – з приходу, з приїзду, на приході, на приїзді. [Згоріло сімнадцять дворів зараз з приїзду (Гр.). З приходу в селі (Радом.). Нора з приходу узенька (Драг.). Його хата у містечку на приході (Звяг.)]; 2) (*в присутствии кого*) при кому, перед ким. *Это было сказано при свидетелях* – це було сказано при свідках, перед свідками. *Не при вас будь сказано* – не перед вами хай буде сказано. **При отце** – перед батьком. [Я її перед батьком вилаяла (Проскур.)]; 3) (*для обозначения времени: при жизни кого, во времена кого, чего*) за кого, за чого. [Дай-же, Боже, – козаки промовляли, – за гетьмана молодого жити, як за старого (Ант.-Драг. II)]. **При мне, при нас (в наше время)** – за мене, за нас. [За мене то вже в дворі жили ми спокійненько (М. Вовч.). Не за нас се стало, не за нас і перестане (Номис)]. **При покойном отце** – за покійного батька. **При жизни** – за життя. [А сам собі за життя ще похорон справляє (Рудан.)]. **При жизни отца** – за батькового життя. **При крепостном праве** – за панського права, за панщини. [Він був ще за панського права кухарем (Грінч.)]. **При республиканском правлении** – за республіканського урядування. **При солнце (до захода солнца, пока оно светит)** – за сонця. [Наш господар дозорця вижав жито за сонця (Грінч. III)]; 4) (*для обозначения связи, принадлежности, условного отношения к чему-л.*) при кому, при чому, за

чо́го, на чо́му, на що. *Состоятъ секретарём при ком* – бути за секретаря при ко́му, у кого. *Американский посланник при французском дворе* – американський посол при французькому дворі. *Остатъся при университете, при кафедре* – залишитися при університеті, при катедрі. *При заводе есть и кузница* – при заводі є й кузня. *При нём нашли бумаги* – при ньому знайдено папери. *Иметь при себе оружие* – мати при собі (з собою) зброю. *При ком* – за ким. [За нею й скотина плодиться, за нею й дробина водиться (Г. Барв.)]. *Читатъ при свече, при солнечном свете, при электрическом освещении* – читати при свічці, при сонячному світлі, при електричному світлі. *При приближении чего-л.* – при наближенні і -нню чо́го. [Котрі були маєтніші, повиїздили при наближенню зарази в гори (Франко)]. *При наступлении грозы* – при початку грози, як гроза надходила. *При исполнении служебных обязанностей* – при виконанню службових обов'язків, під час виконання службових обов'язків. *При подписании этого условия* – при підписанні цієї умови, під час підписання цієї умови. *При заключении договора* – при згоді. [При згоді були люди (Кам'ян.)]. *При обыске найдено* – під час трусу знайдено. *При одной мысли об этом* – на саму згадку про це. *При этом известии* – на цю звістку. [Люборацький! підвода до тебе! – хтось гукнув. Аж затрявся малюк на цю звістку (Свидн.)]. *При первом слове* – на першому слові. *При этом слове, при этих словах* – на цім слові, на цих словах. [На сім слові чу́ю – торохтять колеса (Кониськ.)]. *При этом слове он вздрогнул* – на цім слові він здригнувся. *При первом же вопросе он смешался* – на першому-ж питанні він збентежився, сплутався. *При звуке его голоса* – з звуком його гóлоса. *При малейшем шуме, шорохе* – на найменший шум, шелест. *При каждом вздохе* – за кожним подихом. [Той пил набивавсь у ніздрі за кожним подихом (Крим.)]. *При первом случае, который мне представится* – при першій нагоді, з першою нагодою, що матиму, що мені трапиться. *При всяком случае* – при кожній нагоді, кожної нагоди. *При случае поговорите с ним о моём деле* – як буде нагода, при нагоді поговоріть з ним про мою справу (в моїй справі). *Я вспомню об этом при случае* – я згадаю про це при нагоді. *При гробовом молчании* – при могильній тиші, під могильну тишу. *При громких криках толпы* – під голосні ви́гуки натовпу. *При помощи, см. Помощь. Быть при оружии* – бути при зброї. *Быть при деньгах* – бути при грошах. *При скорости 30 вёрст в час* – при швидкості 30 верстов у (на) годину. *Длина окружности при радиусе равном...* – довжина округу при радіусі рівному... *При температуре в 100 градусов* – при температурі в 100 градусів, під температуру в 100 градусів. *При давлении в 740 миллиметров* – при тисненні (під тисненням) в 740 міліметрів. *При прочих равных условиях* – (по)при інших однакових умовах, за іншими однаковими умовами. *При такой жизни* – по такому життю. [Що-дня тов карти грали, то пісеньок співали. Не гадки на́шій пані́ по такому життю (М. Вовч.)]. *При таких заработках можно хорошо жить* – по таких заробітках можна добре жити. *При всех своих значительных недостатках, производство это имеет и несомненные достоинства* – (по)при всіх своїх чималих вадах, твір цей має і безсумнівні вартості. *При этих, при таких обстоятельствах, условиях* – за цих, за таких обставин, умов, за цими, за такими обставинами, умовами, по цих, по таких обставинах, умовах. [Легко зрозуміти, як почувало себе українське письменство за таких обставин (Єфр.)]. *При тех или иных исторических обстоятельствах* – за тих чи інших історичних обставин (Єфр.), за тими чи іншими історичними обставинами, по тих чи інших історичних обставинах. *При всём своём уме он был обманут* – з усім своїм розумом він був одурений. *При всём том* – з усім тим. *Прилагаемое при сем письмо* – доданий до цього лист. *Лежатъ, находится при смерти* – лежати, бути при смерті, на смерті, (образно) стояти на божій дорозі. [На смерті побивавсь цілу ніч (Черк.)].

Приаккура́тить – приаккура́тити, причепу́рити, прикуко́бити, приха́хулити.

Приба́вить, см. **Прибавлять**.

Прибавка – 1) см. **Прибавление 1.** -ка жалованья – збільшення (підвищення) платні; 2)

додаток (-тку), додача, придаток, придача, прибавка, (в цене) наддоток, наддача, прикидка, накидка; *срв.* Добавка, Надбавка, Придача. [Нум мінятися на коні, – кільки додатку хочете (Кам'ян.). Придаток не стоїть за даток (Номис). Як даватимемо прибавки, то не матимемо ні стовпа, ні бариша (Лебед.)]. *Дать что-л. в -ку, на -ку* – дати що на додаток (*реже* в додатку, *мест. п.*), на придаток, на прикидку. [На придаток дам ще корову (Гр.). Дав на прикидку одного дубка (Звяг.)]. *С -вкой* – з наддатком, з наддачею, з гаком, з чубком. [Заплатю та ще й з наддатком (Франко). По дві десятини й вісім аршин та трошки й з гаком (Вас.). Сорок літ ще й з чубком (Гн. І)]. *-ка сверх следуемой платы* – наддоток до належної плати.

Прибавление – 1) додавання, прибавляння докладання, накидання, *оконч.* додання, прибавлення, докладення *и т. д.* *Срв.* **Прибавлять**; 2) *см.* **Прибавка. -ние** к журналу, книга с **-ниями**, *см.* **Приложение. -ние** семейства – збільшення родини, сім'ї.

Прибавлять, прибавить – додавати, додати, надавати, придати чого *или* що до чого, прибавляти, прибавити, докидати, докинути, прикидати, прикинути, (*набавить сверх чего*) накидати, накинати, надавати, наддати, (*подбрасывать*) підкидати, підкинути чого (*и* що) до чого, (*подбавлять*) піддавати, піддати чого до чого, (*приложить*) докладати, докласти, доложити, (*присоединить*) доточувати, доточити, приточувати, приточити, надточувати, надточити, долучати, долучити, (*увеличивать*), прибільшувати *и* прибільшати, прибільшити, прибичовувати, прибичувати чого *и* що до чого, (*о мн.*) пододавати, попридавати *и т. д.* *Срв.* **Добавлять, Набавлять, Подбавлять**. [До цього кожуха він мені додає п'ять карбованців (Гр.). Ти мені ще печали придав (Бердич. п.). Із своєї кешені яку сотню докину (Кониськ.). До усякого місяця треба-б було прикинути по скільки днів, щоб вийшло 12 місяців за весь рік (Комар.). Коли накидати плату, то треба накидати всім та ще й однаково (Н.-Лев.). Варвара ночі увірвала, а дня приточила (Номис). Редакція приточила до статті цікаву примітку (Єфр.). До книжок докладав своє розумне слово (Гр.). Треба розуму надточити, де сила не візьме (Номис). Самі прибільшують невірі плати (Куліш). Коли-б тільки Господь мені віку прибільшив (Ум.). Ще наддало світу, ще раз кинуло з-за гори рожевим огнем (Мирн.). Нащо прибичовуєш, чого й не було] (Звяг.)]. **-вить** к весу – додати до ваги, приважити. **-влять жалованья кому** – збільшувати (прибільшувати) платні кому, підвищувати платню кому. **-вить шагу** – придати (надати) ходи (в ноги), піддати ходу, прискорити ходу, прискіпити. [Чим дуж придав ходи в ноги (Мир.)]. **-бавь лошадям овса** – підкинь коням вівса. **-бавь пару** – піддай пари. **-бавьте рубль** – накин'те (прикин'те) карбованця. **-бавьте к этому ещё то, что...** – додайте до цього ще те, що... **Вы -вляете** – ви прибільшуєте. *К мотивам, которые уже приводились, можем -вить ещё один* – до мотивів, що вже наводилися, можемо додати ще один (Н. Рада). **-влять (-вить) к сказанному, -вить слово** – додавати (дати), доповідати (повідісти) до сказаного, додавати (дати), докидати (докинути), прикидати (прикинути) слівце. [«Так само, як і ви!» – додала вона раптом (Л. Укр.). Дід Дорош докидав часом і собі слівце (Грінч.). «Ой, так, так!» – докинула старі (Франко). «Певно у вас є діти», – прикинув Казанцев (Н.-Лев.)]. **Прибавленный** – доданий, приданий, прибавлений, докинутий, прикинутий, накин'тий, підкинутий, доточений, приточений, надточений, прибільшений *и т. д.*

Прибавляются, прибавиться – 1) (*присоединяться*) додаватися, додатися, бути доданим, надаватися, придатися, бути приданим, прибавлятися, прибавитися, бути прибавленим, долучатися, долучитися, бути долученим, докладатися, докластися, доложитися, бути докладеним, доложеним, прикладатися, прикластися, приложитися, бути прикладеним, приложеним, накидатися, бути накин'тим *и т. д.* [До цього почуття додалося ще й друге (Крим.). І от тепер до першого страху ще долучилася жадоба помсти (Самійл.). Іще одна доклалася вага до тягару великого на серці (Л. Укр.). Часом правди на ноготок, а приложиться на локоток (М. Вовч.)]; 2) (*увеличиваться, прибывать*) більшати, побільшати, прибільшуватися *и* прибільшатися, прибільшитися, прибувати, прибути, підбувати, підбути,

підбавля́тися, підбави́тися. [Мені ді́лечка побільшало, а здоро́в'ячка поменшало (Чуб.). Що рік мені прибу́де, то ма́ти гірш мно́ю вбива́ється (М. Вовч.). Люде́й усе́ більш підбавля́ється (Квітка)].

Приба́вок, Приба́вочек, см. **Приба́вка, Приба́вочка**.

Прибавочка – додато́чок (-чка), приба́вочка, прида́точок, надда́точок; *срв.* **Приба́вка**. *На -чку* – на додато́чок *и* в додато́чку. [І ку́рочку да́рую, а півни́чка в додато́чку, люби́ мене́, мій брате́чку (Гр.)].

Прибавочный – додатко́вий. **-ная стоимість, економ.** – додатко́ва ва́ртість, надва́ртість (-ости). **-ный продукт** – надпроду́кт (-ту).

Прибалтывање – підбо́втування, підколо́чування.

Прибалтывать, приболта́ть – підбо́втувати, підбо́втати, підколо́чувати, підкото́тити чо́го в що *и* до чо́го. *См.* **Подбалтывать**.

Прибау́тка – при́смішка, при́мовка, при́казка, при́повістка, при́говірка, при́кладка, верзу́нка. [«Здо́ров зно́си та в кра́ще вбе́рись» – ки́нув при́смішку Літоше́вський (Н.-Лев.)]. *Говори́ть -тки, -тками* – приказува́ти, говори́ти смі́шками, при́смішками. [Приказува́ти – значи́ться сказа́ти яку́сь приказку, при́мовку (Н.-Лев.)].

Прибаю́кивать, прибаю́кать – при́співувати, при́співа́ти (котка́), при́колих[с]ува́ти, при́колих[с]а́ти, при́люлюва́ти, при́люлюа́ти.

Прибегать, прибе́гнуть *к кому к чему* – удава́тися, уда́тися до ко́го, до чо́го, уда́ряться, уда́ритися до ко́го; *срв.* **Обра́щаются 2**. [Віка́рий був немо́щний, то ма́ло не за ко́жною тре́бою му́сили вдава́тися до су́сідських по́пів (Свидн.). Во́на вда́рилась до зна́харки (ЗОЮР II)]. *Не к кому в беде -нуть* – нема́ до ко́го (ні до ко́го) вда́тися в при́годі, при́ лихій годи́ні. **-гать к помощи кого-л., чего-л.** – удава́тися, уда́ряться до ко́го, удава́тися до чо́го. **-нуть к силе, к хитрости** – вда́тися до си́ли, до хи́трощі́в, взя́тися на хи́трощі́ (на спосо́бі, на шту́ки). *Он -нул к такому приёму* – він уда́вся, оберну́вся до тако́го спосо́бу, узя́вся на та́кий спосо́б, він ужи́в тако́го спосо́бу. [До яких спосо́бі́в оберну́тися, щоб зру́шити наро́д (Єфр.)].

Прибегать, прибежа́ть – при́біга́ти, при́бігти (*диал.* при́бігну́ти), (*подоспевать*) надбі́гати, надбі́гти, (*о многих*) попри́біга́ти, понадбі́га́ти. [При́бігає вовчи́к до ополо́нки (Рудч.). З бу́ком надбі́га господа́р (Франко). Нас, дівча́т, усі́х га́птува́ти посади́ла. Сама́ й учи́ть та раз-по-раз надбі́га, чи ши́ємо (М. Вовч.). Ді́ти попри́біга́ли, крича́ть: їсти (Черн.)].

Прибедниваться, прибедни́ться – збі́днюва́тися, збі́днитися, при́біднюва́тися, при́біднитися, удава́ти, уда́ти бі́дного. [Стоя́в збі́днівши́сь (Стор.)].

Прибе́жище – при́тулок (-лку), при́тул(ов)и́ще, при́станови́ще, при́станови́сько; (*защита*) за́хист, захи́сток (-тку). [Коза́ки опанува́вши Низ, ста́лись при́тулком во́лі (Куліш). Письме́нство на́ше ста́ло нам за єди́не при́станови́ще (Єфр.)].

Прибеливаться, см. **Подбеливаться**.

Приберег, см. **Прибережье**.

Приберега́ние – приберега́ння, прио́щаджа́ння, прихо́вування.

Приберега́ть, прибере́чь – приберега́ти, прибере́гти, прио́щаджа́ти, прио́щаді́ти, (*припрятывать*) прихо́вувати, прихо́вати що *и* чо́го. [Я прио́щаджа́ла на зи́му ка́пусту (Звяг.). Своє́ї си́ли не витрача́ють на боро́тьбу́, а прихо́вують сво́ю си́лу на да́лі (Гр. Наш)].

Прибереже́нный – прибереже́ний, прио́щадже́ний, прихо́ваний. **-ться** – приберега́тися, прибере́гтися, прио́щаджа́тися, прио́щаді́тися, прихо́вувати́ся, прихо́ватися́, бу́ти прибере́женим, прио́щадже́ним, прихо́ваним.

Прибережник, -ница – 1) бережа́нин, бережа́нка, бережа́к, бережа́чка, прибережа́нин, -жанка, надбережа́нин, -жанка; 2) *зоол.* – берего́вий ку́лик.

Прибережный, см. **Прибре́жный**.

Прибережье, см. **Прибре́жие**.

Прибере́чь, см. **Приберега́ть**.

Прибива́ние – прибива́ння.

Прибива́тель – прибивач (-ча).

Прибива́ть, приби́ть – 1) *что к чему* – прибива́ти, приби́ти, (*о мн.*) поприбива́ти що до чо́го; *срв. Пригвозди́ть, Приколоти́ть*. [Поприбивав заціпки до дверей (Харк.)]. **-ва́ть что-л. гвоздями к чему** – прибивати, прибити (*во мн.* поприбивати) гвіздками, пригвожджувати, пригвоздити (*во мн.* попригвожджувати) що до чо́го. [До́шку приби́й гвіздка́ми (Гр.)]. **Волна -би́ла лодку к берегу** – хви́ля приби́ла, пригойда́ла чо́вен до бе́рега; 2) (*притолочь*) прибива́ти, прибити, (*о мн.*) поприбива́ти, (*дожде́м*) запліскувати, заплеска́ти, (*о мног.*) позапліскувати, припліскувати, приплеска́ти, (*о мног.*) поприпліскувати що. [До́щі позапліскували землю (Зміїв). Ніженька́ми притопта́ла, рученька́ми приплеска́ла (Чуб.)]. **Градом хлеб -би́ло** – градом хліб приби́ло, поприбива́ло, виложи́ло, виваля́ло. **Дожде́м -би́ло пы́ль** – дощем приби́ло *или* приплеска́ло пил (по́рох); 3) *кого* – прибити, (*приколоти́ть, вульг.*) прилокши́ти, приснопи́ти; (*ошеломить, угнести*) приголомши́ти, пригніти́ти ко́го. [Бода́й тебе́, мій миленький, ворота́ приби́ли, а щоб тебе́, опрі́ч мене́, інші не любили (Метл.). Несподіване ліхо приголомши́ло Гната (Коцюб.)]. **Прибитый** – (*во всех значениях*) прибитий; (*дожде́м*) приплесканий, заплесканий; (*угнетённый*) приголомшений, пригно́блений. [Приголомшений те́мний лю́д не чув у собі́ си́ли до самості́йного, ві́льного життя́ (Л. Укр.). Приби́та, пригні́чена пригода́ми ене́ргія Гна́това ви́рвалася на волю́, на́че рі́чка, розі́равши гре́блю (Коцюб.)]. **Он на цвeту -бит** – він на цві́ту прибитий. [Се був чолові́к прибитий ще на цві́ту, плохий, похили́й (М. Вовч.)].

Прибива́ться, приби́ться – 1) прибива́тися, приби́тися, бу́ти приби́тим чим до чо́го. [До́шку приби́то]; 2) (*куда*) прибива́тися, приби́тися. [До нас чу́жа коро́ва приби́лася].

Прибивка, *см. Прибива́ние*.

Прибивно́й – прибивни́й.

Прибира́льщик, -щица – прибира́льник, -ниця, убира́льник, -ниця, прятальник, -ниця, (*уборщик*) попрятник, -ниця. [До ха́ти попрятни́цю, до поля́ робі́тницю, до ко́мори ключни́цю (Гол.)].

Прибира́ние – 1) забира́ння; 2) прибира́ння, прятання, спря́тування, причепу́рювання, обха́ючування, оха́ювання *и т. д.*; 3) (*к рукам*) приборку́вання, підборку́вання, прибира́ння (до рук).

Прибира́тель, -ница, *см. Прибира́льщик, -щица*.

Прибира́ть, прибра́ть – 1) (*убирать прочь*) забира́ти, забра́ти, (*во множ.*) позабира́ти що. **-рите эти вещи** – забері́ть ці речі; 2) (*приводит в порядок, украшают*) прибира́ти, прибра́ти, прятати, опря́тати *и* ви́прятати, спря́тувати, спря́тати, чепури́ти, вичепури́ти, очепури́ти, причепу́рювати, причепури́ти, куко́бити, прикуко́блювати, прикуко́бити, о(б)ха(н)ю́чувати, о(б)ха(н)ю́чити, оха́ювати, оха́яти, (*только сов.*) поку́тати, (*езде, во всех комнатах*) поприбира́ти, попрятати, попричепу́рювати, покуко́бити, поприкуко́блювати, поо(б)ха(н)ю́чувати, пооха́ювати (*всюди*). [Го́рницю про його́ зазда́легі́д прибра́ли, причепури́ли (Кониськ.). Оце́ ще в хатах попрята́ю та й по всі́й робо́ті (Київщ.). Не було́ тако́го ку́тика, аби́ вона́ не спря́тала, не прихари́ла і не звела́ всьогó до порядку́ (Стеф.). Тро́хи обха́ючи́ть ра́бські зли́дні, аби́ не так коло́ли о́чі (Л. Укр.). І наварила́, і ха́ту причепури́ла, а вона́ ті́льки тоді́ встала́ (Грінч.). Так же́ її́ (ха́ту) прикуко́била, як на Вели́кдень (Крол.)]. **-ра́ть голову́** – прибра́ти голову́; *см. Прикраси́ть*; 3) **-бира́ть, -бра́ть кого́ в руки́ или к рукам** – приборку́вати, приборка́ти, підборку́вати, підборка́ти, до рук прибира́ти, прибра́ти, (*описат.*) у шо́ри бра́ти, взя́ти (забра́ти, убра́ти) ко́го. [Таки́ його́ тре́ба тро́хи приборка́ти: вда́ча у його́ недо́бра (Кониськ.). Дума́є-гада́є, як пана́ Хмельни́цького до рук прибра́ти, ля́хам одда́ти (Дума). Він усі́х забра́в у шо́ри (Зіньк.)]. **-бра́ть что к рукам** – до рук що прибра́ти, заорудити́ що в свої́ ру́ки, зага́рбати́ що. **Земля́ его́ -брала́, бог его́ -брал** – земля́ його́ взяла́, бог його́ взяв; 4) (*припрятать*) прихову́вати,

приховати, (во *мн.*) поприховувати що; 5) *см.* **Подбира́ть 4. При́бранный** – 1) забраний; 2) прибраний (*реже* прибраний), спрятаний, опрятаний, причепурений, прикукоблений, о(б)хаючений; 3) приборканий, підборканий, (до рук) прибраний.

Прибира́ться, прибра́ться – 1) *страд.* – забиратися, забратися, бути забраним; прибиратися, прибратися, бути прибраним, прятатися, спрятатися, бути спрятаним *и т. д., см.*

Прибирать. [В хаті було поприбірано, все стояло на своїм місці (Коцюб.); 2) (*убраться прочь*) забиратися, забратися. **-берись отсюда** – забирайся звідси; 3) прибиратися, прибратися, чепуритися, вичепуритися, причепурюватися, причепуритися, (во *множ.*) поприбиратися, попричепурюватися *и т. д.* [У Максимовій хаті прибирались та лагодились до весілля (Єфр.); 4) (*только сов.: издержатся*) вийти. Хлеб **-брался** – хліб вийшов.

Прибитый, Прибить, см. Прибивать.

Приблаживать – дуріти, у дур заходити (часом); *срв.* **Поблаживать 2.**

Приблажничать – дурника строїти, дурника (юроди) справляти, дуріти, пустувати.

Приближать, приблизить – білизити, наближати *и* наближувати, наблизити, зближати, зблізити, (во *множ.*) понаближати, позближати. [Все, здається, близило, мене до щастя (Котл.). Кожна хвили́на, що конала на віки, родила другу, а та наближала страшну невідомість (Коцюб.). *Зрительная труба -жаёт предметы* – прозорна труба наближає предмети. *Болезнь -зила его к смерти* – х(в)ороба наблизила (прискорила) його смерть, кінець *или* кінець його віку. *-зить время разлуки, отъезда* – прискорити, наближити час розставання (розлуки), від'їзду. **-жать к себе кого-л.** – наближати до себе когось.

Приближенный – наближений, зближений до чого.

Приближаться, приблизиться – наближатися *и* наближуватися, наближитися, зближатися, збліжитися, надближатися, надближитися, доближатися, доблизитися, (о *мног.*) понаближатися *и* -ближуватися, позближатися *и* -ближуватися *и т. д.* до когось, до чого; ближчати, поближчати до когось до чого; (*наставать, наступать*) над(і)ходити, надійти, настигати, настиг(ну)ти. [Стій, не наближуйсь (Куліш). От уже я наблизился до свого села (Франко). Наближався академічний рік (Крим). Останні часи зближаються (Свидн.). Всі зблізились до його (Стор.). А пісня все ближчала (Кониськ.). Ось вони надходять (Куліш). Доближаюсь до клуні (Г. Барв.). Настигає весна (Г. Барв.). **-жається ночь, осень** – надходить (наближається, надближається, зближається) ніч, осінь. [Осінь надходить, літо минає (Л. Укр.). Надходить ніч (Франко)]. **-жалась гроза** – наближалася (надближалася, надходила) гроза (гromовиця). **-жался день свадьбы** – надходив день весілля. **-жається смерть, смертный (последний) час** – наближається (зближається, надходить) смерть, наближається (надходить, находит) смертна (остатня *и* -ння) година. [Отсе вже находит на мене остатня година (Мирн.). *Время -жаётся, -жалось к полночи* – доходить, доходило до півночі, береться, бралось (добирається, добиралось) до півночі. [Перехристілася і лягла вже, так до півночі доходило (Квітка). Бралось вже до півночі (Мирн.). Вже було пізно, добиралось до півночі (Мирн.). **-жається полуденное время** – береться під обіди. **-жається срок платежа** – надходить, наближається строк виплати, платіжний речінець. **-жаются к концу** – доходить краю, кінця. [Третя зима його життя доходила краю (Єфр.). *Дело -жаётся к концу* – справа доходить кінця.

Приближение – 1) наближування, наближання, зближування, зближання, *оконч.* наближення, зближення до чого; 2) *мат.* – наближення.

Приближённость – близькість (-ости) до когось.

Приближённый – близький до когось; прибічник, підручний, підручник. **-ные** – прибічники, причет (-та *или* -ту), (*приспешники*) полігачі (-чів).

Приблизительно – приблизно, більш(е)-менш(е), (*около*) близько (чогось), щось, (*примерно*) приміром, примірно. [Відчуваю я приблизно так (Ніков.). Поміг знайти житло, хоч і не так, якого він бажав, але близько того (Кониськ.). Всі вони казали, більше-менше про те

са́ме (Звин.). В мо́мент арештів бра́тство ма́ло бли́зько со́тні чле́нів (Єфр.). Ви́була в одні́х пані́в щось чо́тири го́ди (Крим.)]. *Этот цвет -но подойдет* – цей ко́лір більш-менш підійде. *-но говоря* – примі́ром кажучи. [Примі́ром кажучи, тре́ба на за́сів пуді́в сім (Ум.)].

Приблизительность – прибли́зність (-ости).

Приблизительный – 1) (*приближающий*) наблизни́й, наближа́льний; 2) прибли́зний. **-ный подсчёт** – прибли́зний підрахунок.

Приблизить, Приблизиться, см. Приближать, Приближаться.

Приблудиться – приплудити, -ся, прибитися, приплукати. [Приплуділася (прибілася) до нас чиясь соба́ка, коро́ва]. **Приблудившийся** – приплудни́й, приплукани́й, *сущ.* приплуда. [Приплудна вівця́. Ко́ня мо́го приплудо́ю бу́дуть назива́ти].

Прибодрять, -ся, Прибодрять, -ся – підбадьорува́ти, -ся, підбадьорити, -ся; *см.*

Подбодрять, -ся, Приободрять, -ся.

Прибойна – 1) прибі́й (-бо́ю), планка, (*карниз вдоль пола*) плінтус (-са); 2) водо́плеск (-ку).

Прибой – 1) *см.* **Прибивка**; 2) *горн.* – забі́вач (-ча); 3) прибі́й (-бо́ю), *срв.* **Прибойна 1**; 4) прибі́й (-бо́ю), водо́плеск (-ску). [Я вчи́лася пі́сні в морського при́бою (Л. Укр.). Ві́н, той дво́рець, сто́їть не коло са́мого водо́плеску рі́чки, а трохи да́лі од рі́чки. (Коноті́п)].

Прибойник, артил. – забі́вач (-ча).

Прибойничек, см. Прибойник.

Прибойный – прибі́йний.

Приболотный – надболотя́ний, надболотни́й.

Приболотье – надболоття́, мо́чар коло боло́та.

Приболтать, см. Прибалтывать.

Приболтка – 1) *см.* **Прибалтывание**; 2) підмі́шка, припра́ва.

Прибор – 1) *см.* **Приборка**; 2) пристр́й (-стро́ю), прила́д (-ду), при́ряд (-ду), апа́ра́т (-ту), *соб.* прила́ддя (-ддя), на́ряддя, на́чиння, справа́, сна́сть (-сти), струме́нт (-ту), спра́вилля. [Без пристро́ю і бло́хи не вб'є́ш (Приказка)]. **Химический -бор** – хемі́чний апа́ра́т, пристр́й. **Чайный -бор** – ча́йне на́ряддя, прила́ддя, ча́йний серві́с. [Вино́сили стака́ни та на́ряддя до самова́ра (Н.-Лев.)]. **Столовый -бор** – а) куве́рт (-ту); б) столо́ве на́ряддя, на́криття. **Накрыть, приготовить стол на 10 -боров** – на́крити, налаштува́ти ста́л на де́сять куве́ртів, на де́сять чолові́ка (осі́б). **Кухонный -бор** – ку́хе[о́]нна справа́, ку́хе[о́]нне на́чиння. **Письменный -бор** – прила́ддя до писа́ння. **Самопишущий -бор** – самопі́сний пристр́й. **Чертёжный -бор** – рисува́льний пристр́й, прила́ддя до рисува́ння, до кресле́ння. **Брильный или бритвенный -бор** – бритовне́, голі́льне прила́ддя. **Водомерный -бор** – водо́мірний апа́ра́т, водо́мір (-ру). **Измерительный -бор** – вимі́рний прила́д. **Швейный -бор** – шва́цьке, краве́цьке прила́ддя. **Оконный -бор** – при́ряд віко́нний. **Дорожный -бор** – доро́жня сна́сть (-ти). **-бор колёс для телеги** – ста́н ко́ліс. **Рыболовный -бор** – риба́льська сна́сть (-сти), риба́льська справа́.

Приборка, см. Прибирание.

Приборник – відми́качка; *срв.* **Отмычка.**

Приборщик, -щица – прибі́рник, прибі́рниця. [Сестри́ця-прибі́рниця мо́ї кісточкі прибра́ла (Рудч.)]. *Срв.* **Прибиральщик, -щица.**

Прибочениваться, прибочениться – бра́тися, узя́тися в бо́ки, *срв.* **Подбочениваться.**

Прибрасывать, прибросить – 1) прикида́ти, прикину́ти, докида́ти, докину́ти; *срв.*

Прибавлять. [Прики́ньте ще́ жме́ню]; 2) (*сов.* **Прибросать**) підкида́ти, підки́дати, (*во мно́ж.*) по́підкида́ти. [Підкида́йте, по́підкида́йте сні́г під плі́т]. **Приброшенный** – прикину́тий, докину́тий. **Приброшенный** – підки́даний. **-ться** – 1) прикида́тися, бу́ти прикину́тим, докида́тися, бу́ти докину́тим; 2) підкида́тися, бу́ти підки́даним.

Прибрать, см. Прибирать.

Прибрежие – надбере́жжя, прибере́жжя, узбере́жжя; *срв.* **Побережье.** [Був у нас сьо́годні

чоловік з надберезжя (Переясл.). **-брежіе реки** – узріччя.

Прибрежный – надбережний, прибережний. [Прибережні верби. Прибережний пісок]. **-ная полоса** – прибережна смуга. **-ная часть города** – надбережна частина міста. **-ный житель, -ница, см. Прибережник, -ница 1.**

Прибрести – прибри[е]сти, притягтися, (*приплестись*) приплентатися, притюпати, причвалати, примотатися. *Срв. Приволочиться, Притащиться.* [Той ланець, що до нас без подошів прибрів (Самійл.). Приплентавсь до нас та й живе (Гр.)].

Прибросать, Прибросить, см. Прибрасывать.

Прибывание – прибування, підбування, більшання (чого).

Прибывать, прибыть – 1) (*увеличиваться, прибавляться*) прибувати, прибути, підбувати, підбути, більшати, побільшати. [Прибуло дня на курячу п'ядь (Чуб.). І мов сила нова у грудях прибува (Самійл.). А дівчаток все більша, більша (Проскурівна)]. *Вода в реке -ваёт, -была* – води в річці прибуває, прибуло (підбуває, підбуло) *и* вода в річці прибуває, прибула, підіймається, піднялась. [Понад берегами вода прибуває (Грінч. III). Води в ставку після дощу прибуло (Ум.)]; 2) (*прийти, приехать*) прибувати, прибути куди, до кого, (*о поезде*) приходити, прийти, пристигати, пристигти, достатися до чого, ставати, стати *и* станути де. [Вже хутко прибудем додому (Л. Укр.). Прибуває кошовий в північну столицю (Рудан.). А тим часом прибув Мініх аж до Перекопу (Рудан.). Назустріч йому (венецькому послові) пристигла в Черкаси гординська чата (Куліш). Сим конем скоро у Харкові станеш (Зміїв.). Скоро вони до Пілосців достались (Ніщ.)]. *Поезд -ваёт в 7 час. вечера* – поїзд приходиться о сьомій годині вечора. **-быть в гости** – пригостити, загостити. [Ми пригостили до Илаша (Федьк.)]. **Прибывший** – прибулий, прибутній, *суц.* прибулець (-льця). [Запрошували прибулих козаків поспідать (Стор.). Се прибутній чоловік (Звяг.)].

Прибылой – 1) прибулий, *срв. Прибывший.* **-лой гость** – прибулий гість; 2) прибутній. **-лая (полая) вода** – прибутна вода.

Прибыль – прибуток (-тку), зиск (-ку), бариш (-шу), набіжка, вигода, (*польза*) корість (-сти), пожиток (-тку). *Срв. Выгода, Польза.* [З прибутку голова не болит (Номас). Без ями гребля, а без накладу зиск не буде (Номис). Чи зиск, чи страта, – одна заплата (Чуб. I). Щоб мати бариш, хазяїн повинен робітникові заплатити менше, ніж той йому заробить (Єфр.). Як по копійці набіжки, то й то гаразд (Лубен.)]. *Получать, -чить, извлекать, извлечь -быль от чего* – мати, брати (взяти) зиск (бариш, прибуток, корість) з чого, зискати, побаришувати на чому; 2) (*рост, увеличение*) прибування, зростання, більшання, при[з]більшення. *Вода на -были, идёт на -быль* – вода прибуває. *Луна на -были* – місяця прибуває. **-быль населения** – при[з]більшення людності; *срв. Прирост.*

Прибыльной – прибутковий. **-ные деньги** – прибуткові гроші.

Прибыльно – вигідно, з зиском.

Прибыльность – вигідність, зисковність (-ности). *Срв. Доходность.*

Прибыльный – вигідний, зисковний, пожитний, корисний, баришовитий. [Діло баришовите (Грінч.)].

Прибытие – прибуття, (*поезда*) прихід (-ходу), приїзд (-ду).

Прибыток, см. Прибыль.

Прибыточный, см. Прибыльный.

Прибыть, см. Прибывать.

Привабливать, привабить (*сокола, ловчую птицу*) – приваблювати, привабити, приманювати, приманити, принаджувати, принадити. **Привабленный** – приваблений, приманений, принаджений.

Привада – принада, ваба. *См. Приманка.*

I. Приваживать, привадить – принаджувати, принадити, приваджувати, привадити, приваблювати, привабити. [Принаджує моїх голубів (Харк.)]. **Приваженный** –

прина́джений, прива́джений, прива́блений. **-ться** –rináджуватися,rináдитися,бу́тиrináдженим,прива́джуватися,прива́дитися,бу́типрива́дженим *и т. д.*

II. Прива́живать, см. Приводи́ть.

III. Прива́живать, см. Привози́ть.

Прива́л – 1) *и 2) см. Прива́ливание*; 3) при́стань (-ни), прича́л (-лу); 4) *военн.* – стано́вище, прива́л (-лу), прича́л, опочи́вок (-вку), спочи́нок, опочи́нок, перепочи́нок (-нку). [На прива́лах деякі вали́лись пря́мо в грязь (Васильч.). Вже косарі прича́л ро́блять. Менé хло́пці вибрали за проводи́ря; мені, виходи́ть, перепочи́нки призна́чати (Корол.)]. *Делать -ва́л* – робити прива́л, прича́л, перепочи́вати, спочи́вати.

Прива́ливание – 1) прива́лювання, приверта́ння, прико́чування; пригорта́ння; 2) пристава́ння, прича́лювання.

Прива́ливать, прива́лить – 1) (*навалить, прислонить*) прива́лювати прива́лити, приверта́ти, приверну́ти, прико́чувати, прикотити що до чо́го, що чим, (*во множ.*) поприва́лювати, поприверта́ти, поприко́чувати що до чо́го, що чим. **-ли́ть ка́мень к д́вери** – прива́лити, привернути ка́мінь до д́верей. [I прива́лив ка́мінь до д́верей грóбу (Єв.)]. **-ва́ть, -ли́ть землѐй** – пригорта́ти, пригорнути землею що. [В вишне́вім садочку схорони́ла, сирóю землею пригорну́ла (Чуб.)]; 2) (*причаливать*) приста́вати, приста́ти, прича́лювати(ся), прича́лити(ся) до чо́го. [Байда́к причалив до бе́рега (Ум.)]; 3) (*притащиться, с трудом, тяжело*) присунути, присурга́нитися, притараба́нитися; 4) (*набежать толпой; нахлынуть*) насува́ти, насунути, пла́вом наплива́ти, напливти́, приперти, настяга́тися, навалува́ти. [Насу́нуло люде́й – по́вна ха́та. От припе́рло! по́вна рука кози́рів (Ум.). Госте́й настяга́ється, що й голці не впа́сти (Свид.)]. *Как счастье -лит, так и дураку везёт* – ко́му до́бре веде́ться, то й на скі́пку пряде́ться (Ном.). *Вот счастье -лило* – от ща́стя прису́нуло (нако́тило).

Прива́ленный – прива́лений, приве́рнений, прико́чений; пригорну́тий *и* пригорне́ний. **-ться** – 1) прива́люватися, прива́литися, приверта́тися, привернутися, бу́ти прива́леним, привернутим *и* -ве́рненим *и т. д.* до чо́го; 2) (*прислониться*) припира́тися, приперте́ся до чо́го, спи́ратися, спе́ртися на що. *Негде -литься (прилечь)* – ніде примоститися. **-ли́лся к каше** – при́пав до ка́ші.

Прива́ливать, прива́лять к шерсти, к войлоку что-н. – прива́лювати, прива́ляти чо́го до вовни, до по́всти.

Прива́льное (стар.) – прича́лове (-вого), мі́то за прича́л.

Прива́лять во весь дух – пригна́тися, примча́ти що-ду́ху.

Прива́р – 1) *и 2) см. Прива́рка*; 3) *см. Прива́рок.*

Прива́ривание – прива́рювання, (*о железе*) нава́рювання.

Прива́ривать, прива́рить – 1) прива́рювати, прива́рити. [Тре́ба прива́рити ка́ші, бо ма́ло (Гр.)]. *Срв. Подва́ривать, Дова́ривать*; 2) (*железо*) прива́рювати, прива́рити, нава́рювати, нава́рити. [Понеси в ку́зню нава́рити леми́ш (Ум.)]. **Прива́ренный** – прива́рений, (*о железе*) нава́рений.

Прива́рина (на посуде) – на́кип (-пу).

Прива́рить, см. Прива́ривать.

Прива́рка – 1) *см. Прива́ривание*; 2) (*что приварено*) при́варка, прива́рене (-ного).

Прива́рный *и* -ной – прива́рений, прива́рний, (*о железе*) нава́рений, нава́рний.

Прива́рок – при́варок (-рку).

Прива́рочный, см. Прива́рный.

Прива́т-доце́нт – прива́т-доце́нт (-та).

Прива́тный – прива́тний.

Приве́вать, приве́ять – привіва́ти, приві́яти що. **Приве́янный** – приві́яний. **-ться** – 1) привіва́тися, бу́ти приві́яним; 2) **-ве́яться (явиться)** – приві́ятися. [Забу́в-же він сови́ позва́ть, а совонька не гніва́лась, сама вона́ приві́ялась (Пісня). Зві́дки ти приві́явся?].

Приве́дение – 1) приво́дження, припрова́джування, *оконч.* приве́дення, припрова́дження; 2) дово́дження, призво́дження, *оконч.* дове́дення, призво́дення; 3) наво́дження, подава́ння, *оконч.* наве́дення, пода́ння. [Наве́дення чужих слів]; 4) (*в чувство*) отве́режування, опам'ятува́ння, опам'ята́ння, отве́реження ко́го. **-ние в ярость** – розлю́чення, роздратува́ння ко́го. **-ние в порядок** – упоря́дкування, *оконч.* упоря́дкува́ння чо́го. **-ние в известность** – з'ясо́вування, *оконч.* з'ясува́ння чо́го; 5) *ариф.* – зводження, *оконч.* зве́дення до чо́го. [Зве́дення дробу до одного знаменника].

Привезе́ние – привезе́ння (-пня), приві́з (-во́зу) чо́го.

Привезти́, Приве́зть, см. Привозить.

Приве́ред (*чирей*) – чиря́к, чирка; *см. Ве́ред.*

Приве́ред, Приве́реда – ве́ред (-ду), забага́нка (-ки), перебі́р (-бо́ру). **-ре́ды** – ве́реди (-ді́в), примхи (*р.* примх), витребе́ньки (-ньо́к *и* -ньо́ків), вигадки (-до́к), забага́нки (-но́к). [Жі́нко, каже, се вже, ба́чу, твої примхи (М. Вовч.). Ти мені в печінках сиди́ш з своїми витребе́ньками (Шевч.)]. *Человек, женщина с -ре́дами* – чолові́к, жі́нка з примхами, з забага́нками; *см. Приве́редник, -ница.*

Приве́редка, см. Приве́ред.

Приве́редли́вость – вередли́вість, перебі́рли́вість (-вості).

Приве́редли́вый – вередли́вий, витребе́нькува́тий, перебі́рли́вий на що, вигадли́вий, примхли́вий, комизистий. *Он в еде не -дли́в* – він стравою не вередує, він на їжу не перебі́рли́вий. **-ливо** – вередли́во.

Приве́редник – вереду́н, вереді́й (-ія), вередні́к (-ка́), вигадні́к, вигадко́, перебі́рник (*в песнях* перебі́рниче́нко), перебе́ндя (-ді́), комиза́ (-зи, *общ. р.*), коверзун (-на). [Наш паниче́нко – перебі́рниче́нко: перебирає між дівоньками (Пісня)].

Приве́редница – вереду́ха, вереді́йка, вередні́ця, вигадни́ця, перебі́рница, перебе́ндя, перебе́ндюха, комиза́ (*общ. р.*) коверзу́ха, замишля́нка. [Я знаю, що ти замишля́нка, та й у мене голова не гвіздком в тім'я біта (Кониськ.)].

Приве́редничание – вередува́ння, вигадува́ння, коверзува́ння, перебира́ння, перебе́ндюва́ння. *Достичь чего -нием* – вивередува́ти що.

Приве́редничать – вередува́ти, вигадува́ти, перебира́ти, коверзува́ти, перебе́ндюва́ти, витребе́нькува́ти, примхати, химерува́ти, комизува́ти, химороди гонити; *срв.*

Прихотни́чать. [Хочеш їсти, – бери́, що є, та й їж, а не вереду́й (Грінч.). Почала́ вигадува́ти: і те не до́бре, і се не гара́зд (Грінч.). Їж і не перебира́й. Сяде на злогах біля́ столу́ і почне́ коверзува́ти, – усе тоді́ не по його́, усе не так (Кониськ.). Чи швидко́ підемо́ замі́ж, чи ще довге́нко будемо́ перебе́ндюва́ти? (Неч.-Лев.)].

Приве́реды, см. Приве́ред.

Приве́редь, см. 1) Приве́ред; 2) Приве́редли́вость.

Приве́рженец, -ница – прихильні́к, (*реже*) прихиле́ць (-льця), прихильни́ця чия́, ко́го, чо́го, аде́пт, аде́птка, (*сторонник чей*) прибі́чник чий, ко́го, прибі́чниця чия́. [Були́ у його́ прихильни́ки, були́ й супротивни́ки в письме́нстві (Єфр.). Прихильні́к зоологі́чного націоналі́зму (О. Пчілка). Аде́пти символі́стичної школи́ в поезі́ї].

Приве́рженно́сть – прихильні́сть (-ности) до ко́го, до чо́го (*преданно́сть*) відда́ність ко́му, чо́му.

Приве́рженный кому́, чему́ – прихильні́й до ко́го, до чо́го, (*преданны́й*) відда́ний ко́му, чо́му.

Приве́рзяться, безл. – приверзти́ся; *см. Примере́щиться.*

Приве́рнуть, -ся, см. Приве́рты́вать, -ся.

Приве́рстка, см. Приве́рсты́вание.

Приве́рсты́вание, Приве́рстка – припасо́вування, пристосо́вування чо́го до чо́го, *оконч.* припасува́ння, пристосува́ння.

Приве́рсты́вать, приверста́ть – 1) припасо́вувати, припасува́ти, пристосо́вувати,

приспосувати, (о мн.) поприпасовувати, попристосовувати що до чого; см. **Прилажувать**. [Дошки так припасовують, щоб щільн не було (Чигир. п.). Ніяк не пристосую дошки до стовпа (Чигир. п.); 2) (устар.) додавати, додати, (присчитывать) прирахувати, прирахувати, (приписывать) до[при]писувати, до[при]писати.

Привёртка – 1) см. **Привёртывание**; 2) (буравчик) свердлик.

Привёрток, см. **Привёртка 2**.

Привёртывание – прикручування.

Привёртывать или **привёрчивать**, **привернуть** или **привертеть** – прикручувати, прикрутити, (о мн.) поприкручувати що. [Прикрутити шрубку (винт)]. **-нуть кого к кому** – привернути, причарувати когось до когось. **-нуть огонь** – прикрутити, укрутити світло.

Привёрнутый, привёрченный – прикручений. **-ться** – прикручуватися, прикрутитися, бути прикрученим.

Привёрчивание, см. **Привёртывание**.

Привес – 1) см. **Привешивание**; 2) доважок (-жку), довага (-ги).

Привеса – (безотвязный человек) причепа (-пи).

Привесить, см. **Привешивать**.

Привеска – 1) см. **Привешивание**; 2) причіпок (-пка), причепка, (к серье) бовкунчик, теліпанчик, (к одежде) дармовіс (-са); см. **Подвеска**.

Привесной – (висячий) висний, вислий; см. **Висячий**. **-ная печать** – вісла печать.

Привесный – причіпний.

Привесо́к, см. **Привес 2**.

Привести, привезть, см. **Приводить**.

Привёт – привіт (-ту), привітання; срв. **Привётствие**. [Привіт тобі, зелена Буковіно! (Самійл.). Шлемо тобі привіт від твого мужа (Франко)]. **Передать -вёт через кого кому** – переказати привіт (привітання) ким комусь. **С искренним, товарищеским, коммунистическим -том** – з щирим, товариським, комуністичним привітанням, привітом. **Привёт тебе!** – привіт тобі, чолом тобі! **Ни -ту, ни ответу** – ні гласу, ні послушання. **Без -вёта оставшийся** – непривітаний. [Непривітаний співець (Щогол.)].

Привётить, см. **Привечать**.

Привётливо – привітно, привітливо, пріязно, ласкаво, люб'язно. [Він привітно хитав їм головою (Коцюб.). І словами пріязно говорить (Франко)].

Привётливость – привітність, привітливість, пріязність (-ости).

Привётливый – привітний, привітливий (редко: вітливий, вітний), пріязний, пріязнівий, пріятливий, ласкавий до когось. [Привітне слово. По хатах горять привітні вогники (Васильч.). Пріязнива до всякого, як красна весна (Квітка)]. **-вётливая женщина** – привітниця. [Пані до всякого привітниця була (Кониськ.)].

Привётный – 1) см. **Привётственный**; 2) см. **Привётливый**.

Привётственный – привітальний, вітальний, привітний. [Привітальне слово. Привітна (привітальна) телеграма]. **-венная речь, -ное слово** – привітальне слово, (стар.) (о)рація (-ії).

Привётствие – привітання, вітання, привіт (-ту). [На Маркові привітання вона подала йому руку (Грінч.). Марта почула голос і вітання (М. В.)]. **Обменяются -вётствиями** – привітатися, повітатися. **Встретить -вётствием** – привітати когось. [«Ах, ви прийшли!» – привітала вона мене (Л. Укр.)]. **-вет за -вёт** – вітання за вітання.

Привётствование – вітання, привітання когось.

Привётствовать – вітати, (сов.) привітати, повітати, звітати когось, що. [Вітаю вас в своїй господі щиро (Грінч.). Селяни привітали цей замір (Грінч.). Там словами привітала, там нагодувала (Шевч.)]. **-воват друг друга (взаимно)** – вітатися, повітатися, привітатися з ким. **-вать пальбой, салютом** – салютувати, (стар.) ясу віддавати комусь. **-вать кого радостным**

восклицанием – вітати когось радісним покликом. **Привѣтствованный** – вітаний, (*сов.*) привітаний.

Привечать, привѣтитъ – 1) *см.* **Привѣтствовать**; 2) (*принимать радушно*) радо приймати, прийняти, радо вітати, привітати, шанувати, пришанувати, (*приголубить*) приголублювати, приголубити когось.

Привѣшивание – 1) чіпляння, при[на]чі[є]плювання, привішування; 2) до[при]важування. **Привѣшивать, привѣситъ** – 1) при[на]чі[є]плювати, при[на]чіпляти, чіпляти, при[на]чепити, привішувати, привісити, навішувати, навісити, (*о мног.*) попри[пона]чіпляти, попри[пона]чі[є]плювати, почіпляти, попривішувати, понавішувати що. [Берє Мошко тую шпагу, до боку чіпляє (Рудин.). Дай нам лист на обезпєку, підпиши ім'я своє на ньому і привісь султанські печаті (Франко)]; 2) (*довесить, дополнить вес*) приважувати, приважити, доважувати, доважити що, прикидати, прикинути до зваженого, на вагу. **Привешенный** – при[на]чеплений, при[на]вішений. **-тсья** – причі[є]плюватися, бути причепленим, начі[є]плюватися, бути начепленим, привішуватися, бути привішеним, навішуватися, бути навішеним.

Привив, см. Прививание, -витие.

Прививаемый – 1) присукуваний; 2) прищі[є]плюваний.

Прививальный – щепільний.

Прививальщик, -щица, см. Прививщик, -щица.

Прививание, привитие – 1) присукування, присукання, приплітання, приплєтєння; 2) щепіння, прищі[є]плювання, прищіпляння, ущі[є]плювання, защі[є]плювання, *оконч.* прищєплення, защєплення, ущєплення.

Прививатель, -ница, см. Прививщик, -щица.

Прививать, привить – 1) (*присучивать*) присукувати, присукати, приплітати, приплєсти що, до чого. [Нитку до нитки треба присукувати, щоб вузлика не було (Богодух.)]; 2) (*дерево, оспу и перен.*) щєпити, прищі[є]плювати *и* прищіпляти, прищіпати, прищєпити, нащєпити, вщі[є]плювати, вщєпити, защі[є]плювати, защєпити, (*только о деревьях*) скіпити, (*о мн.*) поприщі[є]плювати (поприщіпляти), пона[пов]щі[є]плювати що, що комусь. [Тоді як щєпи ми щєпили (Шевч.). Прищєпив яблуню (Куліш). А сад хорощий у нас був, сам нащєпив (Г. Барв.). Він і яблук і груш понащіплював (Богод. п.). Віспу щєплять (прищі[є]плюють, вщі[є]плюють) усім. Прищіпляти дітям огиду до всяких злочинств (Крим.). Як прищєпити освіту, культуру великому народові (Єфр.)]. **-вать, -вить наново** (*только о деревьях*) перещі[є]плювати, перещєпити. *Вторично -вать оспу* – удругє щєпити віспу. **-вать глазком** – очкувати. **-вать под кору** – кожухувати. **-вить ошибочный взгляд** – прищєпити помилковий погляд. **Привитый** – 1) присуканий, приплєтєний; 2) прищєплений, на[за]щєплений, вщєплений.

Прививаться, привиться – 1) присукуватися, присукатися, приплітатися, приплєстися; 2) прищі[є]плюватися (*и* прищіпатися), прищєпитися, вщі[є]плюватися, вщєпитися, (*приняться*) прийматися, при(й)нятися, (*о мног.*) поприщі[є]плюватися, поприймаються. [Щєпа, віспа прищєпилася, при(й)нялася. Серєд народу прищєплювались нові погляди (Грінч.). Наўка дєбре приймалась (Дом.)].

Прививка – 1) *см.* **Прививание**; 2) *см.* **Прививок.**

Прививной – 1) присуканий; приплєтєний; 2) прищєплений, щєпний. *См.* **Привитый.**

Прививок – щєпа, щєп (-пи), прищєпа, живєць (-вця), (*черенок*) різка, чубук (-ка). [Яка щєпа, така яблуня (Ном.). Зростання прищєпи з підщєпою. Живці, прищєплєні на бурякові].

Прививочек – щєпочка, прищєпочка, різочка.

Прививочный – щєпний. **-вочный черенок, см. Прививок. -вочный воск (смазка)** – вар (-ру).

Прививчивый – прищєпливий.

- Приві́вщик, -щица** – щепі́й (-пі́я), щепі́йка, щепі́льник, -ни́ця. [Щепі́й прищепі́в ві́спу (Кул.)].
- Привіде́ние** – прі́вид (-ду) (*мн.* прі́види, *соб.* прі́виддя), *реже* прі́виддя (-ддя), (*призрак*) ма́ра (ув. ма́рюка, ма́рище), пріма́ра, обма́ра, чма́ра, по́ява, по́торо́ча (-чі), по́чва́ра (-ри), (*обманч. видение*) ма́на, по́мана, (о)чма́на, ма́нія (-і́ї); *срв.* **При́зрак**. [Все це було мов сон, мов прі́вид (Франко). І мовчки прі́видом блука́й (Олесь). Зі́гнута і бі́ла, як ма́ра (Коцюб.). Ось насу́нулись пріма́ри (Вороний). Су́неться до не́ї як чма́ра (Г. Барв.). Се не ма́на – перед оча́ми тво́їми ма́тинка тво́я (Греб.). Фа́тальне прі́виддя (Куліш)].
- Привіде́ться** – 1) (*во сне*) при[у]віди́тися, приба́читися, (*пригрезиться*) пріма́ритися, пріверзті́ся (*о чём-л. странном*), (*присниться*) пріснитися, (*пров.*) пріуздритися. [Що́сь їй прі́виділось. Чо́го у сні не пріверзе́ться (Шевч.)]. **-де́ться во сне** – (*обычно*) пріснитися; 2) (*померещиться на яву*) прі́видітися, приба́читися, прі́мрі(я)тися, уба́читися, (*представиться*) уя́витися, (*показаться*) зда́тися, по́каза́тися. [Він нагада́в На́стю, – йо́му наві́ть прі́виділось ла́гідне облі́ччя ми́лої (Коцюб.)]. *Е́му -де́ся по́койник* – йо́му мре́ць прі́виді́вся, пріма́рився.
- Привіле́гия** – прі́виле́й (-ле́ю), ві́льго́та. [Дво́рянам на́дано бу́ло всі́х прі́виле́їв (Дом.)]. **-гия на изобре́тение** – па́те́нт на ви́нахі́д.
- Прі́віле́гированны́й** – упрі́виле́йований, прі́виле́йований, прі́виле́йний. [Упрі́виле́йоване ста́новище (Дом.)]. **-нный человек** – упрі́виле́йована лю́дина, прі́виле́йник. **-нное сосло́вие** – упрі́виле́йований ста́н.
- Прі́вінчива́ние, прі́вінче́ние** – прі́кручу́вання, прі́круче́ння, прі́шрубо́вування, прі́шрубу́вання, прі́гвінчу́вання *и* прі́гвінто́вування, прі́гвінтува́ння, прі́гвінче́ння.
- Прі́вінчива́ть, -ся, прі́вінті́ть, -ся** – прі́кручува́ти, -ся, прі́круті́ти, -ся, прі́шрубо́вувати, -ся, прі́шрубува́ти, -ся, прі́гвінчува́ти, -ся *и* прі́гвінто́вувати, -ся, прі́гвінті́ти, -ся.
- Прі́вінченны́й** – прі́кручений, прі́шрубований, прі́гвінчений.
- Прі́віра́ла (обш.), -ра́льщик, -щица** – прі́брі́хувач, прі́брі́хувачка, прі́брехачка (*обш.*), (*подвирала*) підбрéхач, -рéхачка; *см.* **Лгун**.
- Прі́віра́ние** – прі́брі́хува́ння, підбрéхува́ння.
- Прі́віра́ть, прі́врять** – прі́брі́хувати, прі́брехати (*о мног.* по́прібрéхувати), по́брéхувати, до́кладати, до́класти, (*подвирать*) підбрéхувати, підбрéхати. [Глу́хий не по́чує, так прі́бреше (Ном.). Тро́хи підбрéхе, а ро́зумак (М. Вовч.). Він брéше, а ти по́брéхуєш (Приказка)].
- Прі́вісли́нский, Прі́вісля́нский** – на́двісла́нський. **-ли[я]́нский край** – На́двісла́нщина, У́звісла́нщина.
- Прі́ві́тие, см.** **Прі́віва́ние.**
- Прі́віто́й, см.** **Прі́віты́й 2. -то́й чере́нок** – прі́щепа.
- Прі́віты́й** – 1) прі́сука́ний, прі́плéтений; 2) прі́ще́плений, вще́плений.
- Прі́віть, -ся, см.** **Прі́віва́ть, -ся.**
- Прі́вкус** – прі́смак (-ку).
- Прі́влека́емый** – прі́тягу́ваний, прі́ва́блюваний, прі́на́джуваний *и т. д.*; *см.* **Прі́влека́ть. Бы́ть -ка́емым, см.** **Прі́влека́ться 2.**
- Прі́влека́тельность** – прі́на́дність (-ости), прі́[по]ва́бність, прі́на́дливість, прі́ва́бливість, прі́на́да, прі́ваба. [Прі́вабність но́вини. Від лі́т вона не в'яне, не тра́тить безко́нечної прі́нади (Куліш)].
- Прі́влека́тельны́й** – прі́на́дний, прі́ва́бний, прі́на́дливий, прі́ва́бливий, ва́бливий, по́вабний, ва́бний, зна́дливий, зна́дний для ко́го, ко́му, (*заманчивы́й*) за́ласний ко́му. [Прі́на́дна жі́нка. Прі́на́дна краса́. У́сміх прі́на́дний (Г. Барв.). Прі́ва́бливе облі́ччя. Чо́рне мо́ре, неося́жне, шіро́ке, неві́мовно прі́на́дливе (Коні́ськ.). Для те́бе прі́ва́бного не́ма нічо́го там (Л. Укр.). Ко́зак та во́ля – за́ласна до́ля (Ном.)]. **-тельна́я нару́жность** – прі́на́дне облі́ччя. **-льно** – прі́на́дно, прі́ва́бно, прі́ва́бливо, ва́бливо, зва́бливо, ва́бно,

знадли́во, зала́сно. [Життя́, опи́сане так прива́бно в книжка́х (Л. Увр.). Знадли́во всміха́ється (Л. Укр.)].

Привлекать, привлéчь – 1) *см. Привола́кивать, Прита́скивать, Притя́гивать. -влекать к себе* – притяг(ув)а́ти, пригорта́ти до себе. [Він узяв її за ру́ку і пригорну́в до себе]; 2) (*притягивать нравственно*) притягувати *и* притяга́ти, притяг(ну)ти, зтягувати, зтягти́ кого́ до чо́го, (*манить, влечь*) ва́бити, пова́бити, прива́блювати (*и редко* привабля́ти), прива́бити, зва́блювати *и* зва́бляти, зва́бити, на́дити, з[по]на́дити, прина́джувати, прина́дити, приманю́вати, приманити, (*склоня́ть*) прихили́ти, хилити, прихилити, привертати, приверну́ти кого́ чим до ко́го, (*присоединя́ть к какому-л. обществу, делу, работе и т. п.*) приєднувати, приєдна́ти, залучати, залучи́ти, пригорта́ти, пригорну́ти, привертати, приверну́ти кого́ до чо́го (до товари́ства, до спра́ви, до пра́ці (до робо́ти) і т. п.), (*призывают*) закликати, закликати, прикликати, прикликати кого́ до чо́го, (*о мн.*) попритягувати, поприва́блювати, нава́бити (*неок. нава́блювати*), поприна́джувати, поприхили́ти, попривертати, поприєднувати, позалуча́ти кого́; *срв. Мани́ть, Влечь*. [Сміли́вість та веселі́сть Ломаче́вського бі́льш од усьо́го притягувала до його́ Олесе́ю (Неч.-Лев.). Метка́ і жва́ва, вона́ так і ва́била до себе (Мирн.). Се ще бі́льш його́ зва́блювало, що воно́ заборонене. Не здола́є вже прина́джувати красо́ю (Самі́йл.). Істо́рія Укра́їни зовсі́м ма́ло прива́блює до себе на́ших письме́нників (Єфр.). Щось на́дить до його́ усі́х. Нам пощасті́ло прива́бити до гу́рту дво́х доросли́х учени́ць (Грінч.). Його́ до робо́ти не приверне́ш (Звин.). Приверну́ла вона́ його́ свої́ми очі́ма (Грінч.). -ка́ть к себе внима́ние – притягати (привертати, прихили́ти) до (на) себе́ чи́юсь ува́гу, кидати́ся, спада́ти на ува́гу ко́мусь. *Дело это -кло к себе общее внимание* – справа́ ця приверну́ла до себе́ (на себе́) загалну́ ува́гу. -ка́ть, -влéчь к себе́ взгля́д(ы), взор(ы) – бра́ти (убира́ти) о́чі на (в) себе́, привертати, приверну́ти о́чі до себе́, ва́бити по́гляди. [Та й сорочка́-ж: аж на себе́ о́чі бере. Найбі́льше приверну́ла до себе́ о́чі сама́ Ната́лка (Грінч.). Усі́м бра́ла о́чі красо́ю (Кулі́ш)]. -влéчь на свою́ сторо́ну – приєдна́ти, прихилити, пригорну́ти кого́ до себе́. [Наша́ організа́ція зумі́ла пригорну́ти до себе́ все село́ (Грінч.)]. -влéчь на свою́ сторо́ну угоще́нием – примого́ричати ко́го. -влекать, -влéчь к участи́ю (*пригласи́ть*) – присо́глашати, присо́гласи́ти ко́го. [Він са́мий пер́вий, та ще дво́х присо́гласи́в (Мнж.)]. *Насильно -влéчь кого́ к чему́-н.* – сило́ми́ць притягти́, залига́ти ко́го до чо́го. -влекать, -влéчь к рабо́те – притягувати, -гну́ти, залуча́ти, залучи́ти ко́го до пра́ці. -влекать, -влéчь кого́-н. к (*судебной*) отве́тственности, к суду́ – притяга́ти, притягти́, тягну́ти, потягти́, кли́кати, покли́кати ко́го до пра́ва, до відпові́дальности; притягати, притягти́, кли́кати, покли́кати до суду́, на (в) суд, ста́вити, поста́вити на суд ко́го, позивати́, за́пизвати́ ко́го. -влекать, -влéчь к делу́ об уби́йстве ко́го – притяга́ти, притягти́ (ко́го) до спра́ви про вби́вство ко́го. **Привлека́емый** – при[за]тягува́ний, прива́блюва́ний, прина́джувани́й; приєднува́ний, залучува́ний, при[за,по]кли́кува́ний. **Привлече́нный** – притягну́тий, зтягну́тий, привабле́ний, зва́блений, прина́джени́й, зна́джени́й, приєднани́й, залуче́ний, приверну́тий до чо́го. -ный к (*судебной*) отве́тственности к суду́ – потягну́тий, покликани́й до пра́ва, до відпові́дальности, на (в) суд, за́пизвани́й. -че́нный к делу́ – притягну́тий до спра́ви яко́ї.

Привлека́ться, привлéчься – 1) *см. Привола́киваться*; 2) притягува́тися, притяга́тися, притягну́тися, притягти́ся до ко́го, до чо́го, ва́битися, пова́битися, на́дитися, пона́дитися до ко́го, на що́, привертати́ся, приверну́тися до ко́го, до чо́го, прихили́тися, прихилити́ся до ко́го. [Притягува́тися до пра́ці]. -влека́ться к (*судебной*) отве́тственности, к суду́ – притяга́тися до пра́ва, до відпові́дальности, на суд, позива́тися, бу́ти позвани́м. -влека́ться к делу́, юри́д. – притяга́тися, бу́ти притягнени́м до спра́ви.

Привлече́ние – при[за]тягува́ння *и* притяга́ння, прива́блюва́ння, прина́джува́ння; приєднува́ння, залучува́ння *и* залуча́ння, привертáння, за́кликува́ння, за́клика́ння ко́го до чо́го, *окон.* притягнє́ння, привабле́ння, прина́дженє́ння, приєднанє́ння, залучє́ння, приверне́ння,

за[по]кликання когось до чого. **-влечєние** к (судебной) ответственности, к суду – притягнення до права, до відповідальности; до суду, на суд. **-влечєние** к делу, юрид. – притягнення до справи.

Привносіть, привнести – вносити, внести, додавати, додати, прилучати, прилучити, долучати, долучити, (о мн.) повносити, подавати, попри[подо]лучати чого; срв.

Присовокуплять. [В рух мас вносить кожда душа частку свого льоту (Франко)].

Привнесєнный – внесєний, доданий, прилучєний, долучєний. **-ться** – вноситися, бути внесєним, додаватися, бути доданим, при[до]лучатися, бути при[до]лучєним.

Привод – 1) см. **Приведение**. **-вод** к присяге – відбирання присяги; 2) механ. – приводєнь (-дня).

Приводить, привести и привєсть – 1) приводити, привєсти, припроваджувати, припровадити, (во множ.) поприводити, поприпроваджувати когось куди, до когось, до чого. [Приводить він до того дерева вовків (Рудч.). Узяв її старий жовнір за білу руку, припровадив Каньовському на велику муку (Гр.).] **-ведите** его ко мне – приведіть його до мене. *Если откажется, силою* **-ведите** его сюда – якщо відмовиться, то силою припровадьте його сюди; 2) доводити, довести, призводити, призвєсти, приводити, привєсти до чого, справляти, справити, спроваджувати, спровадити, (являтьсє причиной, содействовать) спричинюватися, спричинитися до чого. [Який добрий у Києві був ґрунт для громадських організацій і як він справляв їх до національного питанья, бачимо з того, що... (Єфр.)]. **-водить** (-вести) дело к концу, к окончанию – доводити (довєсти) справу до кінця, до краю. *Всє это* **-водит** к тому, что... – все це доводить (при(з)водить, спричинюєтсє) до того, що... [Безупинна праця важка та хатне лихо за останні роки призвели до того, що давня та слабість знов повернула (Єфр.). Замість щоб зробити велику користь, «Крашанка» вчинила тільки шкоду, привівши до того, що люди почали перебирати старі кривди (Грінч.)]. *Одинаковые причины всегда* **-водят** к одинаковым следствиям – однакові причини призводять завжди до однакових і наслідків (Єфр.)]. **-водить** к недоразумениям, к нежелательным следствиям – доводити (довєсти), призводити (призвєсти) до непорозуміннів, до небажаних наслідків. [Коцюбинський давав такі йноді вказівки, які доводили потім до явних непорозуміннів (Єфр.)]. **-вести** к моральному падению, к гибели, к тюрьме – призвєсти до морального занєпаду, довести до погібєли, завєсти в погібєль, до тюрми. [Гляді тільки, щоб тебе сі думки не завєли у погібєль (Квітка). Всі ті в його житті події, що завєли його в кінці до тюрми (Васильч.)]. **-вести** к мысли, к предположению кого – навернути когось на думку, на гадку. *Это* **-вело** меня к твердому убеждению – це довело мене до твердого переконання. **-водить** (-вести) своё намерение, замысел в исполнение – доводити (довєсти) до діла, справдити свій намір, задум. [Чи був-же у нас такий случай, щоб ми свій задум до діла довести зуміли потай Риму (Куліш)]. **-вести** в исполнение приговор, решение суда – виконати присуд, вирок суду. [Тепер я сам обстоюю за тим, щоб виконати присуд той негайно (Грінч.). Руфін заздєлегідь приймає вирок і просить виконать його скоріше (Л. Укр.)]. *Куда* **-ведєт** нас эта тропинка? – куди вивєде нас ця стєжка?; 3) (ссылаьтсє на что-л.) наводити, навєсти (во множ. понаводити), подавати, подати, приточувати, приточити що. **-водить** примеры, факты, доводы, доказательства, причины, соображения и т. п. – наводити приклади, факти, доводи, докази, причини, мірковання. [Наведу хоч один приклад (Грінч.)]. **-водить** текст, отрывок, цитату из какого-л. автора, источника – наводити, подавати текст, уривок, цитату з якого автора, джерєла. [Але нехай далі говорять самі автори, – подаю їх статті повним перєкладом (Грінч.)]. **-веду** здесь его слова – наведу (подам) тут його слова. *Журнальная статья, которую* **-водим** ниже – стаття з часопису, котру подаємо (навєдимо) далі; 4) **-водить** кого-л. в чувство, в сознание, в память – приводити, привєсти до пам'яті, до притомности когось, тверезити, отверезити, очутити, опам'ятати когось. [Це очутило трохи

Корнія; він підвівся і махнув рукою (Грінч.). Скількись шклянок холодної води, висипаної йому на голову привели його до притомности (Крим.). **-вести в восторг, в восхищение кого** – кинути в захват, захопити кого. **-вести кого в уныние** – засмутити кого, завдати суму кому. **-вести о отчаяние** – в розпач (в)кинути кого, до розпачу довести кого. **-вести кого в (крайнее) удивление в изумление** – (великим дивом, надзвичайно) здивувати кого. **-водити, -вести в ужас кого** – сповняти, сповнити жахом кого, завдавати, завдати (и наганяти, нагнати) жаху, страху кому, жахати, вжахнути кого. **-водити в негодование** – обурювати (обурити) кого. **-водити в ярость** – лютити, розлютити кого, роздратовувати, роздратувати кого. **-вести кого в тупик, в затруднение, в замешательство** – загнати кого на слизке, на лід посадити. **-вести в краску кого** – засоромити кого, завдати сорому, стиду кому. **-вести к послушанию** – до послуху кого довести. **-вести в порядок что-л.** – упорядкувати що, лад (порядок) дати чому, зробити лад в чому; *срв. Порядок.* **-вести в беспорядок что-л.** – до безладу довести, призвести що, (дела, счета, мысли) заплутати (справи, рахунки, думки). **-вести в хорошее состояние** – довести до пуття, навести на пуття. **-вести в разорение кого** – до руїни довести кого. **-водити в движение что-л.** – давати (дати) рух чому, пускати (пустити) в рух що, двигати (двигнути) що, дати розгін чому. [(Розум) страшну машину сю спорудив і вміє двигати важким знаряддям (Куліш)]. **-водити, -вести кого к присяге** – брати (взяти) з кого присягу, відбирати (відібрати) від кого присягу; 5) доводити, довести, дати. *Не веди Господи* – не доведи Господи (Боже). *Не вёл Бог увидеться с ним* – не дав Бог з ним побачитися. *-ведёт ли меня Бог побывать в тех местах?* – чи дасть мені Бог побувати в тих місцях? 6) приводити, привести. *Корова -вела телёночка* – корова телятко привела; 7) арифм. – зводити, звести до чого. **-вести дробы к одному знаменателю** – звести дробы до одного знаменника. **Приведённый** – 1) приведений, припроваджений; 2) доведений, при(з)ведений; 3) наведений, поданий. **-ные выше слова** – наведені попереду слова; 4) арифм. – зведений.

Приводиться, -вестися и -вётся – 1) (*страд.*) приводитися, бути приведеним, припроваджуватися, бути припровадженим; (*к окончанию*) доводитися, бути доведеним; наводиться, бути наведеним, подаватися, бути поданим *и т. д., см. Приводить.* **Приговор -водится в исполнение** – присуд виконується. *Машина -водится в движение* – машині дається рух, розгін, машина пускається в рух. **-водится, -вётся в чувство** – приводитися, бути приведеним до пам'яті. *Таких примеров -водится много* – таких прикладів багато наводиться; 2) (*приходиться*) доводитися кому ким. *Он -водится мне двоюродным братом* – він доводиться мені братом у перших; 3) (*безл.: случается, приходится*) доводитися, доведіться. *Вот и тебе -велось узнать горе* – от і тобі довелось горя зазнати. *Не -велось мне там побывать* – не довелось мені там побувати; 4) арифм. – зводитися, звестися, бути зведеним (до одного знаменника).

Приводка – 1) *см. Приведение*; 2) *типогр.* – прирядкування.

Приводной ремень – пас (-са).

Приводный – приводневий.

Приводчик, -чица – припровадник, припровадниця.

Привоз – привіз, навіз, довіз (-возу), (*зерна на мельницу*) завіз. [Привіз краму. Не було великого навозу у цей ярмарок. Трудність довозу (Франко). Довіз закордонних виробів. Коло млина завозу стояло дуже багато (Левец.). *На мельнице большой (довольно большой) -воз* – на млині завізно (завізн[к]увато).

Привозить, привезти и привезть – привозити, привезти кого, що, чого, навозити, навезти, (*подвозить*) надвозити, надвезти чого, (*о мн.*) попривозити, понавозити, напривозити чого. [Привезли нас аж на край села (М. Вовч.). Зо всього світу навозили у замок найдорогших напиків (Стор.). Привіз сіно. Привіз піску. Це син з міста все попривозив]. **-зить товары водою, по железной дороге, гужом** – привозити храм водою, залізницею (машиною), тяглом

- (хурами, підводами). **Привезённий** – привезений, навезений, надвезений, (о мн.) попривожуваний. **-ться** – привозитися, навозитися, бути привезеним, навезеним.
- Привозный, -возной** – 1) привізний, довізний. **-ные товары** – при[до]візний крам; 2) (о торговле: внешний) привозовий. [Привозова торгівля (Крим.)].
- Привозка** – привезення, привіз; см. **Привоз**.
- Привой** – 1) см. **Прививок**; 2) присуканий, приплетений кінець (могуза, батога).
- Привойник** (нож для прививки) – щепільний ніж (р. ножа).
- Привойный, см. Прививочный.**
- Приволакивание** – приводікання, притягування *и* -тягання. **-лочение** – приволочення, притягнення.
- Приволакивать, приволочить и приволочь** – приволікати, приволокти, притягувати *и* притягати, притягнути, притягти, притереблювати, притеребити кого, що куди, (о мн.) поприволікати, попритягати. [Приволік копицю сіна. Приволокли його. Собака притяг кістку в хату]. **Приволочённый** – приволочений, притягнутий.
- Приволакиваться, приволочиться и приволочься** – 1) приволікатися, притягатися, бути приволоченим, притягнутим; 2) (сов.: притащиться, приплестись) приволоктися, притягтися, припхатися; срв. **Приплестись, Притащиться**.
- Приволакиваться, -волокнуться за кем** – (только несов.) (за)лицятися до кого, женихатися до кого, упадати за ким, лабуз(н)итися, підлабуз(н)юватися, підлабуз(н)итися до кого. [Він сам до Ївги підлабузнювався, а тепер вона його зрадила (Грінч.)].
- Привольничать** – 1) (жить в обилии) розкошувати, жити у привіллі; 2) см. **Прихотничать**.
- Приволье** – 1) (свобода, раздолье) привілля, дозвілля, пригіддя кому, чому, (о местности) предо[у]звілля; угіддя. [Щоб згадав він степу рідного привілля (Ворон.). У лісі на дозвіллі, то добре волам пастиись (Черк. п.)]; 2) (избыток) привілля, призвіл (-волю) на що, на кого; см. **Обилие, Избыток**. [На вовків там привілля, – все пущі, а людей нема (Лебед. п.). Житиму у всякому привіллі (Квітка)].
- Привольный** – привільний, до(з)вільний. [Заспівай йому ти пісню про життя привільне наше (М. Вороний)]. **-но** – привільно, просторо. [В громаді стало їм тепер просторо (Грінч.)]. *Жить, розвиваться -но* – буяти. [Ріба в морі і в ріках буяла (Чуб.)].
- Привораживание, приворожение** – причаровування, причарування, приворожування, привороження.
- Привораживатель, -ница** – чарівник, -ниця, ворожбит, ворожка; см. **Знахарь, -ка**.
- Привораживать, приворожить** – 1) причаровувати, причарувати, приворожувати, приворожити, (только сов.) причаклувати, привертати, повернути кого до кого чим. [Дівчинонька козаченька та й причарувала]; 2) **-живать** – ворожити, чарувати часами, (украдкой) нішком. **Приворожённый** – причарований, приворожений. **-ться** – причаровуватися, приворожуватися, бути причарованим, привороженим від кого, чим.
- Привораживание, приворочение** – 1) привертання, повернення, підвертання, підвернення; 2) см. **Привораживание, Приворожение**.
- Привораживать, приворотить** – 1) привертати, повернути що чим, підвертати, підвернути що до чого. [Сирою землею пригорнула, білим каменем повернула]; 2) (своротить, остановиться по пути) привертати, повернути, завертати, завернути, звертати, звернути куди *или* до кого, до чого. [Повернув я до громадської хати (Коцюб.). Хто-б не завернув на двір, – є кожному горілки чарка (Стор.)]; 3) (приворожить) привертати, повернути кого до кого, до чого чим; см. **Привораживать, -чивающий (привлекающий) приворотный**.
- Приворовывать** – красти часами, (тайком) нішком (тишком) *или* потроху, підкрадати.
- Приворожник, -ница, см. Привораживатель, -ница**.
- Приворот** – 1) привертання; 2) **-рот, см. Приворотное зелье (под Приворотный 2)**.
- Приворотень** – причарований, приворожений, повернутий (-ого).

Приворо́тка – хв[ф]іртка біля воріт; *срв.* **Прикалі́ток**.

Приворо́тник – 1) *бот.* – приворо́т (-ту); 2) **-ро́тник, -ни́ца**, *см.* **Привра́тник, -ни́ца**.

Приворо́тничать – одвірникувати, одвірничити. [Коли-б довело́ся одвірникува́ти у пекельних ворі́т (Куліш)].

Приворо́тний – 1) приворо́тний, прибра́мний, бра́мний. **-тний сторо́ж**, *см.* **Привра́тник**; 2) (*приколдовывающий*) приворо́тний. **-ное зелье** – приворо́тне зілля, зілля-приворо́т (-ту), любо́щі (-щів).

Приворо́тье – привори́[о]ття, ворі́ття, прибра́мок (-мку).

Привра́тник – воротар (-ря), бра́мник, бра́мний (-ного), заворі́тні[и]й (-нього, -ного), заворі́тник, ворі́тний (-ного), ворі́тник, одві[е]рник, придверник. [Брама зачі́нена і ключі́ у воротаря́ (Грінч.)]. **Быть -ком** – бу́ти за воротаря́ *и т. д.*, одвірникува́ти.

Привра́тниця – воротарка, заворі́тниця, одві́рниця.

Привра́тницький – воротарський, одві́рницький.

Привра́ть, *см.* **Привира́ть**.

Привска́кивать (*вскакивать по временам*) – підска́кувати (часами). **-ско́чить** – (*вскочить*) ско́чити, схо́питися, зірва́тися з чо́го.

Привстава́ние – вставання.

Привстава́ть, привста́ть – вставати, вста́ти, підво́дитися, підвесе́тися, (*о мн.*) повстава́ти, по́підво́дитися.

Привхо́дящий – привхі́дний, привхо́жий. [Привхо́жі обста́вини (Крим.)].

Привыка́ние – зви́кання, приви́кання, призви́чаювання до ко́го, до чо́го.

Привыка́ть, привыкну́ть – зви́кати, зви́к(ну)ти (*и* зви́к(ну)тися), приви́кати, приви́к(ну)ти, призви́кати, призви́кнути, нави́кати, нави́к(ну)ти, завикати завик(ну)ти, перевикати, переви́к(ну)ти, уви́кати, уви́кнути, зви́читися до ко́го, до чо́го (що робіти), призви́чаюватися, призви́чаїтися до ко́го, до чо́го, прина́турюватися, прина́туритися до чо́го, (*осваиваться*) обви́кати, обви́кнути де, о(б)го́втуватися, о(б)го́втатися, приго́втатися, оббу́тися де, з ким з чим (*см.* **Осва[о]жива́ться**), (*обживаться*) обізнава́тися, обізна́тися де, з ким, з чим; (*о мн.*) позви́кати, поприви́кати, пона́викати, пообви́кати, пови́кнути, поприви́чаюватися до ко́го, до чо́го, попринату́рюватися до чо́го, пообго́втуватися з ким, з чим. [Я до то́го не зви́кла в ба́тька (Неч.-Лев.). Не зви́к пра́вди говори́ти. Чи вже позви́кали ва́ші дівча́та у го́роді жи́ти? (Київськ. п.). Неха́й приви́кає. Тут по́ки зви́кнуть о́чі, дуже те́мно (Л. Укр.). Не нави́к ба́йдики би́ти (Кониськ.). Зави́кли зма́лку балакати тільки по-моско́вському (Грінч.). Пови́кли ля́хи нас дури́ти (Куліш). Зви́кай Хри́ста сповива́ти (Грінч. III). Призви́чаюва́вся до наро́дного по́буту (Єфр.). До то́го тре́ба призви́чаї́ться (Левиц.). Коро́ва прина́турилась їсти соло́му (Звиног.). Швидко він з нею (га́дкою) обго́втася – оббу́вся (Крим.). Оббу́лась у ха́ті. Він тілько́ обізна́вся, за́раз-же приста́в до музи́к (Свидн.)]. **-вы́кнуть друг к другу** – зви́кнути між собо́ю, зви́кнути оди́н (одне́) до одно́го. **-вы́кнуть ко́ всему** – зви́кнути до всьо́го, до вся́чини. **Нам не -ка́ть** – нам не зви́кати.

Привыкну́ть, *см.* **Привыка́ть**.

Привы́кший, привы́клый – зви́клий, приви́клий до чо́го, нави́клий до чо́го *и* на що, призви́чаєний до чо́го; *см.* **Привы́чный**. [Нави́клий на яка́сь розмі́рене, майже машино́ве життя́ (Єфр.)].

Привы́чка – зви́чка, за́вичка, на́вичка, пови́чка, призви́чайка, призви́чаєння, нало́га до чо́го, (*обыкновение*) зви́чай. [Без зви́чки і со́рочку не ви́переш. Така зви́чка бі́сова (Мирн.). Відби́вся од міських за́вичок (Грінч.). На́вичка до пра́ці (Яворн.). У нього нало́га пи́ти горі́лку]. **Хоро́шая, дурна́я -вы́чка** – до́бра (га́рна), пога́на зви́чка, на́вичка, за́вичка. **У него́ така́я -вы́чка** – у нього́ така́ зви́чка, на́вичка. **Без -вы́чки** – без на́вички (зви́чки). **По -вы́чке** – з на́вички, з за́вички, за зви́чкою, (*по обыкновению*) зви́чаєм. **Име́ть -вы́чку** – ма́ти зви́чку. **Усвои́ть -вы́чку** – на́братися зви́чки, узя́ти зви́чку; узя́ти на́туру. **Это́ входи́т в**

его **-вычки** – у нього така звичка, такий звичай. *Нарушить -вычку* – зламати звичку. *Оставить, бросить -вычку* – (за)кинути звичку, кинутися звички. *Войти в -вычку* – статися, зробитися звичкою, звичаєм. *Это вошло у него в -вычку* – він звик до цього. **-ка вторая природа** – звичка – то друга натура, звичка – що вдача.

Привычивость – призвичаєливість (-вості).

Привычивый – призвичаєливий.

Привычно – звично.

Привычность – звичність, звиклість, навиклість (-ості).

Привычный – 1) звичний, звиклий, навиклий, привичний, при[на]звичаєний до чого. [До роботи не звичний. До спеки звичний змалу (Черн.). Звична робота (Коцюб.). Привичне око (Л. Укр.). Привичний до бійки (Франко). Ноги у волоцюги назвичаєні (Єфр.). Звиклі дороги (Коцюб.). Море коротким, навиклим рухом скидало її на берег (Коцюб.)]; 2) (*обычный*) звичайний, звичний. *Это нам дело -вычное* – це нам за звичай, це справа нам звична, ми до того звичайні.

Привядать, привянуть – в'янути, прив'явати, прив'янути, прив'ялітися. [Уже наші василечки од сонця пов'яли, – нехай в'януть, прив'явають (Мет.). Йому здалося, що квітка з його дихання прив'ялилася (Крим.)]. *Красота -даёт* – краса (врода) в'яне (прив'яває).

Привязание, см. Привязывание.

Привязанность – прихильність (-ності), прихилля (-лля), прив'язання до кого, до чого.

[Завжди щиро прихилилась до своїх вихованок, а та прихильність була здебільшого без відповіді (Л. Укр.). Прив'язання до рідних (Франко). Інстинкт прив'язання до землі (Єфр.)].

Привязанный – 1) (*прил.*) прихильний до кого, до чого; *см. Приверженный, Преданный*; 2) (*прич.*) *см. Привязывать.*

Привязать, см. Привязывать.

Привязка – 1) *см. Привязывание*; 2) прив'язка (*ум. прив'язочка*), прив'язок (-зку).

[Прив'язку біля постолі обірвав (Вовч. п.). Обрізочки – на прив'язочки]; 3) причіпка; *см.*

Придирка.

Привязной – 1) прив'язний; 2) (*привязанный*) прив'язаний, прип'ятий.

Привязок, см. Привязка 2.

Привязчивость – при[у]чепливість налазливість (-ості).

Привязчивый – причепливий, причепний, учепливий, учепистий, налазливий, навратливий; *см. Придирчивый. -вый человек* – причеплива налазлива) людина, причепа, (*шутл.*) причепенда, пеня. [Причепа за три гроші. Пеня московська (Чуб.)].

Привязывание, привязание – 1) прив'язування, прив'язання, ув'язування, ув'язання, припинання, прип'яття, присилювання *и* присиляння, присилення, (*ремнями*) приторочування, приторочення, (*верёвкой*) прямоутужування, прямоутуження; 2) прихилювання *и* прихилляння, прихилення, повертання, повернення.

Привязывать, привязать – 1) *кого, что к чему* – прив'язувати, в'язати, прив'язати, ув'язувати, ув'язати, (*о мн.*) поприв'язувати, поув'язувати кого, що до чого. [В'яже коня до ялини (Мет.). Прив'язала коня до берестонька. Струну ув'язував до скриньки (Свидн.). Тебе кохання прив'язало (Грінч.)]; (*причаливать, придевать*) припинати, прип'ясти (*и* прип'яти), припнути, присиляти *и* присилювати, присилити, (*о мн.*) поприпинати, повпинати, поприсилювати кого, що до чого, де, куди, (*ремнями*) приторочувати, приторочити, (*верёвкой*) прямоутужувати, прямоутузити (*и* прив'язати мотузкою), (*к столбу*) прислупувати (*и* прив'язати до слупа, до стовпа). [Чим ви припинаєте волі? (Звиног.). Мене до дуба прип'яли (Олесь). Припну фартух дорогій (Макс.). Припни шаблю в лівім боці (Драг.). Взяв він Марієнку за білу рученьку, присилив до сосни (Голов.)]. *Привязать одно к другому рогатое животное при помощи верёвки, надеваемой на рога* – злигати, прилигати, (*о мног.*) позлигувати кого; 2) (*расположить*) прихиляти, прихилити, повертати, повернути, (*о мн.*)

поприхил'яти, поприверт'ати ко́го до ко́го. **Прив'язаний** – 1) (*прич.*) прив'язаний, ув'язаний, прип'ятий, припнутий, присилений, (*ремнями*) приторочений, (*верёвкой*) примоту́жений, (*о мн.*) поприв'язуваний, поприпинаний; 2) (*прил.*) прихилений до ко́го, до чо́го, привернутий до ко́го.

Прив'язуватися, прив'язатися – 1) прив'язуватися, прив'язатися, припинатися, прип'ястися. [Сиділа на сходах, що провадили до причалу, де прив'язувались човни (Л. Укр.)]; 2) (*прстать, не отходитъ*) ув'язуватися, ув'язатися до ко́го, за ким, присотатися, навратитися. [Ой вернись, бідо! чо́го ти вв'язалась? Пішли ми в садок, і він до нас присотався (Чигир. п.). Навративсь як собака (Мнж.)]; 3) (*к кому, к чему: придирается, приставать, прицепиться*) в'язнути, прив'язнути, ув'язнути, нав'яз(ну)ти, в'язатися, ув'язатися, нав'язуватися, нав'язатися до ко́го, до чо́го, чіплятися, при[в]чепитися до ко́го *или* ко́го за що, налазити, налізти на ко́го *или* до ко́го, сікатися, присікуватися, присікатися, присіпатися, скіпатися, прискіпуватися, прискіпатися до ко́го; *срв.* **Приставать, Придира́ться, Цепля́ться**. [Чо́го ти в'язнеш до нас? (Звиног.). Чо́го вона́ прив'язла до мене? (Васильч.). Причепився, як реп'ях (Ном.). Ні з сьо́го, ні з то́го за що-небу́дь учепитися (Звиног.). Учепився, як гріх села (Ном.). Присікалася наче оса́ (Кониськ.). Чо́го ви на нас налазите? (Мирн.). Чо́го се він до мене́ присіпався?], **-в'язуватися** *к каждому слову* – чіплятися ко́жного слова, за ко́жне слово; 4) прихилитися, прихилитися, приверт'атися, привернутися до ко́го, до чо́го, прикладатися прикла́стися до чо́го. [Він до мене́ був прихилився всією душе́ю (Крим.). Я відразу привернула́сь до тебе́ се́рцем за твою лагі́дність (Л. Укр.). З більшим запалом приклада́вся до нау́ки (Франко)].

Прив'язь – припін *и* припон (-пону), припона (*реже* упі[о]н (-пону)), прив'язок (-зку), прив'язь (-зи). [Чим кобилу прип'ясти? припону не взяли (Борзен. п.)]. *На -в'язи* – на припоні, на прив'язку, на прив'язі. [Мої коні в хана на припоні (Пісня)]. *Взять на -в'язь* – узяти на припін, на прив'язок ко́го. *Держать на -в'язи* – держати на припоні. [От язик, – і на припоні його не вдержиш (Кониськ.)]. *Спустить с -в'язи* – спустити з припону, з припони.

Прив'ялівать, прив'яліть – прив'ялювати, прив'яліти, (*о мн.*) поприв'ялювати що. [Прив'ялила вишні на сонці, а досушила в печі (Харківщ.)].

Прив'януть, см. Прив'ядать.

Прига́р – 1) (*состояние*) прига́р (-ру, *м. р. и* -ри, *ж. р.*); 2) *см.* **Прига́рь.**

Прига́ра́ть, см. Пригора́ть.

Прига́рки – прига́рки (-ків), прига́ра. [Ві́їли ка́шу – са́мі прига́рки в горщечку].

Прига́рний – прига́рний, зга́рний, що відго́нить (при)го́рілим, га́ром, зга́рятиною, прига́рами.

Прига́рь – прига́р (-ру, *м. р. и* -ри, *ж. р.*), зга́рятина, приго́ріле (-лого), (*о водке*) прига́ра; *срв.* **Га́рь.** *Молоко с -рюю* – приго́ріле молоко. *Ме́д с -рюю* – ме́д з прига́рою. *Отдаёт -рюю* – відго́нить приго́рілим, го́рілим.

Прига́са́ть, прига́снуть – прига́сати, прига́снути, притуха́ти, притухну́ти, (*о мног.*) поприга́сати, попритуха́ти. [Очі прига́сли (Грінч.)].

Прига́си́ть, см. Прига́ша́ть.

Прига́ша́ть, прига́си́ть – прига́шати, прига́си́ти. [Прига́шують тро́хи во́гонь (Ком.)].

Прига́шний – прига́слий. [Прига́сле бага́ття].

Пригва́зживание, пригво́ждение – прицвяховування, прицвяхува́ння, прибива́ння, прибиття́ гвіздка́ми (цвяха́ми) ко́го, чо́го до чо́го-н., пригво́жджування, пригво́здіння.

Пригва́зжива́ть, -ся, см. Пригво́жда́ть, -ся.

Пригво́жда́ть, пригво́зди́ть – прицвяховува́ти, прицвяхува́ти, прибива́ти, прибити́ гвіздка́ми (цвяха́ми) ко́го, чо́го до чо́го, пригне́пити, пригво́жджува́ти *и* пригво́жджа́ти, пригво́зди́ти ко́го, чо́го до чо́го, (*в перен. знач.*) пришпиля́ти, пришпили́ти, пришттрикува́ти, пришттрикну́ти.

[Молотком раз-два – пригнєпів до дошки (Васильч.). Приштрикнув до землі як жабу].

Пригвождєнный – прицвяхований, прибитий гвіздками (цвяхами), пригвожджений до чого-н. **-ться** – прицвяховуватися, бути прицвяхованим, прибиватися, бути прибитим гвіздками (цвяхами), пригвожджатися, бути пригвождженим до чого-н.

Пригвождєние, см. **Пригвазживание**.

Пригвоздить, см. **Пригвозждать**.

Пригибание – пригинання, надгинання чого до чого.

Пригибать, пригнуть – пригинати, пригнути, (*немного*) надгинати, надігнути, (*о мног.*) попригинати, понадгинати що до чого. [Вітер носиться, літає, жовті трави пригинає (Олесь). Заєць пригина вуха (Коцюб.)]. **Пригнутый** – пригнутий, надігнутий, (*о мног.*) попри[понад]гинаний. **-ться** – пригинатися, пригнутися, (*немного*) надгинатися, надігнутися, (*о мног.*) попригинатися, понадгинатися. [Вовк пригнувся, поглядає, здобич вибирає (Рудан.)].

Пригинать, -ся, см. **Пригибать, -ся**.

Приглаживание, приглажение – пригладжування, пригладження, загладжування, загладження.

Приглаживать, -ся, пригладить, -ся – пригладжувати, -ся, пригладити, -ся, загладжувати, -ся, загладити, -ся, (*о мн.*) попригладжувати, -ся, позагладжувати, -ся. [Пригладь її гарні брівки (Чуб.). Вмий біле личко та загладь голівку (Чуб.)]. **Приглаженный** – пригладжений, загладжений.

Пригласитель, -ница – зазивач, -чка, запрохувач, -чка.

Пригласительный – зазивний, закличний, запрохувальний. [Чи ви вже порозсилали зазивні листи? (Звиног.)]. **-ная записка** – зазивна картка, зазивна цидулка.

Приглашать, пригласить – 1) запрошувати, запрошати, запросити, запрохувати, запрохати, (*о мн.*) позапрош[х]увати, спрощувати, спросити, (*звать, зазывать*) кликати, покликати, закликати, закликати (*о мн.* позакликати), зазивати, зазвати ког до ког, до чого, на що, (*проходящих мимо*) завертати, завернути, (*церемонно*) вітати, завідувати, завітати ког до ког, у що, (*призывает к чему*) призволяти, призволити, заволати, присоглашати, присогласити ког до чого. [Запросив гостя на вечерю. Підходжу й запрохую: подивіться крізь моє шкло (Корол.). Янко спрощує гості на весілля (Федьк.). На хліб на сіль людей закликають (Макс.). Думав зазивати його до себе, а він і сам зайшов до мене (Звин.). Треба доктора покликати (Крим.). Удова... всіх козаків у двір завертала (Дума). Титарівну у танець вітає (Шевч.). Просили мене і завітували до себе (М. Вовч.). Король Едвард шотландців призволяє лихую зваду залишити (Л. Укр.). Ви-ж сами присогласили мене до прямої та до щирости (Крим.)]. **-сить к соблюдению тишины** – закликати до спокою, запросити бути тихо; 2) (*привлекать*) присоглашати, присогласити, затягати, затягти ког до ког, куди, у що [Хмельницький присоглашає хана, щоб нам поміг (Тобіл.)]; 3) (*предлагать упрашивая*) припрох[ш]увати, припросити ког до чого. [Гостей до страви припрохували]. **Приглашённый** – запроханий, запрошений, закликаний, покликаний. **-нный обед, -нный вечер**, см. **Званный**. **-нные гости** – прохані гості.

Приглашаться, пригласиться – запрошуватися, бути запрошеним, запрохуватися, бути запроханим, закликатися, бути закликаним.

Приглашение – 1) (*действие*) запрохування, закликання, *оконч.* запрохання, запрошення, закликання. [Пропускає гостя наперед, поводячи руками на знак запрохування (Л. Укр.)]; 2) запрошення, запрохання, запросини (-син), зазовини (-вин), зазив, зазов (-ву), [Запрохання прийти (Корол.). На зазови йдуть (Полт.)]. **Прийти, явиться по -шению** – прийти на запрошення, на закликання. [На закликання земляків прийшов я до Дюсо (Кониськ.)]. **Прийти, явиться без -шения** – прийти непроханим, некликаним, (*шутл.*) самопіхом, насамопіх. **-ние к игре** – заклик до гри; 3) (*призывание, призыв*) заклик (-ку).

Приглашённый, *суц.* – гість (*р.* гостя). **-нная** гостя (-ті).

Приглубина – ковбання, пристін (-іну).

Приглубость – прикриня, круча.

Приглубый – (*о береге*) прикрій, крутий, стрімкий.

Приглубь, *см.* **Приглубина**.

Приглух – глухенький, приглухий, приглухуватий, підглухий.

Приглушать, приглушить – 1) (*оглушать*) приглушувати, приглушити, притлумлювати, притлумити, придовбешити. [Од жалю і од плачу мов приглушений ходив (Ном.). Уличним гомоном притлумлений (Корол.). Тебе він придовбешить булавою (Крим.); 2) (*заглушать*) приглушувати, приглушити, глушити, заглушувати, заглушити, притлумлювати, притлумити, придавити. [Приглушені ридання (Л. Укр.)]. **Приглушённый** – приглушений, заглушений, притлумлений, придавлений, придовбешений.

Приглушивание, приглушение – при[за]глушування, приглушення.

Приглушь – приглухуватість (-тости), недочування. *Он с -шью* – він недочуває; *срв.*

Приглух.

Пригляд, *см.* **Приглядывание 1**.

Приглядка – 1) *см.* **Приглядывание**; 2) *пить чай в -лядку* – піти чай з такою.

Приглядёвшийся (*прил.*) – обвиклий, навиклий, оприкрілий, наприкрілий.

Приглядётся, *см.* **Приглядываться**.

Приглядный – 1) (*немудрёный*) немудрий, нехитрий. **-дное дело** – нехитра справа; 2) (*казистый*) показний, вродливий, хороший, гарний; 3) *см.* **Приглядчивый**.

Приглядчивый – докучний.

Приглядывание, приглядание, приглядение – 1) (*присмотр*) доглядання когось, чого, догляд (-ду) за ким, за чим; 2) (*высматривание*) виглядання, визирання когось, чого, за чим. [Визирання здобичи].

Приглядывать, приглядеть – 1) (*присматривать за кем, чем*) доглядати, догле[я]діти, доглянути, наглядати, дозирати, назирати когось, що; *срв.* **Присматривать за кем**. [Малих діток доглядати (Метл.). Сидить він між маленькими жидиками, дозирає їх (Стеф.). Назирай орлиним оком сирітську хату (Куліш)]; 2) (*высматривать кого, что*) наглядати, нагле[я]діти, виглядати, виглядіти, визирати, визирі[и]ти, назирати когось, що, любити що. [Вона вже давнє його нагляділа (Мирн.). Славну жінку наглянув собі (Коцюб.). Визиріла собі Настя славного парубка (Кониськ.)]; 3) **приглядеть глаза** – виглядіти очі; *срв.*

Высматривать. [Не прийшло до Ганни щастя тим великим битим шляхом, тільки вигляділа свої очі (Н.-Лев.)].

Приглядываться, приглядётся – 1) придивлятися, придивітися до когось, до чого, додивлятися, додивітися, приглядатися, приглянутися до когось, до чого, (*реже*) на що, (*гал.*) когось, чому, доглядатися, догле[я]дітися, призиратися, призрітися до когось, до чого, на що. [Здалося, що то сніг: придивившись, побачив, що то пух білий (Грінч.). Я тинявся, до всього доглядаючись (М. Вовч.). У нього за спиною стояв учитель і приглядався на папірець (Васильч.). Додивляюся та дослухаюся та день славлію (М. Вовч.). Він дивиться-призирається (Федьк.)]; 2) призвичаїтися, обвикнути, з[на]викнути до чого; 3) **-дётся кому** (*опротиветь*) – надокучити, обриднути, наприкріти, наприкрітиса когось.

Приглянуться – сподобатися, уподобатися, упасти в око *или* на око, запасти в око когось. [Ти мені й так сподобався (Пісня). Не на те я дочку викохав, щоб я її першому пройди́світові мав оддати, який там їй в око впаде (М. Вовч.). Запа́ла в око дівка (Тобі́л.)]. *Она ему -гляну́лась* – вона йому в око впала, він її оком накинув. *Мне -гляну́лось это* – це мені в око впало.

Приглянувшийся – сподобаний, уподобаний, в око впалий (запалий).

Пригнезжать, -ся, пригнездить, -ся – пригніжджувати, -ся, пригніздити, -ся. [І к чоловіку пригніздиться, притулиться, приголубиться (Котл.)].

Пригнёт – пригніт (-гніту).

Пригнетание – 1) пригнічування, придушування, притискання, причавлювання; 2) пригноблювання, пригнічування, утискання когось.

Пригнетать, пригнести – 1) (*придавливать*) пригнітати, пригнічувати, пригнітити, придушувати, придушити, притискати, притиснути, причавлювати, причавити; 2) (*угнетать*) пригнітати, пригнітити, пригноблювати, пригнобити, утискати; *срв.* **Угнетать, Притеснять. Пригнетённый** – 1) пригнічений, придушений, притиснутий, причавлений; 2) пригноблений; *срв.* **Угнетённый**. [Вона лежала така тиха, пригноблена, розтоптана (Коцюб.)].

Пригнетаться, пригнетиться – 1) пригнічуватися, пригнітитися, бути пригніченим, пригноблюватися, бути пригнобленим; 2) тулітися, притулітися до чого; *см.* **І. Жаться 1.**

Пригнетение – 1) пригнічення, придушення, притиснення, причавлення; 2) пригноблення, утиснення, утиск (-ку), пригнічення. *См.* **Угнетение, Притеснение.**

Пригнусть – гу(г)нявість, гугнівність (-вости); *срв.* **Гнусавость. С -нустью** -гу(г)ня[ї]вий.

Пригнать, см. **Пригонять.**

Пригнуть, см. **Пригибать.**

Пригнушивать – гу(г)нявити, гугнити (трохи).

Приговаривание – 1) примовляння, приказування, приповідання; 2) *см.* **Подряжание, Нанимание**; 3) присуджування, засуджування; 4) *см.* **Привораживание.**

Приговаривать, приговорить – 1) примовляти, примовити, приказувати, приказати, приповідати, приповідувати, приповісти, приговорювати, приговорити. [Старий грає, примовляє (Шевч.). Устроми в ополонку хвіст та й приказуй: ловись, рибко, мала і велика (Рудч.). Ой як і став дяк псалтиру читати, стала, стала бондарочка та й приповідати (Голов.)]; 2) *См.* **Подряжать; Нанимать, Договаривать 2**; 3) (*присуждать кого к чему*) присуджувати, присудити когось до чого, вирікати, виректи когось до чого, засуджувати, засудити когось у що, на що. [Присудити до кари. Суд вирік йому двацять років каторги (Васильч.). Ой вже тебе, молодий козаке, в салдати засудили (Чуб.)]. **-рить** к лишению всех прав состояния – присудити до втрати (права) стану... **-рить** к тюремному за ключению с поражением в правах – присудити до тюрми когось (виректи в'язницю когось) з позбавленням прав. **-рить** к десяти годам, каторги, принудительных работ – присудити десять років каторги, примусової праці (роботи). **-рить** к ссылке – присудити до заслання. **-рить** к изгнанию – банітувати. **-рить** к смертной казни – засудити на смертну кару, виректи кару на горло. **-рить** к смертной казни через повешение – присудити до шибениці. **-рить** к расстрелу – присудити до розстрілу, виректи розстріл. **Приговорённый** – присуджений, засуджений. **-ный** к смертной казни – присуджений до смертної кари, засуджений на смертну кару, на горло, стратенець (-тєнця).

Приговариваться, приговориться – 1) примовлятися, бути примовленим, приказуватися, бути приказаним; 2) *см.* **Подряжаться, Наниматься II, Договариваться**; 3) присуджуватися, бути присудженим, засудженим.

Приговор – 1) присуд (-ду), вирок (-року), (*рус.*) приговор (-ру), (*обвинительный*) засуд, осуд, (*постановление, решение*) ріши[є]нець (-нця), декрет (-ту), (*суждение*) суд (-ду). [Суд читає присуд (Грінч.). Суди судили і вирок свої давали ляцькою мовою (Куліш). Всі уже знали той приговор (Коцюб.). Засуд тої комісії буде без апеляції (Франко). Побачимо, який рішинєць вийде, а діло щось ялєзне (Кобел. п.). Вважає себе коли не за справжнього лінгвіста, то хоч за таку людину, яка сміє авторитетно вирікати свій суд про філологічні й лінгвістичні справи (Крим.)]. **Заочный -вор** – позаочний присуд. **Окончательный, условный -вор** – остаточний, умовний присуд. **Оправдательный -вор** – виправдальний присуд (вирок). **Обвинительный -вор** – засуд, осуд, присуд вини. **Смертный -вор** – смертний присуд, смертний засуд, засуд на горло. **-вор суда** – присуд, вирок судовий. **Составить -вор** –

скласти вірок, присуд. *Постановлять -вор* – давати, дати вірок. *Выполнить, привести в исполнение -вор* – виконати присуд. *Приведение -вора в исполнение* – виконання, виконання присуду. *Отменить -вор* – скасувати присуд. *Об'явить -вор* – виголосити вірок (присуд). *Получить по -вору суда* – дістати (одержати) за постановою суду, за віроком судовим. *Мирской -вор* – громадський присуд. *Высказывать, произносить свой -вор над чем-нб.* – давати свій суд над чим; 2) приказка, примовка, прикладка, приповідка, приговор (-вору); см. **Прибаўтка**.

Приговорение – присудження.

Приговорка – примі[і]вка, примі[о]вля, приказка, приповідка, приговорка, примовляння, приказування; срв. **Приговор 2**. [Страхи на ляхи, – ця примівка од нас перейшла і до ляхів (Ном.)].

Приговорный – присудовий, вироковий. **-ные статьи судебного определения** – присудові артикули судової постанови.

Пригодится, см. **Пригожа́ться**.

Пригодность, см. **Годность**.

Пригодный – здатний, придатний, годящий, (*реже*) здібний до чо́го; срв. **Годный**. [Тимо́ха все собі позоставляв, що було здібного (Свидн.)]. *Быть -годным*, см. **Годиться**.

Пригожа́ться, пригодится – 1) см. **Годиться**; 2) (*народн.: случаться, бывать*) доводиться, довестися, випадати, випасти, траплятися, трапитися, скоїтися. [Бачити такого мені не доводилося (*не пригожалось*). Що у вас тут скоїлося (*пригодилося*)?]. *-дился тут и он* – нагодився і він тут. *Весна -дилась холодная* – весна випала холодна.

Пригоже – гоже, пригоже; см. **Прилично**.

Пригоже́нье – пригода, потреба.

Пригоженький – гоженький, гарненький, хупавенький, чепурненький.

Пригожество, Пригожестъ – гожість, вродливість, хупавість (-ости), хорóство; присто[і]йність (-ности).

Пригожий – 1) гожий, пригожий, поді[о]бний, вродливий, чепурний, хупавий, доладний. [Ти молода ще, гожа (Грінч.). Пригожа, як рожа (Мет.)]. **-жий** (*суц.*) – вродник. **-жая** – вродниця, хорошуля, хупавка; 2) гожий, пригожий; см. **Приличный**; 3) см. **Годный**.

Приголовок – 1) (*изголовье*) уголов'я, приголовач; 2) (*в сундуке*) пріскринок (-нка); 3) (*реки*) прирічок (-чка); 4) (*первый спуск вина*) первак (-ка).

Приголодаться – наголодуватися, виголодатися.

Приголодь – надголодь (-ди). *В приголодь* – надголодь, обголодь.

Приголос, Приголосок – 1) приголос, приголосок (-ска); 2) (*в хоре*) підголосок (-ска).

Приголубивание, приголубление – приголублювання, приголублення, пригортання, пригорнення, пестування, пестіння, пещення.

Приголубивать, приголубить кого – приголублювати, приголубити, прикрілити, пригортати, пригорнути, милувати, любувати, пестити, пестувати когò. [Любить та й не приголубить (Чуб.). Ви його прикрильте: се трохи панська дитина (М. Вовч.)].

Приголубленный – приголублений, прикрілений, пригорнутий.

Приголубиваться, приголубиться – приголублюватися, приголубитися, пригортатися, пригорнутися. [І к чоловіку пригніздиться, притулиться, приголубиться (Котл.)].

Пригон – пригін, згін, нагін (-гону) [Гарний буде ярмарок, давно вже не було такого згону (Франко)].

Пригонка – 1) пригін (-гону); 2) (*сплавка леса*) справляння; 3) (*прилаживание*) припасовування, припасування, пристосовування, пристосування *и т. д.*; см. **Пригонять 4**.

Пригонный – 1) пригінний; 2) згінний. [Згінні дні для поміщика (Неч.-Лев.)].

Пригонять, пригнать – 1) приганяти, пригонити, пригнати (*о мног.* поприганяти, попригонити), догонити, до[і]гнати. [Пригнати худобу додому. На кільку суму баришівник

дожене йому худоби, від такої суми платять йому процент (Франко)]. **-гнать народу** – нагнати людей. **-гнать лес** – плоти пригнати, справити ліс; 2) (*примчатся*) пригнати(ся), примчати(ся). [Пан, що було в його дусу, пригнався (*пригнал во весь дух*) (М. Вовч.)]; 3) *см.* **Загнать (лошадь)**; 4) (*прилаживать*) припасовувати, припасувати, допасовувати, допасувати, пристосовувати, пристосувати, прилаштовувати, прилаштувати до чого, приганяти, пригнати, (*в пазы*) припазувати. [Дошки так припасовуються, щоб щілин не було (Чигар. п.). Мулярі тешують цегли, допасовуючи їх до належного місця (Франко). Ніяк не пристосую дошки до стовпа (Чигир. п.)]. **Пригнанный** – 1) пригнаний. [Пригнана худоба]; 2) загнаний. [Загнаний кінь]; 3) припасований, допасований, пристосований, прилаштований до чого, припазований.

Пригонщик – пригінчий (-чого).

Пригоняться, пригнаться – 1) приганятися, пригонитися, бути пригнаним; 2) припасовуватися, бути припасованим, прилаштовуватися, бути прилаштованим, (*в столярной и плотницкой работе*) споюватися, споїтися, бути споєним.

Пригораживание – пригороджування, підгороджування.

Пригораживать, пригородить – пригороджувати, пригородити, підгороджувати, підгородити що до чого, під що, (*о мног.*) попригороджувати, попідгороджувати.

Пригороженный – пригороджений, підгороджений.

Пригораживаться, пригородиться – пригороджуватися, бути пригородженим, відгороджуватися, бути підгородженим.

Пригорание – пригоряння.

Пригорать, пригореть – 1) пригоряти, пригорювати, пригоріти, присмажуватися, присмажитися, присмагнути, присмагнутися. [Пиріжки трохи присмаглися (Звиног.). Печене порося аж присмагле (Греб.)]; 2) (*погорать, сгорать*) вигоряти, вигорювати, вигоріти, догоряти, догорювати, догоріти, згоріти, погоріти. **Свеча -рела** – свічка догоріла, вигоріла. **Трава, степ -рела** – трава погоріла, степ погорів, вигорів. [Погоріли степі, поля і зелені байраки (К. п.)].

Пригоревший, см. Пригорелый.

Пригорбок – пагорбок (-бка).

Пригорелое – пригоріле (-лого), *см.* **Пригарки.**

Пригорелый – пригорілий, присмажений, присмаглий. [Вони пір'я пригоріле нюхали (Ном.). Тихо сіявся на присмажені трави й хліба дрібний дощ (Васильч.)]. **-лые части кушанья, см.**

Пригарки.

Пригореть, см. Пригорать.

Пригоркать, пригоркнуть – гіркнути, пригіркнути.

Пригорклый – гірклий, пригірклий, згірклий, (*о жюре*) ілкий.

Пригорный – підгірний.

Пригород – пригород, підгороддя (-дя), підгородня (-дні); (*посад*) слобода, слобідка.

Пригородить, см. Пригораживать.

Пригородка – 1) (*дейст.*) пригороджування, пригородження; 2) (*пристройка*) пригорода, прибудова, причалок (-лка), (*каменная*) примурок (-рка).

Пригородный – підгородній (-нього), пригородній, підміський. [Підгородне село].

Пригорок – пагорок, згірок, підгорок, перегорок (-рка), горб (-ба), горбок (-бка), горбик, шпиль (-ля). [Коні рвонули, візок об'їхав круг пагорка (Корол.). Чоловік построїв хату... коло міста на шпилі (Щогол.)]; *срв.* **Холм.**

Пригорочек – згірочок (-чка), горбик, горбочок (-чка), шпилик, шпилечок (-чка).

Пригоршня и мн. пригоршни – приго[і]рщ (-горщи, *ж. р.*), и пригорща (-щі), (*горсть*) жменя, *ум.* жме[і]нька, жмінечка. [В пригорщі була ціла купа сухарів (Васильч.)]. **-шнями** – пригорщами.

Пригорье – підгір'я (-р'я).

Пригорюниваются, пригорюняются – журитися, зажуритися, сумувати, засумувати, у тугу вдаватися, вдатися. [Молодий козаче, чого зажурився? (Чуб.)]. **Пригорюнившийся** – зажурений, засумований.

Приготовливать, см. Приготовлять.

Приготовительный – приготівчий, підготівчий.

Приготовить, см. Приготовлять.

Приготовка – приготова, наготова.

Приготовление – готування, приготування, лаштування, лагодження, лагодіння чого *и* до чого.

Приготовлять, приготовить – готувати, приготувати, готувати, приготувати, виготовляти, виготовити, виготовувати, виготовувати, зготовляти, зготувати, зготувати, наготовляти, наготовити, наготувати (*о мног.* понаготовляти, понаготовлювати), лагодити, налагоджувати, налагодити (*о мног.* поналагоджувати), прилагоджувати, прилагодити, злагоджувати, злагодити, ладити, наладити, ладнувати, наладувати, ладнати, наладнати, віладнати, зладнати, ладувати, обладувати, лаштувати, налаштувати (*о мног.* поналаштувати), рихтувати, нарихтувати, пририхтовувати, пририхтувати, риштувати, нариштувати, споряджати, спорядити, наряджати, нарядити, строїти, настроїти що до чого; *см. Готовить.* [Виготовив ріллю (Київськ. п.). Усе, що треба, на обід виготовлю (Кониськ.). Зготувати вечерю (Коцюб.). Ладнає до чаю (Мова). Нарих[ш]тувати вози в дорогу, гармати до бою. Спорядити віза, обід. Матроси налаштували човен, щоб забрати з пароходу поштову кореспонденцію (Крим.)]. **-вить уроки** – приготувати лекції. **-влять кого к экзамену** – готувати кого до іспиту. **-вить кого-н. к дурной вести** – підготувати кого до лихого звістки. **-вить больного к смерти** – обрядити хворого на смерть. **-вить к печати** – виготовити до друку що. **-вить (как приданое)** – придбати що, чого. [Кажі що-сь придбала, чого напярла? (Свид.)]. **Приготовленный** – приготований *и* приготовлений, наготовлений, наготований, виготовлений, виготований, налагоджений, налаштований, споряджений. **-нный к печати** – виготовлений до друку.

Приготовляются, приготовиться – готуватися, наготуватися, приготуватися, лаштуватися, злаштуватися, налаштуватися, лагодитися, злагджуватися, злагджитися, налагоджуватися, налагодитися, прилагоджуватися, прилагодитися, ладнатися, зладнатися, ладитися, зладитися, споряджатися, спорядитися, наряджатися, нарядитися, строїтися, настроюватися, настроїтися. [Всі наготувалися слухати (Грінч.). Налаштувавсь писати (Крим.). Налагодились пити чай (Неч.-Лев.). Злагодився їхати в місто. Прилагоджується на ярмарок (Кам. п.). Настроїтись на баталію]. *См. Готовиться.*

Пригранивать, пригранить – пригранковувати, пригранкувати що.

Приграничивать, приграничить – (*граничить с чем*) межувати з чим, дотулятися, притика́ти(ся), припирати до чого. *См. Граничить; 2) см. Примежевывать, Прирезывать.*

Приграничный – прикордонний, узграничний. **-ная полоса** – прикордонна смуга, узграниччя.

Пригребала – загреба (*общ. р.*), загребайло (-ла).

Пригребание – 1) пригрібання, пригортання; 2) гарбання; 3) пригрібання.

Пригребать, пригрести – 1) пригрібати, пригребти, пригортати, пригорнути, (*о мног.*) попригрібати, попригортати що до чого; 2) (*захватывать чужое*) гарбати, загарбати, горнути, загорнути що. [Кожна ручка собі гарба (Ном.)]; 3) (*вёслами к чему*) пригрібати(ся), пригребти(ся) до чого. **Пригребенный** – 1) пригребений, пригорнутий; 2) загарбаний.

Пригревание – пригрівання, нагрівання, вигрівання.

Пригревать, пригреть – 1) пригрівати, пригріти, нагрівати, нагріти, зогрівати, зогріти, вигрівати, вигріти, (*о мног.*) попригрівати, понагрівати *и т. д.* [Сонце пригриває. Сказав

ласкаве слово та пригрів променістими очима (Васильч.). Вігрів гадину за пазухою (Ном.); 2) (*сов. ударить*) угріти. [Угріти коня. А він його як угріє в потилицю]. **Пригретый** – пригрітий, нагрітий *и т. д.*

Пригреваться, пригреться – пригріватися, пригрітися, (*о мног.*) попригріватися.

Пригревок – пригрів (-іву). [Чабан на сонячному пригріві спить].

Пригрезиться – примріятися, примрітися, примаритися, привідітися, приверзтися, призрітися, приздритися. [Щось мені примарилося (Васильч.). Чого у сні не приверзється (Шевч.)].

Пригревок – припечок (-чка).

Пригробный – пригробний, надгробний.

Пригрозить – загрозити комусь (*реже* когось) чим, пригрозити комусь (*реже* на когось), згрізнутися на когось, настрахати когось, (*пальцем*) насваритися (пучкою), накивати на когось. [Загрозив їм пророк новим гнівом Єгови (Франко)].

Пригрустить – по[за]сумувати, пожуритися, зажуритися (трохи).

Пригубить – пригубити. [Налив чарку, сам пригубив та до Герасіма: «пий на здоров'я» (Кониськ.)].

Пригул – 1) (*у скота*) нагул (-лу); 2) (*о внебрачном ребёнке*) нагуляне, нажироване (-ого); 3) (*действие*) нагулювання.

Пригуливать, пригульнуть – загулювати, загуляти, випивати, випити, підпити. **-льнул** – (він) на підпитку, смикнув, підпив, підпитий.

Пригуливать, пригулять – 1) (*о скоте на корму*) нагулювати, нагуляти, напасати, напаси чого; 2) (*о приставшем животном*) приставати, пристати, прибудитися до когось, до чого; 3) (*о прижитом ребёнке*) нагулювати, нагуляти, приживати, прижити, набігати (дитину).

Пригулыш, см. Незаконнорожденный.

Пригульный – прибудний. **-ное животное** – прибудна худобина, прибуда, пригулень (-льня). **-ный ребёнок** – нагуляна, набігана, нажирована, прижита дитина, (*грубо*) байстря (-ряти), байстрюк (-рюка); *см. Незаконнорожденный.*

Пригуменный – пригуменний, приклунний, пригарманний.

Пригуртить – прилучити (до гурту).

Придавание, придание – додавання, додання, надавання, надання.

Придавать, придать – додавати, додати, надавати, надати, надавати, наддати, надавати, придати, добавляти, добавити. [Страх обгорнув зайця, додав ще більшої прудкості його ногам (Коцюб.). Несамовиті співи надавали картині образ чогось гарячого, палкого, вакханального (Неч.-Лев.)]. **-давать силы, смелости кому-л.** – додавати, надавати комусь сили, сміливості, відваги. **-вать духу, бодрости, охоты** – додавати *или* надавати духу, бадьорості, охоти. **-вать значение** – надавати ваги, давати вагу чому-н. [Чого ви такої великої ваги надасте мертвій цифрі? (М. Левицьк.). Платонічній любові я ваги не даю (Кониськ.)]. **-вать, -дать мало значения чему-л.** – легковажити, злегковажити що. **-вать выражение** – надавати, надати виразу. **Приданный** – доданий, наданий.

Придаваться, придаваться – додаватися, додатися, бути доданим, надаватися, бути наданим.

Придавленность – пригніченість (-ности).

Придавливание – придавлювання, придавлення, придушування, придушення, пригнічування, пригнічення, причавлювання, причавлення, притискування, притиснення.

Придавливать, придавить – придавлювати, придавити (*о мног.* попридавлювати), придушувати, придушити, пригнітати, пригнічувати, пригнітити (*о мног.* попригнічувати), причавлювати, причавити, тиснути, притискати, притиснути. [Придавила його до тину, щоб він не вирвався (Рудч.). Реакція знов пригнітила все в Росії (Єфр.). Причавив пальця].

Придавленный – придавлений, придушений, пригнічений, причавлений, притиснутий, стиснений.

Прида́вливатися, прида́вля́ться – прида́влюватися, прида́вля́тися, приду́шуватися
приду́шитися, бути прида́вленим, приду́шеним *и т. д.*

Придание, см. Придавание.

Прида́ное – по́саг (-гу), віно, прида́не (-ого). [На по́саги не вважа́йте, іно до́брих жіно́к шука́йте (Чуб.). З віно́м дівці не сидіти (Ном.). Взяв за не́ю прида́не (Звиног.)]. **-ное из одежды и домашней утвари** – ви́права. [Ви́праву до́бру дали за дочко́ю (Липов.)]. *Давать, дать в -ное* – надава́ти, нада́ти що за ким. [Що за не́ю на́дано? (Драг.)]. *Давать, дать -ное* – вінува́ти, відвінува́ти, вивінува́ти (*о мног.* повідвіно́вувати), упосажува́ти, упосажити, ви́посажити. *Письменное условие о -ном* – віно́вий запис. *Получивший в -ное что-н.* – упосажений, ви́посажений чим.

Прида́ток – 1) дода́ток (-тку), дода́ча (-чі), прида́ток (-тку). *На -ток* – на (в) дода́ток, на (в) дода́чу до чо́го; (*наконец, под конец*) на дода́тку; 2) *анат.* – па́росток, відросток (-тка).

Прида́точный – дода́тковий. **-ное предложение (грамм.)** – підрядне рече́ння.

Прида́ча – 1) *см. Придавание*; 2) дода́ток, прида́ток (-тку), дода́ча, прида́ча (-чі). *На (В) -дачу* – в (на) дода́ток, на (в) дода́чу. *Взять, дать в -дачу* – до́брати, взяти, дода́ти, да́ти що на дода́чу.

Придвѐрие, см. Предвѐрие.

Придверник, -ница – дверник, -ни́ця, придвѐрник, -ни́ця.

Придверный – придвѐрний. [На ході Хуса шепоче до придвѐрного раба́ (Л. Укр.)].

Придви́гание – присува́ння, присо́вування, підсува́ння, підсо́вування.

Придви́га́ть, придвину́ть – присува́ти, присо́вувати, прису́нути (*о мног.* по́присува́ти, по́присо́вувати), підсува́ти, підсу́нути, досува́ти, досу́вувати, досу́нути (*о мн.* по́підсува́ти, по́досува́ти). [Не присува́й соломи до вогню́ (Ном.). Підсу́нув сті́л бли́жче до ла́ви].

Придви́га́ться, придвину́ться – присува́тися, присо́вуватися, прису́нутися (*о мног.* по́присува́тися, по́присо́вуватися), підсува́тися, підсо́вуватися, підсу́нутися, насува́ти(ся), насу́нути(ся) (*о мн.*) по́підсува́тися, по́насува́ти(ся). [Як почина́ється чита́ння, всі насува́ють бли́жче до сто́лу, щоб кра́ще чу́ти (Грінч.)].

Придво́рerie – обійстя́ (-тя́), дві́р (*р.* двору́), подві́р'я, надві́р'я (-ря), дво́рище, поді́мство, гру́нт (-ту), сади́ба. [Ході́м, де твій ба́тьківський гру́нт (Рудч.)].

Придво́рный – 1) дві́рський, (*при магнатах*) надві́рний. [Дві́рський поет. Дві́рська́ кар'є́ра, нау́ка, полі́тика. Надві́рне коза́цтво. Надві́рна шля́хта]; 2) *сущ. м. р.* царедво́рець (-рця), (*дворовый*) дво́рак (-ка), *ж. р.* дві[о́]рка.

Придворя́ть, придворить – 1) (*земли*) пригоро́джувати, пригоро́дити, (*о мног.*) по́пригоро́джувати до дво́ра (землі́); 2) *кого* – бра́ти (взя́ти) в при́йми, прийма́ти, прийня́ти ко́го; 3) (*поселять на готовое*) селити, оселя́ти, оселі́ти, упрова́джувати, упрова́дити у що, на що.

Придева́ть, придѐть – чи́пляти, причі́пляти, причі́[е́]плюва́ть, причепі́ти, (*о мног.*) по́причі́[е́]плюва́ти.

Приде́л, церк. – боковий ві́вта́р (-ря́).

Приде́лать, см. Приде́лывать.

Приде́лка – 1) *см. Приде́лывать*; 2) прибу́дова, при́мурак (-рка).

Приде́лывание – приро́блювання, приро́бля́ння, припра́вля́ння.

Приде́лывать, приделать – приро́бляти, приро́блюва́ти, приро́бити, припра́вля́ти, припра́вити, прилашту́вувати, прилаштува́ти, примайстро́вувати, примайструва́ти, пристро́ювати, пристро́їти, (*о мн.*) по́приро́бля́ти, по́припра́вля́ти *и т. п.* [Приро́бити кри́ла до са́ней. Припра́вити до двере́й ручку́. Одрі́зали но́гу і припра́вили дере́в'яну (Звиног.)].

Приде́ланный – приро́блений, припра́влений, прилашту́ваний, примайстро́ваний, пристро́єний.

Приде́лываться, приделаться – приро́бля́тися, бу́ти приро́бленим, припра́вля́тися, бу́ти

приправленим.

Придельный (*альтарь, иконостас*) – боковий (вівтар, іконостас).

Придѣргивать, придѣрнуть – присмикувати, присмикнути. **Придѣрнутый** – присмикнутий.

Придерживание,держание – придержування, придержання, притримування, притримання.

Придерживать,держать – 1) придержувати, придержати, притримувати, притримати. [Рукою придержала мене (М. Вовч.)]. **-жать язык** – припнути язик (язика), (*ирон.*) вкусітисся за язик; 2) (*в денежной игре*) примазувати, примазати. **Придержанный** – 1) придержаний, притриманий; 2) примазаний.

Придерживаться,держаться – 1) *кем, чем* – придержуватися, бути придержаним від ко́го, чим; *за что* – придержуватися, придержатися за що. [Ловиться і придержується порська вівця (Основа). Придержуйсь за бильця, а то впадеш]; 2) **-ваться чего** – держатися, додержувати, -ся, триматися, дотримуватися чо́го. [Держись берега (Ном.). Держись середини. Держатися народньої мови (Грінч.). Держатися орфографічної системи (Крим.). Додержувати *или* додержуватися принципу, погляду, зразка. Додержуватись зовнішніх форм увічливості (Крим.)]; 3) (*только сов.*) обриднути. *См.* **Прискучить, Надоесть**; 4) притертися, приноситися. *См.* **Поизноситься.**

Придѣрнуть, см. Придѣргивать.

Придира – причепа, гдира, причепенда[я], пеня, гарі[ю]кало, (*в администрат. служ. жаргоне*) соба́ка, сіпа́ка. [Який-же він педант-причепа! (Крим.)].

Придира́ться,придра́ться – чи[е]плятися, причепітисся, учепітисся ко́го *или* до ко́го, за що, сікатися, присікуватися, присікатися присіпатися до ко́го, скі[и]патися прискі[и]патися, наскі[и]патися до ко́го, на ко́го *или* проти ко́го, уїдатися, уїстися, угризатися, угризтисся в ко́го *и* на ко́го, нападатися, напастися, налазити, накопуватися, накопатися, накасуватися, накасатися на ко́го. [Чіплятися до слів. Чеплявся за всяку приклучку (Крим.). Тривайте, не дуже сікайтесь: є ще на-світі (люди), що вміють і люблять по-нашому читати (Квітка)]. *Срв.*

Привязываться 2.

Приди́рка – причіпка, зачіпка, приклепка, прикліп (-лепу), напасть.

Приди́рчивость – причепливість, уїдливість, напасливість (-ости).

Приди́рчивый – причепливий, уїдливий, нападкуватий, напасний, (*вульг.*) собакува́тий. [Собакува́тий у нас урядник (Гр.)].

Приди́рщик, -щица, см. Приди́ра.

Приднепровский – наддніпря́нський.

Приднепро́вье – Наддніпря́нщина.

Приднестровский – наддні́стря́нський.

Приднестро́вье – Наддні́стря́нщина.

Придо́рожник, бот. *Polygonum aviculare* L. – с[ш]порі́ш (-шу́), морі́г (-ро́гу), *ум.* морі́жок (-рі́жка).

Придо́рожный – придо́рожни[і]й, шляховий. [Придо́рожні будякі. Шляхові ве́рби]. **-ная игла, бот. см. Крушина слабительная.**

Придра́ться, см. Придира́ться.

Придти́, см. Приходить.

Придува́ть, придуть – придува́ти, приду́ти, привіва́ти, привіяти.

Придуво́ной – 1) (*снег*) привіяний, навіяний; 2) (*грам.*) **-ной согласный, см. Спира́нт.**

Приду́мывание, придума́ние – придумува́ння, придумання, пригадува́ння, пригадан́ня, вигадува́ння, вимудровува́ння, виміркува́ння.

Приду́мывать, придума́ть – придумува́ти, придума́ти (*о мног.* поприду́мувати), надумува́ти, надума́ти, пригадува́ти, пригада́ти, здумува́ти, здума́ти, вигадува́ти, вигадати́, вимудровува́ти, вимудрува́ти, намислюва́ти, намислити́, змислюва́ти, змислити́,

виміслювати, вимислити, вимірковувати, виміркувати, прирозуміти. [Придумав на всім хлібі ко́лос стеревити (Рудан.). Що добро́го надумали? (Грінч.). Вигадали такий струмент, що виміря́ ко́жну високі́сть (Кон.). Треба було́ виміркувати що́ інше (Основа, 1862)]. **-вать, -мать** *способ, средство* – добира́ти, добра́ти спосо́бу. **Придуманный** – придуманий, надуманий, пригаданий, вигаданий, вимудруваний, виміркуваний, намислений, змислений. **Придумываются, придуматься** – придумуватися, бу́ти придумани́м, пригадуватися, бу́ти пригадани́м *и т. д.*; *см.* **Придумывать**.

Придур, *см.* **Придурь**.

Придурковатый, см. **Придуроватый**.

Придуроватый – придуркуватий, придуруватий, дуркуватий, пришелéп(к)уватий, пришоло́п(к)уватий, шелепуватий, безкле́пкий, прицу́уватий.

Придурь – дурина́, *ум.* дури́нка, дур (-ру), дури́сть (-ости), (*опис.*) не всі до́ма, одної́ кле́пки нема́ (бракує) в голо́ві. [Па́ні з дури́нкою трохи (Васильч.)]. **Девка с -рю** – дівка з ду́ром, у дівки не всі до́ма, одної́ кле́пки нема́ в голо́ві.

Придушать, придушить – 1) придушувати, придуші́ти, прида́влювати, прида́вити, притискувати, притисну́ти, пригні́чувати, пригні́тити, (*о мног.*) попридушувати, попритискувати *и т. д.*; 2) (*до смерті*) *см.* **Задушать, Задушить**; 3) **-шить огонь** – притлумити, пригаси́ти огонь. **Придушенный** – 1) прида́влений *и т. д.* **-шенный шопот** – прида́влений (притлумлений) шепі́т; 2) притлумлений, прига́шений.

Придыхание, грамм. – при́дих (-ху). **Густое, тонкое -ание** – густи́й, ле́гкий при́дих. *Произносит с -анием* – вимовляти з при́дихом.

Придыхать, придохнуть – дихти́, дихну́ти, хук[х]а́ти, ху́к[х]ну́ти зле́гка на що́.

Придыхательный – приди́ховий.

Приевшийся – на[о]бри́длий, ости́лий, осору́жний.

Приедать, приесть – 1) пої́дати, пої́сти, з'ї́дати, з'ї́сти; *см.* **Поедать**. *Я на этом зубы -ел* – я на в цьо́му зу́би з'ї́в; я на цьо́му в ти́м'я бити́й; 2) (*приточить зубы на еде*) з'ї́дати, з'ї́сти, (*о мн.*) поз'ї́дати зу́би.

Приедаться, приесться – (*надоедать*) уї́датися, уї́стися, приї́датися, приї́стися, остива́ти, остити́, обридати́, обридну́ти, насти́ряться, насти́ритися, остогиді́ти, остогидну́ти, (*о мн.*) поприї́датися, пов'ї́датися, понасти́ряться ко́му. [Приї́лася садовина́ (Васильч.). Щоденні ла́сощі нам остива́ють (Куліш)].

Приедчивый – надокучли́вий, набри́дливий, обри́дливий, насти́рний.

Приезд – 1) приї́зд (-ду). [В перші́ дні по приї́зді в Москву́ (Крим.)]; 2) (*с'езд на базар, на ярмарку*) наї́зд, заї́зд (-ду). [Нема́ тепе́р заї́зду нія́кого].

Приезжать, приехать – приї́здити, приї́жджати, приї́хати, наї́хати, (*о мног.*) поприї́зди́ти, поприї́жджати, понаї́жджати, (*временами*) дої́жджати. [Одні́ виї́здили, другі́ приї́здили (Стор.). Наї́хали го́сті (Звиног.). Паноте́ць у нас дої́жджає (Свидн.)]. **-хать за кем, чем** – приї́хати по ко́го, по що́. [Приї́хала по свою́ найма́чку (Неч.-Лев.)]. **-хать неожиданно** – приї́хати несподі́вано, набі́гти. **-хать на своих, на двоих** – приї́хати ба́тьківськими (кі́ньми), на ба́тьківських, на свої́х некупле́них. **-хать в гости к кому** – пригостити до ко́го. **-езжающий по временам** – наї́з(д)ний. [Наї́здний пі́п].

Приезжий – приї́жджий, наї́жджий, заї́жджий, приї́з(д)ний.

Приём – 1) (*действ.*) прийма́ння. **-ём денег, заказов** – прийма́ння гро́шей, замо́влень. **-ём рекрутов** – прийо́м. [Ой става́ли до прийо́му, а все в одну́ ла́ву (Грінч. III)]. *Производит -ём в школу* – прийма́ти, прийма́ти, запи́сувати, запи́сати, наби́рати, набра́ти до шко́ли; 2) (*встреча и привет*) прийма́ння, прийма́ття, віта́ння, (*реже*) ша́на. [Ві́дбуло́ся урочи́сте прийма́ття (віта́ння) го́стей. Чи хоро́ше там го́стувать? Яка́ була́ то́бі там ша́на? (Глі́бов)]; 3) на́пад (-ду), за́хід (-ходу), ра́з (-зу). [Ви всі́ма на́падами, а ну-те ще по-жіно́чому! (Мир.)]. *В один -ём* – зара́зом, за одні́м ра́зом, за одні́м хо́дом (захо́дом), за одні́м на́падом. *В два*

(три) **приёма** – двома́ (трьома́) на́падами, за́ходами. [Трьома́ на́падами сіяли ліс (Звин). Трьома́ на́падами дощ ішов (Грінч.)]. *В несколько -ёмов* – кількома́ на́падами. *Повторительный -ём* – на́ворот. [Вони́ трьома́ на́воротами пи́ли в нас (Крим.)]. *-ём пици* – поїдка, попоїжка. [Ліка́рство тричі на день пи́ти після попоїжки]. *Дать лекарство в два -ёма* – да́ти лі́ки за два ра́зи. *По ложке на -ём* – по ло́жці на раз; 4) (*способ, сноровка*) спосо́б (-собу). Не вели́ка штука дере́в'яну ло́жку зроби́ти, а все́-таки тре́ба ма́ти свої́ спосо́би (Франко)]. *Хитрые -ёмы* – му́дрощі, викрута́си. *Проделать ч.-нб. другим -ёмом* – зроби́ти що́ іншим спосо́бом. *Здесь нужен другой -ём* – сю́ди тре́ба іншого спосо́бу; 5) (*движения, хватки*) уда́ль (-ли), вда́ча (-чі). [Вся ба́тьківська уда́ль у ньо́го (Херс.)].

Приёмка, см. **Приём 1**.

Приемлемо – при́нятно. *Это для меня более -мо* – це мені́ бі́льш підхо́дить; це мені́ зго́дніш.

Приемлемость – при́нятність (-ости).

Приемлемый – при́ятний.

Приёмная – при́ймальня, віта́льня, дожида́льня, чека́льня.

Приёмник – 1) см. **Приёмщик**; 2) (*хим., винокур.*) при́ймальник, при́ймище.

Приёмница – 1) см. **Приёмщица**; 2) повиту́ха, сповиту́ха, ба́ба-бранка, пупорі́зка; см.

Повива́лка, Ба́ба 4.

Приёмный – при́ймальний. *-ёмный день* – при́ймальний де́нь. *-ёмный покой*, см. **Покой**.

-ёмный зал – віта́льна за́ля (Крим.). *-ёмная комната*, см. **Приёмная**. *-ёмная больничная*

книга – вписо́ва кни́га для хворі́х. *-ёмная ложка* – порці́йна ло́жка. *-ёмный экзамен* –

вступні́й іспит. *-ёмный отец* – названий ба́тько. *-ёмная мать* – названа ма́ти. *-ёмный сын*

– син при́браний, а та́кже см. **Приёмыш**. *-ёмная дочь* – при́ймачка, годова́нка.

Приёмочный – при́ймальний.

Приёмщик, -щица – при́ймач, при́ймачка.

Приёмыш – 1) (*воспитанник*) годова́нець, годова́ник, (*о девочке*) годова́нка, годова́ниця; при́ймак, при́ймит, при́ймачка, ум. при́ймаче́нко, при́ймача́ (-чати); 2) (*зять принятый в дом*) при́ймак, при́ймит. [То не син його́, а при́ймак (Звиног.)]. *Быть -шем* – у при́ймах бу́ти.

Приесть, -ся, см. **Приеда́ть, -ся**.

Приехать, см. **Приезжа́ть**.

Прижаривать, -ся, прижарить, -ся – припіка́ти, -ся, припекти́, -ся, підпіка́ти, -ся, підпекти́, -ся, присма́жувати, -ся, присма́жити, -ся, пришкварюва́ти, -ся, пришкварити, -ся.

Прижаренный – припече́ний, підпече́ний, присма́жений, пришкваре́ний.

Прижа́тие, см. **Прижима́ние**.

Прижа́ть – 1) см. **Прижима́ть**; 2) см. **Прижина́ть**.

Приже́чь, см. **Прижига́ть**.

Приживалец – нахлі́бник, при́ймак, комі́рник; дармо́їд.

Прижива́лка – нахлі́бниця, при́ймачка, комі́рниця; дармо́їдка, дармо́їдниця.

Прижива́ние – 1) *и сов. прижитие детей* – прижива́ння, прижиття́, наро́джування, наро́дження діте́й; 2) (*проживание из милости*) при́йми (-мів), прожива́ння з ла́ски у ко́го.

Прижива́ть, прижить – 1) прижива́ти, прижи́ти. [Прижи́ти сина́, дити́ну]; 2) (*проживать у кого*) при́ймакува́ти, жи́ти з ла́ски у ко́го, жи́ти на ласка́вому хлі́бі. **Прижитый и Прижитой** – прижитий.

Приживля́ть, приживи́ть – приживля́ти, приживи́ти.

Прижиг, см. **Прижига́ние**.

Прижига́ние, прижже́ние – припіка́ння, припече́ння, припа́лювання, припа́лення, прис[ш]ма́лювання, прис[ш]ма́лення, (*кислотой, щёлочью*) витравля́ння, витравле́ння.

Прижигательный – припальні́й. *-ный прибор* – при́лад до припіка́ння, до припа́лювання.

Прижига́ть, приже́чь – 1) припа́лювати, припалити, (*о мног.* поприпа́лювати),

прис[ш]малювати, прис[ш]малити, (о *мн.*) поприс[ш]малювати, припікати, припекти, (о *мног.*) поприпікати. **-жигать, -жечь рану** – припікати, припекти рану; 2) (*сжигать*) випалювати, випалити. **Прижжённый** – припалений, прис[ш]малений, припечений.

Прижигаться, прижечься – припалюватися, припалитися, прис[ш]малюватися, прис[ш]малитися, припікатися, припектися, бути припаленим, прис[ш]маленим, припеченим.

Прижиливать, прижилить – замотувати, замотати, замахорювати, замахорити, замохувати, замохати, (о *мн.*) позамахорювати, позамохувати.

Прижим – 1) *см.* **Прижимание**; 2) *см.* **Пресс, Жом, Тиски**; 3) (*бастрык*) рубель (-бля), дру[ю]к (-ка).

Прижимала – жмікрút, глітай (-ая).

Прижимание, прижатие – 1) притискання, притиснення, притулювання, притулення, (*к сердцу, груди*) пригортання, (*ушей*) щулення, прищулювання, прищулення, прищурювання, прищурення; 2) *см.* **Притеснение, Угнетение**.

Прижимать, прижать – 1) тиснути, притискати, притискувати, притиснути, тулити, притуляти, притулювати, притулити, (о *мног.*) попритулювати, (*к сердцу, груди*) пригортати, пригорнути, (*придавить*) придушувати, придушити, причавлювати, причавити що до чого. [Не могла говорити, притискала рукою серце і важко дихала (Коцюб.). Втішно притискає рибку до серця (Л. Укр.). Діти, що тулять обличчя до колін матірок (Коцюб.). Обнимав Олесю в танцях і пригортав до себе (Неч.-Лев.). Притиснули дверима хвіст собаці (Звиног.). Причавив дверима пальця]. **-мать, -жать уши** – щулити, прищулювати, прищулити, прищурювати, прищурити вуха. **-жать к стене (переносно)** – загнати в тісний кут когось, напнути когось. **-жать (о морозе)** – притиснути, потиснути. [Який мороз притиснув. Коли студінь потисне, не хвилює вода (Франко)]; 2) *см.* **Притеснять, Угнетать. Прижатый** – 1) притиснутий, притулений, (*к сердцу, груди*) пригорнутий, (*придавленный*) придушений, причавлений, (*об ушах*) прищулений, прищурений. **-жатый к стене** – припертий до стінки; 2) *см.* **Притесненный, Угнетенный**.

Прижиматься, прижаться – 1) тулитися, притулюватися *и* притулятися, притулитися, горнутися, пригортатися, пригорнутися до когось, до чого, прищулюватися, прищулитися, прищурюватися, прищуритися, притискатися, притиснутися, припадати, припасти, (*друг к другу*) стулюватися, стулитися. [Тулилася до парубка (Грінч.). Притуляється до його плеча головою (Л. Укр.). У куточок горнувся (М. Вовч.). Притулилися до вікна (Васильч.). Притиснулася до мене (Крим.). Притисся до стіни. Сидимо на могилі, стулившись, самотні (Васильч.); 2) (*скупиться*) скупитися, скупувати, труситися.

Прижимисто – крутенько, окрутисто, утискувати.

Прижимистость – окрутистість, утискуватість (-ости).

Прижимистый – крутенький, окрутистий, утискуватий; скупенький, скупердяй (-дяя), скупіндя (-ді), скупердяга.

Прижимка – гніт (*р. гніту*), утиск (-ку), притиск, причіпка.

Прижимщик, -щица – утискач, утисник, -нийця, гнобитель, -лька.

Прижин (*прибыль в ужине*) – прижин (-ну).

Прижинать, прижать – 1) *что (выжать)* – вижинати, вижати (вижду, -неш), повижинати (все); 2) *чего* – прижинати, прижати (прижну, -неш) чого (*напр.* жита).

Прижить, см. Приживать.

Прижиться – (о *человеке, животном*) обжитися, оговтатися, приговтатися, призвичаїтися до чого; (о *растении по пересадке*) прийнятися, принатуритися.

Прижмуривать, прижмурить – примружувати, примружити, прижмурювати, прижмурити, приплющувати, приплющити (очі); (*об одном глазе насм.*) заскалювати, заскалити, пришкулювати, пришкулити око. [Озвався він, око пришкуливши (Свидн.). Мовчки сидів,

- приплющивши очі (Грінч.). **Прижмуренный** – примружений, прижмурений, приплющений, (об одном глазе) заскалений, пришколений. **-ться** – мружитися, жмуритися трохи, примружитися, прижмуритися, прищулитися. [Примружились гаї (Тич.).]
- Прижучить кого** – притиснути, прикрутити когo; см. **Прижать (кого)**. [Так він нас тією роботою прикрутив, що і вгору ніколи глянути].
- Приз** – приз (-зу). [Одержав на перегонах (скачках) перший приз (першого приза)].
- Призадумываться, призадуматься над чем** – загадуватися, загадатися, задумуватися, задуматися, замислюватися, замислитися (трохи) про що *и* над чим. [Загадався, похилившись головою він на руку (Грінч.).] *Это заставляет -маться* – це змушує замислитися. *Тут есть над чем -ться* – тут є над чим замислитися, тут є про (ві)що подумати.
- Призакрывать** – (ставни, двери) причинити, (во мн.) попричиняти (віконниці, двіри).
- Призанимать, признанья чего** – позичати, позичити, запозичати, запозичити, позичатися, запозичатися, запозичитися, чогó в когo; розживатися, розжитися у когo на що *и* чогó; (пренебр.) хватати, ухватити, хватнути, хапати, ухопити, хапнути чогó. [Обридло вже щодня позичатися в людей то того, то сього (М. Грінч.). У його завсіди можна трохи грошенят запозичитися. Чи не можна у тебе на тютюн часом розжитись? Розжився у його грошенят трохи. (М. Грінч.). То в того хватне, то в того вхопить, а віддавати не любить (М. Грінч.).]
- Призапасти** – припасти, напорити, узапасити, напахати. [А я сухарів такі взапасила: буде на квас (Черн.). Напахав оце одежі собі доброї (Пирят.).] **-стись, см. Запаситься.**
- Призапереть** – (на замок) примкнути; (дверь, окно) причинити, (о мн.) попричиняти що (двері, вікна). **Призапертый** – причинений.
- Призирать, призрять кого к чему** (прельщать) – приваблювати, привабити, причаровувати, причарувати когo до когo, до чогo; срв. **Пристращать. -ться чем** – зваблюватися, звабитися чим, (к чему) прилюблятися, прилюбитися до чогo; срв. **Прильщатся, Пристращатся (к чему), Зариться.**
- Призасохнуть** – присохнути, присохти, присхнути, (о мн.) поприсихати. **Призасохший** – присохлий.
- Призасушить, -ся** – присушити, -ся.
- Призатворить** – причинити, (о мн.) попричиняти (трохи) що.
- Призатихать, призатихнуть** – притихати, притихнути трохи, ущухати, ущухнути трохи. [Діти притихли (ущухли) трохи. Вітер трохи вщух].
- Призвание** – 1) (действ.) покликання, прикликання, поклик (-ку); 2) (наклонность) покликання; натура. [Збуджене вже літературне покликання тягло його до письменства (Єфр.). Белетристика не є моє покликання (Крим.).] *Следовать своему -нию* – іти за своїм покликанням, іти за своєю натурою.
- Призванный** – покликаний до чогo, до когo. *Я не -ван к этому* – я не покликаний до цього, я до цього не степний. См. **Призывать.**
- Призвать, см. Призывать.**
- Приземистый** – (о человеке и растении) присадкуватий, осадкуватий, приземкуватий, окоренкуватий, оцупкуватий, карлуватий, (сущ.) (о челов.) приземок (-мка). [Отець Степан був невеликий на зріст, присадкуватий, товстенький (Н.-Лев.). Його присадкувата постать (Єфр.). Миршаві, приземкуваті куці].
- Призирать, призрывать, призреть кого** – пі[е]клуватися, попіклуватися, опікуватися ким *и* про когo, брати, взяти когo на своє піклування, на свою опіку, клопотатися, поклопотатися про когo *и* ким, дбати, подбати про когo, (приютить) давати, дати притулок когo, притулити, прихистити когo.
- Призма** – призма, граняк (-ка).
- Призматический** – призматичний.

Призмовый – призмовий.

Признавание – 1) визнання чого, признавання чого, в чому, узнавання чого; 2) визнання, вважання, узнавання когось за когось, за що; 2) пізнавання, угадування когось, чого. *См.*

Признавать.

Признавать, признать – 1) *что, кого (брать за истину)* – визнавати, визнати, признавати, признати, узнавати, знати що, когось. [Вони не визнавали римських богів і всього старого ладу (М. Лев.). Я визнаю свою помилку. Він не визнає ніяких обов'язків. Я признаю єдиного лиш бога (Крим.). Хто признає мене перед людьми, і я признаю його перед отцем моїм (Єванг.). Ти сама признала свою провину (Л. Укр.). Загальна маса великий за ним (Коцюбинським) узнавала талант (Єфр.)]. **-вать за кем что** – признавати комусь що *и* визнавати, узнавати за ким що. [Всякому народові признають його право, а українцям – зась (Стебн.). Хоч не маєм театру, йому признаємо славу першого комедіянта (Франко). А чи визнають вони за нами які-небудь непорушні права? (Крим.)]. **-вать, -нать кого, что (признаваться, к кому, к чему)** – признаватися, признатися до когось, до чого. [Ми на ярмарку стрілися, то він і признався до мене (Липов.). Василь признався до того ножа. Надто вже багато людей призналося до тієї думки (О. Пчілка). Це його обов'язок, коли він тільки признається до якихсь обов'язків (Н. Рада). Образа була-б для бога, якби хто признався до нього для хвилевої користі (Л. Укр.). Вони до мене не признаються, бо дуже багаті, а я вбогий]; 2) **-вать, -нать кого, что кем, каким, чем (считать)** – визнавати, визнати, вважати, вважити, узнавати, знати когось за когось, за якого, що за що (*и редко* ким, чим); *см.* **Считать**. [Сучасники не визнавали його за генія. Міклошич завсідги визнавав українську мову за самостійну (Грінч.). Козаки слухають тільки того, когось своїм старшим сами узнають (Куліш)]. **-знаю это полезным** – визнаю це за корисне. **-нать что-л. нужным, необходимым** – визнати щось за потрібне, за необхідне. **-наю за благо** – при[ви]знаю за добре; 3) *кого, что (узнать, распознать)* – пізнавати, пізнати, угадувати, угадати когось, що; *см.* **Узнавать**. [В зів'ялих листочках хто може вгадати красу всю зеленого гаю? (Франко). Чи зостріє, що признає Катерину, привітає сина? (Шевч.)]. **Признанный** – 1) визнаний, признаний, uznаний; 2) визнаний, вважений, uznаний за когось, за що; 3) пізнаний, угаданий.

Признаваться, признаться – 1) визнаватися, признаватися, бути ви[при]знаним від когось; визнаватися, вважатися, узнаватися, бути визнаним, вваженим за когось, за що; пізнаватися, угадуватися, бути пізнаним, угаданим (*оттенки см. Признавать*); 2) *кому в чём* – признаватися, признатися комусь в чому, визнавати, визнати що (на себе), (*о мн.*) попризнаватися; (*хвальнось, хвастаясь*) хвалитися, похвалитися комусь про що; *срв.*

Сознаваться. [Настя призналась матері, що любить Гната (Коцюб.). Боїться йому признаватися (Грінч.). Хто такий дурний буде, щоб сам на себе визнавав такє (що вбив) (М. Вовч.). Слухай, щиро тобі визнаю (Куліш). Він радів, хвалився Маланці і вірив (Коцюб.). Він-же й знав, а не похвалився про це нам (Кролевеч.)]. **-ться в любви кому** – освідчатися, освідчитися комусь, освідчати, освідчити, визнавати, визнати комусь кохання (любів).

[Освідчилися ви по правді досконало (Самійлен.). Ви навпростець мені освідчили кохання (Самійл.). Він пані визнавав любов свою (Куліш)]. **-наться в преступлении, в воровстве** – признатися в злочині, у злодійстві. **-наться, люблю поспать после обеда** – признатися, люблю поспати по обіді. [Признатись, по обіді звик я спати (Самійл.)]; 3) **-ться к кому, к чему** – признаватися, признатися до когось, до чого.

Признак – 1) ознака, познака, признака, прикмета, знак (-ку), слід (-ду) чого. [Це ознака духової слабости (Єфр.). Хоч як шукав, та не побачив навіть і познаки (Крим.). І признаки навіть нема теперки, що був став (Камен. п.)]. **Верный -знак** – певна ознака. **Существенный -знак** – істотна ознака. **Отличительный -знак** – відмінна ознака *или просто* відміна, відзнака. [Розум – ця відзнака людини]. **По внешним -кам** – з зовнішніх ознак. **Поступок этот есть -знак прекрасной души** – вчинок цей – прекрасної душі ознака. **-ки болезни** –

ознаки (признаки) хороби. *При малейшем -ке опасности* – при найменшому знаку небезпеки. *От прежней красоты и -ка не осталось* – від попередньої краси і знаку (сліду, позначки) не лишилось. *Видеть в чём -знак* – бачити в чому прикмету, ознаку *и т. д.*, мати що за знак. [Учитель тільки кивнув; се вже мали за знак, що сердитий, і примічали (Свидн.)]. *Быть служить, являться -ком чего* – бути ознакою, прикметою *и т. д.* чого, правити (*служить*) за ознаку чого. *Это есть, является -ком силы* – це – ознака сили. *Нет и -ка кого, чего* – нема й знаку (сліду, признаки, натями), нема й зазору (зазором), нема й прислідку когось чого. [Ніде й знаку не було якогось житла. У його курей і зазором нема (Черк. п.). Його й прислідку тут не було]. *Отвечать каким-л. -кам (иметь их)* – мати ознаки які. *-ки делимости, мат.* – ознаки подільності; 2) (*примета предвещательная*) прикмета; см. **Примета**. [Де погана прикмета, що курка півнем заспівала]. *Хороший -знак* – добра прикмета.

Признание – 1) (*чего*) визнання, признання, визнання, признання чого, (*в чём*) признання в чому. [Казав собі: піду, признаюся... та й зупинявся: якийсь страх перед тим признанням обіймав його (Грінч.). По його визнанням стала громада радитись, що робити (М. Вовч.). Визнання соціальної революції]. *-ние в любви* – оспівчення, признання (в коханні). *-ние прав наследника* – визнання прав спадкоємця. *Сделать неосторожные -ния* – зробити необачні признання. *Добиваться, добиться -ния* – добуватися, добутися признання від когось, (*диал.*) нуждати когось (щоб признався). [За ті гроші, що вкрадено, нуждають парубка в розправі (Волч. пов.)]. *Исторгнуть -ние у кого* – вирвати, видобути признання в когось; 2) *кого кем, чем* – визнання, визнання, узнання когось за когось, за що. [Узнання нашого українського язика за окремий язык (Н.-Лев.)]; 3) *кого, чего (узнание)* – пізнання когось, чого.

Признательно – вдячно. [Глянув так вдячно на Павла (Грінч.)].

Признательность – вдячність (-ности), подяка. *Примите мою -ность* – прийміть мою подяку.

Признательный, -лен – вдячний комусь *и до когось*. [Я дуже вдячний вам за послугу. Не багачко людей, що-б я був до них таким вдячним (Єфр.)].

Признать, -ся, см. Признавать, -ся.

Призовый – призовий.

Призор – 1) (*присмотр*) догляд (-ду). [Діти ростуть без догляду]. *Скот пасётся без -ра* – скот пасється без догляду, самопасом (самопаски), пустопас; 2) см. **Призрение**.

Призрак – примара, мара, (*ув. марище, марюка*), мана, (*реже манія*), омана, обмара, (*привидение*) привид (*мн. привиди и привиддя*), привиддя, поява, маняк (-ка), (*обман, мираж*) облуда, марево, обмана. [Щастя – примара: його немає на світі (Васильч.). І немов криваві примари насувались на місто (Коцюб.). Се голодної смерті мара (Л. Укр.). Се не мана – перед очима твоїми матінка твоя (Греб.). Перед неї стояла не Гаїнка, а якась мара бліда, страшна (Грінч.). Що се таке? Се не мара; моя се мати і сестра (Шевч.). Серед хаосу дивовижних марищ (Л. Укр.). Якась страшна поява (Леонт.). І мовчки привидом блукай (Олесь). Привид народнього бунту (Леонт.). Перед тим привидям страшної правди (Л. Укр.). Привиддя безсонної ночі (Л. Укр.)]. *-рак счастья* – примара, марево щастя. *-рак смерти* – примара, мара смерті. *-ки больного воображения* – примари х(в)орої уяви. *Обманчивый -рак* – облудна мара (примара, мана, обмара). *Сражаются с -ками* – воюватися (битися) з примарами (привидами, маняками). Срв. **Привидение**.

Призраковый – примаровий, обмаровий.

Призрачность – примарність, облудність (-ности).

Призрачный – примарний, обмарний, (*обманчивый*) облудний, (*мнимый*) уявний. [Примарні образи з його молодости (Корол.). Він був царем над цим облудним світом (Крим.)]. *-чно* – примарно, облудно, уявно.

Призрывать, см. Призирать.

Призрєние *кого* – піклування про ко́го, опікування, опіка ким. *Дом общественного -ния* – дім, будинок громадського піклування, -кої опіки, громадський притулок.

Призреть, Призрить, см. **Призирать**.

Призѣв – 1) (*приглашение*) за́клик (-ку), (*редко*) за́зив (Куліш) ко́го до чо́го, (*клич, зов*) поклик (-ку) до чо́го; см. **Призывание**. [За́лики до боротьби (Єфр.). Не дуже поспішались одгукуватися на той за́клик (Єфр.). Поклик до слова, як могутчої зброї людської (Єфр.). Поклик до бою (Франко)]. -зѣв *к порядку* – за́клик до порядку; 2) -зѣв (*к отбыванию воинской повинности*) призов (-зову), призва (до війська). [На призов іти (Звиног.). Ходів на призву брати жеребок (Київщ.)]; 3) (*возвание*) відозва; срв. **Воззвание**.

Призывание *кого* – закликання, прикликання, кликання ко́го. -ние *к исполнению долга* – закликання до виконання обов'язку, повинности. -ние *к порядку* – закликання до порядку. -ние *в свидетели кого, чего* – свідчення ким, чим.

Призывать, призвать – 1) *кого куда, к чему* – за́кликати, за́кликати, при́кликати, при́кликати, клі́кати *и* покликати, покликати ко́го куди, до чо́го, до ко́го. [За́ликає до милосердя (О. Лев.). В боротьбі за свою індивідуальність особа людська кличе собі на допомогу всі засоби свого розуму (Єфр.). Сказав при́кликати собі слуг тих (Єванг.). Лицарський дух покликав усю Польщу до бороття з азіятами (Куліш)]. -вать *к чему* – за́кликати ко́го до чо́го. -вать *к исполнению долга* – за́кликати (кликати) до виконання обов'язку. -вать *к порядку* – клі́кати (покликати), за́кликати (закликати) до порядку ко́го. -вать *к оружию* – клі́кати, за́кликати до зброї; 2) -вать, -звать *кого к себе, к кому* – при́кликати, при́кликати, клі́кати, покликати, покликати, за́кликати, за́кликати, звати, призвати ко́го до себе, до ко́го; см. **Звать, Приглашать**. -вать *в свидетели кого, что* – свідчитися (посвідчитися) ким чим, посилатися (послатися) на ко́го, на що́. [Не зра́дник я! Я свідчусь бо́гом – ні (Грінч.). Свідчився цїган своїми дітьми (Приказка). На всіх сусідів посилаюся, що я не злодій]. -ваю *в свидетели моей невиновности небо и землю* – свідчуся не́бом і землею, що я не винний. -вать *к отбыванию воинской повинности* – призвати, клі́кати до відбування військової служби (до війська) (*собственно*: клі́кати до війська = **призывать в войска**). *Бог его -вал (он умер)* – бог покликав (узав) його́ до себе. -зывать *имя божие* – бо́жкати, узивати бо́га. **Призванный** – за́кликаний, покликаний, при́кликаний до чо́го, до ко́го, призваний до ко́го. -зван *к чему (самою природою)* – покликаний до чо́го. [Я почуваю, що я покликаний до якоїсь шіршої й вищої діяльності (Неч.-Лев.)]. -ный *в войска, к отбыванию воинской повинности* – призваний, покликаний до війська, до відбування військової служби. -ться – за́кликатися, при́кликатися, бу́ти за́ликаним, покликаним. *Он -ваётся в суд, к суду* – його́ тягнуть до суду, кличуть на суд.

Призѣвник – призовник (-ка).

Призѣвной, призѣвный – (*призывающий*) зази[о]вний, за́кличний. [Зазивний лист до української інтелігенції (Куліш). Прибув я з зазивними листами від Хмельницького (Грінч.). Зазивна пісня (Звиног.)].

Призѣвочный – 1) см. **Призѣвной**; 2) (*к призыву относящийся*) за́ликівий, що-до призо́ву, що-до при́зви (належний).

Прииск – 1) *действ.*, см. **Приискание, -кание**; 2) **прииск** (*что приискано, найдено*) – знахідка; 3) копальня, ко́пня. *Золотые прииски* – золотоко́пні (-пень), золотокопальні (-лень), золоті ко́пні, копальні. [Уті́к з тюрми й тинявся по всіх усюдах, був на золотих копальнях у Сибіру, на уральських заводах (Черкас.)]. *Рудные -иски* – рудокопні, рудокопальні.

Приискание – при[під]шука́ння, ви́шукування чо́го.

Приискание – при[під]шу́кування, ви́шукування, (*путём расспросов*) на́питування чо́го. [Обов'язкове ви́шукування ро́боти безробітним (Кас.)].

Приискать, приискать – при́шукати, при́шукати, підшу́кувати, підшу́кати, ви́шукати,

вишукати ког^о, що, чог^о; прибира́ти, прибра́ти чог^о (напр., спосо́бу я́ког^о); (*путём расспросов*) напитувати, напита́ти; (*путём высматривания*) наглядати, гляді́ти, нагледі́ти. **-ка́ть**, см. *ещё Найти*. [Пришука́в собі́ жінку до мисли. Гляді́ть собі́ кращо́ї найми́чки (Коцюб.). Напита́в собі́ робо́ту]. **-ка́ть кому́ место, комнату** – під[при]шука́ти, знайти́ кому́ посаду, кімнату. **-ва́ть, -ка́ть средства к пропитанию** – під[ви]шукува́ти, під[ви]шука́ти засоби на прожиток. **Приисканный** – пришуканий, під[ви]шуканий, знайдений, напита́ний, нагледжений. *У нас -кана железная руда* – у нас знайдено залі́зну руду́. **-т́ся** – при[під]шукува́тися, при[під]шукати́ся, вишукува́тися, вишукати́ся, (*сов.*) знайти́ся. **-ка́лся мастер** – знайшовся майстер.

Прийти, -сь, см. **Приходит, -ся**.

Приказ – 1) наказ, приказ, розказ (-зу), зага́д (-ду), (*стар.*) розказання, (*предписание*) при́пис (-су). [Невже кривавий наказ оце́й дала вам королева? (Грінч.). Біда не знає приказу (Ном.). А батько на́че забув па́нський зага́д (М. Вовч.). Лісник пильнува́в па́нського розказу (М. Вовч.)]. *Строгий -каз* – го́стрий, суво́рий наказ. **-каз по армии** – наказ військо́ві. *По -зу* – з наказу. *Согласно -зу и -за* – згідно з наказом, відповідно до наказу. *Во исполнение -за* – виконуючи наказ. *Уплатить тому-то или его -зу* – заплати́ти такому-то або́ за його́ наказом. *Дать -каз* – наказати́ тому, наказ(а) ви́дати. *Исполнить -ние* – розказ (наказ) учини́ти, викона́ти; 2) *стар. (учреждение)* – приказ (-зу); 3) *стар., см. Завещание*.

Приказание – наказ, приказ, розказ (-зу), розказання; см. **Приказ**. [Ніко́ли приказу тво́го не переступи́в (Єванг.). Я во́лі й розказання́ його́ коро́лівської ми́лости проти́вен бу́ти не хо́чу. (Ор. Левиц.)]. *По -нию* – з наказу чийо́го. *Делать по чьёму-л. -нию* – робі́ти, чини́ти з чийо́гось наказу. *Исполнять, -нить чьё -ние* – виконува́ти, викона́ти чий наказ *и т. д.*; чини́ти, учини́ти во́лю чию́. *Впредь до -ния* – аж до наказу.

Приказательный – наказо́вий, імперати́вний. [Кожна імперати́вна фра́за повто́рюється двічі (Л. Укр.)].

Приказнослужитель, см. Приказный.

Приказный – 1) *прил.* приказний, канцеля́рійний. **-ный слог** – канцеля́рійний склад, штиль. **-ная строка, -ный крючок (насм.)** – сіпа́ка, посіпа́ка; см. *ещё Взятчик*; 2) *сущ.*, канцеля́риста, пи́сар (-ря), пи́сарчук, службо́вець з приказу.

Приказчик – 1) (*надсмотрщик*) приго́нич, пригі́нчий (-чого), осаву́л, осаву́ла, за́казник; (*при гуме*) гу́менний; (*руссизм*) прика́жчик. [Прихо́дять приго́ничі, наби́рають робо́тників (Звин.). А за́казник, вставши́ рано, кри́чить під ви́конце, що́би йшли на па́нщину]; 2) (*в лавке*) продаве́ць (-вця́), крамарчу́к, (*руссизм*) прика́жчик.

Приказчица – прода́вниця, (*руссизм*) прика́жчиця.

Приказчий – 1) приго́ницький, за́казницький, осаву́льський; 2) продаве́цький, (*руссизм*) прика́жчицький.

Приказывание – нака́зування, зага́дування чо́г^о кому́.

Приказывать, приказать – 1) *кому́ что* – нака́зувати, наказати́, ка́зати, сказа́ти, розка́зувати, розказати́, зага́дувати, загадати́, заказува́ти, заказа́ти, (*велеть*) велі́ти, звелі́ти (звелі́ти *часто употр. в знач. приказать*), (*о мн.*) пона́казувати, позага́дувати кому́ що, що́ робі́ти. [Він що́сь нака́зував різкі́м го́лосом, ко́ротно й вла́дно (Коцюб.). І наказала́ взяти́ ка́мінь (Л. Укр.). Що́ загада́єш – геть-усе́ зроблю́ (Крим.). Я так розка́зую (кажу́), так ма́є бу́ти. Казав собі́ насипати висо́ку моги́лу (Пісня). Умира́ючи ба́тько сказа́в мені́ не кі́дати вчи́тися. Звелі́в йому́ при́йти за́втра (Звин.)]. *Строго -зать* – го́стро (при́кро) наказати́. *Что -жете?* – що́ звелі́те? що́ ска́жете? я́кий наказ бу́де? *Как -жете* – як звелі́те, як ска́жете, як схоче́те. **-зал вам кланя́ться** – ка́зав (велі́в) вам кла́нятися, ка́зав вас ві́тати. **-казал доложить о себе** – ка́зав допові́сти про се́бе; 2) **-зывать где, кем** – верхово́дити ким *и над ким*, старшинувати́ над ким, ору́дувати ким, чим, де; см. **Верховодить, Управлять, Начальствовать**; 3) *что кому*, см. **Поручать**; 4) см. **Завещать**; 5) **-зать (позволить)** – дозво́лити кому́ що. **-жите мне**

сесть – дозво́льте мені сісти. **-жете мне продолжатъ** – дозво́лите мені да́лі вести́. **-зал долго жить (умер)** – (на)каза́в до́вго жити. **Приказанный, -зан** – наказаний, зага́даний, звелений. [Наказа́но (звелено) і́хати нега́йно]. **-ться** – наказува́тися, зага́дува́тися, бу́ти наказани́м, зага́дани́м ко́му від ко́го.

Прикаліток – фі́ртка *и* хві́ртка, ф[хв]і́рточка. *Борода с ворота, а ум с -ток* – під но́сом ліс, а на ро́зум ще й не о́рано; ви́ріс до не́ба, а ду́рний як тре́ба.

Прика́лывание – 1) прико́лювання, пришпилюва́ння, пристро́млюва́ння, приштри́кува́ння; 2) доко́лювання.

Прика́лывать, прико́лотъ – 1) *что к чему* – прико́лювати, прико́лоти, (*булавкой, иголкой и т. п.*) пришпилюва́ти, пришпилі́ти що до чо́го; (*пригвоздитъ копъём, колом и т. п.*) пристро́млюва́ти, пристро́мити, приштри́кува́ти, приштри́кнути ко́го, що до чо́го; (*о мн.*) поприко́лювати, попришпилюва́ти *и т. д.* [Взяв роже́н і приштрикнув її у потилицю до землі (Гринч. II). Закопа́й і осічиною́ пристро́ми]; 2) *кого (заколотъ)* – доко́лювати, доко́лоти, зако́лоти. [Доко́лов його́ шаблею]. **Прико́лотый** – 1) прико́лений *и* прико́лотий, пришпи́лений, пристро́млений, приштри́кнутий. *Бабочки -лоты под стеклом* – метели́ки пришпи́лені під склом; 2) доко́лений *и* доко́лотий, зако́лений *и* зако́лотий. **-ться** – 1) прико́люва́тися, пришпилюва́тися, пристро́млюва́тися, приштри́кува́тися, бу́ти прико́лени́м, пришпи́лени́м *и т. д.*; 2) доко́люва́тися, бу́ти доко́лени́м.

Прика́нчивать, прико́нчить – 1) *что (работу, дела)* – кінча́ти *и* кінчи́ти, скінчи́ти (кінчи́ти), прикінча́ти, прикінчи́ти (пра́цю, спра́ви), робити, зроби́ти кіне́ць чо́му, (*о мн.*) покінча́ти (всі спра́ви); *см. Конча́ть, Ока́нчивать*. [Цензу́ри аж тепе́р зду́жають зроби́ти кіне́ць украї́нській спра́ві (Єфр.); 2) *кого (добить, умертвить)* – кінча́ти, кінчи́ти, докінча́ти, докінчи́ти, (*только сов.*) упо́рати, ріши́ти ко́го. [А ввече́рі мій Яре́ма поки́нув Окса́ну: ля́хів кінча́ (Шевч.). А Виго́вський Пушка́рівців докінча́в, без оца́дку руба́в (Куліш). Як піймаю́, дак я його́ там і рішу́ (Борз.)].

Прика́пывать, -ся, прико́пить, -ся – призби́рувати, -ся, призби́рати -ся; *срв. Скопи́ть*. [Чима́ло гро́шей призби́ралося].

Прика́пывать, прико́пать – прико́пувати, прико́пати чо́го, що. [Ще тро́хи прико́пала на ка́пусту].

Прикарма́нивание – приби́рання до кеше́ні, до рук, привла́щування чо́го (гро́шей).

Прикарма́нивать, прикарма́нить – приби́рати, прибра́ти до кеше́ні, до рук що, (*присваивать*) привла́щувати, привла́стити що (гро́ші). **Прикарма́ненный** – (*о деньгах*) прибра́ний до кеше́ні, до рук, привла́щений.

Прикармливание – 1) прина́джування, зна́джування годі́влюю (і́жею); 2) підгодо́вування; 3) частува́ння, підмог(о)ричува́ння ко́го.

Прикармливать, прико́рмить – 1) прина́джувати, прина́дити, зна́джувати, зна́дити (і́жею, годі́влюю) ко́го. [Злоді́ї соба́к прина́джують (і́жею)]; 2) (*грудного ребёнка чем-либо, кроме молока матери*) підгодо́вувати, підгодо́увати; 3) (*потчевать, угощать нужных людей*) частува́ти, поча́стувати, (*могорычем*) підмог(о)ричува́ти, підмог(о)ричи́ти ко́го.

Прико́рмленный – прина́джений (годі́влюю, і́жею); підгодо́ваний; поча́стований, підмого́ричений. **-ться** – 1) прина́джувати́ся (годі́влюю), бу́ти прина́джени́м; 2) підгодо́вувати́ся, бу́ти підгодо́вани́м; 3) частува́ти́ся, бу́ти поча́стовани́м, підмог(о)ричува́ти́ся, бу́ти підмог(о)ричени́м.

Прикарпа́тский – підкарпа́тський, узкарпа́тський.

Прикарпа́тье – Підкарпа́ття, Узкарпа́ття. [Сяга́ла старода́вня Русь на за́хід со́нця до Ві́сли, на полуде́нь до Узкарпа́ття (Куліш)].

Прика́сание – торка́ння ко́го, чо́го *и* до ко́го, до чо́го, до[при]то́ркува́ння, до[при]торка́ння до ко́го, до чо́го *и* ко́го, чо́го, доти́кання до ко́го, до чо́го, дотуля́ння до ко́го, до чо́го *и* ко́го, чо́го.

Прикаса́ться, прикосну́ться *к кому, к чему и чему* – торка́тися, торкну́тися ко́го, чо́го *и* до ко́го до чо́го, доторкува́тися *и* доторка́тися, доторкну́тися, приторкува́тися *и* приторка́тися, приторкну́тися до ко́го, до чо́го *и* ко́го, чо́го, дотика́тися, до[і]ткну́тися до ко́го, до чо́го дотикати, до[і]ткну́ти ко́го чо́го, дотуля́тися, дотули́тися до ко́го, до чо́го *и* ко́го, чо́го. [Я й не доторкну́ся до тебе́ (М. Вовч.). Колесо́ бурчить і льоду́ не доторка́ється (Свидн.). А я дуба́ перескочу, що й не дотулю́ся (Пісня). Не приторка́йся до мене́ (Єванг.)]. *Он еле -нулся к нему́ рукой* – він ледві до[при]торкну́вся (до) його́ руко́ю.

Прикаспі́йский – надкаспі́йський, узкаспі́йський.

Приката́ть, см. I. Прика́тывать.

Прикаті́ть – 1) *см. II. Прика́тывать*; 2) (*приехать быстро экипажем*) прикоті́ти, приї́хати. [Прикоті́ла до ко́мори, бере́ чо́боти коркові́ (Пісня). Прикотів возик з писарем (М. Вовч.)].

Прика́тывание – 1) (*белья вальком*) прика́чування, (*катком*) ма́глюва́ння; (*дороги колесом*) на́кочува́ння, у́кочува́ння, (*пахоты вальком*) у́кочува́ння; 2) (*камня, чего либо катящегося*) при́кочува́ння, до́кочува́ння.

I. Прика́тывать, приката́ть – (*бельё слегка вальком*) прика́чувати, прикача́ти, (*катком*) прима́глювувати, прима́глювати, (*-ть всё бельё*) (покача́ти, (*на катке*) пома́глювати (всю бі́лизну); (*дорогу колёсами*) на́кочувати, на́котити, у́кочувати, у́котити, (*пахоть, шоссе вальком*) у́кочувати, у́котити. **Прикатанны́й** – (*о бельё*) прикачаний, прима́глюваний (*о дороге*) на́кочений, у́кочений; (*о пахоте, шоссе*) у́кочений. **-ться** – (*о бельё*) прика́чуватися, прима́глюватися, бу́ти прикачани́м, прима́глювани́м, (*обо всём бельё*) бу́ти покачани́м; (*о дороге*) на́кочуватися, (*о пахоти, шоссе*) у́кочуватися, бу́ти на́кочени́м, у́кочени́м.

II. Прика́тывать, прикаті́ть – *что (пригнать котом)* – при́кочувати, при́котити, при́то́чувати, при́то́чити що, (*много*) на́кочувати, на́котити, по́накочувати, по́прикочувати, по́при́то́чувати чо́го. [При́котів ка́меню́ку. Чи вас сю́ди хви́лею при́біло, чи ду́хом ти́хим при́котіло (Приказка). Бага́то ка́міння ту́ди на́котили (по́накочували). Ді́жки по́прикочуемо до рі́чки та ту́т і по́замочуемо (Харкі́вщ.).] **Прика́ченны́й** – при́кочений, при́то́чений. **-ться** – (*пригнаться котом*) при́кочуватися, при́коті́тися, при́то́чуватися, при́то́читися, бу́ти при́кочени́м, (*о многом*) на́кочуватися, на́коті́тися, по́прикочуватися, по́при́то́чуватися. [При́коті́всь до двере́й (Рудч.). Ска́зала: «руба́йсь, дере́во, вози́сь, дере́во, й клади́сь, дере́во». Ту́т як за́чало руба́ться, ко́тяться, скла́дається – та́ка ку́па на́котилась вели́ка (Рудч.)]. **-каті́ть, см. Прикаті́ть.**

Прика́чивать, прикача́ть *воды (добавлять качкою)* – на́ганя́ти, на́гна́ти ще во́ди.

Прика́чивать, прикача́ть и прика́чнуть *что к чему* – при́гойдувати, при́гойда́ти, при́гойдну́ти що до чо́го, (*волной ещё*) при́бива́ти, при́бити що до чо́го. [Хви́ля при́гойдну́ла човна́ до скелі́].

Прика́шивать, прикоси́ть – 1) *чего (прибавить)* – при́ко́шувати, при́коси́ти, вко́шувати, вко́сити що, чо́го; 2) (*вы[с]косить всё*) ви́кошувати, ви́косити, по́ви́кошувати, по́скошувати (*геть усе́*). **Прико́шенны́й** – 1) при́ко́шений; 2) ви́кошений, по́ви[пос]ко́шуваний. *Коса́ скоро -нашивается* – ко́са шви́дко тупи́ться.

Прика́щик, -щица, см. Прика́зчик, -чица.

Прикида́ть, см. Прикиды́вать.

Прики́дка – 1) (*действие*) докида́ння, до́кид (-ду); 2) до́кидка, на́кидка. [Да́в де́сять ху́нтів доки́дки на де́сять пу́дів боро́шна]. *Срв. Прибавка.*

Прики́дной, -ки́дочный *товар* – (*добавленный*) при[до]ки́нутий, (*забракованный*) при[на]ки́нутий кра́м.

Прики́дчивы́й – 1) (*притворчивый*) при́ки́дливий, нещи́рий; *см. Притво́рный*. [Він нещи́рий: уда́є з себе́ зовсі́м не тако́го, яки́й він спра́вді (М. Грінч.)]; 2) (*прилипчивый*) чи́пкий.

Прики́дчик, см. Притво́рщик.

Прики́дывание – 1) прикида́ння чо́го до чо́го; 2) прикида́ння, докида́ння, підкида́ння, накида́ння; 3) прикида́ння кому́ чо́го; 4) прикида́ння, приміря́ння; 5) прикида́ння, прива́жування. *Оттенки см. Прикидывать.*

Прики́дывать, прикида́ть и прики́нуть – 1) *что к чему (прибросать)* – прикида́ти, прики́нути, (*о мн.*) поприкида́ти що до чо́го; *см. Прибрасывать.* [Прикида́ти зе́млю до огорожі, до стіни, до дерева]; 2) *что кому, к чему (прибавлять)* – прикида́ти, прики́нути, докида́ти, доки́нути, накида́ти, накі́нути що кому́, що до чо́го; *срв. Прибавлять.* [Довідавшись, що земля подорожчала, прики́нули й собі по карбованцю на десятині (Грінч.). Купила в його дві сотні огірків, так він мені десяток доки́нув без грошей (М. Грінч.). Підки́нь дров у піч]. *Дёшево даёшь, -ки́нь хоть рублик* – дешево даєш, накі́нь (прики́нь) хоч карбованчика. **-ки́нуть кому ребё́нка (подбросить)** – підки́нути кому́ дитину; 3) *кому что (забраковать)* – прикида́ти, прики́нути. [Кравчи́ха пога́но сукню пошила, так я їй і прики́нула. Попро́хала мене ху́стку купити, а тоді й прики́нула мені: «не така» ка́же (М. Грінч.); 4) *что (примерять)* – прикида́ти, прики́нути, приміря́ти, примі́рити що. [А прики́нь-но свитину, чи не ву́зька на тебе]; 5) *что на вес (проверя́ть)* – прикида́ти, прики́нути, прива́жувати, прива́жити, (*на счёт, на меру: проверя́ть, рассчиты́вать*) прикида́ти, прики́нути що. [Прики́нув на ру́ку (на о́ко) – ні, не бу́де трьох ху́нтів. Прива́жує на руці, мов силу в його́ зна (Квітка). Щось обмірковував, прикида́в, обраховував (Коцюб.)]. **-ки́нь на счетах, много ли всего́ будет** – прики́нь-лиш на рахівниці, чи ба́гато бу́де.

Прики́нутый – прики́нутий, доки́нутий.

Прики́дываться, прики́нуться – 1) *кем, чем* – прикида́тися, прики́нутися, удава́ти, уда́ти (з себе) ко́го, що, (*зап.*) чини́тися, робі́тися ким; *см. Притворяться.* [Заха́рко прикида́вся здивова́ним (Крим.). Уда́є з себе па́на. Він на́віть обра́женого уда́є (Єфр.). Не чини́ся глухи́м, коли́ тобі не позаступа́ло (Франко)]. **-ваться больным** – прикида́тися хворим, удава́ти хворо́го. **-ться бедняком** – удава́ти (удати) вбо́гого, бі́днитися и збі́днюватися, збі́днитися, ні́цтисся, знебо́житися, (*насм.*) зсинобо́житися. **-ться неживым** – удава́ти, уда́ти неживо́го, (*сов.*) знеживи́тися. [Соне́чко (*божья коровка*) вме́рло, лежи́ть, ніжки́ підобга́ло і не ворухне́ться – то воно́ знеживи́лось тільки (Борз.); 2) (*о болезн., преимущ. чирьях, роже, лишае, нарывах*) прикида́тися, прики́нутися, підкида́тися, підки́нутися, укида́тися, уки́нутися, (*сов.*) приятри́тися. [Прики́нулася (підки́нулася) бешиха. Підки́нувся чиря́к. Не ду́же з таким хворим, а то й тобі ця хвороба́ приятри́ться (М. Грінч.)].

Прикипа́ние – прикипа́ння.

Прикипа́ть, прикипе́ть – 1) прикипа́ти, прики́піти, (*о мн.*) поприкипа́ти до чо́го. [Молоко́ прики́піло до де́нця]; 2) (*крепко присыхать*) прикипа́ти, прики́піти, прикоря́ти, прикорі́ти до чо́го. [От як ка́ша прикори́ла – не віддереш]. **Прикипе́вший** – прики́пілий.

Прики́пь – (*накипь*) на́кип (-пу). [На́кипу в самова́рі ба́гато].

Прикла́д – 1) (*что приложено*) до́датак (-тку), дода́ча, при́дача; 2) (*ружейный*) прикла́д (-ду) (в рушні́ці), ру́ля; 3) (*у портных, поваров, пекарей*) до́клад (-ду), (*у поваров ещё*) до́датки (-ків). [От сукно, а твій до́клад (Самійл.). Як до́брый до́клад до тіста, то й паляни́ці до́брі бу́дуть (Лебед. п.). Сма́чно но зва́риш, як до́кладу нема́].

Прикла́дка – 1) (*дейст.*) прикла́дання, (*оконч.*) прикла́дження; 2) *см. Приклад 1.*

Прикладно́й – 1) (*прибавленный*) до́даний, прикла́дений до чо́го, прикла́даний (*прикладываемый*). **-ное прозви́ще** – прикла́дне (прикла́дане) прізви́ще *или просто* при́кладка; 2) прикла́дний. **-ная нау́ка** – прикла́дна нау́ка. **-ная математика** – прикла́дна математика; 3) (*о человеке*) пра́ктичний, до всьо́го зді́бний, го́лінний до чо́го.

Приклады́вание – 1) прикла́дання, приту́ляння чо́го до чо́го. **-ние печати** – притиска́ння печа́тки. **-ние руки к чему (канцел.)** – підпи́сування чо́го; 2) дода́вання, долу́чання чо́го до чо́го; 3) (*добавление*) до́кладання; 4) прикла́дання, до́кладання. *Оттенки, см.*

Приклады́вать.

- Приклада́ывать, приложи́ть** (*и прикла́сть*) – 1) *что к чему* – приклада́ти, прикла́сти *и* приложіти, (*прижмать*) притуляти, тулити, притуліти що до чо́го. [Прикладай щільніше одне до одного. Прикладала часом до вікна вухо і напружено слухала Коцюб.). Приложив ру́ку до се́рця, Тернове́ віття до се́рця коза́цького прикладає. Дай мені смо́лі, приложіти до бо́ку (Рудч.). Приклала (приложила) масти до болячки. Притуляла (тулила) попечену ру́ку до холодно́ї шибки]. **-вать печать** – притиска́ти (притиснути) печатку, печать до чо́го. [Моя ру́ка до діл твої́х нови́х не здужає печаті притиска́ти (Грінч.)]. **-вать, -жить руку к чему** (*подписаться*) – підписувати, підписати що, підписуватися, підписатися на чо́му. **-жить руки, работу, старание к чему** – прикла́сти, докла́сти, доложіти рук, пра́ці, дбанн́я до чо́го. **-жить свои знания к делу** – прикла́сти свої́х знанн́ів (сво́го знанн́я) до діла. **-жить науку к производству** – прикла́сти науку до виробни́цтва. *Ума не -ложу* – ради не дам (собі). [Ради не дам, що мені робити]. **-дывать, -ложить к губам что, губы к чему** (*отведать*) – при[до]туляти, при[до]туліти що до губі́в, губи до чо́го, (*пригубить*) пригублювати, пригубити що; 2) **-дывать, -ложить что к чему** – додава́ти, дода́ти, долучати, долучити, приточувати, приточити що до чо́го; *см. Прилагать, Приложить, Присоединять*. [Цьо́го докуме́нта треба долучити до справи. Пішучи-ж постановив я собі не то що джерело вказувати, та тут-же з його́ ви́писку приточіти (Куліш)]; 3) (*добавлять*) доклада́ти, докла́сти, доложіти чо́го, що. [Грошей тих не вистачило – довело́ся свої́х доклада́ти]; 4) (*примеряют, применяют*) приклада́ти, прикла́сти що до ко́го, до чо́го. [Чуже́ ли́хо до себе прикладай]. **-ть прозвище** – доклада́ти, докла́сти, приклада́ти, прикла́сти, приложіти прізви́ще, (*насмешл.*) докладку (прикладку) ко́му. [Вона́ мене́ злоді́юкою узива́ і всіякі докладки доклада́ (Квітка). Хто-ж це тобі́ таке прізви́ще приложив? (Стор.)]; 5) **-вать** – вигадувати, брехати; *см. Выдумывать, Врать*; 6) **-дывать, -класть** (*пристраивать камен. кладкой*) – примуровувати, примурувати що до чо́го. **-класть крыльцо** – примурувати ганок.
- Приклады́ваемый** – прикладаний, докладаний, (*прилагаемый*) додаваний, долучуваний.
- Приложенный и прикла́денный** – прикладений, докладений; доданий, долучений.
- Приклада́ваться, приложі́ться** (*и прикла́стися*) – 1) приклада́тися, прикла́стися, приложі́тися, бу́ти прикла́деним, приложе́ним, (*о печати*) притиска́тися, притисну́тися. [Довгий час загорьована ко́пійчина до ко́пійчини приклада́лася, поки насклада́лося грошеня́т на ха́ту (М. Грінч.). Почисти́ть печатку, бо нега́рно притиска́ється]. **-ться губами к чему** (*отведывать*) – до[при]туля́тися, до[при]тулі́тися губами до чо́го, пригублювати, пригубити що; 2) (*прилагаться*) додава́тися, дода́тися, долуча́тися, долучи́тися до чо́го; 3) (*добавляться*) доклада́тися, докла́стися, доложі́тися. [Скі́льки пра́ці докла́лось до цьо́го]; 4) *к кресту, к иконам* – знаменува́тися, познаменува́тися до хреста́, до образі́в (до святи́х), цілувати, поцілува́ти хреста́, образи́; 5) (*ружьём*) націля́тися, націли́тися, наміря́тися, наміритися, рушницею на ко́го, на що.
- Прикле́ивание** – (*клеем*) приклеюва́ння, (*столярным клеем*) прикарю́чування, (*крахмалом, клейстером*) приліплюва́ння чо́го до чо́го.
- Прикле́ивать, -ся, прикле́ить, -ся** – (*клеем*) приклеюва́ти, -ся, прикле́їти, -ся, (*столярным клеем*) прикарю́чувати, -ся, прикарю́чити, -ся, (*крахмалом, клейстером*) приліплюва́ти, -ся, прилі́пити, -ся, (*о мн.*) поприклеюва́ти, -ся, поприкарю́чувати, -ся, поприліплюва́ти, -ся (що чим). **-клеить кому нос** (*одурачить*) – пошіти в ду́рні ко́го, натягти́ носа ко́му.
- Прикле́енный** – приклеє́ний, прикарю́чений, прилі́плений, (*о мн.*) поприклеюва́ний, поприкарю́чуваний.
- Прикле́йка** – (*дейст. неок.*), *см. Прикле́ивание*; *оконч.* прикле́їння, прикарю́чення, прилі́плення чо́го.
- Прикле́йной** – клеє́ний, приклеє́ний, прикарю́чений. [Клеє́на (приклеє́на) ру́чка, ніжка].
- Прикле́ить, -ся**, *см. Прикле́ивать, -ся*.
- Прикле́йщик, -щица** – приклеюва́ч, -вачка, прикле́йник, -ниця.

Приклѐп, приклѐпка – 1) (*дейст. неок.*) приклѐпування, *оконч.* приклѐпання; 2) **-клѐп** – наклеп (-пу). [Від наклепу не втечеш].

Приклепáть, см. Приклѐпывáть.

Приклепнóй – приклѐпаний.

Приклѐпшик, -щица – приклѐплювач, -вачка.

Приклѐпывание – приклѐплювання, приклѐпування.

Приклѐпывáть, приклепáть – 1) *что (приплющивать), что чем (прикреплять)* – приклѐплювати *и* приклѐпувати, приклепáти що, що чим, (*заклѐпкой*) принютовувати, принютувáти; 2) *на кого* – клепати, наклепáти що на ко́го. **-пáть кого к делу** – пришити ко́го до справи. **-тсья** – приклѐплюватися, приклепáтися, *бути* приклѐпаним. **-пáться к кому (пристать)** приклепáтися до ко́го.

Прикликáть, прикликáть и прикликнуть – прикликáти, (*сов.*) прикликáти, прикликнуди, (*о мн.*). поприкликáти ко́го; *см. ещё Призывáть, Позвáть.*

Приклонѐние, приклóн – прихилання, схилання, прихил (-лу); (*пригибание*) пригинання; *оконч.* прихилення, схилення.

Приклоня́ть, приклони́ть – прихилáти, прихилáти що, (*пригибать*) пригинáти, пригну́ти що (дѐрево, гíлку). [Я-б радніший тобі нѐбо прихилáти]. **-ть голову перед кем** – похилáти, похилити, схилáти, схилити голову перед ким. *Негде голову -ни́ть* – нѐма де голову прихилáти, нѐма до ко́го, нѐма де прихилáтися, пригорну́тися. [Нѐма де прихилáтися в свѣті одинóким (Шевч.)]. **-ни́ть ухо** – прихилáти в́ухо. **-ни́ть к чему ухо (слушать со вниманием)** – слух до чо́го, до ко́го схилáти. **Приклонѐнный** – прихилений, пригну́тий. **-тсья** – прихилáтися, прихилáтися, пригинáтися, пригну́тися; (*о голове*) схилáтися, схилáтися, похилáтися, похилáтися.

Приключáть, приключи́ть что кому – дѣяти, заподѣяти, вчиня́ти, вчинити́ що ко́му; *см. Причиня́ть, Производи́ть.*

Приключáться, приключи́ться кому, с кем – трапля́тися, тра́питися, пригоджа́тися, пригодѣ́тися, (*при*)лучáтися, (*при*)лучи́тися, ставáтися, стáтися, (*редко*) приключи́тися ко́му; (*совершаться*) ко́їтися, ско́їтися; *срв. Случáться, Соверша́ться, Происходи́ть.* [Отакá мені пригода пригодилася. Сталась йому пригодонька в Криму идучи (Пісня). Прилучилася з чумаченьком у степу бѣда (Шевч.). Приключи́лося їм горе (Рудч.)]. *Вот что -лось* – от що сталося *и т. д.* **Болезнь -лась** – хвороба при[під]кинулася. **Приключи́вшийся** – що тра́пився, пригодився *и т. д.* **-шийся от любви** – прилюбований, що з любови стався *и т. д.*

Приключѐние – пригода, (*ум. пригодонька*), оказія, приключка, притѣчина, приди[а]бáшка, припадок (-дку); *срв. Случай, Происшествие.* [Пóдорожі дѣже подобалися читачам, бо давали їй описи незнáних країв та людѣй, усяких пригóд (Єфр.). Що-ж то, с́ину, за пригóда такá прилучилася? (Рудан.). Звичáйно всякі подорожні (*дорожные*) оказі́ї бувають (О. Пчѣлка). От я вам розкажу, якá мені придибáшка була (Київщ.). Такá йому́ приключка була]. **Необыкновенное -ние** – незвичáйна (надзвичáйна) пригóда. **-ния** – пригоди. **Искатель -ний** – шукайбѣда, знайдибѣда.

Приключѐнский – авантурницький.

Приков, приковка – (*неок.*) приковування, (*оконч.*) прикування ко́го, чо́го; прикуття ко́го до чо́го.

Приковывание – приковування. **-вание** – прикування.

Прикованность – прикованість (-ности).

Приковывáть, приковáть – (*что к чему*) приковувати, прикувáти що до чо́го; (*кого, в прямом и перен. знач.*) приковувати, кувати, прикувати *и* прику́ти, вкувати ко́го до чо́го, припинáти, припну́ти ланцюгом ко́го до чо́го, (*о мн.*) поприковувати, поприпинáти ланцюгáми. [Кóло тих стовпів двана́дцять змѣв на ланцюгáх приковано (Рудч.). Нащó ти (природо) менѣ прикувала на одному мѣстѣ та й не пускаєш? (П. Мирн.). Вона зразу

прикувала Христю до себе (П. Мирн.)). **-вать внимание** – приковувати увагу чію до чого. **-вать к себе взор** – вбирати (увібрати) в себе погляд. [Постать надхненного проповідника вбирала в себе зачаровані погляди (Коцюб.)]. *Это зрелище -вывало к себе наши взоры* – це видовище вбирало в себе наші погляди. *Болезнь -вала его к постели* – хвороба прикувала його до ліжка. **Прикованный** – прикований, прикутий, ланцюгом прип'ятий. [Прикутий до стовпа (Стор.). Стоїть мов прикований і очей не зведе (Рудч.)]. **-ться** – приковуватися, прикуватися, бути прикованим, прикутим.

Приковылять – пришкутильгати, пришкандибати, придибати.

Прикокошить – приколошкати, припорати, прихекати когo.

Прикол – 1) *см. Прикальвание*; 2) (*кол для укрепы*) па́кіл (-кола), при́кіл (-кола), при́кілок (-лка), при́колень (-льня), (*для привязки животных*) при́пін (-пону), при́корень (-рня). [Кінь ходить на приколі. Найди приколень, що коня припинають, і вийми його із землі (Чуб.). На припони коні отаву скубуть (Шевч.)].

Приколачивание – прибивання.

Приколачивать, приколотить – 1) прибивати, прибити, пригнєпити що до чого чим.

[Молотком раз-два-пригнєпів до дошки (Васильч.)]; 2) прибивати, прибити, притовкувати, притовкти когo. **Приколоченный** – прибитий; притовчений.

Приколачиваться, приколотиться – прибиватися, прибитися, бути прибитим. *Он со стороны сюда -лся* – він з чужої сторони сюди прибився.

Приколдовывание – причаровування, приворожування, причакловування, привертання когo до когo.

Приколдовывать, приколдовать – причаровувати, причарувати, приворожувати, приворожити, причакловувати, причаклувати, привертати, привернути (чарами), (*во множ.*) попричаровувати, поприворожувати *и т. д.* когo до когo. [Дівчинонька козаченька та й причарувала (Мет.)]. **Приколдованный** – причарований, приворожений, причаклований, привертаний. **-ться** – причаровуватися, бути причарованим, приворожуватися, бути привороженим *и т. д.*

Приколить (лошадь) – прип'ясти, припнути, взяти на приколень (коня).

Приколка – приколювання; *см. Прикальвание*.

Приколотить, *см. Приколачивать*.

Приколоток, Приколотень – (*о животных*) прибу́да, (*о человеке*) за́йда, заволо́ка. [Горе мені на чужині, зовуть мене заволокою (Пісня)].

Приколоть, *см. Прикальвать*.

Прикомандировывание – прикомандировування, приряджання, приординовування; *оконч.* прикомандирування, прирядження, приординування; *см. Прикомандировывать*.

Прикомандировывать, прикомандировать – прикомандировувати, прикомандирувати, приряджати, прирядити, приординовувати, приординувати когo куди, до когo до чого.

Прикомандированный – прикомандирований, приряджений, приординований. **-ться** – прикомандировуватися, бути прикомандированим, приряджатися, бути прирядженим *и т. д.* до когo, до чого.

Прикончить, *см. Приканчивать*.

Прикоп – 1) прикопування, *см. Прикапывание*; 2) придбання, надбання, набуття; *см.*

Прикапывание.

Прикопать, *см. Прикапывать*.

Прикопляют, прикопить – призби́рувати, призби́рати, дба́ти, надба́ти, при(на)дба́ти, пта́шити, напта́шити, приховати, прикорпати, прикутати (чогo); *срв. Копить*.

Прикопленный – призбираний, надбаний, придбаний *и т. д.*

Прикопятся, прикопиться – призби́руватися, призби́ратися, дба́тися, надба́тися, при(на)дба́тися.

При́корм, При́кормка – 1) *см. Прика́рмливание*; 2) прина́да.

Прикорми́ть, *см. Прика́рмливать*.

Прикормка, *см. При́корм*.

Прикормщи́к, -щица – прина́дник, прина́дниця.

Прикорнево́й – прикореневи́й. **-вая часть ствола** – прикорень (-рня), окорёнок (-нка).

Прикорну́ть – прико́рхнути; (*вздременуть*) замгну́ти.

Прикоснове́ние – до́тик (-ку), ді[о]ткне́ння, до́торк, при́торк (-ку), (до)торкне́ння; (*прикасание, соприкасание*) дотикання, (до)торкання, приторкання (до чо́го). [Невимовна розкіш сповняла її тіло од того́ до́тику (Коцюб.). Коли́сь живі́ї, струни тяжко сто́гнуть під ме́ртвим доторка́нням ме́ртвих рук (Л. Укр.). І зо́лото в чужи́х руках, не зразу, а все-ж від ча́стого торкання ту́скне (Куліш)]. *Почувствовать -ние чего* – почу́ти до́тик чо́го. [На свої́й ши́ї він почу́в холо́дний до́тик її голо́ви (Франко)]. *Многие заразы передаются -нием* – ба́гато які́ зара́зи пере́ходять чере́з до́тикання (доторка́ння, приторка́ння). **Точка -ния** – то́чка дотикання; *см. Соприкоснове́ние*.

Прикоснове́нно – суме́жно (з чим), уприти́ч (до чо́го).

Прикоснове́нность – 1) (*причастность*) приче́тність, приви́нність, доти́чність, приле́жність (-ности) до чо́го; (*участие*) у́часть у чо́му. **-ность к делу** – приче́тність до спра́ви; 2) суме́жність (з чим), притичи́ність (до чо́го).

Прикоснове́нный – 1) приче́тний, приви́нний. **-ный к преступлению, к делу** – приче́тний, приви́нний до злочину́, до спра́ви. [Я до цьо́го ді́ла не приви́нна (Борз.)]; 2) (*смежный*) суме́жний з чим, притичи́ний до чо́го.

Прикосну́ться, *см. Прикаса́ться*.

Прико́сий – зизува́тий.

Прико́сь – зизува́тість (-тости).

Прикочёвывать, прикочевать – прикочо́вувати, прикочува́ти, примандро́вувати, примандрува́ти куди.

Прикра́ивание – прикра́[о́]ювання.

Прикра́ивать, прикрои́ть – прикра́ювати, прикра́яти, прикро́ювати, прикро́їти що (*и чо́го*) до чо́го. **Прикроё́нный** – прикрая́ний, прикроє́ний.

Прикра́пливать, прикропи́ть – прикро́плювати, прикропи́ти що.

Прикра́пывать (*о дожде*) – накрапа́ти. [Став дощ накрапа́ть (Пісня)].

Прикра́са – прикра́са, окра́са, оздо́ба, покра́са. [Без ніяких прикра́с і дода́тків (Ум.). Ва́жко тих дрі́бних окра́с в житті йому́ зре́ктись (Грінч.). Упе́рше там мені́ суворі́ї пита́ння перед очі́ма ста́ли без покра́с (Л. Укр.)].

Прикра́шивание – прикра́шування, (при)оздо́блювання, закра́шування, прихоро́шування; заличко́вування, (*переносно*) усоло́джування.

Прикра́шивать, прикра́сить – (*убранством*) прикраша́ти *и* -кра́шувати, прикра́сити, закраша́ти, закра́сити, (при)оздо́бляти *и* -до́блювати, (при)оздо́бити, хоро́шити, прихоро́шувати, прихоро́шити, чепури́ти, причепу́рювати, причепури́ти; (*залицевать*) личкува́ти, заличковувати, заличкува́ти; (*переносно*) усоло́джувати, усоло́дити, підсо́лоджува́ти, підсо́лодити що, (*во мн.*) поприкраша́ти, позакраша́ти по(при)оздо́бляти *и т. д.* [Над лі́жками шпале́ри рябію́ть, з сосні́ гілечки зеле́нію́ть, – закрашаю́ть сті́ни чо́рні, нема́зані (Тесл.). Та закра́сивши сло́во сво́є облє́сливою хвало́ю. Гази́с приму́шував таки́ хана́ тремті́ти й корі́тись (Леонт.)]. **-силь рассказ** – прикра́сити опові́дання. **-силь дом убранством** – прикра́сити (приоздо́бити, причепури́ти) буди́нок уба́рнням. **Прикра́шенный** – прикра́шений, закра́шений, (при)оздо́блений, прихоро́шений, причепу́рений; заличко́ваний; підсо́лоджений. [Ходи́м, я пока́жу вам свої́й портре́т, – усі́ кажу́ть, що він дуже́ прикра́шений, а я ду́маю – ні (Л. Укр.)].

Прикра́шиваться, прикра́ситься – 1) прикраша́тися, прикра́ситися, бу́ти прикра́шеним,

(при)оздоблятися *и* -добрюватися, (при)оздобитися, *бути* (при)оздобленим *и т. д.*, *см.*

Прикрашувать; 2) *закрашатися, закраситися, хорошитися, прихорошуватися, прихорошитися, чепуритися, причепурюватися, причепуритися, (цвeтaми) квітчатися, заквітчатися.* [В саду була, рожу рвала, та й закрашалася (Пісня)].

Прикрепа – прикріпа, скріпа, прив'яз (-зу). *Срв. Прикрепление.*

Прикрепление – прикріплювання, припинання; *оконч.* прикріплення, припнуття.

Прикреплять, прикрепить – прикріпляти, прикріпити, примоцьовувати, примоцьовати, (*целью, верёвкой*) припинати, припнути *и* прип'ясти, присилювати, присилити що до чого чим. [Примоцьою чересло до градія (Липовеч.). Не можу вийти я відціль... мов хто припнув до цієї хати залізним ланцюгом (Тобіл.). Ватага позчіпляла тепер сіплоті вужевками і передній пліт присилила сильно до берега (Маков.)]. **Прикрепленный** – прикріплений, примоцьований, припнутий *и* прип'ятий, присилений до чого.

Прикрепляются, прикрепятся – прикріплятися, прикріпитися, примоцьовуватися, примоцьоватися, припинатися, припнутися *и* прип'ятися до чого, (*корнями*) прикорінюватися, прикоренитися до чого.

Прикрикивать, прикрикнуть – гримати, гримнути, (*грозно*) згрізнутися на кого; (*покрикивать*) гукати, гукнути на кого.

Прикроить, *см. Прикраивать.*

Прикрой и Прикройка – 1) *см. Прикраивание*; *оконч.* прикроення; 2) прикравок (-вка), зразок (-зка), викройка.

Прикройщик – прикра[о]ювач (-ча).

Прикручивать, прикрутить – прикручувати, прикрутити, (*во множ.*) поприкручувати що до чого. [Навиту пряжу мусить ткач прикручувати (Гр.). Мав себе кожен за вільну людину, поки Татарюга не прикрутив рук до жердки (Куліш)]. **-тить кого** – прикрутити, прискрипати, прискригати, прискригнути кого. [Як прискригне, що ради не можна дати, то йдем помочи шукати (Гр.). Прискрипала мені нещасна година: вмерла жінка, зосталась дитина (Грінч. III). От прикрутило: в одну душу їхать да й їхать]. **Прикрученный** – прикручений. **-ться** – прикручуватися, прикрутитися, *бути* прикрученим.

Прикручиваются, прикручнутся – журитися, зажуритися, засмучуватися, засмутитися, в журбу (в тугу) вдаватися, вдатися. *См. Кручиниться.*

Прикрывание – прикривання, прикутування, окривання, оповивання; причиняння, захиляння, прищурювання; заступання, заслоняння, затуляння, захищення; приховування; *см. Прикрывать.*

Прикрывать, прикрыть – 1) прикривати, прикрити, прикутувати, прикутати, окривати, окрити, оповивати, оповити, (*во множ.*) поприкривати, поприкутувати *и т. д.* що чим. [Ой вирву я та листочок, та прикрию той слідочок (Чуб.). Прикутала свою дитину (Мил.). Мухи очі виїдають, дак я рядом колиску оповила (Борз.)]. **-крыть глаза рукою** – прикрити очі рукою, долонею. [Кайдашиха вийшла з хати і прикрила очі долонею (Н.-Лев.)]. **-крыть голову шапкой, платком** – прикрити голову шапкою, хусткою, прикутати, напнути голову хусткою. **-крыть растения соломой** – прикутати (поприкутувати) рослини соломкою; 2) (*притворять*) причиняти, причинити, захиляти, захилити, прищурювати, прищурити що. [Він уліз у скриню, а жінка почала прищурювати віко; поти прищурювала, поки його там і заклапнуло (Переясл.)]. **-крыть двери, окно (двери, окна)** – причинити двері, вікно (попричиняти двері, вікна); 3) заступати, заступити, заслоняти, заслонити, затуляти, затулити що; (*служить прикрытием, защитой*) захищати *и* хистити, захистити що. *Лес -ваёт речку, ее не видать* – ліс заступає (заслоняє, затуляє) річку, її не видно. *Гора -ваёт хижину от ветра* – гора захищає (затуляє) хату від вітру. **-крыть фланг** – захистити фланг. *Флот -ваёт гавань* – флота захищає (зступає) гавань; 4) (*скрывает, таит*) крити, прикривати, прикрити, покривати, покрити, окривати, окрити, ховати *и* приховувати,

приховати що. Слово дано мне для того, чтобы **-вать** мысли, когда их выдают мои глаза – слово маю на те, щоб ховати думки, коли зраджують їх мої очі (Самійл.). **-вать** замысли свои видом простодушия – окривати свої заміри виглядом простодушности. **Прикрытый** – прикрітий, прикутаний, окритий, оповітий; причинений, захищений, прищурений; заступлений, заслонений, затулений, захищений; прихований.

Прикрываться, прикрыться – 1) прикриватися, прикрітисся, прикутуватися, прикутатися, окриватися, окритися, оповиватися, оповітисся, бути прикрітим, окритим *и т. д.* чим. [Заснув, прикрившись свитиною (Н.-Лев.)]. **-ваться щитом** – прикриватися, окриватися щитом. **-крыться платком, рядом и т. п.** – прикрітисся, окритися, прикутатися, обіпнутися *и обп'ястися, обкинутися, накинутися, напнутися и нап'ястися, (о множ.)* поприкриватися, поокриватися *и т. д.* хусткою (платком), рядом (рядниною) *и т. п.* [Дощ на дворі. Накинься якоюсь рядниною, а так не йди (Звин.)]. В їх на плечах бурнуси, що одкидуються на голову понапинались їми (Звин.); 2) причинятися, причинитися, бути причиненим, захилятися, захилитися, бути захищеним *и т. д.*; *см.* **Прикрывать 2**; 3) заступатися, заступитися, заслонятися, заслонитися, затулятися, затулитися, захищатися *и хиститися, захиститися, бути заступленим, заслоненим, затуленим, захищеним* чим від ко́го, від чо́го. [На Україні велика була нужда заступатись ким-небудь від азіятів, що раз-у-раз нівечили панські осади і господарство (Куліш)]. **-крыться от ветра** – захиститися від вітру. [Возами захистились од вітру (Гр.)]. **Город -ваётся крепостью** – місто захищається фортецею. **-ваться фразами** – прикриватися, затулятися фразами, ховатися за фрази; 4) прикриватися, прикрітисся, окриватися, окритися чим. [І там і тут чужа мова запанувала серед народу, окрившись святиною віри і повагою зверхности (Куліш)].

Прикрыт, бот. **Aconitum Napellos L.** – тоя.

Прикрытие – 1) прикріття, окриття, прикутання *и т. д.*, *см.* **Прикрывать**; 2) (защита) захист (-ту), (заслона) затула, покриття (-ву), (убежище) криївка, схованка, (от солнца) холодок. [Козаки, засівши по комишах і кущах на островах, не дали-б туркам ходу стрільбою з того захисту (Куліш). Руські узграніччя... були затулою ляхам від Азіятів (Куліш). Вчинив ти може яку оману, ймення боже взявши собі за покриття (Л. Укр.). Козаки охитніш стріляли із криївки, а не показувалися верх окопів (Маковей). Ой я в полі була і діло робила: напинала холодок, щоб не загоріла (Пісня)]; 3) (охрана, конвой) захист, варта. **Торговые суда в военное время идут под -тием** – торговельні кораблі під час війни плавають під захистом. **Без -тия** – без захисту.

Прикрытчик – передержувач; *см.* **Пристанодержатель, Укрыватель.**

Прикрыть, *см.* **Прикрывать.**

Прикрючивать, прикрючить – ковін(ч)ити, сковін(ч)ити, скоцюбрювати, скоцюбрити *и* скоцюбрювати, скоцюбрити ко́го, скрутити, призвести до скруту (*и* до скрути) ко́го. [А най тобі маму ковінить (Липовеч.)]. **Прикрюченный** – сковін(ч)ений, скоцюбрений *и* скоцюблений, скручений, призведений до скруту (*и* до скрути).

Прикуп, Прикупка – 1) *см.* **Прикупание**; 2) (в значении вещи, в карточной игре) прикуп (-пу), прикупка; 3) (барыши) набіжка.

Прикупание – прикуповування, докуповування.

Прикупать, прикупить – прикуповувати *и* прикупляти прикупити, докуповувати *и* докупляти, докупити чо́го *и* що. [Ще мати горід прикупила (Г. Барв.)]. **Прикупленный** – прикуплений, докуплений.

Прикупаться, прикупиться – прикуповуватися *и* прикуплятися, прикупітисся, докуповуватися *и* докуплятися, докупитися, бути прикупленим, докупленим.

Прикупка, *см.* **Прикуп 1 - 2.**

Прикупной – прикупний.

Прикупочка – прикупочка.

Прику́ривать, прику́рить – прику́рювати, прику́рити, залю́лювати, залю́лити.

Прикус – 1) *см.* **Прику́ска**; 2) (*зубов*) прикус (-су).

Прикусить, *см.* **Прику́сывать**.

Прику́ска – 1) прику́шування; 2) (*чем прикусывают*) прику́ска, прикус (-су). *Чай в -ку* – чай в прикуску.

Прику́сочка – прику́сочка.

Прику́сывание – прику́шування.

Прику́сывать, прикусить – прику́шувати, прикусіти чо́го *и* що. **-сить** *язык* – прикусіти (укусити) *языка*, уку́ситься за *язык*. **Прику́шенный** – прику́шений.

Прику́шивать, прику́шать – 1) заку́шувати, заку́сити чим *и* чо́го. *Пьёт воду, -вая вареньем* – п'є во́ду, заку́шуючи ва́ренням; 2) (*отведать*) коштува́ти, покоштува́ти *и* скоштува́ти чо́го.

Прику́шанный – 1) заку́шений; 2) скоштува́ний.

Прила́бживаться, прила́бзиться – при[під]лабу́знюватися, при[під]лабу́знитися до ко́го.

Прила́вок, Прила́вочек – 1) прила́вок (-вка), прила́ва, прила́виця, рундук, (*в титейном заведении*) шинквас; (*окно, в котор. торгуют мелочами*) ляда. [Сам засів за прилавок купецький (Куліш). Почав прибирати з прилавиці крам у середину рундука (Корол.). А за шинквасом дрімала стара́ жидівка (Франко)]; 2) (*скамья у печи*) прилавок (-лка); (*скамья в передней с ящиком под ней*) рундук (-ка).

Прила́вочек, *см.* **Прила́вок**.

Прилага́емость – дода́не (-ного).

Прилага́емый – прикла́дуваний, дода́ваний, до́даний. *Письмо при сем -мое* – до́даний до цього лист.

Прилага́тельное имя, грам. – прикме́тник (-ка).

Прилага́тельный – прикметнико́вий.

Прилагать, приложить – 1) прикла́дати *и* прикла́дувати, прикла́сти *и* приложи́ти, приту́лювати *и* приту́ляти, приту́лити, (*во множ.*) поприкла́дати *и* -клада́вати, поприло́жувати, поприту́лювати що до чо́го, *см.* **Прикла́дывать 1**. [Оста́нніми часа́ми знов до нас верта́ється старий спосі́б – прикла́дати до літе́ратурних з'я́вищ принцип ви́ключно естетично́ї оці́нки (Єфр.). Це я свою́ власну по́гану мірку прикла́даю до всіх (Крим.). **-га́ть свои́ знания к делу, к практике** – знання́ свої́ до діла (до життя́), до пра́ктики прикла́дати. **-жить прозвище** – приложи́ти (приту́лити) прізвище. [Приту́лили до його́ сю́ вигадку, а воно́ зовсі́м до його́ й не пасу́є (Гр.)]. **-жить руку** – підписа́ти(ся), підпис по́ложити. *Руку -жил* – рукою́ власною́ підписа́вся. **-жить печать** – приложи́ти, притисну́ти печа́тку. *Ума не -жу* – ра́ди собі́ не дам. *Он ни к чему́ рук не -га́ет* – він і за холо́дну во́ду не бере́ться; 2) (*прибавляют*) дода́вати, додати, доклада́ти, докла́сти *и* доложити, (*присоединя́ть*) долуча́ти, долучи́ти що до чо́го. [Про ко́жну розка́же, ще й свого́ доклада́ (Грінч.)]. **-жить докумен́ты к проше́нию** – додати (долучи́ти) докуме́нти до проха́ння. **-ложи е́щё рублик** – іще́ карбо́ванчика дода́й, докла́ди; *срв.* **Прибавля́ть. -га́ть, -жить к чему́ старание, труд, руки** – доклада́ти, докла́сти *и* доложити, дода́вати, додати рук, пра́ці до чо́го. [Схоті́лося й собі́ докла́сти рук, попрацюва́ть (Грінч.). До всього́ тре́ба робітникомі́ доложити свої́х рук (Єфр.). Дода́й рук, то вими́єш до діла (Полт.)]. **-га́ть силу, усили́я** – доклада́ти си́ли, зуси́ллів.

Приложенный – 1) прикла́дений, прило́жений, приту́лений; 2) до́даний, доклада́дений *и* доложений, долучений.

Прилага́ться, приложи́ться – 1) прикла́датися *и* прикла́дуватися, прикла́стися *и* приложи́тися, приту́люватися *и* приту́лятися, приту́литися, бу́ти прикла́деним *и* прило́женим, приту́леним до чо́го. [Його́ че́сність з собою́ не ма́є універса́льної ваги́, бо прикла́дається́ тільки до да́ного ви́падку (Єфр.)]; 2) доклада́тися, докла́стися *и* доложитися, дода́ватися, додати́ся, долуча́тися, долучитися, бу́ти доклада́деним, до́даним, долученим. [Лучче́ шука́йте ца́рства бо́жого, а се все дода́сться вам (Єв.)]. *Срв.* **Прикла́дываться**.

Прила́живание – 1) прила́джування, прилаштовування, пририхтовування, прила́годжування; припасовування, пристосовування, примодлювання, примірювання; приправляння, примощування, примаїстровування, пристроювання; 2) налагоджування, налаштування.

Прила́живать, прила́дить – 1) *что к чему* – (*приспособить*) приладжувати, приладити, прилаштовувати, прилаштувати, *сов.* приладнати *и* приладнувати, пририхтовувати, пририхтувати, прилагоджувати, прилагодити, (*пригонять*) припасовувати, припасувати, пристосовувати, пристосувати, модлувати, примодлювати, примодлувати що до чо́го, (*примеривать*) примірювати, примірити що до чо́го, (*придѣлывать*) приправляти, приправити, примощувати, примостити, примаїстровувати, примаїструвати, пристроювати, пристроїти, (*о мног.*) поприладжувати, поприлаштовувати, попририхтовувати *и т. д.* [Науку приладити до наро́да (Осн. 1861). Петро́ передя́гся й почав прилаштовувати постолі́ (Черкас.). Треба-б було́ приладнати примостку до ла́ви (Кониськ.). Свої́ органи́ пририхтували до граня́ (Гн. I). Я модлюю перечку в човні́ (Павлогр.). До́шки так припасовують, щоб щіли́н не було́ (Чигир. п.). Ні́як не пристосую́ до́шки до стовпа́ (Чигир. п.). Треба до двере́й ру́чку приправити (Звин.); 2) (*приготовить*) ла́годити, налагоджувати, налагодити, лаштувати, налаштувати, налаштувати, ладнати, наладнати що до чо́го. **-ладь** *всё к утреннему выезду* – нала́годь (налашту́й, наладна́й) все до врані́шнього ви́їзду.

Прила́женный – 1) приладжений, прилаштований, приладнаний *и* приладнований, пририхтований, прилагоджений *и т. д.*; 2) налагоджений, налаштований, наладнаний.

Прила́живаться, прила́диться – 1) (*приспособляться*) прила́джуватися, прила́дитися, бу́ти прила́дженням, прилаштовуватися, прилаштува́тися, бу́ти прилаштованим, приладна́тися *и* приладнува́тися, бу́ти приладнаним *и* -ладнованим, пририхтовуватися, пририхтува́тися, бу́ти пририхтованим, (*пригоняться*) припасовуватися, припасува́тися, бу́ти припасованим, пристосовуватися, пристосува́тися, бу́ти пристосованим, модлува́тися, примодлува́тися, бу́ти примодлованим, приміря́тися, примі́ритися, бу́ти примі́реним, приправля́тися, приправитися, бу́ти приправленим, примощува́тися, примоститися, бу́ти примощеним, пристроюва́тися, пристрої́тися, бу́ти пристроєним, примаїстро́вуватися, примаїструва́тися, бу́ти примаїстрованим до чо́го. [Легше-ж такі́ одному́ чоловікові́ прила́диться до ціло́ї громади́ (Осн. 1862). В періоді́ всі́ частини́ приладновано до одні́єї думки, її́ розгортаю́ть та поясняю́ть (Єфр.). І він почав і собі́ примощува́тись на пісочку́ (Корол.). Так уже́ воно́ приміря́ється, як горба́тий до стіни́ (Номис)]; 2) ла́годитися, налагоджуватися, налагодитися, бу́ти налагодженим, лаштува́тися, налаштува́тися, налаштува́тися, бу́ти налаштованим, наладна́тися, бу́ти наладнаним до чо́го, що робіти.

Прила́комить – прина́дити, примані́ти, (*во мн.*) поприна́джувати, поприма́нювати ко́го.

Прила́комиться – прина́дитися, приласі́тися (*во множ.*) поприна́джуватися.

Прила́скивать, приласка́ть – приголу́блювати, приголу́бити, милува́ти, примилува́ти, пригорта́ти, пригорну́ти, жа́лувати, пожа́лувати, пестити *и* пестува́ти, попестити *и* попестува́ти, припещува́ти, припестити *и* припестува́ти ко́го, (*только животных*) ла́щити, пола́щити, ластити, пола́стити, прилащувати, приластити ко́го, що. *См. ещё Ласка́ть.* [До ко́го я пригорну́ся і хто приголу́бить, коли́ тепер нема́ того́, який мене́ любить (Котл.). Не поці́люю, до свого́ се́рденька не примилу́ю (Гр.). Пожа́луй кошеня́тко (Борз.). Розповила́, нагодувала, попестила і ні́би сном, над си́ном сидя́, задрі́мала (Шевч.). **Прила́сканный** – приголу́блений, примило́ваний, пригорнений, пожа́луваний, попещений, попестува́ний *и т. д.*

Прила́скиваться, приласка́ться *к кому* – приголу́блюватися, приголу́битися, пригорта́тися, пригорнутися, припещува́тися, припеститися, лаштитися, прилащуватися, прилащитися до ко́го.

Прила́щивать, -ся, прила́стити, -ся – прилащувати, -ся, приластити, -ся, (*во множ.*) поприлащувати, -ся.

Прилгáть, см. **Прилыгáть**.

Прилега́ние – 1) притика́ння до чо́го, межува́ння з чим; 2) приляга́ння, прихили́ння до чо́го, зляга́ння на що; см. **Прилега́ть**.

Прилега́ть, приле́чь – 1) притика́ти(ся) до чо́го, межува́ти, суме́жити з чим; *срв.* **Прилежа́ть** 1. [До світлиці притикає скілька бічних кімнат (Л. Укр.)]. *Мой дом (усадьба) -гаєт к вашему (к вашей)* – мій будинок (моя садиба, мій ґрунт) притикається (притикає) до вашого (до вашої), межує, сумежить з вашим (з вашою). *См. ещё Прими́кать* 1; 2) приляга́ти, прилягті́, (*прислоня́ться*) прихили́тися, прихилі́тися до чо́го, (*налега́ть*) зляга́ти, злягті́ на що. [Приліг на возі (Г. Барв.). Прихилі́ться, хвили́нку задріма́ та й знов туди́ (Грінч.)]. *-легла́ отдохну́ть* – спочіти прилягла́. *-ле́г на перила́* – зліг на більця. *-ляг ухом к земле́* – прихилі́ся вухом до землі́.

Прилега́ющий – 1) см. **Прилежа́щий**; 2) (*об одежде*) приле́пистий, обли́плий. [В обли́пшому оді́нню (О. Пчілка)].

Прилежа́ние – 1) см. **Прилега́ние** 1; 2) пильні́сть, горли́вість, запопа́дливість, прики́дливість (-вості) пильнува́ння. [Я дода́м ще пильні́сть трудолю́бну (Франко)]. *У этого ученика мало -ния* – цьому́ учневі бракує запопа́дливості (пильності). *-ние к учению́, к работе* – прики́дливість (горли́вість) до нау́ки, до робо́ти.

Прилежа́ть – 1) притика́ти(ся), приле́жати до чо́го, межува́ти, суме́жити з чим, см.

Прилега́ть 1; 2) (*быть прилежным*) бра́тися (щиро) до чо́го, пильнува́ти чо́го, упада́ти коло чо́го. *-жа́ть наукам* – бра́тися (щиро) до нау́к.

Прилежа́щий – приле́глий, приле́жний, прити́чний до чо́го, суме́жний з чим.

Приле́жно – пильно́, щиро́, запопа́дливо, упа́дливо, працьовито́, горливо́. [Щиро́ узя́вся до діла́ (Левч.)].

Приле́жность – пильні́сть, щіри́сть, запопа́дливість, упа́дливість, працьові́тість, горли́вість (-ости).

Приле́жный – пильний, (*усердний*) щіри́й, (*старательный*) запопа́дливий, упа́дливий, горли́вий, прики́дливий, беручки́й, берки́й, беручи́й (до чо́го). [Дяка́ і ша́на робі́тникам щіри́м, со́ром недба́лим усі́м (Грінч.). Він прики́дливий до кни́жки (Левч.). Хло́пець у ме́не до нау́ки дуже беручки́й (Лубен.)].

Прилеза́ть, приле́зть – прила́зити *и* прилі́зати, прилі́зти, (*о мн.*) поприла́зити, поприлі́зати.

Прилепле́ние – прилі́плення.

Прилепля́ть, прилепи́ть – прилі́плювати *и* прилі́пляти, прилі́пити, (*во множ.*) поприлі́плювати, полі́пити що до чо́го. **Прилепле́нный** – прилі́плений.

Прилепля́ться, прилепи́ться – 1) прилі́плюватися *и* прилі́плятися, прилі́питися, бу́ти прилі́пленим, (*во множ.*) поприлі́плюватися до чо́го; *срв.* **Прилипа́ть**. [Тим остави́ть чолові́к отця́ свого́ і ма́тір свою́ та й прилі́питься до жони́ своєї́, і бу́дуть удво́х тіло́м одні́м (Св. Пис.). Давні́ше свічечки́ прилі́пляно на рога́х у волі́в (О. Пчілка)]; 2) (*переносно: пристрасти́ться*) прики́да́тися, прики́нутися до чо́го, лі́пнути, прили́пнути до чо́го, ту́литися, горну́тися до чо́го. [Говори́в раз пі́п каза́ння із Письма́ Свято́го: чо́го, грі́шнику, так ли́пнеш, – ка́же, – до земно́го (Рудан.). Він усі́єю душе́ю прилі́п до це́ркви (Звин.). Каза́но по святи́х кни́гах, щоб не ту́лилася лю́дина до світово́го добра́, до бага́тства (Грінч.)].

Прилепно́й – прилі́пний, прилі́плений.

Приле́пок – прилі́пок (-пка).

Приле́сок – прилі́сок (-ска).

Приле́т – 1) прилі́т (-ле́ту); 2) (*место, куда прилетают*) прилі́т (-ле́ту *и* -льо́ту).

Прилета́ние – приліта́ння.

Прилета́ть, прилете́ть – прилі́тати *и* прилі́тувати, прилеті́ти, прилі́ну́ти (*диал.* прилену́ти), (*во множ.*) поприлі́тати *и* -лі́тувати. [Бу́дуть пта́шки прилі́тати, калино́ньку їсти (Чуб. V).

Прилетіла зозуленька та й сказала «ку́ку» (Пісня). А я це, – ка́же, – прилину́ла, щоб розказа́ть тобі, що чула (Гліб.). Прилинь, сизий орле, бо я одинокий (Шевч.). Ой прийді́ або прилені́ ти соколо́ньком до мене́ (Мет.). У́же ластівочкі́ поприліта́ли (Харк.).]

Приле́тный – прилітний.

Приле́чь, см. **Прилега́ть**.

Прили́в – 1) см. **Прилива́ние** и **Прили́тие**; 2) припли́в, при́лив (-ву); (*скопленье*) на́плив. [Чу́ла в гру́дях припли́в те́плої хви́лі (Коцюб.). В се́рці при́лив ще чу́ття тремти́ть (Франко)]. -**лив** *крови к сердцу, к голове* – приплив крові до серця, до голови. -**лив** *силы, энергии, чувства* – приплив (при́лив) сили, ене́ргії, чу́ття. *Морской -лив и отлив* – морський припли́в (*реже* при́лив) і відпли́в. [При берега́х морських вода́ правильно́ прибува́є і убува́є. Се зве́ться припли́в, і відпли́в (Вахн.). І ві́тер і при́лив не жарт на мо́рі (Куліш)]. -**лив** *народа в город* – приплив (на́плив) наро́ду до мі́ста. -**лив** *денег в кассу* – на́плив гроше́й до ска́рбниці; 3) *литейн.* – при́лив. -**лив** *у пушки* – при́лив у гарма́ті.

Прилива́ние – прилива́ння, долива́ння; приплива́ння, на́плива́ння; см. **Прилива́ть**.

Прилива́ть, прили́ть – 1) *чего к чему* – прилива́ти, прили́ти, долива́ти, доли́ти, (*во множ.*) поприлива́ти, подолива́ти чо́го до чо́го; 2) (*дополняют отливкой*) прилива́ти, прили́ти, долива́ти, доли́ти чо́го (напр. шри́фту); 3) приплива́ти, припли́вти́ и припли́нути, прилива́ти, прили́ти, (*о крови*) збіга́тися, збігти́ся, набіга́ти, набігти́ до чо́го. *Море попеременно -ваёт к берегам и отливает от них* – мо́ре на́вперемі́ну приплива́є до бере́гів і відплива́є від них. *Кровь -ваёт к сердцу, к голове* – кров приплива́є, збіга́ється до се́рця, до голо́ви. [Уся́ кров збіга́ється йо́му до се́рця (Коцюб.)]. *Народ -ваёт на ярмарку отовсюду* – наро́д (наро́ду) на́плива́є, прибува́є на (у) я́рмарок зви́дусюди. **Прилитый и прилитой** – прилитий і прилива́ний, доли́тий і долива́ний.

Прилива́ться, прили́ться – 1) прилива́тися, прили́тися, бу́ти прилі́тим, долива́тися, доли́тися, бу́ти доли́тим; 2) см. **Прилива́ть 3**.

Прили́вка – прилива́ння, долива́ння; *срв.* **Прили́тие**.

Приливно́й – приливний, прилива́ний.

Прили́вок – прили́вок (-вка).

Прили́з, Прилиза́ (*гладко причёсанный*) – лі́за, зали́за.

Прили́зывание – прили́зування.

Прили́зывать, прили́зать – прили́зувати, прили́зати, (*во множ.*) поприли́зувати що. *Что было в доме, всё -зали* – що́ було́ в ха́ті, все прибра́ли (по́їли). **Прилизанный** – прили́заний; (*гладко причёсанный*) прили́заний; ви́лизаний, зали́заний, лі́за.

Прили́зываются, прили́заться – 1) прили́зуватися, прили́затися; 2) (*гладко причесаться*) прили́зуватися, прили́затися, ви́лизуватися, ви́лизатися, зали́зуватися, зали́затися; (*во множ.*) поприли́зуватися *и т. д.*; 3) см. **Подли́зываются 2**.

Прили́ка, см. **Ули́ка**.

Прилине́йный – прикордо́нний; см. **Пограни́чный 1**.

Прилипа́ла и Прилипа́ло – 1) приче́па; 2) зоол. (*рыбка Remora Echeneis*) – при́смоктень (-
тня).

Прилипа́ние – прилипа́ння, пристава́ння.

Прилипа́ть, прили́пнуть – 1) прилипа́ти, ли́пнути, прили́пнути, пристава́ти, приста́ти, прикипа́ти, прикипі́ти, (*диал.*) припада́ти, припа́сти, улипа́ти, ули́пнути, (*во множ.*) поприлипа́ти, попристава́ти *и т. д.* до чо́го. [Про́холола со́рочка мо́кра та так і прили́пла до ті́ла (Тесл.). Ганча́р ма́чає пра́ву ру́ку у во́ду, аби́ гли́на не припа́ла до ру́ки (Шух.)]. **Смола -пла к руке** – смола приста́ла (прили́пла, ули́пла) до ру́ки. **Снег и грязь -пают к колёсам** – сні́г і гря́зь (боло́то) ли́пнуть до колі́с. -**пать, -нуть к кому** (*не даёт покоя*) – чи́плятися, причепі́тися, ли́пнути, прили́пнути до ко́го. [Пусти́ до себе́ зли́дні на три дні́, вони́ до тебе́ на ві́ки прили́пнуть (Конис.)]. -**лип** *что банный лист* – причепи́вся (учепи́вся) як реп'я́х,

приста́в (прилі́п) як шевська смола́ до чо́бота; 2 (*о болезнях*) пристава́ти, приста́ти до ко́го, переходи́ти, пере́йти на ко́го, чіпля́тися, *сов.* причепи́тися до ко́го, вчепи́тися ко́го, начепи́тися на ко́го.

Прилипа́ющий – той, що прилипа́є, приста́є; прилі́па (*общ. р.*).

Прилиплый – прилиплий.

Прили́пнуть, *см.* **Прилипа́ть**.

Прили́пчивость – причіпливість, зара́зливість (-вості). **-вость** *заразительных болезней* – причіпливість зара́зливих недуг, х(в)ороб.

Прили́пчивый – причіпливий, чіпкий, липкий, зара́зливий. **-вая болезнь** – причіплива, чіпка, липка, зара́злива х(в)ороба, пошесть.

Прили́стник, *бот.* – прилисток (-стка).

Прили́тие – прилиття, доли́ття.

Прили́ть, *см.* **Прилива́ть**.

Прилича́ть, приличи́ть, *см.* **Изобличи́ть, Уличи́ть**.

Приличе́ние, *см.* **Изобличе́ние**.

Прили́чествовать – лічити (*реже* лицюва́ти), подоба́ти, годі́тися, випада́ти, упада́ти, припада́ти, належати(ся), приста́ти; присто́яти, бу́ти присто́йним, подоби́ним ко́му. *Как -вует* – як лічить, як подоба, як годі́тися, як випада(є), як упада(є), як припада́є, як належить(ся), як приста́ло. *Не -вует* – не лічить, не подоба, не годі́тися, не випада́є *и т. д.* [Підпережись, як лічить у походи́ (Куліш). Не подоба козакові́ в хусточці́ ходи́ти, тільки́ сла́ви козацької́ – сидельце́ накрі́ти (Пісня). Покі́рно встав я́ зара́з, як годі́тися, і па́нові то́му пішо́в назустрі́ч (Грінч.). Яко́сь то не випада́є вихваля́ти свої́х (Л. Укр.). Не впада́є моска́ля дя́дком зва́ти (Номис). Я хо́чу Ма́рцію, при́няти гідно, як то нале́жить ста́нові її́ і ро́дові (Л. Укр.). Насампе́ред, як приста́ло поря́дному подоро́жньому, пода́всь він до коршмі́ (Коцюб.).] *Срв.*

Подоба́ет.

Прили́чие – зви́чай, зви́чайність, присто́йність, гречно́сть (-ності) призво́їтість (-тості), прилі́ка. [Сво́їх діто́к догляда́ла, зви́чаю навча́ла (Шевч.). Яка́ бо ти невві́члива, прили́ки нема́ в тебе́: пан ста́рий сто́їть, а ти, молоде́нька, і не підведе́шся (Кониськ.).] *Соблюда́ть -чия* – додержувати(ся) зви́чаю, зви́чайності, ма́ти зви́чай. *Зна́ть правила -чия* – зна́ти зви́чай. *-чие требует чтобы́* – зви́чайність вимага́є, велі́ть щоб... *Как -чие требует, см.* *Как прили́чествует (Прили́чествовать)*. *Смея́ться над -чиями, наруша́ть -чия* – зневажа́ти зви́чай. *Для -чия, из -чия* – для годі́тися, ра́ди годі́тися, для зви́чаю, для призво́їтості, для прилі́ки. [Лю́ди гомони́ли тільки́ для «прилі́ки», щоб не мовча́ти (Кониськ.).] *Делать что́ для -чия* – робі́ти що́ для годі́тися.

Приличи́ть, *см.* **Прили́чествовать**.

Приличи́ть, *см.* **Прилича́ть**.

Прили́чно – (*пристойно*) присто́йно, зви́чайно, гречно́, як слі́д; (*прили́чествует*) лі́чить, годі́тися, го́же, подоба. [Одя́гавсь присто́йно, бу́в з се́бе непога́ний і подобався́ жі́нкам (Грінч.). Па́не ге́тьмане, ста́рого пса не присто́йно міша́ти в на́шу компа́нію (Куліш). Не подоба́ дівці́ до козака́ та й ви́ходити (Чуб. V). Прибра́лися та́к, як го́же для пра́зника (Осн. 1862). Так не годі́тися говори́ти (Н.-Лев.).] *Он не уме́ет -но держа́ть се́бя в обще́стве* – він не вмі́є присто́йно (гречно́, зви́чайно, як слі́д) на лю́дях пово́дитися. **-но одетый** – присто́йно (як слі́д) вдя́гнений. *Не -но вам говори́ть это* – не лі́чить (не годі́тися, не го́же, не приста́ло, не подоба) вам та́ке говори́ти. *Срв.* **Прили́чествовать, Подоба́ет.**

Прили́чность, *см.* **Прили́чие**.

Прили́чный – 1) (*пристойный*) зви́чайний, присто́йний, го́жий, (*вежливы́й*) гречно́ний. *Сделается́ боле́ -ным* – позви́чайніша́ти. **-ный костю́м** – присто́йне вбра́ння. **-ный вид** – присто́йний, поря́дний ви́гляд. **-ный молодой человек** – присто́йний, гречно́ний юна́к; 2) (*соответственный, прили́чествующей кому́ чему́*) присто́йний ко́му, чо́му *и* для ко́го, для

чого, належний, слухний для ко́го, для чо́го. [Нема́, кажу́, па́ри мені пристойно́ї (Г. Барв.). До плуга треба слухного погонича, щоб проворний був (Борз.)]. *Девушке -на скромность* – дівчині пристойна соромливість. **-ная пенсия** – чимала, значна пенсія. **-ный подарок** – значний подарунок. **-ное вознаграждение** – відповідна, належна, (*значительное*) значна винагорода.

Приловчатъ, приловчить – привчати, привчити, наломлювати, наломити, вихторяти, вихторити ко́го, що.

Приловчатъся, приловчиться – наломлюватися, наломитися, вихторятися, вихторитися, набивати, набити ру́ку, (*приладиться*) примірятися, приміритися (що робити). *Срв.*

Наловчиться.

Приложéние – 1) (*действие*) прикладення *и* прило́ження, приту́лення, (*применение*) застосування; (*прибавление*) докладення, додання, долучення. **-ние науки к ремёслам** – прикладення, застосування науки до ремесств. *Точка -ния силы, физ.* – точка прило́ження сили. **-ние печати** – прикладення *и* прило́ження, притиснення печатки. *С -нием копии, документов* – з доданням (з долученням) ко́пії, докуме́нтів, додаючи (долучаючи) ко́пію докуме́нти; 2) (*что приложено*) дода́ток (-тка), прило́га (-ги). **-ние к книге** – дода́ток до книги. *Бесплатное -ние* – безплатний дода́ток; 3) *грам.* – прикладка. **Приложенный, Приложить, -ся, см. Прикладывать, -ся, Прилагать, -ся.**

Прилу́ка – прина́да; *см. Приманка.*

Прилу́ки (город) – Прилу́ка. [Сла́вен го́род Бі́ла Це́рква, сла́вніша Прилу́ка (Грінч. III)].

Прилу́чатъ, прилу́чить – прина́джувати, прина́дити ко́го, що; *срв. Приманивать.*

Прилу́ченный – прина́джений.

Прилу́чатъся, прилу́читься – 1) прина́джуватися, бу́ти прина́дженим; 2) (*приключиться*) траплятися, трапитися, ста́тися.

Прилу́чение – 1) прина́джування, *оконч.* прина́дження; 2) *см. Приключéние.*

Прилу́чка, см. Прилу́чение 1.

Прилы́гать, прилы́гать – прибри́хувати, прибреха́ти що.

Прильну́ть – припа́сти, пригорнутися, приту́літися, прити́снутися, прилі́пнути, прилягти́ до ко́го, до чо́го, (*во множ.*) поприпа́дати, попригортатися *и т. д.* [Охопила рученятами, припала, прип'ялася вустоньками (Васильч.). Запоро́жець обняв дівчину, а вона пригорну́лась до його́ і мовчала (Загір.). Іншого́ я́кось не прийма́ се́рце, відверта́ється від нього́, а до іншого́ так зразу приляже, як до рідної ма́ми (М. Вовч.). Поприпадали до землі і лежали мовчки, нерухомо (Грінч.)].

Прилюлю́кивать (младенца) – прилюлю́вати (дитину); *срв. Прибаю́кивать.*

Приля́пывать, приля́пать – приля́пувати, приля́пати, (*во множ.*) поприля́пувати що чим, що до чо́го. **Приля́панный** – приля́паний.

Прима́, муз. – 1) прима́, пе́рвина, пе́рший го́лос. *Играть, петь -мой* – перувати, гра́ти, співа́ти пе́ршого; 2) прима́, пе́рша скри́пка; 3) прима́, струна́ *1a*.

Примадо́нна – примадо́нна.

Прима́зка – 1) прима́зування, *оконч.* прима́заня; 2) (*что примазано*) прима́зка; 3) (*в игре*) прима́зка.

Прима́зывание, прима́занье – прима́зування, *оконч.* прима́заня.

Прима́зывать, прима́зать – (*мазью, замазкой, глиной*) прима́зувати, прима́зати, (*во множ.*) поприма́зувати що чим (ма́ззю, за́мазкою, гли́ною); (*мазью, маслом, помадой*) прима́щувати, прима́стити, (*во множ.*) поприма́щувати що чим (ма́ззю, ма́слом, помадо́ю). *Срв.*

Нама́зывать. -зять пять рублей – прима́зати п'ять карбо́ванців. **Прима́занный** – прима́заний, прима́щений.

Прима́зываться, прима́заться – 1) прима́зуватися, прима́затися, прима́щуватися, прима́ститися, (*во множ.*) поприма́зуватися, поприма́щуватися чим, бу́ти прима́заним,

прим'ащеним чим. *Срв.* **Нама́зывать**, **Подма́зывать**; 2) (*к кому*) прим'азуватися, прим'азатися, присах'атися, причепитися до ко́го; *срв.* **Приста́ть**, **Привяза́ться**; 3) (*волочить*) прилабу́знюватися, прилабу́знитися до ко́го; 4) (*в игре*) прим'азуватися, прим'азатися.

Прим'а́ловать, **примоло́ть** – прим'елювати, примолоти́ чо́го до чо́го. **Примоло́тый** – примоло́тий *и* примелений.

Прим'а́ліваться, **примоло́ться** – прим'елюватися, примолоти́ся, бу́ти примоло́тим, примеленим до чо́го; (*о жернове: притупеть*) примолоти́ся, притертися.

Прим'а́нивание – прим'анювання, прив'аблювання, прина́джування; *срв.* **Прим'а́нивать**.

Прим'а́нивать, **примани́ть** – 1) (*знаками, кивая*) прим'анювати, приманіти, (*во множ.*) поприм'анювати ко́го. [Прийшо́в під монастирську бра́му – виглядаю, викликаю – примані́в до себе худенького, бліденького старенького служку (М. Вовч.); 2) (*привлечь*) прим'анювати, приманіти, прив'аблювати, прив'абити, (*во мн.*) поприм'анювати, поприв'аблювати ко́го, що куди. [По́ки бу́ли в його́ (князя) скарби́, скарба́ми до себе́ люде́й прим'анюва́в (Куліш). Там солове́йко гніздо́ вив, собі́ га́лочку примани́в (Чуб.). Запа́х молока́ прив'абив і ву́жа з його́ кута́ (Франко)]; 3) (*манить обещаниями; о животных: приваживать*) прим'анювати, приманіти, прина́джувати, прина́дити, (*гал.*) лудити, залудити, (*обыкновенно с отрицанием*) доманювати, доманіти, (*во множ.*) поприм'анювати, поприна́джувати *и т. д.* [Чи я-ж то́бі не ка́зала, не на́казувала, щоб ти хло́пців не води́ла, не прина́джувала (Пісня). Нія́к теля́ти, до рук не дома́ниш (Черк. п.). Прина́джує мо́їх голубі́в (Гр.). Залудив як ку́рку до зерна́ (Франко. Пр.). З усьо́го ху́тора соба́к сюди́ поприм'анюва́в (Харк.). Нащо́ ти мо́їх голубі́в до себе́ поприна́джува́в (Богодух.)]. **Примане́нный** – примане́ний, прив'аблений, прина́джений, залуджений. **-ться** – приманюватися, бу́ти примане́ним, прив'аблюватися, бу́ти прив'абленим, прина́джуватися, бу́ти прина́дженим *и т. д.*

Прим'а́нка – 1) *см.* **Прим'а́нивание**; 2) прим'ана́, прина́да, прив'а́ба, за́манка, ма́нево. [До чо́го хотя́ повернеш його́ прим'ано́ю (Куліш). Хто-ж його́ уде́ржится́, щоб на таку́ прина́ду не піти́ (Тобі́л.). Городя́нські за́манки (Куліш)]; 3) (*привада, прикормка*) прина́да (*ум.* прина́донька), за́нада, пона́да, прива́да, пова́да, ва́ба. [Ді́д ізробив сільце́, насипав прина́ди, поста́вив те сільце́ (Рудч.). Го́луб, ма́ти, го́луб, ма́ти, го́луб приліта́є. – Дава́й, до́ню, прина́доньку – нехай привика́є (Пісня). Кі́нули вовка́м за́наду (Яворн.). Ді́вчина люби́ла, се́рденько яви́ла і прива́ду да́ла та й зачарува́ла (Пісня)]. *Легко́ иду́щий на -ку* – ва́бкий.

Примане́нный, **Приманоче́нный** – примане́ний, ва́бний; прив'абний, прина́дний. **-ная дудка** – ва́бик, ва́бка, ва́біло, сюрка́ло. **-ная пти́ца** – вабе́ць (-бця́). [Го́луб-вабе́ць усі́х чужі́х голубі́в перема́нює (Гр.)].

Прим'а́нчиво – прив'абливо, прина́дливо.

Прим'а́нчивость – прив'абливість, прина́дливість (-вості). *Срв.* **Зам'а́нчивость**, **Привлека́тельность**.

Прим'а́нчивый – прив'абливий, прина́дливий, (*привлекательный*) прив'абний, прина́дний, манові́тий.

Прим'а́нщик, **-щица** – прим'анник, -ни́ця, прив'абник, -ни́ця, прина́дник, -ни́ця, вабе́ць (-бця́).

Прим'а́с – прим'ас (-са).

Прим'а́сливать, **прим'а́слить** – 1) прим'аслювати, прим'аслити, прим'асцувати, прим'асі́ти, (*смальцем*) присмальцо́вувати, присмальцо́вати, (*во множ.*) поприм'аслювати, поприм'асцувати, поприсмальцо́вувати що́ чим; 2) (*улещать кого*) піддо́брювати, піддо́брити, заго́джувати, заго́дити ко́го. [З його́ вже́ хлопець літні́й: па́рубкі́в заго́див (Звиног.)]. **Прим'асле́нный** – прим'асле́ний, прим'асце́ний, присмальцо́ваний.

Прим'а́сливаться, **прим'а́слиться** – 1) прим'аслюватися, бу́ти прим'асле́ним, прим'асцуватися, бу́ти прим'асце́ним, присмальцо́вуватися, бу́ти присмальцо́ваним; 2) прим'азуватися,

прима́затися, прила́щуватися, прила́щитися до ко́го; *срв.* **Прима́зываются** 2.

Примасский – примасівський.

Примастерить – примайструва́ти, приробі́ти що до чо́го.

Прима́т – примат (-ту), перше́нство. [Прима́т краси́].

Прима́ты, *зоол.* – примати (-тів).

Прима́тывать, примота́ть – 1) примо́тувати, примота́ти, (*во множ.*) попримо́тувати що до чо́го; 2) (*все нитки*) помота́ти, позмо́тувати (всі ниткі); 3) (*кого к чему*) приплу́тувати, приплутати ко́го до чо́го. **Примотанный** – примотаний.

Прима́чивание – примо́чування.

Прима́чивать, примочи́ть – примо́чувати, примочи́ти, (*во множ.*) попримо́чувати що.

Дождь землю -чил – дощ зе́млю примочив, приросі́в. **Примоченный** – примочений. **-ться** – примо́чуватися, бу́ти примоченим.

Прима́щивание – 1) примо́щування; 2) прибро́кування; 3) примо́щування, умо́щування, гнізді́ння.

Прима́щивать, примости́ть – 1) примо́щувати, примости́ти, (*во множ.*) попримо́щувати що до чо́го. **-вать леса** – приришто́увати, пририштува́ти, ставити, поставити ришто́вання, примостки; 2) (*мостовой*) прибро́кувати, прибро́кува́ти, (*во множ.*) поприбро́кувати (бро́ку). **Примощенный** – 1) примо́щений; приришто́ваний; 2) прибро́куваний.

Прима́щиваться, примоститься – 1) *страд.* – примо́щуватися, бу́ти примо́щеним, (*о лесах при стройке*) приришто́уватися, бу́ти приришто́ваним; (*о мостовой*) прибро́куватися, бу́ти прибро́куваним; 2) *к кому, к чему* – мости́тися *и* примо́щуватися, примости́тися, гнізди́тися, пригнізди́тися, умо́щуватися, умо́ститися, (*во множ.*) попримо́щуватися, попригні́жджуватися, повмо́щуватися до ко́го, до чо́го, де. [Мости́тися, як то ї́й сі́сти (Свидн.). Після чаю стара́ ма́тушка примо́щувалася під грубо́ю (Коцю́б.). Чо́го ви тут гнізди́тесь? (Хорол.)].

Примеже́вывать, -жева́ть – примежо́увати, примежува́ти, прирі́зувати *и* прирі́зати, прирі́зати, (*во множ.*) попримежо́увати, поприрі́зувати *и* -зати що *и* чо́го до чо́го. [В ко́го тільки була́ сила та во́ля, той примежо́ував козацьке за́ймище до свого панського (Кулі́ш)].

Примежованный – примежований, прирі́заний. **-ться** – примежо́уватися, примежува́тися, бу́ти примежованим, прирі́зуватися *и* -затися, бу́ти прирі́заним до ко́го, до чо́го.

Примелька́ться – притерти́ся для оче́й, надокучи́ти очам. **Примелька́вшийся** – що надокучив, докучний, утер́тий. *Срв.* **Приглядётся** 3.

Применение – 1) прикладання, прило́ження чо́го до ко́го, до чо́го. [Спроба конкре́тизаці́ї загални́х прин́ципів, прикладання́ їх до місцево́го гру́нту (Єфр.)]. **-ние закона** – прикладання́ зако́ну до ко́го, до чо́го. *В -нии чего к кому* – приклада́ючи що до ко́го; 2) (*употребление*) уживання́, ужиткува́ння, *оконч.* ужиття чо́го; *см.* **Употребление**. [Уживання́ електрики в селянському господарстві. Селя́ни знайшли́ спосі́б його́ ужиткува́ння (Франко)]. **-ние вооружённой силы** – вживання́, вжиття збро́йної сили. **-ние физических способов лечения** – вживання́ фізичних ме́тодів лікува́ння. *Иметь -ние* – прикладати́ся до ко́го, до чо́го, ужива́тися до чо́го; *см.* **Применяться** 1 *и* 2; 3) при[за]стосо́вування, *оконч.* при[за]стосува́ння чо́го до чо́го, (*приноравливание*) пристосо́вування, припасо́вування, прина́турювання, *оконч.* пристосува́ння, припасува́ння, прина́турення до ко́го, до чо́го; *срв.*

Приспособление, Принора́вливание. **-ние к обстоятельствам** – пристосо́вування, пристосува́ння до обста́вин; 4) (*сравнивание*) прирі́внювання, прирі́вня́ння ко́го, чо́го до ко́го, до чо́го.

Примени́мость *к чему* – прикла́дність (-ности) чо́го до чо́го; (*пригодность*) зда́тність, прида́тність до чо́го.

Примени́мый – прикла́дний до ко́го, до чо́го; ужи́тний до чо́го; при[за]стосо́вний до чо́го, (*пригодный*) прида́тний, зда́тний до чо́го. [Вся́кий спосі́б тут прида́тний (Франко)].

Применительно к кому, чему – пристосовуючись, стосовно до ко́го, до чо́го, (соответственно) відповідно до чо́го, (согласно) згідно з чим, (сравнительно) проти ко́го, проти чо́го. [Пристосовуючись до обставин. Проти тебе (як рівняти до тебе) я ще не старий. Чобіт шийється проти ноги (Звин.)].

Применительность, см. **Применяемость**, **Применимость**.

Применительный – 1) (*применённый*) прикладений, ужитий, при[за]стосований до чо́го; 2) см. **Применимый**; 3) (*примерный*) приблизний.

Применить, -ся, см. **Применять**, -ся.

Применяемость чего к чему – прикладаність чо́го до чо́го, уживаність чо́го, пристосовуваність (-ности) до чо́го.

Применяемый – прикладаний, уживаний, пристосовуваний до чо́го, де; прирівнюваний, примінюваний до ко́го, до чо́го. [Метод, прикладаний (уживаний) до студіювання фольклору. Методи, вживані в сучасній школі. Ліки, вживані до лікування сухіт. Помарніла краса, колись примінювана до вранішньої зорі (М. Грін.)].

Применять, **применить** – 1) *что к чему (прикладывать)* – прикладати, прикласти, приложити що до чо́го. [Виводів з свого читання до власного життя не прикладала (Грінч.). Що де почує, то все до себе й прикладє. Вертається старий спосіб – прикладати до літературних з'явищ принцип виключно естетичної оцінки (Єфр.)]. **-нить закон, статью закона** – прикласти, застосувати закон, статтю закону до ко́го, до чо́го; 2) (*употреблять*) уживати, ужити, заживати, зажити чо́го до чо́го. [Уживати нових методів. Хитрощів зажити треба (Грінч.)]. **Придётся -нить иные способы** – доведеться ужити інших заходів; 3) (*приспособлять*) при[за]стосовувати, при[за]стосувати ко́го, що до чо́го; 4) *что к чему (сравнивать)* – прирівнювати, прирівняти, примінювати, примінити ко́го, що до ко́го, до чо́го. [Прирівняв свою халупу та до палацу. Така гарна дівчина, що вже не знаю, до чо́го й примінити]. **Применённый** – прикладений, приложений, ужитий; при[за]стосований до чо́го; прирівняний, примінений до ко́го, до чо́го. [Ідеї Шевченкові, прикладені до практики (Грінч.). Ужиті способи].

Применяться, **быть применёну** – 1) прикладатися, бути прикладеним до ко́го, до чо́го; 2) (*употребляются*) уживатися, бути ужитим до чо́го. [Цього способу було вжито тільки двічі]; 3) (*быть приспособляемому*) при[за]стосовуватися, бути при[за]стосованим до чо́го. [Електричну енергію пристосовано до лікування]; 4) прирівнюватися, бути прирівненим до ко́го, до чо́го; 5) **-няются, примениться к кому, к чему (приноравливаются, приспособляются)** – пристосовуватися, пристосуватися, припасовуватися, припасуватися, принатурюватися, принатуритися до ко́го, до чо́го, прикладатися, прикластися до ко́го, приладнуватися, приладнуватися, приломитися до чо́го; **срв. Приноравливаться 2, Приспосабливаться.** [Треба вміти пристосовуватися до дітей (Київщ.). Ось два характери випробовують один одного, припасовуються вдачі (Ніков.). Капіталізм раз-у-раз принатурюється до обставин (Єфр.). Тепер вона вже хоч знехотя, а принатурюється до старшої сестри (Мова). Приладнуватися до місцевих обставин (Грінч.). Це й нам треба до вас прикладатися (Ниж. п.)]. **-няются к чьему-л. характеру** – пристосовуватися (припасовуватися) до чиєїсь вдачі; 6) **-няются, -няются к цене** – прицінюватися, прицінитися; см. **Прицениваться.**

I. Пример – 1) (*действ.*) приміряння, примірення; 2) (*прибавленное при мерянии*) домірок (-рка); 3) (*излишек*) перемер (-ру).

II. Пример – 1) (*образец для подражания, следования*) приклад (-ду), зразок (-зк), взірєць (-рця), взір (*р. взору*); см. **Образец**; (*повод, плохой -мер*) призвід (-воду). [Будь ти нам духовним батьком, будь нам прикладом високим (Франко). Середні віки дають зразки вже свідомого наближування до народньої стихії (Єфр.). Вони-б (діти) не шкодили, а ти призвід даєш. Старший брат – злодій, а за його призводом краде вже й молодший (Звин.)]. **Давать,**

подавать -мер кому – давати приклад, зразок, взірєць ко́му. *Показывать хороший -мер кому* – показувати (давати) добрий приклад, показувати добру дорогу ко́му. *Брать кого-л., что-л. в -мер* – брати когось, щось за приклад (за зразок, за взірєць). *Брать с кого, с чего -мер* – брати з ко́го, з чо́го приклад, зразок. *Приводить, ставит в -мер кого* – наводити як приклад, за зразок ко́го, за взірєць становити ко́го, що. *Ставит себе в -мер кого* – мати собі за приклад (за взір, за зразок) ко́го. *Делать по чьему -ру, следовать чьему -ру* – іти за чийм прикладом; робити чийм робом, іти у чий слід, іти за ким, у слід ко́му вступати. *По -меру кого* – за прикладом, за зразком ко́го, чийм. *По -меру старших* – за прикладом старших *или* прикладом старших. *По -меру (образцу) чего* – на зразок, на взір чо́го *или* зразком, взором яким. *Сила -ра* – вага прикладу, зразка; 2) (*образчик для сравнения, пояснения*) приклад (-ду), зразок (-зка). [Кожне правило пояснюється прикладом. Приклади – не закон]. *На -мер* – наприклад. *Этому был -мер* – такий приклад (такий випадок) був. *Этому не было -ра* – такого прикладу не було. *Не в -мер (невпример)* – 1) не для прикладу; 2) (*без всякого сравнения*) незрівняно, без (всякого) порівняння, не в заміру. *Не в -мер другим* – не так, як інші. *Награда не в -мер другим* – нагорода, як виняток.

Примерещиться – привидітися, убачитися, придатися; (*во сне*) приверзтися, приуздритися; *см. Привидеться, Причудиться*. [Чо́го у сні не приверзється (Шевч.). Мені часто так: оце приуздритися, да й прокинуся (Борзен.)].

Примерзание – примерзання.

Примерзать, примерзнуть – 1) *к чему* – примерзати, примерзнути, прикипати, прикипіти до чо́го, (*о мн.*) попримерзати, поприкипати. [Примерзла кладка до криги. Будуть твої білі но́ги до морозу прикипати (Пісня)]; 2) примерзати, примерз(ну)ти, (*о мн.*) попримерзати (трохи); (*вымерзать*) вимерзати, вимерз(ну)ти, (*о мн.*) повимерзати. [Бараболя (картопля) таки примерзла трохи (Проск. п.)]. **Примерзший** – 1) *к чему* – примерзлий, прикипілий до чо́го; 2) (*мерзлый немного*) мерзлуватий, примерзлий; вимерзлий.

Примеривание, примерка – примірювання, приміряння, міряння, прикидання; прибування; прирізування. *Иду к портнихе на -ку платья* – іду до швачки (до кравчині) міряти сукню. *Костюм готов к -ке* – костюм готовий до примірювання (щоб при[по]міряти).

Примеривать и Примерять, примерять и Примерить – 1) *что, что к чему* – примірювати *и* приміряти, при[по]міряти що, що до чо́го, (*только одежду*) прикидати, прикинути; (*только обувь*) прибувати, прибути що. [Приміряла сорочечки, шовком повимережувані (Квітка). Будем приміряти черевички до ніжок (Рудч.). Чи ти прибувала черевики? Не малі? (Кост. п.)]; 2) (*прибавит мерья*) примірювати *и* приміряти, приміряти, (*о земле*) прирізувати, прирізати що, чо́го до чо́го. **Примеренный** – 1) приміряний, прикинутий; прибутий; 2) приміряний, прирізаний. **-ться** – 1) примірюватися *и* примірятися, бути приміряним; прирізуватися, бути прирізаним; 2) *к чему* – пристосовуватися до чо́го, рахуватися з чим, з[у]важати на що; *см. Соображаться (с чем), Приноравливаться к чему*; 3) *на кого* – замірятися, заміритися, намірятися, намірятися на ко́го (що робити) (*см. Намериваться*), (*из ружья*) націлятися, націлитися в (на) ко́го.

Примерка, см. Примеривание.

Примерно – 1) (*например*) наприклад, приміром, примірно. [Зробимо наприклад (приміром) так. Можна, примірно, саму Мелашку замкнути в хаті, потім у вікно вимагати викупу (Васильч.)]. *Говоря -но* – кажучи приміром; 2) (*образцово*) зразково, взірєцево, прикладно. [Хлопець поводить зразково]; 3) приблизно. [Буде там приблизно десятин із сотню].

Примерность – зразковість, взірцевість (-вості). [Зразковість його життя].

Примерный – 1) (*образцовый*) зразковий, взірцевий. [Зразкова чесність]. **-ное поведение** – зразкове поведіння. **-ный экземпляр** – взірцевий примірник; 2) (*приблизительный*) приблизний, прикидний. [Прикидний план]. **-ная смета, счёт** – приблизний, прикидний кошторис, рахунок; 3) (*прибавленный*) приміряний, (*о земле ещё*) прирізаний. [Прирізана

десятина].

Примёрщик, -щица – приміряльщик, -ниця.

Примерять, см. Примеривать.

Примес – 1) (*действ.*) примішування, домішування чого до чого, в що; 2) *см. Примесь.*

Примесить, см. Примешивать 1.

Примесь – домішка, примішка. [Домішка циганської крові. Домішки до вин. Не чиста пшениця – всякої домішки (примішки) багато]. **-месь** *отрубей или муки к соломе для корма скота* – обмішка.

Примета – прикмета, приміта, признака, познака, призначка, знак (-ку), (*пометка*) зазначка; (*отличит. признак*) прикмета, ознака, відзнака; *срв. Признак.* [Дорогу пізнав він по всяких прикметах (М. Лев.). Зоря ясна, ясна приміта (Рудан.). Меньшому брату приміту покидає (Дума). Я свої гроші впізнаю, на них зазначку я зробив]. *Делать, сделать -ту на чём* – робити, зробити прикмету, приміту *и т. д.* на чому, позначити що, класти карб на чому. **-ту**, *на -ту оставлять* – лишати, залишати, давати, дати на признаку кому що. *Делать, сделать -ту на камыше, на дереве и т. п.* – клячити, поклячити що (очерет, дерево). [Оце поклячили усі дерева, – тепер уже не буде крадіжки (Мирг. п.)]. **-ты** (*в паспорте*) – прикмети, ознаки, відзнаки (в паспорті). *Описание -мет* – опис прикмет, ознак. *На -те* – на прикметі, на признаці, на знаку. [Є, кажу, в мене на прикметі (М. В.). У своїх приятелів і навіть ворогів на признаці він був (Куліш)]. *Не в -ту* – не по знаку, невкміту. [Невкміту мені, чи вони били його чи ні; чув тільки, що кричало щось, а нічого не бачив (Новомоск. пов.)]. *Хорошая, дурная -та* – добра, погана (лиха) прикмета, признака, примітка, примха, добрий, лихий знак. [Погана прикмета, що курка півнем заспівала. В селах ведеться примха, що як стрінеш попа або ченця в дорозі, то без пригоди тобі не минеться (Куліш)]. *Суеверная -та* (*предрассудок*) – забобон (-ну).

I. Приметать, см. Примётывать.

II. Приметать, примести или приместь – примітати, примести, (*о мн.*) попримітати що до чого, куди. [Примела сміття до порога]. **Приметённый** – приметений. **-тятся** – примітатися, приместіся. [Тут приместісь-би їм хоч сміттячком до брами (Куліш)]. **-татятся к чему, см.**

Навыкнуть, Привыкнуть.

Приметить, см. Примечать.

I. Примётка – прикидання, докидання; *срв. Прикидка.*

II. Примётка (*пришитье*) – наживлювання, пришивання на живу нитку, фастригування.

Примётливость – кмітливість, покмітливість (-вості).

Примётливый – кмітливий, покмітливий, (*как существ.*) кміта. [Добре тому вчиться грамоти, в кого покмітлива голова (Канівщ.)].

Примётно – помітно, знати, примітно; *см. Замётно.* [Ніч була така тиха й темна, що навіть не було знати вікон (Неч.-Лев.)].

Примётность – прикмітність (-ності).

Примётный – (*заметный*) прикме[і]тний, помітний, знаткий, призна́тний; *см. Замётный; (с отличительными знаками)* прикме[і]тний, помітний. [Я свого ножа зараз пізнаю, бо він помітний (Слов'ян. п.)].

Примётывать, приметать, приметнуть – 1) *что к чему* – прикидати, прикидати, прикинути що до чого; *см. Прибрасывать, Прикидывать*; 2) (*сметывать*) приживляти, приживити, заживляти, заживити, пришивати, пришити на живу нитку, прифастриговувати, прифастригувати, прижилувати. [Щоб гарно пришити, то треба попередку прижилувати (Київщ.)]; 3) **-тнуть** (*примерить наскоро*) прикинути що. **Примётанный** – приживлений, на живу нитку пришитий, прифастригований, прижилований.

Примечание – 1) (*действие*) помічання, постерегання, кмічення чого; 2) (*в книге и т. п.*) примітка, увага до чого; (*на полях книги при чтении*) зазначка, нотатка.

Примечательность – визначність, видатність, примітність, позначність (-ности). **-ности города** – славні пам'ятки в місті.

Примечательный – визначний, видатний, вартий уваги, примітний, позначний; *см.*

Замечательный. [Він ще не виявив себе чимсь визначним (Єфр.)].

Примечать, приметить – 1) *что* – постерегати, постерегти, помічати, помітити, примічати, примітити, прикмечати *и* прикмечувати, прикмітити, кмі[е]тити, покмітити, укмічати, укмітити *и* укмітувати *що*: *срв.* **Замечать, -метить.** [Василь іде, похнюпившись, не примічаючи Наталі (Мирн.). Прикмітила, що він задумався (Н.-Лев.). Я й не вкметив, як він увійшов. Він перший постеріг (помітив) цю помилку]; 2) **-чать за кем (наблюдать)** – назирати, пильнувати когось; *см.* **Наблюдать, Присматривать.** [Бережіться, вас пильнують].

Примеченный – постережений, помічений, примічений, по[у]кмічений. **-ться** – постережатися, помічатися, примічатися, бути постереженим, по[при]міченим, по[у]кміченим.

I. Примешивание (о тесте) – примішування, домішування чого.

II. Примешивание – 1) *чего к чему, во что* – примішування, домішування чого до чого, в що; 2) *кого, чего к чему (припутывание)* – приплутування когось, чого до чого, уплутування когось, чого в що, пришивання когось до чого.

I. Примешивать, примесить – (о тесте) примішувати, примісити, домішувати, домісити чого. **Примешанный** – примішаний, домішаний.

II. Примешивать, примешать – 1) *чего, к чему, во что* – примішувати, примішати, домішувати, домішати, умішувати, умішати чого (що) до чого, в що. **-шать отрубей к соломе для корма скота** – обмішати солоту грісом; 2) *кого, что к чему (припутать)* – приплутувати, приплутати когось, що до чого, уплутувати, уплутати, ув'язувати, ув'язати когось, що в що, пришивати, пришити когось до чого. **Примешанный** – 1) при[до]мішаний; 2) приплутаний до чого, уплутаний у що. **-ться** – 1) *к чему* – примішуватися, домішуватися, бути при[до]мішаним до чого. [До обурення проти ворога домішується ще почування туги (Єфр.)]. **К вину для крепости -ется спирт** – щоб вино було міцніше, до його домішують спирту; 2) *во что* – встрявати, встря(ну)ти в що, втручатися, втрутитися до чого *и* у що, вплутуватися, вплутатися, мішатися, вмішатися у що; *см.* **Вмешиваться 2.**

Приминание – приминання; притолочування; (ногами) притоптування чого.

Приминать, примять – (немного) приминати, прим'яти, (притолочь) притолочувати, притолочити (*напр.* траву, жито), (притоптать) притоптувати, притоптати що; (*вовсе, всё*) м'яти, зім'яти, пом'яти, вим'яти, витолочувати, витолочити, виотптувати, виотптати, (о мн.) повиминати що (усю траву, увесь хліб), повитолочувати, повитоптувати що. [Прим'яла собі сукню]. **Примятый** – прим'ятий, притолочений, притоптаний, зім'ятий, пом'ятий, витолочений, виотптаний. [Прим'ята сукня. Притоптана трава (Куліш)]. **-ться** – приминатися, прим'ятися; (*вовсе*) м'ятися, зім'ятися, пом'ятися, притолочуватися, притолочитися, притоптуватися, притоптатися; бути прим'ятим, зім'ятим, притолоченим, притоптаним.

Примиренец – примиренець (-нця), (соглашатель) угодовець (-довця).

Примирение кого, чего с кем, с чем – примирення, помірнення, помиріння, миріння, замиріння, (соглашение) погоджування, погодження, згода, єднання, поєднання когось, чого з ким, з чим; (заключение мира) замиріння, примір'я з ким. [Він стоїть на позиції примирення двох ворожих таборів (Єфр.). Я був поклав перепросити їх обох, тільки-ж по якійсь годині одкинув гадку про замиріння (Крим.). Були вони ворогі, я їх помирів, тепер кожен дякує мені за помиріння (Крим.). Видно, яке буде миріння: сьогодні помиримось, а завтра буде вп'ять тієї-ж (Катериносл.)]. **-ние с судьбой, с жизнью** – примирення, згода з долею, з життям. [В його серці таке завзятість, поступаючись місцем згоди з своєю долею (Коцюб.)]. **Склоняют к -нию** – при[на]вертати до згоди когось.

Примирѣнческій – примирѣнський, (*соглашательский*) угодовський.

Примирѣнчество – примирѣнство, (*соглашательство*) угодовство.

Примиримый – примиренний.

Примиритель, -ница – примиритель, -телька, примирець, -ница, миротворець, -вориця.

[Щоб вони погодилися, треба було миротворцеві говорити так, щоб однаково справедливим бути до обох непогоджених (Грінч.)].

Примирительный – (*примиряющий*) примірний, миротвірний, миротвірчий, (*примиряющийся*) примірливий, згодливий. [Вам треба прислухатися до миротвірних слів (Самійл.). Очі її з м'якою примірливою посмішкою зупинились на Модестові (Виннич.)].

-ная камера – мiрoвa кaмepa. [Робітникам з цих мiрoвix кaмep була-б корiсть (Єфр.)].

-ный тон – примірний, примірливий тон.

Примирять, примирить – мирити, помирити, примиряти, примирити, (*соглашать*) годіти *и* погоджувати, погодити, єднати, поєднати, ладнати, поладнати когo, що з ким, з чим, до мiру (до згoди) приєднувати, приєднати когo з ким. [Ці (класові) інтереси так само не можна погодити, як не погодити інтересів вовків і овець (Азб. Ком.). Поєднає з недолею і з людьми (Шевч.). Як його ладнати чорне з білим? (Грінч.). Батька з сином знов до згоди приєднайте (Сам.)]. **-рить враждебные (враждующие) лагеря, стороны** – погодити (поєднати) ворожі табори, сторони. **Примиренный** – помирений, погоджений, поєднаний з ким, з чим. **-ренный с судьбой** – примирений з долею.

Примиряться, примириться с кем, чем – миритися, помиритися, примирятися, примиритися, годітися, погодітися з ким, з чим, до згоди приходити, прийти з ким; (*заключить мир*) миритися, замирити(ся) з ким. [Заспокойтесь ви і помирітеся сами з собою (Грінч.). Треба помиритися з життям (Кониськ.). Як-же могла погодитися любов до рідного краю з любов'ю до тодішнього російського режиму? (Грінч.). Зараз мені погодися з жінкою (Коцюб.)]. **Надо -риться с этой мыслью** – треба погодитися з цією думкою.

Примирившийся с кем, чем – помирений з ким, з чим, той, хто помирівся (примирівся, погодився) з ким, з чим.

Примиряющий, -ся, см. Примирительный.

Примитив – примітив (-ву).

Примитивно – примітивно.

Примитивность – примітивність (-ности).

Примитивный – примітивний, простацький. [Примітивна гра, -на музика. Виставлення в театрі трагедій у греків було ще дуже простацьке: вистави одбувались просто неба (Єфр.)].

Примкнутъ, см. Примыкать.

Примокать, примокнуть – примокати, примокнути. (*о мн.*) попримокати. **Примокший** – примоклий.

Примол – намел (-лу).

Примолаживать, примолодить кого – молодіти, примолодіти когo, убирати, убрати когo як молодого. **-тсья** – молодітися, примолодітися; молодого вдавати, вдати, (*молодиться нарядом*) убиратися, убратися як молодий.

Примолачивать, примолотить – 1) *чего-л.* (*в виде прибавки*) – молотити, змолотити чогo-небудь ще; 2) (*более ожидаемого количества*) примолочувати, примолотити.

Примолоченный – змолочений ще; примолочений.

Примолвка – 1) приказування, приговорювання; 2) прімі[о]вка, пріказка; *см. Приговорка.*

Примолвливать, примолвить что к чему – 1) (*прибавить*) докидати, докинути (слово) що, чогo до чогo, примовляти(ся), примовити(ся). [Слухає, що люди говорять, та й свого слова докидає. Йй аби люди, аби послухать та свого докинуть (Коцюб.). Тут і я примовив (Г. Барв.)]; 2) примовляти, примовити; *см. Приговаривать.* [Ніхто так не вмiє до чарки примовляти, як вона]; 3) **-вить кого чем, см. Приласкать, Приветить.**

Примолка́ть, примолкнуть – примовка́ти, примовкнути, замовка́ти, замовкнути, змовка́ти, змовкнути (на якийсь час), прии́шкнути (*пр. вр.* прии́шк, -кла), (*о мн.*) позамовка́ти.

[Птаство веселе примовкло (Тичина). Прии́шк соловейко – відпочивав ма́буть (Васильч.)].

Примолкнувший – примовклий, з(а)мовклий (на якийсь час), прии́шклий. [Прии́шклий ліс].

Примолоди́ть, -ся, см. Примола́живать, -ся.

Примоло́т – примолот (-ту).

Примолоти́ть, см. Примола́чивать.

Примоло́ть, см. Прималы́вать.

Примораживать, приморозить – 1) (*что; одно к другому*) приморожувати, приморозити, (*о мн.*) поприморожувати що, що до чого. [Вухо собі приморозив]; 2) **-живает, -розило** (*на дворе*) – підмерзає, підмерзло, приморозило (надворі); *см. Подмораживать 2.*

Примороженный – приморожений.

Приморье – узмо́р'я, надмо́р'я.

Приморозить, см. Примораживать.

Приморский – узмо́рський, надмо́рський, примо́рський. **-кий житель** – узморянин, (*редко*) поморянець (-нця).

Примости́ть, -ся, см. Примаш́ивать, -ся.

Примота́ть, см. Приматы́вать.

Примочи́ть, см. Примач́ивать.

Примочка – 1) (*действ.*) примочування, *оконч.* примочення; 2) примочка. [Дав лікар примочку на очі].

Примочковый, -чечный – примочковий.

Примочная трава, бот. Campanula Trachelium – дзвоники; **Campanula glomerata L.** – страхополох, сказитник, скучень (-чня), скучник.

Примудрить что к чему – примудрувати що до чого.

Примучить – примучити, замордувати; *срв. Притомить.*

Примчатъ – примчати. [Примчали з казанок сивухи (Котл.)].

Примчатся – примчати, (*реже*) примчатися, пригнатися, прискочити. [Як віхор примчав він кіньми додому. Пан, що було в його дусу, пригнався (М. Вовч.). Не прискочить вовком лях (М. Шашк.)].

Примывание – прибивання, приганяння чого до чого (до берега (водою, хвилею)).

Примывать, примыть – 1) (*о белье*) прати, попрати (все); 2) (*водой к берегу*) прибивати, прибити, приганяти, пригнати що (до берега), (*о мн.*) поприбивати, поприганяти, нагнати до берега чого (водою, хвилею). **Волны -гнали к берегу много брёвен** – хвилею нагнало до берега багато колоддя. **Примытый** – прибитий, пригнаний (до берега водою, хвилею).

-ться – 1) (*о белье*) пратися, бути попралим; 2) прибиватися, приганятися, бути прибитим, пригнаним (до берега).

Примыкание – 1) притика́ння, припира́ння, притуля́ння, прича́лювання до чого; 2) приєднування, прилуча́ння, приста́вання до кого; 3) причиня́ння; примика́ння; 4) припира́ння, присува́ння, чого до чого.

Примыкать, примкнутъ – 1) *к чему (прилежать)* – притика́ти(ся), приткнути(ся), припира́ти, приперти, при[до]туля́тися, при[до]тулитися, прича́люватися, причалитися до чого, (*граничить*) межувати з чим; *срв. Прилегать 1.* [До світлиці притикає скілька бічних кімнат (Л. Укр.). Межа з межею до наших Волини та Поділля притикається сторона, що зветься Галичина (Єфр.). Наш двір межує з його городом. До подвір'я з усіх боків припирали сліпі стіни сусідніх домів (Франко)]. **-ка́ть друг к другу** – межуватися, межувати. [Наші ніви межуються]. **Правый фланг войска -кал к лесу** – правим флангом військо притикало до лісу; 2) *к кому, к чему (присоединяются)* – приєднуватися, приєднатися, прилучатися,

прилучі́тися, пристава́ти, приста́ти, (о мн.) поприе́днуватися, поприлуча́тися, попристава́ти до кого, до чо́го. [Став козако́м, приста́в до Дороше́нка (Грінч.). Він приєдна́вся (прилучи́вся) до мої́х ворогі́в]; 3) *что* (на щеколду, на замо́к) – примика́ти, примкну́ти що, (*притворя́ть*) причи́няти, причи́нити, (о мн.) попричи́няти що (*напр.* две́рі, ві́кна). [Примкну́ла сінешні́ дзве́рі і пішла́ з ха́ти]; 4) *что к чему* (*сдвигать*) – припира́ти, припе́рти, присо́вувати, прису́нути що до чо́го. **Примкну́тый** – 1) припе́ртий, при[до]ту́лений, прича́лений до чо́го; 2) причи́нений; при́мкнутий *и* при́мкнений; 3) припе́ртий, прису́нений. **Примкну́вший к кому** – той що приєдна́вся (прилучи́вся, приста́в) до кого, прилученець (-нця). **Примыка́ющий к чему** – приле́глий, прити́чний до чо́го, той, що притика́є (притика́ється) припира́є *и т. д.* до чо́го, той, що межу́є з чим, суме́жний з чим; *срв.* **Прилега́ющий. На -шей улице** – на приле́глий ву́лиці.

Примя́ть, -ся, см. Примина́ть.

Принавалі́ться, см. Навалива́ться. -вали́сь, ребята! – а ну разо́м (а ну бері́сь), хло́пці!

Приналежа́ть – 1) *кому* – нале́жати, -ся, принале́жати, -ся *кому́*. [Увесь край нале́жав Вишневе́цьким (Стор.). Ми сами́ боронити потра́пим ті пра́ва, що нале́жаться нам (Л. Укр.). Я принале́жу жі́нці (Куліш)]; 2) *к чему* (*относиться*) – нале́жати, -тися до чо́го. [Даний тві́р не нале́жить до письме́нства (Єфр.). До яко́ї па́ртії він нале́жить? Він не нале́жить до ворогі́в суспі́льності (Крим.). Вони нале́жаться до іншо́ї націо́нальності (Н.-Лев.). Це пита́ння нале́жить(ся) до філосо́фії]. **-жа́ть к числу ко́го, чо́го, к числу тех, таких** – нале́жати(ся) до ко́го, до чо́го, до тих, до таки́х. [Я ніко́ли не нале́жав до тих пое́тів, що ввесь сві́й час мо́жуть оддава́ти пі́сні (Грінч.). До таки́х люде́й нале́жав і він].

Приналежа́щий – 1) *кому* – нале́жний, принале́жний *кому́, чо́му, (стар.) належа́чий кому́, чо́му *и* до ко́го, до чо́го. Леса -щие комму́не* – лісі́ кому́ні нале́жні. *Никому не -щий (об имуществе)* – нічий, безхазя́йний; 2) *к чему* – нале́жний, принале́жний, нале́житий до чо́го, хто нале́жить до чо́го. [Значний хри́стиянин принале́жний до кли́ру (Л. Укр.). Скажі́ть усі́м, нале́жним до нашо́го гурту (хто нале́жить до нашо́го гурту)].

Принале́жность – 1) (*кому*) нале́жність, принале́жність (-ности) *кому́; (к чему)* нале́жність, принале́жність до чо́го. [Нале́жність до па́ртії. Націо́нальна принале́жність. Принале́жність о́собі до то́го чи іншо́го (соціа́льного) ста́ну (Доман.). *По -жности* – куди́ (*кому́*) нале́жить(ся). [Ві́ддати куди́ нале́жить(ся)]; 2) вля́сність (-ности); *см. Собственность, Достоя́ние. Эта земля составляет -ность города* – ця зе́мля є вля́сність мі́ста; 3) (*свойство*) вла́стивість (-вості) ко́го, чо́го. *Тепло есть -ность огня* – тепло́ є вла́стивість во́гню; 4) (*снасти, орудия, прибор*) прила́д (-ду), при́стрій (-рою), при́ряд (-ду), зна́діб (-добу), прича́ндалля (-лля), (*хозяйственная*) на́дібок (-бка). **-сти** – прила́ддя, прича́ндали (-лів), прича́ндалля, спра́вилля, зна́діб'я, зна́доби, на́доби (-бів), при́ряддя, (*обычно для ремесла*) спра́ва, припа́с (-су), ма́йстерія, приму́сія, (*хозяйственные*) зна́дібок, на́дібок (-бку). [Зна́діб до шиття́ (Л. Укр.). Уся́ шевська́ спра́ва (ма́йстерія). Гукни́, щоб пи́сар узя́в калама́р і всю́ свою́ спра́ву. Пристро́ї кова́льські лю́ди рознесли́ (Кон.). За́раз цьо́го не по́лагоду, бо припа́су не маю́: ні пи́лки, ні соки́ри (Звин.). Фотографі́чні прича́ндали. Увесь на́дібок до пе́чи вже маю́, нічо́го не по́зичаю. Шва́цьке прила́ддя (при́ряддя). Уся́кі при́ряди маля́рські (Л. Укр.)]. *Письменные -сти* – прила́ддя до пи́сьма (до пи́сання), пи́сьмне прила́ддя. *Канцелярские -сти* – канце́лярське прила́ддя. *Чайные -сти* – прила́ддя (при́ряд, зна́діб'я) до чаю́. **-сти куре́нья** – ку́рецьке зна́діб'я. *Типографские -сти* – друка́рська спра́ва. *Дорожные -сти* – доро́жня спра́ва. *Дом со всеми -тями* – буди́нок з усі́м до йо́го нале́житим; 5) (*атрибут власти, достоинства*) кле́йно́д (-да), принале́жність (-ности). [Булава́ – кле́йно́д гетьма́нський *или* принале́жність вла́ди гетьма́нської]. **-сти вла́сти** – кле́йно́ди (-дів). [Возьмі́ть мо́ї отама́нські кле́йно́ди (Шевч.)].

Принанима́ть, прина́нять ко́го – найма́ти, найня́ти, (*диал.*) найми́ти ко́го ще.

Принале́чь – напо́лягти, наля́гти на ко́го, на що. [Напо́лягти на гори́лку (Мова). Як напо́лягли́

на його, то мусів згодитися. Чіпка тільки вийшов з двору, так і наліг на свої ноги (П. Мирн.).]

Принаряжать, принарядить кого – (*нарядить, приодеть*) чепурити, при[під]чепурити, прибирати, прибрати, припоряджати, припорядити, зряджати, зрядити кого, (*пров.*) прихахулити, прикукобити кого, (*разодеть*) виряджати, вирядити кого, (*о мн.*) попричепурювати, поприбирати; *см.* **Приодевать, Наряжать**. [Одягли його, причепурили].

Принаряженный, принарядившийся – причепурений, прибраний, припоряджений, зряджений, прихахулений, прикукоблений. **-ться** – чепуритися, при[під]чепуритися, прибиратися, прибратися (*о мн.* поприбиратися), припоряджатися, припорядитися, прихахулитися, (*разодеться*) виряджатися, вирядитися. [Умилася, причепурилась (Котл.). Чого се так прибравсь, неначе в свято? (Куліш). Заким прихахулишся, то бояри й мед поп'ють (Ном.)].

Принасупливать, -ся, Принасупить, -ся, см. **Принахмуривать, -ся.**

Принатуриться к чему – принатуритися, призвичаїтися до чого; *срв.* **Применяться 5, Привыкнуть.**

Принахмуривать, принахмурить (*брови*) – сунупити, насуплювати, насупити трюхи (брови); *срв.* **Нахмуривать. Принахмуренный** – насуплений трюхи. **-хмуриться** – насупитися, насумритися, похмур(ні)ти трюхи. [Усі похмурили, зажурилися (Мирн.). Обличчя їй похмурніло трюхи]. **Небо -лось** – на небі похмарило, небо нахмарилось, похмаріло. **Осень -лась** – осінь насупилася.

Приневоливание – неволення, приневолювання, зневолювання, змушування, силування; *оконч.* приневолення, зневолення, змушення, присилування.

Приневоливать, приневолить кого к чему – неволити, зневолювати, зневолити, приневолювати, приневолити, (*принуждать*) примушувати, примусити, силувати, присилувати кого до чого, що робити; *см.* **Принуждать**. [Не неволив її до цього (Васильч.). Мати приневоліла подавати рушники (Стор.). Почала жінка приневолювати, щоб і він робив (Грінч. II.)]. **Приневоленный** – зневолений, приневолений, примушений, присилуваний. **-ться** – 1) (*возвр. з.*) неволити себе, зневолити себе, приневолювати себе, приневолити себе *и т. д.* **-тесь и скушайте** – присилуйте себе і з'їжте; 2) (*стр. з.*) приневолюватися, бути приневоленим, зневоленим, бути силуваним, присилуваним, примушуватися, бути примушеним.

Принесение – приносіння, приношення, *оконч.* принісення. **-ние извинения** (*-ний*) – перепрошування кого, перепросини. **-ние присяги** – присягання, складання, виконання присяги, *оконч.* зложення, виконання присяги.

Принести, -сь, принесть, -ся, см. **Приносить, -ся.**

Принижать, -ся, принизить, -ся – принижати, *-ся и* принижувати, *-ся, принизити, -ся, понижати, -ся и* понижувати, *-ся, понизити, -ся*. [Понижують високу природу поета до низьких ідеалів своїх (Куліш)]. **Приниженный** – принижений, понижений. [Що вдіє раб принижений, нещасний (Л. Укр.). Гнат з'явивсь увесь принижений, не сміючи очей звісти (Крим.)].

Приниженность – приниження, поніження; *срв.* **Унижение.**

Принизывать, принизать – (*добавлять низкою, низать одно к одному*) принизувати, принизати що, що до чого, (*дополнить низкою*) донизувати, донизати, (*о мн.*) попри[подо]низувати що. [Візьмі ще наміста, донизи, щоб довгий разок був (М. Грінч.)].

Принизанный – принизаний, донизаний.

Приникать, приникнуть к чему – (*припасть, прижаться*) припадати, припасти, притулятися, притулитися, прищулюватися, прищулитися до кого, до чого, (*притаиться*) прищулюватися, прищулитися, причаюватися, причаїтися, приникати, приникнути до чого, (*о мн.*) поприпадати, попритулятися, поприщулюватися, попричаюватися, поприникати.

[Припав вухом до землі і слухав. Вона притуляється до його плеча головою (Л. Укр.). Прищулилась до стіни. Приникли з жадобою до тої віковичної криниці (Куліш). Прочанин жадібно приникає до кухля і довго п'є (Л. Укр.)]. *Заяц во ржи -ник* – заєць причаївся (прищулився) в житі. *Ребёнок -ник головкой к груди матери* – дитина припала голівкою до матиного лона.

Приникнувший – припалий, притулений, прищулений, приниклий.

Принимание – 1) приймання чого (подарунків, прохання); відбирання, отримання (напр. грошей, листів); 2) приймання, вітання, шанування когось. **-ние лекарства** – заживання ліків. **-ние во внимание** – брання до уваги чого, з[у]важання на що. **-ние закона, плана** – ухвалювання закону, плану. **-ние мер** – уживання заходів. **-ние на службу, в школу, в партию** – приймання на посаду, до школи, до партії *и* в партію когось; 3) (*известных форм*) набирання, прибирання (певних форм); 4) *кого за кого, за что* – вважання когось за когось, за що; 5) приймання чого звідки.

Приниматель, -ница – приймач (-ча), -мачка, приймальник, -ниця.

Принима́ть, приня́ть – 1) *что* – приймати, прийняти, (*зан.*) прийміти, (*брать*) брати, взяти, (*получать*) відбирати, відібрати, отримувати, отримати то. [Гроші на пошті приймають до другої години (М. Гр.). Подарунків не прийняв. Прийми мою мову немудру та щіру (Шевч.). Вони прийняли і зрозуміли, що я зійшов од тебе (Сванг.)]. *Кто -нял почту?* – хто прийняв, отримав пошту?; 2) *кого* – приймати, прийняти когось, (*о мн.*) поприймати; (*приветствовать*) вітати, привітати когось. [Нікого він до себе не приймав (Мирн.). Його на сім світі ніхто не приймає (Шевч.)]. Приймай мою вірну дружину за рідну дитину (Пісня). Журилися муж з жоною, що дітей не мали; далі взяли та й під старість сироту прийняли (Рудан.). Ой ти тихий Дунай, моїх діток поприймай (Пісня). Президент прийняв послів, делегатів. Добре, коли Господь прийняв: перестала жити, та й терпіти перестала (М. Вовч.). Його й земля не приймає. І ти вітаєш його в своєму домі? (Мова)]. **-мать, -нять гостей** (*с угощением*) – вітати, при[по]вітати, приймати, прийняти, гостити, при[по]гостити, шанувати, по[при]шанувати когось (гостей) чим; (*об обрядовом приёме гостей*) відбувати, відбутися когось (гостей). [Раз багаті хазяї цигана приймали і тут йому на бідку щільник меду дали (Руд.). Чим-же він буде гостей гостити? (Грінч.)]. **-нять как гостя** – прийняти як гостя, пригостити когось. *У меня нет времени -мать (угощать) этих гостей* – мені ніколи з цими гостями гоститися. **-ть прошение, жалобу, заявление и т. п.** – приймати, прийняти прохання, скаргу, заяву *и т. п.* **-ть работу, заказы** – приймати, брати роботу, замовлення. [В одній світлиці шили та приймали роботу (Кониськ.)]. **-нять дела, товар, дрова** – прийняти справи від когось, крам, дрова. [Привозили дрова і треба було приймати (Коцюб.)]. **-ть лекарство** (*вообще*) – заживати, зажити ліків; (*пить*) пити, випити; (*глотать*) ковтати, ковтнути ліки. **-нять кого по делу** – прийняти когось у справі. *Доктор -ет от -трёх до шести* – лікар приймає від третьої години до шостої. *Он -нял меня холодно* – він прийняв мене непривітно. **-ть во внимание** – брати (взяти) когось, що до уваги, на увагу, під розвагу, на думку, з[у]важати, з[у]важити на когось, на що; *срв.* **Внимание. -ть в соображение, в расчёт** – брати (взяти) до уваги (на увагу), до рахуби що, оглядатися *и* оглядуватися на когось, на що; *срв.* **Соображение, Расчёт. -ть к сведению** – брати (взяти) до відома, брати (взяти) на замітку що; *срв.* **Сведение. -ть в хорошую, дурную сторону** – за добре, за зле (лихе) брати, взяти що. **-ть на свой счёт** – а) (*расходы*) брати (взяти) на себе, брати (взяти) кошти на себе, брати (взяти) на свій кошт; б) (*отнести к себе*) брати (взяти) на свій карб, прикладати, прикласти до себе, приймати, прийняти на себе. [Моя байка ні бійка, ні лайка: нехай ніхто на себе не приймає (Боров.)]. **-ть план, проект** – ухвалювати, ухвалити план, проєкт (*и проєкта*). **-нять закон, резолюцию** – ухвалити закон, резолюцію. **-ть известное решение, решение что сделать** – ухвалювати, ухвалити певну постанову (*см.* **Решение**), ухвалювати, ухвалити, урядити, покласти що зробити. **-ть намерение** – брати, взяти намір;

(*намериваться*) наміряться, наміритися (що зробити). **-ма́ть** *меры* – уживати (ужити) заходів, робити заходи що-до кого, що-до чого, проти кого, проти чого. **-ма́ть** *соответствующие меры* – уживати належних заходів. **-ть** *меры предупреждения* – уживати, ужити запобіжних заходів; (*предупреждать*) запобігати, запобігти чому. **-ть** *чью-л сторону* – ставати, стати на чий бік, тягти, потягти за кого, тягти, потягти за ким (*и* за кого), руч, руку тягти, потягти на ким *и* за кого. **-ма́ть** *под своё покровительство* – брати (взяти) під свою опіку, під свою руку кого. **-ня́ть** *что (труд) на себя* – взяти що (працю) на себе. [Увесь клопіт він узяв на себе (М. Грінч.)]. **-ть** *на себя обязательство* – взяти на себе зобов'язання. **-ня́ть** *вину на себя* – взяти на себе провину, перейняти на себе вину (провину), на себе сказати. [Параска на себе сказала і батько не лаяв (Грінч.)]. **-ня́ть** *смерть, муки* – прийняти смерть, муки за кого, за що. **-ть** *к сердцу что* – брати, взяти до серця що. **-ма́ть** *к сердцу чью участь (заботиться о ком)* – журитися ким. **-ть** *участие в чём-л.* – брати, взяти участь у чому. [Вся вона (природа) бере участь у подіях і переживаннях людських (Єфр.)]. **-ть** *в шутку* – брати, взяти що за жарт. **-ть** *в серьёз* – брати, взяти що за правду. **-ня́ть** *как должное* – прийняти як належне. **-ть** *на службу* – приймати, прийняти кого на службу (посаду). **-ня́ть** *место (должность), команду* – об(ій)няти посаду, уряд, команду, стати на посаду, заступити посаду. **-ня́ть** *в школу, на курсы* – прийняти до школи, на курси, записати до школи, на курси кого. **-ня́ть** *в союз, в партию* – прийняти до спілки, до партії *и* у спілку, у партію кого. **-ня́ть** *кого в своё общество* – прийняти кого до свого гурту (товариства). **-ня́ть** *кого в товарищество (в компанию)* – прийняти кого у товариство (у спілку), до товариства (до спілки). **-ня́ть** *предложение* – прийняти, (*одобрить*) ухвалити пропозицію. **-мите** *уверение в чём* – прийміть у[за]певнення, будьте певні що-до... **-ня́ть** *на квартиру кого* – у сусіди пустити кого, прийняти в комірне кого. **-ть** *у родильницы* – брати, взяти дитину у кого, бабувати, бабити в кого. [Баба Оксана у мене усіх дітей брала (Черніг). Бабувала у його жінки (Рудч.)]. **-ня́ть** *крещение, причастие* – хрест (святий) прийняти (на себе), хре[и]ститися, запричаститися. **-ня́ть** *веру, православие* – уступити у віру, у православну віру. **-ня́ть** *учение, закон (последовать им)* – розуміти, поняти науку, закон від кого. [А люди приходили молитися до його, вони од його поняли закон (Кримськ.)]. *Душа не -маёт (противно)* – душа не приймає чого, з душі верне. [Ів-би очима, так душа не приймає (Чуб.)]; 3) (*брать во внимание*) *что* – зважати, зважити, уважати, уважити на що. [Зважаючи на те, що національний нелад у Австрії спиняє усякий політичний поступ... (Грінч.)]. Ти знатимеш, яка у мене думка, уваживши, що тут мене спіткало (Куліш)]. *Добрые советы* **-май** – на добрі поради зважай, добрі поради приймай; 4) **-ть** (*известные формы, вид, значение и т. п.*) – набирати, набрати, прибирати, приборати чого (певних форм, вигляду, значення і т. п.). [Криза певних і виразних форм ще не приборала (Н. Рада). Він раптом набирає гоноровитого вигляду (Крим.). Він не сподівався, що розмова набере такого характеру (Крим.). Дим розвіється, і речі знов приборуть справжніх натуральних форм (Єфр.)]. **-ня́ть** *серьёзный вид (о человеке)* – споважніти. *Дело, разговор* **-маёт, -няло (-нял)** *другой (иной), хороший, дурной оборот* – справа, розмова повертає, повернула на інше, на добре, на лихе. **-ть** *направление, течение* – набирати напрямку, течії; 5) **-ть** *кого, что, за кого, за что* – вважати, вважити кого, що за кого, за що, брати, взяти кого, що за кого, за що, приймати, прийняти що за що. [Мене часто вважають за мого брата. Вігадку вважив за правду (Яворн.). Кум був у жупані, так він і взяв його за пана (Кониськ.). Я хтів вивідати в баби, за кого вона нас бере (Кониськ.). За зневагу старий боярин візьме, як не вийдеш (Л. Укр.). Захарові слова він узяв за посміх із себе (Кримськ.). І стільки розуму в себе в голівці мала, що за живу тарань солоної не брала (Куліш). Як не прийме біг гріхи за жарт, то буде шелесту багато (Ном.)]. **-ня́ть** *за иностранца* – взяти кого за чужоземця. **-ть** *за правило* – брати, взяти за правило; *срв.* **Поставлять** *правилом*. **-ма́ть** *за основание* – брати як основу (як підвалину), класти основою. [Провідною думкою своїх нарисів кладу принцип

громадського слугування письменства народів (Єфр.); 6) (*убирать*) приймати, прийняти, при[за]бирати, при[за]брати, (*многое*) поприймати, попри[поза]бирати що; *срв.* **Убиратьь, Взятьь**. [Прийми звідси стілець (*и стільця*). Хліб лежить, – от я зараз поприймаю (Грінч. I). Забери книгу з столу]. **-мать что с дороги** – приймати що з дороги. **Принимаемый** – прийманий. **Принятый и принятой** – прийнятий; привітаний; пригочений; (*о лекарстве*) зажитий; узятий (до уваги, на себе); ухвалений (закон, проєкт), ужитий; з[у]важений; уважений за кого, за що; прийнятий, при[за]браний звідки. **-няты решительные меры** – ужито рішучих заходів проти кого, проти чого.

Принимаются, принятыся – 1) (*стр. з.*): а) прийматися, бути прийнятим; (*о лекарстве*) заживатися, бути зажитим; (*о меропрятнях*) уживатися, бути ужитим; (*о законопроекте и т. п.*) ухвалюватися, бути ухваленим; (*на службу, в школу, в общество*) прийматися, бути прийнятим (на службу, до школи, у товариство). **-ться во внимание** – братися, взятися до уваги, на увагу, у[з]важатися, у[з]важитися (на що). [Лиха доля тільки на той час уважилася (М. Вовч.). **-мается подписка на все газеты** – приймають передплату (*и приймається передплата*) на всі часописи; б) прийматися, бути прийнятим звідки, з чого. [Біля глухої залізної брами перекинута залізний місток, та й той часто ще приймавсь (Мирн.)]; 2) *за что* – братися, взятися до чого (*реже за що и без предлога – чого*), щось робити *и* взяти щось робити, заходжуватися, заходитися коло чого, щось робити, ставати, стати до чого, (*зан.*) при[за]биратися, при[за]братися до чого; *срв.* **Браться 2**. [Бравсь він наново голосити. От, до іншої беруться справи (Грінч.). Не візьмемся за роботу, робота сама не зробіться (Приказка). А ми заходились коло мазання в робочу пору (Кониськ.). Нервово заходивсь писати (Крим.). Зараз-таки заходилась Настя порядкувати в хаті (Коцюб.). Як до чого став, уся душа його в роботі (М. Вовч.). Андрій забравсь до їжі (Франко)]. **-ться горячо, рьяно, поспешно за что** – прихоплюватися, прихопітися, прихвачуватися, прихватітися до чого, (*горячо*) припилювати чого, завзято, падковито братися, взятися до чого, прикипіти до чого *и т. д.* [Зараз того-ж дня прихопились обоє (до роботи), як до гарячого борщу (Франко)]. **-няться петь, кричатъ и т. п.** – узятися, узяти, заходитися, стати, піти співати, кричати і т. д. [Узялись вони лагодити панський будинок (Кониськ.). Взяла лупцювати її нешадно (Крим.). Заходивсь кричати на все горло (Крим.). От і пішла вона роздумувати (Свидн.)]. **-няться за дело** – взятися, стати до діла, до справи. **-няться за работу** – взятися, стати до праці, до роботи. [Вони зараз взялись до роботи (Коцюб.)]. *За что мне -няться?* – до чого мені взятися, що мені почати (*предпринять*)? *Снова -ться за своё, старое* – знов(у) братися (взятися) до свого, до старого. **-ться за кого** – братися, взятися до кого (*и за кого*), заходжуватися, заходитися коло кого. [Доводилось заходитися коло його (Грінч.). Що-дня вже за мене береться (Г. Барв.)]. *Хорошенько -няться за кого, за что* – добре заходитися коло кого, коло чого, (з короткими гужами) взятися до кого, до чого. [Заходились з коротким гужами коло фінансової (справи) (Єфр.)]; 3) (*о растениях и переносно*) прийматися, прийнятися, (*о мног.*) поприйматися. [Да вже-ж я садила, вже-ж я поливала, – не приймається (Пісня). Дівчина, як верба: де посади, там і прийметься (Приказка). Щепи поприймались всі. Тут колись горожанність (*гражданственность*) прийнялась була між людом твердо (Куліш)].

Приноравливание – припасовування, приладновування, прилаштування, пристосовування, наломлювання до чого; прикладання, застосовування чого (напр. закону) до чого.

Приноравливать и -норовлять, приноровить – 1) *что к чему (прилаживать)* – припасовувати, припасувати, приладновувати, приладнувати, приладнати, прилаштувати, прилаштувати що до чого; (*обычно к обстоятельствам, ко времени и т. д.*) пристосовувати, пристосувати (до обставин, до часу); (*приучать*) наломлювати, наломити кого, що до чого; *срв.* **Прилаживать, Приспособлять**. [Міста, раніше чи пізніше, а мусять пристосувати себе

до того живого народнього моря, з якого собі живущі соки черпають (Єфр.). **-ровить свой характер к обстоятельствам** – пристосувати, припасувати свою вдачу до обставин; 2) *см.*

Применять 1 и 3, Прилагать. **-ровить закон к данному случаю** – прикласти, застосувати закон до даного випадку. **Принорóвленный** – 1) припасований, приладнований, прилаштований, пристосований; (*приученый*) наломлений; 2) прикладений, застосований до чого. **-ться** – 1) (*стр. з.*) припасовуватися, приладновуватися, прилаштовуватися, пристосовуватися, бути припасованим, приладнованим, прилаштованим, пристосованим до чого, прикладатися, застосовуватися, бути прикладеним, застосованим до чого; 2) (*взв. з.*) пристосовуватися, пристосуватися, припасовуватися, припасуватися, принатурюватися, принатуритися; (*привыкать*) призвичаюватися, призвичаїтися до кого, до чого; *см.*

Применяться 5. [Призвичаювався до народнього побуту й праці (Єфр.). Корова принатурилася їсти солóму, а то все не хотіла після сіна (Звин.)]. **-виться к чьему-л. характеру** – пристосуватися, принатуритися, прикластися до чийсь вдачі.

Приноровка – 1) (*неок. действ.*) *см.* **Принорáвливание**; 2) *оконч.* припасування, прилаштування, пристосування до чого; прикладення, застосування (напр. закону до чого).

Приноровлять, -ся, см. Принорáвливать, -ся.

Принорóвчивый – призвичайливий, принатурливий.

Принос – 1) приніс (-носу); *см.* **Приношение 1, Принесение**; 2) *см.* **Приношение 2; 3)** (*свадебн.*) приносини.

Приноситель, -ница – приносник, -ниця, приношальник, -ниця.

Приносят, принести и принесть – 1) приносити (*в песнях* приношати *и* доношати), принести, (*во множ.*) поприносити; (*подносить*) надносити, наднести, (*во множ.*) понадносити що куди, кому, до кого, до чого. [А я меду принесу на закуску (Рудч.). Та його тіло козацьке, молодецьке до Дніпра до берега приношали (Мартин.). Казав його до келії взяти, казав слугам їсти доношати (Метл.). Поприносили до його всіх недужих (Єв.). Піти бозна-як хочеться, а діжка порожня. Коли це дівка наднесла воду з криниці (Звин.)]. **-неси мне платок, топор** – принеси мені хустку, сокиру; 2) (*о стихийных силах*) приносити, принести, наносити *и* наносити, нанести, надносити, наднести, (*о ветре*) привівати, привіяти, навівати, нав'яти що *и* чого. [То в той час чотири чоловіка козаків-запорожців Господь наносає (Мартин.). Нанеси, Боже, кудлатого, щоб було за що скубти (Номис). Повій мені з Буковіни, чорногірський вітре, та привій ми від братчика щірую пораду (Федьк.)]. **Этот ветер -несёт к нам дождь** – цей вітер нам дощу навіє (надме, наднесе). [Вже не той вітер повіяв – щоб дощу не надніс (Звин.)]. **Водой много лесу -несло** – водою багато дерева, лісу нанесло. **Отколь тебя -несло?** – звідки (відкіля) се тебе принесло, привіяло? **И -несла же его нелёгкая** – і принесла-ж (наднесла-ж) його нечиста (сила), і принесла-ж його лиха година, і наднесло-ж його лихо. [Моя пані, лихо вже знов наднесло якогось урядника в село (Стеф.)]; 3) (*родит детёнышей*) водити *и* вести, приводити, привести; (*о растениях: давать урожай, плоды*) родити, уродити, зародити що. [Телиця його привела нам цілий плуг волів і двох корів (Кониськ.). Панам вже і верби зародять грушки (Франко)]; 4) (*дают, доставляют*) давати, дати; (*причинять*) завдавати, завдати кому що. **Эта земля не -носит никакого дохода** – ця земля не дає жадної користи, жадного прибутку. **-носят пользу, см. Польза.** **-носят удовольствие** – давати втіху кому. **-носят, -нести вред кому** – шкодити, пошкодити *и* зашкодити кому, робити, зробити шкоду кому. **-нести свою лепту** – покласти свою лепту. **-носят благодарность** – складати (скласти) подяку, дякувати (подякувати) кому за що. **-носят присягу** – складати (скласти *и* зложити) присягу, виконувати (виконати) присягу кому. [Присягу на братерство старшина генеральна Орді виконала і од Орді такої-ж присяги допевнилася (Куліш)]. **-носят жертву** – а) (*совершают жертвоприношение*) правити (приносити) жертву; б) (*жертвовать*) приносити жертву, жертвувати. **-носят мольбу кому** – звертати моління до кого, благодати кого. **-носят**

на кого *жалобу* – заносити, подавати скаргу на кого. [Мало не кожен з читачів заносив і складав свої скарги до редакції (Єфр.)]. **-нести** *вину свою, повинную* – повинитися комусь чому, признатися (до вини); *срв. Повиниться. -носить* кому *неприятности, огорчения, разочарования, страдания* – завдавати комусь неприємностей, прикростей, розчарувань, страждань, чинити (робити) комусь неприємності, прикрості, розчарування, страждання. *Это -несло мне одни только неприятности* – це завдало мені самих-но неприємностей. **-нести** *честь, почёт, уважение кому* – дати честь, шанобу, пошану (повагу) комусь, честь повісти комусь. [Він (грунт) тебе загриє і накриє, і погодує, і честь тобі поведе (Стеф.)]. **-носить** *в дар кому, что* – дарувати (подарувати) комусь що, в дар (в даровизну) давати (дати) комусь що; 5) *см. Принашивать. Приносимый* – приношений. **Принесённый** – принесений, наднесений, нанесений, нав'язаний *и т. д.*

Приносится, принестися и принесться – 1) *страд.* – приноситися, бути принесеним; наноситися, бути нанесеним, надноситися, бути наднесеним, при[на]в'язатися, бути при[на]в'язаним *и т. д.*; 2) *возвр.* – пригнати(ся), примчати(ся). *Мы -несли на тройке* – ми пригнали (примчали) трійкою. *Ты отколь -нёсся?* – ти звідки (звідкіля) прив'язався? **-неслася** *туча грозная* – налетіла хмара чорная; 3) *см. Принашиваться.*

Приноска, *см. Принос 1.*

Приносная – приношальна.

Приносный – приносний, приношальний.

Приношение – 1) (*действие*) приношення; 2) *прини[о]с (-носу), мн. приносини, даток (-тку); (гостинец) баз[с]аринка (-ки) и баз[с]аринок (-нка); (при поздравлении, визите) ралець (-льця); (начальству, уважаемым лицам, сватам) почестка; (взятка) дююн (-на); срв. Дар, Подарок.* [До небес драбину приставляють із молитов та приносів нечистих (Куліш). Почестку приніс (Звяг.). А тобі нехай зять одділити третину жалування й приносин до церкви (Неч.-Лев.)].

Принудительно – примусово, примусом, силою. [Порізнила й розвела дітей одної матері та кинула їх у ворожі табори, примусом ворогів з них зробивши (Єфр.)].

Принудительный – примусовий, з примусу (примусом) роблений, приневільний. **-ные меры, работы** – примусові заходи, роботи. **-ный сбор податей** – примусове стягання податків.

Принуждать, принудить – примусувати *и* примушати, примусити, змушувати *и* змушати, змусити; (*диал.* *принемушувати, принемусити*), силувати, присилувати, усилувати; (*невольть*) неволити, поневолити, приневолювати *и* приневоляти, приневолити, зневолювати *и* зневоляти, зневолити когось до чого (що зробити), принукувати, принукувати, нудити, нуждити (-жджу, -ждиш), нуждати когось чим (що зробити), приганяти когось до чого, (*о мног.*) попримусувати, позмусувати, поприневолювати, позневолювати *и т. д.* когось до чого, когось що зробити. [Примусить її не маю сили (Тобіл.). Ніхто тебе не примушав (Звяг. п.). Що змусило тебе продати слово? (Л. Укр.). Він мене принемушує до цього (Липовеч.). Неволити нікого не можна (Звяг. п.). Поневолила дочку заміж (Васильк. п.). Я тебе не приневолював служити, ти пішла своєю охотою (Звин.). Хіба його дочки охотою заміж ішли? Поприневолював (Грінч.). Князі й бояри охрестившись, до хреста людей силували (Куліш). Не схоче жити зо мною – присилую (Васильч.). Голод та холод нуждили його прийняти на себе чужу вину (Кониськ.). Спати можна було аж до обід, бо ніхто роботою не нудив (Гр. Григ.). Тут треба все принукувати палицею, нагаєм, та й тим нічого не вдієш (Неч.-Лев.)]. *Меня -дили это сделать* – мене примусили (змусили *и т. д.*) це зробити. *Его -дили к этому силою* – його силою змусили (примусили, приневолили) до цього, його присилували до цього. *Её -дили выйти за него замуж* – її всилували (присилували, приневолили, поневолили) (піти) за його. **-ждать, -дять кого к работе** – приневолювати, приневолити, зневолювати, зневолити, силувати, присилувати, принукувати когось до роботи,

нудіти когось роботою. **-дить** кого к молчанію, замолчать – примусити, змусити когось мовчати, (образно) замкнути (заціпити) когось уста, губи (и губу). [Якби вона знала, що я прийшла до неї з жалю над її долею нещасливою, то се замкнуло-б їй уста (Г. Барв.)]. **-ждай себя** – силуючи себе, через силу. [Через силу п'є горілку (Грінч.)]. **Принуждённый** – 1) примушений, змушений, присилуваний, приневолений, зневолений до чого. **Быть -ным** – мусити (диал. мусити), бути примушеним, змушеним *и т. д.*; 2) *см.* **Принуждённый**, *прил.* -**ться** – примушуватися, бути примушеним, змушуватися, бути змушеним, силуватися, бути присилуваним *и* всилуваним, приневольоватися, бути приневоленим *и т. д.* до чого.

Принуждение – 1) примушування, змушування, силування, неволення, приневольовання, *оконч.* примушення, змушення, присилування, усилування, приневольення. [Коли не спромога боротися проти неволення, так не треба мовчки нести ший в ярмо (Кониськ.). До милування нема силування (Кониськ.); 2) (*принуждаю*) примус (-су), мус, принука, пригін (-гону). [На се людям добра воля, примусу жадного ні від кого нема (Кониськ.). Проти мусу не підеш (Приказка)]. **Сделать что по -нию** – зробити що з примусу (з мусу, з принуки). [То була праця з примусу (Грінч.). Не з мусу я прийшла так, а з охоти (Куліш). Як не даси з просьби, то даси з принуки (Приказка)]. **По своей охоте или по -нию** – з власної охоти (самохіть) чи з примусу (чи з принуки). **Путём -ния** – примусом. [Костомаров радить не чинити обмоскалення примусом (Грінч.)].

Принуждённо – 1) примусом, силою; 2) силувано, вимушено, неприродно, ненатурально, манірно. **Он -но засмеялся** – він силувано засміявся.

Принуждённость – 1) примушеність, змушеність, приневоленість, зневоленість, поневольність (-ности); 2) (*натянутость*) силуваність, вимушеність, неприродність, ненатуральність, манірність (-ности); (*стеснение*) звязаність. [Розмова була жвава, весела, несилувана, не закована в форми салонові силуваності (Неч.-Лев.)]. **Я всегда испытываю некоторую -ность в его присутствии** – я завжди відчуваю при йому деяку звязаність.

Принуждённый – 1) *прил.* – силуваний, вимушений, неприродний, ненатуральний, манірний. **-ный смех** – силуваний, вимушений сміх. **-ная улыбка** – силуваний посміх (усміх). **-ный вид** – вимушений вигляд. **-ные манеры** – вишукані, витончені маніри; 2) *прич., см.*

Принуждать.

Принц – принц (-ця), королівич.

Принцесса – принцеса, (*диал.*) принцізна, королівна. [Хіба принцізни ждеш? (Федьк.)].

Принцип – принцип (-пу); (*основание*) засада. **На новых -пах** – на нових принципах (засадах). **Основные -пы теории** – основні принципи (засади) теорії. **Человек без -пов** – людина без принципів (без засад).

Принципал – принципал (-ла); хазяїн, начальник, голова (напр. торгової фірми).

Принципат – принципат (-ту).

Принципиально – принципіально, принципово, з принципу.

Принципиальный – принципіальний, принциповий.

Принцметалл, минер. – принцметал (-лу), біла мідь, мангаймське золото.

Принцметалловый – принцметалловий.

Принятие – при(й)няття, (*должности*) обняття. [При(й)няття християнства. Гетьман при обняття свого уряду (Орлик)]. **-тие мер** – вжиття заходів. *См.* **Принимание.**

Принято – заведено. [Можливо, що він і не поет, як це заведено розуміти (Ніков.)]. **Как -то** – як звичай велить, як заведено, як ведеться (поводиться). **Так -то** – такий звичай, так заведено так ведеться, так поводить, так звичай велить.

Принятый, прил. – наведений. **Быть -тым** – вестися, бути заведеним. [В кожній хаті ведеться такий звичай (Звин.)]. *Срв.* **Принятый, прич.** (**Принимают**).

Принять, см. **Принимать.**

Приободрение – підбадьорювання, *оконч.* підбадьорення.

Приободрять, -ся, приободрять, -ся – підбадьорювати, -ся, підбадьорити, -ся.

Приободрённый – підбадьорений.

Приобрести, приобрести, см. Приобретать.

Приобретание – набування, добування, здобування, придбавання, наживання; (*славы*) заживання; (*силы, привычки и т. д.*) набирання. **См. Приобретать.**

Приобретатель, -ница – набувальник, -ниця, набувач, -чка, дбач, дбачка, дбаха (*общ. р.*).

Приобретать, приобрести и приобрести – 1) (*добывать*) набувати, набути, здобувати, здобути, добувати, добути *и* придбути що *и* чого, придбавати, придбати що *и* чого; (*наживать*) наживати, нажити що; (*накопить, добыть в большом количестве*) надбати, принадбати, напридбати, наздобути, наздобувати чого, (*диал.*) напахати, (*о мног.*) понабувати, по(з)добувати, попридбавати що *и* чого. [Розуму за гроші не здобудеш (Св. Пис.). Жалко стало того хазяйства, що він його своєю працею надбав (Грінч.). Придбали хутір, став і млин, садок у гаї розвели і пасіку чималу, – всього надбали (Шевч.). Що придбаєш, те і маєш (Приказка). Поїхав оце в ліс та й дров такого (*очень много*) напахав (Пирят.)]. **-тять** *движимое и недвижимое имущество* – набувати рухоме й нерухоме майно. **-бресть** *что-л. покупкою* – набути що куплею (купівлям). *Он -брёл себе большое состояние* – він придбав (нажив, здобув) собі великий статок (*и великі статки*). **-тять, -сти** *права гражданства* – набувати, набути права (*и прав*) громадянства. **-сти** *хозяйничая* – пригосподарювати, загосподарити що. **-сти** *барышничеством* – приборишувати що. **-сти** *торгуя в кабаке* – зашикувати що; 2) (*снискивать*) здобувати, здобути, придбати що, заживати, зажити чого. **-сти** *всеобщее уважение, дружбу, расположение* – здобути (придбати) загальну пошану, дружбу, прихильність. **-тять, -сти** *любовь, благосклонность чью-л.* – підходити, підійти під чію ласку, діставати, дістати ласки в кого. [Такої ласки дістану і в Параски (Номис)]. **-сти** *доверие чьём-н.* – зажити в кого віри. [Я віри в їх зажив, щоб дізнаватись тим робом про їх заходи ворожі (Грінч.)]. **-бресть** *славу, известность, популярность* – (з)добути, придбати славу (*и слави*), відомість, популярність, зажити (залучити) слави, убитися у славу, зажити популярности, у мову увійти. [Антосьо все в мову входив і між товариством і в городі (Свидн.)]. *Он -брёл себе много друзей* – він придбав собі багато приятелів; 3) (*усваивать себе, получают*) набувати, набути, набирати, набрати чого. **-тять** *форму чего-л.* – набирати форми чого. **-тять** *вкус чего* – набувати (набирати) смаку чого. [На морі, коли воно тихе, страва набира особливого смаку (Леонт.)]. **-тять, -сти** *значение, ценность* – набирати, набрати, набувати, набути ваги, вартости. [Тоді тільки ідея набирає вартости, коли переводиться в життя (Коцюб.)]. **-сти** *значение среди кого* – увійти в значність між ким. **-тять, -бресть** *влияние* – забирати, забрати силу, здобувати, здобути вплив на що. [Таку силу забрали запорожці (Сторож.)]. **-тять, -сти** *власть над кем* – силу міць брати, забрати *и* взяти над ким. [Мотив сучасности берє силу над поєтами (Єфр.)]. **-тять, -сти** *силу* – набувати, набути, набирати(ся), набрати(ся) сили. [Цей гурт де-далі більшатиме, набиратиметься сили (Грінч.)]. **-тять, -сти** *интерес* – набирати, набрати інтересу. **-тять** *навык, опыт* – набувати навички до чого, досвіду в чому, наламуватися до чого. **-сти** *привычку* – набратися звички. **-тять, -сти** *необходимые познания в чём* – здобувати, здобути (придбати) потрібні знання з чого *и* в чому. [Сам неписьменний здобуває він ті знання або з розмов, або слухаючи, як хто інший читає (Грінч.)]. **-сти** *знания от кого* – набратися науки в кого. **-сти** *оперение (о птицах)* – у пір'я (у колодочки, у палкі) вбитися, упір'їтися. **Приобретённый** – набутий, (з)добутий, надбаний, придбаний, нажитий, зажитий, пригосподарьований, загосподарений *и т. д.* [І жіноче, і дівоче, і що було пригосподарьоване, усє забрато (Квітка)]. **-ное** *имущество* – набуте (придбане) майно, надбаня.

Приобретаться, приобрести – набуватися, набутись, бути набутим, здобуватися, здобутися, бути здобутим, бути придбаним, надбаним, наживатися, бути нажитим,

зажива́тися, бу́ти зажі́тим *и т. д.* [І сьогодні, за́раз хоті́лось їм здо́бути те, що зви́чайно набува́ється ро́ками вели́кої пра́ці та боро́тьби (Н. Рада). Ца́рство небе́сне здо́бува́ється си́лою (Єв.)].

Приобрѣтение – (*приобр. имущество, достояние*) надба́ння, придба́ння, набу́ток; (*достижение*) придба́ння, здо́буток, добу́ток (-тку). [Вона́ му́сила спрода́ти усе́ своє́ надба́ння (Неч.-Лев.). За ко́жний здо́буток пла́тиш ціно́ю кро́ви (Коцюб.)]. **-ния** (*достижения*) нау́ки, культу́ри – здо́бутки (добу́тки, придба́ння) нау́ки, культу́ри. [Бага́та земля́ родить не йому́, як не йому́ служать і здо́бутки ново́часно́ї культу́ри (Єфр.)].

Приобрѣтение – 1) набу́ття, здо́буття, добу́ття, придба́ння, надба́ння чо́го; 2) *см.*

Приобрѣтение.

Приобуча́ть, приобучи́ть, см. Приуча́ть.

Приобща́ть, приобщи́ть – 1) прилуча́ти, прилучи́ти, долуча́ти, долучи́ти що́ до чо́го, приє́днувати, приє́днати ко́го, що́ до ко́го, до чо́го. **-щити́** *бумагу́ к делу́* – долучи́ти папі́р до спра́ви; 2) **-ща́ть, -щити́** *св. Таин ко́го* – запричаща́ти, запричасти́ти, причаща́ти, причасти́ти, сакраментува́ти, засакраментува́ти ко́го. **Приобщѣ́нный** – 1) прилуче́ний, долуче́ний, приє́днаний до чо́го; 2) **-ный** *св. Таин* – запричаще́ний, причаще́ний, засакраментова́ний.

Приобща́ться, приобщи́ться – 1) долуча́тися, долучи́тися, прилуча́тися, прилучи́тися, приє́днуватися, приє́днатися, бу́ти долуче́ним, прилуче́ним, приє́днаним до чо́го. **-щити́ся** *европе́йской культу́ре* – приє́днатися, прилучи́тися до европе́йско́ї культу́ри; 2) **-тись** *св. Таин* – запричаща́тися, запричасти́тися, причаща́тися, причасти́тися, сакраментува́тися, засакраментува́тися, зако́нюватися *и* зако́нятися, зако́нитися.

Приобщѣ́ние – 1) прилуча́ння, долуча́ння, приє́днува́ння, *оконч.* прилуче́ння, долуче́ння, приє́дна́ння чо́го до чо́го; 2) **-ние** *св. Таин* – запричаща́ння, сакраментува́ння, *оконч.* запричаще́ння, засакраментува́ння.

Приобщи́ть, см. Приобща́ть.

Приобыка́ть, приобыкну́ть – призви́чуватися, призви́читися до чо́го; (*обжива́ться*) приго́втуватися, приго́втатися; *см. Привыка́ть.* [Соба́ка вже приго́втався (Житом.)].

Приобыкльи́й – зви́клий, навикли́й до чо́го; *см. Привы́чный, Привыкльи́й.*

Приобыкну́ть, см. Приобыка́ть.

Приодева́ние – 1) прикрива́ння, прику́тування; 2) приодяга́ння, припоряджа́ння, причепу́рювання *и т. д.*

Приодева́ть, приоде́ть – 1) прикрива́ти, прикри́ти, прику́тувати, прику́тати ко́го; 2) приодяга́ти, приодяг(ну́)ти, (*принаряди́ть*) припоряджати, припорядити, причепу́рювати, причепу́рити, прибирати, прибра́ти, прикуко́бити, прихаху́лити. [Ми таки́ його́ прикуко́били: штанці́ найшли́, сорочку́ прибра́ли (Борз. п.)]. **Приоде́тый** – 1) прикри́тий, прику́таний; 2) приодягнени́й, припоряджени́й, причепу́рений, прикуко́блений *и т. д.* [Так гарно́ припорядже́ні в сині́ жупа́ні (Борз. п.)].

Приодева́ться, приоде́ться – 1) прикрива́тися, прикри́тися, прику́туватися, прику́татися; 2) приодяга́тися, приодяг(ну́)ти́ся, вряджа́тися, вряди́тися, (*принаряди́ться*) припоряджа́тися, припоряди́тися, причепу́рюватися, причепу́ритися, прибирати́ся, прибра́тися, прихаху́литися, прикуко́битися (в що́). [Приодя́гся так, як пан (Пісня). Ой дай ме́ду-вина́ нап'ю́ся, та й у жупа́н сині́й вряджу́ся (Пісня). Він прибра́вся, підго́лився, наді́в нові́, але про́сті, чо́боти (Неч.-Лев.). Уми́лася, причепу́ри́лась (Котл.). За́ким прихаху́ли́шся, то бо́яри́ й ме́д поп'ю́ть (Номис)].

Приозѣ́рный – приозе́рний.

Приор – пріор, ігу́мен (католи́цького монасти́ря).

Приора́ть, см. Припаха́ть.

Приорство – 1) (*сан*) пріора́т (-ту), пріорство; 2) (*время перебивания в этом сани*)

пріорування.

Приосаживать, приосадить (*лошадь*) – збивати, збити тріхи, подавати, подати назад тріхи (коня).

Приосаниться – прибрати поважної постати, підбадьоритися.

Приосенять, приосенить – 1) затіняти, затінити що чим; 2) захищати, захистити когось; 3) **-нить крестом** – благословити хрестом когось.

Приостанавливание, приостановление – припиняння, припинення, перепиняння, перепинення, запиняння, запинення.

Приостанавливать, -ся, приостановить, -ся – припиняти, -ся, припинити, -ся, перепиняти, -ся, перепинити, -ся, запиняти, -ся, запинити, -ся. [Величезний процент українських органів припинила адміністрація (Єфр.). Заспівав, і юрба величenna мов життя на той час запинила (Л. Укр.). Прийшло літо, і рух не тільки не припинився, а ще дужчий став (Доман.). Всюди горіли огні, – ознака, що життя не припинялося (Черкас.).] **-вить (замедлить) ход** – притишити, затишити, задляти ходу, затишитися. [Обережний Юда задляв свою ходу (Конис.). На мості поїзд затишивсь (Звин.).] **Приостановленный** – припинений, перепинений, запинений.

Приостановка – 1) *см.* **Приостановление**; 2) при́пинка, пере́пинка, пере́станок (-нку). *Срв.* **Остановка.**

Приостановление, см. **Приостанавливание.**

Приостерегать, приостеречь – остерегати, остерегти, застерегати, застерегти когось. **-ться** – остерегатися, остерегтися, вистерегатися, вистерегтися, берегтися, поберегтися. *См.*

Остерегать, -ся.

Приострять, приострить – підгострювати, підгострити що.

Приотворяние (*дверей*) – прочиняння, прохилляння, відчиняння, відхилляння (*дверей*).

Приотворять, -рить (*дверь*) – прочиняти, прочинити, прохилляти, прохилити, (*диал.*) ухиляти, ухилити (*двері*), відчиняти, відчинити тріхи, відхилляти, відхилити тріхи (*двері*), (*во множ.*) попрочиняти, попрохилляти *и т. д.* (*двері*). [Прочинив у клас *двері*, просунув туди голову (Васильч.). Відхили трішки *двері*]. **Приотворенный** – прочинений, прохилений, відчинений тріхи, відхилений тріхи.

Приотворяться, -риться – прочинятися, прочинитися, прохиллятися, прохилитися, відчинятися, відчинитися тріхи, відхиллятися, відхилитися тріхи. [Вхідні *двері* рипнули, прочинилися тріхи (Корол.).]

Приоткрывание – відкривання, відтуляння. **-ние дверей и т. п., см.** **Приотворяние.**

Приоткрывать, -ся, приоткрыть, -ся – відкривати, -ся, відкрити, -ся тріхи, відтуляти, -ся, відтулити, -ся тріхи, (*о занавеске и т. п.*) прогортати, -ся, прогорнути, -ся. [Червона занавісочка у вікні прогорнула (Васильч.).] **-вать двери, окна, ворота** – прочиняти, прохилляти, відчиняти, відхилляти (тріхи) *двері, вікна, ворота*. **-крыть сундук, крышку у гроба** – відчинити тріхи скриню, відхилити віко в труні. **-крыть занавеску** – прогорнути за(на)віску.

Приохочивание – приохочування, заохочування; (*поощрение*) підохочування до чого.

Приохочивать, приохотить – приохочувати, приохотити, заохочувати, заохотити, (*во мн.*) поприохочувати, позаохочувати; (*поощрять*) підохочувати, підохотити, (*во мн.*) попідохочувати когось до чого. **Приохоченный** – приохочений, заохочений; (*поощренный*) підохочений.

Приохочиваться, приохотиться – приохочуватися, приохотитися, заохочуватися, заохотитися, бути приохоченим, заохоченим; (*поощряться*) підохочуватися, бути підохоченим до чого.

Припадание – припадання, притуляння *и т. д.*

Припадать, припасть – 1) припадати, припасти, (*прижиматься*) тулітися, притулятися,

притулі́тися, прихиля́тися, прихилі́тися, пригорта́тися, горну́тися, пригорну́тися до ко́го, до чо́го. [Василь аж до землі припадає, просить (М. Вовч.). Вона так і припала до дверей і слуха (Квітка). Все дам тобі, коли припавши поклони́шся мені (Св.). Притули́лась до неї́ гарячим обличчям (Л. Укр.)]. **-дать, -пасть на колени** – укля́кати, уклякнути, па́дати, впа́сти на ко́ліна, навко́лішки. [Баба перед обра́зами вклякну́ла (Чуб.)]. **К ногам вашим -даю** – до ніг ва́ших па́даю (припадаю, стелю́ся). **Дитя -пало к груди матери** – дитина припа́ла (притули́лася, пригорну́лася) до ма́териних грудей. **-дать на ногу** – припа́дати, наляга́ти на ногу, кульга́ти, накульгува́ти (на ногу); 2) підпа́дати, підпа́сти. [Снігу трохи підпало)]; 3) припа́дати, припа́сти ко́му, напа́дати, напа́сти ко́го, приспі́чити ко́му. **Охота учиться -пала** – охота вчи́тися припа́ла ко́му, на́пала ко́го; 4) занепа́дати, занепа́сти, занедужува́ти, занедужа́ти.

Припадок – на́пад (-ду), (*гал.*) ата́к; (*только падучей болезни*) перехі́д (-хо́ду), причи́на. [В істеричному на́паді ламає руки (Коцюб.). На́пади гострої внутрішньої му́ки (Корол.). Крути́ться наче в причи́ні (Борз.)]. **Лихорадочный -док** – на́пад пропа́сниці. **Сердечный -док** – серцевий на́пад. **-док гнева, сумасшествия, бешенства** – на́пад гніву, божеві́лля, скаже́ности. **Нервный -док** – нерво́вий на́пад. **У него начинался -док эпилепсии** – в ньо́го почина́вся перехі́д, почина́вся на́пад (на ньо́го прихо́див на́пад) епіле́псії, його́ напада́ла епіле́псія. [Се був знак, що прихо́див на ньо́го на́пад епіле́псії (Маковей)].

Припадочный – 1) нападний; 2) (*страдающий припадками*) причи́нний, причи́нуватий. [Хлоп'я ось причи́нувате (Корол.)].

Припадчивый, см. **Припадочный 2**.

Припазовка – 1) прилаштува́ння, (*оконч.*) прилаштува́ння; 2) (*техн.*) буртува́ння.

Припазовывать, припазовать – 1) прилаштува́ти, прилаштува́ти; 2) (*техн.*) буртува́ти, забуртува́ти.

I. Припаивание – прилюто́вування, *оконч.* прилюто́вування.

II. Припаивание – упо́ювання, напо́ювання; обпо́ювання; см. **II. Припаивать**.

I. Припаивать, -ся, припаять, -ся – прилюто́вувати, -ся, прилюто́увати, -ся, прива́рювати, -ся, привари́ти, -ся, (*во множ.*) поприлюто́вувати, -ся, поприварюва́ти що, -ся до чо́го.

Припаянный – прилютований, приварений. [Треба занести кварта́ до слюса́ря, щоб ву́шко привари́в (Звин.)].

II. Припаивать, припойть – 1) упо́ювати, упо́їти, напува́ти, напо́ювати, напо́їти ко́го; 2) (*привораживать наговорным питьём*) обпо́ювати, обпо́їти, приворожува́ти, приворожи́ти ко́го (дання́м). [Чо́го-ж він не при собі? Хіба́ обкури́ли, або обпо́їли, вражі дочкі? (Мирн.)]; 3) **-пойть всё вино** – вичастува́ти все вино́. **Припоённый** – 1) упо́єний, напо́єний; 2) обпо́єний, привороже́ний (дання́м).

Припайка – 1) см. **I. Припаивание**; 2) прилюто́вана части́на ре́чи.

Припалзывание – приповза́ння, приплазовува́ння.

Припалзывать, см. **Приползать**.

Припалывать, припалять, припалить – 1) припа́лювати, припа́літи, прис[ш]ма́лювати, прис[ш]ма́літи; 2) попалі́ти. **-лить все дрова** – попалі́ти всі дрова́. **Припалённый** – припа́лений, прис[ш]ма́лений.

Припамятовать – пригада́ти; см. **Припомнить**.

Припаривать, припарить – припа́рювати, припа́рити що чим. **Припаренный** – припа́рений. **-ться** – припа́рюватися, бу́ти припа́реним.

Припарка – припарка́, запарка́. **Дать -ку** – ви́шпарити, відчу́храти ко́го, хльо́сти (хлю́сти) прочухана́ дати ко́му.

Припас – 1) припа́с, запа́с (-су). [На су́днах тих по́вно військо́вого лю́ду, припа́су та збро́ї до бітов жорстоких (Куліш)]. **С'естные -пасы** – харч (-чи, *ж. р. и -чу м. р.*), харчі (-чі́в), їжа, конт (-ту), живні́сть (-ности); (*свежие*) свіжи́на (-ні). [Не так чо́го понабира́ли, як ї́жі

скільки печених кúрок, ковбáс, сухáриків, сýщиків і всякої всячини (Свидн.). Хліба не купуємо, конту з обох нас доволі (Г. Барв.). *Снабжение с'естными -сами* кого, чего – постачання харчи кому *и* на кого, на що, харчування когó, чогó. *Израсходовать свои с'естные -сы* – вихарчуватися, (во *множ.*) повихарчóуватися; 2) справа, снасть (-сти), пристрій (-строю), приладдя; *срв. Прибор, Принадлежности. Рыболовные -сы* – рибальська справа, рибальське приладдя.

Припасание – припасання, запасання.

Припасать, припасти – припасати, припасти, запасати, запасті, призапасити, назапасити, приховувати, приховати, (*про запас*) надбати, пристарати чогó. [Я всього собі к празнику призапасила (Київ. п.). Погнили наші сина; мало хто назапасив на зиму (О. 1862)].

Припасённый – припасений, призапасений, назапасений.

Припасаться, припастися – припасатися, припастися, бути припасеним. **-ться** *чем, см. Запасаться.*

Припасный – припасний, (*о с'естных припасах*) харчовий.

Припасть, см. Припадать.

I. Припахивать, припахнуть – 1) приорювати, приорати, (*во множ.*) поприорювати; 2) **-хатъ** землю – виснажити зéмлю; 3) (*сошник, лемех*) притупити, затупити (леміш). **Припаханный** – 1) приораний; 2) (*о земле*) виснажений; 2) (*о сошнике*) притуплений, затуплений. **-ться** – 1) приорюватися, приоратися, бути приораним; 2) (*о земле*) виснажуватися, виснажитися; 3) (*о сошнике*) притупитися, затупитися.

II. Припахивать – відгонити, душити (трохи) чим, присмерджувати чим. [Вода чимсь відгонить]. *Рыба уже -вает* – риба вже присмерджує, рибу вже чути.

III. Припахивать, припахнуть – 1) повітати, повінути, подихати, подихнути, дмухнути. [Вітерець повіває]; 2) приносити, принести вітром, привітати, привіяти (вітром).

I. Припахиваться, см. I. Припахивать.

II. Припахиваться (*веером*) – обвіюватися *и* обвіватися (віялом).

Припахнуться, см. Запахнуться.

Припашка – 1) приорювання, *оконч.* приорання; 2) приорка.

Припаять, см. I. Припавать.

Припёв – 1) *см. Припевание*; 2) (*пение*) приспів (-ву); 3) (*к песне*) приспів (-ву), приспівок (-вка), приспівка. [Це не приспів якийсь, а справжня довга пісня (Крим.). Гарна пісенька та ще й з приспівком (Конгр. п.)].

Припевание – приспівування.

Припевать, Припеть – приспівувати, приспівати, (*однокр.*) приспівнути (до чогó). [А вона сама грає і приспівує (Рудч.). Нехай лишень сядуть за стіл, вже не я буду, щоб не приспівала йому: «Старший боярин, як болван...» (Квітка). Да ще притупне ногою і приспівне сі слова, – так її і вразить (Г. Барв.)].

Припёк – 1) *см. Припёка*; 2) (*прибыль по весу в хлебе*) припічка (-ки). *Пуд хорошей ржаной муки даёт полпуда -пёку* – пуд доброго житнього борошна дає з півпуда припічки; 3) (*солнопёк*) пригрів, вигрів (-ву), осоння, осонь (-ни). *На самом -ке* – на самому вигріві, саме на осонні, на самому сонці.

Припёка – 1) пригара, пригарок (-рка), пригоріле, припечене місце на хлібі; (*шишка*) осушок (на хлібі). *С боку -пёка* – приший кобилі хвіст, п'яте колесо до воза, собаці п'ята нога.

Припекание – 1) припикання, підпикання, присмажування, загничування; 2) (*о солнце*) припикання, пригрівання, припалювання.

Припекать, припечь – 1) (*прижечь на огне*) припикати, припекти когó, що; підпикати, підпекти, присмажувати, присмажити що, (*зарумянить*) загничувати, загнитити що; 2) (*о солнце*) припикати, припекти, пригрівати, пригріти, (*вульг.*) пришкварювати, пришкварити, (*присушить зном*) припалювати, припалити. [Зійшло сонце під віконце, стало пригрівать

(Чуб.). Сónце в вікóнце печé, припікаé (Номис). Сónце припаліло ярину́]; 3) (*волосы, кудри горячими щипцами*) припікати, припекти́ (волосся, кучері); 4) (*донять кого*) допікати, допекти́ кому́, упікати́ся, упекти́ся кому́, дошкуляти, дошкулити́ когó; (*в сильнейшей степени*) до живіх печінок допікати, допекти́ кому́; 5) (*-печь всю муку*) віпекти все борошно на пéчиво. **Припечённый** – 1) припечений; підпечений, присмажений, загничений; 2) припечений, пригрітий, припалений.

Припекáться, припечься – 1) припікати́ся, припекти́ся, бу́ти припеченим; підпікати́ся, підпекти́ся, присмажувати́ся, присмажити́ся, загничува́тися, загни́тисся, бу́ти підпеченим, присмаженим, загниченим; 2) (*от зноя*) припалюва́тися, припалити́ся, бу́ти припаленим, пригоря́ти, пригорі́ти; 3) (*о хлебе; срв. Припёк 2*) припікати́ся, припекти́ся.

Приперётъ, см. Припирать.

Приперчить – заперцюва́ти *и* заперчи́ти що.

Припечатка – 1) *см. Припечатывание*; 2) при́друк (-ку), друкований дода́ток до чо́го.

Припечатывание, припечатание – 1) придруковування, придрукува́ння; 2) (*печатью*) припечатува́ння, припечатання.

Припечатывать, припечатать – 1) придруковува́ти, придрукува́ти, (*во множ.*) попридруковува́ти що до чо́го; 2) (*сургучной печатью*) припечатува́ти, припечатати́, (*во множ.*) поприпечатува́ти що. **Припечатанный** – 1) придрукований; 2) припечатаний. **-ться** – 1) придруковува́тися, бу́ти придрукованим; 2) припечатува́тися, бу́ти припечатаним.

Припечек – припічок (-чка). [Настя побіліла стіни, підвелá припічок черво́ною гли́ною, поцяцькува́ла синькою ко́мин (Коцюб.)].

Припечь, см. Припекать.

Припивать, припить – 1) (*вино, пиво*) пи́ти, попи́ти, випива́ти, повипива́ти (все); 2) *см. Попивать*; 3) *что или чем* – запива́ти, запити́ чим.

Припиливать, припилить – 1) припилюва́ти, припиля́ти, допилюва́ти, допиля́ти чо́го до чо́го; 2) *-лить все дрова* – попиля́ти всі дрова́. **Припиленный** – 1) припиляний, допиляний; 2) попиляний. **-ться** – 1) припилюва́тися, допилюва́тися, бу́ти припиляним, допиляним; 2) (*о пиле*) спілюва́тися, спиля́тися.

Припирание – 1) (*окна, дверей*) причи́няння, *оконч.* причи́нення; 2) притулюва́ння *и* -туля́ння, приста́вляння, *оконч.* приту́лення, приста́влення; 3) підпира́ння, припира́ння, *оконч.* підпертя́, припертя́.

Припирать, припереть – 1) (*дверь, окно*) причи́няти, причи́нити (*во множ.*), попричи́няти що; *см. Притворять*; 2) (*прислонять*) притуля́ти *и* -тулюва́ти, притули́ти, приста́вляти, приста́вити що до чо́го; 3) (*подпирать*) підпира́ти, підперти́; (*прижимать*) припира́ти, приперти́, притіскува́ти, притісну́ти, що чим, до чо́го. [Підпер двері поліном]. **-реть кого к стене** – приперти́ когó до стінки, (*переносно*) загна́ти в тісний кут когó, з короткими гужа́ми до ко́го присту́пити, узя́тися; 4) (*притащить*) приперти́, притараба́нити, притарга́нити, приволокти́, притягти́, припха́ти що куди. **Припертый** – 1) причи́нений; 2) приту́лений, приста́влений; 3) підпертий, припертий; 4) припертий, притараба́нений *и т. д.*

Припираться, припереться – 1) причи́нятися, причи́нитися, бу́ти причи́неним; 2) притуля́тися *и* -тулюва́тися, бу́ти приту́леним, приста́влятися, бу́ти приста́вленим; 3) підпира́тися, бу́ти підпертим; припирати́ся, бу́ти припертим *и т. д.*

Приписать, см. Приписывать.

Приписка – 1) *см. Приписывание 1 и 2*; 2) при́писка, до́писка, при́пис (-су). [Все те в при́писки, поза́д своїх книжо́к пуска́ю (Куліш). Жінка тако́ж зроби́ла свою прихильну дописку на мужевому листі (Крим.)].

Приписной – приписний.

Приписывание – 1) припи́сування, допи́сування; 2) (*к обществу*) припи́сування, запи́сування; 3) (*кому-н. чего-н.*) припи́сування, надава́ння кому́, чо́му чо́го, накида́ння кому́

чого.

Приписувать, приписа́ть – 1) приписувати, приписа́ти, дописувати, дописа́ти, (во мно́ж.) поприписувати, подописувати що до чо́го. **-са́ть** *несколько слов в чьѣм-л. письме* – приписа́ти, дописа́ти, додати де́кілька слів у чи́єму листі; 2) (*причислять по спискам кого, что куда, к чему*) приписувати, приписа́ти ко́го, що куди, до чо́го, записувати, записа́ти ко́го, що до чо́го, ко́го в що, писа́ти ко́го в що, приділяти, приділити ко́го, що куди, до чо́го, (во мно́ж.) поприписувати ко́го що куди, до чо́го, позаписувати ко́го в що *и* до чо́го *и т. д.* [Ото́ж і поприписувано тих мандрованих та мертвого, щоб більше було людей (Грінч.). Приділили наше село́ вже до іншої во́лости (Чигир. п.)]; 3) *кому или чему-н. что-н.* – приписувати, приписа́ти ко́му, чо́му що, надава́ти, надати ко́му чо́го *и* що, накида́ти, накинути ко́му що, (*относитъ что к чему, на счёт чего*) скла́дати, скла́сти що на що, ставити, поставити на карб чо́му що, закарбува́ти що на що. [Обробку їх під заголовком «Іліяда» та «Одисея» приписа́но сліпо́му співце́ві Го́мерові (Єфр.). Нема́ в Са́дієвих пи́саннях то́го ре́чення, яке накида́є Са́дієві Пу́шкін (Крим.). Ідеалізує їх і нада́є їм такі нереа́льні ознаки (Крим.). Сво́ю мимові́льну дрож і триво́гу він скла́дав на зму́чення і ослабле́ння ті́ла (Франко). Мака́р не міг не помітити, що посува́ється він таки хуте́нько, і похопі́вся закарбува́ти це на сво́ю доброчі́нність (Корол.). *Победу эту -вают его храбрости* – перемо́гу цю припису́ють його́ хоробро́сті. *Следует -са́ть это случаю, небрежности* – тре́ба це скла́сти на ви́падок, на недба́лість. **Приписанный** – 1) приписа́ний, дописа́ний; 2) приписа́ний, записа́ний, приді́лений куди, до чо́го; 3) приписа́ний, нада́ний ко́му, чо́му, накинута́й ко́му, поста́влений на карб чо́му, закарбува́ний на що.

Приписываться, приписа́ться – 1) приписуватися, бу́ти приписа́ним, дописуватися, бу́ти дописа́ним до чо́го; 2) приписуватися, приписа́тися, бу́ти приписа́ним до чо́го, записуватися, записа́тися, бу́ти записа́ним в що *и* до чо́го. (во мно́ж.) поприписуватися до чо́го, позаписуватися в що *и* до чо́го. [Приписа́вся до Ма́р'янівської громади (Мирн.)]. **-ва́ться** *к сословию, к обществу казаков, мещан* – приписуватися до коза́ків, до міщан, записуватися до коза́ків, до міщан *и* в козаки, в міщани. **-са́вшийся** *к обществу* – приписа́нець (-нця). [Приписа́нці, що поприписували́сь з чужих сіл]; 3) приписуватися, бу́ти приписа́ним ко́му, чо́му, накида́тися, бу́ти накинута́й ко́му, скла́датися, бу́ти скла́деним на що, ста́витися, бу́ти поста́вленим на карб чо́му, бу́ти закарбува́ним на що.

Припись, см. Приписка 1.

Припить, см. Припивать.

Припихивать, припиха́ть, припихну́ть – припиха́ти, припха́ти, припхну́ти, присува́ти *и* присо́вувати, прису́нути (штовха́ючи) що до чо́го. **Припиханный *и* припихнутый** – припханий, припхнута́й, прису́нута́й *и* прису́нений. **-ться** – припиха́тися, бу́ти припхани́м, припхнута́й, присува́тися, бу́ти прису́нута́й до чо́го.

Припла́в – 1) *см. Припла́вка*; 2) (*нанос у берега*) пла́в (-ву).

Приплавить, см. Приплавливать.

Припла́вка – 1) (*плотов, барок*) припла́в (-ву), пригі́н (-го́ну), припла́вля́ння, приганя́ння (пла́вом), *оконч.* припла́влення, пригна́ння (пла́вом (плоті́в, берли́н)); 2) прито́плювання, *оконч.* прито́плення.

Приплавливать *и* приплавля́ть, припла́вить – 1) (*плоты, барки*) приплавля́ти, припла́вити, приганя́ти *и* приго́нити, пригна́ти (пла́вом) що куди; 2) (*расплавляют добавочно*) прито́плювати, прито́пити чо́го. **Припла́вленный** – 1) припла́влений, пригна́ний (пла́вом); 2) прито́плені́й. **-ться** – 1) (*страд. и возвр.*) приплавля́тися, припла́витися, бу́ти припла́влени́м, приганя́тися *и* приго́нитися, пригна́тися, бу́ти пригна́ним (пла́вом); 2) прито́плюватися, прито́питися, бу́ти прито́плени́м.

Приплатá – 1) приплатá, доплатá; 2) *см. Заплатá.*

I. Припла́чивание – на́ла́тування, прила́тування; *срв.* **I. Припла́чивать.**

II. Припла́чивание – 1) припла́чування, допла́чування; *Срв.* **II. Припла́чивать.**

I. Припла́чивать, приплатáть и приплати́ть – на́ла́тувати, на́ла́тати, прила́тувати, прила́тати що до чо́го, пришивáти, приші́ти лáтку до чо́го. **Приплатáнный и -пла́ченный** – на́ла́таний, прила́таний. **-ться** – на́ла́туватися, бу́ти на́ла́таним, прила́туватися, бу́ти прила́таним.

II. Припла́чивать, приплати́ть – 1) (*доплачивать*) припла́чувати, приплати́ти, допла́чувати, доплати́ти до чо́го; 2) (*все долги*) ви́платити, сплатити, по́платити, пови́плачувати, поспла́чувати (всі борги́). **Припла́ченный** – припла́чений, допла́чений; 2) ви́плачений, спла́чений. **-ться** – 1) припла́чуватися, бу́ти припла́ченим, допла́чуватися, бу́ти допла́ченим до чо́го; 2) *за что, см.* **Плати́ться, Поплати́ться.**

Припла́чка, см. **Запла́чка.**

Приплё́вывать – приплё́вувати.

Приплести́, см. **Приплета́ть.**

Приплестись и -плесться – 1) приди́бати, пришканди́бати, приплéнтати(ся), приплесті́ся, притягті́ся, причвалáти, (*вульг.*) прилёмзати(ся), припхáтися, прителі́пати(ся), причáпати, причалáпати; (*рысцой*) притю́пати куди́, *срв.* **Притащі́ться.** [Відкіля ти у біса приплéнтав сюди́ (Стор.). Он сіромáшний дід приди́бав до нас на по́міч (Стор.). Насилу прилёмзали до́дому (Полт.). А ось і наш волоцю́га притягся. (Васильч.)]; 2) *см.* **Приплета́ться.**

Приплетание – 1) приплі́тання, доплі́тання; 2) (*припутывание*) приплу́тування, при́то́чування.

Приплета́ть, приплести́ – 1) приплі́тати *и* приплі́тувати, приплести́, доплі́тати, доплести́ що до чо́го. [Плету́ть і приплі́тують (Маркев.)]; 2) приплу́тувати, приплу́тати, при́то́чувати, при́то́чити що до чо́го. [Скажеш так, а вона то́бі при́то́чить удвоє (Звиног.)]. *К этому делу -плели многих* – до цієї справи ба́гатьох приплу́тали. **Приплета́емый** – 1) приплі́таний *и* -плі́туваний; 2) приплу́туваний, при́то́чуваний. **Приплетённый** – 1) приплéтений, доплéтений; 2) приплу́таний, при́то́чений.

Приплета́ться, приплесті́сь и приплесться – 1) приплі́татися *и* -плі́туватися, приплесті́ся, бу́ти приплéтеним, доплі́татися, доплесті́ся, бу́ти доплéтеним до чо́го; 2) (*о растениях*) приплі́татися *и* -плі́туватися, приплесті́ся, (*во мжнож.*) поприплі́татися *и* -плі́туватися до чо́го; 3) приплу́туватися, приплу́татися до чо́го; 4) *см.* **Приплесті́сь.**

Припло́д – приплі́д (-ло́ду), приплі́док (-дку), на́плід (-ло́ду), прирóсток (-тку), на́корéнок (-нку). [Корови їх припло́дом звеселяють (Куліш). Приплі́док від скоті́ни (Сим.). З свої́ми жінками і з усі́м на́плідом (Куліш). А щоб ти про́пав з усі́м свої́м чортя́чим на́корéнком! (Звин.)].

Припло́дить, см. **Припло́жать.**

Припло́дный – приплі́дний, приплóджений. **-ный скот** – приплі́дна худóба, приплі́док (-дку).

Припло́жать, -ся, припло́дить, -ся – приплóджувати, -ся, припло́дити, -ся, бу́ти приплóдженим. **Приплóженный** – приплóджений.

Приплóчивать, -плоті́ть – щі́льно (при́кро) прирóбляти, прирóбити що до чо́го. **-тіть плоти́ны** – пригати́ти греблі́. **Приплóченный** – щі́льно (при́кро) прирóблений. **-ться** – щі́льно (при́кро) прирóблятися, бу́ти прирóбленим.

Приплывание – припли́вання.

Приплывáть, приплы́ть – припли́вати, припли́вти *и* припли́сти, припли́нути куди́. [Припли́вають, відпли́вають, та все чужі́ люди́ (Рудан.). Припли́вла до бере́га (Гр.). Припли́нь, припли́нь до бері́жка (Казка)]. **-плы́ть на кора́бле, на паро́ходе, на лодке** – припли́вти (припли́сти, припли́нути) кора́блём, паро́плавом, чо́вном.

Приплю́снутый, припл. – приплéсканий, приплéскуваний, (*плоский*) пли[е]ска́тий,

пли[е]скуватий, пли[е]сковатий. [Дивлюсь, аж на деревині усякого розбору сливи – і круглі, і плискаті, і довгенькі (Золотон.). Ніс широкий і приплісканий (Барв. О.)]. С -**тым носом** – пле[и]сконо́сий.

Приплющивание – приплющування, приплі[е]скування.

Приплющивать *и* **-плюскивать, приплюснуть** – приплющувати, приплющити, приплі[е]скувати, приплескати що (чим). **Приплюснутый** – 1) приплющений, приплісканий; 2) *см.*

Приплюснутый, *прил.*

Приплющиваться, приплюснуться – приплющуватися, приплющитися, бути приплющеним; приплі[е]скуватися, бути приплісканим чим до чого.

Приплясать – пританцювати, дотанцювати до чого, куди.

Приплясывание – пританцювання.

Приплясывать – пританцювати, підтанцювати. [Баба пританцювала і приспівувала (Васильч.). Співала і підтанцювала (М. Вовч.)].

Приподнимание – підводження, підводіння, підіймання; (*повышение*) підношення; (*рычагом*) підважування.

Приподнимать *и* **Приподымать, приподнять** – підводити, підвести, підіймати, (*реже*) піднімати, під(ій)няти (трохи), (*во множ.*) попідводити, попідіймати (трохи) когo, що; (*повышают*) підносити, піднести, (*во множ.*) попідносити що. [«Підведіть мене», – промовив хворий (Грінч.). Свобода тут підносить кожні груди, і радісно палають кожні очі (Франко)]. **-нять голову, головы** – підвести голову, попідводити голови. [Всі матушки попідводили голови (Н.-Лев.)]. **-ними ребёнка (вверх)** – підійми дитину (вгору). **-нять гирю** – підняти трохи вагу (важок). **-нять занавес** – підняти (трохи) завісу. **-нять рычагом** – підважувати, підважити що. **-нять место под дом, плотину и т. п.** – підняти (трохи), підвищити, піднести місце під будинок, підсіпати греблю *и т. д.* *Срв.* **Поднимать.**

Приподнятый – підведений, піднятий; піднесений; (*рычагом*) підважений. **-тый тон** – піднятий, піднесений тон. *В -том тоне* – звисока. [Силкувались писати так, як писали тоді греки – звисока, пишними словами (Єфр.)]. **-тое настроение** – піднесений настрій. **-тый нос** – задертий ніс.

Приподниматься *и* **Приподыматься, приподняться** – підводитися, підвестися, підійматися, під(ій)нятися, (*во множ.*) попідводитися, попідійматися; (*о волосах, щетине, перьях*) настовбурчуватися, настовбурчитися, (*у многих*) понастовбурчуватися. [Помолись хоч лежачи, коли не здужаєш підвестись (Квітка). На голові волосся настовбурчилося, як щетина (Н.-Лев.)]. **Занавес -мается и опускается** – завіса підіймається і спускається. **-маются, -няться на цыпочках** – зводиться, звестися, підводиться, підвестися навшпінки, спинається, сп'яється *и* зіп'яється, зіпнутися (навшпінки, на дибочки). [Багато хто спинається, щоб краще стежити за боєм (Л. Укр.). Йон звівся навшпінки (Коцюб.)]. *Где кора земли -нялась, там стали горы* – де зємна кора повипиналася, там поробились гори. *Срв.* **Подниматься.**

Приподымание, *см.* **Приподнимание.**

Приподымать, *см.* **Приподнимать.**

I. Припой – 1) *см.* **Припайка** *и* **I. Припайвание**; 2) лют (-ту), метал для прилютовування.

II. Припой – 1) *см.* **II. Припайвание**; 2) зілля – приворот (-ту), приворотне зілля, дання, давання.

Припол – припіл (-полу).

Приползать *и* **Припалзывать, приползти** – приповзати, приповзти (-зу, -зеш), прилазити *и* прилізати, прилізти, приплазувати, приплазувати куди, (*о мног.*) поприповзати, поприлазити, поприплазувати куди. [Гадюка приповзла тихесенько (Франко). Прилізла чорна гадина (Чуб.)]. **-ти на четвереньках** – рачки прилізти, прирачкувати. **Раненый насилу -полз к селению** – поранений насилу приплазував (приліз) до села.

Припóлок – 1) полічка; 2) припіл (-по́лу).

Припомина́ние – пригадування, нагадування, згадування.

Припомина́тельный – пригадувальний.

Припомина́ть, припо́мнить и припомяну́ть – пригадувати, пригада́ти, нагадувати, нагада́ти, згадувати, згада́ти, (о *мног.*) попригадувати, понагадувати, позгадувати що *и* про (за) що, припам'ят(ув)а́ти, припом'яну́ти (*гал.* припімну́ти) притямити що; *срв.*

Вспомина́ть. [Починаю собі пригадувати, починаю думати: чи все те справді було, чи то був сон? (Кониськ.). Чи ще нагадуєш ту хату, тоту хатиночку в гаю? (Федьк.). Не знаю більше казок, не нагадаю (Звин.). Гляди́ть коза́к, сам не знає, що чини́ти має, не притямить, що з ним, де він, о́чі протирає (Галуз.).] **-нать кому что, о чём** – нагадувати, нагада́ти кому що, про що *и* за що. **-нать свою молодость** – пригадувати, згадувати, здумувати свою молодість. *Я тебе -мню это* – я тобі це пригадаю.

Припомина́ться, припо́мниться – пригадуватися, пригада́тися, нагадуватися, нагада́тися, згадуватися, згада́тися, (*обыкновенно с отрицанием*) дава́тися, да́тися на зга́дку; (*приходит на память*) спада́ти, спасти на пам'ять, на пам'яті става́ти, ста́ти; *срв.* **Вспомина́ться.** [Усе, все тепер пригадується мені (Тесл.). Усе пригадалося Олесі (М. Вовч.). І враз згадалось, як ще малим хлопцем повісив котá (Коцюб.). Він (мотів) ніяк не дава́всь на зга́дку (Корол.). Спадає на пам'ять сторінка з давнього мину́лого (Н. Рада). Тоді тобі усі діла на пам'яті стануть (Чуб.).]

Припор – 1 – 3) *см.* **Припира́ние 1 - 3**; 4) підпора, підпірка; 5) грéбля, перéсип (-пу), перéспа; (*пруд*) ставок (-вкá); 6) *Стрелять в -пор, см.* **Упор**.

Припорка – 1) підпора, підпірка; (*запор*) засув, засувка; 2) *механ.* – підпірка.

Припорный – підпірний. **-ный шест** – підпора, підпірка.

Припора́шивать, припороши́ть – припоро́шувати, припороши́ти, присипа́ти, присипа́ти, що, (*во множ.*) поприпоро́шувати, поприсипа́ти що чим. **-шило, безл.** – припороши́ло.

Припороше́нный – припоро́шений, присипаний. **-ться** – припоро́шуватися, бу́ти припоро́шеним, присипа́тися, бу́ти присипаним чим, припада́ти, припа́сти чим.

Припотéть – припоті́ти, употі́ти (тро́хи), спітні́ти (тро́хи).

Приправа – приправа, заправа, присмака (*чаще во мн.* присма́ки, *р.* -сма́к), (*жир, пережаренный с мукой*) засмажка, присмажка. [Яка приправа, така й потрава (Номис). Да все коли-б смачненьке, да коли-б сальця́ більше, присмажку́ до́бру зробили (Г. Барв.).] **-ва к корму скота (из муки, отрубей)** – примастка, відмастка. **Без -вы** – без приправи (заправи *и т. д.*), нізчймний. [Нізчймний борщ, неначе пійло (Номис)].

Приправить, см. **Приправля́ть.**

Приправ́ка, см. **Приправле́ние. -ка (набора) типогр.** – приладжування, пририхто́вування, *оконч.* приладження, пририхтува́ння.

Приправле́ние – 1) приправля́ння; 2) заправля́ння, смачі́ння, засма́чування, присма́чування, *гал.* заряджування, (*салом*) затушко́вування, (*толчёным салом или зеленью*) зато́вкування, (*жиром пережаренным с мукой*) затира́ння, засма́жування, (*пережареным салом*) зашкварюва́ння *и т. д.*

Приправля́ть, приправля́вать, приправить – 1) (*придeлывaть что к чему*) приправля́ти, приправити, (*во множ.*) поприправля́ти що до чо́го. [Приправив засув]. **-вля́ть набор, типогр.** – приладжувати, приладити, пририхто́вувати, пририхтува́ти (скла́дання); 2) *что чем* – заправля́ти *и* заправля́вати, заправити, (*о множ.*) позаправля́ти *и* -правлюва́ти, смачи́ти, посмачи́ти, засмачува́ти, засмачи́ти, присмачува́ти, присмачити що чим, (*гал.*) заряджувати, зарядити що чим, (*салом*) затушко́вувати, затушко́вати, (*толчёным салом или зеленью*) зато́вкувати, зато́вкти, (*о мног.*) позатушко́вувати, позато́вкувати, (*жиром пережаренным с мукой*) затира́ти, зате́рти, засма́жувати, засма́жити, (*пережареным салом*) зашкварюва́ти, зашкварити, (*во множ.*) позатира́ти, позасма́жувати, позашкварюва́ти що

чим, (*перцем*) заперцювати, заперцювати, заперчити, (*мёдом*) медити, помедити що. [Заправляла борщ олією (Гр.). Нема чим картоплі посмачити (Звяг.). Куліш пісний. Чом-же та його не засмачила? (Грінч. II.). Юшку салом затушкую (Г. Барв.). Жінко, вари, лишень, гречані галушки, та сито їх із салом затовчи (Рудч.). Чи страву вже позатовкувала? (Харк.). Затирати борщ (Гр.)]. **Приправленный** – 1) приправлений до чого; 2) заправлений, посмачений, засмачений, присмачений, затушкований, затовчений, затертый, засмажений, зашкварений, (*перцем*) заперчений, (*маслом, жиром*) мащений. [Затовчений свіжим салом з зеленою цибулею і кропом куліш (Н.-Лев.). Борщ, галушки і картоплю мащену до огірків (Проскурівна)]. **-ться** – 1) приправлятися, бути приправленим; 2) заправлятися, бути заправленим, смачитися, бути посмаченим, засмаченим *и т. д.*

Припрашивание – припрохування, припрошування; припроха. [В гостях усього було, а припрохи ні трохи (Чуб.)].

Припрашивать, припросить – припрохувати, припрохати, припрошувати *и* припрошати, припросити когось. [Господія дуже щиро припрохувала їсти (Грінч.). Усякі найдки та напитки розношує, кожного сам припрошує (Рудч.). Поставили їм сметани, їсти припрошають (Рудац.). Ой ми-б закусили, якби нас припросили (Грінч. III)].

Припрос, *см.* **Припрашивание**.

Припрыгивание – 1) пристрибування, приплигування, прискакування; 2) підстрибування, вистрибування, підплигування, підскакування.

Припрыгивать, припрыгать, припрыгнуть – 1) пристрибувати, пристрибати, пристрибнути, приплигувати, приплигати, приплигнути, прискакувати, прискакати, прискочити до когось, до чого. [Прискочив до лави. Приплигнув на одній нозі (Ум.); 2) **-прыгивать, -прыгнуть** – підстрибувати, підстрибнути, вистрибувати, підплигувати, підплигнути, підскакувати, підскакати. [Підскакує, як зінське щеня (Номис). Іду собі, підскакую (Сторож.)]. *Заяц бежит, -вает* – заєць біжить, вистрибує (підстрибує, підскакує).

Припрыжка – 1) *см.* **Припрыгивание**; 2) підскік (-коку), підскоки (-ків). *В -жку* – (з) високом, (з) підскоком, (з) вистрибом, з виплигом, скоком, перескоком, пристрибом, вибриком, в підскоки, напідскоки. [Покликали – він високом біжить (Звин.). Я йду, а воно біля мене підскоком, наче танцює (Кониськ.). Побіг хлопець перескоком (Гр.). Як підемо було вибриком на гору (Сим.)]. *Ходить с -кой или в -ку* – ходити з високом, з підскоком, з пристрибом.

Припрыскивать, припрыскать и припрыснуть – припірскувати, припірскати, припірснути, прибризкувати, прибризкати, прибризнути, прикропляти, прикропити, прирошати, приросити що. [Припірскати, прибризкати, прикропити білизну, квітки]. *Дождь -прыснул* – дощ припустив, ушавив. **-прыснуть кого** – вибити різками, відшмагати, вишпарити когось. **Припрысканный и припрыснутый** – припірсканий, прибризканий, прикроплений, прирошений. **-ться** – прирошатися, бути прирошеним, прикроплятися, бути прикропленим.

Припряганіе – припрягання, (*спец.*) бичування, прибичовування, байлування; *см.*

Припрягать.

Припрягать, припрячь – припрягати, припрягти (*во множ.*) поприпрягати; *срв.*

Подпрягать. [Припрягли у віз другу коняку (Тесл.)]. **-гать, -прячь к одной паре лошадей или волов ещё одну или несколько, когда тяжело везти** – бичувати, прибичовувати, прибичувати (коней), (*непереходн.*) бичуватися, байлувати. [На гору йду – не бичую, а з гори йду – не гальмую (Метл.). Ми раз-у-раз бичуємось, ідучи на цю гору (Поділ.). Ой на гору, гору будем байлувати (Рудч.)]. **Припряжённый и -жённый** – припряжений, прибичований.

Припрягаться, припрячься – припрягатися, припрягтися, бути припряженим, прибичовуватися, прибичуватися, бути прибичованим.

- Припрядать, припрядь** – 1) припрядати, припрядіти, допрядати, допрядіти, підпрядати, підпрядіти (пряжі); 2) (*прикончить прядением*) попрядати (все). **Припряденный** – 1) припрядений, допрядений, підпрядений; 2) попрядений. **-ться** – 1) припрядатися, припрядітися, бути припряденим, допрядатися, допрядітися, бути допряденим, підпрядатися, підпрядітися, бути підпряденим; 2) попрядатися.
- Припрядывать и Припрядать, припряднуть** – прискакувати, прискочити, підскакувати, підскачати куди, до чого.
- Припряжка** – 1) см. **Припряганіе**; 2) орчик (-ка). *На -ке* – на орчику. *Ездит с -кой* – їздити з орчиком; 3) (*упряжь для пристяжной лошади*) припряжка.
- Припряжной** – припряжний, орчиковий, бичовий.
- Припряжь**, см. **Припряжка 2 и 3.**
- Припряднуть**, см. **Припрядывать.**
- Припрядь**, см. **Припрядать.**
- Припрядывание** – приховування, прихищення, приборегання.
- Припрядывать, припрядать** – приховувати, приховати (*о мног.* поприховувати), прихищати, прихистити, (*приберегать*) приборегати, приборегти що де, від чого. [Яку копійку маєш, то мав-би приховати, а ти пропиваєш (Грінч.). Чи нема де в вас прихистити та переховати крадяну пшеницю на якийсь там час (Н.-Лев.)]. **Припряданный** – прихований, прихищений, прибореганий. [Хто справді споживе мої гроші, коли не відатиме, де вони приховані (Кониськ.)].
- Припрядываются, припрядаются** – 1) приховуватися, бути прихованим, прихищатися, бути прихищеним, приборегатися, бути прибореганим; 2) (*спрятаться*) приховуватися, приховатися, (*во множ.*) поприховуватися.
- Припрячь, -ся**, см. **Припрягать, -ся.**
- Припугать** – налякати, перелякати, наполохати, (*во множ.*) полякати, поналякувати, поперелякувати, пополохати когось. *Срв. Перепугать.*
- Припугивать, припугнуть** – страхати, пристрахати, страшити, пристрашити когось, завдавати, завдати страху, нагнати холоду, страху когось. *Срв. Давать острастку (Острастка).*
- Припугнутый** – пристрашений, пристрашений.
- Припудривать, -ся, припудрить, -ся** – 1) припудрувати, -ся, припудрувати, -ся; 2) см. **Пожурить. Припудренный** – припудрований.
- Припуск** – 1) см. **Припусканіе** (*во всех значениях*); 2) припуск (-ску), припуст (-ту), допуск, допуст. [У припуск (у припуст) теля пускаємо їсти (Конгр. п.)]. *Корова доится с -ком* – корова доїться з телям. **-пуск скота** – спуск (-ку) парування худоби. *К нашему начальнику - ку нет* – до нашого начальника допусту нема(є); 3) напуск, напуст. *Платье сшито с -ком* – убрання пошито з напуском (з напустом); 4) *Бежать в -пуск* – бігти що-духу. *Бежать в -пуски с кем*, см. **Взапуски.**
- Припусканіе** – 1) припускання; (*скота*) спускання; 2) (*прибавка*) придавання, підливання, підсилення; 3) (*в шитье*) напускання, припускання, попускання *и т. д.*, см. **Припускать.**
- Припускать, припустить** – 1) *кого к чему* – припускати, припустити, (*во множ.*) поприпускати когось до чого; *срв. Подпускать, -стить теленка к корове* – припустити теля до корови. **-скать пиявки** – припускати п'явки. **-скать скот** – спускати (парувати, спаровувати) худобу; 2) *кого куда; чего во что* – припускати, припустити когось куди; (*подбавлять*) придавати, придати, припускати, припустити, підливати, підлити, підсилати, підсипати чого в що. **-стить краски в белила** – придати фарби в біліла; 3) (*об одежде*) напускати, напустити, припускати, припустити, попускати, попустити. *Сукно ссядется, надо вершка два -стить* – сукно збіжиться, треба вершків зо два напустити (припустити). **-стить платье в рукавах** – попустити вбрання в рукавах; 4) (*охотн. собак*) нагонити, нагнати, напускати, напустити, (*лошадей*) припускати, припустити. [Я і припустив коня вороного – міст мені

вломівся (Ант.-Драг.); 5) (*пуститься бегом*) припустити, двігнути, припекти. [Як припустив бігти – утік (М. Вовч.). Вона як двігнула, то й на цей день не бачив (Житом.)]. *Дождь -стил* – дощ припустив, припіжив. [Дощику припусти та на наші капусти (Приказка)]. **Припущенный** – 1) припущений; спущений; 2) припущений, приданий, підлітий, підсипаний *и т. д.*; 3) напущений, попущений.

Припуска́ться, припусти́ться – 1) *страд.* – припуска́тися, бу́ти припущеним; спуска́тися, бу́ти спущеним; придава́тися, бу́ти приданим, підлива́тися, бу́ти підлітим; напуска́тися, бу́ти напущеним *и т. д.*; 2) *см.* **Припуска́ть 5**.

Припутывание – приплутування.

Припутывать, -ся, припутать, -ся – приплутувати, -ся, приплутати, -ся, (*во множ.*) поприплутувати кого, що, -ся. [Не приплутуйтеся ви до нас, а ми до вас (Драг.)].

Припухание – підпухання, припухання, напухання.

Припухать, припухнуть – підпухати, підпухнути, припухати, припухнути, напухати, напухнути, (*во множ.*) поідпухати, поприпухати, понапухати.

Припухлость – підпухлість, припухлість, напухлість (-лості), на́пух (-ху).

Припухлый – підпухлий, припухлий, напухлий, (*во множ.*) поідпухалі, поприпухалі, понапухалі. [Мовчки утирала полою червоні поідпухалі очі (Єфр.)].

Припухнутъ, см. **Припухать.**

Припухоль – на́пух (-ху), припу́хлина. [Цього на́пуху не було перше (Кременч. п.)]. *Срв.* **Опухоль.**

Припущать, см. **Припуска́ть.**

Припыживать, припыжить (заряд) – забивати, забити клейтухом (набій). **-жить кого, см.** **Приструнить.**

Припяливать, припялить – припинати, припнути *и* прип'ясти, (*во множ.*) поприпинати що до чого.

Припячивать, припятить – присувати, присунути (збиваючи), припирати, приперти (збиваючи) що до чого (напр. повіз, коні). **Припяченный** – присунутий, припертий до чого.

Припячиваться, припятиться – присуватися, присунутися, припиратися, припертися (відступаючись), бу́ти присунутим, припертим до чого.

Прираба́тывать, прираба́тывать – 1) приробляти *и* -роблювати, приробити що *и* чого. [Два го́ди ходив по Дону́, приробив трохи гро́шей (Г. Барв.)]; 2) (*всё*) поробити (все).

Приработанный – 1) прироблений; 2) (*о работе*) пороблений.

Приравнивание – 1) рівняння (*гал.* рівнання), вирівнювання; 2) *см.* **Прилаживание**; 3) рівняння, рівнання, прирівнювання, приподобляння ко́го, чо́го до ко́го, до чо́го.

Приравнивать, приро[а]внять – 1) рівняти, зрівняти (*гал.* рівнати, зрівнати), вирівнювати, вирівняти (*гал.* вирівнати) що (*напр.* доро́гу, шлях); 2) *см.* **Прилаживать 1, Пригонять 4**; 3) рівня[а]ти що з чим, що до чо́го *и* проти чо́го, прирівнювати, прирівня[а]ти ко́го, що до ко́го, до чо́го, приподобляти, приподобіти, приміняти, примініти, (*фам.*) тулити, притулювати, притулити ко́го, що до ко́го, до чо́го. [Рівня я́гня проти ко́ня (Номис). З па́нським сво́го язика не рівня́й (Номис). Прирівняв кішку до собаки (Номис). Не можна й приподобіть, що воно́ за пті́ця (Кролев. п.). Такий хлі́б, що не зна́єш, до чо́го його́ примініти, чи до гли́ни, чи до гно́ю (Київ)]. *См.* **Сравнивать. Приравненный** – 1) зрівня[а]ний, вирівня[а]ний; 2) *см.* **Прилаженный, Пригнанный**; 3) прирівня[а]ний, приподоблений до ко́го, до чо́го.

Приравниваться, приро[а]вняться – 1) рівня[а]тися, зрівня[а]тися, вирівнюватися, вирівня[а]тися, бу́ти зрівня[а]ним, вирівня[а]ним; 2) (*приноравливаться*) примірятися, приміритися до ко́го, до чо́го. *К нему́ никак не -вняешься* – до його́ ніяк не приміри́шся; 3) (*сравнивать себя*) прирівнюватися, прирівня[а]тися до ко́го, до чо́го. [Прирівнялась свиня́ до ко́ня (Номис)].

Прирастание – 1) приростання; 2) прибі́льшування; *срв.* **Приращение.**

- Прираста́ть** *и* **-роста́ть**, **прирасти́** *и* **-рости́** – 1) прироста́ти, прирости́, (*во множ.*) поприроста́ти до чо́го. [А думка про́клята ма́рою до се́рця так і приросла́ (Шевч.). Попритуля́в вся́кому (мі́зинці-па́льці) до ру́ки, до но́ги і у́ха до голо́ви, – вони́ знов поприроста́ли (Рудч.)]. **-рости́** *к чему́ от страха́ (образно)* – прики́піти до чо́го (*напр.* до ла́ви). [Як сиді́ла, так і прики́піла на місці́ (Мирн.)]; 2) (*увеличи́ваться*) прибі́льшуватися, прибі́льшитися, примно́жуватися, примно́житися, зроста́ти, зрости.
- Прираще́ние** – 1) приро́щення; 2) прибі́льшення, примно́ження; при́ріст (-ро́сту), приплі́д (-плоду); (*прибы́ль*) прибу́ток (-тку); *срв.* **Приро́ст.** [Зберега́ють свій рід бі́льшим приплодо́м лю́ди некульту́рні (Наш)]; 3) *физ.* – прибу́ток. **-ние скорости́** – прискоре́ння.
- Прира́щивание** – 1) приро́щування; 2) прибі́льшування, примно́жування чо́го.
- Прира́щивать** *и* **Прираща́ть**, **-растить** – 1) приро́щувати *и* приро́щати, прирости́ти; 2) прибі́льшувати, прибі́льшити, примно́жати *и* -мно́жувати, примно́жити (чо́го).
- Прираще́нный** – 1) приро́щений; 2) прибі́льшений, примно́жений. **-ный капита́л** – наро́щений капита́л. **-ться** – 1) приро́щуватися *и* -ро́щатися, бу́ти приро́щеним; 2) прибі́льшуватися, прибі́льшитися, примно́жатися *и* -мно́жуватися, примно́житися, нара́стати, нара́сти.
- Приревнова́ть** – приревнува́ти, прикла́сти, притулі́ти ко́го до ко́го. [Я з приро́ди не ревни́вий, тільки приревнува́вши ревнува́в до кра́ю (Куліш). Приклала́ до свого́ чолові́ка дівку́. Приту́лив мене́ до тебе́ (Звин.)].
- Приреза́ть**, *см.* **Прире́зывать.**
- Прире́зка**, *см.* **Прире́зывание.** **-ка земли́** – прирі́зування, прирі́з (-зу), на́дача землі́.
- Прире́зной** – прирі́зний, прирі́заний; (*примеже́ванный*) приме́жованийий.
- Прире́зок** (*земли́*) – прирі́зок (-зка).
- Прире́зывание** – 1) прирі́зування; прила́днування; 2) прирі́зування; (*примеже́вывание*) приме́жовування; 3) дорі́зування; *см.* **Прире́зывать 4.**
- Прире́зывать**, **приреза́ть** – 1) (*пригна́ть ре́збой*) прирі́зувати *и* -за́ти, прирі́зати, прила́днувати, прила́днувати що́ до чо́го; 2) (*прибавля́ть*) прирі́зувати *и* -рі́зати, прирі́зати; (*примеже́вывать*) приме́жовувати, приме́жувати, (*во множ.*) поприрі́зувати *и* -рі́зати, поприме́жовувати що́ *и* чо́го до чо́го; 3) *см.* **Перере́зывать 3;** 4) (*подстреленную́ дичь* *и т. п.*) дорі́зати *и* -рі́зувати, дорі́зати. **Прире́занный** – 1) прирі́заний, прила́днований; 2) прирі́заний, приме́жованийий *и т. д.* **-ться** – 1) прирі́зуватися, бу́ти прирі́заним, прила́днуватися, бу́ти прила́днованим; 2) (*об участ́ке земли́*) прирі́зуватися, бу́ти прирі́заним, приме́жовуватися, бу́ти приме́жованим *и т. д.*
- Прире́чный** – (по)надрі́чний. **-ный жителё́** – порі́чанин. **-ная местно́сть**, *см.* **Прире́чье.**
- Прире́чье** – узрі́ччя, порі́ччя, (по)надрі́ччя. [З мало́ю сі́лою не здо́лали-б вони́ пройті́ розбо́єм лю́дні узрі́ччя (Куліш). Чу́тка... прогула́ доли́нами та порі́ччям, на́че її́ ві́тер розні́с (Свидн.)].
- Пририсовыва́ть**, **пририсова́ть** – примальо́вувати, прималюва́ти, пририсо́вувати, пририсова́ти що́ до чо́го.
- Прировна́ть**, *см.* **Приравни́вать.**
- Приро́да** – 1) приро́да, на́тура. [Пта́шки за́співа́ли, кома́шня за́метуши́лася, лі́с за́гомони́в, приро́да знов віджи́ла (Коцю́б.). Усмі́халась весня́ним приві́том на́тури краса́ (Л. Укр.)]. **Зако́ны -ды́** – зако́ни приро́ди (на́тури). **Тро́пическая -да́** – тропі́чна приро́да. **Мёртвая (ти́хая) -да́**, *живоп.* – ме́ртва приро́да. **Жива́я -да́** – жива́ приро́да, живо́тві́р (-тво́ру); 2) (*врожде́нные сво́йства, накло́нности*) на́тура, приро́да, е́ство; (*сущно́сть*) і́сто́та (*ре́же сто́та*); (*характер*) вда́ча. [Приро́ду тяжко́ одмі́нити (Номис). Вовча́ на́тура тя́гне до лі́су (Чуб.). Пансько́ї сто́ти не перероби́ш (Приказка). Ві́рив у матерія́лістичну сво́їх теорі́й на́туру (Корол.). Приро́да морали́]. **-да расте́ний, живо́тных** – приро́да рослі́н, тварі́в. **-да челове́ка** – приро́да (на́тура, е́ство, вда́ча) лю́дини. **Женская -да́ ска́жется** – жіно́ча на́тура

(істота, вдача) себе виявить. *Отдать долг -де, см. Отдавать. -да вещей* – природа или єство (істота) речей. [Ми не можемо знати саму істоту речей (Основа 1915)]. *Это в -де вещей* – це світова річ. *Привычка вторая -да* – звичка – друга натура. *Гони -ду в дверь, она влетит в окно* – крий, ховай погане, а воно такі гляне. *По -де (по своим врождённым качествам)* – з природи, з натури, природою, натурою (срв. п. 3). [Вона з природи чесна (Куліш).

Епікурєєць з натури (Грінч.). *Долгие по -де слоги* – довгі з природи (з натури *и т. д.*) склади; 3) (*рождение, род*) рід (р. роду), зрода (-ди). *От -ды* – зроду, від зроди. [Він від зроди такий (Левч.)]. *Он от -ды глух* – він зроду глухий. *От -ды способный к чему* – уродливий до чого (що робити). [Як феаки самі над усіх людей уродливі по морю гнати швидкий корабель (Потеб. Одис.)]. *Он по -де (по происхождению) француз* – він родом (з роду) француз, він природній француз.

Природный – природний *и -дний*, натуральний, родимий, самородний, прирождєнний, прирждєний. [До природньої звичайности (*вежливости*) української селянки в неї пристало щось вже дуже солодке, аж нудне (Неч.-Лев.). Природня (родима, прирждєнна) відьма. В Туреччині самородні кріпості в скалах (Звин.)]. **-ное свойство, -ный цвет** – природна властивість, природний (натуральний) колір. **-ные склонности, недостатки** – природні (прирждєнні) нахили, вади. **-ный ум, смысл** – прирждєнний розум, (*образно*) некупований, непозичений розум. **-ные дарования** – прирждєнний хист (дар), прирждєнні таланти. **-ный дворянин** – родом (з роду) дворянин. **-ный житель** – тубілець (-льця), аборигєн (-на). Срв. **Прирждєнный**.

Природовед – природознавець (-вця), природник, натураліст.

Природоведение – природознавство.

Прирждєнный – прирждєний, вроджений, прирждєнний, природний *и -дний*, рждєний, родимий, родовитий. **-ный недостаток** – прирждєна ганджа, родима вада. **-ные инстинкты** – прирждєні, вроджені інстинкти. **-ный ум, см. Природный ум. -ный дурачок, вор** – прирждєнний (природний, родимий, рждєний, родовитий, зроду) дурень, злодій. **-ное свойство** – прирждєна (вроджена) властивість, прирждєнок (-дку). [У його такий прирждєнок, що він рждєном малий, а дужий (Вовч. п.)].

Прирослый – прирослий, прирощений до чого.

Прирост – приріст (-росту), прибільшення, примноження. **-рост населения** – прибільшення людности. **-рост скота, овец** – приплід (-пліду) худоби, овець. **-рост капитала** – наріст капіталу.

Прираста́ть, прирости́, прирость́, см. Прираста́ть.

Прирасти́ть, см. Прирасти́ть.

Приросток – 1) приросток; на́росток (-стка); 2) *анат.* – на́ростень (-сня).

Приросший – прирощений, прирослий.

Прирубать, прирубить – 1) прирубувати, прирубати що *и* чого до чого. [Прирубай ще трóхи дров]; 2) (*пристраивать*) прибудовувати, прибудувати що до чого; 3) (*всё*) порубати (все).

Прирубленный – 1) прирубаний; 2) прибудований; 3) порубаний.

Прирубежный – прикордонний, *см. Приграничный, Пограничный.*

Прирумянивать, -ся, прирумянить, -ся – прирум'янювати, -ся, прирум'янити, -ся, підрум'янювати, -ся, підрум'янити, -ся; (*во множ.*) поприрум'янювати, -ся, попідрум'янювати, -ся; (*о хлебе, пирогах и пр.*) загни́чувати, -ся, загни́тити, -ся (трóхи); (*во мн.*) позагни́чувати, -ся (трóхи). **Прирумяненный** – прирум'янений, підрум'янений; загни́чений (трóхи).

Приручаемость – освійність, приручність (-ности).

Приручать, приручить – освоювати, освоїти, (*реже*) присвоювати, присвоїти, присвійчувати, присвійчити, приручати, приручити, придомашнювати, придомашнити (звірів). [Люди навчились освоювати диких звірів (Л. Укр.). Єгиптяни з давніх дуже часів

уміли присвоювати звірів (Л. Укр.)]. **Приручѣнный** – освоєний, присвоєний, присвійчений, приручений, придомашнений. **-ное состояние, см. Приручѣнность.**

Приручаться, приручиться – освоюватися, освоїтися, присвоюватися, присвоїтися, присвійчуватися, присвійчитися, приручатися, приручитися, ручніти, приручніти, (*обвыкать*) пригвтуватися, пригвтатися. [Вовк освоться не може (Франко). Слоні лёгко ручніють (Троян.)].

Приручение – освоювання, присвоювання, присвійчування, приручання, придомашнювання, *оконч.* освоєння, присвоєння, присвійчення, приручення, придомашнення (звірів).

Приручѣнность – освоєність, присвоєність, присвійченість, прирученість, придомашненість (-ности). [Дурний той, що довіряє вовчій прирученості (Куліш)].

Приручѣнный, Приручить, -ся, см. Приручатъ, -ся.

Приряжать, -ся, прирядить, -ся – 1) *см. Принаряжать, -ся*; 2) приряджати, -ся, прирядити, -ся, під'єднувати, під'єднати що (робітників), під'єднуватися, під'єднатися; *срв.*

Подряжать.

Присаживание – 1) прикріплення, прироблення: (*пуговиц*) пришивання; 2) (*досаживание*) присаджування, досаджування.

Присаживать, присажать и присадить – 1) (*прикрепляют что к чему*) прикріпляти, прикріпити, приробляти, приробити; (*пуговицы*) пришивати, пришити що до чо́го; 2) *кого к чему, за что* – присаджувати, присадити *и* присадовити ко́го до чо́го, за що. [Пора за грєбінь присадити, нехай пряде (Харк.)]; 3) (*сажать прибавочно*) присаджувати, присадити, досаджувати, досадити, (*во множ.*) поприсаджувати, подосаджувати чо́го. **Присаженный** – 1) прикріплений, прироблений; пришитий; 2) присаджений, присадовлений; 3) присаджений, досаджений. **-ться** – 1) прикріплятися, бу́ти прикріпленим, приробля́тися, бу́ти приробленим; пришива́тися, бу́ти пришитим; 2) присаджуватися, бу́ти присадженим, присадовленим. **-вайтесь** – сідайте; *срв. Приседать 2*; 3) присаджуватися, бу́ти присадженим, досаджуватися, бу́ти досадженим; 4) (*оседать*) (о)сідати, (о)сісти.

Присаливать, присалить – присалювати, присалити що, **Присаленный** – присалений. **-ться** – присалюватися, бу́ти присаленим.

Присаливать, присолить – присолювати, присолити, (*во множ.*) поприсолювати що.

Присоленный – присолений. **-ться** – присолюватися, бу́ти присоленим.

Присасывание – присмо́ктування, присисання.

Присасывать, присосать – присмо́ктувати, присмо́ктати, присиса́ти, присса́ти. [Став виходить із води, – так ні: так його й приссало, і ноги не витягне з болота (Чуб.)].

Присосанный – присмо́ктаний, приссаний.

Присасываются, присосаются – присмо́ктуватися, присмо́ктатися, присиса́тися, присса́тися до чо́го, бу́ти присмо́ктаним, приссаним до чо́го. [Тут не купа́йтеся, бо п'явка присмо́кчеться (Звин.)].

Присваивать, см. Присвоивать.

Присваивать, присваивать – присва́тувати, присва́тати, насва́тувати, насва́тати ко́го.

Присваиваться, присваиваться – присва́туватися, присва́татися до ко́го, насва́туватися, насва́татися до ко́го *и* на ко́го, жениха́тися, прижениха́тися до ко́го. [Женихів багацько було́, присва́тувався і ваш шу́ряк (Кониськ.). Насва́тується до мене́ Петро́ (Грінч.). Пан Кулі́нський поча́в на Масю насва́туватись (Свидн.). Хло́пці ча́сто задивля́лись і до не́ї жениха́лись (Рудан.)].

Присвист – присвист (-ту). [Співа́ють з присвистом (Чигир.)].

Присвистывание – 1) присвистування; 2) висвистування, прина́джування сві́стом.

Присвистывать, присвистать – висвистувати, прина́джувати, прина́дити сві́стом.

Присвистывать, присвистнуть – присвистувати, присвистнути (до чо́го).

Присвоенный, см. Присвоивать.

Присво[а]ивание, присвоение – 1) (*себе*) присвоювання, присвоєння, привлаштування, привлащення. **-ние** *непринадлежащего имени* – присвоєння (прибрання) неналежного ймення. *Незаконное, насильственное -ние себе* – загарбання собі чого; 2) (*кому, чему чего*) надавання комусь чого, визнавання за ким чого, признавання комусь чого; *срв. Приписывание*; 3) при звичаювання, при звичаєння, при звичування, при звичення до чого; 4) *см.*

Приручение.

Присво[а]ивать и Присвоятъ, присвоить – 1) *себе что* – присвоювати *и* присвояти, своїти, присвоїти, привлашувати *и* привлащати, привластити, собічити собі що. **-воить** *чужое имущество, имение и т. п.* – привластити, присвоїти чуже майно (добро), чужу маєтність і т. ін. [Завелись князі поміж собою битись, братні діленці собі привлашувати (Куліш). Ви десятии двадцять моєї землі привластили (Кониськ.). Той ґрунт був на двох, а тепер він його своїть (Харк.). Не чуже бо добро він собі присвоїв, а своїм власним даром нас чарує (Куліш). Все собічить: і то моє, і це не ваше (Свидн.)]. **-воить себе власть, право** – присвоїти собі владу, узяти собі право; (*захватить*) загарбати собі владу, право. **-воить титул, принадлежащее имя** – присвоїти титул, присвоїти (прибрати) неналежне ймення. **-воить чужую мысль** – присвоїти чужу думку; 2) *кому, чему что* – надавати, надати комусь що *и* чого, визнавати, визнати за ким, за чим що, признавати, признати, приділяти, приділити комусь, чому що; *срв. Приписывать. Закон -воил большие преимущества этой должности* – закон надав великі привилеї цьому урядові; 3) (*кого к чему*) при звичаювати, при звичаїти, узвичаювати, узвичаїти, при звичувати, при звичити когось до чого; 4) (*о животных*), *см. Приручать. Присвоенный* – 1) присвоєний, привлащений 2) наданий комусь, визнаний за ким, признаний комусь. *Привилегии -ные некоторым должностям* – привилеї надані деяким урядам; 3) при[у]звичаєний, при звичений до чого; 4) *см.*

Прирученный.

Присво[а]иваться и Присвоятся, присвоиться – 1) присвоюватися, бути присвоєним, привлащатися *и* -влашуватися, бути привлащеним; 2) надаватися, бути наданим комусь, визнаватися, бути визнаним за ким, признаватися, бути признаним комусь *и* за ким, приділятися, бути приділеним комусь. *Земля судом -воена коренному владельцу* – землю приділено судом, присуджено давньому власникові (володареві); 3) при звичаюватися, при звичаїтися, при звичуватися, при звичитися, бути при звичаєним, при звиченим до чого, узвичаюватися, узвичаїтися до чого; 4) *см. Приручатся*; 5) *к кому* – набиватися, набитися в родичі до когось, родичатися до когось.

Присвоитель, -ница – присвоювач, -чка, присвійник, -ниця, привласник, -ниця.

Присвоить, см. Присво[а]ивать.

Присевать, присеять – присівати *и* присіювати, присіяти, (*во множ.*) по присівати *и* -сіювати що *и* чого до чого. **Присеянный** – присіяний. **-тсья** – присіватися *и* -сіюватися, присіятися, бути присіяним.

Приседание – присідання.

Приседать, присесть – 1) (*подгибая ноги*) присідати, присісти, (*о мног.*) по присідати. [Присів до землі]. **-дать, -сесть на корточки** – сісти навпочепки, у[о]клякати, у[о]клякнуті. [Скакав, та не вклякнўв (Номис). Він оклякнўв на ноги, а вони тягнуть такі його (Олекс. п.)]; 2) (*на время*) сідати, сісти, присістися. [Ярошєнко з Логофєтом присілися в однім кутку окопа (Маковей)]. **-сядьте, пожалуйста!** – сідайте, будь ласка! *Срв. Присаживаться 2. Негде и -сесть* – ніде й сісти, ніде й примоститися.

Приседливо, Приседливость, Приседливый, см. Усидчиво, Усидчивость, Усидчивый.

Присекать, присечь – присікати, присікти, притинати, притяти, утинати, утяти, урубувати, урубати, (*во множ.*) по присікати, по притинати, повтинати, поврубувати що. **-сечь кому язычок (переносно)** – урізати язика комусь, заціпити, замкнути губу комусь. **-сечь огня** – викресати (в)огню. **Присеченный** – присічений, притятий, утятий, урубаний.

Присілок, присілье – присілок (-лка). [Любився парубок з дівкою і ходив до неї з другого присілка (Грінч. II)].

Приселять, -ся, приселить, -ся – приселяти, -ся, приселити, -ся, (*во множ.*) поприселяти, -ся куди, до кого.

Присенок – присінок (-нка), *чаще во множ.* присінки (-нків), *ум.* присінечки. [В присінках всі пані сиділи, на дворі-ж вкруг стояв народ (Котл.)].

Присест – присід (-ду). *В один -сест* – за одним присідом, за одним разом. [За їднім присідом вечера за обідом (Номис)].

Присесть, см. Приседать и Присаживаться 2.

Присеять, см. Присевать.

Присказка – приказка, приповідь (-ти) (до казки). [До казки приказка годиться (Приказка)].

Присказывать, присказать – 1) приказувати, приказати, примовляти, примовити, приповідати, приповісти що до чого; *см. Приговаривать; 2) -зять все сказки* – переказати, переповісти (всі казки).

Прискакать – прискакати, пригнатися, (*верхом*) прибігти. [Прибігли від Жмиря чотири верховики (Мова)].

Прискакивать, прыскочить и прыскакнуть – 1) прискакувати, прыскочити (одним скоком) до чого; *срв. Припрыгивать 1; 2) (привскакивать)* прискакувати, прыскочити, підскакувати, підскачити; *срв. Припрыгивать 2.*

Прыскок – прыскік (-скоку).

Прыскорбие – жаль (-лю), скорбота, сум (-му), прыкрість (-рости), досада. *С -бием* – з жалем *С душевным -бием* – з великим (з сердечним) жалем. *К -бию моему* – на превеликий мій жаль, на превеликий мені жаль.

Прыскорбно – прыкро, сумно, тужно, боліз[с]но. *Мне -но говорит об этом* – мені сумно (мені боляче) за це (про це) казати. *Мне -но (было -но) это* – мені болить (мені боліло) це.

Прыскорбный – 1) (*о человеке: скорбящий*) сумний, журний, скорботний; 2) (*горестный*) прыкрій, сумний, журний, тужний, боліз[с]ний. **-ный случай** – сумний (прыкрій) випадок, сумна пригода. *Срв. Горестный, Печальный. Быть -ным кому* – боліти кого. [Далеко гірше і тяжче боліла заступників свідомого українства та реакція, той психоз патріотичний, що враз опанував і посів усё громадянство в Росії (Єфр.)].

Прыскочить, см. Прискакивать.

Прыскочка – прыскік, віскік (-скоку). *Бежать -кой, в -ку* – бігти з прыскоком, з віскоком; *срв. Припрыжка.*

Прыскучивание – надокучання, набридання.

Прыскучивать и Прыскачать, прыскучить – (*личн. и безличн.*) надокучати, надокучити, набридати, набриднути, уприкрюватися, уприкритися. *Это мне уж -чило* – це вже мені надокучило, набридло. *Мне -чило жить в деревне* – мені надокучило, набридло, уприкрилося жити на селі. **-чать кому** – надокучати кому. *Срв. Надоедать.*

Присланивать и Прислонять, прислонить – 1) приставляти, приставити, притулювати *и* притуляти, притулити, прихилити, прихилити, приперти, приперти що до чого, о(б)перти, о(б)перти що об що *и* на що. [Скинув з плеча самопал і припер його до стіни печери (Маковей)]. **-нить печь** – заслонити, затулити піч. **Прислоненный** – 1) приставлений, притулений, прихилений, припертий до чого, о(б)пертий об що *и* на що. [Побачив гірничий дзюбак опертий о стінку штольні (Франко)]; 2) (*о печи*) заслонений, затулений.

Присланиваться и Прислоняться, прислониться – 1) приставлятися, бути приставленим, притулятися, бути притуленим *и т. д.*; *см. Присланивать; 2) притулюватися и притуляться, притулиться, прихилитися, прихилитися, приткнутися, приткнутися до чого.* [Вона розп'яла руки і притулилась до вікна (Неч.-Лев.). В куточку мовчки прихилилась та дивувалася, дивилась (Шевч.)]. **-ться к стене** – притулитися, прихилитися, приткнутися до стіни. [Вона

стояла прихилившись до стіни (Грінч.). Дощ, лиха година, а я приткнулася до стіни, та так і гібію (Мирн.).

Прислать, см. Присылать.

Прислащивать, прислащать, присластить, см. Подслащивать.

Приследить – присочити, височити когo.

Присловіе – 1) приказка, см. **Приговорка**; 2) (*прозвище*) прикладка, докладка; 3) *грам.* – прислівна часточка.

Присловіца, см. Присловіе 1.

Присловный, грам. – прислівний. **-ная частица** – прислівна часточка.

Прислон – 1) см. **Прислонение**; 2) (*пров.: крутой берег*) пристін (-ну), стінка, крутобережжя, круча; 3) (*пров.*) притулок (-лку), притулище, пристановище.

Прислонение – приставляння, притулювання *и* притуляння, прихилання; *оконч.* приставлення, притулення, прихилення.

Прислонить, см. Присланивать.

Прислонка, см. Прислонение.

Прислонный – приставний, притульний.

Прислонять, см. Присланивать.

Прислуга – 1) прислуга, послуга, услуга, ослуга; см. **Прислуживание**. [Взяли мене на вслугу до молоді пані (М. Вовч.); 2) *соб.* челядь (-ди) (*ум.* челядонька), служба, слуги (*р.* слуг), наймиття. [Хай наша мова не буде мовою, якою звертаються лиш до челяди (Коцюб.). В нього п'ять чоловіка челяди – багатир (Звин.). Тіхо доглядає порядку служба (Франко)]. *Дворовая -га* – дворова челядь (служба), двір (*р.* двору). [Іде з своїм двором (Номис)]. **-га у пушек** – гарматна служба (ослуга). **-га у пчёл** – робуча (проста) бджола; 3) служниця, наймичка, челядка, служанка, служебка, послугачка; см. **Служанка, Слуга.**

Прислуживание – прислугування, прислугування *и* прислужування, слугування, услугування, послугування, послугування.

Прислуживать – прислугувати, прислугувати *и* прислужувати, слугувати *и* служити кому, услугувати *и* услугувати, послугувати *и* послугувати кому *и* когo, *реже* коло когo. [Тепер ти мені прислугувуй (Квітка). Сама приходила прислужувати йому (Лев. Ор.). Що я тобі слугуватиму, чи що? (Левч.). Жінка, що нам услугувала (Корол.). Вслуговує башу (Федьк.). І коло панів-таки услугував (Свиди.). Теща Симонова послугувала їм (Сванг)]. **-вать за столом** – слугувати, прислугувати, услугувати до столу. [Веселій Явтух до столу услугував (Свидн.)]. **Прислужить** – прислужити кому.

Прислуживаться, прислужиться (к кому) – прислужуватися, прислужитися, підслужуватися, підслужитися кому *и* перед ким, вистаратися перед ким *и* проти когo. [Дбаємо про те, щоб і проти бога і проти людей вистаратись гаразд (Г. Барв.)].

Прислужливость – прислужливість, услужливість (-вости).

Прислужливый – прислужливий, услужливий, услужний.

Прислужник, -ница – 1) прислужник, -ниця, услужник, -ниця, послугач, послугачка, служебник, служебка, челядин *и* челядник, челядка. [Брали його за услужника до самого генерала, не пішов (Кониськ.) Наймався в Дрогобичі на якогось послугача до готелю (Франко). Оточена роєм услужних бон та служебок (Коцюб.); 2) (*угодник*) прислужник, -ниця, приплічник, -ниця, поплічник, -ниця, (*ирон.*) попушило (*общ. р.*). [Панське попушило].

Прислужничать – прислужуватися, вислугуватися перед ким, стелітися перед ким; см. **Угодничать.**

Прислужничество – прислужництво.

Прислух, Прислушка – прислух (-ху); см. **Прислушивание.**

Прислушивание – прислухання *и* прислухування, наслухання *и* наслухування *и т. д.* [Ужé

мені не треба того придивляння та прислухання (Грінч.). Свист, що почувся над його головою, виполошив його з німого наслухування (Франко)].

Прислушувати, прислухати – 1) вислухувати, вислухати уважно; 2) підслухувати.

Прислушаний – 1) вислуханий; 2) підслуханий.

Прислушуватися, прислухатися – 1) прислухатися *и* прислухуватися, прислухатися до чого, дослухатися *и* дослухуватися, дослухатися до чого (*реже* чого), причуватися *и* причувати, прислухати, дослухати, надслухати *и* -слухувати, наслухати(ся); (*во все стороны*) розслухати(ся), розслухатися, ослухатися, ослухатися; (*образно*) нахилити ухо до кого, наставляти ухо кому. [До всього приглядався і пильно прислухавсь (Гліб.). Вона ждала й прислухувалась (Неч.-Лев.). Вона дослухується до кожного словечка (Грінч.). Дослухаються тих пісень та й собі переймають. Дивиться, як ходять, прислухає, як гомонять (М. Вовч.). Надзираю, надслухаю, що станеться з Хомою (Франко). Я вже давно наслухаю, до чого воно дійде (Основа 1861). Наслухайся, що там горлата голота базіка (Тобіл.). Стане і дослухає усе (Квітка). Причувається Оксана – усі добре сплять (Квітка). Приглядується і причува (Стор.). Можна було-б продати й дорожче, та не розслухався, не розібрав ціни (Васильк.). Нехай з гори розгляда та розслуха, відкіль вітер повіва (Квітка). Нахилив ухо до січового розбишаки, як той про дику волю і козацьку криваву славу шептав (Куліш)].
-ватися к дыханию – прислухатися до дихання, духу слухати чийого. [Бий го і духу слухай (чи ще живий) (Франко)]; 2) (*привыкнуть слушать*) призвичаюватися, призвичаїтися до чого слухаючи; 3) (*надоесть*) надокучити, обриднути слухаючи.

Прислышаться – причутися, почутися; *срв.* **Послышаться**. [Це вам так причулося].

Присмаливать, присмолить – присмолювати, присмолити, (*во множ.*) поприсмалювати що.

Присматривание – 1) (*кого, чего*) наглядання, назирання кого, чого; 2) (*за кем, за чем*) доглядання, наглядання, дозирання, пильнування, пантрування кого, чого. *Срв.* **Присмотр**.

Присматривать, присмотреть – 1) *кого, что* – наглядати, нагле[я]діти *и* наглянути, назирати, назирити кого, що; назнати, навідати кого, що, набачити що. [І плиту вже навідав у нову хату (Борз.). А він набачив на полиці груші та тільки туди й дивиться (Звин.)]. **-реть девушку** – нагле[я]діти (наглянути, назнати) дівчину. **-реть лошадку под масть своей** – назирити, набачити коненя до пари своєму. [Назирив він коненя на ярмарку (Рудч.)]; *срв.*
Высматривать 3, Приглядывать 2; 2) *за кем, за чем* – глядіти, доглядати, догле[я]діти, доглянути кого, чого, приглядати, пригле[я]діти, приглянути за ким, за чим *и* кого, що, наглядати, наглянути за ким, за чим *и* над ким, над чим, кого, що *и* чого, дозирати кого, чого (що) *и* за ким, за чим, назирати кого, що, над ким, над чим, давати позір на що, пильнувати, допильнувати, припильнувати, пантрувати, допантрувати кого, чого, мати обачення на кого. [Жінка кудись пішла і приручила йому глядіти дитини (Грінч.). І я цілу ніч не спала та його доглядала, та й не доглянула (Рудч.). Вона і зробить усе і догледить усього (М. Вовч.). Приглядати за дітьми (Васильч.). Наглядати, як сіно складатимуть (Г. Барв.). Вона за всім дозирає (Мова). Не будеш діток моїх дозирати (Метл.). Над містом назирати (Крим.). Наказував, аби давала позір на чоботи, бо десь пес може зтягнути (Стеф.). Дітей пантрує (Мирн.). Май-же, сестро, обачення на діти мої (Пісня)]. **-вать за детьми** – глядіти, доглядати, дозирати, пантрувати дітей, наглядати дітей *и* за дітьми, приглядати за дітьми. **-вай, -три за ребёнком** – гляді, доглядай, дозирай дитини *и* дитину, наглядай дитину *и* за дитиною, приглядай за дитиною, доглянь дитину *и* дитини, приглянь за дитиною. **-вать за скотом** – глядіти, доглядати, дозирати худоби, наглядати за худобою; *срв.* **Ухаживать**. **-вать за умирающим** – доглядати, доглянути душі, смерті. **Присмотренный** – нагляджений, назирений, назнаний, навіданий, набачений.

Присматриваться, присмотреться – 1) придивлятися, придивитися, додивлятися, додивитися, приглядатися *и* -глядуватися, приглянутися, доглядатися, догле[я]дітисся, дозиратися, призиратися, призритися до кого, до чого (*реже* на що), (*гал.*) кому, чому, очима

назира́ти на що. [Придиві́сь лишéнь, то й побáчиш (М. Вовч.). Живучі́ серед наро́ду та додивля́ючись до його́ життя́ (Єфр.). Пильно́ його́ придивля́лась (Франко). Почина́є пригляда́тися до них (Васильч.). Пригляда́ється на чо́рні брови́ (Васильч.). Ходи́ть такий, що аж жо́втий та білий, як пригля́нешся, то аж сві́титься (Драг.). До всього́ догляда́ючись, до всього́ дослуха́ючись (М. Вовч.). Пильне́нько призира́ється на двір старо́го Кирика́ (Квітка). Набере́ та й несе́: хто там хіба́ дозира́ється (Лебед. п.); 2) **-трéться кому** – надокучи́ти, обри́днути, напри́кріти ко́му. *Срв.* **Пригля́дыва́ться.**

Присмире́лый – присми́рний, при́нишклий.

Присмире́ть – присми́рнити, присми́рнішати, присми́ритися; (*успокои́ться*) утихоми́ритися, при́тихнути, при́нишкнути, (*описа́т.*) зні́титися, зменши́тися; *срв.* **Посмире́ть.** [Тепе́р він тро́хи присми́ривсь (Звин.)].

Присмо́тр – догляд (-ду), нагляд (-ду), дозі́р (-зо́ру). *Име́ть -смо́тр за чем* – ма́ти до́гляд за чим, ма́ти на́гляд над чим; *срв.* **Присма́трива́ть 2.** *Рости́ без -смо́тра* – рости́ без до́гляду. *Ходи́ть, па́стись без -смо́тра (без па́стуха)* – ходи́ти, па́стися без до́гляду, само́пас, ходи́ти само́пасом, само́паски, само́пасно. [Про гу́сєй він не дба́в зовсі́м і во́ни ходи́ли само́пас (Франко)]. *Под -гро́м* – під до́глядом, під о́ком. [Ку́па діте́й під о́ком няньо́к (Франко)]. *Бы́ть под -гро́м* – бу́ти під до́глядом, під на́глядом, під дозо́ром, бу́ти за рука́ми.

Присмо́трéть, см. **Присма́трива́ть.**

Присмо́трщик, -щи́ца – догляда́ч, -чка, дозо́рець (-рця) *и* дозо́рця (-ці, *м. р.*), нагляда́ч, -чка.

Присни́ться – присни́тися, насни́тися, висни́тися; (*пригрезити́сь, безл.*) примари́тися, приверзти́ся. [Мене́ присни́лося. Насни́вся мене́ такий чудни́й сон (Кониськ.)]. *Срв.*

Сни́ться.

Присно́, церк. – за́всіди, за́вжди, повсякча́с, повсякча́сно.

Присноблаже́нный – вічноблаже́нний.

Приснопа́мятний – вічнопа́м'ятний, вікопо́мний.

Присносу́щний – вічносу́щний.

Присни́й, церк. – 1) справжні́й, дійсний, правди́вий, істи́нний; 2) за́всідний, повсякча́сний, ві́чний; 3) бли́зький, бли́жній. **-сны́е** – бли́жня рідня́, бли́жні при́ятелі.

Присове́товать – при[на]ра́дити, при[на]ра́яти ко́му що. [Прира́яли лю́ди: піди́ замі́ж, – до́бре то́бі бу́де (Пісня)]. *Срв.* **Посове́товать.** **Присове́тованны́й** – при[на]ра́джений, при[на]ра́яний.

Присовоку́пительно – дода́тково.

Присовоку́пительный – дода́тковий.

Присовоку́пить, см. **Присовоку́плять.**

Присовоку́пление – 1) (*действи́е*) додава́ння, долу́ча́ння, *оконч.* дода́ння, долу́чення. *С -нием доку́ментов* – дода́ючи (долу́чаючи) доку́менти; 2) (*что присовоку́плено*) дода́ток (-тку), долу́чення.

Присовоку́плять, -пи́ть – (*добавля́ть*) додава́ти, дода́ти, (*приобща́ть*) долу́ча́ти, долу́чити, (*присоединя́ть*) прилу́ча́ти, прилу́чити, при́точува́ти, при́точити що до чо́го; (*на слова́х*) докида́ти, докину́ти, допові́дати, допові́сти. *К это́му он -пи́л, что...* – до чо́го він дода́в (допові́в, докину́в) що...; *срв.* **Прибавля́ть.** **Присовоку́плéнный** – до́даний, долу́чений, прилу́чений, при́точений.

Присовоку́пляться, -пи́ться – 1) додава́тися, бу́ти до́даним, долу́чатися, бу́ти долу́ченим, при́точуватися, бу́ти при́точеним; 2) прилу́чатися, прилу́читися. *Срв.* **Приобща́ться, Присоєди́ня́ться.**

Присовыва́ть, прису́нуть – присува́ти *и* присовува́ти, прису́нути що до чо́го. **Прису́нутый** – прису́нутий *и* прису́нений.

Присовыва́ться, прису́нуться – присува́тися *и* присовува́тися, прису́нутися, (*страд.*) бу́ти прису́нутим *и* прису́неним до чо́го.

Присоединение – приєднування, прилучання, долучання, додавання, приточування; *оконч.* приєднання, прилучення, долучення, додання, приточення; прилука.

Присоединительный – приєднувальний, прилучальний, прилучний.

Присоединять, присоединить – (*приобщать*) приєднувати, приєднати, прилучати, прилучити; (*прибавлять*) долучати, долучити, надавати, надати, додавати, додати, приточувати, приточити, причалювати, причалити що до чого. [До їх голосів прилучає й молода свій жалібний голос (Неч.-Лев.). Мені хотілося-б прилучити його до нашого гурту (Грінч.). До кожного тому «Архива» долучено розвідку (Доман.). А до того, як іще придасть охання та сліз, то я і руки опушу (Котл.). Приточу я і своє ім'я: нехай буде разом і твоє, і моє (Рудан.). Причаль бумагу до діла (Веч.-Лев.)]. **Присоединённый** – приєднаний, прилучений; долучений, приданий, доданий, приточений.

Присоединяться, присоединиться – 1) *страд.* – приєднуватися, бути приєднаним, прилучатися, бути прилученим; долучатися, бути долученим, надаватися, додаватися, бути приданим, доданим, приточуватися, бути приточеним до чого; 2) (*приобщиться, пристать*) приєднуватися, приєднатися, прилучатися, прилучитися, приставати, пристати, (*во множ.*) поприєднуватися, поприлучатися, поприставати, (*опис.*) причалювати, -ся, причалити, -ся, примкнутися до кого, до чого; (*прибавиться*) долучатися, долучитися, додаватися, додатися. [Приєднався і я до їх гурту (Кониськ.). Прилучитися до літературного модернізму (Єфр.). А до його причалило ще чоловік десять. До їх і я пристав (Грінч.). І от тепер до першого страху ще долучилася жадоба помсти (Самійл.). До цього почуття додалося ще й друге (Крим.)]. **-няйтесь к нашей компании** – приставайте до нашого гурту. **-ниться к чему-л.** *мнению, вере, теории, плану* – пристати на чийсь думку, віру, теорію, план.

Присолишь, см. Присаливать.

Присосать, см. Присасывать.

Присоседиться – присусідитися, підсусідитися до кого; (*присесть*) примоститися до кого *и* коло кого, пригвіздитися, присербитися до кого, до чого. [Присусідивсь до мене один проїдїсвіт (Г. Барв.)].

Присоска – 1) присмокткування, присисання; *оконч.* присмоктання, приссання; 2) *см.*

Присосок.

Присосок, *бот. и зоол.* – присисальце, ссальце (-ця).

Присохлый – присохлий; засохлий, усохлий.

Присохнуть, см. Присыхать.

Присочинять, присочинить – вигадувати, вигадати що, приточувати, приточити ще (від себе). [А в людей язики довгі, зараз йому перекажуть ще й свого приточать чимало (Звин.)].

Приспевать, приспеть – 1) пристигати, пристигти, приспівати, приспіти, настигати, настигти, наспівати, наспіти куди, до кого; *срв. Поспевать 3, Подоспевать*. [Пристиг у саму пору до старого (Куліш)]; 2) (*наставать*) пристигати, пристигти, приспівати, приспіти, настигати, настигти, наспівати, наспіти, постигати, постигти, наставати, настати. [Пристигла година (Єв.). Жито поспіло, приспіло діло (Лукаш.). Ти в дорозі не зчуєшся, як спасівка настигне (Квітка). Настигає й весна (Г. Барв.). Аж ось наспіли святкі (Комар.). П'ятнадцятий год постиг (Г. Барв.)]; 3) *см. Приготовлять*; 4) **-спеть кому, безл.** – приспіти кому; *см. Приспичить*. [«Оддай зараз карбованця». «Чого тобі так приспіло?» (Звин.)].

Приспешная – кухня, пекарня, поварня.

Приспешник, -ница – 1) помічник, -ниця, підручник, -ниця, підручний (-ного), підручна (-ної); (*сторонник*) прибічник, -ниця, полигач (-ча), посіпака (*общ. р.*). [І просвітку нікому не дають московські посіпаки (Л. Укр.)]; 2) (*стар.*) кухар (-ря), кухарка, куховар (-ра), куховарка, пекар (-ря), пекарка.

Приспешничать – 1) (*пров.*) куховарити, кухарювати; 2) підслужуватися, вислугуватися.

Приспичить, безл. – приспіти кому, закортити кому *и* кого, засвербіти кому, приспичити кому;

срв. **Приспівать** 4. [Та йдіть уже, йдіть, коли вам так приспівало (Мова)].

Приспоса[о]бливание, приспособление – прилагоджування, прилагодження, припасовування, припасування, приметиковування, приметикування, примодиковування, примодиківання, пристосовування, пристосування, способіння, успособлювання, успособлення, принатурювання, принатурення до чого; примінювання, примінення, при(в)подоблювання, при(в)подоблення до чого. *Срв.* **Приспособлять**.

Приспособление – 1) *см.* **Приспоса[о]бливание**; 2) (*устройство, снаряд*) прилад (-ду), пристрій (-рою), приряд (-ду), припас (-су). **-ния к чему** – приладдя, знаряддя, пристрої до чого; *см.* **Принадлежность, Прибор**. [Чоловік усє переможє, абї умів, абї тямив, якого де пристрою треба (Кониськ.)]; 3) (*работа по устройству чего*) прилагода. [Заплатили за машину триста карбованців та сорок карбованця за прилагоду (Звин.)].

Приспособленность – прилагодженість, успособленість, пристосованість, принатуреність (-ности) до чого.

Приспособлять, приспособить – (*прилаживать*) прилагоджувати, прилагодити, припасовувати, припасувати, приметиковувати, приметикувати (*реже* примодиковувати, примодиківати); (*приноравливать*) пристосовувати, пристосувати, при(в)подоблювати *и* -ляти, при(в)подобити що до чого; (*подготавливать, сделать способным к чему*) способити, успособляти *и* -блювати, успособити, принатурювати, принатурити кого, що до чого [Гутенберг прилагодив до друкування книг пересувні літери (Єфр.). Воно (письменство) приймало до себе (чужі зразки) не механічно а раз-у-раз перетворюючи й привподоблюючи до свого національного світогляду (Єфр.). Литва писане слово руське почала способити до своїх грамот і уставів (Куліш). Стару церковну мову принатурювали до того, як розмовляв у нас народ (Єфр.)]. **-бить упряжь** – прилагодити, припасувати упряж. **-бить землю к посеву** – успособити землю до засіву **-бить науку к пониманию широких масс** – пристосувати, принатурити науку до розуміння широким масам. **Приспособленный** – прилагоджений, припасований, приметикований, пристосований, привподоблений, успособлений, принатурений. [Горло й рот це неначе музичний інструмент, приметикований для мови й вимови усякових звуків (Неч.-Лев.)].

Приспособляются, -собиются – 1) *страд.* – прилагоджуватися, бути прилагодженим, припасовуватися, бути припасованим, пристосовуватися, бути пристосованим *и т. д.*, *см.*

Приспособлять. Наука должна -ляться к делу – наука повинна пристосовуватися до життя;

2) (*возвр.: сообразоваться*) принатурюватися, принатуритися, пристосовуватися, пристосуватися, примінятися *и* примінюватися, примінитися до чого (*подделываются*) приподоблюватися, приподобітися чому; (*приноровиться*) прилаштуватися, прилаштуватися, приладнатися, примодиковуватися, примодиківатися (що робити).

[Принатурюватись до нових обставин (Н. Рада). Пристосовуватись до умов життя.

Навчилися примінюватися до кожної влади (Звин.). На панських бенькетах певно що розмовляли більш по-польськи, приподоблюючись тому смакові, що шірівсь із-поза Вісли (Куліш). Тут, на самому ріжечку, дуже незручно було копати, та я якось примодиківавсь і покопав землю геть (Звин.)]. **-биться к приёмам (освоиться)** – успособитися до чого, наломітися що робити.

Присрочивать, присрочить что кому – призначати, призначити остаточно речінець кому на що. **Присроченный** – призначений остаточно.

Присрочиваться, присрочиться – призначатися, бути призначеним остаточно (на який речінець).

Пристав – пристав (-ва). **Становой -став** – становий (-вого), (*стар. на Правобережьи*) асєсор. **Судебный -став** – судовий пристав, (*стар.*) возний (-ного).

Приставание – приставання, прилипання; чіпляння; напосідання; причалювання, привертання *и т. д.*; *см.* **Приставать**.

Приставать, пристать – 1) *приставати, пристати, липнути, прилипати, приліпнути, братися, взятися до чого, чіплятися, учепитися до чого и чого, наліплюватися, наліпитися на що, (во множ.) поприставати, поприлипати, почіплятися, поналіплюватися.* [Багатий брат вимадав усередині кружку мідом, щоб пристало те, що міритимуть (Грінч.). Болото береться до коліс (Хотин. п.). Як приложиш до тіла, так і візьметься (Радомиш. п.). Смола приліпла до рук (Ум.). По плечах було нахвоськає так, що аж сорочка до тіла приліпне (Кониськ.). Підеш на базар, наліпиться болото на чоботи, – хоч ножом зчищай (Звин.)]. **-стал ко мне, как банный лист** – *пристав (прилип) до мене як шевська смола до чобота, узявся до мене смолою, узявся (причепився) як реп'ях, реп'яхом узявся, причепоу причепився, сльотою узявся (прив'яз); 2) (присоединиться) приставати, пристати, прилучатися, прилучитися, (примкнуть) привернути, причалитися до кого, до чого, (во множ.) поприставати, поприлучатися до кого, до чого.* [Ні до кого не пристає і до себе не приймає (Стор.). Хтось стиха завів пісню, до нього пристав ще один голос (Коцюб.). Сила людей привернулася до українства (Рідн. Край)]; 3) (*привязаться, неотступно следовать*) *приставати, пристати, ув'язуватися, ув'язатися, ув'язнути, уплутуватися, уплутатися до кого и за ким, присотатися, присікатися, прикасатися, присахатися до кого, учепитися до кого и за ким, причепитися до кого, нав'язуватися, нав'язатися на кого; срв. Привязаться 2.* [Ой ти, туго, ой ти, журбо, не пристань до мене (Метл.). Я пішла до них, а внучок уплутався за мною й собі (Новомоск. п.). Де не взялась собака в біса – чи з-під воріт, чи із-за ліси – присікалася, аж вищить (Гліб.). Раз прийшлося йому йти уночі вулицею, а відьма нав'язалась на його собакою (Драг.)]; 4) (*надоедать кому; не давать покою, придираются*) *в'язнути, прив'язнути до кого, нав'язнути, в'язатися до кого, настирюватися и настирятися, (осою) лізти в вічі кому, (привязаться) чіплятися, причепитися до кого, учепитися до кого и кого, начепитися на кого, сікатися (н. вр. сікаюся, -каєшся...), присікуватися, присікатися до кого, сікатися (сичуся; -чешся...), скіпатися, прискіпатися до кого, наскіпуватися, наскіпатися на кого, присіпатися, присукатися до кого, накасатися на кого, навратитися на кого, ушняпитися до кого; срв. Привязываться 3.* [Чого до мене в'язнеш, мов злий дух? (Грінч.). Та що це вона прив'язла до мене? (Васильч.). Чого нав'яз? (Коцюб.). Вередує та настиряється, як морочлива та настирлива дитина (Н.-Лев.). Найперше до Масі вчепилась: то ти, каже, вкрала (Свидн.). Мовчи! чого ти вчепилась душі моєї (Коцюб.). Та ну-бо гіді! Чого ти причепився до його? (Грінч.). Чого ви, – каже, – начепились на мене (Тесл.). Вона як буде сікатися до тебе, то ти возьми груші і розсип (Рудч.). Присікався, як оса (Номис). Так і сичуться до нас, як чмара та (Г. Барв.). Скіпається до лісовика: нащо ти мою корову загнав? (Новомоск. п.). Чого це ти на парубка наскіпався? (Мирн.). Чого це він до мене присіпався? (Осн. 1862). Накасається на вас, як чорт на грішну душу (Козелец.). Навративсь, як собака (Манж.). Чого ти до мене вшняпився? (Липовеч.)]. **Не -вай ко мне!** – не в'язни, не лізь, не чіпляйся до мене! не клопочи (не мороч) мені голови! **-вать, -тать к кому с требованиями, с просьбами, чтоб...** – *напосідати(ся), напосісти(ся) на кого, налягати, налягти, наполягати, наполягти на кого, щоб..., узятися до кого, намагати на кого, намагатися, намогтися, щоб...* [Вона знає, що аби напосіла на батька, то чого хоче – того й доможеться (Мова). Люди напосідаються на мене: скликай громаду (Кониськ.). Що ти, причепо, налягаєш на мене? (Гр.). Чого се вони на мене намагають? (Кониськ.). Тепер уже наполягла, щоб купив їй оте бринькало (Мова). Раз пропала на степу в чумаків сокіра; до їдного всі взялись: «Ти та й ти, псявіра» (Рудан.). Діти дуже намагались, щоб і їх узяти на храм (Грінч.)]. **-стать к кому с ножом к горлу** – *з короткими гужами до кого приступити; 5) (о болезни) приставати, пристати, приліпнути до кого, чіплятися и чіпатися, учепитися (диал. чепитися) кого, причепитися до кого, начепитися на кого, прикидатися, прикинутися, підкинутися, підсахнутися.* [Щобі не чіпалися вроки чи дитини, чи худобини (Етн. Зб. V). Вже на кого начепиться ця погань, не скоро одчепиться (Звин.)]; 6) (*к берегу*) *приставати,*

приста́ти, прича́лювати(ся), прича́лити(ся), приверта́ти, приверну́ти (до бе́рега), (*во мно́ж.*) попристава́ти, поприча́лювати(ся), поприверта́ти (до бе́рега); *срв.* **Прича́ливать.** *Пароход -стаёт по пути в трёх местах* – пароплав пристає дорогою в трьох місцях; 7) (*останавливаться*) ставати, ста́ти де, у ко́го, прича́лювати, прича́лити до ко́го. [Прича́лив до старо́го знайо́мого, щоб і Анто́ся тут поста́вити, і само́му перебу́ти (Свидн.)]; 8) **-ста́ть кому, безл. (быть приличну кому)** – приста́ти, личити, випадати, подобати ко́му (що робити). [Насампе́ред, як приста́ло порядно́му подоро́жному, пода́всь він до коршми́ (Коцюб.)]. *Не -стало* – не приста́ло, не личи́ть, не випада́є, не подоба(є) (чо́го робити); *см.* **Подоба́ет, Прили́чествовать.** [Сиди́ть до́ма на поко́ї не приста́ло козако́ві (Боров.). Я́кось то не випада́є вихваля́ти сво́їх (Л. Укр.)]; 9) **-ста́ть кому и к кому (быть к лицу)** – личити, пасува́ти ко́му *и* до ко́го, бу́ти до лица́ ко́му. *К нему усы не -стали* – його́́ вуса́ не до лица́, його́́ вуса́ не лича́ть. **-стало, как к коро́ве седло** – приста́ло, як сви́ні на́ритники; 10) (*выбиться, из сил*) пристава́ти, приста́ти, (*о многих*) попристава́ти. [Ой став ко́ник пристава́ти (Метл.). Мо́єму миле́нькому во́лики приста́ли (Чуб. V)].

Приставка – 1) *см.* **Приставле́ние**; 2) (*что приставлено*) приста́вка, на́ставка, прида́ток (-тку); 3) *грам.* – при́росток (-стка), пре́фікс (-са).

Приставле́ние – приста(но)вля́ння; приту́лювання; примо́щування; *см.* **Приставля́ть.**

Приставле́ник, приста́вник, -ни́ца – (*надсмотрщик*) приста́вник, -ни́ця, на́ставник, -ни́ця; (*сторож*) ва́ртівник, -ни́ця. [Скупи́й – не пан сво́їх засі́ків по́вних, а сто́рож і приста́вник і нево́льник (Франко). Там в'язні, ско́вані до́купи, відпочива́ють і не чу́ють кри́ку на́ставника (Кн. Йо́ва). А в на́шої на́ставниці ряба́я спи́дни́ця, то́ді вона́ нас пу́скає, як зйде́ зирни́ця (Пісня)].

Приставля́ть, приста́вить – 1) (*поставит вполоть, близко что к чему*) приста(но)вля́ти, приста́вити, приста́новити. [Приста́(но)вила дра́бину до стіни́. Приставила го́рщик до жа́ру]; 2) приту́ляти, приту́лити. [Приту́лив пісто́ль до ло́ба]; (*пришить, прикрепить*) приста(но)вля́ти, приста́(но)вити. [Бережи́ го́лову, бо друго́ї не приста́виш (Ном.)]; 3) (*прибавляют, расширяют*) приста́новляти, приста́новити, примо́щувати, примо́стити. [Приста́новила ще пі́лку, щоб ши́рша спи́дни́ця була́. Примо́стив до́шку до осло́ну та й лі́г]; 4) (*кого к какой-либо работе*) ста́новити, поста́вити, приста́(но)вля́ти, приста́(но)вити, (*о мн.*) поприста́(но)вля́ти до чо́го за ко́го. [Хто-ж нас тепе́р бу́де ізража́ть і порядо́к дава́ть, і на ді́ло приста́влять (Мил.). Сьо́годні упе́рше нас поста́влено до робо́ти (М. Вовч.). Зоста́вила ме́не хазя́йка зовсі́м у себе́, приста́новила до дити́ни (Г. Барв.)]. **Приставле́нный** – приста́(но)вле́ний; приту́лений; примо́щений; поста́(но)вле́ний. **-ться** – приста́(но)вля́тися, приста́(но)ви́тися, приту́лятися, приту́литися *и т. д.*

Приста́вник, см. **Приста́вле́ник.**

Приставно́й – 1) приста́вний. [Сиді́ли в теа́трі на приста́вних сті́льцях. Приста́вний ко́мірчик]; 2) *грам.* при́ростковий.

Приста́лец, -ли́ца, см. **При́шлый.**

Приста́лый – 1) прибу́дний. [Не сподіва́йся дя́ки від прибу́дної пся́ки (Ном.)]; 2) (*усталый*) приста́лий.

Приста́ль – 1) *см.* **Приста́нище**; 2) Приста́нок.

Приста́льно – (*смотреть*) пи́льно, спи́льна, го́стро, при́кро. [Пи́льно-препи́льно диві́вся на Явдо́ху (Кониськ.). Го́стро на ме́не гля́нув. На синее́ мо́ре спи́льна погляда́є (Дума)]. **-но смотре́т в глаза́** – пи́льно (при́кро) диві́ться в о́чі, диві́ться, як в о́чі не вско́чить. *Что так -но на меня́ смотре́шь?* – чо́го так пи́льно диві́шся на ме́не? (*грубо*) чо́го так визи́раєшся на ме́не? **-но чита́ть, слуша́ть** – ува́жно (пи́льно) чита́ти, слуха́ти. **-но работа́ть** – пи́льно (щи́ро) пра́цюва́ти, щирова́ти. [Так щиру́є, що аж йй пі́т о́чі залива́є]. **-но дела́ть что** – пи́льно, ува́жно, невто́мно робити що́.

Приста́льность – пи́льність, ува́жність (-ности).

Пристальный – 1) захистковий, притулковий; см. **Пристанищный**; 2) пильний, уважний, невтомний. [Пильна увага]; 3) **-ный** взгляд – пильний, прикрий, гострий погляд. [Ставало якось ніяково від того прикрого погляду (Грінч.)].

Пристанище, присталь, пристанок – пристановище, пристановисько, захист (-ту), притулок (-лку), притулище, прихилище, пристань; срв. **Приют**. *Быть без -нища* – не мати пристановища (захисту, прихилища). *Найти -нище у кого* – знайти в когo пристановище, захист *и т. д.*, прихилитися, пригорнутися до когo, прихиститися в когo. *Нашёл себе тихое -нище* – знайшов собі тихе пристановище, тихий захист (притулок).

Пристанищный – захистковий, притулковий, пристановищий.

Пристанный – пристанний.

Пристанодержатель, -нища – передержувач, передержувачка (краденого).

Пристанодержательство – передержування (краденого, то-що).

Пристанок, см. **Пристанище**.

Пристань – 1) пристань, пришиб (-бу), (пловучая) приплав. [У Гданську і в інші пристані приходило часом до п'яти тисяч кораблів по хліб (Куліш)]; 2) см. **Пристанище**. [У цій сім'ї знайшов я собі тиху пристань (М. Грінч.)].

Пристарелый – пристарий, по[при]старілий.

Пристареть – (о людях) постарітися, пристарітися; см. **Состариться**; (о вещах) притертися, приноситься.

Пристарить (кого) – постарити когo. [Постарили, мати, мені недостатки (Пісня)].

Пристать, см. **Приставать**.

Пристегивание – 1) прищібання, пристібання; 2) припрягання, прибичовування; 3) пристьобування, приштаповування. См. **Пристегивать**.

I. Пристегивать, пристегнуть – 1) прищібати, прищібнути, пристібати, пристебнути; (*многое, одно к другому*) спинати, поспинати. [Будуть поспинані п'ять килимів один до одного (Св. Пис.)]; 2) (*припрягать*) припрягати, припрягти, прибичовувати, прибичувати. **Пристегнутый** – прищібнутий, прищібнений, пристебнутий, пристебнений. **-тые друг к другу** (*во множ.*) – поспинані один з одним: 2) припряжений, прибичований.

II. Пристегивать, пристегать – (о шитье) пристьобувати, пристьобати; приштаповувати, приштапувати. **Пристеганный** – пристьобаний, приштапований.

Пристегиваться, пристегнуться – (к чему) прищібатися, прищібнутися, пристібатися, пристебнутися, (*друг к другу, одно с другим*), спинатися, поспинатися одне з одним. [І поробиш петельки із блакиту по бережках одного килима, де спинатимуться їх бережки (Св. Пис.)].

Пристен, пристенок, пристенье – 1) У **-на, у -ка, у -ня** – край стіни, при стіні. [Вишня росте край стіни хатньої]; 2) прибудова.

Пристенный – пристінний, крайстінний.

Пристенок, см. **Пристен**.

Пристенять, пристенить – прибудовувати, прибудувати (впритул до готівної стіни).

Пристерегать, пристеречь – 1) (*кого, что*) берегти, уберегти, стерегти, устерегти, доглядати, догля[е]діти, доглянути когo, що; 2) остерегати, остерегти, за[пере]стерегати, за[пере]стерегти когo. Срв. **Остерегать**; 3) (*подстерегать кого*) пристере[і]гати, пристерегти когo. [Я тебе давненько пристерегаю – аж от коли піймалась (М. Вовч.)].

Пристой – 1) см. **Пристойность**; 2) молоко застоєне, незбіране.

Пристойно – порядно, пристойно, звичайно. *Держать себя -но* – поводитися порядно, (пристойно, звичайно).

Пристойность – порядність, пристойність, звичайність (-ости).

Пристойный – 1) (о человеке) порядний, пристойний, доладни[і]й, звичайний; срв.

Приличный. [Він собі чоловік порядний (Г. Барв.). Раніше трохи негарна слава про

Миколу йшла, хоч тепер він і був доладний парубок (Грінч.). **-ная компанія** – порядне (пристойне) товариство; 2) (*приличествующий кому*) пристойний ко́му. [Нема, кажу, пари мені пристойної (Г. Барв.)]. **-ное обра́щение, обхо́ждение** – пристойне поводження (поводіння). **-ное жало́вание** – пристойна (порядна, путяща) платня.

Пристрагивать, пристрогать – пристругувати, пристругати, прифугівувати, прифугувати.

Пристро́ганный – приструганий, прифугований.

Пристраивать, -ся, см. Пристроить, -ся.

Пристра́стие – 1) (*к чему*) замилювання, замилюваність, залюбленість у чо́му, прилю́бність, при́страсть до чо́го. [Маючи вже дорослих дітей, не кидає марної пристрасти до уборів (Ор. Левиц.)]. *Иметь -тие к чему* – бути замилюваним, залюбленим у чо́му, бути прилю́бленим до чо́го, кохатися, милуватися в чо́му. [Кохався над усім в злочинстві та мерзоті (Самійл.)]. Милується в описах як-раз цієї живо́тної сторони (Єфр.). *Он имеет -тие к музыке* – він кохається в музиці. *См. Пристращаться к чему*; 2) (*одностороннее, неправильное суждение о чём*) небезсторонність, необ'єктивність до чо́го, сторо́нність. [Таким побитом виходить цілковита сторонність автора (Грінч.). Така сторонність судді не лічить]. *В этом деле он выказал -тие* – в цій справі він виявив необ'єктивність (сторонність). **-тие в судье недопустимо** – сторонність для судді неприпустенна річ; 3) *допрос с -тием* – допит з загрозами, з му́ками (тортурами).

Пристрастить, -ся, см. Пристращать, -ся.

Пристра́стно – необ'єктивно, небезсторонне, не по правді. *Судья судил его -но* – суддя судив його не по правді.

Пристра́стный – 1) (*к чему*) замилюваний, залюблений, закоханий у чо́му, прилю́блений до чо́го. *Быть -ным к чему, иметь пристрастие к чему, см. Пристрастие и Пристращаются*; 2) (*судящий о ком или о чём пристрастно*) небезсторонній, сторонничий, сторонницький) необ'єктивний. [Батько, звісна річ, сторонничий суддя (Франко)], *Его мнение было -но* – його думка була необ'єктивна. *Ваш отзыв о книге -тен* – ваша думка про книгу необ'єктивна (небезстороння); *срв. Придирчивый. Быть -ным к кому* – бути необ'єктивним (небезстороннім) до ко́го; *срв. Придираться. -ный допрос* – допит небезсторонній (необ'єктивний); допит з загрозами, му́ками (тортурами).

Пристра́щать, пристра́стить – (*к чему*) зна́джувати, зна́дити, розпона́джувати, розпона́дити ко́го до чо́го. [Приятелі зна́джувади його до горілки, та й розпона́дили так, що тепер і не дихне без неї (Харківщ.)], **Пристра́щённый** – (*к чему*) зна́джений, розпона́джений до чо́го.

Пристра́щаются, пристра́стятся – (*к чему*) удава́тися, уда́тися, укида́тися, укину́тися в що, кохатися, замилюва́тися, замилюва́тися в чо́му, прилю́бля́тися, прилю́бля́тися до чо́го, нава́жуватися, нава́житися до чо́го. [Не вдава́йся в гульню. Вкину́вся в філософію. Замилюва́вся в малярстві. Прилю́бився до гро́шей (Неч.-Лев.) Нава́жився чоловік до горілки].

Пристра́щивание – 1) (*к чему*) зна́джування, розпона́джування до чо́го; 2) (*кого*) страха́ння, постра́шка.

Пристра́щивать, пристра́щать – (*кого*) страха́ти, постра́хати ко́го, по́страшку да́ти ко́му.

Пристрел – 1) *см. Пристреливание*; 2) пристріл (-лу). *Ружьё без -ла ненадёжно* – рушниця без пристрілу (невивірена рушниця) ненадійна.

Пристреливание – 1) (*к цели*) пристрілювання; 2) (*кого*) дострілювання, добивання з рушниці; 3) (*всех зарядов, всей дичи*) вистрілювання.

Пристреливать, пристрелить, пристрелять (*кого*) – 1) дострілювати, дострілити, добивати, добити з рушниці; 2) (*всё*) вистрілювати, вистріляти, повистрілювати всіх, усі. [В чо́му лісі вже всіх зайців вистріляно. Вистріляв усі набої]. **Пристреленный** – дострілений, добитий з рушниці; вистріляний.

Пристреливаться, пристреляться – пристрілюватися, пристрілятися. [Батарёя

пристрілялася добре].

Пристрига́ть, пристричи́ть – підстрига́ти, підстри́гти, (*мн.*) попідстрига́ти. [Траву попідстрига́ли]. -ть, -ричи́ть всех – стри́гти, постри́гти всіх. [Постри́гли всіх ове́ць].

Пристри́женный – підстри́жений.

Пристро[а]ива́ние – 1) прибудо́вування, (из кирпича, ка́мня) примуро́вування, (*из хвороста*) пригороджува́ння; 2) (*к делу, на службу и т. п.*) примі́щування, примощува́ння, притуля́ння.

Пристро[а]ива́ть, пристро́ить – 1) (*к зданию*) прибудо́вувати, прибу́дувати; приста́вляти, приста́вити; (*из кирпича, ка́мня*) примуро́вувати, примурува́ти; (*из хвороста*) пригороджува́ти, пригороди́ти; 2) (*к делу, на должность, в школу, положить где*) примі́щати, примі́щувати, примі́стити, примощува́ти, примості́ти, притуля́ти, притули́ти, притако́вити, притакува́ти, притокми́ти, утокми́ти ко́го, що куди́. [Насі́лу примі́стили його́ погане́ньким писарчу́ком (Шевч.). Коли-б мені́ хоч тих безщасни́ць притули́ти, а Анто́сьо і сам собі́ доро́гу проб'є́ (Свидн.). Сво́ї клу́нки я бі́ля ва́ших примості́в. Чи притокми́в ти і́х у те «учи́лище»? (Шевч.)]. -ть в заму́жество – замі́ж відда́ти, за лю́ди відда́ти.

Пристро́енный – 1) (*о здании*) прибудо́ваний, примуро́ваний, пригородже́ний; 2) примі́щений, примоще́ний, притуле́ний, притокма́ний. -ться – 1) (*о здании*)

прибудо́вуватися, прибу́дуватися, (*из кирпича, ка́мня*) примуро́вуватися, примурува́тися, (*из хвороста*) пригороджува́тися, пригороди́тися; 2) (*на службу и т. д. сесть где*) примі́щатися, примі́щуватися, примі́ститися, на поса́ді осі́сти, примощува́тися, примості́тися, притуля́тися, притули́тися (де, куди́), притокми́тися, утокми́тися, притако́вуватися, притако́витися (куди́); (*к делу*) (*диал.*) устрява́ти, устря́ти в робо́ту. [Скі́нчили уніве́рситет і розі́йшлись по сві́тах, по поса́дах уся́ких поосі́дали (Доман.). Примості́всь на службу́ за невели́ку пла́ту. Ля́хи старо́ства в коро́ля повипро́шували, до впо́доби собі́ притакува́лися і над тубо́льцями го́ру взя́ли (Кулі́ш)]. -ся вы́йдя заму́ж – відда́тися, замі́ж пі́ти, за лю́ди пі́ти.

Пристро́й, см. Пристро́йка 2.

Пристро́йка – 1) *см. Пристра́ивание*; 2) (*о здании из дерева*) прибу́дування, прибу́дівля (*из ка́мня, кирпи́ча*) при́мурок (-рка); (*теснее: к дому*) при́домок (-мка), при́хаток (-тка), при́бочок (-чка); (*к кухне*) при́кухе́нок (-нка), (*к сеням*) при́сі́нок (-нка), при́сі́нки (-ків), при́сі́ння. *Делать -ку, см. Пристро́ивать 1.*

Пристру́нивание, присту́нка – присту́нчува́ння, прибо́ркува́ння, прижу́чува́ння, (*оконч.*) присту́нчення, прибо́ркання, прижу́чення.

Пристру́нивать, присту́нить – присту́нчувати, стру́нчити, присту́нчити, прибо́ркувати, прибо́ркати, прижу́чувати, прижу́чити ко́го. [Ба́тьків, що́б стру́нчити, дово́лі, а ма́ти, що́б пожа́лувать – одна (Ном.). Що́б прибо́ркати ли́ху мою́ роді́ну, за його́ я відда́м дочку́ свою́ єди́ну (Самі́йл.). Так прижу́чив його́, що тепе́р ані́ пі́сне]. **Пристру́ненный** – присту́нчений, прибо́рканий, прижу́чений.

Пристру́нка, см. Пристру́нивание.

Пристря́пывать, пристря́пать – прива́рювати, привари́ти, вари́ти, звари́ти ще щось.

Присту́кать, присту́кнуть – (*кого*) уби́ти, упора́ти ко́го, дух ви́бити з ко́го; *срв. Укоко́шить.*

Присту́кивать, присту́кнуть – присту́кувати, присту́кнути, (*ногами*) притупува́ти, притупну́ти.

Присту́п – 1) при́ступ, на́пад, шу́рм. [Вра́г ме́не візьмі́, коли-б я засурми́в вам хоч на оди́н при́ступ (Кулі́ш). Гримну́ли гарма́ти, відби́то на́пад (Грінч.). Оди́нацять шу́рмів коза́ки відби́ли (Млака)]. *Идти на -туп* – і́ти на при́ступ, на шу́рм. *Брать, взять -пом* – (з)добува́ти, (з)добу́ти (шу́рмом), шу́рмува́ти, ви́штурмува́ти. [Сі́рома хоті́ла вже за́мку добува́ти, та гарма́т побо́ялася (Кулі́ш). Шу́рмом шу́рмува́ли (Кулі́ш)]. *Сигнал на -туп* – га́сло до на́ступу, до шу́рму; 2) (*доступ*) при́ступ, досту́п. [Ма́в при́ступ до дво́ру (Неч.-Лев.). Така́ пані́ ста́ла, що ані́ при́ступу до не́ї. Усе́ таке́ доро́ге ста́ло – ані́ при́ступу]; 3) (*к делу, к работе*) за́хід (-ходу), захо́джува́ння коло́ чо́го, (роз)почи́нання чо́го. [Не робо́та

страшна, а захід (Приказка)]; 4) (болезни, гнева и т. д.) напад, приступ, пароксизм; см.

Припадок. [Сьогодні пропасниця мені двома нападами трусила]; 5) (грам.) приступ.

[Початкові голосівки: а, о, у, дістали поперед себе в південно-руському наріччю придиховий приступ (Шах.)]; 6) (при тканье) надавлювання, натискання, виступ (на поножі, на підніжок).

Приступ, Приступок – східець (-дня); примістка. См. **Подножка.** [Тисові сінці, яворові східці (Пісня). Примости примістку, щоб на піч вилазити (М. Грінч.)].

Приступание – 1) (к делу), см. **Приступ 3**; 2) см. **Приступ 6.**

Приступать, приступит – 1) (подходить) приступати(ся), приступити(ся), підступати(ся), підступити(ся), доступати(ся), доступити(ся). [Ой лежить тіло, як папір біле, ніхто к тілу не приступиться (Пісня). Відьми до тебе не доступлять (Рудч.)]. **-пить** к кому с ножом к горлу – з короткими гужами приступити до кого; 2) (к кому) – доступати(ся), доступити(ся). [Що мені тепер на світі робити, як мені тепер до жінки доступити (Рудч.). Як вискочив у начальники, то тепер до його не доступишся]. *Рассердилась так, что и не -пишь* – ровгнівалася так, що ані приступу до неї; 3) (к делу) заходжуватися и заходитися, заходитися коло чого, робити що, (роз)починати, (роз)почати (робити) що, братися, узятися до чого, зачинати, зачати що. [Та й заходиться рештувати вози в далекую дорогу (Шевч.). Отсе-ж, поблагословившись, зачинаємо своє оповідання (Куліш). Треба нарешті взятися до цієї справи]. **-пить** к рассмотрению вопроса – заходитися обмірковувати питання. **-пить** к изложению вопроса – узятися до викладу справи, почати викладати справу. **-пить** к прению – розпочати дискусію. *К работе уже -пили* – роботу вже розпочато. **-пил** к изданию газеты; – розпочав (заходився) видавати газету; 4) (придавить ногой подножку в ткацком станке, в швейной машине) натаскати, натиснути, надавлювати, надавити поножі, виступати, виступити на підніжок. [Виступай же, виступай на підніжок (Полт.)].

Приступаться, приступиться (к кому), см. **Приступать, приступит**.

Пристыжать, пристыдить кого – присоромлювати, соромити, присоромити, засоромлювати, засоромити кого, сором (сорому) завдавати, завдати кому, (в)стидати, завстидати, страмити, пристрамити кого. **Пристыженный** – присоромлений, засоромлений, завстиданий.

Пристыжаться, пристыдятся – соромитися, засоромлюватися, засоромитися, присоромлюватися, присоромитися, стидатися, завстидатися, сорому набратися (наїстися), (образно) раків напекти.

Пристыживание (кого) – присоромлювання, засоромлювання, соромлення, завстиджування кого, завдавання сорому кому.

Пристягивать, пристягнуть – запрягати, запрягти в[на]пристяж, (припрягать в помощь) припрягати, припрягти, прибицювати, прибицювати. Сrv. **Пристегивать 2.**

Пристяжка – 1) см. **Пристяжной**; 2) (запрягать, запрещь на -ку), см. **Пристягивать, пристягнуть**; 3) (валёк) орчик, (о)барок (-рка).

Пристяжной. -ная лошадь, пристяжка – кінь орчиковий, підручний, боковий; (припряженный на время (в помощь)) бичовий (Київц.). [Це кінь захарчований, йому хіба в підручні – сам не потягне].

Присудитель, присуждатель, -ница – присудник, -ниця.

Присудять, присуживать, присудить – (кого) присуджувати, присудити кого до чого, засуджувати, засудити кого до чого, на що, осуджувати, осудити кого на що. [Присудили мужикові ще й жінку прохати (Пісня). Кари, до яких присуджують мирові судді. Взяти турки козака, на смерть засудили (Рудан.). Як не винен, то й не осудять на кару]. **-ть** в чью пользу кому – відсуджувати, відсудити, присуджувати, присудити кому що. [Вам громада відсудила (Мирн.). Присудили хатку багачеві (Грінч.)]. *Вследствие тяжбы мне -дили эту землю* – я випозивав цю землю. **Присужденный** к чему – присуджений до чого, засуджений,

осуджений на що. **-ный кому** – присуджений кому.

Присуджаться, присудиться – присуджуватися, присудитися, бути присудженим. *Такие преступники обыкновенно -лись к изгнанию* – таких злочинців звичайно присуджувано до вигнання, засуджувано (осуджувано) на вигнання. *Награды будут -ся Академией* – нагороди присуджуватиме Академія.

Присуждение – (к чему, чего) присуджування, (оконч.) присудження (до чого, чого). [Присуджування до кари. Присудження наукового ступеня]. *Добиться -ния к чему (об истце)* – випозивати що. [Випозивала на мене хлосту (розги) (Кониськ.)].

Присуживать, см. Присуждать.

Присутственный – урядовий, службовий. **-ное место** – урядове місце. **-ные места** – урядові установи, (стар.) уряди. **-ный день, час** – урядовий (службовий) день, -ва година. [В установі я буваю тільки в урядові години].

II. Присутствие, присутствие (где, при чём) – присутність, бутність, притомність (-ости), буття (де, при чому). В **-вии чьём, моём** – в присутності, в притомності, при бутності чий, мой, за буття (мого, твого *и т. д.*) де, перед ким, при кому. [В присутності мой це сталося. При бутності нас двох (Волч. пов.). Я їй перед батьком говорила]. *Почтуть кого своим -вием* – ушанувати когось своєю присутністю, притомністю. *Не потеряют -вия духа* – не стратити духу, не звомпити. [Не звомпив-же й січовик, на п'ядь не одступив і сміло дивиться чоловікові в вічі (Сторож.)].

II. Присутствие – 1) (комната) урядова зала, урядове місце. *Можно ли войти в -вие?* – чи можна увійти в залю урядову? 2) урядове засідання. **-вие (заседание)** *будет продолжаться два часа* – засідання тягтиметься дві години. *Во время -вия* – під час засідання. **Состав -вия** – склад присутніх, присутні.

Присутствованье, см. I. Присутствие.

Присутствовать (где, при чём) – бути присутнім, притомним (де, при чому), бути при чому. [Притомним при тій пригоді був ще Ясько (Етн. Зб.). Я при тому не була (Н.-Лев.). Сам я був при тім (Франко)]. **-вать при прениях** – бути присутнім на дебатах (на дискусії). *Я -вал, когда это случилось* – я був (присутнім) при тому, як це сталося. **-вать на свадьбе** – бути на весіллі. **-вать при смерти** – бути при сконанні (під час сконання); доглянути смерті чиєї.

Присутствующий (где, при чём) – 1) присутній, (стар.) при тому будучий, притомний. [Погроза та несвідоме прочуття якогось лиха міцно засіли тут у хаті, налягли на серця присутніх (Єфр.). Сам був притомен, як принесли до Шрама козаки сина, сім раз наскрізь пробитого кулями (Куліш)]; 2) (как суиц.) присутній, член (учасник) урядового засідання.

Присуха – чари, любові. [Чи ти мені любові дала? (Чуб.)].

Присучальник – присукальний.

Присучивать, присучить – присукувати, присукати. [Присукувати нітку до нітки, щоб вузлика не було]. **Присученный** – присуканий. **-ться** – (о нитке) присукуватися, присукатися, бути присуканим.

Присушивать, присушить – 1) присушувати, присушити, (немного) підсушувати, підсушити. **-шить всё** – посушити все; 2) причаровувати, причарувати. **Присушенный** – 1) присушений; посушений; 2) причарований. **-ться** – присушуватися, присушитися, бути присушеним.

Присуший – (кому, чему) властивий, притаманний кому, чому. *Чувство -щее человеческой природе* – почуття, властиве людській природі. **-щий от природы** – властивий зроду пирождений, природні[и]й. [Говорить з пирождєнним йому гумором]. **Присуше кому, чему** – властиво, притаманно кому, чому. *Это ему -ще от природы* – це в його пирождєнне, це в його зроду таке.

Присущность – властивість, притаманність (-ости).

Присчитывать, присчитать – (к чему) прилічувати, прилічити, прираховувати; прирахувати.

-вать, -тать лишнее – накидати, накінути, прибічовувати, прибічувати [Я тобі вінен тільки сім карбіванців – одного карбіванця ти накінув (М. Грінч.). Я вінен два карбіванці, а він прибічовує ще їден (Волинь)].

Присыл, присылание – надсилання, присил (-лу), присилання, подавання.

Присылатель, присыльник, -ница – надсилач, -чка, присилач, -чка.

Присыла́ть, присла́ть – надсилати, надіслати, присилати, прислати, подавати, подати, (о мног.) понадсилати, поприсилати. [Лист надіслав просто у волюсть (Г. -Барв.). Вибачайте що так довго листу не подавала (Основа 1862)]. **-ла́ть сватов** – засилати, заслати старостів, слатися, присилатися, прислатися (з старостами) до дівчини. [Де дівчини з старостами шлється (Пісня). Ой хоч сватай, хоч не сватай та хоч присилайся, що хоч слава не пропала, що ти рік кохався (Пісня)]. **Присланный** – надісланий, присланий, поданий. **-ться** – надсилатися, надіслатися, присилатися, прислатися, бути надісланим, присланим.

Присылка – 1) надсилання, присилання (оконч. надіслання, прислання), подавання, присил (-лу). См. **Присылание**. [Першого присилу борошно гарне було, а другого вже не таке]; 2) (присланная вещь) присил (-лу).

Присыльник, см. Присылатель.

Присыльной – надісланий, присланий.

Присыпание – 1) (чем) присипання, (слегка) припорошування, притрушування чим; 2) досипання.

Присыпа́ть, присыпа́ть – 1) (что чем) присипати, присипати, (слегка) припорошувати, припорошити, притрушувати, притрусити, пригортати, пригорнути, (о мн.) поприсипати, поприсипувати и т. д. що чим. [Землю снігом припорошило. І мій волос сивина геть припорошила (Воробкевич)]; 2) (прибавляют сыпком) досипати, досипати. [Досип пшона, а то молода наша буде]. **Присыпанный** – 1) присипаний, (слегка) припорошений, притрушений; 2) досипаний. **-ться** – присипатися, присипатися; (слегка) припорошуватися, припорошитися, притрушуватися; притруситися; бути присипаним, припорошеним, притрушеним чим.

Присыпка – 1) см. **Присыпание**; 2) (апт.) присипка; 3) досипка.

Присыхание – присихання.

Присыха́ть, присохну́ть – присихати, прис(о)хнути, присохти, (коркою) присхнути, прикоріти; (о смоченном кровью) прикипіти (до чо́го). [Присохне, як на собаці (Приказка), Попечене на руці вже присохло. Каша прикоріла до риночки. Сорочки закривавленої не зважилися скинути: вона прикипіла до тіла (Грінч.)]. **Присохший** – присохлий, присхлий, прикорілий, прикипілий.

Присяга – присяга. *Приводить, привести к -ге кого* – брати, взяти присягу з ко́го. *Давать, дать, приносить, принести -гу, см. Присяга́ть, присягну́ть. Подтвердить -гой что* – ствердити що присягою, заприсяг(ну)ти що; стати під присягу, що...; присягнути на що. [Сам я був при тім, то можу вам напевно сказати і кожде слово заприсягнути (Франко). У мене шість стане під присягу, що та земля не її (Кониськ.). Перед всіми людьми я присягну на те, що татуньових грошей не маю (Франко)]. *Давший служебною -гу, см. Присяжный. Нарушать, нарушит -гу* – ламати, зламати, поламати присягу. *Ложная -га* – кривоприсяга. *Давший ложную -гу* – кривоприсяжник.

Присягание – присягання. *Ложное -ние* – кривоприсяжство.

Присяга́ть, присягну́ть – (за)присягати, -ся, (за)присягти, -ся, (за)присягнути, -ся, складати, скласти и зложити присягу, виконувати, виконати присягу. [І заприсягнуся, що не я те злочинство вчинила. Єзуїти навчали, що можеш, яку хоч присягу складати, тільки разом думкою навпаки повертай (Єфр.). Присягу на братерство старшина генеральна Орді виконала (Куліш)]. **-гати́ бытъ верным кому** – присягати (складати присягу) на вірність кому. **-гати́ ложно** – присягати криво, складати фальшиву присягу.

- Присядка** – (*присест*) присід (-ду). В **-ку** – навприсі[я]дки, уприсі[я]дки, уприсяди, навприсяди. [А парубки, узявшись в боки, навприсідки пішли (Шевч.).]
- Присяжний** – (*принесший служебную присягу*) присяжний, присяглий. [Він присяжний чоловік, він не може збрехать. Отже й старшина був присяжний чоловік, а пішов на Сибір за покрадені гроші (Грінч.)] **-ний поверенный** – присяжний адвокат. **-ний заседатель** – присяглий, присяжний засідатель (суддя). [Нема змоги навіть списки присяглих скласти, бо органи місцевого самоурядування не функціонують (Н. Рада)]. Суд с **-ними заседателями** – суд з присяглими (присяжними) засідателями (суддями).
- Притаивать, притаить что** – затаювати, затаїти що. [Продіуса і писаря його Грицька дуже брідко виставлено, що ніби царську казну затаїли (Котл.)]. **-ить дыхание** – дух(а) затаїти, притаїти, спинити; *срв.* **Задерживать, Затаивать. Притаенный** – затаєний, (*о духе*) затаєний, притаєний, спинений.
- Притаивать, притаять** – танути (трохи, потроху, зверху), розтавати, розтанути (трохи, зверху).
- Притаиваться, притаиться** – прит[ч]аюватися, прит[ч]аїтися, затаюватися, затаїтися, прищуплюватися, прищуплитися. [Причаїлася, затаївши й духа (Грінч.). Притаїлась, переждала сторожкий патруль (Л. Укр.). Прищупивсь у куточку за дверима]. **-иться притворяясь мёртвым** – знеживитися. [Сонечко (*божья коровка*) умерло, лежить, ніжки підобгало і не ворухнеться. То воно знеживилось тільки (Борз.)]. **Притаивающийся** – притаїкуватий. [Посміялись ми над тою притаїкуватою блощицею (Куліш)].
- Притаившийся** – прит[ч]аєний прищуплений.
- Притакивать, притакнуть** – притакувати, притакнути, потакувати, потакнути. *Срв.* **Поддакивать.**
- Приталина, см. Проталина.**
- Приталкивать, притолкать и притолкнуть** – припихати, припхати, припхнути, приштовхувати, приштовхати, приштовхнути. [Припхали нас аж у куток]. **Притолканный и притолкнутый** – припханий, припхнутий, приштовханий, приштовхнутий.
- Пританцовывание** – пританцювання.
- Пританцовывать** – пританцювати.
- Притаптывание** – прито́птування, витоптування, сто́птування, притоло́чування, витоло́чування.
- Притаптывать, притоптать** – (*землю*) прито́птувати, притоптати, (*травянистые растения*) сто́птувати, стоптати, притоло́чувати, притоло́чити, (*всё*) потоптати, витоптати, потолочити, витолочити (геть усё). [У холодній ямі мені поховали, ще й ногами землю зверху притоптали (Грінч.). Зламав, стоптав червону калину (Пісня). Геть усю траву витоптали, витолочили]. **Притоптанный** – прито́птаний, притоло́чений; потоптаний, витоптаний, потолочений, витолочений. [Барвінок хрещатий прито́птаний коло тину засихає-в'яне (Шевч.)].
- Притаскивание** – притяга́ння, приво́ліка́ння, (*грубо*) прищуплюва́ння, притараба́нювання.
- Притаскивать, притаскать и притащить** – притягати, притягти, приво́лікати, приволокти, (*грубо*) прищуплювати, прищупити, прити́рювати, прити́рити, притараба́нювати, притараба́нити, притарга́нювати, притарга́нити. **Притасканный** – притягнутий, притягнений, приволочений, прищуплений, прити́рений, притараба́нений, притарга́нений.
- Притаскиваться, притаскаться и притащиться (куда)** – притягатися, притягтися, приво́лікатися, приво́лочки́ся, приплéнтатися, (*грубо*) прити́рюватися, прити́ритися, приволочитися, присурга́нитися, притараба́нитися, притарга́нитися куди. [Напився так, що ледве додому притягся (приво́лікся и т. д.)].
- Притачивание** (*к чему*) – 1) пришива́ння до чо́го; прито́чування, дото́чування, надто́чування; 2) (*на токарн. станке в прибавку*) дото́чування.

- I. Прита́чивать, притача́ть** (*пришить в тачку*) – пришива́ти, приши́ти. [Приши́ти ще одну пілку]. **-ча́ть** *что к чему для удлинения* – приточувати, приточити, доточувати, доточити що до чого. **Прита́чанный** – приши́тий, доточе́ний, приточе́ний.
- II. Прита́чивать, приточи́ть** – 1) (*на токарном станке в прибавку*) при[до]то́чувати, при[до]то́чити ще, що до чого. [Доточи мені ще одну кульку до цих чотирьох]; 2) (*пригнать точкою*) приточувати, приточити що до чого. **Приточе́нный** – приточе́ний, доточе́ний.
- Притащи́ть, -ся**, см. **Прита́скивать, -ся**.
- Прита́ять, см. Прита́ивать.**
- I. Притво́р, -рка** – 1) (*действ.*) причи́няння, примика́ння, прихили́ння чо́го (дверей, вікон). *оконч.* причи́нення, прихиле́ння; см. **Притворя́ние**; 2) (*затворка, закройка*) дверця́тка (-ток), ляда.
- II. Притво́р** – (*в храме*) притво́р (-ру), притво́ра (-ри), (*где стоят женщины*) бабни́к (-ка), бабине́ць (-нця). [І від брами до притвори у два ряди стали (Руданськ.)].
- Притвори́ть, -ся**, см. **Притворя́ть, -ся**.
- Притворнича́ть, см. Притворя́ться.**
- Притворно́** – удавано, удано, облудно, нещи́ро.
- Притворно́сть** – удавані́сть, уда́ність, облудні́сть, прики́дливі́сть (-ости). Сrv. **Притво́рство**.
- Притворны́й** – удаваний, уданий, прибра́ний, облудни́й, (*неискренний*) нещи́рий; (*о человеке: притворливы́й*) прики́дливий, облудни́й, (*лукавы́й*) лукавий. [Не вважаючи на всю їхню удавану поважність, спокій або муки (Єфр.). В голосі його брєніла удавана ласка́вість (Корол.). Замість бадьорого голосу чуємо уда́ну бадьорі́сть (Єфр.). Облудна мо́ва. Прихильність прибрану бажано показати (Самійл.)]. **-ная дружба, искренность** – удавана приязнь, щирі́сть. **-ный человек** – прики́длива, облудна, лукава лю́дина.
- Притво́рство** – удава́ння, уда́ння, прикида́ння, прики́ди (-дів), облуда. [Це ва́ша ви́гадка його́ в святі запи́ше, а він – облуда ввесь і нею тільки ди́ше (Самійл.). І знову щебетанн्या́чко, і смішки, і лє́стки, і прики́ди (М. Вовч.)]. **Без -ва** – невдано. [Спробуймо побалака́ти щиро, відкрито, невдано (Крим.)].
- Притво́рствовать, см. Притворя́ться, Прики́дываться, Лицемери́ть.**
- Притворча́тый, см. Створча́тый.**
- Притворчи́вый, Притво́рливы́й** (*о человеке*) – прики́дливий, облудни́й; см. **Притво́рны́й**.
- Притворщи́к, -щица** – облудни́к, облудни́ця, облуда (*общ. р.*), удава́льник, удава́льница, удавани́к, удавани́ця, прики́дько (*общ. р.*) нещи́рий (-рого), нещи́ра (-рої).
- Притворя́ние** – причи́няння, примика́ння, прихили́ння чо́го (дверей, вікон, ворі́т); см. **I. Притво́р 1**.
- Притворя́ть, притвори́ть** (*дверь, окно*) – причи́няти, причи́нити, (*реже*) примика́ти, примкну́ти, (*неплотно*) прихили́ти, прихили́ти що (двері, ві́кно), (*о мн.*) попричи́няти, поприхили́ти (двері, ві́кна). [Балабу́ха причи́нив двері (Неч.-Лев.). Скрипля́ть мої ворі́течка, ніхто́ не причи́нить (Пісня). Останній прихили́в за собою́ двері (Черк.). Двері́ всі попричи́няла (М. Вовч.)]. **Притворе́нный** – причи́нений, примкне́ний *и* примкнутий, прихиле́ний. **-ться** – причи́нятися, причи́нитися, (*о мн.*) попричи́нятися, бу́ти причи́неним, примика́тися, примкну́тися, бу́ти примкне́ним (прімкнутим), прихили́тися, прихилі́тися, бу́ти прихиле́ним.
- Притворя́ться, притвори́ться** – 1) *кем-либо* – удава́ти, уда́ти (з себе) ко́го, чині́тися, (*зат.*) робі́тися ким, (*прикидываться*) прикида́тися, прики́нутися, приста́влятися, приста́витися ким; сrv. **Прикидыва́ться**. [Він навіть обра́женого удає (Єфр.). Він удава́в, ніби нічо́го не чує (Крим.). Уда́в, що спить. Заха́рко прикида́вся здивова́ним (Крим.). Багати́рями чиня́ться (Борзен.). Не чини́ся глу́хим, коли тобі́ не позаступа́ло (Франко). Приста́вивсь, ніби-то засну́в (Неч.-Лев.)]. **-ряться, -ри́ться** *больным, спокойным, робким* – удава́ти, уда́ти х(в)орого (неду́жого), спо́кійного, боя́зкого, чині́тися, прикида́тися, прики́нутися, х(в)о́рим,

спокійним, боязким... **-ться бедным** – біднітися, збіднюватися, збіднитися. [Увійшла баба в хату, збіднилась, хлипа (Чек.)]. **-ться мёртвым** – знеживитися, притаїтися мертвим (Куліш), удати мертвого; 2) *см.* **Притворяются (под Притворяют).**

Притека́ть, прите́чь – 1) притікати, притекти, (*приплыть*) припливати, припливти, приплинути куди, до чого; 2) *славян.* – притектися; *см.* **Прибегать, Приходить.** [Бараболя розцвітеся, лиха доля притечєся (Грінч. III)].

Притекающий – той, що притікає; той, що припливає; при[на]пливний.

Притемне́ть, безл. – притемніти. [Тільки що зайде сонце і трохи притемніє (Осн.)].

Притемня́ть, притемни́ть – притемнювати, притемнити що. **Притемнённый** – притемнений.

Прите́мок – (*тёмная коморочка, чуланчик без окон*) темнік (-ка).

Притемя́шить кого – приколошкати, приголомшити, придовбешити когo; *см.*

Прикола́чивать.

Притеня́ть, притени́ть – притінювати, притінити, (*заслонять*) заступати що.

Притереби́ть, см. 1) **Притащи́ть**; 2) **Истереби́ть.**

Притереть, -ся, см. **Притира́ть, -ся.**

Притерпе́ть – притерпіти. [Не за мій гріх я оцю́ кару притерпіла (Кониськ.)].

Притерпе́ться к чему – притерпітися до чого; *см.* **Свыка́ться.**

Прите́ска – 1) *см.* **Прите́сывание**; 2) (*прите́санное*) притіс (-су).

Притесне́ние кого – 1) (*действ. оконч.*) пригноблення, утіснення, пригнічення, *неок.* пригноблювання, утискування *и* утискання, пригнічування, пристяжання когo, налягання на когo, *срв.* **Утеснение**; 2) (*гнёт*) утиск (-ку), утисництво, притиск (-ку), гнобительство, пригноба, гніт (*р.* гніту), пригніт (-ніту) когo *и* над ким, налога на когo. [Заводиться ціла система утисків над особисто незалежним міщанством (Єфр.)].

Притеснитель – гнобитель, утисник, утискач, утискувач, (*образно*) нашійник, душман, духобор, єгипетник, (*обидчик*) кривдник, напасник. [Не вірте їм, бо вони звісні на нас гнобителі (Мог.-Под.). Гнобителі і ворогі українського селянства (Крим.). Ви може думаєте, що я так, як ваші нашійники, стану драти з вас шкуру? (Куліш). Зруйнував ту саму Україну, котру обороняв од своїх мовляв, душманів (Куліш)].

Притеснительница – гнобителька, утисниця, утискувачка, (*обидчица*) кривдниця, напасниця.

Притеснительно – гнобительно, кривдно.

Притеснительный – гнобительний, кривдний.

Притеснительский – гнобительський, утисницький.

Притесня́ть, притесни́ть – 1) *что, кого к чему* – притискати, притіс(ну)ти, (*припирать*) припирати, приперти що, когo до чого; *см.* **Притискивать, Прижимать.** **Неприятеля -ли к реке** – ворога приперли до річки; 2) *кого (угнетать)* – пригноблювати *и* пригнобляти, гнобити, пригнобити, утискати *и* утискувати, утіснути, притіс(ну)ти, стискати, стіс(ну)ти когo, (*утесняют*) утіснити, тіснити *и* тиснути, утіснити, гнітити, пригнічувати, пригнітити когo, налягати, налягти на когo, нас і насідати, насісти на когo або когo, пристязати, прис(у)тяжити, прикручувати, прикрутити когo; *срв.* **Угнетать, Прижимать.** [Треба було панам польським не дозволяти гнобити український народ (Загірн.). Тіснять убогого (Еккл.). Міщан стискала шляхта по городах (Куліш). Він ніколи не утискав Макара (Єфр.). Нехай Бог скарає того, хто насідає на когo (Номис). Один одного їсть один одного насідає (Мирн.), Дуже присутяжив людей (Грінч.)]. **Притеснённый** – 1) притиснений *и* притиснутий, припертий до чого; 2) пригноблений, утіснений *и* утіснутий, пригнічений від когo. **-ная нация** – пригноблена нація. **-ться** – 1) притискатися, бути притисненим *и* притиснутим; 2) пригноблюватися *и* пригноблятися, утискуватися *и* утискатися, утіснитися, гнітитися, пригнічуватися, бути пригнобленим, утісненим, пригніченим від когo.

Притѣс, **притѣска**, см. **Притѣсывание**, **-тесание**.

Притесание – притесання.

Притѣсывание – притѣсування.

Притѣсывать, **притесать** – притѣсувати, притесати, (о мн.) попритѣсувати. **Притѣсанный** – притесаний. **-тяться** – притѣсуватися, притесатися, бути притесаним. **-саться** (*придти некстати*) – притиратися, присурганитися; см. **Притаскиваться**.

Притечь, см. **Притекать**.

Притин – 1) упин. [Нема впину вдовиному сину (Пісня)]; 2) воен. – стійка, варта; см. **Пост**.

Притирание – 1) (действ.) притирання; натирання; стирання; 2) (чем притирают) масті (мн.).

Притирательный – притиральний; натиральний.

Притирать, **притереть** – 1) что к чему – притирати, притерти що до чого; 2) что чем (*натирать*) – натирати, натерти що чим; 3) (*истирать*) стирати, стерти, (о мн.) постирати що. **Притёртый** – притёртий; натёртий; стёртый. **-тая пробка** – притирання затичка. **-тяться** – 1) притиратися, притертися, бути притертим; 2) натиратися, натертися чим; 3) стиратися, стертися, (о мн.) постиратися.

Притирка – 1) см. **Притирание 1**; 2) (механизмов) припасування.

Притиск – (действ.) притиск (-ку); неок., см. **Притискивание**; оконч. притиснення.

Притискивание – притискування, притискання.

Притискивать, **притискать** и **притиснуть** – 1) что – притискувати и притискати, притиснути и притисти, (*пригнести*) пригнічувати и пригнітати, пригнітити, (*припирать*) припирати, приперти, (о мн.) попритискати, попригнічувати, поприпирати кого, що до чого; срв. **Придавливать**, **Прижимать**. [Щось притисло їй шию до рейки (Грінч.). Цить, кажу тобі, бо я тебе до землі пригнічу (Мова)]; 2) кого – притискувати и притискати, притис(ну)ти, утискувати и утискати, утис(ну)ти кого чим; срв. **Притеснять 2**. [Як притиснуть було чоловіка, то він зараз через Дністер, та й шукай, пане, вітра в полі (Камен. п.)].

Притисканный и **притиснутый** – притиснутий и притиснений, пригнічений, припертий. **-тяться** – притискуватися и притискатися, притис(ну)тися, бути притиснутим (притисненим); срв. **Прижиматься**.

Притиснуть, см. **Притискивать**.

Притихать, **притихнуть** – притихати, притихнути и притихти, притихшати (о мн. попритихати), пришишкнуты, (*несколько*) – надтихати, надтихнути, (*затихать*) за[с]тихати, за[с]тихнути, ушухати, ушухнути, (*примолкнуть*) примовкати, примовкнути. [Маруся притихла і стала-б то засипати (Квітка). Може надтихне трохи вітер (Камен. п.). Походенко зразу пришишк, аж присів (Кониськ.)]. **Боль немного -хла** – біль трохи вгамувався, стих, ушух. **Ветер -тих** – вітер надтих, ушух. **Притихший**, **-нувший** – притихлий, пришишклий.

Притишить – притишити кого, що. [Він дав рукою знак, музику притишив (Франко)].

Притишиться – стишитися; см. **Притихнуть (Притихать)**.

Притишка – (*период ослабления, успокоения чем.-л.*) – угав (-ву), угам (-му).

Притишьё, см. **Затишьё**, **Пристанище**.

Притка, **притча** – 1) (*внезапный случай*) пригода, притчина; 2) (*помеха*) притчина; см. **Помеха**; 3) см. **Порча**, **Сглаз**.

Приткание – приткання.

Приткать, см. **Притокать**.

Приткнуть, **-ся**, см. **Притыкать**, **-ся**.

Приток – 1) (действ. или состоян.) приплив, доплив, наплив (-ву). [Ніч хвилювалась хвилями чорного люду, невидимим припливом тіл (Коцюб.). З великого надмірного напливу енергії, він схопив Фуада за руки (Крим.)]. **-ток денег** – приплив грошей; 2) *геогр.* – притока, доплив (-ву), вітка, гілка. [Удай – річка, доплив Десни (Кониськ.)].

Притокáние – притикáння.

Притокáть, приткáть – притикáти, приткáти (-тчú, -тчéш, -тчúть), (*о мн.*) попритикáти що до чо́го, чо́го. [Ой ткав, притикав, притикаючи співав (Пісня)]. **Притканный** – притканий. -**ться** – притикатися, бути притканим.

Притола́кivanje – прито́вкування, прито(в)кма́чування, прито́птування.

Притола́кивать, притоло́чь что (придавить) – прито́вкувати, притовкти, прито(в)кма́чувати, прито(в)кма́чити, прито́птувати, притоптáти, (*о мн.*) поприто́вкувати, поприто(в)кма́чувати, попритоптувати що чим. [Притоптувать тим ножем о́гник і примовлять тричі (Комар.)]. **Притоло́ченный** – прито́вчений, прито(в)кма́чений, прито́птаний. -**ться** – притовкуватися, прито(в)кма́чуватися, прито́птуватися, бу́ти прито́вченим, прито(в)кма́ченим, притоптаним.

Притолкáть, -ся, притолкнúть, -ся, см. Притáлкивать, -ся.

Притоло́ка (действ.) – притовкування, прито(в)кма́чування, прито́птування, *оконч.* прито́вчення, прито(в)кма́чення, притоптáння.

Притоло́ка (верхний брус в дверях, калитке, воротах) – гла́[о]вень, на́головень (-ловня), на́головач, (*только в дверях*) надвірок (-рка), одвірок горішній.

Притола́чивать, притоло́чить (хлеб, траву) – притоло́чувати, притоло́чити, (*притаптывать*) притоптувати, притоптáти що (хліб, траву), (*о мн.*) попритоло́чувати, попритоптувати що. **Притоло́ченный** – притоло́чений, притоптаний. -**ться** (*стр. з.*) – притоло́чуватися, притоптуватися, бу́ти притоло́ченим, притоптаним.

Притоло́чить, см. Притолачивать.

Притоло́чь – 1) *см. Притола́кивать*; 2) (*истолочь всё*) потовкти́ що (усе́).

Притоло́чься (откуда), см. Притащиться.

Прито́м, нар. – до то́го, знов. *Упрям, прито́м ещё и глуп* – упёртий, а до то́го ще й дурний.

Прито́ма – прито́ма, вто́ма.

Притоми́ть, -ся, см. Притомлять, -ся.

Притомля́ть, притоми́ть – притомля́ти, притоми́ти, (*о мн.*) попритомлюва́ти ко́го; *срв.*

Истоми́ть, Утоми́ть. Притомле́нный – притомлений. -**ться** – притомля́тися, притоми́тися, бу́ти притомленим. [Притомився він і сів собі спочивати (Рудч.)].

Прито́н – (*пристанище*) пристано́вище, приту́лок (-лку), приту́лище; (*гнездо*) гніздо́, кубло́, кішло; (*логовище*) тирло, (*медвежье*) барлі́г (-ло́гу). [Вовче тирло. Упала у ведмєдячий барлі́г (Грінч. I.)]. **Разбойничий воровской -тон** – розбійницьке (розбишацьке), злодійське гніздо́, кубло́; злодіярня. **Игорный, картёжный -тон** – гральне, картярське кубло́ (гніздо́). **-тон разврата** – кубло́ (гніздо) розпусти. **Содержательница -на** – бандарша, хазяйка кубла́ розпусти.

Притоносо́держáтель, -ница – (*притона разврата*) ба́ндар (-ря), ба́ндарша, (*воровского притона*) хазя́їн, хазяйка злодійського (розбійницького) кубла́.

Прито́пнуть, см. Притоптывать.

Притопта́ние – притоптáння.

Притопта́ть, см. Притаптывать.

Прито́пывание – приту́пування, притупщóбування.

Прито́пывать, прито́пнуть – притупува́ти, притупну́ти, притупщóбува́ти *и* притупщóвати.

[Узявшись у бо́ки, почала́ примовляти та притупува́ть (Стор.)]. -**вать танцуя** – пританщóбува́ти. -**нуть ногой** – притупну́ти ногою.

Притора́чивание – приторочува́ння.

Притора́чивать, -ся, приторочи́ть, -ся – приторочува́ти, -ся, приторочи́ти, -ся, (*о мн.*) поприторочува́ти, -ся. **Притороченный** – приторочений.

Приторг, приторжка (действ.) – 1) приторговува́ння, *оконч.* приторгува́ння; 2) уторговува́ння, *оконч.* уторгува́ння; 3) прицінюва́ння, *оконч.* прицінення до чо́го.

- Приторговувать, приторговать** – 1) (*уславливаться в цене*) приторговувати, приторгувати, приторжити, торгувати, сторгувати, сторжити що. [Приторгували ми собі стареньку хату (Г. Барв.)]; 2) (*выручить торгуя*) уторговувати, уторгувати, украмарювати. [Уторгував багато грошей]; 3) *чем* – торгувати, крамарювати (потрохи[у]) чим. **Приторгованный** – 1) приторгований, сторгований; 2) уторгований. **-ться** *к чему* – приторговуватися, приторгуватися, прицінятися, прицінитися до чого, торжитися за що.
- Притормозить** – пригальмувати, загальмувати (трохи) що.
- Приторно** – нудно, нудко, (*слащаво*) підсолоджено. [Баби підлещувались до мене так підсолоджено (Корол.)]. **-но-набожный** – приматкобожений, (*опис.*) такий, що живим на небо лізе.
- Приторновато** – нуднуvато, нудненько.
- Приторность** – нуд (-ду), нудота, нудність (-ности). [Він протівний до нудоти].
- Приторный** – 1) (*о вкусе и перен.*) нудний, нудкий, (*слишком сладкий*) надто солодкий, солодощавий, (*неприятный*) прикрий. [Нудна розмова. Солодке аж нудне]; 2) *см.*
- Неприятный, Льстивый.**
- Приторочить, см. Приторачивать.**
- Приточить что к чему (пригнать точкою)** – приточити що до чого. **Приточенный** – приточений. *См. Притачивать.*
- Приточка** – приточення, припасування.
- Приточный** – припливний, допливний.
- Притрава** – (*приманка, прикормка*) принада.
- Притравливать, притравить** – 1) (*травить, уськать*) нацьковувати, нацькувати когo (псів); 2) *собак (приучать), см. Втравливать*; 3) (*прикармливать, приманивать*) принаджувати, принадити, приваблювати, привабити їжею. [Принаджувати ведмєдя мєдом]; 4) (*луга, хлеб*) випасати, випасти, витолочувати, витолочити, (*о мн.*) повипасати, повитолочувати що (луки); 5) (*известить всех травлей*) попереvодити, понищити, винищити, повинищувати (полюванням) когo. [Мисливці винищили (попереvодили) усіх зайців]; 6) *хим.* – притравлювати, притравити що чим. **Притравленный** – нацькований; принаджений, приваблений (їжею); випасений, витолочений; винищений; притравлений. **-ться** – нацьковуватися, принаджуватися, приваблюватися (їжею); випасатися, витолочуватися; переvодитися; притравлюватися.
- Притрогиваться, притронуться** – приторкатиcя (*и приторкувати, -ся*), приторкнутися до когo, до чого *и* когo, чогo чим, (*гал.*) тикатися когo, чогo; *срв. Прикасаются, Дотрогиваться.* [Приторкнісь до його рукою (Ком.). Та обливай водою, та приторкуй ногою (Грінч. III)].
- Притрусить, см. II. Притрушивать.**
- I. Притрушивать, притрусить** – притрушувати, притрусити що чим, чогo до чогo, (*о мн. или местами*) попритрушувати що чим. [Онисько закопав його в землю, ще й звєрху притрусів сухим бадиллям (Н.-Лев.)]. **Притрушенный** – притрушений. **-ться** – притрушуватися, притруситися, бути притрушеним чим.
- II. Притрушивать, притрусить, притрухнутъ** – боятися, побоятися, убоятися, лякатиcя, злякатиcя.
- Притряхивать, притряхнутъ что или чем, см. Потряхивать, Встряхивать.**
- Притти, -сь, см. Приходить, -ся.**
- Притуг, притужина (бастрык)** – рубель (-бля), (*жердь на соломенной крыше*) притужина. [Наймити понакладали вози, притягли рублями й рушили додому (Неч.-Лев.)].
- Притужать, притужить что** – 1) (*пригнести*) притягати *и* притягувати, притягти (притягнути), під[у]тягати, -гувати, під[у]тягти, -гнути, притужувати, притужити, (*о мн. или местами*) попритягувати, попритужувати що чим. [Треба добрими притужинами

поприту́жувати солóму, а то зсу́неться з кри́ші (Вовч. п.); 2) (*натянуть или подтянуть потуже*) затягувати, затягати, затягти, затягнути що. [Затяг так пояса, що й зубами не розкрутиш (Звин.)].

Притузіть *кого* – натовкти когó, надавати стусанів ко́му.

Приту́л – приту́лок (-лку); *см.* **Приста́нище, Прию́т.**

Приту́льш – 1) *см.* **Приёмыш**; 2) безприту́льний (-ного); *см.* **Бесприю́тний, Безпризо́рный.**

Притума́нить *что* – 1) вкрити тумано́м, притума́нити що; 2) *см.* **Помрачи́ть.**

Притума́ниться – 1) стуманіти, стуманітися, притума́нитися; *см.* **Затума́ниться**; 2) *см.*

Принахму́риться, Призадума́ться.

Притупе́ние (*сост.*) – 1) притупі́ння; 2) о[с]тупі́ння.

Притупе́ть – 1) притупіти, притупітися; *см.* **Притупі́ться**; 2) (*перен.*) отупіти, ступіти; *см.* **Отупе́ть.**

Притупі́ть, -ся, см. Притупля́ть, -ся.

Притупле́ние – притупле́ння.

Притупля́ть, притупі́ть – притуплювати, -пляти, притупіти, (*о мн.*) попритуплювати, потупіти, *срв.* **Затупля́ть.** [До обіда покосіли, гострі коси притупили (Метл.). Нерви відмаленьку притупили страшні, огідні сцени (Франко)]. **-плять ум, память, чувства** – притирати (притерти) розум, пам'ять, чуття. **-пить зрение** – придивити очі. **-пить умственные способности кому** – (*перен.*) задурити когó, забити памороки ко́му. [Чоловік дурний, бо жінка задуріла (Гр.)]. **Притупле́нный** – притуплений; припертий. **С -ными нервами** – з притупленими нервами. **-ться** – притуплюватися, притупитися, ступітися, бути притупленим, притиратися, притертися, (*о мн.*) попритуплюватися, потупитися, попритиратися. [Як сокіра притупиться... (Еккл.)]. **-питься (о глазах)** – придивитися. **-пился слух, обоняние, вкус** – притерся (ослаб) слух, нюх, смак.

Притускне́ть – примерх[к]нути, притемніти.

Притуха́ть, притухну́ть – притухати, притух(ну)ти, пригасати, пригаснути; *срв.* **Погаса́ть, Потуха́ть. Притухши́й** – пригаслий.

Притушива́ть, притуши́ть – пригашувати, пригасити, погасити, (*о мн.*) позагашувати (огні).

Притушенны́й – пригашений, погашений.

Притча – притча, приповідь (-ти), (*басня*) байка. [Ви забули євангельську приповідь про вдовичину лепту (Кримськ.). Говорив до них приповідями (Єванг.)]. **Что за -тча!** – що за притчина! [Сам, без жоні прибув? Що за притчина? (Л. Укр.)]. **-ча во языцех** – людський посміх, людська поговірка, осудовисько людське.

Притчевы́й – приповідний (*напр.*, стиль).

Приты́к – притул (-лу).

Приты́ка, -чка, притыка́лка – зати́чка, (*в ярме*) занóза; *см.* **Заты́чка, Ко́льшек.**

Притыка́ние – 1) (*действ.*) зати́кання чо́го чим; пришпилювання, притикання, пристро́млювання, приштрикування чо́го до чо́го; 2) *см.* **Прикаса́ние.**

Притыка́ть, притыка́ть, приткну́ть – 1) *что чем* – зати́кати, заткну́ти, (*о мн.*) позати́кати що чим. [Заткни (*приткни*) бóчку]. **-тычь щели паклей** – позати́кай щілини (шпа́ри) кля́ччям; 2) **-кать, -ткнуть** *что к чему* – пришпилювати, пришпилити, притикати, приткну́ти, пристро́млювати, пристро́мити, приштрикувати, приштрикнути, (*о мн.*) попритиплювати, попритикати, попритро́млювати що, ко́го до чо́го. [Пришпилила стрічку. Закопай і осічиною пристро́ми (Манж.). Приштрикнув її у потілицю до землі (Грінч. П.)].

Приткнуты́й – заткнутий *и* заткнений; пришпилений, приткнутий, пристро́млений, приштрикнутий.

Притыка́ться, приткну́ться *к кому, чему* – прити́кати(ся), приткну́ти(ся) до чо́го; *см.*

Примыка́ть, Прикаса́ться, Прислоня́ться.

Притюре́мный – притюре́мний.

Притяга́тель, -ница – притягу́вач, -вачка, притяга́ч, -га́чка.

Притяга́тельный – притяжний, притяга́льний, (*привлекательный*) прина́дний, прива́бний.
-ная *сила* – притяжна, притяга́льна сила.

Притяги́вание – притяга́ння *и* притягу́вання.

Притяги́вать, притяга́ть, притяну́ть – 1) *что, кого куда* – притяга́ти *и* притягу́вати, притягті *и* притягну́ти, (*приволакивать*) приволика́ти, приволокті, (*о мн.*) попритяга́ти, поприволика́ти що, кого куди. [Земля притяга́є, до себе усє, як магніт (Ком.). Ти взяла притягла́ її до себе і за шию обняла́ (Крим.)]. -**вать** (*притужать*) – притяга́ти (притягу́вати), притяг(ну́)ти що до чо́го, утяга́ти (утягу́вати), утягти що чим; *см.* **Притужа́ть**. [Притяг добре до во́за (Рудч.). Наклали їх, як сно́пів на віз, і втягли ру́блем]; 2) *кого, см.*

Привлека́ть; 3) *кого к чему* – притяга́ти, притягти (притягну́ти), (*силой: образно*) залигу́вати, залига́ти, притяга́ти, притяг(ну́)ти силоміць ко́го до чо́го. -**нуть** *кого к делу* – притягті ко́го до спра́ви. -**вать** *взор(ы)* – бра́ти, вбира́ти о́чі (на себе) ко́му; *см.*

Привлека́ть. [Його ха́та сяла хоро́шою, як бо́жий рай, дочкою, що всім брала о́чі красо́ю (Куліш). Та й сорочка-ж: аж на себе о́чі бере́ (Кобел. п.)]. **Притяну́тый** – притягну́тий *и* притягнений. -**ться** – 1) притяга́тися *и* -гуватися, притягну́тися *и* -гтися, бу́ти притягну́тим (притягненим). *Эти тела взаимно -ются* – ці тіла одне́ одно притягу́ють (взає́мно притягу́ються); 2) *см.* **Привлека́ться**.

Притяжа́тель, -ница, см. Стяжа́тель, -ница, Приобрета́тель, -ница.

Притяжа́тельный – 1) *грам.* – присві́йний. -**ные местоимения** – присві́йні займе́нники; 2) *см.* **Стяжа́тельный**.

Притяже́ние – притяга́ння, притяг (-гу), (*тяготение*) тяжи́ння. *Сила -ния* – си́ла притяга́ння (притягу́).

Притязание – 1) *на что, к чему* – домага́ння, допоміна́ння чо́го, вимо́га, (*претензия*) претен́сія на що, (*поползновение*) зазіха́ння на що. [Він не виявляє домагання. Зазіха́ння на чужу́ пра́цю (Коцюб.)]. *Ваши -ния неосновательны* – ва́ші домага́ння безпідста́вні; 2) *см.*

Приди́рка.

Притязате́льный – (*о намерениях и т. п.*) домага́льний, вимага́льний, (*о человеке*) вимо́гливий, вибагли́вий (*см.* **Взыска́тельный, Требова́тельный**), (*приди́рчивый*) приче́пливий.

Притяза́ть *на кого, к чему, на что* – ва́жити, претенду́вати на ко́го, на що, (*требовать*) допевня́тися, доправля́тися чо́го, (*домогаться*) домага́тися, допоміна́тися, допина́тися чо́го. [Ой ва́жу я, ва́жу на ту дівчину вра́жу (Пісня)]. *Срв.* **Претендова́ть**.

Притяну́ть, см. Притяга́ть.

Приубра́ть – 1) (*комнату, в комнате*) прибра́ти (ха́ту, в ха́ті, кімна́ту, в кімна́ті), попря́тати (в ха́ті), (*о мн.*) поприбира́ти, попря́тати), причепу́рити, (*диалек.*) прикуко́бити, прихаху́лити що, де. -**ра́ть дом** (*отделать понаряднее*) – причепу́рити, приоздо́бити дім. *Срв.*

Прибира́ть; 2) (*приодеть*) прибра́ти, причепу́рити ко́го; *см.* **Приоде́ть**. [Дівчата га́рні, усі прибра́ні (Кв.)]. -**ра́ть невесту** – прибра́ти молоду́; 3) -**ра́ть хлеб с поля** – звезти хлі́б (сно́пи) з поля. **Приубра́нный** – прибра́ний, попря́таний, причепу́рений. -**ться** – прибра́тися, причепу́ритися, прахаху́литися (*о мн.*) поприбра́тися; *см.* **Приоде́ться**.

Приугово́вательный, см. Предугово́вательный.

Приугово́вить, -ся, см. Предугово́влять, -ся.

Приугово́вление, см. Предугово́вление.

Приугово́влять, -ся, приугово́вить, -ся, см. Предугово́влять, -ся, Приготовля́ть, -ся.

Приуда́ривать, приуда́рять за кем (*ухаживать*) – упада́ти коло ко́го, лиця́тися, полиця́тися, залиця́тися, позалиця́тися до ко́го, жениха́тися, поже́ниха́тися до ко́го, (*образно*) смали́ти, посмали́ти халя́вки коло ко́го; *см.* **Уха́живать. -да́рь за ней** – полиця́йся до не́ї.

Приударить – (*ударить сильно*) вдарити дуже, ушкварити когo. **-рить лошадей** – погнати (заяти) коні, коней. **-дарь лошадей** (*пошёл шибче*) – поганяй! **Дождь -рил** – дощ ушкварив, ущавив, припустив. **Музыканты -рили** – музики ушкварили, вдарили. **-дарить за кем**, см.

Приударивать.

Приударяться куда – ударитися, кінутися, пуститися за ким, куди. [Впогонь ударила за Марком (Мнж.)].

Приудерживать, приудержать, см. **Удерживать, Придерживать.**

Приукрашать, -ся, приукрасить, -ся – прикрашати -ся, прикрасити, -ся, приоздоблювати -ся, приоздобити, -ся, (*о мн.*) поприкрашувати, -ся, пооздоблювати, -ся; *срв.* **Украшать, -ся, Прикрашать, -ся.** **Приукрашенный** – прикрашений, приоздоблений.

Приукрашение, -крашивание – прикрашення, приоздоблення; прикрашування, приоздоблювання.

Приумалить что – применшити що.

Приуменьшать, приуменьшить – применшувати *и* применшати, применшити що, зменшувати *и* зменшати, зменшити (трохи) що. **Приуменьшённый** – применшений, зменшений (трохи).

Приуменьшение – применшення, зменшення.

Приумножать, -ся, приумножить, -ся – прибільшувати, -ся, прибільшити, -ся, по[з]більшити, -ся, примножати, -ся, примножити, -ся, помножити, -ся; *срв.* **Увеличивать.** [Князьки скарби збирали і тими скарбами собі дружину прибільшували (Куліш). І Господь помножить тобі твоє добро сторицею (Кон.)]. **Население -жаётся** – населення (людність) збільшується. **Приумноженный** – прибільшений, по[з]більшений, помножений.

Приумножение – прибільшення, по[з]більшення, примноження, помноження; *неок.* прибільшування, примножання.

Приумножить, -ся, см. **Приумножать, -ся.**

Приумолкать, приумолкнуть – примовкати, примовкнути, при[за]нишкнути, замовкати, замовкнути; *срв.* **Умолкать.** [Збились кругом Щура, слухають, примовкли (Васильч.)].

Приумолкнувший – примовклий, принишклий, замовклий.

Приумолчать о чём – примовчати що, про що.

Приунылый – зажурений, засмучений; занепалий духом; см. **Унылый.**

Приуныть – зажуритися, засмутитися, (*несов.*) світом нудити; (*упасть духом*) занепасти духом.

Приурочивание, приурочение – 1) прив'язування, прив'язання, прикріплення, прикріплення когo до чо́го; 2) приточування, приточення, нав'язування, нав'язання, пристосовування, пристосування, приділення, приділення чо́го до чо́го; 3) принатурювання, принатурення когo, чо́го до чо́го.

Приурочивать, -ся, приурочить, -ся – 1) *кого к чему (закрепляют)* – прив'язувати, -ся, прив'язати, -ся, прикріпляти, -ся, прикріпити, -ся до чо́го; см. **Закрепляют.** **Крестьяне -ны к земле** – селяни прив'язані до землі; 2) *что к чему* – приточувати, -ся, приточити, -ся, нав'язувати, -ся, нав'язати, -ся, пристосовувати, -ся, пристосувати, -ся, приганяти, -ся, пригнати, -ся, (*относить*) приділяти, -ся, приділити, -ся до чо́го. [Тих людей не було зовсім, а тільки до їх іменнів приточені, діла зовсім інших людей (Л. Укр.)]. **-чить древний памятник к известному веку** – приділити стару пам'ятку до певного століття (віку).

Торжества -ны к открытию с'езда – свята пристосовано до відкриття з'їзду; 3) (*о животных, растениях*) принатурювати, -ся, принатурити, -ся; см. **Акклиматизировать.**

Приуроченный – 1) прив'язаний, прикріплений; 2) приточений, нав'язаний, пристосований, приділений; 3) принатурений.

Приурочка, см. **Приурочивание, Приурочение.**

Приусадебный – при[під]садибний, що при садибі. **-ная земля** – земля при садибі.

Приустать – зморітися трохи, при[під]томітися, (о мн.) потомітися; см. **Устать**.

[Притомівся він і сів собі спочивати (Рудч.). Притомилося лицарство (Л. Укр.)].

Приусугублять, см. **Усугублять**.

Приутихать, приутихнуть, см. **Притихать, -хнуть, Затихать, -хнуть**.

Приутомить кого – зморити трохи, притомити кого.

Приутомляться, приутоміться – при[під]томлятися, при[під]томітися; см. **Приустать**.

Приучать, приучить кого к чему – привчати, привчіти, при[за]вичати, при[за]вічити, звичати, звичити, зучати, зучіти, при[у]звичаювати, при[у]звичаїти, принатурювати, принатурити, (о мн.) попривчати, позвичати, попривчаювати *и т. д.* когo до чoгo, щo робити. [Не смів поглянути на батька, скоро привчили! (Свидн.). То він так привічив (Черк. п.). Ви його не зучайте курити (Конст. п.). Важка робота в убозтві зучила їх труситися над кожною крихтою (Грінч.). Звичили корову доїтися на налигачі (Борз. п.). Старшого (сіна) старий привчаював до господарства (Мирн.) Батько принатурив його до чумацтва (Харківщ.).] **-чить** (путём упражнений) язык, руку к чему – наломити (несов. наламувати) язык, руку до чого, наважити (набить) (несов. наважувати) руку до чого. **-чать** к новым условиям жизни – привчаювати (кого) до нових умов життя. **-чить** к новому климату – принатурити до нового клімату. **Приучённый** – привчений, учений, звичений, при[за]вичений, зучений, привчаєний, принатурений до чого. [І руки ті не учені до зброї (Л. Укр.). Ні до плугу, ні до ціпа не привчаєний (Кониськ.)].

Приучаться, приучитись – привчатися, привчітись. при[за]вичатися, при[за]вічитися, звичатися, звичитися, зучатися, зучітись, при[у]звичаюватися, при[у]звичаїтись, принатурюватися, принатуритися, спосібитися; бути привченим, звиченим, при[за]виченим, зученим, привчаєним, принатуреним до чого; *срв.* **Привыкать**. [Хай привчається до діла (Васильч.). Привчіться до панських звичаїв (Н.-Лев.). Зучивсь до бою (Куліш). Узвичаїлась во-польськи балакати (Свидн.)]. **-читься** (путём упражнений) что делать – наломитися (несов. наламуватися) до чого, що робити. [Тепер таки наломивсь балакати по-козацьки (Куліш)].

Приучение – привчення, при[за]вічення, звичення, зучення, привчаєння, принатурення, *неок.* привчання, при[за]вичання, звичання, зучання, при[у]звичаювання, принатурювання до чого.

Приучка, см. **Приучение**.

Прифрантиться – причепурітися, вістроїтися, (фам.) прихахулітися. [Ач, причепурівся, наче на сватання (Ум.). Умилася, причепурилась (Котл.). Вістроїлась, як лялечка (Ном.). Ну, й прихахулилась! (Ніжен. п.)].

Прифуговка, *плотн.* – прифугування.

Прихаживать – приходжати, (часто) учащати куди, до когo; см. **Приходить**.

Прихваливать, прихвалить – прихвалювати *и* прихваляти, прихвалити, підхвалювати, підхвалити когo, щo; *срв.* **Похваливать**. [Тобі треба було все прихваляти, дивись – хто-небудь купив-би].

Прихварывание – хорування, слабування, нездужання, занепадання.

Прихварывать – хорувати, слабувати, нездужати (частенько, іноді), недугувати, занепадати (на здоров'ї), кволітися. [Був собі чоловік, і все його жінка слабувала (Рудч.). Він часто занепадає то на голову, то на груди (Борз. п.)].

Прихворнуть – захорувати, заслаб(ну)ти, занедужати (трохи), прислабіти, прикволіти (трохи). [Ні, був здоровий, а оце щось прикволив (Ум.)].

Прихвастьвать, прихвастьвать и прихвастьнуть – хвастати(ся), похвастати(ся), хвалитися, похвалитися, вихвалитися, вихвалитися, чванитися, почванитися перед ким чим. [А чванитесь, що ми Польщу колись завалили (Шевч.)].

Прихватать – 1) см. **Перехватать** 8; 2) захватати (руками), поялозити що.

Прихватіть, см. **Прихва́тывать**.

Прихва́тка, см. **Прихва́тывание**. В -ку – прихватком; срв. **Урывками**.

Прихва́тывание – прихва́чування, прихо́плювання.

Прихва́тывать, прихватіть – 1) прихва́чувати, прихватіти, при[за]хо́плювати, при[за]хо́пити, брати, узяти ко́го, що *и* чо́го. [Чи не прихватіти нам і його́ з собо́ю? Прихо́дьте, та не забу́дьте прихо́пити (захо́пити) з собо́ю но́ти]. -**вать, -ти́ть** *поясом что* – припе́різувати, припереза́ти що. -**ти́ть деньжонок**, см. **Приза́нять**. **Морозом -ти́ло** – морозом приби́ло, приморозило що. *Его́ часто -вае́т* – він ча́сто занепада́є на здоро́в'ї. *Тиски не -ваю́т* – ле́щата не беру́ть; 2) (*присте́гивать*) притяга́ти, притягті ко́го до чо́го, втяга́ти, втягті ко́го в що, чи́пляти, у[при]чепи́ти що ко́му. *Его́ -ти́ли к это́му делу́* – його́ притягли́ до цієї́ спра́ви, його́ втягли́ в оцію́ спра́ву, його́ вчепи́ли цю́ спра́ву.

Прихва́ченный – 1) прихва́чений, прихо́плений; 2) притягну́тий *и* притягну́ний. -**ться** – 1) прихва́чуватися, бу́ти прихва́ченим, прихо́плюватися; бу́ти прихо́пленим; 2) притяга́тися, бу́ти притягну́тим *и* притягну́ним.

Прихворну́вший – занедужа́лий, прислабі́лий, прикво́лілий; х(в)о́рий, слабі́й, недужі́й (трохи).

Прихворну́ть, см. **Прихва́рывать**.

Прихвосте́нь – прихвосте́нь (-восня), похво́стач, підоплі́чка, приплі́чник, приші́й-хвіст (-хвоста́), лизу́н (-на́). [Він за не́ю скрізь похво́стачем ходи́ть (Кониськ.). А ти й до́сі в па́нів служи́ш, па́нська підоплі́чко! (Чигир. п.)].

Прихво́стник, см. **При́хвосте́нь**.

Прихво́стье – прихві́стя (-стя).

Прихлеба́тель – похлі́бець (-бця) *и* похлі́бця (-бця, м. р.) похлі́бница, хлібо́їдець (-дця), хлібо́їдка, лизу́н (-на́), підли́за (*общ. р.*). [Наддніпря́нську шля́хту зві́вано в щі́рій Польщі́ хлібо́їдцями́ Пото́цьких (Куліш). З тими па́нськими лизу́нами я ні́якого ді́ла не ма́ю (Звин.)].

Прихлеба́ть, см. **Вы́хлебать**.

Прихле́бка – 1) см. **Прихле́бывание**. *Есть в -ку* – ї́сти присьо́рбуючи, прихлі́ськуючи; 2) см. **Похле́бка**.

Прихле́бывание – присьо́рбування, прихлі́ськування, припи́вання, запи́вання.

Прихле́бывать, прихле́бнуть – присьо́рбувати, сьо́рбати (потро́ху), сьо́рбнути чо́го, прихлі́ськувати, припи́вати, запи́вати, запи́ти що́ чим. [Бере́ (чай) осьміха́ється, присьо́рбує (Тесл.)]. *Ест бу́лку, а ча́ем -вае́т* – ї́сть бу́лку, а ча́єм запи́ває, прихлі́ськує. [Ї́сть па́ляницю, а ча́єм прихлі́ськує (Зміїв. п.)]. -**бни́ вина** – попро́буй (скушту́й) ви́на.

Прихлеста́ть, -ся (*о хлы́сте, ара́пнике*) – поби́ти, -ся (хви́ськаючи).

Прихлесты́вать, прихлестну́ть (*лоша́дку*) – хви́скати, хви́снути, хльо́стати, хльо́снути, цви́гати (ві́д ча́су до ча́су), цви́гнути (ко́нячку) чим.

Прихло́пывать, прихло́пнуть – 1) (*в ладо́ши*) приплі́скувати, плеска́ти, плесну́ти, ля́скати, ля́снути (в доло́ні). [Поча́в крича́ти та в доло́ні приплі́скує (Свидн.)]; 2) (*закры́ть со сту́ком что-л. напр., дvereи, крьпичу́ сунду́ка*) зачина́ти, зачини́ти, причи́няти, причи́нити (грю́кнувши, з грю́котом), за́грякувати, за́грякнути, прибива́ти, приби́ти що́ (*напр. дvereи, ві́ко в скрі́ні*), грю́кати, грю́кнути чим (дvereи́ма *и т. п.*). [Знов не щі́льно приби́ла дvereи́ (Звин.)]. -**нуть дvereю́ полу́** – прищикну́ти дvereи́ма полу́. -**нуть па́лец крьшкoй** – приби́ти па́лець ві́ком; 3) -**нуть ко́го** (*накры́ть, пойма́ть враспло́х*) – запопа́сти, заско́чити, прилови́ти, зла́пати ко́го на чо́му; 4) (*уби́ть*), см. **Ухло́пать**. **Прихло́пнутый** – зачи́нений, причи́нений (з грю́котом), приби́тий; прищикну́тий.

Прихло́пываться, прихло́пнуться – 1) зачина́тися, зачині́тися, причи́нятися, причи́нитися (щі́льно або́ з грю́котом), прибива́тися, приби́тися. [Дvereи́ щі́льно причи́няються]; 2) прищикну́тися.

I. Прихо́д – 1) прихі́д, надхі́д (-хо́ду), прибу́ття [Ти все не йде́ш, і за́клик наш даре́мний, хоть

час давно настав твого приходу (Самійл.). **-ход поезда** – прихід поїзду; 2) (*прибыль, поступление*) прибуток (-тку). *Записать на -ход* – записати на прибуток.

П. Приход – парафія, (*гал.*) парохія, прихі[о]д, (-ходу). *Каков поп, таков и -ход* – який піп, така його й парафія (такі й парафіяни). *Заняты -ход* – сісти, стати на парафію. [Сів на парафію миль за дванадцять від Кам'янця (Свидн.)]. *Заведывают -дом* – держати парафію, парафити.

Приходить, прийти, притти и притти – 1) приходити (*в песнях и приходжати*) прийти, (*редко*) доходити (*в песнях и доходжати*), дійти, (*подходить*) надходити, надійти, (*прибывают*) прибувати, побути (*во множ.*) поприходити, подоходити, понадходити, поприбувати куди, до кого, до чого. [Коли це приходить до його лисичка та й питає (Рудч.). То козачка-неборачка до його приходжає (Чуб. V). Пришов до його отаман його (Пісня). Всі поприходили до його (Св.). Я до тебе, дівчинонько, я до тебе доходжав (Пісня). Доходили молодіці знакомі навідати (М. Вовч.). Чом ти ніколи до нас не дійдеш? (Харк.). Завтра, гуляючи, я сам надійду до тебе (Тесл.). А ви чого, Фёдоре, надходили? (Стеф.)]. *С чем -шёл, с тем и ушёл* – як прийшов, так і пішов. **-ходите к нам почаще** – приходьте до нас частіше. *Наконец и он -шёл* – нарешті й він прийшов (надійшов). **-шла весть, вести** – прийшла (надійшла, наспіла) звістка, вісті. [Прийшла звістка до милої, що милого вбито (Метл.)]. *Поезд -дит в пять часов* – поїзд (потяг) приходить о п'ятій годині. **-шёл поезд** – прийшов (надійшов) поїзд (потяг). **-дит, -ти к концу** – доходить, дійти краю (кінця), кінчатися, кінчитися, бути на скінчу; на кінець вийти; *срв. Приближаться к концу*. [От уже і третій день кінчався (Рудч.). А на дворі тимчасом січень був на скінчу (Свидн.). Борше з жидом на кінець вийду, як в тобов (Франко. Пр.)]. *Наши припасы стали -дуть уже к концу* – почали ми вже з харчів вибиватися. **-шёл кому конец (переносно)** – урвався бас, урвалася нитка (вудка) кому. [Всьому зёмству урвалася тепер удка (Котл.)]. **-дуть, -ти в возраст** – доходити, дійти до зросту *и зросту*; (*о девушке*) на порі, на стану стати. [Як дійшли вже до зросту, пішли собі щастя шукати (Ум.). Росла, росла дівчинонька та й на стану стала (Пісня)]. **-дёт черёд** – дійдеться ряд. *К чему дело -дёт* – до чого дійдеться. **-дуть, -ти в порядок** – приходити, прийти до ладу, до порядку, на лад спасти, зійти; (*упорядочиваться*) порядкуватися, упорядкуватися; *срв. Порядок*. [Думка успокоювалася, міцніла, порядкувалася (Франко)]. **-ти в беспорядок** – на безлад піти. [Порядкує з тиждень, то наче все й на лад спадє. А від'їде, то й знов усє піде на безлад (Мова)]. **-дуть, -ти на помощь см. Помощь**. **-дуть, -ти в сознание** – приходити, прийти до пам'яті (до притомности, до розуму *и в розум*) опритомнювати, опритомніти. [До смерті своєї до пам'яті не приходив (Драг.). Він трохи прийшов у розум і оглянувся навкруги себе (Яворн.)]. **-дуть, -ти в себя, в чувство** – приходити, прийти до пам'яті, до чуття, опритомнювати, опритомніти, о[с]тямлюватися. о[с]тямлятися. очутітися, очутіти, очутися, прочутітися, очунювати, очуняти, прочунювати(ся), прочуняти(ся), очуматися, прочуматися, розчуматися, розчуманіти, прочинатися, прочнутися (*реже* прочинати, прочнути), опам'ятатися *и -туватися, пропам'ятатися, спам'ятатися, спостерегтися; срв. Опомниваться, Очнуться, Очувствоваться, Отойти 7. [Тоді Олєся мов до пам'яті прийшла (М. Вовч.). Лука опритомнів трохи, побачивши знайому обстанову (Коцюб.). Вітерець дмухнув на неї, от вона отямилася (Квітка). Ох! і досі я не стямлюся: де ти, щастя молодє! (Крим.). Не, знаю, що й робити, як оживити губи її побілілі, як їм допомогти очутітись (Г. Барв.). Устань, устань, милая, прочутися (Чуб. V). Він і стрепенється од того слова її і мов очутіє, заговорить до неї (М. Вовч.). Дорогою він очуняв (Франко). Насілу прочунявся (Шевч.). Очумався вже в хаті (Мирн.). Нехай трохи прочумається (Котл.). А я розчумався, вхопив булат у руки (Біл.-Нос.). Він розчуманів трохи на дворі (Хорол.). Зараз вони і ну його качати, поки аж прочнувся він (Рудч.). І вже не скоро я опам'ятався (Самійл.). Як упав, зуби стяв, лєдвє спам'ятався (Чуб. V). Смерклося зовсім. Він аж тепер мов спостерігся*

(Франко)]. **-дїть** на ум, в голову – спада́ти (сплива́ти, збіга́ти, набіга́ти, наверта́тися, приходи́ти) на думку, впа́дати в го́лову. [На думку спада́ють дитячі зга́дки (Васильч.). Збіга́ мені на думку, з чо́го то береться часом, чим держи́ться та, мовляв, уподо́ба чи любва́ (М. Вовч.). А що це то́бі усе світа́ на думку навертаються? (М. Вовч.). Приходи́ть мені на думку (Франко)]. **Мне -шло** на ум, на мысль, в голову – мені спа́ло (спли́гло, зійшло́, набі́гло) на думку, мені здума́лося, мені впа́ло в го́лову, я прии́шов, на думку (на га́дку). [Ти і́знов суму́єш, Ната́лко? Ізнов то́бі щось на думку спа́ло? (Котл.). Що це то́бі на думку таке зійшло́? (Мирн.). Та я бач тільки спита́ла, – так набі́гло на думку (Н.-Лев.). Допіру мені о́тє сло́во впа́ло в го́лову, та зра́з забу́лося (Васильк. п.)). **Мне никогда не -дило** это на ум – мені ніко́ли це на думку не спа́дало. [Ніко́му з прису́тніх не спа́дало на думку таке сло́во (Єфр.). Тільки то́го не ма́ла, чо́го бажа́ти на думку ве спа́дало (Грінч.)]. **Внезапно, вдруг -шло** на ум, в голову кому – сту́кнуло в го́лову кому, ши́бнула думка ко́го. [Сту́кнуло в го́лову Оленці: чи не піти́ це до його́ (Тесл.). Він був такий весели́й, поки́ думка про Рим його́ не ши́бла (Куліш)]. **Это никому не могло -ти** в голову – ніко́му це і на думку не мо́гло спа́сти, і в го́лову не мо́гло впа́сти. **Уж если ей что -дѣт** на ум, в голову, так... – вже як їй що впаде́ (стрі́лить) в го́лову, то... [Їй як що стрі́лить в го́лову, то й ді́ло тут (Франко)]. **-дїть на память** – приходи́ти на зга́дку, спада́ти (сплива́ти, наверта́тися) на пам'я́ть (на зга́дку), устава́ти на думці; *срв.* **Па́мять**. [Мимово́лі спада́є тут на пам'я́ть сторі́нка з давнього мину́лого на́шого Ки́йва (Н. Рада)]. **Не -дїть** на память – не дава́тися на зга́дку. [Ми силкува́лись по́тім з товари́шем віднови́ти цей нему́дрий мотив, та він ніяк не дава́вся на зга́дку (Корол.)]. **-дїть, -ти к мысли** – приходи́ти, прии́ти до думки, намі́слитися (що зроби́ти). **-дїть, -ти к пониманию чего-л.** – доходи́ти, дійти до розумі́ння чо́го. **-дїть, -ти к соглашению по поводу чего** – приходи́ти, прии́ти до зго́ди (до порозумі́ння), учиня́ти, учини́ти зго́ду, порозумі́ватися, порозумі́тися, злаго́джувати́ся, злаго́дитися, пого́дитися за що; *срв.* **Соглаша́ться**. [От взя́лись за ді́ло, зговори́лись, злаго́дили́ся (Федьк.). Тоді́ знов я́кось (новгоро́дці) між се́бе пого́дили́ся і инших у́же збро́йних люде́й до се́бе призва́ли (Куліш)]. **-ти к единодушному соглашению, решению** – прии́ти до односта́йної зго́ди, узя́ти думку і во́лю єди́ну (Куліш). **-ти к какому-л. решению** – ви́ршити, (после совме́стного обсу́дження) ура́яти, ура́дити(ся) (що зроби́ти); *срв.* **Пореши́ть**. **Я -шёл к убеждению, что...** – я впевни́вся, що..., я перекона́вся, що..., (к твёрдому убеждению) я дійшо́в до твёрдо́го переко́нання. **-ти к заключению (путём логического мышления)** – дійти́ до висно́вку (пореши́ть) ста́ти на чо́му. **Они -шли** к заключению, что... – вони́ ста́ли на то́му, ста́ло у них на то́му, що... [Мудрува́ли і гада́ли, і на ті́м в них ста́ло, що... (Рудан.)]. **-ти в отчаяние** – вда́тися (вки́нутися) в розпач (в розпу́ку). **-дїть, -ти в упадок** – приходи́ти, прии́ти до занепа́ду, занепа́дати, занепа́сти, підупа́дати, підупа́сти, упа́дати, упа́сти, запа́дати, запа́сти. [Запа́ли горо́ді, занепа́ли і всі́ торги́ по лядсько́му краю́ (Куліш). Упа́ло здоро́в'я, поча́в (Хмельни́цький) на си́лах знемага́ти (Куліш)]. **-дїть, -ти в совершенный упадок** – зводи́тися, зве́стися ні на́ що (на нівець), зійти́ на пси́ (на нівець). **-дїть, -ти в негодность** – нікчемні́ти, знікчемні́ти, зледа́щити. [На ті́м стої́ть си́ла нашо́ї словесно́сти; з то́го вона́ до віку-ві́чного молоді́тима, і ніко́ли вона́ тим ро́бом не знікчемні́є (Куліш). Зледа́щїла, не здужаю́ і на но́ги вста́ти (Шевч.)]. **-дїть, -ти в ветхость** – поста́рїти(ся). **-ти в нищету** – впа́сти в зли́дні, зійти́ на зли́дні. **-дїть, -ти в забвение** – іти́, піти́ в непам'я́ть. [Якби́ не було́ цих літо́писів, то вся́ мину́вшина на́ша пішла́-б у непам'я́ть(Єфр.)]. **-дїть, -ти в ужас** – жаха́тися, (в)жахну́тися. **-дїть, -ти в (крайнее) смущение** – (дуже) засоро́млювати́ся, засоро́митися. **-ти в (крайнее) изумление** – (вели́ким дївом) здивува́тися, здумі́ти. **-ти в тупик, см. Тупик.** **-ти в гнев, в ярость** – розгні́ватися, розлютува́тися, розпаса́ювати́ся. [Чолові́к так розпаса́юва́вся, що ма́ло не побив́ жі́нки (Уман.)]. **-дїть в раздражение** – роздра́товувати́ся, роздра́тувати́ся, (вульг.) роздрочува́тися, роздрочи́тися, (во мно́ж.) пороздра́товувати́ся, пороздрочува́тися. **Мне -шла охота** – узя́ла мене́ охота́,

припала мені охота (що робити). [А коли вже тобі припала така охота читати, то подожди – я тобі дам іншу книжку (Васильч.); 2) приходити, прийти, надходити, надійти, заходити, зайти; *срв.* **Наступать, Наставать, Приспевать.** [Ой як прийде ніч темненька, – я не можу спати (Чуб. V). Час приходять умирати, нікому поради дати (Дума)]. **-шёл конец** – надійшов кінець, прийшов (наступив) край. [Усьому наступає свій край (Грінч.). Тільки-ж тому раюванню надійшов швидко кінець (Крим.)]. **-дят праздники** – надходять свята. **-шёл день от'езда, срок платежа** – надійшов день від'їзду, платіжний речінець (термін). **-шла весна** – надійшла (настигла) весна. [Надійшла весна прекрасна (Франко)]. **-шла осень, зима** – надійшла, настигла, зайшла осінь, зима. [Рано цього року осінь зайшла (Васильч.)].

Пришедший – (той) що прийшов *и т. д.* **-ший в упадок** – занепалий, підупалий, упалий. **-ший в негодность** – зникчемнілий, зледащільий; (*от работы*) спрацьований. **-ший в смущение** – засоромлений. **-ший в гнев, в ярость** – розгніваний, розлютований *и т. д.*

Приходиться, прийтися, приттисся и придтисся – 1) (*быть в пору, в меру, к стати*) бути до міри, приходитися, прийтися (до міри), приставати, пристати, припадати, припасти до чого; *срв.* **Подходить 5.** [А ну ваша домовина, чи до міри буде? (Рудан.). Ляж у домовину. Чи як-раз вона пристане? (Рудан.)]. **Как раз (точь в точь) -тисся (образно)** – як-раз упасти, так і вліпнути куди. [Хватнули той клинчик, розгорнули каптан, – якраз він туди і впав (Март.). Приміряють той черевичок, а він так і влип, як там був (Рудч.)]. **Сапоги -шлись мне по ногам** – чоботи мені прийшлися до міри (до ноги). **Ключ -шёлся к замку** – ключ прийшовся, пристав до замка, (*к висячому*) до колодки. **-дйтисся под меру** – приходитися до міри. **Дверь не плотно -дйтисся** – двері не щільно (не щітно) пристають. **-тсья по вкусу, по сердцу, по душе, по нраву** – припадати (припасти) до смаку (до вподоби, до сподоби, до серця, до душі), іти в смак, підходити (підійти) до думки, сподобатися, уподобатися кому, в уподобі кому бути; *срв.* **Вкус.** [Ті слова дуже припали їй до смаку (Н.-Лев.). Тут ми й спізналися і одна одній припали до вподоби (Кониськ.). Які книжки більш до душі припадають селянам (Єфр.). Йому до серця припали прості люди (Єфр.). Пристав ми до душі (Франко. Пр.). Мабуть і я йому підійшов до думки (Крим.)]. **Не -тсья по вкусу, по сердцу и т. д.** – не йти в смак, не йти в лад, не приставати до душі (до серця), не лежати на серці кому *и т. п.*; *срв.* **Вкус.** **День на день не -дйтисся** – день на день не випадає; 2) (*доставаться кому на долю; причитаться*) припадати, припасти (*редко* припастися), упадати, упасти, випадати, випасти, доводитися, довестися кому. [Тепер на душу припадає вдвоє менше землі, ніж було спершу (Грінч.). На день упадає заробітку по півкарбованця (Г. Барв.). Така мені гірка доля випала (М. Вовч.). Чує, чує матеріне серце, яка доля доні доведеться (Куліш)]. **Мне -дйтисся с вас пять рублей** – мені припадає з вас (маю одержати з вас) п'ять карбованців. **Мне -дйтисся доплатить вам десять рублей** – мені треба (мені упадає, я маю) доплатити вам десять карбованців; 3) припадати, припасти, випадати, випасти. **Этот праздник, день -дйтисся в воскресенье, в конце месяца** – це свято (цей день) припадає на неділю (*и* в неділю), на кінець місяця. [На понеділок припадав того року останній день, коли ще можна було вінчати (Єфр.). Тимчасом зближалась друга Пречиста, а припадала в суботу (Свидн.)]. **Пасха в том году -дилась 29-го марта** – Великдень того року випадав (припадав) на 29-те березня; 4) **кому кем** – доводитися кому ким. **Он -дйтисся ему в родстве** – він доводиться йому родичем. [Макухинський піп доводився нашому родичем, небожем у-других (М. Вовч.)]; 5) (*безл. : приводиться*) доводитися, довестися, випадати, випасти, упадати, упасти, припадати, припасти, (*редко*) доходитися, дійтисся кому. [Найтяжче доводилося і доводиться селянству (Доман.). На довгим віку усього доведеться (Номис). Випало мені якось бути у його в хаті (М. Вовч.). Упало йому знов іти лісом (Манж.). Там припало нам ночувати (Март.). Припало на безвідді, на безхліб'ї погібати (Ант.-Драг.). В салдати йому не припадало йти (Грінч.). Як мені доходилося – він знає (Черк.)]. **Мне -дилось, -шлось много терпеть** – мені доводилося (довелося) багато терпіти. **Вам -дётся отвечать** – вам доведеться відповідати. **Мне -шлось**

проработать всю ночь – мені довелось, випало, працювати цілу ніч; (*должен был*) мусів працювати цілу ніч. *Тяжело ему -шлось* – тяжко йому довелось (випало, дійшлося). *Не вмочь, не подсилу -дится* – несила стає (що робити). *Живи как -шлось, как -дётся* – треба жить, як набіжить, живи, як трапиться. *Когда -дётся* – коли (час) випаде, коли трапиться. *Где -дётся, -шлось* – де припало, де трапиться, де трапилось; *срв. Где попало (Попадать)*. *Кого -дётся* – кого трапиться. *К слову -шлось* – до слова припало. [Посватаю, кого трапиться (Н.-Лев.)]. *Так жить (делать) не -дится (не подобает)* – так жити (робити) не випадає (не впадає, не приходитьсь, не годиться). [Якось-то не випадає вихвалити своїх (Л. Укр.). Біля границі не впада будувати світлиці (Номис). Не приходитьсь москаля дядьком звати (Грінч.)].

Приходный – прибутковий. **-ная книга** – кни́га прибу́тків, прибу́ткова кни́га.

Приходорасходный. **-ная книга** – прибутково-видаткова книга.

Приходорасходник, *см. Кассир*.

Приходский – парафіяльний. **-ская община** – парафіяльна громада. **-ский совет** – парафіяльна рада. **-ская церковь** – парафіяльна церква. **-ский священник** – парафіяльний священник (пан-отець, пін), (*гал.*) душпастир, (-ря), па́рох.

Приходящий, *прил.* – прихожий. **-щая прислуга** – нахожа служни́ця, поденни́ця.

Прихожанин, **-жанка** – парафіянин (*мн.* -фіяни), парафіянка.

Прихожая – передпокій (-кою), передник (-ку), присі́ншня, прихо́жа. [В передпокою я стояв на ва́рті (Грінч.). Увійшов до попа у хату, стою у переднику (Черніг.). В його присі́ншній чека́ли гонці, що мав він розсила́ть (Стор.). Швачка наймала дві світлички з прихо́жою (Кониськ.)].

Прихожий – прихожий; *срв. Захожий*.

Приходить, приходить – прико́хувати, прикоха́ти, припе́щувати, припе́стити ко́го.

Прихоленный – прико́ханий, припещений. **-ться** – прико́хуватися, бу́ти прико́ханим, прапещуватися, бу́ти припещеним.

Прихорашивание – причепу́рювання, чепу́ріння, прихоро́шування, хоро́шіння.

Прихорашивать, прихорошить – причепу́рювати, чепу́рити, причепу́рити, прихоро́шувати, хоро́шити, прихоро́шити, прикра́шати, прикра́сити ко́го, що; *срв. Украшать, Убирать*.

[Причепури́ла дочку́, як лялечку]. **Прихорошенный** – причепу́рений, прихоро́шений, прикра́шений.

Прихорашиваться, прихорошиться – причепу́рюватися, причепу́ритися, чепу́ритися, ви́чепу́ритися, хоро́шитися, прихоро́шуватися, прихоро́шитися, ви́хоро́шуватися, ви́хоро́шитися, прикра́шатися, прикра́ситися, прихайлу́чуватися, прихайлу́читися, приха́хулюватися, приха́хулитися; (*во множ.*) попричепу́рюватися, поприхоро́шуватися *и т. д.*; *срв. Прибира́ться, Прикраша́ться, Принаряжа́ться, Убира́ться, Украша́ться*.

[Керсе́тину на се́бе, запи́наюсь, чепу́рюсь, не знаю́ й як уже́ (Тесл.). Ми робимо́, ми жнемо́, ми в коло́мазі, а вони́, не робі́вши, ви́хоро́шуються (Г. Барв.). Прихайлу́чесь трохи (Борз.)].

Прихотливо – вига́дливо, виба́гливо, примхливо, вередливо, химерно. **-во расписанный** – вига́дливо, химерно розма́льований.

Прихотливость – вига́дливість, виба́гливість, примхли́вість, примхува́тість, вередли́вість, вимисли́вість, норовли́вість, химерні́сть (-ости). **-вость очертаний (вычурность)** – вига́дливість, химерні́сть о́брисів.

Прихотливый – 1) (*капризный, своенравный*) вига́дливий, виба́гливий, примхли́вий, примхува́тий, вередли́вий, вимисли́вий, перехо́чливий, норовли́вий, норови́стий, химерні́й, витребенькува́тий; (*переборчивый*) перебі́рливий. [А жі́нка вередлива́ та вига́длива (Рудч.). Але́ й вередлива́-ж ти, – нема́ де пра́вди діти (Н.-Лев.). Се ба́тькова дочка́, вимислива́ й пі́шна, – одцура́йсь її (М. Вовч.). Бага́тство – перехо́члива рі́ч (П'ятигір.). Чорня́вая дівчино́нька норови́стая (Пісня)]. **-вый человек**, *см. Прихотник*. **-вый вкус** – виба́гливий

смак; 2) (*затейливий, причудливий*) вигадливий, химерний. **-вий** *узор* – вигадливе (химерне) мереживо.

Прихотник, -ни́ца – вереднік (-ка), вередни́ця, вередлівець (-вдя), вередліви́ця, вереді́й (-дія), вереді́йка, вереду́н (-на), вереду́ха; (*затейщик, -щица*) вигадко, вигадник, вигадни́ця, замишля́нка, замишлі́вка, замишля́ниця; (*переборщик*) переборе́ць (-бірця), перебі́рник, перебі́рниця, перебі́рчик, перебі́рчи́ця.

Прихотничать – (*капризничать*) вигадувати, примхати, вередувати; (*причудничать*) витребенькувати, перебендювати химерувати. [Почне він примхати (М. Вовч.). Я не вередую, не перебираю женихами (Котл.). Як почала вигадувати: і те недобре, і се не гаразд, дайте такого, що й не знаю якого (Грінч.). Ви певне думаете, що я химерую (Л. Укр.)].

Прихоть – (*каприз*) примха; (*праздная затея*) вигадка (ум. вигадочка); (*вздорное хотение*) забаг (-гу), забаганка, захтінка, прибаг; (*причуда*) химера. **-хоти** – примхи, вереди (-дів), вередування, норові, вигадки, витребеньки (*вульг.* витребаси), забаги, забаганки, прибаги, химери. [Жінко, каже, се вже, бачу, твої примхи (М. Вовч.). А з молодого віку, славлять, вигадочки були чималі і в неї (М. Вовч.). Уже ти мені в печінках сидиш з своїми витребеньками (Шевч.)]. **Барские -ти** – панські витребеньки (примхи, вигадки, химери). *Не думайте, что это моя -хоть* – не думайте, що це моя примха, забаганка. *Надоела ты мне своими -тями* – увірилась ти мені своїми вередками (своїм вередуванням). *Не знает меры своим -тям* – не знає міри своїм примхам, забагам. *Она все его -ти знает* – вона всі його норові знає. *Давать и отнимать места по своей -ти* – давати і відбирати місця по своїй уподобі. *Поступать по своей -ти* – чинити по своїй уподобі.

Прихрабриться – прихоробритися.

Прихрамывание – накульгування, припадання, налягання на ногу.

Прихрамывать – накульгувати, припадати, налягати на ногу; *срв.* **Хромать**. [Вона трошки кривенька: на праву ногу накульгує (Черніг.). На ніженьку налягає, топирцем ся підпирає (Гол.). Бігла, налягаючи трохи на ліву ногу (Коцюб.)]. **-вая** – накульгуючи, припадаючи, налягаючи на ногу.

Прихрапывать, прихрапнуть – хропті, нахрапувати, підхрапувати, підхрапнути.

Прицветник – прицвіток (-тка).

Прицел – 1) *см.* **Прицелка**; 2) (*мишень*) ціль (-ли), метá; 3) (*мушка*) приціл (-цілу).

Прицеливание – прицілювання, націлювання, налучання, намірювання *и т. д., см.*

Прицеливать.

Прицеливательный – націльний.

Прицеливать, прицелить – приціляти *и* -цілювати, прицілити, націляти *и* -цілювати, націлити, налучати, налучити, наміряти, намірити, приміряти, примірити, (*во множ.*) попри[пона]цілювати, поналучати, пона[попри]міряти що на що. **Прицеленный** – прицілений, націлений, налучений, намірений, примірений.

Прицеливаться, прицелиться (*во что*) – прицілятися *и* -цілюватися, прицілитися, націлятися *и* -цілюватися, націлитися, налучатися, налучитися, наміряти(ся), намірити(ся), примірятися, приміритися на (в) ко́го; *срв.* **Целиться**. [Знов рушницю в руки взяв, прицілвся разів кілька (Рудан.). Що тільки націлиться, – заєць і є (ЗОЮР. II). Ото він прикравсь та рушницею налучається на качки (Полт.). Ножем у груди він дівчині наміряє (Грінч.)].

Прицелка – прицілювання, *оконч.* прицілення.

Прицельный – прицільний, націльний.

Прицельщик – цілець (-льця), ціло́к (-лка).

Приценивание – прицінювання.

Прицениваться, прицениться – прицінятися *и* -цінюватися, прицінитися до чо́го, торжитися. [Вибірав, прицінявся, – усе дороге (Квітка)].

Прицѣнка – прицін (-ну); *см.* **Прицѣнивание.**

Прицѣпѣть, *см.* **Прицѣплять.**

Прицѣпка – 1) чіпляння, причі[є]плювання, *оконч.* причѣплення; 2) *см.* **Придірка**; 3) причіпка; (*крючок*) гачок (-чка), ключка; 4) (*прицепленная вещь*) причіпок (-пка); 5) (*у растений*) вус, вусик, (*гал.*) паворов.

Прицѣпливание, прицѣпление – чіпляння, причі[є]плювання, причѣплення чого до чого.

Прицѣплять, прицѣпѣть – причі[є]плювати *и* причіпляти, причепіти що до чого, чіпляти, почепіти що до чого *и* на що, учепіти що в що *и* до чого. [До шиї білий камінь причепіте (Макс.). Берє Мошко тую шаблю, до боку чіпляє (Рудан.). У квіткі вбралась, стьожки почепила – пішла (Тесл.). Обох учепив коням у хвості і пустив у світі (Рудч.)].

Прицѣпленный – причеплений, почеплений, учеплений.

Прицѣпляться, прицѣпѣться – 1) причі[є]плюватися *и* причіплятися, причепітися до чого, чіплятися до чого *и* на чому, почепітися на чому, учепітися *и* чепітися за що *и* чого, (*во множ.*) попричі[є]плюватися, почіплятися *и т. д.*, бути причепленим до чого, почепленим до чого *и* на чому, учепленим за що *и* до чого. [Як реп'ях той, учепіться за латані полі (Шевч.). Не довго думаючи, він чепився на ту берізку (Франко). Пропасниця мене чепилась вчора (Маковей)]; 2) чіплятися, причепітися до кого, учепітися кого *и* до кого; *см.*

Придирається, Привязывается 3, Приставать 4. [Причепився, як реп'ях (Номис). Що-ж бо ви, мамо, мене нині вчепилися, як оса? (Франко)].

Прицѣпной – причіпний, причеплений.

Прицѣпочный – чіпляльний.

Прицѣпщик – чіпляльник.

Причал – 1) причал (-лу); *см.* **Причаливание**; 2) (*место для причаливания*) причал (-лу), пришиб (-бу). [Свіжий вітрєць подихав і коливав біля причалу човні з вітрилами (Л. Укр.). Берег високий, – не знайду пришибу для човна (Неч.-Лев.); 3) (*верёвка для привязи*) причал. [Кідай з порона причал]. *Лодка на -ле* – човен на причалі (на буксірі); 4) (*свая*) припін (-пону).

Причаливание – причалювання.

Причаливать, причалить – 1) *что к чему* – причалювати, причалити, (*привязывают*) прив'язувати, прив'язати, припинати, прип'ясти, (*о мн.*) попричалювати, поприв'язувати, поприпинати що до чого. [Який вас враг сюди направив і хто до берега причалив? (Котл.). Закинь мотуз за прикілок, притягни човен і прив'язжи]. **-чаль корову** – припни корову. **-лить шест к шесту** – приточити жердку до жердки; 2) причалювати, причалити, приставати, пристати (до берега); *срв.* **Приваливать 2, Приставать 6.** [Сюди човном не приставай, бо тут вилазка погана (Крим.)]. **Причаленный** – причалений, прив'язаний, прип'ятий *и* припнутий, (*о мн.*) попричалювані, поприв'язувані, поприпинані.

Причаливаться, причалиться – причалюватися, причалитися, бути причаленим до чого.

Что ты -лился ко мне – чого ти до мене причепився.

Причалка – 1 – 2, *см.* **Причал 1 - 2.**

Причальный – причальний. **-ное** (пошлина) – причалове (-вого), мито за причал.

Причаствовать чему – бути причетним, привинним до чого *и* чому, бути в чому; *см.* *ещё*

Причастный. *Не -вовал я тому делу* – не був я в тому ділі, не причетний (не привинний) я до того діла.

Причастен – 1) *см.* **Причастный**; 2) *церк.* – причасник, причасний спів.

Причастие – 1) причетність, привинність (-ности), причет, дочинення до чого. *Иметь -тие к чему* – мати причетність, привинність, дочинення до чого, бути в причеті до чого. [Став він мені признаватись про ті смушки, що покрадено у жида, а я й питаю: – Хіба й ти в тім причеті? – А він і каже: «Нас три було» (Новомоск. п.). Ніякого дочинення до цього діла не маю (Сквир.)]; 2) причастя, дара, (*зап.*) сакрамент (-ту), (*гуц.*) закін (-кону). [Хоч-би сповідь

приня́ти, хоч-би без прича́стя не вме́рти (Кониськ.). Не гові́вши дару́ ковту́в (Номис). Не призна́ється – не ста́неш його́ сповіда́ти і са́краменту дава́ти (Чуб. II)]. *Принимать -тие*, см. **Причаща́ться**; 3) *грам.* – дієприкме́тник, прича́сник.

Причастіть, см. **Причаща́ть**.

Прича́сник, -ни́ця – 1) приче́тник, -ни́ця до чо́го *и* в що, приви́нник, -ни́ця до чо́го, чо́му; *срв.* **Прича́сний 1**. [І ти приче́тник у те ді́ло? (Конгр. пов.)]; 2) (*церк.*) прича́сник; прича́сниця.

Прича́сний – 1) *чому* – приче́тний до чо́го, приви́нний до чо́го, чо́му. [Ва́ше ді́ло пере́дано на дослідува́ння, бо ще знайшо́вся оди́н приче́тний до його́ (Тесл.). Як я не приви́нна до то́го (Борз.). Якби́ хоч ми приви́нні бу́ли то́му (Борз.)]. *Он е́тому делу́ не -ча́стен* – він до то́го ді́ла (до ті́єї спра́ви) не приче́тний, не приви́нний *и* не приче́тен, не приви́нен. [Якби́ я до то́го приче́тен, – ну, так (Черкаськ. п.). Я не приви́нен до то́го (Звягельськ. п.)]; 2) прича́сний. **-ний стих** – прича́сний спі́в.

Причаща́ть, -ся, причастіть, -ся – 1) (за)причаща́ти, -ся, (за)причасті́ти, -ся, (*зап.*) са́краментува́ти, -ся, заса́краментува́ти, -ся *и* поса́краментува́ти, -ся, (*о мн.*) попричаща́ти, -ся, поса́краментува́ти, -ся. **Причаще́нный** – заприча́щений, (за)са́краментова́ний, поса́краментова́ний. *Срв.* **Приобща́ть, -ся св. Тайн**; 2) см. **Приобща́ть, -ся 1**.

Причаще́ние – 1) причаща́ння, са́краментува́ння, *оконч.* заприча́щення, заса́краментува́ння, поса́краментува́ння; 2) см. **Прича́стие 2**.

Приче́рнюва́ти, приче́рнити́ – підче́рнюва́ти, підчо́рнити, (*о мн.*) прпідче́рнюва́ти. [Підчо́рніла брови].

Причеса́ть, см. **Приче́сыва́ть**.

Приче́ска – за́чіска, за́чіс (-чесу), (*гал.*) фризу́ра. [Яка́ тепе́ра поведі́нка в Ри́мі на за́чіски (Л. Укр.). Щоб не втрача́тись на фризу́ру (Куліш)].

Приче́сть, см. **Причита́ть**.

Приче́сыва́ние – зачі́сува́ння, причі́сува́ння.

Приче́сыва́ть, причеса́ть ко́го – зачі́сува́ти, зачеса́ти, причі́сува́ти, причеса́ти ко́го, (*во мно́ж.*) позачі́сува́ти, попричі́сува́ти, почеса́ти ко́го. [Чи зуме́-ж хто з вас мене́ зачеса́ти? (М. Вовч.). Да при́йди додо́му, голі́вку приче́шеш (Чуб.)]. **Приче́санный** – зачеса́ний, причеса́ний, (*во мн.*) позачі́сува́ні, попричі́сува́ні, почеса́ні. [Усі́ дівочки, як ма́ківочки, зачеса́ні йду́ть (Грінч. III). Усі́ дівкі́ та молоді́ї почеса́ні йду́ть (Грінч. III)]. **-ться** – зачі́сува́тися, зачеса́тися, причі́сува́тися, причеса́тися, (*во мно́ж.*) позачі́сува́тися, попричі́сува́тися. [Довго́ чепури́вся, вбира́вся та причі́сува́вся (Неч.-Лев.)].

При́чет, см. **Причт.**

Приче́тник – приче́тник, церко́вник.

Причи́на – 1) причи́на; (*основе́ние*) підста́ва, ра́ція; (*повод*) прі́від (-воду), прі́ключка, наго́да. [Не поста́ли ще́ ті причи́ни, які́ навро́слі поді́лили коза́ків і шляхту на два та́бори (Куліш). Таку́ са́ме ва́гу ма́ли тут і причи́ни соці́ально-еконо́мічні (Грінч.). Бог його́ зна́є, що то за причи́на (Рудан.). Ви́росте де́сять причи́н на сва́рку, на розбра́т (Єфр.). Він за́всиди зна́йде прі́від до сва́рки. Всі́ смія́лись без наго́ди, як ді́ти (Васильч.). Без прі́ключки ніхто́ не ворогу́є (Крим.)]. *Следствие́ приня́то за -ну* – на́слідок узя́то за причи́ну, в на́слідкові вба́чено причи́ну. **-на всех -чин** – найпе́рша причи́на. **-на тепла, дви́ження** – причи́на те́пла, ру́ху. *Нет следствие́ без -ны* – не бува́є на́слідку без причи́ни. *Есть -на наде́яться* – є́сть ра́ція (підста́ва) споді́ватися. *Ета́ стро́гость име́ет свою́ -ну* – ця́ суворо́ість ма́є свою́ причи́ну (підста́ву). *Нет -ны* – нема́ причи́ни (ра́ції), нема́ чо́го. [Нема́ вже чо́го мені́ сварі́тися, коли́ він до мене́ по-лю́дському озива́ється (Грінч.)]. *Тут нет -ны серди́ться* – тут нема́є ра́ції (причи́ни, підста́ви) гні́ватися, тут нема́ чо́го гні́ватися. **-на е́тому та, что...** – причи́на цьо́му та, що... **-на основе́льная, ува́жительная** – причи́на пова́жна, слу́шна. [Він не при́шов з причи́н слу́шних (*по причи́нам ува́жительным*)]. **-на ничто́жная**,

маловажная – причина мала. *Из-за маловажной, незначительной -ны* – з малої причини; (*из-за пустяка*) через (за) марницю (дурницю, дрібницю), з малого чого. [Велику пожежу погашено, та з малого чого полум'я запалає знов (Куліш)]. *-на побудительная* – призвідна причина, привід (-воду), мотив. [Мотивів того вчинку не розуміли (Грінч.)]. *-на (повод) поступка* – привід для вчинку; (*цель*) мета вчинку. *Какая тому -на* – яка тому причина. [Яка-ж тому, благаю вас, причина? (Куліш)]. *По -не чего* – через що, через віщо, за чим, з причини, з приводу чого. [Не приїхали за холодом (через холод)]. *По -не жестоких морозов* – за лютими морозами, через люті морози. *По -не недостатка в квалифицированных работниках* – за браком кваліфікованих робітників. *По -не позднего времени* – за пізнім часом. *По чьей -не* – з чиєї причини, через кого. *По какой -не* – з якої причини, з якого приводу, з чого, через що, через віщо? [З якої-ж причини він так перемінився? (Кониськ.)]. *По той -не* – з тієї причини, з того приводу, через те. *Но иным -нам* – з інших (з інших) причин (приводів). *По этим двум -нам* – через ці дві причини, з цих двох причин. *По какой -не арестовали их?* – задля якої причини, задля чого їх заарештовано? *По какой -не (с какой целью, ради чего) вы это сделали?* – з яким приводом, задля якої причини, задля чого ви це зробили? [Задля якої такої причини ви це робите? (Крим.)]. *По той -не, что...* – з тим приводом, що..., задля того, що..., за тим, що... [Приїхав я до Київa з тим приводом, що хочу тут дочку в школу оддати (Козел.)]. *Не без -ны, не без -чин* – не без причини, не без причин; *срв. Не даром*. [Мабуť його не без причин піддані звали татом (Самійл.)]. *Без -ны* – без причини, без приводу. *Без видимой -ны* – без видимої причини, не знати з чого. *Без всякой -ны* – без (жадної) причини (рації), без жадного приводу; (*описат.*) з доброго дива; ні сіло, ні впало. [Чіпляються до людини з доброго дива (Доман.). Ні сіло, ні впало, – давай йому грошей]. *Бывает, -быть, служит, послужит -ной чего* – спричинюватися *и* спричинятися, спричинитися до чого *и* чому, спричинювати *и* спричиняти, спричинити що; *см. ещё Причинять что*. [Історичний процес, що спричинився до українського відродження (Єфр.). Благала простити їй, наче вона спричинилася його смерті (Кониськ.). Це спричинює ворожнечу до його]. *Это послужило -ною тому, что...* – це спричинилося до того, що..., це спричинило те, що... *Всецело являются -ной чего, быть исключительной -ной чего* – бути на всій причині чого. [У перших поезіях Шевченкових на всій причині лиха бувають «злі люди» (Єфр.); 2) (*неприятный случай*) причина, пригода. [Сталась йому причина: сіль голову пробила (Пісня)].

Причинение (*чего*) – заповідювання, діяння, чиніння, спричиняння, завдавання; (*оконч.*) заповідання, вдіяння, учинення, спричинення, завдання кому, чому чого.

Причинить, *см. Причинять*.

Причинность – причинність (-ности).

Причинный – причинний. *-ная связь* – причинний зв'язок. *-ный в чём или чему* – причинний у чому, винний, привинний чому; *см. Виновный 2*.

Причинять, причинить что – заповідювати, заповідяти, діяти, удіяти що, чинити, учиняти, учинити що, спричиняти *и* -чинювати, спричинити що, спричинятися *и* -чинюватися, спричинитися до чого; (*доставляют, приносят*) завдавати, завдати кому чого *и* що. [Що я заповідяв оцим людям, – твоїм людям, – за що мені судять? (Шевч.). Краще кривду вже терпіти, ніж самим її чинити (Грінч.). Завдала ти мені великої турботи. Любов ті рани завдала (Куліш). Мати найбільше любить ту дитину, що більше слабувала, більше ночей безсонних їй спричинила (М. Левиц.). *-нить вред кому* – удіяти, заповідяти, учинити шкоду кому, пошкодити кому. [І людська злість та неправда не вдіє мені ніякої шкоди (Неч.-Лев.). Замість щоб зробити велику користь, «Крашанка» вчинила тільки шкоду (Грінч.)]. *-нить зло, несчастье* – учинити зло, нещастя, заповідяти, вдіяти зло, лихо *и* зле, лихе кому, завдати (накоїти) лиха (безголов'я) кому. [Ніколи зла я не вчинив-би їй (Грінч.). Скільки вам зла я вчинила (Грінч.). Ні, ні, Господь не заповідіє злого! (Куліш). А що він кому лихого заповідяв

(Кониськ.) Вам лихо вдіяти? (Самійл.). Я не знаю, хто їй лихо заподіяв (Шевч.). Не золотом те лихо оплатити, що завдали ви нам (Грінч.). Музо богине! Співай нам про гнів Пелієнка Ахілла, згубний которий сто сот безголов'я Ахейцям накоїв (Ніщинськ.). Дуже багато Ахейцям ліха накоїв (Самійл.). **-нить** кому много хлопот, беспокойства – завдати, заподіяти, наробити кому багато клопоту, турбот. [Мало тобі того клопоту і сорому, що досі нам заподіяла? (Кониськ.)]. **-нять затруднения** – чинити труднощі кому, ставити труднощі кому *и* перед ким, завдавати кому труднощів. **-нять, -нить** печаль, скорбь, горе, огорчения, неприятности, страдания кому – завдавати, завдати жалю, журби, туги, скорботи, горя, прикростей, страждання кому, завгорювати, завгорити кому; *срв.* **Огорчение, Огорчатъ.** [Цим ми йому не завгоримо і його не навчимо, але нехай знає, що вовк ловить, але й вовка ловлять (Неч.-Лев.)]. **-нять** муку, муки – завдавати муку, муки кому. [Хіба то я завдав їм муку? (Л. Укр.). Найгірші особисті муки, які завдає розлука з усім, що серцю любе (Єфр.)]. **Это -няло** боль, страдания кому – це боліло когось. [Зневага до найкращого її почуття боліла Раїсу (Коцюб.)]. **-нить** обиду кому – заподіяти, вчинити кривду кому, скривдити когось. **-нить** убыток, ущерб, урон кому – наробити втрати (збитків кому, призвести до втрати когось). **Война -няет** большие бедствия – війна призводить до великого ліха, війна діє, спричинює багато ліха. **Это может -нить** взрыв – це може спричинити вибух, призвести до вибуху.

Причинённый – заподіяний, удіяний, учинений, спричинений, завданий кому. **-ться** – 1) заподіюватися, бути заподіяним, діятися, бути вдіяним, чинитися, бути учиненим, завдаватися, бути завданим кому, чому; 2) (*безл.*: **приключиться**) заподіятися, статися, зробитися, учинитися. **Что тебе -лось?** – що тобі сталося? що тобі зробилося?

Причисление – 1) (*к чему при счёте*) прираховування, прилічування, *оконч.* прирахування, прилічення до чого; 2) зараховування, залічування, зачислювання *и* зачислення, залучання, *оконч.* зарахування, залічення, зачислення, залучення до когось, до чого, ставлення, поставлення поміж ким, поміж чим.

Причисленный, прил. – зачислений, приряджений до чого. **-ный** к посольству – приряджений до посольства.

Причислять, причислить – 1) (*к чему при счёте*) прираховувати, прирахувати, прилічувати, прилічити; (*прибавлять*) додавати, додати, додавати, додати що до чого. **-лять проценты** к капиталу – прираховувати (прилічувати, додавати) відсотки до капіталу (до стовпа); 2) (*зачислят, относят в разряд чего*) зараховувати, зарахувати, залічувати, залічити, зачислювати *и* зачисляти, зачислити, залучати, залучити когось, що до когось, до чого, ставити, поставити когось поміж ким. **-лить принятыя деньги к приходу** – зарахувати, залічити прийняті гроші до прибутку. **Его -ляют** к величайшим государственным деятелям – його зараховують (залічують) до найвидатніших державних діячів, його ставлять поміж найвидатнішими державними діячами. **Оттого про изведения нельзя -лить** ни к трагедиям, ни к комедиям – цього твору не можна ні до трагедій, ні до комедій залучити (залічити, зарахувати, зачислити). **-лить кого к посольству** – зачислити, прирядити, приділити когось до посольства. **-лять себя к кому, к чему** – залічувати, зачисляти себе до когось, до чого, признаватися до когось, до чого, (*фам.*) горнути себе до когось. [Залічивши себе до бабів, Явдоха в свято або в неділю і за холодну воду не візьметься (Кониськ.). Вона і себе до старих людей горне і теж гріха боїться (Кониськ.). Признаються до цього напряду Гнат Хоткевич, Іван Ліпа (Єфр.)] **Причисленный** – 1) прирахований, прилічений; приданий, доданий до чого; 2) зарахований, залічений, зачислений, залучений до когось, до чого, поставлений поміж ким, поніж чим.

Причисляться, причислиться – 1) (*к чему*) прираховуватися, прирахуватися, прилічуватися, прилічитися, бути прирахованим, приліченим до чого; (*прибавляются*) додаватися, додатися, бути приданим, доданим до чого; 2) (*зачисляются, относят*) зараховуватися, бути зарахованим, залічуватися, бути заліченим,

зачіслюватися, бути зачисленим, залучатися, бути залученим до ко́го, до чо́го; 3) *возвр.* – зачислятися, зачислитися, записуватися, записатися куди. Он **-лился на службу** – він зачислився на службу.

I. Причитание и -читывание – прираховування, прилічування чо́го до чо́го; *срв.*

Причисление 1.

II. Причитание – голосіння, тужіння, голосьба́, за́від (-воду). [Крик та за́від осирочених не змовка́в (Франко)]. **Похоронные -ния** – похоронні голосіння, тужіння.

I. Причитать, -читывать, причесть – 1) прираховувати, прирахувати, прилічувати, прилічити що до чо́го; *см.* **Причислять 1**; 2) (*приобщать*) приєднувати, приєднати ко́го, що до ко́го, до чо́го.

II. Причитать и -читывать – голосіти, тужіти по ко́му. [А як умре́, то й тужітимете: «Мій дідусяку, моя загуло» (Борз.)]. **Начать -тать** – заголосити, загужити.

Причитаться, причесться – 1) *страд.* – прираховуватися, бути прирахованим, прилічуватися, бути приліченим (*срв.* **Причисляться 1**); (*приобщаться*) приєднуватися, бути приєднаним до ко́го, до чо́го; 2) припадати, належати, -ся ко́му. [Припадає мені ще два карбованці. Цих грошей від його мені не належить (Грінч.). Мені належалося ще два червінці]. **За товар -таётся доплатить ещё сто рублей** – за крам належитися доплатити ще сто карбованців; 3) *кому кем* – доводитися ко́му ким. Он **-таётся мне дядей** – він доводиться мені дядьком. **Причитающийся кому** – належний ко́му. [Належним мені заробітком я не поступлюсь]. **-щаяся сумма (деньги)** – належність, належитість (-ости). **-щийся по договору** – належний згідно з умовами, умовлений. **Доля, -щаяся по разделу** – належна з поділу частка, частина, що припадає (що належить) згідно з поділом.

Причмокивать, причмокнуть – прицмокувати, прицмокнути, підцмакувати, підцмакнути. [Ото смачна! – промовив Масюк, випивши чарку і прицмокуючи (Неч.-Лев.). А дядько так уже не зна що й робить, – тільки плечима сова та підцмакує (Мартин.)].

Причт – причёт (-чёту). [Причёт у підрясниках ходить, то панотці мусять ходити у рясі (Свидн.)].

Причтение, см. Причисление. -ние *к лику святых* – приєднання до святих, канонізування.

Причуда – (*прихоть*) примха; (*странность, чудачество*) химера *и* химерія, химорода *и* химородь (-ди), дивацтво. **-ды** – примхи; химери, химороди, вичуди, дивацтва. [Самі собі ви шкоду зробили примхами, яких не чув я зроду (Самійл.). А вина батькові химери завважайте і перед ним себе покірною вдавайте (Самійл.)].

Причудачивать – дивачити; *см.* **Чудачить.**

Причудить – дивачити; (*чудить, проказить*) химери гну́ти, плести́, химородь стро́їти. [Почав уже химородь стро́їти (Харківщ.)].

Причудиться – (*безл.*) здатися, удатися, (*личн. и безл.*) примрїтисся, примаритисся, приверзтисся, приуздритисся, уявитисся; (*послышатся*) причутисся; *срв.* **Показываться 3, Померещиться.** [Примрїлася мені матінка покійна. Мені-ж оцє, кажу́, ча́сто так... оцє приуздритисся – да й прокинуся (Борз.)]. **На яву мне колокольный звон -дился** – уявки мені дзвони причулися.

Причудливо – химерно, вигадливо; *срв.* **Прихотливо. -во разрисованный** – химерно, вигадливо розмальований.

Причудливость – химерність, вигадливість (-ости). **-вость характера** – химерність вдачі. **-вость рисунка** – вигадливість, химерність візерунку. *Срв.* **Прихотливость.**

Причудливый – 1) примхливий, вигадливий, вередливий (*срв.* **Прихотливый 1**); (*со странностями*) химерний, чудний. **-вый человек** – (*прихотливый*) примхлива, вигадлива, вередлива людина; (*со странностями*) химерна, чудна людина; *см.* **ещё Причудник**; 2) (*затейливый*) химерний, вигадливий, чудернацький. [Книги тоді прикрашали вигадливими червоними літерами (Єфр.)]. **-вый вкус мавританского зодчества** – вигадливий смак

мавританського будівництва. **-вые очертания** – вигадливі, химерні, чудернацькі образи.

Причудник, ница – (*прихотник*) примхливець, примхливиця, вигадник, -ниця; (*со странностями*) химерник, химерниця, (*чудақ*) дивак, дивачка, чудодій, чудодійка.

Причудничество – (*привередничество*) примхування, вередування, вигадування; (*о странных поступках*) химерування, чудасійство. [Вони стали відомі в околиці своїм чудасійством та чудернацтвом (Неч.-Лев.)].

Причудничать – вигадки вигадувати, химерувати, химерити, химери (химероди) гнати (гонити *и* гнути), химеродити; (*привередничать*) вередувати. [Тільки й знає що вигадки вигадусь: і те не такє, і того не хочу. Що се ти химеруєш? Якись панські розкоші все в тебе на думці (М. Вовч.). Тепер, каже, піст, дак чого-ж химероди гнати? (Г. Барв.). З нічого робити вередуєш].

Причуды, см. Причуда.

Причують – зачути. [Собаки вовка зачули].

Пришालивать, см. Пошаливать.

Пришва (*в ткацк. станке*) – навій спідній *или* долішній.

Пришевные (*у сапог*) – пришви (-шов *мн.*).

Пришелец – приходень (-дня), прихó[í]дець (-дця), прихó[í]дько, прибулець (-льця), захожанин, заходець (-дця), захожий, чужинець; (*презр.*) зайда, прибу́да, приплентач, заволока, забі́га.

Пришелица – захожанка, прийдячка, чужинка; (*презр.*) зайда, прибу́да, приплентачка, заволока, забі́га.

Пришельник, -ница, см. Пришелец, -лица.

Пришельнический, пришельничий – захожанський.

Пришепеливать – шепелявити трóхи, (*диал.*) шегеря́ти *и* шекеря́ти.

Пришепётка, пришепётывание – шепелявіння, шегеря́ння, шекеря́ння. *Говорить в -тку* – говорити шепелявлячи, шегеря́ючи, шекеря́ючи.

Пришепётывать, см. Пришепеливать. -тывающий – шепелявий, шег[к]еря́вий, шекеря́ (-рі) (*общ. р.*).

Пришествие – пришестя, прихíд (-ходу), прибу́ття.

Пришибание – 1) прибивання, забивання; 2) приголомшування.

Пришибать, пришибить – 1) прибивати, прибити, забивати, забити когó, що чим. [Бодай тебе, мій миленький, ворота прибили (Метл.)]. *Доской ногу -шиб* – дошкою ногу прибив (забив); 2) (*ошеломить*) прибити, приголомшити, (*образно*) приснопити когó, прив'язити когó. [Ця звістка приголомшила його (Звин.). Коли не кулаком, то словом приснопить (Г. Барв.). Чоловік так і прив'язить словом (Г. Барв.)]. *Это несчастье его совсем -шибло* – це нещастя його зовсім прибило, приголомшило. *Гречу морозом -шибло* – гречку морозом прибило; 3) докінчити, уколóшкати; *см. Приканчивать 2. Пришибленный* – 1) прибитий, забитий; 2) прибитий, приголомшений. [Ходить як прибитий (приголомшений) (Звин.)]. *Срв. Прибивать 3, Прибитый. -ться* – 1) прибиватися, бути прибитим, забиватися, бути забитим; 2) бути прибитим, приголомшеним.

Пришибенный – пришелéп(к)уватий, пришолóп(к)уватий; (*фигур.*) на цвітú прибитий, з-за угла мішком прибитий.

Пришивание – 1) пришивання; (*для удлинения*) притóчування. **-ние подкладки в сапогах** – хутрування (чобіт). **-ние сквозной прошивкой** – примерéжування; 2) *плотн.* – пришивання, прибивання.

Пришивать, пришить – 1) пришивати, пришити, (*во множ.*) попришивати що до чо́го; (*для удлинения*) притóчувати, приточити, (*во множ.*) попри́тóчувати що до чо́го. **-вать подкладку в сапогах** – хутрувати, вихутрувати чоботи. **-шить на живую нитку, см. Приметать. -шить пуговицы к фракку** – попришивати гудзики до фра́ка. **-вать, -шить сквозной прошивкой** –

приме́режувати, приме́режити що до чо́го; 2) *плотн.* – пришива́ти, приши́ти, прибива́ти, прибити, (*во множ.*) попришива́ти, поприбива́ти що до чо́го. **Пришитый** – 1) пришитий; прито́чений; приме́режений; 2) приши́тий, приби́тий. **-ться** – 1) пришива́тися, приши́тися, бу́ти приши́тим; (*для удлинения*) прито́чуватися, приточі́тися, бу́ти прито́ченим; (*сквозной прошивкой*) приме́режуватися, приме́режитися, бу́ти приме́реженим до чо́го; 2) *плотн.* – пришива́тися, бу́ти приши́тим, прибива́тися, бу́ти приби́тим до чо́го.

Пришив́ка – 1) *см.* **Пришива́ние**; 2) (*что пришито*) пришив́ка, пришива́ння, прито́чка.

Пришивно́й – пришивни́й, пришивани́й.

Приши́ть, *см.* **Пришива́ть**.

Пришле́пать (*по грязи*) – прибрьо́хати, придрі́патися (по гязі́, по боло́ту) куди́.

Пришле́пывать, пришле́пнуть – припляскувати, припля́снути що.

Пришле́ц, *см.* **Пришеле́ц**.

Пришлы́й – захожий, зайшли́й, (*чужой*) сторо́нній; нахо́жий, нахожа́лий. [Я тут не зайшла люди́на, як ви (Неч.-Лев.)]. **-лый элемент** – зайшли́й еле́мент, нахо́жі, нахожалі́ люди, (*презр.*) за́йди.

Пришпи́ливание – пришпи́лювання, припина́ння.

Пришпи́ливать, пришпи́лить – пришпи́лювати, пришпи́лити, припина́ти, прип'я́сти, (*во множ.*) попришпи́лювати, поприпина́ти що до чо́го чим. [Прип'я́ла собі панночка наша квітку на грудях (Липовеч.)]. **Пришпи́ленный** – пришпи́лений, прип'я́тий. **-ться** – пришпи́люватися, припина́тися, бу́ти пришпи́леним, прип'я́тим до чо́го.

Пришпо́ривание – підостро́жування, стиска́ння (ко́ня) остро́гами.

Пришпо́ривать, пришпо́рить – підостро́жувати, підостро́жити, стиска́ти, сти́снути (ко́ня) остро́гами. [Ой, як сти́сне коза́к Неча́й ко́ня остро́гами (Лукаш.)]. **Пришпо́ренный** – підостро́жений, сти́снутий остро́гами.

Пришучи́вать, пришу́тить, *см.* **Подшучи́вать**.

Прищелк – прикля́скування. **С -ком** – з прикля́скуванням, прикля́скуючи, прикло́уючи.

Прищелка́ть – 1) (*все орехи*) полу́скати, полуза́ти (всі орі́хи); 2) побити, поколо́шкати. [Він сам їх усі́х поколо́шкав].

Прищел́кивание – 1) (*пальцами, языком*) прикля́скування, кля́скання, кло́цання, кло́кання; 2) присту́кування, засту́кування; 3) присту́кування; прищі́кування, прибива́ння.

Прищел́кивать, прищел́кнуть – 1) (*языком, пальцами*) прикля́скувати, прикля́снути, кля́скати, кля́снути (*пальцами*), кло́цати, кло́цнути, кло́кати, кло́кнути (*языком*); *срв.*

Подщел́кивать. *Не пляшет, так -вает* – не танцює, так прикля́скує; 2) (*двери, щеколду*)

присту́кувати, присту́кнути, засту́кувати, засту́кнути (*двері, клямку*); 3) присту́кувати,

присту́кнути, прищі́кувати, прищі́кнути що чим; *срв.* **Прихло́пывать.** **Прищел́кнутый** –

присту́кнутий, засту́кнутий; прищі́кнутий. **-ться** (*о двери*) – присту́куватися,

присту́кнутися, засту́куватися, засту́кнутися, бу́ти присту́кнутим, засту́кнутим;

(*прищемливаться*) прищі́куватися, прищі́кнутися, бу́ти прищі́кнутим.

Прищеми́ть, *см.* **Прищемли́вать**.

Прищемли́вание, прищемле́ние – прищі́кування, прищі́кнення, прича́влювання, прича́влення, притиска́ння, приті́снення.

Прищемли́вать и Прищемля́ть, прищеми́ть – прищі́кувати, прищі́кнути, ущі́кнути, прича́влювати, прича́вити, притиска́ти, приті́снути що чим (*напр.* па́лець двері́ма). [Не стромля́й па́льців між двері́, бо прищі́кнуть (Номис). Приті́снули двері́ма хвіст соба́ці (Крим.)]. **Прищемле́нный** – прищі́кнутий, ущі́кнутий, прича́влений, приті́снутий. **-ться** – прищі́куватися, прищі́кнутися, бу́ти прищі́кнутим.

Прищеп – 1) *см.* **Прищепле́ние**; 2) щеп́а (редко щеп), прищеп́а. [Яка́ щеп́а(а), така́ й я́блуна (Приказка)].

Прищепи́ть, *см.* **Прищепля́ть**.

Прищепленье – щепіння, прищі[є]плювання, *оконч.* прищеплення.

Прищеплять, прищепить – щепити, прищі[є]плювати, прищепити (бросток до дерева), (*во множ.*) поприщі[є]плювати. **Прищеплённый** – прищеплений.

Прищур – жмурко (*общ. р.*).

Прищуривание, прищурение – мру́жіння, примру́жування, прищур[л]ювання, прижмурювання, приплю́щування; (*об одном глазе ещё*) приска́лювання, заска́лювання, *оконч.* примру́ження, прищур[л]ення, прижму́рення, приплю́щення, приска́лення, заска́лення (ока, очей).

Прищуривать, прищурить *глаз, глаза* – мру́жити, примру́жувати, примру́жити, щур[л]ити, прищур[л]ювати, прищур[л]ити, прижмурювати, прижмурити, приплю́щувати, приплю́щити око, очі (*од одном глазе ещё*) приска́лювати, приска́лити, заска́лювати, заска́лити око. [Мружив очі проти блискучого сонечка (М. Вовч.). Клокнула язиком і лукаво прищурила око (Васильч.). Прищурив очі (Грінч.). Прижмурював очі і прислухався (Коцюб.). Приска́ливши око, дивився то на одного, то на другого (Черкас.). Одхиляє на бік голову й хитро заска́лює око (Васильч.).] **Прижмуренный** – примружений, прищур[л]ений, прижму́рений, приплю́щений; (*об одном глазе ещё*) приска́лений, заска́лений.

Прищуриваться, прищуриться – мру́житися, примружуватися, примру́житися, прищур[л]юватися, прищур[л]итися, прижмурюватися, прижму́ритися.

Прищурь. В -шурь и С -рюю – примружуючи, прищур[л]юючи, прижмурюючи, приплю́щуючи очі *и* примружуючись, прищур[л]юючись, прижмурюючись.

Приют – 1) (*действие*) притул (-лу), захист (-ту); 2) (*пристанище*) притулок (-лку), захист захисток (-тку), захистя, пристановище, прихилище, прихилок (-лку), примістя; (*убежище, притон*) приховок (-ховку). [Хто не мав уже примістя в селі, той вандрував уже насамперед, тут (Стеф.). О, степе мій, моє життя, мій раю, прихилок всіх моїх найкращих мрій! (Черняв.). Ой, там-же їм прихилище, сира земля приїмище (Чуб. V)]. *Нет ему нигде -та* – нема йому ніде притулку, захисту, захистку, пристановища *и т. д.* *Давать, дать кому*

приют – давати, дати притулок, захист, захисток *и т. д.* кому; *срв. Приютить*. [Нащо ви мене годуєте? захист даєте, пристановище? (Мирн.). Ні холоду, ні голоду, ні болісті тяжкій я у себе в хаті захистку не давала (Кониськ.).] *Искать -та* – шукати притулку, пристановища, захисту *и т. д.* де. [Іде бідний дорогою, притулку шукає (Рудан.).] *Находит, найти приют*

где – знаходити, знайти притулок, захист, захисток, пристановище *и т. д.* де; *срв. Приютиться*. [Де мені знайти той захист? (Г. Барв.). Де подітись на ніч, де знайти теплий захисток? (Єфр.). Він не знайшов ніде інде притулку (Дніпр. Чайка). Де ви знайшли собі пристановище? (Неч.-Лев.)]. **Детский приют** – дитячий притулок (захисток), притулок (захисток) про дітей, дитячий дім. [Спорудили ми захисток про дітей (Кониськ.).] **Приют для сирот** – притулок (захисток) про сиріт, сирітський дім. *Приют для престарелых, для инвалидов* – шпиталь про старих, про інвалідів. **Приют-ясли** – дім про (для) немовлят.

Приютить кого – прихистити, пригорнути, притулити когo, дати кому притулок, прихилище *и т. д.*, *см. Приют*. [Одна дитина тільки з шістьох зосталася, – і того ніде притулити і прогудувати (Г. Барв.).] *Он -тил меня у себя во время моего несчастья* – він прихистив мене в себе за мого лиха. **-тить как гостя** – пригостити когo. [Степана, по давній приязні до його батька, хотів-би пригостити в себе в хаті (Л. Укр.)].

Приютиться где, у кого – прихиститися, прихилитися, пригорнутися, притулитися, (*образно*) причалитися, приякоритися де, у когo, до когo. [Де сирота безрідний притулиться, де захисток собі знайде? (Грінч.). Де я прихилюсь і де подінуся на світі (Шевч.). Лихо, люди, всюди, лихо, ніде пригорнуться (Шевч.). До когo-ж йому приякоритися? – до мене (Борз.)].

Приютный – захисний.

Приютский – притулчанський, захистянський; шпитальний. **-кий мальчик, девочка** – хлопець, дівчина з дитячого притулку (захисту, дому). **-кий старик, старуха** – шпитальний

дід, шпитальна баба, см. **Приютянин, -нка.**

Приютянин, приютянка – притулчанин (мн. -чани), притулчанка, захистянин, захистянка; (из дома для престарелых) шпитальний, шпитальна.

Приязненно – приязно, ум. приязненько, приязельно. [А по другіх сѣлах то лю́ди жию́ть як бра́ття згідно, приязно (Франко). Живемо ви оттакеньки приязненько собі (М. Вовч.)].
Относятся -но к кому – приязнувати ко́му.

Приязненный – приязний, приязельний, прихильний; *срв.* **Благосклонный, Дружественный.** [Сусідочки приязненькі, родина недалечко, незабаром і раду знайдеш, і пора́у (М. Вовч.)].

Приязнь – приязнь, приязельність (-ности), приязельство, прихильність. [Нема́ на світі правдіво́ї приязні, ані правдівих приязелів (Франко). Далі йдуть слова... з ду́хом приязельства до чолові́ка і пошанова́ння до артисти (Кониськ.)].

Приязель, -ниця – приязель, приязелька; (*фамил.*) друзя́ка, панібра́т, посѣстра. [По́ки ща́стя плу́жить, по́ти приязель служи́ть (Номис). Є у мене сусідонька, добра́ приязелька (Чуб. V). Е, та й дурний-же ти, панібра́те (Номис). Кобись такий до роботи, який до посѣстри (Гол.)].
Закадычный -тель – щірий приязель, крѣвний друзя́ка (*м. р.*); *срв.* **Друг, Подруга.**
Сделаться -лями – заприятелива́ти, заприязнитися, поприятелива́ти, потоваришувати, приязелями ста́ти, здружитися з ким; *срв.* **Подружить, -ся.**

Приязельски – по-приятельському, приязельно, приязно.

Приязельский – приязельський, панібра́тський; (*доброжелательный*) приязельний. **-кие отношения** – приязельні відно́сини, приязелюва́ння, приязнь, панібра́тство, товаришува́ння. [Це було в початку нашого приязелюва́ння (Крим.). З кожним зайде, а ні з ким до приязні не доходить – такі вже лю́ди (Свидн.)]. *Входит, войти в -кие отношения* – зізнаватися, зізна́тися, заприятелива́ти, потоваришувати, приязелями ста́ти з ким. [Зізна́вся мировий з попом (Волинь)]. *Быть, находится в -ких отношениях* – приязелювати, товаришувати, товаришити, товари́ство водити з ким. [Товаришували ми з Хо́мою, що аж любо: чи бувало в ліс по дрóва, чи в очерѣти зо стрільба́ми на качки, чи до та́нцю, чи й до дру́гого діла – оба́ та й оба́ (Франко). Чорт товари́шить з міро́шником (Куліш)]. *Разрывают, разорвать -кие отношения* – поривати, порвати приязелюва́ння (приязнь), розбратуватися, розбрататися з ким, розбрат узяти з ким.

Приязельство – приязелюва́ння, приязнь, панібра́тство, товаришува́ння. *Водит -во, см.*

Приязельский (*Быть в -ких отношениях*).

Приятие, см. Принятие.

Приятно, нар. – приємно, любо, мило, утішно, со́лодко, приязно. [Гляди́ш на не́ї – і о́чам приємно (Франко). Любо й не́ньці (*матери*), як дити́на в че́сті (Номис). Слова́ такі без кра́ю мило почути з любих уст (Самійл.). Втішно було́ мені добре́ слово́ почути (М. Вовч.). Тоді так приязно моли́лось (Шевч.)]. Он **-но говорит** – він приємно гово́рить. *Это -но* –це приємно. *Не всякую правду -но слышать* – не вся́ку правду приємно (любо, мило) слухати. **-но видеть, посмотреть** – приємно (любо, мило, утішно) бачити, подивитися, поглядіти. [У люде́й діти – любо поглядіти (Номис). На тебе́ дивитися мило (Метл.)]. *Как -но вспоминать* – як приємно (любо, втішно, со́лодко) згадувати що, про що. *С ним -но говорит* – з ним приємно розмовляти. *Так -но дремлетя под утро* – так со́лодко дремається перед сві́том. *Вдвоём нам было бы -нее идти* – удво́х нам охитні́ше було́-б іти.

Приятность – 1) (*свойство*) приємність, любість, милість, утішність (-ности). **-ность погоды, ощущения** – приємність пого́ди, відчува́ння; 2) (*удовольствие, услада*) приємність, любість, вті́ха, уподо́ба, насоло́да. [Велику́ приємність (вті́ху) це мені зробило. Люба́цькі часи! Герман і досі зга́дує про них з уподо́бою (Франко). Якась любість вбачати усмі́х тих очей, що тебе́ спали́ли (Зіньк.)]. *Находит -ность в чём* – смакува́ти в чо́му. [В ті́м па́ни браку́ють, в чо́м убо́гії смаку́ють (Номис)].

Приятный – приємний; любий, мільий, солодкий, утішний, приязний; (*угодный, нравный*) угідний, уподібний, люб'язний. [Наче вітерець шелесне в листі, – така й його була приємна й тиха мова (Г. Барв.). Романюки приємні люди (Кам'ян.). До любої праці любо й братися. Праця бо́гові, як і молитва, мїла (Самїйл.). Що то за втішні та швидкі тії харківські молодиці (Стор.). За столом ведеться бесіда утішна (Федьк.). Буває, що з бідною приязніше шматок хліба з'їсти, ніж з багатою (Костом.). *Не всё -ное полезно* – не все приємне на користь. *-ная погода* – приємна по́года. *-ный вкус, запах, цвет, звук, голос* – приємний смак, (за)пах, колір, звук, го́лос. *-ное чувство* – приємне, втішне, солодке почуття. *-ные вести, новости* – приємні, втішні вісті, новини. *-ная беседа* – приємна, люба, втішна розмова. *-ная неожиданность* – приємна, мїла несподіванка. *-ные мысли, воспоминания* – приємні (втішні, солодкі) думки, спомини. *-ный человек* – приємна, мїла людина. *-ные моему сердцу люди* – любі, мїлі моєму серцю люди, люб'язні мені люди. *Кому что -но* – ко́му що до вподоби (до любости, до любови), ко́му що вподібне. Считаю *-ным долгом* – за приємний (за мільий) обов'язок, за приємну (за мїлу) повинність уважаю.

Приятствовать кому, чему – прияти, сприяти ко́му, чо́му. [Кажуть люди: кіт прияє до́му, а собака не прияє, бо кіт усє, що спїйме, тягне додому, а собака з до́му (Звин.).]

Про, предл. с вин. пад. – 1) про ко́го, про що, для ко́го, для чо́го; (*ради чего*) задля ко́го, задля чо́го. [Беріг про свято, та в будень з'їв (Приказка). Мати в запасі про чорний день (Ум.). Прошу́ суда – нема́ судді про мене (Куліш)]. *Запастись нужным про домашний обиход* – запастися всім потрібним для хатнього вжитку, про хатній ужиток. *Не про нас писано* – не по нас (не для нас) пісано. *Про себя* – про себе, в собі; (*мысленно*) подумки. *Бормочет что-то про себя* – бубонить щось сам до себе. Думать *про себя о чём-нибудь* – думати собі, ма́ти собі на думці, мо́вити собі на думці. *Рассуждать про себя о чём-л.* – міркувати собі про що, міркувати подумки про що; 2) про ко́го, про що, за ко́го, за що; *срв. О, об.* [Про (за) вовка помовка, а вовк у хату (Приказка)]. *Говорит про кого-л.* – говорити про ко́го, за ко́го.

Проахать – проохкати, проахкати.

Проанализировать – проаналізувати, заналізувати.

Проба – 1) проба, спроба, спїток (-тку), спит (-ту), (*реже*) (с)пробунок, (*гал.*) стрібунок; (*отведывание*) (с)куштунок, покуштування; *срв. Испытание, Опыт.* [Напад сей був тільки пробою; по весні другого року татарва задумала поход усіма своїми силами (Куліш). Зірвали в чужому саду кїльки ягід на спит (Черн.). Жїто пускає сорок сте́бел житїна: спїток був у мене (Борз.). *Делать пробу* – робити пробу, спробу, спїток *и т. д.* чо́му, брати на спробу, на спїток що. *Делать -бу машине* – брати машину на спробу (на спїток, на спробунок). *Давать, брать, взять что-л. на пробу* – давати, брати, взяти на (с)пробу, на спїток, на спит, на спробунок, (*только о с'естном*) на (с)куштунок що. [Вїзьму оцієї заполочи на спїток – яка буде. Оце сотня яблук на продаж, а одно дай на куштунок лю́дям (Харк.). *Для -бы* – для проби, для спїтку, для стрібунку. [За минуточку ми цілий приколоток соломи для стрібунку порїзали (Франко)]. *-ба драмы, комедии* – проба драми, комедії. *-ба голосов* – спїтування, проба голосів; 2) (*образец*) проба, зразок (-зка), зразець (-зця). [Взяв пробу (зразок) пшениці]. *Первые литературные -бы* – перші літературні спроби (починки); 3) проба. [Срібло 84-ої проби].

Пробавление – (*времени*) га́яння, марнува́ння; *оконч.* зга́яння, прога́яння, уга́яння, змарнува́ння часу.

Пробавлять, пробавить – (*время*) га́яти, зга́яти, прога́яти, уга́яти, ба́вити, пробавити, марнува́ти, змарнува́ти (час). [Прога́яв (змарнува́в) час по-дурному]. *-вил меня до вечера* – дога́яв мене до вечера.

Пробавляться, пробавиться чем – 1) пробува́тися, перебува́тися, перебу́тися чим. [Наш брат українець найбільш тільки самими журна́лами пробува́ється (Куліш). Важко було́ самим пшоно́м перебува́тися. То тим, то сим перебу́вся, поки заробив на ліпший прожиток]; 2) (*о*

времени) гая́тися, зга́яться, прога́яться, марнува́тися, змарнува́тися. [Багато́ часу́ марно́ гаеться. Тут тільки́ час марнується́, а діло́ не робиться́]. *Время -вилось и не заметили его* – час непомітно мину́в, час і не змигну́вся; 3) (*где*) баритися, забаритися, гая́тися, прога́яться, ба́витися, проба́витися де.

Пробаклу́шить, пробаклу́шничать (*век*) – пробайдикува́ти (вік).

Пробалагу́рить – пробазікати, протеревенити (якийсь час).

Пробалты́вание – збóвтування (час від часу).

Пробалты́вать, проболта́ть – 1) (*жидкость*) збóвтувати, сколо́чувати (час від часу) що, збóвтати, сколотити що; побóвтати, поколотити якийсь час що; *срв.* **Взбалты́вать**; 2) пробазікувати, пробазікати, протеревенити якийсь час; *срв.* **Болта́ть** 3; 3) *см.*

Пробалты́ваются и Выбалты́вать 2. Проболтанны́й – збóвтаний, сколо́чений.

Пробалты́ваются, проболта́ться – проговору́ватися, проговоритися, пробóвкуватися, пробóвкнутися (словом), прохóплуватися, прохóпитися словом; пробалакува́тися, пробала́катися, проязичитися про що, ви́язичити що. [Говори́, та не проговору́йся (Приказка). Яко́сь я пробóвкнувся про ва́шу спра́ву. А ви оце́ бала́кали з тим лука́вим Головане́м та й проязичили́сь (Харківщ.). Убили́ та й ви́язичили (Лебед. п.)].

Пробараба́нить – проб[т]араба́нити, пробубніти.

Пробег – 1) пробі́г, перебі́г (-гу); 2) (*расстояние между двумя пунктами*) перебі́г (-гу), перегі́н (-гону).

Пробегáние – пробі́гання.

Пробегáть, пробежа́ть – 1) пробі́гати, пробі́гти, перебі́гати, перебі́гти, убі́гати, убі́гти; (*только о времени: протекать*) збі́гати, збі́гти. [Дне́нь так швидко́ пробі́жить, як часино́чка. Час перебі́г нам швидко́. Серед пра́ці збі́гали́ літа́ (Єфр.)]. *Он -жал это расстояние в полчаса* – він перебі́г цю відстань за півгодини́. *Поезд -гаёт вёрст пятьдесят час* – поїзд убі́гає версто́в п'ятдесят за годину. *-жать через улицу* – перебі́гти вулицю. *-жать по улице* – перебі́гти вулицею. *Уже сотню вёрст -жали* – уже со́тню версто́в убі́гли (пробі́гли). *У меня мороз по коже -жал* – по мені́ холо́д перебі́г, мене́ мов сні́гом обсі́пало, мене́ ніби́ морозом поті́сло. *-жать с топотом* – протопоті́ти. *-гать, -жать мимо кого, чего* – пробі́гати, пробі́гти повз ко́го, повз що́, мину́ти, (по)мину́ти ко́го, що́. *Задумчивость -жала по лицу его* – заду́ма промайну́ла в ньо́го на облі́ччі; 2) (*бегло прочесть*) перебі́гати, перебі́гти (очима) що́. [Перебі́гає очима́ засія́ні дрі́бним писання́м сторі́нки (Васильч.)].

Пробегáть – 1) пробі́гати, ви́бігати. [Ви́бігаєш за́ день версто́в з два́дцять на тих побі́геньках]; 2) (*упустит бегая*) пробі́гати. [Пробі́гав ти свій обі́д, тепе́р дожида́й вече́рі (Харківщ.)].

Пробегáться – пробі́гатися, ви́бігатися, (*о мног.*) пови́бігуватися. [Ви́бігався до́бре, аж чу́б мо́крий. Ді́ти пови́бігуютьса́, – за́раз їсти про́сять (Звин.)].

Пробедство́вать – пробі́дува́ти, пробі́дкатися, ви́бідувати. [Ви́бідував ти́ждень (Грінч.)].

Пробежа́ться – пробі́гтися. [А ну́ лиш пробі́жись на башта́н по каву́ні (Харківщ.)].

Пробел – прога́лина, прога́льовина. [Проха́ємо всіх чита́чів ста́витись ви́бачливо до тих прога́лин і хи́б, запобі́гти яки́м ми не змо́жемо (Н. Рада)].

Пробели́вать, -ся, пробели́ть, -ся – ви́білювати, -ся, ви́білити, -ся, бі́лити, -ся, побі́лити, -ся, бі́лувати, -ся, побі́лувати, -ся. **Пробеленный** – ви́білений, побі́лений, побі́лований.

Пробелка – ви́білювання, бі́ління, бі́лування.

Пробеседо́вать – прогомони́ти, проговори́ти, пробала́кати, на розмо́ві пробу́ти з ким.

Пробивáние, пробивка – пробивáння.

Пробивáть, пробить – 1) пробива́ти, пробі́ти; (*тяжёлым ударом*) прова́лювати, прова́літи. [Голо́ву йому́ пробі́то (прова́лено). Во́да пробі́ла гре́блю]. *-бить стену ядром* – пробі́ти (прова́літи) му́р набо́єм. *-бить себе что-л. (наткнувшись на острие)* – пробі́ти собі́ що́, пробі́тися на що́. [Буга́й погна́вся за соба́кою та й пробі́вся на кі́лок (Мирн.)]. *-бить дорогу*

– прокласти, пробіти, проломити, доро́гу, сте́жку; 2) ви́бити, продзвони́ти. *Часы -били семь* – годинник ви́бив (продзвонив) сьому годину, дзигарі ви́били сьому годину. *-били зорю* – ви́били зорю. *-бил последний час чей* – останній час прийшо́в на ко́го, на що. [Ударив грім великої світової війни, і на украї́нство прийшо́в, здава́лося, останній час (Єфр.)]. *-бил мой (его) час* – прийшло́ моє до мене́ (його́ до його́). *-бить заклад* – програ́ти заклад. **Пробитый** – пробітий; (*тяжёлым ударом*) прова́лений.

Пробива́ться, пробі́ться – 1) *страд.* – пробива́тися, бу́ти пробі́тим чим; (2) (*сквозь что*) пробива́тися, пробі́тися крі́зь що. [На сході почало́ пробива́тися крі́зь хмари сонце (Грінч.). До неба́ не підско́чиш, крі́зь зе́млю не проб'е́шся (Номис). Пробі́лася я на яку́сь поляну, аж там люде́й ціла́ тьма (Г. Барв.)]. *-ся сквозь кусты, тростник, трущобу* – пробива́тися, пробі́тися, дер́тися, продер́тися, ломі́тися, проломі́тися ку́щами (чага́рями), очерета́ми, нетра́ми. [Ведмі́дь ломі́ться чага́рями]. *-ся по снегу* – рі́затися сні́гом. [Він од не́ї тіка́є, по по́яс сні́гом рі́жеться (Мирн.). Підня́лась ху́га; вже́ я саньмі́ рі́завсь, рі́завсь (Манж.)]. *-ся сквозь толпу* – пробива́тися, пробі́тися, протов́плюватися, протов́питися, проті́скуватися, проті́снутися, про́пиха́тися, про́пха́тися, про́штовхува́тися, про́штовха́тися крі́зь на́товп; *срв.* **Пробира́ться.** *-ся сквозь неприятельское войско* – пробі́тися крі́зь воро́же ві́йсько. *-ся сквозь стенку яйца (о цыплёнке)* – на́кльо́уватися, на́кльо́нутися; 3) (*показываться: о траве, посевах*) пробива́тися, пробі́тися, ви́бива́тися, ви́битися. [Молода́ трава́ пробива́лася з зе́млі. Молода́ зелена́ трави́ця з-під зе́млі ви́бива́лася (Грінч.)]; 4) (*о бороде, усах*) висіпа́тися, висіпа́тися, за́сіва́тися, за́сія́тися, ви́ходити, ви́йти. [Ву́сики ті́льки що висіпа́ються (Тесл.). Молоде́нький, ле́две за́сія́лися ву́си (Леонт.). У́сики ті́льки що ви́ходять (Борз.)]; 5) *-биться с чем или над чем (напр. с трудной задачей, с несговорчивым человеком и т. п.)* – про́морочі́тися, про́вовту́зитися з ким, з чим *и* ко́ло чо́го.

Пробира́ние – 1) (*растений*) прорива́ння, прорі́джува́ння; 2) прогорта́ння; 3) (*пробора*) проді́люва́ння; 4) (*холодом*) пройма́ння.

Пробира́ть, пробра́ть – 1) (*растения*) прорива́ти, прорва́ти, прорі́джувати, прорі́дити; 2) прогорта́ти, прогорну́ти. [Я солóму прогорта́ю, зе́рнята шука́ю (Пісня)]; 3) (*волосы на голове, пробор*) проді́ляти, проді́лити (воло́сся, проді́ль, ряд); 4) (*о ветре, холоде*) пройма́ти, пройма́ти. [Ві́тер холо́дний пройма́є (Харкі́вш.)]; 5) (*жури́ть кого*) грима́ти, нагрима́ти на ко́го, ви́читувати, ви́читати ко́му (мо́литву), карта́ти, ви́карта́ти, шпе́тити, ви́шпетати ко́го.

Пробранный – 1) прорва́ний, прорі́джений; 2) прогорну́тий; 3) проді́лений.

Пробира́ться, пробра́ться – (*сквозь что*) пробива́тися, пробі́тися, пробира́тися, бра́тися, пробра́тися, продира́тися *и* дер́тися, продер́тися *и* продрати́ся крі́зь що, ши́тися, проши́тися крі́зь що, по́під чим. [Само́тній подоро́жній пробива́вся крі́зь непрогля́дний туман (Корол.). Коза́ки підстерега́ли татар на дні́прових пере́правах, щоб не пробра́лись на ру́ський бі́к (Кулі́ш). Поча́ли вони́ помі́ж тими́ ку́щами продира́тися (Грінч.). Га́дюка шила́ся в тра́ві. Струмо́к дзюркоті́в по ка́мінню, шився́ по́під осо́кою (Дн. Чайка)]. *Неприятель -рается лесом* – во́рог пробива́ється (ши́ється) лі́сом. *-ся ползком* – пла́стати, плазува́ти куди́. *-ся сквозь толпу* – продира́тися, продер́тися крі́зь на́товп, протов́плюватися, протов́питися, проті́ска́тися, проті́снутися, (*к кому, к чему; куда*) дотов́плюватися, дотов́питися до ко́го, до чо́го, куди́. *За теснотой нельзя -ся к кому, к чему* – за ті́ском не дотов́пишся до ко́го, до чо́го, дотов́пу нема́є до ко́го, до чо́го. *Срв.* **Пробива́ться, -ся укра́дкой куда, см.**

Прокра́дыва́ться.

Пробі́рер – пробі́рер (-ра), пробува́льний.

Пробі́рный – пробі́рний, пробува́льний. *-ный камень* – спробо́ний ка́мінь. *-ная палата* – пробі́рна, пробува́льна пала́та.

Пробі́тие – пробі́ття. *По -тии вечерней зари* – як ви́бито ве́чірню зорю́.

Пробі́ть, -ся, см. **Пробива́ть, -ся.**

Пробка – 1) ко́рок (-рка) (*ум.* ко́рочок, -чка), за́тичка, за́ткалка, за́ткало, за́ткальце (-ця).

[Нашо́ такий до́вгий ко́рочок заганя́ють у пля́шку – і не вітягнеш (Поділля). Затички́ бахну́ли, шампа́нське полило́сь у чарки́ (Неч.-Лев.)]. **-ка** *деревянная в бочке* – чіп (*р.* чопа́), чіпок (-пка́). **-ка** *из соломы* – діду́х или діду́ха. **-ка** *металлическая с нарезками и с глухой шляпкой для завинчивания горлышка в металлическом сосуде* – за́глушка (Яворн.). *Глуп как -ка* – дурний як пень; 2) (*загромождение*) захара́щення, запин (-ну).

Пробко́вый – корко́вий. **-вое** *дерево* – корко́вий дуб. **-вая** *подошва* – корко́ва підо́шва. **-вый** *пояс* – корко́вий пас.

Пробле́ма – пробле́ма.

Проблемати́ческий – проблемати́чний, здога́дний. **-чески** – проблемати́чно, здога́дно.

Проблеск – пробліск (-ку); про́світок (-тку). [Про́світки здоро́вої думки (Кониськ.)].

Показывается, покажется **-блеск** *чего* – пробліскує, проблісне щось. [Ча́сом проблісне надія на щось лі́пше (Харківщ.)].

Проблѣскивать, проблеснуть – пробліскувати(ся), проблісну́ти(ся), проліскуватися, пробліщати́ся. [У те́мному воло́сці прозира́є, пробліскує вже де-не-де срі́бло (Грінч.). Вода́ пробліскувала помі́ж осо́кою. Во́лос у мене́ вже срі́блом проліскується (Г. Барв.). Ти, міся́цю, пробліщайся (Чуб.)].

Проблудить и Проблуждать – проблукати́, протиня́тися.

Пробный – 1) спробо́ний [Спробо́ний ка́мінь]; 2) (*служащий образцом*) зразко́вий; 3) (*узаконенной пробы*) пробний.

Пробование – 1) спитува́ння, про́бува́ння, випро́бовува́ння; *срв.* **Про́ба**; 2) (*пищи*) куштува́ння.

Пробовать, попробовать, испробовать – 1) (*испытывать*) спитува́ти, поспита́ти, про́бувати, спробо́увати *и* попробо́увати, випро́бовувати, ви́пробувати, бра́ти, узя́ти на спі́ток, (*гал.*) трібува́ти, стрібува́ти що, (*диал.*) погляди́ти що чим. [Спи́тує ні́жка, чи те́пла вода́ (Грінч.). Нехай дурня́ми броди́ спіту́ють (Черк. п.). Одні́ з украї́нських дія́чів замо́вкють, другі́ тим ча́сом випро́бову́ють гру́нт у Галичи́ні (Єфр.). Погляди́в (поспита́в) па́льцем, чи те́пла вода́. Погляди́в за́ступом, чи тве́рдо копа́ти. Спробува́в перо́, як пи́ше. Як лі́зеш на дра́бину, не забудь ша́блі трібува́ти, чи ми́цні (Франко)]. **-вать** *свою силу, свои силы* – спитува́ти, поспита́ти, про́бувати, спробо́увати *и* попробо́увати, випро́бовувати, ви́пробувати *свою́ си́лу, свої́ си́ли*; 2) (*пытаться*) про́бувати, спробо́увати, спітува́ти, -ся, спита́ти, -ся *и* поспита́ти, -ся, робі́ти, зробі́ти спробо́у (що зробі́ти). [Спробо́ую да́ти історичний о́гляд, украї́нського пи́сьменства. Спи́тувався він жі́нку вмовля́ти, та не така́-то вона́ (М. Вовч.). Спи́тувала ще кі́лька разі́в натисну́ти на две́рі – не подаю́ться (Грінч.). Поспита́лися бу́ли не послу́хатися, – так де́ там. Уря́д спра́вді робі́ть кі́льки спроб, щоб се́лян захисти́ти (Доман.)]. **-вать** *на все лады* – усі́х спосо́бів бра́тися. **Попро́буй!** – поспита́йся, спробо́уй, ану! ану-ну! ану́ лиш! *Пусть -бует* – а хай лиш спробо́ує (поспита́є). **-вать** *силы в соревновании с кем* – про́буватися, попробо́уватися, стени́тися з ким. [Ти бі́гаєш, як жа́ден молдова́н не побі́жить, – попробо́уйся (Свидн.). Як дам, то на свій зрі́ст усе́ подві́р'я змі́ряєш. – Попро́буємся! – Та що тут про́буватися! (Свидн.). Стени́тися з нею́ бі́гти, да́к куди́! (Борз.)]; 3) (*отведывать*) куштува́ти, покуштува́ти *и* скуштува́ти, куша́ти, покуша́ти, спітува́ти, поспита́ти, Поку́шайте оцього́ яблучка. Поспита́йте борщу́: по-мо́єму на́че дуже́ кі́слий (Черніг.)]. *И -вать не дам!* – і лизну́ти не дам!; 4) (*переносно: изведать*) куштува́ти, скуштува́ти *и* закуштува́ти, спробо́увати, за́жити, поспита́ти. [Хто з ли́хом жарту́є, той його́ кушту́є (Номис). Скуштува́ла вже Орда́ коза́цької ка́ри (Рудан.) Не ба́гато чоло́вік закуштува́в правди́вої нау́ки, але́ яким-же-ж то іншим, сві́жим ду́хом ві́є від не́ї (Франко). Доводи́лося всього́ за́жити: і голо́ду, й холо́ду, й ли́ха вся́кого (М. Леви́цьк.). Поспита́вши го́ря, чи не пошану́ється (Осн. 1861)].

Прободать, пробости – проко́лювати, проко́лоти, простро́млювати, простро́мити, проштрикува́ти, проштрикну́ти. **Прободѣнный** – проко́лотий, простро́млений,

проштрикнутий.

Прободение – проколювання, простро́млювання; *оконч.* проко́лення, простро́млення. **-ние кишек, мед.** – прорив кишок.

Пробо́йна – пробо́йна, пробі́й (-бо́ю). [В широ́ких пробо́ях тих бойни́ць стирча́ли горла́сті жерла гарма́т (Мирн.). Шибки в ві́кнах поцві́ли; жалі́бно ві́тер свистав у їх чо́рні пробо́їни (Мирн.)].

Пробі́й – 1) (*действ.*) пробі́й (-бо́ю), *срв.* **Пробі́йка 1; 2) см. Пробо́йна; 3) (для замка)** ско́бель (-бля); (*для засова*) ку́на. [Витяга́є ско́бель, відчиня́є двері (Грінч.). Засови у ку́нах залі́зні важкі зави́щали (Куліш). Засови в ку́ни мі́цні повклада́ли (Куліш)].

Пробі́йка – 1) пробива́ння, *оконч.* пробиття́, пробі́й (-бо́ю); 2) *см. Пробі́йник.*

Пробі́йник – пробі́й (-бо́ю), пробі́вач, пробо́єць (-бі́йця), *ум.* пробі́йчик. [Це бо́ндарів молото́к і пробо́єць (Звин.). Для пробива́ння в залі́зних обру́чах діро́к ужива́ють пробі́йців і обжимкі́в].

Проболéть – прохворі́ти, прослабува́ти, пронеду́жати якийсь час. [Прохворі́в зо́ три ти́жні та й поме́р].

Проболта́ть, см. Проба́лтыва́ть.

Проболта́ться – 1) *см. Проба́лтыва́ться; 2) -ся без дела, см. Проба́клүшничать; 3) (в воде изв. время)* пробо́втатися, прохлю́патися, прохлю́постатися якийсь час.

Пробор – проді́ль (-ля), ряд (-ду).

Проборка – 1) *см. Проби́рание 1 - 2; 2) (нагоняй)* прочуха́нка, на́труска.

Пробормота́ть – проми́мрити, пробубо́ніти, промурмоті́[а]ти, пробурмоті́[а]ти, проворкоті́ти; му[и]ркнути, мугикнути; *срв. Бормота́ть. Пробормотанны́й* – проми́мрений.

Проборны́й – 1) пробі́рний, проби́раний; 2) проді́льний.

Проборо́ться – проборо́тися якийсь час.

Пробочник – пробцер, трибушо́н, (*гал.*) коркота́г.

Пробра́жничать – прогуля́ти, пропия́чити якийсь час.

Пробра́сывание – прокида́ння, *оконч.* проки́нення. *См. II. Пробра́сыва́ть.*

I. Пробра́сыва́ть, проброса́ть – 1) (*сквозь что, напр., землю, щебень сквозь грохот*) пересіва́ти, пересі́яти, перепуска́ти, перепустити́, перега́няти, перегна́ти на що; 2) (*некоторое время*) прокида́ти якийсь час. **Пробросанны́й** – пересі́яний, перепущений, пере́гнаний на що.

II. Пробра́сыва́ть, проброси́ть – 1) прокида́ти, проки́нути. [Не вмі́єш ти влуча́ти: зно́ву проки́нув]; 2) (*в игре в карты*) кидати́, кинути́ не ту карту. **Пробро́шенны́й** – проки́нутий, проки́нений. **-ться** – 1) прокида́тися, бу́ти проки́нутим; 2) *см. II. Пробра́сыва́ть 2.*

Пробра́ть, см. Проби́ра́ть.

Пробре́дить – прома́рити. *Он цело́ю но́чь -дил* – ці́лу ні́ч йому́ верзло́ся, ці́лу ні́ч усе плі́в щось.

Пробренча́ть – 1) пробря́зкати, пробря́зкоті́ти, пробря́жча́ти, продеренча́ти; 2) пробрі́нькати.

Пробрести́ и -бресть – пробри́[е]сти.

Пробрива́ние – прого́лювання, пробрива́ння.

Пробрива́ть, пробри́ть – прого́люва́ти, проголі́ти, виго́лювати, виголі́ти серед чо́го, пробрива́ти, пробрити́ що. **Пробри́тый** – прого́лений, виго́лений посере́дині, пробритий. [Па́тер з прого́леним ті́м'ям (Стор.)].

Проброді́ть – 1) проблукáти, протиня́тися, проволочи́тися якийсь час; (в воде) проброді́ти якийсь час; 2) (*о тесте в квашне*) укисну́ти; (*о вине, пиве и т. п.*) ви́шумуватися, ви́мусуватися. [Уже ро́щина вкисла, бері́сь мі́сити]. *Срв. Броді́ть.*

Проброса́ть, см. I. Пробра́сыва́ть.

Проброси́ть, см. II. Пробра́сыва́ть.

Пробрю́зжать – пробурча́ти, пробуркоті́ти, проворкоті́ти.

Пробст – пробст (-та).

Пробуджати, пробудити – пробуджати *и* пробуджувати, пробудити, будити, збудити когось, що. [Пробуджає свого пана (Чуб. V). Збудили мене зо сну. А збудити людський розум є в науки тільки сила (Грінч.)]. *Срв.* **Будити, Разбудити. -дити** кого *от сна, из забытья, задумчивости* – пробудити, збудити когось зо сну (*и* від сну), з забуття, з замислености, з задуми. **-ждати, -дити** в ком *чувства, наклонности* – будити, збудити, пробуджати, пробудити почуття, нахильності в ком (и в когось) до чого. [У мене це до вас збудило віру (Грінч.)]. **-дити** *из состояния апатии, косности кого (переносно) что* – пробуркати, розбуркати когось, що. [Розбуркали приспану народню думку (Грінч.)]. **-дити** *чью скорбь, воспоминания* – розбуркати, відживити чий горе, спомини. **-дити** *страсти* – збудити, розбуркати пристрасті в ком. **Пробуждённый** – збуджений, пробуджений; розбурканий, пробурканий.

Пробуджати́ся, пробудити́ся – (*от чего*) пробуджати́ся *и* пробуджувати́ся, пробудити́ся, збуджувати́ся, будити́ся, збудити́ся, прокида́тися, прокину́тися, прочина́тися, прочну́тися, розбуркувати́ся, розбуркати́ся; (*переносно ещё*) устава́ти, уста́ти, повстава́ти, повстати. [Снились якісь сні чудні – пробуджався, а пробудившись не міг пригада́ти, що сніфлюся. Прокинувся хлопець од снів золотих (Грінч.). Земля будилась (Коцюб.). На зорі-зорі я прочнулася (Шевч.). Київ був найзручнішим місцем, де-б могли прокинутись серед українців нові думки (Єфр.). Вербка вже розбуркалася і скрізь простягала, до сонця блідо-зелене лістячко (Грінч.). Потреба вищого бажання в серці встане (Самійл.). До життя знову сила устала (Грінч.). *В нём -дилась охота к чтению* – в ньому прокинулася охота до читання. *Подозрение -ждается во мне* – підозріння прокидається в мені, бере мене.

Пробудившийся, *см.* **Пробуждённый (Пробудити).**

Пробуждение – 1) (*действие*) пробудження, збудження. [Пробудження в ма́сах свідомости особистих прав (Доман.). Не стелено їй подушок для сну, не грали їй при збудженню музики (Франко)]; 2) прокид, просип, прочинок (-нку), пробудок (-дку). [Прокид від сну (Куліш). Одірваність од життя і прокид до його (Єфр.). Не можна сказати, щоб той хміль був без пробудку (Куліш)].

Пробуравливание, пробуравление – просвердлювання, *оконч.* просвердлення; проверчування, *оконч.* проверчення.

Пробуравливать, -ся, пробуравить, -ся – просвердлювати, -ся, просвердити, -ся, проверчувати, -ся, повертати, -ся, повернути, -ся, пробурчувати, -ся, пробуртити, -ся. [Ось де куля пробуртила ногу (Мир.)]. **Пробуравленный** – просвердлений, проверчений, повернений, пробурчений.

Пробурить – вісвідрувати, вісвердити. [Було вісвідрувано два колодізі завглибшки кожний в 250 стіп (Тутк.)].

Пробурлить – пробурхати, прохвилювати, провирувати, провиріти.

Пробушевать – 1) пробушувати, пробурхати; 2) *см.* **Пробуянить.**

Пробуянить – пробуяти, прошурбурити.

Пробывать, см. **Пребывать.**

Пробыть – пробути, перебути, вибути. [Місяців зо два пробу́ду на селі. Днів зо два або й зо три перебу́демо (М. Вовч.). Дев'ять років вибув він там у школі]. **-быть** *день где-либо* – перебути день де, переднювати де. **-быть** *ночь где* – перебути ніч, переночувати де. [У сіна день переднюю, у дочкі ніч переночую – так і живу]. **-быть** *условленное время* – вибути що; (*до конца срока*) добути чого. [Умовились ми, що вибуду я в його рік, і такі вибув. Грошей не дають наймитові, кажуть, щоб добув году]. **-быть** *известное время кем, чем* – вибути якийсь час ким, чим. [Вибув я там писарем чотири роки]. **-быть** *врачём* – пролікарювати; (*учителем*) провчителювати *и т. д.*

I. Проваживание – 1) *см.* **Провождение**; 2) водіння.

II. Проваживание – провозіння, перевозіння; см. **Провоз**.

I. Проваживать, провадить, стар. кого, что – спроваджувати, провадити когo, що; *срв.*

Отсыла́ть, Доставля́ть.

II. Проважива́ть, провади́ть – 1) (сопровождать), см. **Провожа́ть, провади́ть**; 2) (*водит*) водити (на прохідку), проваджувати, провадити, провести, поводити когo. Дети **-живаються** – дітей вoдять на прохідку.

III. Проважива́ть – провозити, перевозити; см. **Провози́ть. -ться** – провозитися, перевозитися.

Прова́л – 1) (*действ.*) прова́лювання, ува́лювання, *оконч.* прова́лення; (*сост.*) прова́л (-лу). [Прова́л страйку]; 2) (*провалившееся место*) прова́лля, яма, прі́рва, вивалисько. [Він у вивалисько впав, і як принесли, то ще харчав (Вінницький п.)]; 3) (*неудача*) провал (-лу); 4) **-ва́л тебе возьми!** – щоб ти запався! щоб і слід твій запався!

Прова́ляндать – (*время*) прога́яти, зга́яти, уга́яти, проба́вити, про[з]марнува́ти час; *срв.*

Проба́вить (Пробавля́ть). [Нічого не здобули, тільки час зга́яли (змарнува́ли)].

Прова́ляндаться – 1) (*провозиться*) проволово́дитися, промару́дити(ся) коло чо́го, з чим; 2) (*проштататься*) прошвендіяти, протиня́тися; (*пробаклушить*) пробайдикува́ти.

Прова́ливание – прова́лювання, ува́лювання чо́го.

Прова́ливать, прова́лить – 1) (*что*) прова́лювати, прова́лити що; (*кого, что куда*) ува́лювати, уваліти когo, що куди, (*о мн.*) попровалювати, поввалювати. [Прова́лиш стелю, ота́к гу́паючи. Пові́з нас по кризі та й ували́в у річку]. **-ли́ть дело, проект** – прова́лити справу, проєкт. **-ли́ть кому́ чере́п** – прова́лити, увалити чере́па, кому́. **-ли́ть кого́ на экзамене** – прова́лити (зрізати) когo на іспиті. **Прова́ленный** – прова́лений, увалений; (*на экзамене*) прова́лений, зрізаний; 2) (*мимо чего-л.*) просува́ти, просу́нути, проплива́ти, пропливти́ пла́вом (на́че плав) повз ко́го, повз що. [Юрба́ просу́нула (пла́вом пропливла́) повз на́шу ха́ту]. **Туча -ли́ла** – хма́ра просу́нула. **Прова́ливай!** – забира́йся (іди́) геть! забира́йся (іди́) здоров! [Зара́з мені забира́йся відси (Франко)]. **-вай мимо!** – забира́йся до дідька, к нечистому!

Прова́ливаться, прова́литься – 1) прова́люватися, прова́литися, ува́люватися, у[за]ва́литися, запада́ти(ся), запа́сти(ся), (*быстро очень*) шу́рхнути(ся), шуга́ти, шугну́ти, (*проломивши что-л.*) заломлюва́тися, заломі́тися, (*о мн. или местами*) попровалюва́тися, поввалюва́тися, позапада́ти(ся), позаломлюва́тися. [Сте́ля прова́лилась. Ой, не ходи́ по льо́ду; бо ували́вся (Мил.). Запада́є в зе́млю (Куліш). Обо́є запада́ються в зе́млю (Л. Укр.). Чом її грі́м не вбив, або зе́мля не запа́лася під не́ю? (Коцюб.). Рад-би був в тій хвилі запа́стися під зе́млю (Франко). На клу́ні соло́ма попровалюва́лась (Кониськ.). Серед ста́ву заломі́вся на тонкі́м ле́ду (Рудан.). Шу́рхнув у яму (М. Вовч.). Но́ги самі зігну́лись і шугну́ли в прова́лля (Коцюб.). **Под нога́ми -лась зе́мля** – під нога́ми запа́лася зе́мля (Коцюб.). **Дом -ли́лся** – ха́та запа́лася. **-ли́ться на льо́ду или под ле́д** – прова́литися, у[за]ва́литися, заломі́тися на льо́ду. **Хоть сквозь зе́млю -ли́ться** – хоч крі́зь зе́млю пі́ти. **Словно сквозь зе́млю -лє́я** – мов крі́зь зе́млю пішов (пропа́в), мов у зе́млю запався; як пійма́ поня́ла; як лиз злизав. **И где он -ли́лся?** – і де він запався, поді́вся? **Пропал, словно -ли́лся** – пропа́в, на́че (мов) запався (крі́зь зе́млю пішов). **Чтоб ему́ -тє́ся** – (не)хай він крі́зь зе́млю пі́де! щоб (бодай) він запався! щоб (бодай) він крі́зь зе́млю пішов! [Щоб він запавсь, той Рим (Куліш)].

Прова́лись! – іди́ к бісу! геть к бісу! згинь!; 2) **-ли́ться (на испытании)** прова́литися (на іспиті). [Друго́го дня мені тра́пилось гра́ти на сце́ні... я прова́лилась (Л. Укр.)]. **-лось наше́ дело** – прова́лилась (не вкипі́ла) на́ша справа́; 3) **-ли́ться** – завалі́тися, см. **Обру́шиться.**

[Ха́та завали́лася]. **Прова́лившийся** – 1) запа́лий. [А он запа́ла моги́ла (Тесл.)]; 2) що прова́лився (на іспиті); 3) що завали́вся (-лася), завалений.

Прова́лина, см. Провал 2.

Прова́лить, -ся, см. Прова́ливать, -ся.

Провальсіровать – провальсувати, протанцювати вальса.

Провалять – (сукно) звали[ля]ти (сукно); (некоторое время) провалити якийсь час (сукно).

Проваляться – (о вещи) провалітисся; (в постели) прокачатисся, вікачатисся. [Два тижні хвора прокачалася (вікачалася). Усю ніч прокачалася і таки не заснула (Харк. п.)].

Провансальський – провансальський. [Провансальська мова].

Прованський – прованський. **-ское масло** – прованська олія.

Проваривание – 1) уварювання, виварювання; 2) насмолювання, натирання смолою (дратви).

Проваривать, проварить – 1) уварювати, уварити; виварювати, виварити що; 2) (вереву, у сапожн.) насмолювати, насмолити, натирати, натерти смолою (дратву); 3) (известн. время) проварювати, проварити якийсь час. **Проваренный** – проварений, уварений, виварений; насмолений, натертій смолою. **-ться** – 1) уварюватисся, уваритисся, бути увареним. [М'ясо добре уварилось]; 2) насмолюватисся, натиратисся смолою.

Проващивание – навощування чого.

Проващивать, проващить – воскувати, навоскувати, повоскувати, вощити, навощувати, навощити. [Нитки навощуют]. **Провощенный** – (на)воскований, повоскований, навощений. **-ная бумага** – воскований, повоскований, навощений папір. **-ться** – воскуватисся, бути навоскованим, навощеним.

Провевание – 1) провіання; 2) (зерна) віання, віанка, (на веялке) млинкування (зерна).

Провевать, провеять – 1) (о ветре) провівати, провіяти. [Розкидаю всю одежу, нехай вітер провіва (Пісня). Куди віє, туди й провіває, козака молодого прохолоджає (Пісня)]. **-веять** (нек. время) – провіяти якийсь час; 2) (зерно) віяти, перевіяти, (на веялке ещё) млинкувати, перемлинкувати (зерно). **-веять** (известн. время) – провіяти, промлинкувати якийсь час.

Провеянный – провіяний; (о зерне) перевіяний, перемлинкований. **-ться** – 1) провіватисся, бути провіяним; 2) віятисся, млинкуватисся, бути перевіяним, перемлинкованим.

Проведение – 1) проведеноння, переведення, перепровадження когo через що, (дела) пере[про]ведення (справи), (неок.) про[пере]водіння и про[пере]водження, перепровадження; 2) (черты) проведеноння (ріси), (дороги) прокладення, (неок.) прокладання (дороги). **-ние, Проводка электричества, воды** – проведеноння, (неок.) провідіння и провідження електрики, води. **-ние выборов, мероприятий** – переведення виборів, заходів. **-ние в жизнь законности** – проведеноння в життя, заведення в житті, (осуществление) переведення законности; 3) (рукою) проведеноння, поведеноння (рукою) по чому; 4) (времени) проведеноння, (неок.) провідження и провідіння, перебування (часу) де, (непродуктивное) марнування часу, (в праздности) гуляння, (шутл.) святкування; 5) (обманывание) підведення, зведення, обдурення, ошукання, (неок.) підводження, зводження, обдурювання, ошукування когo (оттенки см. **Проводить**).

Проведенный, см. Проводить.

Проведывание – 1) довідування, дізнавання, допитування про що; 2) відвідування, навідування, провідування, перевідування когo.

Проведывать, проведать – 1) что, о чём – довідуватисся, довідатисся, дізнаватисся, дізнатисся и дізнавати, дізнати про що, перевідувати, перевідати, перезнавати, презнати що; см.

Разузнавать; (расспросить) допитуватисся, допитатисся про що. [Про сі наради довідалися шахтарі (Черк.). Коли-б моя матінка не дізнала (Чуб.). Перевідувала, перезнавала, шукала, аде нічого не придібала (Черемшина)]; 2) кого – відвідувати, відвідати, навідувати, навідати, провідувати, провідати, перевідувати, перевідати, (реже) довідувати, довідати в когo, навідуватисся, навідатисся, довідуватисся, довідатисся до когo; см. **Посещать, Навещать.** [Я взяв бриль і пішов у село провідати свою знайома (Кониськ.). Матінко моя, відвідайте мене (Метл.). Зайшов гостей довідать (Шевч.). Вона в мене не обідала, тільки мене перевідала (Пісня)]. **Проведанный** – 1) дізнаний; 2) відвіданий, навіданий, провіданий,

переві́даний.

Провезе́ние – (дейст. оконч.) провезе́ння, перевезе́ння.

Прове́ивание, см. **Провевáние 2**.

Прове́ивать, см. **Провевáть 2**.

Прове́ковать – (вік) звікува́ти, провікува́ти.

Про́верить, см. **Проверя́ть**.

Про́верка – пере́вірка, перевіря́ння, вивіря́ння, перелі́ка; см. **По́верка**. [Була́ в каза́рмі вночі пере́вірка (Мирн.). Без пере́вірки, чи так справді́ було́, як оповіда́ється (Єфр.). Пере́вря́ння раху́нків. Результа́тів тако́го вивіря́ння ми не зна́ємо (Грінч.).]

Про́верте́ть, см. **Про́вертыва́ть**.

Про́верте́ться – 1) см. **Про́вертыва́ться**; 2) пролі́зти; см. **Про́лэ́зь**, **Протесні́ться**; 3) (в прям. и перен. знач.) прокру́титися. [Прокру́тився на одній но́зі до́вго. Як устанеш удо́світа та до пі́зна й прокру́тишся і попо́йти гара́зд ні́коли (Катериносл.).]

Про́вертка, см. **Про́вертывание**.

Про́вертывание – просве́рдлюва́ння, прокру́чува́ння, прове́[і]рчува́ння.

Про́вертыва́ть, -ся, поверте́ть, -ся и поверну́ть, -ся – (бу́равом) просве́рдлюва́ти, -ся, просве́рдлити, -ся, прокру́чувати, -ся, прокру́тити, -ся, прове́[і]рчува́ти, -ся, поверті́ти, -ся, (о мн. или местами) попросве́рдлюва́ти, -ся, попрокру́чувати, -ся, попрове́[і]рчува́ти, -ся чим. [Цей ка́мінь не просве́рдлюе́ться]. **Про́верченны́й и про́верну́ты́й** – просве́рдлений, прокру́чений, про́верчений.

Про́веря́ть, про́верить – пере́вря́ти (ре́же пере́вря́ювати), пере́врити, виві́ряти, віві́рити, зві́ряти, зві́рити. [Істо́рик пови́нен дба́ти про пра́вду, а для того всі дже́рела одно́ одним пере́врити (Єфр.). Він захо́тів був віві́рити себе́ (Крим.). Я в свої́ому господа́рстві це до́бре пере́врів (Л. Укр.). Пере́врте раху́нки. Зві́рив на со́бі, що нема́ гірше, як води́ ви́п'єш з холо́ду (Грінч.).] **-рить свої́ми гла́зами** – на свої́ очі віві́рити що́ (зві́рити що́, пере́вритися в чо́му). **Про́веренны́й** – пере́верений, віві́рений, зві́рений. [Це вже зві́рена рі́ч, що це так було́ (Харкі́вщ.).] **-ться** – пере́вря́тися, віві́ря́тися, зві́ря́тися, бу́ти пере́верени́м, віві́рени́м, зві́рени́м.

Прове́с (недо́статок весе́) – 1) недо́вага, недо́ва́жка. **Фу́нт -са** – (на) фу́нт недо́ваги; 2) (ремня) провиса́ння (па́са).

Провеселі́ться – провеселі́тися, повеселі́тися, погуля́ти ве́село якийсь час.

Прове́сить, см. **Провешива́ть**.

Прове́сны́й – 1) (о весе: недо́стающі́й) недо́ва́жений; 2) (о ры́бе) в'я́лений.

Прове́сти, см. **Проводи́ть**.

Про́ветре́ть, -треться – 1) прові́тритися; 2) протря́хнути; см. **Проча́хнуть**.

Про́ветривание – прові́трюва́ння, виві́трюва́ння.

Про́ветрива́ть, про́ветрить – прові́трюва́ти, прові́трити, виві́трюва́ти, віві́трити, (о мн.) попрові́трюва́ти, повиві́трюва́ти що́. [Тре́ба прові́трюва́ти оде́жу (Н. Вол. п.). Прові́трити в со́бі задушли́ву атмосфе́ру (Єфр.). Тепе́р прові́трим тро́хи ска́рбівні на́ші за́тхлі (Кулі́ш). Прові́трити кі́мнату, ме́блі]. **Про́ветренны́й** – прові́трений, виві́трений. **-ться** – 1) (стр. з.) прові́трюва́тися, бу́ти прові́трени́м; 2) (осве́житьс́я на ветру́, возду́хе) прові́трюва́тися, прові́тритися. [Посиді́в він ще тро́шки, за ша́пку та з ха́ти. – До́бре, ду́маю со́бі, неха́й прові́тритьс́я (Кониськ.). І́дьте (в гости́ну), прові́трите́сь (Кониськ.);] 3) **-риться**, см.

Прове́треть.

Провешива́ние – 1) недо́ва́жува́ння; 2) виві́ря́ння (виско́м, шну́ром, важко́м); 3) (ры́бы, мя́са), см. **Провя́ливание**.

Провешива́ть, провесі́ть – 1) ско́лько, на ско́лько – недо́ва́жувати, недо́ва́жити скі́льки. [Крама́р на п'я́ть фу́нтів недо́ва́жив півфу́нта]; (утра́титъ весе́) прова́жувати, прова́жити 2) (сте́ну отвесом) виві́ряти, виві́рити (сті́ну виско́м, шну́ром, важко́м); 3) (ры́бу, мя́со), см.

- Пров'яливать, Пров'ялить. Пров'ешенный** – 1) недоважений; 2) вивірений (виском, шнуром, важком). **-т'ся** (*ошибиться в весе*) – помилятися, помилитися важивши.
- Провешивать, провешить** (*означить линию вежами*) – тичити, витичувати, витичити що.
- Пров'ешенный** – витичений.
- Пров'еять, см. Пров'еать.**
- Провиант** – харч (-чу, *м. р. и -чи, ж. р.*), харчі (-чів), провиант (-ту), о́корм (-му); *см. ещё*
- Провизия. Снабжение -том** – постачання харчу куди, кому́. **Поставщик -та** – постачальник харчу (харчів).
- Провиантмайстер** – харчовий комісар, завідувач харчами, провиантмайстер (-стра).
- Провиантский** – харчовий, провиантовий. **-ский склад** – харчова комора.
- Провидение** – (*славян.*) провидіння; *см. Предопределение.*
- Провидение** – прозирання. [Прозирання у внутрішню істоту речей (Єфр.). Дар прозирання (Куліш)].
- Провидеть** – прозирати, убачати, убачити, прознавати, прознати, провидіти; *см.*
- Предвидеть.** [В тумані майбутності ясно прозирають простелений перед нами шлях (Єфр.). Убачаючи їх мислі, сказав (Єванг.). Ти провидів, що люд буде гнись у ворожій тюрмі (Л. Укр.)]. **Провиденный** – убачений, прознаний. **-т'ся** – прозиратися, убачатися, бути убаченим, прознаним.
- Провидец, -дица** – прозирач, -рачка, (*славян.*) провидець (-дця), провидниця; *см. Пророк, Прорицатель.*
- Провизжать** – провищати, (*о собаке*) проскіглити, проскав(у)чати, проскавуліти, проскімлити, (*о свиньях*) прок(у)вікати (якийсь час).
- Провизионка** – харчова картка, провизионка.
- Провизия** – живність (-ности), харч (-чу, *м. р. и -чи, ж. р.*), харчі (-чів); *см. Провиант.* [І живність єсть – голодні не вмером (Грінч.). Підкова, обмисливши себе живністю, потяг на Запоріжжя (Куліш)]. **Запас -зии** – запас (-су). [Ой над Лиманом, над Сап'яном запаси держали (Грінч. III)].
- Провизор** – провізор (-ра). **-рский** – провізорський.
- Провизорный** – провізоричний. [Провізорична філософська теорія (Крим.)].
- Провиниться, см. Провиняться.**
- Провинность** – провіна, провінність (-ности). [Б'є за ко́жну провіну (Звин.). Кара́ли судом за провінність (Куліш)].
- Провинный** – провінний; *см. Винаватый, Виновный.*
- Провинциал, -ка** – провінціал, провінціялка.
- Провинциализм** – провінціалізм (-му).
- Провинциальный** – провінціяльний.
- Провинция** – провінція. [Ми живемо́ не в Київі, а на провінції. Пovoюва́ти австрійські провінції Винниченко ніколи не нахвалявсь (Н. Рада)].
- I. Провинтить** – програти, прогуляти у вінта́ що, якийсь час. **-т'ся** – програтися у вінта́.
- II. Провинтить, см. Провинчивать.**
- Провинчивать, -ся, провинтить, -ся** – прощрубівувати, -ся, прощрубувати, -ся, прогвинчувати, -ся, прогвинтити, -ся. **Провинченный** – прощрубований, прогвинчений.
- Провиняться, провиниться в чём, перед кем, чем** – провиняти, провинити, завиняти, завинити чим *и* що кому́, перед ким, перед чим, проти ко́го, проти чо́го, провинятися, провинитися, провинувачуватися, провинуватитися чим перед ким, кому́, проти ко́го, винним ставатися, статися чим перед ким, проти ко́го, (*проступаться*) проступати(ся), проступити(ся) чим перед ким, проти ко́го, (*согрешить*) согрішати, согрішити чим кому́, перед ким, проти ко́го, прогрішати(ся), прогрішити(ся) чим перед ким, проти ко́го; (*с оттенком шутки, насмешки*) прощпетитися, проброїти(ся), прощкодитися, прощкапитися

чим ко́му, про́ти ко́го, про́ти чо́го, перед ким, перед чим. [Тре́мтячі мов щось провини́ла (Л. Укр.). Не провини́в то́бі нічи́м (Куліш). Ве́лико провини́в перед дочко́ю (Грінч.). Що завини́в то́бі Сау́л безу́мний? (Л. Укр.). Мабу́ть мій ба́тько або ма́ти чим просту́пили (Г. Барв.). Прости, паноче! просту́пилась: я дале́бі дурна́ була́ (Котл.). От, пані, чим полко́вник ви́нен ста́вся (Грінч.). Ти нічи́м мені не со́грішив (Самійл.). Ти лю́биш її́, хоч вона́ й про́гріши́лась (Г. Барв.). Мо́же вони́ чим про́шпéтилися (Кониськ.). Йо́го жінка щось там про́броїла (Квітка). Хлопе́ць про́шко́дився (Грінч.). **-ни́ться** *чем кому* – провини́тися чим перед ким, провини́ти, завини́ти ко́му чим. [Коли́сь одно́ подру́жжя (*муж и жена*) провини́лось гріхо́м вели́ким (Л. Укр.). **Провини́вшийся** – 1) (*прич.*) що провини́в(ся), завини́в *и т. д.* чим; 2) **-ши́йся, -шайся** (*провинний*) – провинник, -ни́ця, провинний, -ви́нна, винува́тець (-тця), винува́тий, винува́та. [Провинни́ків-парубкі́в посади́ли в холо́дну (Неч.-Лев.). На провинний полк чека́є де́сь спéреду дивізі́я, що ма́є арештува́ти його́ й викона́ти при́суд (Васильч.).]

Провира́ть, провра́ть – брехні пускати, пустити, розголо́шувати, розголоси́ти. [Пускаю́ть брехні́, що скоро́ вже кі́нець сві́тові].

Провира́ться, провра́ться – 1) пробр́іхуватися, пробрехати́ся, убр́іхуватися, убрехати́ся; 2) (*неосторо́жно проговори́ться*) пробр́овкнутися (сло́вом), проязичи́тися, ви́язичити; *см.*

Проговори́ться, Пробалтыва́ться.

Провиса́ть, провисну́ть – провиса́ти, провисну́ти, прогина́тися, прогну́тися (посере́дині).

Провисе́ть – провисі́ти, ві́сити якийсь час, [Два́ дві сорочкі́ ві́сіли і не посо́хли].

Провладе́ть – провладати, проволоди́ти чим (якийсь час); *см.* **Владе́ть.**

Провлады́чествовать – проволодарюва́ти, пропанува́ти, прогосподарюва́ти якийсь час.

Провла́ствовать, см. Провлады́чествовать.

Провлачи́ть – проволочи́ти, проволокти́, протягти́ що; (*некоторое время*) проволочи́ти, проволокти́, протягти́, перетягти́ якийсь час. **-чи́ть** *жалкое существование* – проживо́тити, прони́діти.

Прово́д – 1) *см. Проведéние, Прова́живание 1 - 3 и Прово́ды*; 2) (*электрический*) (електри́чний) про́від (-вода; *мн.* проводи́), дріт (*р.* дроту́).

Проводи́мость, физич. – пропуска́льність, перепуска́льність, про́відність (-ности). **-мость** *тепла, электричества* – теплопро́відність, електропро́відність.

Проводи́мый, физич. – пропускну́й, перепускну́й, про́відний. **-мые** *меры, мероприятия* – перево́джувані заходи.

I. Проводи́ть, см. Провожа́ть.

II. Проводи́ть, провести́ или проведу́ть – 1) *кого куда, к кому, через что* – прово́дити, проведу́ти ко́го до ко́го, від ко́го (*напр.* від собак), (*перевесть*) перево́дити, переве́сти, перепрова́джувати, перепрова́дити ко́го через що, чим; (*дело*) прово́дити, проведу́ти, перево́дити, переве́сти (спра́ву де, через що); (*судно*) ве́сти, переве́сти, прово́дити, проведу́ти, перепрова́джувати, перепрова́дити (судно́). [Прові́в його́ через ха́ту. Прові́в повста́нців ярами́ в село́. Перепрова́див їх́ через кордо́н, через го́ри. Прове́сти (переве́сти) спра́ву в комі́сії, через комі́сію. Я веду́ цього́ дуба́ через поро́ги (Катериносл.). Ло́цман, що прово́дить байдакі́ (Грінч.). **Пленных -вели́ в лагерь** – полоне́них спрово́дили до та́бору. **-дите** *меня к секретарю* – проведу́ть (заведу́ть) мене́ до секретаря́; 2) *что* – (черту́) прово́дити, проведу́ти (рису́), (*дорогу*) прокла́дати, прокла́сти доро́гу (ко́лію) (*см. Проклады́вать*); (*воду, электричество и т. п.*) прово́дити, проведу́ти (воду́, електрику́ і т. п.); (*тепло, звук*) прово́дити, проведу́ти, перепуска́ти, перепу́стити (тепло́, звук); (*выборы, мероприятия и т. д.*), прово́дити, проведу́ти, перево́дити, переве́сти що (ви́бори, заходи́); (*осуществляют*) перево́дити, переве́сти що. [Переве́сти в оку́зі ви́бори до сі́льрад. Радя́нська вла́да перевела́ повне соціа́льне забезпе́чення всі́х тру́дящих (Азб. Ком.)]. **-ди́ть, -сти** *в жизнь что-л.* – прово́дити, проведу́ти в життя́, заво́дити, заве́сти в життя́, (*осуществляют*) перево́дити,

перевести що в життя, справдити що. **-дѣть роль** – проводити, провести роллю чию, когю.
-вести собрание, заседание, урок – провести, засідання, збори, лекцію. **-дѣть мысль, идеи** – проводити думку, ідеї. **-вести телефон, телеграф** – провести телефон, телеграф. **-дѣть границу** – класти, покласти, проводити, провести межу, (политич.) кордон. **-водитъ, -вести межу вокруг чего** – обмежувати и обмежувати, обмежувати и обмежити що. **-вести канал** – проводити, провести канал; 3) (допрагиваться) проводити, провести, (поводить) поводити, повести чим по чому, (с целью убедиться в чём-л.) глядіти, поглядіти, (гал.) смотрити, помотрити чим (напр. рукою, долонею) по чому. [Вона провела рукою по чолі (Л. Укр.). Рукою поводитъ по любові (Квітка). Посмотрів долонею по голих грудях (Стеф.)]; 4) (время) бавити, пробавити (час), бавитися, пробавитися, проводити, провести (час); (прожить, пробыть) перебувати, перебути, пробувати, побути (час). [Неспокійну ніч перебуло містечко перед святом (Коцюб.). Неминуче треба перебути літо де на селі (Кониськ.). Скільки часу ви перебули в дорозі?]. **Как -дите время?** – як проводите, бавите час? як минає вам час? **Вечер -ли мы весело** – вечір перебули ми весело. В гостях **-ли время приятно** – в гостях час звели гарно. **Где вы -ли праздники?** – де ви перебули свята? **Я -вёл день в библиотеке** – я перебув день у бібліотеці (книгозбірні). **Больной -вёл ночь покойно** – хворий перебув ніч добре, ніч хворому добре минула. **-дѣть время в чём** – проводити, провести час у чому, уживати, ужити час на що. **-дѣть время в трудах** – проводити час за працею. **-дѣть время в пьянстве, в кабаке** – переводити час на пиятику, висиджувати, (образно) днювати й ночувати в шинку (в корчмі). **Он -дит все дни на улице, на реке** – він увесь денечки на вулиці, на річці (перебуває). **-дѣть, -сти время непродуктивно** – марнувати, змарнувати час, переводити, перевести час марно. **-вести лето, зиму** – перебути літо, зиму, перелітувати, перезимувати де. **-дѣть праздник** – святкувати, відсвяткувати, пересвяткувати, (святки, сопряжённые с ритуалом) спроваджувати, опрова[о]дити свято. [Опровадили свято як годиться]. **-дѣть время с кем** – проводити час з ким; бавитися з ким. **-дѣть время в балах** – балювати; в праздності – святкувати, гуляти, згуляти, ледарювати; сидні справляти, вилежуватися, (насм.) бімбувати. [І часиночки не згуляє; усє в роботі (М. Грінч.). Вони святкувати люблять, а робота сама ніяк не хоче робитися. Бімбує, як жид у шабаш (Київщ.)]; 5) кого – (обманывать) підводити, підвести (подвести), зводити, звести, о(б)дурювати, о(б)дурити, ошукувати, ошукати, (хитростью) схитрити, охитрувати когю; см. **Обманывать**; (водитъ, длитъ время) водити, воловодити когю. [Пропади ти лучче сам, що нас усіх підвів (Рудч.). Він старий як світ, його не зведєш (Коцюб.). Та мене то не схитрити: знаю, чого хоче (Рудан.). О, що-ж робити, щоб і смерть саму перемогти, і долю одурити (Самійл.)]. **Суд -дил его с год, да ничего не сделал** – суд водив (воловодив) його з рік, та нічого не зробив. **Этого не -дѣшь** – цього не зведєш, не о(б)дуріш, не піддуріш и т. д. **В другой раз меня не -дут** – удруге мене не ошукають, не обдурять, не підманять.

Проведённый – 1) проведений, переведений, перепроваджений через що, до когю; 2) проведений, прокладений; переведений; 3) (о времени) проведений, перебутий, побутий, ужитий на що, (непродуктивно) змарнований, (в праздності) згуляний; (о празднике, торжестве) відсвяткований, пересвяткований, опроваджений. [Дев'ять місяців, побутих у тюрмі, були для мене тортурою (Франко)]; 4) (обмануемый) підведений, зведений, обдурений, піддурений, ошуканий, охитрований.

Проводиться, проведись – 1) проводитися, переводитися, перепроваджуватися, бути проведеним, переведеним, перепровадженим; (о дороге) прокладатися, бути прокладеним. **В школе -дятся новые методы преподавания** – у школі переводять нові методи навчання; 2) (о времени) проводитися, уживатися, бути проведеним, ужитим, перебуватися, перебутися.

Проводка – 1) см. **Проведение**. **-ка электричества** – проведення електрики, устаткування електрикою; 2) см. **Проваживание**. **-ка лошадей** – провадження коней; 3) (предмет) устаткування, снасть (-ти). **Электрическая -ка** – електричне устаткування, -на снасть.

Проводник – 1) (*провожатый*) *проводір* *и* *поводір* (-ря), *проводар* *и* *поводар* (-ря), *вожай* (-жая), (*в свад. обр. и вообще*) *провідник* (-ка), (*только слепых*) *поводач*, *п(р)оводатар* *и* *-тир* (-ря), *повожатий*, *старчовод* (-вода). [Горе вам, проводирі сліпі (Єванг.). Вона тихо пішла в хату за матір'ю, наче сліпий за поводитирем (Неч.-Лев.). Дай вожая, щоб нас до моря допровадив (Мкр.). Ти провідник, веди нас в римський табор (Куліш)]. **-ник поезда** – провідник поїзду; 2) (*чего*) провідник чого. [Повинні були стати за носителів та провідників європейської культури (Корол.)]; 3) (*о вещи*) провідник чого. **-ник тепла, света** – провідник тепла, світу (світла).

Проводница – 1) *п(р)оводирка*, *п(р)оводарка*, *п(р)оводатарка*, (*в свад. обр. и вообще*) *провідниця*, (*только слепых, нищих*) *старчоводка*. [Ой, дай мені провідницю, – хоч сестрицю (Пісня)]; 2) *провідниця* чого.

Проводничий – *п(р)оводи[а]рський*, *проводатарський*, *провідницький*.

Проводной, проводной – 1) (*проведенный*) *проведений*; 2) *провідний*. **Проводная неделя** – *провідний* тиждень.

Проводы – 1) *проводи* (-від *и* -дів), *проводіння*. [Гості що-дня одні виїздили, другі приїздили; що-дня були й проводи й стрічі (Стор.)]. **-ды покойника** – проводи небіжчика. **-ды весны** – проводи весни; 2) (*Фомина неделя*) *проводи* (-від). [То було на самі проводи (Харк. п.)].

Проводящий – *провідний*. **-щая ткань (бот.)** – *провідна* тканина, матерія.

Провождение – 1) *проводи* (-від), *проводіння*, *опроводжання*, *випроводжання*, *відпроваджування* кого; 3) *виряджання*, *випроводжання* *и* *випроваджування*, *проводжання* кого.

Провожатый, -тая – (*сопровождающий кого куда*) *провожатий* (-того), *провожата* (-тої), *супровідник*, *-ниця*, (*спутник*) *сопутник*, *сопутниця*; (*проводник*), *см. Проводник 1, -ца 1*. [Я-б спокійніший був, якби з тобою був провожатий (Л. Укр.)].

Провожать, проводить – 1) *проводити* *и* *проводжати*, *провести*, *опроводжати*, *опроводити*, *випроводжати*, *випроводити*, (*отвести*) *відпроваджувати*, *відпровадити*, (*обычно немного*) *надводити*, *надвести*, *підводити*, *підвести* кого куди. [Лукаш провів мене за царину (М. Вовч.). Ой, хто мене молодую проведе додому? (Пісня). Нагодую, на дорогу дасть і випроводить за село (Квітка). Я вас опроводжу аж додому (Квітка). Відпровадьте мене туди горами (Франко). Надвела трохи вулицею (Л. Укр.). Я вас надведу аж додому (Крим.). Підемо, підведу тя (*тебя*) за село (Франко)]. **Я -дил его в город** – я провів (надвів) його до міста. **-жать взглядом** – *проводити* поглядом, очима кого; 2) (*из дому; со двора*) *виряджати*, *вирядити*, *випроводжати* *и* *випроваджувати*, *випроводити*, *проводжати* (*спроводжати*) *и* *проводити*, *провести* кого. [Виряджала в світ мене матінка (Рудан.). Її в дорогу виряджали сестриці, подруги й брати (Самійл.). Спроводжала мати доньку в чужу стороньку (Пісня). Проводжала сина мати (Шевч.). Провела я синочка свого у військо]. **Мать -дила сына на войну** – мати вирядила сина на війну.

Провожаться – *проводитися*. [Вона пішла мене провести, тоді завернулись і я її провела; а тоді знов вона мене, та так і проводилися до півночі (М. Грінч.)].

Провожающий – 1) хто *проводить*, *опроводжає*. **-щие** – *провід* (-воду). [Який великий провід за новобранцями йде (М. Грінч.)]; 2) хто *виряджає*, *проводжає*, *випроводжає*; *см.*

Провожать.

Проводят время, см. II. Проводить.

Провоз – *провіз*, *перевіз* (-возу). [Купити недорого, та за провіз (перевіз) платити багато. Перевіз краму через кордон].

Провозвестие – *провіщення*, *провість* (-ти), (*провозвещание*) *провіщання*. [Це вже нового співця радісне провіщання (Єфр.). Здалека море хвилі золотії шле наче провість волі і надії (Л. Укр.)].

Провозвеститель, -ница, см. Провозвестник, -ница.

Провозвеститель, -нича – 1) провісник, провісниця; *см.* **Прорицатель, Предсказатель, -нича**. [Згадай провісника журби та горя (Черн.). Провісники національного відродження (Єфр.)]; 2) *см.* **Глашатай**.

Провозвещание – провіщання.

Провозвещать, провозвестить – 1) провіщати, провістити, (*возвещать*) возвіщати, возвістити; (*прорекать*) прорікати, проректи що кому. [Письменство стає йому за ту зірницю, що близький світ сонця провіщає (Єфр.). Святу правду на землі і прорікали й розп'ялись за воленьку (Шевч.)]. **Провозвещенный** – провіщений, возвіщений, проречений; 2) *см.* **Оповещать, Оглашать**.

Провозвещение, см. **Провозвестие**.

Провозгласитель, -нича – оголошник, оголошниця, оповісник, -нича чого (*напр.* радості, миру).

Провозглашатель, -тельница – 1) проголошник, -нича; 2) *см.* **Провозгласитель**.

Провозглашать, провозгласить – 1) *что* – проголошувати, проголосити, оголошувати, оголосити, виголошувати, виголосити, оповіщати, оповістити, (*возглашать*) викликати, викликнути що кому; *см.* **Возвещать, Оглашать, Обнародовать**. [Буржуазна демократія на словах проголошувала низку свобод (Касян.)]. **-шать кого** – вихвалити, виславляти кого. **-шать кому похвалы** – проголошувати хвалу (похвалу) кому. **-шать имя чьё** – проголошувати ім'я чие; 2) *кого кем, чем* – проголошувати, проголосити, окл[р]икати *и* окл[р]икувати, окл[р]икнути. [Проголошено його полковником. Гляди, ще й консулом його окличуть (Куліш). Черевань уже окрикував Сомка гетьманом (Куліш)]. **Провозглашенный** – 1) проголошений, оголошений, оповіщений; 2) проголошений, окл[р]икнутий ким, чим.

Провозглашение – 1) проголошення, оголошення, оповіщення; *см.* **Возглашение**.

[Проголошення республіки]; 2) *кого чем* – проголошення, (*неок.*) проголошування, окл[р]икування кого ким.

Провозить, провезти или провезть – 1) провозити, провезти що куди, повз що, через що, (*перевозить*) перевозити, перевезти що через що, (*о мн.*) попровозити, поперевозити. [Повз наш двір провезли гармати. Кінь провіз ту вагу верстов зо дві (М. Грінч.). Перевозити книги через кордон]. **-зять товары через границу** – перевозити крам через кордон; 2) **-зять (известное время)** – провозити, повозити, вивозити якийсь час; (*очень долго*) поповозити; (*утратит время*) провозити. [Цілий день провозив дроба (Сл, Ум.). Поповозив дроба весь день, а тепер увесь як побитий (М. Грінч.). Вас возив до міста та й свою свиту провозив – хтось потяг з воза (М. Грінч.)]. **Провезенный** – провезений, перевезений.

Провозиться – 1) провозитися, перевозитися; 2) *с кем с чем, над чем* – пропоратися, пропанькатися, проморочитися, промарудитися, прововтузитися, проволоводитися, провойдуватися з ким, з чим, коло кого, коло чого; *срв.* **Возиться, Повозиться**. [Усю ніч коло хворого пропорались. Прововтузився (проморочився) з ним з самого ранку і до вечора].

Провозка – провіз, перевіз (-возу).

Провозный – провізний, перевізний. [Перевізний (*транзитный*) крам]. **-ная плата** – перевізні (-ного), перевізні плата.

Провозоспособность – провізна спроможність [Провізна спроможність залізниці].

Провокатор, -рша – провокатор, провокаторка.

Провокаторский – провокаторський.

Провокация – провокація (-ї). **-ционный** – провокаційний.

Проволакивание – 1) *см.* **Проволочка**; 2) проволікання, протягання чого.

Проволакиватель (времени, дела) – зволікальщик (часу, справи).

Проволакивать, проволочь и проволочить – 1) проволікати, проволікти, протягати, протягти – кого, що, (*сквозь что*) протягати, протягти крізь що. [Протягла нитку крізь

намистіну]. **-вать проволоку** – протягати дріт; 2) (*время*) зволікати, дліати, продліати (час), (*дело*) зволікати (справу); *см.* Длитель, Тянуть. **Проволоченный** – проволочений, протягнений. **-ваться** – 1) проволікатися, протягатися (через що); 2) дліатися, зволікатися з чим. **-лочиться** – проволочитися, прошлітися якийсь час.

Проволока – дріт (*р.* дроту). **Кусок -ки** – дротина, дротинка. **Стягивать, стянуть** (*обтягивать, обтянуть, скреплять, скрепить*) **-кой** – дротувати, задротувати що. [Оддайте циганові розколену макітру – нехай задротує (Звин.)]. **Стянутый -кой** – (за)дротований. [У мене весь посуд битий, але дротований, то ще держитися якомсь (Звин.)]

Проволочить, см. Проволакивать.

Проволочиться – проволочитися, прошлітися якийсь час; *см.* Прошататься.

Проволочка – дротик (-ка), дроточок (-точка).

Проволочка – зволікання, проволока, від[з]волока, воловодіння, загай (-гаю), загайка, угайка, (*волокита*) тяганина. [Життя не терпить зволікання (Н. Рада). Пішло наше діло у проволоку (Волч. п.). Воловодіння безкінечне (Л. Укр.). Щоб не було загаю, щоб швидко]. **Чинить -чку** – зволікати, чинити проволоку, воловодити.

Проволочник – дротар (-ря).

Проволочный – дротяний (*ум.* дротяненський), дротівий. [Дротяна (дротова) нагайка или нагайка-дротянка. Дротова струна]. **-чная сетка** – дротяна сітка. **-чное полотно на сита** – дротяниця. **-чный гвоздь** – дроталь (-ля).

Проволочь, см. Проволакивать.

Провонять – 1) *что* (*действ. з.*) – засмердіти, просмердіти, завоняти ще. [Засмерділи (завоняли) хату тютюном]; 2) *чем* (*средн. з.*) – за[про]смердітися, просмерднути чим. [Уже весь світ засмердівся тютюном (Грінч. II.)]; 3) (*протухнуть*) засмердітися, завонятися, затхнутися, просмерднути, притхнути; *срв.* Протухнуть. [М'ясо засмерділось (завонялось). Яйця затхнулись. Просмердла й ціла картопля, лежачи з гнилою (Н.-Вол. п.)].

Провонялый, провонявшийся чем – засмерджений, завоняний, просмердлий чим, за[при]тхлий.

Провоняться, см. Провонять 3.

Провопить – 1) (*известн. время*) проголосити, прогаласувати (якийсь час); 2) заголосити, загаласувати.

Проворить, спворорить – 1) робити, зробити швидко що; 2) добувати, добути спритно; (*воровать*) красти, украсти спритно, підчепити, підчистити що; *см.* Подтибрить; 3) (*только несов.*) підгонити, підганяти когось.

Проворковать – проворкувати, протуркати, протуркота[і]ти якийсь час, що.

Проворно – моторно, хутко, швидко, прудко, похіпно, похіпливо, шамко проворно. **Беги -нее** – біжи мершій (хутчій, метчій, боржій, швидче).

Проворность, см. Проворство.

Проворный – моторний, меткий, похіпний, похопливий, хапкий, хваткий, шамкий, проворний *и* проворненський, (*скорый*) швидкий, прудкий, хуткий, (*шутл.*) скорохвацький. [Моторна молодіця. Хто моторніший, той живівся більше (М. Лев.). Тільки до роботи хапкий, а до їжі ні. І ти не дуже-то хваткий, і я не швидка. Шамкий у роботі]. **-ный человек, женщина, провор, провора** – моторун, моторуха, (*ласк.*) моторушка, метець (-тця), (*шутл.*) полетун, полетуша, полетушка, *опис.* як на шрубках ходить, (*насм.*) моторяка, проворяка (*общ. р.*). **Она -ная швея** – вона моторна швачка.

Проворовать век свой – прозлодіячити життя своє.

Провороваться – прокрастися (-дуся, -дешся).

Проворожить – проворожити якийсь час, що (*напр.* усе майно, усі гроші); *см.* Прогадать.

Проворонить – прогавити, прогуляти що, (*без дополн.*) прогавитися. [Прогавив вий свою долю. Завтра до вас у село приїде наш старший, так ти його не прогуляй і все дожидай

(Квітка). Ледачі чабані прогавляться (Кух.). **Провороненний** – прогавлений, прогуляний. **Проворочать** – двигати, (усил.) поподвигати що якийсь час. [Цілісінький день двигав колоди].

Проворочаться – ворочатися, повертатися, перевертатися якийсь час. *Всю ночь -лся: не спалось* – усю ніч ворочався (перекидався): не спалось.

Проворство – моторність, меткість, похіпність, хуткість, швидкість (-ости), спіх (-ху). [У мене більший спіх у руках, ніж у хазяїна: доки він одного чобота пошіє, у мене вже й пара готова (Звин.)].

Проворчать – 1) (известн. время) пробурчати, прогарчати, вибурчати, вігарчати якийсь час; 2) (проговорить ворча) буркнути, воркнути, пробурчати, проворкотіти, прогарчати, (сердито) гарикнути, (в ответ) відбуркнути(ся), відворкнутися, відгарикнутися, (о собаке) прогарчати. [Мавра-ж буркне щось неподібне (Григор.). Щось прогарчав собі під ніс (Стор.). Якого там кулика ви відумали, дядьку! – пробурчав (М. Вовч.)]. «Одно відомо, знов дід проворкотів» (Л. Укр.)].

Провоцировать – провокувати когось.

Провоцишь, см. Провацивать.

Провратъся – 1) пробрехатися, убрехатися, уклепатися. [Хто бреше, той пробрешеться (убрешеться). Вигадуй там що знаєш, та тільки так бреш, щоб не вклепавсь (Грінч.)]; 2) см. **Проговориться, Проболтаться.**

Провыть – 1) віти, проскиглити якийсь час; 2) завіти, заскиглити. [Чуєш? – то вовк завів].

Провязать – 1) пров'язати, проплести, в'язати, плести якийсь час; 2) (связать) звязати; сплести; см. **Вязать.**

Провяливание – в'ялення; вив'ялювання; (немного) прив'ялювання чого.

Провяливать, провялить – в'ялити, зв'ялити, пров'ялити, (хорошенько) вив'ялювати, вив'ялити, (немного) прив'ялювати, прив'ялити, (о мн.) пов'ялити що (напр. рибу, овочі).

Провяленный – зв'ялений, пров'ялений, вив'ялений, прив'ялений. **-ться** – 1) в'ялітися, вив'ялюватися, бути зв'яленим, про[ви]в'яленим; 2) (средн. з.) в'ялітися, зв'ялітися, пров'ялітися, пров'янути, вив'ялюватися, вив'ялітися, (немного) прив'ялюватися, прив'ялітися, пров'янути. [Поставила вишні на сонці, нехай пров'януть добре, а до сушу в печі (М. Гр.)]. **Провялившийся** – пров'ялий.

Провянуть – прочахнути, обсохнути.

Прогадать – 1) (проворожит известн. время, что) прогадати, проворожити якийсь час, що (напр., усі гроші); 2) продумати, прогадати якийсь час. [День продумав, а нічого не вгадав].

Прогадаться – (ошибиться в расчёте) прогадати, (диалект.) заблудити. [Не взяв першої ціни, думав – дорожче дадуть та й прогадав – на два карбованці менше взяв (М. Грінч.)].

Прогадывать – ворожити, гадати якийсь час. [Цілі ночі ворожимо].

Прогазировать – прогазувати. **-ванный** – прогазований.

Прогалдеть – прогаласувати якийсь час.

Прогалина – (пустое, открытое место среди чего-л.) прогалина, прога(й)льовина, прогалиявина, прогалиюватина, (образно) лісина, (в лесу) галява (см. **Поляна**), (во льду) теплина (см. **Польня**). [Поробилися чорні прогалини серед білого снігу].

Прогар, прогарина, прогарь – 1) (прожжён., прогорелое место) прогар (-ру), пропалене місце – 2) **-гар** (состояние) – прогар (-ру), прогорання.

Прогарать, см. Прогореть 1.

Прогиб – 1) (действ.) угинання, (оконч.) увігнуття; 2) (прогнувшееся место) угін (-ну), лощовина, кляк. [У колесі лощовина зробилась (кляк зробився) (Київ. пов.)]. **Получить -гиб** – склячитися, уклякнути. [Колесо склячилось. Обід у колесі уклякнув (Київ. п.)].

Прогибание – угинання.

- Прогиба́ть, прогну́ть** – угина́ти, у(ві)гну́ти; см. **Вогну́ть**. *Не садись на корзину, -гнёшь её* – це сідай на кошика, бо прова́лиш (ува́лиш) йо́го. **-ться** – угина́тися, д(ві)гну́тися, укля́кати, укля́кнути. [Стеля увігнулася. Полагодили моста́, а він, кажуть, і вкляк (Київ. п.)].
- Прогимна́зія** – прогімназія (-їі).
- Прогла́живание** – 1) (*рукой*) погла́джування; 2) (*утюгом*) прасува́ння (пра́скою); 3) (*прожигание утюгом*) пропа́лювання (пра́скою, за́лізком) чо́го.
- Прогла́живать, прогла́дить** – 1) *по чём, кого* – гла́дити, погла́дити по чо́му, ко́го; 2) (*сукно утюгом*) пропра́совувати, пропра́сувати що (су́кно); прасува́ти, ви́прасувати (нашвидку) що (вбра́ння); 3) (*прожечь насквозь утюгом*) пропа́лювати, пропа́лити (пра́скою, за́лізком) що; (*прорвать гладя*) продира́ти, проде́рти (пра́скою, за́лізком) що; 4) (*известн. время*) прасува́ти, пропра́сувати якийсь час. [Цілісінький день пропра́сували]; 5) **-дить зайца, охотн.** – проморга́ти, прога́вити за́йця. **Прогла́женный** – погла́жений; пропра́сований, ви́прасуваний; пропа́лений; проде́ртий. **-ться (утюгом)** – 1) прасува́тися, ви́прасуватися, бу́ти ви́прасуваним; 2) (*прожигаться при глажении*) пропа́люватися, пропа́литися, бу́ти пропа́леним.
- Проглазе́ть** – 1) *что (прозевать)* – прога́вити що, недогле́[я]діти чо́го; *срв. Прозевать, Проворо́нить*; 2) (*известн. время*) ві́трішки купува́ти, продава́ти, га́ви ловити якийсь час. **-зел весь день** – гав ловив увесь день.
- Прогла́тывание** – проко́втування, проглина́ння ко́го, чо́го.
- Прогла́тывать, проглотіть (и проглону́ть)** – проко́втувати, проко́втну́ти, проглина́ти, проглину́ти, пролиг[г]а́ти, пролигну́ти, (*реже*) прожира́ти, проже́рти ко́го, що, (*с жадностью*) прохалавкнути (*пров.*) що, ко́го. [Ямі (шахти) проко́втують тисячі люде́й (Франко). А лисичка його – гам! – та й проко́втнула (Рудч.). Цілко́м проглине неві́стку (Мирн.). Випивав цілу кварта́ горілки і пролига́в одну перчи́цю за другою (Стефанік)]. *Будеш сладок - проглонут, будеш горек - проглянут* – будеш гіркий – проклену́ть, а соло́дкий – проглину́ть (Приказка). **Прогло́ченный** – проко́втнутий, проглину́тий, пролиг[г]ну́тий. **-ться** – проко́втуватися, проглина́тися, бу́ти проко́втнутим, проглинутим.
- Проглода́ть** – прогризти, прокусити що, (*о мн.*) попрогриза́ти. **Прогло́данный** – прогризений, проку́шений.
- Прогля́д, Прогля́дение, Прогля́дка** – 1) пере́гляд, про́гляд (-ду) чо́го; см. **Просмо́тр 1**; 2) недо́гляд (-ду).
- Прогляде́ться и прогля́нуться** – (*ошибиться на глаз*) прогле́[я]дітися. [Гляди́ та й не прогляди́сь (Ном.)].
- Прогля́дывание** – 1) пере́глядання, пере́гляд, про́гляд (-ду) чо́го; см. **Просма́тривание 1**; 2) недо́глядання, недо́гляд (-ду) чо́го; см. **Просма́тривание 2**; 3) (*насквозь*) прогляда́ння чо́го (наскрі́зь); (*сквозь что, из-за чего*) прогляда́ння, ви́гляда́ння, прозира́ння скрі́зь що, з-за чо́го. [Прогляда́ння (ви́гляда́ння, прозира́ння) зіро́к із-за хмар].
- Прогля́дывать, прогляде́ть** – 1) (*пробегать глазом*) пере́глядати, пере́глянути *и* пере́гле[я]діти, прогляда́ти, прогляну́ти, пере́дивлятися, пере́дивитися, продивля́тися, продиві́тися що; см. **Просма́тривать, Просмотре́ть 1**. **Прогляди́ счёт** – пере́глянь, проглянь, продиві́сь раху́нок; 2) *что (пропускать, не заметив)* – недо́глядати, недо́глянути *и* недо́гле[я]діти, недо́дивлятися, недо́дивитися чо́го, промина́ти, промину́ти, прога́вити що; см. **Просма́тривать, Просмотре́ть 2**; 3) (*насквозь*) прогляда́ти, прогле́діти, прогляну́ти, (*о мн.*) попрогле́джувати що, прогле́дітисд: крі́зь що, продивля́тися, продиві́тися у що, (*с отрицанием*) чо́го. [Ой гаю-ж, мій гаю, гу́стий, – не прогляну́ (Чуб.). Така гу́щина, що й прогле́діть не мо́жна (Черн. г.). Усі ві́кна попрогле́джувала (Г. Барв.). Хоті́ла продиві́тись їй у ду́шу (Мирн.). Не́бо си́не, чи́сте, – не продиві́тись йо́го гли́бини (Мирн.); 4) **-де́ть на ко́го, на что (известн. время)** – продиві́тися на ко́го, на що якийсь час; см. **Просмотре́ть 3 (под Просма́тривать)**. [Ці́лий ве́чір продиві́вся на зорі]; 5) **-дыва́ть, -де́ть глаза** –

видивля́ти, ви́дивити о́чі. [О́чі ви́дивила, ви́глядаю́чи (Свидн.). І хо́див він, і сте́жив він, о́чі ви́дивляв (Гр.-Григ.)].

Прогля́дывать, прогля́нуть – (*выглядывать*) прогляда́ти, прогля́нути, ви́гляда́ти, ви́глянути, прозира́ти, прозира́ти, (*о солнце ещё: сквозь тучи*) ви́скаля́тися, ви́скалі́тися, ви́с[ш]киря́тися; ви́с[ш]кири́тися. [І блі́дий міся́ць на ту по́ру з-за хма́ри де-де ви́гляда́в (Шевч.). У те́мному воло́ссі прозира́є срі́бло (Грінч.). Із хма́ри прозира́ло со́нце (Куліш). То хма́рно, то ви́скири́вся со́нце (Вовч. п.). То дощ, то ви́скалі́ться]. *Луна -ну́ла из-за облака* – міся́ць прозира́в (про[ви]гля́нув) з-за хма́ри. *Досада -вае́т в его́ слова́х* – досада прозира́є з його́ слі́в.

Прогна́ивать, прогно́ить – прогно́ювати, прогно́їти, (*о мн.*) попрогно́ювати що. [В бо́лоті се́рце прогно́їла (Шевч.)].

Прогна́ние – 1) прогна́ння, нагна́ння, проту́рення; 2) (*сквозь строй*) прогна́ння крі́зь ряд.

Прогна́ть, см. Прогоня́ть.

Прогне́влять, прогне́вать и прогне́вить – прогні́вляти, прогні́вити и прогні́вати, розгні́вляти, розгні́вити и розгні́вати, угні́вити ко́го. [Бо́га прогні́вили (Рудан.). Чи́м я його́ прогні́вила? (Кониськ.)].

Прогне́ваться, прогне́виться *на ко́го, на чо́* – прогні́витися и прогні́ватися, розгні́витися и розгні́ватися, угні́витися и угні́ватися на ко́го, на чо́. [Прогні́вивсь ти на наро́ди (Св. Пис.). Мо́же за чо́ угні́вався на те́бе? (М. Вовч.)]. *Не -вайте́сь* – не прогні́вайтесь, не положе́ть гні́ва. *Про́шу не -ва́ться* – про́шу не прогні́витися, не прогні́ватися.

Прогни́вать, -гни́ть – прогні́вати, прогні́ти, (*о мн. или во мн. местах*) попрогні́вати, (*о деревьях, досках*) протру́хати, протру́х(ну)ти, протру́хлявіти. [На ха́ті осе́ля попрогні́вала (П. Мирн.). Протру́хли до́шки (Кониськ.)]. **Прогни́вший** – прогні́лий; протру́хлий, протру́хляві́лий.

Прогну́сить – прогугні́ти, прогугня́вити; [«Спаси́бі», прогугні́в Кривони́с (Стор.)].

Приговора́иванье, -воре́нье – промовля́ння, промовле́ння, проказа́вання, проказан́ня, прогово́рюван́ня, прогово́рення.

Проговора́ивать, проговори́ть – 1) *что* – промовля́ти, промові́ти, проказа́увати, проказа́ти, прогово́рювати, проговори́ти, (*о мн.*) попромовля́ти, попроказа́увати, попрогово́рювати чо́ ко́му, до ко́го, (*сов.*) прогомони́ти, пробо́вкнути, (*диал.*) пробесе́дувати, (*сквозь зубы*) ці́дити, проці́дити (крі́зь зу́би), (*на непоня́тн. языке́*) прогерго́тати, проджерго́тати (*и* промові́ти, проказа́ти незрозумі́лою мо́вою). [«Ма́ми нема́», – ти́хо промові́в ба́тько (Грінч.).

Проказа́вши це, ви́дійшо́в наза́д (Грінч.). Не проговори́ш до його́ ні сло́вечка (Квітка). І проговори́ли сло́во ти́хої лю́бови (Шевч.). *Коза́к Морозе́нко сло́вама пробо́вкнув (Кул.)*.

-ри́ть уро́к – проказа́ти ле́кцію (уро́к). **-ри́ть ре́чь** – проказа́ти про́мову *или* промові́ти; 2) (*известн. время*) прогово́рювати, проговори́ти, бала́кати, пробала́кати, гу́торити, прогу́торити (яки́йсь час). [Не раз бу́ло панно́чки пробала́каю́ть ці́лу ні́ч до сві́та (Неч.-Лев.)]. **Проговоре́нный** – промовле́ний, ви́мовлений, проказани́й, прогово́рений, проці́джений (крі́зь зу́би).

Проговора́иваться, проговори́ться – 1) (*быть проговариваемому*) про[ви]мовля́тися, проказа́уватися, прогово́рюватися, бу́ти промовле́ним, проказани́м, прогово́рени́м; 2) (*промолвится*) прогово́рюватися, проговори́тися, промовля́тися, промові́тися, пробала́куватися, пробала́катися, пробо́вкнутися, прохоплю́ватися, прохопі́тися, поязичи́тися про чо́ ко́му. [Старо́сті не промовля́ться (Шевч.). Пробала́кався, чо́ отру́єно то́го чо́лові́ка (Катерин.). Говори́, та не проговори́ся (Номис). І сло́вце́м ні́коли не прохопі́ться (Звин.). І за́присягли́сь усі́ про те мовча́ти, ні́кому й сло́вечко́м не пробо́вкнутися (Грінч.)].

Прогове́ть – прогові́ти. **-ве́вший** – прогові́лий.

Прогово́рчивый – язи́кати́й; *см. Болтливый*.

- Прогоготать** – 1) (*прокричатъ*) прогогокати, прогоготати; 2) (*о гусях*) прогелгати, прогелготати, вицокотіти; 3) (*прохохотать*) прореготати. Срв. **Гоготать**.
- Проголода́лый** – зголоднілий, виголоднілий.
- Проголода́ть** – проголодувати. [Проголодували тиждень]. **-давший** – проголодалий.
- Проголода́ться** – зголодніти, виголоднітися, виголодатися, (*диал.*) вімерхатися, (*о мн.*) повиголоднюватися, поголодніти. [Коні потиміли і зголодніли самі (Рудч.). Я добре виголодався, – чи нема де хліба? (Звин.). Як вімерхаєшся, то все їстимеш (Конот. п.)].
- Проголодавшийся** – зголоднілий, виголоднілий.
- Проголоси́ть** – проголосіти що, якийсь час.
- Проголосный, провинц.** – протяжний; см. **Протяжный**. [Протяжна пісня (Стеф.)].
- Прогон** – 1) см. **Прогонка, Прогнание**; 2) (*прогонная, скотопрогонная дорога*) прогін (-гону); 3) *архит.* (*сквозное пространство в каменных зданиях*) – прогін; (*для связки стоек в лесах*) ле[і]гар (-ра), лежень (-жня); 4) **прогоны** – подорожні, проїзні гроші, (*рус.*) прогони. [Мене-ж авансуйте та дайте прогони (Самійл.)]; 5) *бот.* **Euphorbia Esula L.** – молочай (-чаю), молочій (-чію), молочак (-ка).
- Прогонка** – 1) проганяння, наганяння, *оконч.* прогна́ння, нагна́ння; 2) (*скота*) прогін, перегін (-гону) (худоби); 3) (*пропускание насквозь*) пропускання, перепускання, забивання наскрізь; 4) (*водки*) переганяння, перегін (-гону); 5) (*леса*) сплавлення лісу.
- Прогонный** – прогінний. **-ные дрова** – сплавні дрова. **-ный скот** – перегінна худоба. **-ная дорога**, см. **Прогон 2**. **-ные деньги**, см. **Прогон 4**. **-ная шерсть** – мита вовна.
- Прогонщик** – (*скота: гуртовщик*) гуртоправ, гуртовик, згінник; (*леса*) сплавник.
- Прогоны**, см. **Прогон 4**.
- Прогоня́ть, прогна́ть** – 1) *кого, что* – проганяти і прогонити, прогнати, наганяти і нагонити, нагнати, зганяти, зігнати, протуряти, про[по]турити, витуряти, витурити, (*только сов. в.*) кишнути кого, що, (*о мн.*) попрогонити, понагонити, повитуряти кого. [Ти проганяв голодного від себе (Св. Пис.). Нажени пса. Свою матір рідненьку з домівки зганяли (Мет.). Протуріли татарську орду за Перекіп (Стор.). Лиш не видно, як кишнуть (Свидн.)]. **-гна́ть кого за пьянство** – прогнати кого за пияцтво. **-гна́ть лихорадку** – вигнати пропасницю, здихатися пропасниці. **-гна́ть (новести) арестантов** – попровадити арештантів (в'язнів). **-гна́ть в три шея** – прогнати (вигнати) кого в три вірви, у три шия, три шия дати кому. **-гна́ть дурной запах** – розігнати сморід. **-гна́ть скуку** – прогнати нудьгу; 2) *кого, что, через или сквозь что* – проганяти і прогонити, прогнати, переганяти і перегонити, перегнати кого, що, через що, крізь що, чим. **-гна́ть сквозь строй** – прогнати крізь ряд. **-гоня́ть гвозди насквозь** – вганяти, вбивати, забивати цвяхи наскрізь. **-гна́ть водку** – перегнати, перепустити горілку. **-гна́ть дорогу** – прокласти шлях, дорогу; 4) (*гна́ться*) гнатися, ганятися, гонитися, уганяти, уганятися, угнатися за ким, за чим, до чого, у що. [Гнався (**прогна́л**) за ним до самого міста]; 5) (*известное расстояние, время*) гнати (гоном, туrom), гонити, проганяти, прогнати (що, якийсь час). [Гнав гоном коні весь день]; 6) (*лес по реке*) сплавити, сплавити (ліс річкою). **Прогнанный** – прогнаний, нагнаний, зігнаний, вигнаний, протурений, витурений, потурений; перегнаний, перепущений; сплавлений.
- Прогоня́ться** – 1) (*стр. з.*) проганятися, наганятися, (*о болтах, гвоздях*) в[за]биватися; 2) *за кем, чем (гоня́ться)* – гнатися, ганяти, -ся, гонити, -ся, проганяти, уганяти, -ся за ким, за чим. *Всю ночь за ворами -нялись* – усю ніч проганяли за злодіями.
- Прогора́ние** – прогорання; банкрутування.
- Прого[а]ра́ть, прогоре́ть** – 1) горіти, прогоріти якийсь час. [Свічка прогоріла цілу ніч]; 2) прогорати, прогоріти, вигоріти наскрізь, пропалюватися, пропалитися. [Стіна прогоріла наскрізь]. **Дрова в печи -рели** – дрова в печі перегоріли; 3) (*банкротиться*) горіти, прогорати, прогоріти, банкрутувати, збанкрутувати, (*падать*) упадати, упасти.
- Предприятие -ло** – підприємство збанкрутувало, прогоріло.

Прогоревать – прогорювати, згорювати, просумувати, прожуритися якийсь час.

[Прогорювала кілька років. З тобою нам судилося вже й вік згорювати (Васильч.).]

Прогорелый – 1) прогорілий, пропалений; 2) прогорілий, збанкрутований.

Прогорланить – прогорлати, проверлати, прорепетувати, прогаласати що, якийсь час; *см.* Горланить.

Прогорькать, прогорькнуть – гіркнути, згіркнути, (*о мн.*) погіркнути.

Прогорьклость – (з)гірклість, (*масла*) їлкість.

Прогорьклый – (з)гірклий, (*о масле ещё*) їлкий. [Пахло згірколю помадою (Коцюб.). Їлке масло (Звин.).]

Прогорькнуть, *см.* Прогорькать.

Прогостить – прогостювати. [Цілий день прогостює було (М. Вовч.).]

Программа – програма (-ми), програм (-му). *По -ме* – за програмою.

Програмность – програмовість (-вості). [В його органі (часописові) мало програмовості (Грінч.).]

Програмный – програмовий. [Програмові гасла. Програмова музика].

Прогребание – (*граблями*) прогрібання, прогромаджування, (*лопатою, руками и т. п.*) прогортання, прокидання, (*веслом*) прогрібання.

Прогребать, прогresti и прогреть – 1) (*граблями*) прогрібати, прогребті, прогромаджувати, прогромадити що, якийсь час; (*лопатою, руками, палкой и т. п.*) прогортати, прогорнути, прокидати, прокидати *и* прокинути, прогрібати, прогребті, прогромаджувати, прогромадити що чим. [Прогріб присок в огнищі (Грінч.). Прогорні сніг. Понамітало снігу, – треба прокинути (прокидати) стежку від хати до хліва. Прогромадив ямку і заховав кість (Осн.). Прогромадили сіно весь день. Чорний ворон кігтями-нігтями прогрібає (Мил.). Я солому прогортаю, зерняти шукаю (Грінч.); 2) **-гresti веслом** – прогребті крізь що, якийсь час (*только известное время*) провеслувати якийсь час. [Прогріб крізь перетік. Прогріб (провеслував) увесь день]. **-гresti десять вёрст** – вигріб (вивеслував) десять верстов. **Прогребённый** – прогреблений, прогорнутий, прогромаджений, прокинутий. **-тья** – прогортатися прокидатися. **-гребаться, -гrestись между камней** – прогрібатися, прогребтися поміж камінням.

Прогревание – нагрівання чого.

Прогревать, -ся, прогреть, -ся – нагрівати, -ся нагріти, -ся. **Прогрётый** – нагрітий.

Прогреть – промріяти про кого, про що якийсь час, (*в бредe*) промарити (якийсь час). [Хворий цілу ніч промарив].

Прогреть – (*о грое*) прогріміти, прогрімати прогрімотіти (-мочу, -тіш), прогрімотати (-мочу, -мочиш), (*одн.*) грімнути, (*о выстреле*) гукнути [Гукнув вістріл карабіновий (Франко)] (*об экипаже*) прогуркотіти, проторохтіти, простугоніти (*см.* **Прогрохотать**), (*о славе, известности*) прогустити. [За тою славою прогула друга (Васильч.).]

Прогресс – поступ (-пу), прогрес (-су). [Матеріальний і духовний поступ. Я схиляюсь перед поступом (Крим.).]

Прогрессивно – поступово, прогресивно.

Прогрессивно-подоходный налог – прогресивно-прибутковий податок (-тку).

Прогрессивность – поступовість, прогресивність, передовість (-ості), (*о налоге*) прогресивність, (податку).

Прогрессивный – поступовий, прогресивний. [Поступові елементи громадянства (Єфр.).]

Прогресивний податок од прибутку (Єфр.). **-ный паралич** – прогресивний параліч.

Прогрессирование – поступування, прогресування.

Прогрессировать – поступувати, прогресувати. [Будемо жити і поступувати аж доки можливо (Кониськ.). Тепер у нас творчість не прогресує (Грінч.).]

Прогрессиист – поступовець (-повця), передовик (-ка), прогресист. **-систка** – поступовниця,

передовічка, прогресістка.

Прогрессия, мат. – прогресія (-її). *Возрастающая -сия* – ростуча прогресія. *Убывающая -сия* – спадна прогресія.

Прогрести, -гресть, см. **Прогребать**.

Прогрех, прогреха – проґріх (-ху); *срв.* **Проступок**.

Прогрешить – проґрішити. **-шить век свой** – проґрішити, грішно прожити свій вік. **-ться** – проґрішити, зґрішити; см. **Провиниться**.

Прогрешность – проґріх (-ху); см. **Погрешность**.

Прогромыхать – протарахкотіти, проторохтіти, прогуркотіти простугоніти, простукотіти. [Хутко проторохтіли вулицями (М. Вовч.)].

Прогрохотать – (о громе, грозе) проґримотіти, прогуркотіти, прогуготіти; (об экипаже и пр.) прогуркотіти, протурготіти, простугоніти, прогуготіти. [Прогуркотів (простугонів) віз. Прогуготів поїзд].

Прогрузить, -ся – провантажити, -ся (якийсь час). [Провантажилися два тижні].

Прогрустить – просумувати, пересумувати, прожуритися (якийсь час). [Пересумує день у роботі (М. Вовч.). Так і прожуриться до ночі (Квітка)].

Прогрызание – проґризання, проточування, проїдання чого чим.

Прогрызать, прогрызть – 1) проґризати, проґризти, (*проесть*) проїдати, проїсти, (о мышах и т. п. ещё) проточувати, проточити, (о мн. или местами) попроґризати, попроїдати, попроточувати що. [Глянь, яку дірку проґризли (миші)! Миші дірку проточили і такі долізли до борошна (Харк. п.)]; 2) **-грызть** (*известн. время*) – проґризти (якийсь час).

Прогрызенный – проґризений, проточений, проїд(ж)ений, (о мн.) попроґризані, попроточувані. **-ться** – 1) проґризатися, бути проґризеним. [Прогризено велику дірку]; 2) проґризатися, проґризтися. [Той змій як проґризся скрізь той ліс, і знов летить з ними (Рудч.)].

Прогудеть – проґудіти, проґусті, проґучати, (о пламени) прогуготіти (-гочу, -готіш) и прогуготати (-гочу, -гочеш), (о воде) проревті. [Загулі величні співи, прогулі та й змóвкли знов (Самійл.). Прогуло прокляте лихо та й заснуло (Шевч.)]. **-гудеть уши**, см. **Прожужать (уши)**.

Прогул – проґул (-лу), проґуляння. *Борьба с -лами* – боротьба з проґулами.

Прогуливание – 1) (*времени, денег*) проґулювання; 2) (*лошадей*) проґулювання (коней).

Прогуливатель, -ница – поґуляльник, -ниця.

Прогуливать, прогулять – 1) (*известн. время*) проґулювати, проґуляти, бен(ь)кетувати; пробен(ь)кетувати (якийсь час); (*проходит*) проґуляти, проходити якийсь час. [Проґулює ночі. Проґуляв (пробенкетував) увесь день. Проґуляв (проходив) годину]; 2) (*урок, время и пр.*) проґулювати, проґуляти, згуляти (лекцію, час). [Багато часу проґуляв. Увесь день робить і часиночки не згуляє]; 3) (*деньги*) проґулювати, проґуляти, пробен(ь)кетувати, вігуляти що (гроші). [Сто червінців проґуляв (Чуб.). Що було тато замозолує – те вона пробенькетує (Кониськ.)]; 4) *кого* – вести, повести кого на проґуляння (на проґулянку, на прохідку). **-ляй детей** – поведі дітей на проґуляння. **-гуливать лошадей** – проґулювати коні.

Прогулянный – проґуляний, пробен(ь)кетований; проґуляний, згуляний.

Прогуливаются, прогуляются – проґулюватися, проґулятися, проґулюватися, проґулятися, проходжуватися, проходитися и пройтися, походжати, ходити, піти на прохід (на прохідку), (*германизм*) ш[с]пацірувати, пошпацірувати. [Пішли-б ви у садок проґуляйтесь (М. Вовч.). Не хочеш піти проходитися (Мирн.). Кожним вечором царівна походжала близ фонтана (Крим.)]. **-ляться пешком** – проґулятися пішки, пройтися.

Прогулка – 1) см. **Прогуливание**; 2) проґуляння, проґулянка, гуляння, погуляння, погулянка, (*только пешком*) прохідка, прохід (-ходу), (*герм.*) ш[с]пацір (-ціру), ш[с]пацера (-ри). [Пішов на проґулянку, (на (у) прохідку). Поїдемо в чисте поле да й на проґуляння

(Пісня). Ходили з ним на прогуляння, в міський парк (Неч.-Лев.). Увечері вони всі пішли на прохід (Крим.)). **-ка пешком** – прогулянка пішки *или* прохідка, прохід. **-ка верхом** – прогулянка верхи, проїздка. *Увеселительная -ка* – прогулянка (прохідка) для розваги.

Прогульный – прогульний, неробітний. **-ний день** – прогульний, неробітний день.

Прогульщик, -щица – прогульник, -ниця. [На заводі звільнено шістьдесят прогульників, що прогуляли по десять днів на місяць (Пр. Пр.)].

Прогуторить – прогуторити, пробазікати якийсь час.

Продавание – продавання, спродування когось, чого.

Продавать, продать – 1) продавати, продати, спродати, (*о мн.*) поспродати (*распродать*) спродувати *и* спродавати, спродати, (*о мн.*) поспродувати. [Купують, продають, міняють крам на крам (М. Стар.). Продай, моя мати, коня вороного (Пісня). Шкода мені й досі тієї пасіки, що я її спродав (М. Вовч.). Шкода, що санки спродали (Гр. Григ.). Усе потроху спродували, з того тільки й жили (Кониськ.). Попродав усю худобу. Продав душу чортові]. **-дать всё** – спродати, випродати, поспродати все, (*без дополн.*) випродатися, спродатися; (*о домашних животных*) поспродати до ноги (*срв. Распродать*). [Білеті випродано всі (Грінч.). Хоч зараз спродуйся, пакуйся – та й на Кубанські степи (Неч.-Лев.). Попродали худобу до ноги (Основа)]. **-давать водку** – продавати, шинкувати горілку (*и* горілкою). [Шинкує горілку (Рудан.)]. **-давать, -дать в долг** – продавати, продати наборг, набір, уборг. **-давать оптом** – продавати нагурт, гуртом. **-давать в розницу** – продавати нароздріб, уроздріб. **-давать с аукциона, с молотка, с публичного торга, с наддачи** – продавати (продати) з торгів, з авкціона, цінувати, поцінувати, (*зап.*), пускати (пустити) на ліцитацію. [Тепер у нас у городі цінують одного купця (Грінч.). Хату пустити на ліцитацію (Франко)]. **По чем -даёте это?** – по чім продаєтє це? що хочете за це? **-вать свои услуги** – продавати свої послуги. **-давать, -дать назад тому, у кого куплено** – відспродувати, відпродати що; 2) **кого** – продавати, продати когось (*см. Продавать*). **Продаваемый** – продаваний. **Проданный** – 1) проданий, спроданий, запроданий, (*о мн.*) попродані, поспродувані; 2) проданий.

Продаваться, продаться – 1) продаватися, бути проданим. [Хліб продається по п'ять копійок за фунт. Цей крам, добре продається. Продано пшениці на сто карбованців]; 2) продаватися, продатися, (*запродаться*) заспродуватися, запродатися кому. [Один чоловік продався чортові (Грінч. I). Найнявся – продався (Номис). Чорт каже до нього: запродайся мені (Драг.)].

Продавец, -щица – продавець (-вця), продавниця, (*диал.*) продачуха. **-вёц невесты** (*в свадебном обряде*) – продажник, продавальник.

Продавливание – продавлювання, продушування.

Продавливать, -ся, продавить, -ся – 1) продавлювати, -ся, продавити, -ся, продушувати, -ся, продушити, -ся, (*о мн.*) попродавлювати, -ся, поспродувати, -ся; 2) **-вать, -вить что сквозь что** – продушувати, продушити, протирати, протерти що на що, крізь що. **-вить вишни в решето** – протерти вишні на решето. **Продавленный** – 1) продавлений, продушений; попродавлювані, поспродувані; 2) продушений, протертий.

Продавцов – продавців (-цева, -цеве).

Продавщица – продавниця; *см. Продавец*.

Продажа – продаж, спродаж (-жу); (*продавание*) продавання, (*оконч.*) продання. [Купля рюки пече, а продаж гріє (Номис). Закон про обов'язковий спродаж селянам казенної землі (Доман.)]. *Мелочная -дажа* – дрібний продаж. *Розничная -дажа* – роздрібний продаж, продаж нароздріб, уроздріб. *Оптовая -дажа* – гуртовий продаж, продаж гуртом. *Публичная -дажа, -дажа с публичного торга, с молотка, с аукциона* – продаж з торгів, з авкціона, (*зап.*) ліцитація. **-дажа питей, питейная -дажа** – продаж трунків, шинкування. **Для -дажи, в -дажу** – на продаж. **Пустить в -дажу** – пустити в продаж. **Поступить в -дажу** – піти на продаж. **В -даже имеется что** – у продажу є що. **Этой книги нет в -даже** – цієї книги немає в

про́дажу. -да́жа *производится до трёх часов дня* – про́даж відбува́ється (бува́є) до трьох годин, до третьо́ї годи́ни дня. *Назначенный к -да́же* – призначений до про́дажу. *Заниматься -да́жей спиртных напитков* – шинка́рювати, шинка́рити, шинкува́ти.

Прода́жник, -ница – (*продажный человек*) запро́данець (-нця), запро́данка.

Прода́жно – прода́жно.

Прода́жность – прода́жність (-ности), запро́данство, запрода́вство, пере́купство [Прода́жність волосно́го су́ду (Грінч.). Запро́данство поліці́ї (Неч.-Лев.)].

Прода́жный – прода́жний. [Прода́жний будинок. Прода́жні ціни. Прода́жне коха́ння (Крим.). Нехай-же ми раби́, невільники прода́жні, без со́рому, без че́сти (Л. Укр.)]. -да́жные *людишки* – прода́жні лю́дці. -да́жный *человек*, -да́жная *женщина* – запро́данець (-нця), запро́данка. -да́жная *душа* – прода́й-ду́ша.

Прода́блывание – продо́вбування, продо́вбування.

Прода́блывать, продо́блить – продо́вбувати, продо́вба́ти *и* продо́вбти́, продо́вбувати, продо́вба́ти, (*о мн.*) попро́довбувати, попро́длу́бувати що. [Продо́вба́в у стіні дірку. В ко́лесах було́ попро́довбує дірки та туди гро́ші положи́ть (ЗОЮР)]. **Продо́блённый** – продо́баний, продо́баний, (*во мн. мест.*) попро́довбуваний, попро́длу́буваний. -ться – продо́вбуватися, продо́вба́тися, продо́вбуватися, бу́ти продо́вбани́м, продо́бани́м.

Продви́г – (*вперед*) по́ступ, по́сув (-ву), хі́д (*р. ходу*). -гу *нету* – хі́ду нема́.

Продви́гание – просува́ння, просовува́ння; (*только вперед*) посува́ння, посу́вування.

Продви́гать, продви́нуть (*вперед и сквозь что-н.*) – просува́ти *и* просовува́ти, просу́нути що крі́зь що, (*только вперед*) посува́ти *и* посу́увати, посу́нути що. [Просу́нув ша́хву в две́рі].

Продви́нутый – просу́нений *и* просу́нутий, посу́нений *и* посу́нутий. -ться – просува́тися *и* просовува́тися, просу́нутися, (*только вперед*) посува́тися *и* посу́уватися, посу́нутися, (*идя*) посту́пати(ся), посту́пити(ся); *см. Подви́гаться*. [Насі́лу просу́нувся в две́рі. Сонце посу́нулося по не́бу (Грінч.). Усе́ ближче просува́ється, щоб лу́чче надивити́сь (Квітка)]. -двига́ться *к известной цели* – прямува́ти, простува́ти до певно́ї мети. -те́сь *вперед* – посу́ньтесь, (*идя*) посту́піть(ся) уперед.

Продви́гать (*известное время*) – просова́ти, прору́хати що якийсь час. **Продви́ганный** – просова́ний, прору́ханий.

Продви́жение – (*вперед*) посува́ння *и* посу́вування, посту́па́ння, по́ступ (-пу), (*к известной цели*) прямува́ння, простува́ння, хі́д (*р. ходу*) до чо́го (до певно́ї мети). [Побі́дний по́ступ напада́чів був на́решті спинений (Павлик)].

Продева́ние – просовува́ння *и* просува́ння, простро́млювання, проса́джування, проси́ляння *и* проси́лювання, в[за]си́ляння *и* в[за]си́лювання.

Продева́льный, -девательный. -ная игла – го́лка-проси́лячка.

Продева́ть, проде́ть что во что – (*просовывать*) просува́ти *и* просовува́ти, просу́нути, простро́млювати, простро́мити, проса́джувати, проса́дити що в що, (*втянуть*) зата́гати, зата́гті (*обычно нитку, верёвку*) проси́ляти *и* проси́лювати, проси́лити, (*вдевать*) в[за]си́ляти *и* в[за]си́лювати, в[за]си́лити, пройма́ти, пройма́ти що (*нитку, моту́зку*); (*верёвку*) ушморгува́ти, ушморгну́ти (*моту́зку*) в що. [Проси́лив (зата́гнув, пройма́в) нитку в го́лку. Зата́гні очку́р(а) в рубе́ць]. -дева́я *насквозь* – упро́шив. **Проде́тый** – просу́нений *и* просу́нутий, проса́джений, простро́млений, зата́гнений *и* зата́гнутий, проси́лений, в[за]си́лений, про(й)ня́тий. -ться – просува́тися *и* просовува́тися, просу́нутися, простро́млюватися, простро́митися, проса́джуватися, проса́дитися, зата́гуватися, зата́гнутися, проси́лятися *и* проси́люватися, проси́литися, в[за]си́лятися *и* в[за]си́люватися; бу́ти просу́нени́м (просу́нутим), простро́млени́м, проси́лени́м, в[за]си́лени́м у що.

Проде́вствовать – проди́увати, пере́диувати. [Чи ві́к-же ї́й проди́увать (Шевч.)].

Проде́ж, проде́рж (*игла без уха*) – проторг *и* про́стір (-торга), проторга (-ги).

Проде́журить – прочергува́ти, провартува́ти, прочатува́ти (якийсь час). [Провартува́в усю́

ніч].

Продекламіровать – продекламувати, проказати, віголосити що. [Проклазав вірш із Гайне (Крим.)]. **-рованный** – продекламований, проказаний, віголошений.

Проделать, см. **Проделывать**.

Проделка – каверза, штука, витівка, фігель (-гля). *Мошенническая -делка* – шахрайство.

Это всё его -ки – це все його штуки (витівки). *Устроить (выкинуть) -ку* – утнути (вдерти, встругнути) штуку.

Продельвание, проделание – проробляння *и* пророблювання, пророблення.

Проделывать, проделать – 1) (*отверстие*) проробляти *и* -роблювати, проробити, пробивати, пробити (наскрізь), (*прорубать*) прорубувати, прорубати, (*просверлить*) пров[і]рчувати, поверт[і]ти, (*о мн.*) попроробляти, попробивати, попрорубувати, попров[і]рчувати що.

[Треба ще одне вікно проробити, щоб ясніше в хаті було. Прорубай вікно, щоб видно було (Чуб.)]; 2) *что-н. с кем-н., над кем-н.* – коїти, скоїти що-небудь, з ким, чинити, учинити що-небудь, з ким-н., над ким-н., доказувати, доказати що (чого) над ким; (*выделять*)

виробляти, виробити, витворяти, витворити, витівати, витіяти що кому-небудь, що з ким-н.

[Що ти коїш із нею? (Крим.). Чинили над нею всякі непотребства (О. Пч.). Москаль такі штуки доказує над смертю (Чуб.). Отакé-то лю́дям горе чума виробляла (Шевч.). Такé було іноді витворює (Номис)]. **-львать, -лать штуки**, см. **Выкидывать, Выделять** (*штуки*);

3) (*работу*) проробляти, проробити, поробити (роботу). [Треба самому проробити цю

роботу, щоб знати, яка вона важка]; 4) (*показывать чему выучили*) проробляти, проробити,

показувати, показати. *Обезьяна -ла свои штуки* – мавпа проробила (показала) свої штуки; 5)

-львать крупу – дерти крупи; 6) **-лать что (скопировать)** – вдати що. **Проделанный** –

пророблений, пробитий, прорубаний, проверчений; учинений, доказаний, показаний. **-ться**

– 1) (*об отверстиях*) – пророблятися, бути проробленим, пробиватися, бути пробитим,

прорубуватися, бути прорубаним, пров[і]рчуватися, бути проверченим; 2) чинитися,

вироблятися; 3) (*о работе*) пророблятися, бути проробленим, поробленим. [Пророблено

чималу працю].

Продёргивание – 1) просмікування, прошморгування; см. **Продевание**; 2) (*рассады и пр.*) прополювання, проривання.

Продёргивать, продёргать и продёрнуть – 1) *что во что* – просмікувати, просмикнути,

(*верёвку*) про[у]шморгувати, про[у]шморгнути що в що; см. **Продевать** [Кожному гостеві

просмикує в застіжку стрічку (Сл. Гр.)]. **-ни верёвку в кольцо** – прошморгни мотузку в

кільце; 2) *кого* – бештати, збештати. *Его хорошо -дёрнули в газете* – його сильно збештано

в газеті. **Продёрнутый** – просмикнутий, прошморгнутий. **-ться** – просмікуватися,

просмикнутися, бути просмикнутим, прошморгуватися, прошморгнутися, бути

прошморгнутим.

Продёргивать, продёргать – прополювати, прополоти, проривати, прорвати, промікувати,

промікати що. [Прополотла ро(з)саду. Проривати мак]. **Продёрганный** – прополотий *и*

прополений, проміканий. **-ться** – прополюватися, прополотися, бути прополотим *и*

прополеним, промікуватися, бути проміканим.

Продерживать, продержатъ – продержувати, продержати, передержувати, передержати,

про[пере]тримувати, про[пере]тримати ког[о], що. [Продержав книжку два місяці. Може-б ви

передержали мене через зиму до весні? (Кониськ.)]. *Меня целый час -ли в передней* – мене

цілу годину протримали в передпокої. **-жать в течение зимы кого** – перезимувати,

визимувати ког[о]. [Я тебе перезимувала (Рудч.). Насилу визимували свою худобу]. **-жать в**

течение лета кого – перелітувати, вилітувати ког[о]. **-жать корректуру** – з[пере]вірити

коректу, прокоректувати що. **Продержанный** – продержаний, передержаний, протриманий,

(*о корректуре*) з[пере]вірена (коректа).

Продерживаться, продержатъся – продержуватися, продержатися, протримуватися,

протрима́тися, (до *известного времени*) доде́ржуватися, доде́ржатися. [Продержі́ся до весни. Всі́лу доде́ржались, по́ки робо́та зно́ву у полі́ відкри́лась (Манж.). Новий ка́біне́т не до́вго проде́ржиться]. **-жа́ться с трудо́м** – ви́крепити. [Всі́ жни́ва ви́крепи́ли вони́ за су́хим хлі́бом (Звин.).] **-жа́ться (о хоро́шей пого́де)** – проде́ржатися, протрима́тися, згоди́ти. [Якби́-ж пого́да згоди́ла ще хоч ти́ждень (Переясл. п.)].

Преде́рзостный – зухва́лий, зухва́льний, наха́бний; *см.* **Де́рзкий. -но** – зухва́ло, зухва́льно, наха́бно.

Проде́рзость – зухва́льство, наха́бність, зухва́лість, зухва́льність; *см.* **Де́рзость, Дерзнове́ние.**

Продеше́вить – продеше́вити що, (*без дополн.*) продеше́витися, передеше́вити, подеше́вити що. [Тро́хи поми́лився, продеше́вив (Кониськ.). Гляди́ть, не продеше́ві́ться (Мирн.)].

Продиктова́ть – п(р)одиктува́ти, проказа́ти що́ ко́му. [Тре́ба ще писа́ти ... не все я проказа́ла (М. Вовч.). Прийма́в подиктова́ні йо́му умо́ви ми́ру (Н. Р.)]. **Продиктова́нный** – продиктова́ний, проказа́ний.

Продира́ние – продира́ння. **-ние гла́з** – продира́ння, (*вульг.* пролу́плювання) оче́й.

Продира́ть, продра́ть – продира́ти, проде́рти *и* продрати. [Проде́р сорочку. Лі́зе на ха́ту, проде́р стрі́ху та й ла́пає в те місце, де са́ло ви́сіло (Рудч.)]. **-ть гла́з** – продира́ти, проде́рти о́чі, (*вульг.*) пролу́плювати, пролу́пити о́чі. [А тим ча́сом і Тата́ри о́чі продираю́ть (Руд.). Не проде́реш о́чі, то проде́реш калитку (Номис)]. **Про́дранный** – проде́ртий, про́драний.

Продира́ться, продра́ться – 1 продира́тися, проде́ртися *и* продратися. [Проде́рлися (продра́лися) чо́боти]; 2) продира́тися, проде́ртися, проти́скуватися *и* проти́скатися, проти́скатися *и* проти́снутися куди́, де́, крі́зь що́. [Продира́вся кова́ль у пу́ші (М. Вовч.). Проти́снувся крі́зь на́товп]; 3) **продра́ться (час, де́нь)** – про́битися, би́тися (годи́ну, де́нь).

Продле́ние – продо́вження. **-ние сро́ка** – про[по]до́вження те́рміну.

Продли́ть – продо́вжити, удо́вжити, протяг(ну́)ти що́, чо́го. [До́брому чо́ловіку продо́вж, бо́же, ві́ку (Номис). Госпо́дь не протяг і́й ві́ку (Стор.). Продо́вжив рису́ до краю́ сторі́нки]. **-дли́ть де́ло** – протяг(ну́)ти, затяг(ну́)ти спра́ву. **-дли́ть вре́мя** – протягти́ час. **-дли́ть разгово́р** – продо́вжити (протягти́) розмо́ву. **-дли́ть сро́к, удо́стовере́ние** – про[по]до́вжити те́рмін, посві́дку. **-дли́ть век, жи́знь** – продо́вжити (протягти́) ві́ку, життя́. [**Продо́вжи** житє́ моє́ земне́е (Франко)].

Продли́ться – продо́вжатися, протягну́тися *и* -тягті́ся, (*только во вре́мени*) протрива́ти, потрива́ти; *см.* **Продо́лжа́ться, Протяну́ться.** [Цьо́го ро́ку жни́ва протягну́ться принаймні́ міся́ць. Пере́гляд папе́рів не до́вго потрива́є (Франко). Обі́ (мандрі́вки) потриваю́ть днів два́дцять і п'я́ть (Франко)]. **-дли́ться до́лго, до́лгое вре́мя** – розі́йтися на до́вгий час, протяг(ну́)тися до́вгий час. [Ві́дбува́ння свята́ розі́деться на до́вгий час (Р. Край)].

Проднева́ть – 1) *см.* **Продежу́рить**; 2) переднюва́ти, проднюва́ти.

Продо́вольственны́й – харчо́вий. [Харчо́вий ві́дділ мі́ської ра́ди. Харчо́вий коміса́р. Харчо́ві тру́днощі]. **-ный магази́н, пункт** – харчо́ва кра́мни́ця, харчо́вий пункт.

Продо́вольствие – (*пищевое, провиантное*) харч (-чи, *ж. р. и* -чу, *м. р.*), (*чаще во мн.*) харчі (-чі́в), спожи́в (-ву), пожи́ва, живни́сть (-ности), конт (-ту); (*оде́жное*) одя́г, зо́дяг (-гу); (*обувное*) узуття́; (*довольствование*) харчува́ння. [Вида́вав че́ляді́ харч (Коцю́б.). А харчі́ чи́ї бу́дуть? (Кониськ.). Бі́ля полови́ни всьо́го хлі́ба, потрі́бного́ для харчува́ння мі́ських робі́тників (Азб. Ком.)]. **Недо́статок -вия́** – недо́стача харчі́в. **-вие (снаб́жение) арми́и** – поста́чання́ а́рмії.

Продо́вольствование – (*питание*) харчува́ння; *см.* **До́вольствование.**

Продо́вольствоват́ь ко́го чем – поста́чати ко́му що́ (харч, одя́гу, взуття́), (*только едо́ю*) харчува́ти, прохарчо́вувати, живі́ти ко́го; *срв.* **До́вольствоват́ь, Сна́бжа́ть.** [Служи́ти ва́жко, але́ прохарчо́вуюю́ть до́бре (Звин.)]. **Продо́вольствованны́й** – поста́чаний, (*только едо́ю*) харчо́ваний.

Продовольствоваться – постачатися, бути постачаним, (*только едою*) харчуватися, прохарчовуватися, живитися.

Продол, см. Долина, Лог.

Продолбить, -ся, см. Продаблывать, -ся.

Продолговато – довгасто, подовгасто, довгеньсто.

Продолговатость – довгастість, подовгість, подовгастість (-ости), (*зан.*) довгавість (-вості).

Продолговатый – довгастий, подовгий, довгенастий, довге[о]нястий, довгова(с)тий, подовгастий, подовжастий, довгуватий, (*зан.*) довгавий. [Вузькі й довгасті вікна (Грінч.). Довгасті чорні очі (Коцюб.). Довгасте лице (Неч.-Лев.). Подовгаста ямка (Черк.). Подовжаста смуга (Неч.-Лев.). Довгонястий стручок квасолі (Кониськ.).]

Продолжатель, -ница – продовжник, -ниця, продовжувач, -чка. [Продовжник роду].

Продолжать, продолжить – 1) (*в пространстве*) продовжувати, продовжити, про(с)тягати, про(с)тяг(ну)ти. [Продовжити просту лінію до перетину її з колом]; 2) (*во времени*) продовжувати, продовжити, провадити (далі), вести далі, правити далі, (*описат.*) виводити далі нитку чого; см. **Продлить**. [Продовжувати раління (Звин.). Кращі умови життя продовжили його вік. Почав свою літературну кар'єру оповіданнями в реальних тонах, провадив її далі натуралістичною повістю (Єфр.). Виводить далі нитку кращих традицій українського письменства (Єфр.). **-жать говорить, петь, читать, итти и т. д.** – далі казати, далі співати, далі читати, далі йти *и т. д.* [Стиснув кулак і гірко казав далі (Крим.). Співали собі далі (Крим.). **-жать работу** – провадити далі роботу (працю), працювати далі. **-жать разговор** – провадити, вести далі розмову, розмовляти далі. **-жать говорить, -жать речь** – провадити (правити), вести далі, казати далі. [«Входжу я до хати», – провадив далі Свирид (Коцюб.). Рустем вів далі (Коцюб.). Спокійно править далі (Л. Укр.). **-жать путь** – іти далі, продовжувати дорогу. **-жать войну** – провадити далі війну. **-жать своё** – провадити (правити) своє. [Хоч що хоч йому, а він такі своє провадить (Київщина)]. **-жить век** – продовжити, протягти віку кому (см. **Продлить**). **-жить срок** – продовжити, протягти термін, речінець (см. **Продлить**). **Продолженный** – продовжений, про(с)тягнений *и* про(с)тягнутий; проведений далі, прокладений далі.

Продолжаться, продолжиться – 1) (*стр. зал.*) продовжуватися, (*во времени*) провадитися, вестися, бути продовженим. [Праця продовжується спірно]; 2) (*во времени: длиться, тянутся*) продовжуватися, продовжитися, тяг(ну)тися, протягатися *и (реже)* протягуватися, протяг(ну)тися, тривати, протривати, потривати, точитися, іти, (*медленно, томительно*) снуватися, волоктися; *срв.* **Длиться**. [А все вона (війна) тяглась і не кінчалась (Грінч.). Оттак тяглося десять літ (Франко). Довго тяглась гонітва (Коцюб.). Служба починається о сімій і триває до другої (години) (Франко). Доба Відродження тривала по-над два століття. Неспокій однак триває довго (Л. Укр.). Точилась війна без упину (Корол.). Снується читання далі (Васильч.). Бенкет все йшов та йшов (Стор.). Се не довго волоклося (Мкр.). **Война -жається** – війна триває, точиться, продовжується. **Дурная погода -жається** – негода тягнеться, триває. **Мир -жался недолго** – згода тривала недовго. **Это -жається слишком долго** – це триває аж надто довго. **Путешествие -должится десять дней** – подорож триватиме, протриває десять днів. **Долго-ли это будет -жаться?** – чи довго це триватиме? **Так дальше -жаться не может** – так далі тривати (тягтися) не може. **-жаться вечно, навсегда** – тривати на віки (вічно), завжди. **Рабочий день -жається восемь часов** – робочий день триває вісім годин; 3) (*в пространстве: простираться*) простягатися, простягнутися *и* простягтися, тягнутися *и* тягтися; см. **Простираться**. [Ця балка простягається аж до самої межі (Звин.).]

Продолжающийся – що продовжується, тягнеться, триває, простягається. **-щийся целый день, целую ночь, круглый год** – цілоденний цілонічний, цілорічний. [Цілоденна спека (Кониськ.).]

Продолжение – продовження, протяг, дальший тяг (-гу), провадження чого. [Продовження роду. Нове українське письменство було дальшим протягом того літературного процесу, що в головах у себе має тисячолітню традицію (Єфр.). Дальший протяг національної суперечки (Грінч.). У камері, що була мов-би протягом коридору (Корол.). Застігли погляди й загадкові слова здавались мені дальшим тягом якогось недоладного сна (Корол.)]. **-жение работы** – продовження праці, провадження при ці далі, -же ние отпуска, срока, перемирил – продовження відпустки, терміну, замирення. **-жение линии** – продовження лінії. **-жение разговора** – продовження розмови, провадження далі розмови. **-жение войны** – продовження війни, (*состояние*) тривання війни. **-жение впереди, в следующем номере, следует** – далі буде. **Дальнейшее -жение** – дальше продовження, дальший протяг. **В -жение (в течение) чего** – протягом, на (в) протязі, впродовж, встяж чого (*книжн.-лит. формы*), через що, крізь що; *срв.* **Впродолжение**. [Коли-б можна бути через зиму котом, через літо пастухом, а на Великдень попом (Чуб.). Палка суперечка про календар не вгасає через цілий XVII в. (Н. Р.). Денис через усю дорогу хоч-би пару з уст пустів (Квітка)]. **В -жение времени** – протягом, встяж часу. **В -жение нескольких веков** – протягом (на протязі) кількох віків, через кілька віків. **В -жение пяти часов** – протягом п'ятьох годин *или* п'ять, годин. **В -жение целого дня** – на протязі цілого дня, через цілий (увесь) день *или* цілий (увесь) день. *Он работал в -жение всего лета* – він працював усє літо, через усє літо, протягом цілого літа. *Во всё -жение этого процесса, этой зимы* – на всьому протязі цього процесу, цієї зими, через увесь процес, через усю зиму *или* усю зиму. **На -жении, см. Протяжение.**

Продолжительно – довго, довгочасно; протяжно.

Продолжительность – (*длина*) довгість (-гости), довжина; (*продолжение*) тривання, (*зан.*) тривок (-вка); (*свойство*) довгість, довгочасність, протяжність (-ости). [Довжина робочого дня. Довжина літніх вакацій встановлюється на кожен рік (Стат. Акад.)]. **-ность жизни** – довжина життя, реченець (*срок*) життя. **-ность войны** – довгочасність, тривання війни. **-ность звука** – протяжність звука.

Продолжительный – довгий, довгочасний, протяжний, затяжний, тривалий; *срв.* **Длительный**. [Після довгої спеки хмара нарешті вгорі над землею навісла (Грінч.). Довге голодування (Кониськ.). Протяжна була осінь цей рік (Вовч. п.). Тривалий вплив. Протяжний звук]. **-ное время** – довгий (великий) час. **-ный труд** – довгочасна праця. **-ный дождь** – затяжний дощ.

Продольно – по(в)здовжно, уподовжно; повздовж, уздовж, уподовж, упродовж.

Продольный – по(в)здовжній, (у)подовжній, уздовжній. [Повздовжній розріз. Подовжня шахта].

Продомашничать (утро) – прохазяйнувати вдома, продомувати (ранок).

I. Продорожить, продорожить (тёс) – простругувати, простругати. [Простругати на гонті два жолобки для стікання води].

II. Продорожить, -ся – продорожитися, ціні не скласти.

Продохнуть – продохнути. [Мабуть, пил, спека – такє, що й не продохнеш (Грінч.)].

Продрасть, -ся, см. Продирать, -ся.

Продребезжать – продеренчати, продеренькотіти *и* -котати, прозеленькотіти *и* -котати, продирчати.

Продремасть – 1) *см.* **Прозевать**; 2) продрімати, прокуняти. [Продрімав (прокуняв) увесь вечір].

Продрогнуть – 1) змерзнути, перемерзнути. [Змерз, як пес, ізмок, як вовк (Приказка)]; 2) *см.*

Продрожать.

Продрожать – продрижати, продриготіти *и* -дриготати, протремтіти, протрусітися. [Цілу ніч на морозі протрусилися (Ум.). Усю ніч протремтіла: собаки чогось так уїдали, а я сама в хаті, так і страшно (Грінч.)].

Продро́м – продро́м (-му).

Продря́блый – трухлий, трухлявий.

Продря́бнуть – протрухнути; струхлявіти, потрухлявіти, потрухнути.

Проду́в – проду́в (-ву), протя́г (-гу), проду́ха (-хи).

Продување – продування, продимання, продмухування.

Продува́ть, проду́ть – 1) продува́ти, продима́ти, проду́ти (-дму́, -дме́ш), продмуха́ти *и* продмухува́ти, продму́хати, (*однокр.*) продмухну́ти; (*только о ветре*) провіва́ти, провія́ти. [Така хата, що наскрізь продима́ (Харк.). Мене́ продуло. Продмухні самовар. Куди віє, туди й провіває, козака молодого прохолоджає (ЗОЮР. I)]. -ду́ть *трубку* – продмухнути люльку. -ду́ть *паровую машину* – продути парову машину; 2) промантачити, програти; *см.*

Промота́ть. Проду́тый – проду́тий, продму́ханий, продму́хнутий.

Продува́ться, проду́ться – 1) продува́тися, продима́тися, бу́ти проду́тим, продму́хуватися, бу́ти продму́ханим, продмухнутим; 2) (*проиграться*) програтися, промантачитися, (всі) кешені видмухати.

Продувно́й – 1) продувний. [Продувна́ люлька. Продувний тяг]. -но́й *ветер* – скрізний вітер. -но́е *золото* – проду́те зо́лото; 2) виверткий, шахраюва́тий, сібі́рний. [Сібі́рний хлопець (Звин.)]. -но́й *человек* – кру́тій (-тія́), шахра́й (-рая́). -на́я *бестия* – про́йда (*общ. р.*).

Продукт – проду́кт (-ту), ви́ріб (-робу); (*произведение*) ви́тві́р (-вору), ви́плід (-плоду); (*приобретение, достижение*) здо́буток (-тку). [Продукт праці. Він природний продукт їхньої хатньої атмосфери (Крим.). Наші думки про світ – це ви́тві́р нашо́ї фізично-психічної організації]. -ду́кт *исследования* – ви́слід (-ду). *Сельско-хозяйственные -дукты* – сі́льсько-господарські продукти. *Молочные -дукты* – мо́лочні (мо́лочарські) продукти, дї́во, на́біл (-лу). *Съестные -дукты* – харчі (-чів). *Прибавочный -дукт, пол.-эконом.* – надпроду́кт (-ту).

Продуктивно́ – продуктивно́.

Продукти́вность – продукти́вність, вида́тність, плідність (-ности). [Продукти́вність (видатність) праці].

Продукти́вный – продукти́вний, вида́тний, плідний.

Продукто́вый – продукто́вий.

Продукция – проду́кція. *См. Производство.*

Проду́манно – проду́мано, промі́рковано, змисле́нно.

Проду́мать – 1) (*известное время*) проду́мати, промі́ркува́ти (який час); 2) (*что-н.*) проду́мувати, проду́мати, промі́ркувувати, промі́ркувати, обмі́ркувувати, обмі́ркувати що.

Проду́манный – проду́маний, промі́ркований, обмі́ркований.

Продура́чить – проду́рити, проморочити ко́го.

Продура́читься – проду́рити, пропу́стувати, пробла́знувати (який час).

Проду́рить, см. Продура́читься.

Проду́ть, см. Продува́ть.

Проду́шина – 1) проду́х (-ху), проду́ха (-хи), проду́ховина *и* проду́хвина; (*отверстие*) відту́лина, проту́лина; 2) (*промоина во льду*) проду́х(о)вина, пролізі́на, опар (-ри, *ж. р. и -ру, м. р.*); *срв. Полынья 1.*

Проду́шить, -ся – пропахати́, -ся. **Продуше́[о]нный** – пропаханий. -о́е *мясо* – ду́шені́на, тушкowane м'ясо.

Продыме́ть – продими́ти, проку́рити.

Продыми́ть – продими́ти, проку́рити, пропахати́ що-н. дї́мом.

Продыми́ться – продимі́тися, проку́ритися, пропахати́ся дї́мом.

Продыра́веть – проді́равіти; проді́рчавіти.

Продыра́вить, -ся, см. Продыри́ть, ся.

Продыра́вливание, продыра́вление, продыре́ние – проді́равлювання, проді́равлення; провє́рчування, провє́рчення.

Продыра́вленный, см. **Продыре́нный (Продыря́ть)**.

Продыря́ть, продыри́ть – продіра́влювати, продіра́вити, діркува́ти, продіркува́ти що; проверчува́ти, повертíти що. **Продыре́нный** – продіра́влений, продіркуваний.

Продыря́ться, продыри́ться – продіра́влюватися, продіра́витися; дірча́вити, подірча́вити, подіркува́тити. [Не поїдете ви моїм човном: геть подірчавів (Звин.)]. См. **Дыри́ться**.

Продыша́ть – проди́хати. [Проди́хав іще півгодини та й помер].

Продыша́ться – проди́хатися.

Проеда́ние, проеде́ние – проїда́ння, проїде́ння *и* прої́дження, прогриза́ння, прогри́знення.

Проеда́ть, проесть – 1) (*прогрызатъ дыру*) проїда́ти, прої́сти, прогриза́ти, прогри́зти, (*во множ.*) попроїда́ти, попрогриза́ти що. [Проїв дірку у бичка́, з середини все виїв (Рудч.). Ржа проїла залізо. Гнила пара прогризала шкіру (Франко)]; 2) (*издерживать на пищу*) проїда́ти, прої́сти, (*о мног.* попроїда́ти), прохарчи́ти, схарчи́ти. [Проїв усє, що заробив. Батько довго збирав, а синки швидко попроїдали (Харк.). Усі гроші чи прохарчив, чи прогуляв (Ум.). По синєнькій, дай-то Боже, коли заробили, та, вертаючись додому, й те, уже схарчили (Манж.)].

Проеденный – проїдений *и* прої́дений, прогри́зений. **-ться** – 1) *страд.* проїда́тися, бути проїденим (*и* прої́деним), прогриза́тися, бути прогри́зеним; 2) *возвр.* проїда́тися, прої́стися, прохарчи́тися, проїда́ти, прої́сти, (*о мног.*) попроїда́ти все.

Проедина – проїдене *и* прої́жене (прогри́зене) місце, проточина.

Прое́зд – 1) прої́зд, переї́зд (-ду). [І нема нігде прої́зду, нема і проходу (Рудан.). Та година, що пропала на переї́зд тієї верстви, довша була за весь рік (Свидн.). Гроші на прої́зд (переї́зд)]; 2) (*место для проезда*) прої́зд (-ду), переї́зд (-ду), переї́здка. [Прої́зду не дав і на ступінь (Звяг. п.)].

Прое́здить, см. **Прое́зживать**.

Проездно́й – прої́здний.

Прое́здом – переї́здом, прої́здом. [Може вам коли переї́здом траплялось бува́ти у Пиря́тині? (Греб.). Случалось і прої́здом завернуть, щоб переночува́ти (Стор.)].

Прое́зжать, прое́хать – 1) (*мимо чего*) прої́жджати, прої́здити, прої́хати, ми́нати, поминати, помину́ти що. [Усюди, де не прої́здив Кобза, народ воруши́вся (Стор.). Стоїть циган на снігу, мужик прої́жджає (Рудан.). Козаки на байдаках пороги минали (Шевч.). Ми вже той ху́тір помину́ли (Зміїв. п.)]. **-хать в карете, верхом, четверкою** – прої́хати в кареті; прої́хати, пробі́гти ве́рхи (конєм), четвернею. [Пан четвернею пробі́жить (М. Вовч.)]; 2) (*по известному месту, по чѣм-л. из конца в конец*) переї́жджати, переї́здити, переї́хати чим *или* що, прої́жджати, прої́здити, прої́хати чим *или* що. [Спочину, заким піски переї́демо (Кониськ.). Як переї́деш Вересоч, так їдь куди хоч (Номис). Переї́хав лісом. Над вє́чір другого дня він уже переї́здив Києвом (Крим.). Прої́хали поле, прої́хали друге (Чуб.). Переї́хали поле, переї́хали друге, а на третім чистім полі кінь ся спотикає (Чуб.). Тридцять семисотних верст, іще з гаком, не спочиваючи переї́хав (Квітка)]. **-едем-ли дорогой?** – чи прої́демо сюдою? *Когда -жают по мостовой, то у нас в доме окна дрожат* – як прої́дять (переї́дять) бруком, то в нашому будинку шибки дрижа́ть; 3) (*известное расстояние*) прої́жджати, прої́здити, прої́хати, в'ї́жджати, в'ї́здити, в'ї́хати. [Прої́хав дві верстви. Ще сей посланець може й верстви не в'ї́хав (Свидн.). Виї́здили ми пізно, в'ї́здили ма́ло (Корол.)]. **-жать сто километров в час** – в'ї́здити, прої́здити, пробі́гати сто кіломе́трів за(на) годину. **-жать, -хать быстро** – пробі́гати, пробі́гти, проско́чити; (*известное расстояние*) перебі́гати, перебі́гти. [Проскочили ми так іще ста́нцій зо три (Грінч.)]. **-хать рысью** – прої́хати тю́пки, вклуч, клусом, труськом. **-хать шагом** – прої́хати ходою, ступою. **-хать цугом** – витягом, упростяж прої́хати.

Прое́зжаться, прое́хаться – прої́жджатися, прої́здитися, прої́здитися, провє́зтися. [Пої́дьмо туди, побачим і погуля́єм там, да такі й прої́здимося тро́хи (Рудч.). Їхав сусіда, посадив Оксанку на свого воза, то вона аж до города провезла́ся (Звин.)].

Прое́зживать и **Проезжа́ть, прое́здить** – 1) (*лошадей*) проїжджати и -їжджувати, проїздити (коні). [Хоче Палій проїздити коня свого (Драг.)]; 2) (*деньги*) витрачувати, витратити на подорожі (їзду) (гроші), проїздити (гроші); 3) (*дорогу*) проїжджати, проїздити, протирати, протерти, уїжджати, уїздити, уторовувати, уторувати дорогу (шлях). [Гладкий протерли шлях мужицькі сані (Франко)]; 4) (*известное время*) проїжджувати, проїздити, виїздити. [Проїздив цілий день]. -**тсья** – 1) (*о лошадях*) проїжджуватися и -джатися, бути проїждженим; 2) (*истратиться*) проїздитися, витрачуватися, витратитися (з грошей) їздячи, на їзду (на подорожі).

Прое́зжий – 1) *прил.* – проїздний, переїздний. [Перевулок був вузенький, тихий, майже не проїздний (Конис.)]. -**езжая дорога** – проїздна дорога, трахтовий (возовий) шлях. [Десь-то ми, видно, збілись з проїздної дороги (Корол.)]; 2) *прил. и суц.* -**езжий, -езжая** – подорожний, -ня, проїжджий, проїжджа, проїжджачий, -ча, переїжджий, -їжджа. [Подорожні їдять у шинку (Грінч.). Подорожня пані (Куліш). Тут обїдало все село, обїдали прохожі, проїжджачі (Н.-Лев.). Переїжджий студент (Крим.)].

Прое́кт – проєкт (-ту).

Проекти́ровать – проєктувати. **Проекти́рованный** – проєктований.

Прое́ктный – проєктовий.

Проекцио́нный – проєкційний.

Прое́кция, геом. – проєкція.

Проём – 1) (*действие*) пробирання, пройма́ння, *сов.* пробрання; 2) пройма́ще, пройма́, пробра́не місце; скрізна (наскрізна) дірка; *архит.* прорі́з (-зу). *Делать, сделать проём в чём* – пробирати, пробрати що. [Москалі цю ніч пробрали стіну й геть усє сало винесли (Чигир.)].

Прожа́леть (*известное время за чем*) – прожа́лувати, прожа́лкувати за чим.

Прожа́ривание – 1) (*еды*) пропікання, просмажування, пришкварювання; випікання, висмажування; 2) (*одежды*) пропалювання, випалювання.

Прожа́ривать, -ся, прожа́рить, -ся – 1) (*известное время, об еде*) пропікати, -ся, пропекти́, -ся, просмажувати, -ся, просмажити, -ся, прошкварювати, -ся, прошкварити, -ся; (*хорошенько*) випікати, -ся, випекти, -ся, висмажувати, -ся, висмажити, -ся; 2) (*об одежде*) пропалювати, -ся, пропалити, -ся, випалювати, -ся, випалити, -ся; 3) (*на солнце*) пропікати, -ся, пропекти́, -ся, випікати, -ся, випекти, -ся, вишкварювати, -ся, вишкварити, -ся. [Віпікся (вишкварився) на сонці]. **Прожа́ренный** – пропечений, просмажений, прошкварений; пропалений, випалений.

Прожа́ть – 1) *см.* **Прожима́ть**; 2) *см.* **Прожина́ть**.

Прожда́ть – прождати, прочекати ког. чо́го и на ко́го, на що. **Про́жданный** – прожданий.

Проже́вывание – прожовування; пережовування, розжовування.

Проже́вывать, прожева́ть – (*известное время*) прожовувати, прожувати; (*хорошенько*) пережовувати, пережувати, розжовувати, розжувати; (*о жвачных*) переремигати.

Проже́ванный – прожований, прожутий, пережований, пережутий, розжований, розжутий. -**тсья** – прожовуватися, бути прожованим (прожу́тим), пережовуватися, бути пережованим (пережу́тим), розжовуватися, бути розжованим (розжу́тим).

Проже́ктёр – проже́ктер; (*гал.*) проєктиста, витівник, вигадник, вимислівник.

Проже́ктировать, см. **Проекти́ровать**.

Проже́ктор – проже́ктор.

Проже́чь, см. **Прожига́ть**.

Прожи́вание – 1) (*где*) прожива́ння, пробува́ння, перебува́ння, життя́, прожиття́, прожі́ток (-тку) (де). [Плата за прожиття в націоналізованих будинках (Азб. комун.)]. **Место -ния** – місце прожива́ння, пробува́ння; *срв.* **Жи́тельство, Пребы́вание**; 2) (*издерживание*) прожива́ння, витрачання; (*расточание*) марнува́ння, промантачування.

Прожива́ть, прожи́ть – 1) (*быть на свете*) прожива́ти, прожи́ти, вижива́ти, ви́жити, жи́ти, зжи́ти. [Сам він прожив уже́ півсо́тні й шість літ (Грінч.). Поспитала її, чи вона́ вже багáто ви́жила віку (М. Вовч.). І в тиху́ю самотні́сть до Вудстоку верну́сь, де лі́та молоді́ зжи́ла (Грінч.).] **-жить чем** – прожити з чо́го, чим. **-жи́ть трудами рук своїх** – прожити з пра́ці рук своїх, прожити з пучок. *На эти деньгИ не -вёш* – на ці гроші́ (цими гроши́ма) не проживеш. **-жи́ть жизнь (свой век)** – вік зжи́ти, пережити, (вік) звікува́ти, (вік) провікува́ти, збу́ти вік. [Вік пережити – не по́ле перейти́ (Приказка). В мі́рі не переживе́ш (Г. Барв.).] **-жи́ть богато, широко, припеваючи** – прожити у розкошах у достáткaх. **-жи́ть в своё удовольствие** – зажити житт́я, світу. **-жи́ть кое-как, с грехом пополам** – скалатáти житт́я, вік. **-жи́ть без чего-н.** – перебу́ти без чо́го. **-жи́ть в муках, страданиях** – зму́читися. [Не зжи́ла, а зму́чилась (О. 1861)]; 2) (*находиться пребывать где*) прожива́ти, жи́ти, прожити, пробува́ти, пробу́ти; оберта́тися; (*иметь жилище*) мешка́ти, промешка́ти, сиді́ти, просиді́ти, домува́ти де; (*сколько времени, где*) вижива́ти, ви́жити, вибува́ти, вибу́ти; (*временно*) перебува́ти, перебу́ти, перемешкува́ти, перемешка́ти. [Він узімку живе́ в мі́сті, а влітку на селі́. Десь, колись, в якійсь краї́ні проживав по́ет нещáсний (Л. Укр.). В іншому краї́ пробува́ючи (Грінч.). Де ся моя́ рибочка оберта́є (Голов.). Просидів до сме́рти на ба́тьківськiм грунті́. Місяць перемешкав у знайо́мого]. **-жива́ть, -жи́ть определённый срок (выжить)** – вижива́ти, вижити, вибува́ти, вибу́ти, (*а специальное – особенно в обучении мастерству*) термінува́ти, протермінува́ти. [Термінува́в п'ять літ, за́ким визволили в челя́дники (Шейк.)]; 3) (*издерживать*) прожива́ти, прожити, (*о мног.* попрожива́ти), трати́ти, потрати́ти; (*расточать*) марнува́ти, промарнува́ти, проманта́чити, провё́сти, прод(в)iндрити. [Що нажива́ли, те й прожива́ли (Кониськ.). Сам бачу, що худо́бу трачу́ (Шейк.). Всі свої́ гроші́ провела́ (Звин.).] **Прожи́тый** – прожитий, ви́житий, зжитий, перебу́тий. [Перебу́те житт́я (Крим.)].

Прожива́ться, прожи́ться – прожива́тися, прожи́тися. [Як во́ сні́ мені́ зда́ло́ся, що на сві́ті прожи́ло́ся (К. Стар.).] **Без греха не -вё́тся** – без грі́ха не проживе́ться, не перебуде́ться; 2) прижива́тися, прожитися, витрача́тися, витрати́тися. [Живу́ть бу́ло панка́ми, на ста́рiсть прожи́лись (Боров.)] **-жи́ться в конце́** – прожитися вкра́й, зве́стися на-ни́що (ні на́що).

Прожи́галка, прожи́гальник – жи́галo.

Прожи́гальный – пропáлювальний. **-ый прут** – жи́галo.

Прожи́гание – пропáлювання, пропі́кання, просма́лювання. **-ние жизни** – марнува́ння (марнотра́чення) житт́я.

Прожи́гатель, -ница жизни – марнотра́тець (-тця), -тница житт́я.

Прожи́га́ть, проже́чь – 1) пропáлювати, пропáлити, пропі́кати, пропекти́, просма́лювати, просма́лити. [Пропáлила спiдницю́. Я у гру́бі запáлив, собі́ штáни просма́лив (Чуб.). Дáйте мені́ то́го живо́го огню́, що ним ви пропі́касте лю́дські ду́ші (Мирн.).] **-га́ть жизнь** – марнува́ти (марнотра́тити) житт́я; 2) **-же́чь (всю ночь свечу)** – пропáлити, просві́тити (ці́лу ніч сві́чку). **Проже́нный и проже́нный** – пропáлений, пропéчений, просма́лений. **-ное место, см. Прожо́г. -ный человек** – пройдíсвіт, проно́за.

Прожи́га́ться, преже́чься – пропáлюватися, пропáлитися, пропі́катися, пропекти́ся, просма́люватися, просма́литися, бу́ти пропáленим, пропéченим, просма́леним.

Прожи́лина, Прожилка, Прожилок – жи́лка, прожилок (-лка) (в дере́ві, в ка́мені). [Ма́рмур з сине́нькими жи́лками].

Прожи́мание – 1) прода́влювання, проду́шування; 2) протíскування чо́го крíзь що.

Прожи́ма́ть, -ся, прожа́ть, -ся – 1) прода́влювати, -ся, прода́вити, -ся, проду́шувати, -ся, проду́шити, -ся; *срв. Прода́вливать, -ся*; 2) протíскувати, -ся, протис(ну)ти, -ся крíзь що; *срв. Протискивать, -ся. Прожа́тый* – прода́влений, проду́шений; протисне́ний, протисну́тий.

Прожи́нание – прожи́нання.

- Прожина́ть, прожа́ть** – прожина́ти, прожа́ти; (*во многих местах*) попрожина́ти. **Прожа́тый** – прожати́й.
- Прожито́чный** – прожитний. [Прожитний мінімум].
- Прожити́е, Прожиток** – прожиття, прожіток *и* спрожіток, *ум.* прожіточок (-чку), пожиття. [Мені-ж не багато на прожиття треба (Крим.). Ходила копати буряки і з того добувала прожіток для себе (Коцюб.). Зросту, слави, пам'яті, спрожітку сподівались (Метл.). Ставало на пожиття його (Мирн.). *Давать на -тьё* – давати на прожиття, на прожиток.
- Прожог** – пропал (-лу), випалина, паленина, палениця, вижга.
- Прожора** – прожера, пажера, ненажера, ненажер, жерун (-на), облопа. [А діти, – оті жеруні, вони хіба мало з'їдять? (Звин.). Так би й загородив кулаком рота цьому чортовому п'янюзі, облопі (Мирн.)].
- Прожорливо** – прожерливо, пажерливо, зажерливо.
- Прожорливість** – прожерливість, пажерливість, обжерливість, заже[и]рливість, ненажерливість, ненаїсність, ненаїдність (-ости).
- Прожорливый** – прожерливий, пажерливий, обжерливий, заже[и]рливий, зажірний, захиракуватий, жеровитий, проїсний, проїстливий, ненажерливий, ненажерний, ненаїсний, ненаїдний. [Оця черва маленька, але дуже прожерлива (Звин.). Пажерлива щука (Франко). Пажерлива (ненаїдна, ненажерлива) людина].
- Прожорство**, *см.* **Прожорливість**.
- Прожужжа́ть** – продзижчати, продзіжкати, продзинчати, пробреніти, пробрумчати, прогусті; *однокр.* дзигнути, джикнути. [Куля тільки джикнула, а мене не зачепила]. **-жа́ть кому уши** – натуркати, протуркати, наскрипіти кому уха. *Мне этим уши -жали, мне это (всё) уши -жало* – мені це в ухах нав'язло.
- Проза** – проза. [Вірші і проза. Життєва проза].
- Прозаик** – прозаїк.
- Прозаїческий** – 1) (*написанный прозой*) прозовий. [Прозова література]; 2) (*обыденный*) прозаїчний, прозовий, буденний. [Прозаїчне (буденне) життя]. *Сделаться более -ским* – попрозаїчнішати.
- Прозаичный**, *см.* **Прозаїческий**.
- Прозакла́дывать, -закла́довать** – 1) заставляти, прозаставляти, застановляти, прозастановляти (частинами) що; 2) програвати, програти, закладаючися, що. *Я голову -закла́дываю, если это неправда* – головою закладаюся, коли це неправда.
- Прозвање** – 1) прозвання, *см.* **Прозывание**; 2) прізвище, прі[о]звисько, прозівка; (*гуц.*) порекло; (*шутливое*) прикладка; *см.* **Прозвище**. *По -ванию* – на прізвище, на прізвисько, прізвиськом. [Ой, я родом Іваненко, на прізвище Петренко (Пісня). Я зі Львова попівна, на прізвисько Карпівна (Голов.). Був один із них, Прокопівич Лука, прізвиськом Індік (М. Лев.)]. *Дать -ние кому* – приложити прізвище кому, прикладку прикласти кому.
- Прозвенеть** – продзвеніти, продзеленькати, продзеленькотіти, продзенькати, протеленькати; *однокр.* бренькнути, дзеленькнути. *См.* **Звенеть**.
- Прозвище** – прізвище, прізвисько, (*гуц.*) порекло; (*насмешливое*) прикладка, докладка. [Хороше прізвище для панни – «злюка» (Куліш). Скажу всім, щоб прізвища та прикладки тобі прикладали (Чуб.)]. *Давать, дать -ще* – прізвище (прізвисько, ймення) прикладати, приложити *и* прикласти кому, прикладку прикладати, прикласти, докладку докладати, докласти кому, (*реже*) на кого; (*образно*) пришпилити квітку кому. [І не дурно такє ймення приложили йому люде (Кониськ.). Вона мене злодійкою узива і усякі докладки доклада (Квітка). На їх будуть прізвища прикладати (Милорад.)].
- Прозвонить** – 1) (*известное время*) продзвонити; (*в один колокол*) проба(ла)мкати, пробо[е]вкати. [На великдень продзвоніли три дні]; 2) (*отзвонить*) продзвоніти, передзвоніти, видзвонити; (*в один колокол*) проба(ла)мкати, пробо[е]вкати, *однокр.* бамкнути, бо[е]вкнути.

[Годінник в залі продзвонів дванадцять (Н.-Лев.). Передзвонили до вечірні. Аж поки дзвін відзвонить одинадцятку (Куліш)]. **-нил третій звонок** – продзвонено втретє, передзвонили в третій дзвін; 3) розголосити, роздзвонити, розляпати язиком скрізь [Йому сказали, а він по всьому селу роздзвонив (Ум.)].

Прозвучать – пролуна́ти, пробре́ніти, прогуча́ти. [З рік то́му в украї́нському пи́сьме́нстві го́лосно пролунало одне «нове слово» (Єфр.)].

Прозева́ть – 1) (*пропустить недоглядев*) недогле́[я]діти чо́го, прога́вити, проморга́ти що, прога́витися, прогле́дітися, зів(а)ка́ дати, витрі́шка з'їсти (*только в выражении*: витрі́шка з з'їв, з'їла). [Прога́вив поча́ток (Черкас.). А що, хло́пче, проморга́в дівчину (Харк.). Такий-то з тебе стрілець, уже́ й зіва́ка́ дав (Вовч. п.)]; 2) прозі́хати. [Прозі́хав ці́лий ве́чір]; 3) (*проглазеть*) га́ви пролови́ти, витрі́шки їсти (лови́ти, купува́ти, продава́ти) (протягом певного часу).

Прозе́ктор – прозе́ктор.

Прозелі́т – прозелі́т, новонаве́рнений.

Прозелі́тизм – прозелі́тство, прозелі́тизм (-му).

Прозелі́тський – прозелі́тський.

Прозимова́ть – прозимува́ти, Perezимува́ти.

Прозира́ние, см. **Прозрева́ете**.

Прозира́ть *и* **Прозрева́ть**, **прозре́ть** – 1) (*получать зрение*) прозріва́ти, прозрі́ти; (*диал.*) провиді́ти, робі́тися, зробі́тися зря́чим (видю́щим, видю́чим); (*о глазах, у кого-н.*) відкрива́тися, відкрити́ся. [Прозрі́вати став потро́ху (Шевч.). Сказав йому́ Ісус: прозрі́! (Єванг.). Тут є на долині така керни́ця... , ще й аби те́мний у ні умівся, то би провиді́в (Гн. II). Як відкри́лись у тебе́ о́чі? (Єванг.)]; 2) (*проникать зрением сквозь что-н.*) прозира́ти, прозирну́ти у що, що, прогляда́ти, прогляну́ти у що. [Чисті́ серця́, що в се́рце його́ прозира́ли (Грінч.). Хто-ж із них прозирну́в гли́бше історичну́ правду? (Куліш). Не гли́боко прогляну́в він у ду́шу селя́нина (Куліш)]; 3) см. **Провиде́ть**.

Прозопопе́я – прозопопе́я (ритори́чна фігу́ра).

Прозо́р – прозира́ння, прозі́р (-зору), см. **Прозрева́ние 2**.

Прозорливе́ць – прозорливе́ць (-вця), провиде́ць (-дця), провидця́ (-дці, м. р.). [Поёт-прозорливе́ць (Л. Укр.)].

Прозо́рливо *и* **Прозорли́во** – прозо́рливо *и* прозі́рливо.

Прозо́рливість *и* **Прозорли́вість** – прозо́рливість, прозі́рливість (-вості).

Прозо́рливый *и* **Прозорли́вый** – прозо́рливий, прозі́рливий; *срв.* **Дально́видный**. [Суд бо́жий прозо́рливі́ший над лю́дський (Л. Укр.). Ви, зда́ється, ма́єте дуже́ прозо́рливу фанта́зію (Виннич.)].

Прозра́чно – прозо́ро, прозі́[о́]рно, прозо́ристо, прозі́[о́]рча́сто, просві́тча́сто.

Прозра́чность – прозо́рість, прозі́[о́]рні́сть, прозо́ристі́сть, прозі́[о́]рча́сті́сть, просві́тча́сті́сть (-ості). **-но́сть сте́кла** – прозо́ристі́сть, видкі́сть, я́сні́сть скла.

Прозра́чный – прозо́рий, прозі́[о́]рний, прозо́ристий, прозі́[о́]рча́стий, просві́тча́стий, відкі́й, я́сний, крі́зький. [Що́ то за ме́д був! Я́сний та прозо́рий, як слю́за (Кониськ.). Річо́к прозі́рних чі́сті во́ди (Щого́лів). Облі́ччя робі́лось за цей час ма́йже прозо́ристим (Єфр.). Прозорча́ста во́да (Неч.-Лев.). Ві́кна відкі́, я́сні (Житом.). Просві́тча́ста будо́ва сло́ва]. **-ный возду́х, туман** – прозо́ре, прозі́рне пові́тря, прозо́рий, прозі́рний, прозі́рча́стий туман. **-ная во́да** – прозо́ра, прозі́рна, прозі́[о́]рча́ста, просві́тча́ста, я́сна во́да. **-ное сте́кло** – прозо́ре, прозі́рне, прозо́ристе, прозі́рча́сте, відке́, я́сне скло.

Прозрева́ние, **прозре́ние** – 1) прозріва́ння, прозрі́ння; 2) прозира́ння, про́зрення, прозі́р (-зору). [Прозира́ння худо́жника у вну́трі́шню при́роду рече́й (Єфр.). Як бува́є в по́ета під час його́ душе́вного прозо́ру, що́ все на бо́жому сві́ті ні́би розмовля́є з його́ душе́ю (Куліш)]; 3) см. **Провиде́ние**.

Прозре́вать, см. **Прозира́ть**.

Прозре́ние, см. **Прозревање**.

Прозре́ть, см. **Прозревать**.

Прозубривать, прозубри́ть – 1) (*пилу*) назублювати, назубіти (пилу́); 2) (*урок*) товкти, витовкти. См. **Зубри́ть**. **Прозубренный** – назублений; витовчений.

Прозуде́ть – просвербіти.

Прозыва́ние – прозивання ко́го, прикладання прізвища, прикладки ко́му *или* на ко́го, дражнення ко́го чим.

Прозыва́ть, прозва́ть – прозивати, прозвати ко́го, прикладати, приложити *и* прикласти прізвище ко́му, приложити йме́ння ко́му, (*насмешливо*) дражнити, продражнити ко́го чим, прикладати; приложити *и* прикласти прикладку ко́му, на ко́го. прозиватися з ко́го. [Не знає, як і батька її звать і прозивають (Квітка). Царські слуги прозвали його незнайком (Рудч.). Моє прізвище – Кравченко, а то тільки по вуличному Макухою дражнять (Звин.). Надавав прізвища усім сусідам: одного продражнів посмітюхом (Левиц.). З його прозивалися «сич» (Звин.)]. **Прозванный** – прозваний.

Прозыва́ться, прозва́ться – прозиватися, прозватися *и* бу́ти прозваним. [Стара́ прозивається Терпи́ліха Горпи́на, а дочка́ На́талка (Котл.)]. *Как ты -ваешься?* – як ти прозиваєшся, як твоє прізвище?

Прозябаемое – рослина, рости́на. **Царство -мых** – рослинне царство, царство рослин (ростин).

Прозябаемость – рослинність (-ности).

Прозяба́ние – 1) (*о семени: проростание*) кільчення, проростання; 2) (*переносно*) нідіння, животіння, чевріння. [Хоч злої долі, та справжньої, а не це нідіння (Корол.). Нудне, безглузде, сіре животіння (Л. Укр.)].

I. Прозяба́ть, прозябну́ть – 1) (*о семени: прорасть*) кільчитися, накілчитися, проростати, прорости, (*во множ.*) покільчитися, понакілчуватися, попроростати; 2) (*влечить жалкое существование*) нідіти (-дію, -дієш), животіти, скніти, скліти, гібіти, дні терти, капаріти, хиріти, чевріти, чучверіти. [Нидієте, а не живете (Мирн.). Їй треба волі, інакше буде нідіти, не жити (Л. Укр.). Тяжкі обставини, серед яких довелося животіти в Росії українському письменству (Єфр.). Хто не сіє, той скліє (Номис). Держать ото мене на цепу, лежу я та гібію (Мирн.). Не живе, тільки дні тре (Номис). Не живе́ш, а капарієш (Липов. п.)].

II. Прозяба́ть, прозябну́ть – мерзнути, змерз(ну)ти, промерзати, промерзнути; (*о мног.*) померзнути, попромерзати. [Змерз, як пес].

Прозябе́ние – 1) см. **Прозябание**; 2) рослина, зілля.

Проигрывание – програвання; утрачання.

Проигрывать, проигра́ть – 1) (*известное время*) програвати, грати, програти. *Они -грали всю ночь в карты* – вони програли всю ніч у карти; 2) (*исполняют на музыкальном инструменте, на сцене*) програвати, програти, перегравати, переграти. *Не -гра́в наперед раз-другой, не сыграю этого* – не програвши (не перегравши) наперед разів зо два, не заграю цього. *-гра́ть концерт на скрипке* – програти, переграти концерт на скрипку; 3) (*деньги, имущество и пр.*) програвати, програти, (*о мног.*) попрогравати. [Програвав тисячу за тисячею і з багатого пана зробивсь убогим панком (Куліш). Або виграв, або програв (Номис)]. *-гра́ть пари, заклад* – програти заклад. *-гра́ть дело, тяжбу* – програти справу. *-гра́ть сражение* – програти бій, баталію, утратити поле; 4) (*терпеть в оборотах, во мнении людей*) програвати, програти, тратити, стратити, втрачати, втратити, прогадувати, прогадати. [Він на цьому багато втратив. Робітники побачили, що вони прогадали (Азб. Ком.). Він добра людина, але через свою гострість багато втрачає в людських очах]. *-ва́ть, -гра́ть в чём* – тратити, утратити на чо́му. [Багато на своїй прина́дності тратили (Єфр.)].

Проигрываемый – програваний. **Проигранный** – 1) програний, переграний; 2) програний,

утрачений на чому, у чому.

Проигрываются, проигратъся – 1) *страд.* – протраватися, бути програним; 2) (*в денежной игре*) програватися, програтися, обігратися; *срв.* **Продуться**. [От грали, грали, один програвсь (Драг.)].

Проигрыш – програ, програш (-шу), програнка, програна (-ної), утрата, страта. [Люби гру, люби й прогру (Приказка)].

Проигрышный – 1) програшний. [Програшна гра. Програшна справа]; 2) програний. [Програні гроші].

Пройдоха – пройдісвіт, пройдісвітка (*ж. р.*), пройда, дурісвіт, дурісвітка (*ж. р.*), пролаза, проноза. [Це така пройда, що скрізь пролізе і з води сухим вийде (Ум.). Там такий пролаза, що де не посій, то вродиться (Звин.). І на пронозу єсть занози (Приказка). Циган на що вже дурісвіт, а наш Сава і його переважив (Кониськ.)].

Произведение – 1) (*действие*) зродження, сплодження, зрощення; створення, витворення; зроблення, зчинення, учинення, справлення, спричинення чого; вироблення, спродукування; переведення; виведення; (*в чин*) попромування; *срв.* **Производитьъ**; 2) твір, утвір, витвір (-твору), виплід (-плоду); (*изделие*) продукт, вірі[о]б (-робу); (*только литературное, научное*) писання; *срв.* **Порождение 3**. [І от повстають так з почування, з уяви ті перші утвори людського духа, ті виплоди людської творчости, які потім назвали поезією (Єфр.).

Письменство, як витвір і продукт культурної меншости (Єфр.). Твори світової літератури.

Писання П. Мирного]. **-ния природы, ума, человеческого духа** – витвори (утвори) природи,

розуму, людського духу. *Научное, литературное -ние* – науковий, літературний

(письменський) твір, наукове, літературне писання. **-ние искусства** – мистецький твір.

Художественное, классическое -ние – художній, класичний твір. *Поэтическое -ние* –

поетичний твір, (*а во мн. также*) поезії (-зій). **-ния нашей промышленности** – продукти,

вироби нашої промисловости; 3) *мат.* – здобуток (-тку).

Производитель – творець, витворець; (*исполнитель*) виконавець (-вця), виконувач, перевідник. **-тель работ** – виконавець роботи. **-тель следствия** – перевідник слідства; 2) (*племенной самец*) насінник; 3) виробник, вироблювач, продуцент. [Виробники й споживачі.

Виробники сільсько-господарських продуктів. Більше буде споживачів, більше буде й

вироблювачів. Не Дон-Жуан – героєм наших днів, а продуцент, робітник (Франко)]; 3)

арифм. (множимое и множитель) – чинники (-ків); 4) *геом.* – твірна; *см.* **Образующая**.

Производительница – 1) перевідниця, виконувачка; 2) виробниця, вироблювачка.

Производительность – продукційність, виробність, витворність, видатність, виробна спроможність (-ости). [Продукційність (видатність) праці].

Производительный – виробний, витвірний, витворчий, творчий, продукційний, продуктивний; (*целесообразный*) доцільний. [Розвиток продукційних сил людського суспільства (Азб. Ком.). Комісія для виучування виробних сил України]. **-ные классы, пол.-экон.** – творчі класи. **-ная ассоциация** – виробниче товариство. **-ная сила природы** – творча сила природи.

Производитъ, произвести и произвѣсть – 1) (*творить, рождать*) родити, зродити і породити, плодити, сплодити; (*о земле*) зрощати, зростити що; (*создавать*) творити, створити, витворяти, витворити що; (*делать, совершать*) робити, зробити, чинити, зчиняти, зчинити, учиняти, учинити, справляти, справити що; (*служить причиной чего*) спричиняти, спричинити що, спричинятися, спричинитися до чого. [Я-ж бо не своєю волею родивсь на світ, менє зродила природа (Крим.). Земля все була як камінь, хліба не родила (Рудан.). Де мерзлий ґрунт нічого не зроща (Грінч.). Нічого, опріч протесту та опозиції, система репресій не витворила (Єфр.)]. **-сти на свет** – зродити на світ, сплодити. [Та я-ж тебе зродила на світ. Я тебе годую (Крим.). Не той тато, що сплотив, а той, що вигодував (Номис). Та бодай тая річка риби не сплodiла (Чуб. V)]. **-сти из себя** – вродити з себе,

відати з себе. [Дощі не упадуть на землю, а земля буде як камінь і не видасть плода із себе (Стефанік)]. *Страна эта -водит золото* – країна ця родить (видачі) золото. *Эта земля -водит много овса* – ця земля родить (видає, зрощає) багато вівса. *Ничтожные причины -водят часто большие перевороты* – незначні причиняються часто до великих переворотів (спричиняють часто великі перевороти). *Это -ведёт хорошее действие* – це справить (зробить) добрий вплив, це добре подіє. *-дить, -сти впечатление на кого* – справляти, справити, робити, зробити, чинити, вчинити враже[і]ння на ко́го, вразити ко́го. [Доклад Лаговського справив велике вражіння на з'їзді (Крим.). Той сон таке на мене зробив вражіння, що й не знаю (Кониськ.). Вражіння, яке вони чинили, нагадало мені Шіллерову баладу (Грінч.). *-сти неприятное впечатление на кого* – справити, зробити, вчинити прикре враження на ко́го, прикро вразити ко́го. *Это событие -вело на него сильное впечатление* – ця подія справила (зробила, вчинила) на його велике враження, дуже його вразила. *-дить эффект, фурор* – робити, чинити ефект, фурор. [Темні очі, натхнуті коханням, робили великий ефект (Неч.-Лев.). Його проповідь чинила фурор (Крим.). *-сти чудо* – справити, зробити чудо. [І указ сей чудо справив (Франко)]. *-дить шум, беспорядок сумятицу* – чинити, зчиняти, робити шум (галас, гвалт), чинити, робити нелад, колот, бунт. [Він чинить у громаді всякий нелад (Грінч.). Погляди Д. Куліша зчинили превеликий колот і в московській, і в українській пресі (Грінч.). *-дить, -сти опустошение* – чинити, зчинити і учинити спустошення в чому, спустошити, спустошити що. *-дить сон, испарину* – спричиняти сон, випар. *-дить давление* – робити тиснення, натискати на що. *-дить опыты* – робити досліді; 2) (*изготавливать, выделять*) виробляти, робити, виробити що, продукувати, спродукувати і випродукувати що. [Робітник виробляє ті прегарні матерії, з яких другий пошіє одіжку (Єфр.). Хто робить багатство, той і повинен з його користуватись (Єфр.). Робітникам повинно-б достатися все те, що він власною працею виробить (Єфр.); 3) (*дело*) переводити, перевести, робити, зробити; (*исполнять*) відбувати, відбути що. [Мусила стародавня Русь байдаками плавати і торги свої, і війни водою відбувати (Куліш). Атмосфера, в якій доводиться одбувати свою роботу комісії (Н.-Рада)]. *-дить следствие, дознание* – переводити, провадити, робити слідство, дізнання. *-дить допрос* – чинити, переводити допит. *-дить суд* – чинити, відправляти суд. *-дить ревизию* – переводити (робити) ревізію, відбувати ревізію. [Сьогодні в волості одбувають ревізію (Звин.). *-дить работу, уплату* – переводити, справляти, робити роботу, виплату. *-дить раздел* – переводити (робити) поділ. *-дить торговлю* – вести, провадити торг. *-дить учёт* – робити облік чому. *Воен. -сти смотр* – перевести, зробити, учинити огляд; 4) *что из чего, от чего* – виводити, вивести що з чого, від чого. *Он -дит свой род от знаменитых предков* – він виводить свій рід під славних предків. *Это слово -дят от греческого корня* – це слово виводять від грецького кореня; 5) *кого во что* – промувати, попромувати ко́го в що. *-дить, -сти в следующий чин* – промувати, попромувати ко́го в вищий чин, ранг. **Произведённый** – 1) зроджений, сплоджений, зрощений; створений, витворений; зроблений, зчинений, учинений, справлений, спричинений; 2) вироблений, спродукований; 3) переведений, зроблений, відбутий; 4) виведений з чого; 5) попромований в що. **-ться** – 1) родитися, бути зродженим, плодитися, бути сплодженим, зрощатися, бути зрощеним; творитися, бути створеним, витворятися, бути витвореним, чинитися, зчинятися, бути зчиненим, учиненим, справлятися, бути справленим, спричинятися, бути спричиненим; 2) вироблятися, бути виробленим, продукуватися, бути спродукованим; 3) переводитися, бути переведеним, робитися, бути зробленим, відбуватися, бути відбутим. [Вибори до 3-ої й 4-ої дум всюди в Росії, а найбільше на Україні, переводились силами духовенства (Н. Рада), Робота дружніше одбувається, коли йде плавним, рівним ходом (Єфр.)]. *Продажа -дится* – продаж провадитися, торг ведеться; 4) виводитися, бути виведеним з чого і від чого; 5) промуватися, бути попромованим.

Производный – 1) *см. Производительный*. **-ный капитал** – оборотний капіталю. **-ный труд** – продукційна праця; 2) *грамм. и мат.* – вивідний, виведений, вїтворений. [Вивідне слово].

Производственник – виробник.

Производственный – виробничий, продукційний. [Виробничі організації. Продукційний процес].

Производство – 1) творення, вїтворення; (*изготовление*) вироблювання *и* -бляння, вироблення, продукування, спродукування; (*ведение*) справляння, справлення, переводження, переведення, провадження, проведєння; *срв. Произведение 1*. [Отакий спосіб вироблювання (продукції) усякого краму – машинами по фабриках та працюю найманих робітників – зветься капіталістичним (Єфр.)]. *На -ство работы требуется много времени и средств* – на переведення роботи (праці) треба буде багато часу і коштів. *К -ству ночных работ не допускаются малолетние* – до нічної праці не допускаються малолітні. **-ство торговли** – провадження, ведєння торгу. **-ство выборов** – переведення виборів. **-ство дела в суде** – переведення справи в суді. **-ство следствия, следственное -ство** – переводження (переведення) слідства; 2) (*фабрикация, дело*) виробництво, продукція. [Капіталістичний спосіб продукції (Єфр.). Бондарське виробництво. Виробництво з дерева]. **Фабричное -ство** – фабричне виробництво. **-ство сахара свеклосахарное -ство** – цукрове виробництво, цукроварство. **Горное -ство** – гірніче виробництво, гірництво. **Нефтяное -ство** – нафтярство. **Машинное -ство** – машинне виробництво, машинництво. **Кустарное -ство** – доморобне виробництво. **-ство превышает потребление** – продукція, виробництво перебільшує споживання. **Орудия -ства** – знаряддя виробництва (продукції), виробниче знаряддя; 3) (*выделка, изделие*) вірїб (-робу), робливо. [Кожну річ фабричного вірїбу можна за менші гроші дістати (Єфр.). Се ложки мого роблива (Харк.)]. **Собственного -ства** – власного вірїбу, саморобний, саморучний *и* -чний. [Горїлка саморучня (Крол. п.)]; 4) *грамм.* – творення, виводження, вивід (-воду) (слів, форм); 5) (*в чин*) промування, попромування в чин, ранг, підвищення на чині, на рангу.

Производчик, -чица – виробник, виробниця, вироблювач, -вачка.

Производящий – 1) той, що родить, творить, виробляє, переводить *и т. д.* (*см.*

Производит); творчий, виробний; *срв. Производительный*; 2) *геом.* **Производящая** – твірїна; *см. Образующая*.

Произвол – 1) (*воля*) самоволя, самовїлля, воля. [Моя жага прорве усі запори, які-б мою впиняли самоволю (Куліш)]. *Отдать что-н. на чей-н. -вол* – дати (віддати) що на чийсь волю. *Оставить, бросить, покинуть кого-н., что-н. на -вол судьбы* – покинути когo, що на призволяще, на призволящу, відбігти (*о мног.* повідбігати) когo, чогo. [Повідбігали і хазяйства свого і діточок манєсеньких (Квітка)]. *На -вол ветра, стихий* – на волю вітру, стихій. *Отдаться на -вол судьбы* – здатися на волю долі, на призволяще, пуститися берега. [Тїльки й зоставалось пуститись берега (Стебн.)]; 2) (*своеволие*) сваволя, свавїлля, свавїльство, самовїльство, самовїльність, самочинство. [Їм лірник співав про колишню неволю, про панську сваволю лихую (Л. Укр.)].

Произволение – зволєння, призволення, дозвіл (-зволу), згода. [Як панське зволєння (Номис)].

Произвольно – 1) самовїльно, самохіть, самохітно; 2) вїльно; 3) довїльно; 4) свавїльно, самовїльно, самочинно; *срв. Произвольный*. [Ряд діялогів, сполучених до купи досить слабо й довїльно (Л. Укр.). Він поводитьь собі довїльно, – як заманеться йому (Берд. п.)].

Произвольность – 1) самовїльність, самохітність (-ности). [Самовїльність (самохітність) наших рухів]; *срв. Непроизвольность*; 2) вїльність; 3) довїльність. [Довїльність цих міркованнїв зразу впадає в око]; 4) свавїльність, самовїльність, самочинність (-ности). [Свавїльність його учинків].

Произвольный – 1) (*зависящий от воли*) самовільний, самохітній. [Самовільний (самохітній) рух]; *срв.* **Непроизвольный**; 2) (*свободный*) вільний, свободний. [Вільний вибір]. **-ное распоряжение чем-н.** – вільне (свобідне) порядкування де, у чому, вільне орудування чим; 3) (*необоснованный*) довільний. [Довільне товмачення ведійських гімнів]. **-ное утверждение** – довільне твердження; 4) (*своевольный, самовольный*) свавільний, самовільний, самочинний. **-ный поступок** – самовільний учинок.

Произволят, произволить – зволяти, -ся, зволити, -ся, призволяти, призволити, згоджуватися, згодитися на що; *см.* **Изволят, Соизволят, Благоволят.**

Произнесение – промовлення, вимовлення, проказання, виголошення, вірчення, проречення; виказання. [Виголошення промови. Виголошення (вірчення) присуду]. *См.* **Произношение.**

Произносит, произнести и произнестъ – 1) (*говорить*) промовляти, промовляти, вимовляти, вимовити, проказувати, проказати, виголошувати, виголосити, вирікати, віректи, прорікати, проректи, віповісти, вигомоніти що; [Здається, наче-б то одні слова вони промовляють (Єфр.). Напівмертві уста вимовляють її ім'я (Коцюб.). Часом він проказував цілі довгі фрази якоюсь незрозумілою мовою (Корол.). Ці чудові слова, найбільшого письменника з чистою совістю може проказати все українське письменство (Єфр.). Виголосив діалог двома неоднаковими голосами (Крим.). Хто вірик оттаке? – питалися лякливо богомольці (Дн. Чайка). У всьому тому не провинив Йов і не вів нічого безумного проти Бога (Кн. Йова). Усе це з плачем вигомоніла Маланка Андрієві в спину (Коцюб.).] **-силь, -сти речь** – промовляти, промовити, виголошувати, виголосити, казати, сказати промову. **-силь стихи, молитвы** – проказувати вірші, молитви. **-силь, -сти приговор** – вирікати, віректи присуд. **-сти вслед за кем** – проказати за ким. **-силь о чём свое суждение** – вирікати свій суд про що, висловлювати свою думку про що. *Быть в состоянии* **-сти** – добути голос. [Хочеться похвалитись і не добуду голосу з грудей (Коцюб.);] 2) (*выговаривать*) вимовляти, вимовити, виказувати, виказати; (*при чтении*) вичитувати, вичитати. [Він уже знав їх імена, тільки вимовляв їх якомсь чудно (М. Лев.). Як ото вони кажуть, до я так не викажу (Переясл.). Як його вичитувать треба? (О. 1862)]. **-силь растягивая** – з протягом вимовляти. **Произносимый** – промовлюваний, вимовлюваний, проказуваний, виголошуваний; вимовлюваний, виказуваний. **Произнесённый** – промовлений, вимовлений, проказаний, виголошений, вірчений, проречений, вповіджений; вимовлений, виказаний. **-ться** – 1) промовлятися, бути промовленим, вимовлятися, бути вимовленим, проказуватися, бути проказаним, виголошуватися, бути виголошеним, вирікатися, бути вірченим, прорікатися, бути прореченим; 2) (*выговариваться*) вимовлятися, бути вимовленим, виказуватися, бути виказаним. [Як вимовляється слово «життя» в Галичині?].

Произношение – 1) промовляння, вимовляння, проказування, виголошування, вирікання, прорікання; виказування 2) вимова, (*реже*) виголос (-су). [Гарна, легка вимова. Французька вимова. Говорив доброю російською мовою, тільки з деяким гортанним виголосом (Крим.)].

Произойти, см. Происходить.

Произрастание – 1) (*о зерне*) проростання, кільчення; 2) зростання, виростання, зріст (-росту).

Произрастать, -изро[а]сти – (*о зерне*) проростати, прорости, кільчитися, накілчитися, (*во множ.*) попроростати, покільчитися; (*расти, вырастать*) рости, поростати, зростати, зрости, виростати, вирости, (*во множ.*) порости, позростати, повиростати. [По ланах поростають, як зелені сади, густі кропиви (Васильч.).] **Пышно -тать** – буяти. [Бузина, як ліс, бує].

Произрастение – 1) *см.* **Произрастание**; 2) рослина, ростина.

Произращать, произро[а]стить – ростити, зрощати, зростити, вирощувати, виростити.

- Пройм, Проймка** – 1) пройма́ння, пробира́ння; (*пронзание*) проко́лювання, проти́кання, простро́млювання; 2) (*донимание*) пройма́ння, дошкуля́ння, допіка́ння. *См. Пронима́ние.*
- Пройма** – 1) *см. Пройм*; 2) прорі́з, вирі́з (-зу), ви́різка, діра́, дірка; 3) (*под мостом*), *см. Пролёт 3*; 4) дірочка в усі, в яку просілюється сере́жка; 5) олів'яна роз'ємна обру́чка для проко́лювання вуха; 6) (*в одежде*) розпі́рка, пройма.
- Проименова́ние** – 1) прозва́ння; 2) прізви́ще, прізви́сько. *Срв. Прозва́ние.*
- Проимено́вывать, проименова́ть** – прозивати, прозва́ти; *срв. Прозыва́ть.*
- Проимено́ванный** – прозваний. **-ться** – прозиватися, бути прозваним.
- Происк, ча́ще Происки** – хитро́щі, підступ (-пу), підступи (-пів), ка́верзи (-верз), інтри́ги (-риг).
- Проискива́ть, происка́ть** – 1) (*известное время*) прошукáти, ви́шукати (який час). [Прошукáв увесь день, а не знайшов (Грінч.); 2) Підкопувати ко́го, підкопуватися під ко́го, інтригува́ти проти ко́го. **Происканный** – прошуканий.
- Проистека́ть, происте́чь** – 1) витіка́ти, витекти, вилива́тися, вилитися, протіка́ти, протекти́. [Ой у полі криниченька, з неї вода протіка́є (Пісня)]; 2) виходити, вийти, впливати, впливти, виникати, виникнути, повставати, повстати з чо́го, ма́ти причино́ю чо́; *срв. Вытека́ть 2, Происходи́ть 2.* [Той наро́д буде ніби па́ном між іншими наро́дами, а цим з то́го усяка кривда виходитиме (Єфр.). З надмірної ідеаліза́ції виходить тільки надмі́рне розчарува́ння (Крим.)]. *Все его несча́стия -кают от того, что...* – всі його́ неща́стя вихо́дять, повстаю́ть з то́го, чо́...
- Проистека́ющий** – той, що вихо́дить, вплива́є, виника́є, повста́є з чо́го, той, що ма́є причино́ю чо́.
- Проистече́ние** – 1) витіка́ння, вилив (-ву); 2) виплиття́, виникнення, по(в)ста́ння.
- Происходи́ть, произойти́** – 1) (*сделаться, статься*) дія́тися, подія́тися *и* зді́ятися, чини́тися, зчиня́тися, зчинитися, учиня́тися, учинитися, робитися, зробитися, ста́тися, скла́стися; (*твориться*) творитися, утвори́тися *и* створи́тися, кої́тися, скої́тися; (*совершаться, иметь место*) відбува́тися, відбу́тися, захо́дити, зайти́. *Срв. Случа́ться, Твори́ться.* [Що було́ ко́лись, те буде й знов, і що дія́лось, те й дія́тиметься, і нема́ нового нічо́го під со́нцем (Еккл.). Давно́ ко́лись те дія́лось у вас на Вкраї́ні (Шевч.). Побі́жу мерщій додо́му, чи не подія́лось чо́го там (Шевч.). Ось як воно́ зді́ялось, слухай (Стор.). Чини́лося те у да́вню да́внину (М. Вовч.). У ме́ртвій ти́ші со́нного га́ю зчини́вся бій (Коцю́б.). Не так воно́ робі́ться, як нам хо́четься (Номис). Як ста́лось це? І як могло́ це ста́тись? (Грінч.). Але тут і ста́лось чу́до (Самійл.). Дивне ди́во скла́лося тут (Грінч.). Надво́рі таке кої́ться, що і ви́глянути не мо́жна (Канів.). Що там ско́їлося вчо́ра ме́жи ва́ми? (Коцю́б.). І ніхто́ не зна́є то́го ди́ва, що тво́риться серед но́чи в га́ї (Шевч.). Як одбува́лася ця боро́тьба – не тре́ба нага́дувати, бо одбува́лась вона́ на на́ших очах (Єфр.). Ба́тьки ніко́ли не знаю́ть то́го, що одбува́ється в душі́ їхні́х діте́й (Крим.). Еволю́ція значна́ зайшла́ від часі́в, як ба́тьки боро́нілись ви́ною (Самійл.). *Между ними -зошла́ ссора* – між ні́ми зайшла́ сва́рка, ста́лася сва́рка. *Между ними что-то -зошло́* – між ні́ми щось ста́лося, щось зайшло́. [Що ме́жи ва́ми зайшло́, най ме́жи ва́ми бу́де (Франко). Те, що ме́жи на́ми зайшло́, не було́ непорозу́міння (Л. Укр.). **-зошло́ землетрясение** – ста́вся, зчини́вся землетру́с. **-зошёл неожиданный случай с кем** – ста́лася, скла́лася несподі́вана приго́да ко́му *и* з ким. [Ста́лась йому́ приго́донька не вдень, а вно́чі: занедужав чумаче́нько з Криму́ іду́чи (Пісня)]. *Если -зойде́т перемена* – якщо ста́неться, за́йде, відбу́деться змі́на. *В нём, с ним -зошла́ большая перемена* – з ним ста́лася, зайшла́, відбу́лася вели́ка змі́на. [Я почу́ла, що від то́го ча́су з ним зайшла́ яка́сь змі́на (Франка)]. **-дить, -зойти́ с кем** – дія́тися, подія́тися, ста́тися, робитися, зробитися з ким *и* ко́му, поводи́тися з ким. [Ся́ молоди́ця зна́ла усе́, що з Окса́ною поводи́лось (Квітка)]. *С ним что-то -зошло́* – з ним *и* йому́ щось ста́лося, подія́лося, зробило́ся. [Що з ї́м ста́лося – не зна́ти (Грінч.). Ста́лося хоро́блівій люди́ні те, що й

повинно було статися (Крим.)). *Не понимаю, что это со мною (с ним) -дит, -зошло* – не розумію, що це зо мною (з ним) *и мені (йому)* діється, робиться, подіялося, сталося, зробилося. [Божє мій! де це я?... Що це зо мною діється? (Н.-Лев.). Що вам оцє такого подіялось? (Федьк.). Що се з нею подіялось? (М. Вовч.). Що це її зробилося? (Житом.)]. *С ногами что-то -дит, -шло* – ногам щось робиться, зробилося. *Действие -дит* – дія відбувається, ведється, провадиться де. [Народні типи з тієї місцевости, де ведється дія поеми (Рідн. Край)]. *Дело -дило в 20-х годах XIX века* – дія діялась в двадцятих роках XIX віку. *Разговор -дит с глаза на глаз, шёпотом* – розмова відбувається, ведється, провадиться віч-на-віч, пошепки. [Розмова звичайно або уривалася, або провадилася вже пошепки, на ухо (Єфр.)]. *Вчера -дили выборы* – учора відбувалися вибори. *Заседания -дят в здании городского совета* – засідання відбуваються в будинку міської ради. *Битва под Полтавой -дила 27 июня 1709 года* – битва під Полтавою відбувалася 27 червня 1709 року; 2) (*возникать, брать начало, быть следствием чего-л.*) виходити, вийти, походити, піти, ставати, стати, вставати, встати, по(в)ставати, по(в)стати з чого, виникати, виникнути, випасти з чого. [Вірш виходить з того, що слова розставляються так, що природні наголоси самі собою чергуються, як виміряні, ритмічно (Єфр.). Але не з тієї народньої поезії вийшло старє наше письменство (Єфр.). Звідкіля пішла мова людська (Крим.). Одні системи трактують, що мораль походить з абсолютного авторитету (Наш). Таким чином і стала азбука (Єфр.). З тихеньких усє лихо встає (Номис). Усяк знав, що од його у селі усє лихо встає (Квітка). Біль, що повставав з нудьги (Крим.). Отаким способом і повстав той поділ праці, що ми тепєр скрізь бачимо (Єфр.). З цього могло повстати велике лихо (Загірня). Хто й зна, що-б воно виникло з цього (Грінч.). З того-то й випало, що правди нігде було шукати (Куліш)]. *-шло несогласие* – повсталa незгода. *Это -дит от того, что...* – це виходить, виникає, (по)стає з того, що... [Може це виникало з того, що українським критикам доводилося разом і обороняти право українського письменства на існування (Єфр.)]. *Свет -дит от солнца* – світло походить, виходить з сонця. *Эта болезнь -дит от простуды* – ця хвороба постає з простуди. *От этого может -йти убыток* – з цього може вийти шкода, збиток. *-дить откуда* – походити звідки. [Лоялем я зовусь. З Нормандії походжу (Самійл.)]. *-дить, -йти от кого* – походити, піти з кого *и від кого*, народитися (*во множ.* понароджуватися) від кого. [Сині усюди від отців походять (Куліш). З його усї ті і Савлуки пішли по світу (М. Вовч.). З Прометєя походжу (Л. Укр.). Деякі з них, як от князі Острозькі понароджувались од варяго-руських і литво-руських князів (Куліш)]. *Он -дит от знаменитого рода* – він походить з славного роду.

Происхождение – 1) походження; (*возникновение*) по(в)стання. *-ние этого обычая нам неизвестно* – походження (повстання) цього звичаю нам невідоме. *Рукопись болгарского -ния* – рукопис болгарського походження. *-ние видов* – походження (повстання) видів. *-ние языка* – походження (повстання) мови. *Слово, -ние которого неизвестно* – слово, якого походження невідоме; 2) походження, рід (*р. роду*), коліно, уродження. [Соромився свого походження, гордував своїми земляками (Леонт.). Найбільше право давав тоді чоловікові рід його, а не розум і дотепність (Куліш)]. *По своему -нию* – родом, з роду, походженням, з походження свого. *Он немец по -нию* – він німець родом, з роду, походженням, з походження. *Человек знатного, благородного, низкого -ния* – людина високого (великого), шляхетного, низького роду, коліна, уродження. [Високі уряди і королівщини роздавав король панам великого коліна (Куліш). Повсякчас корить свого чоловіка за те, що він низького коліна (Яворн.)]. *Мужицкого, мещанского, барского -ния* – мужицького, міщанського, панського роду, коліна; (*диал.*) мужицької, міщанської, панської ложі. [То були все панського коліна люде (Єфр.). А як ти, ци нашої мужицької ложі, ци міщанської, ци панської? (Стефанік)]. *Одного -ния с кем* – одноколінний з ким. [Стародавнього князівського роду, одноколінного з князями Збаразькими, Вишневецькими й Воронєцькими

(О. Лев.)].

Происшествие – (*событие*) подія; (*приключение*) пригода, о́казія, причта, проява, сторія, [Всю цю подію бачила Катерина (Грінч.). Я записав день і годину цієї пригоди (Крим.). І когось бачила, і з ким говорила, і яка проява лучилась (Квітка)]. *Необыкновенное -вие* – надзвичайна подія. *Несчастное -вие* – нещасна пригода, о́казія. [Лава тріщить – на о́казію в хаті (Грінч.)]. *Срв. Событие, Случай, Приключение.*

Пройти, *см. Проходить.*

Пройтись, -сь – пройтись; *см. Прохаживаться.*

Прок – 1) добро, пуття, користь (-сти), пожиток (-тку). *Что в этом -ку?* – яка з цього користь? *От этого -ку не будет* – нічого доброго, п'яного (путящого) з цього не вийде (не буде), не буде добра, пуття з цього. *Итти в прок* – іти на добро (на добре), на користь, на пожиток, іти в руку; *срв. Впрок 1.* [Як хто продає жалкуючи, не піде куплене в руку (Номис)]; 2) запас (-су). *Готовить в прок* – готувати про запас, на дальший час. *Запастись в прок чем* – призапасити на дальший час, надалі чого; *срв. Впрок 2.*

Прокаженный – прокажений.

Прокаженный – прокажений.

I. Проказа, *мед. Lepra* – проказа.

II. Проказа, *обычн. мн. Проказы* – (*шалость*) пустота, пустоти (-тот), п'юстощі (-щів); (*вредные проделки*) шкода і шкоди, каверза, каверзи (-верз), витворки, фі́гли (-лів), збитки (-ків); (*накости*) капості (-стей). [Не можучи витерпіти його збитків, велів простягти його на лавці (Франко)]. *Наделать -каз* – наробити збитків, шкоди, фі́глів.

Проказить и Проказничать – пустувати, дуріти, витворяти, витинати, штукарити, бр'юти, чмутувати, фі́гли стр'юти; (*накостить*) каверзувати, капостити, шкодити, збитки робити.

Проказливый – (*шалостливый*) пустовлівий, пустотлівий; (*накостливый*) капосний, каверзний, збиточний, шко[і]дливий. **-вый парень**, *см. Проказник. -вая кошка* – шко[і]длива кішка.

Проказник, -ница – пустун, -уха, штукар, -рка, чмут, чмүтник, чмутовіха, каверзник, каверзниця, шкодливець, шкодливиця, шкода (*общ. р.*), збиточник, збиточниця. [Нема гірших збиточників, як молоді хлопці (Бердич.). Ну, й шкода оцеї хлопець – нічого за їм у садку не вдержиш (Харк.)].

Проказничать, *см. Проказить.*

Прокал, Прокалка, Прокалывание – прогарт'ювання, *сов.* прогартування.

Прокалывать, -ся, прокалить, -ся – прогартувувати, -ся, прогартувати, -ся. **Прокаленный и -каленный** – прогартований.

Прокалывание – проколювання, протикання, простр'юмлювання, просаджування, проштрикування.

Прокалывать, прокол'оть – проколювати, прокол'оти, протикати, проткн'юти, простр'юмлювати, простроміти, просаджувати, просадити, проштрикувати, проштрикн'юти когось, що чим. [Голову проколеш йому остю (Куліш). Ногу так і простромив шаблюкою (Драг.). Та вилами пана і просадив, мов ту жабу (Шевч.)]. **Проколотый** – проколотий і проколений, проткнутий, простр'юмлений, просаджений, проштрикнутий.

Прокалываться, прокол'отья – проколюватися, прокол'отися, бути проколотим і проколеним, протикатися, проткнутися, бути проткнутим, простр'юмлюватися, простромітися, бути простр'юмленим, просаджуватися, просадитися, бути просадженим, проштрикуватися, проштрикнутися, бути проштрикнутим.

Прокалякать – пробалакати, пробазікати, пропатякати.

Прокаmbий, *бот.* – прокаmbій (-бію).

Прокапать, *см. I. Прокапывать.*

Прокапризначать – провередувати, прокапризувати.

Прока́пчивание – проко́пчування, проди́млювання *и* -димля́ння, пропа́хування чо́го димом.

Прока́пчивать, -ся, прокоптить, -ся – проко́пчувати, -ся, прокоптити, -ся, проди́млювати, -ся *и* -димля́ти, -ся, проди́мити, -ся, пропа́хувати, -ся, пропахати, -ся димом, проча́дити, -ся. [Запах горілки, змішавшись з важким дүхом бакуну́, наскрізь проча́див чо́рні стіни корчмі (Коцюб.).] **Прокопче́нный** – проко́пчений, проди́млений, пропаханий димом.

I. Прока́пывание – 1) розли́вання кра́плями; 2) прока́пування *и* прокапа́ння, протіка́ння кра́плями.

II. Прока́пывание – (*канавы*) ви́копування; (*горы*) проко́пування.

I. Прока́пывать, прока́пать – (*что*) розли́вати, розлити кра́плями що; (*сквозь что*) прока́пувати *и* -капа́ти, прока́пати, прокрапа́ти, прокра́пати крізь що, протіка́ти, протекти́ кра́плями крізь що. [Мої ка́рі о́чі кров прокапа́є (Чуб.). Дощ протіка́є крізь сте́лю]. **Крыша - капала** – дах протік. **Прокапанны́й** – розлітий кра́плями; прока́паний.

II. Прока́пывать, прокапа́ть – 1) (*канаву*) ви́копувати, ви́копати (рів); (*гору*) проко́пувати, прокапа́ти (го́ру); 2) (*известное время*) прокапа́ти. **Проко́панны́й** – ви́копаний; проко́паний.

Прока́пываться, прокапа́ться – 1) (*о канаве*) ви́копуватися, бу́ти ви́копаним; (*о горе*) проко́пуватися, бу́ти проко́паним; 2) *см.* **Прокопа́ться**.

Прокарау́ливать, прокарау́лить – 1) вартува́ти, провартува́ти, чатува́ти, прочатува́ти, стояти, простоя́ти на ва́рті, на ча́тах. [Прочатува́в цілу ніч]; 2) *сов.* недостерегти, недогле́[я]діти, недопильнува́ти, прога́вити вартуючи. **Прокарау́ленный** – 1) (*о времени*) проварто́ваний, простоя́ний на ва́рті; 2) (*недосмотренный*) недостережений, недогле́[я]джений, недопильно́ваний, прога́влений на ва́рті, на ча́тах.

Прока́ркать – прокра́[я]кати, ви́кра[я]кати що, який час.

Прокармливание – 1) харчува́ння, прохарчо́вування, годува́ння, прогодо́вування, контентува́ння; 2) схарчо́вування, згодо́вування, витрача́ння на харч.

Прокармливать, прокормить – 1) прохарчо́вувати, харчува́ти, прохарчува́ти, харчіти, прохарчіти прогодо́вувати, прогодува́ти; (*довольствоваться*) контентувати, проконтентувати, згодо́вувати, згодува́ти ко́го. [Як вона́ їх за ті гроші прохарчо́ує, і сам не знаю (Звин.). На свої гроші і зодягну́, і прохарчу́ю себе́ й жі́нку (Неч.-Лев.). Зосталося дво́є ді́тей, і тих ні́чим прогодува́ти (Грінч.). Всі безземельні або́ такі, що їх земля́ не могла́ згодува́ти (Коцюб.).] **-мить в течение зимы** – перезимува́ти, ви́зимувати, (*о мног.*) попере́зимовувати, пови́зимовувати ко́го, що. [Навчи-ж мене́ літа́ти за те, що я тебе́ перезимувала (Рудч.) Насі́лу ви́зимувала сво́ю худобу (Грінч.).] **-мить в течение лета** – перелі́тувати, ви́літувати ко́го, що. **-мить до определенного времени** – доконтентува́ти ко́го до яко́го ча́су. [До весні́ ще далеко́, – чим він нас доконтенту́є до весні́? (Драг.); 2) (*истратить на прокорм*) схарчо́вувати, схарчува́ти, схарчіти, згодо́вувати, згодува́ти, вихарчо́вувати, вихарчіти, витрача́ти, витратити на харч. [Овёс тепе́р доро́гий: більше ко́ням згоду́єш, ніж зароби́ш]. **Проко́рмленный** – прохарчо́ваний, прогодо́ваний, проконтенто́ваний; схарчо́ваний, згодо́ваний, витрачений на харч.

Прокармливаться, прокормиться – 1) *возвр.* прохарчо́вуватися, харчува́тися, прохарчува́тися, харчітися, прохарчітися, вихарчо́вуватися, вихарчува́тися, прогодо́вуватися, годува́тися, прогодува́тися, контентува́тися, проконтентува́тися. [Заробимо, то прохарчу́ємось (Грінч.). Аж два ти́жні там поробив, та ті́льки що там прохарчі́вся, а до́дому нічо́го і не прині́с (Квітка). Землі́ в нас так ма́ло, ще од но́вого хлі́ба до но́вого хлі́ба і не вихарчу́єшся (Звин.). Самі́м тво́їм заробі́тком не прогоду́ємось (Київщ.).] **-मितься в течение зимы лета** – ви́зимуватися, ви́літуватися. [Вони́ ви́їхали, а кі́шка зоста́лася; так вона́ собі́ по клу́нях і ви́зимується, і ви́літується (Пирят.); 2) *страд.* прохарчо́вуватися, бу́ти прохарчо́ваним, прогодо́вуватися, бу́ти прогодо́ваним; схарчо́вуватися, бу́ти схарчо́ваним, згодо́вуватися, бу́ти згодо́ваним, витрача́тися, бу́ти

витраченим на харч.

Прокат – 1) см. **Прокатка**; 2) зажіток (-тку). прокат (-ту), винаєм (-йму). *Взять, отдать на -кат* – взяти, віддати в зажіток, на прокат (у винаєм) що; 3) (*настилки для катанья тяжестей*) накіт (-кóту).

Прокатать, Прокатить, см. **I - III Прокатывать**.

Прокатка, -катывание – 1) (*металлов*) вальцювання; 2) (*прогулка*) катання, прокатання, (*шутл.*) прокаташка.

Прокатный – 1) вальцевий; вальцьований. [Вальцевий верстат. Вальцьована куля]. **-ный цех** – вальцювальний цех; 2) прокатний, винаймний.

I. Прокатывать, прокатать – 1) (*известное время*) (*бельё*) прокачати, (*катком*) промаглювати (який час білизну, плаття); (*яйца в детск. игре*) прокачати (крашанкі який час). [Промаглювала цілий день білизну]; 2) прокатати кого (кіньми); 3) прокатати, витратити, витратити (гроші *и т. п.*) на прокаташки, промантачувати, промантачити, промарнотратити, промарнотравити що. **-тать яичко** – прокачати, програти яєчко.

Прокатанный – витрачений на прокаташки; промантачений, промарнотрачений; програний. **-ться** – 1) (на лошадях, на лодке) кататися, прокататися. [Сьогодні цілий день прокатався на конях]; 2) програтися (качаючи яйця).

II. Прокатывать, прокатить – 1) (*что-н. на известном расстоянии, мимо чего-н.*) котити, прокочувати, прокотити що повз що; 2) (*кого в экипаже*) катати, прокатати кого. *Садитесь, дети, я вас -качю* – сідайте, діти, я вас прокатаю. **-тить на вороньих кого** – чорняками закидати кого, чорняків накидати кому, не обрати кого; 3) проїжджати, проїздити, проїхати, пробігати, пробігти мимо чого, повз що. **Прокаченный** – прокочений. **-ться** – 1) котитися, прокочуватися, прокотитися мимо чого, повз що. [Прокотилося яблучко повз ноги]; 2) кататися, прокататися. [Син каже: прокатаємось! (Рудч.)].

III. Прокатывать, прокатать и прокатить (*железо, медь*) – вальцювати, провальцюувати, провальцювати (залізо, мідь). **Прокатанный** – провальцьований, вальцьований. **-ться** – вальцюватися, провальцюуватися, бути провальцьованим.

Прокачаться – 1) (*провалятся*) прокачатися; 2) (*на качелях, на волнах*) прогойдатися, проколихатися; 3) (*продлеваются, напр., о маятнике*) прохитатися, прогойдатися, прохилитатися, проколиватися. Срв. **Качаться**.

Прокачивать, прокачать – 1) (*известное время насосом*) качати, прокачати, помпувати, пропомпувати; 2) качати, прокачати, гойдати, прогойдати, колих[с]ати, проколих[с]ати; (*пошатывая*) хитати, прохитати що. *Всю ночь -чала ребёнка* – цілу ніч дитину прогойдала проколих[с]ала; 3) см. **Промотать**.

Прокашивание – прокошування.

Прокашивать, прокосить – прокошувати, прокосити; (*во многих местах*) попрокошувати.

Прокошенный – прокошений.

Прокашиваться, прокоситься – прокошуватися, бути прокошеним, попрокошуваним.

Прокашливать, прокашлять – 1) прокашлювати, прокашляти, викашлювати, викашляти; 2) (*известное время*) прокашляти, прокашкати, пробухкати. [Прокашляв цілу ніч]. **-ться** – прокашлюватися, прокашлятися, викашлюватися, викашлятися. [О, бодай його! – скрикнув він, прокашлюючись (Мирн.)].

Проквашать – прокумкати, прокрякати, проквашати.

Проквас, -кваска, -квашение – проквашення.

Проквашивание – проквашування.

Проквашивать, -ся, проквасить, -ся – проквашувати, -ся, проквасити, -ся, уквашувати, -ся, уквасити, -ся. **Проквашенный** – проквашений, уквашений.

I. Прокидывание – 1) прокидання чого *и* чим в що, крізь що; 2) прокидання, не влучання.

II. Прокидывание – 1) (*на счетах*) кидання (на рахівницю); 2) проминання, пропускання.

- I. Проки́дывать, прокида́ть и проки́нуть** – 1) *что, чем во что, сквозь что* – прокида́ти, прокидати (*и* попрокида́ти), прокинути *що и чим в що, крізь що*. **-вать землю сквозь грохот** – прокида́ти зе́млю крізь решето; 2) (*не попадать*) прокида́ти, прокидати, проки́нути, хи́бити, схи́бити, не потрапати, не влúчити, хука́ да́ти, да́ти маху; 3) (*известное время*) прокидати *що (прóтягом певного часу)*. [Цілий день прокидали дрова з барки].
Проки́данный и Проки́нутый – проки́даний, проки́нутий *и* проки́нений. **-ться** – 1) (*во что, сквозь что*) прокида́тися, бу́ти проки́даним, проки́нутим; 2) *возвр.* прокида́тися, прокинутися; *срв.* **Проки́дывать 2**.
- II. Проки́дывать, проки́нуть** – 1) (*на счётax*) кидати, кинути на рахівни́цю; 2) (*в счётe*) промина́ти, промину́ти, пропуска́ти, пропусти́ти *що*; 3) (*играя в карты*) кидати, кинути не ту карту. **-ться** – (*на счётax*) кидатися, кинутися, бу́ти кинутим (*на рахівни́цю*).
- Проки́мен, церк.** – проки́мен (-ну).
Прокипа́ть, прокипе́ть – прокипа́ти, прокипі́ти, укипа́ти, укипі́ти.
Прокипе́лый – прокипі́лий, проки́пленный.
Прокипячённый – прокипі́лий, проки́пленный. [Не пей непрокипі́лої води́ (Крим.)].
Прокипяті́ть – прокип'яті́ти.
Прокипяті́ться – прокип'яті́тися, прокипі́ти.
Прокиса́ние – прокиса́ння, укиса́ння.
Прокиса́ть, проки́снуть – прокиса́ти, проки́снути укаса́ти, укі́снути, квасні́ти, проквасні́ти *и* проквасні́тися.
Проки́слый – проки́слий, укі́слий.
Прокла́дка – 1) *см.* **Прокла́дывание**; 2) *перекладка*; 3) (*закладка в книге*) за́кладка, за́ставка.
Прокла́дывание – 1) *перекладання (солóмою, папе́ром) чо́го*; 2) (*на счётax*), *см.* **Проки́дывание**; 3) (*дороги*) *прокладання, торування*.
- I. Прокла́дывать, прокла́сть и -ложіть** – 1) *переклада́ти, перекла́сти, (во множ.) попереклада́ти* *що чим*. [Переклади́ посуд солóмою, щоб не побівся]; 2) (*на счётax*), *см.* **II. Проки́дывать 1**; 3) *помиля́тися, помилі́тися, робі́ти, зробі́ти поми́лку, кидаю́чи на рахівни́цю*; 4) (*известное время*) *прокла́сти* *що (прóтягом певного часу)*. **Проло́женный** – *перекладений*.
- II. Прокла́дывать, -ложіть** – *проклада́ти, прокла́сти, прово́дити, прове́сти; торува́ти, уторува́ти* *срв.* **Пролага́ть, -вать доро́гу к чему-н.** – *проклада́ти, торува́ти, промо́щувати доро́гу, шля́г до чо́го*. [Ново́му хісту *торуе́ шля́х широ́кий* (Л. Укр.). *Промо́щуе доро́гу буду́щину* (М. Павлик)]. **-жіть себе доро́гу** – *прокла́сти собі́ доро́гу, срв.* **Пробіть (доро́гу). -жіть новую́ ули́цу** – *прокла́сти, прорі́зати нову́ ву́лицю*. **-жіть худу́ю сла́ву** – *пусті́ти погові́р*. **-вать, -жіть курс кора́бля** (*на карте*) – *визнача́ти, визначи́ти курс кора́бля*.
Проло́женный – *прокладений, проведений, уторований, промо́щений*.
- I. Прокла́дываться, прокла́стья и -ложіться** – 1) *переклада́тися, бу́ти перекла́деним*. [Яйця *перекла́дено сі́ном*]; 2) *см.* **I. Прокла́дывать 3**.
- II. Прокла́дываться, -ложіться** – *проклада́тися, бу́ти прокла́деним, прово́дитися, бу́ти проведени́м*. [Прокла́дено *новий шля́х*].
- Проклажа́ться** – 1) *ні́житися, ба́витися, песті́тися, коха́тися*. [Зві́кла *на ча́й та на сахара́х коха́тись* (Харк. п.)]; 2) *барі́тися забавля́ючись, забавля́тися*.
- Проклама́ция** – *проклама́ція, відозва, за́клик до за́галу*.
- Прокле́ывание** – *прокле́ювання, продзьобування, продо́вбування*.
- Прокле́ывать, проклева́ть и проклю́нуть** – *прокле́ювати, проклюва́ти, проклю́нути, продзьобува́ти, продзьобати, продо́вбувати, продо́вбати, (во множ.) попрокле́ювати, попродзьобува́ти, попродо́вбувати*. **Прокле́ванный** – *прокле́ваний, проклю́нутий, продзьобаний, продо́баний*. **-ться** – 1) *прокле́юватися, бу́ти прокле́ваним, продзьобува́тися, бу́ти продзьобани́м*; 2) *викле́юватися, виклю́нутися, (во множ.)*

повикльовуватися. [Курчата викльовуються].

Прокле́ивание, прокле́йка – проклеювання.

Прокле́ивать, прокле́ить – 1) проклеювати, прокле́йти, (*во множ.*) попроклеювати що чим; 2) (*целый день*) прокле́йти (цілий день). **Прокле́енный** – проклеєний. **-тсья** – проклеюватися, бути проклеєним.

Прокле́йка – 1) *см.* **Проклеивание**; 2) прокле́йка.

Проклепа́ть – 1) (*известное время*) проклепа́ти; 2) (*насквозь*) проклепа́ти. **-пать** *закле́пку* – заклепа́ти *закле́пку*.

Прокли́кать – 1) прокли́кати, прогукати ко́го; 2) проголоси́ти що.

Прокли́на́ние – прокли́нання; (*церк.*) викли́нання.

Прокли́кать, прокля́сть – 1) прокли́нати, прокля́сти *и* прокляну́ти; (*ноосить, призывать бедствия*) кля́сти (*н. вр.* клянү *и* кленү, -не́ш), закли́нати, закля́сти, (*диал.*) укли́нати, укля́сти ко́го, що. [Пішла ма́ти да плачу́чи, свого́ си́на прокли́наючи (Макс.). Прокли́нає свою́ до́лю (Метл.). Їх усі́ лю́ди клену́ть (Грінч.). Благословля́йте, хто кле́не вас (Єванг.). Закля́ла ти, не́нько, свою́ дочку́ рідну (Рудан.). Аби́ ро́жі з солове́йком ме́не не вкли́нали (Федьк.); 2) *церк.* – викли́нати, викля́сти ко́го. *Тот, та, кто на́ет* – прокли́нник, -ни́ця.

Прокли́нающий – який кле[я]не́, прокли́нає; прокли́нний. [Да́вній мрі́ї спі́в прокли́нний шлю́ (Чупр.)]. **Прокля́тый *и* -кля́той** – прокля́тий від ко́го; викля́тий від ко́го. *Да бу́дет он -кля́т* – хай бу́де він прокля́тий.

Прокли́на́ться, прокля́ться – прокли́натися, прокля́тися, бу́ти прокля́тим від ко́го. [На ві́ки прокля́не́тесь свої́ми си́нами (Шевч.)].

Прокли́нивать. прокли́нить – клинцюва́ти прокли́нцюва́ти, прокли́нцюва́ти, закли́нцюва́ти, закли́нцюва́ти що.

Прокля́тие – 1) прокля́ття, кля́ття, кля́тьба, проклі́н (-кльо́ну). [Неха́й ля́же прокля́ття на йо́му (Неч.-Лев.). Ой згада́й про ме́не, зді́йми кля́ття з ме́не (Гатц.). Кля́тьба непра́ва зве́рнеться на вас (Л. Укр.). Батькова́ та ма́тчина моли́тва із мо́ря ви́ймає, а прокля́ у калю́жі то́пить (Номис). Зна́й: спадщи́ни то́бі я вві́к не відпи́шу, а те, то я сказа́в, прокльо́ном завершу́ (Самійл.); 2) *церк., см.* **Анафе́ма**. *Наложить на ко́го -тие* – накла́сти кля́тьбу (анафе́му) на ко́го. *Предать ко́го -тию* – викля́сти ко́го, кля́тьбу ви́ректи ко́му. *Преданный -ти кем* – викля́тий від ко́го; 3) (*брань*) проклі́н *и* прокльо́н (-льо́ну), кльо́н (-ну). [Оту́т-то бу́ло плачу́ та прокльо́нів (Свидн.). Ї́ кльо́ни й прокльо́ни (Мирн.)]. *Слатъ -тия кому́, осы́пать -тиями ко́го* – сла́ти прокльо́ни ко́му, ки́дати прокльо́ни, прокльо́нами на ко́го.

Прокля́тый, прил. *и* суц. – прокля́тий, кля́тий, (*с уси́ленным значе́нием*) прокляту́щий, прокляте́нний, сукля́тий, кля́тований; (*трижды*) трикля́тий. [Прокля́тий час (Шевч.). Про́клята дівка (Звин.). Кля́та до́ля (Грінч.). Така́ нату́ра вже прокляту́ща уда́сться (Рудч.). На́що він тії́ проклате́нні гро́ші крав (Квітка)].

Прокло́татъ – проклекоті́ти.

Прокло́хтатъ – проквокта́ти, просокота́ти (-кочу́, -ко́чеш) *и* -сокоти́ти (-кочу́, -коти́ш).

Прокня́жить – прокнязюва́ти, прокня́жити.

Проко́вка, -ковывание – проковування; виковування.

Проко́вывать, прокова́ть – 1) (*что-л. насквозь; целый день*) проко́увати, прокува́ти (що наскрі́зь; цілий день); 2) кувати, проко́увати, прокува́ти, виковувати, викувати що.

Прокованный – прокований, проку́тий; викуваний, вику́тий.

Проковы́лять – прошкутильга́ти, прошкандиба́ти, продиба́ти.

Проковы́ривать, проковы́рять – проколупува́ти, проколупа́ти, прокопирса́ти *и* прокорписа́ти, продо́луба́ти. [Продо́лубав таку́ вже ді́рочку що́ й кула́к улі́зе (Грінч. III)].

Проковы́рянный – проколупаний, прокопирсаний, прокорписаний, продо́лубаний.

Прокозы́ривать, прокозы́рять, прокозы́рнуть – кози́ряти, по́кози́ряти, кози́рну́ти, ходи́ти, походи́ти, заходи́ти, зайти́ з кози́ря, прокози́рювати, прокози́ряти.

Прокозы́риваться, прокозы́ряться – 1) ви́козырюва́тися, ви́козыря́тися, ви́ходити, ви́тратити всі ко́зири; 2) **-ря́ться** – програти́ся в ка́рти, спекти́ся.

Проко́л – 1) *см.* **Прока́лывание**; *сов.* проко́лення, проткне́ння, простро́млення, прокі́л (-ко́лу); 2) проко́лина, проко́лоте місце, про́тик (-ку). [Пухи́р проко́лоли, – з проко́лини гній іде (Звин.)].

Прокола́чивание – 1) пробива́ння (наскрі́зь); 2) (*одежды*) вибива́ння (оде́жі).

Прокола́чивать, проколоті́ть – 1) (*гвоздь, болт*) пробива́ти, пробі́ти, прогони́ти, прогна́ти (наскрі́зь)що (*напр.*, гвіздо́к, прого́нич); 2) (*одежду, шубу и т. п.*) вибива́ти, вибі́ти, (*во множ.*) повибива́ти що; *срв.* **Выкола́чивать**; 3) (*известное время*) пробі́ти, просту́кати, просту́коті́ти (який час). **Проко́лоченный** – пробі́тий, про́гнаний (наскрі́зь); вибі́тий.

Прокола́чиваться, проколоті́ться – 1) пробива́тися, прого́нитися, бу́ти пробі́тим, про́гнаним крі́зь що; (*об одежде*) вибива́тися, бу́ти вибі́тим; 2) морочи́тися, проморочи́тися, вози́тися, провози́тися з ким з чим (який час); *срв.* **Вози́ться 3**; 3) *см.*

Перебива́ться 2.

Проколесі́ть – проколува́ти.

Проко́лка – 1) *см.* **Прока́лывание**; 2) (*снятый проколом на бумагу узор*) – прокі́л (-ко́лу).

Проко́лоть, см. **Прока́лывать.**

Проколу́пывать, проколу́пать, Проколу́панный, см. **Проковы́ривать.**

Проконопа́чивание – проконопа́чування, прошпа́кльовування.

Проконопа́чивать, -конопа́тить – проконопа́чувати, проконопа́тити, прошпа́кльовувати, прошпа́клюва́ти що, який час. **Проконопа́ченный** – проконопа́чений, прошпа́кльований.

Проконопа́чиваться, -конопа́титься – проконопа́чуватися, проконопа́титися, бу́ти проконопа́ченим, прошпа́кльовуватися, прошпа́клюва́тися, бу́ти прошпа́кльованим.

Проко́нсул – проко́нсул.

Проко́нсульский – проко́нсульський.

Проко́нсульство – проко́нсульство.

Проконтро́лировать – проконтро́люва́ти.

Проко́п – 1) *см.* **Прока́пывание 3**; 2) рі́в (*р. ро́ву*), прокі́п (-ко́пу); проко́пане місце.

Прокопа́ть, см. **II. Прока́пывать.**

Прокопа́ться – 1) *см.* **Прока́пываться 1**; 2) прокопа́тися; (*провозиться*) прововту́зитися, прошпо́ртатися, промару́дитися, проваланта́тися.

Проко́пка, см. **Прока́пывание 3.**

Прокопте́лый – прокопті́лий, продимі́лий, продимле́ний.

Прокопте́ть – прокопті́ти, продимі́ти; *срв.* **Прока́пчиваться.**

Прокопті́ть -ся, см. **Прока́пчивать, -ся.**

Прокопче́ние – проко́пчення, пропаха́ння димо́м.

Проко́рм, -ко́рма, -кормле́ние – харчува́ння, прохарчо́вування, прохарчува́ння, годі́вля, кормі́вля, прокорм (-му). [Він живе́ абі́ день до ве́чора, дба́ючи тільки́ для прохарчува́ння свого́ (Н.-Лев.)]. **Деньги на -ко́рм** – харчові гроші́. **Быть на -нии** – бу́ти на прохарчува́нні в ко́го, бу́ти на (чи́й) харча́х, чи́й хлі́б їсти.

Прокормі́ть, -ся, см. **Прокармли́вать, -ся.**

Прокормле́ние и Прокормка, см. **Проко́рм.**

Прокорота́ть (час, век) – прокорота́ти, перебу́ти (час, ві́к), звікува́ти (ві́к).

Прокорпе́ть – просиді́ти, погну́вши спи́ну, прововту́зитися, проморочи́тися коло́ чо́го, над чим.

Проко́с – прокі́с (-ко́су).

Прокосі́ть, см. **Прока́шивать.**

Прокосі́ться – 1) *см.* **Прока́шиваться**; 2) пробочи́тися, проди́витися ско́са, зі́зом (який час).

Прокостылять – прошкандибати, прошкутильгати.

Прокочёвывать, прокочевать – прокочовувати. прокочувати, промандровувати, промандрувати (де, який час).

Прокра́дываться, прокра́стся – 1) прокрадатися, крастися, прокрастися, (о мног.) попрокрадатися куди; *срв.* **Вкра́дываться, Закра́дываться.** [З того часу почала татарва крастись проміж наших чат малими купаки (Куліш). Ярема з Лейбою прокрались аж у будинок, в самий льох (Шевч.). Кризь невелику щілочку прокрався до їх у темноту місяць срібною стежечкою (Мирн.)]. **-тсья откуда (выходя)** – викрадатися, викрастися звідки. [Треба було так обережно викрастися в море, щоб ворогі не зогледілися, як козаки нападуть на їх (Загірня)]; 2) (*попасться в краже*) прокрастися, (*во множ.*) попрокрадатися.

Прокрахмаливание, -крахмалка – прокрохмалювання, *сов.* прокрохмалення.

Прокрахмаливать, -ся, прокрахмалить, -ся – 1) прокрохмалювати, -ся, прокрохмалити, -ся. [Білизна добре прокрохмалилася]; (*известное время*) прокрохмалити.

Прокра́шивание – профарбовування, прокрашування.

Прокрашивать, -ся, прокрасить, -ся – 1) фарбувати, -ся, пофарбувати, -ся, красити, -ся, покрасити, -ся; (*глубоко, насквозь*) профарбовувати, -ся, профарбувати, -ся, прокрашувати, -ся, прокрасити, -ся; 2) (*известное время*) профарбувати, прокрасити (який час).

Прокрашенный – пофарбований, покрашений (один раз); профарбований, покрашений.

Прокре́питься – прокріпитися, викрі[е]пити. [Всі жнива вони викрепили за сухим хлібом (Звин.)].

Прокре́ститься – прохристітися.

Прокре[я]хтеть – прокректати.

Прокривить (*свой век душою*) – пролукавити (свій вік).

Прокри́кивать, прокрича́ть – 1) кричати, прокричати, гукати, прогукати кому що; вигукувати, вигукнути що; (*извещать криком*) проголошувати, проголосити, виголошувати, виголосити що; *срв.* **Выкрикивать.** [Нехай він лютує, поки сам загине, поки безголов'я ворон прокричить (Шевч.)]; 2) **-чать известное время** – прокричати, викричати; прогукати. *Ребёнок -чал всю ночь* – дитина прокричала (викричала) цілу ніч.

Прокро́ить – 1) (*голову*) провалити (голову); 2) (*целый день*) прокраяти, прокроїти (цілий день).

Прокру́житься – 1) прокрутітися; 2) прокружляти. *Срв.* **Кружиться.**

Прокру́стово ложе – Прокрустове ложе (ліжка).

Прокру́чивать, прокрути́ть – прокручувати, прокрутити, (*во мног. местах*) попрокручувати; *срв.* **Прове́ртывать, Пробура́вливать.**

Прокру́чиниться – прожуритися; *срв.* **Прогоревать.**

Прокрыва́ние – укривання.

Прокрыва́ть, прокры́ть что чем – укривати, укріти що чим.

Прокти́т, мед. – проктіт (-ту).

Проку́да, см. II. Проказа.

Проку́десить (*известное время*) – 1) проволхувати, прочаклувати; 2) прошурубурити, прокаверзувати, продуріти, проштукарити, пропустувати, профіглювати протягом певного часу.

Проку́дить, Проку́дничать, см. Прокази́ть.

Проку́дливый, см. Проказли́вый.

Прокули́кать – пропиячити.

Прокупа́ть, -ся (*известное время*) – прокупати, -ся.

Прокупа́ться; прокупиться – прокуплятися, прокуповуватися, прокупітися. [Купи́, та не прокупи́сь (Номис)].

Прокура – прокура, повнова́сть у ве́денію підпри́ємства.

Прокурáтор – прокурáтор (-ра).

Прокуратура – прокуратура.

Прокуривание – 1) прокурювання, пропахування, напахування кúревом, димом, пахощами чого; 2) прокурювання (грошей, майна).

Прокуривать, прокурить – 1) прокурювати, прокурити, пропахувати, пропахати, напахувати, напахати кúревом, димом, пахощами чого; 2) прокурювати, прокурити. [Прокурив усі гроші]; 3) **-рить** *известное время* – прокурити; 4) *см.* **Пропьянствовать, Прокутить, Прогулять**. **1. Прокуренный** – прокурений, пропаханий, напаханий кúревом, димом, пахощами; прокурений.

Прокуриваться, прокуриться – 1) прокурюватися, прокуритися, пропахуватися, пропахатися, напахуватися, напахатися, бути прокуреним, пропаханим, напаханим кúревом, димом, пахощами; 2) прокурюватися, прокуритися, бути прокуреним.

Прокурис – прокурис, повновласник торговельної спілки.

Прокуролэсить (*известное время*) – продурити, пропустувати, проштукарити, прочмутувати (який час).

Прокурóр – прокурóр (-ра).

Прокурорский – прокурорський. **-кий надзор** – прокурорський нагляд.

Прокурорство – прокурорство.

Прокус – прокусина, прокушене місце.

Прокусать – прокусати. **Прокусанный** – прокусаний.

Прокусывание – прокушування.

Прокусывать, прокусить – прокушувати, прокусити, (*во множ.*) попрокушувати, пройма́ти, про(й)няти зубом що. [Вовки задавили двоє овець, попрокушували горла (К. Стар.)].

Прокушенный – прокушений, про(й)нятий зубом. **-ться** – прокушуватися, бути прокушеним, попрокушуваним.

Прокутить, см. Прокучивать.

Прокутиться – проциндритися, пропитися, пропити, прогуляти все, всієї худоби збутися через гулянки, через пияцтво. *Он в конце -лся* – він до решти пропився, усе до решти прогуляв.

Прокучивание – прогулювання, прогайнування, проциндрювання, пропивання.

Прокучивать, прокутить – прогулювати, прогуляти, гайнувати, прогайнувати, проциндрювати, проциндрити, пропивати, пропити, пропиячити, (*на вкусную еду, лакомства*) проласувати. [Сто червінців прогуляв (Чуб.). Батько увесь вік худобу збирав, а син з приятелями швидко прогуляв. Що заталанить, то все й прогайнує за одну ніч (Г. Барв.). З десятою недолюдок душі пропиває (Шевч.). Отак наші гуляють: сьогодні по п'ятаку проласували]. **Прокученный** – прогуляний, прогайнований, проциндрений, пропитий, проласуваний.

Пролагать, проложить, см. Прокладывать.

I. Пролаз – вилазка, пролазка, лазія, лазівка. [Скільки в решеті дірок, стільки вилазок (Кролевеч.)].

II. Пролаз (*м. р.*), **Пролаза** (*общ. р.*) – пролаза, пройда, пронóза, нішкавка (*общ. р.*), улізливий (-вого), улізлива (-вої); *срв.* **Пройдоха**.

Пролазать – вилазити. [І скільки оця дитина за день вилазить].

Пролазить, см. Пролезать.

Пролазничать (*перед кем*) – підлещуватися, підлабузнюватися, піддобрюватися до ко́го, лестощами підходити ко́го (під ко́го).

Пролазничество – підлещування, підлабузнювання, піддобрювання до ко́го, підходіння лестощами під ко́го.

Проламывание – проламування, проломлювання; (*черена*) пробивання, провалювання

(черепа).

I. Прола́мывать, пролома́ть – (*ломаю, делать проём, отверстие*) прола́мувати, прола́мати що, (*многое*) попрола́мувати. [Пролама́в у лісі сте́жку (Руч.)]. **-ма́ть** *отверстие* куда – пролама́ти дірку куди, в чо́му, пролама́тися куди. **Пролома́нный** – проламаний.

II. Прола́мывать, проломить – (*ударом*) проломлювати, проломити, (*многое*) попроломлювати. [Тупнув ного́ю і проломив трухляву мостину́]. **-ми́ть** *голову, череп* – проби́ти, провалі́ти го́лову, попроби́вати, попровалюва́ти го́лови. [Ані ка́меня не даду́ть го́лову провалити (Номис)]. **Пролома́нный** – проломлений; (*о черепе*) пробийий, провалений.

I. Прола́мываться, пролома́ться – прола́муватися, пролама́тися.

II. Прола́мываться, проломиться – проломлюватися, проломі́тися; (*сквозь что*) пробива́тися, пробі́тися крі́зь що; (*сквозь что и провалиться в дыру*) про[у]ва́люватися, про[у]валі́тися. [З'ї́хав на місто́к, а мостина́ й проломі́лась. Пробився крі́зь густи́й чага́рник. Я йшов через лід, та нена́рошне ували́вся (Васильч.)].

Пролащивать, пролощить – глянсува́ти, виглянсува́ти, (*многое*) повиглянсува́ти.

Пролоще́нный – виглянсуваний.

Прола́ять – прога́вкати, пробреха́ти, ви́гавкати, ви́брехати якийсь час. [Усю́ ніч соба́ки ви́гавкали].

Пролега́ть – (*о дороге*) сла́тися, стелі́тися, лежа́ти, іти́. [Сла́лась йому́ до́вга сте́жка (Грінч.). Шля́х стелі́вся (лежав, ішов) помі́ж жита́ми]. **Дорога -гала** *через лес* – шля́х стелі́вся (ішов) лісо́м. **Дорога, -ющая** *над пропастью* – шля́х, що стелі́ється (йде) пона́д безо́днею.

Пролежалый – зле́жаний, (з)ле́глий. [Оде́жа зле́жана. Борошно (з)ле́гле]. **-лые** *деньги* – гро́ші за полежа́ле; *см. Полежа́лое*.

Пролежа́ть, см. Пролёживать.

Пролежень – 1) пролежень (-жня), (*чаще во мн.*) проле́жні. [До проле́жнів доле́жалась, а все не вмирає]; 2) (*в постройке*) ошепина.

Пролёживать, пролежать – проле́жувати, проле́жати. [До́вго пролежала́ книга на полиці нечи-тана. Пролежав я ці́лий свій ві́к на печі (Самійл.)]. **Пролежать** *больным в постели* – вилежати, пролежати, відлежати. [Через цю хворобу зо́ три тижні вилежала́ (пролежала, відлежала)]. **-жать** *бока* – перележати (облежати відлежати, пооблежувати) боки. [Боки пооблежуєш, сплючи до півдня].

Пролеза́ние – пролазі́ння, просува́ння.

Пролеза́ть, проле́зть – (*сквозь что, во что*) прола́зити, пролі́зти (крі́зь що, куди), (*о мн.*) попрола́зити. [Не мо́жна в дveré, – я в квати́рку, а́бо пролі́зу в іншу́ дірку (Гліб.)]; (*сквозь толпу, густую траву и т. п.*) просува́тися, просу́нутися, ші́тися, проші́тися. [Помалу́ просува́вся помі́ж юрбо́ю. Такий лі́с, такий густи́й, що ні про́йти, ні просу́нуться. Бачу, аж він швиде́нько шиє́ться-шиє́ться помі́ж лю́дьми. Га́дюка шиє́ться помі́ж траво́ю]. **-ть** *в средину чего* – ула́зити, улі́зти.

Пролени́ться – п(р)олінува́тися, п(р)обайдикува́ти якийсь час.

Пролепета́ть – пролепетати, пробелькота́[і]ти, прожебоні́ти.

Пролесе́е – перелі́с (-су).

Пролёт – 1) (*птиц*) проліта́ння, пролі́т (-лету); 2) (*расстояние между станциями*) пере́гін (-гону), пробі́г. [Од Звинагоро́дки до Цві́ткова шість пере́гонів (Звин.)]; 3) (*проём, сквозина в стене*) про́світ, прогі́н (-гону). **-лёт** *моста* – прогі́н у мо́сті. **-лёт** *в крыле ветряной мельницы* – кватерка (Яворн.). **-лёт** *в пловучей, на лодках, мельнице (между двумя лодками для водяной струи, приводящей в действие мельничные колеса)* – зі́в (*р. зі́ву*). **-лёт** *под мостом* – ворота. **Я был в Киеве -том** – я в Ки́їві ко́ротно (недовго) був.

Пролета́ние – проліта́ння.

Пролетари́ат – пролетаріа́т (-ту).

Пролетарій – пролетар (-ря), пролетарій (-рія). [Пролетарі всіх країн[в] (з усіх країв), єднайтеся. Вже й тепер пролетар має національність (Грінч.). Звуть їх усіх пролетаріями (Єфр.)].

Пролетаризація – пролетаризування, *сов.* спролетаризування.

Пролетаризуватися – пролетаризуватися, *сов.* спролетаризуватися. **Пролетаризований** – спролетаризований.

Пролетарський – пролетарський. [Пролетарські письменники].

Пролетать, пролететь – пролітати, пролетіти, лінути, пролінути; (*быстро*) промайнати; (*только о времени*) збігати, збігти. [І усміхалась як мати, лінувши ніч небесами (Грінч.). Дрібний сніжок пролітає. Час промайнуй, що й не оглянулись (Свидн.)]. День по дню, – не побачили, як і півлітчка збігло (Свидн.)].

Пролётка – дрожка.

Пролётный – (*о птице*) перелітний. [Перелітне птаство].

Пролечивание – проліковування, витрата грошей на лікування (на курування, на гоїння).

Пролечивать, пролечить – проліковувати, пролікувати, витратити витратити на лікування (на курування, на гоїння). **Пролеченный** – пролікований, витрачений на лікування (на курування, на гоїння).

Пролечить – 1) *см.* **Пролечивать**; 2) (*некот. время*) пролікувати, прокурувати, прогоїти якийсь час.

Пролечиться – 1) (*некот. время*) пролікуватися, прокуруватися, прогоїтися (якийсь час); 2) витратитися на лікування (курування, гоїння).

Пролив, геогр. – протока, шийка.

Проливание – розливання, (*крови*) проливання, розливання.

Проливать, пролить – (*к.-л. жидкость*) розливати, розлити *и* розілляти, (*кровь*) літи, проливати, проліти, розливати, розлити кров; (*слёзы*) проливати, літи, проліти сльози. [Розлила молоко. Зараз літимуть тут неповинну кров (Грінч.). Розливати кров свого народу (Коцюб.). Коли є сльози в вас, то наготуйтеся тепер їх проливати, миле браття (Куліш)]. **-вать, слёзы о ком, о чём** – літи сльози по кому, по чому, за ким, за чим. **-вать, -лить пот** – лити, проліти піт. [Свій піт що-дня на праці лив (Грінч.)]. **-вать, -лить свет на что** – осявати, осяяти світом що, наводити, навести світ на що. **Пролитый** – розлітий, пролітий, розіллятий. [Будь проклята, кров ледача, не за чесний стяг проліта (Л. Укр.)].

Проливаются, пролиться – розливатися, розлитися *и* розіллятися; (*о крови, слезах, поте*) про[роз]ливатися, літися, про[роз]літися.

Проливной дождь – ливний, заливний, тучний дощ, злива, заліва, туча, проливень (-вня), (*диал.*) лея (Черніг.).

Пролизывать, пролизать – пролізувати, пролизати, (*о мн.*) попролізувати. **Пролизанный** – пролизаний.

Пролитие – пролиття, розлиття.

Проловить – (*рыбу, птиц и т. п.*) ловити, проловити якийсь час, половитися чого якийсь час. [Половились риби до сніданку (Харківщ.)].

Пролог – пролог, інтродукція, передогра. [Я є мужик, пролог – не епілог (Франко). Інтродукція до Шевченковх «Гайдамак». Комедія в 5 діях з передогою (Куліш)].

Проложение – прокладання; *см.* **ещё Прокладывание**.

Пролом – віло[і]м, проло[і]м (-лому), проломина, пробоїна, пробій (-бою); *см.* **Брешь**. [Вилом у мурі. Троянці нап'яли всі жили та вмиг пролом і заложили (Котл.). З гармат біто і попробовано пробоїни в мурах]. **Итти на -лом** – іти на пробій, іти пробоєм, протепом. [Велів усьому своєму війську іти на пробій (Маковой). Протепом ідуть на їх (Житом. пов.)].

Промалчивать, промолчать – про[пере]мовчувати, про[пере]мовчати, мовчати, помовчати якийсь час. **-чать всё время** – вимовчати. **-ть вместо ответа** – змовчувати, змовчати,

промовчува́ти, про[и]мовча́ти.

Промалыва́ть, промолот́ь – (*всё зерно*) перемелюва́ти, перемолот́и (все зёрно). **-лоть** *некоторое время* – промолот́и, помолот́ися якийсь час. [Днів зо́ два помолот́ися та й зно́ву став вітряк, бо ущу́х вітер (Харківщ.)]. **-лоть языком** – пробазіка́ти, протере́вєнити якийсь час.

Проманива́ть, промани́ть – (*некотор. время*) мани́ти, промани́[у]ти якийсь час.

Промарширова́ть – промаршува́ти, *гал.* промашерува́ти.

Промаслива́ть, промасли́ть – (*растительн. масл.*), олі́ти, п(р)оолі́ти, (*всяким маслом и жиром*) промашува́ти, промастити, нама́шува́ти, намастити (наскри́зь). [Спершу́ поміст треба поолі́ти, а тоді вже фарбува́ти (Київ.)]. Намасти́ла папі́р ма́слом (олією́)].

Промасленний – п(р)ооліє́ний, помаще́ний, промаще́ний.

Промаслива́ться, промасли́ться – промашува́тися, промастит́ися, прооліюва́тися, проолі́тися, мастит́ися, п[р]омастит́ися наскри́зь.

Проматы́вание – (*денег, имущества*) прогу́лювання, гайнува́ння, проц(в)індрюва́ння, тринька́ння, протринькува́ння, розтринькува́ння, промантачува́ння, розмантачува́ння, розхвіюва́ння, розкидува́ння чо́го (грошей, майна́).

Проматы́вать, промота́ть – 1) (*нити и т. п.*) мота́ти, п(р)омота́ти якийсь час; 2) (*головой*) мота́ти, п(р)омота́ти, крути́ти, п(р)окрути́ти (головою́) якийсь час; 3) (*деньги, имущество*) прогу́люва́ти, прогуля́ти, гайнува́ти, прогайнува́ти, марнотра́тити, промарнотра́тити, проц(в)індрюва́ти, проц(в)індрити, тринька́ти, протринька́ти, розтринька́ти, промантачува́ти, промантачи́ти, розмантачува́ти, розмантачи́ти, розхвіяти́ (гроші́, майно́, статки-маетки), розкида́тися грішми, протеса́ти ста́ток (Л. Укр.), (*о мн.*) попрогу́люва́ти, попрогайно́увати *и т. д.* **Промотанный** – прогу́ляний, прогайнований, промарнотра́чений *и т. д.*

Проматы́ваться, промота́ться – (*о деньгах, имуществе*) прогу́люва́тися, прогуля́тися *и т. д.*, *см.* **Проматы́вать**. [Гроші́ гайну́ються на гуля́нки, на карти́, на розпусту́]. **Он -тался** *совершенно* – він прогуля́в (прогайнува́в) усе́ до щє́нту, до останнього шє́ляга, до снаги́ (Шевч.).

Промах, Промашка – хи́ба, про́гріх (-ріху). **-мах сделать, см.** **Промахива́ться, промахну́ться.** *Парень не -мах* – хлопець не дуре́нь, ма́ху (хи́би) не дасть. *Стрелять без -ха* – стріля́ти не хи́блячи, не хи́бити стріля́ючи. *Не делающий -ха* – нехи́бний. [В нас ру́ки мужні́, в нас ме́чі нехи́бні (Куліш)].

Промахива́ть, промаха́ть – маха́ти, н(р)омаха́ти якийсь час.

Промахива́ться, -махну́ться – дава́ти, да́ти ма́ху (хи́би), хи́бити, схи́бити, милі́ти, змилі́ти, огу́литися, шпака́ вбити, дава́ти, да́ти хука́, скиксува́ти; (*редко*) осковзну́тися; (*только стреляя, бросая, мяч и т. п.*) прокида́ти, прокину́ти, не влучи́ти, не втра́пити; (*в игре, где нужно поймать брошенное*) стра́тити. [Цей ма́ху не дасть (Конис.). Вели́кого ма́ху дав я (схи́бив я) в цій спра́ві. Кри́й Боже схи́бити в чо́му́, – пропа́ла вся на́ша спра́ва і грома́дська вку́пі (Л. Укр.). Він не хи́бне тебе́, хоч як висо́ко висі́ть (Франко). Як хо́че чо́гось добу́тися, то вже не зми́лить. Стрє́льнув і схи́бив – тро́хи пони́зив. Та й пан не огу́лився, що таку кра́лю полю́бив (Лебед. нов.). Скиксу́єш раз – тоді проща́й (Котл.). Я тим осковзну́всь тро́хи, що ра́но посія́в. Стрє́ляв на вовка́ та й прокину́в (схи́бив). У кре́мнях гуля́ла, аж чо́тири ра́зи стра́тила (Борз.)].

Промачива́ть, промочі́ть – промочува́ти, промочі́ти, змочува́ти, змочі́ти, (*многое*) попромочува́ти, позмочува́ти. [У ту ха́точку і дощик не промочі́ть (Мил.)]. **-чи́ть до мозга костей, до нитки** – промочі́ти (намочі́ти, змочі́ти) до кісто́к, до рубця́ (до рубчи́ка). **-чи́ть ноги** – підмочува́ти, підмочі́ти но́ги. [Підмочі́в но́ги, бо чо́боти течу́ть]. **-чи́ть росой** – заро́шувати, зароси́ти. [Заросі́ла череви́ки, аж но́ги змо́кли]. **-чи́ть горло** – промочі́ти горля́нку. **Промоченный** – промочє́ний, змочє́ний (до рубця́); (*о ногах*) підмочє́ний,

намочений, змочений; (*росой*) зарошений.

Промачиваться, промочиться – промокати, промок(ну)ти, змочуватися, змочитися.

Промашка – 1) промахування, махання якийсь час; 2) *см. Промях.*

Промаять кого – п(р)омучити, (*долго*) попомучити, попонудити когось. [Помучив (попонудив) він мене, поки таки згодився (М. Грінч.).]

Промаяться – промаячити, перемучитися. [Сяк-так, то з журбою, то з тугою промаячила Маруся до Спасівки (Квітка)].

Промедление – загайка, угайка, загай, прогайка, проволока. [Він не любить зупиняння, ні загайки (Куліш). Щоб швидко зроблено було, без угайки. Щоб не було загаю, щоб скоро та скоро (Март.). Служба проволоки не терпить (Франко)].

Промедливать, промедлить – гаяти, прогаяти, угаяти, дліяти, продліяти; (*мешкать*) баритися, забаритися, обарятися, забаритися, гаятися, прогаятися, дліятися, задліятися, бавитися, забавитися. [Угаєш півгодини, – він і ти з ним, і всі погинете (Куліш). Продляли цілий день (Черк. п.). Наче трохи тільки задліявся, а спізнився]. -**ть в пути** – задліятися (загаятаса) в дорозі. -**медли маленько** – почекай трошки.

Промеж, Промежду – між, межі, проміж, промежі, проміждо. -**ду двух огней** – межі двома огнями. -**ду гор** – між (межі, промежі) горами. [Проміж тими крутими горами сходилла зоря (Пісня)]. *Срв. Между.*

Промежек – (*между грядками, нивами*) розора, межник, борозна; (*только между нивами*) обм[н]іжок (-жка). [Попротопуй розори поміж грядками, та рівенько].

Промежность – проміжжя.

Промежуток – (*о месте и времени*) прогалина, перерва, перерив, переміжок, перепинка, промежка, промежинь (-жени). [Чиніте прогалину між стадом і стадом (Св. Пис.). У його спогадах єсть велика прогалина часу, про яку нічого не сказано. Царство Ормузда існувало без перерви поруч із царством Аримана (Л. Укр.). Минав квартал за кварталом; в перервах кварталів – молошна мла (Коцюб.). Під час цього переміжку між осінню та зимою завівають прелюті вітри (Корол.). Антракт за антрактом в українському письменстві, що почалися з 1847 р. й з деякими перепинками додержались аж до революції (Єфр.). Промежка між кроквами дуже широка (Волч. п.). Одна дошка вивалилась – лізьмо у ту промежинь (Звин.)]. -**ток времени, разделяющий две эпохи** – час, що проминув між двома добами; проміжний межі двома добами час. -**ток узкий** (*между двумя строениями или плетнями*) – суткі, суточкі; (*в частокале*) гулянка; (*между прутьями решётки*) межиграття; (*между двух зудьев пилы*) гава, гавря; (*узкий между двух лесов*) прогалина, проворіття (Черк. пов.).

Промежуточный – промі[е]жний, переступний. [Поміж витиснутою на папері п'есою та її виконанням відбувалося багато переступних процесів (Корол.)]. -**ная полоса** – промежина. -**ное пространство** – проміжна просторинь.

Промелькать, см. Мелькать.

Промелькнуть – (про)майнути, (про)мигнути, промигтіти, пролінути. [В траві промайнуть сайгак чи коза швидконогі і зникнуть безслідно (Грінч.). Майне перед очима прогалина вірубаного лісу (Крим.). Все те раптом мимо них як мара мигнуло (Рудан.). Швидко бігли коні, – тільки в очах усє тєє промигтіло (М. Вовч.). Усміх проліне по всьому його виду (Григор.)].

Промен, Променивание – 1) міньба; *см. Мєна.* -**мєн без придачи, ухо на ухо** – міньба без додачі, віть за віть; 2) -**мен** – промінне, змінне (-ного). [Скільки взяв промінного за те, що проміняв гроші? Від сотки треба дати стільки а стільки змінного (Вхр.)].

Променивать, променять – міняти, промінювати, п(р)оміняти, зміняти, заміняти когось, що, на когось, на що. [Проміняв нові чоботи на старі і взяв додачі. П(р)оміняв (зміняв) франки на карбованці]. **Промєненний** – проміняний, зміняний, заміняний на когось, на що.

Промениваться, променяться *с кем* – мінятися, помінятися, замінятися з ким. [Ми з кумом

помінялися (замінялися) кіннями]. *Одежда -вається (-валась) на хлеб* – одягу міняють (міняно, промінювано) на хліб.

Промённый – міняльний. **-ная лавка** – міняльна контора.

Промёр – 1) вимір; 2) недомір (-ру).

Промерзание – промерзання.

Промерзать, промёрзнуть (*насквозь*) – промерзати, промёрзнути (наскрізь), (*о мн.*) попромерзати. [Стіни в хаті тонкі – промерзають]. *Я сильно -мёрз* – я дуже перемерз (змерз). **Промёрзлый** – промёрзлий. [На промёрзлій стіні блищав сніг]. **Промёрзший** – перемерзлий, змёрзлий, холодний. [Перемерзлі люди повходили в хату. Аж заходить до коршомки лях із полювання і голодний, і голодний (Рудан.). Живемо голодні й голодні (М. Грінч.)].

Промёривание – 1) виміряння, вимірювання; 2) умірювання.

Промёривать, промёрить и промёрять – 1) виміряти *и* вимірювати, виміря[и]ти. [Виміряли вже і вздовж, і впоперек]; 2) умірювати, уміряти. [На десятиох аршинах уміряв п'ядь].

Промеренный – 1) виміря[е]ний; 2) уміряний.

Промёриваться, промёриться и -меряться – 1) вимірятися *и* вимірюватися, виміря[и]тися; 2) умірюватися, уміря[и]тися. [Цим аршином як міряти, так багато умірюється, бо він довший, ніж треба].

Промёрник – розміряч. [Бондар має розміряч, щоб розміряти на вторах, а тоді зачеркати, подоки дно обрізувати (Звин.)].

I. Прометать, -ся, промести, -ся, промесь, -ся – промітати, -ся, промести, -ся.

Промётенный – прометений.

II. Прометать, см. Промётывать.

Прометаться – прокидатися якийсь час; *срв. Метаться*. [Слабий усю ніч прокидався по ліжкові в гарячці].

Промётывание – 1) (*при бросании*) прокидання; 2) (*нетли*) обкидання.

Промётывать, прометать – 1) прокидати, прокинути, (*многое*) попрокидати. [Кинув на мене каменюку, та невлучив – прокинув]; 2) (*нетлю*) обкидати, обкидати. **Промётанный** – 1) прокинутий;) обкиданий.

Промечтать – промарити, промріяти, помарити, помріяти якийсь час.

I. Промешивать, -ся, промесить, -ся – вимішувати, -ся, вмісити, -ся, умішувати, -ся, умісити, -ся. [Тісто добре вмісілося (умісілося)]. **Промешенный** – вмішений, умішений.

II. Промешивать, -ся, промешать, -ся – вимішуватися, вмішати, -ся, умішувати, -ся, умішати, -ся. **Промешанный** – вмішаний, умішаний.

Промешкивать, промешкать, см. Промедливать, промедлить.

Промигать – проморгати. [А той моргун проморгав дівчину (Харківщ.)].

Проминать, промять – 1) м'яти, ум'яти; 2) **-ть лошадь** – водити, проводити, провести, проганяти, прогнати, проманіжити коня. [Що-дня водимо коня, щоб не застоювався (Звин.)].

Проминаться, промяться – проходжуватися, пройтися; розминатися, розім'ятися.

Промозглость – вогкість (-кости); гнилизна, притхлість (-лости).

Промозглый – (*о погоде воздухе*) вогкий, гнилий; (*о плодах, с'естных припасах*) притхлий, гнилий, пригнилий.

Промозгнуть – пригністи, загнітися, притхнутися.

Промойна – водом[р]ий (-ія), ривчак, ковдобина, виполоч; ріпа; (*во льду*) опар (-ри *и* -ру).

Промойный – водом[р]ийний, проритий водою, вимулений водою.

Промокание – промокання.

Промокать, промокнуть – (*под дождём*) промокати, промок(ну)ти, вимокати, вимок(ну)ти, змокати, змок(ну)ти; перемокнути; (*пропитаться чем*) просякати, просяк(ну)ти, пересякати, пересякнути, понятися чим. [Змок на дощі. Завій на рані пересяк (просяк)

крóв'ю]. -мо́к до костей – вімок (змок) до рубця, вімок (змок) як хлющ(а). **Промо́кший** – промоклий, вимоклий, змоклий, перемоклий; просяклий, пересяклий чим.

Промока́тельный – промока́льний. -ная бума́га – бібу́ла, бібу́лка, бюва́рний папі́р; см. **Пропускно́й**.

Промола́чивать, промолоти́ть – молоти́ти, п(р)омолоти́ти, помолоти́тися якийсь час. [До сніда́нку помолоти́вся, а тоді пішо́в дощ. У вдови́ промолоти́ли ми з ти́ждень (Г. Барв.)]. -ти́ть все́ – помолоти́ти, змолоти́ти (геть) усе́.

Промолвля́ть, промолви́ть что – промовляти, промови́ти, прока́зувати, проказа́ти що; кому обзива́тися, обізва́тися, озива́тися, озва́тися (словом) до кого. **Промолвленны́й** – промовлений, змовлений, проказаний.

Промолча́ть, см. Промалчи́вать.

Промора́живать, проморози́ть – 1) морозити, поморозити якийсь час; 2) заморозувати, заморозити наскрізь. **Проморо́женны́й** – 1) поморожений якийсь час; 2) заморожений, замерзлий наскрізь.

Промори́ть – виморити, помори́ти, промори́ти якийсь час. [Виморив він нас ти́ждень на цій роботі. Як проморю́ голодом до вечора, так призна́сся (Харк.)]. **Проморе́нны́й** – виморений, поморений, проморений якийсь час.

Промота́ть, -ся, см. Проматы́вать, -ся.

Промоты́жить, см. Промота́ть.

Прому́чить, -ся – прому́чити, -ся, виму́чити, -ся, перемучити, -ся; (*очень долго*) попомучити, -ся. **Промуче́нны́й** – промучений, вимучений, перемучений; (*очень долго*) попомучений.

Промча́ть – промчати.

Промча́ться – промча́ти(ся), перемча́ти(ся), проліну́ти, промайну́ти, шугону́ти, (*только о времени*) збігти. [Кони́ так швидко промчали, – і не роздиві́лась, хто їхав. Багато ще промчить злих хуртовин над головою в мене (Л. Укр.). Час промайну́в, що й не огляну́лись (Свидн.). Вже сорок літ пролінуло часу́, як сей приємний труд почесно я несу́ (Самійл.). Знена́цька шугону́в страше́нний ви́хор по небу́ (Конис.). Кримський хан шугону́в по Україні і спалив кийвські оса́ди (Куліш). Ско́ро літо збі́жить (Звин.)].

Промыва́ние, Промывка – промивання, виполіскування, -нив желудка-прокиві́ння (виполіскування) шлу́нку. -ние золотоно́сного песка́ – промива́ння золотода́йного піску́, вимива́ння зо́лота з піску́.

Промыва́тельное, см. Клисти́р.

Промыва́тельный – промива́льний.

Промыва́ть, промы́ть – промива́ти, проми́ти. [Візьмі́ води́ керни́чної, проми́й чо́рні о́чі (Пісня)]. -ть золотоно́сный песок – промива́ти золотода́йний пісок, вимива́ти зо́лото з піску́. -ть плотину́ – прорива́ти, прорва́ти греблю́. -ть кана́ву – виму́лювати, виму́лити рівча́к, (*о мн. или местами*) повиму́лювати. [А тут перея́рки почали́сь, що вода́ повиму́лювала (Свидн.)]. **Промы́тый** – проми́тий; виму́лений, прорваний.

Промыва́ться, промы́ться – промива́тися, проми́тися; виму́люватися, виму́литися.

Промывка, см. Промыва́ние.

Промывно́й – промивни́й. -ное золото – промивне́ зо́лото.

Промысел – промис(е)л (-сла), про́мисло. [Дома́шній про́мисел (Франко). Наза́д тому́ ро́ків скі́лька в нас завело́ся ось яке про́мисло (Звин.)]. -сел вы́жигания углей – вугля́рство; (*дегтя́рный*) діхтя́рство; (*охотничий*) лове́цтво, стріле́цтво *и т. д.* **Рыбный -сел** – рибальство. **Занима́ться -слом** – (*охотничьим*) стрі́льцюва́ти, (*рыбным*) рибальчи́ти, (*плотничьим*) теслюва́ти *и т. д.* **Отхо́жие -слы** – заробітки. [У нас лю́ди бі́дні, ходять на заробітки в Херсо́нщину (Звин.)]. **На отхо́жих -лах** – на заробітках, у заробітках. **Ходи́ть на -сел** – (*о ворах и т. п.*) ходи́ти на роздобу́тку на здо́бітки.

Промысл – промисл, во́ля бо́жа, упра́ва бо́жа. [Пригляда́йся упра́ві бо́жій, бо хто-б те

віпростав, що він скривів (Кн. Еккл.).

Промыслить, см. **II. Промышлять**.

Промысловый – промисловий. **-вый налог** – промисловий податок, зарібковий податок (Франко). **-вое свидетельство** – промисловий патент.

Промышленник – промисловець (-ловця).

Промышленность – промисловість (-вості), промислівство. *Кустарная -ность* – кустарна (домова) промисловість. *Обрабатывающая -ность* – обробна промисловість. *Добывающая -ность* – (з)добувальна (здобувна) промисловість.

Промышленный – промисловий. [Колишнє село на короткій час перетворилося в справжнє місто з численною торговою і промисловою людністю (Ор. Лев.)]. **-ный центр** – промисловий осередок.

I. Промышлять чем – промишляти, добуткувати чим. [Чим-же ви, діду, промишляли? – Рибальчив (Н.-Лев.). Козаки його добуткували рибними і звіряними вловами по Дніпріві до самих порогів (Куліш)]. **-ть о ком**, см. **Заботиться**.

II. Промышлять, промыслить что – (ро)здобувати, (ро)здобути що, чого, (ро)здобутися на що.

Промямлить – промімрити.

Промяты, -ся, см. **Проминать, -ся**.

I. Пронашивание (*мимо кого, чего*) – проношування (проз ко́го, проз що).

II. Пронашивание (*одежды, чтобы не слежалась*) проношування. **-ние одежды известное время** – виношування, (*до ветхости*) зношування.

I. Пронашивать, проносить, пронести, см. **II. Проносить**.

II. Пронашивать, проносить – носити, п(р)оносити якийсь час, (*очень долго*) попоносити. [Поносів каміння до сніданку та й кинув. Як попоносів увесь день землю, так тепер спіна не розгинається]; (*одежду, обувь известное время*) носити, п(р)оносити, (*очень долго*) виношувати, виносити, (*до ветхости*) носити, зносити до дірок, до зносу, (*об обуви ещё*) проходжувати, проходити. Це пальто я десять років виносив. Сорочечки до зносу но́силь]. **-ть некоторое время, чтобы не слежалось** – проношувати, проносити. [Як зачуєш, ненько, що я тут прилежу, то дай моїй подруженці проно́силь одѐжу (Пісня)]. **Прношенный** – п(р)оношений, (*до ветхости, до дыр*) виношений, зношений, (*об обуви*) проходжений.

I. Пронашиваться, проносятся, пронестись, см. **Проноситься**.

II. Пронашиваться, проносятся – (*известное время: об одежде обуви*) носітисся, п(р)оносітисся, виносітисся якийсь час, (*до ветхости*) зношуватисся, зносітисся до дірок, (*об обуви ещё*) проходітисся до дірок. [Такі чоботи но́сяться ро́ків зо́ два. Цей кожух проно́ситься недовго. Черевки мої вже до дірок проходилися].

Пронезить, -ся – п(р)опестити, -ся якийсь час. [Попестилась на постелі аж до сніданку].

Пронести, -сь, см. **II. Проносить, Проноситься**.

Пронзание – (*остриём*) проколювання, простромлювання, проштрікування; (*остриём, взглядом, криком*) пронизування, пройма́ння, прошива́ння, (*гал.*) прошиба́ння.

Пронзать, пронзить – (*остриём*) проколювати, проколоти, простромлювати, простроміти, проштрікувати, проштрікнути, просаджувати, просадіти; (*остриём, взглядом, криком*) пронизувати, пронизати, пройма́ти, про(й)ня́ти, прошивати, прошити, (*гал.*) прошибати, прошибти; (*многое*) попроколювати, попростромлювати *и т. д.* [Стріла йому серце прошила. Прошив мене лю́тим по́глядом. Почув, мов його́ проняв той по́гляд пекучий (Грінч.). Гострий сарказм пройма́ його́ колючою сати́рою (Єфр.). Наче хто мене в серце списом проняв (М. Вовч.). Воно́, як кат, прошибало його́ наскрізь (Стефанік)].

Пронзённый – проколотий, простромлений *и т. д.*

Пронзительность – (*взгляда, звука, ветра*) пронизливість, пронизуватість, пронікливість, гострість, (*только звука*) верескливість, проразливість, різкість (-ости).

Пронзітельный, Пронізывающий – (о взгляде, звуке, ветре) пронізливий, пронізуватий, проникливий, гострий, (только о звуке) верескливий, різкий, проразливий, (только о ветре) шпуйний. [Пронізливий (пронізуватий, гострий) погляд. Гострі очі (Неч.-Лев.).

Пронікливий хижачський голос (Л. Укр.). Пронізуватий свист (Коцюб.). Проразливий свист (Франко). Гострий (пронізливий, пронізуватий) вітер. Бач, який ти пронізуватий – як ніж гострий (Гр Григор.)]. **Пронзітельно** – пронзливо, пронікливо, верескливо, гостро, різко, проразливо. [Загойкав проразливо дзвінок (Фр.)]. **Кричать -но** – верещати, лящати.

Пронізывающий, см. Пронзітельный.

Пронізывание – 1) см. **Пронзіание**; 2) (сквозь готовую дыру) нанізування; (остриём) проколювання, простромлювання *и т. д.*; см. **Пронізывать, Пронзять.**

Пронізывать, пронізять – 1) (взглядом; так-же о ветре, холоде, луче, свете) пронізувати, низати, пронізати, пройма́ти, про(й)ня́ти, прошива́ти, прошити. [Холод мені ниже (Щог.). Ти мені сорому нарбила; тепер мені парубоцтво буде очима низати вдовж і впоперек (Г. Барв.)]; 2) (сквозь готовую дыру) низати, нанізувати, нанізати, (всё) понізати (все). [Нанізла намисто]. **Пронізанный** – 1) пронізаний, про(й)ня́тий, про́шений. [Далі все мчав, пронізаний вітром холодним (Л. Укр.). Білі тумани пройняті, сонцем (Л. Укр.)]; 2) нанізаний, понізаний.

Проникаемость – просячність. **-мость почвы** – просячність ґрунту.

Проникаемый – просячний.

Проніканіе – (куда, сквозь что) прохóдіння, про(с)мікування, добування, діставання (крізь що, куди); умикування, утиснення куди; (грубо) пролазіння, удирання (куди, крізь що). **-ние куда силой** – пробій (-бою). **-ние куда мыслью, умом** – пророзуміння, збагнення чого. **-ние в сознание** – досягання до свідомости.

Проніка́ть, пронікну́ть (сквозь что, куда) – прохóдити, пройти́, просмікуватися, просмикнутися, промікувати(ся), промкнути(ся), (грубо) продира́тися, проде́ртися (крізь що, куди); (только куда) добува́тися, добу́тися, дістава́тися, діста́тися, досяга́ти, досягті́, (грубо) удира́тися, уде́ртися, утиска́тися, утисну́тися. **Вода -кла** сквозь потолок – вода пройшла крізь стелю. **Свет свободно -кает** сквозь стекло – світ вільно прохóдить крізь скло. **Пыль -кает в легкие** – пил прохóдить у легені. **Солнечный луч -кал** сквозь трещину в ставне, сквозь листья – сонячний промінь про(с)мікувався крізь шпáру у віконниці, крізь лістя. **Пуля -кла до самой кости** – куля пройшла аж до кістки. **Ветер сквозь щели -кал** в избу – вітер крізь шпáри заходив у хату. **Сквозь брешь в стене он -ник** в крепость – пробієюю в му́рі він промкнув (дістався) у фортецю. **Посредством хитрости он -ник** в крепость – хитрощами він добувся у фортецю. **Путешественник -ник** в глубь Африки – мандрівець добувся (дістався) у глиб Африки. **Стараться -нуть** куда – добува́тися куди, (грубо) лізти, пролазити куди. **Свет, тепло и дождевая вода -кают** в пахоть – світ, тепло та дощова вода прохóдять (вникають) у рілля. **Печаль -кает** в сердце – ту́га вникає в серце (Л. Укр.). **-кать, -нуть** в тайны природы – дохóдити, дійти таємниць природи, збагнути таємниць природи. **Это мнение начинает -кать** в умы людей – ця думка починає дохóдити до розуму людям. **-кать** взглядом, взором – прозира́ти, прозирну́ти, прогляда́ти, прогляну́ти(ся), продивля́тися, продиві́тися. [Погляд чорних очей ненáче прозирає наскрізь (Неч.-Лев.). Ой гаю-ж, мій гаю, густий не прогляну (Пісня). Не глибоко проглянув він у ду́шу селянінові (Куліш). Такий ліс густий, що й не проглянешся. Ще прикріше подивилася дочці у вічі, ненáче хотіла продиві́тися їй у ду́шу (Мирн.)]. **-кать, -нуть** в сознание чьё – дохóдити, дійти до свідомости ко́му. **-нуть** мыслью, умом куда – пророзуміти, прозирну́ти в що, куди, збагнути що. [Пророзумівши в саму річ справи, я мимоволі посміхнувся (Корол.)]. **-кать кого, что** – пройма́ти, про(й)ня́ти, перейма́ти, пере(й)ня́ти, промікати, промкнути ко́го, що. **Пронікаю́щий** – пронікливий, той, що прохóдить, про(с)мікується *и т. д.* крізь що, куди. [Уп'явся в мене довгим, у ду́шу пронікливим поглядом (Корол.)]. **Пронікну́тый**

чем – про(й)нятий, пере(й)нятий, промкнутий чим. [Людина промкнута високою думкою, світом науки (Неч.-Лев.)].

Проника́ться, проникну́ться *чем* – пройма́тися, про(й)ня́тися, перейма́тися, пере(й)ня́тися чим, набирати́ся, набратися чо́го, проходи́ти, пройти́ чим. [Я сам несамохіть проймаюся тими почуваннями (Грінч.). Його хистка вразлива натура вже переймалася тими поглядами (Грінч.). Набравшись ізмалку всього, чим живе й діше селянин, Шевченко підняв прості хатні розмови до високої пісні (Куліш). Він про(й)нявся (пере(й)нявся) почуттям обов'язку. Мізерне серце це гидотою пройшло (Самійл.)]. **-ся** *чувством долга* – перейма́тися, пере(й)ня́тися почуттям обов'язку, усвідомлювати, усвідомити собі почуття обов'язку.

Проникнове́ние – 1) (*чем*) пройма́ння, перейма́ння чим; 2) (*во что, куда*) проми́кування, проході́ння. **-ние** *в тайны природы* – прозира́ння в таємниці природи. **-ние** *умственным взором* – прозира́ння. [Прозира́ння в минулі вікі]. *См. ещё Проника́ние.*

Проникновенно – проникливо.

Проникнове́нность – проникливість (-ости).

Проникновенный – проникливий. [Очі тихі, ясні й проникливі (М. Вовч.)].

Проникну́ть -ся, *см. Проника́ть, Проника́ться.*

Пронима́ть, проня́ть – 1) *см. Пронза́ть, пронзи́ть*; 2) *см. Прони́зывать*; 3) (*кого, что*) пройма́ти, про(й)ня́ти, дійма́ти, дійня́ти, розбирати, розбірати, дошкуляти, дошкулити ко́го, що, (*грубо*) брати, взяти за печінки ко́го. [Аж ляк перейме (Фр.)]. **Ветер -мает** – вітер проймає. **Холод -мал до костей** – холод діймав (проймав) до кісток. **Меня дрожь -мает** – мене трусить, мене дрижаки (дрощі) беруть. **Его ничем не -мёшь** – його нічим не діймеш (не дошкулиш). **-няло таки его** – дійняло (про(й)няло) так його, (*грубо*) таки взяло його за печінки (*см. ещё Донима́ть*). **Пронима́ющий, прил.** – дошкульний, шкулький. [Картав мене́ слова́ми дошкульни́ми (Грінч.)].

Пронима́ться, проня́ться – (*чем*) пройма́тися, про(й)ня́тися чим. **Не -ется кто** – не йме́ться хто. [Я вже чо́го їй не ка́зав, як не усовіщував, – не йме́ться, своє пра́вить (Конис.)].

Пронитка – (*в ткани*) перетика.

Проница́емость – (*для жидкости и света*) пропуска́льність, (*только для света*) прозі́рність (-ости). [Кількість води в ріках залежить також від пропуска́льності гірських порід].

Проницаемый – (*для жидкости и света*) пропуска́льний, (*только для света*) прозі́рний, прозор(ч)и́стий. **Это пласт земли -ем для воды** – цей шар землі пропускає воду.

Проницание, *см. Проника́ние.*

Проница́тельность – проникливість, прозі́р (-зо́ру). [Ви́ща му́дрість лю́дської проникливості (Єфр.). Не бра́кло, здається, Охримо́ві ані розваги, ані прозо́ру, а протé не розчу́хав, що цей крутивусик і залізо ковта́тиме (М. Вовч.)]. **-ность ума, взгляда** – го́стрість розуму, погляду.

Проница́тельный – (*об уме, взгляде*) проникливий, пронізува́тий, го́стрый. [З розу́мними го́стрими очі́ма (Грінч.). Виявлював розум проникливий (Куліш). Пронікливий погляд (Франко). Пронікливе в душу до письменника зазира́ння (Єфр.). Постерегла свої́м пронізува́тим поглядом (Неч.-Лев.)]. **Проница́тельно** – проникливо, пронізува́то, го́стро. [Глянула на нього проникливо (Л. Укр.). Го́стро глянула на його ба́ба (Грінч.)].

I. Проноси́ть, -ся, *см. I, II. Прона́шивать, -ся.*

II. Проноси́ть, пронести́ – (*мимо чего, сквозь что, над чем*) проно́сити, пронести́. [Мерця́ пронесено повз на́шу ха́ту. Не пронесемо́ ша́хву в ці двері – не прола́зить. Градову хмару вітром пронесло́ над на́шими нивами (М. Грінч.)]. **-сить** (*некот. время, пространство*) – проно́сити, пронести́, надно́сити, наднести́. [Вам дуже ва́жно нести́, давайте, я тро́хи наднесу́ (Звин.)]. **Пронесенный** – пронесений, наднесений.

III. Проноси́ть, пронести́ – проно́сити, пронести́. **Его -сло́** – його́ пронесло́, його́ прочисти́ло, йому́ прочисти́ло шлунок.

Проносі́ться, пронесі́ться – 1) проно́шуватися, пронесі́тися, бу́ти проно́шуваним, пронесе́ним; 2) (*о живых существах, звуке, свете и т. п.*) линути, пролинути, проно́ситися *и* проно́шуватися, пронесі́тися, пробі́гати, пробі́гти, перебі́гати, перебі́гти, шуга́ти, шугну́ти. [У мале́нкій голівоньці лінула думка по думці (Грінч.). Темні хмари проно́шувалися небом (М. Вовч.). Пронесла́ся на́до мною бу́ря (Куліш). Пробі́гла була́ чу́тка, що він поме́р. Думка прома́йнула (перебі́гла) в голо́ві. Ко́ні швидко перебі́гли повз нас. Санкі шуга́ли проз і́х, як пті́ці]. **-сь** *очень быстро*, см. **Промча́ться. -ться** *быстро как молния* – (*о мыслях*) бли́скати, блискоті́ти, блиснути. [Здогади блискоті́ли в голо́ві (Крим.)].

Проносно́е – проносне́ (-но́го), лі́ки на прочи́щення, на розві́льнення шлу́нку, лі́ки пургаті́вні; *срв.* **Слабительное**.

Проносны́й – (*о лекарстве слаб.*) проносні́й.

Пронунциа́менто – пронунціа́менто.

Проны́ра – проно́за, прола́за, про́йда, нішка́вка; *срв.* **П. Прола́з.** [Га́дяцькі пу́нкти за́раз дейне́цькі проно́зи проню́хали і Москві́ обві́стили (Куліш). Там та́кий прола́за, та́кий про́йда з його́].

Проны́рливість, Проны́рство – проно́[і]зливі́сть, прола́зливі́сть. [Я був сви́ня на лі́нощі, лис на проні́зливі́сть, вовк на заже́рливі́сть (Куліш)].

Проны́рливый – проно́[і]зливий, ула́зливий, проно́зуватий, промі́тний. [Хі́тре, проно́зливе, го́стре на ре́чі (Дн. Чайка). З масни́ми, але проно́зуватими очима (Грінч.). Меткі́ та промі́тні лю́дці робі́ли полі́тичні й парті́йні кар'є́ри (Єфр.)].

Проны́рнуть (*сквозь что, под чем*) – перері́нути що, під чим. [Я перері́ну геть усю́ ковба́ню (Звиног.)].

Проны́рство, см. **Проны́рливість**.

Проню́хивать, проню́хать – проню́хувати, проню́хати, виню́хувати, віню́хати *и* віню́шити, заню́хати, (*шпионствуя*) ви́шпиго́увати, ви́шпигувати. [Проню́хала ми́шва, що вже нема́ коті́в, та швидко́ до мі́шків (Гліб.)]. *Он всегда́ первы́й -хае́т поживу́* – він завсі́гді найпе́рший, віню́шить (заню́хає) поживу́. **Проню́ханный** – проню́ханий, віню́ханий, віню́шений, заню́ханий, ви́шпигуваний.

Проня́нчить – (*кого изв. время*) віня́нчити, ві́пестити, ві́тішити (кого́ я́кийсь час). [Ві́нянчила́ я то́го хло́пчика ро́ків зо́ три (Харк.)].

Проня́нчиться – (*с кем, чем*) попа́нкатися з кии́, з чим, коло́ ко́го, коло́ чо́го, (*очень много, долго*) попопа́нкатися.

Проо́браз – проо́браз (-зу), прототи́п (-пу).

Прообра́зовывать, прообра́зовать – прообра́зовувати, прообра́зувати.

Проо́лифить – п(р)оо́ліїти.

Проора́ть – прогорла́ти, прокрича́ти, прорепетува́ти, ві́кричати я́кийсь час. [Прорепетува́в на все го́рло. Ві́кричав го́дин зо́ дві].

Проо́хать – проо́хкати.

Пропа́ганда – пропа́ганда.

Пропа́гандиро́вание – пропагува́ння.

Пропа́гандиро́вать – пропагува́ти. **Пропа́гандиро́ванный** – пропаго́ваний.

Пропа́гандист, -ка – пропагатор, -ка, пропагандист, -ка.

Пропа́гандистский – пропагаторський, пропагандистський.

Пропада́ть, пропа́сть – 1) см. **Дева́ться, де́ться, -да́ть, -па́сть** *совершенно, окончательно* – запропа́дати(ся), запропа́сти(ся). **-па́сть** *бесследно* – пропа́сти бе́з ві́сти, загі́нути й слі́ду не кинути, (*опис.*) пі́ти з(а) ві́тром, за водо́ю; на́че лиз злизав ко́го, що; на́че коро́ва язико́м зли́зала ко́го, що; (*шутл. о человеке*) пропа́в яв пєс у я́рмарок; 2) (*гибнуть*) пропа́дати пропа́сти, гинути, загі́бати, загі́нути, занапа́щатися, занапа́ститися, зводі́тися, зве́стися. [Хай пра́ця лю́дська не гине ма́рно (Коцюб.). Скільки добра́ загіба́є (Коцюб.). Буду́ робі́ть,

бу́ду годіть, то і в чужі́х люде́й не загіну́ (Пісня). Літа́ мої́ молоді́ї ма́рно пропада́ють (Пісня). Що мину́ло, те пропа́ло (Франко). Занапаща́ється за не́любом мій вік молоді́нький]. -**де́т все́ имущество́** – загіне (пропаде́, поляже) все добро́ (майно́). [Не покину́ Бату́рина – все добро́ поляже: і двіро́к мій мурова́ний, і млини́ крила́ті, і за́паси вели́кії (Рудан.)]. **Пропади́ оно́!** – нехай воно́ зведеться! [Не пряде́ться, нехай воно́ зведеться]. **Не -де́т!** – не пропаде́! Не де діне́ться] **-па́ло все́!** – пропа́ло все! Все пішло́ ма́рно! Пропа́ці світи́! [З тієї ля́хвівка вийшла, а сей моска́лем став. Пропа́ці світи́! (Свидн.)]. **-да́ть, -па́сть по́пусту** – марнува́тися, змарнува́тися, пу́сто йти, піти. [Господа́рство марну́ється (Неч.-Лев.). На па́нщині робіть, а свої́ дні до́ма й так іду́ть пу́сто (Г. Барв.)]. **-па́сть (испортиться), валяясь без присмотра́** – зваля́тися. [Не зноси́лася ця світа, а зваля́лася]; 3) (*исчезать*) зника́ти, зник(ну)ти. [Уде́нь її ми не бачили; робіла при па́нії, а ввече́рі знов зникла (М. Вовч.). Де-ж видно се, що зникла на́ша сила? (Грінч.)]. **Он -па́л у мене́ из глаз** – він зник мені́ з очей. **У мене́ -па́ла охота́** – у мене́ зникло бажання. **Он -па́л в толпе́** – він зник у юрбі́ (у стовпи́ці); 4) (*гибнуть,дохнуть*) гину́ти, згину́ти, зги́б(ну)ти, пропада́ти, пропа́сти, (*пренебр.*) гігну́ти, (з)слизну́ти; (*о мног.*) погину́ти, попропада́ти, послиз(ну)ти; (*о всех*) вигину́ти (до ноги́, до решти); (*только о домашн. скоте*) (*диал.*) дейка́тися, поде́йкатися. [Як пішо́в на заробі́тки, то там і зги́б: ка́зали, що вто́п ніби-то. Вигину́ла вся худо́ба з сибі́рки. Оце́ у нас па́діж був – скот усé дейка́вся, по́ки ввесь пере́дка́вся (Київщ.). Кві́ти погину́ли з морозу́. Наро́дній во́рог зслиз (Куліш). Злі́ї ду́хи, так як му́хи, всі у́же послизли (Ки́ев. Стар.)]. **-па́л бы́ я** – загінув-би я; бу́ло-б по мені́. **-ду́ я** – бу́де по мені́. [Як не бу́де миле́нького, то бу́де по мені́ (Пісня)]. **Либо́ пан, либо́ -па́л** – куць ви́грав, куць про́грав (Ном.); або́ здо́бути, або́ вдо́ма не бу́ти. **-па́л ни за что́** – пропа́в за ніщо́, пропа́в ні за ца́пову ду́шу, пропа́в ні за соба́ку. **-пади́ (пропадай) он!** – хай він згіне́ (зслизне́)! **Пропади́ ты́ (пропадом)!** **что́б ты́ пропа́л!** – що́б ти зслиз! Бо́дай ти на́гло зслиз! Не́хай тебе́ лизе́нь лизне́ (злиже)! Бо́дай тебе́ з корі́нням ви́гладило! **Що́б ти при́ймо́м пропа́в!** Не́хай за то́бою закле́оче! **Що́б ти тямився!** **Пропа́вший (исчезнувший)** – пропа́лий, запропа́щий, запропа́щений, зниклий. [Тре́ба шука́ти запропа́щого хло́пця (Корол.). Запропа́щена гра́мота на́решті знайшла́ся (Н. Рада)].

Пропа́жа – згу́ба, пропа́жа.

Пропа́зить – вижоло́бити, пробуртува́ти.

Пропа́ивать, пропо́ить – витрача́ти, витрати́ти на частува́ння, на про́пій.

Пропа́лзывать, проползти́ – проповза́ти, проповзти́, прола́зити, пролі́зти.

Пропа́лить – постріля́ти якийсь час.

Пропа́львание – пропо́лювання, ви́полювання.

Пропа́львать, прополоты́ – пропо́лювати, прополоти́, ви́полювати, ви́полоти. **Прополоты́й** – прополотий *и* прополений, ви́полотий *и* ви́полений.

Пропа́ривание – пропа́рювання, ви́па́рювання.

Пропа́ривать, пропа́рить – пропа́рювати, пропа́рити, ви́па́рювати, ви́парити що́.

Пропа́рывание – розпо́рювання, розпа́нахування.

Пропа́рывать, пропоро́ть – розпо́рювати, розпо́рити, розпа́нахувати, розпа́наха́ти, (*многое*) порозпо́рювати, порозпа́нахувати. [Розпо́ров ру́ку об за́лізяку. Віл ро́гом розпо́ров йо́му живі́т. Зачепи́вся за цвях та й розпа́наха́в рука́в (Харківщ.)]. **Пропоро́тый** – розпо́ротий *и* розпо́рений, розпа́наханий.

Пропа́сти (известн. время) – п(р)опа́сти, ви́пасти якийсь час.

I. Пропа́сть – безодня́, прі́рва, прова́лля, прова́лина, кру́ча, (*гал.*) верте́па; *срв.* **Бездна 1.** **Быть на краю́ -сти** – стоя́ти над безоднею́. **И -сти нет на него́!** – і ли́хо йо́го не бере́! і пропа́ду на йо́го нема́! **Тьфу -па́сть!** – ото́ ли́хо!

II. Пропа́сть (множество) – безлі́ч, без лі́ку, си́ла силе́нна, (*грубо*) до си́на, до на́пасти, до ка́та, до бі́са, до сму́тку, до сто́біса, до гі́мона, до змі́я; *срв.* **Бездна 2.** **Он изде́ржал -па́сть денег** – він витра́тив си́лу гро́шей. **У него́ -па́сть врагов** – у йо́го безлі́ч (си́ла) ворогі́в.

Пропасть, см. **Пропадать**.

I. Пропахивание – (*борозды*) проорювання.

II. Пропахивание чем – напахування, пропахування чим.

I. Пропахивать, пропахать – (*борозду*) проорювати, проорати (*борозну*). **-хатъ целый день** – орати, виорати, проорати весь день. **Пропаханный** – проораний.

II. Пропахивать, пропахнуть чем – напахуватися, напахатися чим, пропахуватися, пропахатися чим, (*неприятным чем*) просмердітися чим. **Пропахший** – пропахлий, пахущий чим. [Прийдем було у кімнаточку душну, ліками пахущу; у подушках лежить недужа (М. Вовч.)].

Пропашка – 1) см. **I. Пропахивание**; 2) розора.

Пропашник – просапник, проорник.

Пропашный – просапний. **Пропашный клин** – просапне поле.

Пропедэтика, Пропедэтический – пропедэтика, пропедэтичний.

Пропекание – випікання, пропікання.

Пропекать, -ся, пропечь, -ся – у[ви]пікати, -ся, у[ви]пекти, -ся, пропікати, -ся, пропекти, -ся, (*о мн.*) повипікати, -ся, попропікати, -ся. [Піч не напалили добре, і хліб не випікся].

Пропечённый – упечений, випечений, пропечений.

Пропеть – проспівати, переспівати, відспівати, (*о мног.*) попереспівувати, (*всё*) віспівати все. [Хор гарно відспівав Шевченків заповіт (Київ). Усі пісні, які знала, виспівала (переспівала)]. **-петь известное время** – виспівати. [Такé співуче, що весь день тобі виспівает]. **Пропетый** – проспіваний, переспіваний, відспіваний, виспіваний. *Оставшийся не -тым* – не проспіваний, не виспіваний. [Невиспівані пісні (Франко)].

Пропечатать – надрукувати, віддрукувати. [Про це в книжці надруковано]. *Его в газете -тали* – його в газеті збештано. **-тать известное время** – продрукувати, друкувати якийсь час. [Усю ніч друкували].

Пропивание – пропивання.

Пропивать, пропить – пропивати, пропити. **-пить ставя магарыч** – промогоричити. **-ть дочь** – просватати, пропити дочку. **Пропитый** – пропитий, промогоричений. *-тая дочь* – просватана дочка. **-ться** – пропиватися, пропитися, (*о мног.*) попропиватися.

[Попродивались ми до голого тіла (Куліш)].

Пропиливание – пропилювання.

Пропиливать, пропилить – (*насквозь*) пропилювати, пропиляти; (*некот. время*) пиляти, пропиляти, попиляти(ся) якийсь час. **Пропиленный** – пропиляний.

Пропирать, пропереть – пропіхати, пропхати *и* протнути, пропірати, проперти.

Пропёртый – пропханий, пропхнутий, пропертий.

Пропировать – пробенкетувати, прогуляти (якийсь час, що).

Прописание, см. Прописывание.

Прописка – 1) (*пропуск в писаньи*) о́гріх, промінуте; 2) запис, впис (-су); см. **Прописывание** 3.

Прописной – прописний, прописовий. **-ная буква** – титульна, заголовна літера, велика літера. **-ная мораль** – прописна, прописова мораль. [Він берé звичайно якийсь утертий шаблон, якусь прописну мораль (Єфр.)].

Прописывание, Прописание – 1) (*в письме*) писання, *оконч.* написання; 2) (*рецепта врачам*) писання, написання; 3) (*в подворн. книге*) записування, *оконч.* записання.

Прописывать, прописать – 1) (*в письме*) писати, написати; 2) (*рецепт*) писати, написати; 3) (*в подворн. книге*) записувати, записати в що. **Прописанный** – написаний; записаний. **-ться** (*в подворн. книге*) – записуватися, записатися (в домову книгу).

Пропись – пропис (-су), зразок до списування. *Написать -сью (число)* – написати літерами.

Пропитание – 1) (*кого*) прогодування, прохарчування, проконтентування ко́го; 2) (*пицца*)

(с)поживок (-вку), (с)пожиток (-тку), харч (-чу *и* -чи). [Рібу я спродував людям, а то й собі на споживок ішла (М. Вовч.). Дасть Бог день, дасть і пожиток (Ном.)]. **-ние даваемое из милости** – ласкавий хліб. [Колись багатір був, а тепер на ласкавому хлібі у свата живе]. **Снискивать -ние** – заробляти на хліб, заробляти (здобувати) шматок хліба (насушник). [Він кривавицею здобува той насущник (Сим.)]. **Давать -ние кому; см. I. Пропитывать кого.**

Пропитать, -ся, см. Пропитывать, -ся.

I. Пропитывание кого – годування, прогодо́вування, харчування, прохарчовування, контентування когo.

II. Пропитывание чем – насичування, напоювання, просякання, пересякання чим. **-ние посуды кислым содержимым** – закіслювання, (*запахом рыбы*) сиростіння, (*жиром*) замащування.

I. Пропитывать, пропитать кого – годувати, прогодувати, харчувати, прохарчувати, харчити, прохарчити, живити, поживити, контентувати, проконтентувати когo; *см. ещё* **Прокормливать, Прокормить.** [Гаразд не мали заporожці, чим себе поживити (Куліш)]. **-ть кого из милости** – годувати когo з ласки своєї, годувати когo ласкавим хлібом.

II. Пропитывать, пропитать чем – насичувати *и* насичати, наситити, напоювати *и* напувати, напоїти чим. [Увечері квіти так насичують повітря пахощами, що аж дихати важко (М. Грінч.). Я вже ремінь, добре напував дьогтем (Борзенц.)]. **-ть посуду кислым содержимым** – закіслювати, закіслити, (*запахом рыбы*) сиростити, засиростити, (*жиром*) замащувати, замастити, (*доски олифой перед покраской*) оліїти, поолїти. **Пропитанный** – насичений, напоєний чим; закіслений, засирошений; замащений чим, поолієний.

I. Пропитываются, пропитаться – годуватися, прогодуватися, харчуватися, прохарчуватися, вихарчуватися, харчитися, прохарчитися, живитися, вижитися, контентуватися, проконтентуватися. [Багатий дивується, як убогий годується (Ном.). Аби сам вихарчувавсь (прохарчивсь), а продавати й не думай (Звиног.)].

II. Пропитываются, пропитаться чем – просякати, просякнути, пересякати, пересякнути, насичуватися *и* насичатися, насититися, напоюватися, напоїтися, проходити, пройти чим, набиратися, набратися чогo, чим, убирати, увібрати в себе що, всмоктувати, всмоктати в себе що; (*только запахом*) пропахатися, напахатися тим; (*влагой*) змокріти, навох(ну)ти; (*известью*) вапніти, звапніти; (*переносно*) перейматися, пере(й)нятися чим. [Одежа на йому просякла нафтою. Всі оповідання просякли авторських суб'єктивізмом (Крим.). Рукав на простріленій руці пересяк кров'ю. Повітря насичується димом. Кров'ю земля напоїлась (Рудан.). Одежа пройшла димом на пожежі. Сорочки не посохли, а дужче змокріли, бо вільгости набралися (Поділля). Руки ніби всмоктали в себе ті пахощі і тепер ніяк їх не позбудешся (М. Грінч.). Напахалась цибулею (Львів). Гніт нафтою набереться, тоді горіти буде (Поділля). Де-далі сягатиме демократизація письменства, то глибоше й дужче перейматиметься воно народніми основами (Єфр.)]. **-ся** липким чем – перелипнути чимсь. [Волосся у вогкій могилі гниллою пасокою перелипло (Крим.)]. **Пропитавшийся чем** – просяклий, пересяклий, насичений, напоєний чим; пропаханий, напаханий чим; (*переносно*) пере(й)нятий чим. [Переїнятий забобонами].

Пропить, см. Пропивать.

Пропахивать, -ся, пропахать, -ся и Пропахнуть, -ся – пропахати, -ся, пропахати, -ся, пропахнути, -ся, проштовхувати, -ся, проштовхати, -ся, проштовхнути, -ся. **Пропаханный и пропахнутый** – пропаханий, пропахнутий, проштовханий, проштовхнутий.

Пропищать – пропищати.

Проплавать – проплавати; попливати, виплавати.

Проплакать – проплакати, виплакати. [Увесь вечір виплакала].

Проплавление – (*руды*) розтоплювання, *оконч.* розтоплення, (*металла для очистки*) перетоплювання, *оконч.* перетоплення.

Проплавлять, проплавить – (*руду*) розтоплювати, розтопити, (*металл для очистки*) перетоплювати, перетопити. **-лять, -вить** в течение известн. времени – топити, потопити якийсь час.

Проплестись – прочапати, прочвалати; см. **Плестись**.

Проплетать, проплесть что чем – переплітати, переплести що чим, уплітати, уплести що куди.

Проплутать – проблукати, проблудити.

Проплывать, проплыть – (*что*) пропливати, пропливті *и* проплисті, проплинути, упливати, уплести; (*мимо чего*) мінати, поминути що (пливучі). [Без пароньки-утіноньки Дунай пропливём (Рудан.) Уплив уже гоней з двоє, аж тоді завернувся. Ось і вир уже минає, гостру скелю поминув (Грінч.)].

Проплясывать, проплясать – танцювати, протанцювати. [Аж до межігорського Спаса протанцював сивий (Шевч.)].

Проповедание, см. **Проповедывание**.

Проповедник, -ница – проповідник, -ниця, проповідач, -ка, речник, -ниця. [Слова речника, сына Давидового, царя ерусалимського: марна марнота, говорить речник (Кн. Екклез.)].

Проповеднический – проповідницький. **-кая кафедра** – проповідницька катедра, казальниця. [Костельні казальниці (Куліш)]. **Проповеднически** – по-провідницькому.

Проповедничество – проповідництво. [Доктринерське проповідництво (Єфр.)].

Проповедной и Проповедный – проповідницький.

Проповедывание, проповедание – проповідування *и* доповідання, *оконч.* проповідання. [Кладемо її в основу нашого проповідання української національності і духовної свободи (Куліш)].

Проповедывать, проповедать – проповідувати *и* проповідати, проповідати, провіщати, провістити. [Проповідує любов до народу (Грінч.). Провіщав: «покайтесь від гріхів» (Чуб.)].

Проповеданный – проповіданий. **-ться** – проповідуватися *и* проповідатися, провіщатися.

Проповедь – проповідь, (*в церкви ещё*) казання, казань.

Пропой – пропій (-пою), пропійка. [Тепер пропою нема; тепер монопіль став (Кон.)].

Предназначенный на -пой – пропійний.

Пропойть, см. **Пропайвать**.

Пропойца – пияк, опіяка, пропійка.

Прополаскивание – прополіскування.

Прополаскивать, прополоскать – прополіскувати, прополоскати. **Прополосканный** – прополіस्कаний.

Проползать, проползти – проповзати, проповзти, про лізитипро лізти. [Вгущавині такій, що тільки вуж пролізе, ми кошом оташувались (Тобіл.)].

Пропользовать – п(р)олікувати кого якийсь час, пролікувати що. [Пролікував грошей багато, а не вілікувався].

Пропользоваться – 1) п(р)олікуватися якийсь час; 2) (*вещами, деньгами*) покорістуватися з чого (чим) якийсь час.

Пропорциональность – пропорційність (-ности).

Пропорциональный – пропорційний. **Пропорционально** – пропорційно.

Пропорция – пропорція.

Пропостить, -ся – спостіти *и* спостувати, пропостувати *и* пропостіти, віпостувати *и* віпостити, перепостувати *и* перепостіти.

Пропотение – спітніння.

Пропотеть – спітніти, упріти, удушніти. *Нужно -теть хорошенько, и простуда пройдет* – треба добре спітніти, то застуда минеться. *Одежда на нём вся -тела* – одежа на йому вся пройшла (просякла) потом. **Пропотевший** (*о ком*) – спітнілий, упрілий, удушнілий (*о чём*)

просяклий (пересяклий) потом.

Пропрыгать – проплигати, прострибати, проскакати.

Пропрясть – пропрясти, попрясти якийсь час.

Пропуделять – схибити, змилити (стріляючи); см. **Промэхиваться, промахнуться.**

Пропуск – 1) пропуск, перепуск (-ку) когo, чогo куди, через що; см. **Пропускание,**

Прорущение. [Безмитний пропуск (перепуск) краму з-за кордону. Перепуск через міст]; 2) (*опуск*) пропуск, випуск (-ку), (*пробел*) прогалина, (*о неумышленном ещё*) огріх, (*упущение*) пропуск. [У цьому виданні багато скорочень і випусків (пропусків). Прохаємо своїх читачів, ставитись вибачливо до тих прогалин і хиб, запобігти яким ми не зможемо (Н. Рада)].

Читает, рассказывает с большими -ками – читати, розповідати з великими пропусками (*шутл.*) через десяте-п'яте (Ном.). **-пуск срока** – пропуск (перепуск) терміну (речінця, строку); 3) (*письменный для прохода, проезда и провоза ч.-л.*) пропуск, перепуск (-ку), перепустка. [Добути для його персони пропуск у гетьмана (Куліш)].

Пропускаемость – 1) пропускальність, перепускальність (-ности) чогo. **-мость курортов, амбулаторий** – про[пере]пускальність курортів, амбулаторій; 2) (*пропускание чего: лекций, собраний*) пропускання, проминання чогo (лекцій, засідань); 3) перепускальність, перепусканість (-ности) чогo (*напр.*, паперу, дерева, матерії).

Пропускаемый – 1) (*прил.*) (*пропускной*) пропускний, перепускний, про[пере]пускальний; см. **Пропускной**; 2) (*прич.*) а) пропуск(ув)аний, перепуск(ув)аний куди, через що; б) (*опускаемый*) пропуск(ув)аний, п(р)оминаний, перепуск(ув)аний, упуск(ув)аний; в) (*о жидкости*) перепуск(ув)аний.

Пропускание – 1) пропускання, пускання, перепускання когo, чогo куди, через що; 2) (*минование кого, чего*) минання, о(б)минання, поминання, проминання когo, чогo; 3) пропускання, упускання, перепускання, прогавлювання когo, чогo; 4) (*опускание*) минання, проминання, поминання, пропускання чогo (*напр.* слів, рядків, сторінок); 5) (*упускание*) пропускання, перепускання, упускання, проминання чогo (*напр.* часу, пори, терміну, нагоди). **-ние времени мешкая** – гаяння часу. **-ние лекций, заседаний** – проминання, пропускання лекцій, засідань. **-ние мимо ушей** – слухання через верх (Г. Барв.), прослухування, пускання повз (проз) вуха; 6) *через что (о жидкости)* – перепускання чогo через (на) що; 7) пропускання, перепускання чогo (*напр.*, води, проміння); 8) (*выпивание*) вихилання. **-ние по одной** – вихилання по одній. *Оттенки см. Пропускать.*

Пропускать и Пропущать, пропустить – 1) когo, что куда – пропускати, пропустити, пускати, пустити когo, що куди, через що, (*через что*) перепускати, перепустити когo через що (*напр.*, через кордон), (*давать дорогу*) пропускати, пропустити когo, пропускати, пропустити дорогу кому, пускати, пустити дорогу кому. [Нас пропустили в хату (Сл. Ум.). Патрулі нікого не пропускали (не пускали) в місто (М. Грінч.). «Ось до вас прийшли», каже йому молодиця, пускаючи мене у двері (М. Вовч.). Хтів був їх (книги) виписати з Парижу, а цензура не пускає (Крим.). Нас перепустили через кордон. Ой вороги, вороги, пропустіте дороги (Чуб.)]. **-тите-ка меня** – пропустіть-но мене, пустіть-но мене. **-тите!** – пропустіть! пустіть дорогу! перепустіть дорогу! *Здесь не -кают* – тут (сюдою) не пускають (не пропускають). *Часовой -тил в ворота* – вартовий пустив у браму. *Нас -тили через заставу* – нас перепустили (пропустили) через заставу. *Цензура не -кает* – цензура не пускає. **-кать, -тить куда воду, пар, воздух** – пускати, пустити куди воду, пару, повітря. **-кать, -тить поезда через что** – перепускати, перепустити поїзди через що. [За добу через Київ перепущено сто поїздів (М. Гр.)]. **-кать, -тить когo проехать, пройти мимо когo, чего, мимо себя** – пускати, пустити когo проїхати, пройти повз когo, повз себе, дати поминути когo, себе. [Пустив усіх проїхати повз його, а тоді поїхав слідом за ними (М. Грінч.)]; 2) когo, что (*миновать*) – минати, минути, о(б)минати, о(б)минути (обминувати) когo, що, проминати, поминути, поминати, поминути когo, що. [Як горілку п'ють, то мене минають, а як б'ють, то від мене

починають (Номис). Поминете дві хати, а третя наша (Звин.). Показуючи драми за-для народнього театру, я зовсім обминув оперу (Грінч.). Проминаємо першу причину (Грінч.). Ввесь мак обламав, тільки одну да маківку да й обминував (Чуб.). *Меня -тили в списке* – мене проминули в реєстрі (в списку); 3) *кого, что (проворонить)* – пропускати, пропустити, перепускати, перепустити, упускати, упустити, прогавлювати, прогавити кого, що. [Хлопець напружує слухи, боячись пропустити який зрадливий звук (Коцюб.). Щастя, братіку, хвилиночка одна: наче хмарка по-над нами промина; не впусти! (Крим.)]. *Не -ти почтальона* – не пропустити (не прогав) листонішу. *-тить очередь, поезд* – пропустити, перепустити чергу, поїзд; 4) *что (опускать при чтении, письме, разговоре, шитье и т. п.)* – минати, минути, проминати, проминути, поминати, поминути, пропускати, пропустити що; (срв. **Опускать**). [Та читайте, од слова до слова, не минайте ані титла, ніже тії коми (Шевч.). Сього не читай – минай (Сл. Гр.). Ти не все розказала, дещо поминула (Звин.). Перепишувач проминув два рядки (М. Грінч.). Проминула квіточку нашити, – ось завернись та нашію (Черніг.)]; 5) *что (упускать: время, пору, срок, случай и т. д.)* – пропускати, пропустити, перепускати, перепустити, упускати, упустити, проминати, проминути що (час, пору, термін (строк), нагоду); (срв. **Упускать**). *-тить время* – упустити, пропустити, перепустити час. *-кать, -тить время мешкая и т. п.* – згаяти, угаяти, прогаяти, провакувати час, [Не дооремо сьогодні, бо пів-дня згаяли, поки плуг поладнали (Харк.). А вгаєш півгодини, він і ти з ним і всі погинуть (Куліш). А бери лиш ціна та будемо молотити, а то й день так провакуємо (Грінч. II.)]. *-тить не использовал* – пустити марно що, пустити, не використавши що. [Цю нагоду мусимо використати, не сміємо її пустити марно (Єфр.)]. *-стить удобный случай* – проминути, упустити добру нагоду, слушний випадок. *-кать лекции, заседания и т. п.* – проминати, оминати, пропускати, перепускати, сов. проминути, обминути, пропустити, перепустити лекції, засідання і т. ин. [Обрікся одпостувати один тиждень теперечки та не оминати жадної служби божої (Крим.)]. *-кать, -стить мимо ушей* – слухати через верх, прослухувати, прослухати, пускати повз (проз) вуха (уші). [Як батько сказав: «не важся за його йти», – то я слухала його через верх (Г. Барв.). Боїться, щоб ні жодного словечка не прослухати, що йому буде Левко розказувати (Квітка)]. *-кать, -стить мимо глаз что* – пускати, пустити повз очі що. *-кать нити основы сквозь ниченки* – заводити основу у ритки, у шохти (Вас.); 6) *что через (в) что (процеживать)* – перепускати, перепустити що через (на) що, проціджувати, процідити що через що. [Перепустити воду на фільтровий папір (М. Грінч.). Від того твори його тільки виграють, як продукти великого художнього таланту, через широке людське серце перепущені (Єфр.)]. *-стить бульон через сито* – перепустити бульйон через (на) сито; 7) *что (сквозь себя: свет, лучи, воду)* – пропускати, пропустити, перепускати, перепустити що (світло (світ), проміння, воду). [Вода і скло добре пропускають крізь себе світ (Ком.)]. *Бумага -кает чернила* – папір пропускає чорнило; 8) (*хмельное в горло*) хилити, вихилити, вихилити, цідити, вицідити, (*быстро*) хильнути, сникнути; срв. **Выпивать 2**. [Перехилив чарку й цідив горілку поволі (Коцюб.). Ще по одній вихилили (Звин.). Що-дня кварту вихиліє (Звин.). Скикнемо по чарці (Харк.)]. *-тить по одной, по рюмочке* – вихилити по одній, по чарочці; 9) *-стить (слух, молву)* – пустити чутку, чутки, (*о молве, позорящей кого*) пустити поговір, (не)славу про (за) кого, на кого. **Пропущенный** – 1) пропущений, пущений куди, (*через что*) перепущений куди, через що; 2) проминутий, обминутий, поминутий; 3) (*провороненный*) пропущений, упущений, перепущений, прогавлений; 4) (*опущенный*) проминутий, поминутий, пропущений; 5) (*упущенный*) пропущений, перепущений, упущений, проминутий; згаяний, угаяний, прогаяний, провакований (час). *-ный мимо ушей* – прослуханий, пущений повз (проз) вуха; 6) перепущений через (на) що; 7) пропущений, перепущений (світ (світло), промінь); 8) вихилений.

Пропуска́ться, пропу́ститься – 1) пропускатися, перепускатися, бути про[пере]пущеним

куді. *Больные -ются по очереди* – хворих пускають по черзі (за чергою). *Такие книги цензурой не -ются* – таких книг цензура не пускає; 2) (*упускаться*) пропускається, перепускається, упускається, проминатися, обминатися, бути про[пере]пущеним, упущеним, проминутим, обминутим. *Сроки -ются* – терміни проминаються; 3) (*о жидкости*) перепускається, бути перепущеним через (на) що; 4) пропускається, перепускається, бути про[пере]пущеним крізь що. *Свет -кается сквозь синее стекло* – світ пропускається (пропускають) крізь синє скло. *Раствор -кается сквозь фильтровальную бумагу* – розчин перепускають на фільтровий папір.

Пропускальній, Пускательний, см. Пропускної.

Пропускної – пропускну́й, перепускнїй, про[пере]пускальній. **-ної вид, билет** – про[пере]пускна посвідка, **-ний білет** (квиток), (*пропуск*) пропуск, перепуск (-ка), перепустка; (см. **Пропуск**). **-ная бумага**: а) (*промокательная*) – пропускальній папір, промакальниця, вимочка, бібул(к)а; б) (*фильтровальная*) про[пере]пускнїй папір. **-ной пункт** – перепускнїй (перепускальній) пункт. **-ная способность** – перепускна спроможність. [Перепускна спроможність залізниць]. **-ной камень** – перепускнїй, цідильний (фільтровий) камінь.

Пропустити, см. Пропускати.

Пропущення – 1) пропущення, перепущення куди; 2) промінення, обмінення чого; 3) про[пере]пущення, упущення; прогавлення когo, чогo; 4) перепущення чогo через (на) що. *Оттенки см. Пропустити (Пропускати).*

Пропустувати – пропорожнювати, провакувати, порожнем простояти (якийсь час).

Пропутешествовати – промандрувати, проподорожувати що, якийсь час. [Промандрував усі гроші (багато грошей), ціле літо].

Пропылати – пропалати, пропалахкотіти (-кочу́, -коти́ш) (якийсь час).

Пропылить – пилити, порохити, курити (якийсь час).

Пропыривати, пропыряти и пропырнуть – простромлювати, простроміти, проштрикувати, проштрикнути, проколювати, проколоти когo, що чим; *срв. Прокальвати.*

Пропыхаться – відсапнути, віддихатися.

Пропыхтеть – пропихкати, пробухкати (якийсь час).

Пропьянствовать – пропьячити (якийсь час). [Пропьячив цілий тиждень]; (*деньги*) пропьячити (гроші); *см. Пропивати.*

Пропятие, см. Распятие.

Прорабатывать, проработать – 1) (*известн. время*) робити, проробити, виробляти, виробити, працювати, пропрацювати якийсь час. [Пропрацював до ночі. Більше ніяк не виробить, як місяців три (Звин.)]; 2) *что (проделать)* – проробляти, проробити що; 3) (*потерять*) проробляти, проробити що. **-ботал десять рублей** – втратив, прогадав десять карбованців. **Проработанный** – 1) пророблений, пропрацьований; 2) пророблений; 3) втрачений.

Проработка – (*дейст.*) пророблення чогo.

Прорамка (*оплечье мужской рубахи*) – уставка, плічко.

Проранивати, пророняти, проронить – упускати, упустити, (*о мног.*) по(в)пускати що; (*срв. Уронить, Выронить*).

-нить случай, пору, время – у[пере]пустити, проминути, (*проворонить*) прогавити нагоду, пору, час; *срв. Упустить, Пропустить (случай, время).*

-нить слово – (*сказать*) (про)мовити, проректи слово, (*грубовато*) бовкнути слово, (*неосторожно проговорившись*) пробовкнутися словом, (*насм.*) проязічитися. **Не -нить лишнего слова** – зайвого слова не сказати (не проректи).

И слова не -нил – і слова не промовив; і пари з уст не пустив; і уста не розтулив. *Слушает так, чтобы ни одного слова не -нить* – слухає так, щоб жадного словечка не впустити (не прослухати). [І дух притаїв, і боїться, щоб ні жодного словечка не прослухати (Квітка)]. **Пророненный** – упущений, (*о*

лишием слове) пробовкнутий, (*о недослыш. слове)* прослуханий, недочутий.

Прорастание – 1) проростання [Проростання трави]; 2) (*семени, зерна*) кильчення.

Прорастать, прора[о]сти – 1) (*рости сквозь что-н., начинать расти*) проростати, прорости, (*о мног.*) попроростати. [Трава вже проростає. Мої реберечка травка проростає (Чуб.).

Рундучок де-не-де проріс травичкою (М. В.); 2) (*о семени, зерне*) кильчитися, покільчитися, наکیلчуватися, наکیلчитися, кільці, ключки пускати, пустити, (*о мн.*) покільчитися, попускати кільці, ключки, поключитися, (*описат.*) давати, дати проріст; (*пускать побеги*) проростати, прорости, порости, пароститися, попароститися. [Картопля кильчиться (Липов. п.). У його в коморі геть покільчилася пшениця (Под. губ.). Через дощі пшениця в копах поросла (Под. губ.). Приніс в собі якийсь посів, що давав проріст десь в глибині (Коцюб.).]

Проросший – пророслий, порослий, рослий, покільчений, попарощений. [Солод роблять з покільченого ячменю. Я їй дала картоплю, вже й попарощену (Звин.)]

Прораститель, -ница – вирощувач, -вачка.

Проращать, -щивать, прора[о]стить – 1) (*что*) ростити, зростити, вирощувати, віростити, (*о мн.*) повирощувати що; *см. Произрачать, Выращивать*; 2) (*семя зерно*) кильчити, покільчити, проростити. [Насипала насіння в черепки, присипала землею і полила та проростила (Лев.)]. **-щивать семена** – кильчити насіння на пробу, пробувати, випробовувати насіння.

Прорва – 1) прірва, вірва; 2) нове річище (корито); 3) (*рукав, соединяющий два русла реки*) протока; зарічок (-чка). [Ірпінь ото повився, а це тільки його зарічок (Київщ.)]; 4) *см.*

Прожора.

Прорвание – прорвання.

Прорвать, -ся, см. Прорывать, -ся.

Прореветь – заревті (*пр. вр. зарів и заревів, заревла, -лі*), заревіти. Чу! Медведь **-вёл** – чуєш! ведмідь заревів; (*известное время*) проревті, проревіти (якийсь час).

Проредактировать – про[з]редагувати, про[з]редакувати що. **-рованный** – про[з]редагований, про[з]редакований.

Прорежать, проредить – (*лес*) прорубувати, прорубати (ліс), (*всходы*) проривати, прорвати, пробирати, пробрати, прополювати, прополоти що. **Прореженный** – прорубаний; прорватий *и* прорваний, пробраний, прополотий *и* прополений.

Прорез – 1) (*действие*) прорізання; 2) проріз (-зу), прорізане місце. [Над дверіма до меншої кімнати світився наскрізь проріз з приполичкою (Неч.-Лев.)].

Прорезать, Прорезать, см. Прорезывать.

Прорезвиться – пропустувати (якийсь час).

Прорезинивать, прорезинить – гумувати, нагумувати. **Прорезиненный** – гумований.

Прорезной – прорізний; прорізаний; різьблений, вірзьблений. **-ной иконостас** – різьблений (наскрізь) іконостас. **-ной живорыбный садок, см. Прорезь 2.**

Прорезывание – 1) прорізування, протинання, (*пилой*) пропилювання. [Прорізування дірки. Прорізування зубів]; 2) (*пересекание*) перерізування, перетинання.

Прорезывать и прорезать, прорезать – 1) *что (насквозь)* – прорізувати, прорізати, протинати, протяти, (*о мн.*) попрорізувати, попротинати що, (*пилой*) пропилювати, пропиляти, (*о мн.*) попропилювати. [Прорізав дно у тім брилі (Рудч.). Як-би тут дірочки попрорізувати (Мирн.)]; 2) (*пересекают*) перерізувати, перерізати, перетинати, перетяти, (*о мн.*) поперерізувати, поперетинати що чим; *см. Пересекают, -затъ страну каналами* – перетяти (прорізати), (*во мн. местах*) поперетинати країну канавами. **-резать чей путь** – перетяти чийсь (комусь) путь, пройти навперейми комусь; 3) **прорезать (известное время)** – прорізати, (*пилой*) пропиляти (якийсь час). **Прорезанный** – 1) прорізаний, протятий, (*пилой*) пропиляний; 2) перерізаний, перетятий, (*о мн.*) попро[попере]різувані, попро[попере]тинані, (*пилой*) попропилювані. [Розлогими горбами, поперерізуваними в

різних напрямках глибокими балками, слався степ (С. Черкас.)].

Прорезываться *и* **прорезаться**, **прорезаться** – 1) прорізуватися, бути прорізаним, (*пилой*) пропилюватися, бути пропиляним; перерізуватися, бути перерізаним, перетинатися, бути перетягнутим; 2) (*о зубах*) прорізуватися, прорізатися, проколюватися, проколотися, (*о мн.*) попрорізуватися, попроколюватися. *У ребёнка -ваются зубы* – дитині (у дитини) прорізуються (проколюються) зуби; 3) **Прорезаться** *известное время (на словах)* – просперечатися, прозмагатися якийсь час.

Прорезь – 1) *см.* **Прорез**; 2) рибник, сажалка, сажавка; 3) *см.* **Резь**.

Прорекать, **проречь** – прорікати, проректи; пророкувати, напроорокувати, провіщати, провістити; *см.* **Предсказывать**, **Предвещать**, **Пророчествовать**.

Проректор – проректор (-ра). **-рский** – проректорський.

Прореха – розпірка, розпір (-пору), (*дыра*) дірка.

Проречь, *см.* **Прорекать**.

Проржавёлый – про(і)ржавілий, проїдений іржею.

Проржаветь – про(і)ржавіти.

Проржать – заіржати; (*известное время*) проіржати (якийсь час).

Прорис – знімок (-мку).

Прорисовывать, **-ся**, **прорисовать**, **-ся** – 1) (*об узоре, рисунке*) перемальовувати, -ся, перемалювати, -ся, перерисовувати, -ся, перерисувати, -ся, перездіймати, -ся, перезняти, -ся, перебивати, -ся, перебити, -ся, (*о мн.*) поперемальовувати, -ся, поперездіймати, -ся *и т. д.*; 2) **-ть** (*известное время*) – промальовувати, промалювати, рисувати, прорисувати (якийсь час). **Прорисованный** – перемальований, перерисований, перезнятий, перебитий.

Прорицалище – (*место*) пророчня.

Прорицание – прорікання, віщування, провіщання, пророкування; провість (-ти).

Прорицатель, **-ница** – віщун, віщунка *и* віщовниця, ворожбит, ворожка.

Прорицательный, **-но**, *см.* **Пророческий 1**, **Пророчески**.

Прорицать, *см.* **Прорекать**.

Пророк – прорік, (*реже*) прорік (-ро́ка), проро́ка (-ки). [Неша́сний рік, як умре́ прорі́к (Ном.). Послав (Господь) на землю́ їм проро́ка (Шевч.)].

Проронить, **Проронять**, *см.* **Проранивать**.

Проросль – покільчення (проростання) зерна.

Пророст – 1) (*состоян.*) проріст (-росту); (*действ.*), *см.* **Прорастание**; 2) *см.* **Проросль**; 3) **-рост** *и* **Прорость** – прорі[о]сть (-ти). [Сало з проростю (Київськ. п.)].

Проростание, *см.* **Прорастание**.

Прорости, *см.* **Прорастать**.

Прорость, *см.* **Пророст** 3.

Пророчески – пророче; віщо.

Пророческий – 1) пророчий, (*вещий*) віщий. [Щось пророче́ мені вже зазира́є в о́чі (Шевч.). Та в мене в душі почування пророче́ (Грінч.). Пророчі думи. Пророчі (віщі) слова́]; 2) (*свойствен., принадлежащий пророку*) пророцький. [Пророцький (пророчий) дар (хист). Пророцькі книги].

Пророчество – пророцтво, пророкування, провість (-ти), віщування, провіщання; *срв.*

Предсказание. [Тексти й пророцтва з Корана (Коцюб.). Збулось моє пророцтво в половину (Куліш). Ісаїї пророцтво не справдилось (Л. Укр.). Мов надхненне з неба пророкування (Грінч.). Так сповнилась провість смутная (Л. Укр.). Нового співця радісне провіщання (Єфр.)]. **Исполнение -чества** – справдження (здійснення) пророцтва.

Пророчествование, **Пророчение** – пророкування, пророчення, віщування.

Пророчествовать, **Пророчить** – пророкувати, пророчити, віщувати що, про ко́го, про що; *см.* **Пророчить**. [Чи не твоїм ім'ям ми пророкували? (Єванг.). Добре пророкував Ісаїя про

вас (Єванг.). Та невже-ж волі всіх на докір він (Мойсей) пророчити буде? (Франко)].

Пророчить, Напророчить – пророчити, напророчити, пророкувати, напророкувати, віщувати, вивіщувати, ворожити, наворожити що; см. **Предсказывать, Предвещать**. [Всі тільки й знали, що смерть йому пророчили (Свидн.). Пророкуючи йому добру путь у майбутності (Єфр.). Віщували національне відродження (Єфр.). Щоб воно на свою голову вивіщувало (Номис). Чи справді вона (птиця) ворожить якесь лихо? (Франко)].

Пророчица – пророчиця, пророкиня. [Пророчиці облудні (*ложные*) нас бентежать (Л. Укр.)].

Проруб – 1) (*действ.*), см. **Прорубание**; 2) проруб (-бу), прорубане місце. [Грубу поставили, тепер треба в стелі проруб зробити (Звин.)]; 3) (*просека*) просіч (-чи), просіка; см. **Просека**.

Прорубание, Прорубка – 1) прорубування, прорубання; (*только леса*) протереблювання, протереблення, протереб (-бу); 2) розрубування, перерубування, роз[пере]рубання.

Прорубать, прорубить – 1) прорубувати, прорубати, (*о мн.*) попрорубувати (*слегка стуча*) процюкати що чим; (*только лес: прочищать*) протереблювати, протеребити (ліс). [Прорубує тернову огорожу (Куліш). Прорубай вікно, щоб видно було (Чуб.) Він у тій коморі вікна попрорубував (Драг.). Та я-б і цілий ліс продати рада, або протеребити, – був-би ґрунт, як у людей (Л. Укр.)]; 2) (*разрубить*) розрубувати, розрубати, перерубувати, перерубати що чим.

Прорубленный – 1) прорубаний, процюканий; протереблений; 2) роз[пере]рубаний.

Прорубаться, прорубиться – 1) прорубуватися, бути прорубаним, процюканим; (*только о лесе*) протереблюватися, бути протеребленим; розрубуватися, бути розрубаним, перерубуватися, бути перерубаним; 2) прорубуватися, прорубатися, пробиватися, пробітися крізь що. [Кіннота прорубалась (пробилась) крізь ворожу піхоту].

Прорубь – ополонка (*ум. ополоночка*), полонка, проруб (-бу), (*реже*) пролуб (-бу), прорубка, прорубня, (*небольшая*) кадовбина; (*для продуху рыбе*) продуховина, продухвина, дух (-ху); (*для ловли рыбы*) вікно, вікнина; (*в которую опускают невод*) запускна ополонка, запуск (-ку), затонка; (*из которой вытягивают невод*) витонка, вийми (-мів). [Ставок під кригою в неволі і ополонка – воду брать (Шевч.). Сам-же я ту полонку рубав, коня напував (Чуб.). *Делать -руби во льду* – (*диал.*) полонити.

Прорух, Проруха – 1) см. **Обрушивание**; 2) см. **Ошибка, Промах**. *И на старуху бывает -руха* – кінь на чотирьох, та й то спотикається.

Прорубивать, -шить, см. Пробивать, Проламывать, -ться, см. Проваливаться, Обрушиваться.

Прорыв – 1) см. **Прорывание**. **-рыв чирея** – прорвання, прорив чиряка; 2) прорив (-ву), прорва, прорвате (прорване) місце; (*место, где прорвана плотина*) прірва, проточина; (*ров, канал*) рів (*р. рову*), канава. [Два ряди домів без прорви, наче гвардія німа (Франко)]. *Идти, ломиться на -рыв* – пробієм іти.

I. Прорывание – проривання, (*одежды*) продирання; (*пропалывание*) проривання, пробирання, прополювання.

II. Прорывание – проривання, прокопування.

I. Прорывать, прорвать – проривати, прорвати що; (*вырвать*) виривати, вірвати що (греблю); (*одежду*) продирати, продрати *и* продерти, роздирати, розідрати *и* роздерти що (одежу); (*пропалывать*) проривати, прорвати, пробирати, пробрати, прополювати, прополоти; (*о мн.*) попроривати, пороз[попро]дирати; попробирати, попрополювати що. [Нащо-ж ти, доню, стелю проривала? (Чуб.). Водиця гребельку прорвала (Основа). Болячка набрякла та й прорвала (Грінч.). **-вать неприятельские ряды** – прорвати ворожі лави. **-вало кого** – прорвало когось. [Савчука як-раз прорвало (Виннич.)]. **Прорванный** – прорватий *и* прорваний; продертий, розідраний, роздертий; пробраний, прополотий. **-ться** – 1) прориватися, прорватися, бути прорватим (прорваним) (*об одежде*) продиратися, продертися *и* продратися, бути продертим *и т. д.*; (*о нарыве*) проривати *и* прориватися, прорвати *и* прорватися. [Піймали дуже багато риби, аж невід їх проривався (Єванг.). Ледве

промінь прорвється на мить знову хмари (Л. Укр.). Німім отвірзуться уста, прорвється слово, як вода (Шевч.). Прорвалася загата (Кримськ.). Мішок прорвався (продерся)]; 2) (*сквозь что*) проривається, прорвається, (*продираться*) продирається, продертіся, (*пробиваться*) пробивається, пробіється крізь що. [Сурма проривається крізь галас (Л. Укр.). Ринули в тісні проходи, кудю хтів продертіся Зогак (Крим.); 3) прохоплюватися, прохопітися, (*обычно о чувстве*) вибухати, вибухнути. [Забавки, в яких іскрами прохоплюються передчуття будучини (Ніков.). Вибухла глибока, дікая печаль (Крим.); 4) (*бывают*) випадати, випасти, траплятися, трапитися.

II. Прорыва́ть, проры́ть – проривати, прорити, (*прокапывать*) прокопувати, прокопати, (*о мн.*) попроривати, попрокопувати що, крізь що. [Носом прорую (Рудч.). Прокопали хідники]. **-рыть нору** – прорити, проточити нору. **-рыть канал** – прорити каналу. **Вода -ла** – вода прорила (промила) берег. **Прорытый** – проритий, прокопаний. **-ться** – проривається, проритися, бути проритим, прокопуватися, прокопатися, бути прокопаним; *см.*

Прока́пываться.

Прорывни́й, Прорывно́й – проривний.

Прорывни́к, -щица (*от Прорыва́ть*) – проривник, -ниця.

Прорыга́ть – проригати (якийсь час).

Прорыда́ть – проридати.

Прорыжъ – рудизна. **С -жью** – рудуватий.

Прорыка́ть – прорикати.

Прорыси́ть – проїхати тюпки, вклуч, клусом, труськом.

Прорыска́ть – прогасати, проганяти; *см.* **Рыска́ть.**

Проры́тие – прориття, прокопання.

Проры́хлить, см. Разрыхли́ть, Взрыхли́ть.

Прорыча́ть – рикнути, зарикати, прорикати що; (*известное время*) прорикати, вірикати (якийсь час).

Проса́дка – 1) *действ. оконч.*: а) висадження, обсадження чого чим, посадження чого (рядами); б) просадження, простромлення кого, чого чим; в) протринькання, промантачення, пробухання, просадження чого (грошей, майна); *действ. неок., см.*

Проса́живание; 2) **-садка или Проса́дь** – дорога, вулиця, об[ви]саджена з обох боків деревами (деревом), алея.

Просажа́ть (*известное время*) – садити, саджати (якийсь час).

Проса́живание – 1) висаджування, обсаджування чого чим; садження, садіння чого (рядами); 2) просаджування, простромлювання, проштрикування чого чим; 3) (*денег*) протринькування, промантачування, просаджування (грошей).

Проса́живать, просади́ть – 1) (*дорогу*) висаджувати, висадити, обсаджувати, обсадити що (дорогу) чим, (*о мн.*) пови[пооб]саджувати що чим; (*деревья рядами*) садити, посадити дерево рядами, ряд-у-ряд. [Висадив доро́гу ліпами (Под. г.); 2) (*проколоть*) просаджувати, просадити, простромлювати, простромити, проштрикувати, проштрикнути кого; (*срв. Пропы́ривать, Прока́лывать*). [Бугай просадив (простромив) ро́гом лоша́ті бік]; 3) (*деньги имущество*) протринькувати, протринькати, промантачувати, промантачити, пробухати, просаджувати, просадити що (гроші, майно); *срв. Проматы́вать, Издержива́ть.*

Проса́женный – 1) ви[об]саджений; посаджений; 2) просаджений, простромлений, проштрикнутий; 3) протриньканий, промантачений, пробуханий.

Проса́к – (*затрудн. положение*) скрута, скрут (-ту), клопіт (-поту), скрутне становище. **Попасть в -сак** – ускочити в скруту, в клопіт, уклепатися, наскочити на слизьке; *см.*

Впроса́к. [Побачив, що наскочив на слизьке, і зара́з зверну́в убік (Грінч.).]

I. Проса́ливание – просалювання, насалювання, насмальцьовування, (*говяж. жиром*) налюювання.

II. Просаливание – просолювання, *сов.* просолення.

I. Просаливать, просалить – просалювати, просалити, насалювати, насалити, просмальцьовувати, просмальцювати, насмальцьовувати, насмальцювати, (*овечьим или говяж. жиром*) налоювати, налоїти що. **Просаленный** – про[на]салений, про[на]смальцьований, налоєний. **-ться** – про[на]салюватися, про[на]салитися, бути про[на]саленим *и т. д.*

II. Просаливать, просолить – про[у]солювати, про[у]солити. **Просолённый** – про[у]солений. **-ться** – 1) (*стр. з.*) просолюватися, бути просоленним; 2) (*взаим. з.*) просолюватися, просолитися, просолити, усолюватися, усолитися, усолити, (*о мн.*) попросолюватися, повсолюватися. [Стало сало просолюваться (Павл. п.). Губи як усоліють, то такі гарні (Леб. п.)]. **Просолившийся** – просолілий, всолілий. [Просоліла риба].

Просасывание – просисання, просмокування.

Просасывать, -ся, прососать, -ся – просисати, -ся, проссати, -ся, просмокувати, -ся, просмоктати, -ся. [Дитина куклу (*соску*) проссала. Вода раз греблю просмоктала, – ну, що ж! узять і загатить (Гліб.). Життя просмокувало греблі репресій (Єфр.). Народня стихія просмокується у їх книжні розумування (Єфр.)]. **Просасываемый** – просмокуваний. **Прососанный** – проссаний, просмоктаний.

Просачивание – 1) проточування, просмокування; 2) просякання, прослизання.

Просачивать, просочить – проточувати, проточити, просмокувати, просмоктати. *Вода -вает лёд* – вода проточує лід.

Просачиваться, просочиться – просякати, просякнути, прослизувати *и* прослизати, прослизнути, просисатися, проссатися, просмокуватися, просмоктатися; *срв.*

Просасываться. [Вода просякає у середину гір. Вода, прослизуючи в них (у печери), залишає на склепінні шматочки вапняку (Троян.). Прослизує вода крізь вікно (Конст. п.)]. *Вода -вается в лодку* – вода проходить у човен.

Просвாதание – 1) (*действ.*) засвாதання, заручення, змовлення; 2) (*зарученье*) заручини (-чин).

Просвாதывание – заручання змовляння.

Просвாதывать, просвாதать (*девицу*) – свாதати, засвாதати, заручати, заручити, змовляти, змовити когo (дівчину) за когo. [Мене змовили за багатого одинця (Г. Барв.)].

Просвாதанный – засвாதаний, заручений, змовлений.

Просвежать, просвежить – відсвіжати, відсвіжити (кімнату, повітря), провітрювати, провітрити (хату, одєжу); *см.* **Проветривать.** **Просвежённый** – відсвіжений, провітрений. **-ться** (*о комнате, воздухе*) – відсвіжатися, відсвіжитися, бути відсвіженим; (*о комнате, одёже*) провітрюватися, провітритися, бути провітреним.

Просверкать (*известное время*) – пробліскати (якийсь час).

Просверкивание – пробліскування.

Просверкивать, просверкнуть, (*реже*) **просверкать** – пробліскувати, пробліснути (колі, крізь що); *срв.* **Проблескивать.** *Звёздочки чуть -вают* – зірочки ледве пробліскують.

Просверливание, Просверление – просвердлювання, просвердлення, прові[є]рчування, проверчення, прокручування, прокручення.

Просверливать, просверлить – просвердлювати, просвердлити, прові[є]рчувати, повертіти *и* (*реже*) повернути, (*провёртывать*) прокручувати, прокрутити, пробуртити, (*о мн. или местами*) попросвердлювати, попрові[є]рчувати, попрокручувати що чим. [Провірчуй дірку в дощці отім свердлом (Харк. п.). Попровірчував дірочки в дощці (Харківщ.). Сховала (його) до скрині і прокрутила маленьку дірочку, щоб дух пускати (Чуб.). Куля пробуртіла ногу (Мкр.)]. **Просверленный** – просвердлений, проверчений, прокручений, (*о мн.*) попросвердлювані, попрові[є]рчувані, (*диал.*) повіртяні. [Лле в діряву міску, що в дні повіртяні діри (Звин.)]. **-сверленный буравом** – свердловий (Куліш). **-ться** –

просвердлюватися, просвердлитися, прові[е]рчуватися, повертітися, прокручуватися, прокрутитися, бути просвердленим, поверченим, прокрученим.

Просвет – 1) (*отверстие для света*) про́світ (-ту), прозі́р (-зору), про́різ (-зу); (*око́нный*) верца́дло, зверца́дло; (*в лесу, в зелени*) про́світ, галя́ва, прога́лина, прога́лявина, прога́льовина. [Просвіт зробиш у ковчезі і зведеш його в локіть угорі (Св. Пис.). Шарі хмар то густішають, то розходяться, обіцяючи подекуди про́різи (Корол.). Балко́н зеленню повіти́й; в прога́лявину відно (Тесл.); 2) *арх.* про́світ (-ту); 3) (*появление света, светлая минута*) про́світок (-тку), про́світ (-ту). [Туман без про́світку (просвіту). Ніякого собі про́світку за щоденною роботою не бачили (Єфр.). Потяглись дні та ночі, одні за одніми, без про́світу Грінч.]. **-свѣту нет (жизья нет)** – про́світку нема(є). [Через ту брехню немає мені про́світку (Мирн.)].

Просветитель, -ница – про́світник, про́світниця, (*славян.*) про́світитель, -телька. [Кири́ло і Методі́й – про́світники (просвітители) слов'ян. Побачив його, як освіченого наукою про́світника цього темного закутка України (Неч.-Лев.)].

Просветительный – про́світни[і]й, освітні[і]й. [Просвітні товариства (Єфр.) Просвітний рух (Фр.). Популярно-просвітня література (Єфр.). Велику освітню вагу має театр (Грінч.)]. **-но-общественные организации** – про́світно-громадські організації.

Просветить, -ся, см. Просвещать, -ся.

Просветление – 1) прояснювання, *оконч.* прояснення; (*духовно*) про́світлювання, *оконч.* про́світлення. [Се лиш так, для прояснення думки (Л. Укр.); 2) (*состояние*) про́світління, про́світлення, про́світлість (-лості); (*прозрение*) прозі́р (-зору). [Та було доволі темно, і в душі страшенно темно і про́світлення не йшло (Франко). Хвилини душевного прозору].

Просветлённость – про́світлість (-лості).

Просветлеть – прояснитися, проясніти, вияснитися, (*духовно*) про́світліти. [Обличчя йому трохи аж проясніло (Корол.). І про́світліє хлопецький ум (Франко)].

Просветлять, просветлить – 1) (*дом и т. п.*) робити, зробити світлішим, яснішим (дім); (*жидкость*) очищати, очистити, проціджувати, процідити; (*лицо, глаза и пр.*) прояснювати і проясняти, прояснити (лице, очі); 2) (*духовно*) про́світлювати, про́світліти. **Просветлённый** – (*о жидкости*) очищений, проціджений, (*о лице и т. п.*) прояснений, (*духовно*) про́світлений, про́світлий. [Високо здіймав пресвітле чоло (Л. Укр.). Він нам говорив про царство бже, де про́світлі люди уже не жєняться й не віддаються (Л. Укр.)]. **-ться** – 1) прояснюватися і -снятися, прояснитися; *см. Проясняться*; (*о жидк.*) очищатися, очиститися; 2) (*духовно*) про́світлюватися, про́світлітися, про́світліти.

Просвѣчивание – про́свічування чого́ чим, крізь що.

Просвѣчивать, просвѣчать, просветить – 1) *что* про́свічувати, про́світити що́ чим; 2) (*сквозь что, виднеться в чём*) про́свічувати, про́світити, світитися крізь (*через*) що́, в чо́му, висвічувати в чо́му; (*проблескивать*) пробліскувати, пробліснути через що́, в чо́му. [Крізь них (цятки краски) про́свічували грубі ниткі (Л. Укр.). Забулися про етичну ідею Немезиди, що висвічує в тій легенді (Крим.1). На клуні солома попровалювалася, крокви світаються (Кониськ.). Сивина лєдві починала пробліскувати в його волоссі (Грінч.); 3) (*сквозить, быть прозрачным*) світитися. [Сорочка так виносилась, що аж світиться (Грінч.). Бліде обличчя здавалося аж світилося наскрізь під чо́рним волоссям (Грінч.)].

Просвѣчивающий – 1) що́ про́свічує що́; 2) про́світчастий, що́ про́свічує, що́ світиться. [Вода́ про́світчаста (М. Вовч.)].

Просвѣчать, просветить – 1) *кого (образовывать)* – освічувати, освітити ко́го, (*поучать истинам и добру*) про́свіщати, про́свічувати і про́свіщати, про́світити ко́го. [Працюй, освічай, людей (Тесл.). Благайте-ж ви, щоб мудрістю своєю він про́світв вас (Грінч.). Учі нас! Про́свіщай (Федьк.). Ми й непросвічених умієм про́свіщати (Сам.)]. **-щать народ** – освічувати народ; 2) *церк. (духовным светом)* – про́свіщати і про́свічувати, про́світити; *см.*

Озаря́ть. [Світло просвічує кожного чоловіка (Св. Пис.)]. **-ти́ть** *глаза, очи* – просвітити *о́чі*. [Глянь на мене, незрячі *о́чі* просвіти (Псал.)]; 3) осві́чати, осві́тити, просві́чати, просві́тити; *см. Освещать.* [Як я (місяць) зійду рано звечора, то просві́тю *го́ри і доли́ни* (Чуб.)]; 4) **просвети́ть** *известное время* – світити, просвітити певний час. [Місяць просві́тів до півночі]. **Просвеще́нный** – осві́чений, просві́чений. [Осві́чена нау́кою *коза́чка* (Куліш). Не просві́чений *світлом* *гума́нності* (О. Пчілка)].

Просвеща́ться, просвети́ться – осві́чуватися, осві́титися, *бу́ти* осві́ченим, просвіщ[ч]а́тися, просві́титися, *бути* просві́ченим. [Чи *лю́д* просві́титься *тутешній?* (Франко)].

Просвеще́нец, -нка – осві́тник, -ниця.

Просвеще́ние – 1) осві́та, просві́та, *осві́т* (-ту). [Коміса́ріят *наро́дної осві́ти*. *Тре́ба* *поперед* *у́сього* *до́брої* *осві́ти* (Доман.). *Істо́рія* *украї́нської* *просві́ти* (Морд.). *О́світ* *пома́лу* *між* *лю́дьми* *шири́вся* (Куліш)]. *Эпо́ха, век -нія* – *до́ба, ві́к* (столі́ття) *просві́ти*; 2) (*действ.*) *осві́чування, просві́чування* *кого́*; 3) *церк., см. Креще́ние; (праздник* *богоявле́ния), см. Богоявле́ние.*

Просвещенский – осві́тницький.

Просвеще́[о]нность – осві́ченість (-ности).

Просвеще́[о]нный, прил. (образованный) – осві́чений, осві́тни[і]й, просві́чений. [Осві́чений *та* *свідо́мий* *наро́д* (Єфр.). *Осві́чена* *люди́на*. В *старовину́* *письменство* *було́* *привіле́єм* *ви́щих, осві́тніши́* *кругі́в* (Єфр.) *Твій* *ба́тько* *люди́на* *розсу́длива, просві́чена* (Неч.-Лев.)]. **-ще́нный** *абсолюти́зм* – осві́чений (просві́чений) *абсолюти́зм*.

Просви́ра, ум. Просви́рка – *про́скура, про́скурка, (реже)* *про́скури́ця*.

Просви́ренная – *про́скурня* (-ні).

Просви́ре́пствовать – *пролю́тува́ти* (якийсь час).

Просви́рки, бот. Malva rotundifolia L. и Malva borealis – *кала́чики* (-ків), *про́скурки* (-рок), *про́скурень* (-рня), *пацьо́рки* (-ків).

Просви́рковый – *кала́чиковий*.

Просви́рна́я, см. Просви́ренная.

Просви́рник – 1) *про́скурник*; 2) *бот. Lavatera thuringiaca L.* – *соба́ча* *ро́жа, польова́* *ро́жа*.

Просви́рный – *про́скурний*.

Просви́рня, Просви́рница – *про́скурни́ця*. [Ві́прохала *со́бі* *мі́сце* *про́скурни́ця* (Неч.-Лев.)].

Просви́рняк, см. Просви́рки.

Просви́рняковый, см. Просви́рковый.

Просви́рочный, см. Просви́рный.

Просви́стывать, просви́стать и просви́стеть – 1) (*песню*) *висви́стувати, ві́свистіти* *що* (*пі́сню*); 2) **просви́стать** (*известное время*) – *просви́ста́ти, просви́стіти*. [Ці́лий *де́нь* *просви́став*]; 3) *просви́стіти*; *см. Промота́ть.* [Просви́стіла *всі* *на́ші* *гро́ші* *на* *сво́й* *убо́ри* (Неч.-Лев.)].

Просе́в, см. Просева́ние.

Просева́ла, -сера́льщик – *просіва́ч* (-ча).

Просева́льный, см. Просево́ной.

Просева́ние – 1) *просіва́ння, перепуска́ння* (*зерна́, боро́шна*) *через* *що́*; (*сквозь* *решето́*) *перето́чування, решетува́ння*; 2) *розсипа́ння*.

Просева́ть, просея́ть – 1) *просіва́ти, прося́ти, (реже)* *висіва́ти, ві́сіяти, перепуска́ти, перепустіти* (*зе́рно, боро́шно*) *через* *що́*; (*сквозь* *решето́, сито́*) *перето́чувати* *и* *точити, переточити* *через* *що́, на* *що́, решетува́ти, (о* *мн.)* *попросіва́ти, попере́пускіти, попере́точрати* *що́* *через* *що́, на* *що́*. [Просіва́ти, *як* *пшени́цю* (Єванг.). *Хочеш* *біло́ї* *муки́, то* *до́бре* *вісі́й* *пшени́цю* (Под. г.). *Ходить, наче* *ре́шетом* *горо́х* *то́чить* (Неч.-Лев.). *Я* *ще* *боро́шно* *точі́тиму* *через* *сіто́* (Звин.). *Перето́чили* *пшени́цю* *на* *ре́шето* (Грінч.). *Не* *навчи́вся* *решетува́ти* *сло́во* (Куліш)]; 2) *розсипа́ти, розсипа́ти*; *см. Просыпа́ть*; 3) **просея́ть** (*известное время*) –

просіяти якийсь час. [Просіяв цілий день]. **Просеянный** – 1) просіяний, висіяний, перепущений, переточений через що, на що, решетований; 2) розсіпаний.

Просеяться, просеяться – 1) просіватися, просіятися, бути просіяним, перепускатися, бути перепущеним через що, на що, (сквозь решето) переточуватися, переточитися, бути переточеним через що, на що, решетуватися; 2) сипатися, висипатися, висипатися крізь що.

Просевки, см. **Высевки**.

Просевной, -севичный – просівальний, просівний.

Проседь – просивина, (*седина*) сивина, сивизна. [Підстаркуватий чоловік з сивизною в волоссі (М. Левиц.)]. **С -дью** – просивий (ум. просивенький), пробілуватий, шпакуватий, сивуватий. [Довгі просиви вуса (Загір.). Шпакувата борода (Коцюб.). Голова шпакувата, та думка клята (Номис)].

Проседый – просивий, ум. просивенький.

Просейка, см. **Просевание**.

Просека и Просека, Просек – просіка, просіч (-чи), проруб (-бу), прочистка, прогоня, провилка, проворіття. [Зробив (у лісі) просіку (Драг.). У лісі прочистку зроблено (Змієв. п.)].

Просекание – просікання, прорубування.

Просека́ть, просе́чь – просікати, просікти, прорубувати, прорубати (*о мн. или местами*) попросікати, попросікувати що; см. **Прорубать**. [Сокирою прорубав ногу до кістки].

Просеченный – просічений, прорубаний. **-ться** – 1) просікатися, прорубуватися, бути просіченим, прорубаним; 2) **-чься** *сквозь что* – прорубатися крізь що. [Кіннота прорубалась крізь ворожу піхоту]; 3) (*о ткани*) см. **Сечься**.

Просёлоч, -сёлочная дорога – путі[и]вєць (-тївця), степова (польова) дорога. *Ехать -сёлками* – їхати путі[и]вцем. *Дорога идёт -сёлками* – дорога йде поміж (проміж) селами, дорога йде путі[и]вцями.

Просёлочный – (що) поміж (проміж) селами, (*окольный*) об'їз(д)ний. **-ная дорога**, см.

Просёлоч.

Просердиться, Просерчатъ – просердитися. [Просердився цілий день].

Просерень, бот. – 1) **Primula officinalis L.** см. **Первоцвіт**; 2) **Crocus reticulatus** – просерен (-рену), просерень (-реня); 3) **Scilla cernua**, см. **Пролеска, Подсніжник**.

Просеть, см. **Проседать**.

Просечный, Просековый – (*к просеке относящийся*) просічний, прорубовий.

Просе́чь, см. **Просека́ть**.

Просе́ять, см. **Просева́ть**.

Просиживание – 1) просіджування, пересіджування, висіджування; 2) просіджування, продавлювання, продушування чого.

Просиживать, просидеть – 1) (*известное время*) просіджувати, просідіти, пересіджувати, пересідіти, (*высиживать*) висіджувати, висідіти, зсідіти якийсь час де, в кого. [Весь час просіджував у мене (Франко). Я й зосталась, цілий вечір просіділа (Л. Укр.). Не пересідів панич і двох хвилин, як побачив, що... (Крим.). Мати було всю нічку зсидить (Г. Барв.). Два місяці висидів у карантину (Стар.)]. **-деть всю ночь** – про[пере]сідіти всю (цілісіньку) ніч. **-деть ночь за работою** – просідіти ніч за працею (працюючи). **-деть дома** – продомувати. [А ми всі святки продомували (Грінч.)]. **-деть в девушках** – здівувати. [Вік здівую, а за нелюба не піду (Кониськ.)]; 2) (*кресло и т. п.*) просіджувати, просідіти, продавлювати, продавити, продушувати, продушити (крісло). **Просиженный** – 1) просіджений, пересіджений; 2) просіджений, продавлений, продушений. **-ться** – просіджуватися, продавлюватися, продушуватися.

Просинить – 1) (*известное время*) просиніти (якийсь час); 2) (*бельё*) посиніти (білізну).

Просинь – просинява. **В -синь, с -нью** – синявий, синястий.

Просиротствовать (*долгие годы*) – просиротувати, пробути сиротою (довгі роки).

Просітелев – прохачів (-чєва, -чєве).

Проситель, Просительница – прохач, прохачка, (*реже*) прохатар (-ря), прохатарка, просій (-ія), проситель, просителька, суплікатор; (*умолитель*) благач, благачка.

Просительный – прохальний, благальний. [Прохальний лист].

Просительский – прохачський, прохатарський.

Просимый – проханий, прошений, благаний.

Просить, попросить – 1) (*кого, чего, у кого*) просити (прошу, *диал.* просю), попросити, прохати (-хаю), попрохати когo, у когo чогo, (*кого о ком, о чём, у кого, чего*) когo за когo, про що, в когo чогo, (*гал.*) о що (*чего, о чём*), прохатися, попрохатися в когo (*кого*), (*молить*) блаґати когo, чогo, когo за когo, в когo чогo, (*гал.* о що), (*многих: одного за другим*) перепросити, перепрохати (усіх). [І Господа просить, щоб послав він дощі вночі і дрібні роси (Шевч.). У людей просіте (Рудан.). Просив о раду (Франко) (*литер. форма: просив ради (совета)*). Зібрав Тарас козаченьків поради прохати (Шевч.). Люди прохали дощу (Коцюб.). Як тому не дати, хто вміє прохати (Номис). Я ще в них хочу прохатись, чи не заступились-би вони за мене (Квітка). Пані-матку до свого дому благає (Метл.). Бога за них благає, щоб дав їм долю щасливу (Васальч.)]. **-сить кого о чём-л.** – просити, прохати, блаґати в когo чогo. [Прохав (благав) у його порятунку]. **-сить о помиловани** – прохати помилування. *Я -сил его об этом* – я прохав його про це. *Я -сил за вас (о вас) секретаря* – я прохав за вас секретаря. **-сить помощи, о помощи** – прохати, блаґати помочи, (*и реже*) блаґати на поміч. **-шу садиться** – прошу сідати. **-сить извинения у кого** – прохати пробачення в когo, перепрошувати, перепрохувати когo. **-сить прощения** – перепрошувати *и* перепрошати, перепрохувати когo. **-сить снисхождения** – просити, прохати ласки в когo. **-сить позволения** – питатися дозволу, прохати дозволу, про дозвіл у когo. **-сить слова, совета** – прохати (просити) слова, ради (поради) в когo. *Милости -сим (пожалуйте)* – просимо. *Осмелюсь -сить вас об одолжении* – наслідуюсь (зв'яжусь) прохати вас про ласку. **-сим пожаловать к нам, к столу** – просимо (прохаємо) до нас, просимо завітати до нас, просимо до столу. **-сить (цену)** – правити, *оконч.* заправити. [Тепер ви з нас правите сорок карбованців (Кримськ.)]. **-сить милостыни** – просити милостині; 2) (*ходит по миру*) просити, жебрати *и* жебрувати, жебрачити в когo, старцювати, ходити з довгою рукою. [Ходив і жебрав у вояків (Л. Укр.)]. **-сить Христа ради** – просити Христа ради; 3) *на кого* – позивати когo (до суду), скаржитися на когo (в суд); *см.* **Жаловаться. Прошенный** – прошений, проханий. [Проханий кусок горло дере (Номис)].

Проситься, попроситься – проситися, попроситися, прохатися, попрохатися, блаґатися; *см.*

Попроситься. [У Макухах дяк умер, – оженись та й просися на його місце (М. Вовч.).

Просилися злидні на три дні (Номис). Признання прохалось на волю з переповнених грудей (Коцюб.). Став прохатися на ніч (Рудч.). Скільки блаґалося благословення (М. Вовч.)]. **-тсья в отпуск, в отставку** – проситися в відпустку, на відставку. **-ситсья (просить помилования)** – проситися. [«Кричав? прохав пощади?» – О, просився! (Куліш)]. *Об этом не -сится* – цього не просять. *Так и -сится с языка, на полотно* – так і проситися з язика, на полотно.

Просящий – хто просить, прохає, благає; прохачий. *Не -щий (суц.)* – непроха.

Просиявать – почати сяяти (сяти).

Просияние – просяння, засяння, (*славян.*) просіяння.

Просиять – просяяти *и* просяти, засяяти *и* засяти, заяснити, (*славян.*) просі[и]яти. [Крізь сміток просяяла в його очах тиха радість (Васильч.). Ой зіронька зійшла, на весь світ просяла (Пісня). Мати так і засяє (Грінч.). Увесь аж заяснів (Самійл.). Ти, моя зоре, просяєм надо мною (Шевч.)]. *После бури -ет солнце* – після бурі засяє (заясніє) сонце. *Он от радости -ял* – він з радощів (аж) просяяв (засяяв). *Мигом лицо его -ло* – миттю обличчя йому заясніло (Крим.). **Просиянный** – просяяний, засяяний, заяснілий.

Проскабливание – прос[ш]крібання, проскромджування чогo.

- Проскаблівать, проскоблїть** – 1) (*бумагу и пр.*) прос[ш]крїбати, прос[ш]крєбти, проскромáджувати, проскромáдити, продіра́влювати, продіра́вити (папір) (вискрїбаючи, вискромáджуючи); 2) **проскоблїть** (*известное время*) – проскрєбти, проскромáдити (якийсь час). **Проскобленний** – прошкрєбаний, проскромáджений. **-ться** – прос[ш]крїбáтися, прос[ш]крєбáтися, бути прошкрєбаним.
- Проскакать** – 1) (*мимо чего*) проскакати; *см.* **I. Проскакивать**; 2) (*известное расстояние, время*) проскакати, (*пропрыгать*) проплигáти, прострибáти (якусь віддаль, якийсь час). [Діти проскакали (проплигали) цілий вечір].
- Проскакивание** – проскакування повз що-н.; проска[о́]кування, прострибування через що, крізь що.
- I. Проскакивать, проскакать** – 1) (*мимо чего-н.*) проскакувати, проскакати (повз когó, повз що). [Проскакав конем швидко (Харк.)]. *Мимо нас -кал гонец* – повз нас проскакав гінець.
- II. Проскакивать, проскочить и проскокнуть** – 1) (*сквозь, через что, куда*) проска[о́]кувати, проско́чити *и* проскі́кнути, прострибувати, прострибну́ти через що, крізь що, попід що, куди. [Проскочила поміж людьми (Грінч.)]. **Проскочить** під ворітьми хисткий парубок (М. Вовч.); 2) (*случаться, попадаться*) траплятися, тра́питися, випадáти, випасти, (*прорываться*) прохóплюватися, прохопитися. [Прохóплюються й інші емоції (Ніков.)]. **-вають** ясніє дні *и по осени* – випадáють ясні дні і в-осені.
- Проскальзывать, проскользить и проскользнуть** – 1) (*скользит через известное расстояние*) прох[к]óвзувати(ся), прохóвзата(ся), проховзну́ти(ся). **-зил** всю *улицу* – проховзну́в через усеньку вулицю; 2) прослизáти, -ся, прослизну́ти, -ся, просмикуватися, просмикну́тися, промикатися, промкну́тися; *срв.* **Прошмыгивать**. [Непомітно прослизну́ за стіну (Корол.)]. Зручно прослизну́вшись попід його́ рука́ми, вибігає геть (Л. Укр.). Там стояла поліція, але я тихесенько просмикну́всь (Звин.). Промкну́лась в двері (Л. Укр.). **-вать, -нуть** (*прорываться*) – прохóплюватися, прохопитися. [Забавки, в яких прохóплюються передчуття будучини (Ніков.)]. **-нуть** (*промелькнуть*) – промайну́ти. **-нуть** *в толпу* – (про)ско́чити, уші́тися в натовп. *Дело мимо моих рук -нуло* – справа повз мої руки прослизнула.
- Просквозить** – 1) (*проткнуть насквозь*) проштрикну́ти; 2) проду́ти. *Меня немного -ло* – менé трохи проду́ло (прохопи́ло вітром).
- Проскитаться** – проблукáти, протиня́тися. [Протиня́всь я по пущах та яра́х таких день (М. Вовч.)].
- Проскомидия, церк.** – проскомі́дія (-іі).
- Проскорбеть** – протужити, просумувати (якийсь час).
- Проскочить**, *см.* **II. Проскакивать**.
- Проскрєбать, -ся, проскрєсти, -сь и проскрєсть, -ся** – 1) прос[ш]крїбати, -ся, прос[ш]крєбти, -ся, продря́пувати, -ся, продря́пати, -ся, прошкря́бувати, -ся, прошкря́бати, -ся. **Проскрєбанный** – прос[ш]крєбаний, прошкря́баний, продря́паний; 2) **проскрєсти, проскрєсть** (*известное время*) – прос[ш]крєбти, продря́пати, прошкря́бати (якийсь час).
- Проскрипеть** – проскрипіти, прорипіти.
- Проскурина, бот.** – проскуру́на; *см.* **Жестер**.
- Проскурняк, бот.** (*разн. виды Althaea. Malva*) – (*Althaea officinalis L.*) проскурняк, кала́чики, соба́ча (дика) ро́жа; (*Malva rotundifolia*), *см.* **Просвірки 1**.
- Проскучать** – проскучáти, пронуді́тися, пронудьгувати. [Увесь день пронуді́лася сама́ (Васильч.)].
- Прослаблять, ослабить** *кого* – проно́сити, пронéсти, почи́пати, почи́тити, промикáти, промкну́ти когó. [Менé так і промкну́ло од сирівцю́ (Лев.)]. *Это лекарство -ляет* – ці лі́ки проно́сять.
- Прославитель, -влятель, -ница** – у[про]сла́влювач, -вачка.

Прославітельный – у[про]славлений, у[про]славний.

Прославить, -ся, см. Прославлять.

Прославление – уславлення, прославлення, вихваляння, величання, *оконч.* уславлення, прославлення, звеличання когось, чого.

Прославленный, прил. – уславлений, славетний, славлений, високославний, широкославний, славнозвісний. [Уславлений Ліван (Крим). Куліш, уславлений борець за нашу народність (Грінч.). Високославні герої (Куліш)]. **-вленный человек** – уславник, уславлена людина.

Прославлять, прославить – 1) (*сделать славным*) уславляти, уславити, прославляти, прославити когось чим, що, чинити славу комусь. [Я вас породила, вигодувала, викохала, уславила (Грінч.). Славою його уславив (Кул.). Од Припеті до Синюхи вславили себе Обухи (Куліш). Дасть вінець йому царський і прославить безмірно (Франко)]. *Он -вил себя учёными работами* – він уславив себе науковими працями; 2) (*воздавать хвалу*) прославляти, прославити, уславляти *и* славити, уславити, виславляти когось ким, що чим, (*восхвалять*) вихвалити *и* вихвалювати, вихвалити, величати, звеличати, (*о мн.*) попрославляти, повславляти *см. Восхвалять*. [Візантіство прославляв (Шевч.). Ні один співець її не вславив (Л. Укр.). Славу козацьку ви славляли (Лукаш.). Звеличав пішність і мудрість великих ханів (Коцюб.); 3) (*ославить*) ославлювати *и* ославляти, ославити, пославити, (*о мн.*) поославлювати когось ким; *см. Разглашать, Расславлять*. [Порішили, щоб божевільним його пославити (М. Вовч.). **-вить кого скупым** – ославити когось скупим; 4) (*Христа на Рождество*) колядувати, проколядувати, славити Христа. **Прославляемый** – уславлений, прославлений, вихвалений. **Прославленный** – уславлений, прославлений, вихвалений, звеличений від когось (*кем*). [Мадонно моя, пренепорочна Маріє, прославлена в віках (Тичина)].

Прославляться, прославиться – 1) (*возв. з.*) уславлятися, уславитися, прославлятися, прославитися, (*описат.*) убиватися, убитися в славу, заживати, зажити слави, залучати, залучити слави. [Баладами вславились німецькі письменники – Шіллер та Гете (Єфр.). Прославився на Україні ще козак Гонта (Ном.). Клепачі уславились на Лубенщині злодійством (Ном.); 2) (*стр. з.*) уславлятися, уславитися, бути уславленим, вихвалитися, бути вихваленим, вихваленим. [Ті потужники, що з давніх-давен бували високо вславлені (Св. Пис.)]. *Он громко -вился победами* – він гучно вславився перемогами.

Прослаивание – перекладання, прошарування чого чим.

Прослаивать, прослоить что чем – про[пере]шарувати, про[пере]шарувати, перекладати, перекласти, (*о мн.*) поперекладати що чим; (*см. Переслаивать*). [Перекладати млинці варінням]. **Прослоенный** – перекладений чим. **-тсья** – 1) перекладатися, бути перекладеним чим; 2) (*ложиться слоями в перемежку*) лягати, лягати шарами (верстами) впереміш.

Проследить, см. Прослеживать.

Проследовать – 1) (*куда*) пройти, проїхати, побратися. [Побрались на Київ]; 2) (*дело просмотреть*) передивитися, продивитися, (*проверить*) перевірити (справу).

Прослежение – прослідження, прислідження, вислідження, про[до]стеження, допильнування чого.

Прослеживание – просліджування, присліджування, висліджування, дохідження сліду, достежування, вистежування, простежування, постереження чого.

Прослеживать (прослежать), проследить – 1) *что (пройти по следам)* – просліджувати, прослідити. [На цій землі просліджую свій слід (Черн.). За нею ходив гречний молодець, слідив-прослідив аж до світлоньки (Чубин.)]; 2) (*переносно*) просліджувати, прослідити, присліджувати, прислідити, (*выследить*) висліджувати, вислідити когось, що, за ким, доходити, дійти сліду чомусь, стежити, простежити, достежити, вистежити, постерегати, постерегти, сочити, присочити когось, що, пильнувати, допильнувати когось, чого, перейти що;

срв. **Следить, Выслеживать.** [Отже-ж ми її (історію) і прослідимо (Куліш). Щоб побачити, що він робить, прислідив за ним (Новомоск. п.). Вислідити, чи нема такої причини, що... (Кониськ.). Дуже легко вистежити цей мотив у творчості Коцюбінського (Єфр.). Не мав часу допильнувати цієї помилки за останні роки (Грінч.). Перейдемо у двох, у трьох главах ті літописні споминок (Куліш)]. **-дить аргументацію** – простежити аргументацію. **-дить исторически** – про[ви]слідити, простежити історично. **-дить по документам** – про[ви]слідити, простежити в (по) документах. **Прослеженный** – про[и]сліджений, висліджений, простежений, достежений, вистежений, допильнований.

Прослезиться – засльозити, розсльозитися (Крим.), пустити, попустити сльозу, заплакати, розплакаться. [Що-ж покараємо її, чи сльозу добродійну пустим? (Тичина)].

Прослоек, *см.* **Прослой 2.**

Прослой – 1) *см.* **Прослаивание**; 2) прошар (-ру), прошарок (-рку), прошарина, перекладка. [В шарах чистої соли здибаються прошарки брудної (Федор.) Суспільний прошарок].

Прослойка – 1) *см.* **Прослаивание**; 2) *см.* **Прослой 2.**

Прослоить, *см.* **Прослаивать.**

Прослоняться – протинятися, провештатися. [До обіду протинявся десь по бур'янах (Васильч.)].

Прослуживанье, -женье – про[ви]служування, прослуження, вислуження.

Прослуживать, прослужить – 1) прослужувати, прослужити, вислужувати, вислужити, вибувати, вибути. [Прослужив рік у наймах. Ціле літо прослужив у місті]; 2) **прослужить (об одежде, вещах и т. п.)** – носитися, вибувати. *Сапоги -жили год* – чоботи носилися рік. *Лампа -жит долго* – лампа вибуде довго.

Прослужиться – провинитися на службі.

Прослушивание, Прослушание – вислухування (вислуховування *и* вислухання), вислухання, пере[про]слухування, пере[про]слухання кого, чого.

Прослушивать, прослушать – (*выслушать от начала до конца*) вислухувати (вислуховувати *и* вислухати), вислухати, переслухувати, переслухати, прослухувати, прослухати, (*о мн.*) повислухувати, попере[попро]слухувати кого, що; *срв.* **Выслушивать.** [Мовчки переслухали, як бурю описано (Грінч.)]. **-шать дело в суде** – вислухати (переслухати) справу в суді. **-шать урок** – вислухати лекцію (завдання, урок).

Прослушанный – вислуханий, пере[про]слуханий. **-ться** – 1) вислухуватися, бути вислуханим, пере[про]слухуватися бути пере[про]слуханим; 2) *см.* **Ослушиваться, -шатся.**

Прослывать, прослыть кем – уславлятися, уславитися як хто, за кого, (*только сов.*) прославитися як хто, за кого. **-лыть учёным, богатым** – уславитися, як учений, як багатий, прославитися за вченого, за багатого.

Прослышать что, о чём – дочутися про кого, про що *и* за кого, за що, перечути, прочути, у[на]чути, вічути, наслухати про кого, про що; *срв.* **Услышать.** [Дочувся про се і каже (Кониськ.). Перечули через людей, що він у наймах. Наслухав я, що там добре живеться. Прочули, що дід дурно хліб людям роздає (Кон.)]. **-ться**, *см.* **Ослышаться.**

Просмаливание, -смоление – просмолювання, просмолення.

Просмаливать, просмолить – (*пропитать смолой*) просмолювати, просмолити, (*промазать смолой*) засмолювати, засмолити, (*внутри*) висмолювати, висмолити, (*о мн.*) попросмолювати, позасмолювати, повисмолювати що. **Просмолённый** – просмолений, засмолений, висмолений. **-ться** – просмолюватися, просмолитися, бути просмоленим; засмолюватися, засмолитися, бути засмоленим.

Просматривание – 1) переглядання, перегляд, прогляд (-ду) чого. [Перегляд рукопису]; 2) недоглядання, проминання, недогляд (-ду) чого. [Недоглядання (проминання) помилок у коректі].

Просмáтривать, просмотрéть – 1) переглядати, переглянути, переглédжувати, переглe[я]діти, передивлятися, передивітися, продивлятися, продивітися, (*о мн.*) попереглядати, поперегляджувати, попере[попро]дивлятися що. [Або зовсім не читала книжки, або тільки переглядала (Неч.-Лев.). Адвокат розпитався, переглянув справу й похитав головою (Коцюб.). Передивився весь рукопис]. **-рeть сочинение** – переглянути (проглянути) писання (твір, працю); 2) (*проглядеть, пропускать, не заметив*) неоглядати, недоглянути *и* недогледіти (недоглядіти), недодивлятися, недодивітися чого, проминати, проминути, пробачити, (*прозевать*) проморгати, прогавити що; (*см. Проглядeть*). [Я сховався в кущі, а він ішов та й пробачив мені (Лубенщ.)]. **-рeть несколько опечаток в корректуре** – недогледіти (проморгати) декілька (друкарських) помилок у коректі; 3) **просмотрéть на кого, на что известное время** – продивітися на кого, на що якийсь час. **-рeл всю ночь на северное сияние** – усю ніч продивився (усю ніч видивлявся) на північне сяйво (на північну заграву). **-рeть глаза** – очі видивити. [Поки сина ожениш – очі видивиш]. **-рeть все окна** – усі вікна видивитися. [Усі вікна видивилась, виглядаючи вас (Васильч.)]. **Просмóтренный** – 1) переглянутий, переглédжений; 2) недоглянутий, недоглédжений, недодивлений; проминутий, проморганний. **-ться** – 1) переглядатися, бути переглянутим, переглédженим, передивлятися, бути передивленим; 2) **-рeться** – проглe[я]дітися, недодивітися. [Гляді та й не проглядишь, купи та й не прокупишь (Ном.)].

Просмeивать, просмеять, см. Осмеивать, осмеять.

Просмeиваться, см. Посмеиваться, Усмехаться.

Просмеяться – 1) (*улыбнуться*) посміхнутися; 2) (*известное время*) просміятися, прореготати, -ся. [Увесь вечір прореготали – так весело було].

Просмол, Просмолка, см. Просмаливание, -смоление.

Просмолeть – просмоліти, просмолітися, пройти смолою.

Просмолить, -ся, см. Просмаливать.

Просмóтр – 1) перeгляд, прогляд (-ду) чого. [Перeгляд (прогляд) папeрів. Перeгляд книжок звався цензурою (Єфр.)]; 2) недогляд (-ду).

Просмотрéть, см. Просмáтривать.

Проснуться, см. Просыпаться.

Прóсо – 1) бот. ***Panicum miliaceum L.*** (*растение и зерно*) – прóсо (*мн. просá, ум. прісцe*). Одно зерно **-са** – просіна. *Метeлка -са* – во́лот (*ум. волоток (-тка), волоття, волота, киях[к] (-а), (ум. кияшок (-шка)), ки[e]тях[г] (-у)*). *Солома -са* – просянка. *Водка из -са* – просянка. **-со колосистое** – волотисте, кияхувате, кийкувате прóсо. **-со белое** – білиця, *ум. біличка*. **-со жёлтоостистое** – текач (-ча). **-со черное, птичье или боровое (*Setaria viridis*)** – бор (-ру). **-со турецкое, египетское или метельчатое (*Sorghum vulgare L.*)** – сорго, турецьке прóсо. **-со воробьиное (*Anagallis arvensis L.*)** – курячі очки. *Поле, бывшее под -сом* – просіще (-ща); 2) (*игра*) прóсо, прóсо сіяти.

Прособирáть, -ся – прозбирати, -ся.

Просов – 1) *см. Просовывание*; 2) *см. Засов*.

Просовáться, см. Прометаться.

Просовидный – просуватий, просовидий.

Просóвка – 1) *см. Просовывание*; 2) колодка для прасування.

Просóвня, см. Засов.

Просóвывание – просування *и* -сóвування, прострóмлювання, просáджування; *оконч.* просунення, прострóмлення, просáдження.

Просовывáть, просовáть, просунуть – 1) просóвувати *и* просувáти, просунути, прострóмлювати, простромити, просáджувати, просадити що в що, крізь що. [Просунув (простромив) голову в двері]. **-нуть верёвку в кольцо** – просілити мотузок у кільце; (*см. Продевать*); 2) (*деньги, имущество*), *см. Просаживать. Просованный и просунутый* –

просу́нутий, простро́млений, проса́джений. **-тсья** – просо́вуватися *и* -сува́тися, просу́нутися, бу́ти просу́нутим, простро́млюватися, простро́митися, бу́ти простро́мленим, проса́джуватися, бу́ти проса́дженим. [У хата́х уже і просу́нутися ніде (Мирн.). Такий гу́стий ліс, що ні про́йти, ні просу́нуться (Рудч.)].

Просо́дія – прозо́дія (-ії). **-дический** – прозо́дичний.

Просо́л – 1) *см. II. Проса́ливание*; 2) *см. Просо́ль*.

Просо́леть – просо́літи, усоло́іти, просо́літися, усоло́ітися, про́йти сі́ллю, (*о мн.*) повсо́люватися. [Ри́ба просо́ліла. Вся оде́жа моя́ просо́ліла слізьми́ (Мирн.). Огі́рки всо́ліли].

Просо́лить, -ся, см. Проса́ливать, -ся.

Просо́лка, см. II. Проса́ливание.

Просо́лодеть – просолода́[і]ти.

Просо́ль, Просо́л – (*свежий засол*) просо́л (-со́лу). *Посо́лить пи́щу* впро́соль (*не круто*) – посо́літи в мі́ру. **Ры́ба просо́ль** – просо́л (-со́лу), малосо́лена ри́ба.

Просо́льный – зле́гка просо́лений, просо́льний.

Просо́нки *и* **Просо́нье** – просо́ння, просо́нок (-нку). **В -ках, -нье померещилось** – з просо́ння (з просо́нку) приви́ділось.

Просо́петь – просо́піти, просо́пті.

Просо́рить, см. Проса́ривать.

Просо́рушка – шереті́вка.

Просо́с – 1) *см. Проса́сывание*; 2) (*во льду*) о́пар (-ри, *ж. р. и -ру, м. р.*), проду́х(о)вина; (-ни); (*в плотине*) діра́. *См. Промо́ина*.

Просо́сать, -ся, см. Проса́сывать, -ся.

Просо́ска, см. Проса́сывание.

Просо́хлый – просо́хлий, вісхлий.

Просо́хнуть, см. Просыха́ть.

Просо́чить, -ся, см. Проса́чивать, -ся.

Проспа́ть, -ся, см. Просыпа́ть, -ся.

Проспе́кт – проспе́кт (-ту).

Проспиртова́ть, -ся – проспиртува́ти, -ся, віспиртувати, -ся. [Я-б віспиртувала оде́жу, дак і чехо́тка не приключи́лась-би (Борзен. п.)]. **Проспиртованны́й** – проспиртований, віспиртуваний.

Проспле́тничать – пропашекува́ти, проплеска́ти (якийсь час).

Проспо́ривать, проспо́рить – 1) спереча́тися проспереча́тися, змага́тися, прозмага́тися (якийсь час); 2) *что (проиграть в заклад)* – програ́ти що.

Проспряга́ть – відмі́нити дієсло́во; (*некоторое время*) відмінювати дієсло́во (якийсь час).

Просро́чивать, просро́чить – простро́чувати, простро́чити, пропуска́ти, пропу́стити те́рмін, строк, зада́внювати, зада́внити (ве́селя, по́свідку). **-чить отпуск** – простро́чити відпу́стку. **-чить пять дней** – простро́чити (пропу́стити) п'ять днів. **-чить вексель, удостоверение на несколько дней** – простро́чити, зада́внити, ве́селя, по́свідку на кі́лька днів. **Просро́ченный** – простро́чений, зада́внений. [Простро́чений (зада́внений) ве́сель. Простро́чений па́шпорт. Зада́внені борги]. **-ный платёж** – простро́чений платі́ж *или* заві́ска, залеглі́сть (-лости).

Просро́чка, -чивание – простро́чування, простро́чення, пропуска́ння, пропу́щення те́рміну, зада́внювання, зада́внення.

Проста́ивание – просто́ювання, висто́ювання, пересто́ювання. **Просто́яние** – про[пере]сто́яння.

Проста́ивать, просто́ять – 1) просто́ювати, просто́яти, висто́ювати, висто́яти, пересто́ювати, пересто́яти, (*отстаивать*) відсто́ювати, відсто́яти, (*о мн.*) попро[попере]сто́ювати, повисто́ювати. [Довге́нько такі просто́яли коло́ перево́зу (Стор.). Висто́яла я на по́шті аж до півдня (Звиног.). Пробрався до це́ркви, відсто́яв службу́. Пересто́яли ми три дні в Ку́мицях

(М. Вовч.); (о по́годе) трима́тися, протрима́тися, держа́тися, продержа́тися, потягті́, (о ве́дрі ещѐ) згоди́ти. [Увесь жо́втень тримала́ся гарна по́года. Моро́зи ще до́вго потягну́ть. Яки́-ж по́года згоди́ла ще ти́ждень (Переясл. п.)]; (о це́нах) трима́тися, протрима́тися, держа́тися, продержа́тися. [Висо́кі ці́ни на хлі́б продре́жаться ще до́вго]; (о зда́нш: прослужи́ть) про[пере]сто́ювати, про[пере]сто́яти. [Наша ха́та ще ро́ків з два́дцять просто́їть]; (прожи́вуть на кварти́ре) мешка́ти, промешка́ти. Полк **-ял** в нашом го́роді всю зиму – полк просто́яв у на́шому мі́сті всю зи́му. **-вать, -ять до́ конца че́го** – досто́ювати, досто́яти що; 2) **просто́ять ме́сто** – засто́яти, просто́яти ме́сце.

Проста́ива́ться, просто́я́ться – просто́юватися, просто́ятися, висто́юватися, висто́ятися.

Проста́к – 1) проста́к (ув. протачи́сько), протсе́ць (-теця́), (*редко*) протиня́ (Номис). **-ки, протсе́цы, соб.** – протста́цтво (-ва); 2) *ехать* **проста́ком** – і́хати поро́жняком.

Проста́чка, Просту́шка – протста́чка, протсу́ха.

Просте́гивание – 1) (*оде́яла, подкла́дки*) штапува́ння, протста́бування, (*оде́жды*) ви́бива́ння; 2) (*пугови́цы, запонки*) протсти́кування (в петельку, в за́стіжку), протсти́ба́ння (гу́дзика, шпо́ньки).

Просте́гива́ть, протста́га́ть – 1) (*оде́яло, подкла́дку*) штапува́ти, ви́штапувати, стьоба́ти, протста́бувати, протста́бати; 2) (*оде́жду*) ви́бивати, ви́бити, (о *мн.*) пови́бивати; 3) **протста́гива́ть, протста́гну́ть** (*пугови́цу, запонку*) – протсти́кувати, протсти́кнути (гу́дзика, шпо́ньку у петельку), протсти́бати, протста́бнути. **Протста́ганны́й** – ви́штапуваний, штапо́ваний, протста́баний, стьоба́ний; ви́битий. **Протста́гну́тый** – протсти́кнутий, протсти́бнутий.

Протста́гива́ться, протста́га́ться – штапува́тися, ви́штапуватися, бу́ти ви́штапувани́м, протста́буватися, протста́бати́ся, бу́ти протста́бани́м. **-ва́ться, протста́гну́ться** – протсти́куватися, протсти́кнутися, бу́ти протсти́кнути́м (у петельку, в за́стіжку), протсти́бати́ся, протста́бнутися, бу́ти протсти́бнути́м.

Протста́жка, см. Протста́гивание.

Протсте́нок – 1) протсти́нок, межисті́нок (-нка), (*между́ окном*) міжві́коння. [Протсти́нки межі заві́сами прикри́шені ма́люванням (Л. Укр.). У зидній сті́ш був ши́рокий межистшо́к (Корол.)]; 2) (переборка) переді́л, переді́лка.

Протсте́ночны́й – протсти́нковий, межисті́нковий.

Протсте́нький – протсте́нький. [Протсте́ньке вбра́ннѧ].

Протстерега́ть, протстере́чь – 1) (*известное́ время*) стере́гти, протстере́гти (яки́йсь час); 2) *см.*

Протста́гадѣть, Протста́ва́ть.

Протста́г – протсти́ти; *см. Грубе́ть, Глупе́ть.*

Протсе́ць – 1) *см. Проста́к*; 2) *см. Миря́нин.*

Протсти́ бог – протсти́бі, протсти́біг.

Протсти́л, Протсти́лка – 1) *см. Протсти́ла́ние*; 2) *см. Протсло́йка.*

Протсти́ла́ние – протсте́лювання, протсте́ля́ння; *оконч.* протсте́лення.

Протсти́ла́ть, протста́га́ть – протсте́ляти, протсте́лити (-лю́, -лиш), протсти́лати, протста́гати (-стелю́, -леш), протсти́рати, протсте́рти, про[роз]ки́дати, про[роз]ки́нути, (о *мн.*) попросте́ляти, попросте́ляти що. [Не́на́че хто протсте́лив од поро́га бі́лий ру́шник (Неч.-Лев.). Протсте́р їм на ла́ву протсти́рало бі́ле (Гн. І). Проки́нувши на по́лу рядни́ну, ля́гла (Мирн.)].

Протста́нны́й – протсте́лений, протста́ний, протсте́ртий, про[роз]ки́нутий. **-ться** – протсте́лятися *и* стелі́тися, протсте́літися (-лю́ся, -лишся), протсти́латися, слати́ся (стелю́ся, стелешся), протста́тися, послати́ся, протста́гати́ся, протста́гати́ся, бу́ти протсте́лени́м, протста́ним. [О́стрів протсте́лився на мо́рі, як ста́рий го́белен (Коц.). З друго́го бо́ку протста́гався степ (Грінч.). Шля́х сла́вся сте́пом у село́].

Протсти́мый, -мо, см. Протсти́тельны́й, -но.

Протсти́ра́ние – протста́гання, протсти́ра́ння; *оконч.* протста́гнення.

- I. Простира́ть** – 1) (*известное время*) пропра́ти (якийсь час). [Пропра́ла цілісінький день]; 2) (*всё*) ви́прати, попра́ти. [Попра́ла всю білизну].
- II. Простира́ть, простере́ть** – простяга́ти, простяг(ну́)ти́, (*о мног.*) попростяга́ти що, (*стар.*) простира́ти, просте́рти, (*распространя́ть*) розпростору́вати, розпростори́ти. **-ра́ть, -ре́ть** руки к кому, чему – простяга́ти, простягти руки до ко́го, до чо́го. [Ма́ти рідна до неї́ руки простяга́є (Грінч.)]. **-ра́ть** руку на что – порива́ти ру́ку на що. [А на мою́ до́лю нехай не порива́є руки (Г. Барв.)]. **-ра́ть, -ре́ть** об'я́тия к кому – простяга́ти, простягти́ для об'ї́мів руки до ко́го, простягати об'ї́ми до ко́го. [Простяга́ють до неї́ товари́ські об'ї́ми (Єфр.)]. **Просте́ртый** – простягну́тий *и* простягну́ний, просте́ртий; розпросторе́ний.
- Простира́ться, простере́ться** – 1) (*стр. з.*) простяга́тися до чо́го, бу́ти простягну́тим *и* простягну́ним; 2) (*тянуться, достигать собою*) простяга́тися, простяг(ну́)ти́ся до чо́го, сяга́ти, сягну́ти чо́го *и* до чо́го, на що (*на что*), в що, куди́; (*стлаться*) стелитися, простеля́тися, простелитися (-лю́ся, -сте́лишся), простилатися, прослатися (-стелю́ся, -сте́лешся) до чо́го, дохо́дити, дійти до чо́го. [За Ки́вом, Ба́ром і Бра́цлавом простяга́лись пу́стині (Куліш). Ясне промі́ння, мов ру́ки, простягло́сь до лісу (Коцюб.). Доки сяга́ють землі́ нашого села́ (Кониськ.). Скільки́ сяга́є його́ пам'я́ть (Коцюб.). Дія́льність цьо́го поколі́ння сяга́є й на да́льші часи́ (Єфр.). Ца́рство на́ше на усі́ чотири сто́рони, скільки́ тис́яч версто́в, сягну́ло (Кв.). Не́бо простилало́ся над вели́кою й широ́кою землею́ (Грінч.). Ні́жче садка́ тихово́да прослалася́ річка́ (Грінч.). Простелитися́ лицем до землі́ (Крим.). Горо́ди аж до ха́ти дохо́дять]. **Власть его́ -ра́ється** оче́нь да́леко – його́ вла́сть сяга́є дуже да́леко.
- Простите́льность** – прощенні́сть (-ности), виба́чність (-ности), виба́чливість (-вости).
- Простите́льный** – прощенни́й, виба́чний, виба́чливий. [Це ще не тяжкий грі́х і прощенни́й (Куліш)]. **-но** – виба́чно, виба́чливо. *Срв.* **Извини́тельный, -но.**
- Проститу́т** – проститу́тник, хво́йдник.
- Проститу́тка** – проститу́тка, повія́, хльбо́рка, па́плюга, хво́йда; *см.* **Потаску́ха.**
- Проститу́ція** – проститу́ція (-ії).
- Простить, -ся**, *см.* **Проща́ть, -ся.**
- Просто́** – 1) просто́, попросто́, по-просто́му. [Пово́дитися просто́. Вдяга́тися просто́. Сказа́ти просто́: вмер та й го́ді (Гліб.)]. **-то прелесть, -то сты́д** – чиста́ розкі́ш, чистий со́ром. [Чистий со́ром з нею́ (Звиног.)]. **Это -то из рук вон** – це-ж осудови́сько, це-ж несві́тське ді́ло. **Совершенно -то** – прости́сінько. **По-просто́** – спросто́, попросто́, за́проста. **Просто́-за-просто́** – за́проста. **Просто́-на-просто́** – прости́сінько; 2) **просто́** чо́го (*напротив*) – просто́ чо́го. [Ха́та його́ стої́ть просто́ церкви́]; 3) (*немудрено*) просто́.
- Простова́то** – проста́цьки, по-проста́цькому; немудро́.
- Простова́тость** – проста́цтво, немудрі́сть (-рости), (*глупость*) недоумство́.
- Простова́тый** – проста́цький, немудри́й, (*глуповатый*) недоумкува́тий.
- Простоволо́сый** – простоволо́сий, голомозий, розпіня́ний. [Простоволо́са жі́нка. Я ходжу́ розпінана́ (Житом. п.). Виба́гають ді́ти голомозі́ цілісіньке лі́то].
- Простоду́шие** – простоду́шність (-ности), простосе́рдя (-дя).
- Простоду́шно** – простоду́шно, простосе́рд(н)о. [Усмі́хнувся простоду́шно (М. Вов.)].
- Простоду́шный** – простоду́шний, простосе́рд(н)ий, проста́цький. [З простоду́шних ви́разом в обличчі́ (Л. Укр.). Проста́цька впевнені́сть]. **-ная непосредственность** – простосе́рд(н)а безпосередні́сть, **-шен, как дитя́** – простосе́рдий, як дитина́.
- I. Простой** – 1) прости́й, (*обыкновенный*) зви́чайний, (*немудрёный*) немудри́й; *мат.* – прости́й. [Проста́ справа́ (*дело*). Проста́ оде́жа. Проста́ лю́дина. Прийми́ мою́ мо́ву немудру́ та щі́ру (Шевч.). Не з ка́меню, не з ма́рмору – з просто́го за́ліза (Тич.)]. **-тоє пи́сьмо** – зви́чайний лист. **-тоє** *предложение́, грам.* – прости́е рече́ння. **-тые́** *числа* – прости́ *числа*. **-тые́** *тела́* – прости́ (перві́сні) ті́ла (елементи́). **-той** *глаз*, **-тым** *глазом* – го́ле о́ко, го́лим о́ком, на го́ле о́ко. **-той** *человек* – проста́ лю́дина (*см. также* **Проста́к, Простолу́дин**). *Этот*

человек прост (глуповат) – неміудра це людина. **-той народ** – простий люд, простолюду, поспільство, простацтво, простота (см. **Простонародие**). *Совершенно -той* – простісінький. *Нет ничего проще этого* – нема нічого простішого над (за) це; 2) (*порожний, пустой*) порожній (*о сосуде и т. п.*), вільний, гулящий; (см. **Порожний, Пустой**, (*о времени*) **Свободный**). **-тая посудина** – порожня посудина. **-того места нет** – вільного місця нема. *В -тоє время* – вільним, гулящим часом, вільного часу; 3) (*ординарный*) простий, поє[о]динчий. [Подвійне сукно ширше від простого]; 4) (*о происхождении и переносно*) простий, простацький. [Простого роду. Не багата я і проста, та чесного роду (Котл.). Простацький (*простонародный*) стиль. Не погордуй вступити до нашої простацької господи (Куліш)]. **Простейший** – найпростіший.

II. Простой, суц. – 1) см. **Простаивание**; 2) перестій, простій (-тою); постояле (-лого).

Извозчик требует платы за -той (за ожидание) – візник вимагає плати за постояле.

Простой дома, квартиры – вакування дому, кватіри. **-стой машины** – простояння машини.

Простойка, см. Простаивание.

Простойный – простійний.

Простокваша – кисле молоко, кисляк, (*зап.*) самокіш, самокіша, самокісь (-си).

Простолюдин, -динка – простий чоловік, проста жінка, простого роду (він, вона), простолюдець (-дця), простолюдин, простолюдка, простак (*ув. простачисько*), простець (-теця), простачка. [Простачка родом (Л. Укр.). Пани б'ються, а в простолюдців чуби болять (Ном.)].

Простолюдный, см. Простонародный.

Простолюдье, см. Простонародие.

Простонародие – простолюду, простолюддя, простацтво, прості люди, простий люд, простота, (*стар.*) поспільство.

Простонародно – простолюдно, простонародно[ьо].

Простонародность – простолюдність, простонародність (-ности).

Простонародный – простолюдний, простонародні[и]й, простацький, (*ст.*) посполітий, поспільський. [Простолюдні звичаї (Куліш). Простонародній побут (Г. Барв.). Мову, якою говорив ваш народ, уважали тоді за простацьку (Єфр.)].

Простонать – 1) (*испустить стон*) застогнати, простогнати. [«Трудно мені!» – простогне вона сти́ха (М. Вовч.)]; 2) (*известное время*) простогнати, вистогнати, проквилити. [Проквилів цілу ніч].

Простор – 1) простір (-тору), обшир (-ри) (*ж. р.*) і обшир (-ру) (*м. р.*), розліг (-логу), розложище, розгін (-гону); *в перен. знач. (свобода) только* – простір, обшир. [Розкочувався гук по широких небесних просторах (Васильч.). Безмежне море, розлите по величезнім обширі цієї країни (Стебн.). Розлоги, що розкинулись ген-ген горами та долинами (Коцюб.). Розгін великий (Борзен. п.). Розложище безкрає (Самійл.). Там був простір, всюди воля, жилосьь, як хотілось (Глібов). Звуки рвуться на волю, на простір (Єфр.). Нема йому простору. Дай мені обширу й волі (Франко)]. **Дай -стор!** – відступись! дай дорогу, місце! *Гуляй себе на -ре* – гуляй собі на просторі; 2) см. **Досуг. На -ре сделаю** – вільним часом (на дозвіллі) зроблю.

Простораживать, -сторожить, см. Простерегать, простеречь.

Просторечие – проста, простацька мова, простомова. *В -речии* – у простій мові, попростому (кажучи).

Просторно – просторо, простірно, повільно (*ум. повільненько*), широко, поворотко. [Просторо мені на світі (Грін.). В хаті стало повільніше]. **Делаться просторнее** – простор(н)ішати.

Просторность – просторість (-рости).

Просторный – просторій, простірний, повільний (*ум. повільненький*), (*о поле, степи*,

дороге) розлогіий, розложистий, розлégлий. [Просторій двір, Простора кімната (Коцюб.). Шопка повільна (Полтавщ.). Серед мовчазної розлогої пустині (Л. Укр.). -ные сапоги – вільні (зазувисті) чоботи. -ное платье – просторе (вільне) вбрання.

Простосердечие, -дечность – простосерд(н)ість, простосердя, щиросерд(н)ість (-дості).

Простосердечный – простосерд(н)ий, щиросерд(н)ий. -но – простосерд(н)о, щиросерд(н)о.

Простота – 1) простота, простість (-тости), (*искренность*) щирість (-рости), (*глупость*) нерозум, недоумство. [Світ простоти і покою (Щог.). Народня простота й виразність у способі оповідання (Грінч.). Де-далі панова простість більше та більше виявляється (Грінч.). -та сердца – простість (щирість) серця, сердечна простість (щирість). -та ума – обмеженість розуму, тісний розум, недоумство. -та нравов – простота звичаїв. *Жить по -те* – жити простотою, простотою пробувати (Куліш). *По -те сердечной* – з сердечної простоти. -та хуже воровства – дурний гірш од злодія; 2) порожнє місце, простір (-тору).

Простофиля – бевзь (-взя), бевзень (-зня), просторіка, надолобень (-бня), жмуд (-да), (*опис.*) тютя полив'яним носом, (*ворона*) гава (-ви), (*глуповатый*) недоумкуватий, пришелепуватий, прищуккуватий, прищуккуватий, безклéпкий. [Такий просторіка, кожне його одурить (Звин.). *Дурачина -ля* – дурило пришелепувате.

Простоять, см. Простаивать.

Простраивать, простроить – 1) витрачати, витратити, протрачати, протратити (гроші) на будування; 2) **простроить** (*известное время*) – пробудувати, (*только о каменном стр.*) промурувати. **Простроенный** – витрачений, протрачений на будування. *Дом -ился три года* – дім будувався три роки. *Мы всё лето -ились* – ми ціле (усе) літо будувались. *Он -ился* – він зруйнувався будуванням, з будування.

Пространничать – 1) *см. Пространствовать*; 2) продивачити. [Усе життя продивачив].

Пространно – просторо, обшир(н)о; (*о речи, письме*) широкко; (*срв. Просторный*). [Дід оповів широко про Гарасима Савчука (Грінч.). Став широко розказувати (П. Мирн.). -но излагать (*говорить*) – широко розводити(ся).

Пространность – просторість, обшир(н)ість, (*в речи, письме*) широкість (-ости).

Просторанный – просторій, обшир(н)ий, (*о речи, письме*) широкій. [Земля наша простора. Обшир(н)і ліси, степи. У широкій промові народні права боронив (Самійл.).]

Пространственный – просторовий, обшировий. -ныя представления – обширові уявлення.

Пространство – просторі[о]нь (-рони), простір (-тору), простора, простори (-рів), просторонище, обшир (-ри) (*ж. р.*) и обшир (-ру) (*м. р.*), (*протяжение*) простяг (-гу). [Очі дивились кудись у простір (Коцюб.). Всесвітні простори (Франко). Простір, час і матерія. Вважаючи на просторінь, йому здавалось, що йшли вони вже цілий тиждень (Корол.). Простягаючи руки в просторінь (Крим.). Кинули погляд кудись в простору (Коцюб.). Освічений лямпою обшир]. **Пустое -ство** – порожнява. **Беспредельное, безграничное -ство** – безмір (-ру), безмір'я, безмежище, безмежна просторо[і]нь. [Всі живла (*живые существа*) рвалися в безмір (Франко)]. *Вне времени и -ва* – по-за часом і простором (просторінню).

Пространствовать – промандрувати, проблукати. [Сорок літ проблукавши Мойсей по арабській пустині... (Франко)].

Прострация – прострація, занепад на силах, знесилення, знемога.

Прострачивание – перестрочування; *оконч.* перестрочення. *Срвн. Простёгивание.*

Прострачивать, -строчить – перестрочувати, перестрочити, (*о мног.*) поперестрочувати що чим; *срв. I. Простёгивать. Простроченный* – перестрочений, перестрочуваний. [У голуба сізая голова, а в голубки позолочувана, чорним шовком перестрочувана (Пісня)].

-чиваемый – перестрочуваний. -ться – перестрочуватися, перестрочитися, бути перестроченим. [Отут чобіт перестрочується в одну смужку, а отут – у дві (Звиног.)].

Прострел – 1) *см. Простреливание*; 2) *см. Прострелина*; 3) *мед. Lumbago, см. Пострел*; 4) *бот., разн. виды Aconitum L. – (Ac. Napellus L.) борець (-рця), зозуліні черевички (чобітки);*

5) бот., разн. види *Anemone L.* – (*An. Pulsatilla L.* и *An. pratensis L.*) сон (р. сону), сон-трава, сон-зілля; 6) бот., водяной **-рел** (*Nuphar luteum Sm., Numphaea lutea L.*) – жовте латаття, водяний мак, жовті глечики (-ків).

Прострелівание – прострелювання, пробивання; (*ружья*) прочищення вистрілом.

Прострелівать, прострелить – прострелювати, прострелити и прострелити, пробивати, пробити, (*о мн.*) попрострелювати, попробувати когo, що чим. [Прострелівав-би я вас з лука (Руд.)]. **Простреленный** – прострелі[є]лений, пробитий. [Ой пливе щука з Кременчука, да пробита з лука (Пісня)]. **-ливать, прострелять** – 1) (*ружьё*) прочищати, прочистити ви[по]стрілом (рушницю); 2) **-лять** (*известное время*) – простреляти (якийсь час).

Прострелина – (*пробоина от выстрела*) прострел (-лу), прострелі[є]лена (пробита) дірка.

Простригание – простригання, вистригання.

Простригать, -ся, простричь, -ся – простригати, -ся, простригти, -ся, вистригати, -ся, вистригти, -ся, (*о мн.*) попро[пови]стригати, -ся. **Простриженный** – прострижений, вистрижений.

Прострогать – простругати, (*выстрогать*) вістругати.

Простроить, -ся, см. Простраивать.

Простряпать – 1) готувати (*напр.* обід), куховарити (якийсь час), прокуховарити, пропоратися (коло печі). [Цілісінький ранок готував обід или пропорався з обідом]; 2) **-пать дело** – програти (програти) справу.

Простуда – 1) (*действие*), см. **Простужание**; 2) застуда, остуда, простуда, захолода. [Від великої стужі трапляється застуда (Корол.). Щоб часом не добула остуди (Кониськ.). Сушить ягоди на гризів і на захолоду (М. Вовч.)].

Простудный – застудний, остудний, простудний.

Простужание – 1) см. **Остужание**; 2) застуджування, простуджування.

Простужать, -ся, простудить, -ся – 1) *что, см. Остужать, -ся*; 2) (*кого, что*) – застуджувати (кого, що), -ся, застудити, -ся, простуджувати, -ся, простудити, -ся, захолоджувати, -ся, захолодити, -ся, (*зан.*) ознобити, -ся, (*о мн.*) поза[попро]студжувати, -ся, позахолоджувати, -ся. [Застудив себе та й помер (Звин.). Застудила дитину. Застудився та й занедужав (Стор.). Коли-б не простудитись (Куліш). Ніжки ознобила (Голов.). Позастуджуються діти (Тесл.)].

Простуженный – застуджений, простуджений, захолоджений.

Проступание – 1) продавлювання (стопою); 2) проступання, виступання.

Проступать, проступить – 1) (*продавить ступнёю*) продавлювати, продавити стопою (*о мн.*) попродавлювати що; 2) (*пройти насквозь*) проступати, проступити крізь що, з чого, проходити, пройти (наверх) крізь що, (*выступать*) виступати, виступити, (*о мн.*) попроступати, попроходити, повиступати. [Піт виступив на чолі. Крізь побіл проступали якісь багрові плями (Ор. Лев.). Одна тільки тенденція з того хаосу проступала (Єфр.)].

Проступаться, проступиться – 1) (*провалиться ногою*) провалюватися, провалитися, увалюватися, увалитися; 2) (*оступиться*), см. **Оступаться**; 3) (*провиняться*) проступати, -ся, проступити, -ся, провинити, -ся, провинуватити, -ся чим; *срв. Провиняться*. [Мабуть я грішник, або мій батько, або мати чим проступили (Г. Барв.). Може твій панотець вчинив щось недобре? Може проступився? (Неч.-Лев.)].

Проступок – провина (ум. провинка, провинонька), провинність (-ности), (*реже*) переступ (-пу), переступок (-пку), проступок, (*стар.*) виступок (Куліш), (*поступок*) вчинок (-нку). [За всякі мужичі провини були зараз кара (Грінч.). Ти сама признала свою провину (Л. Укр.). От вам моя провинність (Куліш)].

Простучать – простукати, (*усиленно*) простукотіти (-кочу́, -ти́ш), простугоніти (-ню́, -ні́ш), (*чем-л. тяжёлым*) прогупати, (*ногами*) протупотіти (-чу́, -ти́ш), (*прогрохотать*) протарахкотіти, протурготіти, прогрюкати. [Простукали каблуками повдвож столів (Коцюб.). Простугонить шляхом віз. Хтось возом протарахкотів проз хату (Грінч.)];

(*известн. время*) просту́кати, вістукати (якийсь час), [Цілу ніч вістукав коло дверей]; (*в колотушку*) прокалатати.

Просту́ча́ться – просту́кати (куди́, якийсь час). [Просту́кав усю́ ніч].

Просту́ха – простачка, просту́ха.

Просту́шка – просту́шка; *см.* **Просту́ха**. [Знайшо́в собі просту́шку та й ліжеш їй ру́ки (Мирн.)].

Просты́вание – прости́гання, проча́хання.

Просты́ва́ть, просты́ть *и* **просты́нуть** – прости́гати, про[за]сти́г(ну)ти, проча́хати, проча́х(ну)ти, (*прохолонуть*) холо́нути, прохоло́(ну)ти, (*о мн.*) попростя́гати, попроча́хати, похоло́нути, (*совсем*) вісти́г(ну)ти, віча́х(ну)ти, (*обо́ всём*) повисти́гати, повича́хати; *срв.*

Осты́вать. [Му́сіла гріти, – все прохоло́ло (Коцюб.). Страва вже прости́гла (Л. Укр.).

Проча́хла страва (Куліш). Зроблю, по́ки ще не проча́хла думка (Куліш)]. *И след прости́л* – і сліду́ нема́; і місце холо́дне (Рудан.); і слід за́пав (М. Вовч.); як лиз злиза́в. *И след их прости́нет* – вони́ й сліди́ позабирають (Франко). **Просты́вший, Прости́лый** – прости́лий, проча́хлий, прохоло́нутий, прохоло́лий.

Прости́нный – простирадло́вий. **-нное полотно́** – полотно́ на простира́(д)ла.

Прости́ня – простира́(д)ло, прости́рало, прости́рядно, (*из грубого полотна́*) рядно́, ря́дніна. [На великому подвійному ліжку, на білих ря́дних лежить моє кришеня́тко, уже посині́ле (Коцюб.)].

Прости́нька – ря́днінка, ря́де́нце. [Спа́ла вона́ на м'яко́му ліжку, за́сланому тонéнькою ря́днінкою (Грінч.)].

Прость – прости́ць (-теця́). [Вéрне і соб (*налево*), і цабе́ (*направо*), а прости́ць і минé (Полт.)].

Простью́, впрость (*пря́миком*) – прости́ком, навпрости́ць; *срв.* **Пря́миком**.

Простя́к, *см.* **Простак**.

Просуда́чить – 1) *кого* (*обнести, обесславить сплетнями*) – пусти́ти погові́р, наплеска́ти на ко́го, наплести́ язико́м на ко́го, оклепа́ти, обплеска́ти ко́го; 2) (*известное время*) плести́ язико́м, плеска́ти, просуда́чити якийсь час.

Просуди́ть, -ся, *см.* **Просу́живать**.

Просу́етиться – промету́шитися.

Просу́живать, просуди́ть – 1) (*известное время*) суди́ти (якийсь час), просуди́ти; (*о чём*) міркува́ти, проміркува́ти про що; 2) пропозива́ти що. **-диться** – 1) (*известное время*) протяга́тися по судах, пропозива́тися якийсь час; 2) пропозива́тися, зруйнува́тися позовами, витрати́тися на позо́в (на позо́(о)ви).

Просу́мер(еч)ничать – пересиді́ти, перебу́ти при́смерки.

Просуну́ть, -ся, *см.* **Просовыва́ть**.

Просутя́жить, просутя́жничать – 1) пропозива́тися, протяга́тися по судах (якийсь час); 2) что – пропозивати́ що. **-ться** – пропозива́тися; *см.* **Просуди́ться 2** (*под Просу́живать*).

Просу́чива́ть, просу́чить – сукати́, просука́ти. [Просука́в ці́лий ве́чір].

Просу́шива́ние – просу́шування, пересу́шування.

Просу́шива́ть, -ся, просу́шить -ся – просу́шувати, -ся, просу́шити, -ся, пересу́шувати, -ся, пересу́шити, -ся, (*о мн.*) попросу́шувати, -ся, попересу́шувати, -ся. [Повиймаю оде́жу з скрині́ та попересу́шую]. **Просу́шенный** – просу́шений, пересу́шений, (*о мн.*) попросу́шувани́.

Просу́шка, *см.* **Просу́шива́ние**.

Просу́ществова́ть – проіснува́ти, проживо́тїти, (*продержатся*) проде́ржатися, протрима́тися, (*сохраниться*) доде́ржатися. [В інших краї́нах кріпа́цтво доде́ржалось аж до **XIX в.** (Доман.)].

Просфі́рня, *см.* **Просві́рня**.

Просфора́, Просфорный́, *см.* **Просви́ра, Просві́рный**.

Прочёт – 1) перерахування, перелічення; 2) (*ошибка*) прорахування, помилка в рахубі.

Прочитывание – 1) перераховування, перелічування; 2) прораховування.

Прочитывать, просчитать – 1) (*пересчитать*) перераховувати, перерахувати, перелічувати, перелічити, (*о мн.*) поперераховувати, поперелічувати; (*известн. время*) рахувати, прорахувати, лічити, пролічити (якийсь час); (*считать до известного числа*) рахувати, порахувати, лічити, полічити. [Перерахуй (перелічи) гроші. Порахуй до ста]; 2) (*ошибиться в счёте*) прораховувати, прорахувати, пролічити, помилятися, помилітися в рахубі; см. **Обсчитываться**. [Прорахував десь цілого карбованця]. **Просчитанный** – перерахований, перелічений; прорахований. **-ться** – 1) перераховуватися, перелічуватися, бути перерахованим, переліченим; 2) (*обсчитаться, ошибиться в счёте*) см.

Обсчитываться; (*потерять*) прогадувати, прогадати що. [Прогадав два карбованці. Робітники побачили, що вони прогадали (Касян.)].

Просып – 1) см. **II. Просыпание**; 2) просип (-пу). [Спить без просипу. Без просипу п'є (Руд.). П'є і п'є, нема йому просипу (Ном.)].

I. Просыпание – розсипання, висипання.

II. Просыпание – про[пере]сипляння, просипання чого; (*пробуждение*) прокидання, просип[н]ання.

I. Просыпать, -ся, просыпаться, -ся – розсипати, -ся, розсипати, -ся, висипати, -ся, висипати. -ся, (*о мн.*) пороз[пови]сипати, -ся; см. **Рассыпать, -ся. Просыпанный** – роз[ви]сипаний.

II. Просыпать, проспаться – (*известное время*) просипляти *и* просипати, проспати (проспатися), пересипляти *и* пересипати, переспати (переспатися), висипляти *и* висипати, виспати. [Проспав до полудня. Хочу переспати безодню часу (Куліш). Переспати ніч (Кониськ.). Усю ніч виспав, не прокидаючись. Не проспався ще одної цілої минути (Стеф.)]; (*пропустить уснуть*) просипляти *и* просипати, проспати, засипляти *и* засипати, заспати, (*о мн.*) попросипа[пля]ти що. [Чигирине, Чигирине, мій друже єдиний! проспав еси степи, ліси і всю Україну (Шевч.). Досвітків не засипляли (Біл.-Нос.). Хто зорю засипляє? (Чуб.)]. **-паться** – проспати (заспати) вечерю. **Проспанный** – проспаний, переспаний, виспаний.

Просыпаться, проспаться – присиплятися *и* просипатися, проспатися, переспатися. [П'яний проспиться, а дурний ніколи (Приказка)].

Просыпаться, проснуться – прокидатися, прокинутися (*реже* кідатися, кінутися (від сну)), просипатися *и* просинатися, проснутися, проспатися, (*пробудиться*) пробуджуватися, пробудитися, будитися, збуджуватися, збудитися, обуджатися, о[у]будитися, (*очнуться от сна*) прочинати, -ся, прочнути, -ся, пробуркуватися; пробуркатися, прохопитися, продрухатися; вставати, встати, (*о многих*) попрокидатися, попросип[н]атися, попробуджуватися, позбуджуватися, побудитися, попробуркуватися. [Прокинулася несподівано серед ночі (Грінч.). Прокинувся з важкою головою (Коцюб.). Кинувся од свого голосу (Васильч.). Страшно буде малим, як проснуться (Л. Укр.). Од сна проспався (А. Д.). Земля будилася (Коцюб.). Пробудившись, не міг пригадати, що снилося (М. Вовч.). В мене збудилася своя туга (Васильч.). Спала та збудилась (Рудан.). Всі на кутку побудилися. Тату! тату! прочніться (Яворн.). Потім слух його прочнувся (Франко). Візантія пробуркалась, витріщає очі (Шевч.). Надія встала, до життя устало могутнє поривання (Грінч.)].

Просыхать, просохнуть – просихати, просохнути *и* просохнути, (*о земле, красках, белье ещё*) протряхати, протрях(ну)ти, стрях(ну)ти, (*о грязи ещё*) процахати, процахнути, (*о болоте*) дрягнути, продрягнути, (*зап.*) надрягнути, (*о мн.*) попросихати, попротряхати, постряхати. [Свити́на твоя просохне (Г. Барв.). Просохли очі у вдові (Шевч.). Свіжі фарби швидко протряхли. Рядно вже протряхло. Трохи стряхло після дощу]. *Когда -нет (дорога)* – коли протряхне, на просусі. [На просусі приїду перед Великоднем (Харк. п.)]. **Просохший** – просохлий, протряхлий, процахлий.

Просьба – 1) прохання (ум. проханнячко), просьба (ум. просьбонька). **-ба** *о помощи* –

прохання за допомогу (за підмогу), прохання, щоб зара[я]тувати. *Обрацаться, обратиться к кому с -бою* – вдаватися, вдатися до кого з проханням. *Як вам с -бою, у мене к вам -ба* – маю до вас прохання, що я вас проситиму. *По -бе кого-л, чьей-л.* – на прохання кого, чиє, з просьби кого, чиєї. [На моє прохання він написав листа. Як не даси з просьби, даси з принуки (Номис). Ні просьбою, ні грізьбою не скрутив громади (Кониськ.); 2) (*письменная, жалоба, иск*) прохання, просьба, супліка. [Архирей один заморський такий звичай мав: як без грошей була просьба, то і не приймав (Рудан.)]. *Подать -бу кому* – подати прохання, просьбу, супліку до кого. [подаваймо супліку до архирея, щоб прислав нам попа (Свидн.)].

Просякание – просякання.

Просякать, просякнуть – просякати, просякнути.

Просяклый – просяклий.

Просякнуть, см. **Просякать**.

Просянище – просище, пріснище.

Просяной – просяній. *-ное зерно (отдельное)* – просіна. *-ная солома* – просянка, просяниця, просяна солома.

Просящий – 1) той, що прохає, що просить; (*подающий*) просящий; (*просительный*) благальний. [Уроди Боже, на трудящого, на просящого, на крадящого і на всякую долю (Грінч. I.)]; 2) см. **Истец**.

Протазан – протазан, рогатина. См. **Алебарда, Бердыш**.

Протавать, протаять – 1) (*местами*) протавати, протанути *и* протаяти. [То там, то тут протає (Звяг). Сніг прота(ну)в до самої землі]; 2) (*известное время*) протаяти *и* протанути. *Весь декабрь -таяло* – увесь грудень протало; 3) протопляти *и* протоплювати, протопити (продушину в льоду). **Протаянный** – протоплений (в льоду).

Протаить, -ся – протаїти, -ся.

Проталина, -талинка – протавка, тал (-лу), таловіна, таловік (-ка), лісіна, (*полянья*) теплічина. [Уже є протавки на полі (Звяг). Лісіна чорної землі на добрій санный дорозі (Основа 1862). Теплічина на льоду (Липовеч.)].

Проталкивание – 1) пропихання, проштовхування; 2) товчіння, протівкування.

I. Проталкивать, протолкать и протолкнуть – пропихати, пропхати, пропхнути, проштовхувати, проштовхати, проштовхнути, (*многое*) попропихати, попроштовхувати що. *-вать взащей*, см. **Выталкивать**. **Проталкиваемый** – пропиханий, проштовхуваний.

Протолканный и Протолкнутый – пропханий, пропхнутий, проштовханий, проштовхнутий. *-ться* – 1) *страд.* пропихатися, бути пропханим (пропхнутим), проштовхуватися, бути проштовхнутим; 2) *возвр.* пропихатися, пропхатися, пропхнутися, перепхатися, проштовхуватися, проштовхатися, проштовхнутися, (*сквозь толпу*) протівплюватися *и* протівплятися, товпитися, протівпитися, протискатися, протискатися, протис(ну)тися. [Стала між народом пропихатися (Квітка). Пропхалась крізь натовп (Коцюб.). Давили один одного, проштовхуючись до вікон (Стор.). Помалу протівплюючись, доступились вони в середину (Грінч.). Народу – народу! І протівпитися не можна! (Квітка). Товплюсь. Поки-ж дотовпивсь, – усю воду розхапали жмєнями (Тесл.)]. **Проталкиваясь** – протівпом. [Протівпом вибігла в кімнату (Неч.-Лев.)]; 3) (*известное время*) промотатися, протинятися, прошалатися, провештатися.

II. Проталкивать, протолочь – товкти, протівкувати, протовкти. **Протолченный** – протівчений.

Протанцовать – 1) протанцювати, перетанцювати, перейти (вівести) танець. [Протанцював разів кілька (Рудан.). Перетанцював з нею (Звин.). Він танець чи два перейде (Уман.)]. *-вать гопак* – протанцювати гопак, прогопцювати; 2) (*известное время*) протанцювати, витанцювати. [Цілу ніч протанцювали]. **Протанцованный** – протанцюваний,

перетанцьований.

Протапливание – протоплювання, пропалювання, прокурювання.

Протапливать, протопить – протоплювати, протопити, топити, витопити, палити, пропалювати, пропалити, (*немного*) прокурювати, прокурити. [Нема́ дров а ні поліна, нічим хати протопити (Чуб.). Як є чим пропалити – в зимі, то менше їсти хочеться (Стефаник). Внесла соломи трохи, аби в хаті прокурити (П. Мирн.)]. **Протопленный** – протоплений, пропалений, прокурений. **-ться** – протоплюватися, топитися, бути протопленим, витопленим, пропалюватися, бути пропаленим, прокурюватися, бути прокуреним.

Протаптывание – протоптування, утоптування, протупування, витупування.

Протаптывать, протоптать – 1) (*тропу*) протоптувати, протоптати, утоптувати, утоптати, протупувати, протупати; витупувати, витупати, проходити (стежку). [Протоптать доро́гу (Гр.). Утоптала стежечку через яр (Шевч.). Ой хто-ж цюю стежечку витупав, до тебе ходячи? (Гр.). Протоптав чоботи]; 2) (*ногами известное время*) протупати, витупати.

Протоптанный – протоптаний, утоптаний, протупаний, витупаний, проходжений.

Протаптываться, протоптаться – 1) протоптуватися, протоптатися, бути протоптаним, протупуватися, бути протупаним, витупуватися, бути витупаним; 2) (*целый день*) протоптатися, протупчатися, витупати, витупкати, виту[о]пцювати (ногами) (цілий день).

Протарабарить – пробазікати, лробалакати, пропатякати (який час).

Протаривать, проторять, проторить – торувати, проторувати, уторювати, уторувати, протирати, протерти, пробивати, пробити (шлях, доро́гу), (*протаптывать*) протоптувати, протоптати, утоптувати, утоптати (стежку). [Праця єдина нам шлях уторує (Грінч.). Перед домом був широкий двір, такий широкий, що вози ледві встигли протерти кругом його вузьку доро́гу (Н.-Лев.)]. **Проторённый** – преторюваний, уторюваний, протертый, пробитий, протоптаний, утоптаний. **-ный путь, дорога** – уторюваний, протертый, утертый (у)битий шлях, доро́га. [А вже-ж тая та й до рая протерта доро́га (Вірша). Ви їдете не по вбитій дорозі зеленого степу, а якимсь невідомим краєм краси (П. Мирний). Повозка покотилася не битим шляхом, а травюю (П. Мирний)]. **-ная тропа** – протоптана стежка, (*переносно*) уторювана, утерта, утоптана стежка. **По -ному пути** (*переносно*) – уторюваним, утертим шляхом, по готовому сліду.

Протаскать (*известное время*) – 1) протаскати, протягати що (який час). [Цілий день протаскав дрóва (Ум.)]; 2) (*проносит одежду*) протягати (одєжу); 3) (*проводит кого*) протягати, проволочити кого. [Два роки його по судах протягали]. **Протасканный** – протасканий, протяганий, проволочений.

Протаскаться – 1) протаскатися, протягатися, бути протасканим, протяганим; 2) прошвєнда[я]ти, провєштатися, проволочитися, прошалатися, проваласатися. [Копійчини не приніс, а літ чотирнадцять проваласався (Г. Барв.)].

Протаскивание – протягання, проволікання.

Протаскивать, протащить – протягати, протягти, проволікати, проволікти, проволочити, (*что-л. громоздкое, вульг.*) проперти, протарабарити, протарганити що крізь що, що повз що, куди. **Проташенный** – протягнений *и* протягнутий, проволочений.

Протаскиваться, проташиться – 1) протягатися, бути протягненим (протягнутим), проволікатися, бути проволоченим; 2) *см.* **Проташиться**.

Протасовать – 1) перетасувати, перетахлювати, перемішати, помішати, перемастити (карти); 2) (*известное время*) протасувати, протахлювати (який час). **Протасованный** – перетасований, перетахлюваний, перемішаний, помішаний. **-ться** – перетасуватися, бути перетасованим, перетахлюватися, бути перетахлюваним, перемішатися, бути перемішаним, помішаним.

Протачивание – 1) прошивання; 2) проточування.

I. Протачивать, протачать – 1) прошивати, прошити, (*во мн.*) попрошивати що; 2)

(*известное время*) прошіти (який час). -**тсья** – прошива́тися, проші́тися, бу́ти проші́тим.

II. Прота́чивать, проточи́ть – 1) (*продырить*) проточува́ти, проточи́ти, (*во множ.*)

попроточува́ти що; (*промыть*) промива́ти, проми́ти, прорива́ти, прорити́ що, (*во мног. местах*) попромива́ти, попрорива́ти що. *Моль -чила всю одежду* – міль попроточувала всю одя́жу. *Вода -чила овраг* – вода прорила яр; 2) (*известное время*) прогостри́ти, (*на токарном станке*) проточи́ти. [Прогострив цілий ранок сокиру]. **Прото́ченный** – проточений; проми́тий, проритий.

Протачива́ться, проточи́ться – 1) (*насекомыми*) проточува́тися, бу́ти проточени́м; (*водой*) промива́тися, бу́ти проми́тим, прорива́тися, бу́ти прорити́м.

Протащи́ть, см. Протаскива́ть.

Протасчи́ться – 1) *см. Протаскива́ться*; 2) проволокти́ся; проплести́ся, пробри́[е]сти́, (*вульг.*) проплуганитися, пррсурганитися.

Протая́ть, см. Протаива́ть.

Протве́рживать, протверди́ть – протве́рджувати, протверди́ти, витве́рджувати, ви́твердити.

Протверже́нный – протве́рджений, ви́тверджений. -**тсья** – протве́рджуватися, бу́ти протве́рджени́м, витве́рджуватися, бу́ти витверде́ним.

Протеже́ – протеже́, пікловане́ць (-нця).

Протежи́рование – протегува́ння.

Протежи́ровать – протегува́ти.

Проте́жь, см. Прото́ржь.

Протекание – 1) протіка́ння (ріки́, по́суду, стéлі *и пр.*); 2) (*времени*) сплива́ння, збіга́ння.

Протекать, протечь – 1) текти́, протіка́ти, протекти́, пли́вти, пліну́ти; *срв. Течь*. [Дніпро́ течє з півночі на південь. По долинах ріки протікають (Чуб.). В Перемишлі, де Сян пливє зелений (Франко)]; 2) (*просачиваться*) текти́, протіка́ти, протекти́, бі́гти, прослізува́ти, сли́зити, сочитися́, просочитися́. [Прослизує вода крізь вікно (Конгр.). Вода з корита со́читься (Чигир.)]; 3) (*пропускать жидкость*) текти́, протіка́ти, протекти́, бі́гти, сли́зити. [Човен протікає (тече). Треба перекрива́ти клуню, бо вже і в невеликий дощ протікає. Відро щорко́м біжить (Звин.). Сли́зять трохи бочоно́к (Харк.)]. *Бумага -кает* – папір протікає; 4) (*проходит, проносится*) пли́вти, пропли́вати, пропли́вти; (*о времени*) пли́вти, спли́вати, спли́вти, упли́вати, упли́вти, пліну́ти, спліну́ти, бі́гти, збіга́ти, збі́гти, то́читися, текти́, пере́ходити, пере́йти, сходи́ти, зійти́, ми́нати, -ся, мину́ти, -ся. [Пліну́ть часи́ за часа́ми, як хвилі на морі (Дн. Чайка). Роки спливають. Упли́вло півтора́ року (Г. Барв.). Шкода шкільних стін, де збігло стільки ро́ків (Васильч.). Життя́ то́чилось своєю́ чергою (Коцюб.). Ті щасли́ві хвили́ни життя́, що пере́йшли́ тут (Коцюб.)]. *Время -кает* – час пліне (пливє), течє, сходи́ть, ми́нає. *Время быстро -кло* – час ху́тко зійшо́в, збіг, сплив; *срв. Проходи́ть 10.*

Протектор – протектор, охоро́нник, опіку́н (-на́).

Протекторат – протекторат (-ту).

Протекционі́зм – протекціо́нізм (-му).

Протекционі́ст – протекціо́ніст (-та).

Протекціо́нный – протекці́йний.

Проте́кция – протекці́я; зару́ка, підпо́ра, допо́мога, охоро́на. *Иметь -цию* – ма́ти протекці́ю, ма́ти ру́ку.

Проте́кший (*о времени*) – мину́лий.

Проторе́бливание – 1) просмикува́ння (крізь що-н.): 2) (*пеньки, шерсти и т. п.*) розсмикува́ння, проску́бува́ння; 3) *см. Пропалывание*.

Протере́бливать, -ся, протере́бить, -ся – 1) (*сквозь что-н.*) просмикува́ти, -ся, просми́кати, -ся; 2) (*о пеньке, шерсти и т. п.*) розсмикува́ти, -ся, розсми́кати, -ся, ску́бти, -ся, проску́бти, -ся; 3) *см. Пропалывать, -ся*; 4) -**біть** *известное время* (*пеньку, шерсть*) проску́бти, просми́кати (коно́плі, вовну). **Протере́бленный** – просмика́ний; розсмика́ний,

проску́блений.

Протереть, -ся, см. Протирать, -ся.

Протерпеть – 1) перетерпіти, стерпіти, вітерпіти, (до *конца*) дотерпіти. **-петь бедствия** – набратися біди (лиха, горя). [Тоді набрались всі сто лих (Котл.). Хоч горя набрався, зате-ж у роботу вбрався (Тобіл.)]; 2) (*известное время*) протерпіти, вітерпіти.

Протесать, см. Протёсывать.

Протесаться – 1) *см. Протёсываться*; 2) протиснутися, продёртися, прошітися, пролізти.

Протеснять, -ся, протеснить, -ся – протискати, -ся, протиснути, -ся *и* протискати, -ся, пропихати, -ся, пропхати, -ся, протовплювати, -ся, протовпити, -ся; *срв. Проталкиваться 2*. [Вона ледве протиснулася крізь на́товп (Коцюб.). Протиснувся наперед, роздивівся всюди (Рудан.)].

Протест – протест, протеста́ція. [Народний протест проти здірства панів (Франко)]. *Без -ста* – без протесту, безсуперечно. *Заявить -тест против чего, юрид.* – піднести протест, подати протеста́цію проти чо́го. [Він подав до суду протеста́цію (Ор. Лев.)].

Протестант, -антка – 1) протестант, -антка. [Протестанти належать до евангелістської церкви]; 2) протестант, -антка, заперечник, заперечница. [Образ протестанта проти гнилизни (Єфр.). Замолоду продражнили його протестантом (Кониськ.)].

Протестантизм – протестантство, протестантизм (-зму).

Протестантский – протестантський.

Протестование, -та́ция – протестування, протеста́ція. [Протестування вќселя].

Протестовать – протестувати проти чо́го, заперечувати що.

Протестованный – протестований.

Протестующий – що протестує проти чо́го.

Протёсывание – тесання, протісування, витісування.

Протёсывать, протесать – 1) тесати, протісувати, протесати, витісувати, витесати що; 2) (*известное время*) протесати (півний час). **Протёсанный** – протесаний, витесаний.

Протёсываться, протесаться – 1) протісуватися, протесатися, бути протесаним, витісуватися, витесатися, бути витесаним; 2) *см. Протесаться 2*.

Протечь, см. Протекать.

Против, Противу, нар. – навпроти́, навпроти́, насупроти́. [Сказав пан, що приїде, щоб виїхали навпроти́ (Козелец.). Безглуздо хочуть вас до шлюбу потягти, а ви не кажете ні слова навпроти́ (Самійл.). Та не йдіть бо навпроти́ (Київ.). А легенький насупроти́ вітер несе́ з холодком пахощі степової рослини (Мирн.)].

Против, предл. с род. над. – 1) проти́, навпроти́, напроти́(в), супроти́(в), насупроти́(в), (*визави*) просто́, напро́сто ко́го, чо́го. [Хлопці стояли один проти́ одного (Н.-Лев.). Я сів на бульварі напроти́ будинку (Коцюб.). Супротив двора́ та твоя кума́ (Чуб.). Ха́та його́ стоїть просто́ церкви (Борз.). Просто́ Зінька́ сидів зовсім білий дід (Грінч.). Напро́сто Лаго́вського містився за столі́м грецький ко́нсул (Крим.)]. *Я живу -тив* – я живу́ просто́ церкви. *Поставить что -тив огня* – поставити що попри огонь, просто́ огню. **-тив неба на земле** – просто́ (проти́) неба на землі; 2) проти́, супроти́(в) ко́го, чо́го; (*вопреки*) всупереч ко́му, чо́му; на ко́го, на що. [Проти́ насильства боронюся я (Грінч.). Супротив його́ ніхто́ не встоїть (ЗОЮР. І.). І досада уперше ворухну́лася в мене́ в серці́ супроти́ нього́ (Л. Укр.). Добре нам відомо, як тобі Бог помагає на всякого́ ворога́ (Куліш)]. **-тив воли, желания** – проти́ волі, мимо́ волі, проти́ бажання́, всупереч бажанню́, нехотячи, наперекі́р, через си́лу. *Делать против ч.-л. желания* – іти́ на супереки́ а ким. **-тив убеждения, совести, чести** – проти́ переконання́, совісті (сумління́), чести́, всупереч переконанню́, совісті (сумлінню́), чести́. **-тив течения** – проти́ води́, устріть́ води́. [Чи легше тягти́ проти́ води́, чи за водою́ (Гр. І.)]. **-тив солнца** – навпаки́ сонця́. [Вулицями обходила́ навпаки́ сонця́ (Квітка)]. **Ошибка -тив языка, грамматики** – помилка проти́ (супроти́) мови́, проти́ (супроти́) граматики́. *Я -тив*

цього – я проти цього, я протівний цьому. *Это -тив закона* – це проти закону, це протівно законові. *Лекарство, средство -тив лихорадки, насморка* – ліки проти пропасниці, проти нежитю *и* на пропасницю, на нежить. *Помощь -тив кого* – поміч проти кого *и* на кого. [Запобігав їх помочи на Шведі (Куліш)]. *Выступить, идти -тив неприятеля, войной -тив кого* – вирушити, іти проти ворога *и* на ворога, війною на кого. *Болезнь ваша -тив его болезни ничего не значит* – хвороба ваша проти (супроти) його хвороби нічого не варта.

I. Протівень – бляха, лист, деко, сунія, панівка. [Печеню вкладають на бляху. Посадила на діці паляницю (Бердич. п.)].

II. Протівень – 1) пара, рівня; 2) *см. Протівник*; 3) *геогр.* – антипод (-ду); 4) спісок (-ску), копія; портрет; 5) супротівний вітер (-тру); 6) *морск.* – юнгфер (-ра).

Противес, *см. Противовес*.

Противительный – протиставний. **-ный союз, грам.** – протиставний сполучник.

Протівиться – супротівитися, протівитися, спротивлятися *и* спротивлюватися, протівним бути кому, чому, опиратися проти кого, проти чого *и реже* чому, опинатися, огинатися, пручатися, ставати проти чого, сперечатися *и* сперечитися проти кого, проти чого *и* кому, чому, змагатися проти кого, проти чого. [Нам сказано: не супротівся злому (Л. Укр.). Старі таки геть протівляться цьому, бо перш цього не було (Коцюб.). Я вам кажу не спротивлятися лихому (Сванг.). Ви йшли усє проти мене, сперечались зо мною, в усьому мені спротивлювались (Н.-Лев.). Не сперечались Олєгові кияне, за князя його до себе приймали (Куліш). Я волі й розказанню його протівен бути не хочю (Ор. Лев.). Мусіла це саме зробити і галицька шляхта, хоч як опиналася (Доман.). Ти проти мене не опирайся (Звин.). Неможна проти батька огинатися (Левч.)]. *Срв. Воспротівиться*.

Противлєние – супротівлення, протівлення чому, змагання проти чого. [Супротівлення злому (Л. Укр.)].

Противник, -ница – супротівник, -ниця, протівник, -ниця, супротівець (-вця), сперечник, -ниця, (*в споре*) суперечник, -ниця. [Умів вишукати дошкульне місце у супротівника (Єфр.). Видав сили й плани протівників (Франко). Став небезпечним сперечником царєві (Л. Укр.). Влучним слівцєм щастіло йому розбивати суперечників краще, ніж доказами (Крим.)].

Протівно – 1) супротівно, протівно, всупереч чому, суперечно з чим, проти, супроти чого. *Это -но чести, здравому смыслу* – це суперечить честі, здоровому розуму; *срв. Протів*; 2) гідко, огідно, гідосно, брідко, обрідно, брідно, обрідливо, відворотно, осоружно, протівно. [Вельми цікаво, але гідко (Кониськ.) Цур йому, брідко й згадувати (Кониськ.). Брідно тверезому межи п'яними сидіти (Камен.). Осоружно їсти – така брудна сіль (Липов. п.)]. **-но (делать что-н.)** – брідко, гідко, душа не наvertsється, з душі верне (робити що). **-но смотреть** – гідко, огідно, огида дивитися. *Мне стало -но* – мені стало гідко, мені спротивилося. [Як-найголосніше одхаркався тай плюнув на підлогу... всім спротивилося (Крим.)]. *Это мне -но* – це мені гідко, менє це верне (відvertsє), менє верне (відvertsє) від цього.

Противное – супротівне, протилєжне.

Протівность – 1) протівєнство, супротівність; протівність, суперечність (-ности) чому, до чого, з чим. *В -ность чему* – супроти чого, всупереч чому *и* із чим, наперекір чому, до чого; 2) упєртість, суперєкуватість, перекірливість (-ости); 3) гідкість, огідність, брідкість, обрідність (-ости).

Протівный – 1) протівний, супротівний, протилєжний; *см. Противоположный*. [З протівної вулиці доносився парубочий гомін (Мирн.)]. **-ный берег** – протилєжний бєрег. **-ная сторона (реки, дома)** – протівний, протилєжний бік (річки, дому). [Сіни були прохідні і виводили на такий же ганок з протівного боку дому (Ор. Лев.)]. **-ное мнение** – протилєжна, супротівна думка. *В -ном случае* – в протівному разі. **-ная сторона, юрид.** – супротівна, суперечна, відпорна сторона. *В -ную сторону, см. В противоположную*

сторону (**Противоположный**). **-ные средства часто ведут к одной цели** – протилежні (суперечні) засоби часто провадять до однієї мети; 2) (*противодействующий*) протівний, супротівний, суперечний *и* -ній, перешкідний. [Прийдеться тоді нам і все те, що роблено в Московщині для руського єдинства, назвати супротівним народній руській справі (Куліш)]. **-ный ветер, -ная волна** – протівний, супротівний вітер, протівна, супротівна хвиля. [Човен же був уже на середині моря й било його хвилями, бо вітер був супротівний (Єв.). Вітер (су)протівну хвилю зо дна моря знімає, судна козацькі розбиває (Дума)]. **-ный закону поступок** – суперечний законові (*и* із законом) вчинок. **-ный лагерь** – протівний, супротівний, суперечний табор. **-ная сила** – супротівна, перешкідна сила; 3) гидкий, огидний, огидливий гидесний, бридкий, обридний, обридливий, прикрый, оприкривий, відворотний, осоружний, нечвідний, вредний; *срв.* **Отвратительный**. [Я йому гидка, тому й біжить так швидко (Самійл.). Гидесна ти мені стала (Липовеч.). Бридкий, поганий же ти, Дувіде, та ще й дуже (Васильч.). Як зненавиділа, то й дивитись не хоче на нього – якийсь одворотний став він їй (Васильч.). Щось іде – таке нечвідне, що й глянути гидко (Свидн.). Ну, та й уредний же хлопець (Лохв.)]. **-ный вкус, запах** – гидкий, відворотний, прикрый смак, пах. **-ная погода** – бридка, погана погода. **-ный человек, женщина** – огидний, вредний, відворотний чоловік, огидна, вредна, відворотна людина, жінка, огидник, огидниця, огида (*общ. р.*), обридник, обридниця. *Делать, сделать кому-л. что-л.* **-ным** – спротивлювати, спротивити, бридити, збридити *и* набридити, прикрити, сприкрити кому що. [Знав, що тим спротивлю їй ще гірше огидну хату нашу (Л. Укр.). І оте заживання самого цукру так йому набридило цукор, що він потім не міг пити солодкого чаю (Єфр.). Все те вкупі в короткім часі мусіло сприкрити їй спільні снідання, обіди і проходи з панством Темницькими (Франко)]. *Сделаться -ным кому* – спротивитися, збридитися, сприкритися кому, зробитися, стати гидким, відворотним кому. [Коли-б я не спротивилася часом Степанові в такій одежі (Л. Укр.)]. *Он -вен мне* – він мені відворотний, гидкий, огидний, бридкий, осоружний. [Попросту мені той Дембовський – огидний (Крим.). Чи не будуть вони бридкі тобі (Леонт.). Я тричі вже йому казала, що осоружний він мені, що й глянути не можу я на нього (Тобіл.). Вона мені така одворотна (Борз.)].

Противоборец, Противоборник – супротівник.

Противоборница – супротівниця.

Противоборный, Противоборственный – супротівний, супротівницький.

Противоборство, -вованье – змагання, боротьба, борня, бороття з ким, з чим, проти кого, проти чого, опір (-пору), опирання кому, чому *и* проти кого, проти чого.

Противоборствовать – змагатися, боротися з ким, з чим *и* проти кого, проти чого, опиратися, ставати опір кому, чому *и* проти кого, проти чого. *См.* **Противиться**.

Противовес – противага. *В -вес чему* – супроти чого, всупереч чому; *см.* **В протівность**.

Противогнилостный, см. Противугнилостный.

Противодейственный – протидіючий *и* протидіючий, (су)протидійний, протичінний, супротівний, перешкідний.

Противодействие – протидіяння, супротівне діяння, протичінність (-ности); (*сопротивление*) опір (-пору), (*препятствие*) перека, перешкода, завада, заборона. [Фізичне діяння й протидіяння (супротівне діяння). Обережно треба поводитись, щоб не наразитись на непереможний народній опір (Н. Рада). Нема йому впи́ну, нема заборони (П. Мирн.)]. *Оказывать, оказать -ствие* – опір чинити, учинити, опір ставити, поставити, опиратися, опертись проти кого, проти чого *или* кому, чому. *Срв.* **Противодействовать**.

Противодействовать – протидіяти чому, діяти проти чого; опір чинити, ставити кому, чому, опиратися, супротівитися, протівитися кому, чому *и* проти кого, проти чого, змагатися проти чого; перечити, перешкоджати, на перешкоді, на заваді ставати чому. [Була думка, що вони опиратимуться проти москвофільських оргій (Єфр.). Я ні в чім тобі не супротивлюсь

(Куліш). Історичний процес розвитку, проти якого змагались дарма (Єфр.). *Срв.*

Противиться.

Противодействующий – що діє проти чого, супротивний чому.

Противоестественный, *см.* **Противуестественный**.

Противозаконно – протизаконно, (*стар.*) протиправно.

Противозаконность – протизаконність, (*стар.*) протиправність (-ности).

Противозаконный – протизаконний, (*стар.*) протиправний. **-ный поступок** – протизаконний учинок.

Противолежачий – супротивлежний.

Противолихорадочный – протипропасничний.

Противопожарный – протипожежний.

Противопоказание, *мед.* – протизазначення, протипоказання.

Противоположение, *см.* **Противопоставление**.

Противопологать, -положить, *см.* **Противопоставлять, -поставить**.

Противопологаться, -положиться, *см.* **Противопоставляться, -поставиться**.

Противоположенный, *см.* **Противопоставленный (Противопоставлять)**.

Противоположение – 1) *см.* **Противопоставление**; 2) антитеза, протиставлення.

Противоположно – протилежно, супротивлежно, супротивно чому *и* до чого.

Противоположность – 1) (*свойство*) протилежність, супротивлежність, протівність, супротивність, протівенство; (*противоречие*) суперечність (-ности); (*контраст*) супротивок (-вку). [Протилежність інтересів тих, хто дає роботу, і тих, що мусять її брати (Коцюб.). Супротивність у всьому – в убраннях, у виразі обличчів, у поглядах і почуваннях (О. Пчілка). Протівенство громадських інтересів (Єфр.). Частіше робить – людей близькими приятелями протівність їх удачі (Н.-Лев.). Автор наче пишається тим, що поруч ставить як-найдужчі суперечності (Єфр.)]. В -ність – наперекір, всупереч, супротивно кому, чому *и* до кого, до чого, з чим; 2) (*предмет, противоположный по свойствам*) протилежність, супротивлежність. [Його жінка цілком протилежність йому (Грінч.). Сам він довгий та рівний, а жінка – правдива супротивлежність свого чоловіка (Н.-Лев.)].

Противоположный – протилежний, супротивлежний, протівний, супротивний; (*противоречащий чему*) суперечний чому. [Перейшов мовчки до протилежної стіни (Л. Укр.). Стіни супротивлежного будинку (Кониськ.). Два діаметрально супротивлежні типи (Грінч.). Полум'я осявало протівну стіну (Коцюб.). Напросто мене сидів на супротивній лаві якийсь добродій (Крим.). Шевченко мав діаметрально протилежні Кулішевим історичні погляди (Грінч.). Письменники протилежного напрямку]. **Доказывать совершенно -ное** – доводити цілком (су)протилежно, супротивне. **-ные свойства** – супротивні, (су)протилежні властивості. **-ные интересы** – супротивні, супротивлежні, суперечні інтереси. [Суперечні національні інтереси (Грінч.). Усі інтереси маси стали супротивлежними інтересам панів (Кониськ.)]. **-ная сторона, -ный берег** – протилежний, супротивлежний, протівний бік, берег, той бік, берег. **Находящийся на -ной стороне, -ном берегу** – тогобічний, тогобіцький, по той бік, по тім боці. [Тогобіцькі гори (Корол.)]. **В -ную сторону от чего-л.** – у протівний (протилежний, другий) бік від чого, насупротив, навпаки, наопак, наопач чого. [Ти мусяш тікати в протівний бік (Франко). Покотила паляницю навпаки сонця (Квітка)].

Противопоставление – протиставляння, протиставлення, супротивставлення.

[Протиставлення інтимних порухів душі до околишніх обставин (Єфр.)].

Противопоставлять, -поставить – протиставляти, протиставити, протипоставити що чому *и* до чого, ставити, поставити що проти, на(в)проти, супроти чому *и* чого. [Як щось ціле раз-у-раз літопис протиставляє рідний край «поганим» (Єфр.). Особа, яка свідомо поставила своє я напроти зовнішньому світові (Доман.)]. **Противопоставляемый** – протиставляний чому. **Противопоставленный** – протипоставлений чому, поставлений проти, на(в)проти

чому *и* чого.

Противопоставля́ться, -постави́ться – протиставля́тися, бу́ти протиставля́ним, протиставле́ним, бу́ти протипоставле́ним чо́му, поставле́ним на(в)про́ти, су́проти чо́го.

Противоправительственный – протиурядо́вий.

Противореча́щий *чему* – суперечни́й чо́му *и* з чим, проти́вний чо́му. [Деся́тки категорични́х і суперечни́х оди́н оди́ному накази́в (Єфр.). Що́сь зовси́м суперечне́ з усяки́ми поняття́ми лю́дськи́ми про лю́дське житло́ (Франко). Я-ж ї́й сло́ва проти́вного не про́мовив (Г. Барв.)].

Противоречивость – 1) суперечни́сть, (*взаимная несогласованность*) розбіжни́сть (-ности). **-вость показаний, сведений** – суперечни́сть (розбіжни́сть) сви́дченни́в, відомостей; 2) суперечли́вість (-вости); *срв.* **Противоречивый 2.**

Противоречиво – 1) суперечно́; 2) суперечливо́.

Противоречивый – 1) суперечни́й; (*расходящийся*) розбіжни́й. [З усі́х заку́тків украї́нської землі́ йду́ть зві́стки про на́стрій лю́дности, зві́стки невиразні́, ча́сто суперечні́ (Н. Рада). Ста́рavsя примирити́ суперечні́ по́гляди (М. Левиц.). **-вые слухи, сведения** – суперечні́ чу́тки, відомості; 2) (*любящий противоречить*) суперечли́вий.

Противоречие – 1) (*прекословие*) сперечан́ня, пере́ка, пере́ча (-чі), суперéка. [«Не спи», – рі́шучим то́ном, таким, що не терпи́ть сперечань, гука́ на́глядач (Крим.)]; 2) (*разноречие, несогласность*) суперечни́сть, спереч (-речи), (*противоположность*) супроти́вність, проти́вєнство, (*расхождение*) розбіжни́сть (-ности). [Бага́то у його́ оповіда́ннiв заснова́но на суперечно́сті між тим, що є́сть, і тим, що зда́ється (Єфр.). Тра́пилася су́переч фа́ктив (Правда). Ду́мка чудна́ і ста́є в су́переч з пра́вдою (Кониськ.). *Внутреннее -чие, -чие с самим собой* – вну́трішня суперечни́сть, суперечни́сть з сами́м собою́. *Классовые -чия* – класо́ві суперечно́сті. **-чие между религиею и наукой** – проти́вєнство між релі́гією і нау́кою. **-чие интересов пролетариата и буржуазии** – проти́вєнство (суперечни́сть, розбіжни́сть) інте́ресiв пролетаріату́ і буржуазі́ї. *Исполненный, полный -чий, см. Противоречивый. В -чии с чем* – всу́переч чо́му, до чо́го. *В -чии с истинным смыслом статьи* – всу́переч пра́вди́вому змісто́ві артику́лу. *Быть, стоять -чии с чем* – бу́ти, сто́яти в проти́вєнствí до чо́го; *срв.* **Противоречить чему.**

Противоречить – 1) (*прекословить*) суперечити́, пере́чити ко́му, чо́му, сперечати́ся проти́ ко́го, робити́ пере́кір, пере́корювати́, пере́чкувати́ ко́му, чо́му, на́криво, на́сторч говори́ти, ка́зати ко́му. [Як ти сме́єш мені́ пере́чити! Я ца́р – ти пови́нен мене́ слухати́ (Рудч.). Я ні́коли не суперечу́ Опана́сові (Кониськ.). Не́мов-би хтось проти́ його́ сперечавсь (Крим.). Не пере́корюю́ я сло́ву Бру́та (Куліш). І не говори́ на́криво, – вона́ за́раз на ца́бе (Номис)]. *Он любит -чить* – він люби́ть суперечити́, сперечати́ся. *Он ни одним словом не -чит* – він на́криво й сло́ва не мо́вить (не ска́же); 2) (*быть в противоречии, опровергать*) суперечити́, пере́чити, проти́витися чо́му; (*расходиться с чем*) розбіга́тися з чим. [Ви сами́ собі суперечите́ (Грінч.). Це пере́чить худо́жній пра́вді́ (Л. Укр.). Ди́кий ста́н люде́й си́льно проти́виться райсько́му ща́стю в са́ді Еде́мі (Павлик)]. *Его поступки -чат его словам* – його́ вчи́нки суперечать, проти́вля́ться його́ сло́вам. *Его первое показание -чит второму* – його́ пе́рше сви́дчення́ розбіга́ється з дру́гим. **Противореча́щий** – що́ суперечить, що́ пере́чить чо́му, суперечни́й чо́му *и* з чим.

Противостоя́ние – 1) сто́яння на(в)про́ти; *астроном.* – протисто́яння; 3) супроти́влення, проти́влення, о́пір (-по́ру), проти́вєнство.

Противостоя́ть, противоста́ть – 1) протисто́яти, протиста́ти, сто́яти, ста́ти на(в)про́ти; 2) о́пір ставати́, ста́ти проти́ ко́го, проти́ чо́го, опи́ратися, опе́ртися проти́ ко́го, проти́ чо́го *или* чо́му, усто́яти проти́ ко́го, проти́ чо́го. [Не мо́же опе́ртися бажа́нню гляну́ти в ві́кно́ (Коцю́б.). Чи го́ден він опе́ртися слі́пій зло́бі ди́кої ма́си (Коцю́б.)]. *Срв.* **Проти́виться, Сопроти́вля́ться, Проти́воде́йствовать.**

Противостоя́щий – протисті́йний, відпо́рний, відпо́ристий.

Противоя́дный – противотру́тний, противотру́йний.

Противоя́дие – противотрута, противотру́я, противотру́тний, потивотру́йний лік, антидо́т (-ту).

Противувоспа́лительный – проти́запа́льний.

Противугни́лостный – проти́гни́льний, (мед.) антисепти́чний.

Противудержа́вный – проти́державний.

Противуесте́ственный – проти́приро́дний.

Противузакон́ный, см. **Противозакон́ный**.

Противулежа́щий – супроти́лежний, проти́вний; срв. **Противополо́жный**.

Протика́ть (о часах) – процо́кати, процоко́тіти *и* -та́ти, протеле́нькати.

Протира́ние – 1) (*насквозь, сквозь что-н.*) протира́ння; 2) витира́ння, обтира́ння.

Протира́ть, протере́ть – 1) (*насквозь*) протира́ти, протерти, (*только обувь или обувью*) прочо́вгати, (*во множ.*) попротира́ти, попрочо́вгувати. [Проте́р рукав на лікті. Прочо́вгав чо́бота]; 2) (*сквозь что-н.*) протира́ти, протерти. [Гречана́у ка́шу протира́ють крі́зь ре́шетто]; 3) потира́ти, протерти; витира́ти, витерти, обтира́ти, обтерти. **-ре́ть глаза** – протерти́ о́чі. [Прокину́вся, протер о́чі, разі́в кі́лька по́зіхнув (Рудан.)]. **-ре́ть глаза чему-н.** – проми́ти о́чі (о́чиці) чо́му (*напр.* гро́шам), проманта́чити (гро́ші). **Протер́тый** – протерти́й, прочо́вганий; витерти́й, обтерти́й.

Протира́ться, протере́ться – 1) (*насквозь, сквозь что-н.*) протира́тися, протерти́ся, бу́ти протерти́м, прочо́вгатися, бу́ти прочо́вгани́м; 2) см. **Протискива́ться 2**; 3) см. **Втира́ться 2**.

Протискивание – проті́скування, пропи́хання.

Протискива́ть, протиска́ть *и* протисну́ть – проті́скувати *и* -ка́ти, проті́скати, проті́снути, пропи́хати, пропха́ти, пропхну́ти, (*во множ.*) попроти́скувати *и* -ка́ти, попропи́хати що в що, крі́зь що, куди́. [Тісно́та така́, що й кі́єм не протиснеш (Номис)]. **Проті́сканный *и* проті́снутый** – проті́сканий, проті́снений *и* -нути́й, пропханий, пропхну́тий.

Проті́скива́ться, проті́ска́ться *и* проті́снуться – 1) проті́скуватися *и* -ка́тися, бу́ти проті́скани́м, проті́снени́м, пропи́хатися, бу́ти пропхани́м, пропхну́тим; 2) проті́ска́тися, тиска́тися, проті́ска́тися, тисну́тися, проті́снутися, пропи́хатися, пропхатися, пропхну́тися, протов́плюватися, протов́пнітися, просува́тися, просуну́тися, прошипі́тися, (*вульг.*) пропе́ртися; срв. **Проталкива́ться 2, Протесня́ться**. [Тру́дно бу́ло проті́снутися, так бу́ло ба́гато наро́да (Н.-Лев.). Я́рмарок та́кий великолю́дний, що й прошипі́тись не можна (Кролев.). У хата́х уже́ і просуну́тися ні́де (Мирн.). Я́ка тісно́та, а він та́кий пропе́рся, – он бач спере́ду сто́їть (Харк.)]. **-снуться не́льзя за тесно́той** – до́товпу нема́є.

Протка́ть, см. **Протока́ть**.

Проткну́ть, см. **Протыка́ть**.

Протлева́ть, протле́ть – протліва́ти, протлі́ти, (*от сырости*) протряха́ти, протря́хнути.

Прото́диякон – протодіа́кон.

Прото́дияконский – протодіа́конський.

Прото́дияконство – протодіа́конство.

Протоіере́й – прото(і)ере́й.

Протоіере́йский – прото(і)ере́йський.

Протоіере́йство – прото(і)ере́йство.

Прото́к – прото́ка, проті́к, переті́к (-то́ку), *ум.* проті́чок, переті́чок (-чка), (*быстрый *и* глубокий*) турунчу́к, (*небольшой *и* узкий*) е́рик, (*рукав образующий остров*) вітя́жина, за́річок (-чка). [Тече́ річка з переті́чками (Пісня). Ірпі́нь ото́ повився, а це тільки́ його́ за́річок (Київщ.)].

Протока́ть, протка́ть – 1) *что чем* – протика́ти, протка́ти, перетика́ти, перетка́ти, затика́ти, затка́ти, (*во множ.*) попроти́кати, поперетика́ти, позатика́ти що чим. [Я́ тією́ за́полоччо́ рушники́ перетика́ю]; 2) (*известное время*) протка́ти (якийсь час). **-тка́ла я всю́ но́ченьку** –

- цілу ніченьку проткала я. **Протканный** – перетканий, затканий чим. [Полотно переткане (заткане) золотом]. **-ться** – перетикатися, бути перетканим, затикатися, бути затканим чим.
- Протокол** – протокол (-лу). *Внести в -кол* – записати, вписати в протокол, до протоколу. *Составить -кол* – скласти, списати протокола (на кого, на що).
- Протоколист** – протоколіст *и* -коліста (-ти).
- Протокольный** – протокольний.
- Протолкать**, см. **I. Проталкивать**.
- Протолковывать, -толковать** – 1) см. **Растолковывать, Истолковывать**; 2) (*известное время*) пробалакати, проговорити.
- Протолочь**, см. **II. Проталкивать**.
- Протолпиться** – протопітися, пропхатися; *срв.* **Проталкиваться 2, Протискиваться 2**.
- Протомить** – протомити, пронудити, проморити когo чим.
- Протомиться** – протомитися, пронудитися, пронудити світом.
- Протопать (ногами)** – протупати, протупотіти (ногами).
- Протоплазма** – протоплазма.
- Протопить, -ся**, см. **Протопливать, -ся**.
- Протопка** – опалення, ogrіття (хати).
- Протопоп** – протопо[і]п (-попа). *Дочь -па* – протопопівна.
- Протопопица** – протопопица, протопопша.
- Протопопский** – протопо[і]пський.
- Протопопство** – протопо[і]пство.
- Протопресвитер** – протопресви[бі]тер.
- Протоптачь**, см. **Протоптывать**.
- I. Протор** – протоп (-пу), протиск (-ку). **-ру нет** – протопу немає, і не протопишся.
- II. Протор**, см. **Тропа, Тропинка**.
- III. Протор, Протора, Проторь**, *обычно мн. Протори* – протрати, витрати, трати, стра́ти, шкода, збитки (-ків).
- Проторгать, проторгнуть** – проривати, прорвати.
- Проторговывать, проторговать** – 1) проторговувати, проторгувати [Коли-б свого не проторгував (Куліш)]; 2) (*известное время*) проторгувати (який час). [Проторгував аж три роки]. **Проторгованный** – проторгований.
- Проторговываться, проторговаться** – 1) проторговуватися, проторгуватися; 2) (*известное время*) проторгуватися. [Годину проторгувалась, а не купила].
- Проторжь (игла без ушка)** – проторг *и* протір (-торга), продір (-дору).
- Проторина** – протерте на чому-н. місце.
- Проторить**, см. **Протаривать**.
- Проторжка, Проторжье** – стра́та, втра́та в торгу́.
- Проторный** – 1) втратний; 2) *грамм. -ный звук* – протіснений (фрикативний) звук, спірант.
- Проторчать** – простирчати; (*о человеке*) простовбичити.
- Проторять**, см. **Протаривать**.
- Протосковать** – просумувати, прожуритися, просмутувати, пронудити, -ся (який час); *срв.* **Тосковать**.
- Прототип** – прототип, первообраз (-зу), первозір (-зо́ру). [Первообрази Шевченкових Катерин (Куліш)].
- Проточина** – 1) (*водороина, дыра, проеденная мышами, червями*) приточина; (*водороина*) водомий (-мию), водорій (-рию), виполоч (-чи); (*червоточина*) червоточина; 2) см. **Проток**; 3) (*на шерсти у животных*) лисина.
- Проточить**, см. **Протачивать**.
- Проточиться**, см. **Протачиваться**.

- Прото́чний** – теку́чий, бігу́чий, пливучий. **-ная вода** – теку́ча, бігу́ча, пливуча вода, водотече́ча.
- Протра́ва** – 1) *см. Протра́вливание*; 2) протравне́ наді́б'я; 3) *см. Потра́ва*.
- Протра́вка** – 1) *см. Протра́вливание*; 2) *см. Протра́вник*.
- Протра́вливание, протравле́ние** – 1) протра́влювання, витра́влювання, *оконч.* протра́влення, витра́влення; 2) (*ружся протравником*) почи́ання, *оконч.* почи́ення.
- Протра́вливать, протравля́ть, протравить** – 1) (*чем-либо едим*) протравля́ти, протраві́ти, витравля́ти, витраві́ти що чим; 2) (*издерживать на корм скота*) згодовува́ти, згодува́ти, вигодовува́ти, вигодува́ти; 3) (*заправку ружья*) почи́ати, почи́тити (запал, панівку) протра́вником; 4) (*зверя на охоте*); упусти́ти (звіра). **Протра́вленный** – 1) протра́влений, витра́влений; 2) згодований, вигодований; 3) почи́ений; 4) упу́щений.
- Протра́вливаться, протравля́ться, протравиться** – 1) протравля́тися, протраві́тися, бу́ти протра́вленим, витравля́тися, витраві́тися, бу́ти витра́вленим; 2) (*о затравке ружья*) почи́а́тися, бу́ти почи́еним (протра́вником).
- Протравник** – протравник, дріт (голка, шпилька), що їм почи́ається запал (у вогнепа́льній зброї).
- Протравно́й** – протравни́й, потрі́бний для протра́влювання.
- Протрезв́ление** – протвере́жування, витвере́жування, прохмелю́вання, вихмелю́вання, *оконч.* протвере́ження *и* протверезі́ння, витвере́ження *и* витверезі́ння, прохмелення, вихмелення.
- Протрезв́ливать и Протрезвля́ть, протрезви́ть** – протвере́жувати, тверези́ти, протверези́ти, витвере́жувати, витверези́ти, прохмеля́ти *и* -хмелюва́ти, прохмелі́ти, вихмелюва́ти, вихмелі́ти ко́го. [Нужда протверезила його́, прояснила його́ душу (Н.-Лев.). Незабаром прибі́гла полі́ція і тверези́ла голодня́ків (Стеф.)]. **Протрезв́ленный** – протвере́жений, витверезе́жений, прохмелені́й, вихмелені́й.
- Протрезв́ливаться и Протрезвля́ться, протрезви́ться** – протвере́жувати́ся, протверези́тися, прохмеля́тися *и* -хмелювати́ся, прохмелі́тися, витвере́жувати́ся, витверези́тися, вихмелювати́ся, вихмелі́тися. [А да́лі тро́хи проходився, прочу́мався, протверези́вся (Котл.). Піду́ до коршо́мки та й нап'ю́ся, піду́ в вишне́вий сад, прохмелю́ся (Чуб.). Як побачи́в я таке страхи́ття, разом ви́тверези́вся (Звиног.). Ходи́ть п'яни́й, не ви́тверези́вся ще (Грінч. II.). Тоди́ побала́каєм, як ви́хмели́шся, виспи́шся (Лубенц.)].
- Протре́пливать и Протре́пывать, протрепа́ть** (*пеньку или лён*) – виті́пувати, виті́пати (коно́плі або льон). **Протре́панный** – виті́паний. **-ться** – виті́пувати́ся, виті́пати́ся, бу́ти виті́паним.
- Протрещáть** – 1) протри́щати, протри́скоти́ти, прохрусті́ти, прохрупости́ти; (*о сверчке, огоньке*) процві́рчати, просюрча́ти. [Усю́ ніч процві́рчав цвіркун (Гр.)]; 2) (*протараторить*) процоко́тати *и* -тати, проторо́хтіти, протурча́ти. **-щать уши** – протурча́ти, проторо́хтіти вуха́ ко́му. *См. ещё Трещать.*
- Протруби́ть** – 1) протруби́ти, росурми́ти, ві́трубити, ві́сурмити. *Зору -би́ли* – зору́ протруби́ли, просурмили; 2) розго́лосити, роздзвони́ти. *Она -би́ла об этом по всему городу* – вона́ розго́лосила, роздзвони́ла про це по всьому́ мі́сту.
- Протруди́ть** – протруди́ти ко́го. **-ться** – протруди́тися, пропрацюва́ти.
- Протруни́ть** – прокепкюва́ти, проглузува́ти з ко́го (який час); *срв. Труни́ть.*
- Протрясти́** – протрусити, протрясти́ ко́го, що́ (який час). *Лихора́дка -сла меня́ полго́да* – пропа́сниця протрясла́ мене́ півро́ку. *Меня́ на возу́ порядком -сло́* – мене́ на во́зі до́бре таки́ протрусі́ло. **-сти деньги, карман** – ві́трусити, випорожнити́ кешеню́. **Протрясе́нный** – протруше́ний, протрясе́ний.
- Протрясти́ся** – протрусі́тися, протрясти́ся. [Ї́дять до́бре, ві́дно, що́ протрусі́лися (Коніськ.)].
- Протряхи́вание** – протру́шування, витру́шування, стру́шування.

- Протря́хивать, протряха́ть, протряхну́ть** – 1) протру́шувати, протрусіти, витру́шувати, витрусити, стру́шувати, струсити, струснути що; *срв.* **Встря́хивать**; 2) (*мучицы*) просіювати, просіяти, проточувати, проточити (борошєнця). **-ться** – протру́шуватися, бу́ти протру́шеним, витру́шуватися, бу́ти витру́шеним, стру́шуватися, бу́ти стру́шеним.
- Проту́рить** – 1) протурити, витурити, виперти ко́го з відки. [Нехай би витурив його́ в потилицю з хати (Мова). Щоб мій син та мене́ з моєї хати випер (Кониськ.); 2) (*промотать*) прогайнувати.
- Протуха́ть, протухну́ть** – тухнути, протуха́ти, протухну́ти, просме́рджуватися, просмерді́тися, засме́рджуватися, засмерді́тися, (*во множ.*) попротуха́ти, попросме́рджуватися, позасме́рджуватися. **Протухлы́й** – тухлий, протухлий, просме́рджений, засме́рджений.
- Проты́кание** – протикання, простро́млювання, проторка́ння, прошти́ркування *и* проштри́кування, прохро́млювання; *срв.* **Протыка́ть**.
- Протыка́ть, проткну́ть** – протика́ти, проткну́ти, простро́млювати, простромі́ти, проторка́ти, проторкну́ти, прошти́ркувати, прошти́ркнути *и* проштри́кувати, проштри́кнути, прохро́млювати, прохро́мити що чим. [За царя́ Тимка, як була́ земля тонка́ пальцем проткни́ та й води́ напийся (Номис). Ха́пко метну́вся був у самий натовп, а наро́ду – що і кієм не проторкне́ш (М. Вовч.)]. **Проткнуты́й** – проткну́тий *и* проткнений, простро́млений, проторкну́тий *и* проторкнений, прошти́ркну́тий *и* проштри́кну́тий, прохро́млений. **-ться** – протика́тися, проткну́тися, бу́ти проткнутим *и* -ткненим, простро́млюватися, простромі́тися, бу́ти простро́мленим *и т. д.*
- Проты́чка** – 1) *см.* **Проты́кание**; 2) протика́чка, проті́чка, проті́кач, штиль (-ля). [Візьмемо штиля́ та й будемо штилюва́ти зе́млю, – може́ й знайдемо скарб (Липовеч.)].
- Протю́кати, протю́кнути** – процю́кати, процю́кнути що чим.
- Протя́вкати** – 1) продзя́вкати, продзя́вкотіти, продзя́воліти. *Собачонка всю́ ночь -кала – цу́цик цілу́ ніч продзя́вкав*; 2) прока́вкати.
- Протяга́ть** (*имение*) – пропозивати (маєток).
- Протяга́ться** – 1) пропозива́тися, протяга́тися (якийсь час); 2) (*разориться тяжбами*) пропозива́тися.
- Протя́гивание** – 1) простяга́ння, протяга́ння, простира́ння, вистяга́ння; 2) протяга́ння, прони́кання; 3) проволі́кання, проволово́дження; 4) протяга́ння. *См.* **Протя́гивать**.
- Протя́гивать, протяну́ть** – 1) (*простирать*) простяга́ти, простягті́ *и* простягну́ти, протяга́ти, протягті́, простирати́, простерти́ що до чо́го, що куди́, (*вытягивать*) вистяга́ти, вистягті́ що, (*во мн.*) попростяга́ти *и т. д.* [Вербá вже розбу́ркалася і скрізь простяга́ла до со́нця блідо-зелєне́ листячко́ (Грінч.). Він простяѓ руку́ та й поблагослови́в мене́ (М. Вовч.). Як безси́льна дитина́ протягну́в до не́ї ру́ки (Стеф.). Руці́ свої́ простира́єте (Франко, Етн. Зб. V). Кучеря́ві в'язі́ попростяга́ли зелєні́ ла́пи над річко́ю (ЗОЮР. II.)]. **-вать, -ну́ть** ру́ку, ру́ки *к кому́, к чему́* – простяга́ти; простягті́ ру́ку, ру́ки, (*о мног.*) попростяга́ти ру́ки до ко́го, до чо́го, сяга́ти, сягну́ти, посягну́ти ру́кою за чим. [Тай́ посягну́в за ро́жею стрілець́ молодє́нький (Федьк.)]. **-ну́ть** ру́ку *кому́* – простягті́, пода́ти ру́ку *кому́*. *Не -вай ру́ки, не дам* – не простяга́й ру́ки, не дам. **-ну́ть** но́гу, но́ги (*расправитъ, вытянутъ*) – простягті́, вистягті́ но́гу, но́ги, (*о мног.*) попростяга́ти, повистяга́ти но́ги. [Не лежы́ться мені́, но́гу то́ простягну́, то підкорчу́ (Тесл.)]. **-вай** но́жки *по оде́жке* – по своє́му лі́жку простяга́й ні́жку. **-ну́ть** но́ги (*умереть*) – ви́простатися, простягті́ся, дуба́ да́ти, гігну́ти, осві́житися. [Я побі́г, так ще́ жива́ була; а може́ вже́ до́сі й простяглась́ (Кониськ.). Я дам, дак тут і осві́житься́ (Борз.) Гігну́в старий́ (Липовеч.)]. **-вать, -ну́ть** верє́вку *поперє́к улицы́, двора́* – перепина́ти, переп'ясти́ *и* перепну́ти моту́зку уперек ву́лиці, двора́. **-ну́ть** *межу́ к самой́ реке́* – протягті́ *межу́ до само́ї річки*; 2) *что во что, через что, сквозь что* – протяга́ти, протягті́, проми́кати, промкну́ти що в що, крізь що. [Ой протягну́ я волоко́нце крізь віко́нце (Чуб.)]; 3)

(дело, время) продляти, протягти, проволоті, прооловодити (діло, час); (прожить, перебиваясь) перетягти, прокалантаги, перебідувати. [Продляли цілий день (Черк.). Як-небудь ще цей тиждень перетягнемо (Зміїв.)]. *Лишь-бы -нуть время* – аби протягти, загаяти час; аби день до вечора. *Больной до вечера не -нет* – хорий до вечора не дотягне, не витягне, не доживе; 4) (голосом) протягати, протягти. [Так? – якомсь злякано протяг поет (Л. Укр.)]. *Говорить -вая слова* – говорити з протягом, на-розтяг. **Протянутый** – простягнутий и простягнений, протягнутий и -тягнений и т. д.

Протягиваться, протянуться – 1) (*простирается*) простягати́ся, простягті́ся, протягати́ся, протягті́ся, (*вытянутся*) вистягати́ся, вистягті́ся, витягати́ся, витягті́ся. [Простяглась та й лежить (Номис). Довгі тіні простягаються через майдан (Л. Укр.). Долина простяглась сюди й туди (Тесл.). За ним простяглась біла стежка, наче хто простелив од порога білий рушник (Неч.-Лев.). Сотні кривавих рук простяглися (Коцюб.). Та балка витяглась ік Абрамівці (Верхньодніпр.)]; 2) простягті́ся; см. **Протянуть ноги (Протягивать 1)**; 3) (*продлится*) протягті́ся, протривати, (*затянутся*) проволоті́ся, проолоді́ся. [Це діло проолокло́сь до Різдва (Звяг.)]. *Дурная погода -нется до конца месяца* – негода протриває до кінця місяця. *Это дело -нется до Рождества, -нется ещё долго* – ця справа (це діло) протягнеться до Різдва, проолочеться ще довго.

Протяжебничать – пропозиватися.

Протяжение – 1) см. **Протяжка**; 2) протяг (-гу), (*измерение*) вимір (-ру), (*пространство*) простір (-тору), перебіг (-гу). *Твёрдые тела имеют три -ния: длину, ширину и высоту* – тверді тіла мають три виміри: довжиню, шириню й височиню. *На всём -нии этой дороги* – на протязі цілої дороги цієї, на всьому перебігу (просторі) цієї дороги. *На -нии ста вёрст* – на протязі (на перебігу) ста верстов. *На -нии всего рассказа* – на протязі цілого оповідання.

Протяжённость – протяжність (-ности).

Протяжённый – протяжний.

Протяжка – 1) см. **Протягивание**; *оконч.* простягнення, протягнення; вистягнення; промкнення; проолочення, прооловодження; 2); протяг (-гу). *Петь (с) -кой* – співати (з) протягом.

Протяжно – протягом, з протягом, протяжливо, протягло, протяжно, витягом, витяжно, тягуче, спроволока, (з) проолоком, прокволом, прокволисто, повагом, *срв.* **Медленно**. [Надворі хтось гудів протяжливо й сердито (Корол.). Яліни шепчуться протягло й лунко (Корол.). Вимовляв слова з протягом (Н.-Лев.). Оцю пісню у нас протягом співають (Харк.). Він говорив спроволока (Зміїв.). Розпочав «Чумака» голосно та витяжно (Н.-Лев.). Стали по душі дзвонити во всі дзвони, та повагом, та жалібно (ЗОЮР. II)].

Протяжность – протяжливість, протяглість, протяжність (-ости).

Протяжный – протяглий, протяжливий, протяжний, витяжний, тягучий, *срв.* **Длительный, Медленный**. [Протяглий жалібний спів (Коцюб.). Протяжна, тужлива пісня (Стефанік). Пісня жалібна, витяжна, плакуча (Н.-Лев.)].

Протянуть, см. **Протягивать**.

Проудить (*известное время*) – проловіти вудкою (який час).

Проужинать – провечеряти. [Провечеряв три когойки (Харк.). Провечеряли до пізньої ночі].

Проулок – про(в)улок, *ум.* про(в)улочок (-чка), за(в)улок, *ум.* за(в)улочок, (*диал.*) сутки (-ток), суточки (-чок). [Як на те-ж і гімназист попавсь йому на зустріч в глухій проулку (Свидн.). Село воно превелике! Скільки улиць, скільки, заулочків – сказати: без ліку! (М. Вовч.). Іду я ото суточками (Хорольщ.)].

Проулочный – про(в)улковий.

Проумничать – промудрувати.

Проурчать – пробурчати.

Проух, Проушина – (в)ухо, (в)ушко.

Проухаживать – 1) проходити коло ко́го, пропóрати ко́го (який час); (*провозиться с кем*) пропанькатися, пропадькатися коло ко́го; 2) провпада́ти біля ко́го, пролиця́тися, прожениха́тися з ким (який час). *Срв. Ухаживать.*

Проухать (*имение*) – проц(в)індрити (маєток). **Проуханный** – проц(в)індрений.

Проучивать, проучить – 1) *что* – виучувати *и* вивча́ти, вивчити, студіюва́ти, простудіюва́ти що; 2) (*известное время урок или ученика*) провчи́ти (який час) ле́кцію, завда́ння або учня); 3) провча́ти, провчити, пришко́лити, промані́жити, вицві́чити ко́го, да́ти знати́ ко́му (за що). [Провчаєш ти нас, – ну й ми-ж тебе провчимо (Грінч.). Добре його провчили – не забуде до нових віників (Ум.)]. **Проучённый** – проучений, пришколений, проманіжений, вицвічений.

Проучиваться, проучиться – виучуватися *и* вивча́тися, бу́ти вивченим, студіюва́тися, бу́ти простудіюваним; 2) провча́тися, бу́ти проученим, прошко́леним, промані́женим, вицві́ченим; 3) *возвр.* провчи́тися (який час).

Проушина, *см. Проух.*

Профан, -нка – профан, профанка, нетя́ма (*общ. р.*), неві́глас, -ка.

Профана́ция – профана́ція.

Профани́рование – профанува́ння.

Профани́ровать – профанува́ти.

Профанка, *см. Профан.*

Профессиона́л – професіона́л.

Профессиона́лизм – професіона́лізм (-зму).

Профессиона́льность – професіона́льність, професі́йність (-ности).

Профессиона́льный – професіона́льний, професі́йний. [Закон професі́йної че́сти (Наш)].
-ный *союз* – професі́йна спілка.

Профе́ссия – професія. *Игрок по -сии* – грець (грач) з професі́ї, професі́єю.

Профе́ссор – професор. *Женщина -сор* – професорка. *Дочь -сора* – професорівна.

Профе́ссорить, *см. Профе́ссорствовать.*

Профе́ссорский – професорський, професорів (-рова, -рове).

Профе́ссорство – 1) (*должность*) професорство; 2) *см. Профе́ссорствование.*

Профе́ссорствование – професорува́ння.

Профе́ссорствовать – професорува́ти.

Профе́ссорша – професорша, пані професоро́ва.

Профи́ль – профі́ль (-лю). *В -филь* – в профі́ль, профі́лем, збо́ку.

Профи́льтровывать, -тровать – профі́льтровувати, профі́льтрува́ти, проціджувати, проціді́ти, переці́джувати, переці́дити, перепуска́ти, перепустити́ що на що, крі́зь що; (*переносно*) переточува́ти, переточи́ти що **Профи́льтрованный** – профі́льтрований, проціджений, переці́джений, перепущений на що; (*переносно*) переточений.

Профинти́ть – 1) прохитрува́ти (який час); 2) прога́йнува́ти, протри́нькати, проц(в)індрити що.

Профо́рма – профо́рма, формальність. *Это для одной -мы* – це тільки для профо́рми, за-для формальности, це тільки про (людське) о́ко.

Профу́кать – проху́кати *и* проху́хати. [Проху́каєш вікно́, глянеш на двір (Греб.). Дивиться в поле через царину, прохухавши заморозь на склі (Гр.)].

Проха́живание – проходжува́ння, походжа́ння.

Проха́живать, *сов. проходить* – проходжува́ти, проході́ти, *сов. проходити* (яке відда́лення або який час), виходити (який час); *срв. Проходить.* [Хотіла було сваритися на дочку́, що довго проходила (Квітка). І де ти, Чіпко, ходиш? де ти бродиш?.. Ось до якої пори виходив (Мирн.)]. *Он нередко -вает целые дни* – він частенько проходжує цілі дні. *Ежесдневно -ваю вёрст по пять* – що-дня проходжу версто́в по п'ять. *Он целый день -дил по-пустому* – він цілий день проходив, виходив дурно, даремно.

Про́хажива́ться, *сов.* **проходи́ться** *и* **пройти́сь** – прохóджуватися, прохóдитися, пройтися, походжа́ти, проходжа́ти, (*ирон.: бездельничать*) походеньки справляти. [Царівна на той час по саду проходжувалась (Рудч.). Теперечки вечір теплий, проходимось трохи (Стор.). Вона скочила з місця й почала походжа́ти по світлиці (Н.-Лев.). По покоях проходжають пані, панянки й паненята (Васильч.).] *Ты бы -дился, -шёлся немного* – ти-б проходився, пройшовся трохи. *-тись на чей-л. счёт* – водою бризнути на ко́го, сипнути (кинути) наздогад на ко́го. [А як же: щоб на тебе ніхто й водою не бризнув... Без цього не обійдешся (Кролев.). Вона почувала, що Онися знов сипнула наздогад на нестатковитих господарів (Н.-Лев.)].

Прохваля́ться – прохваля́тися, провихваля́тися (який час).

Прохва́стать – прохва́стати, -ся.

Прохва́т – 1) *см.* **Прохва́тывание**; 2) (*прохваченное место*) про́низь (-зи), про́низина.

Прохва́тывание – 1) проколювання, простро́млювання, прохро́млювання, прошти́ркування; 2) пройма́ння, прохо́плювання.

Прохва́тывать, прохва́тыть – 1) проко́лювати, проко́лити, простро́млювати, простромі́ти, прохро́млювати, прохромі́ти, прошти́ркувати, *и* -ка́ти, прошти́ркнути що́ чим; 2) (*пронять холодом*) пройма́ти, про(й)ня́ти, прохоплюва́ти, прохопи́ти. [Примочив мене́ раз дощ та проняв вітер до дрижаків (Куліш)]. *Мороз -вает* – мороз проймає. **Прихва́ченный** – 1) проко́лений, простро́млений, прохро́млений, прошти́ркнений; 2) про(й)ня́тий, прохо́плений. *-ться* – проко́люватися, бу́ти проко́леним, простро́млюватися, бу́ти простро́мленим *и т. д.*

Прохво́рать – прохво́ріти, пронеду́жати, прослабува́ти (який час); *срв.* **Проболеть**.

Прохво́ст – пройдісвіт, шелихвіст, підчихвіст (-хвоста), пройда, прочва́ра, шарло́та, суці́га. [Тако́му шарло́ті і в остро́зі ма́ло міс́та (Новг.-Сів.). Хоч мені тебе́ й жаль, а прочварі́ руки́ не пода́м (Стор.)].

Прохла́да – прохоло́да, холодо́к (-дку), хо́лод, охоло́да. [Вечі́рня прохоло́да почина́ла ві́яти навкруги́ (Грінч.). З трави́ обдає, свіжи́ть пахучи́м холодо́ком (Стор.). І зда́лось, що вже́ біль не так люто́ палив, мов-би́ в збу́рену кров охоло́ди налі́в (Франко). Ві́копають ко́жен собі́ я́мку; приля́же туди́, то тро́хи йо́му і легше́, мо́жна холо́дом трі́шки дихну́ти (Квітка)]. *Веет -дой* – віє прохолодою, холодо́ком.

Прохлади́тельный – холоди́вий, прохоло́дливий, прохолодні́й, остудні́й. *-ные напитки* – холоди́ві на́питки, хо́лодоці́.

Прохла́дно – прохоло́дно, по́холодно, холо́днува́то, хо́лодна́во. [Ха́та, як кві́тнік; чи́сто, я́сно, прохоло́дно (Г. Барв.). Надво́рі ні́ч. По́холодно (Загі́рня)].

Прохла́дность – прохоло́дність, по́холодність, холо́днува́тість, хо́лодна́вість (-ости).

Прохла́дный – прохоло́дний, по́холодний, похоло́днува́тий, холо́днува́тий, хо́лодна́вий. [А з Ліва́н-гори́ дзюрко́че прохоло́дний би́стрень чи́стий (Крим.)].

Прохла́дца. С -цей – прокво́лом.

Прохла́ждать, прохла́дить – прохоло́джа́ти *и* прохоло́джувати, холо́ди́ти, прохоло́ди́ти, охоло́джати *и* охоло́джувати, охоло́дити ко́го, що́; ви́холоджувати, ви́холоди́ти що́; *срв.*

Охла́ждать. [Вхо́дять Анто́ній та Клеопáтра з свої́м по́чтом. Ёвну́хи прохоло́джують її́ вахля́рами (Куліш). Куди́ віє, туди́ й прові́ває, ко́закá мо́лодо́го прохоло́джає (Ант.-Драг.). Я тебе́ прохоло́джу тро́хи (Рудч.). Біжу... ті́ло моє́ горі́ть, палає́, не холо́дить його́ ві́тер зімни́й, що́ дме́ просто́ в о́чі (Коцю́б.). Ра́ни мо́ї постре́ляні та пору́бані окро́пи, охоло́ди́ (Дума). Во́гка землі́, хо́лодне пові́тря – ніщо́ її́ не охоло́джало́ (Мирн.)]. **Прохла́ждённый** – прохоло́джений, охоло́джений; ви́холоджений.

Прохла́ждаться, прохла́диться – 1) прохоло́джуватися, бу́ти прохоло́дженим, охоло́джуватися, бу́ти охоло́дженим, ви́холоджуватися, бу́ти ви́холодженим; 2) прохоло́джа́тися *и* прохоло́джуватися, прохоло́ди́тися, охоло́джа́тися *и* охоло́джуватися, охоло́дитися; 3) **-ждаться** (*жить в неге*) – розко́шувати, гу́лі справляти, ви́гулюватися,

відпочивати.

Прохлаждающий – холодливий, прохолодний.

Прохлаждение – прохолоджування, охолоджування, холодиння, вихолоджування, *оконч.* прохолодження, охолодження, вихолодження.

Прохластать – (*кнутом, хлыстом*) прохвіськати, процвигати, прошмагати (якийсь час); *срв.* **Хлестать.**

Прохластывать, прохлестнуть – 1) (*пробить хлещца*) пробивати, пробити (хвіськаючи, хвісьгнувши); 2) (*шубы и т. п.*) вибивати, вибити (*во множ.*) повибивати що.

Прохлопать – (*в ладоши*) проплескати, проляскати; (*шлепком*) проляпати; (*крыльями*) пролопотіти; *срв.* **Хлопать.**

Прохлопотать – прохлопотати(ся), протурбуватися (цілий день); *срв.* **Хлопотать.**

Прохныкать – прохлипати, пропхикати, прорюмсати; *срв.* **Хныкать.**

Проход – 1) (*действие*) прохід, перехід (-ходу); *срв.* **Прохождение.** [Колись перехо́дом стояв у нашому селі москаль (Осн. 1862)]. **-ход войска** – перехід війська. **Зайти -ходом** – зайти проходом, перехо́дом; 2) (*место для прохода*) прохід, перехід (-ходу), (*узкий между постройками*) сутки, суточкі, сүтичі; *срв.* **Ход.** [Між сіми домами вузьенький прохід, що тільки проїхати (Свидн.). За-для того прийшло́сь би, правда, більші піраміди ще вищі будувати, переходи робити довші в них (Л. Укр.). Вижени вівці через сүтичі на вулицю (Поділля)]. **Нет -хода** – нема проходу, (*сквозь толпу*) нема проступу, проступку, протовпу, пробою (крізь на́товп). **Дать -ход кому** (*в толпе*) проступитися перед ким. [Проступі́ться, люди! зараз вино́сять домовину (Звин.)]. **Он мне -хода не даёт, от него мне -хода нет** – він мені проходу, проступку, просвітку не дає, від нього (через нього) мені проходу, проступку, просвітку нема(є). [Не дає мені проходу, скрізь лізе в очі осою (Кониськ.). Він мені що далі, то все більше проступку не дає, а я втікаю, ховаю́сь від його (Г. Барв.). А тепер їй Микита просвітку не дає, переймає та нагадує старе цілування (Грінч.). Люди очі висміють, просвітку мені не буде (Кониськ.)]. **-ход горный** – прохід міжгірний, тіснина. **Лесной -ход зверей** – лаз, (*ум.*) ла́зок (-зка). **Слуховой -ход** – слуховий провід (-воду). **Задний -ход** – відхідник, калюх (-ха), гузно, (*опис.*) дупельце, вікно, кагла.

Проходимец, -димка – 1) пройдисвіт, -світка, пройда (*общ. р.*) прола́за (*общ. р.*), проходан, -нка; *срв.* **Пройдоха.** [Ніякий вже пройдисвіт не зважиться лицарствувати за вас (Грінч.)]; 2) (*странник, паломник*) подорожній, подорожня, прочанин, -нка.

Проходимый – прохідний, хідний.

Проходить, пройти – 1) *что, через что, по чём, где* – проходити (*в песнях и проходжати*), пройти, переходити (*в песнях и переходжати*), перейти, (*во множ.*) попроходити, попереходити що, через що *и* чим, по чо́му, де. [Тихо прохóдив я лісом (Грінч.). Прохóдив він по городах і селах (Єв.). Та не стіймо всі вкупі, а прохóдьмо там, де він стоїть, по одинцю, по двоє і по троє (Куліш). Став найменший брат, піший піхотинець, Муравськими шляхами проходжати (Дума). Разів з двадцять округився він коло того місця, пройшов його і вздовж і впоперек (Мирн.). Той блукає за морями, світ переходжає (Шевч.). Свого «бога живої людини», оту центральну ідею, яка переходить усіма його творами, він мав (Єфр.). Як забути давнє зло, що кровавою межею нам по серці перейшло (Франко). Ужє всі люди перейшли (Грінч.)]. **-ходи, не стой тут** – прохóдь, не стій тут. **Тут нельзя -йти** – сюдою ніяк пройти, не можна пройти, нема ходу. **Войска -шли через город** – війська перейшли через місто, перейшли місто. **-идя мост, поверни налево** – перейшовши, минувши міст, зверні ліворуч. **-дить, -йти вперёд** – проходити, пройти, проступати, проступити (наперёд). [Увіхóдьте! – показує на відчинені двері, – та не прохóдьте, з краю стійте (Тесл.). Так тісно, що й проступити не можна (Гр.)]. **Дать -йти кому (раступившись)** – проступитися перед ким. [А ну, проступі́ться, не можна за вами ша́хву винести (Звин.)]. **-дить, -йти мимо кого, чего** – проходити, пройти, переходити, перейти повз (проз) ко́го, повз (проз) що *и* ко́го, що,

минати, минути, поминати, поминути, проминати, проминути когось, що. [Він проходить тих двох (Чуб. П). Хто мав вийти з хати, мусів неодмінно перейти проз неї (Крим.). Вертаємося ото другого дня з церкви, Антін мій минає свій двір (Кониськ.). Поминете дві хати, а третя – наша (Звин.). Проходив проз хату своєї родички, баби Мокріни – знахарки. Саме як він її проминав, із хати вийшла молодичка (Грінч.). **-йти** (сквозь) *огонь и воду* – огонь і воду перейти, крізь огонь і воду пройти, пройти крізь сито й решето, бути і на коні і під конём, і на возі і під возом, і в ступі і за ступою, пройти і Крим і Рим, бувати у бувальцях. [Ніби то вже з нею то огонь і воду перейти можна (М. Вовч.). Суші пронози, не взяв їх кат, були вони і на конях і під кінями, і в ступі й за ступою (Кониськ.). Двадцять і один рік писарює, пройшов крізь сито й решето (Грінч.). *Он весь свет -шёл* – він увесь світ пройшов. [Пройшов же я світ увесь (Чуб. П). Брехнею світ пройдеш (Приказка)]. **-дить** *долгий и трудный путь* – проходити, переходити, верстати довгий і важкий шлях, довгу і важку путь. **-дить** *различные этапы в своём развитии* – переходити різні етапи в своєму розвою. **-дить**, **-йти** *школу* – переходити, перейти школу. [Освічені класи переходять школу, яка їм дає знання (Грінч.). *Через его руки -шло несколько миллионов* – через його руки перейшло декілька мільйонів. **-дить** *должность, службу, стаж* – відбувати уряд, службу, стаж. **-ходить** *чины* – переходити чини; 2) *до какого места, какое расстояние* – проходити, пройти до якого місця, докуди. [Я сам проходив аж до Чорного моря (М. Вовч.). **-йти** *десять вёрст пешком* – пройти десять верстов пішки; 3) *(двигаться по известному направлению)* переходити, перейти. **-шло** *облако по небу* – перейшла хмарка по небу; 4) *(известное расстояние в течение известного времени)* проходити, пройти, у(ві)ходити, у(ві)йти, *(реже)* заходити, зайти. [Десять верстов од села до города, – може верстов зо три увійшли (Тесл.). Був певний, що уйшов десять миль (Франко). Зайшли вже добрий кусень дороги (Маковей)]. **-ходить** *по 6 вёрст в час* – уходити (проходити) по шість верстов на годину; 5) *во что, сквозь что* – проходити, пройти, пролізати, пролізти в що, крізь що. *Диван не -дит в дверь* – диван (канапа) не проходить у двері (крізь двері). [Легше верблюдові крізь ушко голки пройти, ніж багатому у царство боже увійти (Єв.); 6) *(проникать)* проходити, пройти крізь що, через що; *(о жидкостях)* проточуватися, проточітися крізь що, просякати, просякнути крізь що. [І проходить його голос через ту могилу, і в могилі пробуджає милого і милу (Рудан.)]. *Свет -дит сквозь стекло* – світло проходить крізь скло. *Чернила -дят сквозь бумагу* – чорнило проходить крізь папір. *Пуля -шла навывлет* – куля пройшла, пролетіла наскрізь (через що). [Йому куля пролетіла через шапку і чоло (Рудан.)]. *Смола -шла наружу* – смола пройшла (проступила) наверх; 7) *(проносится перед глазами, перед мысленным взором)* проходити, пройти, переходити, перейти, просуватися, просунутися, пересуватися, пересунутися, снуватися (перед очима, поперед очі). [Перед нами переходить життя, в якому купівля корови здається подією трохи не епохальною (Єфр.). В його голові мигтіли якісь шматки думок, просувалися якісь неясні образи (Коцюб.). Снується краєвідів плетениця, розтопленим сріблом блищать річки (Л. Укр.); 8) *(изучать)* переходити, перейти, вивчати і виучувати, вивчити що. **-дить** *историю, физику* – вивчати історію, фізику. **-дить** *курс наук, курс чего-л.* – переходити курс наук, курс чого; 9) *(о дороге, реке: пролегать, протекать в известн. направлении)* проходити, іти, пройти де. [Серед раю йшла дорога між двома садами (Рудан.)]; 10) *(о времени, состоянии, событии: протекать)* минати, минути і зминути, минатися, минутися, проминати, проминути, переходити, перейти, проходити, пройти, сходити, зійти, збігати, збігти, бігти, перебігти, пливати і плинути, спливати, спливати, упливати, упливати і уплинути; *срв.* **Протекать, Пробегать, Пролетать.** [Минають дні, минають ночі, минає літо (Шевч.). От субота і минає, північ наступає (Рудан.). Минув цей день, минув другий, третій, тиждень (Грінч.). Уже й літо минулося, зима вже надворі (Шевч.). Два дні зминуло (Звин.). Жнива були й проминули, осінь наступає (Рудан.). Перейшла й друга ніч (Яворн.). Ба надходить і

проходить не час, не година (Рудан.). От уже і літо зійшло (Переясл.). Час збігав, туга якось потроху втихла (М. Вовч.). Збігло хвилин з двадцять (Корол.). Плинуть часи за часами, як хвилі на морі (Дн. Чайка). Минає час ночами, днями, спливає мрійним колом снів (Черняв.). Упливло півтора року (Г. Барв.). **-шло то время, когда можно было...** – минув (-вся) той час, коли можна було... **Время -дит, -шло незаметно** – час минає, минув непомітно, час і не змигнувся. [З ним гомонячи, і час було не змигнеться (М. Вовч.). З тобою, хлопчино, вечір не змигнеться (Метл.). **-шли красные дни** – минулася розкіш, минулися розкоші. **-йти безвозвратно** – минуться безповоротно, (образно) втекти за водою. [Ваш вік ще за водою не втік (Кониськ.). **Зима -шла** – зима минула, минулася, проминула, перейшла, перезимувалася. [Такеньки уся зима зимська перезимувалася (М. Вовч.). **-дить, -йти даром, безнаказанно кому, -йти бесследно** – минатися, минуться кому (так, дурно, безкарно), перемерженитися. [Се йому так не минеться (Гр.). Хто сміється, тому не минеться (Номис). Коли сей раз йому минеться так, так він і вдруге (Кониськ.). Люде думали, що воно так і перемержениться, бо наче все вщухло (Г. Барв.). Ні, це все перемержениться, усє буде добре (Яворн.). **Хорошо, что всё так -шло** – добре, що все так минулося. **Болезнь его -дит** – хвороба його минає(ться). **Боль -шла** – біль минувся, перейшов. **Интерес к чему -шёл** – інтерес до чого минувся, вичерпався. **Заседание -дило бурно** – засідання йшло, переходило, відбувалося бурхливо. **Концерт, лекция чтение -шёл** (-шла, -шло) весело – концерт, лекція, читання відбувся (відбулася, відбулося) весело. [Читання відбулося весело, слухали всі цікаво (Грінч.). **Река -шла** – річка (крига в річці) перейшла. **Лёд -шёл** – крига перейшла, сплила; 11) проходити, пройти, перепадати, злитися. **В этом году часто -дят дожди** – цього року часто проходять (перепадають) дощі. **Вчера -шёл дождь** – учора пройшов, злився (диал. злявся) дощ. [У нас в Чижівці вчора злялися аж два дощі (Звин.); 12) **что чем** – проходити, пройти, переходити, перейти що чим. [Повесні ми тут і не орали, а тільки драпачами пройшли (Козел.). **-дить в длину ниву (плугом, ралом)** – довжити ниву. **-дить крышу краской** – проходити дах фарбою. **-йти огнём и мечём** – перейти огнём і мечём, (вдоль и поперек) перехристити огнём і мечём. [Ляхи всю Україну огнём і мечём перехрестять, козаків вигублять, а селян і міщан у невільниче ярмо на віки позапрягають (Куліш)]. **Пройденный** – перейдений, пройдений. **-ный путь** – перейдений шлях, перейдена путь, відбута дорога.

Проходиться, несов. – переходитися, бути перейденим; (о службе) відбуватися, бути відбутим; (изучаться) вивчатися и виучуватися, бути вивченим. Срв. **Проходить.**

Проходиться, сов., см. Прохаживаться.

Проходка – 1) (действие) прохід (-ходу); 2) (прогулка) прохі[о]дка, прогуляння, промашка. [Тільки йй і проходки що до церкви божої, та по воду (Квітка). Одпочивши по обіді монопольщик узяв палицю й пішов на проходку (Васильч.). До Василькова звідсіль добра промашка (Сл. Гр.)].

Проходной – прохідний, перехідний, (сквозной) скрізний. **-ной дам** – прохідний будинок. **-ной двор** – перехідний двір, скрізне подвір'я. **-ное свидетельство** – подорожний лист, прохідна. **-ное войско** – перехоже військо.

Прохождение – проходження, переходження.

Прохожий – проходжий, перехожий, прохожаний, подорожний, мимохідний, перехідень, мимохідень (-дня). [То певно прохожий пройшов по-під вікнами (Коцюб.). Полюбила наша Домаха чумаченька молодого перехожого (М. Вовч.). Поховані над дорогами то чумаки, то прохожани (Номис). Питаються якось хлопця подорожні люде: чи багато верстов, сину, до Києва буде (Рудан.). Було вже близько полудня, як догнали проїжджачі того прохожого (Свидн.). **-жая дорога** – хі[о]дна дорога. [Дорога буде тільки ходна, як замерзне багно (Хорольщ.)].

Прохозяйничать – прогосподарювати и прогосподарити, прохазяйнувати.

- Прохлаживать, прохолодить** – прохолоджувати, прохолодити, вихолоджувати, вихолодити, вистуджувати, вистудити що. **Прохоложенный** – прохолоджений, вихолоджений, вистуджений. **-ться** – прохолоджуватися, бути прохолодженим, вихолоджуватися, бути вихолодженим, вистуджуватися, бути вистудженим.
- Прохолодь**, см. **Прохлада**.
- Прохрапеть** – прохропті.
- Прохрипеть** – прохрипіти.
- Прохрамать** – прокульгати, прошкутильгати; срв. **Храмать**.
- Прохрустеть** – прохрустіти, прохрущати, прохрупостіти, прохрумтіти.
- Прохрюкать** – пророхкати, пророхкотіти, прохрокотіти.
- Процарапывание** – продряпування, прошкрябування.
- Процарапывать, процарапать** – продряпувати, продряпати, прошкрябувати, прошкрябати, (во мног. местах) попродряпувати, попрошкрябувати. **Процарапанный** – продряпаний, прошкрябаний.
- Процарапываться, процарапаться** – продряпуватися, продряпатися, прошкрябуватися, прошкрябатися, (во множ.) попродряпуватися, попрошкрябуватися.
- Процарствовать** – процарювати, пропанувати.
- Процветание** – 1) процвітання; 2) (*расцвет*) процвіт, розцвіт, розквіт. [І такий розлив ріщини пророкував їй новий процвіт, нову красу і силу (Куліш)].
- Процветать, процвести и процесть** – 1) процвітати, процвісти, проквітати, проквітнути, красуватися, пишатися *и* пишати, буяти. [А в серці роскішно цвіте-процвітає злотістая квітка – надія (Л. Укр.). Калина процвітає (Метл.). Друзі кохані! У нас хай пишає вільно і думка і віра (Грінч.). Робить чоловік, та не на себе, а на других; другі з його праці живуть та пишаються, а сам він дуже мало з чого користується (Єфр.) Радуйся, земле, неповітая квітчастим злаком! Розпустися, рожєвим кріном процвіти (Шевч.); 2) (*известное время*) процвісти, проквітнути, прокрасуватися який час.
- Процедура** – процедура.
- Процеживание** – проціджування, переціджування цідіння, перепускання.
- Процеживать, процедить** – (*о жидкости*) проціджувати, процідити, переціджувати, перецідити, перепускати, перепустити, (во множ.) попроціджувати, попереціджувати *и т. д.* **-дить сквозь зубы** – процідити крізь зуби. **Процеженный** – проціджений, переціджений, перепущений.
- Процеживаться, процедиться** – проціджуватися, процідитися, переціджуватися, перецідитися, перепускатися, перепуститися, бути процідженим, перецідженим, перепущеним.
- Процеловать, -ся** – процілувати, -ся.
- Процент** – 1) процент (-ту), відсоток (-тку). [Мусить він позичатися та на свою шію боргів за великі проценти набирати (Єфр.). Позичала гроші за великий відсоток, колишній його няньці (Крим.). Почав він людям гроші у позичку за проценти давати (Маркович)]. *Он берёт по десяти -тов* – він бере по десять відсотків (процентів). *Поместить капитал на -ты* – покласти капітал на проценти, на відсотки. **-ты по займу** – позичкові проценти, відсотки, відсотки за позичку. **-цент на -цент** – відсоток на відсоток; 2) (*рост, лихва*) процент (-ту), надсоток, поступок, верхі (-хів, *мн.*), лихва, ріст (*р.* росту), (*диал.*) камата. [Вигодніше громаді ту землю продати та мати з грошей процент (Грінч.). Великий надсоток бере на стовп (Липовеч.). Позичали людям гроші і росту не брали (Гр.). Він хоч і жид, а не бере собі поступку (Ніжен.). Позичив на лихву у жида три карбованці (Кам'ян.). Росту ще не виплатив, а стовп само собою стоїть (Левч.)]. *Давать деньги на -цент* – гроші на процент давати. [Гроші давав людям під застав на процент або на відробіток (М. Левч.)].
- Процентный** – процентовий, відсотковий. **-ная бумага** – процентовий, відсотковий папір.

-ное отношение – процентове, відсоткове відношення. **В -ном отношении** – відсоткове, з відсоткового погляду, як на відсотки.

Процентщик, см. **Ростовщик**.

Процесс – 1) процес (-су). *Химический -цесс* – хемічний процес. **-цесс чтения, понимания** – процес читання, розуміння; 2) *юрид.* – процес, (дело) справа, (судопроизводство) судочинство. *Судебный -цесс* – судовий процес, судова справа, позов (-зв). *Гражданский, уголовный -цесс* – цивільний, карний процес, цивільне, карне (кримінальне) судочинство. *Возник -цесс* – зайшов позов. *Возбудить -цесс* – позов дати, заложити. [Возний позов дасть (Котл.). Кому хочеш позов заложу (Котл.)]. *Вести -цесс* – провадити процес, позиватися, мати суд, процесуватися, судитися, правуватися з ким. *Выиграть -цесс* – виграти справу, випозивати. *Возбуждающий -цесс* – позивальник, позовщик.

Процессионально – процесіонально.

Процессия – процесія, похід (-ходу), хід, (*похоронная*) провід (-воду) *и* проводи (-дів, *мн.*). **-сия с крестами и хоругвями** – процесія з охрестю.

Процессуальный – процесуальний.

Прочавкать – прожвякати, прочавкати, проплямкати.

Прочахнуть – 1) (*о больном*) промарніти, прогібіти (якийсь час); 2) (*просохнуть немного*) протряхнути.

Прочитировать – процитувати, проказати.

Прочее, см. **Прочий**.

Прочение – 1) рихтування, ладження, стренчення, прибирання, призначання; 2) запасання. *Срв. Прочить.*

Прочеркивать, прочеркнуть – прокреслювати, прокреслити, прочі[é]ркувати, прочеркнути що; *срв. Вычеркивать. Прочеркнутый* – прокреслений, прочеркнутий.

Прочерстветь – прочерствіти.

Прочесать, см. **Прочёсывать**.

Прочёсывание – 1) чесання (льону, копопель), чухання (вовни); 2) прочухування.

Прочёсть, см. **Прочитывать**.

Прочёсывать, прочесать – 1) (*лён, пеньку, шерсть*) чесати, перечесати (льон, коноплі), чухрати, перечухрати (вовну); 2) прочухувати, прочухати, здирати, здерти (чухаючи); 3) (*известное время*) прочесати (льон, коноплі); прочухрати (вовну) (який час). **Прочёсанный** – 1) перечесаний, перечухраний; 2) прочуханий. **-ться** – чесатися, бути перечесаним, чухратися, бути перечухраним.

Прочёт – 1) помилка, прогріх в рахунку; 2) прочитання. *Для -чёта* – на прочитання, для прочитання.

Прочётный – 1) прогрішний (в рахунку); 2) читальний. **-ная книга** – читальна книга.

Прочий – інший, опрочий, решта. **-чие свидетели** – решта свідків. *Между -чим* – між іншим, (*случайно*) при нагоді, принагідно. *Говоря между -чим* – кажучи між іншим, до речі. *И -чье* – і таке інше. *Не в пример -чим* – не до інших міряючи, не до інших міра, не в іншого міру. *Помимо (всего) -чего* – опріч (усього) іншого.

Прочинивать, прочинить – 1) облатувати, облатати, облагоджувати, облагодити що; 2) (*известное время, напр. целый вечер*) пролатати, пролагодити (який час, *напр.* цілий вечір).

Прочинённый – облатаний, облагоджений.

Прочирькать – процвірінкати, процвірінчати.

Прочистка – 1) (*действие*) прочищення, *оконч.* прочищення; 2) прочищало.

Прочистчик – прочищальник.

Прочисть (*в лесу*) – прочистка, протереб (-бу), протеребок (-бка).

Прочитывать, прочитать и прочесть – 1) прочитувати, прочитати, перечитувати, перечитати, (*во множ.*) попрочитувати, поперечитувати що; (*проходит чтением*)

начитувати, начитати, читати, вічитати що. [На тобі книжку, щоб ти прочитав (Рудч.), Перечитайте та розпишіться, що читали (Кониськ.). Він уже багато книжок попрочитував (Грінч.). Нечипір десь книжок багато начитав (Боров.). Що мені Марко скаже, як побачить на ній (на книжці) півнячі сліди? Скаже: півень більше начитав ніж ти (Коцюб.). Вічитавши усього Квітку, вони кілька день почували себе не на землі, а на небі (Яворн.)]. **Я ещѐ не -тал этой книги** – я ще не прочитав цієї книги. **Я -чѐл об этом в газете** – я прочитав про це (вічитав це) в газеті. **Я не -чтѹ, что здесь написано (не могу, не в состоянии прочесть)** – я не вчитаю, що тут написано. [Роман сан дивується, що він, будиши таким бідовим хлопцем, не вчитає букваря (Васильч.)]. **На лице легко -чѐсть что-л. (напр. волнение, смущение, беспокойство)** – на лиці, на обличчі вичитується щось (напр. хвилювання, збентеження, турбота). [Не промовлять нічого устонецька рожеві, та й без мови вичитуються на дівочому личеньку усі дівочі мислоньки й думоньки (М. Вовч.)]; 2) **-чѐсть (разобрать, восстановить чтение чего-л. напр. старинного памятника и т. п.)** – відчитати що. [«Слово» дійшло до нас у дуже несправній редакції досить пізнього списку, зробленого десь певне на півночі, в свій час зле відчитаного (Єфр.)]; 3) **(известное время, напр. весь вечер, всю ночь)** прочитати (який час, напр. цілий вечір, цілу ніч); 4) **(громко, вслух)** вичитувати, вичитати, читати, прочитати (голосно, вголос), віголосити що; **(пересказывая наизусть или повторяя за кем-л.)** проказувати, проказати що. [Ми говоримо, а той списує. Усе списав і вичитав нам (Кониськ.)]. **-вать, -чѐсть молитву (молитвы), заповеди и т. п.** – проказувати, проказати, вичитувати, вичитати молитву (молитви), заповіді, і т. ін., вімолити (молитви). [Батьюшка своїм звичайним голосом проказував молитви, дячок поважно й швидко вичитував книжок (Васильч.). – А вичитай молитву Господню! – Гриць вичитав добре (Яворн.). Проказала ще заповіді (Грінч.). Почала з «Вірую» проказувати знову все – аж до краю. Вимолила всі, які знала (Грінч.)]. **-чѐсть реферат, доклад** – прочитати, віголосити реферат, доповідь. **-чѐсть невнятно** – проха(ра)маркати, переха(ра)маркати, **(с трудом, по складам)** прослебезувати, вислебезувати що. [Піп та дяк так сяк перехарамаркали службу (Гр.). Було молюся уранці і ввечері, то з молитвами і письмом прохамаркую (Стор.)]. **-чѐсть кому наставление за что-л.** – прочитати, вичитати молитву (отченаша) кому за що; **срв. Отчитывать 2. Прочитанный и прочтѐнный** – прочитаний, перечитаний; відчитаний; вичитаний, проказаний.

Прочитываться, прочитаться и прочесться – прочитуватися, прочитатися, перечитуватися, перечитатися, бути прочитаним, перечитаним *и т. д.*

Прочить – 1) **(назначать, определять)** рихтувати, ладити, призначати когось, що когось *и* для когось, куди. [Менє рихтували всев москалі, а я й утік (Канівщ.). Для тебе тещенька обідать готує і доленьку рихтує (Грінч. III)]. **Он -чит все своё имение племяннику** – він увесь свій маєток небожеві призначає. **-чить за кого (дочь-невесту)** – рихтувати когось *и* за когось, ладити, стренчити, прибирати за когось (дочку-відданицю). [Багатому рихтувала, за бідного дала (Голов.). А ти-ж хіба за когось її ладиш (Мова). Стренчать її заміж віддати (Липовеч.). Батько менє за його дає, – знаєш? За нєлюба менє вже прибирає (М. Вовч.)]; 2) **запасати, запасити** що; **срв. Припасать. Проченный** – рихтований, ладжений, стренчений, прибираний, призначаний.

Прочихать – прочхати. **-ться** – прочхатися, вічхатися.

Прочихнуть – прочхнути.

Прочищалка, см. Прочищтка 2.

Прочищать, прочистить – почищати, прочистити, **(диал.)** протеріблювати, протеребіти, **(дорогу от снега)** прокидати, прокидати, **(во множ.)** попочищати, попротеріблювати, попрокидати що. [Стежки й дорожки почищать (Милорад.). Тра протеріблювати чубук (Звяг.). Сніги впали великі, і Андрій радо прокидає од порога до воріт стєжку (Коцюб.)].

Прочищенный – почищений, протереблений, прокиданий.

Прочищаются, прочистятся – почищатися, прочиститися; **(о небе)** прояснітися,

проясні́тися. [Ві́пийте ку́бочок ме́ду, то го́рло й про́чи́ститься (Гр.)].

Прочи́щення – прочи́щення, протере́блення, прокида́ння.

Прочно́ – мі́цно и мо́цно, тривко́, тривало́, тве́рдо, де́ржко, пе́вно.

Прочно́сть – мі́цність и мо́цність, мі́цнота, крі́пота, тривкі́сть, трива́лість, тве́рдість, пе́вність (-ости), де́ржава.

Прочно́й – (в *прям. и переносн. значенні*) – мі́цний и мо́цний, крі́пкий, тривкі́й, трива́лий, тве́рдий де́ржкий, си́льний, пе́вний. [Мі́цний, як з кльо́ччя ба́тіг (Номис). Не́ма над мо́ї ло́жки. І ле́гкі, і зру́чні, і тривкі́ (Франко). В пи́сьменстві ма́ємо оди́н з найкра́щих і найтривкі́ших здо́бутків, що лиши́ло по со́бі тисячо́літне жи́ття (Єфр.). Ле́гкі пере́моги не бува́ють тве́рдими (Єфр.). Пи́липовни́й сні́г де́ржкий (Борз.). Ха́та ста́ра, та ще си́льна (Франко)]. **-ний да́м** – мі́цний буди́нок. **-ная ра́бота** – тривка́, мі́цна ро́бота. *Ети ма́тери* не **-чны́** – ці ма́терії не мі́цні, не тривкі́, не де́ржкі, не до́бротні. **-ное осно́вание** – тве́рдий, тривкі́й гру́нт. **-ное по́ложение** – тве́рде, пе́вне ста́новище.

Проче́нне – про́читання, ви́читання, ви́голошення. [І ча́су на про́читання ї́ не ба́гато тре́ба (Куліш)]. **-ние при́говора** – ви́голошення ви́року.

Прочу́вствовать – про́чути, ви́дчути що́. [Ча́рами сво́го тала́нту пи́сьменник при́му́сить вас зно́в і зно́в пере́жити ї́х і ви́дчути (Єфр.)]. **Прочу́вствованны́й** – про́чутий, ви́дчутий. [Од про́чу́того та жва́вого чи́тання нани́чевого хло́п'я про́кинуло́ся (Крим.)]. *Глу́боко -ний* – гли́боко про́чутий (ви́дчутий).

Прочума́чствовать – про́чумакува́ти.

Прочь – 1) *межд.* – ге́ть, (ко́ мно́гим) ге́тьте, прі́ч, прі́чки, да́льш, на́бік, (*диал.*) ва́ра, ва́ре, ці́п, ці́ба. [Ге́ть, одче́пися од ме́не! (Н.-Лев.). Ге́тьте ду́ми, ви хма́ри осі́нні (Л. Укр.). Прі́ч! ше́зай, ма́ро, від ме́не! (Федьк.). На́бік, хло́пці, на́бік, хло́пці, бо чо́рт му́жа несе́ (Чуб. V). Ва́ра від ме́не! (Франко. Пр.). Ці́п відсі́ля! ви не сьо́го при́ходу (Кві́тка). Так пі́шов я в сві́т ши́рокий за кава́лком хлі́ба, – ах, не раз я му́сів чу́ти: ці́ба, хло́пче, ці́ба! (Федьк.)]. *Поди, подите прочь* – іди́, іди́ть со́бі ге́ть! **Прочь отсю́да** – ге́ть зві́дси, ге́тьте зві́дси! [Ге́тьте зві́дси усі́ чу́жі! (Л. Укр.)]. **Прочь от ме́ня** – ге́ть від ме́не, да́льш від ме́не. *Ру́ки прочь* – ру́ки ге́ть, ру́ки на́бік. **Прочь с гла́з** – ге́ть (ге́тьте) з-пе́ред оче́й, зги́нь (зги́ньте) ме́ні з оче́й. **Прочь с до́роги** – ге́ть (ге́тьте) з до́роги, з шля́ху, на́бік. [По́гнав ко́ні і гука́ на лю́дей: на́бік! (Звин.). Ге́тьте, хло́пці, з шля́ху – чо́рт несе́ сва́ху (Приказка)]; 2) *нар.* – ге́ть, прі́ч, прі́чки, на́бік. [Душа́ мов та пта́шка із клі́тки ге́ть рве́ться (Самі́йл.). Ой по́летіла сі́ва голу́бонька та від голу́бонька прі́ч (Грінч. III). Пома́ндруе́м прі́чки те́мне́нкої пі́чки (Н.-Лев.)]. **Не прочь** – не від то́го, не про́ти то́го, не від ті́єї ре́чи, не від тих гро́шей, не відка́зен. [Я не відка́зен по́служити до́брим лю́дям (Кониськ.)]. *Я не прочь от э́того* – я не від то́го, я нічо́го про́ти цьо́го не ма́ю. *Я не прочь от до́брого де́ла* – я не від до́брого вчи́нку, я не зрі́каю́ся до́брого вчи́нку. *И я не прочь бы́ туда́ поеха́ть* – і я-б не від то́го, щоб ту́ди по́їхати. *Он не прочь выпити́* – він не від то́го, щоб ви́пити, він не цура́ється ви́пити, не цура́ється го́рілочки.

Прошали́ть – про́пустува́ти, про́жартува́ти, про́жирува́ти.

Проша́мкати – про́шамкати, про́шавкоти́ти.

Проша́рити – ви́нишпорити, про́нишпорити, ви́шарити.

Прошата́ться – про́тинятися, про́вештатися, про́шалатися, про́блукати́, про́волочи́тися (які́й час). [У шко́лу не пі́шов, до обі́ду про́тинявся де́сь по бу́р'яна́х (Васильч.)].

Про́шва – 1) (*обшивка*) обля́мка, обля́мівка, обшивка; 2) (*вставная полоска*) у́ставка; *срв.*

Про́шивка 2.

Проше́дшее, см. Про́шлое.

Проше́дший – мину́лий, коли́шний. [Усе́ мину́ле ли́хо я́кось без мо́єї во́лі ожива́ло, става́ло пе́ред мо́їми очі́ма (Кониськ.). Ща́стя коли́шнього хви́лі злотисті́ (Л. Укр.)]. **В -шем го́ду** – мину́лого ро́ку, то́рік. **На -шей неде́ле** – на мину́лому ти́жні, мину́лого ти́жня. **Проше́дшее вре́мя, грам.** – мину́лий час.

- Прошелестеть** – прошелестіти, (*прошуршать*) прошамотіти *и* -тати.
- Прошение** – 1) (*действие*) прохання, прошення; 2) прохання, подання, (*письменное*) супліка. *Подать -ние кому* – подати прохання до кого. *Увольниться в отставку по -нию* – податися самому на димісію, попрохатися на димісію. *Срв. Просьба.*
- Прошептать** – прошептати, прошепотати *и* прошепотіти що.
- Прошептаться** – прошептатися з ким (який час).
- Прошеромыжничать** (*век*) – прошахраювати (вік).
- Прошествие** – минулість (-лости), уплив (-ву). *По -вии года* – як минув (минé) рік, як вийшов (вийде) рік, за рік, по року, (*гал.*) по упливі року. *По -вии этого времени* – по тому часі. *По -вии долгого времени* – по довгому часі, після довгого часу. *По -вии столько лет* – по стількох роках. *По -вии срока* – як (вийшов) вийде речінець.
- Прошибать, прошибить** – 1) (*пробивать*) пробивати, пробити, (*во множ.*) попробивати що. *Ему камнем голову -бли* – йому каменем (каменюкою) голову пробіли, провалили; 2) (*принимать*) пройма́ти, про(й)ня́ти, (*донять*) дошкуля́ти, дошку́лити ко́го. [Ніяк його не дошкулиш]. *Пот его -баёт, -шиб* – піт його проймає (прояв). [Циганський піт прояв (Приказка)].
- Прошибаться, прошибиться** – 1) *страд.* – пробиватися, бу́ти пробі́тим; 2) (*промахнуться*) хибіти, схибити, давати, да́ти маху (хука) не поціляти, не поцілити, (*бросая*) прокидати, прокинути. [Раз на вовка хука дав; удруге схибив; за третім разом заряд у пеньок, всадив (Мирний)]; 3) (*ошибиться в расчётах*) хибіти, схибити, давати, да́ти маху (хиби). [Великого маху дав я в цій справі].
- Прошибка** – прогріх, помилка.
- Прошивание** – прошивання.
- Прошиватель** – прошивальник.
- Прошивать, прошить** – 1) (*шить насквозь*) прошивати, прошіти, (*во множ.*) попрошивати що чим; 2) (*известное время*) прошити (який час). **Прошитый** – прошитий, (*во многих местах*) попрошиваний.
- Прошиваться, прошиться** – прошиватися, прошітися, бу́ти проші́тим, попрошиваним.
- Прошивка** – 1) прошив, прошивання, прошиття. *Шить в -вку* – шити в прошив; 2) прошивка; *срв. Прошва.*
- Прошивной** (*прошитый насквозь*) – прошиваний, прошивний.
- Прошикать** – прошикати, просикати.
- Прошипеть** – прошипіти, прошипотіти, (*о змее*) просичати.
- Прошколивать, прошколить** – 1) (*вышколивать*) вишколювати, вишколити, вимуштровувати, вимуштрувати ко́го; 2) (*проучать*) провчати, провчити, пришколювати, пришколити ко́го. **Прошколенный** – вишколений, вимуштрований. **-ться** – вишколюватися, бу́ти вишко́леним, вимуштровуватися, бу́ти вимуштрованим.
- Прошкольничать** – прошколярити, прошколярувати.
- Прошлец**, *см. Пройдоха.*
- Прошлогóдний** – торі́шній *и* торі́чний, тогóрі́шній *и* тогóрі́чний, (*гал.*) тамтогорі́чний, тогí́дній *и* тогí́дний, літо́шній. **-ний снег** – торі́шній, літо́шній сніг. [Так рад, як торі́шньому снігові (Гр.). Треба, як літо́шнього снігу (Номис)]. **-няя солома** – торі́шня, тогóрі́шня, тогí́дня, літо́шня солома.
- Прошлогóдок** (*бычѣк*) – торі́чній, рі́чній.
- Прошлый** – мину́лий, пере́йшлий, про(й)шлий. [А ще про́шлыми вака́ціями був зовсім не такий: несміливий, банду́роватий (Свидн.)]. **-лая жизнь** – мину́ле життя. **-лый год** – мину́лий рік, той рік, (*диал.*) торі́шній год, тогí́дній рік. **-лое лето** – мину́ле літо, торі́шне (тогí́дне) літо, те літо. **В -лом году** – мину́лого року, в мину́лому році, то́рік, уторі́к, тогí́д, того́ року, (*диал.*) у тогí́дньому році, за той рік. [Брат у тогí́днім році знайшов (Гн. П)]. Як за

той рік, *будеш ти такою* (Шевч.). *На -лой неде* – на минулому (на тому) тижні, минулого (того) тижня. **-лоє** – минуле (-лого), колишнє (-нього), минулість (-лости), минувшина, бувальщина. [Не згадуючи минулого, не гадаючи й про будучину, жила вона тільки теперішнім часом (О. Лев.). Згада козак колишнє, згада та й заплаче (Шевч.). Той пункт, з якого треба було дивитись на нашу минулість (Грінч.). Якби не було цих літописів, то вся минувшина наша пішла-б у непам'ять (Єфр.). І наш народ має свою славу бувальщину (Київ.). *Далёкое -лоє* – давнина, давня давнина, давнє давно, давні давна, старовина. [Спогадаймо давню давнину (Л. Укр.). І хоч-би на сміх де могила о давнім давні говорила (Шевч.). *Человек с тёмным -лым* – людина з непевним (з темним) минулим, з непевною (з темною) минувшиною.

Прошляндать, прошляться – провештатися, прошевндяти, проплентатися, проваласатися. [Копійчини не приніс, а літ чотирнадцять проваласався (Г. Барв.).]

Прошмыгнуть – прошмигнути, прослизнути. *Выйти -нув* – вишмигнутися. [Куди-б не пробували вишмигнутися їх жертви, всюди мусіли попастися їм на очі (Фр.).]

Прошнуровывание – прошнуровування.

Прошнуровывать, -шнуровать – прошнуровувати, прошнурувати, (*во множ.*) попрошнуровувати. **Прошнурованный** – прошнурований. **-ться** – прошнуровуватися, бути прошнурованим.

Прошпиковать – нашпигувати. **Прошпикованный** – нашпигований.

Проштопывать, проштопать – 1) проштопувати, проштопати, (*во многих местах*) попроштопувати що; 2) (*известное время*) проштопати (який час).

Проштрафиться – прошпетитися, (*о многих*) попрошпечуватися. [Попрошпечувались, дак їх і попрогонали (Г. Барв.).]

Простудировать – простудіювати що.

Простукагурить – протин(ь)кувати (який час).

Прошуметь – прошуміти, прошелестіти; (*о людях*) прогаласувати, прогомоніти.

Прошутить – прожартувати.

Прошущукать – прошущукати, протишкуватися.

Проща – проща (-щі); *срв.* **Прощение**. [За бідного прощу будеш мати (Кам'ян.). Просів у него прощі (Куліш)].

Прощай, -те, см. Прощать.

Прощальный – прощальний, розлучний, відхідний, відхожий, відїздний. [Ну, знов прощальна сцена! (Л. Укр.). І палкіше обгортає, тихіше шепоче речі, як дівчина на розлучній розмові (Васильч.). **-ный обед** – прощальний, відхідний обід. **-ное угощение** – відхідне (-ного), відхідна, відхожа, відїздна чарка. **-ный подарок** – відїздне (-ного).

Прощание – прощання, розпрощання, проводи. *На -нье* – на прощанні, на розпрощанні *и* -ння. [Ми розстались мов незнані, а мені ти на прощанні і руки не подала (Франко). На розпрощанні поцілувались (Звин.). На розпрощання поставили могорич (Свидн.).]

Прощать, простить кого и кому – прощати, простити (ти простиш, він простить) ког^о *и* ком^у дарувати, подарувати ком^у, (*извинять*) вибачати, вибачити ком^у, пробачати, пробачити ком^у, (*диал.*) збачити, звідіти ком^у що, (*отпустить*) відпускати, відпустити ком^у що. [Нехай тебе Бог прощає та добрі люди (Шевч.). Подаруй моїй жінці якє там незвичайне слово (М. Вовч.). Нехай йому Господь за те пробачить (Грінч.). Нехай тобі Бог звідить і збачить (Номис)]. *Я этого тебе, вам не -щу* – я тобі, вам цього не подарую, не вибачу (не пробачу). [Я йому сьог^о не подарую (Кониськ.). Я тобі цього не вибачу, не подарую (Н.-Лев.). **-тить кому грехи, вину, обиду** – простити (подарувати) гріхи, провину, кривду ком^у, (*отпустить*) відпустити гріхи ком^у. [Якби хоч сто рублів, то-б я вже свою кривду подарувала (Єфр.). Вона справедлива й ніколи не гримє на безвинного, хоч ніколи й не подарує вини (Коцюб.). **-щать наказание** – дарувати кару. **-щать, -тить преступника** –

мілувати, помілувати злочинця. **-стити друг друга** – пробачити, подарувати один одному, подаруватися. [Вже як там не погодимось на чому, то подаруємось (М. Вовч.). Я **-щаю вам ваш долг** – я дарую вам ваш борг. **Прости, прости мене** – прости, прости, даруй, даруйте, вибач, вибачте, пробач, пробачте мені, будьте вибачні до мене. [Прости мені, мій голубе, мій соколе милий (Шевч.). Даруй мені, я вже більш не буду]. **-тите за вираження** – прости, даруйте на цім слові, за це слово, пробачте це слово. [Уже прости мені на цім слові, але ваш лібералізм аж надто виходить дешевенький (Крим.). Даруйте за це слово (Куліш). Пробач се слово, Цезарю! (Куліш)]. **Прощай, прости, прощайте** – прощай, прощайте, прощавай, прощавайте, бувай (будь) здоров, бувайте (будьте) здорові, (*ответное*) ходи здоров, ходіть здорові. [Прощай, прощай, громадонько (Метл.). То прощайте, кажу, – дякувати вам за ласку і добрість вашу (М. Вовч.). Будь здорова, пань-матусю, обійдуся без Настусі (Приказка). По сій мові бувайте здорові (Приказка). Прощавайте, піду вже од вас (Харк.)]. **Прощённый и -щёный** – прощений, подарований, вибачений, пробачений, (*отпущенный*) відпущений.

Прощаться, проститься – 1) *страд.* – прощатися, проститися, бути прощеним, даруватися, подаруватися, бути подарованим, (*о грехах*) відпускатися, відпуститися, бути відпущеним. [Не простились їм гріхи (Єв.). Коли-б же що було проти звичаю, дарується те нам, бо прикрий час (Грінч.). Такий чоловік, хочби мав гріхів як в морі піску, як лістя на дереві, то всі йому відпустяться (Рудан.)]. *Первая вина -щается* – на перший раз (для першого разу) прощається; 2) *взаим.*: *с кем* – прощатися, попрощатися, проститися, попроститися, розпрощуватися, розпроститися з ким, опрощення брати (приймати), взяти (прийняти) з ким, прощати, попрощати кого, що; *срв. Распрощаться.* [І шапки не зняв, і руки не дав, не прощався зо мною (Метл.). Попрощайся просто та й їдь собі (Куліш). Гості попрощались, порозходились (Коцюб.). Він розпрощується з усіма (Н.-Лев.). От попростивсь він і пішов собі (Манж.). То він з своєю матір'ю опрощення приймає, у чужу сторону од'їжджає (Чуб.). Ми з отцем, з матір'ю і з родом опрощення брали (Макс.). Серед ночі дім свій попрощала, геть із Відня рушила в дорогу (Франко)]. *Уйти не -стившись* – піти не попрощавшись; 3) (*просить прощения у всех перед исповедью и т. п.*) прощатися, попрощатися *и* попроститися з ким. [Кожного року йде в Київ говіти, то ходить по кутку, кланяється, з усіми прощається: прости Христа ради, в чому я винна (Н.-Лев.)].

Проще – 1) (*ср. ст. от Простой*) простіший, -ша, -ше; 2) (*ср. ст. от Просто*) простіше. **-ще всего** – найпростіше.

Прощебетать – прощобетати.

Прощеголять – прохизуватися, прохверцювати, профасувати.

Прощёлкать (*о соловье*) – протьохкати.

Прощельга – пролаза, пройда, пройдисвіт; *срв. Пройдоха.*

Прощельжить, -жничать – шахраювати, шахрувати, шатирити.

Прощельжный – пройдисвітський.

Прощение – прощення, опрощення, дарування, (*извинение*) вибачення, пробачення, (*отпущение*) відпущення. [Всім прощай і прощення доступиш (Франко). Чи вже-ж то вина така, що нема їй опрощення до віку (Мирн.). Єсть учинки, яких нічим ні одкупити, ні спокутувати і за які опрощення не може бути (Єфр.)]. *Просить, попросить -ния у кого* – просити (прохати), попросити (попрохати) прощення (опрощення, пробачення) в кого, перепрошувати, перепросити кого, перепрохувати, перепрохати кого. [Тоді він, попросивши прощення у своєї першої жінки, присяг наново бути чоловіком (Рудч.). Взяв батька, попросив у його опрощення і став кормити до смерті (Грінч.). Почав просити в неї пробачення (Н.-Лев.). Нехай він при всіх нас перепросить тебе (Кониськ.)]. **-ние грехов** – прощення гріхів *и* гріхам, від гріхів. [Там ми сповідались, і пан-отець прощення дав гріхам (Грінч.). Освідчаю тобі прощення від усіх гріхів (Грінч.)]. *Которому нет -ния* –

непрощенний. [Щоб не стати непрощеними злочинцями перед рідним краєм (Єфр.). Бодай той непрощенний був, хто відумав таку нелюдяну науку (Свидн.)].

Проципывать, проципать – 1) проципувати, проципати; (*о волосах, перьях*) проскубувати, проскубити що, (*россаду*) проривати, прорвати, проріджувати, прорідити (*росаду*); 2) (*известное время*) проципати, проскубити, прорвати (який час).

Прошупывать, прошупать – 1) намацувати, намацати, налапувати, налапати що крізь що; 2) (*известное время*) промацати, пролапати (який час). **Прошупанный** – намацаний, налапаний. **-ться** – намацуватися, бути намацаним, налапуватися, бути налапаним.

Проекзаменовать – проекзаменувати, виспитати, проіспитувати, вивірити когось.

Проект, см. Проэкт.

Проявитель – 1) виявник, виявець (-вця). [Вони були виявцями народнього національного гумору (Н.-Лев.)]; 2) *хим.-фот.* – виявник.

Проявка, см., Проявление.

Проявление – 1) вияв (-ву), виявок (-вку), виява, прояв, проявок (-вку), проява, об'яв, об'ява, (*выражение*) вираз (-зу), (*обычно действие*) проявлення, виявлення, ви[про]явління. [Народня поезія єсть вияв народньої душі (Єфр.). Прояви класової боротьби (Азб. ком.). Високі прояви людяности й саможертви (Єфр.). Вияви селянського самосуду (Франко). Виявок самодержавних тенденцій (Н. Рада). Об'яв енергії та непохитної волі (Коцюб.). Письменство має вагу, як вираз творчої сили нації (Єфр.)]. **-ние радости, горя, сострадания** – вияв, прояв радости, горя, співчуття (спочуття). [Вияв горя (Куліш). Прояви спочуття (Кониськ.)]; 2) *хим.-фот.* – виявлення.

Проявлять, проявить – 1) виявляти *и* виявлювати, виявити, проявляти *и* проявлювати, проявити, появляти, появити, ви[по]казувати, ви[по]казати що, давати, дати ознаку чого; *срв. Выказывать, Являть.* [Українська народність щоб придбала змогу виявляти своє «я» (Грінч.). Тут він виявлював розум проникливий (Куліш). Воно (укр. письменство) аж тепер зможе розгорнутись на всю широчінь і виявити все багатство духа, що посідає український народ (Єфр.). Не сміємо висловити своїх думок, появити своєї журби (Леонт.). Отут уже Хомі було на чому показати свою силу (Загірня)]. **-влять, -вить себя** – виявляти *и* виявлювати, виявити себе, заявляти, заявити себе; *срв. Выказывать (себя).* [Він заявив себе як найгірш (Звин.)]. **-являть, -явить чудо** – проявляти, проявити чудо, являти, явити чудо. [Проявив Бог славне чудо для всього народу (Франко)]; 2) *хим.-фот.* – виявляти, виявити.

Проявленный и Проявленный – виявлений, про[по]явлений, показаний. **Проявляемый** – виявлюваний.

Проявляются, проявятся – 1) виявлятися *и* виявлюватися, виявитися, проявлятися *и* проявлюватися, проявитися, об'являтися, об'явитися, визначатися, визначитися, позначатися, позначитися, прокидатися прокинутися; *срв. Обнаруживаться 2, Являются.* [Нема йому простору, щоб виявився прирощений його хист (Єфр.). Невідомо, в яких межах об'явиться сила відпорна (Рідний Край). Нахил до письменства позначивсь був у його досить рано (Єфр.). В чому визначилось почуття її? (Кониськ.)]. **-вилась в городе скаратина** – викинулась (прокинулась) в місті шкарлятина. *По временам у него -вляются припадки сумасшествия* – часами у його прокидаються напади божевілля, (*грубо*) часами сказ находить на його. *Откуда ты -вился* – відкіля ти узявся, вискіпався, вирискався, вирвався? 2) *хим.-фот.* – виявлятися, виявитися.

I. Прояснение (от Прояснить что) – вияснення, прояснення, висвітлення чого. [А се лиш так, для прояснення думки (Л. Укр.)].

II. Прояснение (сост., от Прояснить(ся), Прояснеть) – вияснення, прояснення, проясніння, (*просияние*) просяння. [Це був один лиш момент просяння (Єфр.)]. **-ние неба** – вияснювання на небі, випогодження.

Прояснеть – проясніти, поясніти, (*ещё более*) прояснішати, пояснішати; *срв. Проясняются*

(*под Прояснять(ся)*). [То проясніє (лице), повеселішає, то набіжить на нього якась хмарка (Васильч.) А потім за хвилину знов проясніша (Крим.). Вид (*лицо*) одразу неначе пояснішав (Неч.-Лев.)]. *На дворі проясніло* – надворі в'яснилось, вигодинилось, випогодилось.

Прояснять и **Прояснивать**, **Прояснить** или **Проясняются**, **-ясниваться**, **проясниться** – (*о погоде и переносно*) в'яснятися и в'яснюватися, в'яснитися, прояснятися и прояснюватися, прояснитися, (*яснетъ*) ясніти, проясніти, поясніти, яснішати, прояснішати, пояснішати, заяснюватися, заяснитися, (*ведренеть*) розгодинюватися, розгодинитися, вигодинюватися, вигодинитися, годитися, розгодинитися, вигодинитися, на годині стати, випогоджуватися, випогодитися, розхмарюватися, розхмаритися, (*рассветать*) розвиднятися и розвиднюватися, розвиднитися, розвидняти, розвидніти, видніти, повидніти, вивидніти, вивиднитися, виднішати, повиднішати. [Нехай в'ясниться, бо дуже нахмарило (Номис). Дивлюсь – на сході тьма, не проясняється, не дніє (Кониськ.). Дощу не буде, вже розгодинюється (Гр.). Почало було хмарити, а потім вигодинилось (Переясл.). Розхмарилось після дощу (Хор. п.). От вже надворі стало годіться (Прил. п.). На сході не ясніло (Грінч.). Їдмо, вже розвидняється (Звин.). Ранок яснішав (Коцюб.). Проясниться сонечко, осяє, огріє (Черн.). В'яснилось бліде та понуре обличчя Грицькове (Г. Барв.). Його насуплене лице не розвиднювалось навіть тоді, як губи осміхались (Н.-Лев.). Розвиднялося у мене на душі (Кониськ.). Обличчя їй де-далі випогоджується (Л. Укр.). Навіть похмурі обличчя погонича иноді розхмарювалося і осміхалося (Крим.). Похмурі панове обличчя вигодинюється, ясніє (Васильч.). Моя потьмарена душа заясниться, на них дівлячись (Крим.). І коли тобі вивидниться, Україно?.. Коли? (Крим.). Коли ваш розум проясниться? (Кул.). Їй почало дещо прояснюватися в голові (Франко)]. **-ваєт(ся)**, **-няєт(ся)**, *безл.* – яснить. [Відтіль мов яснить: може ще й погода буде (Хор. п.)]. *На дворі прояснило, -яснилось* – надворі в'яснилось, вигодинилось, випогодилось. **Прояснённый** – в'яснений, прояснений.

Прояснять, **прояснить что** – в'ясняти и в'яснювати, в'яснити, проясняти и прояснювати, прояснити, роз'ясняти и роз'яснювати, роз'яснити, (*освещать*) висвітлювати, висвітлити що; *срв.* **В'яснять**, **Раз'яснять**. [Проясні чоло нахмурене (Котл.). І місяць, далекій, таємний край неба прояснював темний (Черн.). Мудрість у чоловіка роз'яснює лице його (Еккл.)]. *Случай -нил это тёмное дело* – випадок висвітлив (в'яснив) цю темну справу.

Прояснённый – в'яснений, прояснений, роз'яснений, висвітлений. **-тсья** – в'яснятися и в'яснюватися, в'яснитися, прояснятися и прояснюватися, прояснитися; висвітлюватися, висвітлитися; бути в'ясненим, висвітленим. [На спільній нараді подекуди все те проясниться (Франко)].

Пруд – 1) став (-ву), *ум.* ставок (-вкá). [Між ярами над ставами в'єрби зеленіють (Шевч.). Ставок під кригою в неволі (Шевч.). На великому ставу виспа (*остров*) (М. Вовч.)]. **-ды прудить** – стави гатити. [Загатив Бог стави всюди (Рудан.)]. *Хоть пруд пруди (перен.)* – хоч греблю гати (Ном.). *Место, где был пруд* – ставище, ставидло, стависько. [На ставидлі коні пасуться (Гр.). Перелізши через тинок, пішли ставищем (Васильч.)]; 2) *см.* **Гать**, **Запруда**, **Плотина**.

Пруда, **Прунда** (*ребёнок, который прудится*) – сціка, сцікля (*общ. р.*), сцикун, (*о девочке*) сцикуха.

Прудик – (*ум.*) ставок (-вкá), ставочок (-вочка); (*небольшой выкопанный*) копанка, копань (-ни), сажав[л]ка, *ум.* копаночка, сажав[л]очка. [На дні довгого яру блищать рядками ставочки (Н.-Лев.). Викопали сажалку (Чуб. II.). Яка копаночка там славна, – каченятка і на став не хочуть (М. Вовч.)].

Прудить – 1) гатити, *оконч.* загатити що (став, воду, річку); *см.* **Запруживать**. *Хоть пруд пруди*, *см.* **Пруд**; 2) (*грести назад*) табанити; 3) (*тормозить*) гальмувати 4) (*сильно лить, литься*) бурити, дзюрити, цюрком бігти; (*пускать мочу*) ходити під себе, пускати сечу.

Прудить и **Прудиться** – (*мочить в постель*) буритися, *сов.* вбуритися, всцикатися,

- вціо́нятися, (*образно*) ра́ки (ри́бу) лови́ти.
- Прудовик**, *Limnaeus minutus* – петрик, п'явушник.
- Прудовый, Прудный** – ставовий, ставний, ставковий. [Це ставова риба (Кам. п.). Ставова вода (Лев.). Ставна вода (Гр.). Ставкова риба (Київськ. п.)].
- Прудчик** – гатник (-ка).
- Пруженье** (*от Пружить*) – натягання, напинання.
- Пружење** (*от Прудить*) – гачення, гатіння.
- Пружина** – пружина, спружина. [Парубка немов спружиною кинуло (Корол. III). Картуз носили з спружиною всередині (Ніков.). Правду Шевченко над усе ставить, до неї зводить усі спружини життя (Єфр.)]. *Боевая -на, воен.* – бійна (с)пружина.
- Пружинистый** (*упругий*) – пружний, пружинуватий.
- Пружинить** – пружинити. *-ться* – пружинитися.
- Пружинник** (*мастер*) – пружинник, пружинар (-ря).
- Пружинный** – пружинний, спружинний. *-нные весы* – кантар (-ра).
- Пружинчастый** *диван, стул* – канапа, крісло на (с)пружинах.
- Пружить** – натягати, напинати що; *см. Натягивать.*
- Пружаться и Прыжаться**, *см. Напрягаться, Силиться; Пыжиться.*
- Прусак** (*насеком.*) – прус, прусак, москаль. [Тільки сумно виглядають із шкалупин прусаки (Руд.)].
- Прусак** (*житель Пруссии*) – прус, прусак. [Звоював москаль пруса (Лукаш.)].
- Пруссия** – Прусія, Прущина.
- Прусский** – пруський.
- Прут** – прут (-та), (*хворостина*) хворостина, хмизина, хвойдина, різка, дубець (-бця), (*лозы*) лозина, (*обычно орешника*) ліска, (*тальника*) шелюжина, (*о железном*) прут, (*жел. решетки*) ґрата, (*для прожигания отверстий в дереве*) жигало, (*для вязания*) (*железн.*) дротик, (*деревян.*) пруттик. [Бог не карає прутом (Номис). Взяв прут підскакуючи погнав гуси з обори (Грінч. III). Треба назламувати дубців з усякого дерева (Грінч. I). Попделі ще кошики з хвойдинок (М. Грінч.). Чухрає різки з берізки (МУЕ)]. **Прутья, соб.** – пруття, хворостиння, троща, (*тонкий мелкий валежник*) хмиз (-зу). [Да помостила мости з кленової трощі (Радом. п.)]. *Обильный -тьями* (*о дереве*) – прутнястий. [Нова хата виглядала з-за рядка прутнястих верб (Мирн.)].
- Прутик** – пруттик, пруточок (-точка), прутчик, (*хворостинка*) лозинка, прутинка, хворостинка, хмизинка, хвойдинка, різочка, лісочка, дубчик, (*для прочистки трубки*) протичка. [Взяв різочку і б'є того ужа (Чуб. II)].
- Прутковый, Прутовой** – прutowий. *-ковое, -вое железо* – дрiт (дроту), дроття (*соб.*).
- Прутяк** – молодник, молодняк (-ку), молодий лісок; (*лозняк*) лози, (*тальник*) шелюг (-гу) и шелюга.
- Пруток** (*вязальн. спица*) – (*метал.*) дротик (*дерев.*) пруттик.
- Пруточек** – пруточок (-точка), прутчик, лозиночка, хворостиночка, лісочка, різочка.
- Пруточный** – дротиковий.
- Прутяной** – хворостяний. *-ной канат* (*из прутняку*) – вужівка, ужівка.
- Прущ, бот.** – 1) *Geranium L'Herit* – журавельник; 2) *G. pratense* – вовча ступа, вовчі лапки, вовчуга, вовчура.
- Прыг, глаг. част.** – стриб, плиг, скік, циб, скакіць. [Їден циб через вікно, другого вхопили (Рудан.). Плиг у воду. Аж лукавий скік до його на плечі (Рудч.)].
- Прыгание** – стрибання, плигання, скакання, цибання, штиркання, (*в танцах*) гопання, гоцання, гацання.
- Прыгать, прыгнуть** – стрибати, стрибнути, плигати, плигнути, (*скакать*) скакати, скакнути (скокнути, скікнути) и скочити, гопки скакати, вистрибувати, цибати, цибнути, штиркати (и

штрикати), штиркнути, (*метаться*) гасати, (*в танцах*) гопати, гопнути, гоцати, гацати, гопки скакати. [І вона аж стрибала з радощів (Грінч.). Близько видати, та далеко стрибати. Стриба по хвилях човен (Грінч.). І зайчиком плигає (світло) біля альтанки (Коцюб.). Плигни в річку (Грінч.). Скачи, враже, як пан каже (Шевч.). А дзвінок скакав, хрипів, казився (Коцюб.). Скакає через тин, як собака (Н.-Лев.). Скочив у білу кипучу хвилю (Н.-Лев.). Коники цибають в траві (Берд. п.)]. **-нуть с силой** – стрибоніти, плигоніти, скаконіти. [А собака здоровий та як плигоне йому на груди – так і звалів (Гр.)]. *Он легко -гает (свойство)* – він легкий на скоки. [Олеся була легка на скоки – вона перелітала з каменя на камінь як коза (Н.-Лев.)]. *Любящий -гать (прыгун), имеющий свойство -гать* – стрибкий, стрибучий, плигучий, скакучий. [Моторний та стрибучий виводив свій веселий спів (Грінч.). Сей горох скакучий, як молотити (Гр.)]. **Прыгающий** (*как прилаг.*) – стрибучий, плигучий. [За легкими співучими та плигучими тонами Юхимової скрипки (Корол.)]. **-гається, безл.** – стрибається, плигається. [Стрибається, покіль бісом штрикається (Номис)].

Прыгливый – стрибкий, стрибучий, плигучий, скакучий. [Стрибкий як живчик (Номис)].

Прыгун – стрибун, плигун, скакун.

Прыгунчик – стрибунець (-нця), стрибайчик, стрибунчик, плигунець, скакунець, брикунець (-нця). [Зайчик-стрибунець (Гліб.). А Михайлик-стрибунець уже не стриба, теж сидить, слуха (Грінч.)].

Прыгунья – стрибунка, стрибуха, плигунка, плигуха, скакунка, скакуха.

Прыжок – стриб (*р.* стрібу), стрібок (-бка), плиг (*р.* плігу), скік (*р.* скоку), (*вверх*) підскік, (*назад*) відскік, (*при перепрыгивании*) перескік (-рескоку). [То скоком то боком (Ном.). Досить хитаннів, досить скоків у невідомому будучину (Н. Рада). Од Львова до Києва зовсім не такий гігантський стрібок, як йому здається (Єфр.)]. **-ком** – стрібом, плігом, скоком. **-ками** – стрібом, плігом, скоком, стрібами, скоками, вістрибом, віскоком, вістрибом-віскоком. [Дика коза біжить плігом (Борз. п.). Кіт, укравши сало, втіка стрібами на стріху (Б.-Нос.)].

I. Прыск, глаг. част. – 1) приск; 2) приск, пирск, порск, бризк, хлюп. *Водю прыск ему в лицо* – водою приск (пирск, хлюп) йому в обличчя.

II. Прыск (жар угольный) – присок (-ску). [В розмові пильнував вколоти, знайти у кожного боляче місце і сипнути туди приском (Кон.)].

Прыскалка – пі[о]рскал[в]ка, прискал[в]ка, бризкалка, сікавка.

Прыскание – 1) прискання; 2) (*со смеху*) пирскання, порс(ь)кання, пирхання (зо сміху); 2) порс(ь)кання, прискання, бризкання чим (водою).

Прыскать, прыснуть – (*внезапно прорваться, вырваться, выскочить*) пріскати, пріснути, (*вырываются вверх из рук*) порс(ь)кати, порснути. [Пріснули на синім морі скалки (Г. Арт.). Чом льоді прісли всі на широкій ріці? (Франко). Прісне сніг із-під копит (Щог.).

Повновида, краса з лиця як не прісне (Г. Барв.). З печі прісне вуголь і вискочить аж насеред хати (Е. З.); 2) **-нуть** (*выскользнуть*) – пирснути. [Так і пирснуло з рук намісто (Гр.)]; 3) (*со смеху, смеясь*) пирскати, пирснути, порс(ь)кати, порс(к)нути, пирхати, пирхнути зо (із) сміху, від сміху, сміючись. [Іван аж пирснув зо сміху (Кониськ.). Вони порскнули од реготу (Гр. Григор.). Той пирхав зо сміху (Гр.). Від твоїх жартів і мертвий у труні пирхне з реготу (Мова)]; 4) *что чем* – пріскати, пріснути, пирскати, пирснути, порскати, порснути, (*брызгать*) бризкати, бризнути що чим. [Треба набрати в рот води та й пріснути нею проти сонця (Ком.). Порс(ь)кати білизну. Пирснув батюшці слиною в обличчя (Крим.)]. **Прысканный** – порсканий, прісканий, бризканий. **-ться** – порскатися, пріскатися, бризкатися. *Он -ется духами* – він пріскається пахощами.

Прыткий, прыток – (*быстрый*) прудкий, швидкий, порс(ь)кий, (*шибкий*) шпаркий, (*проворный*) моторний, хваткий, (*бойкий*) меткий, (*скорый, поспешный*) похпкий, спішний, хапкий, хваткий. [Палажка – прудка дівчина (М. Вовч.). На приказки я шпарка була

(Кониськ.). Чого́ це ти така́ спішна́ сьогодні? (Н.-Лев.), Похіпкий кінь (Н.-Вол. п.). -**ток** *больно, погоди* – швидкий дуже, постривай (почекай). -**ток в работе** – моторний, меткий у роботі, беркий до роботи.

Пры́тко – прудко, швидко, (*шибко*) шпарко, (*спешно*) похіпко, (*проворно*) моторно, метко. [Сьогодні сніг швидко тане].

Пры́ткость – прудкість, швидкість, (*шибкость*) шпаркість, (*проворность*) моторність (-ности). [Страх обгорнув зайця, додав ще більшої прудкості його ногам (Коцюб.)].

Пры́тче – 1) (*сравн. ст. от Пры́тко*) прудше, прудкіш, швидше, швидчий, мерщій, хутчій, прудшенько, швидшенько. [Він прудкіш за мене бігає]. *Беги-ка -тче* – біжи-но швидше; 2) (*ср. ст. от Пры́ткий*) прудкіший, швидший, шпаркіший, прудкішенький, швидшенький за кого, від кого. -**тче зайца не будешь** – прудкіший за зайця не будеш.

Прыть – 1) (*быстрота, скорость*), см. **Пры́ткость**. *Во всю прыть* – на-взаводи, що єсть (є) духу, що-духу, чим-дуж. [Я коня під боки та на-взаводи (Кон.)]; 2) (*проворство*) моторність, жвавність (-ости), бадьор (-ру).

Прыщ – прищ (-ща), (*гнойный*) гноянка, (*на языке ещё*) жаба (*диал.*). *Покрывать, -крыть -щами* – прищити, заприщити, поприщити. [Наїлась меду, а тепер і прищити вид (*лицо*) (Гр.)]. *Покрываются, -тсья прыщами* – прищитися, заприщитися, сприщитися, (*о мн.*) поприщитися. [Не поштрикала коржів, а вони й поприщились (Харківщ.)]. **Прыщи** *высыпали* – виприщило, поприщило.

Прыщеватеть – прищитися.

Прыщеватый – прищуватий, прищикуватий.

Прыщик – прищик (-ка), (*волдырчик*) пухирчик.

Прыщиться – (*пыжиться*) прищитися, приндитися, бундючитися. [Ти якого гаспида прищитишся? (Номис)].

Прюне́левый – прунелевий. [Прунелеві черевіки].

Прюнель – прунеля.

Пря – 1) боротьба, борня, змагання, (*слав.*) пря з ким; см. **Борьба**. [Не нам на прою з тобою стати, не нам діла твої судить (Шевч.)]; 2) (*спор*) змагання, пря; см. **Прение**. [Хто з ним на суд, на прою словесну стане (Куліш)].

Прядать, см. Прясть.

Прядать, Прянуть – стрибати, стрибнути, плигати, плігнути; см. **Прыгать**.

Пряде[и]во – пряди[є]во, прядіво.

Прядение – (*действие*) прядіння, прядження, (*занятие*) прядло. [Надоїло мені отє прядло (Липовеч.)]. *Зарабатывать (заработать) -дением* – запрядати (запрясти), заробляти (заробити) на прядлі, (*образно*) закручувати (закрутити) веретеном. [Хоч буду запрядає та буду тютюн купувать (Номис). Запряла два карбованці за місяць. На прядлі не заробиш (Н.-Вол. п.). А Ганна грошей не жалувала, посилала, що було закрутити веретеном (Н.-Лев.)]. *Отрабатывать, отработать -дением* – відпрядати, відпрясти, (*о мн.*) повідпрядати. [Усе, що понапозичалася, то все повідпрядала (Гр.)].

Прядильный – прядільний, прядний.

Прядильня – прядільня, прядльня.

Прядильщик – прядільник, прядник. прядач.

Прядильщица – прядільниця, прядінниця, пряха, прядуха, прядунка, прядка; *ум.-ласк.* – пряхечка; *срв. Пряха*. [Моя мати пряха (Шевч.). Моя дочко, моя пряхечко (Г. Барв.). Всі прядухи кужіль прядли (Грінч. III)].

Прядь – 1) (*волос, шерсти*) пасмо (*р. мн. пасом и пасмів*), прядка, (*пучёк*) жмут. [Чорнії пасма волосся (Л. Укр.), Заплетена одна прядка, і знов друга розплетена (М. Вов.). Жмут волосся коло лівого вуха (Свидн.)]; 2) (*льна, хлопка*) мичка; 3) (*верёвки*) сталка, сталька, стала, сталь. [Батіг у чотири сталки (Манж.)].

- Пряжа** – 1) см. **Пряденіє**; 2) (*нитки*) пряжа. [Да веліла мені ма́ти тонку́ пряжу́ прядіти (Чуб. V)]. *Худший сорт -жи* – миканка.
- Пряженец** – сластьо́н (-на); **пряженцы** – сластьо́ни (-нів).
- Пряжение** – пряження.
- Пряженица** – пряже́ня; см. **Яйчи́ца**.
- Пряжечка** – пряжечка.
- Пряжечник** (*мастер*) – пряжкар (-ря́).
- Пряжечный** – пряжко́вий.
- Пряжить** – пряжити, прятти́ (пряжу́, пряже́ш; *срв.* **Жа́рить, Поджа́ривать. Пря́женный** – пряжений).
- Пряжка** – пряжка, (*у Лемков*) бря́чка, (*угор.*) пря́чка, (*с украшениями для пояса и т. п.*) (*зап.*) чепрага. [Чоботи... один з пряжкою, другий з поворо́зкою (Куліш). Нема́ ні в кім правди, тільки в реми́ннім поя́сі та в за́лізній пря́жці (Номис)]. *Засте́гивать -ку* – застіба́ти (защіпа́ти) пря́жку.
- Прялка** – прядка, (*самопрялка*) самопря́дка, самопряд (-да), коловро́т (-та), коловро́ток (-тка).
- Прямая, суц.** – 1) *мат.* – пряма, проста. [Переді́лити пряму́ на двоє]; 2) *идти в прями́ю* – іти навпросте́ць, навро́мки, прями́м. *Говорить в -ми́ю* – ка́зати навпросте́ць, навро́мки, навро́мець.
- Прямее** – 1) (*от Прямо*) прями́ше, прости́ше. [Іди́ прями́ше]; 2) (*от Прямо́й*) прями́ший, прости́ший за ко́го, за що́, від ко́го, від чо́го.
- Пряменький**, см. **Прямо́й**.
- Пряменько** – прями́сенко, прости́сенко, прями́нько, прости́нько, праве́(се)нько. [Коли́сь я, бра́тіку праве́сенко ходив (Глібів)].
- Пряме́ть** – прями́ти, робі́тися прями́м, (*еще́ более*) прями́шати, робі́тися прями́шим.
- Пряме́хонек, -хонький, -ме́шенек, -шенький** – прями́сінький, прости́сінький, праві́сінький. [Прями́сінька та ривні́сінька, як струна́ (Гр.)].
- Пряме́хонько, -ме́шенько** – прями́сінько, прости́сінько. [Та так прями́сінько й бі́жить (вовк) до бі́дного ягня́ти (Глібів). Ї́хав я прости́сінько до учи́теля (Куліш)].
- Прямизна́, Прямина́** – прями́на, прями́нь (*р.* -мени) прями́сть, прости́сть (-ости). **-на́ стана́, доро́ги, дере́ва** – прями́на (прями́сть) ста́ну, доро́ги, дере́ва, стру́нкість (*стройно́сть*) ста́ну, дере́ва.
- Прямик** – 1) прями́ць (-мця́), прости́ць (-стця́). **Прями́ком (прями́ем, прями́ю), навро́мик** – прями́м, на(в)прости́ць, на(в)прями́ць, на(в)вро́мки, (*о простра́нстве ещѐ*) навро́шки, прости́ком, прости́м, навро́мість. [Навро́мець тільки воро́ни літа́ють (Номис). Хіба́ він зна́є, куди́ до ра́ю навро́стець (Свидн.). Так і пішо́в горо́дами навро́шки (Проск. п.)]. **Сказа́ть -ком (навро́мик)** – ка́зати навро́мки, навро́мець, навро́стець, прями́м. [То та́кий чоло́вік, що ти йо́му все навро́мець ка́жи: гара́зд бу́де (Гр.)]. **Итти -ком** – прями́вати, прости́вати *или* іти́ навро́стець, навро́мки *и т. д.* [Хто прости́є, той до́ма не но́чує (Прика́зка)]; 2) (*о челове́ке*) щира́, проста́, прями́ людина́.
- Прями́ть** – прями́ти, впрями́ляти, впрями́ляти, впрости́увати що́; см. **Впрями́лять**. [До́ти впрями́ляв ло́зину, до́ки вона́ не злама́лась (Кониськ.)]. **-ми́ть гводи́** – впрями́ляти, впрями́ляти цвя́хи; 2) (*говорить, поступи́ть прямо*) ка́зати, чини́ти навро́стець, навро́мець, навро́мки.
- Прями́єнне** – впрями́ля́ння, впрями́ля́ння, впрости́ува́ння.
- Прямо** – 1) (*некриво*) прями́, прости́, прями́, (*навро́мик*) прями́м, навро́мець, навро́стець, навро́мки, навро́шки, упрости́; см. **Прями́ком (под Пря́мик)**. [Пря́мо неси́ до моє́ї ха́ти (Рудч.). Прости́глась (у́лиця) куди́сь без кра́ю прости́-прости́, мов стрі́ла (Франко). По́казують хре́стики всякі́, що прости́ сто́ять або на́вскіс (Н.-Лев.). Не бі́йтесь, ляга́йте прости́ – усюди́ сіно́ і м'я́гло (М. Вовч.). Іде́ пані та прости́ до їх у двір (Рудч.). Вона́

осміхнулася і глянула Карпові просто в вічі (Неч.-Лев.). Ми не лукавили з тобою, ми просто йшли, у нас нема зерна неправди за собою (Шевч.). Право стоїть (Черк. п.). Сів на коня та й поїхав прямцем до старого (Мова). Як скочить на ноги та впрост до короля (Гр.)]. *Отсюда -мо до города будет не более пяти вёрст* – звідси навпростець (навпрямкі, прямо) до міста буде не більше, як п'ять верстов. *Кто -мо ездит, дома не ночует* – хто простує, той дома не ночує (Номис). *Итти -мо* – прямувати, простувати *и* іти просто, навпрямкі *и т. д.* *Совсем -мо* – прями́сінько, прости́сінько; *см. Прямёхонько*; 2) *-мо чего (против)* – просто, проти чого, кого; *см. Напротив, Против.* [Хата його стоїть просто церкви (Борз. п.)]; 3) *(откровенно, без обиняков)* просто, прямо навпрямець (напрямець), навпрямкі, прямцем, навпростець; *см. Прямиком (под Прямик)*. [Кажі мені навпрямець (Мова). Лядські писателі прямцем казали, що Низовці живуть на татарській землі (Куліш). Він просто виказав йому всю правду (Сл. Ум.)]. *Говорить -мо* – казати (говорити) просто, навпрямець, навпрямкі, *(образно)* говорити просто, з міста; 4) *(непосредственно)* просто, прямо, безпосередньо. [Зінко-ж не схотів іти до тєстя, а прийшов просто сюди (Грінч.). Прийшов я до вас просто з дому]. *Это вытекает -мо из дела* – це впливає безпосередньо із справи. *Я еду -мо в Париж* – я їду просто до Парижу. *Окна выходят -мо в сад* – вікна виходять (дивляться) просто в сад. *Пить -мо из ведра, бутылки* – пити просто з відра, з пляшки; 5) *(впрямь)* справді, дійсно, *(даже)* аж. [Аж моторошно *(прямо страшно)* за них робиться (Єфр.)]. *Он -мо честный человек* – він (з його) справді чесна людина. *Я -мо с ума схожу* – я просто божевілью. *-мо беда с ним* – чисте лихо (чиста біда) з ним.

Прямодушие – прямодушність (-ности), щирість, щиросерд(н)ість (-ности), щиросердя.

Прямодушный – прямодушний, щирий, щиросерд(н)ий, *(открытый)* відвертий, непотайний. [Ні, честь повинна бути прямодушна, коли величчя знизилось до дуру (Куліш)].

Прямодушно – прямодушно, щиро, щиросердо.

Прямоезжий *(путь, дорога)* – простий, прямий (дорога, шлях).

Прямой – 1) *(некривой, простой)* прямий, простий, правий. **-менький** *(ум.-ласк.)* – прями́нький, прости́нький, правенький, прями́сенський, прости́сенський, правесенький. [Рубайся, дерево, і прями́ й криве́ (Рудч.). Я знаю сам, що прости́, що криве́ (Куліш). Визволь, Господи, невольника з неволі на прости́ї дороги (Дума). Рубайся, дерево, криве́ і праве́ (Чуб. II). Стан правенький, мов тополя (Глібів)]. **-мая линия, мат.** – прями́ (проста) лінія. **-мой угол, мат.** – прями́ (прости́й) кут. **-мая дорога** – прями́, проста дорога, прями́й, прости́й шлях. **-мая кишка** – кутня кішка, кутнячка; 2) *(искренний)* прости́й, щирий, прями́й. [Десь Бог мене покарав – лиху долю мені дав; лиху долю, просту душу (Чуб. V). А му́рин *(негр)*, щирий і прями́й з природи, вважає чесним кожного (Куліш)]. **-мой человек** – щира (відверта) людина, щира душа; 3) *(истый, настоящий)* чистий, справжній, дійсний; *см. Настоящий, Подлинный.* [Чистий бовдур *(болван)* (Липовеч.)]. **Друзья -мые** – *братья родные* – приятелі (друзі) справжні – що браті рідні; 4) *(непосредственный)* безпосередній. [Безпосереднє голосування. Занепад тутешньої торгівлі був безпосереднім наслідком тих заходів (Єфр.)] **-мые налоги** – безпосередні податки. **-мые наследники** – безпосередні спадкоємці. **-мой смысл, значение** – безпосереднє розуміння, -не значення. **-моё понимание (смысл) этих слов** – властиве розуміння цих слів. **-мой ответ** – проста відповідь. **-моё сообщение** – прями́ сполучення. **-мой образ действий** – одверте поводження. **-мой характер** – відверта, прями́ вдача. **-мая речь, грам.** – прями́ мо́ва.

Прямокрылый – прямокрилий, простокрилий. **-лые насекомые** – прямокрильці, простокрильці (-ців).

Пряморогий – прямо[просто]рогий.

Прямолinéнный – прями́лінійний, прости́лінійний. [Прями́[просто]лінійна тригонометрія. Рационалістичний світогляд – річ дуже зручна через те, що він прями́лінійний (Крим.)].

- ний человек** – прямовіта людина.
- Прямолинейно** – прямолінійно, простолінійно; щіро, відверто.
- Прямолинейность** – прямолінійність, простолінійність (-ности), (о характере и т. под.) прости́сть, одвертість.
- Прямость** – прости́сть, прями́сть; см. **Прямизна́**.
- Прямота́** – (искренность) щіри́сть, прости́сть, (открытость) одвертість (-ости). **-та́ человека, речей** – прямовітість, щіри́сть людини, слів.
- Прямоугольник** – прямоку́тник, простоку́тник.
- Прямоугольно** – прямоку́тно, простоку́тно.
- Прямоугольность** – прямоку́тність, простоку́тність (-ности).
- Прямоугольный** – прямоку́тні[и]й, простоку́тні[и]й. [Прямоку́тній трику́тник. Прямоку́тна призма].
- Прямь** – 1) (прямая линия) прями́ць (-мця́), прости́ць (-стця́); 2) см. **Прямизна́**. **Ступай прями́ю** – іди́ навпрости́ць, прями́цем.
- Прямье́**, см. **Прямик 1**. **-мье́м веку не изживёшь** – прями́цем (по правді) віку не проживе́ш. **-мье́м так и ломит, словно медведь какой** – прямо (просто, навпрости́ць) так і пре, наче ведмі́дь який.
- Пряник** – пряник, пірник, (медовый) медянік, медівнік, медовік, попря́ник, (из ржаной муки) житник, (в форме коня) коник, (мелко резаный) кришане́ць (-нця́). [Дітвoрі малій п'ята́ччя, пірники й мандри́ки (Мкр.). Той купує горілку, той медяніків (Лев.). І внучата́м із клуно́чка гостинці виймала... А Карпові солове́йка та коників пару (Шевч.)].
- Пряничек** – пряничок, пірничок, (медовый) медяничо́к (-чка). [Накупить їй і горішків, і медяничків (Квітка)].
- Пряничник, -ница** – пряничник, пряничниця.
- Пряничный** – пряничний, пірниковий.
- Пряноватый** – прянува́тий. **-ватость** – прянува́тість.
- Пряности** – (пряные вещества) – коріння (-ня), пряно́щі (-щів), (гoстри) присма́ки (-сма́к).
- Пряность** – (острота) гoстри́сть, пряні́сть.
- Пряный** – (острый) корінний, гoстри́й, пря́ний, (диал. у Лемков) пірний, пірня́чий. [Медівнік пірний (Верх.). Пірня́ча цибу́ля (Верх.)]. **-ные коренья**, см. **Пряности**.
- Пряслица** – 1) кужі́лка; см. **Прялка, Самопрялка**; 2) (донце под кудель) дни́ще, кружо́к (-жка), сіде́ць (р. сідця́). [Узяла дни́ще і веретено (Квітка)].
- Прясло** – 1) (частокол) частокі́л (-колу); 2) (звено изгороди) пла[е]ні́ця, (гал.) прясло.
- Прясть** – прясти, (шерсть или плохой лён, пеньку) куделити, (толстые нитки, «вал») валити. [А та (Марія) стоїть собі під тином та вовну білу́ю пряде́ (Шевч.). А в ту́ю метели́цю кудели́ла-б кудели́цю (Мет.). Ну́мо вал валити (Марк.)]. **Разойтись (увлечься) прядя́** – розпряді́тися, *несов.* розпряда́тися. [Так розпряді́ся, що й спа́ти ляга́ти не хо́чется (Гр.)]. **Тонко прядь** – тонко прясти. **Прядь ушами** (о лошади) – шу́лити ву́ха, шу́литись, кози́рити вухами. [Ні́здрі розду́ли (коні), копита́ми крешу́ть, кози́рять ушима (Дніпр. Ч.)].
- Пряденый** – прядений.
- Прядься** – пряді́ся. [Одному́ на трі́сочці пряде́ться, а дру́гому й вереті́нцє не хо́че (Ном.). Чо́гось мені́ не пряде́ться].
- Прядание** – хова́ння, захо́вування. **Место для -ния** – схова́нка.
- Прядать, спря́дывать** – 1) (куда-л. для сбережения) хова́ти, схова́ти, захо́вувати, захо́вати що де, куди. [Вбі́гла Гафійка, сква́пно хова́ючи щoсь за па́зуху (Коцюб.). Ну, а з листом що робити? подерти чи далі хова́ти? (Крим.). Де ти їх (гроші) хова́в? (Рудч.). Захо́вав гроші́ у скриню́]; 2) (скрывать, таить) хова́ти, схова́ти, захо́вувати, захо́вати, хоронити, схоронити що від кого. [Неси́ покі́рно хрест життя́, хова́й журбу́ безкраю́ (Олесь). Ти ті́ї сльо́зи захо́луй од о́ка (Грінч.). Було́ виплаче́ться (Параска) добре, а від люде́й хорони́ла, що шеміть

серде́нько (Г. Барв.)]. **Пря́танный** – хова́ний. **Спря́танный** – схова́ний, захо́ваний, схоро́нений.

Пря́тальщик, -щица, Пря́тчик, -чица – 1) (*кто прячет*) хова́льник, хова́льниця, хова́ч, хова́чка, схова́ч, схова́чка; 2) (*кто прячется*) хова́нець (-нця), хова́нка.

Пря́таться, спря́таться – 1) хова́тися, захо́вуватися, бу́ти схованим, захо́ваним; 2) (*скрываются, таится*) хова́тися, с[за]хова́тися, (*хорониться*) схоро́нятися, схоро́нитися де від ко́го, від чо́го, (*некот. время*) перехо́вуватися, перехова́тися де, в ко́го, (*крыться*) критися. [Ти хова́вся по жита́х, по хліва́х, по хата́х, – ти, як злоді́й, хова́вся (Олень). Не хова́вся й не крив́ся Грінче́нко з своєю пра́цею (Єфр.). Не хова́вся од бу́рі лихо́ї (Крим.). Крию́чись по го́рах, по ліса́х, по́ки добрав́ся до Украї́ни (Тобі́л.). Скільки́ раз вона́ перехо́вувалась по чу́жих хата́х (Н.-Лев.). Ти бу́деш по терна́х, по байра́ках схоро́нятися (Дума)]. **-таться за чужие плечи** – по-за плече́ шитися. **Место, где -чутся** – схови́ще, схова́к (-вку), схов (-ву), схованка, кри́івка; *см.* **Спря́т. Пря́чушийся** (*как суц.*) – хова́нець (-нця).

Пря́тки, Пря́танки (*игра*) – хова́нки, схова́нки. **Игра́ть в -ки** – гуля́ти в (с)хова́нки.

Пря́ха – пря́ха, пря́ля, пряді́льниця, пряді́нниця пряду́ха, пряду́нка; *см.* **Пря́дильщица**. [Як га́рна пря́ха, дак іна́ кочергу́ напряде́ (Борзенц.).] **Толсто́пря́ха** – товсто́пряду́ха.

Тонко́пря́ха – тонко́пряду́ха. [Товсто́пряду́ха возом везе́, а тонко́пряду́ха під руко́ю несе́ (Грінч. II)].

Псалмо́певец – 1) (*поющий псалмы*) псалмі́ст, псалмі́ста, співе́ць псалмі́в (пса́льмів), (*слав.*) псалмо́півець. [Ходи́м, псалмо́півче! (Тобі́л.); 2) (*писатель псалмов*) псалмі́ст, псалмі́ста.

Псалмо́пение – співа́ння псалмі́в (пса́льмів), псал(ь)мува́ння.

Псалом – псалом (-лма́), пса́льма. [Насмію́ться на псалом той, що ві́ллю сльо́зами (Шевч.). Псалом за́лізу (Тичина). Псалти́рня пса́льма (Куліш)].

Псаломни́к – 1) *см.* **Псалмо́певец 1 и 2**; 2) псаломни́к, псалти́р (-ря́); *см.* **Псалти́рь**.

Псаломни́ческий – псалмі́стський, псалмі́стів.

Псаломщи́к – (*дяк*) дяк (-ка́), дячо́к (-чка́), псаломщи́к. **Быть -ком** (*дячить*) – дякува́ти, псаломщи́кувати. **Помощни́к -ка** – піддя́чий (-чого).

Псаломщи́ков – дякі́в (-ко́ва, -ко́ве).

Псаломщи́чий – дякі́вський, дячі́вський, псаломщи́цький.

Псалти́[ы]рный – псалти́рний. [Псалти́рні ві́рші (Куліш)].

Псалти́рь или Псалты́рь – псалти́р (-ря́ и -ра́) (*м. р.*), псалти́ря (-рі́), псалти́рка (*ум.* псалти́рочка), псавти́р (-ри́), псавти́ра, савти́р (-ри́) (*ж. р.*) и савти́р (-ра́) (*м. р.*), савти́ра. [Чи бу́ло навчу́ся псалти́ра чи не навчу́сь, він таки́ все по голо́вці мене́ погла́дить (М. Вовч.). Щоб за то́бою псалти́р прочита́ли (Чуб. V). У но́гах псавти́р лежа́ла (Рудан.). Візьме́ савти́р ба́тьків (Тесл.). Савти́р – це по-да́вньому, а по-на́шому – «псалти́р» (Звиногор.). І ті пі́сні Цар-Дави́да псавти́рою зву́ться (Руданськ.).] **Уча́щийся -ти́[ы]ри** – псалти́рник.

Псалты́рник, -ница, Псалты́рщик, -щица – псалти́рник, псалти́рниця. [Старомо́дні псалти́рники (Неч.-Лев.)].

Пса́рный – пся́рний. **-ный двор, см. Пса́рня**.

Пса́рня – пся́рня, пся́рня. [Оту́т коли́сь бу́ла прездо́рова пся́рня ге́тьманова (Неч.-Лев.)].

Пса́рь – пся́р (-ра́), пся́рник, пся́рник, собака́р (-ря́), соба́чник, соба́рник, (*рус.*) пса́р (-ря́).

[Панський пся́рник (Кв.). Сла́ва! сла́ва! хорта́м і гончим, і пса́ря́м, і на́шим ба́тюшкам-ца́ря́м (Шевч.).] **Жена́ -ря́** (*и женщи́на, возя́щаяся с соба́ками*) – пся́[ю]рниця. **Жалу́ет ца́рь, да не ми́дует пса́рь** – не так па́ні, як підпа́нки.

Псевдо́ним – псевдо́ні́м (-ма), прибра́не ім'я́, вигада́не прізви́ще. [Пра́вда, ка́жуть, псевдо́ні́мом мо́жна до́бре захо́ватись (Сам.)].

Пси́веть – псува́тися, (*о людях*) псі́ти, соба́читися, на пси́ схо́дити; *см.* **По́ртиться**.

Пси́на – (*соба́чье мясо*) пся́тина, пси́на, соба́чина, соба́че (пся́че) м'ясо́; 2) (*несий дух*) пся́тина, пси́на. [Пся́тиною несе́ (Хор. п.)].

Псінка, *бот.* **Solanum nigrum** – псінка.

Псіньий – псіньий; *см.* **Песий, Псовый**. [Брешеш, псіне м'ясо (Мнж.)].

Психіатр – психіатр (-тра).

Психіатрія – психіатрія, **-трический** – психіатричний.

Психика – психіка.

Психіческий – психічний, душевний. [Психічний стан (Коцюб.)]. **-чески** – психічно. **-чески расстроенный** – причинний. **-чески больной** – психічно хворий.

Психоз – психоз (-зу).

Психолог – психолог (-га).

Психологический – психологічний. **-чески** – психологічно.

Психологія – психологія. [Студії з психології. Правдиво малює психологію першого молодого кохання (Грінч.). Психологія дійових осіб].

Психометр – психометр (-тра).

Психопат – психопат, божевільний, причинний, *вульг.* прищуватий.

Психопатія – психопатія. **-патический** – психопатичний.

Псиця – псиця; *см.* **Сука**.

Псовый – псячий, песький, псячий. **-вая охота** – полювання (л'ови, в'л'ови, лов'єцтво) з псами, з собаками.

Пташечка – пташечка; *см.* **Птичка**.

Пташечий – пташачий; *см.* **Птичий**.

Пташий – пташий; *см.* **Птичий**.

Пташка – пташка; *см.* **Птичка**. *Рано пташка запела, как бы кошка не с'ела* – рано пташка заспівала, якби кішка не ззіла (Номис).

Птенец – пташа (-шати), пташеня, птиченя (-няти), пискля (-ляти), *ум.-ласк.* пташатко, пташенятко, птиченятко, писклятко; (*неоперившийся*) голопуп, голопуцьок, голоцюцьок (-цька), голопупок (-пка), голеня, голя (-ляти), голопірка, голопірча (-чати), голоцванок (-нка), (*обычно воробьиный*) пущвері[и]нок (-нка), *ум.-ласк.* гол(ен)ятко, голопірочка; (*не вылетавший ещё из гнезда*) гніздар (-ря), (*начинающий летать*) підліток (-тка), (*выросший для полетов*) виліток (-тка), (*поздно выведенный*) пізнюр (-ра), пізніхір (-ря), (*ж. р.*) пізніхірка, пізніхірка, *ум.-ласк.* пізню[і]хірочка; пізню[і]хіря(тко). [Хотів я зібрати дітей твоїх, як птаха збирає пташат своїх під крила (Єв.). Обсіли мене як дрібні пташенята (М. Вовч.). Дозвольте мені полізти на те дерево і видерти птиченята (Грінч. II). Повне гніздо горобиних голоцюцьків (Н.-Лев.). Деру по гніздах пущверинків (Стор.)]. **-нцы** (*целый выводок*) – гніздо.

Птенцов, -вый – пташенятків (-кова, -кове), пташенячий.

Птенчик – пташатко, пташенятко, птиченятко. [Коло його, як пташенятко, звивається (М. Вов.)].

Птиця – птах (*р.* птаха), птаха, птиця. [І співав-би і жив-би, як той птах крилатий (Грінч.).

Він летить, як птах (Звин.). Кінь, як птаха, пролетить (Рудан.). Вилітайте, сірі птахи

(Шевч.). Подивись на божу птицю, як вона літає (Руд.). Синиця – не птиця (Приказка). Не

всі старі птиці високо літають (Приказка)]. **-цы, соб.** –птаство, пташня. [Птаство весело

щебетало (Крим.). Хіжептаство на степу (Кул.)]. *Молодая -ца, соб.* – молодняк, молоднік,

молоднеча. *Домашняя -ца, соб., домашние -цы* – дробина, дріб (*р.* дробу), домовептаство.

[Нагодую і напою свиней, кабанові занесу, дробині посиплю (Кониськ.)]. *Дворовая -ца* –

подвірня (надвірня) птиця, *соб.* дробина. *Ручная (домашняя) -ца* – свійський птах. *Хищная -*

ца – хижий птах. *Хищные -цы* – хижі птахи, хіжептаство. *Ночная -ца* – нічний, вночішний

птах, нічна, -шня птаха, нічнийця. *Перелетная -ца* – перелітна(мандрівна) птаха, перелітний

птах. *Залетная -ца* – залітний птах, залету́ха. *Певчая -ца* – співочий (співучий) птах, -ча

птаха. *Певчие -цы* – співоचेптаство. *Жар-птица* – жар-птиця, жароптиця. [В старій

похму́рій дубіні мо́стить сво́є гніздо́ жар-пти́ця (Васильч.). *Стреляная -ца* (*перен.*) – стріляний птах. **-ца** *с чёрными перьями* – чорнопірка, *ум.* чорнопірочка. [Ой галочки-чорнопірочки круту́ го́ру вкри́ли (Пісня)]. **-ца**, *возвратившаяся из зимнего отлёта* – і[и]́риця. [Вже і[и]́риця проявилась, – скоро те́пло стане (Борз. п.)]. *Ранняя -ца (-чка) зубки теребит* (*носок прочищает*), *а поздняя глазки протирает* – рання пtiчка зубки креше, а пізня о́чки дере́ (Черкащина).

Птицевод – птахівник (-ка).

Птицеводный – птахівничий. [Птахівнічі господарства (Касян.)].

Птицеводство – птахівництво.

Птицеволхование, -цегадание – птаховорожіння, птаховіщування, ворожіння, віщування на пта́хах.

Птицелов – пта́шник, пtiча́р (-ря́).

Птицеловный – пташничий.

Птицеловня, -ловка – ха́пка (на пта́хи), сільце́; *см.* **Западня́**.

Птицеловство – пташництво, пtiча́рство.

Пти́чечка – пта́шечка, пта́шенька, пташино́чка, пташино́нька.

Пти́чий – пташиний, пташа́чий, пта́ський, пта́ший, пtiчий, пtiча́чий. [Пташи́ний крик (Л. Укр.). Пташи́не щебетання (Сам.). Хіба́ пташа́чого молока́ нема́ (Ном.). Пташа́че гніздо́ (Е. З.). А це пtiчача ха́та така́ (Тесл.)]. **-чий двор** – пта́шня, пtiчня. **-чий мир** – пта́ство. *С высоты -чьего полёта* – з пташино́ї високости.

Пти́чка – пта́шка, пташи́на, пташи́нка, пташо́к (-шка́). [Од́на, як та́ пта́шка в далéкім краю́ (Шевч.). Пташи́на гніздо́ сво́є ма́є (Сам.). Прилеті́в пташо́к – золоті́ крильця́ (Чуб. V)].

Пти́чник – 1) (*птицелов, продавец, любитель, уходчик за птицей*) пта́шник, пtiча́р (-ря́), (*уходчик за домашней птицей*) дробі́нник; 2) (*птичий двор*) пта́шник, пtiчня, пта́шня; (*для кур*) курні́к, курятні́к; 3) (*клетка, садок*) куча́, ко́ець (*р.* койця́), пташа́рня.

Пти́чниця – 1) (*уходчица за птицей, продащица, любительница птиц*) пта́шниця, пtiчниця, (*уходчица за дом. птицей*) дробі́нниця. [Вона́ в пані́в за пtiчницю́ (Чиг. п.). Які́в за про́стого найми́та став, а я за дробі́нницю́ (Грінч.)]; 2) *см.* **Пти́чня**.

Пти́чня – куча́, ко́ець (*р.* койця́), пташа́рня; *см.* **Пти́чник 3**.

Пти́чье гнездо, бот. **Neottia Nidus Avis** – микола́йці (-ці́в), прі́воротень (-ротня́).

Птолемеева система, астр. – Птолемейова систе́ма.

Публика – публі́ка, лю́дність, публі́чність (-ности), (*общество*) грома́дянство, (*масса*) зага́л. [Там у той час бу́ло ма́ло публі́ки (Л. Укр.). Ці́ книжки́ на живи́х мо́вах в Іта́лії до́бре йду́ть в публі́чність (Баштов.)].

Публикационный – публікаці́йний, опові́сний.

Публика́ция – 1) оголо́шення, опові́щення, публіка́ція, (*объявление*) об'я́ва, опові́стка. **-ция о находке, о продаже чего** – опові́щення (оголо́шення, об'я́ва) про зна́хідку, про про́даж чо́го; 2) *см.* **Публико́вание**.

Публико́вание – оголо́шування, опові́щання, публіку́вання.

Публико́вать – оголо́шувати, опові́щати, публіку́вати що́, про що́. **-ковать в печати** – оголо́шувати дру́ком. **-ться** – оголо́шуватися, опові́щатися, публіку́ватися.

Публицист – публіци́ст.

Публици́стика – публіци́стика.

Публицистический – публіцистич́ний. [Науко́ві та публіцистич́ні статті́ (Грінч.)].

Публі́чная же́нщина, см. **Публі́чный**.

Публі́чно – публі́чно, прилю́дно[e], привселю́дно[e], принаро́дно, уселю́дно, лю́дно.

[Прилю́дно він назва́в мене́ ко́лись ути́сником (Грінч.). За тих часі́в суд відбува́вся привселю́дно (Ор. Лев.). Ну його́ принаро́дно ганьбі́ти та соромі́ти (Кониськ.)].

Публі́чность – публі́чність, прилю́дність, привселю́дність (-ности).

Публічний – 1) (*открытый*) публічний, прилюдний, привселюдний, принародни[і]й, уселюдний. [Урочисті зібрання Академії – завсігді прилюдні (Стат. Акад.). Без жадних прикрас виставлено на привселюдне позорище болячки сучасного громадського ладу (Єфр.)]. **-ная казнь** – прилюдна кара. **-ная продаж** – прилюдний продаж. *Продать с -чных торгов* – продати з прилюдного торгу, з ліцитації (*зап.*). *Назначить к продаже с -ных торгов* – пустити на прилюдний торг, (*зап.*) на ліцитацію; 2) (*для публики устроенный*) публічний, (*всенародный*) всенародний, (*общественный*) громадський, (*народный*) народний. **-ное гулянье** – громадська гулянка; 3) (*принадлежащий обществу*) громадський. [Громадські будинки, лікарні, землі]. **-чный дом** – дім розпусти, (*грубо*) бардак (-ка), бурдей. **-чная женищина** – повія, бахурка, розпусниця; см. **Проститутка**.

Пугало и Пугалище – 1) страховище, страшило, пострах, страх, страхопуд. [Ті очі бачать у таємничій п'їтмі постраха дітей – Хо, страшного, бородатого діда (Коцюб.). Страхопудом про мене була нещирість людська (Кониськ.)]; 2) (*чучело для отпугивания птиц*) опудало, опуд, лякало *и* лякайло, лякачка, страшок (-шка), дід солом'яний. [Наче опудало на городі (Звин.). Оце про горобців буде лякало (Кониськ.). Опуди для відгонення горобців із пшениці, проса та конопель (Франко). Хоч-би ти одяглась чепурніше, а то ходим наче лякачка (Борз.)]. *Экое -ло!* – ото опудало! *Поставить на огороде -ло* – опудало на городі поставити. **Пугание** – лякання, страхання, жахання, полохання.

Пугать, испугать кого – 1) лякати, злякати *и* налякати, страшити, устрашити *и* настрашити, страхати, настрахати, жахати, ужаснути когo, полошити, сполошити *и* наполошити, полохати, сполохати *и* наполохати когo, пудити, спуджувати, спудити когo. [Тіха вода людей топить, а бурна тільки лякає (Номис). Коли страшиш, – сам не бійся (Номис). Твій гнів мене жахає (Куліш). Таких страшних герольдів посилають, щоб нас вжахнути (Куліш). Се тая Солоха, що кури полоха (Приказка). А навкруги лунали музики, дудніли бубни і полошили нічну тишу п'яні пісні (Коцюб.). Я їхав улицею, і де взявся собака, – спудив коня]; 2) (*угрожать кому*) лякати, страхати, страшити, полохати когo. [Ви не лякайте мене – я ляканий (Тобіл.). Посадили ото його в тюрму, страхали його Сибіром (Єфр.). Побачила, що так полоха Еол синка, що аж захляв (Котл.)]. **-гать детей наказанием** – лякати, страхати дітей карою. **Пугнуть** – настрахати, настрашити, наполохати когo. *Я порядком -нул его* – я таки добре його настрахав, настрашив. **Пуганный и пуганный** – ляканий, страханий, полоханий. **-ная ворона и куста боится** – полоханий заєць і пенька боїться (Номис).

Пугаться, испугаться – лякатися, злякатися, страхатися, устрахнутися, страшитися, устрашитися, жахатися, ужаснутися, полохатися, і сполохатися, полошитися сполошитися, (*о многих*) полякатися, пополохатися, пополошитися; (*о лошадях*) торопитися, харапудитися, [І даремне лякається не треба, бо переляканий чоловік завжди, зробить дурість (Тобіл.). Ви не лякайтесь, пані... може нічого й не буде (Коцюб.). Як чорт хреста жахається (Приказка). Ви мене не жахайтесь: я чоловік смирний (М. Вовч.). Як почувте про війни та бунті, не полохайтесь (Єв.). Тільки минув міст, зараз зачали ся коні полошити (Драг.). Чого він торопиться, оцей тороплений кінь (Канівщ.). Коні харапудяться, стають гопки (Н.-Лев.)]. *Он всего -гаётся* – він усього лякається, жахається.

Пугач, птица Strix Bubo – пугач.

Пугач – 1) см. **Пугало 2**; 2) (*игрушечный пистолет*) трахкалка.

Пугачёвщина – Пугачівщина.

Пугливо – лякливо, полохливо, жахливо, боязко. [Хто вірик отакé? – пита́лися лякливо (Дніпр. Ч.). Він виглянув у сіни, причинив двері й усé полохливо оглядався на всі бо́ки (Н.-Лев.). Озираючись жахливо, вибігла його дівчина (М. Вовч.)].

Пугливость – лякливість, полохливість, жахливість, страшливість (-вості); *срв.*

Боязливость.

Пугливый – лякливий, полохливий *и* полошливий, полохкий, страшливий, жахливий,

боязкий, боязливий, (*ирон.*) страхопудливий, (*тільки о лошадях*) харапудливий, тороплений. [Славний був кінь, тільки й шкода, що трохи лякливий (Кониськ.). Полохлива, як пташка (Грінч.). Кінь полохкий (Вовч. п.). Полошливий кінь (Кам'ян.). Яка-ж ти жахлива, Меласю! – каже Михайло всміхаючись, (М. Вовч.). Вона така страшлива: всього боїться (Бардич.) Сором вам, що ви такі боязкі (Грінч.). Харапудливий кінь (Черкаськ. п.). Насторошать уші тороплєні коні (Основа 1861)].

Пуговица – гудзик, гудзь (-дзя), *ум.* гудзичок (-чка). [Задивлялися на його жупанок з блискучими гудзиками (Грінч.). Циновим гудзем застебнувся (Котл.)]. *На все -цы застегнуться* – на всі гудзики застебнутися, (*о многих*) позастібатися. *Усадить (украсить) -цами* – угудзяти що. *Усаженный (украшенный) -цями* – угудзяний.

Пуговичник, -ница – гудзій (-ія), гудзійка, гудзикар (-ря), гудзикарка, гудзяр (-ра), гудзярка.

Пуговичный – гудзиковий.

Пуговка – 1) *см.* Пуговица; 2) (*в растениях на усиках*) зачіпний кружечок.

Пуд – пуд (-да). *Десять -дов* – десять пуд і пудів. [Дві каменюки, кожна в десять пудів (Стор.)].

Пуделить, охотн. – маху (хука) давати.

Пудель – 1) пудель; 2) *охотн.* – мах, обмах, хук (-ка).

Пудинг – пудинг (-гу).

Пудовик – пудовик (-ка).

Пудовка, см. Пудовик.

Пудовой и Пудовый – пудовий. **-вая гиря** – пудова вага, пудовик (-ка). **-вое** – пудове, вагове (-вого).

Пудофут – пудофут (-та).

Пудра – пудра.

Пудрение – пудрування.

Пудреница – пудрєчниця.

Пудрет – пудрет (-ту).

Пудрильщик, -щица – пудрувальник, -ниця.

Пудрить, напудрить – пудрувати, напудрувати когo, що. **Пудренный и напудренный** – пудрований, напудрований.

Пудриться, напудриться – пудруватися, напудруватися.

Пудровый и Пудре[я]ный – пудровий, пудряний.

Пузан – пузань, черевань (-ня, *ум.* пузанчик, череванчик), черевко (-ка), (*насмешл.*) баріло. [Незабаром прийшов якийсь пан-черевань (М. Вовч.)].

Пузастый, Пузатый – пузатий, череватий, круглочеревий; барил(ь)куватий, боклатий. [Йде багатий, череватий, – не вклонюся (Вороний)]. **-тый кувшин** – барил(ь)куватий, боклатий глек.

Пузатеть – пузатіти, череватіти.

Пузо – пузо, черево. [Каламайковим поясом пузо підперєзане (Квітка)]. **Пуздо** – пузде, черевце (-ця).

Пузыреватый – пузируватий, пухируватий, міхуруватий; *срв.* Пузырчатый 1.

Пузырёк – 1) пузирчик, пухирчик (*диал.* піхурчик), міхурчик; *срв.* Пузырь 2; 2) (*образуемый газом в жидкости*) булька, бульбашка; *срв.* Пузырь 3. [Кипить молоко, аж бульки йдуть (Звин.)]. **-рьки, образованные во множестве** – намістечко, дзибок (-бку), брижі, (*поднимающиеся со дна болота, пруда*) котики. [Перве намістечко в чавуні по-над краями, то вже вода починає закипати (Вовч. п.). Окріп з дзибком (Борз. п.)]. **Покрытый -ками** – бульбашний; 3) пляшечка, слоїк, *ум.* слоїчок, каламар, *ум.* каламарик, -рчик, скляночка, скляня (-няти), склянятко, бутлик, бутличок (-чка). [Треба слоїчок на лікарство принєсити (Переясл. п.). Лишив їй воду, лишє собі дрібку в склянятко взяв (Яворськ.)].

Пузырістий – 1) пузіристий, пухіристий, міхуристий. **-стое стекло** – пухіристе скло. [Якесь пухіристе скло, що й не відко нічого. (Звин.)]; 2) бульбашистий, бульчастий.

Пузырять – дути, надимати пузірем.

Пузыряться – 1) дутися (надиматися, здиматися, братися) пузірем, пузірями, бульбашками, бульками, пускати бульбашки, булькати, булькотіти, пузіритися. [Оця поганая багнуока, глянь, пузіряться як (Гребінка)]; 2) (*сердиться*) дутися (дмуся, дмешся). *Что ты -ришься* – чого ти дмешся?

Пузырковатый, см. Пузыреватый, Пузырчатый 1.

Пузырничать, см. Пузыряться 2.

Пузырний – пузірний, пухірний, міхурний, пузір'овий, пухир'овий, міхур'овий. **-ные окна** – пузірні вікна. **-ное сало** – пузірне, пузірове сало. [Треба до рани прикладати пузірового сала (Звин.)].

Пузырчатый – 1) (*в виде пузыря*) пузіруватий, пухируватий, міхуруватий; 2) пузірчастий, пухирчастий, міхурчастий.

Пузырь – 1) пузір (-ря), міхур (-ра). *Плавательный -зырь* – плавальний пузір, пухір (-ря). *Жёлчный -зырь* – жовчний міхур. *Мочевой -зырь* – сечовий пузір (міхур), сечник, (*диал.*) бордюг (-га), пуздрó (-дра); 2) (*волдырь*) пузір (-ря), *ум.* пузірчик, пухир (-ря), *ум.* пухирчик, (*диал.*) піхур (-ря), *ум.* піхурчик, міхур (-ра), *ум.* міхурець (-рця), (*наполненный гнойной жидкостью*) гноянка, (*с бесцветной жидкостью*) водянка. [Впіймав за руку – подряпану, з пухирями од кропиві і гарячу (Васильч.). На пальчиках піхурчики намуляти (Грінч. III). Нащо-ж тобі, моя міла, працювати, на пальчиках міхурчики намуляти (Пісня)]. **-зырь вскочил** – пузір, пухир набіг. **-зыри появились на чѐм, покрыли что** – скидало (обкидало) пузірями, пухирями що. [Усю піку йому скидало пузірями (Миргор. п.). Скидало пухирями (Хорол. п.)]. *Покрыться -рѐм, -рями* – пузірем, пузірями, пухирем, пухирями знятися, взятися. [Малé... до половини пузірем знялося (Г. Барв.)]; 3) (*водяной или мыльный*) бульбашка, булька, бульбах, бульба, бульбочка, банька, брижа. [То до гори ногами ходять, то стóвбура перекидаються, то бульбахи дмуть (Квітка). А надворі дощик іде, аж бульбашки дмуться (Грінч. III). Як каменюка пішла на дно, аж тільки бульбашки забулькотіли (Квітка). Бульбашки скачуть од крапель скрізь по воді (Коцюб.). Мов бульбашки у чавуні клекочуть (Гул.-Арт.). Аж булькі на воді стають (Франко, Пр.). Чоловік на світі, як банька на воді (Номис). Налляв він у чарку того вина, в чарці стали брижі, аж кипить (Звин.)]. *Пускать мыльные -зыри* – бульбахи, баньки дути; 4) (*малыш*) капшук (-ка).

Пук, ум. пучок – 1) пук, пучок (-чка), *ум.* пучечок (-чка), жмут, жмуток (-тка), жмутик, (*диал.*) жмит, *соб.* жмуття, (*связка*) бунт, бунтик. [Пов'яже солóму у пуки, та й везе до міста продавати жидам (Кам'ян.). Чи я в лузі не калина була? Взяли мене поламали, у пучечки пов'язали (Пісня). Зібгав гроші в жмуток (Липовеч.). Оксана здойматиме кождий колосок, що надібле, а як жмит згрубіє, то вона його буде складати понад ярóк (Стефаник)]. **Пук, -чок стеблей, прутьев, розог** – пук, пучок, жмут, жмуток, горстка стебел, пруття, різок. **-чок цветов** – пучечок, жмутик, жмуток квіток, горсточка квіток. **Пук, -чок соломы** – пук, пучок, жмут, жмуток, віхоть, горстка солóми, (*скрученный для топки и т. п.*) (с)крутень (-тня), крутеник верчик солóми. **-чок ниток, шёлку, табаку и пр.** – бунт, бунтик (*ум.* бунтичок) ниток, шóвку, тютюну. **-чок табачных листьев** – папуша тютюну. **Пук бумаг** – жмут паперів. **-чок волос** – жмут, жмуток волóсся. [Хоч волóсся все біле як сніг у старечій оздобі, то стоять ще ті горді жмуткі, як два роги на лóбі (Франко)]; 2) *воен. (фашина)* – в'язка.

Пукалка – пукавка, пукалка.

Пукать, пукнуть – 1) пукати, пукнути, тріскати, тріснути, лускати, луснути. [Те крутілось і тріщало, а те пукало й гуло (Стор.)].

Пуклый – пукатий, пукнястий.

Пукля, см. **Букля**.

Пуковатый, см. **Пучковатый**.

Пуковый – пуковий, бунтиковий, (о *листьях табаку*) папушний; срв. **Пук**.

Пулевой – кулевий. **-вая форма** – форма на кулі. **-вая рана** – кулева рана, рана від кулі.

Пулелитня – кулярня.

Пулелитчик – куляр (-ра).

Пулемёт – кулемёт (-та), скоростріл (-ла).

Пулемётный – кулеметний, скорострільний.

Пулемётчик – кулеметчик, кулеметник, скорострілець (-льця), скорострільник.

Пулечный – кулечний. **-ная сумка** – кулечниця.

Пульверизатор – пульверизатор, прискавка.

Пульверизация – пульверизація, прискання, оприскування.

Пульверизировать – пульверизувати, прискати, оприскувати.

I. Пулька (ум. от **Пуля**) – кулька. [Кулька не дулька; як уразить, то заболить (Василенко)].

II. Пулька (в *денежн. играх*) – пулька.

Пульный – кульний, кулячий. [А кулячого дзізу послухать не хочеш? (Мова)].

Пульс – пульс (-су), живчик, живець (-вця). [Пильно подивився в вічі недужий, приложив до чола їй свою долоню, підержав живчика (Кониськ.). Київ робиться центром українського життя, тим живцем, якого стукання розноситься по всій Україні (Єфр.)]. **Биение -са** – биття, кидання, стукання живчика. **Пульс бьётся** – пульс, живчик б'є и б'ється, кидается.

Щупать пульс – звідувати пульсу, живчика.

Пульсация – пульсація.

Пульсирование – пульсування, биття, кидання пульсу (живчика).

Пульсировать – пульсувати, (о *пульсе*) бити и битися, кидатися. [Море дрижало, ворушилось, пульсувало (Н.-Лев.)].

Пульсирующий – що пульсує, що живчиком б'ється.

Пульсовой – пульсовий, живцевий, живчиковий. **-вая жила** – пульсова жила.

Пульт – пульт (-ту).

Пуля – куля, ум. кулька. [Щоб тебе перша куля не минула (Номис)]. **Поражённый -лею** – вражений, улучений кулею. **-ля виноватого найдёт (сыщёт)** – куля знайде, кого їй треба. **Отлить -лю** – сказати такє, що й купи не держиться.

Пулярда и Пулярдка – пулярда, годована курка.

Пума, *зоол.* – пума.

Пунический – пунійський. **-ские войны** – пунійські війни.

Пункт – 1) пункт, точка. [(Шевченко) своїм геніальним оком уздрів той пункт, з якого треба було дивитися на нашу минулість (Грінч.). Луцьк, Бар, Браслав, Біла Церква, Київ – ото були точки гонитви ляцької за козаками, а козацької за ляхами (Куліш)]. **Сборный пункт** – збірний пункт. **Неприятель был разбит на всех -тах** – ворога побито на всіх пунктах.

Населённый пункт – населений пункт, оселя. [Тепер Коблин – незначна оселя, в якій наврядчи знайдеться сот чотири селян (Ор. Лев.)].

Сторожевой пункт – сторожівня. [У панів... доволі було людей до закладування нових осад і степових сторожівень (Куліш)].

Наблюдательный пункт – спостережний пункт. **Кульминационный пункт** – кульмінаційний, найвищий пункт, кульмінаційна, найвища точка. **Поворотный пункт** – поворотний пункт, поворотка. [Од появи Енеїди Котляревського не тільки початок нового українського письменства рахуємо, а й нову поворотку позначаємо в історії українського народу (Єфр.)].

Исходный пункт – вихідний пункт, вихідна точка. **Иметь своим исходным -том что** – мати на вихідний свій пункт що, виходити з чоґо; 2) пункт (-ту), точка, (статья) артикул (-лу).

[Ти поламав пункт нашої присяги (Куліш). Під сими загальними заголовками вмістилися усі сутні точки сеї великої суперечки (Павлик)]. **Подсудимым даются вопросные -ты** –

підсудним дають запити, запитні пункти. *Его опровергли по всем -там* – його збили на всіх пунктах. *Излагать, разбирать по -там* – викладати по пунктах, пунктами, розбирати по пунктах.

Пунктик – пунктик. *Человек с -ком* – людина з дуром, з дуриною, людина, в якій не всі дома, одної клепки в голові, безклепка людина.

Пунктир – пунктир (-ру), пунктовання, крапковання, точкування; *срв. Пунктирная линия (Пунктирный)*.

Пунктирный – пунктирний, пунктований, крапкований, точкований. **-ная линия** – пунктована, крапкована, точкована лінія; *срв. Пунктир*.

Пунктирование – пунктування, крапкування, точкування.

Пунктировать – пунктувати, випунктовувати, крапкувати, точкувати що. **-ться** – пунктуватися, випунктовуватися, бути пунктованим, випунктовуваним, крапкуватися, точкуватися, бути крапкованим, точкованим. **Пунктированный** – пунктований, крапкований, точкований. **-ная линия, см. Пунктирная линия. -ная нота** – пунктована нота.

Пунктировка, см. Пунктирование.

Пунктуально – пунктуально.

Пунктуальность – пунктуальність (-ности).

Пунктуальный – пунктуальний.

Пунктуация, грам. – пунктуація, визначання розділовими знаками.

Пуночка (птица *Embariza nivalis*) – посмітюх (-ха), сусідка.

Пунцовый – густочервоний, червоногарячий.

Пунш – пунш (-шу) *и* пуншт, шпунт, шпунтуш. [Там пані чаї та шпунті п'ють (Номис). По трахтирях пуншт пила (Котл.)].

Пуншевой – пуншевий, шпунтовий, пунштовий.

Пуншовка – горілка чиста, (*виноградная*) кизлярка.

Пуншевать – шпунтувати *и* пунштувати, шпунті *и* пуншти пити.

Пуня (диал.) – клуня, стодола.

Пуп, ум. пупок – пуп, ум. пупець (-пця), пупок (-пка), пупик, пупчик (-ка).

Пулавка, Пулавник, бот. – (*Anthemis*) ромен, рум'янок; (*Anthemis tinctoria*) бабки, жовтіло, гвоздики польові, нагідки польові, ромен.

Пупковый – пупковий.

Пуповатеть – пупуватіти.

Пуповатый – пупуватий.

Пуповидный – пупкуватий, пупуватий.

Пуповина (*Funiculus umbicalis*) – пуповина, пуповиння, пупець (-пця).

Пуповник, бот. – 1) (*Scabiosa arvensis*) наголоваток, огірчак, синявка, свербіжниця, купалка, христова паличка, (*гал.*) жовтільниця; 2) (*Alisma Plantago L.*) жовник, шильник, бишник, водяний попутник.

Пуповой – пуповий.

Пупок – 1) *см. Пуп*; 2) (*птичий желудок*) пупець (-пця), пупок (-пка), пупик.

Пупочный – пуповий, пупковий. [Грижі бувають пупові, якщо тельбухи випадають крізь пупове кільце (Корольов.)].

Пупыристый – прищуватий, пухіристий.

Пупырник, бот. (*Tarilis Anthriscus Gärtn.*) – опуцьки, свербигуз.

Пупырь, Пупырыш – пухір (-ря), пухірчик, прищ, прищик; (*шишка*) гуля, гулька.

Пупыш, пупышек (цветочная почка, головка) – пуп'ях, пуп'яшок (-шка), пуп'янок (-нка), буцик, розпуківка, розпукалка; *срв. Почка 2*.

Пурга – хуга *и* фуга, заверюха, хуртовина, хуртеча, хвіща, кушпелá; *см. Вьюга*. [Була тоді кушпела велика, – сніг так зараз слід і замете (Новомоск. м.)].

Пури́зм – пури́зм (-зму).

Пури́ст, -тка – пури́ст, пури́стка.

Пури́стський – пури́стський.

Пурита́нізм – пурита́нізм (-зму), пурита́нство.

Пурита́нин, -нка – пурита́нин *и* пурита́нець (-нця), пурита́нка.

Пурита́нський – пурита́нський.

Пурпу́р – пурпу́р (-ру) *и* пурпу́ра (-ри), шарла́т (-ту), (*багрец*) ба́гор (-гру), багре́ць (-цю); *срв.* **Багрец.**

Пурпу́ровый – пурпу́ровий *и* пурпу́рний, шарла́товий, ба́гровий, ба́грянний. *Окрашивать в -вый цвет* – ба́гри́ти. *Окрашиваться в -вый цвет* – ба́гря́нїти.

Пуска́й *и* **Пусть**, *нар.* – хай, нехай, (*зап.*) най. [Хай їй лиха година! (Рудч.). Ой не спиняйте у ставу води, нехай вона рине! Ой не піду я за п'яниченьку, нехай він ізгине (Пісня). Хто во́лі ще не відцуравсь, нехай іде до бою (Л. Укр.). Хто не вміє молитися, най іде на море учитися (Номис)]. **Пусть он придёт** – хай (нехай, най) він прийде. **Пусть делает, что хочет** – хай (нехай, най) робить, що хоче. **Пусть будет по вашему** – хай (нехай, най) буде по вашому, (*шутливо*) хай (нехай, най) ваше зверху́ буде, нехай буде з гречки мак! *Вы этого хотите? пусть будет так* – ви цього хочете? хай (най) буде так. *Мои родители, -скай будут здоровы, придут ко мне* – мої батьки, нехай (хай, най) здорові будить, бодай здорові були, коби здорові (були), прийдуть до мене. *Ну пусть будет и так* – чи так, то й так. **Пусть-ка** – нехай-но, нехай-лиш, нехай лишень. [Нехай-но спробує сам сюди прийти!]. **Пусть его сердится** – хай собі сердиться; 2) (*всё равно, маловажно*) дарма, дарма бері. [Тату! лізе чорт у хату! – Дарма, аби не москаль (Номис). Уже-ж хоч і сировате просо – дарма бері, – а повезем зодрать (Борз.).] *Может быть, это и не ваше, да пусть, берите!* – жоже це й не ваше, та дарма, – беріть!

Пускание – 1) пускання; кидання; (*молвы*) розголошування *и т. д.*, *см.* **Пуска́ть**; 2) *бот.* **-ние почек** – брошення, наброшування, брунення, набрунькування, набруньковування, бруньчення, прищення, наприщування. **-ние ростков** – пускання, вигоніння пагонів (паростів), парощення; 3) *мед.* **-ние крови** – кидання, пускання крові; 4) *мех.* **-ние в ход (машины)** – пускання в рух, запускання (машини).

Пуска́ть, пустить – 1) пускати, пустити, (*во множ.*) попуска́ти ко́го, що (куди́, звідки). [Пусті-ж мене́, отамане, із полку додому (Пісня). Коні у чисте поле попускав (Манж.). Давали, та з рук не пускали (Номис). Як візьмеш ти за рученьку, – не мусиш пустити (Метл.).] **-стить на волю** – пустити на волю, відзволити ко́го. **-стить в отпуск кого** – пустити, відзволити в відпустку ко́го. *Его не -стили в отставку* – йому́ не да́но відста́вки (димісії). **-стить кого по миру, с сумою** – з торба́ми, на же́бри, ста́рцем (ста́рцями) ко́го пустити. **-стить лоша́дь во весь дух, во весь опор** – пустити, погна́ти коня́ що-ду́ху, на всю витягу. **-стить лоша́дь рысью, в галоп** – пустити коня́ ристю́, учва́л; 2) (*метать, выбрасывать*) пускати, пустити, кидати, кинути що *и* чим в ко́го, в що. **-стить стрелу, пулю, ядро** – пустити стрі́лу, ку́лю, набі́й. [Пустимо стрі́лку, як грім по не́бу (Ант.-Драг.)]. **-стить камень или камнем в собаку** – пустити, кинути каменю́кою в соба́ку. *Он -сти́л в него тарелкою* – він по́жбу́рив у ньо́го та́рїлкою. **-ска́ть ракеты** – пускати раке́ти. **-ска́ть пузыри**, *см.* **Пузы́рь 3.** **-стить себе пулю в лоб** – пустити собі́ ку́лю в ло́ба. **-ска́ть кому пы́ль в глаза** – ману́ пускати (напуска́ти), туману́ пускати (напуска́ти) на ко́го, туманити ко́го, о́чі зами́лювати, о́чі зами́лювати ко́му. [То вона́ тільки таку́ ману́ пускає (Мирн.). Бач! Якого́ туману́ пускає своєю́ черво́ною ша́пкою (Кониськ.).] **-ска́ть, -стить молву, славу** – пускати, пустити пого́лоску (пого́лоски), славу́, розголошувати, розголосити що. [Бі́гав по лю́дях, розпитував, пускав пого́лоски (Коцю́б.). А ще до то́го розголосі́ли, що вона́ сла́вна воро́жка, то так до не́ї лю́ди йшли, як по свя́чену во́ду (Яворськ.).] **-ска́ть, -стить в огласку что** – розголошувати, розголосити що. **-стить что в продажу** – пустити що в (на) прода́ж,

виставити на продаж що. **-стїть** *капітал в оборот* – пустити капітал в оборот. **-ска́ть, -стїть в ход, в дело** – пускати, пустити що в діло; (*о машині, механізмі і т. п.*) пускати, пустити, запускати, запустити що, ставити, поставити (машину) на роботу. [Тонка іронія, безощадний сарказм, гнівне обурення – все пускає він у діло, щоб здискредитувати систему гніту (Єфр.). Саме ото перед дев'ятою п'ятницею і пустили той млин уперше (Кониськ.). Моє діло, як кажуть, мірошницьке: запусти та й мовчи (Номис)]. **-ска́ть, -стїть в ход все средства** – усіх засобів заживати, зажити (уживати, ужити), на всі способи братися (взятися). **-стїть** *кровь больному* – кинути, пустити кров хворому (недужому). **-стїть** *корабль ко дну* – корабель на дно пустити. **-стїть на ветер** – пустити на вітер, на хух. **-ска́ть, -стїть** *корень, корни* – пускати, пустити корінь, пускати, попускати коріння. [Ти глибоко у глиб твердий корінь пусти, гілля вгору розкинь (Рудан.)]. **-ска́ть, -стїть** *побег, отросток, побег, отростки* – пускати (виганяти і вигонити) пагін, нарост, пагони, нарости, пустити (вигнати) пагін, нарост, попускати (повигонити) пагони, парости, пароститися, попароститися. *Деревья начинают -ска́ть почки* – дерева починають броститися (набросуватися, бростатися, брунитися, набрунькуватися, набруньковуватися, бруньчитися, прищитися, наприщуватися); *срв. Почка (Выбрасывать -чки)*. **-стїть** *почки* – наброститися (набростатися, набрунитися, набруньчитися, набрунькуватися, наприщитися). [Вже дерево набрунилося (Звяг.). Вишні добре вже набрунькувалися, – тіль-тіль не розів'ється листочок (Новомоск.)]. **-ска́ть, -стїть** *росток, ростки (о зерне)* – кїльчитися, накільчитися, ключитися, наключитися, назублюватися, назубитися, (*во мн.*) вікільчитися, покільчитися, поключитися, поназублюватися. [Вже кїльчиться гречка, пшениця (Кам'ян.). Він злидінний господар: у його в коморі геть покільчилася пшениця (Поділля). Посіяла вже, як насіння поключилося (Рук. Левиц.). Ужє котрє зерно на мокрій землі, те назубилося (Мінос.). Вже наключилося зерно (Черкас. п.)]. **Пу́щенный** – пущений (*во множ.* попусканий); (*брошенный*) кинутий і кинений; (*в ход*) запущений; (*примененный*) зажитий, ужитий; (*о молве*) розголошений.

Пуска́ться, пустї́ться – 1) *страд.* – пуска́тися, бу́ти пу́щеним куди. *Зрителі -ска́ються сюда бесплатно* – глядачів пускають сюди безплатно; 2) *возвр.* – пуска́тися, пустї́тися, (*отправляются*) рушати, рушити, вирушати, вирушити, мандрувати, помандрувати, (*направляются*) подаватися, податися куди. [Лягаючи спати, наче пускаєшся плисти по морю ночі (Коцюб.). Мідяні човна, золоті весла, ой пустимо-ж ся на тихий Дунай (Ант-Драг. I.). Пустимось кіньми, як дрібен дощик (Ант-Драг. I.). Не трать, куме, сили, пускайся на дно (Грінч. I.)]. **-ска́ться в свет** – піти у світі, світами. **-ска́ться, -стї́ться в (дальний) путь, в (дальнюю) дорогу** – пуска́тися, пустї́тися, мандрувати, помандрувати в (далеку) путь, в (далеку) дорогу, (*двинуться*) рушати, рушити, вирушати, вирушити в (далеку) путь, в (далеку) дорогу. [І в далекую дорогу знов іти пустився (Рудан.). А по голому степу, мов та бурлацька доля у світі, помандрувало безрідне покотіполе (Васильч.)]. **-стї́ться по тропинке в горы** – податися стежною в гори. **-стї́ться в море** – пуститися, податися в море. **-стї́ться вплавь** – плавця піти, пуститися. **-ска́ться, -стї́ться в опасное, в рискованное предприятие** – іти, піти на небезпечну справу, розпочати непевне діло, взятися до ризиковітої справи. **-ска́ться, -стї́ться на удачу, на удачу, на счастье** – навмання пуститися, на одчай душі, на щастя іти, піти. **-стї́ться на пропалую** – пуститися берега. *Он -тился во все нелёгкие* – він зовсім берега пустився. **-стї́ться на произвол судьбы** – здатися на призволяще, на божу волю. **-стї́ться на авось** – піти, пуститися навмання, на гала(й) на бала(й). [Пустився на гала на бала, та й збувся вола (Кониськ.)]. **-ска́ться, -стї́ться на хитрость, на хитрости** – братися, взятися (іти, піти, підніматися, піднятися) на хитрість, на хитрощі. [Слухайте лишень, на яку хитрість узявся мій приятель (Франко). Треба Оксані на хитрощі підніматися (Квітка)]. *Он -скается давать советы* – він береться давати поради; 3) (*броситься*) пуститися, кинутися, вдаритися, погнатися, порватися, податися,

(*приняться*) взяти, рухнути. [Вискочив і як опарений подався далі (Васильч.). Як узяв він їхати (Рудч.). Оце зілля рухне рості після дощу (Борз.)]. **-ститься бежать** – кинутися (пуститися, ударитися, взяти) бігти, кинутися на втьоки. [Вертівся між собаками, одгонився – далі ударився бігти (Васильч.). Узяв бігти (Звин.)]. **-ститься в бега** – змандрувати, (образно) піти в довгі лози. [Ноги на плечі та й гайда в довгі лози (Кониськ.)]. **-ститься в погоню, вслед за кем** – пуститися, кинутися, ударитися на(в)здогін за ким. [Доглянули мене собачі діти, пустилися за мною наздогін (Франко)]. *Он -стился стрелю* – він кинувся, погнався як стріла. **-ститься рысью, в галоп** – пуститися ристю, пуститися, погнатися, побігти вчвал. **-ститься на неприятеля, в атаку** – піти, рушити, кинутися на ворога, в атаку. **-ститься в пляску или плясать** – піти в танець або танцювати, погнатися в танець. [Пари раптом погнались у свій танець (О. Пчілка)]; 4) (*вдаваться*) вдаватися, вдатися, ударятися, ударитися, вкидатися, кинутися в що. **-скаются, -ститься в разговор, -ры** – заходити, зайти, увиходити, увійти в розмову, в речі.] [Він зайшов у розмову з жидом (Корол.). Ввійшов із нею в речі (Гр.)]. **-ститься в обширнейшие рассуждения, у разглагольствования** – вдатися, ударитися в безконечне розумування, в балаканину, в просторікування.

Пустельга – 1) (*птица Falco tinnunculus*) постільга, борвітер, кібець (-бця), ум. кібчик. [Чого кібець-постільга у лози ховається? (Морд.)]; 2) пусте, дурниця, бридня; *срв. Пустяк*; 3) (*о человеке: пустой, ничтожный*) шелихівіст, пустоб'яка и пустоб'яха.

Пустеть, опустеть – 1) пустіти, спустіти, безлюд(н)іти. [Пустіє в хаті, в коморі і на дворі без хазяїна (Гр.)]. В темні ночі ніхто з хати не любить виходити, і всі вулиці безлюдніють (Крим.); 2) (*становиться всё более пустым*) пустішати.

Пустехонький, Пустешенький – пустісінський, порожнісінський. [Отті прямиї колоскі зовсім пустісінські ростуть на ниві даром (Греб.)].

Пустить, -ся, см. Пускать, -ся.

Пусто – пусто, порожньо. [І на вулицях, на ринку всюди пусто, тихо (Рудан.). Що в тому титулі, коли пусто в шкатулі (Чуб. І.). На майдані порожньо (Грінч.)]. *Совершенно -то* – пустісінсько, порожнісінсько. *Чтоб ему -то было!* – (не)хай йому всячина. *У него в кармане -то* – у нього вітер в кишені ходить, свище. [У самих у нас вітер в кишені ходить (Кониськ.), Купив-би, так вітер свище в кишені (Звин.)]. *У него в голове -то* – у нього в голові пусто, голова клоччям набита. [Хоч в голові пусто, та в кишені густо (Приказка)].

Пустование – пустування, порожнювання, ваканцювання, вакування, галування, облогування.

Пустовать – пустувати, порожнювати, порожнім стояти, (*о земле*) ваканцювати, вакувати(ся), гуляти, галувати, облогувати. [Нехай двори і городи пустують (Куліш). Руїна ся пустує вже століття (Куліш). Хата цілу зиму порожнює (Гр.). Скрізь земля ваканцює (Житом.). Чого в тебе город галує, – хіба нема чого посадити? (Гр.). Оце поле вакується цього року (Звин.). Серед розрухів та боротьби багато ланів облогуватиме (Н. Рада)].

Пустующая земля – гуляща, ваканце[бо]ва земля, ваканець (-нця), пустизна.

Пустоголовый – пустоголовий, дрібноголовий, дурновірхий. [Дрібноголове панство (Куліш)].

Пустодом, -ка – недбалиця недбаха (*общ. р.*), недбайло (-ла). [Недбалиця гірше п'яниці (Приказка)].

Пустодум – марнодум (-ма), марнодумець (-мця). [Нехай літа у хмарах! Марнодум! (Стар.-Черн.)].

Пустое, см. Пустой.

Пустозвон, см. Пустомеля.

Пустозвонить, -нничать, см. Пустомелить.

Пустозвонный – пустодзвінний, солоמודзвінний. [Все мляве, все солоמודзвінне й недоумкувате треба нам геть одкидати (Куліш)].

Пустозвонство, см. Пустословіє.

Пустой – 1) см. **Польй 3**; 2) порожній, пустий; голий. **-той дам, -тая изба, церковь** – пустий, порожній будинок, пуста, порожня хата, хата-пустка, пуста, порожня церква. [Привезли вас аж на край села, завели у велику пусту хату й зачинили там (М. Вовч.). Церква була зовсім порожня (Н.-Лев.)]. **-тая комната, зал** – пуста, порожня кімната (світлиця), заля. [Над тією кімнатою є ще п'ять інших, зовсім порожніх (Л. Укр.). Перша світличка порожня, зовсім без меблів (Кониськ.)]. **-той кошелек, боченок, сума** – порожній, пустий, гаманець, порожнє, пусте барило (порожня, пуста бочка), порожня, пуста торба (торбина). [Порожня бочка гучить, а повна мовчить (Приказка). І довго ще не міг ніяк втекти від того порожнього млина: порожній млин за мною гнався, і я чув довго ще, як у порожньому млині товчуть порожні ступи й мелють порожні каміння (Тобіл.). Хоче їсти сіромаха, та пуста торбина (Рудан.)]. **-той сундук** – порожня скриня. **С -тыми ведрами** – з порожніми відрами, упорожні. [Не переходь мені дороги впорожні (Н.-Лев.)]. **С -тыми руками** – з порожніми (з голими) руками, голірuch, порожняком. [Кождий дає десять процентів свого зарібку на компанію до рівного поділу. Се на те, щоб один не панюшився занадто, коли йому пощастить, а другий щоб не виходив голірuch (Франко)]. **-той город** – пусте (безлюдне) місто. *Улицы были совершенно -ты* – вулиці були зовсім пусті (голі), пустісінькі. **-тоє (не занятое) место** – порожнє місце, голе місце. **-той желудок** – порожній шлунок. **-тоє пространство** – порожнява. **-тая полоса (типогр.)** – біла сторінка. *Переливать из -того в порожнее* – воду в ступі товкти, теревені правити. **-тая голова** – пуста голова. **-той человек** – пуста (порожня, пустограшня) людина, ледащо, шелихвіст (-хвоста), пустоб'яка. **-тоє семя, зерно** – пужина. [Переточи зерно, нехай пужина відійде (Ум.). Пужину й маленький вітер знесе (Ум.). Сіяв добре зерно без пужини (Кониськ.)]. **-той орех** – порожній, холостий оріх, дутель, мокляк. [Дутеля взяв (Черк. п.). Цього року нема горіхів, а як є де які, то все мокляки (Поділля)]. **-тые щи** – нізчимний, голий борщ, (*шутл.*) нежонатий борщ. [Нізчимний борщ йому обрид (Гліб.). Чи знаєте ви, що то за страва – голий борщ? (Бордуляк)]; 3) (*тщетный, бесплодный*) марний, пустий, порожній, химерний. **-тая надежда** – марна (пуста, порожня) надія. [Порожня надія твоя (Вовч. п.)]. **-тые издержки** – марні трати. **-тая мечта** – химерна мрія, даремна мрія. **-тая слава** – марна (пуста) слава. **-тые радости** – марні радощі. **-тые сожаления** – марні (порожні) жалі. [Смутні картини не безнадію, не жалі порожні плодять у Грінченковій душі (Єфр.)]. **-тая трата времени** – марна трата, марне витрачання, марнування часу; 4) (*вздорный, ничего не стоящий*) порожній, марний, пустий, нікчемний, незначний; *срв. Пустячный*. [Проти міщанської буденщини, нікчемного й порожнього животіння серед мізерних утіх знайдеться у Чернявського потужне слово (Єфр.)]. **-тая книга** – пуста книга. **-той разговор** – порожня (пуста, марна) розмова, бесіда, балачка. [Розмова була якась порожня (Грінч.). Да ти пусту оцє бесіду звів (Федьк.)]. *Это пустой разговор* – шкода про це й говорити. **-тоє слово, -тые слова** – порожнє (марне, пусте) слово, порожні, марні, пусті, химерні слова, пустословні речі. [За всяке порожнє слово, котре промовить чоловік, воздається йому в день судний (Куліш). У мене син марного слова не скаже (Звяг.). Химерні слова (Шевч.). Хто-б же подумав, що сі пустословні речі прорвуть на рідній землі велике джерело води живої (Куліш)]. **-тая похвала** – порожня хвала. **-тые отговорки** – пусті вимовки, викрути. **-тоє любопытство** – пуста (порожня) цікавість. *Под самым -тым предлогом* – за найменшим приводом, за аби-що. **-тоє дело, -тая работа** – пуста, дрібна, незначна справа, пусте, марне діло, пуста робота. [Розгнівався мій миленький та за марне діло (Чуб.)]. *За -тую вы работу взялись, -тоє вы затеяли* – за пусту ви роботу взялися, пуста вас робота взялася, дурницю робите. **-тая забава** – марна іграшка, мізерна втіха. **Пустое!** – пусте! дурниця! марниця! нікчемниця! пустяковина! дарма! байка! *срв. Пустяк*. [Кажуть – діти щасливі: дитина не знає біди, не знає лиха! Пусте! Скільки сягає його пам'ять в час дитинства, – усє не вбачає

він себе щасливим (Коцюб.). Ну, це – дарма, це пройде, мотнула вона байдуже головою (Гр. Григор.)].

Пустокорм – дармоїд (-да).

Пустомелить – базікати, верзти, торочити, плескати, молоти (язиком), теревені правити (точити, плести), теревенити, верзяти, просторікати, (*опис.*) язиком піну збивати. [І навіщо-б ото я базікав отакє язиком? (Васильч.). Де взявсь будяк, на пригорку розцвівся... і просторікати заходівся (Гліб.)]. *Нечего им делать, сидят да -лят* – нема чоґо їм робити, сидять та й теревені правлять (базікають аби-що). *Довольно тебе -лить!* – годі тобі базікати, верзяти. *Срв. Молоть, Нести вздор.*

Пустомеля – базікало, верзиця, балясник, торохтій, -тійка, пустомолот, дурноляп, дурноляпка, лепетень, лепетун, -туха, цокотун, -туха, талалай, -ко, -ка, пуста́к, патяка, патякало, гавкун, мелун, балакайло, клепа́ло, клепа́лка, брехунець (-нця). [Верзи, верзице, поки верзеться (Номис). Лепетень лепече, а дурень слуха (Приказка). І не заціпить їй, гаспидській торохтійці (Кухар.). Вибачайте йому – вона у нас така... дурноляп! усє язиком меле (Кониськ.). Це пустомолот, язиком тільки меле (Київщ.). Дурний пустомолот! (Біл.-Нос.). Багацько є таких гавкунів на селі (Липовеч.). Та – годі вже, пуста́че! (М. Вовч.)].

Пустопорожний – пустопорожній, порожній, пустовщинний; (*невозделанный*) ваканце[ьо]вий. [Ваканцьова земля]. **-ний** *участок* – пустовщинна, пустопорожня діляниця (землі).

Пусторосль, *бот.* (*Sambucus racemosa L.*) – червона бузина.

Пустосвят, -тка – свато́ха, свато́ша (*общ. р.*), святобо́жник, святобо́жница, святенник, святенниця, бозю́н (-на), бозю́нка.

Пустосвятный – святобо́жний, святенний.

Пустосвятство – святобо́зтво, святенництво.

Пустослов – марнослов, марносло́вець, марномо́вець (-вця); *срв. Пустомеля.*

Пустословіе – марнословство; базікання, верзіння, теревені *и т. п.*; *срв. Пустомелить.*

Пустословить – пустословити, марнословити; теревенити, верзти, базікати *и т. п.*; *см. Пустомелить.*

Пустословный – пустословний, марнословний. [Пустословні необачні речі (Куліш)].

Пустосмех – дуросміх. [Дуросміх з тебе та й годі: нічого й сміятись – смієшся (М. Лобод.)].

Пустота – 1) (*полость*) порожнява, порожність (-ности), (*в металле*) дутлина, (*пустое пространство, место*) порожне́ча, пу́стка, пу́стота, пу́стїня. [Ще не порожне́ серце в тих, що стиха, не як гучна порожнява, говорять (Куліш). Кроки її гучно лунали в околишній порожняві (Коцюб.). Засипано землею, щоб сховати від потомків навіть згадку про те місце, де в попідземна порожність (Грінч.). І на возі, і в хаті, і в голові у його порожне́ча (Кониськ.). Без тебе жить – безглуздий жарт, і світ весь – порожне́ча. (Франко). Двері в возовню стоять отвором, і чорна пу́стка вигляда́ звідти, як з беззубого рота (Коцюб.). Там, де пу́стка замість серця, поратунку вже не буде (М. Ворон.). Вічна пу́стїня в животі, вічна пу́стїня в голові (Тобіл.)]. *Торичеллиева -та* – барометрична або Торичеллієва порожнява. **-та бомбы** – порожність, порожнява бомби. **-та в (на) душе, на сердце** – порожне́ча в (на) душі, на серці, в середині. [Незнайома обстановка, чужі люди та якась порожне́ча на душі в неї нагадували, що її вибито з колії звичайного життя (Єфр.). Вона почувала в середині якусь прикру порожне́чу (Л. Укр.)]; 2) (*тищета, ничтожность*) порожне́ча, пу́стота, марність, марнота, нікчемність (-ности). **-та жизни** – порожне́ча життя, життьова порожне́ча. **-та человеческих порывов, стремлений** – марність, нікчемність людських пориваннів, змаганнів.

Пустотелый – порожнявий, порожній, ду́тий, (*о цилиндрообразном теле*) дудча́стий, дудува́тий; *срв. Польш 3.*

Пустоцвет – пустоцві́т (-ту), пустоцві́ток (-тка). [Ой, народні пустоцві́ти, доки будуть вас терпіти? (Олесь)].

Пу́стошка, *птица Урира еrons* – одуд (-ду).

Пу́стошний – пустовщинний, пустий.

Пу́стошний, *см. Пу́стой 4, Пу́стячний*.

Пу́стошь – 1) пустир (-ра), пу́стар (-ра), пу́стовщина, пу́стка. [Щоб тут було без нас? краса́ яка? Була-б долинонька неначе пуста́ тая (Гліб.). Новий Афон – світич елегантно́ й естетично́ культу́ри серед окру́жної безлю́дної пу́стки (Крим.). На тих борисла́вських мочара́х та пустира́х крию́ться джерела́ міліоно́вих ка́піта́лів (Франко)]. *Обра́цать, -ти́ть в -тошь* – пу́стошити, спу́стошити що; 2) (*пустота*) пу́стка. **-тошь в доме** – пу́стка в ха́ті; 3) *см. Пу́стяк*.

Пу́стула, *мед.* – пу́стуля.

Пу́стынник, **-ни́ца** – пу́стельник, пу́стельниця, пу́стынник, пу́стынниця; *срвн. Отше́льник, -ни́ца*.

Пу́стынничать – пу́стельникувати, пу́стынникувати.

Пу́стыннический – пу́стельницький, пу́стынницький, пу́стельничий, пу́стынничий.

Пу́стынничество – пу́стельництво, пу́стынництво.

Пу́стынно – пу́стельно, пу́стынно, пу́сто, безлю́дно, самотно́.

Пу́стынножитель, *см. Пу́стынник*.

Пу́стынножительствовать, *см. Пу́стынничать*.

Пу́стынный и -тынский (*о монастыре*) – пу́стынський. [Ки́ївський Пу́стынський монасти́р св. Мико́ли].

Пу́стынный – 1) пу́стельний, пу́стынний. **-ная равнина, местность, -ный край** – пу́стельна (пу́стынна) рівнина, місце́вість, кра́йна, пу́стельний, пу́стынний кра́й. **-ные растения, звери** – пу́стельні (пу́стынні) рослини, звіри. [Окру́г вовки́ і пу́стельні́ леви́ блукали́ (Ніщин.)]. **-ное место** – пу́стельне, пу́стынне місце́. [Дике́ й пу́стельне́ місце́ (Мирн.)]; 2) (*уединённый*) безлю́дний, самотний, пу́стий, пу́стельний. [В синім не́бі ні хмаринки́, навкру́гі – безлю́дний кра́й (Грінч.)]. **-ное место** – безлю́дне, пу́сте́ місце́. [Пішо́в у безлю́дне місце́ (Єв.)]. **-ный остров** – безлю́дний, пу́стельний о́стрів. [Заві́з десь на о́стрів пу́стельний (Ніщин.)]. **-ные улицы** – безлю́дні, пу́сті ву́лиці. **-ные покои, хоромы** – безлю́дні, самотні поко́ї, хороми. [Блука́ю по свої́х хоро́мах безлю́дних, те́мних (Л. Укр.). Вона́ сти́ха рипнула́ дверима́ й увійшла́ в самотні́ поко́ї (Васильч.)].

Пу́стынь и Пу́стыня – пу́стыня, пу́стынька, пу́стынський монасти́р.

Пу́стыня – пу́стеля, пу́стыня. [Діть із ме́ртвої пу́стелі́ в кра́ї зелєні́ і весєлі́ (Олесь). Не раз мій го́лос дико́ залуна́, немов серед безлю́дної пу́стыні́ (Л. Укр.). Круго́м сама́ пу́стыня́, нема́ люде́й, тільки́ хижий зві́р (Стор.). Скрізь пу́стыня́ ста́ла (Тобі́л.)]. **Безводная -ня** – безводна пу́стыня (пу́стеля). **Солончаковая -ня** – пу́стыня-(пу́стеля-) солоне́ць.

Пу́стырник, *бот. Leonurus Cardiac L.* – глу́ха кро́пива́, синдра́, ша́ндра.

Пу́стырь – пустир *и* пу́стар (-ра), пу́стка, степо́к (-пка). [Ні кві́тів, ні дере́в, ні огоро́жі... і серед пу́стки, наче́ на сторо́жі, сто́їть гробни́ця (Л. Укр.)]. *Срв. Пу́стошь 1*.

Пу́стыш – поро́жняк (-ка). **Орех -ты́ш** – орі́х-поро́жняк, ду́тель.

Пу́стышить – теревє́нити, теревє́ні пра́вити; *срв. Пу́стомелить*.

Пу́стышка – 1) *см. Пу́стельга 3. Человек -шка* – пу́стоб'я́ха. **Похле́бка -шка** – нізчи́мна (го́ла) ю́шка. **Игра́ть в карты́ в -шки** – гра́ти (в карти́) без гро́шей; 2) дурни́ця; *см. Пу́стяк*.

Пу́сть, *см. Пу́скай*.

Пу́стяк, *обычно во мн. Пу́стяки* – дурни́ця, (*ничто*) марни́ця, (*мелочь*) дрібни́ця, аби́щиця, ма́ла рі́ч, (*зап.*) фра́шки (-шок), (*пустое*) пу́сте́ (-то́го), ба́йка; (*ум.*) дурни́чка, дрібни́чка; *срв. Вздо́р, Мелочь*. [Але́ нащо́-ж вимага́ти, щоб я згину́в за дурни́цю? (Сам.). А що́ Зи́нька́ взято́ до тюрми́, то то дурни́ця: подо́ржать та́ й ви́пустять (Грінч.). Перед ним ста́є грихо́м дрібни́ця ко́жна (Сам.). Обража́ється́ уся́кою дрібни́чкою (Мова). Марни́ця, бра́тіку! (Франко). Для тво́го слуху́ сі сло́ва – марни́ця (Л. Укр.). Хо́ча́ люди́ дещо́ про дівє́ра і

верзуть, та то пусте (Кониськ.). Але що там, усє байка, коби лиш гроші (Франко). Посаг, скарби все то фразки (Гол.). Це така абищиця, що не варт і казати (Сл. Ум.). *Говорить -ки* (вздор) – дурниці правити, плести, провадити, говорити пусте, провадити не знать-що, (болтать) базікати, теревенити; см. **Вздор, Пустословіть**. [Покинь плести дурниці: тут час не жде (Грінч.)]. *Наговорил -ков* – наплів дурниць, (небылиц, врак) наказав на вербі груш, наказав три мішки гречаної вовни. *Не верь: всё это -ки* – не вір: усє це дурниця, усє це пусте. *Заниматься -ками* – бавитись дурницею, -ницяки, пустим. *Обращать внимание на -ки* – звертати увагу на дурницю (дурниці). *Спорить о -ках* – сперечатися, змагатися за дурницю, за пусте. *Поссориться из-за -ков* – посваритися за дурницю, за що-будь; за масляні вишкварки не помиритись (Номис). *Началось с -ков* – почалось з пустого, з дурниці зайшло. *Всякий -стяк* – кожна дурниця (дрібниця), леда-що (р. леда-чого). *-ки* (о вещах: мелочь) – дрібниця (в знач. соб.), дрібниці, (ничто) фразки (зап.). [І дзеркала – нема й ті дрібниці (пустяка) (Грінч.)]. *-ки* (самая малость) – трішки, трішечки, крапелька, дрібка, марниця. [Марницю заробив (Л. Укр.). Дрібку того часу маю (Франко)]. *-ки* (нетрудно) – пусте діло (М. Лев.), (зап.) фразки, (диал.) шаль. [Якби не пісок, то-б шаль довести дуба (Леб. п.)]. *-стяк-дело* – пуста справа, пусте діло, (зап.) фразки. *-ки* (пустое)! – пусте! (ничего) дарма! *Это, брат, не -ки* – це, братіку, не пусте, не дурниця, (не шутки) не переливки; це тобі, брат(е), не жарти.

Пустяковина – пустячина, пустяковина, дурниця, дрібниця; см. **Пустяк**. [Пустяковина, що свиня не кована (Мирн.)].

Пустяковый, см. **Пустячный**.

Пустячить, -тячничать – 1) правити, плести дурниці; см. **Пустословіть**; 2) см.

Бездельничать 1.

Пустячный, Пустяковый – пустий, пустяковиний, (ничтожный) нікчемний, (незначительный) незначний, неважний, аби-який, сякий-такий, (маленький) дрібний. [Я пам'ятаю все, все до найменшого, незначного, пустого (Ворон.). Сяка-така напасть, та спати не дасть (Ном.)]. *-ковое дело* – пуста справа, пусте діло. *-тячный человек* – пуста людина, (ничтожный) нікчемна людина.

Пу́та, см. **Пу́ты**.

Пу́тание – 1) і 2) плу́тання; 3) збивання когo; 4) (лошадей) плу́тання (ко́ней); 5) вплу́тування когo в що; 6) (ногами) плу́тання, плéнтання (но́гами). (Оттенки см. **Пу́тать**).

Пу́таница – 1) плутанина, плутаниця, путанина, путаниця, плутанка, плутня, (смешение) поплутання, (в мыслях, в голове) нелад, заворот (зап.). [Щоб не плодити непорозуміннів та плутанини в свої національно-громаських стосунках (Єфр.). Аж у голові плутається од ті плутанки (Гр.). Вся ця плутаниця була зовсім не така, щоб з неї легко можна було виплутатися (Грінч.)]; 2) (перепутанный моток ниток, верёвок и т. п.) п(л)утаниця.

Пу́таник – 1) (кто говорит сбивчиво, противоречиво) плутько, майстер плутати; 2) (волокита) джигун, баб їй (-бія), дівчур (-ра).

Пу́тать – 1) (приводит в беспорядок) плутати, пúтати що (напр. нитки); 2) (говорить сбивчиво) плутати, мішати. [Копаниця плу́тав умисне, мов не хотів виказувати (Грінч.)]; 3) когo (сбивать с толку) – збивати, заморочувати когo; 4) (лошадей) пúтати (ко́ні); 5) когo во что – плутати, вплу́тувати когo в що (в якусь справу). [Як смієш ти мене в свої діла криваві плу́тати? (Грінч.)]; 6) (сбившись с пути) плутати, блудити, блукати; 7) (ногами) плу́тати, плéнтати (но́гами); 8) (следы, дорогу) ключкувати. **Пу́танный** – плутаний. **Пу́тающий** – хто (той, що) плу́тає. **-щий нитки** – ниткоплу́т.

Пу́таться – 1) плу́татися, (о мыслях, чувствах ещё) мішатися, (в чем) плу́татися, пу́тлятися в чо́му. [Плу́таються нитки (Грінч.). Чув, що мислі його мішаються (Франко). Попереду плу́тався в полах високий піп (Коцюб.). Вона сама купала найменшу дитину, а двоє плу́тались у неї під ногами, бились, верещали (Л. Укр.)]; 2) (сбиваться) плу́татися,

мішатися, збиватися; 3) *во что* – вплутуватися, плутатися, втручатися, ув'язуватися в що; см. **Вмешиваться 2**; 4) (*блуждать*) плутати, блудити, блукати; 5) (*шататься*) віятися, тинятися, вештатися; 6) *с кем* – тягатися з ким (см. **Волочиться 2, Таскаться**); (*возиться*) вовтузитися, воловодитися з ким.

Путёвка – проїзна картка, посвідка.

Путевник (*дорожные записки, дневник*) – подорожник, подорожній щоденник, подорожні записи.

Путёво – до пуття; см. **Путно**.

Путеводитель – 1) провідник, проводір (-ря); см. **Проводник, Руководитель**; 2) (*книга*) подорожник; 3) см. **Компас**.

Путеводительница – провідниця, проводірка.

Путеводительный, см. **Путеводный**.

Путеводный – провідний. [Провідна думка, ідея]. **-ная звезда** – провідна зоря, зірка, зірниця. [Ім горітиме в поході і в бою ясна зоря провідна (Н. Рада). Самотна над Дніпром стоїть тепер могила над тобою, але над нами тут горить твій дух зорею провідною (Сам.). Не стулю ні на хвилюк очей, все шукатиму зірку провідну (Л. Укр.)]. **-ная нить** – провідна нитка. [Лаговський їх (часописи) перечитував систематично, шукаючи провідної історичної нитки (Крим.). Естетична мірка не може бути за провідну нитку в історії письменства (Єфр.)].

-ный столб, см. **Путеуказатель 2**.

Путеводство – провід (-воду), керування; см. **Руководство 1**.

Путевожатый, см. **Провожатый, Проводник**.

Путевой – дорожній, подорожній, шляховий. **-вой сторож** – дорожній сторож. **-вые издержки** – (по)дорожні видатки, витрати; витрати на дорогу. **-вые (суммы, деньги)** – (по)дорожні кошти, кошти на дорогу. **-вые записки** – подорожні записи, подорожник. **-вые знаки** – дорожні, шляхові знаки. **-вой столб** – шляховий (дорожній) стовп.

Путёвый – (*дельный*) путній, путящий; см. **Путный 2**. **-вое дело** – путня (путяща) справа. **-вый человек** – путня (путяща) людина.

Путеец – (*чиновник*) шляховик, шляховий службовець; (*студент*) шляховик.

Путёйский – шляховий. [Шляховий інженер (Крим.) Шляховий службовець].

Путемер – шляхомір (-ра).

Путеуказатель – 1) (*книга*) подорожник; 2) (*столб, указывающий дорогу и переносно*) дороговказ (-за).

Путешественник – мандрівник, мадрівець (-вця), (*реже зап.* вандрівник, вандрівець), подорожник, подорожній (-нього), подорожувач, м[в]андрівничий (-чого). [Опис подорожи на північ славного мандрівця норвезького Ф. Нансена (Єфр.). Книга та була про подорож відомого мандрівника по Африці (О. Сліс.). Здалека виблисне й заманячить перед подорожнім високе грецьке село (Крим.). Вандрівник звертає там очі (Федьк.)]. **-ник ко св. местам** – прочанин (*мн.* прочани); см. **Пилигрим, Паломник**.

Путешественница – м[в]андрівниця, подорожня (-ньої), подорожниця. **-ца ко св. местам** – прочанка.

Путешественничий – мандрівницький, мандрівничий.

Путешественный – мандрівний, подорожній, дорожній; *срв.* **Путевой, Дорожный**.

Путешествие – 1) подорож (-жи), мандрівка (*реже зап.*) вандрівка), подоріжжя, подорожування, мандрування, (*путь*) дорога; *ум.* мандрівочка, доріжка, доріженька, доріжечка. [От мій небіж, що тільки повернувся з далекої мандрівки (Грінч.). Я ще з третьої години дня потягся в подорож (Крим.). Подоріжжя од Полтави до Гадячого (П. Мирн.). Відбулося подоріжжя Фенікійців навколо Африки (Л. Укр.). А нашому Василечку мандрівочка пахне (Метл.)]. **-вие ко св. местам** – проща. *Кругосветное -вие, -вие вокруг света* – подорож навкруги (навколо, кругом) світу (см. **Кругосветный**). *Товарищ по -вию* –

подорожній товариш. *Описание -вия* – опис подорожі, подорожник, подорож.
Отправиться в -вие – рушити (вирушити), податися в подорож, в дорогу. *Совершают -вие*
 – відбувати подорож; 2) (*литер. произвед.*) подорож. [З описових творів найширше відомі
 подорожі; це опис того, що бачив і чув автор, подорожуючи (Єфр.)].

Путешествование – подорожування, м[в]андрування.

Путешествователь, -тельница, см. Путешественник, Путешественница.

Путешествовать – подорожувати, мандрувати, (*реже*) вандрувати (*зап.*). [Мандрували три
 дні без пригоди (Франко). Це опис того, що бачив і чув автор подорожуючи (Єфр.)]. **-вать**
по Европе – подорожувати по Європі. **-вать вокруг света** – подорожувати навкруги (кругом,
 навколо) світу. **-вать морем, сушею** – подорожувати морем, суходолом. **-вать ко св. местам**
 – ходити на прощу. **-вать по св. местам** – подорожувати (ходити) по святих місцях.

Путешествующий, прил., суц. – подорожній; *см. Путешественник.*

Путина, 1) *см. Путь 1, Дорога*; 2) (*рейс*) ходка.

Путище – путисько. [Найклятіше оце путисько (Корол. І.)].

Путлице, Путло – 1) путо (*мн. пута*), (*на птиц*) боркальці; *см. Путо, Путы*; 2) (*стремянный*
ремень) путлиця; 3) (*три нити у бум. змея, сходящиеся в одну точку*) путлице.

Путник – подорожній (-нього), подорожник, подорожанин, дорожній (-нього); *срв.*

Путешественник. [Щоб подорожній не був порожній – треба його нагодувати (Приказка)].

Путников, -ницын – подорожників (-кова, -кове), подорожничин.

Путница – подорожня (-ньої), подорожниця; *см. Путешественница.*

Путничий, -нический – подорожницький.

Путничать – подорожувати, м[в]андрувати.

Путно – путньо, до пуття. [Один брат живе собі до пуття (Звин.)].

Путный – 1) дорожній, подорожній; *см. Путевой, Дорожный*; 2) (*дельный*) путній, путящий;
см. Дельный. [Нічого путнього не пригадаю (Ком.). А самому талану нема що-небудь путне
 написати (Квітка). Чи вийде що путяще з Назарета (Крим.). Він чоловік добрий, путящий
 (Коц.). Взявся (Грінченко) за письменство, щоб дати народові путящу книжку рідною
 мовою (Єфр.)]. **-ное дело (толк)** – пуття.

Путо – путо (*мн. пута*); *см. Путы.* [Коняка брязкає залізним путом (Коцюб.). Літа на душу
 накладають пута (Франко)].

Путовый – путовий.

Путце (ременная связь цепа) – капиця.

Путы и Пута – пута, (*на птиц*) боркальці; *см. Путо.* [Ой на волики налигачі, а на коники
 пута (Метл.). Визволення людини з усіх пут і кайданів (Єфр.). У пута кутії не куй, в склепі
 глибокі не муруй (Шевч.). *Надевать, накладывать путы[а]* (*путать*) – путати когось.
 [Швидче путай кобилу (Сл. Гр.)].

Путь – 1) (*в конкр. и перен. знач.*) путь (-ті, *ж. р.*), дорога, шлях (-ху) (*ум. шляшок*), (*стежя*)
 стежка, тропа, тропок (-пка); *см. Дорога.* [Перед вікном широка бита путь (Л. Укр.). Так
 вився-ж той шляшок кудись далі за те місто... І поверзлось мені, що отсе і є він, шлях мій
 (М. Вовч.). Діамант дорогий на дорозі лежав, – тим великим шляхам люд усякий минав і
 ніхто не пізнав діаманта того (Сам.). Пішов собі чоловік тою тропою, що розказала жінка
 (Мирн.). Не спинити українства ні тим перетикам, що настановлено на шляху перед ним, ні
 добродіям Струве (Єфр.). До Бога важкий шлях, а до пекла прямісінький (Приказка). Вона
 не мала яким шляхом удатися до вас (Грінч.). Може-б Лука був і вивів його на яку добру
 путь, так-же смерть не дала (Кон.). Не вхопили своєї національної тропи (Куліш). Як
 підростеш, то терпи усе, що на тропку спіткається (Г. Барв.). Перед нею простяглися нові
 стежки, знайшлась нова пожива для серця (Коцюб.). **Путь-дороженька** – путь-доріженька.

Путь к освобождению, ко спасению – шлях, дорога (стежка) до визволення, до спасіння. **П.**
к свободе, к счастью – шлях, дорога, стежка до волі, до щастя. **П. планет** – шлях, дорога

планет. **П. правды** – путь правди (Єв.), дорога правди (Куліш), стежка, шлях правди. **П. чести, добродетели** – стежка (шлях) чести, добродетелі. **-тём традици, навика** – шляхом традиції, навички. [Все це вироблювалось ступінь по ступеню, віками, шляхом безупинної традиції (Єфр.)]. **-тём агитаци, дипломати** – шляхом агітації, дипломатії или агітацією, дипломатією. **-тём жизни** – шляхом життя. **-тём-дорогой** – шляхом-дорогою. [Завдав я свого клумачка на плечі й побрався шляхом-дорогою (Звин.)]. **-тём расследования** – розслідування. **-ти сообщения** – шляхи сполучення, (обычно) шляхи. **-ти к социализму** – шляхи до соціалізму. **-ти распространения книг** – шляхи поширення (розповсюдження) книг. **На -ти к богатству** – на шляху до багатства. **На -тях к столице** – на шляхах до столиці. **По -ти** – по дорозі, (в дороге) дорогою; (с руки) з руки. [Мені з вами по дорозі. Заїхав до його по дорозі, вертаючись додому (Сл. Ум.). Дорогою він мені каже, що зморився]. **Не по -ти** – не по дорозі, не в шляху, не в завороті, не по руці. [Мені не по дорозі з тобою или мені не дорога з тобою]. **То село нам не по -ти** – те село нам не в шляху, не по дорозі. **Верный, правильный путь** – правдивий шлях. **Водный путь, -дным -тём** – водяний шлях, водою. **Возвратный путь** – поворотна путь (дорога), дорога назад. **Дыхательный, пищеводный путь** – дихальний, стравний шлях, провід. **Железнодорожный путь** – залізна колія, или просто колія, (железн. под'ездной п. – рукав (-кава)). **Жизненный путь** – життєва (життєва) нива, -ва стежка, життєвий шлях, -ва путь. [На твоїй довгій тисячолітній ниві життєвій не одна стрівалась істота... (Коцюб.)]. **Законный путь** – правний, законний шлях, (способ) спосіб (-субу). **Зимний путь** – зимова дорога, зимняк. **Историческим, научным -тём, -тём истории, науки** – історичним, науковим шляхом, шляхом історії, науки, історично, науково. **Ложный путь (в перен. зн.)** – крива дорога. [Кривими дорогами ходити (Приповідка)]. **Мирным -тём** – мирним шляхом, -ним способом, по-доброму. **Млечный путь** – чумацький шлях, чумацька дорога, небесна (божа) дорога. **Мощенные -ти** – мощені, (камнем) бруковані шляхи, дороги. **Морской путь** – морський шлях. **Морским -тём** – морем. **Об'ездной путь** – об'їздка. [На моє вийшло: раїв їхати об'їздкою, досі-б давно приїхали (Кониськ.)]. **Обратный путь** – поворотна путь, -на дорога, дорога назад. **На обратном -ти** – повертом, повороті, наповороті, з поворотом, вертаючи(сь). **Окольный путь, -ные -ти, -ным -тём** – манівець (-вця), манівці (-ців), манівцями, манівцем, стороною, повзагорідно. [Бери, сестро, срібло-злото та йди манівцями, щоб ми тебе не догнали (Чуб. V). Що ти підеш да доріжкою, а я піду манівцем (Пісня)]. **Ошибочный путь** – хибний, помилковий шлях, хибна (змільна) путь, дорога. **Первый санный путь** – перший сніг, первозим'я. **Санный путь** – санна путь, дорога. **Скользкий путь (в перепосн. зн.)** – похила стежка, -лий шлях, (образно) слизьке, слизька. [Зводить (претенсійність) цього талановитого поета на похилу стежку ризиковитих з художнього погляду експериментів (Єфр.). На слизьке, на слизьку попасти (ступити)]. **Сухой путь** – сухопуть (-путі). **Сухим -тём** – суходолом (сухопуття). [Довга-ж туди дорога і морем, і сухопуття (Звин.)]. **Торный путь (большая дорога)** – битий шлях, біта дорога. **Каким -тём** – а) (дорогой) кудю (куда), якою дорогою, яким шляхом. [Лаговський показав жидові, кудю їхати (Крим.)]; б) (как) як, (способом) яким способом, чином, робом, побитом. **Таким -тём** – а) (дорогой) такою дорогою, таким шляхом; б) (способом) таким способом, чином, робом. **Тем -тём** – (туда) тудю, тою дорогою, тим шляхом. [Люди з Сивашевого кутка часто тудю ходили, бо було ближче, ніж вулицею (Грінч.)]. **Этим -тём** – а) (сюда) сюдою, цією дорогою, цим шляхом; б) (способом) цим чином, способом, робом. [Чи не бачив парубка і дівки, чя не йшли сюдою? (Рудч.). Сим робом едналися усі стани (сословия) на Україні (Куліш)]. **Никаким -тём** – (никуда) нікудю, (никак) ніяк. [Не можна нікудю було шинку обійти (Кониськ.)]. **Все -ти (дороги) ведут в Рим** – усі стежки до Риму йдуть. **Всеми -ми прошёл** – біта голова. **Готовиться в путь** – лагодитися, лаштуватися, (снаряжаться) риштуватися, рихтуватися в дорогу. **Держать путь** – верстати дорогу, (направляться) прямувати, простувати. [Добрий день, люба пані! А куди се верстаєте

доро́гу? (Куліш). До гетьмана Наливайка доро́гу верста́ли (Макс.). *Зайти, заехать к кому по -ти* – зайти, заїхати по доро́зі до ко́го. *Итти в путь* – іти в путь, в доро́гу. [В дале́ку путь іду́ (Грінч.). *Итти тем же -тём* – іти тією-ж доро́гою, тим-же шля́хом, (*стезей*) тією-ж тропо́ю. [Тропо́ю ва́шою йшов я (Черк. п.)]. *Итти по -ти долга* – іти доро́гою (сте́жкою) обов'язку. *Куда вам путь лежит* – куди вам доро́га? *Найти верный путь* – тропи́ вхо́пити, зна́йти правди́вий шля́х. [Коли́ пощасти́ть робітникам, як то ка́жуть, тропи́ вхо́пити та зрозу́міти, де їх си́ла... (Єфр.)]. *Наставлять (направляют), наставит на путь* – напучува́ти, напу́тити ко́го, наво́дити, навести́ на пуття́ ко́го (*дать указание*) да́ти наві́д. [Молоді́ хазя́ї, думає, – чо́му й на пуття́ не навести́ (Свидн.)]. *Направляют на истинный путь* – наставля́ти на до́бру путь, на ро́зум, на до́брый ро́зум. *Сбить с -ти – а* зби́ти з доро́ги ко́го; б) (*с толку*) зби́ти з пуття́, знепу́тити ко́го. [Знепу́тив мене́ (Вовч. п.)]. *Сбиться с -ти – а* збитися́ з доро́ги, зми́лити доро́гу; б) (*с толку*) збитися́ з пуття́, знепу́тити. [Знепу́тив наш па́рубок, ні на що зві́вся (Луб. п.)]. *Проложить путь* – прокла́сти, прове́сти доро́гу (*см. Прокладывать*). *Пролагать себе путь куда-либо (образно)* – топта́ти (со́бі) сте́жку куди́. [Украї́нська кни́жка почина́є топта́ти сте́жку і під си́льську стрі́ху (Єфр.)]. *Пусть твой путь будет усеян цветами* – неха́й то́бі цві́том сте́литься доро́га (Маков.); 2) (*самая езда (ходьба, плавание) и время*) – путь, доро́га, (*пеший*) хо́да, (*путешествие*) подо́рож (-жи). [В дале́ку путь іду́ (Грінч.). Моє́ ти со́нце! Сві́ти пові́к мені́ в пу́ті мо́їй (Сам.). Здо́ров'я ва́ше ще не таке́, що́б можна́ бу́ло ру́шити в таку́ дале́ку доро́гу, як до Ки́їва (Кониськ.). Ісу́с, утоми́вшись з доро́ги, сі́в при кри́ниці (Єв.)]. *Доброго, счастливого -ти, добрый путь (приветствие)* – ща́сливо́ї доро́ги. *Дальний путь* – дале́ка доро́га, -ка путь. *Отправляются, -вятся (двинутся) в путь* – руша́ти, ру́шити (вируша́ти, виру́шити) в доро́гу. *Сколько ещё нам -ти* – скі́льки нам ще доро́ги? *Осталось три дня -ти* – лиши́лось три дні́ доро́ги; 3) (*способ*) (*без дополнения*) спо́сіб (-собу), чин (-ну), ро́б (-бу), ла́д (-ду́), (*с дополн.*) шля́х чо́го. [Тим-же ла́дом із старо́го ко́рени ви́ростала́ нова́, наро́дня во́ля на Укра́їні (Куліш)]. *Каким -тём (образом) это сделать* – яки́м чи́ном (спо́собом, ро́бом) це́ зроби́ти? *-тём подкупа, измены* – шля́хом підку́пу, зра́ди *или просто підкупом, зрадою. -тём голосования* – голо́суванн́ям. *-тём подписи* – підпи́сом. *-тём привлечения* – притя́гаючі, притя́гання́м. *-тём умножения, вычитания* – мно́женн́ям, відні́манн́ям, мно́жачи, відні́маючі. *Судебным -тём* – судо́м, чере́з суд, судо́вно; 4) (*прок, успех, толк*) пуття́, ла́д (-ду́); *см. Прок, Толк.* [Не бу́де з йо́го пуття́ (Гр.)]. *-тём – а* (*толком*) до пуття́, до ла́ду, ла́дом; б) (*хорошенько*) до́бре, гара́зд, як слі́д. [Не вмі́є розка́зати до пуття́ (Сл. Ум.). Хто ка́же до ла́ду, то у́хо наставля́й, а хоч і без ла́ду, то й то́ж не зати́кай (Приказка). Та ви ла́дом ка́жіть (Номис). До́бре йо́го ви́лаяв (Сл. Ум.)]. *-тём ему досталось* – до́бре йо́му́ перепа́ло. *Не удалось и пообедать -тём* – не вда́лось і пообі́дати як слі́д. *Не -тём делаешь* – не гара́зд, не до пуття́, не до ла́ду ро́биш. *Без -ти* – без пуття́. [Він без пуття́ пра́цює]. *Он без -ти наказан, он без -ти строг* – йо́го без пуття́ пока́рали, він без пуття́ (без тя́ми) суво́рий. *Будет ли путь в этом деле* – чи́ бу́де пуття́ з ці́єї спра́ви. *В нём нет -ти* – з йо́го не́ма́ пуття́. *В нём не будет -ти* – з йо́го не бу́де пуття́. *Ему ничто в путь не идёт* – йо́му́ нішо́ на ко́ристь, на ужи́ток не йде́ (*см. Прок*). *Что в том -ти* – яка́ ко́ристь з то́го.

Пуф – пуф, (*обман*) облуда́, туман. *Это всё пуф* – це́ все ма́на са́ма.

Пух – 1) пух (-ху). [Побачи́в, що́ то пух бі́лий з розі́рваної́ подо́шки (Грінч.). Ко́жна па́ляни́ця як пух, як дух, як ми́леє ща́стя (Мова). Лебе́дячий, гу́сячий пух. Боро́да ті́льки пу́хом поро́сла (Свидн.)]. *Пух на растениях, на плодах* – пух (пушо́к) на рослі́нах, на ово́цах. *Разориться в пух (в пух и прах)* – зру́йнува́тися до-ще́нту, до-ре́шти, до сна́ги. *Разбить неприятеля в пух и прах* – розби́ти воро́га до-ще́нту, до пня́, в пень, до но́ги. (*См. Впух, Впрах*); 2) *бот., болотный пух, Eriophorum* – боло́тяний пух.

Пухленький – пухке́нький, пухна́тенький, пухля́вий. [Пухке́нькі́ щі́чки (Тесл.). Ро́жеве́ пухля́ве личе́нько па́шить здо́ров'ям (Кониськ.)]. *-кие ручонки, ножонки* – пухке́нькі́

рученьки, ніженьки (рученьята, ноженята).

Пухлина – пухліна, пухлятина; см. **Опухоль**. **Пухловатий** – пухлявий.

Пухлость – 1) пухлість, опухлість, напухлість (-лости); 2) пухкість, пухнатість (-ости) (см. **Пухлый**).

Пухлый – 1) (*опухший*) о[с]пухлий, пухлий, напухлий. [Під тіном опухла дитина голодняя мре (Шевч.); 2) (*пышный, толстый*) пухкий, пухнатий, пухлявий; (*рыхлый, мягкий*) пухкий. [Отець Василь здіймав свої пухкі руки до першого проміння ранішнього сонця (Коцюб.). Пухнати ніжки (Коцюб.). Така пухната (жінка), мов пампушок (Гн. П). Пухка подушка].

Пухлыш – пухтій (-ія); пухтя́ (-ті), пухтик (*о ребёнке ещё*) оклецьок, опецьок (-цька).

Пухляк – 1) *пт.* **Parus cristata** – чубатка; 2) *раст.* **Daphne Mezereum** – вовче лико, ягідки, вовчі ягоди; 3) см. **Пухлыш**.

Пухнуть – пухнути *и* пухти (пухну, пухнеш). [Пухне й губа (Рудан.). Почервонів середній палець у дитини, став пухти (Г. Барв.)]. **-нуть с голоду** – з голоду пухнути, (*зан.*) голодом дебелити.

Пуховатий – пухуватий.

Пуховик – пуховик, пуховиця, (*перина*) періна. [Стэле хазяїн та пуховую пуховицю, а безщасний чумак у дорозі та нещасну важницю (Метл.). Пух із перін неначе сніг летить по вітру (Куліш)].

Пуховина, Пуховинка – пушина, пушінка; см. **Пушінка**.

Пуховка – пушок (-шка).

Пуховый – пуховий. [Пухові подушки. Пухова періна, ковдра]. **-вый хлеб** – пухкий хліб.

Пуча (*болезнь, когда пучит*) – дмучка.

Пучеглаз – 1) банькач, вирлач, витріщак, окань, балухань (-ня), балухач (-ча), віторопень (-пня); см. **Пучеглазый**; 2) гава; см. **Зевака, Рогозей**.

Пучеглазить, -значать – 1) гави (вітрішки) ловити, витрішки продавати (купувати), торопіти, лупати очима; см. **Глазеть, Зевать**; 2) (*таращить глаза*) витріщати очі (банькі), вирячувати очі, вилуплювати очі, витріщатися, визиратися на що.

Пучеглазый, прил. и сущ. – витрішкуватий, витрішкоокий, банькатий, вирячкуватий, вирлоокий, окатий, балухатий, булькатий, лупатий, більматий (см. **Пучеглаз**). **-зенький** – банькатенький, окатенький, балухатенький, булькатенький. [За столом сидить молодіця, огрядна, червона, витрішкувата (М. Вовч.). Пані стара вже, вирячкувата (Кониськ.). Оце яка дівка баньката (Звин.). Жабі чорні, здорові, окаті (Мирн.). Лупатий сич (Васильч.)].

Пучение – 1) обдимання (*состояние*); здимання; 2) (*глаз*) витріщання, вилуплювання, вирячування очей (баньок).

Пучёк, -чёчек, см. Пучок, -чочек.

Пучина – 1) пучина (*кн. слово*), вир, нурта, нурт (-та), шум, тоня, (*бездна*) безодня, (*глубина*) глибиня; см. **Водоворот, Омут**. [Ревла пучина (Куліш). Кинули та у вир глибокий (Голов.). Вир війни (Грінч.). Дніпрові нурти. Вже так мені нудно, хоч у шум головою (Под. г.)].

Морская -на – морська безодня. **-на зол** – вир злигоднів; 2) см. **Брюхо**.

Пучинистый – вируватий, нуртяний, шумовитий. **-стые места** – вири, нурти шуми. [Не купайся під тим берегом, там самі шуми (Гумань)].

Пучинный – вировий, нуртовий, шумовий.

Пучить – 1) (*вздувать*) обдимати, дути (дму, дмеш) когось, що, (*вздымать*) здимати; (*горбит*) горбити що, (*коробить*) жолобити, пачити що. [Мовчанка черево не дме (Номис). Свіжої конюшини не давай багато коняці, бо обдимає (Звин.)]. **-чит живот** – дме, обдимає живіт, черево. *Счастье -чит, беда кручит* – багатство дме, а нещастя гне (Номис). *Водой лёд -чит* – вода здимає лід; 2) **-чить глаза** – витріщати, вилуплювати, вирячувати очі (банькі); см. **Пучеглазить 2, Пялить (глаза)**. **Пученый** (*в знач. прил.*) – (*о глазах*) витрішкуватий,

вирячкува́тий, банька́тий.

Пучи́ться – (*вздува́ться*) обдима́тися, надима́тися, здима́тися, здува́тися (*см. Вздува́ться, Вздыма́ться*), (*короби́ться*) жоло́битися, пачи́тися (*см. Короби́ться*). [Живи́т надима́ється. Лід горбо́м здима́ється].

Пучи́ще – жмутя́ка.

Пучкова́тий – пучкува́тий, пучкови́дий.

Пучко́вий, Пучно́й – пучковий.

Пучо́к – пучо́к (-чка), жму́тик, жму́ток (-тка), жмут (-та), (*табаку, шёлку и т. д.*) бунти́к (тютюну, шовку), (*листе́в табаку*) папу́ша, (*соломы*) віхоть (*р. віхтя*), (*обычно скрученний*) скруте́нь, круте́нь (-тня), скрути́нь (-теня), круте́ник, ве́рчик (-ка) (соломи); (*горсть льна и т. п.*) го́рстка льо́ну; (*горсточка*) жми́нка, пуче́чка; *см. Пук. -чки, соб.* – жмуття. [Пучо́к зілля (Стор.). Нарвала пучо́к квіто́к (Н.-Лев.). Жмуток соломи (Липов.). Жмутик квіто́к. Тоби́ я жмут проми́ння кину́ (Олесь). Держав в руці жмут гро́шей, (папіря́них) (Новом. п.). Шо́вку жмут (М. Кр.). -чок волос – жму́тик волосся. -чок лу́ку – пучо́к цибу́лі. [У цій в'язці де́сять пучків, а в кожному пучку́ сім-вісім цибу́лин (Київщ.). -чок луче́й – жмут проми́ння, промені́в.

Пучо́чек – пуче́чок (-чка), жму́точок (-чка), жму́тичок, бунти́чок (-чка).

Пушечный – гарма́тний. [Із коро́лем гарма́тним бо́єм бився (Куліш). Заку́рений важки́м гарма́тним димо́м (Грінч.). -ная пальба – гарма́тна стріля́нина, стріля́нина з гарма́т. -ный выстрел – гарма́тний по́стріл. -ное мя́со – гарма́тне м'ясо. [Ми ти́ офе́рми (*отбросы*), ти́ рекрути, гарма́тне м'ясо на війну́ (Франко)].

Пуша, *см. Пух.*

Пуше́нье – 1) пуши́ння, спу́шування чо́го; 2) облямо́вування, обшива́ння бра́мом; 3) ла́яння, карта́ння, бешта́ння ко́го. (*Оттенки см. Пуши́ть*).

Пуши́на, *соб.* – 1) (*всё похожее на пух, на хлопья*) пух. *Ивовая -на* – вербо́вий пух; 2) (*пушной товар*), *см. Пушнина*.

Пуши́нка – пуши́на, пуши́нка. [Пуши́нка до пуши́нки, та й ви́йде пери́нка (Приказка). Паля́ничка легесе́нька як пуши́нка (Грінч.). Земля́ йому́ перо́м-пуши́ною (Кониськ.).]

Пуши́стость – пухна́(с)тість, пухна́вість (-ости).

Пуши́стый – пухна́тий, пухна́стий, пухна́вий; (*о снеге ещё*) лапа́(с)тий. [Ї́ (лиси́ці) пухна́стий хві́ст мота́вся то в той, то в дру́гий бі́к (Корол.). Як сніжи́нонька біле́нька, пухна́та. (Гр. Григ.). Лапа́тий сніг].

Пуши́ть – 1) (*разбивать пушисто*) пуши́ти, спу́шувати що́ (зе́млю, во́вну *и т. д.*); 2) облямо́вувати, обшива́ти бра́мом (хутром) що́; *см. Опуша́ть*; 3) *кого* – лаяти, карта́ти, бешта́ти, кобенити, коренити, пу́трити, шпе́тити ко́го за що́; (*гонять*) турля́ти, туря́ти, пра́ти, випрати́ ко́го; *см. Бранить, Журить*. [Оли́мпських шпе́тив на всю губу́ (Котл.).]

Поши́ться, *см. Опуша́ться*.

Пу́шка – гарма́та, *ум.* гарма́тка, пу́шка, кано́на. [Обступи́ли го́род Ума́нь, пороби́ли ша́нці та, й вда́рили з семи гарма́т у се́реду вра́нці (Пісня). Лід крі́пкий, хоч гарма́ти коті́ (Номис). Коза́цькі пу́шки бу́ли ме́нші і не несли́ так дале́ко, як туре́цькі, тому́ пушка́рі́ вичі́кували догі́днішо́ї хвили́ни, коли́ ту́рки підійду́ть бли́жче (Маковей). Кано́ни гра́ють, ку́лі заспіва́ють (Федьк.). *Нацели́ть, прицели́вать -ку* – наці́лити, приці́лювати гарма́ту. *По воробья́м из -ки стреля́ть* – з гарма́ти на горо́бців стріля́ти.

Пушка́ре́в – гармаши́в (-ше́ва, ше́ве), пушка́рів; (-ре́ва, -ре́ве).

Пушка́рский – гарма́тний, пушка́рський.

Пушка́рь – гарма́ш (-ша), гарма́тій (-тія), пушка́р (-ря). [Гей, гарма́ші! озвіте́сь із гарма́т (Куліш). Біля́ ко́жно́ї гарма́ти вже сто́яв гарма́ш (Грінч.).]

Пушні́к, *бот.* – ку́льбаба; *см. Одува́нчик*.

Пушнина́ – 1) (*пушной товар*) ху́тра (-тер, *мн.*), хутря́ний кра́м; 2) *см. Пушница́*.

Пушніца – поло́ва.

Пушно́й – 1) мохна́тий, смуха́тий. [Яка́ вовна, мохна́та, така́ невістка бага́та (Основа 1862)]. - **но́й зверь** – звір мохна́тий, смуха́тий. [З опрочи́х знов звіри́в, котрі́ смуха́ті, то він їх бив і шку́ру з них зди́рав (Крим.)]; 2) хутря́ний. -**но́й товар** – ху́тра, хутря́ний крам. -**ные́ ряды́** – хутря́ний базар, хутря́ний ринок, хутря́ний торг; 3) поло́в'яний. -**но́й хлеб** – хлі́б з поло́вою. -**ная земля́** – пухка́ земля.

Пушо́к – 1) пушо́к (-шкú). *У него́ показується -шо́к на бороде́, на подбородке* – у його́ борода́ засія́лась, на боро́ді засія́лось; 2) см. **Пухо́вка**.

Пушь – 1) пух (-ху); 2) см. **Пушні́на**.

Пу́ща – пу́ща (-щí). [Злочі́нство, в ди́кій лісові́й пу́щі запода́яне (Єфр.). Інші́ по пу́щах се́лами сіда́ли і звіроло́вством та па́сікою корми́лися (Кулі́ш)].

Пуца́ть, см. Пуска́ть.

Пу́ще – гірш(е), горі́ше, дужче́, більш(е). [Ще́ гірше́ полюби́в (Грінч.). Чолові́к ще й гірше́ зляка́вся (Рудч.). Не слуха́ жаба, дме́ться гірш, – все́ думає́, що ста́не більш (Глі́б.). А він ще́ гірш поча́в крича́ти (Сл. Левч.).] -**ще́ всего́** – гірше́, горі́ше, більш усьо́го *и* від усьо́го, найпа́че, найбільше́, над усе́. *Кричи́ -ще́, щоб услы́шали* – кричи́ дужче́, щоб почу́ли. *Он пьет -ще́ прежня́го* – він п'є́ ще́ горі́ше (гірше́), як коли́сь. *Я бою́сь его́ -ще́ сме́рти* – бою́ся його́ більш (гірш) від сме́рти. *Я люблю́ му́зика -ще́ всего́* – над усе́ люблю́ му́зика. *Но что́ меня́ серди́т -ще́ всего́, так это́...* – але́ що мене́ найбільше́ гніви́ть, так це́...

Пу́щий – більши́й, гірши́й, горі́ший, дужчи́й. -**щие́ морозы́ ещѐ́ впе́реди** – гірші́ морозі́ ще́ бу́дуть.

Пфальцгра́ф – пфальцграф (-фа).

Пфальцграфі́ня – пфальцграфі́ня.

Пфальцгра́фский – пфальцграфський.

Пфальцгра́фство – пфальцграфство.

Пхино́вник, бот. *Aristolochia Clematitidis* L. – філі́льник, філі́йник, філо́нник, хвалі́льник, ца́рська борі́дка (Анн.).

Пчела́ – бджола́ *и* пчола́, ум. бджі́лка *и* пчі́лка, (образно́) бо́жа му́ха, бо́жа пта́шка. -**ла, соб. и -лы́** – бджола́ *и* пчола́, бджо́ли *и* пчо́ли, бо́же птаство́, бо́жа отара́, му́ха. [З двох пнів бджо́ли вірої́лася нам ці́ла па́сіка (Кониськ.). Догоду́й бджо́лу до Іва́на, то убере́ тебе́ мов па́на Приказка́). В омшанику́ поро́жні у́лики, а коли́сь були́ з ме́дом і з бджо́лами (Кониськ.). Гей Сі́ч іде́, мов пчола́ гуде́ (Франко). Бо́жа му́ха – к бо́жій ма́тері (Приказка́)]. -**ла рабо́чая** – робо́ча бджола́.

Пчели́нец – 1) см. **Пчелово́д**; 2) см. **Пчелово́р**.

Пчели́ный – бджоля́чий, бджоли́ний *и* бджоля́ний, пчоля́чий, пчоли́ний. -**ный ро́й** – бджоля́чий, бджоли́ний, бджоля́ний рі́й. [Подоро́жні гу́лі, як бджоля́чий рі́й (Крим.). Вони́ збі́лися круг ві́зка, як чо́рний бджоля́ний рі́й (Коцю́б.)]. -**ный улей** – бджоля́ний ву́лик. -**ный воск** – бджоля́чий *и* пчоля́чий віск. [Сві́чечкі́ з пчоля́чого во́ску (Етн. Зб. V)]. -**ная тра́ва, см. Пчельник 2.**

Пчели́стый – бджі́льний, пчі́льний, бджоли́стий, пчели́стий.

Пчѐ́лка – бджі́лка, бджі́лочка, бджі́лонька, пчі́лка, пчі́лочка, пчі́лонька. -**ки** – бджі́лки, пчі́лки, бджі́лоньки, пчі́лоньки, бджоля́та, бджоле́нята *и* пчоля́та, пчолена́та. [Лю́ди до це́ркви йду́ть, як бджі́лки гуду́ть (Чуб. V). Два мли́ні, три плу́ги до́брі і бджоля́та ма́є (Мкр.). У нас і бджоле́нят тих трі́шечки (Кременч.)].

Пчелово́д – па́січник, бджоля́р, бджоля́ник; (*бортник*) бо́ртник, бортя́ник.

Пчелово́дный – бджі́льницький, бджоля́рський, па́січнийський.

Пчелово́дство – бджі́льництво, пчі́льництво, бджоля́рство, па́січництво, па́сіка. [Пчі́л дуже́ бо́явся і на па́січництві́ не розумі́вся (Франко). Інші́ по пу́щах се́лами сіда́ли і звіроло́вством та па́сікою корми́лися, як от Деревля́не (Кулі́ш)]. *Занима́ється -вом* –

пасічникувати, бджолярувати *и* бжолярити, бджоляникувати. *Занятіе -вом* – пасічникування, бджолярування. [У його здавна була охота до бджоли, так тепер певно пасічникує (Куліш)].

Пчеловор, *птица* *Merops apiaster* – бджолоїдка, щурка.

Пчелососка, *бот. Lamium* – глуха кропива.

Пчёлочка – бджілочка, бджілонька, пчілочка, пчілонька.

Пчелояд, *см. Кобец*.

Пчельник – 1) пасіка, бджоляник. [Хто має пасіку, той має мед (Номис)]; 2) *бот. Melissa officinalis* каділо, медівка (Анн.).

Пчельниковый – пасічний. *-вое устройство* – пасічне упорядкування.

Пчельный, *см. Пчелиный*.

Пчеляк, *см. Пчеловод*.

Пшенец, *-нца, см. Плевел 3*.

Пшеница – пшениця. [Ой посію на горі пшеницю, під горою овес (Метл.)]. *Яровая -ца* – яра пшениця, пшениця-яриця, ярка. *Озимая -ца* – озима пшениця. *Остистая -ца* – (в)усага пшениця, (в)усагтка, (в)усагтка. *Безостая -ца* – голоколоса пшениця, гол(ь)ка.

Пшеничка – 1) пшеничка; *срв. Пшеница*; 2) кукурудза, пшеничка.

Пшеничник – пшеничний буханець (бухан, буханчик), пшенична бухінка, паляниця. [Лучче в людей сухарці, ніж у махухи буханці (Пісня). Пшеничний бухан (Грінч. II). Буханчики пшеничні білі (Котл.). Паляниця – хлібові сестриця (Номис)].

Пшеничный – пшеничний. [Пшеничного борошна в нас обмаль, треба змолоти (Харк.)]. *-ное зерно, зёрнышко* – пшеничне зернятко, пшеничина, *ум. пшеничинка. -ная солома* – пшеничниця.

Пшенище – пшенич(н)ище.

Пшённый – пшоняна каша (густо зварена на молоці і яйцях).

Пшённый – пшоняний. *-ная каша* – пшоняна каша. *-ное зерно* – пшоніна. [Од пропасниці беруть 77 пшонін та й несуть до річки і примовляють (Звин.)]. *-ная стряпня* – пшоніна, пшонянка. *-ная крупа* – пшоно.

Пшено – пшоно, *ум. пшінце*. [Насип пшінця по колінця, водиці по крильця (Метл.). Ой, дайте нам пшінця, борошенця – будемо за вас Богу молитися (Примовка)]. *Сарацинское или сарацынское -но* – риж (-жу). [Вези овес до Парижу, а не зробиш з вівса рижку (Приказка)].

Пыж – клейтух; (*диал.*) клінтух. *Войлочные -жи* – повстані клейтухи.

Пыженье – 1) забивання клейтуха; 2) пиндючення, набундючування; 3) пнуття.

Пыжик – 1) оленя (-няти), молодий олень; 2) (*малорослый человек*) малюк, приземок, курдупель, куцак, пуць (-ця).

Пыжиковый – з молодого оленя.

Пыжистый – пухкий, надутий.

Пыжить – 1) (*заряд*) забивати клейтух (клінтух). [Дуже великий клейтух – насілу забив у рушницю (Сл. Ум.)]; 2) (*шерсть, перья на себе*) стовбурчити, надувати, путрити, пуштрити (шерсть, пір'я); (*надмевать*) пиндючити, бундючити. [Квочка з курчатами кублилась на грядках і, сколошкана, сердито квоктала та стовбурчила пір'я (Коцюб.)]; 3) (*жучить кого*) путрити когo. [Як зачала вже їх путрити за те (Зміїв. п.)].

Пыжиться – 1) стовбурчитися, надуватися, путритися, пуштритися, їжитися, 2) (*чванно величатся*) пнутися, бундючитися, пиндючитися, пизитися, прищитися, индичитися, пишнитися, пишатися; 3) (*силиться*) пнутися.

Пыжовник – викрут.

Пыжовый – клейтуховий, клінтуховий.

Пыл – 1) полум'я, полонінь (-мени); 2) запал, пал (-лу), жага, розпал (-лу), завзяття; (*горячность*) ярість (-ости). [В запалі налетів на Марса, як на мале курча шулік (Котляр.)].

Перший запал кохання простиг, прийшов тихіший час (Грінч.). Який гарячий пал, що й перешкод не зна, як душу він мені збентежує до дна (Самійл.). Говорив з таким палом, з таким гарячим почуванням (Неч.-Лев.). Що щастям, покоєм здавалось, те попелу тепла верства; під нею жаги і любови не згасла ще іскра жива (Франко)]. **Пыл молодости** – молодечий (юнацький) запал, молоде (юнацьке) завзяття. **Пыл юношеской любви** – запал (пал, жага) молодечого (юнацького) кохання. **В -лу сражения, борьбы** – у запалі, у розпалі бою, боротьби. [В запалі, в кривавім бою не розібрали, чи то церква, чи просто будинок – і спалили (Тобіл.)]. **В -лу гнева** – в розпалі гніву. [Така прикра мова тільки в розпалі гніву мовиться (Єфр.)]. **С -лом** – з запалом, з завзяттям, запопадливо. **Умерить свой пыл** – осістися, розхолодитися. [Осядьтеся, не гарячіться так (Борзенц.)].

Пыланье – палання, палахкотіння, жахтіння, бухтіння, яріння, паленіння, поломеніння, пашіння, горіння; *срв.* **Пылать**. [Не вдержу в серці полум'я-палання (Куліш)].

Пылать – 1) (*огнём*) палати, палахкотіти *и* палахкотати, палахкати, палахтіти, жахтіти, бухтіти, ярітися, горіти. [Круг неї полум'я палало (Котл.). Восковая свічка цілу ніч палала (Грінч. III). Увесь задній ріг її (клубі) вже горів, палахкаючи полум'ям та димом (Грінч.). Мов та свічка, що палахкотіла перед ним широким полум'ям (Г. Барв.). Сонце там страшне жахтіть огнём, огняні сипле стріли (Грінч.). Вогні бухтіють (Харк.). На горах за шпильями, вкритими лісом, пишно горів вечірній світ сонця (Неч.-Лев.)]. **Дрова в печке -лали** – дрова в грубі палали (палахкотіли, палахтіли, горіли). **Город -лает** – місто палає (палахкотить, палахкоче); 2) (*переносно: пламенеть*) палати, палахкотіти *и* -тати, паленіти, поломеніти, пашіти, горіти. [В серці рани глибокі палають (Л. Укр.). В серці я зненависть ма́ла і помстою мої палали груди (Грінч.). Блищать очі, палахкотять щоки (Неч.-Лев.). Він палає продати воли, а тут купця нема (М. Вовч.). Відчув, що він під тим поглядом аж паленіє (Крим.). Щоки пашать, очі горять (Коцюб.). На личку в тебе літо рум'янеє пашить (Крим.). До кужеля рука болить, до горілки душа горить (Пісня). Ти гнівом дишаєш, горіш (Олесь)], **Щёки у неё -лали** – щоки (лиця) у неї *и* її палали (палахкотіли, паленіли, пашіли).

Пылающий – палкий, пекучий. [Вона прибігла до нього страшна, як дика кицька, з перекошеним ротом, з пекучим поглядом, бліда, як мара (Коцюб.)].

Пылевсасывающий – пиловбирущий.

Пылесос – пиломосок (-ка).

Пылинка – пилина, пилінка, порошина, порошок, порохина, порохінка, пилюжина, пилюжинка, пилка, пилочка, пилочок; (*попавшая в глаз*) запороха. [Аж ось настає голод, а у них ні кришечки хліба, ні пилини борошна (Рудч.). Чом вас вітер не розвіяв в степу, як пиліну (Шевч.). Я вийму порошок тобі з ока (Єванг.). Нема і хліба шматочка, і борошна пилочка! Іди десь купуй (Звин.). Нема муки не пилочки (Чуб. V). І пилюжинки нема, – так чисто (Конгр.), Запороха в оці муляє (Конгр.)].

Пылить – 1) (*вздымать пыль*) пиліти, курити, порошокити, збивати пил (кур'яву, копіт), напилювати, накурювати, кушпелити. [Ой помалу, дружечкі, ідіте, пілом не пиліте, щоб наша пава пілом не припала (Грінч. III). Не кури, бо так, вимітаючи (Манж.)]; 2) (*быть пыльным, стоятъ, вздыматься пыльным облаком*) пиліти, куріти (3 л. -рить *и реже* -ріє), кушпотіти, пилітися, курітися. [Сьогодні пилить надворі (Звин.). Кропить дощик доріженьку, да щоб не куріла (Макс.). Тепер не курітимо, – дощик пройшов (Грінч.). Знов щось куріє, тільки не туди, а відтіль ближче, ближче, пил такий збива (Г. Барв.). Курить щось по дорозі. Що воно біжить так прудко? (Коцюб.). З-під воза почина вириватись кіптяга, курить, обдає вас пілом (Мирн.), Поливайте доріженьку, щоб не курілася (Хвед.). То не кушпела кушпотить, то татарва мчиться на наших (Мирн.)]; 3) (*сердится*) паленіти, гарячитися; 4) (*мотать из тщеславия*) курити.

Пылиться – пилітися, курітися; укурюватися, запорошуватися, припадати, укриватися пілом, порхом.

Пыли́ща – пилю́га, пилю́ка, пиля́ка, пилю́ра, ку́рява, ку́рявиця, ку́рево *и* ку́ряво, кіптю́га, кіптя́га, кушпела. [Ну й пилю́га на шляху – і не дихнеш (Харк.). Сухий вітер, страшénна пилю́га, хоч з хати не вихо́дь (Звин.). Кіптя́га така, що й світу не видко (Сл. Гр.). Підня́лася страшénна кушпела. Вихор підхопив її (Мирн.)].

Пылкий – 1) палкий, палючий, полум'янистий. **-кий** *огонь* – палкий, палючий огонь. **-кие** *дрова* – полум'яністі дрова; 2) палкий, запальний, ярий, гарячий, завзятий, огненний, огнистий, огняний, вогнюватий, палений. [Кого-ж до серденька горну́ти, ту́лити, кого-ж тим коханням палким напо́ти (Рудан.). Виступає вона запальним оборонцем жіночої емансипації (Єфр.). Стар, та яр (Номис). Гарячий чоловік (Грінч.). Він до роботи огненний (Лебед.). Серце огнисте (Куліш). Молоди́ця вогнюва́та (Зміїв.)]. **-кие** *слова, чувства* – палкі, запальні, гарячі, огненні слова, почуття. [До слів палких кохання ти схили́лася (Грінч.). Найкращі пориви, гарячі почуття розсікли ми но́жем холо́дним міркува́ння (Самійл.)]. **-кое** *воображение* – палка уява. **-кий** *нрав, темперамент* – палка, гаряча, запальна вдача. *Человек -кого темперамента* – людина палка, запальна на вдачу, палкої, запальної, огненної вдачі, темпераменту.

Пы́лко – палко, запально, загарливо, яро, гаряче, огненно, з запалом, з завзяттям, завзято, палено. [Хто так палко поцілує в уста гуцулку молоду (Олесь). Душа́ Ніни Григорівни загарливо жадає швидче допомогти недужим (Кониськ.). Почав гаряче цілувати в щоку (Неч.-Лев.). О мати правди і надії! Нагрій ти душі́ молодії, щоб так огненно, як він сам, твій син святий – заговорили (Федьк.)].

Пылкость – 1) палкість, запальність, завзятість, ярість, гарячість, огненність, огнистість, огняність, паленість (-ости). **-кость** *воображения* – палкість уяви. **-кость** *характера* – палкість, запальність, завзятість, огненність, огнистість вдачі; 2) *см. Пыл 2.*

Пыль – пил (-лу, *мн.* пи́ли, *ум.* пи́лок, пи́лочок), поро́х (-ху, *мн.* поро́хи, *ум.* порошо́к); (*в воздухе*) ку́рява, ку́рево *и* ку́ряво, ку́ра, ко́піт(ь) (-поту *и* -тю), кіпо́ть (-птю), кіптя́га, кушпела. [І в пилу на шляху діамант він найшов (Самійл.). Не пи́ли пи́лили, не тумани вставали, як з города Озова, в тяжкої неволі три брати втікали (Мартин.). Сухий, гарячий, весь у поросі день вже гас за вікном (Коцюб.). Малі босі ноженята підкидали порошок – три рази в один бік, три рази в другий (Коцюб.). Вірли крильми землю збили, поро́хами скопотили (Ант.-Драг.). У хаті по стінах поро́хи (Кам'ян.). Ох, як тяжко тим шляхом ходити, широким, бітим, ку́рявою вкритим (Л. Укр.). Ку́рява стовпом від коней та ко́ліс зня́лася над шляхом (Боров.). Сіріла ку́рявом широка проїжджа доро́га (Мирн.). Михайло погна́в коня́ так, що тільки ку́ра по доро́зі ку́рить (Грінч.). За коником став ко́піть (Чуб.). Збили такий ко́піт, наче по хаті сто гусей літало (Свидн.)]. До Пречистої коно́плі потіпа́ть, а після Пречистої мички мика́ть, щоб надворі, а то в хаті кіптю́ повно (Борз.). – Не прода́м, – обзива́ється дядько з кіптя́ги-ку́ряви за возом (Неч.-Лев.)]. **Пыль** *снежная* – сніговий пил. *Облако -ли* – хмара пи́лу, ку́ряви. [Густа хмара сірого в'їдливого пи́лу закривала від його́ все (Грінч.)]. *Он весь в -ли* – він увесь у пилу, в поросі. *Сметать пы́ль* – змітати пил, поро́х *и* поро́хи. *Поднима́ть, подня́ть пы́ль* – збивати, збити, спилити; пил, пилю́гу, ку́ряву *и* ку́рево, кіптя́гу, ко́піт, ку́рити, пи́лити; *срв. Пылить, Напы́лить.* [Він збивав у номері страшénну пилю́гу (Яворн.). Хіба́ я ку́рю? Я злегка мету́ (Мирн.). Іду́ я, – це-ж як подме́ вітер, так і спилів кіптю́гу поперед мене (Катерин.)]. *Подня́лась облаком пы́ль* – зня́лася хмари́ю ку́рява, кіптя́га, заку́рила хмари́ю ку́рява, кіптя́га, зня́вся хмари́ю пил, кіпо́ть, заку́рило, запиліло, закушпелило. *Покры́ть -лью* – прибити, укрити пи́лом, поро́хом. *Покры́ться -лью* – припа́сти, укритися пи́лом, поро́хом, заку́ритися, запо́рошитися, заку́рити. [Не жаль мені до́ріженьки, що пи́лом припа́ла (Пісня)]. *Покры́тый -лью* – запо́рошений пи́лом, поро́хом припа́лий, прибі́тий. [Стомлена, спечена, пи́лом прибі́та, жу́риться ніва дощем непо́літа (Манж.). Втер хусточкою припа́ле пи́лом лице́ (Неч.-Лев.)]. *Пуска́ть пы́ль в глаза* – ману пуска́ти (напуска́ти), туману пуска́ти (напуска́ти) кому́ *и* на

кого, перед ким, туманити когo, (*гал.*) бляхманом очі заносити кому. [Отак Антосьо ману пускав і камбряттям (*товаришам*), і перед урядом, і по селах (Свид.)]. *Цветочная пыль* – краса, квітковий пилок.

Пыльник, *бот.* – пыльничок (-чка), пыльчня, голівка (тичінки).

Пыльно – курно, порошно, пыльно *и* пылко. [Курилася доріженька, курилася курно (Чуб. V). Побризкай, як замітатимеш, щоб не так порошно було (Київ.). Де борошно, там і порошно (Приказка). Сьогодні пылко надворі (Київщ.)]. *В комнате очень -но* – в кімнаті дуже пылко (курно, порошно).

Пыльный – курний, курявий, куряний, порошний, порошністий, пыльний, пылкий. **-ная дорога** – курний (курявий, куряний) шлях, курна дорога. [Перед ним лежав шлях, курний вже, хоч була рання весна (Коцюб.). Давно-б пора дощу, а то шлях такий курявий, що й світу божого не відко (Катерин.). Ой із того куряного шляху привертайте к зеленому гаю (Рудч.)]. **-ная тряпка** – пыльна, порошна ганчірка.

Пыльца, *бот.* – краса, (квітковий) пылок.

Пыльцевой – красковий, пылковий, пыловий. **-вая крупинка** – пылінка.

Пыр, *см.* **Пырь**.

Пырей, *бот.* **Triticum repens L.** – пырій *и* перій (-рію), вівсянець (-нцю). [Поле геть чисто поросло пырієм (Липовеч.)].

Пырейный – пырійний.

Пырок – 1) стусан, штурханець. [Дав йому стусана у спину (Сл. Ум.); 2) (*назило*) шпіця.

Пырь, *межд.* – штирх, штирк *и* штрик. [Штрик його в бік (Грінч.)].

Пыряние – штирхання, штиркання, штрикання, шниряння, шпортання; штурх[к]ання, тикання.

Пырять, пырнуть – 1) *кого чем (напр. ножём)* – штирхати, штирхнути, штиркати *и* штрикати, (у)штиркнути, (у)штрикнути, шпортати, шпортнути, (*с силой*) штирхоннути, штирконнути, штриконнути, шпортоннути, шпиряти, шпирнути *и* шпорнути, порнути, шебеннути когo *и* кому чим в що (*напр. ножём*); (*толкать тычком*) штурхати, штурх(о)нути *и* шторхати, шторх(о)нути, ширяти, ширнути, шуркати, шурнути, тикати, ткнути, штирма вдарити когo в що, чим в що *и* (*при глаголах несов. вида*) по чому. [Як штирхонув кинджалом у живіт (Основа 1861). Раз десять, може, я вже намірявся його штиркнути в бік, та ба! не можна (Куліш). Ото баба як штрикне його штилем, то так рана і є (Рудч.). Він і здригне, неначе його шилом уштрикнули (Стор.). Аж застогнала, наче її хто ножем шпирнув у серце (Куліш). Шпортнув ножем (Лохв.). Пріську наче хто ножем шпортонув при тому слові (Мирн.). Він його як порне списом (ЗОЮР. I). Як шебенув його ножем (Золотон.). Вона од злости так штурхнула палицею в горщик, що він перекинувся (Неч.-Лев.). А він ширяє ціпком по дверях, – сліпий, бач, то й пробує поперед себе (Новомоск.). Я ширнув у ту діжку палицею, – аж там полотно крадене (Новомоск.). Як шурнула хруща в пісок, аж розкинув крила (Пісня). Він штирма вдарив мене під бороду палицею (Катерин.)]; 2) (*бодать*) бити, колоти, шпирнути, порнути, ударити когo. *Корова -нула рогом, рогами* – корова шпирнула (порнула, ударила) рогом, рогами когo. **-ться** (*бодаться*) – 1) *возвр.* битися, колотися; 2) *взаим.* битися, буцатися.

Пытание – 1) спитування, пробування; 2) *см.* **Пытка**.

Пытать – 1) спитувати, пробувати що *и* чогo; *срв.* **Испытывать, -тать счастье** – спитувати, пробувати щастя; 2) мучити, брати на муки, на тортури, мордувати, катувати, тортурувати когo; допитувати на муках когo. [Ляхи його мордували, щоб пристав на унію: жар за халяви сипали і на колесо тягли (ЗОЮР. I). Катуйте, бийте нас, кати, печіть огнем, ножами тніть (Самійл.). Як його взяли, на муки брали (Чуб. III)]. **Пытанный** – 1) спитуваний, пробуваний; 2) мучений, мордований, катований.

Пытаться – 1) *страд.* спитуватися, пробуватися, випробовуватися, бути спитуваним,

пробуванім, випробовуванім; 2) спітуватися, (*диал.*) заітуватися, пробувати(ся), робити спробу, (*гал.*) трібувати (що зробити); (*покушаться, стараться, силиться*) намагатися, силуватися, пориватися, мірятися (що зробити). [Він вже не спітувався вирватися звідси (Корол.). Став та й думає: чи йти, чи ще пробуватися? Ні, попробуюсь іще (Свид.). А ну, чи дожену я його? – І не заітуйся: не доженеш (М. Вовч.). Андрій намагався обернути все в жарт (Коцюб.). Він відчував, що чинить щось погане, і марне силувався піддати собі духу (Крим.). Гнат кілька разів поривається сказати, що той пан помиляється (Коцюб.). Коли-ж чує, ніби квартиру (форточку в окне) хтось міряється відсунути (Г. Барв.)]. **-тался я уговорить его** – спітувався, пробував я його умовити. *Она -талась заговорить, чтобы скрывать своё смущение* – вона спітувалася, намагалася, силувалася заговорити, щоб заховати своє збентеження.

Пытка – муки, мордування, катування, тортури. [Злякавшись мордування, міг він те сказати й свідчити, чого не знав (Грінч.)]. *Подвергать, подвергнуть -тке* – брати, взяти на муки, на тортури когось, піддати мукам когось. [А ти надумайся, натисни пам'ять, а то як візьмем завтра на тортури, то вже не випустим живим (Л. Укр.)]. *Под -ткой* – на муках. [Говорить, як на муках (Приказка)]. *Место -тки* – катівня.

Пытливо – допитливо. [Допитливо дивівся в вічі (Кониськ.)].

Пытливость – допитливість (-вості).

Пытливый – 1) допитливий; *срв. Любопытный*. [Усе він хотів знати – допитлива голова була (Кониськ.). Роман подивився на неї допитливими очима (Неч.-Лев.)]; 2) *см.*

Любопытный.

Пыхать – 1) сапати (*н. вр. саплю, -плеш и сапаю, -паеш*), сопті; 2) *см. Пышать.*

Пыхтей – пихтій, пухтій (-тія).

Пыхтение – 1) пихкання, пахкання, бухання; 2) пихкання, пухкання, фукання, фучання, сопіння, сапання.

Пыхтеть – 1) пихкати, пахкати, бухати. [Поїзд вихопився з долини і, пихкаючи, грюкаючи та сопучи, погнав далі (Леонт.). Гуральня нахабно сміялась рядом червоних вікон і гордо пахкала димом (Коцюб.). Гуральня бухає димом і вся тремтить, ясна, велика, жива серед мертвої ночі (Коцюб.)]; 2) (*кряхтя*) пихкати, пухкати, (*гал.*) фукати, фучати і футіти; (*дышатъ коротко вслух*) сопті, сапати. [Він надув щоки й став пихкати (Васильч.). Ходить він після обіду по кімнаті та тільки пухкає (Грінч.). Аж ось і підмайстер надійшов, фукаючи чогось, як міх ковальський (Франко)]. *Он -тит как вол* – він сопє (сапле), як віл. **-тал, -тел над работой а не справился** – сіп, сіп над роботою, а не дав собі з нею ради. *Он -тит злобою* – він чмише (*и чмихає*), дмухає злістю.

Пышать, пыхнуть – 1) *см. Пыхать 1*; 2) (*о пламени, жаре*) пашіти (3 л. ед. пашіть і паше), пахнути, палахкотіти, палах(ко)нути, жахтіти, жахнути, сапати (3 л. сапле і сапає), сапнути; (*вырываясь языками*) шугати, шугнути і шагати, шагнути. [Сонце стоїть високо, розпечена земля пашіть кожною грудочкою, кожним камінчиком (Коцюб.). Натопів піч, аж жахтіть (Харк.). А серденько, немов той жар, жахтіло (Куліш). З печі полум'я так і шагає (Черніг.). Од його постаті так і пашіло величністю (Грінч.)]. *От печки так и -шет* – від печі так і пашіть. *Полымя так и -шет* – полум'я так і паше, палахкотить, жахтіть, шугає. *Из рта полымя -шет* – з рота полум'я паше, сапле і сапає. [А полум'я з рота так і паше, так і паше (Рудч.). З рота полум'я сапле (Осн. 1861). Так і сапає полум'я (Грінч.)]. *От него так и -шет (жаром)* – від нього так і пашіть, палахкотить. [Дитина така гаряча, так і палахкотить від неї (Н. Вол.). Потім посинів геть, а пашіло від него огнем (Стефанік)]. *От него так и -шет здоровьем* – від нього так і пашіть здоров'ям, здоров'я в нього так і світиться. **Пышущий здоровьем** – розкішний. [Така розкішна дитина (Звин.)]; 3) (*чувствам*) палахкотіти, горіти; *срв. Пылать 2*. *Он -шет гневом, злобою, мщением* – він палахкотить, горить гнівом, злістю, помстою.

Пы́шка – 1) (*аладья*) пампу́х и пампу́ха, ум. пампу́шок и пампу́шка, пухте́лик, пухке́ник, підпа́лок, сластьо́н, ола́дка. [Білий як сметана, пухкий як пампух (М. Вовч.). Плаває як пампушка в олії (Приказка). Така пухната, як пампушок Сл. Гр.). От добрі пухкеники (Ум.). Не все-ж їсти пухтелики, треба спекти і житнього хліба (Грінч.); 2) (*круглий, полный*) пампух, пампушка, пухтик, котигорошок, стужка; 3) (*мякиш пальца*) животок (-тка), пучка.

Пышнеть – пишніти, буяти.

Пи́шно – 1) пи́шно, бучно, гучно, бундю́чно. [Пи́шно займа́лись багряні́ зорі (Л. Укр.). Гучно та бучно в'їздив гетьман Сагайдачний із своїм військом у Київ після того морського походу (Загірня)]; 2) пи́шно, велико, розкішно; буйно. [Один чоловік жив що-дня пи́шно (Єванг.). Захотів він велико жити і аж три або й чотири кімнати собі взяв (Лубен.). По весні розцвітаються квіти і до осені пи́шно цвітуть (Грінч.). **-но** *развиться* (о *раст.*) – вибуяти. **-но** *расцветь* – пи́шно, розкішно, буйно розцвітисся, розпишнитися. [Як наша картопля розкішно розцвілася (Звин.). Весна розпишнілася, як молода дівчина (Неч.-Лев.)]; 3) пи́шно; 4) бундю́чно, пихато, пиндю́чно. См. **Пи́шний**.

Пи́шность – 1) пишність, бучність, бундю́чність, розкішність (-ности); (*роскошь*) пишнота, пиха; (*полонизм*) пере́пих и пре́пих (-ху), помпа. [Велика пишнота і тут-же огідна бруднота (Загірня). Пиха була в обозі несказанна (Куліш). З пере́пихом несить його́ на ма́рах (Куліш)]; 2) пишність, розкішність, буйність; 3) пишність, пухнатість; 4) пишність, пихатість, бундю́чність, пиндю́чність.

Пи́шний – 1) (*великолепный, торжественный*) пи́шний, бучний, бундю́[я]чний; розкішний. [Пи́шними рядами виступають отамани, сотники з панамі і гетьмани, – всі в золоті (Шевч.). Що з того, що замкнули мене́ у сей холодний льох, коли́ ввесь пи́шний світ, всі ба́рви, увесь рух життя отут у мені, в голові, в серці (Коцюб.). Мов панський дім – будинок пи́шний твій (Грінч.). **-ное** *празднество*, **-ная** *свадьба* – пи́шне, бучне, бундю́[я]чне свято, весілля. [Наш возний... на свій кошт таке бундю́чне весілля уджигне, що ну! (Котл.). **-ный** *обед* – пи́шний, розкішний обід. **-ная** *одежда*, **-ное** *убранство* – пи́шні, розкішні шати, пи́шне, розкішне убрання. [Являється мій світ у пи́шних ша́тах (Куліш)]; 2) (*роскошный, обильный*) пи́шний, буйний, розкішний. **-ные** *волосы* – пи́шне, розкішне, буйне волосся; (*только у женщин*) пи́шні, розкішні, буйні коси. [Хвилі шовкові пи́шного волосся спадали на плечі (Грінч.). Розкішне чорне волосся хвилею впало на плечі (Коцюб.). Поет поправив своє буйне волосся (Л. Укр.). **-ная** *борода* – пи́шна борода. [Увійшов піп, погладжуючи свою пи́шну боро́ду (М. Вовч.). **-ный** *цвет*, **-ная** *зелень* – пи́шний, буйний цвіт, пи́шна, буйна зелень. **-ные** *колосья* – пи́шне, розкішне, буйне колосся, пи́шні, розкішні, буйні колоскі (*и* пи́шний ко́лос). [Як ідем сіяти, то раз-у-раз добре пообідаєм, – то тоді будуть розкішні колоскі на всякому хлібові (Звин.)]; 3) (*раздутый, полный*) пи́шний, пухнатий. **-ное** *праздничное платье* – пи́шне святне убрання; 4) (*спесивый, чванный*) пи́шний, пихатий, бундю́чний, пиндю́чний. [І в багатих санках пан пихатий (Грінч.)].

Пи́щиться – бундю́читися, пиндю́читися, инді́читися; *срв.* **Пы́житься**.

Пье́дестал – п'єдестал (-лу), підні́жжя, підні́жок (-ні́жка), підста́ва, посади́ще.

Пье́са – п'єса. *Театральная -са* – театральна, дієва п'єса, річ.

Пью́щий (*хмельное*) – питу́щий, пите́ць (-тця).

Пья́вка – п'явка, п'явиця. *Поставить -ки* – приста́вити, припусти́ти п'явки, п'явиці, [Вам треба приста́вити п'явиці або кров пусти́ти (Звин.)].

Пьяне́ть, опьяне́ть – п'яніти, сп'яніти, (*во множ.*) поп'яніти; (*всё более*) п'янішати. [Він швидко п'яніє: дві чарки випив, то вже й п'яний (Харк.)].

Пьяне́хонький – п'янісінький, п'яне́зний.

Пьяни́ка, *бот.* ***Vaccinium nliginosum*** – голубе́ць, дурни́ця, лохи́ня, лохачі, пиякі́, глухи́ня.

Пьяни́ть – п'яніти ко́го; *срв.* **Опьяня́ть**.

Пьяни́ца – 1) п'яни́ця, пияка, опияка (*общ. р.*), пияк (-ка), пия́чка (-ки), опіус, випива́ка,

пропій (-по́я), пропо́єць (-пійця), пропійни́ця (ж. р.), каплі́й (-лія), каплю́жник, каплю́жни́ця, п'янди́голова, не-мина́й-корчма́; *срв.* Пьянчу́га, Выпива́ла. [П'яни́ця проспиться (Приказка). То такі опи́уси, що все попропивають (Поділля). Він-би чоловік і нічо́го, так ото його́ лихо: випива́ка (Харк.). Ой пропо́ю, пропо́ю, пропала́ я за тобо́ю (Чуб. V)]. *Свойственный -це* – п'яницький; 2) *см.* Пьяни́ка.

Пьяничать, *см.* Пьянствовать.

Пьяни́чник, *бот.* *Azalia pontica* L. – драпошта́н, штанодрáп, штанодрáн; *см.* *ещё Рододендрон.*

Пьянка – пия́тика; *см.* Пья́нство.

Пьяно́ – п'яно́. [Соло́дко ззі́сти, п'яно́ спіти, хо́роше походи́ти (М. Вовч.).]

Пьянственный – п'яни́чний, п'яни́цький. **-ная компанія** – горі́лчане браття; *см.*

Собуты́льник, **-ное пи́тие** – п'яни́й труно́к.

Пья́нство – пия́цтво, опия́цтво, п'яни́цтво, п'я́нство, пия́тика, опі́йство, запива́ння. [Пия́цтво безпро́сипне (Єфр.) Го́лод і зли́дні, опия́цтво і розби́ша́цтво (Куліш). Не було́ опі́йства, бійки, лайки (Осн. 1861). Безупи́нна гульня́ та пия́тика з прия́телями (О. Лев.). Обличчя в його́ було́ непри́ємно черво́не, набре́скле, немóв-би від довго́го запива́ння (Корол.).]

Пья́нствование, *см.* Пья́нство.

Пья́нствовать – пи́ти, пия́чити, п'яни́чити, запива́ти(ся), (*образно*) ходи́ти до чопа́, чопка́ смокта́ти, в го́рло ли́ти, не виходи́ти з горі́лки, не ма́ти просипу, кі́снути у шинку́, не висиха́ти, не просипа́тися, з ча́ркою не розмина́тися, скляно́му бо́гові мо́литися, з скляни́м бо́гом цілува́тися. [Ой п'є́ Палі́й, ой п'є́ Семён, і з ні́г ізвали́вся (Грінч. III). І пия́чить, і гуля́є Русь немóв несамови́та (Самійл.). На сі́м сві́ті грі́шили горі́лкою, п'яни́чили (Гн. II). Замоло́ду ро́ків зо́ три він ду́же був запива́вся і на́віть валя́вся по калю́жах (Корол.).]

Пья́нчивый – пия́чливий.

Пьянчу́га – п'яню́га, п'яни́ця, пропия́ка, п'янди́голова; *срв.* Пья́ни́ця.

Пьянчу́жка – п'яню́жка, п'яни́чка, п'яни́ченька. [І чолові́к-би до́брый був, та п'яни́чка собі вда́вся (Кониськ.). Не дай мене́ за п'яни́ченьку (Метл.).]

Пьянчу́жить *и* **Пьянчу́жничать**, *см.* Пья́нствовать.

Пья́ный – 1) п'яни́й, напи́лий, напи́тий, (*вульг.*) нали́ганий. [Буде́ тво́я го́лівонька що́-дня п'я́на (Пісня). В похода́х напи́лого коза́ка кара́но сме́ртю (Куліш). Ти тве́ре́зий, я напи́та (Грінч. III). Люби́в Бо́га хвали́ти, та люби́в і в го́рло ли́ти. Так і вмер нали́ганий (Свидн.). *Неско́лько, немно́го -ный* – п'янува́тий, п'яне́нький, підпи́лий, підхо́чений, на підпитку. *Сильно -ный* – п'яне́нний, п'яне́зний; *срв.* Пья́не́хонький. [Молоди́й Петро́ п'яне́нний лежи́ть (Грінч. III)]. **-ным-пьяно́** – п'яни́й-п'яне́зний. [Верну́вся аж сві́том – п'яни́й-п'яне́зний (Мирн.).] *Мертве́цки пья́н, пья́н, как стелька* – п'яни́й, як ні́ч, як зе́мля, як чі́п, як квач, як хлю́ща, напи́всь, як бе́лька, п'яни́й – аж валя́ється, хоч візьми́ та й ви́крути, що́ й сте́жки не ба́чить. *Он вечно́ пья́н* – він не виходи́ть з горі́лки, не висиха́є з горі́лки, нема́ йому́ про́сипу, він кі́сне в шинку́. *Под -ную́ руку* – під п'я́ну руч. *В -ном ви́де* – під ча́ркою, з п'яни́х оче́й, по п'яно́му, по́п'яну. *Быть -ну* – під ча́ркою бу́ти, п'яни́м бу́ти. *Напи́ться -ным* – упи́тися, оп'яни́тися, підхмелі́тися, зали́ти, нали́ти очі́ (слі́пи), зачмелі́ти го́лову, набра́ти по́вну го́лову, насмокта́тися, нарі́затися, наджу́литися, наджу́глитися, за́бити палю́; 2) (*пьянящий*) п'яни́кий, п'янкува́тий. **-ный ме́д** – гра́ний ме́д. **-ная тра́ва**, *см.* Пья́ни́чник.

Пьяня́щий – п'яни́кий, п'янкува́тий, п'яню́чий. [Сере́д п'яно́го ду́ху тропі́чних кві́тів (Єфр.). Цві́лі ака́ції – ні́жні, білі́ – й розлива́ли в пові́тря п'янкува́тий пах (Черкасе́нко)].

Пэ́р – пер (-ра). [Пала́та пе́рів].

Пэ́рство – перство (-ва).

Пю́пітр – пю́пітр (-тра).

Пюре́ – пюре́ (*несклон.*), товма́чі (-чі́в), м'я́чка (-чки). [Навари́ла м'я́чки на сніда́нок (Ки́ївщ.)].

Пя́девий, Пя́денний, Пя́дничний – 1) (к пяди относящийся) п'ядевий; 2) (величиною в пядь) п'яденний, п'ядний.

Пя́деница, гусен. **Geometra** – п'ядак (-ка).

Пя́денька, Пя́дка (уменьш. от Пя́дь) – п'ядонька (-ньки).

Пя́дь, Пя́день – п'ядь (-ди). [Від матері ні на п'ядь (Квітка). Двома п'ядьми можна його (стан) обняти (Квітка). Прибуло дня на курячу п'ядь (Чуб. I)]. *Он семи -дей во лбу* – мудрий, як Соломон; це головатий чоловік.

Пя́ление – напінання, розпінання, натягання, розтягання чого. **-ние** *глаз* – витріщання, вилуплювання, вирячування очей.

Пя́лить (*растягивать*) – п'ясти (пну, пнеш), напінати, розпінати, натягати, розтягати що.

Пя́лить, Вы́пялить *глаза* – витріщати, витріщити очі, лупити, вилуплювати, вилупити очі, вирячувати, вирячити очі, витріщатися, витріщитися, визиратися, торопити, глупити на кого, на що; *срв. Пучить, Выпучивать, Таращить* *глаза*. [Заєць, причаївшись під кушем, пригина вуха, витріща очі (Коцюб.). Лупить (теля) налякані очі (Коцюб.). Не витріщайся ні на кого, як коза на різника (Номис). Дитина на свічку глупіє (Черкаш.). Та чого ти на мене визираєшся, наче не пізнав?]. **-лить рот** – роззявляти рота. *На чужой кусок не пяль роток* – на чужий коровай очей не поривай. **Пя́ленный** – пнугий, напінаний, тягнений.

Пя́литься – 1) (*растягиваться*) напінатися, розпінатися, натягатися, розтягатися; 2) (о людях: *тянуться, подыматься на ципочки*) п'ястися (пнуся, пнешся). [П'явсь, п'явсь – не дістав: високо].

Пя́ла, Пя́льцы – п'яла (р. п'ял).

Пя́ло – п'яло, п'ялило; *мн.* п'яла (р. п'ял).

Пя́льцы – 1) *см. Пя́ла*; 2) (*руковод. верстак*) п'яльці (-ців) *и* п'яльця (-лець), *ум.* п'яльчка (-чок), кросна (-сен), (*круглые*) обичайка. [Купи мені, моя мати, мальовані п'яльці (Ром. п.). З п'ялочок не вставає, голочок не випускає (Грінч. III)].

Пя́стный – п'ястковий, п'ясний.

Пя́сть, Пя́стка – п'ясток (-стка), п'ясть (-сти), п'ясно (-на).

Пя́та, Пя́тка – п'ята, п'ятка. [Находилася, аж на п'яти не стану – так болять (Київ. п.)].

Показывать, показать -тки (убеждать) – п'ятими кивати, накивати, підощвами кресати. *Душа в -тки ушла* – душа в п'яти сховалась; злякався – аж у п'яти закололо. *Быть под -той у кого* – бути під п'ятою в кого. *От головы до -ток* – з голови до ніг. *Ходить по -там за кем* – ходити слідком, назирці за ким. *Гнаться по -там за кем* – гнати(ся) слідком за ким, на п'яти кому наступати. *Ахиллесова пята* – Ахілесова п'ята. *С кривыми -тами* – кривоп'ятий. *Не имеющий пят (безпятый)* – безп'ятий. **-тка чулка, бацмака** – п'ятка в панчохи, в черевика; 2) (*дверей, ворот и т. п.*) п'ятка, бігун (-на), вуха; (*у косы*) п'ятка; (*у яйца*) гузка; (*у веретена*) п'ятка, гузка.

Пя́так – п'ятак (-ка); *мн.* п'ятаки, (*соб.*) п'ятаччя (-ччя). [Вторгувала, серденько, пятака (Шевч.). Купила на ярмарку червоної глини за цілого п'ятака (Неч.-Лев.). Дітвори малій п'ятаччя, пірники й мадрики (Мкр.)].

Пя́тачок – 1) п'ятачок (-чка); 2) (*у свиньи*), п'ятачок, рійка. [Не будь тим, що морда з п'ятачком (Звин.). Свині здіймали вгору чисті кругленькі рійки (Коцюб.)].

Пя́тачний, Пя́таковий – п'ятачний, п'ятаковий. [Ще пряники п'ятачні (Харківщ.)].

Пя́тёнушка, ласк. от Пя́тница – п'ятінка, п'ятнонька, п'ятниченька.

Пя́терик – 1) п'ятерик (-ку). [Купи свічок п'ятерик (Сл. Ум.)]. **-рик лошадей** – п'ятерик, п'ятеро, п'ятірня коней. *Ехать -риком* – їхати п'ятірнею; 2) (*пятерня*) п'ятірня. *Хватить кого -риком* – зацідити кому (кого) п'ятірнею (усіма п'ятьма).

Пя́терить, -ся – п'ятерити, -ся.

Пя́терица, *см. Пя́терня 2.*

Пя́теричный, Пя́терной – п'ятірний.

Пятеріцею, Пятерічно – уп'ятеро, в п'ять разів.

Пятёрка – (*пять*) п'ятка, п'ятірка; (*лошадей и т. п.*) п'ятірня (*коней*); (*в картах*) п'ятка; (*монета или пятирублёвая бумажка*) п'ятка, п'ятірка, п'ятеричка. [Заробляли коли не по десятиці, то по п'ятці ринських (Франко). Дзвінкова (*бубновая*) п'ятка].

Пятерница, см. **Пятерня 2**.

Пятерной – уп'ятеро (у п'ять раз) більший.

Пятерня – 1) п'ять, п'ятеро; (*лошадей*) п'ятірня (п'ятеро) коней; 2) (*лапа, рука*) п'ятірня. [Зацідила злодія усією п'ятірнею (Кониськ.)].

Пятеро – п'ятеро (-рох, -ром, -рома и -рма), ум. п'ятірко. [П'ятеро людей. Хіба п'ятеро горобців не продають за два шагі? (Єванг.). П'ять корів, п'ятеро телят (Круш.). У старшого нема дітей, а в меншого ціла мётка, аж п'ятірко (Г. Барв.)]. В **-ром** – уп'ятьох. **Впятеро** – уп'ятеро.

Пятиалтынник и -нный – золотий (-того), злότηй, злот (-та), копійшник (Богод. п.). [По карбованцеві кожде, ще й по золотому (Рудан.). Злот і шість грошей (*18 коп.*) (Житом. п.)]. *Половина -нного* – півзолотий (-того), півзлότηй (-того).

Пятибальный – п'ятибáловий. [П'ятибáлова система].

Пятивёрстка – (*карта*) п'ятиверстівка.

Пятивёрстный – п'ятиверстовий.

Пятиглавый – п'ятиголовий; (*пятикупольный*) п'ятибáнний, з п'ять(о)ма́ бáнями.

Пятигодичный – п'ятирічний, п'ятилітній.

Пятигранник – п'ятигранчáк (-ка), п'ятистінник.

Пятигранный – п'ятигранчастий.

Пятидесятикратный – п'ятдесятиразóвий.

Пятидесятилетие – п'ятдесятиріччя, п'ятдесятиліття. [П'ятдесятиріччя наукової діяльності].

Пятидесятилетний – п'ятдесятилітній, п'ятдесятирічний.

Пятидесятиначальник – полусоцький (-кого).

Пятидесятник – п'ятдесятник (-ка).

Пятидесятница – Зелені Свята, Клечáльна Неділя.

Пятидесятый – п'ятдесятий.

Пятидневный – п'ятидénний, п'ятиднéвий. В **-ный срок** – за п'ять день, прóтягом (на протязі) п'яти (-ьох) днів.

Пятикнижие – п'ятикнижжя (-жжя).

Пятиконечный – п'ятикінцéвий. **-ная звезда** – п'ятику́тня зірка.

Пятикопеечник – п'ята́к (-ка).

Пятикопеечный – п'ятаковий, п'ята́чний. [П'ятаковий медяник (Квітка)].

Пятикратность – п'ятиразóвість (-вості).

Пятикратный – п'ятиразóвий. **-но** – п'ятиразóво.

Пятикупольный – п'ятибáнний. [П'ятибáнна церква].

Пятилетие – п'ятиліття, п'ятиріччя.

Пятилетка (*о школе*) – п'ятирічка (-чки).

Пятилетний – п'ятилітній, п'ятирічний; (*сущ.*) п'ятиліток (-тка).

Пятилеток – п'ятиліток (-тка).

Пятилисточник, *раст. Potentilla reptans* – мо́хна. **-ник болотный**, *Comarum palustre* – вóвче тіло.

Пятимесячный – п'ятимісячний.

Пятіна – 1) см. **Пятерик, Пяток**; 2) (*пятая часть чего-л.*) п'ятіна. [А з урожаю даватимете п'ятіну Фараонови, чотири-ж п'ятіни будуть вам (Св. Пис.)].

Пятидневный – п'ятитижнéвий.

- Пятипалочник**, *раст.* **Pilago arvensis** – п'ятерник (-ка).
- Пятипальый, Пятипёрстый** – п'ятипальчий.
- Пятипольный** (*о севообороте*) – п'ятипільний, у п'ять рук.
- Пятипроцентный** – п'ятивідсотковий.
- Пятирублёвка** – п'ятеричка, п'ятка.
- Пятирублёвый** – п'ятирублевий, вартий п'ять карбованців.
- Пятисложный** – п'ятискладовий.
- Пятисотенный** – п'ятисотенний.
- Пятисотский** – п'ятисотник (-ка). [Він год шість був за сотника, а це вибрали громадою за п'ятисотника (Васильк. п.)].
- Пятисотый** – п'ятсотий.
- Пятистопный** – п'ятистіпний. **-ный стих** – п'ятистіпний вірш.
- Пятисторонный** – п'ятибічний.
- Пятисторонник**, *см.* Пятиугольник.
- Пятиструнный** – п'ятиструнний, на п'ять струн.
- Пятитомный** – п'ятитомовий. **-ное собрание сочинений** – п'ятитомова збірка творів.
- Пятитысячный** – п'ятитисячний.
- Пятить, попятить** – 1) посувати, посунути назад, подавати, подати назад, (*гал.*) цофати, цофнути (*полонизм*). **-тить лошадей сани** – подавати (назад), збивати коні, сани; 2) (*о пище*) бридити кому, вернути когось; *см.* Претить.
- Пятиться, попятиться** – 1) (*подаваться вспять*) задкувати, позадкувати, посуватися, посунутися назад, (*на четвереньках*) рачкувати, порачкувати (назад), (*гал.*) цофатися, цофнутися (*полонизм*). [Дивлюсь: задкує-задкує – та в двері (Манж.). Кінь полохається, щулить вуха й рачкує назад (Корол.)]. **Выйти пятысь** – визадкувати. [Визадкував з хати]; 2) (*не устоять в слове*) відступатися, відступитися, відкидатися, відкинутися від чого *и* чого (від слова *и* слова); *см.* Отступаться.
- Пятиугольник** – п'ятикутник (-ка).
- Пятиугольный** – п'ятикутний.
- Пятифунтовик** – п'ятифунтовик (-ка), п'ятифунтовий тягар (-ра).
- Пятифунтовый** – п'ятифунтовий.
- Пятицветный** – п'ятикольоровий, п'ятибарвний.
- Пятишница** – п'ятка, п'ятчина, п'ятеричка, п'ятірка; *срв.* Пятирублёвка. [Вчора заробив Михайло п'ятчину на роботі (Круш.)]
- Пятиэтажный** – п'ятиповерховий, на п'ять поверхів.
- Пятка**, *см.* Пята.
- Пятнадцатикопеечник** – золотий (-того), злотий (-того), злот (-та), (*устар.*) півкіпник (-ка), копійник.
- Пятнадцатикопеечный** – п'ятнадцятикопійчаний, за п'ятнацять когійок, за злót, за злótий.
- Пятнацатирублёвый** – п'ятнацятирублевий, вартий п'ятнацять карбованців.
- Пятнадцатый** – п'ятнадцятий. [П'ятнадцяте століття. П'ятнадцятий вік. П'ятнадцяте число]. **-тая часть** – п'ятнадцята частина. **-того мая** – п'ятнадцятого травня. **Сегодня -тое января** – сьогодні п'ятнадцяте січня. **-тая глава, страница** – п'ятнадцятий розділ, п'ятнадцята сторінка. **Одна -тая** – одна п'ятнадцята. **Две, четыре -тых** – дві, чотири п'ятнадцятих.
- Пятнадцать** – п'ятнацять (-тьох), (редко) трип'ять. [П'ятнацять карбованців. Поки трип'ять (тижнів по Різді) не мине, то не буде тепла (Номис)]. **Дайте ему рублей -дцать** – дайте йому карбованців з п'ятнацять. **-дцать душ, штук (соб.)** – п'ятнадцятеро. [П'ятнадцятеро чоловіка. Не багато ззив – п'ятнадцятеро хліба (Грінч. П)]. **-дцать копеек** – п'ятнацять когійок, злотий (-того), злот (-та), (*устар.*) півкіпник; *см.*
- Пятнадцатикопеечник.**

Пятна́ние – 1) плямува́ння, заплямлюва́ння; (*жидким*) ляпа́ння; 2) плямува́ння ко́го.

Пятна́стый, см. **Пятни́стый I**.

Пятна́ть, попятна́ть – 1) *что (марать)* – плямува́ти, поплямува́ти, плями́ти, поплями́ти, заплямлюва́ти, заплями́ти; (*жидким*) ляпа́ти, поляпа́ти що; см. **Марать**. [Шкода́ й меча́ об тебе́ плямува́ти (Куліш). Склисту пове́рхню плямля́ть широ́кі копита́ (Дніпр. Ч.). Не ляпай мені́ чорнилами́ книги́ (Грінч.). -на́ть оде́жду – плями́ти вбра́ння; 2) (*клеймить*), см.

Пятни́ть; 3) *кого (в играх: ударить мячом, рукой)* ква́цати, поква́цати, ма́зати, пома́зати ко́го; 4) *кого (бесславить)* – плямува́ти, плями́ти, заплямлюва́ти, неславити ко́го; см.

Бесче́стить, Черни́ть. [Чи ве́рне чи́ста оді́ж чи́стоту́ мо́їй що-дня́ плямо́ваній дру́жині (Л. Укр.).] **Пятна́нный** – 1) плямо́ваний, заплямлюва́ний; 2) (*о ком*) плямо́ваний,

заплямлюва́ний. -т́ся – плямува́тися, поплямува́тися, плями́тися, поплями́тися, заплямлюва́тися, заплями́тися; бу́ти поплямо́ваним, заплямо́ваним.

Пятна́шки (детская игра) – квач.

Пятни́стый – 1) (*покрытый пятнами*) плямува́тий, плямови́тий, плямо́ваний, плями́стий, (*крапчатый*) цято́ваний, цято́ваний, цяцько́ваний, (*рябой*) ряби́й; (*о скоте*) перепола́сий; (*о свиньях*) ко́ваний. [Лице́ черво́не, плямува́те (Кониськ.). Сі́рі плями́сті дере́ва (Коцюб.). Гру́ша плями́ста – чи не гни́ла (Звин.). Цяцько́вана панте́ра (Л. Укр.). Ко́ваний каба́нець]. *Сделаться -тым (о коже человека, растения)* – покоро́стявіти. [Каву́ні покоро́стяві́ли]; (*выступающий в виде пятен*) плями́стий. [Лице́ вкри́лося плями́стим рум'я́нцем (Л. Укр.)]. -т́й тиф – плями́стий тиф.

Пятни́ть что – (*класть пятно, клеймо*) кле́йнити що; см. **Клейми́ть**.

Пятни́ца – п'ятни́ця, ум. п'яті́нка. [Покара́ла мене́ свята́ п'яті́нка (Неч.-Лев.)]. У него́ се́мь -ни́ц на неде́ле – у ньо́го (у йо́го) сі́м п'ятни́ць на ти́ждень. *Страстна́я -ца* – стра́сна п'ятни́ця. *Параске́вия -ца (14 окт.)* – пе́рші п'яті́нки, (*28 окт.*) дру́гі п'яті́нки.

Пятни́чатъ – п'ятни́цюва́ти, по́стувати, по́стити(ся) в п'ятни́цю. -ча́ние – п'ятни́цюва́ння.

Пятни́чный – п'ятни́чний.

Пятно́ – 1) (*место иного цвета или замаранное*) пля́ма, пля́міна, (*замаранное*) петьмо́ (*диалект.*), (*замаран. жидким*) ля́пка, (*крапинка, точка*) ця́та. [Де-не-де те́мними пля́мами черво́ніла на тра́ві запекла́я кров (Стор.). Розгорну́в білу́ з рудими пля́мами серве́тку (Черкас.). Зачорні́ли чо́рною пля́мою одчи́нені две́рі (Неч.-Лев.). У па́ні Ната́лі виступи́ли на ли́цях черво́ні пля́ми (Коцюб.). Лице́ у пля́мах (Ми́рн.). Со́нце па́дає зо́лотіми пля́мами на її́ ру́сяву голо́ву (Неч.-Лев.). Де́сь ще чо́рніло сельце́, що здава́лось купо́ю те́мних пля́мін (Коро́л.). На мо́рі ані чо́вна, ні ця́точки нема́є (Л. Укр.). Невели́кі ця́ти рум'я́нців вира́зно почерво́ніли на бі́лому змарні́лому обли́ччі (Л. Укр.). Я́йця на́че всі чи́сті бу́ли, а тепе́р на одно́му я́ке петьмо́ (Черні́г. п.). *Родимое -но* – лу́нина; см. **Ро́динка, Родимі́нка. -на на сонце** – пля́ми на со́нці. -на на сте́кле (*из'ян, пузыри*) – сказа́ (-зу), сказа́ (-зи) (на склі); (*замаран. место*) пля́ма (на склі). *Чернильное -но* – чо́рнільна пля́ма, ля́пка *или* пля́ма, ля́пка з чо́рніла. -на (*жёлт. и синие*) на теле́ умира́ющего, на тру́пе – мура́виця. -на на чем-л. *от прикосновения грязных рук* – зама́зні (-нів), пля́ми. -но бе́лое на лбу́ у живо́тн. – лі́сина. *С белым -ном на лбу (о животн.)* – лі́сий, (*суц.*) лі́сан (-на́), лі́сак (-ка); (*о корове, собаке*) лі́ска. [Лі́сий кінь. Лі́са коро́ва]. *В -нах* – плями́стий, плямува́тий, плямови́тий, цято́ваний, цяцько́ваний (см. **Пятни́стый I**). *Выделяться -нами* – плями́тися. [На ли́цях пля́мився рум'я́нець (Коро́л.). *Выводить -на* – виба́вляти, зво́дити пля́ми, (*о мн.*) повиба́вляти, по́зводити пля́ми. *Покрыть -нами* – обпля́мити, попля́мити що; 2) (*бесчестие*) пля́ма. [Без стра́ху й пля́ми ли́цар запо́ро́зький (Куліш)]; 3) см. **Клеймо́, Тавро́**.

Пятновыво́дчик – плямовиба́вник, виба́вник пля́м.

Пятно́й, Пятни́й, Пя́точный – п'ятові́й, від п'я́ті.

Пятны́шко – пля́мка, пля́мочка, пля́мінка, пля́міночка; (*крапинка*) ця́тка, ця́точка, ця́тинка, ця́тиночка; (*в ткани*) му́шка (*иногда*); см. **Пятно́**. [На не́бі ні хма́рочки, ні пля́мочки

(Мирн.). Зелена байова керсетка з червоними мушками (Мирн.)). *В чёрных и белых -нах* – зозулястий. [Зозуляста курка].

Пяток – п'ятка, п'ятірко, п'ятеро. [Добрав п'ятірко рибок тарані (Квітка)]. **-ток** *яш* – п'ятеро, п'ятірко крашанок (ячок, біленьких).

Пятокнижие, см. **Пятикнижие**.

Пяточек – п'ятірко, п'ятірочко.

Пяточный, см. **Пятной**.

Пятый – п'ятий. [П'ятий по́верх (*этаж*). П'ятий розділ (*глава*). П'ята класа. П'ята година (*час*). П'ята частина. Карл П'ятий]. **-тое** *или -того* *сентября* – п'яте вересня. *Это было -того апреля* – це було п'ятого квітня. *Пол, половина -того (часа)* – півп'ятої (години). *В пол -того* – о півп'ятої, в пів на п'яту. *Четверть -того* – чверть на п'яту. *В начале -того* – на початку п'ятої. *В исходе -того* – в кінці (наприкінці) п'ятої, перед п'ятою. **-тая часть** – п'ятина, п'ята частина. *Из -того в десятое* – через п'яте на десяте, через десяте п'яте. *Две -тых* – дві п'ятих. *В -тых* – вп'яте, поп'яте.

Пять – п'ять (*р. п'ятьох и п'яти*). [Розбіглись геть п'ятьма шляхами різними (Грінч.)]. **Пять штук, душ** – п'ятеро. [На читанні було дванадцятро слухачів, з їх п'ятеро жінок (Грінч.)].

Пять рублей – п'ять карбованців, (*пятирублёвка*) п'ятеричка, п'ятка. **Пять с половиной** – півшоста. *От -ти до шести (часов) дня* – з п'ятої до шостої години дня. *Без -ти (минут) два (часа)* – без п'ятьох *или п'яти* (хвилин) друга (година). **Пять минут десятого** – п'ять хвилин на десяту. **Пять часов** – п'ята година, п'ять годин. *В пять часов утра* – о п'ятій годині ранку, в п'ять годин ранку. *В пять раз* – у п'ять раз.

Пятьдесят – п'ятдесят (*р. п'ятдесятьох*). [Та воно, пак, і не сто, а п'ятдесят буде (Рудан.)]. **-сят штук, душ (собир.)** – п'ятдесятеро (-рох). *Это стоит -сят рублей* – це коштує п'ятдесят карбованців. *Это стоит -сяти рублей* – це варто п'ятдесятьох карбованців. **-сят** п'ять – п'ятдесят п'ять, п'ятдесят і п'ять.

Пятьсот – п'ятесот (*р. п'ятьох или п'яти сот*).

Пятью – п'ять раз. **-тью шесть тридцать** – п'ять раз по шість (буде) тридцять. **-тью четыре** – п'ять раз по чотири.

Пячение – посування назад, задкування, рачкування, (*гал.*) цофання.